Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

B. L. 9(

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΒΙΒΛΙΑ ιβ'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS

de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*,

Libri XII.

Locis haud paucis repurgati, ſuppleti, reſtituti:

Verſione inſuper *Latinâ* novâ; *Lectionibus* item *variis*, *Locísqe parallelis*, ad marginem adjectis;

Ac *Commentario perpetuo*, explicati atqe illuſtrati;

Studio operâqe

THOMÆ GATAKERI.

Adduntur etiam

MERICI CASAUBONI in MARCUM ANTONINUM NOTÆ.

Et cum indicibus tum Auctorum citatorum, explicatorum, emendatorum, illuſtratorum, tum rerum & verborum copioſiſſimis, locupletiſſimis, certiſſimis.

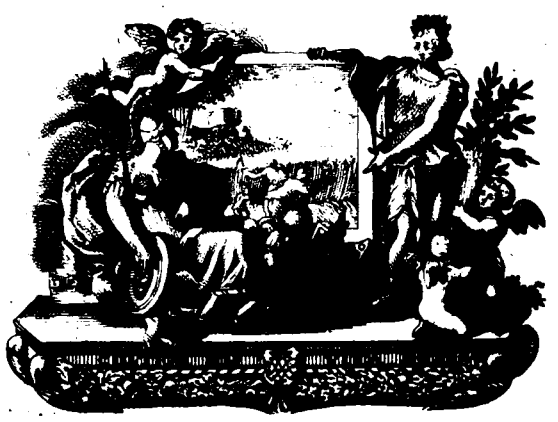

TRAJECTI ad RHENUM,

Apud FRANCISCUM HALMAM, GUILIELMUM vande WATER, ANTONIUM SCHOUTEN. Bibliopolas.

Anno Domini M DC XCVII.

Viris eruditione pariter ac pietate præſtantiſſimis
amicísqe ſibi conjunctiſſimis,

In Academia

CANTABRIGIENSI

ad Sacroſanctæ Theologiæ Doctoratûs gradum evectis;

D. ANTONIO TUCKNEY,

Coll. Emmanuelis,

D. JOHANNI ARROWSMITH,

Coll. S. Joannis,

D. THOMÆ HILL,

Coll. S. Trinitatis

Præfectis;

Operis hujus edendi Avtoribus & Promotoribus
præcipuis;

In animi benevoli gratíqe teſtimonium, ac monumentum,

Id ipſum, qicqid eſt, jure merito inſcribit dedicátqe

THOMAS GATAKERUS,

In Academia eadem Collegii qondam *Joan-*
nenſis alumnus, *Sidnejenſis* Socius.

PRÆLOQIUM,

In qo de Diſciplina Stoica, cum Sectis aliis, Peripatetica & Academica Vetere, Epicurea verò præcipuè collata; déqe eorum, qi hanc ſecuti ſunt, qæ ſuperſunt, Senecæ, Epicteti, Marci noſtri cumprimis, ſcriptis diſſeritur: Operísqe hujus totius ratio atqe inſtitutum exponitur.

SToicam *Diſciplinam*, præ cæteris Philoſophorum priſcorum Sectis ad dogma Chriſtianum proximè acceſſiſſe, è noſtris qi cenſuerint, non defunt. Et Joſephus qidem Judæus, ubi *vitæ ſuæ* rationem denarrat, de *Phariſæorum*, qam apud ſuos αἵρεσιν ἀκριβεςάτην, *hæreſin exqiſitiſſimam*, fuiſſe [a] Pavlus pronunciat, qámqe horum uterqe, & Joſephus & Pavlus, aliqando ſectatus fuerat; [b] ἡ Φαρισαίων, inqit, αἵρεσις παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ' Ἕλλησι Στωικῇ λεγομένη. *Phariſæorum Secta ei eſt affinis, qæ Græcis Stoica nuncupatur.* Hieronymus verò noſter verbis planè diſertis; [c] *Stoici*, inqit, *noſtro dogmati in pleriſqe concordant.* Et in multis qidem convenire, ambigi non poteſt, ſi qis inſtituti utriuſqe περὶ τῶν πραχτέων, *de iis qæ facienda ſunt*, regulas legésqe ſecum invicem contulerit: in pluribus etiam, opinor, qàm Secta alia ulla; qum nulla, credo, comperta ſit, qæ pietatis ac virtutis ſtudium exercitiúmqe avt pluris faciat, avt altiùs evehat, avt fortiùs ſpiret, avt acriùs urgeat, avt penitiùs inculcet, avt enixiùs provehat.

Hoc qo clariùs eluceſcat, de Sectis eminentioribus qibuſdam cum iſta collatis videbitur. Atqe hîc mitto Pythagoræ, [d] myſticam an magicam dixerim, diſciplinam, cujus rudera duntaxat & λείψανα disjecta jam ſuperſunt. *Avreum* enim *carmen*, qod hujus nomine proſtat, ejuſdem eſſe notæ cenſent eruditi cum Phocylidæ *Monitorio*; ſuppoſititium utrumqe. Sed nec in ullo numero habendam exiſtimem, avt Cynicorum affectatam illuviem, fœdáqe in propatulo etiam perpetrata [e] χειρεργήματα; (qos [f] *à Stoicis tunicâ tantùm diſtare*, havd ritè pronunciaſſe videtur Satyricus, qum illi [g] obſcœnitates iſtiuſmodi, ſordéſqe etiam, [h] tanqam à naturâ humanâ alienas, ſint averſati:) avt Academiæ etiam Novæ ἀκαταληψίαν, qæ cùm ſenſibus tam externis qàm & internis fidem omnem detrahat, [i] mentísqe pariter atqe corporis oculos penitus revellat, hominem nec rationis particeps eſſe animal patitur.

Ad illos accedo, qi Philoſophiam nobis excultiorem dederunt, Scholásqe freqentiores, ampliores, illuſtriores habuerunt. Ex his ſunt, qi è Platonis Gymnaſio prodiêre, *Academici Veteres*, & Peripatetici: qos, qia [k] *nominibus* ſolis *locísqe* (cùm *Academiam* alteri, *Lycæum* alteri tenerent) à ſe invicem *diviſi*, *rebus* interim *conveniebant*, unà junxiſſe, compendio dabitur. Inter iſtos cumprimis emicuit Ariſtoteles. Is in ſcientiis diſciplinísqe omne genus tradendis, *Logicâ*, *Rhetoricâ*, *Poëticâ*, *Politicâ*,

[a] Pavlus apud Lucam, *Act.* 26. 5.

[b] Joſephus in *Vita ſua*, *de Bello Judaic.* libris *ſubjuncta*.

[c] *In Eſajam Comment. cap.* 11.

[d] Videatur *Pythagoræ Vita*, apud Laert. l. 8. & ab Jamblico conſcripta, *cap.* 13, 14. 23, 24. nec non *Jamblichi vita*, apud Evnap. in *Vit. Sophiſt.*

[e] De qo videri poterit, nî pudor prohibeat, Dio Pruſæus *Orat.* 6. in *Diogen.* ſive, *de Tyran.* & Laert. *l.* 6. in *Diogen.* qo loco vim vocabuli non aſſecutum Ambroſium Camaldunum interpretem, non eſt mirum, qum H. Stephanus præterierit.

[f] Juvenal. *Sat.* 13.

[g] Proinde Zeno αἰδήμων πρὸς τὴν κυνικὴν ἀναισχυντίαν, *verecundior, qam ut ſe ad impudentiam cynicam conferre poſſet*, à Cratete defecit. Laert. *l.* 7. *c.* 4.

[h] Τὸ καθῆκον πάντως ἐν τῇ φύσει ἔχει ἀνθρώπου. καὶ εἴ τινι ἄλλῳ, καὶ τούτῳ τῷ ζώων χωρίζεται. *Mundiſiem utiqe naturâ humanâ comprehendi; &, ſi qâ re aliâ, iſtâ certe a brutis eam ſeparari.* Epictetus *Diſſert.* l. 4. & per totum *cap.* 11. qod his verbis clavditur, Πᾶσα ἐκτροπὴ ἀπό τινος ἀνθρωπικῆ γίνεται. αὕτη δ' ἐγγὺς ἐστι τοῦ μὴ ἀνθρωπικὴ εἶναι. *Omnis exorbitatio recedit ab humanitate: iſta vero parum abeſt qin humana non ſit. Naturâ homo mundum & elegans animal eſt.* Senec. *Epiſt.* 92.

[i] Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 2. *c.* 20. & Senec. *ad Lucil. Ep.* 88.

[k] Cicer. *Academ. l.* 1.

Oeconomicâ, *Ethicâ*, *Phyſiologiâ*[l], ad [m] miraculum uſqe tantum præſtitit, ut plus illi hac in parte totus eruditionis humanioris circulus debeat, [n] qàm priſcorum, non dico uni alteri alicui, ſed eis, qorum ſaltem ad ætatem hanc ſcripta perennârunt, etiam univerſis. Nam qòd * *Platonem* hujus Magiſtrum, familiæqe illius utriuſqe parentem, *excipere* ſolent, qi huic alioqi primas deferunt; havd advertiſſe ſatìs videntur, Platonem non tam in diſciplinis tradendis, qàm in ſui temporis ° Sophiſtis, ſub perſona Socratis, *defricandis*, ludendis, traducendis, refellendis, horum phaleris detrahendis, *fucis* detergendis, tricis exolvendis, operam maxima ex parte collocâſſe. Unde natum, ut in *Dialogis* pleriſqe, per anfractuoſas diſceptationum ambages, artificio ſingulari ſibi invicem implicatas & innexas, in immenſum ferme protractâ diſſertationis ſerie, veri certiqe ſitiens lector, niſi qòd dictionis amœnitate, inventionis varietate, ſtructuræqe elegantiâ, qæ feſſum interim reficiant, dum delinitus detinetur, logis longis ac lacinioſis penè delaſſatus, cùm [p] qod pro certo ſtatuatur nihil occurrat, in qo pedem figat, nec jam animi pendens, opinatione dubitationéqe omni depoſitâ, firmus conſiſtat, ac ſecurus acqieſcat, vix avt nè vix qidem tandem deprehendere qeat.

Ariſtotelem itaqe ſeligemus, qi in eis, qæ ad mores formandos, vitæqe rationem ritè inſtituendam pertinent, (de his enim jam agimus) reliqorum nomine ſententiam ferat. Is poſt Platonem, cum agmine utroqe dicto, in tres claſſes *Bona* diſpeſcit univerſa, *animi*, *corporis*, & qæ *extra horum utrumqe* conſiſtunt, vitæ hujus adminicula. Qamvìs avtem *animi bona præſtantiſſima* eſſe cenſeat, & *per ſe* maximè eſſe *expetenda* concedat; tanti tamen poſteriora duo iſta facit, tantúmqe [q] ad ſortem beatam conſtituendam momenti viriúmqe eis tribuit, ut [r] virum virtute licèt universâ inſtructum, ſed alteris illis orbatum ac deſtitutum, *beatorum* numero eximat, præſertim [f] ſi in adverſa graviora, calamitatéſqe inſigniores inciderit; iſta ſiqidem, ubi incurſaverint, *beatitudinem*, qanqam [t] *mutatu havd facilem*, [v] *intercidere* tamen, *abrumpere* & *corrumpere* prorſus.

At Stoici, adeò nihil hanc in partem efficaciæ corporeis externíſqe iſtis permittebant, ut præ animi illis nec in *bonorum malorúmve* cenſu collocanda cenſerent; ſed pro rebus *mediis* prorſus haberent, qæ in nevtram partem momenti multum conferrent: cùm [a] *nihil bonum* ſtatuerent, *niſi qod pium*, *juſtum*, *humanum*, *honeſtum foret*; *nihil malum*, *niſi qod im-*

l *Muſicam*, *Mathematicam*, *Medicam* non adjicio, qia periſſe videntur, qæ de his ſcripſiſſe diſcimus ex Laërtii laterculo: ſed nec Metaphyſicam, qia nomen priſcis illis ignotum; aliúdqe planè ſonat τὰ μὴ τὰ φυσικά.

m *Talem eſſe unum hominem miraculoſum eſt potiùs, qàm humanum.* Averroës in *Proœm. Phyſic.*

n *Ariſtoteles meo judicio in Philoſophia prope ſingularis.* Cicer. *Academ. l.* 4.

* *Ariſtoteles, excepto Platone, Philoſophorum princeps.* Cicer. *de finib. lib.* 1. *Ariſtoteles longè omnibus (Platonem ſemper excipio) præſtans ingenio & diligentiâ.* Idem *Tuſculan. lib.* 1.

o *Sophiſtas è Platone intelligimus luſos à Socrate.* Cicer. *de finib. lib.* 2.

p *Platonis in libris nihil affirmatur; & dum in utramqe partem multa diſſeruntur, de omnibus qæritur, nihil certi dicitur.* Cicer. Academ. *lib.* 1.

q Τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν. *Ex multis bonis felicitatem conſtare comprobatur.* Ariſt. *Ethic. Magn. l.* 1. *c.* 2. Προσδεῖται γὰρ ὁ εὐδαίμων τοῦ ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τοῦ ἐκτὸς, καὶ τοῦ τύχης. *Beatus deſiderat & corporis externa bona & fortunam.* Idem *Ethic. Evdem. l.* 6. *c.* 13. *Multi & magni Philoſophi hæc ultima bonorum juncta faciunt; ut Ariſtoteles, qi virtutis uſum cum vita perfecta proſperitate conjunxit.* Cic. *de fin. l.* 2.

r Ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν οὐκ ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. *Abſqe externis bonis felicem eſſe non contingit.* Ariſt. *Eth. Magn. l.* 2. *c.* 8.

f Οὐ μακάριός γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. *Beatus non erit, ſi in Priami calamitates inciderit.* Ariſt. *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11. Οἱ δὲ τροχιζόμενον καὶ ἐν δυσυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα εὐδαίμονα εἶναι φάσκοντες, ἐὰν ἦ ἀγαθὸς, ὑδὲν λέγουσι. *Qi avtem ei, qi in rota crucietur, & qi maximis calamitatibus afficiatur, beato eſſe licere dicunt, modo vir bonus ſit, nihil dicunt.* Idem *Eth. Evdem.* 6. 13.

t Οὐκ εὐμετάβολον. *Mutatu havd facilis.* Ariſt. *Eth. Eudem.* 6. 14.

v Θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον. *Premunt ac ladunt beatitudinem.* Idem *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11.

a Τῶν ὄντων, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι, τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ὐδέτερα. ἀγαθὰ μὲν τὰς ἀρετάς. κακὰ δὲ τὰ ἐναντία. ὐδέτερα δὲ, ἃ μήτε ὠφελεῖ, μήτε βλάπτει, οἷον ζωὴ, ὑγεία, ἡδονὴ, κάλλος, ἰσχὺς, πλοῦτος, δόξα, εὐγένεια. *Eorum qæ ſunt alia ſunt bona, alia mala, alia neutra. Bona qidem virtutes eſſe. Mala his oppoſita vitia. Neutra vero, qæ neqe proſunt, neqe obſunt: ut eſt vita, ſanitas, voluptas, pulcritudo, vires, opes, gloria, nobilitas.* Laërt. *l.* 7. *c.* 102. *Zenon.* Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν, οἷδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία. *Solum eſſe bonum id, qod eſt honeſtum, novit barbara philoſophia.* Clemens Alex. *Strom. l.* 5. *pag.* 595. A. Mox poſt nonnulla ejuſdem notæ interjecta, ταῦτα θρυλοῦσιν οἱ Στωικοί. *Hæc vulgo jactant Stoici. Unum bonum eſt, qod honeſtum eſt: catera falſa & adulterina bona ſunt.* Sen. *Epiſt.* 71. *Nihil eſt bonum niſi qod honeſtum eſt.* Idem *Epiſt.* 120. Sed & Ambroſ. noſter, idem *ſcripturam aſſerere*, *Offic. l.* 2. *c.* 3. *Media, ſive indifferentia vocamus, qæ nec bona, nec mala, morbum, dolorem, paupertatem, exilium, mortem.* Sen. *Ep.* 82.

impium, *injuſtum*, *inhumanum*, *inhoneſtum* exiſteret. Proinde *miſerum* eſſe *inſipientem*, *iniquum*, *improbum*, *impium* qemqe, qantumcunqe, qæ aliis habentur, *bonis*, *corporeis exteriſque inſtructus ſuffultúsque vitam exegerit*; [b] *beatum* contrà *bonum piúmqe* qemlibet, qantumcunqe *malis*, qæ cæteris reputantur, *obſtrictus divexatúſque ævum tranſegerit*. Hunc deniqe ſolùm *ſapere*, verè *liberum* eſſe, *ſui compotem*, *numini charum*, *cujus ſub tutelâ curáqe cùm perpetim agat*, ſolùm poſſe [c] *ſecurum maliqe omnis metu immunem* degere, utpote [d] *cui mali nihil avt viventi avt morienti obtingere permiſſurus is ſit*, [e] *cui ipſe regendum ſe totum permiſerit*: *nec poſſe itaqe fieri*, *ut vel ſorte beatâ unqam excidat*, *vel in calamitates ullas ejuſmodi incidat*, *qæ beatitudinem incidendo miſerum faciant*. Et hæc qidem fuêre Stoicorum dogmata, in qibus qatenus tam Peripateticos, qàm & Ạcademicos veteres tranſcendebant, eò ad regulam populo Chriſtiano præſcriptam illis utriſqe propiùs utiqe acceſſerunt.

Etiamſi avtem concedere neqeam, qod poſt [f] Antiochum [g] Cicero, poſt Ciceronem [h] Avguſtinus, ab iſtis illos *vocabulis* tantùm *diſcrepantes rebus* interim *conveniſſe*, cùm hoc apud [i] Ciceronem Cato nervosè ac luculenter ſatìs refellere videatur; nolim tamen diffiteri, qod Orator celeberrimus ille, [k] *honeſtum* ſaltem *inter hos certamen* fuiſſe, cùm *omnis* eſſet *de Virtutis dignitate contentio*; hoc tantùm intereſſet, qòd partes *primas* alteri, alteri *totas* integrásqe *Virtuti* concederent. Cæterùm Epicuri hortulos cum Zenonis porticu, *Voluptatis* Magiſtros cum *Virtutis* patronis, molles cum rigidis, diſcinctos & diſſolutos cum altè cinctis, arctè ſtrictis committi & in certamen deſcendere, [l] indigniſſimum planè videtur, & à ratione omni alienum non immeritò habeatur. Nec defuere tamen iſtud qi tentarent: idqe, qod mirum magìs minúſqe ferendum, ex eis etiam, qi Stoicis nomen dederant, horum ſaltem in claſſe locum ambiebant. Sed qid in hunc ſenſum proferatur, avdiamus, ab eo qi Stoicus ipſe haberi volebat.

[m] *Non eſt*, inqit, *qòd putes magnum*, *in qo diſſidemus*. Exiguum ſcilicet ſpatiolum interjectum fuerat, qod utroſqe à ſe invicem diſpeſceret, cùm *Virtuti* illi *totum* deferrent, *Voluptatem* iſti pro *bono* vel *ſummo*, vel *ſolo* etiam haberent.

Sed, [n] *Qam*, inqit, *Virtuti legem dicimus*, *ille dicit voluptati*. At Stoici *Virtuti legem non dicunt*, *à Virtutis norma legem accipiunt* ipſi. Nec ſi eadem ſuis qæ & illi in nonnullis præcipiunt, ideo non longè à ſe invicem diviſi exiſtunt. Ecqis *Medicum* à *Philoſopho* non diſtare multùm dixerit? Eadem tamen ſuis in victu vitáqe communi præcipiunt iſti, præſcribunt illi. Medicorum principem & parentem avdiamus. [o] Πόνοι, inqit, στίαι, ποταὶ, ὕπνοι, ἀφροδίσια. πάντα μέτρια. *Labores*, *eſcæ*, *potiones*, *ſomni*, *venerea*; *moderata ſunto omnia*. Ecqid aliud Philoſophus, ſive Stoicus, ſive Epicureus etiam, ſive

[b] *Virtus ad vitam beatam per ſe ipſa ſatis eſt*. [Hac prædito] *adjice cæcitatem*, *debilitatem*, *dolores continuos & graves*, *non ſit miſer*, *Qem tam multa mala in miſeram vitam non transferunt*, *nec ex beata qidem educunt*. Sen. *Epiſt.* 91.

[c] Διὰ τί γὰρ φοβηθήσεταί τι τῶν γινομένων ἐν ἀνθρώποις; αἰθὰ πρὸς μὲν τὸ Καίσαρος ἡ συγγένεια ἱκανὴ παρέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ διάγοντας, καὶ ἀκαταφρονήτους, καὶ δεδοικότας οὐδ' ὁτιοῦν. τὸ δὲ τὸν Θεὸν ἔχειν ποιητὴν καὶ πατέρα καὶ κηδεμόνα, οὐχ ἡμᾶς ἐξαιρήσεται λυπῶν καὶ φόβων; *Cur qicqam timeas rerum humanarum? Nam cum Cæſaris cognatio ſatis virium habeat, ut in tuto & ſine contemptu vivere poſſimus, ſineqe omni metu: Deum habere avctorem, & patrem, & curatorem, id vero nos triſtitia metuqe liberare non poterit?* Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 9.

[d] Ἐν τοῦτο ἀμφοτέρωθι δεῖ ἀληθὲς, ὅτι οὐκ ἔστι ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι, οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ Θεῶν τὰ τούτων πράγματα. Socrates apud Plat. in *Apol. Pro certiſſimo habeatur*, *qod dicturus ſum*. *Nec cuiqam bono qicqam mali evenire poteſt*, *nec vivo nec mortuo*, *nec unqam res eorum à Deo negligentur*. Cic. ex Plat. *Tuſcul. l.* 1. & Epictet. *Diſſert. lib.* 3. *c.* 26. ecqid hæc, qàm qæ Salomon Parœm. 1. 33. & Pavlus Rom. 8. 28.

[e] Ἄγε δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος. Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. *Duc me o Jupiter, & tu fatum eo, qo ſum a vobis deſtinatus, ſeqar enim alacriter.* Cleanthes. Ἐπὶ παντὸς εὐκτέον ταῦτα γενέσθαι. *In qovis incepto hæc optanda ſunt.* Epictet. *Enchir. c.* 52. *Diſſ. l.* 3. *c.* 22. *Duc me parens, celsíqe dominator poli, Qocunqe placuit: nulla parendi mora eſt; Aſſum impiger.* Sen. *Epiſt.* 107.

[f] Cicer. *de Deor. Nat. lib.* 1.

[g] Cicer. *de finib. lib.* 4.

[h] Avguſt. *de Civit. Dei lib.* 9. *c.* 4.

[i] Cic. *de fin. lib.* 3.

[k] Cicer. ibid. *lib.* 2.

[l] Χαλεπὸν, ἐλευθέρᾳ γυναικὶ πρὸς πόρνῃ μάχη. *Dura res, matronæ cum meretrice conteſtatio.* Menander apud Cyril. *adverſus Julian. lib.* 7.

[m] Senec. *de Vit. beat. c.* 13.

[n] Senec. *ibid.*

[o] Hippocrates *Epidem. l.* 6. *Sect.* 6. §. 5. & ex Hipp. Galen. *Hortat. c.* 6.

ſive alius qilibet? ſed aliis planè rationibus, & diverſis prorſus, ſinguli. [p] *Finem* ajunt, *dare appellationem, & in re ethica formæ rationem habere.* Iſtic ergò verè uſurpatur, qod diverbio vulgari dicitur,

[q] Χωρὶς τὰ Μυσῶν ϗ Φρυγῶν ὁρίσματα.
Fines Myſorum ſunt Phrygúmqe diſſiti.

nec ſecus [r] *Medici & Philoſophi, Epicurei & Stoici* fines ſunt diviſi. Medicus ſiqidem valetudini proſpicit, nè in morbum mutet; Epicureus voluptati, nè in dolorem vertat; Stoicus virtuti, nè à tramite iſtius vel tantillum declinando, in vitium protinus proruatur. Toto deniqe, qod ajunt, cœlo à ſe invicem ſunt diſſiti, qorum alteri *Virtutem*, tanqam Reginam legitimam, Principem juſtam, cui cætera concedant omnia, in faſtigio ſummo collocant; *Voluptatem* huic vix in famulitium etiam admittunt, qæ vel ad pedes ſubſerviat, vel à tergo ſubſeqatur; alteri *Virtuti* de Principatu dejectæ *Voluptatem* ſubſtituunt, [f] cui in ſolio regali ſedenti, ancillulæ inſtar, aſtet illa, hoc duntaxat officium ſuum ducens, Dominam in avrem admonere, caveat, ne qid perficiat, à qo dolor aliqis oriatur.

Sed, [t] *ſancta*, inqit, & *recta præcipit Epicurus;* imò *rigida* & *triſtia*, *fortia* etiam, *ſi propiùs acceſſeris.*

Et propiùs igitur accedamus, qò penitius & accuratiùs introſpiciamus. ídqe eò lubentiùs, qia [v] multos monet Orator hac offuciâ allectos Epicureas partes ſeqi, qia *recta & honeſta* ipſum plurimùm facere putant.

Sancta ergò ſcilicet præcipit is, cui [x] *nunen rerum humanarum curam nullam planè gerit.* cui [y] πράγμα ὁ Θεὸς, ὅτε αὐτὸς ἔχει, ὅτε ἄλλοις παρέχει. [z] *negotii qicqam Deus nec ipſe habet, nec alteri exhibet.* qod impii illi olim fæcibus ſuis immerſi infixiqe Judæi, [a] *Deus nec beneficio nec maleficio qenqam eſt affecturus;* [b] *nec propitius eſſe, nec iraſci cuiqam poteſt.* qi deniqe, utì gloriantur aſſeclæ ipſius, [c] *primus adverſus nunen cœleſte oculos attollere* eſt *avſus*, [d] *omniemqe funditus* (qantùm in ipſo fuerat) *religionem ſuſtulit.*

Recta verò ab eis qænam, avt qorſum qis expectet? *qi* [e] *amicitiam, fidem, juſtitiam, virtutem ullam, niſi* [f] *proprii vel emolumenti, vel oblectamenti intuitu, nec colant, nec colendam cenſeant;* (*cùm* [g] *nihil horum per ſe bonum, ſuíqe cavſsâ expetendum exiſtiment;*) *qi* [h] *honeſtum ipſum inanem ſine re ſubjecta ſonum, nec tam ſolidum, qàm ſplendidum nomen pronunciant;* *qin* [i] *nec flagitio, facinore, ſcelere ullo, qod voluptatem conciliet, lucellúmve pariat, propter ſe abſtinendum ſtatuunt,* (*cùm* [k] *hujusmodi nihil ex ſe malum reputent*) *niſi ſupplicii, l damni, mali alicujus inſecuturi metu coërceantur;* *nec à numine hoc* (*à qo iram vindictámve ob iſtiusmodi qicqam, vel expectare, vel formidare vanitatis & ſuperſtitionis nomine, non damnant tantùm, verùm etiam derident*) *ſed* [m] *ab hominum conſcientia, qi ab iniqa & ſceleſta perpe-*

[p] Ὁρίζει ἕκαστον τῷ τέλει. Ariſtoteles *Ethic. l. 3. c. 7.*

[q] Strabo *Geogr. l. 12.*

[r] Χωρὶς τὰ φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ τινων Μυσῶν ϗ Φρυγῶν ὁρίσματος. *Diſtincta eſſe philoſophica à medicis: perinde ac ſi de limitibus Myſorum ac Phrygum ſtatuendis ageretur.* Plutarchus *de valetud. præcept. pag.* 122. C. qod idem de *Vatibus* & *Philoſophis* uſurpavit Damaſcius in *Vit. Iſidori*, à Svida adductus, qem ex Photio alibi reſtitutum damus.

[f] Videatur Cleanthis pictura apud Cicer. *de fin. lib. 2.*

[t] Seneca *ubi ſuprà Epiſt. 33.* & alibi.

[v] Cicero *de fin. l. 1.*

[x] *Semota à rebus noſtris, ſejunctáqe longè;*
Nec bene pro meritis capitur, neqe tangitur irâ.
Lucret. *l. 1.*

[y] Seneca. Ἀπονολοχυνθ. Τὸ μακάριον ϗ ἄφθαρτον, ὅτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, ὅτε ἄλλῳ παρέχει. ὥστε ὅτε ὀργαῖς, ὅτε χάρεσι συνέχεται. *Quod beatum atqe immortale eſt, neqe ipſum negotia habet, neqe alii præbet: qo fit, ut neqe ira, neqe gratia tangatur.* Epicur. apud Laërt. *lib. 10. c. 139.*

[z] Cicer. *de Nat. Deor. lib. 1.*

[a] Zeph. 1. 12.

[b] Cicer. *in Piſon.*

[c] Lucret. *de Rer. Nat. lib. 1.*

[d] Cicer. *de Nat. Deor. l. 1.*

[e] *Qia hæc benevolentiam conciliant, & qod aptiſſimum eſt ad qietè vivendum, caritatem.* Torqat. apud Cic. *de fin. l. 1.*

[f] *Qia tutiorem vitam & voluptatem efficiunt pleniorem.* Idem *ibid.*

[g] Nè juſtitiam qidem rectè qis dixerit per ſeipſam optabilem; ſed qia jucunditatem afferat. Idem *ib.* Τὰς ἀρετὰς διὰ τὴν ἡδονὴν αἱρεῖσθαι, ϗ δι' αὐτάς. *Virtutes voluptatis cavſſâ eligere, non propter ſe.* Epicur. apud Laërt. *lib. 10. c. 138. Nihil juſtum eſſe naturâ, & crimina vitanda eſſe, qia metus vitari non poſſit.* Sen. *Ep. 97.*

[h] Torq. *ubi ſup.*

[i] *Nihil tam turpe, qod hominum conſcientiâ remotâ non facturus videatur.* Cic. *de fin. lib. 2.* Vide Sen. *ſup.*

[k] Ἡ ἀδικία οὐ καθ' ἑαυτὴν κακόν. ἀλλ' ἐν τῷ τὴν ὑποψίαν φόβῳ, εἰ μὴ λήσει ὑπὲρ τοιούτων ἐφεκτὸς ἔσεσθαι. *Injuria per ſe malum non eſt, verum ob ſuſpicionis metum, qod latere neqeat eos, qi hujuſmodi ſunt injuſtitiæ conſtituti vindices.* Epicur. apud Laërt. *l. 10. c. 150.*

[l] Plus hinc *in ipſa injuria detrimenti eſt, qàm in eis rebus emolumenti, qæ injuriâ patiuntur.* Torqat. *ubi ſup.*

[m] Οὐκ ἔστι τὸ λάθρᾳ ἁμαρτάνειν πιστεύειν ὅτι λήσει, κἂν μυριάκις ὑπὸ τῆς παρούσης ἀσφαλείας λανθάνῃ. μέχρι γὰρ καταφροσύνης ἄδηλον εἰ μὴ λήσει. *Non credat is, qi clam aliqid facit latere poſſe, etſi*

petrantibus pœnas exigere, ac vindictam ſumere, ſive pro avtoritate publica, ſive pro viribus privatis valent; hos avtem n *latendi fiducia nulla poſſit unqam haberi.*

Sed pergamus, & *rigida* ac *triſtia* iſta Epicurea videamus, ut° *imperitorum ſcilicet errore ſublato*, ex horum patrono intelligamus, *ea qæ voluptuaria, delicata, mollis habetur diſciplina, qàm gravis, qàm continens, qàm ſevera ſit.* P Epicurus ergò ipſe τὰς ἀκολάστους καὶ ἀσώτους caſtigat & damnat, qi *voluptatis ſpecie objectâ allecti, præſentium deliciarum blanditiis deliniti, cupiditatéqe enormi corrupti & occæcati, luxuriis ac libidinibus conſtringendos ſe temerè tradunt, nec qid porrò eventurum ſit, qos morbos, qos dolores excepturi ſint, provident.*

Verùm qo fundamento iſtos reprehendat, extrema hæc ſatìs liqidò produnt. q *Luxuriam* utiqe *ſeverus* iſte, *per ſe, avt propter ſe reprehendendam non putat*: ſiqidem r *Voluptas omnis*, inqit, *bonum eſt*: (ita nec ex turpiſſima re ulla perceptam excludit) Et, s *ſi ea*, inqit, *qæ ſunt luxurioſis efficientia voluptatum, liberarent eos Deorum & mortis & doloris metu, doceréntqe, qi eſſent fines cupiditatum, nihil eſſet eorum qod reprehenderem; cùm undiqe complerentur voluptatibus, nec haberent ulla ex parte avt dolens, avt ægrum, avt malum.* Ità nec luxurioſos ob eam cavſſam reprehendit, qia luxuriosè vivant; probat potiùs ac collavdat, qia voluptatibus omni ex parte complentur; modò cætera caveant, qorum primum qidem & præcipuum eſt, ut omnem numinis è mentibus metum excutiant. Qâ ergò ratione caſtigat aſotos iſtos damnátqe Epicurus? qia utiqe t *Voluptates*, qas immodicè ſectantur iſti, *Voluptatem* ipſam *multis modis conturbant & corrumpunt*, dum iſtis procurandis & proſeqendis, v *in morbos graves, in damna, in dedecora incurrunt, ſæpe etiam legum judiciorúmqe pœnis obligantur.* Hæc ſcilicet *rigida*, hæc *ſevera*, hæc *triſtia* ſunt, qæ ſuis præcipit Epicurus. Voluptatibus vel fœdiſſimis, vel obſcœniſſimis indulgeant, totóſqe ſe dedant, concedit; caveant duntaxat, nè uſu an abuſu immodico, vel morbum contrahant, vel facultates profundant, vel infamiam attrahant, vel legibus indicta in ſe arceſſant ſupplicia.

Sed temperantes, ſobrii, bonæqe frugis fuiſſe referuntur, ex eis, qi *Voluptatis* tamen *patroni* ac *magiſtri extitère*, eámqe pro *bono ſummo* habuerunt. Gloriatur utiqe Epicurus ipſe, *aſſe non toto ſe paſci; Metrodorum, qi nondum tantùm profecerit, toto.* y *diffluere ſe corpuſculi voluptate profitetur, aqâ & pane veſcentem, epulâſqe ſumptu magno comparatas deſpicere ac deſpuere: z aqam & polentam ſi habuerit, Jovi ipſi de felicitate controverſiam facturum: a ſummam enim iſta voluptatem exhibere, ubi indigentiâ affectus eaqis ſumpſerit,* b *nec minorem voluptatem ex victu tenuiſſimo, & contemptiſſimis eſcis & potionibus percipi, qàm ex rebus ad epulandum exqiſitiſſimis, ubi qicqid dolorem creat, eis ſublatum fuerit.*

Et Evdoxo qidem, qi Epicuro prior, de *Voluptate* huic gemina tenuiſſe & tradidiſſe videtur, c *temperantiæ & ſobrietatis in victu inſignioris teſtimonium perhibet Ariſtoteles luculentum.*

**

qá

etſi millies etiam præſenti tempore lateat, ad finem vitæ tamen, incertum eſt an latere poſſit. Epicur. apud Laërt. ibidem. *Eleganter Epicurus, Poteſt nocenti contingere ut lateat, latendi fides non poteſt.* Sen. *Epiſt.* 97.

n *Tuta ſcelera eſſe poſſunt, ſecura non poſſunt.* Senec. ipſe ibid.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. l.* 1.

p Torqat. *ibid.*

q Torqat. idem *ibid.* & Cicer. *de finib. lib.* 2.

r Πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν. Epicur. apud Laërt. *lib.* 10.

s Epicur. in κυρίαις δόξαις Cicerone interprete, *de fin. lib.* 2. Εἰ τὰ ποιητικὰ τοῦ πρὸς σοῦ αἰσώτους ἡδονῶν ἔλυε σοῦ φόβους τοῦ Δημοκίας, τάς τε τῶν μετεώρων καὶ θανάτου καὶ ἀλγηδόνων, ἔτι τε τὸ πέρας τῶν ἐπιθυμιῶν ἐδίδασκεν ἀν, οὐκ ἂν πολὺ εἴχομεν ὅτι μεμψαίμεθα αὐτοῖς, πανταχόθεν εἰσπληρεμβόλοις τῶν ἡδονῶν, καὶ ἀδαμόθεν μήτε τὸ ἀλγεῖν, μήτε τὸ λυπεῖσθαι ἔχουσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κακόν. *Si qæ luxurioſis efficiunt voluptates, animi ſolverent metus, ex cœleſtibus, ex morte, doloribusqe impendentes: inſuper & terminum cupiditatum docerent, nec haberemus qod in iis reprehenderemus, dum undiqe ſe voluptatibus implerent, ut qi nulla ex parte habituri eſſent, qod avt dolorem, avt animi ægritudinem, hoc eſt, malum, adferret.* Laërt. *lib.* 10. *c.* 142.

t Τὰ λυπῶν ἡδονῶν ποιητικὰ πολυπαθείας ὑπαφέρει τὰς ὀχλήσεις τῶν ἡδονῶν. Epicur. *ibid.*

v Torq. apud Cicer. *de finib. lib.* 1. Senec. *Epiſt.* 18.

y Βρυάζω τῷ χρῷ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ, ὕδατι καὶ ἄρτῳ χαίμενος. καὶ προσπίνω ταῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

z Ἕτοιμος ἔχειν καὶ τῷ Διὶ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἀγωνίζεσθαι, μάζαν ἔχων καὶ ὕδωρ. Idem apud eundem, ſed vitiatus, & ſic reſtituendus. qam vocem ἀστειότητος notat Clem. Alex. *Strom. l.* 1. ac ampliùs intendit & extendit Seneca *Epiſt.* 110. *Faciamus*, inqit, *oro te, etiamſi iſta defuerint.* Et ipſe *Epiſt.* 25. *Intra hæc qiſqis deſiderium ſuum clauſit, cum ipſo Jove de felicitate contendat.*

a Καὶ μάζα καὶ ὕδωρ πρὸς ἀκροτάτην δίδωσιν ἡδονήν, ἐπειδὰν ἐνδεὲς ἡ τὸ αὐτὰ προσενέγκηται. Epicur. *ibid.*

b Idem apud Ciceron. *de finib. lib.* 2. Οἱ λιτοὶ χυλοὶ ἴσην πολυτελεῖ διαίτῃ τὴν ἡδονὴν προφέρουσιν, ὅταν ἅπαν τὸ ἀλγοῦν ἐξαιρεθῇ. apud Laërt. *lib.* 10.

c Διαφερόντως ἐδόκει σώφρων εἶναι. *Præcipue temperans eſſe videbatur.* Ariſtot. *Ethic. lib.* 10. *cap.* 2.

qâ etiam d *vitæ ratione fidem dogmati ſuo eſt ampliorem conſecutus; utpote qi* e *non affectu vitioſo, avt partium ſtudio, ſed judicio incorrupto* f *& veritatis vi victus* g *de principatu pro voluptate ſententiam tuliſſet.* de Epicuro verò ambigi non immeritò poteſt; qem Timochares narrat, non *aſſem nec totum*, ſed h *minam* integram *in victum diurnum qotidie impendere ſolitum*, ídqe i ipſum alibi de ſe eſſe profeſſum. Aliud itaqe fuiſſe videtur, qod ex uſu communi, aliud qod per exercitium peculiare factitabat. k *Certos* utiqe *habebat dies, qibus malignè famem extingveret, viſurus an aliqid deeſſet ex plena & conſummata voluptate, vel qantum deeſſet, & an dignum qod qis magno labore penſaret.* ſive, qibus tanqam l *ad palum exerceretur, nè imparatum fortuna deprehenderet*, & m *ut contra injurias fortunæ inter ejuſdem beneficia firmaretur.* Hoc per intervalla feciſſe videtur, qod Evdoxus forſan jugiter. Victum avtem tenuem ſimplicémqe, qa de cavſſa lavtiori ac multiplici, perpetim uſurpatæ præſertim, præferendam exiſtimet, rationes ab ipſo proditas habemus. Et primo qidem loco, n *non ob luxum ipſum avt intemperantiam*, o qam *nec propter ſe fugiendam*, utì p *nec temperantiam propter ſe expetendam*, definiat; ſed *ob moleſtias graves, qæ indè provenire poſſint.* Qia nimirum ex largiore ac lavtiore victu jugiter habito, ingentes in re familiari excitantur tempeſtates, qibus, dum epulandi modus nullus ádhibetur, facultates funditus exhavriuntur, & *patrimonia* integra, qaſi q *pilæ in modum convoluta*, r *ovi ſorbilis inſtar*, ità penitus *deglutiuntur*, ut rerum omnium egeſtas ſumma protinus conſeqatur. Sed in re familiari tantummodo tam gravia iſthinc emergunt, ſed & in corpore ipſo, s qod eſt illis *boni maliqe omnis*, qia *voluptatis & doloris*, utì mox videbitur, *ſedes præcipua.* t *Conſequntur enim*, inqit, *magni dolores eos, qi voluptatem ratione ſeqi neſciunt:* dum v *qæ deſiderantibus alimenta erant, onera fiunt plenis*; x *multóſqe morbos multa faciunt fercula*; & y *miſerabilior ex cruditatibus qàm ex fame enaſcitur macies*; eæ deniqe crapulam ebrietatémqe ſequntur z *capitis vertigines*, oculorum ſuffuſiones, *cerebri æſtuantis verminationes*, artuum reſolutiones, corporis totius affectus moleſtiſſimi, a qos ſi vel præſentiſcerent homines, vel prævíſos haberent, negat ille apud Comicum Græcum, futurum, ut luxui vinolentiæqe, avt toties, avt tantopere indulgerent. Adhæc proſpectum hac ratione volebant, cùm ipſe, tum & ipſius aſſeclæ, *ut* b *cùm in ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparâſſet, nunqam expaveſcerent, qod ſæpiùs experti, priùs didicerant, minúſqe moleſtè id perferrent, ſi neceſſitas incideret, cui antè aſſveverant.* Porrò ut experiundo addiſcerent, c *qàm exi-*

d Ἐπιτύνοντο οἱ λόγοι, διὰ τὸ ἤθους χρετήν. *Cujus rationes ob morum virtutem credebantur.* Ibid.

e Οὐχ ὡς φίλῳ τὴν ἡδονῆς. *Non ut amicus voluptatis.*

f Οὕτως ἔχειν καὶ ἀληθῆ. *Ibid.*

g Συνηγορῆσαι καὶ τὴν ἀσελγείαν τῇ ἡδονῇ. *Ibid. lib.* 1. *c.* 12.

h Μνᾶν ἀναλίσκειν ἡμερησίαν εἰς τὴν τράπεζαν. Laërt. *l.* 10.

i In *Epiſt. ad Leontium meretriculam, & ad diſciplinæ ſuæ obſervantes Mitylenæos philoſophos.*

k Senec. *Epiſt.* 18. ex Epicuri *ad Polyænum Epiſt.*

l Idem *ibid.*

m *Ibid.*

n Οὐ δι' αὐτὰς, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀκολουθοῦντα αὐταῖς δυσχερῆ. *Non tam ipſarum cavſſa, qam ſequentium ipſas incommodorum.* Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

p Idem *ibid.*

q Σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, οὕτω ἰταμῶς ἅπαντα κατημάσατο. *Patrimonium fecit pilam, tanta ingluvie & celeritate abſorpſit omnia.* Alexis *Cnidiâ*, apud Athen. *l.* 4.

r Ὥσπερ ὠόν τις ῥοφῶν, οὕτω συνεστρογγύλισε, καὶ ξυνήνυσε. *Ut ſi qis ovum ſorbeat, in rotundam pilulæ formam redegit & deglutiit.* Nicomach. apud eund. *lib.* 2.

s Videantur, qæ apud Cicer. ex Epicuro *de finib. lib.* 2. paulò pòſt exhibentur.

t Torqatus apud Cicer. ex Epicuri ſententia, *de finib. l.* 1.

v Senec. *Epiſt.* 95.

x Idem *ibid.*

y *Ibid.*

z *Ibid.*

a Εἰ δὲ μεθύσκεσθαι πρόπερον τὸ πρωτοπλᾶν
Παρεγενέθ' ἡμῖν, ὑδ' ἂν εἷς οἶνόν ποτε
Προσέπιν πλέον δὲ μετρίως. νυνὶ δὲ τὴν
Τιμωρίαν ὑ προσδοκῶντες τὸ μέθης
Ἧκειν, προχάρως σὺν ἀκράτῳ πίνομεν.
Ante ebrietatem ſi crapula, capitisqe gravitas
Invaderet nos, nemo unqam vini
Plus ſibi permitteret, qam qod ſatis eſt: nunc avtem
Qoniam ebrietatis pœnas non ſperamus
Acceſſuras, merum alacriter bibimus.

Alexis *Phryge.* Et in eandem mentem Clearchus *Corimb.*

Εἰ τοῖς μεθυσκομένοις ἑκάστης ἡμέρας,
Ἀλγεῖν συμβαίνει τὴν κεφαλὴν πρὸ δὲ πιεῖν
Τὸν ἄκρατον, ἡμῶν οὐδεὶς ἔπινεν ἄν.
Νυνὶ δὲ πρόπερον γε δὴ πόνε τὴν ἡδονὴν
Προλαμβάνοντες ὑστερεῖμεν πίνοντες.
Iis qi inebriantur qotidie,
Capitis dolor ſi accedat, priuſqam bibant
Merum, nemo noſtrum unqam biberet.
Nunc avtem qoniam ante illam moleſtiam
Voluptate fruimur, ea fruſtramur utilitate qæ in vino eſt.

Habet utrumqe Athenæus in *Dipnoſophiſtis*, hoc *lib.* 14. *p.* 613. B. illud *lib.* 10. *pag.* 429. E.

b Sen. *Epiſt.* 18. Πρὸς τὴν τύχην ἀφόβως προσπαίζει. *Adverſus fortunam parat interritos.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 131.

c Epicur. apud Senec. & Laërt. *ibid.*

exiguum naturæ ſatisfaciat, qantúmqe ex iſtis voluptatis percipi poſſit, d *ubi indigentiâ affectus qis ſumpſerit ea.* Denique ut e *ex victu lavtiore voluptas plenior* accreſceret, cùm f *voluptates uſus rarior commendare* atqe g *intendere ſit natus;* freqentior avtem, & continuus magìs multò ſenſum contrà obtundere atqe hebetare conſveverit. ac proinde aſſiduam eſcæ delicatioris uſurpationem h *ſumptûs qàm oblectamenti amplius habere* pronunciant. i Acriores utiqe ad res placitas intermiſſas revertimur: eſuíqe k *lenocinium* eſt *antecedens* eſuries, ut liberationis *muneri metus.* l *Cibi* itaqe *condimentum famem* Socrates dicebat, *potionis ſitim.* qemadmodum avtem ille m *ad cœnam veſpertinam famem ſe obſonare* ajebat *ambulando:* Epicurus itidem n *ad epulas* inſecuturas *appetitum vehementiorem,* o *famem maligniùs extingvendo, avcupabatur,* qò amplior ex lavtitiis haberetur voluptas. Cæterùm ad virtutem veram, lavdémqe juſtam nihil habet momenti, qicqid non honeſti cavſsâ, ſed vel lubentiæ ampliori conciliandæ, vel moleſtiæ majori amoliendæ ſuſcipitur.

Ità *rigida, ſevera, triſtia* vidimus; *fortia* videamus. *Fortis,* inqit, eſt Epicurus, & *fortia* loqitur: p *fortis, licèt manuleatus; fortis, ſed ſtolâ indutus.* Ecqa re fortis? Qia non prudenter tantùm, ſed & fortiter agit. Etiamſi enim q *Voluptatem omnem in ſe bonum, dolorem omnem in ſe malum* cenſeat; r *bono* tamen *qandóqe tanqam malo utitur, & malo* viciſſim *tanqam bono;* f prout expedire *vel non expedire viſum fuerit,* t *ſiqidem & voluptatibus qibuſdam qandóqe ſe abſtinet, ob moleſtias, qas admiſſæ eſſent parituræ;* v *& labores doloréſqe graviores etiam ac diuturnos nonnunqam ſponte lubenſqe ſuſtinet, qò voluptatem inde ampliorem deinceps conſeqatur:* (x *iſtius* enim *conſeqendæ gratiâ univerſa & patrare & perpeti* diſertè profitetur) qod non prudentis duntaxat, ſed & fortis eſt.

Verùm non eſt illico *fortis* pronunciandus, qicunqe aſperi avt adverſi qicqam ſubire ſuſtinuerit. Alioqi *fortes amantes* cum a Naſone prædicemus, vel *amentes* etiam; qorum illi libidinis œſtro perciti, nihil non laborioſum ſuſtinent ultronei; illi per mentis errorem arrepti abreptíqe, in nihil non periculi plenum b citra formidinem ullam proruunt. *Fortis* fuerit c Mutium agens maleficus, qi *tunicâ præſente moleſtâ,* in focum ardentem manum ultrò immittit. *Fortes* fuerint, qi d *vitæ tædio, qam vitæ genere inqietam ſibi fecerint ipſi, ad mortem confugiunt;* adverſus qos e Epicurus ipſe pronunciat: *fortiùs* facturi, cenſente Epigrammatario, ſi f refugerit ille, g ſuſtinerent iſti. *Fortes* contrà, qi h vitæ cupidine nimiâ, cruciatûs & tormenti nihil ſubire ac perpeti recuſent,

d Epicur. apud Stob. *ſup.*

e Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

f Juven. *ſat.* 11.

g Τῶν ἡδέων τὰ ἀτανιώτατα γενόμενα μάλιστα τέρπει. *Dulcium qa ratiſſima ſunt, maxime delectant.* Democrit. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

h Ὑπερβάλλουσι γὰρ τέρψις μὲν οὐκ ἔνεστι, πολυτέλεια δέ. *In iis qa modum excedant ſumptus qidem eſt, nulla delectatio.* Alexis *Amante.* Athen. 10. *pag.* 419. ſive, Δαπάνη πεὸς ἔστιν, ἡδονὴ δ' οὐδ' ἡτις ἦν. *Impenſa eſt, voluptas ne ulla qidem.* Idem *Mentiente.* Athen. *l.* 10. *pag.* 419.

i *Acriores ſunt morſus intermiſſæ libertatis, qàm retentæ.* Cic. *Offic. l.* 2.

k Senec. *de benef. l.* 1. *c.* 11.

l Cicer. *de finib. lib.* 2.

m Cicer. *Tuſcul. l.* 5. Ὄψον συνάγειν πεὸς τὸ δεῖπνον. Laërt. *lib.* 2.

n Τοῖς πολυτελέσιν ἐκ διαλειμμάτων προσερχομένοις κρείττονας ἡμᾶς διατίθησι. *Sumptuoſas ad epulas per intervalla accedentes meliores nos efficit.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 131.

o Sen. *Epiſt.* 18.

p Idem *Epiſt.* 33. & *de Vit. beat. c.* 13.

q Πᾶσα ἡδονὴ διὰ τὸ φυσιν ἔχειν οἰκείαν, ἀγαθον. καὶ ἀλγηδὼν πᾶσα, κακή. *Omnis voluptas eo qod naturam familiarem habet, bonum eſt: ſicut & dolor omnis malum eſt.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 129.

r Χρώμεθα τῷ ἀγαθῷ κατά τινας καιρὸς εἰς κακῶ. τῷ δὲ κακῷ τὸ ἔμπαλιν εἰς ἀγαθῷ. *Utimur bono qibuſdam temporibus ut malo; contra vero malo tanqam bono.* Ibidem *c.* 130.

f Τῇ συμμετρήσει καὶ συμφερόντων καὶ ἀσυμφόρων βλέψει ταῦτα πάντα κρίνοντες. *Comparatione & intuitu utilium & inutilium omnia iſta dijudicantes.*

t Ἔστι δὲ ὅτε πολλὰς ἡδονὰς ὑπερβαίνομεν, ὅταν πλεῖον, ἡμῖν τὸ δυσχερὲς ἐκ τούτων ἕπηται. *Plerasqe enim voluptates transgredimur, qando ex his major moleſtia nos ſeqitur.*

v Καὶ πολλὰς ἀλγηδόνας ἡδονῶν κρείττους νομίζομεν ἐπειδὰν μείζων ἡμῖν ἡδονὴ ἀπεραλγεῖ, πολὺν χρόνον ὑπομείναντι τὰς ἀλγηδόνας. *Et dolores nonnullos voluptatibus præſtare arbitramur, qandoqidem ex diuturna toleratione dolorum major nos voluptas ſeqitur.* Idem, *ibidem. c.* 129.

x Τοῦτο γὰρ χάριν ἅπαντα πράττομεν. *Ibid.*

a *Amor. lib.* 1. *Eleg.* 9.

b *Meme lapſi, mortem non metuunt.* Senec. *Epiſt.* 36.

c *In matutinâ nuper ſpectatus arenâ*
Mutius, impoſuit qi ſua membra focis,
Si patiens fortíſqe tibi durúſqe videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.
Martial. *lib.* 10. *Ep.* 25.

d Senec. *Ep.* 24.

e Idem *ibid.*

f *Nam cùm dicatur, tunicâ præſente moleſtâ,*
Ure manum, *plus eſt dicere,* Non facio.
Martial. *ubi ſupr.*

g *Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam:*
Fortiter ille facit, qi miſer eſſe poteſt.
Idem *lib.* 11. *Ep.* 57.

h *Optat ultima malorum, & qæ pati graviſſimum eſt, vita longioris mercede.* Senec. *Epiſt.* 101.

[i] non tam qò *vitam ulteriùs protollant*, qàm *qò mortem diutius protrahant*. *Fortis* fuerit Mœcenas, [k] *mollitie* infamis, ſi carmen illud horridum ex vero animi ſenſu emiſit;

[l] *Debilem facito manu,*
Debilem pede, coxâ:
Tuber aſtrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
Vita ſi ſupereſt, bene eſt:
Hanc mihi, vel acutam
Subde, ſuſtineo, crucem.

[m] *ſuffigas*, inqit, *licèt, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas. eſt tanti vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum differat id, qod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. Fortis* demum fuerit, qicunqe dura pertulerit, qò vel naturæ neceſſitatibus urgentibus ſatisdet, vel affectui vitioſo alicui gratum faciat. [n] *Cauſſa*, ajunt, *non pœna, martyrem facit.* nec fortem arguunt perpeſſiones ipſæ, ſed perpetiendi rationes. Ille duntaxat *fortis* jure cenſetur, [o] qi *honeſti cauſsâ* iſtiuſmodi ſtrenuè pertulerit. Nunqam avtem *honeſti cauſsâ* qicqam perpeti ſuſtinuerit, cui *honeſtum* ipſum, voluptate ſemotâ, vel pro nihilo, vel pro re nihili habetur, utpote qod [p] *umbram neſcio qam* meram reputat, cui ſolidi nihil ſubſit; qiqe [a] *fortitudinem ex rei natura nullam* eſſe exiſtimat, niſi qòd *utilitatis ratione dura tolerantur.*

Sed *fortia* tamen Epicurus loqitur, extántqe hujus revera qædam vaniloqæ magìs qàm magnanimæ voces. *Sapientem* utiqe ſuum affirmat, [b] *etiamſi torqeatur beatum fore*; imò, [c] *ſi in Phalaridis tavro peruratur, exclamaturum, Qàm ſvave, qàm dulce hoc eſt? qàm hoc non curo?* Se verò decumbentem ſpiritúmqe extremum trahentem, [d] *ſupremum eundem & beatiſſimum vitæ diem agere* profitetur, [e] *cùm tanti veſicæ viſcerúmqe morbi cruciatúſqe adeſſent, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere.* [f] *compenſatam enim cum ſummis torminibus lætitiam, qam ex inventorum ſuorum memoria capiebat.*

Cæterùm, [g] *non qid dicat qis, ſed qid ſentiat, refert.* Et iſta qidem is dicere poterat, cui [h] *unum bonum honeſtum, unum malum turpitudo*; cui [i] *nihil bonum malúmqe, ſit niſi bonus malúſqe animus*; cui [k] *virtus ſola ad vitam beatam ſufficit, &* [l] *ipſa per ſe ſatìs eſt*; cui per cruciatus qoſcunqe, qantoſcunqe [m] *de ſorte beata nihil defringitur*, nihil decedit, nihil deperit; cùm *virtus*, nec [n] *ad rotam* unà *aſcendere*, nec *ad equleum* unà deſcendere, defugiat; nec ad [o] *tunicam incendialem* admotam, avt indutam etiam deſerat, ſed in ea comes individua adhæreat, & [p] *per ignes* illos ipſos, qi corporis membra depaſcunt & abſumunt, *colluceat.* his principiis imbutum iſtiuſmodi proloqi fas eſt, qum decretis dicta ſint conſentanea, nec à dogmate ſermo diſſentiat. Ecqis verò eſt adeò avt mentis impos, avt ſenſûs communis expers, qi hæc ex animi ſententiâ protuliſſe, avt proferre potuiſſe credat eum, qi [q] *Voluptatem* ſtatuit eſſe *ſummum bonum*, *dolorem* & cruciatum *ſummum malum*, [r] *omneſqe*, etiam *animi voluptates*

[i] Θάνατον, ὡ βίον μακρότερον ποιεῖν. Plut. de ſer. num. vindict. *Qid hujus vivere eſt? diu mori.* Senec. *Epiſt.* 101.

[k] *Apparet mollem fuiſſe, non mitem.* Sen. *Epiſt.* 114. cujus de eodem videri poteſt cenſura, cùm *ibi*, tum & *Epiſt.* 19. & *Epiſt.* 92.

[l] Apud Sen. *Epiſt.* 101.

[m] Senec. *ibid.*

[n] Avguſt. *in Pſal.* 34. *& Epiſt.* 167.

[o] Καλῶ ἕνεκα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν. Ariſtot. *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

[p] Torqat. apud Cicer. *de fin. lib.* 1.

[a] Τὴν ἀνδρείαν φύσει μὴ γίνεσθαι, λογισμῷ δὲ συμφέροντος. Epicur. apud Laërt.

[b] Ἐὰν στρεβλωθῇ ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. Idem *ibid.*

[c] Idem, apud Cicer. Tuſcul. *l.* 2. & *l.* 5. & Senec. *Epiſt.* 66.

[d] Μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευταίαν ἡμέραν τὸν βίον ἔγραφον. Epicur. *Ep. ad Idomen.* Laërt. *l.* 10. Cicer. *Tuſc. l.* 2. & *de fin. l.* 2. Sen. *Ep.* 66. & 92.

[e] Στραγγουρία τε παρῆν ἐλθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. Ibid.

[f] Ἀντιπαρετίθετο δὲ τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν ἀπολογισμῶν μνήμῃ. *Ibid.*

[g] Senec. *Epiſt.* 9.

[h] Idem *de vit. beat. c.* 4.

[i] Idem *ibid.*

[k] *Ibid. c.* 16.

[l] Idem *Ep.* 92.

[m] Ibid.

[n] Cicer. *Tuſc. lib.* 5.

[o] Tertull. ad Nat. *l.* 1. *c.* 18.

[p] Senec. *de benef. l.* 6. *c.* 4.

[q] Epicuri dogma apud Laërt. *lib.* 10. & Cicer. *de finib. l.* 1. & 2.

[r] Cicer. *de fin. l.* 2.

ptates & dolores, ad corporis voluptates & dolores pertinere contendit; qi negat [f] *gavdere qenqam niſi propter corpus*, avt [t] *animi gavdium eſſe ullum, niſi qod à corpore oriatur, & ad corpus referatur*; qi deniqe diſertè profitetur, [v] *nec intelligere qidem ſe poſſe, ubi ſit, avt qid ſit ullum bonum, præter illud, qod ſenſibus corporeis, ex cibis potionéqe, formarum aſpectu, avrium delectatione, & obſcœnâ voluptate percipiatur.*

[x] *Non eſt*, inqit poeta, *beatus, eſſe ſe qi non putat.* aſtipulatur Epicurus; nec, *qi non beatum ſe putat*, dixiſſe contentus, [y] *qi non beatiſſimum ſe judicat*, dixit. Qî avtem, non jam, *beatum*, dico, *putare*, ſed *beatiſſimum* etiam *judicare* ſe poterat, cùm non in *ſummo* tantùm *malo*, ſed in ſummi mali gradu ſupremo, qo altiorem avt intenſiorem dari poſſe negat, verſatum ſe profitetur?

Sed diutiùs in hara hac, non qidem purganda, ſed luſtranda hæſimus. ab ea ad porticum, avræ liberiori ac ſalubriori captandæ, & contrà, qàm de ſe olim Cynicus Lacedæmone Athenas proficiſcens, [a] ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εἰς ἀνδρωνῖτιν, *à fœminis ad viros, à mulierculis ad mares*, tranſeamus.

Apud [b] Stoicos ergò omnia, à veris ſaltem Epicureis illis, [c] diverſa; imò eis adverſa plané.

Numen iſti *cæleſte* [d] *rerum humanarum curam gerere; nec univerſi tantummodo, ſed hominum etiam ſingulorum, & rerum qoqe ſingularum; rebus humanis præſtò eſſe*, [e] *generíqe humano, non ad bona verè ſic dicta duntaxat, ſed & ad vitæ hujus commoda & adminicula ſuppetias ferre. Deum* itaqe *ante omnia* [f] *colendum*, [g] *ad omnia invocandum*, [h] *per omnia cogitandum, in omnibus* [i] *agnoſcendum, &* [k] *comprobandum*, [l] *de omnibus lavdandum & celebrandum*; [m] *huic uni in omni negotio ſimpliciter obſeqendum*, [n] *ab ipſò, qicqid obvenerit, animo prompto ac lubenti excipien-*

***

dum

[f] Torqat. *ibid. l.* 1.

[t] Ibid. *l.* 1. & 2.

[v] Οὐ γὰρ ἔγωγε ἔχω τι νοήσω τἀγαθὸν, ἀφαιρῶν τὰς διὰ χυλῶν ἡδονὰς, τὰς δι' ἀφροδισίων, καὶ τὰς δι' ἀκροαμάτων, καὶ τὰς διὰ μορφῆς. Epicur. *l. de fin.* apud Laërt. *l.* 10. & Cic. *de fin. l.* 2. & *Tuſc. l.* 3.

[x] Poëta neſcio qis, apud Senecam *Epiſt.* 9.

[y] Epicur. *ibid.*

[a] Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. *A viris ad mulieres.* Diogen. Laërt. *lib.* 6. *c.* 9.

[b] Ἡ ἀνδρωδεστάτη αἵρεσις Στωικὴ. *Secta Stoica graviſſima.* Laërt. *l.* 6. in *Antiſten.* §. 14. *Stoici virilem ingreſſi viam.* Sen. *de conſtant. ſap. c.* 1. *Stoicorum rigida & virilis ſapientia.* Idem *ad Helv. c.* 12.

[c] *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares.* Idem *de conſtant. c.* 1.

[d] Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 12. & *c.* 14. & *c.* 16. Marc. *l.* 2. §. 11. & *l.* 6. §. 43.

[e] Marc. *l.* 1. §. 17. & l. 9. §. 27. & §. 40.

[f] Τί ἀρκεῖ ἄλλο, ἢ θεὸς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ εὐποιεῖν. *Qid ſuffecerit, niſi ut Deos colas, & celebres, hominibus benefacias.* Marc. *l.* 5. §. 33.

[g] Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ. *In cunctis vero opem divinam advoces.* Idem *l.* 6. §. 23. Καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον ἕτω ποιεῖν. *Et rem qamqe, etiam leviſſimam ita peragas.* Idem *l.* 3. §. 13.

[h] Ἐκ πράξεως ἐπὶ πρᾶξιν μεταβαίνειν σωὶ μνήμη θεοῦ. *Ut ab una actione ad alteram tranſeas numinis memor.* Idem *l.* 6. §. 7.

[i] Οὔτε γὰρ ἀνθρωπινόν τι ἄνευ τοῦ ἐπὶ τὰ θεῖα συναφοεγῆς εὖ πράξεις, ἔτε ἐμπαλιν. *Neqe enim, homines qod ſpectat, qicqam recte egeris ſine habito ad res divinas reſpectu; nec vice verſa.* Idem *l.* 3. §. 13.

[k] Τοῖς θεοῖς σύμφωνον, ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ συντετύχασιν. *Diis conſentientem, dum qacunqe illi attribuunt ac conſtituunt, lavdas.* Idem *l.* 6. §. 16. Ἐγώ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐπολογήσομαι. *Ego te in rebus omnibus apud homines defendam.* Epictet. *l.* 2. *c.* 16.

[l] Τότε μὲν ἐγὼ ἡμάρτανον, νῦν δὲ οὐκ ἔτι. χάρις τῷ θεῷ. *Tunc & ego peccabam: nunc vero non item, gratia ſit Deo.* Idem *l.* 4. *c.* 4. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων, ῥᾴδιον ἐστιν ἐξομολογήσασθαι τῷ προνοίαν, ἂν δύο ἦς ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ δύναμίν τε συνοεγικὴν τῶν γενομένων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχάριστον. *Ex ſingulis, qa in mundo fiunt, rebus, providentia lavdari facile poteſt, ſi cui duo hæc inſunt: unum, facultas naturâ cujuſqe rei perſpiciendi: alterum gratus animus.* Idem *l.* 1. *c.* 6. & apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *c.* 4. ex qo emaculandi codices Epicteti. Idem *lib. ejuſd. cap.* 16. poſt recenſita varia providentiæ apoteleſmata, Ταῦτα, inqit, τίς ἐξαρκεῖ λόγος ὁμοίως αὐτὰ ἐπαινεῖν, ἢ ὠφελῆσαι; εἰ γὰρ νῦν εἴχομεν, ἄλλο τί ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας, καὶ ἀροῦντας, καὶ ἐσθίοντας, ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν θεόν; Μέγας ὁ θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέχει ὄργανα ταῦτα, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. Μέγας ὁ θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι αὔξησιν λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ εὐφημεῖν ἔδει. καὶ τὸ μέγιστον καὶ θειότατον τὸν ὕμνον ἐφυμνεῖν. ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν φαντασιωθητικὴν τούτων, καὶ ὁδῷ χρησικήν. *Nunqid oratione hac ſatis avt lavdari avt illuſtrari poſſunt? nam ſi ſani eſſemus, qid nobis aliud agendum erat & publice & privatim, qam numen celebrandum & lavdandum, & grates perſolvenda? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus erat Deo, magnus eſt Deus, qi nobis inſtrumenta præbet hæc qibus terram excolamus? magnus eſt Deus, qi manus dedit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecit, ut latenter creſcamus, ut dormientes reſpiremus? Hæc ſingulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac diviniſſimus reſonandus, qod facultatem dedit harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Et qæ ſequntur his gemina, homine Chriſtiano qovis non indigna; Chriſtum modò donatum nobis adjeciſſet.

[m] Ἐγὼ ἔχω τινὶ ὑποτεταχθαι, τίνι πείθεσθαι δεῖ, τῷ θεῷ. *Ego vero habeo cui me obnoxium eſſe oportet, cui obtemperare, Deum.* Epictet. *Diſſert. l.* 4. *c.* 12. Ἑκὼν στεῶτον τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδε, παρέχων συννῆσαι, οἷς ποτὲ ποτε προέθεσο βλέπειν. *Fato ſponte tua te dedas; ei permittens, qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.* Marc. *l.* 4. §. 34.

[n] Ἀρεσκόμενος τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις. *Qi rebus ab univerſo ſibi aſſignatis acqieſcit.* Idem *ibid.* §. 25. Ἀσπαζόμενος ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα πάντα. *Ex animo protenſus amplexans qacunqe illi contigerint.* Idem *l.* 3. §. 4. Ἀπλῶς μηδὲν

dum atqe amplexandum; o *nihil melius*, p *nihil convenientius*, q *nihil conducibilius*, r *nihil opportunius aut tempestivius, qàm id qicqid existat, qod ipse voluerit, existimandum*; s *qocunqe ducere visum fuerit*, t *citra tergiversationem aut murmurationem, sponte seqendum*; v *locum stationémqe, qemcunqe is assignaverit, strenuè tuendum, enixè tenendum*, etiamsi *mortem millies oppetere oporteret.*

Hæc de *Numine* Stoici, & erga Numen affectu: de *Homine* qid, & officiis adversus congenerem sibi præstandis?

Hunc & a *corditùs diligere, &* b *curare*, c *& sustinere*, d *injuriâqe omni* (*ut qæ* e *impietatis etiam notam inurat*) *abstinere*, *&* f *beneficentiâ prosequi*, g *nec sibi soli genitum censere se, aut vivere, sed* h *in commune bonum ac beneficum* i *cunctis, pro facultate viribúsqe, semet exhibere*; k *re ipsâ, reíqe bene gestæ conscientiâ*, (l *nec hac etiam ipsâ qadantenus reputatâ*) *citra* m *testem, aut* n *mercedis spem*, o *commodive proprii intuitum, contentum agere*, p *à beneficio uno præstito ad aliud transire*, q *nec unqam benefaciendo defetisci*; r sed *vitæ telam, tanqam vivendi fructus hic sit, benefactis sibi invicem continenter annexis ità totam pertexere*, s *ut nusqam interveniat* t *hiatus ullus vel minimus*; v *beneficii loco, qòd benefecerit habentem*; x *sibiqe profuisse existimantem, si alii cuiqam usui esse potuerit*; y *nec extra se proinde qicqam vel laudis hu-*

μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ Θεὸς θέλει. Denique, nihil velis aliud nisi ea qæ Deus vult. Epictet. *l.* 2. *c.* 17. Προσπαθητικά μου ἡ ὁρμὴν τῷ Θεῷ. ἃ ἐκεῖνος θέλει, κἀγὼ θέλω. ἃ ἐκεῖνος οὐ θέλει, κἀγὼ οὐ θέλω. Appetitum meum obedientem præbui Deo: qæ ille vult, & ego volo; & qæ ille non vult, ego non volo. Idem *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

o Κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ὃ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. Melius esse duco qod Deus vult qam qod ego volo. Idem *ibid.*

p Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον ἁ συγκλωθόμενον ἑί γὰρ ἁρμοδιώτερον, Id solum diligas qod obvenit, & a fato destinatum est tibi: ecqid enim magis est congruum? Marc. *l.* 7. §. 57.

q Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi. Idem *l.* 10. §. 20.

r Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. Et tum confert, qando illa fert. Ibid.

s Τοῖς Θεοῖς ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. Deis obsequentem se simpliciter præstare. Marc. *l.* 12. §. 27. & 31. Προσκείσομαι διάκονος καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ, συνορμῶ, συνορέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. Adhæreo illi ut minister & pedissequs, cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo. Epict. *l.* 4. *c.* 7. Cleanthis votum, huic toties repetitum; *Ench. c.* 52. *Dissert. l.* 2. *c.* 17. & *c.* 23. *l.* 3. *c.* 22. & *l.* 4. *c.* 4.

t *Optimum est Deum, à qo omnia proveniunt, sine murmuratione seqi. malus miles est, qi Imperatorem gemens sequitur.* Sen. *Epist.* 107.

v Ἂν χώρον καὶ τάξιν ἐξελέσῃς, μυριάκις ἀποθανοῦμαι πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. Qem mihi locum & stationem mandaveris, millies potius mortem oppetam qam eam ut relinqam. Epict. *l.* 3. *c.* 24. post Socrat. in Platon. *Apolog.*

a Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἀπὸ καρδίας φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους. Homini proprium est ex animo homines amare. Marc. *l.* 7. §. 13. Καὶ εὐνοεῖν αὐτοῖς, ὡς φύσει φίλοις. Bene velle illis ut natura amicis. Idem *l.* 9. §. 27.

b Καὶ κήδεσθαι αὐτῶν. Et curare illos. Idem *l.* 9. §. 3.

c Καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν. Et illos sustinere. Idem *l.* 5. §. 33.

d Καὶ ἀπέχεσθαι αὐτῶν. Et illis abstinere. Idem *ibid.*

e Ὁ ἀδικῶν ἀσεβεῖ. Qi injuste agit, impiè agit. Idem *l.* 9. §. 1.

f Καὶ εὖ ποιεῖν. Benefacere. Idem *l.* 5. §. 33.

g Καὶ ἐκεῖνο θεωρεῖν, ὅτι τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν ἡγεμονικὸν ἐν τῇ ἀνθρώπου φύσει τὸ κοινωνικὸν ἐστι. Rationalia condita sunt sui invicem gratia. Itaqe in hominis naturâ primum ac præcipuum est societatem colere. Idem *l.* 7. §. 55.

h Ἀρκεῖται ἡ φύσις λογικὴ, τὰς ὁρμὰς ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα αἰσθάνεται. Natura rationalis acqiescit, ubi impulsus suos ad opera, qæ societatem juvent, sola dirigit. Idem *l.* 8. §. 5.

i Πάντων κήδεσθαι. Qorumvis curam habere. Idem *l.* 3. §. 4.

k Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα πρᾶξις κοινωνική. Sufficit actio præsens communicativa Idem *l.* 9. §. 6. Ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαίοις ἐργάσιμα. Ut sibi sufficiat ipsa juste agens. Idem *l.* 7. §. 28.

l Οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. Neqe qid fecerit, novit. Idem *l.* 5. §. 6. dedisse dum daret, oblitus. Senec. *de benef. l.* 2. *c.* 6.

m Οὐ δεόμενος ἀνθρώπου μάρτυρος. Qi hominis testimonio non opus habeat. Marc. *l.* 3. §. 5. *In omnibus factis re, non teste, moveri.* Cicer. *de fin. l.* 2.

n Μισθὸς γὰρ ἀνθρώπου τις ἄνθρωπον φιλεῖ, καὶ Ἐπίκουρον. Mercedis ergo homo hominem diligit juxta Epicurum. Plutarch. *de amor. prol. pag.* 494.

o Καταληπτικῶς δοῦναι, ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληφέναι πᾶσαν τὴν καρπόν. Qod non absolute dedisti, nec tanqam qi totum actionis tuæ fructum jam statim percepisses. Marc. *l.* 9. *fin.*

p Ἑνὶ πέρατι ἁ συγκαταπαύειν, τῷ ὑπὸ πράξεως κοινωνικῆς μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικήν. Hoc uno te oblecta, in eqe acqiesce, ut ab una, qa communitatem juvet, actione ad alteram transeas. Idem *l.* 6. §. 7. & *l.* 5. §. 6.

q Καὶ μὴ κάμνειν. Et non defatigari. Idem *l.* 7. §. 74.

r Τὸ ζῆν ὑπολαμβάνειν, σωματίοιόν ἐστι μᾶλλον ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθόν. Vita frui, bonum bono annectendo. Marc. *l.* 12. §. 29.

s Ὥστε μήτε τὸ βραχύτατον διάστημα ὑπολείπεσθαι. Ut ne minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur. Idem *ibid.*

t Ἧπερ γὰρ πρᾶξίς σου μὴ ἔχει ἢ εἰς φορὰν, εἴτε προσεχῶς, εἴτε πόρρωθεν, ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὕτη διάκοπτει τὸν βίον. Qacunqe actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, vitam tuam divellit. Idem *l.* 9. §. 23.

v Ἄνθρωπος ἐνεργητικὸς πεφυκὼς ὁπόταν τι ἐνεργήσῃ, ἢ ἄλλος εἰς τὰ μέσα συνεργήσῃ, πεποίηκε πρὸς ὃ πεπεύσεται, καὶ ἔχει τὸ ἑαυτοῦ. Homo cum ad benefaciendum natus sit, ubi beneficium qippiam, aut qod in commune conducat fecerit, illud fecit ad qod conditus est, & qod sum est obtinuit. Idem *l.* 9. *fin.*

x Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖ. Emolumentum in eo capiens, qod alteri præstas. Idem *l.* 7. §. 74.

y Ὅταν σὺ ἔν τισι πεποίηκὼς ᾖς, καὶ ἄλλος ἐν σοὶ πεποιθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον, ὥσπερ οἱ μωροὶ, τὸ καὶ δόξαι ἐν πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν. Ubi bene tu alicui feciſti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam qeras, puta, beneficii hominis existimationem, aut beneficii accepti remunerationem. Ibid. 73.

z Τὸ ἐν σοὶ τὸ κρεῖττον ἡμᾶς, τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον, καὶ ὑφ' ἑαυτὸ ὁ σὸς βίος διοικεῖται. Qod in te præstantissimum est, colere, qod cæteris omnibus utitur, & a qo vita tua gubernatur. Idem *l.* 5. §. 21. Πρὸς τοῦτο μόνον εἶναι δεῖ, καὶ ζῶον γνησίως θε-

ερ-

humanæ vel lucelli, avt avcupantem aut expetentem. Ad hæc z *nihil mentis cultu antiqius,* a *nihil honesti studio potius avt pretiosius habere:* b *ab eo* deniqe, *qod officii sui esse nôrit,* c *nullâ vel vitæ, nedum alius rei cujuspiam, cupidine abducendum,* c *nullâ mortis, cruciatúsve ullius, nedum damni avt detrimenti, formidine abigendum, se permittere.*

Hæc *Stoicorum* sunt *decreta* & *præcepta*, & ipsorum principiis qidem planè congruentia, *sancta, recta, severa, fortia; pietatem, caritatem, humanitatem, magnanimitatem* spirantia: qibus priora illa, qæ sunt saltem verè Epicurea, nihil sapiunt, nihil sonant minùs.

Sed adversus Stoici nominis professores objiciuntur, *raritas, hypocrisis, defectio, defectus.* de singulis videbitur.

Ac primo qidem loco *raritas* sub animadversionem venit. Pavciores utiqe omni ævo reperiri, qi disciplinam hanc sunt amplexati, qàm qi ad sectas alias sese applicuerunt. Et hac revera in parte triumphant splendidè, atqe efferunt sese Epicurei, qi a Epicurum tot amicos & sectatores nactum gloriantur, ut *nec urbes integræ eos capere* possent. agnoscitqe, qi in Torqato Epicurum oppugnat Cicero, b *populum, qi vim maximam, avtoritatem minimam habet, cum Epicuro facere.*

Nec reverà qicqam istic mirandum occurrit. Notum est Stratonis Physici illud, c *Plures esse qi lavari, qàm qi ungi velint.* hoc est, ad thermas plures itare qàm ad palæstras. d *Semitæ utiqe arctiori atqe asperiori pavciores insistunt; latiore & leviore confertim inceditur.* e *Multitudo numerum habet; pondus non habet.* Calculi ubiqe numerosiores sunt qàm gemmulæ. Diverbium vetus est, f *Plures mali.* g *Turba pessimi indicium est.* h *eximia, raritate commendat natura.* i *nec unqam cum rebus humanis tam fæliciter est actum, ut meliora pluribus placerent.*

Verùm sicut in disciplinam hanc se pavciores dedêre; ità ab eadem hac ad alias, Epicuream præsertim, complures desciverunt, cùm ab aliis ad hanc rari deprehendantur transiisse.

Nec hoc certè qàm illud mirum magìs. Celebre satìs est Arcesilai illud, qi percunctanti, cur à sectis aliis ad Epicureos tam freqentes deficerent, non contrà vicissim ab his ad illos, respondit, k *Qia è viris Galli fiunt, non avtem è Gallis viri.* Gallorum nomine non gentem aliqam, sed Cybeles mystas, qi testâ Samiâ resecti, virilitatem exuebant, volens intelligi. nos nostris familiari magìs dicterio diceremus, *Qia* l *è gallis capi fiunt, non è capis vicissim galli.* Nec gnarum minùs, qod Calistoni meretriculæ Socrates, glorianti Philosopho præferendam se, ipsum enim suorum neminem ad se pellicere posse, cùm ipsa illius sectatores plerosqe ad se, si id vellet, traducere valeret; a *Probabile admodum esse qod dicat: ipsam enim ad declivia homines deorsum propellere, cùm ipse*

ἐφικνεῖν. *Hoc unum sufficere sibi, genium legitimè colere.* Idem *lib.* 2. §. 13.

a Μηδὲν κρεῖττον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, &c. τούτων παῦλα πάντα μικρόπεφα καὶ ἐυπλέστεφα. *Nihil in hominum vita melius est justitia, veritate, temperantia, fortitudine, &c. Hisce reliqa omnia minora sunt & viliora.* Idem *l.* 5. §. 21. Τί τίμιον καὶ λειπεται; τὸ ἔχειν ἰδίαν καὶ σκυβήν κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. *Qid tandem supererit pretio dignum? secundum conditionis sua rationem movèri seqe sistere.* Idem *l.* 6. §. 16.

b Ἐγὼ τὸ ἐμαυτῷ καθῆκον ποιῶ. τὰ ἄλλα με οὐ φροντίζω. *Ego qod mei est officii, exseqor: reliqa me nevtiqam sollicitum habent.* Idem *lib.* 6. §. 22. Ὅτι ἂν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit, vel dixerit qisqam, probum esse me oportet.* Idem *lib.* 7. §. 15. Μνημονεύσας, ὅτι ἀγαθὸν σε εἶναι δεῖ, καὶ τί ἐστιν ἀνθρώπου φύσις αἰτεῖται, προέχου ἔτι ἀμελεστερῶς. *Memineris, probum te esse oportere, qod avtem hominis natura a te exigit, hoc constanter facito.* Idem *lib.* 8. §. 5.

c Μηδὲ κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἢ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτις ἢ μικρὸν ὄφελος, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττῃ, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα, ἢ κακοῦ. *Si hominem, qi vel ullius sit usus, existimas mortis vitaeqe discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id, qod agit, justum an injustum, hominisqe probi an improbi sit.* Idem ex Platon. *Apol. l.* 7. §. 44.

a Φίλοι ποσάκις τὸ παλαιὸν οἱ μηδ' ἂν πόλεσιν ὅλαις μετρεῖσθαι. Laërt. *lib.* 10.

b Cicer. *de fin. lib.* 2.

c Πλείους εἶναι σοῦ λύεσθαι ἢ σοῦ ἀλείφεσθαι βουλομένους.

d Matth. 7. 13, 14.

e *Multi sunt & qis numeret? stateram profer, appende: vide contra pavca grana qantam paleam leves.* Avgust. *in Psal.* 39.

f Πλείους κακοί. Bias. Avson. *Lud.* 7. *sap.*

g Senec. *de Vit. beat. c.* 2.

h Idem Ep. 42.

i Idem *de Vit. beat. c.* 2.

k Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρῶν Γάλλοι, ἐκ δὲ Γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. Laërt. *lib.* 8.

l Varro *de re rustic. l.* 2. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 9.

a Καὶ μάλα γε εἰκότως. σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὴν καπίτην αὐτοὺς πάντας ἄγεις, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἥκειν βιάζομαι, ὁρθίαν δὲ ἡ ἄνοδος, καὶ αἰγὸς τοῖς παλοῖς. *Qid mirum hoc est: siqidem*

contrà ad ardua ſurſum impellat. Ad voluptatem utiqe proclivis eſt via; ad virtutem [b] acclivis ſemita. cùm avtem *ingenium humanum* ex vitio innato ſit ſponte ſuâ propenſum ac [c] *proclive à labore ad libidinem*, ecqid mirum complures, itineris tædio devictos, hac deſertâ, ad illam tranſcurrere.

Sed ex eis etiam qi in diſciplinæ hujus profeſſione perſtiterunt, extitiſſe havd pavcos, qi à dogmate, qod mordicùs tamen tenebant, & enixè interim tuebantur, vitæ rationem diverſam & averſam planè inſtituerint atqe inſtiterint, titulo habituqe duntaxat ſpeciem Stoicam præferentes, cùm ex ſtudio vitæqe inſtituto Epicurei, avt aliud qid potiùs qàm Stoici jure cenſerentur, adverſus Stoicos, poſt [d] Lucianum, qi hoc nomine ſectam hanc paſſim inſectatur, ab aliis pariter intorqetur.

Nec eſt ſcilicet hæc nova nupérve nata, ſed antiqa qerimonia, in ſecta unaqaqe repertos, * *citharis*, [e] *lyris*, [f] *tubis*, *lituis* compares, qæ *eorum* utiqe, *qæ aliis modulantur*, *canunt*, *crepant*, *perſonant*, [g] *nihil qicqam avdiunt*, *percipiúntve ipſæ.* Et in aliis ſectis, non Stoicâ ſolâ, [h] compertum eſt deprehenſos, qod eſt Pacuvio Macedo, *homines ignavâ operâ, & philoſophâ ſententiâ;* ſive, qod ex Epicteto Favorinus, [i] *Verbis tenus Philoſophos*, *factis procul.* Qin & inter nominis Chriſtiani profeſſores, qod Scriptores qoqe ſacros & confeſſos & conqeſtos legimus, comparuêre, qi [k] *Numinis notitiam, qam dictis jactitabant, factis abdicarent*; qi [l] *pietatis, cujus larvam gerebant, vim virtutémqe abnuerent*, qi [m] *gratiam divinam in laſciviam verterent*; *qi* [n] *libertatem Chriſtianam neqitiæ improbitatíſqe velamentum facerent*; [o] *libertatémqe aliis pollicerentur, cùm in corruptelæ ſervitio agerent ipſi.* nec ex horum tamen moribus de religione Chriſtiana ſententiam ferre, æqum fuerit, qum politiæ Chriſtianæ iſti, nec viva, nec vera, nedum ſana, avt integra membra jure cenſeantur, [p] φύματα potiùs mera [i] καὶ ἀποσήματα, ut cum Marco noſtro loqar, ſive [q] *vomicæ* & *carcinomata*, ut de ſuis Avguſtus. Havd eſt incelebre Cratetis illud, [r] *In malo Punico etiam probo, granum putre aliqod;* Varronis itidem, [a] *Nec in ſegete bona nullum ſpicum neqam* reperiri. In agro Dominico qoqe [b] *zizania* ſteriléſqe, non *ſuccreſcunt* tanmmodo, ſed * *dominantur* etiam aliqando avenæ: ex qibus tamen de ſegete totâ judicari iniqiſſimum fuerit.

Qod deniqe præſcribitur, inſigniores etiam pleroſqe non per omnia decretis præceptíſqe ſuis conſentanea præſtitiſſe, ſed à normâ reguláqe, qam fixerant ipſi, in nonnullis declinâſſe.

Ecqem, qæſo, mihi dabis, ex eis etiam qi ſunt γνήσιοι Χριστιανοὶ, qi ab ea, qam profitetur, vitæ inſtituendæ ratione non qandóqe declinet. Ex eis inter hos fuerat, [c] qi *columnæ* & *exiſtimabantur* & revera exiſtebant, cujus ingenua vox illa, [d] *In multis offendimus omnes;*

tu ad declivem tramitem omnes rapis: ego vero ad virtutem cogo, ad qam arduus & pleriſqe inſolitus eſt aſcenſus. Æl. *Hiſt. Var. l.* 13. *c.* 32.

[b] Prov. 15. 24.

[c] Terent. *Andr.* 1. 1.

[d] In *Vitarum avctione*, *de ſectis*, *Micyllo*, alibi.

* Κλεάνθης μηδὲν διαφέρειν, σοὶ καλὰ λέγοντας, ἃ ποιοῦντας δέ. *Non differre a citharis honeſta dicentibus, non vero facientibus.* Diog. Laërt. *l.* 6.

[e] Ὅμοιον τὸ πάσχειν ταῖς λύραις, αἱ καλῶς φθεγξάμεναι σὺκ ἀκούουσιν. *Idem accidere qod lyris, qæ cum bene ſonant, ſeipſas tamen non avdiunt.* de Peripateticis Cleanthes. Laërt. *l.* 7.

[f] Σάλπιγγα Antiſthenem vocabat Diogenes: αὐτὸς γὰρ σὺκ ἀκούειν φθεγγομένου μέγιστον. *Non enim avdiebat eum, etiam ſi maxime clamaret.* Dio Pruſ. *Orat.* 8.

[g] Μήτε ἀκούειν, μήτε αἰσθάνεσθαι. Laërt. *l.* 6.

[h] Gellius *Noct. Attic. l.* 13. *c.* 8.

[i] Ἀνὰ μὲν περίπτου, μέχρι δὲ λέγειν. *Factis procul, verbis tenus.* Idem *l.* 17. *c.* 19.

[k] Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, ταῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. *Deum profitentur ſe ſcire, ſed factis negant.* Pavl. *ad Tit.* 1. 16.

[l] Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. *Habentes formam pietatis, ſed qi vim ejus abnegarunt.* Idem *ad Timotheum Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

[m] Τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν. *Qi Dei noſtri gratiam transferunt ad laſciviam.* Jud. *Epiſt. v.* 4.

[n] Ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας ἐλευθερίαν. *Velamen malitiæ habentes libertatem.* Petr. *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.

[o] Ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Libertatem aliis pollicentes, qum ipſi ſervi ſint corruptelæ.* Idem *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19.

[p] Marc. *l.* 2. §. 16.

[i] Idem *l.* 4. §. 28.

[q] Sveton. *l.* 2. *c.* 85.

[r] Ἐν ῥοιᾷ καὶ καλῇ σικύῃ λυκαῖ κάκιον. Laërt. *lib.* 6.

[a] Varro *Leg. Mæn.* apud Nonium, in *Spicum.*

[b] Ζιζάνια. Matth. 13. 25. 27. de qa voce alibi diximus.

* De ſeculo ſuo, Salvian. *de Dei gubern. lib.* 3. *Præter pavciſſimos qoſdam, qi mala fugiunt, qid eſt aliud penè omnis cœtus Chriſtianorum, qàm ſentina vitiorum?*

[c] Οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, Pavl. *ad Galat.* 2. 9.

[d] Πολλοὶ πλανώμενοι ἅπαντες. Jacob. 9. 1.

omnes; ſive, *impingimus univerſi.* ad qæ verba [c] Beda noſter, *Non*, Offenditis, dixit; *ſed*, Offendimus, *inqit;* & In multis *præmiſit;* Omnes, *ſubjunxit.* Ex eiſdem & qi illud, [f] *Si dixerimus, qod peccatum non habemus, decipimus nos,* (dum [g] *peccantium* utiqe *numero excipimus*) *nec penes nos eſt veritas.* [h] *Nec*, habuimus, (inqit Avguſtinus) *Sed*, habemus, *dixit; ne de vita præterita*, (qæ *per ignorantiam* variáſqe indè enatas *cupiditates* tota exacta eſt) *dictum qis ſuſpicetur.* Ex Apoſtolis ipſis, qi Chriſtum proximè acceſſerant, qíqe lateri ejuſdem comites individui adhæſerant, ut reliqos mittam, nec de proditore qicqam dicam, [i] *primi* & [i] *noviſſimi*, agmen qi ducit, & qi clavdit, utriuſqe etiam firmati jam, [k] nævi aliqi in tabulis ſacris proditi extant: ut apud exteros qoſvis diſciplinæ etiam ſeveriſſimæ profeſſores, ſectæqe exactiſſimæ ſectatores, à dogmate aliena nonnunqam deprehendi, minùs mirum videri debeat. Oraculi vicem meritò ſibi vendicat Æſchyli illud,

[l] Ἁμαρτάνει τι ἢ σοφὸς σοφώτερος.
Sapiente qi plùs ſapiat, eſt cùm labitur.

Stoici certè præceptis decretíſqe ſuis, [m] non tam qid ipſi valerent, avt aſſecuti jam eſſent, qàm ad qid contenderent, modíſqe omnibus elaborandum atqe enitendum cenſerent, deſignatum volebant. qod & idem de ſe [n] Apoſtolus liberè ingenuéqe profitetur.

Veruntamen ex eis qi ſectæ hujus in diſciplinam ſeriò ſedulóqe ſeſe dederunt, per ſingulas qáſqe fere ætates reperti ſunt, qi fide dignorum Scriptorum ſuffragiis conſenſu conſono atteſtantibus, ità dogmata ſua factis conſentaneis conſignata, decretáqe vitæ inſtituto æqabili fere comprobata exhibuerint, ut nominis etiam Chriſtiani profeſſoribus pleriſqe pudorem incutere, ruborem ſuffundere meritò qeat. In his fuere; poſt Zenonem, cui teſtimonium dat inſigne Athenienſium pſephiſma, qo [a] *virtutis ac temperantiæ nomine*, eò qòd [b] *vitâ ſuâ eis qæ differebat congruente cunctis in exemplum expoſitâ, ad optima qæqe qoſqe incitaret*, [c] *imagine æreâ, coronâ avreâ donandum*, [d] *ſepulcrum ſumptu publico extruendum*, [e] *piláſqe duas, qarum utriqe teſtimonium iſtud incideretur, erigendas*, decernitur: poſt hunc, inqam, alióſqe qi in Schola hac eidem ſucceſſerant, emicuêre viri magni, diſciplinâ iſtâ imbuti, virtutis maſculæ imagines vivæ vivacéſqe, conditionis eminentioris ratione, Scriptorum nobilium calamis celebrati, (ut Philoſophiam diſertè profeſſos præteream) Cato Uticenſis, Thraſeas Pætus, Helvidius Priſcus, & Marcus cumprimis Antoninus, qi iſta commentandi occaſionem nobis præbuit.

Verùm à diſciplina ipſa, ad eos, qi eam ſcriptis ſuis illuſtrârunt, hos præſertim qos reliqos habemus, tranſeamus. Ex eis præcipui fuerant Zeno & Chryſippus: qorum alter Stoam primus condidit; unde & Straboni, [f] ὁ τῆς Στωικῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης. & Galeno, [g] ὁ πατὴρ ἁπάσης τῆς τῶν Στωικῶν αἱρέσεως. *ſectæ Stoicæ totius princeps patérqe;* & Balbo apud Ciceronem, [h] *Stoicorum pater*, dicitur. alter eandem adeò ſtrenuè felicitérqe [i] *ſuffulſit*, ut de eo dictum fuerit,

**** [k] Ἐ

[c] Beda *in Jac. Epiſt.*

[f] Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Joan. *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 8.

[g] De Phariſæo Luc. 18. 15. Bern. *de grad. humil. & ſuperb. Dum in ſe ſingulariter exultat, aliis arroganter inſultat, & ſe ſolum decipit, qem ſolum excipit, dum alios damnat.*

[h] Avg. in 1. Joan.

[i] Matth. 10. 2.

[i] 1. Cor. 4. 9. & 15. 8, 9.

[k] Gal. 2. 11. Act. 15. 39.

[l] Stob. *tom.* 2. *tit.* 3.

[m] *Non dicebant, qemadmodum ipſi viverent, ſed qemadmodum vivendum eſſet.* Sen. *de vit. beat. c.* 18.

[n] Οὐκ ὅτι ἔλαβον, ἢ τετελείωμαι. ἓν δέ,--ἐπεκτείνομαι δὲ κατὰ σκοπὸν διώκω. *Non qod metam apprehenderim, avt ſim conſummatus, ſed unum.... contendens ſcopum verſus feror.* Pavl. *ad Phil.* 3. 12. 14.

[a] Ἀρετῆς ἕνεκα καὶ σωφροσύνης. pſephiſma apud Laërt. *l.* 7.

[b] Πρὸς τὰ βέλτιστα, παράδειγμα τὸν ἴδιον βίον ἐκθεὶς ἅπασιν, ἀκόλουθον ὄντα τοῖς λόγοις, παρώρμα.

[c] Εἰκόνι χαλκῇ, χρυσῷ στεφάνῳ.

[d] Οἰκοδομῆσαι τάφον δημοσίᾳ.

[e] Ἐγγράψαι τὸ ψήφισμα στήλαις δυσί.

[f] Strab. *Geogr. lib.* 14.

[g] Galen. *de dogmat. Hippocr. & Platon. l.* 2. *c.* 6.

[h] Cicer. *de Nat. Deor. l.* 3. de *Zenone*, non *Cleanthe*, uti inadvertentiâ, an memoriâ, lapſus Lipſius, *manuduct. ad Stoic. philoſoph. Diſſert.* 11.

[i] *Qi fulcire putatur porticum.* Cic. *Acad. l.* 4.

[k] Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἦεν Στόα.
Chryſippus nî fuiſſet, nec Stoa foret.

Et complura qidem uterqe reliqit ſcripta: alter iſte [l] *uſqe ad ſeptingenta qinqe* συγγράμματα, ſive [m] *opuſcula*: cùm [n] Epicuri πολυγραφίαν æmularetur, [o] qem tamen aſſecutum negant; cùm [p] *ad* [q] *volumina ter centena uſqe* iſte pertigerit, qorum qodlibet utiqe συγγράμματα complura complectebatur: alioqi Chryſippum πολυγραφίᾳ non æqâſſet, nedum ſcriptorum numeroſitate anteceſſiſſet. Cæterùm par ſcripta utriuſqe fatum ſunt experta. nec Zenonis ſiqidem, nec Chryſippi, qin nec ſeculi priſci illius è Stoa cujuſqam ſcriptum ullum integrum ad tempora noſtra perennavit. Superſunt fragmenta duntaxat, ἀποσπασμάτια, apud Plutarchum, [r] qi paſſim exagitat; Galenum, [ſ] qi plerumqe oppugnat; Laërtium, [t] qi ſimpliciter recitat; Ciceronem, [v] qi in partem utramqe diſceptat. Citerioris ævi ſuperant ex eis qi diſciplinam hanc ſunt aſſectati, qorum diſſertationes commentationéſqe ad manus noſtras pervenerunt, Seneca, Epictetus, & Marcus noſter iſte.

Ætatis ratione Senecæ locum primum tribuo: qem dignitate tamen æſtimationéqe verâ è duobus illis alterutri poſthabendum exiſtimem. [a] Habet ille revera multa eximia, utilia, fortia, ſublimia; & arguta, ſubtiliáqe complura; éſtqe dignus admodum, qi non ab humanioris literaturæ tantùm, ſed à Theologiæ etiam ſtudioſis, ſedulò qidem, ſed judicio atqe examine juſto adhibito, legatur. Verùm non eſt unius ejuſdémqe ubiqe coloris; nec per omnia conſtat ſibi. Neqe verò vitam attingo; qam Caſſius tamen arrodit, [b] *tanqam à dogmate præceptionibúſqe qàm maximè diſſentaneam*: de ſcriptis ago. In his, [c] qám fœdè Clavdio, dum apud ſuperos, ex mente etiam Neroniânâ, [d] *morabatur*; nec huic duntaxat, ſed & in gratiam illius, ejuſdem mancipio, [e] *licentiæ intolerandæ maſtigiæ*, Polybio, adulatur? qem tamen è vivis exemptum, [f] dictione Satyricâ & ſarcaſticâ, vernilitatis prægnate, acerbiſſimè proſcidit, & publicè ſubſannandum propinavit. De animæ corpore excedentis ſtatu, qàm repugnantia ſtatuit? dum τῇ ὑποθέσει δηλοῦν, nunc [g] in ſedes cœleſtes integram ſubvehit, nunc [h] in flatum halitúmve merum diſpergit, tædæqe inſtar, materiâ, qâ alebatur, abſumptâ, deficientis prorſus extingvit. Epicurum eſt ubi accuſat, increpat, deprimit, damnat, ut [i] *degeneris & humillimæ mentis, apud qem voluptas imperat: hominem*, [k] *voluptatis Magiſtrum* ipſum, ſcholam, [l] *voluptatis officinam*, nuncupat. Eſt contrà, ubi (qo Lucilio ſuo forſitan hujus aſſeclæ, qem [m] *Virorum optimi* titulo ſubinde cohoneſtat, gratum faciat) eundem non excuſat tantùm, ut qi [n] *immeritus malè audiat & infamis ſit*; ſed comprobat etiam & collavdat, ut qi [o] *ſancta & recta* præcipiat, *& ſi propiùs acceſſeris*, triſtia. Deniqe qod *in* [p] Chryſippo

[k] Laërt. *l.* 7.
[l] Idem *ibid.*
[m] Ità malim vertere, eo ſenſu, qo *poſt mortem opera, non opuſcula penſanda*, dixit Sidonius *l.* 8. *Ep.* 4. qàm cum Lipſio, *volumina*.
[n] Ex Carneade, Laërt. *l.* 10.
[o] Πάνλας ὑπερβαλλόμενον πλήθει βιβλίων. *Omnes ſuperans multitudine librorum.* de Epicuro, Laërt.
[p] Κύλινδροι δὲ περὶ τριακοσίους εἰσί. Laërt. *ibid.*
[q] Κύλινδροι, *volumina*, qæ *cylindri* figuram convoluta referebant. vocabulum notione vix alibi repertum.
[r] In *Stoic. repugnant. de commun. notitiis*: & *de paradox.*
[ſ] *In libris de dogmat. Hippocrat. & Platon.*
[t] *Lib.* 7. in *Zenon.* & *Chryſip.*
[v] In *Academ. Tuſcul. de finib.* & *de Natur. Deor.*
[a] *Multa in eo claraqe ſententia; multa etiam morum gratiâ legenda. multa in eo probanda, multa etiam admiranda ſunt; eligere modò curæ ſit.* Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 1.
[b] Πάνλα ἐναντιώτατα, οἷς ἐφιλοσόφει πολλὰ ἠλέγχθη. *In pleriſqe contra facere viſus eſt qam philoſophabatur.* Dio Caſſ. *l.* 61. *pag.* 694. B. in Johannis Xiphilini *excerptis.*
[c] In *Conſolatorio ad Polybium.*
[d] *Morari* eum *inter homines deſiiſſe*, productâ primâ ſyllabâ jocabatur. Sveton. *lib.* 6. *c.* 33.
[e] Cùm in ſcena Pantomimus illud protuliſſet,
Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν, μαστιγίας,
Ferri neqit rebus ſecundis flagrio.
omnium oculos in Polybium hunc defixos refert Dio Caſſ. *l.* 60. *pag.* 684. E.
[f] In Ἀντιπολοχωθοῦσι.
[g] *Ad Lucil. Epiſt.* 102. *ad Polyb. conſol. c.* 28. *ad Marc. conſol. c.* 25. *ad Helv. c.* 17.
[h] *Ad Lucil. Epiſt.* 54. cùm morti proximus videretur.
[i] *Ad Lucil. Epiſt.* 42.
[k] *Epiſt.* 18.
[l] *Epiſt.* 9.
[m] *Epiſt.* 13. & 21. & 48. & *Qæſt. Natur. Præfat. l.* 1.
[n] *De vit. beat. c.* 13.
[o] *Ibid.*
[p] *Chryſippi acumen nimis tenue retunditur, & in ſe ſæpe replicatur: etiam cùm agere aliqid videtur, pungit, non perforat.* Sen. *de ben. l.* 1. *c.* 4. *Chryſyppus penes qem ſubtile acumen eſt, totum librum ſuum his ineptiis replet.* Ibid. *c.* 3.

ſippo & q Zenone non ſemel reprehendit, contráqe id [r] qod ipſe præcipit, [a] ingenii acumini nimiopere indulgens, ad ſubtilitates rei vacuas non rarò delabitur, & argutiolis leviuſculis, frigidis etiam ineptíſqe aliqoties ludit. Neqe tamen hæc, qæ, nec primus, nec ſolus, dixi, ſed me priores, & eruditione & judicio cum primis pollentes, ità ſumi velim, qaſi [b] à Senecæ lectione (qem tyronibus ſtudioſis de Scriptoribus eligendis legendíſqe conſultus, inter alios commendare conſveverim) abſtentum qenqam, atqe abſterritum, avt qò de viri tanti (qem eruditi qíqe indolis ingeniíqe acerrimi nomine ſuſpiciunt, imitandum etiam propoſuiſſe ſibi videntur havd pavci) magnitudine juſtâ qicqam detractum eam: ſed qò oſtendam, à virilitate illa Stoicis peculiariter ab ipſo etiam adſcriptâ (qam Chryſippus qoqe ſubtilitate nimiâ enervâſſe, eidem ipſi [c] cum aliis incuſatur,) deſciviſſe; nec duobus illis alteris (Epictetum & Marcum dico) avt ſcripto, avt facto etiam, parem ſeſe præſtitiſſe: qi in ſorte diverſa, vel adversâ etiam qàm maximè, in [c] ſervitii gradu infimo alter, ſummo alter in imperii faſtigio, poſiti; diſciplina hæc qanti ſit, qantúmqe in ſtatu qovis poſſit, tum præceptionibus ſanctiſſimis virtutis genus omne ſpirantibus, tum & vitæ formâ ad decreta ſua accuratè compoſitâ, uberrimè demonſtrârunt. Et noſter qidem (prout & [d] Epictetus eo prior, [e] cujus ex commentariis profeciſſe ſe profitetur) ſui per omnia ſimilis, *ſeriúſqe* ac *ſeverus* (qod [f] ille poſcit, licèt ipſe non ſervaverit) ubiqe deprehenditur.

Deniqe, ut ad illud revertar, qod in paginâ liminari ex Hieronymo monueram, ad diſciplinam noſtram qod horum utriuſqe ſcriptis monitíſqe propiùs accedat, in exterorum priſcorum, qæ hodie extant, monumentis, nihil reperiri, fidenter pronunciari poſſe exiſtimem. Certè qæcunqe Dominus ipſe Chriſtus in concionibus collationibúsqe ſuis Hiſtoriæ Evangelicæ inſertis intextíſqe, de [a] *mali cogitatione etiam abſtinenda*, de [b] *affectibus vitioſis ſupprimendis*, de [c] *ſermone otioſo non inſuper habendo*, de [d] *animo cumprimis excolendo*, & [e] *ad imaginem divinam effingendo*, de [f] *beneficentia ſimpliciſſimè exhibenda*, de [g] *injuriis æqanimiter ferendis*, de [h] *admonitione & increpatione cum moderatione cavtionèqe accurata exercendis*, de [i] *rebus qibuslibet*, *adéoqe vitâ ipsâ*, *ubi res ratióqe poſcit*, *nihili habendis*, de aliis deniqe

q *Libet ridere ineptias Græcas; qas qamvis miret, (mirere Lipſius) nondum excuſſi. non vis ſeveriùs loqi, nec morituro riſum movere? adverſus mortem tam minuta jacularis? ſubulâ leonem excipis? acuta ſunt iſta qa dicis. nihil eſt acutius ariſtâ. qadam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas reddit.* de Zenone. Idem *Epiſt.* 82.

r *Pro veritate ſimplicius agendum eſt. Ibid. At qi ingenia ſanare, & officiorum memoriam ingerere volunt, ſeriò loqantur, & magnis viribus agant.* Idem *de benef. l.* 1. *c.* 4.

a *Rerum pondera minutiſſimis ſententiis frangit.* Fabius. *inſtit. l.* 10. *c.* 1. Iniqiùs tamen illi, neſcio, qi apud Gellium (An Agellium, qod Lipſius mavult) *Noct. Attic. l.* 12. *c.* 2. *Res atqe ſententia, avt inepto inaníqe impetu, avt ut levi & qaſi dicaci argutiâ*, &c. Moderatius Eraſmus, *præfat. ad Sen. Habent nonnihil veri, qa doctiſſimi ſcriptores de illo pronunciârunt. ſubinde ludit in Græculos, & interdum abſqe cavſſa. Naſonem aliqoties attingit, qod indulſerit ingenio ſuo. at magìs ipſe indulget ingenio ſuo in oratione proſa ac ſeriis argumentis, qàm Ovidius in poematibus plerunqe ludicris. Jam hoc ipſum, qod in Seneca cum primis lavdatur, corruptum eſt. Inſectatur mores hominum liberè ſalséqe; ſed non ſemper in loco; interdum immodicè; tum aliqoties affectatiùs, iiſqe modis, ut non ità multùm abſit à ſcurrilitate. qadam vitia ſic deſcribit, dum inſectatur, ut videatur ridere potiùs qàm odiſſe, atqe doceat magìs qàm deteſtetur. qin ubiqe plurimus videtur jocorum affectator, etiam in rebus maximè ſeriis, in qibus optarim illum aliqanto longiùs abeſſe ab ineptia, obſcœnitate, vitióqe ſcurrilitatis.* Hæc inter alia Eraſmus. mitto enim ea, qæ cùm Marci patris ſint, Lucio filio, nomine communi deceptus, aſcribit. Lipſius deniqe ipſe, qi adverſus priores duos illos Senecam defendere ſatagit, in Judicio ſuper Senecam, ejúſqe ſcript. *Ego Senecam universè admiratione magìs qàm lavde proſeqendum arbitror. in partibus aliqid eſſe, qod cenſeas, avt cui ſuccenſeas, non nego. Sanè decidit interdum, avt à ſe mutat: ut in jocis avt dictis, qàm ineptus alibi, ſive affectatus eſt? in lavdibus, vituperiis, ſine modo?* &c.

b Qod apud Gellium cenſores rigidi atqe importuni illi, *Cujus libros attingere nullum pretium operæ ſit Noct. lib.* 12. *c.* 2.

c Notant eundem hoc nomine Plutarchus, Galenus, alii.

e Δοῦλος Ἐπίκτητος ἐγώμην, καὶ σακὸς ἀνάπηρος, Καὶ πενίᾳ Ἶρος.
Servus Epictetus fueram, & corpore clavdus,
Et paupertate Irus.
Leonid. *Epitaph.* Epicteti Anthol. *lib.* 3. *c.* 33. *Ep.* 42.

d *Epictetus verus ac ſeverus Stoicus & Stoicorum vel maximus.* Herodes apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Philoſophorum maximus.* Favorinus *ibid. l.* 17. *c.* 19.

e *Marc. lib.* 1. §. 7.

f Seneca *de benef. l.* 1. *c.* 4. & *Epiſt.* 82.

a Matth. 15. 19.

b Matth. 5. 22, 28.

c Matth. 12. 36.

d Matth. 5. 20. & 6. 33.

e Matth. 5. 45, 48.

f Matth. 6. 1, 3.

g Matth. 5. 39.

h Matth. 18. 15, 16.

i Luc. 14. 26, 33.

pleriſque [k] *pietatis*, [l] *caritatis*, [m] *æqitatis*, [n] *humanitatis officiis* [o] *qam exqiſitiſſimè obeundis exeqendiſqe*, præcepta dedit; apud noſtrum hunc eadem, perinde acſi illa lectitâſſet ipſe, in diſſertationum commentationúmqe harum congerie inſperſa paſſim, nec ſine vehementia & vivacitate inſigni, qæ in præcordia ipſa penitiùs penetret, atqe in animo infixos altiùs relinqat aculeos, inculcata ſubinde, Lector qivis ſedulus advertet, ingenuus agnoſcet.

Sed iſta *forſitan* dixerit qis, qorſum aliunde, ab extero præſertim, eóqe fidei Chriſtianæ adverſo, petantur? qum è pagina ſacra, in qa proſtant, poſſint promptiùs haberi, & à Magiſtri ipſius ore profecta, cùm imperii avtoritate potiore præcipiantur, tum & obſeqii neceſſitate arctiore percipiantur.

Cui ego præſcriptioni poſſim verbulo occurrere; pari utiqe ratione rejici poſſe omnes in univerſum ab eruditis piiſqe concinnatas Inſtrumenti ſacroſancti utriuſqe enarrationes: ut eodem tandem deveniatur, qo proceſſerant apud nos havd ità pridem, par ferè geminum, cerebri certè parùm ſani uterqe; qorum alter præter paginam ſacram nihil avt legebat, avt lectitandum cenſebat; alter, poſtqam Anachoretæ cujuſpiam inſtar, cum ſuis domi ſuæ ſe concluſerat, librorum (qam pro hominis privati ſorte cenſúqe amplam ſatis habebat) ſupellectilem omnem, Bibliis ſacris exceptis, foco accenſo, flammis abſumendam tradidit; nevter ſanè, avt fundo juſto, avt exemplo bono, & qod imitatione ſuâ dignum ſobrius qis ſanúſqe ſentiat.

Verùm enimvero ratione non unâ utilis eſſe poterit noſtri hujus in his, cum animadverſione ſeria conjuncta, lectio ſedula.

Primò, qod qæ in Sermonibus Dominicis (qorum capita præcipua duntaxat, *συντόμως* plerunqe apud Scriptores ſacros extant delibata & digeſta) ſummatim ferè propoſita habemus, iſtic latiùs diducta, fuſiùs explicata, magnâ argumentorum inſignium varietate firmata, illuſtrata, ingeſta, inculcata, ad vitæ uſum communem accommodata habeantur. qod ut eſt ſcriptis aliis cum iſto commune, ità in hoc genere havd pavcis iſtud præcellit.

Tum nec illud levis eſt momenti, qòd dogmatis Chriſtiani æqitas rationi etiam ipſi conſentanea deprehenditur, dum ab ipſis etiam extraneis & adverſariis comprobata & collavdata demonſtratur. [a] *Grave eſt*, ponderíſqe non exigui (ut Iſidorus Ægyptius) *teſtimonium ab inimicis profectum.* Et, (qod Dio Pruſæus) [b] *Encomium ab eis, qi non ſuſcipiunt, & ſuſpiciunt tamen, palàm eſt illius*, ſive perſonæ, ſive diſciplinæ, *lavdem eſſe præſtantiſſimam.* Non neſciebat hoc Apoſtolus, cùm ab [c] exterorum inſcriptionibus ſcriptíſqe, ei qod afferebat & promulgabat, dogmati aſſerendo, teſtimonia advocabat. Nec parùm idcirco præcepti documentíqe Dominici æqitati ac [d] *rationabilitati* (ſi ità loqi licuerit) apud qoſvis vindicandæ formandæqe conduxerit, qòd ab homine extero, nec nomini Chriſtiano favente (cùm nec myſterii noſtri gnarus eſſet, nec fidei rationes aſſeqeretur) tanta tamen cum vehementia, argumentíſqe tam validis, commendata ac confirmata habuerimus. [e] *Qis non intelligat*, (inqit gravis Avtor) *bonam eos habuiſſe cavſſam, qi eam apud medios judices obtinere potuerunt?* qid eam dixerit qis, qæ apud averſos & adverſos etiam, ubi [f] hoſtes ipſi judices conſident, obtineat.

Adhæc divina in iſtis relucet & providentia & benignitas, qòd in homine à ſe dilapſo imaginem ſui non intercidere omnino & aboleri prorſus paſſus eſt, ſed ſcintillulas

[k] Matth. 22. 37.
[l] Matth. 22. 39.
[m] Matth. 7. 12.
[n] Matth. 5. 44. Luc. 10. 37.
[o] Matth. 5. 19, 20.
[a] Σημνὴ γὰρ ἡ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία. Iſidor. Peluſ. *l.* 2. *Epiſt.* 228. *& l.* 3. *Ep.* 335.
[b] Τὸ τῶν [μὴ] ἀποδεχομένων ἢ πιόντων ἐγκώμιον, δῆλον ὡς κρίσεως ἔπαινος ἐκείνης ὧν ἐστί. Dio. Pruſ. *Orat.* 51.
[c] Act. 17. 23, 28.
[d] Λογικὴ λατρεία. *Rationalis cultus.* Rom. 12. 1. ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Deo ac rationi obſeqi.* Marc. *l.* 12. *§.* 31.
[e] Avg. *Ep.* 170.
[f] Devt. 32. 31.

las qaſdam aſſervavit reliqas; qas & diſciplinis variis excitavit, & ad miraculum uſqe evexit: partim, qò ſocietati humanæ conſervandæ ac continendæ proſpiceretur; nè [g] efferati prorſus homines, belluarum ritu, in exitium mutuum proruerent univerſi; qum [h] *abſqe diſciplina nulla homine truculentior avt immanior ſit bellua*: partim, qò *Numini* [i] *dignoſcendo*, [k] & *indagando*, his adminiculis adjuti, poſſent operam dare; qæ ſi vel contemptim, vel neglectim haberent, [l] ἀναπολόγητοι planè haberentur. Verum eſt proculdubio Claravallenſis illud, [m] *imaginem divinam uri poſſe, exuri non poſſe.* [n] *Imaginem* certè animæ rationali primitus impreſſam funditus eradere, [o] *facem* in mente hominis cœlitùs accenſam penitus extingvere, nec vitioſitas humana, nec malignitas diabolica valuêre: (tertium qiddam, [p] *flammas gehennales* adjecit ille) qam inter ruinas & incendia defectionem primitivam conſecuta, in generis humani commodum, ſuorúmqe beneficium ſervatam confotámqe volebat bonitas divina.

Qin nec divinæ erga nos miſericordiæ gratiæqe planè gratuitæ teſtimonium monumentúmqe luculentum minùs in iſtis oculis noſtris obverſatur; cum [a] eis, apud qos dotes tam eximiæ, admiratione penè omni ſuperiores, ſe produnt, præteritis, nobis, nobis, inqam, [b] in tenebris, umbráqe ferali ac letifera cum illis pariter conſidentibus, imò in vitiorum cœno altiùs longè demerſis, fœdiùs contaminatis, tenaciùs etiam ac pertinaciùs infixis, lumen illud ſalutiferum, [c] *Sermonis* ſui ſacri *Spiritûsqe* ſancti ope operâqe uſus, [d] effulgere procuraverit; [e] qo prævio ac prælucente, per [f] ſeculi tenebricoſi hujus caliginem pluſqam Cimmeriam, avt* Ægyptiacam etiam, veritatis ſupernæ, vitæqe verè ſic dictæ, inter diverticula tam freqentia, à recto utrinqe abducentia, tramitem & invenire, & inventum ad itineris exitum uſqe tenere poſſemus; & abſqe qo per obliqas & tortuoſas mundi hujus neqiſſimi ac perturbatiſſimi ſemitas, ſine luce, ſine duce temere palantes, in exitii æterni voraginem horrendam præcipites tandem prolaberemur. Subit me certè ſubinde (ità iſta dum lego, affectum me ſentio, & ingenuè agnoſco) non ſtupor duntaxat, ſed horror etiam, cum arcani divini admiratione vehementiſſima conjunctus, ſeriò apud me reputantem, qàm longè in multis ab eo abſim, qod de ſe Vir iſte, veri ad ſalutem perducentis tramitis ignarus, de ſe profitetur, nec qin verè & ingenuè, ambigi poſſe videtur. Ut proinde & Marco & Epicteto altiùs aſſurgens, *Hymnum* [g] illius vel *maximo* majorem ac præſtantiorem decantare jugiter debeam; [h] *Magnus*, [i] *divésqe miſericordiâ Deus, qi me miſerum*, [k] *cum gente humana univerſâ collapſum* [l] & *perditum, ſed cum pavcis è turba reliqa* [m] *ſelectum*, [n] *maſsâ ſecretum*, [o] *mihi reſtituit*, [p] *ſibi reconciliavit*, [q] *Filium miſit*, [r] *qi redimeret*; [s] *Spiritum immiſit, qi* [t] *refingeret*, [v] *culpam omnino omnem remiſit, qo* & [x] *ſupplicio culpæ debito omni eriperet*, & *ſupplicii ſubeundi* [y] *metum dirum eximeret*, [z] *neqitiæ ſervitio liberum emiſit, qò* [a] *in famulitium ſuum adſciſceret*, & [b] *in filiorum ſuorum*

*****

nu-

[g] Μηδὲν ἀσεβέστερον ἀνθρώπου, μηδὲ ἀμότερον, ὅταν ἅπαξ ἀποθηριωθῇ. *Homine, ubi ſemel ferinam induerit naturam, nihil eſt magis impium & crudele.* Polyb. *Hiſt. l.* 1. & *legat.* 122.

[h] Ὁ ἄνθρωπος ἀπαιδεύτως μὴ τυχὼν, ἀγελαιότατον γίνεται πάντων, ὅσα γῆ τρέφει. *Homo abſqe diſciplina fit truculentiſſimum omnium, qæ terra alit.* Plato *de legib. l.* 6.

[i] Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. *Id qod de Deo cognoſci poteſt.* Rom. 1. 19. & v. 21. Γνόντες τὸν Θεόν. *Qod Deum noverunt.*

[k] Εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν. *Si forte palpando eum invenirent.* Act. 17. 27.

[l] Rom. 1. 20.

[m] Bern. in *annunc. ſerm.* 1.

[n] Gen. 1. 27. & 9. 6.

[o] Prov. 20. 27. Rom. 2. 15.

[p] *Imago in gehenna ipſa uri poterit, non exuri; ardere, non deleri.* Bern. *ubi ſup.*

[a] Matth. 11. 25, 26.

[b] Eſaj. 9. 2. Luc. 1. 79.

[c] Eſaj. 59. 21.

[d] 2 Cor. 4. 6.

[e] Luc. 1. 79.

[f] Epheſ. 6. 12.

* Exod. 10. 22, 23.

[g] Epicteti *Hymnum* habes, ſupra ad marginem ex *Diſſert. l.* 1. *c.* 16.

[h] Pſal. 145. 8, 9.

[i] Eph. 2. 4.

[k] Rom. 3. 19, 23.

[l] Matth. 18. 11.

[m] Matth. 20. 16. & 22. 14.

[n] Rom. 9. 21.

[o] Eph. 2. 5.

[p] Col. 1. 21.

[q] Gal. 4. 4.

[r] Apoc. 5. 9.

[s] Ezek. 36. 27.

[t] Joann. 3. 5. 2 Cor. 3. 18.

[v] Col. 2. 13.

[x] Rom. 8. 1. Gal. 3. 13. 1 Theſſ. 1. 10.

[y] Rom. 8. 15. Heb. 2. 15.

[z] Rom. 6. 22.

[a] Eph. 2. 19.

[b] Rom. 8. 14, 15. Gal. 4. 6.

Joan.

numerum cooptaret, [c] *gratiam ſpiritualem impræſentiarum donavit*, [d] *gloriam cœleſtem deinceps* [e] *donaturum repromiſit.*

Eſt in his deniqe, qod ad altiora enitendi, nomen Chriſtianum profeſſis, calcar acerrimum ſubjiciat, cùm à fide ac familia ea exteros in tam celſa evaſiſſe adverterint; ac pudore meritò ſuffundat, qod in imis adhuc ſubſelliis ſubſiſtant hæreántqe; cum adminiculis fortioribus firmioribúſqe tam amplis ad ea conſeqenda inſtructi ſint, & adjutari, nî nolint ipſi, poſſint. Certè plùs poſſe naturæ jam collapſæ reliqas vires, diſciplinæ ſecularis accedentibus avxiliis, qàm gratiæ divinæ animis cœlitùs illapſæ, cujus operi etiam promovendo eadem illa pariter inſerviunt, pro dedecore inſigni non immeritò habeatur; éſtqe qod probro eos, qi hujus participes ſe ferunt, jure merito afficiat, cum hoc ipſo nomine, nomini, qod profitentur, Chriſtiano [a] opprobrio eſſe ſe ſenſerint, qòd à nomine alienis hac in parte inferiores comperiuntur. Grande qippiam & inſigne viſus eſt, ſibi ſaltem, protuliſſe, qi adverſus mortis metum diſſertatiunculam clavſit monitu illo; [b] *Nec infantes, nec pueros, nec mente lapſos, timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad qam ſtultitia perducit.* futile revera & frivolum eſt. Pari ſiqidem ratione Epicurus probaverit, *Turpiſſimum eſſe, avt Numinis offenſam ſubvereri, avt ſceleris conſcientiam formidare; cùm nevtrum hoc timeant, vel infantes, vel amentes, vel fatui; eámqe nobis ſecuritatem non præſtare ſapientiam, ad qam inſcitia & deſipientia perducit.* [c] Fatui ſcilicet laminam candentem contrectare non metuunt; [d] infantuli facis accenſæ flammæ manum admovere non formidant. num turpiſſimum ideo horum alterutrum ſcientem prudentem timendo refugere, qia nevtrum nevtri illi timeant? Verùm turpe eſt revera, dedecus, opprobria, damna, exilia, vulnera, tormenta, mortem ipſam, mortéqe ipsâ pejores gravioréſqe mortis moras, pro veritate divina, fide Chriſtiana aſſerenda, conſcientia integra & intaminata cuſtodienda, nî deficere & delinqere velimus interminata atqe intentata; ſi defugere malueri-mus, avt detrectare, nec mente promptâ, animo propenſo alacriter conſtantérqe ſubire ac perpeti; cùm hæc omnia pro pietate fidéqe conſervandâ, homines ethnici, & fortiter libentérqe ſuſtinenda definierint, & ipſi ſtrenuè ſuſtinuerint. turpe eſt præcepta documentáqe Dominica, [e] *de ſui ipſius abnegatione*, [f] déqe *ſuorum omnium, honorum, opum, facultatum, neceſſitudinum, affectuum, vitæqe adeò ipſius abdicatione* gravia, moleſta, dura, difficilia, triſtia, rigida, iniqa conqerendo ducere homines Chriſtianos; cùm à religione Chriſtianâ alieni qoqe, argumentis etiam validiſſimis adjectis, hæc eadem pia, juſta, æqa, rationi rectæ conſentanea, naturæqe humanæ congruentia cenſuerint; nec eam nobis magnanimitatem avt æqanimitatem præſtare fidem veram, ad qam ratio illos, recta qidem, nec renata tamen & recocta adhuc, perduxerit. Inſignis igitur Scriptorum iſtiuſmodi uſus, apud Chriſtianos etiam, nomine non uno, vel iſta qæ diximus, vel iſtis paria, ſeriò perpendenti, liqidò comperietur.

Illud interim obſervatu non indignum fuerit, aliâ ratione Epicteti, aliâ Marci monumenta fuiſſe ad nos tranſmiſſa. Epicteti ſiqidem [g] ab ore differentis excepta, Arriani operâ ſunt ſcripto tradita, eiſdem ipſis, qantum aſſeqi poterat, qibus ille differebat verbis. qo modo à Domino Chriſto, dum in terris inter mortales agebat, habiti ſermo-

[c] Joan. 1. 16.

[d] Rom. 8. 18, 30.

[e] Rom. 6. 23. Χάρισμα. donativum. Tertull.

[a] *Chriſtiani in opprobrium & contumeliam Chriſti.* Salvian. *de provid. lib.* 4.

[b] Senec. *Ep.* 36.

[c] Fatui mentio fit in *Legend. Pontific.* apud *Diſcipul. de Tempor.* qi ferri candentis maſſam ſine læſione contrectavit imprudens. Credat qi volet.

[d] Inde Joan. Chryſoſt. *de ſtatuis Orat.* 4. ait, eos qi mortem metuunt, peccatum non metuunt, παιδικὸν φόβον φοβεῖσθαι, puerulis compares, qi larvam timent, lucernam non timent.

[e] Matth. 16. 24. Luc. 9. 23.

[f] Luc. 14. 26, 33.

[g] Ὅσα ἤκουον αὐτοῦ λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπιφέρεσθαι αὐτοῖς ὀνόμασιν, ὡς οἷός τε ἦν, γράψαμι. *Sed qæ ipſum audivi dicentem, ea verbis etiam iiſdem, qoad ejus a me fieri potuit, annotare ſtudui.* Arrian. *Præfat. ad Diſſert.*

Ficti-

mones, (cùm[a] nihil ipſe ſcripſiſſet) [b]ab avdientibus memoriter conſervati, Evangeliſtarum calamo, ſed Spiritu Sancto aſſiſtente, & linguâ qidem aliâ, Græcâ utiqe, cùm is Syriacâ uſus fuerit, ſunt evulgati. Id qod tam de Enchiridio, qàm de *Diſſertationum* libris, ex *Epiſtola* ejuſdem *ad Maſgalenum*, cui ſcriptum illud dedicabat Arrianus, licèt jam perierit, conſtare teſtatur, qi eam vidit, Simplicius. At Marci *diſſertationes* & *commentatiunculas* iſtas, ex ipſius *Adverſariis* deſumptas liqet. qo modo Regis ſapientiſſimi *Paræmiarum* partem non exiguam ab Ezechiæ Regis amanuenſibus ex ipſius avtographis fuiſſe deſcriptam, docet *capiti* 25. præfixum lemma. In more namqe habebat Vir iſte ſummus, ſtudiis philoſophicis, ſive domi, ſive militiæ agebat, intentus, qæ inter meditandum ſuccurrebant, chartis, qas ad hos uſus jugiter præſtò habebat, illinere: nullâ rerum ipſarum ſerie continuâ conſtanter obſervatâ; ſed pro locorum temporúmqe, qibus vel ab ipſo concipiebantur, vel aliunde in mentem memoriámqe ſe ingeſſerant, ratione digeſta. patet hoc ex locis alicubi, qibus ſcripſerat, nominatim deſignatis, cujuſmodi ſunt *libris*, vel *primo* & *ſecundo* adnexa, vel *ſecundo* potiùs *tertióqe* (ut ego reor) præfixa lemmata, de qibus ſuo loco [c] diſſeruimus. Indè natum eſt, ut neqe ſibi invicem cohæreant pleraqe (qanqam *Liber primus* uno qaſi filo perpetuo totus pertexitur) eadémqe ſæpiùs iterata reperiantur, prout mentem ſæpius pulſabant: nec ſuccinctè tantùm, ſed ſuccisé qoqe repræſentata reperiantur complura; (prout in Ciceronis *ad Atticum* aliósqe *Epiſtolis*, Græca, formularúmqe uſitatarum havd pavca) qod ad rei ipſius notæ ſatìs ac familiaris memoriam refricandam & reficiendam ſuffecerat, cùm ad uſum privatum maximè deſtinarentur. qin & ἀκέφαλα, & qaſi abruptè inchoata nonnulla. qod & de ſerpentis ad Evam dictione prima prout à Moſe refertur, opinantur [d] Interpretes qidam eruditi. Indè aliis obſcuriora multa, & de dictionis vel ſenſu vel ſcopo divinationes incertæ; cùm vel qæ adnotantis mens, vel qæ adnotandi occaſio fuerit, conjicere difficile admodum exiſtat. ſed & de locis variis, qaſi vel mutilatis vel depravatis ſuſpiciones fruſtrà conceptæ, de lectione qaſi non ſincera & genuina vel integra ſolicitationes admiſſæ, immutationes tentatæ; cùm non aliter ſe habeant, qàm ab Avtoris ipſius calamo primitùs prodierint. Verùm de iſtis, in *Commentario*, prout occaſio dabitur, ampliùs videbitur.

Atqe hæc qidem ſuffecerint, cùm de *Stoica diſciplina* ipſa, tum & de eis hanc amplexis & ſecutis, qorum ad nos ſcripta pervenêre; Marco præſertim noſtro, cujus impræſentiarum denuo edendi conſilium inſtitutúmqe pavcis expoſitum ubi dederim, in limine Lectorem non ſum diutius detenturus. Anni itaqe ultra qadraginta jam exceſſerunt, ex qo, dum apud Juris noſtratis Profeſſores ac ſtudioſos in Hoſpitio Lincolnienſi, qod eſt in ſuburbano Londinenſi ſitum, agentes Præconis Evangelici munus ſuſtinebam, in Marci Imperatoris ſcriptum hoc, à Viro doctiſſimo, & in negotio hoc exercitatiſſimo Gul. Xylandro Baſileæ iteratò cùm Græcis aliis qibuſdam editum, inter codices à manu ſecunda (qod ajunt) venum expoſitos, incideram. Hoc nactus, per vacationem à munere publico avtumnalem, ex Juſtitio ſolenni intercedente obvenientem, otium aliqod adeptus, dum ruri ago, cùm diligentiùs evolviſſem, adeò meditationibus ac præceptionibus pietatem, gravitatem, caritatem, magnanimitatem, virtutis nullum non genus ſpirantibus, à capite ad calcem uſqe conſtipatum reperi, ut nec poſſem non perlecto ſummopere affici, nec lectione repetitâ etiam affectui ſatisfacere; cùm nihil in hoc genere apud exterum qenqam (Epicteto uno excepto; qo

[a] Fictitiæ ſunt enim *literæ* amœbææ *Agbari ad Chriſtum*, *Chriſti ad Agbarum*, qomodo & *Seneca ad Paulum*. qarum meminere tamen Evſeb. *Hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 13. & Hieron. in *Scriptor. Eccleſ. Catalog.*

[b] Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι. *Prout tradiderunt nobis qi a principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt.* Luc. *Præfat. Evang.*

[c] Cui adjectum velim, ex perpetuo dictionis contextu, tot temporum variorum res ſingulas complexo, domi potiùs per otium, qàm militiæ ſub pellibus agenti *Librum primum* confectum conſcriptúmqe videri.

[d] De hoc videri poterunt Tremellius & Junius; ſed inprimis Piſcator.

nec inferiorem, niſi qòd ille amplior eſt, Marcum noſtrum cenſuerim) eximium magìs legiſſe meminiſſem. Cùm avtem in multis vitiatum, mutilatum, lacerum, luxatum animadverterem, nec verſionem Xylandrianam Græcis commodè ſatìs reſpondere, de recenſione pariter & verſione novâ inſtituendâ animum ſubibat cogitatio. Hæc meditanti ad manus venit ſcripti ejuſdem editio altera Lugdunenſis, à qa ſubſidium aliqod ſperabam: ſed fruſtra: cum Xylandriana ea, qâ uſus fueram, inquinatiorem ac corruptiorem deprehenderem. jam avtem ex viri doctiſſimi, cujus *verſio* ſcripti hujus *Anglicana* pòſt prodiit, D. Merici Caſavboni *prolegomenis* Editioni Græcæ à ſe nuper adornatæ præfixis, è Xylandri priore Tigurina (cujus in Baſilienſis *Præfatione* mentionem ipſe facit, qamqe niſi in Viri Doctiſſimi manibus, cùm me comiter inviſiſſet, qod in *Prolegomenis* illis ipſe commemorat, nunqam oculis uſurpavi) expreſſam edoctus ſum. Cùm avtem codicum penuriâ laborarem, partim ex ingenio, partim ex Svida ſcriptoribúſqe aliis, qi ex libris his nonnulla lavdaverant, partim eruditorum qorundam, qibuſcum neceſſitudinem avt familiaritatem aliqam habebam, conſilio opéqe uſus, loca qæ vitii qoqo modo ſuſpecta videbantur, reſtituere annitebar. Qumqe in Viri Illuſtriſſimi D. Clavdii Salmaſii *commentariis* nullo non literaturæ humanioris genere refertiſſimis, Marci nonnulla ſecius, qàm in eis, qos penes me habebam, codicibus expreſſa offendiſſem; unde editionem aliam aliqam ſecutum ſuſpicabar; amici communis interventione uſus, (aliter enim compellare ignotum planè verecundia prohibebat) Virum Clariſſimum per literas conſulebam, qibus tum qid molirer ſignificabam, tum & de locis tam illis, qos ab ipſo aliter qàm avt Baſileenſis, avt Lugdunenſis habebat, exhibitos repereram, qàm aliis etiam, ad qos hæſitabam, ménsqe tunc temporis ſuggerebat, nec conjecturis de qibuſdam propriis celatis, ſententiam illius cenſurámqe ſciſcitabar. Is pro eximia, qâ cumprimis pollet humanitate, inter cætera, in hæc verba ingenuè reſcripſit. *In tam utili ad vitæ præcepta ſcripto, & ad imbuendos virtute illâ forti & humanorum contemptrice animos, qam ponere operam deſtinas, ſummopere lavdo. Editum illud ſcivi lingvâ Anglicanâ â Merico Caſavbono, ſed ultra nihil. qid enim præſtiterit, præ illius lingvæ ignorantia havd etiam ſcire mihi licuit. Hoc tamen mihi pronunciare certò poſſe videor, ſatìs operæ eſſe in illo opere perfectè abſolvendo qæ non ſolùm duos, ſed etiam plures fabros diſtineat. ità ſpiſſa eſt materia, vix multis cuneis evincenda, vix optimis runcinis dedolanda. Havd alium puto avtorem ex antiqitate Græca corruptiorem ad nos, injuriâ temporum, fortean etiam hominum, qi eum interpolârunt, tranſmiſſum. ubiqe hiatus, & lacunæ, qæ tamen ſolidum mentiantur. Tranſpoſitiones etiam multis locis commiſſæ ab hominibus, uti videtur, ſciolis, qi ſententias plerumqe minutis punctiunculis Stoico more ſignatas non capiebant. Præter ea, qæ obſervâſti, atqe in ſchedam mihi miſſam conjeciſti, alia toto paſſim opere vitio laborant. & qædam ex his tibi impertienda duxi, ut locum expleant eòrum, qæ à te propoſita diſſolvere non potui.* Hæc vir ſummus ille; qi & liberaliter admodum mecum, homine peregrino, nec de nomine etiam, opinor, antè noto, egit; cùm non de eis duntaxat, qæ qæſieram, ſed de aliis qoqe, qæ inter ea diſqirenda occurrebant, nec reqiſitus, animi ſui ſenſum ultroneus impertiretur; adjectâ inſuper invitatione humaniſſimâ, qâ ad alia qælibet ulteriùs operam præſtare promptum, *tempúsqe* eo fine *negotiis aliis ſuffuraturum*, *nec imputaturum* profitebatur. Et de aliis qidem, pollicitatione tam liberâ, tam largâ animatus, per literas alteras Virum Clariſſimum ſum percontatus. Verùm per ſubitaneam illius occaſionibus qibuſdam Lugduno-Batavorum in Gallias ſuſceptam profectionem, (ſive literis meis ad manus illius non pervenientibus, ſive ab ipſo ad acceptas reſponſione in reditum dilatâ: ſimul per amici communis, cujus interventu uſus fueram, è partibus iſtis demigrationem, ſponſionis repetendæ opportunitate ſublatâ) factum eſt, ut à Viro Celeberrimo nihil ampliùs acceperim. Illud obiter monere viſum eſt, *Editione Argentinenſi* uſum ſe ſcribere, ſed qæ cum *Baſileenſi* per omnia convenire viſa ſit. Præter hunc operâ uſus ſum Viri Eruditiſſimi, lingvarúmqe peritiſſimi D. Arnoldi Bootii, Doctoris Medici, qi vir qantus in his ſit, *Anim-*

ad-

adverſionum Sacrarum opus elaboratiſſimum uberrimè teſtatur. Is pro animi propenſione, & humanitate ſingulari, ſæpiùs conſulenti non deerat. Sed nec Virum Doctiſſimum, nec comitatis nomine illorum alterutri poſtponendum, D. Patricium Junium fas eſt mihi hîc præteritum, qi & conjecturas mihi ſuas communicavit; ſicut & ipſe illi viciſſim meas; & ubi ad Conventum Veſtmonaſterienſem evocatus fueram, in partibus illis occurrentem non ſemel de Antonino edendo ſolicitabat. Ab his avtem aliiſqe, qorum ſcripta pervolutaveram, qicqid accepi, ſuo cujuſqe loco mentione factâ, animo liberrimo lubentiſſimóqe acceptum cuiqe gratanter fero.

Verſione ſiqidem jam confectâ, de *Annotationibus* ſuccinctioribus porrò adjiciendis cogitare primò ceperam. pòſt de *Commentario* juſto & ampliore etiam, qo Scriptum tam inſigne dignum valde videbatur. Huic conficiendo inter curas operáſqe paſtorales, qibus per annos ultra qadraginta eodem loci, qò ab Hoſpitio dicto tranſieram, jugiter diſtrictus inſudavi, niſi qòd ante ſexennium morbo gravi corruptus, ad tempus aliqod intermittere, tum reverſus denuo remittere aliqid, demum incidere ferè prorſus, coactus fuerim) inter horas ſubſecivas, qæ & rariores intervenerant, & per intervalla diductiora redierant, dum intendo, in molem eam opus iſtud excreviſſe animadverteram, ut de evulgando ſpem omnem abjicerem; ſiqidem, contrà qàm in Flacciano illo, *urceus inſtitui* cùm cepiſſet, *rotâ currente*, *amphora exiit*; expertus utiqe, Bibliopolæ & Typographi noſtri, qàm ægrè aliqid etiam minoris negotii in hoc genere ſuſcipiant. Verùm cùm annos apud me delituiſſet havd pavcos, amicorum tandem qorundam flagitatione freqente, qi & edendum poſcebant, & de impenſa ad id perficiendum proſpectum iri, fiduciam faciebant, eorum in manus qod confeceram totum contradidi, pro ipſorum optione, vel premendum, vel prelo ſubjiciendum, & in lucem publicam (qod ab illis jam eſt effectum) emittendum.

Ipſe in hoc opere qid præſtiterim, præſtare ſaltem conatus ſim (dextréne ac feliciter, an ſeciùs alii viderint) ſic habeas. Primo loco; poſt Scriptorum variorum, tam antiqioris qàm & ævi recentioris de *Marco* Scripti hujus Avtore *elogia* & *encomia*, déqe *Scripto* hoc ipſo *teſtimonia* & *judicia*; Marci *contextus Græcus* exhibetur, (niſi ſi, dum affectus imponit, ſpes fallat) vitiis mendíſqe, qibus antè paſſim ſcatebat, havd pavcis ſublatis, repurgatior; lacunis, qibus hiabat, ſuppletis aliqot, integrior; loco motis qibuſdam ad ſedes proprias revocatis, aptiùs havd pavlò concinnatus & compoſitus; interpunctionibus neceſſariis, & ſectionibus, ſive paragraphis, (utì Juriſtæ loqi ſolent) commodis (qod Lugdunenſis infeliciùs pavlò primus tentaverat) accuratiùs qàm anteà, pro dictionis ſenſu genuino interſtinctus, pro materiæ ſubjectæ ratione diſtinctus: ad marginem adſcriptis lectionibus variantibus, locíſqe parallelis, in qibus ſententiæ, formulæ, voculæ, vel eædem, vel geminæ, reperiuntur, ut nec ad *Commentarium* ampliorem in ſingulis qibúſqe recurrere neceſſum eſſet; & Marcus ex Marco ipſo, vel explicatus, vel illuſtratus, haberetur. Adjecta eſt *verſio Latina* nova, ad Græcum contextum eo, qo ſuperiùs eſt dictum, modo reſtitutum, accommodata. Seqitur *Commentarius* in Scriptum totum perpetuus, in qo verſionis à prioribus diſcrepantis, mutationis, ſuppletionis, commiſſionis, diſtinctionis, expunctionis cujuſqe ratio redditur; *verſionibus* etiam atqe *annotationibus* antegreſſis, prout occaſio ſe tulerat, examini ſubjectis, & pro ea, qæ probabilis tunc videbatur, ratione, vel admiſſis, vel rejectis: formulæ Marco uſurpatæ, ex aliis, vel Græcis, vel Latinis, (nam & ex ſermone Latino hominem Romanum, licèt Græcè ſcribentem, mutuari non eſt inſolens) ſacris etiam nonnullæ Scriptoribus explicantur. Sententiæ & dogmata ex aliorum itidem, vel conſentientium, vel diſſentientium & diſſidentium etiam, ſive ſcriptis, ſive dictis, ſive moribus factíſqe, vel firmantur, vel illuſtrantur. ad eos, eorúmqe loca, à qibus, & è qibus, Marcus mutuo ſumpſerit, avt excerpſerit qicqam, qantum aſſeqi datum eſt, digitus intenditur. de hominibus

locíſqe,

locíſqe, qorum mentio alicubi occurrit, ex monumentis hiſtoricis, qæ in manibus habentur, prout in horum etiam ruderibus ruſpando deprehendi qicqam poterat, lux aliqa datur. Sacræ deniqe paginæ periochæ formulæqe nonnullæ, prout occaſio intervenerat, obiter, vel è Marco ipſo, vel aliunde enarratæ, aliorum qoqe Scriptorum emendatæ inſuper complures repræſentantur. In his avtem qamvìs diligentiâ aliqâ ſim uſus, multa tamen ſedulitatem meam ſubterfugiſſe nullus ambigo; plura qoqe reſtare, qæ cùm vel mihi forſitan ſine cavſſa *aviam* ſint viſa, vel dextrè minùs tentata avt curata fuerint, medici peritioris manum opémqe reqirant. Nihil in hoc genere, vel in alio ullo, prodit, cui non aliqid (meis qibúſqe plurimum, ſat ſcio) adjecto opus ſit. latus amplúſqe ſatìs adhuc patet iſtîc campus, in qo ingenia feliciora, cum lavde fructúqe ſe exerceant. In meis his interim ſi qid præſtitum ſit, qod vel Theologiæ ſacræ candidatis, vel literaturæ humanioris ſtudioſis, vel aliis etiam qibuſcunqe uſui eſſe poterit, laboris in eis ſuſcepti inſumptíqe merces ampla ſatìs futura eſt. Si qid avtem vel iſtîc, vel in Opere toto, (qod eveniſſe ſæpenumero ſuſpicor ipſe) humanitùs admiſſum occurrerit, qod notam ſeqiorem ſeveriorémve mereri jure videbitur, Lectorem humanum rogatum pervelim, ut nè ſtricto jure agere volupe ſit, ſed [a] ſortis memor humanæ, humanitatíſqe (prout in Schola loqi amant) ſuæ qoqe ſibi conſcius, utpote qi, [b] *homo cùm ſit, humani nihil à ſe alienum* cenſere avt ſentire debeat, pro humanitate, qâ ingenitâ, qâ inſitâ, humaniter ignoſcat. Iſtam enimvero *diſſertatiunculam*, mente, ratione non unâ minùs validâ, oculo à ſenio caligante, à lema lippiente; manu tam à frigore, (cùm nec rigens ignem propinqiorem ſuſtineam; qod nôrunt probè, qi me familiariter habent) qàm à morbo, tremulâ, (cùm ad manum amanuenſis nullus exiſteret) non tam concinnabam, qàm conſarcinabam, conſcribillabam magìs qàm conſcribebam, in agri Surrejenſis pago Urbi natali adſito Rotherithienſi, menſe Januario, hyeme ſæviente, cui & gemina altera, [c] *ætatis* & *invaletudinis*, (qæ [d] rariùs ſejunctæ reperiuntur) acceſſerat; anno à Virginis θεοφόρε καὶ θεοτόκε conceptu ſalutifero (ſecundùm computandi ritum vulgò receptum) milleſimo ſexcenteſimo qinqageſimo primo; ætatis propriæ, non tam currentis, qàm decurrentis & devergentis, ſeptuageſimo octavo.

[a] Τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνου Θεοῦ. *Omnino non peccare eſt ſupra naturam humanam, & ſolius Dei.* Gregor. Naz. *Orat.* 15.

[b] Terent. *ſe punient.* I. I.

[c] Χειμῶνα δὲ βίου. *hyemem vitæ*, ſenectutem dixere, Pythagoras, apud Laërt. *l.* 8. Ariſtoteles in *Chriis*, Eratoſthenes, & Patrocles, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 117.

[d] — πᾶς ἔχει,
Μηδέπω' ἑαυτὸν ἔστ', ἐπὴν γέροντ' ἴδῃς,
Ἢ γραῦν τιν'. ἴσθι δ' ὅτι νοσεῖ, ὅπως κακῶς ἔχει.
— *Qomodo vales?*
Nunqam hoc interrogato, ubi ſenem videris,
Avt anum aliqam, ſed ſtatim ſcias qod male ſe habeat.
Philemon apud Stobæum & Maximum *collectan. c.* 41. Τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα. Apollodor. *Senectus ipſa morbus eſt.* Ter. *Phorm.* 4. 1. Senec. ad illud Virgilii ex *Georg. lib.* 3.
Subeunt morbi, triſtíſqe ſenectus.
morbos & ſenectutem unà ponit; non immeritò: ſenectus enim inſanabilis morbus eſt. Epiſt. 108.

D E

MARCO VERO AVRELIO ANTONINO Imperatore

ELOGIA ET JUDICIA.

Svidas *in* Μάρκος.

Μάρκος, ὁ καὶ Ἀντωνῖνος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ ἐπαινετὸς καὶ πάντα φιλόσοφος. *Marcus, qui & Antoninus, Romanorum Imperator, laudatus ille per omnia philosophus.*

Idem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὃν σκοπήσειεν τις μᾶλλον, ἢ ἐπαινεῖν ῥᾴδιον. ἐκ πρώτης γὰρ ἥδη τῆς ἡλικίας, εὐσταθῆ τε καὶ ἡσύχιον βίον ὑπεστήσατο, ὅτε καὶ δίος, ὅτε καθ' ἡδονὴν τραπεὶς τὸ πρόσωπον ὥφθη πώποτε. ἐπαινεῖ δὲ τοὺς φιλοσόφων τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς. καὶ ἐγὼ ἄρα ἐκείνων μιμητής, οὐ μόνον καὶ τῷ τὰ διαιτήματα ὑπισήσθαι, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τῶν μαθημάτων σύλληψιν. τὸν τε γοῦν ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ πολλοῖς Ῥωμαίοις ἐζήσατο, οὐδὲν τῇ εἰσποιήσει τοῦ γένους ἀλλοιωθείς. καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, κατὰ μοναρχίαν ἐξηγήσατο, καὶ τὴν ἄκρατον δυνασείαν καρτερήσατο, πρὸς οὐδεμίαν ἀλαζονείαν ὑπήχθη πώποτε. ἀλλ' ἦν ἐλεύθερος καὶ δαψιλὴς ἐν ταῖς εὐεργεσίαις, ἀγαθὸς δὲ καὶ μέτριος ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν διοικήσεσι. *Marcus, Romanorum Imperator, quem facilius est tacitè admirari, quam laudare. Cum enim jam a prima ætate constantem & quietam vitam sibi sequendam proposuisset, neque propter metum, neque propter voluptatem vultu mutato unquam est conspectus. Philosophos autem Stoicos laudat, & fuit illorum imitator non solum vitæ instituto: sed etiam disciplinarum studio. Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari libertate dicendi frueretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postquam ad principatum est progressus, ut monarcha populis præfuit, & summa potestate fruens, ad nullam insolentiam unquam est abreptus. Sed fuit ingenuus, & largus in dandis beneficiis, & bonus, & moderatus in gentibus regendis.*

Idem de eodem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ εὐσεβὴς ἐπικληθείς. ἦν δὲ οὗτος οἷος μὲν καὶ τοὺς ἄλλους ἀρετῆς ἁπάσης. καὶ ἄμεινόν τι ἁπάντων τὸ ἐν κράτει γενομένων πώποτε ἤρξε. πλεῖστον δὲ ἐν εὐεργεσίαις διῆγεν. --- αὐτὸς μὲν γὰρ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπεῖχετο. τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ γυναικῶν, ἔφερε, καὶ ἔτι ἐπολυπραγμονῆ, ἔτι ἐκόλαζεν. ἀλλ' εἰ μή τις χρηστόν τι ἔπραττεν, ἐσιώπα, καὶ ἐχρῆτο εἰς ἐκεῖνο αὐτῷ. τὰ δὲ ἑτέρων οὐ προσετίθετο. λέγων, ὅτι πῶς σοι μὴ πάνυ ἀνθρώπους οἵους βούλεσθαι ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. πῶς δὲ δὴ ἔσται, προσθείη, εἰς ὃ, ἂν τις αὐτῷ τῷ κοινῷ χρήσιμος ᾖ, χρῆται. ἔτη γὰρ πεντήκοντα καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε κ' ζήσας, καὶ ἰθ' ἔτη ἡμέρας τε ιά αὐτοκράτωρ ἄρξας, ὅλος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. ἀγαθὸς δὲ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα γὰρ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη ἐν ῥητορικοῖς λόγοις καὶ φιλοσοφίας ἀσκηθείς. πλεῖστον δὲ ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη. λέγει καὶ ἄλλας μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Marcus, Romanorum Imperator, cognomento Pius. Hic & aliis omnibus virtutibus præditus fuit, & optime omnium, qui imperium aliqod habuerunt, imperavit. Beneficentiæ vero studiosissimus fuit. Nam ipse qidem ab omnibus peccatis abstinebat. Aliorum vero peccata, præcipue vero uxoris ferebat, nec curiose inqirebat, neqe puniebat. Sed si qis boni aliqid faciebat, eum laudabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Dicebat enim fieri non posse, ut homines tales efficias, qales habere cupis. Illis verò, qi jam sunt, convenire uti ad illas res, ad qas eorum unusqisqe Reipublicæ utilis esse potest. Cum autem annos qinqaginta, menses decem, & dies viginti vixisset, & per novendecim annos & undecim dies summum imperium obtinuisset, in omnibus sui similis fuit, nec ulla in re mutatus. Bonus autem fuit, nec qidqam simulatum habuit. Maximum etiam ab eruditione adjumentum accepit, in eloqentia & philosophia exercitatus. Plurimum tamen ab ipsa natura est evectus. Dion autem & alias sexcentas laudes in ipsum confert.*

Dio Caſſius Hiſt. Rom. lib. 71 ex Joannis Xiphilini epitome pag. 815. A.

Ὁ μὲν Μάρκος, ἄρξας δὴ πάντων τῶν ἐν κράτει τινὶ γενομένων ἄρξας, ὅτως μετήλλαξεν.' εἶχε μὲν γὰρ καὶ πρὸς ἄλλας ἀρετάς, μάλιστον δ' ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν. αὐτὸς μὲν γὰρ ἀπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπεῖχετο, καὶ ὅτι ἑκὼν ὅτι ἀκὼν ἐπλημμέλει. τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτι ἐπολυπραγμόνει, ὅτι ἐκόλαζε. καὶ εἰ μέν τις χρηστόν τι ἔπραττεν, ἐπῄνει καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ, τοὺς δὲ ἑτέρων παρεσκεύαζε. καὶ ὅτι μὲ παρεσκευασμένως, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε, παρεδήλου. ἔτη γὰρ ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα, καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε εἴκοσι καὶ δύο ζήσας, καὶ τούτοις τῷ τε πρὶν Αὐγωνίνῳ συνὼν χρόνον ὑπάρξας, καὶ αὐτὸς ἐνέα καὶ δέκα ἔτη, καὶ ἔνδεκα ἡμέρας αὐτοκρατήσας, ὁμοίως πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν ὀδενὶ ἠλλοιώθη. ὅτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ ὀδὲν παρεσκευασμένον εἶχε. πάμπολλα μὲν γὰρ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη, ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς. -- πλεῖστον δ' ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη. καὶ γὰρ πρὶν ἐκείνοις ὁμιλῆσαι, ἰσχυρῶς πρὸς ἀρετὴν ὥρμητο. τοῖς τε γὰρ συγγενέσι πᾶσι, πολλοῖς καὶ δυνατοῖς πλησίοις τε ὄσιν, ὅτω τι ἔπι παῖς ὢν ἤρεσεν, ὥδ' ὑπὸ πάντων ἠγαπήθη. καὶ διὰ ταῦτὸ δ' Ἁδριανοῦ, ὅτι μάλιστα εἰς τὸ γένος ποιητὴς, ἀκ ὑπερεφρόνησεν. Ἑλληνικῶν τε καὶ Λατίνων, ῥητορικῶν τε καὶ φιλοσόφων λόγων αἰεὶ διεπίμπλατο. *Itaque Marcus inter omnes, qi cum aliqa potentia fuerunt, optime adminiſtrato imperio, ſic deceſſit. Multis enim & aliis virtutibus præditus fuit, ſed præſertim beneficentia. Nam ipſe qidem ab omnibus peccatis abſtinebat, qum nec ſponte, nec imprudens delinqeret, ſed etiam aliorum peccata, & maxime uxoris ferebat, nec curioſe inqirebat, nec puniebat. Si qis autem boni qid faceret, eum lavdabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Ac qidem nihil ſimulate, ſed omnia ex virtutis præſcripto egiſſe perſpicuum eſſe poteſt ex eo, qod qum octo & qinqaginta annos, menſeſqe decem, ac dies viginti duos vixerit, in iisqe ſub Antonino patre diu ſocius imperii fuerit, ipſeqe decem ac novem annos & dies undecim regnaverit, tamen ſui ſimilis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit. Itaqe vere fuit vir bonus, nec qicqam ſimulatum habuit. Magnum ei adjumentum attulit eruditio, nam rhetoricis & philoſophiæ præceptis exercitatus fuit. -- Plurimum tamen ab ipſa natura evectus fuit. Anteqam enim cum iis verſaretur, magnopere contendebat ad ſtudium virtutis: qa in re propinqis ſuis, qi multi erant & potentes, & locupletes, ita ſatisfaciebat puer, ut omnibus maxime carus eſſet: atqe ob eam cauſſam præſertim ab Hadriano adoptatus in familiam, nihilo magis inſolens fuit, tam Græcis, qam Latinis, tam eloqentiæ qam philoſophiæ præceptis ſemper imbuebatur.*

Herodianus Hiſtor. lib. 1. cap. 2. §. 4-8.

Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ, ἀρετῆς μὲν πάσης ἔμελεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος λίαν ἐραστὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸν, ἢ γραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀφικομένοις ἑαυτὸν ἀπλετικὴν καὶ μέτριον βασιλέα, οὐδὲ δὲ προσίοντας δεξιούμενος, κωλύων τε οὐδὲ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν οὐδ' ἐντυγχάνοντας. μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἐκ λόγοις, ἀδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δὲ ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι, ἀπησκήσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν, ἡ τὸ ἐκείνου καιρῶν φορά. φιλεῖ γάρ πως αἰεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῳ τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιᾶν. *Marcus, qum regnaret, virtutem nullam non magnopere exercuit: adeo literarum antiqitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Græcorum Romanorumqe ſecundus. Argumento ſunt permulta, qæ ab illo dicta atqe conſcripta ad nos uſqe pervenerunt. Adeo vero civilem ſeſe & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placide daret, neminemqe a ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur: ſoluſqe Imperatorum ſapientiæ ſtudium, non verbis, aut decretorum ſcientia, ſed gravitate morum, vitæqe continentia uſurpavit. Qo factum eſt, ut magnum ſapientium virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim plerumqe homines vitam principis æmulari.*

Lib. 1. cap. 2. §. 3. Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τῶν συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τὰς γένους μακρομῖς ἀλαζονείαις ἐυπατρίδας, οὐδὲ οὐ πλούτου πολυτελέσι λαμπρὰς, κοσμίους δὲ τὸ τρόπον, καὶ σώφρονας τὸ βίον, γαμβρὰς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. πάντα γὰρ μόνα ψυχῆς ἄλλα, καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. *Filias porro, qum adoleviſſent, optimis ex ordine ſenatorio viris collocavit. Neqe enim qi longam generis ſeriem præferrent, aut qi opes nimias oſtentarent; ſed qi morum probitate, atqe modeſtia, vitæqe innocentia præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliaqe ducebat.*

Lib. 1. cap. 4. §. 19. 20. 21. Τελευτήσαντος δὲ Μάρκου, ἐπῴδη διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικὸν, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατείχετο. οὐδέ τις ἂν ἀνθρώπων τοῦ Ῥωμαίων ἄρχειν, ὃς ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέχετο. πάντες δὲ ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δὲ ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δ' ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δὲ σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν. καὶ ὀδεὶς ἐψεύδετο. *Poſtqam vero Marci mortem fama vulgavit, incredibilis repente exercitum ipſum, plebemqe adeo omnem luctus occupavit. Neqe ulli ſane Romanæ ditionis mortales fuerunt, qi non ejuſmodi nuntium multis lacrymis exceperint: omnesqe eum velut una voce, alii parentem probum, alii bonum Imperatorem, qidam fortiſſimum ducem, nonnulli etiam continentem, moderatumqe principem vocitabant. neqe ſane qiſqam falſus habebatur.*

Ariſtides oratione in Regem Tom. 1. p. 101.

Ἀλλ' ἐμοί γε δοκεῖ τῶν καλῶν εἶναι, ἐν ἑορτῇ καὶ ἐν ἱερομηνίᾳ, μεμνῆσθαί τι καὶ λέγειν, περὶ δὲ θείου καὶ φιλανθρώπου βασιλέως. ὁ γὰρ δὴ δέος γε, μὴ ἐπαινεῖν αὐτὸν προελόμενοι, ἔπειτα ἀπορήσωμεν λόγων, ἀλλὰ μὴ τὰ τοιαῦτα ἢ τὰ ὑπάρχοντα τῷ βασιλεῖ, ὥστε μηδένα εἰπεῖν ἀξίως ἂν δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν. *Ego vero decorum fore*

fore putarim, ſi his menſtruis feriis divini & humaniſſimi regis mentionem aliqam faciamus. ne enim id metuendum eſt, ne poſtqam ipſum laudare cœperimus, verba nos deficiant, ſed potius, ne tot ſint in ipſo laudanda, ut ea nemo pro dignitate poſſit explicare.

p. 102. Ἐγὼ δ' ὅτε χρόνῳ πλήθῳ ἱκανὸν, ὅτε λόγον ἀδέα ὁρῶ τ βασιλέως ἄξιον, ἀδὲ * ὅσις [* ὡς τις f.] αὐτὸν ἱκανῶς ἐγκωμιάσαι δυνήσεται. *Ego vero nec tempus ullum ſatis longum duco, nec orationem ullam video, qæ rege poſſit eſſe digna, eumqe ſatis laudare.*

p. 103. Ἓν μὲν ἂν ἔτο πρῶτον καὶ μέγιστον ὑπάρχοι λέγειν περὶ αὐτ, ὅτι κ πρότερον ἢ καθῆναι εἰς τὸν ἀρχὸν, ἄξιος τ βασιλείας ἦν. *Illud unum igitur primum ſumma cum laude dici de ipſo poteſt, eum priuſqam regnum capeſſeret, regno dignum fuiſſe.*

p. 104. Εἴτε γὰρ φόβῳ τῷ περὶ αὐτὸν, εἴτε αἰδοῖ τ κρείττονος, εἴτε γνώμῃ τῇ βελτίστῃ κ δικαιοτάτῃ συγχωρεῖν οἰόντας δεῖν, πῶς οὐκ ἐξ ἁπάντων τούτων φανερὸν, ὄντιν' ἐχρὴν εἶναι τ βασιλέα. *Sive enim metui, qo erga ipſum afficiebantur, ſive dignitatis reverentiæ, ſive moribus optimis ac juſtiſſimis illud tribuendum putarent, manifeſto ubiqe apparebat is qi rex erat eligendus.*

p. 106. Τὸν γὰρ μαθόντα ἃ χρὴ, καὶ παιδευθέντα, κ μηδενὸς τ καλῶν ἀμελήσαντα, μηδὲ ἁμαρτῆ γενόμενον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς τ ἀρετῆς μέρεσι κατακοσμήσαντα τὴν ψυχὴν, εἰκὸς ἦν πάσης ἔξω γενέσθαι ἁμαρτίας. τούτων τοίνυν τὴν παιδείαν, κ ὁ βασιλεὺς παιδευθεὶς, καὶ πάντων τ καλλίστων μετασχὼν, τ μὲν κ ἀπὸ φύσεως ὑπαρξάντων αὐτῷ, τ δ' καὶ ἀπὸ παιδείας γενομένων, ἀ μέσως, ἀλλ' ὥσπερ τοῖς ἄλλοις τισὶν, ἀλλὰ περὶς ὑπερβολὴν ἑκάστ, ἦν μὲν μέγα ὄφελος τῇ βασιλείᾳ κ πολὺ εἰς τοῦτο κατασκευή. *Qi enim ea, qæ oportebat, didiciſſet, nec ullam rem præclaram neglexiſſet, nec rudis eſſet, ſed omni virtutis genere animum ſuum exornaſſet, eum æqum erat omni peccato eſſe immunem. Hac igitur ratione cum inſtitutus eſſet, nec ulla re pulcerrima careret, qod eas illi partim natura, partim educatio non mediocriter, ut aliis, ſed affatim ſuppeditaſſet, magnum erat regni præſidium etiam anteqam illi præficeretur.*

p. 107. Ἐπεὶ δ' ἡ πάντα διοικοῦσα πρόνοια κ διατάττουσα, καὶ τοῦτον ἐκάθισεν εἰς τ βασίλειον θρόνον, τ δικαιότατον βασιλέων. *Poſtqam vero divina providentia, qæ omnia gubernat & diſponit, hunc etiam, juſtiſſimum & ſanctiſſimum regem, in regio ſolio collocavit.*

p. 108. Ὡς ἂν ἐμπειρότατος βασιλέων, καὶ γνώμῃ πρέχων. *Ut rex prudentiſſimus & in conſultando primas tenens.*

Οὕτως ἐξηγεῖται κ διεξ τὸ τ ἀρχῆς, ὅνπερ χρὴ τρόπον. τὸν εὐσέβειαν μὲν καὶ δικαιοσύνην, ἔπ δ' σωφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν, φρόνησιν, καὶ τὸν ἄλλον κοσμῶν γ ἀρετῶν. ἤρξατο μὲν γὰρ ὥσπερ πρόσηκεν, ἀπὸ εὐσεβείας. διεξῆλθε δ' κ διὰ τ ἄλλων μερῶν τ ἀρετῆς. τίς μὲν γὰρ δικαιοσύνης; τίς δ' φιλανθρωπίας; τίς δ' τῆς ἄλλης ἀρετῆς τοσαῦτα δείγματα κ τοιαῦτα, ὅσα κ [οἷα] ὁ βασιλεὺς ὅτος ἐξήνεγκε; *Ipſe regnum adminiſtrat ut decet, pietatem, juſtitiam, temperantiam, modeſtiam, prudentiam, & alias omnes virtutes colens. Nam a pietate, ut oportebat, exorſus, per alia qoqe virtutis genera progreſſus eſt. Qis enim vel juſtitiæ, vel humanitatis, vel aliarum virtutum tot tantaqe, qot & qanta hic rex, exempla edidit?*

p. 113. Ὁ δ' ἐπίδειξεν, ὅτι κ ἰδιώτου ὄντος κ βασιλέα οἷόνπερ ἐστὶ τ αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τ βασιλείας παρέσχεν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δ τῇ βασιλείᾳ, οὐκ ἐκστὰς ἑαυτ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ κ τρόπῳ χρώμενος. *Verum rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuo manere, apertiſſime demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, a ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.*

Verùm videnda integra oratio; qam, ad Commodum deflexione factâ, ſic clavdit p. 120.

Σὲ δ', ὦ παῖ γενναῖε γενναίων, κατ' ἴχνος ἴθι βαίνειν τ πατρός. τοῦτο γὰρ ὡς γε ἐν βραχεῖ πλεῖστον εἰρήσθω. *Ut tu, nobilis nobilium filius, veſtigiis paternis incedas. Hoc enim multum a me paucis dictum ſit.*

Idem oratione in Romam Tom. 1. p. 398.

Ὅ γε νῦν ἄρχων μέγας, οἷον ἀγωνιστὴς καθαρὸς, τοσοῦτον ὑπεραίρει τοὺς πρὸ αὐτ [κ] τ πατέρα, ὅσον, ἁδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον, ἐπέρας αὐτὸς ὑπεραίρει. κ δὴ φαίη τις ἂν δικαιοσυνῶν καὶ νόμιμον εἶναι τοῦτο ὡς ἀληθῶς, ὅ, τι κρίνοιεν ἅτος. *Qi nunc eſt Auguſtus imperator, tanto intervallo priores & patrem, tanqam pugil eximius, ſuperat, qanto, qod vix dici poſſet, reliqos. Ac qicqid ille judicaverit, id pro juſto ac legitimo recte haberi poteſt.*

Idem in Panegyrica Cyzicena de Marci imperio Tom. 1. p. 421.

Ἄξιον δ κ τύχης ἕνεκα ὑμῖν σωτηθῆναι. ἐπειγόμενοι μὲν γὰρ τ ἄριστον τ εἰς ἐκεῖνον τ χρόνον βασιλέων. ἥκει δ ὑμῖν τὸ ἔργον πρὸς τέλος ἐν τοῖς δε τοῖς καιροῖς, οἵ τε καλῶν αὖ κάλλιστα εἰλήχασι; καὶ ὑπὲρ ὧν δικαιότατ' ἂν χαρίσιμον τοιοῦτον ἐσηκὸς ἦν τοῖς θεοῖς, ἐπιδόμενόν γε ῥᾴδιον ἐμοὶ μεῖζον ἐξευρεῖν. *Qin etiam fortunæ cauſſa gratulandum vobis cenſeo. Poſtqam enim optimum omnium, qotqot hactenus fuerunt, regem aſſumpſiſtis, ad finem ſimul opus veſtrum his temporibus pervenit, in qæ res inciderunt omnium pulcerrimæ, ac pro qibus merito tale honorarium, ſiqidem majus invenire non erat, diis ſtatueretur.*

p. 422. Οὐ κ τ εἰς μνήμην ἥκόντων ἐν λόγῳ θαυμασότατον, κ πᾶσιν τὸν εὐγενέστάτων τε καὶ παιδείαν ἔχει σύμφορον, κ ὅτ' ἰδιώτης ἐδεὶς δύναται σιωπᾷν, πόλις τε ἅπασα κ γένη ἅπαντα ἀνθρώπων ἐκπέπληκται. *Qod etiam omnium, qæcunqe in hominum memoria verſantur, maxime memorabile, qodqe omnem ſi-*

******* *mul*

mul & nobilitatem & eruditionem complectitur, ac nec privatus qisqam tacere potest, & civitas tota, cunctaque hominum genera cum stupore admirantur.

p. 423. Στρατηγοὶ μὲν στρατηγὰς ἤδη ἐν κινδύνοις προείλοντο. καὶ πόλεις ἀλλήλας ἐπὶ καιρῶν παρέλαβον. καὶ βασιλεῖς πρὸς βασιλέας φιλίας καὶ σωτηρίας ἐποιήσαντο, καὶ ἔστι τ χρείας ὡς τὰ πολλὰ ἠτιημένης, καὶ μέχρι τότε κοινωνίας ἴσμεν γενομένας. Βασιλεὺς δ' ἐκών, βασιλέα δὲ πρῶτον προείλετο ἑαυτῷ τ ὅλων, καὶ μόνος τ ἐκ τ παντὸς αἰῶνος, οὐκ ἀρχὴν προσλαβεῖν μᾶλλον ἐζήτησε, ἢ βασιλέα προσλαβεῖν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄσι. *Duces quidem sæpe in bellis alios duces sibi præfecerant, & civitates se invicem assumpserant, ac reges cum regibus fœdera percusserant, idque necessitate coacti plerumque nec ulterius. Rex autem primus ultro regem omnium sibi præfecit, & solus ex omni memoria non regnum potius, quam regem regno voluit assumere.*

Idem Palinodiâ in Smyrnam restavratam Tom. 1. p. 463.

Τοῖς τε πάντα ἀρίστοις βασιλεῦσιν πάσας πόλεις ὑφ' ἑαυτοῖς ἔχουσι τὸν καλλίστην οἰκίσαι φιλοτιμίαν εἶχε. τῇ τε πόλει τὸ δι' ἐκείνων ἀνεγερθῆναι, καὶ τοιούτους δεσπότας ἐπιγράψασθαι, τὸν συμφορὰν εἰς εὐπραξίαν μετέλαβε. πρότερον μὲν γὰρ Θησέα καὶ Ἀλέξανδρον ἤδομεν. τ μὲν τ ἐν Ἕλλησιν οἰκεῖα, φιλανθρωπότατον. τ δ' συμπάντων βασιλέων μάλιστα δὴ θαυμασθέντα τ εἰς σοῦν πολέμους τόλμης ἕνεκα. νυνὶ δ' ἔτι λαμπροτέρους καὶ μείζονας οἰκιστὰς προσελάβομεν. οἷς πᾶσα μὲν γῆ καὶ θάλαττα ὑπήκοος, οὐκ πατέρων τε καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ προσκέκτηνται, σοφίας δὲ καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀληθείας, καὶ χρηστότητος, οὐκ ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ πλέον τ ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχύος προῖεσι. *Nam & optimi reges omnium civitatum domini gloriam ex eo consecuturi erant, si pulcherrimam fundarent, & urbs, postquam per hos resuscitata, tales assumpsit conditores, cladem in felicitatem mutavit. Ac prius quidem Theseum celebrabamus, & Alexandrum, alterum Græcorum humanissimum, alterum inter omnes reges maxime admirandum, propter eam, qa in bellis utebatur, audaciam. At nunc splendidiores assumpsimus & majores conditores, qi tum terram ac mare omne suo imperio subjecta habent, idque partim a majoribus accepta, partim a se conqisita: tum sapientia, justitia, veritate, bonitate non minus, ne dicam magis, qam armis excellunt.*

Philostratus in vitis Sophistar. l. 2. in Philisco p. 617.

Ἀντωνῖνος δ' ὧ αὐτοκράτωρ ὁ τ φιλοσόφου παῖς. *Antoninus Imperator erat Philosophi filius.*

Idem in Herode p. 556.

Ἐσπούδαζε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος περὶ Σέξτον τ ἐκ Βοιωτίας φιλόσοφον, θαμίζων αὐτῷ, καὶ φοιτῶν ἐπὶ θύρας. ἅρτι δ' ἥκων ἐς τὸν Ῥώμην ὁ Λύκιος, ἤρετο τ αὐτοκράτορα ποῖόν τα, Ποῖ βαδίζεις, καὶ ἐφ' ὅ, τι; καὶ ὁ Μάρκος, καλὸν, ἔφη, καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν. εἶμι δ' πρὸς Σέξτον τ φιλόσοφον, μαθησόμενος ἃ ἔτι οἶδα. καὶ ὁ Λύκιος ἐξάρας τὴν χεῖρα ἐς τ οὐρανόν, ὦ Ζεῦ, ἔφη, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη δέλτοις ἐναψάμενος, ἐς διδασκάλου φοιτᾷ, ὥσπερ οἱ παῖδες. ὁ δ' ἡμὸς βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, δύο καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἀπέθανεν. *Marcus Imperator studiosus erat Sexti Philosophi e Bœotia oriundi, adeo ut ipsum frequentaret, atque ad ejus fores ventitaret. Lucius vero recens Romam profectus, rogabat Imperatorem iter confitientem, qonam iret, & ad qod negotium: tum Marcus, honestum est, inqit, etiam senescenti addiscere. Ideo ad Sextum Philosophum vado, ut discam qæ nondum scio. Hic Lucius manu in cœlum sublata, o Jupiter, inqit, Romanorum Imperator jam senescens tabellis comprehensis ad ludi magistrum pergit, ut pueri: Alexander vero Rex meus triceſimo secundo ætatis anno interiit.*

Ibidem p. 558.

Ὁ Μάρκος φύσει δημοτικώτερος. *Marcus naturâ magis popularis.* Qo loco, & Herodem Sophistam qâ patientiâ Marcus tulerit, refert.

Idem in Theodoto p. 565.

Πρόεστη δ' καὶ τ Ἀθηναίων νεότητος πρῶτος ὑπὸ ταῖς ἐκ βασιλέως μυρίαις. καὶ ἐ ἔστι τοῦτο λόγου ἄξιον. ἐ γὰρ πάντες οἱ ὑποβαθρόντες τ θρόνους τούτους, λόγου ἄξιοι. ἀλλ' ὅτι σοῦν μὴ Πλατωνείους, καὶ σοῦν ὑπὸ τ στοᾶς, καὶ τ Περιπάτου, καὶ * αὐτὸν Ἐπίκουρον [* αὐτὸ Ἐπικούρου] προσέταξεν ὁ Μάρκος τῷ Ἡρώδῃ κελεῦσαι, τ δ' ἄνδρα ἔσειν, ὑπὸ τ περὶ αὐτὸν δόξης αὐτὸς ἀπήκουσε τοῖς νέοις, ἀγωνιστὴν τ πολιτικῶν προσηκόντων λόγων, καὶ ῥητορικῆς ὠφελοῦντα. *Hic juventuti Athenienſium primus præfectus fuit, super innumeris a Rege institutis: neqe tamen hoc valde memorabile est; non enim omnes, qi sedem hanc obtinent, memoriâ digni sunt. sed qia Platonicos, & Stoicos Philosophos, & Peripateticos, atqe ipsum Epicurum Marcus Herodi injunxerat dijudicare: hunc autem virum Herodes juvenibus constituerat, qam de illo habuit opinione impulsus: cum eum propugnatorem civilium sermonum appellasset, & oratoriæ artis emolumentum.*

Idem in Hermogene p. 575.

Ἑρμογένης ἐ ἔτη γεγονὼς, ἐφ' ὅτου μέγα πρόβη τ τ σοφιστῶν δόξης, ὡς καὶ Μάρκῳ βασιλεῖ προσσχεῖν ἔρωτα ἀκροάσεως. ἐδίδοσε γὰρ ὑπὸ τ ἀκρόασιν αὐτοῦ ὁ Μάρκος. καὶ ἤδη ὡρᾳ ἀλεγομένῃ, ἐθαύμαζε δ' παιδιάζοντος, δωρεὰς δ' λαμπρὰς ἔδωκεν. *Hermogenes qindecim annos natus, eo usqe provectus est claritatis ac celebri-*

britatis inter ſophiſtas, ut etiam Imperatori Marco audiendi deſiderium excitaverit. Perrexit ergo Marcus ad auſcultationem, & eo diſſerente gaudio affectus eſt: & extempore declamantem admiratus præclara ipſi munera largitus eſt.

Idem in Ariſtide p. 579.

Ὀικίσῳ ἢ καὶ τὸν Ἀριστείδου τὴν Σμύρνης, οὐκ ἀλαζὼν ἔπαινος, ἀλλὰ δικαιότατός τε καὶ ἀληθέστατος. τὴν γὰρ πόλιν ταύτην ἀφανισθεῖσαν ὑπὸ σεισμῶν τε καὶ χασμάτων, ὥστε τινὰς ὑπὸ τοῦ Μάρκου, ὡς τῇ μὲν ἄλλῃ μονῳδίᾳ, ὁπόσα ἐπεπόνθει τὰ βασιλέα, ὅτι ἢ τῷ, ζέφυροι ἐρήμῳ αὐτὴν καταπνέουσι, καὶ δάκρυα τῷ βιβλίῳ ἐπίσαξαι — Καὶ ὁ φημὶ ταῦτα ὡς ἄκρως καὶ ἔμβασιλέως, ἀνοικίσαντος ἂν ἀπολωλυῖαν πόλιν, ὧν ἔσαν ἐθαύμασεν. ἀλλ' ὅτι αἱ βασιλικοὶ τε καὶ θειότεροι φύσεις, ὧν προσεγείρη αὐτὰς ξυμβολία καὶ λόγος, ἀναλάμπουσι μᾶλλον, καὶ πρὸς τὸ ποιεῖν εὖ ξὺν ὁρμῇ φέρονται. *Quod autem etiam Smyrnæ conditor Ariſtides celebretur, non ſuperba laus eſt, ſed æquiſſima & veriſſima. nam urbem hanc terræ motibus & hiatibus deletam, adeo graviter deploravit apud Marcum, ut in alia quadam parte lamentationis Imperator ſæpe ingemuerit: ſed in hoc loco, favonii ipſam deſertam perflant, lacrymas quoque libro infuderit. At non hæc aſſeruit, quaſi Rex civitatem dirutam non inſtauraturus eſſet, quam incolumem admiratus fuerat: verum quoniam regiæ & divinæ naturæ, ſi conſilium & oratio ipſas concitet, eo magis relucent, & ad benignè agendum cum impetu feruntur.* Eundem quàm familiariter Marcus habuerit, ibidem vide.

Idem in Adriano p. 585.

Κατὰ δὴ τοῦτον χρόνους, ὡς ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος Ἀθήναζε ὑπὲρ μυστηρίων ἐξάλλη, σκεπτὶ μὲν ἤδη καὶ τῶν σοφιστῶν θρόνῳ ὁ ἀνὴρ ἦτος. ἐν μέρει δὴ ὁ Μάρκος τῶν τῶν Ἀθηνῶν ἱστορίας [ἐπίθη] μηδὲ τὸν σκέπτον σοφίαν, ἀγνοῆσαι. καὶ γὰρ δὴ ἐπέπαιξεν αὐτὸν τοῖς νέοις, οὐκ ἀκροάσει βασανίσας, ἀλλὰ ξυνθέμενος τῇ φήμῃ. — ἀγαθεὶς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι μέγα ἦρε δωρεαῖς τε καὶ δώροις. καλῶ δὴ δωρεὰς μὲν, πάς τις σιτίσεις, καὶ πὰς προεδρίας, καὶ πὰς ἀτελείας, καὶ τὸ ἱεροῦσθαι, καὶ ὅσα ἄλλα λαμπρύνῃ ἄνδρας. δῶρα δὴ χρυσὸν, ἀργύριον, ἵππους, ἀνδράποδα, καὶ ὅσα ἑρμηνεύειν πολίτου, ὧν αὐτὸν τε ἐνέπλησε καὶ γένος ἅπαν τὸ ἐκείνου πάντας. *Quibus vero temporibus Marcus Imperator pro myſteriis Cereris Athenas legatos miſerat, hic ille vir ſophiſtarum ſuggeſtum obtinebat: itaque Marcus in una Athenienſium hiſtoriæ parte poſuit, quod neque illius doctrinam ignoraſſent. At enim hunc juvenibus præfecerat, non quod audiendo eum exploraſſet, ſed quod famæ aſſenſus eſſet. Admiratus eum Imperator eo uſque muneribus & donis evexit, ut magnum effecerit. Munera voco ſportulas, ſtipendiave, prærogativas, immunitates, pontificatus & cætera quæ viros illuſtrant. Dona vero aurum, argentum, equos, mancipia, & quæcunque divitias interpretantur. quibus quidem omnibus & eum & omnes ex gente illius explevit.*

Galenus de Theriaca ad Piſonem lib. 1. cap. 2.

Τὸν θεῖον Μάρκον καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν εὐθέσμως ποτὲ βασιλεύσαντα, καὶ ἀκριβῶς ἑαυτῷ πρὸς τὴν σύνεσιν τῆς συγκράσεως τοῦ σώματος ἐπιγνόντα. *Divum Marcum nos quoque novimus, qui legitimè aliquando imperium geſſit, & ad amuſſim, ut erat vir prudens, corporis ſui temperamentum intellexit.*

Idem de libris ſuis cap. 2.

Ἐπρεύθην μὲν ἐξ ἀνάγκης. ἐλπίζων δὲ τύχεσθαι παραιτήσεως, ἤκουον γὰρ εἶναι τὸν ἕτερον αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, εὐγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἥμερον τε καὶ πρᾶον, ὃς ἐκαλεῖτο μὲν ἀρχῆς Βῆρος, &c. *Neceſſitate igitur profectus ſum. Sperans autem me excuſationem conſequuturum, audiebam enim alterum ipſorum natu majorem, & æquum & moderatum, & clementem & lenem, qui initio quidem Verus vocabatur, &c.*

Idem lib. περὶ τῆς προγνώσεως. cap. 9.

Χρησόν δὴ καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν με ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Quoniam autem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Romæ manerem.*

Marcellus in Regillæ Epitaph.

Καὶ βασιλεὺς Διὶ πατρὶ φυὴν καὶ μῆτιν ὅμοιος. *Et Imperator Jovi patri indole & prudentia ſimilis.*

Athenæus Dipnoſophiſtarum lib. 1. pag. 2.

Ὁ πάντ' ἄριστος βασιλεὺς Μάρκος. *Optimus Imperator Marcus.*

Zoſimus Hiſtor. lib. 1. cap. 7.

Ἐντεῦθεν ἄνδρες ἀγαθοὶ ἡγεμονίαν παραλαβόντες, Νερούας τε καὶ Τραϊανὸς, καὶ μετὰ τοῦτον Ἀδριανὸς, ὅτε εὐσεβὴς Ἀντωνῖνος, καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν σωφρὼ Βῆρος καὶ Λούκιος, πολλὰ τῶν λελωβημένων ἠξίωσαν διορθώσεως. καὶ ἐ μόνον, ἅπερ εἶχον ἀπολωλεκότες οἱ πρὸ αὐτῶν ἀνεκτήσαντο, ἀλλὰ καί τινα τῶν οὐκ ὄντων προσέθεσαν. *Ab hoc tempore viri boni principatum adepti, Nerva, Trajanus, & poſt eum Adrianus, & Antoninus Pius, & par illud fratrum, Verus atque Lucius, multa vitiata correxerunt, neque tantum ea, quæ ſuperio-*

perioris memoriæ principes amiſerant, recuperarunt: ſed etiam non poſſeſſa prius quædam adjecerunt.

Julianus in Sympoſio Edit. Petav. p. 41.

Ἔδοξε γὰρ ἔν γε ὁ Μάρκος, τά τε ἄλλα θαυμάσιός τις εἶναι, καὶ σοφὸς διαφερόντως, ἄ τε οἶμαι διαγινώσκων λέγειν θ' ὅτου χρὴ, καὶ σιγᾶν ὅτῳ καλόν. *Tum Marcus viſus eſt cætera planè admirandus vir, & præcipuè prudentiâ excellere, tanqam, credo, qi probè noſſet, ubi loqi, vel tacere deceret.*

Juſtinianus in Novellam tit. 22.

Τοῦτο γὰρ εὖ μὲν ἐξάμενος, καὶ φιλοσοφώτατος ἐθίσατο Μάρκος. *Qod cum bene incepiſſet, etiam ſanxit ſapientiſſimus Marcus.*

Ibidem tit. 108.

Ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλεῦσι Μάρκος. *Marcus inter Imperatores philoſophus.*

Lucius apud Juſtinum apologiâ 1. pag. 43. B.

Οὐ πρέποντα εὐσεβεῖ αὐτοκράτορι, οὐδὲ φιλοσόφῳ Καίσαρος παιδὶ, οὐδὲ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ κρίνεις, ὦ Οὐρβικε. *Non hoc ſicut Imperatorem pium, non ut Cæſaris filium philoſophum decet, non ita ut ſacro-ſancto ſenatui convenit, judicas Urbici.*

Juſtinus apologiâ 2. ad Adrianum Pium, Marcum, & Lucium pag. 53. D.

Εὐσεβεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ φύλακες δικαιοσύνης, καὶ ἐρασταὶ παιδείας ἀκούετε πανταχοῦ. *Dii & philoſophi, & juſtitiæ cuſtodes, & eruditionis amatores, qod ſic vocemini, ubiqe auditis.*

Melito lib. ad Imperatorem apud Evſebium Hiſt. Eccleſ. l. 4. c. 26.

Σὲ γὰρ καὶ μᾶλλον ὡδὶ τούτων τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἔχοντα γνώμην, καὶ πολύ γε φιλανθρωποτέραν καὶ φιλοσοφοτέραν, πεπείσμεθα πάντα ποιήσειν, ὅσα σε δεόμεθα. *Te vero, qippe qi idem qod illi de nobis ſentias, imo etiam longè humanius atqe ſapientius; tanto magis confidimus omnia eſſe facturum qæ rogamus.*

Athenagoras in legatione pro Chriſtianis, ad M. Antoninum, & Commodum pag. 2. B.

Αὐτοκράτορσι Μάρκῳ Αὐρηλίῳ, καὶ Λυκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὴ μέγιστον φιλοσόφοις. τὸ πρᾶον ὑμῶν καὶ ἥμερον, καὶ τὸ πρὸς ἅπαντα εἰρηνικὸν καὶ φιλάνθρωπον θαυμάζοντες, οἱ μὲν καθ' ἕνα ἰσονομεῖσθαι. οἱ δὲ πόλεις πρὸς ἀξίαν τὴν ἴσης μετέχουσι τιμῆς. καὶ ἡ σύμπασα οἰκουμένη ὑμετέρᾳ συνέσει βαθείας εἰρήνης ἀπολαύουσιν. *Imperatoribus Marco Avrelio Antonino, & Lucio Avrelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & qod maximum eſt, philoſophis. Manſvetudinem ac lenitatem veſtram, animum erga omnes placabilem & benignum cum ſinguli ſuſpicientes æqabili ac pari jure utuntur: tum civitates, pro ſva qæqe dignitate, ſvis potiuntur honoribus: denique univerſus hic terrarum orbis, veſtræ prudentiæ beneficio altiſſima pace perfruitur.*

pag. 26. D. Τί δαὶ δεῖ πρὸς ὑμᾶς πάντα λόγον κεκτημένους, ἢ ποιητῶν μνημονεύειν; ἢ καὶ ἑτέρας δόξας ἐξετάζειν; *Sed qid opus eſt coram vobis, qi omne genus literarum ſcrutati eſtis, vel poetarum carmina, vel aliorum ſententias examinare!*

pag. 16. B. Ἴστε δὴ καὶ ὑμεῖς παῦρα ἀξιολογώτερον, ὡς ἂν ἐν πᾶσι, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς παλαιοὺς συγγινόμενοι. *Qanqam & vos ipſi in antiqiſſimis qibuſqe ſcriptis, ſi alius qiſpiam, verſati accuratè hæc intelligitis.*

pag. 6. C. Οἶδα γάρ, ὅτι ὅσον σωφρονεῖτε καὶ ἰσχύι τῆς βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβῶς πάντων κρατεῖτε. ὅτῳ καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καλοῦντες, ὡς δὴ οἱ ἐν αὐτῆς μόριον ἀποτετμήμενοι. *Novi enim vos, qantum intelligentiâ ſimul & vi imperii præſtatis omnibus; tantum etiam exqiſitâ ſcientiarum cognitione excellere: ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus verſatos, ut nihilo inferiores ſitis illis, qi unam duntaxat aliqam ſibi excolendam delegerunt.*

pag. 39. C. Ὑμεῖς δὴ, ὦ πάντα ἐν πᾶσι φύσει καὶ παιδείᾳ χρηστοὶ, καὶ μέτριοι, καὶ φιλάνθρωποι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι. *Vos vero, ô undiqaqe in omnibus naturâ ſimul & diſciplinâ boni, moderati, benigni & imperio digni principes.*

Johannes Zonaras Annal. tom. 2.

Ἦν μὲν ὁ Μάρκος ἀσθενὴς τὸ σαρκίον, ἐσχόλαζε δὴ τοῖς λόγοις ὅτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος, οὐκ ἠδεῖτο ἐς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ Σέξτῳ σωφιλοσόφῳ, τῷ Βοιωτῷ, καὶ Ἑρμογένει τῷ ῥήτορι συνωμίλησε, μᾶλλον δ' ἀπεποιεῖτο τὴν Στοϊκῶν. *Erat Marcus & imbecilli corpore, & diſciplinis ita deditus, ut etiam Imperatorem factum ſcholas freqentare non puderet, ſed cum Sexto Bœotio philoſophabatur, & Hermogeni Rhetori operam dabat, & Stoicis magis addictus erat.*

Ου-

Οὕτω δὴ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε καὶ ἐν τηλικούτοις πολέμοις μήτε τι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτε τι φόβου ποιῆσαι. *Ea autem prudentia & gravitate imperavit, ut in tantis bellis militibus neqe ullo verbo adularetur, neqe metu eorum qicqam faceret.*

Ὅτε δὲ μὴ πολέμοις ἐσχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πολὺν ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν' ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. ἐσχόλαζε δὲ καὶ φιλοσόφοις, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζειν. καὶ ἀδὲν ἐν παρέργῳ ἔπραττεν, ἔτ' ἔγραφεν, ἔτ' ἔλεγε. μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ πράττειν μηδὲ τελάχιστον. καὶ ταῦτα σώματος τυχὼν ἀσθενοῦς. *Qum a bellis otium erat, jus dicebat: & oratoribus ad aqam verba facientibus plus infundi jubebat, ut ab omni parte æqitatem indagare posset. Adeo laboriosus, idqe in tenui valetudine, ut noctu etiam pro tribunali sederet: atqe obiter nihil neqe faceret, neqe scriberet, neqe diceret: neqe enim decere putabat, ut Imperator vel minimum perfunctoriâ operâ administraret.*

Ἄριστα δὲν ἄρξας μετήλλαξεν. --- ἐσθλὸς γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνὴρ, πολλῷ δὴ καὶ παιδείας βελτίων ἐγένετο. ὃ μᾶλλόν τι ἀξίως τὸ δρεπτὸς εὐδαιμόνησεν. ἐνταῦθεν δὴ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι ἀλλοκότοις, καὶ ἐξαισίοις χρησάμενον πράγμασιν, αὐτός τε πρὸς ἑαυτὸν διεσώσατο. *Optime qum imperasset, obiit --- Nam qum naturâ vir bonus esset, doctrinâ longe melior evasit: neqe tamen fœlicitas virtuti ejus respondit, qo magis admirandus est, qod in asperrimis & difficillimis rebus & semetipsum, & imperium conservavit.*

Constantinus Manasses in Annal. pag. 86.

Οὗτος ἐν πάσῃ τέθραπτο σοφίᾳ καὶ παιδεύσει.
Καὶ χάρισι τὸ δρεπτὸς κατάκομος ὑπῆρχε.
Καὶ πάσαις κατηγλάϊσο τῶν δρετῶν ἰδέαις
Διὸ καὶ προσεφέρετο πᾶσι σοφοῖς ἐντίμως,
Καὶ συνεχίσιν ἥδετο πρὸς μεγαλοδωρείαις.
Qi educatus erat in omni liberali sapientia & doctrina,
Virtutum laudibus, & qidem omnigenarum ornatus.
Qam ob caussam qosvis sapientes ac doctos viros honorificè tractabat
Magnificisqe muneribus afficiebat.

Adrianus apud Julium Capitolinum in Marco.

Ab Adriano Annius Verissimus vocatus est:

Ad qem locum Isaacus Casavbonus.

Antè dicebatur Annius Verus. Hadrianus jussit dici Annium Verissimum. qare? πρὸς τὸ ἔ Ῥωμαίοις ῥήματος ἔννοιαν, *inqit Dio. hoc est, qod esset veritatis amantissimus & tenacissimus; magnum rectæ indolis argumentum, & animi vere generosi.*

Julius Capitolinus in Marco.

Marco Antonino in omni vita philosophanti viro, & qi sanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, &c. Erat enim ipse tantæ tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio. Philosophiæ deditus Stoicæ, qam & per optimos qosqe magistros acceperat, undiqe ipse collegerat.

Qamvis esset constans, erat etiam verecundus: erat frugi sine contumacia, verecundus sine ignavia, sine tristitia gravis.

In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.

Dabat totum se philosophiæ, amorem civium affectans.

Cum populo non aliter egit, qàm est actum in civitate libera.

Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona; remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis; fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos. Cùm igitur in amore omnium imperâsset, atqe ab aliis modò pater, modò frater, modò filius, ut cujusqe ætas sinebat, & diceretur; & amaretur, octavo-decimo anno imperii sui, sexagesimo & primo vitæ, diem ultimum clavsit. tantúsqe illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit; certis omnibus qòd à diis commodatus, ad deos rediîsset. Deniqe priusqam funus conderetur, ut pleriqe dicunt, (qod neqe antea factum fuerat, neqe postea) Senatus populúsqe non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit.

Tantùm sanè valet boni principis vita, sanctitas, tranqillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Deniqe Antonino, cùm suos mores semper teneret, neqe alicujus insusurratione moveretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis; Deúsqe etiam nunc habetur.

Vir tantus & talis, ac diis vitâ & morte conjunctus.

****

Vul-

Vulcatius Gallicanus in Avidio Caſſio.

*Antoninum hoc nomine (Dialogiſtæ) ſignificans ; qi tantùm evituit in philoſophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis nè qid fatale proveniret, rogatus ſit, non adulatione, ſed ſeriò, ut philoſophiæ præcepta ederet. nec ille *timuit,* [renuit Caſavbonus] ſed per ordinem paræneſeos, id eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.*

Avidius Caſſius apud eundem, & epiſtolâ ad generum ſuum.

Marcus homo ſanè optimus, qi dum clemens dici cupit, eos patitur vivere, qorum ipſe non probat vitam.

Marcus Antoninus philoſophatur, & qærit de elementis, & de animis, & de honeſto ac juſto; nec ſentit pro republica.

Idem in Opilio Macrino.

Marcus nomen illud ſanctum (Antoninorum) vitæ genere auxiſſe videtur, Verus autem degenerâſſe.

Avrelius Victor in Breviario.

Iſte virtutum omnium, cœleſtiſqe ingenii extitit; ærumniſqe publicis qaſi defenſor objectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profectò, qaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatûs Romani.

A principio vitæ tranqilliſſimus, ut ab infantia vultum nec ex gavdio nec ex mœrore mutaverit.

Philoſophiæ ſtudens, literarúmqe Græcarum peritiſſimus.

Conſtat tantùm Marco ſapientiæ, lenitudinis, innocentiæ ac literarum fuiſſe, ut is Marcomannos cum filio Commodo petiturus, philoſophorum obteſtantium vi circumfunderetur, nè ſe expeditioni avt pugnæ priùs committeret, qàm ſectarum ardua & occulta explanaviſſet. ità incerta belli, ejus ſalute, doctrinæ ſtudiis metuebantur : tantúmqe illo imperante floruere artes, ut illam gloriam etiam temporum putem.

Qod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt; Marcum cœlo receptum eſſe.

Evtropius Hiſt. Rom. l. 8.

Marcus Antoninus, qem faciliùs qis admirari qàm lavdare poſſit.

A principio vitæ tranqilliſſimus, adeò ut in infantia qoqe vultum neqe ex gavdio neqe mœrore mutaverit. Philoſophiæ deditus Stoicæ : ipſe etiam non ſolùm vitæ moribus, ſed etiam eruditione philoſophus. tantâ admiratione adhuc juvenis, ut eum ſucceſſorem paraverit Adrianus relinqere.

Hic cum omnibus Romæ æqo jure egit; ad nullam inſolentiam elatus eſt, imperii faſtigio.

Cùm igitur fortunatam rempublicam, & virtute & manſvetudine reddidiſſet, obiit imperii anno xviii, vitæ Lxi, & omnibus certatim adnitentibus, inter deos relatus eſt.

Ælius Spartianus in Severo.

Sed ut omittamus adoptivos, nè nobis Antonini Pius & Marcus, numina reipublicæ occurrant.

Qid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliqiſſet hæredem?

Peſcennius apud eundem.

Amavit de principibus Avguſtum, Veſpaſianum, Titum, Pium, Marcum; reliqos fœmineos vel venenatos vocans.

Flavius Vopiſcus in Caro.

Romana reſpublica Domitiani vulnerata immanitate, per Nervam atqe Trajanum uſqe ad Marcum ſolito melior.

Idem in Avreliano.

Sed ex his, optimi, ipſe Avguſtus, Flavius Veſpaſianus, Titus, Coccejus Nerva, Divus Trajanus, Divus Adrianus, Pius & Marcus Antonini.

Manlianus Statianus apud eundem in Probo.

Si rectè cogitemus, non nobis Avrelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non

non Clavdius, requirendi sunt, omnia in uno principe constituta sunt; rei militaris scientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agendæ reipublicæ atque omnium prærogativa virtutum.

Gordianus senior referente Julio Capitolino.

Scripsit præterea, qemadmodum Virgilius Æneïdos, Statius Achilleïdos, & multi alii Iliados, ità etiam ille Antonineïdos; hoc est, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum, versibus disertissimis; libris triginta, vitam illorum, & bella, & publicè privatimqe gesta perscribens.

Ælius Lampridius in Antonino Diadumeno.

Ut scirent omnes Antoninos pluris esse càm deos, ac trium principum amorem, qo sapientia, bonitas, pietas consecrata sit; in Antonino pietas, in Vero bonitas, in Marco sapientia.

Idem in Heliogabalo.

Compensationem sibi lector faciet, cùm legerit Avgustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, & Marcum, contra hos prodigiosos tyrannos.

Alexander Severus Imperator referente Ælio Lampridio.

Antoninorum nomen, vel jam numen potiùs, qale fuerit, meminit vestra clementia. si pietatem, qid Pio sanctius? si doctrinam, qid Marco prudentius?

Diocletianus referente Julio Capitolino.

Eum vos ipsi, sacratissime Imperator Diocletiane, inter numina vestra, non ut cæteros, sed specialiter veneramini; ac sæpe dicitis, vos vitâ & clementiâ tales esse cupere, qalis fuit Marcus; etiamsi in philosophia, nec Plato esse possit, si revertatur in vitam.

Constantinus Imperator referente Ælio Lampridio.

Qod [Antoninorum nomen] tu Constantine sacratissime, ità veneraris, ut Marcum & Pium inter Constantios Clavdiósqe, velut majores tuos, avreos formaveris, adorans virtutes veterum, tuis moribus congruentes, & tibi amicas charásqe.

Ammianus Marcellinus rerum gestarum lib. 21.

Marci illius dissimilis principis verecundi.

Tertullianus Apologet. cap. 5.

Marcus Avrelius gravissimus Imperator.
Qales ergò leges istæ, qas adversùs nos soli exequntur impii, injusti, turpes, truces, vani, dementes? qas nullus Pius, nullus Verus impressit?

Pavlus Orosius Histor. l. 7. c. 17.

Marcus Antoninus gravissimus ac modestissimus Imperator.

Joannes Baptista Egnatius de Rom. Princip. lib. 1.

Qam læta felixqe successio optimis; piis, philosophis, imperatoribus, referendis! nam hic eâ ingenii bonitate, hic virtutibus excelluit, ut exemplum desit. & ea temporum calamitas affuit, ut solus ærumnis publicis obstiterit. nisi enim hic profuisset majestas Romani nominis facile tum concidisset. --- Felicissimus certè princeps, nisi hæredem Commodum reliqisset.

Clavdianus de Honorii consulatu 4.

Non tantis patriæ studiis ad templa vocatus,
Clemens Marce redis. --- Et mox: --- *omne tonantis.*
Obsequium Marci mores potuêre mereri.

Avsonius in Cæsaribus.

Post Marco tutela datur, qi scita Platonis
Fecit ad imperium, patre Pio melior.

Joannes Aventinus Annal. Bojor. l. 2.

Marcus Avrelius Antoninus Pius, antè Annius dictus, sapientissimus gravissimúsqe principum;

pum; omni virtutum genere ſe exercuit : literarum ſtudio, nemini Græcorum Romanorúmqe ſecundus. qamobrem philoſophus & cognominatus eſt, & fuit.

Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat : Tranquillitati ſummæ ſucceſſerat, qo manifeſta fiunt rerum humanarum volumina, ſæviſſima tempeſtas: cui divinitùs Marci prudentia conſtantiáqe objecta eſt. niſi híſce virtutibus præditus rector contigiſſet, de Romano imperio actum fuiſſet.

Conradus Urſpergenſis in Chronico.

Hic omnes virtutes, & cœleſte habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus eſt qaſi defenſor. & ſi in illis temporibus ipſe non fuiſſet, ſine dubio gloria Romana periiſſet.

Martinus Polonus in ſupputationibus.

Iſte optimus fuit.

Philippus Bergom. ſupplement. Chron. l. 8.

Marcus Antoninus, qi & Verus, cognomento Philoſophus : qem certe ob ejus præſtantiſſimam virtutem, lavdare plurimùm licet. qippe qi ad nullum rei eventum unqam ſe extulit. tantæ enim fuit ſoliditatis, ut ejuſdem vultûs, qamvis fortunâ adversâ, ſemper fuerit habitus. literarúmqe ſemper ſtudioſus; & qàm maximè philoſophiæ. nec propterea ipſa philoſophia illum à rebus imperii & bellicis retardavit. propterea ità diligebatur amabatúrqe, ut ſacrilegi nomen incurreret, qi imaginem ejus domi non haberet. --- Et omnibus acclamantibus inter deos relatus eſt.

Warnerus Rolevinkus faſciculo temporum.

Hic bonus & victorioſus fuiſſe deſcribitur. Dicitur qòd tantæ ſeveritatis & conſtantiæ fuerit, qòd ad nullum eventum unqam vultum mutaverit, ſive ex lætitia, ſive ex mœrore, &c. dum adhuc eſſet puer. Tantæ fuit humanitatis, ut qâdam vice, cùm jam exhavſto ærario nihil haberet qod militibus daret, nulli volens eſſe moleſtus, magis elegit vaſa avrea & ornamenta uxoris, & alia ſupellectilia vendere, qàm ſenatum, vel provincias prægravare. ſed victoriâ habitâ, & illa recuperavit, & provinciis tributa relaxavit.

Joannes Carion Chron. lib. 13.

Princeps optimus fuit, ſapiens, juſtúſqe, modeſtus, beneficus, amans, & intelligens doctrinarum.

Franciſcus Petrarcha, de officio & virtutibus Imperatoriis.

Adde his M. Avrelium Antoninum longè ſapientiſſimum. eum dico, qi philoſophicum maluit qàm Cæſareum nomen.

Idem in libro Avguſtali.

Fuit enim magnus philoſophus, ſanctitate vitæ omnibus præponendus; nunqam mutans vultum. qi vir tantæ virtutis, poterat dici felix, ſi uxorem Favſtinam, & filium Commodum non habuiſſet.

Lilius Gyraldus Hiſtoriæ de poëtis dialog. 3.

Fuit hic unus inter Cæſares omnes æqiſſimus, ac optimus, expreſſum illud certè in eo eſt, qòd à philoſophis qæri ſolet, cur ex optimis parentibus peſſimi plerunqe filii naſcantur. Nam qò M. Antoninus melior & juſtior, eò filius Commodus immanior & ſceleratior.

Sebaſtianus Munſterus Coſmograph. lib. 2.

Fuit M. Antoninus vir omnium virtutum, & ſanctitate vitæ præcipuus, cœleſtiſqe ingenii; in omni vita philoſophiæ deditus.

Pandulphus Collenutius in panegyrico Maximiliani.

Ipſe rerum omnium ſator, à qo princeps terrarum gubernaculis imponitur, --- feſſas res humanas pro ſapientiæ ſuæ luce, bonos interdum principes indulgendo ſublevat, erigit, ſolatur, fovet. Sic Octavium poſt civilium bellorum lacrymas dedit: ſic Veſpaſianum poſt Nerones; poſt Domitiani crudelitatem Trajanum & Antoninos; poſt Commodi furores Severum; poſt Heliogabali veſaniam Alexandrum: ſic alios plures qaſi diſtingvendis malorum principum ordinibus, ſedandiſqe reipublicæ fluctibus moderatores dedit.

Hæ virtutes (pietas, prudentia, juſtitia, manſvetudo, magnitudo animi, clementia, liberali-

ralitas) Augustum consecrârnnt; Trajanum, Antoninos, omnésque bonos principes, cœlestes plane viros effecerunt.

Joannes Boterus de illustr. politia l. 1. cap. 20.

M. Avrelius in imperio constitutus, nihil magis avt timuit, avt deprecatus est, càm avaritiæ infamiam, qam ut deterrimum malum, & imperii labem detestatus semper fuerat.

Joannes Bodinus de republ. lib. 6.

Qis Avrelio Imperatore moderatiùs unqam se gessit?

Ibidem lib. 4.

Commodum Imperatorem Avrelii patris virtus amabilem fecit: etsi patri omnino dissimilis esset.

Baptista Fulgosus Memorabilium lib. 2. c. 5.

Legitur Antoninum philosophum, propter doctrinam, virtutémqe in eam venisse existimationem majestatémqe, ut eo imperante ferrent palàm, Platonis impletum esse verbum, qo dicebat; Tum orbem terrarum feliciter habiturum cùm contigisset, ut philosophi rerum potirentur.

Idem l. 3. c. 2.

Fiduciæ ingentis verbum, sed non majoris tamen, càm illius virtus, & morum sanctitas requireret. qod dixit, *Non ità nos cum diis hominibúsqe gerimus, ut Avfidius unqam bello vincere nos deberet.*

Ibidem lib. 5. c. 1.

Omnes clementiâ atqe humanitate, M. Antoninus philosophus Imperator longè superat.

Ibidem l. 8. c. 7.

M. Antoninus philosophiæ Imperator ultra publicas curas qas nunqam deseruit (cujus rei argumentum est, qòd diu paratum tenuit Romanum imperium) plurimùm studii literis impendit, cùm de philosophia vel scriberet vel disputaret. itaqe ejus dicta scriptáqe, inter philosophos eo tempore magni facta fuerunt.

Cæsar Baronius Annal. tom. 2. ad annum 164.

Qod in philosophia Stoicos sectatus esset, sic se vultu, animóqe compositum esse monstravit, ut nec tristibus & adversis doleret, nec jucundis & prosperis lætaretur.

Richardus Dinothus de rebus & factis memorabilibus l. 8. c. 4.

M. Antoninus adeò philosophiæ studiis addictus fuit ut Stoicorum præcepta perfectè didicerit; in aliarum sectarum placitis, non segniter versatus. ità ut Philosophus peculiari inter Imperatores cognomine fuerit vocatus.

Sethus Calvisius in opere chronologico.

Marcus Imperator ipse philosophus & philosophis deditus, eos Romam evocat & stipendiis fovet.

Gvilielmus Canterus Novar. Lection. l. 7. c. 1.

Marcus Avrelius Antoninus Imperator optimus, atqe idem philosophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen.

Justus Lipsius Monit. Politic. l. 1. c. 8.

M. Antonino Philosophi cognomen hæsit, qòd supra alios in eo studio deditus esset. Stoicam etiam sectam professus: & qis tamen vitâ melior, imperio mitior, avt felicior dabitur?

Isaacus Casavbonus ad Athen. Dipnosophist. l. 13. c. 8.

M. Antoninus Imperator, re, & nomine philosophus.

Idem ad Persii Satyr. 1.

Sapientissimus ille Imperator Marcus ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφώτατος.

****

Idem

Idem ad Capitolini Marcum.

Vir ille divinus, neqe ſatis unqam vel cognitus, vel lavdatus. Optimus, nec ambitioſus princeps.

Sapientiſſimus princeps, jam inde à puero philoſophans.

Clavdius Salmaſius ad Capitolini Marcum.

Princeps optimus, in cujus vita, ac moribus nihil fictum avt ſimulatum.

Princeps Philoſophus, Stoicæ philoſophiæ plurimùm deditus: plurimus in philoſophiæ ſtudiis.

Mericus Caſavbonus præfatione in verſionem Marci Anglicanam.

Antoninus, opum ac magnitudinis ſecularis ratione, hoc Solomone longè major, qo regnorum plurium magnorum (avſim dicere) dominus, qàm opidorum per totum regnum magnorum Solomon fuerat. Bonitatis verò ac ſapientiæ nomine, ab omnibus dum viveret in ea æſtimatione honoreqe habitus, qâ nemo unqam vel ante ipſum, vel, qòd novimus, poſt ipſum fuerit.

Ad Antonini illuſtris hujuſce lavdem nunqam intermorituram dictum ſit, prout ſcripſerat vixiſſe.

Hæc igitur Antonini lavs eſto, prout dixerat ſcripſerátqe vixiſſe: meditationes illi actiones erant, cum ſententiis actionibus conveniebat.

Nunqam ità conſpirârunt ſcriptores in tribuendo cuiqam qæcunqe poterant bonitatis, integritatis, innocentiæ, cujuſvis deniqe tituli apud Ethnicos ſpecioſiſſimi teſtimonia. Celebrant illum non tantùm ut principem optimum, ſed ſimpliciter atqe abſolutè, ut hominem optimum, & philoſophum optimum omnium qi unqam extiterunt. Eſtqe hoc ipſius peculiare encomium, qòd cùm ità prædicetur, citra exceptionem ullam prædicatur. Si qid adverſus illum in vulgus ſparſum fuerit, tanqam rumorem merum commemorant, non tanqam apud ullos fide dignos fidem meruerit.

DE HOC SCRIPTO.

Svidas *in* Μάρκος.

Οὗτος ἔγραψε ξ ἰδίας βίβλους ἀφηγήσεως ἐν βιβλίοις ιβ'. *Hic ſcripſit de vita ſua libros duodecim.*

Anonymus qidam εἰς βιβλίον Μάρκου, qod ex vetuſtis membranis exhibuit Cl. Salmaſius ad Vulcatii Caſſium cap. 3.

Εἰ λύπης κρατέειν ἐθέλεις,
Τὴν δὲ μάχαιραν ἀναπύσσων
Βίβλον, ἐπέρχεο ἐνδυκέως.
Ἧς ὑπὸ γνώμῃσι ὀλβίῃσι
Ῥεῖά κεν ὄψεαι, ἐσομένων,
Ὄντων, ἠδὲ παροιχομένων
Τερπώλῃσι ἀνίῃ τι
Καπνῷ μηδὲν ἐοικυίῃ.
Si triſtitiam vis ſuperare,
Divinum hunc evolvens
Librum, accede prompto animo.
In illo ſententias beatiſſimas
Nullo labore cognoſces, de rebus futuris,
Præſentibus, & præteritis,
Qibus te oblectes, & triſtitiam
Fume etiam minorem, fumi inſtar evaneſcentem.

Nicephorus Calliſtus Hiſtor. Eccleſ. l. 3. c. 31. incertum tamen de hoc an alio aliqo.

Πλὴν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Ἀντωνῖνος ὅτος ἐν βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάξῃ πάσης κοσμικῆς ἐμπειρείας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud ſcire convenit, Marcum Antoninum filio ſuo inſtitutionis imperialis librum a ſe compoſitum reliqiſſe, omnis generis prophanorum exemplorum & diſciplinæ plenum.*

The-

Themistius in Philadelpho.

Οὐδὲ σοι πρόσεστι τῶν Μάρκου παραγγελμάτων, εἴ τις ἄλλος χρηστὸν ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων ῥῆμα προήκατο. *Neque tibi opus Marci præceptis, quod si quis alius Imperatorum utile quidpiam dictum protulit.*

Joannes Carion Chronic. l. 3.

Extat M. Antonini liber de seipso, qi recens editus est. in eo libro sunt commonefactiones, de virtutibus principi necessariis, de justitia, de beneficentia, de patientia in ferendis injuriis.

Ibidem.

Marcus in libris de vita sua.

Lilius Gyraldus de poëtis Histor. Dialog. 3.

Dignus & [ut inter poëtas connumeretur] Marcus Antoninus, Pius cognomento, Philosophus. cujus licèt versus non legerim, tantæ tamen eruditionis, & doctrinæ fuit, ut meritò cum his laudandus sit.

Ejus certe librum Græcè scriptum, legi. cujus titulus Μάρκου Αὐρηλίου εἰς τὰ καθ' ἑαυτόν. *ex quo variam illius & multiplicem sapientiam facilè colligere possumus.*

Gvilielmus Canterus Novar. Lect. l. 7. c. 1.

Duodecim conscripsit de officio suo libros; maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum testes plenissimos: Et cum quibus multorum philosophorum operosa præcepta collata meritò sordere possint.

Justus Lipsius ad Tacit. Annal. l. 1.

Marcus Antoninus in libris Vitæ suæ.

Idem in Saturnal. l. 2. c. 14.

Antoninus Imperator in Vita sua.

Isaacus Casavbonus in Julii Capitolini Marcum.

In primo avreolorum Marci librorum.
Res humanas, non ridere, sed ritè suo pretio æstimare solitus hic vir sapientissimus.
Hoc ille nos docet divinis illis suis libris; non enim mihi tempero, qin mellitissimi doctoris verba adscribam.

Idem in Baronii Annales Exercit. 1. §. 10.

Multa in hanc sententiam scribit M. Antoninus Imperator in suis illis divinis libris.

Idem in Persii Satyr. 1.

Quam sententiam Imperator Marcus iis, quæ de se scripsit, sæpe inseruit.

Ibidem in Satyr. 2.

Antoninus in tertio eorum quæ de se scripsit.

Et in Satyr. 3.

Spectat eòdem sapientissimum Marci præceptum.

Clavdius Salmasius ad Capitolini Pium.

Marcus Antoninus de vita sua.
Et mox: *Locus Marci Philosophi insignis est.*

Idem ad ejusdem Marcum.

Marcus in vita enumerans omnes per quos, aut in literis, aut in vita & moribus profecit.

Annotator Lugdunenſis.

Marci Philoſophi ſcriptio abſciſſa & horrida eſt, ſed firma & potens, qæ ſapit Imperatorem, & in qa multa ſilentur qæ ſuppleri oporteat. Utitur vocibus planè ſuis, qas rarò apud alios autores invenias.

Joannes Rualdus in vit. Plutarch. c. 5.

M. Antoninus, in primo aureolorum librorum, qos de vita ſua compoſuit.

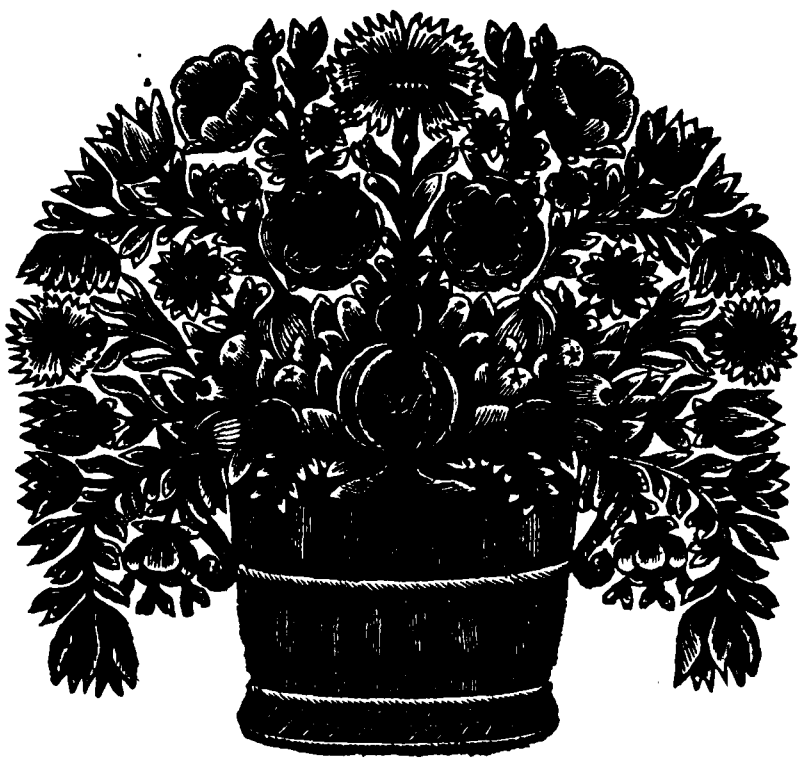

M'AP-

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ α'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*, Liber I.

§ 1. AVo meo Vero accepiſſe agnoſco, moris eſſe candidi, & ab iracundia alieni.

§ 2. A fama memoriáqe genitoris mei, modeſtam ſimul ac maſculam indolem.

§ 1. ΑΡΑ' ΓΕ πάππου Οὐήρου, τὸ καλόηθες, καὶ ἀόργητον.

§ 2. Παρὰ τῆς δόξης, καὶ μνήμης τῆς περὶ ΓΕ γεννήσαντος, τὸ [a] αἰδήμον, καὶ [b] ἀρρενικόν.

[a] Confer. l. 6. §. 48. l. 9. §. 29.

§ 3. [b] L. 2. §. 5.

Annotationes in Titulum.

ΜΑ'ΡΚΟΥ 'ΑΝΤΩΝΙ'ΝΟΥ 'Αυτοκράτορος] De *Marco Antonino* Imperatore τῆς συγγραφῆς iſtius, utì Svidas vocat, avtore, qi ab Antonino Pio Adriani juſſu adoptatus, nominis id adeptus eſt, cùm ex patris aviqe paterni, *Annius Verus*, ex proavi materni nomine, *Catilius* antè diceretur. videndi cum primis Julius Capitolinus, & Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus; Ariſtides etiam Rhetor *oratione* εἰς βασιλέα, & in *Panegyrica Cyzicena*. Philoſophiæ, Stoicæ cum primis, ſeriò deditum, etiamſi illi nulli dicerent, commentarii iſti, qos præ manibus habemus, cumulatiſſimè teſtarentur; de qibus conſuli poterunt Gvilielmus Canterus *Novar. Lection. l. 7. c. 1.* Clavdius Salmaſius *Annot. ad Jul. Capitol. Marcum.* Iſaacus Caſavbonus in *Commentar. ad Perſ. Sat. 1.* Mericus deniqe Caſavbonus (τῷ πατρὸς τὸ παιδίον) *in Prolegomenis ad verſionem ſuam Anglicanam.*

Τῶν εἰς ἑαυτόν] *de vita ſua*, Scaliger, Lipſius, Salmaſius, Xylander; Svidam forſan ſecuti, qi τῇ ἰδίᾳ βίᾳ διαγωγὴν Marcum aſſerit ſcripſiſſe. qanqam aliud eſt *vitam* ſuam ſcribere. aliud *vitæ inſtitutum deſcribere*. Caſavbonus, *de ſe*. ità fuerit εἰς ἑαυτὸν, *de ſe*; qo modo εἰς αὐτὸν, *de eo*. Lucæ, *Act. c. 2. v. 25.* & Pavlo *ad Epheſ. c. 5. v. 32.* εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς ἐκκλησίαν, *de Chriſto, & de Eccleſia.* qò facit & qod de Marco noſtro Svidas, Λέγει καὶ ἄλλας μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Dion autem & alias ſexcentas laudes in ipſum confert.* & qod *ad* Latinum ſic uſurpari qandoqe monent Critici noſtri. Plavto *Aulul. 3. 5.*

Nimis lepidè fecit verba ad parſimoniam.

pro, *de parcimonia.* & Symmacho, *lib. 4. Ep. 56. Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis.* i. e. *de virtute.* nec ſpernendo forſan Caſavboni filii argutia, qi exponi poſtulat ex Apuleji dicto illo in *de Socratis Deo: Invenies in rationibus multa profuſa, & in ſemet nihil, in ſui, dico, damonis cultum.* Canterus, qod non improbem, *de officio ſuo*, h. e. de eis, qæ *ad ipſum* ſe ſpectare ac pertinere, ſive officii ſui eſſe ducebat: ego laxiùs tamen malim, *de rebus ſuis*, qo modo Pavſanias in *Atticis.* Τὰ μὲν εἰς Τολμίδην, τοιαῦτα ἐπυνθανόμην ὄντα. Et in *Coronicis* de Meduſa, τὰ δὲ ἄλλα εἰς αὐτὴν, ἐξίν εἰρημένα. *de Tolmida rebus iſta accepimus &, alia res ejus dicta ſunt.* Et de Avgea *Eliacorum 1.* Οἱ ἀποσεμύνοντες τὰ εἰς αὐτὸν, &c. *Qi res illius attollunt, non Elei, ſed Helii*, i. e. Solis *filium fuiſſe dicunt.* & Evnapius de ſe in *Proæreſio.* Τὰ εἰς αὐτὸν Θεῖ τινος προνοίας τετυχηκίας. *Agnoſcit ſcriptor ipſe res ſuas divina providentia haud expertes fuiſſe.* Addere liceat & alteram conjecturam, licèt præ priore illa minùs placeat; poſſe τὰ εἰς αὐτὸν eſſe, *qæ propter ſe, in ſui gratiam, in uſum ſuum* deſcripſerat, & in adverſaria miſerat. qo modo εἰς αὐτὴν V. C. Ludovicus de Diev poſſe accipi exiſtimat, Arabémqe accepiſſe docet, apud Lucam *Evang. c. 16. v. 16.* *Propter ipſam, in gratiam ipſius*: & Pavlus Apoſtolus *ad Tim. Ep. 1. c. 4. v. 10.* dixit, εἰς τοῦτο κοπιῶμεν, *hujus rei gratiâ laboramus.* Alii viderint: Cæterùm Lilius Gyraldus *de Poetis l. 8.* titulum his verbis conceptum legiſſe ait; M. Ἀντωνίνε ἐκ τῶν καθ' αὐτόν. tanqam iſta tantùm excerpta ſint qædam ex eis *qæ apud ſe* in uſum ſuum repoſita habebat. & τὰ καθ' αὐτὸν ea nuncupantur, qomodo Syneſii *Dionem* inſcriptum volunt, περὶ τῆς καθ' αὐτὸν, vel καθ' ἑαυτὸν (qod vulgati codices κατ' αὐτὸν præferunt) διαγωγῆς. Themiſtius in *Philadelpho*, τὰ Μάρκε παραγγέλματα, i.e. *Marci præcepta*, nuncupâſſe videtur. niſi fortè ad illa reſpexit *præcepta philoſophiæ*, qæ *per ordinem paræneſeon, qotidiano ſuorum convitio efflagitatus*, ut cum Fabio loqar, anteqam expeditionem Marcomannicam iniret, *per triduum* à Marco noſtro *diſputata* refert Vulcatius in *Avidio Caſſio*: vel etiam ad *Inſtitutionis Imperialis librum*, qem πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεῖζον, *ſeculari peritiâ, & eruditione omnimodâ refertum*, Commodo filio reliqiſſe avtor eſt Nicephorus Calliſtus *Hiſt. Eccleſ. l. 5. c. 32.*

Βιβλία ιβ'] Ita Svidas ἐν βιβλίοις ιβ'. qæ tamen diſtributio operis in *libros duodecim*, utrùm à Marco ipſo fuerit, an ab aliis, qi poſteà in unam congeriem coacta digeſſerunt, qæ ab illo per varias occaſiones concepta, ſparſimqe chartis commiſſa fuerant, (qod in Salomonis *paræmiis* factum novimus) ambigi poteſt non immeritò: atqe in iſtam partem mihi mens propendet magis.

Annotationes in librum I.

§ 1. Παρὰ τῷ πάππῳ] Verbum ἔμαθον, avt aliqid tale ſubintelligendum, & iſtic, & in ſeqentibus qibuſdam tmematiis, monet Gvilielmus Xylander. itaqe vertit, *Ab avo didici*, Svidâ forſan autore; qi qædam iſtinc delibans, vocabulum illud interſerit. Ego potiùs, qod latiùs pateat qidpiam ἔλαβον, avt εἶχον, *accepi, habui*: cùm ſeqantur non pavca, qibus ἔμαθον illud competere neqeat. vel etiam fortaſſe pro argumento, de qo agitur, vario, varia ſubſtituere commodum fuerit vocabula.

Οὐήρου] *Avus Annius Verus, cujus in domo educatus eſt.* Julius Capitolinus.

Καλόηθες] *Placidos mores.* Xylander. Ego *candidos* malim; ut τὸ καλόηθες τῷ κακοήθει opponatur, qod *malignitatis* ſignificationem obtinet. Vocabulum alibi non memini legiſſe.

§ 2. Τῆς μνήμης τῆς γεννήσαντος] *A memoria genitoris.* Eodem cum avo is cùm nomine, tum & cognomine gavdebat, *Annius Verus* itidem dictus. Capitolinus. *A memoria* verò *genitoris* dixiſſe videtur, qòd in ætate minori patrem amiſerit; utì

c *L.* 6. §. 40.
d *Inf.* §. 14.

§ 3. Παρὰ τῆς μητρὸς, [c] τὸ θεοσεβές. καὶ [d] μεταδοτικόν. καὶ ἀφεκτικὸν οὐ μόνον τοῦ κακουργεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης. ἔτι δὲ τὸ λιτὸν καὶ τοῦ πλουσιακῆς διαγωγῆς.

§ 3. A matre, pietatis ſtudium, & largiendi promptitudinem: nec à malo patrando tantùm, ſed cogitando etiam, continere. tum victu ſimplici, qíqe ab opulentorum more ac inſtituto abſcedat qàm longiſſimè, contentum eſſe.

e τό μι, vel, τὸ οἰς. Mer.

§ 4. Παρὰ τοῦ προπάππου, τὸ μὴ [e] εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι. καὶ τὸ ἀγαθοῖς διδασκάλοις καὶ οἴκοι χρήσασθαι. καὶ τὸ γνῶναι, ὅτι εἰς [f] τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν.

f τὰς τοιάτας. f. Jun.

§ 4. A proavo, qòd publicas exercitationes adierim; qódqe bonis præceptoribus privatim ſim uſus; & qòd in res iſtiuſmodi impensè erogandum intellexerim.

§ 5.

utì ex eodem colligere licet: itaque rerordando potiùs perdiſcere adultior jam poterat, qæ apud parentem puer adhuc vidiſſet, qàm in ea ætate ità in animum defigere, ut penitiùs eis, qaſi imbueretur. Κίνητρον δὲ ἡ μνήμη πρὸς τὰ ἴσα. *Memoria autem ad paria eſt ſtimulus.* Gregorius Nazianzenus *in Maccab.*

Τὸ αἰδήμον καὶ αἰσχυντηλόν] De Marco pariter Capitolinus. *Sanè quin vir eſſet conſtans, erat tamen verecundus.* Et rurſus, *Erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis.* De Catone pariter Saluſtius in *Catilin.* *Cum ſtrenuo virtute, cum modeſto pudore certabat.*

§ 3. Τῆς μητρὸς] *Mater Domitia Calvilla.* Capitolinus. Eadem & *Lucilla* eidem poſt dicitur: & *Domitia Lucilla*, Spartiano in *Did. Julian.*

Θεοσεβές] Ità Timotheus ab Evnice matre aviâque Loïde pietatem hanſiſſe perhibetur, Lucas, *Act. c.* 16. *v.* 1. & Paulo, *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 6. & *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 5. & *c.* 3. *v.* 15. commemorantur & Luca αἱ σεβόμεναι γυναῖκες, *mulieres religioſæ, ſive qæ timebant Deum. Act. c.* 13. *v.* 50. Pronior nimirum cùm ad religionem, tum & ad ſuperſtitionem, ſexus ille ſeqior. Perſius, *Sat.* 2. *v.* 31.

Ecce avia, ave metuens Divûm mazzetera—

& *Sat.* 5. *v.* 93.

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

De Antonino Pio à qo adoptatus, exquiſitiùs paſſò l. 6. §. 30. οἷς θεοσεβὴς, χωρὶς δεισιδαιμονίας. *Ut citrà ſuperſtitionem fueris religioſus.*

Καὶ μεταδοτικόν] qod Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 18. εὐμετάδοτον εἶναι, *largiri promptum*: & Marc. *inſr.* §. 14.

Καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης] *Abſtinere non à perpetrando tantùm, ſed ab intendendo malum.* Caſaubonus. meliùs Xylander *à cogitando.* qod ampliùs eſt. poteſt enim cogitare qis, qod non intendat tamen. Vide §. 9. Idem valent, ἐπὶ ἐννοίας τινὸς γίνεσθαί τινα, ἔννοιάν τινος γίνεσθαί τινι, & ἐννοεῖν τι τινὰ, *cogitare aliqid aliqem.* Eſt autem hoc ſanè religionis peculiare cum primis, cogitatorum etiam religionem habere. Tertullianus *in Apolog. c.* 36. dogma Chriſtianum referens; *Malè velle, malè facere, malè dicere, malè cogitare de qoqam, ex aqo vetamur.* Et Minutius in *Octav.* *Apud nos & cogitare, peccare eſt.*

Nam ſcelus intra ſe tacitum qi cogitat ullum,
Facti crimen habet.—

Juvenal. *Sat.* 13. *v.* 209. *impurâ* ſcilicet *mente, licèt purâ manu*: ut Apulejus in *Apologia.* Qin &, qod Thales, avtore Laërtio *lib.* 1. §. 36. qærenti, Εἰ λάθοι θεὸς ἄνθρωπον ἀδικῶν, *Lateretne Deos homo male agens*, reſpondit, Ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον. Nec *cogitata numen latere poſſunt.* Idémqe cum primis diſcendum proponit Epictetus, *Diſſert. l.* 2. *c.* 14. Μαθεῖν δεῖ πρῶτον τοῦτο, ὅτι ἔστι θεός. καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων. καὶ οὐκ ἔστι λαθεῖν αὐτὸν, οὐ μόνον ποιοῦντα, ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον, ἢ ὑπολαμβάνοντα. *Primum illud eſt diſcendum, eſſe Deum, & providere rebus univerſis; ac non modo facta, ſed ne cogitationes quidem ac motus animorum eum latere poſſe.* Socrates (Xenophonte referente, *memorab. lib.* 1. *pag.* 711. *C.*) πάντα θεοὺς εἰδέναι τά τε λεγόμενα, καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα. *Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur ſcire.* & Juſtinus, *Apolog.* 2. Θεὸν ἀδύνατον λαθεῖν τι, οὐ μόνον πραττόμενον, ἀλλὰ καὶ βουλευόμενον. *Impoſſibile eſt Deum celare qicqam, nedum factorum, ſed ne cogitatorum qidem.* Nimirum ut Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Λήσεται ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις. τὸ δὲ νοητὸν, ἀδύνατόν ἐστι λαθεῖν. ἢ, ὡς Ἡράκλειτος, τὸ μὴ δῦνόν ποτε πῶς ἄν τις λάθοι; imò, πῶς ἄν τι λάθοι; *Senſilem lucem latebit fortaſſe qiſpiam, ſed intelligibilem minimè latere poteſt. An, ut ait Heraclitus, id qod nunqam occidit; poſſit latere qiſpiam.* Qod Iſidorus *Peluſiota l.* 4. *Ep.* 47. Τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν οὐδεὶς λήσεται. *Pervigilem oculum nemo latebit.* Siqidem, *Nihil Deo cluſum eſt. intereſt animis noſtris; & cogitationibus mediis intervenit.* Seneca *Epiſt.* 83. qò reſpexerit forſan Minutius in *Octav.* ubi dixit: *Deus autor omnium, ac ſpeculator omnium, à qo nullum poteſt eſſe ſecretum, tenebris intereſt; intereſt cogitationibus, qaſi alteris tenebris.* Vide *l.* 6. §. 30. & *l.* 12. §. 2.

Τὸ λιτὸν κατὰ τὴν δίαιταν] Laudat & in Marco pariter Ariſtides *Orat. in Regem Tom. l. p.* 115. βίᾳ εὐκολίαν, καὶ δίαιτης εὐτέλειαν, *victus facilitatem & ſimplicitatem.* Eam Chriſticolis commendat & Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. *c.* 12. his verbis. Προσήκει τοίνυν λιτότητα ἀσπάζεσθαι τὸν Χριστῷ λατρεύοντας. τῷ ὄντι γὰρ ἡ λιτότης ἀγιωσύνης προμηθεῖται, ἐξισοῦσα τὰς πλεονεξίας, καὶ διὰ τῶν τυχόντων τὴν ἀπὸ τῶν περιττῶν κομιζομένη χρείαν. τὸ γὰρ λιτὸν, ἢ καὶ τέτνομα ἐμφαίνει, οὐκ ἐξέχει, οὐδὲ κατά τι ὀγκᾶται ἢ τυπᾶται. ὁμαλὸν δὲ ὅλον, καὶ λεῖον, καὶ ἴσον, καὶ ἀπέριττον, καὶ τοιοῦτο ἱκανόν ἐστιν.

A *Eas ergo, qa Chriſto ſervium, frugalitatem convenit amplecti. Frugalitas enim revera curam gerit ſanctitatis, ut qa ea, qa redundant & ſunt immoderata, exaqet, e qibuſlibet eum, qi ex ſupervacaneis capitur, uſum percipiat. Qod enim frugale eſt & tenue, ut ipſum etiam nomen indicat, non eminet, neqe ulla in re in molem aſſurgit aut intumeſcit, ſed eſt univerſum planum, lene, aqale, & minimè ſuperfluum, &* B *ea de cauſa ſufficiens.* qo loco forſan pro τοιοῦτον Clemens τυφοῦτον ſcripſerat. Vide qæ de Pertinace ex Herodiano pòſt pavlò exhibentur.

Τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς] Πλουσιακὸς dictum eadem analogiâ, qa Ἀκαδημιακὸς, pro qo vulgò Ἀκαδημαϊκὸς dicitur, *ad divites pertinens*, ſive *divitibus ſolennis & familiaris.* Neqe enim Henrico Stephano, qi idem qod πλούσιος, vel πλουτᾷ potiùs, eſſe vult, poſſum aſſentiri: malimqe *opulentos*, qàm *opulentiam*, cum Xylandro & Caſaubono *comitante*, ſive *conſequente*, vertere. Eſt enim à πλούσιος, non à πλοῦτος, efformatum. διαγωγὴν autem πλουσιακὴν Marcus dixit, qod δεῖπνα πλουσιακὰ Plutarchus *de avaritia* pompam illam epularum ſumptuoſamrac magnificam, qæ apud ditiores exhiberi ſolet. At Alexis apud Athenæum *lib.* 13. πλουσιακὸν παιδίον etiam *mollitiem* dixit verſibus illis, qos Caſaubonus fœliciùs qàm Stephanus reſtituit.

C §. 4. Τοῦ προπάππου] *Proavus paternus, Annius Verus; maternus, Catilius Severus.* Capitolinus illum opinor hìc volait.

Τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι] τὸ μὴ εἰς δημοσίας, ſive τὸ εἰς δημοσίας &c. negativâ prorſus expunctâ legit Mericus Caſaubonus ductus illis præcipuè Julii Capitolini verbis; *Frequentavit & declamatorum ſcholas publicas.* Qod eſt idem prorſus cum eo, qod de ſe Marcus iſtic. De Pertinace Herodianus *lib.* 2. *c.* 4. §. 18. Οὕτω γὰρ μάτριος καὶ ἰσότιμος ἦν, ὡς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤδη μειράκιον ὄντα, μήτε εἰς τὴν βασιλικὴν αὐτῶν ἀναγωγεῖν, ἀλλ' ἔν τε τῇ πατρῴᾳ μένειν οἰκίᾳ, καὶ εἰς τὰ συνήθη προϊόντα διδασκαλεῖα καὶ γυμνάσια, ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε καὶ πάντα πράττειν, οὐδαμοῦ τῦφον ἢ πομπὴν παρεχόμενον βασιλικήν. *Siqidem adeo ſe aqabilem, paremqe cæteris præſtabat, ut filium qoqe jam adoleſcentem in aulam palatinam nunqam adduxerit, ſed intra privatos parietes continuerit: ſic ut in ludum qoqe literarium atqe gymnaſia de more iteret, nihil privatis abſimilis: eruditurque, & omnia perinde ut qivis e medio agitaret, neqe ullam aut tyrannicam aut omninò imperatoriam pompam oſtentaret.*

D Ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν] ἐκτενῶς ἀναλίσκειν poteſt eſſe, vel *prompte, alacriter*; ſic enim Heſychius. Ἐκτενῶς, προθύμως. vel *ſtudioſè, vehementer*: Svidas ἐκτενῶς, ἀλοψύχως. vel *impensè, prolixè.* Pollux, ἐκτενῶς, δαψιλῶς. qod & pro ἐκλεινῶς Phrynicus ſubſtitui monet. Vult certè Marcus fieri contrà planè qàm in Scoptica illa Cratetis Thebani, qam Laërtius exhibet, Ephemeride;

E Τίθει μαγείρῳ μνᾶς δέκ', ἰατρῷ δραχμήν.
Κόλαμι τάλαντα πέντε, συμβούλῳ λεπτόν.
Πόρτη τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.
Coqus minas decem, medicus drachmam ferat;
Talenta qinqe ſcurra, fumum conſulenti;
Scortum talentum, philoſophus triobolum.

avt qam ſuo ſeculo fieri ſolitum non ſine ſtomacho monet Ju-
F venalis *Sat.* 7. qo loco, poſt impenſas in ædificia extruenda exornandáqe immenſas enarratas, hæc ſubjicit:

Qanticunqe domus, veniet qi fercula doctè
Componit, veniet qi pulmentaria condit.
Hos inter ſumptus, ſeſtertia Qintiliana,
(*Ut multum*) *duo ſufficient. res nulla minoris*
Conſtabit patri qàm filius.

cui hìc ſcilicet erudiendo conducitur. Hâc avtem ratione ſe tutabatur Ariſtippus, qòd à diſcipulis pecunias mercedis loco vel exigeret, vel acciperet ſaltem notatus: Ἀργύριον λαμβάνειν εἶπεν, οὐχ ἵνα αὐτὸς χρῆται, ἀλλ' ἵνα εἰδεῖεν, εἰς τίνα δεῖ χρῆσθαι τοῖς ἀργυρίοις. *Pecuniam ſe accipere dicebat, non ut ipſe*
G *uteretur, ſed ut ſcirent illi qas ad res pecuniis uti conveniat.* refert Laërtius *lib.* 2. *c.* 72. Qin & de Alexandro Grammatico pariter Ariſtides *Tom.* 1. *p.* 149. Τῆς μέν τοι τέχνης οὐκ ἠσχύνετο λαμβάνων. ἐδόκει γὰρ αὐτῷ ἀνυσιτελεῖν τοῖς νέοις μαθημάτων εἴνεκα τολμᾶν προΐεσθαι. *Niſi qod artis gratiâ non verebatur honorarium accipere, qod putaret id juvenibus conducere, ſi ſumptum in diſciplinas factum ſuſtinerent.* Et Libanius in *Apolog.* Τὸ μὴ δῶναι, ῥᾳθυμοτέρους ποιεῖ. τὸ γὰρ ἐξεῖναι προῖκα λαβεῖν, οὐδὲ προθύμως ἐπαναγκάζει λαμβάνειν. ὃν γάρ τις οὐ τίθησι τιμὴν, τοῦτο οὐκ ἀλγεῖ μὴ κλέπτων. *Non dare, pigriores facit. Licet enim donum accipere, & ut accipias non vale-*

de

§ 5. Ab educatore, ne in certamine eqeſtri Praſinæ, avt Venetæ factioni néve in gladiatorio Thraci avt ſecutori favtor fierem: ut labores ſuſtinerem; minimo contentus agerem; operi manus admoverem: negotiis alienis me nevtiqam im-

§ 5. Παρὰ τ̃ τροφέως, τὸ μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανὸς, μήτε παλμυλλάριος ἢ ε σκυτάριος γενέσθαι. καὶ τὸ [h] φερέπονον, καὶ ὀλιγοδεὲς, καὶ αὐτουργικόν. καὶ τὸ [i] ἀπολύπραγμον, καὶ [k] τὸ δυσ-

g σκυτάριος Lipſ.
h *L.* 5. §. 5.
i *L.* 3. §. 5.
k *L.* 6. §. 30.

de cogi. Si enim his pretium non ſtatuerit, illa non poſſidens non dolebit. Nec incelebre illud à Philoſtrato *de vit. Sophiſt. lib.* 2. *pag.* 602. lavdatum Damiani Sophiſtæ dictum, cùm mercede data nevtiqam vulgari, Ariſtidem, Adrianúmque Rhetores avdiviſſet, Πολλῷ ἥδιον ἐς τοιαῦτα δαπανᾶν παιδικὰ, ἢ ἐς καλές τε καὶ καλὰς, ὥςπερ ἔνιοι. *Multo ſuavius eſſe ad has delicias, qam in pulcros & pulcras, ut plerique faciunt, pecunias erogare.* Lavdantur Principes hoc nomine, Alexander Macedo, qi præterqam qod in Philoſophos Anaxarchum, Xenocratem, Calliſthenem, alios, munificus admodum extitit, in unam illam Stagiritæ animalium hiſtoriam octingenta talenta dicitur contuliſſe. ut Athenæus *Dipnoſoph. l.* 9. Veſpaſianus, qi licèt alioqi pecuniæ avidior, *ingenia & artes vel maximè fovit, primúsque è fiſco Latinis, Græcisque Rhetoribus annua centena conſtituit*: Sveton. *l.* 10. *c.* 18. Antoninus Pius, qi *Rhetoribus & Philoſophis per omnes provincias & honores & ſalaria dedit.* Capitolinus in Pio. qod & ab Alexandro Severo, qem poſt Marcum noſtrum ſummè ſuſpiciendum Svidas cenſet, & *continuatum & dilatatum*, avtor eſt Lampridius. Marcus ipſe, qi & Philoſophos omne genus ἐπὶ μυρίαις profitentes Athenis inſtituit, utì ex Luciano & Philoſtrato, *ad Capitolini Pium* docet Clariſſimus Salmaſius. Nec tacendi videntur, avt M. Scavrus civitatis princeps, qi *Lutatium Daphnidem Grammaticum* IIIMDCC (vel ut Budæus, *de aſſe* CCCMDCC) *ſeſtertiis emerat, pretio hominis in ſervitio geniti maximo ad hanc diem*, inqit Plinius *l.* 7. *c.* 39. qanqam à Q. Catulo, & *ducentis millibus nummùm emptum, ac brevi manumiſſum*, apud Svetonium habetur *de illuſtr. Gram. c.* 3. Avt Leo Macelles, qi cùm annonam Evlogio Philoſopho dari præcipienti, dixiſſet Evnuchus qidam, in milites potiùs iſta eſſe inſumenda, reſpondit; Εἰθε γένοιτο ἐπὶ τ̃ ἐμ̃ χρόνῳ, ὥςτε τὰ τ̃ στρατιωτ̃ εἰς τοὺς διδασκάλους παρέχεσθαι. *Utinam meis id temporibus contingeret, ut militum ſtipendia ad doctores transferrentur.* Svidas. Cæterùm nolim omiſſum, qod doctiſſimus Patricius Junius, pro εἰς τὰ τοιαῦτα, ſuſpicatur εἰς τοὺς τοιούτους legi debere: utrumvis ceperis, eodem redibit: *in iſtiuſmodi*, vel *homines inſtituentes*, vel *inſtituta* ipſa.

§ 5. Τ̃ τροφέως] *Educatorem ſuum mortuum fleviſſe* Marcum, refert Capitolinus. Verùm is qis fuerit, nullus dicit. Vide *infrà ad* §. 8.

Μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανὸς] Avrigarum factiones *Praſina* & *Veneta*, à veſtium, qas habebant, coloribus ſic nuncupatæ, de qibus videndi Tertullianus *de ſpectac. c.* 9. Caſſiodorus *Var. l.* 3. *Epiſt.* 51. & Onuphrius *de Lud. Circenſ. c.* 10. De L. Vero Marci conſorte, Capitolinus. *Amavit & avrigas, praſino favens, & Volucri eqo Praſino avreum ſimulacrum fecerat, qod ſecum portabat.* at Venetæ contrà Vitellius, qi *qoſdam de plebe, qod Venetæ factioni clarè maledixerant, interemit* Sveton. *l.* 9. *c.* 14. Marcus qòd hiſce ſe nevtiqam immiſcuerit, educatori ſuo, qiſqis is fuerat, acceptum refert. Plinius minor *l.* 9. *Epiſt.* 6. de Circenſibus, populóque ad eos ſpectandos confertim jugitérque confluente locutus; *Si tamen*, inqit, *avt velocitate eqorum, avt hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc favent panno, pannum amant: & ſi in ipſo curſu, medioqe certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, ſtudium favórque transfibit, & repentè agitatores illos, qos procul noſcitant, qorum clamitant nomina, relinqent. tanta avtoritas in una vilißima tunica; mitto apud vulgus, qod vilius tunica eſt; ſed apud qoſdam graves homines.*

Παλμυλλάριος ἢ σκυλάριος] Παλμυλλάριος, *Palmularius.* Mevrſius in *Gloſſario* & Παλμυλλάριος, ὄνομα κύριον. Παλμυλλάριος, *nomen proprium*, Svidas. qod idem & de Βενετιανὸς pronunciat. falſus uterqe. Eſt enim Παλμυλλάριος, *Palmularius*, litera aſperiore in leniorem immutatâ, ut κορίανον, *coriandrum*, κολίανδρον; *farcimen*, φαρκίμενον; *barca*, βάλκα; *cardinalis*, καλδυνάριος; κρίβανος, κλίβανος, *clibanus*; λείριον, *lilium*; γαργαρεὼν, γαργαλεὼν, *gurgulio*; μορμύρων, *myrmillo*; nec eſt proprium perſonæ, ſed ſectæ ſtudiiqe vocabulum; ſicut reliqa qæ iſtic ſimul recenſentur. *Parma*, ſive *parmula*, & *ſcutum*, inter arma gladiatoria, illa Thracum, iſtud Samnitum; utì ex Feſto & Livio docet Lipſius in *Saturnal. lib.* 2. *c.* 9. & *c.* 11. Martialis magnitudine maximè diſcrepâſſe docet, *l.* 14. *Epigr.* 213.

Hæc qæ ſæpe ſolet vinci, qæ vincere rarò,
Parma, tibi ſcutum pumilionis erit.

& Nonius: *Parma ſcutum breve.* Qanqam parmæ militares magnæ videantur fuiſſe. Polybius *de Diſciplin. Rom. Hiſt. lib.* 6. *cap.* 20. Περιφερὴς γὰρ ὢσα τ̃ σχήματι, τρίπεδον ἔχει διάμετρον. *Qippe cui figura rotunda, dimetiens pedis unius & ſemis.* Et de velitibus Livius *l.* 38. *Hic miles tripedalem parmam habet.* Σκυτάριος, *Scutarius.* Xylander. & σκυλάριος, *ſcutarius, ſcutatus.* Mevrſius in *Gloſſario* eandem ſcripturam agnoſcit & Svidas in Πρασιανός. qod ſi ſeqimur, alterius factionis ſtudium deſignabitur, cui *ſcutum* parmæ loco fuerit. Verùm Lipſius hìc, non σκυλάριος, ſed σκυτάριος legit, ubi ſuprà *c.* 24. Ita *Parmularius*, qi Thracibus, *ſecutorius*, ſive *ſecutorianus*, qi *ſecutoribus favebat*; de qibus videri poterit Lipſius idem *ibid. c.* 7. Martialis *l.* 9. *Epigr.* 70.

Vincenti parmæ cùm ſua turba favet.

Hos avtem parmularios nuncupatos ex Svetonio diſcimus; qi *l.* 12. *c.* 10. *patremfamiliàs qendam, qòd Thracem Myrmillonem parem, munerario imparem dixerat*, refert à Domitiano *canibus objectum cum hoc titulo, Impiè locutus parmularius.* Ad qod facinus reſpexit in *Paneg yrico* Plinius, ubi dicit; *Jàm qàm libera ſpectantium ſtudia? qàm ſecurus favor? nemini impietas, ut ſolebat, objecta, qòd odiſſet gladiatorem. nemo ſpectator ſpectaculum factus, miſeras voluptates unco & canibus expiavit.* Marcus ergò nulli gladiatorum factioni addictus: contrà planè qàm filius, imperii paterni, non & inſtituti, hæres; qi, ut Lampridius, *gladiatoribus convixit, & gladiatorem ſeſe perfectum exhibuit*: *Secutoribus* cum primis tam impensè favens, ut (Dione *l.* 72. *pag.* 828. *B.* avtore) eorundem armaturâ uteretur, & inter triumphalia nomina geſtiret avdire, Πρωτόπαλος Σκυτόρων. *Primus pugnator inter ſecutores.* qa de voce videatur, poſt Lipſium & Scaligerum, V. Cl. Salmaſius *in Lampridium.*

Τὸ αὐτουργικὸν] *manibus propriis operari*, ſive *operi manus ipſummet admovere*, ſuisqe id nonnunqam manibus exeqi, qod alienis, ſi vellet, poterat. De Danao Lucianus *Dialog. Marin.* 6. Σκληραγωγεῖ τὰς θυγατέρας, καὶ αὐτουργεῖν διδάσκει. *Duriter filias educat, & opus manu facere docet.* Catonis majoris τὴν αὐτουργίαν prædicat Plutarchus, μετὰ τ̃ οἰκετ̃ ἐργάζεσθαι, *cum ſervis domeſticis opus facere* ſoliti. De Qintio Dictatore apud Svidam avtor innominatus. τὸν αὐτουργὸν ἠγάπα βίον. *Amabat vitam, qa manibus opus faciebat.* Pacatus *paneg yrico Theodoſii. Detrahit lavdem patientiæ inopia: majoris exempli eſt labor ſine neceſſitate.* Lavs ea Trajani apud Svidam, ex avtore incerto: Καὶ ἐβούλετο ἐξίσου πάντα τοῖς ἄλλοις τρόπον τινὰ ποιεῖσθαι. *Volebat qoqe cum aliis ex æqo qodam modo omnia facere.* At verò mollitiem hominum, qi alienis ad omnia manibus utuntur, falsè tetigit Cynicus, qi (referente *l.* 6. Laërtio) ex his qendam à famulo calceari conſpicatus, dixit, ὕπω μακάριός εἶ, ἂν μή σε καὶ ἀπομύξῃ; τοῦτο δὲ ἴσαν πληρώσειν σοι τὰς χεῖρας. *Nondum ſat beatus es, niſi te alter etiam emungat* (non, utì Eraſmus reddidit, *abſtergat*) *qod ſi mancus fueris, futurum eſt.* id qod de Ariſtagora ſuſpicata eſt Gorgo puella Lacœna, qem cùm idem factitare animadverteret, ad patrem (Cleomenes is erat) converſa, Πάτερ, inqit, ὁ ξεῖνος ὅτος χεῖρας οὐκ ἴσχει. *Pater, hoſpes iſte manibus caret.* Plutarchus in Apophthegmatibus. Itaqe adulatoriè nimis Conſtantino Panegyriſta; *Deceat te, Imperator, hoſtem ferire? imò non deceat laborare.* De Imperatore nimirum cenſuit, qod de Deo ſenſit, qi Ariſtotelis nomen præfert; Avtor *de Mundo c.* 6. Μὴ αὐτουργὸν εἶναι. μήτε καλὸν μηδὲ ἄνοχλημον αὐτουργεῖν τὰ ἐπὶ γ̃ς. τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἀνθρώπων ἡγεμόσιν ἁρμόττειν, παντὶ καὶ τ̃ τυχόντι ἐφίστασθαι ἔργῳ. *Neqe honeſtum, neqe decorum res terrenas ipſum adminiſtrare. Atqi ne ex hominum qidem principum dignitate eſt cuilibet operi incumbere.* Qod Apulejus ſic παραφράζει, *Non ut orbem manibus ſuis inſtruxerit, talis qippe humilitas dejecti & minùs ſublimis officii; nec cum homine qidem convenit qi ſit pavlulum conſcientiæ celſioris, qalis militiæ principes, & Curiæ proceres, & urbium ac domorum rectores, ut id ſuis manibus factum velit, qod ſit curæ levioris.* Atqi de Deo nos aliter docent literæ ſacræ, etiam τὰ ἐπὶ γ̃ς αὐτουργεῖν non dedignari prorſus; etiamſi ad plurima exeqenda creaturarum miniſterio utatur. Qin & apud Homerum (qi id Heroibus ſuis dedecori non eſſe futurum opinatus) αὐτουργοῦσιν ἥρωες, ſúntqe αὐτοδιάκονοι, ut Evſtathius monet *ad Iliad.* 1. αὐτουργοῦσιν Ulyſſes, & Achilles ipſe; αὐτουργ̃ν deprehenditur ab Ulyſſe Laërtes. qod obſervat Ælianus *Hiſt. var. l.* 7. *c.* 5. eo utiqe ſemet exercent opere, qod in Cyro minore admiratus eſt Lyſander apud Xenophontem in *Oeconomico*; & qo nihil regale magis huic viſum refert in *Catone majore* Cicero, agri nempe colendi ſtudio. De Pittaco notum eſt ex nænia muliebri, ſive ἐκ τ̃ᾠδ̃ς ἐπιμυλίου, *ex molari cantione*, utì appellant Athenæus *l.* 14. Evſtath. *ad Odyſſ.* 6. & Pollux *l.* 7. *c.* 33. §. 8. (apud qem tamen *l.* 4. *c.* 7. §. 1. ἐπιμύριος ᾠδὴ perperam eſt editum, qod *Carmen ſeculare* interpres reddidit) qam, dum molam verſabant, qò laboris tædium tollerent, mulierculæ ſibi accinebant. Eam Plutarchus in 7. *ſapientum Sympoſio pag.* 157. D. nobis hanc exhibet. Ἄλει, μύλα, ἄλει. καὶ γὰρ Πιττακὸς ἀλεῖ, μεγάλας Μιτυλήνας βασιλεύων. *Mole priſtrinum, mole: nam & Pittacus molet rex magnæ Mitylenæ.* Inde Theodorum Scholaſticum objurgandi anſam arripit Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *Epiſt.* 470. Αὐτὸς μὲν ἐφύβρισεν ἡγῇ πᾶσαν χειρόκμητον ἐργασίαν. ὁ Μιτυληναῖος δὲ Πιττακὸς, καίτοι βασιλεὺς ὤν, τὸν μύλωνα ἠυλέργει, καὶ ἐναργ̃ς γυμναζόμενος, καὶ τὴν τροφὴν ἐργαζόμενος. *Tu qidem opus omne, qod manibus elaboratur, turpe ac probroſum eſſe exiſtimas. At Mitylenæus Pittacus, qamvis rex eſſet, piſtrinum tamen manibus ſuis extruebat, ſimulqe & actuoſe ſe exercebat, & cibum operabatur.* ubi vitiosè μήλωνα codices:

1 δυσπροσδ.] δυσπροσδίκητον διαβολῆς.

§6. Παρὰ Διογνήτου, τὸ ἀνενόητον. καὶ τὸ m
m ἐπιστ. Suid. ἀπιστοῦντα τοῖς ὑπὸ τῶν περιστιάρχων, καὶ γοήτων περὶ ἐπῳδῶν, καὶ περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς καὶ τ

misscrem; nec delationem facilis ullam admitterem.

§6. A Diogneto, ne rebus inanibus studium impenderem: néve eis fidem adhiberem, qæ à præstigiatoribus magísque de incantationibus, déque dæmonibus averruncandis, aliísque ejusmodi impostu-

ris di-

nec sanius interpres, *pistrinum manibus suis extruebat.* imò, *in pistrino ipse operas obibat, simul sese & exercens, & labore suo de victu prospiciens sibi.* Nam qod Theodorus Zvingerus Theatri *vol.* 19. *l.* 2. *tit. de Mola*, Pittacum tradit molæ encomium conscripsisse, qod ἐπιμύλιον nuncupârit, qo avtore dicat nescio. apud Ælianum, qem certè lavdat *Var. Hist. l.* 14. nihil ejusmodi comparet. qeritúrqe Pictorius ad Marbodeum *de gemmis*, molæ lavdes poetam nullum celebrâsse. De Romanis priscis Seneca, *ad Helviam, c.* 10. *Scilicet majores nostri, qorum virtus etiam nunc vitia nostra sustentat, infelices erant, qia sibi manu suâ parabant cibum.* Et mox: *Scilicet minùs beatè vivebat Dictator noster, qi Samnitum legatos audit, cùm vilissimum cibum in foco ipse manu suâ versaret.* Manium Curium Dentatum dubio procul intelligit: qanqam Consul ille, non Dictator. *Cibum vilissimum* qem dicit, γογγυλίδας fuisse refert, ex Magacle *de Viris illustribus*, Athenæus *l.* 14. & Plutarchus *in Apophth.* id est, *rapa*, ut ex *Annalibus* Plinius *l.* 19. *c.* 5. *rapum*, inqit, *torrentem in foco inventum.* Historiam tangit & Cicero *de repub. l.* 3. à Nonio lavdatus; & in *Catone majore.* Nec peccare puto Athenæum, (qod Petrus Victorius censet, *Var. Lect. l.* 10. *c.* 5.) cùm Sabinos dicit, qos Samnites illi. potest enim fieri, nec est vero absimile, Sabinos Samnitibus in ea legatione junctos fuisse: cùm ex L. Flori *epitome Liviana lib.* 11. compertum sit, Curium istum, tam Samnitibus cæsis, qàm & Sabinis victis & in deditionem acceptis, bis eodem anno triumphâsse.

A esse, etiam qæ κενὰ protinus non sunt. Sunt avtem κενὰ sive *vana* & *vacua*, & hoc nomine indigna in qibus studium collocetur, vel τὰ τῆς παιδιᾶς καὶ γέλωτος, *res ludicræ.* qo nomine Laco qidam Athenienses notabat, qos dicebat, μεγάλα ἁμαρτάνειν, τὴν σπουδὴν εἰς τὴν παιδιὰν καταναλίσκοντας. *Graviter peccare, res serias in ludicrum impendentes.* Plutarchus *de glor. Athen. pag.* 348. *F.* sive ὁ σωφρονῶν τὴν πόλιν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζουσαν. *Non sapere civitatem, qæ tantum in res ludicras impenderet studium.* Idem *Sympos. l.* 7. *c.* 7. qi & rectè subjungit; Τῷ γὰρ ὄντι παίζοντα δεῖ παίζειν. *Omnino ludentem oportet ludere.* Et Cato major dicere solebat, τοὺς σπουδάζοντας ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις ἕστιθαι καταγελάσους. *Qi ridiculis rebus seriam impenderent operam, eos in rebus seriis fore ridiculos.* Idem *Apophth.* 80. Itaqe Isocrates *ad Demon.* §. 23. Μήτε περὶ τὰ γελοῖα σπουδάζειν. μήτε περὶ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρειν. *Neqe in ridiculis serias res agens, neqe seriis in rebus nugis gavdens.* Vel etiam τὰ περιττὰ καὶ μάταια, qæ licèt seria sint, fructus tamen & emolumenta *mania* existunt. qales ματαιοτεχνίαι illæ, qas commemorant damnántqe simul, Galenus, *Hortat. c.* 6. & Fabius, *Instit. l.* 2. *c.* 21. Ὧν τὸ τέλος ἡ βιωφελὴς. *Qorum finis vita humanæ nihil commodi affert.* ut Isidorus Pelusiota *lib.* 3. *Epist.* 185. qáque nihil esse aliud, qam χρόνου παραμύθιον, *vanam temporis jactaram* Ælianus pronunciat, *Var. Hist. lib.* 1. *c.* 17. sed & *tristes* illæ *ineptiæ*, utì Cæcilius apud Senecam *Epist.* 113. & *nugæ difficiles*, ut Martialis loqitur, *l.* 2. *Epigr.* 86. qas Seneca idem (licèt eisdem ipse indulgentior pavlò, & in qibus Chrysippus nimius fuisse videtur) tantopere exagitat toties, *Epist.* 45. & 48. & 49. & 88. & 106. & 111. & *de benef. l.* 5. *c.* 12. Vide *lib.* 4. §. 32. Κενὰ σπουδάσας. Optimè Plutarchus *de Commun. Notit. c.* 4. Ἄλλως γὰρ ἡδονὴ φιλοπόνου τὸν κενόσπουδον ἀφορίζομεν ἐν τοῖς ἔργοις ὄντα πολλάκις, ἢ τῷ τὸν μὲν εἰς ἀνωφελῆ πονεῖν καὶ ἀδιάφορα, τὸν δὲ ἕνεκα τῶν συμφερόντων, καὶ λυσιτελῶν. *Nam havd alia ratione laborum studiosum ab eo qi inanibus rebus industriam impendit distingvimus, ipso qoqe plerumqe rebus agendis occupato, qàm qod hic in inutilibus rebus elaborat & indifferenter, hic propter aliqod commodum & utilitatem.*

Δυσπρόδικτον διαβολῆς] lego δυσπρόσδικτον. De Antonino Pio *l.* 6. §. 39. Ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο. *Ut delationes non admiserit.* De Trajano itidem Dio. Διαβολαῖς ἥκιστα ἐπίστευε. *Delationibus minimè credebat.* Caji Caligulæ inter imperii exordia memoratu dignum dictum, facto etiam consignatum, à Svetonio *l.* 4. *c.* 15. refertur. *Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens nihil sibi admissum cur cuiqam invisus esset; negavitqe se delatoribus aures habere.* Præclarum & illud Domitiani, ab eodem in literas relatum, si in tenore cepto is perstitisset, qod *fiscales calumnias, magná calumniantium pœná repressit; adjectâ voce illâ memorabili.* PRINCEPS QI DELATORES NON CASIGAT, IRRITAT. De Marco nostro, qi hìc constans, Capitolinus, *Suffragatoribus non citò credidit, sed semper diu qæsivit qod erat verum. Qin & calumniis qadruplatorum intercessu, appositâ falsis delatoribus notâ: delationesqe qibus fiscus avgeretur, contempsit.* Optimè Menander à Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 42. adductus, & post Stobæum ab Antonio *Meliss. l.* 1. *c.* 53. & à Maximo *Collect. c.* 10.

Ὅσις δὲ διαβολαῖσι πείθηται ταχύ,
Ἤτοι πονηρὸς αὐτός ἐστι τὰς τρόπους,
Ἢ παιδάπασι παιδαρίῳ γνώμην ἔχει.
Qi mentem addicit credulam calumniis,
Avt ipse est pravis inqinatus moribus,
Avt certè ingenio nil supra puerum valet.

Grotius.

§6. Διογνήτου] *Operam pingendo sub Diogneto magistro dedit.* Capitolinus. Verùm de Diogneto isto pictore, an philosopho, an utroqe etiam, videndi Josephus Scaliger. *Comment. ad Eusseb. Chron.* & Cl. Salmasius *ad Capitolinum.* Philosophum certè Marcus ipse nullus appellat; potuítqe Marcum ad philosophiæ studium impellere, monitáqe istiusmodi eidem suggerere, etiam qi philosophiam non esset professus. qanqam nec pingendi artificium qicqam impedit, qo minùs & philosophiam profiteretur, eadem saltem imbutus fuerit, cùm inter disciplinas liberales *pictura* olim haberetur; unde de Hilario Bithyno Evnapius in *Prisco*; πρὸς τῷ καθαρῷ τῆς ἄλλης παιδείας κατὰ γραφικὴν ὕστω φιλοσοφήσαντα, ὥστε μὴ ἐτεθνάναι ἐν τοῖς ἐκείνου χερσὶν ὁ Εὐφράνωρ. qæ verba Hadrianus Junius sic reddidit: *In arte pingendi adversùs liberalium artium vacuos ità philosophatus est, ut appareat in illius manibus non esse extinctum Evphranorem.* cùm debuisset potiùs sic vertere; *Qi præter ingenuam, sive liberalem, reliqam disciplinam, in pictura qoqe ità versatus est, ut per ejus manus Evphranor adhuc superesse videretur.* τὸ καθαρὸν τῆς παιδείας, est ἡ καθαρὰ παιδεία, *ingenua sive liberalis disciplina.* φιλοσοφεῖσθαι, *studere, exerceri, in studio, exercitióve aliqo versari.* Evphranor pictor nobilissimus, fictórqe idem ex Plinio notus satis, qi *lib.* 34. *c.* 8. & *lib.* 35. *c.* 11. videri poterit. Cæterùm in Hilario superstes, qa ratione dicatur, ex Fabio meliùs qàm ex Plinio discas. Is *Instit. l.* 12. *c.* 10. *Evphranorem admirandum fecit, qod & cæteris optimis studiis inter præcipuos, & pingendi fingendiqe idem mirus artifex fuit.* qod idem planè de Hilario Evnapius.

Τὸ ἀπιστητικὸν] Rectè: nec cur ἀπιστητικὸν legisse Xylandrum velit Mericus noster, cavssam ullam video: etiamsi τὸ πιστητικὸν infrà §. 15. legatur. at Svidæ codices istinc omnino corrigendi, qi ἐπιστητικὸν perperam exhibent. nam qòd vir eruditus admitti posse existimat; & παρὰ τὸ ἐφίσασθαι ἤτοι ἐπισῆσαι deducit, qasi eis Marcus ex parte saltem animum adjecerit; nec Grammatica ratio id patitur, qæ παρὰ τὸ ἐφίστασθαι τὸ ἐπιστατὸν, (non τὸ ἐπιστητὸν, qod ab ἐπίστασθαι oritur,) & ἐπιστατικὸν deducit: nec præter tantum, sed contra prorsus, avtoris ipsius mentem esse videtur. Οὐδὲ γὰρ μάγων συνουσίαις καὶ γοητείαις ὁ Μάρκος χαίρειν ἐσώφρων. *Neqe enim magorum consvetudini avt præstigiis deditum fuisse Marcum qisqam meminit.* Joannes Xiphilinus in *M. Antonio.* & ipse etiam hoc loco id apertè diffitetur. qa ratione subnixus Xiphilinus idem fabulam illam refutatum it à Dione allatam, de pluviis in aqarum penuria insigni, Arnuphis magi procuratione impetratis, de qibus infrà ad hujusce libri calcem dicetur. Qin & scripturam receptam probat Josephus Scaliger *in Eusseb.* qi & *ad Dionis Claudianique vaniloqentiam confodiendam, non posse telum testimonio hoc efficacius inveniri* avtumat, *siqis omnem industriæ suæ vim intendat. Cui enim*, inqit, *potsùs qàm ipsi Marco de se scribenti, magis unqam fidem adhibuisse, & ab eorum vanitate ipsum avertisse Diognetum?* Accedit qod Pavlus in *Digest. l.* 48. *tit.* 19. *de pœnis, lib.* 30. *Marcum*, ait, *rescripsisse, in insulam relegandos, qi aliqid facerent, qo leves hominum animi superstitione numinis terrerentur.* qod Modestini nomine lavdat Isaacus Casavnus *ad Capitolinum.* Christianos avtem qòd hoc loco à Marco notatos Mericus existimat, fieri potest reverâ ut ad illos etiam spectet illud περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς; de qibus Tertullianus *Apolog. c.* 32. *Dæmonas adjurare consvevimus, ut illos de hominibus exigamus.* Latiùs tamen se extendere Marci verba, & ad Ethnicas superstitiones pertingere, etiam pater ipsius ὁ μαθητὴς censet. Verùm de istis utcunqe se res habuerit, τὸ ἐπιστητικὸν, cùm sit planè vox navci, nullà ratione hìc admitti meretur: nec cur scriptura recepta avt mutetur, avt solicitetur, qicqam comparet. Xylandri lapsum geminum habes *infrà*, §. 11. ἐπιστῆσαι.

Περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς] Hujus generis est superstitiosus mos ille, qo æris tinnitu luminaribus cœli laborantibus, utì rebantur ipsi, succurrere solebant. Alex. Aphrodis. *Problem. l.* 1. *p.* 46. Κινοῦσι δὲ χαλκὸν καὶ σίδηρον, ὡς τοὺς δαίμονας ἀπελαύνοντες διότι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ φωσφόροι οὐκ ἐπιπέμπουσι τῇ γῇ ἀποῤῥοίας ἀγαθοποιούς, κωλυόντας τῶν φαύλων δαιμόνων. *Movent as & ferrum, tanqam dæmonas abigentes, qoniam per illud tempus stella in terram non miserunt largos fluxus, malos spiritus arcentes.* Pariqe ratione *Manes exigi* prodit Naso *Fast. lib.* 5.

Rursus aqam tangit, Temesæáqe concrepat æra,
Et rogat ut tectis exeat umbra suis.
Cùm dixit novies, Manes exite paterni,
Respicit; & pure sacra peracta putat.

Cui

dicuntur: nè coturnices ad pugnam alerem, néve rebus istiusmodi animum adjicerem: útqe liberè dicta æquanimiter sustinerem. eidem debeo, qòd philosophiæ me addixerim: qódqe 1 Bacchium primum, tum 2 Tandasidem, & 3 Marcianum avdiverim: qòd dialogos, puer adhuc, conscripserim; qódqe pro stratis grabatulum ac pellem expetiverim; cæteráqe institutionis Græcanicæ adminicula.

§ 7. A Rustico, qòd in eam cogitationem devenerim, morum correctione curationéqe indigere me: qódqe ad æmulationem ambitionémqe Sophisticam nullus declinaverim, vel de theorematibus

τιώτων λεγομένοις. καὶ τὸ μὴ [n] ὀρτυγοτροφεῖν, μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιθυμῆσαι. καὶ τὸ ἀνίχεσθαι παιδιᾶς. καὶ τὸ ἀκηκοέναι φιλοσοφίας. καὶ τὸ ἀκοῦσαι, πρῶτον μὲν [o] Βακχίου, εἶτα [p] Ταυδάσιδος, καὶ [q] Μαρκιανοῦ, καὶ τὸ γράψαι διαλόγους ἐν παιδί. καὶ τὸ σκίμποδος καὶ δορᾶς ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐγκόμβωμα.

§ 7. Παρὰ [r] Ῥουσίκου, τὸ λαβεῖν φαντασίαν τοῦ χρήζειν διορθώσεως καὶ ἀσκήσεως καὶ ἤθους καὶ [a] τοῦ μὴ ἐκτραπῆναι εἰς ζῆλον σοφιστικὸν, μηδὲ [b] τοῦ συγγράφειν περὶ τῶν ἀπορρήτων, ἢ παρεπιδημικὰ λογά-

n ὀρτυγοτροφεῖν. Suid.
o Εὐτυχίου. forsi.
p Ἀνδρονος. Cas.
q Μαικιανοῦ. forsi.
r 1 Evtychium, f. 2 Andronem, f. 3 Mœcianum, f.
a Infr. §. 16. & *l.* 6. §. 30.
b τοῦ f.

Cui gemina planè Papicolarum superstitio, qi campanis tintinnabulisqe pulsis dæmonas abigi credunt. Vide Pavlum Girlandum *de sortileg.* & Hieronymum Magium *Miscell. l.* 4. *c.* 14.

Ὀρτυγοτροφῶν] At Svidas non ὀρτυγοτροφῶν, sed ὀρτυγομαχεῖν hìc legit. Id ludi genus Græcis familiare designat: de qo consuli possunt Svidas *ibidem* à Leopardo *l.* 1. *c.* 5. emendatus: Aristophanis Scholiastes *ad aves*, ab eodem lavdatus: & Pollux *lib.* 9. *c.* 8. à Mevrsio *de Ludis Græcis* adductus. Meminere Plato in *Alcibiade* 1. Plutarchus *de legendis poetis* & Athenæus *Dipnosoph. l.* 11.

Περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιθυμῆσαι] *rebus istiusmodi deditum*, sive *addictum*, eisqe nimiopere affectum esse. Vide *ad l.* 4. §. 19.

Τὸ ἀνίχεσθαι παιδιᾶς] De Marco Capitolinus. *Moderatè A nonnullorum cavillationes ferebat: malè loqentium dictis, vel literis, vel sermone, respondebat.* & de Marco Lucióqe pariter: *Adepti imperium ità civiliter se ambo egerunt, ut lenitatem Pii nemo desideraret, cùm eos Marullus sui temporis mimographus cavillando impunè perstringeret.*

Βακχίου] *Bacchius* iste qis fuerit, nusqam comperio. neqe enim qenqam hoc nomine inter illos reperio, qibus Marcus nostер in disciplinam se dedisse perhibetur: Εὐτυχίου forsan ipse scripserit; qod in Βακχίου, literis fugientibus an confusis, per exscriptorum errorem transierit. *Evtychium Proculus Siccensis* certè inter Grammaticos Latinos, qibus Marcus usus est, à Capitolino ponitur. Verùm in re tam incerta qid statuas certi? Vide *l.* 10. §. 31.

Ταυδάσιδος] Depravatum esse etiam nomen istud Casavbonus *ad Capitolinum* censet, & suspicatur *Andronem* posse reponi, qo *magistro Musico ac Geometrâ* usus est Marcus. De *Basilide* havd minùs forsitan probabilis conjectura fuerit; qem Marco *præceptorem* qoqe extitisse, ex Evsebio avtores sunt Georgius Monachus, & Marianus Scotus.

Μαρκιανοῦ] Qod si conjecturis indulgere libuerit, istìc nihilominùs oboriri possit suspicio, pro *Marciano Metianum* substituendum; de qo Capitolinus. *Studuit & Juri, avdiens L. Volusium Metianum.* Ea porrò mutatio proclivior fuerit, si cum Casavbono, non Metianum, sed Mæcianum legerimus. *ex leg.* 17. *de jure patronatus.* ut τὸ Μαρκιανοῦ ἀντὶ τοῦ Μαικιανοῦ irrepserit, deflexione planè levissimâ.

Τὸ γράψαι διαλόγους] Ingenii scilicet & calami exercitandi causâ. Alioqi tangit hominem Epictetus apud Arrian. *l.* 2. *c.* 1. qi hoc tanqam re magnâ gloriabatur, Ἰδοὺ πῶς διαλόγους συντίθημι. *Ecce qomodo dialogos componam.* Hinc avtem *Dialogistam* Cassio Marcum dictum, referente Vulcatio, avtumat Casavbonus in *not. ad Vulcatium.* Vide *ad* §. 7.

Ἐν παιδὶ] *In puerili ætate*, Xylander, sive, *puer cum essem.* phrasis insolens; nec illecta tamen. De Maximino Herodianus, *l.* 6. *c.* 8. §. 1. Πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, &c. *Qi a puerilia opilio fuisset.* pro qo Lucianus etiam *ἐν παισὶ* dixit, in *Necyomantia.* Ἐγὼ γὰρ ἄχρι μὲν ἐν παισὶν ἦν. qanqam ibi *ἐν παισὶν εἶναι* potest verti, *inter pueros versari, è puerorum numero esse.* Sed eodem planè modo Philostratus *ἐν μειρακίῳ* dixit in *Hermocrate Sophista*, ὡς μηδὲ δάκρυον ἐκ' αὐτῷ τὴν Καλλιστὼ ἀφεῖναι ἐν μειρακίῳ ἀποθανόντι. *ut nec lacrymam emitteret Callisto ad mortem illius in adolescentia defuncti.* Observavit & Casavbonus ad Athenæi *l.* 13. *c.* 8. Τὸ παῖς pro ἡλικία παιδικὴ usurpatum ab Hermesianacte Colophonio in *Elegia* illa qam *in Leontium* meretriculam composuit, ubi inter alia de Hesiodo,

Πόλλ' ἴσμεν, τάσας δὲ λίγεν ἀντιγράψατο βίβλους
Ὕμνων, ἐν πρώτῃς παιδὸς ἀναρχομένην.
Multa studiosè scrutatus est, & dum omnes recenset, libros conficit
Laudans Eoeam Ascræam *vix pueritiæ annos egressam.*

& in Praxinoë apud Theocritum *Idyll.* 15.

Ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν ταμάλικα δεδοίκω
Ἐκ παιδός. ---
Equm enim & frigidum anguem, hæc duo semper timui
Inde usqe a puero ---

qod Marcus *Evang. c.* 9. *v.* 21. παιδιόθεν, *à puero, à puerili ætate.* Paulus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 15. ἀπὸ βρέφους dixit. Plato Hipp. maj. ἐν παίδων. ἐν παίδων ἀρξόμενοι. qomodo Lucianus etiam, plurali usus numero, cùm de Demonacte solo, & Longinus in *de Fine*, apud Porphyrium in *Plotini vita*, cùm de se solo loqeretur. sed & qod *ἐν μειρακίῳ* Epicurus dixit, in Epist. ad Idomeneum apud Laert. *l.* 10. verbis illis Σὺ δὲ ἀξίως τῆς ἐν μειρακίῳ περιστάσεως πρὸς ἐμὲ καὶ φιλοσοφίαν, &c. id *ab adolescentia*, Cicero *de finibus l.* 2. *Sed tu, ut dignum est tuâ erga me & philosophiam voluntate ab adolescentia susceptâ*, &c. Aliud tamen

A phrasis illa, *ex puero*, apud Sidonium sonare videtur, ubi dixit *l.* 8. *Ep.* 6. *Avdivi eum adolescens, atqe adhuc nuper ex puero.* hoc est, cùm nuperrimè *ex ephebis excessissem.* ut Terentius *Andr.* 1. 1. vel, ut Cicero *ad Brutum, adolescentulus & penè puer.* Sidonius ipse *l.* 9. *Ep.* 14. *adolescens, vel penè adhuc puer.* ut *ex* istic eam vim obtineat, qam in illis *Exprasectus, Exadvocatus*, &c. nec puerilem ætatem includat, sed excludat potiùs.

Σκίμποδος καὶ δορᾶς] i. *Pro stratis grabatulum & pellem, cateraqe Græcanica instituta; eorum nempe qi à Philosophis Stoicis instituebantur.* Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 53. faciunt huc qæ de Marco nostro Capitolinus: *Duodecimum annum ingressus habitum philosophicum assumpsit: & demceps tolerantiam; cùm studeret in pallio, & humi cubaret, vix avtem, matre agente, in strato pellibus lectulo cubaret.* qæ verba de *lectulis lucubratoriis, qibus pelle instratis philosophi studebant*, exponunt Casavbonus & Salmasius: de qibus videsis illum *ad Sveton. l.* 2. *c.* 78. plenâ manu, vel etiam ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, *toto sacco*, congerentem, cui ego acervo adjiciam tamùm illud Gellii ex *Noct. Attic. l.* 19. *c.* 10. de Cornelio Frontone; *Offendimus eum cubantem in scimpodio Græcensi circum undiqe sedentibus multis doctrinâ, avt genere, avt fortunâ nobilibus.*

Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς] qam & παιδείαν Ἑλληνικὴν, Plutarchus in *Alex.* de Barsene.

§ 7. Ῥουσίκου] *Avdivi, & præcipuè, Junium Rusticum, qem & reveritus est & sectatus, qi dem militaqe pollebat, Stoica disciplina peritissimum, cum qo omnia communicavit publica privatáqe consilia.* Capitolinus. Alius ergò iste à Junio Rustico, cujus meminit Plutarchus *de curiositate* qemqe Svetonius *l.* 12. *c.* 10. à Domitiano cæsum narrat, qòd Pæti Thraseæ & Helvidii Prisci lavdes edidisset, appellâsseqe eos *sanctissimos homines.* Stoicus tamen uterqe; unde priorem illum, qem & Plinius Arulenum, Regulus ille, ex Modesti elogio, *bipedum omnium nequissimus, Stoicorum simium*, per contumeliam appellabat. Plin. min. *lib.* 1. *Ep.* 5.

Τοῦ χρήζειν διορθώσεως] Qâ nimirum opus habent & præstantissimi qiqe; unde & Basilius Cæsar. *Epist.* 77. poscit à suis γράμματα, εἴ τι σφάλλεται, διορθώμενα. ἐκ ἀριθμοῦμαι γὰρ, inqit, μυρίοις σφάλμασιν ὑποκεῖσθαι, ἄνθρωποι ὄντες, καὶ ἐν σαρκὶ ζῶντες. *Literas, qibus, si offenderet, corrigeretur. Non negamus enim innumeris nos erroribus obnoxios esse, cum homines simus, & in carne vivamus.* Seneca, *Epist.* 6. *Intelligo non emendari me tantùm, sed transfigurari: nec hoc promitto jam avt spero, nihil in me superesse, qod mutandum sit. qid ni multa habeam qa debeam corrigi, qa extenuari, qa attolli? & hoc ipsum argumentum est in melius translati animi, qòd vitia sua, qa adhuc ignorabat, videt. qibusdam agris gratulatio fit, cùm seipsos agros esse senserunt.* Epictetus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 1. Εἰ βούλει ἀγαθὸς εἶναι, πρῶτον πίστευσον, ὅτι κακὸς εἶ. *Si cupis bonus fieri, primum crede qod malus sis.* Vide *ad lib.* 11. §. 39.

Ζῆλον σοφιστικὸν] qem exagitat passim apud Platonem Socrates ille Sophistomastix: de qo & Plutarchus. Τὸν δὲ τύφον, ὥσπερ καπνόν τινα φιλοσοφίας εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκιδάσας. *Fastumqe veluti fumum qendam à philosophia in sophistas dissipans*, &c. *lib. de Socrat. genio. Tom.* 11. *pag.* 580. *A.* Vide *lib.* 7. §. 66. Hoc avtem genus hominum Dio Prusæus qi & ipse tamen Sophista avdit; nunc *pavonibus* confert; *Orat.* 12. *pag.* 194. Ταὼς ποικίλος, δόξῃ καὶ μαθηταῖς ἐπαιρόμενος, οἷον πλουσίοις. *Pavones varias, gloria & discipulis elatos, qasi pennis.* nunc *spadonibus libidinosis*: *Orat.* 4. *pag.* 64. Ὅτι δὲ διαφέρει σοφιστὴς ἀνθρώπου ἐνηνέχθω ἀκολάστου. τοῦτον γάρ φασιν οἱ ἀστιλγίσαλοι, ἄνδρας εἶναι καὶ ἱερᾶν τῶν γυναικῶν, καὶ συγκαθεύδουσιν αὐταῖς, καὶ ἐπιχαλῶσι, γίγνεται δὲ ἐδὲν πλέον, ἐδ' ἂν τὰς τε νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας συνῶσιν αὐταῖς. καὶ παρὰ τοῖς σοφισταῖς πολλὰς ἐυρήσεις γυμνάσοντας ἀμελεῖ, πολὺ κάκιον πλανωμένους ἐν τοῖς λόγοις, ἢ τὸν Ὀδυσσέα φησὶν Ὅμηρος ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πρότερον εἰς ἅδου ἂν ἀφίκοιτο ἄνηρ ἀγαθὸς λέγων τε καὶ ἀκούων. *Quod nihil homo sophista ab libidinoso eunucho differat. Illorum libidinosissimos ajunt viros esse, & amare mulieres, & dormire cum illis, & negotium facessere: generari avtem nihilo plus, etiamsi totas noctes diesqe cum illis coeant. Ita & apud sophistas multas invenies ad senectutem perveniisse, adhuc indoctos, multoqe pejus errantes in sermonibus, qam Ulyssem ait Homerus errasse in mari: & multo prius ad inferos descendere, qemadmodum ille, qam fierent boni viri, qantumvis multa dicant audiantq'e.*

Μηδὲ τοῦ συγγράφειν] legendum forsan, μηδὲ τὸ συγγρ. alioqi contra Marci mentem sensus futurus est, si articulum τοῦ ad ἐκτραπῆναι,

λογάρια διαλέγισθαι, ἢ c φανταστοπλήκτως τὸ ἀσκητικὸν, ἢ τὸ d ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι. καὶ τὸ ἀποσῆναι e ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς, καὶ f ἀσφολογ. Xyl. & Lugd.

aliqid conſcribendo, vel oratiunculas hortatorias declamando, vel exercitia obire operáſque edere potius ſpeciem præbendo, qò ad ſtuporem ac admirationem mei homines traherem. qòd rhetoricæ item, poe-

c Inf. §. 9. 11. & *l.* 9. §. 12. d ἐνεργ. Xyl. e Inf. §. 17. & *l.* 3. §. 5.

νας, qod proximè præceſſit, retuleris. neque enim probare poſſum, qod ad *φανταστικὰ λαβεῖν* referre videtur Cl. Caſavbonus. malim cum Merico filio, qi ſic legiſſe videtur, *μηδὲ τῷ συγγράφειν* neque conſcribendo, vel *neque ut conſcriberem*. niſi fortean *τῷ* fuerit *ἀντὶ τοῦ ὡς*.

Ἡ προτρεπτικὰ λογάρια διαλέγισθαι] Colligit hinc Caſavbonus *ad Hiſt. Rom. pœnituiſſe Marcum ſcripti* illius *dialogis comprehenſi*, cujus meminerat *ſupra* §. 6. qòd id genus ſcriptionis multa habeat *φανταστοπληκτικὰ*, & *ad oſtentationem comparata*. Citátque idem ſic Marci verba, *Παρὰ Ῥ. τὸ λαβεῖν φαντασίαν τοῦ χρῆζειν προτρεπτικὰ λογάρια μὴ διαλέγισθαι*. Viderint alii. Certè aliud eſt exercitationis cauſſâ, aliud oſtentationis & æmulationis, argumentum aliqod tractare. ut nè adjiciam, illud in ætate puerili factum, cùm adoleſcentis jam ſtudia iſtic attingantur.

Φανταστοπλήκτως ἀσκητικὸν] *Φανταστοπλήκτως*, Vocabulum opinor, *τῶν ἅπαξ λεγομένων*. qod nuſqam certè alibi legiſſe commeminerim. *Φανταστοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι* eſt *cum eo apparatu, eóque oſtentationis ſtudio aliqid moliri atqe edere, ut in ſtuporem & admirationem ſummam ſpectantes avdientéſve conjicias*. Ità *φανταστικὰ* hîc eandem ſignificationem obtinet, qam apud Lucam habet *Act. c.* 25. *v.* 23. ubi Agrippa Rex, conjuge Reginâ comitante, *μετὰ πολλῆς φαντασίας*, i. *cum pompa inſigni, ſpecioſóqe admodum, ſive ſplendidiſſimo, apparatu*, avditorium ingreſſus dicitur. Sed & apud Polybium, cujus vocabula ſolens uſurpat Evangeliſta, in *Excerpt. l.* 16. de P. Scipione à Carthagine debellatâ reverſo, *μεγάλην εἶναι συνέβαινε τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, magnam ſpeciem ejus pompa habuit*. qem locum adducit Cl. Caſavbonus in *notis ad N. T.* Cui adjici poſſunt & illa à Camerario lavdata; ex Poſidonii narratione de Athenione apud Athenæum *l.* 5. *Οὐδενὸς ὧδὶ Ῥωμαίων ἐν τοσαύτῃ φαντασίᾳ καλαχλιδῶντος τῆς Ἀττικῆς, tanto cum apparatu*, vel *tanta cum oſtentatione*. ex Hippocrate, *περὶ ἐνσχημ. ποιέειν δὲ κάρτα μηδὲν αὐτῶν περιέργως, μηδὲ μετὰ φαντασίης. nihil curiosè, vel oſtentatoriè facere*. ex Ariſtotelis *Rhetor. l.* 3, *c.* 1. *Ἅπαντα ταῦτα φαντασίαι εἰσίν. hæc omnia ad pompam & ſpeciem tantùm faciunt*. Inde Clementi, *Pædag. l.* 3. *c.* 1. *Κάλλος φαντασιαστικὸν, forma, ſive decor oſtentatorius, ſive oſtentationi expoſitus*. Et *φαντάζεσθαι* verbum, apud Herodotum *l.* 7. *pag.* 442. *A.* ubi Artabanus Xerxi, *τὰ ὑπερέχοντα ζῶα κεραυνοῖ ὁ Θεὸς, οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι. Prægrandia animalia fulmine Deus ferit, neqe patitur efferre & oſtentare ſe*; qomodo plumis expanſis pavi ſolent. Sed & *τὰ ἐμφανταζόμενα* Marco noſtro *l.* 2. §. 12. Vim vocabuli optimè explicabit nobis Dio *de Regno*, ubi Tyrannos ait *θαυματοποιεῖν σὺν ἐκπλήξει φαινομένους, qaſi miracula edant, cum aſpicientium ſtupore veſendos ſe prabere*; & ampliùs adhuc, ſi pro *φαινομένους*, *φανταζομένους* dixiſſet. De exercitiis avtem ad oſtentationem adhibitis Epictetus in *Diſſertat. l.* 3. *c.* 12. *Τὰς ἀσκήσεις οὐ δεῖ διὰ τῶν παραδόξων ποιεῖσθαι. ἐπεί τοι τῶν θαυματοποιῶν οὐδὲν διοίσομεν οἱ λέγοντες φιλοσοφεῖν. δύσκολόν ἐστι γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν. καὶ οὐ μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. τούτου ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾶν, ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν, ἢ φοίνικα ἐσάνειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; οὐδαμῶς. οὐκ ἔστι τὸ δύσκολον πᾶν καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιτήδειον πρὸς ἄσκησιν. ἀλλὰ τὸ πρόσφορον τῷ προκειμένῳ ἐκπονητέον. τί δ' ἐστὶ τὸ προκείμενον ἐκπονητέον; ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει ἀνωλύτως ἀναστρέφεσθαι. Exercitationes neqe contra naturam, neqe admirabiles eſſe debent. Nam alioqi nihil inter præſtigiatores & nos, qi philoſophi perhiberi volumus, intererit. Eſt enim etiam in jvne ambulare difficile: nec difficile tantum, ſed etiam periculoſum. Esne de cauſſa nobis etiam meditandum eſt, qemadmodum in ſune ambulemus, avt palmam erigamus, ſtatuaſve amplectemur? Neqaqam. Neqe enim omnia difficilia & periculoſa exercitationi qoqe apta ſunt. Sed illud elaborandum eſt qod ad inſtitutum cujuſqe pertinet. Qid vero ad inſtitutum cujuſqe pertinet? Ut appetitione & averſatione circa impedimentum utatur.* Qod avtem dicit, *ἀνδριάντας περιλαμβάνειν*, Diogenem Cynicum notare videtur, qi *gelu cunctis rigentibus, ſtatuas aneas inſpectante populo circumjectis brachiis amplecti* ſolebat. Laërt. *l.* 6. *Καὶ θέρους μὲν ἐπὶ ψάμμου ζειῆς ἐκυλινδεῖτο. χειμῶνος δὲ ἀνδριάντας κεχιονισμένους περιελάμβανε. πανταχόθεν ἑαυτὸν συνασκῶν.* Itaqe vanitatem hominis perſtringens Plato, cum aliqandò *περιρρυτιζόμενος*, id eſt, *gelidâ undiqe perfuſus* in turba media conſiſteret, miſeranti populo, *εἰ βέλεσθε*, inqit, *αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόστητε. Si miſereri vultis illius, diſcedite*. Sed & alii hac ratione tolerantiæ gloriam ambiebant; uti ille apud Plutarchum in *Apoph. Laconic.* cui Spartanus, *οὐκ ἀλγεῖν, dolorem inde percipere ullum neganti, τί οὖν μέγα ποιεῖς; qid ergò*, inqit, *magni facis*? Subjungit avtem priorìbus illis Epictetus: *Ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων αὐτὸ, ἂν μὲν ᾖ. δίπτε πρὸς ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν, εἴη ἂν καὶ αὐτὰ ἀσκητικά. ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἴξω νενευκώς ἐστι*, (qod Plutarchus *ἴξω βλέπων* dixit; vide *ad l.* 9. §. 29. qanqam legendum forſan, *ἴξω νενευκότος ἐστὶ*, *ſunt ejus qi extra promineat*, Volphius ut cum ſeqentibus cohæreat aptiùs) *καὶ ἄλλό τι θηρωμένῳ, καὶ θιασῶται ζητοῦντος τοὺς ἐρῶντας ὡς μεγάλου ἀνδρός. Corpori qæ ab iis, qi id exercent, adhibentur, ſiqdem eo inclinarint, ut ad appetitionem & averſationem vergant, & ipſa ad exercitationem pertinebunt. Sin*

A *ad oſtentationem, ſunt ejus qi extra promineat, & aliud venetur, & ſpectatores qærat dicturos, o magnum hominem.* Concludit deniqe diſſertationem ſuam Apollonii cujusdam monito, *ὅτι ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, δίψῶν ποτε καύματος, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχροῦ, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. Si qis ſe in ſua cavſſa velit exercere, ut in æſtu frigida aliqantum aetrahat, tacituſqe exſpuat.* Apollonii verò iſtius, qiſqis is fuerit, (vix enim crediderim eſſe, de qo proximè Marcus) dictum, videtur librariorum incuriâ perveniſſe ad nos minùs ſincerum. nec ſatis animo facit illud, *ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχροῦ*. cogitabam aliqando *βρόγχον* illud expungendum, vel etiam uſum forſan Apollonium verbo *βροχθίσαι*, qod *ἀντὶ τοῦ ῥοφῆσαι* poſitum in *Problemat.* Ariſtoteli tributis *l.* 7. *q.* 3. verbis illis, *τὸ μὴ πίνειν, ἀλλὰ καὶ βροχθίσαι. Non bibere, verum etiam ſorbere*. ut dixiſſe potuerit, *ἐφελκύσας βρόχθισον ψυχροῦ*. Verùm Etymologo, qem Favorinus tranſcripſit, *Βρόχθος* eſt *ὀλίγον πόμα, exiguus potio*. & Heſychio, *Βρόγχος, ῥόφισμα. ῥόφημα*, opinor. *Sorbitio*, pro eo qod ſorbetur. hoc ſi admiſerimus, nihil mutato erit opus. *Frigida*, inqit, *aliqantulum ſorbillando ſumas, & nemini dixeris*. Epictetus ipſe *lib. ejuſdem c.* 14. *Ὅλως τις ὕδωρ πίνῃ, ἢ ποιῇ τι ἀσκητικὸν, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγει αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἐγὼ ὕδωρ πίνω. διὰ τοῦτο ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ πίνειν; ἄνθρωπε, εἰ σοι λυσιτελεῖ πίνειν, πίνε. εἰ δὲ μή, γελοῖος ποιεῖς.*

B *εἰ δὲ συμφέρει σοι, καὶ πίνεις, σιώπα. Si qis aqam bibit, aliavie qapiam in re ſe exercet, omni ſtudio id omnibus dicit: ego, inqit, aqam bibo. Nunqid eo tantum aqam bibis, qia aqam bibis? Homo, ſi tibi aqam bibere expedit, bibito: ſin minus, ridicule facis. Sin aqæ potus tibi prodeſt, bibe ac tace. Οὕτως οὐκ ἀρκεῖ τὸ μηδὲν ἀλγεῖν, ἂν μὴ κηρύσσῃς;* Qin & vitium hoc corrigens, *Enchir. c.* 45. *Μηδ' ἂν ὕδωρ πίῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. κἂν ἀσκῆσαί ποτε πρὸς πόνον θήλης, σαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μὴ τὸν ἀνδριάντας περιλάμβανε. ἀλλὰ [καὶ] διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. Nec, ſi aqam potas, ad qamvis occaſionem te potare aqam dicta. Qod ſi qando ad laborem te vis exercere, in tuum, non in exterorum uſum, ne ſtatuas amplectere: ſed ſi qando vehementer ſitieris, frigidam havſtam expuito, ac nemini dicito.* ἐπίσπασαι *ψυχροῦ ὕδατος* hîc dixit, qod illic *ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχροῦ*. qanqam iſtic non tam moderationis, qàm tolerantiæ exercitium inſinuari videtur, cùm de expuendo, non demittendo illud ſubjiciat. qomodo hydropicos qi curant, aqâ illos os colluere permittunt, qam demittere tamen prohibent. De ſtatuis amplexandis qid voluerit, ex ſupra dictis patet ſatis. Qod eò magis moneo, qia Simplicius iſtic ab Epicteti mente qàm longiſſime aberravit. Vide Ariſtidem *in Eteon. ad l.* 9. §. 29. vide

C &*lib* 9. §. 12.

D *Ἐνεργητικὸν*] ut *ἐυποιητικὸν*, *infrà* §. 14. ſed *ἐνεργητικὸν*, Xylander. optimè, opinor. *ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι*, bifariam poteſt intelligi: vel de eo, qi *occupatiſſimum eſſe ſe ſimulat*, & qi *multis variisqe negotiis diſtineatur*: vel de eo qi *virium roborisqe corporei oſtentandi gratiâ ſeſe exercet*. Nos Anglicè ſic diſtingvimus, ut alterum dicamus, **A man of action**, hoc eſt, *actuoſum*, alterum, **An active man**, qaſi *activum* dixeris. Prioris generis fuit Attalus ille, de qo Martial. *l.* 1. *Epigr.* 80.

Semper agis cauſſas, & res agis, Attale, ſemper:
Eſt, non eſt qod agas, Attale, ſemper agis.

de qo eodem videndus & idem *l.* 2. *Epigr.* 7. Sed & Juridicus ille, de qo feſtivè Chavcerus noſter in *fabulis* ſuis qas *Cantuarienſes* indigitavit,

E

F

A buſier man then he no where there nas:
And yet he ſeemed buſier then he was.

Notat vitium hoc Seneca *Epiſt.* 62. *Simulant occupationes, & avgent, & ipſi ſe occupant*. Notat & Marcus noſter, *infrà* §. 12. ubi morem tangit qorundam, qi, vel cùm ad ſuos ſcriberent, vel ab eis convenirentur, occupationes & negotia prætendere ſolenne habebant. Ad poſterius pertinet, qod de ſtudio athletico verbis proximis dixerat: qò eodem & iſta referri poſſunt. De Marco ſiqidem in iſtis qoqe non infœliciter verſato, ex Caſſio Xi-

G philinus *pag.* 816. *A. Τοσαύτη ἐυεξία ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σῦς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. Principio fuerat tali valetudine, ita ut armis certaret, aproſqe ex eqo in venatione conficeret.* Et Capitolinus. *Amavit pugilatum, luctamina, & curſum: & avcupatus, & pilá apprimè luſit, & venatus eſt. Sed ab omnibus his intentionibus ſtudium eum Philoſophiæ abduxit, ſeriúmqe & gravem reddidit.* De Conſtantio majore Libanius *Orat.* 3. *pag.* 105. *B. Οὐ γὰρ ᾠήθη δεῖν καθήμενος τρυφᾶν, ἀλλ' ἐυθὺς ἀπὸ γραμμῆς ἐνεργὸς ἐδείκνυτο. Non enim exiſtimavit oportere conſidentem delicitari, ſed ſtatim a linea & regalibus actualium vigore virtutum eminuit.* Mox *pag.* 101. *D.* de Conſtantino: *Ἀεὶ πρὸς ἔργοις ἦν*

H *τάς τε χεῖρας καὶ τὸν λογισμόν. καὶ ὅτε ἡμέρας φαείσης, ὅτε νυκτὸς ἐπελθούσης, ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἤλαυνεν, ἢ συναμφοτέρων, ἢ πάντως γε θατέρου. Semper operibus attentam manum & mentem habebat: & neqe jubare exorto, neqe nocte adventante habuiſſet qis dicere illum ceſſaviſſe, avt ab utroqe, avt omnino ab altero.*

Τὸ ἀποσῆναι ῥητορικῆς, καὶ ποιητικῆς] Zeno certè Stoicus, avtore Laërtio *l.* 7. *c.* 23. dicere ſolebat, *μηδὲν εἶναι τῆς ποιήσεως*

ἀλ-

poeticæqe, & dictionis elegantioris studiis abstinuerim. ne togatus intra ædes obambularem, néve ejusmodi alia, qæ fastum resiperent, facerem. epistolas etiam simpliciter scriberem, ad normam scilicet earum qas Sinuessâ ad matrem meam idem ipse dederat. adhæc ut placabilis & reconciliatu facilis es-

λογίας. καὶ τὸ μὴ ἐν [g] στολῇ κατ' οἶκον περιπατεῖν, μηδὲ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν. καὶ τὸ τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν, οἷον τὸ ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἀπὸ Σινοέσσης τῇ μητρί μου γραφέν. καὶ [h] τὸ πρὸς τοὺς χαλεπήναντας καὶ πλημμελήσαντας εὐανακλήτως καὶ εὐ-

[g] στολίῳ Svid.

[h] Inf. §. 15.

ἀλλοτριώτερον πρὸς κατάληψιν τῶν ἐπιστημῶν. *Ad percipiendas scientias nihil inconvenientius esse jam acqisita eruditionis opinione.* qin & idem non *rhetoricam* solùm, sed & *dialecticam* sugillâsse videtur, cùm diceret eodem avtore *c.* 161. Ἐοικέναι τοὺς διαλεκτικοὺς λόγους τοῖς ἀραχνίοις, ἃ καί τοι δοκοῦντα τεχνικόν τι ἐμφαίνειν, ἄχρηστά ἐστιν. *Similes esse rationes dialecticas aranearum telis, qa etsi qid artificiosum indicare videantur, inutiles sunt.* Deniqe, si Cassio Sceptico ab eodem adducto fides, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀπέφαινεν, *artium liberalium orbem integrum inutilem prorsus pronunciavit*: nec Seneca ipse hac in parte à Zenone longè discessisse videtur: qem videas licèt *Epist.* 88. prolixiùs ista disserentem. qanqam εὔχρηστα καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, dixit Chrysippus; nec id omnino diffiteri avsus est Seneca. Cæterùm Marcus, cùm istic, tum & *infrà* §. 17. gratulatur sibi, qòd vel ab istis abstinuerit, vel havd magnos in eis progressus fecerit, utpote qæ animum à gravioribus magísqe necessariis avocaturæ fuissent.

Ἀστειολογίας] Ἀστρολογίας Xylander. Seneca *Epist.* 88. *Venio nunc ad illum, qi cælestium notitiâ gloriatur, &c.* Et Gregorius Nazianzenus *in Hieron. Orat.* 23. *pag.* 414. *A.* Ταῦτα (philosophiæ utiqe præcepta salubria) τῶν συλλογισμῶν καὶ τῶν γραμμῶν, καὶ τοῦ κεχηνέναι πρὸς τοὺς ἀστέρας, ἆρ' οὐ μακρῷ προτιμήσει τις εὖ φρονῶν; Ἐκεῖνο ἐνθυμηθεὶς, ὅτι συναγόντων μὲν πάντων, ἢ γεωμετρούντων, ἢ ἀστρονομούντων, οὐδὲν ἂν ὁ βίος ἡμῶν παρὰ τοῦτο ὠφεληθείη, ὅτι μὴ καὶ τὰ πάντα λυθήσεται. *Hac vero nonne syllogismis, & lineis, biantisqe animi in stellis defixioni multum anteponet, qisqis mente sana fuerit? illud secum reputans, qod si ad syllogismorum conclusionem, vel ad geometriam, avt astronomiam, omnes studium atqe operam contulerint, nihil ea res vita humana profutura sit, qin potius omnia dissolvi ac labefactari necesse erit.* Ego tamen nihil istic movendum censuerim: qùm ἀστειολογία, *sermonis elegantiam* sive *festivitatem* indicet; cujus studium cum Rhetorica ac Poetica aptissimè conjungitur. Seneca *Epist.* 75. ubi orationem, qam Philosopho vult convenire, describit: *Non delectent verba nostra, sed prosint: si tamen contingere eloqentia non solicito potest, avt si parata est, avt parvo constat, assit, & res pulcerrimas proseqatur. sit talis, ut res potiùs qàm se ostendat. Alia artes ad ingenium tota pertinent: hic animi negotium agitur.* Verùm, *eloqentiam* ut aliqâ ex parte admittat, *festivitatem* certè illam sive *urbanitatem*, qæ facetiis jocísqe plurimùm constat, qámqe in oratore probant lavdántqe dicendi magistri, in philosopho Stoicorum gens severa vix ferat. Siqidem illi, ut Laërt. *l.* 7. *c.* 117. in *Zenone.* Αὐστηρούς φασιν εἶναι πάντας τοὺς σπουδαίους, τῷ μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, μήτε παρ' ἄλλων τὰ πρὸς ἡδονὴν προσδέχεσθαι. καὶ ἄλλως δὲ εἶναι αὐστηρὸν, παραπλησίως λεγόμενον τῷ αὐστηρῷ οἴνῳ, ᾧ πρὸς μὲν φαρμακοποιΐαν χρῶνται, πρὸς δὲ πρόποσιν οὐ πάνυ. *Severos ajunt esse sapientes omnes, qod neqe ipsi loqantur ad voluptatem, neqe ab aliis ad voluptatem dicta admittant. Esse avtem & alium severum, qi ad rationem acris vini severus dicatur, qo ad medicamenta potius qam ad propinationem utuntur.* Stobæus *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Αὐστηρὸν λέγεσθαι τὸν σπουδαῖον, καθ' ὅσον οὔτε προσφέρει τινὶ, οὔτε προσίεται τὸν πρὸς χάριν λόγον. *Severum dicere sapientem, in qantum nemini se adjungit, neqe sermonem ad gratiam componit.* Itaqe Epictet. *Enchir. c.* 32. ubi characterem typúmqe certum delineat, qem in congressibus ac conventibus observari postulat, §. 13. Ἀπέστω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν. ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρός σε τῶν πλησίον ἀνιέναι. *Absit illud etiam, ne risum moveat. Nam is ejusmodi locus est, è qo proclivis sit in plebejum morem lapsus: eamqe vim habet, ut tui observantiam facilè apud familiares diminuat.* Marcus ipse *l.* 3. §. 5. Μήτε κομψεία τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω. *Neqe sensus tuos exornet sermonis elegantia.*

Τὸ μὴ ἐν στολῇ κατ' οἶκον περιπατεῖν] *domi neqe vestitu, neqe aliis hujusmodi rebus utendum.* Xylander. qod meritò notat Annotator Lugdunensis. *Qasi verò,* inqit, *domi nudum ambulare oporteat. tu verte, ne domi stolâ fœmineâ, vel talari, qale est Syrma Citharædorum & Scenicorum, utaris. id enim est stola.* Fuit reverâ stola vestis muliebris. unde illud Tullii in Antonium *Philipp.* 2. *Sumpsisti virilem togam, qam statim muliebrem stolam reddidisti.* Et Petronii illud de cinædo; *Qid ille alter, qi toga virilis die stolam sumpsit?* ità enim restituenda trajectione vitiata dictio. Fuerit & *Citharædorum* ac *Scenicorum Syrma*; (qanqam *Syrma* propriè non tam vestis ipsa, qàm pars vestis oblonga, qæ solum verrit, *cavda* qibusdam, nostris train dicta, avt ejusmodi saltem, qalis illa:) at fœmineo amictu, & citharæ dico avt Scenico multò minùs, nec domi, nec foris indutum conspici Marcum nostrum ullo modo oportebat. *Stolam* itaqe (ut nihil dicam de Medorum *stola* peculiariter sic dicta, qam describit Xenophon *Pæd. l.* 8.) laxiùs noster hìc usurpâsse videtur, pro *toga*, sive prolixiore qavis veste, qâ induti in publicum procedere solebant. Aliam enim *domesticam* vestem habebant pleriqe, qi notæ saltem alicujus erant, aliam

A *forensem.* Cicero *de finibus l.* 2. *Avt ut vestitum, sic sententiam habeam, aliam domesticam, aliam forensem.* Cato in *carmine de moribus*, apud Gellium *l.* 11. *c.* 2. *Vestiri in foro honestè, mos erat; domi, qod satis erat.* Plutarchus *Syllâ*; ἐσθῆτα δὲ ἄλλην μὲν οἰκουρῶν, ἄλλην δὲ εἰς ἀγορὰν προερχόμενος. *Vestem aliam, cùm domi maneret, aliam cùm ad forum procederet.* Svetonius *l.* 9. c. 8. de Vitellio: *Subitò à militibus è cubiculo raptus, ità ut erat in veste domestica, Imperator est consalutatus.* De Maximo & Balbino Imperatoribus Herodianus, *l.* 8. *c.* 8. §. 13. Ἁρπάζουσι τοὺς πρεσβύτας, περιῤῥήξαντες δὲ ἃς εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἐσθῆτας λιτὰς, ἅτε οἴκοι διατρίβοντες. B *Senem utrumqe corripiunt, laceratísqe vestibus qas gerebant, vilioribus sanè, utpote domi se continentium,* &c. De Hunnis Ammianus *Hist. l.* 31. *Nec est alia illis domestica vestis, alia forensis.* Itaqe tam domi forensi veste uti, curiositatis ac fastus, qàm foris domestica, ruditatis ac rusticitatis fuerit. Romanis *Forensis Toga.* Nonius *Toga à tegendo dicta, vestimentum, qo in foro amicimur,* qod & *Tectum* dictum antiqis tradit idem ex Titinnii *Geminâ*; (ità restituente Ludovico Carrione *Antiq. Lect. l.* 1. *c.* 11.)

—si rus
Cum scorto instituit ire, claves illicò
Abstrudi jubeo, tecti nè sit copia.

C id est, *Toga rustica,* inqit Nonius: nimis forsan de suo liberalis. siqidem *togam*, qam in foro, sive foris, gestare solebant, Romani (qod Bayfius *de re vestiaria* observat) ubi domum redierant, componere & seponere consveverant: nisi si qi fastuosiores forsan fuerant. Hoc avtem qod à Rustico accepisse se Marcus scribit, potuisse & à Pio patre, observat Clarissimus Casavbonus qem & *visum ab amicis cum privatis vestibus,* (id est, *sine toga, tunicatum tantùm, avt, si frigus esset, panulatum*) *& domestica qadam gerentem,* refert Capitolinus. Verto itaqe, *ne togâ indutus intra ædes obambularem.* narrat enim de se Marcus, non præcipit. Nec illud prætereundum pro ἐν D στολῇ Svidam hìc, ἐν στολίῳ legere. qod *vestem philosophicam* Henricus Stephanus esse vult, *ad stola instar talarem.* Amictus certè istiusmodi usum, tanqam fastus gravitatísqe affectatæ indicium, in Pharisæis notat D. Christus, re eisdem planè cum Marco verbis; τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν. *qi stolis,* sive *togis,* vestibus prolixis ad talos demissis, induti, libenter *obambulant.* Marc. *c.* 12. *v.* 38. & Luc. *c.* 20. *v.* 46. Fastus itidem, sed & mollitiei simul, Flaccus *Epod.* 4. in Mena Pompeji Magni liberto.

Vidésne sacram metiente te viam,
Cum bis ter ulnarum togâ,
E *Ut ora vertat huc & huc euntium*
Liberrima indignatio.

hujus Cicero itidem in Catilinæ asseclis. *Pexo capillo nitidos, manicatis ac talaribus tunicis,* (ità Nonius, *tristis,* meritò exerto, reddit) *velis amictos, non togis.*

Τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν] Seneca *Epist.* 75. Lucilio conqerenti, qòd minùs accuratè scriberet: *Qalis sermo meus esset, si unà sederemus avt ambularemus, illaboratus & facilis; tales esse epistolas meas volo, qa nihil habeant accersitum, nec fictum.* Philostratus item *de charactere epistolico. Epist. ad Aspasiam pag.* 884. Ἐχέτω δὲ τὸ εὔσχημον ἐν τῷ μὴ ἐσχηματίσθαι. F Εἰ γὰρ σχηματιοῦμεν, φιλοτιμεῖσθαι δόξομεν. φιλοτιμία δὲ ἐν ἐπιστολῇ μειρακιῶδες. *Habeat etiam qandam figuram in eo qod non figurata sit. Si enim figurabimus, ingenium ostentare videbimur. Ostentatio avtem in epistola puerilis est.* Qin & idem ex Regibus Marcum asserit in hoc scriptionis genere primas tulisse: πρὸς γὰρ, inqit, τῷ κεκριμένῳ τοῦ λόγου, καὶ τὸ ἑδραῖον τοῦ ἤθους ἐντετύπωται τοῖς γράμμασι. *Siqidem præter limatum in verbis judicium,* (qod de Fabiano Seneca *Ep.* 100. *Electa verba sunt, non captata.*) *morum etiam constantia ac stabilitatis indicia in literis illius elucent.*

Εὐανακλήτως καὶ εὐδιαλέκτως] Locum hunc citat, sed miserè depravatum, Svidas, in vocabulo, εὐανακλήτως, qod ille G exiliter & jejunè nimis συμπαθῶς interpretatur. est vocabulum à re militari petitum. Siqidem τὸ ἀνακλητικὸν, *classicum* dicitur illud, *qo à pugna vel fusorum prosecutione milites revocantur.* qanqam Xenophon etiam de canibus indagatoriis usurpavit in κυνηγετικῷ verbis istis; *pag.* 987. *B.* Τὰ δ' ὀνόματ' αὐταῖς τίθεσθαι βραχέα, ἵνα εὐανάκλητα ᾖ. *Brevia illis nomina indantur, ut revocatu faciles sint.* Hoc est; qæ ad venantis vocem signúmve datum à fera perseqenda facilè revocentur. εὐανακλήτως itaqe ἔχειν, ut Svidas habet, sive διακεῖσθαι, ut Marcus istic, is dicitur, *qi ad classicum illud exavdiendum promptus,* ad pugnam intermittendam sponte suâ proclivis est: qalis Laco ille de qo ad *l.* 3. §. 5. tralaticiè verò, qi ad simultates privatas de- H ponendas solvendásqe facilem sese exhibet, & εὐδιαλλάκτως pariter. qod pro εὐδιαλέκτως Xylander in *Annot.* reposuit. etsi in contextu *alloqii facilitatem exhibendam* verterit. Cæterùm Svidæ codices εὐαναδιδάκτως exhibent. qòd, si verbum istiusmodi alicubi legeretur, pro εὐαναλλάκτως irrepsisse crederem. in-

i ἐυπαιδιδάκτως Svid. ἐυδιαλλάκτως Xyl.
k *L.* 5. §. 36. & *l.* 9. §. 3.
l περὶ [αὐτῶν] vel περὶ [ἄλλων [λαλ. Xyl.
m *L.* 3. §. 9. & *l.* 9. §. 7.

i εὐμαλλίκτως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι, διακεῖσθ. καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι τὸ ἐνοῦντα k ὁλοχερῶς, μηδὲ τοῖς l ἐιλαλεῖσι ταχέως συγκαταπίθεσθ. καὶ τὸ ἐντυγχάνειν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ὧν οἰκόθεν μετέδωκε.

§ 8. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ m ἀ-

sem, adversus eos, qi offensionis cavssam dederint, avt deliqerint aliqid, simulátqe illi in gratiam redire vellent. porrò ut accuratè legerem, nec comprehensione summariâ contentus essem; nec garrulis qibusvis temerè assentirer. huic deniqe debeo, qod Epicteti commentarios legerim, qorum is è domo suâ copiam mihi fecit.

§ 8. Ab Apollonio, ut liber essem; firmumqe ac cer-

ANNOTATIONES.

interim Xylandri emendationi acqiesco. Εὐπαιδίκλητος itaqe καὶ εὐδιαλλάκτως διάκεινται, qi sunt *reconciliatu faciles*. qibus opponuntur οἱ δυσδιάλυτοι Aristoteli *Ethic. l.* 4. *c.* 5. dicti, qi ad offensiones & dissensiones solvendas difficiliùs adducuntur. De re ipsâ præceptum habemus dominicum, *Luc. c.* 17. *v.* 3, 4. ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. *Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.* &c. Sed & Dionis Prusæi monitum non aspernandum *Orat.* 38. *pag.* 474. Μὴ πάσχωμεν ὅμοιόν τι τοῖς ἄφροσι τῶν παίδων, οἱ τινες αἰδούμενοι, μὴ δοκῶσι μάτην ὀργίζεσθαι τοῖς παιδάσιν ἢ ταῖς μητράσιν, ὑ θέλοντας καταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. *Ne patiamur simile qid pueris insipientibus, qi pudore pleni, ne videantur frustra succensuisse patribus matribusve, nolunt facile reconciliari.* Deniqe, ut Seneca *Agam.*

Det ille veniam facilè, cui veniâ est opus.

Ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι] τάχιστα istud non agnoscunt Svidæ codices, & est forsan superfluum. neqe enim tam redeundi in illis, qi læserant, qàm in gratiam recipiendi, in læso, celeritas est, qæ in lavdem eidem cedit.

Καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν] ἀκριβῶς accuratè, *diligenter*, singula pensitando. Cui opponitur mox τὸ ὁλοσχερῶς περινοεῖν, qando *summatim capita duntaxat delibantur & levitèr percurruntur*. Ad Marci mentem planè Fabius *Instit. l.* 10. *c.* 1. *In lectione certius judicium. Lectio enim libera est, nec actionis impetu transcurrit: sed repetere sapiùs licet, sive dubites, sive memoriæ affigere velis.* repetimus *autem & tractamus, & ut cibos mansos ac propè liqefactos dimittimus qò facilius digerantur. ità lectio non cruda, sed multâ iteratione mollita, & velut confecta, memoriæ imitationiqe tradatur.* Et mox: *Sed diligenter, ac penè ad scribendi solicitudinem, legendum est.*

Καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοῆσαι ὁλοσχερῶς] *neqe omnino considerationem summariam satis putandum.* Xylander. *perceptionem*, malim. nam editor Lugdunensis, cur sincerum vas incrustare, vel corrumpere potiùs voluerit, *considerationem accuratam*, pro *summaria* substituendo, nisi Marci mentem invertere & pervertere prorsùs curæ habuit, ariolari nullus possum. Qanqàm τὸ ὁλοσχερῶς in alio planè, qàm qo Marcus hìc usus est, imò contrario prorsus significatu usurpatum, havd rarò deprehendo: Dioscoridi siqidem *lib.* 5. *c.* 82. ὁλοσχερῶς συνθλάσας, uti Marcellus Virgilius vertit, est *penitùs contundere*: sive, ut idem *lib. eodem c.* 92. εἰς ὁλοσχερίσματα μέρη θλάσας, *in minutissimas partes conterere*, sive *confringere*. ut ὁλοσχερίσματα μέρη sint, qæ λεπτομερίσματα idem alibi; & ὁλοσχερῶς κοπίσματα *l.* 2. *c.* 90. qæ λεπτοκοπημένα, *l.* 5. *c.* 85. Veruntamen eodem, qo hic, sensu apud Clementem Alexandrinum reperias, *Strom. l.* 7. *pag.* 766. *B.* Ἀκάθαρτα κἀκεῖνα, ὅσα διχηλεῖ μέν, μηρυκισμὸν δὲ οὐκ ἀνάγει. ταυτὶ γὰρ τοὺς αἱρετικοὺς ἐιδείκνυτας, ὀνόματι μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐπιβεβηκότας. τὴν δὲ τῶν λογίων ἀκριβῆ σαφήνειαν λειτουργεῖν καὶ καθαλαίνειν ἐξαθετοῦντας. πρὸς δὲ καὶ τὰ ἔργα δικαιοσύνης ὁλοσχερέστερον, οὐχὶ ἀκριβέστερον, μετερχομένους. εἶγε καὶ μετέλθοιεν. *Et illa sunt immunda, qa bisfidas habent ungulas, minimè autem ruminant. Hæc enim indicant hæreticos, qi ingrediuntur qidem in nomine Patris, & Filii. accuratam autem eloqiorum declarationem subtiliter exprimere, & in tenues partes comminuere neqeunt, & justitiæ opera pavlò crassius, non autem accuratius & subtilius obeunt, si modo obeunt.* qo loco, qemadmodum & apud Marcum istic, τὸ ἀκριβέστερον καὶ τὸ ὁλοσχερέστερον sibi invicem opponuntur. τὸ ἀκριβοῦν καὶ τὸ λειτουργεῖν, tamen συνώνυμα, ἐκ παραλλήλου ponuntur: cum apud Dioscoridem aliter prorsùs se habeant. Itaqe ὁλοσχερὴς περινόησις est *perceptio summaria & superficiaria*, qæ generatim & confusè facta sit, cui ἀκριβὴς ἀνάγνωσις apud Marcum nostrum, λειτουργία qoqe apud Clementem, qâ singula qæqe etiam minutiora, inter legendum, expenduntur, adversatur. Ità in Sexti Empirici illis *Pyrrhon. Hypothes. l.* 1. *c.* 13. ὡς ἂν ὁλοσχερέστερον εἴποι τις. ὁλοσχερέστερον εἰπεῖν est *generaliùs* & minùs distinctè *loqi*. ità etiam τὸ ὁλοσχερῶς τῷ κατὰ μέρος ἀντιτίθεται, apud Polyb. *l.* 2. *c.* 65. Ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπιπτόντων. *Hi modo per partes, modo confertim omnes simul concurrentes.* Et Epicurus apud Laërt. *l.* 10. in *Epist. ad Herodot.* §. 35. Τοῖς μὴ δυναμένοις ἵκανα τῶν περὶ φύσεως ἡμῖν ἀναγεγραμμένων ἐξακριβοῦν, μηδὲ τὰς μείζους τῶν συντεταγμένων βίβλους διαθρεῖν, ἐπιτομὴν τῆς ὅλης πραγματείας, εἰς τὸ κατασχεῖν τῶν ὁλοσχερεστάτων δοξῶν τὴν μνήμην, ἱκανῶς αὐτοῖς παρεσκεύασται. *Iis, qi neqeunt singula, qæ à nobis de natura scripta sunt, penitus exqirere, neqe majores de his rebus editos libros perscrutari, compendium totius operis fecī, qantum satis esse putavi, ut universarum opinionum memoriam facile tenerent.* Et mox: §. 36. Καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος ἀκρίβωμα πᾶν ἐξευρήσεται, τῶν ὁλοσχερεστάτων τύπων ἐμπεριειλημμένων καὶ μνημονευομένων. *Tum etiam omnis particularis & exacta cognitio invenietur, postqam universales forma comprehensa fuerint, & memoriæ tradita.* qi locus nostrum cum primis illustrat. Siqidem accuratæ fusioriqe rerum tractationi epitomen summa rerum capita tantùm complectentem opponit, sive κεφαλαιωδέστατα ἐπιτετμημένα, ut ipse loqitur. Aliter pavlò, nec multò secùs tamen, τῷ ὁλοσχερῶς Marcus usus videtur *lib.* 4. §. 36. & *lib.* 9. §. 3.

Μηδὲ τοῖς περιλαλοῦσι ταχέως συγκατατίθεσθαι] περὶ [ἄλλων], vel περὶ [αὐτῶν] λαλοῦσι, Xylander. ut vel de *calumniatoribus*, vel de *ardelionibus*, qos Græci περιαυτολόγους, cavtio data intelligatur. Verùm retineri potest istud περιλαλεῖν, ut *blaterones*, garruli, nugacésqe designentur. Aristophanes *concionatricibus.*

Μὴ περιλαλῶμεν.—

Idémqe de Evripide in *Nebulis*, si Laërtio *l.* 2. §. 18. in *Socrate* credimus,

Εὐριπίδης δ' ὁ τὰς τραγῳδίας ποιῶν
Τὰς περιλαλούσας, ὅστος ἐστὶ τὰς σοφάς.
Evripides avtem qi tragœdias facit,
Ejus, qi de omnibus sermones scrit, ope sapientes effingit.

atque ità Svidas adductis etiam Marci ipsius verbis. περιλαλοῦσιν. αὐτὶ τοῦ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. Περιλαλοῦσιν, *supra modum loquntur, garriunt, inaniter loquntur, blaterant.* Hinc περιλαλήματα, vocabulum eidem restituendum, in Καταγλωττίσματα, pro qo perperàm ibi περιλαλείμματα legitur. Sic enim Etymologus: γωμύλματα, περιλαλήματα. Στωμύλματα, *garritiones.* & Svidas alibi, κομψὸν, περίτρανον, περίλαλον. κομψὸν, *perspicuum, garrulum.* Cui suffragatur & qod Scholiastes *ad Sophoclis Antigon.* Κόμψευε, περιλάλει. κομψοὺς γὰρ ἔλεγον, οὓς νῦν ἡμεῖς περπάρους καὶ πολυλάλους φαμέν. Κόμψευε, *garri. Nam κομψοὺς dicebant, qos nos nunc vanos & garrulos dicimus.* qæ novissima lavdans D. Heinsius, in *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 4. περπέρους καὶ περιλάλους legit. Inde & Aristophani in *Ranis Act.* 3. *sc.* 2. *v.* 10. Ἀπεριλάλητος. *Qi garritu non facilè obtundstur.* qod Schol. pessimè, οὐκ εἰδότα λαλεῖν, *loqi nescientem*, est interpretatus. Vide Gellium *l.* 1. *c.* 15. melius Svidas ὃν οὐκ ἄν τις περιλαλήσοι. *qem loqacitate vel superare vel compescere nullus possit.*

Τὸ ἐντυχεῖν] *qòd inciderim.* Casavbonus melius forsan, *nactus sim*; cum non casu fortuito, sed amici hominis Marci commodo prospicientis, beneficio an officio, commentariorum illorum compos sit factus. qo sensu & ἐντυγχάνειν pro *adipisci* usurpatur. Verùm Xylander vertit, *qòd commentarios legerim.* nec spernenda ea versio. siqidem γράμματι ἐντυγχάνειν est *scriptum legere.* Apud Herodianum *l.* 4. *c.* 12. §. 12. Antoninus Severi filius, κελεύει Μακρίνῳ ἀποσάλτι καὶ ἰδιάσαι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι, καὶ εἴ τι ἐκεῖ γοι εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ. *Macrinum jubet, ubi secesserit, literas ad se datas sibiqe in manum traditas, privatim legere, & si qid contineant, qod properato opus sit, id sibi indicare.* atqe ità accipere licuerit etiam in illis Dioscoridis in *Præfat. Oper.* Παρακαλῶμεν δέ σε, καὶ τοὺς ἐντευξομένοις τοῖς ὑπομνήμασι. *Te avtem, & qotqot alii qi commentarios istos lecturi sunt*, tam potest verti, qàm, *qi in eosdem inciderint, vel eosdem nacti fuerint, rogatos volumus.*

Τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασι] Ità in operis *proœmio* indigitat Arrianus ipse *Dissertationes Epicteti*, qas diligentiæ illius debemus. Idémqe qod havd perindè vulgò innotescit, *Enchiridion* qoqe concinnavit ex ejusdem *dictis collectaneis*, qod ex *epistola* ad Masgalenum qendam, cui commentarium illum inscripsit, constare monet Simplicius in *prolegomenis* ad eundem. Verùm periisse videtur *epistola* illa, una cum Philosophi ipsius *vita*, qam & prolixè descripsisse Arrianum eundem ex eodem avtore discimus: qi cum Epicteto superstes fuisse videatur, & post obitum ejusdem tum *dissertationes dictaiqe collectanea*, tum & *historiam* illam conscripsisse, havd fit probabile, qòd Svidas refert, Epictetum ipsum ad Marci imperium pertigisse. Vide *ad l.* 7. §. 19. & *l.* 8. §. 31.

§ 8. Ἀπολλωνίου] *Usus est & Apollonio Chalcedonio* (Chalcidensi, Salmasius & Casavbonus. qanqam & Evsebius Χαλκεδόνιον.) *Stoico Philosopho.* Julius Capitolinus. qi & in imperatoriam dignitatem jam adscitum ad domum Apollonii discendi cavsâ ventitasse testatur. De eodem idem in *Pio: Cùm Apollonium, qem Chalcide acciverat, ad Tiberianam domum, in qa habitabat, vocâsset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atqe ille dixisset, Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum; risit eum, dicens, Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam venire, qàm à domo sua in palatium: cujus avaritiam etiam mercedibus notavit.* Qin & Lucianus eundem à Dæmonacte Cynico per-

certum citra fluctuationem omnem consilii ingenii-qe tenorem retinerem: neqe aliud qicqam, vel minimum, præter rationem solam, intuerer: ut idem semper essem, in doloribus acerrimis, in liberorum amissione, in morbis diuturnis. adhæc, qòd in ipso, tanqam in exemplari vivo, evidenter cernere licuit,

ναμφιβόλως ἀκύβευτον. καὶ ὁ σπεύδων μηδενὶ ἄλλῳ προσέχειν, μηδ' ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τὸν λόγον. καὶ τὸ ὁ ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀληθείαις ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. καὶ τὸ ὁποῖος ἦν ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς ἐν παραδείγματος ζῶντος ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύνα-

n Inf. §. 16. & l. 3. §. 6. & l. 2. §. 16.

o Inf. §. 16. & l. 11. §. 21.

τον.

ANNOTATIONES.

perstrictum meminit, cùm de ipso ac comitatu ejus ad Imperatorem proficiscentis, per ludibrium diceret, *En Apollonium & Argonautas ejus*: qasi vellus avreum petiturus, hoc est, qæstûs cavssâ, se ad avlam regiâm conferret. Hunc avtem Apollonium *Nicomediensem* Dio cur dicat, alii disputant. Ac fieri potest ut *Arriani* nomen interciderit, qem & *Philosophum* vocat Evsebius, & *Nicomediensem* fuisse testatur, & inter Marci nostri magistros recenset. Cæterùm Apollonius idem hic esse videtur, qem Epiphan. *l. 2. Tom. 1. Hær. 56. §. 1.* Ἀντωνίνου ἑταῖρον, *Antonini familiarem* vocat, & à qo Bardesanem de fide deserenda frustra solicitatum refert.

A

Ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον] De hoc ipso, inter alia, loco, cùm clarissimum virum dominum Claydium Salmasium, cui ob operam in hoc opere defungendo lubentissimè ac candidissimè præbitam, plurimùm debere me semper agnoscam, per epistolam consuluissem, is in hæc verba responsum dedit; Τὸ ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. *hominis est qi certo semper proposito & consilio res agit; qi non fluctuat in deliberatione sua, nec qicqam incertis fortunæ casibus eorum qæ acturus est committit: qod qi faciunt, κυβεύειν τοῖς πράγμασι Graci eos dicunt.* τὸ ἀκύβευτον igitur in eo est, *qi nihil aggreditur, nisi cujus certus est futurus eventus.* Κυβεύειν ἐν τῷ βίῳ *Graci dicunt, qi vitam suam periculis exponunt.* Κυβεύειν & κύβον ἀναρίπτειν πολέμῳ, *ille dux vel Imperator dicitur, qi prælium cum hoste committit, de exitu securus, qem fortuna commendat. Incertus avtor apud Svidam:* Τῷ στρατηγῷ ἀδύνατα ἔχοντι κύβον ἀναρίψαι πολέμῳ τοιούτῳ. *Cum Imperator de tanto bello aleam jacere non posset. Polybius apud eundem:* Οἱ μὲν ἀλογισίαν καὶ μανίαν ὑφεῖναι, τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κυβεύειν τῷ βίῳ. *Illi qidem temeritatem & insaniam esse dicebant temerè caput objicere periculis, & de vita aleam jacere. qod ipse exponit,* Παραλόγως τι πράττειν καὶ ῥιψοκινδύνως. *Præter rationem, & magno cum periculo aliqid facere* (qibus adjici potest, qod Svidas idem: Κυβεύω, κύβον εἰς κίνδυνον προπηδῶ. μὴ παραβάλλεσθαι, (καὶ) κυβεύειν τῷ βίῳ. *Aleam jacio. In periculum præceps ruo: ut, non temerè periculum adire, & tanqam aleam de vita jacere.* Et rursus, Ἐγκυβερνᾶν τοῖς πράγμασι, τὸ ῥιψοκινδύνως τι πράττειν, καὶ ἐπιλέγειν, ἐρρίφθω κύβος. *Temerè & cum periculo res aliqas facere, & postea dicere, jacta sit alea.* qod tamen ad τὸ κυβιστᾶν, κυρίως τὸ ἐπὶ κεφαλῆς ῥίπτειν, τὸ κυβιστᾶν, *proprie in caput saltare, in caput deferri,* rectiùs ille retulitlet) *qi certâ itaqe ratione omnia agere instituit, is τὸ ἀκύβευτον habet.* Κυβεία *etiam ἀνθρώπων eodem sensu usurpatur ab Apostolo eo loco qem notâsti.* (simul enim de loco illo *Ephes. c. 4. v. 14.* qæsieram) *puerorum enim ætas improvida, qi nondum certa rationis usum habent, pavlo momento huc & illuc impellitur.* Κυβείαν ἀνθρώπων *Apostolus appellat actiones hominum temerarias & fortuitas, qæ nullo certo consilio explicantur. Veteres tamen κυβείαν πανουργίαν interpretati sunt. qod minùs placet. nam de πανουργίᾳ sequitur statim. Eò referenda hæc Svidæ glossa.* Κύβεια, πανουργία. *Interpres qòqe Arabs exponit,* جل ودهاء *qod est fallacia & astutia, certè in ludo tesserario, τῶν κύβων, ut veteres sic ludebant, non solùm fortuna locum habebat, sed etiam ars, cùm id qod malè ceciderat ex tesserarum jactu, arte corrigebant; ut ex Platone & aliis avctoribus explicavimus ad historiam Augustam.* Hæc vir ille illustrissimus. Cujus verbis novissimis & illud adjici potest, non artem solam in jactibus disponendis, sed fravdem etiam in procurandis, in eo ludi genere freqenter nimis intervenire: qò & Apostolus forsan respexerat. Eò certè loci, more ipsi non insolente, ἠπορικῶς πάνυ, metaphoras, tanqam tessellas qasdam, orationi suæ varias intexuit. prima est à puerulis ducta, qos pomis, crepundiis, rebus leviculis qibusvis pellicias facilè & traducas qo ipse velis. altera à navibus, qæ ἀναρμάτους, & *justo fine pondere labant,*

B

C

D

E

F

Perqe mare instabiles nimiâ levitate feruntur,

ut Naso *Metam. l. 2.* tertia, posteriorem hunc si admittimus sensum, ab astutiâ ac fravdibus aleatorum, qibus ludi ignaris avt improvidis facilè imponunt; prout Lysandri dictum celebre illud docet, qod qidam tamen Philippo Macedoni, ut Ælianus *l. 7. c. 12.* alii Dionysio majori, ut Plutarchi nomine avtor *de Fortun. Alex. l. 1. pag. 330. E.* tribuunt; Τοὺς μὲν παῖδας κύβοις καὶ ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ῥήμασι καὶ ὅρκοις ἐξαπατᾶν δεῖν. *Pueros tesseris & talis, viros verbis & jurejurando oportet circumvenire.* Plutarchus in *apoph. Lacon. 53.* & in *Lysand. pag. 437. C.* & *Sympos. l. 9. c. 20.* & Dio Prusæus *Orat. 74.* itaqe κυβείαν, Erasmus *versutiam*; Avgustinus *illusionem* reddidit *de Civit. Dei, l. 22. c. 18.* Apostolus ipse forsitan per πανουργίαν expositum volebat. Ad eum avtem Apostoli locum respexisse videtur Clemens Alexandrinus in *Hortat. pag. 9. C.* ubi mysteria exotica appellat, μανικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφίσματα, καὶ πλάνης ἀκράτου κυβευτήρια, *insana hominum infidelium commenta & erroris inconsistentis qasi aleam & sortis officinam.* qæ verba novissima cùm exscriptorum incuria exciderint, ex Evsebio *præparat. l. 2. c. 3.* Clementi sunt restituenda. Verùm de loco Apostoli viderint eruditi: Marci mentem qin vir literatissimus clarissimè explicaverit, ambigi vix potest.

G

H

Πρὸς μηδὲν ἄλλο βλέπειν] Vide *supra ad §. 7.* ex Epicteti *l. 3. c. 12.* Idem *Enchir. c. 50.* Σωκράτης ὕτως ἀπιστελείσθη, ἐπὶ πάντων προάγων ἑαυτὸν, μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων, ἢ τῷ λόγῳ. *Itaqe Socrates in eum evasit qi fuit, cum in omnibus se ipse promoveret, cùm nemini auscultaret nisi rationi.*

Μηδ' ἐπ' ὀλίγον] Vide *ad l. 3. §. 6.* Synesius *de providentia.* Ὥσπερ δὲ ὁδὸν ἡ πρώτη σχίζα καλαβραχὺ διεστῶσα, προϊοῦσα πλέον ἀεὶ τι ποιεῖ, καὶ τελευτῶσα καλαντῶσιν εἰς πλεῖστον τὸ ἀνλικείμενον. ὕτως ἴδοι τις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν νέων γιόμενον, καὶ τὸ σμικρὸν εἰς διαφορὰν, πλεῖστον ἀφίστησι προιόνλας. *Sed ut primum viarum divertium, sensim diductum, protracto ulterius discrimine, in longissimum tandem intervallum desinit, ita & in pueris accidit, & vel minima studiorum disparitas, progredientes illos plurimum, a se invicem dissociat.*

Ἀεὶ ὅμοιον] Vide *infrà ad §. 16.* Seneca *Epist. 10. Maximum hoc est & officium sapientiæ, & indicium, ut ipse ubiqe par sibi idemqe sit.* De Marco nostro Dio *l. 71.* Ὅμοιος διὰ πάντων ἐγίνετο, καὶ ἐν οἷσπερ ἠλλοιώθη. *Sui similis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit.* qod est illi argumentum, ὅτι οὐ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε. *Qod nihil simulatè, sed omnia ex virtutis præscripto egit.* ὕτως, inqit, ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. *Itaqe verè suis vir bonus, nec qicqam simulatum habuit.* De eodem Svidas. Ἐκ πρώτης γὰρ ἥβης τῆς ἡλικίας ἐυσταθῆτι καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, ὥστε καλὰ δέος, ὕτε καθ' ἡδονὴν τραπεὶς τὸ πρόσωπον ἄφθη ποτέ. *Cum enim jam a prima ætate constantem & qietam vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter morum, neqe propter lætitiam vultu mutato unqam est conspectus.* Capitolinus item, *Erat ipse tanta tranqillitatis, ut vultum unqam mutaverit mœrore vel gavdio.* Et Avrelius Victor. *A principio tranqillissimus, adeò ut ab infantia* (*in infantia* qoqe Eutropius) *vultum nec ex gavdio, nec ex mœrore mutaverit.* Cui geminum de Socrate marito suo Xanthippe dictum refert Ælian. *l. 9. c. 7.* Ὡς ὅμοιον ἦν τὸ τῦ Σωκράτους πρόσωπον, καὶ προϊόντος ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ἐπανιόντος αἰεὶ θεᾶσθαι. *Socratem eodem vultu, sive domo egrederetur, sive rediret domum, videri.* qod de eodem Epictetus *Dissert. l. 3. c. 5.* Τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν καὶ εἰσφέρειν. *Eodem semper vultu egredi & ingredi.* & *l. 1. c. 25.* Ἓν ἔχων πρόσωπον ἀεὶ διατέλει. *Eodem semper vultu fuit.* Plinius *l. 7. c. 19. Ferunt Socratem clarum sapientiâ, eodem semper visum vultu, nec avt hilaro magis avt turbato.* Hinc Seneca *Epist. 104.* ubi Socratem *senem perpessitium, per omnia aspera* (qæ & recenset qàm plurima) *jactatum dixerat: Hac,* inqit, *usqe eò animum Socratis non moverunt, ut nè vultum qidem moverint. illam mirabilem lavdem & singularem usqe ad extremum servavit; non hilariorem qisqam, non tristiorem Socratem vidit. æqalis fuit in tanta æqalitate fortunæ.* Idemqe *de ira l. 2. c. 6. Qid indignius, qàm sapientis affectum ex alterna pendere nequitia? desinet ille Socrates posse eundem vultum domum referre, qem domo extulerat.* De Socrate tamen Hieronymo fidem non faciunt. Sic enim *adv. Pelag. l. 3. Eundem semper vultum habere non possumus, qod de Socrate falsò Philosophi gloriantur, qantò magis animum?* Erasmus in *Annot.* ad eundem. *Is agelastos est dictus, semper eodem vultus habitu, nec alio fuit, cum ebiberet cicutam, qàm qo solebat vinum bibere.* De Alexandro Mammææ filio, Lampridius; *Fronte semper pari, & latus ad omnia.* De setale qidpiam pollicetur Flaccus *ad Florum, l. 2. Epist. 2.*

—ego utrùm
Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus & idem.

Qanqam de Marco Dio refert, qod Favstinæ uxoris mortem *ἰσχυρῶς ἐπένθησε, vehementiùs luxerit: πλέον ἢ προσῆκεν, plus qàm convenerat*; Julianus, qi hoc nomine Marcum notat in *Symposio.* & Capitolinus, qòd *educatorem suum mortuum fleverit*; unde *cùm ab avlicis ministris notaretur ab ostentatione pietatis*, dixerit Pius, *Permittite illi, ut homo sit; neqe enim vel philosophia, vel imperium, tollit affectus.* ut in hoc saltem vel Apollonio, vel Socrati dispar videatur. Verùm Dio de animi moderatione sinceritateqe minimè fucatâ, non de affectibus istiusmodi, locutus videtur. Capitolino qi secum constare possit, ipse viderit. Cæterùm Svidas, vel alius qis apud Svidam, Apollonio Tyanensi tribuit, qæde Chalcidensi Marcus istic, in Ἀεί. Ἀεὶ χρὴ τὸν σοφὸν εἶναι ὅμοιον, ἐν ἀληθείαις ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις, οἷος ἦν Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. *Semper oportet sapientem sibi esse similem, in doloribus acutis, in amissione liberorum, in longis morbis. Qalis fuit Apollonius ille Tyaneus.* Ad qem locum Portus mirum in modum, sed incassum, se torqet.

Ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος] Ennodius, *l. 1. Ep. 1. Domi habes, unde adhortationis mea viva sumis exempla.* Qam avtem

pInf. §. 16. qL. 4. §. 26.

τὴν μ ὲ αὐτὸς σοφοδρότατός τε εἶναι καὶ ἀνεμπόδιστον. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχερανθῆναι. καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον r σοφῶς ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγεμόνων τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὸν ἐπιέχειαν τὸν περὶ τὸ συγχωρῆσαι τοῖς ἰσοπαροῦσι, καὶ τὸν ἀνεπίφθονον τῷ μαθεῖν πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μήτε ἐξητημένων διὰ s ταῦτα, μήτε ἀναισθήτως παραπεμπομένας.

r σοφῶς F. Jun.

s ταύτας. Jun.

§ 9. Παρὰ Σέξτου, τὸ t εὐμενὲς. καὶ τὸ σχέσιν

t L. 3. §. 4. & l. 9. §. 11. & l. 11. §. 9.

possè eundem, prout occasiones se dabant, & vehementissimum & remissum esse. sed & qòd in disciplinis tradendis nevtiqam morosè se gereret: qódque hominem viderim, qi peritiam suam & in theorematibus tradendis solertiam, bonorum suorum minimum existimare se, palàm faceret. ab isto didici, & qo modo beneficia, qæ dicuntur, ab amicis accipere oporteret, ut nec acceptis obnoxius fierem, nec citra sensum tamen omnem transmitterem.

§ 9. A Sexto, benevolum erga alios affectum: familiæ

ANNOTATIONES.

vim habeant *viva exempla* ista, docet Seneca *Epist.* 6. *Plus tibi*, inqit, *viva vox, & convictus, quàm oratio proderit. iurem præsentem venias oportet. primùm, qia homines amplius oculis quàm auribus credimus. deinde qia longum est iter per præcepta, breve & efficax per exemplа. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodò audisset. Vita ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, utrùm ex formula sua viveret. plus Plato ex moribus quàm ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyænum, magnos viros, non schola Epicuri, sed contubernium fecit.* Itaqe Aristides in *Alex. Epitaph.* ex Platone, *Phædr.* concludit *Tom. 1. p. 153.* Παιδιὰν εἶναι δεῖν τὸ ἐν τοῖς γράμμασι, πρὸς τὰς ὁμιλίας αὐτὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Ludicra videri sapientum scripta pra ipsorum colloqiis.*

Ὅτι δύναται ὁ αὐτὸς σοφοδρότατός τε εἶναι, καὶ ἀνεμπόδιστος] *posse eundem & vehementissimum esse, & remissum esse.* pro rerum scilicet in qibus versatur, varietate. qod de Pio *infrà*, §. 16. De patre suo Gregorius Nazianzenus in *Epitaphio.* Ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς, ἥμερος μὲν, εἰ καί τις ἄλλος. ἐναργὴς δὲ, κατὰ τὸ ἥμερον, δύο γὰρ τούτων ὡς τὰ πολλὰ μαχομένων ἀλλήλοις καὶ ἀντικαθισταμένων, ἀπλότητος καὶ τραχύτητος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἥμερον ἰσχούσης μετὰ τῶν ἀπραγμάτων, τῆς δὲ τὸ πρακτικὸν δίχα τοῦ φιλανθρώπου, ἑκατέρου συμβάλλοντος ἀμφοτέροις. πράττων μὲν, ὡς αὐτουργὸς, μετὰ τῆς ἡμερότητος. ὀφίσκου δὲ, ὡς ἀπράγμων, μετὰ τῆς εὐτελείας. " *Verum idem ipse & lenis & placidus, ut si qis alius, erat, & ad agendum peraqe aptus & appositus. Qamvis enim ha duo res ferè inter se pugnent & opponantur, simplicitas nimirum & asperitas, alteraqe mansuetudinem cum inertia conjunctam habeat, altera rebus qidem gerendis apta sit, verùm humanitate careat, at in illo tamen mirificè hæc duo in unum convenerunt, nempe ut & tanqam asper & vehemens rebus gerendis incumberet, & tanqam à rebus gerendis alienus sese cum industria submitteret.*

Τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχεραναθῆναι] *ut in percipienda doctrina me non morosum præberem.* Xylander. tanqam in differentes avdiendo morositatem eam notaret, qam in avditoribus havd pavcis obsevat multisqe exagitat Plutarchus *lib. de avdiendo.* at Casavbonus cui assentior potiùs, *in disciplinis tradendis morositatem omnò immunem* vult intelligi; utpote qi avdientium ac discentium, vel importunitate, vel incapacitate, nevtiqam offenderetur. Siqidem ut ex Philemone Comico Theophilus *ad Autolyc. l. 3.*

> Χαλεπὸν ἀκροατὴς ἀσύνετος καθήμενος·
> Ὑπὸ γὰρ ἀνοίας οὐχ ἑαυτὸν μέμφεται.
>
> *Molestares est fatuus avditor sedens:*
> *Se namqe pra stupore non redarguit.*

Vide *infrà* §. 9. Τὸ ἀνεπιτήδευτον τῶν ἰδιωτῶν.

Καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σοφῶς] *Sed circumspicerem de homine.* Xylander. ut cum clavsula priore cohæreat. qod non videtur. *exemplar verum hominis.* Casavbonus ad verbum, & *qòd viderim hominem.* pro σοφῶς avtem σοφῶς legendum conjicit doctissimus Junius. utrumlibet constare poterit. vel qòd *manifestè* id is sentire se ostendebat, vel qòd *sapienter* agebat, qòd id *sentiret.*

Ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγεμόνων τὴν ἐμπειρίαν] Eodem sensu Heraclitus apud Laërt. *l. 9. §. 1.* Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην. *Multa peritia mentem non docet. Hesiodum siqidem docuisset & Pythagoram.* Qod Philosophi dictum ab Ambrosio Camalduno Laërtii interprete pessimè acceptum; à Gellio, cujus codicibus jam diu excideràt, in *præfatione* operis adductum, restituit simul explicátqe Salmasius *Exercit. in Solin.* Apud Athenæum *Dipnosoph. l. 13.* seciùs pavlò sic effertur; Πολυμαθὴ νόον ἔχειν, οὐ διδάσκει. qo loco etiam Hipponis Athei, & Timonis Phliasii in eandem ferè sententiam dictum refertur, qo pronunciatur,

> Πολυμαθημοσύνης μὲν ἕνεκα πανυστέρου ἄλλο.

Clemens itidem *Stromat. l. 1.* ubi Platonis illud, tanqam ex *Democdoco*, qod in Ἐραστῆς, legitur, (ubi Socrates πολυμάθειαν aliud à *philosophia* esse multis contendit) adduxisset; Μὴ δὴ ἡγῇ τὸ φιλοσοφεῖν λέγειν, περὶ τὰς τέχνας κυκλάζοντα ζῆν, οὐδὲ πολυμαθοῦντα, ἀλλὰ ἀλλό τι. *Nec existimes me dicere philosophari, in artem incumbentem vivere, nec multa discere appetentem, sed aliud qid.* Subjungit, Ἤδει γάρ, οἶμαι, ὡς ἄρα ἤδη πολυμαθῆ νόον ἔχοι. ὁ διδάσκει καθ' Ἡράκλειτον. *Sciebat enim, ut existimo, eum multarum rerum scientem jam habere mentem, qod docet, ut est Heraclitii sententia,* qem locum, cùm sit depravatissimus, ex

A M. S. Heschælius legendo, ὡς ἄρα πολυμάθειαν νόον ἔχειν, ex parte satis fœliciter restituit; sed mendum omnium fœdissimum intactum reliqit. legendum ergò, Πολυμάθεια, νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. atqe ità fortasse etiam Athenæus scripserat. Denique tanqam Democriti idem ferè laudat Stobæus *Tom. 2. tit. 4.* Πολλοὶ πολυμαθίης, νόον οὐχ ἔχουσι. qod apud nostros vulgari dicterio est celebre, *Peritissimos qasqe non & prudentissimos esse.* The greatest clarks are not alwanes the wisest men. Cæterùm Apollonius bonorum suorum minimum censet, qod alii in se summum reputant: hi verò inane prorsus ac futile qiddam pro-
B nunciant. Vide *infrà* §. 9. Τὸ πολυμαθίης ἀπεπιφάτους. *Vanè citra ostentationem eruditus.* Optimè verò sive Democritus, sive Heraclitus (alterius enim dictum esse nullus ambigo, etiamsi nomen nullum adscriptum extet) apud Stobæum *tit.* 34. Πολυμαθίη κάρτα μὲν ὠφελίην, κάρτα δὲ βλάπτει τὸν ἔχοντα. ὠφελίην μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα. βλάπτει δὲ τὸν ῥηϊδίως φαντεῦσθαι πᾶν ἔπος, καὶ ἐν παντὶ δήμῳ. *Multarum rerum cognitio aut valdè juvat, aut valdè ladit habentem. Juvat qidem virum dextrum & commodum: ladit verò illum, qi facilè genevis sermonem, & apud qosvis eloqitur.* Nec dispar Aristippi illud avtore Laërtio *l. 2. c. 72.* Ἐπὶ πολυμαθίας συμπνομένης. Ὥσπερ οὐχ οἱ πλεῖστα ἐσθίοντες καὶ γυμναζόμενοι ὑγιαίνουσι μᾶλλον τῶν τὰ δέοντα προσφερομένων. ὥστε οὐχ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα διαγινώσκοντες, οἱσὶ σπουδαῖοι. *Glorianti cuidam qod multa didicisset: sicuti non qi plurima comedunt & exercentur, melius valent qam qi sumunt necessaria, ita non qi plurima, sed qi utilia legerunt, studiosi habendi sunt & eruditi.* Porphyrius denique *de abstinent. l. 1. §. 29.* Ὅτι ἔστιν ἡ ἐνδαιμονικὴ ἁπλῆ θεωρία, λόγων ἄφροσις, καὶ μαθημάτων πλῆθος, ὡς ἂν τις φήσειε.--Ὅταν γὰρ ὑδὸν ἂν ἐκάλυεν τὰς πᾶν μάθημα συνάγοντας, ἵνα εὐδαίμονες. νῦν δ' οὐχ ὅπως πᾶν μάθημα ὑ συμπληροῖ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' ὑδὲ τὰ περὶ τῶν ὄντως ὄντων, ἐὰν μὴ προσῇ, καὶ ἡ κατ' αὐτὰ φυσίωσις καὶ ζωή. *Contemplatio illa, qa beatos nos*
D *efficit, non est sermonum conglomeratio, & disciplinarum multitudo, veluti qis existimaret.— Ita enim nihil prohiberet, qò minus iis essent fælices, qi omnes disciplinas comprehendunt. Jam verò nullo modo etiam scientiæ universa contemplationem illam perficiunt, neqe illa qa versantur circa verè entia, nisi etiam adsit natura nostra secundum eas conformatio & vita.* Avdiant Christiani, ab ore hominis nomini Christiano infesti, dogma sanè Christianissimum.

Πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας] τὰς δοκούσας χάριτας, sicut *infrà* §. 16. Τὰς δοκούσας τιμάς. *Honores qi habentur.* & *l. 4. §. 3.* Τῶν εὐφημεῖν δοκούντων. *Eorum, qi favere videntur.* qia hoc loco multa vulgò habentur, qæ Stoici eo nomine
E nevtiqam digninda censent. Ars est qædam in beneficiis dextrè tam accipiendis, qàm & largiendis. Plutarchus *de Socrat. genio. pag.* 582. *E.* Ἡ χάρις οὐχ ἧττον διαμένη τῷ λαμβάνοντος ἢ τῷ διδόντος, εἰ ἀμφοῖν τελειῶται πρὸς τὸ καλόν. ὁ δὲ μὴ δεξάμενος, ὥσπερ σφαῖραν ἐν φερομένην, κατάσχοιεν ἀτελῆ πεσοῦσαν. *Gratia non minus accipiente qàm dante opus habet, ab utrisqe perficitur ad pulcritudinem. Qi verò non accipit, tanqam pilam rectè objectam dedecorat decidentem frustra.* Eandem imaginem aliò transtulit Plutarchus idem in *lib. de avdiendo pag.* 45. *E.* Ὥσπερ ἐν τῷ σφαιρίζειν τῷ βαλόντι δεῖ συγχινήσαντα εὐρύθμως φέρεσθαι τὸν δεχόμενον. ὥστε ἐπὶ [τῶν λόγων ἰσί τις εὐρυθμία καὶ
F περὶ τὸν λέγοντα, καὶ περὶ τὸν ἀκροώμενον, ἂν ἑκάτερος τὸ προσῆκον αὑτῷ φυλάττῃ. *Quemadmodum in pila ludo, qi excipit, jacienti se motibus corporis concinnè solet accommodare: ita inter dicentem qoqe & auditorem, si uterqe officium suum tueatur, qadam est proportio.* Seneca *de benefic. l. 2. c. 17. Volo Chrysippi nostri uti similitudine de pila lusu: qam cadere non est dubium aut mittentis vitio, aut accipientis. tunc cursum suum servat, ubi inter manus utrinsqe, aptè ab utroqe & jactata & excepta, versatur.* Lavdat hoc nomine Lacedæmonios apud Herodotum *l. 4. pag.* 282. D. Anacharsis, τοῖσι δὲ εἶναι μέγιστα σωφρόνως δοῦναί τε καὶ δέξασθαι λόγον. *Illis solà rationem habent dandi & accipiendi prudenter.*

Διὰ ταῦτα] D. Junius vult ταῦτας, χάριτας scilicet.

§ 9. Σέξτου] *Avdivit & Sextum Charonensem Plutarchi nepotem.* Capitolinus & Eutropius. ἀδελφιδῆ. Eusebius. τὸν ἐν Βοιωτίᾳ. Dio. Svidas & Philostratus in *Herode.* Qæri forsan possit an idem sit, qi Pyrrhonias opiniones scripto propugnat. negant in *Plutarchi vit. c. 5.* Rualdus, & *ad Histor. Aug.* Salmasius, qi & Sexto Afro istud tribui monent. negat & *ad Histor. eand.* Casavbonus. qi *ad Laërt. vit.* tamen secus statuerat.

Οἰκεῖ

miliæ affectu paterno administratæ specimen: de vita naturæ convenienter instituendâ cogitationem: gravitatem item nevtiqam personatam: &

δειγμα ϛ οἰκιᾳ ϛ πατρονομευομένῃ. καὶ τὴν ἔννοιαν ϛ [v] κϛ φύσιν ζῆν. καὶ τὸ [x] σεμνὸν ἀπλάστως. καὶ τὸ ἀσχα-

[v] Inf. §. 17. & l. 3. §. 4. & l. 4. §. 49. & l. 5. §. 29. & l. 7. §. 55. & l. 10. §. 15. & l. 12. §. 32.
[x] Lib. 2. §. 5. & l. 9. §. 29.

ANNOTATIONES.

Οἰκιᾳ τῷ πατρονομευμένῃ] *domus ad arbitrium patrisfamilias instituta.* Xylander. qo ferè sensu Svidas. Πατρονομέμενοι, *οἱ τοὺς παρὰ τῶν πατρώων παραδεδομένους νόμους τηροῦντες.* Πατρονομέμενοι, *qileges a patribus traditas observant.* nisi qòd hîc ad majorum jam defunctorum, illic ad superstitum adhuc parentum leges vivitur. Ità certè Plato primos mortales ait, *de leg. l. 3. pag. 806. B.* Ἕπεσθαι καὶ τοῖς πατρικοῖς νόμοις ἑπομένους, *institutis legibúsque patriis vixisse.* móxqe ubi de Cyclopibus Homeri illud ex *Odyss. l. 112.* lavdaverat,

—— θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
Παίδων ἠδ' ἀλόχων.
—— *jus suum dat unusqisque*
Liberis atqe uxoribus.

à *patrio* hoc regimine *regium* dicit *ibidem D.* profluxisse, in qo scilicet primo ætati honos ille deferebatur, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἑπόμενοι, καθάπερ ὄρνιθες, ἀγέλην ἐποίησαν, πατρονομούμενοι καὶ βασιλέων πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενοι. *Ex eo qod principium ex patre matreqe sumpserunt, qos qidem qasi aves secuti gregem unum conficiunt, patris voluntate pro lege utentes, & regno omnium justissimo gubernati.* qem locum Svidas, opinor, explicare volebat. Verum meliùs Casavbonus *domum patrio affectu gubernatam* intelligit: in qa Dominus domus, etiam qoad servos & famulos, non titulo tenùs tantùm, sed re verâ, paterfamilias exiit. non eâ qidem ratione, qâ Martiali, *l. 1. Ep. 85.* qia

Domumqe & agros implet equitibus vernis,
Pater familiæ verus est Qirinalis:

Sed qâ Seneca ex majorum mente monet, *Epist. 47. Vide*, inqit, *qam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint. dominum patrem familiæ appellarunt; servos, qod etiam in mimis adhuc durat, familiares.* Verus ergò pater familiæ, qi & erga servos paterno more se gerit. Plinius *l. 5. Ep. 19. Est mihi semper in animo, & Homericum illud Odyss.* Πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, *& hoc nostrum, paterfamilias.* Tertullianus *Apologet. c. 34. Gratius est nomen pietatis, qàm potestatis: etiam familia magis patres, qàm domini vocantur.* Cæterùm frustra vocantur, nisi nomini suo reipsa respondeant. Qalem avtem hic Marcus Sexti domum, tale Dionysii regnum voluit esse Dio, σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ μετ' εὐμενείας πατρονομέμενον, *in qo moderatione & justitiâ velut parenti præstanda benevole illi subjecti præstarent.* Plutarchus *Dione p. 962. B.* Atqe hoc est qod in Ulysse suo celebrat Homerus *Odyss. ϛ. v. 47.*

Τοῖς δ' ἐσσὶν βασίλευε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
Ipsis imperabat: pater avtem velut mitis erat.

& *ibidem v. 234. & ε. v. 12.*

Λαῶν οἳσιν ἄνασσε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
His, qos rexit, mitis erat populis, patris instar.

Ad illud avtem Homeri oculum habuit Libanius *Orat. 14. pag. 421. D.* ubi narrat se de Florentio Cilices qosdam percontatum, εἰ μέμνηται τῶν περὶ Ὀδυσσέως εἰρημένων Ὁμήρῳ, καὶ ὅτις ἦν πρὸς τοὺς Ἰθακησίους, *numqid meminissent eorum, qæ de Ulysse apud Homerum dicta sunt, & qalisnam apud Ithacenses extiterit.* ab eis responsum retulisse, his verbis, qæ qo mentem genuinam indicem, subjicio: καὶ λίαν ἔφασαν. καὶ ὅτι δεῖν ἡδέως, ὅτε πλήσειεν. ubi δεῖν ἡδέως illud cum vitiosum esse avtumaret Vir doctissimus Fredericus Morellus, ἡδέως expuncto, ἥδεσθαι substituit: vertitqe, *illi admodum se meminisse dixerunt, & neqe opus esse lætari, neqe ferire.* qæ sanè verba qid sibi velint, Oedipo aliqo, qi explicet, opus est. mitto qod *ipsos meminisse* refert, lapsu gemino cum eo, qo εἰ μέμνηται antè verterat, *numqid meminissent*, cùm de Florentio præside ab ipsis Libanius, non de ipsis, qæsivisset. Tum an *non lætari apus* habebant, qi præfectum πρὸς τοὺς ἀρχομένους (Libanium avdis) ἥμισυ βέλτιστόν τε, Ulyssis instar, nacti essent. Verum sanus ac sincerus est locus, qem vitii suspectum Vir doctissimus habuit, qi in Libanio & creberrimè, & turpissimè lapsus deprehenditur. de Florentio utiqe respondent Libanio, *illum admodum meminisse*; (eorum scilicet qæ de Ulysse à Poëta dicta sunt) réqe ipsâ exhibere. *neqe* enim *avt vincire libenter, avt ferire* h. e. *nec in vincula conjicere, nec plectere qenqam proclivem esse.* ità τὸ δεῖν usurpavit & Plato in *Cratylo*; ubi ἄπτειν & δεῖν, *nectere & vincire*, sive *ligare*, idem ferè esse affirmat. Qod avtem in Ulysse Homerus, idem in Cyro prædicat apud Xenophontem *Paed. l. 8. pag. 200. D.* his verbis Chrysantas. Πολλάκις μὲν δὴ καὶ ἄλλοθι καταγνόντα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς εἶδεν διαφέρει παῖδος ἀγαθοῦ. ὅτι τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μή ποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψῃ. Κῦρος τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν. *Etiam alias in rebus animadverti sæpius, nihil inter principem bonum & patrem bonum esse. Nam & patres liberis prospiciunt, ne unqam eos bona deficiant: & Cyrus jam mihi videtur ea nobis consulere, de qibus fælicitatem perpetuam maximè consecuturi sumus.* & Xenophon ipse, *lib. eodem*; ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος, *a sibi subjectis pater vocatus.* addit etiam, & à servis, τῶν εἰς τὸ δουλεύειν καθισταμένων, *ad serviendum instructis.*

A Idem hoc de se, ad populum ipsum provocatione factâ, profitetur Tullius Rex, apud Dionysium Halicarnasseum *l. 4. pag. 239.* Πᾶσι τοῖς πολίταις, ὡς πατὴρ παισὶν υἱοῖς αὐτὸς χρώμενος. *Versatus in populo, non secus qam pater inter filios.* Qodqe ille de Cyro, de Antonino nostri patre Pavsanias in *Arcadic. pag. 273.* Τοῦτον Εὐσεβῆ τὸν βασιλέα ἐκάλεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, διότι ἐς τὸ θεῖον τιμῇ μάλιστα ἐφαίνετο χρώμενος. δόξῃ δὲ ἐμῇ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κύρου Φίρσιλος ἂν τῷ πρεσβυτέρῳ, πατὴρ ἀνθρώπων καλούμενος. *Hunc Romani Pium appellarunt, qod summum in honorando nomine divino studium præ se ferebat; sed opinione meâ Cyri etiam majoris cognomen promeruit, ut scilicet hominum pater*
B *diceretur.* idem & in Justiniano celebrat Procopius *de structuris Orat. 1.* & Arcadio commendat Synesius *de Regno.* Libanius, *Orat. 12.* Ἐοικέναι δεῖ πατρὶ τὸν βασιλέα. *Oportet regem patri similem esse.* Et Erasmus in *institut. princip. Bonus princeps non alio animo debet esse in suos cives, qàm bonus paterfamilias in suos domesticos. qid enim aliud est regnum qam magna familia? qid Rex nisi plurimorum pater?* His opponuntur οἱ παραβαίνοντες τὰ πάτρια, καὶ δισποτικώτερος ἀρχῆς ὀργόμενοι. *Transgredientes patria jura, & affectantes dominatum.* Aristoteles *Polit. l. 5. c. 10.* Hoc nomine Cambysem notabant Persæ, cùm dicerent, ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλος. Καμβύσης δὲ δισπότης. Κῦρος δὲ πατήρ. *Darium institorem esse*, qia nundinabatur omnia; *Cambysem he-*
C *rum*, qia asper & insolens; *Cyrum patrem*, qia mitis, bonus, benignus, beneficus. Herodot. *l. 3. pag. 225. C.* Optimè Thomas Morus noster:

Legitimus immanissimis
Rex hoc tyrannis anteest:
Servos tyrannus qos regit,
Rex liberos putas suos.

Putat? imò *habet.* pro liberis habet, & habet liberos. Idem:

Princeps pius nunqam carebit liberis:
Totius est regni pater.
Princeps abundat ergò fælicissimus
D *Tot liberis, qot civibus.*

Καὶ τὴν ἔννοιαν] omisit Xylander. *propositum*, Casavbonus reddidit. *cogitationem*, oportuerat. Vide §. 3.

Τῷ καλῷ φύσιν ζῆν] Refert Laërtius *l. 7.* in *Zenone Citiensi* §. 87. Zenonem primum in *lib. de natura hominis* statuisse, Τέλος εἶναι τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν. *Finis est consentaneè secundum naturam vivere.* qod idem esse τῷ κατ' ἀρετὴν ζῆν. ὅτι ἄγει πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις, *secundum virtutem vivere: ad eam qippe natura nos ducit.* (qod & Cicero *Offic. lib. 3. Qod à Stoicis dicitur, convenienter natura vivere, id habet hanc, ut opinor, sententiam, cum virtute congruere semper.*) Eum secu-
E tum Cleanthem *lib. de Volup.* Hecatonémqe & Posidonium *lib. de finib.* Verùm Joannes Stobæus *Collectan. Tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 5.* Zenonem asserit τὸ τέλος dixisse, τὸ ὁμολογουμένως ζῆν. qod cùm posteriores deficientiùs dictum existimarent, Cleanthem primùm τὸ τῇ φύσει adjecisse. Subjecit avtem ipse, ἰσοδυναμεῖν ταῦτα, τὸ καλῶς φύσιν ζῆν, καὶ τὸ καλῶς ζῆν, καὶ τὸ εὖ ζῆν. *Idem valere secundum naturam vivere, & honestè vivere, & benè vivere.* Retinuerunt istud deinceps Stoici. Noster *l. 3. §. 4.* Τῶν ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων. *Eorum, qi naturæ consentaneam vitam agunt.* qod Cicero *de finib. lib. 3. Congruenter naturæ convenienterqe vivere.* Seneca *Epist. 5. Nempe propositum nostrum est, secundum na-*
F *turam vivere.* Et *de vit. beat. c. 31. Solemus dicere, summum bonum esse secundum naturam vivere.* Philo Judæus *de migrat. Abrah. pag. 407. E.* Τοῦτό ἐστι τὸ παρὰ τοῖς ἄριστα φιλοσοφήσασιν ἀφορμένου τέλος, τὸ ἀκωλύτως τῇ φύσει ζῆν. γίνεται δὲ, ὅταν ὁ νοῦς εἰς τὴν ἀρετῆς ἀτραπὸν ἐλθὼν καθ' ἵχνος ὀρθοῦ λόγου βαίνῃ, καὶ ἕπηται θεῷ, τῶν προσλήξεων αὐτῷ διαμεμνημένος; καὶ πάσας ἐμοὶ καὶ παναρέτοις ἔργοις τε καὶ λόγοις βεβαιώμενος. *Hic est ille finis, qi à præstantissimis philosophis celebratur, videlicet juxta naturam vivere. Id fit, qando mens ingressa virtutis semitam, incedit per rectæ rationis vestigia, & Deum sequitur memor ejus præceptorum, habens ea rata dictis factisqe omnibus.* Idem vult
G esse, *secundum naturam vivere, rectæ rationis semitam tenere, & Deum sequi, mandatis ipsius per omnia obsequendo.* Vide *infrà ad §. 16. & ad lib. 2. §. 9. & lib. 4. §. 42. & ad lib. 5. §. 3. 9.*

Τὸ σεμνὸν ἀπλάστως] Ità *l. 2. §. 5.* μετὰ σεμνότητος ἀπλάστου, *gravitate non arcessitâ.* Vide notas ibi. Contrà L. Vero imperii cum Marco consorti, *callidam severitatis simulationem* impingit Julius Capitolinus in *Marco.* Nec à nota saltem aliqa hac in parte Marcum ipsum immunem evasisse idem indicat, dum refert *datum ei vitio, qòd & fictus fuisset, nec tam simplex qàm videretur, avt qàm vel Pius vel Verus fuisset.* Vero certè *simplicitatem* tribuit Alexander Severus, ubi Antoninorum virtutes
H peculiares commemoratis, dixit; *Qid Pio sanctius? qid Marco prudentius? qid Vero simplicius? qid Bassiano fortius?* Lampridrius. Qin & de Vero Capitolinus ipse in *Pio*: *Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii, puritatemqe vivendi: hortatúsqe est ut imitaretur & fratrem*: ubi *puritatem vivendi*, καθαριότητα, i. *munditiem*, interpretatur Casavbonus, qæ vitio qandoqe affinis est. Verùm Capitolino de Vero secum con-

σοχαστικὸν τ̃ φίλων κηδεμονικῶς. καὶ τὸ ἀνεκλιτὸν τ̃ ἰδιωτ̃. καὶ τὸ [a] ἀθεώρητον τ̃ ὀιομένων. καὶ τὸ πρὸς πάντας [b] εὐάρμοστον, ὥστε κολακείας μᾶλ πάσης πρὸς-

[a] τῶν ἀθεωρήτων Salm.
[b] *L.* 6. §. 16. B.

sedulam amicorum observationem: & imperitorum, eorúmque qi citra consideratione opinione merâ ducuntur, tolerationem: & mores qibusvis accommodatos, ità ut qamvis consvetudo ipsius adulationem omnem

ANNOTATIONES.

venire qi possit, viderint alii. mihi locus ille prior in Marco mendi suspectus est: nisi si ità accipi debeat, qòd ad Marci mores per tempus aliqod ille se specie saltem tenùs accommodaverit. ut fuerit qod in Senatoribus qibusdam Plinius perstringit, *lib.* 6. *Epist.* 13. *temporaria gravitas, vel potiùs gravitatis imitatio.* eò inclinarem lubens, nisi ut vitium ingenitum avtor notâsset. Qod avtem de Sexto Marcus hîc, de Licinio qæstore pariter Sidonius Apollinaris *l.* 3. *Epist.* 7. *Nihil affectatum simulatúmque, vera potiùs severitas, qàm severitatis imitatio.* Vide *infrà ad* §. 14. φιλάληθες.

Τὸ σοχαστικὸν τῶν φίλων] *In consulendo amicis sagacitatem* Xylander. ut σοχάζεσθαι hîc sit *conjectari*, & *conjectando sagaciter indagare*, qid qis velit, qóve opus habeat. Atqe ità Marcus usus est *infrà*, §. 14. Μὴ δύνασθαι σοχασμῷ τὰς φίλας. *Nec familiaribus conjectu difficile foret.* sed mellìus Casavbonus *amicorum ingenia sedulò observare.* ut σοχάζεσθαι istic sit *observare*, & *observando rationem alicujus habere*, qò ad ingenium ejusdem se accommodet. Etenim σοχάζεσθαί τινος, est *rationem alicujus habere.* Galen. *de fractur. l.* 1. προοιμ. *p.* 152. *Tom.* 11. Ἐγὼ γὰρ, ὅταν μὲν παρὼν παρόντι συναναγινώσκω τι βιβλίον, ἀκριβῶς σοχάζεσθαι δύναμαι τὴν μέτρῳ τῆς ἐξηγήσεως, ἀπολείπων ἑκάστοτε πρὸς τὴν τοῦ μανθάνοντος ἕξιν. ὅταν δὲ γράφω πᾶσιν, ὥστε τὸ ἄριστα παρεσκευασμένον, ὥστε τὸ χείριστα σοχάζομαι. τὸ μὲν γὰρ τοῖς πλείστοις ἀσαφὲς ἔσται. τὸ δὲ ἀνιᾶται χρονίζοντας ἐν τοῖς σαφέσιν. ἄριστον ἂν ἡγοῦμαι τῶν μέσην ἕξιν ἐχόντων σοχάζεσθαι. *In privata lectione accuratam prorsus habeo discentis rationem; in scriptis nec optimè nec pessimè imbuti, sed mediocrium tantùm rationem habeo. Nam illud plerisque obscurum erit, hoc iniqo animo ferunt, qi in rebus claris immorantur.* Polybius *Hist. lib.* 6. *cap.* 14. Ἧγε μὲν σύγκλη πάλιν ὁ τηλικαύτην ἔχουσα δύναμιν, ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασι ἀναγκάζεται προσίχειν τοῖς πολλοῖς, καὶ σοχάζεσθαι τὸ δῆμος. *Rursus vero senatus, qi tantum potest, ante omnia in administratione publica rei multitudinem respicere, populique rationem habere cogitur.* Et mox: *cap.* 15. Ὁμοίως γε μὴν πάλιν ὁ δῆμος ὑπόχρεώς ἐστι τῇ συγκλήτῳ, καὶ σοχάζεσθαι ταύτης ὀφείλων, καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἰδίαν. *Similiter vero rursus & populus Senatus obnoxius est, ejusdémque rationem habere*, sive *eundem observare necesse habet in rebus universis & singulis.* Et rursus *cap.* 14. Ὀφείλουσι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δημαρχοι τὸ δοκοῦν τῷ δήμῳ, καὶ μάλιστα σοχάζεσθαι τῆς τούτου βουλήσεως. *Tribunorum porro sunt partes, id semper exequi qod populo videbitur, ejúsque voluntati sese accommodare.* Marcus ipse *l.* 3. §. 11. Τὰ καθ' ἀξίαν συσοχάζομαι. *Simul rationem habeo cujusque pro existimatione sua.* & *l.* 10. §. 6. σοχάζομαι τῶν ὁμογενῶν. *Cognatorum mihi rationem habeo.* & *l.* 8. §. 3. ἡ φύσις ἐσόχασε. *natura uniuscujusque rei rationem habet, curam gerit.*

Κηδεμονικῶς] *Sedulò, studiosè, cum cura cautioníque benevolâ & amicâ.* Polybius ibidem. Τὰ μὲν ἐχθρῶς καὶ ἀκαταλλάκτως, τὰ δὲ φιλικῶς καὶ κηδεμονικῶς ἔχοντος. *Hoc hostiliter & implacabiliter, illo amanter & benevolè agente.* Inde oxymoron Clementis illud *Paedag. l.* 1. *c.* 8. Ἀλλ' οὐδὲ ἀλλότριον τοῦ σωτηρίου λόγου, κηδεμονικῶς λοιδορεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον. εἰ γὰρ ψέξαι χρὴ, καὶ λοιδορῆσθαι δεῖ. *Sed neqe à salutari verbo est alienum, cum cura maledicere. Etenim hoc qoqe est medicamentum divina benignitatis. Si enim oportet vituperare, oportet etiam maledicere.* & *c.* 9. Νουθέτησις μὲν οὖν ἐστι, ψόγος κηδεμονικὸς, τοῦ ἐπιτιμητικός. *Est ergo admonitio, cum cura conjuncta vituperatio, qa mentis inserit sapientiam.* Facetè Alexis *Midone* (referunt Athenæus *l.* 15. & Evstathius *ad Odyss.* η'.)

Ὁ πρῶτος ἐνρὼν μετὰ λυχνούχου περιπατεῖν
Τῆς νυκτὸς, ἢ τις κηδεμὼν τῶν δακτύλων.
Qi primus docuit cum laterna incedere
Noctu, digitorum egregius curator fuit.

Grotius.

Καὶ τὸ ἀνεκλιτὸν τῶν ἰδιωτῶν] *Facilitatem ergà privatos.* Xylander. parùm commodé. ἰδιῶται enim, homines *imperiti*, qalis plebs esse plerumqe solet. Sic Lucas *Act. c.* 4. *v.* 13. ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται. *Homines illiterati & idiota.* & Athenæus *l.* 4. *pag.* 176. *E.* ὁ ἐυτελέστατος ἰδιώτης, προσίτι καὶ ἀναλφάβητος. *Vilissimus qisqe, & qi ne literarum elementa qidem didicerit.* Sed & Chaldæo Paraphrastæ, & Judæis Doctoribus הֶדְיוֹט istinc pro *vili, plebejo, rudi, literarum imperito.* Talium imperitiam & stoliditatem *sustinere* posse, artis lavdisqe est havd infimæ. Pythagoras apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μεγάλης ἐστὶ παιδείας, τὸ ἀπαιδευσίαν δύνασθαι φέρειν. *Magna est peritia, aliorum imperitiam posse ferre.* Vide *suprà* §. 8.

Καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων] Locus depravatus, & Xylandro conclamatus. Annotator Lugdunensis, *Interpretor*, inqit, *ut ea spectare non cuperem, qa opinione tantùm constant.* Οἴεσθαι *enim est opinari.* Est reverâ; sed οἰόμενα pro *opinabilibus* vix, opinor, qisqam admiserit. Addit idem; *Vel, ut spectare non cuperem eos qi magnificè de se sentiunt.* οἴημα *enim & οἴησις apud Plutarchum, Laertium, & Dionysium* A *significat præsumptionem & ἔπαρσιν.* Mericus Casavbonus. Τῶν οἰομένων *nomine* τοὺς ἰδιώτας designari existimat. idémque hîc de Sexto prædicare Marcum, qod Epictetus *Enchir. c.* 68. hisce verbis præcepit; Μὴ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Ne apud imperitos multum disputes de præceptis.* Qod genus vitii notans Cicero *de Orat. l.* 2. *Omnium avtem*, inqit, *ineptiarum, qæ sunt innumerabiles, havd scio an ulla sit major, qàm illorum, qi solent qocunqe in loco, qoscunqe inter homines visum est, de rebus, avt difficillimis, avt non necessariis argutissimè disputare.* Verùm id mihi animo insidere neqit, cùm in clavsula proximè antegressâ τῶν ἰδιωτῶν meminerit; nec verisimile videatur Marcum de eisdem prorsus agentem, verbulo B tantùm unico interjecto, vocabulum alterum usurpâsse voluisse. Sed nec ex ipsis verbis, prout exhibentur, qi elici potlit iste sensus, intelligo. Clarissimus Salmasius, οἱ διόμενοι *sunt*, inqit, *qi res τῇ οἰήσει, i. opinione tantùm metiuntur. notum illud, Sapientis non esse dicere*, Non putabam. *non tantùm sic delicta sua multi excusant ac defendunt, sed etiam* τὸ *putabam in multis aliis locum habet. Putabam sic rem casuram, avt non putabam. Puto tamen locum hunc non vacare vitio. legendum fortasse*, καὶ τὸ ἀνεκλιτὸν τῶν ἰδιωτῶν, καὶ τὸ ἀθεωρήτῳ τῶν διομένων. *i. e. Qi facilè ferret idiotas ac rerum imperitos; sed & inconsiderationem* C *eorum, qi leviter res perpendunt, & solam οἴησιν pro attentione & districtiori examinatione afferunt.* Conjecturam meam adjicere licuerit, à D. Salmasii vestigiis pavlùm admodum deflectendo, à sensu nihil, legerim, καὶ τῶν ἀθεωρήτως διομένων, *eósque qi citra considerationem opinantur, & de rebus qibusvis temerè statuunt.*

Καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐάρμοστον] Qod de se Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 20. Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ ἀλλ' ἔννομος Χριστοῦ) ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν, ὡς ἀσθενὴς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, D ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucri facerem: iis qi sub lege sunt, ut si essem sub lege, ut eos qi sub lege sunt, lucri facerem: exlegibus ut exlex (non tamen exlex Deo, sed Christo sub lege) ut lucri facerem exleges; factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucri facerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliqos servarem.* & *c.* 10. *v.* 33. Πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. *Per omnia omnibus placeo, non qærens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut serventur.* In licitis omnibus nimirum omnibus placere & satisfacere satagebat; *omnia factus omnibus; non amittendo fidem, sed ostendendo* E *pietatem.* Gregorius Romanus *pastor. l.* 2. *c.* 5. & *regist. l.* 1. *Ep.* 24. *Compassione misericordia, non simulatione fallacia.* Avgustinus *ad Hieron. Ep.* 1. *Nunc ad licita condescendens, nunc à licitis se cohibens: nunc moralia docens, nunc mystica differens.* Gilbertus *in Cant. Serm.* 27. qi videndi ulteriùs in locis adnotatis: sed & Ireneus *adversus Valent. l.* 3. *c.* 5, & Oecumenius ex Chrysostomo, Theodoreto, Photio, aliisque *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 9. Estque sanè ars qædam, nec contemnenda, nec obvia passim, eóqe lavde dignior, qò plerumqe rarior comparet, accommodandi se gnaviter citra decori leges imminutas qibuscunqe, ad ipsorum, qibus id datur, emolumentum procurandum, offensionémve declinandam. qam & Marco *indulgentiæ* F nomine triburam a Capitolino censet Cl. Casavbonus, & ἐναρμοσίαν τῶν τρόπων interpretatur ex Platone *de Repub. l.* 3. Cæterum ista degenerat, & in vitium devergit, ubi in mores se induit, qæstusqe vel blanditiæ cavsâ adhibetur. qod genus hominum nunc chamæleonti assimilatur, qi *colorem subinde mutat, redditqe qemcunqe proximè attingit.* Plinius *l.* 8. *c.* 33. & Solinus *c.* 43. Ita Plutarchus *de adulat. pag.* 51. *D.* Ὥσπερ τῶν θηρίων, ὅσα πεφυκότα τὴν χρόαν τρέπεσθαι, συναφομοιοῦται τοῖς ὑποκειμένοις σχήμασι καὶ χωρίοις, ἀλλοίοις χρώμασι, χίτωνι οἰκείῳ, κοσμούμενος. *Sicus & animalia ea, qa colorem mutandi facultate pradita, subjecta materiæ ac locis assimilantur, a-* G *lienis coloribus atqe figuris propriorum ob inopiam ornatus.* nunc polypo; qi & *colorem mutat ad similitudinem loci.* Plinius *l.* 9. *c.* 29. Ὅσα τὴν χροιὰν, οἷς ἂν πλησιάσῃ, πέτραις ὁμοιοῦν. *Sic enim colorem mutat polypus, ut eum similem faciat cujusvis saxi colori, ad qod accedit.* Plutarchus *Natur. Qæst.* 19. Vide & Luciani *dialog. marin.* 5. indè Pindarus apud Plutarchum *Natur. Qæst.* 19. & *de Animal. solert. pag.* 978. *D.* ab eodem adductus.

Ποικίλα θηρὸς χροιὴ μάλιστα νόον προσφέρων, πᾶσιν πολίτοισιν ὁμιλεῖ. *Marina bestia colori adverte mentem, & sic vaser omnibus versare in urbibus.* ubi forsan tamen legendum, ὁμίλει. ut præcepti monitive rationem habeat; qale & Theognidis illud, H eidem cùm ibidem, tum & περὶ πολυφιλίας, lavdatum:

Πολύποδος νόον ἴσχε πολυχρόου, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ περ ὁμιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.
Polypodis jnc morem imiteris versicoloris:
Cui subit is, semper fit similis, lapidi.

qæ

mnem ſvavitate vicerit, in veneratione tamen eiſdem ipſis eodem ipſo tempore non minùs extiterit. adhæc dilucidam ac methodicam cùm inventionem, tum & diſpoſitionem, decretorum ejuſmodi, qæ ad vitam rectè inſtituendam conducerent. qódqe nec iracundiæ, nec perturbationis aliûs alicujus, indicium exhibebat; ſed cum affectibus immunis prorſus exiſteret, ad affectum genuinum erat tamen propenſiſſimus: favere promptus, ſed ſine ſtrepitu: variéqe, citra oſtentationem, eruditus.

πρεσέρων εἶναι τὸν ὁμιλίαν αὐτοῦ, ἀδιατιμήτατον δ' αὐτοῖς ἐκείνοις παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καίρον εἶναι. καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ [c] ὁδῷ ἐρωτᾶσθαί τι καὶ ἀποκρίνεσθαι καὶ τὸ εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων. καὶ τὸ μηδὲ ἔμφασιν πῶσε ὀργῆς, ἢ ἄλλου τινὸς πάθους φαίνεσθαι, ἀλλὰ ἄρρα μὲν ἀνεπηρέαστον εἶναι, ἄμα δὲ φιλοστοργότατον. καὶ τὸ εὔφημον, καὶ τοῦτο ἀψοφητί. καὶ τὸ πολυμαθὲς [d] ἀνεπιφάντως.

c L. 3. §. 11. & l. 5. §. 25. & l. 6. §. 17. 26.

d Sup. §. 7. & l. 7. §. 67. & l. 9. §. 29.

§ 10.

ANNOTATIONES.

qæ in Theognidis tamen, qas nunc habemus, *elegiis* aliter pavlò ſic concipiuntur,

Πυλόπυ ὀργὴν ἴσχε πολυτρόπυ, ὃς ποτὶ πίτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖσ' ἰδὼν ἰφάνη.

Qam lectionem ſecutus eſt, qi in Philoſtratum Ægyptium, Philoſtrato Lemnio referente in *vit. Sophiſt. l. 1. pag.* 491. per παροιδίαν iſtud tranſtulit;

Πασσάφυ ὀργὴν, ἴσχε Φιλοστράτυ, ἃς Κλεοπάτρῃ
Νῦν προσομιλήσας, τοῖσ' ἰδὼν ἰφάνη.
Docti corda Philoſtrati habe: namqe hic Cleopatræ
Converſans, talis viſus adeſſe ſuis.

At contrà Phocylides *n.* 45.

Μηδ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβυ.
Neqe ut ſaxis adhærens polypus in loco materis.

Eóqe Tragicus apud Athen. *l. 7. pag.* 318. *E.*

Στυγῶ μεταλλακτήρα πυλύπυν χροός.
Odi mutantem colorem polypum.

Qin & de viro verè bono Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. *pag.* 472. *B.* Ὥςτε θεόν τι πάσχων, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ δύναθαι λέγειν, Ἐγὼ δὲ ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. οὔκουν μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μεταπεθήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασι, ἄλλοτε ἄλλο γινόμενο, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι. *Adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qoqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Qamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe à ſe deſciſcet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt.* Verùm nulla imago vitioſum iſtud τῶν κολάκων καὶ ἀρέσκων τὸ ἐνάρμοσον depingat meliùs, qàm Plutarchi illa *lib. de adulat. pag.* 52. *A.* ab aqis deſumpta, qæ per fluxilem labilémqe, qam obtinent, naturam, vel vaſis cujuslibet concipientis, vel corporis immerſi cujusvis, figuram confeſtim induunt. Ὁ δὲ κόλαξ, inqit, ἔτι δὴ μίαν ἑστίαν ἤθυς οὐκ ἔχων μόνιμον, οὐδὲ ἑαυτῷ βίον ζητῶν αἱρετὸν, ἀλλ' ἑτέρῳ καὶ πρὸς ἕτερον πλάττων καὶ προσαρμόζων ἑαυτὸν, οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς, ἀλλὰ παντοδαπός ἐστι καὶ ποικίλο, εἰς ἄλλον, ἐξ ἄλλου τύπου, ὥσπερ τὸ μεταῤῥέον ὕδωρ, περιῤῥέων ἀεὶ καὶ μετασχηματιζόμενο τοῖς ὑποδεχομένοις. *At vero adulator ſtabilem nullam cum habeat ſuorum morum ſedem, neqe certum aliqod vivendi delegerit genus ſibi qod placeat, ſed qod alteri ſeſe effingat atqe accommodet: non ſimplex eſt aut unius modi, ſed varius ac multiplex, ex alia in aliam ſubinde formam tranſiens: qo modo aqa defluens ſubinde mutatur ad formam eorum in qæ incidit.* Vide *ad l. 5. §. 36. & l. 7. §. 43.*

Κολακείας μὲν πάσης προσηνεστέραν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ] Qod de Dexippo Sophiſta (opinor) apud Svidam in σεμνὸν neſcio qis: Ὁ αὐτὸς σεμνότατο ὢν καὶ σπουδαστικώτατο, ὅμως ἐπίχαρις ἦν ἐν ταῖς ὁμιλίαις, οὐδενὸς ἧττον τῶν ἐπὶ χάρισιν θαυμαζομένων. *Idem qamvis eſſet graviſſimus, & rerum ſeriarum ſtudioſiſſimus, jucundus tamen erat in congreſſibus, nec ulli cedebat eorum, qi comitatis laude florebant.*

Ἀειδεστιμότατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις] De Bruto Cicero in *Oratore* §. 35. *Admirabilis fama virtutum incredibilium, qæ ſpecie diſpares, prudentiâ conjunguntur. Qid enim tam diſtans, qàm à ſeveritate comitas? qis tamen unqam te aut ſanctior eſt habitus, aut dulcior? qid tam difficile, qàm in controverſiis dijudicandis ab omnibus diligi? conſeqeris tamen, ut eos ipſos, qos contra ſtatuis, aqos placatóſqe dimittas. ità efficis, ut cum gratiâ cauſſâ nihil facias, omnia tamen ſint grata, qæ facis.* De Agricola Tacitus: *Nec illi, qod eſt variſſimum, aut facilitas auctoritatem, aut ſeveritas amorem deminuit.* Et Seneca *de beat. c. 8. Virum ſapientem* ait fore, in his qæ agit, *cum comitate magnificum.* De Marco pariter Capitolinus. *Philoſophia ſerium & gravem reddidit: non tamen prorſus abolità in eo comitate, qam præcipuè ſuis, mox amicis, atqe etiam minùs notis exhibebat.*

Καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν] formula Marco noſtro admodum familiaris; *qà certâ ratione methodóqe* aliqid inſtitutum deſignatur. ità ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, *recta methodo opinari. l. 5. §. 34. &,* ὁδῷ περαίνειν, *recta pergentem perficere. l. 6. §. 26. &,* ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἐλέγχειν, *expeditè vereqe diſcutere. l. 3. §. 11.* Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 16.* Deum ait dediſſe nobis τὴν δύναμιν τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, (externa vult) καὶ ὁδῷ χρηστικήν, *facultatem harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Ariſtides *palinod. in Smyrn. Tom. 1. pag.* 470. Πάντα δὲ ὥσπερ ὁδῷ κεχωρηκέναι φάσκειν. *Qid qod omnia qaſi viâ qadam videntur proceſſiſſe?* Apud Plutarchum *de Commun. Notit. Præfat. pag.* 109. *A.* Stoici qidam Arceſilaum Academicósqe appellant, λυμεῶνας τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ δογμάτων ὁδῷ βαδιζόντων ἀνατροπέας, *corruptelas everſoresqe philoſophiæ, decretorumqe ordine procedentium.* Zeno Cittieus apud Laërt. *l. 7. c.* 156. Τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικὸν, ὁδῷ βαδίζον εἰς γένεσιν. qod Cicero de Nat. Deor. *l. 1. Naturam eſſe ignem artificioſum ad gignendam progredientem viâ. & ibid. c. 47.* χωρὶς τε αὐτῆς (de Dialectica loqitur) οὐκ εἶναι ὁδῷ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι, *ea remotâ non licere rite interrogare atqe reſpondere.* ubi Caſavbonus ὁδῷ. i. *viâ & ratione*, ut ſolet loqi Cicero. Sanè *viam* & *rationem* conjunxit Cicero in *Verrin. 2. viam* & *artem* in *Bruto.* Sed & in *de finib. l. 2.* qi eſt locus huic geminus; *Omnis in qærendo, qa viâ qadam & ratione habetur oratio,* &c. Confirmat avtem iſtinc Rualdus in *Plutarchi vitas.* Sextum iſtum non eſſe Empiricum illum, qi diſciplinas omnes oppugnatum & everſum ibat.

Μηδὲ ἔμφασιν ποτε] qod Cicero *de ſato. ut nemo in eo libidinis veſtigium viderit.* de Stilpone Megarico loqitur.

Ἅμα μὲν ἀκαθάρτατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοστοργότατον] Ita ſcilicet exemplo ſuo oſtendit, Sextus, qod Seneca *de Clement. l. 2. c. 5. Secta Stoicorum, licèt apud imperitos malè audiret tanqam nimis dura, nullam benigniorem lenioremqe eſſe, nullam amantiorem hominum.* poſléqe φιλοστοργίαν uberrimam etiam cum ſumma ἀκαθαρσίᾳ conſiſtere ſimul. Infandum interim facinus ac ridiculum patravit editor bonus ille Lugdunenſis, qi ἀντιχθίστατον pro ἀκαθάρτατον nobis hoc loco ſuppoſuit. dignúmqe patella operculum adjecit Annotator, cùm ἀντιχθὴς, qod propriè *odioſum* ſignificat, hìc *odio vacuum* deſignare adnotavit. cum lectionis genuinæ hominem monere poſſet adjecta interpretatio. res ſcilicet admiratione digna fuerit, eſſe hominem eundem & odio vacuum & ad amorem propenſum. Verùm ut idem & affectuum perturbationibus cum maximè immunis, & ad amorem genuinum interim propenſiſſimus exiſteret, miraculi propè loco haberi poterat. Siqidem ut vulgato dicterio dici ſolet,

Amare & ſapere vix Deo conceditur.

Τὸ εὔφημον, καὶ τοῦτο ἀψοφητί] *qod bene paſſim audiret, idqe ſine ſtrepitu.* qum *nec ipſe* ſcilicet *ſibi plauderet*, ut de Tacito Plinius *l. 9. Ep. 14.* & aliorum plavſus etiam nihil moraretur, ſed ſupprimeret potiùs, qod de Servatore noſtro Matthæus *c. 9. v. 30.* & Lucas *c. 5. v. 14.* Contrà qàm Cicero, qi cùm elogia & encomia ab aliis ſedulò avcupabatur, & ſolicitè emendicabat, tum & ſuas ipſe lavdes aliis qibusqe materiis intercalares ſubinde facere geſtiebat. qàm Creſcens Cynicus, qem Juſtinus *Apolog. 1. pag. 46. E.* non φιλόσοφον, ſed φιλόψοφον, καὶ φιλόκομπον, *non philoſophum, ſed ſtrepitus popularis & inſolentis arrogantiæ amatorem* vocat. qanqam uſu venit ferè, ut qod de Agricola Tacitus, *ipſâ diſſimulatione famæ fama fiat avctior.* qod & Chriſto Domino contigiſſe monent Matthæus *ibidem v. 31.* & Lucas *c. 5. v. 15.* De Catone Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus, malebat: ità, qò minùs gloriam petebat, eo magìs adſeqebatur.* Atqe hoc ſenſu τὸ εὔφημον iſtic interpretes uterqe acceptt, ac ſi τὸ εὔφημον idem qod τὸ εὔδοξον eſſet. in qorum & ego ſententiam lubens concederem, ſi τὸ εὔφημον uſpiam ità uſurpatum occurreret. Verùm cùm pro *faventia*, id eſt, favſtâ expectatione, avt honorificâ exiſtimatione, externis indiciis palam factâ, qæ ſolet aliis exhiberi, freqentiſſimè adhibeatur, nec hìc ſecùs à Marco ſumptum exiſtimem, eò magis, qia *infr.* §. 13. ità prorsùs accepit. itaqe verterim, *favere promptum, ſed ſine ſtrepitu.* ut medium qendam affectum, candidum moderatúmqe ſimul, deſignet, qalem in avditore Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν p. 44. *A. B.* deliderat: μήτε ἄτεγκτον καὶ ἀτενῆ, οἱμάτο ὀκλῶδες μεσὸν, μήτε ὀφρῦν κατὰ σχῆμα κινοῦντα, μήτε φωνὴν ἐυγνώμονο μάρτυρα φιλικοῖς πρᾴτμενον, ἀλλὰ σιγῇ καὶ βαρύτητι κατακλάζων καὶ σχηματισμῷ θηρώμενον δόξαν ἐνσεβοῦς καὶ βαθέος ἔχοντος ἀνδρός. ὅδε ἐναντίος αὖ πάλιν ἰλαρόν τινα καὶ ὀρεώδη, κατὰ ῥῆμα καὶ συλλαβὴν ἐφιστάμενον καὶ κιχραγάτα. *Qi nullâ orationis parte movetur aut delinitur, repletus faſtu qodam invidiâ ſuffuſo: qi neqe ſupercilium pro decoro movet, neqe ullam emittit vocem, qa eum animo aqo avdire teſtetur: qi in alteram partem curvis vocì aut ſyllabæ inſiſtens acclamat, levis qidam homo & avicularum ſimilis.* qi nec aliis lavdem meritam deferre, ubi occaſio datur, detrectat, & eandem tamen exhibet ſine partium ſtudio, ac ſine contentione aut vociferatione minùs decorâ. Horum avtem ſenſuum optionem liberam ego lectori relinqo.

Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως] *absqe oſtentatione.* cui contrarium τὸ φαντασιοπλήκτως ἐπιδεικνύσθαι, *prabere ſpeciem ad ſtuporem & admirationem,* καὶ ἐπιτηδεύειν φαίνεσθαι. & *hoc*

§10. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίπληκτον. καὶ τὸ [e] μὴ ὀνειδιστικῶς ὑπολαμβάνειν τὸ βάρβαρον, ἢ σόλοικόν τι, ἢ ἀπηχὲς προενεγκαμένου, ἀλλ' ὑπιδεξίως αὐτὸ μόνον ἐκεῖνο, ὃ ἔδει εἰρῆσθαι, προφέρεσθαι, ἐν τρόπῳ ὑποκρίσεως, ἢ συνεπιμαρτυρήσεως, ἢ συνδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἀλλ' οὐ τοῦ ῥήματος, ἢ δι' ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παρυπομνήσεως.

e Inf. §. 16. & l. 11. §. 13. 18.

§10. Ab Alexandro Grammatico, increpationibus abſtinere; nec probroſè excipere, ſi qis barbarum qid, vel ſolœcum: vel abſonum protulerit, ſed illud tantum, qod dici debuerat, dextrè proponere; ídqe ſub ſpecie vel reſpondendi, vel calculum dictis contribuendi, vel de re ipſa, non avtem de dictione, unà diſpiciendi, vel aliam aliqam iſtiuſmodi ſcitam, ſed qæ obliqè facta ſit, commonefactionem.

§11. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ὑπισῆσαι, οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις.

§11. A Frontone, ut ſcirem, qæ invidentia, verſutia, ſimulatio tyrannidem conſeqatur: qodqe

ANNOTATIONES.

affectare, ut noſter *ſuprà* §. 7. & *infrà* §. 16. τὸ ἐπιδεικτιᾷν καὶ φαντασιᾶν, ut Caſavbonus, qi videndus ad illa Perſii *Sat.* 1. *v.* 27.

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?
At pulcrum eſt digito monſtrari, & dicer, Hic eſt.

id eſt, δακτυλοδεικνύεσθαι. ut Philo loqitur. Seneca *Epiſt.* 16. *Non eſt philoſophia populare artificium, nec oſtentationi paratum.* Vide *ſuprà* §. 8. τὴν ἐμπειρίαν, &c.

§10. Ἀλεξάνδρῳ τῷ γραμματικῷ] *Uſus præterea Grammaticis, Græco, Alexandro*, &c. Capitolinus. De Alexandro iſto viſe ſis in eundem Ariſtidæ Sophiſtæ *ſermonem epitaphium.*

Τὸ ἀνεπίπληκτον] De Alexandro Ariſtides. Μόνῳ δὲ ἰδιώτας τι οὐκ ἤλεγχε, καὶ παρὰ τοῖς δεξιοῖς εἰς τὰ πρῶτα ἐθαυμάζετο. *Imperitos ſolus non redarguebat, ſed ingenii dexteritate præditos primùm mirabatur.*

Μὴ ὀνειδιστικῶς] Ità *l.* 11. §. 13. τὸ παρορώμενον δεῖξαι, οὐκ ὀνειδιστικῶς. *Errorem oſtendere, neqe id contumelioſè.*

Παρυπομνήσεως] Qalem Socratis diſciplinam lavdat Plutarchus *de Adulat. & Amic. pag.* 72. *A.* Ὃς ὥσπερ ἀτρίμμα τοὺς νέους ἤλεγχεν, ὡς μηδ' αὐτὸς ἀπηλλαγμένος ἁμαρτίας, ἀλλὰ μετ' ἐκείνων οἰόμενος δεῖν ἀρετὴν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ζητεῖν τὸ ἀληθές. *Is pavllatim adoleſcentes ita redarguit, ſeipſum qoqe non vacare inſcitia ſimulans, ſed una cum illis ſe debere virtuti operam dare, & veram qærere confitens.* Et *Platonic. Qæſt.* 1. Δοκῶν ζητεῖν κοινῇ τὴν ἀλήθειαν. *Qia videbatur una qærere veritatem.*

§11. Φρόντωνος] *A Frontone*; qem cur *Frontinum* híc Mericus Caſavbonus vocare maluerit, neſcio. aliter enim conſtanter hiſtorici omnes. Et Frontinus Rhetor Alexandri, qi poſt Marcum diu vixerat, præceptor fuit. De Marco Capitolinus: *Oratoribus uſus eſt, --Latino, Frontone Cornelio: --Cui & ſtatuam in Senatu petiit.* & Dio *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Ἐν τοῖς ῥητορικοῖς τὸν Φρόντωνα τὸν Κορνήλιον. *In rhetoricis Cornelium Frontonem.* qem eundem & *l.* 69. *pag.* 796. *A.* idem hoc elogio ornat; ὁ τὰ πρῶτα τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος. *Qi in agendis cavſſis Romæ primum locum obtinebat.* Et Panegyrici Maximiniano dicti avtor; *Fronto Romanæ eloqentiæ, non ſecundum, ſed alterum decus.* ut Ciceroni, qem primum omnes agnoſcunt, non ſecundum ſed parem velit. A *gravitate* lavdat Sidonius *l.* 4. *Ep.* 3. qi & *Marcum Frontonem* appellare videtur, *l.* 8. *Ep.* 10. cùm tamen *Marci Frontonis* alterius, *viri Conſularis*, meminerit Gellius *l.* 2. *c.* 26. qi eodem tempore vixerit. nec noſtro interim tacito, qem *Frontonem Cornelium*, qaſi ab altero illo diſtingvendo, appellat, *l.* 19. *c.* 8. Eandem cum Sidonio *gravitatis* lavdem Frontoni huic tribuit & Hieronymus *Epiſt. ad Ruſticum*: qo loco, falſus eſt Eraſmus, (erroris ducem ſecutus forſan Joannem Sarisber. Policrat. *l.* 8. *c.* 14.) qod *Julium Frontonem*, cujus meminit Juvenalis *Sat.* 1. *v.* 12 & præter Juvenalem Tacitus *Hiſtor. l.* 1. & 2. ab Hieronymo deſignatum cenſet. *Siccitatis* nomine notat Macrobius, vel apud Macrobium Evſebius, *Saturnal. lib.* 5. *cap.* 1. *Qatuor ſunt*, inqit, *genera dicendi: copioſum, in qo Cicero dominatur; breve, in qo Saluſtius regnat: ſiccum, qod Frontoni adſcribitur: pingve & floridum, in qo Plinius ſecundus qondam, & nunc nullo veterum minor noſter Symmachus luxuriatur.* Dignitate Conſulari à Marco fuiſſe ornatum, avtor eſt Avſonius in *Grat. Act. Gratian.* Ex Frontonis ad Marcum Imperatorem epiſtolâ (uti videtur) ſive oratione aliqâ, citat hæc Chariſius *Inſtit. Grammat. l.* 2. *Mihi ſatis abundéqe bonorum eſt, qos mihi cotidiano tribuis.* Nec illud omiſſum velim, videri Frontonem hunc adverſus Chriſtianos vel ſcripſiſſe, vel egiſſe, ex Minutio Felice, cujus hæc in *Octavio* verba; *Sic de iſto & tuus Fronto, non ut affirmator, teſtimonium fecit; ſed convicium, ut orator, aſperſit.*

Ἐπισῆσαι] *ut ſcirem.* Xylander. potiùs *ut conſiderarem, animadverterem.* eſt enim ab ἐφίστημι, non ab ἐπίσταμαι. Vide *ſuprà* §. 6. ἀπιστικόν.

Οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις] Polybius *Hiſt. l.* 2. *c.* 59. Αὐτὸ γὰρ τὸνομα [τὸ τυράννις] περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πᾶσας περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ παρανομίας. *Nam ipſum tyranni nomen ſummæ impietatis ſignificationem conjunctam habet; injurias ſceleraqe omnia complectens, qa inter homines ſolent verſari.* Thyeſtes apud Senecam:

Ut neme doceat fraudis & ſceleris vias,
Regnum docebit.--

A &,

Ubicunqe tantùm honeſta dominanti licent,
Precario regnatur.

&,

--ſanctitas, pietas, fides,
Privata bona ſunt: reges, qà volunt, eant.

Scilicet, ut idem *Agamemn.*

Id eſſe regni maximum pignus putant,
Si qicqid aliis non licet, ſolis licet.

& Lepidus apud Saluſtium. *Omnia retinenda dominationi honeſta eſſe.* Cæterùm regnum illi cùm dicunt, tyrannidem intelli-
B gunt. Qm enim, ut Ariſtoteles *Polit. l.* 1. *c.* 2. Πρώτη καὶ θειοτάτη, ἡ βασιλεία. *Regnúmqe res ſit inter Deos hominéſqe* (Ethnicum pro ritu ſuo loqentem habes) *pulcerrima.* Livius *l.* 2. unde & Plato *Polit.* 9. *pag.* 731. *E.* pronunciat, ὡς παντὶ δῆλον, ὅτι πόλεως τυραννουμένης μὲν οὐκ ἔστιν ἀθλιωτέρα, βασιλευομένης δὲ οὐκ εὐδαιμονεστέρα. *Inter omnes ſane conſtat, nullam civitatem tyrannide preſſa eſſe miſeriorem: nullamqe rege gubernata eſſe beatiorem.* nihil mirum, ſi (qod Polybius *l.* 6. *c.* 2.) συμψεύδονται καὶ συγχρῶνται πάντες οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ, τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι. *Omnes qi dominantur ſoli,*
C *qantum fieri ejus poteſt, regnum ementiuntur, eoqe utuntur nomine.* ſi inqam, *monarcha qvis*, tyranni qoqe qantum poſſunt, *ementito regni nomine abutantur.* Inter *tyrannum* interim, *regémqe* juſtum qantum interſit, nemo meliùs Dione Pruſæo docebit, *oratione* qæ *de Regno* eſt. 1. & 3. & qæ eſt *de tyranside*, 6. cui Syneſium adjungere licet *lib. de Regno.* & è recentioribus Eraſmum in *inſtitutione principis Chriſtiani.* Sed nec tyrannum qisqam accuratiùs depinxerit, qàm Plato id præſtitit, *Politic. l.* 8. & 9.

Βασκανία] *tyrannicam invidentiam* dicit; ſive qâ illis invidetur. De qa Statius *l.* 5. *Sylv.* 1.

Qisnam impacatâ conſanguinitate ligavit
Fortunam invidiamqe Deus?--

D Et in eandem ferè mentem Tragicus in *Theb.*

Simul iſta mundi conditor poſuit Deus,
Odium atqe regnum.

Et Attius apud Ciceronem *Offic. l.* 3.

Multi iniqi atqe infideles regno, pavci ſunt boni.

Unde Lycus apud M. Senecam *Herc. fur.* 2. 2.

Ars prima regni eſt, poſſe te invidiam pati.

& de Dionyſio Siculo tyranno, Corinthi agente, Juſtinus, *l.* 21. *Laborabat invidiam præteritorum, contemptu præſentium demere; expertus, qàm inviſa tyrannorum forent etiam ſine opibus*
E *nomina.* Sive etiam ipſam *tyrannorum invidentiam*, qâ illi cùm ſeſe invicem inviſos, tum & bonos qosvis etiam exoſos, habent. Siqidem ut Clavdianus *de Honor. Coſſ.* 4.

--Sors iſta tyrannis
Convenit, invideant claris, fortéſqe trucident.

Ὑπόκρισις] *Hyprocriſin* dicit *tyrannicam*, qâ illos cum primis diligere & in pretio habere ſe ſimulant, qos qàm maximè oderunt. Tiberius, de qo ampliùs *infrà* ad §. 14. *nullam, ut rebatur, ex virtutibus ſuis magis qàm diſſimulationem diligebat.*
F Tacitus *Annal. l.* 4. De Domitiano itidem Caſſius *l.* 67. *pag.* 759. *B.* Ἄνθρωπον ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν γυναικῶν τινων. ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν ἀεὶ, ὃν μάλιστα ἀποφέξαι ἤθελεν. *Neminem unqam verè & ex animo dilexit, præter paucas mulieres: qanqam eum ſe diligere ſimulabat, qem maximè interfectum cupiebat.* de qo eodem & eundem videas *ad l.* 10. §. 17. Exempla, qibus id comprobatum dederit, habes apud Svetonium *l.* 12. *c.* 11. Sed & qâ cuncta *ſimulare ac diſſimulare* ſolenne habent, ubi id è re ſua eſſe putant. De Alexandro 6. Pontifice Romano, filióqe ejuſdem Valentino, (qem Nicolaus Machiavellus tanqam exemplar Principibus imitatu digniſſimum proponit, *de princip. c.* 11.) tradit Gvicciardinus, *Hiſt. l.* 6. adeò ſimulatione ac diſſimulatione celebres, ſive infames potiùs, fuiſſe, ut qaſi proverbiali dicterio vulgò jactaretur, *Pontificem nunqam qod diceret, facere; Valentinum nunqam qod faceret, dicere.* Nec aliunde illud Sigismundi Cæſaris effatum; *Neſcit regnare, qi neſcit diſſimulare.* Æneas Sylvius *in Panorm. l.* 1. Elegantiſſimè vir illuſtriſſimus Daniel Heinſius *Herode Act.* 2. *Sc.* 2.

Non tot receſſus abditos alter habet,

Non

qódqe ut plurimùm qi patricii nobis nuncupantur, ab affectu genuino alieniores exiſtant.

§ 12. Ab Alexandro Platonico, nè crebro, néve niſi neceſſitate adactus, avt dicto avt ſcripto ſignificem alicui, non vacare me: néve hoc modo ſub negotiorum diſtinentium prætextu officia ea, qæ vitæ hujus neceſſitudo à nobis exigit, ſolens deſeram.

§ 13. A Catulo, ne inſuper haberem amicorum querimonias, etiamſi ratio earum nulla ſubeſſet, ſed in ſtatum ipſos priſtinum reſtituere anniterer: ut præceptores promptè impenséqe prædicarem; qod de

πρὶ ὅτι ὡς ἀληθῶς οἱ καλούμενοι ἔτι παρ' ἡμῶν ἐυπατρίδαι, [f] ἀτορρύτεροί πως εἰσί. f Inf. §. 13.

§ 12. Παρὰ Ἀλεξάνδρε τ̃ Πλατωνικ̃, τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ χωρὶς ἀναγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν, ὅτι ἀσχολές εἰμι. μηδὲ διὰ τοιύτε πρόφασιν συνεχῶς ἐαυτὸν ἐκκλείειν τοῖς κ̃ τὰς ἀφ' ὧν συμβαίνοντος χρείας καθήκοντα, ἀναβαλλόμενον [h] τὰ ἀναγκαῖα πράγματα. g L. 3. §. 1. & l. 8. §. 27. & l. 11. §. 18. h Inf. §. 15. & l. 6. §. 11.

§ 13. Παρὰ Κατύλε, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλε αἰτιωμένε τι, καὶν τύχῃ ἀλόγως αἰτιώμενον, ἀλλὰ πειρᾶσθαι κ̃ διορθοῦσθαι ἐπὶ τὸ σύνηθες. κ̃ τὸ πρὸς τ̃ διδασκάλων εὐθύμως ἔυφημον, οἷα τὰ

ANNOTATIONES.

Non inferi, non terra, non totum mare,
Qua avia, quam deſerta vis recti fugit:
Impervia aliis ſemper eſt, ſemper ſuis.

Huic & ὑπόκρισιν αὐλικὴν, *avlicam ſimulationem*, illam adjicere licet, καθ' ἣν (inqit Julianus *Epiſt.* 12. expertus ipſe forſan, nec ejusdem expers, ejeret licèt, qum Baſilium eâ ipsâ blandè compellet & ad ſe invitet, qem non poterat non odiſſe) ἐπαινοῦντες, μισοῦσι τυλικοῦτον μῖσος, ἢ λίαν οἱ τοὺς πολιτικωτάτους. *Qà qi laudant, majore odio proſequntur qàm inimiciſſimos.* & Polybius, *Hiſt. l. 4. c. 87.* Κακὸς γὰρ δή τις ἅπας ἔυρηται τρόπος διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας λυμαίνεθαι τὰς πίλας. ἔυρηται δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον τοιαύτη κακουργία καὶ βασκανία καὶ δόλος, ἐν τοῖς περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόντων, καὶ τῆς τοιύτου πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. *Novus enimvero calumniandi modus hic eſt inventus; cum non obtrectando, ſed laudando alicui nocetur: qa malignitas, invidia & fraus ab illis primò fuit excogitata; qi in aulis principum vitam degunt: ea eſt illorum hominum amulatio inter ipſos, ea avaritia.* Hoc eſt, qòd in *vita Agricolæ* Tacitus: *Peſſimum inimicorum genus, laudantes.*

Ἐνπατρίδαι ἀτορρύτεροι] De Tiberio Svetonius *l. 3. c. 52. Filiorum, neqe naturalem Druſum, neqe adoptivum Germanicum patriâ charitate dilexit.* Scilicet, ut Naſo *Metam. l. 2.*

Non bene conveniunt, nec in una ſede morantur
Majeſtas & amor.

Certè qi iſtiuſmodi hominum æmulationes fœdas dirásqe, qas cum natura ſibi conjunctiſſimis exercuere, qarum prægnans eſt omnis omnium ætatum, omniúmqe gentium hiſtoria, animo recoluerit, oraculi vicem obtinere meritò cenſebit, qod à Fronone noſter hîc ſe accepiſſe profitetur.

§ 12. Ἀλεξάνδρε τ̃ Πλατωνικ̃] Plures hoc nomine tum philoſophos, tum Sophiſtas recenſet Svidas. Verùm noſter iſte an ex illis ſit, certò ſtatuere nullus habeo. Alexandri Cilicis Sophiſtæ inter cæteros meminit, de qo latiùs etiam Philoſtratus in *vit. Soph. l. 2. pag.* 568. qi πηλοπλάτων, *luteus Plato*, dictus fuerit. Platonem nimirum, ſi non dogmate, dictione ſaltem æmulatus videtur. unde declamantem ubi avdiverat qidam ex Herodis Attici Sectatoribus, τὸν μὲν πηλὸν ἐυρηκέναι, *lutum invenisse* dixit, τὸν δὲ Πλάτωνα ζητεῖν, *Platonem verò qærere.* A Marco avtem accitum, *ab epiſtolis Gracis* eidem fuiſſe, avtor eſt Philoſtratus. qi & Favorini γνησιώτατον ἀκροατὴν extitiſſe eum ait. Favorinus avtem iſte in eorum albo cenſetur, qi & *philoſophi* ſimul & *ſophiſta* etiam habebantur. Fieri itaqe poteſt ut Alexander ille is ipſe ſit, qem hîc Marcus *Platonicum* appellat. Meminit & Galenus *lib.* περὶ τ̃ προγινώσκειν *cap. 5.* Alexandri cujuſdam, qi eisdem temporibus Romæ vixerit, Damaſceni. Cæterùm iſtum ait γνώσκειν μὲν τὰ τ̃ Πλάτωνος, ἀλλὰ τοῖς Ἀριστοτέλης προσκεῖσθαι μᾶλλον, *noſcere qidem & Platonis ſcita, ſed Ariſtotelicis magis adhærere.* & φιλονεικίας nomine à plerisqe notatum. Ad priorem illum itaqe potiùs inclinaverim.

Ἡ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν] non ineptè iſtud in Alexandrum illum converiat, cujus operà ad epiſtolas Marcus eſt uſus.

Ὅτι ἀσχολές εἰμι] Vide *ſuprà §. 7.* Ἄσχολος, ὁ μὴ ἐυκαιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ ἐυκαιρία. Ἄσχολος, *negocioſus, occupatus, ſolicitus, qi non habet opportunam, commodamqe negociorum conficiendorum occaſionem.* Σχολὴ enim (1. *ocium*) eſt ea, qa *in conſvetudine, communiter & vulgò vocatur* ἐυκαιρία 1. *tempeſtivitas, opportunitas, commodum rei gerendæ tempus, occaſio.* Svidas. qi & hæc ipſe Marci ſubjungit. Cicero *ad Attic. l. 1. Ep. 11. Vereor, ne putidum ſit, ſcribere ad te, qàm ſim occupatus.*

Τὰ καθ' ἑκάστους τοὺς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα] Epictetus *Enchirid. c. 29.* Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσει παραμετρεῖται. *Officia ut plurimùm pro relationibus & qalitatibus perſonarum* (qas invicem gerunt) *definiuntur.* σχέσεις avtem, ſive *relationes* & affectiones mutuæ, vel ſunt naturales, vel adſcitiæ. Epictetus *Diſſert. l. 3. c. 2.* Δεύτερός ἐστι τόπος, ὁ περὶ τὸ καθῆκον. ἐν δεῖ γὰρ μὴ εἶναι ἀπαθῆ, ὡς ἀνδριάντα, ἀλλὰ τὰς σχέσεις τηροῦντα τὰς φυσικὰς κ̃ ἐπιθέτους, ὡς ἐυσεβῆ, ὡς υἱόν, ὡς ἀδελφόν, ὡς πατέρα, ὡς πολίτην. *Alter eſt locus officii. Neqe enim me immobilem ut ſtatuam eſſe decet, ſed affectiones tueri naturales & arceſſitas, ut hominem prum, ut filium, ut fratrem, ut patrem, ut civem.* qod idem habet

A & *lib. 2. cap. 14.* Cæterùm de his amplìùs vide ſis Simplicium in *Commentario ad Epicteti Enchiridium*, & Caſavbonum *ad Perſii Sat. 3. v. 70.* Sed & Marcum ipſum *infrà l. 8. §. 27. & l. 11. §. 18.*

Τὰ περιεστῶτα πράγματα] id eſt, ut Demoſthenes *Olynth. 1. pag. 5. C.* ἅτ' ἂν ἡμᾶς περιστῇ τὰ πράγματα. *Ut ea res erunt, qa nobis evenient.* qæ avtem Marcus περιεστῶτα πράγματα, ea Plutarchus περιστατικὰ πράγματα dixit *de ſuperſtit. pag. 169. C.* Τοιαύτη μὲν ἐν τοῖς ἀβελτέροις κ̃ περιστατικοῖς λεγομένοις πράγμασι κ̃ καιροῖς ἡ δεισιδαιμονία. βελτίων δὲ ἐδὲ ἐν τοῖς ἰδίοις τ̃ ἀτυχήτος. *Talis eſt ſuperſtitio rebus & occaſionibus voluntatis* B *noſtræ non convenientibus & cum periculo conjunctis. Sed ne in jucundis qidem rebus præſtat impio ſuperſtitioſus.* Clemens ſimpliciter τὰ περιστατικά. Ità *Strom. l. 7.* τ̃ ἀνδρείας, ſive *fortitudinis* munus inter cætera ſtatuit, τὸ περιστατικὰ ὑπομένειν, *caſus adverſos perferre.* & *lib. 4. pag.* 504. *B.* pios ſæpenumerò ad virtutis exercitium Deo permittente, τοῖς περιστατικοῖς περιπίπτειν, *in caſus adverſos incidere.* denique *lib. 4. p. 482. B.* ἐν μάλιστα τοῖς περιστατικοῖς ἄπασιν ὅλον τι εἶναι καλῶς χρῆσθαι τὸν γνωστικόν. *Fortuitis omnibus cum, qi eſt cognitione præditus, rectè poſſe uti.* Galenus in *Hortat. ad art. c. 2.* περιστάσεις πραγμάτων dixit. Κἂν τῷ βίῳ μᾶζόν τινα ναυαγίαν περὶ πολλὰς οἴκοις γιγνομένην, ἢ περὶ τὸ σκάφη καλῶ θάλασσαν, ἐκ ὀρθῶς γιώσκοντός ἐστι, ἐπι- C τρέπειν ἑαυτὸν ἐν τοιαύταις περιστάσεσι πραγμάτων τυφλῇ δαίμονι, μηδ' αὐτῇ βεβαίως ἐπηρεμούσῃ. *In vita, qem majora plerisqe familiis, qàm in mari navibus oboriantur naufragia, imprudentis eſt tot in adverſis negotiorum, caſibus cæca dea, ipſiqe se bavd tuto ſtabilitæ ſeipſum credere.* Idem *de ſanit. tuend. l. 2. c. 1.* Πολλοῖς γὰρ τῶν ἀνθρώπων μετὰ περιστάσεως πραγμάτων ὁ βίος. κ̃ βλάπτουσθαι μὲν ἀναγκαῖόν ἐστι αὐτοῖς, ἀποστῆναι δ' οὐ δυνατόν. *Nam maxima pars hominum implicitam negotiis vitam agit: qos etiam ladi ab iis qa tractant eſt neceſſe: nec tamen mutare conditionem licet.* inde βιὸς περιστατικὸς, Origeni *adv. Celſum l. 1. Vita negotiis moleſtiisqe implicita;* cui opponitur ὁ ἀπολελυκὼς. Sed & Laërtius *l. 7. c. 101.* in *Zenone* ex Stoicorum ſenſu; Τ̃ καθηκόντων τὰ μὲν ἄνευ περιστάσεως. τὰ δὲ περιστατικά. *Officiorum alia ſunt abſqe circumſtante coactione, alia cum circumſtante coactione.* πράγματα itidem pro *negotiis* & *moleſtiis.* ita Ariſtophanes *ranis Act. 1. ſcen. 4.*

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακ̃ κ̃ πραγμάτων;
Qis in requiem ex malis vult & moleſtiis?

Menander in *Agricola*, ab Ariſtoph. *Schol.* adductus *ad Plut. Act. 3. Scen. 2.*

Ἐν πράγμασιν, ἐν μάχαις.
Moleſtis in negotiis, in prælris.

E Epicurus apud Laërtium, in *Epic.* & Senecam, in *Claud.* Πράγματα ὁ Θεὸς, ὔτε αὑτὸς ἔχει, ὔτε ἄλλοις παρέχει. id eſt, vertente Cicerone *de Nat. Deorum lib. 1. Negotium Deus nec ipſe habet, nec aliis exhibet.* Eodem ſenſu & περιστάσεις dicuntur. Vide *infrà §. 15. l. 6. §. 11. & l. 9. §. 13.*

§ 13. Κατύλε] Inter *Stoicos*, qos avdiverit, *Cinnam Catullum* ponit Capitolinus. qo loco Catulum legi poſtulat Cl. Salmaſius.

Τὸ περὶ τῶν διδασκάλων ἐυθύμως ἔυφημον] Seneca *Ep. 73. Verè philoſophus præceptores ſuos veneratur & ſuſpicit, qorum beneficio illis ſe vitiis exuit.* Sive, *illis in vis exiit.* altera lectio à Mureto eſt, à Lipſio altera. Idémqe *Epiſt. 64. Qidni* F *ego magnorum virorum & imagines habeam, & natales celebrem? qidni illos honoris cavſâ ſemper appellem? Qam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à qibus tanti boni initia fluxerunt. Si Conſulem videro avt Prætorem, omnia qibus honor haberi ſolet, faciam; eqo deſiliam, caput adaperiam, ſemitâ cedam. Qid ergo? M. Catonem utrumqe, & Lælium ſapientem, & Socratem cum Platone, Zenonem Cleanthémqe in animam meum ſine dignatione ſumma recipiam? Ego verò illos veneror, & tantis nominibus ſemper aſſurgo.* Juvenal. *Sat. 7. v. 206.*

Dis majorum umbris tenuem & ſine pondere terram
Spirantésqe crocos, & in urna perpetuum ver,
Qi præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco —

Talis Marcus noſter, qi, ut Capitolinus. *Tantum honoris magiſtris ſuis detulit, ut imagines eorum aureas in lavario habe-*
ret,

τοῦ περὶ Δομιτίου καὶ Ἀθηνοδότου διατεμνομένου λόμβα καὶ τοῦ περὶ τὰ τέκνα ι ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

§ 14. Παρὰ δὲ ἀδελφοῦ μου [k] Σευήρου τὸ φιλοίκειον, καὶ φιλάληθες, καὶ [a] φιλοδίκαιον. καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, καὶ ἰσότητος καὶ ἰσηγορίας διοικουμένης, καὶ

Domitio atqe Athenodoto refertur; liberóſqe meos affectu ſincero proſeqerer.

§ 14. A fratre meo 1 Severo, familiares diligere; veri juſtíqe rationem habere. item qòd per eundem Thraſeam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum nôſſe ceperim; & qòd imaginem animo conceperim ſtatus popularis, in qo per æqalitatem

i Sup. §. 11.
k Οὐήρου Scal & Salm.
1 An, Vero.
a L. 6. §. 30.

juriſ-

ANNOTATIONES.

ret, ac ſepulcra eorum aditu, hoſtiis, floribus ſemper honoraret. Talis & Alexander, qi, ut Plutarchus eſt avtor, Ariſtotelem præceptorem cum primis coluit, οὐχ ἧττον τοῦ πατρὸς ἀγαπᾶν, *non minus qàm patrem ſe amare* dictitans, ὡς δι' ἐκεῖνον μὲν ζῶν, διὰ τοῦτον δὲ καλῶς ζῶν, *ut per illum quidem vivens, ſed per hunc benè vivens.* Cui ſententiæ aſtipulatur & Ariſtoteles ipſe apud Laërtium *lib.* 5. §. 19. his verbis. Τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐντιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων. τοὺς μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοὺς δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρασχέσθαι. *Parentes qi liberos erudiendos curaſſent, longè honorabiliores eſſe his, qi ſolam genuiſſent. Hos enim vivendi tantum, illos etiam benè beatéqe vivendi eſſe auctores.* Et Plutarchus *adverſ. Color.* Τὸ μὲν ζῆν οἱ γονεῖς μετὰ τῶν θεῶν ἡμῖν ἔδωκαν. παρὰ δὲ τῶν φιλοσόφων δίκης καὶ νόμων συνεργὸν οἰόμεθα, λόγων ἐπιθυμιῶν κολασταὶ λαβόντες, εὖ ζῆν. *Vitam qidem nobis parentes deorum auxilio largiti ſunt: à philoſophis autem juris & legum adjutricem doctrinam, & qa cupiditates coerceat accipientes benè vos vivere putamus.* Et Ariſtides *Orat. Platon. 2. pro Quatuorviris Tom.* III. *p.* 326. Τοῖς ὑπηρετήσασιν εἰς τὴν γένεσιν, καὶ δι' ὧν πρῶτον ἤλθομεν εἰς φῶς, τούτοις τὴν πρώτην μισθὸν χάριν ἀγαθὰ δεῖν ἔχειν, μετὰ τοὺς ἐπὶ τούτων προτέρους θεούς. εἰ τοίνυν τοῖς γονεῦσι δι' αὐτὸ τὸ εἶναι μόνον τοσαύτην ἔχομεν χάριν, καὶ ὁμολογοῦμεν ὀφείλειν χρέα πάντων χρεῶν πρεσβύτατα, πῶς ἂ Μιλτιάδῃ γε καὶ Θεμιστοκλεῖ πλέον τι πεπραγέναι χρὴ δοκεῖν, οἳ τινες οὐ τὸ ζῆν μόνον, ἀλλὰ καὶ βελτίως αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν; *Qi ortui noſtro ſubſervierunt, qorumqe operâ primum in hanc lucem venimus, iis maximam debere nos cenſemus poſt ipſos priores Deos gratiam. Ergo ſi parentibus ortus tantum gratia tantas agimus gratias, iisqe maxima nos qoqe debere profitemur: An non Miltiadem & Themiſtoclem majus qicqam effeciſſe putare debemus, qi non vita ſolum & ſalutis auctores Græcis fuerunt, ſed meliores etiam ipſos ex pejoribus factos reddiderunt ſuis.*

Τὸ περὶ τὰ τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπητικόν] qod in eis rarius, qi ſunt in dignitatibus ſummis conſtituti. Sicut enim illi plerumqe ἀστοργότεροι, utì noſter monuit *ſuprà* § 11. Cicero *ad Attic. l. 7. Epiſt. 2. Filiolâ tuâ te delectari lator, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν* eſſe τὴν πρὸς τὰ τέκνα.

§ 14. Τῷ ἀδελφῷ μου Σευήρῳ] Οὐήρῳ legendum aliqando ſuſpicatus eram ex Dione Caſſio & Julio Capitolino, apud qos *Verus*, non *Severus*, Marci frater, adoptione tamen, non genere, (nam Cejonii Commodi filius hic fuit) & imperii conſors, toties occurrit. Qin & Joſephus Scaliger in *animadverſ. ad Evſebium*, & Clavdius Salmaſius in *Annot. ad Capitolinum* ſic corrigendum uterqe cenſuit. Errorem conſimilem in Galeni, Theophili, Epiphanii, aliorúmqe ſcriptis, apud qos ἀντὶ τοῦ Βήρου, ἤτοι Οὐήρου, Σίβήρου, ἢ Σεβήρου, pro *Vero Severus* reperitur, obſervârunt Guliſtonus noſter *ad Galenum*, Scaliger *ad Evſebium*, Salmaſius *ad Capitolinum*, Petavius *ad Epiphanium*. Verùm cùm Verus ille vitæ impuriſſimæ, & flagitioſiſſimæ, moribus perditiſſimis ac profligatiſſimis fuerit; non video qî potuerit in tam fætido fæculentoqe ſterqilinio virtutum iſtiuſmodi ſeges ulla, nedum tam ampla, qàm iſtîc depingitur, deprehendi. *Clavdium* itaqe *Severum* philoſophiæ Peripateticæ διασώστην, qem inter cæteros avdiviſſe Marcum noſtrum avtorem habemus Capitolinum, intellexiſſe forsfuerit. Eóqe magis hunc voluiſſe videri poſſit, qòd hujus ipſius, à qo tamen multa traxerit neceſſe eſt, nuſpiam alibi meminerit. Sed nec iſtud ſatisfacit, cùm nec qâ ratione *fratrem* illum appellaret, occurrat; & fratris qaſi germani & genuini infrà rurſus meminiſſe videatur §. 17. alioqi, qid ſi pro ἀδελφῷ legamus φίλῳ!? ut *amicus* non *frater* indigitetur Severus iſte: qo modo Nabud Nathanides Solomonis *Regis amicus. Reg. l.* 3. *c.* 4. *v.* 5. Verùm iſtud potiùs Junii Ruſtici fuerit; de qo vide ſis, qæ ex Capitolino *ſuprà* adduximus *ad* §. 7. & qæ apud eundem de eodem ſequuntur. Proinde caligine ſeptis undiqe nihil lucis cùm affulgeat, nihil certi renunciare datur. Ego itaqe ἐπέχω, & (qod in ambiguis ſolet) mihi *non liqere*, ingenuè profiteor. Addito tamen, potuiſſe Marci conſanguineum aliqem qi *proavi materni* utriuſqe communis (*Catilius Severus* dictus is Capitolino) nomen geſſerit, *fratris* nomine deſignari. alii viderint.

Φιλοίκειον] De Vero Capitolinus, enumeratis omnibus ejus magiſtris in diverſo genere ſcientiarum, *Hos omnes*, inqit, *amavit unicè, atqe ab his invicem dilectus eſt.* Atqe hoc eſſe τὸ φιλοίκειον, qod à Fratre ſuo Vero didiciſſe Marcus profitetur, cenſet Salmaſius *ad Capitolinum*. ambigo tamen. Marci verò τὸ φιλοίκειον habemus à Capitolino his verbis, commendatum, dixerim, an perſtrictum? *Jam in ſuos tantâ fuit benignitate, ut cùm in omnes propinqos cuncta honoris ornamenta contulerit, tum in filium Commodum, & qidem ſceleſtum atqe impurum,*

A *citò nomen Cæſaris, & mox ſacerdotium, ſtatimqe nomen Imperatoris, ac triumphi participationem, & conſulatum.*

Φιλάληθες] *Simplicitatem* certè Vero tribuiſſe Severum, eandémqe in illo adamâſſe Pium monuimus *ſuprà ad* §. 9. ſed & Capitolinus de eodem, *Erat*, inqit, *motuum ſimplicium, & qi adumbrare nihil poſſet.* Verùm iſtud infirmitatis potiùs καὶ ἠλιθιότητος ἤπερ εὐηθείας, qàm candoris ingenui καὶ φιλαληθείας fuerit. *nihil potuiſſe*, dicit; *nihil voluiſſe adumbrare*, non dicit. Siqidem idem eidem alibi impingit, (qòd & ſuprà notavimus) *callidam ſeveritatis ſimulationem:* qâ nimirum per imperii initia, graviter ſe, & ad Marci mores egerit. Cæterùm *membrana tenuis, & bracteata* tantùm (ut cum Seneca *Epiſt.* 115. B loqar) erat illa ſeveritas, cujus fucus facilè deprehendi poterat. nec perſonam illam diu ſuſtinuit; ſed ad ingenium indolémqe pravam citò deflexit. docuitqe verum eſſe, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Jul.* 1. Ὡς οὐδὲν προσποιητὸν, μόνιμον. i. *qa ſimulata ſunt, diuturna eſſe non poſſe.* ut Ambroſius *de Offic. l.* 2. *c.* 22. Ego interim non video (qod & priùs monui) qomodo Capitolinus ſibi ipſe conſtet, qi in Vero modò *ſimplicitatem* prædicat, modò *callidam ſimulationem*, tanqam vitium illi ingenitum, notat. At Marcum hac ratione *pro Vero Veriſſimum* appellabat Adrianus. Caſſius & Capitolinus.

Φιλοδίκαιον] Verùm Pio an Marco (nam ambiguè locutus C eſt) *fidem, non & amorem exhibuiſſe*, avtor eſt Capitolinus. Eſt avtem *fides juſtitiæ pars*; ut Cicero, *Offic. l.* 1. Cæterùm *fides* ab *amore* ſejuncta, φιλοδικαίου elogium nevtiqam meretur. Utrumqe avtem hoc & φιλάληθες & φιλοδίκαιον interpres Anglicus (qâ ratione motus, mihi incertum) omiſit.

Θρασέαν] De Thraſeâ Pæto, Tacitus *Annal. l.* 16. Dio Caſſius in *Neron.* & in *Diocler.* Svetonius *l.* 6. *c.* 37. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus in *Epictet. Diſſert. l.* 1. *c.* 1.

Ἑλβίδιον] De Helvidio Priſco, Traſeæ genero, Tacitus *ibidem* & *Hiſtor. l.* 4. Dio Caſſius in *Veſpaſ.* Svetonius *l.* 10. *c.* 15. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus *l.* 1. *c.* 2. & *l.* 3. *c.* 26. & Plinius minor *l.* 9. D *Epiſt.* 23.

Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον] De his, præter cæteros hiſtoricos, ſuſiſſimè Plutarchus; qi ex profeſſo res geſtas horum omnium deſcripſit. Verùm qid cum heroibus iſtis L. Vero, homini *vitiorum Cajanorum, & Neronianorum, & Vitellianorum æmulo, & in pluribus Neroni*? Capitolini ſunt de Vero verba. Nero ſcilicet alter Thraſeam Marco conciliaverit, & in notitiam ipſius eum inſinuaverit? Accedit, qod ex hîc poſitis videri poſſit, Marcum Lucio in diſciplinam qandoqe datum; & ab eodem, in eis, qæ referuntur iſtîc, aliqâ ſaltem ex parte, inſtitutum. Verùm repugnat planè ſententiæ huic, tum utriuſqe ætas, cùm Marcus Lucium anteceſſerit, utpote qi Pii filiam ideò duxerit uxorem, qòd Lucius, cui ab Hadriano deſtinata fuerat, impar ætate videbatur, filiámqe ſuam Lucillam nomine eidem Vero jam transnominato nuptum dederit: tum etiam qòd Lucius hic, poſt ſeptimum annum in familiam Avreliam traductus, *Marci moribus & avtoritate formatus* perhibetur. Vide Capitolinum in *Marco* (ſed à Salmaſio reſtitutum) & in *Vero*. Alius igitur eſt neceſſariò Marci frater reqirendus, in qem iſta poſſint competere.

Πολιτείας ἰσονόμου] πολιτείαν ἰσόνομον & noſter iſtîc, & Plutarchus in *Sap. 7. Sympoſ.* appellat τὴν δημοκράτειαν. in qa ſingulis qibusqe civibus jus ex æqo competit. Ἰσονομίαν eandem F appellat Herodotus; apud qem Otanes *l.* 3. *pag.* 221. *B.* Πλῆθος δὲ ἄρχον, πρῶτα μὲν οὔνομα πάντων κάλλιστον ἔχει ἰσονομίην, *At qum dominatur multitudo, primum qidem nomen obtinet omnium pulcerrimum, iſonomian, id eſt juris æqabilitatem.* Eúmqe ſecutus Thucydides, qi *l.* 3. *pag.* 229. *C.* Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι προστάντες, μετ' ὀνόματος ἑκατέροι ἐπιτηδεύσεως, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς, καὶ ἀριστοκρατίας σώφρονος προτιμήσει, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ διεκίνουν ἀθλα ἐποιοῦντο, &c. *Nam qi in civitatibus præerant, honeſto utriqe nomine, qum æqabilitatem civilem populi, avt moderatam dominationem optimatium præferrent, rempublicam verbo curantes, in præmia convertebant, &c.* Qanqam avtem, ut Seneca *Ep.* 30. *Prima pars æqitatis eſt æqalitas.* non G immeritò tamen Plutarchus, πασῶν ἀδικιῶν μαγίστην εἶναι τὴν ὀχλικὴν ταύτην ἰσότητα, *omnium injuſtitiarum maximam eſſe turbæ aptam illam æqalitatem*, pronunciat, in *Sympoſ. probl. l.* 8. *c.* 2. &, *æqalitate iſtâ nihil inæqalius*; Plinius minor. *l.* 2. *Ep.* 12. Nec ſanè minùs veritati conſonum qicqam, qàm Lactantii illud *inſtit. l.* 5. *c.* 14. *Ubi non ſunt univerſi pares, æqitas non eſt.* Itaqe non infrunitè Lycurgus, monenti *democratiam* induceret, *Tu*, inqit, *eam primo domi tuæ inſtituas.* Plutarchus *Sup. Sympoſ.* & in *apophth.* qi & eo nomine eundem lavdat, *Sympoſ. Probl. l.* 8. *c.* 2. qod *proportionem arithmeticam*, tanqam δημοκρατικὴν καὶ ὀχλικὴν, *popularem & turbæ aptam*, repudians,

geome-

juríſque æqabilitatem res adminiſtrentur; regníque, qo ſubditorum libertate nihil antiqius habeatur. ab eodem item didici, ſimpliciter vivere; in philoſophiæ cultu conſtanter perſiſtere; promptè benefacе-

βασιλείας πιώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τ῀ ἀρχομένων. καὶ ἔτι παρ' αὐτοῦ τὸ ἀμελεῖς, καὶ ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τ῀ φιλοσοφίας. καὶ τὸ εὐπαιδευτόν, καὶ τὸ

ANNOTATIONES.

geometricam ejus loco in rempublicam à ſe efformatam induxit. Ἡ μὲν γὰρ, inqit, ἀριθμῷ τὸ ἴσον, ἡ δὲ λόγῳ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπονέμει. *Qippe illa numero æqale omnibus tribuit, hac ratione cuique id quod meretur.* Vide Caſavbonum *ad Sveton. l. 2. c. 51.* Poteſt tamen & πολίτεια ἰσόνομος à Marco dicta videri, *in qa juxta legum præſcripta jus cuique ex æqo redditur.* Ità Plinius in *Paneg yr. Trajani c. 36. §. 2. Dicitur actori, atqe etiam procuratori tuo, Injus veni, ſeqere ad tribunal. nam tribunal qoqe excogitatum principatui,* (ità Lipſius) *eſt par cæteris. Sors & urna fiſco iudicem aſſignat. eodem foro utuntur principatus & libertas. qa præcipua tua gloria eſt, ſæpe vincitur fiſcus; cujus mala cauſſa nunqam eſt, niſi ſub bono principe.* Sed & de Maroo ipſo Evtropius, *Hic cum omnibus Romæ æqo jure egit.* Cæterum tale potiùs eſt regium regimen, qale verbis ſeqentibus depingit.

Τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων] Clavdianus *in Stilicon.*

Fallitur egregio qiſqis ſub principe credit
Servitium, nuſqam libertas gratior extat.

Optimè itaqe Evripides *Ægeo* à Stobæo lavdatus, *Tom. 2. tit. 47.*

Ἀνδρὸς δ' ὑπ' ἐσθλοῦ καὶ τυραννεῖσθαι καλόν.
Perſerre regnum rege ſub bono juvat.

Certè Marcus noſter, ſi Capitolino credimus, *cum populo non aliter egit, qàm eſt actum ſub civitate libera.* Itaqe cum pecunias ex publico ad bella gerenda à Senatu poſtularet, Ἡμεῖς, γάρ, inqit, ὅτως οὐδὲν ἴδιον ἔχομεν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκοῦμεν. *Nos uſqe adeo nihil habemus proprium, ut veſtras etiam ædes habitemus.* refert Caſſius *lib. 71. pag. 814. D.* Qin & de eodem Ariſtides *Orat. in regem Tom. 1. p. 111.* Φιλανθρωπία γε μὴν τις μείζων ταύτης καὶ φανερωτέρα, ἢ κατεπληχὸς ἅπαν τὸ ὑπήκοον, καὶ ὑπὸ φόβου δεδυλωμένον, πολλῶν τῶν καθηκόντων περιόντων καὶ ὠκλασκότων καὶ πάσας τὰς πόλεις, εἰ τις φθίγξαιτό τι, ἐλευθέρου δὲ ὄδειν ὅτι φρονῆσαί τι ὅτε εἰπεῖν οἷόν τε ὄν. ἀνηρημένης τῆς σώφρονος καὶ δικαίας παῤῥησίας, τρέμοντος δὲ ἑκάστου σκιάν. ἀπήλλαξε τοῦ φόβου τούτου, καὶ ἠλευθέρωσε τὰς ἀπάντων ψυχὰς, ἐπῆλθε καὶ ὁλόκληρον ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς. *Humanitas autem qa poſſit eſſe major aut clarior hac, qâ cives omnes metu contractos & ſubjugatos, qod delatores qidam urbes omnes circumirent, ſubauſculsantes qid qisqe loqeretur, ita ut nihil jam liberè nec ſentire nec dicere qisqam poſſet, ſublatâ juſtâ loqendi libertate, ſingulisqe umbram ſuam timentibus, ab hoc timore liberavit, libertate perfectâ omnibus in ſolidum reſtitutâ.* Lavs eſt Nervæ apud Tacitum, in *vita Agricolæ*, qòd *res olim diſſociabiles miſcuerit, Principatum & libertatem.* lavs eadem & Marco noſtro, hiſce avtoribus debetur.

Τὸ ἀμελὲς] *Curis vacuum*, Xylander. ad ſeqentia refert Mericus Caſavbonus. *tenorem conſtantem in philoſophiæ ſtudio æſtimationeqe obſervare, curis diſtractionibusqe aliis nevtiqam interruptum.* forſan tamen *corporis neglectum* Marcus voluit. Si tamen locus integer fuerit. ſiqidem τὸ ἀμελὲς alioqi in vitio plerumqe ponitur. qin & *infrà §. 17.* talem ſe habuiſſe fratrem prædicat, qi moribus ſuis πρὸς ἐπιμέλειαν ἑαυτοῦ excitaret ipſum.

Ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας] De Pio certè Avrelius Victor. *Adeò æqalis probisqe moribus, uti planè docuerit, eò demum fortunatas urbes fore, ſi regna ſapientiæ ſint.* Reſpexit ad celeberrimum Platonis illud, qod Oraculi vicem jam diu obtinuit, nunqam bene cum rebus humanis actum iri, avt civitates probè conſtitutas fore, πρὶν ἂν ἢ τὸ τῶν φιλοσοφούντων ὀρθῶς γε καὶ ἀληθῶς γένος εἰς ἀρχὰς ἔλθῃ τὰς πολιτικὰς, ἢ τὸ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν ἔκ τινος μοίρας θείας ὄντως φιλοσοφήσῃ. *Qam avt homines rectè vereqe philoſophantes rerumpublicarum gubernationem adepti fuerint: avt hi qi gubernant, divinâ qadam ſorte verè philoſophentur. Epiſt. 7. & Polit. lib. 5. pag. 665. D.* Ἐὰν μὴ, ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσιν γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταυτὸν ξυμπέσῃ δύναμις τε πολιτικὴ, καὶ φιλοσοφία. *Niſi vel philoſophi civitatibus dominentur, vel hi qi nunc reges potentesqe dicuntur, legitimè ſufficienterqe philoſophentur, in idemqe civilis potentia & philoſophia concurrant.* Qod Hierocles *de Providentia l. 2.* apud Photium *cod. 251. pag. 1391.* ſic expreſſit. Τὰς φιλοσόφους ἀρχοντίας ταῖς πόλεσιν ἱρεσίαν, ἵνα λήξωσί ποτε τῶν κακῶν. καὶ ὡς οὐκ ἂν ποτε εὐδαιμονήσει πόλεις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγράψειαν οἱ τῷ θείῳ παραδείγματι χρώμενοι. *Philoſophos civitatum eſſe principes, ut eas aliqando malis eripiant, neqe florentes unqam fore reſpublicas, niſi divino utentes exemplari eas definiant.* Ex Juliani mente Gregorius Nazianzenus ἐπιλεγει. 1. Χρῆναι γὰρ φιλοσοφίαν καὶ βασιλείαν, ὡς ὁ ἐκείνου λόγος, εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν. *Oportere enim philoſophiam & imperium, juxta illorum ſententiam, inter ſe copulari.* Cicero *ad Qint. Frat. Ep. 1.* ſic extulit. *Tum denique fore beatas reſpublicas, ſi avt docti & ſapientes homines eas regere cæpiſſent, avt qi regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent. hanc conjunctionem videlicet poteſtatis ac ſapientiæ, ſaluti cenſuit civitatibus eſſe poſſe.* Juſtinus in *Apolog. 2. pag. 54.* Ἔφη γάρ που καὶ τις τῶν παλαιῶν, Ἂν μὴ οἱ ἄρχοντες φιλοσοφήσωσι, καὶ οἱ ἀρχόμενοι, οὐκ ἂν εἴη τὰς πόλεις εὐδαιμονῆσαι. *Dicit enim & ex priſcis qidam: niſi & principes & cives philoſophentur, fieri non poſſe, ut beatæ ſint reſpublicæ & civitates.* de principibus ſubditisqe ſimul pronunciavit, qod de illis ſolis Plato dixerat. præſumpſiſſe Platonem forſan exiſtimavit, principe philoſophante, idem & populum facturum. Ità certè de Numâ Plutarchus *pag. 73. D.* Ἐναργὴς ἐξήνεγκε παράδειγμα καὶ τεκμήριον τῆς Πλατωνικῆς φωνῆς ἣν ὕστερον ἐκεῖνος οὐκ ὀλίγοις χρόνοις γενόμενος ἐτόλμησεν ἀφεῖναι περὶ πολιτείας, ὡς μία κακῶν παῦλα καὶ λύσις ἀνθρώποις ἔσοιτο τύχης θείας, εἰς ταὐτὸ διανοίᾳ φιλοσόφῳ βασιλικὴν συμπεσοῦσαν δύναμιν, ἐγκραθῇ καὶ ὑπερδέξιον τῆς κακίας τὴν ἀρετὴν καθέσασαν. μακάριος μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ σώφρων ὡς ἀληθῶς. μακάριοι δὲ οἱ συνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦντος σόματος ἰόντων λόγων. τάχα γὰρ οὐδὲ ἀνάγκης τινος δεῖ πρὸς τὰς πολλὰς, οὐδὲ ἀπειλῆς αὐτοῖ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐν ἐυδήλῳ παραδείγματι καὶ λαμπρῷ τῷ βίῳ τοῦ ἄρχοντος, ἑκουσίως σωφρονοῦσι καὶ συσχηματίζονται πρὸς αὐτόν. *Clarum dedit exemplum & teſtimonium voci Platonis, qam ille non parvis ſeculis poſt non dubitavit de republica proferre: tunc demum ſolutis malis mortales & liberatos fore, ſi forte divinitus regia potentia cum mente copulata philoſophica valentiorem improbitate virtutem & ſuperiorem reddidiſſet. Etenim beatus revera eſt vir ſapiens. Beatietiam auditores ſermonum, qi ex ore promanant ſapientis. Nec fortaſſe vi opus ibi ſit, nec minis ad multitudinem: imo ipſi virtutem qum in illuſtri & claro exemplo vitâ imperantis cernunt, evadunt ſponte ſapientes, ſeſeqe ad hoc componunt.* De Oſiride pariter Syneſius *de Provident. 1. pag. 103.* Καὶ προπαίδευμα ἦν Ὀσιρεως ἠξίω τιμᾶν. παιδείαν γὰρ ἀρετῆς ὤετο πηγὴν εἶναι. *Oſiris ergo illa liberalium diſciplinarum rudimenta, magni à ſuis fieri cupiebat, eruditionemqe fontem eſſe virtutis arbitrabatur.* unde per Ægyptum totam eo regnante virtutem adeò floruiſſe, ὡς ἐοικέναι τὴν χώραν ἀρετῆς διδασκαλείῳ, τῶν παίδων πρὸς ἔνια βλεπόντων τὸν ἡγεμόνα, καὶ δρώντων τε ἂν ὅτι ὁρῶεν, καὶ λεγόντων ἂν ὅ, τι ἀκούσειν. *Ut ea ipſa regio virtutis ſchola qam ſimillima videretur, pueris unum rectorem ac moderatorem intuentibus, unumqe id facientibus qod viderent, & qod audirent eloqentibus.* Idem Syneſius *ad Arcad. Imper. de regno. pag. 32.* Ὑπὲρ φιλοσοφίας; ἐν ἤυγμαι. καὶ εἴη γε τυχεῖν τῆς ἐυχῆς, ἣν Πλάτων ἐυξάμενος οὐκ ἐτύχησεν. ἔδοιμί σε τῇ βατιλείᾳ προεκπεμφότα φιλοσοφίαν. *Pro philoſophia vota concepi. Faxit Deus ut ejus voti compos evadam, qod, cum Plato nuncupaſſet, minimè eſt aſſecutus. Videam à te philoſophiam cum imperio conjunctam.* Qod in Arcadio optaverat Syneſius, in Juſtiniano contigiſſe refert Agapetus in *Paræn. ad Juſtinian. Imper. c. 17.* Ἐφ' ἡμῖν ἀνεδείχθη τῆς ἐυζωίας; ὁ χρόνος, ὃν προεῖπέ τις τῶν παλαιῶν ἔσεσθαι, ὅταν ἢ φιλόσοφοι βατιλεύσωτιν, ἢ βατιλεῖς φιλοσοφήσωτι. καὶ γὰρ φιλοτοφοῦντες ἠξιώθητε βατιλείας; καὶ βατιλεύταντες οὐκ ἀπίστητε φιλοσοφίας. *Noſtris temporibus rurſus oſtenſum eſt proſpera vitæ tempus, qod prædixerat qidam ex veteribus, futurum, cum vel philoſophi regnarent, vel reges philoſopharentur. Nam philoſophantes digni eſtis habiti imperio; & imperantes de philoſophia non deſtitiſtis.* Cæterùm qod ille videre optaverat, iſte vidiſſe ſe profitetur, id in Marco noſtro ab omnibus agnitum eſt. Huic etenim, Capitolino referente, *ſententia Platonis ſemper in ore fuit: Florere civitates, ſi avt philoſophi imperarent, avt Imperatores philoſopharentur.* Nec in vita, qam in ore, minùs; qum, ut idem avtor eſt. *honoribus in ſe receptis, philoſophiæ operam vehementer dederit; tantúmqe in eo philoſophiæ ſtudium fuerit, ut adſcitus jam in Imperatoriam dignitatem, tamen ad philoſophorum domos diſcendi cauſſâ ventitaret.* qod & Caſſius etiam his verbis affirmavit, *lib. 71. pag. 802. A.* Λέγεται καὶ αὐτοκράτωρ ὢν, μὴ αἰδεῖσθαι, μηδὲ ὀκνεῖν ἐς διδασκάλου φοιτᾶν. *Ferunt non erubuiſſe eum, qum eſſet Imperator, nec puduiſſe unqam ad ædes magiſtri ſe conferre.* Qin & conſpicatum hoc Lucium qendam, philoſophum & ipſum, ad cœlum manibus ſublatis, exclamâſſe refert Philoſtratus in *Herode p. 556.* & ex Philoſtrato Svidas, Ὦ Ζεῦ, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη, δίλτον ἐξαψάμενος, ἐς διδασκάλου φοιτᾷ ὥσπερ οἱ παῖδες; *Prob Jupiter, Romanorum Rex ſeneſcens jam, libro ad latus appenſo, ſicut pueri ſolent, ad præceptoris ædes itat!* Verùm tantum abeſt ut hoc ſibi Marcus dedecori putârit, avt à verè ſapientibus ſibi notam aliqam attraxerit, ut contrà ſtudium philoſophiæ conſtans & indefeſſum nomen illi celeberrimum conciliârit. Itaqe non immeritò forſan & Diocletianus, Capitolino referente, *vitâ & clementiâ talem ſe cupere, qalis fuerit Marcus, ettamſi philoſophiâ nec Plato eſſe poſſit, ſi revertatur in vitam.* Qin & à Caſavbono noſtro ad Perſii Satyr. 1. elogio honoratiſſimo planè ampliſſimóqe iſto ornatur; *Sapientiſſimus ille Imperator Marcus,* ὁ ἐν βατιλεῦσι φιλοσοφικώτατος. In eam deniqe propter doctrinam virtutémqe exiſtimationem veniſſe dicitur, ut eo imperante ferrent palam, *Platonis impletum eſſe verbum, qo dicebat, Tum orbem terrarum feliciter habiturum, cùm contigiſſet ut Philoſophi rerum potirentur.* Fulgoſius *memorab. l. 2. c. 5.* De Leone

a Sup. §. 5. 4. l. 6. §. 48.

καὶ τὸ ἐυμετάδοτον ἁπλῶς. καὶ τὸ ἔυελπι, καὶ τὸ πιστόλικον περὶ τὸ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι. καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τὸν καταγνόσεως ὑπ' αὐτοῦ τυγχάνοντας. καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι σοχασμὸν τὸν φίλως αὐτὸν περὶ τί θέλῃ, ἢ τί ἐ θέλῃ, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

re, impensè largiri; spes bonas fovere; de amicorum dilectione nihil ambigere. qin & qòd si qorum mores minùs probaret, palàm id præ se ferret, nec, qid vellet nollétve, familiaribus conjectu difficile foret; adeò aperto erat pectore.

b Παρὰ Καλ. M. Mer. Παρὰ M. Salm.

§ 15. [b] Παρόκλησις Μαξίμου, τὸ κρατεῖν ἐ-

§ 15. A Maximo, mei compotem esse; nec ulla in

ANNOTATIONES.

cognomine Sapiente, Baronius, *Annal. Tom.* 10. *Ann.* 911. ubi orationem ejusdem qandam piam admodum ac eruditam recitaverat: *Læ plané cùm vel Philosophi Christiani regnant, vel reges philosophantur.* E nostris, De Henrico I. Gvilielmus Malmesburiensis *l.* 5. *Fuerunt illi* (*ut verè confirmo*) *litera, qamvis tumultuariè libata, magna supellex ad regnandi scientiam, juxta illam Platonis sententiam, qâ dicit, Beatam esse rempublicam, si vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur.* Et de Jacobo Rege Andreas Dunæus, in τῇ ἐξιώσει. Πίφυκε συνελθεῖν ἐμοῦ, μεγάλη τε ἐξουσία καὶ περιττὴ φρόνησις. ἧς συζυγίας ἐδὲν γένοιτ' ἂν τῷ βίῳ μακαριώτερον. ὅς ὅταν οἷς ταυτὸν τῷ φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώποις ξυμπέσῃ, τότε πολιτείας ἄριστης, καὶ νόμων τῶν τοιούτων φύσεως γένεσις, φησί που Πλάτων. *Illo fuit ingenio, ut magna autoritas & eximia prudentia concurrerint: qa conjunctione in vita nihil beatius est. Uti alicubi dicit Plato, qando in idem mentis & sanæ mentis compotem esse, qa maxima in homine vis est, concurrerint, tunc optima reipublica & legum talium figura oritur.* Denique in hanc eandem mentem Doctores Hebræi: אין האדם ראוי למלוך ואסר חכם או מלך שרדוש החכמה *Ecqis homo est regno dignus? vel sapiens, vel rex sapientia studiosus.* Qanqam Platonis sententiam illam, tot avtoribus tantisqe comprobatam, ridet exagitátqe multis apud Athenæum *Dipnosoph. l.* 5. Masurius, Themistius etiam censuræ subjicere est avsus. Sic enim ille *ad Jovianum Imper. Orat.* 17. *pag.* 442. Πλάτων μὲν ὄν, εἰ καὶ τἄλλα πάντα θεῖος καὶ αἰδοῖος, ἀλλὰ τοῦτό γε ἀτεχνῶς ἀποκτιδυτευμένως προήκατο λόγου, ὅτι μὴ πρότερον τὰ κακὰ λήξει τοῖς ἀνθρώποις, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν. *Plato qidem, licet catera omnia divinus ac venerabilis, hanc tamen sententiam periculosè admodum emisit: non prius hominibus mala desitura, qam avt Philosophi regnent, avt Reges philosophentur.* Mox Aristotelem Platoni opponens, qi dixerit è contrario, φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βατιλεῖ, ὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμποδών. τὸ δὲ φιλοσοφεῖσθαι ἀληθινῶς ἐντυγχάνειν, ἐυπειθῆ καὶ ἐυήκοον. *Philosophari non modo Regi non necessarium, sed & impedimento esse, satis avtem esse, verè philosophantibus pareat atqe obsequatur.* hunc probans, ἔργων γὰρ ἀγαθῶν, inqit, τὴν βατιλείαν ἐνέπλησεν, ὐχὶ ῥημάτων. *Factis enim præclaris, non verbis regnum impleverit.* qasi in verbis, non in factis philosophia consistat. Concludit ipse *pag.* 444. Ἀγαπῶμεν δὲ, εἰ φανείη ποτὲ βασιλεὺς, ὐκ αὐτὸς αὐτουργῶν φιλοσοφίαν, τοῖς δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθῶς ἐυπειθὴς καὶ ὑπήκοος. *Hoc vero nobis sufficiat, si non ipse Imperator per se philosophetur, saltem ut verè philosophantibus acquescens morem gerat.* Atqi à regibus sacræ philosophiæ, an theosophiæ, studium etiam codex divinus exigit, *Deut. c.* 17. *v.* 16, 17. Cæterùm, missis his, qæ hîc Marcus, qî possint Lucio competere, non video, cujus vita, tum principis, tum & privati, à philosophica disciplina fuit semper alienissima.

Τὸ πιστευτικὸν περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι] Apud Livium *l.* 22. Acedux Hispanus; *vult sibi qisqe credi; & habita fides ipsam plerumqe obligat fidem.* Et Seneca, *Epist.* 3. *Fidelem si putaveris, facies.* De amore pariter habeas. Imò idem de utroqe Plutarchus in *præcept. conjugal. pag.* 143. *C.* Ποιεῖ γὰρ καὶ τὸ πιστεύειν, δοκεῖν πιστεύεσθαι. καὶ τὸ φιλεῖν, φιλεῖσθαι. *Fidem enim nobis paramus apud eos, qibus nos confidere ostendimus, & amorem apud eos, qos diligere credimur.*

Τὸ ἀνεπίκρυπτον] Verùm revera Capitolinus (qod & suprà non semel monuimus) ait fuisse *morum simplicium*, & *qi adumbrare nihil posset.* nec tamen eum esse existimo, de qo Marcus istic. Certè fratrem suum, qisqis is fuerit, talem Marcus hîc depingit, qalem Achillem (puto) Ennius apud Gellium *lib.* 19. *cap.* 8.

—eo ego, inqit, *ingenio*
Natus sum, amicitiam atqe inimicitiam in fronte promptam gerere.

De Clearcho itidem Xenophon, *Expedit. lib.* 2. *pag.* 291. *A.* Τὸ συγγνῶναι, τό τε φαιδρὸν αὐτῷ ἐν τοῖς προσώποις ἔφαται φαίνεσθαι. *Pro severitate illa tristi ajebant tum qandam hilaritatem ex ejus vultu relucere.* vide *l.* 11. §. 15.

Τὸ μὴ δεῖσθαι σοχασμῶ τὸς φίλως αὐτοῦ, περὶ τοῦ τί θέλει, ἢ τί ἐ θέλει] Contrà prorsus qàm Domitianus, qi κρυψίνους Dioni Cassio prædicatur. & qàm Tiberius multò magis; qi sensus ità privatos obtegere est solitus, ut ancipiti eventu, qid expeteret, qid averseretur, ariolari suos necesse fuerit, & gravissimam sæpe officiis offensionem incurrerent, qibus potissimùm demereri se posse sperabant. Eum nobis sic Cassius *lib.* 57. depingit. Φύσει δὲ ἰδιωτάτῃ ἐκέχρητο. ἔτι γὰρ ὢν ἐπεθύμει προσ-

A ποιεῖσθαί τι, καὶ ὧν ἔλεγεν, ὐδὲν ὡς εἰπεῖν ἐβούλετο. ἀλλ' ἐναντιώτατος τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιούμενος, πᾶν τε ὃ ἐπόθει ἠρνεῖτο, καὶ πᾶν ὃ ἐμίσει προσεῖνετο. ὠργίζετό τε ἐν οἷς ἥκιστα ἐθυμοῦτο, καὶ ἐπικωμὼς, ἐν οἷς μάλιστα ἠγωνάκλει, ἐδόκει εἶναι. ἠλέει τε δῆθεν, ὧς σφόδρα ἐκόλαζε, καὶ ἐχαλέπαινεν, οἷς συνεγίνωσκε. τὸν τε ἔχθιστον ὡς οἰκειότατόν ἐστιν ὅτε ἐάρα, καὶ τῷ φιλτάτῳ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσεφέρετο. τό τε σύμπαν, ὐκ ἤξίου τὸν αὐτοκρύπτα κατάδηλον ὢν φρονεῖ εἶναι. καὶ εἰ μὲν μόνα ταῦτ' εἶχεν, ἀφόλακτον ἂν τοῖς εἰς πεῖραν αὐτῷ ἐλθοῦσιν ἦν. πρὸς γάρ τοι τὸ ἐναντιώτατον πάντα ἀναλαμβάνοντες, ἐκ τοῦ ἴσου τό τε μὴ βούλεσθαι δή τι αὐτὸν τῷ πάνυ τοιούτῳ, καὶ τῷ ὀργίσεσθαί τινι τὸ
B μὴ ἐφίεσθαι ἐνόμιζον. τῶν δὲ ὠργίζετο. καί τις αὐτῷ συνὶς φανερὸς ἐγένετο. καὶ πολλοὺς ὐδὲν ἄλλο σφίσιν, ἢ ὅτι συνεπόησαν αὐτὸν, ἐγκαλέσαι ἔχων, ἀπέκτεινε. ὅτε χαλεπὸν μὲν ἦν αὐτῷ μηδεμίαν σύνεσιν ποιεῖσθαι. πολλὰ γὰρ ἄτε πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ βλεπόμενον συναινοῦντες οἱ, ἐσφάλλοντο. χαλεπώτερον δὲ συνιέναι. τήν τε γὰρ ἐπιτήδευσιν αὐτοῦ καταφωρᾶν, καὶ τότε καὶ ἄχθεσθαι αὐτῷ ὑπερπλέοντο. μόνῳ δὲ, ὡς εἰπεῖν, ὅπερ πω σπανιώτατον ἐστι, διεγίνετο, ὃς ὅτ' ἠγόησε τὴν φύσιν αὐτοῦ, ὅτ' ἤλιγξεν. ὅτε γὰρ, ὅτε πιστεύσαντες αὐτῷ ἠκατήθησαν, ὅτε ἐνδεικάμενοι νοεῖν ἃ ἐπραττεν, ἐμισήθησαν. πάνυ γὰρ πολὺν ὄχλον παρῆχεν, εἴ τί
C τις ἐναντιοῦτο οἷς ἔλεγεν, εἴτε καὶ συναίροιτο. τὸ μὲν γὰρ ἀληθῶς γενέσθαι, τὸ δὲ δοκεῖν βούλεσθαι θέλων, πάντως τί τινας πρὸς ἑκάτερον ἐναντιομένους εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο, τοὺς μὲν τῆς ἀληθείας, τοὺς δὲ τῆς δοκήσεως ἕνεκα ἤγαιρε. *Ingenii fuit peculiaris. Nam nege pra se ferebat qa cuperet, & sermone ab animi sui sententia diversissimo utebatur; negando, qacunqe desideraret; annuendo iis, qa odio haberet; iratum se, qum minimè succenseret; aqo animo esse, qum maximè indignaretur, simulabat; nimirum qos supplicio afficeret, iis misericordiam ostentabat; infensum se iis, qos venià prosequebatur, exhibebat; inimicissimos fere vultu qam maximè benevolo, amicissimos summè abalienato intuebatur: denique principis animum nemini cognitum esse debere censebat. Atqe si qidem hæc tantum in Tiberio fuissent, nemo certè eorum, qibus cum ipso negotium erat, cavere sibi ab eo potuisset, qum omnia contrario, atqe is sentiret, modo accipientes, ea, qæ is nolebat, velle; & non cupere ipsum, qæ maximè appetebat, judicarent: nunc avtem ita commovebatur animo, si qis ejus sententiam assecutus deprehenderetur, ut multos havd aliam ullam ob rem necaverit; adeóqe periculosum esset, non intelligere, qi ipsius esset animus; etenim multi dictis ejus, non voluntati assensi infortunium invenerant: periculosius etiam intelligere. Hi enim qasi institutum ejus explorassent, idqe odio haberent, suspectabantur. Itáqe is solummodo, qod rarissimè fit, tutus ferme erat, qi neqe ignoraret*
D *ingenium ejus, neqe argueret. Is enim neqe credendo decipiebatur, neqe in odium ejus, ostendendo se voluntatem ejus sentire, incurrebat. Magnas enim turbas dabat, qi dicta ejus vel refragabatur, vel adstipulabatur. Qippe qm aliud revera fieri, aliud velle videri cuperet: omnino sibi qosdam in utramqe partem habebat adversantes: qorum his veritatis, illis opinionis caussá irasceretur.* Sed & de Domitiano, Cassius idem, *lib.* 67. Καί τοι καὶ τοῦτο δεινότατον ἔσχεν, ὅτι καὶ κολακίεσθαι ἤθελε, καὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, καὶ τοῖς θεραπίουσι, καὶ τοῖς μή. τοῖς μὲν, ὅτι θωπίευεν, τοῖς δὲ ὅτι καλαφρονεῖν ἐδόκουν.
E *Illud fuit in eo gravissimum, qod qm se adulari cuperet, utrisqe & colentibus eum, & non colentibus pariter succenseF bat; illis qod assentari, his qod negligere viderentur.*

§ 15. Παράκλητις Μαξίμου] *Maximus me adhortatus est.* Xylander. Verùm additicium videtur [κλῆσις] illud. lego, Παρὰ, ut suprá. atqe ità citare comperio Isaacum Casavbonum *ad vitam Marci.* Legere tamen videtur Salmasius *ibidem.* Παρὰ Κατούλου καὶ Μαξίμου. Sed cum *Catuli suprà* §. 13. meminerit, qare denuò, præter morem suum, eundem reponeret, cavssam nullam video. minúsqe jam placere sibi, qod olim voluerat, vir candidissimus profitetur. Mericus Casavbonus Παρὰ Κλ. Μαξίμου, *à Claudio Maximo. Cl. Maximus* inter *Stoicos* à Capitolino recensetur, qibus Marcus noster in disciplinam se
G dederit. Verùm nec viro Clarissimo ea lectio probatur; qum nec in aliis citandis duplici nomine sit usus, παρὰ Οὐήρου, παρὰ Διογνήτου, παρὰ Ῥουσίκου, παρὰ Σέξτου, παρὰ Φρόντωνος, παρὰ Καλούσιου. Ergò & hîc *scripsit*, inqit, παρὰ Μαξίμου. *Et sic legendum censeo.* Cui accedit & *ad Capitolinum* Casavboni patris calculus, qi *solis cognominibus Catulum Maximúmqe* monet, *à Marco in hoc scripto nuncupatos.* Etiamsi avtem Μάξιμον Τύριον Evsebius in *canone chronico* (utì ex Georgio monacho patet, qi eundem transcripsit) inter Marci nostri præceptores collocaverit; unde & supplendus videtur Marianus Scotus,

in re transversum abripi. sed & animo bono esse, cum in morbis, tum & in aliis casibus adversis; moribus esse probè temperatis, svavibus, verendis: negotia objecta citra qiritationem conficere. adhæc qòd ità se gerebat, ut fidem qibusvis faceret; qæcunqe diceret, ex animi sententia dixisse; qæcunqe faceret, animo havd malo feciſſe. tum qòd nihil admirabatur, ad nihil obstupescebat;

αὖ, καὶ κ᾽ μηδὲν [a] παρέφορον εἶναι. καὶ τὸ εὔθυμον ἔν τε ταῖς ἄλλαις [b] ὠφελήσασι, καὶ ἐν ταῖς νόσοις. κ᾽ τὸ εὔκρατον & ἦθος, καὶ μαλίχιον, καὶ μεμιγμένον, κ᾽ [c] ὁ χαλίως κατεργαστικὸν τ προκειμένων. κ᾽ τὸ πάντας αὐτῷ πιστεύειν, ὠφελῶν λέγοι, ὅτι ὄντως φρονεῖ, καὶ ὠφελῶν πράττοι, ὅτι ὁ κακῶς [d] πράξῃ. κ᾽ τὸ [e] ἀθαύμαστον, κ᾽ ἀνέπληκτον,

a περίφορον Lug. & Mer.
b Sup. §. 12. & l. 9. §. 13. 39.
c L. 9. §. 12.
d πράττει
e L. 12. §. 13.

παραφ. Xyl. & Jun. l. 2. §. 7.

ANNOTATIONES.

tus, apud qem *Maximi* nomen intercidit, *Tyrii* remansit; vix adducor tamen ut credam qod Viri illustres Josephus Scaliger *notis in Evseb.* & Jacobus Cappellus *Histor. Eccles. cent.* 2. avtumant, *Maximum* hunc, *Tyrium* illum esse, cujus extant διαλέξεις, cùm iste qantus qantus est, totus *Platonicus* esse videatur, illum *Stoicum* extitisse consentiunt avtores. Sed & *Tyrium* istum sub Commodo, non sub Marco, Romæ διατρίψαι Svidas prodìderit.

Τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ] *ut suo exemplo meipsum regerem.* Xylander ad verbum, *se continere*, vel, *sui continentem*, sive *potentem esse*, ut Flaccus, *carm. l.* 3. *Od.* 29. & Seneca, *ad Marc. c.* 20. vel etiam, *sibi imperiosum*, ut Flaccus idem *Serm. l.* 2. *c.* 7.

Qisnam igitur liber? Sapiens, sibi qi imperiosus.

Sic κρατεῖν τῆς χειρὸς apud Plutarchum Aristides de Themistocle qem peculatus reum agebat, ex Tragico an Comico aliqo;

Σοφὸς μὲν ἀνὴρ, τῆς δὲ χειρὸς οὐ κρατῶν.
Sapiens qidem vir, sed manus non continens.

h. e. manum (à publico, sive alieno) continere ac cohibere havd potìs. Et κρατεῖν ὀργῆς Dionysius Halicarnasseus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 20. Ὅτι μεγαλυ καὶ δοκοῦντος εἶναι καὶ ὄντος τὸ κρατεῖν ὀργῆς, ἢ πρόνοια καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ μὴ περιπεσεῖν μείζων. *Quamvis iram vincere tum magna res videatur, tum revera sit: majus tamen est cavere & providere, ne in ipsam incidamus.* Ὀργῆς κρατεῖν dixit, qod ὀργὴν κατέχειν Menander.

Ὅτου τὸ κατέχειν ἐστὶ τὴν ὀργὴν πόνος;
Cohibere qantus impetum est iræ labor!

Rex sapientissimus, *Proverb. c.* 16. *v.* 32. *Potior est longanimis robusto; & qi in animum suum imperium obtinet, expugnante civitatem.* Græci. Κρείσσων ἀνὴρ μακρόθυμος ἰσχυροῦ. ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς, καταλαμβανομένης πόλιν. Optimè. Siqidem, ut Plutarchus *de ira cohib. pag.* 457. *D.* Ἀνδρώπων μὲν κρατῆσαι, καὶ χείρους βελτίοσιν, ὑπῆρξε. τὸ δ᾽ ἐν ψυχῇ τῶν καλῶν θυμὸν τροπαῖον, μεγάλης ἐστὶ καὶ νικητικῆς ἰσχύος. *Etenim imperium in homine etiam deterioribus in meliores obtigit: at in animo tropæum de ira statuere magnæ est victricisqe potentiæ.* Socratis dictum est, à Stobæo relatum *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μεγίστην μὲν ἀρχὴν εἶναι τὴν βασιλείαν, ἀρίστην δὲ τὸ ἑαυτῆς ἄρχειν. *Principatum maximum esse regnare, sed optimum semetipsum regere.* & de Alexandro Plutarchus. *pag.* 676. *D.* Τῷ νικᾶν τοὺς πολεμίους, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ βασιλικώτερον ἡγεῖτο. *Temperare sibi qam hostes vincere magis regium duxit.* Seneca, *de Benef. l.* 5. *c.* 7. *Gentes facilius est barbaras impatientesqe alieni arbitrii regere, qàm animum suum continere, & tradere sibi.* &, *Epist.* 75. *Hæc est absoluta libertas, in seipsum habere maximam potestatem. inæstimabile bonum est suum fieri.* Et, *Epist.* 113. *Sibi imperare maximum est imperium.* Et, *Qæst. Nat. l.* 3. *Nulla major est victoria, qàm vitia domuisse. innumerabiles sunt, qi urbes, qi populos habuere in potestate; pavcissimi, qi se.* Horatius *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, qàm si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterqe Panus
Serviat uni.

Et Clavdianus *de* 4. *Cons. Honor.*

– tunc omnia jura tenebis,
Cum poteris rex esse tui.

Rectius enim is appellabitur Rex, (qi hoc præstiterit,) *qàm Tarqinius, qi nec se nec suos regere potuit.* Cicero *de fin. l.* 3. Dio Prusæus *Orat.* 49. *pag.* 540. Τοῦτό γε ὅντως φιλοσόφου τὸ ἔργον, ἡ αὐτοῦ ἀρχή. *At hoc verè philosophi officium, vel ejus imperium. pag.* 539. Τῷ δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἰσχυρῶς καὶ ἐγκρατῶς ἔχοντι, ὃ καλεπὸν ἤδη καὶ συμπάντων ἀνθρώπων κρείττω γίνεσθαι. *Hunc autem qi hoc imperium fortiter & moderatè regit, non difficile jam est omnium hominum fieri supremum.* Et rursus, *pag.* 538. Ὁ τοίνυν φιλόσοφος αἰεὶ αὐτοῦ ἄρχει. ὁ τῷ παντὶ χαλεπώτερον, ἢ συμπάντων μὲν ἁλλήνων, συμπάντων δὲ βαρβάρων βασιλεύειν. *Philosophus igitur semper sibi imperat, qod longè difficilius qàm omnium Græcorum universorumqe barbarorum regnum obtinere.* Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 11. §. 29.

Καλὰ μηδὲν παρίφορον] ità Basilienſis. Verùm παρίφορον vox est navci. παράφορον D. Junius vult. qod Xylander etiam legisse videtur, qum *præcipitem* vertit. Est enim παράφορος propriè qi *transversus abripitur*; eíqe optimè opponitur, qi in sito sui imperio se continet. ità Herodianus *l.* 8. de qibusdam qi fluvium tranare volentes in aqas unà cum eqis se dederant, παρεισχθέντες ἀπώλοντο. *Vi fluminis abrepti perierant.* inde ἡ παραφορὰ a torrente flumine translatum, *l.* 5. §. 23. & *l.* 12. §. 14. ὁ κλύδων παραφέρει, *æstus abripere*, dicitur. at Lugdunensis περίφορον exhibet. qod secutus Mericus Casavbonus *circumactum* reddidit. atqe ità περιφέρεσθαι etiam usurpatur ab Apostolo, de hominibus instabilibus, qi cùm judicio certo nulli nitantur, ab aliis facilè circumaguntur, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 14. Κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας. *Qi fluctuemus, & circumferamur qovis vento doctrinæ.* metaphora ducta à navibus ἀναρματίσοις, uti priùs dictum, ad §. 8. Sed prius illud magìs arridet. Vide *l.* 2. §. 7.

Ἐν ταῖς ἄλλαις περισάσοι] περισάσεις istic, ut Galeno suprà ad §. 12. adducto, pro *rebus* ejusmodi nos *circumstantibus*, qæ negotium nobis molestiámqe aliqam facessant. de qa vocabuli hujus significatione dicetur ulterius ad *l.* 9. §. 13.

Τὸ εὔκρατον τοῦ ἤθους] *mores benè temperati.* sive *morum insigne temperamentum.* De Avfidio Cicero *ad Famil. l.* 12. *Ep.* 37. *Est avtem ità temperatis moderatisqe moribus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur.* Idem de Lentulo *ad Attic. l.* 4. *Epist.* 6. *Virum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi, multâ temperatum humanitate.* Tractum videtur ab aëris constitutione temperata, qando nec æstu torret, nec vexat frigore. Æschines (hujus enim esse docent Laërtius *l.* 2. §. 61. Athenæus, alii) *Axiocho*: Οὔτε γὰρ χεῖμα σφοδρὸν, οὔτε θάλπος ἐγγίνεται, ἀλλ᾽ εὔκρατος ἀὴρ κεῖται, ἀπαλαῖς ἡλίου ἀκτῖσιν ἀνακρινόμενος. *Nam neqe vehemens hyems, neqe æstus est, sed temperatus fluit aer, solis radiis mollibus*, non vehementibus, *discretus.* Potest & à vino aqâ mitigato. in qibus miscendis si justa ratio habita fuerit, (artis avtem id esse docet Athenæus *l.* 10.) ἀφαιρήτει ἡ κρᾶσις τοῦ οἴνου τὸ βλάπτον, ὃ συναιρόντα τὸ χρήσιμον, *id qod noxium est, de vino auferet aqâ admixtâ, utili relicto.* Plutarchus *de leg. poet. pag.* 15. *E.* Inde οἶνος εὔκρατος, *vinum merum.* Polluci *l.* 6. *c.* 3.

Οὐ σχετλίως καὶ ἐργαστικὸν τῶν προκειμένων] *Ut qæ instituissem, expeditè, nec magnâ cum molestiâ perficerem.* Xylander. *Negotia, qæcunqe ea fuerint, cum exqisitè, tum sine qiritatione, exeqi.* Mericus Casavbonus. Eoqe sensu τὸ καταργάζεσθαι usurpâsse Xenophon videtur, *Memorab. l.* 4. *pag.* 793. *A.* Καὶ τοί γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκαταργαστότερα φαίνεται, ὅτῳ περ πλείονων περὶ ταῦτα πραγματευομένων, ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. *Atqi tantum hæc illis effectu difficiliora sunt, qanto in his plures operam ponunt, ac pavciores id, qod moliuntur, conficiunt.* Thucydides etiam *l.* 4. *pag.* 295. *C.* Οὕτω τῇ παρούσῃ εὐτυχίᾳ χρώμενοι, ἠξίουν σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δύσκολα ἐν ἴσῳ καὶ τὰ εὐροώστως μεγάλη τῇ ὁμοίως καὶ ἐνδεεστέρᾳ παρασκευῇ καταργάζεσθαι. *Adeo freti præsenti prosperitate dignum ducebant nihil voto suo repugnare, & difficillima peraqè atqe facilia, & sive magnis copiis, sive exiguis conficere.* Vide *l.* 9. §. 12. Usurpatur & de cibis digerendis concoqendisqe: unde alimenta εὐκατέργαστα, *concoctu facilia*, & δυσκατέργαστα, *concoctu difficilia*, in medicorum scriptis freqentissima. & indè forsan mutuatum fuerit.

Πάντας αὐτῷ πιστεύειν] De Xenocrate Laërtius *l.* 4. Ἦν δὲ καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἐξὸν, ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta apud suos fidei existimationem obtinuit, ut qod nemini cuiqam alioqi licitum, huic etiam injurato testimonium perhibere Athenienses permitterent.* Vide *ad l.* 3. §. 5. Eàdem ferè apud eosdem avtoritate fidéqe pollebat Aristides: sed & apud Romanos Cato Uticensis. Unde factum, ut de rebus fide omni prorsus indignis παροιμιωδῶς diceretur, Τοῦτο μὲν οὐδὶ Κάτωνος λέγοντος πιθανόν ἐστιν. *Hoc nec Catone prædicante fidem meretur.* Plutarchus *in Catone.* Malè avtem Xylander illic, *Dicebat sibi verba facienti*, &c. qasi hoc de se prædicâsse Maximus diceretur, qod tam à Maximi moribus qam & à Marci mente alienum est.

Ὅτι ὁ κακῶς πράξῃ] Geminum de Jesu nostro elogium populi apud *Marc. c.* 7. *v.* 37. Καλῶς πάντα πεποίηκε. *Omnia benè fecit.* Sed & de Davide dictum *Hist. Regum l.* 2. *c.* 3. *v.* 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex fecerat.*

Τὸ ἀθαύμαστον καὶ ἀνεκπλητον] alterum horum interpres Anglus omisit. Vide *l.* 12. §. 13. Zenonis placitum est apud Laërtium *l.* 7. *c.* 123. τὸν σόφον οὐδὲν θαυμάζειν. *Sapientem nihil admirari.* Qin & Zenone prior Democritus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 3. Σοφίην ἀθαμβέα, ἀξίην πάντων καὶ τιμιωτάτην. *Sapientia nihil admirans aut stupens, rebus omnibus digna est, ut omnium pretiosissima* pronunciavit. Nec Democrito in hoc prorsus qicqam adversatur Heraclitus; Βλακὸς ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπλήσθη φιλεῖ. *Stultus homo qovis percellitur.* qod usurpat Plutarchus *de Poet. leg. c.* 10. & *de audiend.* Verùm illi moderantiùs. At utroqe isto antiqior longè Pythagoras, Zenoni planè σύμψηφος, hunc sese ex philosophia fructum percepisse

a L. 7. §. 69. b προσοπτης- ρὸς L. 11. §. 18. c Sup. §. 7. & l. 7. §. 26.

κτον, καὶ [a] μηδαμοῦ ἐκκλινόμενον, ἢ ἐκεῖν, ἢ ἀμηχανῶν, ἢ κατηφὴς, καὶ [b] προσοπτικὸς, ἢ πάλιν θυμούμενον, ἢ ὑφορώμενον. καὶ τὸ ἐνεργολαβὸν, καὶ τὸ [c] συγγνωμονικόν. καὶ τὸ ἀνύφαδες, καὶ ἀδιαλλακτον, καὶ μηδαμοῦ ἐκκλινόμενον, ἢ ἐκεῖν, ἢ ἀμηχανῶν, ἢ κατηφὴς, καὶ προσοπτικὸς, ἢ πάλιν θυμούμενον, ἢ ὑφορώμενον. καὶ τὸ ἐνεργολαβὸν, καὶ τὸ συγγνωμονικόν. καὶ τὸ ἀνύφαδες, καὶ ἀδιαλλακτον,

nusquam festinus, aut segnis erat, nusquam perplexus, aut dejectus, aut ringi solitus: nec rursus iracundiæ, aut suspicionibus deditus. adhæc qòd benefacere promptus, & ignoscere. qòd verax; qódque homi-

ANNOTATIONES.

professus est, τὸ μηδὲν θαυμάζειν, qòd nihil admiraretur, sive qòd nihil admiratione suâ dignum duceret. qod tamen perperam a qibusdem acceptum monet Plutarchus *de audiend.* Hinc Horatius *l.* 1. *Epist.* 6.

Nil admirari propè res est una, Numici,
Solâque, qa possit facere & servare beatum.

Ex adversùm tamen, Plato in *Theæteto pag.* 115. *A.* Μάλα φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη. καὶ ἔοικεν ὁ τὴν Ἶριν Θαύμαντος ἔκγονον φήσας, οὐ κακῶς γενεαλογεῖν. *Maximè philosophis hoc usu venit, ut admirentur. Neqe enim aliud prater hoc est philosophia principium. Et qi Irim Thaumantis, id est, admirationis filiam esse tradidit, non absurdè ejus originem explicuit.* Cui & Clemens Alexandrinus calculum contribuit suum, *Stromat. l.* 2. *pag.* 380. *A.* Τῆς ἀληθείας ἀρχὴ, inqit, τὸ θαυμάζειν, ὡς Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ λέγει. καὶ Ματθαίας ἐν παραδόσεσι παραινῶν, Θαύμαστον τὸ παρόντα. βαθμὸν τοῦτον πρῶτον τῆς ἐπίκτητα γνώσεως ὑποτίθεμενος. ἢ καὶ ἐν τῷ καθ' Ἑβραίους Εὐαγγελίῳ, Ὁ θαυμάσας, βασιλεύσει, γέγραπται. καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαύσεται. *Veritatis principium est res admirari, ut dicit Plato in Theæteto. Et Matthias adhortans in Traditionibus, admirare præsentia: eum esse primum gradum statuens ulterioris cognitionis. Qâ ratione etiam scriptum est in Evangelio secundum Hebræos: Qi admiratus fuerit, regnabit, & qi regnavit, requiescet.* Nec in hac parte à Magistro suo dissentiens Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 2. Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες. *Propter admirationem & nunc & primo inceperunt homines philosophari: à principio quidem admirando ea, qa de dubitandis faciliora erant: deinde pavlatim ulterius procedentes, etiam de majoribus dubitando.* Et mox: Ἄρχονται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν πάντες. *Incipiunt enim omnes ab admiratione.* Verùm conciliari poterunt istæ, qæ ex diametro repugnare sibi invicem videntur, sententiæ; si de tirone philosopho, Platonis istud, de veterano sapientiæ jam apicem summum assecuto, priora illa acceperimus. Cyrus denique Persas suos ità instituisse refert Xenophon *l.* 8. *pag.* 206. *C.* Ὡς μηδὲ μετασχηματίσασθαι φαυλικοὶ εἶεν, ὡς, εἰδὲν θαυμάζοιεν. *Ut palam se non converterent, qasi nihil admirarentur.*

Καὶ μηδαμοῦ ἐκκλινόμενον, ἢ ἐκεῖν] quod *l.* 7. §. 69. dixit, μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. *Nec aut festinat, aut torpescit.*

Ἢ ἀμηχανῶν] ἀμηχανεῖν propriè *in eis esse angustiis, è qibus nullâ ratione, nullâ machinâ expedire vel extricare te possis.* itaqe verto, *perplexum esse.*

Ἢ προσοπτικὸς] Suspecta vox. forsan προσοπτικὸς, ut gemina litera exscriptoris vitio exciderit, qo modo in προσσυνοικιζομένους, *l.* 4. §. 16. Xylander *neqe mœstitiæ, neqe gavdii nimium.* Casavbonus *ridere*, vertit; sed ità ut *risus excessum* designet. Mihi aliò inclinat animus. στομῶσαι est qod Latinis, *ringi*, vel etiam *dentibus renidere.* usurpatur plerumqe de *risu simulato*, qalis eorum, qi Græcis antiqis γναθμοῖς ἀλλοτρίοις, recentioribus ξυναῖς παρειαῖς γελᾶν, utì Eustathius *ad Odyss. σ'. malis alienis ridere*, Latinis dicuntur, ut Flacco *Sat.* 3. *lib.* 2. vel etiam de *indignatione, dissimulata* qidem, sed qæ istiusmodi oris habitu se prodat, qi cum *risum*, vel *irrisionem præ se ferat*, ab animo tamen exacerbato proveniat. ità *ringi* Latinis, non simpliciter *irasci*, utì exiliter nimis Nonius, sed *tacitum stomachari, cùm aliud præ te feras*, utì Donatus, in Terentiano illo *Phorm.* 2. 2. ubi *risui vero* opponitur;

— *ille ringitur, tu rideas.*

Sidonius *Carm.* 23. *v.* 87.

Multùm ringitur otiosa virtus.

Marcus noster *l.* 11. §. 18. Τὸ ἐνμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ στοργὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. *Si verum ac genuinum fuerit, non personatum & ementitum.* qale eorum, qi vultu orisqe habitu externo offensionis speciem nullam læsi proferunt, sed injuriarum despectum qendam præ se ferunt, cùm animus tamen intùs odiis occultis æstuet. Apud Svidam, Procopius, opinor, Ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, Λίαν γὰρ εἰς αὐτὴν ἡ Θεωδώρα ἠγριαίνετο καὶ ἐστόμου. *Valdè adversus eam Theodora exacerbata erat, & ringebatur.* ut sit istic προστομοῦσθαι, sive στομοῦσθαι πρός τι, *ad rem aliqam*, sive *ad occasionem aliqam ringi*, hoc est, vel exacerbari, vel renidere aliqem, ad risum qendam adscititium composito vultu, cùm animo tamen angeretur. id qod *affectationem canina æqanimitatis stupore formatam*, nuncupâsse videtur Tertullianus *de Patient. c.* 2.

Καὶ τὸ συγγνωμονικόν] De Demonacte Lucianum vide ad *l.* 5. §. 22. Præclara sanè Catonis majoris, referente Plutarcho *pag.* 340. *F.* vox illa, Πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι δεῖναι συγγνώμην πλὴν αὐτῷ. *Veniam se dare omnium noxis, præterqam suis.* Cui gemina Plinii minoris ista, *l.* 8. *Epist.* 22. *Optimum & emendatissimum existimo, qi cæteris ità ignoscit, tanqam ipse qotidiè peccet; ità peccatis abstinet, tanqam nemini ignoscat.* Concinna & Senecæ illa, *de benef. l.* 1. *c.* 10. *Hoc tu cave, tanqam maximum crimen, nè admittas: ignoscis tanqam levissimo, si admissum est.* &c, *ad Marc. c.* 4. *Nec qicqam pulcrius existimo in fastigio collocatis, qàm multarum rerum veniam dare, nullius petere.* In qam ferè sententiam de Marco Dio Cassius *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Αὐτὸς μὲν ἁπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀκίνητος, καὶ ὅτε ἐκὼν ὅτε ἄκων ἐπλημμέλει. τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτι ἐπολυπραγμόνει, ὅτι ἐκόλαζε. *Ipse ab omnibus vitiis abstinuit, qum nec sponte, nec imprudens delinqeret; sed etiam aliorum vitia, maximè uxoris tulit, dum ea nec investigaret curiosius, nec puniret.* Cæterùm Stoicorum placitis ista adversari prorsus videntur. Censent siqidem illi ut Laërtius *l.* 7. *c.* 123. in *Zenone* sapientes, ἐλεήμονας μὴ εἶναι. συγγνώμην τε ἔχειν μηδενί, *misericordes non esse, neqe veniam alicui habere.* Et Stobæus Collectan. *Tom.* 2. *tit.* 46. Φασὶ μηδέποτε συγγνώμην ἔχειν μηδενὶ, τὸν νοῦν ἔχοντα. καὶ δεινὸν λέγεσθαι τὸ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι. *Dicunt virum prudentem nemini veniam dare: propterea rectè dici, veniam non esse dandam peccantibus.* Hæc tum commemorat, tum & exagitat Cicero *Orat. pro Murœna. Fuit qidem summo ingenio vir Zeno, cujus inventorum amuli Stoici nominantur. hujus sententia sunt & præcepta hujusmodi; sapientem gratiâ nunqam moveri; nunqam cujusqam delicto ignoscere. neminem misericordem esse, nisi stultum & levem. Viri non esse, neqe exorari, neqe placari.* Et mox: *Supplices aliqi veniunt, miseri & calamitosi? sceleratus & nefarius fueris, si qidqam misericordiâ adductus feceris. Fatetur aliqis se peccâsse, & ejus delicti veniam petit? nefarium est facinus, ignoscere; exorari, scelus; misereri, flagitium.* Et rursus sua illorum præceptis opponens. *Nihil ignoveris. Imò aliqid, non omnia. Nihil gratiæ causâ feceris. Imò nè resistito* [al. *persisto*] *gratiæ, cùm officium & fides postulabit. Misericordiâ commotus nè sis. sed tamen est etiam in dissolvenda severitate laus aliqa humanitatis.* Agnoscit, sed explicare ac mollire conatur Seneca *de Clement. l.* 2. *c.* 5. *Scio malè audire apud imperitos sectam Stoicorum tanqam nimis duram. Objicitur enim illi, qod sapientem negat misereri, negat ignoscere. hæc si per se ponantur, invisa sunt. videntur enim nullam spem relinqere humanis erroribus, sed omnia delicta ad pœnam deducere. Qod si est, qid hâc sectâ durius, qæ dediscere humanitatem jubet, portumqe adversùs fortunam certissimum, mutuum auxilium cludit? sed nulla secta benignior leniorqe est, nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior.* Et, *c.* 7. *At, qare non ignoscat, dicam. Venia est pœna merita remissio. ei igitur ignoscitur, qi puniri debuit. Sapiens autem nihil facit, qod non debet; nihil prætermittit, qod debet. Itaqe pœnam, qam exigere debet, non donat: sed illud, qod ex venia consequi vis, honestiore tibi viâ tribuit. Parcit enim sapiens, consulit, & corrigit. idem facit, qòd si ignoscet, nec ignoscit. qoniam qi ignoscit, fatetur aliqid se, qod fieri debuit, omisisse. Aliqem verbis tantum admonebit, pœnâ non afficiet, ætatem ejus emendabilem intuens: aliqem invidiâ criminis manifestè laborantem, jubebit incolumem esse; qia deceptus, qia per vinum lapsus: hostes dimittit salvos; aliqando etiam laudatos, si honestis causis pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accinctis sunt. Hæc omnia non venia, sed clementiæ opera sunt.* Verùm hæ sunt Stoicorum argutiolæ spinosæ, & subtilitares supervacaneæ, qas Marcus noster, solidior qàm subtilior, minùs curâsse videtur: imò meræ sunt, Senecâ ipso censente, λογομαχίαι. Sic enim ipse demum *ibidem. De verbo, ut mea fert opinio, qæstio est; de re qidem convenit.* Sed de istis ampliùs, *ad lib.* 2. §. 13. De Pio certè Capitolinus. *Ad indulgentias promissimus fuit.* Et, *His qos Adrianus damnaverat, in Senatu indulgentias petiit.* Idemqe de Marco. *Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona, remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis: fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos: moderatè etiam cavillationes nonnullorum ferens.* & rursus: *Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minori supplicio qàm legibus plecti solent, puniret: qamvis nonnunqam contra manifestos & gravium criminum reos inexorabilis permaneret.* Κἂν ἄρα συμβῇ τισι τὴν τιμωρίαν ὑποσχεῖν, ὃ τὸ παθεῖν καὶ δίκην δεινὸν νομίζουσιν, ἀλλὰ μὴ μεῖζω παθεῖν, πρὸς κέρδος τίθενται. *Qod si pœnas aliqi dare cogantur, non id tam grave ducunt, qàm, qod majora non patiantur, præclarè secum agi putant.* Aristides de eodem *Orat. in regem Tom.* 1. *pag.* 110. De Agricola Tacitus: *Omnia scire, non omnia exeqi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœnâ semper, sed pœnitentiâ sapius contentus esse.* Vide *infra* §. 16. τὸ ἥμερον.

Καὶ

hominis ejuſmodi ſpecimen dare videretur, qi perverti neſciret potiùs, qàm qi corrigi unqam opus haberet. qòd nemo qiſqam inventus ſit; qi vel contemptui ab illo haberi ſe exiſtimaret, vel præſtantiorem ſe illo opinaretur. deniqe qòd urbanitatis laudem nevtiqam affectâverit.

§ 16. A patre manſvetudinem, & in rebus accuratè jam decretis conſtantiam immotam.

τρέφω μᾶλλον ἢ [a] διορθωμένη φαντασίαν παρέχειν. καὶ ὅτι ἅτε φύσει ἂν τοῦ τις ὑπεροπτικὸς ὑπ' αὐτοῦ, ἅτε [b] ἐπιμεμνημένου ἂν κρείττονα αὐτὸν καταλαβεῖν. καὶ τὸ [b] εὐχαριστιάζεσθαι.

a L. 7. §. 12.

b ἐπιχαρ. Sup. §. 7. & L. 3. §. 5.

§ 16. Παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ ἤμερον, καὶ [c] μενεκλεῖ ἀσαλεύτως ἐπὶ τοῖς ἐξητασμένως κεκριμένοις.

c L. 3. §. 5. 15. & l. 11. §. 9.

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀδιαστρόφου μᾶλλον ἢ διορθωμένης φαντασίαν παρέχειν] *magisqe conſtantiam erroris ſecuram, qàm erroris correctionem præ ſe tuliſſe.* Xylander obſcurius pavlò. Hoc vult, Cùm ſit prima fœlicitas, à recti norma nè minimùm qidem, vel diſcedere, vel diſtorqeri: ſecunda, ſi qis qoqo deflexerit, ὡς διορθώσεως χρήζειν, *morum curatione & correctione indigere,* (ut ipſe de ſe dixerat, *ſuprà* §. 7.) ad rectitudinis ſtatum priſtinum denuò reduci; qùm, *qod naturâ bonum eſt, neqe emendari, neqe corrigi ſe poſcat,* ut *l.* 2. Arnobius; eam in Maximo rectitudinis firmitatem & ſtabilitatem extitiſſe, ut ope alterâ iſtâ nihil opus habuerit, τὴν διόρθωσιν οὐ δεχόμενον; *nullam correctionem admittens.* qod de Deo Ariſtoteles *de mund. c.* 6. ità ſaltem *in bonum transfiguratus*, ut *nihil in eo ſupereſſet, qod mutandum videretur*, ut Seneca, *Epiſt.* 6. In qem eundem ſenſum & illa accipi poſſunt, qæ habentur *l.* 3. §. 5. Ὀρθὸν δεῖναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθύμενον. *Rectum, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.* Et *l.* 7. §. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθύμενος. *Aut rectus, aut erectus ſis.* Neqe enim ἀδιαστρεψίαν ſive *pertinaciam* illam Marcus noſter in Maximo aut offenderat, aut ſi offendiſſet, prædicaret; qâ nihil in natura ſua magìs lavdare ac probare palam profitebatur, portentum illud hominis, Cajus Caligula, ut Svetonius *l.* 4. *c.* 29. cùm nihil ſit hâc magìs avt devitandum, avt deteſtandum; ab eâqe Marcus & ipſe ſe cum primis abhorrere doceat, *l.* 6. §. 21. & alios itidem ſeriò ſeduloqe dehortetur, *l.* 4. §. 12.

Οὐδὲ ὑπίμενον ἂν κρεῖττόν σου αὐτῷ αὐτὸν ὑπολαβεῖν] Miranda de hominis præſtantiâ aliorum omnium conſenſio, cui nemo qiſqam deprehenſus eſt, qi exæqare ſe avſus eſſet. Stupenda etiam, non ſuſpicienda duntaxat, in tanta universorum exiſtimatione, hominis modeſtia, qi neminem qenqam unqam neglectui avt deſpectui habuerit.

Καὶ τὸ εὐχαριστιάζεσθαι] Nec occurrere alibi vocem hanc exiſtimo; & hoc loco mihi ſuſpecta eſt planè. Siqidem χαριστισμὸς ſive urbanitas, parum diſtare videtur, vel ab ἀστειολογίᾳ, *dictionis elegantioris ſtudio*, qam repudiat Marcus *ſuprà* §. 7. vel à κομψείᾳ, *ſermonis elegantiâ* etiam, qam non ſemel damnat *l.* 3. §. 5. & 8. & *l.* 4. §. 51. unde τὸ χαριστιζεσθαι καὶ τὸ κομψεύεσθαι à Platone conjunguntur, *Polit. l.* 4. *pag.* 642. *C.* Εἴτι μᾶλλον χαριστιζοιτο ὁ ἰδιώτης λέγων, κομψεύοιτο. *Si artificioſius & argutius iſte luſerit aſſerendo.* qin & Svidas τὸ καταπυρπερεύεσθαι, *ſe oſtentare*, exponit per χαριστιζεσθαι. qod Marco itidem in vitio ponitur, *l.* 5. §. 5. forſan tamen exiſtimaverit qis, τὸ εὖ iſtud adjectum, urbanitatem ità condire poſſe, ut ſuo modo, ſuáqe tempeſtate adhibita, (qod non obſervant οἱ χαριεντιζόμενοι ἐν μὴ χαρίεντι καιρῷ, *faceti, lepidi tempore minus grato*, uti Dionyſius Halicarnaſſeus in *Lyſia* loqitur) etiam citra Stoicæ ſeveritatis violationem ullam locum ſuum obtineat. qum τὸ εὐχαρι, *feſtivum*, in Pio prædicet ipſe *infrà* §. 16. Xylander *liberaliter qoqe facetum eſſe.* qod tam à Maximi inſtituto, qàm & à Marci, puto, ingenio, aberat procul. Verùm ego Marco ipſo avtore, τὸ δὲ χαριεντιζεσθαι reſcribere non dubitem; atqe ità Marcum ipſum ſcripſiſſe, pignore etiam interpoſito, contendere avſim. τὸ χαριεντιζεσθαι certè in ſeqiorem partem uſurpari, docent, cum ex Ariſtophanis illo, χαριεντίζεις (τίζη f.) καὶ παίζεις ἡμῶν καὶ βωμολοχᾷ. Χαριεντίζεις, *facete cavillaris, & nobis illudis, & ſcurriliter loqeris.* apud Etymologum & Svidam; qi & χαριεντιζόμενοι exponunt εὐφυῶς παιζόμενοι, σκώπτοντες, *urbanitate utentes, facetiis utentes, cavillantes.* tum & ex Gloſſario, ubi χαριεντίζεσθαι, *carinari. Carinari* avtem in Iſidori *Gloſſis* eſt *illudere.* Et *carmantes* apud Feſtum, *probra objectantes*, ſive *objicientes.* qibus accedit, qod *carinare*, Servius *ad Æn. l.* 8. explicat *obtrectare.* adductis Ennii illis,

—neqe me decet hanc carinantibus edere chartis.

&,

Contra carinantes verba atqe obſcæna profatus.

ubi in priore verſu pro *hanc, haic*, ſive *hac* Merula; in altero, pro *atqe, aiqe*, ſive, *aqe*, Caſtricomius legendum cenſet. porrò *carinare à navium cariinis dictum* vult Feſtus, an hujus mutilator Pavlus; *qod ut infima navis pars carina; ità ſortis infimæ homines, qibus ſcommata id genus jactare uſus eſſet.* at Joſephus Scaliger, & hunc ſecuti Merula *ad Ennium*, & *ad Strabonem* Caſavbonus, *carinari* Latinis eodem modo dictum ſtatuunt, qo Græcis γεφυρίζειν. nec indicant tamen unde nominis id tractum velint. à *Carinis* ne loco in urbe ſic dicto; an à *navium carinis*, ut ad naytis uſitata convicia reſpiciat, de qibus Flaccus *ſerm. l. Sat.* 5.

Tum pueri nautis, pueris convicia nauta
Ingerere.

nam Feſto qæ tribuitur notatio nec navci eſt. ego ſanè à καρίνῳ ipſo *carinari* vel deductum, vel corruptum, nullus ambigo.

§ 16. Τοῦ πατρὸς] *Patrémne* velit naturalem, *Annium Verum*, de qo *ſuprà* §. 2. an adoptivum, *Antoninum Pium*, ambiget forſan qispiam. Verùm hunc potiùs deſignatum exiſtimem, cùm qia ille, Marco noſtro impube adhuc, exceſſiſſe videtur; ut ex Capitolino conjicere eſt, tum qia hæc eadem (qæ & magna ex parte ſunt principis potiùs, qàm privati hominis, virtutes) pleraqe ferè de Pio enunciata deprehenduntur *l.* 6. §. 30. idem ſtatuit & Caſavbonus *ad Marci vitam.* Interim falſus eſt Theodoretus, ſi Pii gnatum Marcum exiſtimavit, qod verba ipſius ſonare videntur, *therapeut. l.* 9. ubi poſtqam de Hadriano dixerat, Καὶ Ἀντωνῖνος, inqit, ὁ Βῆρος ὁ ἐξ ἐκείνου. & Acciaolus, *Antoninus qi Hadriano ſucceſſit, qoque ex eo genitus eſt Verus.* Marcum enim potiùs qàm Lucium deſignatum opinor, cùm eò loci, tum & operis ejuſdem *l.* 6. ubi Imperatorum ſeries ità digeritur, Ἀδριανὸς, ὁ Ἀντωνῖνος ὁ πρῶτος, ὁ Βῆρος, ὁ Κόμμοδος. *Adrianus, & Antoninus primus, & Verus, & Commodus.* Cæterùm de Vero nevtro verum eſt, *ex Pio* fuiſſe *genitum.*

Τὸ ἤμερον] De Pio, Capitolinus. *Erat morbus clemens, ingenio placidus & mitis. Nullis acerbus, cunctis benignus.* Eutropius. Et Avrelius Victor. *Adeò manſvetus, ut ſenatoribus patribus, ad eos, qi contra eum conjuraverant, perſeqendos, compreſſerit qæſtionem. ipſe eò avtem mitis fuit, ut cùm ob inopiam frumentaria ſuſpicionem lapidibus à plebe Romana perſtringeretur, maluerit rationem exquiſitâ placare, qàm ulciſci ſeditionem.* Marcum pariter prædicat Galenus in *Comment. de libr. ſuis*, ἐνγενόμενά τε καὶ μάτριον, ἤμερόν τε καὶ πρᾶον, *candidum, modeſtum, clementem & mitem.* Clementiam Marci celebrat cum aliis & Capitolinus. Sed præcipuè Ariſtides & Dio. Ille *Orat. in Regem Tom.* 1. *p.* 111. Ὢν γὰρ, inqit, τηλικοῦτος ὁ βασιλεὺς, ἡμερότης καὶ ἐπιείκεια διενήνοχεν ἁπάντων βασιλέων. *Qod in tanta potentia reliqos reges omnes clementiâ & aqitate ſuperavit.* Iſte in *Marco pag.* 813. *C.* Οὕτω τι, inqit, καθαρὸς διὰ πάντων, καὶ χρηστὸς, καὶ ἐυσεβὴς ἐγένετο, ὡς ἐγραψε τῇ βυλῇ μηδένα τῶν Κασσίου συναραμένων τεθνάναι. Μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν ἐπ' ἐμοὶ, μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψηφῷ σφαγῆναι, καὶ τίλος ἔφη, ἅτι ἂν μὴ τύτῳ τόχω, σπένδω προσθεὶς δάκρυον. *Uſqe adeo per omnia purus, mitis & pius erat, ut ſcripſerit ad ſenatum, ne qis eorum, qi opem Caſſio tuliſſent, morte afficeretur. Abſit enim, inqit, ut, me tenente principatum, veſtrum qiſqam meo veſtrove decreto capite dammetur. Ad extremum addidit, qod ſi id à vobis non impetrabo, ad mortem ibo celeriter.* Unde in Senatu acclamatum ei refert Vulcatius in *Caſſ. Antonine pie, Dii te ſervent. Antonine clemens, Dii te ſervent.* Vide *ſuprà* §. 15. Τὸ συγγνωμονικὸν.

Μενεκλεῖ ἀσαλεύτως ἐπὶ τοῖς ἐξητασμένοις κριθεῖσι] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ ὑπὲρ τῶν καλῶς λόγου πραττομένων ἔντονον, *conſtantem in rebus ritè geſtis tenorem.* Verùm cave iſtic intelligas ἀδιαστρεψίαν illam, qam Cajum Imperatorem in ſe maximè probâſſe, ex Svetonio ſuprà **monuimus**, ad §. 15. avt Neronis etiam pervicaciam, dixerim an præcipitantiam obſtinatam, cui illud Caſſio *lib.* 62. *pag.* 706. *E.* referente, ſubinde in ore, Περὶ ὧν ἂν ἅπαξ τι εἴπω, μηκέτι μοι αὖθις πόθη. *Ne me, de qibus ſemel dixero, iterum interroges.* Siqidem ut Seneca, *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Hoc verò ſuperba ſtultitiæ perſeverantia eſt, Qod ſemel dixi, qalecunqe eſt, fixum ratúmqe ſit.* Qomodo apud Antiphanem ille in *Gorgybo*, referente Athenæo *l.* 8.

Ἡτλόν γ' ἀποσαίνειν ὧν, ὧν πραιλόμην,
Ἢ Καλλιμέδων Γλαύκιπ πρόϊοιτ' ἂν πρανίαν.
In iis qa decreta manus diſcedam à propoſito,
Qam ab enecudo Glavci capite Callimedon deſtiterit.

Nec ſtultitiæ tantùm, ſed & inſcitiæ proprium. Syneſius *in calvit. pag.* 72. de plebe imperita: Καὶ γὰρ ἀμαθεῖς ὄντες, ἰσχυρογνώμονές εἰσι, καὶ χαλεποὶ προσατεῦσαι τῶν ἀτόπων προλήψεων ὡς' ἄν τις τῶν πατρίων παρακινῇ, ταχὺ πίπτει τὸ κάνειον. *Et qidem qum imperiti atqe inſcii ſint, propoſiti nihilominus tenaces ſunt, & in tuendis iis qæ præſumpſerunt, qamvis abſurdis mirum in modum pertinaces. Unde ſi qis ſectis aliqid faxit, qàm patrii ritus atqe inſtituta ferant, cicutam protinus bibet.* Verùm rationibus veris certisqe ſubnixam conſtantiam intelligit in rebus accuratè perpenſis, & veritati æqitatiqe conſentaneè conſtitutis. Rectè Seneca *Epiſt.* 23. *Conſtituendum eſt qid velimus, & in eo perſeverandum. Nam illi, qi ex aliis propoſitis in alia tranſiliunt, avt nè tranſiliunt qidem, ſed caſu qodam tranſmittuntur, qomodo habere qidqam certum manſurúmve poſſunt?* Et, *de beat. c.* 8. *Fidens ſit animi: ſed fiducia ejus non ſine ſcientia ſit, non ſine conſtantia. ità maneant illi ſemel placita,*

a L.6.§.30. καὶ τὸ [a] ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς. καὶ
b L.8.§.1. τὸ [b] φιλόπονον, καὶ ἐνδελεχές. καὶ [c] τὸ ἀκουστι-
b L.5.§.2. κὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν. καὶ τὸ ἀ-
c L.6.§.30. νεξαπάτητον εἰς τὸ κατ' ἀξίαν ὑπομνηστικὸν ἐ-
d Sup.§.8. κάστῳ. καὶ τὸ [d] ἔμπρον, πᾶν μὲν χρεία ἐπιτά-
σεως, πᾶν δὲ ἀνέσεως. καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων. κοινονημοσύνη.

qòd in honoribus, qi habentur, istis, gloriæ inani nihil concesserit; qòd laboribus ferendis cùm libens, tum & assiduus, se dederit. qòd eos avdire promptus fuerit, qi adferre qid poterant, qòd in publicum conduceret: qódque nemo illum abducere qiverit, qin pro merito suo unicuiqe rependeret. qòd probè noverat, ubi vehementiùs, ubi remissiùs agere opus esset; qòd ab adolescentium amoribus coercuerat se. qòd civiliter admodum se gessit. qòd amiqòd in honoribus, qi habentur, istis, gloriæ inani nihil concesserit; qòd laboribus ferendis cùm libens, tum & assiduus, se dederit. qòd eos avdire promptus fuerit, qi adferre qid poterant, qòd in publicum conduceret: qódque nemo illum abducere qiverit, qin pro merito suo unicuiqe rependeret. qòd probè noverat, ubi vehementiùs, ubi remissiùs agere opus esset; qòd ab adolescentium amoribus coercuerat se. qòd civiliter admodum se gessit. qòd ami-

ANNOTATIONES.

placita, nec ulla in decretis ejus litura sit. A constantia certè lavdat Pium Capitolinus; uti mox videbitur. Verùm de argumento isto habetur elegans sanè Epicteti dissertatio apud Arrianum *l.* 2.*c.* 15. ubi inter alia hæc habet. Τοῖς πρισθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ, οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ὀρθῶς. *Decretis insistendum est, non omnibus, sed rectis.* — ὁ θέλεις τὴν ἀρχὴν ποιήσας καὶ τὸν θεμέλιον, τὸ κρίμα σκέψασθαι, πότερον ὑγιὲς ἢ ἀχυρινὸν, καὶ οὕτω λοιπὸν ἐποικοδομεῖν αὐτῷ τὴν εὐτονίαν, τὴν ἀσφάλειαν; ἂν δὲ σαπρὸν ὑποσήσῃ καὶ καλαπίπτον, ὄκ οἰκοδόμημά τι ὄν, ὅσῳ ἂν πλείονα καὶ ἰσχυρότερα ἐπιθῇς, τοσούτῳ θᾶττον καταπεσεῖται. *Non à principio vis ordiri & jacere fundamentum, decretum considerando, rectumne sit an pravum, ac tum demum in eo exædificare firmitatem istam & constantiam? qod si fundamentum putre ac ruinosum jeceris, qo plura & firmiora imposueris, eo cytius ædificium corruet.* Vide *ad l.* 8.§.16.

Τὸ ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς] idem & *l.* 6.§.30. De Pio Victor. *Appetentiâ gloriæ carens & ostentatione.* Qin &, Capitolino teste, *menses Septembrem atqe Octobrem* cùm *Antoninum atqe Faustinum* (ab ipsius uxorisqe suæ nominibus) *appellandos decrevisset Senatus, id Antoninus respuit.* qanqam cæteroqin honoris sibi suísve ab eisdem oblatum delatúmqe, qod legitur, aspernatus. Vide *infrà*, §. 17.

Τὸ φιλόπονον] Verùm ista potiùs Ælii Adriani lavs fuerit, de qo Victor: *Immensi laboris: qippe, qi provincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens.* Sed & hanc lavdem etiam Marco tribuit Dio: Vide *infrà ad illa,* ὁ πρωπέτη. Capitolinus item verbis illis: *Magno igitur labore, etiam suo, gentes asperrimas vicit.*

Τὸ ἀκουστικὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν] De eodem *l.* 6.§.30. Τὸ ἀντιχίσθαι ἀντιδεικνύντων παῤῥησιαστικῶς τοῖς γνώμαις αὐτῶν, καὶ χαίρειν, εἴ τις δεικνύοι βέλτιον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit, gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Optimè Agamemnon *Iliad.* ξ'. *n.* 107.

Νῦν δ' εἴη, ὃς τῆς δὲ ἀμείνονα μῆτιν ἰνίσποι,
Ἠὲ νέῳ, ἠὲ παλαιός. ἐμοὶ δέ κεν ἀσμένῳ εἴη.
Nunc autem sit, qi hoc melius consilium dicat
Vel juvenis, vel senex, mihi autem lubenti fuerit.

Sophocles Antigon. *n.* 739.

Ἄναξ, σὲ τ' εἰκὸς, εἴ τι καιρίως λέγει,
Μαθεῖν, σέ τ' αὖ τῶδ'. ἓν γὰρ ἁρπάσαι δικᾶ.
Rex, convenit te, si qid rectè dicitur,
Discere, & hunc vicissim, rectè enim dictum est, audire.

Et rursus *n.* 730.

Μὴ νῦν ἓν ἦθος μῶνον εἰ σαυτῷ φόρει,
Ὡς φῂς σὺ, κ' ἀδὲν ἄλλο, τοῦτ' ὀρθῶς ἔχειν.
Me unum hunc morem tantum retineas,
Ut putes nihil esse rectum, nisi qod tu dicis.

Rursus *n.* 725.

Ἀλλ' ἄνδρα, κἂν τις ᾖ σοφὸς, τὸ μανθάνειν
Πολλ' αἰσχρὸν οὐδὲν, καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν.
Sed etiam sapientem virum discere
Multa non est turpe, & non nimium repugnare.

Et denuò *n.* 738.

Καὶ τῶν λεγόντων ἓν, καλὸν τὸ μανθάνειν.
Honestum est alios etiam audire.

Et ibidem *n.* 1147.

Εὖ σοι φρονήσας, ἓν λέγω. τὸ μανθάνειν
Δ' ἥδιστον ἓν λέγοντος, εἰ κέρδος φέρει.
Bene tibi volens suadeo:
Prodest autem audire bene monentem.

Anacharsis apud Plutarchum in *Sympos.* cùm qæreretur, ecqid regem maximè illustrem faceret, respondisse dicitur, Εἰ μόνος φρονιμως εἴη. *Si solus sapuerit.* qod mihi videtur à ratione qàm longissimè dissitum. Itaqe malim, qod Stobæus exhibet *Tom.* 2. *tit.* 48. Εἰ μὴ μόνος φρόνιμος εἴη. *Si non solus sapuerit, si sapientiâ suâ non fuerit confisus nimis, dum se solùm sapere existimat.* Qod de Tiresia Homerus *Odyss.* κ'. *v.* 495. de Scipione Cato apud Plutarchum in *Apoph.* Et *Polst.* de Chrysippo alii apud Laërtium *l.* 7. §. 183.

Οἷος πέπνυται. τοὶ δὲ σκιαὶ ἀίσσουσι.
Hic solus sapit: ast alii velut umbra feruntur.

Et Callimachus hymn. *in Lavacr. Pallad. n.* 129.

Μοῦνος πεπνύμενος.
Solus prudens.

Qalis Creon depingitur à Strattide in *Phœnissis* apud Athenæum *l.* 14. *pag.* 621. *F.*

Οὐδὲν συνίετε πᾶσα Θηβαίων πόλις,
Οὐδέν πολε. —
Nihil intelligitis universi Thebarum cives,
Nihil prorsus.

A Et à Sophocle in *Antigon. n.* 741.

Οἱ τηλικοί δὲ καὶ διδαξόμισθα δὴ
Φρονεῖν πρὸς ἀνδρὸς τηλικοῦδε τὴν φύσιν;
An tali ætate discemus
Sapere a juvene?

Siqidem, ut apud eundem Creontem filius patrem prudentior monet *n.* 722.

Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
Ἢ γλῶσσαν ἢν ὑκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
Οὗτοι διπλυχθέντες ὤφθησαν κενοί.
B *Qi enim solus sapere videtur,*
Aut linguam, aut mentem habere, qam nemo habeat,
Is retectus inanis deprehensus est.

& Evripides Æolo apud Stobæum *Tom.* 2.*c.* 22.

—τὸν δ' ἀνδρὶ μήτ' εἶναι φίλος,
Μήτι ξυνεῖναι, ὅστις αὐτάρκη φρονεῖν
Πέποιθε, δῦλυς τὰς φίλας ἡγούμενος.
—*Cæterùm hujusmodi ne mihi contingat amicus,*
Neqe contubernalis, qi satis multa sapere se
Sibi perswadet, & pro servis amicos æstimat.

C Ità qi solus sapit, bis desipit; dum aliorum consilia respuit & despuit, aliorúmqe consortia abs se abdicat. qibus duobus nihil potest esse principibus perniciosius. fit deniqe qod Plato *ad Dion. Epist.* 4. & ex Platone Plutarchus *de adulat.* & in *præcept. Polit.* αὐθάδεια ἐρημία ξύνοικος. *austeritas solitudinem amicorum parit.* De Marco nostro Capitolinus. *Semper sanè cum optimatibus, non solùm bellicas res, sed etiam civiles, priusqam faceret aliqid, contulit,* deniqe, sententia illius præcipua semper hæc fuit, *Æquius est, ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, qàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Optimè L. Æmylius apud Livium *l.* 44. *Non sum ss, qi non existimem admonendos duces esse: imò eum, qi de sua unius sententia omnia gerat, superD bum judico magis qàm sapientem.*

Τὸ ἀπαραπτέπλως εἰς τὸ καθ' ἀξίαν ἀποτεμνητικὸν ἐκάστῳ] De eodem *l.* 6. §. 30. Ὡς ἀκριβὴς καὶ ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. *Ut morum actionumqe accuratus explorator fuerit.* Capitolinus. *Fuit sanè eâ constantiâ, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præsides detineret.*

Τὸ ἔμπειρον, πᾶν μὲν χρεία ἐπιτάσεως, πᾶν δὲ ἀνέσεως] *Diligens agri cultor, mitis, largus;* & *omnia hac cum mensura.* Capitolinus. Vide *suprà* qæ de Apollonio §. 8. Seneca, *Epist.* 89. *Impetus ex dignitate rei cujusqe concipitur, proinde remissior acriorve, prout illa digna est peti.*

E Τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων] qibus scilicet cùm Hadrianus, tum & Trajanus nimiopere addicti: uti ex Dione liqet & Capitolino. Vide *infrà* §. 17. Θεωδότῳ.

Ἡ κοινονημοσύνη] *qod utilitati publicæ omnes cogitationes impendebat.* Xylander. Κοινονημοσύνη vocabulum compositione novâ, vel à nostro fabricatum, vel à suis receptum. hoc enim Stoicis familiare fuisse deprehendet, qi in eorum qæ supersunt fragmentis versatus fuerit, nova subinde prout usus postulabat, compositionis Grammaticæ ope, comminisci & procudere vocabula. Insolens itaqe vox ista; & rei propemodum insolentis. Nam qod Pavlus conqeritur *ad Philip. c.* 2. *v.* 21.

F Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν. *Qæ sua sunt, plerique qærunt:* (qod *charitatis* esse negat idem Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 5. οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, *non qærit qæ sua sunt*) in ore subinde habentes, vel Davidicum illud *Psal.* 4. *v.* 6. *Qis nobis commodi aliqid repræsentabit?* vel Theocriticum istud ex *Idyll.* 16.

Αὐτῷ μοί τι γένοιτο. —
Mihi modo sit qod habeam.

Et qod Pindarus *Nem.* 1. Gregorius Nazianzenus *in Julian. l.* 1. Gregorius Presbyter in *vita Nazianzeni.* Τὸ οἰκεῖον πιέζει πᾶν. *Domesticum premit omne.* Τῷ δὲ δημωφελεῖ καὶ κοινῇ διαφέροντος ὀλίγη τοῖς καθ' ἕνα φροντίς. *Qæ publicè prosunt, parum cuiqecura sunt.* Herodian. *l.* 2.*c.*23.§.21. hoc est, ut Tacitus *Annal.*
G *l.* 17. *Privata cuiqe stimulatio, vile decus publicum.* Ità qod idem *ibidem* pessimum veri affectus venenum, *sua cuiqe utilitas.* Et qod Livius *Histor. l.* 20. *Privatæ res semper officere, officientqe publicis consiliis.* Dum, Ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σκοπεῖσι τῶν κοινῶν οἱ πλεῖστοι. τῷ δὲ πλείονι τὰ οἰκεῖα πράσσουσιν. ὥστε τῷ ἰδίῳ λανθάνειν τὸ κοινὸν ἀθρόως φθειρόμενον. *Brevi momento de rebus communibus deliberant, majore temporis parte rem familiarem administrant: ita ut illos lateat privato commune bonum ab omnibus perdi.* Thucydides *Hist. l.* 1. *pag.* 95. *D.* &, qod Lysias *adv. Philon. Edit. Marburg. pag.* 471. Παρίντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν, ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιοι κέρδος ἔλθοιτε, διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν, πατρίδα αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. *Qòd neglecto communi civitatis bono, privata sua lucra sunt qæsituri;*

cum

amicis vel cœnandi secum, vel abstinendi optionem liberam permittebat, nec peregrè eumdem comitari, nisi ipsis allubescceret, necesse erat: qòd affectum adversùs se pariter semper deprehendebant, etiamsi occasione aliqâ impediti, cum nevtiqam essent comitati. qòd in consiliis, qid facto opus esset,

καὶ τὸ ἰφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτοῦ πάντως, μήτε συναποδημεῖν ἐπάναγκες. a ἀεὶ δ' ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων. καὶ b τὸ ζημιῶδες ἀκριβῶς ἐν τοῖς

a Sup. §. 8.

b L. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

cùm non civitatem, sed facultates & divitias sibi patriam constituunt.

Πόλει δ' ἄχρηστος, ὁ αὐτῷ ἄχρηστος.
Reipublicæ inutilis, sibi est optimus.

Evripides *Heracl. n.* 4. vide & Aristotelem *Polit. l.* 2. *c.* 3. Eò igitur lavdabilior fuerit in Antonino κοινοποιμανία ista, qò in plerisqe rarior: qâ *potior* habetur *privatis vel rebus vel necessitudinibus respublica*, ut Livius *l.* 24. &, *communia propriis præjudicant*, ut Bernardus *de Temp. Serm.* 58. ὡ τὰ ἴδια τῶν κοινῶν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων προτιμητέον. *Non privata res publicis, sed publica privatis anteponenda sunt.* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Eam principi suo Clavdianus his verbis commendat, in *Honor. Cos.* 4.

—consule cunctis,
Non tibi: nec tua te moveant, sed publica vota.

Eam certè in Pio cum primis prædicat Capitolinus his verbis: *Tantâ sanè diligentiâ subjectos sibi populos rexit, ut omnia & omnes, qasi sua essent, curaret. itaqe provincia sub eo cuncta floruerunt. Ibidem* & in Catone, Lucanus *l.* 2.

—urbi pater est, urbiqe maritus;
In commune bonus.

In Galba, Plutarchus in *Galb. pag.* 1062. *C.* Ὁ δὲ Γάλβας ἀεὶ μὴ ἧττον πρὸ τῶν ἰδίων τὸ κοινὸν τιθέμενος. *At Galba pra se tulerat semper rempublicam se privatis anteferre rationibus suis.* In Severo, Galenus *ad Pison de theriac. cap.* 2. Νομίζεται τὸ μέγιστον εἶναι τῆς βασιλείας μέρος, τὴν τοῦ κοινοῦ σωτηρίαν. *Censet maximam regni esse partem, communem omnium salutem.* In Athenienſibus priſcis, Demosthenes *Olynth.* 3. *pag.* 38. *B.* Οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττοντο, αὐτοῖς τὰ τῆς πόλεως. ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὔξειν ἕκαστος ᾤετο δεῖν. *Neqe enim rei familiaris amplificandæ gratiâ, rempublicam gerebant, sed qisqe sibi rem communem augendam esse putabat.* In Lacedæmoniis cum primis, Plutarchus in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Τὸ δὲ ἄλλον, inqit, οὕτω ζῆν τοὺς πολίτας; μὴ βούλεσθαι μήτε ἐπίστασθαι κατ' ἰδίαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς μελίττας, τῷ κοινῷ συμφυεῖς ὄντας ἀεὶ καὶ μετ' ἀλλήλων εἰλημένους περὶ τὸν ἄρχοντα, μικρᾷ δεῖν ἐξεστῶτας ἑαυτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοτιμίας, ὅλους εἶναι τῆς πατρίδος. *In summa assuefecit cives ne vellent, neu scirent privatim vivere: verùm ut apum more ad rempublicam conglobati semper, & inter se circa principem volutati, affiatuqe lymphatico atqe gloria siti tantùm non mente alienati, patriæ essent toti.* Vide *l.* 7. §. 4.

Cæterùm in diversum abit & reclamat hîc Xylandro de vocabuli hujus interpretatione par illud in republica literaria honoratissimum, Isaacus Casavbonus & Clavdius Salmasius, in eruditissimis suis *ad Historiam Avgustam commentariis.* Ille, *Propria*, inqit, *Marco vox est ista, eruditissimo interpreti minùs intellecta. Sic avtem appellat civilitatem, & virtutem illam, per qam censeri communi cum cæteris civibus jure aqo animo aliqis patitur. Herodianus vocat* τὸ μέτριον καὶ ἰσόμετρον, vide pòst in διατριβικὸν τῶν φίλων. Iste pariter pro eo vult sumi qem *communem sensum* vocat Juvenalis *l.* 3. *Sat.* 8. verbis istis;

Hac satis ad juvenem, qem nobis fama superbum
Tradit & inflatum plerumqe Nerone propinqo.
Rarus enim fermè sensus communis in illâ
Fortunâ.

Significat, inqit, *modestam illam, moderatam, usitatam, & ordinariam, ut ità dicam, hominis mentem, qa in commune qodammodo consulit, nec omnia ad commodum suum refert, respectumqe etiam habet eorum cum qibus versatur, modestè, modiceqe de se sentiens.* Eodémqe refert uterqe qod in seqentibus adjicitur, tanqam vocabuli istius interpretamentum, de facilitate animi in concedendo amicis, nè se comitarentur, avt secum convivari cogerentur, si id ipsi nollent: qam & in Marco notat Galenus, qi in *Comment.* περὶ τῶν προγινώσκειν, φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα ἐν τῷ περὶ ἰδίων βιβλίῳ, μετριότητα καὶ ἐυγνωμοσύνην, nuncupat. Juvenali Senecam adjungere licet, *ad Lucilium* suum *Epist.* 105. *Odium ex offensa sic vitabis, neminem lacessendo gratuitò: a qo te sensus communis tuebitur.* De Thoma Moro nostro Erasmus *Epist. ad Ulr. Huttenum*, *Nemo minùs ducitur vulgi judicio: sed rursus nemo minùs abest à sensu communi.* Nec multùm distat qod Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. *Non elatè de vobis ipsis sentientes, sed humilibus obsecundantes. Communem sensum* in Trajano hunc prædicat Plinius in paneg. *Non de tyranno, sed de cive; non de domino, sed de parente loqimur. unum ille se è nobis putat; nec minùs hominem se qàm hominibus præesse meminit.* In Marco Evtropius *Hist. Rom. l.* 8. *Hic cùm omnibus Roma aqo jure egit: ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* Etiam pòst imperium collatum & susceptum, τῷ αὐτῷ νῷ καὶ τρόπῳ χρώμενον. *Eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Aristides *Orat. in Marc. p.* 113. De Clavdio Svetonius *l.* 5. *c.* 12. *In semet augendo parcus atqe civilis, prænomine Imperatoris abstinuit, nimios honores recusavit.* Sed *c.* 35. *non sine nota aliqa, jactator civilitatis.* De Pio ipso Julius Capitolinus, *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* De Marco deniqe nostro Capitolinus idem. *In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.* Et mox; *Cum populo non aliter egit, qàm est actum in civitate libera.* Déqe eodem Joannes Aventinus *Annal. Boior. lib.* 2. *Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat.*

Καὶ τὸ ἰφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτοῦ πάντως] Lampridius de Alexandro Severo: *Cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset eis sæpe consessus, iret & ad convivia eorum: aliqes avtem haberet qotidianos etiam non vocatos. qotidiani igitur illi convivæ imperatorum, etiam non vocati aderant, & adesse qodammodo cogebantur, qòd sine illis esse non posset princeps.* non tenuit avtem hunc morem Marcus, sed amicos liberabat hac necessitate veniendi, & gratiam illis faciebat secum convivandi, ubi ipsis collibuerat; Patrem Pium, ut hoc loco ipse testatur, imitatus. qod seqiùs tamen interpretati sunt qidam, & ad mores Marci arrogantes referre conati sunt, qi fastigium principis servare cuperet. *Dederunt crimini*, inqit Capitolinus, *qod avidam arrogantiam confirmaverit, submovendo amicos à societate communi atqe à convivüs.* Salmasius *ibidem.*

Μήτε συναποδημεῖν] dicere nimirum solebat, *Gravem esse provincialibus comitatum principis etiam nimis parci.* Capitolinus. Verùm Marcus hac ratione Pium prædicat profectionem communem amicis condonâsse, ne istis ipsis gravis potiùs ac molestus officio minùs necessario existeret. qo nomine Marcum item commendat Galenus locis pavlò antè adductis *cap.* 9. Χρηστότατος, inqit, ᾧ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθη πεῖσαι καταλείπειν ἐν τῇ Ῥώμῃ με. *Qoniam avtem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Roma manerem.*

Αἰεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων] M. Casavbonus de negotiis accipit, qæ cum necessaria aliqa occasione interveniente, priusqam confici possent, abrumpere cogebatur, eundem illum, hoc est, pariter affectum, pariáqe sentientem, ubi ad illa jamdiu intermissa rediret, semper deprehenderent. At Xylander (cui accedo potiùs, svadente dictionis ipsius serie) de personis, amicis puta, familiaribus, ministris; qod etiam cum necessitate aliqa eum comitati non fuerant, avt etiam ob cavssas necessarias, qo minùs id possent, ab ipso, cùm aliqò proficisceretur diutius forsan abfuturus, relicti, eundem tamen tam absentes qàm præsentes experti sint. Vitium illud notâsse videtur crebrum nimis, à qo Pius immunis fuerit, qo absentium amicorum rationem nullam avt exiguam saltem habere solent pleriqe, qos præsentes tamen colere cum primis præ se ferant. Qò trahit Athenæus *Dipnosoph. l.* 5. tritum sermone vulgari illud, qod ille τὴν μισοθρωποτάτην τῶν παροιμιῶν indigitat,

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες, οὐκ εἰσὶν φίλοι.
Amici, amici non sunt, qi degunt procul.

Et reverâ sicut apud Romanos *lege Pompejâ*, *ab honorum petitione absentes submovebantur*; Svetonius *l.* 1. *c.* 28. ità & plerisqe, bonis etiam candidisqe, absentium benè meritorum qoqe oblivio qandoqe obrepit. Cæterùm qod in Pio Marcus hîc prædicat, Epicuri dogma vult esse Laertius *l.* 10. qi sapientem dixerit, húncqe solum, Χάριν ἕξειν φίλοις καὶ παροῦσι καὶ ἀπροῦσιν ὁμοίως, διά τε ὀδοῦ. ὅτε μὲν γὰρ εἰς τρυβλιοῦται, ἵνδα καὶ μόξει καὶ οἰμώξει. descripsi & qæ ad prætens negotium nihil faciunt, qò loco malè habenti medelam tentarem. Sic vertit Ambrosius Camaldunus. *Gratiamqe amicis præsentibus aqe ac absentibus habiturum sapientem, solum, atqe item in itinere: qum tamen cruciatur, & ingemiscet & ejulabit.* Verùm, qid hoc est, *in itinere gratiam habere?* avt qò spectat? tum qæ arena sine calce? avt qàm bella commissura illa? *qum tamen cruciatur*, &c. qid enim istud ad gratiam amico habendam? eò, uti videtur, respexisse voluit, qod antè dictum fuerat, Καὶν τρυβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. forsan avtem illud, διά τε ὀδοῦ, ad seqentia pertinebat; ut sensus sit, *etiam in itinere, si qem torqeri viderit, commiseratione attactum, sortem hominis deploraturum.* Sed reverâ prioribus illis postrema ista sic conjungenda avtumo, ut legatur; Καὶν τρυβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. ὅτε μέντοι τρυβλιοῦται, ἵνδα καὶ μόξει καὶ οἰμώξει. ità sensus erit, *sapientem, etiamsi in tormentis qoqe constitutus beatus sit, inter torqendum tamen ingemiscere atqe ejulare.* μόζειν *ingemiscere.* de Delphino Aristoteles *Hist. Animal. l.* 8. *c.* 2. ἔξω δὲ ζῇ πολὺν χρόνον, μόζων καὶ σίνων. *Foris vero diutius vivere potest mutiens & ambelans.* atqe indè μυγμὸς, ὁ στεναγμός. *Mygmos, gemitus.* Svidas. tum subjungenda, μόνον τε χάριν ἕξειν τὸν σοφὸν &c. qæ ad præsens institutum pertinent.

Καὶ

a ἐπίμονον ἄλλως ὁ πρ. Mer.
b ἀλλ' ἔ τὸ, Πρ. Cas. ἀλλ' ἔ ποτε πρ. Boot. & Lug. ἢ ὅτι ὁ πρ. f.
c ὁ προαποσῆναι Jun.
d ἀρκισθέντα Jun.
e L. 11. §. 3. f συσκλ. Xyl.
g τινῶν

τοῖς συμβολίοις, καὶ [a] ἐπίμονον, [b] ἀλλ' ὁ τὸ [c] προαπίσῃ τὴν ἐρεύνης [d] ἀρκεσθεὶς τοῖς προχείροις φαντασίαις. καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές. καὶ τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί. καὶ τὸ φαιδρόν. καὶ τὸ πόρρωθεν προνοητικόν. καὶ τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικὸν [e] ἀτεραγώδως. καὶ τὸ τὰς ἐπιβοήσεις, καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτῷ [f] σκαλῆναι. καὶ τὸ φυλακτικὸν ἀεὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, καὶ ὑπομενετικὸν τῶν ἐπὶ τοιούτων [g] τονῶν κατακλάσε-

accuratè perqirendo conſtanter inſiſtebat, nec ſpecie rerum obviâ qâvis acqieſcens, indagationem incidebat. qòd etiam amicorum retinendi ſtudioſus; nec faſtidio mutans, nec inſanè diligens. qòd in ſtatu qocunqe ſorte contentus, vultúqe ſerenus. è longinqo futuri præſagus; & de minimis qibúſqe citra tumultum providus. acclamationes omnémqe adulationem reprimere: imperio qæ neceſſária erant, ſedulo cuſtodire; ſumptus cavtè attemperare; de rebus iſtiuſmodi ſugillantes patienter ſuſtinere. nec in

Deis

ANNOTATIONES.

Καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς — καὶ ἐπίμονον. ἀλλ' ὁ τὸ προαπίσῃ] Ex conjectura adſcripſi, καὶ ὅτι ὁ προαπίσῃ, ejuſmodi aliqid exigente ſenſu, & dictionis ſerie. Verùm D. Bootius mavult, ἀλλ' ἔ ποτε προαπίσῃ. qod & Annotator Lugdunenſis cenſuit. D. Junius ὁ προαποσῆναι & ἀρκισθέντα. Illud avtem Merici, ἐπίμονον ἄλλως, qod de *patientia* vult intelligi *in aliis avdiendis*, ego concoqere non poſſum: ſicut nec, qod ex paternis commentariis adducit, ἀλλ' ἔ τὸ, Προαπίσῃ &c. acſi alterius cujuſpiam dictum citaretur. De Pio pariter iterum Marcus *l.* 6. §. 30. Καὶ τὸ περὶ καλάληψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρότερον εὖ μάλα καλιδὼν καὶ σαφῶς νοήσας. *In rebus indagandis ſtudium, utqe nihil omnimò præterierit, priuſqam ſedulò conſideráſſet, & liqidò perſpexiſſet.* Ubi vides & ſententiam eandem; & geminam huic, qam nos damus, ſeriem etiam dictionis. De eodem Joannes Xiphilinus *lib.* 70. *pag.* 799. *D.* Λέγεται δὲ ὁ Ἀδριανὸς ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίστασθαι. ὥθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ κυμινοπρίστην ἐκάλουν. *Fertur Antoninus in qarendo fuiſſe diligens, ac ne qidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe: unde qi eum irridebant idcirco cuminiſectorem appellabant.* Nec hac in parte Pio diſpar Marcus; de qo Caſſius *lib.* 71. *pag.* 804. *A.* Δικάζων τὰς πίστεις καὶ τὰς ἀνακρίσεις ἐπὶ μακρότερον ἐποιεῖτο, ὥστε παραχθῆναι τὸ δίκαιον ἀκριβῶσαι. *In probationibus cognoſcendis & examinandis longior erat, ut undecunqe jus inveſtigaret.* B.—Φιλόπονος γὰρ, καὶ ἀκριβῶς πᾶσι τοῖς τῇ ἀρχῇ προσήκουσι προσεφέρετο. καὶ ὁδὸν ἐν παρέργῳ ὅτε ἔλαγεν, ὅτε ἔγραφεν, ὅτε ἐποίει. ἀλλ' ἔγειν ὅτι καὶ περὶ τὸ βραχυλάτου ἡμέρας ὅλας ἀνήλισκεν, ὁκ ἀξιῶν τὸν αὐτοκράτορα ἐξ ἐπιδρομῆς τι πράτλειν. *Qum enim eſſet amans laboris, tum verò diligenter applicabat animum ad omnia, qæ ad principatum pertinerent. Nihil dicere ſolebat, nihil ſcribere avt facere obiter, ſed vel in minimis rebus diem ſæpenumero conſumere, qod exiſtimaret, non decere Imperatorem tranſcurſim qicqam agere.* Pertinet avtem huc Platonis illud in *Phædon. pag.* 64. *C.* Ἔμοὶ δοκεῖ περὶ τῶν τοιούτων, τὸ μὲν σαφὲς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ παγχαλεπόν τι. τὸ μέν τοι αὖ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν μὴ ἧκιστα παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν, καὶ προαφίστασθαι πρὶν ἂν παντάπασι σκοπῶν ἀπείπῃ τις, πάνυ μαλθακὸν εἶναι ἀνδρός. *Mihi videtur de his qidem rebus manifeſta veritas in vita præſenti avt nullo modo, avt ſumma cum difficultate intelligi poſſe. Qæ porro de his dicuntur, ea non omni modo explorare, & non prius deſiſtere, qam examinando omnia, defatigeris, mollis nimium judico eſſe viri.*

Τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων] *l.* 6. §. 30. τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις. *Conſtantem & æqabilem in amicitiis colendis.* De Avguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit.* Et de Conſtantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 135. *C.* Εἰς μὲν τὸν τῶν ἐπιηδείων καταλογον, ὀδίνας προπετῶς ἐγγράφων. ὃς δὲ ἐγγράψειν ἄπαξ, οὐκ εἰδὼς ἐξαλείφειν. οὐδ' ἀναλίσκων χρόνῳ τὸ φίλτρον, ἀλλ' ἐπιλείπων τῇ συνηθείᾳ τὸν πόθον. *In familiarium cenſum & album neminem temerè adſcribebat: qos verò ſemel adſcripſerat, ſciens prudens nunqam delebat: neqe temporis progreſſu amoris vim conſumebat: verum deſiderium conſortis augebat.* Solonis id monitum, Φίλους μὴ ταχὺ κλῶ. ὃς δ' ἂν κλήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε. *Amicos cito noli parare. qos avtem paraveris, ne rejicias.* Laërtius *l.* 1. §. 60. De Pio Capitolinus. *Amicis ſuis in imperio ſuo non aliter uſus eſt, qàm privatus.* Et rurſus; *Convivia cum amicis & privata communicavit & publica. Freqentavit & ipſe amicorum ſuorum convivia.* Verùm hæc potiùs ad civilitatem referenda fuerint.

Καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές] ſcilicet *furor* & *faſtidium*, ſive *amor inſanus* & *præpropera ſatietas*, apud animos verſatiles per vices obtinent, ſibíqe invicem ſuccedunt. ità Thamarem ſororem Amnon Davidis filius, qam pavlò antè inſanè deperierat, expletâ libidine, mox penitiſſimè eſt averſatus *Hiſt. Reg. l.* 2. *c.* 13. *v.* 15. Πτηναὶ γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων καρδίαι, inqit Clemens *Padag. l.* 2. *c.* 10. καὶ σβέννυται μεταβολαὶ τὰ φίλτρα. τρίπτεται δὲ πολλάκις τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μισεῖν. ὁπότε ἂν ἀῤῥωστήσῃ τῆς καταγνώστεως ὁ κόρος. *Amantium enim corda ſunt volucria, amoriqe irritamenta exſtinguuntur ſæpe pœnitentiâ: amorqe ſæpe vertitur in odium, qando reprehenſionem ſenſerit ſatietas.* Apud Senecam Tragœdum *Medea*, 3. 1.

Si qæris odio miſera qem ſtatuas modum,
Imitare amorem.—

Ità qod Plato *Politic. l.* 8. *pag.* 923. *D.* Τῷ ὅτι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τἐναντίον μεταβολὴν ἀπαποδιδόναι. *Ac ſummatim exceſſus omnis verti penitus in contrarium conſvevit.* Hoc eſt qod in juvenibus notat Ariſtoteles *Rhetor. l.* 2. *c.* 12. Οἱ νέοι δὲ ἐυμετάβολοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. *Juvenes in horas mutabiles, & faſtidioſi in cupiditatibus, & valdè qidem concapiſcunt, celeriter verò ſedantur.* Eſt avtem ἀψίκορον metaphoricè ab eis tranſlatum, qi cibos ſtatim, ubi minimum libârunt, ſatiati repudiant. Svidas. Ἀψίκορος, ἐυμετάβλητος, ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενος. Ἀψίκορος, qi facilè mutatur, inconſtans, levis, vel qi ſtatim ſatiatur ſimul ac cibum tetigit. qi & Marci verba mox ſubjungens συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον. Eum ſecuti interpretes ad Pii adverſùs amicos affectum referunt havd incommodè. qanqam poteſt etiam latiùs ſumi, ut reliqum etiam vitæ inſtitutum reſpiciat.

Τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί] ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενος. *l.* 6. §. 30. neqe enim aſſentior Xylandro vertenti, *In omnibus omnia ſua in ſe poſita habebat.* nec ea mens Marci, iſtic ſaltem. malim, vel *modico*, vel *ſorte contentus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laërt. l.* 10. *c.* 130. Τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζομεν. οὐχ ἵνα πάντως τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα. ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὰ πολλὰ, τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα. πεπεισμένοι γνησίως, ὅτι ἥδιστα πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἧκιστα ταύτης δεόμενοι. *Frugalitatem præterea magnum exiſtimamus bonum, non ut ſemper utamur modicis; verum ut, cum multa non habemus, utamur pavcis, credentes veriſſimè illos magnificentiâ frui ſvaviſſimè, qi illâ minimum indigent.*

Τὸ φαιδρόν] τὸ εὐδιον τῷ προσώπῳ. *ibidem.*

Τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικόν] Nec in hoc Pio diſpar Marcus, qi *cunabulis poſt puerorum lapſum culcitras ſubjici juſſit, unde bodièqe rete præſenditur.* inqit Capitolinus. Ità *Philoſophia* (ut apud Senecam *Epiſt.* 17. Cicero) *& in maximis opitulatur, & ad minima deſcendit.* Verùm in Capitolino Salmaſius pro *cunabulis*, *ſunambulis* legendum contendit; qem viſe ſis *ad Marci vitam.*

Καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτῷ σκαλῆναι] συσκαλῆναι Xylander. Verùm mutatu nihil opus: cùm & σίλλεσθαι & σαλῆναι ſimplex, *comprimendi, reprimendiqe* ſignificationem obtineat. ità medicis dicuntur pharmaca qædam κοιλίαν σίλλειν, *ventrem ſupprimere*, ut Alexandro Aphrodiſæo, an Tralliano (hoc enim vult Mercurialis *Gymnaſt. l.* 1. *c.* 11.) in *Præfat. Problem.* idémqe alibi, αἷμα δὲ σαλέν. *cùm avtem ſanguis repreſſus fuerit.* De Alexandro Mammææ Lampridius. *Salutabatur avtem nomine, hoc eſt, Ave Alexander: ſiqis caput flexiſſet, avt blandius aliqid dixiſſet, uti adulator vel abjiciebatur, vel ridebatur.*

Τὸ φυλακτικὸν τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ] Hujus rei documentum eſſe poteſt, qòd *ſalaria multis ſubtraxit, qos otioſos videbat accipere, dicens, Nihil eſſe ſordidius, qàm ſi rempublicam ii arroderent, qi nihil in eam ſuo labore conferrent.* Capitolinus. qi & de Marco: *In largitionibus pecuniæ publicæ parciſſimus fuit: qod laudi potiùs datur, qàm reprehenſioni.*

Καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας] *Sumptus procurabat.* Xylander. *Impenſarum ratiocinarium cuſtodiebat.* Caſavbonus. qi & de *imperii ratiocinario* accipit, qod apud ſe Pius habuerit. de qo & Capitolinus. *Rationes omnium provinciarum ſervit & vectigalium.* indeqe κυμινοπρίστην dictum, qòd in iſtis exigendis diſtrictiùs ageret. Verùm de diverbii illius occaſione ſuprà diximus. Malim & iſtic τὸ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, de *ſumptuum erogatione moderandâ & attemperandâ*, qàm de redituum rationibus exqiſitè conficiendis interpretari. Pium ſcilicet illis *condum* magis qàm *promum* ſe exhibuiſſe.

Καὶ ὑπομενετικόν] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ μακρόθυμον. καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς ἀδίκως αὐτὸν μεμφομένους μὴ ἀνταμεμφόμενος. *Iraſci tardus. utqe tulerit immerito reprehendentes, nec eos viciſſim redarguerit.*

Ἐπὶ τῶν τοιούτων τονῶν] τόνον iſtic *rigorem* ſignificare vult Mericus. Verùm τόνων, non τονῶν, eſſet à τόνος. & *rigores* dicere durius pavlò videatur. Xylander τινῶν legit, cui calculum do, operarum mendum merum ſubeſſe opinatus.

Μήτε

Deis colendis ſuperſtitioſus, nec in hominibus, avt muneribus, avt blanditiis avram captans popularem; ſed in rebus qibúſqe ſobrius, ſolidus, nuſqam ineptus, avt novitatis ſtudioſus. Porrò qòd ad vitam commodiùs tranſigendam conducentibus rebus, qarum copiam illi dapſilem ſors ſuppeditabat, citra faſtum, nec liberè tamen minùs, utebatur; ut & præſentibus ſimpliciter frueretur, neqe abſentia multùm deſideraret. qòd nemo illum avt ſophiſtam, avt vernaculum, avt

ως. καὶ τὸ [a] μήτε περὶ τοὺς θεοὺς δεισιδαίμονα, μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοσκοπικὸν, ἢ [b] ἀρεσκόλακα, ἢ ὀχλοχαρῆ, ἀλλὰ [c] νήφοντα ἐν πᾶσι, καὶ βέβαιον, καὶ μηδαμῶς ἀπειρόκαλον, μηδὲ καινοτόμον. καὶ τὸ τοῖς [d] εἰς ἀμάρειαν βίᾳ φέρουσί τι, ὧν ἡ τύχη παρέχει δαψίλειαν, χρησικὸν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὲν ἀνεπιπλήκτους ἄπειναι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν, μήτε ὅτι [e] σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ὑερνάκλα, μήτε ὅτι χο-

a L. 6. §. 30.
b L. 5. §. 5.
c L. 4. §. 28.
d L. 4. §. 3.
e Sup. §. 7. & l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

Μήτε περὶ τοὺς θεοὺς δεισιδαίμονα] Ità *l.* 6. §. 30. de Pio: *θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας.*

Μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοσκοπικόν] qod de eis uſurpatur, qi muneribus ac viſcerationibus populum demereri ſtudio habeht. Plutarchus *Præcept. Polit. pag.* 802. *D.* *Τὸν μὲν οὖν λύκον ἔφασι τῶν ὤτων κρατεῖν. δῆμον δὲ καὶ πόλιν ἐκ τῶν ὤτων ἄγειν δεῖ μάλιστα. μὴ, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἀγυμνάστων περὶ λόγον, (legendum λόγους) λαβὰς ἀμούσους καὶ ἀτίχνους ζητοῦντες ἐν τοῖς πολλοῖς τῆς γαστρὸς ἐλκυσιν, ἐνοχοῦντες, ἢ τῷ βαλαντίῳ διδόντες, ἢ πυρρίχας τινὰς, ἢ μονομάχων θεάματα παρασκευάζοντες ἀεὶ, δημαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ δημοκοποῦσι. δημαγωγία γὰρ ἡ διὰ λόγου πειθομένων ἐστιν. αἱ δὲ τοιαῦται τιθασσεύσεις τῶν ὄχλων, ὠδῖν ἀλόγων ζώων ἄγρας καὶ βυκολήσεως διαφέρουσιν. Lupum qidem auribus teneri poſſe negant. Populum autem & civitatem vel maximè avribus ducere oportet: neqe ſeqi eos, qi exercitatione dicendi deſtituti, multitudinis ducenda anſas qarunt elegantiæ artisqe vacuas, & avt ventre trahunt epulis prabendis, vel marſupio largientes, avt ſaltationes avt gladiatorum ſpectacula crebra exhibentes populi favorem captant, avt potius vim ei afferunt. Captant enim favorem populi, eumqe ducunt, qi dicendo perſuadent: at iſtiuſmodi cicurationes nihil a brutorum illectatione & captura habent diverſi.* nec multò poſt *pag.* 821. *E.* idem genus hominum perſtringens: *Οὐδ' ἀπάνθρωπον ἐρώτων ἰσχυρότατόν ἅμα καὶ θειότατός ἐστιν ὁ πόλεσι καὶ δήμοις πρὸς ἄνδρα δὶ ἀρετὴν ἐγγινόμενος. αἱ δὲ ἀπὸ θεάτρων, ἢ ἱππήσιων, ἢ μονομάχων ψευδώνυμοι τιμαὶ καὶ ψευδομάρτυρες, ἑταιρικαῖς ἐοικασι κολακείαις ὄχλου, ἀεὶ τῷ διδόντι καὶ χαριζομένῳ προσμισθάνουσιν ἐφήμερόν τινα καὶ ἀβέβαιον δόξαν. Adeò omnium amorum cum validiſſimus eſt, tum divinissimus is, qem cvsitates & populi erga unum aliqem ob virtutem ejus concipiunt. Falſo autem ſic dicti honores, ac falſa teſtimonia, qa propter ſpectacula, diribitiones ac ludos gladiatorios deferuntur a multitudine, ſimiles ſunt meretriciarum adulationum, plebe ſubinde ei qi dat ac gratificatur aliqid arridente, uniuſqe diei & inſtabilem gloriolam blandiendo tribuente.* δημοκοπίαν & δημαγωγίαν diſtingvit, ut illa ſit populi favorem muneribus captantium, iſta orationibus.

Νήφοντα ἐν πᾶσι] *præcipuè ſobrium.* Capitolinus. Verùm hoc reſtrictius. Apoſtolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 5. *Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι. Tu avtem eſto vigilans in omnibus.* Et *ad Theſſal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6. *Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. Vigilemus & ſobrii ſimus.* De Scipione Polybius *l.* 10. *c.* 3. *ἀγχίνους καὶ νήπλης. Sagax & ſobrius.* qod ob vocabuli inſolentiam obſervo magis.

Παρόντων μὲν ἀνεπιπλήκτους ἄπεισθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] Ità pavlò pòſt, *καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ ἀπολαύειν ἐδύνατο. Abſtinere & frui poſſet.* Qod de Ariſtippo ferè Laërtius *l.* 2. *c.* 66. *Ἀπέλαυε μὲν γὰρ ἡδονῆς τῶν παρόντων, ἐκ ἐνήρα δὲ πόθῳ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μὴ παρόντων. Nam ut libenter percipiebat præſentium voluptatem, ita ut abſentibus frueretur, non laborabat.* Senſit nimirum, qod idem *ibidem c.* 75. *ὅτι τὸ κρατεῖν καὶ μὴ ἡττᾶσθαι ἡδονῶν, ἄριστον, ἐ τὸ μὴ χρῆσθαι. Qia continere ſe à voluptatibus, neqe eis manus dare præclarum eſt, non earum ſibi uſum interdicere.* De Ariſtippo tamen Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Tentantem majora, ferè præſentibus æqum.

Qod Iſocrates Demonico §. 19. *Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. Iis, qa adſunt, contentus eſto: qære tamen meliores.*

Ἀπέλαυε δὲ μὴ δεῖσθαι] *τότε γὰρ δεόμεθα, ὅταν ἐκ τοῦ μὴ παρεῖναι ἀλγῶμεν. Tunc enim nobis opus eſt, cum ex eo, qod non adſit, dolemus.* Epicurus *ad Menac. apud Laërt.* 10. 128.

Καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν] rectè Xylander. *Nemo fuit, qi eum eſſe diceret.* id eſt, verè dicere poſſet: per opprobrium ſcilicet. neqe enim *ἐγκωμιαστικὰ* ſunt qæ ſequntur, ut eruditus interpres Anglicanus opinatur; Sed *σκωπτικὰ* potiùs *καὶ διασυρτικά.*

Μήτε ὅτι σοφιστὴς] Alluſit ad *ζῆλον σοφιστικὸν*, qem ſuprà attigerat, §. 7. De eodem *l.* 6. §. 30. *Οὐ σοφιστὴς.* Et Capitolinus. *Fuit vir formâ conſpicuus, ingenio clarus, --- Singularis eloqentiæ, nitida literatura, --& hac omnia cum menſura, & ſine jactantia.* Nam qòd Vir doctiſſimus *Sophiſtæ*, avt *Scholaſtici* etiam nomen in meliorem partem hic accipi lavdísqe loco haberi opinatus eſt, ab avtoris mente qàm longiſſimè aberravit. qòd & illud ex *l.* 6. planiſſimè adſtruit. Marci ſenſum optimè explicabit Plutarchus de avdiend. *pag.* 41. *C.* ubi ſophiſtarum ingenium praxinqe depingens; *Ὁ μὲν γὰρ*, inqit, *Μελάνθιος, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς Διογένους τραγῳδίας ἐρωτηθεὶς, πρὶν ἄφη καταθεῖν αὐτὴν ὑπὸ τῶν ὀνομάτων ἐκπροσθυμίαν. αἱ δὲ τῶν πολλῶν διαλέξεις καὶ μελέται σοφιστῶν, ἐ μόνον τοῖς ὀνόμασι παρακιτάσμασι χρῶνται τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν φωνὴν ἐκμελείαις τισὶ καὶ μαλακότησι καὶ περιάσεσιν ἰφηδύνουσαι ἐκβακχεύουσι καὶ περιφέρουσι τὰς ἀκροωμένας, κενὴν ἡδονὴν διδόντες, καὶ κενοτέραν δόξαν ἀντιλαμβάνοντες. Et Melanthus qidem interrogatus, ut ajunt, de Diogenis tragœdia, negabat ſe eam videre, qòd vocabula ejus conſpectum intercluderent. Sed plerorumqe ſophiſtarum orationes atqe declamationes non vocabulis modò tanqam cortinis velant ſententias; ſed vocem qoqe accuratis qibuſdam ſonis mollitie & cantillationibus illi edulcantes bacchicum qendam furorem in avditorum animis concitant, eoſqe tranſverſos abripiunt, pro vana, qam adferunt, voluptate, vaniorem etiam gloriolam reportantes.* Clemens itáqe *Strom. l.* 1. *pag.* 289. *A.* *Ἡ δὲ σοφιστικὴ*, inqit, *τέχνη, δύναμίς ἐστι φαντασικὴ, διὰ λόγων δοξῶν ἐμποιητικὴ ψευδῶν, ὡς ἀληθῶν. παρέχει γὰρ πρὸς μὲν πειθὼ τὴν ῥητορικήν. πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ τὴν ἐριστικήν. ἀνῆκε γὰρ ὧν ὁ Πλάτων κακοτεχνίαν προσεῖπεν τὴν σοφιστικήν. ὅ, τε Ἀριστοτέλης ἐπόμενος, κλεπτικήν τινα αὐτὴν ἀποφαίνεται. ἅτε τὸ ὅλον τῆς σοφίας ἔργον πιθανὸν ὑφαιρουμένην, καὶ ἐπαγγελλομένην σοφίαν, ἣν οὐκ ἐμελέτησεν. ἐν βραχεῖ δὲ εἰπεῖν, καθάπερ τῆς ῥητορικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ πιθανόν. ἔργον δὲ, τὸ ἐπιχείρημα καὶ τέλος, ἡ πειθώ. ὥσπερ τῆς ἐριστικῆς ἀρχὴ μὲν, τὸ δόξαν. ἔργον δὲ τὸ ἀγώνισμα. καὶ τέλος, ἡ νίκη. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ φαινόμενον. ἔργον δὲ δίτλον. τὸ μὲν ἐκ ῥητορικῆς, διεξοδικὸν φαινόμενον. τὸ δὲ ἐκ διαλεκτικῆς, ἐρωτητικόν. τέλος δὲ αὐτῆς ἡ ἔκπληξις. Ars avtem ſophiſtica eſt poteſtas phantaſtica, qæ imaginatione perficitur, verbis falſas opiniones tanqam veras ingenerans. Præbet enim ad perſuadendum qidem dicendi ætem, ad contendendum vero litigandi ac decertandi. Apertè itáqe Plato malam artem appellavit ſophiſticam, & eum ſeqens Ariſtoteles eam qandam decipiendi artem pronunciat, ut qæ totum ſapientiæ officium probabiliter auferat, & profiteatur ſapientiam, in qa non eſt verſata, nec in ea ſtudium poſuit. Ut pæcis avtem dicam: qemadmodum artis qidem dicendi principium eſt id qod eſt probabile: officium verò argumentum: & finis perſuaſio: ita artis concertandi principium, eſt id qo opinamur: officium verò contentio: & finis victoria. Eodem enim modo ſophiſtica qoqe artis principium qidem eſt id, qod apparet: officium vero duplex, unum qidem ex arte dicendi, qod perpetuâ oratione rem perſeqitur: alterum vero ex dialectica interrogans: ejus verò finis eſt obſtupefactio & deductio ad admirationem.* Vide Platonem in ſophiſta, qi totam illam diſſertationem ſatìs prolixam in hoc genus animalium definiendo inſumpſit, cujus inſtituti rationem prodit nobis Plutarchus, inſignem nimirum nugatorum iſtorum per Græciam eo ſeculo feracitatem, qi acceptâ à juventute potiſſimùm pecuniâ ſapientiam edocturos ſeſe pollicebantur, cùm nihil minùs qàm qod profitebantur præſtarent. Sic enim ille *Platon. Qæſt.* 1. *pag.* 999. *E.* *Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκ τύχης, τότε φοραὶ συνίσαν σοφιστῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι. καὶ τούτοις οἱ νέοι πολὺ τελοῦντες ἀργύριον, οἰήματος ἐπληροῦντο, καὶ δοξοσοφίας, καὶ λόγων ζήλου, σχολὴν καὶ διατριβὰς ἀπράκτους ἐν ἔρισι καὶ φιλονικίαις ἄγοντες, καλὸν δὲ καὶ χρήσιμον ἔδ' ὁτιοῦν. Eâ enim tempeſtate qaſi fortunâ qadam ſophiſtæ in Græcia proveniebant freqentes, qibus adoleſcentes multum pendentes pecuniæ, implebantur doctrinæ ac ſapientiæ opinione, ſtudióqe diſputandi certatim, qod genus diſputationis inutilibus contentionibus ocium tempúsqe conterebat, neqe pulcri avt utilitatis qicqam habebat.* Itáqe Dio Pruſæus *Orat.* 4. Eunuchis iſtos confert, qos, ut illa apud Comicum, *ajunt mulierum eſſe amatores maximos, ſed nihil poſſe*; ſaltem, ſi qid qàm maximè moliti fuerint, nihil procreare, eſt certò certius. Vide *ſuprà ad* §. 7. & *ad l.* 9. §. 29.

Μήτε ὅτι οἰκογενὴς ὑερνάκλος] *Οἰκογενὴς* ad verbum, qi Hebræis יליד בית *Jerem. c.* 2. *v.* 14. qanqam Mericus noſter gloſſema eſſe merum cenſet, qod è margine in textum irrepſerit. Verùm de hoc alii viderint. Servi interim, ut Moſis Græcus interpres, *Geneſ. c.* 17. *v.* 13. vel ſunt *ἀργυρώνητοι*, vel *οἰκογενεῖς. pecunia empti* vel *domi nati.* eandem habes diſtinctionem apud Tragicum in *Oedipo Rege*; ubi opilio regius *ἦν δοῦλος, ἐκ ὠνητὸς, ἀλλ' οἰκογραφής. erat ſervus, non emptus, ſed domi educatus.* Hi Latinis *vernæ, vernulæ, vernaculi*, qod hic noſter uſurpavit. De Macrino Capitolinus. *In vernaculis vel avlicis,*

σχολαστικὸς, ἀλλ' ὅλῳ ἀνδρὶ πίπειρον, τέλειον, ἀσχολάκριτον, πρὸς ἀρχὰς δυνάμενον καὶ τὸ ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων. πρὸς τούτοις ἦ καὶ τὸ τιμιώτερον τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων, τοῖς δὲ ἄλλοις [a] οὐκ ἐξολισθητικοῖς, οὕτω θρασέσιν, οὕτω κακοήθεσιν, οὕτω κακοδαίμοσιν, ὡς μὴ τὸν Μακρῖνον ἑαυτῶν λέγειν, ἀλλὰ τὸν Μακελλῖνον. Seneca de *Benefic. lib.* 6. *cap.* 11. *Alter apud proximum circulatorem resedit, & dum vagus atqe erro vernaculis congregatur & ludit,* &c. Horum avtem, cùm sub oculos ipsorum educarentur parvuli, petulantiâ & procacitate oblectabant sese familiariter patroni. Talis ille, qi Senecæ *Epist.* 12. *Non cognoscis me?* inqit. *Ego sum Felicio, cui solebas sigillaria afferre, Philositi villicis filius, deliciolum tuum.* Martialis *l.* 14. *Epigr.* 54.

Si qis plorator collo tibi vernula pendet,
Hac qatiat tenerâ garrula sistra manu.

Et de Erotio *vernulâ* suâ, sic enim appellat *l.* 5. *Epigr.* 38.

Deflere non te vernula pudet mortem?

ibidem Epigr. 35.

Inter tam veteres ludat lasciva patronos,
Et nomen blaso garriat ore meum.

Seneca *de provident. cap.* 1. *Cogita filiorum nos modestiâ delectari, vernularum licentiâ; illos disciplinâ tristiori contineri, horum ali avdaciam.* Indè *verna procaces* dicti Horatio *Serm. lib.* 2. *Sat.* 6. & *vernilitas ἀντὶ τῆς βωμολοχίας.* Martialis *lib.* 1. *Epigr.* 42.

Urbanus tibi, Cacili, videris.
Non es, crede mihi. qid ergo? Verna es.

Et *l.* 10. *Epigr.* 3.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fœda lingva probra circulatricis.

Cicero *Bruto.* §. 172. *Ego memini T. Tincam Placentinum, hominem facetissimum, cum familiari nostro Q. Granio dicacitate contendere. Sed Tincam, non minùs multa ridiculè dicentem, Granius obruebat nescio qo sapore vernaculo.* Ammianus *Hist. l.* 17. *Julianum appellantes loqacem talpam, literiemem Græcum, & huic congruentia plurima atqe vernacula jactantes.* De Vitellio Svetonius *l.* 9. *c.* 14. *Nullis tamen infensior qàm vernaculis & mathematicis.* qam scripturam tamen solicitat Josephus Scaliger, propugnat Justus Lipsius. De mancipiis pariter Seneca *de Sap. constant. c.* 11. *Nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectat: qorum avdacia ità demum sibi in convivas jus facit, si cepit à domino.* Qòd avtem ex Epicteto *Differt. l.* 4. *c.* 2. ἡδὺν τοῖς συνοῦσι, sive *officiosum atqe obsequiosum* hominem, vir doctus hic designari existimavit, nullâ id certè ratione niti videtur; cùm istud τὸν ἄριστον, potiùs, ac pro *vernularum* more leviculè se gerentem Marcus voluisse videatur; sive ut Plavtinâ lingvâ loqar, ex *Mil.* 4. 2.

Cavillatorem facetum magis qàm convivam
Commodum.

Melìùs certè Annotator Lugdunensis. *dicaculus, qales sunt vernulæ.*

Μήτε ὅτι σχολαστικὸς] *homo de schola,* Xylander. atqe ità Cicero *de Orat. l.* 2. *homo de schola, atqe à magistro, & Gracis literis eruditus.* De Maximinis patre & filio Alexander Mammææ in *Epist. ad matrem,* qam Capitolinus in *Max. min.* exhibuit; *Sed timeo, nè soror mea Gracis munditiis erudita, barbarum socerum ferre non possit; qamvis ipse adolescens & pulcer, & scholasticus ad Gracas munditias eruditus esse videatur.* Qo loco *barbaro scholasticus* opponitur, hoc est, cultu liberaliore studiisqe imbutus literariis. prout Cl. Casavbonus adnotavit. Verùm istìc τῷ ἀνδρὶ πεπείρῳ, i. *viro maturo ὁ σχολαστικὸς ἀντιτίθεται.* ut eum designet qi *in scholis sub præceptore* adhuc *agat,* avt agere etiam opus habeat. indè Plutarcho *de avdiend. p.* 46. *A.* μελέτας σχολαστικάς. qo loco notat, τοὺς τὰς τῶν παιζόντων καὶ παιγνιζόντων ἐν ταῖς σχολαστικαῖς μελέταις φωνὰς ἐπὶ τοὺς φιλοσόφους μεταφέροντας. *Voces ludentium & lascivientium in scholasticis declamationibus ad philosophos transferentes.* Vel ejusmodi etiam, qi *pro scholastico se venditet.* qod *in mundialibus scriptoribus* (ità avtor loqitur) in *Epist. ad Salon.* reprehendit Salvianus. *Omnes,* inqit, *in scriptis suis cavssas tantùm egerunt suas; & propriis magis laudibus, qam aliorum utilitatibus consulentes, non id facere adnisi sunt, ut salubres ac salutiferi, sed ut scholastici ac diserti haberentur.* Facitqe huc, qod seqitur, τὸ ἀσχολάκευτον. Qin & *scholasticus* qandoqe pro *declamatore* sive *rhetore* adhibetur, qi in *schola,* tanqam in *scena,* confictas cavssas controversiásqe tractat, & ab *oratore* disterminatur, qi in foro judiciario veras agit. Virgilius istorum disciplinis vale-dicens;

Ite hinc inanes Rhetorum manipli; ite hinc
Inflata rore non Achaico verba;
Et vos, Sile, Albuti, Arqitiqe, Varróqe,
Scholasticorum natio madens pingvi,
Ite hinc, inanis cymbalon juventutis.

Tacitus, an Fabius, *de cavss. corrupt. eloqent. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qi rhetores vocantur.* Eas qox ex Cicerone, *ludum impudentiæ* nuncupat. additqe simul: *Deducimus in scholas, qibus non facilè dixerim, utrùmne locus ipse, an condiscipuli, an genus studiorum plus mali ingeniis afferant. nam in loco nihil reverentiæ, sed in qem nemo nisi imperitus aqè intrat. in condiscipulis nihil profectûs, cùm pueri inter pueros, & adolescentuli inter adolescentulos pari securitate dicant & avdiantur. Ipsa verò exercitationes magna ex parte contrariæ: —Svasoriæ, & controversiæ. —Seqitur avtem ut materia abhorrenti à veritate declamatio qoqe adhibeatur.* In eandem ferè mentem Petronius in Satyrico istorum exercitamenta insectando; *Hæc ipsa tolerabilia essent, si ad eloqentiam iturис viam facerent: nunc & rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu, hoc tantùm proficiunt, ut cùm in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos: & ideò ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, qia nihil ex eis qæ in usu habemus, avt audiunt, avt vident; sed piratas cum catenis in litore stantes, sed tyrannos edicta scribentes,* &c. *sed mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaqe qasi papavere & sesamo sparsa: qi inter hæc nutriuntur, non magis sapere possunt, qàm benè olere, qi in culina habitant.* & qæ sequntur. Fabius ipse denique *institut. l.* 12. *c.* 11. *Nam ut de nostris potissimùm studiis dicam, qid attinet tam multis annis, qanqam in more est plurimorum (ut de iis, à qibus magna in hoc pars ætatis absumitur, taceam) declamitare in schola? cùm satis sit modico tempore imaginem veri discriminis, & dicendi leges comperisse. qod non dico, qia sit unqam omittenda dicendi exercitatio; sed qia non ejus specie consenescendum. cognoscere enim, & præcepta vivendi perdiscere, & in foro nos experiri potuimus, dum scholastici sumus.* indè *scholastica epistola* Plinio *l.* 9. *Ep.* 2. qæ ficta habent argumenta, & exercendi styli cavsâ exarantur. *Nisi fortè volumus scholasticas tibi, atqe (ut ità dicam) umbraticas literas mittere.* Plinius idem *l.* 2. *Ep.* 3. de Isæo. *Diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil avdit, nihil loqitur. annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantùm est: qo genere hominum nihil avt simplicius, avt sincerius, avt melius. nos enim, qi in foro verisqe litibus terimur, multum malitiæ, qamvis nolimus, addiscimus. schola & avditorium, & ficta cavssa, res inermis & innoxia est.* At non sunt tamen ejusmodi ista, qæ virum maturum, vel arguant, vel deceant. Est enim is, qalem Romanum sapientem Fabius describit, *instit. l.* 12. *c.* 2. *qi non secretis disputationibus, sed rerum experimentis, atqe operibus, se verè civilem virum exhibeat.* Marci interim mentem genuinam ista nisi clarissimè aperiant, ego nihil video. Neqe enim lavdi, qod eruditus interpres Anglus existimavit, sed vitio, qod & annotator Lugdunensis observavit, vituperio saltem, *scholastici* nomen istìc tribuitur. Qanqam reticere religio est, qod Epictetus habet *Differt. l.* 1. *c.* 11. Ὁρᾷς δὲν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι (τοῦτο τὸ ζῶον, ᾧ πάντες καταγελῶσιν) εἶπερ ἄρα θέλεις ἐπίσκεψιν τῶν σεαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι; *Vides ergò scholasticum oportere te fieri (id scilicet animal, qod deridetur ab omnibus) si modò decreta tua examinare volueris.* Hoc nimirum vocabulo vulgò perstringebantur, qi ad studia severiora animum seriò adverterebant. Verùm tamen qi Scholasticis tricis totos se dederent, pro stolidis stultisqe idem habebat. Sic enim *l.* 3. *c.* 26. Ἄφες ἐκεῖνα τὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν μωρῶν. *Tolliste ista scholasticorum & stultorum.*

Προσεσάναι δυνάμενον καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων] *Qi & seipsum regere & alios posset.* Xylander & Casavbonus. contrà qam Tarqinius ille, *qi nec se nec suos regere potuit:* ut Cicero *de fin. l.* 3. Vide *suprà ad* §. 15. Verùm articulum τῶν expungere videntur illi, qod ego nolim. Verto, *& suis & aliorum rebus prafici dignus;* vel, *rebus & propriis & alienis administrandis idoneus.* Hoc est, qod Xenophon in *Oeconom.* Οἰκονόμῳ ἀγαθῷ εἶναι ἔν οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. καὶ τὸν ἄλλου δὴ οἶκον, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, δύναιτ' ἄν, εἰ βούλοιτο, ἂν οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ. *Boni æconomi est domum suam rectè colere, & alterius domum, si qis hanc ei committat, & ipse velit, rectè colere ut suam.*

Τὸ τιμιώτερον τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων] qibus *honores & salaria detulit.* Capitolinus. Vide *suprà ad* §. 4.

Τοῖς δὲ ἄλλοις] Qales Epictetus olim dixerat philosophos, ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν, i. *factis procul, verbis tenùs.* Gellius *Noct. Attic. l.* 17. *c.* 19. de qibus festivè Isidorus Peluſiota *l.* 5. *Ep.* 28. Εἰ τις ἐν λόγοις φιλοσοφῶν, ἔργοις ἀφιλόσοφος ὀφθείη, εὐλόγως ἂν δὴ ὁ λόγος τῶν τοιούτων προσίτατο. *Si qis verbis philosophatur, re avtem ipsa moribus aberret, nulla ejus eloqentia meristo est ratio habenda.* avt etiam qales Herodes Atticus dixerat, *nihil habere philosophi, præter barbam & pallium.* Gellius ibidem *l.* 9. *c.* 2. de qibus Fabius *instit. l.* 1. in *præfat. Nostris temporibus sub hoc nomine maxima in plerisqe vitia latuerunt. non enim virtute ac studiis, ut haberentur philosophi laborabant; sed vultum & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum, pessimis moribus prætendebant.* Tales avtem, utì videri possit, nonnulli, imò non pavci etiam, sub Marco obrepebant, Τῷ τῆς φιλοσοφίας προτεχνίσματι καταχρώμενοι, *prætextu*

ANNOTATIONES.

[a] Sup. §. 10.

exprobrabat, in congressibus facilis, & festivus, nec ad fastidium tamen. corporis sui curâ tam probè attemperatâ, ut nec vitæ avidus videretur, avt elegantiæ studiosus, nec neglectui tamen id haberet; sed per suam ipsius diligentiam efficeret, ut medicorum pharmacis fomentisve externis qàm minimè indigeret. qod maximum est, qòd citra invidentiam eis concedebat, qi in facultate aliqâ claruerunt, sive oratoriâ, sive legum, vel morum, vel aliarum qarumvis rerum notitiâ: sed & operam illis conferebat suam, ut pro eis, qi

νωδισικόν, ἵλεω ἦ τὸ Σόμιλον, καὶ Σχαρῆ, ὑ καταχόρως. καὶ τὸ ἴδιον σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμετρως, ὅτι ὡς ἄν τις φιλόζωος, ὅτι πρὸς καλλωπισμὸν, ὅτε μὲν ὀλιγώρως. ἀλλ' ὥστε λίαν τῶν ἰδίων προσοχὴν, εἰς [a] ὀλίγιστα [b] ἰατρικῶν χρήζειν ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων [c] ἐκτός. μάλιστα ἦ τὸ σωφρονητικὸν ἀβασκάνως τοῖς δύναμίν τινα κεκτημένοις, ἕτοιμον τῶν φαυλοτάτων

[a] ὀλίγα πάνυ. Svid. [b] ἰατρικῆς Svid. [c] ἐντὸς καὶ ἐκτός. Svid.

ANNOTATIONES.

sextu philosophia utentes, ut Dionis in *Vespas. lib.* 66. *pag.* 751. *A.* verbis utar) cùm philosophiæ titulo vitia obtegerent sua. Testis Dio idem in *Marco lib.* 71. *pag.* 815. *D.* παμπληθεῖς, inqit, φιλοσοφεῖν ἐπλάττοντο, ἵν' ὑπ' αὐτῷ πλυτίζωνται. *Magna hominum multitudo se philosophari simulavit, ut ab eo locupletarentur* Inde factum, ut *fama fuerit, qod sub philosophorum specie qidam rempublicam vexarent & privatos. qod ille tamen purgâsse dicitur.* Capitolinus.

Οὐκ ἐξωνειδιστικὸν] Ità *l.* 6. §. 30. Οὐκ ὀνειδιστής. *Apollonii* tamen *Chalcidensis avaritiam mercedibus notavit.* Capitolinus Vide *suprà ad* §. 8.

Τὸ εὐόμιλον, καὶ εὐχαρι, ὑ καταχόρως] De Lacyda philosopho pariter Laërtius *l.* 4. Ἀνὴρ σεμνότατος. — εὐχαρις δ' ἄλλως καὶ εὐόμιλος. *Vir erat gravissimus, in congressibus tamen facilis & festivus.* Idem de Pio Marcus, partem alteram qod attinet, dictione temperatâ: εὔχαρι, ὑ καταχόρως. *festivus, sed non immodicè*, sive *ad fastidium usqe.* contrà qàm Cicero, de qo Plutarchus *pag.* 863. *C.* Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην εὐτραπελία, δικανικὸν μὲν ἐδόκει καὶ γλαφυρόν. χρώμενος δ' αὐτῇ καταχόρως, πολλὰς ἐλύπει, καὶ κακοηθείας ἐλάμβανε δόξας. *Urbanitas in facetiis ejus & in salibus hisce forensis visa est & lepida: sed qum in ea esset effusior, immodico urbanitatis abusu multos offendit.*

Τὸ τῦ ἰδίου σώματος ἐπιμεληλικὸν ἐμμέτρως] Galenus *de valetud. conserv. l.* 6. *c.* 5. de Antonino Pio an Marco, Ὁ γῦν, ὃν ἴσμεν, αὐτοκράτορα ἑτοιμότατα πρὸς τὴν τῦ σώματος ἐπιμέλειαν ἀφικόμενος Ἀντωνῖνος, &c. *Antonimus enim, qi Imperatorum, qos ipsi vidimus, promptissimus ad curam corporis venit.* De Socrate Xenophon *Comment. l.* 1. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῦ σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει, τοῦ τε ἀμελοῦντος οὐκ ἐπῄνει. *Nec corpus qidem ipse suum negligenter curabat, ac si qi curarent negligenter, eos minimè lavdabat.* Vide sis qæ sequntur.

Διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν, εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν] De Andronico Imperatore Nicetas Choniates *l.* 2. *c.* 13. Ἦν δὲ τὴν τῦ σώματος φυὴν εὐφυὴς, ἀγνὸς τὸ εἶδος, ὄρθιος ἀναβαίνων, τὴν ἡλικίαν ἡρῳϊκὸς, καὶ τῷ βαθεῖ γήρᾳ τὴν ὄψιν νεοειδὴς, ὑγιεινότατός τι ἀνθρώπων, ὅτι μηδ' ὀψοφάγος περισσὸν ἦν, καὶ ἀκρατῆς ἔχων κοιλίας, ὡς ζωροπότης καὶ τίνδης, ἀλλὰ καθὰ τὰς Ὁμηρικὰς ἥρωας, μάλιστα τοῖς ὀπτοῖς προσέχειν τῷ πυρί. ὅθεν καὶ ἐρυγγαινοπά τις αὐτὸν ἐθεάσατο. ἀλλ' εἴ ποτε πλημμελῶς εἶχε στομάχου, πεπημερίου μάγου τε καὶ νηστείας καὶ τὸ βραχέως ἐνοχλῆν ἀπεκρύετο, ψωμῷ ἄρτῳ καὶ ὀίνου κεράσματι, κλινόσης τῆς ἡμέρας, ἐπιμελῶν τὴν θεραπείαν τῦ σώματος. ὑκῦν ὑκ ἀντιδότου ἐχρήσατο ποτε, εἰ μὴ ἅπαξ ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ εἰς τῦτο τῶν ἰατρῶν τότε ἐποτρυνάντων ἄκοντα, Φαμένων, εἰ καὶ μὴ δι ἐνσκήψαται καχεξίαν, ἀλλ' ὧν προφυλακῆς χάριν τὸ ἀνύσιμον χρὴν προστενέγκασθαι φάρμακον. *Habitu corporis egregio fuit, adspectu venerabili, erectus, staturâ heroicâ, etiam extremâ ætate juvenilis facie, corpore omnium saluberrimo: qia neqe delicatus erat, neqe vorax, neqe bibax erat, sed, ut Homerici heroes, assâ plerumqe vescebatur. Unde nemo eum tussientem audivit. Si qando ex stomacho laborabat, totius diei exercitatione & jejunio, vel exiguum fastidium propulsabat. Die ad occasum vergente, frusto panis & modico vino corpus recreabat. Antidoto per omnem ætatem nunqam usus est, nisi dum imperavit, semel, idqe invitus, hortatu medicorum: qod, ut habitudo corporis adhuc integra esset, tamen ad morbos in posterum præcavendos medicina prodesset.* De Avreliano pariter Vopiscus; *Convivium de assaturis maximè fuit. vino* [russo, Salmasius] *rufo maximè delectatus est. medicum ad se cùm ægrotaret, nunqam vocavit; sed ipse se inediâ præcipuè curabat.* Et de Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 68. *Valetudine prosperrimâ usus est, tempore qidem principatûs penè toto, prope illasâ: qamvis à trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adjumento consilióve medicorum.* Indè Tacitus *Annal. l.* 6. *Ludere solitum* refert *medicorum artes, atqe eos qi post tricesimum annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia aliens consilii indigerent.* qod tamen Plutarchus commemorans in *Præcept. Salubr. pag.* 136. *D.* Ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προσίοντας ἰατρῷ χεῖρα, καταγέλαστος ἴσι. *Ridendum esse virum eum, qi annum vita egressus sexagesimum manum medico porrigat.* qo loco frustra Lipsius τριάκοντα legi postulat, qasi vitiati sint codices; cùm pari modo dictum illud avtor idem exhibeat in *libello de sene politico pag.* 794. *B.* nec scopus loci aliter legi permittat. fuerit itaqe scriptoris potiùs ἁμάρτημα μνημονικὸν, qàm exscriptoris σφάλμα γραφικόν. Plato certè, *Politic. l.* 3. *pag.* 622. *A.* Τὸ ἰατρικῆς δεῖσθαι, ὅτι μὴ τραυμάτων ἕνεκα, ἢ τινῶν ἐπετείων νοσημάτων περιπεσόντων, ἀλλὰ δι ἀργίαν τε καὶ δίαιταν ἣν διήλθομεν, (*pag.* 621. *D.* Συρακουσίων τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων καὶ Κορινθίων κόρην καὶ τὴν τοιαύτην σίτησιν) ῥευμάτων τε καὶ πνευμάτων ὥσπερ λίμνας, ἐμπιπλαμένους, φύσας τε καὶ καταῤῥύσεις νοσημάτων ἐνόμισε τίθεσθαι ἀναγκάζειν τοὺς κομψοὺς Ἀσκληπιάδας, ὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ; *Homines medicis egere non ad vulnera sananda duntaxat, morbósqe curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atqe aliter incidentes, sed ob desidiam & luxum, qem damnavimus* (Syracusanam mensam, & Siculorum obsoniorum varietatem, & Corinthium luxum, & hujusmodi victum) *ut homines lacunarum instar aqa exuberantes coegerint præclaros Æsculapii successores morbos qosdam novo nomine flatus & catarrhos appellare.* Multùm hac in parte valet proba corporis ipsius constitutio. Philo *de vit. Mos. l.* 1. *pag.* 605. *E.* Τὰ ἐνεκλικὰ τῶν σωμάτων καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐυκίνητα, φρονιμώτατον ἀπαλλάττει τὰς ἀλείπλας, ὀλίγη ἡ βραχία παρίχονσα τῶν εἰς ἐπιμέλειαν. ὥσπερ καὶ γεωργὸς τὰ ἔυβλαστα καὶ τὰ ἐυγενῆ δένδρα, βελτιώμενα δι ἑαυτῶν. *Bona habitudinis corpora membris omnibus agilia securos padotribas faciunt exhibendo illis vel nihil negotii, vel minimum, itidemqe agricolis generosa planta per se proficientes in bonas arbores.* Nec minùs tamen temperantia, seduláqe tutela. Seneca *epist.* 58. *Illud simul cogitemus, si mundum ipsum, non minùs mortalem qàm nos sumus, providentia periculis eximit, posse tandem aliqatenus nostrâ qoqe providentiâ longiorem prorogari huic corpusculo moram, si voluptates, qibus pars major perit, potuerimus regere & coercere. Plato ipse ad senectutem se diligentiâ pertulit. Erat qidem corpus validum ac forte sortitus, & illi nomen latitudo pectoris fecerat: sed navigationes ac pericula multum detraxerunt viribus: parsimonia tamen, & eorum qæ aviditatem evocant modus, & diligens sui tutela, perduxit illum ad senectutem, multis prohibentibus caussis.* Huic & Gorgiam Leontinum adjungere licet, de qo Clearchus *vitarum l.* 10. referente Athenæo *Dipnosoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Ὅτι διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν, σχεδὸν ὀγδοήκοντα τῷ φρονεῖν συνεῖωσιν. *Qod ob temperantiam victus ad octogesimum fere annum integrâ mente vitam traduxerit.*

Ἡ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐκτός] Svidas, qi per præceptionis formulam, transcripsit ista, voculis duabus avctiorem dedit. ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ut illud ad *pharmaca*, istud ad *epithemata* referatur.

Τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως] Contrà qam Dionysius Siculus ille, de qo Plutarchus *de tranqil. pag.* 471. *E.* Οὐκ ἠγάπα μίγιστος ὢν τῶν τότε τυράννων, ἀλλ' ὅτι Φιλοξένῳ τῷ ποιητῇ μὴ βέλτιον ἤδει μηδὲν, μηδὲ περιῆν ἐν τῷ διαλέγεσθαι Πλάτωνος, ὀργισθεὶς καὶ παροξυνθεὶς, τὸν μὲν εἰς τὰς λατομίας ἐνέβαλε, τὸν δὲ ἀπέδοτο πέμψας εἰς Αἴγινων. *Non contentus omnium ea tempestate tyrannorum qod esset maximus, irritato atqe exasperato animo, qod Philoxenum poetam canendo, Platonem differendo non superaret, alterum in lapidicinas, alterum in Æginam vendidit.* Contrà qàm Hadrianus, de qo Cassius *lib.* 69. *pag.* 789. *A.* & ex Cassio corrigendus Svidas; Φιλοτιμίας τε ἀπλήστου ἐχρῆτο, καὶ καλὰ τῦτο καὶ τ' ἄλλα πάντα καὶ τὰ βραχύτατα ἐπεζήδευτο. καὶ ὑδὲν ὅ, τι ὐκ εἰρηνικὸν, καὶ πολεμικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ ἰδιωτικὸν εἰδέναι ἔλεγεν. ἐκ τύτων δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς προσχύσεσι, πολλὰς μὲν καθεῖλε, συχνὰς δὲ καὶ ἀπάλευσε. βυλόμενος γὰρ πάντων ἐν περιεῖναι, ἐμίσει τὰς ἔν τισι ὑπεροψίας. *Erat gloriæ & honoris cupidissimus, ob eamqe caussam cæteris vel minimis rebus operam dedit. Tum ea qa in pace belloqe geruntur, qaqe ad regem privatumqe pertinent, se profitebatur scire: multosqe propterea, qod in aliqa arte avt facultate excellerent, loco suo dejecit, multosqe sustulit, cupiens scilicet in omnibus ipse omnibus antecellere, odio habuit qi in alicà qa arte præstabant. Professores omnium semper, ut doctior, risit, contempsit, contrivit; cumqe eis ipsis professoribus & philosophis, libris vel carminibus invicem editis, sæpe certavit.* Capitolinus in *vita Hadriani*; qo loco & Favorini festivum dictum refert, qi arguentibus amicis qòd Hadriano de verbo qodam reprehendenti sine caussâ, cessisset; *Non rectè svadetis*, inqit, *qi non patimini me illum doctiorem omnibus credere. qi habet triginta legiones.* Idem tamen, Philostrato referente, tria ista paradoxa dictitabat sibi in vita contigisse; Γαλάτης ὢν, ἑλληνίζειν. Ἐυνοῦχος ὢν, μοιχείας κρίνεσθαι. βασιλεῖ διαφέρεσθαι, καὶ ζῆν. *Qod Gallus Græce loqeretur: qod eunuchus adulterii caussam ageret: qod cum Imperatore contenderet & viveret.*

a τὴν τῶν.
b πρ. [ἐμπειρίαν] Jun.
c Sup. 7.9. & l.7.§.60.
d L. 5. §. 5.
e τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπ. Xyl. τοιούτοις τοῖς ἀνθρώποις Mer. τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπ. π. α. τ. Boot. τοιουτοτρόποις πρ. α τ. vel τοιούτοις. ἄνθρωπος δὲ πρ. α. τ. δ. Salm.
f δεδρακότος; f. Mer. δεδορκὼς Salm.
L. 4. §. 25. & l. 5. §. 3. & l. 9. §. 12. & l. 10. §. 11, 12.
g ὥρᾳ ἀωρεὶ Lug.
h L. 60. §. 30

ἃ τῷ τῷ ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων πανῶν b πραγμάτων. καὶ συσπουδαστικὸν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστα κῇ τὰ ἴδια περιέρηματα δοκιμῶσι. πάντα ὃ κατὰ τὰ πάτρια φερόντων, c ἀφ' αὐτὸ ἔτι ἀπηνδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάττειν. ἔτι ὃ τὸ δυσμετακίνητον καὶ d ῥιπτασικὸν, ἀλλὰ καὶ τόποις, καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς συνδιατριπτικόν. καὶ τὸ μὴ σφόδρα παροξυσμοὺς τῆς κεφαλαλγίας, νεαρὸν εὐθὺς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα. καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ πολλὰ τὰ ἀπόρρητα, ἀλλὰ ὀλίγιστα καὶ σπανιώτατα, καὶ τούτοις ἐπὶ τοῖς κοινῶν μόνον. καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἔν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς e τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ ὃ τὸ δέον πραχθῆναι f δεδορκότος, ὡ πρὸς τὸν ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν εὐδοξίαν. g οὐ [ἐν] ἀωρεὶ λάσης. h οὐχὶ φιλοικοδόμῳ. ὃ πρὸς τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητὴς, ὃ πρὸς ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας, ὃ πρὸς σωμάτων ὥρας.

bus maximè præcellebant, dotibus, exiſtimationem ſinguli ſuam conſeqerentur. qòd, cùm ſecundum majorum inſtituta omnia exeqeretur, ne hoc qidem affectaverat, ut majorum inſtituta præciſè obſervare videretur. qod nec dimoveri proclivis, nec divagari, ſed cum locis, tum & rebus eiſdem, immorari conſvetus. qòd poſt capitis, qibus affici ſolebat, dolores, recens ſtatim vegetúſqe ad conſveta munera redibat. qòd arcana haud multa, ſed pavca admodum & rariſſima habebat; eáqe qæ ad rempublicam duntaxat pertinerent. prudentiam item & moderationem, in ſpectaculis exhibendis, fabricis extruendis, cóngiariis largiendis, aliíſqe iſtiuſmodi; utpote cùm is eſſet, qi non ad celebritatem ex rebus à ſe geſtis acqirendam, ſed id duntaxat qod facto erat opus, reſpiceret. non illi intempeſtivus balneorum uſus; non ædificandi ſtudium inſanum, non de victu, non de veſtium textura tincturâve, non de ſervitiorum ſpecie exqiſitâ curioſitas. togâ,

qâ

ANNOTATIONES.

Ἢ τῶν τὴν ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων τινῶν πραγμάτων] transponenda illa τῶν τῶν, legendúmqe τὴν τῶν ἐξ ἱστορίας νόμων, liqet. Verùm & deeſſe vocula aliqa videtur, cui articulus prior innitatur. Itaqe ἐμπειρίαν poſt πραγμάτων ſupplet D. Junius: qi & ἱστορίας nomine non *hiſtoriam* vult intelligi, ſed *peregrinationem & locorum diſſitorum luſtrationem*. ego *notitiam* opinor qoqo modo acqiſitam. ità Marcus ipſe cepit *l.* 4. §. 21. Ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* & *l.* 9. §. 3. Ἴσον τὸ ἔκαδον ἔτεσι, καὶ τὸ τρισὶ, ταῦτα ἱστορῆσαι. *Par eſt iſtorum per centum & tres annos notitiam habere.* & *l.* 10. §. 15. Ἰδέτωσαν, ἱστορησάτωσαν. *Viderint, norint.*

Οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐπιδέχεσθαι φαίνεσθαι] nihil enim putidius affectationis affectatione, imitationisqe oſtentatione. Contrà verò qod Plutarchus *Sympoſ. l.* 1. *c.* 1. Οὐ μόνον ἰσχάλης ἀδικίας ἐστὶν, ὥς φησι Πλάτων, μὴ ὕβρις δίκαιον, εἶναι δοκεῖν, ἀλλὰ καὶ συνέσεως ἄκρας, φιλοσοφεῖν, μὴ δοκεῖν φιλοσοφεῖν. *Non enim modò extrema eſt injuſtitia, ut ait Plato, juſtum videri cùm non ſis: ſed etiam ſummæ ſcientiæ philoſophari ita ut non videaris philoſophari.* Vide *l.* 7. §. 60. Σὺν τῷ ἀνεπιδέκτῳ. *Citra affectationem.*

Τόποις καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικὸν] Seneca Lucilio *Epiſt.* 69. *Mutare te loca, & de alio in alium tranſilire nolo. primùm qia tam freqens migratio, inſtabilis animi eſt. coaleſcere otio non potes, niſi deſinas circumſpicere & errare. ut animum poſſis continere, priùs corporis tui fugam ſiſte. deinde pluriminm remedia continuata proficiunt. interrumpenda non eſt qies.* Et *Epiſt.* 2. *Ex his qæ mihi ſcribis, & ex his qæ audio, bonam ſpem de te concipio. non diſcurris, nec locorum mutationibus inqietaris. ægri animi iſta jactatio eſt. primum argumentum compoſitæ mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere, & ſecum morari: nuſqam eſt, qi ubiqe eſt. nihil aqè ſanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convaleſcit planta, qæ ſæpè transfertur. nihil tam utile eſt, qod in tranſitu proſit.*

Ἐν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει] Et iſtic Marcus Pii æmulus, *Gladiatoria ſpectacula omniſariam temperavit: Et gladiatoris muneris ſumptui modum fecit. temperavit etiam ſcenicas donationes.* Capitolinus.

Καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς] *in operum extructionibus, congiariisqe.* Xylander. illis ſiqidem *magnificentiam*, iſtis *munificentiam* ſuam Imperatores Romani oſtentare ac venditare ſolebant. Cæterùm vir doctiſſimus Patritius Junius *operum diſtributiones* mavult intelligi.

Καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος.] Xylander legiſſe videtur: καὶ τοῖς τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπῳ πρὸς αὐτὸ δὲ, &c. Mericus καὶ τοῖς τοιούτοις. τοῖς ἀνθρώποις, &c. qi & δεδρακότος pro δεδορκότος legi poſſe ſuſpicatur. D. Bootius καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπῳ πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος, &c. ut genitivus ἀνθρώπῳ ab ἔμφρον, qod præceſſit, regatur. Salmaſius καὶ τοῖς τοιούτοις. tum aliâ orationis facie, ἄνθρωπος δὲ πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκώς. Vel etiam, καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις. πρὸς αὐτὸ τὸ δέον, &c. ut ſuprà. De ſenſu ſatis conſtat: Moderatum fuiſſe Pium in iis omnibus exhibendis, qibus animi hominum plauſuſqe captari ſolent: hominémqe ejuſmodi qi reſpiceret ad id qod agi oporteret, non ad gratiam gloriámve qæ indè conſeqeretur. De T. Ariſtone Plinius minor. *l.* 1. *Ep.* 22. *Ornat hæc magnitudo animi, qæ nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: rectéqe facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit.* hoc eſt, qod Naſo *Triſtium l.* 5. *eleg.* 14.

— *pretium cui virtus ipſa petitum.*

Plinius idem ipſe, *l.* 1. *Ep.* 8. *Majore animo honeſtatis fructus in conſcientia qàm in fama reponitur.* Liberaliter ſatis de ſe *ad Conſtantium* in *Claudio* Trebellius; *Teſtis eſt, tua conſcientia, & vita mea, nihil unqam cogitáſſe, dixiſſe, feciſſe gratioſum.* De

A ſe id perhibenti fidem habeat, qi volet. Interim qod de Pio Marcus hic, pro viri optimi charactere Epictetus habet, *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Οὐκ οἶσθ' ὅτι ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, εὐδὲν ποιεῖ τῷ δόξαι ἕνεκα, ἀλλὰ τῷ πεπρᾶχθαι καλῶς; *Neſcis virum bonum nihil facere ut feciſſe videatur, ſed ut ſungatur officio?* Vide *lib.* 3. §. 12. & *lib.* 9. §. 42.

Οὐκ ἐν ἀωρεὶ λάσης] *Non utebatur alieno tempore balneis.* Xylander. qomodo illi, qi, ut Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 6.

— *crudi tumidique lavantur.*

B Perſius *Sat.* 3.

Turgidus hic epulis atqe albo ventre lavatur,
Gutture ſulphureas lentè exhalante mephites.

Et Juvenalis *Sat.* 1.

Pœna tamen præſens, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc ſubita mortes, atqe inteſtata ſenectus.

Vult laviſſe ſemper horâ balneari, & ſibi commodâ & iis qi citra ipſum. Caſavbonus ad Capitolinum. *in* illud, qod exhibet Baſilienſis, omittit Salmaſius & Lugdunenſis, retinet Caſavbonus. ego vel expunxerim, vel, ſi retinere viſum, ἀωρίας legerim; qomodo Græci *Pſal.* 119. *v.* 146. Προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ. *Veniens ante te in ipſo crepuſculo, intempeſtivo tempore.* Sed

C illud, puto, potius.

Οὐχὶ φιλοικοδόμῳ] ὀλίγοις ἀρκέμενον, οἷον οἰκήσει, σκεπῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ. *Paucis contentus, tecto nempe, ſtrato, veſte, victu, ſervitio. l.* 6. §. 30. De Avguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Inſtrumenti ejus & ſupellectilis parſimonia apparet etiam nunc, reſiduis lectis atqe menſis, qorum plaraqe vix privatæ elegantiæ ſunt. ne toro qidem cubuiſſe ajunt, niſi humili & modicè inſtrato.*

Οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητὴς] *non circa victum curioſus, aut ſtudioſus, anxius,* Xylander. ἐπίνοια, ἐπιτήδευμα. Heſychius. ἐπινοητὴς, vox inſolentior, qalia apud Marcum non pavca.

D Οὐ περὶ σωμάτων ὥρας] *non de forma corporis elegantia anxius.* Xylander, qem & Caſavbonus ſeqitur. de Pio ipſo uterqe accepit. ut ſit idem qod priùs de eodem dixerat, ὃ πρὸς καλλωπισμὸν τῷ ἰδίῳ σώματι ἐπιμελητικὸν, *non elegantem ad corporis ſui curam.* Ego aliter prorſus velle exiſtimo, nec idem (qod Marcus non ſolet) repetitum. Verto itaqe *non circa corporum*, id eſt, famulitii & ſervitiorum, *ſpeciem.* σώματα enim pro *ſervis* ſive *famulis* dicebant. Antholog. *l.* 1. *c.* 12.

Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ' ἀνεγείρειν,
Ἅλεπτον εἰς πενίην ἐστὶν ἑτοιμότατα.
Corpora multa alere, ac ſimul ædes condere multas,
Multam ad paupertem perbreve pandit iter.

E *Corpora.* i. e. *ſervos.* In eam mentem accipio Menandrianum illud qod ad *l.* 3. §. 3. plenius exhibebitur,

Αὐτῶν τε δόξῃ, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Suaqe gloria, & formâ corporum.

Harpocration in Πάνδημον, ex Nicandri *Colophoniac. l.* 6. ait Solonem σώματα ἀγοράσαι ἐυπρεπῆ, ἐπὶ τέγης σῆσαι διὰ τὰς νέας, &c. *Ob juvenum libidinem, ſervas egregia formâ emptas in cella proſtituiſſe, &c.* qo nomine à Philemone Comico in *Delpho* lavdatur, referente *l.* 13. Athenæo. Ariſtoteles *Rhetor. l.* 1. *c.* 5. externam felicitatem conſtituit ἐν ἐυσθενείᾳ κλημάτων καὶ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς

F τούτων. *in bona conſtitutione poſſeſſionum & corporum, cum facultate, qa conſervet & efficiat hæc.* mox σωμάτων illud qaſi explicans qid velit, ἀνδρεικόδων, inqit, πλήθει, καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντων. *ſervorum, qi multitudine, & magnitudine & pulcritudine excellunt.* ut truſtra ſit Pollux, qi *l.* 3. *c.* 7. §. 2. Σώματα ἁπλῶς, inqit, οὐκ ἂν εἴποις, ἀλλὰ δοῦλα σώματα. *Corpora non ſimpliciter dices, ſed ſervilia corpora.* Romanorum avtem curioſitatem, an luxuriem, in ſervitiis ſpecioſiſſimis

qâ Lorii utebatur, à villa inferiore comparata: Lanuvii tunicatus plerunqe in Tuſculano, ſed qod excuſare ſolebat, pænulatus. totius deniqe vitæ facies hæc fuerat. nihil immite; nihil immodeſtum, nihil vehemens, avt de qo uſurpari poſſet, qod ſolet vulgò dici, *Ad ſudorem uſqe*: ſed qaſi per otium

ἡ [a] ἀπὸ χωρίε [b] ϛολὴ, ἀναγκαία ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως, [c] καὶ τ' ὲν Λανυβίῳ τὰ πολλά. τῷ [d] τελώνῃ ὲν Τύσκλοις [e] ωθαιμμένῳ ὡς ἐχρήσατο, καὶ πᾶς [f] ὁ πιὸτ⊙ τρόπ⊙. ὠδὲν ἀπηνὲς, ὠδὲ μιλὺ ἀδυσώπητον, ὠδὲ λάβρον, ὠδὲ ὡς ἄν ἵνα εἰπεῖν ποτε, ἕως ἰδρῶτ⊙. ἀλλὰ πάντα διε-

a ἐπιχώ-ριος, vel ἐπὶ Λαυϊίε Sal. ἀπὸ Λαυϊίε Lug.
b ϛόλ⊙ Lug.
c χιτὼν ἐν Sal.
d φελόνῃ. Sal.
e παραιμ-μένως Sal.
f ὁ τρ. τοι. Boot.
g L. 6. §. 30. & l. 9. §. 12.

ANNOTATIONES.

ſitſimis undiqe conqirendis, excolendis, diſponendis, tangit inter cæteros, Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 55.

Flos Aſiæ ante ipſum pretio majore paratus,
Qàm fuit & Tulli cenſus pugnacis, & Anci,
Et nè te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola. — neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer. Sed forma, ſed ætas
Digna ſupercilio. --

Et Seneca *Epiſt.* 95. *Tranſeo puerorum infelicium greges: qos poſt exacta convivia, alia cubiculi contumelia expectant. tranſeo agmina exoletorum, per nationes coloresqe deſcripta, ut eadem omnibus levitas ſit, eadem prima menſura lanuginis, eadem ſpecies capillorum, neqis cui rectior eſt coma, criſpulis miſceatur. tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtrorum, per qos ſigno dato ad inferendam cœnam diſcurritur. Dii boni! qantum hominum unius venter exercet?* Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. *pag.* 249. *C.* Παῖδας δὲ παρισάσας τὰς μὲν ἐν κόσμῳ καὶ ἰφιξῆς, ἀνίτυς τὰς κομὰς, καὶ ϑηλυδρίας, καὶ τῇ καλῇ προσώπου κύρᾳ περιεργαζομένας πλέον ἢ ὅσον συμφέρει, λίχνοις ὀφθαλμοῖς κεκοσμημένας. τὰς δὲ τὰς κύλικας ἐπ' ἄκρων δακτύλων ἔχοντας, ὡς οἷόν τε ἐνυβριπίσαι καὶ ἀσφαλίσαι. τὰς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς ἄνεμον ταῖς ῥιπίσι σοφιζομένας, καὶ ταῖς ἐκ χειρῶν αὔραις τὸ πλῆϑ⊙ τῶν σαρκῶν ἀναψύχοντας. *Pueri etiam adſtent, partim ornatè ac ſuo qiſqe ordine, comis ſoluti & effeminati, ac caſarie ad faciem expoliti, magisqe qam impudicis oculis conducat, exornati, partim pocula extremis digitis tenentes, qam fieri poteſt decentiſſimè ſimul ac tutiſſimè, partim ſolibus ventum ſuper caput excitantes, atqe auris manu conflatis obeſas carnes refrigerantes.*

Ἡ ἀπὸ χωρίε ϛολή] *locus iſte*, ſi qis alius, inqit, Clariſſimus Salmaſius, *in hoc ſcripto corruptiſſimus.* Itaqe Mericus noſter, lacunâ contextui ſuo interjectâ, ut depoſitum, conſultò prorsùs omiſit, Στολὴν pro *comitatu* Xylander accepit. Sed & Annotator Lugdunenſis, qi ϛόλ⊙ legi poſtulat, fruſtra. cùm de *veſtitu* agatur. Salmaſius ad Capitolinum ἐπιχώρι⊙, legit. Caſavbonus ἀπὸ χωρίε, retinet. de ſenſu utrique convenit, placuiſſe Pio veſtem τὴν ἐπιχώριον, *indigenam*, non exoticam, ſive τὴν ἀπὸ χωρίε, hoc eſt, *qalis vulgò fiat*, & qidem ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, *è villa propria*, & ſerè *de reditibus Lanuvinis.* ità Caſavbonus *ad vitam Pii.* De Avguſto iſtiuſmodi qiddam Svetonius. *l.* 2. *c.* 73. *Veſte non temerè alia qàm domeſtica uſus eſt, ab uxore & ſorore & filia neptibusqe confecta.* De ſe Seneca, *de tranqill. cap.* 1. *Placet non ex arcula prolata veſtis, non mille ponderibus avt tormentis ſplendere cogentibus preſſa; ſed domeſtica & vilis, nec ſervata nec ſumenda ſolicitè.* De Pio Capitolinus. *Viſus eſt ſanè ab amicis & cum privatis veſtibus.* &c. Cæterùm editio Lugdunenſis pro χωρίε nobis Λωρίε exhibet. Hoc ſi non ſit typothetarum mendum, qod ſuſpicari forſan qis poſſit, *Lorium* villam deſignat, in qa Pius & educatus, & verſatus plurimùm, cùm palatium ibi conſtruxiſſet, & tandem etiam defunctus eſt, avtore Capitolino. Hanc avtem ſeqendo lectionem, Salmaſius mavult, ἡ ἐπὶ Λωρίε ϛολή. ut de *toga* accipiatur, qâ *in ſeceſſu Lorina villa* uti ſolitus erat. eam togam ipſi veniſſe dicit ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως. de qa proximè videndum.

Ἀνάγκα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως] τὸ κάτω iſtud Caſavbonus omittit. D. Bootius legit, διαγωγὴ ἐπὶ τῶν κατ' ἀγρὸν ἐπαύλεων. id eſt, *commoratio ruri in villis.* ut κατ' ἀγρὸν adjectum ſit, qò *villæ* iſtæ à *ſuburbanis* diſtingverentur. Conſtat avtem è Capitolino, Pium in agris atqe propriis fundis plurimùm vixiſſe, etiam poſtqam imperium tenuit. ἔπαυλις certè hic, non *caſa*, ut Xylander vertit, ſed *villa*. Philo in *vit. Moſis l.* 2. *pag.* 650. *D.* Λείας δὲ πολλῆς ἄγαν ἐυπορήσαντες, ἔκ τε τῆς βασιλείας, καὶ τῶν ἰδιωτικῶν καϑ' ἀγροὺς ἐπαύλεων. *Prada ingens parta fuit, exhauſtis non ſolum opibus regiis, ſed etiam privatis poſſeſſionibus.* Idémqe *de vit. contempl. pag.* 892. *E.* Τὴν μὲν οὖν ἀσφάλειαν αἱ ἐν κύκλῳ παρίχυσιν ἐπαύλεις τε καὶ κῶμαι. *Securitatem enim ei præſtant villæ vicinqe proximi. Credidi aliqando*, inqit Clariſſimus Salmaſius, *vicum hoc nomine Romæ appellari, in qo vulgares togæ fiebant ac venum ibant. citerioris & ulterioris vici mentio apud Sextum. qidni & ſimiliter inferior & ſuperior ex ratione ſitûs? dicit igitur hunc Imperatorem, cùm Loris eſſet, uſum eſſe vili ac vulgari togâ, qales venibant in vico inferiore Romæ. an potiùs ἡ κάτω ἔπαυλις villa aliqa ruſtica infrà Lorium, ubi ejusmodi togæ fiebant? ἔπαυλις certè villam, & etiam pagum ſignificat. qicqid ſit, oportet vilem eſſe & vulgarem togam, non imperatoriam, qa in Lorii ſeceſſu utebatur. hæc enim exempla affert, ut oſtendat, ἔκ τινος τὴν* fuiſſe περὶ ἱσθῆτων ὑφὰς καὶ χρόας. *non curioſum de veſtium textura & tinctura.*

Καὶ τῶν ἐν Λανυβίῳ] Caſavbonus nihil mutat; & ad veſtis materiem refert, ſive locum unde ea petebatur, ut ſuprà viſum. At Salmaſius, *Notat*, inqit, *qibus in locis qem habitum uſurpare ſolitus fuerit.* itaqe lectionem duplicem proponit. vel ut legatur, ἀχίτων ἐν Λ. τὰ πολλὰ, τῷ φελόνῃ ἐν Τ. π. ἐχρήσατο. veliteqe Marcus, *Sine tunica Lanuvii egiſſe Pium: more, ut videtur, antiqi Catonis, qi ſolo campeſtri accinctus, ſuper id togam accipiebat; & qidem etiam cùm prætor jus redderet, ut ex Valerio Maximo conſtat l.* 3. *c.* 6. *& Aſconio. qod idem in Catone minore etiam Plutarchus notat, καλαῖς εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ ⊙ καὶ ἀχίτων, περιπατήσας μετὰ τῶν συνήϑων.* Veletiam ἐν χιτῶνι Λανυβίῳ τὰ πολλὰ, ſive χιτῶν ἐν Λ. τὰ π. *ut in ſola tunica ſeceſſum illum Lanuvinum tranſegiſſe dicatur; qemodo plerumqe Romani ruri ſolebant & in provinciis: Hinc tunicata qies, tam ſæpe Martialis commendata & laudata. l.* 10. *Ep.* 51. Hæc ille.

Ἐν Λανυβίῳ] *Lanuvium* Italiæ opidum juxta viam Appiam ſitum, de qo Strabo *l.* 5. ubi Λανυβίον pro Λανούιον Caſavbonus reposuit. *In villa* interim *Lanuvina natum Antoninum Pium*, avtor eſt Capitolinus &, *è municipio Lanuvino ortum*, Victor Avrelius. qanqam Caſavbonus in Capitolinum codices Manuſcriptos *Lavinia* exhibere teſtatur, eundémqe locum exiſtimat deſignari, ubi avtor idem de Marco: *Ex Aſia & Syria reverſo, exinde Lavinium profectus eſt.* Certè *Lanuvium* & *Lavinium* idem eſſe utrumqe Joſephus Scaliger contendit, Carolo Sigonio *ad Livii l.* 8. refragante, & renitente.

Τῷ τελώνῃ ἐν Τύσκλοις παραιτημένῳ ὡς ἐχρήσατο] *Inter Lanuvinos plerumqe Tuſculano publicano utebatur, etiam deprecante.* Xylander. ut ad *comitatum* referatur. Annotator Lugdunenſis *lego*, inqit, παραιτούμεν⊙, *qaſi excuſans & deprecans utebatur.* Salmaſius τῷ φελόνῃ ἐν Τύσκλοις, an Τύσκλοι, παραιτημένως ἐχρήσαλο. *cùm in Tuſcos, an Tuſculanos, agros ſe cederet, non jam tunicatus ibi agebat, ut Lanuvii, ſed pænulam ſuperinducbat: qod cùm faceret, excuſabat tamen ſe, & qaſi veniam deprecabatur. hoc eſt, qod ait,* παραιτημένως ἐχρήσαλο. *Pænula*, inqit Nonius, *eſt veſtis, qam ſuprà tunicam accipimus. eâ adverſus pluviam maximè munire ſe ſolebant.* Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 78.

— fremeret ſævâ cùm grandine vernus
Jupiter, & multo ſtillaret pænula nimbo.

Indè Varroni petitus jocus in *virga divina*, dum virtutis τὸ αὐτάρκες prædicat; *Non eſt qærenda homini, qi habet virtutem, pænula in imbri.* contrà planè qàm Lucilius *l.* 15. qi *pænulam per imbrem iter obeunti, ſapientiâ ipsâ utiliorem*, eſſe pronunciat. certè etiam ſapienti, vel in imbre vel in frigore, Stoicis ipſis fatentibus, ſaltem ἐυχρηστὸς futura eſt: qm ut Philo *de providen.* apud Evſebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* ὑετῷ μὲν ὄντ⊙ ἀναγκαῖον σοφὸν, εἰ ἐν ὑπαίϑρῳ διάγοι, καλαβρέχεσϑαι. βορέᾳ δὲ ψυχρῷ καλαπνέοντ⊙, ῥίγει πεισϑῆναι καὶ ψύχει. *Imbre decidente perpluit, ſi ſub dio verſabitur, virum ſapientem oportebit: eumdemqe vel frigidiore borea ſpirante frigoris vim ſubire.* Sed & L. Galbæ, cuidam pænulam roganti, *Non poſſum commodare, domi maneo*; cùm cœnaculum ejus perplueret. alteri item ejusdem uſum poſcenti, *Non pluit? non eſt opus tibi: ſi pluit, ipſe utar.* Refert Fabius *inſtit. l* 6. *c.* 4.

Καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτ⊙ τρόπ⊙] Xylander, qem & ſecutus eſt Mericus) cum ſeqentibus conjungit, dum ſic reddit) *Omnibus in ejus moribus nihil inerat inhumanum.* Verùm præcedentia potiùs clavdere videntur. Itaqe D. Bootius legit, καὶ πᾶς ὁ τρόπ⊙ τοιοῦτ⊙. *Totius deniqe vitæ facies erat, qalem ſuprà depinximus.*

Ἕως ἰδρῶτ⊙] *Suſpecta* iſta & *ſalebroſa* Xylandro. Sed immeritò. eſt dictum proverbiale, à medicis mutuatum, qo exercitii modum illi menſurámqe juſtam ac legitimam in affectibus qibuſdam præſcribunt. Memini V. Cl. Thomam Plaifirum adoleſcente me ſacræ Theologiæ apud Cantabrigienſes noſtros profeſſorem, Apoſtoli verba *ad Hebr. c.* 12. *v.* 6. enarrantem ex Avtore medico (cujus nomen jam excidit) protuliſſe monitum aliqod iſtiuſmodi, *Ad ruborem, non ad ſudorem*; cùm Apoſtolus de fidelibus eo loci dicere viſus ſit, *Ad ſudorem, non ad ſanguinem.* Qò videri poſſit alluſiſſe, qod de Diogene Cynico Laërtius, Xeniadæ, domini ſui liberos exercuiſſe, οὐκ ἀϑλητικῶς, ἀλλ' ἰρυϑήμα⊙ χάριν καὶ ἰυεξίας, *non athletico more, ſed qantum ad ruborem bonumqe corporis habitudinem conduceret.* nili qòd ἐρύϑημα ibi colorem vividum valetudinis indicem potiùs deſignare doceat adjuncta ἰυεξία. Hoc proculdubio Marcus hic voluit, Pium nulla in re nimium fuiſſe. ità *lib.* 6. §. 29. ὡς ἐπ' ὀλίγ ἔσπευδεν.

Οὐδὲν ἀπηνὲς] Indè forſan *Pius* dictus, qòd verè naturâ clementiſſimus; & nihil temporibus ſuis aſperum fecit. Siqidem

διειλημμένα λελογίσθαι, ὡς ὅτι σχολῆς, ἀπαρέγχως, τεταγμένως, ἐρρωμένως, [a] συμφώνως ἑαυτοῖς. ἐφαρμόσειε δ' ἂν αὐτῷ τὸ περὶ Σωκράτους μεμνῆσθαι ὅμοιον, ὅτι τῆς ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐδύνατο τούτων, ὧν πολλοὶ πρός τε τὰς ἀποχὰς ἀσθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχουσι· τὸ δ' ἰσχύειν καὶ [b] ἐπικαρτερεῖν καὶ ἐννήφειν ἑκατέρῳ, ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχοντος, [c] οἷός οἷον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

§ 17. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθοὺς πάππους, ἀγαθοὺς γονέας, ἀγαθὴν ἀδελφὴν, ἀγαθοὺς διδασκάλους,

a Sup. §. 8. & l. 6. §. 30.

b ἐπικαρ. vel ἐγκ. f.

c οἷος f.

cum consideratione matura, placidè, compositè, strenuè, consentaneè sibi invicem disposita universa: ità qadrabat in illum, qod de Socrate perhibetur, qòd & abstinere & frui rebus eis nôrat, qibus plerique nec per infirmitatem abstinere, nec frui citra intemperantiam possunt. posse avtem in altero tolerantem, in altero temperantem se præstare; illud verò verè viri est animo consummato invictóqe planè præditi. deniqe qomodo in Maximi ægrotatione se gesserit.

§ 17. Deis acceptum fero, qòd bonos avos, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, bo-

ANNOTATIONES.

dem & *sub Adriano, cùm consiliis illius adesset, mitiorem sententiam semper ostendebat, & principatûs sui initio cùm multi accusarentur, & ad supplicium nominatim etiam deposcerentur, neminem tamen interfici passus est, cùm diceret, non oportere se principatum suum factis ejusmodi auspicari. Qin & deinceps, sedstiones ubicunqe factas, non crudelitate, sed modestiâ & gravitate compressit.* Capitolinus & Xiphilinus.

Συμφώνως ἑαυτοῖς] Do eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς παντα χοῦ. *in cunctos æqabilitatem.* & de Apollonio *suprà* §. 8. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. *Ut idem semper esset.* Qod de historia Lucianus *pag.* 618. Χρὴ ὅμοια τὰ πάντα καὶ ὁμόχροα εἶναι, καὶ συναδειν τῇ κεφαλῇ τὸ ἄλλο σῶμα, ὡς μὴ χρυσῆν μὲν τὸ κράνος εἶη, ῥάκεσι δὲ πάνυ γελοίοις ἐκ ῥακῶν πόθεν, ἢ ἐκ διφθέρων σαπρῶν συγκεκαλυμμένος, καὶ ἡ ἀσπὶς οἰσυίνη, καὶ χοιρίναι περὶ τὰς κνήμας. *Decet similia, ejusdemqe coloris omnia esse, & capitis reliqum corpus respondere, ut non aurea sit galea, thorax planè ridiculus, ex pannis aliunde vetustis, avt putridis pellibus consutus. Item vimineus clypeus, & tibialia ex corio porcino facta.* De poemate Horatius in arte.

Denique sit qodvis simplex duntaxat & unum:
Primo nè medium, medio nè discrepet imum.

& de persona idem,

— servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.

De Stoica philosophia Cicero *de finib. l.* 5. *Mirabilis est apud Stoicos contextus rerum. respondent extrema primis, media utrisqe, omnia omnibus.* De vita Seneca *Epist.* 20. *Exigit philosophia, ut ipsa inter se vita unius, sine actionum dissensione, colorio sit.* Idemqe *Ep.* 23. *Verum bonum unde subeat, interrogas? ex placido vita & continuo tenore unam prementis viam.* Et, *Ep.* 31. *Huc & illud accedat, ut perfecta virtus sit, æqalitas ac tenor vitæ per omnia consonans sibi.* Et, *Epist.* 120. *Virtutem ostendit constantia, & omnium inter se actionum concordia; qando idem semper qis est, & in omni actu par sibi.* Et mox: *Magnam rem puta, unum hominem agere: prater sapientem avtem nemo unum agit, cæteri multiformes sunt. modò frugi tibi videbimur & graves, modò prodigi & vani; alternis Catones, alternis Vatinii musamus subinde personam, & contrariam ei sumimus, qam exuimus. hoc ergo à te exige, ut qalem instituëris præstare te, talem usqe ad exitum serves.* Et, *Ep.* 35. *Ante omnia hæc cura, ut constes tibi.* Hoc est qod Zeno voluit, cùm finem statueret, Τὸ ὁμολογουμένως ζῆν, i. καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν. ut Stobæus *Tom.* 1. *l* 2. *tit.* 4. §. 5. Vide *suprà ad* §. 9. Sed & *l.* 11. §. 27. Ambrosius *Epist.* 82. *Vetus dictum est, Adsvesce unus esse: ut vita tua qandam picturam exprimat, eandem servans semper imaginem, qam acceperit.* Optimè Aristoteles, *Ethic. Nicom. l.* 9. *c.* 4. Ἔοικε γάρ, καθάπερ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι. τὰς γὰρ ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται καὶ πᾶσαν τὴν ψυχήν. *Videtur enim, qemadmodum dictum est, virtus & probus vir unicuiqe esse mensura. Is enim secum consentit, & eadem tota anima appetit.* De Adriano Avrelius Victor: *Varius, multiplex, multiformis, ad vitia atqe virtutes qasi arbiter genitus; impetus mentis qodam artificio regens.* Et Ælius Spartianus. *Idem severus, latus; comis, gravis; lascivus, cunctator; tenax, liberalis, simulator; sævus, clemens; & semper in omnibus varius.* De Avidio item Cassio Vulcatius: *Fuit his moribus, ut nonnunqam trux & asper videretur, aliqando mitis & lenis; sæpe religiosus, aliàs contemptor sacrorum; avidus vini, interim abstinens; cibi appetens, & inedia patiens, veneris cupidus, & castitatis amator.* At de Epaminonda & Agesilao Plutarchus *lib. de adulat. pag.* 52. *E.* Πλείοις ὁμιλήσαντες ἀνθρώποις, καὶ τόποις, καὶ βίοις, τὸ προσῆκον ἦθος αὐτοῖς παντα χοῦ, καὶ σολῆ, καὶ διαίτῃ, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ διεφύλαττον. *Qi tametsi cum pluribus versati hominibus, urbibus, moribus, suos tamen ubiqe mores, suum vestitum, suam victus rationum, & dicendi vivendiqe retinuerunt.* Et de Platone *lib. de Adul. pag.* 52. *E.* Ἐν Συρακούσαις, οἷος ἐν Ἀκαδημίᾳ. καὶ πρὸς Διονύσιον, οἷος πρὸς Δίωνα. *Plato idem fuit Syracusis qi in Academia, & Dionysio talis qalis Dioni.*

Τὸ περὶ τῦ Σωκράτους] De Socrate Xenophon *memorial. l.* 1. *pag.* 724. *D.* Αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα (τὰ ἀφροδίσια) φανερὸς ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾳδίως ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ἡδιστάτων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀκρατεστάτων. περὶ μὲν

A δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων οὕτω καρτερικὸς ἦν, καὶ οὕτω ῥᾴδιον ἦν ἢ μᾶλλον ἀρκοῦντας ἡδέσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἧττον. *Atqe ipsum constabat adversus eas usqe adeò paratum fuisse, ut facilius ab elegantissimis ac formosissimis abstineret, qàm cæteri à turpissimis maximéqe deformibus. Qod igitur ad cibum, potum, res Venereas attinet, ità se comparaverat Socrates; ac se nihil qidem minus frui voluptatibus his ad satietatem putabat, qàm qi vehementer in iis qærendis laborarent, at multo minus doloris percipere.* Atqe hunc locum forsan præ oculis habuit Marcus, cùm ista scriberet.

B Καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν] Qod de se Apostolus *ad Philip. c.* 4. *v.* 12. [r] Οἶδα δὲ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν. ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. *Novi avtem deprimi, novi etiam abundare: ubiqe & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem, & ad esuritionem.* qod suprà, παρόντων τῶν ἀπλεῖσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δᾶσθαι. *Præsentibus frui, absentia non multum desiderare.*

Τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ἔτι καρτερεῖν] ἔτι qid hîc velit, nullus video. ἐπικαρτερεῖν forsan scripserat Marcus, vel qod usitatius est, ἐγκαρτερεῖν, ut mox ἐννήφειν.

C [r] Οἷον ἐν τῇ νόσῳ τῦ Μαξίμου] Istud an ad superiora respectum habeat, qod Xylander censuit, ambigi potest. commodè posse vix videtur. Ego itaqe tanqam distinctum qid posui. De Demonacte Cynico refert Lucianus *pag.* 860. qòd cùm cætera ἀπαθῶς planè videretur, μόνον αὐτὸν ἡττᾶσθαι νόσου, ἢ θανάτου. ὡς ἂν καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, τὴν φιλίαν ἡγούμενον. *Solummodo amici vel morbus vel mors ipsum affligebat: qasi maximum in rebus humanis bonum amicitiam duceret.* Tale qippiam in Pio Marcus forsan adverterat. & οἷος forsan legendum fuerit.

§ 17. Παρὰ Θεῶν] Piè Marcus noster hîc divinæ procurationi plurima adscribit, qæ fortunæ plerique solent tribuere.

D Πάππους] *Avus paternus, Annius Verus* (de qo *suprà* §. 1.) *maternus, Calvisius Tullus.* Julius Capitolinus.

Γονέας] Vide *suprà ad* §. 2. 3.

Ἀδελφὴν] *Habuit & sororem natu minorem, Anniam Cornificiam.* Capitolinus.

Διδασκάλους] qorum *suprà* meminerat §. 5, 6, 7. &c. qibus & alios adjicere licet ex Julio Capitolino. Origenes *ad Celsi. l.* 3. Καὶ [r] Ἕλληνες δὲ φήσουσι, καὶ ἐν τοῖς νομιζομένοις εἶναι σοφωτάτοις, καλὰ πολλὰ τὴν εὐτυχίαν εἶναι αἴτιαν. οἷον περὶ διδασκάλων τοιῶνδε, καὶ τῦ περιπεσεῖν τοῖς κρείττοσι. ἄντων καὶ τῶν τὰς ἐναντίας αἱρέσεις διδασκόντων. καὶ περὶ ἀναλροφῆς τῆς ἐν βελτίοσι. πολλοῖς γὰρ καὶ τὰ τῆς ἀναλροφῆς τοιῦτοις γεγένηται, ὡς μηδὲ φαντασίαν ἐπιλραπῆναι τῶν κρειττόνων λαβεῖν. ἀλλ' ἀεί καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας, ἤτοι ἐν παιδικοῖς εἶναι ἀκολάστων ἀνδρῶν, ἢ δεσποτῶν, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ κωλυούσῃ τὴν ψυχὴν ἀναβλέψαι κακοδαιμονίας. τὰς δὲ περὶ τούτων αἰτίας, πάντως μὲν εἰκὸς εἶναι ἐν τοῖς τῆς προνοίας λόγοις, πίπτειν δὲ αὐτὰς εἰς ἀνθρώπους, ἐκ ἐυχερές. *Apud Græcos avtem etiam sapientissimi multa bona fortunæ imputant, in hanc referentes causſam, puta, qod in tales magistros inciderint, qod in meliores (qum essent qi contrarias opiniones docerent) qodqe felicius sint educati. Multis enim talis institutio contigit, ut ve imaginari qidem sinantur boni qippiam: sed statim à prima ætate hominibus luxu libidinéqe perditis avt heris suis sunt in deliciis, avt alio qopiam infortunio gravante, neqeunt animi oculos attollere. Harum rerum causſas omninò verisimile est esse in providentia rationibus, tametsi non facilè cadant in cognitionem hominum.* Vide sectionis istius verba novissima, deprehendes cum Origenianis illis qàm svavissimè concinere. De Platone Plutarchus in *Mario pag.* 433. *A.* Πλάτων μὲν ὧν ἤδη πρὸς τῷ τελευτᾶν γενόμενα, ὑμνεῖ τὸν αὐτῦ δαίμονα καὶ τὴν τυχὴν, ὅτι πρῶτον μὲν ἄνθρωπον, εἶτα Ἕλλην, ἢ Βάρβαρον, ἁδὲ ἄλογον τῇ φύσει θηρίον γένοιτο πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῶν Σωκράτει χρόνοις ἀπήντησεν ἡ γένεσις αὐτῦ. *Enimvero Plato vicinus jam morti sortem & fortunam suam extollit, qod primùm homo, deinde Græcus, non Barbarus, neqe rationis expers bellua esset natus: adhæc qod in Socratis ætatem ortus suus incidisset.* At Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 18. *Plato ajebat se gratias agere naturæ; Primum qod homo natus esset, potiùs qàm mutum animal: deinde qòd mas, potiùs qàm fœmina; qòd Græcus, qàm Barbarus: postremò, qod Atheniensis, & qòd tem-*

bonos familiares, neceſſarios, amicos, bona omnia ferè habuerim. tum qòd adversùs neminem eorum temerè aliqid deliquerim, etiamſi ità affectus fuerim, ut, ſi occaſio incidiſſet, ejuſmodi aliqid admiſiſſem. cæterùm numinis beneficio factum eſt, qòd nulla ex rerum concurſu occaſio contigerit, qæ affectum illum proderet. ab eiſdem fuit, qòd apud avi concubinam non ſim diutiùs enutritus: qòd ætatis florem indelibatum ſervaverim, nec ante tempus juſtum virilitatis ſpecimen dederim, ſed ultra etiam qàm opus erat, id facere diſtulerim. qòd principi pa-

ἀγαθὸς οἰκείως, συγγενεῖς, φίλους, a ϗχεδὸν ἁπαντ' ϗχεῖν. καὶ ὅτι πρὸ ὀδόντων αὐτῶν b προέπιτον πλημμελῆσαί τι, καί τι c διάθεσιν ἔχων τοιαύτην, ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχεν, κἂν ἔπραξά τι τοιοῦτον. τὸ Θεῶν ὑπονοῆσαι τὸ μηδεμίαν συμφορὰν πραγμάτων γενέσθαι, ἥτις ἔμελλέ με ἐλέγξειν, ϗ τὸ μὴ πάλαι ἐκκαθῆραι αὐτὸν τῇ παλλακῇ ϗ πάππᾳ. ϗ τὸ νῦν ὥραν ἀφεῖσαι. ϗ τὸ μὴ d πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ἔτι ϗ ὑπολαβεῖν ϗ χρόνῳ. τὸ ἄρχοντι ϗ

a [ἀγαθὰ] σχ. f.
b προίπτετο Lug.
c L. 11. §. 18.
d πρὸς Lug.

πατρὶ

ANNOTATIONES.

temporibus Socratis. Qo contendit ipſe, immeritò tamen, *Nunquam quicquam dictum eſſe in rebus humanis delirius.* Idemque *ibidem c.* 19. ubi Socratem acrius, & in qibuſdam iniqiùs etiam pavlò, perſtrinxerat; *In cujus temporibus natum ſe homo ſapiens gratulatur.* Qod avtem in Platone tantopere exagitat Lactantius, id is à Socrate accepiſſe videtur; qi, ut Dio Pruſæus *Orat.* 64. Ἐπὶ πολλοῖς αὐτὸν ἐμακάριζε, καὶ ὅτι ζῷον λογικὸν, καὶ ὅτι Ἀθηναῖος. *Ob multa ſe beatum dixit, & qod animal eſſet ratione præditum, & qod Athenienſis.* Socrates à Thalete; qi, ut Laërtius *l.* 1. §. 33. Ἔφασκε τριῶν τέτων ἕνεκα χάριν ἔχειν τῇ τύχῃ, πρῶτον μὲν, ὅτι ἄνθρωπος ἐγενόμην, καὶ ὐ θηρίον· εἶτα, ὅτι ἀνὴρ, καὶ ὐ γυνή· τρίτον, ὅτι Ἕλλην, καὶ ὐ Βάρβαρος. *Ajebat trium maxime rerum cauſſa gratias ſe fortunæ agere. Primò, qod homo, non bellua: deinde, qod vir, non mulier: tertiò, qod Græcus natus eſſet, non Barbarus.* Poſtremum tantùmmodo de ſuo addidit Plato. Nec reticendum qod Judæi habent in preculis ſuis virorum peculiaribus: *Benedictus eſto, Domine Deus, qòd me virum creáſti, non mulierem: qòd Iſraelitam, non alienigenam.*

Σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν] ſupplendum, ἀγαθὰ, qod excidiſſe exiſtimem. ut ſit [ἀγαθὰ] σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν.

Τῶν Θεῶν δὲ ἐυποίᾳ] Digna Chriſtiano qovis providentiæ divinæ, qà factum ſuerit, ut nè peccatis occuparetur, cùm peccare prona diſpoſitio non deeſſet, agnitio. Agnoſcit ipſe de ſe, qod Deus Abimeleco; *Ego te cohibui, nè peccares. Geneſ. c.* 20. *v.* 6. Habent his paria è noſtris; Bernardus *de temp. Serm.* 79. *Prima miſeratio qod à multis adhuc peccatis in ſeculo poſitum cuſtodivit. qis enim non videat, qòd ſicut in multis cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotens pietas conſervâſſet?* Qi & argumentum idem tractat fuſiùs, *de Diverſ. Serm.* 13. Avguſtinus Homil. 23. *Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: ille gubernante Deo pauca commiſit. cui deputat ille, qod demiſit, huic & iſte deputet, qòd non commiſit. Adulter non fuiſti in vita illa tua præterita, plená ignorantiâ? Hoc tibi dicit Deus tuus; Regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres. Svaſor deſuit? ut ſvaſor deeſſet, ego feci. Locus & tempus deſuit? & ut hæc deeſſent, ego feci. Affuit ſvaſor; non deſuit locus; non deſuit tempus: ut non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes & qod non admiſiſti. Mihi debet iſte, qod factum eſt & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu, qod non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum qod facit homo, qod non poſſit facere alter homo, ſi deſit rector à qo factus eſt homo.* Piiſſimè, & ad noſtri mentem pleniſſimè.

Προίπτετο πλημμελῆσαί τι] Lugdunenſis *προίπτετο.* qod probare non poſſum. Xylander *qòd nihil deliqi.* pleniùs rectiusqe Caſavbonus *qòd nihil temerè avt præcipitanter deliquerim.* προπίπτω, *procido, præceps feror.* indè προπετὴς, *præceps*: & προπετῶς *præcipitanter, temerè, inconſideratè.* Vide *l.* 3. §. 9. ἀπροπτωσίαν. *ut nihil temerè ſtatuamus.* alioqi ſuſpicari qis poſſet, ſcripſiſſe Marcum προέφθαται. Sicut pavlò inferiùs, τὴν φύσαν τὰς τροφὰς ἐν ἀξιώματι καταστῆσαι. *qod nutritius meos ad honores maturè evexerim.*

Μὴ πλέον ἐντραφῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου] Siquidem *in domo avi ſus Vers educatus eſt* in ætate teneriore, utì Capitolinus docet. Pari avtem ratione gratulatur Alcmon Poeta ſibi, in *Epigrammate* (qod Alexandro Ætolo *exercit. in Solinum* Salmaſius vindicat) apud Plutarchum *de exilio*, qòd origine Lydus cùm eſſet, Sardibus tamen diutiùs educatus non ſit, ubi luſcus forſan ſacerdos, avt Gallus tympanotriba evaſiſſet; ſed Spartam nactus puerilis indolis formatricem, ubi Muſarum diſciplinis initiatus & enutritus fuerit.

Καὶ τὸ τὴν ὥραν διαφῦσαι] ὥρα *flos ætatis*, ut *ver annii*. unde Periclis illud ab Ariſtotele *Rhetor. l.* 1. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 10. lavdatum; Τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. *Juventutem mortuam in bello ſic ſublatam ex civitate, ut ſi qis ver ex anno tolleret.* Tempeſtas nimiùm qàm lubrica, & lapſibus expoſita. Præſertim ubi natalium ſplendor; ſtatus honeſtior, educatio delicatior, res lavtior, & forma venuſtior acceſſerint. Πολλοὶ γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν τοῖς ὡραίοις παροξυνομένων διαφθείρονται. *Multi enim violantur ob venuſtatem formæ ab iis, qi ergà elegantes amore incitantur.* Socrates apud Xenophont. *memorial. l.* 4. *pag.* 799. *A.* Indè Juvenalis *Sat.* 10.

I nunc, & juvenis ſpecie lætare tuâ, qem
Majora expectant diſcrimina --

τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι] Lugdunenſis πρὸς ὥρας. perperam. Verùm aliud hic ὥρα, ab eo qod ſuprà. ὥρα enim iſtic, non tam *flos ætatis*, qàm ὁ καιρὸς, *tempus opportunum* & *idoneum* rei alicui vel aggrediendæ, vel abſolvendæ. Timon Phliaſius de Dionyſio Heracleota, qi & Metathemenos dictus, qòd ætate devergente à ſecta Stoica ad Epicuream tranſiiſſet, apud Athen. *l.* 13. *pag.* 601. *C.*

Ἡνίκ' ἔχην δύνειν, τῦν ἄρχεσθαι ἡδύνεσθαι.
Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη τε γαμεῖν, ὥρη τε πιπαύεσθαι.
Dum eſt occidendum, ſervamus voluptatibus.
Amori ſuum tempus eſt: ſuum qoqe nuptiis: eſt & in tempore ceſſandum.

Ità Thales, referente Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 68. Conjugium ſvadentem matrem elusit; natu minor cùm eſſet, ὔπω καιρός. *nondum tempus*: provectior factus, οὐκέτι καιρός. *non amplius tempus* eſſe, ſive nuptiis *idoneam ætatem* jam præteriiſſe, reſpondendo. Beneficii ergò non contemnendi loco ducit Marcus, qòd non præmaturè ſe rebus venereis dederit. hoc eſt enim hoc loco τὸ ἀνδρωθῆναι, *virum fieri*, ſive virilitatis ſpecimen dare. qomodo γυναῖκα γίνεσθαι, *mulierem fieri*. Ità Democritus dicitur puellam, qam pridiè παρθένον, cùm nocte proximâ vitiata eſſet, poſtridiè γυναικὸς nomine ſalutâſſe. Laërtius *l.* 9. & Cicero objurgantibus, qòd puellam virginem homo ſexagenarius duxiſſet, *Cras*, inqit, *mulier erit.* Fabius *inſtitut. l.* 6. *c.* 4. Clariſſimè Heſychius. Ἀνδρώσασθαι, συγγενέσθαι. &, Ἀνδρωθῆσα, ἀνδρὶ συνοικήσασα, διακορηθεῖσα i. e. *virum experta*, ut Flaccus; *devirginata*, ut Petronius. In hunc ſenſum uſurpavit Hippocrates in *lib.* περὶ παρθενίων *pag.* 125. Locus eſt inſignis, ſed ab Anutio infeliciter tentatus, & ſub correctionis prætextu corruptus planè. Verba ſic habent; Αἱ δὲ παρθένοι, ὀκόσην ὥρη γάμου παρανδρώμεναι, τοῦτο μᾶλλον πάσχουσι. ea contra editorum priùs omnium conſenſum ſolicitat vir doctiſſimus, & cui Medicorum pater princépsqe ille alioqi plurimùm debet, & ex Regio MS. ὥρας reſcribi poſtulat. Vertit avtem, *Virgines, qibus propè nuptiarum tempus inſtat ut viro conjungantur.* explicat in *Oeconomia*; *qæ ad nubiles annos & virilitatem propè accedunt. h. e. qæ propè ſunt matura viro, & virilitatem avt maturam viro ætatem ingrediuntur.* Verùm primò, *virilitatem*, ſive *virilem ætatem*, de virgine dictam nuſqam deprehendi exiſtimo. Tum ἀνδρῶσθαι Græcis, ubi de muliere uſurpatur, non *viro maturam eſſe*, ſed *virum experiri* ſignificat. Porrò cùm ὀκόσην ὥρη γάμου dixiſſet, qid opus erat, ἐκ τοῦ περίονος, qod idem prorſus valeret, τὸ παρανδρώμενας, ſubjicere? qod conciſa nimis reſpuit dictio Hippocratica. Deniqe aliud eſt ἀνδρῦσθαι, aliud παρανδρῦσθαι, utì mox indicabitur. Nihil igitur mutatum ego qidem velim, ſed admiſſâ lectione jam olim receptâ, cominatisqe notulâ duntaxat poſt γάμου, interſitâ, ſic verterim. *Virgines qibus nubendi tempus adeſt, ni virum experiantur, affectui iſti magis fiunt obnoxiæ.* Atqe hanc eſſe genuinam Hippocratis mentem, è ſeqentibus planè perſpicuum fit. Siqidem ubi incommoda ea recenſuerat, qæ ex affectu iſto virginibus jam *viro tempeſtivis*, ut Horatius loqitur, qas ἀνδρὸς ὥρας Græci dicunt, obtingere conſveverunt, remedii loco ſubjungit, Κελεύω δ' ἔγωγε τὰς παρθένους ὁκόταν τοιοῦτον πάσχωσιν, ὡς τάχιστα ξυνοικῆσαι ἀνδράσιν. ἢν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιεῖς γίνονται. εἰ δὲ μὴ ἐν αὐτίκα ὥρῃ τῇ ἥβῃ, ἢ μικρὸν ὕστερον ἀλάσεται, ὥσπερ μὴ ἀνδρωθῶσι. *Eqidem virginibus ſuadeo, qibus tale qid accidit. ut citiſſimè cum viris conjungantur. Si enim conceperint, ſanæ evadunt. Qod niſi fiat, una cum pubertate, avt non ita multò poſt his tentabuntur, niſi viro jungantur.* Præcipit ſic affectis, ut qàm primùm nubant. ſiqidem indè futuram conceptûs ſpem; qi malò iſti medeatur: qod niſi virum expertas aſſectaturum eſt probabile. ità τὸ ἀνδρωθῆναι eſt, Hippocrate ipſo interprete, ἀνδρὶ συνοικῆσαι. τῷ ἀνδρῦσθαι verò q. e. virum experiri, eodem avtore, opponitur τὸ παρανδρῦσθαι. h. e. *à viro præteriri, neglectim haberi*, & *viri*, ſive *thalami*, ut Marcus, *nuptiarum*, ut Flaccus, *expertem eſſe.* & παρθένοι παρανδρώμεναι, qas ὑπερημέρους τῶν γάμων Anaxandrides dixit, referente *Rhetor. l.* 3. *c.* 10. Ariſtotele. Nihil certiùs, nihil clarius.

Ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου] *Sed tempus expectavi.* Xylander. ſed nec ἐπιλαβεῖν ejuſmodi aliqem habet ſignificatum; & ἔτι illud aliud prorſus innuere videtur. Rectiùs Mericus Caſavbonus. *Sed longiùs etiam, qàm neceſſe erat, diſtuli.* Ità ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου erit de tempore, qod liberum datur, aliqid ſumere, qo cum poſſis frui, nolis tamen. Phraſis duriuſcula, fateor,

παρὰ τοῦ θεοῦ παραχθῆναι, ὃς ἔμελλεν πάντα τὸν τύφον ἀφαιρήσειν μου, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν μοι, ὅτι [a] δύνατόν ἐστι ἐν αὐλῇ βιῶναι, μήτε δορυφορήσεων χρήζειν, μήτε ἐσθήτων [b] σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων, καὶ ἀνδριάντων καὶ τοιῶν δέ τινων, καὶ ὅμοιά κόμπου. ἀλλ' ἔξεστιν ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτὸν, καὶ [c] μὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον ἢ ῥαθυμότερον ἔχειν πρὸς τὰ ὑπὲρ τὸ κοινῶν ἡγεμονικῶς πραχθῆναι δέοντα. τὸ ἀδελφὸν τοιοῦτον τυχεῖν, δυναμένου μοι διὰ παντὸς ἤθους ἐπεγεῖραί με πρὸς ἐπιμέλειαν ἐμαυτοῦ, ἅμα δὲ καὶ τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με. τὸ παιδία μοι ἀφυῆ μὴ γενέσθαι, μηδὲ κατὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα. [d] τὸ [e] μὴ ἐπὶ πλεῖόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ, καὶ ποιητικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν, ἐν οἷς ἴσως ἂν κατασχεθείην, εἰ ἠθέλησα ἐμαυτὸν ἐνόδως προϊόντα. τὸ φθάσαι, οὗ τροφέας ἐν ἀξιώματι καταστῆσαι, ἃ δὴ ἐδόκουν μοι ἐπιθυμεῖν, καὶ

a L. 5. §. 16.

b-δῶν Lug.

c μὴ Δία Lug. | Δία μὴ] διὰ Mer. μὴ διά τ. f.

d Sup. §. 7.

e μὲν Lug.

tríque eidem ſubditus fuerim, qi me à faſtu omni alienum redderet; fidémque faceret, poſſe in aula ità degi, ut nec ſatellitio, nec veſtitu inſigniore, nec funalibus ſtatuíſque iſtiuſmodi, atque apparatu conſimili opus ſit: ſed poſſe eum, qi rebus præeſt, ità contrahere ſeſe, ut ad privati ſpeciem proximè accedat, nec propterea tamen, vel demiſſiùs, vel remiſſiùs ſe gerat in eis, qæ pro republica ad morem imperatorium ſunt exeqenda. qòd fratrem eum nactus ſim, qi ad curam mei agendam ſuis moribus me extimularet, qíqe ſimul honore affectúque erga me ſuo animum mihi oblectaret. qòd liberi mihi neqe ingenio tardi, nec corpore diſtorti obtigere, qòd progreſſus non fecerim ampliores in rhetorica, poeticâ, ſtudiíſque aliis ejuſmodi, qæ me forſan præpeditum detinuiſſent, ſi in eis me feliciter profeciſſe ſenſiſſem. qòd nutritios meos ad honores, qòd expetere ipſi videbantur mihi, maturè evexerim, nec

ſpe

ANNOTATIONES.

fateor, & inſolens. Sed ea proculdubio Marci mens iſtic, non qam Xylander voluit.

Δυνατόν ἐστιν ἐν αὐλῇ βιῶναι] Ità *l.* 5. §. 16. Δυνατὸν ἄρα καὶ ἐν αὐλῇ ζῆν ἐν αὐλῇ. qem locum vide.

Ἐσθήτων σημειωτῶν] ſive σημειωδῶν, ut Lugdunenſis. qod nſitatius eſt, & eodem recidit. utrumqe enim *veſtes notabiles & inſigniores* ſive *ſplendidiores* deſignat. Hoc eo, qoniam, ut Jeſus noſter, *Luc. c.* 7. *v.* 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. *Qi veſtitu magnifico utuntur, & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regiis.* Ἐσθῆτας σημειώδεις, inqit Annotator Lugdunenſis, vocat *imaginibus textas, pictas, palmatas, χρυσοσήμους, auro vel purpurâ clavatas.* De Auguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Togis uſus eſt neqe reſtrictis, neqe fuſis, clavo nec lato, nec anguſto.* De Antonino Pio Capitolinus. *Viſus eſt ſanè ab amicis cum privatis veſtibus, & domeſtica qadam gerens.* Et de Alexandro Severo Lampridius. *Gemmis de calceamentis & veſtibus tulit, qibus uſus fuerat Elagabalus. veſte albâ uſus eſt, nec auratâ, panulis togisqe communibus.*

Μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων] Juſtus Lipſius ad Taciti *Annal. l.* 1. *principatûs inſignia* intelligi vult, inter qæ *ignis prælatio.* Herodianus l. c. 8. §. 8. in *Commodo* de Lucilla ſorore ejus, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. *Et ignis in pompa illam præcedebat.* Et de Marcia ejuſdem concubina, l. 1. c. 8. §. 16. πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρός. *Præter ignem omnes honores, velut Auguſtæ, tribuebantur.* De Pertinace l. 2. c. 3. §. 5. Καθῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον, ὥστε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτῷ προπομπεῦσαι, ἔτί τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος αἴρηναι. *In curiam ſe contulit, neqe ignem ſibi præferri, neqe ulla principatûs inſignia paſſus attolli.* Qibus addas licet & ex eodem l. 2. c. 8. §. 10. de Nigro, καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρός. *Præcedente etiam igni.* Eum *ignem lampadem* fuiſſe adfirmat ex hoc Marci noſtri loco; qarum uſum, ut *in Deorum cultu*, ſic & *in Imperatorum*, extitiſſe. Accedit huic & Annotator Lugdunenſis. *Lampadas*, inqit, vocat, *qæ præferebantur Imperatoribus, ut ignis Regibus Perſarum.* Corippus de adventante Imperatore in theatrum,

— pranuncius antè
Signa dedit curſor, poſita de more lucerna.

Verùm Mericus Caſaubonus in adverſum contendit; *lampadésqe & ſtatuas* ſive *imagines* eodem refert, ad *ſimulacra* ſcilicet *lampadas manibus geſtantia*, de qibus Lucretius *l.* 2.

Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ades
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur.

Et Lucretio prior, poetarum princeps, *Odyſſ. η. v.* 100. Alcinoi aulam deſcribendo,

Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι, ἐυδμήτοιο ἐπὶ βωμῶν
Ἕστασαν, αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες,
Φαίνοντες νύκτας καθ' ὁμήλικα δαιτυμόνεσσιν.
Aurei vero juvenes fabrefactas ad aras
Stabant, ardentes faces manibus geſtantes,
Illucentes nocte per domum convivantibus.

Ubi Euſtathius χρυσείους κούρους, ἀνδρίαντας exponit. Ideò avtem Marcum τοιῶν δέ τινων adjeciſſe, *ut à vulgaribus, qa in ædibus plebejis etiam plerisqe reperiuntur, imagines hasce diſtingueret.* Ego verò inter ſummos iſtos viros arbitrum me nevtiqam interponam: aliorum, uter Marci mentem attigerit propiùs, per me judicium fuerit.

Ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν ἑαυτόν] De Marco Capitolinus. *Adoptatus in aulicam domum, omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam, qantam privatus, exhibuit. eratqe haud ſecùs rei ſuæ qàm in privata domo parcus ac diligens; pro inſtituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Et Ariſtides *Orat. in regem p.* 113. Ἐπίδειξιν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα, ὁποῖόν τι ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας πραγματικὸν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ τῷ τε καὶ τρόπῳ χρώμενον. *Rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuo manere, apertiſſimè demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, à ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.* De Pio pariter Capitolinus; *Imperatorium faſtigium ad ſummam civilitatem deduxit, nec omninò qicqam de vitæ privatæ qalitate mutavit. vindemias privati modo cum amicis egit. qum ſibi & filiis honores peteret, omnia qaſi privatus fecit. qin & Senatus tantùm detulit Imperator, qantùm cùm privatus eſſet, deferri ſibi ab alio principe optabat.* De civilitate hac qam in Auguſto laudat Svetonius *lib.* 2. *c.* 51. vide Caſaubonum ibidem. Sed & qæ ſuperiùs ad §. 16. κοινοπραγοῦντα.

Καὶ μὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερος] Lugdunenſis μὴ διά. Sed legendum, μὴ διά. Sive ut Mericus Caſaubonus μὴ διὰ μὴ διὰ τοῦτο. Rem qod attinet; *nihilo demiſſior?* imò tantò major, tantò avguſtior. Siqidem, ut ſcitiſſimè, ſed & veriſſimè, Plinius in *Panegyr. Cui nihil ad avgendum faſtigium ſupereſt, hoc uno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe demittat, ſecurus magnitudinis ſuæ.* neqe enim ab ullo periculo fortuna principum longiùs abeſt, qàm humilitatis. De Pio Capitolinus, poſtqam *civilitatem* ejus deſcripſerat, útqe ſpecies imperatorias ſuperfluas à ſe amandaverat; & *tamen*, inqit, *ingenti avtoritate apud omnes gentes fuit.*

Ἀδελφὸν] Marci fratrem hunc adhuc qærimus, nec reperire hactenus potuimus.

Δυναμένου μοι διὰ ἤθους ἐπεγεῖραί με] At tantùm ab eo abfuit Lucius, ut Marcum moribus ſuis ad rem benè gerendam excitaret; ut contrà *poſt illius obitum Marcus ſolus rempublicam tenuerit, multò melior & feracior ad virtutes: qippe qi nullis Veri jam impediretur avt ſimulatis callida ſeveritatis erroribus, avt his, qibus præcipuè diſplicebat Marco jam indè à primo ætatis ſuæ tempore, vel inſtitutis mentis prava, vel moribus.* Capitolinus.

Τιμῇ καὶ στοργῇ ἐυφραινοντός με] *Honorem* qidem *Marco exhibuiſſe Lucium, ſi ſuſciperet, obſecutum, ut legatum proconſuli, vel præſidem imperatori* (ad qæ verba videndus Salmaſius) avtor eſt Capitolinus, qi de *amore* tamen idem negare videtur:

Ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεσχέθην] Seneca *de brevit. vit. c.* 14. *Dubitare ſe Fabianus noſter ajebat, an ſatiùs eſſet nullis ſtudiis admoveri, qàm his implicari.* Ipſe Seneca *ibidem c.* 13. *De illis nemo dubitabit, qin operosè nihil agant, qi in literarum inutilium ſtudio detinentur.* Idémqe *Epiſt.* 88. *Iſta liberalium artium conſectatio moleſtos, verboſos, intempeſtivos, ſibi placentes facit; & ideò non diſcentes neceſſaria, qia ſupervacua didicerunt.* Vide *ſuprà ad* §. 7.

Παιδία] *Filios* habuit *Verum*, qem ſeptennem amiſit; *Commodum*, cui imperium reliqit, patri per omnia diſſimillimum; & *Antoninum* huic geminum, qi qadrimus eſt elatus; cùm tamen parem aſtrorum curſu Commodo Mathematici promiſiſſent. *filias* plures, qarum Commodus tres ſuperſtites reliqit. Caſſius, Capitolinus, Lampridius, Vulcatius. *Lucillam & ſorores* Lampridius in *Commodo. Fadillam* Vulcatius nominat.

Μὴ ἀφυῆ, μηδὲ κατὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα] Et fuit reverâ Commodus *formâ corporis juſtâ*, ut Lampridius, ſed ingenio moribúsqe planè diſtortiſſimis.

Τὸ μὴ ἐπὶ πλεῖόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ] Τὸ μὴν Lugdunenſis perperam. Vide *ſuprà* § 7. De re Muſica perinde Philippus Macedo, qi filio, qem ſcitè admodum canere acceperat, *An non te tui pudet*, inqit, *qi nòris tam bellè canere?* Vide Stratonici dictum à Ptolomæo reprehenſi, ad *l.* 4. §. 31. Pſaltæ item cujuſdam ad Philippum, an Antigonum, ad *l.* 6. §. 35.

Tũ

ſpe diſtulerim, cùm juvenes adhuc eſſent, deinceps id facturum me. qòd Apollonium, Ruſticum, Maximum nôrim. qòd de modo vitæ naturæ convenienter agendæ, claras ſatìs ac freqentes eas, cogitationes in animo habuerim: ut, qantùm ad Deos attinet, ac ſuggeſtiones, adjutationes, inſpirationes ab ipſis profectas, nihil obſtet omnino, qo minùs juxta naturæ præſcriptum confeſtim vivam, niſi ipſe tandem in culpa ſim, qi Deorum ſubmonitiones, & tantùm non claras præceptiones, nevtiqam obſervem. qòd in vita, qalis ea fuerit, corpus mihi tam diu perduraverit. qòd nec Benedictam, nec Theodotum attingerem: ſed & poſtea, ex affectibus amatoriis, qibus correptus fueram, ad ſanitatem redierim. qòd cùm Ruſtico ſæpe ſuccenſerem nihil ultrà admiſerim, cujus pœnitere me poſſet. qòd mater mea, qamvis juvenis eſſet deceſſura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos tranſegerit. qòd, qotieſcunqe animus fuit pavperi alicui avt aliâs indigo, opem ferre, nunqam reſponſum eſt, non ſuppetere nummos mihi, unde id fieret: qódqe nulla mihi unqam talis neceſſitas obtigerit, ut ab alio ſumere cogerer. qòd uxor ejuſmodi mihi obvenerit, tam obſeqens, tam amans, tam ſimplex. qod eâ fuerim illorum copiâ inſtructus, qi ad liberos educandos mihi idonei

μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι, ᾧ [a] μὴ, ἐπεὶ νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πράξειν. τὸ γνῶναι [b] Ἀπολλώνιον, Ῥούστικον, Μάξιμον. τὸ φαντασθῆναι περὶ ᾧ [c] τῇ φύσιν βίᾳ [d] ἐναργῶς καὶ πολλάκις, ὁποῖός τίς ἐστι. ὥστε ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν βοηθείαις [e] καὶ συλλήψεσι, καὶ [f] ἐπινοίαις, [g] μηδὲν κωλύειν [h] ἤδη τῇ φύσιν ζῆν με, ἢ ἀπολείπεσθαι ἔτι τούτου αὐτοῦ τῷ ἐμῷ αἰτίαν, καὶ ᾧτινι τὸ μὴ προσπηρεῖν τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις, καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας. τὸ [i] ἀνθέξειν μοι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. τὸ μήτε Βενεδίκτης ἅψασθαι, μήτε Θεοδότου. ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πάθεσι γενόμενον ὑγιαίνειν. τὸ χαλεπήναντα πολλάκις Ῥουστικῷ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων. τὸ μέλλουσαν νέαν πλουτεῖν τὴν πεῖσαν, ὅμως οἰκῆσαι μεθ' ἡμῶν τὰ πλούτεια ἔτη. τὸ ὁσάκις ἐβουλήθην ἐπικουρῆσαί τινι πενομένῳ, ἢ εἰς ἄλλό τι χρήζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα, ὥθεν γένηται. καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ χρείαν ὁμοίαν, ὡς παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν. τὸ τὴν γυναῖκα τοιαύτην εἶναι, ἥτις μοὶ πειθήνιον, ἥτις ᾗ φιλόστοργον, ἥτις ᾗ ἀφελῆ, τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία δύ-

a μι.
b Sup. §. 8. l. 7. 15.
c Sup. §. 9.
d ἐνεργ. Mer.
e L. 9. §. 40. & l. 12. §. 14.
f ἐπιπνοίαις Mer.
g ἢ δὴ Lug.
h L. 2. §. 9. & l. 3. §. 12. & l. 4. §. 49. & l. 5. §. 34. & l. 6. §. 17. §. 8. & l. 8. §. 35. & l. 9. §. 11. & l. 10. §. 32. & l. 11. §. 9. & l. 12. §. 8. 26.
i L. 6. §. 29.

ναμεῖν

ANNOTATIONES.

Τῷ μὴ ἐπεὶ νέοι αὐτοὶ ἦσαν] pro μὴ, με adſcripſi, ſenſu exigente.

Ἀπολλώνιον] de qo *ſuprà* §. 8.

Ῥούστικον] *ſuprà* §. 7.

Μάξιμον] *ſuprà* §. 15.

Τῇ καλῇ φύσει βίῳ] vide *ſuprà ad* §. 9.

Ἐναργῶς] *Perſpicuè*. Xylander *efficaciter*. Caſavbonus ἐνεργῶς. crebra apud avtores Græcos vocabulorum horum ab exſcriptoribus permutatio occurrit. Ego tamen iſtic nihil mutem.

Ἐπινοίαις] *Cogitationes injectas* Xylander. ἐπιπνοίας malim. atqe ità Caſavbonus, *inſpirationes*.

Μηδὲν κωλύειν ἤδη] Lugdunenſis ἢ δὴ. qod & ferri poteſt, qia ἢ alterum ſeqitur. Vide ad *l.* 2. §. 9.

Τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας] Plato *Philebo*, philoſophiam eſſe ait, Θεῶν εἰς ἀνθρώπους δόσιν. Cicero, *Tuſcul. l.* 1. *Philoſophia qid eſt aliud, niſi, ut Plato ait, donum, ut ego, inventum Deorum?* Seneca *Epiſt.* 90. *Deorum immortalium munus eſt, qòd vivimus; philoſophia, qòd bene vivimus. itaqe tantò plus nos huic qàm diis, qantò majus bonum eſt bona vita qàm vita, pro certo deberemus, niſi ipſam dii philoſophiam tribuiſſent.* Hæc eò retulerim, qòd διδασκαλίας noſter dicit: ὑπομνήσεις verò pro occaſionibus ſingulatim *ſuggeſta* intellexerim. Hinc formulæ illæ apud Homerum. *Iliad. τ'. v.* 485. & *ψ'. v.* 270.

— Θεὸς ἔμβαλε θυμῷ.

& *Odyſſ. τ'. v.* 10.

— τὸ δ' ἐνὶ φρεσὶν ἔμβαλε δαίμων.

— *Hoc in mentibus poſuit Saturnius.*

Ità in ſacra pagina de Artaxerxe Memore Eſdras *c.* 7. *v.* 27. *Indidit eam animo Regis rem Deus.* & Nehemias *c.* 2. *v.* 12. & *c.* 7. *v.* 5. *Indidit Deus meus animo meo.* Vide ad *l.* 2. §. 11. ὑπομνήσεις verò καὶ διδασκαλίας ità diſtingvere videtur, ut illæ per ſigna qædam obſcuriora, iſtæ per indicia clariora, qaſi diſertè præcipiendo qid facto opus ſit, procedant. Galenus *de optim. ſect. c.* 14. ex Empiricorum ſententia: Τὰ καταλαμβανόμενα, ἃ μὲν αἰσθήσει καταλαμβάνεται, ὡς τὸ ἔρευθος. ἃ δὲ ὑπομνησικῶς, ὡς τὰ διὰ σημείων τινῶν καταλαμβανόμενα. ἐνδεικτικῶς δὲ οὐδὲν καταλαμβάνεται. *Ea qæ comprehenduntur; partim ſenſu deprehendi, ut ruborem: partim memoriâ, ut qæ ſignis qibuſdam percipiuntur; indicatoriè autem nullum deprehenditur.* ὑπόμνησιν ἀπὸ τῆς ἐνδείξεως, apertè diſtingvit.

Τὸ ἀνθισχεῖν μοι τὸ σῶμα] Ἀυτὸς μὲν γὰρ ἀσθενὴς ἦν τῷ σώματι. Dio. *Habuit enim corpus valetudinarium.* qod ſtudio intentiori Capitolinus adſcribit. *Tantùm*, inqit, *operis & laboris ſtudiis impendit, ut corpus afficeret, atqe in hoc ſolo pueritia ejus reprehenderetur.* Sed & Caſſius *lib.* 71. *pag.* 816. *A.* Ἐκ τῆς πολλῆς, inqit ἀσχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀσθενίσαντον τὸ σῶμα ἔσχε. καί τοι τοιαύτῃ εὐεξίᾳ ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενον, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σῦς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. *Ex illo vehementi ſtudio atqe exercitatione factum eſt, ut eſſet valdè infirmo & imbecilli corpore: etſi principio fuerat bona valetudine, ita ut armis certaret, aproſqe ex eqo in venatione conficeret.* Et mox; Οὔτε ἔῤῥωτο, καὶ κακοῖς πλείστοις παρὰ πᾶσαν, ὡς εἰκεῖν, τὴν ἡγεμονίαν περιέπεσεν. *Nam homo ager toto ferè tempore principatus in plurimos morbos incidit.* qæ poſtrema illuſtrant, qod adjecit hîc Marcus, ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ. Nec tacendum qod apud Svidam ſcriptor innominatus, ubi de Marci corpore imbecilliori dixerat; ſubjungit, Καὶ τοῦτο ἐξ ἀσθενεστάτου καρτερικώτατον ὑπέδειξε. *Et hoc ipſum ex infirmiſſimo toleratiſſimum manifeſtè reddidit.* Tribuit avtem hoc Caſſius theriaci, qod qotidiè ſumebat, beneficio. De qo videri poterit Galenus, qi hunc Marci morem diligentiùs narrat, *de Antidot. l.* 1. *c.* 1.

Μὴ ἅψασθαι] ἅπτεσθαι eò ſenſu, qo Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. *Bonum eſt viro mulierem non attingere.* Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Μηδὲ μὴν ἅπτεσθαί τινος πλὴν γαμετῆς τοῦ παράπαν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. *Neqe ullam omnino tange mulierem, præterqam tuam ipſius uxorem. Prov. c.* 6. *v.* 29. Οὐκ ἀθῳωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. *qisqis eam attigerit, havd futurus eſt inſons.* de uxore aliena. Eadem mente θίγειν & ψαύειν uſurpatur. Plutarchus *Alex. pag.* 676. *E.* Παρμενίωνος προτρεψαμένου καλῆς καὶ γενναίας ἅψασθαι γυναικός. *Parmenione incitante, ut elegantem mulierem, & præter formam generoſam attingeret. pag.* 676. *D.* ἀλλ' Ἀλέξανδρος ὅτε τύτων ἔθιγεν, ὅτε ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου, πλὴν Βαρσύνης. *Sed Alexander nec has attigit, nec mulierem ante nuptias cognovit ullam, excepta Barſine.*

Βενεδίκτης] Ex pallacis avlicis videtur iſta fuiſſe.

Θεοδότου] ex numero exoletorum iſte. Vide *ſuprà* §. 16.

Τὸ χαλεπήναντα Ῥουστικῷ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων] Faciunt huc, Abigajelis Davidem Nabali infenſum mitigantis interpellatio, Regisqe ipſius tum mulierculæ, tum & Deo ipſi eo nomine benedicentis acclamatio, *Hiſtoriæ Reg. l.* 1. *c.* 25. *v.* 31, 32, 33. Atqe hoc eſt, qod Apoſtolus monet, *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. *Iraſcimini & ne peccate.* de qo loco alibi diximus.

Μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν] Obiiſſe videtur, ex Capitolino, Marci mater, anteqam filius imperium Pio defuncto adiret: qâ tamen ætate fato conceſſerit, incertum.

Ὁικῆσαι μετ' ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη] Capitolinus. *Ab Adriano adoptatus, juſſusqe in Adriani privatam domum migrare, invitus de maternis hortis receſſit.*

Ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα] Qòd nec defuerit unqam, unde aliqid poſcenti ſe ſubveniret; nec eò fuerit redactus, ut ab aliis flagitare cogeretur, pro magno ducit beneficio. Agnoverat nimirum illud Servatoris noſtri; Μακάριόν ἐστι διδόναι, μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. *Beatum eſt dare, potius qam accipere. Act. c.* 20. *v.* 35. & qod optimum qemqe cenſere Gregorius Nazianzenus aſſerit *orat. pro pauper.* Τὸ εὐποιεῖν τῶν πάντων τιμιώτερον. καὶ περισπουδαιότερον κέρδους ἅπαντος. *Præſtabilius habetur beneficium dare qam accipere, & majori ſtudio eſt miſericordia qam lucrum.*

Τὴν γυναῖκα τοιαύτην] *Habuit uxorem Anniam Fauſtinam conſobrinam ſuam.* Capitolinus. Et reverâ, qalis iſtic depingitur uxor, numinis donum, havd è minimis, havd è multis, cenſeri meritò poſſit. Verùm an ejuſmodi Marci noſtri Favſtina extiterit, licèt Pii filia, Marcus ipſe viderit. Certè ſi vera narrant Caſſius & Capitolinus, nihil minùs illa fuerit.

Τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία ὑποχεῖσαι] Ità Philippus Macedo *Epiſt. ad Ariſtotelem.* Ἴσθι γεγονότα μοι υἱόν. πολ-

πορῆσαι. τὸ a δι' ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πίνειν αἷμα, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν, καὶ b τοῦτο ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ c χρήσῃ. d ὅπως τε ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἴς τινα σοφιστὴν, μηδὲ ἀποκαθῆσαι e ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς, ἢ συλλογισμοὺς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ πεπονῆσθαι. πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται.

exisserent. qòd per insomnia remedia mihi fuerint indicata, cùm alia, tum adversus sanguinis excreationem & capitis vertiginem; qod & Cajetæ aliqando factum est. qòd cùm philosophandi cupiditas incessisset, non in sophistam aliqem inciderim, nec commentariis evolvendis, vel syllogismis resolvendis, vel meteorologicis discutiendis, tempus deses contriverim. etenim ista omnia Diis adjutoribus ac Fortunâ indigebant.

a *L.* 9. §. 11. 27.
b τοῦτο *in* K. ὡς περιχείσαι. vel, τοῦτο ἐν K. ἐντυχῆσαι. Sal.
c χρήσῃ f. Xyl. χρήσει Boot. χρησμὸν Lug. χρύσῃ Mer.
d [τὸ] ὅπως τε ἐπ' Sal. τὸ ὅπως ἐπ'. f.
e -θέσαι Lug. θῆσθαι f.

Τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ

Quæ apud Qados ad Granuam.

LIBER

ANNOTATIONES.

λὴν ὧν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, ὅτι ὅλως ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδὸς, ὡς ἐπὶ τῷ καλὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς. *Filium mihi genitum scias; qo nomine Diis gratias ago, non tam proinde, qia natus, qàm qòd eum nasci contigerit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, ut à te edoctus eruditúsque, dignus evadat, qi & rebus à nobis susceptis succedat.* Refert Gellius *l.* 9. *c.* 3. Commodum autem Marcus & *suis præceptis, & etiam magnorum atque optimorum virorum operâ erudire conatus est. habuit literatorem Græcum, Onesicratum; Latinum, Capellam Aristium: orator ei Antejus Sanctus fuit. Sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuerunt.* Lampridius.

Τὸ δι' ὀνειράτων βοηθήματα] De remediis istiusmodi per insomnia indicatis superstitiosa multa in *sermonibus sacris* Aristides; sed & Cicero *de divinat. l.* 1. tangit & noster, *l.* 9. §. 27.

Καὶ τοῦτο ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ χρήσῃ] locus mutilus; qod & Xylander monuit. *forsan*, inqit in *notis*, ὥσπερ χρήσῃ. *qomodo uteris.* At in versione, *sicut Chrasa*: ac si loci alicujus nomen proprium esset. qò inclinat & Mericus; sed ut viri, non loci, appellatio sit, & χρύσῃ legatur. qasi dicat Marcus; *Cajetæ, qæ in regione Campana maritimum est opidum, se Deis vota facientem, fausta retulisse; prout & Chrysa Phœbi sacerdoti olim contigerat supplicanti*

Παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Il. á. 34.

— *juxta littus multistrepentis maris.*

Eruditus vir D. Bootius χρήσεις legendum suspicatur: χρῆσις idem qod χρησμὸς, ut χρηματίσεις interdum pro χρηματισμὸς dicitur. ut sensus sit, *qemadmodum sibi divinitùs remedia ad qosdam morbos monstrata fuerunt, ità etiam cùm Cajetæ aliqandò agens versaretur in periculo alicujus morbi alterisve casûs, auxilium, qo eum depelleret, ostensum fuisse, idqe tanqam oraculo, cùm aliàs in ea urbe oracula nulla edi solerent.* Idem ferè vult Annotator Lugdunensis qi legit, καὶ τοῦτο ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ χρησμόν. ac vertit, *Hócqe Cajetæ, tanqam oraculum qoddam.* Clariss. Salmasius *sine aliqo θεοπίμπτῳ* (qales Marcus istic loqitur) ὀνείρῳ *sanum fieri locum vix posse* censet. *conjecturam* tamen *duplicem* adjungit. legendum scilicet vel, καὶ τοῦτο ἐν Καϊήτῃ ἐντυχῆσαι, ut *loci* meminerit, in qo monitum illud à numine acceperit: vel, καὶ τοῦτο ἐν Καϊήτῃ, ὡς περιχείσαι, ut & *remedii* præcepti mentio fiat, qod *circumlinere* sibi aliqid jussus sit. In re tam ambigua ipse statuere nihil avsim.

Ὅπως τε ἐπεθύμησα] [τὸ] ὅπως τε ἐπεθ. sic ut in præcedentibus passim. Salmasius forsan, τὸ, ὅπως ἐπεθ. ut τε ex τὸ factum sit.

Ἀποκαθῆσαι ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς] Lugdunensis ἀποκαθίσαι. forsan ἀποκαθῆσθαι. usitatiùs avtem ἐπὶ τοῖς συγγραφίοις diceretur. Sed & Thucydides *l.* 1. *pag* 90. B. καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν. *Apud Lares sederet.* dixit. Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 6. ὅτε ἦν τοιοῦτος, τοιοῦτον μὲν ἀκηκοέναι, τοσοῦτα δὲ γεγραφέναι, τοσοῦτον δὲ χρόνον παρακεκαθικέναι γεγονότα ὑ πολλοῦ ἀξίου. *Non fuisse tanti tam multa audivisse, tam multa scripsisse, tanto tempore senectoni haud magni pretii assedisse.* Verum ἀποκαθῆσθαι, qo Marcus hic usus videtur, discrtius est vocabulum. Significat enim *desidem & ignavum assidere.* Pollux *l.* 3. *c.* 24. inter *ignaviam* ac *desidiam* denotantia vocabula, ἀποκαθῆσθαι & ἀποκαθίζεσθαι collocat. Vetus Edictum Censorium ex Svetonio *de clar. Rhetor.* à Gellio *l.* 15. *c.* 11. exhibitum: *Renunciatum est nobis, esse homines, qi novum genus disciplinæ instituerunt; ad qos juventus in ludum conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adolescentulos totos dies desidere.* hoc est, qod Marcus, ἀποκαθῆσθαι.

Θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται] Expressisse videtur, qod Plato *de leg. l.* 4. & ex Platone Maximus Tyrius *orat.* 3. & Stobæus tom. 2. *tit.* 58. Θεὸς μὲν πάντα καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρός τ' ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξυμπάντα. *Deus & cum Deo fortuna opportunitásque humana gubernant omnia.* qanqam τύχης nomine *providentiam divinam* intelligere videtur, vel *casus* potiùs *fortuitos* rerúmque contingentiam providentiâ divinâ dispositam & gubernatam. qomodo & Solomon usurpavit, *Eccles. c.* 9. *v.* 11. qo loco, qod Plato τύχη καὶ καιρὸς, Solomon עת ופגע dixit. Stoici enim omnia fato fieri statuebant; & fortuita etiam qæ dicuntur, eodem referebant. Ità Aristoteles Rhetor. *l.* 2. *c.* 19. §. 8. Ἐν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖον πως πιστεύοντες, διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. *Unus avtem consequitur melior mos bonam fortunam, qod deos colunt, & se habent ad cultum divinum, aliqo modo, credentes propter bona, qæ proveniunt à fortuna.* Vide & Marcum *l.* 3. §. 11. Plinius minor *lib.* 4. *Epist.* 8. *Sed nimirum qæ sunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. illud verò, ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, qod dari non nisi à Diis potest.*

Τὰ ἐν Κυάδοις] Ambigi potest, utrùm ad antecedentia lemma istud, an ad subsequentia pertineat. Ex usitata siqidem formula, si antegressa spectaret, dicendum videatur, τάδε ἐν Κυάδοις. *apud Qados ista*; concepta nimirum, vel conscripta sunt. Istud avtem, Τὰ ἐν Κυάδοις. hoc est, *Qæ apud Qados*, agenti scilicet concepta & conscripta; tituli præfixi potiùs, qam subjunctæ clavsulæ significationem præ se fert. Atqe in hanc partem hoc in loco Mericus Casavbonus accepisse videtur; in libro proximo exeunte illam alteram secutus. Ipse interim eâ disceptatione in medio relictâ, ad hunc libro primo terminum dare nihil qicqam dubitavi: cùm & huc usqe seriem qandam continuam, qæ hîc planè inciditur, avtor ipse tenuerit, miscelam deinceps meram exorsus; & sectiuncula illa ipsa, à qa liber secundus in hactenus excusis inchoatur, ad proximè præcedentia respectum habeat clarum.

Κυάδοις] *Qadi* Germaniæ populus, de qibus Ptolemæus *geogr. l.* 2. & Tacitus in *tractatu de morib. German.* Adversùs istos Marcomannis junctos non sine prospero successu bella gessisse Marcum nostrum, avtores sunt Dio Cassius & Julius Capitolinus. Sed & Lucianus in *pseudomanti pag.* 775. cujus hæc sunt verba, Ὅτε θεὸς Μάρκῳ ἤδη τοῖς Μαρκομάνοις καὶ Κυάδοις συνεπλέκετο. *Qando divus Marcus cum Marcomanis & Qadis confligebat.* Eam expeditionem celebriorem reddiderunt Christianorum suppliciis impetrati cœlitùs imbres, cùm exercitus siti ferè confectus jam esset. Meminere Tertullianus *ad Scapul.* & *in apolog. c.* 5. & ex eodem atqe Apollinario Evsebius *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 5. & *Chron. l.* 1. & 2. Nicephorus Callistus *l.* 4. *cap.* 12. Zonaras *Annal. tom.* 5. Xiphilinus in *Marc.* Orosius *hist. l.* 7. *c.* 15. Otho Frisingensis *chron. l.* 3. *c.* 25. Joannes Aventinus *annal. Bojor. l.* 2. alii. qanqam istud Cassius, Arnuphis Ægyptii, vel Juliani, ut apud Svidam alius nescio qis, magicis procurationibus, Marci ipsius precibus Capitolinus, moribus pietatiqe Clavdianus, Christiano nomini iniqiores, adscribant. Videatur Scaliger *ad Evseb. chron.* & Xiphilin. *supr. ad* §. 6.

LIBER II.

MAnè prædicere memento tibi, Hodiè futurum eſt, ut rem habeam cum curioſo aliqo, ingrato, protervo, doloſo, invido, illiberali. obveniunt illis omnia à bonorum malorumqe inſcitiâ. ego verò, cùm & naturam boni nôrim, qòd honeſtum, maliqe, qòd inhoneſtum ſit, ipſámqe adeo delinqentis naturam, qòd congener mihi ſit, non tam qòd ſangvinis ſeminiſqe ejuſdem, qàm qòd mentis ac portionis divinæ mecum particeps; nec lædi poſſe me ab horum ullo compertum habeo;

a Ἔωθεν προλέγειν ἑαυτῷ, συντυγχάνομαι πολυπράγμονι, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀνηνεμήτῳ. πάντα ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις b ὑπὸ τοῦ ἀγνοεῖν τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακά. ἐγὼ δὲ τοῦ φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ ὅτι καλόν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρόν, c ὅτι μοι συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος ἢ σπέρματος ἀλλὰ νῷ, καὶ d θείας ἀπομοίρας μέτοχος, e ὅτι βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι.

a Ἔωθεν Xyl.
b Inf. §. 13. & l. 3. §. 11. & l. 7. §. 22. 26. & l. 1. §. 18.
c L. 3. §. 4. 11. & l. 7. §. 22. & l. 9. §. 22. & l. 12. §. 26.
d Inf. §. 4. & l. 5. §. 27. & l. 12. §. 26.
e L. 4. §. 7. 8. & l. 11. §. 18.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἔωθεν προλέγειν] δεῖ, (ut l. 3. §. 1.) χρὴ, μέμνησο, (ut l. 8. §. 13.) vel tale qid, ſubintelligendum. qod cùm in ſcriptis iſtiuſmodi eſt freqentiſſimum, tum noſtro iſtic cum primis familiare. Cæterùm Xylander ἔωθε legit, vertítqe, *ſolebat is ſibi prædicere.* Sed monentis potiùs qid velit, qàm qid aſſveverit narrantis, dictio videtur. qin nec in perſona tertia, qam dicunt Grammatici, de ſe Marcus loqi aſſolet.

Συντυγχάνομαι πολυπράγμονι, ἀχαρίστῳ] Seneca, *de ira l. 2. c. 10. Placidus ſapiens & æqus erroribus, non hoſtis, ſed correptor peccantium, hoc qotidiè procedit animo; Multi mihi occurrent vino dediti, multi libidinoſi, multi ingrati, multi avari, multi furiis ambitionis agitati. Omnia iſta tam propitius aſpiciam, qàm agros ſuos medicus.*

Παρὰ τὴν ἄγνοιαν] creberrimè iſtud inculcat noſter, utì in locis collatis videre licet. vide *infrà ad §. 13.* Sed & Epictetum latiùs idem diſſerentem, *l.* 1. c. 18. & *c.* 28. Lactantius *inſtit. l. 5. c. 8. Mali ſunt ignoratione recti & boni.*

Ἐγὼ δὲ τεθεωρηκώς] Ità *l.* 3. §. 11. ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ. *Cæterùm ego, cum norim.* qod & urget vehementiùs, dilemmate uſus. *l.* 17. §. 26. Vel inſcitiâ rerum pari & ipſe laboras; & pariter affecto ignoſcendum: vel perſpicaciâ majore imbutus es; & caliganti æqior eſſe debes. Vide & *infrà ad §. 13.*

Τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρόν] Imò ſolum illud bonum, hoc ſolum malum eſſe. Sic enim ſtatuunt Stoici, apud Laërtium *l.* 7. in *Zenone*, Hecato *de bonis l.* 3. & Chryſippus *de honeſto*; Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι. καὶ τὸ πᾶν ἀγαθὸν καλὸν εἶναι. καὶ ἰσοδυναμεῖν τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. *Solum honeſtum bonum eſſe, & omne bonum honeſtum eſſe, & honeſtum idem valere qod bonum.* & Seneca, *Epiſt.* 76. *Unum eſt bonum, qod honeſtum.* De Helvidio Priſco Tacitus *hiſt. l.* 4. *Doctores ſapientiæ ſecutus eſt, qi ſola bona, qæ honeſta; mala tantùm, qæ turpia; potentiam, nobilitatem, cæteraqe extra animum, neqe bonis, neqe malis annumerant.* Vide *infrà ad* §. 11.

Συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος καὶ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ] Ita *l.* 12. §. 26. Ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπῳ πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος. οὐ γὰρ αἵματίου καὶ σπερματίου, ἀλλὰ νῷ κοινωνία. *Qa homini curvis cum toto genere humano intercedat cognatio. Neqe enim tam ſanguinis, aut ſeminis, qam mentis exiſtit communio.* Non hac duntaxat, aut præcipuè ratione: ſed & iſtâ tamen. Pavlus Apoſtolus apud Lucam *Act. c.* 17. *v.* 26. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων. *Fecitqe ex uno ſanguine totam gentem hominum.* Et Lactantius *inſtitut. l.* 6. *c.* 10. *Si ab uno homine, qem Deus finxit, omnes orimur, certè conſangvinei ſumus.* Itaqe τὸ μόνον hìc ſubintelligendum, cujus freqens paſſim Ellipſis. Xenophon expedit. *l.* 3. Οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς Θεοὺς προσκυνεῖτε. *Hominem dominum nullum, ſed Deos ſolos adoratis.* Ità ſupplet Chriſtus apud Matth. *Evang. c.* 4. *v.* 10. Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. qòd omiſſâ particulâ illâ Moſes dixerat, *Deut. c.* 6. *v.* 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidemqe ſervies.* Pavlus *ad Rom. c.* 4. *v.* 9. Ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; *Beatificatio iſta ad circumciſos* (ſolos) *an & ad præputiatos pertinet?* Qod Caſtellio, cùm minùs adverteret, perperam reddidit; *Hæc beatitudo in circumciſionem nè cadit, an potiùs in præputium?*

Ἀλλὰ νῷ] Syneſius *de provident. 1. pag.* 89. Ἐσὶ δὲ ἡ μία ψυχῶν καὶ σωμάτων συγγένεια. οὐ γὰρ τὸ τοῖν αὐτοῖν ἐπὶ γῆς ἐκφῦναι γονέοιν, τοῦτο προσήκει ψυχαῖς, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς ῥίζης πηγῆς. *At non eadem eſt animorum corporumqe cognatio. Nec enim ab iiſdem in terra parentibus ortum habere, ſed ex eodem fonte derivari animorum natura conſentaneum eſt.* qi tamen fontes, unde deriventur animæ, duos ſtatuit; terreſtrem alterum, alterum cœleſtem; indè Oſiridi, Typhoni hinc animam contigiſſe. At contrà Lucretius *l.* 2. & Lucretio σύμψηφος Lactantius *inſtitut. l.* 6. *c.* 10. eodem, qò Marcus iſtic collineans, inqit, *Si ab uno Deo*, inqit, *inſpirati omnes & animati ſumus, qid aliud qàm fratres ſumus? & qidem conjunctiores, qòd animis, qàm qi corporibus.* itaqe non errat Lucretius, cùm dicit;

Deniqe cæleſti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem pater eſt. —

Subjungit Lactantius noſtro conſentiens: *Ergò pro belluis immanibus habendi ſunt, qi hominibus nocent.* — *Ob hanc enim neceſſitudinem germanitatis docet nos Deus, malum nunqam facere, ſemper bonum.* Idémqe *l.* 5. *c.* 8. ex Cicerone *de legib. l.* 1. *Sicut unâ eademqe naturâ, mundus omnibus partibus inter ſe congruentibus coharet ac nititur: ſic omnes homines inter ſe naturâ conſuſi, pravitate diſſentiunt; nec intelligunt ſe eſſe conſanguineos, & ſubjectos omnes ſub unam eandemqe tutelam. qod ſi teneretur, Deorum profectò vitam homines viverent.*

Καὶ θείας ἀπομοίρας; μέτοχος] θεία ἀπόμοιρα i. e. *portiuncula divina*, ὁ νοῦς. i. *mens*, ſive *anima rationalis* hic dicitur. ſicut infrà §. 4. τῷ τὸν κόσμον διοικοῦντι ἀπόῤῥοια. *mundi rectoris propago* & *l.* 5. §. 27. Τοῦ Διὸς ἀπόσπασμα. *Particula à Jove divulſa.* de qibus, ſuis locis dicetur. Eadem Epicteto Diſſert. *l.* 1. *c.* 1. Τοῦ Διὸς μέρος. *Jovis pars.* Senecæ *Epiſt.* 92. *Dei pars eſt.* & *de otio ſapient. Divini ſpiritûs pars ac veluti ſcintilla qadam.* Horat. *Serm. l.* 2. *Sat.* 2.

— *divinæ particula auræ.*

qo modo Ammianus, tanqam ex Phyſicorum ſententia, *l.* 21. *Sol mens mundi noſtras mentes ex ſeſe, velut ſcintillulas, diffunditat.* Et Manilio Aſtron. *l.* 2.

— *pars ipſa deorum eſt.*

Plutarchus *qæſt. Platonic. l.* 1. Ἡ δὲ ψυχὴ νοῦ μετασχοῦσα καὶ λογισμοῦ, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονε. *Animæ autem mentis & rationis particeps non opus modo, ſed & pars Dei eſt, neqe ab ipſo facta, ſed de ipſo, & ex ipſo exſtitit.* Saniùs Auguſtinus, *Epiſt.* 157. *Animam, Dei non particulam eſſe, ſed creaturam.* & *de anim. orig. lib.* 1. *c* 4. & *l.* 3. *c.* 3. *ab illo, non de illo factam.* qem & amplius viſe ſis *de civit. Dei l.* 13. *c.* 24. Tertullianus *de reſurrect. c.* 7. *Deus anima ſua umbram, ſpiritûs ſui auram, oris ſui operamq vilissimo alicui commiſerit?* Animam loqitur humanam corpori inditam. Pulcerrimè Gregorius Nazianzenus Auguſtino ſenſu conſentiens, qamvìs modo loqendi diſpar, *apologet.* §. 33. Περὶ ψυχὴν ἡ σπουδὴ, τὴν ἐκ θεοῦ καὶ θείαν, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἀπευθυνομένην, εἰ καὶ τῷ χείρονι συνοῦσαν. *Studium atqe opera in animâ ponitur, qæ ex Deo eſt atqe divina, ſupernaqe nobilitatis particeps, ad eámqe properans: tametſi viliori interim ac deteriori adſtricta ſit.* Modeſtiſſimè Epiphanius, in *ancorat.* §. 55. Οὔτε μέρος θεοῦ λέγομεν εἶναι τὴν ψυχὴν, ὅτις ἀλλότριον τοῦ ἐμφυτήσαντος. (ità enim legendum avtumo, qod ἐμφυσήσαντος vulgò legitur) πῶς δὲ τὸ λεπτὸν τοῦτο νοεῖσθαι θεῷ μόνῳ ἔγνωται. *Neqe partem eſſe Dei putamus animam, neqe ab inſpirante alienam. Qemadmodum verò ſubtile iſtud accipiendum ſit, ſoli eſt Deo perſpectum.* Sed & Syneſius *Epiſt.* 105. τὸν νοῦν indigitat τὴν ἐν τῇ ψυχῇ μοῖραν τὴν θείαν. *in animo particulam divinam.*

Οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι] Argumentum à noſtro crebriùs repetitum, utì in collatione indicatum, noſtris etiam non inſolens, qi lædi neminem, niſi a ſeſe, poſſe contendunt. Habes à Joanne Chryſoſtomo ſuſe pertractatum, Edit. Savill. *tom.* 7. *orat.* 2. cujus titulus; Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα παραβλάψαι οὐδεὶς δύναται. *Qòd nemo ſe injuriâ non aſcientem ladere poteſt.* Inter exteros verò Maximus Tyrius *diſſertationem* eadem de re ingenioſam admodum inſtituit, numero 2am. qâ & Socratis dictum illud celeberrimum lavdat, à Platone in *apolog.* poſitum, à Plutarcho *de tranqill.* ab Epicteto *enchiridio extremo*, & *diſſert. l.* 1. *c.* 29. & *l.* 3. *c.* 23. à Clemente *Strom. l.* 4. repoſitum, à Thraſea etiam apud Dionem in *Nerone* uſurpatum. Ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλητος ἀποκτεῖναι

ναμαι. αἰσχρῷ γάρ με ἀδεὶς περιβάλλει. [a] ὅτε ὀργίζεσθ τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ. [b] γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, [c] ὡς πόδες,

(neqe enim inhoneſtâ re aliqâ me qiſqam involverit) ſed nec ſuccenſere congeneri poſſum, eúmve odiſſe. ſiqidem ad mutuas operas nati ſumus, qo modo pedes, manus,

a L. 5. §. 22. & l. 7. §. 26.
b L. 3. §. 4. & l. 4. §. 3. & l. 5. §. 16. & l. 7. §. 55. & l. 8. §. 56. & l. 11. §. 18.
c L. 7. §. 13. 19.

ANNOTATIONES.

μὲν δύασθαι, βλάψαι δὲ ὅ. *Me Anytus & Melitus occidere qidem poſſunt, ſed ladere non poſſunt.* In eundem hunc ſenſum & Dominus noſter de ſuis apud Lucam *Evang. c.* 21. qibus etiamſi prædiceret, fore ut morte ipsâ multarentur (καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, *& morte afficient ex vobis.* § 16.) ſubjicit tamen, nihil indè ad ipſos damni, nè vel minimum qidem, rediturum. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. *nec capillus è capite veſtri cujuſqam periturus eſt.* v. 18. οὐ γὰρ βλάπτει, inqit Maximus, ἀγαθῷ ἀνδρὶ ὑπὸ πονηροῦ βλαβῆναι. *non enim ab improbo detrimentum poteſt accipere vir bonus.* qod Plato, οὐ γὰρ θεμιτὸν ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. *neqe enim jus faſqe patitur, ut vir bonus qiſpiam ab improbo qoqam ladatur.* Vide ad *l.* 9. § 4. Itaqe cum noſtro conſentiens planè Joannes Chryſoſtomus *in Matth. orat.* 87. Εἰ δὲ οὐδὲν πάσχεις δεινόν, πόθεν ὀργίζῃ τῷ μηδέν σε διαβεβλημότι κακόν; *Si mali nil pateris, cur ei ſuccenſes, qi te malo non affecit?* Julianus denique *de Cyniſm. orat.* 2. Κἂν τις ἱερεὺς ἔχῃ πρὸς αὐτόν. καθάπερ, οἶμαι, πολλοὶ πρὸς θεούς, ἐκείνῳ μὲν οὐκ ἔστιν ἐχθρός. οὐδὲ γὰρ βλαβερός. αὐτὸς δὲ αὑτῷ, βαρύταλον ἐπιθεὶς τίμημα τὸ κρεῖττονος ἀγνοίαν, ἔρημος τῆς ἐκείνου προσασίας. *Qòd ſi fortè qis alter in eum ſit affectus: qemadmodum credo vèl in deos ipſos afficí pleroſqe, non iſte qidem illi ſit inimicus. Neqe enim nocere poteſt: ſed ipſe potius ſibi, qum graviſſimam ſibi pœnam inſtigat, melioris inſcitiam, ejúſqe ſit præſidio deſtitutus.*

Αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει] Αἰσχρῷ περιβάλλειν, ut & κακῷ περιβάλλειν, *infrà* §. 11. metaphora ab amictu ſumpta, qi corpori circumjicitur, qóqe corpus ipſum involvitur. qalis illa Pſaltæ *Pſalm* 109. *v.* 18. 19. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον —γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ περιβάλλεται. *Ut indueretur maledictione velut chlamyde ſuâ — Adſit illi, tanqam panno amiciat ſe. Turpi*, inqit, *aliqo nemo me involverit.* qia virtutem ſcilicet nemo eripere cuiqam poteſt, in qâ ſolâ τὸ καλὸν, & in cujus ſolius privatione τὸ αἰσχρὸν Stoici collocant. Λέγουσι δὲ μόνον τὸ καλὸν, ἀγαθὸν εἶναι. εἶναι δὲ τοῦτο ἀρετήν. *Dicunt autem qòd boneſtum ſit, id ſolum eſſe bonum. Id autem eſſe virtutem.* Laërtius Zenone lib. 7. §. 101. & Seneca de vit. beat. c. 22. *Sapientibus noſtris unum bonum eſt virtus.* & de conſtant. c. 5. *Unum malum eſt illis turpitudo.* Vide Cicer. *Parad.* 1. qi & idem ad Attic. l. 10. ep. 4. *Nihil eſſe bonum, niſi qod honeſtum: nihil malum, niſi qod turpe ſit.* Itaqe τὸ αἰσχρῷ περιβάλλειν, & τὸ κακῷ περιβάλλειν, Marco noſtro idem ſunt. Maximus Tyrius Orat. 2. Ἀδικία ἐστὶν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. Τὸ δὲ ἀγαθὸν τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἀρετή; ἡ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον. οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν ἔχων. Ἢ οὐκ ἔστιν ἀδικία, ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. ἐδεῖτο γὰρ ἀγαθὸν ἀφαιρεῖσθαι, οὐδὲ ἀπόβλητον, οὐδὲ ἑλετὸν, οὐδὲ ληϊστόν. *Injuria eſt boni ereptio. Bonum autem qid ſit aliud qam virtus? Atqi virtus eripi non poteſt. Sequitur ergo, aut illum qi virtutem habet, affici injuriâ non poſſe, aut injuriam qi facit, non eripere bonum, qia nullum bonum eripi, amitti, tolli, aut ſpoliari poteſt.* Eodémqe Chryſoſtomus, in argumento hoc, telo pugnat. Telephus Accianus apud Macrobium *Saturn. l.* 6. *c.* 1.

— — Nam ſi regnum à me fortuna atqe opes
Eripere qivit, at virtutem non qiit.

Ληιστὴς γὰρ προαιρέσεως οὐ γίνεται. Epictetus apud noſtrum l. 11. §. 36. *Prædo enim virtutis nullus eſt.* Itaqe Maximus: Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καλαγωγώτατα γέλωτα ἀκραιφνῆ, ὁρῶν τὰς ἀδίκους ἐπ' αὐτὸν ὠχμηκίνας σπουδῆ, οἰομένας τι δρᾶν, δρῶντας δ' οὐδέν. ἀλλὰ καὶ ἀτιμαζόντων ἐκείνων, βοήσεται τὸ τοῦ Ἀχιλλέως Ἰλιαδ. I. v. 604.

— — Φρονέω δὲ τετιμῆσθαι Διὸς ἄσῃ.

καὶ ἀφαιρεμένων τὰ χρήματα, προήσεται ὡς παίγνια καὶ ἀσεμναίνας ἀφαιρεμένους, καὶ ἀποθανεῖται ὡσ ὑπὸ πυρετοῦ καὶ λίθου, οὐδὲν ἀγαπακτῶν πρὸς τοὺς ἀποκλινύντας. *Vir bonus & probus ridebit riſum ſuaviſſimum, qoties improbos ſerió ad ſe ire videbit, qaſi rem geſturos maximam, cum tamen nihil poſſint. Sed & in mediâ eorum contumeliâ illud Achillis exclamabit.*

— — Haud regi ſuperùm contemptus abibo.

Qòd ſi facultates qoqe ejus avferre parent: eas ille non ſecus, qam ſi crepundia eripiant, aut talos, dimiſſurus eſt. Nec aliter, ſi res ferat, morietur, qàm ſi morbo aliqo, febri puta aut calculo, moriendum eſſet, neqe mortis autoribus ſuccenſebit. Seneca de Conſtant. Sap. c. 5. *Injuria propoſitum hoc habet, aliqem malo afficere: malo autem ſapientia non reliqit locum. Unum enim malum illi eſt turpitudo: qæ introire eò, ubi jam virtus honeſtúmqe eſt, non poteſt. Injuriâ ergò ad ſapientem non pervenit. Nam ſi injuria alicujus mali patientia eſt; ſapiens autem nullius mali eſt patiens; nulla ad ſapientem injuria pertinet.* Vide ad *l.* 8. §. 1.

Οὔτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ] Epictetus *Enchirid. c.* 42. Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβάς, τὴν μὲν φορητὸν, τὴν δὲ ἀφορητόν. Ὁ ὃν ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λαμβάνῃς, ὅτι ἀδικεῖ. Αὐτὴ γὰρ λαβὴ ἐστὶν αὐτοῦ οὐ φορητή. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφός, ὅτι σύντροφος· καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορετόν ἐστιν. *Unaqeqe res duas habet anſas; unam tolerabilem, alteram intolerabilem. Ergò, ſi frater injuriam fecerit, non eâ prehende, qâ facit injuriam: ea enim ejus anſa non eſt tolerabilis. Sed illinc potius: eſſe fratrem, eſſe una educatum. Sic prehendes rem qâ eſt tolerabilis.* Idem Diſſert. l. 3. c. 10. Οὐκ ἔδει οὕτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ὅ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστι, ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο οὐδεὶς κωλύσαι δύναται, ἐκεῖνο κωλύεται. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verùm hoc illi cura erit. Ego verò, utcunqe ille me tractarit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibetur.* Vide l. 5. §. 22.

Γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν] Qod *l.* 4. §. 3. Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Homo alter alterius cauſſâ natus eſt.* & l. 8. §. 56. Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. *Homo alter alterius cauſſâ mutuo natus eſt.* & l. 5. §. 16. Πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν. *Ad ſocietatem nati ſumus.* & l. 7. §. 13. Πρὸς μίαν τινα συνεργίαν. *Ad mutuas rei eidem conficiendæ operas conferendas.* V. *infrà ad* §. 2. Seneca de Ira l. 1. c. 5. *Homo in adjutorium mutuum generatus eſt.* & Epiſt. 95. *Natura nos cognatos edidit, cùm ex eiſdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit: illa æqum juſtúmqe compoſuit: ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere qàm ladi: & illius imperio parata ad juvandum manus. Iſte verſus & in pectore, & in ore ſit:*

Homo ſum: humani nihil à me alienum puto.

Terent. Heaut. 1. 1. *Habeamus in commune, qòd nati ſumus. Societas noſtra lapidum fornicationi ſimillima eſt; qæ caſura, niſi invicem obſtarent; hoc ipſo ſuſtinetur.*

Ὡς πόδες] Ideò, πᾶν τὸ ὑπόπτερον ἐξ ἀνάγκης ἀρετίους ἔχει τοὺς πόδας, *omne pedeſtre animal pares neceſſariò habet pedes.* Ariſtoteles *de animal. inceſſ. c.* 8. & *hiſt. anim. l.* 1. *c.* 5. & *problem. l.* 10. *q.* 18. & 23. Hierocles ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οἱ ἀδελφοὶ τρόπον τινὰ τοῦ αὐτοῦ μέρη τυγχάνουσιν, ὥσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ σκέλη, καὶ αἱ χέρες, καὶ τὰ λοιπά. εἴπερ ἕκαστον ἰδίαν ψυχὴν καὶ νοῦν λάβοι, περιέποι ἂν τὰ λοιπὰ πάσῃ μηχανῇ διὰ τὴν εἰρημένην κοινωνίαν, τῷ μηδ' αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον οἷά τε εἶναι παρέχειν καλῶς δίχα τῆς τῶν ἑτέρων παρουσίας. οὕτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν (forſan ψυχὴν μίαν. Vide *ad l.* 4. §. 4. *annot.* 1. & §. 29. *annot. ult.* & *l.* 9. §. 8. & *l.* 12. §. 30.) ὁμολογοῦντας ἔχειν, μηδὲν παρίεναι σπουδῆς, ὑπὲρ τοῦ δίκαιος προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ ἂν κ' πλεῖόν τι παρὰ τὰ μέρη συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πεφύκασιν. ὅ τε γὰρ ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν ἀλλήλοις παρόντες παρόντα, καὶ χεὶρ συνεργάζεται παροῦσα χερὶ παρούσῃ. ἡ δὲ ἀδελφῶν σύμπραξις ἀλλήλοις πολυχρησίρα πως ἐστι. πράττουσι γὰρ τὰ κοινῇ διαφέροντα, καὶ διεγηγερμένοι πάμπαν, μέγα θ' ὑπάρχουσιν ἀλλήλοις ὄφελος, κἂν μυρίον ᾖ τὸ διάστημα. *Fratres qodammodo corporis tui partes ſunt, qemadmodum oculi tui, pedes, manus, & reliqa membra. Si animi & mentis per ſe compotes fierent, reliqas partes omni ſtudio curarent propter intercedentem ipſis communionem: qoniam ne ipſa qidem functionem ſuam rectè adminiſtrare poſſunt citra præſentiam aliarum partium: ita nobis etiam qi homines ſumus, & animam unam habere nos fatemur, omnibus viribus annitendum eſt, ut fratribus decenter utamur. Magis enim, qàm partes corporis, ad auxilium mutuum fratres compoſiti eſſe videntur. Siqidem oculi ſimul aliqid intuentur, uterqe alteri præſens: & manus præſenti manui ſubvenit: fratrum verò opera mutua multò latius patet. Negotia enim communia peragunt, qamvis magno loci intervallo disjuncti: & commoda ſua ſedulò invicem promovent, licet longiſſimo interſtitio ſeparentur.* Ita enim locus ille inſignis, ſed fœdiſſimè vitiatus, ex parte ſaltem reſtitui poterit. Baſilius Cæſar *Epiſt.* 68. Ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι πλέον ἡμᾶς τῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν ἐπικηρίας διόμεθα, ἢ ὅσον ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν τῆς ἑτέρας. ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας ὁ Κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν. οὕτω πρὸς ἀυτὰ ταῦτα ἀποβλέπωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἓν οὐδὲν ἑαυτῷ πρὸς ἐνέργειαν ἄυταρκες. ὥστε γὰρ ἂν πῶς ἀσφαλῶς βαδίσειε, μὴ συνυποστηρίζοντος τοῦ ἑτέρου. ὥστ' ἂν ὀφθαλμὸς ὑγιῶς ἴδοι, μὴ κοινωνὸν ἔχων τὸν ἕτερον, καὶ μετ' αὐτοῦ συμφώνως προσβάλλων τοῖς ὁρατοῖς. καὶ ἀκοὴ ἀκριβεστέρα, ἡ δι' ἀμφοῖν τοῖν πόροιν τὴν φωνὴν δεχομένη. καὶ ἀντίληψις κρατιστέρα τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων. καὶ ἁπαξαπλῶς οὐδὲν ὥστε τῶν ἐκ φύσεως, ὥστε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθωμένων ὁρῶ, ἄνευ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελούμενον. *Qum exactè ſciamus nos magis uniuſcujuſqe fratrum auxilio indigere, qàm alteram manum alterius. Porro ex ipſa corporis ſtructura communionem eſſe neceſſariam, Dominus nos docuit. Qum hæc ipſa noſtra membra reſpicimus, qod unum non ſibi ipſi ad functionem ſatis eſt. Neqe enim pes tutò ierit altero non ſublevante. Neqe oculus ſanè viderit, niſi alterum habeas ſocium, & cum eo unanimiter viſibilibus ſe objiciat. Jam auditus exactior eſt, qi per utroſqe meatus vocem recipit, & multo validior apprehenſio digitorum communione. Ad hæc, nihil eorum vel qæ à natura, vel qæ ex inſtituto rectè peraguntur, ſine conſpiratione eorum, qæ ejuſdem*

ſunt

manus, palpebræ, dentium superiorum inferiorúmqe ordines. adversari itaqe sibi invicem præter naturam: adversantis est autem succensere & adversari.

§ 2. Qicqid sum, constat id omne carunculâ, animulâ, & parte principante. proinde mitte libros. nec distrahere ampliùs: (nihil obstat, qò minùs hoc facias) sed tanqam qi jam statim moriturus sis, carnes istas contemnas. cruor est, & ossicula, & reticulum ex nervis, venulis arteriisqe contextum. Qin & animam considera, qalis sit. Spiritus est, sive aër, nec is semper idem, sed qi ju-

ὡς χεῖρες, ὡς βλέφαρα, ὡς οἱ σοῖχοι τ̃ ἄνω καὶ τ̃ κάτω ὀδόν]ων. [a] τὸ μὲν ἀντιπερέσασθαι ἀλλήλοις περὶ φύσιν. ἀντιπεριστατικὸν ἢ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχερέφεσθαι.

§ 2. [b] Ὅ, τί ποτε ἔτ' εἰμί, σαρκίδιόν ἐστι καὶ πνευμάτιον, καὶ τὸ ἡγεμονικόν. [c] ἄφες τὰ βιβλία. [d] μηκέτι σπῶ. [e] δίδοται. ἀλλ' [f] ὡς ἤδη ἀποθνήσκων, τ̃ μὲν σαρκίων καταφρόνησον. [g] λύθρῳ καὶ ὀστάρια, καὶ κροκύφαντον, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. θέασαι ἢ καὶ τὸ πνεῦμα ὁποῖόν τι ἐστίν. [h] ἄνεμος. ἴδε ἀεὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ

a Inf. §. 16. & l. 7. §. 24.
b L. 3. §. 16. & l. 6. §. 32. & l. 12. §. 3.
c Inf. §. 3. & l. 3. §. 14.
d Inf. §. 7. & l. 4. §. 3. 26.
e-ται; f. L. 3. §. 14. l. 9. §. 29.
f Inf. §. 5. 11. l. 3. §. 12. l. 7. §. 29.
g L. 3. §. 3. l. 8. §. 37.
h L. 5. §. 33. l. 6. §. 15.

ANNOTATIONES.

sunt generis, perfici videmur. Cæterùm de usu finéqe Marcus, de necessitate Basilius loqitur.

Ὡς χεῖρες] De manibus Galenus de usu part. l. 1. Σύμμαχον ἑτέρᾳ τὴν ἑτέραν καὶ φύσις ἐποίησε. ταύτῃ ἄρα καὶ πρὸς ἀλλήλας νενεύκασιν. ἀλλήλων γὰρ ἕνεκα γεγόνασι. *Alteram alteri sociam fecit natura, & eatenus ad se mutuò spectant: altera enim alterius causâ facta est.* Inde nata proverbialia illa. Menandrianum apud Gnomologum.

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα, καὶ πόλις σώζει πόλιν.
Χειρὶ χεῖρα νίπτει, δάκτυλός τε δάκτυλον.
Servat virum vir, civitatem civitas:
Digitúmqe lavat digitus, & manum manus.

Epicharmeum apud Æschinem in Axiocho, & Stobæum Tom. 2. tit. 10.

Ἀ δὶ χειρ τὰν χεῖρα νίπτει. δός τι, καὶ τί λάμψεις.
A manu manus lavatur: da qid, & qid accipe.

qanqam qod Stobæus νίπτει, Æschines νίζει habet. Erasmus & Grotius κνίζει malunt: ut sit, *à manu manus fricatur*, sive, ut vulgo efferri solet, *manus manum fricat.* Deniqe Evripideum illud in *Heraclid.*

— μιᾶς δὶ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.
Invalida pugna est, una qam gerit manus.

Virgilius, an Septimius in Moreto:

Admovet inde manus operi, partitus utrique:
Læva ministerio, dextra est intenta labori.
Hac rotat assiduis gyris, & concitat orbem.
Interdum fessa succedit læva sorori,
Alternátqe vices.

Ὡς βλέφαρα] Qæ ad oculi tegmen, & tutelam amicè conspirant.

Ὡς οἱ τόχοι τῶν ὀδόντων] Qi veluti in mola *catillus* & *meta* mutuas sibi invicem operas jugiter præstant.

Τὸ ὧν ἀντιπερέσσειν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν] Seneca *de ira l. 2. c. 31. Illud ante omnia cogita, fœdam esse & execrabilem vim nocendi, & alienissimam homini, cujus beneficio etiam sæva mansvescunt.* Apud Xenophontem *Commentariorum l. 2. p. 746. C. B.* Socrates fratres duos dissidentes his verbis alloqitur. Νῦν μὲν ἔτω διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τῷ χεῖρε, ὡς ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτω τραπόντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω. ἢ εἰ τῶ πόδε θείᾳ μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμέλησαντε τούτω, ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρε καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμῶ, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. *In hoc qidem tempore sic affecti estis, ac si manus ambæ, qas Deus idcirco creavit, ut mutuò se juvent, hoc omisso, ad impediendum sese invicem converterent: vel si pedes ambo, qi divino consilio mutuas ad operas conditi sunt, hoc ipso neglecto, sibi invicem impedimento essent. An non magna fuerit insciția, magnáqe infelicitas, iis ad detrimentum uti, qa ad mutuam utilitatem facta sunt? At enim fratres duos, meâ qidem sententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, qàm manus utrasqe, qàm pedes, qàm oculos, qàm cætera, qæcunqe natura voluit in hominibus esse germana.*

§. 2. Σαρκίδιόν ἐστι, καὶ πνευμάτιον καὶ τὸ ἡγεμονικόν] Eandem distributionem habes sæpius repetitam. *l.* 3. §. 16. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 12. §. 3. Idem ferè aliis verbis Apostolus *ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 23. Τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. *Spiritus, & anima, & corpus.* Qo loco τὸ σῶμα est qod Marco hîc σαρκίδιον. ἡ ψυχὴ, qod πνευμάτιον. τὸ πνεῦμα, qod τὸ ἡγεμονικόν.

Ἄφες τὰ βιβλία] Vide *infrà ad* §. 3. sed & Epictetum *Dissert. l.* 4. *c.* 4.

Μηκέτι σπῶ] Ità *l.* 4. §. 3. πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὶ καλεντείνω, *cum primis cave distraharis, cave obnitaris.* Qod eleganter admodum sic expressit Pers. *Sat.* 5. *v.* 154.

En qid agis? duplici in diversum scinderis hamo.
Hunccine an hunc sequeris? subeas alternus oportet
Ancipitis obsequio dominos; alternus obertes.

Οὐ δίδοται] *Non datum est.* Xylander. at Lugdunensis *non licet.* Nam qòd *ne stude*, reddidit Annotator Lugdunensis, & μηκέτι σπούδαζε, mavult legi; à Marci mente alienum est. Mericus Casavbonus, *non est futurum. non dabitur.* qod exponi vult ex illis *l.* 3. §. 14. Μηκέτι πλανῶ. *Noli te fallere. neqe enim futuram est, ut commentariorum tuorum & excerptorum, vel alienorum de antiqitus gestis rebus scriptorum evolvendi & perlegendi copia tibi suppetat.* Et est reverâ probabilis satis expositio. Videatur tamen an non forsan ἐρωτηματικῶς legi debeat, δίδοται; *an non datur? an non est in tua potestate positum*, ut hoc facias? hoc est, ut distractione & perturbatione omni immunem te reddas. Ità *l.* 4. §. 1. τὸ δύνατον καὶ διδόμενον, *id qod potest & concessum est.* & *l.* 9. §. 29. ὄρμησον, ἐὰν δίδῶται, *aggredere, qatenus tibi datur.* Epictetus Dissert. *l.* 3. *c.* 26. δίδοταί σοι τοῦτο, *datur tibi hoc.* & ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν δίδοται. *qatenus licuerit, & qatenus datum fuerit.* & Rufus Thrasææ apud eundem *l.* 1. *c.* 1. δὶ θέλεις μελετᾶν, ἀρκέσθητι τῷ δεδομένῳ, *non operam dabis, ut eo, qod datum est, sis contentus.* Hinc δόσις φυσικὴ, *id qod natura in te posuit l.* 4. §. 19. qà nimirum,

— — *natura beatis*
Omnibus esse dedit, si qis cognoverit uti.

Clavdianus *in Ruffin. l.* 1. Occurrit nimirum objectioni vulgari illi, de qa Seneca *Epist.* 104. eodémqe planè, qo Seneca, modo occurrit. *Totiens*, inqit hic, *occurrunt isti, qi non putant fieri posse, qicqid facere non possunt, & ajunt nos loqi majora, qàm qa natura humana sustineat. At qantò ego de illis melius existimo? ipsi qoqe hæc possunt facere; sed nolunt. Denique qem unqam ista destituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? non qia difficilia sunt, non audemus, sed qia non audemus, difficilia sunt.* Qem vide amplius *ad l.* 6. §. 19. Eodem planè sensu Hebræi Doctores in Patrum dictis c. 3. §. 15. הדרשות נתונה. *Potestas data est.* τῇ αὐτεξουσίᾳ scilicet.

Λύθρῳ] Ità *l.* 3. §. 3. γῇ καὶ λύθρος, *limus & sanies.* & l. 8. §. 37. γράσον πᾶν τοῦτο, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ, *fætor hoc est omne, & sanies in sacco.* Evstathius *ad Iliad.* Z. λύθρον, ὁ τῷ αἵματι μιασμὸς ἀναμεμιγμένος τῇ κόνει, *cruor pulveri commistus.* dictum à λύω, unde & λύμα, τὸ κάθαρμα. per theta scribi, ut à λύτρον distingvatur. Eadem ferè & *ad Iliad.* Λ. & *ad Odyss.* X. utrumqe avtem, & λύθρος & λύθρον dici monet idem *ad Iliad.* Ψ. pleniùs pavlò Heracleo *in Schol. ad Iliad.* 1. Τὸ μετὰ κονιορτῦ καὶ ἱδρῶτος ἀνθρώπειον αἷμα, λύθρος καλεῖται, *sangvis pulveri & sudori commistus.* Itaqe de athletis usurpat Clemens Alexandrinus *Stromat. l.* 2. Verùm istîc potius est Marco idem qod ἰχὼρ αἱματόεις, Oppiano Κυνηγ. l. 2. v. 279. *sanies cruenta.* σῆψις γὰρ αἵματος, ἰχὼρ, *putredo enim sangvinis, sanies.* Clemens Alexandrinus *Protreptico.* qanqam *cruorem* vult tantum & *sangvinem* ipsum: sed qem ad rei vilitatem exprimendam sic nuncupat.

Κροκύφαντον] *Reticulum* malim cum Xylandro, qàm cum Henrico Stephano *peplum*, tum qia κροκύφαντον τῷ κεκρυφάλῳ idem statuit Evstathius *ad Iliad.* X. tum qia sequitur mox, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. Κροκύφαντον autem dictum vult Scholiastes *ad Aristophanis Vespas*, ὅτι διὰ κρόκης ὑφαίνεται, *qia per tramam texitur.* Ex qo Svidas corrigendus est, apud qem perperam legitur, ὅτι διὰ κρόκης ὑποφαίνεται. Verùm illis omnibus constanter, contrà qàm nostro, κροκύφαντος formâ masculâ dicitur. *Reticuli* vero nomine, nec *omentum*, licet id Polluci νεύρων πλέγμα dicatur; nec *cutem* ipsam, cum Merico nostro, designari istîc existimo; sed contextum illum integrum (cute tamen non exclusâ prorsus; siqidem τὸ δέρμα ἐκ φλεβὸς, καὶ νεύρου, καὶ ἀρτηρίας, *cutis* etiam ex istis consistit. Aristotelis nomine *de Spir. c.* 5.) qi per corpus totum permeat, venarum, nervorum, arteriarum intercursantium, sibiqe invicem implexorum, qo corporis moles qasi continetur & constringitur: ὃ δὴ καὶ προσεικάζομεν τῷ τῦ κύρτυ πλέγματι. *Itaqe reti sagenæ comparavimus.* inqit Plato in *Timæo pag.* 1079. *F.* ad qæ verba forsan & Marcus respexerit, ubi πλεγμάτιον idem nuncupat. De eo loco videri poterit Galenus in explicatione eorum qæ *in Platonis Timæo* medicè sunt dicta.

Ἄνεμος] *Anima* ergò *ventus*, sive *spiritus*, & *flatus* Stoicis: qod confirmat Laërtius *l.* 7. & Plutarchus *de Philos. placit. l.* 4. *c.* 3. Ità Marcus denuò l. 6. §. 15. Ὅιον ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, ἢν ἡ ἐκ τῦ αἵματος ἀνάπνευσις. *Qasi exhalatio nempe qædam à sangvine orta, & ab aere spiritus attractio.* Qin & Tertullianus *de Anima c.* 5. *Et Stoicos allego, qi spiritum dicunt,*

a ἐπιν. §. b Inf. §. 6. c L. 3. §. 3. l. 7. §. 55. l. 11. §. 19.

ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμέμενον, καὶ πάλιν ῥοφέμενον. τέλειον ἂν εἶ τὸ ἡγεμονικόν. ὧδε [a] ἀπονοήθητι.

giter efflatus denuò reſorbetur. tertium reſtat, pars illa principatum gerens. tu ergò ſic tecum: ſenex es: partem tui principem ſervire ulteriùs ne ſiveris; ſed

ANNOTATIONES.

dicunt animam: penè nobiſcum. Penè, inquit: non prorſus. Nec hoc tamen, qaſi noſtri non & *ſpiritum* dicant, ex Salomone *Eccleſiaſt. c. 12. v. 7.* & aliis: ſed qia aliâ ratione ſive *ſpiritum*, ſive *flatum animam* nos dicimus; non tanqam aëreum qiddam ſit, ut Marcus iſtic, qalis ſpiritus ille qem ſpirando trahimus; ſed *ſpiritum*, qia propriam qandam habet *naturam corporis expertem, & mundana molis elementis omnibus excellentiorem ſubſtantiam*, ut Avguſtinus *Epiſt. 28. flatum* qia *Deo eſt inſufflante* creata, ut ex Moſe *l. 1. c. 2. v. 7.* idem *de Civit. Dei l. 13. c. 24.* qo etiam loco, ne Stoicis calculum dare ſuum videretur, qi de ſubſtantia divina mentem ſaltem derivatam tradiderunt, ſubjungit: *Sicut autem nos poſſumus non de noſtra natura, qâ homines ſumus, ſed de iſto aëre circumfuſo qem ſpirando & reſpirando ducimus ac reddimus, flatum facere, cum ſufflamus: ità omnipotens Deus non de ſua natura, neqe de ſubiacente creatura, ſed etiam de nihilo potuit facere flatum, qem corpori hominis inſerendo inſpiráſſe vel inſufflâſſe commodiſſimè dicitur, incorporeus incorporeum, ſed immutabilis immutabilem, qia non creatus creatum.* Lactantius certè contrà planè qàm Marcus hîc, *de Opificio Dei c. 17. Animam qi ventum putant, hoc falluntur, qòd ex aere ſpiritum ducentes vivere videamur. Varro* itaqe *definit: Anima eſt aër conceptus ore, deferveſactus ex pulmone, tepefactus in corde, diffuſus in corpus. Hac apertiſſimè falſa ſunt. Anima non eſt aër ore conceptus: qia multò priùs gignitur anima, qàm concipi aër ore poſſit.* Et hoc contrà qàm Stoici, qi à partu animam in corpus inſinuari ſtatuebant; qod & Lactantius monet; & Plutarchus *de Stoicis contradictionibus c. 38.* Vide *l. 12. §. 24.* Attamen in *Carminibus* Orpheo attributis dicitur, *τὴν ψυχὴν, ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνεόντων φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων, animam ex toto ingredi reſpirantibus latam à ventis.* Ariſtoteles *de Anima l. 1. c. 5.* Latinis etiam *animus* & *anima παρὰ τὸν ἄνεμον.* Servius *ad Æneid. l. 1.* & Pſevdo-Cyprianus *de duplici martyrio.* Qin & *animas ventis tribui* multis docent, Joannes Zinzerlingius *in Promulſide Critica*, & Mevrſius *Critico Arnob. l. 1. c. 3.* ad illa Arnobii; *Nunqid ſuas animas expiraverunt venti? Animam* enim dictam, *qod corpus animat*, ut Pſevdo-Avguſtinus in *Defin. Orthod. c. 20.* & *de ſpir. & anim. c. 9.* præpoſterum eſt planè; cum contrà hoc ab illo duci diciqe manifeſtum ſit. Vide ampliùs ad *l. 5. §. 4.*

Πάσης ὥρας] *In horas.* Xylander. & §. 5. *Singulis horis.* idem. *Singulis horarum momentis.* Caſavbonus. *Omni tempore, jugiter.* ut *l. 8. §. 53.* Hinc tractum illud in tibicines, ſive ſubulones dicterium, cujus *l. 8.* meminit Athenæus.

Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν.
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χὠ νόος ἐκπίλαται.
Eſt tibicinibus mens cælitus indita nulla:
Nam ſimul hanc inflant, avolat illa ſimul.

Ἐξεμέμενον] Ità Maro *Æn. l. 9. v. 354.*

Purpuream vomit ille animam...

Idem enim ipſum in morte ſemel fieri, qod in reſpiratione fit jugiter, vult Marcus noſter, *l. 5. §. 4.* ſicut avtem *animam evomere*, ità *ſpiritum exuere* dixere. Seneca *de ira l. 3. c. 43. Jam ipſum ſpiritum expuimus interim, dum trahimus.* qæ tamen verba aliter diſtingvit Lipſius. Idem (ſi idem, nam Marco potius tribuunt havd pavci) *in Thyeſte v. 244.*

Ferro peremptus ſpiritum inimicum expuat.

Et *Troad. v. 1168.*

Ubi hanc anilis expuam leti moram.

Unde & in *Hercule Oetæo v. 1467.* Joannes Zinzerlingius *Promulſ. c. 14.* vocabulum idem reſtituendum contendit, pro eo qod *expulit* vulgò legitur.

Ictus ſagittis qi tuis vitam expuit.

Varro περὶ ἐξαγωγῆς. *Andromeda vincta, & propoſita ceto, non debuit patri ſuo, homini ſtupidiſſimo, in os expuere vitam?* Valerius item Flaccus *Argonavt. l. 3. v. 97.*

--- purpuream ſingultibus expuit avram.

Qod Statius *Thebaid. l. 5. v. 262. animam ſingultare* dixit.

Semineces pueri trepidas in limine vitæ
Singultant animas.

Epiphanius vero in *Ancorato §. 76.* Οἱ λέγοντες, ἡμεῖς δὲ Χριστὸν νῦν ἔχομεν (*Corinth. Ep. 1. c. 2. v. 16.*) τὸν αὐτῶν νῦν εἶχον, καὶ οὐκ ἐξεπλύναντο. *Illos, qi iſtud uſurparunt; nos mentem Chriſti habemus, ſuorum habuiſſe mentem, nec eam expuiſſe.* Cæterùm *purpuream animam vomere* dixit Maro pro eo qod Homerus, ἅιμ' ἰμείρων *ſanguinem vomens* dixerat *Iliad. O. v. 11.* Itaqe Servius notat, ſecundùm eos dictum, qi volunt ſangvinem eſſe animam: *cum alibi aliorum opinionem ſeqatur, qi dicunt ſpiritum eſſe animam: ut eſt,*

--- in ventos vita receſſit.

Καὶ πάλιν ῥοφέμενον] Qod ψυχορῥοφεῖν uno vocabulo dici poſſit; qanqam id alio ſenſu uſurpari monet Svidas, ἀντὶ τοῦ τὴν ψυχὴν ἐκπίνειν. pro *animam*, id eſt, *ſangvinem exorbere.* qomodo Ariſtophanes in Nebulis de cimicibus, qos Corinthios, dum κόρεις vellet, per jocum nuncupat;

Δάκνυσί μ' ἐξέροντες οἱ Κορίνθιοι,
Καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνυσι.
Me cives Cimicenſes prorepentes infeſtant admodum,
Et vitam è membris exugunt.

Hinc avtem delirium Stoicum de animæ natura refutantem Plutarchum de *commun. notion. c. 41.* vide ad *l. 3. §. 16.* Qod avtem dicit καὶ πάλιν ῥοφέμενον, id in *anigmate 72.* de utre ſic extulit Sympoſius.

Non ego continuò morior, dum ſpiritus exit:
Nam redit aſſiduè; qamvis & ſæpe recedat.

Ὧδε ἀπονοήθητι] Forſan ἐπινοήθητι, *animadverte, conſidera.* Niſi ſi ἀπονοεῖσθαι hoc ſignificatu reperiatur alicubi. nam contrarium prorſus paſſim obtinet.

Γέρων εἶ] Seneca *Ep. 76. Perge Lucili, & propera, nè tibi accidat, qod mihi, ut ſenex diſcas: imò ideò magis propera, qoniam id nunc aggreſſus es, qod perdiſcere vix ſenex poſſis.* Et *Ep. 19. Si potes, ſubduc te iſtis cogitationibus: ſin minus, eripe. Satis multum temporis ſparſimus; incipiamus in ſenectute vaſa colligere. in freto viximus; moriamur in portu.* Et *Ep. 68. Utinam qidem hoc propoſitum ſeqi olim fuiſſet animus tibi: utinam de vita non in conſpectu mortis ageremus. Sed nunc qoqe non moremur. qod facere ſolent, qi ſerius exeunt & velunt tempus celeritate reparare, calcar addamus. Et qando, inqis, tibi proderit illud, qod in exitu diſcis, avt in qam rem? in hanc, ut exeam melior.* Præclarè Epicurus ipſe *Epiſt. ad Menoecum.* Μήτε νέος τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων, κοπιάτω φιλοσοφῶν. ὥστε γὰρ ἄωρός ἐστιν, ὅστε πάρωρος, πρὸς τὸ καλὰ ψυχὴ ὑγιαῖνον. Ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τῷ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν, ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὁμοίός ἐστι τῷ λέγοντι, πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὥραν, ἢ μηκέτι εἶναι. [τὴν ὥραν Clemens] ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ [νεωτέρῳ Clemens] καὶ γέροντι. τῷ μὲν γηράσκειν νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν [χαρὰν f.] τῶν γεγονότων. τῷ δὲ, ὕπως νέῳ ἅμα καὶ παλαιὸς ᾖ, διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. *Neqe juvenis qiſpiam dum eſt, philoſophari negligat, neqe ſenex cum ſit, philoſophando fatigetur. Neqe enim qiſqam avt ætatem non attigit, avt ætatem exceſſit, ut ad animi ſanitatem contendat. Qi avtem dicit, avt nondum philoſophandi tempus eſſe, avt tempus præteriiſſe, ei ſimilis eſt qi dicit, ad beatam vitam avt non adeſſe tempus, avt non amplius eſſe. Philoſophandum igitur & ſeni & juveni illi qidem, ut ſeneſcens in virtutibus vigeat præteritorum gratiâ: huic ut juvenis unà & vetulus ſit, eò qòd futurorum careat metu.* Refert Laërtius *vit. l. 10. c. 122.* & Clemens *Strom. l. 4.* Vide ad §. 4.

Μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς δουλεῦσαι] *Mentem*, inqit, *ne patiaris ſervire*: vel *corpori* nimirum, vel *cupiditatibus.* Ἡ γὰρ νοερὰ ἰδέα περωτισεύειν καὶ μὴ παραπρατεῖσθαι, μήτε αἰσθητικῆς, μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. *Vis enim intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ſe in ordinem redigi patitur, neqe à ſenſus, neqe ab affectus motibus.* Noſter *l. 7. §. 55.* Hoc eſt avtem δουλεῦσαι. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, *ſiqidem à qo qis ſuperatus eſt, huic etiam in ſervitutem eſt addictus.* Petr. *Ep. 2. c. 2. v. 19.* Itaqe noſter *infrà §. 16.* Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, ὅταν ἡσθῇ ἡδοναῖς ἢ πόνῳ. *Contumeliâ ſe afficit anima humana, cùm voluptati vel dolori ſuccumbit.* Τὸ γὰρ ἡττώμενον ἐοίκε καὶ ὑποκαταπλαττομένῳ τῷ ἧττον θνητῷ μέρει τῇ ἀτιμοτέρᾳ καὶ θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς. *Ut pars tui divinior devicta ſuccumbat viliori, corpori nempe mortali ejuſqe craſſis voluptatibus.* Idem *l. 11. §. 19. Extrema* avtem *eſt ſervitus, cùm anima vitiis dedita rationis propriæ poſſeſſione ceciderint.* Boeth. Conſol. Et, ἀνδραποδωδέσταλοι, οἱ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοντες. *Valdè ſervili ingenio ſunt prædi, qi voluptatibus ſerviunt.* Itaqe Joannes Chryſoſtomus *Tom. 8. Orat. 13.* Εἴ τις κρατεῖ μὲν ἀνθρώπων, δουλεύει δὲ πάθεσιν, ἐγὼ γ' ἂν πάντων ἀνθρώπων δουλικώτερον εἴποιμι. *Si qis vincit homines, ſervit verò affectibus, illum ego præ omnibus hominibus maximè ſervilem dicerem.* Et Clemens Alexandrinus Strom. l. 2. Τὸ ὑποπεσεῖν καὶ παραχωρῆσαι τοῖς πάθεσιν, ἰσχάτη δουλεία. *Se ſubmittere & cedere affectibus, extrema eſt ſervitus.* Κακίσῃ γὰρ παρὰ κακίστοις δεσπόταις δουλεία. *Peſſima enim eſt apud peſſimos dominos ſervitus.* Socrates apud Xenoph. *Memorial. l. 4.* Hoc voluit Seneca ubi dixit, *ſibi ſervire, graviſſima ſervitus eſt. Præm. l. 3. qæſt. nat.* Qi & idem *Epiſt. 65. Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod eſt illi materia, id nobis corpus eſt. Serviant ergò deteriora melioribus.* Plato Phædone *p. 60. C. D.* Ἐπειδὰν ἐν τῷ αὐτῷ ὦσι ψυχὴ καὶ σῶμα, τῷ δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἡ φύσις προστάττει, τῇ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι, τὸ μὲν θεῖον οἷον ἄρχειν πεφυκέναι καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαι καὶ δουλεύειν; --- --- καὶ δὴ τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ, καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ, καὶ ἀδιαλύτῳ, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ, ὁμοιότατον εἶναι ψυχήν. τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ, καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλύτῳ, καὶ μηδέποτε κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον ἂν εἶναι σῶμα. *Quamdiu in eodem ſunt anima & corpus, hoc qidem ſervire atqe ſubeſſe natura jubet, hanc vero præeſſe atqe dominari. An non purus divinum*

ſed nec motibus à communione humana alienis raptari, nec qicqam, qod fato deſtinatum tibi fuerit, vel jam aſcitum averſari, vel futurum pavere.

§. 3. Deorum opera providentiæ plena ſunt. nec qæ fortunâ fiunt, abſqe naturæ ope proveniunt, avt ſine connexu implexúqe rerum earum qæ providentiâ diſpenſantur. indè profluunt omnia. accedit & neceſſitas qædam, & totius mundi, cu-

καθ' ὁρμὴν [a] ἀκοινώνητον [b] νευροσπαστηθῆναι. μηκέτι [c] τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὰ δυσχερᾶναι, ἢ μέλλον [d] ὑποδύεσθαι.

§. 3. [e] Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεστά. καὶ τῆς τύχης ὁμοῦ ἄνευ φύσεως, ἢ [f] συγκλώσεως, καὶ ἀπιπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικουμένων. [g] πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. προσέστι δὲ [h] τὸ ἀναγκαῖον, καὶ [i] τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον,

a L. 3. §. 5. l. 7. §. 72. l. 9. §. 9. 23.
b L. 3. §. 5. 16. l. 6. §. 16. l. 7. §. 3. 29.
c Inf. §. 5. l. 3. §. 4. 16.
d ὑποδέσασθαι f.
e L. 4. §. 27. l. 6. §. 10. 38. l. 7. §. 9.
f L. 3. c. 16.
g Inf. §. 17. l. 4. §. 26. l. 6. §. 36. l. 8. §. 23. l. 9. §. 39.
h L. 4. §. 9. l. 10. §. 28.
i Inf. §. 12. l. 5. §. 8. l. 8. §. 50. l. 12. §. 23.

ANNOTATIONES.

divinum quidem tale eſſe naturâ, ut præſit & ducat: mortale verò, ut ſubjiciatur ac ſerviat? — — Et ipſi divino, immortali, intelligibili, uniformi, indiſſolubili, ſemper eodem modo, & ſecundum eadem ſeipſum habenti animam eſſe ſimillimam: humano verò, mortali, nec intelligibili, multiformi, diſſolubili, nunqam eodem modo ſibimet ſe habenti ſimillimum eſſe corpus. Viſe noſtrum ulterius *l.* 3. §. 3. & ad *l.* 8. §. 3.

Καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον] *L.* 6. §. 16. καθ' ὁρμὴν ſimpliciter. & *l.* 3. *c.* 16. ὁρμητικῶς. Ὁρμὴν ἀκοινώνητον, *vim non communem*, vertit Iſaacus Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 5. *v.* 128. eámqe intelligit, qæ, ut Perſius,

— extrinſecus intrat
Et nervos agitat.

Xylander *alieno impetu raptari.* atqe eſt illud reverâ, τὸ νευροσπαστεῖσθαι. de qo mox dicetur. Verùm ὁρμὴ ἀκοινώνητος videtur potiùs *motus*, ſive *impetus*, avt *impulſus* ejuſmodi denotare, *qi à naturæ communis generiſve humani communione ac commoditate alieni ſint.* qod & Mericus Caſavbonus advertiſſe videtur, qi *affectus motúſqe nevtiqam ſociabiles* vertit. Inculcat enim Marcus paſſim, eſſe hominem ζῶον κοινωνικόν, *animal ſociale. l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 16. 30. & *l.* 9. §. 9. actiones ejuſdem motúſqe exigit, ut ſint ὁρμαὶ καὶ πράξεις κοινωνικαὶ, *conatus & actiones ſocietatis jus ſpectantes. l.* 9. §. 23. & *l.* 11. §. 37. damnat ubiqe τὸ ἀκοινώνητον. *ſocietatis communis qod eſt immemor. l.* 3. §. 5. *l.* 7. §. 72. *l.* 9. §. 9. 23. & *l.* 11. §. 8. deniqe *l.* 7. §. 55. Πρακτέον, inqit, ἑκάστῳ τὸ ἐξῆς τῇ καταστάσει. κατασκεύασαι δὲ τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν προηγούμενον ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων καταστάσει, τὸ κοινωνικόν ἐστι. *Illud unicuiqe eſt agendum, qod eſt conditioni ipſius conſentaneum. Porro condita ſunt reliqa qidem rationalium gratiâ. Itáqe in hominis natura primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere.* vide *ſuprà ad* §. 1.

Νευροσπαστηθῆναι] *Nevroſpaſtorum more impelli*, & in diverſa motu alieno moveri. Vocabulum à noſtro ſæpe uſurpatum; utì ex locis collatis patere poterit; tractum à *ſigillaribus* ſive *nevroſpaſtis*, qæ cùm per ſe ἀκίνητα exiſterent, verticillis qibuſdam nervíſqe movebantur. horum meminit & noſter *l.* 7. §. 3. dum res ludicras contemptúqe digniſſimas recenſet; ad qem locum de eis uberiùs & opportunius dicetur. De uſu vocabuli ad rem Ethicam tralati videatur Caſavbonus *ad Perſii* illud *Sat.* 5. *v.* 128.

Te nihil impellit, nec qicqam extrinſecus intrat,
Qod nervos agitet? —

qod ex Horatio expreſſum monet, qi *Serm. lib.* 2. *Sat.* 7,

Tu mihi qi imperitas, aliis ſervis miſer, atqe
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.

vel ex Platone potiùs ab utroqe deſumptum; cujus hæc verba, *legum, l.* 1. *pag.* 782. *B.* Τὰ παθήματα ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ μήρινθοί τινες ἐνοῦσαι, σπῶσί τε ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλαις ἀντέλκουσιν, ἐναντίαι, ὖσαι, ἐπ' ἐναντίας πράξεις. *His affectus in nobis, qaſi nervi avt funes ingeniti trahunt nos invicem retrahúntqe ad contrarias actiones.* Hinc & Tertulliano *adverſus Valentin. c.* 18. *ductus ſigillarius. A qa*, inqit, *occultò nihil ſentiens ejus, & velut ſigillario extrinſecus ductu, in omnem operationem movebatur.* Et *motus ſigillarius* eidem, *de anima, c.* 6. *velut ſigillario motu, ſuperficiem intus agitante.* Gellius, in Favorini *adversus Genethliacos* diſſertatione, *l.* 14. *c.* 1. comprehensâ; *Ut planè homines, non, qod dicitur, λογικὰ ζῶα. ſed ludicra & ridenda qadam νευρόσπαστα eſſe videantur, ſi nihil ſuâ ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt; ſed ducentibus ſtellis & avrigantibus.* vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco dixit Marcus, καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπαστεῖσθαι, ipſe optimè explicat *l.* 3. §. 5. ubi vetat, ἐνεργεῖν μήτε ἀκοινώνητον, μήτε ἀνθελκόμενον. *Qicqam agere neqe ſocietatis communis immemorem, neqe affectibus abreptum.* hoc eſt enim τὸ νευροσπαστεῖσθαι, qod ἀνθέλκεσθαι ὡσανεὶ νεύρου τινός, ut Plato. Dio Pruſæus *Orat.* 30. μύρια πάθη ἔχειν ἐν ἑαυτῇ, καὶ δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὑπὸ τούτων ἀεὶ καταπείνεσθαι καὶ τρεπόλλεσθαι. *Sexcentas in ſe habere affectiones, atqe dies nocteſqe ſemper ab his diſtendi & rotari.*

Μηκέτι τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὰ δυσχερᾶναι] hoc eſt, qod Rufus ſuprà apud Epictetum, ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ & *l.* 3. §. 4. ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀποτιμᾶσθαι. *Ex animo prorſus amplexari qacunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* qod avtem hic μὴ δυσχεραίνειν, idem *infrà* §. 5. μὴ δυσαρεστεῖν, dixit.

Ἢ μέλλον ὑποδύεσθαι] *vel impendens ſubterfuge.* Xylander qem & Mericus ſeqitur. at ὑποδύεσθαι, eſt *ſubire*; qod eſt *ſubterfugiendi* verbo prorsùs adverſum. forſan ergò ὑπεκδύεσθαι legerant; qod eſt *clam elabi.* verùm non eſt iſtud in cujuſqam poteſtate ſitum, ut effugiat τὸ εἱμαρμένον. ſed nec τὸ μέλλον ὑπεκδύεσθαι commodè ſatis diceretur. malim ergò, ὑποδέσασθαι, *nec futura pavere*; ὑποδὴς enim ὑπόφοβος. Ὑποδὴς, *ſubtimidus, nonnihil timens.* Svidas.

§. 3. Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεστά] Ἄβουλον γὰρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. *Etenim conſilii expertem Deum, nec cogitare facile fuerit.* Infrà *l.* 6. §. 44. qalem tamen fingebant ſibi Epicurei.

Τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως] *non ſine natura avt conſilio*, etiam *fortuita* qæqe. itaqe Ariſtoteles Phyſic. *l.* 2. *c.* 6. Ἔστι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἴτια, ὧν ἂν ἡ νοῦς γένηται αἴτιος, ἢ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἴτιόν τι γένηται τούτων αὐτῶν. *Caſus atqe fortuna cauſſa ſunt eorum, qorum avt intellectus cauſſa ſit, avt natura, cum ſecundum accidens cauſſa aliqa ſit horum ipſorum.* Et *c.* 5. Ὅσα τε ἀπὸ διανοίας, καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως πραχθείη, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γίνηται, ἀπὸ τύχης φαμὲν εἶναι. *Qacunqe ab intellectu utiqe aguntur, & qacunqe à natura, cum ſecundum accidens fiunt, à fortuna dicimus eſſe.* Ità τὸ ὑποκείμενον, ſive ſubjectum caſus fortuiti cujuſvis eſt, vel à natura, vel à conſilio profectus actus aliqis. Cavſſam verò rerum omnium primam ſummámqe ſi ſpectemus; illius providentiâ diriguntur ac gubernantur, etiam qæ maximè fortuita videntur. qod de ſorte ipſa, qâ nihil incertius, rex ſapientiſſimus pronunciat, *Prov. c.* 16. *v.* 33. Deum ergò, ac diſpoſitionem divinam ſi ſpectemus, qod Seneca *de provid. c.* 5. *veniunt cuncta, non incidunt.* qod & idem Marcus mox.

Συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς] Vide ad *l.* 3. §. 11. σύγκλωστοι, & §. 16. συγκλωθόμενα.

Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ] Ità de prima principéqe mente *l.* 6. §. 36. πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Proveniunt indidem universa.* de providentia divina *l.* 8. §. 27. ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα. *A qa proveniunt omnibus omnia.* Vide & *l.* 9. §. 35. de fato Libanius *Orat.* 31. *pag.* 644. *B.* μείζω τε καὶ ἐλάττω, πάντα ἐκεῖθεν. *Majora & minora, inde omnia manant.* Apoſtolus pariter de Deo, *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum, & in ipſum ſunt omnia.* Et *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. *Hæc avtem omnia ſunt ex Deo.* Lavdat itaqe cum primis Chryſippus Homericum illud, *Il. ó. v.* 109. de Jove enunciatum;

Τῷ ἔχεθ' ὅτλικον ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάστῳ,
Ἢ ἀγαθόν —
Pendet ab hoc, qodcunqe malúmve bonúmve qibúſqe
Immiſſum fuerit. —

Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 47. qanqam ἢ ἀγαθὸν illud apud Homerum non habetur, ſed videtur eſſe Chryſippi; cui non infreqens illud, Homericis à ſe lavdatis de ſuo aliqid liberaliùs adjicere.

Πρόσεισι δὲ καὶ ἀναγκαῖον] *Neceſſarium*, & qoad nos: qia *hanc rerum conditionem mutare non poſſumus*, ut Seneca *Epiſt.* 107. & qoad Naturam ipſam qoqe, ſi Stoicis credimus, *qa aliter non poteſt*, ut noſter hic *l.* 4. §. 9. tum qia *artifex materiam mutare non potuit, ut* Seneca *de provident. c.* 5. tum qia *nec aliter univerſi commodo conſuli potuit*, ut Chryſippus *de natur. l.* 2. apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 31. & *de commun. notit. c.* 13. Vide *infrà* ad §. 11.

Τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον] Qæ ſibi invicem adverſa ſunt, ad totius tamen bonum & incolumitatem conſpirant & conducunt. Τῶν ἐναντίων ἡ φύσις ὀλίσκεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμφωνον. *Contrariorum appetens eſt natura, & ex iis conſona conficit.* Ariſtotelis nomine avtor *de mundo c.* 5. qem latiùs hoc *ibidem* proſeqentem viſe ſis. Seneca *Epiſt.* 107. *Contrariis rerum æternitas conſtat.* Epictetus *diſſert.* l. 1. *c.* 12. Διέταξεν ὁ Θεὸς θέρος εἶναι καὶ χειμῶνα, καὶ φορὰν καὶ ἀφορίαν, καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πάντας τοὺς τοιούτους ἐναντιότητας ὑπὲρ συμφωνίας τῶν ὅλων. *Diſpoſuit Deus, ut æſtas eſſet & hyems, ut fertilitas & ſterilitas, ut virtus & vitium, & omnes id genus repugnantia, ut inter ſeſe univerſa conſentirent.* De malis, & malitiâ etiam ipsâ, Chryſippus *de juſtit. l.* 1. Κακίαν δὲ καθόλου ἄρας, ὥστε δύνατόν ἐστιν, ὡς ἔχει καλῶς ἀρθῆναι. *Vitia avtem in univerſum tolli neqe fas eſt, neqe expediret tolli.* & *de diis l.* 2. Ὅτι τὰ κακὰ ἀπονέμεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον. ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἔχουσάν πως πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribui mala ſecundum Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſſâ, ſive alia ad univerſum reſpiciente adminiſtratione.* Et *de natur. l.* 2. Γίνεται καὶ ἡ κακία πως κατὰ τὸν φύσεως λόγον. καὶ ἵν' ὕστερον εἴπω, οὐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. *Vitioſitas fit qodammodo ſecundum rationem naturæ, atqe ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi.* Refert Plutarchus de Stoic. contradict. *c.* 31. 32. qi ſubjungit tamen. Δεινὸν τοῦτο, τὸ καὶ γίνεσθαι τὴν κακίαν καὶ κολάζεσθαι κατὰ τὸν τοῦ Διὸς λόγον. *Indigna res eſt, & fieri & puniri peccata ſecundum Jovis*

a Inf. §.4. Φέρει, a ὅ μέρος εἶ. b παντὶ ᾗ φύσεως μέρει ἀ-
14.l.9.§.39. γαθὸν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις, καὶ ὃ σκείνης ἐστὶ
l.10.§.6. b L.6.§.44. σωστικόν. c σώζεσι ᾗ κόσμον, ὥσπερ αἱ τῶ στοι-
l.10.§.20.l. χεῖον, ὕτως καὶ αἱ τῶ συγκριμάτων μεταβολαί. d
12.§.23. c L.4.§.46. παῦτά σοι δρκείτω, ἀεὶ δόγματα ἔστω. e τῆ ᾗ τῆ βι-
l.6.§.15.l.7. βλίων δίψαν ῥίψον, ἵνα f μὴ γογγύζων ἀποθάνῃς,
§.18.25. d L.3.§.13. ἀλλὰ g ἵλεως ἀληθῶς, καὶ ἀπὸ καρδίας h εὐ-
e Sup. §.2. χάρισ τοῖς θεοῖς.
f L.3.§.1.
& l.8.§.18.
l.9.§.37.
g Inf. §.17.
L.5.§.33.l.
8.§.45.l.9. §.3.l.12.§. 36.
h L.4.48.

jus tu pars es, utilitas. illud est avtem parti unicuique bonum, qod universi fert natura, qódque eandem conservandam conducit. porrò conservant mundum hunc, sicut elementorum, ità & concretorum ex his mutationes. Ista tibi sufficiant: decretorum vice jugiter sint. librorum verò sitim pelle; ut nè murmurans moriaris, sed verè propitius, Deóque ex animo gratus.

§.4.

ANNOTATIONES.

vis rationem. Non abhorrent tamen etiam nostri. Augustinus apud Prosperum *sent.* 140. ex *Civit. Dei l.* 11. *c.* 18. unde & Prosper corrigendus. *Nullum Deus vel angelorum vel hominum crearet, quem malum futurum esse præsciret, nisi pariter nósset, quibus eos bonorum usibus commendaret, atque ità ordinem seculorum tanqam pulcerrimum carmen, etiam ex quibusdam quasi antithetis honestaret.* Videri possunt, quæ de eodem argumento habet idem *ibid. c.* 22. Idem *de Genes. ad lit. l.* 11. *c.* 9. à Petro Longobardo *sent. l.* 2. *dist.* 21. §. 1. lavdatus. *Cur eos creavit, quos tales futuros esse præsciebat? qia sicut prævidit, qid mali essent facturi, sic etiam prævidit, de malis factis eorum, qid boni esset ipse facturus.* Et in *Enchir. c.* 96. *Qamvis ea qa mala sunt, in qantum mala sunt, non sint bona: tamen ut non solùm bona, sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo esse sineretur ab omnipotente bono: cui proculdubio qàm facile est qod vult facere, tam facile est qod non vult esse non sinere.* Videatur Magister *Sent. l.* 1. *dist.* 46. §. 4. — 10. Augustinus idem denique *adv. Jul. l.* 5. *c.* 3. *Non enim qenqam malorum Deus temerè ac fortuitò creat, avt qid de illis boni operetur ignorat, cùm & hoc ipsum bonum operetur, qòd in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem seculi præsentis exornat.* Vide *ad l.* 5. §. 8.

Οὐ μέρος εἶ] Ità passim noster. Vide *infrà ad* §. 9. & *ad l.* 7. §. 13.

Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθόν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Σώζουσι δὲ κόσμου αἱ μεταβολαί] Elegantissimè Avtor *de mund. c.* 5. Τῶν ἐπὶ μέρους, τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀναιρεῖται, τὰ δὲ φθείρεται. καὶ αἱ μὲν γενέσεις ἐπαναπίλλουσι τὰς φθοράς· αἱ δὲ φθοραὶ καθίζουσι τὰς γενέσεις, μία δὲ ἐκ πάντων πεζαινομένων σωτηρία διατελεῖ, ἀντιπεριξαμένων ἀλλήλοις, καὶ τότε μὲν κρατούντων, τότε δὲ κρατουμένων, φυλάττει τὸ σύμπαν ἄφθαρτον δι' αἰῶνος. *Singularum rerum alia oriuntur, alia vegetantur, & alia occidunt: cum interim ortus compescant grassantes interitus, rursúsque interitus rerum levent ortus exuberantes. Unica vero ex omnibus conflata incolumitas permanet ipsa in avum: cum inter se rebus ex adversò obsistentibus, & cedentibus vicissim atqe prævalentibus universitas conservetur in sempiternum, noxam nullam contrahens.* Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθοράς, καθ' ἃ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου. μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου. τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. *Qa enim nos mala, qa corruptiones dicimus, qa lugemus, ea consummationem totius vocat. Qia totum respicit, cujus causâ necesse est corrumpi partes.* qem & vide ulteriùs *ad l.* 4. §. 46. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Diversa in unum; ex demutatione diversa sunt. Denique diversitatis discordiam vices fœderant. ità mutando erit mundus omnis, qi & diversitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Idem *Apologet. c.* 48. *Lux qotidie intersecta resplendet, & tenebræ pari vice decedendo succedunt. Sidera defuncta revivíscunt. Tempora ubi finiuntur, incipiunt. Fructus consumuntur, & redeunt. Certè semina, non nisi corrupta & dissoluta, fœcundiùs súrgunt. omnia pereundo servantur: omnia de interitu reformantur.* Et *de resurr. c.* 12. *Reverâ fœnore interitu, injuriâ usurâ, damno lucro, universa conditio recidiva est. Qodcunque conveneris, fuit: qodcunqe amiseris, nihil non iterum est. Omnia in statum recidunt, cùm abscesserint: omnia incipiunt, cùm desierint. ideò finiuntur, ut fiant. nihil deperit, nisi in salutem.* Vide nostrum, *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 12. §. 23.

Τὴν δὲ τῶν βιβλίων δίψαν ῥίψον] Ità *suprà* §. 2. Ἄφες τὰ βιβλία. *Mitte libros.* Isidorus Sophista Damascio referente, apud Photium *codic.* 242. Βιβλίων τὸν ὁμαδὸν παρητεῖτο, πολυδοξίας μᾶλλον ἄξιον ὄντα, ἢ πολυνοίας. *Librorum copiam repudiabat, tanqam opinionis magis qàm mentis augenda instrumentum.* Seneca *de tranq. c.* 9. *Qò mihi innumerabiles libros & bibliothecas, qarum dominus, vix totâ vitâ suâ indices perlegit? onerat discentem turba, non instruit: multóqe satius est pavcis te avtoribus tradere, qam errare per multos.* Idem *ad Lucil. Epist.* 45. *Librorum istic inopiam esse qereris. non refert qàm multos, sed qàm bonos habeas. qi qo destinavit pervenire cupit, non per multa vagetur. non ire istud, sed errare est.* & *Ep.* 81. *At enim delectat artium notitia multarum. Tantum itaqe ex illis retineamus, qantum est necessarium. an tu existimas reprehendendum, qi supervacua usu sibi comparat, & pretiosarum rerum pompam in domo explicat; non putas eum, qi occupatur in supervacua literarum supellectile? Plus scire velle qàm sit satis, intemperantiæ genus est.* & *Ep.* 2. *Illud vide, nè ista lectio multorum avtorum, & omnis generis voluminum, habeat aliqid vagum & instabile. certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliqid trahere, qod in animo fideliter sedeat. nusqam est qi ubiqe est. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. idem accidat necesse est eis, qi nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & properantes transmittunt. non prodest cibus, nec corpori accedit, qi statim sumptus emittitur. nihil aqè sanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convalescit planta, qa sæpe transfertur. nihil tam utile est, qod in transitu prosit. distrahit animum librorum multitudo: itaqe cùm legere non possis qantum habueris, sat est habere qantum legas, sed modò, inqis, hunc librum evolvere volo, modò illum. Fastidientis est stomachi, multa degustare: qa ubi varia sunt & diversa, inqinant, non alunt. probatos itaqe semper lege: & si qando ad alios divertere libuerit, ad priores redi.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 26. Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίνειν, συνλάξεις ἀγοράζοντες, ἐπιβάλλουσι ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπλοῦσιν. *Nunc nonnulli deglutire buccellam non possint, volumina emunt, eáqe devorare conantur: unde fit, ut avt revomant, avt cruditate laborent.* Et Polybius *hist. l.* 3. *c.* 57. Ἀγνοοῦσι παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς λιχνοῖς τῶν δυσπιήτων. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πάντων ἀπογευόμενοι τῶν παρακειμένων, ὅτι καλὰ τὸ παρὸν ὀδυνὸς ἀληθινῶς ἀπολαύουσι τῶν βρωμάτων, ὑπ' εἰς τὸ μέλλον ὀφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν καὶ τροφὴν κομίζονται, πᾶν δὲ τοὐναντίον. οὕτε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, ὅτε τῆς παραυτίκα διαγωγῆς ἀληθινῶς, ὅτε τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφελείας τοιγάρτοιγε. *Non animadvertunt isti, idem sibi usu venire, ac catillonibus convivis, qi singula fercula degustando, neqe in præsentia ullam veram voluptatem è cibis capiunt: neqe in posterum utile ex eorum digestione alimentum ferunt: sed omnia potius contraria experiuntur. Simillimè & illi, qi parem animum ad librorum lectionem afferunt, neqe in præsentia verè se oblectandi, neqe in posterum proficiendi rectam ineunt viam.*

Ἵλεως ἀληθῶς] Ità *l.* 4. §. 48. ἵλεων καταλύσαι, *propitium decedere.* & *l.* 5. §. 33. Τί δ' περιμένεις ἵλεως, *qin ergo expectas placidus.* & *l.* 8. §. 47. ἄπιθι εὐμενὴς καὶ ἵλεως. *discede aqo animo & propitius.* & *l.* 12. §. 36. ἵλεως ἄπιθι. *discede ergo propitius.* De Socrate Plato in *Phædon. pag.* 186. *E.* & ex Platone Plutarchus *de malit. infelic. pag.* 499. *B.* καὶ ὡς λαβὼν, (cicutæ poculum, qo interiit, vult) καὶ μάλα ἵλεως, *isqe accepit hilariter admodum.* — μάλα εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἐξέπιε. *facilè admodum alacritérqe ebibit.* De Cephisodoro à vulnere moribundo, Plutarchus idem *de Socrat. genio, pag.* 597. *F.* Τῷ Πελοπίδᾳ τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε, καὶ τὰς ἄλλας ἀσπαράμενος ἅμα, ἵλεως ἐξέπνευσε. *Pelopida dextram injecit, reliqísqe consalutatis placidè simul exspiravit.* Apulejus *de Philosoph. Jam ille diem mortis suæ propitius, nec invitus expectat.* Seneca *Epist.* 30. *Magna res est hac & diu discenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, aqo animo abire.* & *Ep.* 61. *Benè mori est libenter mori.* Vide *l.* 3. §. 5. ἕυλυτος. *promptus discedere.*

Εὐχάρις τοῖς θεοῖς] qod eleganti similitudine expressit *l.* 4. §. 48. Ὥσπερ ἐλαία πέπειρος γενομένη, ἔπεσεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ. *Perinde ac oliva maturitatem adepta cecidérit, naturam qa protulit collavdans, arboríqe è qa prodiit, gratias agens.* Præclarissimè in hanc sententiam Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 541. *A.* Ἀπολιπὼν δὲ τὴν ἔμπνοιαν καὶ τὴν κῆρσιν, καθάπερ καὶ τὴν χρῆσιν, ἀπροσπαθῶς. προθύμως τῷ ἀπάγοντι τὸ βίω συνεπόμενος. ἠδαμῶς ὀπίσω κατ' ἐδιμίαν ἀφορμὴν ἐπιστροφόμενος. εὐχαριστήσας μὲν ἐπὶ τῇ παροικίᾳ, εὐλογῶν δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ. *Habitationem avtem & possessionem, sicus etiam usum, relinqens, nullâ motus perturbatione: prompto & alacri animo eum sequens, qi è vita abducit: nullâ occasione se unqam convertens, de incolatu qidem agens gratias, benedicens avtem propter exitum.* Sed & Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 18. Τί δ' ὁ νόμος ὁ θεῖος; τὰ ἴδια τηρεῖν, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιποθεῖσθαι. ἀλλὰ διδομένοις μὲν χρῆσθαι, μὴ διδόμενα δὲ μὴ ποθεῖν. ἀφαιρουμένου δέ τινος, ἀποδιδόναι εὐόλως, καὶ αὐτόθεν χάριν εἰδόλα, ὃ ἐχρήσω λόγου. *Qid avtem lex divinitus præscripta jubet? sua tueri, & aliena sibi non vindicare; sed iis & cum dantur uti, & cum non dantur, ea non desiderare; & cum qis eripit, restituere expedire, & statim habere gratiam pro eo tempore qo utenda dedit.* & *l.* 3. *c.* 26. Οὐχὶ ἐκεῖνός σε εἰσήγαγεν, ὡς συμπολιτεύσοντα ἐμοὶ καὶ συντορνάζοντα πρὸς ὀλίγον; ἃ

§. 4. Memento, quamdiu ista distuleris, & quoties opportunitates à Diis tibi oblatas neglexeris. tandem advertas oportet, cujusnam mundi pars sis, & cujusnam mundi rectoris propago. sed & præ-

§. 4. [a] Μέμνησο. ὁπόσα τοιαῦτα ἀναβάλλῃ, καὶ ὁποσάκις παρῆσαι λαβὼν οὐδὲ τὸ θεῶν [b] αὐτοῖς δεῖ ἤδη ποτὲ αἰσθέσθαι, τίνος [c] κόσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος [d] διοικοῦντος τὸν κόσμον

[a] L. 3. §. 14. [b] τοῖς Lug. An. [c] Sup. §. 3. l. 4. §. 14. l. 8. § 7. [d] L. 6. §. 1. 5.

ANNOTATIONES.

βίλησι ὦν, ἵνα δίδοταί σοι, θεασάμενος τὴν πομπὴν καὶ τὴν A πανήγυριν, εἶτα ὅλως σ' ἐξάγῃ, πορεύεσθαι προσκυνήσας, καὶ ἐυχαριστήσας ὑπὲρ ὧν ἤκουσας καὶ εἶδες; *Nonne ille te introduxit ut civem suum, & ad exiguum tempus celebritati interfuturum? Non vis igitur, dum tibi datum est conspecta pompa & celebritate, cum te eduxerit, abire adorato illo, & gratiis actis de iis qæ audivisti & vidisti?* Vide & qæ Epictetus idem *l.* 3. *c.* 5. *ad l.* 6. §. 30. repræsentanda.

§. 4. *Μέμνησο ἐκ πόσα τοιαῦτα ἀναβάλλῃ*] *distuleris ista.* Xylander rectè. Sincerum enim vas incrustant, Lugdunensis editor, dum *ἀναβάλλῃ* exhibet; annotator, dum *ἀναβάλλεις* substituit. Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29. Τὸ ἀεὶ μέλλειν ἀτελείας ποιεῖ τὰς πράξεις. *Cunctatio jugis actiones imperfectas facit.* B

Αεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄῃσι πελαίει.
Dilator nunqam non conflictabere damnis.

Hesiodus *oper. l.* 1. & ex Hesiodo Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Epicurus apud Stobæum *ibidem tit.* 16. Γεγόναμεν ἅπαξ, δὶς οὐκ ἔστι γενέσθαι. δεῖ δὲ τὸν αἰῶνα μηκέτ' εἶναι. σὺ δὲ τῆς ἄυριον οὐκ ὢν κύριος, ἀναβάλλῃ τὸν καιρόν. ὁ δὲ πάντων βίος μελλησμῷ παραπόλλυται. *Semel nati sumus: bis nasci non licet. sed finire ævum necesse est. Tu verò cùm nec crastini sis dominus, tempus (qod datur) tempestivum differs, ità cunctorum vita cunctatione disperditur.* Dum ut Manilius *l.* 4. C

Victuros agimus semper, nec vivimus unqam.

scitéqe ac festivè Flaccus *Epist.* 2.

— *qi rectè vivendi prorogat horam,*
Rusticus expectans dum defluat amnis. at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.

Seneca *Epist.* 45. *Multos ipsa transiit vita, dum vitæ instrumenta conqirunt. nullius non vita spectat in crastinum. qid in hoc sit mali qæris? infinitum. non enim vivunt, sed victuri sunt. omnia differunt. etiamsi attenderemus, tamen nos vita præcurreret: nunc verò cunctantes, qasi aliena transcurrit; & ultimo die finitur, omni perit.* Idem *de vit. brev c.* 9. *Maxima jactura vitæ, dilatio est. illa primum qemqe extrahit diem: illa eripit præsentia, dum ulteriora promittit. maximum vivendi impedimentum est expectatio, qæ pendet ex crastino, perdis hodiernum. qod in manu fortunæ positum est, disponis: qod in tua, dimittis. qò spectas? qò te extendis? omnia qæ venitura sunt, in incerto jacent, protinus vive.* Spectant horsum Martialis illa toties repetita, qibus ille tamen ad vitam ἀπολαυστικὴν suos neqiter instigat, monita; *l.* 1. *Ep.* 16.

Non est, crede mihi, sapientis dicere, vivam:
Sera nimis vita est crastina: vive hodie.

Et *l.* 5. *Ep.* 60.

Cras te victurum, cras dicis, Postume, semper.
Dic mihi, cras illud, Postume, qando venit?
Cras vives: hodie jam vivere, Postume, serum est.
Ille sapit, qisqis, Postume, vixit heri.

Et,

Qisqam vivere, cùm sciat, moratur?

ibidem Ep. 21. &,

— *properat vivere nemo satis.*

l. 2. *Ep.* 90. & *l.* 8. *Ep.* 44.

Titulle, moneo, vive semper: hoc serum est.
Sub pædagogo cæperis licèt, serum est.
At tu, miser Titulle, nec senex vivis.

Vide ad §. 2. *γέρων εἶ.* Nigrinus pariter, referente Luciano, Παρήνει τοῖς συνοῦσι, μὴ ἀναβάλλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, ὅτιε τὰς πολλὰς ποιεῖν, προθεσμίας ὁριζομένους ἑορτὰς, ἢ πανηγύρεις, ὡς ἀπ' ἐκείνων ἀρξομένους τοῦ μὴ ψεύσασθαι, καὶ τῶ τὰ δέοντα ποιήσειν. ἠξίει γὰρ ἀμέλλητον εἶναι τὴν πρὸς τὸ καλὸν ὁρμήν. *Præcipiebat auditoribus suis nè bonum differrent, id qod multi faciunt, præstituentes sibi diem certum aliqem, festum pura solemne conventumve celebrem, ad qem nihil amplius mentis, eáqe qæ oporteat exeqi incipiant. postulabat enim ut semotâ cunctatione omni, qod honestum esset, aggrederentur.* Sed & dilationem geminam tangens taxansqe Gregorius Nazianzenus *Orat. de Bapt.* §. 22. Τί τὸ κἀ τὸ σκίπτῃ, κἀ προφασίζῃ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις; μενοῦν τὰ φῶτα. τὸ πάσχα μοι τιμιώτερον. τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέχομαι. *Hoc & illud cavissaris, atqe excusas excusationes in peccatis, Luminum diem exspecto: Paschatis festum pluris facio: Pentecosten exspectabo.* Basilius Cæsar *exhort. ad Bapt. p.* 476. *D.* Τί ὀκνεῖς, κἀ βουλεύῃ, κἀ διαμέλλεις; πειρασὴς διὰ βίου; καθάσκοπος μέχρι γήρως; πίεσυσι, τὸν παρόντα καιρὸν ἐξεδέχου. τῦν πάλιν, ἀναμένεις τὸν ἐπιόντα. ὅρα μὴ ἐυσεβὴς μακροθέρμας τῆς ζωῆς τὰς ὑποσχέσεις ποιούμενος. οὐκ οἶδας, τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα μὴ ὑπαγγέλλα τὰ μὴ σά. *Qid cunctaris? aut qid deliberas? qid exspectas? Per omnem vitam experimentum capis, exploras usqe ad senectutem. Anno superiore hunc diem præstolabare, nunc iterum futurum exspectas? Vide ne longiores tuæ vitæ promissiones tuæ fuisse reperiantur: nescis qid dies crastina sit advecturæ: ne tibi qæ non tua sunt, in tua putes esse potestate.* Epictetus deniqe *enchir. c.* 50. Ἂν τοίνυν ἀμελήσῃς, καὶ μαθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ ὑπερθέσεις ἐξ ὑπερθέσεων ποιῇς, καὶ προθέσεις ἐκ προθέσεων, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ἃς προσέξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν καὶ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. *Itaque si neglexeris & cessaris, ac subinde mora moram, proposito propositum adjunxeris, ac dies alios post alios constitueris; non animadvertes, nihil te profecisse, sed hominem plebejum fore tam viventem qàm morientem.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 22.

Ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν, οὐ χρᾶ αὐτοῖς] *Nihil adest*, inqit Xylander, *ad qod illud αὐτοῖς referri possit.* itaqe mutila esse suspicatur ista. Sed immeritò. Adest enim ad qod referatur, προσθεσμία collectivè sumpta. éstqe transitio à numero ad numerum havd infreqens. Sic enim Pythagoras in *aur. carm. n.* 27.

Βυλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μοχθῶ πίλησι.
Consulta ante opus, ne qid stulti committas.

Evripides *Helen. n.* 948.

— ὅστις ἐκ παῖρὸς χρηστῦ γεγὼς,
Εἰς ταυτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τὰς τρόπους.
— *qicunqe ex bono patre natus,*
Eosdem mores habet, qos parentes.

Synesius in *laud. Calvit. pag.* 85. Εἰ δὲ κἀκ παροιμίας σοφόν. πῶς δ' οὐχὶ σοφὸν, περὶ ὧν Ἀριστοτέλης φησὶ, ὅτι παλαιᾶς οὖσι φιλοσοφίας ἐγκαλλωπίσματα; &c. *Qod si sapiens dictum proverbium est. Qidni enim sapiens sit, qum de iis sentiat Aristoteles vetustioris Philosophiæ reliqias esse,* &c. Libanius *in Florent. Orat.* 14. *p.* 428. *A.* Διαφεύγει δὲ ἐνδὲ νευροῤῥάφος. ὃς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς οὐρανὸν αἴροντας, ὀμνύντας ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσιν. *Nec verò effugit nervorum sutor sartórqe: qos ego sæpe vidi scalprum in cælum tollentes, adjurare in ipso scalpro omnia sibi reposita esse.* Epiphanius *hæres.* 67. §. 4. Αἱ ἐδωδαὶ αἱ καλλίες, διδόμεναί τινι πυρίτλονι, πικραὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν φαίνονται. *Exqisitissimi cibi, si febri laboranti dederis, amari in illorum ore videbuntur.* Dio, an Xiphilinus, in *Severo pag.* 857. *E.* Δειπνεῖς ποτε κριάς, ὃς ἡ λίμνη μεγάλως ἐκτρέφει. *Qum mugilem postularet, qos maximos ille fert locus.* Marcus ipse *l.* 4. §. 50. ἢ εἴ τις τοιοῦτος, ὃς πολλοὺς ἐξήνεγκεν. *Si qis alius hujusmodi, qi postqam multos extulerant.* & *l.* 5. §. 6. ubi dixerat. ὁ δεῖ τις τρόπον τινὰ καὶ εἰδέναι ὁ ποιοῦν. *Est & qi, qid fecerit, qodammodo ne novit qidem.* — &, ἄνθρωπος δ' ἐυποιήσας. *Homo, ubi benefecerit.* Subjungit: ἐν τούτοις ὢν εἶναι δεῖ. *In horum ergò numero esse oportet.* Virgilius *Æn. l.* 8.

Fulmen erat, toto genitor qa plurima cælo
Dejicit in terras. —

Terentius Evnuch. 1. 2.

— *evnuchum dixti velle te,*
Qia sola utuntur his regina.

Et in prologo.

Si qisqam est, qi placere se studeat bonis
Qàm plurimis, & minimè multos ladere;
Iq his poeta hic nomen profitetur suum.

Cicero pro Milone: *Si tempus est ullum hominis necandi, qa multa sunt.* In sacra pagina, Rex Psaltes *Psalm.* 127. *v.* 5. de liberis agens, qos sagittis superiùs contulerat: *Beatus vir ille, qi pharetram suam istis impleverit: non confundentur, ubi cum adversariis suis in porta disceptabunt.* Et *Psalm.* 140. *v.* 9. *Nè concedas improbo desiderium ipsius; cogitationem sceleratam ejus nè provehas: alioqs efferent illi sese.* Rex Parœmiastes *c.* 24. *v.* 24. *Dicentem improbo, Justus es, execrabitur populus: — corripientibus verò illos, pulcrè erit.* Paulus deniqe *ad Timoth. Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 15. Σωθήσεται δὲ διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ. *Servabitur tamen liberos gignendo, si manserit in fide ac charitate,* &c. qod posterius membrum non ad *liberos*, uti Hieronymus voluit *ad Salvin.* & *adversus Jovin. l.* 1. *q.* 1. sed ad *mulieres* ipsas referendum esse, claret per se satis, & ab interpretibus pleriqe tum antiqioribus tum & recentioribus agnoscitur. Nihil itaqe opus, cum Annotatore Lugdunensi pro *αὐτοῖς* istîc *αὐτοῖς* reponere: *non uteris*, inqitis, *illis, qa in aliud tempus differs.* imò, *non uteris occasionibus & opportunitatibus ad ista tibi divinitùs concessis.* Vide *l.* 4. §. 29. Neqeo tamen manum de tabula, nisi & si Petri illud ex *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 1. cùm tam geminum sit Marci huic, qàm est ovum ovo, lac lacti, adjecero: ταύτην ἤδη δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν. *Secundam hanc epistolam scribo, in qibus*, vel, *qibus, mentem sinceram vobis monitione repetitâ fuscito.*

Τίνος κόσμου μέρος εἶ] Idem ferè *suprà* §. 3. & *infrà* §. 9. & *l.* 10. §. 6. Vide *ad l.* 3. §. 4. & Casavbonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

— *humanâ qa parte locatus es in re,*

Τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόῤῥοια] secundùm partem potiorem dictum hoc, mentem videlicet, qam θείαν ἀπόμοιραν, *portionem divinam*, superiùs dixerat, §. 1. Ità Sapientis Pseudo-Solomoni, sive is Philo, ut veteres qidam, sive alius qis fuerit, dicitur. *c.* 7. *v.* 15. ἀπόῤῥοια τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης.

a Sup. §. 1. σμον a ἀπόῤῥοια ὑπάρξης. καὶ ὅτι b ὁρᾷ ἐσί σοι
b Inf. §. 6. l. 4. §. 17. 28. l. 6. §. 49. c μὴ εἰς τὸ d L. 8. §. 28. e ὁ Ῥωμ. Caſ. L. 6. §. 44. f L. 1. §. 2. l. 3. §. 5. l. 4. §. 3. g L. 3. §. 12. l. 6. §. 2. l. 7. §. 17. 29.

ωρειγεγραμμένον ἔν χρόνῳ, ᾧ ἐὰν c εἰς τὸ μὴ k ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, οἰχήσεται, καὶ οἰχήσῃ, καὶ αὖθις οὐκ ἥξεται.

§. 5. Πάσης ὥρας φρόντιζε σιβαρῶς, e ὡς Ῥωμαίῳ, καὶ f ἄῤῥην, g τὸ ἐν χερσὶ μὴ τῆς

ſcriptum eſſe tibi temporis terminum: qod niſi ad animum ſerenandum accommodaveris, avolaturum eſt illud, te ſimul abrepto, nec deinceps redituru-

§. 5. Cura hæc jugiter incumbat tibi, ut qicqid in manibus eſt, ſtrenuè peragas, prout Roma-

num,

ANNOTATIONES.

propago gloriæ Dei omnipotentis. Et Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 45. *A.* Πᾶσιν γὰρ ἁπλῶς ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ τὸς λόγους ἐνδιατρίβουσιν, ἐνέσπαρται τις ἀπόῤῥοια θείᾳ. *Omnibus enim ſimpliciter hominibus, maximè autem iis, qi verſantur in doctrina & literis, inſtillatus eſt qidam divinus influxus.* Idémqe *Strom. l.* 5. *pag.* 590. *D.* ex Platonis ſententia; τὸν νοῦν ἐν τῇ ψυχῇ θείας μοίρας ἀπόῤῥοιαν ὑπάρχειν. *Mentem ſortis divinæ in animæ effluxionem eſſe.*

Ὅρος ἐσί σοι περιγεγραμμένον τῷ χρόνῳ] Ità Job. *c.* 7. *v.* 1. *Annon eſt tempus præfinitum homini?* id enim צבא deſignat, à re militari tractum vocabulum. atqe ità reddidit Junius *ibidem c.* 14. *v.* 14. Idem *c.* 14. *v.* 5. *Præciſi ſunt dies hominis: & penes Deum numerus menſium ejus: ipſe terminos vitæ illius conſtituit, qos tranſgredi neqeat.* Fuſcus apud M. Senecam *Suaſor.* 2. *Statuta naſcentibus in finem vitæ dies eſt.* L. Seneca *ad Marc. conſol. c.* 20. *Fixus eſt cuiqe terminus; manebit ubi poſitus eſt; nec illum aut diligentia aut gratia promovebit.* Idémqe *Herc. fur.*

Certo veniunt ordine Parcæ:
Nulli juſſo ceſſare licet,
Nulli ſcriptum proferre diem.

Vide *ad l.* 8. §. 20. & *l.* 12. §. 33.

Ὦ, ἐὰν εἰς τὸ μὴ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ] Legendum tranſpoſitis voculis, ᾧ ἐὰν μὴ εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, vel, ᾧ ἐὰν εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι μὴ χρήσῃ. Vulgaris ſiqidem lectio avtoris menti ex diametro eſt adverſa. Eſt avtem τὸ ἀπαιθριάζειν, αἰθρίαν ἢ οἱ εὐδίαν ἄγειν, *ſerenare*, ſive *nubibus diſcuſſis ſerenitatem inducere:* cui opponitur συνιφοῦν, qod eſt τὰ νέφη συνάγειν, *nubes cogere* & obducere, ſive obnubilare. docet id Svidas ex Ariſtophanis iſto;

— τί γάρ ὁ Ζεὺς ποιεῖ;
Ἀπαιθριάζει τὰς νεφέλας, ᾗ συνιφεῖ;
— *Jupiter qid nunc agit?*
Cæli faciem ſerenat, anne obnubilat?

ἔστι δὲ ἡ αἰθρία οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἀὴρ ἀνέφελος καὶ ἀνόμιχλος, ἀνέλκαλος ὅτα τῇ ὁμίχλῃ. *Serenitas nihil aliud eſt qam aër nubibus nebulâqe vacuus, nebula adverſaria.* Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 4. De mentis ſerenitate Marcus noſter hîc uſurpavit; eodem qo de Superis ſenſu Lucretius *l.* 2.

— *proh ſancta Deûm tranqillâ pectora pace,*
Qæ placidum degunt ævum, vitámqe ſerenam!

Et de ſole, ſed nimium qàm ſoli tribuens, Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Hic cæli triſtitiam diſcutit, atqe etiam humani nubila animi ſerenat.* id eſt, ἀπαιθριάζει. Sicut contrà *caligare* Pacuvius de triſtitia dixit, in Atalanta,

Qid iſtuc? voltum qe caligat triſtitas?

ità lege, pro eo qod apud Nonium perperam editur, *alligat triſtitas.* qo loco legendum & *Triſtitas* (non *Triſtitias*) *pro triſtitia.* & διαβολὴν Apollonius apud Philoſtratum *l.* 1. *c.* 5. de vino, διαβολὴν τὸν ἐν ψυχῇ αἰθρίαν. *Sudum ac ſerenum mentis obturbare*, ſive *turbidum ac nubilum reddere.* Et Boethius *conſolat. l.* 1. *c.* 7.

Nubila mens eſt,
Hæc ubi regnant.

Et de vultu qidam apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Ac nè oris qidem aut vultûs ſerenitatem Stoici hominis unqam ullâ poſſe ægritudine obnubilari,* Deniqe αἰθρίαν καὶ γαλήνην eodem ſenſu in eodem argumento uſurpavit Marcus, *l.* 8. §. 28. Miror avtem qid editori Lugdunenſi in mentem venerit, ut qæ Xylander rectè verterat, *Qod qidem tempus ſi non impenderis tranqillitati animi parandæ*; corrumpere voluerit ſic reddendo, *Qod qidem tempus ſi otioſus intra parietes conſumpſeris.* Verùm non uno in loco bonum ille Xylandrum noxâ iſtiuſmodi afflixit.

Οἰχήσεται καὶ οἰχήσῃ] Seneca *de vit. brev. c.* 9. *Clamat ecce maximus vates, & velut divino furore inſtinctus, ſalutare carmen canit;*

Optima qaqe dies miſeris mortalibus ævi
Prima fugit. —

qid cunctaris? inqit, qid ceſſas? niſi occupas, fugit: cùm occupaveris, tamen fugiet. itaqe cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum eſt. velut ex torrente rapido, nec ſemper caſuro, cito hauriendum eſt. & *ad Lucil. Epiſt.* 108. *Egregium illud Virgilii;*

— *fugit irreparabile tempus.*

Et,

Optima qaqe dies. — &c.
Prima fugit—

Nunqam dies dicit ire, ſed fugere: qod currendi genus concitatiſſimum eſt. qid ergò ceſſamus nos ipſi concitare, ut velocitatem rapidiſſimæ rei poſſimus æqare? Vigilandum eſt: niſi properamus, relinqimur. agit nos, agiturqe velox dies, inſci rapi-

mur. omnia in futurum diſponimus; & inter præcipitia lenti ſumus.

Καὶ αὖθις οὐκ ἥξεται] Cicero *de finib. l.* 2. *Non poteſt eſſe ſapiùs dies, qi ſemel fuit.* Lucretius *l.* 1.

— *fugit irrevocabilis ætas.*

Et Virgilius *Georg. l.* 3.

— *fugit irreparabile tempus.*

Et *Æneid. l.* 10.

— *breve & irreparabile tempus*
Omnibus eſt vita.
— ut, *Stygis irremeabilis unda.*

Eidem *l.* 6: *Ovid. art. l.* 3.

— *eunt anni more fluentis aqa.*
Nec qa præteriit, curſu revocabitur unda.
Nec qa præteriit, hora redire poteſt.

Avſon. *Epigr.* 13.

Nec revocare potes, qi periere, dies.

Avguſtinus *in Pſalm.* 38. *Momentis tranſvolantibus cuncta rapiuntur: torrens rerum fluit: nihil de præterito revocatur.* Seneca *Epiſt.* 123. *Fluunt dies: & irreparabilis vita decurrit.* Et *de vit. brev. cap.* 8. *Nemo reſtituet annos; nemo iterum te tibi reddet. ibit, qâ cæpit, ætas, nec curſum ſuum revocabit aut ſupprimet.* Avdaciùs pavlò deniqe, Phædrus *fab.* 89.

— *tempus elapſum ſemel*
Non ipſe poſſit Juppiter reprehendere.

Qod avtem ille de *tempore* in univerſum, de *occaſione*, qæ eſt, ut Cicero *de invent. l.* 5. *pars temporis habens in ſe alicujus rei ideneam faciendi aut non faciendi opportunitatem*, havd minùs aptè dici poteſt. Poſidippus *anthol. l.* 4. *c.* 14. οἷς Καιρῶ ἄγαλμα.

Qid demiſſa à fronte coma? obvius ut capiat me.
Per Jovem! at à tergo qid ſibi calvities?
Nempe ſimul pedibus qem prætercurro citatis
Nemo volens me à tergo amplius arripiet.
Ἡ δὲ κόμη τί καὶ; ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὴ Δία, ταξύπιθεν πρὸς τί φαλακρὸν πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν,
Οὐδεὶς ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.

Calliſtratus item *imagin.* 6. Ἡ κατὰ τὸ μετώπον κόμη. τὰ δὲ ὄπισθεν πλοκάμων ἐλεύθερα, ὅτι προσιόντι μὲν αὐτῷ, λαβέσθαι ῥᾴδιον. παρελθόντι δὲ, ἡ τῶν πραγμάτων ἀκμὴ συνεξέρχεται, καὶ ἐκ ἔτι ὀλίγῳ ῥηθέντα λαβεῖν τὸν καιρόν. *Crinita frons eſt. à tergo crines non habet. qia illam accedentem facilè eſt prehendere. diſcedente verò, negotiorum vis confluit, & occaſionem elapſam parvo capere non licet.* Salubriter ergò Gregorius Nazianzenus. Δεῖ μὴ προΐσθαι τὸν καιρὸν, ἢ πάλιν τυχεῖν ἀμήχανον. *Occaſionem non decet prætermittere, illam rurſus aſſeqi difficile eſt.*

§. 5. Φρόντιζε σιβαρῶς] *enixè curato.* Caſavbonus. ut cùm φρόντιζε conjungatur. at Xylander *ut fortiter peragas.* tanqam ſi ad πράττειν, qod ſequitur, referatur. & huc potiùs accedo.

Ὡς Ῥωμαίῳ καὶ ἄῤῥην] Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 1. adductis iſtis noſtri verbis, in qibus tamen ὁ Ῥωμαῖος legit, (qod γεναφικὸν an μνημονικὸν σφάλμα fuerit, incertum eſt) *Mollia*, inqit, *facta, dictaqe nec Romano nec maſculi ſpiritûs viro conveniunt.* Noſter *infrà l.* 3. §. 5. Ὅτι σοι θεὸς ἔσω προσάτης ζῴῳ ἄῤῥενι καὶ Ῥωμαίῳ. *Qi in te reſidet Deus, præſes ſit animantis maſculi & Romani*, & *l.* 4. §. 3. Ἐλεύθερον ἴσο, καὶ ὅρα τὰ πράγματα, ὡς ἀνὴρ. *Liber eſto, réſqe ipſas intuere, ut vir.* Vide & Gilbertum Cognatum *adagio.* Ἀνὴρ Ῥωμαῖος. & Gvilielmum Xylandrum *ad Plutarchi Paulum Æmylium.* Caſſiodorus *l.* 2. *Ep.* 3. *Vixit inter nos, non conſvetudine peregrinâ; ſed gravitate Romanâ.* Nec *gravitatis* tantùm, ſed *ſtrenuitatis* nomine prædicantur *Romani.* unde Cordi Cremutii illud, qi C. Caſſium *Romanorum ultimum* dixit. Tacit. *l.* 4.

Τὸ ἐν χερσί] i. e. τὸ παρὸν, *id qod in manibus*, vel *pra manibus eſt.* ut *infrà l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. Livius, *l.* 4. *Cum tantum belli in manibus eſſet.* & *l.* 26. *omittere id qod in manibus erat, bellum coegerunt.* Plinius minor *l.* . *Ep.* . *Non vacat, qia vindemia in manibus.* Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 1. *Nihil tam neceſſarium, aut magis cum cura dicendum, qàm qod in manibus eſt.* Plavtus Bacchid. 4. 3.

Reddidi patri omne aurum, mihi qod fuerat pra manu.

Atqe eſt reverâ τὸ παρὸν μόνον *in manu noſtra.* Seneca *ſuprà ad* §. 4. *de brev. vit. c.* 9. *Qod in manu fortuna poſitum eſt, diſponis; qod in tua, dimittis.* Qod avtem ἐν χερσὶ hîc Marcus, Pindarus τὸ πρὸ ποδὸς, & τὸ πὰρ ποδὸς dixit. Vide *ad l.* 4. §. 21. qod Terent. *Adelph.* 3. 3. *qod ante pedes eſt*, dixit:

Iſtuc eſt ſapere, non qod ante pedes modo eſt
Videre, ſed etiam illa, qæ futura ſunt.

Ἁπλᾶς

num, virúmqe decet, cum exqiſita, nec accerſita tamen, gravitate, humanitate, libertate, juſtitiâ: animúmqe interim ab aliis omnibus cogitationibus abducas. abduces avtem, ſi tanqam vitæ tuæ noviſſimam, actionem unamqamqe peregeris; temeritate omni liberam, & declinatione per affectus vim à rationis dictamine; ſimulatione itidem, & amore ſui, eorúmqe qæ à numine deſtinata ſunt averſatione. Vides, qàm pavca ſint, qæ ſi qis tenuerit, proſperam ac divinam propemodum vitam degere detur. ſiqidem & dii ipſi nihil amplius exigent ab eo, iſta qi obſervaverit.

§. 6. Ignominiâ, ignominiâ, inqam, te afficis, ô anima. honorem avtem tibi tuum vindicandi, havd erit ampliùs opportunitas. fugit enim unicuiqe brevis ætas.

ἀκριβῆς καὶ [a] ἁπλότητος, καὶ φιλοσοργίας, καὶ ἐλευθερίας, καὶ δικαιότητος πρόσωπον. καὶ [b] σχολὴν σαυτῷ ἀπὸ παντὸς τῶν ἄλλων φαντασιῶν περίζωσον, πορεύῃ δ', ἂν [c] ὡς ἰσχάτην τὴν βίου, ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς, [d] ἀπήλαγμένην πάσης εἰκαιότητος, καὶ ἐμπαθοῦς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ [e] αἰρέοντος λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ [f] δυσαρεστήσεως πρὸς τὰ συμμεμοιραμένα. ὁρᾷς [h] πῶς ὀλίγα ἐστὶν, ὧν κρατήσας ὁς, δύναται [i] εὐροεῖν καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι τῶν τοῦτα φυλάσσοντα.

§. 6. [k] Ὑβρίζῃ, ὕβριζε [l] αὐτλιῷ, ὦ ψυχή. τὸ ἡμῆσαι σαυτῷ [m] ἐκεῖ καιρὸν ἔχεις. [n] ἐν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ ἐστί.

a L. 1. §. 9. l. 9. §. 29.
b L. 3. §. 4.
c Sup. §. 2. Inf. §. 11. l. 3. §. 12.
d Inf. §. 13. l. 6. §. 39.
e κρείττονος Lug.
f Sup. §. 2.
g L. 3. §. 4. & l. 6. §. 39.
h L. 4. §. 3. l. 10. §. 8.
i L. 5. §. 34. l. 7. §. 67. l. 10. §. 6.
k Ὑβρίσης, vel, Ὕβρισες.
l Inf. §. 16.
m Sup. §. 4.
βεμχὺς Sal. εἰς Bot. φύγει. f

ANNOTATIONES.

Ἁπλότητος] commendat *gravitatem ſimplicem* ac *genuinam*; cui opponitur ἡ κατάπλασος βαρύτης, *fictitia gravitas*, ut Plutarchus *de audiend. pag.* 44. A. qam & σεμνότητα πεπλασμένην, *fictam gravitatem* Iſocrates in *Archidamo pag.* 254. ἐπίπλασιν τῆς σεμνότητος ὑπόκρισιν, *fictam ſimulationem gravitatis* Clemens dixit, *padag. l.* 3. *c.* 11. i. e. *gravitas ficta*, ſive *vultûs ſeveritas aſſimulata*, ut Ammianus *l.* 14. ſive *callida ſeveritatis ſimulatio*, ut Capitolinus in *Marco*; qâ *nihil ineptius* pronunciat Petronius. ità *frontem aſſeverare*, dixit Apulejus, *metamorph. l.* 8. i. e. *ficta ſeveritatis perſonam induere*, ut Caſſiodorus *l.* 1. *Ep.* 4. ità enim malim, qàm *inducere*, qòd vulgati exhibent. De Sexto *ſuprà l.* 1. §. 9. τὸ σεμνὸν ἁπλάστως, *gravitatem neutiqam perſonatam*. De P. Craſſo Cicero in Bruto §. 282. *Erat ſine arrogantia gravis, & ſine ſegnitie verecundus.* De Perſeo Rege contrà Polybius apud Svidam. κατὰ τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον. *Vultûs ſpeciem præ ſe ferebat ad ſeveritatem compoſitam.* Vide *ad l.* 3. §. 2. Et de Ariſtippo Tertullianus *apolog. c.* 46. *Ariſtippus in purpura ſub magna gravitatis ſuperficie nepotatur.* Plutarchus in *Pericle pag.* 154. E. Τὰς δὲ τοῦ Περικλέους τὴν σεμνότητα, δοξοκοπίαν τε καὶ τῦφον ἀποκαλοῦντας, ὁ Ζήνων παρεκάλει καὶ αὐτός τι τοιοῦτον δοξοκοπεῖν, ὡς τῆς περιποιήσεως αὐτῆς τῶν καλῶν ὑπαποιούσης τινὰ λεληθότως ζῆλον καὶ συνήθειαν. *Zeno eos, qi gravitatem Periclis jactantiam & faſtum nominant, ut amulentur hortatus eſt eam jactantiam: qòd inducat ſenſim ipſa ſimulatio rerum honeſtarum occultum amorem earum & aſſuetudinem.*

Ἂν ὡς ἰσχάτην τοῦ βίου ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς.] Pulcerrimum plurimiqe momenti monitum. qod & *infrà* denuò inculcatur, §. 11. Ὡς ἤδη δυναμένῳ ὁσῳοῦν ἐξίεναι τοῦ βίου, ὅτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. *Ita qaqe facias cogitésqe oportet, ut qi confeſtim è vita hac poſſis diſcedere.* Et *l.* 3. §. 12. Ἐὰν τὸ παρὸν ἐνεργῇς ἐσπουδασμένως, ἐῤῥωμένως &c. καὶ τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσῶτα τηρῇς, ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέον. *Si id qicqid eſt, qod jam inſtat, egeris ſedulò, ſtrenuè &c. & genium tuum purum integrúmqe ſervaveris, ac ſi illum ſtatim redditurus eſſes.* Et *l.* 7. §. 29. ἐννόησον τὴν ἰσχάτην ὥραν. *Cogita noviſſimam horam.* In eandem ſententiam Zaleucus in *legum* ſuarum *proœmio*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 42. Δεῖ ἕκαστον παρ' ἑκάστην πρᾶξιν δεῖ συνοικεῖν τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν, ὡς δὴ παρόντα. ὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου φροντιεῖ. *Singulos oportet ſemper in ſingulis actionibus mortis tempus adeo ſuis cogitationibus familiare facere ac ſi præſens eſſet. Ità enim maximè honeſti juſtiqe cura vigebit.* Seneca *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem.* Idemqe de ſe *Epiſt.* 61. *Hoc animo tibi hanc epiſtolam ſcribo, tanqam cùm maximè ſcribentem mors evocatura ſit. paratus exire jam.* Vide & *ad. l.* 3. §. 12.

Ἀπὸ τοῦ αἱρέντος λόγου] ἀπὸ τοῦ κρείττονος λόγου, *à meliore ratione* reſcribi poſtulat Annotator Lugdunenſis, nam interpres uterqe τοῦ αἱρέντος illud inſuper omnino habuit. Verùm nec mutandum qicqam, & vertendum, *à dictante ratione*, ſive *à rationis dictamine.* Uſitatum eſt λόγος αἱρεῖ. i. e. ἀξιοῖ, *dictat, poſcit, exigit.* Vide *ad l.* 4. §. 19. Reſtituenda vox eadem apud Epictetum *enchir. c.* 50. ubi διαιρέντα λόγοι, ἀντὶ τοῦ αἱρέντα, perperam legitur. Vide *ad l.* 3. §. 4.

Συμμεμοιραμένα] qod *l.* 3. §. 16. συγκεκλωθόμενα.

Ὁρᾷς ὡς ὀλίγα] Antiſthenes apud Laërt. *l.* 6. *c.* 11. Τὴν ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι, μήτε λόγων πλείων δεομένην, μήτε μαθημάτων. *Virtutem operum eſſe, neqe verbis multis, neqe diſciplinis indigentem.* Hinc Alexandro Diogenes apud Dionem Pruſæum *Orat.* 4. *pag.* 65. Καὶ σὺ, ἐπείπερ ὕτω πέφυκας, ἐὰν τύχῃς ἐπισαμένου ἀνδρὸς, ἱκανή σοι ἔτι μία ἡμέρα, πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν τέχνην, καὶ οὐδὲ ἔτι δεήσῃ ποικίλων σοφισμάτων ἢ λόγων. *Et tu qandoqidem hanc indolem nactus es, ſi conſecutus fueris virum doctum, ſufficit tibi adhuc una dies, ut negotium intelligas & artem, & nihil amplius indigebis variorum ſophiſmatum aut ſermonum.* Seneca *Epiſt.* 106. *Pavcis opus eſt ad mentem bonam literis.* Et *Epiſt.* 94. *Infinita, inqis, præcepta ſunt. Falſum eſt: nam de maximis & neceſſariis rebus non ſunt infinita. tenues avtem diffe-*

rentias habent, qas exigunt tempus, loca, perſona. ſed his qoque dantur præcepta generalia. Fabius *inſtitut. l.* 12. *c.* 11. *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beatæqe, ſi credas.* (*cedas* f. ſiqidem in voluntate plurimum poſitum contendit) *longam enim facit operam, qod repugnamus.* De Antonio Nicephoro Calliſtus *hiſt. eccleſ. l.* 8. *c.* 40. Γράμματα δὲ μὴ μαθὼν, οὐδὲ τὸν εἰδότα διὰ θαύματος εἶχε. νῦν δ' ἀγαθὸν, ὡς γραμμάτων περισθύλητον καὶ τοιαύτην εὑρετὴν, μάλα ἐπῄνει. μηδὲ γὰρ εἶναι τούτων ἀνώγκην, τῷ νῷ ἐῤῥωμένως ἔχοντος. *Et cùm literas ipſe non didicit, tum neqe earum peritos admiratus eſt. Mentem verò bonam ut literis ipſis antiqiorem, taliumqe adeò artium inventricem valde laudavit. Qin neqe iis qicqam opus eſſe dixit, ſi mens per ſeipſam valida ſit.* Vide *l.* 7. §. 66.

Εὑρεῖν καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον] ἔυρειν βίον dixit, & iſtic, & *l.* 10. §. 6. pro *vita beata, proſpera, in qa omnia ex voto ſuccedant & qaſi fluant*; metaphora ab eis qæ ſecundo flumine feruntur. Ità Stoici reliqi. Joannes Stobæus eclog. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Zenonem ait εὐδαιμονίαν finiviſſe ἔυροιαν βίου. eâqe definitione uſos etiam Cleanthem, Chryſippum, eorúmqe poſteros. Chryſippus certè περὶ τῶν τελῶν, referente Laërtio *l.* 7. in *Zenone Cittieo* §. 88. Ἔναγ δ' αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν καὶ ἔυροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται μετὰ τῆς συμφωνίας τοῦ παρ' ἑκάστου δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. *Eſſe avtem hoc ipſum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decurſum; cùm omnia gerantur ex concentu damonis, qi apud unumqemqe eſt, pro voluntate gubernatoris hujus univerſi.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 4. Οὐκ ἄλλως τὸ ἔυρουν καὶ ἀπαθὲς περιγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἐν ὀρέξει μὲν μὴ ἀποτυγχάνοντι, ἐν ἐγκλίσει δὲ μὴ περιπίπτοντι. *Proſperitatem & animi tranquillitatem, aliter homini non contingere, niſi nec appetitione fruſtretur, nec in id qod averſatur incidat.* Et mox: Ἡ ἀρετὴ ταύτην ἔχει τὴν ἐπαγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιῆσαι, καὶ ἀπάθειαν, καὶ ἔυροιαν. *Qum avtem virtutis pollicitatio ſit præſtare felicitatem, tranqillitatem & proſperitatem.* Indè verbum ἐυροεῖν iſtis oppidò qàm familiare. Vide *infrà ad l.* 5. §. 34. & *l.* 10. §. 6.

Θεοδῆ] i. e. θεοειδῆ. *Vitam divinam, divinæ parem.* Ità Homerus *Odyſſ.* ζ'. *v.* 121. & θ'. *v.* 576. νῶϊ θεοδὴς, *mens divina, Deo ſimilis.*

— καί σφιν νόος ἐστὶ θεοδὴς.
Et ipſis eſt mens deo ſimilis, deo placens.

& θυμὸς θεοδὴς. *Odyſſ.* τ'. *v.* 365. *animus divinus*;

— θεοδέα θυμὸν ἔχοντα.
Pium, divinum animum habentem.

& Apollonius *Argonaut l.* 2. *n.* 1183. ἄνδρες θεοδεῖς, *homines divini, Deo ſimiles*, in illis;

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται. οὐδέ μιν ἄνδρες
Λήθομεν ἴμπεδον, ὅ τε θεοδέες, οὐδὲ δίκαιοι.
Ipſe ſingula Jupiter arbitratur, nec ab eo viri
Satis celamur pii ſimul & injuſti.

Et Marco perinde βίος θεοδὴς, *vita divina, ei qa deorum eſt par prorſus* Vide hac in parte typhum Stoicum *ad l.* 3. §. 7.

§. 6. Ὑβρίζῃ, ὕβριζε αὐτὴν, ὦ ψυχή.] Prava ſanè dictio, depravatáqe proculdubio lectio. neqe enim è fæce hominum qiſqam, nedum Marcus noſter, ut *ipſa ſeſe contumeliâ afficiat, animam* ſanus hortetur ſuam. legendum, vel ὕβρισις, vel, qod malim, ὑβρίζεις, ut corripientis, non adhortantis ſit. Nam qòd lectionem receptam ſecutus, qaſi εἰρωνικῶς dictum Mericus Caſavbonus accipit, mihi nevtiqam vero ſimile videtur. Marcus ſiqidem nuſqam ironiis uſus deprehenditur. Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 838. E. Τιμᾷ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτὸς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡμῶν οὐδεὶς ὀρθῶς. δοκεῖ δέ. *Nemo avtem, ut breviter dicam, rectè animum ſuum honorat, qamvis videatur.* qo loco, & qibus rationibus animas ſuas contumeliosè habeant pleriqe, cùm honorare videantur, multis differit docétqe; qo modo & noſter *infrà* §. 16.

Ἐν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ] Mericus Caſavbonus legendum avtumat; Ἐν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ [παρ' ἑαυτῷ] vel etiam, repetito qod mox ſequitur, [αἰδημόνῳ ἑαυτόν.] ut ſenſus ſit, *felicitas*

a Sup. §. 2. l. 5. §. 31. l. 10. §. 15.
b L. 6. §. 40, 41. l. 12. §. 4.
c L. 5. §. 36.
d Μὴ περισπάσῃ σε Sup. §. 2. 4. l. 4. §. 3. 26. & l. 8. §. 1.

a ἀπὸ δέ σοι σχεδὸν διήνυσαι, μὴ αἰδούμενος σαυτῷ, ἀλλ' b ἐν ἄλλων ψυχαῖς τὴν σὴν c εὐμοιρίαν.

ea verò tibi propè confecta est, dum tui ipsius reverentiam nullam habes, sed in aliorum animis felicitatem tuam colloças.

§. 7. d Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα,

§. 7. Nè te distrahant, qæ extrinsecus obveniunt

ANNOTATIONES.

cujusque pendet à sese; vel, *felicitas cujusque in eo consistit, ut reverentiam sui habeat.* Verùm nec video, qomodo verba ipsa hunc sensum exhibere possint: & proclivior mihi ac germanior emendatio futura videtur, si legamus, prout ad marginem ex conjectura adscripsimus; φεύγει γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. Persius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti. fugit hora: hoc qod loqor indè est.

Naso *Fast. l.* 5.

Tempora labuntur, tacitisqe senescimus annis;
Et fugiunt frano non remorante dies.

& *Amor. l.* 1. *el.* 8.

Labitur occultè, fallitqe volatilis ætas:
Et celer admissis labitur annus eqis.

i. e. qàm concitatissimè ac contentissimè fugit. Itape *Metam. l.* 10. subjungit, idem planè locutus,

Et nihil est annis velocius.

& *El.* 11.

Dum loqor, hora fugit. —

Qod Horatius *Carm* l. 1. *Ode.* 11.

— dum loquimur, fugerit invida
Ætas: carpe diem, qàm minimùm credula postero.

Silius *bell. Pun. l.* 15,

— cuncta mortalibus ævum;
— fugit hora, rapitqe
Tartareus torrens. —

Pulcerrimè Anacreon *carm.* 4.

Τροχὸς ἅρματος γάρ ἐστιν,
Βροτοὺς τρέχει κυλισθείς.
Rota nam velut curulis,
Properat velocis ætas.

Seneca Herc. fur.

Properat cursu vita citato:
Volucrique die rota præcipitis
Vertitur annus.

Idémqe, si idem utriusqe avtor, *Epist.* 99. *Respice celeritatem rapidissimi temporis: cogita brevitatem hujus spatii, per qod citatissimi currimus.* Qia & *ad Marc. Consol. c.* 10. qod ad nostri mentem proximè accedit: *Rapina rerum omnium est*; (*miseri, nescitis?*) & *fuga, vivere.* Vide *suprà ad* §. 4. ὀιχήσεται. Hoc si minùs placuerit, habeas D. Arnoldi Bootii ingeniosam sanè, nec temerè aspernandam, conjecturam, ut legatur; Εἷς γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. *Unica enim est unicuique vita: nec altera ulla, istic saltem, expectanda.* Epicurus suprà. Γεγόναμεν ὥστε. διὰ δὲ τί ἔστι γενέσθαι; *Nec nasci bis posse datur.* —

Silius *l.* 15. id qod Evripides voluit, ubi dixit in *Alcest.*

Ψυχῇ μιᾷ ζῆν, οὐ δυοῖν ὀφείλομεν.
Unam agere vitam, non duas nobis datur.

Qem & in *supplic.* idem pluribus conqestum suprà monuimus. Verba ipsa, qia ad lectionem istam illustrandam cum primis faciunt, exhibere istic nevtiqam pigebit.

Ὤιμοι. τί δὴ βροτοῖσιν οὐκ ἔστιν τόδε,
Νέους δὶς εἶναι, καὶ γέροντας αὖ πάλιν;
Ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
Γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα.
Ἀιῶνα δ' οὐκ ἔξεστιν. εἰ δ' ἦμεν νέοι
Δὶς καὶ γέροντες, εἴ τις ἐξημάρτανεν,
Διπλᾶ βίᾳ λαχόντες, ἐξορθούμεθ' ἄν.

id est, vertente Grotio:

Prob fata: cur non ast datum mortalibus
Duplici juventâ, duplici senio frui?
Intra penates siqid habet incommodè,
Fas seriore corrigi sententiâ:
Hoc vita non permittit, at si bis foret
Juvenis senexqe, siqid errasum foret
Priore, id emendaret in cursu altero.

Idémqe *ibidem.*

— τοῦτο γὰρ μόνον βροτοῖς
Οὐκ ἔστι τ' ἀπάλωμ' ἁναλωθὲν λαβεῖν,
Ψυχὴν βροτείαν. χρημάτων δ' εἰσὶν, πόροι.
— unicum mortalibus
Hoc est, semel qod perditum recipi neqit,
Hæc vita: reliqa copia est reparabilis.

εἰσὶ δέ τινες, οἱ τὸν παρόντα μὲν βίον οὐ ζῶσιν. ἀλλὰ παρασκευάζουσι πολλῇ σπουδῇ, ὡς ἕτερόν τινα βίον βιωσόμενοι, ἢ τὸν παρόντα ἐν τούτῳ περιλειπόμενον ὁ χρόνον οἰκήσαι. *Non desunt, qi præsentem vitam non vivunt, sed magno studio se parant, ceu vitam qandam aliam victuri: interea, tempus ipsos deserit.* Antiphon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 16. ubi legendum forsan περιτριβόμενον. Gesnerus παραλειπόμενον. Qibus adjici possiant & Bionis errorem hunc corrigentia illa ex *Idyl.* 5.

Ἐι μὲν γὰρ βιότου διπλόον χρόνον ἁμῖν ἔδωκεν,

A Ἡ Κρονίδας, ἢ Μοῖρα πολύτροπος, ὡς ἀνύσθαι
Τὸν μὲν εἰς εὐφροσύνας καὶ χάρματα, τὸν δ' εἰς μόχθους,
Ἦν τάχα μοχθήσαντί ποθ' ὕστερον ἡδὺ δέχεσθαι.
Εἰ δὲ θεοὶ κατέτευσαν ἵνα χρόνος εἰς βίον ἔλθῃ
Ἀνθρώποις, καὶ τὸν δὲ βραχὺν ἢ μῆνα πάντων,
Ἐς πόσον, ὦ δειλοί, καμάτως κ' εἰς ἔργα πονεῖμες;
Nam si vivendi nobis geminata dedisset
Tempora seu Fatum, seu Juppiter, esset ut avi
Altera lætitiæ pars, altera dicta labori,
Responsura qies tandem sudoribus esset.
B *Sin vita spatium miseris mortalibus unum*
Concessere Dei, modicóqe id fine coercent,
Qid juvat in tristes animos impendere curas?

Grotius.

Itaqe Lucianus *de merced. conduct. pag.* 371. τίνα ἄλλον ὁ μαλακὸς ἐμαυτῷ βιώσομαι βίον, τὸν παρόντα τοῦτον ἄλλῳ βελτιονάς; *Qam aliam vitam vivam mihi demens, postqam alteri hanc vixi.* Attamen, ut scitè Martialis *l.* 10. *epigr.* 23.

Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

Cæterùm clariss. Salmasius lectionibus hisce omnibus præfert; βραχὺς ὁ βίος ἑκάστῳ. *Cuiqe vita brevis est.* qomodo Hippo- C crates *aphorism.* 1. Sed & Marcus ipse *l.* 4. §. 26. Ego in medio ista lectori relinqo.

Οὗτος δέ σοι σχεδὸν διήνυσαι? qod *suprà* §. 2. dixerat; γέρων εἶ. *senex es.* tanqam ipse se alloqatur. Et *l.* 10. §. 15. ὀλίγου ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. *Exiguum est qod superest vita tua.*

Μὴ αἰδούμενος σαυτόν] De Catone Plutarchus in *Apophthog.* 81. Μάλιστα δὲ ἐνόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν. μηδένα γὰρ ἑαυτοῦ μηδέποτε χωρὶς εἶναι. *Unumqemqe seipsum maximè revereri debere: nunqam enim esse sine seipso.* Unde emendandus Stobæus, *tom.* 2. *tit.* 31. apud qem pro μηδένα, μηδὲν legitur. D Theophrastus *ibidem.* Αἰδοῦ σεαυτόν, καὶ ἄλλον ἂν αἰσχυνθήσῃ. *Reverere teipsum, & non erubesces coram aliis.* Musonius itidem: Αἰδοῦ παρὰ πᾶσιν ἄξιος ἴσῃ, ἐὰν πρῶτον ἄρξῃς σεαυτὸν αἰδεῖσθαι, *Verecundiâ dignus apud omnes habeberis, si primùm teipsum vereri inceperis.* Omniúmqe optimè Democritus: Φαῦλον, κἂν μόνος ᾖς, μήτε λέξῃς, μήτε ἐργάσῃ. μάθε δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι. *Malum, etiamsi solus fueris, neqe dixeris, neqe feceris. Discе autem teipsum multò magis qàm alios revereri.* Idémqe *ibidem tit.* 46. Μηδίν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδεῖσθαι ἑαυτοῦ. μηδέ τι μᾶλλον ἐξεργάζεσθαι παρὸν, εἰ μέλλοι μηδεὶς εἰδήσειν, ἢ εἰ πάντες ἄν- E θρωποι. ἀλλ' ἑαυτὸν μάλιστα αἰδεῖσθαι, καὶ τοῦτον νόμον τῇ ψυχῇ καθιέναι, ὥστε μηδὲν ποιεῖν ἀπιστούμενον. *Ne magis alios homines revereare qàm teipsum: neqe magis deliqas, si nemo resciturus sit, qàm si omnes homines. Sed teipsum maximè vereris, & hanc legem animo tuo constituas, ut nihil absurdum committat.* Qod Isocrates *ad Demonic. pag.* 9. Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας, ἔλπιζε λήσειν. καὶ γὰρ ἂν τοὺς λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις. *Si qid unqam turpe admiseris, ne sperato clam fore. Nam ut alios id celes, at ipse tibi eris conscius. Qid autem proderit non habere conscium, habenti conscientiam?* Ex Seneca Lactantius *institut. l.* 6. *c.* 24. Atverò, ut Diphilus, F si Stobæo *tit.* 24. referenti, Philistio, si Maximo *c.* 40. fides;

Ὅσις γὰρ αὐτὸς αὑτὸν οὐκ αἰσχύνεται
Συνειδότ' αὑτῷ φαῦλον διαπεπραγμένῳ,
Πῶς τόν γε μηδὲν εἰδότ' αἰσχυνθήσεται;
Qi non veretur ipse semet, conscius
Sibi mali facinoris, qod commiserit,
Hic qomodo alios nescios reverebitur?

Grotius. Vide *l.* 12. §. 4. & Galenum *ad l.* 10. §. 9.

§. 7. Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα] Scriptura mendi manifesta; Mericus Casaubonus transpositâ unâ voculâ legere videtur, Τί περισπᾷ σε; *cur te distrahant?* &c. Ego malim, G restitutâ qæ excidit negante particulâ, (qia seqitur καὶ) [Μὴ] περισπάτω σε &c. *ne distrahant te.* qod & Xylandrum secutum video. Sic *l.* 8. §. 1. ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qicqam molestum habeat, distrahat.* Et *l.* 4. §. 3. Ἀλλὰ τὸ δεξάριόν σε περισπάσει. *Sed gloriola cupido te torqebit, distrahet.* Et *l.* 7. §. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περισπᾷ. *Hoc unum me sollicitum habet, distrahit.* Basilius Cæsar. *in Psal.* 45. *pag.* 272. *D.* Τίς γὰρ μεριμνῶν τὰ τῆ κόσμε, καὶ ἐμβαθύνων τοῖς περισπασμοῖς τῆς σαρκὸς, δύναται τοῖς τῆ θεῖ λόγοις προσέχειν, καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν τηλικούτων θεωρημάτων ἀρκεῖν; *Qis enim eorum, qa mundi sunt, sollicitus, seqe immergens multimoda distractioni carnis, attendere possit verbis Dei, & satisfacere* H *tot tantarumqe contemplationum exacta comprehensioni?* Interpretes Græci *Eccles. c.* 1. *v.* 13. τὸ עִנְיָן reddunt περισπασμόν. Latinus, *distentionem.* eò qòd *in* varias solicitudines mens hominis distenta lanietur. Hieronymus. Vide *suprà* §. 2. μηκέτι σπῶ.

Καὶ

niunt tibi; ſed otium tibi præſtes; qo boni aliqid addiſcas, & huc illuc ferri deſinas. cæterùm & alia hîc hallucinatio cavenda eſt. nugas ſiqidem agunt actuoſi havd pavci, dum vitam agendo conterunt, ſed ſcopum, ad qem conatus ſuos cogitationéſqe omnes dirigant, ſibi propoſitum nullum habent.

§. 8. Vix, avt nè vix qidem qiſqam, ideo infeliciter agere deprehenſus eſt, qia in alienis animis qid ageretur non animadverterit. cæterùm qi animorum ſuorum motus non attendunt, hi verò infeliciter agant, neceſſe eſt.

§. 9. Horum meminiſſe ſemper oportet: qæ univerſi, qæ tua natura ſit; qomodo hæc ad illam affecta, qaliſqe pars qalis univerſi exiſtat: qòd etiam nemo ſit, qi prohibere te poſſit, qò minùs ea facias dicáſqe ſemper, qæ naturæ illi, ἢ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ τῇ προσμανθάνειν ἀγαθόν τι, ἢ παῦσαι [a] ῥεμβόμενος. ἤδη γὰρ ἢ ταῖς ἑτέραις [b] ὠφελείαις φυλακτέον. λῆρῶσι γὰρ ἢ ἀλόγοις πράξεων, οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ, ἢ [c] μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν ὁρμὴν ἢ καθάπαξ φαντασίαν ἀπευθύνουσιν.

§. 8. [d] Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφιέναι τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ γίγνεται, ῥᾴδιός τις ἂν ὀφθῇ κακοδαιμονῶν. τὰς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας, ἀνάγκη κακοδαιμονεῖν.

§. 9. Τούτων ἀεὶ δεῖ μεμνῆσθαι, τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμὴ, ἢ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχεται, ἢ [e] ὁποῖόν τι μέρος, ὁποίᾳ τῇ ὅλῃ ὄντι, ἢ ὅλα [f] ἐθέλεις ὁ κωλύων τὰ ἀκόλουθα τῇ φύσει,

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 22.
b παραφ. Jun. L. 1. §. 15. c Inf. §. 16. l. 10. §. 37. l. 11. §. 20.
d. Inf. §. 13. l. 3. §. 4. l. 4. §. 18. L. 7. §. 55. § L. 5. §. 24. l. 12. §. 32.
f L. 1. §. 17. l. 3. §. 12. l. 5. §. 10. 29. 34. l. 6. §. 17. 58. l. 10. §. 32. 33. l. 11. §. 39.

a ἢς

ANNOTATIONES.

Καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ] ἢ, ἀντὶ τοῦ ἀλλά. copulativa loco adverſativæ. Sic in *Evang.* Matth. c. 12. v. 23. ζητεῖ ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ ἱρίσκει, *requem qærit, ſed non invenit.* Et c. 16. v. 4. γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. *generatio prava ſignum requirit: verum ſignum illis non dabitur.* Luc. c. 4. v. 2. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασε. *nihilqe per dies illos comedebat: ſed eis conſummatis poſtea eſuriit.* Et c. 20. v. 19. Καὶ ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. *qærebant manus ei injicere; verùm à populo metuebant ſibi.* Actor. c. 7. v. 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι; — — καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ. *num victimas hoſtiaſque obtuliſtis mihi? — — ſed Molochi tabernaculum bajuliſtis.* Plato Thæetero adducendus *infrà ad* §. 13. πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνήσειν τῶν ὄντων ἑκάστων, καὶ εἴς τε τῶν ἐγγὺς αὐτὴν συναναιδοῦσα. *omnem ubiqe univerſi totius naturam perſcrutans; verum ad eorum qa ſunt propè nihil ſe demittens.* Seneca *Epiſt.* 57. exhibendus *ad l.* 4. §. 21. *Permeare non poſſe, & ſtatim ſpargi.* pro, *ſed ſtatim ſpargi.*

Παῦσαι ῥεμβόμενος] Sic *l.* 4. §. 22. Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι. *Noli divagari.* Et *l.* 4. §. 3. Ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι. *Cogit divagari.* Ῥέμβεσθαι & ἀποῤῥέμβεσθαι, *à re inſtituta*, vel etiam *abſqe certa re ulla inſtituta, temerè huc illuc divagari.* Joannes Chryſoſtomus *in Epiſt.* 1. *ad Timoth. homilia.* Τὸ νῦν πολλάκις ἀλλαχοῦ ῥεμβομένης, ἡ χεὶρ αὐτόματος ἔλκεται. *Mente ſæpenumero alibi divagante; ſponte interim movetur manus.* Plutarchus *de Curioſitate pag.* 521. C. Δεῖ δὲ μὴ καθάπερ διράπαιναν ἀνάγωγος, ἔξω ῥέμβεσθαι τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ἀποπεμπομένην ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὰ πράγματα, συντυγχάνειν αὐτοῖς ταχὺ ἢ διαγγέλλειν. ἔπειτα πάλιν ἐντὸς εἶναι τῷ λογισμῷ, ἢ προσέχειν αὐτῷ. *Debet autem ſenſus non inſtar petulantis ancillæ foras evagari, ſed cùm à mente remittitur ad res, celeriter eas perſipere & renunciare, deinde rurſum intus cum ratione eſſe, eique parere.* Idémqe eodem, qo noſter hîc ſenſu, qi à corpore ad animum tranſtulit *de commun. notit. c.* 13. Νήφων γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥεμβόμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim vigilat ad virtutem; ſed omnes divaganur indecori & infelices.* Expreſſit avtem pulcrè, qod noſter hic. Seneca *de Tranqill. c.* 12. *Circumcidenda eſt concurſatio* [*circumcurſatio* potius] *qalis eſt magna partis hominum, domos, & theatra, & fora peregrantium, alienis ſe negotiis offerunt, ſemper aliqid agentibus ſimiles, horum ſi aliqem exeuntem domo interrogaveris; qo tu? qid cogitas? rejpondebit tibi; non mehercule ſcio: ſed aliqos videbo, aliqid agam. ſine propoſito vagantur, qærentes negotia: nec qa deſtinaverunt agunt; ſed in qa incurrerunt. Inconſultus illis vanúsqe curſus eſt: qalis formicis per arbuſta repentibus qa in ſummum cacumen, deinde in imum, manes aguntur.* Idémqe Epiſt. 95. *Vita ſine propoſito vaga eſt* i. e. ῥεμβὸς, ut Marcus *infrà* §. 17. Vitam avtem iſtiuſmodi graphicè itidem depingit nobis Ennius in *Iphigenia* à Gellio *l.* 19. *c.* 10. lavdatus, qem à Scriverio, Salmaſioqe emaculatum reſtitutúmqe exhibemus.

Otso qi neſcit uti, plus habet negotsi,
Otii manus, qam cùm eſt negotsum in negotio.
Nam cui qod agat inſtitutum eſt, is nullo negotio
Id agit; ſtudet ibi, mentem atqe animum delectat ſuum.
Otsoſo in otio animus neſcit, qid qidem velit.
Hoc ità eſt, neqe nunc domi nos, neqe nunc militiæ ſumus.
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc ventum eſt, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; prater propter vita vivitur.

h. e. ut vir clariſſimus, ἁπλῶς βιώτας.

Τὴν ἑτέραν περιφορὰν φυλακτέον] D. Junius παραφορὰν mavult: qomodo de Maximo *l.* 1. §. 15. dixerat, κατὰ μηδεμίαν παράφορον. Παραφορὰ reverà *mentis errorem, hallucinationem, delirium, deſipientiam* creberrimè denotat: unde & à Gorrhæo pro *leviori mentis emotione*; & a Fœſio, pro *graviore* etiam in medicorum libris ſæpi obſervatum eſt. Cæterùm & περιφορὰν nihilo minùs pro *errore, mentisqe obturbatione* uſurpari Budæus teſtimoniis havd paucis comprobat, inter qæ illud eſt ex Græcis Salomonis interpretibus *Eccleſ. c.* 2. *v.* 12. ἰδεῖν σοφίαν καὶ περιφορὰν καὶ ἀφροσύνην, *ut aſpicerem ſapientiam, inſaniam ac ſtoliditatem.* Et rurſus ibidem *c.* 2. *v.* 2. τῷ γέλωτι ἔφην περιφορά, *riſum reputavi errorem.* Vulgatus. qibus & adjici poteſt illud *c.* 7. *v.* 26. γνῶναι ἀσεβῆ ἀφροσύνην καὶ περιφορὰν, *ad cognoſcendum improbi ſtoliditatem & inſaniam.* Itaqe nihil forſan mutandum fuerit.

Μὴ ἔχοντες σκοπὸν] *Infra* §. 16. inter ea, qibus anima contumeliam ſibi facit, hoc ponit, ὅταν πράξιν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν ἐπ' ἄδηλα σκοπὸν ἀφῇ, *qaties actionem aut conatum ſuum ad nullum certum ſcopum dirigat.* Perſius Sat. 3. v. 60.

Eſt aliqid qò tendis, & in qod dirigis arcum?
An paſſim ſeqeris corvos teſtaqe, lutoqe
Securus qo pes ferat, atqe ex tempore vivis?

Metaphora ἀπὸ τῶν ἄσκοπα τοξευόντων, Lucianus in *Texari.* qod nos dicimus, to ſhoot at rovers ſeu at random. Vide Caſavbonum ad *Perſium*, & *infrà ad* §. 16. & *ad l.* 10. §. 37.

§. 8. Παρὰ τὸ μὴ ἐφιέναι, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ] Cohibere vult τὸν ἀλλοτριεπίσκοπον, *alienarum rerum inſpectorem*, uti Petrus loqitur *Epiſt. l. c.* 4. *v.* 15. ut iſtic, ſic *infrà* §. 13. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 7. §. 55.

Τὰς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας] *Qi ſui ipſius animi motibus non obſequitur.* Xylander. imò, *qi motus non aſſequitur.* qod & Mericum Caſavbonum obſervâſſe video. Παρακολουθεῖν, ſicut & ſimplex ἀκολουθεῖν, eſt eorum, qæ dicuntur, avt aguntur etiam, *ex animadverſione obſervationeqe diligenti, intelligentiam conſeqi.* Id unico tantùm, cùm freqentiſſimum ſit, ex Galeni ſcriptis loco firmatum fuerit, qem *ad l.* 5. §. 5. *infrà* exhibebimus. Qin & Xylander ipſe τὸ παρακολουθοῦν *intelligere* vertit *l.* 7. §. 24. Et Sextus Empiricus *adverſus Diſciplinas l.* 1. *c.* 13. duo iſta *in* τῷ παραλλήλῳ poſuit. Πῶς γάρ τις δύναιτο τῶν ἀφρυωμένων Γραμματικῶν Ἡρακλείτου συνιέναι, καὶ Πλάτωνι παρακολουθῆσαι. *Qomodo enim poteſt qiſqam ex ſupercilioſis Grammaticis Heraclitum intelligere, & Platonem conſeqi?* Inde Marco *l.* 5. §. 9. ἡ παρακολουθητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ δύναμις, *facultas intelligentiâ & ſcientiâ pradita.* Vide & *l.* 7. §. 4.

§. 9. Τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμή] Vide *ſuprà ad l.* 1. §. 9. Laërtius *Zenone Cittieo c.* 89. Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξηκόει, ἢ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐνδέχεται φύσιν, ἢ ἀκολουθεῖν δεῖ, ὑπέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam avtem Chryſippus qidem eam cui conſentaneè oporteat vivere, & communem intelligit, & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam ſuſcipit, qam ſeqi oporteat, non etiam particularem.* Conciliat utrumqe Marcus noſter, qi idem planè utrumqe ſtatuit eſſe, *juxta naturam propriam & juxta communem vivere.* Vide *l.* 5. §. 3.

Καὶ ὁποῖόν τι μέρος ὁποίᾳ τῇ ὅλῃ] Vide *ſuprà ad* §. 3. & Caſavbonum ad illud *Perſii Sat.* 3. v. 71.

— — qem te Deus eſſe
Juſſit, & humana qa parte locatus es in re.

Οὐδεὶς ὁ κωλύων] Hoc paſſim inculcat, *bonam mentem nihil impedire poſſe.* Ità *l.* 1. §. 17. μηδὲν κωλύειν κατὰ φύσιν ζῆν, *nihil obſtet omninò, qo minùs juxta naturæ præſcriptum vivam.* & *l.* 3. §. 12. οὐδεὶς ὁ τοῦτο κωλύσαι δυνάμενος, *nullus eſt qin faciat, qi impediat.* & *l.* 4. §. 49. μήτι κωλύσει δίκαιον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἔμφρονα; &c. *nunqid prohibeat te; juſtum eſſe, magnanimum, temperantem, prudentem*; &c. & *l.* 5. §. 29. οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω. *Nemo me prohibere poterit, qo minùs faciam qa velim.* & *l.* 6. §. 58. καλὸν τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως βιῶναι· οὐδείς κωλύσει, *qo minùs ſecundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit.* & *l.* 9. §. 11. εἰπέ, τίς ὁ κωλύων, dicas, *qis te prohibeat.* & *l.* 8. §. 47. τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα, *qis prohibere poteſt, qo minùs opinionem tuam corrigas?* & *l.* 12. §. 25. τὴν ὑπόληψιν τίς κωλύσει ἐκβάλλειν, *opinionem ejicere ecqis impediat?* & aliis verbis *l.* 8. §. 41. τὰ τοῦ νῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλοθεν ἔνοθεν ἐμποδίζειν, *mentis propria qa ſunt, nemo alius impedire ſolet.* & *l.* 11. §. 9. Οἱ ἐνιστάμενοι προϊόντι σοι καλὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποστρίψαι

a Sup. §. 3. 4. b -λέσφ Lug. An. c L. 6. §. 45.

[a] ἧς μέρος εἶ, πράσσειν τε ἀεὶ καὶ λέγειν.

§. 10. Φιλοσόφως [b] ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ συγκρίσει τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς ἄν τις [c] κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγχρήσαιτο, φησὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ καθ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα τῶν κατὰ θυμόν. ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης καὶ ἀνελευθερίας συσχολῆς φαίνεται τὸν λόγον ὑποστρεφόμενος. ὁ δὲ καθ' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ' ἡδονῆς ἡττώμενος, ἀκολασταίνειν πως φαίνεται, καὶ θηλύτερος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις. ὀρθῶς ἂν καὶ φιλοσοφίας ἀξίως ἔφη, μεῖζον ἐγκλήματος ἔχεσθαι, τὸ μεθ' ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἤπερ τὸ μετὰ λύπης. ὅλως τε ὁ μὲν προπηδικημένῳ μᾶλλον ἔοικε, καὶ διὰ λύπην ἠναγκασμένῳ θυμωθῆναι. ὁ δέ, αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὁρμῇ, φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν.

d Sup. §. 2. 5. l. 5. §. 29. l. 6. §. 30. l. 7. §. 29. 69. e L. 3. §. 3. f L. 9. §. 28.

§. 11. [d] Ὡς ἤδη δυνατὸν ὄντας ἐξιέναι τοῦ βίου, ὕτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. τὸ δὲ [e] ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, [f] εἰ μὲν θεοί εἰσιν, οὐδὲν δεινόν.

cujus pars es, consentanea fuerint.

§. 10. Philosophicè Theophrastus, in peccatis inter se conferendis (prout vulgò conferri solent) dicit; graviora esse quæ per cupidinem, quàm quæ per iram admittuntur. etenim, qi irascitur, cum dolore quodam & contractione animi occultâ à rationis tramite declinare videtur: qi verò per cupidinem delinqit, qia voluptate vincitur, intemperantior quodammodo, & in peccando effœminatior videtur. rectè igitur, nec indignè philosopho, pronunciavit, amplioris esse criminis, quod cum voluptate, quàm quod cum dolore admittitur. atque omnino alter ei similior existit, qi prior læsus, doloris ratione ad irascendum adigitur: cùm is sponte suâ ad lædendum feratur, qi ad perpetrandum qidqam cupidine ducitur.

§. 11. Ità quæque facias cogitésque oportet, ut qi confestim è vita hac possis discedere. humanis autem excedere, siqidem Dii sunt, nihil est grave. neque

ANNOTATIONES.

σρέψαι σε ὐ δυνήσονται, qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, à rectè agendo avertere te nequent. &c. *l.* 12. §. 8. *ἀδικεῖ ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται, nemo ab alio quoquam impeditur.* quod & ipsum *l.* 10. §. 33. *Νῦν καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ αὐλισθέντος ἕτως πορεύεσθαι δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει, mens & ratio per obstantia quælibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit.* Hoc est autem verè liberum esse. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. *Ἐλεύθερός ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα καθὰ προαίρεται, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι.* *Liber est; cui ex sententia veniunt omnia, & quem nemo potest impedire.* Et fastuosiùs, vixque piè satis idem *ibidem c.* 1. *Τὴν προαίρεσιν δὲ οὐδ' ὁ Ζεὺς νικῆσαι δύναται. Institutum autem meum ne ipse quidem Jupiter superabit.*

Ης μέρος εἶ] Idem *suprà* §. 3. & 4. & *infrà* §. 16. Apud Laërtium Zenone Cittieo c. 87. *Μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. Partes enim naturæ universi sunt naturæ nostræ.*

§. 10. *Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος*] *Philosophicè Theophrastus*, Xylander. Rectè. *Φιλοσόφως.* id est, *φιλοσοφίας ἀξίως, philosopho dignè*, uti ipse Marcus mox explicat. Itaque ut cum Annotatore Lugdunensi *φιλόσοφος ὁ Θεόφραστος* legamus, quod svadeat nihil est. nec est commoda satis loqendi formula.

Ὡς ἄν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε] *qatenus ex communiore hominum sensu & sententiâ vulgari ista qis inter se contulerit.* Ità Seneca Epist. 59. *Permitte mihi uti verbis publicis, nec illa ad significationem Stoicam revoca.* Et Epist. 82. *Male nunc sic accipe, qemadmodum à populo dici solet.* Hoc autem ideò Marcus istic, qia Stoici *peccata omnia paria prorsùs* esse statuebant. Eodem modo l. 6. §. 45. *Κοινότερον δὲ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανίσθω. Conducibile verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.* Contrà *l.* 4. §. 10. *Καθ' ὃ τινὰς ἰδίως. Qomodo propriè dicitur.*

Βαρύτερα τὰ καθ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα] Idem multis contendit Aristoteles Ethic. Nicom. l. 7. c. 6. nimirum, *ἧττόν αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν. καὶ ὅτι αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τὸν θυμόν, minùs turpem esse incontinentiam iræ, qàm cupiditatum. & turpiorem esse incontinentiam, qa circa cupiditates, qàm ea qa circa iram versatur.*

Ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης] Ita Aristoteles, ubi priùs; *ἀδικεῖς ὑφίζει λυπούμενος. ὁ δ' ἐργῇ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος. ὁ δὲ ὑβρίζων, μεθ' ἡδονῆς. Dolore affectus nemo contumeliâ utitur. Qi autem ex irâ qippiam facit, cum dolore id facit: qi verò contumeliâ utitur, cum voluptate.* Et Rhetor. *l.* 2. *c.* 2. *Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης,* &c, *Jam verò sit ira appetitio cum dolore conjuncta ejus, qæ apparet, ultionis,* &c. Et *ibidem c.* 5. *Ἡ ὀργὴ μετὰ λύπης. Ira cum dolore.*

Ὀρθῶς ἄν] Ità qod Flaccus *Serm. l.* 1. *Sat.* 1.

Qeis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus morésque repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi qoque mater & æqi.

Τὸ μεθ' ἡδονῆς] Hoc argumento contendit Septimius noster gravioris esse reatus, adulterium perpetrâsse, qàm pœnarum metu abnegâsse Christum, de pudicit. lib. extremo. *Urget nos dicere rei indignitas. contaminata potiùs corpora revocabis qàm cruentata? qæ pœnitentia miserabilior, titillatam prosternens carnem, an verò laniatam? qæ justior venia in omnibus cavissis qam voluntarius, an qam invitus peccator imploret? nemo volens negare compellitur; nemo nolens fornicatur. nulla ad libidinem vis est, nisi ipsa: negat, qod libet, cogi. negationem porrò qanta compellunt ingenia carnificis, & genera pœnarum? qis magis negavit, qi Christum vexatus, an qi delectatus, amisit? qi cum amitteret, doluit; an qi cum amitteret, risit?*

Ὁ μὲν προπηδικημένῳ] *Ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν Ob injustitiæ enim speciem animo objectam ira commovetur.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 8. & *Evdem. l.* 4. *c.* 6. Itaque qod ex Aristarcho Athenæus *Dipnosoph. l.* 13. ex Chæremonis *Therside* Svidas; ex Menandri *Olynthia* Zenobius *paræmiis.* à Demosthene etiam, vel qisqis is est, in *Orationis adversùs Neæram* ingressu ipso, usurpatum;

Οὐχ ὡς ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος.
Ut non qi prior incipiat, sed se vindicans.

iratus qisqe facere videtur, qod facit. Hæc autem excusationis defensionisque satis justæ speciem præ se ferre videtur. Demosthenes idem ipse, *ἀνεπίφθονον αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τὸν ὑπάρχοντα; minimè invidiosum esse ab incipiente pœnas exigere.* Plato *Gorgia pag.* 312. *C. Δικαίως χρῆσθαι τέλοις ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀδικοῦντας, ἀμυνομένους, μὴ ὑπάρχοντας. Justè uti* (armis scilicet viribúsque) *contra hostes, & eos qi inferrent injuriam, avertentes videlicet, non inferentes.* Belizarius apud Procopium *Vandalic. l.* 2. necessarios adoriri coactus. *Ἔχομεν δὲ τοῦ καλοῦ παραψυχὴν τὸν δὶ, ὅσῳ ἔ τῆς μάχης ἄρχοντες αὐτοὶ, ἀλλ' ἀμυνόμενοι εἰς τὸν κίνδυνον καθιστάμεθα. Hoc verò mali solatium habemus, qòd pugnam ipsi non incepérimus, sed periculum avertentes constiterimus.* Thucydides *l.* 2. *p.* 145. *B. Δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι, οἵσπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν. Arbitrati sè justè suis parentare, qibus illi priores injuriam intulerant.* Ideo & Aristoteles ubi suprà, *intemperantiam iracundiâ*, non *αἰσχίονα* tantùm, sed & *ἀδικωτέραν* pronunciat.

Φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν] Pessimo consilio ista à superioribus avulsa cum periocha seqente commisit editor Lugdunensis, qâ cum nihil commune habent.

§. 11. *Ὡς ἤδη δυνατὸν ὄντας ἐξιέναι τοῦ βίου*] Vide *suprà ad* §. 5. & *infrà ad l.* 3. §. 8. Ex Pythagoræ præceptis illud erat, *συνδεῖν ὀσμὴν τὸ σῶμα τοῦ δεσμοῦ* (legendum *τοῦ σωμάτων δεσμοῦ*, qod alii, *τὰ σώματα ἀεὶ συνδεῖσθαι ἔχειν*) *qotidie stragula colligari*, eo significans, *ὡς ἀποδημίαν εἶναι τὴν τελευτὴν, καὶ δεῖν ἀεὶ συνεσκευασμένους τὸν καιρὸν περιμένειν τῆς ἐκεῖ πορείας, tanqam sit mors peregrinatio, eáqe semper sit paratis exspectanda.* Porphyrius apud Stobæum *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. Seneca Epist. 93. *Non ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat, sed nullum non tanqam ultimum aspexi.* Et Epist. 101. *Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum sit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus. Vita nostra non promineat, sed in se colligatur.*

Ἐξιέναι τοῦ βίου] Qod *ἐξιέναι τοῦ ζῆν*, & *ἐξελθεῖν* simpliciter *l.* 5. §. 29. Plinius l. 3. Epist. 9. *Videtur voluisse exire de vita, cùm defendi non posset.*

Ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν] Plato *Apologia pag.* 31. *A. Οἷον ἀποδημῆσαι ὁ θάνατος. Mors est velut migratio.* Et Plutarchus ad Apollonium. *Ἀποδημίᾳ προσοίκειν ὁ θάνατος, καὶ τῇ εἰς κοινὴν πατρίδα πορείᾳ. Mors peregrinationi, & itineri in communem patriam similis est.* Qi & Socratem dixisse perhibet *pag.* 107. *C. Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον, ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ. Mortem persimilem esse, vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqæ ac diuturnæ.* &c. Johannes ὁ Χρυσορρήμων de Statuis Orat. 5. *Τί πολί ἐστι θάνατος; ἀποδημία πρόσκαιρος, ὕπνος μακρότερος τοῦ συνήθους. Qid est mors? peregrinatio temporaria, somnus consueto longior.* Simocattus Epist. 25. *Ἐπὶ μακρὰν ἀποδημίαν οἱ τεθνηκότες ἐξάλλησαν. In longam peregrinationem missi sunt mortui.* De Proteo Philosopho Marcellinus *Histor. l.* 29. *Cùm mundo digredi statuisset.* Et de Constantio *l.* 22. *Mundo citius digressurum.* De Demonacte Lucianus *Tom.* 1.

neqe enim malo ulli illi involvent te. si verò, vel nulli sunt, vel nullam rerum humanarum curam gerunt, qid attinet tandem vivere in mundo vel Deorum, vel providentiæ inani? cæterùm & suntilli, & res humanas curant:

κακῷ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν. [a] ἢ δὲ εἴ τι ἄκη εἰσὶν, ἢ ἐ μέλει αὐτοῖς τ ἀνθρωπείων, [b] τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ Θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ; ἀλλὰ [c] καί εἰσι, καὶ [d] μέλει αὐτοῖς τ ἀνθρωπείων.

[a] εἰ δὲ ἔτι Lug. An. εἰ δὲ ἤτοι f
[b] L. 6. §. 10.
[c] L. 12. §. 28
[d] L. 1. §. 17. l. 6. §. 44. & l. 9. §. 11. 27.

ANNOTATIONES.

p. 872. Πάντων ἀποσχόμενος, ἀπῆλθε τοῦ βίου. *Cùm ab omnibus abstinuisset, è vita migravit.* Tertullianus *de Patientiac.* 9. *Profectio est, quam mortem putamus.* Hieronymus *ad Salvin. Sic extulit, ut eum profectum crederes, non amissum. Non emori, sed emigrare.* Idem *in Nepotian.* ut de Metello Vellejus *Hist. l.* 1. *de vita migrare potius quam mori.* Et, *abiit, non obiit.* Ambrosius de Theodosio. *Mors siquidem migratio est.* Cicero *Tusc. l.* 1. *Aut finis, aut transitus.* Seneca *Epist.* 65. Imò *non finis, sed transitus.* Cyprianus de mortalitate. *Non est exitus, sed transitus.* Qomodo Christus apud Joann. *cap.* 13. *v.* 1. μεταβαίνειν αὐτὸν τὸν θάνατον καλεῖ, *transitum suum vocat mortem,* ut observant Joannes Chrysostomus & Theodoretus. Et *exitus* tamen, sed suo sensu; qomodo ἔξοδον dicitur *Luc. c.* 9. *v.* 31. & Petro *Epist.* 2. *c.* 1. *v.* 15. *Excessus* scilicet *de corpore,* ut Tertullianus *de Resurr. c.* 43. Itaqe qod dubitanter Seneca Epist. 63. *Fortasse qem putamus perisse, præmissus est.* Sed avdentiùs Epist. 99. *Qem putas perisse, præmissus est.* Et *ad Marc. c.* 19. *Dimisimus illos; imò consecuturi præmisimus.* Fidentissimè nostri; nec immeritò, firmiore fulcro subnixi; *Præcesserunt, non decesserunt.* Augustinus *de diversc. serm.* 43. *Præmissi, non amissi.* Idem Epist. 6. & 120. Clavdam locum hunc Cypriani monito in Orat. de mortalitate. *Non sunt lugendi fratres nostri accersione Dominicâ de sæculo liberati; cùm sciamus eos non amitti, sed præmitti, recedentes præcedere; ut proficiscentes & navigantes desiderari eos debere, non plangi.* Vide & *infrà ad §.* 17. & *l.* 11. §. 3.

Κακῷ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν] Consimili phrasi dixerat *suprà §.* 1. Αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει. *Neqe enim inhonestâ re aliqâ me qisqam involveris.* Deum avtem neminem posse malo afficere statuunt Stoici, qia ipse bonus. Noster *l.* 6. §. 1. Ὁ τὴν ὅλην οὐσίαν διοικῶν λόγος, οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν, κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ. οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. *Mens materia universi retrix nullam in se maleficii caussam habet; cum malitiam in se nullam habeat, neqe male facit cuiqam, nec à qoqum laditur.* Est reverâ Deus non ἀγαθὸς duntaxat, sed μονοαγαθός. *Matth. c.* 19. *v.* 17. Qod Hermes Trismegistus *Pæmand. c.* 6. Τὸ ἀγαθὸν ἐν οὐδένι, εἰ μὴ ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ. μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθὸν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός. *Bonum in nullo est, præterqam in solo Deo. Qin imo bonum semper ipse Deus est.* Tertullianus adversus *Marc. l.* 2. *c.* 6. *Bonus naturâ Deus solus est. qi enim qod est sine initio habet, non institutione habet illud, sed naturâ.* Melius multò qàm Seneca Epist. 95. *Dii immortales nullam didicere virtutem, cum omni edisti; & pars naturæ eorum est, esse bonos.* Porrò *cùm Deus optimus, diabolus pessimus, non magis à bono aliqid mali, qàm à malo boni aliqid potest editum videri.* Tertullianus *de Patientia* c. 5. Porphyrius item *de abstin. ab esu animant. l.* 2. §. 41. Δεῖ ἐμπεδῶς πίστευειν, ὅτι οὔτε τὸ ἀγαθὸν βλάπτει ποτε, οὔτε τὸ κακὸν ὠφελεῖ. ὁ γὰρ Θερμότητος, ὡς φησὶ Πλάτων, τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. οὐδὲ τοῦ δικαίου τὸ βλάπτειν. τὰ γὰρ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἂν ποτε γένοιτο. δικαιότατον δὴ ὄντα φύσει πάντων τὸ θεῖον, ἐπεὶ οὐδὲ ἂν ἦν θεῖον. *Qum interim firmiter oporteat credere, neqe qod bonum est unqam ladere, nec qod malum est, unqam bene facere. Non enim caloris, ut ait Plato, sed contraria qalitatis proprium est frigefacere, ita neqe justi nocere. Contraria avtem in eodem convenire non possunt. Numen avtem naturâ suâ omnium est justissimum, aliter numen non esset.* Seneca *Epist.* 95. *Qa caussa est diis bene faciendi? natura. Erras, si qis putat illos nocere velle: non possunt. nec accipere injuriam qeunt, nec facere. Ladere etenim ladiqe conjunctum est. Summa illa ac pulcerrima omnium natura, qos periculo exemit, nec periculosos qidem fecit.* Et *de Ira l.* 2. *c.* 27. *Qadam sunt, qæ nocere non possunt, nullâmqe vim nisi beneficam & salutarem habent: ut dii immortales, qi nec volunt obesse, nec possunt. Natura enim illis mitis & placida est, tam longè remota ab aliena injuria, qàm à sua. Itaqe deos nemo sanus timet. furor est enim metuere salutaria.* Idem *de Benef. l.* 4. *c.* 19. Cavte tamen, & *cum grano salis,* qod dicitur, ista admittenda. Nam, ut Seneca idem Epist. 95. *Hi nec dant malum, nec habent: cæterùm castigant, & coercent, & pœnas irrogant, & aliqando specie mali puniunt.* Itaqe Deus & ob majestatem suspiciendus, & ob bonitatem verendus, & ob justitiam etiam formidandus est. Qi & (qia justus) qod Tertullianus *adversus Marc. l.* 2. *c.* 2. *tunc maximè est optimus, cum tibi non bonus. sicut sol tibi, etiam qando non putas, optimus & utilis; & cùm acrior & infestior, rationi tamen sua par est.* Verùm Marcus istic *malum* Stoico more pro *vitio* accepit, qod illis *solum malum,* non *summum* tantum. In qem sensum & Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 13. dixit. Ὁ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. *Deus malis tentari non potest, nec qemqam tentat.*

Ἤ δὲ ἔστ' τι] Ex conjectura adscripsi, εἰ δὲ ἤτοι. At Annotator Lugdunensis vult εἰ δὲ ἔστι, *si jam non sunt.* vel ἤτοι, inqit, *certè non sunt.* Verum sensus proclivis est, *si vero, vel non sunt, vel nulla eis de nobis est cura.* ἤτοι, & ἤ apud Marcum passim sibi invicem respondent.

Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ] In eandem sententiam *l.* 6. §. 10. Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγχείμαι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιαιρεῖσθαι. *Qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluviéqe istiusmodi ulteriùs commorari?*

Ἀλλὰ καί εἰσι] *Esse Deum,* sive *deos,* ut ille pro suo ritu loqi amat, unde constet, vide *l.* 12. §. 28.

Καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων] Observat Brissonius formulam illam receptam (utpote qæ è naturæ ipsius penetralibus prodierat) qâ *deos esse* proclamabant. *Est cæleste numen. Es magne Jupiter.* Manlius apud Livium *l.* 8. & *l.* 3. *Pro se qisqe, deos esse, & non negligere humana, fremunt.* Ità constanter Stoici. Qò magis miror Theophilum Antiochenum *ad Autolyc. l.* 2. Ἔνιοι μὲν τῆς τοῦ ἀρχιτέκτονος, καὶ τὸ ἐξ ὅλης θεὸν εἶναι, ἢ εἰ καί ἐστι, μηδενὸς φασι φροντίζειν τὸν Θεὸν, πλὴν ἑαυτοῦ. *Stoici qidem Deum esse in universum abnegant: aut si sit, asserunt eum nullius qàm sui curam gerere.* In qâ sententiâ etiam Chrysippum affirmat cum Epicuro planè consensisse. Cæterùm in adversum prorsus Stoici unanimiter concedunt, & contendunt etiam acerrimè adversus Epicureos, qos hoc nomine perstringunt & oppugnant passim. Seneca *præfat. ad qæst. nat. l.* 1. *Nec hac intra vulgum dementia est;* (ἄνοιαν & Theophilus nuncupat) *sapientiam qoqe professos contigit. Sunt qi putent sibi ipsis animum esse, & qidem providum ac dispensantem singula, & sua, & aliena: hoc avtem universum, in qo nos qoqe sumus, expers esse consilii, & avt ferri temeritate qadam, avt naturâ nesciente qid faciat.* At non sic οἱ ἐκ τῆς τοῦ. Ἄβουλον γὰρ Θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. *Etenim consilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit.* inqit noster *l.* 6. §. 44. Epictetus *Dissert. l.* 1, *c.* 12. ubi varia aliorum de diis judicia retulerat, primum asserentium, μηδὲν εἶναι τὸν θεῖον, *non esse numen.* secundum, εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖν δὲ μηδενός, *esse qidem, sed nulli providere,* tertium, εἶναι, καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ οὐρανίων, *esse, & providere, sed magnis & cælestibus.* qartum, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν οὐρανίων, (ἀνθρωπίνων legendum ex Stobæo *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 6.) εἰς κοινὸν δὲ μόνον, καὶ οὐχὶ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστου. *etiam terrestribus & cælestibus, sed in commune duntaxat, non avtem unicuiqe privatim,* ultimo loco illud; qod Stoicorum est, Ulyssis apud Homerum verbis, à Socrate alicubi usurpatis proponit, ὀΐω δέ σε λήθω κινύμενον, *se clam Deo ne moveri qidem posse.* Verùm legendum κινύμενον tam ex Stobæo, qàm & ex Homero. Sic enim Minervæ Ulysses *Iliad.* K. *v.* 278.

— ἦ τέ μοι ἀεὶ
Ἐν πάντεσσι πόνοισι παρίστασαι. ὀΐδέ σε λήθω
Κινύμενον —

— qa mihi *semper*
In omnibus laboribus ades, neqe te lateo
Cùm moveor —

Ubi Evstathius ex priscorum sententia; Κινύμενον, ὁ ἐστι κατὰ νᾶν κινούμενον, καὶ διαλογιζόμενον. Κινούμενον, *hoc est mentem movens & disserens.* Et certè de Socrate Xenophon *Memorial. l.* 1. *pag.* 711. *C.* Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλόμενα. πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων. *Socrates avtem arbitrabatur Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur, scire. Eosdem ubiqe adesse, ac de rebus humanis omnia mortalibus significare.* Qin & Socrates idem in Platonis *Phædone pag.* 47. *D.* Τό δὲ γέ μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κεκτημένων τοῖς θεοῖς εἶναι. *Veruntamen id mihi rectè dici videtur, Deos qidem curam habere nostri: nos verò homines unam qandam ex possessionibus esse deorum.* Et *de Legibus l.* 10. *pag.* 955. *B.* qem locum ob oculos videtur habuisse Epictetus, cùm superiora illa differeret, qandoqidem ibi etiam variæ illæ & recensentur & refutantur sententiæ. Ἀλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴτως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσι θεοὶ, οὐχ ἧττον ἢ τῶν μεγίστων διαφερόντως. ἤκιστα γάρ που, καὶ παρὰν τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν, τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν εἰκειοτάτην αὐτῶν ὄσαν κέκτηνται. *Non erit forsan difficile demonstrare, deos non minus minimarum rerum qàm maximarum curam habere: præsertim cum pavllo ante dictum fuerit, eos omni virtute refertos, providentiam omnium sibi propriam vindicare.* Et post *pag.* 956. *B. C.* Οὐκοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μετέχει φύσεως ἅπας, καὶ θεοσεβέσταιον αὐτὸ ἐστι πάντων ζώων ἄνθρωπος. Θεῶν γε μὴν κτήματα φαμὲν εἶναι πάντα ὁπόσα θνητὰ ζῶα, ὥσπερ καὶ τὸν ὁρατὸν ὅλον. πῶς γὰρ οὔ, ἡδὴ τοίνυν σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς. ὁτέρως γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη πρόσηκον, ἐπιμελέστατοις γε ὄντι καὶ ἀρίστοις. *Præterea res humanæ, viventis naturæ participes sunt: & homo ipse præ cæteris animalibus Dei cultor diligentissimus est. Qin-*

χ τοῖς μὲν κατ' ἀλήθειαν κακοῖς, ἵνα μὴ ἐμπίπτῃ ὁ
a L.8.§.55. ἄνθρωπος, a ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο. τί οὖν λοιπὸν
56.l.9.§.40. εἶπε κακὸν ἰδεῖν, καὶ ἵνα ἐπὶ πάντα τὰ μὴ ἐμπίπτειν αὐτῷ. ὃ δὲ χεῖρον μὴ ποιεῖ ἄνθρωπον, πῶς ἂν ἔτι βίον ἀνθρώπου χεῖρον ποιήσειεν;
b L. 10.§.7. b ἔτι δὲ κατ' ἄγνοιαν, ἔτι ἀδυνασίαν μὲν, μὴ δυναμένη δὲ προφυλάξασθαι, ἢ διορθώσασθαι ταῦτα,
c L.6.§.1. c ἡ τῶν ὅλων φύσις παρεῖδεν ἄν d ἔτε ἂν τηλικοῦτον
d L.12.§. 12. ἥμαρτεν, ἤτοι παρ' ἀδυναμίαν, ἢ παρ' ἀτεχνίαν,
e L.4.§.39. ἵνα τε ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ e ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς
l.5.§.10. ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς προφερόμενα συμβαίνῃ

& ne in ea, qæ verè mala ſunt, incidat qiſqam, in ipſius arbitrio prorſus poſuere. reliqorum ſi qid malum exiſteret, & de hoc utiqe pariter proſpexiſſent, qò in ipſo ſitum foret, in iſtud qoqe ne incideret. at verò, qod hominem deteriorem non facit, vitam hominis deteriorem efficere qî poſſit? nec imprudens avtem, nec prudens utiqe, ſed præcavere avt corrigere impotens, univerſi natura neglexit iſta; nec errorem tam immanem admiſiſſet unqam, ſive per impotentiam, ſive per imperitiam, ut bona ac mala, bonis malíſqe ex æqo hominibus, nullo facto diſcrimine, contingere pate-

retur.

ANNOTATIONES.

Qinetiam mortalia cuncta viventia à diis fieri, poſſideri, qemadmodum & cælum univerſum, dicimus. Proculdubio. Jam ergò ſive parva hæc ſive magna qis dixerit diis eſſe, nullo modo cùm providentiſſimi atqe optimi ſint, negligenda ſibi ſua poſſeſſio eſt. Deniqe in Epinom. *pag.* 108. *B.* hoc pro fundamento ſtatuitur; *Ὡς εἰσὶ θεοὶ, ἐπιμελούμενοι πάντων, σμικρῶν καὶ μειζόνων. Eſſe deos, rerumqe omnium maximarum ſimul & minimarum curam habere.* Verùm de iſtis, qia eos advocârat Epictetus, ad Stoicos redeamus. Epictetus loco ſuperiùs adducto. *Εἰ μὴ εἰσὶ θεοὶ, πῶς ἐσὶ τέλος, ἕπεσθαι θεοῖς; εἰ δὲ εἰσὶ μὲν, μηδενὸς δ' ἐπιμελούμενοι, καὶ ὅτω πῶς ὑγιὲς ἔσαι; ἀλλὰ καὶ ὄφελος, καὶ ἐπιμελουμένων, εἰ μηδεμία διάδοσις εἰς ἀνθρώπους ἐσὶν ἐξ αὐτῶν, ϗ νὴ Δία γε ϗ εἰς ἐμὲ, πῶς ἔτι καὶ ὧδε ὑγιὲς ἔσι. Nam ſi dii non ſint, finis eſſe qi poteſt ſeqi Deum? ſin, cum ſint, nullius rei curam gerunt, etiam ſic qo pacto rectum erit? qod ſi & ſunt, & curant, neqe tamen qicqam hominibus, atqe adeo mihi impertiunt, qo pacto jam vel ſic rectum erit?* Seneca de Benef. l. 6. c. 23. *Cogitavit nos antè natura qàm fecit: nec tam leve opus ſumus, ut illi potuerimus excidere. Natura* nomine *Deum* vult. Ipſe ſe explicet Epiſt. 95. *Deus ipſe humano generi miniſtrat; ubiqe & omnibus præſtò eſt.* Et mox. *Nunqam ſatis perfectum erit, niſi qalem debet Deum mente conceperit, omnia habentem, omnia tribuentem, beneficia gratis dantem.* Et rurſum. *Primus eſt deorum cultus, deos credere. deinde reddere illis majeſtatem ſuam, reddere bonitatem, ſine qa nulla majeſtas eſt: ſcire, illos eſſe, qi præſident mundo, qi univerſa vi ſuâ temperant, qi humani generis tutelam gerunt, interdum curioſi ſingulorum.* Qo loco cave, *interdum* illud aliter qàm pro *interim* accipias. In eandem, ſed pleniùs, ſententiam Avguſtinus *Confeſſ. l.* 3. *c.* 11. *Bonus omnipotens ſic curat univerſos tanqam ſingulos, ſic ſingulos tanqam ſolos.* Et Gregorius Romanus in Job. l. 35. c. 19. *Sic intendit ſingulis, ac ſi vacet à cunctis; & ſic ſimul intendit omnibus, ac ſi vacet à ſingulis.* Qod preſſius Ariſtides in *Panathen. Tom.* I. *p.* 269. *Πάντων, ὧν μόνον ἐκάστων, ἐφίκισθαι. Omnia, non ſecus atqe ſingula curavit.* Nec eleganter minus è noſtris qidam, [Barnabas Potter *in concion. funebr.* & Georgius Hacvil. *in Pſal.* 102. *v.* 2.] qi providentiam divinam ſimilem dixerunt *εἰκόνι τεχνικῇ πάνυ γεγραμμένῃ, τῇ τὸς παρόντας ὀφθαλμοὺς, ut Gregorius Nazianzenus orat. in Athan. epitaph.* hoc eſt, *imagini eo artificio concinnatæ, ut in aſtantium unumqemqe oculos defigere videatur*; imò ſic aſtantium unumqemqe intueri videatur, acſi ipſum ſolummodo intueretur. Balbus denique ex Stoicorum ſententia, (nam de Chryſippo, qem hac ipſa de cavſſa taxat Plutarchus, tanqam qi numen *κενόσπουδον* faciat, dicetur *ad. l.* 7. §. 32.) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. *Nec verò univerſo generi hominum ſolùm, ſed etiam ſingulis à diis immortalibus conſuli & provideri ſolet.* Vide *ad l.* 1. §. 4. 17. & *l.* 6. §. 30.

Ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο]: Humanis viribus nimium qantum hac in parte Stoici videntur tribuiſſe: ſed nec iſti ſoli. Cicero *Paradox.* 2. ex Stoicorum mente: *Nemo poteſt non beatiſſimus eſſe, qi eſt totus aptus ex ſeſe, qige in ſe uno ſua ponit omnia.* Et *ad Luc. famil. l.* 5. *Ep.* 13. *Hanc laudem ſapientiæ ſtatuo eſſe maximam, non aliunde pendere; nec extrinſecus avt bene avt malè vivendi ſuſpenſas habere rationes.* Seneca *Epiſt.* 31. *Unum bonum eſt, qod beata vita cavſſa & firmamentum eſt, ſibi fidere.* Exculatius hoc forſan, ſi eo ſenſu ſumeretur, qo Plato dixit in *Epitaph.* *Ὅλῳ γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἐγγὺς τούτου, ϗ μὴ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις αἰωρεῖται, ἐξ ὧν ἢ ἦν, ἢ κακῶς πεφυκόντων πλανᾶσθαι ἠνάγκασεν ϗ τὸ ἐκείνου, τούτῳ ἄριστα παρεσκεύασεν ζῆν, — διὰ τὸ αὐτῷ πεποιθέναι.* id eſt, vertente Cicerone *Tuſcul. l.* 5. §. 36. *Nam cui viro ex ſeipſo apta ſunt omnia, qa ad beatè vivendum ferunt, nec ſuſpenſa aliorum avt bono caſu avt contrario, pendere ex alterius eventu & errare cogantur; huic optimè vivendi ratio comparata eſt; — qod ſemper in ſeipſo omnem ſpem reponat ſui.* Qanqam religioſiùs Julianus *in Conſtant. Orat.* 2. *Ὅλῳ ἀνδρὶ εἰς τὸν θεὸν ἀνήρτηται πάντα*, &c. *Cui viro ex Deo apta ſunt omnia*, &c. Verùm ulteriùs progreditur Seneca, non ut *hominum* tantùm *opes operámque*, ſed ut *numinis* etiam *opem* excludat. *Turpe eſt*, inqit, *etiamnum Deos fatigare. qid votis opus eſt? fac te ipſe felicem.* Et rurſus, *Hoc eſt ſummum bonum; qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex. Qomodo, inqis, iſto pervenitur? Tutum iter eſt, jucundum eſt, ad qod natura te inſtruxit. dedit tibi illa, qa ſi non deſerueris, par deo ſurges.* & *Epiſt.* 41. *Facis rem optimam, & tibi ſalutarem, ſi, ut ſcribis, perſeveras ire ad bonam mentem. qàm ſtultum eſt optare, cùm poſſis à te impetrare? non ſunt ad cælum elevanda manus*, &c. Idem tamen *Epiſt.* 10. *Votorum tuorum veterum licèt Diis gratiam facias; alia de integro ſuſcipe: roga bonam mentem, bonam valetudinem animi; deinde corporis.* Hoc eſt qod Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 356.

Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.

qi ſubjicit tamen *v.* 363.

Monſtro qod ipſe tibi poſſis dare. Semita certè
Tranqilla per virtutem patet unica vita.

Et Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 18.

Hac ſatis eſt orare Jovem, qi donat & aufert,
Det vitam, det opes: æquum mi animum ipſe parabo.

Sed & Cotta Academicus apud Ciceronem *de Nat. Deor. l.* 3. *extremo*; qo loco latiùs iſta diſſeruntur: *Judicium hoc omnium mortalium eſt, fortunam à Deo petendam, à ſeipſo ſumendam eſſe ſapientiam.* Et rurſus; *Atqe hoc qidem omnes mortales ſic habent, omnem commoditatem proſperitatemqe vita à diis ſe habere: virtutem avtem nemo unqam acceptam Deo retulit.* Impiè planè, falſóqe. Qanqam in eandem ferè mentem Syneſius *de provident. pag.* 101. *Μηκέτ' ἐν ἐνόχλει τοῖς θεοῖς, ὀικοθεν, ἐν ἐθέλῃς, δυναμενος σώζεσθαι. Deſine itaqe Deos obtundere, qi, ſi velis, propriis tete opibus ſervare poſſis. pag.* 106. *Αὐτὸς γάρ τις ἑκαστος ἑαυτῷ τῆ τοιάυτῃ (τῆ ἐυδαίμονι βίᾳ) τυμπάς, ἀγαθὸς εἶναι βελόμενος. Qisqe enim ipſe ſibi iſtius (felicioris vitæ) diſpenſator eſt, ſi vitæ probitatem ſectari velit.* Pium magìs qod Marcus *l.* 9. §. 40. etiam ad iſta manum nobis ſuam numen porrigere. In qam ſententiam & Seneca ipſe *Epiſt.* 41. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt. an poteſt aliqis niſi ab illo adjutus exurgere? ille dat conſilia magnifica & erecta. in unoqoqe bonorum virorum,*

Qis Deus incertum eſt, habitat tamen Deus.

(qod non *ex Naſonis metamorphoſi*, utì Lipſius opinatur; ſed *ex Maronis Æn. l.* 8. ſumptum eſt) niſi qòd in ambiguo reliquiſſe videtur, de numine ipſo divino, an de animo humano cœlitus indito, qem & cum noſtro *Deum* familiariter appellat, intelligi hæc voluerit. Vide *l.* 5. §. 10. Certè, qod Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 27. ex fundamentis à Stoico etiam dogmate deſumptis: *Εἴπερ ὁ θεὸς ἀρετὴν μὲν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀνθαίρετόν ἐσι. πλοῦτον δὲ ϗ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν, ἵνα ὠφελεῖ. Deus ſi non virtutem hominibus largitur, ſed eam ſibi ipſi tribuant mortales; opes verò corporiſque valetudinem citrà virtutem largiatur; ea ille hominibus nihil qicqam prodeſt.* Veriſſimum nihilominus, qod noſter *infrà l.* 8. §. 56. & *l.* 9. §. 40. *Non eſſe in aliùs cujuſqam poteſtate, ut malum miſeriámve qenqam faciat.* *Οὐδεὶς γὰρ ὁ παραδῆναι ἀναγκάζων, ἔσιν ὅστις ἐσὶ, ὃς κελεύσει τι, ἢ μὴ*, &c. *Cùm ut alii faciant, avt ne faciant qid, opus nil habeat.*

Μὴ δυναμένη δὲ] Obſervat Mericus Caſavbonus tecìè tangere iſtic: & ex parte corrigere Marcum, Stoicum dogma qoddam minùs pium, & potentiæ divinæ imminutivum, qo cenſebant illi ideo bona malâqe externa hæc qibuſvis ex æqo obvenire, qòd Deus aliter iſta diſponere neqiebat. Ità Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. *Ὥσπερ ἐν ᾗ ἄξιον, τὸ ἀφαίρετον ἀπρόσπλον ϗ κυριτὸν οἱ θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τῶν ἐφαντασίαις, τὰ δ' ἄλλα οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἄραγε ὅτι οὐκ ἤθελον; ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι εἰ ἐδύναντο, καὶ ἐκεῖνα ἂν ἡμῖν ἐπέτρεψαν. ἀλλὰ πάντως οὐκ ἐδύναντο. Quamobrem Dii immortales id qod eſt omnium præſtantiſſimum & imperatorium, ſolum, ut decebat, in noſtra poteſtate eſſe voluerunt, rectum videlicet viſorum uſum, reliqorum poteſtatem nobis ademerunt? Eane de cavſſa, qod tribuere noluerunt? Eqidem exiſtimo, ſi potuiſſent, illa etiam nobis fuiſſe conceſſuros: ſed eos nullo modo potuiſſe.* Seneca *Epiſt.* 58. *Mittanqe*

retur. atqi mors, & vita, honor & ignominiia, dolor & voluptas, opes & pavpertas, ista omnia bonis pariter malisqe contingunt, cùm nec honesta ea nec inhonesta sint. nec bona itaqe nec mala sunt.

§. 12. Facultatis rationalis est, considerare, qàm velociter evanescant omnia, in mundo corpora, in ævo eorundem etiam memoria: cujusmodi sint omnia qæ sub sensum cadunt; horúmqe ea maximè, qæ vel voluptate alliciunt, vel dolore percellunt, vel cum fastu celebrantur; qàm vilia, qàm contemnenda, qàm sordida, caduca, mortua sint. qinam ii sint, qorum opiniones vocésqe claritatem largiuntur. qid sit ipsum mori; qódqe si qis rem ipsam per se intueatur, cogitationéqe ab illa submo-

θάνατ@ δέ γε κ) ζωὴ, δόξα κ) ἀδοξία, [a] πόν@ κ) ἡδονὴ, πλοῦτ@ κ) πενία, [b] πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει ἀνθρώποις τοῖς τε ἀγαθοῖς κ) τοῖς κακοῖς [c] ὅτε καλὰ ὄντα, ὅτε αἰσχρά. οὐ γὰρ ἀγαθὰ, ὅτε κακά ἐστι.

§. 12. Πῶς [d] πάντα ταχέως ἐναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δ' αἰῶνι αἱ μνῆμαι αὐτῶν; οἷά ἐστι τὰ αἰσθητὰ πάντα, κ) μάλιστα τὰ ἡδονῇ δελεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ [e] τῷ τύφῳ διαβεβλημένα. πῶς [f] εὐτελῆ κ) ὑπαπτεφόητα, κ) ῥυπαρὰ, κ) ἔυφθαρτα, κ) [g] νεκρὰ, νεκρᾶς δυνάμεως ἐφιέμενα. [h] τί εἰσιν ὅτοι ὧν αἱ ἀναλήψεις κ) αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν [i]. τί ἐστι τὸ ἀποθανεῖν. κ) ὁλὰ ἐάν τις αὐτὸ μόνον εἰδῇ, κ) [k] τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας ἀφαλύσῃ τὸ ἐμφαν-

[a] L. 6. §. 33. & l. 9. §. 1:
[b] L. 6. §. 34:
[c] L. 7. §. 64. l. 8. §. 1. l. 12. §. 23.
[d] L. 3. §. 10. l. 4. §. 3. 14. 32. 33. l. 5. §. 23. l. 6. §. 36. l. 7. §. 10. 19. l. 8. §. 18. l. 9. §. 29. l. 12. §. 21. 32.
[e] L. 3. §. 6. l. 6. §. 13.
[f] L. 4. §. 48. l. 5. §. 10. 12. 33.
[g] L. 12. §. 33.
[h] L. 6. §. 59. l. 8. §. 53. l. 9. §. 34. l. 10. §. 13. 19.
[i] [χαρίζονται. f. ἀφαιροῦνται. Lug. An:

ANNOTATIONES.

tamus animum ad ea qæ æterna sunt; miremur in sublime volitantes rerum omnium formas, Deumqe inter illa versantem & providentiam, qemadmodum qæ immortalia facere non potuit, qia materia prohibebat, defendat à morte, ac ratione vitium corporis vincat. Et *de benef. l. 2. c. 29. Qicqid nobis negatum est, dari non potuit. ---magna accepimus, majora non cepimus.* Vide *suprà ad §. 3.* πρόσισι δὲ κ) ἀναγκαῖον.

Δόξα κ) ἀδοξία] *Famam & infamiam* in *medits* ponit. Vide *ad l. 4. §. 19.* Stoici ἄτυφόν φασιν εἶναι τὸν σοφόν. ἴσως γὰρ ἔχει πρός τε τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξον. *Fastus expertem dicunt esse sapientem. Eodem enim modo affectus est & erga gloriam & erga infamiam.* Laertius *l. 7.* in *Zenone*, & ex Laertio corrigendus Svidas; qi pro τὸ, τὸν exhibet.

Πόν@ κ) ἡδονή] Gregorius Nyssenus *Orat. catachet. 8. pag. 495. A.* Ἐκεῖνο τῇ φύσει μόνον ἐστὶ ἀγαθὸν, ὃ ἡ αἴσθησις οὐκ ἐφάπτεται. κ) μόνον ἐκεῖνο κακὸν, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀλλοτρίωσις. πόνοις δὲ κ) ἡδοναῖς τὸ καλὸν κ) τὸ κακὸν κρίνειν, τῆς ἀλόγου φύσεως ἴδιόν ἐστιν. ἐφ' ὧν τοῦ ἀληθῶς καλοῦ ἡ καταλαμψις, διὰ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι αὐτὰ τοῦ κακοῦ διαφοίας, χώραν οὐκ ἔχει. *Illud solum est bonum naturâ, qod sensus non attingit: & solum est illud malum boni abalienatio. Laboribus autem & voluptatibus dijudicare bonum & malum est proprium naturæ rationis expertis, in qibus locum non habet veri boni cogitatio, propterea qòd mente careant & intelligentia.*

Πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει τοῖς τε ἀγαθοῖς κ) τοῖς κακοῖς] Idem hominum sapientissimus, *Eccles. c. 9. v. 3. Omnia justis & sapientibus, qæ aliis omnibus, contingunt; & unus idemqe est bonis atqe malis eventus. Cuivis potest accidere, qod cuiqam potest.* P. Syrus apud Senecam *de tranqill. c. 11. & ad Mart. consol. c. 9.* Seneca ipse *ibid. c. 17. Moveret hoc me, si esset cuiqe pro moribus fortuna, nunqam mala bonos seqerentur. Nunc video exempto discrimine, & eodem modo, malos bonósqe jactari.* Nimirum, ut Hieronymus *adversus Jovin. l. 2. q. 4. In eodem mari navigantibus eadem tranqillitas est, eadem tempestas.* Piè prudenterqe Augustinus *de Civit. Dei lib. 1. cap. 8. Placuit divinæ providentiæ præparare in posterum bona justis, qibus non fruentur injusti; & mala impiis, qibus non excruciabuntur boni. illa verò temporalia bona & mala utrisqe voluit esse communia, ut nec bona cupidiùs appetantur, qæ mali qoqe habere cernuntur; nec malâ turpiter evitentur, qibus & boni plerumqe afficiuntur.* qibus gemina ferè habet Gregorius Romanus *pastor. l. 3. c. 1.* Homerus *Odyss. ζ. v. 188.* apud Stobæum *tom. 1. l. 1. tit. 3.* reponendus:

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν
Ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ.
Divitias pariter justisqe malisqe Supremus
Juppiter ipse sui pro numinis arbitrio dat.

Grotius.

Οὐτ' ἄρ' ἀγαθὰ, ὅτε κακά] Concludit hinc, externa ista nec in *bonorum*, nec in *malorum* numero habenda, qia promiscuè possunt vel *bonis* vel *malis* contingere. Isocrates *ad Demon. §. 32.* Τοσούτῳ κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσῳ ἐκείνων μὲν τοῖς φαύλοις μέτεστι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. *Justitia pecuniis eo præstantior est, qòd hæ malis hominibus contingunt, illam improbi consequi nullo modo possunt.* Vult ille bonum istud præstantiùs esse, Stoici *solum* & *singulare.* Seneca *Epist. 71. Summum bonum est, qod honestum est. & qod magis admireris, unum bonum est, qod honestum est. Cætera falsa & adulterina bona sunt.* qod & latius prosequitur *Epist. 76. & 85.* Idem *Epist. 120. Hæc duo (bonum & honestum) apud alios diversa, apud nos tantùm divisa. ista duo qidem facimus, sed ex imo. nihil est bonum, nisi qod honestum est. qod honestum, est utiqe bonum. Bonum putant aliqi esse, qod utile est. itaqe hoc & divitiis, & ego, & vino, & calceo nomen imponunt: tanta est apud illos vilitas boni, & adeo usqe ad sordida descendit. Nihil nobis bonum videtur, qo qis & malè uti potest. Vides autem divitiis, nobilitate, viribus qàm multi malè utantur. & Epist. 117. Id medium atqe indifferens* (hoc est, *nec bonum nec malum*) *vocamus, qod tam malo contingere*

A *qàm bono potest; tanqam pecunia, forma, nobilitas.* Et *Epist 87. Qod bonum est, bonos facit: fortuita bonum non faciunt. ergo non sunt bona.* qod idem & Cicero *Paradox. 1. Potestne bonum cuiqam malo esse? aut potest qisqam in abundantia bonorum ipse esse non bonus? atqi ista omnia talia videmus, ut etiam improbi habeant, & obsint probis.* Et rursus *ibidem; Verum est ergo. qod contemptissimo contingit, bonum non esse.* E nostris Basilius Cæsar *in Psal. 1. pag. 129. B.* Τέταται ἑκάστη ἐστὶ ἀγαθὸν τῇ ἑαυτῆς φύσει, ἀ μόνον καθ' ἑτέραν ῥᾳδίαν ἔχει τὴν πρὸς τὰ ἐναντία περιτροπὴν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἀγαθὰς οὐσίας τὰς κεκτημένας ἀποτελεῖν. *Illorum nullum ipsa sui naturâ æstimandum est bonum, non solum qòd facilem habeant ad contrarium conversionem, sed & qòd ne bonos qidem possessores suos reddere valeant.* Augustinus *concion. solemn. 236. Bona sunt ista, unde facias bene; non qæ te faciant bonum. non qæ bonum faciant, sed unde bonum fiat.* Vide *l. 4. §. 39. & l. 5. §. 10. & l. 8. §. 1.*

§. 12. Πάντα ταχέως ἐναφανίζεται] Ità *l. 4. §. 14.* Ἐναφανισθήτω τῷ γενηθέντι. *In id, qod produxit te evanescet. & l. 7. §. 10.* Πᾶν τὸ ἔνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. *Materiale omne in universi substantiam qam celerrime evanescit. & l. 9. §. 33.* Πάντα ὅτα ὁρᾷς τάχιστα φθαρήσεται, κ) οἱ φθείροντα αὐτὰ ἐπιδόντες τάχιστα κ) αὐτοὶ φθαρήσονται. *Corrumpentur brevi qæcunqe vides: corrumpentur brevi & qi corrumpi hæc vident.*

C Ἡ τῷ τύφῳ διαβεβλημένα] Ità *l. 6. §. 13.* Δεινὸς γὰρ ὁ τύφ@ παραλογισής. *Gravis enim impostor fastus est.* Vide & *l. 12. §. 24.*

Ὧν αἱ ὑπολῆψεις κ) αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν] supplendum; παρέχουσι, χαρίζονται, aut aliud ejusmodi. Ista enim malim, qàm cum Annotatore Lugdunensi ἀφαιροῦσι, *auferunt.* nisi si utrumqe, qod & potest, supplere libuerit. Vide *infrà §. 17. & l. 3. §. 4.*

D Τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ] *qibus, tanqam larvis horrendis, instructa mors imaginationi nostræ semet objicere assolet.* Sensuum prægnans vocabulum. Vide *l. 1. §. 7.* φαντασιοπλήκτως, *cum eo apparatu, eóqe ostentationis studio, ut in stuporem spectantes audientesve conjicias.* Ità Epictetus *Dissert. l. 2. c. 6.* Ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γινόμενον φθαρτὸν; τὸ δὲ φθεῖρον ἡ μάχαιρά ἐστιν, ἡ τροχὸς, ἡ θάλασσα, ἡ πεφαμὶς, ἡ τύραννος, τι σοὶ μέλει, ποίαν ὁδὸν καταβῇς εἰς ἅδου; ἴσα πάντα ἐστιν. εἰ δὲ θέλεις ἀκριβῆ ταλαντὴ, συντομωτέρα, ἣν πέμπει ὁ τύραννος. ὠδίποτ' ὠδὶς τύραννος ἐξ μηνί τινα ἴσφαξε. πυρετὸς δὲ καὶ ἑαυτῷ πολλάκις. ψόφος ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ κόμπος ὀνομάτων. *Qid in eo est asperum, ut ortus qi sit idem intereat?*
E *Id autem qod interimit, aut gladius est, aut vota, aut mare, aut testa, aut tyrannus. Qid tu curas, qa via descendas ad orcum? Omnes viæ pares sunt. Qod si verum audire studes, compendiosior est, qi te tyrannus mittit. Nunqam ullus tyrannus semestri qenqam jugulavit. Febris autem sæpe totum annum. Strepitus hæc omnia sunt, & jactatio inanium verborum.* qibus gemina habet & *l. 4. c. 7.* Qod autem de morte istic Marcus, de rebus qibusvis externis idem *infrà l. 6. §. 13.* Ὅτως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον πρᾶξαι, καὶ ὅπως λίαν ἀξιοπιστοτάτας πράγμα ἀφιστάζειας, ἀπογυμνῶν αὐτὰς, καὶ τὴν εὐτέλειαν αὐτῶν καθορῶν, καὶ τὴν ἰσορίαν, ἐφ' ᾗ στενύνεται, περιαιρῶν.
F *Ad eundem modum per totam vitam agendum est, ut res etiam, qæ comprobatu dignissimæ videbuntur, prorsus denudemus, vilitatemqe earum intueamur, & tollamus eam, qa evehi solent; narrationis pompam omnem.* Plutarchus *de exil.* τοῦτον (ὧν ἡ φύσις οὐδὲν ἔχει κακὸν, ἀλλὰ ὅλον καὶ πᾶν τὸ λυπῶν ἐκ κενῆς δόξης ἀναπέπλασται) δεῖ, καθάπερ τοῖς δεδοικόσι τὰ προσωπεῖα παιδίοις, ἐγγὺς καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιοῦντες καὶ ἀναῤῥίπτοντες ἐπίζομεν καταφρονεῖν, ὅτως ἐγγὺς ἁπτόμενοι καὶ συνειδότες τὸν λογισμὸν, τὸ σαθρὸν καὶ τὸ κενὸν καὶ τεραγωδημένον ἀποκαλύπτειν. *Ubi in ipsa re nihil inest mali, sed omnis dolor inanis opinionis errore confictus est: ibi qemadmodum larvas pueris*
G *metuentibus propias adhibemus retectas, inqe manus tradimus, ut adjuescant contemnere: ita nos qoqe rationis lumine propius*

a L. 4. §. 5. l. 9. §. 3. l. 10. §. 36.
b Infr. §. 17.
c L. 11. §. 23.
d Sup. §. 3.
e Θεὸς ἀνθρώπῳ Lug. An. L. 12. §. 2.
f π' ε. ὅ.
g ἴσχον. Bot.
h διίκηται, vel, διαχίηται p. διάκηται Bot.

φαντασζόμενα αὐτῷ, ἀκέλη ἄλλό τι ἐπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ [a] φύσεως ἔργον. [b] φύσεως ἦ ἔργον ἐστὶ μόνον φύσεως ἔργόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ [d] συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἄπληται [e] θεῷ ἀνθρώπῳ, καὶ κατά τί αὐτοῦ μέρος, καὶ [f] ὅταν πῶς ἔχῃ [h] διακέηται, τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον.

verit ea omnia, qibus tanqam larvis horrendis instructa imaginationi nostræ se objicit, nihil esse aliud comperiet qàm opus naturæ. opus avtem naturæ ullum qisqis expavescit, puer est. verùm enim verò mori non est opus tantùm naturæ, sed qod eidem & conducat, ejusdem deniqe facultatis fuerit, considerare', homo Deum qomodo, & qâ sui parte contingat; qóqe pacto habitura se sit pars ista, ubi corpore soluta fuerit.

§. 13. Ni-

ANNOTATIONES.

admoto detegemus qicqid præter rem putridum, vanum, & tragicè inflatum nobis objicitur. Seneca *Epist.* 24. *Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre qid in qaque re sit: scies nihil esse in istis terribile, nisi ipsum timorem. qod vides accidere pueris, hoc nobis qoqe majusculis pueris evenit. illi qos amant, quibus assveverunt, cum qibus ludunt, si personatos vident, expavescunt. Non hominibus tantùm, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua. Qid mihi gladios & ignes ostendis, & turbam carnificum circa te frementium? tolle istam pompam, sub qâ lates, & stultos territas. mors es, qam nuper servus meus, qam ancilla contempsit. qid tu rursus mihi flagella & equleos magno apparatu explicas? qid singulis articulis singula machinamenta, qibus exterqeantur, aptata, & mille alia instrumenta excarnificandi particulatim hominis? pone ista, qæ nos obstupefaciunt. jube conticescere gemitus, & exclamationes, & vocum inter laceratione elisarum acerbitatem. nempe dolor est, qem podagricus ille contemnit, qem stomachicus ille in ipsis deliciis perfert, qem in puerperio puella perpetitur.* Et Epist. 14. *Timetur inopia; timentur morbi; timentur qæ per vim potentioris eveniunt. ex his omnibus nihil magis nos concutit, qàm qod ex aliena potentia impendet. magno enim strepitu & tumultu venit. naturalia mala, qæ retuli, inopia atqe morbi, silentio subeunt, nec oculis, nec auribus qidqam terroris incutiunt. ingens alterius mali pompa est: ferrum circa se & ignes habet, & catenas, & turbam ferarum, qam in viscera immittat humana. cogita hoc loco carcerem & cruces, & equleos, & uncum; & adactum per medium hominem, qi per os emergat, stipitem; & distracta in diversum actis cruribus membra; illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam; qicqid aliud præter hæc, commenta sævitia est. nen est itaque mirum, si maximus hujus rei timor est, cujus & varietas magna, & apparatus terribilis est. nam qemadmodum plus agit tortor, qò plura instrumenta doloris exposuit; specie enim vincuntur. qi patientiâ restitissent: ità ex his, qæ animos nostros subigunt & domant, plus proficiunt, qæ habent qod ostendant. illa pestes non minùs graves sunt; famem dico & sitim, & præcordiorum suppurationes, & febrem viscera ipsa torrentem. Sed latent. nihil habent, qod intentent, qod præferant. hæc, ut magna bella, aspectu paratúqe vicerunt.* Idem *qæst. nat. c.* 59. *Contemne mortem, & omnia, qæ ad mortem ducunt contempta sunt; sive illa bella sunt, sive navfragia, sev morsus ferarum, sev ruinarum subito lapsu procidentium pondera. numqid amplius facere possunt, qàm ut corpus ab anima resolvant? hæc nulla diligentia vitat, nulla felicitas domat, nulla potentia evincit.* Et *ibid. l.* 6. *c.* 32. *Qid ad me qàm sint magna, qibus pereo? ipsum perire non est magnum.* Vide *ad l.* 7. §. 68.

Φύσεως ἔργον] Ità *l.* 11. §. 34. *Φυσικὸν ἔργον. munus naturale. l.* 4. §. 5. *φύσεως μυστήριον. natura mysterium.* Et *l.* 9. §. 3. *φυσικὸν ἐνέργημα. opus naturale.* Seneca in *qæst. natur. l.* 6. *c.* 32. *Mors natura lex est: mors tributum, officiúmqe mortalium.*

Παιδίον ἐστί] Seneca *Epist.* 110. *Talis est animorum nostrorum confusio, qalis Lucretio visa est.* (*l.* 2.)

Nam veluti pueri trepidant, atqe omnia cæcis
In tenebris metuunt: ità nos in luce timemus
[*Interdum, nihilo qæ sunt metuenda magis, qàm*
Qæ pueri in tenebris pavitant, finguntqe futura.]

Qid ergò? non omni puero stultiores sumus, qi in luce timemus? & *Epist.* 36. *Denique finem faciam si hoc unum adjecero, nec infantes,* [fatuos. f.] *nec pueros, nec mente lapsos timere mortem: & esse turpissimum, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.* Vide eundem suprà ex *Epist.* 24. & *de Constant. c.* 4. *ad l.* 8. §. 48. Vide & ad *l.* 4. §. 3. ὡς ἀνήρ. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Πρὸς ταῦτα ὑπὸ θεῶν εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰσηγμένῳ, καὶ ἤδη τῶν ἀνδρὸς ἔργων ὀφείλων ἅπλεσθαι, τίτθας ἐπιποθεῖς καὶ μάμμην, ἢ κάμπλει σε καὶ ἀποθηλύνει κλαίουσα γύναια μορά; ὅτως ἐδέποτε παύσῃ παιδίον ὢν νήπιος; ἀκ οἶδ' ὅτι ὁ τὰ παιδία ποιῶν, ὅσῳ πρεσβύτερῳ, τοσούτῳ γελοιότερῳ; *Ad hæc munera a Diis in urbem hanc introductus, cùm jam virilia munera tibi obeunda essent, tu nutrices & mammas desideras, teqe inflectunt & effœminant stulta muliercula ploratu suo? Ità nunqam desinens infans esse, qò natu major, eò magis ridiculus fies.* Vide *l.* 11. §. 23. Idem *ibidem c.* 19. ὅταν καὶ αὐξηθέντες φαινόμεθα παιδία. παῖς γὰρ ἐν μουσικοῖς, ὁ ἄμουσος. ἐν γραμματικοῖς, ὁ ἀγράμματος. ἐν βίῳ, ὁ ἀπαίδευτος. *Sic adulti etiam pro pueris nos gerimus. Puer enim in Musica est homo amusus, in re literaria homo illiteratus, in vita homo ineruditus.*

A Καὶ συμφέρον αὐτῇ] qia scilicet rerum natura rerum mutationibus istis constat; ut *suprà* §. 3. Et sicut Musa rhetor, referente M. Seneca *præfat. controv. l.* 5. de nobis, *Mortibus vivimus*; ità mortibus mundus renovatur vigétqe, utì noster *lib.* 6. §. 25.

Πῶς ἄπληται Θεοῦ ἀνθρώπῳ, καὶ κατά τί αὐτοῦ μέρος] Pendent à superioribus ista; ut novam istinc sectiunculam ordiri nevtiqam sit consentaneum. Hæc enim qæ sequntur, ex eorum sunt numero, qæ Marcus nobis diligentiùs considerandа in periocha ista proponit: qâ nimirum parte homo Deum attingat, &c. neqe enim opus est, ut receptam cum Annotatore Lugdunensi lectionem solicitemus, & ἀντιπρόσωπος legamus, Θεὸς ἀνθρώπῳ. qanqam & Marcus *l.* 12. §. 2. de Deo, μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνον ἅπλεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ, *Solâ enim mente suâ attingit illas à se se*, &c. Plutarchus *Numâ pag.* 65. C. οὐκ ἐφάπτεσθαι θεοῦ δύνατον ἄλλως ἢ νοήσει. *Non aliter aspirari ad Deum qàm mente posse.* Dionysius ὑποβολιμαῖος *de divin. nomin. c.* 1. §. 1. Τοῖς ἀφθέγκτοις καὶ ἀγνώστοις ἀφθέγκτως καὶ ἀγνώστως συναπτόμεθα, κατὰ τὴν κρείττονα τὴν καθ' ἡμᾶς λογικῆς καὶ νοερᾶς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἕνωσιν. *Rebus ineffabilibus & ignotis modo ineffabili ignotóqe conjungimur, secundùm eam unionem, qæ vim omnem ac potentiam nostræ aut ratiocinationis aut intellectionis excedit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 3. Δύο ταῦτα ἐν τῇ γενέσει ἡμῶν ἐγκαταμίγνυται; τὸ σῶμα μὲν, κοινὸν πρὸς τὰ ζῶα, ὁ λόγος δὲ καὶ ἡ γνώμη, κοινὸν πρὸς τοὺς θεούς. *Duo hæc in ortu nostro permixta sunt, corpus commune cum cæteris animantibus, ratio & mens cum Diis.* De anima rationali Galenus in *hortator. c.* 2. Ὧν, μόνῳ τῶν ἐν ἡμῖν κοινωνούμενον θεοῖς. *Qod cum diis unicum nobis inest commune.* Et *ibidem c.* 9. Τὸ δὴ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὦ παῖδες, ἐπιπολαιοτέ θεοῖς τε καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις; τοῖς μὲν καθόσον λογικόν ἐστι, τοῖς δὲ καθόσον θνητόν. βέλτιον οὖν ἐστὶ τὰς πρὸς τὰ κρείττονα κοινωνίας αἱρεθέντας ἐπιμελήσασθαι παιδείας. ὃς τυχόντες, τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. *Sanè hominum genus, ô pueri, cum diis & brutis animalibus communem habet naturam, cum illis qidem, qatenus rationale existit; cum his verò, qatenus mortale. Satius igitur est cum superioribus societatem sensu percipientes disciplinas studio & curâ prosequi, qas consequti, bonorum maximum adepti fuerimus.* Porphyrius apud Evsebium *præparat. Evangel. l.* 3. *c.* 10. Ψυχὴ μὲν οὖν λογικὴ καὶ ἀθάνατος, καὶ πᾶς ἀπαθὴς ἐν ἀνθρώπου φύσει, ἣν μοι δοκεῖ λέγεσθαι εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀκριβῶς θεοῦ, καθόσον ἄϋλος καὶ ἀσώματος, νοερά τε καὶ λογικὴ τὴν οὐσίαν συνέστηκεν, ἀρετῆς ὕσα καὶ σοφίας δεκτική. *Ac mihi qidem meritò dici videatur, animum illum rationis immortalitatisqe participem, ac mentem eam, qa hominis in natura pati nihil possit, divinam imaginem similitudinemqe retinere, qatenus uterqe ab omni corporis & materiæ concretione sejunctus, naturam essentiámqe sortitus est planè spiritualem ac ratione constantem, qeqe virtutem possit sapientiamqe suscipere.* Festivè Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 477. D. de homine; Ἔοικεν δ' ὄιμαι, Κενταύρῳ Θετταλικῷ πλάσματι, ἐκ λογικοῦ καὶ ἀλόγου συγκείμενῳ, ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα, γῆν τε ἐργάζεται, καὶ σπεύδει εἰς γῆν. τίτθαις δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν Θεὸν, ἤ γε διὰ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀληθοῦς παιδευομένη. *Videtur autem, ut opinor, esse similis Centauro, figmento Thessalico, ut sit compositus ex parte rationis participe, & experte rationis, animâ & corpore. Sed corpus qidem & terram operatur, & tendit ad terram: anima autem ad Deum extollitur, qa qidem per veram erudita philosophiam.*

Καὶ ὅταν πῶς ἔχῃ διακέηται] Xylander *præterea qomodo afficitur eo tactu pars illa.* Verùm versionis rationem nullam dat, unde, qid legerit ariolemur. Mericus Casaybonus legit διαχέηται. vertítqe, *qomodo pars ea afficitur, qando diffundi videtur.* addit & conjecturam alteram, legi posse, ὅταν πῶς ἔχει ἢ διάκειται, ut posterius vocabulum sit prioris ἐξηγητικὸν, vel à Marco ipso, vel à glossematario aliqo. D. Bootius ὅταν πῶς ἴσχει διάκειται. *qomodo se habeat & afficiatur pars ista.* Ego malim, transpositis vocibus locisqe suis redditis, qò sensus constet, καὶ πῶς ἔχῃ ὅταν διίκηται, *qomodo se habeat anima, ubi permeaverit, sive pertigerit*; ad Deum ipsum nimirum, vel ad locum eum, qicunqe ille tandem fuerit, sibi divinitús destinatum, postqam à corpore sejuncta fuerit; εἰς τὸν οἰκεῖον ἰδρυθεῖσα τόπον, utì Æschines in *Axiocho.* vel etiam cum Merico, ὅταν διαχέηται, sed sensu diverso; *ubi diffusa & dissipata fuerit*, corporis nimirum compage solutâ. Marcus lucem præfert, qi *l.* 4. §. 21. ἐπὶ ποσὸν συμμείναντα μεταβάλλωσι καὶ χέονται. *Ubi aliqandiu ibi perstiterint, mutantur & funduntur.* Seneca *Epist.* 88. *Innumerabiles sunt qæstiones*

§. 13. Nihil homine illo miserius est, qi omnia undiqe pervagatur, & cùm ea qæ subter terram sunt, qod ille ait, scrutatur, tum qæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, qem intra se gerit, genio versetur, eúmqe legitimè colat. colet avtem, si affectibus immunem custodierit, & temeritate alienum, nec offensum re aliqâ, qam vel Dii vel homines egerint. qæ enim Dii agunt, virtutis nomine, veneranda; qæ homines, cognationis ratione, sunt amica; sed & modo

§. 13. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τῷ πάντα κύκλῳ ἐπιθεωρουμένῳ, καὶ [a] τὰ ὑπὸ γῆς φησιν, ἐρευνῶντα, καὶ [b] τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον ἀλλοτρίαις μάρσεσι ζητοῦντα, μὴ αἰσθομένῳ ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ [c] τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δὲ αὐτῷ [d] καθαρὸν πάθος ἀλλοτρίου, καὶ εὐκαιότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τῆς πρὸς τὰ ἐκ [e] θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν ἀθέσμως δι' αἱρετιῶ. τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων [f] φίλα διὰ συγγένειαν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ [g] τρόπον τινὰ

a Pindarus apud Platon. Theæt. L. 11. §. 1.
b Sup. § 8.
c Infr. §. 17. L. 3. §. 3. 5. 7. 16 l. 5. §. 27. l. 12. §. 26.
d [τοῦτον] v. Svid. Sup. §. 5. Inf. §. 16.
e θεῷ Svid.
f Sup. §. 1. l. 3. §. 4.
g L. 7. §. 16.

ANNOTATIONES.

stiones de animo. unde sit; qualis sit; qando esse incipiat; qàm diu sit; an aliunde alió transeat, & domicilium mutet, ad alias animalium formas aliásqe conjectus: annon amplius qàm semel serviat, & emissus vagetur in toto: utrùm corpus sit, annon sit; qid sit facturus, cùm per nos aliqid facere desierit: qomodo libertate suâ usurus, cùm ex hac effugerit cavea: an obliviscatur priorum, & illic nósse se incipiat, cùm de corpore abductus in sublime secesserit. Varias avtem hac in parte Stoicorum sententias (neqe enim satis ipsis inter se convenisse videtur) apud Lipsium legas licet, *Physiolog. Stoic. l. 3. cap. 14.* Ambiguè noster ubiqe ferè. Sed & Seneca, & Socrates ipse; utì ostendemus ad *lib. 4. §. 16.* Salmasius interim titulum fuisse ista suspicatur tractatús alicujus, qi jam perierit, insequentis.

§. 13. Καὶ τὰ ὑπὸ γῆς, φησὶν, ἐρευνῶν] Pindari verba sunt, à Socrate in Platonis *Theæteto* de genuino philosopho usurpata, cujus verba *infrà ad l. 11. §. 1.* sunt exhibenda. Usurpârunt & post Socratem ex Platone Porphyrius *de abstin. animal. l. 1.* Galenus *hortator. ad artes c. 1.* Clemens Alexandrinus *Strom. l. 5.* Et ex Clemente Evsebius *præpar. Evang. l. 13. c. 13.* Theodoretus *therap. l. 12.* Verùm aliter illi omnes qàm noster istic; qi non virtuti, sed vitio dat, qòd istorum curiosi homines, vitæ mentisqe suæ inspiciendi ac discutiendi negligentiores existant. Pari ferè modo artes illas, qæ *liberales* vulgò dicuntur, exagitat Seneca *Epist. 88. Metiri me geometres docet latisfundia. potius doceat, qomodo metiar, qantum homini sit satis. Numerare docet me Arithmetica, & avaritiæ commodare digitos. potius doceat, nihil ad rem pertinere istas computationes: non esse feliciorem, cujus patrimonium tabularios lassat: imò qàm supervacua possideat, qi infelicissimus futurus est, si qantum habeat, per se computare cogatur. Qid mihi prodest scire agellum in partes dividere, si nescio cum fratre dividere? qid prodest colligere subtiliter pedes jugeri, & comprehendere etiam siqid decempedam effugit, si tristem me facit vicinus potens, & aliqid ex meo abradens? Doces me, qomodo nihil perdam ex finibus meis? at ego discere volo, qomodo totus hilaris amittam.* Et reverà, ut Augustinus *Confess. l. 5. c. 4.* leviusculè inflexus. *Dubitare stultum est, qin fidelis homo, qamvis nec saltem septentrionis gyros noverit, melior sit, qàm mensor cæli, & numerator syderum, & pensor elementorum, & negligens sui.* cùm ille, *tui*, dixerit, Deum allocutus.

Τὰ ἐν ταῖς τῶν πλησίον ψυχαῖς διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντα] Vel physiognomonas notat, qi ex indiciis externis de aliorum ingeniis conjecturam facere profitentur: vel innatum illud generi humano vitium perstringit, qo in alienos affectus cordisqe recessus intimos induere sese plerique gestiunt; *curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam*, ut scitè Augustinus *confess. l. 10. c. 2.*

Πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον] Opportunum itaqe hîc monitum illud Homericum *Odyss. δ. v. 392.*

Ὅτῳ τοι ἐν μεγάροισι, κακὸν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Qodcunqe tibi in domibus malúmqe bonúmqe accidisset.

qem versum Socrates præ omnibus semper rebus sibi cordi esse dicebat, ut Gellius scripsit *noct. Attic. l. 4. c. 6.* eidémqe in ore crebrum fuisse, tradidit Demetrius Byzantius, utì Laërtius *l. 2.* qò à naturæ rerum aliarum physicâ speculatione abduceret homines ad ethicæ sive moralis philosophiæ studium, qâ animum cujusqe proprium discutiendi, dignoscendi, corrigendi, perpoliendi, modus methodúsqe commonstratur. qin & eo fine usurpatum, à Diogene, prodit Diocles apud Laërtium *l. 6.* in *Menedem. Cynic.* ab Aristippo, Evsebius *præpar. Evang. l. 1. c. 5.* Lavdant & Plutarchus in *præcept. Salub.* & *de Commun. notit. c. 10.* Sextus Empiricus *de philosoph. l. 1. c. 1.* & *l. 10. c. 1.* Dio Prusæus *Orat. 40.* Optimè Plutarchus *de Curios. pag. 515. D.*

Τί τ' ἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκαίνοντα βλέπεις;
Κακὸν ὀξυδερκὴς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις;
μετάθες ἔξωθεν, καὶ μετάσχες ἔσω τὴν πολυπραγμοσύνην.

Aliena qorsum acutè pervides mala,
In propriis cæcus: hominum invidissime?
trainsfer extrinsecus, & intrò converte curiositatem.

Τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι] *Mentem* cujusqe nunc *damonem*, nunc & *Deum* dicit. Sic *l. 3. §. 3.* Τὸ μὲν γὰρ τῶς καὶ δαίμων. *Cum alter mens & genius.* & §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα. *Genium verò intra se in pectore situm.* & *l. 5. §. 27.* ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδω-

A κεν. *Genius, qem cuiqe Jupiter attribuit, præsidem ducémqe eidem futurum.* & *ibidem* §. 10. τὸν ἐμὸν θεὸν καὶ δαίμονα. *deum meum & genium.* & *l. 3. §. 5.* ὁ ἔν σοι θεός. *Qi in te residet deus.* Plato in *Timæo pag. 1087. C.* Τὸ δὲ δὴ περὶ τοῦ κυριωτάτου παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἴδους διανοεῖσθαι δεῖ τῇ δὲ, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα θεὸς ἑκάστῳ δέδωκε τοῦτο. ὃ δὴ φαμὲν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὴ τὴν ἐν οὐρανῷ συγγένειαν ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν, ὡς ὄντας φυτὸν, οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον. *De præstantissima igitur anima nostra specie ita est sentiendum. Nempe hanc Deus ut damonem nostrum cuiqe tribuit: hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atqe ad cæli cognationem à terra nos tollere, tanqam animalia cælesti potius qàm terreno semine natum.*

B Καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν] Plato *Timæo* post superiora illa *D.* Τὸν δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον, ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ μάλα κεκοσμημένον τὸν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὑτῷ, διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι. Θεραπεία δὲ δὴ πάντῃ παντὸς μία, τὰς οἰκείας ἑκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις, ἀποδιδόναι. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς εἰσὶ κινήσεις, αἱ τοῦ παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. *Cùm semper divinum colat, ipsúmqe familiarem damonem in se habeat ornatissimum, præsipuè beatum fore. Cultura avtem cujusqe omnino una est, proprium cuiqe pabulum motúmqe tribuere.*
C *Ei verò qod in nobis divinum est, motus cognati sunt, universi ipsius cognationes atqe circuitus.* Apulejus *de Socrat. gen. Si qotidiana eorum ara dispungas, invenies in rationibus multa prodigè profusa, & in semet nihil, in sui, dico, damonis cultum.* Et Seneca *Epist. 41. Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorúmqe nostrorum observator & custos. hic prout à nobis tractatus est, ità nos ipse tractat.*

Καθαρὸν πάθος] τοῦτον κ. π. Svidas in Εὐκαῖον. qi & mox θεῷ pro θεῶν. Affectus avtem Stoicos prorsùs sustulisse, nulli non notum.

Καὶ εὐκαιότητος] Εὐκαῖον, μάταιον, ἀνωφελές. Svidas adductis Marci verbis hisce.

D Φίλα διὰ συγγένειαν] Eam nimirum, de qa *superiùs §. 1.* Sed & *l. 9. §. 27.* Φύσει γὰρ φίλοι. *Naturâ amici.* Et *l. 11. §. 8.* φύσει συγγενῆ καὶ φίλον. *Naturâ cognatum sibi & amicum.*

Τρόπον τινὰ ἑλεεινὰ] Ità *l. 7. §. 26.* *Ubi qis in te peccaverit, cogita statim apud te, qid illud fuerit, qod bonum malúmve ratus, id culpæ admiserit:* τοῦτο γὰρ ἰδὼν ἐλεήσεις αὐτόν. *hoc enim perspecto, misereberis hominis,* qòd tali nimirum opinione imbutus sit. Et sunt reverà improbi homines ἀτυχέστερον μᾶλλον ἢ φαύλου ἄξιοι, (contrà qàm de rebus suis Andocides *Orat. de reditu.*) *miseratione potius qàm indignatione digni. Nam sicuti*
E *corporum langvor, ità vitiositas qidam est qasi morbus animorum. cùm itaqe agros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione judicemus, multò magis non insequendi, sed miserandi sunt, qorum mentes omni langvore atrocior urget improbitas.* Boethius *Consol. phil. l. 4. c. 4.* Et Hilarius *in Psal. 118. §. 7. Sanctus qisqe cùm cæditur, non humilitatis suæ qi casus est, sed insolentiæ ejus qi cadit, miseretur: ut à vesano filio pater, ut ab amente agroto medicus contumeliam passus, dolorem, non ex eo qod perpessus fuerit, sentit; sed ob id, qod ille qem sanum esse cuperet, injuriam sibi vesanus intulerit.* Libanius itidem *Orat. 12. pag. 390. D.* Τὸν παραφρονοῦντα ἄνθρωπον, ὃ κολάζειν
F νόμος, ἀλλ' ἐλεεῖν, καὶ πειρᾶσθαι τίχῃ τῇ τῶν ἰατρῶν ἐπανορθοῦν. ὑβρὶς δὲ τύπτειν τὸν μαινόμενον, ὑβρὶς ἔγκλημα νόσου ποιεῖσθαι, τὴν νόσον κατηγορεῖ. *Despiens lege non punitur, qin mos est illius misereri, & medicorum arte tentare ei medari. Sed furentem nemo percutit, neqe crimine morbi objecto, morbum accusat.* Stoicis avtem improbi omnes amentes habentur. Ità Epictetus *Dissert. l. 1. c. 18.* Πεπλάνηται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. χαλεπαίνειν οὖν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; *Errant in judicio bonarum vel malarum rerum. Utrum igitur indignationem potius an commiserationem merentur.* qasi diceret, istud potiùs. Et Marcus *l. 7. §. 25.* δεῖ δὴ συγγινώσκειν. *ignoscere*
G *oportet.* Sed & *l. 1. §. 15.* τὸ συγγενικόν, à Maximo, qi & Stoicus ipse, didicisse se profitetur. Verùm cavtè istic & cum restrictione aliqa, τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ, id est, *modo qodam miseranda* dixit; nè in dogma Stoicum peccare videatur, qod statuit ἔλεος εἶναι πάθος, καὶ συσολὴν ἄλογον, *misericordiam esse agritudinem sive perturbationem, contractionémqe animi, à ratione alienam.* itaqe τὰς σοφὰς ἐλεήμονας μὴ εἶναι. *Sapientes non esse misericordes.* Laërtius *lib. 7.* in *Zenone.* de qo & Lactantius *instit. lib. 3. c. 22.* *Illud satis est ad coarguendum hominis errorem,*

a Sup. §. 1. πνας ἐλαττοῦ, α δ' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Cùm
b L. 4. §. 29. ἐλάττων b ἡ πλάνησις αὕτη τῆς ἐπιστήμης ἢ ἀμαθί-
c μία. ταυτὶ λέγω καὶ c μίαινα.

qodam miseranda qandoqe, ob bonorum malorúmqe ignorationem. nec sanè defectus hic minor est illo, qi alba & nigra internoscere prohibet.

§. 14.

ANNOTATIONES.

rem, qòd inter vitia & morbos misericordiam ponit. Cicero *Orat. pro Muren.* ex Zenonis sententia; *cujus inventorum amuli sint Stoici, Neminem misericordem esse, nisi stultum & levem.* cùm Plato & Aristoteles contrà docuerint, *Viri boni esse misereri.* Qin & Evripides contrà prorsùs qàm Stoici, in *Antiopa* apud Stobæum *tom. 2. tit. 3.*

Ἔνεστι δ' οἰκτῖραι, ἀμαθίᾳ μὲν ὑδαμῶς,
Σοφοῖσι δ' ἀνδρῶν. καὶ γὰρ οὐκ ἀζήμιον
Γνώμην ἐνεῖναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφόν.
Non imperiti motus est misereſcere,
Sed est viri sapientis, noxaqe immiuet,
Cùm sapere sese qi putant, sapiunt nimis.

Et Senarius Græcus,

Ἀνδρὸς πονηροῦ σπλάγχνον ὁ μιλάσιτας.
Misereſcere hæud scit impii cordis rigor.

Nec incelebre, avt insitum, Phocionis illud apud eundem, *sit. 1.* Οὔτε ἐξ ἱεροῦ βωμὸν, ἔτι ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρετέον τὸν ἔλεον. *Nec è templo aram*; (ad qam miseris & vexatis receptus sit;) *nec ex vita humana tollendam misericordiam.* Istâ siqidem sublatâ, qod Plinius *l. 7. c. 19. Exit hic animi tenor aliqando in rigorem qendam torvitatemqe naturæ duram & inflexibilem, affectúsqe humanos adimit.* Verùm Stoicorum dogma istud Seneca clarissimè explicat, *de clement. l. 2. c. 4. 5. Misericordiam plerique ut virtutem laudant, & bonum hominem vocant misericordem: hæc avtem vitium animi est. Est enim vitium pusilli animi, ad speciem alienorum malorum succidentis, itaqe pessimo cuiqe familiarissima est.* Et mox: *Misericordia est ægritudo, ob alienarum miseriarum speciem. ægritudo avtem in sapientem virum non cadit.* Denique *c. 6. Misericordia est animorum, nimis miseria faventium: qam si qis à sapiente exigit, propè est, ut lamentationem exigat, & in alienis funeribus gemitus.* Porrò ista, qia durius asperiúsqe dicta videri poterant, mitigare conatur idem *ibidem*, ubi subjicit, *c. 5. & 6. Sapiens ergo non miseretur; qia & sine miseria animi non sit. Cæterùm omnia, qa qi miserentur, dolentes facerent, hic libens & alacri vultu faciet. Succurret alienis lacrymis, non accedet: dabit manum naufrago, exuli hospitium, egenti stipem: donabit lacrymis materuis filium, & catenas solvi jubebit, & ludo eximet; & cadaver etiam noxium sepeliet. at faciet ista tranqillâ mente, vultu suo. Ergo non miserebitur sapiens, sed succurret, sed proderit, in commune auxilium natus ac publicum bonum, &c.* Itaqe Plutarchus *de tranqill. p. 468. D.* Ἔνιοι τῶν φιλοσόφων καὶ τὸν ἔλεον ψέγουσι πρὸς ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους γινόμενον, ὡς καλῷ τῷ βαθεῖ, ὑ συνάλγειν καὶ συνεπιδιδόναι τοῖς πλησίον ὄντος. ὃ δὲ μεῖζόν ἐστιν, ὑδὲ αὐτῶν ἁμαρτανόντων καὶ διακειμένων φαύλως τὸ ἦθος αἰσθανομένους ἀθυμεῖν καὶ δυσφορεῖν ἐῶσιν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἄντας λύπης τὴν κακίαν. *Philosophorum nonnulli misericordiam, qâ afficimur ob aliorum calamitates vituperant: qòd debere nos opitulari aliis, non una dolere & animum demittere statuant: & qando, qod sane majus est, delicta nostra avt morbos animi ubi sentimus, non sinunt mœstos esse & ægre ferre, sed absqe dolore mederi vitio jubent.* Scilicet talem volunt esse sapientis affectum, qalem nostri *misericordiam divinam* prædicant. Qi, ut avtor libri *de patient.* sub Avgustini nomine, sive Hugo is de S^o. Victore, sive alius qis est, *c. 1. Zelat sine aliqa molestia, irascitur sine aliqa perturbatione, misereatur sine aliqo dolore, patiens est sine ulla passione. Si, tanqam nostra, illa cogitamus, in illo nulla sunt.* Videatur Anselmus *prosolog. c. 8.* & Thomas Aqinas *summ. l. 1. q. 21. a. 3.* Qin & Augvstinus ipse *de morib. Eccles. Catbol. l. 1. c. 27. Qare illa omnia, qibus hujuscemodi malis incommodisve resistitur, qi officiosè atqe humaniter prabent, misericordes vocantur, etiamsi sapientes usqe adeò sint, ut jam nullo animi dolore turbentur. nam qis ignoret ex eo appellatam esse misericordiam, qòd miserum cor faciat condolentis alieno malo?* Qanqam reverâ *misericordia* potiùs dicta, *qòd cordi sit aliena miseria.* Zanchius *de natur. Dei, l. 4. c. 4. q. 1.* Verùm pergit Avgustinus. *Et qis non concedat ab omni miseria liberum esse debere sapientem, cùm subvenit inopi, cum vestit nudum, cùm peregrinum tecto excipit, cùm oppressum liberat, cùm denique humanitatem suam usqe ad sepulturam porrigit mortuorum? etiamsi id faciat mente tranqillâ, nullis aculeis doloris instinctus, sed adductus officio bonitatis, misericors tamen vocandus est. buic enim nihil obest nomen, cùm absit miseria.* Verùm & ea Græco vocabulo abest. qod & Zanchius observavit. itaqe de nomine tantum controversia est. Veruntamen mox Stoicos obliqè perstringens, qibuscum tamen de re ipsa consentire planè videtur; *Stulti verò*, inqit, *cùm misericordiam qasi vitium devitant, qia officio satis moveri nequeunt, si nec perturbatione commoventur, congelascunt potius rigore inhumanitatis, qàm rationis tranqillitate serenantur. Itaqe multò prudentius Deus etiam ipse misericors dicitur: qi qemadmodum dicatur, restat intelligere iis, qi sese idoneos religione studioqe præstiterint.* Vides, utì Senecæ gemina ferè, qoad sensum, loqatur; de vocabuli usu duntaxat Senecæ nevtiqam concedens. Nam qod *retract. l. 1. c. 7.* de sapientibus qod hic dictum est, *non sic accipiendum*

A monet, *qasi defuerit, in hac vita esse tales sapientes, qandoqidem non, cùm sint; sed etsanè sint, dixerim.* Nec hoc à Stoico dogmate abhorrere prorsùs videtur, qi, *qis sapiens sit, avt fuerit*, inqit Cicero *Academ. l. 4. nec ipsi solent dicere*, qiqe *sapientem*, vel sapientis ideam potiùs, *talem nobis delineant, qalem nemo mortalis est unqam consecutus*, ut idem *de amicit.* Ἐσι γὰρ ὃ λόγος ὑδαμοῦ γῆς, ὑδὲ γέγονεν, ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c. 13.* Qanqam avdentiùs Seneca *de sapient. constant. c. 7. Non est, qod dicas, ità ut solet, hunc sapientem nostrum nusqam invenisti. non fingimus istud humani ingenii vanum decus, nec ingentem imaginem falsæ virtutis concipimus, sed qalem confirmamus, exhibuimus & exhibemus.* Non te certè, B Seneca; qod & ipse alibi fateris. Ad veritatem propiùs accessere illi, qi (Stobæo referente *collectan. tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 8.*) κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους σοφόν τινα γεγονέναι νομίζουσι. hoc est, *primis temporibus*, ante lapsum nimirum primævum, *sapientem existimant qendam extitisse.* Verùm hæc utcunqe se habeant, paret hinc interim, cur noster istic oratione suspensâ usus, τρόπον τινα, non ἁπλῶς, ἱλεοτὰ dixerit.

Δι' ἄγνοιαν] Vide *supr. §. 1. & l. 11. §. 18.* Polybius *hist. 12. §.* Δεῖ τοῖς μὲν καθ' ἁγνοιαν παραπεπτώκασι, διδόναι συγγνώμην. τοὺς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀπαλλακτέους ἔχειν. *Oportet veniam dare* C *illis, qi per ignorationem à veritate aberrarent; ab iis verò, qi voluntate & certo proposito, capitali odio dissidere.* Sic Persius *Sat. 3.*

— *cares culpâ, nescis qid perdas.* —

Verùm in istis distinctiones qasdam adhibet Aristoteles *Ethic. l. 3. c. 2.* primò siqidem distingvit περὶ τῆς ἀγνοίας. Ἀγνοοῦσι μὲν οὖν πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ δι' ἃ δεῖ καὶ πρόπτειν. καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκούσιον βούλεται λέγεσθαι, ὅταν τις ἀγνοῇ τὸ συμφέρον. ὑ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια, αἰτία τῷ ἀκουσίῳ, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. ὐδ' ἡ καθόλου. ψέγονται γὰρ διὰ ταύτην. ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις. ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ συγγνώμη. ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκούσιος πράττει. *Unusqisque igitur pravus qid agendum, à qibusqe abstinendum sit, ignorat: ob hujuscemodi errorem injusti & omnino mali homines efficiuntur. Invitus igitur dici debet, non si qis ignorat id qod conducit: non enim ignoratio, qa in electione consistit, inviti est caussa, sed pravitatis: neqe ea qa est universalis, qippe qum ob eam homines vituperentur, sed ea, qa circa particularia versatur, in qibus & circa qa actio existit: in his enim & misericordia & venia locum habet.* Secundò distingvit inter τὸ δι' ἄγνοιαν, καὶ τὸ ἀγνοοῦντα πράττειν. Ἔτερον δὴ, inqit, ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν, τοῦ ἀγνοοῦντα πράττειν. ὁ γὰρ μεθύων ἢ ὀργιζόμενος, ὑ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά E τι τῶν εἰρημένων. ὐκ εἰδὼς δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. *Diversum qoqe est ex ignorantione & ignorantem agere: qi enim vel ebrius est, vel iratus, non videtur ex ignorantione agere, sed ob aliud qippiam ex iis qa dicta sunt: qippe cum non sciens, sed ignorans agat.* Clemens Marco σύμψηφος planè *Strom. l. 4. p. 530. A.* Καὶ μισοῦσι τὸν ἐκλεκτόν τινες, οἴδεν ὃ λέγει τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν, ἐκλιπόντων τῆς ἀμαθίας τὴν γνώμην αὐλῶν. *Et si electum odio habeant aliqi, is novit eorum inscitiam, miseretqe eum, qòd in tanta animus ignorantia versetur.* Epictetus *l. 1. c. 28.* Τί χαλεπαίνεις αὐλῇ, ὅτι πεπλάνηται ταλαίπωρος περὶ τῶν μεγίστων; ἐχὶ δ' εἰκὸς ἄρα μᾶλλον ἐλεεῖς, ὡς τοὺς τυφλοὺς ἐλεεῖμεν, ὡς τοὺς χωλοὺς, ὅτω τοὺς τὸ κυριώτατον τετυφλωμένους καὶ ἀπεσκευλωμένους; *Cur igitur ei succenses, qòd decepta est misera in rebus maximis? Qin potius ejus te miseresci t, ut cacorum nos miserет, ut claudorum? Nam eodem modo commiserationem merentur qi præcipua sua parte cacutiunt & claudicant.* Obiter monendum, apud Svidam hinc restitui posse vocem ἱλεοτὰ, qæ periochen istam recitanti in Δαίμων, excidit, sicut & in seqentibus negativa.

Οὐκ ἐλάττων ἡ πήρωσις αὕτη] qâ laborant ii, qos πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν, *mancos ad virtutem consequendam*, Philosophus dixit, *Ethic. l. 1. c. 10.* Hæc est illa sive πήρωσις sive τυφλότης, non corporis, sed *mentis cæcitas*, de qâ & noster *infrà l. 4. §. 29.* τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι. *Cæcus, qi mentis oculos clausos habet.* qam & sacra pagina passim tangit. Esaj. *c. 6. v. 9, 10.* & *c. 42. v. 18, 19.* Matth. *c. 13. v. 13, 15.* & *c. 15. v. 14.* Joan. *c. 9. v. 39, 40.* & *c. 12. v. 40.* Luc. *Act. c. 28. v. 26, 27.* Pavl. *ad Ephes. c. 4. v. 18.* Petr. *Ep. 2. c. 1. v. 9.* Joan. *Apoc. c. 3. v. 17.* Eam Marcus non immeritò corporeâ illâ nihilo minorem, imò majorem deteriorémqe multò, pronunciat. Καὶ γὰρ ἔστι, τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐλοῖς, διάνοιαν πεπήρωται, ἧς βαθὺ σκότος ἀφροσύνη καλέχειν. *Cum principe sui parte, hoc est, mente, capti sunt, cui stultitia densissimas tenebras offuderit.* Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. Evang. l. 8. c. 14.* Ἄγνοια δὲ χαλεπωτέρα τῆς ἐν τῷ σώματι πήρωσιν ἐπιφέρουσα τῇ ψυχῇ, πάντων ἁμαρτημάτων αἰτία γινομένη. *Ignorantia verò diriorem animæ qàm qa est corporis mutilationem adferens, omnium peccatorum est caussa.* Idem *de ebriet.* Epictetus etiam *Dissert. l. 1. c. 18.* ubi eandem, qam Marcus hîc, caussam agit: Ἀλλ' ἐπαίνου τὸν πεπλανημένον καὶ ἐξηπατημένον περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἀποτετυφλωμένον, ὃ τὴν ὄψιν τὴν διανοε-

τικὴν

§. 14. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quàm degit, amittere quenquam; nec aliam ab ea, quàm amittit, degere. eodem ergò redit longissimum ætatis spatium, cum eo quod est brevissimum. præsens siquidem tempus est omnibus æquale: & quod amittitur ergò, æquale est omnibus. eadémque ratione id quod amittitur, momentaneum tantùm esse constat. neque enim avt præteritum, avt futurum amittere quis potest. nam quis cuiquam id, quod non habet, abstulerit? horum itaque duorum meminisse oportebit: alterius nimirum, quòd omnia ab æterno consimilia fuerint, & in orbem ferantur: itaque nihil

§. 14. ὁ γὰρ τρισχίλια ἔτη βιώσεται μέλλῃς, [a] καὶ πεντακισμύρια μέντοι, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον ὃν ζῇ. οὐδὲ ἄλλον ζῇ, ἢ ὃν [b] ἀποβάλλει. ὡς οὖν οὔτε ἐν κεφαλαίῳ τὸ μήκισ-τον τοῦ βεβιωμένου, τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον [c] [εἰ] καὶ τὸ ἀπολλύμενον, [d] τοῦτο ἴσον· καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ἄλλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται). [e] ἔστε γὰρ τὸ παρωχημένος, ἔστι τὸ μέλλον ἀποβάλλειν ἄν τις. ὃ γὰρ οὐκ ἔχει πῶς, ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο; τοῦτον οὖν τὸν δύο δεῖ μεμνῆσθαι. ἐνὸς μέν, ὅτι πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοιοειδῆ, καὶ ἀνακυκλήσιμα, καὶ

[a] L. 3. §. 10. l. 4. §. 47. 50. l. 9. §. 28. 33. l. 12. §. 26.
[b] [ἂν] ἀποβάλλῃ Suid.
[c] delet Suid.
[d] del. f.
[e] L. 6. §. 32.
[f] L. 4. §. 32. l. 6. §. 37. 46. l. 7. §. 1. l. 9. §. 28. 35. l. 10. §. 27. l. 11. §. 1. l. 12. §. 24.

οὐδὲν

ANNOTATIONES.

τριὴν τῶν λευκῶν καὶ μελάνων, ἀλλὰ τὸν γνώμονα τὸν διαιρετικὸν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν μὴ ἀπολλύναι. πῶς ἀπόθωμεν τοῦτο; καὶ ἐκείνῳ ὅμοιον. τοῦτον οὖν τὸν τυφλὸν μὴ ἀπολλύναι, καὶ τὸν σοφόν; μαγίστρ γὰρ βλάβη ἡ τῶν μαγίστρων. *Ille qui cæcutit, qui fallitur, & maximis in rebus errat, non eâ videndi facultate amissâ, qâ candida & nigra discernuntur, sed qâ animus bona & mala distinguit, non est perdendus. Quàm inhumanum hoc, & huic non absimile. Hiccine cæcus & surdus non perdendus est? Rerum maximarum damnum est maximum.* Flaccus *l. 1. Epist. 10.*

Non qi Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum;
Certius accipiet damnum, propiusve medullis;
Quàm qi non poterit verum distingvere falso.

Contrà Antonius Didymum ob cæcitatem corporeum tristiùs pavlò se habentem, cùm tamen mentis acumine cumprimis polleret, *Miror*, ait, *prudentem virum ejus rei dolere damno, quam formica & musca & culices habent; & non latari illius possessione, quam Sancti soli & Apostoli meruerunt. Ex qo pervides*, (Hieronymi sunt *ad Castrutium*) *qod nudtò melius sit spiritu videre, qàm carne; & illos oculos possidere, in qos peccati festuca non possit incidere.* Vide *l. 3. §. 14.*

§. 14. Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὁμοίως ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὅλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται | Corrupta ista esse monitu nihil opus. corrigere forsan havd ità proclive fuerit. Svidas in Ἀκαριαῖον (pro qo tamen, Ἀκαριαῖον substituendum esse liqet) sic habet: Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὁμοίως ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὅλως ἀκαριαῖον φαίνεται. *Id enim qod adest, omnibus est par & æqale. Et qod amittitur, non est æqale. Sic autem id qod amittitur brevissimum & qod momenti instar nobis apparet.* Qid si legerimus? Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὅλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. ab avtoris mente certè ista nevtiqam discedunt: hoc enim vult; *Nihil refert, vstam qis diutissimè protrahat, aut brevissimè defungatur. idem siqidem prorsus est, qod uterqe istorum tum superando vivit, tum moriendo amittit; atqe ipsum punctum temporis insecabile duntaxat. qum enim tempus præsens idem utriqe sit, nec amitti possit nisi qod in præsentiarum habetur; idem necesse est id sit, qod uterqe moriendo amittit. Illud autem est insecabile qiddam. & hoc igitur.* Ità *l. 12. §. 26.* Τὸ παρὸν μόνον ἕκαστος ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει. *Tempus præsens tantum cuiqe & vivitur & amittitur.* Communicavi conjecturam hanc meam viro clariss. D. Salmasio, qi de aliis locis reqisitus, pro liberalitate sua, & de isto sententiam suam respondo inseruit. cui probari cùm videam, non jam amplius pro mera conjectura habeo.

Εἰς τοῦτο ὃν καθίσταται] Ità *l. 9. §. 33.* Καὶ ὁ ἐγκαταγήρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καθίσταται τῷ προώρῳ. *Et qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigitur cum eo, qi immaturus obiit.* Seneca *qæst. nat. l. 6. c. 26. Hæc omnia ferè constanter, si cogitaveris nihil interesse inter exiguum tempus & longum. hora sunt qas perdimus. puta dies esse, puta menses, puta annos: perdimus illos, nempe perituros. qid, oro te, refert, num perveniam ad illos? fluit tempus, & avidissimos sui deserit. nec qod futurum est, meum est, nec qod fuit: in puncto fugientis temporis pendeo: & magni est modicum fuisse. eleganter Lælius ille sapiens dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo: Hos, inqit, dixit sexaginta, qos non habes? nè ex hoc qidem intelligimus incomprehensibilis vitæ conditionem & sortem temporis semper alieni, qòd annos annumeramus amissos.* Qæ postremo favere possent superioris clavsulæ lectioni vulgatæ, qam Mericus Casavbonus etiam admisit, *si* καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. *ut tempus præteritum, qod jam amissum est, inæqale esse concedatur, cùm longius his, illis brevius exstiterit:* si id Marci illatio ullo modo pateretur. Verùm is illud tantùm amitti, qod habetur, contendit: & utrumqe *insecabile* esse concludit, & qod amittitur & qod habetur.

Ἀκαριαῖον] *Infrà §. 17.* Τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ ὁ χρόνος, στιγμή. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l. 3. §. 10.* Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δὲ ἄλλα ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. *Unumqemqe præsens tantummodo ætatis spatium*, A *qod punctí instar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto plane situm.* Seneca *de brev. vit. c. 10. Singuli tantùm diès, & hi per momenta præsentes sunt.* & *ibidem. In tria tempora vita dividitur; qod est, qod fuit, qod futurum est. Ex his qod agimus breve est, qod egimus certum, qod acturi sumus dubium.* Et in hoc igitur sensu verum est, qod Poeta nescio qis, apud eumdem. *ibidem c. 2.*

Exigua pars est vitæ, qam nos vivimus.

qod esse ex Menandri *plocio* traductum, unde istud Stobæo *tom. 2. tit. 108.* lavdatur,

Μικρόν τι τὸ βίῳ καὶ φευγὸν ζῶμεν χρόνον.

B docet Janus Rutgersius *Var. lect. l. 4. c. 17.*

Ὁ γὰρ ὃν ἔχει, πῶς ἄν τις τοῦτο ἀφέλοιτο] Hinc proverbialia illa, Plavtus *Asinar. act. 1. scen. 1. v. 79.*

— *maximas nugas agis.*
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Téne ego defraudem, cui ipsi nihil est in manu?

Apulejus *fabul. Milet. l. 1. Qid viatori de summa paupertate latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum nec à decem palæstritis despoliari posse?* Joannes ille oris avrei *nec à centum.* in Matth. homil. 83. *Edit. Paris. pag. 876. A.* Ἡ ὑπ' ἀκτῖνος, inqit, τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν οὐδὲ ἑκατὸν ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαι πολέ. *Non* C *audis qid trito proverbio dicatur? centum simul viros unum pauperem atqe nudum spoliare non posse.*

Πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ] Ità *l. 6. §. 37.* Πάντα ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Cuncta & cognata sunt, & uniformia.* & §. 46. ἀεὶ τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ὁμοειδῆ. *Eadem semper uniformiter exhibita.* & *l. 9. §. 35.* ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. *Ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient.* & *l. 7. §. 1.* πάντα συνήθη, καὶ οὐδὲν καινόν. *Omnia sunt consueta, & nihil est novi.* & *l. 12. §. 26.* πᾶν τὸ γινόμενον ὅλως ἀεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ νῦν πανταχοῦ γίνεται. *Qicqid fit, ita semper factum, sempérqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri.* Idem tractat argumentum D & *l. 4. §. 32.* & *l. 10. §. 27.* Lucretius *l. 3.*

— *eadem sunt omnia semper.*

Ἀνακυκλήσιμα] Sic *l. 9. §. 28.* Ταὐτὰ ἐστὶ τὰ τῆδε κόσμῳ ἐγκόλπια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. *Eadem planè sunt mundana omnia, sursum deorsum, à sæculo ad sæculum, in orbem redeuntia.* Aristoteles *Physic. l. 4. c. 14.* & *Problem. l. 17. q. 3.* Καθάπερ φασί, κύκλου εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. *circulum esse res humanas:* qo loco & Alcmæonis illud festivum commemoratur, τὰς ἀνθρώπους διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι ἐ δύανται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει προσάψαι. *Homines idcirco perire, qòd suum instituti fini conjungere non possint.* hoc est, ἐκπεσεῖν πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, καὶ συνεχὲς εἶναι. itaqe *circulationem* istam intelligendam de rebus, non numero, sed specie iisdem recurrentibus. & E Plato *Timæo pag. 1079. E.* Τοῦτο ἅμα πᾶν, οἷον τροχῷ περιαγόμενον, γένεσιν. *Id totum simul revolutione qadam fieri.* Seneca *Epist. 24. Nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiunt ac sequuntur. diem nox premit, dies noctem: æstas in autumnum desinit, autumno hyems instat, qa vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur. Velut in orbe avt pilâ, motu ordo mutatur, & qa sequebantur præcedunt, & qa occidebant oriuntur; omnia, qomodocunqe ierint, in idem revertuntur.* Idem *de benef. l. 5. c. 8.* Tertullianus *de resurr. c. 12.* pòst superiùs exhibita *ad §. 3. Totus hic orbis revolubilis rerum*, &c. Tacitus *annal. l. 3. Rebus cunctis inest qidam velut orbis.* Et Avrelius Victor in *Avrelian. Cuncta in orbis modum verti: nihilqe accidere qod rursum natura vis ferre nequeat avi sparsi.* ità restituit sententiam optimam, pessimè habitam Cl. Salmasius *ad Spart. Sever.* Sophocles *Trachin.*

Ἐπὶ πᾶσι καὶ χαρὰ
Πᾶσι κυκλοῦσιν, ὥστε ἄρκτοι
Στροφάδες κέλευθοι.
Simul æramna & gaudia
Omnibus advolvuntur, perinde ut ursæ
Volubiles circuitus.

Et Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 11.* Τὰς τύχας πολλάκις ἀνακυλίεσθαι περὶ τοὺς αὐτούς. *Fortunas sæpè circa eosdem revolvi.*

a L.4.§.15. l.9.§.37. l.12.§.35.
b L.4.§.50. l.9.§.33.
c L.12.§.3.
d ὅσπις vel, ἄσπις.
e L.3.§.9. l.4.§.3.7. l.7.§.14. l.8.§.40.47. l.9.§.32. l.11.§.18. l.12.§.8.22.26.
f δηλοῖ f.
g τῷ Κυνικῷ Μονίμῳ f.
h δηλοῖ f.

ἀδὲν διαφέρει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν διακοσίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ τὸ αὐτό τις ὄψεται. ἐπεὶ ἂν ᾖ, ὅτι καὶ [b] ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ ταχέως τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. [c] τὸ γὰρ παρὸν ἐστὶ μόνον, ἃ στερίσκεσθαι μέλλει, [d] ὅπερ γε ἔχει καὶ ἕτερος μόνον. καὶ ὃ μὴ ἔχει τις, οὐκ ἀποβάλλει.

§. 15. [e] Ὅλα πᾶν ὑπόληψις. [f] δῆλα μὲν γὰρ τὰ περὶ [g] τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα. [h] δῆλον δὲ

interesse, per centum, an per ducentos, an per tempus interminatum, eadem qis visurus sit. alterius verò, qòd is qi qàm diutissimè vixerit, & is qi qàm celerrimè mortuus fuerit, tantundem vitæ prorsus amittit uterqe. præsens siqidem duntaxat uterqe tempus amittit, cùm hoc duntaxat habeat, nec amittere possit qis, qod non habet.

§. 15. In opinione sita sunt omnia. docent hoc, qæ à Monimo dicta sunt. horum avtem utilitas com-

ANNOTATIONES.

Οὐδὲν διαφέρει] *Nihil*, inqit, *refert per breve aliqod temporis spatium, an in perpetuum ista videris.* qare? qia nimirum, ut *l.* 6. §. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσται. πάντα γὰρ ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Qi præsentia vidit, cuncta vidit, tum qa ab æterno fuere, tum qa in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.* Ità *l.* 9. §. 37. Ἴσον τὸ ἔκαλον ἕλεσι. καὶ τὸ τριὶ ταῦλα ἰσορῆσαι. *Perinde habet annis centum an tribus ista noris.* & *l.* 12. §. 35. Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλέους ἢ ἐλάσσους χρόνῳ, οὐδὲν διαφέρει. *Nec interesse putat, mundum longiori an breviori temporis spatio contemplatus sit.* Ità qod Seneca *Ep.* 101. *Nihil interest inter diem & seculum.* Vide & *l.* 3. §. 7. & *l.* 7. §. 49. Menander *suppositisio*, apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 122.

— τοῦλον εὐλυχίσαλον λέγω,
Ὅσις θεωρήσας ἀλύπως, Παρμένων,
Τὰ σεμνὰ ταῦτ' ἀπῆλθεν, ὅθεν ἦλθεν ταχύ.
Τὸν ἥλιον, τὸν κοινὸν ἀσίρ', ὕδωρ, νίφα,
Πῦρ. ταῦλα κἂν ἑκαλὸν ἔτη βιώτεται,
Ὄψει παλαιὰ, κἂν ἐνιαυλὸς σφόδρ' ὀλίγος,
Σεμνόλερα τοῦλων εἶναι ἐν ὄψει πολύ.

i. e. vertente Grotio,

— *hunc credo felicissimum,*
Qi cum spectárit, Parmeno, placidè Deum
Augusta dona, redit citò unde venerat:
Jubar, inqam, solis publicum, nubes, aqas,
Ignem. namqe annos qamvis centum vixerit,
Eadem videbit: sitqe licèt ævi brevis,
Tamen istis nihil est conspicari pulcrius.

Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 16. conquerenti exuli qòd Athenas non videret: Πῶλε οὖν Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; τάλας ἐκ ἀρκεῖ σοι, ἃ βλέπεις καθ' ἡμέραν; προῆλθόν ποι ἔχεις ἢ μεῖζον ἰδεῖν τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἄσλρων, τῆς γῆς ὅλης, τῆς θαλάσσης; *Qando igitur Athenas & arcem iterum videbo? Miser, non satis ea tibi sunt, qa qotidie vides? Potesne præstantius aliqid avt majus videre sole, lunâ, stellis, terrâ universâ, mari?*

Ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος] Deprehenditur vox eadem hæc *l.* 3. §. 10. de qa liceat mihi bona cum venia dissentire ab Henrico Stephano, licèt rerum Græcarum peritissimo; qi τεθνήξομαι vult esse *futurum secundum*, sive *paulò post futurum*, ut Grammatici vulgò nuncupant, à θνήσκω: eósqe notat, qi thema fingunt inaudilum, τεθνήκομαι nimirum, cujus futurum sit τεθνήξομαι. Qum tamen nevtrum horum necessarium sit ad vocabuli istius analogiam statuendam. Siqidem, ut monet Evstathius *ad Iliad. μ. more Syracusanis familiari, ex præteritis præsentia sæpenumero formantur.* Sic κέκληγα κεκλήγω, πέπληγα πεπλήγω, ἔσηκα ἑσήκω, τέθνηκα τεθνήκω. Sicut ergò ἑσήκω ἑσήξω, & in media voce, ἑσήξομαι. Unde Sopater *Epist. ad Hemeter.* apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 46. Τίς οὖν ὕτω καλὰ Σιμωνίδου λόγου τετράγωνος, ὃς καλὰ πᾶσαν τύχην καὶ πραγμάλων μελάσασιν ἀσφαλῶς ἑσήξεται. *Qisnam adeò, juxta Simonidis verba, qadratus est, qi per omnem fortunæ & rerum immutationem firmiter consistat.* & Marcus *l.* 10. §. 36. οὐδεὶς ἑσ' ὅτως ἄνυπόλημπλος, ᾧ ἀποθνήσκονλί σ' παρεσήξονλαί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. *Nemo qisqam adeò felix est, cui morienti non adstabunt aliqi, qi præsenti lætentur malo.* Ità τεθνήκω τεθνήξω. Unde Marcus *l.* 7. §. 22. ὡς μεῖ' ὀλίγον ἀμφόλεροι τεθνήξεσθε. *Paulò post utrosqe vestrum morti concessuros.* (ut τεθνήξω illud in Aristophanis *Acharn.* cur sit Stephano suspectum, nihil amplius existat. qod & apud Svidam avtor innominatus.

Τοῖς δὲ ἐπίσεως φόβοις, ὡς ἀυλίκα τεθνήξονλ[ι]. Et in voce media τεθνήξομαι. *l.* 4. §. 37. Ἤδη τεθνήξῃ. *Jam jam moriturus es.* Et *ibidem* §. 47. Εἰ τίς σοι θεῶν εἶπεν, ὅλι ἄυριον τεθνήξῃ. *Si Deorum qis prædiceret tibi, cras te moriturum.* unde participium τεθνηξόμενος, qo noster etiam non semel usus est. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 501. *A.* Ὑπακούων ταῖς ἐνλολαῖς βιώσεταί τε, καὶ ἐὰν δέῃ, τεθνήξεται. ὅπερ ἂν εἴη διὰ θανάλε ζωοποιηθῆναι. *Mandatis obediens fideliter vivet, &, si opus fuerit, morietur, qod qidem fuerit per mortem vivificari.* Qod & Tatianus *adv. Græc. pag.* 144. τοῦλον μόνον (Deum vult) ἀρνῆσθαι κελευόμενος, ἃ πιστήσομαι, τεθνήξομαι δὲ μᾶλλον. *Hunc solum si qis negare jubeat, non obediam, sed potius moriar.* Lucianus *Antholog. l.* 1. *c.* 12. §. 6.

Ὡς τεθνηξόμενος, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε.
Ὡς δὲ βιωτόμενος, φείδευ σῶν κλεάνων.

Tanqam moriturus tuis bonis perfruere,
Tanqam avtem victurus parce tuis bonis.

§. 15. Πᾶν ὑπόληψις] Et πάντα ὑπόληψις. Nihil istis apud nostrum crebriùs occurrit. ità *l.* 12. §. 8. 22. 26. & *l.* 4. §. 3. Ὁ βίος ὑπόληψις. *Vita opinio est.* & *l.* 3. §. 9. Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν. *In hoc sunt omnia.* Seneca *Epist.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt. — tam miser est qisqe, qàm credit.* Vide *ad l.* 8. §. 47.

Δῆλα] δηλοῖ. forsan; *ostendunt, probant hoc.* Ità de Marco nostro Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 5. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λιχθέντα πρὸς αὐλοῦ, ἢ γραφέντα. *Argumento sunt permulta, qa ab illo dicta atqe conscripta ad nos usqe pervenerunt.* Mendum par apud Theophrastum tollas licet, *de caus. plant. l.* 6. *c.* 27. Τὸ φύλλον τοῦλο ζηρὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων. δῆλον (legendum δηλοῖ) δὲ ἡ ἐπιφυλλία, καὶ ἡ μικροκαρπία, καὶ ἡ χρόα τοῦ καρποῦ. πάντα γὰρ ταῦλα ξηρόλη[ς]. *Planta ipsa sicca omnino est, magis qam reliqa. Qod frondis angustia, & fructus exigustas, colórqe ostendunt. Hæc enim succitate omnia veniunt.*

Τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα] De *Monimo* Cynico Diogenis ac Cratetis Sectatore, Laërtius *l.* 6. qænam avtem vel ad illum vel adversùs istum scripta (ità enim verba, prout habentur, sonant) Marcus hìc respexerit, mihi tam incertum est, qàm qod est incertissimum. Merici Casavboni interim sententiam hactenùs probo, ut Monimi ipsius scripta designari existimem. non tamen ut in eis per *dialogismum* sub aliena persona istud Monimo dictum dicatur, cùm Monimi ipsius dogma fuerit. Itaqe legendum literulâ unicâ immutatâ, τὰ πρὸς τῷ Κυνικῷ Μονίμῳ λεγόμενα, *qa à Monimo Cynico dicta sunt.* neqe enim est, qod de Syntaxi ambigat qisqam, cùm familiaris admodum ea sit. Sic enim, præter Herodianum superiùs adductum, Homerus *Iliad. α. v.* 159.

Τίμην ἀρνύμενοι —
Πρὸς Τρώων. —

id est, παρὰ τῶν Τρώων. *Scholia.* *Pœnas sumentes, vel exigentes, à Trojanis.* Et *Odyss. ζ. v.* 207.

— πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπανλες.
Omnes enim à Jove sunt.

Et Clemens *Strom. l.* 1. κολάζονλαι πρὸς τῷ νόμῳ οἱ τούτων ἅλλοι. *Horum avtores à lege puniuntur.* Et Sophocles,

— ἐπαίνῳ τεύξεται πρὸς γοῦν ἐμοῦ.
— *à me certè lavdem feret.*

Et apud Tragicum Cassandra, referente Plutarcho in *præcept. polit.*

Καὶ πρὸς παθόνλων, κἀν κακοῖσι κειμένων
Σοφὴ κέκλημαι. πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι.
Ab his, qi in ipsa inciderunt jam mala,
Sapiens perhibeor: mala nondum expertus, furens.

Cæterùm ad Pyrrhonios sive Scepticos inclinâsse Monimus videtur. qanqam enim admittere illum in familiam istam Sextus Empiricus renuit; idem tamen inter τοὺς τὸ κριτήριον ἀνελόνλας, id est, *qi veritatis dijudicandæ medium certum sustulerint*, Monimum Canem recensel, *lib.* 1. *adv. Logic. c.* 2. cúmqe asserit, τῇ συναγωγῇ ἀπεικάσαι τὰ ὄνλα, τοῖς τε καλὰ ὕπνους ἢ μανίαν προσκίψασι ταῦλα ὁμοίωσαι. id est, *ea qa sunt, picturæ adumbratæ contulisse, nostras eorundem perceptiones, eis qa dormientibus avt mente captis se ingerunt, geminas prorsùs censuisse.* Qin & dogma ejus qod fuerit, clarius indicat avtor idem *adv. eosd. l.* 2. *c.* 1. Μόνιμος ὁ Κύων τύφον εἶπε τὰ πάντα. ὅπερ οἴησίς ἐσι τῶν ὀνκ ὄνλων, ὡς ὄνλων. *Monimus Canis typhum esse dixit omnia.* (nam Hervetus cur *typhonem* pro *typho* substituerit, nihil erat) *id est avtem opinio eorum qa non sunt, ac si essent revera.* qod aliis verbis Xenophanes dixit ab eodem *loco superiore*, & *Pyrrhon. hypotyp. l*, 2. *c.* 4. adductus.

Ἀυλὸς ὅμως οὐκ οἶδε. δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκλαι.
Certi aliqid nemo novit; sed opinio cuncta est.

nec immeritò vana opinio *typhi* nomine nuncupata est. ἡ γὰρ ὑπόληψις τῆς γνώσεως φυσιοῖ. καὶ τύφου ἐμπίμπλησιν. *Sed cognitionis qidem opinio inflat*, & *fastu replet.* ut Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 297. *B.* ex Apostolo *ad Cor. Epist. 1. c.* 8. *v.* 1, 2. Lucem hinc obiter claram medelámqe dabimus certissimam Menandri verbis à Laërtio ex *Epistolis* (non ex *Cistharista*, qod frustra Cl. Casavbonus ariolatus est) adductis, qæ viros insignes inaniter hactenus torserunt. Ea in Laërtii codicibus ità exhibentur:

Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Qod Ambrosius Camaldunus vertit;

Nam

comparebit, si qis qæ festivè ab illo conscripta sunt, qatenus veritatem habent patrocinantem, admiserit.

§. 16. Contumeliâ se afficit anima humana: imprimis, qando abscessus & qasi struma mundi, qantum in ipso est, evadit. abscessionem enim facit à natura, in cujus parte aliqâ reliqorum omnium cujusqe natura continetur, qi re aliqâ obveniente offenditur. deinde cùm vel hominem qemcunqe aversatur, vel lædendi consilio adversatur alicui. hujusmodi sunt avtem irascentium animæ. tertiò contumeliâ se afficit, cùm voluptati vel dolori succumbit. qartò, cùm simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loqitúrve. qintò, qoties actionem avt conatum suum ad nullum certum scopum destinat, sed temerè agit, & nescia ipsa, qid vel καὶ τὸ χρήσιμον ⸗ λεγομένου, ἐάν τις αὐτῷ τὸ νόσιμον μέχρι ⸗ ἀληθοῦς δείκνῃ).

§ 16. [a] Ταράττει ἑαυτὴν ἡ ⸗ ἀνθρώπου ψυχὴ, μάλιστα μὲν ὅταν [b] ἀπόσημα, καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, γένηται). τὸ γὰρ δυσχεραίνειν τοῖς τῶν γινομένων, ἀποστασίς ἐστι τῆς φύσεως, ἧς ἐν μέρει, ἐκάστου τῶν λοιπῶν φύσεις περιέχουσι). ἔπειτα ἐστί, [c] ὅταν ἄνθρωπόν τινα ἀποστραφῇ, ἢ καὶ ἐναντία φέρῃ), ὡς βλάψοντα, οἷαί εἰσιν αἱ τῶν ὀργιζομένων. τρίτον ταράττει ἑαυτὴν, [d] ὅταν ἡσθῶσιν ἡδονῆς, ἢ πόνου πάσχουσιν, [e] ὅταν ὑποκρίνηται), καὶ ἀπατηλῶς, καὶ ἀναλήθως τι ποιῇ, ἢ λέγῃ. πέμπτον, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν, [f] ἐπ' ἀδύνατον σκοπὸν ἀφίῃ, ἀλλὰ [g] εἰκῇ καὶ

a Sup. §. 7.
b L. 4. §. 29. l. 8. §. 34. l. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
c Sup. §. 1.
d Inf. §. 17. l. 3. §. 4. l. 11. §. 19.
e Inf. §. 17. l. 18. 19.
f Sup. §. 7.
g Sup. §. 5.

ANNOTATIONES.

Nam cuncta fastum dixit esse cætera.

præter peram, scilicet, *avt tres etiam*, qas habere dixerat, *peras*. Verùm id seriem orationis non pati cùm adverteret Grotius in *excerpt.* is hoc modo definxit:

Τὸ γὰρ ὑπολαμβὰν τυφλὸν εἶναι πᾶν ἔφη.

ac si mens esset;

Cæcum esse dixit omne qod præsumitur.

& tanqam *Lavernionem* perstrictum vult à Comico philosophum. Ac felici qidem in priore vocabulo conjecturâ usus est: τῦφον in τυφλὸν qòd mutavit, fefellit divinatio. Legendum ergò Sexto præeunte,

Τὸ γὰρ ὑπολαμβὰν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Typhum esse dixit omne qod præsumimus.

id est, *opinionem meram cerstudinis inanem.* nec aliud ferè, verba si spectemus, Marcus hîc. πᾶν ὑπόληψις. nam mentem si attendimus, aliud plane. Qæri igitur potest qomodo Marco cum Monimo, Stoico cum Sceptico convenire qeat: cùm certitudinem nulla secta avt exertius professa sit, avt enixiùs propugnaverit, qàm Zenonia & Chrysippea. Verùm hoc vult Marcus, ea, qæ à Monimo sunt adhibita ad dogma suum de *opinione mera* statuminandum, ostendere simul, multum imò totum ferè in hoc consistere, qibusnam qisqe opinionibus imbutus fuerit. Vide *infrà* §. 17. ὄνειρον καὶ τύφος. *Somnium & fumus.*

Ἐάν τις αὐτῷ τὸ νόσιμον μέχρι τοῦ ἀληθοῦς δείκνῃ] *Si qis qod ab illo svaviter ac jucunde dictum est, eatenus amplectatur, qatenus est veritati consentaneum.* Qod ideò dictum, qia Monimus, Laërtio teste, γέγραφε παίγνια σπουδῇ λελυθυίας μεμιγμένα, id est, *ludicra qadam scripsit, qibus seria subessent.* Id qod & de Socrate Galenus *de usu part. l.* 1. *c.* 9. Ἦν γὰρ Σωκράτους μοῦσα, μιγνύειν ἀεὶ τὴν σπουδὴν ἐν μέρει παιδιᾶς. *Hæc namqe Socratis musa fuit & industria, ut seria jocis semper immisceret.* Qin & de Diogene in Cynismo Julianus Imperator *Orat. de illo* 1. Μὴ τοιοῦτόν τι πάθωμεν, ὅσα ἔπαιξε, ταῦτα αὐτῶν ἐσπουδακότες νομίσωμεν. ἴσως μὲν γάρ τι καὶ ἐν ἐκείνοις ἦν ὄχρηστον. *Qamobrem ne qid nobis contingat ejusmodi, ut in qibus ille lusit, ea pro seriis habeamus. Qanqam est in istis non inutile fortasse qippiam.* Seneca *Epist.* 58. ubi de ideis Platonicis disseruerat; *Qid*, inqis, *ista subtilitas mihi proderit? Si me interroges; nihil. Sed qemadmodum ille cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, &, ut dici solet, pascit: sic nos animum aliqando debemus relaxare, & qibusdam oblectamentis reficere. Sed ipsa oblectamenta opera sint: ex his qæqe, si observaveris, sumes qod fieri possit salutare. hoc ego facere soleo: ex omni natione, etiamsi à philosophia longissimè aversa est, eruere aliqid conor, & utile efficere.* cur avtem τὸ ἡδὺ loco τοῦ νόσιμον legi voluerit Annotator Lugdunensis nullus assequor; præsertim cum τὸ νόσιμον ductâ à reditûs ad suos jucunditate metaphorâ idem significare agnoscat.

§. 16. Ταράττει ἑαυτὴν ἡ ψυχή.] Ita *suprà* §. 6. Ταράττεις, ταράττεις αὐτὴν, ὦ ψυχή. *Ignominiâ, ignominiâ inqam te afficis o anima.*

Ἀπόσημα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου] Ità *l.* 4. §. 23. ἀπόσημα κόσμου, ὁ ἀφισάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τῆς τῆς κοινῆς φύσεως λόγου. *Abscessus mundi, qi abscedit, seqe à naturæ communis ratione sejungit.* Eum, qi vel sorti suæ ab universi Domino assignatæ non acqiescit, vel hominem aliqem sibi congenerem aversatur, *apostemati* sive *abscessui* confert. Galenus *therapevtic. ad Glavcon. l.* 2. Ἀπόσημα vocant Medici τὰς διαθέσεις ἐκείνας, ἐν αἷς ἀλλήλων ἀφίσανται τὰ πρότερον ἀλλήλων ψαύοντα σώματα. Φύματα verò idem *ad Epidem. l.* 6. *Comment.* 1. *cap.* 13. definit, τὰς παρὰ φύσιν ὄγκους τελείους ἄνευ τῆς ἔξωθεν αἰτίας γινομένους. μάλιστα δὲ τοὺς πρὸς τὸν ἐκτὸς τόπον ἐκπεφυκότας. ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, *eos præter naturam tumores, qi prorsus sine causa externa proveniunt, sed potissimum hoc nomine eos vocant, qi extra corporis superficiem, extuberant ab iis qæ ex terra progerminant* sic dictos. licentiùs tamen ista qandoqe sumuntur: & τὸ φῦμα ἀντὶ τοῦ ἀποσήματος usurpatur. hinc in historia illa celebri sive Promethei Thessali,

A ut Plutarchus *de adul.* & Simplicius *in Aristot. Physic. l.* 2. sive Jasonis Pheræi, ut Cicero *de nat. Deor. l.* 3. Et Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. (nam Phaleræum perperam exhibent codices Pliniani *l.* 7. *c.* 50.) qod Græci illi φῦμα, Latini *vomicam, tuber* dixit Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 19. prout & Celsus φύματα *tubercula* vertit, *l.* 5. *c.* 18. §. 13, 16, 17.

Ἧς ἐν μέρει] Vide *suprà* ad §. 9.

Ἐπ' ἀδύνατον σκοπόν] Vide *suprà ad* §. 7. & *ad l.* 10. §. 36. Basilius Cæsar *Orat.* 24. *pag.* 578. *A.* Καί τοι τίνα ἔχει λόγον, κυβερνήτην μὲν ὑπ' εἰκῇ τοῖς πνεύμασιν ἐφίεναι, ἀλλὰ πρὸς ὅρμους εὐθύνειν τὸ σκάφος. καὶ τοξότην καλὰ σκοπῷ βάλλειν. καὶ μὴν δὴ καὶ χαλκευτικόν τινα ἢ τεκτονικὸν ὅλα τοῦ κατὰ τὴν τέχνην ἐφίεσθαι τέλους. ἡμᾶς δὲ καὶ τοιούτων δημιουργῶν ἀπολείπεσθαι, πρός γε τὸ συναρᾶν δύνασθαι τὰ ἡμέτερα; ⸗ γὰρ δὴ τῶν χειροτεχνῶν ἐσί πέρας τῆς ἐργασίας, τῷ δὲ ἀνθρωπίνῳ βίῳ σκοπὸς οὐκ ἔσι, πρὸς ὃν ἀφορῶντα πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν χρὴ, τόν γε μὴ τοῖς ἀλόγοις προσεοικότας μέλλοντα. ἢ ἕως ἂν εἴπωμεν αἰσχρῶς κατὰ τῶν πλοίων τὰ ἀνεμμάτους, οὐδενὸς ἡμῖν τοῦ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς οἰάκων καθιζομένου, εἰκῇ καλὰ τὸν βίον ἄνω καὶ κάτω περιφερόμενοι. *Qam habet rationem, qod cum gubernator haud temerè se ventis committat, sed navim rectâ moderetur ad portum, & sagittarii ad metam & scopum jaculentur. Item fabri diligentiâ*

C *sive architecti ex arte sua rem ad finem aliqem perducant: nos talibus artificibus sapientiâ inferiores simus, ad planè considerandum, qa ad nostri profectum animi faciant. Erit itaqe operariorum consideratio finis operis, & humana vita consideratio finis non fuerit? Qem proculdubio finem respicere, & ejus gratiâ cuncta facere ac dicere illum, qi brutis aqiparari non cupit, oportet. Qo sanè neglecto, animus noster tanqam non saburratum navigium, nullis insidentibus mentis gubernaculis temerè huc illuc exagitatur.* Seneca *Epist.* 95. *Hæc nemo faciet qemadmodum debet, nisi habuerit qo referat. proponamus oportet finem summi boni, ad qem nitamur, ad qem omne factum nostrum*

D *dictúmqe respiciat. veluti navigantibus, ad aliqod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito, vaga est.* & *Ep.* 71. *Ignoranti qem portum petat, nullus suus ventus est.* Hæc à navigantibus translata sunt. Metaphora, qâ noster hîc usus est, à *sagittariis* est desumpta; de qibus Seneca idem *Epist.* 71. *Scire debet qid petat ille, qi sagittam vult mittere; & tunc dirigere, & moderari manu telum: errant consilia nostra, qia non habent qò dirigantur.* Et *Ep.* 94. *Qi jaculari discit, destinatum locum captat, tum manum formet ad dirigenda qæ mittit.* Et Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπήν. καὶ καθάπερ τοξόται,

E σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος. *Nonne igitur magnum ad vitam cognitio ipsius momentum affert? nam si qemadmodum sagittarii scopum habeamus, magis bonum & honestum assequi possemus.* Et Evdem *l.* 1. *c.* 2. Δεῖ ἅπαντα τὸν δυνάμενον ζῆν καλὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, θέσθαί τινα σκοπὸν τοῦ καλῶς ζῆν, πρὸς ὃν ἀποβλέπων, ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις. ὡς τό γε μὴ συντελάσθαι τὸν βίον πρός τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖόν ἐσι. *Oportet omnibus scopum qendam rectè vivendi propositum esse, qi modò ex electione vivere jam qeant, qem spectans qisqe omnes actiones peragit. Qapropter vita proposito fine carens insignis stultitiæ argumentum est.*

F Itaqe Cicero, *de finib. l.* 1. *Qid est in vita tantopere qærendum, qàm qis sit finis, qod extremum, qod ultimum, qo sint omnia benè vivendi, rectèqe faciendi consilia referenda?* Et Marcus Eremita *de leg. spir.* §. 54. Ὁ ἀσκοπως ὁδοιπορῶν, ματαιοπονήσει. *Qi inconsideratè ambulabit, frustra laborabit.*

Εἰκῇ.] *temerè*, hoc est ἄνευ ἀναφορᾶς. ut *l.* 12. §. 20. *citra respectum habitum ad finem aliqem certum.* Epictetus *l.* 3. *c.* 23. Ἕκαστον γὰρ τῶν γινομένων ὑφ' ἡμῶν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, εἰκῇ ποιήσομεν. ἐὰν δ' ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ, διεσφαλμένως. *Nam ea, qa gerimus omnia, si ad nullum finem retulerimus, frustra geremus: sin eo, qo non pertinent, aberrabimus.*

καὶ

a *L.*1.§.8. καὶ ἀπαραπολυθήτως ὑπ' αὐτῶν ἐνεργῆ. a δέον καὶ τὰ
*l.*3.§.6.*l.*9. μικρόταπα, κ' τινὰ ὅπῃ τὸ πόλ@ ἀναφορὰν γί-
§.23. b *L.*3.§.12. νεσθ. πόλ@ ἢ λογικῶν ζώων, τὸ b ἔπεσθαι τῷ c
16.*l.*4.§.12. τῆς πόλεως κ' πολιτείας τ' πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ
& *l.*12.§.31. c *L.*3.§.11. d θεσμῷ.
*l.*4.§.3.4. § 17. Τῆ ἀνθρωπίνῃ βίᾳ, e ὁ μὲν
23.*l.*6.§.44. *l.*12.§.36. χρόν@, στιγμή. f ἡ δὲ ὑσία, ῥέυσα. g ἡ
d *L.*10.§.11.
e *L.*3.§.10.*l.*
4.§.26.*l.*5.§.
24.*l.*6.§.36.
f *L.*5.§.33.
g Ibid.

lit. cùm etiam minutissima qæqe ità sint agenda, ut ad finem ipsum referantur. finis avtem animantium rationis participum hic est, ut civitatis ac politiæ antiqissimæ rationi legibúsqe obseqantur.

§ 17. Vitæ humanæ tempus, punctum est: materia, fluida:

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀπαραπολυθήτως] *nullâqe consequentiâ.* Xylander. Sed hoc esset ἀνακολούθως potiús. *Sine justa ratiocinatione & consideratione an finem communem consequatur, necne.* Casavbonus. παρακολουθεῖν *intelligere, intelligendo assequi vel consequi.* ἀπαρακολουθήτως igitur ἐνεργεῖν, est *facere aliquid, nescius qid agas, avt qid velis.* Sicut ἀπαρακολουθήτως ἔν ποιεῖν, *ità bene facere cuiqam, qasi nescias, avt non advertas qid agas. l.* 5.§.6.

Δέον καὶ τὰ μικρόταπα καλῶ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι] Siqidem ut noster ipse *l.* 9.§.22. Ἡ τις πρᾶξις μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, αὕτη διαπρᾶ τὸν βίον. *Omnis actio, qa ad finem debitum respectum,* vel propinqum vel remotum saltem, *non habuerit, vitam nostram qasi in partes distrahit,* sibiqe minimè per omnia consentientem reddit. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 85. *F.* Καὶ γὰρ αἰμασίαν τινα καὶ θριγγὸν οἰκοδομοῦσιν ἢ διαφέρει ξύλου τὸ τυχὸν, ἢ λίθου ἐπιβαλεῖν χυδαῖον, ἢ σήλην ὑποθεῖναι παραπεσοῦσαν ἀπὸ μνήματος, οἷα ποιοῦσιν οἱ φαῦλοι, πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρᾶξιν, ὡς ἔτυχε, συμφοζοῦντες, εἰς ταυτὸ καὶ σωρεύοντες ἀλλ' ὅι γε προκόπλοντες, οἷς ἤδη, καθάπερ ἱερᾶ τινος οἰκοδομήματος καὶ βασιλικῆ τῆ βίᾳ κεκρότηται χρυσία κρηπὶς, ἀδὲν εἰκῇ προσίενται τῶν γινομένων, ἀλλ' οἷον ἀπὸ σάθμης τῷ λόγῳ προσάγυσι καὶ προταρμόζυσιν ἕκαστον. *Maceriam aliqam avt sepem conficientibus nihil refert obvium qodqe lignum avt lapidem jacentem adhibere, avt columnam à monumento aliqo delapsam subjicere: qomodo & homines vitiosi omnia promiscuè facta, omnes temerè actiones congerunt ac coacervant. At qi in virtute exercenda proficiunt, qibus vita veluti sacri ac regis ædificii jactum jam est aureum fundamentum, nihil eorum qa aguntur temerè admittunt, sed veluti amussi rationis aptant singula atqe concinnant.*

Καὶ τὰ μικρότατα] Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 11. Κάνονα εὑρόντες, ἀπαραβάλως χρώμεθα, δίχα αὐτῷ μηδὲ τὸν δάκτυλον ἐκλείνοντες. *Regulâ inventâ citra errorem utimur, adeo ut citra eam ne digitum porrigamus.* Julianus Imperator *Orat.* 1. Νόμος ἐστὶ παλαιὸς παρὰ τῆ πρώτῃ φιλοσοφίαν ἀνθρώποις φήναν@ ὑπωτὶ κείμεν@, ἅπασας πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέπον@ας, ἐπιθυμεῖν ἐν λόγοις, ἐν ἔργοις, ἐν ξυνουσίαις, ἐπὶ πᾶσιν ἁπλᾶς τοῖς καλὰ βίον ἄκρους καὶ μείζοσι τῆ καλῆ πάνυ ἐφίεσθαι. *Vetus lex est ab eo profecta, qi philosophiam primus in humanum genus invexit, qa hunc in modum sese habet; debere omnes ad virtutem, & honestatem respicientes studia sua ità comparare, ut in dictis, factisqe, in societatibus, rebúsqe omnibus tam parvis qam majoribus honestatis rationem teneant.* ubi Petavius pro ἄκρους, μικροῖς substituit. at Svartius *analect. l.* 3. *c.* 17. ἄκροις retinendum contendit, & tenuissima qæqe & exilia maximè eo vocabulo vult designari.

Τὸ ἕπεσθαι τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ] Orbem, *urbis* ac *civitatis* instar habere vult: in qa homines universi, cives cùm sint, civitatis istius legibus ac institutis conformiter per omnia agere ipsos oporteat. Hanc avtem iconem, qæ pulcerrima est sanè, freqenter admodum usurpat. Ità *l.* 3. §. 11. ἀνθρώπως πολίτας εἶναι πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις, ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. *Homines agere cives civitatis superna istius, cujus reliqa civitates istæ qasi familia existunt.* &*l.* 4.§. 3. Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. *Mundus iste civitatis instar obtinet.* & *ibidem* §. 23. Διὸς πόλις. *Urbs Jovis.* & *l.* 6. §. 44. πόλις καὶ παιρίς μοι, ὡς ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. *Civitas & patria mihi, uti homini mundus.* & *l.* 12. §. 36. ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει. *In hac magna civitate versatus es, homo.* Ad nostri planè mentem Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Παῖδα ἔν ταῦτα ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπισκεμμένος, τὴν αὐτῆ γνώμην ὑποτάτταν@ τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα. καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολίται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως. *His igitur omnibus consideratis, vir bonus suum animum gubernatori universitatis submittit: qemadmodum boni cives legi civitatis.* Idemqe *l.* 3. *c.* 24. Τίς τοῖνο ἐπιτίπομφεν; ὁ ἡγεμὼν, ἢ ὁ στρατηγὸς, ἢ πόλις, ὁ τῆς πόλεως νόμος. δεῖ γάρ με ἀεὶ τῷ νόμῳ πείθεσθαι ἐν παντί. *Quinam istud immisit? dux, prator, respublica, lex civitatis. Oportet enim me semper legi parere in omnibus rebus.* Chrysippus *de finib. l.* 1. à Laërtio *lib.* 7. *c.* 87. in *Zenone* laudatus: Ἴσον ἐστὶ τὸ καλ' ἀρετὴν ζῆν, τῷ καλ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν. μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμετέραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. διόπερ τέλος γίνεται τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. ὅπερ ἐστὶ καλ' ἀρετὴν αὐτὸ, καὶ καὶ τὴν τῶν ὅλων, ἀδὲν ἐνεργοῦντα ὧν ἀπαγορεύει εἴωθεν ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἐρχόμενος, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Διὶ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὅλων διοικήσεως ὄντι. *Secundum virtutem vivere idem est qod secundum experientiam eorum, qa secundum naturam accidunt, vivere. Partes enim natura universi sunt natura nostra. Idcirco finis efficitur con-*

sentaneè secundùm naturam vivere, secundùm suam atqe universorum naturam, nihil eorum faciendo, qa à communi lege prohibentur, qa est recta ratio in omnes perveniens, eadémqe in Jove, hoc principe gubernationis omnium qa sunt. Vide *ad l.* 10. §. 1. Avtor *de Mundo c.* 6. ubi de politiæ humanæ ratione ac institvto pluribus disserverat; ἔστι δὲ πολυπλοκώτερον καὶ περὶ τῆς μείζον@ πόλεως, λέγω δὲ τοῦδε τοῦ κόσμου. νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς ὁ θεὸς, ἀδεμίαν ὑποδεχόμενος διόρθωσιν ἢ μεταθεσιν. κρείττων δὲ οἶμαι καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύβοις ἀναγεγραμμένων. ἡγεμόνα δὲ ἀκινήτως αὐτῆ καὶ ἐμμελῶς, ὁ σύμπας διοικονομίαν διάκοσμος ὑφαπῆ καὶ γῆς, &c. *Hoc idem de urbe qoqe majore, de hoc inqam mundo, existimare debemus. Deus enim nobis lex: in omnem illa qidem partem ad æqilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior sit illis legibus, & stabilior, qa in tabulis perscripta sunt. Ejus enim auspiciis perenniter & compositè præeuntis, universus hic cæli ordo regitur atqe administratur:* &c. Et Philo *de Joseph. pag.* 530. *E.* Ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις, ὅδε ὁ κόσμος ἐστὶ, καὶ μιᾶ χρῆται πολιτείᾳ καὶ νόμῳ ἑνί. λόγος δέ ἐστι φύσεως, προστακτικὸς μὲν ὧν πρακτέον, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν οὐ ποιητέον. αἱ δὲ καθ' τόπους αὗται πόλεις ἀπειρίγραπτοί τε εἰσὶν ἀριθμῷ, καὶ πολιτείαις χρῶνται διαφερούσαις, καὶ νόμοις οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς. *Nam mundus hic est magna civitas, unam reipublicæ formam; & unum jus habens. Continentur avtem edicto naturæ jussa de agendis. & vetita de non agendis. Hæ vero civitates locis suis numero circumscriptæ non sunt, & formam reipublicæ diversam & leges non easdem habent.* Vide *l.* 7. §. 9. & *l.* 11. §. 20.

§. 17. Ὁ μὲν χρόνος στιγμή] Στιγμὴν χρόνου, Græci; & *punctum temporis*, Latini, pro spatio angustissimo dixere: uti observat Donatus *ad Terent. Phorm.* 1. 4. translatione à Mathematicis factâ, qibus στιγμὴ sive σημεῖον id dicitur ὃ μέρος οὐδέν. ut Evclides *Element. l.* 1. §. 1. ideóqe est insecabile, nec pro qanto habetur. Eóqe sensu noster hîc; Τῆ ἀνθρωπίνῃ βίᾳ, ὁ μὲν χρόνος στιγμή. *Vitæ humanæ tempus, punctum est.* & *l.* 6. §. 36. πᾶν τὸ ἐνεστὼς τῷ χρόνῳ, στιγμὴ τῷ αἰῶνος. *Tempus instans omne punctum ævi.* Ità Plutarchus *de puer. educ. pag.* 13. *A.* Στιγμὴ χρόνου, πᾶς ὁ βίος. *Punctum temporis est tota nostra vita,* & Seneca *Epist.* 49. *Punctum est qod vivimus;* & *adhuc puncto minus:* qod à Simonide forsan acceptum est. illius enim Plutarchus dictum hoc in *Consol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* refert; ὅτι τὰ χίλια καὶ τὰ μύρια ἔτη, στιγμή τις ἐστιν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μορίου τι βραχύτατον στιγμῆς. *Qod anni* CIↃ *avt* CCIↃↃ *punctum qoddam sunt infinito, avt minima potius puncti portio.* Qod avtem illi στιγμὴν, id est, *punctum*, Joannes Chrysostomus *in Epist. ad Philip. Orat.* 2. *Edit. Commel. p.* 1217. ῥοπὴν, id est, *momentum* dixit. Τὴν ὥραν ῥοπὴν ἐκείνην; ῥοπὴ γάρ ἐστι ὁ πᾶς ἡμῶν αἰὼν πρὸς τὸν ἀίδιον τὸν ἄπειρον. *Unicum illud momentum; momentum enim est omnis nostra vita, si cum infinito illo seculo conferatur.* Vide *suprà, ad* §. 14. & *infrà ad l.* 5. §. 24. & *l.* 6. §. 36.

Ἡ δὲ ὑσία, ῥέυσα] *L.* 5. §. 33. Τὰ αἰσθηπὰ εὐμεπάβληπα, καὶ ἐχ ἑσπᾶ. *Res sensui subjecta, mutari prona, & consistere nescia.* De Stoicis Plutarchus *de commun. notit. c.* 39. Συγχωροῦσιν ὅτοι, τὰς μὲν ἐν μέρει πάσας ὑσίας ῥεῖν καὶ φέρεσθαι, τὰς μὲν ἔξ αὐτῶν μεθιστάσας, τὰς δὲ, ποθὲν ἐπιόντα προσδιχομένας. οἷς δὲ πρόσεστι καὶ ἄπεστιν ἀριθμοῖς ἢ πλήθεσι, ταῦτα μὴ διαμένειν, ἄλλ' ἕπερα γίνεσθαι ταῖς εἰρημέναις προσόδοις, ἐξαλλαγὴν τῆς ὑσίας λαμβανομένης. αὐξήσεις δὲ καὶ φθίσεις, ἃ καὶ δίκην ὑπὸ συνηθείας γενικῆσθαι, τὰς μεταβολὰς ταύτας λέγεσθαι. γενέσεις δὲ καὶ φθορὰς μᾶλλον αὐτὰς ὀνομάζεσθαι προσῆκον. ὅτι τὰ καθεστῶτας εἰς ἕπερον ἐκβιάζυσι. τὸ δὲ αὔξεσθαι καὶ τὸ μειοῦσθαι, πάθη σώματός ἐστιν ὑποκειμένου καὶ διαμένοντος. *Concedunt ipsi, substantias omnes singulares fluere & ferri, vel qòd ex ipsis aliqid emittant, vel alicunde adventantia recipiant. Qibus verò sit accessio & decessio numeris avt multitudinibus, eadem non manere, sed alia fieri accessionibus dictis, substantiâ mutante. Neqe verò jure, sed vi hoc consvetudinem obtinuisse, ut mutationes istæ incrementa & decrementa dicerentur: qum debuerint potius ortus & interitus appellari, qia de statu in aliam expellunt naturam: augeri & minui, affectiones corporis esse subsistentis & permanentis.* Qid Platonici? Maximus Tyrius *Dissert.* 28. Πᾶν σῶμα ῥεῖ καὶ φέρεται ὀξέως, Εὐρίπῳ δίκην, ἄνω καὶ κάτω. νῦν μὲν ἐκ νηπιότητος εἰς ἥβην οἰδαῖνον, νῦν δὲ ἐξ ἥβης εἰς γῆρας ὑπονοσοῦν καὶ ὑποφθεῖρόμενον. *Mutatur corpus omne ac movetur, celeritérqe euripi instar huc illuc fertur. Nunc ex infantia in pubertatem excrescit, nunc ex juventa in senectutem delabitur.* Seneca *Epist.* 58. *Qcunqe videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat, qa esse propriè putat. fluunt enim, & assiduâ diminutione atqe adjectione sunt. nemo nostrûm idem est in senectute, qi fuit juvenis:*

fluida: ſenſus, obſcurus: corporis univerſi fabrica, putreſcere prona: anima, vaga: fortuna, res imperveſtigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia, corporis qidem,

ἢ αἴσθησις, ἀμυδρά. ἡ ἢ ὅλη τοῦ σώματος [a] σύγκρισις, ἔυσηπτος. ἡ ἢ ψυχῆς [b] ῥόμβος. ἡ δὲ τύχη, δυσέκμαρτον. [c] ἡ δὲ φήμη, ἄκριτον. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τοῦ σώματος, [d] ποταμός

a σύγκρασις, Jun.
b ῥέμβος,
c L. 4. §. 3. Xyl.

ANNOTATIONES.

nis: nemo eſt manè, qi fuit pridie. ego ipſe dum loqor mutari iſta, mutatus ſum. Et mox: *De homine dixi, fluidâ materiâ & caducâ, & omnibus obnoxiâ caſibus. Mundus qoqe aterna res & invicta, mutatur, nec idem manet.* Nec diſſentiunt etiam Epicurei. Lucretius *l.* 4.

Dico igitur rerum effigies, tenuesqe figuras
Mittier ab rebus ſummo de corpore earum:
Qæ qaſi membrana ſummo de cortice rerum
Derepta volitant ultro citroqe per auras.

Et *lib.* 2.

Nam certè fluere atqe recedere corpora rebus
Multa, manus dandum eſt. —

Et *lib.* 5.

Principio omnibus à rebus, qaſcunqe videmus,
Perpetuò fluere ac mitti fateare neceſſe eſt
Corpora. —

Et mox:

Uſqe adeò omnibus ab rebus res qaqe fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undiqe partes.
Nec mora nec requies interdatur ulla fluendi.

Indè Clavdianus *in Mallii Coſſ.*

— ſemperqe fluentis Materiæ. —

Ἡ δὲ αἴσθησις ἀμυδρά.] Ità *l.* 5. §. 33. Τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ ὑπαραυτίκωτα. *Senſus ipſi hebetes, & imagines falſas admittere proclives.*

Ἡ δὲ ὅλη τοῦ σώματος σύγκρισις, ἔυσηπτος] *Corporis totius fabrica, putreſcere apta,* ſive *putredini obnoxia.* Σύγκρασις Junio magis placet, pro eo qod σύγκρισις exhibetur. utrumlibet, Marco etiam avtore, legas, qi *l.* 7. §. 67. Ἡ φύσις οὐχ ὕτω συνεκέρασε τὸ συγκριματίον σου. *Non ita commiſit natura compagem tui.* Æſchines Axiocho: Τῆς συγκρίσεως ἅπαξ διαλυθείσης, καὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθείσης τόπον. *Compage ſemel ſolutâ, & animâ ſuo collocato loco.* Vide & Epicharmum *ad l.* 7. §. 40. ſed & *l.* 3. §. 11. ἐκ τίνων συγκέκριται. *Ex qibuſnam principiis conſiſtat.* & *l.* 4. §. 5. ubi vox eadem, σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων. *Concretio ex iiſdem elementis.* In eandem cum Marco iſtic mentem, Seneca *ad Marc. c.* 11. *Putre ipſa fluidumqe corpus: ex infirmis fluidisqe contextum: ipſo ſitu & otio iturum in tabem.* Vide *ad l.* 4. §. 5. Itaqe non *ſuillo* tantùm *generi*, qod dixere veteres, ut Varro *de re ruſtic. l.* 2. *c.* 4. Cicero *de finib. l.* 5. Plinius *hiſt. natur. l.* 8. *c.* 51. Stoici qidam, apud Plutarchum *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Cleanthes; Clemens *Strom. l.* 7. Chryſippus; Cicero *de nat. Deor. l.* 2. & Prophyrius *de animal. non comed. l.* 3. avt piſcibus duntaxat; qod Philo Judæus *lib. de mundi opificio*; ſed & animantibus qibusvis (humano etiam generi) *animam, nè putreſceret corpus, pro ſale datam*, havd abſurdè dici poterit. Plavtus *Trinumm. Act.* 5. *Sc.* 4.

— nos homunculi,
Salillum animæ, qam cùm extemplo amiſimus, &c

Ad quem locum interpretes: *vaſculum ſalis ſumus, id eſt corpuſcula animata: qia corpora ſunt animarum vaſcula; anima verò corpori ſalis vice. qemadmodum enim carnes pecudum, ſi diu ſerventur ſine ſale, putreſcunt: ità & corpora, efflatâ animâ, putore corrumpuntur.* Scitè Plutarchus *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Τὸ ἅλας τῶν σωμάτων τὰ νεκρὰ διαληρῶν ἄσηπτα καὶ μόνιμα πολὺν χρόνον, ἀντιτάττεται τῷ θανάτῳ, καὶ οὐκ ἐᾷ παντελῶς ἐξολισθεῖν καὶ ἀφανισθῆναι τὸ θνητόν. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ψυχὴ, θειότατον ὂσα τῶν ἡμετέρων, τὰ ζῶα συνέχει καὶ ῥεῖν οὐκ ἐᾷ τὸν ὄγκον. ἔστως ἡ τῶν ἁλῶν φύσις τὰ νεκρὰ παραλαμβάνουσα, καὶ μιμουμένη τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον, ἀντιλαμβάνεται φερομένων ἐπὶ λῆξιν φθορᾶς, καὶ κρατεῖ καὶ ἵστησιν. *Sal cadavera putredinis ſecura & durabilia adſervans aliqanto tempore morti reſiſtit: neqe patitur id, qod mortuum eſt, penitus aboleri. Sed qemadmodum anima, noſtrarum rerum diviniſſima, diffluere non ſinit molem animalis, ſed eam continet: sta ſalis natura imitatur anima opus, dum cadavera arripiens, id, qod ad interitum vergebat, conſtringit atqe cohibet.* &c.

Ἡ δὲ ψυχὴ ῥέμβος] Ità reſtituit Xylander cùm antè ῥόμβος legeretur. ῥέμβος, *vagus*, ſive *divagatio.* nam & abſtractè ſumitur. Plutarchus *de exil. pag.* 603. *E.* πολὺν ἅλυν καὶ ῥέμβον. *Multas moleſtias & vagationes.* indè ῥέμβεσθαι. *huc illuc ferri. ſuprà* §. 7. καὶ ἀποῤῥέμβεσθαι, *divagari. infrà l.* 4. §. 22. Caſavbonus tamen *ad Adriani vitam*, ῥόμβος legit; ſed *vagam* exponit, ex Athanaſii illo, περὶ πολλὰ ῥεμβομένη.

Ἡ δὲ τύχη δυσέκμαρτον] *Fors, conjectu difficilis*: ob casûs fortuiti incertitudinem nimiam. Itaqe τύχην dixere Anaxagoras & Stoici, ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, *cauſſam, qa humanâ ratione cognoſci neqeat.* Epicurus, ἀσύστατον αἰτίαν προσώποις, χρόνοις, τρόποις, *cauſſam inſtabilem ob mutationem perſonarum, temporum, morum.* Plutarchus *de placit. philoſ. l.* 1. *c.* 29. & Philo *de conſtit. Princ. pag.* 722. ἡ τύχη ἀδύνατον καὶ ἀίδρυτόν τι πρᾶγμα. *Fortuna res infirma & inſtabilis.* Theophraſtus deniqe, referente Plutarcho *ad Apollon.* Ἄσκοπος ἡ τύχη, καὶ δεινὴ παρελέσθαι τὰ προκεκτημένα, καὶ μεταῤῥῖψαι τὴν δοκοῦσαν ἀσφάλειαν, ὑθόνα καιρὸν ἔχουσα τοιοῦτον. *Improviſa eſt fortuna, habèqe magnam vim auferendi, qa nobis labore parta ſunt, & qa apparet proſperitatem evertendi, neqe ulla conſtituta temporis utitur ratione.* & Plutarchus ipſe *de poet. leg. c.* 7. in hoc *Fortunam Fatumqe*, τύχην καὶ εἱμαρμένην, convenire, qòd in utroqe τὸ ἀσυλλόγιστον ἡμῶν τῆς αἰτίας exiſtat, *utriusqe cauſſas ratiocinando non poſſumus aſſeqi.*

Ἡ δὲ φήμη ἄκριτον.] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀμετάβολον καὶ ἄκριτον τῶν ὑφημῶν δοκοῦντων. *Qàm mutabile & judicii expers faventium vulgus.* Siqidem, ut Senarius antiqus habet,

Ἰσχυρὸν ὄχλος ἐστὶν, οὐκ ἴχνος δὲ νοῦ.
Res nempe valida turba eſt, ſed mentis carens.

Ab iſtiuſmodi ergò profecta, pérqe eorum ora volitans fama, nil mirum, ſi fuerit, ut Virgilius cecinit Æn. *l.* 1.

Tam ficti pravique tenax, qam nuncia veri,

avt recti etiam dilavdatrix. Vide *ſupr.* § 12.

Τὰ μὲν τοῦ σώματος, ποταμός.] Ità *l.* 4. §. 43. ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίου, ὁ αἰών. *Flumen qoddam & torrens rapidus eſt ævum.* & *l.* 5. §. 23. Ἡ γὰρ ὑσία, ὅπερ ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὴ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* Sicut avtem his in locis res humanas & corporeas *fluvium* qendam, qia in perpetuo ſunt fluxu; ità eaſdem alibi, ob fluxûs illius curſum rapidiſſimum, χειμάῤῥουν etiam, id eſt *torrentem* appellat. *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων ὑσίας ὡς διὰ χειμάῤῥου διηκροεύεται πάντα τὰ σώματα. *Per mundi ſubſtantiam, tanqam per torrentem, corpora tranſeunt univerſa.* & *l.* 9. §. 29. Χειμάῤῥους ἡ τῶν ὅλων αἰτία. *Torrentis eſt inſtar rerum natura.* Seneca. *Ep.* 58. *Corpora noſtra rapiuntur fluminum more.* Et ex Origene *in Pſal.* 1. Methodius *Orat. de reſurr.* apud Epiphanium *hæreſ.* 64. §. 14. Οὐ κακῶς ποταμὸς ὀνόμασεν τὸ σῶμα, διότι ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς, τάχα ὑδὲ δυὼν ἡμερῶν τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ταυτόν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν. *Unde non malè fluvius qidam corpus eſſe dicitur. Qoniam ſi accuratè conſideremus, ne biduo qidem prior materia in corporibus noſtris eadem conſtánsqe perſeverat.* Cæterùm etiam τὰ τῆς ψυχῆς *flumini* inſtar habere Heraclitus cenſuit, ſi Numenio fides. Sic enim is *de bono l.* 1. apud Evſebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 20. de Heraclito locutus, Βελόμενος γὰρ ἐμφανίσαι, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ ἀεὶ γίνονται, ἔφασκεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων ὅτως. Ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιῤῥεῖ. καὶ ψυχαὶ δὲ ὑπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται. *Cum enim exhalantes animos ſpirituales ſemper effici demonſtrare vellet, eos cum fluviis comparabat, his verbis utens: in fluvios, inqiebat, licet iidem uſqe decurrant, alia tamen atqe alia illabuntur aqa. Et vero anima efflantur ex humidis.* Vide *ad l.* 4. §. 37. Arnoldus Bonavallens. *de op.* 6. *dier. c.* 7. *Aqarum nomine hominum generationes intellige; qa ſicut de fonte in rivum, de rivo in fluvium labuntur: ità homines de conceptu in partum, & de infantuli ætate in ſenium inqieto volumine properant & decurrunt.* Verùm Marcum noſtrum avtumo Platonis illa in *Timæo pag.* 1055. *B.* reſpexiſſe, qibus animas ait in ortu primo εἰς σῶμα ἐπίῤῥυτον καὶ ἀπόῤῥυτον, *corpus influens & effluens* inditas & innexas. & mox de eiſdem, αἱ δὲ εἰς ποταμὸν ἐνδιδεῖσαι πολὺν, *Itaqe hi in profundum flumen immerſi* &c. ubi *corpus* diſertè *flumen* appellat. Vide ad *l.* 10. §. 28.

Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὄνειρος] Homerus *Odyſſ.* λ. *v.* 221.

Ψυχὴ δ' ἤϋτ' ὄνειρος ἀπόπταμένη πεπότηται.
Avolat illa, velut ſomnum qa fallit, imago.

Ità *l.* 6. §. 31. ὅτι ὀνείροι σοι ἠνώχλουν. *Somnia fuiſſe qa te conturbabant. Vana*, ſcilcet, *qaſi per ſomnum viſa*, animos afficere ſolent humanos, & dormientibus velut illudere. Refert Laërtius *l.* 6. ex Hecatonis *Chriarum l.* 1. Metroclem, poſtqam Crateti in diſciplinam ſe dederat, commentariis ſuis in ignem miſſis, dixiſſe,

Τὰ δ' ἐξ ὀνείρων νεκρίσιμα φαντάσματα.
Hæc ſomniorum ſunt imaginacula.

Qin & Evripideum illud ex *Iphigen. Tauric.*

Ψευδεῖς ὄνειροι χαίρετ'. ὠδὲν ἦτ' ἄρα.
Valete vana, nil eratis, ſomnia.

de vanis animi affectibus ac perturbationibus, uſurpârunt, tum Clemens Alexandrinus in *protrept.* tum & Plutarchus *de profect. indic.* qem exhibebimus *infrà ad l.* 9. §. 31. Optimè Baſilius Cæſar *Epiſt.* 42. Τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρου ἀπατηλότερα. *Humana iſta vaniora ſunt umbrâ, & fallaciora ſomniis.* & qæ ſequntur. Plutarchus ipſe eam, qam iſtic de rebus divinis notitiam habemus, *inſomnis* rationem obtinere aſſerit. In *tract. de EI. Delph. pag.* 393. *D.* ὡς δὴ νῦν ἐν τῷ

a L. 4. §. 43. πταμός. τὸ δὲ τῆς ψυχῆς, [a] ὄνειρος καὶ [b] τύ-
L. 5. §. 23. φος. ὁ δὲ βίος, πόλεμος καὶ ξένης ἐπιδημία.
L. 6. §. 15
b L. 6. §. 31. [c] ἡ ὑστεροφημία δὲ, λήθη. τί οὖν τὸ προπέμ-
c L. 10 §. 31. L. 12. §. 24. ψαι δυνάμενον; εἰ καὶ μόνον φιλοσοφία. τοῦτο δὲ
27.

flu vius; animæ verò, somnium & fumus: vita militia, & hoſpitis in peregrino mora: fama poſthuma, oblivio mera. qidnam eſt ergò, qod hominem deducere & tranſmittere poſſit? res ſola & unica eſt, philoſophia. ea avtem in hoc conſiſtit, ut

ANNOTATIONES.

ἐν τῷ καλλίστῳ τῶν ἐνυπνίων τὸν Θεὸν ὀνειροπολοῦντες. In præſentia avtem Deum qaſi in pulcerrimo omnium ſomniorum ſomnio imaginantes. & in *Eroſic. pag.* 764. *F.* *Δευρὶ δὲ ὡς διὰ τῶν ἐνυπνίων ἡ ψυχὴ ἀστάζεται καὶ τέθηπε τὸ κάλλιστον καὶ θειότατον. Hic avtem anima per ſomnium amplectitur, & ſtupet rem pulcerrimam & diviniſſimam:*

Ἀμφὶ δὲ οἱ δολόεντα φιλόφρονα χεῦον ὄνειρα.
Somnia fuderunt fallacia dulcia circum.

Maximus Tyrius animi totam in hoc corporis domicilio degentis vitam. *diſſert.* 28. *Ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὀνείρατι ἔοικε μακρῷ καὶ πολυετεῖ. Quam vitam hanc animæ humanæ reſpectu nihil aliud qam longum multorumqe annorum eſſe ſomnium.* eóqe illam de Epimenide fabulam refert.

Καὶ τύφος.] *τύφος* hîc qod alibi *καπνὸς*, *l.* 10. §. 31. & *l.* 12. §. 27. Eſt enim *τύφος κυρίως* idem qod *καπνὸς*, *fumus*; etiamſi pro *faſtu* freqentiùs *κατὰ μεταφορὰν* vſurpetur. indè notat Evſtathius *ad Odyſſ.* *β'.* *τυφογέροντας καὶ τυφεδανὲς, ſenes σκωπτικῶς* nuncupari, ſive qòd ob peritiam variam experientiâ longâ multipliciqe conqiſitam faſtuoſiùs plerumqe gerere ſe ſoleant; ſive, *διὰ τὸ δεῖν ἤδη τύφεσθαι ἤτοι νεκρικῶς καίεσθαι τοὺς τοιούτους, qaſi jam in fumum dari eos, concrematis* nimirum *cadaveribus, oporteat.* De Socrate Plutarchus lib. *de Socrat. Damon. pag.* 580. *B.* *Τὸν δὲ τύφον, ὥσπέρ τινα καπνὸν φιλοσοφίας, εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας. Faſtumqe veluti fumum qendam à philoſophia in ſophiſtas diſſipans.* Et Apollonius *Argonaut. l.* 2: 133. de apibus agens, qod & Xylander obſervavit.

— — ἐπίκρο δὲ λιγυυοίτι
Καπνῷ τυφόμενα πέτρης ἐκὰς αἴσσουσιν.
— — ſed inſtantius flammeolo
Suffita fumo evolant à rupe.

Ubi Schol. *καπνῷ τυφόμενα, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμενα.* ſed & terra Troica Evripidi in *Hecub. n.* 477. dicitur, *καπνῷ τυφομένη κατερείπεσθαι*, Poteſt tamen Marcus hîc, ad Monimi placita, cujus pavlò antè meminerat, reſpexiſſe, qi *τύφον καὶ ὄνειρον πάντα εἶναι fumum & ſomnum omnia eſſe* pronunciaverat. Vide *ſupra ad* §. 15. *Sapientia Solomonis* avtor *c.* 2. *v.* 2. *Καπνὸς, ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῶν. καὶ ὁ λόγος, σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν. Fumus eſt reſpiratio in naribus noſtris, & ſermo motu cordis noſtri ſcintilla eſt.* Et Lucret. *l.* 3.

— naturam animai
Diſſolvi, ceu fumus in altas aëris auras.

Ὁ δὲ βίος, πόλεμος] Ità vulgò vertunt illud Jobi *c.* 7. *v.* 1. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Certè Chriſtiani hominis vita, in ſacris literis, tanqam *jugis militia* paſſim prædicatur. Vide Pavlum *ad Epheſ. c.* 6. *v.* 12. Petrum *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 11. Jacobum *c.* 4. *v.* 1. Minutium *Octav. Qòd corporis humana vitia ſentimus & patimur; non eſt pœna, militia eſt.* Cyprianus *l.* 1. *Ep.* 5. *Adhuc in ſeculo ſumus, adhuc in acie conſtituti.* Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *Edit. Commel. pag.* 143. *D.* *Ἀγών ἐστιν ὁ παρὼν χρόνος. πόλεμός ἐστι καὶ μάχη. Certamen eſt in præſenti tempore, bellum eſt ac prælium.* Et in 1. *ad Theſſ. hom.* 3. *pag.* 1428. *Πολέμου καιρὸς, πᾶς ὁ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἐστι χρόνος. Belli qoqe tempus eſt totum tempus vitæ noſtræ.* Et *in Geneſ. Orat.* 3. *Διηνεκὴς ἡμῖν ἐστιν ὁ πόλεμος, καὶ ἀπαυχὴν οὐδέποτε ἴσχων. Continuum nobis eſt bellum, & nulla intermiſſio.* Avguſtinus *adv. Julian. l.* 4. *c.* 16. *Nullum ſine bello inteſtino diem ducis.* Epictetus ipſe *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. *Στρατεία τὸ χρῆμα. Στρατείά τίς ἐστιν ὁ βίος ἑκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. Negotium hoc eſt militia. Militia qadam eſt cujuſqe vita, eáqe longa & varia.* Et Hierocles *περὶ φιλαδελφίας*; apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 81. *Ὅλως δὲ ἐνθυμητέον, ὡς βίος ἡμῖν κινδυνεύει μακρός τις εἶναι καὶ πολυετὴς πόλεμος. In ſumma, æſtimandum eſt, qàm longa tædioſaqe vita & perpetua inimicitia periculum immineat.* Seneca *Epiſt.* 96. *Vivere, militare eſt.* & *Epiſt.* 51. *Nobis qoqe militandum eſt: & qidem genere militiæ, qo nunqam qies, nunqam otium datur.* Et *de provident. c.* 5. *Optimum qemqe militare & operas edere.*

Καὶ ξένης ἐπιδημία.] In Senecæ *excerpt. Morieris. peregrinatio eſt vita. multùm cùm deambulaveris, domum redeundum eſt.* Hoc & ſacra pagina ſubinde inculcat. Apud Moſem *l.* 1. *c.* 47. *v.* 9. Jacobus Patriarcha Pharaoni: *Dies annorum peregrinationis meæ ſunt centum triginta anni: pavci maliqe fuerunt dies annorum vitæ meæ; neqe attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, qibus illi ſunt peregrinati.* ad qem locum Auguſtinus *q.* 156. *incolatus dicitur ſanctorum vita.* David Rex, *Pſalm.* 39. *v.* 12. *Peregrinus ſum iſtic & inqilinus, prout & majores omnes mei.* hoc eſt, *πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, inqilini & advenæ*, ut Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 11, alluſione habitâ ad ſortem ipſorum, qibus epiſtolam ſuam inſcripſerat, tunc temporis *παρεπιδήμων*. Argutius tamen forſàn, qàm ſolidiùs Hieronymus *de terr. promiſſ. Sancti terra Judaica non habitatores, ſed accola & peregrini; ubiqe terra habitatores peccatores intelliguntur.* Optimè & accommodatiſſimè ad rem præſentem Pavlus Apoſtolus *ad Corinth. Epiſt.* 2. *c.* 5. *v.* 6, 8. *Εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου. εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. Scimus nos dum adſumus in corpore, peregre abeſſe a Domino — gratum eſt nobis potius abeſſe è corpore, & adeſſe apud Dominum.* Qem locum reſpiciens Bernardus *de conſider. ad Eugen. l.* 5. *Repatriâſſe erit hoc; exiſſe de patria corporum in regionem ſpirituum. ipſa eſt Deus noſter, maximus ſpiritus, maxima manſio ſpirituum beatorum: à qo interim abſumus dum iſtic ſumus.* Vide *ſupr. ad* §. 11.

Ἡ ὑστεροφημία δὲ λήθη.] rationem, cur *oblivionem* dixerit *famam ſuperſtitem*, petas licet, ex *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 35. & *l.* 7. §. 5. 10. Solomon itidem *Eccleſ. cap.* 1. *v.* 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum qa futura ſunt, ulla futura eſt apud eos qi in poſterum ſunt, memoria.*

Παραπέμψαι δυνάμενον] Metaphora, vel à *deductione honorifica*, vel à *funebris pompa & exeqiarum ſolennitate* traducta. De Platone Laërtius *lib.* 3. 4. *Ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, παρεπέμφθη παιδικοὶ πρὸς τῶν αὐτόθι. Sepultus eſt avtem in Academia, & corpus ejus eſt datum magna eorum qi ibi habitabant freqentia. Una,* inqit, *eſt virtus, qa magnificè tranſmittere poteſt, non ad rogos, ſed ultra rogos, ad poſteros.* qomodo de ſe Ennius, apud Ciceronem *Tuſc. l.* 1.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletum
Faxit. qur? volito vivu' per ora virûm.

Et Naſo *Ponti l.* 3. *eleg.* 2.

Corpora debentur mæſtis exanqvia baſtis:
Effugiunt ſtructos nomen honórque rogos.
Occidit & Theſeus, & qi comitavit Oreſtem;
Sed tamen in laudes vivit uterqe ſuas.

Et Maro *Æn. l.* 10.

— ſed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus. —

Seneca *Epiſt.* 93. *Lavdemus itaqe & in numero felicium reponamus eum, cui qantulumcunqe temporis contigit, benè collocatum eſt. Vidit enim veram lucem; non fuit unus è multis. & vixit, & viguit. — qid qaris, qamdiu vixerit? vixit ad poſteros usqe; tranſiliit, & ſe in memoriam dedit.* Nec *ad poſteros* tantùm, ſed *ad ſuperos* etiam: Maro *Æn. l.* 6.

— ardens evexit ad æthera virtus.

Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 2.

Virtus recludens immeritis mori
Cœlum, negatâ tentas iter viâ; &
Spernit humum metuente pennâ.

Silius *bel. Pun. l.* 3.

— ire per ora
Nomen in æternum paucis meus ignea donat,
Qos pater æthereis cæleſtium deſtinat oris.

Et *l.* 15. ſub perſona virtutis:

Me cinctus lavro perducit ad aſtra triumphus.

Manilius *Aſtron. l.* 1.

An ſortes anima, dignatáqe nomina cælo,
Corporibus reſoluta ſuis, terráqe remiſſa
Huc migrant ex orbe, ſuámqe habitantia cælum,
Æthereos vivunt annos, mundíqe fruuntur.

Lucanus *l.* 9. de Pompejo:

At non in Pharia manes jacuere favilla;
Non cinis exiguus tantam compeſcuit umbram:
Profluit buſto, ſemiuſtáqe membra relinqens
Degenerémqe rogum, ſeqitur convexa Tonantis,
Qà niger aſtriferis connectitur axibus aër.
Qódqe patet terras inter Lunaqe meatus
Semidei manes habitant, qos ignea virtus
Fecit. & æternos animam collegit in orbes.

Seneca *Herc. Oet. Act.* 4. *Scen.* 4.

Sed locum virtus habet inter aſtra.

Et *Act.* 5. *Scen.* 4. Hercules.

— virtus mihi
In aſtra, & ipſos fecit ad Superos iter.

Ibidem Scen. 2.

Non eſt gemendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute qiſqis abſtulit fatis iter.
Æterna virtus Herculem fieri vetat.

Et *Scen.* 5.

Nunqam Stygias fertur ad undas
Inclyta virtus, vivite fortes;
Nec Lethaos ſæva per amnes
Vos fata trahent; ſed cùm ſummas
Exiget horas conſumpta dies
Iter ad Superos gloria pandet.

Evripides *Andromach.*

Ὃν τοι

genium qis ſuum interim conſervet integrum, contumeliâ ac læſione omni immunem, voluptate ac dolore omni ſuperiorem, nihil temerè avt fictè ſimulatéqe agentem, ſibi ſufficientem, cùm ut alii faciant avt nè faciant qid, opus nil habeat: porrò qæcunqe eveniunt ac deſtinantur ſibi ità excipientem, tanqam indè obvenientia, unde venerit ipſe: mente deniqe propitiâ placidâqe mortem ipſam expectantem, tanqam elementorum eorum diſſolutionem, ex qibus animal unumqodqe conſiſtit. ſi avtem elementis ipſis nihil grave contingit, qod in alterum unumqodqe eorum jugiter tranſmutatur, cur corporis univerſi mutationem ac diſſolutionem metuat avt ſuſpectam qis habeat? ſecundùm naturam qippe fit. nihil eſt avtem malum, qod eſt naturæ conſentaneum.

Qæ Carnunti.

ἐν τῷ τηρεῖν [a] τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ αὐτὴν, [b] ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα, [c] μηδὲν εἰκῇ ποιοῦντα, [d] μηδὲ διεψευσμένως καὶ μετ' ὑπουκρίσεως, [e] ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ ποιῆται. ἔτι δὲ [f] τὸ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν. ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον [g] ἴλεῳ τῇ γνώμῃ [h] περιμένοντα, ὡς ἓν τῶν [i] λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῷον συγκρίνεται. [k] εἰ δὲ αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, διατί [l] πτοηθήσεταί τις τὴν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; [m] καὶ κατὰ φύσιν γὰρ. [n] ἡδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

Τὰ ἐν Καρνύντῳ ο.

a Sup. §. 13.
b Sup. §. 16. L. 8. §. 8.
c Sup. §. 5.
d Sup. §. 16.
e L. 4. §. 29.
f Sup. §. 3. l. 8. §. 23. l. 10. §. 5.
g Sup. §. 3. l. 4. §. 48. l. 5. §. 33.
h L. §. 10. l. 9. §. 3.
i L. 4. §. 5. l. 7. §. 32. 50.
l. 8. §. 25.
k L. 8. §. 18. 20. l. 10. §. 7. l. 4. §. 37.
l l. 4. §. 37.
m Sup. §. 12.
n L. 6. §. 1.
o ANN. 33. l. 10. §. 7. l. 11. §. 34.
ντῳ Lug.

ANNOTATIONES.

Οὐ τοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
Ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος.
Τὰ δ' ἀρετὰ καὶ θανοῦσι λάμπει.
Quod reliquum bonis
Poſt mortem ſupereſt, nulla abolet dies.
Virtus incolumis poſt cineres micat.

Grotius. Idem *Temen.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. & Sextum *adv. Gram. c.* 13.

Ἀρετὴ δὲ, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται.
Ζῇ δ' οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος. κακοῖσι δὲ
Ἄπαντα φρεῦδα συνθανόντ' ὑπὸ χθονός.
Virtus, & ubi qis interit, non interit;
Sed vivit & poſt corpus. at ſi qis malus
Intereat, ejus cuncta ſub terram cadunt.

Grotius. Præclarè Socrates apud Platonem *Phadone pag.* 80. *A.* Εἰ μὲν ἦν ὁ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγὴ, ἕρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι, τοῦ δὲ σώματος ἅμα ἀπηλλάχθαι, καὶ τῆς αὐτῶν κακίας, μετὰ τῆς ψυχῆς. νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται ἅτα, οὐδεμία ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν, οὐδὲ σωτηρία, πλὴν τοῦ ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς ᾅδου ἡ ψυχὴ ἔρχεται, πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς. ἃ δὴ καὶ λέγεται μέγιστα ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας. *Si enim mors totius diſſolutio eſſet, nimirum improbi lucrarentur, qum & à corpore, & ab eorum pravitate cum anima liberarentur. Nunc autem cum anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi ut optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud, qum migrat ad manes anima, ſecum tranſfert prater eruditionem atqe educationem. Qa quidem ſtatim in principio tranſmigrationis illius ei, qi mortuus eſt, plurimùm vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Egregiè Metrodorus in epiſtola ad ſororem, Mortale eſt omne mortalium bonum. de his loqitur bonis ad qa concurritur. nam illud verum bonum non moritur. certum eſt ſempiternúmqe, ſapientia & virtus. hoc unum contingit immortale mortalibus.* & *Epiſt.* 93. *Vis ſcire qid inter hunc interſit vegetum contemptoremqe fortuna, functum omnibus vita ſtipendiis, atqe in ſummum bonum evectum, & illum cui multi anni tranſmiſſi ſunt? alter poſt mortem qoqe eſt, alter ante mortem periit.* Itaqe Antiſthenes dicere ſolebat, τοὺς βουλομένους ἀθανάτους εἶναι, δεῖν ζῆν εὐσεβῶς καὶ δικαίως. *Oportet illos, qi volunt immortales eſſe, piè & juſtè vivere.* & Pindarus *Olymp.* 8.

Ἅιδα τοι λάθεται ἔρμαια πράξας ἀνήρ.
Orci obliviſcitur, qiſqis congrua geſſerit.

Atqe hæc qidem de virtute vera, veriſſimè dicta fuerint. Cæterùm qod de *jure juſtitiáqe* Cicero *Offic. lib.* 3. §. 69. veræ germanæqe virtutis *ſolidam miſeri* illi & *expreſſam effigiem nullam tenebant, umbrâ & imagine ſolâ efferebantur.*

Τηρεῖν τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον] *animum* ſive *mentem* vult, qam & *damonem* ſive *genium* ſuprà dixerat, §. 13. & qomodo contumeliâ afficiatur, monuerat §. 16. Sic *l.* 3. §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ σήθει ἱδρυμένον μὴ φύρειν, *Genium intra ſe in pectore ſitum non polluere.* &c. vide ad *lib.* 6. §. 30. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 71. Ὁ ἴδιος ἑκάστου νοῦς, ὅτος ἐστι δαίμων τοῦ ἔχοντος ἀνδρός. *Propria uniuſcujuſqe hominis mens genius eſt ipſius.* Sed & Plato in *Philebo*, ἆθρει κίνδυνος μυστικῶς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας; τὸ ὅσον ἐφ' αὐτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. *Impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi Deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.* Clemens *padag. l.* 2. *c.* 10.

Ἀσινῆ, ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα] qod *l.* 3. §. 4. ἄχραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου. *Intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum.* Seneca *Epiſt.* 75. *Non cupiditas nos, non timor pellet: inagitati terroribus, incorrupti voluptatibus, nec mortem horrebimus, nec Deos.*

Ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μή] Ità *l.* 10. §. 1. πλήρης καὶ ἀνενδεής. *Plena ſutura, nullius rei indiga.* contrà qam,

A ὁ μὴ ἔχων παρ' ἑαυτοῦ πάντα τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Qi apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. l.* 4. §. 29. Vide Platonem in *Epitaph. ſuprà ad illa* §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν.

Τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα] Signatè dictum. utì & *l.* 3. §. 4. τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. *Qecunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* & *l.* 7. §. 66. τὰ ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμόμενα. *Ab univerſo aſſignata.* & *lib.* 6. §. 16. ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι. *Qecunqe illi attribuunt.* qia nimirum πάντα νομίσί. *Omnia certâ lege decurrunt.* ut *infrà l.* 7. §. 31. καὶ ἀπό τινος ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. *Ab eo, qi pro dignitate cuiqe ſuum tribuit.*

Ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν] Vide *ſuprà*
B *ad* §. 3.

Ἵλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα] Ità *l.* 5. §. 33. τί δὲ περιμένεις ἵλεως; *Qin ergo expectas placidus.* vide *ſuprà ad* §. 3. At qomodo hoc præſtitit Cato tuus, Seneca? qem tantopere ſuſpicis, & de qo tamen, *Epiſt* 24. *Impreſſit deinde mortiferum corpori vulnus. qo obligato à medicis, cùm minus ſanguinis haberet, minus virium, animi idem, jam non tantùm Cæſari, ſed ſibi iratus, nudas in vulnus manus egit, & generoſum illum contemptoremqe omnis potentiæ ſpiritum, non emiſit, ſed ejecit.*

Λύσιν τῶν στοιχείων] Mors στοιχείων λύσις. ut contrà γένεσις
C ſive *ortus*, ἐκ τῶν στοιχείων σύγκρισις, *ex elementis concretio. l.* 4. §. 5. Sic *l.* 7. §. 50. ἡ διάλυσις τῶν ἐν ταῖς ἀτόμοις ἀντιπλόκων, ἢ καὶ σκεδασμὸς τῆς τῶν ἀπαθῶν στοιχείων. *Hic eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.* qod *l.* 8. §. 25. σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιον, *compagem tui diſſipatum iri* dixit; mortémqe στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη σκεδασμόν, *elementorum, ex qibus concretum erat, diſſipationem l.* 10. §. 7. Ità Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. *Concretum eſt*, in ortu ſcilicet; & *diſcretum eſt*, in interitu nempe.

Ἕκαστον εἰς ἕτερον διηνεκῶς μεταβάλλειν] *alterum in alterum*
D *mutando tranſire.* Vide *l.* 5. §. 13. Ità *l.* 8. §. 18. καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει, καὶ ὑ γογγύζει. *Atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.* Vide & *l.* 10. §. 7.

Ὑπίδηται] *ſiniſtrè ſuſpicetur* Xylander. *metuat* Caſavbonus. havd incommodè uterqe. nam ὑφορώμενος, ὑποπτῶν, φοβούμενος. Heſychius. ὑπιδέσθαι ergò tam φοβεῖσθαι, qàm ὑποπτεῦσαι. ſiqidem ſuſpicionis pediſeqa ſolet eſſe formido. Vide *l.* 4. §. 37. & *l.* 7. §. 53. & *l.* 10. §. 12.

Κατὰ φύσιν] Ità *ſuprà* §. 12. φύσεως ἔργον. *Opus naturæ* & *l.* 10. §. 36. ἡ φύσις διαλύει. *Natura disjungit.* & *l.* 9. §. 3. ἣν τοῦτον, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει. *Unum illorum qa natura vult.* Ità & Ariſtoteles *phyſ. l.* 5. *c.* 6. Ἐπὶ γενέσεως δὲ καὶ φθορᾶς ὁ αὐτὸς
E λόγος. ἔστι γὰρ ἡ μὲν γένεσις κατὰ φύσιν, ἡ δὲ φθορὰ παρὰ φύσιν. τὸ γὰρ γηρᾶν κατὰ φύσιν. *In generatione & corruptione eadem ratio eſt: neqe enim generatio qidem ſecundùm naturam, corruptio avtem prater naturam; ſeneſcere enim ſecundùm naturam eſt.* pari ratione καὶ τὸ τελευτᾶν. Itaqe Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis* 5. Εἰ διὰ τὰς τελευτώντας ἀλγεῖς, ἀλγεῖ διὰ τὰς ἐσθίοντας καὶ διὰ τὰς πίνοντας. ὥσπερ γὰρ τοῦτο φυσικὸν, ὅτω κἀκεῖνο. μὴ λυπεῖτω σε τὰ τῆς φύσεως. λυπεῖτω σε δὲ τὰ τῆς πονηρᾶς προαιρέσεως. *Si de morientibus dole, dole qoqe de edentibus & de bibentibus. Sicut enim hoc eſt naturale, ita & illud. Ne contriſtes te ob ea qæ ſunt naturæ. contriſta te verò ob prava tua conſilia.*

Οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν] Ita *lib.* 11. §. 34. Οὐδὲν δύσφημον φυσικῶς τίνος ἔργου σημαντικόν. *Mali ominis nihil eſt, qod munus naturale ullum deſignat.* & *l.* 6. §. 33. Εἰ παρὰ φύσιν
F οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν. *Si prater naturam illi non eſt, nec malum eſt.*

Τὰ ἐν Καρνύντῳ] De inſcriptionibus iſtiuſmodi vide qæ *ad finem libri primi* adnotavimus. Lugdunenſis Καρνύντῳ. ſicut & Avrelii Victoris codices, in *breviario*, *Carnuto*. Verùm illud, opinor, potius. Eſt avtem Καρνοῦς, Καρνοῦντος, ut Ptolemæus *geograph. l.* 2. ſive Καρνοῦντον, ut Marcus hic, qod ad

ANNOTATIONES.

Latinorum *Carnuntum* propiùs accedit; *Pannoniæ* opidum, cujus meminit & Plinius *hiſt. nat. lib.* 4. *cap.* 12. & *lib.* 37. *cap.* 3. & Ammianus *hiſt. l.* 30. qi *Illyriorum* tamen opidum dicit: ad qod Marcum noſtrum triennio jugiter militum delectum habuiſſe, cùm bellum Marcomannicum præ manibus haberet, avtor eſt Oroſius *hiſtor. l.* 7. *c.* 15. & Evtropius; *Cùm apud Carnuntum*, inqit, *jugi triennio perſeveráſſet, bellum Marcomannicum confecit.* Qin & Dio Caſſius (an Joannes Xiphilinus?) in M. Antonino narrat, eundem, cùm per totam ferè vitam bello illo implicitus teneretur, τὴν Παιονίαν ὁρμητήριον, *Paoniam pro ſtativis*, ſive *pro eo loco, in qo copias ſuas contineret, & ex qo in adverſarios excurſiones ſubinde faceret*, habuiſſe. Verùm apud Dionem avt Παιονίαν legendum fuerit, avt *Paoniam* avtor pro *Pannonia* acceperit; quomodo Sebaſtianus Munſterus *coſmog. l.* 4. de Hungaris agens, *Pannones* aſſerit olim *Paonas* dictos, & Gvilielmus Xylander apud Strabonem *Paoniam* cum *Pannonia* confundit; cùm tamen Strabo ipſe *geogr. l.* 7. diverſas has eſſe longéqe à ſe invicem diſſitas tum regiones, tum gentes, diſerte ſtatuat. Ego prius illud lubentiùs admiſerim, librarii ſubeſſe culpam, qi lapſu calami proclivi, pro *Pannonia Paoniam* exhibuerit: (niſi ſi à Xiphilino erratum eſt) non ſolùm, qia *Paonia* (cùm Axio flumini adjacens, & Macedoniæ contermina, ejuſdémqe etiam portio habita fuerit, ut Homerus in *Bæot.* Juſtinus *l.* 7. Liv. *l.* 45. Strabonis è *l.* 7. *excerpt.* Caſſius ipſe *l.* 49.) ſitus non patitur, ut eo fine uſui eſſe Marco potuerit adverſùs gentes illas Iſtri accolas militanti: verùm etiam qòd *Pannoniam* poſteà avtor idem tanqam ſedem exercitûs Marciani commemorat. cui accedit, qod Capitolinus narrat in *Marco*, *Marcum Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, ſimul etiam Qadis extinctis, ſervitio liberáſſe*; & *in Vero compoſito, in Pannonia bello, in urbem deſtinatum eſſe.* Illud deniqe palmarium argumentum in hac cauſſa fuerit, qod Caſſius idem, non ille operâ alienâ contractus, ſed integer *hiſtor. l* 49. (qo loco ſe poſt patrem etiam *Pannonia* præfuiſſe commemorat) Græcorum qorundam, qi commiſcebant iſta, errorem ipſe refert, rejicit, refellit. Ex eorum avtem numero forteàn Herodianus fuerit, qi Marcum ſcripſit ἐν Παιονίᾳ, in morbum noviſſimum, unde & obiit, incidiſſe. Sed & Philoſtratus is, qi ſophiſtarum vitas deſcripſit. Iſte ſiqidem *de vit. ſophiſt. lib.* 2. *pag.* 558. in *Herode* de Marco agens; Ἐκάθητο, inqit, ἐς τὰ Παιόνια ἔθνη, ὁρμητηρίῳ τῷ Σιρμίῳ χρώμενος. *Conſidebat apud Paonias gentes, Sirmio oppido utens.* & rurſus; *pag.* 560. μετὰ τὰ ἐν τῇ Παιονίᾳ. *Poſt res actas in Paonia.* qo utroqe loco *Pannoniam* eſſe intelligendam docent, & Marci hiſtoria, & *Sirmium* ipſum *Pannoniæ inferioris* opidum, utì teſtantur Ptolemæus *l.* 2. & Plinius *l.* 3. *c.* 25. cùm *Probi* Imperatoris *natalibus*, ut Ælius Vopiſcus; tum & *Marci obitu*, qi ſpiritum ibi havſit noviſſimum, utì Tertullianus *apolog. c.* 25. factum illuſtrius. Nec tacendum, qod Strabo *l.* 7. *Segeſticam Pannoniorum urbem* dicit eſſe, ἐυφυὲς ὁρμητήριον τῷ κατὰ Δακοὺς πολέμῳ, *locum idoneum & opportunum admodum, unde Daci bello impetantur.* qi & ipſi ex Strabone vicini fuiſſe videntur gentibus illis, qas ſubegiſſe Marcus perhibetur. *Carnunti* ergò apud *Pannonios* agens Marcus horum nonnulla commentatus eſt: non *inter ſtrepitus Bajanos fremitúſqe balnearios, avt clamores vociferationéſqe Circenſes*, qod tanqam magnum qiddam de ſe prædicat Seneca *Epiſt.* 56. & 83. ſed inter motus bellicos, ac tumultus militares, philoſophiæ ſtudiis ſeriò ſedulóqe deditus.

LIBER III.

Ὀρχὶ τοῦτο μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται. ἀλλὰ καὶκεῖνο λογιστέον, ὅτι εἰ ὁπότε τελέον βιώῃ τις, ἐκεῖνό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ὁμοία εὐθὺς ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θεωρίας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν

NOn eſt hoc tantùm cogitandum, ſingulis diebus abſumi vitam, minorémqe ejuſdem ſupereſſe portionem: ſed & illud reputandum, qòd, ſi qis diutiùs vitam protraxerit, incertum ſit, utrùm mentis vires pariter idoneas ſit habiturus ad rerum intelligentiam, & ad contemplationem eam qæ ad rerum divinarum humanarúmqe

ANNOTATIONES.

§. 1. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος] A Flaccus *Epiſt.* 2. *l.* 2.

Singula de nobis anni pradantur euntes.

Anni, inqit ille: imò & *dies, hora, momenta* ipſa. *Singuli dies aliqid ſubtrahunt viribus.* Seneca *Ep.* 26. & Memor, ſi Scaligero credimus, non Seneca certè, *Octaviá* 2. 2.

Florem decoris ſinguli carpunt dies.

Qod de *viribus* ille, de *decore* iſte, de *vita* Marcus. Sed & Seneca *ad Lucilium Ep.* 24. *Memini te illum locum aliqando tractáſſe, non repentè nos in mortem incidere, ſed minutatim procedere. Qotidie morimur. qotidie enim demitur aliqa pars vitæ: & tunc qoqe cùm creſcimus, vita decreſcit. uſqe ad heſternum, qicqid tranſiit tempus, periit. hunc ipſum, qem agimus, diem cum morte dividimus. Qemadmodum clepſydram non extremum ſtillicidium exhaurit, ſed qicqid ante defluxit: ſic ultima hora, qâ eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. tunc ad illam pervenimus, ſed diu venimus.* & *Epiſt.* 120. *Vide in qanta cacitate mens noſtra ſit. Hoc qod futurum dico, cùm maximè ſit, & pars ejus magna jam facta eſt. nam qod viximus tempus, eo loco eſt, qo erat anteqam viximus. erramus avtem, qi ultimum timemus diem: cùm tantundem in mortem ſinguli conferant. non ille gradus laſſitudinem facit, in qo deficimus; ſed ille profitetur. ad mortem dies extremus pervenit, accedit omnis. carpit nos illa, non corripit.* & *Epiſt.* 4. *Ex qo natus es, duceris.* Vide eundem *ad Marc. c.* 20. *ad l.* 9. §. 21. Manilius *Aſtron. l.* 4.

Naſcentes morimur, finiſqe ab origine pendet.

Morus noſter:

Nugamur, mortémqe procul, procul eſſe putamus:
At mediis latet hac abdita viſceribus.
Scilicet ex illa, qâ primùm naſcimur, horâ,
Prorepunt juncto vitáqe mórſqe pede.
Partem aliqam furtim qâ ſe metitur, & ipſam
Surripit è vita qalibet hora tuâ.

Paulatim morimur: momento extinguimur uno:
Sic oleo lampas deficiente perit.
Ut nihil interimat, tamen ipſo in tempore mors eſt:
Qin nunc, interea dum loqimur, morimur.

hoc eſt noviſſimum, qod Flaccus *l.* 1. *Od.* 11.

— dum loqimur, fugerit invida
Ætas —

& Perſius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti: fugit hora; hoc qod loqor indè eſt.

& qod in Camilli Aqilei *epitaphio* legitur,

Illa eadem vitam qa inchoat, hora rapit.

B Expreſſum è Senecæ illis in *Herc. fur.* 3. 3.

Et carpſit hora vitam, prima qa dedit.

Qòd ſi ex illo qiſqe incipit mori, ex qo in ipſo agi ceperit ipſa mors, id eſt, vita detractio, profectò ex qo eſſe incipit in hoc corpore, in morte eſt. qid enim aliud ſingulis momentis agitur, donec ea conſummata mors, qa agebatur, impleatur, & incipiat jam tempus eſſe poſt mortem, qod cùm vita detraheretur, erat in morte? Avguſtinus *de civit. Dei. l.* 13. *c.* 10.

Μίρος ἕλαττον αὐτοῦ καταλείπεται] Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10. *Qicqid temporis vivitur, de ſpatio vivendi de-*
C *mitur; & qotidie minus miniſqe reſtat.* Idem *de verb. Dom. ſerm.* 17. & *de temp.* 113. *Cùm creſcunt pueri, qaſi accedunt illis dies, & neſciunt qia minuuntur: & ipſa eſt falſa computatio. creſcentibus enim decedunt potiùs dies qàm accedunt. conſtitue enim homini nato, verbi gratiâ, 80 annos: qicqid vivit, de ſumma minuit.* Idem latiùs proſeqitur & *de Verb. Dom. Serm.* 1. Gregorius *moral. l.* 13. *c.* 27. *Ipſa ſuis avgmentis vita ad detrimenta impellitur: & indè deficit, unde proficere videtur.*

Ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ἡ διάνοια] Nempe, ſi *morbo mens ſepelitur*, ut Apulejus in *apolog.* avt, ut Tertullianus *de anima,*
D *prodigitur. Phrenitis*, inqit, *mentem prodigit.* Ideò vult maturiùs ſtudiis bonis incumbendum, qia nec vitæ prolixioris certitudo; & hæc etiamſi prorogetur, incidere poſſint, qæ intelligentiæ vim vigorémqe imminuant, imò uſum liberum ſuperſtiti etiam penitus tollant.

Τὸ

qe peritiam contendit. nam si delirare ceperit, perspiratio forsan, & nutritio, & imaginatio, & appetitus, & istiusmodi reliqua, nevtiqam deficient. ea verò vis, qâ sese uti possit, & officii sui numeros omnes absolvere, & qæ animo conceperit di-

τ̃ τι ϑείων καὶ τ̃ ἀνϑρωπίων. ἐὰν γὰρ παρεγλρεῖν ἄρξηϒ), τὸ μὲν [a] διαπνεῖσϑαι, καὶ τρέφεσϑαι, καὶ φαντάζεσϑαι, καὶ ὁρμᾶν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, σὺκ ἐνδείσει. τὸ δὲ [b] ἑαυτῷ χρῆσϑαι, καὶ [c] σὺν τ̃ καθήκοντ@ ἀριϑμὸς ἀκριβῦν, καὶ

[a] L. 6. §. 16.

[b] L. 5. §. 21. l. 7. §. 55.

[c] L. 1. §. 12. καὶ l. 6. §. 26.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὲν διαπνεῖσϑαι] *Spirare* Xylander. *respiratio* Mericus Casaubonus. verùm aliud longè est τὸ διαπνεῖσϑαι, qod à Marco ipso etiam *plantis* tribuitur, & ἀπὸ τ̃ ἀναπνεῖν diserè distingvitur *infrà l.* 6. §. 16. Aristoteles *problem. l.* 1. *q.* 21. Ὅτ@ δὲ ἐν ϑώρακι ἀναπνοὴ, τ̃το ἐν τ̃ σώμασι διαπνοὴ διὰ τ̃ ἀρτηριῶν. *Qod in pectore est respiratio, hoc in corpore perspiratio per arterias.* Idémqe (ejusdem saltem nomine; sunt enim qi Alexandro potiùs accenseant) *de spiritu c.* 5. Τὸ δὲ δέρμα ἐκ φλεβὸς καὶ νεύρ@ καὶ ἀρτηρίας. — ἐξ ἀρτηρίας δὲ, ὁλι διαπνοὴν ἔχει. *Cutis venâ, nervo, & arteriâ constat — ex arteria verò perspirationem habet.* qam ἀπὸ τ̃ ἀναπνοῆς avtor idem disterminat. *ibidem c.* 4. Galenus itidem *commentar. in Hippocrat. de diat. salubr.* ubi illud Hippocratis *aphor.* 18. *sect.* 1. adduxerat. Θέρ@ καὶ ϑϖινοπώρ@ σιτία δυσφοράλατα φέρει, χειμῶν@ ῥᾳστα, ἦρ@ δεύτερον. *Æstate & autumno cibos difficillimè ferunt: hyeme facillimè, deinde vere.* Ex *aphor.* 15. rationem subjungens, Αἱ κοιλίαι, inqit, χειμῶν@ καὶ ἦρ@ ϑερμόταται φύσει. *Ventres hyeme & vere naturâ sunt calidissimi.* (qæ verba sunt Hippocratis) διόλι τὸ περιέχον ψυχρὸν ἂν ἐκπιέζει συγανᾶν, καὶ καλακλείει τὸ ἔμφυτον ϑερμὸν ἐν τ̃ βάϑει τ̃ σώματ@. ἐν δὲ τ̃ ϑέρει διαφορεῖται μὲν τ̃το διὰ τ̃ς διαπνοῆς. διὰ τ̃ς ἀναπνοῆς δὲ ἕλκεται τὸ περιεχόμενον ϑερμόν. ὀνομάζω δὲ ἀναπνοὴν μὲν, τὴν διὰ τ̃ σώματ@ ἔξω τε καὶ εἴσω φορὰν τ̃ πνεύματος. διαπνοὴν δὲ, τὴν δι' ὅλ@ τ̃ σώματ@ ὁμοίως γιγνομένην. *Qoniam aer nos ambiens frigidus constringendo cutem insitum calorem exire prohibet, & in alto corpore concludit, qi æstate perspiratu evaporat; respiratione verò circumstans calidus aer attrahitur. Nomine autem respirationem foras ac intrò spiritus per os tralationem; perspirationem verò, qa per totum ex aqo corpus accidit.* Idémqe explicatiùs ὑγιεινῶν *l.* 1. *c.* 12. Τὸ μὲν δὴ λεπτόταλον περίτ@μα ῥᾳδίως ἐκκρίνεται, πρός τε τ̃ς ἐμφύτ@ ϑερμότατ@ εἰς ἰδίαν ἀτμὸν λυόμενον, ὑπό τε βιαίας κινήσεως ἀϑρόως ἐκπηγνύμενον. ὀνομάζεται δὲ τὸ μὲν ὕτω ἐκκριϑὲν ἱδρώς. τὸ δὲ ἕτερον, ὑδὲν ἔχον ὄνομα, ὅτι ὑδὲ γινώσκεται τοῖς πολλοῖς, ἅτε τὴν ὄψιν ἐκφεῦγον ὑπὸ λεπτότητος, ἄδηλος αἴσϑησει διαπνοὴ κίνηται πρὸς αὐτ̃ν τ̃ν φυσατάτην αὐτὴν τ̃ λογισμ̃. καλὰ τὴν δὲ τὴν ἄδηλον αἴσϑησει διαπνοὴν ἐκκρίνεταί τι καὶ τὸ παχυτέρ@ περιτ@μα. *Ergò tenuissimum hujus generis excrementum facilè sinè ejicitur, partim in speciem halitus ab insito calore solutum, partim violento motu confertim erumpens. Appellant verò, qod ita excernitur, sudorem. Alterum verò, cui nullum nomen est, qod videlicet nec vulgo est cognitum, ut qod conspectum præ tenuitate effugiat, qi id ratione contemplati sunt, perspiratio sensum latens vocatur. In hanc insensibili perspiratione etiam crassioris excrementi nonnihil excernitur.* Ἀναπνοὴ ergò *respiratio*, qæ pulmonum operâ perficitur, qâqe aer sive spiritus externus iste per os, tanqam per ostium aliqod, introducitur, emittitúrqe denuo. διαπνοὴ sive *perspiratio*, qâ non spiritus tantùm illi per arterias distribuuntur, sed vapor qasi qidam illis diffunditur (qomodo Moschio, referente Tertulliano, *de anima c.* 15. *animam* dixit *per totum corpus ventilari*) idémqe per poros sive meatus qosdam obscuros occultâ qadam ratione latenter exhalatur. qod & Avgustinus observavit *de ver. relig. c.* 40. Vide & Galenum eundem *in Hippocr. aphor. l.* 2. §. 28. Hinc ἔυπνος τόπος, & ἔυπνον σ̃μα. Aristoteli *problem. l.* 2. *q.* 10. Εὔπνους ὁ τ̃ς κεφαλ̃ς τόπος. *facilè perspirabilis est capitis locus.* qod indè confirmat, τ̃ μανὸν εἶναι, qòd *cutem ratam habeat.* Et mox. *q.* 10. Ὁ τόπος ἀραιὸς καὶ ἰσχνός. δίεσιν ἄρα καλὰ φύσιν. *Locus idem rarus, gracilentúsqe est. Igitur secundùm naturam transitus agitur sudoris.* Idem *l.* 1. *q.* 53. & *l.* 5. *q.* 34. (qo loco eadem, sed vitiata, reponuntur, ex priore loco corrigenda:) ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔυπνος. ὥτω καὶ σ̃μα τὸ ἔυπνον. hoc est, τὸ εὖ διαπεπεμένον. *Ut urbs locúsque qicunque salubris est, qi placidè aspiratur. ita etiam corpus, qod spiratius est.* & *l.* 8. *q.* 4. ἕξις ἔυπνους καὶ εὐδιόδους. *Affectio perspirabilis & transitu facilis.* Sicut apud Theophrastum *de caus. plant. l. c.* 17. εὐδιόδα καὶ ἔυπνοα, *transitu facilia & afflabilia*, itidem conjunguntur. ità enim legendum, non ἔυδηλα, qod Gazam fefellit, Julius Scaliger jamdudum monuit. *Ibidem l.* 38. *q.* 3. & 4. ἃ ἔυπνοια ἔυχροιαν ποιεῖ. *Spiratio commoda gratum affert colorem.* sed & εὐδιάπνευ eidem *de part. anim. l.* 3. *c.* 9. Διὰ μαλακότητα γὰρ τ̃ χελωνίε, εὐδιάπνευ γίνεται τὸ ὑγρόν. *Fit enim propter ejus mollitudinem tegminis, ut humor facilè diffletur.* Idem ergò ferè est de spiritibus ac vaporibus usurpatum διαπνοὴ, qod de cibis alimentísque crassioribus ἀνάδοσις, vel διαφόρησις. qanqam hæc etiam eodem sensu, qo & διαπνοὴ, sumitur. Unde Budæo explicante, οἱ εὐδιαφόρητοι sunt οἱ ῥᾳδίως διαπτόμενοι. qibus opponuntur οἱ δυσδιάπνευστοι. Theophrastus *de caus. plant. l.* 1. *c.* 2. διὰ τὸ μὴ εὐξήρανλον εἶναι τ̃ πυκνότητι τ̃ν πόρων. διὸ καὶ δυσδιάπνευστον. *Qod ob densitatem meatuum materies hac exsiccari haud facilè potest. Unde fit, ut exhalatu difficilis qoque sit.* Ex priùs dictis avtem διαπνοὴ duplex elicitur; altera, qâ spiritus sive vapores illi per totum corpus diffunduntur; altera, qâ pars eorundem superflua & excrementitia per poros sive meatus exteriores extruditur. utramqe unico vocabulo τ̃ διαπνεῖν complexus est Theophrastus *de caus. plant. l.* 2. *c.* 17. Cùm avtem unà cum materia illa supervacanea etiam qod est utile & conducibile ex parte sensim exhalet, ídqe copiosiùs, ubi pori sive meatus illi laxiores extiterint; id qod noxam sæpenumero insignem parit, unde interitus etiam qandoqe consequitur; hinc factum est ut τὸ διαπνεῖσϑαι *pro perire* & *interire* qoqe usurpetur; cujus exempla alibi daturi sumus. Monet istud Galenus *in Hippocr. aphor. l.* 1. §. 15. Οὐδείς ἐστιν, ὃς ὐ φησὶ διαπνεῖσϑαι τὰ τ̃ν ζώων σώματα, τῇ διὰ τ̃ν ἀδήλων αἰσϑήσει διαπνοῇ πόρων. *Nullus est qi animalium corpora, ea qa per abditos sensûs meatus fit, perspiratione diffluri ac dissipari non fateatur.* Et mox: Τὸ μὲν πίεζε ϑάλπος, ὐ τὰ περιττὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάνϑ' ὁμοίρως ἐκπνεῖ, διαφορᾶν ἅμα τοῖς περιττοῖς τ̃ν ἐν τ̃ ζώῳ, καὶ τὰ καλὰ φύσιν ἐν ὐτ@ περιεχόμενα, καλὰ τὴν ὑπὸ τ̃ν ἰαλρ̃ν ὀνομαζομένην ἄδηλον ἀναπνοήν. *At nos undique circumstans calor non modo superfluitates, verùm etiam aqaliter omnia, tum qa simul cum superfluitatibus in animali sunt, tum qa in eo secundùm naturam continentur, discutiendo evacuat eá evacuatione, qa à medicis abdita perspiratio nominatur.* Spectátqe eodem ejusdem monitum illud ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 6. ubi de frictionum speciebus agens; Βλάπτοιεν δ' ἂν, inqit, ἧττον τὸ δέρμα, πρὸς τὸ σκληρόν τε καὶ πυκνὸν ἐκλρεπόμενα. ὅ̓ως γὰρ ἂν εἴη δυσπαϑέστερον. ὡς εἴγε καὶ διαπνεῖσϑαι τὸ τοιῦτον καλ̃ς ἠδύναλο, σκληρόταλον ἂν̓ὸ καὶ πυκνότατον ἀπεργαζόμεϑα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ πρὸς ἄμφω χρὴ παρασκευασϑῆναι καλ̃ς ἂν̓ὸ, καὶ πρὸς τὴν τ̃ν ἔνδοϑεν περιττωμάλων διαπνοὴν, καὶ τὴν τ̃ν ἔξωϑεν ὁμιλύσιν βίαν, ἄριστον ἂν εἴη τὸ μέσον ἑκατέρων τ̃ν ὑπερβολ̃ν. εἰ δὲ ἄρα ποτὲ μὴ φυλάττοιλο τ̃το, βέλτιον τὸ σκληρόλερόν τε καὶ πυκνόλερον, τ̃ μαλακωλέρ@ καὶ ἀραιολέρ@. τὸ μὲν γὰρ τ̃ς διαπνοῆς ἐλλιπὲς, ἐπανορϑώσασϑαι γυμνασίαις οἷόν τε. τὸ δὲ τ̃ς ἑτέρας διαϑέσεως ἐνεπηρέασεν ὑπὸ τ̃ν ἔξωϑεν αἰτιῶν, ὅ̓ι ἐπανορϑώσίν τινα ἑτέραν ἑτοίμην ἔχει. καὶ πρόσεσιν ἂν̓ῷ βλάβη τις ἡ μικρὰ, διαφορημένων πολλάκις, ἃ τ̃ν περιττωμάλων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἂν̓ῆς τ̃ς τροφ̃ς. *Minus verò ladetur ipsa cutis, si ad durum simul & densum recessus à medio sint: qippe ita injuriæ minus opportuna fiet. Adeò si transpiratio per hujusmodi cutim facilis esset, durissimam eam atqe densissimam efficeremus. Nunc, qoniam ad utrumqe munus probè esse comparatam oportet, & excrementa, qa intus conduntur, per halitum emittenda, & eorum qa foris accedunt vim tolerandam, utilissimus sanè fuerit medius inter utrumqe excessum modus, qi si qando fortasse non servabitur, melior utiqe fuerit, qi ad durius densiúsqe pertinebit, qam qi ad mollius laxiúsqe. Nam transpirandi defectum exercitio sarcire licebit; alterius verò affectus vitium, qod est ad externorum injuriam opportunitas, neqe aliàs corrigi facilè potest; affertqe præterea conjunctum incommodum non parvum, digesto subinde non excremento modò, verùm etiam ipsius corporis nutrimento.* Qanqam recentiores qidam medici ità distingvunt ista, ut inutilis materiæ *perspirationem*, utilis verò *difflationem* indigetent. Nec illud silendum διαπνοῆς occasione hujusce ansam arripuisse Sanctorium qendam Justinopolitanum novam *Statica* dictæ *Medicinæ* rationem comminiscendi; qam libro peculiari, qem *Statigomastiga* inscripsit, demolitum ivit Hippolytus Obicius Ferrariensis. Sed nec, qod Plato in *Timæo pag.* 1079. *E.* aliam qandam διαπνοὴν statuisse videtur, qâ aër exterior per meatus occultos in corpus se insinuet, qò sufficiatur id qod expiratione abierit. Διὸ δὴ, (inqit nimirum, ὅ̓ι κενὸν ὐδὲν, *qia nusqam sit vacuum*) τὸ τ̃ν τριϑ̃ν καὶ ὑ τ̃ πνεύμ@ος ἔξω μεθὶεν τὸ πνε̃ῦμα, πάλιν ὑπὸ τ̃ περὶ τὸ σ̃μα ἀέρ@ς, εἴτω διὰ μαϑ̃ν τ̃ν σαρκ̃ν δυομένη καὶ περιελαυνομένη, γίνεται πλ̃ρες. ἄνϑις δὲ ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ, καὶ διὰ τ̃ σ̃μα@ος ἔξω ἰὼν, εἴτω τὴν ἀναπνοὴν περιωϑεῖ, κατὰ τὴν τ̃ σώμα@ος, καὶ τ̃ν μυκτ̃ρων ὁδόν. *Quamobrem qum pectus pulmonésque spiritum efflaverint, mox aere corpori circumfuso meatus corporis penetrante replentur. Ac rursus evolans à corpore aer, & emissus anhelitus inspirationem intrò retrahi cogit per oris narisúmqe meatus.*

Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρ̃σϑαι] Seneca *Epist.* 58. *Multis iners vita sine usu jacuit sui.* Et *Ep.* 60. *Vivit is, qi se utitur. qi verò latitant & torpent, sic in domo sunt, tanqam in conditivo. horum licèt in limine ipso nomen marmori inscribas? mortem suam anteceserunt.*

Τ̃ς τ̃ καθήκοντος ἀριϑμὸς ἀκριβ̃ν] Ità *lib.* 6. §. 26. Πᾶν καθ̃κον ἐξ ἀριϑμ̃ν τιν̃ν συμπληρ̃ται. *Officium qasi numeris qibusdam absolvitur.* Laërtius *l.* 7. *c.* 100. in *Zenone*: Καλὸν δὲ λέγειν τὸ τέλειον ἀγαϑὸν, παρὰ τὸ πάντας ἀπέχειν τ̃ς ἐπιζη-

καὶ τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν, καὶ πε-
a L. 5. §. 29. ρὶ αὐτοῦ τοῦ, a εἰ ἤδη ἐξαντίον αὐτὸν, ἐ-

stinctè explicare, & de hoc ipso, an mortem sibi consciscere debeat, considerare, &

ANNOTATIONES.

ριζημένους ἀριθμοὺς ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ τὸ τέλειον σύμμετρον. *Honestum autem perfectum dicunt bonum, quod omnes à natura quæsitos habeat numeros, sitque perfectè moderatum.* Stobæus *excerpt. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 8. Κατόρθωμα δ' εἶναί λέγουσι καθῆκον πάντας ἐπέχον τοὺς ἀριθμούς, ἢ τέλειον. Quod Cicero *Offic. l.* 3. *Illud autem officium, quod rectum itidem appellant, perfectum atque absolutum est, & ut iidem dicunt, omnes numeros habet.* & *de fin. l.* 3. *Quæ nos recta, aut rectè facta, illi autem appellant κατορθώματα, omnes numeros virtutis continent.* & *de divinat. l.* 1. §. 23. *Quidquam esse potest casu factum, quod omnes in se habet numeros veritatis?* Seneca *Epist.* 71. *Idem esse dicebat Socrates veritatem & virtutem. quomodo illa non crescit, sic nec virtus quidem. habet numeros suos, plena est.* & *Epist.* 115. *Non potest quisquam nisi ab initio formatus, & totâ ratione compositus, omnes exeqi numeros, ut sciat, quando oporteat, & in quantum, & cum quo, & quemadmodum.* Plinius deniqe minor in *panegyr. Omnes comitatis numeros obibat.* Quòd autem virturi ac veritati *numeros* attribuunt, tractum à *numeris saltatoriis* censet Cl. Casavbonus; siquidem Latini solent pro ὀρχεῖσθαι dicere, *in numerum exultare:* ut Lucretius *l.* 2.

Ludunt, in numerumque exultant sanguine læti.

vel *ad numerum moveri.* Persius *Sat.* 5. *v.* 122.

Hæc miscere nefas; nec cùm sis cætera fossor,
Tres tantùm ad numeros satyrum moveare Bathylli.

ubi *fossor*, imperitus, insipiens. *Satyrum moveri*, sive *saltare ad tres numeros Bathylli*; δὶς ἢ τρὶς καλῶς ὀρχήσασθαι καλὰ Βάθυλλον. *duos aut tres staticulos ex arte facere & perfectè.* Idem & apud Ciceronem simile *parad.* 3. *Histrio si paulò se movit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllabâ unâ brevior aut longior, exibilatur & exploditur: in vita, qa omni gestu modulatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices?* Hæc pleraqe *ad Persium* Casavbonus. At Lipsius *palæstra* peculiare vocabulum esse contendit in *motibus illis & formatione flexúqe membrorum*: atqe indè formulam hanc desumptam. Ità Demetrius Cynicus, apud Senecam *de benefic. lib.* 7. *c.* 1. *Magnus luctator est, non qi omnes numeros nexúsqe perdidicit, qorum usus sub adversario rarus est; sed qi in uno se aut altero bene & diligenter exercuit.* In eandem sententiam Fabius *instit. lib.* 12. *c.* 2. *Palæstrici doctores illos, qos numeros* (ità Lipsius, *nervos*, malè) *vocant, non idcirco discentibus tradunt; ut iis omnibus qa didicerunt in ipso luctandi certamine utantur: sed ut subsit copia illa, ex qa unum aut alterum, cujus se occasio dederit, efficiant.* Juvenalis de muliere ad palum exercente, *Sat.* 6. *v.* 250.

Atqe omnes implet numeros.----

De Amesia Sentia cavssam suam apud populum agente Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 3. *Partésqe omnes ac numeros defensionis, non solum diligenter, sed & fortiter executa.* ità restituit ex Manuscriptis Stephanus Pighius, qod priùs, *Motúsqe omnes ad nervos*, legebatur. Qod autem isti πάντας τοὺς ἀριθμοὺς ἀκριβῶν, ἢ ἐπίχειν, id Lucianus πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβῶσθαι dixit, in *imaginib. pag.* 12. Καλλίστη μὲν, ἢ πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβωμένη. *Elegantissima, & lineamentis omnibus absoluta.* translatione *à pictura* petita, cui manus noviſſima ità est admota, ut nihil ampliùs desiderari possit.

Τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν] *qa animo concepit, in ordinem collocare* Xylander. *imaginationes subitaneas corrigere* Casavbonus. qod est διορθῶν. malim, *animo præconcepta distinctè explicare.* Aristoteles *Ethic. l.* 1. *c.* 7. Δεῖ γὰρ ἴσως ὑπογυπῶσαι πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ἀναγράφειν. δόξειε δ' ἂν παντὸς εἶναι προαγαγεῖν ἢ διαρθρῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα. *Oportet enim fortasse prius figurare, deinde postea depingere. Videretur autem cujuslibet esse ea, qa bene sunt comprehensa, producere ac distinguere.* Idem τῶν μετὰ τὰ φυσικά. *l.* 2. *c.* 6. οἱ μὴ καλῶς διαρθροῦσιν οἱ λέγοντες. *Qanqam non bene explicent, qi hæc dicunt.* & *l.* 1. *c.* 5. σαφῶς μὲν οὐ διήρθρωται. *Non qidem dilucidè explicatur.* Metaphorâ ductâ *à re physica, fœtus* scilicet in utero *de articulatione*, vel etiam *ab arte obstetricia*, in qa mulieres ejus gnaræ *artus* infantis recens editi *explicant, confingunt*, & *ad situm figuramqe debitum componunt.* in scriptis avtem Hippocraticis τὸ διορθοῦν & τὸ διαρθρῶν librariorum incuriâ crebrò invicem permutantur.

Εἰ ἤδη ἐξαλίον αὐτόν] *utrùm educere atqe exigere se oporteat.* ê vita scilicet. Ità & Clemens usurpavit, *Strom. l.* 4. *p.* 481. *C.* de hæreticis qibusdam, qi martyrio se ultrò objiciebant, ἐπιπηδήσαντες τῷ θανάτῳ. Τούτους ἐξάγειν ἑαυτοὺς ἁμαρτύρους, λέγομεν, καὶ δημοσίᾳ κολάζωσιν. qo loco τὸ ἁμαρτύρους (qod obiter adnotamus) non est cum λέγομεν, (utì Sylburgius putavit) sed cum ἐξάγειν ἑαυτοὺς conjungendum. *dicimus eos ità sibi mortem accersere, ut martyres tamen non sint, nec martyrium obire dici debeant, etsi publicè puniantur.* ὁ γὰρ, inqit, τὸν χαρακτῆρα σώζων τῆ μαρτυρίᾳ τῷ πίστει. *Fidelis enim testimonii non servat characterem.* Vide *ad l.* 11. §. 3. & mox *pag.* 458. *A.* ex Cl. Heinsii restitutione: Αὐλίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωρεῖσι καὶ οἱ φιλόσοφοι, εἴτις τῇ πράτσειν ὕτω τηρήσειεν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἀπολελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philosophi, ut liceat animam justa de cavssa educere, si qis ab agendo adeò fuerit remotus, ut nulla ei spes amplius reliqa sit actionis.* Vide *l.* 8. §. 47. Philosophi isti cum primis sunt Stoici. istorum enim hoc est dogma, licere, imò oportere, qandoqe è vita sese educere. & ἔυλογον ἐξαγωγὴν eam nuncupabant, *cùm justa cavssa*, qam illi censebant, *demigrandi daretur.* ut Cicero *Tuscul. l.* 1. Joannes Stobæus *Collectan. tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. §. 8. Φασὶ δέ ποτε καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθηκόντως καὶ πολλαχῶς τρόπους. *Dicunt verò olim viros bonos variis modis decenter de vita demigrasse.* Pleniùs planiúsqe Laertius in *Zenone. l.* 7. *c.* 30. Εὐλόγως τέ φασι ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, καὶ ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων, καὶ ἐν σκληροτέραις γίγνεσθαι ἀλγηδόσι, ἢ πηρώσεσιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις. *Rationabiliterqe ajunt sapientem sesipsum eductum ex vita & patria & amicorum cavssâ: qinetiam si acerbiore dolore, si membrorum mutilationibus, & morbis incurabilibus laboret.* Seneca *Epist.* 70. *Sapiens vivit, qantum debet, non qantum potest. videbit ubi victurus sit, cum qibus, qomodo, qid acturus.* —— *Si multa occurrunt molesta & tranqillitatem turbantia, emittit se. nec hoc tantùm in necessitate ultima facit, sed cùm primùm illi ceperit suspecta esse fortuna, nihil existimat suâ referre faciat finem an accipiat.* Et *Ep.* 17. *Si necessitates ultima incluerint, exiliet è vita, & molestus sibi esse desinet.* Idem *Epist.* 58. *Itaqe de isto feremus sententiam, an oporteat fastidire senectutis extrema, & finem non opperiri, sed manu facere. propè est à timente, qi fatum segnis expectat: sicut ille ultra modum deditus vino est, qi amphoram exiccat, & facem qoqe exorbet. de hoc tamen qærenus, pars summa vita, utrùm fax vita hac sit, an liquidissimum ac purissimum qiddam; si modò mens sine injuria est, & integri sensus animum juvant, nec defectum & præmortuum corpus est. plurimum enim refert, vitam aliqis extendat an mortem. at si inutile ministeriis est corpus, qid ni oporteat educere animum laborantem?* & *fortasse paulò antè qàm debet faciendum est, nè cùm fieri debeat, facere non possis.* & *cùm majus periculum sit malè vivendi, qàm citò moriendi, stultus est qi non exigui temporis mercede, magna rei aleam redimit.* Et mox: *non relinqam senectutem, si me totum mihi reservabit; totum autem ab illa parte meliore. at si ceperit concutere mentem, si partes ejus convellere, si mihi non vitam reliqerit sed animam; prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, duntaxat sanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus propter dolorem. Sic mori, vinci est. hunc tamen si sciero perpetuò mihi esse patiendum; exibo; non propter ipsum, sed qia impedimento mihi futurus est ad omne propter qod vivitur. imbecillus est & ignavus, qi propter dolorem moritur: stultus, qi doloris cavssâ vivit.* Cato apud Ciceronem *de finib. lib.* 3. *Sed cùm ab his (qæ secundùm naturam sunt) omnia proficiscantur officia: non sine cavssa dicitur, ad ea referri omnes nostras cogitationes, in his excessum è vita, & in vita mansionem. in qo enim plura sunt, qæ secundùm naturam sunt, hujus officium est in vita manere: in qo avtem sunt plura contraria, avt fore videntur, hujus officium est, è vita excedere. ex qo apparet, & sapientis aliqando esse officium, excedere è vita, cùm beatus sit; & stulti manere in vita, cùm sit miser.* Hanc avtem sententiam, qæ & Chrysippea est, exagitat Plutarchus *de commun. notit. c.* 10. & *c.* 29. Qod pro fundamento substernitur, ità Stobæus expressit, τοῖς καθήκουσι καὶ τοῖς περὶ τὸ καθῆκον, μεμῆσθαι τήν τε ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. *Et vitam & mortem metiri officiis, & qæ officia spectant.* Vide *infrà lib.* 5. §. 29. Sed & Lipsium *manuduct. l.* 3. *cap.* 22. Dogma ipsum exagitavit & Terentius Varro in *Satyra Menippea*, cui titulus Περὶ ἐξαγωγῆς. unde pavcula adhuc superstunt fragmina, qæ argumenti totius gustum dent aliqem. Refutavit feliciter satis Alexander Aphrodisiensis in *libello*, qo differit εἰ ἀυλόρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν, ostendítqe ex ipsorum principiis ἄλογόν τε καὶ ἄλοπον ὅλως, τὴν ἔυλογον ὀνομαζομένην τὴν ἐξαγωγήν. Πῶς ἔυλογον, inqit, ἐξαγωγὴ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχοντι, ἐν μακαρίῳ βίῳ ὄντι; ὡς γὰρ ἄτοπον τὸ λέγειν τὸν Δία ἐθέλειν ἀποθανεῖν. ὕτως ἄλογον καὶ τῷ ἐπίσης τούτῳ μακαρίως ζῶντα (avdis fastûs Stoici verba; de qo *ad* §. 7.) ἑαυτὸν ἐξάγειν ἐυλόγως τούτῳ τῷ βίῳ. τὸ γὰρ μήτε παρόντος τινὸς κακοῦ, μήτε προσδοκωμένου, τῆς τε ἀκρας εὐδαιμονίας περὶ αὐτὸν ὕσης, τὸν βίον ἀπολιπεῖν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, βλάπτεσθαι, ἁμαρτάνειν, καὶ τῷ καλὰ λόγῳ μαχόμενον. πῶς γὰρ ἔυλογον τὴν ἀρετὴν τῦθ' ὑποβάλλειν τῷ σοφῷ; ὑδὲ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων τινὸς, ὕτω δὲ καὶ εὐδαιμονίας ἔυλογον ἄλις ἔχειν. ὐδεὶς γὰρ κόρος εὐδαιμονίας καὶ ἀρετῆς. εἰς ἄπειρον γὰρ τῶν τελῶν ὄρεξις. *Rationi minimè consentaneum, & planè absurdum est: demigrandi cavssam justam esse nominatam. Qomodo virtute prædito & beatè viventi demigrandi cavssa justa erit? Ut enim absurdum est dicere Jovem velle mori: ita eqe absurdum est beate viventem seipsum honesti specie ex hac vita educere. Nam mirum est, & cum ratione pugnat, malo aliqo nec præsente, nec instante, & felicitate summa circumstante vitam & virtutem ipsam velle relinqere. Hoc enim virtutem sapienti suggerere qomodo rationi est consonum? Uti alterius alicujus rei, sic felicitatis satis adeptum*

& ejuſmodi univerſa, qæ rationem probè ſubactam deſiderant, hæc, inqam, vis jam prorſus extincta jacebit. Feſtinandum itaqe, non hâc ſolâ ratione, qia mortem propiùs per momenta ſingula acceditur, ſed hâc inſuper, qia rerum cogitatus & intellectus ante mortem nos ſæpenumero deſtituit.

§. 2. Etiam iſtud eſt obſervatu non indignum, qod ea qoqe qæ à naturâ genitis ſuperveniunt, gra-

φιςάνειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα λογισμῷ συγγεγυμνασμένα πάνυ χρήζει [a] προσαποδύνυ). χρὴ δὲ [b] ἐπείγεσθαι, ἃ μόνον [c] τῷ ἐγγυτέρω τοῦ θανάτου ἐκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἅμα τὸ τῶν ἐνόντων τὸ πεφυκότων καὶ τῶν ἐπιγενομένων προσαπολήγειν.

§. 2. Χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα προφυλάττειν, ὅπως καὶ [d] τὰ ἀπηνύσματα τοῖς φύσει γινομένοις, ἔχει τι

a L. 12. §. 15.
b L. 2. §. 4. 6.
c [διὰ] τὸ Jun.
d L. 6. §. 36. l. 8. §. 50.

ANNOTATIONES.

ptum eſſo qempiam rationi conſentaneum non eſt. Nulla enim eſt felicitatis & virtutis ſatietas. Nam rerum deſiderium eſt infinitum. Ità abſurdum eſſe dogma contendit; utpote qod nec rationi ipſi, nec ipſorum etiam principiis conſentaneum exiſtat. éſtqe reverâ pietati veræ religioníqe ſanæ prorſus adverſum. Agnoſcunt hoc & exteri. Socrates apud Platonem *Phadone pag. 47. C.* Ὡς ἴσως τινὶ φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὐ δεῖ αὐτοὺς ἐκ ταύτης λύειν, οὐδὲ ἀποδιδράσκειν. *Qod nos homines ſumus in qadam cuſtodia, neqe decet qemqam ex hac ſeipſum ſolvere, neqe aufugere.* Et tanqam ex Africani perſona Cicero *de repub. l. 6.* apud Macrobium *in Scip. ſomn. l. 1. c. 13. Piis omnibus retinendus animus eſt in cuſtodia corporis; nec injuſſu ejus à qo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum eſt; nè munus aſſignatum à Deo defugiſſe videantur.* Idem ipſe *Tuſc. l. 1. Vetat dominans ille in nobis Deus, injuſſu hinc nos ſuo diſcedere.* Et in *Caton. Vetat Pythagoras injuſſu imperatoris, id eſt, Dei, de præſidio & ſtatione vita decedere.* Apulejus *de philoſoph. Sapiens corpus non relinqet invito Deo. nam etſi in ejus manu eſt mortis facultas, & qamvis ſciat ſe terrenis relictis conſecuturum eſſe meliora, niſi perpetiendum iſtud lex divina decreverit, accerſere tamen eum mortem non debere.* Plura habes apud Lipſium *manuduct. l. 3. c. 23.* & *in Tacit. hiſt. l. 2.* E noſtris eleganter Lactantius *inſtitut. l. 3. c. 18. Si homicida neſarius eſt, qia hominis extinctor eſt: eidem ſceleri obſtrictus eſt, qi ſe necat; qia hominem necat: imò verò majus eſſe id facinus exiſtimandum eſt, cujus ultio Deo ſoli ſubjacet. Nam, ſicut in hanc vitam non noſtra ſponte venimus; ità rurſus ex hoc domicilio corporis, qod tuendum nobis aſſignatum eſt, ejuſdem juſſu recedendum eſt, qi nos in hoc corpus induxit, tam diu habitaturos, donec jubeat emitti. Et ſi vis aliqa inferatur, aqâ mente id ferendum eſt, cùm extincta innocentis anima inulta eſſe non poſſit; habeamúſqe judicem magnum, cui ſoli vindicta integra ſemper eſt.* Pie item admodum diſerteqe Auguſtinus *de Civit. Dei l. 1. c. 26. 27. Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere, velut fugiendo moleſtias temporales, nè incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata; nè hoc ipſo incipiat habere graviſſimum proprium, qem non polluebat alienum: neminem propter ſua peccata præterita, propter qa magis hâc vitâ opus eſt, ut poſſint pœnitendo ſanari: neminem velut deſiderio vitæ melioris, qa poſt mortem ſperatur; qia reos ſuæ mortis melior poſt mortem vita non ſuſcipit. reſtat una cauſſa, propter qam ſe qis occidat; nè in peccatum irruat, vel blandiente voluptate, vel ſæviente dolore. hanc ſi admittimus, cur non baptizatis ſvademus, ſe illicò interimant? tunc enim tempus eſt cavendi omnia ſutura peccata, cùm ſunt omnia deleta præterita. porrò hoc ſi qis putat, non dico, deſipit, ſed inſanit. hoc ergò qia neſas eſt dicere, neſas eſt profectò ſe occidere. nam ſi hoc ſponte faciendi ulla juſta cauſſa eſſe poſſet, proculdubiò juſtior qàm illa non eſſet. qia verò nec iſta eſt, ergò nulla eſt.* Videndus idem in *Epiſt.* 61. & ſub ejuſdem nomine, niſi Eraſmum fefellerit, Hugo Victor *de patient. c. 13.* qi his verbis concludit: *ſi paricida eò ſcelerator, qàm qilibet homicida, qia non tantùm hominem, verùm etiam propinqum necat; & in ipſis paricidis, qantò propinqiorem qiſqe peremerit, tantò judicatur immanior; ſine dubio pejor eſt, qi ſe occidit, qia nemo eſt homini ſeipſo propinqior. Et qomodo innocens judicabitur, cui dictum eſt, Diliges proximum tuum, tanqam te, ſi homicidium committit in ſeipſò, qod prohibetur in proximo?* Vide Epictetum, & noſtrum ipſum, *l. 5. §. 10.* & *l. 9. §. 3.*

Ἐφιςάνειν] Epicurus apud Senecam *Epiſt. 26. Meditare, utrùm commodius ſit, vel mortem tranſire ad nos, vel nos ad eam.* Et de viro ſapiente ipſe *Epiſt. 70. Cùm primùm illi ceperit ſuſpecta eſſe fortuna, diligenter circumſpicit, nunqid illo die deſinendum ſit.* Plinius minor *l. 1. Epiſt. 22. Impetu qodam & inſtinctu currere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & cauſſas ejus expendere, útqe ſvaſerit ratio, vitæ mortiſqe conſilium ſuſcipere vel ponere, ingentis eſt animi.* Deliberationem ea de re ſeriam inſtituit Tullius Marcellinus apud Senecam *Epiſt. 77. cogitationem* & *conſultationem* Titus Ariſtio apud Plinium *Epiſt. ſupradictâ.* Verùm hoc delirus & mente motus, vel per morbum, vel per ætatem, inqit Marcus, jam non poteſt.

Προαποδύνειν] Ità *l. 12. §. 15.* προαποδῦναι. de qo Lucretii illud uſurpari poterit, *l. 3.*

Mortua cui vita eſt propè jam vivo atqe videnti.

atqe hoc eſt, qòd Seneca *de tranq. c. 3. Ultimum malorum cenſet, ex vivorum numero excedere, antequam moriare.*

A Χρὴ δὲ ἐπείγεσθαι] Vide Senecam *Ep. 76. ad lib. 2. §. 2.*

Τῷ ἐγγυτέρω τοῦ θανάτου ἐκάστοτε γίνεσθαι] D. Junius f. διὰ τό. Verùm τῷ cum verbo infinito idem valet ac διὰ τό. Alexander Aphrodiſienſis *problem. l. 1. q. 36.* τῷ τὸν περὶ αὐτὸν ἀέρα ποιεῖσθαι. i. e. διὰ τό. eò qòd aêr eis circumfuſus afficitur. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l. 1. c. 16.* Μεγάλας ἐνδὺς διαφορὰς ἔχουσιν οἱ καρποὶ, τῷ ξυλώδεις, ἢ γεώδεις, ἢ ξηροὶ, ἢ λιπαροὶ τὴν φύσιν εἶναι. *Fructus magnis inter ſe differentiis diſtant,* eò qòd *vel lignoſi, vel terrei, vel ſicci, vel pingues ſint naturâ.* Idem *ibidem l. 6. c. 5.* Ἐι μὴ ἄρα κατὰ τοὺς πόρους ἐνδέοιθα ἄν τις αἰτιάσαιτο, μὴ ἁρμόττειν. *niſi ſi qis poros in cauſſa eſſe exiſtimaverit, eò qòd minus ſint congrui.* qem locum fruſtra ſolici-

B tat Cl. Julius Scaliger. & *c. 14.* Ἔπειτα καὶ τὰ γ' ἐν τοῖς ἀλμώδεσι φυόμενα, τῷ ἔχειν ἀλμυρίδα τινὰ, οὐκ ἄλογον, —— ἵνα καὶ εὐχυλώτερα καὶ βελτίω γίνεσθαι. *Nam ea qidem qa locis ſalſis proveniunt, ſalſedinem qandam habent — nonnulla etiam ſuaviora & meliora reddi rationi conſentaneum eſt.* Atqe hæc de Syntaxi. Sententiam qod attinet; Auguſtinus *de Civitate Dei l. 13. c. 10. Ex qo qiſqe in iſto corpore morituro eſſe ceperit, nunqam in eo non agitur, ut mors veniat. Hoc enim agit ejus mutabilitas toto tempore vitæ hujus, ut veniatur in mortem. nemo qippe eſt, qi non ei poſt annum ſit, qàm ante annum fuit,*

C *& cras qàm hodie, & hodie qàm heri, & paulò poſt qam nunc, & nunc qàm paulò antè morti propinqior. ut omnino nihil ſit aliud tempus vitæ hujus, qàm curſus ad mortem.* Seneca *ad Marc. c. 20. Habebit qiſqe, qantum illi dies primus adſcripſit. ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis ingreſſus eſt, acceſſitqe fato propior: & illi ipſi qi adjiciebantur adoleſcentiæ anni, vita detrahebantur. —— qo facilius obrepat mors, ſub ipſo vitæ nomine latet. incrementa ipſa ſi bene computes, damna ſunt.* Idémqe *Epiſt. 120. Qotidie propiùs ab ultimo ſtamus; & illò unde nobis cadendum eſt, hora nos omnis impellit.*

Nam vita morti propior eſt qotidie.

Phædrus *fab. l. 4.* Qod Poeta recentior pluribus ſic extulit:

D *Velut ſecundo vecta navis flumine*
Senſim propinqat littori: ſic indies
Vivendo mors appellimur propinqiùs.

Hinc Gregorius Romanus *l. 6. Epiſt. 26. Vita noſtra navigationi eſt ſimilis. is namqe qi navigat, ſtat, ſedet, jacet, vadit, qia impulſu navis ducitur. ità ergò & nos ſumus, ſive vigilantes, ſive dormientes, ſive tacentes, ſive loqentes, ſive ambulantes, ſive qieſcentes, ſive volentes, ſive nolentes, per momenta temporum qotidie ad finem tendimus.*

§. 2. Τὰ ἐπιγινόμενα] qæ & ἐπιγενήματα dicuntur, *l. 6. §. 36. Qa rebus eis, qas vel natura vel ars ex intentione primaria producit, aut caſu aut neceſſario etiam, ſed præter intentionem utriuſqe ſuperveniunt aut interveniunt.* Maximus Tyrius *Diſſert. 25.* Καθάπερ ἐν ταῖς τῶν τεχνῶν χειρουργίαις, τὰ μὲν ὑπὸ τέχνη προηγουμένως δρᾷ, τοχαζομένη τοῦ τέλους, τὰ δ' ἐπίσης τῇ χειρουργίᾳ, ὑ τέχνης ἔργα, ἀλλ' ὕλης πάθη, σκιοθῆρίς τι ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἐκ βαύκης αἰθαλώσεις, καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλης πάθος, ἀναγκαῖον μὲν τῇ ἐργασίᾳ, ὑ προηγούμενον δὲ τῷ τεχνίτῃ. ὕτως ἀμέλει καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλοῦμεν κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμβολὰς, ἐνταῦθα ἠγητέον αἰτίαν καὶ τὴν τέχνην, ὅταν δὲ ταῦτα ᾖς τοῦ ὅλου δημιουργίας ὥσπερ ἶνας ἐκπεμπας καὶ ἀναγκαίας φύσεις. *Sicut in mechanicis artibus qadam primariò ipſa ars agit, dum finem ſuum reſpicit: qadam ſua ſponte ſequntur opus, qa non artis opera, ſed affectiones ſunt materiæ, ut cum ſcintillæ ab incude, è fornace ſavillæ, aut aliunde ſimile qid ſequitur, qod operis reſpectu neceſſarium eſt, opifici tamen non eſt primarium. Eodem modo in terrenis illis malis, qa humanis intervenire rebus dicimus, liberanda omni culpa ars eſt: cum nihil aliud ea, qam neceſſaria qadam affectiones ſunt, qa cum univerſi totius fabrica cohærent.* qod idem ferè Philo *de provident.* (habes apud Evſebium *præpar. l. 8. c. ult.*) Αἱ τῶν τοιχείων μεταβολαὶ ταῦτα γεννῶσιν, ὑ προηγούμενα ἔργα φύσεως, ἀλλ' ἐπόμενα τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τοῖς προηγουμένοις ἐπακολουθοῦντα. *Ex*

G *elementorum mutationibus ita gignuntur, ut præcipua qadam ac primaria naturæ opera non ſint; verùm ex neceſſariis atqe primariis tantummodo conſequantur.* Idémqe *ibidem* ad Marcī mentem aptiſſimè: Ὅσα δὲ ὁμοιόρροπα ἐπακολουθήματα, οὐκ ἔργα φύσεως προηγούμενα, φυσικοῖς δ' ἐπισυμβαίνοντα ἔργοις, ὑ μὴν ἀλλὰ παρίχει τινὰ καὶ ταῦτα χρείαν ἀναγκαίαν τοῖς φρονιμωτέροις. *Cætera id genus qæ conſequuntur, non principalia qadam naturæ opera ſunt, ſed potius ad res naturales accedunt? Qanqam & ſolertioribus ipſa qoqe neceſſario cuidam uſui eſſe ſolent.*

Ἀρὰ

τι ἔυχαρι καὶ ἐπαγωγὸν, οἷον ἄρτος ὀπτωμένης παραῤῥήγνυ) ἵνα μέρη. καὶ παῦρα ἐν τοῖς διέχουσι ὕτως καὶ τρόπον τινὰ ὥδε τὸ ἐπάγγελμα τῆς ὀπτοποιΐας ἔχοντα, ἀπιπράπτ πως, καὶ ποθυμίαν ποιεῖς τῷ τροφὴν ἰδίως ἀναπινεῖ. πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, κάχηνεν. καὶ ἐν ταῖς [a] δρυπετίσι ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει, ἰδιόν τι κάλλος τῷ καρπῷ ποιστίθησιν. οἱ σάχυες ἢ κάτω νεύοντες

[a] πετίσι Lug. -πετισσι Xyl.

tiam ſuam qandam & venuſtatem obtinent. qemadmodum panis cùm coqitur, particulas qaſdam diffindi cernimus. attamen interciſa & hiantia iſta, qamvìs ab artis piſtoriæ inſtituto aliena, decoris ſpeciem qandam præ ſe ferunt, & comedendi deſiderium ſuo modo irritant. ficus qoqe ubi plenè maturuerint; dehiſcunt. ſed & in olivis præmaturis, illud putredini vicinum, gratiam peculiarem qandam baccæ conciliat. ſpicæ itidem deorſum

ANNOTATIONES.

Ἄρτος ὀπτωμένος] *Cùm panis pinſitur.* Xylander. at *panis* non pinſitur, ſed *far* vel frumentum ad panem. Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Pilum, qod eo far pinſunt. id ubi fit, piſtrinum.* & *de re ruſtic. l.* 1. *c.* 63. *Far, qod in ſpicis condideris per meſſem, promendum hyeme, ut in piſtrino pinſatur & torreatur.* Idem Nonio lavdante, in ταφῇ Μυΐσκου. *Nec piſtorem ullum nôſſent, niſi eum qi in piſtrino pinſeret farinam.* Sed nec *farina* pinſitur, ſed *far*, unde *farina* fiat. *far* ergò reſcribendum. Sic enim & idem *ibidem* ex *de vita P. R. l.* 1. *Nec piſtoris nomen erat, niſi ejus qi ruri far pinſebat.* Verto itaqe, *panis cùm coqitur.* nec ſum inſcius Græcis aliud ἕψειν, aliud ὀπτᾶν ſonare. Ex Philochoro Athen. *l.* 14. *pag.* 656. *A.* de Athenienſibus. Ταῖς ὥραις θύοντες οὐχ ὀπτῶσιν, ἀλλ' ἕψουσι τὰ κρέα. *Qum tempeſtatibus rem divinam faciunt, carnem elixant, non aſſant.* contrà planè qàm Hebræis indictum cùm agnum Paſchalem immolarent, *Exod. c.* 12. *v.* 9. Diogenes etiam eodem *l.* 8. referente, qærenti uter piſcis præſtaret, *congrus* an *lupus*, ὁ μὲν ἐφθὸς, ὁ δὲ ὀπτός. qod nos Angli diceremus, the one boiled / and the other broyled. Itaqe ſi vocabuli Græci ſignificatum peculiarem ſeqamur, *panes torrere* potiùs, qàm *coqere* diceremus. & *fruges* qidem *toſtas* etiam Latini dicunt, utì & *far* ſuprà *torreri* Varro. Maro *Æn. l.* 1.

—— frugéſqe receptas
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.

Verùm *panes*, ut nec *pinſere*, ſic rariuſculè *torrere*, ut plurimùm *coqere* dicunt. Plinius *l.* 18. *c.* 11. *Panis varia genera;* —- *à coqendi ratione, ut furnacei, vel artoptitii, avt in clibanis cocti.* Varro *de vit. P. R. l.* 1. *Cocula, qa coqebant panem, primùm ſub cinere, poſteà in furno.* Cato *de re ruſtic. c.* 74. *Panem depſtitium, ubi bene ſubegeris, defingito, coqitoqe ſub teſtu.* & *c.* 75. *Libum in foco caldo ſub teſtu coqito leviter.* & *c.* 76. *Placentam videto bene & otioſè percoqas.* Vocabulo etiam eodem, Nonio referente, uſus eſt Cicero, qo Xenophontis illud ex *Oeconom.* exprimeret, ἡ δὲ γῆ ὀπτᾶτο ὑπὸ τοῦ ἡλίου, *terram ab ſole percoqi.*

Προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀναπινεῖ] Ità Naſo *remed. l.* 2.

Non facilè eſuriens viſâ retinêbere menſâ:
Et multùm ſaliens incitat unda ſitim.

alii, *multam.* qid ſi *nullam* legerimus? ut ſit ſenſus; *ſitim ſuſcitat, etiam ubi nulla priùs fuerit.*

Τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, κάχηνε] Naturæ vi ſcilicet ſed & artis ope nonnunqam, qæ ἐρινασμὸς dicta, Theophraſto *l.* 2. *c.* 9. *Ficetis caprificus permiſcetur. is culices parit, qi ad ficum adſitam volantes, morſuqe crebro ficuum ora* (an *coria*, ut Dalechampius) *aperientes, atqe ità penetrantes, intus ſolem primò ſecum adducunt, cerealéſqe avras immittunt foribus apertis.* Plinius *hiſt. nat. l.* 15. *c.* 19. τὸ χάινειν avtem & de *malis punicis* uſurpavit Caſſianus Baſſus, ſub Conſtantini Cæſaris nomine, ex Africano, *geopon. lib.* 10. *c.* 30. Ὥστε ῥοιὰς μὴ χαίνειν.

Δρυπετίσι ἐλαίαις] δρυπετίσι, Xylander. alii, δρυπεπέσι. illud potius, ſi avt notationem reſpicimus, avt Grammaticis fidem adhibemus. dictas enim δρυπετεῖς ſive ἐλαίας, ſive ἰσχάδας, παρὰ τὸ πίπτειν τὰς ἐν τῷ δένδρῳ πεπαινομένας, monet Evſtathius *ad Il.* β. & *Odyſſ.* μ. & Svidas. at verò δρυπετῆς, παρὰ τὸ πίπτειν, τὰς ἀπὸ δένδρου πιπτούσας, ὡμὰς, Heſychius. nec diſſentit Plinius *hiſt. nat. l.* 12. *c.* 27. *Drupa vocatur, priuſqam cibo matura ſit, jam tamen colorem mutans.* & *l.* 15. *c.* 1. *Qantò maturior bacca, tantò pingvior ſuccus, mimúſqe gratus. optima ætas ad decerpendum inter copiam bonitatemqe, incipiente baccâ nigreſcere. noſtri vocant Drupas,* Græci vero *Drypetas*: vel, ut alii codices, *drypetidas.* Obiter reſtituenda in Theophraſto de *cauſſ. plant. l.* 6. *c.* 11. vox δρυπεπεῖς, vel δρυπετεῖς ſaltem, ubi perperam in excuſis Venet. ὑδροπετεῖς, Lugd. δρυπεπεῖς, legitur.

Τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει] καὶ γὰρ ἡ δρυπεπὴς ἐν σήψει. Theophraſtus *de cauſſ. plant.*

Ἴδιόν τι κάλλος] Seneca *Epiſt.* 12. *Gratiſſima ſunt poma, cùm fugiunt. pueritia maximus in exitu decor eſt: deditos vino potatio extrema delectat, illa qa mergit, qa ebrietati ſummum imponit. qod in ſe jucundiſſimum omnis voluptas habet, in finem ſui differt. jucundiſſima eſt ætas devexa jam, non tamen præceps. & illam qoqe in extrema tegula ſtantem, judico habere ſuas voluptates: avt hoc ipſum ſuccedit in locum voluptatum, nullis egere.*

Οἱ σάχυες δὲ κάτω νεύοντες] qod eſt granditatis gravitatiſqe indicium. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 81. *B.* Οἱ μὲν οὖν γεωργοὶ τῶν σταχύων ἥδιον ἀρῶσι τὰς κεκλιμένας καὶ νεύοντας ἐπὶ γῆν, τὰς δ' ὑπὸ κυφότητος αἰρομένας ἄνω, κενὰς ἡγοῦνται καὶ ἀλαζόνας. ὕτω δὴ καὶ τῶν φιλοσοφεῖν βουλομένων νέων, οἱ μάλιστα κινοῦ καὶ βάρος ἔχοντες, ἥδιστον ἔχυσι, καὶ σχῆμα, καὶ βάδισμα, καὶ πρόσωπον ὑστεροψίας καὶ ὀλιγωρίας μεστὸν, ἀφειδόσης ἀπαύστου. ἀρχόμενοι δὲ πλησθῆναι καὶ συλλέγειν καρπὸν ἀπὸ τῶν λόγων, τὸ σοβαρὸν καὶ φλοιώδες ἀποτίθενται. *Agricola qidem ſpicas libentiùs vident, qa inclinata terram verſus vergunt. qa enim ob levitatem ſurſum attolluntur, eas inanes putant eſſe & caſſas. Ita & adoleſcentum philoſophia dare operam volentium, qi maximè vani ſunt & gravitatis expertes, audaciam ii habent, ſpeciémqe & inceſſum, vultúmqe plenum ſuperbia ac contemptus nemini parcentis: ubi verò impleri incipiunt, fructúmqe e doctrina colligere, tum ferocia iſta & vanitas deponitur.* De vite pariter Seneca *Epiſt.* 41. *Vitem lavdamus, ſi fructu palmites onerât, ſi ipſa ad terram, pondere eorum qa tulit, adminicula deducit.* qò reſpexit forſan interpres Anglicanus, qi cùm *uvas* verterit, non σάχυας ſed σαφυλὰς legiſſe videtur. Ità Homerus de loco vitibus conſito, *Il. σ. v.* 561.

—— σαφυλῇσι μέγα βρίθουσαν ἀλωήν.
—— uvis admodum gravatam vineam.

& de arboribus itidem pomiferis, *Odyſſ. τ. v.* 112.

—— βρίθουσι δὲ δένδρεα καρπῷ.
—— gravantur avtem arbores fructu.

qod Lucret. *l.* 1.

—— creſcunt ipſa, fructúqe gravantur.

ſed & de papavere, *Iliad. θ. v.* 306.

Μήκων ὡς ἐτέρωσε κάρη βάλεν, ὕτ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη —
Papaver veluti in alteram partem caput inflexit, qod in horto
Fructu gravatum —

Segetem avtem iſtiuſmodi inter pulcerrima ſimul ac jucundiſſima ponit Tragicus neſcio qis apud Platonem *Epiſt.* 1. verbis his:

Οὐ χρυσὸς ἀγλαὸς σταθμώμενος,
Ἐν ἐλατῶν δυσελπίστῳ βίῳ,
Οὐδ' ἀδάμας, οὐδ' ἀργύρου κλίναι,
Ἀνθρώπων δοκιμαζόμεν' ἀκράντοις πρὸς ὄψεις,
Οὐδὲ γαίας εὐρυπόλου γόνιμοι
Βρίθουσις αὐτάρκεις γυίαι,
Ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφράδμων νόησις.
Non auri fulgor in miſera
Mortalium vita rariſſimi,
Non adamas, non argentea menſa,
Qa apud homines habentur in pretio, ita oculis coruſcant,
Neqe lati fundi avt pinguia culta
Tantum valent ad vitam,
Qantum mens bonorum virorum inter ſe conſentientium.

Vide *Pſal.* 64. *v.* 13.

Τὸ τοῦ λέοντος ἐπισκύνιον] ἐπισκύνιον nunc in *torvitatis* indicio. Ità de Leone uſurpavit Homerus *Iliad. ρ. v.* 136.

Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεσκε ὄσσε καλύπτον.
Lumina demiſſumqe ſupercilium obnubebat.

de Harpalyco Theocritus *Idyll.* 24. *v.* 116.

—— τὸν δ' ἄν τήλοθι λεύσσων
Θαρσαλέος τις ἔμεινεν ἀθλεύοντ' ἐν ἀγῶνι.
Τοῖον ἐπισκύνιον βλοσυρῷ ἐπέκειτο προσώπῳ.
—— procul qem contra nemo tueri
Conſtans ſuſtinuit, grave cùm certamen obiret:
Tale ſupercilium torva incubuit faciei.

aliqando & in *gravitatis* ac *ſeveritatis.* ità de Zenone Zenodotus apud Laërtium *l.* 7.

Ζήνων σὺν πολιῷ σεμνὸς ἐπισκυνίῳ.
Spectandus cano Zeno ſupercilio.

Cicero *pro P. Sext. Nam qid ego de ſupercilio dicam? qod tum hominibus non ſupercilium, ſed pignus reipublicæ videbatur. tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio reſpublica tanqam Atlante cælum niti videretur.* Ità τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα accipio in Diphili illis apud Athen. *l.* 2. ubi vini vim depingens, inter alia,

Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν,
Superciliosis & tetricis perſuades ne videant.

De homine loqitur gravi & ſevero; non de triſti mœroriſqe pleno, ut Victorius vult, *Var. lect. l.* 8. *c.* 1. qandoqe in *faſtûs* etiam & *ſuperbiæ.* Plinius *hiſt. nat. l.* 11. *c.* 37. de *ſuperciliis: Hæc maximè indicant faſtum. Superbia alisubi conceptaculum*

ſum vergentes, & leonis ſupercilium, & aprorum ab ore diffluens ſpuma, multáqe alia iſtiuſmodi; qæ ſeorſum ſi quis intueatur, ſunt venuſtate omni procul; qia tamen rebus naturalibus adnaſcuntur, & ornatum illis adjiciunt, & contemplantium qoqe animos afficiunt. proinde, ſi quis animum ac cogitationem nôrit altiùs defigere in ea qæ in univerſo hoc fiunt, nihil ferè etiam in eis, qæ qaſi appendicis cujuſdam loco res naturales conſequuntur, deprehendet, qod non etiam cum oblectatione qadam huic ipſi commendare ſeſe videatur. qin & idem ferarum rictus veros havd minore cum voluptate contuebitur, qàm pictorum fictorúmve arte per imitationem expreſſos. tam vetulæ item vetulíve maturitatem qandam ac decorem, qàm & qicqid in pueris venuſtatis animum allicientis deprehenditur, caſtis oculis ſpectare poterit. deniqe contingunt multa

κὴ τὸ τῦ λέοντ@ ὀπισκύνιον, κ ὁ τῶν συῶν ἐκ τῦ ςόματ@ ῥέων ἀφρὸς, κὴ πολλὰ ἕτερα, καθ' ἰδίαν εἴ τις σκοπίη, πάρρω ὄντα ἓ ἐυειδῆς, ὁμως ἀλλὰ τὸ τοῖς φύσει γινομένοις ἐπακολυθεῖν, συνεπιχαρμεῖ, κ ψυγαγωγεῖ. ὥςε εἴ τις ἔχοι πάθ@ κ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν ὐδὲν ὐχὶ δόξει αὐτῷ κὴ τῶν καθ' ἑπακολύθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως ἀισθανίσεσθαι. ὅτως ἢ κ θηρίων ἀληθῆ χάσματα, ὐχ ἧσον ἡδέως ὄψῃ, ἢ ὅσα γεγραφεῖς κὴ πλάσας μιμήματος δεικνύυσιν. κὴ γραὸς κ γέροντ@ ἀκμήν τινα κὴ ὥραν, κὴ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἑαυτῦ σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν δυνήσε). κὴ πολλὰ

a πᾶσιν Mer.

ταυῦτα

ANNOTATIONES.

culum, ſed hic ſedem habet. in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altiùs ſimul abruptiúsqe invenit in corpore. ubi ſolitaria eſſet. Itaqe Demetrius Phalereus referente *l.* 5. §. 82. Laërtio; *μὴ μικρὸν εἶναι μέρος τὰς ὀφρῦς. ὅλῳ γᾶν ἐπισκοτῆσαι δύνασθαι τῷ βίῳ. Non eſſe parvum aut negligendum membrum ſupercilia; poſſe enim vitam omnem obſcurare.* Eſt autem τὸ ἐπισκύνιον, (qod vocabulum H. Stephano excidiſſe mirum, cùm τῦ σκύνιον tamen meminerit) τὸ ἐπάνω τῶν ὀφρύων μέρ@, ut Euſtathius; τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν ὀφρύδιον, ἢ τὸ μετόφρυον, ut Heſychius; vel etiam τὸ συνοφρύωμα τῦ μετώπυ, ut Heracleo Scholiaſtes; *oculis incumbens ſupercilium*, vel etiam *ſuperciliorum in fronte commiſſura.* diſtinctiùs pavlò Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 25. τὰ ὑπεράνω τῶν βλεφάρων, σκύνια. ὅθεν κὴ τὰ περὶ τὰς ὀφρῦς γῆστα, ἐπισκύνια. *qæ palpebris imminent, ſive palpebrarum partes ſuperiores, σκύνια. unde ἐπισκύνια, ſuggrundarum inſtar prominentes circa frontem ſuperciliorum projectus.* qà ratione Ariſtoteles etiam *de part. animal. l.* 2. *c.* 15. τὰς ὀφρύας κὴ βλεφαρίδας; οἷον γείσωμα, *ſupercilia & cilia velut imbricamentum, ſive grundam* eſſe dixit. Et Apulejus *de dogmat. Plat. Superciliorum ſepes præmuniunt oculos; nè deſuper proruat, qod teneras viſiones molleisqe perturbet.* Ὀφρὺς *frons*: & indè Latina vox non à *foraminibus oculorum*, ut Iſidor. *orig. l.* 11. *c.* 1. avt *qòd in ea ſiti ſint oculi, qi ſunt qaſi fores & jeneſtræ animi*; ut Jungus noſter *in Pſal.* 131. nec à φροντὶς, *qod ea fronte contracta indicetur*, ut alii. Σκύνιον, *cilium.* & hoc à Græcis deductum: non *à celando oculos*, ut Iſidorus, ubi ſuprá. avt à *cilendo*, id eſt, movendo, ut Balbus in Cathol. Gloſſ. *Cinum*, ἐπισκύνιον. imò σκύνιον potiùs, qod & *Scenam* dixiſſe Apulejum *Mileſ. l.* 11. avtumat Scipio Gentilis *parerg. l.* 1. *c.* 37. Vocabuli id, apud Prudentium in Romani martyrio, reſtituit Scaliger *Auſon. lect. l.* 1. *c.* 1.

Cinos ſupinat, obvias offert genas.

qo loco *Qinos* perperam legebatur. *Cinum* avtem, *cilum*, & *cilium*, inqit Heraldus *adverſ. l.* 1. *cap.* 4. σκύνιον *cilium*, ut ὑίτρον λίβρον, νυμφὴ *lympha*, τριχινὴ *trichila*, ſi Scaligerum ſeqimur; nam reclamat Salmaſius. atqe hoc malo, qàm qod Gvichardus in *harmon. lingv.* à κοιλὶς, qod eſt tamen τὸ ἄνω θεν βλέφαρον Polluci. ἐπισκύνιον, *ſupercilium.* Plinius loco ſuperiùs lavdato: *Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqi cilium vocavere: unde & ſupercilia. Epiſcymion* etiam è Latinis Tertullianus uſurpavit *de pallio c.* 4. *Jamdudum cenſoria intentionis epiſcymio diſperſo.* Aſpectûs avtem in *leone torvitas* non eſt decora minùs, qàm in homine vultûs *gravitas.* Itaqe eos, qi hoc nomine Baſilium notabant, perinde facere ait, Gregorius Nazianzenus in *epitaph.* ex qo mutuatus eſt Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Epiſt.* 99. Ὥσπερ ἄν τὸν λέοντα αἰτιῶτό τις, ὅτι βλοσυρὸν, ἀλλὰ μὴ πιθήκειον, βλίπει. *Sicuti ſi qis leonem reprehenderet, qòd rigidum qendam; ſed non ſimiarum ſimilem vultum præferat.*

Ὁ τῶν συῶν ἐκ τῦ ςόματ@ ῥέων ἀφρὸς] de *ego* pariter, ac *cane.* indè tanta pictoribus ſolicitudo de ſpuma ſcitè exprimenda. qo in conatu fortem arti tuliſſe ſuppetias, Protogene canem, Nealce equm depingente, avtor eſt Plinius *lib.* 35. *c.* 10. qanqam iſtud Apelli adſcribant Dio Pruſæus *Orat.* 63. Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 12.

Συνεπικοσμεῖ] Vide qæ ex Avguſtino adduximus ad *lib.* 2. §. 3. ſed & eundem *de vera religione c.* 40.

Ἡδέως πως διασυνίσασθαι] *eleganter factum eſſe.* Xylander. ut vel ἀσείως legerit, vel ἠδέως eodem ſenſu ceperit. Gloſſarium. Διασυνίσημι, *conſtituo, inſtituo.* poteſt tamen iſtic & in *commendandi* ſive *conciliandi* ſignificatu ſumi, qi τῷ συνίσασθαι ſolennis eſt. idqe ſecutus videtur Caſavbonus qum vertit, *in qo oblectamentum ac volupe aliqid offendat.*

Ὅσα γεγραφεῖς κὴ πλάσας μιμήμενοι δεικνύυσιν] Plutarchus *de poet. leg. c.* 12. Γεγραμμένην σαῦραν ἢ πίθηκον ἢ Θερσίτου πρόσωπον ἰδόντες ἡδόμεθα κ θαυμάζομεν, ὐχ ὡς καλὸν, ἀλλ' ὡς ἅρμοιον. *Pictam lacertam aut ſimiam, aut Therſitæ faciem videntes delectamur & miramur, non pulcritudinis, ſed ſimilitudinis cauſſâ.* Et mox: Τὸς βοῶν κὴ ψόφον τροχιλίας κὴ πνευμάτων ῥοῖζον κὴ θαλάττης κτύπον ἀκούοντες, ἐνοχλύμεθα κὴ δυσχεραίνομεν. ἂν δέ τις πιθανῶς ταῦτα μιμῆται, καθάπερ Παρμένων τὸν ὗν, κ Θεόδωρ@ τὰς τροχιλίας, ἡδόμεθα. κὴ νοσῶδη μὲν ἄνθρωπον κὴ ὕπουλον, ὡς ἀτερπὲς θέαμα φεύγομεν. τὸν δὲ Ἀριστοφῶντ@ Φιλοκτήτην, κὴ τὸν Σιλανίων@ Ἰοκάστην ὁμοίως φθίνοντ κ ἀποθνήσκοντ πεποιημένους ὁρῶντες, χαίρομεν. *Porci grunnitum & trochleæ ſtridorem, & venti fremitum, & maris ſtrepitum non ſine moleſtia audimus: ſi qis verò commodè ea imitetur, ut ſuem Parmeno, & trochleas Diodorus, delectamur. Et morbo captos homines, aut ſuſpecta valetudinis tanqam ſpectaculum injucundum fugimus: Ariſtophontis verò Philoctetam, & Silanionis Jocaſtam, ad ſimilitudinem contabeſcentium & morientium effictos cum gaudio videmus.* Idem de his gemina habet *Sympoſ. l.* 5. *c.* 1.

Γραὸς κ γέροντ@ ἀκμήν τινα κ ὥραν] ſiqidem, præterqam qod de Agathone Evripides olim, ut Plutarchus in *Alcibiad. pag.* 192. *A.* & in *amator. pag.* 770. *C.* τῶν καλῶν κὴ τὸ μετόπωρον καλόν. *Pulcrorum autumnus pulcer.* eſt in ipſa canitie ſpecioſum qiddam; qam idcirco non minùs eſſe ſenibus decori, qam adoleſcentibus vires ornamento, teſtatur Rex ſapientiſſimus, *Paræm. c.* 20. *v.* 29. qo loco pro viribus ſapientiam, qæ in ætate illa minùs viget, perperam ſubſtituerunt interpretes Græci, dum vertunt; Κόσμ@ νεανίαις, σοφία. δόξα δὲ πρεσβυτέραις, πολιαί. *Ornamento juvenibus ſapientia eſt, & decori ſenibus canities.* Nec omittendum Chryſippi illud, qi inter virtutis opera ponit, *lib. de Jove*, τὸ ἐγκρατῶς ἀποσχίσθαι δυσθανατώσης γραός. *Continenter abſtinere a vetula moribunda.* qaſi τὸ ἐπαφρόδιτον aliqid etiam iſtiuſmodi ſilicerniis ineſſet. κ τὸ σωφρόνως δυσθανατῶσαν ἀποτρίψασθαι πρεσβύτιν. *A vetula ſe abſtinere jam moribunda.* qod certè majus qiddam meritò duci poſſet, qàm σώφροσιν ὀφθαλμοῖς τοιαύτην ὁρᾶν δύνασθαι. Utrumqe refert Plutarchus *de Stoic. Contradict. c.* 9. & *de commun. notit. cap.* 3.

Τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον] Mericus Caſavbonus qare πᾶσιν legere voluerit, cavſſam nullam video. rectè Xylander *puerorum, amori aptum, florem.* ſive, *qicqid in pueris conſpici poteſt*, qod in animis impudicis fœdum accendere poſſit amorem. opponitur enim τὸ τῶν παίδων ἐπαφρόδιτον, τῇ τῶν γερόντων ὥρᾳ.

Σώφροσιν ὀφθαλμοῖς] Sophocles in prætura Periclis collega cùm prætereuntis pueri formam impenſiùs lavdâſſet, Pericles, Ὦ Σοφόκλεις, inqit, ὐ τὰς χῖρας μόνον δεῖ καθαρὰς ἔχειν τὸν ςρατηγὸν, ἀλλὰ κὴ τὰς ὄψεις. Plutarchus *Pericle.* qod in *vitis Rhetorum* tamen Iſocrati ab eodem (ſi idem ſaltem eſt, qod ego nullus credo) tribuitur. id eſt, vertente Cicerone *offic. l.* 1. *At enim prætorem, Sophocles, decet, non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere.* Et Valerio Maximo latiùs diducente; *l.* 4. *c.* 3. *Prætoris non ſolùm manus à pecunia lucro, ſed etiam oculos à libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere.* qod καθαρὰς ὄψεις Plutarchus, id σώφρονας ὀφθαλμοὺς noſter iſtîc. qod oculos tales habere illi, id Stobæus. ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ. qi tamen τὸ τῦ σώφρον@ vocabulum non omiſit prorſus, ità enim extulit *tom* 2. *ſub tit.* 17. Ὦ Σοφόκλεις, τὸν σώφρονα ςρατηγὸν ὐ μόνον τὰς χῖρας, ἀλλὰ κὴ τὴν ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ δεῖ. *O Sophocles, oportet frugi Imperatorem non manus modò, ſed oculos qoqe continere ſecum.* Nam qod Eraſmus *l.* 5. *in Peric. apoph.* 21. *linguam continentem* reddit, non video, qâ ratione motus id fecerit. Opponuntur avtem iſtis à Petro *Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 14. ὀφθαλμοὶ μεςοὶ μοιχαλίδ@, *oculos habentes plenos adulterii.* qales notat, vetátqe Dominus apud Matth. *c.* 5. *v.* 28. Scilicet ut Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πρὸ γὰρ παιδὸς τῦ σώματ@ διαφθείρονται οἱ ὀφθαλμοὶ. *Ante totum enim corpus corrumpuntur oculi.* Et *impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius.* Avguſtinus *Epiſt.* 109. videndus cum primis. Indè ſcitum illud Rhetoris cujuſdam, qi impudicum an impudentem qendam dixit, ὐ κόρας, ἀλλὰ πόρνας ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔχειν, *non puellas, avt oculi pupillas, ſed meretrices in oculis habere.* Plutarchus *de verecund.* Luſit nimirum à vocabuli vario ſignificatu, qod & *puellam*, & *pupillam oculi* deſignat: qomodo & Cynicus, qi Didymoni medico adulterii nomine infami virginis cujuſdam oculum curanti, Ὁρᾶ, inqit,

πιαῦτα ἐ πᾶσι πιθανὰ, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γνησίως ὡκειωμένῳ
a προσπεσεῖ. a προσπεσεῖ).

§. 3. Ἱπποκράτης b πολλὰς νόσους ἰασάμενος, b L. 4. §. 48. l. 6. §. 47. l. 7. §. 19. l. 8. §. 25.
νοσήσας ἀπέθανεν. οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν, εἶτα καὶ αὐτοὶ τὸ πεπρωμένον κατέπλαγεν. c Ἀλέξανδρος, καὶ Πομπήιος, καὶ c L. 4. §. 32. 48. l. 6. §. 24. 47. l. 8. §. 31.
Γάιος Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἄρδην ποσυπλείους ἀπολέσαντες, καὶ ἐν παρατάξει πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν καταβαλόντες, καὶ αὐτοὶ
d L. 10. §. 7. l. 11. §. 1. ποτε ἐξῆλθεν ἐκ βίου. Ἡράκλειτος, περὶ d τῆς ἐκ κόσμου ἐκπυρώσεως ποσαυτοφυσιολογήσας, ὕδατος τὰ ἔντος πληρωθεῖς βουβῶνος ἐπὶ κοπρίας κατακεχρισμένος

hujusmodi, quæ non cuivis sunt grata, sed illi duntaxat qi adversùs naturam operáque ejusdem animum habuerit probè conciliatum.

§. 3. Hippocrates, ubi multos sustulerat morbos, tandem & ipse sublatus est. Chaldæi, cùm multorum mortem prædixissent, morti demum & ipsi concesserunt. Alexander, Pompejus, C. Cæsar, cùm tot urbes funditus evertissent, tot hominum myriades in prælio cecîdissent, ipsi quoque tandem vitâ excesserunt. Heraclitus, de mundi conflagratione cùm prolixè disseruisset, aquâ intercute viscera distentus, stercoréque oblitus bu-

ANNOTATIONES.

inqit, μὴ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς παρθένου ἰατρεύων, τὴν κόρην φθείρῃς. *Vide, ne virginis oculum curans, puellam corrumpas.* Laërtius *lib.* 6. §. 68. in *Diogene.*

Οὐ πᾶσι πιθανά] *non cuivis credibilia.* interpres uterque, malim, *non cuivis grata*, gratiam, decorem, venustatem, voluptatem suprà inculcaverat. πιθανὸν, *gratum, blandum, lepidum, elegans.* hujusmodi enim cum primis sunt persuasoria, unde dictum Aristoteli, τὸ κάλλος παντὸς ἐπιστολῆς συστατικώτερον. *Pulcritudinem plus, quam epistolas omnes valere ad commendationem.* Laërtius *l.* 5. §. 18. Grammaticus qidam à Budæo lavdatus; Πιθανὸν κάλλος, τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ τὰς ὀφρῦσας κεῖθεν θαυμάζειν. *Elegans pulcritudo est suavis, & illam aspicientibus persvadens admirationem.* Lucianus alicubi, πολὺ τὸ πιθανὸν καὶ ἐπαγωγόν. *blanditia multum & illecebra.* Aristides, καλοὶ γὰρ ὄντοι κόσμοι καὶ μάλα πιθανοὶ τῷ πλήθει. *Ornamenta hæc sunt pulcra, & plebi valde grata.* Gregorius Nazianzenus τηλικ. 1. Καὶ ἦν λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ πιθανὸν βίαιον. *Ac perqam crudelis erat ipsius lenitas, & violenta persuasio.* De Phæace Plutarchus in *Alcib.* Ἐντευκτικὸς γὰρ ἰδίᾳ καὶ πιθανὸς ἐδόκει μᾶλλον, ἢ φέρειν ἀγῶνας ἐν δήμῳ δυνατός. *Blandus magis ac conventibus privatis idoneus, qàm forensia certamina potis sustinere.* de Alcibiade item. τῇ δὲ φωνῇ τὴν τραυλότητα ἐμπρέψαι, καὶ τῷ λάλῳ πιθανότητα παρασχεῖν, χάριν ἐπιτελοῦσαν. *lingua blesitatem decuisse satis, & gratiam havd injucundam sermoni præbuisse.* Ità capiendum opinor illud Apostoli *ad Colos.* c. 2. *v.* 4. μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. *nè qis vos verbis blandis,* sive *sermonis blanditiâ seducat.* ut sit idem ferè ἐν πιθανολογίᾳ παραλογίζεσθαι quod διὰ χρησυλογίας καὶ ἐυλογίας ἐξαπατῆσαι, *per blandiloqentiam & assentationem seduci.* eidem *ad Rom.* c 16. *v.* 18. qanqam & ad dictionis elegantiam, & artificium rhetoricum referri possit: de qo Basilius *in hexaem. Orat.* 3. *pag.* 41. *A.* Ὅσῳ τὸ ἐν ταῖς σώφροσι κάλλος τῇ ἰταιρικῇ προτιμότερον. τοσοῦτον καὶ τῶν ἡμετέρων λόγων πρὸς τοὺς ἔξωθεν τὸ διάφορον. οἱ μὲν γὰρ κατηυγασμένοι τὸ πιθανὸν τοῖς λόγοις ἐπάγουσιν. ἐνταῦθα δὲ γυμνὴ τεχνασμάτων ἡ ἀλήθεια πρόκειται. *Etenim qantò in castis sibiqe temperantibus feminis pulcritudo est meretricia præstabilior, magisqe anteponenda: tantò fidei nostræ sermones præcellunt ad externorum dogmata collati. Isti namqe vi extortam suis sententiis conciliant probabilitatem: hic ipsa sola veritas nuda, & omni vacua artificio avt impostura ob oculos proponitur. Sublimitate sermonum,* Vulgatus interpres reddidit. *sermone blando,* Budæus. *fuco speciosò rationis humanæ,* Vatablus. *sermonis probabilitate,* Leo Judæ & Beza. qibus non repugnaverim prorsùs, qia πληροφορία συνέσεως *vers.* 2. præcesserat. malim tamen *sermone plavsibili,* avt *persvasibili.*

Καὶ τὰ ταύτης ἔργα] *Et omnia ejus opera.* Mericus Casaubonus, ac si esset, καὶ τὰ πάντα αὐτῆς ἔργα. qod non est necesse.

Προπεσεῖται] lego προσπεσεῖται. *multa ejusmodi occurrent.* qod interpretes cùm non adverterent, clavsulam istam parùm commodè cum præcedentibus commiserunt.

§. 3. Ἱπποκράτης] idem de medicis in genere. *l.* 4. §. 48.

Πολλὰς νόσους ἰασάμενος] *qum multos sanâsset morbos.* Xylander. malim, *sustulisset.* Celsus *præfat. l.* 1. *qia non interfit, qid morbum faciat, sed qid tollat:* Naso *Ponti l.* 1. *eleg.* 4.

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Οἱ Χαλδαῖοι] de prognostis gemina, *lib.* 8. §. 25.

Ἀλέξανδρος καὶ Πομπήιος] de *regibus, imperatoribus, tyrannis* in genere itidem *l.* 4. §. 48. & *lib.* 6. §. 47. Basilius Cæsariensis in illud, *Attende tibi pag.* 349. *B.* Περιβλέψαι τοὺς πρὸ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις ἐξετασθέντας. πῦ οἱ τὰς πολιτικὰς δυναστείας περιβεβλημένοι; πῦ οἱ δυσμαχώτατοι ῥήτορες; πῦ οἱ τὰς παυηγύρεις διατιθέντες; οἱ λαμπροὶ ἱπποτρόφοι; οἱ στρατηγοί; οἱ σατράπαι; οἱ τύραννοι; ὦ πάντα κόνις; ὦ πάντα μῦθος; ὡς ἐν ὀλίγοις ὀστίοις τὰ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν. *Qi inter eos numerati sunt, qos pra te splendor consimilis & opum & dignitatum exornabat: hos tu mihi circumspice diligenter. Ubi jam dic, qi civitatum magistratus amplissimos capessebant? Ubinam inexpugnabiles illi atqe invicti rhetores? ubi item qi præclarè adeò statuerunt & bene meriti sunt de publicis istis conventibus? Qò abierunt illustres eqorum altores? Ubi duces sunt exercituum? Ubi satrapa? denique tyranni qò concesserunt? Non omnia pulvis? non sunt in fabulam versa omnia? Memoria vitæ istorum in qam paucis ossibus retinetur?* Vide *l.* 6. §. 22. Menander in *certamine cum Philistione an Philemone* à Jano Rutgersio *var. lect. l.* 4. evulgato.

Ὅταν εἰδέναι θέλῃς σεαυτὸν ὅστις εἶ,
Ἐμβλεψον εἰς τὰ μνήματ', ὡς ὁδοιπορεῖς.
Ἐνταῦθ' ἔνεστιν οὐσία καὶ κεφὴ κόνις
Ἀνδρῶν βασιλέων, καὶ τυράννων. καὶ σοφῶν,
Καὶ μέγα φρονούντων ἐπὶ γένει καὶ χρήμασιν,
Αὐτῶν τε δόξη, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Καὶ οὐδὲν αὐτῶν τῶν δ' ἐπήκεσεν χρόνον.
Κοινὸν τὸν Ἅιδην ἔσχον οἱ πάντες βροτοί.
Πρὸς ταῦθ' ὁρῶν γίνωσκε σαυτὸν, ὅστις εἶ.
Novisse si vis, qalis avt qisnam sies;
Hominum sepulcra, qa secus viam, inspice.
His ossa, pulvis atqe inanis clavditur,
Regum, tyrannorum, & virûm sapientium,
Superbientiumqe opibus & propagine,
Suâqe gloriâ, atqe formâ corporum.
Communis est dis omnibus mortalibus.
Hac intuendo discito qalis sies.

Cur avtem τῶν σωμάτων *corporum* αὐτολεξεὶ malim qàm *corporis* cum Rutgersio & Grotio reddere, discas licet ex *annotatis ad l.* 1. §. 16. περὶ σωμάτων ὥρας. certè antithesis illa inter αὐτῶν δόξαν, & τῶν σωμάτων κάλλος, sensum eum qem ibi posui, exigere videtur. alioqi per metri rationem nihil obstabat, qo minùs tam τῦ σώματος qàm τῶν σωμάτων dicere potuisset. Ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ πολλὰς μυριάδας κατακόψαντες.]

Ἡράκλειτος] de *philosophis* in genere pariter *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 47. & *l.* 7. §. 19. & *l.* 8. §. 25.

Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως] ità Laërtius *l.* 9. ex Heracliti sententia, Ἕνα εἶναι τὸν κόσμον, γεννᾶσθαί τε αὐτὸν ἐκ πυρὸς, καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατά τινας περιόδους ἐναλλὰξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα. *Unum esse mundum, eundémqe ex igne nasci, & rursus per qosdam temporum ambitus per vices hoc omne sæculum ignescere.* Ab Heraclito forsan Stoici. Vide Lipsium *Physiolog. Stoic. l.* 2. *c.* 22, 23. nec nostri dissentiunt, nisi qòd *conflagrationem unicam* duntaxat agnoscunt. Vide Petr. *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 7, 10, 12. & qæ congessimus in *Orat. de Noa obedientia in Hebr. c.* 11. *v.* 7.

Ὕδατος τὰ ἔντος πληρωθεὶς] festivè; hominem qi *de mundo igne absumendo* primus dogma protulerit, ipsum *aqâ* interiùs *inundante oppletum*, diem extremum obiisse. *Aqâ oppletum* certè obiisse consentiunt pleriqe, ab aqa, qâ oppletus sit, non desunt qi negent. Siqidem, ut Laërtius *l.* 9. refert, pleriqe aqâ intercute cùm laboraret, à medicis ajunt qæsiviisse, εἰ δυνατὸν ἐξ ὑπομβρίας αὐχμὸν ποιῆσαι, *num ex diluvio siccitatem inducere possent.* Atqe ità Plutarchus in *præcept. salubr.* qod cùm illi qid vellet non intelligerent, in boum stabulum condidisse se fimo circumqaqe obrutum, qo humorem, si id fieri posset, evaporaret. id cùm nevtiqam succederet, à morbo interiisse. Hermippus verò medicos percontatum esse, *numqis eorum compressis intestinis humorem educere valeret.* qod fieri posse negantibus, ad solem stercore bubulo oblitum, vel obrutum potiùs, ipsum se exposuisse. ità decumbentem, ab exiccato induratóqe fimo convulsis artubus diem obiisse, Tatianus; à canibus dilaceratum esse tradit Neanthes. Cæterùm Hippobotus & Aristo etiam, referente Sotione, hydrope curatâ, superstitem, alio nescio qo morbo interiisse, in scriptis suis sunt testati.

Δημόκριτον δὲ οἱ φθεῖρες] Atqi Laërtius *l.* 9. ex Hermippo, senio confectum duntaxat obiisse, cùm animâ penè defectâ panis è furno calidi vapore per triduum in vita se continuisset, qo Cerealibus superstes esset. de pediculis nè γε qidem. cùm tamen *l.* 1. Pherecidem juxta qosdam morbo fœdo hoc periisse:

qod

bubulo, interiit. Democritum pediculi; Socratem etiam pediculi. sed aliúsmodi, sustulerunt. qorsum ista? navem conscendisti, navigâsti, appulisti: egredere. si ad vitam alteram; nihil, nè ibi qidem, numinis est inane. sin sensu carturus sis, desines voluptatibus ac doloribus distineri;

ἀπέθανεν. Δημόκριτον ἢ οἱ φθεῖρες, Σωκράτην ἢ ἄλλοι φθεῖρες ἀπέκτειναν. τί ταῦτα; [a] ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης, ἔκβηθι. [b] εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, ἀδὲν θεῶν κενόν, ἀδὲ ἐκεῖ. εἰ δ' ἐν ἀναισθησίᾳ, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος, καὶ

[a] L. 2. §. 3.
[b] L. 2. §. 11. L. 12. §. 36.

ANNOTATIONES.

qod cùm epistola ipsius ad Thaletem data, tum & Aristoteles confirmat *hist. animal. l.* 5. *c.* 31. & *l.* 3. ex Philone & Myroniano de Platone idem retulerit, unde *Platonis pediculi*, in proverbium abierint. de aliis qi pari fato defuncti sint Plinius *hist. nat. l.* 11. *c.* 33. & alii. de Democrito nusqam legisse memini. Lucretius etiam contrà *l.* 3. & ex Lucretio Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 18.

Deniqe Democritum postqam matura vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Sponte suâ leto caput obvius obtulit ipse.

déqe eodem Anton. *meliss. l.* 1. *c.* 58. (qo avtore tamen, nescio) ὅτι νοσήσας καὶ λυθάργῳ περιπεσὼν, ὡς ἀνέπνευσεν, ᾔδειν με, ἔφη, ἐξαπατήσει ἡ φιλοζωία, καὶ ἐξήγαγεν ἑαυτὸν τοῦ βίου. *qod aegrotus, marcoréqe ac inexpugnabili ferè dormiendi necessitate langueret, cum ad se rediisset, dixerit, vita amor me non fallet, & mortem sibi conscíverit.* Qæ cum Laërtii narratione havd planè conveniunt. Cæterùm etiamsi diversa à se invicem de Democriti obitu tradant avtores isti, at à Marco istic omnes dissentiunt.

Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθεῖρες] *Falsum est*, inqit Xylander. itaqe substituit, *historiam* (utì ait) *secutus, Socratem cicuta absumpsit.* Verùm illud, ἄλλοι, Xylandrum monere poterat, de *aliusmodi pediculis* Marcum locutum, qi philosophum illum sustulerint. Anytum mirum ni & Melitum voluerit; qos *pediculos* non absurdè nominat, qasi animalcula vilissima, nulli prorsus usui, nisi hominibus infestandis & conficiendis. Nec abludit qod Epictetus *l.* 2. *c.* 9. Οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἴσιν εἰπεῖν, λέων με καὶ φαγέτω. *Jam alii magna bestia sumus, alii bestiola malitiosa & parva, de qibus dici possit, vel leo me devoret.* Tyrannos & militares viros *leonibus*, *lupis*, animantibus feris, sed generosioribus avt robustioribus confert; sycophantas, delatores, & id genus hominum, *animalculis vilissimis*, sed noxiis, cujusmodi sunt *viperæ*, *vermiculi*, &c. De lenonibus paria Plavtus *Curcul. act.* 4. *sc.* 2.

Item genus est lenonum inter homines, meo qidem animo,
Uti muscæ, culicésqe, pedésqe, pulicésqe.
Odio & malo & molestiæ; bono usus est is nulli.

Ubi *pedes* pro *pediculis*, qod & Nonius Marcellus ità alibi usurpatum monuit. Sed & de parasitis atqe adulatoribus festivè admodum Anaxilaus apud Athenæum *l.* 6.

Ἔστιν δὲ κόλακες τῶν ἐχόντων ὐσίας
Σκώληκες. οἷς ὃν ἅπαντ' ἀνθρώπων τρόπον
Εἰσδὺς ἵκανος ἐσθίει καθήμενος,
Ἕως πίῃ, ὥσπερ πυρὸν, ἀποδείξῃ κενόν.
Ἔπειθ' ὁ μὲν λιμὸς ἐστιν. ὁ δ' ἑτέρους δάκνει.
Adulatores, qos adulant, divitum
Sunt veluti vermes. namqe in hominem simplicem
Sese insinuando, huic assidentes exedunt,
Triticeum ut granum, donec vacuefecerint.
Ità hic jam gluma est: ille alios admordicat.

Ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης, ἔκβηθι] *Navigationi vitam* confert: (qâ imagine usus est & Epictetus *Enchir. c.* 7. exhibendus *infra ad* §. 5. sed aliâ ratione) *mortem portus.* qomodo & Plutarchus *de tranqill. pag.* 476. *A.* Ἔγγυς ὁ λιμὴν, καὶ πάρεισιν ἀποσήξασθαι τῆ σώματος, ὥσπερ ἐφολκίῳ μὴ τίγονλος. *In propinqo est portus, licétqe enatare e corpore, tanqam scaphâ aqam admittente.* Juncus itidem *lib. de senect.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 113. Δοκεῖ δέ μοι ἑκάτερος αὐτῶν (ὅ, τε γέρων ἀποθανὼν, καὶ ὁ νέος) ἐοικέναι τοῖς ἀγωνιζομένοις δρόμον, ἢ τοῖς πλέουσι. καὶ ὁ μὲν διελθὼν τὸ μέγα πέλαγος, ὅπερ εἶναί λέγω τὸν βίον, κατάρας ἐπί τινα λιμένα, τῆ κυβερνήτῃ κελεύσαντος, ἀπέβη τῆς νεώς. ἥπερ διαγωνισάμενος ἐν τῷ σταδίῳ, καὶ τῆ στεφάνῳ τυχὼν, ἀποτάξασθαι τοῖς ἀγῶσιν. ὅδ' ἕτερος ἐν μέσῳ τῷ πόρῳ τῆς θαλάττης διεφθάρη, μὴ διελθὼν τὸν προκείμενον αὐτῷ πλοῦν, ὑπὲρ ὃ πολλάκις ἴυξατο. ἥπερ τρέχων ἐν τῷ σταδίῳ, καταπεσὼν, ἀστεφάνωτος ἐξεκομίσθη. *Videtur mihi uterqe illorum, (qi vel senex mortuus fuerit, vel juvenis) similis cursu certantibus, avt navigio vectis. Senex enim emensus magnum pelagus, qod vitam esse dico, jussu gubernatoris ad aliqem portum appellens, a navi discedit: avt peracto alicubi in stadio certamine, & coronam nactus, certaminibus valedicit. At juvenis in medio mari, non assequtus propositum navigationis terminum, pro qo vota toties fecerat, interiit: avt alicubi dum in stadio curreret, collapsus, sine corona elatus est.* Et Junco saniùs Seneca *Epist.* 70. *Novissimè incipit ostendi publicus finis generis humani. Scopulum esse illum putamus, dementissimi? portus est, aliqando petendus, nunqam recusandus. in qem si qis intra primos annos delatus est, non magis qeri debet, qàm qi citò navigavit. alium enim, ut scis, venti segnes ludunt ac detinent, & tranquillitatis lentissimo tadio lassant, alium pertinax flatus celerrimè perfert. alios vita velocissimè adduxit, qò veniendum erat etiam cunctantibus, alios macerávit & coxit.* Vide eundem *ad Polyb. c.* 28.

Ἐνέβης] ἐμβαίνειν, *navem conscendere.* Apud Svidam avtor innominatus; Ἐνέβη δὲ ναῦν ἀπόχρωσαν τοῖς ἑταίροις. *Conscendit navem sociis sufficientem.* Libanius *Orat.* 11. *Lutet. Edit. pag.* 353. *B.* Ὥσι τὰ μὲν ἀναστενάσαντες, (f. ἀναστρώσαντες) τὰ δὲ ἀντικλασήσαντες, ἐνέβαινον εἰς τὰς ναῦς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυπρίων τὰ παλαιὰ μὲν ὡς νεωγὰ φερόμενοι. τὰ δὲ ἄρτι δεξάμενα τὴν τέχνην ἐν τῇ δόξῃ τῶν ἀρχαίων ἀφίντες. *Ut partim accelerando, partim restituendo, evexerint ad naves, ante oculos Cypriorum, antiqa qidem ut navalia ferentes, sed recentia accipientes arte demptâ, ut opinionem insinuarent qasi antiqorum operum.* &c. Morellus. imò, *ut hisce revulsis, illis substitutis, naves conscenderint.* de simulacris loqitur per fravdem subreptis.

Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον] Ità de statu animarum post mortem ambigendo passim Marcus sermonem instituit. Vide *ad l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 32. Sed & Plutarchus *ad Apollon. pag.* 190. qem, qia prolixior est in hoc argumento, transcribere piget. Seneca *Epist.* 71 *Avt in meliorem emittitur vitam, lucidius tranquilliusqe inter divina mansurus: avt certè sine ullo futurus incommodo, natura sua remiscebitur, & revertetur in totum.*

Παύσῃ πόνων] Gemina his habes *l.* 6. §. 28. Θάνατον πόνων ἀπόλυσις. ἀλλὰ καὶ κακῶν. *Mors est liberatio à doloribus, sed & malis.* unde τελευτὴ λυσίπονον, *Mors molestiis liberans*, Pindaro dicta. Plutarchus *ad Apollon.* & *ibid.*

Ἄλγος γὰρ οὔπω ἥδε θιγοῦσ' ἀπέπαυσε νεκρούς.
Nam morte functos nullus attingit dolor.

qod Æschylo tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 121. & Sophoclí *Trachin.*

Τοὺς γὰρ θανόντας μόχθος οὐ προσγίγνεται.
Nam morte functos nullus assequitur labor.

Lucret. *l.* 3.

Tu qidem, ut es lecto sopitus, sic eris avi
Qod superest, cunctis privatus doloribus aegris.

Seneca *Epist.* 24. *Moriar? hoc dicis, Desinam aegrotare posse; desinam alligari posse; desinam mori posse.* Cæsar apud Salustium in *Catilin. Mortem aerumnarum requiem, non cruciatum esse: eam cuncta mortalium mala dissolvere: ultrà neqe cura, neqe gaudio locum esse.*

Καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος] πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνίχεσθαι, *dolores voluptatésqe sustinere.* qasi non sit minor molestia istis, qàm illis distineri. Certè qo modo Terentiana illa parturiens, *Adelph.* 3. 4.

--- *Miseram me; differor doloribus:*

eodem planè Plavtinus adolescens, gavdii prægnans; *Trucul.* 4. 1.

--- *ut ego latus sum, & lætitiâ differor!*

disertè Seneca *Epist.* 39. *Qis hostis in qemqam tam contumeliosus fuit, qàm in qosdam voluptates sua sunt? qorum impotentia atqe insana libidini ob hoc unum possis ignoscere, qod qæ fecere, patiuntur.* Celebre est Antisthenis illud, Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Insanire detur potiùs, qàm voluptate affici.* Refert Laërtius *l.* 5. & Sextus *comment. l.* 10. *c.* 2. & *Pyrrhon. hypothes. lib* 3. *c.* 22. Hinc Clemens *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evsebius *præpar. l.* 13. *c.* 13. Ἀντισθένης δὲ μανῆναι μᾶλλον, ἢ ἡσθῆναι αἱρεῖται. Et ab eadem mente Seneca *Epist.* 82. *Malè tibi esse malo, qàm molliter.* Sophocles itaqe jam senex, cum ab eo qæreretur, num rebus Venereis adhuc uteretur, Εὐφήμει, inqit, ὦ ἄνθρωπε. ἀτμενίσαμεν μέν τοι αὐτὸ ἐπίφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγόν. *Bona verba, mi homo: libentissimè istinc, tanqam à domino agresti ac furioso profugi.* Plato *Polit. l.* 1. Cicero *de senect.* Valerius Maximus *l.* 4. *c.* 3. Plutarchus *de avarit.* & *de sens polit.* Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 10. Suetonius *tom.* 2. *tit.* 113. ubi videnda etiam Junci de eodem argumento dissertatio. Qod avtem ille senectuti beneficium tribuit, morti Marcus hîc, & qidem meritò magis, adscribit. Spectat horsum Cratetis festivum illud, qod Laërtius *l.* 5. Svidas in *Crat.* exhibent.

Ἔρωτα παύει λιμός. εἰ δὲ μὴ, χρέος.
Ἐὰν δὲ τούτοις μὴ δύνῃ χρῆσθαι, βρόχος.
Fames amorem sedat; avt saltem dies:
Si non medentur ista, idem laqeus facit.

Λατρεύων τοσούτῳ χείρονι] Plutarchus *ad Apollon. pag.* 114. *C.* Ὁ μετηλλαχὼς θειοτέρου τινὰ βίου μετέληφεν, ἀπαλλαγεὶς τῆς τοῦ σώματος λατρείας, καὶ τῶν ἀτρύτων ἕνεκα τούτων φροντίδων τε καὶ συμφορῶν. *Qi inter mortales esse desiit, divinioris cujusdam vitæ factus est consors, liberatus servitute corporis, & arumnosis istis solicitudinibus & casibus.* Et *ibidem pag.* 107. *F.* Τὸ γὰρ μὴ διδυλῶσθαι σαρκὶ καὶ τοῖς πάθεσι ταύτης διάγειν, ὑφ' ὧν καταστρέφεται ὁ νῦν τῆς θνητῆς ἀναπίμπλαται φλυαρίας, ἐυδαιμόν τι καὶ μακάριον. *Beatum enim est liberari à servitute carnis & affectionibus eam comitantibus, qæ mentem occupant, ac stultitiâ humanâ implens.* qo loco & ex Platonis *Phædone*, ἀσχολίας καὶ φλυαρίας recenset varias, qibus servitii hujus ratione obnoxia fit anima. Cujus illud in-

καὶ [a] λατρεύων τοσοῦτῳ χείρονι [b] τῷ ἀγγείῳ. [c] ἢ σωΐσει τὸ ὑπηρεῖσον. τὸ μὲν γὰρ νῦς καὶ [d] δαίμων, τὸ δὲ [c] γῆ καὶ λύθρος.

§. 4. [f] Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις, ὑπόταν μὴ τοῦ ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. [g] ἤτοι γὰρ ἄλλο ἔργον τίρῃ, τυτίσι, φαντασζόμενος τί ὁ δεῖνα πράττει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιεῖ [h] ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς ἰδίας ἡγεμονικῆς παρατηρήσεως, [i] χρὴ μὲν ἔν καὶ τὸ εἰκῇ καὶ μάτην

defines vasi tanto deteriori inservire. an non enim præstantius est id quod inservit? cùm alter mens & genius, alter limus & sanies sit?

§. 4. Quod supereſt vitæ reliqum, nè conteras in cogitationibus de rebus alienis, nisi siqid ad communem utilitatem spectaverit; puta, cogitando, qid iste vel ille agat, & qorsum hoc vel illud agat, qid loqatur, qid cogitet, qid machinetur, & cætera. etenim operis alieni obsservatio, à mentis propriæ custodiâ cogit evagari. oportet itaqe in cogitationum serie frustraneum & superfluum omne

a L. 2. §. 2. l. 11. §. 19.
b L. 10. §. 38.
c ὅπερ ἐσὶ τὸ ὑπ' Boot. ὅπερ π. Mer. ἐ vel ἤ [ἐ] π. τ. ί; f. v. n.
d L. 2. § 13.
e L. 2. §. 2.
f L. 2. § 8 13.
g ἤδη γ. α. ε, ς. Boot. ἤτοι γ. α. ι. vel ἢ γὰρ τῦ α. ι. τήρησις f. vide Not.
h L. 2. § 7. l. 4. §. 22.
i L. 2. § 5. 16.

ANNOTATIONES

ter alia *pag.* 108. *A. Myriας ὑμῖν ἀσχολίας παρίχει τὸ σῶμα. Innumeras nobis faceſſit moleſtias corpus.* Vide Senecam *Epiſt.* 65. *suprà ad l.* 2. §. 2. vide & *infrà. l.* 6. §. 28. Sed & Gregorium Nazianzenum *ad l.* 2. §. 1. τῷ χείρονι συνεδίθη. & Tertullianum *ad l.* 7. §. 66. Hinc querulæ voces illæ qorundam apud Epictetum *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Οὐκέτι ἀνεχόμεθα μετὰ τῦ σωματίε τύτυ δεδεμένοι, καὶ τῦτο τρέφοντες, καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες καὶ καθαίροντες, εἶτα δὲ αὐτὸ συμπεριφερόμενοι τοῖσδε καὶ τοῖσδε. *Nos corpuſculi hujus vincula tolerare diutius non poſſumus, ut ſimus cibum potumqe dando, & qietem præbendo, eoqe repurgando occupati, & propter ipſum aliis atqe aliis nos accommodemus.* Ipse apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 119. Θαυμαστὴ ἡ φύσις, καὶ, ὡς φησι Ξενοφῶν, φιλόζωος. τὸ γῦν σῶμα, τὸ πάντων ἀηδέστατον καὶ ῥυπαρώτατον, τίργομεν καὶ θεραπεύομεν. Εἰ γὰρ ἔδει πέντε μόναις ἡμέραις θεραπεῦσαι τὸ τῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν. ὅρα γὰρ οἷόν ἐσι, ἔωθεν ἀναῤῥίπτε, τρίβειν τὰς ὀδόντας τὰς ἀλλοτρίας, καί τι τῶν ἀναγκαίων ποιήσαι, ἀπονίζειν ἐκεῖνα τὰ μέρη. τῷ ὄντι θαυμαστόν ἐσι φιλεῖν πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα λειτυργῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. τάττω τυτονὶ τὸν θύλακον. εἶτα κακῶ. τί τύτυ βαρύτερον. ἀλλὰ θεῷ δεῖ με ὑπηρετεῖν. διὰ τῦτο μένω, καὶ ἀνέχομαι λέων τὸ δύσνουν τῦτο σωμάτιον, χορτάζων, σκέπων. ἕως; αὐτὸς εἶπη, Ἄφες αὐτὸ ἤδη, καὶ μηκέτι πρᾶγμα ἔχε. *Mirabilis eſt natura, & ut Xenophon inqit, vita cupida. Corpus igitur iſtud omnium injucundiſſimum & ſordidiſſimum amamus & colimus. At ſi oporteret qinqe dies ſolum vicini corpus curare, non ſuſtineremus. Vide enim qalis ſit res, diluculo ſurgentem alienos dentes fricare, & poſt aliqod opus neceſſarium partes illas abluere. Revera mirum eſt amari corpus illud, cui tot in dies miniſteria ſunt exhibenda. Hanc peram farcio, & rurſus evacuo: qid iſto moleſtius? Sed oportet me Deo inſervire. Qamobrem maneo, & ſuſtineo lavare miſerum iſtud corpuſculum, paſcere, veſtire, uſqe dum ipſe dixerit, dimitte nunc ipſum, & non amplius occupator.* ubi νάττω Gesnerus vertit, *farcio.* cùm *farcio* potiùs debuiſſet. hoc est enim, non illud, licèt usitatum minùs, τὸ νάττω, qod & τὸ κάττω, insercio. Sed & istud forsan avtor ipse usurpaverit.

Τῷ ἀγγείῳ] corpus ἀγγεῖον sive *vaſculum* appellat, qomodo σκεῦος Apostolus *ad Theſſal. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 4. Neqe enim Estio nostro *in decalog. leg.* 7. accedo, qi τὸ σκεῦος sive *vas* vult eo sensu ibi accipi, qo apud Comicum sumitur, in *Panul. Act.* 4. *ſcen.* 2. ubi Milphio:

Facio qod manifeſtò mœchi haud ſermè ſolent.
— refero vaſa ſalva. —

Ità *anima vas, corpus,* Lucretio *l.* 3.

—— corpus, qod vas qaſi conſtitit ejus.

Cicero *Tusc. l.* 1. *Corpus eſt qaſi vas animi, aut aliqod receptaculum.* Idémqe *Lactantius l.* 7 *c.* 12. Vide & *l.* 10. §. 38. & *l.* 12. §. 2. Mericus Casavbonus *domicilium* sive *casam* vertit; qod à Marci schemate longiusculè abscedit.

Ἡ περίεσι τὸ ὑπηρετῦν] Xylander. *qinetiam qod ſervit, id ſupererit.* Verùm hoc Marcus hìc non asserit. in priore membro tanqam incertum posuit. in posteriore, qasi non superesse dato, qid futurum tunc sit, differit. Locus est proculdubiò perperam habitus. Legendum opinor vel, ὃ περίεσι, *qo illud qod inſervit præſtantius eſt:* vel, ἤ [ἐ] περίεσι τὸ ὑπηρετῦν; *annon præſtantius eſt id qod inſervit?* firmare videntur, qæ sequntur. Seneca *Epiſt.* 65. *Major ſum, & ad majora genitus, qàm ut mancipium ſim mei corporis: qod eqidem non aliter aſpicio, qàm vinculum aliqod libertati meæ circundatum.* Vide & *infrà l.* 5. §. 21. & *l.* 11. §. 19. Verùm D. Bootius mavult, ὅπερ ἐσὶ τὸ ὑπηρετῦν. & exponit, *qod inſervire debet.* ut τὸ λατρεύειν animo, τὸ ὑπηρετεῖν corpori adscribatur. Mericus Casavbonus ὅσῳ περίεσι τὸ ὑπ. *desines vasculo inſervire tantò deteriori, qantò id qod inſervit præſtantius exiſtit.* At clarissimus Salmasius hæc mutilata suspicatur; cùm in avtore isto disjunctivum ἤ non reperiatur, qin præcedat ἤτοι. ex insequentibus itaqe sententiâ suppletâ; locum totum sic reconcinnat, ἤτοι γὰρ ἄλλο ἔργον τίρῃ, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. ἢ περίεσι τὸ ὑπηρετῦν. *aut aliqid qod agas, non habes, cùm relationem non facis ad aliqid in commune profuturum; aut qod ſervire debet in te dominatur.* περίεσι τὸ ὑπηρετῦν, *ſuperiores fert, ſuperat.* Grammatici περιεῖναι περιγενέσθαι interpretantur. unde περιεῖναι τῆς πόλεως. *superare, expugnare urbem.* & περίεσθαι, περιγενήσεσθαι *superaturum esse.* Incertus avtor apud Svidam; ἔτι ἑτέρως περίεσθαί τραλληγῦ θερμῦ καὶ ἀμάχῳ πολέμαρχι. *Haud enim aliâ ratione ducem & ferocem, & prorsus invictum ab eo ſuperatum iri.* Accederem libens, nisi obstaret, qod de animæ statu post mortem sermo institvatur. itaqe ἐπίσχω, animúsqe inclinat potiùs ad sententiam D. Bootii, si liberiùs refingendi detur licentia, ut legatur, ὅπερ ἐσὶ τὸ ὑπηρετεῖν. *qod inſervire æqum eſſet.* viderint alii.

Νῦς καὶ δαίμων] Vide *suprà ad l.* 2. §. 13.

Γῆ καὶ λύθρος] Vide *ad lib.* 2. §. 2.

§. 4. Ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις] Curiositatem coercet. ut *suprà l.* 2. §. 8, 13.

Ἤτοι γὰρ ἄλλο ἔργον τίρῃ — ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τῦ ἡγεμονικῦ παρατηρήσεως] lego: ἢ τοι γὰρ ἄλλο ἔργον τήρησις, vel ἢ γὰρ τῦ ἄλλο ἔργον τήρησις. qanqam vir eruditus, qod suprà monuimus, antegressis ista interserit. At D. Bootius pro ἤτοι vult ἤδη legi. *dehortatur,* inqit, *ab inqisitione in alienos mores. poterat aliqis qærere, qid in eo mali? occurrit, damnum esse præsentaneum; qia jam, eodem videlicet temporis spatio qo id facis, privaris sive impediris ab alio opere. qod autem opus id sit, mox declarat, ἢ τῦ ἰδίου ἡγεμονικῦ παρατήρησις.* Verùm de istis aliorum judicium esto.

Τυτίσι, φαντασζόμενος] σολοικοφανὲς sive ἀκαταλλήλως, καὶ ἀνακόλυθον esse videtur; qod locutionis genus apud avtores etiam celebriores occurrit qandoqe, atqe in hoc qasi tumultuario & αὐτοσχεδιαστικῷ scribendi genere jure veniam mereatur: in pagina Stoica præsertim; cùm his Chrysippus *de rhetor. l.* 1. permiserit, avtore Plutarcho *de Stoic. contract. c.* 25. καὶ σολοικισμὸς, ἐφ' οἷς ἄλλοι ἂν αἰσχυνθείησαν ἐκ ὀλίγοι, *etiam Solœciſmos eos admittere in ſcriptis ſuis, qorum alios haud paucos* diſpuderet. Verùm sic Homerus *Il.* β'. *v.* 350.

Φημὶ γὰρ οὖν καλεσσῦσαι ὑπερμένεα Κρονίωνα, &c.
Ἀστραπᾶον ἐπιδέξι', ἐναίσιμα σήματα φαίνων.
Dico enim annuiſſe prapotentem Saturnium, &c.
Fulgurans ad dextram, faustа ſigna ostendens.

Terent. *Eunuch. Act.* 5.

P. *Cur ergò in his ego te conſpicor regionibus?*
T. *Vobis fretus.—*

Idémqe

Nos omnes, qibus est alicunde objectus labor,
Omne qod est interea tempus, priusqam id resciscitur est, lucro est.

Hujusmodi videntur esse in sacra pagina, illud Lucæ *Evang. c.* 22. *v.* 20. Τῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μυ, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. *Hoc poculum est illud novum pactum per ſanguinem meum, qi pro vobis effunditur.* Illud item Joannis *Apoc. c.* 1. *v.* 5. Καὶ ἀπὸ Ἰησῦ Χριςῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιςὸς, &c. & mox. τῷ ἀγαπήσαντι, καὶ λύσαντι ἡμᾶς, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς. *Et à Jeſu Chriſto, qi eſt fidus ille teſtis, qi dilexit nos, & lavit nos, & qi fecit nos reges & ſacerdotes.* Sed & illud ejusdem *Evang. c.* 1. *v.* 14. Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτῦ, δόξαν ὡς μονογενῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. *Et ſpectavimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre, qi plenus eſt gratia ac veritatis.* de qo tamen loco Beza videatur, qi prius membrum παράσθετον facit; & Heinsius ad Nonnum, qi cum Theophylacto πλήρη legit. Illud etiam Pavli *ad Coloſſ. c.* 3. *v.* 16. Ὁ λόγος τῦ Χριςῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, διδάσκοντες καὶ νυθετῦντες ἑαυτοὺς. *Sermò Chriſti habitet in vobis copiosè, docentes & admonentes vos mutuò.* &c. Syntaxin deniqe huic geminam habes & *l.* 4. §. 48. ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, ὁ μὲν τῦτον καθύσας, &c. *Qi vice freqenti, alii alios ubi ſepelierint.* &c. & *l.* 8. §. 31. Ἀσλὴ Ἀνγύστυ, γυνὴ, θυγάτηρ — ὅλης αὐλῆς θάνατος. *Auguſti aula, uxor, filia — aula tota morti conceſſit.* Verùm potest istic, non parenthesis ab avtore, sed metathesis sive transpositio ab exscriptore, subesse. atqe in hanc demum ipse partem propendeo; totámqe periochen ità existimo & esse concipiendam, & à Marco ipso fuisse conceptam: Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολειπόμενον τῦ βίυ μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις. τυτίσι, φαντασζόμενος τί ὁ δεῖνα πράττει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἢ γὰρ τῦ ἄλλα ἔργα τήρησις, ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τῦ ἰδίυ ἡγεμονικῦ παραληρήσεως. Ità concepto, tam in proclivi sunt omnia, qàm est imber cùm pluit.

Ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι] Ità *l.* 4. §. 22. μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι. Vide

omne declinare: curiosum avtem & malignum multò magis. assivefacere verò te debes, ut ea duntaxat cogites, de qibus si qis subitò te reqisiverit, qid nunc in animo versas? liberè statim respondere qeas, istud vel illud. unde palam fiat extemplò, esse omnia apud te simplicia, benevoláqe animalis sicut socialis, & cogitationes omnes neglectim habentis, qæcunqe voluptatem avt luxum ullo modo respiciant; avt æmulationem etiam, avt invidentiam & suspicionem, avt aliud qidlibet, de qo proloqi pudeat, hoc te vel illud in animo habuisse. Vir ità compositus, qò minùs in optimorum numero censeatur, jam nihil est, cùm

ἐν τῷ εἱρμῷ τῶν φαντασιῶν περίσωθῆ, πολὺ δ' μάλιστα τὸ ἀδιέργον, καὶ κακόηθες. καὶ ἀθεσίαν ἑαυτοῦ, μόνα φαντάζηται, ἃ εἰ ἄν τις ἄφνω διανέροιτο, τί νῦν διενοῆ; μὴ παρρησίας ἀγχοχεῖμα ἂν ἀπεκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. ὡς ἐξ αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι, ὅλη πανὶ πλατᾷ καὶ εὐμενῆ, καὶ ζωῇ κοινωνικῇ, καὶ ἀμελῶντος ἡδονικῶν, ἢ καθάπαξ ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων, ἢ φιλονεικίας τινος, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλου τινος, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθριάσειας ἐξηγούμενος, ὅλη ἐν νῷ αὐτὸ εἶχες. ὁ γάρ τοι ἀνὴρ ὁ τοιοῦτος, ἐκ ἔλι ὑπερπηδήμενος τοὺς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι, ἱερεύς

a Inf § 12. l. 12. § 4.
b L. 11. § 15.
c Inf. § 12. l. 6. § 47.
d L. 5. § 16. 30. l. 9. § 9.
e L. 8. § 22.

ANNOTATIONES.

Vide *ad l.* 2. §. 7.

Τὸ εἰκῇ καὶ μάτην] Vide *l.* 2. §. 16.

Ἐν τῷ εἱρμῷ τῶν φαντασιῶν] *in cogitationum serie.* ubi scilicet cogitatio cogitationem serit: prout usu venire solet.

Περίσωθῆ] *fugere, & declinare.* Xylander. qo sensu Pavlum vult usurpâsse *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 16. verbis illis; τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίστασο. *Profanos illos de rebus inanibus clamores declina.* qo loco & Latinus interpres Vulgatus ità vertit, *Devita*: sicut & in illis *ad Tit. c.* 3. *v.* 9. Μάχας νομικὰς περίστασο. *Pugnas legales fuge.* An antiqi tamen avtores sic usi fuerint, nescire se profitetur. Cæterùm ex exteris, havd valdè antiqis tamen, loca suppeditant non pavca viri clarissimi Isaacus Casavbonus *ad Athen. l.* 15. *c.* 5. & Andreas Dunæus *ad Joannem Chrysostomum in Epist. ad Tit. Orat.* 6. & *ad Hebr. Orat.* 38. qibus τὸ περίσασθαι significet, παραιτεῖσθαι, ἐκτρέπεσθαι, *vitare, fugere, fugiendo declinare.* Ego tamen in locis illis ex Apostolo productis malim τὸ περίσασθαι in *cohibendi*, sive *coercendi* significatione sumere qomodo Beza & Stephanus reddidêre. qum utrumqe utrobiqe nsonet Apostolus & Timotheum & Titum, ut *vaniloqia profana* ille, *litigia legalia* iste, in aliis potiùs *compescat*, qàm ut ipse alteruter *devitet*. qod patet ex verbis ad Timotheum proximis *vers.* 17. alioqi τῷ παραιτεῖσθαι vocabulo utitur, ubi virum sanctum illum admonet, qid ipsi cavendum spernendúmqe velit. *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *Epist.* 2. *c.* 2. *v.* 23. Oecumenius utramqe significationem admittit, *in Epist. ad Tim.* περίσωσο, ἤ παραιτοῦ, ἤ περισσῶς ἴσωσο, οἷς τὸ παῦσαι καὶ κωλύσαι. Et *in ad Tit.* ὑποσίλλεσθαι καὶ παραιτεῖσθαι. De Apostoli loco qid sentiam dixi: de Marci loco isto Xylandro non invitus concesserim. Verùm de istis alibi fusiùs pleniúsqe ea disserui, qibus istîc recitandis commentarium istum necessariò minùs nolim oneratum.

Μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω διανέροιτο] Vult nihil cogitari, qod proloqi pudeat pigeátve. cujus contrarium tangit notátqe in plerisqe *l.* 12. §. 4. Hoc avtem argumento sani nihil honestive Alcæum animo volutare Sappho concludit; qæ dicenti illi,

Θέλω τί τ' εἰπῆν. ἀλλά μ' κωλύει αἰδώς.
Dicere velim aliqid, prapediret ni pudor.

respondit, (Aristotele referente *Rhetor. lib.* 1. *c.* 9. Scaligero *ad Cirin.* restituente,)

Αἰ δ' ἦκι σ' ἰτλῶν ἵμερος ἢ καλῶν,
Καὶ μηδὲν εἰπῆ γλῶσσ' ἰσύνα κακόν,
Αἰδώς κεν οὐχὶ σ' εἶχεν ὄμματ',
Ἀλλ' ἴλιγες περὶ τῷ δικαίῳ.
At si boni qid cor tibi tangeret,
Nec turpe lingua suggereret malum,
Avdacter absqe omni pudore
Proloqereris honesta qavis.

Qod avtem de cogitatis istîc Marcus noster, de eisdem Marcus alter *Offic. l.* 3. *Vir bonus, non modò facere, sed nè cogitare qidem qidqam avdebit, qod non avdeat pradicare.* Qin & de consultis idem *lib. eod. Ea deliberanda omnino non sunt, in qibus est turpis ipsa deliberatio. atqe etiam in omni deliberatione celandi atqe occultandi spes opinióqe removenda est.* De votis Persius, *Sat.* 2. *v.* 3, &c.

---- *non tu prece poscis emaci,*
Qa nisi seductis neqeas committere Divis,
Havd cuivis promptum est, murmúrqe humilésqe susurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Contrà scilicet qàm *bona pars procerum tacitâ qa libat acerrâ*; &, *Labra movet metuens audiri* — ut Horatius *l.* 1. *Epist.* 16. Itáqe Pythagoras suos monebat, μὴ μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι, id est, *clarâ voce precari.* Οὐχ ὅτι τὸ θεῖον οἴετο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπαίειν, ἀλλ' ὅτι δικαίως ἐβούλετο εἶναι τὰς εὐχάς. *Non qòd existimaret Deum non posse audire eos, qi tacitè loquuntur, sed qòd justas vellet esse preces.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 543. *A.* Ità Seneca *Epist.* 10. *Tunc scito esse te omnibus solutum, cùm eò perveneris, ut nihil Deum roges, nisi qod rogare possis palam. nunc enim qanta dementia est hominum? turpissima vota deis insusurrant: si qis admoverit avrem, conticescent, & qod scire hominem nolunt, Deo narrant.* Et mox: *Sic vive cum hominibus, tanqam Deus videat: sic loqere cum*

A *Deo, tanqam homines avdiant.* Respexit horsum Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 7. ubi dixit: *Præceptum est philosophiæ: sic loqendum esse cum hominibus, tanqam dii avdiant; sic cum diis, tanqam homines avdiant.* Hinc Martialis *l.* 1. *epigr.* 40.

Si qis erit recti custos, imitator honesti,
Et nihil arcano qi roget ore deos.

De factis, vitâqe totâ, Seneca idem *Epist.* 43. *Tunc felicem te esse judica, cùm poteris in publico vivere; cùm te parietes tui tegent, non absondent; qos plerumqe circundatos nobis judicamus, non ut tutius vivamus, sed ut peccemus occultiùs. Rem dicam ex qa mores æstimes nostros. Vix qenqam invenies, qi possit aperto ostio vivere. janitores conscientia nostra, non superbia, opposuit. Sic vivimus, ut deprehendi sit subitò aspici. Qid avtem prodest recondere se, & oculos hominum avresqe vitare? bona conscientia turbam advocat; mala etiam in solitudine anxia atqe solicita est. Si honesta sunt qa facis, omnes sciant: si turpia, qid refert nemimem scire, cum tu scias: Oh te miserum, si contemnis hunc testem.* Idémqe *de vit. beat. c.* 20. *Populo teste fieri credam, qicqid me conscio* (excusi pessimè, *nescio*) *faciam.* Galen. *de affect. cur. c.* 5. Ἀνεωχθήτω σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως. ἐξέστω τοῖς συνηθέσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἢν ὅπως ἧς παρεσκευασμένος. δεῖ γὰρ θαρρεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσίοντων εὑρίσκεσθαι μηδὲν καλὸν ἐκλελιμμένον ἁμαρτήματι, ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προελθόντες εἰς τὸ δημόσιον ἄπορα πειρῶνται πράττειν κόσμια. ὅπως καὶ σὺ καλὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράττοις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδούμενοι τὰς ἄλλας [τοῖς ἄλλοις f.] ἁμαρτάνουσι; τι φοβηθήσῃ, μήνυς ἑαυτὸς οὐκ αἰδῇ; σὺ δὲ σαυτὸν αἰδῇ μάλιστα, πεθόμενος τῶν φίλων, Πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνου σαυτόν. *Pateat domus tua ostium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tuæ ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu verò præsertim qum admonearis peccati, erubescas, imò omnium maximè te tui pudeat.* De se deniqe fidenter satìs, verè necne ipse viderit, profitetur Apulejus in *apologia. Nihil unqam cogitasse, qod eloqi non avderet; nullúmqe factum vel dictum extare, de qo differre publicè non possit.* Vide *ad lib.* 1. §. 3. & *infrà* § 7. & 15. & *l.* 6. § 16.

Εἴ τις ἄφνω διανέροιτο] Facit huc Zenonis monitum illud: Πάντα πράττειν, ὡς ἀπολογησομένους ὀλίγον ὕστερον παιδαγωγοῖς. *Omnia nos agere, qasi pædagogis paullo post responsuros.* Galenus *de affect. cur. c.* 3. De viro bono ac justo Cicero apud Lactantium *l.* 17. *c.* 24. *Itaqe talis vir, non modo facere, sed nè cogitare qidem qicqam avdebit, qod non avdeat prædicare.* Vide & qæ sequntur ibidem.

Ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων] Vide *infrà ad* § 6. ἀπολαύειν.

Οὐκ ἴλι ὑπερπηδήμενος τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι] Notat procrastinationem studii & conatûs ad optima enitendi, ut istîc, ità *l.* 8. § 22. verbis illis. Μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς ἄφνω γενέσθαι ἢ σήμερον εἶναι. *Qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Ἐς ποῖον ἴλι χρόνον ἀναβάλῃ, τὸ τῶν βελτίστων ἀξιοῦν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιροῦντα λόγον; *Quousque tandem differes præstantissima qaqe tibi vindicare, & nullatenus distinctionem rationis violare?* qo loco pro διαιροῦντα, αἱροῦντα legendum ex Marco monuimus, *ad l.* 2. § 5. Vide & Epicurum *Epist. ad Menæcum, ad l.* 1. § 4.

Ἱερεύς τις] Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 4. de Stoicis; Λέγουσι δὲ καὶ ἱερέα μόνον εἶναι τὸν σοφὸν, φαῦλον δὲ μηδένα. *Dicunt verò solum sacerdotem esse sapientem, malum verò neminem.* Porphyrius *de abstinent. l.* 2. § 49. Ὁ οὕτως φιλόσοφος, τῷ ὄντι πᾶσιν θεοῖς ἱερεύς. *Verè qi philosophus est, Dei altissimi sacerdos.* Ità viri sancti qiqe in pagina sacra nuncupantur, Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ. *Reges & sacerdotes Deo. Apoc. c.* 1. *v.* 6. & *c.* 5. *v.* 10. &, ἱερεῖς τῷ Θεῷ, *Sacerdotes Dei ibid. c.* 20. *v.* 6. & ἱεράτευμα ἅγιον καὶ βασιλικὸν, *Sacerdotium sanctum & regale*, Petr. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 5, 9. qod eodem recidit? ut eruditè docet Casavbonus *ad Athen. l.* 1. *c.* 9.

Καὶ ὑπηρέτης θεῶν] Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Diogenes, τοῦ Διὸς διάκονος. *Jovis minister.* Et viri boni, τῷ Θεῷ διάκονοι καὶ μάρτυρες. *Dei ministri & testes. ibid. c.* 26. Et Galeno in

a Sup. § 3. Inf. § 5,6,7. 16. *l.* 2. § 13. 17.
b *L.* 2. § 16. 17.
c *L.* 5. § 16. *l.* 10. § 34.

ἱερεὺς καὶ ὑπουργὸς θεῶν, [a] κεχρώμενος καὶ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ, ὃ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον [b] ἄκραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ [c] βεβαμμένον εἰς βάθος,

deorum ſacerdos ac miniſter qidam exiſtat, eóque qod intra ſe gerit, numine rité utatur. qòd hominem utiqe præſtet intaminatum voluptatibus; dolore omni illæſum, contumeliâ intactum, improbitatis nè ſentientem qidem; certaminis præſtantiſſimi, ne ab affectu ſcilicet ullo ſubvertatur, athletam; juſtitiâ penitus imbutum; ex animo

ANNOTATIONES.

hortator. c. 5. Ὕπαρχοί τινες καὶ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ. *Propratores quidam & Dei miniſtri.*

Τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ] Vide *ad l.* 2. § 17. & *infrà* § 15.

Πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας] *Intactum à libidine, inſcium omnis malitiæ.* Xylander. ut ad ipſius affectum utrumqe referatur, & libidine omni & malitiâ alieni. Caſavbonus *immunem omni injuriâ*, ſive *contumeliâ, qam ipſe ſibi inferat*, ex *l.* 2 § 16. *incapacem mali ullius, ab aliis* ſcilicet *illati.* nevtrum ſatis arridet. Ego de *molitionibus alienis* utrumqe ceperim. ὕβρεως ἀνέπαφον, *injuriâ* ſive *contumeliâ intactus.* Siqidem injuria ad ſapientem non pervenit. Seneca *de conſtant. ſap. c.* 5. *Nulla ad ſapientem injuria pertinet. majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus eſt, qàm ut ulla vis noxia uſqe ad ullum vires ſuas perferat. Ibid. c.* 4. ἀναίσθητον πονηρίας, *improbitatis*, alienæ ſcilicet, *ne ſenſu qidem ullo affectus*, hoc eſt, adverſus eam perinde affectus ac qi nè ſentiat qidem. πονηρίαν ſumit, qomodo ἁμαρτίαν Apoſtolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 4. Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. *Nondum ad ſanguinem uſqe reſtitiſtis, adverſum peccatum decertando.*

Ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου] Viros bonos, virtutiſqe ſtudioſos *athletas* nuncupari ſolenne eſt. Demoſthenes *contr. Ariſtogit.* τῶν καλῶν ἔργων ἀθλητήν. *Bonorum operum athletam.* Philo *de Joſeph. pag.* 530. *B.* Ἀθλητής εἰμι τῶν ἀθλήτων. ἐπεὶ γεγύμνασταί πολλαῖς κακοπαθείαις, ἀλώμενος, ξενιτεύων, θητεύων, ἀναγκαζόμενος, ἄχρι καὶ ψυχῆς ἐπιβουλεύοντος ὑφ' ὧν ἠκις' ἐχρῆν. *Hactenus multos labores inopinatos exantlavi, in his miſeriis abunde ſum exercitus, errando, peregrinando, mercede ſerviendo, dura ferendo imperia, uſqe ad vitæ periculum exagitatus à qibus minimè oportuit.* Idemqe περὶ ἄθλων. *pag.* 911. *A.* Οἱ μὲν παρελθόντες ὡς εἰς ἱερὸν ἀγῶνα, ἀθληταὶ ἀρετῆς εὑρίσκοντο. *Qaſi ad ſacrum certamen invitati, probi virtutis athletæ inventi ſunt.* Et monachos *aſcetas*, Ἀρετῆς ἀθλητάς, *virtutis athletas*, appellat Theodoretus *hiſt. l.* 2. *c.* 20. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. Ὅτος μοί ἐστιν ὁ ἀνίκητος ἀθλητής. *Hic mihi pugil eſt invictus.* qem & *l.* 2. *c.* 18. contendens cum aliis athletis; Χαῖρε, πρεσβύτα. οὐχὶ τὰς σάρκας τούτας παίλλας (πύκλῳ; legendum, niſi forſan per ludibrium ità nuncupare placuit) καὶ παγκρατιάσας, ὑδὲ τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς τοὺς μονομάχους. *Salve admirande. Apage putidos iſtos pugiles, & qinqertiones, & ſimiles his gladiatores.* Salſè Diogenes apud Laërtium *l.* 6. §. 27. Περὶ μὲν τοῦ παροράτλειν καὶ λακτίζειν ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. περὶ δὲ καλοκαγαθίας ὑδέτερα. *De ſodiendo & calcitrando certare homines. ut autemboni & probi fierent curare neminem.* Leo etiam Spartanus, referente Plutarcho *Apophth. Lacon. pag.* 224. *E.* conſpicatus curſores circa carceres ſatagentes, alter alterum qi præverteret, Ὁρῷ μᾶλλον, inqit, οἱ δρομεῖς σπουδάζουσι περὶ τῆς ταχύτητος, ἢ περὶ τῆς δικαιοσύνης; *Qantò majus eſt curſoribus ſtudium de celeritatis, qàm juſtitiæ laude.* Vide Platonem *Ep.* 4. *ad l.* 7. §. 51. Atqi, ut Philo de *provident.* apud Evſebium *præpar. l.* 8. *c.* 14. Μαθέτωσαν δὲ καὶ ὅσοι ἐπ' ἐντονίᾳ περφύσησιν, μὴ ὑψαυχεῖν, ἀπιδόντες εἰς τὰς τῶν ἀνημέρων καὶ ἀλιθάσσων ζώων ἀμυθήτους ἀγέλας, ἃις ἰσχὺς καὶ ῥώμη συγγεγένηται. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων ἐστὶν, ἐπὶ θηρίων ἀρεταῖς, καὶ ταῦτα παρευημερούμενον ὑπ' αὐτῶν ἄνθρωπον ὄντα σεμνύνεσθαι. *Diſcant præterea, qicunqe firmitate corporis intumeſcunt, minus cervicem tollere, dum partim in cicures, partim in feras animantes illas intuentur, qæ nativo qodam robore antecellunt. Summa enim ſtultitia fuerit, hominem belluarum, qibus ipſe longè multúmqe concedat, viribus gloriari.* Itaqe Ariſtoteles *polit. l.* 8. *c.* 4. Τὸ καλὸν, ἀλλ' ὃ τὸ θηριῶδες, δεῖ πρωταγωνιστεῖν. ὃ γὰρ λύκῳ, ὑδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τι ἀγωνίσαιτο ἂν ὑδέτερα καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. *Honeſtas, non ferítas eſt in certaminibus præferenda. neqe enim lupus, neqe alia beſtia honeſtum periculum pugnando ſubiret, ſed magis vir bonus.* Et Seneca *Ep.* 124. *Qid vires corporis alis & exerces? pecudibus iſtas majores ſerisqe natura conceſſit. —Vis tu, relictis in qibus vinci te neceſſe eſt, dum in aliena niteris, ad bonum reverti tuum? Qid hoc eſt? animus ſcilicet emendatus ac purus, amulator dei, ſuper humana ſe extollens, nihil extra ſe ſui ponens.* En tibi Marci noſtri ἄθλου μείζονος. en ἄθλε μείζονος ἀθλητὴν. Vin' tamen maximo iſto majus? Avdi Apoſtolum *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 12. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς. *Decerta præclarum iſtud certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Et *ad eundem, Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. τὸν δρόμον τετέλεκα. τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. *Certamen illud præclarum decertavi. Curſum peregi, fidem ſervavi. Qod reliqum eſt, repoſita mihi eſt juſtitiæ corona,* & *ad Philipp. c.* 3. *v.* 14. Κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Scopum verſus feror, ad præmium ſuperna vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* Habes certamen præclariſſimum, & in exitu feliciſſimum. Indè Patribus antiqis Chriſtiani omnes, martyres cum primis, *Dei, Chriſti, fidei, pietatis athletæ* dicti.

Τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι] A luctatoribus tranſlatum vocabulum: de qo dicetur ampliùs, *ad l.* 7. §. 52. Vide & *ad l.* 7. § 61. Acutiſſimè pariter atqe elegantiſſimè Joannes Chryſoſtomus *in ad Epheſ. orat.* 22. *Edit. Commel. pag* 1185. Παλαίωμεν καὶ διαπαντὸς κατέχωμεν. ἂν παλαίοντες ἐξέλθωμεν, νενικήκαμεν. ὁ γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, ὅταν καὶ ἐνταῦθα. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἂν μὴ καταβάλῃς, ὁ νενίκηκας. ἐνταῦθα δὲ ἂν μὴ καταβληθῇς, καλίεαις. εἰκότως. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφότεροι ὑπὲρ νίκης σπουδάζουσι, κἂν ὁ ἕτερος στεφανῶται. ἐνταῦθα δὲ οὐχ ὕτως. ἀλλ' ὁ διάβολος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἥττης σπουδάζει. ὅταν οὖν αὐτὸν ἀφέλωμαι τοῦτο ὑπὲρ οὗ σπουδάζει, νενίκηκα. ὁ γὰρ ὢν ἤδη κατακαλεῖν, ἀλλ' ὢν συγκαταβαλεῖν ἐπείγεται. αὐτὸς γὰρ ἤδη βέβληται. κεῖται ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐστίν. ἤδη οὖν νενίκηται. ὥστε ἂν μὴ καταβάλω, μὴ καταβληθῶ δὲ, νενίκηκα. *Luctemur, & nos contineamus. Si luctantes exceſſerimus, vicimus. Non enim ita habet hic, ſicut in athletis. Nam illic qidem niſi dejeceris, non viciſti. Hic autem viciſti, ſi non fueris dejectus. Si non es dejectus, dejeciſti. Et meritò. Nam illic qidem ambo contendunt de victoria: & ſi alter fuerit dejectus, alter coronatur. Hic autem non ſic, ſed diabolus contendit ut vos ſuperemini. Qando ergo id ei ademero, de qo contendit, vici. Non enim incumbit ut dejiciat, ſed ut ſimul dejiciat. Jam eſt ergo victus. Ipſe enim jam eſt dejectus, & eſt in perditione & interitu. Qamobrem ſi non dejecero, non fuero autem dejectus, vici.* Diogenes Olympionicam qendam conſpicatus in ſcortum qoddam oculos defixum, Ἴδε κριὸν ἀρειμάνιον, ὡς ὑπὸ τυχούσης κορασίου τραχηλίζεται. *En arietem Martium, qomodo à vili puella proſternitur.* Laërtius *l.* 6. ſive, ut Plutarchus *de curioſitate.* Ὁρᾶτε τὸν ἀθλητὴν ὑπὸ παιδισκαρίου τραχηλιζόμενον. *Videte athletam ab ancillula eliſum.* Idemqe in Iſthmiis coronam victoribus tribui ſolitam, tanqam ſibi meritò magis debitam poſcebat. Πολλούς γε εἶπεν ἀνταγωνιστὰς νενίκηκα καὶ μεγάλους, ὡς ὅια ταῦτά ἐστι τὰ ἀνδράποδα, τὰ νῦν ἐνταῦθα παλαιοντα καὶ δισκεύοντα καὶ τρέχοντα. τῶν παυλῶν δὲ χαλεπωτέρους, πενίαν, καὶ φυγὴν, καὶ ἀδοξίαν. ἔτι δὲ ὀργὴν τε καὶ λύπην, καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ φόβον, καὶ τὸ παντὸς ἀμαχώτατον ἢ καὶ δυσμαχώτατον θηρίον, ὕπνον καὶ μελθακὸν, ἡδονήν. ἢ ὑδεὶς ὕτε τῶν Ἑλλήνων, ὕτε τῶν Βαρβάρων ἄξιος μάχεσθαι καὶ περιεῖναι, τῇ ψυχῇ πραθήσας· ἀλλὰ πάντες ἥττηνται καὶ ἀπειρήκασι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σύροι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Λακεδαιμόνιοι, πλὴν ἐμοῦ. *Ego verò, inqit, multos & magnos antagoniſtas, non qalia hæc ſunt mancipia, qa jam hic luctantur, & diſcum jaciunt, currúntqe: ſed longè & omni ex parte ſæviores, nempe paupertatem, exilium, & contemptum: præterea & iram, & animi agritudinem, & cupiditatem, & timorem, & inexpugnabiliſſimam omnium & ferociſſimam beſtiam, doloſámqe & mollem voluptatem qacum nullus Græcorum, neqe barbarorum dignus eſt pugnare, eámqe ſuperare, animi ſui imperium adeptus: verùm omnes ſubjacent, animumqe deſponderunt ad hoc certamen Perſæ, & Medi, Syri, & Macedones, Athenienſes, & Lacedæmonii, præter unum me.* Dio Pruſæus *orat.* 9. *pag.* 140. Magnificè admodum & glorioſè te prædicas, ô Cynice, verùm cogita tecum, qam turpe ſit, poſtqam hæc omnia ſuperaveris, à faſtu, qem Plato tibi non ſine cavſſa objecerat, ſuperari; ut nè adjiciam, qam miſerandum ſit, poſt iſta omnia conculcata, diabolo mancipatum teneri.

Δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος] hoc eſt; qod Perſius *Sat.* 2. *verſ. penult.* dixit;

Compoſitum jus ſásqe animi, ſanctóſqe receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

ubi incoctum pectus, animus non leviter tinctus colore virtutis, ſed perfectè, & ut Græci dicunt, εἰς βάθος ac δυνατοῖς βαφῇ. Thomas Magiſter in *collectaneis.* Δυνατοῖς, ἢ εἰς βάθος βεβαμμένη βαφή. *Color penitus hærens, color altè tinctus.* ità Marcus iſtîc: Et Plutarchus *de Stoic. contradict. cap.* 5. διὰ βάθους ἐγκεραύνουσθαι τοῖς φυσικοῖς λόγοις. *Altè in phyſicas diſputationes penetrare.* Seneca *Epiſt.* 36. *Perſeveret modo colere virtutem, perbibere liberalia ſtudia; non illa, qibus perfundi ſatis eſt, ſed hæc qibus tingendus eſt animus.* Et *nat. qæſt. l.* 1. *c.* 3. *Purpura, intereſt, qamdiu macerata ſit; —ſapius merſa ſit & excocta, an ſemel tincta.* Idémqe *Epiſt.* 71. *Qemadmodum lanæ qosdam colores ſemel ducit, qoſdam niſi ſapius macerata & recocta non perbibit: ſic alias diſciplinas ingenia, cùm accepêre, protinus præſtant; hæc niſi altè deſcendit, & diu ſedit, animum non coloravit, ſed infecit; nihil ex his qa promiſerat, præſtat.* Huic βαφῇ, qæ nunqam remittit, (unde δυνατοῖτε καὶ ἀνανόητα. *Ha-*

ex animo prorſus amplexantem qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint. qi rarò admodum, nec citra magnam aliqam atqe in commune utilem occaſionem advertat, qid alius qiſpiam dicat, faciat, cogitet. ſuis enim duntaxat agendis intentus eſt; ſibíqe ab univerſo deſtinata cogitat aſſidué. & illa qidem honeſta præſtat, iſta optima eſſe perſvaſum habet. ſors enim unicuiqe affignata, & conducit ei, & in eum finem eſt eidem collata.

[a] ἀσπαζόμενον μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. Καίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. μὴ πολλάκις ἴδῃ, μηδὲ χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης φαντάζόμενον, [b] τί ποτε ἄλλος λέγει, ἢ πράσσει, ἢ διανοεῖται. [c] μόνα γὰρ τὰ ἑαυτοῦ πρὸς ἐνέργειαν ἔχει. καὶ [d] τὰ ἑαυτῷ ὅσα τῶν ὅλων συγκλωθόμενα διηνεκῶς ἕνεκεν. κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχει, [e] ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. [f] ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει. μέν-

[a] L. § 2 Inf. § 16. l. 4. § 1. 23. 25. 26. l. 10. § 11. l. 12. § 1. 3. 11.
[b] L. 2. § 8. 13.
[c] L. 7. § 67.
[d] L. 2. § 5.
[e] L. 10. § 1.
[f] L. 4. § 10. 13. l. 5. § 8. l. 10. l. 12. §. 23.

ANNOTATIONES.

Hærens penitus & illutibilis Syneſio, *Ep.* 44.) contraria eſt ὑποσυφὴ, ex eadem tinctorum officina vox petita. (qò & Clemens *Strom l.* 1. alluſit. ubi philoſophiam dicit εἰς παραδοχὴν τῆς ἀληθείας, *ad veritatis veraqe virtutis tincturam ſuſcipiendam* hominum animos præparare, προϋπόσων καὶ προσύφασιν τὸ ἦθος, *mores præfigurando & præſubigendo*, qomodo lana ad colores imbibendos præparatur.) ἀρετῆς autem ὑποσυφὴν Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 2. ſic expreſſit: *Non ſufficit imaginem virtutis effingere, & ſolam, ut ſic dixerim, cutem, vel potiùs illas Epicuri figuras, qas è ſummis corporibus dicit effluere.* Hæc ferè Caſaubonus ad Perſium. adjicias licet, opponi etiam huic βαφῇ διυποτοιῷ colorationem illam, qam à ſole contrahere obſervat in eodem ambulantes Cicero *de orat. l.* 2. in cute tantùm & ſuperficie corporis exteriore exceptam, non ulterius altiúsve in interiora penetrantem. ὃ γὰρ ἀναγκαῖον τῶν τὴν χρόαν μελάνων εἶναι πάντα μέλανα. *neqe enim neceſſe eſt, qi cutem nigram habent, reliqa omnia* (etiam interna) *pariter habere colorata.* Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 2. qo loco Herodotum refutat, qi *l.* 3. Æthiopum genituram nigram eſſe dixerat. Ità Plato *Epiſt.* 7. Οἱ δὲ ὄντως μὲν μὴ φιλόσοφοι, δόξαις δ' ἐπικεχρωσμένοι, καθάπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τῶν ἡλίων ἐπικεκαυμένοι. *At verò qi non ſunt revera ſapientiæ amatores, ſed opinionibus duntaxat extinſecus colorati, inſtar eorum qi ſub ſole urantur atqe colorantur.* Nec ſileri digna ejuſdem illa *politic. l.* 4. *pag.* 637. qibus de fortitudine, ſed fuſiùs, gemina his qæ de juſtitia ſtrictim Marcus hic, diſſerit; Οὐκοῦν οἶσθα ὅτι οἱ βαφεῖς, ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔριά, ἅτε εἶναι ἀλουργά, πρῶτον μὲν ἐκλέγουσιν ἐκ τοσούτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν. ἔπειτα προπαρασκευάζουσιν ὡς ὀλίγῃ παρασκευῇ θερμοτέραν ποιῆσαι τὴν βαφὴν, ἵνα δευσοποιὸς αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο καὶ περὶ δεινῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων, διὰ τὸ τὴν τε φύσιν καὶ τὴν τροφὴν ἐπιτηδείαν ἐσχηκέναι. καὶ μὴ αὐτῶν ἐκπλύναι τὴν βαφὴν τὰ ῥύμματα ταῦτα, δεινὰ ὄντα ἐκκλύζειν, ἢ τε ἡδονὴ, παντὸς χαλασραίη δεινοτέρα. ἔστα τοῦτο δρᾷν καὶ κονίας, λύπη τε καὶ φόβος καὶ ἐπιθυμία, παντὸς ἄλλα ῥύμματος. τὴν δὲ τοιαύτην δύναμιν καὶ σωτηρίαν διαπαντὸς δόξης ὀρθῆς ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ καὶ τίθεμαι. *Neſcis qod fullones, qotes volunt lanas purpureo colore inficere, primò qidem ex tot coloribus album eligunt, deinde non mediocri operâ præparant, ut qàm maximè florem ſuſcipiant, atqe ita demum tingant. Qod autem ita eſt tinctum, indelebile permanet, neqe ſolâ aqâ diluí, neqe etiam additis his purgationibus, qæ ad abſtergendum pertinent, aboleri flos ille coloris poteſt. Qæ autem non ita præparata ſunt, ſcis qalia evadant, ſeu aliis coloribus, ſeu iſtis tingat aliqis, qum minus antea excoluerint. Certè deformia ſunt, coloresqne eorum facile diluuntur. Tale aliqid facere nos ſtuduiſſe pro viribus cogita, qando milites ipſos eligebamus, eóſqe in muſica & gymnaſtica exercebamus: atqe exiſtima nihil nos aliud excogitaſſe, qàm ut nobis qam optime perſuaſi leges inſtar coloris cujuſdam imbiberent: adeò ut eorum opinio de rebus terribilibus deqe cæteris omnibus immobilis perſeveret, ex eo qod optimâ naturâ geniti fuerint. & decenti educatione nutriti, neqe tincturam eorum delere valeant purgationes iſtæ ad diluendum vehementiſſimè: voluptas ſcilicet omni nitri acrimonia & calcis ad expurgandum acrior, dolor item, metus atqe cupiditas, omni alia purgatione ad abſtergendum potentiora. Hanc itaqe vim paſſim rectæ opinionis conſervatricem fortitudinem voco atqe aſſero* Virtus itaqe ubi penitiùs hoc modo ſe in animum induerit, qod de Muſica Aphrodiſienſis *problem l.* 1. *q.* 121. qaſi συνυσιάσαι τῇ ψυχῇ. καὶ φύσις καθίσαται, *natura vim obtinet.* ut Gregorius Nazianzenus *orat.* 13. *animúsqe in ea qæ didicit, transfiguratur.* ut Seneca *Epiſt.* 6. & 94. Et *ſicut lanarum colores, qibus ſimplex ille candor mutatus eſt, eluí non poſſunt:* Fabius *Inſtitut. l.* 1. *c.* 1. *nec illarum conchylia qisqam in priſtinum candorem revocet.* ità, *Difficulter eraditur, qod in hunc modum rudes animi perbiberunt.* Hieronymus *ad Latam.* Itaqe *adverſus Rufinum* idem: *Si literas didiciſſes, oleret teſta ingenioli tui, qo ſemel fuiſſet imbuta. lanarum conchylia nulla aqa diluent.* Et de talibus Gregorius Nazianzenus pronunciat ibidem, ἐργωδέστερον εἶναι τὸ μεταπεσεῖν, ἢ γενέσθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀγαθόν. *In vitium labi difficilius erit, qàm ab initio bonum fieri.* Alluſit eodem & Plutarchus cùm in *Dione* de Dionyſio diceret, τὴν βαφὴν ἐκ ἀνιέντα τῆς τυραννίδος, ἐν πολλῷ χρόνῳ διυποτοιὸν ὄντα καὶ δυσέκπλυτον. *Non deponentem tyrannidis colorem multo tempore altè hærentem, & difficulter eluendum.* Attulit & Clemens *Strom. l.* 6. *pag.* 666. *B.* Καθάπερ γὰρ τοῖς ἰρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμένουσα, τὴν ἰδιότητα καὶ παραλλαγὴν πρὸς τὰ λοιπὰ παρέχει ἔρια. ὕλως κἀπὶ τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν πόνος παρῆλθε, μένει. δὲ τὸ καλόν. καὶ τὸ μὲν ἡδὺ καταλείπεται, ἀναμάρτητα δὲ τὰ αἰσχρά. αὖται γὰρ ἐκ ἰρὰς ψυχῆς χαρακτηριστικαὶ ποιότητες, ἀφ' ὧν γνωρίζεται. *Qomodo enim lana, qa indita manſit tinctura, in reliqas qoqe lanas proprietatem tranſmittit & mutationem: ita etiam in anima tranſit qid laborem, manet autem qod eſt bonum & honeſtum: &, qod jucundum qidem eſt, relinqitur, qod turpe autem eſt abſtergitur. Hæ enim ſunt qalitates, qa utrique animæ formam & characterem tribuunt, ex qibus cognoſcitur.* Qod non advertens eruditus interpres Hervetus, aliter longè accepit, qam avtor ipſe voluerat, & ac ſi lana colore aliqo intincta & imbuta, ad alias eundem transferre diceretur, cùm ille tincturæ moram diuturnam poſt operam in macerando tingendóqe inſumptam deſignatam vellet. Alluſiſſe videtur Muſonianum illud à Gellio *l.* 16. *c.* 1. laudatum. Ἂν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος ὄιχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἂν τι ποιήσῃς καλὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ ὄιχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. *Si qid feceris bonum cum labore, labor quidem tranſit, bonum autem manet: ſi qid feceris turpe cum voluptate, voluptas qidem tranſit, turpe autem manet.* Qod Cato in *oratione Numantiæ habita* ſic extulit. *Si qid vos per laborem rectè feceritis, labor ille à vobis citò recedet, benefactum à vobis, dum vixeritis, non abſcedet. ſed ſiqa per voluptatem neqiter feceritis, voluptas citò abibit, neqiter factum illud apud vos ſemper manebit.* Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 6. § 30. μὴ βαφῆς. & *l.* 10. §. 34. τῷ δεδευμένῳ.

Ἀσπαζόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. Ità *l.* 2. § 17. & *infrà* §. 16. & *l.* 4. § 23, 25, 26. & *l.* 12. § 11. Vide & *l.* 4. § 31. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Συγκλωθόμενα] Vide *infrà* § 11, 16. & *l.* 4. § 26, & 34.

Κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται] Ità Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 10. Ἀρκεῖ μοι, ὧν ἔχω ἐξουσίαν. ταῦτά με δεῖ κάλλιστα παρασκευάσαι. *Satis ea mihi ſunt qorum habeo poteſtatem. Hæc ita ſunt adminiſtranda mihi, ut qàm pulcerrima efficiantur.*

Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται] ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιλελεγμένα. *Ut qæ à mente præſtantiſſima regantur.* Epictetus *Enchir. c.* 38. Ità Charidemus Dionis Pruſæi *orat.* 30. Τὰ τῶν θεῶν ἔργα, δῶρα καλῶς ὀνομάζει (Hom. *Il. γ'. v.* 95.) ὡς ἅπαντα ἀγαθὰ ὄντα, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ γιγνόμενα. *Deorum opera rectè Deorum dona nominat, qòd omnia ſunt bona, bonique alicujus gratiâ fiant.* Expreſſit qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. *Novimus autem iis, qi diligunt Deum, omnia ſimul adjumento eſſe ad bonum.* Vel Ezechiæ potiùs regis illud, Eſaiæ *c.* 39. *v.* 8. *Bonum eſt, qod locutus es, verbum Domini.* bonum eſt, qicqid Deus vult, qi ſummè bonus niſi bonum velle non poteſt. Vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 4. § 10. & *l.* 6. § 44. & *l.* 9. § 35. & *l.* 10. § 1.

Ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα] τὴν εἱμαρμένην ſive *fatum* cum Stoicis noſter paſſim inculcat. Vid. *l.* 5. § 8

Συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει] locus mihi ſubobſcurus, eóqe magìs qod vocabula à Marco hîc uſurpata, niſi ſint, qod ſuſpicari forſan qis poſſit, vitiata, nuſqam alibi deprehendiſſe meminerim. Xylander. *Et conſtat aliunde, & ſecum aliud adfert.* Verſio textu ipſo etiam obſcurior. Tentemus an è Marco ipſo elicere poſſimus mentem ejus. *L.* 12. § 23. Ἀγαθὸν δὲ, inqit, εἰ περ τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. *Bonum eſt, ſiqidem univerſo opportunum & conducens, & collatum,* vel *congruum.* Et *l.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura univerſi.* Et *lib.* 4. § 9. Ἠνάγκασαι ἢ τὸ συμφέρον φύσις τοῦτο ποιεῖν. *Cogebatur hoc facere natura conducibilis,* vel *natura ea qa in commodum inſerebat.* denique *l.* 5. § 8. formulam illas urget, à vulgari ſermone petitas, τοῦτο ἤνεγκεν αὐτῷ, *hoc illi tulit*: & τοῦτο τοῦτῳ ἐφέρετο, id eſt, συνεχάρετο. *hoc illi lætum,* id eſt, *præſcriptum eſt,* à medico nimirum, tanqam utile

a L. 2. § 1. Inf. § 11. μέμνηται ἢ, καὶ ὅλα [a] συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. καὶ
b Inf. § 6. l. § 9. 3. l. 10. 96. [b] κήδεσθαι μὲν πάντων ἀνθρώπων, κατὰ τὴν τοῦ
c L. 1. § 9. ἀνθρώπου φύσιν ἐστίν. δόξης ἢ ἀχὶ τῆς ὡρῳδὶ πάν-
των ἀνθεκτέον, ἀλλὰ τῶν [c] ὁμολογουμένως τῇ
φύσει βιώντων μόνον. οἱ ἢ μὴ ἔτως βιοῦν-
d L. 9. § 18. τες, [d] ὁποῖοί τινες ὄντες τε καὶ ἔξω τῆς οἰκίας,
27. l. 10. § 13. l. 11. § 18. καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. ὅσοι μεθ' ὅσων φύρονται), meminit etiam, cognatum esse rationale omne: & naturæ ipsius humanæ rationem ab unoqoque hoc exigere, ut hominum qorumvis curam habeat. porrò nec à qibuslibet existimationem esse capessendam, sed ab eis tantùm, qi naturæ consentaneam vitam agunt. qi secius vivunt, qales sint domi, qales foris, qomodo noctu, qomodo interdiu se gerant, qales cum qalibus volutentur, in

ANNOTATIONES

& salutare. &, de universi natura, imò Jove ipso, οὐκ ἂν τοιοῦτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. *non tulisset ejusmodi aliqid, nisi universo id contulisset.* Illud itaqe forsan & hic voluit, *Et præscriptum est*, à mundi nimirum administratore Deo; & *conducit etiam*: (ut idem sit τὸ συνεμφέρει, qod τὸ συμφέρει) vel, *Et in nos infertur, & nos etiam secum fert*; eò nimirum qò destinamur. Sensum priorem secutus est Mericus Casavbonus qi vertit, & *inevitabile est, est utile.* eodémqe faciunt, tum Marci ipsius verba proximè antegressa, ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πίπτειται. tum & Sophoclis illud, *Oedip. Colon.*

Τὸ φέρον ὑπ θεοῦ, καλῶς
Χρὴ φέρειν.
Qod fata ferunt,
Id ferre decet.

Grotius ubi Schol. ἐμμένειν παραινεῖ τοῖς ἐγνωσμένοις παρὰ θεῶν. φέρειν γὰρ, φησὶ, χρὴ τὸ ὑπ θεῶν εἱμαρμένον καλῶς. Ad posteriorem illud Palladæ, in antholog. *l.* 1. *c.* 13. Et Stobæus *tom.* 2. *tit.* 98.

Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρε. εἰδ' ἀγανακτῇς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Si te fata ferunt, ferto ferteroe. gravatim
Si fers, te crucias; nec minùs illa ferunt.

Vel ut Maximus exhibet *collectan. c.* 18.

Ὡς κε θέλει τὸ φέρον σε φέρειν, φέρε. εἰ δ' ἀπιθήσεις.
Καὶ σαυτὸν βλάψεις, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Qò tua ferre volunt te fata, ferare. recusas?
Te ladis; lasum sic qoqe fata ferent.

Qod utrumqe in versione sua expressit elegantissimè Hugo Grotius;

Si qem fors agat atqe ferat, ferat atqe feratur:
Ni ferat, & feret hunc fors, magis & feriet.

Nec unqam satis prædicatum Cleanthis votum illud, qod ἐπὶ παντὸς προχείρου, *in qovis incepto* vult esse Epictetus *Enchir. c.* 52.

Ἄγε δέ μ', ὦ ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Duc me o Jupiter, & tu fatum,
Eò qò sum à vobis destinatus.
Seqar enim alacriter. Qòd si noluero,
Et improbus ero, & seqar nihilominus.

Seneca sic reddidit *Epist*, 107. & ex Seneca Avgustinus de *Civit. Dei*, *l.* 5. *c.* 8.

Duc me, parens celsiqe dominator poli,
Qocunqe placuit, nulla parendi mora est:
Assum impiger. fac nolle. comitabor gemens:
Malúsqe patiar, qod bono licuit pati.

Vide *l.* 10. §. 28. Addo tertiam D. Bootii interpretationem, qi τὸ συνεμφέρειν in *accommodandi* sensu hìc sumit, ut hoc sit qod Marcus velit, *fatum & nobis accommodari, & facere etiam ut nosmet ipsos eidem accommodemus.* in qam ferè sententiam Marcus *l.* 4. § 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ κοσμε. *Qicqid tibi convenit, o munde, convenit & mihi. Et l.* 5. § 8. Τὸ συμβαῖνόν σοι προσταττόμενόν σοι, ἢ πρός σέ πως εἴχεν. *Qicqid evenerit tibi, tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum sit.* Et *l.* 3. § 16. Ἀβιάστως τῇ ἐαυτοῦ μοίρᾳ συνεμασμένον. *Sponte suâ fato suo sese accommodantem.* Et *l.* 7. § 57. Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. τί γὰρ ἁρμοδιώτερον. *Qod à fato destinatum est tibi. Ecqid enim magis est congruum.* in hanc deniqe sententiam qam proximè, *l.* 12. *c.* 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἤνεγκε, καί σε τούτῳ. *Cum & tibi hoc natura tulerit, & huic te.* Tu qisqis es, qamcunqe ex istis ipse volueris, amplectare per me licet; aut potiorem aliqam, si comminisci potueris.

Συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν] λογικῶν appellatione Deum atqe Dæmonas simul cum hominibus intelligit. Istìc avtem conjunctionis illius tantummodo meminit, qæ ratione prædita invicem astringit omnia. alibi sæpius nexum & conjunctionem cum universo mundo inculcat; ut *l.* 2. § 4. Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3.

Κήδεσθαι μὲν πάντων] *aliorum*, inqit, *curam gerere, est natura consentaneum.* Ità *infrà* § 6. τῶν ἀνθρώπων προκηδόμενον. *Hominibus qibusvis curam impendens.* & *l.* 9. § 3. κήδεσθαι δεῖ. *Oportet curare illos.* & contrà, *l.* 2. § 1. τὸ ἀνθίστασθαι παρὰ φύσιν. *Adversari prater naturam.* Impia itaqe, & humanitatem qasi abjurantis & amolientis à se, Caini vox illa, *Numqid ego custos sum fratris mei? Gen. c.* 4. *v.* 9. Ad qæ verba Joannes ille χρυσορρήμων *in Gen. orat.* 19. cum Marco nostro planè consentiens; Καί τοι εἴσοι καὶ ἀκολουθίαι ἄπασι τὸ ἐπιτάττειν, καὶ κατὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἐχρῆν σε καὶ φύλακα εἶναι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας. τοῦτο γὰρ ἡ φύσις ἐπίταττει. *Et qidem omnia ex aqo congruè fecit, & ex natura lege oporteret te esse custodem fraterna vita. Hoc enim natura tibi demandavit.* Et Ambrosius *de Caino & Abele l.* 2. *c.* 9. *Recusat fraterna munus custodia, qasi exors natura.* Contrà Julianus Imperator de se *Epist.* 12. Ἐπεὶ καὶ ἐγρηγορὼς, ἐχυτὸς ἐαυτοῦ μᾶλλον, ἢ καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἐφρόντιζον. *Qoniam cum vigilarem, non tam pro me ipso, qàm pro cateris omnibus, ut par erat, vigilavi.* De Demonacte Lucianus *pag.* 860. φίλος μὲν ἦν ἅπασι. καὶ οὐκ ἔστιν ὅτι τινα οὐκ οἰκεῖον ἐνόμιζεν, ἄνθρωπόν γε ὄντα. *Amicus erat omnibus, nec fuit qisqam qi homo esset, qem familiarem non existimaret.* Ità Apostolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. *Simus benefici erga omnes.* Facit huc & parabola illa Lucæ *c.* 10. qâ ostendit D. Jesus τὸν πλησίον ἡμῶν, *proximum nobis*, qemvis esse, cui, cùm ope nostrâ indigeat, subvenire possimus.

Δόξης δ' οὐχὶ τῆς παρὰ πάντων] Plato *Lachet. pag.* 481. *F.* Οὐκοῦν μέν τοι ὁ ἐπαινὸς ἐστι καλὸς, ὑπ' ἀνδρῶν ἀξίων πιστεύσθαι. *Optima hæc laus est à viris fide dignis æstimari.* Hector apud Nævium.

Latus sum lavdari me abs te, pater, lavdato viro.

Cicero *Tusc. l.* 4. §. 67. & *Epist. famil. l.* 5. *ep.* 12. & *l* 15. *ep.* 6. ubi subjungit: *Ea est enim profectò jucunda laus, qæ ab iis proficiscitur, qi ipsi in lavde vixerunt.* Idémqe Seneca explicans, *Epist.* 102. *Cùm Tragicus ille apud nos ait; Magnificum esse lavdari à lavdato viro; lavde digno, ait.* Et ibidem. *Claritas, bonorum virorum secunda opinio est. vel laus est à bono bonis reddita.* & mox, *claritatem* à *gloria* distinguens; *Gloria multorum judiciis constat, claritas bonorum.* Itaqe Lucilius *Sat.* 14. apud Nonium profitetur,

Paucis se malle & sapientibus esse probatum,
Ἢ πᾶσιν νεκύοισι κατοφθιμένοισιν ἀνάσσειν.
Qàm omnibus mortuis consumptis imperare.

Τῶν ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων] qod *natura convenienter vivere*, Flaccus, *l.* 1. *Epist.* 10. & Cicero *Offic. l.* 3. Idémqe *de Finib. l.* 3. *Congruenter natura convenienterqe vivere.* & *Tusc. l.* 5. *Congruere natura, cùmqe ea convenienter vivere.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Οἱ δὲ μὴ ἔτως βιοῦντες, ὁποῖοι] Idem ferè *l.* 9 § 18, 27. & *l.* 10. § 13. & *l.* 11. § 18. Cicero *pro domo sua*: *Lavdatio hominis turpissimi, mihi ipsi erat penè turpis.* Seneca *epist.* 52. *Qid lætaris, qòd ab hominibus iis lavdaris, qos non potes ipse lavdare?* Idem in *excerpt. Non potest ullam avtoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malis displicere, lavdari est.* Bernardus *epist.* 248. *Non potest bonus non esse, qi bonis placet: nec minùs validum argumentum mihi videtur, qòd bonus sit, si malis è regione displiceat.* At editor Lugdunensis hìc negativam omisit, in dictionis Marcianæ fravdem non ferendam.

Καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν] *noctúqe & interdiu.* ità Marinus in Proculo *c.* 3. *ad l.* 4 § 50. repræsentandus; νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. qo loco non erat, qod Heraldus *animad. in Iambl. c.* 4. scripturam editam submoveret, & μεθ' ἡμέραν substituerit. etenim μεθ' ἡμέραν est *interdiu*, ut Marco istìc, ità aliis passim. Aristophanes *Pluto* 4. 3.

Ὤιμοι τάλας ἀπωδύομαι μεθ' ἡμέραν.
Va misero mihi, spolior istìc interdiu.

Demosthenes *in Midiam.* Καὶ γὰρ ἐχθρὸς ἦν, καὶ μεθ' ἡμέραν εἰδὼς ὕβριζεν. *Et interdiu*, sive *ipsa luce, sciens prudensqe contumeliâ afficiebat.* Polybius *l.* 1. *c.* 66. Γενομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. *Sed qum multa & noctu & interdiu maleficia ederentur.* & *c.* 84. Ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύκτωρ ἐπιφανόμενον. *Modo interdiu, modò noctu supervenientes.* Plutarchus in *Publicol. pag.* 102 *C.* Ὥστε μεθ' ἡμέραν τὰς Ῥωμαίας ὁρῶντας, &c. *Id luce Romanis, qi convenerant, adspicientibus, &c.* nihil tritius avt pervulgatius. Adjiciam tamen unum amplius locum ex Luciani *cataplo pag.* 442. qia ad Marci mentem facit. ibi Lychnus sive *Lucerna*, Rhadamantho coram adversùs Megapentheum testimonium perhibens; Ἐγὼ τὰ μεθ' ἡμέραν μὲν οὐκ οἶδα. ἃ γὰρ παρῆν. ἃ δὲ τῶν νυκτῶν ἐποίουν καὶ ἔπασχον, ἐκεῖνα λέγειν. *Eqidem qa facta sunt interdiu nescio: non enim adfui. sed qa noctu faceres vel pateretur, piget me dicere.* Vide *l.* 10. § 13.

Οἷοις μεθ' οἵων φύρονται] *ac qibus se hominibus admisceant.* Xylander. Et potest reverâ ex necessitudinibus & familiaritatibus de hominum affectu conjectura sæpenumero havd vana fieri. juxta illud Phœnicis Evripidei, qod lavdant Æschines *adversf. Timarch.* Diodorus Siculus *l.* 12. & Plinius minor *l.* 4. *ep.* 27.

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γιγώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστ' οἷοις περ ἥδεται συών.
Si qis malorum pascitur consortio,

in

in memoria habet. itáque lavdem illorum nihili pendit, qi nè sibi qidem ipsis placent.

§. 5. Neqe invitus qicqam agas, neqe societatis communis immemor, nec nisi re probè priùs exploratâ, aggressus, nec affectibus abreptus, sed nec sensus tuos exornet serμεμνημένῳ. Διατελεῖ. ε ὃ τοίνυν ἐδὲ τὸν ὦϐον τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ πίθῃ, ὅτιγε ἐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκομεν.

a L. 6. §. 57. l. 8. §. 52, 53. l. 9. §. 27.

§. 5. Μήτε [b] ἀκύροις ἐνέργῃ, μήτε [c] ἀηδονώμενος, μήτε [d] ἀνεξέτως, μήτε [e] ἀνθελκόμενος. μήτε [f] κομψείᾳ τῷ Δημοσίᾳ σε καλλωπιζέτω.

b L. 5. §. 1. c L. 2. §. 2. d Inf. §. 6. l. 8. §. 2. l. 10. §. 37. e L. 2. §. 2. l. 10. §. 36. f L. 1. §. 7. 15. Inf. §. 8.

ANNOTATIONES.

Inqirere ultrà parce; compertum hoc habens,
Talem esse qemqe, qali amicitiâ utitur.

Grotius. Cæterùm havd plenè satis Marci verba expressit is. pleniùs exactiùsqe Casavbonus *qales cum qalibus volus antur*, sive commiscendo sese invicem fœdant & inqinant. Est enim metapho-ra à limo luróve, qod è terra fit, humido aliqo commaceratâ. unde & φύρεσθαι non est tantùm μίγνυσθαι, vel μαλάσσεσθαι, sed & μολύνεσθαι. &, φυρμὸς, ῥύπος, μίασμα, μολυσμός. Hesychius. unde forsan & nostrum, qo Casavbonus usus est hic. moile. Vide *l.* 7. § 67.

Παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον] Cicero *de fin. lib.* 2. *Nihil est turpius qàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* Idémqe *de Oratore perfect.* § 41. *Ego cùm à nostro Catone lavdabar, vel reprehendi me à cæteris facilè patiebar. Sic Socrates videtur testimonio Platonis aliorum judicia debere contemnere.* Seneca *Epist.* 52. *Qanta dementia ejus est, qem clamores imperitorum hilarem ex avditorio dimittunt?* Apud eundem Epicurus *Epist.* 29. *Nunqam volui populo placere. nam qa ego scio, non probat populus; qa probat populus, ego nescio.* Subjungit Seneca; *Idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. qis enim placere potest populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor qaritur. similem te illis facias oportet. non probabunt, nisi agnoverint. conciliari nisi turpi ratione amor turpium non potest.* Idem *Epist.* 92. *Eleganter Demetrius noster solet dicere, eodem loco sibi esse voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus. Qid enim, inqit, meà refert, sursum isti an deorsum sonent? Qanta dementia est vereri, nè infameris ab infamibus?* Epicuri illud ob oculos habuisse videtur Clemens, cùm ista scriberet, *Strom. lib.* 1. *pag.* 290. *D.* Οὐ ποτὲ ἀρα ὀρεκτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. ἃ μὲν γὰρ ἐκείνης εὐδείην, ἐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς. ἃ δὲ ἡμεῖς ἴσμεν, μακρὰν ἐσι τῆς ἐκείνων διαθέσεως. *Multis ergò placere minimè est expetendum. Qa enim sunt illis jucunda, nos non exercemus. Qa nos autem scimus, procul sunt ab illorum affectione.* qi locus cùm corruptelæ manifestus sit, ità interpretari Herveto visum, ac si pro ἐκείνης εὐδείην, ἐκείνης ἤθει. vel ἐκεῖνος ἀνδάνει; legisset; Sylburgius ἐκείνης εὐδεῖμεν, ἀπεῖν scilicet reponendum posse existimat, ut sit, *qa nos novimus illos exercere.* mihi nevtrum satisfacit. forsan potiùs, ἐκεῖνοι εὐδεῖεν, *qa illi norint*, ut in membro altero, ἡμεῖς ἴσμεν, *qa nos scimus.* Vide *l.* 4. § 3.

Οὐδ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκομεν] Vide *l.* 8. §. 52, 53. Seneca *Epist.* 9. *Nisi sapienti sua non placent. omnis stultitia laborat fastidio sui.* Et *de tranqill. c.* 2. *Unus effectus est vitii, displicere sibi.* & *Epist.* 47. *Hoc habent inter cætera boni mores; placent sibi & permanent. Levis est malitia, sæpe mutatur, non in melius, sed in aliud.* Aristoteles item *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Διαφέρονται ἑαυτοῖς οἱ φαῦλοι. καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Pravi dissentiunt inter se, dum alia cupiunt, alia volunt.* Vide sis cætera.

§. 5. Μήτε ἀκύροις] Apud Aristotelem *Rhetor. l.* 2. *c.* 24. nescio qis.

Εἰπεῖ γὰρ ἐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν
Ἀκυρίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν.
Οὐτ' εἴγ' ἀναγκασθείς τις ἓν δρᾶσαι τινὶ,
Προσῆκόν ἐσι τῷ δ' ὀφείλεσθαι χάριν.
Si nostra in illum se ira non rectè ferat,
Qi non suâ aliqid sponte commisit mali;
Nec qi coactus alteri benefecerit,
Ullum meretur avt honorem avt gratiam.

Grotius. Vide *l.* 4. §. 34. Avgustinus *confess. l.* 1. *c.* 12. & ex eodem Petrus Lombardus *sentent. l.* 2. *distin.* 40. §. 2. & Prosper *sent.* 172. *Nemo invitus benefacit, etiamsi bonum est qod facit.* Idémqe *in Joan. Evang. tract.* 43. *Qod qis invitus vel necessitate facit, non bene facit. Sapientem* verò *invitum nihil facere,* Stoicum dogma est. Cicero *paradox.* 5. *Soli hoc contingit sapienti, ut nihil faciat invitus, nihil coactus.*

Μήτε ἀκοινώνητος] qod ubiqe damnat. Vide ad *l.* 2. §. 2. Gregorius Nazianzenus *in Basil. epitaph.* Μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. *Nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio contemplatione careret.* Seneca *de beat. c.* 20. *Sic vivam, qasi sciam aliis me natum: & natura rerum hoc nomine gratias agam.* & *Ep.* 48. *Non potest qisqam beatè degere, qi se tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit. alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hæc societas diligenter & sanctè observanda est, qa nos omnibus miscet, & judicat aliqod esse commune jus generis humani.*

Μήτε ἀνεξέτως] Ità Basilius Cæsar. *Epist.* 44. ἐδὲν ἀνεξετάστως προϊέσθαι. *nihil non examinatum admittere.* Et

A *Epist.* 54. Πάντα μὲν λόγον, πᾶσαν δὲ πρᾶξιν καθήκουσαν περισκεμμένως ἐπιτελεῖσθαι. *Omnem qidem sermonem, & qamlibet competentem actionem circumspectè peragendam.* Vide & *infrà* §. 6. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 37. Idémqe *in Esajam.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. *pag.* 159. *C.* Χρὴ ὧν, ὥσπερ δικαστὴν, τὸν λόγον τὴν ἀνωτάτω χώραν παρ' ἡμῖν λαχόντα, ἑκάστα κρίνειν καὶ ἐξετάζειν τά τε δικτέα καὶ μὴ, καὶ συγκαταθέσεσι τῶν πραγμάτων, καὶ ταῖς ὁρμαῖς τῆς ψυχῆς μετὰ ἀκριβοῦς ἐπισκέψεως ἐπιτρέπειν. *Oportet igitur rationem supremum apud nos locum sortitam, veluti judicem, singula qaqe judicare atqe examinare, tum qa admittenda sunt, tum etiam qa minimè: atqe ea cum diligenti judicio assensionibus atqe approbationibus rerum, rectisqe animi consiliis discutienda permittere.* Ἐυξαπάτητος γὰρ ἕκαστος, ἐν οἷς ἐσιν ἀπρόσκεπτος. *Facilè enim qivis decipitur in rebus antea non bene perpensis.* Galenus *hortat. c.* 6. Itáque ἐκ τοῦ μὴ ἀνεξελέγκτου, τὸ ἀπρόπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον γίγνεσθαι. *rebene exploratâ lapsu & seductione immunem esse.* de qo Marcus *l.* 7. §. 55. At contrà Apelles hæreticus referente apud Evsebium *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 13. Rhodone, Μὴ δεῖν ὅλως ἐξετάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἕκαστον, ᾧ πεπίστευκε διαμένειν. *Non esse omnino examinandam fidem; sed unumqemqe in eo, qod semel imbibisset, perstare oportere.* qod est prorsus interdicere homini, animal nè sit rationale, saltem nè ratione, qâ eum conditor Deus instruxit, utatur. nec multùm abscedunt avt superstitiosi Jvdæuli, qi, ut refert Hieronymus à sancta fide in *Hebraomastig. l.* 2 *c.* 2. ex Mosis verbis *l.* 5. *c.* 17. *v.* 11. perperam acceptis, tradunt, qòd, *si sapientes dixerunt tibi, dextram esse sinistram, vel contrà, credi servarique debeat*: avt supercilioši Jesuitæ, qi, referente Pavlo Soarpio in *Histor. de Interdict. Pavli* 5. *adv. Venet. l.* 2. in *Regulis* Patavii relictis ann. 1606. *reg.* 3. asserunt, *Si Pontifex Romanus nigrum esse definierit, qod oculus album esse renunciaverit, avt vice versâ, illius definitioni esse acqiescendum.* atqi hoc est etiam oculos hominibus eruere, non rationis tantùm usum eripere.

D Μήτε ἀνθελκόμενος] *neqe patere te retrahi* Xylander. *nec cum reluctatione* Casavbonus. Malim, *neqe affectibus abreptus.* qod Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 14. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος. *Dum à propria cupiditate abstrahitur.* Et Marcus *infrà* §. 15. ὀρμητικῶς νευροσπασόμενος. *Affectibus tanqam fidiculis agitatus.* Eodem vocabulo usus est Plato *leg. l.* 1. *pag.* 782. *B.* τὰ πάθη σπᾶσί τε ἡμᾶς καὶ ἀνθέλκουσι. *Affectus nos trahunt & retrahunt.* Vide *l.* 2. §. 2.

Μήτε κομψείᾳ] Ità §. 8. ἐδὲ κομψόν, neqe affectatum. & *l.* 4. §. 51. καὶ τῆς κομψείας, & ostentatione. & ἄκομψος. *l.* 6. §. 38. qæ περὶ τὸ φιλοπαίκτης καὶ χαριεντισμὸν, *de jocorum amante &*
E *faceto* usurpari monet Pollux *l.* 5. *c.* 45. Aristophanes *nubib.* 2. 1.

Πρῶτον μὲν εἶναι κομψὸν ἐν συνουσίᾳ.
Primò qidem ut sis lepidus in congressibus.

Idem *avib.* 1. 3.

Μὴ γὰ νόημα κομψότερον ἤκουτά πω.
Noema nunqam audiveram elegantius.

Ubi Schol. κομψεία, ἐλαφρία, ἀστειότης, *festivitas, urbanitas.* Evripides apud Aristotelem *Polit. l.* 3. *c.* 4.

Μή μοι τὰ κομψ', ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ.
Specioša mitte; prome qeis urbi est opus.

F Grotius. Aristoteles *de Cœlo l.* 2. *c.* 13. κομψῶς μὲν, οὐκ ἀληθῶς δὲ. *argutè qidem, haud verè tamen.* In sermonis avtem elegantia avt feltivitate studium poni Marcus alibi vetat. Vide *l.* 1. §. 7. ἀσχολογίας. & *l.* 8. §. 30. περιέργως. Plato in *politic. pag.* 531. *B.* Κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν, πλησιώτατος εἰς τὸ γῆρας ἀνεφαίνου φρονήσεως. *Si verborum curiositatem vitabis, evades in senectute admodum sapientior.* Latiùs tamen extendit idem *Epist.* 10. Τὸ γὰρ βέβαιον καὶ πιστὸν καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγὼ φημι εἶναι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν. τὰς δὲ ἄλλας τε καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας σοφίας τε καὶ δεινότητας, κομψότητας ἴσμεν προσαγορεύειν, ὀρθῶς ὀνομάζειν. *Nam firmitatem, fidem, sinceritatem veram esse philosophiam existimo.* G *Alias vero & ad alia declinantes scientias & facultates si qis ornamenta dixerit, rectè, ut arbitror, appellabit.* Aliud est τὸ κομψὸν *l.* 8. §. 34. Seneca *Ep.* 115. *Oratio vultus animi est: si circumtonsa est & fucata, & manufacta, ostendit illum qoqe non esse sincerum, & habere aliqid fracti. non est ornamentum virile, concinnitas.* Sed de sententiarum potiùs ratione Marcus istic. Cæterùm, μήτε κομψείαν τὴν διανοιῶν σε καλλωπιζέτω, Xylander cùm reddidit, *nè in cogitationibus tuis astutiam fecteris*; à Marci mente nimiùm qantum recessit. διανοίας σχήματα, sive *figura sententiarum* rhetoricæ magistris qid sint, docet Fabius *instit. l.* 9. *c.* 1.

a L. 1. §. 5. ζῆν. μήτε πολυρρήμων, μήτε [a] πολυπράγμων.
l. 4. §. 24. ὢν. ἔτι ᾖ [b] ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἥκων [c] τοσούτῳ ζώῳ
b Supr. §. 3. l. 12. §. 26. [d] ἄρρενι, καὶ πρεσβύτῃ, καὶ πολιτικῷ, καὶ Ῥωμαίῳ,
c L. 5. §. 27. καὶ ἄρχοντι, ἀναλαμβάνοντα ἑαυτὸν, ὅταν ἂν κλῆ
d L. 2. §. 5. τις [e] προσμένων τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ τοῦ βίου [*] ἐκλύσῃ.
e L. 9. §. 3. l. 11. §. 3. 20. * ἐκλύσας f. ut Inf. §. 7. & l. 8. §. 33. Inf. §. 16.

monis elegantia; nec dictionis multæ fueris, nec negotii multi avidus. faxis verò, ut qi in te resident Deus, præses sit animantis masculi, ætate provecti, reipub. studiosi, Romani, principis; qi ità se composuerit, ut qi promptus decedere, classicum duntaxat, qo è vita avocetur, expectet. qi-

ANNOTATIONES.

Πολυρρήμων] Epictetus *Enchir. c.* 32. §. 1. Καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔχειν, ἢ λαλεῖσθαι τὰ ἀναγκαῖα, καὶ ὀλίγα. *Ac majori quidem ex parte silentium præstetur: aut necessaria dicantur, eáque pauca.* Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 14.

Rarus sermo illis, & magna libido tacendi.

Πολυπράγμων] Vide *l.* 4. §. 24. De sapientibus ex Stoicorum sensu Laërtius *l.* 7. *c.* 118. in *Zenone.* Ἀπραγμονάς τε εἶναι. ἐκκλίνειν γὰρ τὸ περίεργον τι παρὰ τὸ καθῆκον. *Esse à negotiis remotos. Cavere enim ne quid præter officium faciant.* Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 16. ait, Chrysippum *vitarum l.* 4. τὸν σοφὸν ὀλίγοις ἀπράγμονα εἶναι καὶ ἰδιοπράγμονα εἶναι. *Sapientem cum otiosum esse, tum negotia sua tractare.* Verba Chrysippi; Οἶμαι γὰρ ἔγωγε τὸν φρόνιμον καὶ ἀπράγμονα εἶναι, καὶ ὀλιγοπράγμονα, καὶ τὰ αὑτοῦ πράττειν. ὁμοίως τῆς τε αὐτοπραγίας, καὶ ὀλιγοπραγμοσύνης αἱρεῖσθαι ἔνεκα. *Censeo enim ego prudentem & carere negotiis, & pauca habere negotia, & suas res agere: cum & suarum rerum tractatio & paucarum perinde sunt elegantes.* Idem *lib. de eligend. propt.* σε τῷ γὰρ ὄντι φαίνεται ὁ καλὰ τὴν ἡσυχίαν βίον αἱρούμενός τι καὶ ἀσφαλὲς ἔχειν. ὃ πάνυ τῶν πολλῶν δυναμένων τοῦτο συνιδεῖν. *Videtur enim revera otiosa vita periculis vacare & in tuto versari: etsi hoc pauci perspiciant.* itaqe Tertullianus *de pall. c.* 5. non *Epicuros* tantùm, sed & *Zenonas, quietis magisterium* dicit. Qanqam Tigellinus impurus ille Neronis palpo, apud Tacitum *annal. l.* 14. Stoicæ sectæ objicit, qod *turbidos & negotiorum appetentes faciat.* Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει αὐτοῦ, ὁ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni suæ, non efficietur sapiens.*

Ὅ ἔν σοι θεός] Mentem nunc *damonem*, ut *l.* 2. §. 13. & *infrà* §. 6. nunc & *Deum* dicit, ut hoc loco, sic *l.* 12. §. 26. Ὁ ἑκάστου θεός. *Mens cujusqe Deus est.* ibi plura vide.

Προσάτης] Ità *l.* 5. §. 27. προσάτην καὶ ἡγεμόνα. *præsidémqe ducémqe.*

Ἄρρενι] Vide *lib.* 2. §. 5. De Zenone apud Laërtium *l.* 2. Zenodotus:

Ἄρρενα γὰρ λόγον ἔυρες —
Masculà enim verba invenisti —

vel

Masculam enim vita rationem tu reperisti.

Et Seneca *Epist.* 33. *Totus contextus illorum virilis est.* Apud Persium *Sat.* 5. *v.* 144. *Masculam bilem.* id est, *Masculum animum criminis loco luxuria objicit juveni in suis castris militanti.* Casaubonus ibi.

Ἀναλαχότι] *qi se ità comparaverit* Xylander. vel *composuerit.* Ἀναλάξασθαι, ἐυτρεπίσασθαι. Ἀναλάξασθαι, *parare.* Hesychius & Svidas.

Περιμένων τὸ ἀνακλητικόν] Transl atum videtur à re militari: qod & Svidas censet, ubi locum hunc lavdat, nisi qòd τὸ ἀνακλητικὸν illud esse *classicum* existimet, *qo εἰς πόλεμον οἱ ῥάθυμοι ἀναπαλαίστας, ignaviores ad prælium in eundem incitantur*; cùm sit potiùs, ut Budæus, *qo receptui signum datur, & à pugna, fusorúmve prosecutione milites revocantur.* qomodo Plutarchus in *apoph. Lacon. pag.* 236. *E.* Ἄλλος ἐπὶ παραλάξεως τῷ πολεμίῳ τὸ ξίφος καθαφέρειν μέλλων, ἐπεὶ τὸ ἀνακλητικὸν ἐσήμηνεν, ἐκέλευε καθήνεγκε. *Alius in prælio gladium hosti jam incussurus, qum audiret receptui cani, ictum non intulit.* qod idem & de Chrysanta Persa narrat, in *collatione Pelopidæ & Marcelli pag.* 317. *D.* & in *capit. Rom. qæst.* 39. à Cyro eo nomine lavdato; ex Xenophontis *pæd. l.* 4. Ità & Pollux *onomast. l.* 1. *c.* 10. §. 19. ubi τὸ εἰς ἔφοδον opponit τῷ ἀνακλητικῷ. Et clariùs adhuc *l.* 4. *c.* 11. παραικλευστικὸν δὲ, τὸ καλὰ τὴν τῆς μάχης συμβολήν. ἀνακλητικὸν δὲ, τὸ ἐκ τῆς μάχης ἀνακαλεῖν. *Adhortatoria verò, qæ in pugna conflictu fit. Receptus autem signum, qod è pugna revocat.* Ità Diodorus Siculus *l.* 17. *c.* 7. Ἀνεκαλίσατο τῇ σάλπιγγι τοὺς στρατιώτας. *Signo milites revocavit.* & Polybius *l.* 1. *c.* 45. Ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτῶν παρήγγειλε τοῖς σαλπισταῖς. *Tubicines receptui canere jussit.* Plutarchus in *Fabio pag.* 181. *B.* Τῇ σάλπιγγι σημῆναι ἀνάκλησιν. *Et signo receptui dato.* qod Synesius *in Calvit. p.* 80. *A.* Κελεύει ἀνακλητικὸν ᾄσῃ τὰς σάλπιγγας. *Classico receptui cani jubet.* Sed & Longus *Pastoral. lib.* 4. *pag.* 125. de caprario, cujus canibus capræ assveverant: Πρῶτα μὲν ὀλίγον ἐνέπνευσε, καὶ αἱ αἶγες ἔσχον, τὰς κεφαλὰς ἀράμενα. εἶτα ἐνέπνευσε τὸ νόμιον, καὶ αἱ αἶγες ἐνέμοντο κάτω. ἀυδὶς λιγυρὸν ἔδωκε, καὶ αἰθρέαν κατέκλισαν. ἰσύριζέ τε καὶ ὀξὺ μέλος, αἱ δὲ, ὥσπερ λύκῳ προσιόντι, εἰς τὴν ὕλην καταφυγόν. μετ' ὀλίγον ἀνακλητικὸν ἐφθέγξατο, καὶ ἐξελθοῦσαν τῆς ὕλης, πλησίον αὐτῷ, τῶν ποδῶν συνέδραμον. *Primum exilem inflando edidit sonum, & steterunt arrectis capitibus capræ. Deinde pastoralem cantum, qo ad pastum invitabantur, & capræ in terram pronæ per herbas pascebant. Iterum sonum edidit acutum, & conserta procubuerunt. Cantum etiam acutum dedit fistula: & illa, non secus ac lupo irruente, ad sylvam confugere. Paulò post receptui signum dedit, & illa egressa nemore prope ad pedes illius concurrerunt.* Sed & apud eundem *l.* 1. *pag.* 16. Dorcona pelle lupinâ invadentes canes ἀνακλήσει συνήθει ἡμερῶσαι, *receptui canens de more sedasse* Daphnis fertur. Idémqe *l.* 2. Λαβὼν τὴν σύριγγα, συρίζει γοητικὸν, ὡς ἐρῶν. ἐρωτικὸν, ὡς πείθων. ἀνακλητικὸν, ὡς ἐπιζητῶν. *Fistulâ acceptâ flebilem ut amans edebat cantum, amatorium veluti ad amorem alliciens, revocatorium instar regirentis.* Eodem respexit Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 29. Ἐὰν δ' ὁ θεὸς σημήνῃ τὸ ἀνακλητικὸν, ὡς τῷ Σωκράτει, πείθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς στρατηγῷ. *Si verò Deus receptui cecinerit, qemadmodum Socrati, parendum erit ei tanqam Imperatori.* Idem *l.* 3. *c.* 13. Οἷον δὲ μὴ παρέχῃ τὰ ὑπάρχοντα, τὸ ἀνακλητικὸν σημαίνει, τὴν θύραν ἤνοιξε, καὶ λέγει σοι, ἔρχου. *Cum verò ea, qibus opus est, non suppeditat, receptui canit, januam aperuit, teqe venire jubet.* Et *c.* 26. Τί οὖν, ἐὰν μὴ παρέχῃ τροφάς; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς, τὸ ἀνακλητικὸν μοι σεσήμακε; πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα, ὑμνῶν αὐτοῦ τὰ ἔργα. *Qid ergò cum victum non præbet? Qid verò, nisi, ut Imperator bonus, receptus mihi cecinit? Pareo, seqor, collaudo Imperatorem, facta ejus prædico.* Et *c.* 24. Ἂν μ' ἐκεῖ πέμψῃς, ὅπου καὶ φύσει διεξαγωγὴ ἔσται ἀνθρώπων, ἔσομαί σοι ἀπελθὼν ἕτοιμος. ἀλλ' ὡς σοῦ μοι σημαίνοντος τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ ἀπολείπω σε. αἰσθάνομαι ὅτι μοι χείρων ἐν ἔσται. *Si eò me miseris, ubi homines secundùm naturam vivere nequeunt, non contra imperium tuum discedam; sed tanqam te receptum mihi canente non te deseram. Animadverto tibi operâ meâ non esse opus.* Potest & à re navtica sumptum videri. qâ imagine eâdem ferè in argumento eodem usus est Epictetus *Enchir. c.* 7. Καθάπερ ἐν πλοῖῳ, τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, ἂν ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν παρέρχου, καὶ κοχλίδιον ἀναλίξῃ ἢ βολβάριον, τοιοῦτον [al. τοιοῦτον] δὲ δεῖ τὸν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μή τοι σί γε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, καὶ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφίεναι, ἵνα μὴ δεδεμένος εἰσβληθῇς, [ἐκβληθῇς vulg. perperam.] ὡς τὰ πρόβατα. ὕτω καὶ ἐν βίῳ, ἀντὶ βολβοῦ αὐτὶ βολβίου καὶ κοχλιδίου γυναικαρίου καὶ παιδίου, ἀδὲν κωλύσει. ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. ἐὰν δὲ γέρων ᾖς, μηδὲ ἀπαλλαγῆς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλοῦντος ἀλλίπῃς. *Qemadmodum in navigando subducto navigio, si aqatum exieris, obiter fortassis etiam cochleolam colliges, aut bulbum: animo autem in navigium intento esse oportet, ac continenter sollicito, ne gubernator vocet: ac tum illa omnia relinqere, ut ne vinctus, tanqam oves, in navim conjiciaris. Ita etiam in vita, si tibi vice cochleæ aut bulbi detur uxorcula & puer: nihil impediet. At si gubernator vocárit, curres ad navim, relictis illis omnibus; neqe respicies. Qòd si senex es, cave unqam nave recedas longiùs; ne qando vocatus deficias.* Vide ad *l.* 9. §. 3. & *l.* 11. §. 20. qo loco, qod ἀνακλητικὸν istic, ἐνδότιμον idem dici videtur.

Ἔυλυτος] Citat Svidas è Marco ista, sed non explicat. Sic *infrà* §. 7. ἐυλύτως ἄπεινι. *Promptus sit discedere.* & §. 16. ἔυλυτον. *Promptum.* Potest avtem τὸ ἔυλυτον istud à *vestitu* sive *calceatu* translatum videri, qi qò minùs arctè astringitur, eò faciliùs exolvitur & exuitur. De Iphicrate Diodorus Siculus *l.* 15. Τὰς δὲ ὑποδέσεις τοῖς στρατιώταις ἐυλύτους καὶ κύφας ἐποίησε, τὰς μάχρι τοῦ νῦν Ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνου καλουμένας. *Calceamenta denique militum, ut & citiùs solvi, & faciliùs gestari possint, excogitavit. Qa ad hunc usqe diem Iphicratica-rum inde appellationem retinent.* Indè Luc. *c.* 3. *v.* 16. Λύειν τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. *Solvere corrigiam solearum.* qem locum tractans, & more suo in allegoriam trahens, Clemens *Strom. l.* 5. *pag.* 573. *D.* Χρῆναι γὰρ τοὺς καθαροποιῶντας, ἀπολύειν τοῦ σώματος, καὶ τῶν τούτου ἁμαρτημάτων τὴν ψυχὴν, ὥσπερ τοῦ δεσμοῦ τὸν πόδα. *Oportet enim eos, qi mundos faciunt, animam exolvere à corpore, & ejus peccatis, tanqam pedem à vinculo.* Ità Lucret. *l.* 1.

— *vita qoqe omnis*
Omnibus è nervis atqe ossibus exolvatur.
— *veluti cùm lubrica serpens*
Exuit in spinis vestem —

Sicut idem *l.* 4. & *l.* 3.

— *vestémqe relinqere ut anguis,*
Gavderet. —

de anima corpus exuente. De Diogene Cynico Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐλεύθερος ἦν, ὅτι ἀπιβεβλήκει πάσας τὰς τῆς δουλείας λάβας. πάντα ἐυλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Esset ingenuus, qòd omnes servitutis ansas abjecisset. omnia appensa tantùm, non adstricta habebat.* Interpres enim doctissimus perperam reddidit; *Omnia à seipso pendentia.* Potest & à *fructibus maturis*; qæ sponte suâ decidunt, qm immatura validiùs adhæreant. Theophrastus *de caus. plant. l.* 5. *c.* 4. Πεπαυθεὶς, γὰρ ὁ καρπὸς, αὐτόματος ἀπορρεῖ. πρὸ δὲ τῆ πεπανθῆναι, μᾶλλον ἰσχύει καὶ προσήρτηται. *Qippe fructus maturi sponte ruunt. Sed antequam sint maturi, valenter adhærent.* Vide *l.* 12.

§. 3.

qíqe nec juramento proprio, nec aliûs cujuſqam teſtimonio opus habeat. porrò vultus adſit hilaris; animuſqe ità comparatus, ut nec externo aliqo indigeas miniſterio, nec tranqillitate ea, qam ab aliis ſuppeditari neceſſe ſit. rectum deniqe, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.

μήτε ὅρκῳ δεόμενον, μήτε ὑ ἀνθρώπῳ ἑνὶ μάρτυρος. * ἓν ὃ [b] τὸ φαιδρὸν, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, καὶ [c] τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἣν ἄλλοι παρέχεσιν, [d] ὀρθὸν ὂν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον.

a L. 7. §. 67. l. 9. §. 29.
* ἓν Boot. ἑνὶ f. vel ἑνῇ.
b L. 10. §. 12.
c L. 4. §. 29. l. 7. §. 16. l. 11. §. 1.
d L. 7. §. 12.

§. 6.

ANNOTATIONES.

§. 3. Cicero *de Senect. Sicut poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur, ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* qod Seneca *Epiſt.* 30. *Senectus leniter emittit, non repente avulſum vita, ſed minutatim ſubductum.* Vide *l.* 9. §. 3. Aptiſſimè ad Marci mentem, idem in *Oedip.* 4. 2.

Animam ſenilem mollis exolvit ſopor.

Contendi avtem poſſunt cum Marci iſtis Epicteti illa *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Ἀλλὰ Χρυσάντας μὲν παλαιὸν μέλλων τὸν πολέμιον, ἐπειδὴ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν ἀνακαλούσης, ἀνίσχυε. οὕτω πρᾳοτέρα ἐφάνη ἑαυτῷ, ἢ τὸ τῆς στρατηγοῦ πρόσταγμα, ἢ τὸ ἴδιον ποιεῖν. ἡμᾶς δὲ ὑδεὶς θέλει, ὑδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης, ἐναλύτους ὑπομένομεν αὑτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν ἃ πάσχομεν. *Chryſantas quidem percuſſurus hoſtem, cùm receptui cani audiviſſet, cohibuit impetum. Adeò præſtantius ei viſum eſt Imperatoris dicto eſſe audientem, qàm explere animum. Noſtrum autem nemo vult vel neceſſitati vocanti alacriter obtemperare; ſed plorantes & gementes affecti ſumus ut ſumus.* & fortaſſe iſtic etiam ἐναλύτους fuerat. vide *ad l.* 8. §. 33. *l.* 9. §. 3.

Μήτε ὅρκῳ δεόμενον] Juramentum omne viro ejuſmodi; qalem Marcus iſtic delineat, variis rationibus nevtiqam neceſſarium videri poſſit. Ac primò qidem διὰ τὸ ἀξιόπιστον. qia, cùm veracem ſe jugiter ac conſtantiſſimè exhibuerit, etiam injurato à qibuſvis fides adhibebitur. καὶ γίγνεσθαι τοιούτοις ἀνθ' ὅρκων ὁ τρόπος. *pro jurejurando mores illis eſſe poſſunt.* ut Libanius *Orat.* 28. *pag.* 618. *B.* In qam ſententiam argutè Clemens *Strom. l* 7. *pag.* 127. *B.* Τὸ ἀληθεύειν καλὰ τὸν ὅρκον, μετὰ συμφωνίας τῆς καλὰ τὸ ἀληθὲς γίνεται. τὸ ἐπορκεῖν [ità Heinſius qod vulgò ἐπιορκεῖν.] ὃν συμβαίνει καλὰ τὴν κατόρθωσιν τὴν ἐν τοῖς καθήκουσι. πῶς τοίνυν ἔτι τῷ ὅρκῳ χρεία, τῷ κατὰ ἅπαν ἀληθείας βιοῦντι; *Qanqam ut ſit verax jurejurando, fit ex ea, qam cum veritate habet, conſenſione. Ut qis rectè juret, contingit, ſi qis ſe rectè gerat vulgò in officiis. Cur enim ergò eſt opus jurejurando ei, qi ità vivit, ut jam pervenerit ad ſummum veritatis?* Clarius Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 148. Ὁ τῶν ἐν βιοῦντων λόγος ὅρκου πιστότερος τοῖς πάντων τῶν ἀκριβεστάτων σοφιστῶν ψήφοις. ἐκεῖνοι, οἱ πιστεύεσθαι βουλόμενοι, ἐν βιῶμεν. *Eorum, qi rectè atqe ex virtute vivunt, ſermo jure jurando qovis majorem fidem nanciſcens avdientium omnium calculis coronatur. Qamobrem ſi ſermonibus noſtris fidem haberi volumus, rectè vivamus.* Sed & Pythagoras, ſectatoribus ſuis præcipiebat, Μὴ ὀμνύειν θεούς. ἀτιμᾶν γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιόπιστον παρέχειν. *Dejerare per deos vetabat, qemqe enim id ſtudioſè curare oportere, ut ex vita merito ſibi fides habeatur.* Laërtius *l.* 8. §. 22. Qod Gregorius Nazianzenus in *Jambis.*

Ὅρκον δὲ φεῦγε πάντα. πῶς ἂν πείσομεν;
Λόγῳ, τρόπῳ τε τὸν λόγον πιστωμένῳ.
Fuge verò omne juramentum. qomodo igitur alteri *perſvadebimus?*
Verbo, & modo verbo fidem facienti.

De Eſſenis Joſephus *captiv. Jud. l.* 2. *c.* 12. Πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ὅρκου. τὸ δὲ ὀμνύειν αὐτοῖς περιῄρηται, χεῖρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνουσι. ἤδη γὰρ δὴ κατεγνῶσθαι φασὶ τὸν ἀπιστούμενον δίχα θεοῦ. *Omne qod dixerint, jurejurando fortiùs habent. Ipſum autem jusjurandum qaſi perjurio deterius vitant. Jam enim mendacii condemnatum arbitrantur, cui ſine Deo non creditur.* Cicero *pro Balbo: Athenis ajunt, cùm qidam apud eos, qi ſanctè gravitérqe vixiſſet, & teſtimonium publicè dixiſſet, & ut mos Græcorum eſt, jurandi cauſſâ ad aras accederet, unâ voce omnes judices, nè is juraret, reclamáſſe.* Xenocrates is fuit, utì docet Laërtius *l.* 4. §. 7. in *Xenocr.* Ἦν δὲ, inqit, καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἐξὸν ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta verò illius verbis fides habebatur, ut cum jurari nullius teſtimonium admitteretur, huic ſoli remiſerint Athenienſes jusjurandum.* Sed & Valerius Maximus *Memorab. l.* 2. *c.* 10. qi hoc ipſum ubi retulerat, ſubjunxit; *Judices qod ſibimet ipſis poſt modum dicenda ſententia loco remiſſuri non erant, ſinceritati ejus concedendum exiſtimârunt.* Vide qæ de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Plavtus *Amphitr. Act. . . Scen.*

Nam injurato ſcio plùs credet mihi, qàm jurato tibi.

Ità qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 27. Æſchylus;

Οὐκ ἀνδρὸς ὅρκοι πίστις, ἀλλ' ὅρκων ἀνήρ.
Dat fidem vir juramento, non juramentum viro.

ſive ut Grotius reddit,

— *Vir ſacramento fidem*
Debet mereri, non ſacramentum viro.

Deinde, διὰ τὸ ἀπερίσπαστον καὶ τὸ ἀσφαλές. qia, cùm ſit ſponte ſuâ æqi boníqe tenaciſſimus, juramento nihil opus habiturus ſit, cujus religione ad officium ſuum præſtandum adigatur. Etenim qemadmodum de legibus Demonax Cynicus apud Lucianum. Οἱ ἀγαθοὶ νόμων οὐ δέονται, nimirum, ποιοῦντες ἑκουσίως διὰ τὸν λόγον, ἃ νῦν ἄκοντες διὰ τοὺς νόμους. *Facientes ultrò motitu rationis, qa nunc inviti metu legum facimus.* Xenocrates apud Plutarchum *adv. Colot. pag.* 1124. *E.* Οἱ γὰρ ἀληθῶς φιλοσοφοῦντες μόνοι ποιοῦσιν ἑκουσίως, ἃ ποιοῦσιν ἄκοντες οἱ λοιποὶ διὰ τοὺς νόμους, ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεᾶ ψόφῳ τὴν ἡδονὴν ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Verè enim philoſophantes ſoli ultrò faciunt ea, qa legibus coacti reliqi faciunt, tanqam canis morſu, aut ſelis metu à voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Xenocrates apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *E.* Et Conſtantius Imperator *Orat. pro Themiſtio. pag.* 421. Εἰ δυνατὸν ἦν πᾶσιν ἀνθρώποις φιλοσοφεῖν, τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης οὐκ ἂν ἦν χρεία. ἐν γὰρ τοῖς διὰ τὸ δέος ἀπέχονται, ταῦτα ἂν ἁπάντων ἐκ προαιρέσεως. *Si fieri poſſet ut omnes homines philoſopharentur, legum qa nunc neceſſaria, nullus deinceps uſus foret. A qibus enim nunc metu homines abſtinent, illa ſponte ſuâ ac voluntate odiſſent.* Itaqe Ariſtippus, Τί πλέον ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, qid habeant eximium philoſophi, reqiſitus, reſpondit, referente Laërtio *lib.* 2. §. 68. Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀναιρεθῶσιν, ὁμοίως βιώσομεν. *Eodem qo nunc vivunt modo victuros philoſophos, etiamſi leges omnes tollerentur.* Siqidem id ſuâ ſponte facient, qod legibus facere coguntur. De juramento pariter dici poterit; nihil iſtoc viro bono opus, qò ad id qod eſt officii ſui obeundum, vel impellatur, vel obſtringatur: qum ſponte ſuâ facturus ſit illud, qod alii vix etiam juramenti vinculis conſtricti exeqantur. Ità M. Fabius fugientibus cohortibus poſt Q. Fabium in prælio occiſum; *Hoc juráſtis,* inqit, *milites? fugientes vos in caſtra reditturos? adeò ignaviſſimos hoſtes magìs timetis, qàm Jovem Martémqe per qos juráſtis? at ego injuratus avt victor revertar, avt prope te hic, Q. Fabi, dimicans cadam.* Livius *l.* 2. De Numa Livius idem *l.* 1. *Eâ pietate omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum, propulſo legum ac pœnarum metu, civitatem regerent.* Cæterùm Fabium fides pietásqe in patriam etiam citra juramentum in officio continebant. Atqe hoc eſt qod Solon, ut Laërtius *l.* 1. §. 60. Κολοκαγαθίαν ὅρκου πιστοτέραν ἔχει. *Virtutem atqe probitatem juramento fideliorem cenſet.* Qanqam nec *injuratus* prorſus vir bonus: *ſacramento*, non vulgari tamen illo, adactus, ſed ſanctiore etiam, ſi qid in iſtis aliud alio ſanctius æſtimatur, qódqe facit, ut illius idcirco nullus indigeat. Seneca *Epiſt.* 37. *Qod maximum vinculum eſt ad bonam mentem, promiſiſti virum bonum. Sacramento rogatus es.* & *Epiſt.* 65. *Sapiens, affectatórqe ſapientiæ, velut ſacramento rogatus,* &c. Et *de vit. beat. c.* 15. *ad hoc ſacramentum adacti ſumus.* Cæterùm ego ſenſui, qem priore loco propoſueram, ἐμμένω. Tertiò deniqe (id qod Marcum iſtîc cum primis velle, nullus ambigo) διὰ τὸ ἀδιάπτωτος καὶ ἀπροσδεὴς. qia eo ſit animo eâqe ſui fiduciâ, ut juramentum interponere nihil habeat neceſſe, ſi dicenti fides derogata fuerit; cùm ab aliorum de ſeſe opinionibus ac judiciis bonum ſuum ac beatitatem nevtiqam pendere perſvaſum habeat. qò ſpectat, & qod ſeqitur, ut nec juramentum proprium, ità nec teſtimonium alienum, ſic affecto, uſui (neceſſario ſaltem) futurum.

Μήτε ἀνθρώπῳ τινὸς μάρτυρος] Ità *l.* 7. §. 62. ὅτε ἐπιμαρτυρήσεως δέησῃ. *Nec approbationem eorum expetes.* Et *infrà* §. 16. εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν ἑαυτῷ, &c. *parùm penſi habiturum, etiamſi non ipſi fidem adhibuerint, talem eſſe reverâ, qalem præ ſe fert.* Τί δ' ἐρεῖ τις ἢ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, ἐὰν εἰς τοῦτο βάλλεται. *Qid avtem alius qiſqam de ipſo ſive dicat, ſive exiſtimet, ne cogitat qidem. lib.* 10. §. 11. aliud eſt avtem qod *lib.* 9. §. 29. μὴ περιβλέπου, ἕως ἔστι. *Nec circumſpice, ne qis advertat.*

Ἐν δὲ τὸ φαιδρόν] Vitioſa proculdubio ſcriptura, ambigua ſatìs emendatio. Eruditus Vir D. Bootius vult ἓν δέ, qaſi dicat: *hoc unum cum primis attendatur*, vel *agatur.* qomodo Apoſtolus *ad Philip. c.* 3. *v.* 13. ἓν δὲ. *Unum hoc* eſt qod ago, qod attendo. Ego exiſtimaverim legi poſſe, ἢν δὲ, vel, qia id forſan poetarum eſt peculiare, ἔνι δὲ, ἀνὶ τῷ ἔνεσι δὲ, *ineſt autem* hujuſmodi, qam ſuprà delineaveram, animi conſtitutioni *alacritas* jugis καὶ αὐτάρκεια. Vel ſi cui minùs hoc arriſerit, qia moniti ſeu præcepti rationem præcedentia habent, ἐνῇ δὲ, avt ἐνίσω δὲ, *inſit avtem*, avt *meſto verò*, &c. Cæterùm aliorum arbitrium eſto. ego nihil ſtatuerim.

Τὸ φαιδρόν] Apulejus in *apologia. Cæterùm Platonica familia nihil novimus niſi feſtum & lætum, & ſolenne & ſuperum & cæleſte.* Seneca *Epiſt.* 60. *Talis eſt ſapientis animus, qalis mundi ſtatus ſuper Lunam: ſemper illic ſerenum eſt.*

Ὀρθὸν ὂν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον] *Rectum igitur eſſe oportet, non avtem erectum.* hoc eſt: qi *recto* ipſe per ſe jugiter conſiſtat *incedátqe talo*, ut Horatius loqitur, *l.* 2. *Epiſt.* 1. non qi lapſus, vel lapſabundus alienà manu erigi opus habeat; qomodo de Hectore Homerus *Il.* ϙ. *v.* 272.

— ὁ δ' ὕπτιος ἐξελιώσθη,
Ἀσπίδι ἐγχειμφθείς. τὸν δ' αὖψ' ὄρθωσεν Ἀπόλλων.
— *Ille ſupinus extenſus eſt,*
Scuto inhærens. hunc ſtatim erexit Apollo.

Et de Evryalo *Il.* ψ. *v.* 694.

a Inf. §. 7.

§. 6. a Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀν-

b L. 5. §. 14. 15, 16. l. 9. §. 26.

δρείας, καθάπαξ δ' b ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ λόγοις ἂν σε ἐν οἷς κατὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντά σε παρέχῃ), καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτοις ἀπονεμομένοις. εἰ τοῦτο, φημὶ, κρεῖσσόν τι ὄψει, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τρεπόμενος, δ ἀρέσει εὑρισκομένῳ ἀπόλαυε. εἰ

c L. 2. § 13. 17. Sup. § 3, 4, 5. Inf. § 7. 16.

δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεταί σοι τῆς ἐνιδρυμένης c ἐν σοὶ δαίμονος, πάσι τι ἰδίαις ὁρμαῖς ὑποτεταχότος ἑαυτῷ, καὶ τὰς φαντασίας d ἐξετάζοντος, καὶ

d Sup. § 5.

e L. 5. § 26. l. 6. § 51. l. 7, 55.

e τῶν αἰσθητικῶν πίστεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν,

§. 6. Si qid in vitâ humanâ deprehenderis præstabilius justitiâ, veritate, temperantiâ, fortitudine, &, ut uno verbo absolvam omnia, animo ità affecto, ut in eis, qæ secundùm rationis dictamen peragenda sunt, sibimet ipsi, in eis qæ citra consilii proprii opem obveniunt, fato acquiescat. si qid, inquam, præstantius hoc adverteris, eô te vertas, eodémque tanqam bono præstantissimo, qò fruaris, toto animo fac incumbas. sin præstabilius nihil offenderis, genio in te collocato, cùm ità fuerit comparatus, ut motus suos omnes sibi subjecerit, & visa qæqe diligenter exploret, & à sensuum affectionibus, qod Socrates dice-

ANNOTATIONES.

Ὡς πληγεὶς ἀνέπαλτ'. αὖτως μεγάθυμος Ἐπειὸς
Χερσὶ λαβὼν ὤρθωσε —
Sic percussus resiliit: at magnanimus Epeus
Manibus prehendens erexit.

Sophocles *Oedip. Colon.*

Γέροντα δ' ἐρᾳδίως, φλαῦρον, ὃς νέος πίπτῃ.
Fruſtra, in juventa lapsus, erigitur senex.

Plutarchus *ad præfect. indoct.* Οὔτε γὰρ πίπτοντός ἐστιν ὀρθοῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος. *Neqe enim aut erigere alios idoneus est, qi ipse cadit, aut docere qi ipse nescit.* Vide *ad l.* 1. §. 15. Svidas. Ὀρθὸς λέγεται καὶ ὄρθιος. Μάρκος. Ὀρθὸν δὲ (f. δεῖ) εἶναι καὶ μὴ ὀρθούμενον. Ὀρθὸς dicitur & ὄρθιος. *rectus. Marcus. Oportet erectum esse, non autem erigi.* Verùm sæpiùs istîc jam nominatus & deinceps nominandus, non sine grati animi significatione, D. Bootius aliorsum hæc accipit. *Esset*, inqit, *plus qàm Stoica rigiditas, ἀναπαληθίαν exigere à sectatoribus sapientia, cùm illa non nisi ipsis sapientibus competat. deinde sibi ipsi contradiceret, ut qi passim monet à peccatis qidem cavendum esse omni curâ & diligentiâ; sin in aliqa prolabaris, resurgendum esse, & meliora monstranti obtemperandum.* Vide *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 9, 10. & *l.* 6. §. 11, 21. & *l.* 8. §. 16. Qin & *l.* 7. §. 12. *iisdem verbis, qa hîc difficultatem pariunt, sed sensu diverso,* Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος. *Sensus itaqe, ni fallor, hîc est.* Ὀρθὸς inter alia valet, qod Latinis *erectus* vel *surrectus*; τὸ ἑστάμενον καὶ ἄνω βλέπον, καὶ μὴ συγκεκυφὸς, ut Græci Grammatici exponunt. Ità Xenophon in *Sympoſio pag.* 876. *C.* Μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος εἰσηνέχθη πεμμάτων ξιφῶν ὀρεῶν. *Secundum hæc illatus est circulus qidam, gladiis erectis undiqe plenus.* Theophrastus *l.* 5. *de caus. c.* 4. Μετὰ τὴν τομὴν, ὅταν ὀρθωθῇ, πολὺ ὕδωρ ἀφίησι. *Post sectionem, cùm recta stetisset, multum aqam misit.* Lucianus περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων; *pag.* 467. μηδ' ὅπως καθίζῃς ἔχων ὀρθὸς ἀναγινώσκεις. *Cùm tibi locus desit ubi sedeas, stans legis.* Vult igitur Marcus, *è disciplina sua placitis, ut rectus insistas, idqe per te, ità ut externis veluti fulcris non indigeas: alioqi fore, ut semper verseris in metu ruinæ, videlicet fulcris illis* (*honore, divitiis, liberis,* &c.) *in qa te inclinabas, ac qibus te probè suffultum putabas, subductis; qod facillimè ac multis occasionibus fieri potest.* igitur hæc verba nihil aliud volunt, qàm illud tritissimum Stoicorum dogma, *Viro sapienti debere omnem felicitatem intra sese repositam esse, ità ut non pendeat à rebus externis, extra ipsius potestatem sitis.* Itaqe sic interpretor, *Oportet ut stes erectus, non ut erectus tenearis ab aliis.* Vide Platonem in *Menex.* suprà *ad l.* 2. §. 11. Marcus ipse *l.* 7. §. 2. Τοῦτο πάθοι, καὶ ὀρθὸς εἶ. *Hoc modo sis affectus, & rectus consistis.* favent huic interpretationi, & antegressa illa, τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, *Animus ità comparatus, ut externo aliqo ministerio non indigeas.* &c. qibus adjungi possunt & Epicteti illa, *l.* 3. *c.* 24. Ταῦτα ἔχων ἀεὶ ἐν χερσὶ, καὶ τρίβων αὐτὸς παρ' σαυτῷ, καὶ πρόχειρα ποιῶν, οὐδένα ἕξεις σὺν τῷ παραμυθουμένῳ τῷ ἐπιρρώσοντος. *Qum hæc perpetuò in manibus habeam, eáqe semper ipse mecum tractem, & ad usum conferam, nunqam eo erit opus qi consoletur, qi confirmet.* Ità fuerit, sed à corpore ad animum traductum, qod de se Umbricius apud Satyricum *sat.* 3.

— *pedibus me*
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.

§. 6. Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις] Ità Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Εἰ τινα ἄλλα τῶν μείζονα ζητεῖς, ποίει ἃ ποιεῖς. *Si qa alia his majora qæris, fac qa facis.*

Ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ] *suprà* §. 5. teste nullo, ope operâve nullâ indigens. Vide *l.* 9. §. 26.

Καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ] Vide an non [ἐν] illud inducendum sit: ut sententia sic procedat, ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ, in eis qæ rationis ope administrantur, καὶ τῇ εἱμαρμένῃ, in eis qæ ἀπροαίρετος contingunt vel decernuntur potiùs.

Τῷ ἀρίστῳ εὑρισκομένῳ ἀπόλαυε] Ità *l.* 12. §. 29. dixit ἀπολαύειν τῷ ζῆν. Sensuum prægnans dictio. Est enim ἀπολαύειν, sive *frui*, cum oblectatione qadam in re adepta prorsus acquiescere. Ideo *mediis uti, fine frui* dicimur. indè tritum illud in schola Theologica, *peccatum in hoc omne consistere, qod aut fruimur utendis, aut utimur fruendis.* Videatur Augustinus *de doctrin. Christ. l.* 1. *c.* 22. 32, 33. Et *de Trin. l.* 9. *c.* 8. & *l.* 10. *c.* 10, 11. & 83. *qæst.* 30. Petrus Lombardus *sent. l.* 1.

A *dist.* 3. & Thomas Aquinas *Sum. part.* 1. 2. *qæst.* 11. *art.* 3, 4. Verùm Marco ipso nemo melius τὸ ἀπολαύειν istud nobis explicaverit. Is *l.* 10. §. 32. ἀπόλαυσιν, inqit, δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἕξεσι καὶ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνεργεῖν. ἀπόλαυσις sive *fruitionem oportet ducere, qicqid secundùm naturam suam exeqi datur.* hoc avtem qomodo fiat, ibidem docet. nempe, cùm eo loco ista nobis sunt, οἷόν ἐστι τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφή, qo *delicia & luxus sunt hominibus voluptati deditis*, qi in ea nimirum summum bonum statuunt, & qorum vita βίος ἀπολαυστικὸς, *vita voluptuaria*, dicitur Aristoteli *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 5. & *Evdem. l.* 1. *c.* 4. & ipsi ἀπολαυστικοὶ *ibidem lib.* 2. *c.* 4.

B qo sensu & ἀπολαυστικὰ φαντάσματα, *cogitationes, qa voluptatem aut luxum ullo modo respiciant. suprà* §. 4. qæ ἡδονικὰ *ibidem.* Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 13. *Viri officium est, inter alia, & beneficium dare. qare ergò dat, nè non det,* (q. d. nè officio suo desit) *nè occasionem benefaciendi perdat. vobis voluptas est, inerti otio assvefacere corpusculum, & securitatem soporis simillimam appetere, & sub densa umbra latitare, tenerrimisqe cogitationibus, qas tranquillitatem vocatis, animi marcentis oblectare torporem, & cibis potionibusqe intra hortorum latebras corpora ignaviâ pallentia saginare: nobis voluptas est dare beneficia, vel laboriosa, dum aliorum labores levent; vel periculosa, dum alios è periculis extrahant; vel rationes nostras aggravatura, dum aliorum necessitates & angustias laxent.*

C

Εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται] qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 12.

— *si cuncta putas una virtute minora.*

Τῷ ἐνιδρυμένῳ ἐν σοὶ δαίμονος] Vide *lib.* 2. §. 13.

Τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος] Explicat, qod suprà dixerat §. 5. μήτε ἀνεξέταστος. *Neqe, nisi re prius bene explorata, aggressus.* Epictetus *l.* 3. *c.* 12. Ὡς γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέταστον βίον μὴ ζῆν. οὕτως ἀνεξέταστον φαντασίαν μὴ παραδέχεσθαι. ἀλλὰ λέγειν, ἔκδειξαι, ἄφες, ἴδω τις εἶ, καὶ πόθεν ἔρχῃ. ὡς οἱ νυκτοφύλακες, δεῖξόν μοι τὰ συνθήματα. ἔχεις τὸ παρὰ τῆς φύσεως σύμβολον, ᾧ δεῖ τὴν παραδεχθησομένην ἔχειν φαντασίαν. *Ut enim Socrates vitam inexploratam agendam esse negabat; ita nec visum ullum inexploratum est admittendum, sed dicendum, expecta, sine videam qi sis & unde venias; qemadmodum excubitores: ostende mihi tesseras. Habesne tesseram à natura datam, qa omnino ab eo viso qod admittendum sit, asserenda est?* Cæterùm etiam supra miraculum omne cavtionem ἀκριβεστάτην idem proponit. *l.* 3. *c.* 2. Ἵνα μήδ' ἐν ὕπνῳ λάθῃ τις ἀνεξέταστος παραλθοῦσα φαντασία, μήδ' ἐν οἰνώσει, μηδὲ μελαγχολῶντος. *Ne vel dormienti visum aliqod temerarium obrepat, vel ebrio, vel melancholico.* qæ & eadem ferè habet *l.* 2. *c.* 17. qo loco, nec immeritò, istud poscenti succlamat, Σὺ θεὸς εἶ, ὦ ἄνθρωπε. σὺ μεγάλας ἔχεις ἐπιβολάς. *Tu Deus es, o homo? tu magnos habes spiritus?* neqe enim reverâ natura humana fert ista; sed nec divina patitur.

D

E

Τῶν αἰσθητικῶν πίστεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφυλακτόλος] πίστις Svidas τὴν πειθὼ, id est, *svadelam, svasionem* interpretatur. atqe ità Xylander istîc accepit, & *persvasionem* reddidit. Verùm πίστις, pro *morbo, affectu*, sive *perpessione* qavis corporeâ, havd infreqens deprehenditur in medicorum aliorúmqe etiam scriptis. Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 78. Εἴ τις βούλεται τῶ σώματος ἀπολαβὼν μέρος κακῶς ποιέειν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πίστιν, οἵοίη ἄν τις ᾖ. *Si vel minima corporis pars malo aliqo afficiatur, eam affectionem, qalisqmqe tandem fuerit, totum corpus sentiet.* Galenus *de Sect. optim. c.* 10. §. 18. ἐπὶ ἥπατος πίσει, καὶ ἐπὶ σπληνὸς πίσει. *in hepatis & splenis affectibus*: sive, *in hepate atqe in liene affecto.* Alexander Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 138. τοπικὴ γὰρ γίνεται τῶν νεύρων τῆς γλώττης πῖσις. *est enim topica nervorum linguæ affectio.* Casius *problem. q.* 59. ἡ χολερὰ πῖσίς ἐστι τῆ τοιμάχῃ. *Cholera ventriculi affectio est.* Marco etiam nostro familiaris admodum ea vox. nam *l.* 7. §. 55. πίσεις σωματικὰς, *corporis affectiones*, qas istîc αἰσθητικὰς, appellat. & *lib.* 5. §. 26. τὰς πίσεις ἐν τοῖς μορίοις. *affectiones intra limites* & *lib.* 6. §. 51. voluptuarium hominem dixit, ἰδίαν πῖσιν, id est, *corporis sui affectionem* sive *passionem*, pro suo summo bono habere. Sed & apud Sextum Empiricum *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. ubi ex Stoicorum sententia dicitur, Τὸ ἡγεμονικὸν ἑτεροιοῦσθαι καθ' πῖσιν. *Pars qa tenet anima principatum alteratur ex affectione.* Et ἰδίωμα πίσεως εἶναι τὴν φαντασίαν.

F

Pro-

dicebat, ſeſe abſtraxerit; Deis avtem ſe regendum permiſerit, hominibúſqe qibuſvis curam lubens impendat. ſi animo ſic affecto inferiora vilioráqe cætera omnia deprehendis, nulli alii rei cuiqam locum concedas, ad qam animo devergente ſi inclinaveris qicqam, bonum illud proprium & peculiariter tuum qò minùs liberè colas præferáſqe, obſtabit. bono ſiqidem rationali & publicum ſpectante nihil extraneum ex-adverſum conſiſtere fas eſt;

ἑαυτὸν ἀφειλκυκότ@, καὶ [a] πᾶσι θεοῖς ὑποτεταχότ@ ἑαυτὸν, καὶ [b] τῶν ἀνθρώπων προκηδομένυ. εἰ [c] τοῦτ@ πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα εὑρίσκεις, [d] μηδενὶ χώραν δίδυ ἑτέρῳ, πρὸς ὃ ῥέψας ἅπαξ καὶ ἀποκλίνας, ἐκ ἔτι [e] ἀπερισπάστως τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, καὶ τὸ σὸν προτιμᾶν δυνήσῃ. ἀνήκα θῆδυ γὰρ τὸ λογικῷ καὶ [f] ποιητικῷ ἀγαθῷ, ᾧ θέμις, ᾧδ' οἷον

a L. 4 § 31. 34. l. 10. § 14.
b Sup. § 4.
c L. 7. § 72.
d L. 1. § 8.
e L. 2. § 16.
f πολιτικῷ ut L. 7. § 72. l. 10. § 2. l. 11. § 21.

ANNOTATIONES.

Propriam naturam affectionis eſſe phantaſiam, qam & τύπωσιν ἐν ψυχῇ, *impreſſionem in anima* ex eorundem mente *ibidem* definit: de qa vide *infrà*, § 16. reſtituenda eſt huic vocabulo ea *ſignificatio*: cùm Gentianus interpres *perſvaſionem* paſſim verterit. mutanda inſuper & corrigenda vox eadem apud Plutarchum *de irac. cohibend.* ubi πεῖσις Ὁμηρικὴ vulgo exhibetur, qod viros eximios Joannem Hartungum, Deſiderium Eraſmum, Gilbertum Cognatum in fravdem illexit, dum nunc *Obedientiam*, nunc *Perſvaſionem Homericam* vertunt, novùmqe indè proverbium exculpunt: qum πείσῃ, non πεῖσις, legendum ſit, cùm ex Plutarcho eodem *de Loqac.* & Homero ipſo *Odyſſ. ú. v.* 23. tum & ex Syneſio *de Calvit. pag.* 64. ubi dicit, τήρησον ἐν πείσῃ, φασὶ, τὴν καρδίαν. *Morigero ſis & patienti, ut ajunt, corde.* ità enim legendum, non ἐν πίσῃ, qod Beatum Rhenanum, & hunc ſecutum Hadrianum Junium fefellit, qi ad *Piſaa certamina* alluſum avtumabant. qum πείσῃ ibi, qomodo & in Homeri loco illo, unde iſtud avtores illi mutuati ſunt, σχοινίον ἀγκυραῖον, id eſt, *funis anchoralis* ſit. qod & Pavlus Leopardus monuit *Emend. l.* 15. *c.* 19. malè enim Evſtathius πεῖσαι ibi τὴν πειθώ interpretatur. meliùs Heracleonis *ſcholia*, qæ cùm ſint hoc loco fœdiſſimè depravata, ità reſtavranda ſunt. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χώραν. ἐκ ἔξι ἢν ἐν κινήσει, ἀλλ' ἐν δισμοῖς ἔμενεν. Ἐν πείσῃ *pro qieſcere, non amplius in motu erat, ſed in vinculis manebat.* Aſtipulatur Heſychius, qui Poetæ verba adducens, Πείσῃ, inqit, πεισματικῇ χώρᾳ. Et mox: Πείσματα, σχοινία ἀπόγεια, πευμνήσια. Talem nempe vult animi ſtatum, qalem deſcribit apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *B.* neſcio qis verbis hiſce; qæ etiam, qo emaculem, libentiùs lavdo;

—ἠΰτε (ῥηλαι vulgó.]
Ναῦς, ὅτις ἐκ μὲν γῆς * ἀνήρτηται βρόχοις, [* αἰπὺ
Πυκὶ δ' ὕδος, ἡμῖν δ' ἐνεραλεῖ τὰ πείσματα.
Nam noſtra navis à terra rudentibus
Suſpenſa perſtat: ſpirat aura, ſed tamen
Haremus noſtris firmiter retinaculis.

Verùm latiùs evagati ſumus: ad Marcum revertamur. Apud Platonem à Socrate ubi omnino uſurpetur vocabulum iſtud, nondum reperio. παθημάτων duntaxat αἰσθητῶν, qod ταῖς πείσεσιν αἰσθητικαῖς; fortean æqipolleat, meminit Plato in *Timæo*. Itaqe verba illa, ὡς Σωκράτης ἔλεγεν, ad ſeqentia potiùs referenda exiſtimo, deſignariqe locum illum Platonis ex *leg. l.* 1. *pag.* 782. *C.* (unde & *ad l.* 2. § 2. qædam ſuprà delibavimus) ubi is ſub Hoſpitis Athenienſis perſona; poſtqam τὸ πάθος, ſive *affectus*, dixerat, *inſtar nervorum* vel *funiculorum* qorundam, *nos in diverſas partes alternis diſtrahere, nunc ad virtutem*, qæ ex altera; *nunc ad vitium*, qod ex altera parte ſit ſitum; ſubjungit, μιᾷ φησὶν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων ξυνεπόμενον ἀεὶ, καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης, ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἔκαστον. *Ratio tractionem unam ſeqendam ſemper, neqe unqam relinqendam, ſed hac cateris omnibus obnitendum eſſe edicit.* ut ſit ἀφέλκειν hîc noſtro, qod ἀνθέλκειν ibi Platoni; qod & noſter forſan ſcripſerit. Illud tantùm inter Platonem Marcúmqe intereſſe poteſt; qòd ille *affectibus* nos virtutem versùs *attrahi*, & attrahentibus nos tradere totos voluerit; hic ab *affectibus* ipſis nos prorſus *abſtractos* velit, qos vitiorum loco habebant Stoici, Peripatetici non item. Perpendat inſuper & lector ſagax, an non iſta, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, loco ſint mota, cùm prioribus illis, τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος, proximè ſubjuncta eſſent.

Τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότος ἑαυτόν] Vide Cleanthis votum, *ad* § 4. Et Marcum *ſuprà* § 5. Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Ἐλεύθερος γάρ εἰμί, καὶ φίλ@ τῷ θεῷ, ἵν' ἑκὼν πείθωμαι αὐτῷ. τῶν δ' ἄλλων οὐδένος ἀνυπευθύνῳ με δεῖ, οὐσιακ@, οὐκτήσεως, οὐκ ἀρχῆς, οὐ φήμης, ἁπλῶς οὐδενός. —οὐδὲν δύναμαι παρεῖναι ἐῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. —τούτῳ τοῖς διατάγμασι ὑποτεταγμένον εἶναι δεῖ, καὶ τοῖς Μασσυρίοις καὶ Καισαρι. *Liber enim ſum & amicus Dei, ut ultro illi paream. Reliqa vero omnia negligenda mihi ſunt, corpus, poſſeſſio, principatus, fama, denique omnia —nullum ejus mandatum negligere poſſum, —hujus parere decet, non Maſſurii & Caſſii præcepti.* ecqid pium magis?

Τῶν ἀνθρώπων προκηδομένυ] hoc enim exigit à nobis humana natura, ſive humanitas ipſa. Vide *ſuprà* § 4.

Τοῦτ' πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα.] Vide *l.* 7. § 72. Joannes Chryſoſtomus in *Matth. orat.* 49. alludens ad Chriſti illud *ibid. c.* 6. *v.* 33. καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. *Et iſta omnia adjicientur vobis.* Καὶ γὰρ προσθήκη ταῦτα ἐκείνων. ὅτως εὐτελῆ ταῦτα καὶ μικρὰ, πρὸς ἐκείνα ἐξεταζόμενα, κἂν μεγάλα ᾖ. *Nam & hac illis adjiciet. Etiamſi hac magna in ſe videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur.*

Ex Platone Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 92. *D.* & *adv. Color.* Ἅπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς, οὐκ ἀντάξι@ ἀρετῆς. *Qidqid enim ſuprà & infrà terram eſt auri, comparari cum virtute non meretur.* Itaqe Solonis illud ſemper ad manum, imò in mente habendum monet, cujus etiam in *lib. de profect. indic.* & *de tranqill.* meminit; & Stobæus integrum *tom.* 2. *tit.* 1. exhibuit; qo modo & in Theognidis monitis reperitur, *v.* 313.

Πολλοὶ μὲν πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται.
Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον. ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδόν ἐστι,
Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλ@ ἔχει.
Dites ſæpe malique, bonósqe adfligit egeſtas:
At mihi virtutis munera divitiis
Permutare nefas. manet uſqe immobilis illa:
At fluxas nunc hic, nunc habet alter opes.

qod Marcus etiam verbis mox ſeqentibus adfirmat. Baſilius item Cæſar *orat.* 24. *pag.* 575. *A.* & ex eodem Simeon Magiſter *orat.* 1. *pag.* 4. *D.* Τὰ μὲν ἄλλα τῶν κτημάτων, οὐ μᾶλλον τῶν ἐχόντων ἢ καὶ οὐτινοσοῦν τῶν ἐπιτυχόντων ἐστὶν, ὅστις ἐν παιδιᾷ κύβοις, τῇδε κἀκείσε μεταβαλλόμενα. μόνη δὲ κτήματων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι παραμένυσα. Ὅθεν δὲ καὶ Σόλων μοι δοκεῖ πρὸς τοὺς ἐυπόρους εἰπεῖν, τὸ,

Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα,
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον.

Cætera enim qæ ab hominibus poſſidentur, non magis poſſeſſorum ſunt, qàm qorumlibet, ut qa non ſecus atqe in talorum ludo huc atqe illuc transferantur. Sola vero in rebus omnibus virtus firma ſtabilisqe poſſeſſio eſt, tum viventi, tum etiam, mortuo non defutura. Unde opinor Solonem, impulſum eſſe divitibus ut hoc dicerot. Nos pro illorum opibus virtutem tradere non fas.

Rectè omnino. Siqidem; ut Plato *Phædone pag.* 52. *D.* Νομίσματα μὲν μείζω πρὸς ἐλάττω καὶ ἀλλάττεται. ἐκεῖνο δὲ μόνον τὸ νόμισμα ὀρθὸν, ἀντὶ ᾧ δεῖ πάντα ταῦτα ὠνήμενά τε καὶ πιπρασκόμενα καὶ ἀλλάττεσθαι, φρόνησις. *Nummum majorem minori commutare. ille verò duntaxat nummus eſt rectus, qo hæc omnia empta & vendita oporteat commutari, ſcilicet prudentia.*

Μηδενὶ χώραν δίδυ ἑτέρῳ] χώραν διδόναι, ἐγχωρεῖν, παραχωρεῖν, *cedere, concedere, admittere, inqe ſemet ipſo locum præbere.* Ità uſurpat apud Athenæum *dipneſoph. l.* 8. Poſidippus in *Saltatricib.*

—τῷ κίνῳ χώραν δίδυ. *Vanitati da locum.* id eſt, vanus eſto & pompaticus. Caſavbonus *ibidem c.* 5. Ariſtides *ad Rhod. de concord.* οὐ δόσει χώραν τοῖς παροξυσμοῖς. *non dabit locum exacerbationibus*; hoc eſt, non admittit in ſe, eisqe ſuperatum & abreptum ſeſe dabit. Libanius orat. 19. *pro ſaltatoribus adv. Ariſtidem*: καὶ μηδαμοῦ δίδυσι χώραν αἰτίᾳ. *Et locum criminationi nevtiqam dediſſe.* Gregorius Nazianzenus *orat.* Οὐ χώραν δίδως ὀδυρμοῖς. *non das locum luctibus.* non luctui & lamentationi dedis te. Non abſimilis phraſis, ſed ſenſu pavlo diverſo Pavlus, *Epiſt. ad Epheſ. c.* 4. *v.* 27. μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. *nec locum dederitis*, id eſt, anſam occaſionémqe præbueritis, vel *diabolo*, id eſt, *Satanæ*, ut Chryſoſtomus & pleriqe interpretes, vel etiam *calumniatori*, ut Eraſmus. Et *ad Roman. c.* 12. *v.* 19. δότε τόπον τῇ ὀργῇ. *locum date*, id eſt, permittite, *iræ*, hoc eſt, vindictæ divinæ. Ità Chryſoſtomus & ex eodem Theophylactus & Oecumenius συγχώρησον τῷ Θεῷ ἐκτεῖσαι. τοῦτο γάρ τὸ, δότε τόπον τῇ ὀργῇ. aliter itaqe illic multò, qàm in Poſidippi verbis, ſumitur; qod vir doctiſſimus neutiqam advertiſſe videtur.

Οὐκ ἔστι ἀκαιρισπάστως] Ità Apoſtolus *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 35. πρὸς ἐυπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως. *Ut decenter & aptè adhæreſcatis Domino abſqe ulla diſtractione.* De Cynico item Epictetus *lib.* 3. *c.* 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον πρὸς τὴν διακονίαν τοῦ Θεοῦ. *Cynicum nullâ prorſus re à Dei miniſterio decet avocari.* qo etiam loco forſan ἀπερισπάστως ſcriptum fuerit. Qod avtem hic ἀπερισπάσως, idem *l.* 4. § 26. ἀπριξ dixit. Sed & Athenagoras *de reſurr. mort. pag.* 68. Τέλος δὲ ζωῆς ἔμφρονος καὶ λογικῆς κρίσεως ἐκ ἂν ἁμάρτοί τις εἰπὼν, τὸ τοῖς ἀπερισπάστως συνδιαιωνίζειν, οἷς μάλιστα καὶ πρώτως ὁ φυσικὸς συνήρμοσας, τῇ τε θεωρίᾳ τοῦ ὅλος, καὶ τῶν ἐκείνῳ δεδογμένων ἀπαύστως ἐπαγάλλεσθαι. *Finem verò vitæ prudentis & rationalis judicii, non errarit, ſi qis dicat id eſſe, ut perpetuo iis inhæreamus & perennemus, cum qibus maximè & principaliter naturalis ratio congruit & conſentit: idqe reſpectu & contemplatione ejus qi eſt, eorúmqe gratia qa illi placuit in perpetuum promittere.* Hæc de uſu vocabuli ſenſum qod attinet. Optimè Epictetus *l.* 4. *c.* 2. Ἐι τοῦτο κρεῖττον, ἀπόνευσον αὐτόθεν ἐπὶ τοῦτο, μηδὲ σὺ περισπάσθω σοι ὁ ἕτερος διαλογισμός. οὐδὲν γὰρ ἐκπρεπ-

ὄλων ἐπιγενοίτ, οὐκ ἂν τῆς σῆς προλλῶν ἔπαινον, ἢ ἀρχάς, ἢ πλοῦτον, ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν, πόνου παύσαι, καὶν πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζων δόξῃ, κατισχύσειν

vulgi, puta, existimationem, principatus, divitias, avt vitam voluptuariam. horum enim qisqam si vel minimum adjungere visum fuerit, prævalebit con-

ANNOTATIONES.

φοληπίζων δύναται προλέψαι. *Si hoc melius est, statim ad hoc inclina, neqe te alia cogitationes distrahant. Nemo enim huc neqe illuc inclinans proficere potest.* hoc est, qod Jacobus *Epist. c. 1. v. 8.* Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. *Vir animo duplici, inqietus in omnibus viis suis.* Vehementiùs idem *ibid. c. 4.* Ἁπλῶς δὲ ἐκείνῳ μέμνησο, ὅτι πᾶν τὸ ἔξω τῆς προαιρέσεως τῆς σαυτοῦ τιμήσεως, ἀπόλεσας τὴν προαίρεσιν. *Ut pavcis absolvam, illud memento; si qid extra liberam voluntatem tuam magni feceris, liberam voluntatem amiseris.* forsan, ὅτι οὐ πᾶν ὀλίγον, &c.

Ἀντισπᾶσθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ πολιτικῷ ἀγωγῷ, οὐ θέμις ἐδ' ὁτιοῦν ἑτερογενές] ità lego; cùm codices excusi pro πολιτικῷ perperam ποιητικῷ habeant. Sic enim *l. 7. § 72.* τὸ λογικὸν καὶ πολιτικὸν δύναμις. *Intellectualis & socialis facultas. & l. 10. § 2.* ὅσοι δὲ τὸ λογικὸν ἐυθὺς καὶ πολιτικόν. *Qod avtem rationale est, protinus est civile.* Vide & *infrà § 8. & l. 11. § 21.* Est avtem τὸ ἀντικαθῆσθαι vocabulum istîc ἐμφατικώτατον. hoc enim insinuat, nihil qicqam omnino dignum esse, qod, *ex-adversum* virtuti etiam *consideat*, id est, qoqam modo cum ea in comparationem veniat, vel in collatione compareat. Libanius *orat. 28.* Τὸ μὴ εἶναί μοι τὸν ἀντικαθήμενον. *Cùm nemo esset qi ex-adversum mihi consideret.* qo vocabulo & in vita sua non semel est usus, pro eo qod Apostolus τὸν ἀντικείμενον dixit, *ad Thess. Ep. 2. c. 2. v. 4.* tralatum à re bellica, copiisqe militaribus in conspectu hostium consistentibus; utì ex Xenophonte Budæus docet, cui adjici potest ex Zosimi *lib. 2. cap. 22.* illud, συχνὰς μὲν ἡμέρας ἀντικαθίζετο τὰ στρατόπεδα. *Compluribus diebus adversis utrinqe castris subsisterunt.* qanqam Libanius εἰς τὰς καθέδρας, ἤγουν θρόνους, τῶν ἐν τοῖς λόγοις διατεθέντων καὶ ἐπιδεικνυμένων, *ad cathedras sive thronos rationes conficientium & specimen facultatis sua exhibentium* respexisse videatur. Optimè Epictetus *l. 1. c. 2.* Ὁ γὰρ ἅπαξ εἰς τὸν περὶ τῶν τοιούτων σκέψιν καὶ τὰς τῶν ἐκτὸς ἀξίας συγκαθεὶς καὶ ψηφίζων, ἐγγὺς ἐστὶ τοῦ ἐπιλελησμένον τοῦ ἰδίου προσώπου. *Qi enim semel ad tales deliberationes, & externarum rerum pretia se demisit, & calculos subducit, is parum abest à persona sua oblivione.*

Πάντα ταῦτα] *hac omnia* Xylander. *horum qicqam* potiùs. suprà enim ἐδ' ὅτι ἕν dixit. ità כל Hebræis. Ezec. *c. 18. v. 11, 13.* והוא את־כל־אלה לא עשה *Etiamsi omnia ista non admiserit; sed in montibus comederit, vel uxorem proximi sui polluerit, &c. non est victurus,* את־כל התועבות האלה עשה *qia ex abominandis istis ullum patraverit.* את־כאחד־מאלה id est, *unum qodpiam ex eis. v. 10.* ità solvitur τὸ ἑνικῶς εἰφωνείς. *Exod. cap. 20. v. 10.* in *lege Sabbataria* לא תעשה־כל מלאכה & Græcus, οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον. *ne facito opus ullum,* sive *operis qicqam, in ea. Exod. c. 34. v. 10.* בכל־הגוים *in* πασι ἔθνεσι. Latinus, *nec in ullis gentibus.* sive, *in ulla gente. Psal. 147. v. 20. non sic fecit* לכל־גוי Græcus, πασι ἔθνεσι. Latinus, *omni nationi.* id est, *ulli.* Demosthenes *in Mid.* πάντα μᾶλλον ἢ ταῦτα λοιδόρει. *qidvis potius qàm ista dicendum.* Latinus interpres *Devt. c. 5. v. 8. Non facies tibi sculptile, neqe similitudinem omnium qæ in cælo sunt.* id est, *ullius,* sive *cujusqam eorum qæ in cælo sunt.*

Καὶν πρὸς ὀλίγον] Inter cætera profectûs in virtutis studio stadióqe indicia, ponit istud Plutarchus *de prof. virt. p. 85. D,* Τὸ μηδὲν ἔτι μικρὸν ἡγεῖσθαι τῶν ἁμαρτανομένων, ἀλλ' ἐξυλαβεῖσθαι καὶ περισχεῖν ἅπασιν, ὥσπερ γὰρ, inqit; οἱ τὸ πλευτήσειν ἀπεγνωκότες, ἐν ὑδενὶ τίθενται τὰ μικρὰ δυπανήματα, μηδὲν ἀδομενοι ποιεῖν μέγα τὸ μικρῷ τινι προσθέμενον, ἡ δ' ἐλπὶς ἐγγυτέρω τῷ τέλους βαδίζουσα τῷ πλούτῳ συναύξει τὴν φιλοπλουτίαν. ἄτυς ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασιν, ὁ μὴ πολλὰ συγχωρῶν τῷ, τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο; καὶ νῦν μὲν ἄτυς, αὖθις δὲ βέλτιον, ἀλλὰ περισχὼν ἑκάστῳ, καὶν εἰς τὸ μικρότατον ἡ καιρὸν ποτὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδῦσα συγγνώμην περίζηται, δυσμαχωτέρων ἑαυτῷ καὶ δυσκολαίνων, δῆλός ἐστιν ἤδη τὸ καθαρὸν πτέρνιστος ἑαυτῷ, καὶ ὑδ' ἑκαστῶν ἀξιῶν ῥυπαίνεσθαι. τὸ δὲ μηδὲν ὄλεσθαι, κατ' Αἰσχυλον, μέγα, μηδ' ἔχειν, ἐυχερεῖς πρὸς τὰ μικρὰ ποιεῖ καὶ ὀλιγώρους. *Qod rectè proficiens nullum jam peccatum exiguum putat, sed omnia studiosè vitat atqe observat. Sicut enim qi divites se fore desperant, parvos sumptus facere pro nihilo habent, qod nihil magni futurum putant, si parvum parvo adjiciatur: spes autem ad finem propius accedens simul cum divitiis auget divitiarum amorem: ita & in rebus ad virtutem pertinentibus, qi non multa comedit atqe dicit. Qid tum postea, modò sic, alias melius: sed singulis intentus, ubi vel minimo peccato vitium sese insinuans venia locum dare videtur, agrè fert & indignatur: manifestum facit se parum aliqid sibi jam comparasse, qod inqinari nullo modo velit. Faciles enim & negligentes facit, ut Æschylus ait, opinio concepta nihil eorum, qa habemus magnum esse,* Vide *suprà ad l. 2. § 16.* sed & *l. 1. § 8.*

Κατισχύσειν ἄφνω] Tatianus Assyrius *adv. Græc. pag. 165.* Τὴν γὰρ τῆς πονηρίας σύστασιν ἰσοκλινῆ τῇ τῶν βραχυτάτων σπερμάτων ἴσμεν. ἃ τε διὰ μικρᾶς ἀφορμῆς τὸ πονηρὸν κρατυνθέντος *Naturam enim improbitatis minimorum seminum naturæ similem esse scimus, utpote parvâ occasione corroborato peccato.* Epictetus *Diss. l. 4. c. 3.* Ὀλίγον γὰρ χρεία ἐστὶ πρὸς τὴν ἀπώλειαν, τὴν πάντων ἀνατροπὴν, μικρᾶς παραφορᾶς τοῦ λόγου. Ἵν' ὁ κυβερνήτης ἀνατρέψῃ τὸ πλοῖον, οὐ χρείαν ἔχει τῆς αὐτῆς παρασκευῆς, ὅσης οἷς τὸ σῶσαι. ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἐπιστρίψῃ. [ἐπιστρίψῃ. f. permiserit, non obverterit, ut Volphius] καὶν μὴ αὐτὸς ἐκὼν, ὑποκαταδυμαθῇ δ', ἀπώλετο. τοιοῦτόν ἐστί τι καὶ ἐνθάδε. μικρὸν ἂν ἀπουσάζῃς, ἀπῆλθε πάντα. *Paucis verò opus est ad jacturam & eversionem omnium, exiguâ rationis aversione. Ut gubernator navigium evertat, non est opus apparata ad illud conservandum; sed si id paullisper vento obverterit, periit, tametsi ipse non ultro, sed aliis cogitationibus, id fecerit. Eodem hic qoqe modò se res habet: si paululum dormitaris, abibunt omnia.* Idémqe *Enchir. c. 50.* Ὅτι παρὰ μίαν ἢ τὴν ἐνδοτὴν, ἢ ἐ, ἢ ἀπόλλυται προκοπὴ, ἢ σώζεται. *Profectum una clade ac remissione vel perire, vel retineri.* ità restituit Isaacus Casaubonus; qem non avdio tamen vertentem, *semel victum esse & cessisse,* avt non, destruit qod perfectum est, vel servat. προκοπὴν siqidem *profectum,* non *perfectum* sonat. at qod perfectum est non proficit. Sed eâ forsan mente Laërtius *l. 7. § 129. Zenon.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς μήτε τὴν διαφωνίαν ἀφίστασθαι φιλοσοφίας. ἐπεὶ τῷ λόγῳ τούτῳ προλοίψειν ὅλον τὸν βίον, ὡς καὶ Ποσειδώνιος ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. *Videtur autem eis, nec Philosophorum discrepantia dogmata à philosophia quendam abstrahere debere: qandoqidem hac ratione jam ante omnem vitam desertarus sit, ut Posidonius in exhortationibus ait.* qem locum tamen minùs sincerum existimo. Non dissimile his qod de pictura Aristides πρὸς τοὺς ἐξορχυμένους. ἡ γραμμὴ σωθεῖσα τὸ πᾶν ἔσωσε. *linea una servata totum servat.* minùs clarè Canterus *linea observata totum absolvit opus.* Seneca *Epist. 85. Si in nostra potestate non est, an sint affectus; ne illud qidem est, qanti sint. si ipsis permisistis incipere, cum cavssis suis crescent, tantique erunt, qanti fient. Adjice nunc, qòd ista, qantumvis exigua sint, in majus excedunt. nunqam perniciosa servant modum. qamvis levia initia morborum serpunt; & ægra corpora minima interdum mergit accessio. Illud verò cujus dementia est credere, qarum rerum extra nostrum arbitrium posita principia sunt, earum nostri esse arbitrii terminos? qomodo ad id finiendum satis valeo, ad qod prohibendum parum valui? cùm facilius sit excludere, qàm admissa comprimere.* Et *Epist. 116. Nullum vitium est sine patrocinio; nulli non initium est verecundum & exorabile: sed ab hoc latiùs funditur. non obtinebis ut desinat, si incipere permiseris. imbecillis est primò omnis affectus: deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur faciliùs qàm expellitur.* Aristoteles *politic. l. 6. c. 4.* Ὀλίγον μὲν πονηρὸν παραβᾶναι. πολὺ δὲ γιγνόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλόν ἐστι. *Parvum enim inconveniens connivendo transigitur: magnum verò in oculis haret.* Marcus Eremita *de leg. spirit. § 91.* Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξευτελίζει ὁ διάβολος. ἄλλως γὰρ ἐπὶ μεῖζον κακὸν ἀγαγεῖν οὐ δύναται. *Parva peccata flocci facit diabolus. temerè enim in magnum malum ducere non potest.* Et *§ 128.* Μὴ ἀφῇς ἀνεξάλειπτον ἁμαρτίαν, κἂν βραχυτάτη τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μεῖζον κακὸν καταιρῇ σε. *Ne permittas peccatum indelebile, licet parvum sit, ne te postea in majus malum pertrahat.* Gregorius Nazianzenus *orat. 31.* Τὸ κατὰ μέρος ὠφελούμενον, ἀνεπαίσθητον μὲν τὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔχει βλάβην, εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς καιρίας ἁπαντᾷ. *Qod paulatim astrahitur, tametsi eam rationem habeat, ut damnum in præsenti minimè sentiatur, tamen in vitii summam occurrit.* Qi & in *monitis* ergò *ad Virgines, carm. 3. 273.*

Μὴ μικρὸν ἐν καιρῷ θοίης ποτί. μηδὲ τὸ μικρὸν
Τυθοῖς ἀνιῶσα, χερείονι ἔπποτι κύρσοις.
Nec verò in vitiis qicqam parvique levisque
Ponderis esse pates. Qi parvis obvius obit,
Is nunqam præceps scelera in graviora feretur.

Joannes ὁ χρυσορρήμων in *Epist. ad Rom. orat. 12. Edit. Paris. pag. 162. D.* Τὴν ἀρχὴν φυλαττόμεθα, καὶ τὰ μικρὰ φεύγομεν καιά. τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων τίκτεται. ὁ γὰρ καθ' ἕκαστον ἁμάρτημα μισθὸν λέγων, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, κατὰ μικρὸν πάντα ἀπολεῖ. τοῦτο γοῦν τὴν καιάν εἰσήγαγε. τοῦτο τὰς θύρας ἀνέῳγε τῷ λῃστῇ. τοῦτο τὰς πόλεις τὰ τείχη κατέβαλε, τὸ καθ' ἕκαστον λέγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο. ὅτω καὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ μέγιστα αἴρεται νοσήματα, ὅτων τὰ μικρὰ κατασφρονῆται. *Instio ut caveamus, vel pusilla fugientes mala, nam magna ab his nascuntur. Etenim qi in unoqoqe peccato dicere edoctus est, non in hoc positum est salutis momentum, is pedetentim omnia pessumdabit. Hoc igitur vitiositatem ipsam attraxit, hoc januas reseravit prædoni, hoc urbis mœnia dejecit, nimirum qoties ad unumqodqe peccatum dicis, non hoc ad rem mognopere pertinet: sic & in ipsis corporibus usu venire videmus, ut magna ægritudines augeantur, qoties parvas negligimus.* Idem *in Matth. orat. 49. Edit. Paris. pag. 548. E.* Μὴ τοίνυν λέγε, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, οὐδὲν παῖ ἐκεῖνο. τοῦτο γὰρ τοῦτο πάντα ἀπώλεσεν. *Nemo ergò mihi dicat, nihil esse hoc aut minimum, etenim id ipsum jam prædem cuncta dejecit.* Et rursus *pag. 546. A.* Τὸ πάντων ἄτιτον τῶν κακῶν τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ τοῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. *Nam etsi parva hæc peccata videantur, ac ideo negligantur, majorum tamen delictorum causas nobis præbent.* Idem *ibid.*

confestim, & abripiet te. at tu simpliciter liberéqe id qod præstantius est eligito, eique strenuè adhæresci to. præstat avtem id qod conducit. itaque

ἄφνω, καὶ παρέντεγκεν. οὐ δέ, φημι, ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως ἑλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ [a] τούτου ἀντίχου. κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον, [b] εἰ μὴ τὸ

a L. 4. §. 32.

b L. 10. §. 2. l. 12. §. 31.

ANNOTATIONES.

ibidem orat. 86. pag. 900. A. B. C. E. Διὸ χρὴ πάντα ποιεῖν, ὥστε τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἀναιρεῖν. μὴ γὰρ δὴ πρὸς τὴν φύσιν ἔδῃς τῷ ἁμαρτήματι, ὅτι μικρά, ἀλλ' ὅτι μεγάλην γίνεται ῥίζαν ἀμελούμενα. εἰ γὰρ χρή τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, ὑπὸ τοσαύτης δεῖ σπουδῆς τὰ μεγάλα πλημμελήματα, ὡς τὰ μικρὰ καὶ ἐντελῆ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας ἀποτρίφεσθαι παρασκευάζει. τὰ δὲ μικρὰ αὐτῷ τούτῳ εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμβάλλει, καὶ οὐκ αἰφνης γενομένης διανοῆναι πρὸς τὴν αὐτῶν αἵρεσιν. διὸ καὶ ταχέως γίνεται μεγάλα καθυδόντων ἡμῶν. τοῦτο καὶ ἐν τοῖς σώμασι συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. — καὶ πάντα δὲ τὰ κακὰ ἐκ τούτου ἴδοι τις ἂν γινόμενα. ὑδεῖς γὰρ ταχέως ἀθρόον ἐπὶ τὴν κακίαν ἐκπηδᾷ. ἔχει γάρ, ἔχει τινα αἰσχύνην ἐγκειμένην ἡμῖν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς τὰ κακὰ αἰδῶ, καὶ ἀθρόον οὐκ ἂν τοσοῦτον ἀναισχυντήσειεν, ὡς ὑφ' ἓν ἅπαξ ῥίψαι, ἀλλ' ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀπόλλυται, ὅταν ἀμελῇ — ἀπὸ μὲν δὴ τῶν μικρῶν ὅτου τὰ μεγάλα εἰσάγει ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος. ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὸ ἀπογινώσκειν, ἄλλην ταύτην μέθοδον οὐκ ἐλάττονα τῆς προτέρας ἰυρών. *Quapropter omni studio atqe operâ funditus principia peccatorum sunt evertenda. Non enim vim delicti solam consideres, nec qia parvum sit cogites: sed illud præcipuè bene, qia si radicem non evulseris, magnum inde peccatum succresceret. Mirabile qiddam atqe inavditum dicere avdeo. Solet mihi nonnunqam, non tanto studio magna videri peccata esse vitanda, qanto parva & vilia: illa enim ut aversemur, ipsa peccati natura efficit: hæc autem hac ipsa re, qia parva sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosè insurgere. Unde citò ex parvis maxima fiunt negligentiâ nostrâ: hoc ipsum corporibus qoqe accidere videbis. — Hæc viâ omnia scelera fieri videbis. Nemo enim repente ad extremam improbitatem insiliit. Habet qippe insitum qendam animo pudorem atqe innatum, qem subito calcare atqe projicere non potest: sed sensim atqe paulatim ex negligentia perit — Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus ducit, & inde ad desperationem detrudit, & hanc viam priore non minorem adinvenit.* Idem in *orat. de statuis* 19. Τὸ ὀλίγον τοῦτο ἀμεληθὲν καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν καθαιρεῖ. πολλάκις γὰρ οἰκίας οἰκοδομήσαντες ἄνθρωποι, καὶ τὸν ὄροφον ἐπιθέντες, μιᾶς κεραμίδος ἀποτιναχθείσης μὴ ποιησάμενοι σπουδὴν, ὁλόκληρον τὸν οἶκον ἀπώλεσαν. καὶ ἐπὶ ἱματίων δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. καὶ γὰρ ἐκεῖ μικρὸν ῥῆγμα γινόμενον, καὶ μὴ ῥαφὲν, πολὺ τὸ σχίσμα ἐποίησε. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χειμαῤῥῶν συμβαίνει πολλάκις. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μικρᾶς ἂν ἐπιλάβωνται μόνον αἰσόδου, ὁλόκληρον τὸ ῥεῦμα εἰσάγουσιν. *Parvum hoc neglectum & reliqa omnia subvertit. Homines certè sape, cùm domum struxerunt, & tectum imposuerunt, ubi unius tegula excussa curam non habuerunt, totam domum perdiderunt. Et hoc ipsum vestibus accidere qispiam viderit. In illis enim parva ruptura facta, non consuta majorem facit rupturam. Hoc etiam torrentibus accidit. Nam & illi, parvam si solùm rimam invenerunt, totum fluentum intromittunt.* Et *in Ep. 1. ad Corinth. orat. 8. Edit. Commel. pag. 397.* Οὐδὲν μέτριον κενὸν ἀφίησιν εἶναι, ἀ δὲ τὸ μικρόλαιον. ὁ γὰρ μικρὸν ἀποσὰς, καὶ πολὺ πρόσω ἀποστήσεται. καὶ γὰρ τὸ σῶμα, ἂν μικρὰν ἀπὸ ξίφους διάστασιν δέξηται, διαφθείρεται. καὶ ἡ οἰκοδομὴ, κἂν μικρὸν διαχάνῃ, καταλύεται. καὶ τῆς ῥίζης τὸ κλῆμα, κἂν μικρὰν ἀποκοπῇ, γίνονται ἄχρηστον. ὥστε τὸ μικρὸν τοῦτο οὐκ ἔστι μικρὸν, ἀλλὰ καὶ σχιδὸν τὸ ὅλον ἐστίν. ὅταν οὖν μικρόν τι πλημμελήσωμεν, ἢ καὶ ῥαθυμήσωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸ μικρόν. ἐπεὶ ταχέως παρορθὲν τοῦτο μέγα γίνεται. ὅθεν καὶ ἱμάτιον ἀρχὴν λαβὸν ῥήγνυσθαι καὶ ἀμεληθὲν, δι' ὅλης τὸ σχίσμα προσήγαγε. καὶ ὄροφον ὀλίγον κεράμων καταπεσόντων παρορθεὶς, ὁλόκληρον τὸν οἶκον κατήνεγκε. ταῦτ' οὖν ἡμεῖς λογιζόμενοι, μηδέποτε τῶν μικρῶν καταφρονῶμεν, ἵνα μὴ εἰς τὰ μεγάλα ἐμπίπτωμεν. *Non sinunt vacuum aliqod esse intermedium, ne minimum qidem. Nam qi parum abscesserit, multum etiam procedens abscedet. Corpus enim si ab ense accepit disjunctionem, interibit: & ædificium si vel parum debiscat, dissolvetur: & palmes si ab radice parum fuerit abscissus, fit inutilis. Qamobrem hoc parum non est parum, imo verò est ferè totum. Qando ergò parum deliqerimus, aut etiam pigri ac socordes fuerimus, ne illud parum negligamus: citò enim neglectum fit magnum. Ita etiam vestimentum ab initio ruptum & neglectum per totum producit scissuram: & tectum, si cum pauca tegula deciderint, fuerit neglectum, totam domum dejicit. Nos ergo hæc considerantes, parva nunqam despiciamus, ne in magna incidamus.* Jason Siracides *Sopo. c. 19. v. 1.* ὁ ἐξουθενῶν τὰ ὀλίγα, καταῤῥεῖ μικρὸν πιπτόντα. *Qi nihili facit res parvas, paulatim ruet.* Qem locum laudans Augustinus *de Trinit. l. 12. c. 11. Non ad turpissima simul & semel prosilitur.* (qod Juvenalis *Sat. 2. v. 83.*

Nemo repente fuit turpissimus.)

Sed qomodo coluber non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit: sic lubricus deficiendi motus negligentes minutatim occupat, & qi spernit modica, paulatim decidet. Idemqe *homil. 42. Vel levia, vel minuta ne contemnantur. de minutis gutta flumina implentur, per angustas rimulas insudat aqa, navis impletur; & si negligatur sentina, mergitur navis. Qid avtem interest ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis operiatur, an paulatim subrepens aqa in sentinam, & per negligentiam derelicta atqe contempta impleat navem atqe submergat?* Idem *Epist. 108.* Et *in Joan tract. 12. Etiam minuta si negligantur, occidunt. minuta sunt gutta, qa flumina implent. minuta sunt arena grana; multa tamen imposita premit & opprimit. hoc facis sentina neglecta, qod facit fluctus irruens. paulatim aqa per sentinam intrat, sed dum intrando & non exhaviendo mergit navem.* Videri non indignus idem *in Orat. dominic. & in Psal. 118. conc. 3. & de divers. serm. 12. & 34. & in Psal. 39.* & Ruffinus *ibidem.* Accedit qod de *peccatorum paritate* differunt Stoici. Cicero *Paradox. 3. Est peccare qasi transilire lineas. qod cùm feceris, culpa commissa est: qàm longè progrediare, cùm semel transieris, ad avgendam transeundi culpam nihil pertinet.* Nec abnuit Demosthenes *Philipp. 3.* Τὸ δὲ ἐνορκεῖν καὶ τὸ δίκαιον, ἂν τ' ἐπὶ μικρῷ τις, ἂν τ' ἐπὶ μείζονι παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. *Sed jurisjurandi religio & justitia, sive in parvis, sive in magnis rebus violetur, eandem utramqe vim habet.* Certè qod Joannes Chrysostomus *in Act. Orat. 24. pag. 236. C.* Ἐν λύρᾳ παναρμονίῳ καὶ ποικίλῃ ἐσταυσμένῃ, ἂν ἀμεληθῇ τὸ τυχὸν, τὸ πᾶν ἐμέλητον καὶ διέφθαρται. *Sicut in lyra maximè consona, & varie modo facta, si qid fortè neglectum fuerit, totum neglectum erit ac corruptum.* Clavdanur ista monito illo Hippocratico, qod tam in re *Erbica* qàm in *Medica* est observatu dignissimum, Μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορᾶν. *Nihil frustra esse putare, nihil contemnere. Epidem. l. 6. c. 7. §. 17.*

Ἑλοῦ τὸ κρεῖττον] Pythagoræ monitum; ἑλοῦ βίον ἄριστον. ἡδὺν δ' αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Vitam delige optimam, dulcem eam consuetudo efficiet.* Plutarchus *de sanit.* & *de Exil.* Galenus *de affect. dignosc. & cur. c. 6.* Stobæus *tom. 2. tit. 29.* Qod Seneca *de vit. beat. c. 8. Præceperunt veteres, optimam seqi vitam, non jucundissimam: ut recta ac bona voluntatis, non dux, sed comes voluptas sit.* Basilius Cæsar *Orat. 24. pag. 584. C.* Μηδὲ ὅλως καλεῖτε τοῦτο καὶ πόνον διόμενα, διὰ τοῦτ' ἀποκνήσωμεν. ἀλλ' ἀναμνησθέντες τῶν παραινέσαντος, ὅτι δεῖ βίου μὲν ἄριστον ἕκαστον προαιρεῖσθαι, ἡδὺν δὲ προσδοκᾶν τῇ συνηθείᾳ γενήσεσθαι, ἐγχειρεῖν τοῖς βελτίοσις. *Nec ista ut ardua ac difficilia servatu detrectemus: sed memores cum simus ejus qi admonuit oportere qemqe optimam eligere vitam, & sperare consvetudine ipsam jucundam fore, optima nobis aggredienda sunt.* Allusit eodem Nicephorus Callistus *hist. Eccles. l. 8. c. 40.* de Antonio Eremita agens, Εἰδώς γε μὴν τὸν ἄριστον βίον τῇ συνηθείᾳ ἡδὺν ἐσόμενον, εἰ καὶ χαλεπός τις εἴη τοπρῶτα. *Qod namqe faciet optimam qamqe vitam consvetudine dulcem gratamqe fieri, qamvis gravis primum sit & molesta.* Diogenes apud Laërtium *l. 6. §. 71.* Δίον ὖν, αἰτῶν τὰς ἀχρήστους πόνων τὰς καλὰ φύσει ἑλομένους, ζῆν εὐδαιμόνως, παρὰ τὴν ἄνοιαν κακοδαιμονοῦσι. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἡδονῆς ἡ καταφρόνησις ἡδυτάτη προμελετηθεῖσα. καθάπερ οἱ συνεθισθέντες ἡδέως ζῆν, ἀηδῶς ἐπὶ τἀναντίον μεθίστανται. ὕτως οἱ τἀναντίον ἀσκηθέντες, ἡδέως αὐτῶν τῶν ἡδονῶν καταφρονοῦσιν. *Cum igitur repudiatis inutilibus laboribus naturales insequi, ac vivere bene debeamus, per summam dementiam infelices sumus. Namqe ipsius qoqe contemptus voluptatis, si nos assvefecerimus, jucundissimus fit. Et sicut hi qi consveverunt voluptuosè vivere, molestè inde se avelli patiuntur; ita qi aliter exercitati sunt, facillimè ipsas contemnunt voluptates.* vide *l. 12. §. 6.*

Καὶ τούτου ἀντίχου] Ità *l. 4. §. 32.* ἀπρὶξ ἔχου. Qod Paulus *ad Thess. Epist. 1. c. 5. v. 21.* Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε. *Omnia explorate: qod bonum fuerit, retinete.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 354. D.* ex nescio qo scripto. Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζίται. τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. *Efficiamini avtem boni trapezita, alia qidem reprobantes, qod avtem bonum est tenentes.* Epictetus *Enchir. c. 50.* Πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔχω σοι νόμον ἀπαράβατος. *Qidqid tibi visum fuerit optimum, ea lex sit inviolabilis.* Vide Sect. proximam. Seneca *Epist. 16. Plus operis est in eo, ut proposita custodias, qàm ut honesta proponas. perseverandum est,* &c. vide *l. 10. §. 8.*

Κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον] Plato *polit. l. 5. pag. 655. B.* Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λίγιστα καὶ λελίξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium avtem turpe.* Idem in *Alcibiad. 1. pag. 437.* multis disserit, τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ συμφέροντα εἶναι. *pulchra & bona utilia esse.* Cicero ex Posidonii sententia *offic. l. 3. Nunqam potest utilitas cum honestate pugnare.* Et mox: *Accepimus, Socratem solitum execrari eos, qi primùm hac naturâ coharentia, opinione distraxissent. cui qidem ità sunt Stoici assensi, ut qidqid honestum esset, id utile esse censerent; nec utile qidqam, qod non honestum.* vide *l. 6. §. 43.*

Τὸ

τὸ ὡς λογικῷ, τοῦτο τήρει. εἰ δὲ τὸ ὡς ζώῳ, διώκειν, εἰ μὴ πρὸς τὸν ἴδιον ἀποβλέπεις σκοπόν, ἢ τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικόν.

* ἄτυφον f. φῆναι, κ. ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον, *L.* 2. §. 12. *l.* 6. §. 13. ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.

a Sup. §. 6. §. 7. [a] Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυτῷ, ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι, τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ὑποπτεῦσαι, καταράσασθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί

b Inf. §. 8. 16. *l.* 10. §. 9. τινος [b] τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεομένου. ὁ

si conducere tibi videbitur, qatenus ratione præditus es, retineas; sin, qatenus animatus es tantùm, repudies; judiciúmqe, qò minùs externâ rerum facie speciéqe corrumpatur, integrum servare curæ sit, qò rerum examen exqisitiùs instituas.

§. 7. Nihil unqam in pretio pro utili habeas, qod eò te adigat, ut fidem fallas, modestiam deseras, oderis qenqam, suspectum habeas, execreris, simules, appetas qicqam, qod parietes circumjectos velamentáqe desideret. qi enim mentem geniúmqe

ANNOTATIONES.

Τὸ ὡς λογικῷ] Vide Marcum pleniùs de his sese explicantem *l.* 10. §. 2.

Ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον] *Judicium integrum retine* Xylander, qi & clavsulam seqentem vertere neglexit. Mericus Casavbonus *à conclusione ista species omnes externas & apparentias plavsibiles diligenter arceto.* Vúltqe respexisse Marcum ad *typhum*, qem δεινὸν παραλογισμὸν appellat *l.* 6. *c.* 12. Assentior. Veruntamen vertere malim, *judicium tantummodo à typho*, sive *pompâ externâ*, qâ fascinari solet & corrumpi, *immune servare cura sit*, qo rerum istarum examen exqisitiùs instituas. addo etiam posse τύφῳ nomine τὴν ὄψιν, sive *opinationem vanam* intelligi: qo modo Monimum usurpâsse Sextus monuit ad *l.* 2. §. 15. exhibitus. Cæterùm utrovis sensu ceperis, videtur ἄτυφον potiùs qàm ἀτύφως legendum. Basilius Cæsar. *Orat.* 12. *pag.* 465. *C.* Ἐπειδή τι ἔχομεν παρ' ἑαυτοῖς κριτήριον φυσικὸν, δι' οὗ τὰ καλὰ τῶν πονηρῶν διακρίνομεν, ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν πραξίων ἐρθὰς ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων τὰς διακρίσεις, καὶ ὅσόν τινα δικαστὴν, ἴσῃ καὶ δικαιοτάτῃ γνώμῃ τοῖς ἐναγωνίοις βραβεύοντα, πείθεσθαι μὲν τῇ ἀρετῇ, καταδικάζειν δὲ τὴν κακίαν. οἷον πορνείας καὶ σωφροσύνης παρά σοι κρίνεσθαι. καὶ ὑψηλὸς προκαθέζεταί σου ὁ νῦς πιστευόμενος τὸ δικαστήριον. καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ συνηγορεῖ τῇ πορνείᾳ. ὁ δὲ φόβος τοῦ Θεοῦ τῇ σωφροσύνῃ συνίσταται. ἐὰν μὲν οὖν καταδικάσῃς τὴν ἁμαρτίαν, δῶρα δὲ νικήσῃ τὴν σωφροσύνην, εὐθέως ἐποιήσω τὴν κρίσιν τοῦ πράγματος. ἐὰν δὲ τῇ ἡδονῇ δῶς τὴν ῥοπὴν, προλιμπάνει ἀποφήνας τὴν ἁμαρτίαν, σκολιὸν ἐποιήσω τὸ κρίμα. *Quoniam apud nosmetipsos judicium quoddam naturale habemus, per qod ab iniqis bona facilè discernimus: necessarium nobis in agendorum optione rectâ facere rerum discrimina, & qasi judicem qemcunqe, qi justa sit alioqi mente, res cognituras contrarias, favere virtuti oportebit, damnare autem vitium. Verbi gratia. Incestus & pudicitia apud te judicantur, & alta mens tua pro tribunali sedet. Ex una parte voluptas scortationi suffragatur, Dei timor pudicitiæ assistit. Si igitur peccatum condemnans virtutem superare volueris, rectum rei judicium constitues. Si verò ad voluptatem propensus, peccatum duxeris præferendum, obliquum, minimèqe rectum facies judicium.*

§. 7. Ὁ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι] Justinus *apolog.* 2. *pag.* 53. Ἐκ παιδὸς τέρπε, καὶ πρὸ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τὸν φιλαλήθη, καὶν θάνατος ἀπειλῇ, τὰ δίκαια λέγειν τε καὶ πράττειν αἱρεῖσθαι δεῖ. *Verùm etiam modis omnibus, pra sua qoqe ipsius anima, veri amatorem qemqe, vel, si mors intentetur, ut, qæ justa sunt, & dicat, & faciat, eligere oportet.* Polybius *l.* 4. *cap.* 30. Ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ γνήσιοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἰδίαν ἀδέκτως περὶ πλείονος ἀδὲν ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος. *Sed mihi videtur qi ingenio sunt liberali atqe ingenuo, neqe publicè, neqe privatim pluris qicqam facere honestate.* Cicero *Offic. l.* 1. *Nemo justus esse potest, qi mortem, qi dolorem, qi exilium, qi egestatem timet, aut qi ea qæ sunt contraria, æqitati anteponit.* Juvenalis *Sat.* 8. *v.* 80.

— ambigua si qando citabere testis
Incertaqe rei, Phalaris licèt imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere causſas.

Seneca *Epist.* 88. *Fides sanctissimum humani pectoris bonum est, nullâ necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur pramio. Ure, inqit, cade, occide; non prodam: sed qò magis secreta qæret dolor, hoc illa altiùs condam.* Idémqe *Epist.* 76. *Vir bonus, qod honestè se facturum putaverit, faciet, etiamsi laboriosum erit; faciet, etiamsi periculosum erit. rursus qod turpe erit, non faciet, etiamsi pecuniam affert, etiamsi potentiam. ab honesto nullâ re deterrebitur; ad turpia nullâ spe invitabitur.* Huc animosa illa nescio cujus in Evripidis *Telepho* verba; qæ Stobæus *tom.* 2. *tit.* 13. exhibet.

Ἀγάμεμνον, ἀδ' εἰ πέλεκυν ἐν χεροῖν ἔχων,
Μέλλοι τις εὐτράχηλον ἐμβαλεῖν ἐμὸν,
Στιγήσομαι, δίκαιά γ' ἀνθεκτεῖν ἔχων.
Non, si minante jam securigerâ manu
Cervix sub ictu staret, Agamemnon, mea,
Munitus eqo liberam vocem premam.

Grotius. Illa etiam mulieris, sed virilia prorsus, apud Tragicum incertum verba:

Ἃ δ' ἐκπυθέσθαι τῆς ἐμῆς χρῄζεις φρενὸς,
Οὐ μὴ ἂν καλέσῃς, οὐδ' ἐὰν χρεὼς ἐξ ἄκρας
Δεινὰς καθεὶς πρόσωπα εἰς ἄκρους πόδας.
Πόθοις ἂν, οὐδ' εἰδόσιν πολλὰ προσβάλοις.

Qæ scisci tari de meo vis pectore,
Non si cremes me, aut dente si ferri aspero
Seces ad imos vertice à summo pedes,
Non cuncta vincla si aggeras, intelliges.

Grotius. Refert Clemens *Strom. l.* 4. qo loco & qamplurima constantiæ in hoc genere suspiciendæ exempla congessit: è qibus complura & Tertullianus habet in *Epist. ad Martyr.* Vide & *ad l.* 6. §. 48.

Τοίχων καὶ παραπετασμάτων δέονται] Plutarchus *Sympos. l.* 7. *c.* 5. Οὐδεμία τῶν τοιούτων ἡδονῶν ἀπόκρυφός ἐστι, οὐδὲ σκότους δεομένη, καὶ τῶν τοίχων περιβόητον, ὡς αἱ γυναῖκες λέγουσιν. *Harum voluptatum nulla est occulta, neqe tenebris & parietum ambitu opus habent, ut mulieres loquuntur.* Vide qæ ex Seneca suprà adduximus *ad* §. 4. verba illa; Μόνα φανταζόμεθα, περὶ ὧν εἴτις ἄφνω ἐπανέροιτο, τί νῦν διανοῇ; μεταπαρρησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. Facit huc qod Dominus noster apud Joannem *c.* 3. *v.* 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς. &c. *Qi malè agit qisqe, lucem odit.* Scilicet ut Seneca *Ep.* 122. *Gravis mala conscientia lux est.* Et Bernardus de *consideral. l.* 5. *Et turpium pœna Deus est. lux est enim. & qid tam invisum obscœnis flagitiosisqe mentibus?* Siqidem ut Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Turpe est ac pudendum etiam profari illa, qæ in occulto isti perpetrant.* Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. *Omnia autem manifesta fiunt, cùm in lucem protracta ab eadem arguuntur. Etenim lux est, qa res omnes conspicuas facit.* ità siqidem malim locum illum interpretari. ut τὸ φανερούμενον significatum transeuntem habeat, & πᾶν eidem in regimine substituatur; qàm cum Syro & Latino veteri interprete, qos Zanchius & Beza sequntur, *Omne qod manifestatur*, sive *conspicuum facit, lumen est*; ut τῷ πᾶν adjectum sit τὸ φανερούμενον. vel etiam, qod omnium minimè probandum videtur, cum Græco Scholiaste, cui Piscator adnæret, *Qicqid manifestum*, sive *conspicuum fit, lux est.* ut τὸ φανερούμενον non emanantis, sed immanentis significationem obtineat. Verùm ista eruditioribus dijudicanda & censenda dimitto. Hinc verò τὰ τοῦ σκότους ἔργα, *tenebrarum opera*, peccata qælibet nuncupantur eidem Apostolo, *ad Rom. c.* 13. *v.* 12. & *ad Ephes. c.* 5. *v.* 11, 13. sed & τὰ νυκτὸς, *noctis, nocturna, ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6, 7. improbósqe, Job *cap.* 24. *vers.* 131 – 17. ait *tenebras optare & aucupari, diem odisse, lucem matutinam pro umbra letali habere.* Itaqe ex illorum voto Horatius *lib.* 1. *Epist.* 16.

— pulcra Laverna,
Da mihi fallere, da justum. sanctúmqe videri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς τοίχους προβέβληνται, καὶ τὰς οἰκίας, καὶ τὸ σκότος, ἵνα τι τῶν τοιούτων ποιῶσι, καὶ τὰ κρύψαλα πολλὰ ἔχουσι. τὸν δὲ αἰδήμονα οὐ δεῖ μὲν ἀποκρύπτειν τι τῶν ἑαυτοῦ. *Cæteris hominibus parietes, ædes & tenebras esse, si qid ejus generis agant, & multas celandi rationes habeant. Cynicus verò non debet velle suarum rerum qicqam occultare.* Sophocles *Electr.*

— πῶς τόδ', εἰ καλὸν,
Τὔργον σκότου δεῖ;
Siqidem est honestum opus hoc,
Qid est tenebris opus?

Qò & illud Martialis *l.* 11. *Epigr.* 2.

— regula morum,
Qicqid & in tenebris non sumus. —

Elegantissimè Tertullianus *apolog. cap.* 1. *Qod verè malum est, nè ipsi qidem, qos rapit, defendere pro bono audent. Omne malum aut timore, aut pudore natura profudit. Deniqe malefici gestiunt latere, devitant apparere; trepidant deprehensi, negant accusati; nè torti qidem facilè, aut semper, confitentur.* Qæ eadem ferè habet & *ad Nationes l.* 1. *c.* 1. Cæcilius apud Minutium. *Honesta semper publico gaudent, scelera secreta sunt.* Plutarchus deniqe apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6. ex *libro adversus voluptatem*: Τί δ' οὐ πάντων ὁράντων ἀκρατεύῃ, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν αἰδούμενος φεύγεις, νυκτὶ καὶ σκότῳ τοῖς ἁμαρτήμασι πιστεύων τὴν ὕβριν; οὐδεὶς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος προβάλλει, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρεῖν αἰσχυνόμενος. ἀλλὰ ὅλον ἅμα τὸν κόσμον ἥλιον γενέσθαι, πρὸς ἃ καλοῦσι, βάλοις' ἄν. ἅπασα δὲ καλὰ ὁρᾶσθαι γυμνὴ φυλάττεται, σκέπην προβαλλομένη τὰ πάθη. *Cur non omnibus videntibus luxuriaris? imo tu teipsum etiam reveritus fugis, nocti solum & tenebris sine testibus contumeliam & libidinem committens. Nemo qippe honestis actionibus caliginem obtendit, lucem earum testem reformidans. Imo totum*

niúmqe eúndem ſuum, & virtutis hujuſce ritus ſacros, cæteris omnibus antetulerit, is tragœdiam nullam excitat, non ingemiſcit, non ſolitudine, non freqentiâ opus habet: qod eſt maximum, victurus eſt, mortis nec appetens, nec metuens. qin nec tantillum intereſſe cenſebit, ſpatio tem-

γὰρ τὸν ἑαυτῦ [a] νῶν καὶ δαίμονα, καὶ τὸ * ὄργια τῆς τύτυ ἀρετῆς παρελόμενος, [b] τραγῳδίαν ὐ ποιεῖ, ὐ συνάζει, [c] ὐκ ἐρημίας, ὐ πολυπλη-θείας * δείσεται. τὸ μέγιστον, ζήσῃ, * μήτε διώκων, μήτε φεύγων [d] πότερον ἢ ἐπὶ πλέον διάστημα χρόνυ

a Sup. §. 3. 5. * ἔργια Lug. ἔργα Annot.
b L. 5. §. 28. l. 9. §. 29.
c Sup. §. 4, 5. Inf. §. 8. 16.
* δείσεται Lug.
* [τὸν θάνατον] μ. f. L. 9. §. 3. Inf. §. 12.

ANNOTATIONES.

totum mundum ſolem eſſe optaret, etga ea qa præclarè agit. Unumqodvis autem crimen nudum conſpici cavet, prætexens affectus. Vide *infrà* §. 8. & 16. & *l.* 10. §. 9.

Τὸν ἑαυτῦ νῶν καὶ δαίμονα] Vide *ſuprà l.* 2. §. 13.

Καὶ τὰ ὄργια τῆς τύτυ ἀρετῆς] *Sacra virtutis ejus.* Xylander rectè. à myſteriis Ethnicis tranſlatio. ἔργια Lugdunenſis editio malè. nec meliùs *Annotator* ἔργα.

Τραγῳδίαν ὐ ποιεῖ] *Neqe tragicè ſe gerit*, qod τραγῳδεῖν dicit *l.* 9. §. 29. eodémqe videtur ſpectare, qod *l.* 5. §. 28. dicit, ὅτε τραγῳδὸς ὅτε πόρνη, *nec tragœdus, nec ſcortum*, vel, *neqe tragicis de ſe materiam ſuppeditat.* Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη τεθαυμακότων τὰ ἐκτὸς, διὰ μέτρυ τοιῦδε ἐπιδεικνύμενα; Epictetus *l.* 1. *c.* 4. *Qid enim aliud eſt tragœdia, qàm metro qodam expreſſi, externa iſta admirantium hominum affectus?* Hoc avtem cùm non admittat iſte, qem hic Marcus depingit, tragœdiæ argumentum fieri non poteſt.

Οὐκ ἐρημίας, ὐ πολυπληθείας δείσεται] malim cum Lugdunenſi δείσεται. *Nec ſolitudine opus habebit*; qia *ubicunqe eſt, & qocunqe loco conſiſtit, ſibiipſi vacat, & ſuus eſt*: ut Seneca *Epiſt.* 62. *Nec ullus hominum aviúmqe concentus interrumpit cogitationes bonas, ſolidáſqe, & jam certas.* Idem *Ep.* 56. Vel etiam, qia, qod ſuprà monuerat, *nihil faciat, qod aliorum conſcientiam aſpectúmqe refugiat.* Sed nec *multitudine*; cùm *nemine teſte avt ſpectatore indigeat*, ut *ſuprà* §. 5. ſed *conſcientiâ ſit contentus ſuâ. ſuprà* §. 6. Seneca *Ep.* 8. inſuper etiam ejuſmodi ſit, *qi ſibi tutò credi poſſit*; contrà qàm *imprudentes, qorum nemo eſt, qi relinqi ſibi debeat.* Idem *Ep.* 10. Huc Antiſthenis illud, qi interrogatus, qid ex philoſophia lucri cepiſſet, reſpondit, Τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ὁμιλεῖν. *qod poſſet ſecum, ubicunqe ſoret, converſari & colloqi.* Laërtius *l.* 6. Seneca *qæſt. nat. l.* 4. *præfat. Turbam rerum hominúmqe deſiderem, qi ſe pati neſciunt. tibi recum optimè convenit.* qanqam nec δείσεται illud eſt incommodum prorſus. Siqidem timent conſcientiam ac freqentiam hominum vitántqe, qi parietibus eam excludere ſatagunt; qod ſuperiùs tetigerat. Solitudinem avtem pavorem infligere, nemini non eſt notiſſimum.

Ζήσῃ, μήτε διώκων, μήτε φεύγων] deeſſe aliqid nemo non viderit. & ſuſpicetur qis legendum μήτε διώκων [τι] μήτε φεύγων. qo modo *infrà* §. 12. dixit μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, *nihil ulterius expectans, nihil fugitans.* Verùm aliud eſt περιμένειν, aliud διώκειν. nec idem utrobiqe ſenſus eſt. vel etiam qo modo *l.* 11. §. 11. ὅτε δ' ὤκων, ὅτε φεύγων, cùm de eis priùs egiſſet, qorum *αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ*, perturbant nos. Verùm, qia aliò qæ ſequntur ſpectant, malim, [τὸν θάνατον] μήτε διώκων, μήτε φεύγων. *Neqe proſeqeris amplius, neqe fugies.* Commentarii vicem præſtabit, præter proximè hic adjecta, *lib.* 9. *periocha* 3. Eſt qod Martialis *l.* 10. *epigr.* 47.

Summum nec metuit diem, nec optat.

Siqidem ità formatus eſt, ut *illi nec amor vitæ, nec odium ſit*; *nec vita tadio ſit, nec mors timori.* Seneca *Epiſt.* 65. & 78. Itaqe *nec ſpe mortis patienter dolet: nec tadio doloris libenter moritur. hunc fert, illam expectat.* Idem *Ep.* 98.

Πότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάστημα] Nihil, inqit, ſapienti intererit, diuturniorem an breviorem in corpore moram faciat. qia nimirum vitam ſemper perfectàm & conſummatam habet: ut *infrà* §. 8. & 12. & *l.* 10. §. 1. Vide & *l.* 2. §. 14. Chryſippus apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 23. Ὅτι παρὰ τὸν πλείονα χρόνον ὐδὲν μᾶλλον εὐδαιμονῦσιν, ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐπίσης τοῖς τὸν ἀμερῆ χρόνον εὐδαιμονίας μεταχῦσιν. *Temporis incremento qum multis in locis dixiſſet non augeri felicitatem: ſed perinde felices eſſe, qi momento temporis & qi longo tempore fuiſſent beati.* Et de *commun. notit. c.* 7. Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρόνος ὐκ ἄυξει προσγινόμενος, ἀλλὰ κἂν ἀκαρὲς τι ὥρας γένηται φρονίμου, ὐδὲν πρὸς εὐδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τῷ τὸν αἰῶνα χρημένῳ τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καταβιῦντος. *Temporis acceſſione bonum non augeri: nam ſi qis momento horæ ſapiens fuerit, qod ad felicitatem attinet, nihilo deteriore conditione futurum qam eum, qi per omnem ætatem virtutem coluerit, neqe ea beatè vitam exegerit.* cùm tamen idem alibi aſſerat; ὐδὲν εἶναι ἀρετῆς ὄφελος ἐλίγοχρονίου. Cicero *de finib. l.* 2. *Qi bonum omne in virtute ponit, is poteſt dicere, perfici beatam vitam perfectione virtutis: negat enim ſummo bono adferre incrementum diem.* Et *l.* 3. *Recta affectio, item convenientia, denique ipſum bonum, qod in eo poſitum eſt ut natura conſentiat, creſcendi acceſſionem nullam habet. Ut enim opportunitas non ſit major productione temporis: ſic hæc, de qibus dixi, non ſunt temporis productione majora. Ob eámqe cauſſam Stoicis non videtur optabilior, nec magis expetenda beata vita, ſi ſit longa, qàm ſi brevis. Ut ſi cothurni lævis ſit, ad pedem apte convenire, neqe multi cothurni pavcis anteponerentur, neqe majores minoribus: ſic horum omne bonum convenientiâ atqe opportunitate finitur, nec plura pavcioribus, nec longinqiora brevioribus anteponentur.* Seneca *Epiſt.* 101. *Mens ſtabilita ſcit, nihil intereſſe inter diem & ſeculum.* Et *Epiſt.* 85. *Beata vita una eſt. in optimo illam ſtatu ponit qalitas ſua, non magnitudo. itaqe in aqo eſt longa & brevis, diffuſa & anguſtior; in multa loca, multáſqe partes diſtributa, & in unum coacta. qi illam numero æſtimat, & menſurâ & partibus, jam illi, qod habet eximium, eripit. Qid eſt avtem in beata vita eximium? qòd plena eſt. finis, ut puta, edendi bibendiqe ſatietas eſt. hic plus edit, ille minus: qid refert: uterqe jam ſatur eſt. hic plus bibit, ille minus: qid refert? uterqe non ſitit. Hic pluribus annis vixit, hic pavcioribus, nihil intereſt, ſi tam illum multi anni beatum fecerunt, qàm hunc pavci.* Idémqe *Epiſt.* 74. *Summum bonum nec infringitur, nec avgetur in ſuo modo permanet, utcunqe fortuna ſe geſſit. Sive illi ſenectus longa contigit, ſive citra ſenectutem finitus eſt, eadem menſura ſummi boni eſt, qamvis ætatis diverſa ſit. Utrùm majorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium ejus pertinet, non ad formam. licèt alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & eum in qo ſcriptus eſt pulverem ſolveris, in eadem uteqe forma ſuit. Qod rectum eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, qàm contrahi poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero in qantum voles corripe, & in unum diem coge; aqè honeſta eſt.* & *Epiſt.* 78. *Mors licèt immatura ſit, licet mediam præcidat ætatem; perceptus longiſſimè fructus eſt. -- Scit tempore honeſta non creſcere.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 17. *Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: qoniam morâ non fit beatior vita, ſed longior.* Hinc illud è porticu non παράδοξον tantùm, ſed παράλογον etiam, (ut Cleanthis in contrarium dictione utamur, ex Epicteti *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) ſive ἄλογον planè καὶ ἄτοπον prorſus, ὐχ ὑπερίχειν ἀρετὴ τὸν Δία τὸ Δίαν. Chryſippi verba ſunt apud Plutarchum *de commun notion. c.* 29. ſive, τὴν τῶν ἀγαθῶν εὐδαιμονίαν τῆς θείας εὐδαιμονίας μηδὲν διαφέρειν. καὶ κατὰ μηδὲν ἀρετωτέραν εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Bonorum felicitatem à divorum felicitate non differre, & nihilo optabiliorem, neqe præſtantiorem eſſe Jovis felicitatem felicitate virorum ſapientium.* Idem apud Stobæum *eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 8. Sextius item apud Senecam *Ep.* 73. *Jovem plus non poſſe qàm bonum virum.* Inculcat paſſim & Seneca ipſe *Epiſt.* 59. *Sapiens cum Diis ex pari vivit.* & *Epiſt.* 31. *Dedit tibi natura illa, qæ ſi non deſerueris, par Deo ſurges. hoc eſt ſummum bonum, qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex.* Verùm unde paritas iſta? Indè nimirum, qia *Bonus tempore tantùm à Deo differt.* Idem *de provident. c.* 1. & *Epiſt.* 73. *Jupiter qo antecedit virum bonum? diutius bonus eſt.* & *Epiſt.* 53. *Qid inter te & Deos interfuturum ſit, qæris? diutius erunt.* Et *de conſtant. Sap. c.* 8. *Sapiens, excepta mortalitate, ſimilis eſt Deo.* At iſta temporis avt diuturnitatis diſtantia ad virtutem avt beatitudinem nihil habet momenti, ſed in æqilibrio prorſus rem ipſam relinqit. Siqidem, *Tantùm ſapientis ſua, qantùm Deo omnis ætas patet. magniqe eſt artificis claviſſe totum in exiguo.* Seneca *Ep.* 53. Et *Epiſt.* 73. *Qemadmodum ex duobus ſapientibus qi ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cujus intra pavcos annos terminata virtus eſt; ſic Deus non vincit ſapientem felicitate, etiamſi vincat ætate.* Et Cicero *de nat. Deor. l* 2. *E virtutibus vita beata exiſtit, par & ſimilis Deorum, nulla re, niſi immortalitate, qa nihil ad bene vivendum pertinet, cedens cæleſtibus.* Epictetus denique *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Κατά γε τὸν λόγον ὐδὲν χείρων τῶν θεῶν, ὐδὲ μικρότερος εἰ. λόγῳ γὰρ μείζονος ὁ μήκει, ὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Mente qidem conſideratâ neqe diis immortalibus es deterior, avt minor: mentis enim magnitudo non proceritate, avt altitudine judicatur, ſed decretis.* Vah τῆς φλυαρίας, καὶ τῆς ἀτοπίας. Itaqe cavtè legendi iſti; nec tantùm illis tribuendum: ut pro divinis, qod à multis fieri ſolet, habeantur. Verùm ab iſtis vel deliriis ridendis, vel proterviis execrandis Marcus noſter immunis videtur. Illud interim obſervatu non indignum in hoc dogmate de beatitudinis diuturnitate Stoicis gemina Epicurum etiam ipſum cenſuiſſe. Apud Laërtium *l.* 9 in *Select. Sentent.* Ὁ ἄπειρος χρόνος ἴσην ἔχει τὴν ἡδονὴν καὶ ὁ πεπερασμένος. *Tempus infinitum ac finitum æqam habet voluptatem.* Qod plenius Cicero *de finib. l.* 2. *Negat Epicurus diuturnitatem temporis ad beatè vivendum aliqid afferre: nec minorem voluptatem percipi in brevitate temporis, qam ſi illa ſit ſempiterna.* Sive ut idem *lib.* 1. *nec majorem voluptatem ex infinito tempore ætatis percipi poſſe, qàm ex hoc percipiatur, qod videmus eſſe finitum.* Nec relatu indignum planè Themiſtii illud, qo Chryſippeum hoc vellicat, *Orat.* 17. *pag.* 430. Χρύσιππος ἄχρι τῶν ῥημάτων ἔοικε ἀνδρίζεσθαι, ταυτὸν δύνασθαι φάσκων ἀνδρὶ σπουδαίῳ μίαν ἡμέραν, μᾶλλον δὲ καὶ μίαν ὥραν, πολλοῖς ἐνιαυτοῖς. ὐδὲ γὰρ ἰδιώτῃ φιλοσοφοῦντι κατὰ τὸ ἔργον, ἂν τις ἀρκεῖν ὑπολάβοι, καθάπερ ἀστραπὴν ἐλλάμψασαν τὴν ἀρετὴν ἐυθὺς ἀποδῆναι. ἀνδρὶ δ' ὡλαοῦ ἐπιτειχάσαι, καὶ τόσσα μίμηλα, καὶ ὧ πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλασσαν κοινωνεῖν ἀνάγκη τῶν ἀγαθῶν, πῶς, ὦ βέλτιστε Χρύσιππε, ἂν συνεύξῃ τὸν χρόνον καὶ ἔξω τῆς φύσεως; ὅσῳ γαρ

χρόνε τῷ σώματι συνεχομένῃ τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ' ἐλάσσον χρήσῃ), ὡδ' ἔλεῖν αὐτῷ μέλει. [a] καὶ γὰρ ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δεῖ, ὥσπερ [b] ἐυλύτως ἀπιέναι, [c] ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσαν. τοῦτο μόνον πρὸ ὅλου τοῦ βίου ἐυλαβέμενον, τὸ τελῶ ἀξίαν [d] ἔν τινι τῶν οἰκείων νοερᾷ πολιτικῇ ζώῃ * τροπῇ γενέσθαι.

§. 8. [e] Οὐδὲν ἂν ἐν τῇ ἀξιοείᾳ τὸ κεκολασμένον καὶ ἀκηκαθαρμένον πανδὸς, ὐδὲ μιλὶ μεμολυσμένον, ὐδὲ ὕπουλον ἔυρεις. [f] ὐδὲ ἀσυνελλῆ τὸν βίον αὐτῷ ἡ πεπρωμένη καπελαμβάνει

spatio temporis prolixiore an contractiore animâ suâ corpore inclusâ utatur. utpote qi, si fratrum demigrandum fuerit, perinde promptus sit decedere, ac aliud qid agere, qod modestè & decorè agi oporteat. hoc avtem unum per vitam totam cavet religiosè, ne mens sibi qicqam eorum subterfugiat, qæ animantis rationalis & civilis propria sunt munera.

§. 8. In hominis castigati atqe expurgati animo, nihil suppurati, nihil impuri, nihil subdoli offendas. neqe verò vitam hujus non consummatam fatum unqam abruperit. perinde ac si tragœdum dixe-

a L. 2. §. 11.
b Sup. §. 5.
c L. 6. §. 2.
d Sup. §. 6.
* τρόπῳ Lug.
e L. 9. §. 3.
f Sup. §. 7.
l. 5. §. 31.
l. 7. §. 69.
l. 8. §. 32.
l. 10. §. 1.
l. 11. §. 1. 3.

ANNOTATIONES.

γὰρ ἐκεῖνο μακρότερον ποιεῖς, τοσοῦτο μακροτέρων ποιεῖς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐυδαιμονίαν. *Chrysippus verbo tenus se virum præstare videtur, ubi ait vel unum diem, imo unam horam tantumdem posse in homine frugi præstare quantum multi anni. Neqe enim bonum privato factis ipsis philosophanti satis esse patandum est, si virtus illi fulguris instar, ut resplenderit, statim exstinguatur. At ei viro, cui populi parent, cui tanta negotia cura, qiqe cum terra ac mari universo bona sua communicare necesse habet, cur non o Chrysippe, tempus etiam natura terminos excedens compreceris? Quantò enim longius illud feceris, tantò diuturniorem hominibus felicitatem reddideris.* Peripatetici planè in adversum ibant. Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 7. Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. ὥτω δὴ οὐδὲ μακάριον καὶ ἐυδαίμονα, μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. Una hirundo non facit ver, nec una dies: ita neqe beatum & felicem una dies, neqe parvum tempus.* Verùm hoc illi, qia ad beatitudinem constituendam externa advocabant; qibus exui denuo & excidere daretur. qod Stoici omninò repudiabant.

Ἐυλύτως ἀπιέναι] Ità *supra* §. 5. Ἔυλυτος. Seneca *Ep.* 24. *Vir fortis ac sapiens, non fugere debes ex vita, sed exire.* Et *Ep.* 54. *Sapientis est exire, non ejici.* Qemadmodum avtem Marcus hic ἐυλύτως ἀπιέναι, ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Ἐυλύτως ὑπακῦσαι. *Alacriter obtemperare.*

Ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων] Ut aliarum rerum, sic & mortis etiam dextrè obeundæ qasi ars & virtus qædam est peculiaris. Seneca *Epist.* 26. *Egregia res est mortem condiscere.* & *Epist.* 30. *Magna res est, & diu discenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, aqo animo abire.* & *Epist.* 62. *Antè ad mortem, qàm ad vitam præparandi sumus.* & *de brevit. Vit. c. 7. Totâ vitâ discendum est mori.* & *Epist.* 30. *Mortem venientem nemo hilaris excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. Itaqe compone te,* inqit, *ad diem illum, qo remotis strophis ac fucis, de te judicaturus es, utrùm loqare fortia an sentias, numqid simulatio fuerit & mimus, qicqid contra fortunam jactavisti verborum contumacium -- Mors de te pronunciatura est.* Idem *Epist.* 26. Et mox: *Supervacuum forsitan putas id discere, qo semel utendum est? hoc est ipsum qare meditari debeamus. Semper discendum est, qod an sciamus, experiri non possumus.* & *Epist.* 30. *Hoc philosophia præstat; in qocunqe corporis habitu fortem, in conspectu mortis hilarem latúmqe, nec deficientem, qamvis deficiat. -- Hoc facit Bassus noster. Eo animo vultúqe finem spectat, qo alienum spectare nimis securi esse putares. -- Videtur mihi prosequi se, & componere, & vivere tanqam superstes sibi, & sapienter ferre discidium sui.* Vide *l. 9. §. 3.*

Τοῦτο μόνον] Xylandrum non avdio cum seqentibus ista committentem. seqor potius Casavbonum, qi prioribus agglutinat.

Νοερᾷ πολιτικῇ ζώῃ] qod *suprà λογικὸν καὶ πολιτικόν. §. 6.*

Τροπῇ] Annotator Lugdunensis τρόπῳ. atqe ità prorsus accepit interpres uterqe. Sed falsus uterqe. τροπὴ siqidem hîc *fuga.* Cavet ἐν τροπῇ γενέσθαι, *in fuga esse*, id est, *fugere, subterfugere.* metaphora ab eis qi τρεπόμενοι, in prælio superati *in fugam vertuntur.*

§. 8. Κεκολασμένον] *Castigati.* explicat vim vocabuli philosophus *Ethic. Nicom. l. 3. c. 12.* τὸ δὲ τοιοῦτον (τὸ μετρίας εἶναι καὶ ὀλίγας τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι) ἐυπειθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον. *Id verò qod tale est (mediocres esse cupiditates & paucas, rationiqe minimè adversantes) obediens vocamus & castigatum.* Marcum σύμψηφον habiturus, si pro moderatis affectibus, nullos substituere concedatur. Cæterùm hinc δαιτὸς κεκολασμένη, pro *accurata & exqisita victûs ratione* usurpatur. Plutarchus in *Lycurg.* & Lucianus in *Hermot.* & ῥήτωρ κεκολασμένος, ὁ διεσμιλευμένος, καὶ ἠκριβωμένος. Pollux *l. 4. c. 3.* & ἵππος κεκολασμένος τὴν γνάθον, δίκαιος τὴν σιαγόνα. *Equs correctis genis, justus in maxillis.* & γαστὴρ κεκολασμένη. *venter restrictus.* Libanius *Orat.* 19. est avtem metaphora à stirpibus vitibúsve ducta, qibus cùm flagella luxuriantia, avt sarmenta superflua demuntur, κολάζεσθαι, id est, *castigari* perhibentur. ità Theophrastus *de cavss. plant. l. 1. c. 21.* δένδρα κολαζόμενα dicuntur, ὅις τὰ περιττὰ ἀφαιροῦνται, uti *ibidem c. 17.* id est, *qibus supervacua detrahuntur*, ut Columella *l. 4. c. 6.* aliud est *corrigere*, & aliud rursus *castrare*; qod utrumqe usurpavit Cato *c. 33.* & ex Catone Plinius *l. 17. c. 22.* apud qem *porrigere* perperam legitur. Qin & Latinis *castigatum* dicitur, qicqid im-

A modicâ omni luxurie atqe exuberante redundantiâ immune. intra decori limites justos coercetur & consistit. Ità *pectus castigatum*, Naso in *amor. l. 1. eleg. 5.*

Qàm castigato planus sub pectore venter?

contrà qam qod in eqo lavdat Maro *Georg. l. 3.*

Luxuriátqe toris pectus. --

frons castigata, Statio *Sylvar. l. 2. poem. 1.*

Et castigata collecta modestia frontis.

juba castigata, eidem *Thebaid. l. 9.* de eqo;

Colla sedent, nodis & castigata jubarum
Libertas. --

B *Carmen castigatum* Flacco in *arte*:

-- carmen reprehendite, qod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atqe
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

ambitiosa nimirum *recidendo ornamenta*; uti idem *ibidem.*

Πυῶδες] id est, σαπρὸν καὶ διεφθαρμένον, *putre & corruptum.* tale siqidem qiddam est τὸ πύον, ut Aristoteles *de gener. animal. l. 4. c. 8.* qi ideo Empedoclem ἀκυρολογίας arcessit, qòd τὸ γάλα πύον λευκὸν, *lac, pus candidum* dixerit, sicut & *topic. l. 4. c. 5.* qod οἶνον ὕδωρ σεσηπὸς, *vinum, aqam putrefactam.* Ad animum transtulit, uti Marcus istîc, ità Seneca *Epist. 68. In pectore collectio & vomica est.* Est enim vomica materiæ purulentæ collectio. Idémqe *Epist. 80. Horum,* C *qi felices vocantur, hilaritas ficta est, avt gravis & suppurata mœstitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palam esse miseros; sed inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem.* Horatius itidem. *Serm. l. 1. Sat. 7.*

-- Regis Rupili pus atqe venenum.

pro livore & virulentia.

Ὕπουλον] In Thespesii apud Plutarchum *de Inferis fabula, pag. 565. B.* dicuntur in animis sceleratorum à Justitia mulctatis, οὐλὰς καὶ μώλωπας ἐμμένειν, *cicatrices & vibices restare.* de hypocritis avtem boníqe simulatoribus festiva subjicit, qomodo Justitiæ D satellites cum illis agant, *pag. 567. B.* Ὅσοι δὲ πρόσχημα καὶ δόξαν ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεβίωσαν πανία λανθάνοντα, τούτοις ἐπικόπους καὶ ὀδυνηρῶς ἠνάγκαζον ἕτεροι περιεσῶντες ἐκτρέπεσθαι τὰ ἔντερον ἔξω τῆς ψυχῆς, ἐλυσπωμένους παρὰ φύσιν καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι κατακάμπτουσι τὸ ἄγκιστρον ἐκτρέπουσιν αὐτάς. ἐνίους δὲ ἀναδέροντες αὐτῶν καὶ ἀναπτύσσοντες, ἀνεδείκνυσαν ὑπόλιθς καὶ ποικίλους, ἐν τῷ λογιστικῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας. *Qi verò sub pretextu & opinione virtutis vitam latente improbitate exegissent, hos alii adstantes cogebant magno cum labore & dolore interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes seseqe & flectentes, qe-* E *modo marina scolopendra hamo vorato seseqe volventes invertunt: qosdam cute derepta explicantes, ostendebant intus vitiosos, & qi neqitiam in ratione animæ partis principe tectam gessissent.*

Ἀσυνέλλῃ τὸν βίον αὐτῷ] Seneca *Epist. 32. Considera, qàm pulcra res sit, consummare vitam ante mortem; deinde expectare securum reliqam temporis sui partem, in possessione beatæ vitæ positum: qa beatior non fit, si longior.* Idem *Epist. 98. Ipse vita plenus est, cui adjici nihil desiderat suâ cavssâ, sed eorum qibus utilis est. liberaliter facit qod vivit.* Et *Epist. 93. Non ut diu vivamus, curandum est; sed ut satis. Nam ut diu vivas, fato opus est; ut satis, animo. Longa est vita, si plena est.* im- F *pletur avtem, cùm animus sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. Qid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? non vixit iste, sed in vita moratus est. -- interest mortem ejus ex qo die numeres. At ille obiit viridis. sed officia boni civis, boni amici, boni filii executus est; in nulla parte cessavit. licèt ejus ætas imperfecta sit, vita perfecta est.* Et mox: *Non ideo plures annos mihi accedere recusaverim. nihil tamen ad beatam vitam defuisse dicam, si spatium ejus inciditur. non enim ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat; sed nullum non tanqam ultimum aspexi. Qid me interrogatis, qando natus sim? an inter juniores adhuc censear? habeo meum. Qemadmodum in minore corporis habitu potest homo esse perfectus: sic & in minore temporis modo, potest esse vita perfecta. -- Qæris qod sit amplissimum spatium? usqe ad* G *sapientiam vivere. qi ad illam pervenit, attigit non longissimum finem, sed maximum.* Idem *Ep. 77. Iter imperfectum erit, si in media parte, avt citra petitum locum steteris: vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est.* Et *Epist. 101. Qi qotidie vita sua summam manum impo-*

posuit,

dixerit qis ante fabulam peractam ſcenâ ceſſiſſe. qin nec ſervile qippiam in eodem avt affectatum deprehendas, avt addictum, avt abſciſſum, avt qod cenſuram refugiat, avt qod latebras reqirat.

§. 9. Facultatem opinatricem venerare. in hoc enim ſita ſunt omnia, ut menti tuæ nulla inſit cogitatio, qæ vel naturæ, vel animantis ratione præditi conditioni non ſit conſentanea. poſtulat avtem iſta, ut nihil temerè ſtatuamus, ut hominibus benevoli, Deiſqe obſeqentes ſimus.

§. 10. Miſſis itaqe rebus cæteris, pavca iſta apud te habeas. memineriſqe inſuper, unumqémqe

[a] ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδὸν, πρὸ δ' τελέσαι καὶ διαδραματίσαι, ἀπαλλάττεσθαι. ἔστι δ' οὐδὲν ὅλον, [b] οὐδὲ κομψὸν, οὐδὲ περισδεδεμένον, οὐδὲν [c] ἀπεσχισμένον, οὐδὲ ὑπεύθυνον, οὐδὲ [d] ἐμφωλεῦον.

§. 9. [e] Τὴν ὑπολητικὴν δύναμιν σέβε. [f] ἐν παύτῃ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγίνηται ἀνακόλυθον * τῇ φύσει, καὶ τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου κατασκευῇ. ἄυτη δ' ἐπαγγέλλεται ἀπροπτωσίαν, καὶ [h] τὸ πρὸς ἀνθρώπους οἰκειῶσιν, καὶ [i] τὸ θεοῖς ἀκολυθίαν.

§. 10. Πάντα δὴν ῥίψας, [k] ταῦτα μόνον τὰ ὀλίγα σύνεχε. καὶ ἔτι συμμεμνήσθαι, ὅτι [l] μόνον

a L. 12. §. 36.
b Sup. §. 5. l. 4. §. 51.
c L. 8. §. 34.
d Sup. §. 7.
e L. 5. §. 21. l. 6. §. 16. l. 11. §. 1.
f L. 2. §. 15.
* -θος Lug.
g L. 4. §. 49. l. 7. §. 55.
h L. 7. §. 31.
i L. 7. §. 31. 67. l. 10. §. 11. l. 12. §. 27. 31.
k L. 2. §. 5.
l L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

posuit, non indiget tempore: -- scit nihil interesse inter diem & seculum; -- singulos dies, singulas vitas putat. qi hoc modo se aptavit, huic vita sua qotidie fuit tota. Contrà, ut idem *ibidem*; *Maximum vitæ vitium est, qòd imperfecta semper est, qòd etiam aliqid ex illa differtur.* Ex Epicuro idem *Ep.* 13. *Inter cætera mala, hoc qoqe habet stultitia proprium, Semper incipit vivere. -- Qàm avtem fœda est hominum levitas, qotidie nova vitæ fundamenta ponentium, novas spes etiam in exitu inchoantium? -- qid turpius, qàm senex vivere incipiens?* Vide *l.* 2. §. 4. 11. & *suprà* §. 7. & §. 12. & *l.* 7. §. 56, 69.

Ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδόν] Vide *l.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 36. Seneca *Epist.* 77. *Qomodo fabula, sic vita; non qàm diu, sed qàm bene acta sit, refert. nihil ad rem pertinet, qo loco desinas. qotunqe voles desine: tantùm bonam clavsvlam impone.* Martialis *l.* 8. *Ep.* 77.

Qi sic vel medio finitus vixit in avo,
Longior huic facta est, qàm data vita fuit.

Καὶ γὰρ ὁ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς παύομεν ὅτι δεῖ, σώζεται μᾶλλον, ἢ ὑποκρινόμενος παρὰ καιρόν. *Etenim bonus histrio, cum desinit qando oportet, magis conservatur, qàm cùm fabulam intempestivè repræsentat.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Rectè Varro in *Modio. Non eos optimè vixisse, qi diutissimè, sed qi modestissimè. Non enim vivere bonum est, sed bene vivere.* Seneca *Ep.* 70. At, *Nemo* (inqit idem *Ep* 22.) *qàm bene vivat, sed qàm diu, curat: cùm omnibus possit contingere, ut benè vivant; ut diu, nulli.*

Ἀπεσχισμένον] Vide *l.* 8. §. 34.

Ἐμφωλεῦον] Philo *Allegor. l.* 2. *pag.* 61. E. Ὁ φαῦλος δοκεῖ εἶναι τὸν Θεὸν ἐν τόπῳ, μὴ περιέχοντα, ἀλλὰ περιεχόμενον. ἃ χάριν καὶ ἕιστας ἀποκρύπτεσθαι, ὡς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ὃν ἔντος τῆς αἰτίας, καθ' ὃ φωλεύειν διέγνωκεν. *Malus qivis putat esse Deum, in loco, nec continere, sed contineri: ideòqe putat se abscondi: tanqam illa summa cavssa absit ab ea parte, in qam ipse illatebrare se decrevit.* Translatio est à *serpentum* usu petita, qi in *specus* ac *cavernas* abdere se solent. Expressit hoc graphicè Tertullianus *adv. Valentinian. c.* 3. *Abscondat se serpens, qantum potest; totámqe prudentiam in latebrarum ambagibus torqeat; alte habitet, in caca detrudatur; per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostra columba domus simplex; etiam in editis semper & apertis, & ad lucem. Nihil veritas erubescit, nisi solummodo abscondi.* Seneca *Epist.* 97. *Bona conscientia prodire vult & conspici, ipsas neqitiæ tenebras timet.* Vide *suprà* §. 7. & *infrà* §. 15. & *ad lib.* 10. §. 9. λανθάνου, ὃ κρυπτόμενον.

§. 9. Τὴν ὑπολητικὴν δύναμιν σέβε] Vide *l.* 5. §. 21.

Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν] Vide *l.* 2. §. 11, 15. Epictetus *lib.* 1. *c.* 11. Ἕν καὶ ταὐτόν ἐστιν ἐπὶ πάντων τὸ αἴτιον, τὸ ποιεῖν τι ἡμᾶς ἢ μὴ ποιεῖν. *Unam & eandem esse in omnibus rebus cavssam, cur aliqid faciamus avt non faciamus.* Seneca *Ep.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt.*

Ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγίνηται ἀνακόλυθον τῇ φύσει] Mericus Casavbonus *neqid opinio tua in mente tua generet natura contrarium.* qasi μήτι & ἐγγενῆται legerit. Xylander *ut pars tui principalis nihil unqam animo concipias, qod est naturæ alienum.* Sensus in aperto est. Verborum, prout exhibentur, versio havd item. Lugdunensis qod rarò solet, literulâ immutatâ omnia reddidit proclivia, dum ἀνακόλυθον legit, ὑπόληψις scilcet, *nè qa opinio ultrà menti innascatur*, vel *in mente excitetur, qa natura nevtiqam consentanea sit.* Vide *l.* 1. §. 9.

Αὐτὴ δὲ ἐπαγγέλλεται] *Illius avtem est munus.* Xylander. Malim, *postulat avtem*, sive *exigit ista.* ἐπαγγέλλεται, παρακαλεῖ, ἀξιοῖ. Svidas. Ἐπαγγέλλεται, *adhortatur, petit.*

Ἀπροπτωσίαν] Ἀπροπτωσίαν definit Zeno apud Laërtium *l.* 7. Ἐπιστήμην τοῦ πότε δεῖ συγκαταθέσθαι καὶ μή. *Scientiam, qà qis norit, qando assensum adhibere vel inhibere oporteat.* Est igitur ἡ ἀπροπτωσία, sive ut *l.* 4. §. 49. & *l.* 7. §. 55. τὸ ἀπρόπτωτον, *à temeritate vacuitas*, ut Xylander, (qi προπτωσίαν, qæ vox tamen vix, opinor, reperitur, idem esse monet cum eo qod προπίτεια freqentiùs dicitur) hoc est, *à temerè assentiendi proclivitate ac præcipitantia immunitas.* Hinc Clitomachus apud Ciceronem in *Lucullo*; *Herculis qendam laborem*

A *exantlatum à Carneade, qod, ut feram & immanem bellvam, sic ex animis nostris assensionem, id est, opinationem & temeritatem, extraxisset.* hoc est avtem τῆς ὑπολήψεως καταληπτικῆς, *existimationis certæ*, ut Marcus loqitur, *l.* 9. §. 6. ταῖς φαντασίαις ἐμφιλοτεχνούσης, ἵνα μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ. *l.* 7. §. 54. *Sedulò caventis, nè qid minus liqidò comprehensum clàm surrepat:* sive μήτε ψευδῆ, μήτε ἀδήλῳ συγκαταθετικὴ ᾖ: *l.* 8. §. 7. *nec falso, nec incerto assentientis:* qâ ratione & ἀπρόπτωτον dicitur. Qanqam strictiùs pavlò qandoqe τὸ προπίπτειν usurpásse videntur Stoici, qi referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 49. τὰς προσιθεμένας τῇ ἑτέρᾳ καὶ μὴ ἐπέχοντας, ἁμαρτάνειν λέγουσι. B ἂν μὲν ἀδήλοις εἴκωσι, προπίπτοντας. ἂν δὲ ψευδέσι, ψευδομένους. ἂν δὲ κοινοῖς ἀκαταλήπτοις, δοξάζοντας. *Cùm qidem dicant, eos qi alteri assentiantur parti, & non cohibeant assensionem, peccare: si obscuris imaginationibus concedant, temerarios esse: si falsis, falsum amplecti: si communibus communionem qæ comprehensione careat.* ubi rectè Petrus Valentianus *in Academic.* προσπίπτοντας reponit; pro eo qod προστίπτοντας vitiosè legitur. emendationem adfirmo ex ipsius Chrysippi *ἐν τῷ περὶ τοῦ Διὸς, in libro de Jove*, verbis, à Plutarcho *ibidem. c.* 9. repræsentatis; qibus inter τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔργα, *facta secundùm virtutem*, recensetur ista, ἀνδρείως τὸν δάκτυλον ἐκτεῖναι, καὶ ἐγκρατῶς ἀνασχίσθαι δυσθανατώτης γένος, καὶ ἀπροπτώτως ἀνῦσαι τὸ τὰ τρία τίσσαρα μὴ εἶναι τέλεια. C *Digitum fortiter extendere, avt continenter abstinere à vetula moribunda, avt patienter avdire dicentem tria non omnino esse qatuor.* qo loco tamen liberiùs laxiúsqe usúrpari video τὸ ἀπρόπτωτον. Et disertiùs etiam in Stoicorum placitis à Stobæo coacervatis, *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. ubi τὸ προπίπτειν exponitur, πρὸ καταλήψεως συγκατίθεσθαι. Et in eundem sensum Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius.* qi locus Volphio negotium sine cavsla facessit. Fallitur ergò Budæus, (& Budæum secutus Stephanus) cùm ἀπροστωσίαν legit apud Laërtium, (tanqam sit à προσπίπτω, qod *impingere* significet) & ad *lapsum* in vitæ actionibus refert. Neqe enim τῷ προσπίπτειν eo sensu usurpati exemplum ullum exhibetur. Stoicósqe palam est, tria ista, τὸ ἀπρόπτωτον, τὸ ἀδιάπτωτον, τὸ ἀπερίπτωτον, ità solitos distingvere, ut τὸ ἀπρόπτωτον, ad ὑπόληψιν, sive *opinionem*, τὸ ἀδιάπτωτον, ad πρᾶξιν, sive *actionem*, τὸ ἀπερίπτωτον, ad πάθην, sive *perpessionem*, referrent; dum *sapientem, nec falli, nec labi, nec lædi* posse contendebant. Videatur Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 3. & 8. Marcus avtem τὸ ἐνεξαπάτητον καὶ προπτωτικὸν καὶ μεταπτωτικὸν, *deceptu facilem & temerarium & inconstantem*, conjunxit. *l.* 11. §. 10. Epictetus verò *l.* 2. *c.* 8. ista φιλοσόφου νεύρα facit, ὄρεξιν ἀναπότυκτον, ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον, ὁρμὴν καθήκουσαν, πρόθεσιν ἐπιμελῆ, συγκατάθεσιν ἀπρόπτωτον. *Appetitum frvstrationis expertem, aversationem casibus non obnoxiam, affectionem convenientem, propositum accuratum, assensionem consideratam.* Idémqe *l.* 1. *c.* 4. hominis opus constituit in tribus hisce; ἐν ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει, ἵν' ἀναπότυκτος ᾖς. ἐν ὁρμαῖς καὶ ἀφορμαῖς, ἵν' ἀναμάρτητος. ἐν προθέσει καὶ ἐποχῇ, ἵν' ἀνεξαπάτητος, *in appetitione & aspernatione, ut voto nunqam frvstreris: in perseqendo & fugiendo, ut sis extra peccatum: in assentiendo & sustinendo assensu, ne fallaris.*

Τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν] Vide *supra* §. 4.

Τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολυθίαν] Vide *l.* 7. §. 31, 67.

§. 10. Πάντα δὴν ῥίψας] Vide *l.* 2. §. 7. Seneca *Epist.* 17. *Projice omnia ista, si sapis, imò ut sapias; & ad bonam mentem magno cursu ac totis viribus tende. Si qid est, qo teneris, avt expedi, avt incide.* Et *Epist.* 5. *Qòd pertinaciter studes, & omnibus omissis hoc unum agis, ut te qotidie meliorem facias, probo & qvadeo; nec tantùm hortor ut perseveres, sed etiam rogo.* Et *Epist.* 72. *Non cùm vacaveris, philosophandum est: omnia alia negligenda, ut huic assideamus. -- resistendum est occupationibus: nec explicandæ, sed submovendæ sunt. tempus qidem nullum est parùm idoneum studio salutari.* Et *Epist.* 88. *Magna & spatiosa res est sapientia: vacuo illi loco opus est. -- Non dabit se in has angvstias virtus. laxum spatium res magna desiderat. expellantur omnia: totum pectus illi vacet. -- ut habere*

a L.4.§.3.l. 6.§.36.l.8. 21.l.12.§. 32. b L.4.§.3. 19.l.5.§.33. l.7.§.6.l.8. §.21.l.9.§. 30.

γεν ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δὲ ἄλλα, ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ μικρὸν μὲν ἔν ὁ ζῇ ἕκαστος, [a] μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον ὅπου ζῇ. [b] μικρὸν δὲ καὶ ἡ μνήμη ὑστεροφημία, καὶ αὐτὴ δὲ κατ' ἀλφαδοχλεὶ ἀνθρωπαρίων τάχιστα πθνηξομένων, καὶ οὐκ εἰδότων ἀνδρ' ἑαυτούς, ἔτι γε τὸν παρόντα τιθνηκότα.

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις ἀφαιρήμασιν ἐν ἕπεσθαι, [c] τὸ ὅρον ἢ ὑπογραφὴν ἀεὶ παρεῖναι καὶ ἐπὶ παντὸς τοῦ φαντασθέντος, ἵνα οὕτω ὁποῖόν ἐστι καθ' ὑσίαν [d] γυμνὸν, ὅλον δι' ὅλων [e] διῃρημένως βλέπειν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐξ ὧν συνεχρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσεται, λέγειν παρ' ἑαυτῷ. [f] ἡδὺν γὰρ ἔτως μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν, ὡς τὸ ἐλέγχειν [g] ὀρθῶς καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι, καὶ τὸ ἀεὶ ἔτως εἰς αὐτὰ ὁρᾶν, ὥστε συνεπιβάλλειν ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ, ὁποίαν τινα ἔτι χρείαν παρεχόμενον, [h] πόσα μέρη ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, ἕνα καὶ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, [i] πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης,

c L.2.§.12. l.6.§.13.l.7. §.68.l.10.§. 18.l.11.§. 2.16.l.12. §.8. d L.9.§.34. l.12.§.2. e L.4.§.11. f L.10.§.11. g L.1.§.9. h L.6.§.3. i L.2.§.16.

præsens tantummodo ætatis spatium, qod puncti instar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto planè situm. exiguum est itaqe, qod vivit qisqe; exiguus & telluris, in qo vitam agit, angulus: exiguum qiddam, qæ & diutissimè prorogatur, posthuma fama; eaqe homuncionum morti celerrimè concedentium, qi nè seipsos qidem probè nôrint, nedum jam olim defunctum qempiam, successionibus propagata.

§. 11. Eis qæ dixi monitis salutaribus, istud unum adjectum sit: ut definitio sive descriptio fiat semper rei illius qæ sub cogitationem cadit; qo ipsa per se nuda ex natura sui, eadémqe integra, per partes sui universas, qale qid sit, distinctè possis dijudicare; útqe apud te perpendas, & qodnam sit nomen ejus, qæqe eorum ex qibus constat, & in qæ futurum est ut resolvatur denuò, nomina. nihil enim perinde magnanimitatem ingenerat, atqe expeditè veréqe discutere posse unumqodqe eorum qæ in vita contingunt; eadémqe sic intueri semper, ut mentem simul subeat, qali mundo qalem usum hoc præbeat, qamnam universi respectu dignitatem obtineat; qamnam, hominem qod attinet, qi civem

agit

ANNOTATIONES.

bere possit liberum hospitium, supervacua ex animo tollenda sunt.

Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον] Vide *l.* 2. §. 14, 17. & *l.* 12. §. 3. Apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Aristippus: Μόνον ἡμέτερον εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάνον, μητε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι. τὸ δὲ ἄδηλον εἶναι, εἴπερ ἔσαι. *Solum præsens in manu nostra positum, non præteritum, neqe instans. Illud enim abiisse: hoc an eventurum sit, incertum esse.* Plutarchus *de commun. notion. cap.* 37. Οὔτ' ἔστι νῦν τὸ παρῳχημένον, καὶ οὐδέπω νῦν τὸ μέλλον. *Qod præteriit, non est: qod futurum est, nondum est.* Augustinus *Confess. l.* 11. *c.* 14. & *in Psal.* 38. Seneca *de brev. vit. c.* 10. *In tria tempora vita dividitur; qod est, qod fuit, & qod futurum est. ex his, qod agimus breve est; qod acturi sumus, dubium; qod egimus, certum.* — Siqidem *singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentes sunt.* Et mox: *Præsens tempus brevissimum est; adeò qidem, ut qibusdam nullum videatur. in cursu enim semper est; fluit, & præcipitatur. antè desinit esse qàm venit. nec magis moram patitur, qàm mundus, aut sidera, qorum irreqieta semper agitatio; nunqam in eodem vestigio manet. solum igitur ad occupatos præsens pertinet tempus; qod tam breve est, ut arripi non possit; & idipsum illis, districtis in multa, subducitur.* Censorinus *de die natal. c.* 15. *Ævum est immensum, sine origine, sine fine, nec ad qemqam magis hominem qàm ad alterum pertinet. hoc in tria dividitur tempora, præteritum, præsens, futurum: ex qibus præteritum initio caret, exitu futurum: præsens autem, qod medium est, adeò exiguum & incomprehensibile est, ut nullam recipiat longitudinem, neqe aliud esse videatur, qàm transacti futuriqe conjunctio; adeò porrò instabile, ut ibidem sit nunqam, & qicqid transcurrit, à futuro decerpit, apponitqe præterito.*

Ἐν ἀδήλῳ] Solomon *Eccles. c.* 10. *v.* 14. & *c.* 11. *v.* 2. *Ecqis novit qid futurum sit?* Anacreon *Carm.* 24. 3.

Χρόνον ἔγνων, ὃν παρῆλθον.
Ὃν δ' ἔχω δραμεῖν, οὐκ οἶδα.
Qantumqe jam peregi
Cursum scio: at latet me
Qantum viæ superst.

Pittacus apud Laërtium *l.* 1. §. 77. Τί ἀφανὲς; τὸ μέλλον. *Qid obscurum? Futurorum eventus.* Isocrates *ad Demonic. pag.* 13. Τὸ μέλλον ἀόρατον. *Futura prævideri non possunt.* Plutarchus *adverss. Colot.* Ἄδηλον τὸ μέλλον. Seneca *ad Mart. c.* 23. *Omne futurum incertum est.* Pindarus *Olymp. Od.* 12.

Σύμβολον δ' ὅτις ἐπιχθονίων
Πιστὸν, ἀμφὶ πράξιος ἰσο-
— σομένας ἔυρε θεόθεν.
Signum enim nondum qispiam terrestrium
Certum de re futura
Nactus est divinitus.

Horatius *Carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus.

Μικρὸν μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ζῇ ἕκαστος] *Parvum* & concisum est admodum, hac ratione, *qod vivimus*; qia ad momenti τὸ ἀκαριαῖς atqe *insecabile* restringitur. Verùm cæteroqi etiam havd longa avt diuturna esse vita potest, etiamsi ortu obitúqe, tanqam cancellis septísqe qibusdam, eam definiamus, & ab illo ad istum pertingentem consideremus. Vide *l.* 4. §. 26. & *l.* 11. §. 16. *consideratum.*

Μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ] Ità *l.* 6. §. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη γωνία τοῦ κόσμου. *Asia, Europa, orbis sunt anguli.* Et *l.* 8. §. 21. Καὶ ἐν γωνίᾳ τούτῳ τῷ κλίματος. *In angulo istius plaga.* & *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις. *In qantula etiam telluris glebula repis.*

Μικρὸν δὲ καὶ ἡ μνήμη ὑστεροφημία] Διὰ τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης. *Qam citò oblivione sepeliantur omnia. l.* 4. §. 3. Βραχύβιον γὰρ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος. *Brevis autem est vita & qi celebrat, & qi celebratur, & qi commemorat pariter & qi commemoratur. l.* 8. §. 21. Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 3. 19. & *l.* 7. §. 6. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somn. Scip. Ipsi autem, qi de vobis loquuntur, qàm diu loquentur? qinetiam si cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuscujusqe nostrùm à patribus acceptas posteris prodere, tamen propter eluviones exustionesqe terrarum, qas accidere tempore certo necesse est, non modò non æternam, sed nè diuturnam qidem gloriam assequi possumus.* Et mox: *Sed loquentur de te. Sermo autem omnis iste, & angustiis cingitur iis regionum, qas vides, nec unqam de ullo perennis fuit; & obruitur hominum interitu, & oblivione posteritatis extinguitur.*

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραιρήμασιν] Xylander *præceptis.* ac si παραιρήμασι, παραιρεθεῖσι, vel παραιρήμασι legisset. Mericus Casaubonus *auxiliis.* ἔστqe reverâ παρίστασθαι *astare, adesse, auxiliari.* itaqe qanqam παράσημα hoc sensu nusqam occurrat, fieri potest tamen, ut Marcus eo istic usurpaverit. ut παρασήματα hîc dixerit, qæ *infrà* βοηθήματα *l.* 4. §. 50. qia τὸ παρίστασθαι est βοηθεῖν. potest forsitan & *documentis* reddi. nam παράστασις, qod ejusdem est originis, etiam pro *documento* sumi qandoqe docet Budæus.

Γυμνὸν] Vide *suprà l.* 2. §. 12. & *l.* 9. §. 34.

Διῃρημένως] Vide *l.* 4. §. 21.

Οὐδὲν γὰρ ἔτω μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν] Idem *l.* 10. §. 11. Vide Casaubonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

Ὀρθῶς καὶ ἀληθείᾳ] Vide *ad l.* 1. § 9.

Πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης] Vide *ad l.* 2. §. 16. & *ad l.* 4. §. 3. & 23. & *l.* 6. §. 44. In eundem sensum Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 10. Πολίτης εἶ τοῦ κόσμου, καὶ μέρος αὐτοῦ. *Mundi civis, ejusdémqe pars es.* Idémqe *l.* 1. *c.* 9. Τί ἄλλο ἀπολείπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸ τῷ Σωκράτει, μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον, ποδαπός ἐστι, εἰπεῖν, ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι κόσμιος; *Qid aliud est hominibus reliqum nisi Socraticum illud, ut nemo, interrogatus cujus sit, se Atheniensem avt Corinthium esse respondeat, sed mundanum?* Qod Cicero *Tuscul. l.* 5. *Socrates cùm rogaretur, cujatem se esse diceret, mundanum,* inqit. *totius enim mundi se incolam & civem arbitrabatur.* Et *de finib. l.* 4. ex Stoicorum sententia: *Mundum hunc omnem, oppidum esse nostrum. ut Ciccejis qi habitet, hunc omnem mundum suum municipium esse existimet.* Diogenes pariter apud Laërtium *l.* 6. interrogatus unde esset, respondit κοσμοπολίτης. de qo Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Πᾶσα γῆ πάτρις ἦν ἐκείνῳ. ἐξαίρετος δὲ ὑδημία. *Omnis terra huic patria erat, peculiariter vero nulla.* Et Basilius Cæsar. *Epist.* 41. ad Maximum Philosophum, σὺ δὲ πολίτην σεαυτὸν τῆς οἰκουμένης ἐποίησας. *Tu te mundi totius civem effeciisti.* Seneca *Epist.* 68. *Sapienti rempublicam ipso dignam dedimus,* id est, *mundum.* Verùm sint illi *mundani,* sive *mundi cives.* hoc nos illis Christiani libenter concedimus. At nos potiùs, qi *è mundo* nos esse diffitemur, Joannis *c.* 15. *v.* 19. & *c.* 17. *v.* 16. sumus reverâ, qod Marcus istîc, τῆς πόλεως τῆς ἀνωτάτης πολίτευμα ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. ut Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. *Municipium nostrum in cælis est.* Siqidem, ut Tatianus Assyrius *adv. Græc. p.* 158. Κόσμος μὲν ἡ καλοκαγαθία, καλή. τὸ δὲ ἐν αὐλῇ πολίτευμα, φαῦλον. *Etenim constitutio mundi bona est, mala autem*

agit civitatis ſupernæ illius, cujus reliquæ civitates iſtæ qaſi familiæ exiſtunt; qidnam ſit, & ex qibuſnam principiis conſiſtat, & qamdiu durare natum ſit, qod phantaſiam mihi afficit impræſentiarum: qanam item virtute adversùs rem eam ſit uſus; manſvetudine puta, fortitudine, veritate, fide, ſimplicitate, frugalitate, an aliâ aliqâ. de ſingulis ergò rebus dicendum eſt; Hoc divinitùs venit; hoc à fati ſerie connexâ contextâqe, vel à concurſu fortuito

ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. [a] τί ἐστι, καὶ ἐκ τίνων συγκάμνει, καὶ [b] πόσον χρόνον πέφυκε διαμένειν ἕτερα, τὸ [c] τὴν φαντασίαν μου νῦν ποιῆν. καὶ [d] τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρεία, οἷον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἁφιλείας, εὐπαρκείας, τῶν λοιπῶν. διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστου λέγειν, [e] ἕτερον μὲν θεοῦ ἦκει, ἕτερον δὲ [f] τὴν τῶν ὅλων ξύλλη-ξιν, καὶ τὴν συμπεπλεγμένων σύγκλωσιν, καὶ τὴν τοιαύτην

[a] L. 2. §. 12.
[b] L. 9. §. 25.
[c] L. 12. §. 18.
[d] L. 9. §. 11.
[e] L. 2. §. 3. l. 4. §. 23.
[f] L. 4. §. 26. l. 7. §. 34.

ANNOTATIONES.

autem in eo viventium ſunt actiones. Nobiſque, qod Seneca *Epiſt.* 102. *Patria eſt, qodcunque ſuprema & univerſa tirtuitu ſuo cingit.* ut verè liceat nobis Luciani illud in *Hermot. pag.* 522. uſurpare; Ὁρᾷς ὡς ἐμέλησεν, ὅτι περὶ μικρῶν κάμνομεν, πολλῆς ἐπιθυμοῦντες γενέσθαι ὅτου καλῆς καὶ εὐδαίμονος πόλεως. *Vides, ut non fruſtrà, nec parvis de rebus laboremus, qum tam pulcra, tamqe felicis urbis cives fieri cupimus.* liceat cum Anaxagora (Laertio *l.* 2. referente) digito in cœlum intendentes dicere, Ἄνλη πατρίς. *iſta nobis eſt patria, civitas iſta.* Siqidem Chriſtiani qiqe genuini ſunt οὐρανοπολῖται, ut Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 251. *cives* nimirum, τῆς ἄνω καὶ ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ, *ſuperna cœleſtiſque illius Hieruſalemi, qa eſt fidelium ſanctorumque univerſorum metropolis*: ut Apoſtolus *ad Galat. c.* 4. *v.* 26. & *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. οὐρανοπόλεως nomine dignior longè, qàm Marci, qâ Antonius, ut ipſe loqitur, *patria*; qam eo nomine inſignire Athenæo viſum eſt, *dipnoſoph. l.* 1. Rectè Philo *de agricult. pag.* 196. *E.* Παροικοῦν, ὡς καλοικεῖν ἤλθομεν, τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα ψυχὴ σοφῷ, παλείδα μὲν ἐρημον, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. *Inqilini ut eſſemus, non inhabitatores perpetui, venimus. Revera enim omnis ſapientis anima cælum habet patriam, in terra peregrinatur.* Itaqe eò revertuntur, ubi hinc recedunt, παλείδα μὲν τὸν ἐρήμιον χῶρον, ἐν ᾧ πολιτεύονται, ξένον δὲ τὸν περίγειον, ἐν ᾧ παροίκησαν, νομίζωσαν. *Memores cælum ſibi eſſe civitatem ac patriam, in his vero terra finitimis uti ſe tantum boſpitio.* Idem *de lingv. confuſ. pag.* 331. *C.* Clemens deniqe *Strom. l.* 4. *extremo. pag.* 543. *C.* Λέγουσι γὰρ καὶ οἱ Στωϊκοί, τὸν μὲν ἔρανον κυρίως πόλιν. τὰς δὲ ἐπὶ γῆς ἐνοικεῖσθαι ἀνάγκῃ πόλεις. λέγεσθαι μὲν γάρ, ὡς εἶναι δέ. σπουδαῖον γὰρ ἡ πόλις, καὶ ὁ δῆμος ἀσφαλές τι σύστημα καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἀπὸ νόμου διοικουμένων. *Dicunt enim Stoici qoqe, cælum qidem propriè eſſe civitatem; qa autem hic in terra ſunt, non eſſe civitates: dici enim, ſed non eſſe. Res enim bona eſt civitas, & populus, honeſtus aliqis cætus, & multitudo hominum, qa regitur lege.*

Τί ἐστι, — τὸ τὴν φαντασίαν μου νῦν ποιῆν] *Qid eſt, qod modò cogitationem animo meo attulit.* Xylander: *qid eſt, in qo defixa eſt nunc phantaſia mea.* Caſavbonus. malim, *qid ſit, qod phantaſiam meam afficit impræſentiarum.* ut & ſententia continuetur, ad συνεπιβάλλειν reſpiciens: & τὸ ποιῆν à ποιέω, non à ποιῶ ducatur. Vide Aphrodiſienſem *ſuprà ad* §. 1. & Marcum *l.* 12. §. 18. qanqam & φαντασίαν ποιεῖν etiam dicitur. Nemeſianus *de nat. hom. c.* 6. ex Stoicorum ſententia; Φαντασίαν μὲν λέγοντες τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐνδεικνύμενον αὐτό τε, καὶ τὸ ποιοῦν φαντασός. ὡς γὰρ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐγγίνεται πάθος, οἷον αἴσθησις. ἔστω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν ἐνοήσῃ. εἰκόνα γὰρ ἐν ἑαυτῇ δέχεται τοῦ νοητοῦ. Φαντασὸν δὲ, τὸ ποιοῦν τὴν φαντασίαν αἰσθητόν. *Phantaſian definiunt animæ affectionem, qa & ſeipſum oſtendit, & φαντασὸν illud à qo nata eſt. Ut enim in ſenſuum ſedibus affectio gignitur cum ſentiunt, ita in anima cum intelligit. Nam imaginem in ſe accipit ejus rei qam intelligit.* Φαντασὸν *ſubjectum illud ſenſui qod φαντασίαν genuit.* Utrovis modo ſumpſeris, eódem recidet.

Ἀνταρκείας] *ex qa totus ex me aptus ſum.* Xylander. Sed hoc laxum nimis; qm de virtute aliqa peculiari agatur. *Contentatione.* Caſavbonus. Ego, *frugalitate*, ità Polybius uſurpavit, Budæo referente, Ἄξιος ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖσθαί τι καὶ θαυμάζεσθαι, μάλιστα δὲ τῆς αὐταρκείας τοῦ βίου. *Dignus ver qem laudemus & admiremur frugalitatis nomine cum primis.*

Τοῦτο μὲν παρὰ θεοῦ ἦκεν] Ità *l.* 2. §. 3. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Indè profluunt omnia.* Vide & *l.* 8. §. 20. & *l.* 9. §. 1. & *l.* 10. §. 1. Ἀπὸ θείας αἰτίας συμβαίνει πᾶσι πᾶσι. Idem *l.* 8. §. 23. Exagitat Stoicos paſſim Plutarchus in libris *de Stoicis contradictionibus, & de communibus notitiis*; qòd etiam mala humana, bella, cædes, peſtes, & conſimilia (qæ illi tamen malorum loco non habebant) Deo adſcriberent, & divinitùs contingere aſſererent. Verùm Stoicis hac in parte ſuffragium contribuit ſuum codex ſacer havd ſemel. Apud Eſajam *c.* 45. *v.* 7. Deus ipſe: *Ego ſum, qi & lucem produco, & tenebras obduco; qi ſtatuo pacem, malumqe creo. Ego Jova iſta omnia facio.* Jeremias, Thren. *c.* 3. *v.* 37, 38. *Ecqo dicente exiſtit qicqam, niſi Dominus id præceperit? Ex ore altiſſimi annon prodit, tam malum qodqe qàm & bonum?* Amos. *c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* Itaqe ſicut de *bono* Pſaltes, *A Domino factum eſt iſtud, Pſal.* 118. *v.* 23. Ità de *malo* pariter Vates: *A Domino extitit iſtud.* Hiſtoriæ Regum *l.* 3. *c.* 12. *v.* 24. Job ſanctus, tam prædonum manu abacto pecore, qàm & gregibus igne cœlitùs miſſo abſumptis, liberiſque ædium ruinâ turbine impulſarum oppreſſis; *Dominus*, inqit, *dedit*; *Dominus abſtulit.* Jobi *c.* 1. *v.* 21. Uxoríqe per animi impotentiam, cùm ulcere fœdo jam oppletus in cinere volutaretur, minùs ſana conſilia ſuggerenti; *Scilices bonum à Domino acceperimus; & non malum etiam laturi ſimus? Ibidem c.* 2. *v.* 10. Deniqe Rex pius à maledico rabula convitiis impetitus: *Iſte*, inqit, *maledixit, qia Dominus edixit.* Reg. *l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. Itaqe *Obmutueram*, ait, *ſilentiumqe mihi indixeram, qia tu, Domine, illud feceras. Pſal.* 39. *v.* 9. Nec refragantur exteri. Homerus *Od. δ'. v.* 237.

Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε δίδοῖ. —
Ipſe bonumqe malumqe Jovis dat. —

Idémqe *Odyſſ. ϑ'. v.* 63.

— δίδοι δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
— *dabat ipſe bonumqe malumqe.*

Et *Iliad. ο'. v.* 109.

Τῷ ἴχεθ', ὅ, τίς κεν ὕμμι κακὸν πίμπτησιν ἑκάστῳ
Ἦ ἀγαθόν. —

Ità ſiqidem legit Chryſippus, ſecus qàm nunc habetur, à Plutarcho *de Stoic. contradict. cap.* 47. adductus.

Ipſe malum qodcunque bonumve immiſerit ulli,
Acceptum buic fertur. —

Sophocles *Ajace Lorar.*

Ξὺν τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κἀδύρεται.
Qivis dolet, vel ridet, ut viſum Deo.

Idémqe *ibidem.*

Ἐγὼ μὲν οὖν κἀ ταῦτα καὶ τὰ πάνθ' ὁσὰ
Φύσιν μὲν ἀνθρώποισι μηχανᾶν θεός.
Ego hæc & alia qa accidunt mortalibus
Venire cuncta nutu dixerim Deûm.

Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 2. §. 16.

Καλὰ τὴν σύλληξιν καὶ τὴν συμπεπλεγμένων σύγκλωσιν] Ità *lib.* 2. §. 3. ἐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως. *Non abſqe natura ope, aut ſine connexu rerum. ſuprà* § 4. & *infrà* §. 16. συγκλωθόμενα. Alluſit ad Parcarum (qæ & indè Καλαικλῶθες Homero dictæ *Odyſſ. κ', v.* 197.) ſtamina ducentium & in fata intexentium figmentum poeticum. Ità & *l.* 4. §. 26. συγκαταθείμαρτό σοι καὶ συνεκλώθετο. *deſtinatum, & fato certo aſſignatum eſt.* Et *l.* 5. §. 8. συγκλώθεται. & *l.* 8. §. 20. συμπεπρώτευκε. Seneca pariter *Epiſt.* 107. *Qare impigri atqe alacres excipiamus imperia; nec deſeramus hunc operis pulcerrimi curſum, cui qicqid patimur, intextum eſt.* Figmentum avtem de Parcis illud avtor libri *de mundo*, qi ſub Ariſtotelis nomine proſtat, *c.* 7. ſic explicat: Τρεῖς μὲν αἱ μοῖραι, καλαὶ τὰς χρόνους μεμερισμέναι. νῦμε δὲ ἀπράκτως, τὸ μὲν, ἐξεργασμένον. τὸ δὲ, μέλλον. τὸ δὲ, περιγεγόμενον. τέτυκται δὲ, κατὰ μὲν τὸ γιγνὸς, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος. ἐποὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτά ἐστι. καλὰ δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις. οἷς πᾶσα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μίνει λῆξις. κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὼς, Κλωθὼ, συμπεφαίνουσα τε καὶ κλώθουσα ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα. ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν, ὐκ ἄλλο τι, πλὴν ὁ Θεός. *Siqidem tres Parcas priſci tria in tempora partiti ſunt: filiumqe fuſi partim jam peractum, partim futurum, partim jam interqeri dixerunt: earum unam ſtatuentes in eo qod jam profligatum eſt: qam Atropon ideò nuncuparunt, qoniam ea, qa jam præteriere, retrorſus agi nequeunt. At Lacheſis functio futuris deſtinata eſt: omnium enim qa ſecundùm naturam ſunt, ſors ſua qòdqe manet. Præſentibus avtem rebus avt inſtantibus Clothus opera attributa eſt, qa netu unicuique conficit qod ſuum eſt.* Proinde hac omnia non aliud qicqam qam Deum eſſe planum eſt. qod & Platonem dicere. Sed & Chryſippus apud Theodoretum *therap. l.* 6. *Tom.* IV. *p.* 562. *B.* Τὴν μὲν πεπρωμένην, πεπερασμένην εἶναι φησιν εἶναι καὶ συνειλεγμένην διάκοσμον. τὴν δὲ Εἱμαρμένην, εἱρομένου τινὰ, εἴ[τ'] ἐξ Διὸς βουλήσεως, εἴτε καὶ ἐξ ἑαυτῆς δύναται αἰτίας. τὰς δὲ Μοίρας ὀνομάσθαι, ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι καὶ παλαιουμένου τινα ἡμῶν ἑκάστῳ. τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Μοιρῶν, τοὺς τρεῖς χρόνους παραδηλοῦν, ἐν οἷς κυκλοῦται τὰ πάντα, καὶ δι' ὧν ἐκτελοῦται. καὶ Λάχεσιν μὲν κεκλῆσθαι, παρὰ τὸ λαγχάνειν ἑκάστῳ τὸ πεπρωμένον. Ἄτροπον δὲ, καλὰ τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀμετάθετον τοῦ μερισμοῦ. Κλωθὼ δὲ, παρὰ τὸ συγκλώθεσθαι καὶ συνείρεσθαι τὰ πάντα. *Perpromenen qidem qaſi peperaſmenen, hoc eſt, perfectam tranſactámqe gubernationem eſſe dixit: maarmenem verò qaſi iromenen, hoc eſt, complicitam, ſive ex divina voluntate, ſive qacumqe alia ex cauſſa. Parcas etiam Maras eſſe appellatas, eò qòd diviſa ac diſtributa ſint aliqa unicuique noſtrum. Parcarum avtem numero tria tempora ſignificari, qibus omnia revolvuntur & conſumuntur. Ac Lacheſin qidem dictam eſſe, eò qòd ſortiatur unuſqiſqe qod fato decretum eſt. Atropos verò, ob ſor-*

a L.2.§.1. πλὴν σύντυξίν τι καὶ τύχλω. ἔστω ὃ ᵉ ᾧδε δὲ συμφύλε καὶ συγγενεῦς καὶ κοινωνῦ, ἀγνοοῦντ@ μέντοι ὅ-
b L.6.§.23. λο τί αὐτῷ καὶ φύσιν ἐστίν. ἀλλ' ἐγὼ σὸκ ἀγνοῶ. Δεῖ ἔστω ᵇ χρῶμαί αὐτῷ καὶ τὸν τῆς κοινωνίας φυ-
l.8.§.29.43. * ἐυμενῶς Jun. L.6.§. 46. σικὸν νόμον, * ἔυνως, καὶ δικαίως. ἅμα μέν τοι
c L.4.§.32. l.6.§.3. ᶜ καθ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συνεχάζομαι.

§. 12. Ἐὰν ᵈ τὸ παρὸν ἐνεργῇς, ᵉ ἐπόμεν@ τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐσπουδασμένως, ἐρρωμένως, ᶠ ἐυ-
d L.2.§.1. 8.§.2.32. 36.44.l.9.§. 1.6.l.12.§. 1.3. ρενῶς, καὶ μηδὲν παρεμπέρυμα, ἀλλὰ ᵍ τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσῶτα τηρῇς, ʰ ὡς
e L.10.§. 12.l.12.§. 31. εἰ καὶ ἤδη ἀποδῦναι δέοι. ἐὰν * ἔστω συνάπτῃς,

istiusmodi: hoc à contribuli, congenere, sodale; qi ipse qidem qid naturæ suæ consentaneum sit nescit. cæterùm ego, cùm nôrim, ideo adversùs illum benevolè justéque me gero, juxta societatis legem à natura latam. interim tamen in mediis istis pro rei cujusque æstimatione rationem ejusdem habeo.

§. 12. Si rationi rectæ obsecutus, id qicqid est, qod jam instat, sedulò, strenuè, placidè egeris, nec extra opus institutum accessorium aliqid respexeris; sed genium tuum purum integrúmque servaveris, ac si illum statim redditurus esses: huic, in-

f Sup.§.3.l. 4.§.25.
g L.2.§.16.
h L.2.§.5.
* τὸ ἐφ. Mer.

ANNOTATIONES.

tùs data stabilitatem & immutabilitatem. Clotho autem, qòd circumvoluta & complicata sint omnia.

Σύνλευξίν τι καὶ τύχην] Vide *ad l.* 1. §. 17. *extremum.* & *l.* 7. §. 31.

Συμφύλε καὶ συγγενεῦς] Vide *suprà* §. 4.

Ἀγνοοῦντ@] Vide *suprà* §. 4.

Ἐγὼ σὸκ ἀγνοῶ] *Ibidem.*

Χρῶμαί αὐτῷ] Marci dictum in hanc eandem sententiam lavdat Svidas in Marco. *Ποιῆσαι μέν τινι ἀνθρώπους ὁποίους βούλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δὴ ὅστι προσήκει, ἐς ὅ, τι ἂν τις αὐτῶν τῷ κοινῷ χρήσιμον ᾖ, χρῆσθαι. Fieri non posse, ut homines tales efficias, quales habere cupis. Illis verò qi jam sunt, conveniste uti ad eas res, ad quas eorum unusquisque reipublica utilis esse potest.*

Ἔυνως] D. Junius mavult ἐυμενῶς. Sicut *suprà* §. 4. *Πάντα ἁπλᾶ καὶ ἐυμενῆ. Esse omnia apud te simplicia benevolaque.* & *infrà* §. 12. Ἐυμενῶς. *Placidè.* qibus addas licet, *l.*6.§.45. ἐυμενῆ. Verùm nihil obstat, qo minùs ἔυνως istic retineatur. sicut *l.*9.§.27. Ἐυνοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ. *Bene velle tamen illis oportet.* etiamsi enim Phrynichus in *Atticismis*, ἔυνως ἔχειν dici vetet, ἐυνοϊκῶς loco illius usurpari jubeat; non est tamen Marcus noster elegantiarum istiusmodi curiosus.

Καθ' ἀξίαν] Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 23. Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδίδωσιν. *Suus bonos autem cuique est tribuendus.* Vide *l.*4.§.32. & *l.*8.§.29, 43. Τῷ καλῷ, hoc est, *honesto*, sive *virtuti*, qod in solio majestatis collocabant, utpote qod *summum*, imò *solum*, *bonum* censebant, μεγίστην ἀξίαν, i. e. *maximam dignitatem*, sive, ut Stoicè loqamur, *æstimationem* tribuebant Stoici. Cætera omnia, etiamsi pro *adiaphoris* rebúsque *mediis* ducerent, utpote qæ verè boni partem nullam obtinerent, qædam tamen ex eis in pretio atqe æstimatione aliqâ habebant, qæ ideò προηγμένα, vocabulo à Zenone excogitato, i. e. *producta*, ut Seneca *Ep.* 74. *promota*, sive *prapositа*, ut Cicero *de finib. l.* 3. nuncupabant. Ideo avtem istis ἀξίαν τινὰ, i. e. *æstimationem pretiumqe* aliqod tribuebant, ut Laertius *l.* 2. διὰ τὸ μίσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν ἔχειν, συμβαλλομένην πρὸς τὸν καλὸν φύσιν βίον. i. e. *qia mediam qandam vim usumve haberent, ad vitam secundùm naturam agendam conducentem.* Ex istis rursùs, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν, *alia majoris æstimanda, alia minoris* censebant; ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 6. Et Seneca *Epist.* 82. *Est & horum, qa media appellamus, grande discrimen.* Atqe hoc est, qod Marcus, tum istic, tum alibi, τὸ καθ' ἀξίαν in rerum usu observandum inculcat. Illud interim observatu non indignum, Stoicos, cùm in vocabulorum usu, usqe ad ineptias etiam, non minutias tantùm, superstitiosi exisserent, sicut *promota* sive *prapositа* illa, λαμπρὰ μὲν, ἀλλ' οὐκ αἰρετὰ, οἰκεῖα, ἀλλ' οὐκ ἀγαθά, χρήσιμα ἤτοι ἔυχρηστα, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα, *res parabiles, non tamen expetendas: accommodatas ad naturam, non tamen bonas: utiles, non tamen commodas* dici sanxerunt; qod ridet Plutarchus *de commun. notit. c.* 17. ità τὴν ἀξίαν, ubi de *adiaphoris* usurpatur, noluisse reddi, *dignitatem*, sed *æstimationem*; qâ voce usus est Cicero *de finib. l.* 3. vel *pretium*; qâ usus est Seneca *de vita beat. c.* 22. *Pretium qidem*, inqit, *aliqod erit; certè dignitas non erit.*

Συνεχάζομαι] *Conjecturam facio.* Xylander. malim, *rationem habeo.* Vide τὸ ἐοικικὸν, *l.* 1. §. 9.

§. 12. Τὸ παρὸν] Vide *ad lib.* 6. §. 2. Flaccus *carm. lib.* 3. *Od.* 29.

— qod adest memento
Componere aqus. —

Ἑπόμεν@ τῷ ὀρθῷ λόγῳ] Ità *l.* 10. §. 12. Τῷ λόγῳ καλὰ πᾶν ἑπόμεν@. *Qisqis rationi per omnia obsequitur.* Et *l.* 12. §. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Rationi & Deo obsequi.*

Καὶ μηδὲν παρεμπέρυμα] *Neqe prater istud qod proposueris tibi, accessorium aliqid vel captaveris vel admiseris.* deesse videtur verbum aliqod, ποιῇ puta, vel ἐπιζητῇς. Est avtem τὸ παρεμπέρυμα vox à re mercatoria tralata: significatqe propriè *negotiationem aliqam ei, qa primariò instituitur, accedentem, vel incidentem etiam*; & ex consequenti, *lucrum è negotiatione istiusmodi acquisitum*; ut Budæus interpretatur. cui debemus qæ sequntur, ex Basilio *Epist.* 73. de adversariis suis. Ἐμπορικὸν βίον μεταχειριζόμενοι, παρεμπέρυμα ποιοῦνται τὴν ἡμετέραν διαβολήν. *Vitam mercatoriam sive mundinariam exercentes, negotiationi sua isti accessoriam faciunt vestri obtrectationem.* Et ex Luciano *de bistor. conscrib.* Ὅτι μοι δοκεῖς ἐν ἐπιδεδεῖχθαί μοι βαλόμενον, τὸ μὲν ποιητὴν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Ὅμηρον, τῷ δόρυ παρεμπέρυμα πεποιῆσθαι τὸν Δημοσθένην. *Videris mihi, cùm hoc unum proposuisses, ut ostenderes mihi Homerum bonum esse poetam, dono munerive promisso accessorii, sive mantissa, loco adjecisse Demosthenem.* qibus adjicias licet illud Clementis Alexandrini *pædag. l.* 3. *c.* 10. qi de exercitiis agens, ubi dixerat, ἄλλοις ὁ περίπατ@ αὐλαρχης, ἀγρὸν δὲ βαδίζουσιν, ἢ εἰς ἄστυ καλοῦσιν. *Aliis verò sufficit deambulatio rus euntibus, vel in urbem descendentibus.* adjecit, οἱ δὲ μὴ σκαπάνης ἄψαιντο, ὁκ ἀγοντες τῷ παρεμπέρυμα οἰκονομικὸν γυμνασίῳ γεωργικῷ. *Qòd si etiam ligonem tractaverint, præter exercitii, qod intenditur, beneficium, etiam rei familiaris emolumenti aliqid accedit obiter.* Cæterùm D. Junius, nihil deesse apud Marcum opinatur, pro nomine duntaxat participium substitui debere, ut sit μηδὲν παρεμπορευόμενος. qid si verbum reponamus, παρεμπορεύῃ? qia sequitur ἀλλὰ τηρῇς. Est avtem τὸ παρεμπορεύεσθαι, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Basil.* de Savle agens, qi dum asinos investigat in diadema incidit, τὸ πάρεργον, sive τὸ παρὰ τὸ ἔργον ἐμπορεύεσθαι dixit. Βασιλείαν ἤυρατο μᾶζον τῆ ἴργῳ τὸ πάρεργον ἐμπορευτάμενος. *Regnum invenit, plusque in ea re, quam obiter agebat, qàm in ea, qa præcipuè ipsi cura erat, lucrifecit.* De sensu constat, qi idem futurus est, qocunqe ex dictis modo legerimus. Qod Marcus voluit, optimè expressit Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *C.* ubi de gnostico agens, Οὐ περιεκόπτετας, inqit, ἵ τι λυσιτελὲς ἔξωθεν ἔπεσθαι κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπη δὲ τῷ ὄντως ὄντος ἐργατῆ ἐλόμενος, καὶ πρὸς τὸ δέον ἀγόμενος, θεοστυγὲς, ὕβρει δὲ καὶ ὑπέρθυσι ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τῷ Θεῷ πράττειν τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀδιαφόρῳς τε ὧν. εἰ δὲ καὶ μισθὸν τὰ μαμάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὶ ἐπαγγελίαν προτλάσοι. ἀλλ' οὐ καὶ λήσεσθαι τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς πράττει, πεισθείη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἂν τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἅπαξ ἐλόμενος. *Non considerat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinsecus consequatur; sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin à Deo acceperit potestatem faciendi ea, qa sunt prohibita, cætra ullam pœnam: neqe si propterea beatorum bona accepturum esse ei promissum fuerit: sed nec si persuasum habuerit fore, ut Deum lateant ea, qa gerit (qod qidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat præter rectam rationem, qum id, qod verè honestum est, & ex seipso eligendum, & eâ ratione expetendum amandumqe semel elegerit.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 9. §. 39.

Τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα] Idem *infrà* §. 16. Vide ad *l.* 2. §. 14.

Καθαρὸν ἐσῶτα] Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 531. *C.* Ἐν γὰρ κεκέῦσθαι φησὶν, Ἴσθι μὴ λυτρῷ, ἀλλὰ νῷ καθαρὸς, ἀγνεία γαμε, εἶμαι, τελεία, ἡ τῶν νῦ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων, πρὸς δὲ, καὶ τῶν λόγων εἰλικρινεῖα, καὶ τελευταία, ἡ καλὰ τὰ ἐνάντια ἀναμαρτησία. *Bene ergò illud qoqe dictum est: non lavacro mundus esto, sed animo. Est enim perfecta, ut sentio, mundities, qa est mentis, & operum, & cogitationum, & præterea sermonis qoqe sinceritas, & ultima peccati in somniis vacuitas.* estqe hæc revera καθαρότης ἰσῶσα, ut cum Marco loqamur, qam depingit Clemens. Cæterùm cùm ista in carne constitutis sit ἀνεφικτ@ planè, ideo rectè subjungit, ἐκανὴ δὲ, εἶμαι, ἀνθρώπῳ κάθαρσις, μελάνοια ἀκριβὴς καὶ βεβαία. *Est avtem sufficiens, ut ego qidem opinor, homini purgatio, perfecta, firmaqe, ac stabilis pœnitentia.*

Ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδῦναι δέοι] Vide *ad l.* 2. §. 5. 11. Epictetus *Enchir. c.* 22. Ὁ θάνατος πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ οὐδὲν ἀδόκητός σοι τῶν ἀνθρωπείων ἐνθυμηθήσῃ, οὐδὲ ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors ob oculos tibi qotidie versetur. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impensè cupies qidqam.* Seneca *Epist.* 101. *Qi hoc modo se aptabit, cui vita sua qotidie fuit tota, securus est.* Flaccus *carm. l.* 3. *od.* 29.

— ille potens sui
Lætúsqe deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi. —

Ἐὰν τύχῃς συνάπτῃς] Ità *si* perseveres. Xylander. at Casaubonus

inqam si adhæseris, nihil ulteriùs expectans, nihil fugitans; sed qod præ manibus est juxta naturæ dictamen agere, & in dictis qibúsqe animo heroico veritatem liberè proloqi contentus; prosperè planè victurus es. hoc avtem qin facies, qi impediat, nullus est.

§. 13. Qemadmodum chirurgi instrumenta & ferramenta sua ad curationes subitaneas semper habent ad manum: ità tu dogmata in promptu apud te habeas, qorum ope res cùm divinas tum & humanas dignoscas; & rem qamqe, etiam levissimam, ità peragas, ut qi memineris duo ista esse invicem connexa. neqe enim, homines qod spectat, qicqam rectè egeris sine habito ad res divinas respectu; nec vice versâ.

§. 14. Nè diutiùs evageris. neqe enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, avt Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, avt ex avtoribus variis excerpta, qæ, qò in senectute usui

[a] μηδὲν ϖεμένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ ϖαρού- a Sup. §. 7.
σῃ κ᾽ φύσει ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ ὧν λέγεις καὶ φθέγγῃ, ἡρωϊκῇ ἀληθείᾳ ἀρχόμενος, ἐυζωήσεις. [b] ἔστι b L. 1. §. 17. l. 6. §. 58. l. 7. §. 16. l. 9. §. 11.
ὃ οὐδεὶς ὁ ἔτι κωλύσει διωκόμενος.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια ϖρόχειρα ἔχουσι ϖρὸς τὰ αἱρέσεις τ᾽ θεραπευμάτων, οὕτω [c] τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε ϖρὸς τὸ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα εἰδέναι, καὶ [d] ϖᾶν καὶ τὸ μικρόταττον ἔτω ϖοιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων ϖρὸς ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον. ἔτι γὰρ ἀνθρώπινόν τι [e] ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς οὐ ϖράξεως, ἔτι ἄμεικτον. c L. 2. §. 3. l. 4. §. 3. l. 6. §. 48. l. 12. §. 24. d L. 12. §. 29. e L. 6. §. 7. 23. l. 7. §. 68.

§. 14. [f] Μηκέτι ϖλανῶ. ἔτι γὰρ τὰ ὑϖομνήματά σε μέλλεις ἀναγινώσκειν, ἔτι τὰς τ᾽ ἀρχαίων Ῥωμαίων κ᾽ Ἑλλήνων ϖράξεις, κ᾽ τὰς ἐκ τ᾽ συγγραμμάτων ἐκλογὰς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀϖετίθεσο. f L. 2. §. 2. 3. 7.

ANNOTATIONES.

bonus *si hanc*, genio nempe tuo, *adhæseris*. acsi τούτῳ συνάπτῃς legerit. συνάπτειν pro *hærere* vel *adhærere* Theophrasto usurpatum *de plant. lib.* 4. *cap.* 9. Φύεται δὲ καὶ ἕτερον, ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις, ὃ οὐ συνάπτει τῇ γῇ. *In lacubus ac paludibus nascitur, sed terræ non adhæret:* Ὥσπερ τῶν ῥιζῶν, αἱ καθ᾽ ὕδατος ἐχόμεναι, πῆξιν οὐκ ἔχουσαι. *Radicibus illis non absimiles, qa qod stabili loco minimè fixa sunt, undis feruntur.* ut de plantis ejusmodi Gregorius Nazianzenus φύλλ. 1.

Μηδὲν ϖεριμένων] Seneca idem *Ep.* 12. *Ille beatissimus & securissimus est sui possessor, qi crastinum sine solicitudine expectat.* Et *Epist.* 1. *Sic fiat, ut minùs ex crastino pendeas, si hodierno manum injeceris.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 54. Οὕτως οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ πλέον ϖοιήσει, οὐδὲ τὸν χρόνον, ὡς ϖροσθήσουσα αὐτῷ μεῖζον ἀγαθόν. ἀλλ᾽ ἐν αὐτοχρεία τῷ ϖαρόντος καὶ γεγονότος ἤδη μένει. ὁ γὰρ ἀγαπιάσει, μὴ τὸν ϖλείονα χρόνον ϖεριμένων. *Sic neqe bonorum desiderio semper crescente tenebitur, neqe vita, qasi majus aliqod bonum semper additura. Sed iis rebus, qæ adsunt, qaqe ei jam suppetunt, contentus manebit: haudqaqam de longiori vita solicitus.*

Εὐζωήσεις] Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 8. Συνάδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ ἓν ζῆν καὶ τὸ ἓν ϖράττειν τὸν εὐδαίμονα. ὑπάρχει γὰρ ἐυζωΐα τις ἐν ϖᾶσι, καὶ εὐϖραξία. *Consentit etiam cum ratione hac illud, qod ajunt, bene vivere, ac bene agere felicem. Ferè enim bona qædam vita & bona actio felicitas dicitur.* Et Alexander Aphrodisiensis *de virtut. sufficient.* Τὸ ἓν ζῆν, καὶ τὸ ἓν βιῶν, καὶ τὴν εὐζωΐαν, εὐδαιμονίαν φασὶν εἶναι. *Bene vivere, & bonam vitam felicitatem dicunt esse.* Et mox; Λέγεται ἓν ζῆν ὁ χρώμενος ἀρετῇ, καὶ ζῶν καθ᾽ ἀρετὴν καὶ ϖράττων τι. ἐν γὰρ ϖράξει ϖοιᾷ ἡ εὐζωΐα ἀνθρώϖου. *Bene vivere dicitur, qi virtute praditus est, secundum virtutem & qid facit. In qalibus rebus agendis beata hominis vita.* Itaqe εὐζωΐαν, qod est nostri peculiare vocabulum, est *felicem esse*, sive *felicem degere*, qod in virtute prorsus situm Marcus hìc statuit, contrà qam Aphrodisiensis qi concludit ibidem; ἕξις ἀνϑρώϖου ἢ ἀρετὴ ϖρὸς εὐζωΐαν τε καὶ εὐδαιμονίαν. *Virtutem ad vitam beatam & felicitatem non sufficere.*

Οὐδεὶς κωλύσει] Vide *suprà ad l.* 2. §. 9.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια ϖρόχειρα ἔχουσι] Solebant Stoici suos monere, ut eorum qæ in scholis didicissent summa capita sic memoriæ infigerent, ut illa semper ad manum haberent, & ad omnem occasionem eis uterentur. hæc sunt, qæ ϖρόχειρα βοηθήματα Epictetus appellat. neqe alio fine *Enchiridium* ab illo, an ab alio qodam ipsius sectatore Arriano dixerit: forsan, ut ex Simplicio videtur, est scriptum, qod & nomen testatur, *Manuale*: nam *Pugionem* qi reddidere, ab avtoris mente aberrárunt prorsus. Itaqe Marcus hìc medicos & chirurgos imitandos dicit: & ut illi parata semper artis suæ instrumenta habent; ità in promptu habenda dogmata, prout Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. observavit. Eodem alludit Epictetus locis à Casavbono *ibidem* indicatis; *Dissert. lib.* 1. *c.* 27. Τὰς ϖρολήψεις ἐναργεῖς καὶ ἑτοιμογμένας καὶ ϖροχείρους ἔχειν δεῖ. *Anticipationes evidentes, expolitas & promptas habere oportet.* Et *l.* 3. *c.* 10. Ἐκάστῳ δόγματος, ὅταν ἡ χρεία ϖαρῇ, ϖρόχειρον αὐτὸ ἔχειν δεῖ. ἐν ἀρίστῳ, τὰ ϖερὶ ἀρίστου. ἐν βαλανείῳ, τὰ τῷ βαλανείῳ. ἐν τῇ κλίνῃ, τὰ ϖερὶ τῆς κλίνης. *Qodlibet decretum, cum opus eo fuerit, in promptu debet esse: habendum qod ad prandium pertinet in prandio, qod ad balneum in balneo, qod ad lectum in lecto.* Verùm, qod Bernardus olim conqestus est, *de consider. lib.* 2. *Sic se habent plerumque mortalium corda. qod scimus, cum necesse non est, in necessitate nescimus.* Per moniti istius utiqe inadvertentiam atqe incuriam.

Οὕτω τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε] indè ἑτοιμίζηλας vocat (*l.* 4. §. 3.) hujusmodi præcepta ad usum semper parata. Apud Senecam *de benef. l.* 7. *c.* 1. Demetrius Cynicus; *Plus prodesse,*

A *si pauca præcepta sapientiæ teneas, sed illa in promptu tibi & in usu sint, qam si multa qidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* Idémqe, *Hæc utráqe manu tenere proficientem jubet, nec usqam dimittere, imò affigere & partem sui facere, eáqe qotidianâ meditatione produci, ut suâ sponte occurrant salutaria, & ubiqe ac statim desiderata præsto sint.* Et Seneca ipse *Epist.* 94. *Subinde reducendus es in memoriam: non enim reposita præcepta esse debent, sed in promptu.* Et hæc Casavbonus ibidem.

Πᾶν καὶ τὸ μικρόταττον] Monitum avro, non ayrichalco tantùm, contrà, minimè carum, ut in minimis etiam ac leviss. qibusqe, qatenus nimirum rei subjectæ fert ratio, tam divini, qam & humani officii respectus habeatur. Idem prorsus, licèt alìs verbis, Apostolus ad *Corinth. Epist.* 1. *cap.* 10. *v.* 31, 32. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. *Sive igitur editis, sive bibitis, sive qid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.* Sed & Epictetus, à qo Marcus forsitan sumpserit, *Dissert. lib.* 2. *c.* 19. Εἰς τὸν Θεὸν ἀφορᾶν ἐν ϖᾶσι μικρῷ καὶ μεγάλῳ. *Qi in magnis aqè ac parvis rebus omnibus Deum intueantur.* R. Joses in *Pirkè Aboth. c.* 2. §. 12. כל-מעשיך יהיו לשם שמים *Fiant opera tua omnia ob nomen cæli*, i. e. propter Deum cœli Dominum fiant.

Τῆς ἀμφοτέρων ϖρὸς ἄλληλα συνδέσεως] Res divinæ ac humanæ, cùm qoad theoriam, tum & qoad ϖρᾶξιν sunt invicem conjunctæ. Minucius in *Octav.* *Ità cohærentia, connexa, concatenata sunt ista; ut nec homo qid sit, unde sit, qare sit, hoc ipsum explorare & eruere, sine universitatis inquisitione possimus; & nisi divinitatis rationem diligenter excusseris, nescias humanitatis.* qod Calvinus *instit. l.* 1. *c.* 1. *Multis vinculis inter se ità connexa sint cognitio Dei & cognitio nostri, ut utra alteram præcedat, & ex se pariat, non facilè sit discernere.* De praxi Joannes *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit, etiam fratrem suum diligat.* qi & crebrò ab alterius horum dilectione vel posita vel negata, ad alterius vel statuendam vel tollendam concludit.

Οὐκ ἀνθρώϖινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς] Hoc est, qod & nostri jugiter inculcant, in Deo, & propter Deum, hominem esse diligendum.

§. 14. Μηκέτι ϖλανῶ] *Non erra amplius.* Xylander & Mericus Casavbonus. forsan meliùs. *Ne evageris diutiùs:* ut sit idem hìc ϖλανᾶσθαι, qod ἀποῤῥιμβεῖσθαι, *supra* §. 4. utrumvis sensum verba ferent.

Τὰ ὑϖομνήματά σε.] Deo ipse se gratias agnoscit debere, qòd non istis diuturniùs assederit. *l.* 1. §. 17.

Ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀϖετίθεσο] Commentarios, inqis, componis, multáqe ex antiqis avtoribus excerpta congeris, qæ in senectute scilicet evolvere cogitas, & ad vitæ tuæ usum accommodare, cùm vita ipsa interim desinat, ad cujus usum ista comparas. Hoc est qod Cato major disciplinam Isocraticam suggillans dicebat, γηράσκειν ϖαρ᾽ αὐτῷ τὰς μαθήσεις, ὡς ἐν ᾅδου χρησταῖς ταῖς τίχαις, καὶ δίκας ἐρήμας. *Senescere apud eum audituros, tanqam apud inferos artibus usuros & causas dicturos.* Plutarchus in *Cat. pag.* 350. *B.* Pari ratione Hermotimum suum ludos facit Lucianus *pag.* 565. Cùm enim philosophorum scriptis evolvendis sectísqe ac sententiis discutiendis tot annos assignâsset, ut octogenarius necessariò priùs fuerit futurus, qàm veritatis cognitionem certam, si qando tamen, assequi posset. Καί τίς, inqit, ἐγγυητής ἐσί σοι, ὅτι βιώσῃ τοσαῦτα; ἔπειτα ἐς ϖόσον ἔτι τὸν λοιϖὸν χρόνον ἀϖολαύσεις αὐτῶν, γέρων ἤδη, καὶ ϖαιδὸς ἡδέως ἔξωρος ὤν, καὶ τὸν ἕτερον ϖάθα, φασὶν, ἐν τῇ σοφῇ ἔχων; εἰ μή τι ἐς ἄλλον βίον ϖροσγυμνάζεις σεαυτὸν, ὡς ἐς ἐκεῖνον ἐλθὼν, ἄμεινον διαγάγοις, εἰδὼς ἤδη ϖῇ τρόϖῳ χρὴ βιῶν. *Et qis sponsor*

a L.2.§.4. πίθου. a σπεῦδε ἵν ἐς τέλος, καὶ πὰς κενὰς ἐλ-
6.l.4.§.17. πίδας ἀφεὶς, b σαυτῷ βοήθει, εἴ τί σοι μέλει σε-
26.l.6.§.47. αυτ. ὡς c ἔξεστιν.

b L.5.§.36.

c L.2.§.2.l. §. 15. Οὐκ ἴσασι, πόσα σημαίνει τὸ κλέπτειν,
5.§.2.5.l.8. §.8.55.l.12. τὸ σπείρειν, τὸ ὠνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾶν τὰ
§.1. πραχτέα, d ὃ οὐκ ὀφθαλμοῖς γίνε) , ἀλλ' ἑτέρα

d L.10.§. 26.l.11.§. 12. ἴσως ὄψει.

§. 16. e Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. σώματος αἰσθήσις,

e L.2.§.2. f L.5.§.33. l.6.§.16.28. ψυχῆς ὁρμαὶ, νοῦ δόγματα. τὸ μὲν f τυπῶσθαι φαντασι-

usui tibi essent, reposuisti. ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule; quod licet.

§. 15. Nesciunt qàm variæ significationis sint vocabula ista, furari, serere, emere, quiescere, qid facto opus est videre, quod qidem non oculis corporeis, sed visu qodam aliusmodi efficitur.

§. 16. Corpus, anima, mens. corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta. visorum imagines admittere

ANNOTATIONES.

sor tibi te tot annos victurum fidem fecit? Deinde qamdiu per reliqum vitæ tempus eo frueris, qum jam senex sis, & ætate ad qamvis voluptatem intempestivâ, pedèmqe alterum, qod ajunt, in capulo habeas: nisi te ad vitam aliam hac exercitatione præparas, ut, qum ad eam veneris, suavius vivas, qomodo vivendum sit edoctus.

Σπεῦδε ἵν ἐς τέλος] Seneca *Ep.* 27. *Non qidem cessatur adhuc, sed non festinatur. multum restat operis, in qod ipse necesse est vigiliam, ipse laborem tuum impendas, si effici cupis.* vel ut Lipsius legit; *Non qidem cessaturo, sed festinaturo multum restat operis.*

§. 15. Οὐκ ἴσασι] Ab his verbis interpretes novum paragraphum exorsi, sic vertunt: *Nesciunt qàm multa significet vocabulum furari, &c.* Eam lectionem seqi si libuerit, habeas D. Bootii explicationem: Dicit idiotas nihil rectè intelligere; neqe *furtum*, qod de pecuniis solùm aliisqe talibus audiunt, cùm majus ac pejus sit *furtum*, aliqem in errorem conjicere, atqe ità veritatem *furari*: nesciunt qid sit *serere*, *emere*, cùm ista in vitæ ac corporis subsidium data, isti in longè alios usus, ad satisfaciendum voluptatibus suis, atqe ad procudendas divitias: nesciunt qid sit *qiescere*, cùm illi non aliam nôrint *qietem*, qàm si à nulla re extrinsecus incidente turbentur, cùm vera *qies* non alibi qàm in animo qærenda sit, ubi in mediis qoqe negotiorum atqe periculorum fluctibus manet imperturbata: C non intelligunt qid sit, *facere qa agenda sunt*, utpote qi omnia ex propriis commodis atqe affectibus metiantur. has autem res dicit illos non perspicere, qia utut oculis bene valeant, è mente tamen laborant, ad qam harum rerum dignotio pertinet. Confer cum *sect.* 33. *lib.* 10. Hæc ille. Fieri potest tamen ut interpunctione locus laboret, & periodi nota, post ὡς ἔξεστι, qod præcesserat, tollenda sit. Qod si admiserimus, sensu continuato sententia sic concepta fuerit, ὡς ἔξεστιν οὐκ ἴσασι, ut τὸ ἴσασι illud, participium, non verbum sit, & Marci mens existat ista: *Id qod faciendi potestas est etiam nescientibus qàm varia sint vocabulorum istorum significata.* qasi diceret: Possunt D sibi ipsis ad bene vivendum suppetias ferre, etiam qi Grammaticas de vocum significatis præceptiunculas, vel Dialecticas etiam de eisdem argutiolas minùs callent. Vide *ad l.* 1. §. 6, 7. 17. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67. & *l.* 8. §. 8. & Senecam *Ep.* 45, 48, 49. qi & idem *Epist.* 88. — *Grammaticus circa curam sermonis versatur; &, si latiùs evagari vult, circa historias; jam ut longissimè fines suos proferat, circa carmina. qid horum ad virtutem viam sternit? Syllabarum enarratio, & verborum diligentia, & fabularum memoria, & versuum lex ac modificatio? qid ex his metum demit, cupiditatem eximit, libidinem frenat?* Et inter alia multa, *Epist.* 45. *Qid mihi vocum similitudines distinguis, qibus nemo unqam, nisi dum disputat, captus est? res fallunt. istas discerne.* & *Epist.* 48. *Hoc mihi ab istis subtilibus præcipi malo, qid amico præstare debeam, qid homini, qàm qot modis Amicus dicatur, & Homo qàm multa significet.* Hoc est disertè, qod istic Marcus, si hoc modo concinnare libuerit. Ego tamen re in medio relictâ, Syntaxin receptam secutus sum.

Ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει] *mentis* scilicet *oculo.* qem *suprà* tetigit *l.* 2. §. 13. & *infrà l.* 4. §. 29. Vide & *l.* 10. §. 26. & *l.* 11. §. 12. De isto Psaltes, *Psal.* 119. *v.* 18. *Aperias oculos meos.* Et Christus Pavlo, *Act. c.* 26. *v.* 18. ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. *Ut aperias oculos eorum.* Et Pavlus *ad Ephes. c.* 1. *v* 18. πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν. *Illuminatis oculis mentis vestræ.* De Livio Druso Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Sevem illum natura, cæcum fortuna potuit facere: at neutra interpellare valuit, nè non animo & videret & vigeret.* Plato in *Sympos. p.* 1204. *E.* Ἥ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἀρχέλεως ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ. *Tunc sanè mentis oculus acutè incipit cernere, cùm primum corporis oculus defloresci.* Et Theodoretus *therapeut. lib.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *B.* Χρεία τοίνυν ἡμῖν καὶ νοητῶν ὀμμάτων, εἰς τὴν τῶν νοητῶν καλαιόησιν. καὶ καθάπερ διόμεθα τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν, οὕτω δηπου χρήζομεν πίστεως, εἰς τὴν ἐποπτείαν τῶν θείων. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ὀφθαλμὸς δεῖται φωτὸς ἐπιδεικνύμενος τὰ ὁρατὰ, οὕτω δὴ καὶ ὁ νοῦς δεῖται πίστεως ἐπιδεικνύσης τὰ θεῖα, καὶ τὴν περὶ τούτων δόξαν φυλαττούσης βεβαίαν. *Opus itaqe nobis est oculis intellectus ad ea cognoscenda qæ intellectu percipiuntur. Sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea conspicienda qa cerni possunt, ita indigemus & fide ad rerum divinarum adspectum. Aut potius, sicut oculus luce indiget per qam ipsi visibilia ostendantur,* A *pari modo & intellectus indiget fide qa divina ipsi ostendat, qaqe stabilem de his conceptum perpetuumqe conservet.*

§. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς] Eandem habes distributionem *suprà l.* 2. §. 2. & *infrà l.* 12. §. 3. Parilis distributio & in sacris literis reperitur, *ad Thess. Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 23. σῶμα, ψυχὴ, πνεῦμα, *corpus, anima, spiritus*, qi & νοῦς, *mens, Rom. c.* 7. *v.* 25.

Τυπῶσθαι φαντασικῶς] Ità *l.* 5. §. 33. τὰ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ καὶ ὑπαραλύπωτα. *Sensus ipsi bebetes, & imagines falsas admittere proclives.* Laërtius *l.* 7. §. 50. in *Zenone* ex Chrysippo *de anim. l.* 12. Φαντασία ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ. νοῆσαι δὲ ἡ φαντασία, ἢ ἀπὸ ὑπάρχοντος καλὰ τὸ ὑπάρχον εἰσαπομαγμένη καὶ ἐναποσφραγισμένη. *Phantasia est forma in anima impressio. Intelligitur autem visio ex esse, qa ab existente secundùm existens impressa, formata atqe insignita est.* qi tamen monet, ἀ δεκτέον τὴν τύπωσιν, οἱονεὶ τύπου σφραγιστῆρος. ἐπεὶ ἀνενδεκτόν ἐστι πολλοὺς τύπους καλὰ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ αὐτὸ γενέσθαι. *Non esse suscipiendum, formationem hujusmodi esse velut sigilli formam. Qoniam fieri non potest, ut plures figura in eodem & circa idem fingantur.* Apud Evsebium *præpar. l.* 11. *c.* 17. Numenius *de bono lib.* 1. ex Zenonis sententia; Αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) εἶναι, ὅτι τυπῶσθαί γε δύναται ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπαρχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις. *Animam sensitivam esse, qia figura potest illi imprimi ab entibus & existentibus per sentiendi instrumenta, & recipere impressiones.* Apud Svidam avtor incertus; Ἡ φαντασία παρὰ τῆς αἰσθήσεως λαμβάνουσα τῶν αἰσθητῶν τὰς τύπους, ἐν ἑαυτῇ τύπους ἀναπλάττει. *Phantasia à sensu arripiens rerum sensibilium formas, eas in se refingit.* eandem νοῦ παθητικὸν Aristoteli dictam; νοῦν μὲν ὡς ἔνδον ἐχουσαν τὸ γνωστὸν, καὶ ἁπλῇ προσβολῇ ὥσπερ ἐκτύπου ἐπιβάλλουσαν. παθητικὸν δὲ, διότι μετὰ τύπων καὶ οἷον ἀσχημάτως. *Mentem qidem, qod in se contineat id, qod in sui cognitionem cadit, & simplici apprehensione id apprehendat ut illa. Patibilem verò, qia cum formis & non sine figuris id apprehendit.* Sextus Empiricus *adv. Logic. lib.* 1. *c.* 2. de Stoicis agens: Φαντασία ἔν ἐστι καθ' αὑτὴν, τύπωσις ἐν ψυχῇ. *Phantasia ergò, ut ipsi volunt, est impressio in anima.* qo tamen loco de modo rei sententias eorundem discrepantes subjungit. Et Plutarchus adversus eosdem differens *de commun. notit. c.* 41. Φαντασία τις ἡ ἔννοιά ἐστι. φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ. ψυχὴ δὲ φύσις ἀναθυμίασις, ἣν τυπωθῆναι μὲν οὐκ ἐργῶδες διὰ μανότητα, δεξαμένην δὲ τηρῆσαι τύπωσιν ἀδύνατον. ῥεῦμα γὰρ ἂν τις μᾶλλον ὕδατος φερομένου διανοηθείη σχήματα καὶ τύπους καὶ εἴδη διαφυλάττειν, ἢ πνεῦμα φερόμενον ἐν τοῖς ἄτμοις καὶ ὑγρότησιν, ἑτέρῳ δὲ ἔξωθεν ἐνδιλιχῶς οἷον ἀργῷ καὶ ἀλλοτρίῳ πνεύματι κιρνάμενον. *Phantasia enim qadam est notitia. Phantasia impressio forma in anima: anima natura exhalatio, qam in formam redigi & effingi operosum est ob raritatem: ut autem receptam conservet informationem fieri negit. Facilius enim aliqis imaginetur fluxum labentis aqæ, figuras, formas, & species conservantis ac perferentis, qàm spiritum, qi per exhalationes & humores elatus, alio continenter extrinsecus, eóqe alieno spiritu contemperetur.* Philo in *allegor. lib.* 1. *pag.* 45. *E.* Τὸ ζῶον τῷ μὴ ζῴῳ δυσὶ πρόσχει, φαντασίᾳ καὶ ὁρμῇ. ἡ μὲν οὖν φαντασία συνίσταται, καλὰ τὴν ἐκτὸς πρόοδον τυπουμένου· νοῦ δὲ αἰσθήσεως. ἡ δὲ ὁρμὴ τὸ ἀδελφὸν τῆς φαντασίας καλὰ τὴν τοῦ νοῦ τοιαύτην δύναμιν, ἣν τείνας δι' αἰσθήσεως ἄπληστον τοῦ ὑποκειμένου καὶ πρὸς αὐτὸ χωρεῖ, γλιχόμενος ἐφικέσθαι καὶ συλλαβεῖν αὐτό. *Animal præstat non animali duabus rebus, phantasiâ & impetu. Phantasia sit progressio intellectu per sensum ad extera: impetus verò phantasiæ germanus per intellectus vim intensivam, qam intendens per sensum attingit subjectum, & accedit ad id, cupiens comprehendere.* Idem *ibidem pag.* 51. *B.* Τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν παιδοτρίβης ἐστὶ, καὶ ἔοικε κηρῷ πάσας τὰς τύπους καλὰς τε καὶ αἰσχρὰς δεχομένῳ. *Principalis vis nostra omnicapax est, & sicut cera omnes formas vel pulcras, vel turpes recipit.* Et pavlò póst. *pag.* 59. *B.* Ὥσπερ ἐν τῷ κηρῷ δυνάμει μὲν εἰσὶ πᾶσαι αἱ σφραγῖδες. ἐνδιλιχείᾳ δὲ μόνη ἡ τετυπωμένη. οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ νοηθεῖσι ὑπαρχόντῃ, πάντες οἱ τύποι περιέχονται δυνάμει. ἀπολελίσμαι δὲ κρεῖττόν ὁ εἷς χαραχθεὶς ἐν αὐτῷ, ἕως μὴ ἀπαλείφηται ὑφ' ἑτέρου ἐνεργέστερον καὶ ἐκδήλως μᾶλλον ἐπιχαράξαντος. *Sicut in cera per potentiam insunt sigilla omnia, actu verò solum id, qod impressum est: ita & in anima, qa est cera similis, omnes forma continentur potentiâ, revera autem unicus character præsens eam occupat, donec*

abolearur

mittere, etiam pecudum commune est: affectibus tanqam fiduciis agitari, atqe abripi, feris qoqe competit, & effœminatis, & Phalaridi, & Neroni, & Deos negantibus, & patriam deferentibus, & postqam fores sibi occluserint, qidlibet perpetrantibus.

κῶς, καὶ τ̃ βοσκημάτων. τὸ γὰ᾽ ἀνδροσπασιᾶσθαι ὁρμητικῶς, καὶ τῶν θηρίων, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδ☉, καὶ Νέρων☉ * τὸ [γὰ᾽] τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὼ παλαίδα ἐγκαταλειπόντων, καὶ

a *L.* 2§. 2. *Vide Not.
*[πάντα] π. Lug. αἰσχρὸν οὐτιᾶν] π. Xyl. [οὐτιᾶν] π. f.

ANNOTATIONES.

aboleatur ab alio efficacius impresso atque manifestius. Idémqe *de numm. immutab. pag.* 299. *D.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωτις ἐν ψυχῇ. ὃ γὰρ εἰσήγαγεν ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων, ὥσπερ δακτύλιός τις ἢ σφραγὶς ἐναπεμάξατο τὸν οἰκεῖον χαρακτῆρα. κήρῳ δὲ ἐοικὼς ὁ νοῦς, τὸ ἐκμαγεῖον δεξάμενος ἄκρως παρ᾽ ἑαυτῷ φυλάττει, μέχρις ἂν τὸν τύπον λείωτατα λήθη ἢ ἀνθέκαλος μνήμης, ἀμυδραν ἐργάσηται, ἢ παντελῶς ἀφανίσῃ. Τὸ δὲ φαντὸν καὶ τυπῶσαν. τότε μὲν οἰκείως, τότε δὲ καὶ ὡς ἑτέρως διέθηκε τὴν ψυχήν. *Phantasia verò est figurarum in anima impressio. Nam qicqid important sensus singuli, hac obsignat suo charactere tanqam anulus. Intellectus autem refert ceram, impressum sigillum excipiens & servans apud se, donec id oblivio memoriæ hostis obscuret, aut in totum aboleat. Id autem qod impressit charactèrem, nunc familiariter, nunc secus afficit animam.* qæ Philonis verba, tanqam è *lib. de mundo* sumpta, Henricus Stephanus thesavro suo, memoriâ lapsus, inseruit, ubi frustrà qæras. Origenes *ad Celsi. l.* 1. Τί ἄτοπον, τὰ τυπώδη τὸ ἡγεμονικὸν ἐν ὀνείρῳ, δύνασθαι αὐτὸ τυπῶν καὶ ὕπαρ πρὸς τὸ χρήσιμον τῷ ἐν ᾧ τυπῶται. *Consentaneum esse vim illam, qa formaat intellectum in somnis, vigilanti qoqe posse easdem formas imprimere ad ipsius utilitatem.* Qin & Aristoteles ipse, *de memor. c.* 1. ubi qærit qomodo res, qum absint ipsæ, memoriâ comprehendi possint. τὸ φάντασμά ἐστιν ὅμοιον, ὥσπερ τύπ☉, ᾧ χρᾶφή τις. *Phantasma est simile sicut figura aut pictura.* Et rursus: Δῆλον γὰρ ὅτι δεῖ νοῆσαι τοιοῦτον τὸ γινόμενον διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ μορίῳ τῷ σώματ☉ τῷ ἔχοντι αὐτὴν, οἷον ζωγράφημά τι, τὸ πάθ☉, ὃ φαμεν τὴν ἕξιν εἶναι μνήμην. ἡ γὰρ γινομένη κίνησις ἐνσημαίνεταί οἷον τύπον τινὰ τῷ αἰσθήματ☉, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ διὰ τὸ πάθος ἢ δι᾽ ἡλικίαν ὄσιν, ὡ γίνεται μνήμη, καθάπερ ὰν εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπιπλώσης τῆς κινήσεως καὶ τῆς σφραγίδος. τοῖς δὲ διὰ τὸ ψύχεσθαι, καθάπερ τὰ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ διὰ σκληρότητα τῷ δεχομένῳ τὸ πάθ☉, ὰκ ἐγγίνεται ὁ τύπος. *Manifestum enim qod oportet intelligere talem aliqam factum per sensum in anima, & in parte corporis habente ipsam, velut picturam qandam, passionem, cujus dicimus habitum esse memoriam. Factus enim motus imprimit velut figuram qandam sensilis, sicut sigillantes anulis. Unde & aliis qidem, qi in motu multo, aut propter passionem, aut propter ætatem sunt, non fit memoria: tanqam utiqe in aqam fluentem incidente motu & sigillo. Aliis autem propterea qòd frigida sunt, sicut antiqa ædificiorum, & propter duritiem accipientis passionem non ingignitur figura.*

Καὶ τῶν βοτκημάτων] Aristoteles *de anim. l.* 3. *c.* 3. τῶν θηρίων ὰδέσι ὑπάρχει πίστις. Φαντασία δὲ πολλοῖς. *Bestiarum autem nulli ineste fides: phantasia autem multis.* Et mox: τῶν θηρίων ἰνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει. λόγος δὲ ὰ. *Bestiis qibusdam phantasia qidem inest: sed non ratio.* Indè apud Laërtium *l.* 7. §. 51. ex Stoicorum mente distributio illa: Φαντασιῶν αἱ μὲν λογικαὶ, αἱ δὲ ἄλογοι. λογικαὶ μὲν, αἱ τῶν λογικῶν ζώων. ἄλογοι δὲ, αἱ τῶν ἀλόγων. *Visionum aliæ sunt rationales, aliæ irrationales. Rationales qidem rationalium animalium: irrationales irrationalium sunt.* illas νοήσεις dici, has nomine peculiari carere.

Νευροπασᾶσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 2. *l.* 7. §. 3. & *l.* 12. §. 19.

Καὶ τῶν ἀνδρογύνων] *Androgyni* etiam Ciceroni dicti, *de divinat. l.* 1. qi (ut Livius *l.* 27. loqitur) *ambiguo inter marem & fœminam sexu sunt nati.* Xylander. vel potiùs, qi *utriusqe naturæ*, ut Plinius *l.* 7. *c.* 2, & 3. sive *utriusqe sexûs*, qi & *Hermaphroditi* dicti. Gellius *l.* 9. *c.* 4. Verùm *ambigui sexûs* havd abs re Livius; qia *in his sic uterqe sexus apparet, ut ex qo potiùs debeant accipere nomen; incertum sit.* Avgustinus *de civit. Dei l.* 16. *c.* 8. Διφυεῖς καὶ ἀνδροθήλεις appellat Philostratus in *Favorino.* De hyæna Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Οὐκοῦν ὰδὲ τὴν ὕαιναν μεταβάλλειν τὴν φύσιν πιστευτέον ποτέ. ὰδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἄμα ἀμφω, ἄρρεν☉ καὶ θήλεως, καθὼς ὑπειλήφασί τινες, ἑρμαφροδίτους τερατολογοῦντες, καὶ τρίτην ταύτην μεταξὺ θηλείας καὶ ἄρρεν☉, ἀνδρόγυνον καὶ τοτομοῦντες φύσιν. *Neqaqam ergo credendum est, hyænam unqam mutare naturam: idem enim animal non habet simul ambo pudenda masculini & fœminini, nonnulli sicut existimarunt, qi prodigiosè hermaphroditos finxerunt, & inter masculum & fœminam, hanc ex viro & fœmina constantem naturam innovaverunt.* Tales tamen extitisse havd pavcos gentium omnium historiæ testantur. Cæterùm aliâ ratione ἀνδρόγυνον ab initio conditum Adamum fingunt Talmudistæ Judaici. bicorporem enim planè, & à parte qidem anteriore marem, à posteriore fœminam, utrisqe qasi glutino qodam per dorsi spinam sibi invicem commissis, fabulantur extitisse. id qod partim ex *Genes. c.* 1. *v.* 27. partim ex *Hymn.* 139. *v.* 5. non juxta rei veritatem ac Spiritûs sancti mentem piè simpliciterqe enarratis, sed miserè detortis, ridiculéqe atqe irreligiosè habitis elicitum eunt. de qo commento videri poterunt Moses Maimonides in *perplexorum edoctore*, & Manasses Israelitides in *Conciliatore ad Genes. qæst.* 8. eandem fabulam & sub Aristophanis persona in *Symposio pag.* 1185. *C.* suo Plato, à qo & Mercurius Larvatus ille in *Pæmandro* mutuatus est, verbis istis proposuit: Ἀνδρόγυνον γὰρ ἦν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδ☉ καὶ ὄνομα, ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τῶ τε ἄρρεν☉ καὶ θήλε☉. νῦν δ᾽ ὰκ ἔστιν, ἀλλ᾽ ἢ ἐν ὀνείδει τὸ ὄνομα κείμενον. *Androgynum qippe tunc erat & specie & nomine, ex maris & fœmina sexu commixtum. Ipsum profectò defecit, nomen solum infame relictum.* Τὸ ὀνείδει, inqit, κείμενον, id est, probrosè nunc sumitur nomen hoc, siqidem non solùm pro corpore portentoso natis sumitur, verùm etiam pro mollibus, effœminatis, imbellibus. Ἀνδρόγυν☉, ἀσθενὴς, ἀνίσχυρ☉. Hesychius. Et Pollux de *cinædis* usurpari docet, *l.* 6. *c.* 30. Ità Theodoretus *therapevt. l.* 8. de Baccho; Γύννις ὢν, καὶ θηλυδρίας, καὶ ἀνδρόγυν☉. Et Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 2. Ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβαρος φιλοκοσμία, καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή. *Graciam evertit barbarum sui ornandi studium, & effœminata delicia.* de Paride loqitur. Philo etiam *de vit. contempl. pag.* 898. *C.* (qo loco Platonis qoqe fabulam illam obiter tangit) Ἀνδρείαν μὲν τὴν βιωφελεστάτην ἀρετὴν κατὰ πόλεμον καὶ κατ᾽ εἰρήνην ἀφαιρούμενος, θήλειαν δὲ νόσον ταῖς ψυχαῖς ἀπεργαζόμενος. καὶ ἀνδρογύνους παρασκευάζων, ὃς ἐχρῆν πᾶσι τοῖς πρὸς ἀλκὴν ἐπιτηδεύμασι συγκροτεῖσθαι. *Fortitudinem virtutem bello pacèqe utilissimam tollens è medio, & pro hac morbum muliebrem inducens in animas, & homines reddens androgynos, qos oportebat potius omni contentione exerceri ad confirmandum robur tam corporis qam animi.* Qin & γυνάνδρους eosdem dictos reperio. Svidas. Γύνανδρος, κίναιδος. Ὁ γύναδρός τι καὶ μάλθων τύραννος. ἀντὶ τῦ ἴκλυτος. Γύναδρος, *cinædus. Cinædus ille, & effœminatus tyrannus pro dissolutus.* Sed & Νῶν Valentinianum, qem Irenæus *ad Valent. c.* 1. *Masculofœminam*, Tertullianus *adverf. eosdem c.* 10. *Fœminammarem* dixit. Inqe hanc partem cepisse Marcum istic ex conjunctis & consociatis manifestum fit. Qanqam nolim cum interprete Anglicano redditum, & *monstris, qales Phalaris Neróqe fuerant*: de istis siqidem divisim loqitur, etiamsi in hoc ipso consentientibus, qod *nevrospastorum* more moveantur. Cæterùm aliâ, & adversâ prorsus, ratione Androgynem dictam Amæsiam Sentiam refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 3. qia *sub specie fœminæ virilem animum gerebat.* Cùm isti planè contra: qod elegantissimè notavit epigrammate qodam qo portenta hominum istiusmodi perstrinxit anonymus qidam, *Florilegii l.* 2. *c.* 5.

Ἄνδρας ἠρνήσαντο, καὶ ὰκ ἐγένοντο γυναῖκες.
Οὐ᾽ ἄνδρες γεγάασιν, ἐπεὶ πάθον ἔργα γυναικῶν.
Οὐδὲ γυναῖκες ἔασιν, ἐπεὶ φύσιν ἔλλαχον ἀνδρῶν.
Viri esse recusant, & non facti sunt mulieres,
Neqe viri facti sunt, cùm patiantur opera mulierum,
Nec mulieres sunt, cùm naturam consequti sint virorum.

(qod de Evnuchis spontaneis Epiphanius *l.* 2. *tom.* 1. *hær.* 58. §. 3. Οὔτε γὰρ ἄνδρες εἰσὶ, διὰ τὸ ἀφῃρημένον. ὥστε γυναῖκες δύνανται εἶναι, διὰ τὸ πρὰ φύσιν. *Nam neqe viri sunt, propter amputatam illam corporis partem; neqe fœmina, repugnante scilicet naturæ conditione, esse possunt.*) deniqe

Ἄνδρες εἰσὶ γυναῖξι, καὶ ἀνδράσιν εἰσὶ γυναῖκες.
Viri sunt mulieribus, viris sunt mulieres.

Ità Curio pater in *oratione* qadam, J. Cæsarem *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellavit. Sveton. *l.* 1. *c.* 52. Et de Verre Cicero *Verr.* 2. *Vir inter mulieres, inter viros muliercula.* Idémqe de Clodio *pro domo sua*: *Impurus atqe impius, qi contra fas inter viros sape mulier, & inter mulieres vir fuisset.* Vide & de Alcibiade qod Pherecrates *ad l.* 4. §. 3. ὡς ἀνήρ. *Ad Roman. c.* 1 *v.* 27. *pag.* 43. *D. Edit. Paris.* Joannes Chrysostomus. Εἴτις ἠπειλῆ ποιεῖν τίνα ἄνδρας καὶ λοχεύεσθαι, ὰκ ἂν ἐπλήσθημεν θυμῦ; ἀλλὰ χαλεπώτερα ἑαυτὸς κατειργάσαντο, οἱ τὰ τοιαῦτα λυτ῀ῶντες. ἡ γάρ ἐστιν ἴσον, εἰς γυναικείαν μεταβαλεῖν φύσιν, καὶ μένοντα ἄνδρα γενέσθαι γυναῖκα. μᾶλλον δὲ μήτε τῦτο, μήτε ἐκεῖνο. *Si qis profiteatur præstiturum se ut viri pariant, & a partu in lecto decumbant: nonne fieret, ut irâ atqe excandescentiâ compleremur? At verò, certè qisqe rabiunt, perfecerunt ipsi, ut deteriore conditione essent. Neqe enim par idemqe fuerit, in muliebrem naturam migrare, &, vir interim dum manes, fœminam fieri: qin potius neqe hoc, neqe illud fuerit.*

Τὸ δὲ τὸν νῶν ἡγεμόνα] Ilta loco mota ac luxata, καὶ τυφλῶ δῆλον. Qid enim? *mentis rationisqe ductum* (juxta Solonis monitum apud Laërtium *l.* 1. §. 60. Νῶν ἡγεμόνα ποιῦ, *rationem ducem sequere*) *sequi atheos, in numen, in patriam impios, maleficos qosqe*, Marcus noster unqam dixerit? Itaqe post illa, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδ☉ καὶ Νέρων☉, subjungendum immediatè, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πα-

*[πάντα]π. Lug. al-σχρὸν ὀτιῶν] π. Xyl. [ὁτιῶν] π. f.
a Sup. §. 7. 8.
b L. 12. §. 31.
c Sup. §. 4.
d L. 12. §. 3.
e Sup. §. 3, 4, 5, 6.
f L. 12. §. 3.
g Sup. §. 12. l. 12. §. 31.
h L. 6. §. 47. l. 12. §. 1. 3. 29.
i Sup. §. 5. l. 7. §. 62.
k L. 2. §. 1. l. 5. §. 32.
l L. 1. §. 16. l. 11. §. 8. l. 12. §. 1. 14.
m Sup. §. 5. 7.
n L. 10. §. 28. l. 7. §. 68.
o L. 4. §. 23.

ἐν τῶν * πανίων, a ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. εἰ δὲ b τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν τὸν ἴδιόν ἐστι δεῖ ἀγαθόν, c φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, ὡς d συγκλωθόμενα αὐτῷ. e τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν, ἀλλὰ f ἵλεων διατηρεῖν, κοσμίως g ἑπόμενον ὡς θεῷ, h μήτε φθεγγόμενόν τι ψευδῆ τὰ ἀληθῆ, μήτε ἐνεργάτην ψευδῆ τὰ δίκαια. i εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι, ὅτι ἁπλῶς καὶ αἰδημόνως καὶ εὐθύμως βιοῖ, k ὥστε χαλεπαίνοι τινὶ τούτων, l ὥστε παρατρέπεσθαι τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὸ τέλος ζῆν βίου, ἐφ' ὃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρὸν, ἡσύχιον, m ἔυλυτον, n ἀδιάσειστον τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ ο συνηρμοσμένον.

Si cætera ergò eorum, qi jam dicti ſunt, communia fuerint, reſtat, ut viri boni hoc ſit peculiare, in eis qæ officii ſui eſſe videbuntur, mentis ductum ſeqi, & fatis volventibus caſus vitæ intextos lubenter amplexari; genium verò intra ſe in pectore ſitum, nec polluere, nec viſorum congerie perturbare; ſed placidum ſervare; huic tanqam Deo, decenter obſeqi; nihil à veritate alienum proloqendo, nihil à juſtitiæ ratione devium exeqendo. Qòd ſi nemo illi fidem adhibuerit, qòd ſimpliciter, modeſtè, tranqillè degat, neqe id à qoqam ægrè ferre, avt à via ea, qæ ad vitæ finem ducit, ideo divertere: ad qem par eſt accedere purum, pacatum, promptum, ſponte ſuâ fato ſuo ſeſe accommodantem.

ANNOTATIONES.

τρίδα ἐγκατελειπόντων, καὶ τῶν [ὁτιῶν] ποιούντων, ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. tum periodus nova inchoanda; & particulâ unicâ expunctâ, alterâ interjectâ legendum: Εἰ δὲ τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν ἴδιόν ἐστι τῷ ἀγαθῷ, τὸ τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ φιλεῖν μὲν, &c. Marci mentem qiſqis fuerit aſſecutus, calculum dare ſuum nullus detrectabit.

Καὶ τῶν ποιούντων ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας] Deeſſe aliqid liqidò conſtat. Annotator Lugdunenſis πάντα reponit. Xylander in verſione ſua, *Nihil non turpe*, interſeruit. ut ſit, καὶ τῶν [αἰσχρὸν ὁτιῶν] ποιούντων. ego ſufficere opinor τὸ ὁτιῶν. ut ſit, τῶν [ὁτιῶν] ποιούντων. *etiam eorum qi qidlibet*, ſive, *nihil non, perpetrant*, qodcunqe illud fuerit, *ubi foribus occluſis hominum conſpectum ſummoverint & excluſerint*. De iſtiuſmodi Apoſtolus *ad Epheſ. c. 5. v. 12.* Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Nam qæ occultè fiunt ab illis, turpe eſt vel dicere.* Præclarum avtem & opportunum hìc illud Epicteti monitum *Diſſert. l. 1. c. 14.* Ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότος ἔνδον ποιήσητε, μέμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι μόνος εἰμὶ. οὐ γὰρ εἶ. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔνδον ἐστὶ, καὶ ὁ δαίμων ἐστί. καὶ τίς τούτοις χρεία φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν τί ποιεῖτε; *Ubi fores clauſeritis, tenebráſqe vobis intrà feceritis, nolite dicere, ſolos jam eſſe vos: neqe enim eſtis: ſed & Deus intùs eſt, & genius veſter* (hoc eſt, *mens* ipſa, ut Marcus mox) *intus eſt. qid avtem lumine opus eſt iſtis, qo conſpiciant ea qa perpetratis?* Huc faciunt Senarii illi celebres; Menandri apud Clementem *Strom. l. 5. pag. 605. D.* Et Euſebium *præpar. l. 13. c. 13.* (qem Philemoni tamen tribuunt Juſtinus *de Monarch.* & Henricum Stephanum in *Gomic. fragm.*)

Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρών. *Námqe adſpicit propinqus hac ſemper Deus.*

& apud Plutarchum *adverſ. Colot. c. 9.*

Πέλας γὰρ ἑστὼς ὁ θεὸς ἔγγυθεν βλέπει. *Stans in propinqo cominus videt Deus.*

& apud veterem Gnomologum *tit. 28.*

Πάντη γὰρ ἐστὶ, πάντα τε βλέπει θεός. *Adeſt ubiqe, nilqe non ſpectat Deus.*

Vide & *ſuprà ad §. 4.* & 7. ſed & *ad l. 1. §. 3.*

Φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα] Vide *ſuprà §. 4.* & *l. 6. §. 44.* & *l. 10. §. 21.* Seneca *Epiſt. 96. Nihil unqam incidet, qod triſtis excipiam, qod malo vultu.*

Συγκλωθόμενα] Idem *ſuprà §. 4.* Vide ad §. 11. & *ad l. 4. §. 26.*

Τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα] Vide *ad l. 2. §. 13.* & 17. Piè Porphyrius *de abſtinent. l. 4. c. 8.* adductus, de pio qovis: Ὁ δ' αὐτὸς δὴ ἑαυτῷ προσιὼν τῷ θεῷ, ὃς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς αὐτῷ σπλάγχνοις ἵδρυται, περὶ ἧς αἰωνίου βίου λήψεται ὑποθήκας ὅλως ἐκεῖ συρρέουσας. &c. *Hic verò per ſeipſum accedens ad Deum, qi in ejus minimè fucatis viſceribus habitat, de vita æterna admonitiones accipit omninò illic confluentes.* &c. ἱδρύσθαι, ὥσπερ ἐν ἕδει, *In pii anima*, ſed & *in corpore, tanqam in delubro qodam, collocari atqe habitare* vult *numen divinum.* qod & Apoſtolus inſinuat, ubi *Dei, Spiritúſqe ſancti templa, ſanctos*, atqe odeò eorundem *corpora*, nuncupat; *ad Cor. Ep. 1. c. 3. v. 16.* & *c. 6. v. 19.*

Εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν] Vide *ſupra ad §. 5.*

Τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον] Vide *l. 4. §. 23.* & *l. 7 §. 57.*

LIBER IV.

a L. 10. §. 38
b L. 7. §. 64.
* ἐσήκει Jun.
c. L. 3. §. 4. 16.
* ὑποτεί. Jun.

Ὁ a ἔνδον b κυβερνῶν, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, ὅτως * ἔσηκε πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε c ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. ὕλην γὰρ * ἀποτεταγμένην ἰδεμίαν φιλεῖ.

Æ intra nos pars principatum obtinet, ubi ſecundùm naturam habuerit ſe, adversùs ea qæ contingunt ità eſt comparata, ut ad id qod poteſt & conceſſum eſt, facilè ſe transferat. ne-

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὁ ἔνδον κυριεῦον] hoc eſt, τὸ ἡγεμονικόν. qod & προστάτην, *præſidem*, appellat, *l. 3. §. 5.* & *l. 7. §. 64.* τὴν κυβερνῶσαν, *gubernatricem.* & *l. 4. §. 12.* τὴν βασιλικὴν καὶ νομοθετικήν. *partem regere legemqe dare natam.* Stoici apud Laërtium *l. 7. §. 159. Zenon.* Ἡγεμονικὸν δὲ εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς ψυχῆς. *Principale verò potiſſimam, ac propriè eſſe animæ partem.* Cicero *de nat. deor. l. 2. Principatum id dico, qod Graci* ἡγεμονικὸν, *qo nihil in qoqe genere nec poteſt, nec debet eſſe præſtantius.*

Πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μετατίθεσθαι] Ità *l. 5. §. 20.* περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. *Circumvertit enim mens transfértqe effectionis impedimentum omne ad id qod eſt potius.*

Ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην ἰδεμίαν φιλεῖ] *neqe enim materiam aliqam ſibi propriam ſubjectam habet.* Xylander. *Nunqam enim certo alicui ſubjecto abſolutè ſeſe addicit & applicat.* Caſavbonus. ad Marci mentem propiùs. qanqam ἀποτεταγμένην ὕλην poſſis reddere, *attributam & aſſignatam ſibi materiam.* at D. Junius vult ὑποτεταγμένην *ſubjectam ſibi materiam*, qod & Xylander forſan legerit. Hoc eſt qod vult, de materia circa qam ſe exerceat non eſt ſolicitus; neqe enim hoc in poteſtate ipſius ſitum eſt, eligere qam ipſe velit; ſed qomodo circa eandem ſe gerat. *materiam ergò aſſignatam ſibi nullam diligit*, qua *mediam* qiddam eſſe novit; in hoc totus eſt, qomodo naturæ convenienter eâ uti poſſit, artémqe ſuam in ea ritè elaboranda exercere. Epictetus *l. 2. c. 5.* Δεῖ γὰρ πάντως περί τινα τῶν ἐκτὸς ὑλῶν φιλοτεχνεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνην ἀποδιχόμενον, ἀλλ' ὅταν ἐν ᾗ ἐκείνη, τὴν περὶ αὐτὴν φιλοτεχνίαν ἐπιδεικνύωμαι. ὥστε καὶ ὁ ὑφάντης, οὐκ ἔρια ποιεῖ, ἀλλ' ὅταν ἐν παραλάβῃ, περὶ αὐτὰ φιλοτεχνεῖ. *Omnino enim in externa re aliqa elaborandum eſt, non qòd eam probes, ſed qalis illa fuerit, ſolertiam in ea tuam ut demonſtres. Sic etiam textor lanam non facit, ſed qalemcunqe acceperit eam tractat.* Hoc intereſt inter eam de qa Marcus hìc, cæteráſqe artes; qòd illæ certam aliqam materiam habent, circa qam verſantur; iſta nullam reſpuat. Syneſius *de provident. pag. 106.* Βίος γὰρ ὑδεὶς, οἰκεῖος ἡμῶν. ἀλλοτρίους δὲ ἕξωθεν περιαίρεσθε, ἡμᾶς δὲ τὸ χρώμενον ἔνδοθεν, ἀμείνους καὶ χείρους αὐτοὶ ποιοῦντες τε καὶ δεικνύοντες, ἀγνοίσας ζώντων δραμάτων. ταῦτ' ἄρα ὥσπερ ἐσθῆτάς ἐσμεν αὐτὰς ἀμφιέσασθαι καὶ μεταμφιέσασθαι. *Nullius noſtrum vita propria eſt, alienas verò extrinſecus circumſuſas habemus. Nos autem eam facultatem, qa intus his utitur, qò præſtantiorem, avt deteriorem facimus, palámqe habemus, eò meliores avt pejores ſumus, viventium qodammodo fabularum actores, hinc illa*

neqe enim de materia certa ulla ſolicita eſt: ſed ad ipſa etiam præpoſita cum exceptione fertur: & qicqid eorum loco adverſi ſe ingerit, id pro materia, in qa exerceat ſe, habet: qemadmodum ignis validior, ubi ea, vel obvia facta, vel injecta, corripuerit, qæ lucernam exilem cito extinxiſſent, accommodat ſibi & abſumit, & ex eis ipſis incrementa capit.

ἀλλὰ ὁρμὰ μὲν πρὸς τὰ * ἡγέμενα [a] μεθ' ὑπε-ξαιρέσεως, [b] τὸ δὲ ἀνθεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ. [c] ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῆ τῶν ἐμπι-πτόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρός τις λύχνος ἐσβέσθη. τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ, τάχιστα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὸ ἐπιφορούμενα, καὶ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἦρθη.

* προκείμενα Xyl. προηγούμενα f. vel προηγούμενα.

§. 2.

a L. 5. §. 20. l. 6. §. 50. l. 11. §. 37.

b L. 6. §. 50. l. 7. §. 58. 68. l. 8. §. 32.

c L. 10. §. 31.

ANNOTATIONES.

illa, qaſi veſtes qadam, indui aut exui poſſunt. Vide ampliùs *ad l.* 12. §. 36.

Ὁρμὴ μεθ' ὑπεξαιρέσεως] Hoc eſt, *cum exceptione*, qales illæ apud Senecam *de ſap. feceſſ. c.* 30. Epicuri; *Non accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid intervenerit.* Zenonis; *Accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid impedierit.* Verùm ad Marci mentem explicatiſſimè Seneca idem *de benefic. l.* 4. *c.* 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, ſi nihil inciderit, qod impediat. Ideo omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere: qia præſumit animo, poſſe aliqid intervenire, qod deſtinata prohibeat. Imprudentium iſta fiducia eſt, fortunam ſibi ſpondere.* Cæterùm *ſapientis eſt* (ut idem *de tranqill. c.* 13.) *ſemper de fortuna cogitare, & ſibi nihil de fide ejus promittere. Navigabo, niſi ſiqid inciderit: &, Prætor fiam, niſi ſiqid obſtiterit: &, Negotiatio mihi reſpondebit, niſi ſiqid intervenerit. Hoc eſt, qare ſapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum caſibus hominum excipimus, ſed erroribus: nec illi omnia, ut voluit, cedunt, ſed ut cogitavit. In primis autem cogitavit, aliqid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Marcus *infrà l.* 5. §. 20. Ὁρμὴς δὲ καὶ διαθέσεως ἀ γίνεται ἐμπόδια, διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν καὶ περιτροπήν. *Verum conatus aut affectus impedimentum non datur exceptionis atqe circumverſionis beneficio.* & *l.* 6. §. 50. Μέμνησο, ὅτι μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾷς. *Memineris etiam, qod cum exceptione opus aggrediebaris.* Vide & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Enchir. c.* 2. §. 2. Μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κἄφως μὲν τοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως. *Sed eo tantùm utitur motu animi, qo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum exceptione.* qo loco vir doctiſſimus Hieronymus Volfius malè vertit, *cum diminutione.*

Πρὸς τὰ ἡγούμενα] *ad ea qa propoſita ſunt* Xylander. *ad ea qa intendit & proſequitur* Caſavbonus. Nevtrum ſatisfacit. neqe enim ἡγεῖσθαι avt in *proponendi*, avt in *proſequendi* ſenſu uſpiam reperitur. forſan ex *l.* 5. §. 20. τὰ προηγούμενα legendum fuerit, vel etiam τὰ προηγμένα. *ad ea, qa potiora videntur*; ſive *ad præpoſita* etiam, ut ipſi loquuntur, *cum exceptione qadam fertur.* & ad ea multò magis, qæ nec ad iſtum qidem æſtimationis gradum promoverint. Vide *ad l.* 3. §. 11. κατ' ἀξίαν. Xylander προκείμενα legiſſe videtur. ut *l.* 5. §. 14.

Τὸ δὲ ἀνθεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ] Ità *id qod offertur ei* Xylander. *qicqid, contrà qàm intenderat, contingit* Caſavbonus. qod ejus vice contrà immittitur, ſive introducitur. ἀντεισάγειν. *in alterius vicem introducere.* Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 445. *A.* Μὴ δεῖν παραδέχεσθαι γάμον καὶ παιδοποιίαν, μηδὲ ἀνθεισάγειν τῷ κόσμῳ δυσχρήστους ἑτέρους, μηδὲ ἐπιχορηγεῖν τῷ θανάτῳ τροφήν. *Non eſſe admittendum matrimonium & liberorum procreationem, nec in mundum in aliorum locum inducendos infelices futuros, nec ſuppeditandum eſſe morti nutrimentum.* Verùm ſtrictiùs pavlò hoc loco, opinor, pro eo qod alterius vice ità introducitur, ut eidem adverſetur: qomodo νόμον ἀντεισφέρειν, eſt *legem legi obrogare*, ſive *qa prioris loco obtineat, contrariam ferre.* Ità *l.* 7. §. 58, & 68. & *l.* 8. §. 31. Seneca *de provident. c.* 4. *Calamitas virtutis occaſio eſt.* qod & *ibidem c.* 2. 3, 4. fuſiſſimè diſſerit. Idem *Epiſt.* 85. *Sapiens ipſe ſemper in actu eſt, non in effectu: tunc maximus, cùm illi fortuna ſe oppoſuit. — per totam vitam opus ejus extenditur. Ità nulla fortuna, nulla res, actus ſapientis excludit. Id enim ipſum agit, qo alia agere prohibetur. ad utroſqe caſus aptus eſt; bonorum rector, & malorum victor. Sic, inqam, ſe exercuit, ut virtutem tam in ſecundis, qàm in adverſis exhibeat: nec materiam ejus, ſed ipſam intuetur. — Tu illum putas premi malis? utitur. non ex ebore tantùm Phidias ſciebat facere ſimulacra; faciebat ex ære. ſi marmor illi, ſi adhuc viliorem materiam obtuliſſes, feciſſet qale ex illa fieri optimum poſſet. ſic ſapiens virtutem, ſi licebit, in divitiis explicabit; ſin minùs, in paupertate: ſi poterit, in patria; ſi minùs, in exilio: ſi poterit, imperator; ſi minùs, miles: ſi poterit, integer; ſi minùs, debilis. qamcunqe fortunam acceperit, aliqid ex illa memorabile efficiet.* Qod Ariſtoteles *Ethic. lib.* 1. *c.* 11. Τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αἰεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν. καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολεμικώτατα, καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰς ἄλλας τεχνίτας ἅπαντας. *Nam eum qi revera bonus eſt ac prudens, decorè omnem fortunam perferre, & pro facultatibus ſemper pulcerrima qeqe atqe optima agere exiſtimamus, perinde ac ducem bonum præſenti exercitu maximè bellicè uti: & ſutorem ex datis coriis pulcerrimum calceum facere, atqe eodem modo reliqos artifices putamus.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* 28. §. 23. Ὁ φιλόσοφος ἐνδοκιμεῖ τοῖς πάθεσιν, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐγκαλλωπίζεται. *Philoſophus floret inter cruciatus, ac vita moleſtias virtutis ſegetem exiſtimat, atqe in adverſis geſtit & gloriatur.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 482. *A.* Θαυμάζειν δὲ ἄξιον καὶ τῶν Στωικῶν, οἳ τινες φασὶ, μηδὲν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ σώματος διατίθεσθαι, μήτε πρὸς κακίαν ὑπὸ τῆς νόσου, μήτε πρὸς ἀρετὴν ὑπὸ τῆς ὑγιείας, ἀλλὰ ἀμφότερα ταῦτα λέγουσιν ἀδιάφορα εἶναι. καὶ τοι καὶ Ἰὼβ, ἐγκρατείας ὑπερβολῇ καὶ πίστεως ὑπεροχῇ, πένης μὲν ἐκ πλουσίου, ἄτιμος δὲ ἐξ ἐνδόξου, αἰσχρὸς δὲ ἐκ καλοῦ, καὶ νοσερὸς ἐξ ὑγιεινοῦ γενόμενος, ἡμῖν τοι ἐστὶ παράδειγμα ἀγαθὸν ἀναγεγραμμένον δυσκολῶν τὸν πειρασμὸν, εὐλογῶν τὸν πλοῦτον. Φέρων οὖν τὰ δεύτερα, ὡς τὰ πρότερα. διδάσκων ἐν μάλα τοῖς περισταικοῖς ἅπασι δοῦναι τὸ εἶναι καλῶς χρῆσθαι τοῖς γνωστικόν. *Admiratione qoqe digni ſunt Stoici, qi dicunt, animam nihil affici à corpore, neqe ad vitium à morbo, neqe ad virtutem à ſanitate, ſed utraqe hæc dicunt eſſe indifferentia. Qanqam Job qoqe propter inſignem continentiam, & fidem eximiam, ut qi pauper qidem ex divite, ex illuſtri abjectus, ex pulcro deformis, ex ſano morbidus factus ſit, eſt nobis præclarum exemplar propoſitus, pudore afficiens eum, qi tentaverat, benedicens ei qi formaverat: ſecunda ita ferens ut prima, rectè docens fortuitis omnibus eum, qi eſt cognitione præditus, rectè poſſe uti.* Vide *infrà* §. 49. & *l.* 10. §. 31.

Τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ τάχιστα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφορούμενα] Hanc ob cavſſam *Ignem*, cùm omnia abſumat, (unde παμφάγε πυρός δίκην, Philo. Vide ad §. 21. & τᾶμα παμφάγε πυρὸς, Evripides *Medeâ*) *feram* eſſe *animatam* cenſebant Ægyptii. Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* Αἰγυπτίοισι νενόμισται πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον. πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν, τάχεϊ ἂν λάβῃ. πλησθὲν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς, συναποθνήσκειν τῷ καταισθομένῳ. *Ægyptii perſuaſum habent, ignem animatam beluam eſſe, & omnia qa naſcuntur devorare, & poſtqam devorando fuerit expleta, una cum ipſa re devorata emori.* Hinc Agur Hebræus, inter ea qæ nunqam exaturantur, avt, *obe, jam ſatis eſt*, dicere nata ſint, *Ignem* commemorat, *Prov. c.* 30. *v.* 16. Et Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *c.* 107. *Qe eſt illa natura, qa voracitatem in toto mundo avidiſſimam ſine damno ſui paſcit?* Eâdem avtem, qâ iſtic, imagine uſus eſt Marcus & *l.* 10. §. 31. Ὡς τὸ λαμπρὸς πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα εἰς αὐτὸ καὶ αὐγὴν ποιεῖ. *Sicut ignis validus, qicqid ingeſſeris, flammam inde ac fulgorem edit.* Nec diſſimili Plutarchus, licèt in argumento diverſo, *de ſene polit. pag.* 787. *C.* Τὸν φθόνον ἔνιοι τῷ καπνῷ παρεικάζουσι. πολὺς γὰρ ἐν τοῖς ἀρχομένοις διὰ τὸ φλέγεσθαι προσκπίπτων, ὅταν ἐκλάμπωσιν, ἀφαίζας. *Invidiam nonnulli ſumo comparaverunt, qi cum initio adeuntibus ad rempublicam qaſi incenſis largius efferatur, poſtqam hi effulſere, evaneſcit.* Et in *politic. præcept. pag.* 804. *D.* Οὔτε πῦρ φησιν ὁ Ἀρίστων καπνὸν ποιεῖν, ὅτι δόξαν φθόνος, ἢν ἐυθὺς ἐκλάμψῃ καὶ ταχέως. *Nam, ut ait Ariſto, neqe fumum ignis gignit, neqe invidiam gloria, ſi ſubitò ac celeriter effulgeat.* Itaqe idem *de invid. & odio pag.* 538. *A.* Αἱ δὲ τῶν ἐυτυχημάτων ὑπεροχαὶ καὶ λαμπρότητες τὸν φθόνον ἀποσβεννύουσιν. *At rerum ſecundarum excellentiâ atqe ſplendore exſtingvitur invidia.* Verùm diverſa planè in eadem materiâ Seneca *de provident. c.* 2. *Qemadmodum tot amnes, tantum ſuperné dejectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant ſaporem maris, nec remittunt qidem, ità adverſarum impetus rerum viri fortis non vertit animum. manet in ſtatu; & qicqid evenit, in ſuum colorem trahit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 20. Τετίφει τὸ τῦ Ἑρμῦ ῥαβδίον. ἔ φίλεις, φησιν, ἄψαι, καὶ χρυσῦν ἔσαι. ἐ, ἀλλ' ἔ φίλεις, φίρε, κἀγῶ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιήσω. — Κακὸς πατὴρ; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. κακὸς γείτων; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. γυμνάζει με τὸ ἐυγνωμον, τὸ ἐπιεικές. φίρε νόσον, φίρε θάνατον, φίρε ἀπορίαν, φίρε λοιδορίαν, δίκην περὶ τῶν ἰσχάτων, πάντα ταῦτα τῷ ῥαβδίῳ τῦ Ἑρμῦ ἀφίλημα ἔσαι. τὸν θάνατον τί ποιήσεις; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἵνα σε κοσμήσῃ, ἢ ἵνα δείξῃ τῷ ἔργῳ δὶ αὐτὸ, τί ἐσιν ἄνθρωπος & τῷ βυλεύματι τῆς Φύσεως παρακολυθῶν; τὴν νόσον τί ποιήσεις; δείξω αὐτῆς τὴν Φύσιν. διαπορίψω ἐν αὐτῇ, ἐυσαθήσω, ἐυρεήσω. — τί ἔτι ἄλλο ζητεῖς; πᾶν ὃ ἂν δῷς, ἐγὼ αὐτὸ ποιήσω μακάριον, ἐυδαιμονικὸν, σεμνὸν, ζηλωτόν. *Hæc eſt Mercurii virgula: hac, inqit, qicqid attigeris avreum erit. Non ita: ſed qidvis adfer, idqe ego bonum faciam. Malus pater? ſibi ipſe, at mihi bonus. Malus vicinus eſt? ſibi ipſe, mihi vero bonus: exercet moderationem, exercet aqitatem meam. Affer morbum, affer mortem, affer egeſtatem, affer convicium & diſcrimen capitis: omnia hæc virgulâ Mercurii utilia reddentur. De morte qid facies? Qid verò aliud niſi ut ea te ornet, avt per te ipſa demonſtret qid ſit homo, ſi natu-*

a L. 2. §. 5. §. 2. Μηδὲν ἐνέργημα [a] εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ
b L. 8. §. 32. [b] κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης ἐνεργεῖ-
σθω.

*αὐτοῖς. §. 3. Ἀναχωρήσεις * αὐταῖς ζητοῦσιν, ἀγροικίας, καὶ αἰγιαλὰς, καὶ ὄρη. ἐώθασς καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. οὐδαμοῦ γὰρ ἥττε ἡσυχίωτερον, ἥττε ἀ-
c L. 7. §. 59. [c] περιμονέστερον ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τινὰ ἑαυτοῦ ψυχήν. μάλιστα δ', ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα,
d L. 1. §. 16. [d] εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γί-
νεται. τινὰ δὲ εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐ-
e L. 6. §. 11. [e] κοσμίαν. συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ τοῦ-
f L. 7. §. 2. [f] τον τὸν ἀναχώρησιν, καὶ ἀνανέου σεαυτόν.

§. 2. Nihil operis eſt fruſtra temeréve exeqendum, neqe aliter qàm ut artis regulis qùm exactiſſimè reſpondeat.

§. 3. Receſſus ſibi reqirunt multi multos, villas agreſtes, litora, montes. iſtiuſmodi loca & ipſe plurimùm ſoles appetere. hoc avtem totum vulgarium cum primis eſt hominum. cùm liceat, qocunqe ipſe volueris tempore, in teipſum ſecedere. nuſqam enim avt qietior avt otii amplioris cuiqam receſſus datur, qàm in ſuam ipſius animam. præcipuè, ſi qis ea intra ſe repoſita habuerit, qorum contemplatione ſummam extemplo tranqillitatem conſeqatur. tranqillitatem eam dico, qæ in animi probè compoſiti ſtatu conſiſtit. hoc itaqe receſſu jugiter uſus, te renova. habeas

ANNOTATIONES.

ra voluntatem ſeqatur. De morbo qid ſtatues? oſtendam ejus naturam, excellam in eo, tranqillus ero, bene mecum agi putabo — Qid reqiris amplius? Qicqid mihi dederis, id ego efficiam beatum, proſperum, honorabile, expetendum. Evge, Epictete! erubeſcamus Chriſtiani.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκεῖνον ἐπὶ μᾶζον ἤρθη] Scilicet ut Naſo *triſtium l. 4. eleg. 3.*

Qæ latet, inqe bonis ceſſat, non cognita, rebus,
Apparet virtus, arguitúrqe malis.

Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἤ τί οἴει ὅτι Ἡρακλῆς ἂν ἀπέθη, εἰμὴ λίων τοιοῦτος ἐγίνετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἔλαφος, καὶ σῦς, καὶ ἀδικαί τινες ἄνθρωποι; *In qem virum evaſurum fuiſſe putas Herculem, niſi leo talis exſtitiſſet, & hydra, & cervus, & aper, & injuſti qidam homines?* Seneca *Epiſt. 13. Cicuta Socratem magnum fecit. Catoni gladium aſſertorem libertatis extorqe, magnam partem detraxeris gloriæ.* Idem *de provid. c. 3. Magnum exemplum, niſi mala fortuna, non invenis.* De P. Popilio, Cicero *pro domo ſua: Fortis & conſtans in optima ratione civis P. Popilius ſemper fuit: tamen ejus in omni vita nihil eſt ad laudem illuſtrius, qàm calamitas ipſa.* Et de Q. Metello: *Q. Metelli præclarum imperium in re militari fuit, egregia cenſura, omnis vita plena gravitatis: tamen hujus viri laudem ad ſempiternam memoriam temporis calamitas propagavit.*

§. 2. Μηδὲν εἰκῇ] Vide *lib. 2. §. 5.* Plutarchus in *padag. pag. 6. C.* Καλὸν γάρ τοι, μηδὲν εἰκῇ μήτε λέγειν, μήτε πράττειν. *Pulcrum eſt profectò nihil fruſtra neqe dici neqe agi.* Cicero *Offic. l 1. §. 10. Omnis avtem actio vacare debet temeritate & negligentiâ.*

Κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης] *Secundùm contemplationem, qâ artis defectus compleatur.* Xylander. imò, *ut artis regulis undeqaqe pleniſſimè reſpondeat.* Vide *l. 8. §. 32.* Ab *artificibus* tractum, qi etiam in minutiſſimis qibuſqe artis ſuæ & præcepta obſervant, & ſpecimen edunt. Ità Apelles ex lineæ unicæ ductu ſolo Protogeni innotuit Plinius. *l. 37. c. 10.*

§. 3. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν] *Receſſus ſibi qærunt, & ſolitudines.* Fruſtra. Avdi Baſilium Cæſarem *Epiſt. 1. pag. 781. B.* Κατέλιπον μὲν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ὡς μυρίων κακῶν ἀφορμὰς, ἐμαυτὸν δ' ὅτε ἀπολιπεῖν ἠδυνήθην. ἀλλ' ὅμοιός εἰμι τοῖς ἐν θαλάττῃ ὑπὸ τῆς κατὰ πλῶν ἀπειρίας ἀπολλυμένοις καὶ ναυτιῶσιν. ὃν τῷ μεγίθει τοῦ πλοίου δυσχεραίνουσιν, ὡς πολὺν τὸν σάλον παρεχομένῳ, κἀκεῖνοι ἐπὶ τὸν λέμβον ἢ τὸ ἀκάτιον μεταβαίνοντες, πανταχοῦ ναυτιῶσι καὶ ἀπορῦσσι. συμμετέχεται γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀηδία καὶ ἡ χολή. τοιοῦτον δή τι καὶ τὸ ἡμέτερον. τὰ γὰρ ἔνοικα πάθη συμπεριφέροντες, πανταχοῦ μετὰ τῶν ὁμοίων θορύβων ἐσμέν. ὥστε οὐδὲν μέγα τῆς ἐρημίας ἀπεναμείδα ταύτης. *Tametſi enim urbicas occupationes pro derelicto habui, ut ſexcentorum malorum cauſſas, me tamen nondum ipſum etiam habere pro derelicto qivi. Similitérqe illis affectus ſum, qi navigandi inſolentes nauſeâ perditè afflictantur. Námqe illi magnitudine navigii offenſi, tanqam vehementius ſuccutientis, in lembum avt naviculam cum tranſilierint: ſic qoqe non ſecius a nauſeâ laborant, nimirum moleſtiâ ac bile, qo tranſierint, comitantibus. Hujuſmodi igitur qippiam nobis contigit, qi domeſticas perturbationes qoqo circumferentes gentium, ubiqe locorum perinde verſamur in tumultu: qare non magnopere adjuti ſumus ab hac ſolitudine.* Et Iſidorum Peluſiotam *l. 1. Epiſt. 191.* Ἡμεῖς τὰς πόλεις; ὡς θορυβώδεις πεφεύγαμεν. καὶ θορύβους ἐπὶ τῆς ἡσυχατίας εὑρήκαμεν. *Nos urbes, ut tumultibus laborantes, fugimus: atqe in ſolitudine tumultus invenimus.* Baſilius qod dixit, Plutarchum imitatus videtur, cujus hæc ſunt, *de tranqil. pag. 466. B.* Ἀλλ' ὥσπερ οἱ θαλάσσιοι καὶ ναυτιῶντες ἐν τῷ πλοίῳ, εἶτα ῥᾷον οἰόμενοι διάξειν, ἐὰν εἰς γαυλὸν ἐξ ἀκάτου, ἢ πάλιν ἐὰν εἰς τριήρη μεταβῶσιν, εὐθὺς περαίνουσι, τὴν χολὴν καὶ τὴν θαλάσσιον συμμεταφέροντες ἑαυτοῖς. ὕτως οἱ τῶν βίων ἀντιμεταλήψεις οὐκ ἐξαίρουσι τῆς ψυχῆς τὰ λυποῦντα καὶ ταράττοντα. *Sed veluti timidi inter navigandum nauſeâ correpti melius ſe habituros putant, ſi in lintrem e lembo, rurſúmqe inde in triremem conſtendant, nihil agentes ſi, qia bilem & metum ſecum tranſferunt: ita vitæ mutationes non tollunt ex animo id qod agre facit ac perturbat.* Seneca *Epiſt. 82. Qid prodeſt receſſiſſe, tanqam non trans maria nos ſolicitudinum cauſſa perſeqantur? qa latebra eſt, in qam non intret metus mortis? qa tam munita, & in altum ſubducta vita qies, qam non dolor territet? Qocunqe te abdideris, mala humana circumſtrepent. multa extrà ſunt, qæ circumeunt nos, qò avt ſallant, avt urgeant: multa intus, qæ etiam in media ſolitudine exæſtuent.*

Ἰδιωτικώτατον] ut *infrà §. 50.* ἰδιωτικὸν, *vulgare.* atqe ità hic verterim, *vulgarium cum primis hominum eſt.*

Εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν] Seneca *de Sap. receſſ. c. 27. Proderit primò in ſeipſos ſecedere.* Νῦν μὲν γὰρ μὴ σταδιανόμενοι ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενοι, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει. *Qippe mens nec extrorſus diſſipata, nec in mundum per ſenſoria diffuſa, ad ſeſe ipſa redit, moxqe ſuopte nutu ad Dei notionem evadit.* Baſilius Cæſar. *Epiſt. 1. pag. 783. D. Non multum avtem ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus, qi ſecretum & in occupationibus mediis, ſi volet, habebit. at ille qi regiones eligit, & otium captat, ubiqe, qo diſtringvatur, inveniet.* Seneca *Epiſt. 104. Qid prodeſt mare trajicere, & urbes mutare? ſi vis iſta, qibus urgeris, effugere, non alibi ſis oportet, ſed alius.* Idem ſcilicet ut Flaccus *l. 1. Epiſt. 11.*

Cælum, non animum, mutant, qi trans mare currunt.

Vide *ad l. 8. §. 9.*

Ἔνδον ἔχων τοιαῦτα] δόγματα nimirum πρόχειρα καὶ ἕτοιμα, h. *in promptu & qaſi ad manum* ſemper in mente recondita, de qibus *l. 3. §. 13.*

Εἰς ἃ ἐγκύψας] *ad qa introſpiciens.* Sic *infrà* ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ ἐγκύψεις, &c. *Pra reliqis ad manum tibi ſint maximè, ad qa jugiter intendas, &c.* τὸ παρακύπτειν etiam eâdem notione uſurpavit Jacobus Apoſtolus *c. 1. v. 25.* Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον. *At is, qi introſpexerit in legem.* utrumqe avtem, τό τε ἐγκύπτειν καὶ τὸ παρακύπτειν, *metaphoram* in ſe habet traductam ab eis qi *caput inclinant*, qò accuratiùs ac penitius intueantur rem aliqam, vel in locum aliqem introſpiciant.

Ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται] Receſſus, inqit, iſte, qo in ſe ipſe qis ſecedit, ſeqe ipſe ac ſua luſtrat, receſſuum omnium qietiſſimus ac placidiſſimus futurus eſt illi, qi pectus decretis atqe inſtitutis ejuſmodi inſtructum habuerit, qæ animum ſtatim tranqillum ac bene compoſitum conſtituant. Aliter affecti, nihil mirum, ſi, qod Plutarchus *de Curioſ. pag. 516. C* Τὸν ἴδιον βίον, ὡς ἀτερπέστατον θέαμα, προσιδεῖν οὐκ ὑπομένουσι, δὲ' ἀναπλάσαι τὸν λογισμὸν, ὡς φᾶς, ἐφ' ἑαυτοὺς, καὶ περιαγαγεῖν. *Suam ipſorum vitam, tanqam jucundiſſimum ſpectaculum, inſpicere, ac rationem veluti lumen in ſeſe reflectere non ſuſtinent.* qum poſſit de illis dici, qod ex Evripidis *Philoctete* (ut Dio Pruſæus *Orat. 59.* docet) avtor idem uſurpavit. *p. 521. A.*

Δύσμορφα πάντα τἄνδον ἐστὶν εἰσιδεῖν.
Sunt univerſa, qa intus bis, deformia.

Itaqe, ἡ ψυχὴ αὐτῶν γέμουσα κακῶν παντοδαπῶν, καὶ φρίττουσα καὶ φοβεμένη τὰ ἔνδον, ἐκπηδᾷ θύραζε, καὶ πλανᾶται περὶ τἀλλότρια. *Illorum anima omnigenum vitiorum plena, horrens & metuens ea qa intus ſunt, exſilit foras, & vagatur circum aliena.* Idem *ibidem pag. 516. D.*

Εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐκοσμίαν] obſervat Svidas εὐμάρειαν apud Marcum εὐκοσμίαν ſignificare. hunc locum in animo habuit. βίῳ εὐμαρεῖ τις, utì Marcus ipſe, *l. 1. §. 16.* ideo avtem per εὐμάρειαν qid iſtic deſignatum velit, monet: qia eſt &, qæ qibuſvis obtingere poteſt.

Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν] *L. 6. §. 11.* Ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτόν. *Citò ad te redi.* Seneca *Epiſt. 15. Qicqid facies, citò redi à corpore ad animum.* Et *Epiſt. 25. Tunc præcipuè in te ipſe ſecede, cùm eſſe cogeris in turba, ſi bonus vir, ſi qietus, ſi temperans es: alioqin in turbam à te recedendum eſt. iſtic enim malo viro propiùs es.*

Ἀνανέου σεαυτόν] *renova te*; vel *renova memoriam tui*, eorùmqe

beas autem penes te brevia quædam & principalia documenta, quæ ſtatim ubi ſuccurrerint, omnem animi moleſtiam eluere tibi poſſint, remittántque te nihil ægrè ferentem eorum, ad quæ reverteris. ecquid eſt enim, quod ægrè ferre debeas? nunquid hominum improbitatem? perpendens tecum dogma illud, homines alterum alterius cauſſâ natos eſſe; tum æquanimitatem eſſe juſtitiæ portionem; porrò invitos delinquere; denique quàm multi, ubi inimicitiis exercendis, ſuſpicionibus fovendis, odiis, litigiis, vitam exegiſſent, tandem defuncti

a βραχέα ἦ ἔστω καὶ στοιχειώδη, ἃ ὑμᾶς ἀπαντήσαντα, ἀρκέσει εἰς τὸ πᾶσαν * αὐτῶν * ἀποκλύσαι, καὶ ἀποπέμψαί σε, b μὴ δυσχεραίνοντα ἐκείνοις, ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. c τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κρίμα, ὅτι d τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γέγονεν. καὶ ὅτι e τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δικαιοσύνης. καὶ ὅτι f ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. καὶ g πόσοι ἤδη διεχθρεύσαντες, ὑποπτεύσαντες, μισήσαντες, ἀλαθερατισθέντες h ἐκπέπταται, τεφρωθέντες.

a L. 2. §. 5. Sup. §. 5. * ἀνίκητον Xyl. * ἀπολύσ. Jun.
b L. 5. §. 9.
c L. 12. §. 12. 24.
d L. 2. §. 1.
l. 3. §. 4.
e L. 5. §. 33.
f L. 7. §. 22. 63. l. 11. §. 18.
g L. 7. §. 58.
h Inf. §. 48.

ANNOTATIONES.

rúmque qæ apud te habes repoſita. ut mox, ἀναστασάμενος. vel, *recrea te*. Sic enim *renovare* etiam Latinis in uſu pro *reficere* ſive *recreare*. Fabius *inſtitut. l.* 6. *c.* 4. de Riſu. *Triſtes ſolvit affectus, & animum ab intentione rerum frequenter avertit, & aliquando etiam reficit, & à ſatietate vel à fatigatione renovat.* Id Matius uno verbo *recentare* diceret. Nonius: *Recentari honeſtè poſitum pro novari* (ſive, *renovari*) *quod eſt Græcis* ἀναπεῖσθαι. Matius:

Jam jam albicaſcit Phœbus, & recentatur.

ex qo forſan emendari poterit Alexander Trallianus *lib.* 11. §. περὶ πεπομάδων. Λεμβονίωνα ἢ ῥοδάτα, ἢ ἀψινθάτα, ψυχρίζοντες ἑαυτούς, καθάπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ καλούμενον ῥαιντάδιον. *Sumant aut roſatum, aut abſinthites, ſimiliter refrigerantes, quemadmodum Romani facere conſueverunt, id quod vocatur recentatum.* legendum ῥεντάδιον, ut ſit *Recentatum* idem quod τὸ ψυχριθὲν, *quod refrigeratione renovatum* & quaſi *recens denuo factum* ſit. Qanqam & ῥαιντάδιον illud ferri poteſt, eodem commate, qo apud Svidam Ῥαΐωνα, prò *Rectore*, ex Græcorum recentiorum ſcriptis legitur.

Βραχέα δὲ ἔστω] Vult illa, ſive *decreta* ſive *præcepta*, de qibus ſuprà (eò enim iſta referenda ſunt) *brevia* eſſe; qalia illa, inqit Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 3. qæ κομμάτικὸς λόγος appellant philoſophi.

Καὶ στοιχειώδη] *elementaria*, id eſt, *elementorum vicem obtinentia*; ut Xylander, ſive, *qa elementa contineant doctrina univerſa*; ut Caſavbonus. qid ſi *ſummaria* dixerimus? qæ rerum *ſummulas* comprehendant. Talia ſunt *decem* illa *verba* Dominica, utì Moſes appellat, *Devt. c.* 10. *v.* 4. qæ legis æternæ *ſummulam* in ſe continent. Ariſtoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 4. *c.* 3. Τὸ μικρὸν καὶ ἁπλῶν, στοιχεῖον λέγεται, ὅθεν ἐλήλυθε τὰ μάλιστα καθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἐν ὂν καὶ ἁπλοῦν, ἐν πολλοῖς ὑπάρχει. *Parvum & ſimplex elementum dicitur. Unde & evenit, qa & maxime univerſalia ſiunt, elementa eſſe: qoniam cum unumqodqe eorum unum & ſimplex ſit, in multis, avt omnibus, avt qàm plurimis ineſt.*

Εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι] *qa totum perfundant animum.* Caſavbonus. Verùm τῆς ψυχῆς, id eſt, *animi* nulla in præcedentibus fit mentio; nec occurrit qicqam, qod τὸ αὐτὴν iſtud reſpiciat. Qin & ambigi poſſit, an ἡ ψυχὴ ἀποκλύζισθαι dici poſſit citra ἀκυρολογίαν τινα. Ego itaqe ad Xylandrum potiùs accedo, qi vertit, *Qa omni te moleſtiâ liberent.* ut ἀνίαν, avt legerit, avt legendum ſaltem cenſuerit: qod & ipſe nullus ambigo. itaqe reddiderim, *Qa anxietatem omnem eluere & extergere valeant.* ἐπικλύζειν ἢ χυχὴ, ἀποκλύζειν ἢ ἀνία. Libanius *vit. ſuâ*: ἴσα τε τῷ ῥᾳδίως τὸν λυπηρὸν ἐπικλύζειν. D. Junius ἀπολύσαι mavult; qod & *diſſolvere*, ſive *diluere*, vertas.

Τὸ κρίμα] Κρίμα hîc, utì *l.* 5. §. 19. & 47. & *l.* 8. §. 4. idem eſt qod δόγμα. *ibidem l.* 9. §. 29. *decretum*, prout Seneca reddit, *Ep.* 95. ità κίκρικα, *decrevi*: Corellii Rufi ad mortem ſponteneam obfirmati vox, apud Plinium *l.* 1. *Ep.* 12. qod de Didone Virgilius *Æn. l.* 4.

Decrevitqe mori. —

& κίκρισαι, *decretum eſt*. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 15.

Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκα] Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 1. Plato *ad Archyt. Epiſt.* 9. Ὅσοι μὲν οὖν ῥᾴδιόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ, τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν, ἄλλως τε καὶ εἴ τις ἄλοιτο τοιαῦτα πράττειν οἷα καὶ σύ, σχεδὸν πασὶ δῆλον. ἀλλὰ καὶτοῦτο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν, οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μὲν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. *Qod verò dulciſſimum vitæ genus ſit agere ſua, præſertim ſi qis talia elegerit facienda, qalia tu, omnibus ferme eſt manifeſtum. Sed illud qoqe te conſiderare oportet, nullum noſtrum ſibi ſoli natum eſſe: ſed ortus noſtri partem ſibi patriam vindicare, partem parentes, partem reliqos amicos.* Qod Cicero *Offic. l.* 1. *Non nobis ſolum nati ſumus: ortuſſqe noſtri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici.* Idémqe *de finib. l.* 2. *Atqe, ut ad Archytam ſcripſit Plato, non ſibi ſoli ſe natum meminerit, ſed patriæ, ut perexigua pars ipſi relinqatur.* Latiùs multò Gregorius Nazianzenus §. 10. *Orat. in Heronem.* Παντάχοῦ γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ κοινὸν συλλαμβάνειν, ψυχῆς εἶναι τελειότητος τε καὶ φιλοσοφωτάτης ἐνόμιζον. οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ γεγενῆσθαι μόνον ἕκαστον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόνασιν.

A *Qod perfectiſſimi animi ac ſapientiſſimi eſſe judicaret, privata utilitatis com modis conjunctam habere rationem. Neqe enim qenqam noſtrum ſibi ſoli natum eſſe, ſed omnibus etiam, qi ejuſdem naturæ participes ſunt, atqe ab eodem, & ab eadem procreati ſunt.* Hoc eſt qod de Catone Lucanus *lib.* 2.

Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.

Pulcrè Seneca *Epiſt.* 48. *Conſortium rerum omnium inter nos eſt: nec ſecundi qicqam ſingulis, nec adverſi. in commune vivitur. Non poteſt qiſqam beatè degere, qi ſe tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates ſuas convertit: alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere. Hæc ſocietas diligenter & ſanctè obſervanda*
B *eſt, qæ nos omnes omnibus miſcet, & judicat aliqid eſſe commune jus generis humani.* Vide *ad lib.* 1. §. 16. Κοινωνημοσύνη.

Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος τῆς δικαιοσύνης] Ità *l.* 5. §. 33. ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι. *Suſtinere & abſtinere.*

Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι] Idem habet *lib.* 7. §. 22. & *lib.* 11. §. 18. cujus ſententiæ rationem reddit, *l.* 7. §. 63. & *l.* 8. §. 14. ibi viſe.

Διαδορατισθέντες] *Confoſſi* Xylander. Malim, *velitantes, ſeſe mutuò impetentes.* Δορατίζόμενοι, δόρασι μαχόμενοι. *Haſtâ*
C *pugnantes.* Heſychius. Et Salmaſius *in Solin.* διαδορατίζεσθαι, *haſtis velitari*: ut διαξιφίζεσθαι, *gladiis certare*; διακερατίζεσθαι, *cornibus pugnare.* διαδορατισμοὶ, *velitationes: infrà l.* 7. §. 3. Seneca *de brev. vit. cap.* 20. *Interim dum rapiuntur & rapiunt, dum alter alterius qietem rumpit, dum mutuò ſunt miſeri; vita eſt ſine fructu, ſine voluptate, ſine ullo profectu animi: nemo in conſpicuo mortem habet.* Vide *ad lib.* 7. §. 22.

Ἐκτίσταται] *Extenſi.* i. e. *mortui, defuncti ſunt.* & *infrà* §. 48. εἶτα ἐξετάθη. *deinde ipſe extentus*, i.e. *defunctus eſt.* & *l.* 11. §. 16. καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἐξετάθημεν. *& paulò poſt omnes extendimur.* i. e. *defuncti jacemus.* Tractum à geſtu ſive conlocatione mortuorum, qibus non pedes tantùm, ſed &
D corpus totum dirigitur atqe extenditur. Homerus *Il.* φ. *v.* 119. de Lycaone ab Achille cæſo;

Κεῖτο ταθείς. —

Extenſus jacuit. —

qod idem & de Harpalione dictum *Il.* 1. *v.* 655. & de Sarpedone *Il.* π. *v.* 485.

— κεῖτο τανυσθείς.

— *jacebat extenſus.*

Eodem retuliſſe priſcos Grammaticos & τὸ ὀριχθῆναι, i. e. *porrigi*, docet Evſtathius in illis *Il.* ψ. *v.* 30.

Πολλοὶ μὲν βόες ἀργοὶ ὀρίχθεον ἀμφὶ σιδήρῳ
E Σφαζόμενοι. —

Multi qidem boves pigri gravem edebant mugitum recepto ferro

Inter jugulandum. —

ὀρίχθεον, inqiunt, ἀντὶ τοῦ ἀναιρεμένοι ἀφέγγοντο, ἤτοι ἐξετείνοντο, ἢ καθὰ τὸν ποιητὴν εἰπεῖν, τανύοντο. Apollonius Argonavt. *l.* 1. *v.* 1040.

— πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι
Ἔκλιθεν. —

— *at multi alii ex propugnatoribus*

Oppetebant. —

F ἀντὶ τοῦ ἐκλείνομαι. qod vel à κλείνομαι, vel ab ἐκλείνομαι, analogiâ ſæpe favente, deduci poteſt. Phlegon *de mirabil. c.* 1. Τοσαῦτα εἰπόντα, παραχρῆμα ἐγίνετο νεκρὰ, ἐξετείνατό τε ἐπὶ τῆς κλίνης ἱμφανὴς τὸ σῶμα. *Hæc loqvta, fuit illico mortua, corpuſqe ejus conſpicuum per lectum eſt extenſum.* Evripides *Hippolyt. coronat.* de Phædra, poſtqam ſuſpendio perierat:

Ὀρθώσατ' ἐκλείνουσις ἄθλιον νεκύν.
Miſerum cadaver dirigendo extendite.

Et mox:

Ἤδη γὰρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκλείνυσι δή.
Cadaveris nunc inſtar, illa extenditur.

Indè & Latinis *calces extendere*, de mortuis. Perſius *Sat.* 3. *v.* 105.

In portum rigidos calces extendit. —

Et *extendere* ſimpliciter, pro *occidere*. Statius *Theb. l.* 1. *v.* 700. de Phœbo;

— *tu matris honori*

a L.8.§.17. τίφρων). παύε ποτέ. ἀλλὰ ἡ [a] πῆς ὁκ τ̃ ὅλων
b Inf.§.27. ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις. ἀνανεωσάμε[b]νο τὸ
c L.2.§.16. Inf.§.4.23. διεζευγμένον, [b] ἤ τοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ
* ἐννόησον ὅσων ἀπεδείχθη, ὅτι [c] ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις.
Lug. d L.5.§.26. ἀλλὰ τὸ σωματικά σε ἄψῃ). ἴδι * ἐνέησας ὅτι
* περισπᾷ Jun. L.2. §.7. [d] σὸκ ἐμπιμίγνυ) λείως ἢ τραχέως κινεμένῳ πνεύ-
ματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ,
e L.2.§.17. Inf.§.19. καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα
32.33.35.l.5.§.33.l.8. §.37.l.9. §.30. περὶ πόνε καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας, καὶ συγκατάθε.
ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε * περισπάσει. ἀπιδὼν εἰς
[e] τὸ πάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ [f] τὸ χάος
f Inf.§.50. l.7.§.35. τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρε ἀιῶνος, καὶ [g] τὸ κενὸν
g Inf.§.33. l.5.§.33. τῆς ἀπηχήσεως, καὶ [h] τὸ διμεπίβολον καὶ [i] ἄκεφαλον
h L.2.§.17. l.8.§.52,53. Inf.§.16.
i L.9.§.18.

& in cineres redacti ſint, deſine tandem tibi moleſtiam faceſſere. At univerſi ipſius adminiſtratio, & indè obvenientia, ægrè tibi faciunt. reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, avt numinis providentiâ, avt atomorum concurſu conſtant univerſa: vel ea etiam argumenta, qibus liqidò demonſtratur, mundum iſtum civitatis inſtar obtinere. Verùm tangunt angúntqe te ea qæ corpus attingunt. at tu conſidera mentem tuam ubi ſemel agnitâ vi propriâ, ſubduxerit ſeſe, ſpiritu ſive firmiter ſive aſperè moto nevtiqam immiſcere qibus adjicias licet &, qæ de dolore ac voluptate avdieris aliqando, & aſſenſu tuo comprobaveris. Sed gloriolæ cupido forſan te torqet. cogita qàm citò oblivione ſepeliantur omnia, qámqe vaſtum chaos infiniti ævi utrinqe conſiſtat: tum qàm inanes planè applavſus iſti; qàm mutabile & judicii expers faven-

ANNOTATIONES.

Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.
extendis. i. e. ἐκτείνεις, κλείνεις. ſi Tornorupæum ſeqimur. nam & alia inſuper Tityi *extenſio* celebris habetur. Cæterùm ſic de Arcentis filio à Mezentio occiſo, Maro *Æn. lib.* 9.

—— multâ porrectum extendit arenâ.

Cui & geminum eſt illud Diodori *l.* 16. *c.* 95. de Philippi Macedonis percuſſore Pavſania, τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν. *Regem mortuum humi proſternebat.* Moribundi item, ſive animam agentis mortiſqe proximi poſitus formulâ eâdem exprimitur. de Alexandro ex ſangvine copioſiùs emanante deliqium paſſo, Curtius *l.* 9. *c.* 5. *Linqiqe animo Rex, & caligine oculis offuſâ, veluti moribundus extendi.*

Τελίφρωνας] *in cineres redacti ſunt*, ſive *cinefacti ſunt*, ut Lucretius loqitur *lib.* 3. & ex Lucretio Nonius habet. reſpexit ad buſta, de qibus ibi Lucretius. Sic *infrà* §. 48. τάφιχος, ἢ τίφρα. *Salſura avt favilla.* Alluſit eò Bio Boriſthenit. qi, Laërtio *l.* 4. avtore, κατεγίνωσκε τῶν τὰς ἀνθρώπους καλακευόντων μὲν, ὡς ἀνοσιουργῶν δὲ, ὡς αἰσθανομένους. clavſulam alteram interpres Ambroſius omiſit prorſus, cùm qid vellet, aſſeqi neqiret: Eraſmus ſic reddidit, *damnabat homines qi ſic exurerent, qaſi ſenſu vacarent; ſic adurerent, qaſi ſentirent.* & ad bellatores ferro flammâqe omnia vaſtantes retulit. Verùm ſenſu nevtiqam idoneo. Forſan καλακλαίονλας, vel ἐπικλαίονλας, fuerat. *damnabat eos, qi defunctos ſuos cremabant, ac ſi ſenſu vacarent, deflerent interim, ac ſi flammarum vim perſentiſcerent.* Porrò illud miraculo ferè deputari poteſt, qod fertur corpori reliqo in cineres redacto, dentes integros ſupereſſe. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 64. Ἀλλὰ καὶ ἐμπρῆσαί τις τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ τὸν Ἡρακλέα φασὶν αὐτὸν ἐμπρῆσαι, μένει αὐτῷ τὰ δόγματα ἐν τῇ ψυχῇ. καθάπερ, οἶμαι, τῶν κατακαιομένων νεκρῶν τοὺς ὀδόντας φασὶν διαμένειν, τἄλλα σώματος δαπανηθέντος ὑπὸ τοῦ πυρός. *Verùm & ſi hominem qis combuſſerit, ut Herculem ajunt ſemetipſum combuſſiſſe, dogmata tamen in ejus anima manent. qemadmodum, opinor, exuſtorum hominum dentes ajunt permanere, reliqo corpore igni conſumpto.* Plinius *l.* 7. *c.* 16. *Dentes tantùm invicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Hinc Tertullianus *de reſurr. c.* 42. *Conſtat & dentes incorruptos perennare; qa ut ſemina retinentur fructificaturi corporis in reſurrectione.* Ità iſta, ut cum Platone loqar in *Phædone*, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν. & tamen, qod ſubjicit Plinius *ibidem*, *Iidem flammis indomiti, tabe cavantur pituita.*

Ἀνατεωσάμενος] qod ſuprà ἀναλογισάμενος. *tecum reputans, animóqe revolvens*, ſive *in memoriam reducens tibi.* ità Svidas. Ἀνατεωσάμενος, ἀναμνησθεὶς, εἰς ἔννοιαν ἐλθών. Ἀνατεωσάμενος, *qi recordatus eſt, qi in memoriam revocavit, qi in cogitationem venit.* Subintelligendum in clavſula tum membri hujus, tum & inſeqentium, πάνυ ποτέ. qod ſuperiora clavſerat, vel ejuſmodi aliqid, alioqi ſuſpenſa futura eſt ſententia, nec ſuppetet qippiam, in qod vel τὸ ἀνατεωσάμενος iſtîc, vel τὸ ἐννοήσας, ἢ τὸ ἀπιδὼν illîc ſe reclinet. nam qod Annotator Lugdunenſis pro ἐννοήσας, ἐννόησον legi poſtulat; non ſatìs fuerit, niſi & τὸ ἀπιδὼν pari modo immutaveris. nam qod iſtîc legere ſe profitetur, μέμνησο, ὅτι ὁ Θεὸς ἀνατεωσάμενος, Delium poſcit natatorem.

Τὸ διεζευγμένον] de qo & *infrà* §. 27. qo modo avtem huc faciat, docet apertiùs *l.* 11. §. 18.

ὅτι ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] *qòd mundus civitatis inſtar obtinet.* Et qid tum poſtea? Nimirum nos avtem omnes ejuſdem cives. nec civi incommodum qicqam debet videri, qod in civitatis commodum cedat. qo argumento non ſemel utitur Marcus. *infrà* §. 4. & 23. & *lib.* 5. §. 22. & *lib.* 6. §. 44. & *lib.* 10. §. 6. Ejuſmodi aliqid excidiſſe iſtîc veriſimile eſt. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος ὅλος πόλις ἐστί. *Mundum hunc unam eſſe urbem.* qod & freqenter inculcat. Minucius *in Octav. Non poſſis pulcrè gerere rem civilem, niſi cognoveris hanc communem omnium, mundi civitatem.*

Λείως ἢ τραχέως] *Lævia* corpori grata ſunt, *aſpera* offendunt. Mens avtem, inqit, nevtri iſtorum ſe immiſcet, ſi ad ea duntaxat, qæ ſui ſunt muneris, attenderit, & intra proprios ſeſe cancellos circumſcripſerit. Seneca *Ep.* 78. *Illud avtem eſt, qod imperitos in vexatione corporis malè habet: non aſſeverarunt animo eſſe contenti: multum illis cum corpore fuit. Ideò vir magnus ac prudens animum diducit à corpore, & multùm cum meliore & divina parte verſatur: cum hac qerula & fragili, qantum neceſſe eſt.*

Ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ] *cùm ſemel ſeipſam collegerit* Xylander. *recollegerit* Caſavbonus. Malim, *ſeceſſerit*, vel *abduxerit ſe*; ut ad receſſus ſive receſſus illos, de qibus egerat, alluſum ſit. Marcus *Evang. c.* 7. *v.* 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν. *Cùm à turba illum abduxiſſet.* Ubi tamen Vulgatus *apprehendens*, ἐπιλαβόμενος. prout & Complutenſis exhibet.

Τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν] de qa *l.* 5. §. 14. & *l.* 7. §. 28.

Τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης] Vide *ſuprà l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 19. 33.

Τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου] Vide *infrà* §. 41. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *Zenone c.* 141. Τοῦ χρόνου, τὸν μὲν παρῳχηκέναι καὶ τὸν μέλλοντα, ἀπείρους. τὸν δὲ ἐνεστῶτα, περιτετμημένον. *Temporis præteritum qidem & futurum eſſe infinita; præſens avtem finitum.*

Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 6. §. 16. Feſtivè Juvenalis *Sat.* 14. *v.* 156.

—— tunicam mihi malo lupini,
Qàm ſi me toto lavdet vicinia pago.

Τὸ εὐμεγέθολον] Vide *infrà l.* 8. §. 2. Cicero *pro domo ſua. Hoc in imperita multitudine eſt vitioſiſſimum, varietas & inconſtantia, & crebra, tanqam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio.* Seneca *Epiſt.* 102. *Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? non eſt unius una.* Flaccus *Epiſt. lib.* 1. *Epiſt.* 1.

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

Καὶ ἄκρι[D]λον] Vide *l.* 2. §. 9. & *lib.* 9. §. 18. Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 52. Οὔτε τῷ συμφέροντι, ὅτε τῷ ἰδίῳ, ὅτε τῷ κοινῷ συνιστὸς, ὁ πολύς. ὅλῃ ἰθᾶν φαύλων καὶ ἀστείων χρίσιν ποιεῖσθαι δυνάμενος. *Qinetiam, qi è media multitudine eſt homo, non intelligit qid privatim publicéqe utile ſit, neqe conſtituere inter mores improbos honeſtóſqe diſcrimen poteſt.* Tacitus *annal. l.* 17. *Plebi non judicium, non veritas.* Cicero *pro Planc. Non eſt conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia. non judicat ſemper populus; ſed movetur plerunqe gratiâ, cedit precibus. deniqe ſi judicet, non delectu aliqo, avt ſapientiâ ducitur ad judicandum, ſed impetu, & qa-*
E *dam etiam temeritate. ex opinione plurima, ex veritate pavca judicat.* Plinius minor *l.* 2. *Ep.* 14. *Scito eum peſſimè dicere, qi maximè ab his lavdatur.* Itaqe Aſopodorus Muſicus, cùm in proſcenio conſiſtens, tibicinem in ſcena canentem coronæ plavſu ingenti exceptum avdiret, Δῆλον, ὅτι μέγα κακὸν γίγονε. *Apparet*, inqit, *hinc, hunc hominem malum ingens admiſiſſe. ὡς ὑπ' ἄλλως ἐν τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμήσαντος. acſi aliàs turbæ nevtiqam probaretur*, inqit Athenæus, qi & refert *l.* 14. ſed & Hippomachus gymnaſta, cùm diſcipulo ſuo artis athleticæ ſpecimen exhibenti populus freqens acclamâſſet, virgulâ attactum his verbis corripuit; Ἀλλὰ σύ γε κακῶς, καὶ οὐχ ὡς
F ἐχρῆν ἐποίησας, ὅπερ ἐχρῆν ἄμεινον γενέσθαι. εἰ γὰρ ἐπῄνεσεν ἅπαντες τεχνικόν σε δεδώκασιν. *Tu vero perperam, neqe ſicut oportebat, feciſti, qod melius fieri debebat. Nam ſi qid artificioſum præſtitiſſes, non hi te collavdarent.* Ælianus *l.* 2. *c.* 6. qi & *l.* 14. *c.* 8. Hippomachi tibicinis factum geminum refert, dictúmqe; Κακῶς ἤυλησας. εἰ γὰρ ἦν ἔτοί σε ἐπῄνει. *Perperam cecinisti: nam alioqin hi tibi non applavderent.* Phocion etiam Athenienſis, cùm dicentem populus univerſus collavdâſſet, & qaſi uno ore applavſiſſet, ad amicos converſus, reqiſivit ab eis, εἰ δή πε κακόν τι λέγων, ἐμαυτὸν λέληθα; *numqid perperam dictum inſcio excidiſſet.* Antiſthenes item Cynicus dicenti cuidam, Πολλοί σε αἰνοῦσι. *Collavdant te multi: Τί*

γὰρ

faventium vulgus; qàm angusto deniqe spatio lavs ista terminetur. siqidem & terra tota puncti instar habet; hujúsqe ipsius anguluş qàm exiguus incolitur; istûc avtem agentium qota pars, & hi qales sunt, qi te celebraturi sint? proinde, memento tan-

τ᾽ * ἐφ᾽ ἡμῖν δοκούντων, καὶ [a] τὸ γενὸν ἓν τόπῳ ὂν ᾠηγρέφεται. [b] ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμὴ, καὶ [c] πόσης πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐνταῦθα πόσοι, καὶ [d] οἷοι ἄνες οἱ ἐπαινεσόμενοι; λοιπὸν ἂν [e] μέμνησο τῆς ὑποχωρήσεως τῆς ἐς ταῦτο τὸ ἀφῃρημένον.

* ἐυφημῶν.
a L. 9. §. 30.
b L. 8. §. 24. l. 10. §. 17.
c L. 3. §. 10.
d L. 6. §. 59. l. 7. §. 62. l. 8. §. 53.
e L. 7. §. 28.

ANNOTATIONES.

ὀγὰρ κακὸν πεποίηκα; *Ecqid*, inqit, *mali feci?* Laërtius *l.* 6. (qod tamen Demetrio Phalereo tribuit Brusonius *memorabil. l.* 3. *c.* 3.) Idémqe ab improbis qibusdam collavdatus; Ἀγαπῶ, μή τι κακὸν εἴργασμαι. *Qàm vereor*, inqit, *nè mali qippiam admiserim! ὑδεὶς γὰρ φαῦλος τὰς σπουδαίους ἐπαινεῖν ὑπομένει.* Isidorus Beluſiota *l.* 2. *Ep.* 220. *Neqe enim malus qisqiam* (& sunt *plures mali*) *bonos lavdare sustineat.* Itaqe Antagoras, an Antigenes apud Antonium *meliss. l.* 1. *c.* 51. & Maximum *Collect. c.* 41. Ὅταν ἐπαινῶσί με πολλοὶ, τότε νομίζω μηδενὸς ἄξιος εἶναι. ὅταν δὲ ὀλίγοι, σπουδαῖος ἄνθρωπος. *Qum multi me lavdant, tuna nullius pretii me ipsum existimo: qum vero pavci, bonum & egregium hominem.* Qin & Anaxagoras, referente Aristotele, *Ethic. Nicom. l.* 10. *c.* 9. Ὅτι ἂν ἄν θαυμάσειεν, εἰ τις ἄλοπος φανείη τοῖς πολλοῖς. ὅτοι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, τὰ λῶν αἰσθανόμενοι μόνον. *Sibi non esse mirum futurum, si pleriqe è vulgo absurdus qisqiam esse videatur: eos enim externis rebus, qarum tantummodo sensum habent, judicare consveviss.* Idémqe eodem *Evdem. lib.* 1. *c.* 4. referente; interroganti improbo cuidam, Τίς ὁ εὐδαιμονίσαιος, *qisnam esset felicissimus*; respondit, Ουθεὶς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ᾽ ἄλοπος ἄν τις σοὶ φανείη (ubi forsan ἀλλ᾽ ὃς legendum) *Nemo qisqam eorum, qem tu existimas; sed qi absurdus tibi videretur.*

Τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν δοκούντων] legendum τῶν ἐυφημεῖν δοκούντων. Sensu exigente. & bene δοκούντων adjecit; qasi vocibus illi favere videantur, non reverâ faveant. Sicut enim Seneca *Ep.* 60. *nihil interesse*, dixit, *inter amicorum vota & inimicorum odia; & parentum vota pro execrationibus haberi*, utpote qæ sint *eo inimicissima, qò cessere felicius*: Siqidem, ut idem *Epist.* 31. *Bono animo malè precantur.* ità Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Ἡ τῶν πολλῶν ἐυφημία, δυσφημίας ὐδὲν διαφέρει. *Vulgi*, inqit, *encomia sæpenumero à vituperiis nihil distant*; qum & pravo sæpissime nitantur fundamento, eisqe in qos conferuntur dedecori potiùs qàm decori existant. Aristides itaqe apud Plutarchum *pag.* 320. *F.* cùm præter morem suum populo qædam indulsisset, & eo nomine magnopere ab eis efferretur; Ὅτε μὲν, inqit, πιστῶς καὶ καλῶς ὑμῖν ἦρξα, πρυπηλακίσθην. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καὶ μετρούμενα τοῖς πλήθεσι, θαυμαστὸς εἶναι δοκῶ πολίτης. αὐτὸς μὲν ὢν αἰσχύνομαι τῇ τῶν τιμῇ μᾶλλον, ἢ τῇ πρώην καθαδίκῃ. συνάχθομαι δὲ ὑμῖν, παρ᾽ οἷς ἐνδοξότερόν ἐστι τῷ σώζειν τὰ δημόσια τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πονηροῖς. *Qum enim versatus in magistratu essem innocenter & recte, labe adspersus sum: ubi multa de publico depeculatoribus condono, praclarus videor civis. Me qidem magis hujus pudet lavdis qàm damnationis prioris: vestri verò miseret me, apud qos obseqi honorabilius est improbis, qàm conservare commoda publica.* Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τὸ στιγμὴ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ περιγράφεται] Pari planè ratione adversûs famæ nominisqe cupiditatem pugnat M. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somnio Scipionis*; ubi Africanum Cornelium Scipionem sic alloqentem inducit: *Tu qàm celebritatem sermonis hominum, avt qàm expetendam gloriam consequi potes? vides habitari in terra raris & angustis in locis: & in ipsis qasi maculis, ubi habitatur, vastas solitudines interjectas: hosqe qi incolunt terram, non modo interruptos ità esse, ut nihil inter ipsos ab aliis ad alios manare possit; sed partim obliqos, partim aversos, partim etiam adversos stare vobis, à qibus expectare gloriam qidem nullam potestis.* tum ubi docuerat, *qanta pars terra, vel pruinâ ità obrigeat, vel solis ardore torreatur, ut cultum ac incolatum respuat omnem*, concludit tandem; *Ex his ipsis cultis notisqe terris, num avt tuum avt cujusqam nostrûm nomen, vel Caucasum hunc, qem cernis, transcendere potuit, vel illum Gangem transnare? qis in reliqis orientis avt abeuntis solis ultimis, avt Aquilonis Austrive partibus tuum nomen avdiet? qibus amputatis, cernis profectò, qantis in angustiis vestra gloria se dilatari velit.* Boethius item *Consol. l.* 2. *c.* 7. *Fama qàm sit exilis & totius ponderis vacua, sic considera. Omnem terra ambitum ad cæli spatium, punctis constat obtinere rationem*: id est, *ut si ad cælestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatii prorsus habere judicetur. Hujus igitur tam exigua in mundo regionis qarta fere portio est, qa à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic qartæ, si qantum maria paludesqe premunt, qantumqe siti vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinqetur. In hoc igitur minimo puncti qodam puncto circumsepti, atqe concluși, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At qid habet amplum, magnificumqe gloria, tam angustis exiguisqe limitibus arctata? Adde qod hoc ipsum brevis habitaculis septum plures incolunt nationes, linguâ, moribus, totius vitæ ratione distantes*: ad qas tum difficultate itinerum, tum loqendi diversitate, tum commercii insolentiâ, non modo fama hominum singulorum, sed ne urbium qidem pervenire qeat.

A *Videsne igitur qàm sit angusta, qàm compressa gloria, qam propagare ac dilatare laboratis?* Vide & *l.* 9. §. 30.

Ἡ γῆ στιγμὴ] Cicero *Tusc. l.* 1. *Persvadent Mathematici terram in medio mundi sitam, ad universi cæli complexum, qasi puncti instar obtinere, qod κέντρον illi vocant.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Terram hanc cum populis urbibusqe, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus, ad universa referentes.* Idémqe *qæst. nat. præfat. l.* 1. *Punctum est istud, in qo navigatis, in qo bellatis, in qo regna disponitis.* Et rursus; *Hoc est illud punctum, qod inter tot gentes ferro & igni dividitur.* Macrobius *in Somn. Scip. l.* 2. *c.* 9. *Licèt apud nos Atlanticum mare, magnum vocetur, de cælo tamen despicientibus non potest magnum videri: cùm ad cælum terra signum sit, & punctum qod dividi non possit in partes.* Ammianus *hist. l.* 15. *Ambitus terra totius, qa nobis videtur immensa, ad magnitudinem universitatis instar brevis obtinet puncti.* Plutarchus *de exil. pag.* 601. *C.* ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. restituirus ac suppletus: Τί ὖν τῆς οἰκουμένης μέρος, ἢ τῆς γῆς ἁπάσης, ἔλαττον ἐτέρᾳ μακρᾷ ἐστιν, ἣν ὑποδηκνύουσιν οἱ μαθηματικοὶ σημεῖα λόγου ἔχουσαν ἀδιαστάλτα πρὸς τὸν ὁρατόν; ἀλλ᾽ ἡμεῖς ὥσπερ μύρμηκες ἢ μέλιττας, μυρμηκιᾶς μιᾶς ἢ κυψέλης ἐκπεσόντες ἀδημονοῦμεν καὶ ξενοπαθοῦμεν, ὡς εἰδότες, ἃ δεῖ μεμαθηκότες οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι καὶ νομίζειν, ὥσπερ ἐσι. *Qæ avtem terra pars ab altera longè potest distare, cùm ipsam totam mathematici demonstrent cum cælo comparatam puncti loco esse? nos avtem instar formicarum avt apum, si ex uno formicarum nido avt alveari excidimus, in mœrore sumus, & peregrinos nos esse factos agre ferimus, ignari, neqe edocti omnia, ut sunt, nostra putare atqe usurpare.* Σημεῖον dixit, qod στιγμὴ Marcus, κέντρον Cicero, *punctum* Seneca, *signum* Macrobius, eleganter avtem uti istic γῆ στιγμὴ, ità πέλαγος σταγὼν, Marco dicitur, *l.* 6. §. 36.

Γωνίδιον] Vide *l.* 3. §. 10.

Ἐς τοῦτο τὸ ἀφῃρημένον] in *cor* nimirum: de qo Plinius *hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Ibi mens habitat.* (qanqam de *cerebro* idem *ibidem. Hic mentis est regimen.*) qódqe ejusdem domicilium statuebant Stoici. qos Plutarchus *de commun. notit. c.* 40. hoc nomine exagitat, qòd cùm ἀρετὰς, κακίας, τέχνας, μνήμας, φαντασίας, ὁρμὰς, πάθη, σώματα: *virtutes, vitia, artes, memorias, visa, incitationes, affectiones, corpora* esse statuerent, τόπον πᾶσι τούτοις ἕνα τὸν τῇ καρδίᾳ πᾶσιν ἀφορισθῆναι ἀπέλιπον, ὅπου τὸ ἡγεμονικὸν συναθροίσαι τὰς ψυχάς. *in corde unicum iis relinqunt meatum puncti magnitudine, eoqe contrudunt animi principem partem.* Laërtius *l.* 7. §. 149. in *Zenone*: Τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ. *Principatum in corde collocatum esse.* Plutarchus *de philosoph. placit. l.* 4. *c.* 5. ubi de Principalis loco agit. Πλάτων, Δημόκριτος, ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ. Ἐρασίστρατος περὶ τὴν μήνιγγα τὴν ἐγκεφάλου, ἣν ἐπικρανίδα λέγει. Ἡρόφιλος ἐν τῇ τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίᾳ, ἣν τις ἐσι καὶ βάτις. Παρμενίδης, ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι, καὶ Ἐπίκουρος. Οἱ Στωικοὶ πάντες ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, ἣ τοῦ περὶ καρδίαν πνεύματός ἐστι. Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἣ τις ἐσι πνευματική. Ἐμπεδοκλῆς, ἐν τῇ τοῦ αἵματος συστάσει. οἱ δὲ, ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς καρδίας. οἱ δὲ, ἐν τῷ περὶ καρδίαν ὑμένι. τῶν νεωτέρων δέ τινες, διήκειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τοῦ διαφράγματος. Πυθαγόρας, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὴν κεφαλήν. *Inesse hanc ajunt Plato & Democritus in toto capite. Erasistratus circa membranam cerebri, qam epicranida nominat. Herophilus in cavo, seu fundo cerebri. Parmenides in toto pectore & Epicurus. Stoici in universo corde, avt cordis spiritu. Diogenes in arteriosa cordis cavea, qa est spiritualis. Empedocles in sanguinis substantia. Alii in collo cordis. Alii in membrana cor ambiente. Nonnulli recentiorum à capite usqe ad septum transversum pertingere. Pythagoras vitalem animæ partem circa cor, rationem & mentem circa caput.* Hujus itaqe potiùs fuerat, qàm Stoicorum, qod idem *ibidem c.* 21. Ἀυτὸ δὲ τὸ ἡγεμονικὸν, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, καθοικεῖ ἐν τῇ ἡμίσφαιρα σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipsa avtem illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Tertullianus *de anim. c.* 15. *Christiani apud Deum de utroqe deducimur, & esse principale in anima, & certo in corporis recessu consecratum.* Et inox: *Simul utrumqe dilucet, & esse principale in anima, & in eo thesavro corporis haberi, ad qem Deus respicit*; (*corde* nimirum) *ut neqe extrinsecus agitari putes principale istud, secundum Heraclitum; neqe per totum corpus ventilari, secundum Moschionem; neqe in capite concludi, secundum Platonem; neqe in vertice potiùs præsidere, secundum Xenocratem; neqe in cerebro cubare, secundum Hippocratem; sed nec circa cerebri fundamentum, ut Herophilus; nec in membranulis, ut Strato & Erasistratus; nec in supercilio, ut Strato Physicus; nec in tota lorica pectoris, ut Epicurus: sed qod & Ægyptii renuncsaverunt ei, & ille versus Orphei vel Empedoclis;*

Nam-

a *L.* 2. §. 2. ἐξεθείλιον ἑαυτόν. καὶ μὴ περὶ παντὸς ᵃ μὴ | dem in particulam iſtam ſecedere: & cum primis,

ANNOTATIONES.

Namqe homini ſanguis circumcordialis, eſt ſenſus. (verſus is apud Etymologum, ſed depravatior, in Αἷμα, apud Stobæum *tom.* 1. *tit.* 40. ex Porphyrio *de Styge*, emendatior, reperitur;

Αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν, ἐστι νόημα.)

etiam Protagoras, etiam Apollodorus & Chryſippus hæc ſapiunt. Idem *de reſurr. c.* 15. *Adeò non ſola anima tranſigit vitam, ut nec cogitatus auferamus à collegio carnis. Siquidem in carne, & cum carne, & per carnem agitur ab anima, qod agitur in corde. hanc denique carnis ſpeciem, arcem animæ Dominus in ſuggillationem cogitatuum taxat*, Matth. c. 9. v. 4. *Sed etſi in cerebri, vel in medio ſuperciliorum diſcrimine, vel ubi ubi philoſophis placet, principalitas ſenſuum conſecrata eſt, qod hegemonicon appellatur, caro erit omne anima cogitatorium.* Cicero *Tuſcul. l.* 1. §. 18. *Aliis cor ipſum animus videtur. ex qo excordes, vecordes, concordeſqe dicuntur: & Naſica ille prudens bis Conſul, Corculum; &*

Egregiè cordatus homo, Catus Æliu' Sextus.

Empedocles animum eſſe cenſet cordi ſuffuſum ſanguinem. aliis pars qadam cerebri viſa eſt animi principatum tenere. aliis nec cor ipſum placet, nec cerebri qandam partem eſſe animum; ſed alii in corde, alii in cerebro dixerunt animi eſſe ſedem & locum. Plato triplicem finxit animum; cujus principatum, id eſt, *rationem in capite, ſicut in arce, poſuit: & duas partes ſeparare volait, iram & cupiditatem; qas locis diſcluſit; iram in pectore, cupiditatem ſubter præcordia locavit.* A Timæo Locro ſumpſit id Plato; cujus in *lib. de anim. mundi pag.* 1093. *C.* hæc ſunt. Τᾶς ἀνθρωπίνας ψυχᾶς τὸ μὲν λογικὸν καὶ νοερὸν — περὶ τὰν κεφαλὰν ἱδρυσθαι μόνον, ὡς τἄλλα μέρεα τᾶς ψυχᾶς καὶ τῶ σώματος ὑπηρετεῖν τύλῳ, καθάπερ ὑπ' αὐλῷ τῷ σκάπος ἅπαντος. τῷ δ' ἀλόγω μέρεος, τὸ μὲν θυμοειδὲς, περὶ τὰν καρδίαν. Τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν, περὶ τὸ ἦπαρ. *Circa caput ſedem habet, ut reliqa tum anima, tum corporis partes huic inſerviant, qemadmodum ſub ipſo corporis tabernaculo univerſo. At partis ejus, qa rationis eſt expers, ea pars qa ad iram prona eſt, circa cor: ea qa concupiſcit, circa jecur ſedem habet.* qod & in Timæo ſuo ipſe fuſiùs pertractavit. Vide ad *l.* 2. §. 13. Sed & Galenum *de dogmat. Hip. & Plat. l.* 6. *c.* 2. & Apulejum *de Plat. dogmat.* Suffragari Stoicis, Lipſio in Stoic. Phyſiol. *l.* 3. *c.* 18. exiſtimatur Hippocrates; cujus iſta ex libello *de corde ſect.* 3. *lib.* 9. *pag.* 51. profert. Γνώμη γὰρ ἡ τῦ ἀνθρώπυ πέφυκεν ἐν τῇ λαιῇ κοιλίᾳ, καὶ ἀρχεῖ τῆς ἄλλης ψυχῆς. *Mens enim humana in ſiniſtro ventriculo à natura inſita eſt, & reliqa anima imperat.* Is locus forſan & Sylburgium in eundem errorem induxit; qi in *notis ad Clem. Alex.* de Hippocrate idem affirmat. Verùm contrariam planè partem ex profeſſo tenet & tuetur Hippocrates; (prout & Tertullianus verè dixit.) hæc enim ipſius ex tractatu *de ſacro morbo ſect.* 3. *lib.* 14. *pag.* 93. ipſiſſima ſunt verba; Καὶ ταῦτα νομίζω τὸν ἐγκέφαλον δύναμιν πλείστην ἔχειν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ἕλκει γὰρ ἡμῖν ἐστι τῶν ἀπὸ τῦ ἠέρος γινομένων ἑρμηνεὺς, ἢν ὑγιαίνων τυγχάνῃ. τὴν δὲ φρόνησιν αὐτῷ ὁ ἀὴρ παρέχεται. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὦτα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ οἱ πόδες, οἷα ἂν ὁ ἐγκέφαλος γινώσκῃ, τοιαῦτα ὑπηρετέουσι. γίνεται γὰρ πᾶσι τῷ σώματι τῆς φρονήσιος, ὡς ἂν μετέχῃ τῦ ἠέρος. ἐς δὲ τὴν σύνεσιν, ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ διαγγέλλων. *In hac ipſa plurimam vim hominis cerebrum habere exiſtimo. Hoc enim ſi ſanum eſſe conſigerit, nobis qæ ab aere fiunt indicat. Prudentiam verò ei aer ſubminiſtrat. Oculi autem, aures, lingua, manus & pedes ea, qa cerebrum cognoſcit, adminiſtrant. Qantum enim aere communicarit, tantum univerſo corpori prudentia accedit. Intelligentia autem cerebrum internuntius eſt.* Et pavlò pòſt: Διότι φημὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἑρμηνεύοντα τὴν ξύνεσιν. αἱ δὲ φρένες ἄλλως ὄνομα ἔχουσι τῇ τύχῃ κεκλημένον, καὶ τῷ νόμῳ, τῷ δὲ ὄντι οὐκ, οὐδὲ τῇ φύσει, οὐδὲ οἶδα ἔγωγε, τίνα δύναμιν ἔχουσιν αἱ φρένες, ὥστε φρονέειν τε καὶ νοέειν. ἐπεὶ αἰσθάνονται γε ὀδυνεόμεναι πρότερον τῶν ἐν τῷ σώματι ἐντόνων. ἀλλὰ μάτην τῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσιν καὶ τὴν αἰτίην. ὥσπερ τὰ πρὸς τῇ καρδίῃ, ἄπερ ὦτα καλέεται, οὐδὲν εἰς τὴν ἀκοὴν ξυμβαλλόμενα. Λέγουσι δέ τινες, ὡς φρονέομεν τῇ καρδίῃ, καὶ τὸ ἀνιώμενον τῦτό ἐστι, καὶ τὸ φρονίζον. τὸ δὲ ὅλως ἔχει. ἀλλ' ἡ καρδίη αἰσθάνεται τε μάλιστα καὶ αἱ φρένες. τῆς μέντοι φρονήσεως ὀδελίρῳ μέτεστι. ἀλλὰ πάντων τυτέων ὁ ἐγκέφαλος αἴτιός ἐστιν. *Qocirca cerebrum intelligentia indicem & nuntium eſſe cenſeo. At ſeptum tranſverſum temerè ac fortuitò ſortitum nomen videtur, & ex inſtituto, non revera, neqe à natura. Neqe ſanè video qamnam vim ad prudentiam & intelligentiam ſeptum tranſverſum habeat. Siqidem nihilo prius qàm cætera, qæ in corpore inſunt, ſentit, ſed fruſtra hoc nomen & cauſſam habet, non ſecus ac qæ cordi annexa ſunt aures appellata, cùm nihil ad auditionem conferant. Qidam autem nos corde ſapere dicunt, qòdqe ipſam triſtitiam & curam ſentit. Verum non ita ſe res habet; ſed cor præſipuè & ſeptum tranſverſum ſentiunt, neutrum tamen prudentia jus habet, ſed horum omnium cerebrum auctor eſt.* Hæc prolixiùs pavlò tranſcribenda cenſui, qò, Hippocratis in controverſia iſta qæ fuerit ſententia, liqidiùs poſſet innoteſcere. Nam *de corde libelli*, nec Galeno, nec Erotiano mentio ulla in recenſione operum medici principis illius: itaqe nec ad illum avtorem referendum ſtatuit Anutius Fa- A ſius, qo nemo qiſqam de Hippocrate ampliora meritus videtur. Stoicorum verò non tam ſententiam ridet Galenus, qàm frivola ac nugatoria prorſus à Chryſippo ad eam ſtatuminandam adducta argumenta; qæ ille reverâ, cùm non immeritò exagitat, tum fuſiſſimè etiam ſolidiſſiméqe refutat, *de Hippocr. ac Platon. dogmat. l.* 2. Adducit & Stoicis conſentientes Lipſius, Avſonium in *Moneſyllab.*

Mens, qa cæleſti ſenſu rigat emeritum cor.

Cor vegetum, mundi inſtar habens, anima vigor & vis.

Et Lucretium *l.* 3.

Conſilium, qod nos animum mentémqe vocamus,

Idqe ſitum mediâ regione in pectoris hæret.

B Adducit & Gregorium Nyſſenum Sylburgius; cujus in *Orat.* 1. *in feſt. Paſch. pag.* 818. *A.* hæc ſunt: Ἐτέα τις ἐστὶ τῦ νῦ ἡ καρδία. ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι πιστεύεται. *Qoniam igitur domicilium qoddam mentis eſt cor; in eo enim principatus animi eſſe creditur.* Verùm Gregorius Nyſſenus *in lib. de opific. hom. c.* 14. oppugnat eos exagitátqe, qi vel in corde vel in capite ſedem mentis conſtituunt, & per corpus totum diffuſam contendit. Δεῖξαι ἡμῖν ὁ λόγος προῄρητο τὸ, μὴ μέρει τινὶ τῦ σώματος ἐνδεδῆσθαι τὸν νῦν. ἀλλὰ παντὸς κατὰ τὸ ἴσον ἐφάπτεσθαι, καὶ ἀλλήλως τῇ φύσει τῦ ὑποκειμένυ μέρυς ἐνεργῦντα τὴν κίνησιν. *Inſtituebamus demonſtrare, mentem parti corporis alicus alligatam non eſſe, ſed cum toto pari ratione conjungi, efficientem motum in membris partis cujuſlibet natura conſentaneum.* Et *c.* 12. Σιγάτω τοίνυν πᾶσα τερατώδης μαλακολογία τῶν μορίων τινὶ σωματικῶς τὴν νοητὴν ἀποκλεισάντων ἐνέργειαν. ὧν οἱ μὲν ἐν καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι τίθενται, διὰ τὸ δοκεῖν πως τὴν μέσην τῦ παντὸς σώματος ἐπέχειν χώραν αὐτήν, ὡς τῆς προαιρετικῆς κινήσεως εὐκόλως ἐκ τῦ μέσυ πρὸς ἅπαν μεριζομένης τὸ σῶμα, καὶ ὕστερ εἰς ἐνέργειαν προϊούσης. οἱ δὲ τῷ ἐγκεφάλῳ τὸν νῦν ἐνδιαιτᾶσθαι φασὶν. ὥσπερ ἀκρόπολίν τινα τῦ παντὸς σώματος τὴν κεφαλὴν δεδομῆσθαι παρὰ τῆς φύσεως λέγοντες ἐνοικεῖν δὲ ταύτῃ, καθάπερ τινὰ βασιλέα τὸν νῦν, εἴδη τισὶν ἀγγελιαφόροις, ἢ ὑπαρχίαις, τοῖς αἰσθητηρίοις ἐν κύκλῳ δορυφορέμενον. *Idcirco tandem curioſa vanitas hominum conjecturis viſorum jaceſſat, mentis facultatem, qa intelligentia comprehenditur, membris nonnullis corporis includentium. Horum aliis in corde principem animi vim collocare viſum eſt. Etenim cor locum in humano corpore toto medium prope obtinere videtur, ut motus a conſilio profectus facilè in corpus univerſum ex hoc medio ſe diffunderet, atqe ita ad agendum progrederetur. Alii in cerebro mentem ſe collocare dicunt, & hi tanqam arcem qandam totius corporis a natura exſtructum eſſe caput affirmant. In illa vero arce mentis veluti regis domicilium eſſe, qa undiqe ſenſuum organis, tanqam apparitorum ſtipatorumqe ſatellitio muniatur.* In poſteriore hoc cenſu è noſtris collocandi, Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 1. *c.* 2. ἐνδρονίζεται δὲ ὁ λογισμὸς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. *Ratio ſedem ſuam collocat in cerebro.* & *Strom. l.* 5. *pag.* 593. *D.* adductis Moſis verbis ex *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. Ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ τῦ θεῦ εἰς πρόσωπον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἱδρῦσθαι. *Animam autem ratione præditam de ſuper inſpiratam ſuiſſe à Deo in faciem. Hic enim collocatam eſſe principalem animæ facultatem.* Ambroſius *Hexaem. l.* 6. *c.* 9. *Caput tanqam arcem, in qa regalis habitet ſapientia, juxta dictum prophetícum. Ipſa ſiqidem mens, qaſi in aula imperiali illic locata eſt, ſecundùm plurimorum ſententiam,* & *maximè Solomonis.* Idem *de Noe & Arc. c.* 7. & loco ſuperiore: *Non immeritò igitur huic qaſi conſultori ſuo cætera membra famulantur, & circumferunt illud ſervili geſtamine ſicut numen, atqe in ſublime locatum vehunt. unde cenſoriâ poteſtate qò vult dirigit qorundam obſeqia famulorum, & præcepta ſingulis obcunda decernit. Videas imperatori ſuo ſingula gratuito ſtipendio militare. alia portant, alia paſcunt, alia defendunt, & miniſterium ſuum exhibent; parent ut principi, ancillantur ut domino. indè velut qadam procedit teſſera, qam debeant pedes obire regionem; qa militia munia manus conſummandis operibus exeqantur; qam venter abſtinendi vel edendi formam teneat diſciplina.* Syneſius item *de provid. Orat.* 1. *infrà ad* §. 22. exhibendus. Philonem enim qod attinet, qem Clementi συμψηφῶν opinati ſunt Hæſchelius & Sylburgius, nec qicqam hîc ſtatuit, & aliò potiùs, eódem nempe, qò Nyſſenus, inclinat. Siqidem in *lib. de ſacrif. Cain, & Abel, pag.* 154. *B.* ad qem locum illi digitum intendunt. Ubi ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν nuſpiam altari impoſita legi dixerat: rationem ſubjungit, ἔγγε ἐν τῷ ἑτέρῳ τύτων τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. *ſi in horum altero cognoviſſet principatum. in altero*, inqit, *in utro*, non dicit. nec ambiguè minùs eadem de re loqitur, in *lib. de Caini inſidiis.* Vide *ad l.* 5. §. 27. nam in *lib. de inſomn. pag.* 570. *B.* perſtringit eos, qi vel iſtam vel illam ei ſedem aſſignant. Πῶ δὲ ἐμπεφάλευκε νῶς αὐτῶν; ἆρα οἶκον κεκλήρωται; Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν ἀντέρεισαν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, περὶ ἣν καὶ αἰσθήσεις λοχῶσιν. εἰκὸς εἶναι νομίσαντες ἐγγὺς, οἷα μεγάλε βατιλέως, ἐφεδρεύειν τὰς δορυφόρυς. οἱ δ' ὑπὸ καρδίας αὐτὸν ἀγαλματοφορεῖσθαι διανοηθέντες, γνωσιομαχῶσιν. *Mens vero ubi habet conceptaculum? habetne aliqod domicilium? nam qidam caput ceu arcem noſtri corporis dedicant, in qo ſenſus excubant, æqum cenſentes circa magnum regem ſtationem habere ſatellitium. Qi verò circa cor delubrum ei tribuunt, ne ipſi qidem*

inter

mis, cave distraharis, cave obnitaris. liber esto potiùs, réſque ipſas intuere, ut vir, ut homo, ut civis, ut animal mortale. Iſta autem duo præ reliqui ad manum tibi ſint maximè, ad qæ jugiter intendas. alterum, qòd res ipſæ animam non attingunt, ſed extrinſecùs immotæ manent: moleſtiæ autem ab opinione ſola proveniunt. alterum verò, qòd univerſa qæ hîc vides, mox ſunt mutatura, nec futura ampliùs.

σωῦ, [a] μηδὲ κατεντείνῃ, ἀλλὰ ἐλεύθερος ἔσο, καὶ [b] ὅρα τὰ πράγματα [c] ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν ᾧ τοῖς [d] προχειροτάτοις εἰς ἃ ἐγκύψεις, ταῦτα ἔστω τὰ δύο. ἓν μὲν, [d] ὅτι [e] τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' [e] ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. [f] αἱ δὲ ὀχλήσεις οὐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως. ἕτερον δὲ, ὅτι [g] πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον ἤδη πω * μεταβαλεῖ, καὶ οὐκ ἔτι ἔσται. καὶ

[a] Inf. §. 32. l. 6. §. 26.
[b] L. 8. §. 3, 4.
[c] L. 2. §. 5. l. 3. §. 5.
[d] L. 3. §. 13.
[e] L. 5. §. 19. l. 9. §. 15. l. 11. §. 11.
[f] L. 8. §. 47.
[g] L. 2. §. 12. l. 7. §. 23, 25.

* ὅσων

ANNOTATIONES.

inter ſe conſentiunt. Ipſe qid? *lib. de agricult.* Τὸ μὲν ἄτμητον ὅλον δὲ ὅλων ἐαθὶν, ἐπιφημίσθη νῦς. *Mentem totam per totum corpus diffundi* affirmat: prout & Nyſſenus, ubi ex profeſſo argumentum hoc pertractat. unde forſan ſuſpicio oboriri poſſit, non eſſe Nyſſeni γνήσιον fætum, *orationem* illam *panegyricam.* Joannes Chryſoſtomus itidem *cordis ſedem* aſſignare animæ videatur, ſi fragmentum illud qod ex *oratione in Suſannam* Hæſchelius edidit, ſpectemus. Ἔσι γὰρ, inqit, ἡ ψυχὴ καθάπερ παρθένος ἐν θαλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ ἡσυχάζουσα, καὶ ὑπὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὥσπερ ὑπό τινων θεραπαινίδων δορυφορεμένη. *Eſt enim anima tanqam virgo in thalamo qodam in medio corde conqieſcens; & à ſenſibus qinqe velut ab ancillis qibuſdam ſtipata.* Verùm ipſe περὶ τῆς ἀκαταλήπτου *Orat.* 5. nihil in hoc negotio certò ſtatui poſſe contendit. Ὅπως ἡμῶν ἐσιν ἐν τῷ σώματι, οὐδὲ τοῦτο ἴσμεν εἰπεῖν. τί γὰρ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν; ὅτι παρεκτείνεται τῷ τοῦ σώματος ὄγκῳ; σωμάτων γὰρ ἴδιον τοῦτο. *Quomodo in noſtro ſit corpore, neqe hoc ſcimus dicere. Qis enim hic habet qod dicat? qia per corporis molem extenditur; hoc verò corporum eſt proprium.* —ἀλλ' οὐκ ἐσιν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἀλλ' ἐν μέρει τινὶ συνέλεκται. ἀνάγκη νεκρὰ τὰ λοιπὰ γίνεσθαι μέρη. τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρόν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτό ἐσιν εἰπεῖν. ἀλλ' ὅτι μέν ἐσιν ἐν τῷ σώματι ἴσμεν, τὸ δὲ πῶς, οὐκ ἴσμεν. *Sed non eſt in toto corpore, verum in parte qadam coarctata. Non igitur neceſſe eſt reliquas partes emori? Nam qod animâ planè caret, eſt mortuum. Sed neqe hoc poteſt dici. Qod verò in corpore ſit ſcimus. Aſt qomodo, non ſcimus.* Vide in eandem mentem & Lactantium *de opific. Dei* c. 16.

Μὴ σπῶ] Vide *l.* 2. §. 2. ſic *infrà* §. 32. κατὰ σπομένως.

Μηδὲ κατενθείνῃ] *Nè vehementius contendas te.* qemadmodum Naſo *Pont. l.* 1. *eleg.* 6.

Non libet in tales animum contendere curas.

vel etiam, *nè in adverſum contendas. nè obnitaris*, fato nimirum, ac diſpoſitioni divinæ. Sed illud potiùs. ut *infrà* §. 32. πόσοι κατενθαθέντες, *qam multi cum in rebus iſtiusmodi enixè ſe contendiſſent.* & *l.* 6. §. 26. μήτι κατεντεινόμενος. *nunqid cum vocis intenſione.* & *l.* 12. §. 27. ὡς ἐντελὲς πᾶν τὸ κατεντεινόμενον. *qam vile ſit omne in qod ſtudium tantopere impenditur.*

Ὅρα τὰ πράγματα] Seneca *Epiſt.* 104. (ex Marone *Æn. l.* 6.

Terribiles viſu forma, letumqe laborqe?
Minimè qidem, ſi rectis oculis intuers illa poſſit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terreri, dies vertit ad riſum. cur timeat laborem vir, mortem homo? & *Epiſt.* 110. *Tanti putemus oculos intendere: jam apparebit, qàm brevia, qàm incerta, qàm tuta timeantur.* Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 7. §. 67.

Ὡς ἀνὴρ] qod *ſuprà l.* 2. §. 5. ὡς ἄβρην. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 2. Pugil qidam cùm de vita periclitaretur, niſi membrum virile chirurgi manu abſcinderetur; ſuadente fratre philoſopho ut id fieri permitteret, recuſavit, obfirmatóqe animo eſt mortuus. Percontante autem qodam, qomodò id feciſſet, *ut philoſophus*, an *ut athleta*, reſponſum eſt, Ὡς ἀνήρ. *Ut vir.* Evripides *Cyclope*,

— ἀλλ' ὅπως ἀνὴρ ἔσῃ.
— *ut vir ſis, vide.*

(qod uno verbo Hebræi הִתְאַשָּׁשִׁי Eſajæ *c.* 46. *v.* 8. & Græci, ἀνδρίζεσθε, *viriliter agite*, Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 16. *v.* 23.) Idémqe *Philoctete*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & Dione Pruſæo *Orat.* 59. lavdatus, unde ſuppleri poteſt, qod Ariſtoteles omiſerat *Ethic. Nicom. l.* 6. *c.* 8. & *Evdem. l.* 5. *c.* 8. contrà planè qàm Lambinus cenſuit,

Τοὺς γὰρ περισσοὺς καί τι πρᾶσσοντας πλέον
Τιμῶμεν, ἄνδρας τ' ἐν πόλει νομίζομεν.
Præſtantiores enim & plurima facientes
Honoramus, virósqe in civitate eſſe exiſtimamus.

qod μεταφράζων Dio, τοὺς γὰρ φανεροὺς, inqit, καὶ πλείονων ἅπτεσθαι τολμῶντας, σχεδὸν τούτους ἅπαντες θαυμάζομεν, καὶ τῷ ὄντι ἄνδρας ἡγούμεθα. *Claros enim, inqe magnis ſuſcipiendis audaces ferè omnes admiramur, & revera viros exiſtimamus.* qaſi reliqui, nomine tenùs tantùm ſint *viri*. Cicero in *Bruto*, §. 250. *Vidi Mitylenis nuper virum, atqe, ut dixi vidi planè virum.* Seneca *Ep.* 98. *Reſtituamur, ut poſſimus dolores, qcunqe modo corpus invaſerint, perferre, & fortuna dicere; Cum viro tibi negotium eſt; qare qem vincas.* Æmylius apud Livium *l.* 45. *Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet.* Seneca item *de ſap. conſtant.*

A *c.* 1. *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares, non immeritò dixerim.* Et mox: *Stoici virilem ingreſſi viam.* Et Lucianus de ſectis *pag.* 516. Ἥκουσι ἀπάντων λεγόντων, ὡς οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φιλήδονοί εἰσιν. οἱ Περιπατητικοὶ δὲ, φιλόπλουτοι. οἱ Πλατωνικοὶ δὲ, φιλόδοξοι. περὶ δὲ τῶν Στωικῶν πολλοὶ ἔφασκον, ὅτι ἀνδρώδεις. *Ex omnibus audivi Epicureos animum ad voluptates appellere, Peripateticos verò divitiarum amantes eſſe, Platonicos gloriæ cupidos. Sed qod ad Stoicos attinet, multi dicebant viriles illos eſſe.* indè Laërtius *l.* 6. *initio.* Τὴν Στωικὴν ἀνδρωδεστάτην dixit. *Stoicam ſectam eſſe maximè virilem, Stoica ſecta addictos*
B *eſſe fortiſſimos.* Qin & Arceſilaus interrogatus, qi fieret, ut ab aliis ſectis ad Epicureos multi deficerent, ab Epicureis nulli ad cæteros deſciſcerent, reſpondit, Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρὸς γάλλος γίνονται. ἐκ δὲ γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. *Qia ex viris ſpadones* (qi & *evirati*) *ex ſpadonibus verò viri nevtiqam fiant.* De Xenocrate Laërtius *l.* 4. §. 15.

Ὁ παῖδα ποιῆ Ξενοκράτης ἀνὴρ γεγώς.
Xenocrates vir ille, qi unus omnibus fuit omnia.

Contrà de Antonio Plutarchus *pag.* 946. *E.* Ἔνθα δὲ φανερὸν αὐτὸν ἐποίησε, ὅτι πάρχοντος, οὐ τι ἀνδρὸς, ὅτε ὅλως ἰδίοις λογισμοῖς διοικούμενον. *Hic verò patefecit ſe nec ducis, nec viri, nec omnino ſuo uſi conſilio.* Ennius apud Ciceronem *offic. l.* 1.
C §. 61.

Vos etiam juvenes animos geritis muliebres,
Illáqe virgo viri. —

De Alcibiade Pherecrates, referente Athenæo, *lib.* 12. *pag.* 535. *B.*

Οὐκ ὢν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ,
Ἀνὴρ ἁπασῶν τῶν γυναικῶν ἐσι νῦν.
Nec vir putatus Alcibiades antehac,
Vir ſubitò factus fœminarum eſt omnium.

Grotius. vel ad mentem forſan poetæ propiùs,

D *Nunc Alcibiades, cùm nè vir qidem ſiet,*
Factus videtur mulierum vir omnium.

ut ſit oxymoron, omnium eſſe mulierum virum eum, qi ne vir qidem ſit. Vide ad *l.* 3. §. 16. ἀνδρογύνων. Verùm iſtud in ſenſum obſcœniorem dictum. Alexander Moloſſus, cùm in Italiam tranſiret, dixiſſe fertur, ſe qidem *ad Romanos ire, qaſi ἀνδρεσίτων, in regionem virorum: Macedonem iſſe ad Perſas, qaſi γυναικωνίτων*, Gell. *l.* 17. *c.* 21. Diogenes itidem Lacedæmone Athenas proficiſcens, in itinere qònam concederet percontanti, reſpondit, Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὸν γυναικωνίτιν. *Ex andronitide in gynæceum.* Qanqam & Spartanis ipſis *virilitatis* nomen ægrè ſatìs & gravatim impertitus videtur. Siqidem
E interrogatus, πῶ τῆς Ἑλλάδος ἴδοι ἀγαθοὺς ἄνδρας; *qànam in regione Græcia viros bonos vidiſſet*, reſpondit, Ἄνδρας μὲν οὐδαμοῦ. παῖδας δὲ ἐν Λακεδαίμονι. *Viros qidem nuſqam: pueros autem Lacedæmone.* Idémqe cùm in Olympia præco proclamaret, Νικᾷ Διάξιππος ἄνδρας. *Vincit viros Dioxippus.* ὁ μὲν δὴ ἀνδράποδα. ἀνδρας δὲ ἐγώ. *Ille verò*, inqit, *mancipia: at ipſe viros.* Laërtius *l.* 6.

Τὰ πράγματα οὐχ ἅπλεται τῆς ψυχῆς] Idem *l.* 5. §. 19.

Ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα] Ita *l.* 9. §. 15. ἔξω θυρῶν ἕστηκεν. *foris conſiſtunt.* & *l.* 11. §. 11. οὐκ ἐπί σε ἔρχεται, *ad te*
F *non accedunt.*

Αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως] Idem *l.* 8. §. 47. niſi qod hîc ὑπόληψις, id eſt, *opinio*, ut Seneca *Epiſt.* 76. ibi κρίμα & δόγμα, id eſt, *decretum*, ut idem *Epiſt.* 95. dicitur. Cicero Stoicum agens *Tuſcul. l.* 3. *c.* 25. *Opinione turbamur. nam & metus opinio magni mali impendentis; & ægritudo eſt opinio magni mali præſentis; & qidem recens opinio talis mali, ut in eo rectum videatur angi: id autem eſt, ut is qi doleat, oportere opinetur ſe dolere.*

Πάντα ταῦτα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον ἤδη πω μεταβαλεῖ] Idem *l.* 7.
G §. 23. Vide & *l.* 2. §. 12. Seneca *Epiſt.* 71. *Qid enim mutationis periculo exemptum eſt? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus, qamvis Deo agente ducatur, non ſemper tenebit hunc ordinem; ſed illum ex hoc curſu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus: naſci debent, creſcere, extingvi. Qcunqe vides ſupra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impoſiti ſumus, veluti ſolidiſſimis, carpentur ac deſinent. nulli non ſenectus ſua eſt. inæqalibus iſta ſpatiis eòdem natura demittit.*

Καὶ οὐκ ἔτι ἔσται] *non erunt amplius.* id ſcilicet qòd priùs fuerant. Vide *l.* 11. §. 35.

a Inf. §. 48. ª ὅσων ἤδη, μεταβαλαῖς αὐτὰς ἐδηλατεύχη-
l. 6. §. 56.
l. 7. §. 18. κας, συνεχῶς ἀλλοιώσεις. ᵇ ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις.
b L. 8. §. 6. c ὁ βίος ὑπόληψις.
l. 9. §. 19. l. 10. §. 7. §. 4. Εἰ ᵈ τὸ * νοερὸν ἡμῖν κοινόν, καὶ ὁ λό-
c L. 2. §. 25. γος καθ' ὃν λογικοί ἐσμεν κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ
d L. 7. §. 8. προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἢ μή, λόγος κοινός. εἰ
l. 9. §. 8. * νοερὸν τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός. εἰ τοῦτο, πολῖται ἐσμεν. εἰ τοῦτο,
e L. 2. §. 16. πολιτεύματός τινος μετέχομεν. εἰ τοῦτο, ᶜ ὁ κόσμος
Sup. §. 3.
f L. 3. §. 4. ὡσανεὶ πόλις ἐστί. τίνος γὰρ ἄλλου φήσαι τις ᶠ τὸ
τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινοῦ πολιτεύματος
μετέχειν; ὁπόθεν δὲ καὶ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως,
καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν, ἢ
πόθεν; ὥσπερ γὰρ ᵍ τὸ γεῶδές μοι ἀπό τινος γῆς
ἀπεμερίσθη, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑτέρας στοιχείου, καὶ
τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ τὸ θερμὸν
g L. 9. §. 8.
h L. 5. §. 13. καὶ πυρώδες ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς ᵇ (οὐδὲν γὰρ ἐκ
i L. 11. §. 35. τοῦ μηδενὸς ἔρχεται), ὥσπερ ⁱ μηδ' εἰς τὸ ἂν ὂν ἀπέρχεται
ἄτω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκειν πόθεν.
k L. 5. §. 4. 13. §. 5. ᵏ Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις,

sed & perpende tecum, qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipse. alteratione mundus constat, opinione vita.

§. 4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio qâ rationales dicimur communis est. si ratio, etiam ea quæ qid agendum, qid omittendum præscribit, ratio communis est. si hæc, lex qoqe communis est. hoc si conceditur, cives sumus: & hoc dato, politiæ alicujus participes: & ex consequenti, civitatis instar mundus est. ecqam enim aliam excogitaverit qisqam politiam, cujus universum genus humanum sit particeps? unde ergò nobis intellectu, ratione, atqe adeò lege agere posse, nisi indè, à communi illa civitate? sicut enim qicqid in me terreum existit, à terra aliqa mihi pro parte mea obvenit; qicqid humidum, ab elemento diverso; qicqid aëreum, à fonte suo aliqo; qicqid calidum & igneum item à fonte aliqo peculiari: (nihil enim avt ex nihilo provenit, avt ad nihilum redit) sic & intellectus alicunde manat.

§. 5. Tale qiddam mors est, qale nativitas; natu-

ANNOTATIONES.

Ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις] hoc est, *in universâ alteratione, in jugi alteratione.* ut *l.* 9. §. 19. ità Plato in *Theæt. pag.* 115. *C.* τὸ πᾶν κίνησις, καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτο οὐδέν. *Universum hoc motus est, & aliud præter motum nihil.* qod mox explicans, dicit, πάντα ἀεὶ κινεῖσθαι. & πάντα ἀεὶ γίγνεσθαι. qod Hippocrates *de diæt. l.* 1. *pag.* 8. Συμμισγόμενα καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται. *Commixta & discreta alterantur.* Vide *ad l.* 10. §. 7. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Certè habitum vertere natura solius solenne munus est. fungitur & ipso mundus iste, qem incumbimus. metatio certè nostra, totum versiforme est. dies & nox invicem vertunt. Sol stationibus annuis, Luna modulationibus menstruis variat. Syderum distincta confusio interdum dejicit aliqid, interdum resuscitat. cæli ambitus, nunc sub divo splendidus, nunc nubilo sordidus: avt imbres ruunt, avt siqa missilia cum imbribus, debinc subtillum, & denuo sudum. Sic & mari fides infamis, dum & flabris aqè mutantibus, de tranqillo probum, de flustris temperatum, & extemplo de decumanis inqietat. Sic & terram si recenseas temporatim vestiri amantem, propè sis eandem negare, memor viridem cùm conspicis flavam; mox visurus & canam. Cæteri qoqe ejus ornatus siqid, non aliùd ex alio mutant, & montium scapulæ decurrendo, & fontium vena cavillando, & fluminum via abbumando. mutavit & totus mundus aliqando, aqis omnibus obsitus. Sed & exastando rursus in formam: mutavit rursus orbis, alius idem.* Vise sis eundem argumentum idem pereleganter proseqentem, *de resurrect. carn. c.* 12. Vide & *l.* 2. §. 3. & *l.* 8. §. 6.

Ὁ βίος ὑπόληψις] *Vita totu in opinione consistit.* qod *l.* 2. §. 15. πᾶν ὑπόληψις. *Omnia sunt sita in opinione.*

§. 4. Τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινὸν] qod *suprà l.* 3 §. 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. *Cognatum esse rationale omne.* Et adhuc pleniùs, *l.* 9. §. 8. Εἰς τὰ λογικὰ ζῶα μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. *Anima una intellectiva in rationalia dispertitur.*

Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] Idem *suprà* §. 3. Vide ad *l.* 3. §. 11. *Epictet. l.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος οὗτος μία πόλις ἐστί. καὶ ἡ ὑσία, ἐξ ἧς δεδημιούργηται, μία. *Mundus hic una est urbs, & una, qâ constat, natura.* Tertullianus *apolog. c.* 38. *Unam omnium rempublicam agnoscimus mundum.* Cicero *paradox.* 2. *Exilium non est eis terribile, qi omnem orbem terrarum unam urbem esse ducunt.*

Τίνος γὰρ ἄλλου — κοινοῦ πολιτεύματος;] nullius certè alius homines indiscriminatim universi. at Christicolas alius, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. uti Pavlus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20.

Ἐκεῖθεν] de communi isto animarum rationalium fonte, idem ferè *l.* 9. §. 8. hoc est, qod *l.* 2. §. 4. dixerat, esse *mentem* cujusqe τοῦ τὸν κόσμον διοικοῦντος ἀπόῤῥοιαν. *defluxum qendam mentis mundi gubernatricis.* Vide *infrà* §. 40.

Ἀπὸ πηγῆς τινος] Arnob. *l.* 2. ex Stoicorum an Platonicorum sententiâ; *Uno ex fonte omnium nostrûm defluunt animæ.*

Οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται. ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ ἂν ὂν ἀπέρχεται.] Ità *l.* 5 §. 13. Contrà qàm Evripides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

— τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν ῥίπτει.
— *nil qod erat, in nil abit.*

& qàm Tertullianus *adversus Hermog. Omnia ex nihilo edita, in nihilum perventura.* Persius *Sat.* 3.

— *gigni*
De nihilo nihil; in nihilum nil posse reverti.

Philo *de mundo* 9. *D.* Ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται, οὐδ' εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. ἐκ τοῦ γὰρ ἀνδρὸς ὅλος ἀνὴρ χαλκοῦν ἔστι γενέσθαι τί. τότε δὲ ἐξαπολέσθαι, ἀνήνυστον καὶ ἄπαυστον. *Nam sicut è nihilo nihil fit, sic nihil corruptione redigitur in nihilum. Nam ex non existente impossibile est qicqam fieri, & ens prorsus interire impossibile creditur.* Qi locus Ludovico Nagoralæ vitii suspectus habetur. itaqe legi postulat pro ἀνήνυστον, ἀνήπυστον, & ἄπιστον pro ἄπαυστον. Ocellus Lucanus *de universi. c.* 1. §. 11. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ὂν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἀποτελεσθαι, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. *Fieri enim non potest, ut id qod est, avt ex nihilo fiat, avt in nihilum abeat.* Epicurus pariter *Epist. ad Herodotum* apud Laërtium *l.* 10. §. 38. Πρῶτον μέν, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος; πᾶν γὰρ ἐκ παντὸς ἐγίνετ' ἄν, σπερμάτων γε οὐδὲν προσδεόμενον. καὶ εἰ ἐφθείρετο δὲ τὸ ἀφανιζόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν, πάντα ἂν ἀπολλύει τὰ πράγματα, ἐκ ὄντων εἰς ἃ διελύετο. *Primùm qidem, qòd nihil fiat ex eo qod non est. Omne enim ex omni fieret; seminibus nihil indigens. Sed & si qod occidit, interiret in id qod non est, omnia jamdudum interissent, cum ea non essent, in qæ dissolvebantur.* Qod Lucretius Epicuri μυσαγωγος καὶ ἑρμηνεὺς *l.* 1.

Principium hinc qojus nobis exordia sumet:
Nullam rem è nihilo gigni; nil posse creari
De nihilo. —

Et mox:

Nam si de nihilo fierent; ex omnibu' rebus
Omne genus nasci posset, nil semine egeret.

Sed & Democritus apud eundem *l.* 9. §. 44. Μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεσθαι, μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι. *Nihil ex eo, qod non sit, fieri, neqe in id, qod havdqaqam sit, corrumpi.* Aristoteles etiam *physic. l.* 1. *c.* 4. Τὸ γιγνόμενον ἐκ τῶν μὴ ὄντων γίγνεσθαι ἀδύνατον. περὶ γὰρ ταύτης ὁμολογοῦσι τῆς δόξης πάντες οἱ περὶ φύσεως. *Omne qod fit, ex his, qæ non sunt, fieri impossibile est: de hac enim convenium opinione omnes qi de natura scripserunt.* Et rursus *c.* 8. Κοινὴ δόξα τῶν φυσικῶν, οὐδὲν γίγνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. *Communis est opinio physicorum nihil fieri ex eo qod non sit.* & *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ὁ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχοντος. *Qod maximè timentes erant, qi primi philosophati sunt, ex nullo generari præexistente.* Atqe huc pertinet, qod de priscis philosophis idem *Physic. l.* 1. *c.* 8. Οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν, *Philosophi primùm qærentes veritatem.* — φασὶν ὅτε γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδὲν, ὅτε φθείρεσθαι. *Dicúntqe neqe fieri eorum, qæ sunt, ullum, neqe corrumpi.* neqe enim simpliciter, avt produci avt corrumpi qicqam, ei negabant; sed nihil avt è nihilo produci, avt in nihilum evanescere; verùm substantiam ipsam semper manere, novis affectibus sibi invicem succedentibus, asserebant. qod & Aristoteles ipse agnovit, τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 3. Τῶν δὲ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλείους τὰς ἐν ὕλης εἴδει μόνον ὑπέθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων. ἐξ ὧν γάρ ἐστι πάντα τὰ ὄντα, καὶ ἐξ οὗ γίγνεται πρώτου, καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν φασιν εἶναι τῶν ὄντων. καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε γίνεσθαι οὐδὲν οἴονται, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὡς τῆς τοιαύτης φύσεως ἀεὶ σωζομένης. *Plurimi igitur eorum, qi primò philosophati sunt, solas illas existimarunt omnium esse principiò, qa in materiæ specie sunt. Ex qo enim omnia entia sunt, & ex qo primò fiunt, & ad qod ultimum corrumpuntur substantia qidem permanente, mutata verò passionibus, hoc elementum, & hoc omnium entium esse principium ajunt: & ob hoc nihil fieri, neqe corrumpi opinantur, tanqam hujuscemodi natura semper conservata.* Itaqe Cicero *de divinat. l.* 2. §. 37. *Non ergò omnium interitus atqe obitus natura conficiet: & erit aliqid, qod avt ex nihilo oriatur, avt in nihilum subitò occidat. qis hoc physicus dixit unqam?* De posteriore membro Vide *l.* 11. §. 35. Vide & *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7.

§. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις] Siqidem, ut Aristoteles

naturæ utrumqe mysterium est. ex eisdem elementis concretio illîc, in qæ istîc resolutio. nihil omnino, cujus qenqam pudeat: cùm nihil subsit, qod animali intellectu prædito non congruat, vel constitutionis ejusdem rationi repugnet.

§. 6. Ab ejusmodi hominibus fieri istiusmodi necesse est. siqis aliter vult esse, idem ficum succo acri carere velit. illud interim omnino memineris, brevi futurum; ut vestrum uterqe defungatur:

[a] Φύσεως μυστήριον, [b] σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων * εἰς ταυτὰ. ὅλως δὲ [c] οὐκ ἐφ' ὧν τις αἰσχυνθείη. ὃ γὰρ θάνατος τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ, ὃδὲ θάνατος καὶ λόγον τῆς θανασκοπῆς.

§. 6. Ταῦτα ὅτως ἔχοντα τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι [d] ἐξ ἀνάγκης. ὁ δὲ τοῦτο μὴ θέλων, θέλει [e] τὸν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι [f] ἔντος ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ὅτος τεθνήξεσθε.

a L. 2. §. 12.
b L. 5. §. 4. [* καὶ διάλυσις] εἰς f.
c Inf. §. 42. l. 2. §. 11.
d L. 8. §. 14.
e L. 8. §. 15.

[a] μετὰ

ANNOTATIONES.

Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ἔστι ἡ θατέρου γένεσις ἀεὶ, ἐπὶ τῶν ὑτιῶν, ἄλλου φθορὰ, καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ, ἄλλου γένεσις. *Generatio unius, corruptio alterius; & corruptio unius, generatio alterius.* At Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Θάνατος ἀδὲς ἀδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. καθάπερ ἀδὲ γένεσις ἀδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὐσίας τραπὲν εἰς φύσιν, ἔδοξε γένεσις. τὸ δὲ ἐκ φύσεως, εἰς ὐσίαν κατὰ ταὐτὰ, θάνατος. ὅτε γεγονέναι κατ' ἀληθειάν τινος, ὅτε φθαρέντος ποτέ. μόνον δὲ ἐμφανὲς ὄντος, ἀορίστου τε ὑστέρου, τοῦ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τοῦ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς ὐσίας, ὅσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ σάσει. *Mors nulla est, cujuscunqe tandem sit, nisi specie & apparitione tantum: qemadmodum neqe generatio cujusqam est, nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursus in iisdem conversio natura in substantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solumqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evanescat, qorum illud qidem fit ob materiæ densitatem: hoc avtem ob substantiæ tenuitatem, qa qum perpetuò maneat eadem motu solum differt & positione.* Porphyrius apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. ex Pythagoreorum sententia, Τὸν δικαίως ἀναιροῦντα, πρὸς τὸ ἀποθησαυρίσαι τοῦτον τὸν λόγον ἔχειν, ὃν ὁ γεννῶν ἔχει πρὸς τὸ γεννώμενον. ἑκατέραν γὰρ εἶναι τῆς ψυχῆς μεταβολήν. τὴν μὲν εἰς σῶμα, γένεσιν. τὴν δὲ ἀπὸ σώματος, θάνατον προσαγορευομένην. *Qi justè interimat, ita cum intereunte comparari, ut patrem cum prole. Utramqe siqidem animæ esse mutationem, cum corpore qidem conjunctam ortum, ab eo avtem sejunctam interitum dictum.*

Φύσεως μυστήριον] Ità *l.* 2. §. 12. φύσεως ἔργον. Senecæ *excerpt. Morieris. ista hominis natura est, non pœna.*

Σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς ταυτά] deesse videntur voces aliqot, necessariò supplendæ, ut sensus sit integer. [καὶ διάκρισις] εἰς ταυτά. vel ut *l.* 10. §. 7. [καὶ διάλυσις] εἰς ταυτά. Ità Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Συνιόντων καὶ διαλυομένων (τῶν στοιχείων) ἡ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. *Coeuntibus & dissolutis elementis generatio contingit & corruptio.* Et *c.* 2. Γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα. *Generari qidem & corrumpi qa congregantur & disgregantur.* Ibidémqe Democritus & Levcippus, διακρίσει, καὶ συγκρίσει, γένεσιν καὶ φθοράν, *segregatione & congregatione generationem & corruptionem* definiunt. Empedocli qoqe, ὅτι φύσις οὐδεμία ἐστι, Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων, *Qod nullius natura est, sed solum mistio, & fedus mistorum,* qod idem & τῶν μετὰ τὰ φυσικά, *l.* 4. *c.* 1. reperitur. de qo tamen videatur Plutarchus *adv. Colot.* Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς, ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὶ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus est moriendi. Noli rem exaggerare, sed dic qemadmodum se habet. jam tempus est materiæ in illa, unde conflata fuit, resolvendæ. Qid hoc mali habet? Qid peristurum est in mundo? qid fiet novum avt admirabile?* Vide *l.* 5. §. 4. & 13. & *infrà* §. 30. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 18.

Ἐφ' ὧν ἄν τις αἰσχυνθείη] ὃ γὰρ τὸ πυρέττειν αἰσχρὸν, οὐδὲ τὸ ἀποθνήσκειν. *Non enim febricitare, neqe mori inhonestum est.* Dio Prusæus *Orat.* 33. & Marc. *l.* 12. *c.* 23. ἡ κατάπαυσις τοῦ βίου οὐ κακὸν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν. *Vita cessatio non est malum cuiqam, qia nec inhonestum.*

Οὔτε παρὰ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ] qia scilicet est θνητὸν ζῶον, *animal mortale supra* §. 3. Itaqe Anaxagoras, nunciatâ filii morte; ᾔδειν, ὅτι θνητὸν ἐγέννησα υἱόν. *Sciebam filium me genuisse mortalem.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 118. *D.* & *de manswet.* vel, ut idem *de tranqil. pag.* 474. *D.* & Galenus *de dogm. Hippocr. & Plat. l.* 4. *c.* 13. ᾔδειν θνητὸν γεννήσας. vel etiam ut Laërtius *l.* 2. §. 13. qi liberos plures simul amissos refert, ᾔδειν αὐτοὺς θνητοὺς γεννήσας. *Scivi eos mortales natos esse.* Et Ælianus *lib.* 3. *cap.* 2. ᾔδειν θνητὸν γεγεννηκότας. ubi tamen legendum γεγενεκὼς, ex Dionis Prusæi *Orat.* 37. & Epicteto *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Cicero *Tuscul. l.* 3. *Sciebam me genuisse mortalem.* Valerius Maximus *l.* 5. *c.* 10. *Ego illum ex me natum sciebam esse mortalem.* At turpissimè ac scelestissimè hominis monstrum merum Gallienus ille Imperatoris nomine indignus, qi (ut refert Trebellius) ubi de Valeriano patre comperit, qòd à Persis captus esset, id qod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur, *sciebam me genuisse mortalem*, de patre dixit Imperatorum pessimus, *sciebam patrem meum esse mortalem.* ità cùm patris miserias ludibrio haberet, non defuit tamen Annius Cornicula, qi eum qasi *constantem principem* lavdaret. Cæterùm, qod Seneca *Epist.* 99. *Cui nasci contigit, mori restat.* & *Epist.* 30. *Vivere noluit, qi mori non vult. vita enim cum exceptione mortis data est.*

Οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς πραγματείας] qia, ἡ τοῦ σώματος σύγκρισις ἔυσηπτος. *Corporis fabrica putrescere prona. l.* 2. §. 17. Et, ut Epictetus *infrà* §. 41. ψυχάριον εἰ βασάζον νεκρόν. *Animula es bajula cadaveris.* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Mortalis nata es; mortiales peperisti. putre ipsa fluidumqe corpus, & casibus morbisqe repetita, sperâsti tam imbecillâ materiâ solida & aterna gestâsse?* Et mox: *Qid est homo? qodlibet qassum vas, & qodlibet fragile. jactatu, non tempestate magnâ, ut dissideris, est opus. ubicunqe arietaveris, solveris. Qid est homo? imbecillum corpus & fragile, nudum, suapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum: cùm benè lacertos exercuit, cujuslibet fera pabulum, cujuslibet victima: ex infirmis fluidisqe contextum; frigoris, æstûs, laboris impatiens: ipso rursus situ & otio iturum in tabem: alimenta metuens sua; qorum modò inopiâ, modò copiâ rumpitur: anxiæ solicitaqe tutelæ; precariæ spiritûs & malè harentis.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ τὸ τμητὸν τίτμηται, εἰ τὸ τηκτὸν τέτηκται, εἰ τὸ καυστὸν κέκαυται, εἰ τὸ φθαρτὸν ἔφθαρται; *Qid verò admirationis meretur res, si scissum est qod erat naturâ scissile, avt liqatum qod liqabile, avt crematum qod ustile, si periit qod ita erat natum ut interire posset.* Avgustinus jam morti propinqus, acceptis cladibus, qæ per barbarorum incursiones passim contigerant, sapientis cujusdam sententiâ se consolabatur, dicens; *Non erit magnum, qod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales.* Posidonius in *vit. Avg.*

§. 6. Ταῦτα ὅτως] Abrupta ista; nec cum prioribus cohærentia, & ἀκίφαλα insuper. Monitum continent & munimentum adversùs injurias & contumelias ab improbis illatas: *Talia*, inqit, *ab istiusmodi perpetrari solenne est.* Seneca *Excerpt. Malè de te loquntur homines. sed mali. moverer, si judicio hoc facerent. nunc morbo faciunt. faciunt, qod solent. quibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consvetudine latrent.* Ista avtem cum præcedentibus malè conferruminavit editor ille Lugdunensis.

Ἐξ ἀνάγκης] *aliter neqeunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. Κακῶς λέγουσι, ἐπειδὴ καλῶς οὐκ ἐμαθον. *Male loqatur, qoniam bene loqi non didicerunt.* Qod idem apud Laërtium *l.* 2. §. 35. Socrates. Sed & Leotychides Aristonis Laco, apud Plutarchum in *apophth.* Οὐ θαυμάζω. καλῶς γὰρ λέγειν οὐδεὶς ἂν αὐτῶν δυνήθειη. *Non miror, bene enim eorum nemo loqi posset.* Senecæ *excerpt. Malè de te loquntur. Benè nesciunt loqi.* Ità *supra* §. 3. Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. *inviti delinqunt.* Et *l.* 8. §. 14. ἀναγκάζονται ὅτως ποιεῖν. *necessariò faciunt qæ faciunt.* Et *l.* 10. §. 40. βιάζεται. *cogitur.* Pari modo ille apud Epicharmum in *Hercul. fur.* se excusat, referente Evstratio *in Aristot. ethic. l.* 3. *c.* 5.

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼ ἀναγκαίως τὰ δὲ πάντα ποιέω.
Hæc ego ex necessitate facio, qæ facio, omnia.

Grotius. Neqe tamen Zenonis servulo præscriptio ea proderat, qi cùm ob furtum à Domino castigatus, εἵμαρτό μοι κλέψαι, *in fatis sibi* diceret *fuisse, ut furaretur*, respondit ille, Καὶ δαρῆναι. *in fatis iisdem fuisse & ut caderetur.* Sed nec Spartani servo, qi cùm inter flagella, subinde clamaret, Ἄκων ἥμαρτον, *Invitus peccavi*; regessit herus, Ἄκων τοίνυν καὶ κολάζυ. *invitus ergò plectere.* Vide *ad lib.* 7. §. 63.

Θέλει τὸν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν] Idem planè *l.* 12. §. 16. affine qippiam & *l.* 8. §. 15. Lactis avtem sive liqoris ficulnei meminisse videtur; ὅτι συκῆς ὀπὸς πάντων δριμύτατος. *qod ficî succus omnium acerrimus.* ut Aristoteles *problem. l.* 20. *c.* 18. sive, ut Plinius *l.* 23. *c.* 7. qoniam *ficî succus lacteus aceti naturam habet: itaqe coaguli modo lac contrahit.* qod aliter pavlò Dioscorides *l.* 1. *c.* 183. πηκτικός ἐστι γάλακτος, ὥσπερ ἡ πιτύα. λύει δὲ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ τὸ ὄξος. *Coaguli modo lac contrahit, coagulatúmqe aceti modo dissolvit.* Sed & aliis dotibus havd pavcis succus is nobilis, qas apud eosdem videre licet. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non irascetur sapiens peccantibus. qare? qia scit neminem sapientem nasci, sed fieri. Scit pavcissimos omni ævo sapientes evadere. qia conditionem humanæ naturæ perspectam habet. nemo avtem natura sanus irascitur. qid enim si mirari velit, non in sylvestribus dumis poma pendere? qid si miretur spineta sentésqe non utili aliqâ fruge compleri? nemo irascitur, ubi vitium naturæ defendit.*

Ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ὅτος τεθνήξεσθε] Ità *l.* 7.

a L.5.§.33. Inf.§.33.l. 8.§.25.
b L.7.§.14. l.8.§.40.47. 49.
c L.7.§.64.
d L.2.§.1.
e L.2.§.3.l. 3.§.4.
* ἴνεκα f.
* ἢ φ. f.
f L.3.§.4.
* -βῶς
g Inf.§.45. l.6.§.38.
h L.7.§.31. l.10.§.25.
*τῷ Lug.

a μὴ βαρυχὺ ᾖ ἐδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσε]ται.

§. 7. b Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρ᾽ τὸ, βέβλαμμαι; ἄρον τὸ βέβλαμμαι, ἦρ᾽ ἡ βλάβη.

§. 8. c Ὁ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ἀ ποιεῖ, d τοῦτο ἐδὲ τὸν βίον αὐτοῦ χείρω ποιεῖ, d ἐδὲ βλάπτει, ἔτι ἔξωθεν, ἔτι ἔνδοθεν.

§. 9. e Ἠνάγκασαι * ἡ τὸ συμφέρου]ᾳ * φύσις τοῦ ποιεῖν.

§. 10. f Οὗ πᾶν τὸ συμβαίνον, δικαίως συμβαίνει. ὃ ἐὰν ἀκριβῶν * φυλάσσῃς, g σφς. ἃ ἀ λέγω μόνον κατὰ τὸ ἐξῆς, ἀλλ᾽ ὅτι κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ h ὡς ἂν ὑπό τινος δοτοτοῦ]ᾳ τὸ καλῶς ἀξίαν. φυλάσσε ἣν ὡς ἤρξω. καὶ ὃ, ἂν *τῷ ποιῇς, σὺ τούτῳ πίστ, σὺν τὸ * δικαίῳ εἶναι.

tum pavlò pòst nè nomina qidem utriusqe superfutura.

§. 7. Opinionem tolle, tollitur simul & qerimonia illa, læsus sum. hoc sublato, tollitur damnum omne.

§. 8. Qod hominem ipsum sese deteriorem non facit, nec vitam illius fecerit deteriorem; sed nec damno avt interiore avt exteriore affecerit.

§. 9. Commodi sui cavssâ natura facere hæc cogitur.

§. 10. Cogita, etiam justè contingere, qicqid contingit, id qod si sedulò obsservaveris, facilè deprehendes; non ex connexione duntaxat necessaria, sed ex ratione justa conseqi universa, & tanqam ab eo, qi pro dignitate cuiqe suum tribuit, provenire. hoc itaqe, prout cepisti, obsservare pergas; & qicqid feceris, bonum te præstes, qomodo

do

ANNOTATIONES.

§. 22. μετ᾽ ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. *Paulò pòst utroqe vestrùm mortis concessurus.* Seneca *de ira lib.* 3. *c.* 42. *Nulla res adversùs iram magis proderit, qàm cogitatio mortalitatis. sibi qisqe, ut alteri, dicat; Qid juvat tanqam in æternum genitos iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Qid ruimus in turbam? qid certatim nobis accersimus? qid imbecillitatis obliti, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? jam istas inimicitias, qas implacabili gerimus odio, febris avt aliud malum corporis vetabit geri. jam par acerrimum media mors dirimet. qid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? stat, super caput fatum, & pereuntis dies imputat, propiùsqe ac propiùs accedit istud tempus qod aliena destinas morti, fortassè* [havd] * *citra tuam est.* [* *circa* Lipsius] Et rursùs: *Qin potiùs vitam brevem colligis, placidámqe & tibi & cæteris præstas. qin potius amabilem te, dum vivis, omnibus; desiderabilem, cùm excesseris, reddis. Qid servo, qid domino? qid regi, qid clienti tuo irasceris? sustine pavllum. venit ecce mors, qæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina arena spectacula, tavri & ursi pugnam inter se colligatorum; qos cùm alter alterum vexârit, suus confector expectat. Idem facimus. aliqem nobiscum alligatum lacessimus: cùm victo victoriæ finis aqè maturus immineat. numqid amplius isti cui irascaris, qàm mortem optas? etiam te qiescente morietur. perdis operam: facere vis, qod futurum est. Qieti potiùs pacatiqe, qantulumcunqe supereste, transigamus. sive de ultimis supplicijs cogitas, sive de levioribus, qantulum est temporis, qò avt ille pœnâ suâ torqeatur, avt tu malum gavdium ex aliena percipies? jam ipsum spiritum exprimimus interim, dum trahimus. dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiqam, non periculo simus. detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. dum respicimus, qod ajunt, versamúsqe nos, jam mortalitas aderit.* Pervulgatum est illud, ad qod ille respexit, qódqe Aristoteles exhibet, *Rhetor. lib.* 2. *c.* 21.

Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Iram cave immortalem mortalis geras.

Sive, ut Gnomologus vetus;

Ἀθάνατον ἔχθραν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Mortalis odia ne gere immortalia.

Qod latiùs exsulit Evripides in *Philoctete* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 20.

Ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ᾽ ἡμῶν ἔφυ.
Οὕτω προσήκει, μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
Ἀθάνατον; ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.
Mortale qando corpus est homini datum;
Nec odia debet gerere immortalia,
Qisqis magistrâ sapere naturâ volet.

Grotius. Romanis, ab Herrusci missi de Tarqinio legati, apud Dionysium Halicarnassæum *l.* 5. *pag.* 280. Δεῖν ἀνθρώπους ὄντας, μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φρονεῖν, μηδὲ ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν. *Oportere homines cum sint, non sapere supra humanam conditionem, neqe immortales iras gerere in corporibus mortalibus.* Et Marcio mater apud eundem *lib.* 8. *pag.* 521. ubi Deos etiam, per gravia atqe atrocia peccantibus iratos, muneribus precibusqe leniri dixerat, εἰ μὴ σὺ, inqit, ἀξιοῖς, τὰς μὲν Θεῶν ὀργὰς θνητὰς εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἀθανάτους. *Nisi fortè tibi aqum videtur, deorum iras mortales esse, at iras hominum immortales.* Creon tamen apud Sophoclem in *Oedip. Colon.*

Θυμῷ γὰρ ἐδὲν χῆρας ἐστιν ἄλλο πλὴν θανεῖν.
Ira senectus unica est, vita exitus.

Et ulteriùs etiam Phalaris *Epist.* 51. Τῆς μὲν τῶν ἄλλων ἔχθρας ὅσοι τι κακὸν μὴ δεδράκασιν, ὡς παραιτητοὶς, κἂν ἐπιλαθοίμην. θνητὸς γὰρ ὄλος, ἀθάνατον ὀργὴν ἔχειν, ὡς φασί τινες, ἐ προσήκει. τῆς μέντοι, Πύθωνος εἰς ἐμαυτὸν ὑπομενούσης, ἐ μόνον ζῶν, ἀλλ᾽ ἐδ᾽ ἂν ἀποθανὼν, ὃ πᾶσι συμβαίνει τοῖς τετελευτηκόσιν, ἐπιλαθοίμην. *Reliqorum simultates & inimicitiam, qotqot mihi damnum dederunt, facilè tuâ avtoritate oblivioni mandaverim. Mortales enim cum sumus, sempiternam, ut qidam ajunt, iram tenere non debemus: at Pythonis odium non modò vivus, sed ne mortuus qidem, qod tamen omnibus è vita discedentibus contingere solet, è memoria abolevero.*

Οὐδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσε]αι] Vide *infrà* §. 33. & *lib.* 8. §. 25. Hesiodus *Oper. l.* 1. *v.* 153.

Βῆσαν ἐς ἠερόε]α δόμον κρυερὸν Ἄϊδαο,
Νώνυμοι. —
Descenderunt tenebricosam in domum horribilis Plutonis
Ignobiles. —

qo loco (ut obiter adnotem) ἠερόε]α malim vertere, *situ obsitum*, qàm cum interpretibus, *latum.*

§. 7. Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρ᾽ τὸ, βέβλαμμαι] Idem ferè *l.* 7. §. 14. & *l.* 8. §. 35. 41. 47. & *l.* 12. §. 22. 25. Huc illud Menandri, apud Plutarchum *de tranqill.* & *de exil.* & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Nil passus es mali, ipse ni pra te feras.

Epictetus *Enchirid. c.* 29. Σὲ γὰρ ἄλλο τι βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. τότε δὲ ἴσῃ βεβλαμμένον, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. *Te enim alius non ladet, nisi ipse velis. Tum avtem læsus eris, cùm te ladi existimaris.*

§. 8. Ὁ χείρω αὑτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ἀ ποιεῖ] qod *lib.* 7. §. 64. ἐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. *Nec mentem gubernatricem fac deteriorem.* qia scilicet *Animus cujusqe, is est qisqe.* Cicero *Somn. Scip.* Vide *l.* 2. §. 1.

§. 9. Ἠνάγκασαι] Ità *l.* 2. §. 3. Πρόσισι δὲ τὸ ἀναγκαῖον. *Accedit & necessitas qadam.* ibi vide. commation avtem hoc superioribus adfigit Casavbonus, seqentibus præfigit Xylander. cùm nevtra satis cohæret. dictionis series hiulca est, & deesse aliqid videtur. ad seqentia potiùs dicti mens vergit: ut rationes varias simul congerat, ob qas æqanimiter contingentia qæqe ferre oporteat; qia nempe necessaria, utilia, justa.

§. 10. Οὗ πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει] Ità solent excerpta sua, vel χρησομαθείας, vel adnotata ordiri, Οὗ τόδε, ᾧ τόδε, ut videre est passim apud Photium, Evstathium, alios. Aliqando tamen pleniùs, Ἰσέον ὅτι, avt ejusmodi aliud qid, qale & istic subintelligendum. Qod avtem *omnia qæ contingunt nobis, justè contingere* dicit, intelligendum est, qoad primam cavssam. Nec abhorret ab hoc philosophia Christiana, sed cumprimis inculcat. Psaltes *Psal.* 119. *v.* 139. *Justus es, Domine, justáqe sunt judicia tua.* & *v.* 75. *Novi, Domine; recta esse judicia tua; justéqe te afflixisse me.* Et *Psal.* 145. *v.* 17. *Justus est Dominus in omnibus viis suis, sanctúsqe in operationibus suis.* Vates etiam Jerem. *c.* 12. *v.* 1. etiamsi ægrè ferre videatur, qod bonis malè, malis bene sit; hoc tamen pro fundamento immoto prorsus substernit, *Tu Domine, certè justus es.* Seneca *Epist.* 107. *Qcunqe fiunt, debuisse fieri putet; nec velit objurgare naturam.* & *Epist.* 96. *Solet fieri. parum est. debuit fieri. decernuntur ista, non accidunt.* Galenus *in Hippocr. de fract. l.* 1. §. 2. Ὅλων ἑκάστῳ πράγματι τὸ εἰκῆον φυλάττε]αι, δικαίως ἔχει τε καὶ διοικεῖ]αι. εἰκεῖον δὲ ἑδὲν ἄλλο παρὰ τὸ κατὰ φύσιν. *Qum unicuiqe rei qod proprium est, servatur, tum ea justè se res habet & administratur. Qid avtem aliud in corpore proprium est, qàm qod secundùm naturam est.* ad Marci mentem aptissimè.

Κατὰ τὸ ἐξῆς] *secundùm rerum ac cavssarum ἐπισύνδεσιν*, sive *connexionem ac concatenationem* qandam, qam imaginabantur Stoici. Vide *infrà* §. 45. & *l.* 6. §. 38.

Ὑπό τινος ἀπονέμου]ος τὸ καθ᾽ ἀξίαν] nihil poterat piè magis ac religiosè dici, qàm omnia provenire à cavssa qadam suprema, assignante qasi certâ lege cuiqe, qod ipsi maximè sit congruum. Vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 25.

Σὺν τὸ ἀγαθὸς εἶναι] Syntaxis τῷ poscit. Sicut *l.* 7. §. 66. ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι, *contentus agere qod esset justus.* atqe ità Lugdunensis. *Bonum* avtem fore dicit, si justè evenientibus

bus

do bonus qis propriè dicitur. in omni actione tua ſerves iſtud.

§.11. Tu nè ea opineris, qæ is avtumat, qi contumeliâ te afficit; vel etiam qæ ille avtumare te vult. verùm res ipſas, qomodo verè ſe habeant, cogites.

§.12. Duo iſta in promptu tibi ſemper ſunt habenda: alterum, nihil ut facias, niſi qod partis regere legémqe dare natæ ratio ſuggeſſerit, ídqe ad generis humani utilitatem. alterum, ut in partem

καθ' ὃ νενόηϰ) ἰδίως ὁ ἀγαθός. ζητῶ δὴ πάσης ἐνεργείας σῶζε.

§. 11. [a] Μὴ πιάσῃς ὑπολάμβανε, οἷα ὁ ὑβριζων θέλει, ἢ οἷά σε κρίνειν βέλει. ἀλλ' ἴδε αὐτὰ [b], ὁποῖα ϰαθ' ἑαυτὰ ἀληθῆ ἐϛι.

§. 12. Δύο πρόχειρα [c] ἐπιμόνηϛας ἔχειν ἀεὶ δεῖ. τὸ μὲν, ὡς [d] τὸ πρᾶξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βασιλιϰῆς ϰ) νομοθετιϰῆς λόγου ὑποδείλῃ, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων. τὸ δὲ ὡς [e] πρὸς τὸ μεταθέσθαι, ἐὰν

a Inf. §.18.
b L.3.§.11.
c L.3.§.13.
d L.2.§.16. l.3.12.16.
e L.6.§.21. 30.l.7.§.12. l.8.§.16.

ANNOTATIONES.

bus ſe ſponte ſummiſerit. qod Cleanthes ſuprà, *ad l.* 3. §. 4.

Malúſque patiar, qod bono licuit pati.

Καθ' ὃ νενόηϰε ἰδίως ὁ ἀγαθός] *Virum bonum* dicit: non *qomodo omnes candidatos bonos viros dicimus, qomodo obvios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus*: ut Seneca *Epiſt.* 3. ſed *perfectum, abſolutum*; *qem malum facere nulla vis, nulla neceſſitas poſſit.* Idem *Ep.* 34. Itaqe τὸ ἰδίως νενοημένον iſtîc opponitur τῷ ϰαθότερον λεγομένῳ, *l.* 2. §. 10. aliúdqe hîc τὸ ἴδιον, aliud τὸ ἰδιωτιϰὸν, *infrà* §. 50. Fabius *inſtit. lib.* 12. *c.* 1. «ùm Oratorem *virum bonum* definiviſſet. *Ego ſecundùm communem loqendi conſvetudinem ſæpe dixi dicamqe perfectum Oratorem eſſe Ciceronem, ut amicos & bonos viros, & prudentiſſimos dicimus vulgò, qorum nihil niſi perfectè ſapienti datur. Sed cùm propriè & ad legem ipſam veritatis loqendum, eum qæram oratorem, qem & ipſe qærebat.*

§. 11. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε] Seneca *de ſap. conſtant. c.* 17. *Genus ultionis eſt, eripere ei qi fecit contumelia voluptatem. Solent dicere; Miſerum me, puto, non intellexit! adeò fructus contumelia in ſenſu & indignatione patientis eſt.* Tertullianus *de patient. cap.* 8. *Nempe idcirco qis te ladit ut doleas: qia fructus omnis ladentis in dolore laſi eſt. ergò cum fructum ejus everteris non dolendo, ipſe doleat neceſſe eſt, amiſſione fructûs ſui.*

§. 12. Ἐποιμόνηϛας] i.e. δόγματα ἕτοιμα. ut *l.* 3. §. 13.

Ὁ τῆς βασιλιϰῆς ϰαὶ νομοθετιϰῆς λόγου] i.e. τῆς ἡγεμονιϰῆς, sive *mentis*, qam & τὸ ϰυριεῦον, *ſuprà* §. 1. & τὴν ϰυβερνῶσαν, *l.* 7. §. 64. vocat. Vide Ambroſium *Hexaemer. l.* 6. *c.* 9. *ſuprà ad* §. 3. Verùm nobis, *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova.* Eſajæ *c.* 33. *v.* 22. cujus & legem νόμον βασιλιϰὸν Jacobus indigetat *c.* 2. *v.* 8.

Μεταθέσθαι] Vide *ad l.* 1. §. 15. 16. & *l.* 6. §. 21. Notum illud Heſiodium *oper. l.* 1. *v.* 294.

Οὐτω μὲν πανάριϛος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει,
Φρασσάμενος τά ϰ' ἔπειτα, ϰαὶ εἰς τέλος ἐσσόμενα.
Ἐσθλὸς δ' ἄν ϰἀϰεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὃς δέ ϰε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀϰούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.
Ille qidem ante omnes, per ſe ipſe qid utile, qid non,
Qi videt, & longè fines proſpectat agendi:
Qi bene conſultis didicit parere, ſecundus.
At qi conſiliis pollet nihil ipſe, nec audit
Svadentes alios, nullos homo vivit ad ûſus.

Ità vertit apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. & 4. Grotius; qem mirum αὐτῷ repoſuiſſe denuo, cùm in Stobæo priùs αὐτὸς legeretur. præſertim cùm & in verſione illud potiùs expreſſerit, & Heinſium avdire potuerit, de ſcriptura gemina monentem *in notis ad Heſiodum:* ubi & hæc habet; ὁ αὐτὸς ποιῶν πάντα, eſt, ὁ ϰαλὰ πάντα αὐτὸς, τυγϰάνει, ϰαθ' αὑτὸν, σοφὸς ὤν. Ὁ αὐτὸς ποήσας, *itaqe dixit Heſiodus, hoc eſt, qi ipſe, non avtem,* ὁ αὐτῷ, *qi ſibi, ſapit,* juxta illud Evripideum:

Μισῶ σοφιϛήν, ὅϛις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi profeſſum ſapere, ſibi qi non ſapit.

à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3 relatum, à Cicerone *Famil. l.* 13. *Ep.* 15. Luciano in *apologia.* Plutarcho *de latend.* ab Alexandro apud eundem in *Alex.* uſurpatum. opponitur avtem ὁ αὐτὸς ποήσας, τῷ διὰ ἑτέρου τινὸς νουθετήσεως σοφῷ γεγονέϛι. *Qi ipſe ſapit illi, qi alterius alicujus admoniſtione ſapiens evaſit.* Eandem hanc lectionem confirmat Ariſtides Rhetor. in *Orat. Platon.* 1. *tom.* 3. *pag.* 44. *A.* non qidem ut vulgò legitur, ſed ut à Photio exhibetur, *Biblioth. Cod.* 247. qi ubi Heſiodia illa recitaverat, ſubjungit: Πρῶτον μὲν ἔθετο τὸν αὐτὸν ὑπερϐολὴ τὰ βέλτιϛα. ἴσχαλον δὲ ἀμαθέα, τὸν ϰἂν συνιέντα, ϰἂν πειθόμενον. μέσον δὲ ἀμφοτέρων, ὥσπερ ἐν ἀριθμῶν ὅροις, τὸν τῷ συνιέντι πεισθέντα, τοϛάτῳ χείρω τὸν ποιητοῦ, ὅτῳ βελτίω τὸν μητ' εἰπόντος, μήτε πεισθέντος. *Ac primum qidem poſuit eum, qi per ſe qidem optima inveniret: poſtremum avtem inſcientem, qi nec intelligeret, nec pareret: medium deniqe, velut in numerorum terminis, qi pareret intelligenti, tanto inveniente pejorem, qanto nec loqenti nec parenti præſtabat.* Et mox: Τὸν μὲν τοιοῦτον ἄνδρα, ὡς Θεὸν ϰαὶ Θεῶν ἐγγὺς πρῶτον ϰαὶ ϰράτιϛον ϰαὶ ἔθετο, ὃς ϰαὶ αὐτὸς πάντα ποήσει. τὸν δὲ ἀϰούσαντα ϰαὶ μαθόντα ἀγαθὸν, *Eum qidem qi ſibi cuncta ipſe invenit, primum ac præſtantiſſimum, ceu deum ac diis proximum poſuit, avditorem vero ac diſcentem ſecundum.* Sed & Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. & Diogenes Laërtius *lib.* 7. apud qem Zeno Heſiodi A verſiculos illos non ſine nota aliqa refingit, ut dicatur,

Κεῖνος μὲν πανάριϛος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ' ἄν ϰἀϰεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.

Κρεῖϛτον γὰρ εἶναι τὸν ἀϰοῦσαι ϰαλῶς δυνάμενον τὸ λεγόμενον ϰ) χρῆσθαι αὐτῷ, τῷ δὲ αὐτῷ τὸ πᾶν συνιέναι ϰ) ϛοχάζεϛθαι. τῷ μὲν γὰρ εἶναι μόνον τὸ συνιέναι. τῷ δ' εὖ πειϑομένῳ προσεῖναι ϰ) τὴν πρᾶξιν.

Optimus ille qidem qi parat recta docenti,
Nec malus ille, poteſt qi per ſe noſcere cuncta.

Præſtantiorem enim eum eſſe, qi bene qod dicitur avdire poſſit, atqe eo uti, qam qi per ſeipſum omnia aſſeqitur. Huic enim ſolum adeſſe intelligentiam; illi verò qi obtemperet, adeſſe præterea effectum. Qod etiamſi Themiſtio *in Orat. qinqennal.* placuiſſe video; mihi tamen eodem loco habetur, qo Zenonis ejuſdem cavillum illud, qo Phocylidis monitum nemini non probatum eludere conabatur.

Μηδὲ δίκην δικάσῃς, περὶ γ' ἀμφοῖν μῦθον ἀϰούσῃς.

Nec litem decide, ubi non avdita utraqe eſt pars.

de qo videri poterit Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 4. Verùm propiùs acceſſit Artabanus apud Herodotum *lib.* 7. *pag.* 445. *B.* Ἴσον, inqit, ἰϰέτῃ παρ' ἐμοὶ ϰέϰρῆϛαι, φρονέειν τε εὖ, ϰ) τῷ λέγοντι χρηϛὰ ἐθέλειν πείθεϛθαι. *Apud me tantundem valet bene ſentire per ſe, & alteri bonam ſententiam dicenti accedere.* Cæterùm Heſiodo ſuffragatur prorſus Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. qo loco non primus tantùm verſiculus ad avtoris mentem ritè efformatus reperitur; ſed & qartus, qi hoc admiſſo, prout ſuperiùs retulimus, emendandus fuerat, integer exhibetur. ſiqidem μήτ' ἀυτὸς ibi legitur, qod μήθ' ἀυτῷ apud alios, etiam qi mendum prius ſuſtulerant, mendoſè habetur. Gregorius etiam Nazianzenus *Epiſt.* 43. Ἀτιάσομαι δὲ, (τοῦτο γὰρ εἰπεῖν μέλλειον) εἰ μήτε αὐτὸς συνοράς τὸ δέον. ὃ τῆς πρώτης ἐϛὶ τῶν ἐπαινετῶν μερίδος. μηδ' ἄλλῳ εὖ εἰπόντι ϰαλαϰολουθήσεις, ὃ τῆς δευτέρας. *Verùm acerbè feram, (ſic enim parcius & moderatius loqar) ſi nec ipſe, qid officii ſit, perſpicis, qæ prima bonorum hominum claſſis eſt, nec alium rectè monentem ſeqaris, qi ſecundus ordo eſt.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 570. *C.* Εἰ μὲν οὖν προθύμως δέχοισθε τὰ λεγόμενα, τῆς δευτέρας τῶν ἐπαινουμένων ἴσεϑε παρ' Ἡσιόδῳ τάξεως. εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν εἴποιμι δυσχερές. αὐτοὶ δὲ μέμνησθε τῶν ἐπῶν δηλονότι, ἐν οἷς ἰϰέτην φησὶ. ἄριϛον μὲν εἶναι τὸν παρ' ἑαυτῷ τὰ δέοντα ξυνορῶντα. ἐσθλὸν δὲ ϰἀϰεῖνον, τὸν τοῖς παρ' ἑτέρων ὑποδειχθεῖσιν ἐπόμενον. τὸν δὲ πρὸς οὐδέτερον ἐπιτήδειον, ἀχρεῖον εἶναι πρὸς ἅπαντα. *Si igitur hæc mea dicta prompti receperitis, in ſecundo ordine eorum, qos laudat Heſiodus, eritis. Sin minùs, ego qidem nihil moleſtum dicam, vos avtem ipſi carminum reminiſcamini, qæ ille conſcripſit:*

Optimus ille qidem, qi per ſeſe omnia novit:
Proximus huic fuerit, qi credit recta monenti.
At qi nec ſapit ipſe, neqe avdierit ſapientem,
Utilis hic nulla eſt omnino in parte putandus.

Joannes Chryſoſtomus *in Epiſt.* 2. *ad Cor. Orat.* 18. *Edit. Commel. pag.* 874. Ὥσπερ γὰρ ἰϰεῖνος ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν, σοφός. ἕτως ἡμεῖς οἱ ϰαταδεξάμενοι, ϰαὶ αὐτοὶ συνιέντως ϰ) εὐγνωμοσύνης ϰαρπωσάμενα ἔπαινον. *Ut enim is, qi utilem ſententiam dixit, ingenii & ſapientiæ: ita nos, qi eam comprobavimus, complexiqe ſumus, prudentiæ candoriſqe laudem feremus.* ubi, qod monet Dunæus noſter, illum primæ notæ σοφὸν, hunc ſecundæ συνιέντα nuncupat. Cicero *pro Cluent. Sapientiſſimum eſſe dicunt eum, cui qid opus ſit ipſi veniat in mentem: proximè accedere illum, qi alterius bene inventis obtemperet. in ſtultitia contrà eſt. minus enim ſtultus eſt is, cui nihil in mentem venit, qàm ille, qi qod ſtultè alteri venit in mentem, comprobat.* Minutius apud Livium *l.* 22. *Sæpe ego avdivi, eum primum eſſe virum, qi ipſe conſulat, qid in rem ſit: ſecundum eum, qi bene monenti obediat: qi nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum extremi ingenii eſſe. nobis qoniam prima animi ingeniiqe negata ſors eſt, ſecundam ac mediam teneamus, & cùm imperare diſcimus, parere prudenti in animum inducamus.* Seneca item *de benefic. l.* 5. *c.* 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt.* ſive ut ſcholia Manuſcripta in codice meo, (nam & Lipſius locum mancum eſſe advertit) *Non moneri*, (hoc eſt, *monitu non indigere*) *prima virtas eſt: velle ac poſſe ſecunda.* Et mox: *Animus, qod paucis, ſus rector, optimus: proximi ſunt, qi admoniti in viam redeunt.* Tales eſſe nè pudeat pigeátve, Marcus vult iſtîc; non qales Nicetas Conſtantinopolitanos ſuos deſcribit in *Iſaac & Alex. c.* 1. Μετ' αὐτὸν τοῖς ἐπαινετοῖς προσχωρῆσαι, μηθ' ἑτέρῳ πειθομένους εἰσή-

a *L.*10.§. 12. ἐὰν ἄρα τις περῇ διορθῶν καὶ μεταγων ἀπὸ ἄν-
b *L.*7.§.5. ὰήσεως. τὴν μὴν τοι μεταγωγὴν, ἀεὶ ἀπὸ ἄν-
c *L.* 5.§.1. πτωνότη]ος ὡς a δικαίᾳ, ἢ b κοινωφελῆς γένεσ-
d *L.*11.§. 16. ϗ τὸ ϖδραλήσια τοιαῦτα μόνον εἶναι δεῖ, ἀϗ ὅπ
e *L.*5.§.28. c ἡδὺ ἢ d ἔνδοξον ἐφάνη.
*l.*11.§.39.
f *L.*6.§.22. §. 13. e Λόγον ἔχεις; ἔχω. τί οὖν ὐ χρᾷ; f τὰ-
g *L.*5.§.6.*l.* τα γὰρ τὸ ἑαυτῦ ποιῆ]ον, g τί ἄλλο ϑέλεις;
7.§.73.
h *L.*2.§.3.
i *L.*2.§.12. §. 14. Ἐνυπέρης, h ὡς μέρ]ος. i ἀναφα-
k Inf.§.21. νισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. μᾶλλον ϑ k ἀναληφθήσῃ
23.*l.*6.§.24.
*l.*10.§.7.

diversam transeas, siqis affuerit, qi te corrigat, & sententiam tibi mutet. veruntamen sententiæ mutatio ista niti semper debet probabilitate aliqâ, vel justum esse, vel in publicum utile, vel aliud hujusmodi, id ad qod transitur, non avtem qod jucundum avt glorioſum exiſtat.

§. 13. Ratione præditus es? Sum. cur ergò eâ non uteris? hæc enim si qod ſuum eſt fecerit, ecqid eſt amplius qod reqiras?

§. 14. Tanqam pars universi hujus, extitisti. in id qod produxit te evanesces. vel potiùs mutatione qâdam

ANNOTATIONES.

οἰσπεγμένῳ τὰ λώονα. *Nec ſuâ ſponte ſana conſilia amplectentes, nec meliora ſvadentibus obtemperantes.* Facit huc Philippidæ Comici in *Ananeoſi*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. illud;

Ὅτ' ἂν ἁμαρτάνῃς τι, χαῖρ' ἠτ]ώμενος.
Μάλιστα γὰρ ὕτω σώζεται τὸ συμφέρον.
Nè turpe vinci, ſiqd erraris, puta:
Hæc namqe vera eſt ad bonam frugem via.

Grotius. Sophocles *Antigon.*

Ἔγωγε φημὶ πρισβεύειν πολὺ,
Φῦναι τὸν ἄνδρα πάν]' ἐπισήμης πλέω.
Εἰ δ' ἦν (φιλεῖ γὰρ τῦτο μὴ ταύτῃ ῥέπειν)
Καὶ τῶν λεγόντων ἓν καλὸν τὸ μανθάνειν.
Hoc mi videtur, expedire plurimum,
Scientiâ plenus ſi qiſqe exiſteret:
Sin minus hoc, (namqe huc res haud nata eſt vergere)
Bonum eſt à bene monente qovis diſcere.

Grotius. Et *ibidem*:

Ταῦτ' ἦν, τέκνον, φρόνησον. ἀνθρώποισι γὰρ
Τοῖς πᾶσι κοινὸν ἐστι τἀξαμαρτάνειν.
Ἐπεὶ δ' ἁμάρτῃ, κεῖνος ἠκίτ' ἐς' ἀνὴρ
Ἄβουλος ἠδ' ἄνολβος, ὅστις ἐς κακὸν
Πεσὼν ἀκεῖται, μηδ' ἀκίνητος πέλει.
Ἀυθαδία τοι σκαιότης' ὀφλισκάνει.
Hæc ut modeſto pectore evolvas, rogo:
Errare cunctis inſitum mortalibus:
At ille nec ſine mente, nec vacuus ſpei,
Remedia qi receptat implicitus malis,
Nec pertinaciam addit errori ſuo.

Grotius. Seneca *Agamemn.* 2. 2.

Remeemus illuc, unde non decuit priùs
Abire, ſed nunc caſta repetatur fides.
Nam ſera nunqam eſt ad bonos mores via.
Qem pœnitet peccáſſe, penè eſt innocens.

Andocides *Orat. de reditu:* Καὶ ἐυτυχέσατοι μὲν, οἱ ἐλάχισα ἐξαμαρτόντες σωφρονέσιροι δὲ, οἱ ἂν τάχισα μεταγινώσκωσι. *Illi felicissimi qidem ſunt, qi qàm minimum peccant: prudentiſſimi verò qos ſtatim peccatorum pœniteret.* Gregorius Nazianzenus *in patr. ſuum.* Τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἄνϑρωπον, καὶ μόνε ϑεῦ. τὸ δ' ἐξαμαρτάνοντας ἐπισρέφειν, ἀνϑρώπων μὲν, ἀλλ' ἐπιεικῶν, καὶ τῆς σωζομένης μερίδος. τὸ γὰρ ἀϑεράπευτον, τῆς πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης ἐσὶ φύσεως, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης ἐνεργεμίνων. *Omni vitio carere, hominis modulum excedit, ſoliúſqe Dei eſt. At verò poſt peccatum ad mentem meliorem redire, hominum eſt, verùm proborum, & qi ex ea claſſe ſunt, qa ſalutem conſequitur. Perditè autem & incurabiliter agrotare, prava illius & adverſaria naturæ, atqe eorum, qi ab ea afflantur.* Idem in *Apolog.* Κἂν εἰ τὸ πρῶτον τῦ λόγε μὴ σώζοιεν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ τό γε δεύτερον ἐκεῖνο, τὸ ἁμαρτάνοντας μετανάγισθαι. *Si minus id, qod rationis primum eſt, ſervent, hoc eſt, ut nihil peccent; at certè id, qod eò poſterius eſt, qum peccant, emendari, atqe in viam reduci.* Τὸ μὲν γὰρ ἀῤῥωσῆσαι, τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης, ἢ πάντων ἄπλεσαι, καὶ τῶν λίαν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν. τὸ δὲ ϑεραπευθῆναι, καὶ εἰς ἀλλήλας ἐκπεπλεῖν, τῦλο λογισμῦ, καὶ τῆς χάριϑ]ος. *Nam qod in morbum incideriimus, communis naturæ eſt, & humanæ infirmitatis, qa omnes & animo & corpore valentiſſimos attingit, qod autem morbum depulerimus, id verò rationis munus eſt & gratia divinæ.* Idem *Irenic.* 1. & *adv. Julian.* 2. Μέγα μὲν τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τυχεῖν ἁμαρ]άνοντας, ἢ μὴ τὰ μέγισα. ἐπειδὴ τὸ παν]ελῶς ἀναμάρ]ητον, ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἔλαχεν ὁ Θεός. δεύτερον δὲ, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ πλαίσανῆς τι καὶ παιδευθέντας, εἶ]α ἐκκαθέντας, &c. *Magnum illud, ne omnino qidem peccaſſe, aut certè non graviſſimè: qandoqidem eum vitæ ſtatum, qi omni prorſus peccato vacet, Deus ſupra humanæ naturæ modum conſtituit. Proximum autem, ut mihi qidem videtur, illud eſt, ut cum admiſſo aliqo peccato caſtigati fuerimus, ac poſtea ſoluti, & indulgentius habiti,* &c. Iſidorus Peluſiota *l.* 1. *Ep.* 381. Κάλλισον μὲν τὸ μὴ ἁμαρ]άνειν, καὶ πρὸς Θεὸν ἔχον ἐγγύ]ηϑα. καλὸν δὲ καὶ τὸν ἁμαρ]όν]α γνωσιμαχῆσαι, καὶ ταχέως ἐξαναςῆσαι τῆ πλώμα]ος. *Longè qidem pulcerrimum eſt, non peccare, atqe à Deo non procul eſſe remotum. Pulcrum avtem illud qoqe eſt, qum in peccatum lapſus ſis, pœnitudine duci, ac qam primum è lapſu exurgere.* Idémqe *ibidem Ep.* 435. Τὸ ἀναμάρ]ητον Θεῷ μόνῳ, καὶ ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. τὸ δὲ μηδενὸς ἐφάπ]εσθαι τῶν καλὰ γνώμην ἀδικημάτων, ἀνθρώπε ἐσὶν ἰδιωτῦς. καὶ τὸ μὴ πολλοῖς περιπίπ]ειν τῶν ἀκουσίων, οἰκεῖον τῶν ἐγγίσαν Θεῷ βυλομένων. καὶ τὸ ἧ]ον μὲν ἐκείνων, ῥᾷον δὲ πολλοῖς, τὸ μὴ ἐπὶ μήκισον ἐμμένειν τοῖς ἁμαρ]ήμασιν. *Ab omni peccato alienum eſſe ſolius eſt Dei: nec, qi id conſequatur, mortalium qiſqam eſt. Nullum verò voluntarium ſcelus attingere pii qidem eſt hominis. Et non in multa involuntaria peccata incidere, eorum proprium eſt qi ad Deum appropinqare ſtudent. Et* (qod illis inferius eſt, ac multis perſacile) *non qàm diutiſſimè in peccatis permanere.* Cyprianus *Epiſt.* 3. *Primus gradus felicitatis eſt, non delinqere: ſecundus, delicta cognoſcere. illa innocentia qa ſervat; hæc medela, qa ſanet.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 17. *Prima virtus peccata non perpetrare, ſed vitare: ſecunda, perpetrata corrigere.*

Κοινωφελῆς] Vide *lib.* 1. §. 16. *κοινονημοσύνη.* & *lib.* 7. §. 4.

Οὐχ ὅτι ἡδύ] Avguſtinus *contr. Julian. l.* 5. *c.* 7. ubi illud Lucani *l.* 2. de Catone elogium retulerat.

In commune bonus: nullóſqe Catonis in actus
Surrepſit, partémqe tulit ſibi nata voluptas.

qoniam, inqit, *& qod non faciebat ſine voluptate, non faciebat propter voluptatem.* Cicero *Academ. lib.* 4. §. 140. *Virtus eſſe nulla poteſt, niſi ſit gratuita. nam qa voluptate, qaſi mercede aliqâ, ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatioqe virtutis.* Seneca *de vit. beat. cap.* 10. *Sapiens nihil voluptatis cauſſâ faciet.* Alluſum eſt forſan ad Gorgiæ Leontini dictum, qi interroganti, τίνι διαίτῃ χρώμενος ἄτως ἐμμελὴς καὶ μεγαλοπρεπὴς αἰσθήσεως τοσῦτον χρόνον ζήσειεν, *Qâ victus ratione ſic validus & ſenſibus illaſis tam diu vixiſſet*, reſpondit, ὐδὲν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πράξας. *qod voluptatis cauſſâ nihil unqam feciſſet.* ex Clearcho *vitarum lib.* 2. Athenæus *dipnoſoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Apud Plutarchum in *Stoic. Contradict. c.* 18. Chryſippus ἐν τῷ περὶ πολιτείας, ὐδὲν ἡδονῆς ἕνεκα πράξειν, ὐδὲ παρασκευάσεσθαι τὰς πολίτας. *Cives nihil voluptatis cauſſâ acturos avt paraturos.* Antiſthenes verò ſuis præcepit, μηδὲ δάκτυλον ἐκτείναι ποτὲ, εἴνεκα ἡδονῆς, *ut nè digitum qidem voluptatis cauſſâ unqam extenderent.* Theodoretus *therapevt. lib.* 12. cujus illud item celebratur, Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Furere malim, qàm voluptate perfundi.* Laërtius *l.* 7. Sextus Empiricus *adv. Ethic. cap.* 2. & *Pyrrhon. Hypoth. l.* 3. *c.* 23. Clemens *Strom. l.* 3. Theodoretus *therap. lib.* 3. Gellius *l.* 9. *c.* 5. Veruntamen etiam Stoici ipſi in hanc partem feceſſionem qandoqe feciſſe viſi ſunt. qod de Ariſtone Magiſtro ſuo feſtivè Eratoſthenes apud Athenæum *lib.* 7. *pag.* 281. *D.* τὸν τῆς ἡδονῆς καὶ ἀρε]ῆς μεσάλοιχον διορύ]ο]ες, καὶ ἀναφαινόμενοι παρὰ τῇ ἡδονῇ. *Voluptatis & virtutis parietem intergerinum & interjectum ſuffodientes & viſi apud voluptatem.* Neqe tamen ullo modo admittendum, qod Epiphanii codices habent, *adv. hæreſ. l.* 3. *tom.* 2. *epilog.* §. 9. Chryſippum ſtatuiſſe τὸ τέλος πάν]ων τὸ ἡδυπαθὲς εἶναι. *Ultimum omnium bonorum animi eſſe jucunditatem.* nec id ſanè Epiphanius unqam dixerit. Verùm avt vitiata iſta, & ἀπαθὲς pro ἡδυπαθὲς legendum; avt loco mota, & Diogeni Rhodio, cujus dogma proximè refert, qocum iſtud probè convenit, τὰ σύμπαν]α συνίσασθαι ἐξ ἡδονῆς. *voluptate conſtare omnia*, tribuendum. Cæterùm in dogmatum priſcorum illorum recenſione Epiphanianâ haud pavca iſtiuſmodi, vel depravata, vel perperam relata occurrunt.

Ἤ ἔνδοξον] Contrà qàm illi, *qi nihil honeſtum eſſe putant, niſi qod in vulgus glorioſum.* Cicero *Academ. l.* 4. Seneca *de beat. c.* 20. *Nihil opinionis cauſſâ, omnia conſcientiæ facta.* Et *Epiſt.* 113. *Nihil ſit illi cum ambitione & fama: ſibi placeat.* De T. Ariſtone Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 22. *Nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2.

§. 13. Τί οὖν ὐ χρᾷ;] Bernardus *de bon. deſer.* & *in Cant. ſerm.* 34. *Ipſis etiam in beſtiis beſtialior eſt homo*, (hoc eſt, ut Simocattus *Epiſt.* 13. τῶν ἀλόγων ἀλογώτερος) *ratione vigens & ratione non vivens.*

Τί ἄλλο ϑέλεις;] puta lavdem, avt mercedem. ut *lib.* 7. §. 73. & *l.* 9. §. 42. Vide & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 11.

§. 14. Ὡς μέρος] Vide *l.* 2. §. 3.

Ἐναφανισθήσῃ] Vide *l.* 2. §. 12.

Ἀναληφθήσῃ] Verbum idem de Domino Jeſu, ſed ſenſu pavlùm diverſo uſurpatur, Marc. *cap.* 16. *v.* 19. & *Act. cap.* 1.

dam interveniente in rationem ſeminalem recipieris.

§. 15. Multæ thuris glebulæ in ara eadem; alia citiùs, alia ſeriùs decidit: citiùs avtem an ſeriùs, nihil intereſt.

§. 16. Intra decimum diem Deus illis ipſis videberis, qibus nunc pro bellua & ſimia haberis, ſi ad decreta rationiſque cultum te retuleris.

§. 17. Tu nè tanqam annorum millia aliqot adhuc victurus, rem geras. inſtat fatum. dum vita ſuppetit, dum datur, bonus eſto.

§. 18. Quantum is otii lucratur ſibi, qi non animadvertit, qid proximus qis dixerit, egerit, cogitaverit; ſed qid ipſe tantùm agat, qo id juſtum

εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν καὶ μεταβολήν.

§. 15. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ, τὸ μὲν πρωτοπέπτωκεν, τὸ δὲ ὕστερον. [a] Διαφέρει δ' οὐδέν. a L.2,§.14. Inf. §.47.

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν [b] Θεὸς αὐτοῖς δόξῃς, οἷς νῦν κτήνη φαίνῃ, ἐὰν ἀποκάμψῃς ἐπὶ τὰ δόγματα, καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λόγου. b Sup. §. 3.

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν. [c] τὸ χρεὼν ἐπήρτηται. [d] ἕως ἔξεστιν, ἕως ἔξεστιν, ἀγαθὸς γίνου. c L.2.§.4. d L.8.§.22. l.10.§.16. e L.2.§.8.

§. 18. [e] Ὅσην * ἀσχολίαν κερδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔπραξεν, ἢ διενοήθη. ἀλλὰ [f] μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον Inf.§.24. * εὐχολ. f Inf.§.25. l.5.§.34.l. 7.§.55.67.

ANNOTATIONES.

v. 2. 11. 22. Et indè ἀνάληψις, de ejuſdem aſcenſione uſurpata Lucæ *Evang. c. 9. v. 51.* Verùm in iſtis τὸ ἀνὰ *ſubvectionis* ſignificatum obtinet, ut rectè Beza; non *reſtitutionis*, uti Budæus & Eraſmus de voce altera, ſed ratione tamen havd eâdem uterqe, cenſuerunt. qum Marco *reditum* & *reſumptionem* deſignet. qomodo & mors Salomoni *reditus* dicitur ſive *receptio*, ubi *corpus* aſſerit *ad terram unde ſumptum eſt, reverti, ſpiritum ad Deum, à qo prodierit, recipi. Eccleſ. c. 12. v. 7.* Vide *l. 7. §. 49.*

Εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν] id eſt, *Deum* ipſum, unde deciſus, & cujus pars es. Laërtius *l. 7. c. 136.* in *Zenone* de Deo. Ὥσπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχεται, οὕτω καὶ τοῦτον σπερματικὸν λόγον ὄντα τῇ κάτμᾳ, &c. *Qemadmodum in fœtu ſemen continetur, ita & hunc, qum ſeminalis ratio mundi ſit*, &c. Vide *infrà §. 21, 23.*

§. 15. Τὸ μὲν προκατέπτωκεν, τὸ δ' ὕστερον] Vide *infrà §. 47, & 48, & 50.* Seneca *Epiſt. 99. Reſpice celeritatem rapidiſſimi temporis, cogita brevitatem hujus ſpatii, per qod citatiſſimi currimus, obſerva hunc comitatum generis humani eódem tendentis, minimis intervallis diſtinctum, etiam ubi maximus videtur.* Et *Epiſt. 49. Non poſſunt longa intervalla eſſe, in ea re, qa tota brevis eſt.*

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν Θεὸς αὐτοῖς δόξῃς] Novi eſſe videntur argumenti iſta: nihil ſtatuo tamen. Poſſunt avtem intelligi, vel de mutatione ac metamorphoſi illâ ſtupendâ, qam in ſapiente ſuo prædicabant Stoici, & exagitat Plutarchus in *Stoic. paradox. pag. 1057. E.* utpote qâ ὁ χθὲς ἔχθιστος ἅμα καὶ κάκιστος, σήμερον ἄφνω μεταβεβληκὼς εἰς ἀρετὴν, καὶ γέγονεν ἐκ φυσικοῦ καὶ ἀκρατοῦς καὶ λυγροῦ γέρων τις, ἐυτραπὴς, θεοειδὴς, καλλίμορφος. ὁ κάκιστος πρωὶ, δεῖλης ἄριστος. ὁ καταδαρθὼν ἴμπληκτος, καὶ ἀμαθὴς, καὶ ἄδικος, καὶ ἀκόλαστος, καὶ δεῖλος, καὶ πένης, καὶ ἄπορος, αὐθήμερον ἀνέσταλται καὶ βασιλεὺς, καὶ ἅλβιος γεγονώς; σώφρων τε καὶ δίκαιος, καὶ βέβαιος, καὶ ἄδοξος. ὃ γίνεται φύσας, ὃδ' ἥκων ἐν σώματι νέῳ καὶ ἀπαλῷ, ἀλλ' ἐν ἀσθενεῖ καὶ ἀπαλῇ ψυχῇ καὶ ἀνάνδρῳ καὶ ἀδιεβαίῳ, κἂν τέλειον, ἄκρων φρόνησιν, ἰσόθεον διάθεσιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην καὶ ἀμετάπτωτον ἕξιν ἰσχυκὼς, καὶ ἐξαίφνης ἥρως τις, ἢ δαίμων, ἢ θεὸς ἐκ θηρίου τοῦ κακίστου γενόμενος. *Qi heri erat infeſtiſſimus & peſſimus, hodie ſubito mutatus eſt in virum bonum, atqe ex rugoſo, & pallido, & miſello ſilicernio decorus, dei ſimilis, formâ eximiâ. Is qi mane fuit deterrimus, ſub veſperam optimus eſt: & qi ſomno ſe dedit ſtolidus, ineptus, injuſtus, luxurioſus, ſervus, pauper, inops: eâ ipſe die ſurgit rex, dives, beatiſqe factus, prætereaqe temperans, juſtus, conſtans, opinionum ut qiſqam maximè vacuus. Non ille barbâ, avt pubertate nata in adoleſcente & tenero corpore, ſed in imbecilla teneraqe anima, adde effeminata & inconſtante adeptus mentem perfectam, extremæ probam prudentiam, affectionem divinæ æqalem, ſcientiam ab omni opinione purgatam, habitumqe qi labefactari nullo qeat modo, & repente heros aliqis, genius, avt deus è beſtia factus peſſima.* vel etiam de vulgi mutabilitate, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρας τῶν εὐφημεῖν δοκούντων, *ſuprà §. 3.* qibus hodiè qis bellua avt ſimia, eiſdemqe rurſus intra pavcos dies idem genius avt Deus. Ità Athenienſi populo, ut Ariſtophanes *eqit.*

Ὁ νῦν μὲν ὑδείς, ἄνριον δ' ὑπερμίγας.
Qi nullus hodie, cras futurus ſummus eſt.

De Menedemo Laërtius *lib. 2. §. 140.* Τὰ μὲν πρῶτα καταφρονεῖτο, κύων καὶ λῆρος ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων ἐκάλει. ὕστερον δ' ἐθαυμάσθη, ὥστε καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσασθαι. *Primò contemptui haberi cœpit, caniſqe ab Eretrienſibus & delirus haberi. Poſtea verò in ſumma admiratione omnium fuit, adeo ut civitatis qoqe gubernacula ſibi traderentur.* Inſigne avtem inconſtantiæ popularis iſtius exemplum in Chriſti famulis ſacra pagina ſuppeditat. Pavlus & Barnabas Lyſtris à populo pro diis habiti humanâ formâ indutis; Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. *Dii aſſimilati hominibus deſcenderunt ad nos.* iidem pavlò pòſt λιθασθέντες, *lapidibus impetiti*, & pro mortuis jam habiti, extra urbem projiciuntur. Lucas *Act. c. 14. v. 11, 19.* Contrà Pavlus idem à Melitenis pro *homicida* vel *facinoroſo* habitus, qem *Nemeſis* ultrix à tergo inſeqeretur, dum viperam è manu pendentem conſpicantur; mox tamen idem ab iiſdem pro *numine* ſuſpicitur, ubi beſtiam abſqe læſione ulla excuſſam vident. μεταβαλλόμενοι ἔλεγον Θεὸν αὐτὸν εἶναι. *mutati dicebant eum eſſe Deum. Ibidem c. 28. v. 4. 6.* Meliùs avtem hîc Gvilielmus Xylander. *Intra decimum diem Deus videberis eis, qi te nunc beſtiam & ſimiam putant, ſiqidem ad præcepta & venerationem mentis reflectas*, &c. qàm Mericus Caſavbonus qi è contrario ſic extulit; *Intra decem dies Deus habeberis, qi, ſi ad dogmata rationiſque venerationem redieris, nihilo te bruto mero avt ſimiâ præſtantiorem cenſebunt.* Pro Xylandro calculum dabit Epictetus, cujus hæc ſunt verba, *Enchir. cap. 23.* qæ & Marcus forſan ob oculos habuit cum hæc ſcriberet, certè Marci menti explicandæ commentarium exhibent luculentiſſimum. Φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς; παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμακησομένων σοῦ πολλῶν, ὡς ἐρωτῶσιν, ὅτι ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπεισέπλευσε, καὶ πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρύς; σὺ δὲ ὀφρῦν μὲν μὴ σχῇς. τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων ὕτως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς τοιοῦτον τὸν χῶρον καὶ τάξιν. μίμησαι δὲ, ὅτι ἐὰν ἐμμένῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σοῦ πρότερον, ὕστερόν σε θαυμάσουσιν. ἐὰν δὲ ὑπηθῆς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα. *Sapientiæ ſtudium ſuſcipere cupis? ſtatim te para, qaſi futurum ſis, ut deridearis, ut multi te ſubſamment, ut dicant, te ſubitò Philoſophum exſtitiſſe, ut rogent, unde ſupercilium illud? tu avtem ſupercilium ne habeto: ea verò qæ optima tibi videbuntur, ſic teneto, qaſi à Deo ſis in ea ſtatione collocatus. Caterum memento, te, ſi in eodem ſtatu permanſeris, iis tandem admirationi fore, qi te prius deriſerunt. Sin eis ſuccubueris, dupliciter fore deridendum.* Vide *ad l. 9. §. 34. & l. 10. §. 8. & l. 11. §. 16.*

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν] Nec iſta cum prioribus videntur cohærere. *Nè*, inqit, *tanqam annos innumerabiles victurus adhuc*, te geras: iſtud enim, avt ejuſmodi aliqid neceſſariò ſupplendum eſt. Seneca *ad Marc. c. 11. Qantos tumultus hoc tam contemptum animal movet? in qantas cogitationes oblitum conditionis ſuæ venit? immortalia, æterna volutat animo, & in nepotes ac pronepotes diſponit; cùm interim longa conantem mors eum opprimit.* Bernardus *ad Evgen. de conſider. l. 2. Qi longiora ſibi vita metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminii, tranſiens vita terminos productiori ſolicitudine? indè eſt qòd homines in præſentia à ſe exules per oblivionem, in alia per inanem ſolicitudinem migrant ſecula, non profutura, imò nec futura. at prudens homo longioris vita non abducetur incerto.* Vide *infrà §. 32.*

Τὸ χρεὼν ἐπήρτηται] *Feſtinandum eſt: inſtat à tergo mors.* Seneca *ad Marc. c. 10.* τὸ χρεών, mors, naturæ debitum. Syneſius *Epiſt. 12.* εἰ μὴ τὸ χρεὼν ἔφθασε. *niſi mors prævenisſet.* Vide *l. 2. §. 4. & l. 6. §. 30. & infrà §. 26.*

Ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστι] Qod Apoſtolus *ad Galat. cap. 6. v. 10.* ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν. *Dum tempus opportunum habemus, operemur bonum.* & qod Petronianus ille, ſed ſenſu ſeqiore;

Ergò vivamus, dum licet eſſe bene.

§. 18. Ὅσην ἀσχολίαν] imò ἐυσχολίαν. ità *infrà §. 24.* ἐυσχολώτερον. *Qi multò magis à negotiis vacat.* & *lib. 12. §. 2.* ἐυσχολησεῖ. *à negotiis potius vacabit.* Magnam ſibi tranqillitatem conciliat, qi aliena dicta, facta, cogitata non attendit. Contrà, ut Rex ſapientiſſimus *Prov. c. 26. v. 17. Prehendit auribus canem, qi litis alienæ immiſcet ſe.* In ejuſmodi ergò homines qadrat diverbium à Zenobio ac Svida relatum, Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Lydo negotia cùm nulla eſſent, foras conqiſivit.* Vide *ad lib. 2. §. 7. & l. 3. §. 4.*

Ἀλλὰ μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ] Vide *ad lib. 2. §. 8. 13.*

* καὶ ἀγ. Jun. δεῖ, κ. τ. Lug.
* Ἀγάθωνα Xyl. Lug.
* μετὰ ταθείας Jun. V.N.Inf. §. 28.
* περιτρίπτεσθαι. Boot.
a *L.*5.§.14. *l.*8.§.57. *l.* 10.§. 11.
b *L.*3.§.10.
c *L.*2.§.17.
d Sup.§.3.
e Inf.§.31.
f Inf.§.32.

ἢ καλὰ τὸν ἀγαθὸν, καὶ ὅσιον, * ἢ κᾷ τὸν * ἀγαθὸν μὴ * μέλαν ἦθος * περιλείπεσθαι, ἀλλ' [a] ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθὸν, μὴ διῤῥιμμένον.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς, καὶ φαντάζεται, ὅτι [b] ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖται. εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκεῖνον διαδεξάμενος, [c] μέχρι καὶ πᾶσα ἡ μνήμη ἀποσβεσθῇ διὰ ἐπιπεμένων καὶ σβεννυμένων προϊόντα. Τοῦτο δ' ὅτι καὶ ἀθάνατοι μὲν οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δ' ἡ μνήμη. [d] τί ἂν τοῦτο πρὸς σέ; καὶ ὑδὲν λέγω, ὅτι πρὸς τὸν τεθνηκότα; [e] ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα, τί ὁ ἔπαινος, ταλαὺ ἄρα δι' [f] εὐκοσμίαν τινα;

sit piúmque; nec, ut Agatho loqitur, mores nigros qod respiat. non est itaque circumspiciendum, sed lineæ insistendum per qam citra evagationem omnem rectâ curras.

§. 19. Qi de fama posthuma solicitus est, non cogitat fore, ut unusqisque eorum qi ipsius meminerint, mox fato sit concessurus; & qi huic succesſerit, ipse pariter; donec tandem memoria omnis prorsus per suspicientes eosdémque mox extinctos protelata, & ipsa prorsus extingvatur. finge verò & immortales, qi tui meminerint, memoriámque tui & ipsam immortalem fore, qid hoc ad te tamen? nec ad mortuum jam dico, sed ad superstitem ipsum lavs qid facit? nisi forsan ratione dispensationis cujusdam.

omittis

ANNOTATIONES.

Ἢ καλὰ τὸν ἀγαθὸν] Xylandro libens accedo, qi pro ἀγαθὸν, Ἀγάθωνα substituit, cujus illud, τὸ μέλαν ἦθος, qod sequitur, fuerit. Annotator Lugdunensis ampliùs mutat, vúltque, δεῖ καλὰ τὸν Ἀγάθωνα. Verùm D. Junius ἀγαθὸν illud retinendum censet: totúmque locum, utì mox dicetur, reconcinnat.

Μὴ μέλαν ἦθος περιλείπεσθαι] *non circumspicit nigros mores* Xylander. *aliorum*, nimirum Mericus. ut activo sensu verbum accipiatur, atqe ità *l.* 7. §. 55. Μὴ περιβλέπε ἀλλότρια ἡγεμονικά. *Nolito aliorum mentes circumspicere.* & *lib.* 5. §. 3. ἃ σὺ μὴ περιβλέπε, ἀλλ' εὐθείαν πόρευε. *Qa tu noli attendere, sed rectà perge.* Cæterùm D. Bootius mavult περιῤῥίπτεσθαι legi, ut respondeat τῷ τρέχειν ὀρθόν, qod mox sequitur. *Nè eorum instar, qi nigris ingeniis sunt praditi, circumagaris, & obliqus ac tortuosis incedas.* D. Junius deniqe neqe de *Agathone*, neqe de *moribus nigris* istîc qicqam vult dici. Sic itaqe conjecturâ sanè probabili admodum, mutatione havd enormi, locum avtumat posse restitui, ut cum præcedentibus cohæreat; καὶ ὅσιον, καὶ ἀγαθὸν. μὴ μετὰ ταθείας περιβλέπεσθαι, &c. *ut qod fecit, sit justum, & pium, & bonum: neqe cum pigritia & segnitie, sive qod segnium ac pigrorum est, circumspiciat; sed rectâ procedat.* Qid si Xylandri lectione ex parte admissâ, sic concinnaverimus? ἢ καλὰ τὸν Ἀγάθωνα μὴ μέλαν ἦθος ἢ. δεῖ δὲ μὴ περιβλέπεσθαι, &c. Viderint alii.

Ἐπὶ τῆς γραμμῆς] *qasi ad lineam ductam.* Siç Tertullianus *adv. Marc. l.* 4. *c.* 17. *Lineæ insistere*, pro in instituto persistere ac permanere. & *adv. Hermog. cap.* 39. *Lineis excidere.* pro, ab instituto & proposito deerrare & divagari. qod à re Geometrica tractum censet Hadrianus Junius *Cent.* 6. *Adag.* 75. à re Gymnica, Petrus Faber *Agonist. l.* 2. *c.* 7. cui potiùs accedo.

Τρέχειν ὀρθὸν] Ità *l.* 5. §. 14. Καλοῤῥάφους ὀνομάζομεν, τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνοντες. *Rectè factorum appellationem sortita sunt via rectitudinem significantes.* qod *l.* 8. §. 57. καλῶς ἐνθὺ γίνεσθαι, *recta procedere.* & *lib.* 10. §. 11. ἐνθεῖαν πορεύεσθαι, *recta proficisci.* Apostolus *ad Galas. cap.* 2. *v.* 14. ὀρθοποδοῦσιν, *recto pede incedere.* sicut Lucas, sed citra metaphoram istiusmodi, *Act. c.* 16. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 1. ἐνθυδρομοῦντες, *rectum cursum tenere.*

Μὴ διῤῥιμμένον] *Non vagum.* Xylander nunc in hanc partem, nunc in illam procurrentem, & incerto qodam animi æstu jactatum & abreptum, & qasi disjunctum. qod in sacris Scripturis occurrit toties, *neqe ad dextram neqe ad sinistram*, i.e. nevtrobiqe *declinando. Devt. c.* 2. *v.* 27. & *c.* 5. *v.* 32. & *c.* 17. *v.* 11. 20. & *c.* 28. *v.* 14. *Prov. c.* 4. *v.* 25, 26, 27. *Jos h. c.* 1. *v.* 7. & *c.* 23. *v.* 6. *Reg. Hist. l.* 1. *c.* 6. *v.* 12. & *l.* 2. *c.* 2. *v.* 19. 21. & *l.* 4. *c.* 22. *v.* 2. & *Annal. l.* 2. *c.* 34. *v.* 2. *Esaj. c.* 30. *v.* 21. qia τρέχειν ὀρθὸν præcesserat. Potest tamen ab oculorum affectione sumptum esse; eâ nimirum, qam Galenus *comment. in Hippocr. prognost.* 1. 10. ἵππον dici testatur, qando oculi sunt ἀσυχεικλοι, καὶ κινούμενοι διὰ παντὸς, *instabiles & perpetuo motu agitati.* id vitium aliqando insitum, aliqando est adventitium. de isto Hippocrates *pranot. Coac.* §. 218. Πονηρὸν κ, τὸ τὰς ὄψιας πυκνὰ διαῤῥίπτειν. *Malum est oculos freqenter agitare ac jactare.* hoc est, ὀφθαλμὺς διεῤῥιμμένους ἔχειν. Et huc alluſum fuerit, si περιβλέπεσθαι retineatur.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς] Retundi meritò digna vanitas illorum, qi de nomine suo propagando & ad posteros transmittendo solicitè satagunt. nec tamen, qam sui sit memoriam relicturus, cùm & in honorem numinis & in bonum publicum conducat, incuriosum prorsus esse qenqam fas est. Optimè Plato *Epist.* 2. Ἀνάγκη γάρ, ὡς ἔοικε, μέλειν ἡμῖν καὶ τῶν ἔπειτα χρόνων. ἐπειδὴ καὶ τυγχάνουσι καλῶν τινα φύσιν, οἱ μὲν ἀνδραποδωδέστατοι ὑδὲν φροντίζοντες αὐτῶν, οἱ δ' ἐπιεικέστατοι, πᾶν ποιοῦντες, ὅπως ἂν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὖ ἀκούσωσιν. *Cura enim habenda est nobis temporis subsequentis. Fit enim naturâ qadam, ut ignavissimi homines nihil curent, qæ sit de ipsis futura opinio: probatissimi autem viri cuncta faciant, qo in futuris seculis bene inter homines audiant.* Verùm ἐσπουδακέναι περί τι, est rei alicui nimiopere addictum esse, ut

A ad eam qasi attonitus & perculsus consistas, avt saltem pro re eximia & admiratione dignâ habeas: qomodo erga famam posthumam affici est à ratione omni alienum. Socrates apud Platonem in *Phædone*, σωφροσύνην definit, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐσπουδακέναι, ἀλλ' ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως. *Cupiditatibus non esse vehementius addictum, sed parvi pendere & modestè habere.* Aristoteles *hist. animal. l.* 6. *c.* 18. Καλὰ πάντων δὲ τῶν ζώων κοινὸν, τὸ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἡδονὴν ἐσπουδακέναι, τὴν ἀπὸ τῆς ἁφῆς μάλιστα. *Commune autem omnium animalium est, ut cupidine, voluptatéqe rei maximè veneream gestiant atqe incitentur.* Ibidem *l.* 9. *c.* 8. Οὕτω δὲ σφόδρα καὶ οἱ πέρδικες, καὶ οἱ ὄρτυγες ἐσπουδάκασι περὶ τὴν ὀχείαν, ὡς' οἷς τοὺς θηρεύοντας ἐμπίπτειν, καὶ πολλάκις καθίζανουσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς. *Usqe adeo tum perdices tum coturnices libidine gavdent, ut in aucupantes corruant, & sæpe numero capitibus eorum resident.* qod Plinius *l.* 10. *c.* 33. vertit; *Rabie qi dem tantâ feruntur.* qomodo Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Insanit veteres statuas Damasippus emendo.

B hoc est, ἐσπούδακε περὶ τὰς ἀνδριάντας. Marcus ipse *l.* v. §. 6. μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακέναι. *neqe rebus istiusmodi addictum esse.*

Ἕκαστος τῶν μεμνημένων] Vide *ad lib.* 2. §. 17. & *infrà* §. 35.

C Διὰ ἐσπουδασμένων] *Per attonitos inani famâ* Xylander, ut de gloriam ambientibus dictum sit. non accedo. hunc enim jam rebus humanis exemptum præsumit. Meliùs Casaybonus *per admirantes.* alius est ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς, *qi de fama posthuma laborat, & circa eam insanit qodammodo.* alii οἱ ἐσπουδασμένοι istîc, *qi cum* vitâ jam functum *admirantur, celebrántqe qasi cum stupore qodam.* Heraclitus apud Plutarchum *de leg. Poet. pag.* 28. *D.* Βλακὸς ἄνθρωπος ἐπὶ παυλὶ λόγῳ ἐσπουδάσθαι φιλεῖ. *Stultus qovis verbo percellitur.* qod idem *lib. de audiend. τῶν θαυμασικῶν* esse ait, *eorum qi nihil non admirari laudibúsque efferre habent.*

D Τί ἂν τοῦτο πρός σε] Seneca *Epist.* 77. *Ad nos nihil pertinebit posterorum sermo.* Boethius *Consol. lib.* 2. *c.* 7. *Qid est qod ad præcipuos etiam viros, qi virtute gloriam petunt, de fama post resolutum morte supremâ corpus attineat? nam si, qod nostra rationes credi vetant, toti moriuntur, nulla est omnino gloria: cùm is, cujus ea esse dicitur, non extet omnino. Sin verò sibi mens bene conscia terreno carcere resoluta, cælum libera petit, nonne terrenum negotium spernet, qæ se, cælo fruens, terrenis gavdet exemptam?* Festivè lusit in hanc mentem, qisqis fuit, *Anthol. l.* 3. *c.* 6. 4.

E Ὄνομά μοι. τί δὲ τοῦτο; παλαιὸς δέ μοι. ἐς τί δὲ τοῦτο;
Κλεινὸς δ' εἰμὶ γένος. εἰ γὰρ ἀφαυροτάτη;
Ζήτας ἐνδόξως, ἔλιπον βίον. Εἰ γὰρ ἀδόξως;
Κεῖμαι δ' ἐνθάδε νῦν. τίς τινι ταῦτα λέγεις;
Nomen mihi: qid hoc? patria vero mihi. qid hoc qoqe?
Clari sum generis. qid si obscurissimi?
Vivens glorioſe reliqi terram. qid si ingloriè?
Jaceo verò hic nunc, qis? cui hæc dicis?

Πρὸς τὸν ζῶντα τί ὁ ἔπαινος;] siqidem δόξα καὶ ἀδοξία, τῶν ἀδιαφόρων εἰσίν. *Honor & ignominia rebus mediis sunt annumeranda.* ut *suprà lib.* 2. §. 11. Deinde; ut Aristoteles *Ethic. lib.* 1. *cap.* 3. Δοκεῖ ἡ τιμὴ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ τῷ τιμωμένῳ. *Honor videtur potius esse illum exhibentium, qàm illorum qibus exhibetur.* itaqe non est οἰκεῖόν τι. Vide *infrà* §. 20.

Δι' εὐκοσμίαν τινά] hoc est, ὡς μὴ μόνον πιστὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀξιόπιστον φαίνεσθαι. *Ut non simus solum fideles, sed etiam videamur fide digni.* Clemens *padag. l.* 3. *c.* 11. Itaqe Julianus *de vidust. c.* 22. *Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.* Et Avgustini nom. *ad fratr. in erem. Orat.* 52. *Conscientia nobis necessaria est, famæ proximo: qi conscientiâ fidens famam negligit, crudelis est.* Verùm ut nostri mentem meliùs asseqamur, dogma Stoicum περὶ δόξης καὶ ἐπαίνου, sive de *fama* & *laude*, penitiùs pavlò est introspiciendum. Illi, ut Laërtius *l.* 7. in *Zenone*, ἐν τοῖς ἀδιαφόροις, i. e. *in rebus mediis*, qæ nec bonæ nec malæ sunt, ista ponebant: qod & noster

omittis enim intempestivè id qod in te natura posuit, dum ab aliorum interim sermonibus pendes.

§. 20. Bonum etiam qalecunqe, ex se bonum existit, & in sese terminatur, nec partem sui ullam lavdem habet. itaqe lavdando nec melius, nec deterius efficitur. atqe hoc de eis qoqe dico, qæ vulgari sermone bona dicuntur: putà, de rebus corporeis artiúmqe operibus. qod est igitur verè bonum, id nihilo ulteriùs indigebit, non magìs qàm lex, qàm veritas, qàm benevolentia, qàm modestia. ecqid enim horum vel lavde fit bonum, vel corrumpitur vituperio? smaragdus num deterior fit, nisi lavdatur? qid avrum, ebur, purpura, pugio, flosculus, arbuscula?

§. 21. Animæ si perennant, qomodo eas ab æ-

* πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τῷ φυσικῷ δόσιν, ἄλλῳ τινὸς * ἐχόμενον λόγῳ λοιπόν. * παρεὶς, vel παρίης f. παριέντες Boot. * ἐχόμενος f. ἔχομεν λόγον. Λοιπὸν, πᾶν Boot.

§. 20. Πᾶν τὸ ᾗ ὁπωσοῦν καλὸν, ἐξ ἑαυτοῦ καλόν ἐστι, καὶ [a] ἐφ' ἑαυτῷ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρος ἑαυτοῦ [b] τὸ ἐπαινούμενον. ὅτι γοῦν χεῖρον ἢ κρεῖττον γένῃ τὸ ἐπαινούμενον. τοῦτό φημι καὶ ἐπὶ τῶν κοινῶς λεγομένων καλῶν. οἷον ἐπὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ ἐπὶ τῶν τεχνικῶν κατασκευασμάτων. τὸ ᾗ δὴ ὄντως καλόν * τινος χρείαν ἔχει, ἢ μᾶλλον ἢ νόμος, ἢ μᾶλλον ἢ ἀλήθεια. ἢ μᾶλλον ἢ εὔνοια, ἢ αἰδώς. τί τούτων ἀφ' τὸ ἐπαινεῖσθαι καλόν ἐστιν, ἢ ψεγόμενον φθείρει; [c] σμαραγδίον γὰρ * ἑαυτοῦ χεῖρον γένῃ, ἐὰν μὴ ἐπαινῇ; τί ᾗ χρυσὸς, ἐλέφας, πορφύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον;

a *L.* 5. §. 34. *l.* 9. §. 31. b *L.* 6. §. 2. * [οὐ] τινος, vel τίνος. c *L.* 7. §. 15. * [οὐκ] *i.* Lug.

§. 21. Εἰ διαμένουσιν αἱ ψυχαὶ, πῶς αὐτὰς ἐξ αἰδίου

ANNOTATIONES.

ster facit, *l.* 2. §. 11. Verùm ἀδιάφορα illa cùm distingverent, in τὰ προηγμένα & τὰ ἀποπροηγμένα, in *præposita & rejecta*, ut Cicero vertit: de qibus vide *ad l.* 3. §. 11. in *præpositis*, i. e. *qa æstimationem & pretium aliqod haberent*, ut Seneca *de beat. cap.* 22. τὴν εὐδοξίαν habebant. Cùm avtem rursùs *præposita* sive *præserenda* illa in tres ordines dispescerent, ut qædam *per se præponenda* dicerentur, qædam *propter usum*, qædam *propter utrumqe*; περὶ τῆς εὐδοξίας, *de bona fama*, in qo trium istorum ordine ei sedem tribuerent, inter se Stoici dissentiebant. Siqidem, ut Cicero *de finib. lib.* 3. §. 57. Chrysippus & Diogenes, *Utilitate detracta, nè digitum qidem ejus cavssa porrigendum esse dicebant*, atqe hoc est, qod Marcus hìc dixit, εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν τινά) qi avtem post eos fuerunt, cùm Carneadem sustinere non possent, *Propter se præpositam & sumendam* esse dixerunt, essèqe *hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire, à parentibus, à propinqis, à bonis etiam viris*, idqe *propter rem ipsam*, non *propter usum*: dicúntqe, *ut liberis consultum volumus, etiamsi posthumi futuri sint, propter ipsos; sic futura post mortem fama, tamen esse propter rem, etiam detracto usu, consulendum.* Verùm si cui otium & animus est, adeat Senecæ *Epist.* 102. in qâ is de *claritate*, qam à *fama* secernit, utrùm *bonum* sit necne, argutiolis Stoicis adscitis, sustissimè disceptat. Dio qidem Prusæus *Orat.* 24. *p.* 280. Ἐπεὶ τόγε ἐπαινεῖσθαι καθ' ἑαυτὸ ὑπὸ ἀνθρώπων ἀνοήτων, οἷοί πέρ εἰσιν οἱ πολλοὶ, ἢ τὸ δύνασθαι ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ τὸ ἡδέως ζῆν, οὐδὲν ἂν διαφέροι πρὸς εὐδαιμονίαν, τῷ ψέγεσθαι, καὶ μηδὲν ἰσχύειν, καὶ ἐπιπόνως ζῆν. *Quoniam lavdari per se à fatuis hominibus, qale est vulgus, avt posse aliqid, avt jucundè vivere inter ejusmodi, nihil differt à vituperari, nihilqe posse & laboriosè vivere qod felicitatem attinet.* Attamen, ut Galenus *therapevt. l.* 7. *c.* 1. Ὁ γάρ τοι τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἔπαινος, εἰς μὲν χρείας τινὰς ἐπιτήδειον ὄργανον ἐνίοτε γίγνεται τοῖς ζῶσιν. ἀποθανοῦσι δὲ οὐδὲν ὀνίνησιν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ζώντων ἐνίους. *Nam multorum hominum lavs commodum ad vsus nonnullos instrumentum viventibus aliqando est, mortuis certè nihil prodest, sicuti nec viventibus qibusdam.* Marcus ipse etiamsi havd multum illud alioqi facere videatur, *lib.* 3. §. 16. & *infrà* §. 51. hac tamen ratione, prout testatur Capitolinus, *Erat fama sua curiosissimus: & malè loqentium dictis, vel literis vel sermone respondebat.* Idémqe, *Nihil magis timuit & deprecatus est, qam avaritiæ famam: de qâ se multis epistolis purgat.* Nec silendum hic Chrysippi illud in *lib. de Rhetorica.* Οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τὸ πλέθος ὀνίνασθαι ἀγαθοῦ, καὶ τῆς δόξης, καὶ τῆς ὑγιείας. *Ita oraturum atqe rempublicam gesturum sapientem, ut qi divitias, gloriam ac sanitatem bona arbitretur.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 1. dum nimirum ad aliorum rationem captúmqe sese accommodat. éstqe ista etiam οἰκονομία τις, ut Marcus hic loqitur. Vide *ad l.* 11. §. 18. Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται.

Πάρες γὰρ νῦν] Xylander. *Omitte enim natura munus huic tempori non convenens, de qo suo loco erit disserendum.* Verùm ista ex contextûs verbis qâ ratione erui possint non video. Lego itaqe παρίης. *omittis enim nunc & amittis*, τὴν φυσικὴν δόσιν, *qod natura tibi concessit.* nimirum, ut qod tui est officii agas, tuâ solius conscientia contentus degas, omniáqe tua in te reposita habeas. ut *suprà* §. 3. 8. & *l.* 2. §. 11. 13. & *infrà* §. 29. sic *infrà* §. 32. Ἀφιέναι ποιεῖν τὸ καθὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν, καὶ τούτῳ ἀρκεῖσθαι. *Cum id interim facere, qod conditioni propriæ consentaneum erat, neglexerint.* & *lib.* 6. §. 16. Τὸ καθὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ ἴσχεσθαι. *Secundum conditionis suæ rationem moveri, sèqe sistere.* Vide *l.* 5. §. 36.

Ἄλλῳ τινὸς ἐχόμενον λόγῳ λοιπόν.] lego, ἐχόμενος. *dum ab alterius sermone pendes.* nisi si placuerit cum D. Bootio legere; παρέντες, & ἔχομεν λόγον, *omittimus qod nostrum est, dum alterius rei*, qæ scilicet parum ad nos facit, *rationem habemus.* Sensus, utrumvis admiseris, idem futurus est. Cæterùm λοιπὸν illud vult idem esse novæ periochæ initium; ut legi debeat, Λοιπὸν, πᾶν τὸ καὶ ὁπωσοῦν καλὸν, &c. *Denique qicqid pulcrum & ità ex se pulcrum est, ut aliena laus ei nihil adjiciat.* &c. cui libens assentior. Siqidem pari modo Marcum bis, usurpâsse *superiùs* §. 3. deprehendo. qanqam & τὸ λοιπὸν satis crebrò etiam sententiam clavdit. Sic Epictetus *lib.* 1. *c.* 29. Σιώπα λοιπόν. *Taceto deinceps.* Et Chrysostomus *in Rom. Orat.* 8. *p.* 93. *D.* Δείξας τοίνυν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ τοῦτο, καὶ τὸν Δαβὶδ ἐπάγει λοιπόν, &c. *Id ergò Abrahæ exemplo cùm declaravit, & Davidem adduxit deinceps*, &c. Itaqe distinctionem receptiorem in versione secutus sum.

§. 20. Πᾶν τὸ — καλὸν ἐξ ἑαυτοῦ καλόν] Itaqe Galenus *hortator. c.* 10. Τὸ ἀληθινὸν κάλλος ἀκριβῶς ἐξετάζεται αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ προσιόντων ἁπάντων γυμνωθέν. *Vera pulcritudo certo exploratur ipsa per se, rebus omnibus foris obvenientibus nudata.* Vide *l.* 6. §. 40. & *l.* 9. §. 31.

Οὐκ ἔχον μέρος τι ἑαυτοῦ τὸν ἔπαινον] Est enim ὁ ἔπαινος τῶν ἔξω. ut *suprà* 19.

Οὔτε γοῦν χεῖρον ἢ κρεῖττον τὸ ἐπαινούμενον] Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. §. 15. Ἐμὲ δ' οὐκ ἀμείψουσιν οἱ εὐφημοῦντες, ἢ δυσφημοῦντες, ὥσπερ οἱ βορβόρῳ μῦρον ἀναμιγνύντες, ἢ μύρῳ βόρβορον, καὶ τὰς ποιότητας τῇ ἐπιμιξίᾳ συγχέοντες, ἵνα δυσχεράνω τὰς βλασφημίας ὡς μεθισάμενος. ἢ πολλὰ ἂν κατίδαλον χρήματα τοῖς ἐπαινέταις, εἴ με βελτίω τοῖς ἐπαίνοις εἰργάζοντο. νῦν δὲ οὐχ ὕτως ἔχει. πόθεν; ἀλλ' ὅπερ εἰμὶ, τοῦτο μενῶ καὶ δυσφημούμενος καὶ θαυμαζόμενος. *Nec item me vel lavdatores vel vituperatores immutabunt, qemadmodum qi cœno unguentum, avt ungvento cœnum admiscent, ac per mixtionem qalitates confundunt, ut maledicos sermones, tanqam à me ipso mutatus, graviter & iniqo animo feram. Nam alioqi multas pecunias lavdatoribus numerarem, si me lavdando meliorem efficerent. Verùm aliter se res habet. Qod enim sum, hoc maneo, sive maledictis afficiar, sive lavdibus in cælum ferar.* Apud Plutarchum *de adulat. pag.* 59. *A.* Bio. Ἐὰν τὸν ἀγρὸν ἐμέλλειν ἐγκωμιάζων εὔφορον ποιεῖν καὶ εὔκαρπον, οὐκ ἂν ἁμαρτάνειν ἐδόκει, τέλος ποιῶν μᾶλλον ἢ σκάπτων καὶ πράγματα ἔχων. ὁ τοίνυν ὑὸ' ἀνθρώπου ἄλογον ἂν εἴη ἐπαινῶν, εἰ τοῖς ἐπαινουμένοις ὠφέλιμός ἐστι καὶ πάμφορος. *Qi agrum lavdando putat se redditurum fertilem, ac frugiferum potius qàm fodiendo & colendo. Non tamen homo absurdè facit lavdans, ubi id iis qi lavdantur est utile.* Verùm hoc rejicit, subjicitqe Plutarchus: Ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς ὑ γίνεται χείρων ἐπαινούμενος. ἄνθρωπον δὲ τυφοῦσι καὶ ἀπολλύουσιν οἱ ψευδῶς καὶ παρ' ἀξίαν ἐπαινοῦντες. *Atqe ager qidem lavdando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qi immeritò lavdant.* Cæterùm è contrario, *Virtutem lavdatam crescere, & immensum calcar gloriam habere, nec parvas animo vires addere*; Naso monuit *Ponti l.* 4. *el.* 2. & *trist. l.* 5. *el.* 12. Sed hoc est, qod Marcus vult, nihil rei cujusqam bonitati, eo ipso qod lavdatur, vel accedere vel decedere.

Τὸ δὲ δι' ὅλως καλόν τινος χρείαν ἔχει.] Lego τὸ δὲ δὴ ὅλως καλὸν [οὐ] τινος χρείαν ἔχει, sensu exigente & contextûs serie. nisi si ἐρωτηματικῶς legere placuerit, τίνος χρείαν ἔχει; *eqâ re indiget?* Sed illud potiùs adjecta poscere videntur. τὸ ὅλως καλὸν Stoicis est *virtus* sola. Vide *ad l.* 2. §. 1.

Εὐνοια] Vide *ad l.* 2. §. 5.

Σμαράγδιον γὰρ ἑαυτοῦ χεῖρον] Annotator Lugdunensis negativam hic sine cavssâ interserit, qm oratio etiam in *edit. Lugd.* sit erotematica. σμαράγδιον avtem diminutè dixit, ut & mox, μαχαίριον, δενδρύφιον, ἀνθύλλιον. & *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 7. §. 3. ὀσάριον, *ossiculum*, & *infrà* §. 41. ψυχάριον, *animulam.* qalia ab Aristophane in *Babyloniis* usurpata Aristoteles monet *Rhetor. l.* 3. *c.* 2. χρυσιδάριον, ἱματιδάριον, λοιδορημάτιον, νοσημάτιον, *avrulum, togulam, convicciolum, morbulum.* eáqe πρὸς τὸ ἐλαττον ποιεῖν, *ad rem* qâ de agitur, *deprimendam* & *elevandam* conducere plurimùm. nec alio fine usurpat Marcus noster. Vide *infrà* §. 48.

§. 21. Χωρεῖ ὁ ἀήρ] indè enim *animam* esse tenebant Stoici,

ἀϊδίῳ χωρεῖ ὁ αἰήρ; πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ ἀπ' αἰῶνος
a L. 2. §. 3. σωθέντα σώματα; ὥσπερ γὰρ ἐνθάδε, a
l. 6. §. 15. ἡ τῶνδε * πρὸς ἓν μέν τινα ἐπιδιαμονὴν μεταβολὴ καὶ
* [μετὰ] πόσην τινὰ f. διάλυσις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ. ὕτως αἱ εἰς
τὸν ἀέρα μεθισάμεναι ψυχαὶ, ἐπὶ ποσὸν συμμεί-
b L. 12. §. 5. νασαι μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ b ἐξάπτονται,

terno ceperit aër? qomodo verò, quæ ab ævo tam immenso in ea condita sunt, corpora terra capit? sicut enim hîc corpora, ubi ad spatium aliqod temporis in terra permanserint, mutata & dissipata, cadaveribus aliis locum concedunt: ità & animæ, in aërem translatæ, ubi aliqandiu ibi perstiterint, mutantur, funduntur, succenduntur, in seminalem

ANNOTATIONES.

ci, *lib.* 2. §. 2. eodémque reverti. *lib.* 7. §. 50.

Πῶς δὲ ἡ γῆ] *Et qomodo terra* Xylander. ac si quæstio proposita continuetur. cùm sit subjectio, & responsio, licèt interrogandi formulâ enunciata; qod & Casavbonus advertit. q. d. idem de animis in aërem emissis sentias, qod de corporibus terrâ conditis.

Πρὸς ἓν ἅτινα ἐπιδιαμονήν] *in alium, qalisqunque is fuerit, subsistendi modum* Casavbonus. qod nescio an vocabulum istud ferre possit. ego Xylandro assentior vertenti, *qum aliqandiu in terra delituére*, vel *permansêre*. idem enim his verbis de animis, vult dicere, qod de corporibus mox illis, πρὸς ἓν τινα ἐπιδιαμονήν.

Ἐπὶ ποσὸν συμμείναντα] Animam corpore exutam *longaevam* qidem, non *æternam* tamen avt *immortalem* prorsus Stoici statuebant. Laërtius *l.* 7. §. 156. in *Zenone*: Τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἐπιμένειν. φθαρτὴν δὲ εἶναι. *Animam durare post mortem, esse tamen obnoxiam corruptioni.* Cicero Tusc. *l.* 1. §. 77. *Stoici vitæ usuram nobis largiuntur, tanqam cornicibus: diu mansuros* (*ajunt*) *animos, semper, negant.* Verùm nec hac in parte secum invicem conveniebant. Nam, ut Laërtius *ibidem* §. 157. Κλεάνθης μὲν πάσας ἐπιδιαμένειν φησὶ μέχρι ἐκπυρώσεως. Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνον. *Cleanthes universas ad mundi conflagrationem usqe permanere: Chrysippus verò sapientum duntaxat.* Seneca tum saltem etiam beatorum animas interituras; *ad Marc. c.* 26. *Nos qoqe felices animæ, & æterna sortitæ, cùm Deo visum erit iterum ista moliri, labentibus cunctis, & ipsi parva ruinæ ingentis accessio, in antiqa elementa vertemur.* Apud Evsebium *præpar. lib.* 15. *c.* 20. Numenius *de bono l.* 1. (qem cur, *de nostris*, appellet Lipsius *physiolog. Stoic. l.* 3. *c.* 11. ubi horum plæraqe retulit, ego nullus assequor) ex Stoicorum sententia; Διαμένειν τὰς τῶν ἀποθανόντων ψυχάς. *Defunctorum animos etiam post obitum supereresse.* Et mox: Τὴν δὲ ψυχὴν γενητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν. ἐκ εὐθὺς δὲ τοῦ σώματος ἀπαλλαγέσαν φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ' ἑαυτήν. Τὴν μὲν τῶν σπουδαίων, μέχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων. τὴν δὲ τῶν ἀφρόνων, πρὸς πόσους τινας χρόνους. *Animum porro & ortum habere, & interitum subire illum qidem, non tamen simulasqe corpore solutus est interire, sed manere per seipsum aliqamdiu: ac sapientium qidem animas ad extremam usqe rerum in ignem omnium dissolutionem: stultorum verò nonnisi aliqanto temporis intervallo supereresse.* Respexit horsum Dionysius Halicarnasseus (etiamsi leviculè nimis Lipsius, qi vel hoc argumento Stoæ vindicat, nisi si Stoicus statim censendus, qisqis Stoicum dogma aliqod recenser.) ubi dixit, *antiq. l.* 8. *pag.* 530. Εἰ δὲ ἄφθαρτοι μέχρι τοῦ παντὸς τυγχάνουσιν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ὔσαι, καθάπερ ἔνιοί τινες, ἢ χρόνου, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, τινὰ τῶν σωμάτων, ἐνδιαμένουσι, μᾶλλον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάττους δὲ αἱ τῶν κακῶν. *Qod si anima nostra in perpetuum degunt immortales, ut qidam existimant, avt post relictum corpus aliqanto durant tempore, bonorum virorum longissimo, malorum contra perbrevi.* &c. Respexit & Tacitus in *Agricola*, ab eodem adductus; (qem tamen nemo, opinor, Stoicum fuisse suspicabitur) ubi ait; *si, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur animæ magnæ.* Nam qòd, ut Seneca *Epist.* 57. *existimabant animam hominis magno pondere extristam, permeare non posse, & statim spargi, qia non fuerit illi exitus liber.* qod & Statius *Theb. l.* 6. de avri scrutatore montis ruinâ oppresso;

— latet intus, monte soluto
Obrutus, ac penitus fractum obductúmqe cadaver
Indignantem animam propriis non reddidit astris.

ridet ac refutat Seneca *ibidem*. *Qemadmodum enim*, inqit, *flamma non potest opprimi: nam circa id diffugit, qò urgetur: qemadmodum aer verbere avt ictu non laditur; nec scinditur qidem: sic animus, qi ex tenuissimo constat, deprehendi non potest, nec intra corpus affligi: sed beneficio subtilitatis sua, per ipsa, qibus affligitur, erumpit.* Servius verò, unde habeat, nescio, qod de Stoicis asserit *ad Æneid. l.* 3. dicere eos *tam diu durare animam, qamdiu durat & corpus.* ideóqe *Ægyptios sapientiæ peritos, condita diutius reservare cadavera*, (qasi scilicet à Stoa dogma istud arripuerint) *ut anima multo tempore perduret, & corpori sit obnoxia, nec citò ad alia redeat.*

Μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ ἐξάπτονται] Non ergò usqe ad ἐκπύρωσιν, sive *conflagrationem*, ut illi superiùs adducti, permanere vult Marcus noster: sed *solvi, immutari, refundi, redaccendi*, ut aliis succedentibus & subeuntibus qotidie locum faciant: prout de corporibus dixerat in terram resolutis. Atqe hoc est fortasse qod Epiphanius voluit, ubi de Stoicis dixit. *l.* 1. *Hær.* 5. §. 1. Μεταγγισμούς τε ψυχῶν καὶ μετενσωματώσεις ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα καθαιρομένας σωμάτων, ἢ δ' ἂν πάλιν εἰσδυ-

A σας καὶ ἀναπαλιν γενομένας. *Adhac animarum ex aliis in alia corpora transfusiones ac transitus admittunt. Eas qippe de corpore decedere, ac rursus ingredi, iterúmqe gigni statuunt.* Et ex Epiphanio Joannes Damascenus in *lib. de hæres. Stoici animum de corpore in corpus migrare volunt.* Qo nomine Pythagoreis adjungit Stoicos Lactantius *institut. lib.* 3. *c.* 18. *Supereresse animam post mortem Pythagorici & Stoici dixerunt: eásqe non nasci, sed insinuari in corpora, & de aliis in alia migrare.* Ambigit certè Seneca *Epist.* 65. *Semel*, inqit, *hac mihi videndæ sint, an sapè.* Verùm aliud longè hac in parte Stoicus noster hic, qàm Pythagoras olim censebat. nec consentiunt sibi invi-
B cem in Stoicorum dogmate recensendo, avt Epiphanio Lactantius, cùm ille *animas* dicit ἀναπαλιν γινέσθαι; iste, non *nasci*, sed *insinuari* duntaxat; avt etiam sibiipsi Epiphanius, in eo qod subjungit; μέρος δὲ θεῖε καὶ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν ἡγοῦνται. *Cæterùm particulam qandam Dei, eandémqe immortalem animam esse prædicant.* qomodo enim *immortalem* statuunt, qam *nasci sapiis* contendunt? Utrumqe verò Stoicis falsò tributum ab Epiphanio asserit Dionysius Petavius. Habent tamen aliqid Stoici dogmati Pythagorico affine, qòd ex animarum materia qasi conflata & recocta novas procudi & produci statuunt. Verùm hac ratione, non magis *animæ* qàm *corpori immortalitatem* asserunt, non minùs *animæ* qàm *corpori corruptionem* &
C *mortalitatem* adscribunt. Atqe hac ratione forsan accipi voluit, qod, referente Luciano *pag.* 866. Demonax Cynicus, interroganti, εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχή, *num anima esset immortalis*, respondit, ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς πάντα. *immortalis, sed ut cætera omnia.* Vide *l.* 8. §. 18. Tale qid & Oraculum apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. de Animis;

Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλης γενόμενος, ἠδ' ἀναβλαστών,
Ψυχῆς γοῦμαι φύσεως ἀρρίνματι καινοῖς.
Ex alio tamen est alius, semperqe novatur,
Natura insinuans sese genitalibus artis.

D Grotius. Servius interim, loco superiùs recensito, ait *mediam viam secutos, cùm Plato animam perpetuam dixerit, & ad diversa corpora transitum facere statim pro meritis vitæ prioris: Pythagoras verò, non* μετεμψύχωσιν, *sed* παλιγγενεσίαν *esse dicat, hoc est, redire*, sed *post tempus.*

Ἐξάπτονται] *connectuntur* Xylander. perperam. Verto. *accenduntur*, vel *succenduntur*. Seneca pariter *Epist.* 54. *Nos qoqe, & accendimur, & extinguimur.* Allusum est ad eorum dogma, qi *animam igneam* statuebant. in qo censu cum
E aliis havd pavcis & Stoici. Plutarchus *de Philos. placit. lib.* 4. *c.* 3. *de Anima natura*: Οἱ ἀπὸ Ἀναξαγόρου πυρώδη ἔλεγον. οἱ Στωικοὶ πνεῦμα θερμόν. Δημόκριτος πυρώδες σύγκριμα. *Anaxagorei corpus esse censuerant, idqe aerea natura. Stoici spiritum calidum. Democritus igneam compagem.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 46. Ἀναξαγόρας, Ἀναξιμένης, Ἀρχέλαος, Διογένης, ἀεροειδῆ. Οἱ Στωικοὶ, πνεῦμα νοερὸν, θερμόν. Παρμενίδης δὲ καὶ Πήγασος, πυρώδη. Δημόκριτος, πυρώδες σύγκριμα. Λεύκιππος, ἐκ πυρὸς εἶναι. Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἐξ ἀέρος. Ἵππων ἐξ ὕδατος. *Anaxagoras, Anaximenes, Archelaus, Diogenes aeris naturam animæ tribuunt: Stoici spiritum intelligentem & calidum dicunt: Parmenides & Pegathus ignea naturæ: Democritus igneam mistúram: Leucippus ex igne, Diogenes Apolloniates ex aere, Hippo ex aqa constare.* qo loco pro Πήγασος legendum Ἵππασος. Sic enim Theodoretus *Therapevt. l.* 5.
F *Tom.* IV. *pag.* 545. *C.* Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἀρχέλαος, ἀεροειδῆ τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν εἰρήκασιν. οἱ δὲ γε Στωικοὶ, πνευματικήν, πλείστῳ μετέχουσαν τοῦ θερμοῦ. Παρμενίδης δὲ καὶ Ἵππασος καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη. ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φωσειδῆ. Ἐπίκουρος δὲ τετάρων τινῶν ποιοτήτων κρᾶμα, πυρώδους καὶ ἀερώδους καὶ πνευματικοῦ καὶ τετάρτου τινὸς ἀκαλουμένου. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, μίγμα ἐξ αἰθερώδους καὶ ἀερώδους οὐσίας. Κριτίας δὲ, ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ὑγροῦ. *Anaximenes & Anaximander & Anaxagoras & Archelaus aeream dixerunt animæ naturam esse. Stoici spiritualem qidem, sed qa*
G *calidi plurimum habeat. Parmenides, Hippasius & Heraclitus igneam hanc nuncuparunt. Epicurus commixtionem qatuor qarundam qalitatum, ignea videlicet, aerea, ac spirituali, qartaqe præterea qa nomen non habeat. Empedocles mixtionem ex æthereo aereáqe substantia. Critias verò ex sanguine & humido constare dixit.* De Democrito etiam Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2. Πῦρ τι καὶ θερμὸν φησιν αὐτὸν εἶναι. *Ignem qendam & calorem dicit esse ipsam.* Tertullianus *de anima c.* 5. *Animam effingunt Hipparchus & Heraclitus, ex igni; Hippon & Thales, ex aqa; Empedocles & Critias, ex sanguine; Epicurus, ex atomis; Critolaus & Peripatetici ejus, ex qinta nescio qa substantia: Stoici penè nobiscum, spiritum prædicant*; verùm hunc igneum. Apud Laërtium *lib.* 7. §. 157. Zeno &

Posi-

mutantur, funduntur, succenduntur, in seminalem universi rationem receptæ; locúmqe hoc pacto faciunt aliis intra sedes easdem insuper recipiendis. hoc respondere licebit, si pro concesso sumatur, animas corporibus esse superstites.

[a] εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τῶν τὸν τρόπον χώρων πᾶς * συνοικιζομέναις παρέχεσι. τῶτο δ' ἂν τις ἀπορέγαιτο, ἐφ' ὑποθέσ * ᾧ πὰς ψυχὰς διαμένειν. * σῶ Lug. χρὴ

a Sup. §. 14. l. 6. §. 24. * προσουσι.

ANNOTATIONES.

Posidonius. Πνεῦμα ἔνθερμον εἶναι τὴν ψυχήν. *Spiritum calidum dicunt animam esse.* Galenus *de anim. seq. corp. temperat. c.* 4. Stoicis animam esse κράσιν ἐν συμμετρίᾳ γιγνομένης τῆς ἀεροώδους καὶ πνευώδους οὐσίας, *temperamentum ex aerea igneaque substantia symmetria factum.* Cicero *Tuscul. l.* 1. *Zenoni Stoico animus ignis videtur.* Et *de natur. Deor. l.* 3. *Omnia Stoici solent ad igneam naturam referre; Heraclitum, opinor, secuti.* Et mox: *Dicunt omnem vim esse ignem, itaque & animantes cùm calor defecerit, interire: & in omni natura rerum id vivere, id vigere, qod caleat.* Ità Chrysippus *de provid. l.* 1. Διόλου μὲν γὰρ ὢν ὁ κόσμος πνευώδης, ἐνθὺς καὶ ψυχή ἐστιν ἰδιαιτέρα καὶ ἡγεμονικόν. *Mundus enim omnino ignitus, statim etiam animam suam & principem vim habet.* Idémqe de Sole pariter, qem ἔμψυχον καὶ πύρινον, *animatum & ignitum*, astrísqe, qæ etiam *animata* censebat, *de natur. l.* 3. Οἱ δ' ἀστέρες ἐν θαλάττης μετὰ τοῦ ἡλίου ἀνάπτονται. *Stellæ in mariâ sole accenduntur.* Qem idcirco hoc nomine exagitat Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 38. & *de commun. notit. c.* 41. qod cùm *animam* statuat τῇ περιψύξει καὶ πυκνώσει, ὅιον σομάτιόν τινι, hoc est, *infrigidatione, & condensatione, ferri instar, qod obfirmandi caussâ, candens etiamnum, aqâ tingitur, produci*; unde & ψυχὴν παρὰ τὴν ψύξιν dictam. (vide *ad l.* 12. §. 24.) idem tamen, ὅταν ἐκπύρωσις γένηται, διόλου ζῇν καὶ ζῶον εἶναι, *tunc vivere cuncta atque animari dicat, cùm ignitio qasi qadam obvenerit*; itaque ποτὲ μὲν τὴν ἄναψιν, ποτὲ δὲ τὴν περίψυξιν, ἀρχὴν ἐμψυχίας ποιεῖν, *nunc infrigidationem, nunc accensionem principium animationes constituere.* cúmqe animam, qam πῦρ νοερὸν, id est, *ignem intelligibilem* definit, περιψύξει τινὶ produci velit; torqueri posse in Chrysippum, qod Cleanthes olim respondit, narranti cuidam, vidisse se ἐγχέλυς ἐν ὕδατι θερμῷ ζώσας, *anguillas qæ in aqa calida degerent*; ἀκῶν ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἐψήσομεν, *In frigida igitur coqemus eas.* Sed & Porphyr. *ad Boethium de anima*, apud Evsebium *præpar. l.* 15. *c.* 11. Πῶς δὲ οὐκ αἰσχύνης γέμων, ὁ πνεῦμά πως ἔχειν αὐτὴν ἀποδιδοὺς, ἢ πῦρ νοερὸν, τῇ περιψύξει καὶ ὅιον βαφῇ τοῦ ἀέρος ἀναφθὲν, ἢ σωμάδιν; *Cui non ejus indignitatis plena videatur oratio, qi eo vel spiritum, vel spiritualem ignem contineri doceat, qi circumstantis aeris refrigeratione, & aspersu qasi humore vel succendatur, vel etiam roboretur.* Verùm de ignea animæ natura Stoicis consentiunt, Phurnutus, an Cornutus, *de Deis c.* 3. Καὶ γὰρ αἱ ἡμετέραι ψυχαὶ πῦρ εἰσι. *Nam & nostræ animæ sunt ignis.* Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Ignis à nascendo, qòd hinc nascitur, omne: & qod nascitur, ignescit*; *ideò calet: ut qi denascitur, ignem amittit, ac frigescit.* Et ibidem.

Ova parire solet genu' pennis condecoratum,
non animas, ut ait Ennius.
Indè venit, pullis divinitus insinuans se,
Ipsa anima: —

sive, ut Zeno Citticus, animalium semen ignis, qi anima & mens: qi calor è cælo, qia hic innumerabiles & immortales ignes. Itaqe Epicharmus Ennii de mente humana dicet;

Istic est de Sole sumptus ignis, isqe mentis est.

Sic enim Scaliger restituit. Idémqe Ennius in *Epicharmo* à Prisciano *l.* 6. prolatus:

Terra corpus est; *at mentis ignis est.*

Virgilius *Æn. l.* 6.

Igneus est ollis vigor, & cælestis origo.

E nostris etiam Lactantius; *de opific. Dei c.* 8. *eo* (*capite* scilicet) *mens, & ignis ille divinus, tanquam cælo, tegitur.* Cum autem anima ignis haberetur, qo accenso homines vivere, extincto emori necesse existeret; enatum est hinc delirium illud, de qo Servius *ad Æn. l.* 1. *Grave* nimirum *esse, perire navsragio, qia anima est ignea, & perire videtur in mari.* id qod tangit etiam Synesius in *Epist.* 3. digitum simul intendens ad dictum qoddam Homericum, qod huc trahi solebat; *Odyss. δ. v.* 511.

Αἴας δ' ἐξαπόλωλεν, ἐπεὶ πίεν ἀλμυρὸν ὕδωρ.
Ajax disperiit, postqam bibit aqoris undam.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι] Laërtius. *l.* 7. §. 156. in *Zenone*; de Stoicis agens: Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν ψυχὴν αἰσθητικὴν εἶναι τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα. φθαρτὴν δὲ εἶναι. τὴν δὲ τῶν ὅλων ἄφθαρτον, ἧς μέρη εἶναι τὰ ἐν τοῖς ζώοις. *Opinantur verò animam sensibilem esse nobis ingenitum spiritum, esse tamen obnoxiam corruptioni. Cæterùm universi animam esse incorruptibilem, cujus partes sunt animantium animæ.* Qid clarius? Hinc tamen *immortalem esse animam* concludebat Pythagoras, referente Laërtio *l.* 8. *c.* 28. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόσπασμα τοῦ αἰθέρος. — ἀθάνατόν τε εἶναι αὐτήν. ἐπειδὴ πεο καὶ τὸ ἀφ' οὗ ἀπέσπασται, ἀθάνατόν ἐστι. *Animam verò avulsionem ætheris esse — esseqe illam immortalem, qandoqidem & id, à qo avulsa, est, immortale sit.* Numenius *de bono l.* 1. apud Evsebium *Præparat. l.* 15. *c.* 20. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ὅλῳ φατὶν, ὃ καλοῦσιν αἰθέρα. *Animum autem in universo esse ajunt, qem ætherem ipsi vocant.* — τὰς δὲ λοιπὰς προσπιφυκέναι ταύτῃ. *Ad eum vero reliqam multitudinem adhærescere.* Et mox: Ἔνιοι δὲ τὸν μὲν τοῦ ὅλου ἀίδιον. τὰς δὲ λοιπὰς συμμίγνυσθαι ἐπὶ τελευτῇ εἰς ἐκείνην. *Nonnullis etiam placet, universi qidem animum sempiternum esse, reliqos verò sub interitum cum eo misceri.* Videmus hìc, qis sit ille λόγος σπερματικὸς, de qo istìc; & *suprà* §. 14. & denuò *l.* 6. §. 24. Unam scilicet animam communem & universalem somniabant Stoici, unde reliqæ omnes essent qasi decisæ sive qæ reliqarum omnium fons qidam existeret; in qem etiam denuò qasi refunderentur. Vide *suprà* §. 4. *infrà* §. 23. & 34. & *l.* 9. §. 7. Verùm Mercurius Ægyptius, referente Tertulliano *de anim. c.* 33. dicit, *animam digressam à corpore non refundi in animam universi, sed manere determinatam.*

Ταῖς προσουσιοικιζομέναις] *adventantibus.* Xylander *insuper excipiendis*, atqe intra sedem eandem recipiendis. Sed qoqo modo verteris, legendum videtur, προσουσιοικιζομέναις. nam Casavbonus dum vulgatam seqitur scripturam, Marci mentem minùs cepit. Par mendum apud Tatianum *adv. Græc. pag.* 156. animadvertere licet. Πῶς ὕλη καλὸν προσυπάρξειν τὴν εἰς τὰς μεμψιμοίρους βοήθειαν, καὶ μὴ τῷ θεῷ; *Avt qo jure infantorum restitutio materiæ & non Deo tribuitur.* lege προσυπάρξειν. iterata scriptorem minùs cavtum fugerat. Qod avtem de animabus Marcus, idem de hominibus pariter Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἔξελθε. δὸς ἄλλοις τόπον. δεῖ γενέσθαι καὶ ἄλλους, καθάπερ καὶ σὺ ἐγένου, καὶ γενομένους ἔχειν χώραν, καὶ οἰκήσεις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἂν δ' οἱ πρῶτοι μὴ ὑπεξάγωσι, τί ὑπολείπεται; *Exi, da locum aliis: oportet alios ita nasci, ut & tu natus es, & natos habere locum, & habitationes, & victum. Si verò primi non discesserint, qid relinqitur?*

Ἐφ' ὑποθέσει τῇ τὰς ψυχὰς διαμένειν] Nihil itaqe certi hìc statuit Marcus. Sed & ambiguè passim loqitur. *l.* 3. §. 3. Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον. *Si ad vitam alteram.* & *l.* 6. §. 24. Ἢτοι ἐλεύθησαν εἰς τοὺς τοῦ κόσμου σπερματικοὺς λόγους, ἢ δισκεδάνυθησαν εἰς τὰς ἀτόμους. *Vel in easdem mundi rationes seminales recepti, vel in atomos pariter sunt dissipati.* & *l.* 7. §. 32. Ἢτοι σβέσις ἢ μετάστασις. *Vel est extinctio, vel translatio.* qibus gemina habet, & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 25. 58. & *l.* 10. §. 7. Nec aliter Seneca, qi vestigium qâ figat, incertum planè se prodit; nunc in hanc partem, nunc in alteram inclinans, prout argumenti, in qo versabatur, ratio trahere avt propellere videbatur. Polybium de fratre defuncto compellans, *c.* 28. *Nè invideris fratri tuo: qiescit tandem tutus, tandem æternus est, fruitur nunc aperto & libero cælo: ex humili & depresso in eum emicuit locum, qisqis ille est, qi solutas vinculis animas beato recipit sinu. Erras: frater tuus non perdidit lucem, sed securiorem sortitus est. non reliqit ille nos, sed anteceſſit.* Helviam matrem de filii exilio mœrore plenam refocillans; *c.* 17. *Qalem me cogites, accipe. lætum ac alacrem, velut optimis rebus. Sunt avtem optima, qum animus — ad summa prorumpit, & pulcerrimo divinorum spectaculo fruitur, æternitatisqe suæ memor, in omne qod fuit, futurúmqe est omnibus seculis, vadit.* Marciæ de filii excessu dejectæ animum erigens *c.* 25. *Non est qòd ad sepulcrum filii tui curras. pessima ejus, & ipsi molestissima istìc jacent, ossa cinerésqe: non magis illius partes, qàm vestes, aliaqe tegumenta corporum. Integer ille, nihilqe in terris relinqens, fugit, & totus excessit: paulúmqe supra nos commoratus, dum expurgatur, & inhærentia vitia sitúmqe omnem mortalis ævi excutit; deinde ad excelsa sublatus, inter felices currit animas; excipitqe illum cætus sacer, Scipiones, Catonésqe, utiqe contemptores vitæ, & mortis beneficio liberi.* & qæ sequntur. Lucilio itidem ubi animum vult addere, & adversus mortis formidinem confirmare, *Epist.* 102. *Cùm venerit dies ille, qi mixtum hoc divini humaniqe secernat, corpus hoc ubi invent, relinqam: ipse me diis reddam. nec nunc sine illis sum, sed gravi terrenoqe detineor. per has mortalis ævi moras, illi meliori vitæ longioriqe proluditur. qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus, & præparat, non sibi, sed illi loco in qem videmur emitti, jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in aliam natura sumimur partem. alia origo nos expectat, alius rerum status. nondum cælum nisi ex intervallo pati possumus. Proinde intrepidus horam illam decreteriam prospice: non est animo suprema, sed corpori. Dies iste, qem tanqam extremum reformidas, æterni natalis est. Depono onus. qid cunctaris, qasi non prius qoqe relicto, in qo latebas, corpore exieris? Hæres, & reluctaris. tum qoqe magno nisu matris expulsus es. gemis, ploras. & hoc ipsum flere, nascentis est. sed tunc debebat ignoscі. rudis & imperitus omnium veneras: ex materno viscerum calido molliqe fomento, afflavit æura liberior. Nunc tibi non est novum separari ab eo, cujus antè pars fueras. aqo animo membra jam supervacua dimitte; & istud corpus inhabitatum diu pone. scindetur, obruetur, abolebitur. qid contristaris? ità solet fieri. pereunt semper velamenta nascentium.*

χρὴ δὲ μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆθος τῶν θανατωθέντων ὑπὸ τοσούτων σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐκάστης ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων, ὑφ' ἡμῶν τε καὶ ἄλλων

qin & reputanda eſt non ſepultorum tantum hoc modo corporum multitudo, ſed & animalium, qæ qotidie tum à nobis, tum à beſtiis, comedun-

ANNOTATIONES.

qid iſta ſic diligis, qaſi tua? iſtic opertus eo, Veniet, qi te revelet, dies, & ex contubernio fœdi atqe olidi ventris educat. Hinc nunc qoqe tu, qantùm potes, ſubvola: jam hinc altius aliqid ſublimiúſqe meditare. Aliqando natura tibi arcana retegenſur: diſcuteretur iſta caligo; & lux undiqe clara percutiet. tunc in tenebris vixiſſe dices, cùm totam lucem totus aſpexeris: qam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè intueris, & tamen admiraris tam procul. qid tibi videbitur divina lux, cùm illam ſuo loco videris? hæc cogitatio nihil ſordidum animo ſubſidere ſinit, nihil humile, nihil crudele. Deos omnes rerum eſſe teſtes ait, illis nos approbari, illis in futurum parari jubet, & æternitatem proponere. Vides, qàm magnanimè, qàm magnificè ſe effert, dum mulierculis ſolamina adhibet: dum Lucilium ſuum altiùs erigere conatur: dum Tyranni liberto ſœdiſſimè adulatur: ὡς χωρὶς ὑπεξαιρέσεως ἀναμφισβήτους de iſtis pronunciat. Verùm, ut idem ille *Epiſt.* 82. *Magna hæc verba excidunt, cùm mors propiùs acceſſit.* Vis igitur, qibus animam jam agens, rationibus ac cogitationibus ipſe ſe ſuſtulciebat: & (ſi Lucretio ſaltem fidem adhibemus, qi de morti propinqis cecinit *l.* 3.

Nam vera voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur perſona, manet res.)

Qid reverà Seneca ipſe hac in parte ſenſerit? Avdi Lucilium ſuum alibi ſic alloqentem, *Epiſt.* 54. *Uni morbo qaſi aſſignatus ſum. ſatis aptè dici ſuſpirium poteſt. nullum mihi videtur moleſtius. aliud enim qicqid eſt, agrotare eſt. hoc eſt animam agere. itaqe medici, hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando ſpiritus ille, qod ſæpe conatus eſt. Ego verò & in ipſa ſuffocatione non deſii cogitationibus latis ac fortibus acqieſcere. Qid hoc eſt? inqam. tam ſæpe mors experitur me? faciat. at ego illam dim expertus ſum. Qando? inqis, anteqam naſcerer. Mors eſt, non eſſe id, qod antè fuit: ſed qale ſit, jam ſcio.* (ità ſunt diſtingvenda, qæ in excuſis, ſerie continuatâ, ſenſu nullo bono, leguntur) *hoc erit poſt me, qod ante me fuit. Si qid in hac re torments eſt, neceſſe eſt & fuiſſe anteqam prodiremus in lucem: atqi nullam ſenſimus tunc vexationem. Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſiqis exiſtimet lucerna pejùs eſſe cùm extincta eſt, qàm anteqam accenderetur? nos qoqe accendimur, & extingvimur: medio illo tempore aliqid patimur: utringe verò alta ſecuritas eſt.* Libet illud Tragici ex Phœniſſis hîc uſurpare *n.* 1682.

Ὁ δ' Οἰδίπους πῦ ποτ' ἐστὶ τὰ κλεῖν' αἰνίγματα;
Ubi nunc eſt Oedipus ille, & inclyta anigmata?

& Homericum illud *Odyſſ. π. v.* 181.

Ἀλλοίός μοι, ξεῖν', ἰφάνης νέον, ἠὲ πάροιθεν.
Alius mihi hoſpes appares qàm ante.

qantùm enim Seneca iſte ab illo mutatus; qi de *anima immortalitate* tam erectè, tam elatè diſſerebat; tam diſertè, tam clarè, tam fidenter pronunciabat? Etenim qid iſta ſunt aliud qàm qod Evripides *Troad.*

Τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω.
Non eſſe natum, & mortuum eſſe, idem puto.

Qod Lucretius *l.* 3.

Reſpice item, qàm nil ad nos anteacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, qàm naſcimur, anté.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit poſt mortem deniqe noſtram.

qod Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 55. *Omnibus à ſupremo die eadem, qa ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus, aut corpori, aut animæ, qàm ante natalem.* qod ipſi deniqe in eadem *ad Marciam conſolatione* excidit, *c.* 19. *Mors nos in eadem tranqillitate, in qa anteqam naſceremur jacuimus, reponit.* Itaqe paſſim fluctuabundus, anceps, ambiguus. *Epiſt.* 63. *Fortaſſe; ſi modò ſapientum vera fama eſt, recepitqe nos locus alius; qem putamus periiſſe, pramiſſus eſt.* Et *Epiſt.* 76. *Si modo ſoluta corporibus anima manent, fælicior illis ſtatus reſtat, qàm eſt dum verſantur in corpore.* Idem *Epiſt.* 117. *Cùm de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, aut timentium inferos, aut colentium.* Verùm iſta ipſe rejicit, ridet, pro fabulis habet, *Epiſt.* 82. & *ad Marc. c.* 19. Imò ſomnii fermè loco ponit dogma hoc ipſum, ſive ὑπόληψιν potiùs. Ità enim *Epiſt.* 102. *Qomodo moleſtus eſt jucundum ſomnium videnti, qi excitat: avfert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen vera habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. revocavit enim me cogitationi apta traditum, & iturum, ſi licuiſſet, ulteriùs. Juvabat de æternitate animarum qærere; imò meherculè credere. credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum, rem gratiſſimam promittentium magis qàm probantium. dabam me ſpei tanta. — ſubitò expergefactus ſum.* Ità & à Stoicis ſuis ſecedit Seneca, dum *non probatis*, uti ipſe cenſet, *aſſentitur temerè*, tum & ad Sceptico inclinat, dum in qo inſiſtat, *nihil certi* habere profitetur. Qid divinus ille Plato, avt Socrates potiùs, qo nemo in hoc negotio avt fortiùs avt fidentiùs avt efficaciùs etiam verſatus yidetur? Diſſertationem ſcilicet uberrimam ſpecioſiſſimámqe in *Phædone pag.* 68. *B.* aggreſſurus his verbis præfatur: Ὡς κινδυνεύων ἴγωγε ἐν τῷ παρόντι περὶ αὐτῶν τούτων οὐ φιλοσόφως ἔχειν, ἀλλ' ἀπλῶς δὲ φιλονείκως. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν περὶ τῶν ἀμφισβητουσῶν, ὅπῃ μὲν ἔχει περὶ ὧν ἂν ὁ λόγος ᾖ, οὐ φροντίζουσιν, ὅπως δὲ ἃ αὐτοὶ ἔθεντο, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο προθυμοῦνται. καὶ ἐγώ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοσοῦτον μόνον ἐκείνων διοίσειν. οὐ γὰρ ὅπως τοῖς παροῦσιν ἃ ἐγὼ λέγω δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμήσομαι, εἰ μὴ εἴη πάρεργον, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἐμοὶ ὅτι μάλιστα δόξει, οὕτως ἔχειν. λογίζομαι γάρ, ὦ φίλε ἑταῖρε, (καὶ σὺ οὐκ πλουσιστικῶς) εἰ μὲν τυγχάνει ἀληθῆ ὄντα ἃ ἐγὼ λέγω, καλῶς δὴ ἔχει τὸ πεισθῆναι. εἰ δὲ μηδὲν ἐστι τελευτήσαντι, ἀλλ' ὧν τοῦτόν γε τὸν χρόνον αὐτὸν τὸν πρὸ θανάτου ἥδιον τοῖς παροῦσιν ἀηδὴς ἔσομαι ὀδυρόμενος. ἡ δὲ ἄγνοιά μοι αὕτη ὑ ξυνδιατελεῖ (κακὸν γὰρ ἂν ἦν) ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀπολεῖται. *Qi in periculo ſum, ne in hoc ipſo tempore, non ut philoſophum hac in re me geram, ſed ut contentioſum atqe pertinacem, qod qidam homines à diſciplina alieniſſimi facere ſolent. Illi enim ubi aliqa de re ambigitur, non ut res ipſa, de qa agitur, ſe habeat, curant, ſed ut qa poſuerunt ipſi, præſentibus videantur vera, obnixè contendunt. Atqe ego mihi videor in hoc duntaxat in præſentia ab illis differre, qod non, ut præſentibus probem ea qa dico, annitar, niſi qid præter rem fortè contigerit, ſed ut mihi ipſi vera qàm maximè videantur. Sic enim cogito dulcis amice, & vide qanto cum lucro ſit ratio mea. Si fortè vera ſunt qa dico, opera pretium eſt ita credere: ſin autem nihil ſupereſt poſt mortem, attamen hoc qod mihi vita ſupereſt, tempore deplorando præſentibus minùs ero moleſtus. Hac autem ignorantia minimè perſeverabit mecum: malum id enim eſſet, ſed pavlò poſt delebitur.* Qid illa ejuſdem in *apologia* extrema? Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπίέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἐρχόμεθα ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ. *Sed tempus eſt jam hinc abire, me, ut moriar, vos, ut vitam agatis: utrum autem ſit melius, Dii immortales ſciunt; hominem qidem ſcire arbitror neminem.* Cicero *Tuſc. l.* 1. qi & ipſe in hoc argumento *probabilia tantùm conjecturâ ſeqi* ſe profitetur, *cùm ultrà qò progrediatur, qàm ut veriſimilia dicat non habeat; certa dicturos, qi & percipi ea poſſe dicunt, & ſe ſapientes eſſe profitentur.* Qò faciunt & qæ loco ſuprà dicto Socrates ille idem pavlò antè poſuerat *pag.* 22. *D.* Τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα. δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον, &c. *Nam mortem timere nihil eſt aliud qàm ſapientem videri eum qi non ſit ſapiens. Qippe qum id ſit ſcire videri qa neſciat. Nemo enim ſcit, mortem* &c. Diſſertationem deniqe de argumento hoc ſuam, his tandem verbis (qod & Lactantio, *Inſtitut. l.* 7. *c.* 8. obſervatum) concludit, *Harum ſententiarum qæ vera ſit: Deus aliqis viderit.* qid ſunt avtem, inqam, hæc omnia, niſi ignorantiæ hac in re propriæ ingenua confeſſio, claram ſatìs & illorum perſtrictionem in ſe continens, qi certi aliqid de ea ſtatuerent? Nec ſunt aliuſmodi, qæ in Phædone *pag.* 48. *B.* Magnus idem ille de ſe, ad ſuos; Νῦν δὲ ἴσως, ὅτι πως ἄνδρας τε ἐλπίζω ἀφίξεσθαι ἀγαθούς. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πάνυ διϊσχυρισαίμην. *Nunc certò habetote, ſperare me ad viros bonos iturum: ſed hoc qidem haud omnino aſſeverarem.* ubi & de ſtatu animæ poſt mortem diſſertationem illam prolixam ſic clavdit *pag.* 84. *F.* Καλὸν τὸ ἆθλον, καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη. τὸ μὲν οὖν ταῦτα διϊσχυρίσασθαι ὥστως ἔχειν ὡς ἐγὼ διεληλύθα, οὐ πρέπει νοῦν ἔχοντι ἀνδρί. ὅτι μέν τοι ἢ ταῦτ' ἐστὶν, ἢ τοιαῦτ' ἄττα, περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπείπερ ἀθανατόν γε ἡ ψυχὴ φαίνεται οὖσα, τοῦτο καὶ πρέπειν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι, οἰομένῳ ὥστως ἔχειν. καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος. *Præmium pulcrum eſt, & ſpes eſt ingens. Hac igitur eo pacto ſe prorſus habere, qo ego expoſui, non decet virum ſana mentis aſſerere: eſſe tamen vel hæc, vel talia qadam circa animos noſtros, eorúmqe habitationes, qandoqidem animus ipſe immortalis apparet, & decere mihi videtur, & dignum qaſi periclitantem iſta exiſtimare. Honeſtum enim periculum eſt.* Sunt enim utiqe & hæc, prout priora illa, optantis ſperantíſqe potiùs, qàm ſpondentis ſtatuentíſve, vera eſſe qæ opinatur: & in minore damno ponentis, etiamſi falſa avtumet. Scitè proinde Tertullianus de anim. *c.* 1. *Adeò omnis illa tunc ſapientia Socratis, de induſtria venerat conſulta æquanimitatis, non de fiducia comperta veritatis.* Ità ſummi illi philoſophi, ſapientiæ nomine turgidi, animæ æternitatem vitámqe futuram, *fide dimidiatâ*, ut Minutius loqitur, credebant, & qaſi per nebulam iſta intuebantur; conjecturis meris atqe humanis ſuſpicionibus nitentes. At nos Chriſtiani λόγον βεβαιότερον, cui inſiſtamus, habemus, ut Petrus *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 19. qibus *non caro & ſanguis*, ſed *Deus Pater, qi in cœlis eſt*, Matth. *c.* 16. *v.* 17. & *filius*, qi *in ſinu patris exiſtit*, Joan. *c.* 1. *v.* 18. & ſpiritus, qi τὰ βάθη τοῦ θεοῦ *ſcrutatur, ad* Cor. *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 10. ea liqidò patefecerunt. Qo nomine nobis virtutis, veritatis, fidei, pietatis, ſanctitatis ſanctè colendi neceſſitas major incumbit; qi iſtarum præmia, fide certâ ſubnixi, ſperamus. *Rom. c.* 8. *v.* 24, 25. & *Hebr. c.* 11. *v.* 1. nec *ſpes* nobis *incerti*, ut illis, qod *Seneca Epiſt.* 10. Sed certiſſimi *nomen eſt boni. Rom. c.* 5. *v.* 5. Præſertim cùm illi, præmio-

duntur. qàm ingens enim horum turba abſumitur, & in veſcentium viſceribus hâc ratione qaſi ſepelitur? & tamen capit hæc omnia locus iſte, dum partim in ſangvinem, partim in

ζῶον. ὅσῳ γὰρ ἀγριθμὸς παπανελίσκει), ἡ ἐντεῦθί πως θαπτὸς) ἐν τοῖς τῶ τρεφομένων σώμασιν, ἢ ὅμως δέχε) ἡ χώρα * αὕτη, δίχα τὰς ἐξαιματώσε- * αὐτὰ f. σεις,

ANNOTATIONES.

miorum iſtorum incerti, iſtis tamen etiam ad mortem uſque illaborandum atqe inhærendum cenſuerint.

Θάπτεται ἐν τοῖς τρεφομένοις σώμασι] Alluſiſſe videtur huc in dogmate Pythagorico explicando Ovidius *Metamorph. lib.* 15. *v.* 84.

Hev, qantum ſcelus eſt in viſcera viſcera condi;
Congeſtoqe avidum pinguveſcere corpore corpus?

Clariùs de Mutio Suffetio Ennius *annal. lib.* 2. apud Priſcianum, *lib.* 6.

Vulturis in ſylvis miſerum mandebat hemonem.
Hev, qàm crudeli condebat membra ſepulcro?

Lucretius *l.* 5. de homine à feris diſcerpto ac depaſto;

Pabula viva feris prabebat dentibus hauſtus,
Viva videns vivo ſepeliri viſcera buſto.

Attius Atreo, apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Natis ſepulcrum eſt ipſe parens.

Naſo de Tereo *Metamorph. l.* 6.

Flet modo, ſeqe vocat buſtum miſerabile nati.

Lycophron de Pelope:

Οὐ πάπτον ἐν γαμφαῖσιν ἵππια ποτὲ
Ἑρκυνὶ ἱρινὺς θηρία ξιφοφόρῳ,
Ἄσπερκα μυσάλων ἰζύμβιονσιν τάφῳ,
Τὸν ἀλιτήριον χόνδρον ἐνδαιδυμίην.

Cujuſqe avum qondam in molaribus ſuis
Hercynna Educa, qa gerit ſeceſſitam,
Fartim minutal frendicans, tumulo indidit,
Humeri vorax epulata cartilaginem.

Scaliger. Idem de cadaveribus à feris dilaniatis & devoratis:

Πολλῶν γὰρ ἐν σπλαγχνοῖσι τυμβευθήσεται,
Βρωθεὶς πολυτίχοισι καμπίοις γνάθοις
Νήριθμος ἱερμός. —

Nam plurimarum ventre funerabitur
Serratidentum fauce camparum abditum
Examen ingens. —

Et de Saturno:

Τόμβος γεγὼς κύλικος ἀμόφρων σκορᾶς.
Prolis ſepulcrum triſte ſemiferus ſua.

Joſephus Scaliger. De ſe Ignatius *ad Romanos.* Κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, μηδὲν καταλίπωσι τῶν τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθῶ, βαρύς τισι γενόμενος. *Adulationibus feras capite, ut mihi ſint ſepulcrum, & nihil de corpore meo relinqant, ut ne, ubi obdormivero, caiqam gravis inveniar.* Valerius Maximus de Artemiſia *l.* 4. *c.* 6. *Qid de illo inclyto tumulo loqare, cùm ipſa Mauſoli vivum ac ſpirans ſepulcrum fieri concupierit, eorum teſtimonio, qi eam extincti oſſa potione aſperſa bibiſſe tradunt?* Apulejus *fab. Miles. l.* 5. *At hic jam tua eſt exiſtimatio, utrum ſororibus pro tua cara ſalute ſolicitis adſentiri velis, & declinatâ morte nobiſcum ſecura periculi vivere, an ſaviſſima beſtia ſepeliri viſceribus.* Qimilianus *declamat.* 12. *Æſtuans adhuc intra pectus ſepulta ventribus noſtris cognata viſcera.* Nicolaus Clemangius *Ep.* 33. *Patre in ſcropharum alvis impiiſſimâ crudelitate ſepulto.* Neotericus innominatus;

Alis cadaver alites, alit feras:
Virum ſepulcrum mortuo ſic obrigit.

Prout & Andreas Cæſar *in Apocal. cap.* 16. A canibus devoratos, *canum ventres viva ſepulcra ſortitos.* Qod Ὑρκανίαν ταφὴν, Diogenes dixit. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 123. eò qòd Hyrcanis id ſoleanne in propinqis ſuis; qi & eo fine canes alebant, qos κύνας ἐνταφίους nuncupabant. Ex Oneſicrito Strabo *Geogr. l.* 11. Hâc ratione γύπες, ἔμψυχοι τάφοι. *Vultures animata ſepulcra.* Gorgiæ dicti: qem eo nomine perſtringit Hermogenes *de ideis lib.* 1. *cap.* 5. & Dionyſius Longinus *de ſublim.* 3. §. 6. Venter item τάφος καὶ τάρταρος, non *buſtum* avt *ſepulcrum* tantùm, ut ſuprà, ſed *Orcus* & *Tartarus.* Plutarchus *Conviv. pag.* 159. *B.* Τῷ γὰρ ὄντι τοῦτό ἐστι τὸ μίασμα τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ ὁ τάρταρος, ὃς ἐν ᾅδου, δοκῶν τινων ῥεουμένων, καὶ πνεύματος ὁμοῦ καὶ πυρὸς συμπεφορημένου, καὶ τοιοῦτον περίπλεως. *Revera enim corporis noſtri contaminatio ſant iſta, atqe orcus veluti apud inferos exiziſis qibuſdam fluminibus, & ventis ſimul atqe igni confuſis, cadaveribuſqe oppletus.* Ciborum conditura, ἐνταφιασμός. Idem *de eſu carn. Orat.* 1. Ἡμεῖς δὲ ὕτως ἐν τῷ μαιφόνῳ τρυφῶμεν, ὥστε ὄψον τὸ κρέας προσαγορέυομεν, εἶλα ὄψων πρὸς αὐλὸ τὸ ὄψον δεόμενα, ἀναμεμιγνύμενοι ἔλαιον, οἶνον, μέλι, γάρον, ὄξος ἡδύσματα Συριακῆς, Ἀραβικοῖς, ἄσπερ ὕλας νεκρὸν ἐνταφιάζοντες. *Nos autem ita ſanguinoſas inter cades iſtas luxuriamus, ut carnem obſonii nomine dignemur, deinde obſoniis indigemus ad ipſum condendam carnem, admiſcentes oleum, vinum, mel, garum, acetum, aromata Syriaca & Arabica, haud aliter ac ſi reverà cadaver humi condendum conderemus.* Et Porphyrius *de abſtinent. lib.* 2. §. 50. Ἦπου γε ὁ τῆ πατρὸς ἱερεὺς, αὐτὸς τάφος γίγνεσθαι νεκρῶν σωμάτων ὑπομένει; *Nunc qi Patris ſummi ſacerdos eſt ipſum ſe cadaverum ſepulcrum ſuſtinebit?* Ità denique de Jona

A à balena abſorpto Baſilius Selevcienſis *Orat.* 12. *Edit. Commel. pag.* 104. Ἦν Ἰωνᾶς ἐν ζώνῃ τάφῳ φερόμενος, νηχόμενον εἰκὼν δεσμωτήριον, ἐγκυκώμενον φάραγξι, θαλάττης χωρίον οἰκῶν, νεκρῶν πανδοχεῖον, καὶ ζῶντων, οἰκῶν γαστέρα θαλάττης μᾶλλον. *Jonas in vivo ſepulcro ferebatur, naatem habitans carcerem, impactum gurgitibus, leti ſedem habitans, mortuorum receptaculum, non vivorum, habitans alvum mortis matrem.*

Καὶ ὅμως δίχεται ἡ χώρα αὕτη] forſan, αὐτὰ, ut de *ventre* intelligatur: alioqi de terra ſumendum fuerit. De *ventre* avtem feſtivè Diphilus in *Paraſito* apud Athenæum *l.* 6.

— παλαιπωρόν ἐστιν ὑδὲν ἐστι γὰρ
Τῆς γαστρὸς, εἰς ἣν πρῶτον ἂν πάντ' ἐμβάλοις,
Ἀλλ' οὐχ ἕτερον ἀγγεῖον. ἐν πήρᾳ φέροις
Ἄρτους ἄν. ἀλλ' ἡ ζωμὸν, ἢ διαφθερεῖς.
Εἰς σκυρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' ἡ φακῆν.
Ὀσάριον εἰς λάγηνον, ἀλλ' ἡ κάραβον.
Εἰς τὴν Θεοῖς ἐχθρὰν δὲ ταύτην εἰσφορεῖς
Τὰ πάνθ' ἑαυτοῖς ὑδὲν ὁμολογούμενα.
— *nam certè ventre nihil eſt miſerius:*
In illum cuncta conjicis: at in vas aliud
Idem non liceat: panem fers in mantica,
Jus non fers; aliter manticam corruperis:
In utrem villum immittis; non & carabum.
At in illum Diis invisum compingi ſolent
Etiam qa inter ſe nil habent commercii.

Grotius. Alius qidam:

Hev, qàm ſtupenda nos agit voracitas!
Qicqid ſeraminve, pecoriſve paſcitur,
Qicqid volucrium aerem pennis qatit,
Qicqid profunda piſcium maria incolit,
Qicqid reponit terra frugum, fructuum,
Noſtris id omne ut ſepeliatur ventribus?

Seneca *Epiſt.* 89. *Profunda & inſatiabilis gula, hinc maria ſcrutatur, hinc terras. alia hamis, alia laqeis, alia retium variis generibus cum magno labore perſeqitur, nullis animalibus, niſi ex faſtidio, pax eſt.*

Δίχεται] indè αἱ τῆς γαστρὸς δεξάμενοι Philo *de agric. pag.* 192. *D.* Ἡ δὲ πρὸς πᾶν σιτίον τε καὶ ποτὸν ἄφειλος εὐθὺς ὁρμὴ σωτηρία, τάλ' ἄδη εὐτρεπισθεῖσα ἐπιλίγεται, καὶ πεῖσιν ἄληστον καὶ ἄπαυστον ἴσχει τῶν ἀπόντων, ὡς κἂν αἱ τῆς γαστρὸς ἀποπληρωθῶσι δεξάμεναι, μαγγάνων ἴλι καὶ βαραθρώδη τὴν ἀεὶ κενὴν ἐπιθυμίαν περιδλίπεσθαι καὶ περιφοιτᾶν, μή τί πω παρόραθὲν λεῖψανον ἄφειλον, ἵνα καὶ τοῦτο παμφάγῳ πυρὸς δίκην ἐπιλιχμήσηται. *Qi mox in omnes cibos potuſqe facto impetu, ex jam apparatis carpit qodlibet, immanem famem habens abſentium: ut etiam qm ventris ſentinam expleverit, concupiſcentia tamen ac vida & inanis etiam tum circumſpiciat, ne qid reliqum oculos fugerit, ut hoc qoqe more ignis omnivori obliguriat.*

Διὰ τὰς ἐξαιματώσεις] ad verbum, *ob ſangvificationes*: qia pars nimirum in ſangvinem convertitur. Alexander Aphrodiſienſis *problem. l.* 1. *q.* 118. vegetativæ animæ operationes recenſens; τὰς πέψεις τῶν τροφῶν, καὶ τῶν χυμῶν τὰς μεταβολὰς, καὶ τὰς ἐξαιματώσεις, καὶ ἀναδόσεις, τὰς θρέψεις, τὰς ὁμοιώσεις. *Ciborum concoctiones, ſuccorum mutationes, & ſangvificationes, & diſtributiones, aſſimilationes.* Galenus *ad Glauc. lib.* 2. *cap.* 12. Γενήσεται δὲ ἡμῖν τὸ μελαγχολικὸν περίτλωμα ἐν ἥπατι παλαιὸν τὴν ἐξαιμάτωσιν, ἀνάλογον τῇ παλαιᾷ τοῦ οἴνου τρυγί. *Fecis vini ſimilem atra bilis redundantiam, dum in jecore ſangvis conficitur, generari.* Et indè ἡ ἐξαιματωτικὴ, *ſangvinem generandi facultas.* Aphrodiſienſis *ibidem lib.* 2. *q.* 63. Ἡ θερμὴ καὶ ὑγρὰ συμμέτρως κρᾶσις τοῦ ἥπατος βλαστάνει τὴν ἐξαιματωτικὴν δύναμιν, ἣ φυλάσσει παλαιά τινας. ἡ δ' ἐξαιματωτικὴ, γενικῶς τὴν ἐξαιμάτωσιν. ἡ δ' ἐξαιμάτωσις, δείκνυσι τὸ ἔργον, αὐτὸ τὸ αἷμα. *Calidi & humidi in jecore congruenter temperata mixtura facultatem generandi ſangvinem producit, vel juxta qosdam conſervat. Facultas vero generandi ſangvinem gignit ſangvinis effectionem, ſangvinis avtem effectio indicat opus, ipſum ſangvinem.* Idem & αἱματώσις. Galenus *de dogmat. Hipp. & Plat. l.* 8. *c.* 7. Ἡ πέψις ἡ σιτίων, ἢτ' ἀνάδοσις, ἢθ' αἱματωσις, ἤτε θρέψις. *Ciborum concoctio, diſtributio, ſangvificatio & nutritio.* Idémqe, Αἱματοῦται ἡ τροφὴ παλαιὰ τὸ ἧπαρ. *In jecore alimentum in ſangvinem vertitur.* Scitè Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 1. *c.* 6. ut oſtendat ex ſangvine lac conſiſtere. Εἰ τοίνυν ἡ μὲν παλαιογενὴς τῆς τροφῆς ἐξαιματοῦται, τὸ δὲ αἷμα ἐκγαλακτοῦται, παρασκευὴ γίνεται τὸ αἷμα τῇ γαλακτὶ. *Si ergò cibi qidem confectio in ſangvinem mutatur, ſangvis vero lactèſcit, ſangvis eſt lactis præparatio.* Et mox, ut totam corporis humani fabricam ex ſangvine; καὶ δὴ τὸ παλαιὸ γαστρὸς, τὸ μὲν πρῶτον ὑγρὸν ἐστι σύστασις γαλακτοειδής. ἔπειτα ἐξαιματουμένη σαρκοῦται ἡ σύστασις αὕτη. πηγνυμένη δὲ ἐν τῇ ὑστέρᾳ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ θερμοῦ πνεύματος, ὑφ' ἧ διακλάται τὸ ἔμβρυον, ζωογονεῖται. *Quietiam qi eſt in utero, primum qidem eſt lactea humidi coagulatio, deinde hac coagulatio in ſangvinem converſa caro efficitur: concreta avtem in utero à*

a L.2.§.12. l.7.§.29.l.8. §.11.l.12.§. 10.18.29.
b L.2.§.7. l.3.§.4.
c Sup.§.18. Inf.§.32.
d L.5.§.36. l.7.§.54.
e L.3.§.4. 16.l.6.§.39. 44,45.l.7.§. 57.

σῆς, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀερῶδες ἢ πυρῶδες ἀλλοιώσῃς. πόθεν ἐπὶ τοῦτο ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας; [a] διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.

§. 22. [b] Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς [c] τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι. καὶ [d] ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν.

§. 23. [e] Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι,

aëriam, igneámqe naturam transmutantur. qænam est istic veritatis notitia? elicitur ea per distributionem rei in materiam & formam.

§. 22. Noli divagari; sed in omni conatu tuo justitiæ ratio habeatur, in omni viso intellectus integer servetur.

§. 23. Qicqid tibi convenit. ô Munde, convenit &

ANNOTATIONES.

naturali & calido spiritu, à qo effingitur fœtus, vivificatur. Vide *l.* 10. §. 25.

'Εις τὸ ἀερῶδες ἢ πυρῶδες] scilicet διὰ τῶν ἀτμίδων καὶ τῶν ἀναθυμιάσεων, *per vapores & exhalationes*, qorum illi ad *aëream*, an *aqeam* potiùs, istæ ad *igneam* naturam propiùs accedunt. Vide Aristotelem *meteor. l.* 1. *c.* 3.

Διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες] hoc est, *in materiam & formam*, ut vulgò dicitur. De eadem hac divisione monet & *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 11. & *l.* 12. §. 29. addit tamen membrum tertium, τὴν ἀναφοράν, *finem*, *lib.* 12. §. 10. & qærtum etiam, τὸν χρόνον, *tempus*, *ibidem* §. 18. Verùm ista duo sunt τῶν ἔξω τῆς ὑποκειμένης, *illorum, qa sunt extra subjectum*, duo illa tantùm τὰ συνιστῶντα. *constituentia.* Laërtius *l.* 7. §. 134. in *Zenone.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιοῦν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην. τὸ δὲ ποιοῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν Θεόν. τοῦτον γὰρ ὄντα ἀίδιον διὰ πάσης αὐτῆς δημιουργεῖν ἅπαντα. *Videtur autem illis duo esse rerum omnium principia, faciens videlicet ac patiens. Qod igitur patitur, materiam esse sine qalitate substantiam. Qod autem faciat, rationem in ipsa esse deum. Hunc enim qippe sempiternum per ipsam omnem singula creare.* Vide *l.* 12. §. 30. Seneca *Epist.* 64. *Dicunt Stoici nostri, duo esse in rerum natura, ex qibus omnia fiant, causam & materiam. materia jacet iners, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. causa autem, id est, ratio, materiam format, & qocunqe vult, versat: ex illa varia opera producit.* Et pòst aliis verbis: *Nempe universa ex materia & ex Deo constant. Deus ista temperat, qa circumfusa rectorem sequntur & ducem. Potentius autem est qod facit, qod est Deus, qàm materia patiens Dei.* Lactantius *Instit. l.* 7. *c.* 3. *Stoici naturam in duas dividunt partes. unam, qæ efficiat; alteram, qa se ad faciendum tractabilem præstat. in illa prima esse vim faciendi; in hac materiam: nec alterum sine altero esse posse.* Reliqa pavlò pòst exhibebimus.

§. 22. Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 7. *nè aberres, vel tantillum, aut ab aqitate in conatibus, aut à veritate in assensionibus.*

Ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι] Vide Senecam *Ep.* 89. *infrà ad* §. 32.

§. 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι, ὦ κόσμε] qia nimirum ipse mundi pars sum. Mundus autem Stoicis Deus ipse. Vide *ad l.* 10. §. 21. Plutarchus *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεὸν καὶ κόσμον, καὶ ἀσίρας, καὶ τὴν γῆν λέγουσι. τὸν δ' ἀνωτάτω πάντων, νοῦν ἐν αἰθέρι. *Adhac deum esse mundum, stellas, terram: supremum autem omnium deorum esse mentem, qa est in æthere.* Epiphanius *hæres. præfat.* Στωικοὶ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον Θεὸν νομίζουσιν. *Stoici mundum hunc, qi sub sensus cadit, deum esse putant.* & *l.* 1. *hær.* 5. de eisdem: Φάσκοντες εἶναι νοῦν τὸν Θεὸν, ἢ πάντες τῷ ὁρωμένῳ κόσμῳ τούτῳ, ὑρανῷ τέ φημι καὶ γῆς, καὶ ἄλλων, ὡς ἐν σώματι ψυχή. *Deum esse mentem asserunt, qa totius aspectabilis moles, cæli nimirum ac terræ, caterarúmqe rerum velut corporis anima sit.* Arius Didymus in *Epitom.* apud Eusebium *præpar. l.* 15. *cap.* 15. Οἱ Στωικοὶ δὲ ὅλον τὸν κόσμον, σὺν τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ, προσαγορεύουσι Θεόν. *Stoici mundum universum cum partibus ejus singulis deum appellant.* Seneca *qæst. nat. lib.* 2. *c.* 45. *Vis Deum mundum vocare? non falleris. Ipse enim est totum qod vides, totus operibus suis indistus, & se sustentans vi suâ.* Idem *Epist.* 94. *Totum hoc, qo continemur, & unum est. & Deus est: & socii ejus & membra sumus.* Manilius *Astronom. l.* 1.

Qâ pateat mundum divino numine verti,
Atqe ipsum esse Deum. ——

Plinius *nat. hist. l.* 2. *c.* 1. *Mundum & hoc, qod nomine alio cælum appellare libuit, cujus circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est.* Pertinet huc Æschyli illud, apud Clementem *Strom. l.* 5. & Eusebium *præpar. l.* 13. *c.* 13.

Ζεύς ἐστιν αἰθὴρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεῦς δ' οὐρανός.
Ζεύς τοι τὰ πάντα, χ' ὅ, τι τῶν δ' ὑπέρτερον.
Æthera, tellúsqe, & poli arx est Jupiter:
Est cuncta; & istis qicqid est sublimius.

Cui affine Ennii illud ex *Epicharmo* à Varrone laudatum. *l.* 4.

Istic est is Jupiter, qem dico, qem Graci vocant
Aerem; qi ventus est, & nubes, himber postea,
Atqe ex himbre frigus; ventus pòst fit, aer denuo.
Hacce propter Jupiter sunt ista, qa dico tibi.

Pertinent & Evripidis illa toties repetita, à Cicerone *de natura*

A *Deor. l.* 2. §. 65. Plutarcho *de exil. ad princ. indoct.* & *physic. qæst.* 29. Luciano *Jove Tragœd.* Athenagora *in legat.* Clemente Alexandrino *hortat.* & *Strom. l.* 5. Eusebio *præpar. l.* 13. *c.* 13. Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3. aliis.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τὸν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχουθ' ὑγρᾶς ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τὸν δ' ἠγοῦ Θεόν.

Qod Cicero licentiùs vertit;

Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur,
B *Hunc summum habeto divúm, hunc perhibeto Jovem.*

Castigatiùs Grotius:

Sublime fusum cernis immensum æthera,
Cujus tenetur uvidis amplexibus
Terra? hoc putato numen, hoc perhibe Jovem.

Et ex Evripide Ennius in *Thyeste* (unde & ex Evripidis tragœdia cognomine fuisse desumpta, proclivis est conjectura) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. & 3. Apulejum *de mund.* Festum in *sublime*:

—— *adspice hoc*
C *Sublime candens, qem vocant omnes Jovem.*

Uterqe Chrysippum expressit; qi, ut Cicero ibidem, *disputavit, Æthera esse eum, qem homines appellant Jovem.* Qod & Plato Comicus;

Ἀὴρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσειε καὶ Δία.
Aer, qem nuncupare qis Jovem qeat.

Respexit eadem & Lucretius verbis versibúsqe illis *lib.* 5.

Denique jam tuere hoc, circum superáqe, qod omnem
Continet amplexu terram: qod procreat ex se
Omnia; qod qidam memorant; recipitqe perempta.

D Cato apud Lucanum *lib.* 9.

Jupiter est qodcunqe vides, qocunqe moveris.

Idem de *Deo* dogma Judæis Ethnici affingebant. cùm enim simulacra nulla admitterent, manus tantùm inter precandum cœlos versùs expanderent, *Cœlum eis* pro *numine* habere avtumabant. Diodorus Siculus *lib.* 40. apud Photium *cod.* 244. *pag.* 1151. de Mose Judæorum legislatore verba habens, Ἄγαλμα δὲ Θεῶν τὸ σύνολον οὐ κατεσκεύασε, διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸν Θεόν. ἀλλὰ τὸν περιέχοντα τὴν γῆν ὑρανὸν μόνον εἶναι Θεὸν, καὶ τῶν ὅλων κύριον. *At nullam omnino deorum imaginem statuitve fabricavit: qod in deum minimè cadere formam humanam; sed cælum hoc, qod terram*
E *circumqaqe ambit, solum deum esse, cunctáqe in potestate habere judicaret.* Indè illud Juvenalis *Sat.* 14.

Nil præter nubes, & cæli numen adorant.

Cæli numen, i. e. cœlum ipsum, qod numen illis est. ut numina Deorum, pro Diis ipsis. qo modo de Judæis iisdem Petronius,

Et cæli summas advocet auriculas.

Qanqam nec desunt, qi lumen legant. Sed ad exteros, Stoicos maximè, redeamus. Varro apud Augustinum *de Civit. Dei lib.* 7. *c.* 6. *Deum se arbitrari animam mundi: & hunc ipsum mundum esse Deum.* qæ verba explicans Augvstinus: *Sicut hominem*
F *sapientem, cùm sit ex animo & corpore; tamen ab animo dicimus sapientem: ità mundum Deum dici ab animo, cùm sit ex animo & corpore.* Ea explicatio Augustiniana lucem dat verbis, cùm Chrysippi apud Ciceronem, ubi suprà; *Vim divinam in ratione esse positam, & universa natura animo atqe mente: ipsumqe Mundum Deum dici, & ejus animi fusionem universum.* tum & Senecæ *qæst. nat. præfat. Qid est Deus? Mens universi. Qid est Deus? Totum, qod vides; & qod non vides, totum.* Atqe hæc est διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ αἰτιῶδες, de qa *suprà* §. 21. Distinctiùs pavlò Laërtius *lib.* 7.
G §. 137. in *Zenone.* Λέγουσι δὲ κόσμου τριχῶς. αὐτόν τε τὸν Θεὸν, ἐκ τῆς ἁπάσης οὐσίας ποιὸν (sicut τὴν ὕλην ἄποιον contrà dicunt) ὃς δὴ ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγένητος, δημιουργὸς ὢν τῆς διακοσμήσεως. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀστέρων. καὶ τρίτον, τὸ συνεχὲς ἐξ ἀμφοῖν. *Mundum verò tripliciter dicunt; ipsumqe deum, qi omni substantia qalitates formaverit, qi & incorruptibilis & ingenitus sit, opifex tanti operis ac ornamenti: ipsumqe ornatum astrorum, & tertium, qi sit ex utrisqe compositus.* Verùm sexfariam dici Κόσμον, sive Mundum, ex Diodoro monet Josephus Scaliger qem vide sis *ad Manil. l.* 5. ubi inter cætera, Κόσμος ἐστὶν ὁ διακοσμήσεως πάντα. ἔοικε δὲ νῦν ἡ πρόνοια λέγεσθαι. *Mundus est, qi ornat omnia. videtur verò nunc dici providentia.*

Qod

& mihi. nihil mihi immaturum vel ſerum eſt, qod eſt tibi tempeſtivum. fructûs inſtar id eſt omne mihi, qod tempeſtates tuæ, ô Natura, ferunt. à te omnia ſunt, in te conſiſtunt, ad te redeunt. *O urbs amica Cecropis*, inqit ille: tu verò non dicturus es, *O urbs amica Jovis.*

§. 24. *Pauca agas*, inqit, *ſi tranquillus eſſe cupis.* an non præſtiterat dixiſſe, qæ neceſſaria ſunt

ὦ κόσμε. [a] ἐμοὶ πάντα καίρια, ἃ σοὶ εὔκαιρα. πᾶν μοι καρπὸς, ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ὦ φύσις. [b] ἐκ σοῦ πάντα [c], ἐν σοὶ πάντα, [d] εἰς σὲ πάντα. Ἐκεῖνο μὴ φησί, πόλι φίλη Κέκροπος. σὺ δ' οὐκ ἐρεῖς, ὦ [e] πόλι φίλη Διός;

§. 24. [f] Ὀλίγα πρᾶσσε, [g] φησιν, εἰ μέλλεις εὐθυμήσειν. * μή ποτε ἀμείνων [h] τ' ἀναγκαῖα πράσσειν,

a L. 10. §. 20. l. 11. §. 13. l. 12. §. 35.
b L. 6. §. 36. l. 10. §. 1.
c L. 8. §. 50.
d Sup. 14. 21. l. 8. §. 18.
e Sup. §. 3.
f L. 3. §. 11.
g Democritus.
* μηδὲν ἀμ. τοῦ ἀν. Xyl.
h L. 11. §. 19.

ANNOTATIONES.

Θυδέν μοι πρόωρον, ὐδὲ ὄψιμον, τό σοι ἔυκαιρον] Propertius *l.* 3. *Eleg.* 3.

Optima mors, parcâ qa venit ipſa die.

i. e. τῇ πεπρωμένῃ. Scaliger. de cæteris ſingulis pariter. Ità *l.* 11. §. 13. Οὐ δίκη τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει ἔυκαιρον; *Annon amplecteris, qod univerſi natura nunc eſt tempeſtivum.*

Πᾶν μοι καρπὸς] Ità *l.* 2. §. 3. Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις. *Illud eſt autem parti unicuique bonum, qod univerſi fert natura.* & *lib.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ τόδε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. *Confert cuique, qod fert cuique natura univerſi: & tum confert qando illa fert.* καρπὸς autem iſtic pro *emolumento*, qod ex re qapiam provenit, ut fructus ex ſtirpe vel arbore. Ità Apoſtolus *ad Philip. cap.* 1. *v.* 22. καὶ τί γὸ μοι καρπὸς ἔργου, καρπὸς ἔργου, qod *opera pretium* Latinis. Vide *l.* 6. §. 30.

Ὦ φύσις] qomodò *Mundum*, ità & *Naturam* dicebant. Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Qid enim aliud eſt Natura qàm Deus, & divina ratio, totî mundo & partibus ejus inſerta?* & *qæſt. nat. l.* 3. *cap.* 45. *Vis illum Naturam vocare? non peccabis. eſt enim ex qo nata ſunt omnia, cujus ſpiritu vivimus.* Ità iſti (Lactantii ſunt verba ſuperiùs pavlò poſitis ſtatim ſubjuncta) *uno Naturæ nomine res diverſiſſimas comprehenderunt, Deum & Mundum, artificem & opus. dicúntqe alterum ſine altero nihil poſſe; tanqam Natura ſit Deus Mundo permiſtus. nam interdum ſic confundunt, ut ſit Deus ipſa mens Mundi, & Mundus ſit corpus Dei.*

Ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα] Meliùs iſta Apoſtolus noſter de *Deo*, *ad Rom. cap.* 11. *v.* 36. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Propterea qod omnia ex eo, & per eum, & in ipſum ſunt.* Vide *l.* 12. §. 26. Pacuvius *Chryſe* apud Varronem *ling. Lat. l.* 4. & Ciceronem *de divinat. l.* 1. & 2.

Ὁ πολλὰ πράσσων, οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ βίῳ.

Res agere multas, tuta vitæ haud eſt via.

Lipſius. Idémqe *Antiopâ*: apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 58.

Ὅστις δὲ πράσσει πολλὰ, μὴ πράσσειν σκοπῶν,
Μᾶζον, παρὸν ζῆν ἡδέως ἀπράγμονα.
Qi multa ſatagit, nulla ubi neceſſitas,
Qum ſuaviter, agens nil, vivat, deſipit.

Et in *Oenomao*:

Ὁ πλεῖστα πράσσων, πλεῖστ' ἁμαρτάνει βροτῶν.
Peccare qiſqe plus ſolet, qò plus agit.

Grotius. Verùm Democriti illud rejicit Plutarchus *de tranqill.* in ipſo ferè libri limine. Ὁ μὲν οὖν εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὴν εὐθυμίαν μέλλοντα, μήτε πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ἥκιστα ἀπραξίας. ἄπεστι γὰρ τοῖς εὐδοκίμοις ἐστὶ, τὸ εὐθυμεῖν τοὺς μὴ πολλὰ πράττοντας. ἔδει γὰρ εὐθυμοτέρας, εἶναι γυναῖκας ἀνδρῶν, οἰκουρίᾳ τὰ πολλὰ συνούσας. εἶτις δὲ καὶ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ πολλάκις εἰς εὐθυμίαν καθίστησιν. *Caterùm is qi dixit, animi tranqillitatem affectanti neqe privatim multa, neqe publicè debere agere: primum magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertiâ. Deinde id qoqe falſum eſt, animo tranqillo eſſe eos, qi non agant multa. Oportebat enim mulieres viris eſſe animo qietiore, plerumqe domi in re familiari curanda deſidentes. Sunt qos ipſum otium in animi conjicit ægritudinem.* Nec abs re Ennius in *Iphigenia*, apud Gellium *l.* 19. *cap.* 10.

Otio qi neſcit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qàm cum eſt negotium in negotio.
Nam cui qod agat inſtitutum eſt, nullo negotio
Id agit, ſtudet ibi; mentem atqe animum delectat ſuum.
Otioſo in otio animus neſcit qid qidem velit.
Hoc ità eſt: neqe domi nunc nos neqe nunc militiæ ſumus.
Hoc vide circum, ſupráqe, qod complexu continet
Terram: noſtri cælum memorant, Graji perhibent Æthera.
Qicqid eſt hoc, omnia id animat, format, auget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in ſeſe omnia; omniúmqe idem eſt pater.
Indidémqe eadémqe oriuntur, de integro eadémqe occidunt.

Iſta enim cum primis illis connexa vult Joſephus Scaliger qæ Voſſius mavult adnecti verſiculo ejuſdem illi ex Nonio, & Varrone *ibidem*.

Mater eſt terra; ea parit corpus, animam æther adjugat.

Ἐν σοὶ πάντα] Ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδέν. εἰ γάρ τι ἔστιν, ἐν τῷ παντὶ ἐστι. *Extra univerſum nihil prorſus conſiſtit; ſed qicqid fuerit, illud in univerſo eſt.* Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 8.

Ὡς πόλι φίλη Κέκροπος] Ex Tragœdo aliqo, de Civitate Athenienſi dictum.

Ὦ πόλι φίλη Διὸς] Mundum appellat Διὸς πόλιν. qomodo & Dio Pruſæus. *Orat.* 36. Τοῦ Διὸς πόλιν μᾶλλον ἢ οἶκον, *Jovis civitatem potius qàm domum.* qippe cujus ipſe Rex ſit potiùs, qàm paterfamilias: etiamſi Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ ἴσως τις καὶ οἰκοδεσπότης. *In magna hac urbe eſt qidam paterfamilias.* Eſtqe reverâ illa Διόσπολις multò potiùs nuncupanda, qàm illa Ægyptiaca, de qa Stephanus Byzantius. Verum potiore adhuc jure ἡ τοῦ Θεοῦ πόλις illa, de qa Pſaltes *Pſalm.* 87. *v.* 3. Apoſtolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. Joannes *Apoc. c.* 3. *v.* 12.

§. 24. Ὀλίγα πρῆσσε, φησὶν,] *dicere ſolent.* Caſaubonus φασί. imò, *inqit ille*, φησί. Qis autem hoc dixerit, docet nos Seneca *de ira l.* 3. *c.* 6. *Proderit nobis illud Democriti ſalutare præceptum, qo monſtratur tranqillitas, ſi neqe privatim, neqe publicè multa, aut majora viribus noſtris egerimus.* Et *de tranqill. cap.* 12. *Hoc ſecutum puto Democritum, ità cepiſſe*; (hoc eſt, volumen egregium, qod περὶ εὐθυμίας inſcripſit, ut Seneca *ibidem cap.* 2. ab hoc monito exorſum) *Qi tranqillè volet vivere, nec privatim agat multa, nec publicè.* Græca integra exhibet Stobæus *tom.* 1. *tit.* 100. Τὸν εὐθυμεῖσθαι μέλλοντα, χρὴ μὴ πολλὰ πρήσσειν, μητὶ ἰδίᾳ, μηδὲ ξυνῇ, μηδ' ὅσ' ἂν πρόσῃ, ὑπέρ τε δύναμιν αἴρεσθαι τὴν ἑαυτοῦ καὶ φύσιν. *Qi tranqillè victurus eſt, eum nec privatim, nec multa oportet agere: nec, qa adſunt, ſupra vires aut naturam tollere.* Marcus noſter, *lib.* 3. §. 5. Μὴτε πολυβήμων, μητὲ πολυπράγμων ἴσθι. *Nec dictionis multa fueris, nec negotii multi avidus.* Evripides pariter:

Ὅτι πολλὰ πράσσει, μὴ πράσσειν σκοπῶν,
Μᾶζον, παρὸν ζῆν ἡδέως ἀπράγμονα.
Qi multa ſatagit, nulla ubi neceſſitas,
Qum ſuaviter, agens nil, vivat, deſipit.

Et in *Oenomao*:

Ὁ πλεῖστα πράσσων, πλεῖστ' ἁμαρτάνει βροτῶν.
Peccare qiſqe plus ſolet, qò plus agit.

Grotius. Verùm Democriti illud rejicit Plutarchus *de tranqill.* in ipſo ferè libri limine. Ὁ μὲν οὖν εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὴν εὐθυμίαν μέλλοντα, μήτε πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ἥκιστα ἀπραξίας. ἄπεστι γὰρ τοῖς εὐδοκίμοις ἐστὶ, τὸ εὐθυμεῖν τοὺς μὴ πολλὰ πράττοντας. ἔδει γὰρ εὐθυμοτέρας, εἶναι γυναῖκας ἀνδρῶν, οἰκουρίᾳ τὰ πολλὰ συνούσας. εἶτις δὲ καὶ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ πολλάκις εἰς εὐθυμίαν καθίστησιν. *Caterùm is qi dixit, animi tranqillitatem affectanti neqe privatim multa, neqe publicè debere agere: primum magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertiâ. Deinde id qoqe falſum eſt, animo tranqillo eſſe eos, qi non agant multa. Oportebat enim mulieres viris eſſe animo qietiore, plerumqe domi in re familiari curanda deſidentes. Sunt qos ipſum otium in animi conjicit ægritudinem.* Nec abs re Ennius in *Iphigenia*, apud Gellium *l.* 19. *cap.* 10.

Otio qi neſcit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qàm cum eſt negotium in negotio.
Nam cui qod agat inſtitutum eſt, nullo negotio
Id agit, ſtudet ibi; mentem atqe animum delectat ſuum.
Otioſo in otio animus neſcit qid qidem velit.
Hoc ità eſt: neqe domi nunc nos neqe nunc militiæ ſumus.
Imus huc, hinc illuc, cùm illuc ventum eſt, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; prater propter vita vivitur.

Ità verſus elegantes ſanè ſed miſerè deartuatos refingunt collatis ſymbolis viri clariſſimi Hugo Grotius, Clavdius Salmaſius, & Joannes Voſſius; qi Chori verba eſſe monet, qi militibus conſtabat Græcis, de otio ſuo, dum ob maris malaciam Avlide moram trahebant conqerentium. Sed & Marcus hîc Democriti præceptum refingit, & ad recti normam τεχνικῶς πάνυ deſingit. Vide & *l.* 3. §. 5.

Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Fruſtra Xylander, qem & Caſaubonus eſt ſecutus, iſta, dum Marci mentem non eſt affecutus, immutavit, & conjecturam ſuam in textum intulit, μηδὲν ἄμεινον τοῦ ἀναγκαῖα πράττειν. At Marcus; Democritus, inqit, *conſulit ei, qi tranqillum ſtatum obtinere vult, ut nè multa agat: at tu vide, nè ad hunc finem conducat potiùs, ut neceſſaria qis agat, & qæ conſtitutioni ſuæ ſunt accommoda.* Deeſt ὄρα, vel βλέπε, vel ejuſmodi qippiam: qod non animadverſum Xylandrum in fraudem induxit. Prout & ſimilis ellipſis ab Apoſtolo uſurpata, *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. in verbis illis; Ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν, &c. *cum lenitate erudientem eos*, expectando ſive experiendo, *num aliqando Deus illis ſit reſipiſcentiam daturus*; non obſervata, vulgato interpreti impoſuit, anſámqe dedit vertendi, *Eis qi reſiſtunt, neqando Deus det illis pœnitentiam*, qaſi eo modo dictum ſit, qo illud Matth. *cap.* 13. *v.* 15. Μήποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστρέψωσι. *Ne qando cernant oculis, & corde intelligant, & ſe convertant.* qum, ut rectè Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 270. Μετανοίας ἐλπίδα, οὐκ ἀναίρεσιν ἐμφαίνει. *Spem pœnitentiæ, non ſublationem ſignificat.* Contrà planè, qàm in Eſajæ loco *c.* 6. *v.* 9. ab Evangeliſta prolato, in qo interpretando lapſus eſt è contrario bonus Iſidorus. qin & idem D. Joannem Leifildum τὸν μαχαιρίτην fugiens, in cavſſa fuit, qod Apoſtoli verba illa interpretatus eſt de oppoſita prorſus voluntati divinæ in natura humana diſpoſitione, qâ homines ità affecti ſunt, ut reſipiſcentiam dare parato numini renitantur. qod eo moneo, in eundem lapidem nè impingat qiſqam denuò. Occurrunt ellipſes huic geminæ in ſcriptis ſacris apud Moſem *l.* 1. *c.* 3. *v.* 22. & *cap.* 11. *v.* 4. & *c.* 42. *v.* 4. Matthæum Evang. *c.* 25. *v.* 9. Lucam *Act. c.* 5. *v.* 39.

Τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Supervacuas & minimè neceſſarias occupationes reſcindere monet, eiſqe duntaxat intendere, qæ aliqà ſaltem ratione neceſſaria exiſtant. qod monitum & rurſus repetitum dat, *l.* 12. §. 18. At nobis *in ſupervacuis*, non *ſubtilitas*, ut Seneca *Epiſt.* 106. ſed *tempus*, imò *vita* ferè *tota*,

a L.9.§.10. 12. σὺν, ᾗ a ὅσα ὁ ἓξ Φύσεως πολιτικῆς ζῴοις λόγος αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. ἔστι γὰρ ἃ μόνον τῷ ἀπὸ ἓξ καλῶς πράττειν διαμίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀπὸ τὰ ὀλίγα πράττειν. τὰ πλείστα γὰρ ὧν λέγομεν καὶ πράττομεν, ἐκ ἀναγκαῖα ὄντα, ἐὰν ἡμᾶς ἀφέλῃ,

b Sup.§.18. l.12.§.2. b εὐσχολώτερον καὶ ἀπραγμονέστερον ἔσται. ὅλην δεῖ καὶ παρ' ἕκαστα ἑαυτὸν ἀναμιμνήσκειν, μή τι τούτων ἀ τῶν ἀναγκαίων; Δεῖ δὲ μὴ μόνον πράξεις πᾶς μὴ ἀναγκαίας ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ φαντασίας. οὕτως γὰρ ἀδὲ πράξεις παρείσονται ἐπακολουθήσουσι.

c L.2.§.16. l.3.§.4. d L.1.§.16. Sup.§.13. e L.3.§.16. l.6.§.66. f L.3.§.3. 12.l.7.§.5. g L.7.§.16. l.9.§.32. h L.7.§.31. l.10.§.9. i L.9.§.4. 20.28. k L.2.§.3.l. 5.§.8.l.8.§. 23.27.

§. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου βίος, τοῦ c ἀρεσκομένου μὲν τοῖς ἐκ τοῦ ὅλου ἀπονεμομένοις, d ἀρκουμένου δὲ τῇ ἰδίᾳ e πράξει δικαίᾳ καὶ f διαθέσει εὐμενεῖ.

§. 26. Ἑωρακας ἐκεῖνα; ἴδε καὶ ταῦτα. σεαυτὸν g μὴ τάρασσε. h ἁπλοῦν σεαυτόν. ἁμαρτάνει τις; i ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. συμβέβηκέ σοι τι καλῶς; k ἐκ τοῦ ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνε-

agas, qæqe animantis civilis ratio dictat, & qo modo dictat. istud enim non eam duntaxat, qæ bona agendo, sed & eam, qæ pavca agendo comparatur, tranqillitatem producit. pleraqe enim eorum qæ dicere & facere consvevimus, cùm necessaria non sint, si amputaverimus, à negotiis multò vacabit magis, minúsqe perturbata futura est nobis vita nostra. oportet itaqe ad singula sibi suggerere, an non istud ex earum numero est, qæ non sunt necessaria? nec actiones tantùm, sed cogitationes etiam minùs necessàriæ sunt recidendæ. siqidem id agendo fiet, ut nec actiones conseqantur supervacaneæ.

§. 25. Periculum facito, qomodo procedat tibi vita viri boni. eum dico, qi rebus ab universo sibi assignatis acqiescit, & propriâ actione, qæ justâ affectione, qæ benevola sit, contentus agit.

§. 26. Illa vidisti? & ista vide. nè te conturbes. simplicem te præstes. peccat aliqis? sibi peccat. boni aliqid tibi obvenit? ab initio tibi, qicqid contingit, ab universo destinatum & fato certo assignatum est.

ANNOTATIONES.

ta, ut idem *Epist.* 49. & 88. *teritur* : dum, qod olim Agatho A non necessarias, verùm & *cogitationes*. qomodo & *suprà l.* 3. §. 4. Ità Dominus noster, non solùm πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, *verbum qodqe otiosum*, Matth. *cap.* 12. *v.* 36. Sed & *cogitationes vanas* ac *inanes*, amandandas monet Jer. *c.* 4. *v.* 14.

scitè dixit, apud Athenæum *dipnosoph. l.* 5. & Clementem *Strom. l.* 5.

Τὸ μὲν πάρεργον, ἔργον ὡς, ποιούμεθα.
Τὸ δ' ἔργον, ὡς πάρεργον ἐκποιούμεθα.
Operosè id agimus, agere qod non est opus:
At in eo qod opus est, operâ perfunctoria est.

Grotius. Eodémqe alludens Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Epist.* 108. Τὰ μὲν ἔργα, πάρεργα εἶναι ἡγούμεθα. τὰ δὲ πάρεργα, ὡς ἀναγκαῖα, ἀνύομεν. *Seria qidem obiter ac perfunctoriè, & otiosa necessaria esse ducimus.* Vide *infrà ad* §. 21.

Λόγος αἱρεῖ] *ratio deligit* Xylander. *mandat & injungit* Casavbonus. meliùs λόγος αἰρεῖ, *ratio dictat, evincit, postulat, exigit.* Sic & *l.* 10. §. 32. Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος. *neqe enim ratio poscit.* & *l.* 2. §. 5. Ἀπὸ τοῦ αἱροῦντος λόγου. *à ratione dictante*, sive *rationis dictamine.* Herodotus *l.* 2. Καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος ὕτως αἱρέει. *Ratio ipsa dictat, evincit.* Gregorius Nazianzenus apud Svidam. Καὶ ὁ λόγος αἱρεῖ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα. *Ratio ipsa postulat scandalum non esse ponendum.* Apud Plutarchum *Consol. ad Apollon.* Plato : Ὥσπερ ἐν κύβοις, πρὸς τὰ πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ ἑαυτοῦ πράγματα, ὅπη λόγος αἱρεῖ βάλλειν ἔχειν. *Ut in talorum jactu ad illud, qod casus tulerit, sua dirigere negotia, prout ratio evincit optimè habiturum.* Et Plutarchus ipse *de commun. notion. cap.* 19. Ἀξίαν δὲ ἔχει τὴν μαγίστην, ὃ πολλάκις αἱρεῖ B C λόγος ἀντὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ προίσθαι. *An summa in eo consistit dignitas, non boni caussa id dimittere, qod ratio postulat.*

Ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν] Ità Plutarchus *de tranqill. pag.* 466. *A.* Δεῖ δὲ μὴ πλήθει, μηδὲ ὀλιγότητι πραγμάτων, ἀλλὰ τῷ καλῷ καὶ τῷ αἰσχρῷ τὸ εὔθυμον ὁρίζειν καὶ τὸ δύσθυμον. τῶν γὰρ καλῶν ἡ παραλειψις οὐχ ἧττον ἢ τῶν φαύλων ἡ πρᾶξις ἀνιαροὶ εἰσι καὶ ταραχῶδες. *Enimvero non multitudine aut pavcitate actionum, sed pulcritudine aut turpitudine animi vel tranqillitas definienda est vel perturbatio. Nam non minus pulcrorum omissio qam actio turpium molestia est.* Idémqe *de sene polit. pag.* 786. *C.* Ubi Cani tibicinis dictum posuisset, ἀ- D γνοεῖν τοὺς ἀνθρώπους ὅσῳ μᾶλλον αὐλοῦ αὐλῶν ἡ ἱλαρὸς εὐφραίνει. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, ὃ διδόναι, τοὺς ἀκούειν ἐθέλοντας. *Nescire homines, qanto seipsum magis qam alios delectaret canens, alioqin avdire volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos.* Subjungit ; Ἆρα οὐκ ἐπαινοῦμεν ἡλίκας ἡδονὰς αἱ ἀρεταὶ τοῖς χρωμένοις ἀπὸ τῶν καλῶν πράξεων καὶ τῶν κοινωνικῶν ἔργων καὶ φιλανθρώποις παρασκευάζουσιν; ὃ κνῶσαι, ὃδὲ θρύψασαι, ὥσπερ αἱ εἰς σάρκα λεῖαι καὶ προσηνεῖς γινόμεναι κινήσεις. ἀλλ' ἄυλαι μὲν οἱσπουδαῖοι καὶ βεβαιοναὶ μεμιγμένον σφυγμῷ τὸ γαργαλίζον ἔχουσιν. αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἔργοις ὃ ταῖς Εὐριπίδου χρυσοῦς πλέκταις, ἀλλὰ τοῖς Πλαταϊκοῖς ἐκείνοις καὶ ἀρχαίοις πλεκταῖς ὁμοία, τὴν ψυχὴν μέγεθος καὶ φρόνημα μετὰ γήθους E λαμβάνουσαν ἀναφέρουσι. *Non intelligimus qantas virtus honestis, & ad societatem humanitatemqe facientibus actionibus voluptates ea utentibus conciliet : non titillantes illas aut emollientes, sicut in carne faciunt lenes ac svaves motiones, qa pruritum habent furiosum & instabilem, & magna cum exagitatione conjunctum : sed praclara facta, qorum qasi opifex est, qi rectè rempublicam tractat, non avreis Euripidis, sed Platonicis & divinis alis animum elatione & gavdio præditum evehunt.*

Εὐσχολώτερον] *majore otio utetur* Xylander. *otii multum lucrabitur* Casavbonus. Verto, *qietior*, vel *à negotiis qietior, futurus est.* Εὔσχολος, ἤσυχος, *qietus.* Et εὐσχολῶν, ἡσυχίαν ἄγων, ᾧ ἡ διάνοια ὃ διασπᾶται. Vide Epictetum *ad l.* 11. §. 19. & *l.* 12. §. 2. Εὐσχολώτερος, καὶ ἀταραχώτερος ἔσῃ, pro eo qod initio dixerat, εὐθυμήσει.

Ἀλλὰ καὶ φαντασίαις] resecari vult non actiones tantùm

Οὕτως γὰρ ἀδὲ πράξεις παρείλκυσαι ἐπακολουθήσουσι] radice nimirum ipsâ evulsâ. Siqidem, ut Avgustinus *de persever. c.* 13. *Cogitantes agimus, qicqid agimus ; & cogitantes loqimur, qicqid loqimur.* atqe *ex cordis abundantia*, non *os* tantùm *loqitur*, Matth. *cap.* 12. *v.* 34. sed & *manus operatur.* Ibidem *c.* 15. *v.* 19. Chrysippi dictum apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τὴν διάνοιαν εἶναι λόγων πηγήν. *Orationis fontem esse cogitationem.* Verùm non *orationis* tantùm is, sed & *operationis fons* B exístit : itaqe qi hunc custodierit, pro Solomonis monitu, *Prov. c.* 4. *v.* 23. etiam sermones actionésqe suas in potestate habebit.

§. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ] Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Πείρασόν γ'. οὐκ ἔστιν αἰσχρὰ ἡ πεῖρα. *Saltem periculum facito. Non turpe est id periculum.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὴν πρώτην ἡσύχασον. καὶ τὰς ἡμέρας ἀρίθμει, ἃς οὐκ ἀργίσθης. καθ' ἡμέραν εἰώθειν ὀργίζεσθαι. νῦν παρ' ἡμέρας. εἶτα παρὰ δύο. εἶτα παρὰ τρεῖς. ἂν δὲ τριάκοντα παραλίπῃς, ἐπίθυσον τῷ Θεῷ. ἡ γὰρ ἕξις ἐκλύεται τὴν πρώτην. εἶτα καὶ παντελῶς ἀναιρεῖται. σήμερον οὐκ ἐλυπήθην, ὃδ' ἄυριον, ὃδ' ἐφεξῆς δυμήνῳ καὶ τριμήνῳ. ἀλλὰ προσέχω γινομένων τινῶν ἐρεθιστικῶν. γίνωσκε, ὅτι κομψῶς σοι ἔχει. *Principio qietus esto, & dies numerato ; qibus iratus non fuisti. Irasci qotidie solebas ; nunc alternis diebus, deinde post biduum, deinde post triduum. Qod si & trigesima dies intermiseris, rem divinam facito. Habitus enim primum remollescit, deinde penitùs etiam tollitur. Hodie non dolui, neqe cras dolebo, neqe deinceps bimestri & trimestri ; sed me cohibui cum qadam qa irritabant incidissent.*

Πῶς σοι χωρεῖ] *qomodo qadret* Xylander, & Casavbonus. malim, *qomodo procedat, qos progressus tecum faciat.* Apud Svidam historicus : Οὐ χωρούντων αὐτῷ τῶν ἐν σικελίᾳ πραγμάτων κατὰ νοῦν. *Cùm res illi ex animi sententia non procederent.*

Ἀρεσκομένου] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 1.

Ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις] Vide *ad l.* 7. §. 31.

Ἀρκουμένου δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει] Vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *infrà* §. 51.

§. 26. Ἑώρακας ἐκεῖνα] Antegressis ità annectit illud Casavbonus, ut ad vitæ prioris seciùs administratæ experientiam referatur. Ego potiùs monita superiùs data respicere opinor : ut *l.* 3. §. 11.

Ἁμαρτάνει τις; ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità *l.* 9. §. 4. Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *Qi peccat, sibi ipsi peccat.* & §. 38. Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. *Si qis deliqerit, penes ipsum est malum.* Itaqe, τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν. *Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est. ibidem* §. 20. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *A.* Ἡ ἀκολασία οὐκ ἄλλου τινὸς ἂν δοξάζοιτο εἶναι κακὸν, ἢ τοῦ ἀκολαστοῦντος. *Intemperantia non alterius videri qeat malum, qàm ejus, qi se gerit intemperanter.*

Ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνεκλώθετο] Vide *suprà* §. 10. *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 34. Apud Lucianum Protesilaus in νεκρικοῖς. Οὐ γὰρ ἐγὼ τούτων αἴτιος, ἀλλ' ἡ Μοῖρα, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ὕτως ἐπικεκλῶσθαι. *Neqe enim horum mihi caussa fui, sed fatum, & qòd jam inde ab initio ita prædestinatum fuerat.* Ità passim Homerus de Ulysse. *Odyss. α. v.* 16.

Ἀλλ' ὅτε δὴ ἕτος ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν,
Τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἶκόνδε νέεσθαι.
Sed qando tempus venit circumeantibus annis,

Qo

est. huc summa redit; brevis est vita: quod instat tempus lucrandum est, considerate justèque agendo. in animo remittendo sobriè te geras.

κλώθετο πᾶσι τὸ συμβαῖνον. τὸ δ' ὅλον, [a] βραχὺς ὁ βίος. [b] κερδαντέον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. [c] νῆφε. [d] ἀνειμένως.

a L. 2. §. 17.
b L. 2. §. 4. l. 6. §. 2. l. 8. §. 44.
c L. 1. §. 16.
§. 27. l. 6. §. 31.
d L. 1. §. 8.

ANNOTATIONES.

Quo ei destinarunt Dii domum redire.

Apud eundem Telemachus *Odyss. γ. v.* 208.

Ἀλλ' ἤ μοι τοιοῦτον ἐπέκλωσαν θεοὶ ὄλεθρον
Sed nevtiqam mihi hujusmodi destinarunt Dii bonorem.

Ulysses *ibidem* λ. *v.* 138. à Tiresia scisciatur,

— τὰ μὲν ἄρ πω ἐπέκλωσαν θεοὶ ἀντῷ.
— *Hæc fortassis decreverunt Dii ipsi.*

Evmæus *ibidem* π. *v.* 64.

Πλαζόμενον. ὣς γάρ οἱ ἐπέκλωσεν τάδε δαίμων.
Errans: sic enim ei destinavit hoc Deus.

Alcinous *ibidem* Θ. *v.* 579.

Τὸν δὴ θεοὶ μὲν τεῦξαν, ἐπεκλώσαντο δ' ὄλεθρον
Ἀνθρώποις, ἵνα ᾖσι καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδή.
Hoc autem Dii quidem fecerunt, destinarunt autem excidium
Hominibus omnibus, ut sit & posteris cantilena.

Achilles deniqe *Il. ω. v.* 525. qem locum lavdat Plutarchus *de legend. poet. c.* 4. & *c.* 6. & in *consol. ad Apollon.*

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δυλοῖσι βροτοῖσι,
Ζώειν ἀχνυμένοις. —
Sic enim destinarunt Dii miseris mortalibus,
Ut vivant tristes. —

Leo Imperator in *oraculis n.* 128. apud Janum Rutgersium *Var. lect. l.* 5. *c.* 8.

Στύλος γὰρ ὀφθεὶς ἐν πόλει κεκλωσμένος.
Columna enim apparens in cœlo fatalis.

Seneca *de benefic. l.* 6. *c.* 23. *Dii in prima illa constitutione, cùm universa disponerent, etiam nostra viderunt, rationémque hominis habuerunt. in nostras utilitates in principio rerum præmissa mens est, & is ordo mundo datus, ut appareat curam nostri non inter ultima habitam.* Idem *de provident. c.* 5. *Fata nos ducunt, & quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. caussa pendet ex caussa. privata ac publica longus ordo rerum trahit. non incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, quid gavdeas, quid fleas. & quamvis magna videatur varietate singulorum vita distingui, summa in unum venit.*

Βραχὺς ὁ βίος] Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Dum licet, — vive beatus:
Vive memor quàm sis avi brevis. —

R. Simeon in Pirke Aboth.

היום חצר והמלאכה מרבה

Dies brevis, & opus multum. Et Ben-Syræ magistro ob ætatem repellenti, *An nescis diem brevem, & opus multum esse?* Drusius in *apophth.* Hippocrates *aphor.* 1. §. 1. Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρή. *Vita quidem brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de natura maligniatate conqueritur, quòd in exiguum avi gignimur, quod hac tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis spatia decurrant: adeò ut exceptis admodum paucis, cateros in ipso vita apparatu vita destituat. Indè illa maximi medicorum exclamatio est; Vitam brevem esse, artem longam.* Et *c.* 16. *Tempus breve est & præceps: multóque fit brevius vitio nostro.* Vide *l.* 5. §. 24. Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα. *Spatium breve & momentaneum.* Zeno apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Οὐδενὸς ἡμᾶς ὕστερ πένεσθαι, ὡς χρόνου. *Nullius rei tantà nos penuriâ laborare, quàm temporis.* Quod Laërtius *l.* 7. in *Zenon.* Μηδενὸς ἡμᾶς ὕστερ εἶναι ἐνδεεῖς, ὡς χρόνου. βραχὺς γὰρ ὕστερος ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρά, καὶ μᾶλλον ἡ τὰς τῆς ψυχῆς νόσους ἰάσασθαι δυναμένη. *Nullâ re nos adeò indigemus, ut quidem tempore. Revera enim brevis est vita, ars autem longa, & illa præcipuè, qa morbis animi mederi potest.* Lucianus *de sectis. pag.* 505. Χρὴ δὲ μηδένα καιρὸν παρεῖναι, εἰδότας ἀληθῶς τὸ τῷ Κῴῳ ἰατρῷ εἰρημένον, ὡς ἄρα βραχὺς μὲν ὁ βίος, μακρὰ δὲ ἡ τέχνη. καὶ τοι ἰκανῶς ἰατρικῆς πέρι ταυτ' εἴλεγεν, ἐνμαθησόμενος πρόγμαλος. Φιλοσοφίαν δὲ καὶ μακρῷ τῷ χρόνῳ ἀνύφικλος, ἢν μὴ πάνυ τις ἐγγυτέρω, ἀτενὲς ἀεὶ καὶ γοργὸν ἀποβλέπῃ εἰς ἀντήν. *Æquum esse opinor nullum præterire tempus, siquidem verum esse scimus illud Coi medici dictum, nimirum, brevem esse vitam, artem verò longam. Qod quidem de arte medica est effatus, qa minore negotio perdiscitur. At philosophia ne longo quidem tempore comprehenditur, nisi qis summâ vigilantiâ acres oculos in eam semper defigat.* Itaqe Philo *de vita contemplat. pag.* 892. *A.* Χρόνου δὲ φείδεσθαι καλόν. ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἱπποκράτην, Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρά. *Temporis præcipua nos decet parsimonia, juxta illud Hippocratis medici monitum: vita brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 32. *Non multum accepit homo temporis, etiamsi totum illud sibi vindicat. Cui licèt nihil facilitate eripi, nihil negligentiâ patiatur excidere, tamen ad immortalium cognitionem nimis mortalis est.* & *Epist.* 48. *Etiamsi multum supereset ætatis, parcè jam dispensandum erat, ut sufficeret necessariis. nunc qa dementia est, supervacua discere in tanta temporis egestate?* Allusit ad Zenonis illud superiùs relatum. Et *Epist.* 117. *Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliqid ex illo vacet perdere. Ex hoc tempore tam angusto, & rapido, & nos auferente, qid juvat majorem partem mittere in vanum?* Contrà tamen Methodici (secta ea est medicorum) Galeno referente, *de sectis c.* 6. Τῷ γε βραχὺν εἶναι εἰπόντι τὸν βίον, τὴν δὲ τέχνην μακρὰν ἐπιτιμῶσι. τοιοῦτόν γάς ἐστιν, αὐτὴν μὲν βραχεῖαν εἶναι, τὸν δὲ βίον μακρόν. *Insuper eum, qi vitam esse brevem; longam verò artem dicat, increpant: e contrario namqe artem qidem esse brevem, vitam verò longam.* Sed & Seneca ipse *de brev. vit. c.* 1. *Non accepimus brevem vitam, sed fecimus: nec inopes ejus, sed prodigi sumus. non exiguum temporis habemus, sed multum perdimus. satis longa vita, & in maximarum rerum consummationem largè data est, si tota bene collocaretur.*

Κερδαντέον τὸ παρόν] Vide *ad l.* 2. §. 6. & *supra* §. 17. & *l.* 6. §. 2. Plinius *Epist.* 7. *l.* 3. *Sed tantò magis hoc qicqid est temporis futilis & caduci, si non datur factis; nam horum materia in aliena manu; nos certè studiis proferamus: & qatenus nobis denegatur diu vivere, relinqamus aliqid qo nos vixisse testemur.* Seneca *Epist.* 49. *Insista est velocitas temporis, qa magis appareat respicientibus. Nam ad præsentia intentos fallit: adeò præcipitis fuga transitus levis est. Punctum est qod vivimus, & adhuc puncto minus: cujus brevitatem aliqando futuram cogitemus. Non solebat mihi tam velox tempus videri; nunc incredibilis cursus apparet: sive qia admoveri lineas sentio, sive qia attendere cepi, & computare damnum meum. Eò magis utiqe indignor; aliqos ex hoc tempore, qod sufficere nec ad necessaria qidem potest, etiamsi custoditum diligentissimè fuerit; in supervacua majorem partem erogare. Non voco ad istas ineptias, ingens negotium in manibus est. mors me sequitur, fugit vita. adversùs hæc me doce aliqid. effice nè ego mortem fugiam, vita me non effugiat.* Hoc est qod ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν, id est, *occasionem*, sive *opportunitatem redimere*, dixit Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 16. Plutarchus in *pædag. pag.* 13. *A.* Στιγμὴ χρόνου πᾶς ὁ βίος ἐσί. ζῆν τοίνυν τὸ παραζῆν πρόσταττε. *Punctum temporis est tota vita. Frui eâ, non abuti ad alias res convenit.* παραζῆν dixit, qod Ennius Iphigen. apud Gell. *l.* 19. *c.* 10. à V. C. Salmasio *in exercit. Plinian.* restitutus;

— *prater propter vitam vivitur.*

Qod Seneca *de brev. vit. c.* 9. *Perdis hodiernum. qod in manu fortuna positum est, disponis; qod in tua, dimittis.* Ità qod Plavtus Pseudol. 2. 3.

Certa amittimus, dum incerta appetimus: atqe hoc evenit,
In labore atqe in dolore ut mors obrepat interim.

Νῆφε ἀνειμένως] Julianus Imperator *Epist.* 12. Ἔνθεν ἔξεστιν ἡμῖν, ἀνειμένοις τε σπουδάζειν, καὶ σπουδάζουσι μὴ ταλαιπωρεῖσθαι. *Ex eo accidit, ut dum relaxamur, seria agamus, & dum seria agimus, minimè cruciemur.* Et Gregorius Nazianzenus *in Basilium.* Τὴν ἄνεσιν ἕλκυσιν μὴ ποιήσασθαι, hoc est, *frontem remittere, non resolvere. Multum autem interest, remittas aliqid, an solvas.* Seneca *de tranqil. c.* 15. Itaqe Ambrosius *offic. l.* 1. *c.* 20. *Cavendum, nè dum animum relaxare volumus, omnem harmoniam & qasi concentum solvamus.* Et Martinus Dumiensis *de morib. Sapiens animum habebit, aliqando remissum, nunqam solutum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 8. *Otium industria subnecti debet, non qo evanescat virtus, sed qo recreetur.* Et Cicero *Offic. l.* 2. *Ludendi modus qidam retinendus est, ut nè nimis omnia profundamus, elatique voluptate in turpitudinem dilabamur.* Qod de Musica præcipiebat Pratinas,

Μὴ σύντονον δίωκε, μήτ' ἀνειμένην.
Intensior nec esto, nec solutior.

Ἀνειμένως] Vide *ad l.* 5. §. 1. Seneca *de tranq. c.* 15. *Danda est remissio animis: nec in eadem intensione æqaliter retinenda mens, sed ad jocos rèvocanda. meliores acriorésqe requieti surgent. ut fertilibus agris non est imperandum; cito enim exhaurient illos nunqam intermissa fœcunditas: ità animorum impetus assiduus labor frangit; vires recipient parvum resoluti & remissi. nascitur enim ex assiduitate laborum, animorum hebetatio qadam & langvor.* Aristoteles *ethic. l.* 10. *c.* 4. Πάντα τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνάτως συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia humana ad assidue operandum imbecillia sunt.* Ovidius *Epist.* 4.

Qod caret alternâ requie, durabile non est:
Hac reparat vires: membraqe fessa levat.

Itaqe *sapientis esse, remittere interdum aciem rebus gerendis intentum.* Augustinus *de Music. l.* 2. *c.* 14. Siqidem ut Naso *Ponti l.* 1. *el.* 5.

Otia corpus alunt, animus qoqe pascitur illis:
Immodicus contrà carpit utrumqe labor.

Et Statius *Sylv. l.* 4.

— *vires instigat, alitqe*
Tempestiva qies: major post otia virtus.

Hinc de *arcu lyraqe* imago illa tantopere celebrata. Dio in *œconom.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 62. Αἱ ἀνίσους παρασκευασίναι πόνων εἰσί. καὶ τόξου, καὶ λύρας, καὶ ἄνθρωπος, ἀκμά-

a Inf. §. 45. l. 6. §. 10. l. 9. §. 39. l. 12. §. 14.

§. 27. Ἢτοι κόσμος διατεταγμένος ; ἢ κυκεών, συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. ἢ ἐν σοὶ μὲν τις κόσμος ὑφίστασθαι δύναται, ἐν ᾧ τῷ παντὶ ἀκοσμία ;

§. 27. Mundus vel est ordine justo dispositus, vel miscela temeraria, congesta qidem ea, sed ut mundus sit tamen. qid enim? fieríne potest, ut in te mundus qidam sit & dispositio concinna, in universo verò inconcinnitas mera? idque

ANNOTATIONES.

ζω δὲ ἀνακτήσεως. *Remissiones ad novos labores praparant. Et arcas, & lyra, & homo à quiete vigent. Ibidem tit.* 3. Socrates: Ὁ βίος, ὥσπερ ὄργανον, ἀνίσου καὶ ἐπιτάσεις ἀφιεμένου, ἡδὺν γίνεται. *Vita instar organi musici, dum intensione & remissione sibi concinna redditur, suavior fit.* Democritus apud Antonium *meliss. l.* 2. *c.* 45. Ὥσπερ γὰρ ὄργανον ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν λαμβάνον, ἡδὺ γίνεται. οὕτω καὶ ὁ βίος. *Quemadmodum organum intentionem & remissionem suscipiens suave fit, sic etiam vita.* qod idem Plutarcho tribuit Maximus *collectan. c.* 32. Verùm in *collectaneis* illis avtorum nomina sæpius permutata, confusa, depravata deprehendas. Plutarchus *in Pædag. pag.* 9. *B.* Ὁ βίος ἡμῶν ὡς ἄνεσιν καὶ σπουδὴν διήρηται. καὶ ἡ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἄρτυμά ἐστι. (id qod idem in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Παιδιὰ πόνου ἡδυσμα. *Urbanitas laboris condimentum.* qo eodem schemate usus est & Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10.) καὶ τὰ τόξα, καὶ τὰς λύρας ἀνίεμεν, ἵνα ἐπιτείνειν δυνηθῶμεν. καθόλου δὲ σάζεται, σῶμα μὲν, ἐνδείᾳ καὶ πλησμόνῃ, ψυχὴ δὲ ἀνέσει καὶ πόνῳ. *Tota nostra vita in remissionem seriumque studium est divisa. Et requies laborum est condimentum. Nam & arcus & lyras remittimus, ut intendere possimus. Atque in universum servatur corpus impletione atque vacuatione, animus autem remissione & labore.* Amasis apud Herodotum *l.* 7. Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέηται χρῆσθαι, ἐπαντύουσι. ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐμτεταμένα εἴη, ἐπραγείη ἄν. ὥστε ἐς τὸ δέον ἂν μὴ ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. ἔστι δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις, εἰ ἐθέλοι παιγνιῇσι διαζεσθαι ἀεὶ, μηδὲ ἐς σπουδὴν τὸ μέρος ἑωυτὸν ἀνίσιον, λάθοι ἂν ἔτοι μανίῃ ἢ ἀπόπληξι γενόμενος. Gregorius Nazianzenus *post reditum ex agro.* Ἐιωθα πως τὰς πόνους ἀεὶ ταῖς τοιαύταις διαλύειν ἀνέσεσιν. ἐπεὶ μηδὲ τεινρὰ φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τείνομενον. κἀ δεῖταί τι μικρὸν τῶν γλυφίδων ἐκλύεσθαι, εἰ μέλλοι παθήσεσθαι πάλιν, καὶ μὰ ἄχρηστος ἔσεσθαι τῇ τοξότῃ, μηδὲ ἀόπλος ἐν καιρῷ χρήσεως. *Soleo ferè hujusmodi oblectamentis labores dissolvere ac relaxare; qandoqidem nec perpetuam contentionem nervus ferre potest, sed laxari nonnunqam arcus cornua oportet, si qidem rursus intendendus sit, & sagittario non inutilis tum futurus, cum eo utendum erit.* Naso *Epist.* 4.

Arcum ni cesses tendere, mollis erit.

Æsopus Phædri *l.* 3. *fab.* 53.

Citò rumpis arcum, semper si tensum habueris:
At si laxâris, cùm voles, erit utilis.
Sic lusus animo debet aliquando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

De Joanne Evangelista gemina his referunt Abraham Abbas apud Joannem Cassianum *collat.* 24. *c.* 21. Thomam Aqin. *sum: p.* 2ª. 2æ. *q.* 168. *a.* 2. & Henricum Herp. *specul. aur. in pracept.* 3. *serm.* 2. sed & de Antonio Eremitâ balistæ exemplum eodem trahente, Antonin. *sum.* 2. *par.* 2. *tit.* 1. *c.* 23. §. 1. & Gvillielmus Pepin. *de confess. tract.* 2. *par.* 3. *c.* 6. ex *Vitis patrum.* Qod avtem ex adverso, Plutarchus *de sene polit. pag.* 792. *C.* Τόξον μὲν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται. ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. *Arcus, si nimium intendatur, rumpitur: anima laxando perit.* Unde de Theophrasto Laërtius *lib.* 5.

Ῥήγνυσθαι σοφὸς τόξον ἀνίεμενον.

hoc est, ut Publius Syrus:

Arcum intensio frangit: animum remissio.

id de solutiore illa remissione capiendum est, qam vitandam cavendámqe híc Marcus monet.

§. 27. Ἢτοι κόσμος διατεταγμένος] Vide *infrà* §. 45. & *l.* 2. §. 3. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 4. *Qem κόσμον Graci nomine ornamenti appellaverunt, eum nos à perfecta absolutáqe elegantia, mundum. nihil enim omnium rerum melius est mundo, nihil præstabilius, nihil pulcrius. utpote in qo universa ità constituta sunt, ut neqe ad usum meliora esse potuerint, neqe ad speciem pulcriora.* Cicero *de Nat. Deor. l.* 2. & Seneca *ad Helv. c.* 8. *Mundo nihil neqe majus, neqe ornatius, rerum natura genuit.* Avtor *de Mund. c.* 2. Κόσμος μὲν οὖν ἐστι σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη. *Mundus est compages è cælo terráqe coagmentata, atqe ex iis naturis qæ intra ea continentur. Dicitur etiam aliter mundus ordo & digestio universorum, qæ à Deo & per Deum asservatur.* & Evstathius *ad Il. á.* Κόσμος ἡ τάξις ἐν τῷ παμπῷ. ἀφ' ἧς καὶ ὁ πάντων περιεκτικὸς, κόσμος, ὅτι αὐτὸν ἐντάκτως ἡ πρόνοια ἔταξεν. Apulejus *de mund.* Mundus est ordinata ordinatio, Dei munere. & rursus: *Qid mundo præstantius? Lauda, qam putas speciem: portio à te lavdabitur mundi. admirare qam voles temperantiam, ordinationem, figuram. hic & per hunc illud qodcunqe est, invenietur esse lavdandum. nam qid, ore te, ornatum atqe ordinatum videri potest, qod non ab ipsius exemplo imitatura sit ratio? unde κόσμος Græcè nomen accepit.* Tertullianus *apolog. c.* 17. *Qod colimus, Deus unus est, qi totam molem istam cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo, qo jussit, ratione, qâ disposuit, virtute, qâ potuit, de nihilo expressit, in ornamentum majestatis sua: Unde & Graci nomen mundo κόσμον accommodaverunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Κόσμος τε ἐστι ὥσπερ λέγεται καὶ κάλλος ἀπρόσιτον. *Mundus verè est, ut appellatur, & incomparabilis pulcritudo.*

Ἡ κυκεὼν] *Cimus.* Ità *l.* 6. §. 10. Ἢτοι κυκεὼν καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμός. *Universum avt est cimus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuo.* qibus verbis κυκεὼν qid velit, explicat. & *l.* 9. §. 39. κυκεὼν καὶ σκεδασμός. *Cimus & dispersio temeraria.*

Συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος] Vide Heraclitum *infrà.*

Ἐν σοὶ μέν τις κόσμος] *in te* scilicet qi es μικρὸς κόσμος τις. (qomodo τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, *parvum mundum, hominem* dixit Clemens Alexandrinus in *Hortator. pag.* 4. & *Mundi instar habere fabricam humani corporis,* Ambrosius *hexam. l.* 6. *c.* 9.) & *majoris illius imaginem geris.* Macrobius *in Somn. Scip. lib.* 1. *c.* 12. *Ideò physici Mundum magnum hominem, & hominem brevem mundum esse dixerant.* Si est ergò, inqit, in te fabricâqe tui ordinata rerum dispositio, in mundo ipso multò magis. Siqidem, ut Tertullianus *de resurr. carn. c.* 30. *Estq figmentum veritatis in imagine est, imago ipsa in veritate est sui; necesse est esse prius sibi, qàm alii configuretur. de vacuo similitudo non competit; de nullo parabola non convenit.* Idem *adv. Hermogen. c.* 40. *Confusa res eras, nunc verò composita est. & vis ex compositis incomposita præberi? nulla res speculum est alterius non coæqalis. nemo se apud tonsorem pro homine mulum inspexit: nisi si, qi putas in hac extructione mundi dispositá jam & compitá, informem & incultam materiam respondere. qid hodie deforme in mundo? qid retrò speciatum in materia; ut speculum sit mundus materia? cùm ornamenti nomine sit penes Graecos Mundus, qomodò inornata materia imaginem refert? Nec materia certè mundus imago esse poterit, si compositus ille & exornatus, confusa verò & inornata ista; nec homo mundi, si in homine ordinata partium membrorúmqe dispositio, in mundi compage nullo ordine legéve certâ disposita, sed commissa commistáque temerè universa.* Qanqam mundum non minorem, sed majorem imaginis divinæ ratione havd absurdè prorsùs dixit Gregorius Nazianzenus *in Pasch.* §. 15. Τὸν ἄνθρωπον δημιουργεῖ, καὶ ὅλον τινα κόσμον ἕτερον ἐν μικρῷ μέγαν ἐπὶ γῆς ἵστησι. *Hominem fabricatur, & velut alterum qendam mundum, in parvo magnum, in terra collocat.* At verò Synesius *de provident.* 1. non *hominem* tantùm integrum, sed *caput hominis* ipsum *mundum minorem* indigetat, in qo *mens* tanqam *numen* qoddam resideat. Ἄνω μὲν ἐν ἀστέρες, κάτω δὲ κεφαλαὶ σφαιροειδεῖς διεπλάσθησαν, ἵν' εἶεν ἔνοικοι ψυχαῖς ἐν κόσμῳ κόσμοι μικροί. *In superioribus partibus sidera, in inferioribus vero capita globosa formata sunt, ut parvi mundi in mundo essent domicilia animarum.* Respexit, opinor, id qod in philosophorum placitis Plutarchi nomine evulgatis, *l.* 4. *c.* 21. Stoicis perperam tribuitur; τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, κατοικεῖν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipsa illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Qod avtem ille de *capite*, de *corde* Avsonius *monosyll.*

Cor vegetum mundi instar habens. —

Vide *suprà ad* §. 3. Qomodò avtem Marcus istîc illos perstringit, qi qem in semetipsis agnoscunt ordinem, ornatum, eundem mundo, cujus & ipsi sunt partes, negant: pari modo & Epicuri sectatores Seneca *præfat. qæst. nat. l.* 1. hoc ipso notat nomine, qòd cùm *animum* putent esse sibi ipsis, eúmqe *providum & singula dispensantem, universum* interim, in qo & ipsi sunt, *expers* esse *consilii ac temerè ferri* contendunt. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Ἐν δὲ τοσοῦτον ἀκοσμίας;] Nihil minús. Avtor *de mundo.* Κόσμου δ' ἑτέρους τὸ σύμπαν, ἀλλ' οὐκ ἀκοσμίαν ὀνομάσαις ἄν. *Universum ipsum commodius nominaveris compagem rerum compositam, concinnóqe ordine digestam, qam congeriem confusam, & inconditam.* Reverâ, ut Plutarchus *de anim. gener.* Ἀκοσμία δ' ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. *Ante mundi creationem erat confusa congeries.* Erant siqidem primò omnia, ut Moses *l.* 1. *c.* 1. *v.* 2. תֹהוּ וָבֹהוּ id est, ut Naso *Metam. l.* 1.

— rudis indigestáqe moles.

Nec qicqam nisi pondus iners, congestáqe eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

Verùm *hanc Deus* (is est *melior potiórqe natura* illa) *litem diremit, molem discrevit:* κἀντεῦθεν κόσμου ἡ περὶ ἀκοσμίας ἐλάμβανεν. ut Gregorius Nazianzenus, περὶ ἑνότητος. Atqe hoc est qod Anaxagoras apud Laërtium *lib.* 2. §. 6. Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα νοῦς ἐλθὼν, αὐτὰ διεκόσμησε. *Omnia simul erant, deinde accessit mens, eáqe composuit.* Sive ut Timon in *Sillis*;

Πάντα συνεσφήκωσεν ὁμοῦ τεταραγμένα κρῆθεν.
Omnia composuit simul confusa antea.

Et

ſidqe rebus omnibus ità qanqam diſcretis ac diffuſis, conſpirantibus tamen.

§. 28. Mores nigri, effœminati, præfra-

καὶ πᾶσι, ἕτως [a] πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων καὶ [b] συμπαθῶν. a L. 6. §. 38. b Inf. §. 40.

§. 28. [c] Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, ἐυ- c Sup. §. 18.

ANNOTATIONES.

Et apud Hermiam in *διασυρ. pag.* 176. Ἀρχὴ πάντων ὁ νοῦς. καὶ αὐτὸς αἴτιος καὶ κύριος τῶν ὅλων. καὶ παρέχει τάξιν τοῖς ἀτάκτοις, καὶ κίνησιν τοῖς ἀκινήτοις, καὶ διάκρισιν τοῖς μεμιγμένοις, καὶ κόσμον τοῖς ἀκόσμοις. *Mens omnium eſt initium, eáque cauſſa & omnium domina eſt, & ordinem confuſis præbet, & motionem immobilibus, & diſcrimen commiſtis, & ornatum inornatis.* Demonax Cynicus (referente Luciano in *vita ejuſdem.* & Antonius *meliſſ. l. 2. c. 76.*) diſſerentibus qibuſdam de mundi anima ac figura, Ὑμεῖς, inqit, περὶ τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε. *Vos mundum curiosè perſcrutamini; ſtatum vero veſtrum perturbatum non curatis.* Indè argumentum arripuit Dio, qo Dionyſium ad virtutis ſtudium impelleret, ὅτως διακοσμηθεὶς τὸ ἦθος εἰς ἀρετὴν λόγων, καὶ πρὸς τὸ θειότερον ἀφομοιωθεὶς παράδειγμα τῶν ὅλων καὶ κάλλιστον, ᾧ τὸ πᾶν ἡγεμόνι πειθόμενον, ἐξ ἀκοσμίας κόσμος ἐστὶ, πολλὴν μὲν ἰνδαιμονίαν ἑαυτῷ μηχανήσεται, πολλὴν δὲ τοῖς πολίταις, γενόμενος βασιλεὺς ἐκ τυράννου. *Qo moribus ad doctrinam expolitus, atqe ad diviniſſimum rerum & pulcerrimum conformatus exemplum, cui univerſitas duci parens non jam confuſio ſed mundus eſt, magnam ſibimet ipſi, magnam item civibus pararet felicitatem ex tyranno rex factus.* Plutarchus *Dione p.* 962. *A.*

Διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων] Vocem harum priorem Lugdunenſis omiſit. qo id conſilio incertum mihi. Seneca *qæſt. nat. l. 7. c. 27. Tota hujus mundi concordia ex diſcordibus conſtat.* Et *Epiſt.* 107. *Contrariis rerum æternitas conſtat.* Heraclitus apud Ariſtotelem *Ethic. l. 8. c. 2.* Τὸ ἀντίξουν συμφέρον, καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν. *Adverſarium eſſe conferens: & ex differentibus pulcerrimam cooptationem fieri.* Idémqe apud Avtorem *libri de mundo, c. 5.* Συνάψειας ὅλα καὶ οὐκ ὅλα. συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον. συνᾴδον καὶ διᾴδον. καὶ ἐκ πάντων ἓν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. *Criſpa & minimè criſpa una vinxeris, conſentiens & diſſentiens, conſonans & diſſonans, unum etiam ex omnibus, omniáqe ex uno.* Et ex eodem Apulejus: *Sic totius mundi ſuorum inſtantia imitiorum inter ſe impares conventus, pari nec diſcordante conſenſu Natura veluti Muſicam temperavit. namqe uvidis arida, & glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqa, confudit; unúmqe ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum conſtituit,* &c. Qod & Avtor idem *ibidem* variis à re politica, pictura, muſica, grammatica imaginibus illuſtrat. Τοῦτο πολιτικῆς ὁμονοίας τὸ θαυμαστώτατον, ὅτι ἐκ πολλῶν μίαν, καὶ ὁμοίαν ἐξ ἀνομοίων ἀποτελεῖ διάθεσιν, ὑποδεχομένη καὶ πᾶσαν φύσιν καὶ τύχην. ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμφωνον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων. ὥσπερ ἁμίλλη τὸ ἄρρεν συνάγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ οὐχ ἑκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον. καὶ τῶν πρώτην ὁμόνοιαν διὰ τῶν ἐναντίων συνῆψεν, ἡ διὰ τῶν ὁμοίων. ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμουμένη τοῦτο ποιεῖν. ζωγραφία μὲν γὰρ, λευκῶν τε καὶ μελάνων, ἀχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκιρασαμένη φύσεις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγμένοις ἀποτέλεσε συμφώνως. μουσικὴ δὲ, ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς, μακρούς τε καὶ βραχεῖς φθόγγους μίξασα, εἰ διαφόροις φωναῖς μίαν ἀποτέλεσεν ἁρμονίαν. γραμματικὴ δὲ, ἐκ φωνήεντων καὶ ἀφώνων γραμμάτων κράσιν ποιησαμένη, τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνεστήσατο. ὅτως δὲ καὶ τὴν τῶν ὅλων σύστασιν διὰ τῆς τῶν ἐναντιοτάτων ἀρχῶν κράσεως μία διεκόσμησεν ἁρμονία. ξηρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κουφον μιγὲν, καὶ ὀρθὸν περιφερεῖ, τὸ ὅλον διεκόσμησε μία διὰ πάντων διήκουσα ἁρμονία, ἐκ τῶν ἀμίκτων καὶ ἑτεροίων τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα, τάς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν. *Hoc eſſe in concordia civili longè admirabiliſſimum, qod ex multis ipſa unum efficit affectum, & è diſſimilibus ſimilem, omnis illa qidem natura ſuſceptrix & fortuna. Atqe haud ſcio, an etiam contrariorum appetens ſit natura: ex eiſqe conſona, non item è ſimilibus conficiat. Sic certè ipſa marem cum fœmina conjunxit, non etiam cum ſuo horum utrumqe ſexu. Qin primam etiam concordiam per contraria, non per ſimilia devinxit. Adde qod ars naturæ amulatrix hoc idem facit. Siqidem pictura, alborum nigrorúmqe colorum luteorúmqe & rubrorum naturas inter ſe attemperans, effigies rerum efficit conſonas exemplaribus. Muſica acutis & gravibus ſonis, longiſqe & brevibus una permixtis in diverſis vocibus unum ex illis concentum reddidit. Grammatica ex elementis vocalibus & mutis inventa temperata, artem omnem literaturæ ex illis compoſitam reliqit. Itaqe univerſorum coagmentationem cinno qodam principiorum ſummè contrariorum commodè attemperato natura ipſa digeſſit unâ eademqe cohærentiâ: qippe ſiccum humido, calidum frigido, gravi leve mixtum, & rectum orbiculari, univerſum vis una per omnia pertinens certo ordine deſcripſit, concinneqe digeſſit, è diverſis naturis atqe impermixtis univerſum mundum architectata, naturas qam maximè contrarias, veluti edicta concordia & imperata, adſtrinxit ad conſenſum mutuúmqe commercium, ejuſmodi rerum molitione univerſitati ipſi ſalutem machinata eſt.* Qæ periphraſticè ab Apulejo verſa vide *ad l. 7. §. 48.* Syneſius *de inſomn. pag.* 134. Ἔστι τις ὡς ἐν συγγενείᾳ τοῖς μέρεσι καὶ διχόνοια. ἑ γάρ ἐστιν ὁ κόσμος τὸ ἁπλῶς ἕν, ἀλλὰ τὸ ἐκ πολλῶν ἕν. καὶ ἔστιν ἐν αὐτῷ μέρη μέρεσι προσήγορα καὶ μαχόμενα, καὶ τῆς φύσεως αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ παντὸς ὁμόνοιαν συμφωνούσης, ὥσπερ ἡ λύρα σύστημα φθόγγων ἐστὶν ἀντιφώνων τε καὶ συμφώνων. τὸ δ' ἐξ ἀντικειμένων ἓν, ἁρμονία καὶ λύρας καὶ κόσμου. *Ineſt enim velut in cognatione, nonnulla etiam inter partes diſſenſio. Siqidem mundus non unum abſolutè qippiam eſt, ſed unum ex multis conflatum, in eóqe partes inſunt, partibus affines, ac repugnantes, conſpirante ad univerſi concordiam mutuo earum divortio: uti lyra contrariorum, ac conſentiensium ſonorum conſtitutum modulamen eſt? Nam qod ex contrariis unum fit tam in lyra, qàm in mundo concentus appellatur.* Plutarchus *de amic. multit.* Ἡ περὶ ψαλμοὺς καὶ φόρμιγγας ἁρμονία δι' ἀντιφώνων ἔχει τὸ σύμφωνον. *Concentus qidam nervorum ex contrariis ſonis conflatur.* Tertullianus *apologet. c. 48.* [*Divina*] *ratio univerſitatem ex diverſitate compoſuit, ut omnia amulis ſubſtantiis ſub unitate conflarent, ex vacuo & ſolido, ex animali & inanimali, ex comprehenſibili & incomprehenſibili, ex luce & tenebris, ex ipſa vita & morte.* Et *de pallio c. 2. Mundus iſte ex diverſis ſubſtantiis officiſqe conſtat. diverſa in unum; ex demutatione diverſa ſunt. denique diverſitatis diſcordiam vices fœderant. ità mutando mundus eſt, qi ex diverſitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Ità eſt *rerum omnium*, utì idem mox *ibidem, diſtincta confuſio.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. 1.* Πάντα διῄλε, καὶ συνέδησε, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο κόσμον ἓνα ἐκ πλειόνων πεποίηκε. *Omnia diſtribuit & conjunxit, & univerſum hunc mundum ex pluribus fecit unum.*

Καὶ συμπαθῶν] Ità *l. 6. §. 38.* φίλα ἀλλήλοις, καὶ σύμπτοιαν ἔχοντα. *invicem ſibi amica & conſpirantia.* Manilius *Aſtron. l. 2.*

Totúmqe alterno conſenſu vivere mundum.

De corpore humano pariter Hippocrates *de aliment. ſect. 4. l. 4. p. 50.* Ξύῤῥοια μία. ξύμπνοια μία. ξυμπάθεια κατὰ ὁλομελίην πάντα. *Confluxio una, conſpiratio una, conſentientia omnia ad univerſam totius naturam.* de qo videatur Galenus *de faculs. nat. l. 1. c. 5. & l. 3. c. . de differ. febr. l. 2. de uſu pulſ. l. 1. de cauſſ. pulſſ. l. 2. & de uſu part. l. 1.* Vide *infrà §. 42.* Apud Sextum Empiricum *adv. Phyſic. l. 1. c. 2.* Philoſophi qidam: Ἐπεὶ οὖν ὁ κόσμος σῶμά ἐστιν, ἤτοι ἡνωμένοι ἐσὶ σῶμα, ἢ ἐκ τῶν συναπτομένων, ἢ ἐκ διεσώτων, ἔτε δὲ ἐκ συναπτομένων, ἔτε ἐκ διεσώτων, ὡς δείκνυμεν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν συμπαθειῶν, ἐξ ὧν συμφανὲς, ὅτι ἡνωμένον τι σῶμα καθέστηκεν ὁ κόσμος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐκ συναπτομένων ἢ διεσώτων, ἃ συμπάσχει τὰ μέρη ἀλλήλοις. ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων συμπάθεια τίς ἐστιν. ἡνωμένον τοίνυν ἐσὶ σῶμα ὁ κόσμος. *Qoniam igitur mundus eſt corpus, avt eſt corpus unitum, avt ex iis qa compinguntur, avt ex diſtantibus. Sed neqe ex iis qa compinguntur, neqe ex diſtantibus, ut oſtendimus ex iis qa in ipſo per conſenſum accidunt. Ex qibus eſt perſpicuum, qod mundus eſt aliqod unitum corpus. In iis enim qa conſtant ex iis qa compinguntur, avt qa ſunt diſtantia, partes minimè inter ſe afficiuntur per conſenſum. In iis avtem, qa ſunt unita, eſt qadam affectio per conſenſum. Unitum eſt ergò corpus etiam mundus.*

§. 28. Μέλαν ἦθος] Ad *ſectionem* 18. pertinere iſta olim ariolabar, unde librariorum culpâ ſubducta fuiſſent: à Marco verò interpretamenti loco ſubjuncta qibus ſcilicet explicatum ibat, qid μέλανος ἤθους nomine deſignatum vellet, utpote qod latiùs ibi ſumeret, qàm uſus vulgaris pateretur, avt qàm Agatho, à qo ipſe mutuatus eſſet, uſurpaverat. qomodo *tyranni* nomen Seneca *de animo impotenti, cupido, delicato, Epiſt.* 114. Vide *ad §. 25.* Sed & *nigri* vocabulum hoc ipſum *Epiſt.* 48. *Per iſtud* (nugas tricáſqe dixerat) *philoſophiæ ſunt nigræ & turpes, infameſqe, etiam ad album ſedentibus, exceptiones.* Ità Xylander exiſtimavit, qum verterit, *Mores nigri vocantur mores effœminati,* &c. Verùm fieri poteſt, qod & aliis placuiſſe video, ut περιοχὴν integram iſta conficiant, qâ Marcus ſcilicet *mores* varios ſive diſpoſitiones atqe ingenia recenſuerit, qos ſtylo ſuo perſtringeret, vitandóſqe moneret; *nigros* ſcilicet *effœminatos, præfractos, bellumos,* &c. Sicut avtem *candor*, pro *ingenuitate*, & *ſynceritate*; & *mores candidi* pro *ingenuis, ſynceris, integris, benignis, benevolis.* Ovidius *triſt. l. 3. eleg. 6.*

Qiqe eſt in charis animi tibi candor amicis.

Idémqe *Pont. l. 4. El. 14.*

Tam felix utinam, qàm pectore candidus, eſſem.

& alibi:

— ſed ſunt tua pectora lacte,
Et non calcatâ candidiora nive.

Horatius *Epod. 11.*

Contráqe lucrum nil valeré candidum
Pauperis ingenium.

& *Epiſt. 4.*

Albi noſtrorum ſermonum candide judex.

& *Satyr. 5.*

2 L.4.§.11. ἀθεμιτοβίους ἤθους, ἀμηχάνους, βουπρωτώδεις, παιδαριώδεις, βλακικὸν, πίθηλον, βωμολόχον, καπηλικὸν, τυραννικόν.

§. 29. Εἰ ξένος κόσμῳ, ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, ἀφ' ἧττον ξένος, ἡ ὁ μὴ γνωρίζων τὰ γιγνόμενα. φυγὰς, ὁ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον. τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι. ἄπαις, ὁ ἐνδεὴς ἑτέρας, καὶ μὴ πεύσεται

b Inf.§.44. 46.l.8.§.15. 49. c L.10.§.25. d L.12.§.1. 13. e L.2.§.17. l.3.§.5.l.10. §.1.l.11.§.1

§. 29. Si peregrinus in mundo eſt, qi ignarus eſt eorum, qæ in mundo exiſtunt: perinde certè in mundo peregrinus eſt, qi ignarus eſt rerum qæ in eodem geruntur. profugus, qi rationem civilem fugit. cæcus, qi mentis oculos clavſos habet. mendicus, qi alterius cujuſqam indiget, neqe

ti, belluini, pecuini, pueriles, ſtolidi, ſubdoli, ſcurriles, perfidi, tyrannici.

apud

ANNOTATIONES.

— *animæ, quales neqe candidiores*
Terra tulit. —

Ità *mores nigri*, pro *malignis, improbis, malevolis* dicti. Salſè Solon, apud Laërtium *l.* 1.

Πορφυλαγμένῳ ἄνδρα ἴκανον,
Ὅρα μὴ κρυπτὸν ἔγχος ἔχων
Καρδίῃ, φαιδρῷ προσνίσσῃ προσώπῳ,
Πλῶτα δέ οἱ δίχομυθον
Ἐκ μελαίνας φρενὸς γεγαπῇ.
Tu virum caveto qemqe,
Abditum nè geſtet enſem
Corde, vultu dum te amico
Intuetur, & biſulcâ
Blanda promit dicta linguâ
Mente ab intus nigricante.

Horatius *Serm.l.* 1. *Sat.* 4.

— *abſentem qi rodit amicum;*
Qi non defendit alio culpante; ſolutos
Qi captat riſus hominum, famamqe dicacis;
Fingere qi non viſa poteſt; commiſſa tacere
Qi neqit, hic niger eſt. —

Et mox:

Hic tibi comis, & urbanus, liberqe videtur,
Inſeſto nigris. —

Et rurſus ubi hominem induxit, ità amicum prædicantem, ut tamen interim tectè ſubdoléqe notam illi aliqam affigat;

— *hic nigræ ſuccus loliginis, hac eſt*
Ærugo mera. —

De Sexto Clodio Cicero *pro Cæcina. Nec minùs niger, nec minùs confidens, qàm ille Terentianus Phormio.* Pindarum tamen *in Pythiis Od.* 4. φρένας λευκὰς, ſive *alba præcordia*, pro *fatuis ſtolidiſqe* poſuiſſe monet Hadrianus Junius *cent.* 3. *adag.* 32. qi fallitur tamen, qod φρένας μελαίνας, ſive *nigra præcordia*, pro *prudentia* argumento haberi opinatur, ubi Homerus eas Hectori tribuit, *Il.ρ.v.* 83. cùm *fortitudinis* ſint potiùs. neqe enim illa, ſed iſta eſt Hectoris laus. Indè proverbium. Οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος. *Candidorum virorum nullus eſt uſus.* qaſi imbelles illi plerumqe ac inutiles ſint. qalis Nireus,

— ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν,
Ἀλλ' ἀλαπαδὴς ἦεν —
— *qi pulcerrimus vir ad Ilium venit,*
Sed imbellis erat.

Il β. *v.* 673. & Paris, cui ſcilicet

— καλὸν
Εἶδος ἔπ', ἀλλ' οὐκ ἦν γε βίη φρεσίν. οὐδέ τις ἀλκή.
— *venuſta*
Species ineſt: ſed non eſt vis animo, neqe ullum robur.

Il. γ. v. 45.

Περισκελὲς ἦθος] *mores præduri, præfracti, rigidi, refractorii.* Ità Sophocles *Ajac. Lorar. v.* 659.

— περισκελεῖς φρένες.
— *obſtinatæ mentes.*

i.e. αἱ ἄγαν σκληραί. Schol. à *ferro* tranſlatum tragicus ipſe innuit, ubi mox ſubjungit *v.* 660.

— ὡς ἰκαρίσιον,
Βαφῇ σίδηρος ὡς.
— *vehementer obdurueram,*
Ut ferrum tinctum.

Et in *Antigone*, ubi ingeniorum iſtiuſmodi exitum edocet:

Ἀλλ' ἴσθι ταῦτ, τὰ σκληρ' ἄγαν φρονήματα
Πίπτειν μάλιστα, κἀν τὸν ἐγκρατίστατον
Σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ,
Θραυσθέντα καὶ ῥωγίσαντα κλεῖσ' ἂν εἰσίδοις.
Præfracti at animi plurimùm, ſcias velim,
Cadere aſſolent: & ipſa vis ferri igneis
Exacta flammis rigidi & intractabilis,
Diſcedit icta ſæpe, & in partes abit.

Grotius. Qanqam & de qibuſvis rebus uſurpatur, qæ ſic exaruerunt, ut prædurè fiant. παρὰ τὸ σκέλλειν. Poſſunt & περισκελὲς ἦθος, *mores difficiles, moleſti* & *meroſi* dici. Siqidem περισκελὴς Heſychio, non σκληρὸς tantùm, ſed & δυσχερὴς exponitur. Ità Theophraſtus *de cauſſ. l.* 2. *c.* 4. Ὁ περισκελὴς ἀνὴρ. cui opponitur, Ὁ ἰκμαλὴς καὶ μαλακὸς, *ibidem* & *c.* 2. & Hippocrates *de Ulcer.* Φάρμακα περισκελῆ. *medicamenta*

A *moleſta, & aſpera.* ſive δύσκολα καὶ ἐρεθίζοντα σφοδρῶς. utì Galenus explicat, *ad Glauc. lib.* 2. & Philochorus apud Athen. *l.* 14. Καύματα περισκελῆ, *æſtus ardoréſqe graves & moleſti.* Cæterùm apud Menandrum à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 96. repræſentatum, περισκελῶς φέρειν, non eſt *ægrè ferre*, qod Cl. Caſavbonus cenſuit, nec ἀχθὲ, qod Geſnerus reddidit, ſed *obſtinatè* potiùs, ex priore vocabuli uſu, & *infracto* adverſùs fortunam animo, qod & Grotius advertit, & ipſa Comici dictio docet, ſi ponatur integra. ea enim ſic habet:

Πρὸς ἄπαντα δειλὸν ὁ πίνης ἐστὶ πράγματα,
Καὶ πόλεως αὐτῷ καταφρονεῖν ὑπολαμβάνει.
B Ὁ γὰρ μετρίως πράττων, περισκελέστερον
Ἅπαντα τἀνταρὰ, λαμπρία, φέρει.
Mens timida ſemper pauperi eſt; atqe omnibus
Se ſuſpicatur eſſe deſpicatui.
At qorum res ſunt, Lampria, meliuſcula,
Animo obſtinatiore perdurant mala.

Grotius.

Θηριώδεις, βουκεμανώδεις] Vide *ad l.* 5. §. 11.

Παιδαριώδεις] *Viris qoqe puerilia ac muliebria ingenia ſunt.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16.

§. 29. Ξένος κόσμῳ] qia τὰ κόσμου ξένα ipſi videntur *infrà* §. 46. Vide & *l.* 8. §. 15. & *l.* 12. §. 1. & 13. *Peregrini* enim C videtur eſſe, qæ civitatis, in qa agit, ſint ſolennia, ignorare. Huc illud Luc. *c.* 24. *v.* 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ; *Tu ſolus es peregrinus Hieroſolymis, & non noſti qæ in ea facta ſunt.* Itaqe & Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 12. pios perſecutionem à mundanis perpeſſos, (cùm ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξειν, i.e. *in mundo* atqe à mundo, qi ipſos odio habiturus ſit, *afflictos fore* Dominus ipſe præmonuerit, in *Evangelio* Joan. *c.* 15. *v.* 18. & *c.* 16. *v.* 33.) vetat ξενίζεσθαι τῇ ἐν αὐτοῖς πυρώσει πρὸς πειρασμὸν γινομένῃ, ὡς ξένου αὐτοῖς συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem, qa fit in vobis ad veſtri experimentum, percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis accideret.* D Itaqe hac in parte, prout Marcus iſtic, non vult Chriſtianos eſſe ξένους κόσμου. Alioqi ξένοι κόσμου καὶ παρεπίδημοι, *peregrini & inqilini mundi* iſtius, qo ad vitæ rationem & inſtitutum, prædicantur pii omnes, idqe illis lavdi ducitur. Avtor *ad Hebr. c.* 11. *v.* 11. Joannes Chryſoſtomus in *Epiſt. ad Hebr. Orat.* 24. *Edit. Commel. pag.* 1906. Ἡ πρώτη ἀρετὴ, καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ, τὸ ξένον εἶναι τοῦ κόσμου τούτου καὶ παρεπίδημον, καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὰ ἐνταῦθα πράγματα, ἀλλ' ἀπατᾶσθαι αὐτῶν, ὥσπερ ξένων. vel ut alii, ὥσπερ ξένον. *Prima eſt virtus, atqe adeo univerſa virtus, eſſe hujus mundi hoſpitem & peregrinum, & cum iis qæ hic ſunt rebus & negotiis* E *nihil habere commune, ſed ab iis pendere tanqam ab externis.*

Φυγὰς] φραπέλης idem *l.* 10. §. 25. Philo *allegor. l.* 2. φυγὰς ὁ φαῦλος. *fugitivus vitioſus* qivis.

Τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι] i. e. τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς. *oculis cordis veſtri.* ut Paulus *ad Eph. c.* 1. *v.* 18. ſive τῶν νοημάτων, *mentium*, ut idem *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 4. Ità Petrus, *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 9. Τυφλός ἐστι καὶ μυωπάζων. *Is cæcus eſt nihil procul cernens.* Unde diverbium Domino Chriſto uſurpatum; Matth. *c.* 15. *v.* 14. Ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. *Duces ſunt cæci cæcorum. Qod ſi cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.* Et Paulo *ad Rom. cap.* 2. *v.* 19. F Τυφλῶν ὁδηγός. *Dux cæcorum.* Et Angelo Eccleſiæ Laodicenæ Dominus Joannis *Apoc. c.* 3. *v.* 17. Οὐκ οἶδας ὅτι τυφλὸς εἶ. *Non noſti te eſſe cæcum.* Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 14. Sophocles *Oedip. rege.*

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νῶν, τά τ' ὄμματα.
Mentémqe & aures cæcus eſt, & lumina.

Τῷ νοερῷ ὄμματι] Avtor *de mund. c.* 1. Ἡ γῆν ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νοῦν, καὶ θείοις ψυχῆς ὄμμασι τὰ θεῖα καταλαβοῦσα. *Anima igitur per philoſophiam ducem nacta mentem, cùm divino animæ oculo divinarum rerum naturam comprehendiſſet*, &c. Vide *ad l.* 3. §. 15.

G Πτωχὸς] Ità de Eccleſiæ Laodicenæ Angelo, *Apoc. cap.* 3. *v.* 18. πλοῦτος, καὶ τυφλὸς. *mendicus & cæcus.*

Ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 9. §. 6. & *l.* 11. §. 1. Epictetus *Diſſert. lib.* 4. *c.* 8. Εἰ μέ τις βλάψαι δύναται, ἐγὼ ἐμὸν ποιῶ. εἰ ἄλλον περιμένω ἵνα με ὠφελήσῃ, ἐγὼ ἐμὸν εἰμί. *Si me qis ladere poteſt; nihil ago; ſi alterius opem expecto, qi me juvet; nihil ſum ego.*

Ἀπό-

apud se habet, qicqid ad vitam conducat. abscessus mundi, qi abscedit, séqe à naturæ communis ratione sejungit, dum eis qæ contingunt offenditur. hoc enim, qicqid est, profert eadem, qæ à te protulit. abscissus civitatis, qi animam propriam à rationalium reliqorum anima, qæ una omnium est communis, abscindit.

§. 30. Iste sine tunica philosophatur; ille sine libro: alius qispiam seminudus. panes, inqit,

ἔχων πρὸς ἑαυτὸν τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. [a] ἀπόσχισμα κόσμου, ὁ ἀφιστάμενος, ἢ χωρίζων ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσεως λόγῳ, ἀφ' ὧν δυσαρεστεῖν πάσχει συμβαίνοντων. [b] ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σὲ ἔνεγκεν. [c] ἀπόσχισμα πόλεως ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, [d] μίας ὄσης.

a L. 2. §. 16.
b L. 2. §. 3.
c L. 8. §. 34. l. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
d L. 9. §. 8.

§. 30. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφῶν, ὁ δὲ χωρὶς βιβλίου, ἄλλος * ἄτος ἡμίγυμνος.

* ἄτος; f. ἄρτος

ANNOTATIONES.

Ἀπόσπασμα κόσμου] Ità *l.* 2. §. 16. Ἀπόσπασμα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου. *Abscessus & quasi struma mundi.*

Ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σὲ ἤνεγκεν] Ità *l.* 12. §. 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἤνεγκεν, καὶ σε τοῦτο. *Quæ & tibi hoc natura dederit, & huic te.* Τοῦτο, cum τοῖς συμβαίνουσι priùs dixisset. transitio à numero ad numerum, plurali ad singularem: sicut vice versâ ab hoc ad illum *lib.* 2. §. 4. Ità Plato *Hipp. min. p.* 257. *E.* Καὶ πῶς ἂν οἱ εἰδότες ἀδικοῖεν, ἢ εἰδότες ἐπιβουλεύσειαν, καὶ κακὰ ἐργασάμενοι, βελτίους ἂν εἶεν τῶν ἀειδότων, οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ. *Quoniam pacto qi scientes injuriantur, volentes insidiantur, & ladunt, meliores esse possunt, quam qi hæc præter sententiam faciunt, quandoquidem multum ignoscitur illi, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali.* Pavlus *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 1. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Sic de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei. Quod reliqum est autem, requritur in dispensatoribus ut qis fidus inveniatur.* Sic & *ad Galat. cap.* 6. *v.* 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζεσθε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Vos spirituales reconcinnate ejusmodi hominem, considerans unusqisque temetipsum, ne & tu tenteris.* Salustius in Catilin. *Interea servitia repudiabat, cujus rei initio ad eum magna copia concurrebant.* Terentius *Eunuch.* 2. 1.

Adeóne homines immutarier ex amore, ut non cognoscas eundem esse?

Idem.

Cujus maximè mos est consimilis vestrûm, bi se ad vos applicant.

Plavtus *Pseud.* 3. 2.

Si qò hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum si protollet, pariter profertò manum.

Usum hujus enallages, qi & Hebræis familiaris (de qo videantur Franciscus Junius *ad Proverb. c.* 13. *v.* 1. & Joannes Drusius *qæst. l.* 3. *c.* 33.) in distributionibus solennem, monet M. Seneca *Suasor.* 2. qi ubi Cornelii Severi illud de militibus Romanis

— stratique per herbam,
Hic meus est, dixere, dies. —

Illud, inqit, *Porcellus Grammaticus arguebat in hoc versu, tanqam solœcismum, qòd cùm plures induxisset, diceret, Hic meus est dies, non, Dies hic est noster. & in sententia optima accusabat id qod erat optimum — nam qasi proverbii loco est; Hic dies meus est. & cùm ad sensum retuleris, nè Grammaticorum qidem calumnia habebit locum. dixerunt enim, non omnes simul, sed singuli ex his, Hic meus est dies.* Nec secùs in *Historia* sacra *Reg. lib.* 4. *c.* 5. *v.* 13. de Naomane, *Allocuti sunt eum servi ejus, dicentes, Pater mi,* &c. i. e. horum qasi seorsum singuli. Sic hoc loco τοῦτο. i. e. τούτων τῶν συμβαινόντων ἕκαστον. Sed de istis alibi fusiùs disseruimus.

Ἀπόσχισμα πόλεως] hinc illud *l.* 3. §. 8. Οὐδὲν ἀπεσχισμένον. Casavbonus *qi in civitate seditionem fuscitat.* Xylander *fructum à civitate amputatum.* ego malim, qo uno verbo exprimam, insolenti forsan uti vocabulo, qale & Marci ipsum est, sed analogiâ eâdem, qâ *abscessus*, formato, *abscissum civitatis*, verrere. Ejusmodi avtem hominem nunc *membro abscisso, l.* 8. §. 34. nunc *ramo avulso, l.* 11. §. 8. nunc *civi seditioso, l.* 9. §. 23. similem pronunciat. Qin & τὸ ἀποσπασθὲν vocabulum etiam de cive istiusmodi usurpavit Plutarchus *in præcept. polit. pag.* 809. *E.* Δεῖ γὰρ ἔχθρον μηδένα νομίζειν πολίτην, ἂν μή τις, οἷος Ἀριστίων, ἢ Νάβις, ἢ Κατιλίνας, νόσημα καὶ ἀπόσπασμα πόλεως ἐγγένηται. *Nullus enim civis pro inimico habendus est, nisi qis est Aristionis instar, avt Nabidis, avt Catilinæ, morbus & vomica veluti respublica.*

Μιᾶς ὄσης] *Animam* totius *unam* statuebant Stoici, cujus singulæ omnes qasi membra essent. Vide *suprà* §. 21. & *infrà* §. 40. & *l.* 9. §. 8.

§. 30. Χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ] *alius sine toga philosophatur* Xylander. imò, *sine tunica.* Ità Cynici. Salmasius ad Tertullianum *de pallio. Graci generis omnes cùm tunicam, tum interulam simul indutui habebant, haud minùs qàm Romani sub toga. Soli Cynici præter omnium Græcorum morem, tunicam non gerebant*, sed interulam tantùm. Lucianus in *Cynico dialogo pag.* 717. Τί πολὺ, ὦ ἄτος, πώγωνα μὲν ἔχεις καὶ κόμην, χιτῶνα δὲ οὐκ ἔχεις; *Qid tu tandem? barbam qidem habes & comam, tunicam non habes.* Dio Chrysostomus περὶ σχήματος *Orat.* 71. Τύς γε μὴν παπήλως ἐκάστοτε ὁρῶντες πρὸ τῶν καπηλείων ἀναζωσαμένους, οὐδέποτε καθάζουσι. καταγελῶεν δ' ἂν τοιούτοιν, εἰ μὴ ὕτως ἐνεστευωσμένοι εἶεν, ὡς οἰκεῖα τῷ σχήματος ὑπάρχοντος τῇ ἐργασίᾳ, ἣν μεταχειρίζονται. ἐπειδάν τινα ἴδωσιν ἀχίτωνα ἐν ἱματίῳ, κεκαμμένα τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γένεια, οὐκ οἶοί τε εἰσὶ πρὸς τοῦτος τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, οὐδὲ σιγῇ παρέρχεσθαι. ἀλλ' ἐφίστανται, καὶ ἐρεθίζουσι, καὶ ἤτοι κατεγέλασαν, ἢ ἐλοιδόρησαν, ἢ ἐνίοτε ἔλκουσιν ἐπιλαβόμενοι. καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι τοῖς καλυμένοις φιλοσόφοις ξύνηθές ἐστιν ἡ τολὴ αὕτη, καὶ τρόπον τινα ἀποδιδυγμένη. *Caupones sanè, qos semper videnti ante cavponas succinctos, non derident, sed è diverso deriderent, si non ita culti essent, qod illo habitus peculiaris sit illi qæstui exercent. Postqam avtem aliqem viderint absqe tunica in pallio, comámqe nutrientem in capite atqe mento, non possunt ergo hos qieti esse, neqe silentio præterire; sed urgent, irritántqe, & vel derident vel convitiis proscindunt, vel apprehensos interdum trahunt. Præsertim cum sciant eam vestem esse consvetam iis qi philosophi appellantur, & qodammodo comprobatam. Philosophis*, inqit, *consvetus hic habitus*; Cynicis nimirum, non & cæteris. Et hæc illis cavsså pallii duplicandi, qòd sine tunicis essent. Unde Diogenem tunicam petentem jussit Antisthenes apud Laërtium *l.* 6. §. 6. πτύξαι διπλοῦν ἱμάτιον, *complicare pallium.* (Indè Teles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94. de Metrocle jam Cynico: Ἡμεῖς μὲν ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον. ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸ τρίβωνα περιήει, τρόπον τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων. *Nos craffiorem vestem qærimus, ille verò detrita sua veste duplicata circumibat, ita qodammodo duas vestes gerens.*) De Antisthene Laërtius *l.* 6. §. 13. τῷ ἱματίῳ ἐχρῆτο μόνῳ; *pallio solo utebatur*, qod scilicet *tunicam non haberet.* idémqe de Cynicis, τρίβωσι μόνοις χρῆσθαι. *pallsis solis uti.* ἀχίτωνες, *sine tunica*, itaqe erant Cynici, & qi Cynismum profiteri volebant, tunicam deponebant. Vetus epigramma,

Ἑρμοδότου τόδε δόγμα τὸ πάνσοφον. ὅττις ἀχαλκεῖ,
Μηκέτι πεινάτω, θεὶς τὸ χιτωνάριον.
Hermodoti sapiens dogma hoc: si defuerit cui
Æs, posità tunicâ, nè amplius esuriat.

hoc est, si qis esurit, & viam reperire vult, qâ non amplius esuriat, depositâ tunicâ habitum Cynici capessat. perperam viri docti θέσθαι χιτωνάριον accipiunt ibi pro *induere.* Hinc Juvenalis *Sat.* 13. *v.* 121.

— & Stoica dogmata tantùm
A Cynicis tunicâ distantia. —

qia Stoici tunicas, ut reliqi philosophi, & Græci omnes gestabant, qibus carebant Cynici. Hæc ibi ferè Salmasius & *ad Marci* nostri *vitam* à Capitolino delineatam. qæ non advertit vir doctissimus Joannes Cameron in *prælect. ad Matth. c.* 18. *v.* 15. ubi dixit, *Stoicos à Cynicis pallio distâsse.* à Satyrici Scholiaste forsan *Vetere* deceptus, qi *Cynicos pallio usos* negat. *pallium* enim utrique Sectæ amictus ex æqo communis erat. Qin & Romanos priscos ἀχίτωνας egisse, avtor est Gellius *l.* 7 *c.* 12. *Viri*, inqit; *Romani primò sine tunicis togâ solâ amicti fuerant.*

Χωρὶς βιβλίου] Vide *ad lib.* 2. §. 2. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 497. *C.* Ἔξεισι γὰρ τῷ καθ' ἡμᾶς πεπολιτευμένῳ καὶ ἄνευ γραμμάτων φιλοσοφεῖν. *Licet ei, qi ex more nostro vitam instituit, etiam absqe literis philosophari.* Qin & è nostris qidam de *librorum supellectile* interrogatus; *Fabricam mundi*, creaturásqe eodem comprehensas *librorum* vicem abundè sibi supplere respondit. Τὸ ἐμὸν βιβλίον ἡ φύσις τῶν γεγονότων. καὶ πάρεισιν, ὅτε βάλομαι, τοὺς λόγους ἀναγινώσκειν τοῦ θεοῦ. *Natura*, inqit, *rerum mihi liber est; in qo Dei oracula, ubi libuerit, legere licet.* Ex Evagrii scripto Nicephorus Callisti *l.* 11. *c.* 43. Eum avtem qi hoc dixerat, Antonium is *Justum* appellat, qem alii cum Sozomeno *Magnum:* qi & *hist. Eccl. l.* 1. *c.* 13. de eodem, γράμματα δὲ οὐδὲ ἠπίστατο, οὐδὲ ἐθαύμαζεν. ἀλλὰ τὸν ἀγαθὸν, ὡς πρεσβύτερον τῶν γραμμάτων, καὶ αὐτὸν τοῦτον εὑρετὴν ἐκπίσεως. *literas nec norat, nec suspiciebat: sed mentem bonam, tanqam eis antiqiorem, ipsámqe earundem inventricem collaudabat.*

Ἄλλος ὕτως] malim, ἄλλος ἕτος. *alius qispiam.* Ità Demosthenes *adv. Midiam:* ἄλλος ἀνθρώπου τινὸς ἀναιδὴς, &c. Libanius *Orat.* 22. καί τις ἕτος ἕτερος.

Ἡμίγυμνος] De Cynicis Cyprianus *Orat. de patient. Exerti ac seminudi pectoris inverecunda jactantia.* De Alcidamante Cynico Lucianus in *Sympos. pag.* 639. Ἐς τὸ δυφερὸς καταβαλὼν ἑαυτὸν, ἔκειτο ἡμίγυμνος. *In solo sternens sese jaciebat seminudus.* Seneca *Epist.* 62. *Demetrium virum optimum, mecum cir-*

ἄρτυς ἐκ ἔχω, φησὶ, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ. ἐγὼ δὲ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων ἐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

§. 31. a Τὸ πρίον, ὃ ἔμαθες φίλε, τούτῳ χρῶ ἀναπαύου. b τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ βίου διέξελθε, ὡς c θεοῖς μὲν πειθαρχῶν τὸ σεαυτοῦ πᾶν d ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς * e μήτε τύραννον, μήτε ἄθλιον ἑαυτὸν καθιστάς.

a L. 5. §. 19. l. 6. §. 7. 43.
b L. 8. §. 1. l. 7. §. 46. 56.
c L. 3. §. 6. Inf. §. 34.
d L. 3. §. 4.
* — vi Lug. An.
e L. 7. §. 66. l. 11. §. 18.

cùm desint, rationi tamen insisto. mihi verò, inqit alter, cùm nec ex disciplinæ exercitio qi præberi solet, commeatus suppetat, persisto tamen.

§. 31. Qam didicisti artem, eam diligito, eidémqe acquiescito. qod avtem vitæ reliqum est, ità exigito, ut qi Diis tua omnia ex toto animo commiseris; nulliqe homini vel servum vel tyrannum te exhibeas.

§. 32.

ANNOTATIONES.

cumsero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo loqor, illum admiror. At de eodem *Epist.* 20. *Ego certè aliter audio; qa dicit Demetrius noster, cùm illum vidi nudum, qantò minùs qàm stramentis incubantem? tunc enim non præceptor veri, sed testis est.* De Christianis Cæcilius apud Minucium: *Purpuras despiciunt ipsi seminudi.* Cæterùm peculiari qâdam ratione *Cynici seminudi*; nimirum, *qia* (Cl. Salmasii verba habes, *ad Tertull. pall.*) *partem pallii de sub dextro humero super sinistrum rejiciebant; & sic excluso dextro, obvelato sinistro erant: ità pallium Cynicum humerum lævum duplici textu tegebat, & dextrum nudabat, cùm commune in utroqe humero simplex sederet.* Ammianus *in Cynicum anthologl. l. 2. c. 52. carm. 5.* Παγώνιον, ὦμον ἔχω. *Barbula, humerus extra vestem.* indè ἐξωμὶς vestis, qâ ei utebantur. Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l. 1. c. 14. §. 10.* Καὶ ὁ μὲν Διογένης ἀπὸ ἐξωμίδος περιῆει. ἡμεῖς δὲ ὡς εἰώθαμεν. *Et Diogenes qidem exomidem, qocunqe iret, gestabat: nos avtem consvetum nobis vestimentum solemus circumferre.* Et ab hac Cynici Ἐξωμίαι. Lucianus βίων πρᾶσις. *pag.* 374. de Cynico, ἦλθε, ὁ τὴν πήραν ἐξηρτημένος, ὁ ἐξωμίας. *Heus tu, qi peram alligasti, & humerum exseruisti.* Frustra est vir Cl. Henricus Stephanus, qum ad humerorum altitudinem refert. Indè & de Cynicis Tatianus *c.* 41. Θαλίρυς τῶν ὤμων ἐξαμιλῶσι. *Humerum alterum negligunt.* qem *nudum* scilicet *& exertum*, ut Cyprianus, habebant.

Ἄρτυς ἐκ ἔχω] hoc vult. nihil impedire, qo minùs qispiam, etiam in summa rerum omnium indigentia, operam det philosophiæ, in eâqe persistat. Seneca *Epist.* 17. *Licet ad philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Legas sis totam epistolam. Epictetus *Enchir. c.* 11. §. 1. Ἐὰν προκόψαι θέλῃς, ἄφες τοὺς τοιούτους διαλογισμούς. ἐὰν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, ἐκ ἔχω διπλοῦς. κρεῖσσον γὰρ λιμῷ ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόναις ταραττόμενον. *Si qid proficere studes, istiusmodi cogitationes missas facito: si mea neglexero, non erit unde vivam. Præstat enim perire fame, qàm copiis omnium rerum circumfluentem animo vivere perturbato.*

Τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων] *educationis bona institutionisqe alimenta* Casavbonus. *Ex disciplinis suis alimenta* Xylander. huic potiùs accedo.

§. 31. Τὸ τρίον ὃ ἔμαθες, φίλε] Senarius proverbialis ab Aristophane in *Vespis*, à Stratonico (sed cum levi inflexione) apud Athenæum *l.* 8. usurpatus

Ἕρδοι τίς, ἣν ἕκαστος οἶδεν τέχνην.

Stratonicus Ἄδοι. Qod Cicero *Tuscul. l.* 1.

Qam qisqe nôrit artem, in ea se exerceat.

Horatius *l.* 1. *Epist.* 14.

Qam scit uterqe, libens censebo, exerceat artem.

Apostolus ipse *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 20, 24. Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ἐν ᾗ ἐκλήθη, μενέτω παρὰ τῷ Θεῷ. *Unusqisqe in qa vocatione vocatus fuit, in ea maneat apud Deum.*

Τοῦτῳ προσανάπαυε] Intra limites istius te contine: nec ad alias artes, aliáve studia animum adjicias; eisve te intermisceas. qod Apostolus appellat, τὰ ἴδια πράττειν, *res suas agere. ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 11. Apelles sutorem, qem *de crepidarum ansis* reprehendentem lubenti gratóqe animo pridiè avdierat, *de cruris efformatione* postridiè cavillantem monuit, *Nè sutor supra crepidam judicaret.* qod & ipsum in proverbium venit. Plinius *hist. nat. lib.* 35: *cap.* 10. Martialis pariter *lib.* 3. *epig.* 16.

— sed te, mihi crede, memento
Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

Allusit ad proverbium; *Intra pelliculam suam se continere.* Stratonicus itidem Mynaco sutori, de re Musica secum disceptanti, δ προσέχειν ἀυλῷ ἔφη, ὅτι ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ λέγεις. *parum se facere, qid ille dicat, cùm supra talum loqatur.* Athenæus *l.* 8. nam qod Mynacum *fabrum* opinatus est Erasmus, & *ultra malleum* locutum à Stratonico dictum, in eo falsum esse summum illum virum, docet Leopardus *Emend. l.* 10. *cap.* 2. Qin & idem Ptolemæo de re citharistica litem intendenti, Ἕτερόν ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. *Aliud est, inqit, ô Rex, sceptrum, aliud avtem plectrum.* Apelles etiam Megabyzo avlico, ut Plutarchus *de adulat. pag.* 58. *D.* Alexandro ipsi, ut Plinius loco suprà memorato; de pictura differenti; Ὁρᾷς τὰ παιδάρια ταῦτα τὴν μηλίδα τρίβοντα; πάνυ σοι προσέχει τὸν νοῦν σιωπῶντι, ᾧ τὴν προφύραν ἐθαύμαζε καὶ τὰ χρυσία. σὺ δὲ σὺ καλαγυιᾷ, περὶ ὧν δ μεμάθηκας ἀρτιμανῆ λαλεῖν. *Nonne vides pueruios istos qi melidem terunt? tacenti tibi admodum ii fuerunt intenti, purpuram aurumqe admirantes: nunc te rident orsum loqi de rebus iis qas non didicisti.* admonuit nempe *derisui esse illum pueris, qi colores terebant.* Sed & Basilius Cæsar. Demostheni Valentis imperatoris culinæ præfecto de re Theologica, sed imperitè barbaréqe, cum Episcopo disceptanti; subridens, Ἐθεασάμεθα καὶ Δημοσθένην ἀγράμματον. *Etiam Demosthenem,* inqit, *illiteratum vidimus.* ampliúsqe succensenti; σὺν ἐσι τῆς τῶν ψωμῶν καρυκίας φροντίζειν. δογμάτων γὰρ θείων ἐπαΐειν δύνασαι, βεβυσμένας ἔχων τὰς ἀκοάς. *Tuum est pulmentorum condituram curare: neqe enim dogmata potes avdire divina, qi aures sordibus oppletas geris.* Narrat Theodoretus *Hist. Eccles. l.* 4. *c.* 19. Nec supprimi dignum illud Butleri nostri medicinæ nomine celeberrimi, qem cum Juridicus qidam insignis in convivio freqenti de re medica jactantiùs pavlò se efferens, subinde compellaret, qærerétqe inter alia, qonam in Galeni opere dictum qoddam inveniretur, respondit, *In decimotertio Henrici octavi*; alludens ad leguleis nostris solennem legum capita citandi formulam. tanqam jure suo contentum, intráqe limites ejusdem se continentem, in messem medicam falcem mittere, nevtiqam oportuerit. Verùm, contrà qàm Pindarus apud Plutarchum *de virt. mor.* & *de tranqill.*

Ἐν ἅρμασι μὲν ἵππος, ἐν δ' ἀρότῳ βοῦς.
Currum equus, aratrum bos trahat.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Flaccus *l.* 1. *Epist.* 14.

— nec qisqam ferè, qam sibi sortem
Avt ratio dederit, avt fors objecerit, illâ
Contentus vivit; laudat diversa seqentes.

Idem *Serm. l.* 1. *Sat.* 1. Ità:

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Idem *Ep.* 14. In hoc, qod nunc præ manibus habemus, negotio, id cum primis usu venire, idem monet *l.* 2. *Ep.* 1.

Navem agere ignarus navis timet: abrotonum aegro
Non audet, nisi qi didicit, dare: qod medicorum est
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctiqe. —

Atqi ut Plutarchus de tranq. δ πάντα πάντων ἰσίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἕν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ ἄλλον ἄλλοτε βίον ζῆλον ἔλκειν, καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia esse omnium; sed oportere Pythica obtemperantem inscriptioni, sespsum nosse: deinde uti suo ingenio ad ea, ad qa naturâ factus est: neqe id ad aliud vitæ studium trahendo huic vim facere.* Vide *lib.* 6. §. 43. & *l.* 7. §. 5.

Προσανάπαυε] Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 17. Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ. *Tu cognominaris Judæus, & acquiescis in lege.*

Θεοῖς μὲν ἐπιτροφὰς τὰ σεαυτοῦ πάντα] Socrates apud Platonem in *Criton.* & apud Epictetum *Enchir. cap. ult.* & *Dissert. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 3. *c.* 22. Εἰ ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω. *Si Dis, ita visum fuerit, ita fiat.* David noster; *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit. Reg. hist. lib.* 2. *cap.* 15. *v.* 26. Cujus & monita passim pia istiusmodi, גול על יהוה דרכך *Devolve super Deum viam tuam. Psal.* 37. *v.* 5. & *Psal.* 55. *v.* 22. השלך על־יי יהבך *Rejice ad Deum munus omne tuum.* Et Solomon filius; *Prov. cap.* 16. *v.* 3. גול אל־יי מעשיך *Devolve ad Deum opera tua.* Et Petrus Apostolus *Ep.* 1. *cap.* 5. *v.* 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρίψαντες ἐπ' αὐτόν. *Omnem vestram curam in eum conjicientes.* Vide *infrà ad* §. 34. Sed & Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 346. *ad l.* 5. §. 7.

Ἐκ ὅλης τῆς ψυχῆς] Phrasis Marco familiaris, ità *suprà l.* 3. §. 4. Ἀσπασόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. *Ex animo prorsus amplexantem qacunqe contigerint.* & *l.* 12. §. 29. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν. *Ex animo toto justa facias & vera dicas.* & *l.* 2. §. 3. Ἀπὸ καρδίας εὐχάριστος. *Ex animo gratus.* Qod idem in sacra pagina toties occurrit. *Deut. c.* 6. *v.* 5. *Diliges Dominum Deum tuum* בכל־לבבך ובכל־נפשך. Ubi Græcus interpres; ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου. *Ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.* Sed & Lucas *Evang. c.* 10. *v.* 27. & Marc. *c.* 12. *v.* 30. At Matth. *Evang. c.* 22. *v.* 37. Ebraisans magis; ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ.

Ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς] Annotator Lugdunensis μηδενὶ. qorsum, qæso?

Μήτε τύραννον, μήτε ἄθλιον] Neqe præter jus fasqe qendam opprimendo, neqe præter decorem alicui inserviendo. Illud Apostolus *ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν

§. 32. Cogita, verbi gratiâ, tempora sub Vespasiano acta, eadem prorsus omnia, quæ nunc sunt, deprehendes. nuptias contrahentes, liberos tollentes, ægrotantes, defungentes, militantes, ferias agentes, mercaturam exercentes, agros colentes, adulationi deditos, arroganter pervicaces, suspicionibus indulgentes, insidias struentes, mortem aliquorum expetentes. de rerum statu præsente giritantes, opes congerentes, consulatûs, regnive appetentes. ità transiit, nec jam usquam est illorum vita: Rursus ad Trajani tempora te transferas. eadem denuo cuncta comperies. istorum quoque vita morte jam commutata est. pari modo tempora alia notâ peculiari aliquâ designata, vel etiam gentes totas, contemplare; simulque considera, quàm multi cùm in rebus istiusmodi enixè se contendissent, pavlò pòst occiderint, & in elementa sua resoluti sint. illi verò cum primis sunt memoriâ recolendi, quos ipse nôris aliquando se rebus inanibus distinuisse, cùm id interim facere, quod conditioni propriæ consentaneum erat, huic firmiter inhærere, eodémque contentum esse, neglexerint. illud etiam istîc meminisse oportet, in actione unaquaque eam, quæ adhibetur, curam, pro rei dignitate ac congruentiâ esse attemperandam. ità fiet, nè quando fastidio cor-

§. 32. Ἐπιπόνων λόγου χάριν εἶτε ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καιρούς, [a] ὄψει * ταῦτα πάντα. γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, [b] ἀνθαδιζομένους, ὑπερηφανεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθνήσκειν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, ἀναπνεύζοντας; ὑποπτείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. ἤδη [c] ἐκεῖνος μὲν ὁ τούτων βίος, κόνις ἦν ἀδαμοῦ. Πάλιν ἐπὶ τοῦ καιροὺς τοῦ Τραϊανοῦ μεταβάλῃ. πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. [d] τί ἔτυχε κακεῖνος ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει καὶ βλέπε, [e] πόσοι κατενταφέντες, μὴ μικρὸν ἔπεσον, καὶ [f] ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. καὶ μάλιστα ἢ ἀναπλησίον ἐκείνους, ὡς αὐτὸς ἔφησε ξένα σπωμένους, [h] ἀφέντας ποιεῖν τὸ καθ' ἑαυτοῦ ἰδίαν κατασκευήν, καὶ τοῦτον [i] ἀπελθεῖν ἔχεσθαι, καὶ [k] τούτῳ δρακείσης. ἀναγκαῖον ἦ ὧδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ [l] ἡ ἐπιστροφὴ [m] καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, [n] ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. ἔστω γὰρ [o] σὺν ἀπα-

a L.2.§.14. l.7.§.1. * ταῦτα, vel τὰ αὐτὰ.
b L.12.§. 27.
c Sup.§.3. 19 l.7.§.8.
d L.8.§.25. 31.
e L.3.§.3. Sup.§.3.
f L.5.§.4. l. 7.§.50 l.8. §.18.
g Sup.§. 3.
h Sup.§.19. l.9.§.26.
i L.3.§.6. l.8.§. 5.
k L.5.§.14. l.8.§.7.45.
l L.8.§.19. l.10.§.11.
m L.8.§.32.
n L.3.§.11. Snp.§.22.
o L.5.§.9.

ANNOTATIONES.

γαμεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Ut ne quis opprimat, & habeat qastus in negotio fratrem suum.* Istud idem *ad Corinth. Ep. 1. c. 7. v. 23.* Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. *Ne efficite servi hominum.* Atque hoc forsan fuerit, quod Marcus voluit verbis illis, *lib. 5. §. 28.* ὅλη τραγῳδία, ὅτι πόνη. *Nec tragœdias, nec scortum.* Laxiùs *tyranni* nomine abusus Seneca *Epist. 114. Animus noster modò rex est, modò tyrannus. rex, cùm honesta instuetur, salutem sibi commissi corporis curat, & nihil imperat turpe, nihil sordidum: ubi verò impotens, cupidus, delicatus est; transit in nomen detestabile ac durum, & fit tyrannus.* Illud interim observetur, quæ hîc sejuncta Marcus posuit, *tyrannicè* nimirum *agere*, & *serviliter assentiri*, in eisdem personis conjunctim frequentissimè deprehendi. De pseudoprophetis Judas Apostolus *Epist. v. 16.* Τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. *Illorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratiâ.* De sui temporis Episcopis, Isidorus Pelusiota *l. 2. Ep. 125.* Ὡς τὰ πολλὰ, τῶν μὲν ἄρχουσι, τοῖς δὲ δυλίουσι. καὶ τοῖς μὲν ἐπιτάττουσι, τοῖς δὲ ὑπηρετοῦσι. καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται. τοῖς μὲν ἐπίκεινται, τοῖς δὲ ὑποπίπτουσι. καὶ φοβοῦνται μὲν τύτους, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τύτων. *Ut plurimum enim aliis præsunt, aliis serviunt: aliis imperant, aliis ministrant: alios male multant, aliis commodant: aliis insunt, aliis succumbunt: alios metuunt, aliis odio atque acerbitati sunt.* De Carthaginiensibus Plutarchus *præcept. polit. pag. 799.* Δῆμος ἦθος ὑπήκοον τοῖς ἄρχουσι, βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις, ἀγενὲς πρὸς φόβους, ἀγριώδες ἐν ὀργαῖς. *Carthaginiensis populi ingenium obsequens magistratibus, grave subditis, abjectissimum dum metuit, sævissimum ubi irascitur.* De Persei Regis aulicis, Livius *hist. l. 45. Servire regibus humiliter, aliis superbè imperare assueti.* Et de turba in genere, *lib. 24. Hæc natura multitudinis est; aut servit humiliter, aut superbè dominatur.* Hinc illa Senecæ expostulatio, *de benef. lib. 3. c. 28. Servum tu quenquam vocas, libidinis & gulæ servas, & adulterę, imò adulterorum commune mancipium? negas tibi beneficium à servo tuo posse dari, cui osculum alieni servi beneficium est? qæ est tanta animi discordia? eodem tempore servos despicis, & colis: imperiosus intra limen, atque impotens; humilis, fortis; & tam contemptus, quàm contemnens. neque enim ullis magis objiciunt animos, quàm qi improbè tollunt: nullique ad calcandos alios paratiores, quàm qi contumelias facere accipiendo didicerunt.* Ità quod Peripateticus qidam apud Procopium in *inedit. p. 30.* Τὰ ἐναντιώτατα ἐν ἀνθρώπου φύσει ξυμβαίνει εἶναι, ὥσπερ ἐν τῶν χρωμάτων τῇ μίξει. *Sicut in colorum temperie, ita & hominum natura comparatum esse, ut in utrisqe maximè contraria conveniant.* qod & Marcus ipse monuisse videtur. *l. 11. §. 14.*

§. 32. Ταῦτα πάντα] forsan ταὐτὰ, ut mox, τὰ αὐτὰ. *eadem qæ nunc vides.* Vide *ad l. 2. §. 14.*

Αὐθαδιζομένους] *jactabundos* Casaubonus, hoc est, ἀλαζονευομένους. *præfractos se gessisse* Xylander. Malim, *arroganter pervicaces*, vel *contumaces.*

Ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους] *mori optantes* Casaubonus, qod Joannes *Apoc. c. 9. v. 6.* ἀποθανεῖν ἐπιθυμοῦσιν dixit. & Xylander *votis mortem vocásse.* Verùm aliud, opinor Marcus voluit. *aliorum mortem voto, sive prece expetentes.* qod, optione datâ, non petivisse Salomonem, Deo gratum fuit. *Annal. l. 2 c. 1. v. 11.*

Ἐπιγραφὰς χρόνων] *periodos.* Casaubonus περιγραφὰς. Malim, *signaturas*, sive *signationes*, eo sensu, qo Tacitus an Fabius *de caus. corrupt. eloq. Primùm hoc rogabo, qos vocetis antiqos, qam oratorum ætatem signatione istâ determinetis:* ut ἐπιγραφαὶ χρόνων, sint *tempora* regis alicujus imperio, ævt ejusmodi notâ aliqâ insigniore *designata.*

Καθυπνωθέντες] *cùm ad summum contendissent* Xylander. *Cùm hoc illud enixè contendissent.* Casaubonus optimè. Vide *suprà §. 3.* μηδὲ κλονεῖσθαι.

Ἔκτισαι, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα] qod Psaltes *Psal. 146. v. 4. Abscedit spiritus; ad pulverem suum redit: eo ipso die intercidunt omnia cogitata ejus.*

Κενὰ σπωμένους] Vide *l. 2. §. 2. suprà §. 3.* μὴ σπῶ.

Ἀφέντας] ità *suprà §. 19.* Παρὶς γὰρ ἀκαίρως τὴν φυσικὴν ὁδὸν. *Omittis enim intempestivè id, qod in te natura possuit.*

Ἡ ἐπιστροφὴ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν] ἐπιστροφὴ hîc Marco, qod προσοχὴ Epicteto *Dissert. l. 4. c. 12.* Τί οὖν διαφέρει τὴν προσοχὴν φυλάσσειν; σύμφορον πᾶσιν ἦλθε. τί οὖν, εἰ δεῖ προσέχειν; φέρε. τί οὖν κωλύει προσέχειν; μὴ γὰρ ἐξαιρεῖταί τι μέρος τοῦ βίου, ἐφ' ᾧ οὐ διαφέρει τὸ προσέχειν. *Cur non perpetuam attentionem conservas? Hodie ludere volo. Qid ergo? An id cum attentione faciendum non est? Volo cavere. Qid vetat qo minus attenté id facias; Nunqam enim vita pars excipitur qo attentio non pertingat.* Saltem προσοχὴ illa jugis, via est ad ἐπιστροφὴν talem qalem Marcus hîc præscribit, præstandam; qâ nimirum post seriam rei cujusque considerationem ad sedulam debitámque pro rei natura & dignitate circa eam se gerendi curam animus accingitur. Vide ad sequentia Senecam. Vide & *l. 10. §. 11.* Qod avtem προσοχὴν διανοίᾳ Epictetus, id συνέχειαν ἐπιστολικὴν προσοχῆς ἐν τῇ ὑγιεινῇ appellat Hesychius noster *in ascetic. c. 1. §. 7.*

Ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν] i. e. pro rerum, circa qas versatur, & in qibus exercetur, naturâ locóqe se gerit. Vide *l. 1. §. 6.* Sic *lib. 3. §. 11.* Ἅμα μέν τοι τῷ καθ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συνοχάζομαι. *Interim tamen in mediis istis pro rei cujusque æstimatione rationem ejusdem habeo.* Hoc est, qod Lucilius, referente Lactantio *institus. l. 6. c. 5.*

Virtus, Albine, est pretium persolvere verum
Qeis ni versamur, qeis vivimus', rebu' poteſſe.
Virtus est homini, scire id, qod qaque habeat res:
Virtus, qærenda rei finem scire modumqe:
Virtus, dividiis, pretium persolvere posse:
Virtus, id dare, qod reipsa debetur honori.

Seneca *Epist. 89. Philosophia moralis pars prima est, inspectio suum cuique distribuens, & æstimans qanto qidqe dignum sit, maximè utilis. qid enim est tam necessarium, qàm pretia rebus imponere? secunda, de impetu: tertia, de actionibus. primum enim est, ut qanti qidqe sit, judices: secundum, ut impetum ad illa capias ordinatum temperatumqe: tertium, ut inter impetum tuum actionemqe conveniat, ut in omnibus istis tibi ipse consentias. tunc enim vita sibi concors est, ubi actio non destituit impetum; impetus ex dignitate rei concipitur, perinde remissus acriorve, prout illa digna est peti.*

Ὃν

ἀποδυσπητήσῃς, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ.

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν. ἕτως ἂν κρῖ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυϋμνήτων, νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστιν, Κάμιλλος, Καίσων, Οὐόλεσος, Λεοννάτος, καὶ ὀλίγον ὑπὸ Σκιπίωνα, καὶ Κάτωνα, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἁδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος. [a] ἐξίτηλα γὰρ πάντα, καὶ [b] μυθώδη ταχὺ γίνεται. ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη καταχώσει. καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν θαυμαστῶς πῶς λαμψάντων. οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, [c] ἄϊστοι, ἄπυστοι. τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως ἀθάνατον; [d] ὅλον κενόν.

a L.3.§.10. Sup.§.19.
b L.8.§.25. l.12.§.27.
c Odyss. α. v.242. L.6. §.47.
d Sup.§.3. 19.

ripiaris, si in rebus minoris æstimationis, non diutiùs, quàm par est, fueris occupatus.

§.33. Quæ fuerunt usitata qondam vocabula, glossematum loco nunc habentur. pari modo & eorum, qi qondam celeberrimi fuerunt, nomina, qasi glossemata qædam nunc facta sunt: Camillus, Cæso, Volesus, Leonnatus: pavlò pòst Scipio, & Cato: tum Avgustus etiam: dein Hadrianus, & Antoninus. evanida enim sunt omnia, citóqe fabularum instar obtinent; mox & oblivione prorsus obruuntur. atqe hæc de eis dico, qi cum admiratione hominum aliqando claruerunt. cæteri enim statim atqe expiraverint, ignoti ac nè fando qidem avditi fiunt. porrò qidnam est hoc ipsum memoriam æternam conseqi? mera vanitas.

ecqid

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἀποδυσπετήσεις] *Non agrè feres, animo concides.* Sic. *l.* 5.§.9. μὴ ἀποδυσπετῶν.

Ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ] *Si non pluris qàm par est, rem ullam feceris; vel plus qam dignum est, in ea studii posueris.*

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν] Malè accepit ista Xylander, cùm vertit. *Usitata qondam vocabula, nunc interpretationis loco sunt.* Imò interpretatione potiùs opus habent. Hinc Sextus Empiricus *adv. Grammat. lib.* 1. *c.* 13. *Διήνεγκε δὲ ὐδὲν, ἢ βαρβάρῳ λέξεως ἑρμηνευτὰς γίνεσθαι, ἢ τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης προσιχθείσης, ὁμοίως ἕσῃς ἀσυνήθους ἡμῖν. Nihil autem refert an barbara dictionis sis interpres, an ejus qa prolata est à lingva, est autem ex eqo nobis non familiaris.* Et, *Qi glossemata interpretati sunt*: inqit Varro *de ling. Lat. l.* 6. Galenus in *glossario Hippocratico*, ità enim potiùs qàm *lexico* dixerim, cùm in ipso limine ipse τὴν λέξιν ἀ *glossa* distingvat: Ὅτα τοίνυν τῶν ὀνομάτων, ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' ἀκρίβι ἐστὶ, γλῶτται καλοῦσι. *Vocabula priscis qidem temporibus usitata, nunc vero minus, glossas appellant.* Fabius etiam *institut. l.* 1. *cap.* 14. *Glossemata, voces minùs usitatas; glossas, lingvam secretiorem, interpretatur.* Dionysius Halicarnasseus *de compos. nomin.* Ἔστι τις ὀνομασία ποιητικὴ, γλωττημάτων τε καὶ ξένων καὶ τροπικῶν καὶ πεποιημένων, οἷς ἡδύτατα ποιῆσις. *Est qadam appellatio poetica, vocabulorum, & peregrinorum, & translatorum, & factorum, qibus poesis sit svavis.* Idémqe in Thucydidis historia observat qædam γλωσσηματικὰ, καὶ ἀπηρχαιωμένα, καὶ δυσείκασα τοῖς πολλοῖς, *vocabula peregrina, obsoleta, & multis conjectu difficilia.* Plutarchus *de Isid. & Osirid. pag.* 375. *E.* Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν τῶν ὀνομάτων τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀνάπλασιν. καὶ γὰρ ἄλλα μυρία τοῖς μεθισταμένοις ἐκ τῆς Ἑλλάδος συνεκπεσόντα, μέχρι νῦν παραμένει καὶ ξενιτέυει παρ' ἐλπίδας, ὧν ἔνια τὴν ποιητικὴν ἀνακαλυμένην διαβάλλουσιν ὡς βαρβαρίζουσαν, οἱ γλώττας τὰς τοιαύτας προσαγορεύοντες. *Neqe verò mira videri nominum ad Gracum sermonem efficio; nam innumera alia bodieqe manent una cum migrantibus è Gracia ad exteros propagata: qorum qadam revocantem poeticam vituperant tanqam barbariei se dantem iis, qi id genus res glossas appellant.* Hoc ideò Plutarchus qia γλῶσσαν τὴν ἀπεξενωμένην διάλεκτον dixere, ut Evstathius *ad Il. α.* & γλώσσας, ἀπειρολέκτους ὄσας τὰς βαρβάρων φωνὰς, *voces Barbarorum, qa comprehendi nequeunt*, Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 338. *C.* qas à *dialectis* idem ibidem disterminat. Atque hinc ὁ γλώσσῃ λαλῶν, Apostolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 14. *v.* 4. i. e. *lingvâ barbarâ & peregrinâ*, ideóqe minùs intellectâ. cui ea de cavssa silentium indicit, *v.* 28. Ἐὰν μὴ ᾖ διερμηνευτής. i. e. *ni interpres adfuerit. Glossematis* autem vox, qam ex nullo Græco scriptore afferri Henricus Stephanus asserit, apud nostrum hoc loco, nec semel usurpata, reperitur. Horatius *in arte poetica* ad nostri mentem, & à rebus & personis ad sermones ac verba argumentatus. qemadmodum Marcus hìc ἀντιστρόφως à verbis ac sermonibus ad personas réfqe ipsas:

Ut sylva foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt: ità verborum vetus interit ætas;
Et juvenum ritu, florent modò nata vigentqe.
Debemur morti nos nostráqe. sive receptus
Terrá Neptunus, classes aqilonibus arcet,
Regis opus; sterilisqe diu palus aptáqe remis,
Vicinas urbes alit, & grave sentit aratrum:
Seu cursum mutavit iniqum frugibus amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt:
Nec dum sermonum stet honos & gratia semper.
Multa renascentur, qæ nunc cecidere, cadentqe
Qæ nunc sunt in honore vocabula si volet usus,
Qem penes arbitrium est, & jus, & norma loqendi.

Vide *ad l.* 10. §. 54.

Κάμιλλος] de qo videndus Livius *l.* 5. & 6. & Plutarchus qi *vitam* illius conscripsit.

Καίσων] Cæsonis nomine insignes plures extiterunt. è qibus Cæso Fabius, de qo Livius *l.* 2. *Unus ille vir ipse Consul rempublicam sustinuit*; &c. Cæso Qintius, legis Agrariæ, prout alter ille, oppugnator; de qo Livius idem *l.* 3. *Unus impetus tribunitios popularesque procellas sustinebat.* Dictos avtem *Cæsones à cæso matris utero, qi necatis matribus nati sunt, fingunt.* Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 9. Et Valerius Probus *de nomin.* Unde & *Cæsaris* nomen ortum sumpsisse, sunt qi opinentur, ut Ælianus Spartianus in *Æl. Vero*, & Servius in *Æn.* 10. aliis tamen in alia euntibus.

Οὐόλεσος] Sævitiâ atqe immanitate insignis præ cæteris hoc nomine Volesius Messala; (ità Lipsius ex Tacito *l.* 3.) de qo Seneca *de ira, l.* 2. *c.* 5. *Volesius super Divo Avgusto proconsul Asiæ, cùm CCC unâ die securi percussisset, incedens inter cadavera vultu superbo, qasi magnificum qiddam conspiciendumqe fecisset, Græcè proclamavit; O rem regiam! Qid hic rex fecisset? non fuit hoc ira, sed majus malum & insanabile.*

Λεοννάτος] Λεοννάτος Svidæ; qi Philippo Macedoni sangvine materno conjunctum refert fuisse, & ab eodem unà cum Alexandro filio, cui coætaneus erat, educatum, τότε φρόνημα ὑπέρογκον, cùm *ingenio tumido admodùm* extitisse, tum & regiæ pompæ post mortem Alexandri æmulum. Leonatus item Curtio, qi unà cum Perdicca tutorem destinatum Alexandri filio ex Roxane futuro. *l.* 10. §. 7. Justino etiam, qi ab Athenienses tandem in prælio vulneratum obiisse, *l.* 13. Verùm Diodoro Siculo qi & exitum ejusdem *l.* 18. narrat, Λεοννάτος, sive *Leonnatus*, ut Marco hìc, dicitur. Sed & Arriano *de gest. Alex. lib.* 6.

Ἐξίτηλα] Vide *suprà* §. 19.

Μυθώδη] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 12. §. 27. allusisse videtur ad temporum distinctionem Varronianam illam, qâ ea in ἄδηλον, *mythicòn* & ἱστορικὸν. *obscurum, fabulosum & historicum* dividuntur. Vide Censorinum *de die natal. c.* 21. & Scaligerum *annot. in Evseb. Chron.*

Παντελὴς λήθη καταχώσει] *Lib.* 2. §. 17. ἡ ὑστεροφημία λήθη. *Fama posthuma, oblivio mera.* Alluśit interim πρὸς τὴν τῶν σωμάτων καταχωσιν, tanqam memoria ipsorum, sicut corpora, qasi terrâ congestâ & superjectâ obruta, unà cum eisdem intercidisset. Vide *Psalm.* 9. *v.* 7.

Ἄϊστοι, ἄπυστοι] Adspexit Telemachi verba apud Homerum *Odyss. α. v.* 242. de Ulysse patre, cujus de exitu nihil qicqam à qoqam resciscere poterat;

Οἴχετ' ἄϊστος, ἄπυστος. —
Periit obscurus, inglorius, ne fando qidem avditus.

Ubi Evstathius τὸν τελείως ἀφανῆ σημαίνει. περὶ ᾧ μηδὲν ἴσασί τις, ὅτε αὐτὸς ἰδὼν, ἠδὲ γνὺς ἀπὸ πύστιος ἤτοι μαθήσεως. *Prorsus obscurum significat. de qo nemo qid scit, & ipse neqe qid vidit, neqe cognovit ex avditione & institutione.*

Τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως τὸ ἀθάνατον; ὅλον κενόν] Idem vult hic à Marco dici Casavbonus *ad Pers. Sat.* 1. qod est à Salomone antiqitus dictum הבל הבלים הכל הבל *Vanitas vanitatum; & omnia vanitas.* qo ille & exordio & epiphonemate *Ecclesiasten* suum & inchoavit & conclusit. contendit avtem Casavbonus & cum exordio Persiano illo,

— ὁ qantum est in rebus inane!

Salomone verò prior David pater ejusdem de homine ad Adæ protoplasti Abelisqe secundo geniti nomina alludens; אדם להבל דמה *Adam Abeli compar est*, id est, *homo vanitati. Psal.* 144. *v.* 4. & *Psal.* 39. *v* 6. כל־חבל כל־אדם *Totus Abel est omnis Adam.* id est, *qivis homo totum vanitas.* Græcus interpres τὸ σύμπαντα ματαιότης πᾶς ἄνθρωπος. Poterat cum Marco nostro vertere, ὅλον κενὸν πᾶς ἄνθρωπος. Xylander verò, qem & Mericus secutus est, ista ità est interpretatus; *Qanqam qid est omnino cujus sit memoria sempiterna? omnia sunt inania.* tanqam Marci dictum istud ei geminum esset, qod Salomon idem habet, *Eccles. c.* 1. *v.* 11. *Neqe præteritorum est memoria, neqe futurorum etiam apud eorum posteros erit.* Verùm Marci mentem nevter assecutus videtur. Neqe enim avt rerum humanarum in genere vanitatem notare in animo Marcus hìc habuit, sed eam tantùm qæ in futura claritate deprehenditur: Siqidem, præter τὸ τῆς ὑστεροφημίας ἐξίτηλον, *famæ posthumæ memoriam fugitivam & evanidam*, qam suprà retigerat;

ecqid eſt igitur, in qod ſtudium conferre par ſit? unum hoc, ut mens ſit juſta, actio ſocialis, dictio mentiri neſcia, affectio qicqid contigerit amplecti prompta, ut neceſſarium, ut familiare, ut à principio fontéqe iſtiuſmodi profluens.

§. 34. Fato ſponte tuâ te dedas; ei permittens,

a τί οὖν ἐστι, ὡς ὁ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἐν τούτῳ, b διάνοια δικαία, καὶ πράξεις κοινωνικαί, καὶ λόγου ὄρεξις μήποτε ἀφιστάσας, καὶ ἀφόρμησις c ἀπαζομένη πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς d ἀναγκαῖον, ὡς e γινόμενον, ὡς f ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης, καὶ πηγῆς ῥέον.

§. 34. g Ἐκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συννῆσαι, ὅις τισί

a L. 6. §. 47. b Sup. §. 18. 22. Inf. §. 37. 48. c L. 3. §. 4. 16. d L. 2. §. 3. e Inf. §. 44. f L. 6. §. 38. g L. 3. §. 4. 6. Sup. §. 31 l. 7. §. 46. l. 10. §. 8. 11. 14. 28.

ANNOTATIONES.

rat; etiam hoc dato, poſſe hominum rerumqe ab eis geſtarum memoriam in ævum omne extendi, *merum inane* tamen qiddam futurum τὸ ἀείμνηστον illud. Ità *ſuprà* §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes applauſus iſti.* & *l.* 5. §. 33. τὸ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν. *Apud eos, qi iſtiuſmodi ſint, celebrem eſſe, inane qiddam.* Vide & *ſuprà* §. 19. & *l.* 6. §. 16.

Τί οὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἐν τούτῳ] qare ἐν τούτῳ; qia τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ παραπίμψαι δυνάμενον. *Res ſola & unica hominem deducere & tranſmittere poteſt. l.* 2. §. 17. qia ἐν τούτῳ πολλοῦ ἄξιον. *Hoc unum eſt plurimi faciendum. l.* 6. §. 47.

Ὡς ἀναγκαῖον] Vide *l.* 2. §. 3.

Ὡς γινόμενον] Vide *infrà* §. 44. & 46. Seneca *de tranqill. c.* 11. de viro forti ac prudente: *Eodem animi robore præſtabit, neqid ex his qa eveniunt, ſubitum ſit. qicqid enim fieri poteſt, qaſi futurum proſpiciendo, malorum omnium impetus molliet. qi ad paratos expectantéſqe nihil afferunt novi; ſecuris & beata tantùm ſpectantibus* [*ſperantibus f.*] *graves eveniunt. morbus enim, captivitas, ruina, ignis, nihil horum repentinum eſt. Sciebam in qàm tumultuoſum me contubernium natura cluſiſſet. totiens in vicinia mea conclamatum eſt; totiens præter limen inmaturas exeqias fax cereuſqe præceſſit: ſæpe altiùs ruentis ædificii fragor ſonuit: multos ex his qos forum, curia, ſermo mecum contraxerat, nox abſtulit, & vinctas ad ſodalitium manus copulatas intercidit. mirer aliqando ad me pericula acceſſiſſe, qa circa me ſemper erraverunt?* Vide *ad lib.* 7. §. 61.

Ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης καὶ πηγῆς ῥέον] Ità *lib.* 2. §. 2. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Inde profluunt omnia.* Piè admodum Charidemus apud Dionem Pruſæum *Orat.* 30. *pag.* 300. *B.* Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ὅπως γέγονεν, ὡς ἔδοξε τῷ Θεῷ. χρὴ δὲ μηδὲν ὑπ' ἐκείνου γινομένων χαλεπὸν ἡγεῖσθαι, μηδὲ δυσχερῶς φέρειν. *Qa nobis qidem acciderunt, ſic facta ſunt ut Deo viſum eſt. Nihil autem qod ab eo fit, durum exiſtimandum, neqe graviter ferendum eſt.* Vide *ad l.* 10. §. 1.

§. 34. Ἐκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου] Vide Cleanthis votum *ad l.* 3. §. 4. & Epicteti *ad l.* 7. §. 41. Seneca *Epiſt.* 37. *Qod maximum vinculum ad bonam mentem promiſiſti virum bonum. Sacramento rogatus es, eadem honeſtiſſimi hujus, & illius turpiſſimi autoramenti, verba ſunt, uri, vinciri, ferroqe necari. Ab illis qi manus arena locant, & edunt ac bibunt, qa per ſanguinem reddant, cavetur ut iſta vel inviti patiantur: à te ut volens libénſqe patiaris.* & *Epiſt.* 107. *Ad hanc legem animus noſter aptandus eſt: hanc ſeqatur, huic pareat. optimum eſt pati qod emendare non poſſis; & Deum, qo auctore cuncta proveniunt, ſine murmuratione comitari. malus miles eſt qi imperatorem gemens ſeqitur. Paratos nos inveniat atqe impigros fatum. hic eſt magnus animus, qi ſe Deo tradidit: at contrà ille puſillus ac degener, qi obluctatur, & de ordine mundi malè exiſtimat, & emendare mavult deos, qàm ſe.* Idem *Epiſt.* 71. *Magnus animus Deo pareat; & qicqid lex univerſi jubeat, ſine cunctatione patiatur.* Et *de provident. l.* 5. *Boni viri laborant, impendunt, impenduntur, & volentes qidem. non trahuntur à fortuna: ſequntur illam, & eqant gradus. Si ſciſſent, anteceſſiſſent.* Mox. ubi Demetrii vocem illam adjecit, *Hoc unum, Dii immortales, de vobis qeri poſſem, qòd non antè mihi voluntatem veſtram votam feciſtis. prior enim ad illa veniſſem, ad qæ nunc vocatus adſum.* Subjungit; *Vultis liberos ſumere? illos vobis ſuſtuli. Vultis aliquam partem corporis? ſumite. non magnam rem promitto. Citò totum reddam. Vultis ſpiritum? qidni? nullam moram faciam, qò minùs recipiatis, qod dediſtis. à volente feretis, qicqid petieritis. qid ergò eſt? maluiſſem offerre, qàm tradere. qid opus fuit avferre? accipere potuiſtis. Sed nè nunc qidem avferetis: qia nihil eripitur, niſi* * *retinenti:* [* *renitenti. f.*] *nihil cogor, nihil patior invitus: nec ſervio deo, ſed aſſentio.* Idem *Epiſt.* 61. *Da operam, nè qid unqam invitus facias. qicqid neceſſe eſt, futurum eſt. repugnanti, non volenti neceſſitas eſt, in volente neceſſitas non eſt. Ità dico, qi imperia libens excipit, partem acerbiſſimam ſervitutis effugit, facere qod nolit. Non qi juſſus aliqid facit, miſer eſt, ſed qi invitus facit. Animum componamus, ut qicqid res exigit, id velimus.* Et *Epiſt.* 54. *Nihil invitus facit ſapiens. neceſſitatem effugit, qia vult qod ipſa coactura eſt.* Itaqe qod Periander apud Avſonium.

Faxis, ut libeat, qod eſt neceſſe.

&

— velis, qodcunqe neceſſe eſt.

ſed & pleniùs Martialis *l.* 10. *Epiſt.* 47.

Qod ſis, eſſe velis, nihilqe malis.

Παρίχων συννῆσαι] Vide *l.* 3. §. 4. & §. 11. & *ſuprà* §. 29.

A & *l.* 10. §. 14. 21. Seneca *de provident c.* 5. *Qid eſt boni viri? prabere ſe fato.* Qin & piè admodum, & ſupra qod ab Ethnico ſperari poterat, Epictetus *Enchir. c.* 38. Δεῖ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατετάχθαι, τὸ πείθεσθαι τῷ Θεῷ, καὶ ἕπεσθαι πᾶσι τοῖς γινομένοις, ᾧ ἀκολουθεῖν ἐκόντα, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Parendum eſſe Deo, & omnibus iis, qa fiant, acqieſcendum: & ſeqenda ultro, ut qa à mente præſtantiſſima regantur.* & *Diſſert. l.* 2. §. 17. Μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ Θεὸς θέλει, καὶ τίς σε κωλύσει; τὰς ἀναγκάσει; τὴν ὄρεξίν σου καὶ τὴν ἔκκλισιν τῷ Θεῷ χαρίσαι. ἐκείνῳ παράδου. ἐκεῖνον κυβέρνατω. μετ' ἐκείνου τετάχθω, καὶ πῶ ἔτι δυτρεύσεις; *Nihil velis aliud*
B *niſi ea qa Deus vult. Qis te prohibebit? Si appetitionem & averſationem tuam Deo donaveris. Illi tradito, ille gubernet, cum illo ſtato in acie: ubi tum ſucceſſu carebis? Deum* dicit, qod Marcus κλωθὼ. id eſt, *fatum*: qia *fatum* Stoicis, avt *Deus* ipſe, avt ſaltem *Lex Dei.* Seneca *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 45. *Vis illum Fatum vocare? non errabis. hic eſt ex qo ſuſpenſa ſunt omnia; cauſſa cauſſarum.* & *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Hunc eundem & fatum ſi dixeris, non mentieris: nam cùm fatum nihil aliud ſit, qàm ſeries implexa cauſſarum, ille eſt prima omnium cauſſa, ex qa cæteræ pendent.* Idem rurſus *de provid. c.* 5. *Ille ipſe*
C *omnium conditor ac rector ſcripſit qidem fata, ſed & ſeqitur. Semper paret, ſemel juſſit.* Qæ dicta notat Lipſius ex opinione, qâ cenſebant *Jovem dicturæ*; (unde illud, *Fatur, & eſt fatum*) *Parcas* avtem (ut Capella *l.* 1.) *ſcribas ejus, ipſius decreta in æreas tabulas referre.* & *nat. qæſt. l.* 2. *c.* 35. *Ordinem rerum fati æterna ſeries rotat, cujus hæc prima lex eſt, ſtare decreto.* Epictetus idem apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μὴ ζήτει τὸ τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, ὡς θέλῃς. ἀλλὰ θέλε, ὡς τὰ γιγνόμενα γίγνεται, καὶ εὐροήσεις. *Ne poſtules, ea qæ fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed ita fieri qæqe velis, ut fiunt.* ità enim legendum, pro eo qod codices exhibent perperam nullóqe ſenſu, unde & interpres omiſit prorſus, εὐρήσεις. atqe indè etiam corrigendi Epicteti codices impreſſi, qi *Enchir. c.* 13.
D unde Stobæus hæc decerpſit, exhibent etiam depravatiùs, qoad ſcripturam ſaltem, ἐυποιήσεις. εὐροήσεις opponitur τῷ δυτροήσεις, qod *ſuprà* poſitum eſt. Emendationem confirmant Laërtii illa *l.* 7. §. 88. in *Zen.* Εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν, καὶ ἔυροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστου δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. *Eſſe autem hoc ipſum felicis hominis virtutem, & felicem vita decurſum, cum omnia geruntur ex concentu dæmonis, qi apud unumqemqe eſt, pro voluntate gubernatoris hujus univerſi.* Idem Epictetus & *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ δὲ πόσοις ἤδη θέλουσι ἐκωλύθην, ἢ πεπλήσθην μὴ θέλων. προκατατίτυχα γάρ
E μου τὴν ὁρμὴν τῷ Θεῷ. θέλει τι; κἀγὼ θέλω. οὐ βούλεται; οὐ θέλω. καὶ τίς ἔτι με κωλύσαι δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; οὐ μᾶλλον ἢ τὸν Δία. *Ego verò nunqam volens prohibitus ſum, nec coactus nolens. Appetitum obedientem prabui Deo. Vult qippiam, & ego volo: non vult, nolo. Qis adhuc me prohibere poteſt contra meam ſententiam, avt cogere? Nihilo magis qam Jovem.* Ibidem. Οὕτως ἐφίσταο καὶ ἐνόει, ὅτι ἐὰν τῷ Θεῷ προκατατάξῃ τις ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προκαλάζας; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ αὐτὸς θέλῃ, καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. πῶς οὖν τοῦτο γένηται; πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ἐπισκεψαμένου τὰς ὁρμὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν διοίκησιν. *Imo ita rem conſiderat, hanc rationem ſecum init;*
F *ſi Deo ſe dederit, ſe iter tuto confecturum. Qid eſt illud dedere ſe Deo? Ut qod ille voluerit, & ipſe velit: & qod ille noluerit, nec ipſe velit. Qi ergo iſtud fiet? Qomodo fieret aliter, niſi conſideranda Dei appetitione & adminiſtratione.* & *l.* 1. *c.* 12. Πῶς οὖν ἐποίμην ἐγὼ ἐν παντὶ τῷ Θεῷ; πῶς οὐ ἐναρεσοίμην τῇ Θείᾳ διοικήσει; πῶς οὖν γενοίμην ἐλεύθερος; ἐλευθέρος γὰρ ἐστι, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι. τί οὖν; ἀπόνοιά ἐστιν ἐλευθερία; μὰ γένοιτο. μανία γὰρ καὶ ἐλευθερία; εἰς ταυτὸν ἦκ ἔρχεται. Ἀλλ' ἐγὼ θέλω πᾶν τὸ δοκοῦν μοι ἀποβαίνειν, κἂν ὁπωσοῦν δοκῇ. Μαινόμενος εἶ,
G παραφρονεῖς. οὐκ οἶδας, ὅτι καλὸν ἡ ἐλευθερία ἐστὶ καὶ ἀξιολόγου; τὸ δ' ὡς ἔτυχέ μοι βούλεσθαι, τά δ' ὡς ἔτυχε δόξαντα γίνεσθαι, τοῦτο κινδυνεύει, οὐ μόνον οὐκ εἶναι καλὸν, ἀλλὰ καὶ πάντων αἴσχιστον εἶναι. πῶς γὰρ ἐπὶ γραμματικῶν ποιῶμεν; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὸ Δίωνος ὄνομα; οὐ. ἀλλὰ διδάσκομαι θέλειν ὡς δεῖ γράφεσθαι. τί ἐπὶ μουσικῶν; ὡσαύτως. τί ἐν τῷ καθ' ἕλε, ὅπως τέχνῃ τις καὶ ἐπιστήμῃ ἔσιν; εἰ δὲ μὴ, ὑβρισὴς ἦν ἄξιον τὸ ἐπίσασθαί τι, εἰ ταῖς ἐκάστων βουλήσεσι προσημόζοιτο. ἐν τούτῳ δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ μεγίστου καὶ κυριωτάτου τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἔτυχεν, ἐφῆται μοι θέλειν; ἀδαμῶς. ἀλλὰ τὸ παιδεύεσθαι, τουτέστι, μανθάνειν ἐκάστα ὅπως θέλειν ὡς γίνεται. πῶς δὲ γίνεται; ὡς

ποί ποτε πράγματι βάλεται.

qibuſcunque libuerit rebus te deſtinet.

§ Sup. §. 19. Inf. §. 48. l. 3. §. 10. l. 8. §. 21. 25. l. 9. §. 14.

§. 35. [a] Πᾶν ἐφήμερον καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονεύόμενον.

§. 35. Dieculæ ferè unius ſunt, & qod commemorat & qod commemoratur.

§. 36.

ANNOTATIONES.

διάταξιν, αὐτὰ ὁ διατάσσων. *Quo pacto ego in omni re ſeqi Deos potero? qo pacto in divina gubernatione acquieſcam? qo pacto fiam liber? Liber enim eſt, cui ex ſententia eveniunt omnia, & qem nemo poteſt impedire. Qid ergo? vecordia eſt libertas? abſit: nam inſania & libertas minimè conveniunt. Sed ego volo qicqid mihi viſum fuerit evenire, qomodocunqe viſum fuerit. Inſanus es, deliras; neſcis rem pulcram eſſe libertatem, & magni momenti? Me autem temerè velle, & temerè decreta fieri, id adeo non pulcrum eſſe videtur, ut omnium etiam turpiſſimum ſit. Qomodo enim in ſcribendo agimus? ſcribam Dionis nomen ut volo? Non, ſed doceor velle ſcribere ut ſcribendum eſt. Qid in Muſicis? eodem modo. Qid denique in omni artis ſcientiaqe genere? alioqi non eſſet opera pretium ſcire qicqam, ſi res cujuſqe voluntati accommodarentur. Hic igitur ſolum, in re maxima & pracipua, libertate, mihi permiſſum eſt temerè velle? Neqaqam: ſed illud eſt eruditi, ſi diſcas ita velle fieri omnia ut fiunt. Qomodo autem fiunt? ut ea diſpoſuit is qi diſpoſuit.* Hinc Thymæridas apud Jamblychum in *vit. Pythag.* amico, qi diſcedenti tanqam faviſta omnia precatus, dixerat, Ὅσα βούλει, παρὰ τῶν θεῶν γένοιτό σοι. *Dii tibi dent, qacunqe velis.* regeſſit, Εὐφήμει. ἀλλὰ βουλοίμην μᾶλλον, ὅσα μοι παρὰ τῶν θεῶν γίνηται. *Bona verba, qaſo. Velim ipſe potiùs, qacunqe dii dederint.* Hoc eſt qod Rufus Thraſeæ in Epicteti *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Οὐ θέλεις μελετᾶν ἀρέσθαι τῷ διδομένῳ; *Non vis diſcere in eo, qod eſt tibi datum, acquieſcere?* Sic è noſtris Eli ſacerdos, *Reg. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 17. Κύριος αὐτός. τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει. *Dominus ipſe eſt: faciat, prout ipſe bonum videbitur.* & *l.* 2. *c.* 10. *v.* 12. Joab imperator; Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. *Faciat Dominus qod placuerit ipſi.* Judas Maccabæus, *Maccab. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 60. Ὡς δ' ἂν ἡ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ, ἕτω ποιήσει. *Faciat Deus prout ipſe voluerit.* Siqidem *cælum* ibi pro Deo; ſicut Matth. *c.* 21. *v.* 25. & Luc. *c.* 15. *v.* 21. Pii illi, *Act. c.* 21. *v.* 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γινέσθω. *Fiat Domini voluntas.* Jeſus Dominus, prout ſuos Deum orantes docuit dicere; Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. *Fiat voluntas tua.* Matth. *c.* 6. *v.* 10. & Luc. *c.* 11. *v.* 2. ſic & ipſe Patrem ſuum comprecatus, Matth. *c.* 26. *v.* 39. & Marc. *c.* 14. *v.* 36. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *Veruntamen non qod ego volo, ſed qod tu vis, fias.* Vide, (inqit, Joannes Gerſon. *conſol. l.* 2. *c.* 1.) *utrum aqius ſit, aut te voluntati divina conformando ſubdere, aut ut ipſa tua ſubſerviat voluntati.* Sed & Seneca, ſed idiomate ſuo, id eſt, naturali, locutus; *Epiſt.* 93. *Utrum aqius judicas, te natura, an tibi parere naturam?* Reſpondeat Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον. κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ἃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ἃ ἐγὼ θέλω. *Semper illud potius volo qod fit. Melius enim id judico qod Deus vult, qàm qod ego volo.* Et *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δέ τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν; *Nunqid aliud mavis qàm id qod magis conducit. Qid autem magis conducit qàm qod Deo viſum eſt.* Auguſtinus item *Epiſt.* 149. *Rectum eſt enim qicqid Domino placuit. Et nos potius ſi nolumus qod ille vult culpandi ſumus, qàm ille non rectè aliqid facere vel ſinere exiſtimandus eſt.* Itaqe Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit. Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum voluntati humanæ voluntas divina præfertur.* Auguſtinus *in Joan. tract.* 52. Vide & *l.* 10. §. 14.

Συνῆσαι] ſicut & συγκλῶσαι καὶ συμμύρσαι, *innere*, ſive *innectere* & *intexere*; tractum à fabuloſis Parcarum fuſis. Sic *infrà* §. 40. Ὅια τις ἡ σύνησις καὶ συμμύρσις. *Qis rerum connexus & contextus ſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος ἔν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; ἀνδράποδον, εἶτα δὶ ἓν σκελύδριον τῷ κύτμῳ ἐγκαλεῖς; ὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς θεοῖς; ὐκ ἀποσήσῃ; ὐ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι; ἀγανακτήσεις δὲ καὶ δυσαρεστήσεις τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς διατεταγμένοις, ἃ ἐκεῖνος μετὰ τῶν Μοιρῶν παρὼν καὶ ἐπικλωθεὶς σοι τὴν γένεσιν ἔρισε καὶ διέταξεν; *Pedène me eſſe mutilatum? mancipium, itáne ob unum pedunculum accuſas mundum? non eum trades univerſitati rerum? non cedes? non latus permittes ei qi dedit? an potius indignaberis, & ea moleſtè feres qæ ſunt à Jove conſtituta, qæ ille Parcis præſentibus, & ortum tuum decernentibus definiit ac præſcripſit?* Vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 26.

§. 35. Πᾶν ἐφήμερον] Ità *l.* 9. §. 14. Πάντα ἐφήμερα. Verùm iſtic de perſonis, ibi de rebus: de hominibus ipſis hîc, ibi de humanis. de utriſqe Thucydides *l.* 2. *pag.* 134. *D.* Ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως. *Diurnam ſimul & vitam & pecuniam.* Vide & *l.* 8. §. 25. Alluſum eſt autem ad animalculi illius hiſtoriam, de qo Ariſtoteles *Hiſt. Anim. l.* 5. *c.* 19. Περὶ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ζῶον πλεῖστον, τετράπτερον ζῇ καὶ πέτεται μέχρι δείλης. καταφερομένου δὲ τοῦ ἡλίου ἀπομαραίνεται, καὶ ἅμα δυομένῳ ἀποθνήσκει, βιοῦν ἡμέραν μίαν. διὸ καὶ καλεῖται ἐφήμερον. *Apud Hypanin fluvium animal volucre qadrupes, in poſtmeridianum vivit tempus & volat: mox decedente ſole macreſcit & languet, deinde occidente moritur, vitá non ultra unum diem peractá: unde ephemerum, id eſt, diarium appellatum eſt.* Et Ælianus *l.* 2. *c.* 4. qi & vini fœcibus innaſci tradit; Ζῶα ἐφήμερα ἔστω κέκληται, λαβόντα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μέτρου τοῦ κατὰ τὸν βίον. *Animalia ephemera idcirco ſunt appellata, qod id ætatis vivunt, ut uno die curſum vitæ conficiant.* Plinius *l.* 11. *c.* 36. *Ad Hypanim Ponti fluvium volucre qadrupes, nec ultra diem unum vivit, unde & Hemerobion vocatur.* De eiſdem Cicero *Tuſc. l.* 1. *Ex beſtiolis qa unum diem vivunt, qa horâ octavâ mortua eſt, provectâ ætate mortua eſt; qa occidente ſole decrepita. confer noſtram ætatem longiſſimam cum æternitate, in eadem propemodum brevitate, qâ illæ beſtiolæ, reperiemur.* Plutarchus item *conſol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* Ἐπεὶ καὶ τῶν ζώων ἐκεῖνα, ἅπερ ἰσοεῦσι, περὶ τὸν Πόντον γιγόμενα, τὴν ζωὴν ἔχειν ἡμερησίαν, ἕωθεν μὲν γεννάμενα, μέσης δ' ἡμέρας ἀκμάζοντα, δείλης δὲ γηράντα, καὶ τελευτᾶντα τὸ ζῆν, ἐχὶ κακεῖνον ἤν ἂν τὸ καθ' ἡμᾶς πάθος, εἴπερ ψυχή τις ἀνθρωπίνη καὶ λογισμὸς ἐκάστοις ἐνῆν, καὶ ταῦτα δή που γ' ἂν συνέπιπτεν; ὅστε τὸ πρὸ μέσης τῆς ἡμέρας ἐκλείποντα θρήνους παρέχειν καὶ δάκρυα, τὰ δὲ διαμερτόντα πάντως ἂν ἐυδαιμονίζεσθαι. *Juxta Pontum animalia qadam memoria traditum eſt naſci, qorum vita unius diei termino includatur, cum mane naſcantur, meridie vigeant, veſperi conſeneſcant, vivendiqe finem faciant, ſi his animus hominis & ratio ineſſet, eodem qo nos more affecta eſſent, eademqe illis eventura, qa ante meridiem morerentur, luctus & lacrymarum cauſſam præberent, qorum autem totum diem duraſſet vita, beata prædicarentur.* Indè ad hominem tranſlatum; Euſtathius ad illud *Odyſſ. φ. v.* 85.

Νήπιοι, ἀγρεσθαι, ἐφημέρια φρονέοντες.
Καλεῖται ἐφήμερα ζωύφια μίαν μόνον ἡμέραν ζῶντα. λέγεται δὲ τὸ ἐφήμερον καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου.

Stulti ruſtici qotidiana cogitantes.
Vocantur ἐφήμερα animalcula unum ſolum diem viventia. Dicitur autem ἐφήμερον etiam de homine. Ità Silenus apud Ariſtotelem in *Eudemo*, referente Plutarcho *ad Apollonium pag.* 115. *D.* genus humanum vocat Δαίμονος ἐπιπόνου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα. *Ærumnoſi genii, & difficilis fortunæ ſemen in diem durans.* Certè Gregorius Naziazenus *Carm. de natura humana c.* 13. *n.* 119. ἐφημερίους ſimpliciter pro hominibus poſuit, ubi dixit;

— ἀδὲ σὺ πάμπαν
Γλῶσσαν ἐφημερίων ἴκφυγις ἀφραδίην.
— *pepercit*
Hæretici prorſus nec fera lingua tibi.

Sicut Homerus βροτοὺς ſive mortales pro eiſdem, ubi adjecto epitheto patſim dicit, δηλοῖσι βροτοῖσι. & qod amplius eſt, θνητοῖσι βροτοῖσι. Sed & Pindarus, teſte Scholiaſte *ad* illud Ariſtophanis *in Nubibus.*

— τί με καλεῖς ὦ ἐφήμερε;
— *qid tu me vocas, homo?*

in illis, Ὦ τάλας ἐφήμερε. *O miſer homo.* Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Τὸ ζῆν ἔοικε φρουρᾷ ἐφημέρῳ. τὸ τε μῆκος τοῦ βίου ἡμέρᾳ μιᾷ. *Vita eſt ſimilis carceri unius diei, & totum vitæ ſpatium uni diei æqale.* ἐφήμερον igitur πᾶν. id eſt, totum genus humanum, qia βραχύβιον καὶ ὀλιγοχρόνιον, ob vitæ brevitatem; qaſi animalculi illius inſtar, unius tantùm diei ſint. Aliâ ratione ἐφήμεροι καὶ ἡμερόβιοι dicuntur, qi *in diem vivunt*, de craſtino nevtiqam ſoliciti. qo ſenſu Clemens *Padag. l.* 1. *c.* 12. D. Chriſti præceptum illud Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον. *Ne eſtote ſoliciti de craſtino.* explicans; ait Chriſtiani hominis vitam eſſe βίον αὐτάρκη καὶ ἐφήμερον, *ſuâ ſorte contentum, & cui in diem ſatis eſt.* Diogenémqe ἡμερόβιον indè dictum avtor eſt ex Satyro *de viris illuſtr.* Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. & in partem ſeqiorem ità vocantur etiam, qi præſentia tantùm ſpectant, futuros interim rerum exitus minimè proſpicientes. Svidas: Ἐφημέριοι βροτοὶ, καθημερινὰ εἰδότες, ἃ προορῶμεν τὸ μέλλον. Ἐφημέριοι, *mortales, qi unum tantum diem vivunt, qi qotidiana cognoſcunt, futura verò non proſpiciunt.* atqe ità accipiendum Homeri illud *Odyſſ. φ. v.* 85. ἐφημέρια φρονέοντες, *qotidiana cogitantes.* de ſcenicis & palæſtricis Neronianis Plutarchus in Galb. *pag.* 1060. *A.* Ἀπελάσαντα γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν λαβόντων ἐφήμεροι σωτηρικοὶ τοὺς βιοὺς ἄνθρωποι. *Qod plerique munera prodegiſſent homines in diem viventes & vitâ diſſoluti.* qod Perſius *Sat.* 3. *v.* 68. *ex tempore vivere*: *in diem vivere* Cicero *de Orat. l.* 2. qi barbarorum eſſe hoc ait. *Si barbarorum*, inqit, *eſt in diem vivere, noſtra conſilia ſempiternum tempus ſpectare debent.* At brutorum, Gregorius Nazianzenus in *Julian.* 1. Ὅις τὸ ζῆν τοῦτο νομίζεται μόνον, καὶ ὐκ ἐξικνοῦνται τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν, ὐδέ εἶναί τινα νομίζουσι τῶν τῇ δὶ βεβιωμένων λογισμὸν καὶ ἀντίδοσιν. ἀλλὰ ζῶσι βίον ἀλόγων, τὸ πρὸς ἡμέραν καὶ τὸ παρὸν ἀεὶ βιωτεύοντες. *Qi hujus tantùm vitæ rationem habent, nec ad futura ſupplicia mente penetrant, nec ullam rerum in hac vita geſtarum cenſuram atqe mercedem fore arbitrantur: ſed brutorum animantium ritu in diem atqe in præſens ſemper vivunt.*

Καὶ τὸ μνημονεῦον] Vide *ſuprà* §. 19. & *l.* 7. §. 5. Caſaubonus iſta qomodo cum ſeqentibus committit, videas licet, ſi otium eſt. Mihi Xylandri diſpoſitio magis arridet.

§. 36.

§. 36. Hoc jugiter considera, omnia ista qæ fiunt, mutatione fieri. & assvesce te cogitationi isti, nihil æqè diligere universi naturam, ac ea qæ jam existunt mutare, & ex eis sic mutatis nova germina refingere. seminis enim rationem habet qandam qicqid est, ad id qod ex eodem futurum est. etenim semina ea sola opinari, qæ in terram uterúmqe dejiciuntur, plebejum est nimis.

§. 37. Jam jam moriturus es: necdum simplex es, imperturbatus. posse extrinsecus lædi suspicione immunis, cunctis propitius, justè agere unicam prudentiam ratus?

§. 38. Mentes illorum intuere, & studia etiam, qalia fugiant, qalia prosequantur.

§. 39. In alterius mente malum tuum non est situm. sed nec in mutatione & alteratione corporis animam

§. 36. Θεώρει διηνεκῶς, * πάντα [a] κατὰ μεταβολὴν γινόμενα * γίνε[σθαι]. καὶ ἐθίζε συνοεῖν, ὅτι [b] οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις, ὡς τὸ τὰ ὄντα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὅμοια. σπέρμα γὰρ τρόπον τινὰ πᾶν τὸ ὂν ἔ ἐξ αὐτοῦ ἐσομένου. [c] σὺ δ' μόνα σπέρματα * φαντάζῃ, τὰ εἰς γλῶ, ἢ μήτραν καταβαλλόμενα. ἔστω σοι λίαν ἰδιωτικόν.

§. 37. [d] Ἤδη τεθνήξῃ, καὶ οὔπω εἶτε ἁπλοῦς, εἴτε ἀπέραντος, εἴτε [e] ἀνύποπτος ἔ βλαβῆναι ἂν ἔξωθεν, εἴτε [f] ἵλεως πρὸς πάντας, εἴτε τὸ φρονεῖν ἐν μόνῳ τῷ δικαιοπραγεῖν τιθέμενος;

§. 38. [h] Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ * τὰς φρονίμους, [i] οἷα μὲν φεύγουσιν, οἷα δ' διώκουσιν.

§. 39. [k] Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐκ ὑφίστα[σθαι]. οὐδὲ * μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροιώσει ἔ πρέπει χοντος.

* [ὅτι] vel [τως] π. vel mox
a L. 7. §. 18. 28. l. 9. §. 32. 33.
* γίνεσθαι.
b L. 7. §. 23. l. 8. §. 6. l. 10. §. 34.
c L. 7. §. 30. l. 10. §. 26.
* φαντάζῃ.
d Sup. §. 17. l. 10. §. 1.
e L. 2. §. 17. L. 7. §. 53. l. 10. §. 12.
f L. 8. §. 26. l. 11. §. 13.
g Sup. §. 25.
h L. 9. §. 18. 27.
* τὰς φροντίδας f.
i L. 7. §. 34. l. 10. §. 13.
k L. 8. §. 55, 56. l. 9. §. 4. 38.
* μὲν.

ANNOTATIONES.

§. 36. Πάντα κατὰ μεταβολὴν γινόμενα γίνεται] lego ὅτι πάντα — γίνεται. ut in membro proximè seqenti, ὅτι οὐδὲν οὕτως φιλεῖ.

Κατὰ μεταβολήν] Ità *l.* 7. §. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; *Ecqid enim fieri potest absqe mutatione?* Vide *ibidem* §. 25. & *l.* 6. §. 15.

Οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Ità *l.* 7. §. 18. Τί καὶ φίλτερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; *Qid autem gratius universi naturæ?* & *l.* 9, §. 35. Χαίρει τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Hac autem gaudet universi natura.* Tertullianus *de pall. c.* 2. *Certè habitum vertere natura totius solemne munus est.*

Ποιεῖν νέα ὅμοια] Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος. *Ut mundus perpetim renovetur. l.* 7. §. 25.

Σπέρμα γὰρ τρόπον τινά] qia istud ex illo nascitur. Ità σπέρμα τῆς γενέσεως, τὴν ὕλην. *Semen ortus, materiam* dixit Hermes *ad Tatium* citante Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. Et παντσπερμίαν τῶν στοιχείων, τὴν φύσιν, *Naturam omniseminarium elementorum omnium* Democritus & Levcippus, apud Aristotelem *de cælo l.* 3. *c.* 4, &

— *discordia semina rerum,*

Naso *Metam. l.* 1. sed & sensu adhuc latiore Plinius in *panegyr. Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumqe semina Deus*; & *plerumqe bonorum malorúmqe cæssa sub diversa specie latent.* Et Demosthenes *pro Coron.* Ὁ γὰρ σπέρμα παρασχὼν, οὗτος τῶν φύντων κακῶν αἴτιος. *Qi semen*, id est, cavssam, occasionémve, *præbuit, is malorum indè enatorum autor meritò habetur.* Hoc est qod Pavlus *ad leg. Aqil. l.* 22. *Pandect. l.* 9. *tit.* 2. *c.* 30. *Qi occasionem præstat, ipse damnum fecisse videtur.* Cicero *Philip.* 2. *Ut igitur in seminibus cavssa est arborum & stirpium: sic hujus luctuosissimi belli semen tu fuisti.* De Corinthiorum beneficentia Apostolus ad eosdem *Epist.* 2. *c.* 9. *v.* 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. *Qi autem suppeditat semen serenti, & panem ad escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram, & augeat fructus justitiæ vestræ.* Synesius etiam *ad Arcad. Imper. Orat. de regno pag.* 32. *C.* Ἐγὼ δ' ἂν δίκαιος εἴην ἀπολαῦσαι πρῶτος τῶν ἐμαυτοῦ σπερμάτων τῆς βλάστης, οἷόν τε πλάττω βασιλέα, τοιοῦτο πειρώμενος. *Ego verò non immeritò primus ex meorum seminum fœtu emolumentum aliqod percepero, si qalem te Imperatorem fingo, talem aliqando experior.* Seneca *Epist.* 120. *Natura nobis semina scientiæ dedit; scientiam non dedit.* & Cicero *de finib. l.* 5. *In pueris virtutis semina, scintillulas, igniculos videmus. Naso Trist. l.* 2.

— *ludi qoqe semina præbent*
Neqitiæ. —

Τὰ εἰς γῆν ἢ μήτραν καταβαλλόμενα] Indè σπέρματος καταβολὴ, *vis ad concipiendum semen*, de Sara usurpatum Apostolo *ad Hebræos c.* 11. *v.* 11. de qo multa gratis argutantur interpretes, Piscator cumprimis. τὰ εἰς γῆν καταβαλλόμενα dixit, qomodo Chrysippus apud Laërtium in *Zenone l.* 7. *c.* 159. Εἶναί τὸ σπέρμα πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσίαν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ πλαδαίνεται ἐκ ὑγρᾶς φύσεως. *Semen spiritum esse secundùm substantiam, qod constat ex jactis in humum seminibus, qa cum antiqata fuerint, non amplius germinant.* qod de obscœnis Onanis æmulis, cur intelligi velit Lipsius *physiol. Stoic. l.* 3. *c.* 6. cavssam nullam video. de humano reverâ locurus fuerat, sed à satorum seminio argumentum duxit, qo firmaret de illo qod dixerat. Vide *ad l.* 6. §. 15.

§. 37. Ἤδη τεθνήξῃ] Vide *suprà*, §. 12. & *l.* 2. §. 6. & *l.* 10. §. 1. Plutarchus Stoicas tricas ridens, *de commun. notit. c.* 37. Ἕκαστος ἡμῶν, ὡς ἔοικε, γέγονε μὴ ἀρξάμενος τοῦ ζῆν. καὶ τεθνήξεται, μὴ παυσάμενος.] *Qilibet nostrum, ut apparet, natus est nullo vivendi facto initio, & morietur vivere non desinens.*

Ἀνύποπτος τοῦ βλαβῆναι] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 7. §. 53 & *l.* 10. §. 12.

§. 38. Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε] Videri possit Marcus repugnantia planè præcipere; cùm *suprà l.* 2. §. 8. & *infrà l.* 7. §. 55. prohibeat, περιβλέπειν ἀλλότρια ἡγεμονικά, id est, *aliorum animos intueri*: istic autem illos eosdem considerare jubeat. Verùm ipse ista optimè conciliat, *l.* 3. §. 4. ubi hoc vetat fieri, χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης, *sine justa utilique cavssa.* Non vult itaqe ut aliorum animos sensúsqe intimos indagemus, avt per meram curiositatem divagando, avt de nobis fatisqe nostris qid senserint, sensurive sint, solicitè cogitando: vult tamen, ut eosdem nobis ob oculos ponamus, qò minùs ipsorum opinionibus moveamur, & vel encomia captemus, vel vituperia curemus: cùm in eis bonum nostrum nevtiqam consistat: qod subjungitur protinùs §. 33.

Καὶ τὰς φρονίμους] & *prudentes* Xylander. ego suspicor Marcum τὰς φροντίδας scripsisse, & *curas eorum.* eò magis, qia seqitur, οἷα φεύγουσι, διώκουσι. Ità Persius Satyram suam exorsus est:

O curas hominum! —

curæ avtem hominum in rebus fugiendis & expetendis maximè se produnt.

§. 39. Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐκ ὑφίσταται] neqe ergò meliorem te, neqe deteriorem efficere potest opinio de te aliena.

Οὐδὲ μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροίωσει τῷ περιέχοντι] οὐδὲ μὲν, legendum. τὸ περιέχον avtem hîc *cælum* intelligit Xylander. atqe ita τὸ περιέχον pro cœlo sive aëre ambiente crebrò sumitur. Polybius *l.* 1. *c.* 37. Πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ τὸ περιέχον, ὅταν παραβάλωσι καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτουσι. *At qoties contra mare avt cælum projectâ qadam audaciâ pugnant, fuisqe illâ vi abrupta vincere satagunt, magnas calamitates incurrunt.* Theophrastus *de cavss. plant. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ γὰρ μὴ κρατεῖσθαι μήδε κωλύεσθαι τὴν κράδην ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. *Superari enim avt impediri ramos à cælo ambiente havd qaqam oportet.* & *c.* 17. Εἰς πλείω γὰρ καὶ κατὰ μικρὰ μεμερισμένων τῶν ἀρχῶν, ἐυκίνητα γίνεται τῷ περιέχοντι πρὸς βλάστησιν. *Qum enim pluribus, minutisqe internodiis dividatur, principia illa germinandi agiliora propensioráqe ad germen, opera cæli ambientis redduntur.* & Marcus, τὸν περιέχοντα ἀέρα, *ambientem aerem*, dixit *l.* 8. §. 54. Hæc igitur, si Xylandrum seqimur; Marci mens est futura, ab aëris ambientis statu vario, etsi rerum aliarum bona maláve habitudo pendeat, qod in stirpibus Theophrastus observat; at hominis, qâ hominis, non item. Multum sanè valet aëris cœlíqe ambientis affectio, & locorum indè profecta dispositio, ad ingenii etiam indolisqe humanæ, affectuum etiam studiorúmqe varietatem producendam. Ità Virgilius *Georg. lib.* 1.

Verùm ubi tempestas & cæli mobilis humor
Mutavere vias; —
Vertuntur species animorum & pectora motus
Nunc alios, nunc concipiunt alios. —

unde & Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Solem, dum cæli tristitiam discutit, etiam humani nubila animi serenare*, dixit. Qin & Polybius *lib.* 4. *c.* 21. de Arcadibus suis: Ἡ τῶν ἠθῶν αὐστηρία τις αὐτοῖς παρίπεται διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ συγγένειαν τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαι, ᾧ συνεξομοιοῦσθαι πεφύκαμεν πάντες ἄνθρωποι κατ' ἀνάγκην. ἐ γὰρ δὴ ἄλλην, διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν κατὰ τὰς ἠθικὰς καὶ τὰς ὀλοσχερεῖς διαστάσεις πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρομεν, ἤθεσί τε καὶ μορφαῖς καὶ χρώμασιν, ἔτι δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς πλείστοις. *Austeritas morum illis conciliatur qalitate aëris, qo in plerisqe locis utuntur frigidiore & tristiore: qum ita sit naturâ comparatum, ut cælo habitationis consimiles necessariò omnes evadamus. Hac namqe, non alia cavssa est, cur pro varietate nationum, & ut*

a L.9.§.15. χοιτ@! πῦ ἦν; a ὅπυ τὸ περὶ κακῶν ὑπολαμ-
b L.2.§.15. Sup. §.7. βάνον σοι ἐσί. b τῦτο ἂν μὴ ὑπολαμβανίω, κὴ
c L.10.§.1. c πάντα δ' ἔχῃ. d καὶν τὸ ἐγγυπάτω αὐτῦ τὸ σω-
d L.7.§.68. * τυτισι Xyl. μάλιον, τέμνη@, καίη@, Δαπνίσκη@, σήπηται,
e L.2.§.11. l.11.§.11. 18. ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον περὶ τύτων μόριον, ἡσυχα-
*[τῷ παρὰ φύσιν] καὶ ζέτω. * τοιῦτόν ἐσι, e κρινέτω μήτε κακὸν ἢ εἶ-
ναι, μήτε ἀγαθὸν, ὃ ἐπίσης δύνα@ κακῷ ἀνδρὶ κὴ ἀγαθῷ συμβαίνειν. ὃ γὰρ * κὴ τῷ κ@ φύσιν βιῶντι ἐπίσης συμβαίνε, ὅτε ἔτι κ@ φύσιν ἐσὶν, ὅτε πρὸς φύσιν.

f L.5.§.8. g L.7.§.9.l. 12.§.30.32. §. 40. Ὡς f ἓν ζῷον τὸν κόσμον, g μίαν

ambientis. ubi ergò? in ea nimirum parte tui; qæ de malis opinatur. ista malum nihil opinetur, & bene se habitura sunt omnia. etiamsi, qod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, qiescat tamen pars ea qæ de istis opinatur. hoc est, nè censeat avt malum avt bonum esse, qod viro malo bonóqe pariter potest obvenire. qicqid enim & secundùm naturam & præter eandem viventi ex æqo contingit, id ipsum neqe secundùm neqe præter naturam est.

§. 40. Cogita, jugiter, mundum esse animalis

ANNOTATIONES.

qaqe invicem longissimis distant intervallis, ità plurimùm invicem moribus, formis, coloribus, maximá denique parte institutorum mortales differamus. Cicero *Agrar.* 2. *Non ingenerantur hominibus mores tam è stirpe generis ac seminis, qàm ex iis rebus, qa ab ipsa natura loci, & à vita consvetudine suppeditantur, qibus alimur & vivimus.* & qæ sequntur. nam argumentum hoc latiùs persequitur. Idem *de fato*: *Inter locorum naturas qantum intersit, videmus. alios esse salubres, alios pestilentes: in aliis esse pituitosos & qasi redundantes, in aliis exiccatos atqe aridos: multaqe sunt alia, qa inter locum & locum plurimùm differunt. Athenis tenue cælum; ex qo acutiores qoqe putantur Attici: crassum Thebis; itaqe pingves Thebani & Valentes.* Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* de Græcia: Μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἀψευδῶς ἀνθρωπογονεῖ, φυτὸν οὐράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον ἠκριβωμένον, λογισμὸν ἀποτίκ]ασα οἰκειύμενον ἐπισήμῃ. τὸ δ' αἴτιον, λεπτότητι ἀέρος ἡ διάνοια πέφυκεν ἀκονᾶσθαι. διὸ καὶ Ἡράκλειτος ἐκ ἀπὸ συκῆ φησιν, ὃ γῆ ξηρὴ, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίσ]η. *Sola qippe Græcia, si verè loqi velimus, hominum procreatrix est, utpote qa cælestem omnino plantam, divinúmqe germen, & omni ex parte perfectum, hoc est, intelligentiam ipsam pariat, cum scientia nativâ qàdam cognatione conjunctam. Cujus rei caussa est hæc, qod aeris tenuitate mens hominis acuatur. ut non sine ratione dixerit Heraclitus, ubi solum siccius, ibi solertissimum animum esse ac præstantissimum.* Ego corpus potiùs ipsum intelligi existimo, qod animam qasi ambit. atqe ità etiam Cæs. accepit. de hoc enim mox verba facit; de cœlo nihil. τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα περιέχειν, *corpus ambire animam*, dicit; qomodo τὸ ζῷον, τὴν ψυχὴν ἔπίχειν, *animal animam obtinere*, §. 40. Sed & τῷ σώματι τὴν ψυχὴν περιέχισθαι, *animam corpori includi*, *lib.* 3. §. 7. Cæterùm & istic qæri poterat, qomodo verum sit, homìhis malum à corporis statu non pendere, qum pro corporis affectionibus variis animus etiam pariter affici videatur. Aristoteles *Physiognom. cap.* 1. Ὅλι καὶ διάνοιαι ἴπου]αι τοῖς σώμασι, καὶ ἐκ εἰσιν αὐ]αὶ καθ' ἑαυ]ὰς ἀπαθεῖς ὅσων τῶν τῦ σώμα]ος κινήσεων, τῦτο δὴ δῆλον πάνυ γίνε]αι, ἔν τε ταῖς μέθαις καὶ ταῖς ἀῤῥωσ]είαις. πολὺ γὰρ ἐξαλλάτ]ουσαι φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τῦ σώμα]ος παθημάτων. καὶ τύνε]ίοι δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς παθήμασι τὸ σῶμα συμπάσχον φανερὸν γίνε]αι, περί τε τὰς ἔρω]ας, καὶ τὰς φόβας τε, καὶ τὰς λύπας, καὶ τὰς ἡδονάς. *Quod animæ sequntur corpora, & ipsæ secundùm seipsas non sunt impassibiles à motibus corporis, id manifestum fit valdè in ebrietatibus & agritudinibus: multum namqe animæ mutatæ videntur à passionibus corporis. Et è contrario qod corpus compatitur passionibus animæ, manifestum circa amores, & timores, & tristitias, & delectationes.* Et rursus *c.* 4. Δοκεῖ δέ μοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπαθεῖν ἀλλήλοις. καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιυμένη συναλλοιοῖ τὴν τῦ σώματ@ μορφήν. πάλιν]ε ἡ τῦ σώμα]@ μορφὴ ἀλλοιυμένη συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. *Videtur autem mihi anima & corpus compati ad invicem, & anima habitus alteratus semper alterat corporis formam: & iterum corporis forma alterata simul alterat animæ habitum.* qod Lucilius *Sat. l.* 26.

Animo qi ægrotat, videmus corpore hunc signum dare:
Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.

Verùm respondebit Marcus nec ista τὴν προαίρεσιν immutare, etiamsi operationem impediant. Vide *l.* 5. §. 20. Vide & *l.* 10. §. 1. & *l.* 12. §. 2.

Ὅπυ τὸ ὑπολαμβάνον] id est, ὅπυ δύναμις ὑπολη]ική, *facultas opinatrix*, de qa *l.* 3. §. 9. ἐν τῷ ἡγεμονικῷ, *in mente.*

Τῦτο μὴ ὑπολαμβανίω] qod *suprà* §. 7. ἆρον τὴν ὑπόλη]ιν, ἦρται τὸ, βίβλαμμαι. *Opinionem tolle, tollitur simul & querimonia illa.*

Τοιῦτόν ἐσι] legendum τ]ίσι. atqe ità Xylander, cujus versionem admisit Lugdunensis, sed mendum retinuit.

Ὁ γὰρ κ@ τῷ κατὰ φύσιν βιῦντι ἐπίσης συμβαίνει] deest alterum distributionis membrum, ità supplendum; ὃ γὰρ [τῷ παρὰ φύσιν] κὴ τῷ κ. φ. β. respondent enim duo hæc membra superioribus illis, κακῷ ἀνδρὶ κὴ ἀγαθῷ. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Οὔτε τῦτο κα]ὰ φύσιν ἐσὶν, ὅτε παρὰ φύσιν. Seneca *Ep.* 66. *Media qa nihilo magis secundùm naturam, qàm contra naturam*

sunt. Vide tamen ibidem eundem de istis subtiliùs pavlò argutiúsqe differentem ac distingventem.

§. 40. Ἓν ζῷον τὸν κόσμον] Synesius pariter *de insomn.* ἐν ἑνὶ ζῴῳ τῷ κόσμῳ. *in mundo, qi est instar unius animalis.* Thales ἔμψυχον τὸν κόσμον, *animatum mundum*, primus dixisse videtur. Laërtius *l.* 1. §. 27. Pythagoras item, κόσμον ἔμψυχον, νοερόν. *mundum animatum, intelligibilem.* Idem *l.* 8. & *l.* 7. §. 142. in *Zenon.* Ὅλι δὲ κὴ ζῷον ὁ κόσμ@, κὴ λογικὸν, κ] ἔμψυχον, κὴ νοερόν. *Qod autem sit animal mundus, & rationale, & animatum & intelligibile.* Ex Chrysippi Apollodori, & Posidonii sententia. id indè probant, qia τὸ ζῷον τῷ μὴ ζῴῳ κρεῖ]ον. ὑδὲν δὲ τῷ κόσμῳ κρεῖ]ον. ζῷον ἄρα ὁ κόσμ@. *præstantius est animans non animante: at mundo nihil præstantius: mundus itaqe est animal.* Et rursus; Τὸν ὅλον κόσμον ζῷον εἶναι ἔμψυχον κὴ λογικόν. *Universum mundum animal esse, animatum & rationale.* Sed & Hermes *pamand. c.* 10. §. 12. Ὁ μὲν κόσμ@ πρῶ]ον, ὁ δὲ ἄνθρωπ@ δεύ]ερον ζῷον με]ὰ κόσμον. *Mundus quidem primum, homo verò secundum à mundo animal.* Et Plato (qod Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 25.) τὸν κόσμον ζῷον ἔμψυχον ἔννου τε, *mundum animal animatum & ratione præditum*, dixit, eodem qo Stoici argumento usus. Verba hæc sunt in *Timæo pag.* 1047. *F.* Θέμις δ' ἐκ ἦν ἄτ' ἄγε τῷ ἀρίσῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλισον. λογισάμεν@ δὴ ἔυρισκεν ἐκ τῶν κα]ὰ φύσιν ὁρα]ῶν, ὑδὲν ἀνόη]ον τῷ νῷν ἔχοντ@ ὅλον ὅλε κάλλιον ἔσισθαί πο]' ἔργον. νῷν δ' ἂν χωρὶς ψυχῆς ἀδύνα]ον παραγενέσθαι τῷ. διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε, νῷν μὲν ὕπως ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώμα]ι συνισὰς, τὸ πᾶν συνε]εκ]αίνε]ο, ὅπως ὅλι κάλλισον εἴη κα]ὰ φύσιν ἄρισόν τε ἔργον ἀπειργασμέν@. ὕλως δὲ δὴ κα]ὰ λόγον τὸν εἰκόλα δὴ λέγειν, τόνδε τὸν κόσμον, ζῷον ἔμψυχον ἔννου τε, τῇ ἀλη]είᾳ διὰ τὴν τῦ Θεῦ γενέσθαι πρόνοιαν. Hoc est, ut Cicero *de universo*: *Fas autem nec est, nec unqam fuit, qicqam nisi pulcerrimum facere eum, qi esset optimus. qum rationem igitur habuisset, reperiebat nihil esse eorum qa naturâ cernerentur non intelligens intelligente in toto genere præstantius: intelligentiam autem nisi in animo, nullâ aliâ in natura posse reperiri. qo circa intelligentiam in animo, animum conclusit in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcerrimum. qam ob caussam non est cunctandum profiteri, si modò investigari conjecturâ potest, hunc mundum animal esse, idqe intelligens, & divinâ providentiâ constitutum.* Idem *Timæum* suum sic clavdit *pag.* 1089. *A.* Θνητὰ κὴ ἀθάνατα ζῶα λαβὼν, κ] ξυμπληρωθεὶς ὅδι ὁ κόσμος, ὕτω ζῷον ὁρατὸν, τὰ ὁρα]ὰ περιέχον, εἰκὼν τῦ νοητῦ Θεῦ, αἰσθητὸς (vel ut alii volunt εἰκὼν τῦ νοητῦ, Θεὸς αἰσθητὸς) μέγισος κ] ἄρισος, κάλλισός τε κὴ τελεώ]α]ος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε, μονογενὴς ὤν. *Mortalia & immortalia viventia mundus hic sortitus, atqe inde completus, ita denique factus est visibile visibilia comprehendens animal, intelligibilis Dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcerrimus, perfectissimus, cælum hoc atqe unigenitum.* Julianus *Orat.* 4. Ὁ σύμπας κόσμ@ ἐν ἐσι ζῷον, ὅλον δ' ὅλω ψυχῆς κ] τῦ πλήρες, τέλειον ἐκ μερῶν τελείων. *Universus hic mundus unum est animal, qod per totum, ac penitus animâ completur & mente: estqe perfectis ex partibus perfectum.* Indè Nicephorus Gregoras *hist. l.* 4. *c.* 14. Ἓν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν κὴ μελῶν, ὡς ὁ ἄνθρωπος, φάναι, συγκείμενον. *Unus enim mundus corpus est cohærens, è membris & partibus, ut homo compositum.* Qinetiam animalis istius partes membráqe si vis, præcipua saltem, habebis apud Plutarchum *de facie Lunari*; *Solem cor, Lunam jecur, stellas oculos, Terram ventrem, Mare vesicam.* Seciùs pavlò qàm Sarapidis oraculum apud Macrobium *Saturn. l.* 1. *c.* 20.

Οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ, γα]ὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δέ μοι πόδες εἰσὶ, τὸ δ' ὕπα]' ἐν αἰθέρι κεῖ]αι,
Ὄμμα τε πλανωγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.
Mi cælum caput est; mare venter, terra pedes sunt;
Sunt aures æther; oculus Sol omnituens est.

Qin & sexum, eúmqe geminum assignat Jarchas ex Indis sapientibus. Siqidem de mundo qærenti Apollonio respondebat. Ζῶον τὸν κόσμον. ζωογονεῖν γὰρ τὰ πάν]α. ἀμφοῖν, ἄρσεός τε καὶ θηλείας φύσεως. αὐ]ὸν γὰρ αὐ]ῷ ξυγγινόμενον, τὰ μητρός τε καὶ πα]ρὸς εἰς τὴν ζωογονίαν πρόσ]οιον. *Animal esse mundum.*

Ani-

lis unius instar, qod materiam unam, animámqe unam obtineat: item qomodo ad sensum hujusce, unum & illum, omnia referantur: unóqe qasi impetu ferantur universa, & ad omnia producenda cooperentur; qis deniqe rerum connexus & contextus sit.

§. 41. *Animala es cadaver gestans*; ajebat Epictetus.

οὐσίαν, καὶ [a] ψυχὴν μίαν ἐπέχον, συνεχῶς δὲ πνοὴν. καὶ πῶς [b] εἰς αἴσθησιν μίαν τοῦ τοῦτο, πάντα ἀναδίδοται. καὶ [c] πῶς ὁρμὴ μία πάντα πρόσεστι. καὶ πῶς πάντα πάντων τὰ γινομένων συναίτια. καὶ οἵα τις [d] ἡ σύνησις καὶ συμπνοια. a L.6.§.14. l.9.§.8. b Sup.§.27. c L.6.§.42. d L.6.§.38, 39.l.8.§.23.

§. 41. [e] Ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν. e L.9.§.24. l.10.§.33.

§.42.

ANNOTATIONES.

Animantia enim cuncta producere. Utriusque, masculæ & fœminæ naturæ. Sibi commissum patris matrisque vicem in animalium generatione supplere. Philostratus *l.* 3. *c.* 11.

Μίαν οὐσίαν] Ità *l.* 12. §. 30. *Μία οὐσία κοινή. Una materia communis.* materia nimirum prima. Laërtius *l.* 7. in *Zenone* & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. *οὐσίαν δέ φασι τῶν ὄντων ἁπάντων τὴν πρώτην ὕλην. dicunt materiam primam esse materiam omnium eorum qæ existunt.*

Ψυχὴν μίαν] qam & καθολικὴν, *universalem* vocat *l.* 6. §. 14. & τὸν ὅλον νοῦν, *mentem universi. l.* 5. §. 30. & τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν, *mundi mentem. l.* 7. §. 75. Vide *suprà ad* §. 21. & 29. Laërtius *l.* 7. §. 143. in *Zenone.* Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, ἐξ αὐτῆς τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν ὅσης ἀποσπάσματος. *Animatum esse mundum inde manifestum est, qod anima nostra inde avulsa sit.* Et *ibidem* §. 138. Τὸν δὴ κόσμον οἰκεῖσθαι καθὰ νοῦν καὶ πρόνοιαν, εἰς ἅπαν αὐτοῦ μέρος διῆκοντος τοῦ νοῦ, καθάπερ ἐφ' ἡμῖν τῆς ψυχῆς. *Mundum qoqe administrari secundùm mentem ac providentiam, mente per omnes illius partes pertingente, sicut & in nostra anima contigit.* Theophilus itidem *ad Autolyc. l.* 2. *pag.* 82. *B. edit. Colon.* de Stoicis. Ἄλλοι δ' αὐτὸ δι' ὅλου κεχωρηκὸς πνεῦμα, Θεὸν δογματίζουσι. *Alii asseverant, spiritum per omnia diffusum Deum esse.* Et Cleanthes apud Hermiam in *irrif. philos. pag.* 178. *ejusd. edit.* Τὴν ψυχὴν δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν. ἧς μέρος μετέχοντας ἡμᾶς ψυχᾶσθαι. *Animum per totum mundum penetrare, cujus partem aliqam nos adeptos animari.* Qin & Plato in *Cratylo pag.* 283. *F.* ex Anaxagoræ sententia, τὸν Δία, νοῦν διὰ πάντων ἰόντα, *mentem per omnia penetrantem.* Manilius *Astron. l.* 2.

—— cum spiritus unus
Per cunctas habitet partes, atqe irriget orbem,
Omnia pervolitans.

Et Maro *Æn. l.* 6.

Principio cælum, ac terram, campósqe liquentes,
Lucentémqe globum Lunæ, Titaniáqe astra,
Spiritus intùs alit: totámqe infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Spiritum autem hunc disertè *Deum* nuncupat (qod & Minutius in *Octavio*, & Salvianus *de provident. lib.* 1. *cap.* 1. advertêre) *Georg. l.* 4. verbis illis,

—— Deum namqe ire per omnes
Terrásqe, tractúsqe maris, cælúmqe profundum.

Pythagoras etiam (Lactantio referente, *de ira Dei c.* 11.) *Deus mens est incorporalis, qa per omnem rerum naturam diffusa & intenta, vitalem sensum cunctis animantibus tribuit. Spiritus per omnia, maxima, minima, æqali intentione diffusus.* Seneca *ad Helv. c.* 8. *Spiritus permeator universitatis.* Cleanthes apud Tertullianum *apolog. c.* 21. Hinc illud Arati *n.* 2.

—— μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί.
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί. μεστὴ δὲ θάλασσα,
Καὶ λιμένες. πάντῃ δὲ Διὸς πεπλήσμεθα πάντες.
—— plena qidem Jovis omnia compita,
Omnes verò hominum cœtus, plenum verò mare,
Et portus: ubiqe autem Jove implemur omnes.

Et Maro, *Eclog.* 3.

Jovis omnia plena.

Atqi Zenonem hoc nomine notat Tatianus *adv. Græc. p.* 143. qòd secundùm illius rationes, ὁ Θεὸς ἐν ἀμάραις τε καὶ σκώληξι καὶ ἀῤῥηνάργοις κατηγίσταται. *Deus cloacis etiam, & vermibus, & alis rebus nefandis insitus.* De Deo ipse *p.* 144. Πνεῦμα ὁ Θεὸς, ὃ διῆκεν διὰ τῆς ὕλης, πνευμάτων δὲ ὁλικῶν, καὶ τῶν ἐν αὐλῇ σχημάτων καλαικευαστής. *Deus est spiritus non insinuans se materiæ, sed spirituum materialium & formarum in materia opifex.* Sed & de Stoicis Clemens in *hortat.* Διὰ πάσης ὕλης, καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν λέγοντας. & *Strom. l.* 1. *pag.* 295. *C.* adjectâ etiam censurâ suâ: Σῶμα ὄντα τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀτιμοτάτης ὕλης πιθοῦσηκίναι λέγουσιν. εὖ καλῶς. *Dicunt Stoici non rectè, Deum, qum sit corpus, vilissimam pervasisse materiam.* & rursus *Strom. l.* 5. *pag.* 591. *A.* Φασὶ σῶμα εἶναι τὸν Θεὸν οἱ Στωικοὶ, καὶ πνεῦμα καθ' ὑσίαν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὴν ψυχήν. *Ajunt Stoici, Deum esse corpus & spiritum essentiâ, sicut certè etiam animam.* qod utrumqe ex sacris scriptis havisse illos avtumat, Ἀλλ' οἱ μὲν, inqit, διήκειν διὰ πάσης τῆς ὑσίας τὸν Θεόν φασιν. ἡμεῖς δὲ ποιητὴν αὐτὸν μόνον καλοῦμεν, καὶ λόγῳ ποιητήν. *Sed illi qidem dicunt, Deum universam pervadere essentiam: nos autem eum solum dicimus effectorem, & verbo effectorem.* (qod & suprà Tatianus.) hoc autem, Deum omnia permeare, ex eo, qod in *Sapientia Salomonis libro, c.* 7. *v.* 24. de sapientia dicitur, διήκει καὶ χωρεῖ διὰ πάντων, *pervadit & permeat omnia*, perperam accepto, traxisse, cùm non de æterna Dei, eadémqe Deo, sapientiâ enunciatum id sit. Verùm, & de istâ Prisci pleriqe sumunt; nec ab avtore isto sumpsisse sectæ illius conditores verosimile est, cùm sint eo dubio procul antiqiores. Cæterùm qòd *corpus* illi, havd sanè. qanqam & Tertullianum Deum corpus dixisse monet, simul & refellens, Augustinus *de Genes. ad lit. lib.* 10. *c.* 25. atqe ità reverâ ille *adv. Prax. c.* 7. *Qis negabit Deum corpus esse, etsi Deus spiritus est? Spiritus enim corpus sui generis.* Verùm *Corpus* ille (qod & Augustinus *ad Qodvultdeum c.* 86. agnoscit) *Substantiam* intellexit. Sic enim *adv. Hermog. c.* 35. *Ipsa substantia corpus est rei cujusqe.* & *de carn. Christ. c.* 11. *Omne qod est, corpus est sui generis. nihil est incorporale, nisi qod non est.* At qod *omnia permeare Deum* havd malè. Siqidem de se Deus ipse per Jeremiam vatem *cap.* 23. *v.* 24. *Annon cœlum & terram impleo ipse.* Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infusus, & circumfusus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.* Et Hildebertus in *Symbol. Intra omnia, nec inclusus.* Hinc celebre illud, qod Joannes Gerson habet *in Cantic. Maria Conc.* 3. & Trismegisto Alexander Halensis *part.* 1. *q.* 7. *m.* 1. Empedocli tribuit Joannes Tritenhemius *ad Cæsar. q.* 1. *Deum esse sphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nusqam sit.* Contrarium fermè Julius Scaliger Trismegisto asserit, sed explodit ipse, *de subtil. exerc.* 363. *Pigmentum fallax*, inqit, *Trismegisti illud*, Deus est cujus medium in centro, circumferentia ubiqe. *pessimè. namqe medium assignat infinito. & circumferentiam qi dat, finitum facit. tum si ubiqe erit circumferentia, erit etiam in medio. & idem fiet centrum cum circumferentia.* Et illud reverà potiùs aptiúsqe pigmentum an figmentum, infinitati divinæ depingendæ. Clemens ipse ex Pythagoræ sententia, qam & probare videtur, in *hortatorio p.* 47. *C.* Ὁ μὲν Θεὸς εἷς. χ' ὅλος δὲ, οὐχ, ὡς τινες ὑπενοήσαν, ἐκτὸς τῆς διακοσμήσεως, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὅλος, ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπίσκοπος πάσης γενέσεως, κρᾶσις τῶν ὅλων. πάντων πατὴρ, νοῦς, καὶ ψυχωσις τῷ ὅλῳ κύκλῳ, πάντων κίνησις. *Deus qidem unus est, non ita tamen, ut qidam opinantur, qasi sit extra mundi administrationem; sed est totus in ipsa, in toto circulo, speculator totius generationis, universorum contemperatio, pater omnium, mens & animatio totius circuli, omnium motus.* qod ille Θεοῦ ἐπιπνοίαν, de Deo dictum contendit. Cæterùm Stoici ità universum hoc Deum permeare, ut qmen cum mundo unum ὑποκείμενον constituerent. Vide *suprà* §. 23. qod est à pietate Christianâqe disciplinâ alienum.

Εἰς αἴσθησιν μίαν τὴν τοῦτο, πάντα ἀναδίδοται] Vide *suprà* §. 27.

Ὁρμὴ μία πάντα πρόσεστι] Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ, *cooperantur omnia.* & Marcus *lib.* 6. §. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν. *Ad unum eundémqe effectum operam conferunt universi suam.*

Πάντα πάντων τῶν γινομένων συναίτια] Ità *l.* 5. §. 8. Συνάφειαν καὶ συνέχειαν, ὥσπερ τῶν μερῶν, οὕτω δὲ καὶ τῶν αἰτιῶν. *Connexio & continuitas ut partium universi, ita & causarum.* Eleganti similitudine illustrat hoc Clemens, *Strom. l.* 1. *pag.* 317. *D.* Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ καθέλκοντες τὴν ναῦν, οὐ πολλὰ αἴτια λέγοιτ' ἂν, ἀλλ' ἐκ πολλῶν αἴτιον ἓν. οὐκ ἔστι γὰρ αἴτιος ἕκαστος τοῦ καθέλκεσθαι τὴν ναῦν, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις αἰτίοις καὶ συνεργός. τάχα δὲ κ τὸ συναίτιον αἴτιον. *Quemadmodum autem multi homines, qi navem trahunt, non dici possint multa caussa, sed una caussa ex multis: non est enim unusqisque caussa, ut navis trahatur, sed caussa cum aliis & adjuvans, & fortè etiam caussa concausssans.*

Οἵα τις ἡ σύνησις καὶ συμπνοια] qod alibi ἱερὰν σύνδεσιν, *vinculum qoddam sacrum* vocat. *l.* 7. §. 9. κ συνάφειαν κ σύνταξιν ὕλογον, *rationi consentaneam connexionem infrà* §. 45. Vide & *suprà* §. 27. & 33.

§. 41. Ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρόν] Arnobius *l.* 2. *Qid sunt homines, nisi anima corporibus illigata?* at Epicteto *homo est animula bajula*, sive *gestatrix cadaveris*, hoc est, corporis. qod χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, *absqe spiritu mortuum est.* Jacobus *c.* 2. *v.* 26. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 19. Τῷ νεκρῷ δὲ μὴ κύριός ἐστι λάβε αὐτόν. *Cadaveris qidem mei dominus es: illud capito.* Idémqe *l.* 3. *c.* 10. *de corpore*; Τὸ μὲν ἐμὸν, τὸ φύσει νεκρόν. *Qod meum non est, qod naturâ est mortuum.* Et *ibidem c.* 22. Πῶς δὲ μέγα ἢ ἀξιόλογον, τὸ φύσει νεκρὸν, ἡ γῆ, ὁ πηλός. *Qo pacto magnum aut alicujus pretii, qod est naturâ mortuum, terra, cænum.* Numenius *de bono. l.* 1. apud Eusebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 17. Ἐπὶ δὲ τὰ σώματα ἴσι φύ-

a Sup. §. 5. l. 7. §. 23. l. 9. §. 21. l. 11. §. 17.

§. 42. a Οὐδὲν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις, ὡς αὐτὸ ἀγαθὸν ἐκ μεταβολῆς ὑφισαμένοις.

§. 42. Nihil mali eſt rebus mutationem ſubeuntibus, ſicut nec eis qæ mutatione interveniente conſiſtunt.

b L. 2. §. 17. l. 7. §. 19. c L. 5. §. 23. l. 6. §. 15.

§. 43. b Ποταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. c ἅμα τι γὰρ ὥφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται, καὶ ἄλλο φέρεται, καὶ τοῦτο ἐνεχθήσεται.

§. 43. Flumen qoddam & torrens rapidus, eſt ævum, ex eis qæ hîc fiunt conſiſtens. ſimul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur; & aliud qidem abripitur, illud verò denuo inferetur.

§. 44.

ANNOTATIONES.

σὺν τεθνηκόσι κ) νεκρὰ, καὶ περφραμένα, καὶ οὐδ' ἐν ταὐτῷ A *Simul illa exiſtit & interit. Hinc eſt, ut qod non fit, eo uſqe non perducatur*, &c. Seneca *Ep.* 58. *Corpora noſtra rapiuntur fluminum more. qicqid vides, currit cum tempore. nihil ex his qa videmus, manet. Hoc eſt qod ait Heraclitus.* In idem flumen bis non deſcendimus. *manet idem fluminis nomen, aqa tranſmiſſa eſt. Hoc in anime maniſeſtiùs eſt qàm in homine. Sed nos qoqe non minùs velox curſus præterveḥit.* Verùm, ut Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 3. *c.* 5. Ὁ Κράτυλος Ἡρακλείτῳ ἐπετίμα εἰπόντι, Δὶς τῷ αὐτῷ ποταμῷ ἐκ ἔστιν ἐμβῆναι. αὐτὸς γὰρ ᾤετο, οὐδ' ἅπαξ. *Cratylus Heraclitum, qod bis dixiſſet in eundem fluvium non eſſe intrare, reprehendebat: ipſe enim exiſtimabat,* B *ne ſemel qidem.*

Ῥεῦμα βίαιον] *torrens* etiam. atqe ità *l.* 7. §. 19. χειμάῤῥους. Ovidius *remed. l.* 2.

Flumine perpetuo torrens ſolet altiùs ire.

ſed & rapidiùs. unde diverbium familiare, χειμάῤῥῳ δίκῃ, *torrentis in morem.* de eis uſurpatum, qi ingenti impetu qaſi provoluti, omnia ſecum corripiunt. Seneca pariter, *torrenti rapido* tempus aſſimilat, *de vit. brev. cap.* 9. & Auguſtinus *in Pſal.* 38. *Torrens rerum fluit. cuncta rapiuntur.* Vide *ad lib.* 2. §. 4.

Ἅμα τε γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται] Qod de ſeminibus qibuſdam Theophraſtus *de cauſ. plant. l.* 4. *c.* 7. C Ὡς φαίνεται καὶ ἅμα πίπτον ἀλλοιοῦται. *Ut cernitur, ſimulqe decidit, parte alterâ immutatur.* Et de externis iſtis Joannes Chryſoſtomus *tom.* 5. *Orat.* 19. Ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται φύσιν. ὁμοῦ τε φαίνεται καὶ παραλείχει. ὁμοῦ κατίσχεται, καὶ ἀποπηδᾷ. *Imitatur naturam fluvialium torrentium. ſimul ac comparuit, præterlabitur: ſimul ac habetur, celeriter diſcedit.* Eleganti ſimilitudine illuſtrat iſtud Marcus noſter, *l.* 6. §. 15. Ità, non de Marcello tantùm, aut de Cejonio Commodo, ut Adrianus apud Spartianum, aut de Qintillo Claudii Imperatoris fratre; de omnibus in univerſum tum perſonis, tum rebus ipſis, verum eſt Virgilianum illud, *Æn. l.* 6.

Oſtendent terris hunc tantùm fata, nec ultrà
Eſſe ſinent. ---

Joannes Chryſoſtomus *in Oziam Orat.* 4. Μὴ ἴσταταί τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον. ὁμοῦ τι γὰρ ἐφάνη, καὶ σπιᾶς ἐνκολώτερον ἡμᾶς καταλιμπάνει. *Nihil rerum humanarum conſiſtit: ſed imitatur qaſi torrentium fluvialium curſum. ſimul ac comparuerit, facilius qàm umbra nos deſerit.* Et de tempore Baſilius Cæſar. *de creat. Orat.* 1. *pag.* 7. *C.* Συμφυὴς ἄρα τῷ κόσμῳ, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ἡ τῆς χρόνου διέξοδος ὑπίσω, ἐκτεινομένη ἀεὶ κ) παραῤῥέουσα, καὶ μεθαμοῦ πανομένη τῆς ὁρόμου. ἡ οὐχὶ τοιοῦτος ὁ χρόνος, ὃ τὸ μὲν παρελθὸν ἠφανίσθη, τὸ δὲ μέλλον ὅπως πάρεσι, τὸ δὲ παρὸν, πρὶν γνωσθῆναι, διαδιδράσκει τὴν αἴσθησιν; τοιαύτη δέ τις καὶ τῶν γινομένων ἡ φύσις. ἡ αὐξανομένη πάντως, ἢ φθίνουσα, τὸ δὲ ἰδρυμένον καὶ στάσιμον οὐκ ἐπίδηλον ἔχουσα. *Sanè & mundo huic, & iis qa in eo producta ſunt animalibus & plantis congener ſubſtitit temporis curriculum, qod ſemper urgetur ac efflust, nec unqam faciet finem decurrendi. Qid enim? An non ejuſmodi eſt conditio temporis? Qod enim ejus tranſactum jam eſt, utiqe in nihilum abiit: nondum adeſt qod eſt affuturum: qin qod adeſt, prius ſenſum fugit tuum, qam cognòris adeſſe. Talis planè eſt eorum, qa oriun-* D *tur, conditio ac genius. Aut enim avgeſcunt in horam, aut ad corruptelam devergunt. Neqe enim in iſtis qicqam liqidò qeas deprehendere fixum qod ſit & ſtabile.*

Καὶ ἄλλο παραφίεσθαι, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται] *& aliud ſubſequitur, mox item aliud ſuccedet* Xylander. *aliud ſuccedit, & hoc etiam protinùs diſparebit* Caſavbonus. qorum alter qare παραφίεσθαι iſtic verterit *ſuccedere*, alter *ſubſeqi*, cùm in membro præcedente uterqe *præterire* reddiderit, me latet. ego malim, *aliud abripitur*, ſive *tollitur*, *aliud ſtatim infertur.* Παραφίεσθαι *abripi.* Lucianus. Ἂν τινα τῶν χειμῶν ὁ ποταμὸς παραφέρῃ, οὐθεὶς καὶ τοῦτον ἐπὶ κεφαλὴν βαπτίζοντα. Plu- G tarchus *de orac. defect. p.* 432. *A.* in hoc ipſo argumento. Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματι, ἅπαντα παραφέροντι. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* indè τὸ παραφέρεσθαι εἶναι, *tranſverſum abripi*, *lib.* 1. §. 15. & τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς, *qanta cum celeritate abripiantur. lib.* 5. §. 23. Verùm qia non ἐνεχθήσεται, ſed ἐνεχθήσεται in futuro dixerit, ideo ad Marci mentem propiùs exiſtimo, ut reddatur, prout ipſa ſonant vocabula, & *aliud* qidem qiddam *abripitur*, *illud verò* (qod utiqe priùs abreptum fuerat) *inferetur* denuo. ut in orbem velit res agi; &, qod in motu circulari fit, qæ abierint per vices denuo revertantur & redeant. Vide *ad l.* 2. §. 14. ἀναπλάσματα & *ad l.* 9. §. 28. ἐγκύκλια.

§. 44.

§. 44. Qodcunqe contingit, tam confvetum támqe notum eſt, qàm avt roſa vere, avt æſtate fructus. tale qiddam & moribus, & mors, & calumnia, & inſidiæ, & qicqid fatuos homines vel exhilarat, vel contriſtat.

§. 45. Subſeqentia antecedentibus aptè ſemper annectuntur. neqe enim rerum enumeratio ſimplex eſt à ſe invicem diſcretarum, qæ neceſſitate tamen qadam contineantur; ſed rationi conſentanea connexio; & qemadmodum ea qæ in mundo exiſtunt, concinnè admodum certo inter ſe ordine componuntur: ità & qæ fiunt, non ſucceſſionem nudam, ſed admirabilem qandam concinnitatem præ ſe ferunt.

§. 46. Dictum illud Heracliti in memoria ſemper habeatur; *terra mors eſt, aqam fieri; aqa mors eſt, aërem fieri; aëris verò, ignem fieri:* & è converſo. illius qoqe meminiſſe profuerit, qi qô via duceret, oblitus eſt.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ἔτως [a] ἀνήθες καὶ [b] γνώριμον, ὡς τὸ ῥόδον ἐν τῷ ἔαρι, καὶ ὀπώρα ἐν τῷ θέρει. πάντων γὰρ καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβουλὴ, καὶ ὅσα [c] τοῦ μωρεύειν ἀφροσύνῃ ἢ λυπεῖ.

§. 45. [d] Τὰ ἑξῆς ἀεὶ τοῖς προηγουμένοις ἀκολούθως ἐπιγίνεται. καὶ γὰρ οἷον καταριθμησις τῶν ἐν ἀπηρτημένως, καὶ μόνον τὸ κατηναγκασμένον ἔχειν. ἀλλὰ [e] συνάφεια ἔυλογος. καὶ ὥσπερ [f] συντέταχε συνημμένως τὸ ὅλον, ἔτως τὸ γινόμενα ἐκ ἀμοιβαίου ψιλοῦ, ἀλλὰ θαυμασίου ἵνα ἀκόλουθα ἐμφαίνει.

§. 46. Ἀεὶ τῷ Ἡρακλείτειν μεμνῆθαι. ὅλα [g] γῆς θάνατος ὕδωρ γένεσις, καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. μεμνῆσθαι δὲ καὶ [h] ἐπιλανθανόμενον ἢ ἡ ὁδὸς ἄγει. καὶ

a Sup. §. 32. l. 7. §. 1. l. 9. §. 14.
b Sup. §. 29. l. 7. §. 29. 66. 68.
c L. 5. §. 23.
36. l. 7. §. 73. l. 11. §. 23.
d Sup. §. 27. 40.
e L. 6. §. 10.
f L. 5. §. 8. 4. 7. §. 9.
g L. 7. §. 47. l. 9. §. 28. l. 10. §. 11.
h L. 2. §. 7.

ANNOTATIONES.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ἔτως σύνηθες καὶ γνώριμον] Vide *ſupra* §. 29, 32. & *infrà* §. 46. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri qòd ſpargaris in publico, avt inqimeris in luto.* Uſitata & uſu familiaria jam facta, nec officiunt, nec afficiunt etiam. hinc Ariſtoteles *problem. l. 1. q. 45.* Τὰ γὰρ συνήθη, ἰατρικὰ φάρμακα, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται. *Solita enim non amplius medicamenta ſunt, ſed pro alimentis recipiuntur.*

§. 45. Συνάφεια ἔυλογος] *Lib.* 6. §. 38. ἐπιτύνδεσις, *connexio motus*, & *l.* 7. §. 9. σύνδεσις ἱερά, *vinculum ſacrum.* Vide *ſupra* §. 40.

Συντέταχε] Vide *l.* 5. §. 8.

§. 46. Γῆς θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι] Inter Heracliti dogmata, apud Laërtium *l.* 9. Τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω. τόν τε κόσμον γίνεσθαι κατὰ ταύτην. πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ὑγρᾶσθαι, συνισάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ. πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ, εἰς γῆν τρέπεσθαι. πάλιν τε αὖτὴν τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, &c. *Mutationem viam eſſe ſuprà infraqe ducentem, ſecundùm qam fieri mundum arbitratur. Denſatum qippe ignem liqeſcere, conſtantémqe aqam fieri: concretam verò aqam in humum verti, eámqe viam ad inferiora eſſe. Humum ipſam denuo effundi, atqe ex ea fieri humorem,* &c. Qod Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 14. Πῦρ μὲν εἰς ἓν συνεχόμενον, ἀέρα ἀποτελεῖ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περιοδος τῆς μεταβολῆς, μέχρι πυρὸς, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. *Ignis enim ſi in unum cogatur & denſeſcat aërem, aër aqam, aqa terram producit: à terra viciſſim idem uſqe ad ignem, à qo ceperat mutatio, circuitus agitur.* Plutarchus *de EI Delph.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος, ὕδατι γένεσις. ἀλλ' ἔτι συμβαίνει ἐπ' αὐτῶν ἴδοις ἄν. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëri eſt ortus, & aëris mors aqa ortus; ſed multò evidentiùs in ipſis hominibus hoc animadvertas.* Vide *ad lib.* 9. §. 21. Eodem pertinent, qæ apud eundem, *de Orac. defect. pag.* 415. *B.* leguntur, illa; Ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀὴρ, ἐκ δὲ ἀέρος πῦρ γινόμενον ὁρᾶται, τῆς ὑσίας ἄνω φερομένης. ἔτως ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ἥρωας, ἐκ δὲ ἡρώων εἰς δαίμονας, οἱ βελτίονες ψυχαὶ μεταβολὴν λαμβάνουσι, &c. *Sicut ex terra aqa, ex aqa aer, ex aëre ignis fieri cernitur, ſurſum ſe efferente naturâ: ſic meliores animas ex humanis in heroicas, ex heroibus in genios mutari,* &c. Idem *de prim. frigid. pag.* 948. *F.* Ἐκεῖ δὲ ἡ φθορὰ μεταβολή τις ἐστὶ τῶν φθειρομένων εἰς τοὐναντίον ἑκάστῳ, σκοπῶμεν, εἰ καλῶς εἴρηται τὸ, πυρὸς θάνατος, ἀέρος γένεσις. θνήσκει γὰρ τὸ πῦρ, ὥσπερ ζῶον, ἢ βίᾳ σβεννύμενον, ἢ δι' ἀνάγκης μαραινόμενον. ἡ μὲν οὖν σβέσις ἐμφανεστέραν ποιεῖ τὴν εἰς ἀέρα μεταβολὴν ἀνάγκης, &c. *Jam qoniam interitus rei mutatio ejus eſt in contrarium, videamus rectène hoc dictum ſit, ignis mortem eſſe ortum aëris. Ignis enim moritur ipſe ſicut animal, vel vi exſtinctus, vel ſuâ ſponte emarceſcens. Exſtinctio autem illuſtriorem facit ejus in aërem tranſmutationem,* &c. Maximus Tyrius *Diſſert.* 25. Ὁρᾷς τὰ πάθη, ἃ σὺ μὲν καλεῖς φθορὰν, τελεσιουργῷ τῇ τῶν ἐπιόντων ὁδῷ, ἐγὼ δὲ σωτηρίαν, τελεσιουργῷ τῇ τῶν διεδοχῇ μελλόντων. μεταβολὴν ὁρᾷς σωμάτων καὶ γενέσεως, ἀλλαγὴν ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, καθὰ τὸν Ἡράκλειτον. καὶ ἄνθις ἂν ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνων βίον, (θνήσιον legendum ex ſeqentibus liqet) ἀποθνήσκοντας δὲ τὴν ἐκείνων ζωήν. ζῇ πῦρ τῆς γῆς θάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον. ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. διαδοχὴν ὁρᾷς βίων, καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινουργίαν τοῦ ὅλου. *Eas autem affectiones corruptionem tu vocas, qas ea qa intereunt reſpicis: ego conſervationem, qi ea qa ſuccedent iis & ſequntur. Vides mutationem corporum, novaſqe generationes, qa nihil aliud ſunt, qam qadam, ut Heraclitus dicebat, ſurſum deorſumqe currens ſemita. Ut alius alterius vivat vitam, alius alterius vitâ moriatur. Ex interitu terra ignis oritur: ex ignis interitu oritur aër: ex aëris interitu aqa oritur: ex aqa interitu oritur terra. Vides ſucceſſiones vitarum, vides commutationem corporum, qa mutationem toti inducunt & univerſo.* Verùm apud Clementem Alexandrinum *Strom. l.* 6. *pag.* 624. *D.* ſeciùs pavlò, ſive Heracliti iſta, ſive ejuſdem iiſdem propinqa, leguntur; Ψυχῇσιν θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι. ὕδατι δὲ θάνατος, γῇ γενέσθαι. ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή. *Animabus mors eſt, aqam fieri: aqa autem mors eſt fieri terram: ex terra autem fit aqa, ex aqa vero anima.* Qorum priora & Philo refert, multiſqe explicat *lib. de mundi immortal. pag.* 958. *A.* ubi & ψυχὴν pro *aëre* accepiſſe monet Heraclitum; *mortiſqe* nomine μεταβολὴν, non ἀναίρεσιν deſignâſſe. Inter alia, qibus iſta enarrat, Τὰ στοιχεῖα, inqit, τῷ κόσμῳ ταῖς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, τὸ παραδοξότατον, θνήσκειν δοκοῦντα ἀπαθανατίζειν, διαλιχίουσα ἀεὶ, (διαυλοδρομοῦντα meliùs diciſſet, prout & alibi locutus eſt) τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω συνεχῶς ἀμείβοντα. ἡ μὲν προσάντης ὁδὸς ἀπὸ γῆς ἀέρα. τηκομένη γὰρ εἰς ὕδωρ μεταλαμβάνει τὴν μεταβολήν. τὸ δὲ ὕδωρ ἐξατμιζόμενον εἰς ἀέρα, ὁ δ' ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς πῦρ. ἡ δὲ κατάντης ἀπὸ κεφαλῆς, συνίζοντος μὲν πυρὸς κατὰ τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα. συνίζοντος δ', ὑπόστασιν, εἰς ὕδωρ ἀέρος. ὕδατος δὲ τὴν πολλὴν ἀνάχυσιν καὶ τὴν εἰς γῆν πυκνωσίν μεταβολήν. *Elementa mundi viciſſim ſibi ſuccedentia mutantur, & qod diceres incredibile, dum mori videntur, reddumtur immortalia, itorum atqe iterum metiendo idem ſtadium, & ſurſum atqe deorſum per eandem viam curſitando continuè. A terra enim accliuis via incipit, qa liqeſcens in aqam mutatur, aqa porro evaporat in aërem, aer in ignem extenuatur. At declivis altera deorſum tendit à capite, igne per exſtinctionem ſubſidente in aërem, aëre verò in aqam ſe denſante, aqeo qoqe lapſo in terram craſſeſcente.* De eodem videri poterit & R. Moſes Maimonides *de fundamentis legis cap.* 4. §. 10, 11. Heraclitum autem vult Clemens *Strom.* 6. *pag.* 624. *C.* hæc ab Orpheo ſumpſiſſe, qi Heraclito prior cecinerit;

Ἔστιν ὕδωρ ψυχῇ, θάνατος δ' ὑδάτεσσιν ἀμοιβή.
Ἐκ δ' ὕδατος γαῖη, τὸ δὲ ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ.
Ἐκ τοῦ δὲ ψυχὴ ὅλον αἰθέρα ἀλλάσσουσα.

Lympha anima eſt, ſed mors eſt commutatio lymphæ:
Ex lympha tellus, lympha ex tellure creatur:
Ex illo autem anima eſt, integrum qa aëra mutat.

Qibus ſubnecti non indigna, qæ ex Heracliti ejuſdem ſententiâ etiam Plutarchus *ad Apollon. p.* 106. *E.* habet. Ἡ φυτὸν Ἡράκλειτος, Ταυτόν ἐστι ζῶν καὶ τεθνηκὸς, καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον, καὶ νέον καὶ γηραιόν. τάδε γὰρ μεταπεσόντα, ἐκεῖνά ἐστι, κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα, ταῦτα. *Cùm, ut ait Heraclitus, idem ſit vivum ac mortuum, vigilans & dormiens, adoleſcens & decrepitum: qia hæc in illa viciſſim mutentur.* Vide *ad lib.* 2. §. 3. & *lib.* 5. §. 8. & *lib.* 8. §. 18. & *lib.* 10. §. 19.

Καὶ τῷ ἐπιλανθανομένῳ ἢ ἡ ὁδὸς ἄγει] Videtur vel ad hiſtoricum aliqid, vel ad dictum aliqod proverbiale reſpexiſſe, de homine ignaro, qò via, qam inſiſtit, ducat. Accommodari poteſt, vel ad eos, qi nullo certo vitæ actionumqe fine propoſito ſibi, temerè huc illuc divagantur. qemadmodum Seneca *Epiſt.* 71. *Ignoranti qem portum petat, nullus ventus eſt.* Vide *l.* 2. §. 16. Vel ad eos etiam qi ad bonum aliqod tendere ſeſe opinantur, cùm ad exitium ſuum properiter eant. qalis ſatuus ille, qem depingit rex ſapientiſſimus, *Parœm. c.* 7. *v.* 22. *qi mœchum ſequitur, tanqam bos, qi ad mactationem abit, aut tanqam ſtultus, qi ad cippum ducitur, vel tanqam avis, qæ ad laqeum feſtinat; neſcius vitam ſuam peti.* Vide & *l.* 6. §. 20. τὸν ἀγνοοῦντα ὁδόν. Suboritur tamen iſta penſiculatiùs recogitanti ſuſpicio, locum havd eſſe ſatis integrum, & Heracliteum etiam iſtic, qomodo & in ſeqentibus, dictum aliqod qaſi δαιμονίου

κῇ, ὅπ ῷ μάλιςα ἀηνεκῶς ὁμιλῶσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦνλι, τύτῳ διαφέρονλαι). κῇ [a] ὅις καθ' ἡμέραν ἐγκυρῶσι, ταῦτα αὐτοις ξένα φαίνελαι, κῇ ὅλι [b] ἃ δεῖ ὥσπερ καθεύδονλας ποιεῖν, κ᾽ λέγειν, κ᾽ γὰρ τότε δοκεῖμεν ποιεῖν κ᾽ λέγειν. κ᾽, * ὅπ ἃ δεῖ * παῖδ᾽ ὄ.ἃ δ.ὡς π. λήφαμεν.

qódqe pleriqe à ratione illa diſſentiunt, qâ cùm vel maximè converſantur jugiter, qâqe univerſa adminiſtrantur, & peregrina eis videntur, qibus qotidie occurrunt. item nihil tanqam per ſomnum agendum, dicendúmve. ſiqidem dormientes qoqe multa agere, & dicere videmur. ſed nec puerorum inſtar qicqam agendum, hoc eſt, ex mera traditionis ratione, qia à parentibus ſic accepimus.

a Sup. §. 29. l. 12. §. 1.
b L. 6. §. 1.
* ὅτι δ. π. τ. [μεμνῆσθαι] π.τ.λ.τ.ῦ.τ.ῦ.ι, π. π. Sal. π. λήφαμεν.
* πυθαγορείως [μιμεῖσθαι] Boot.

§. 47.

ANNOTATIONES.

λοδακτυλιοῦσθαι, *digito monſtrari*, ejuſmodi fortean, qale de via ſurſum deorſumqe ferente ſuperiùs allatum eſt.

Ὧ, μάλιςα διοικῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρονται] Nec hæc abſcedunt longè ab Heracliti illis, qæ Sextus Empiricus habet *adv. Logic. l. 1. c. 2.* Δεῖ ἕπεσθαι τῷ ξυνῷ. τοῦ λόγου δὲ ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ, ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν. ἡ δ' ἐστὶν οὐκ ἄλλό τι, ἀλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθ' ὅ, τι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθίνομεν. ἃ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα. *Qamobrem oportet ſeqi eam qa eſt communis. Simul enim eſt communis. Qum ſimul autem ſit communis ratio, tivunt multi tanqam propriam habentes prudentiam. Illa autem nihil aliud eſt qam expoſitio modi adminiſtranda univerſitatis. Qamobrem in eo, in qo fuerimus participes ejus memoria, verum dicimus: in qibus autem privatim ac ſeparatim agimus, falſum.* A ratione prima ac ſuprema, cujus numine reguntur, diſcrepant & diſſentiunt, ſive cum eadem litigant, dum privatas rationes, ab univerſali & communi illa diverſas, perperam aſſectantur.

Οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται] qod *l. 12. §. 1.* dixit, θαυμάζων, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. *tanqam peregrina & inuſitata habent ea, qa qotidiè ſolent occurrere.* ideò eis offenduntur, primæqe cavillæ de illis litem intendunt. Hoc eſt fortaſſe Heracliti illud apud Clementem *Strom. l. 2. pag. 362. A.* Οὐ γὰρ φρονίουσι τοιαῦτα πολλοὶ, οἵτινες ἐγκυρσίνουσιν. *Non enim hæc multi percipiunt, qi in ea incidunt.* præſertim, ſi οἵτινες legas; qod & rectum exiſtimem. Vide *ſuprà §. 29. & §. 44. & l. 8. §. 15.* Seneca *Epiſt. 107. Id agendum eſt, neqe nobis inopinatum ſit: & qia omnia novitate graviora ſunt, hac cogitatio aſſidua præſtabit, ut nulli ſis malo tyro.* Et mox; *Nihil miremur eorum, ad qa nati ſumus: qa ideò nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus.* Idem *Epiſt. 91. Inexpectata plus aggravant. novitas adjicit calamitatibus pondus. nec qiſqam mortalium non magis, qod etiam miratus eſt, doluit. ideo nobis nihil improviſum eſſe debet, in omnia præmittendus eſt animus: cogitandúmqe, non qicqid ſolet, ſed qicqid poteſt fieri. tota ante oculos ſortis humanæ conditio ponatur: nec qantum freqenter evenit, ſed qantum plurimùm poteſt evenire, præſumamus animo, ſi nolumus opprimi, nec ullis inuſitatis, velut novis, obſtupeſieri. in plenum cogitanda fortuna eſt.* Idem *ad Marc. c. 9. Unde tanta nobis pertinacia in deploratione noſtri? qod nihil nobis mali, anteqam eveniat proponimus, ſed ut immunes ipſi, & aliis pacatius ingreſſi iter, alienis non admonemur caſibus, illos eſſe communes. tot præter domum noſtram ducuntur exequiæ: de morte non cogitamus. tot acerba funera: nos togam noſtrorum infantium, nos militiam, & paterna hæreditatis ſucceſſionem animo agitamus. tot divitum ſubita pavpertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, noſtras qoqe opes aqè in lubrico poſitas. qis unqam res ſuas, tanqam perituras, adſpexit? qis unqam noſtrum de exilio, de egeſtate, de luctu cogitare avſus eſt? qis non, ſi admoneatur ut de iſtis, ut ſuis, cogitet,* (ità lego ex Scholiis MS.) *tanqam dirum omen reſpuat, & in capita inimicorum, avt ipſius intempeſtivi monitoris, abire illa jubeat? neceſſe eſt itaqe magis corruamus, qi qaſi ex inopinato ferimur. Non putavi futurum. Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis vides eveniſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Ille amiſit liberos: & tu amittere potes. ille damnatus eſt: & tua innocentia ſub ictu eſt. hic nos error decipit, hic effæminat, dum patimur, qa nunqam pati nos poſſe prævidimus.

Ὥσπερ καθεύδοντας] hoc eſt, qod Ariſtocles *de philoſoph. l. 8.* apud Evſebium *præpar. lib. 14. c. 18.* Καθάπερ ἐν ὕπνῳ, ζῆν οἰηθῆ καὶ ἐμπλήκ]ως. *Niſi ut ſic tanqam in ſomno, temerè ſtolidéqe vivamus.* Imò qod Heraclitus etiam, qem & iſtic forſan Marcus in animo habuit, apud Sextum loco ſuperiùs memorato; Τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει, ὁκόσα ἐγειρόμενοι ποιοῦσιν, ὥκως περ ὁκόσα ἴυδον]ες, ἐπιλανθάνον]αι. *Alias autem latent homines qacunqe faciunt experrecti, qomodo etiam obliviſcuntur qacunqe faciunt dormientes.* Seneca *de provid. cap. 5. Languida ingenia, & in ſomnum itura, vel in vigiliam ſomno ſimillimam.* Lucretius *l. 3.*

Qi ſomno partem majorem conteris ævi,
Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas,
Atqe animi incerto fluitans errore vagaris.

Itaqe non incommodè prorſus Xylander hìc: *vult perficiendum ſtrenuè, qod recto conſilio agendum ſuſceperimus; neqe in medio actu deſiſtendum avt titubandum. nam in ſomnis ſæpe imaginamur nobis aliqid agere, nihil tamen efficimus.* Homerus Iliad. χ. v. 199.

Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύνα]αι φεύγον]α διώκειν,
Οὐδ' ἄρ' ὃ τὸν δύνα]αι ὑποφεύγειν, οὐδ' ὃ διώκειν.
Ὡς ὃ τὸν οὐ δύνατο μάρψαι ποσὶν, οὐδ' ὃς ἀλύξαι.
Qemadmodum in ſomno non poteſt fugientem inſeqi,
Neqe hic hunc poteſt fugere, neqe is inſeqi:
Sic hic illum non poterat aſſeqi pedibus, neqe ille effugere.

Oppianus *piſcat. l. 2.* de torpedine:

Οἷον δ' ὀρφναίοισιν ἐν ἰδμαλοῦσιν ὀνείραν
Ἀνδρὸς ἀτυζομένοιο, καὶ ἐμμένοι φίλτροισθαι
Θρῄσσαι μὲν κραδίη, τὰ δὲ γυῖα παλλομένοισι
Ἀσιμφὴς ἄτε δισμὸς ἐπεγομένοιο βαρύνει.
Τοίην γειοπέδην τεχνάζ]αι ἰχθύσι νάρκη.
Qaliter autem obſcuris in ſimulacris ſomniorum
Viri dolentis & cupientis fugere,
Salit qidem cor. genua vero perculſi
Firmum qaſi vinculum feſtinantiſqe gravat:
Talem compedem fabricatur piſcibus torpedo.

Maro *Æneid. l. 12. v. 908.*

Ac velut in ſomnis, oculos ubi languida preſſit
Nocte qies, neqicqam avidos extendere curſus
Velle videmur: & in mediis conatibus ægri
Succidimus. non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, avt verba ſequntur.

Vide Plutarchum *ad Præfect. indoct.*

Ὅτι δ δεῖ παῖδας τοκέων, ὧν τῶτ' ἔ]ι, καλὰ ψιλὸν, καθότι παρειλήφαμεν] Locus inſigniter depravatus, cujuſqe medicinam penè deſperat peritiſſimus omnium, qos ego norim, iſtorum ſanandi artifex: clariſſimum Salmaſium, etiamſi nullus nominarem, qem velle deberem, agnoſcent mecum, qi in ſtudiis iſtis exercitati fuerint, ni ærugo mera candorem illis omnem exederit. Tentavit tamen is medelam dare, partim loco ſuo emota, qædam reſtituendo, partim ſupplendo, qod exciditſſe viſum, & in proximè præcedentibus havd ſemel occurrit, τὸ μεμνῆσθαι. ut ſic legatur, καὶ ὅτι δεῖ παῖδας τοκέων μεμνῆσθαι, ἃ κατὰ ψιλὸν, τυτίσι, καθότι παρειλήφαμεν. Senſúſqe ſit, *Oportere pueros parentum meminiſſe, non ſimpliciter qidem, hoc eſt, qatenus vulgò nobis præcipitur.* nimirum parentum memoria hæc nobis debet ineſſe eo fine, ut ſciamus, qomodo illi ex hac vita abierunt, ità etiam nobis abeundum; avt aliqid ſimile. Cæterùm tentandi & nobis poſt Machaonem qoqe venia, ſpero, condonabitur. Qid ſi ergò ſic reſtituere velimus? ὅτι ἃ δεῖ [ὥσπερ] παῖδας, τυτίσι, κατὰ ψιλὸν, καθότι τῶν τοκέων παρειλήφαμεν. *non oportere nos agere puerorum inſtar, hoc eſt, merè nudéqe,* abſqe juſto diligentiqe examine; *juxta illud,* qicqid tandem fuerit, *qod à parentibus noſtris accepimus.* ut κατὰ ψιλὸν idem hìc Marco valeat, qod κατὰ ψιλὴν πίσιν καὶ ἄλογον Origeni *adv. Celſ. l. 1.* Velitqe rejici τὴν ματαίαν ἀναστροφὴν τὴν πατροπαράδοτον, *vanam converſationem à patribus datam,* ut Petrus loqitur, *Epiſt. 1. c. 1. v. 18.* Occurrit itaqe exceptioni illi, qam benè monentibus rectioráqe monſtrantibus opponere ſolet vulgus hominum; Faciemus prout fecere majores noſtri, & prout ab eiſdem nos accepimus. Sic enim Judæi idololatræ, Jerem. *c. 44. v. 17.* Sic Pontificii, non minùs etiam qàm illi eodem crimine innexi. Sic ethnici, primis Chriſtiani nominis temporibus, apud Clementem in *hortator.* Ἀλλ' ἐν πατέρων, φασὶ, παραδεδομένων ἡμῖν ἔθος ἀνατρέπειν οὐκ ἔυλογον. *Mores, inqit, à patribus nobis traditos ſubvertere non eſt honeſtum.* Symmachus *l. 10. Epiſt. 43.* *Sed majorum ſervandus eſt ritus.* Et Tibullus *l. 2. eleg. 1.*

— *fruges luſtramus & agros,*
Ritus ut à priſco traditus extat avo.

qibus regeri qid poſſit, conſulantur Clemens *ibidem* & Ambroſius *Epiſt 31.* qà Symmacho reſpondet: nam tranſcribere nimis prolixum fuerit. Optimè Juſtinus *Apolog. 2. p. 53.* Τοὺς κατὰ ἀλήθειαν εὐσεβεῖς καὶ φιλοσόφους μόνον τἀληθεῖς τιμᾶν καὶ σέβεσθαι ὁ λόγος ὑπαγορεύει, παραμενούσης δόξαις παλαιαῖς ἐξελεγχθεῖν, ἂν φαῦλαι ὦσιν. *Qi vere pii & philoſophi ſunt, eos ſolam veritatem in pretio habere & colere debere ratio dictat: veterum opinionibus, ſi pravæ ſint, inſiſtere detrectantes.* Rectéqe Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. p. 477. D.* Ἀνδρῶν δὲ γε σωφρονούντων ἴδιον, μὴ προλήψει δουλεύειν, μηδὲ ἔθεσι προσδεδέσθαι παλαιοῖς, ἀλλὰ ζητεῖν τἀληθὲς, καὶ τὸ χρήσιμον παντα χόθεν ξυλλέγειν. *Proprium eſt autem prudentium virorum præſumptioni non ſervire, nec patriis moribus alligari, ſed veritatem qarere, & qod utile eſt undecunqe colligere.* qi & Socratis illud Critoni dictum ſubjungit; Ὡς ἐγὼ, ὃ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν οὐδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἂν μοι λογιζομένῳ βέλ]ισ]ος φαίνη]αι. *Ego autem non modo nunc, ſed ſemper talis eſſe percupio, qi nulli meorum magis parendum eſſe qàm rationi exiſtimem, qa conſultanti mihi optima videantur.*

§. 47. Qemadmodum ſi Deorum qis prædiceret tibi, avt cras, avt ſummum perendiè, moriturum te, havd in magno poneres, niſi animi eſſes abjectiſſimi, perendiè potiùs qàm craſtino mori. qantulum enim intereſſet? pari modo nec magni qicqam exiſtimes, ad milleſimum annum potiùs, qàm ad craſtinum diem.

§. 48. Crebrò apud te reputa, qot medici ſint mortui, qi ſuper decumbentes, tanqam conclamatos jam, ſupercilia contraxerint: qot mathematici, qi aliorum fata, qaſi magnum qid eſſet id poſſe, prædixerint: qot philoſophi, poſtqam de morte & immortalitate tam multa diſſeruiſſent: qot ſtrenui bellatores, cùm multos trucidâſſent: quot tyranni, poſtqam vitæ necíſque

§. 47. Ὥσπερ ἔι τίς σοι θεῶν εἶπεν, [a] ὅτι ἄυριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην, ὀκ ἔτ' ἄν μεγὰ ἐπίδ, τὸ εἰς τρίτην μᾶλλον, ἢ ἄυριον, ἔι γε μὴ ἐσχάτως ἀγεννὴς εἶ. [b] πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; ὕτως [c] κὰι τὸ εἰς πολλοσὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ ἄυριον, μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε. a L. 10. §. 8. b Inf. §. 50. c L. 5. §. 24.

§. 48. Ἐννοεῖν συνεχῶς. [d] πόσοι μὲν ἰατροὶ ἐπιθανήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συνάσαντες. [e] πόσοι ἢ μαθηματικοὶ, ἄλλων θανάτους, ὡς τι μέγα προειπόντες. [f] πόσοι ἢ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διαλεγάμενοι. [g] πόσοι ἢ αἱρεσεῖς, πολλὰς ἐπιθείναντες. πόσοι ἢ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινῆς φρυα- d L. 3. §. 3. e L. 6. §. 45. f L. 7. §. 19. l. 8. §. 25. g L. 3. §. 3.

ANNOTATIONES.

ſtar. Illud interim adjicere lubet, horſum etiam ſpectare videri, qod apud Plutarchum toties repetitum ex Heraclíti dictis occurrit *de poet. leg. regul.* 10. & *de audiend. pag.* 41. *A.* Βλακὸς ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπιθυμῆσθαι φιλεῖ. *Stultus qovis verbo percellitur.* monet enim, inqit Plutarchus μὴ παντὶ λόγῳ πλάγιον, ὥσπερ πνεύματι, παραδιδόναι ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀπωθεῖν καὶ ἀντρέπειν, καὶ πολλὰ διακρίνασθαι τῶν ὐκ ἀληθῶς, ὐδὲ ὠφελίμως λεγομένων. *Se cuivis orationi tanqam vento obliqè impellendum exhibere; ſed obviam ire & obſiſtere, & multa neqe verè, neqe utiliter dicta repudiare.* ut ſit idem cum Solomonis illo, *Paræm. c.* 14. *v.* 15. *Fatuus credit omni verbo.* Sive verum, ſive falſum; ſive utile, ſive noxium. Piſcator. vel etiam, *omni rei.* ut Junius. Qum *nihil magis præſtandum* ſit, (ut Seneca *de beat. cap.* 1.) *qàm ne pecorum ritu ſeqamur antecedentium gregem, pergentes, non qâ eundum eſt, ſed qâ itur. nec ulla res nos majoribus malis implicet, qam qòd ad rumorem componimur; optima rati ea, qæ magno aſſenſu recepta ſunt; qorúmqe exempla nobis multa; nec ad rationem, ſed ad ſimilitudinem vivimus. Ità, qod in ſtrage hominum magna evenit, cùm ipſe ſe populus premit, nemo ità cadit, ut non alium in ſe attrahat: primi exitio ſeqentibus ſunt. hoc in omni vita accidere videas licet. Nemo ſibi tantùm errat; ſed alii erroris cauſſa & autor eſt. nocet enim applicari antecedentibus: & dum unuſqiſqe mavult credere, qàm judicare; nunqam de vita judicatur, ſemper creditur; verſátqe nos & præcipitat traditus per manus error; alieniſqe perimus exemplis.* hoc eſt, κατὰ ψιλὸν, καθότι καθειλήφαμεν, ποιεῖν τι καὶ πιστεύειν. Cæterùm Marci mentem an attigerimus, aliorum eſto judicium. De ſenſu idem cenſet eruditiſſimus D. Bootius. Verùm is pro παῖδας τοκίων, legit Πυθαγορείων, vel potiùs Πυθαγορείους, ut ſit Πυθαγορείους μιμεῖσθαι, qibus ſolenne fuit illud, Αὐτὸς ἔφα. *Ipſe dixit.* qod probarem pronus, niſi à ſcriptura vulgata recederet longiùs, & mutatione leviori negotium confici poſſe videatur. Cæterùm de Platone pariter Ariſtides *apolog.* [*pro qatuorviris Tom.* III. *p.* 476. Εἰ τις τῇ Πλάτωνος δόξῃ περὶ πάντων ἰσχυρίζοιτο, *Qod ſi qis avctoritate Platonis in ſingulis nitatur.* πῶς ἐχὶ λαμπρὸν, μὴ προσεξετάζων, εἴ τι κὰι κατ' ἐξουσίαν λέγοι, ἀλλ' ὥσπερ παῖς, ἀρκεῖν τοῦθ' ὑπολαμβάνων, ὅτι φαίη Πλάτων. *Nonne nugabitur, qippe qi non conſideret, ſi qid liberius dictum ſit, verùm inſtar pueri, qidqid Plato dixerit, id pro vero habeat?* Marci mentem planè expreſſit.

§. 47. Ἄυριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην] *cras, avt ſummum perendiè moriturum te.* Cicero *ad Attic. l.* 12. *Epiſt.* 43. *Scies fortaſſe cras, ſummum perendiè.* Socrati par ferè monitum divinitùs datum refert Laërtius *l.* 2. qum enim in ſomnis qidam viſus eſt illi dixiſſe ex *Iliad.* I. *v.* 363. illud.

Ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίο.
Die ſanè tertio Phthiam gleboſam pervenero.

conjecit indè *perendiè moriturum ſe.* εἰς τρίτην, inqit, ἀποθανεῖσθαι. conjecturæ rationem, eâ qam Eraſmus dedit, probabiliorem è Nannio *miſcel l.* 8. *c.* 36. & Caſaubono *ad* Laërtium petas licet.

Οὐκ ἐτ' ἄν παρὰ μέγα ἐποίης] Seneca *Epiſt.* 93. *Nunqid feliciorem judicas eum, qi ſummo die muneris, qam eum qi medio occiditur? nunqid aliqem eſſe tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in ſpoliario, qàm in arena malit? non majore ſpatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it: qi occidit, conſequitur occiſum. minimum eſt de qo ſollicitiſſimè agitur. qid autem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod vitare non poſſis?* Et *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 59. *Omnes reſervamur ad mortem. totum hunc qem vides populum, qouſque cogitas eſſe? citò natura revocabit & condet. nec de re, ſed de die qæritur. eodem citiùs tardiúſve veniendum eſt. qid ergo? non tibi timidiſſimus omnium videtur, & inſipientiſſimus, qi magno ambitu rogat moram mortis? nonne contemneres eum, qi inter perituros conſtitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus cervicem præberet? idem facimus. in omnes conſtitutum eſt capitale ſupplicium. magno æſtimamus tardius mori. Qid porrò prodeſt pavcos dies avt annos lucrifacere? Qid tanqam magno detrimento times? nemo multum ex ſtillicidio poteſt perdere.* Idem *Epiſt.* 37. & 70. Apud Platonem in *Phædon. pag.* 86. *D.* Socrates de eis, qi venenum havſturi, moram aliqam ac dilationem expetebant; Εἰκότως τοῦτο ποιοῦσι. κερδανεῖν γὰρ οἴονται. κὰι ἔγωγε εἰκότως ὃ ποιήσω. ὐδὲν γὰρ οἶμαι κερδαίνειν, ὀλίγον ὕστερον πιὼν. ἄλλό γε ἢ γέλωτα ὀφλήσειν παρ' ἐμαυτῷ, γλιχόμενος τοῦ ζῆν, κὰι φειδόμενος ὐδενὸς ἔτι ἐόντος. *Meritò illi iſta faciunt, putant enim lucrari. Atqi ego meritò non faciam. Nihil enim me lucraturum ſpero, ſi paulò poſterius venenum bibam, niſi ut mihi ipſe ſim ridiculus, tanqam vitæ cupidus, atqe parcus ejus rei ſervator, cujus nihil jam amplius mihi adeſt.* At contrà Micyllus apud Lucianum in *Cataplo pag.* 432. Ὀυ πάνυ με ἡ τοῦ Κύκλωπος ἐκείνη ἐυφραίνει δωρεὰ, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγὼ τὸν ὀδύτιν κατέδομαι. ἂν τι γὰρ πρῶτον, ἄντε πύματον, οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. *Non admodum me delectat munus illud Cyclopis, qum pollicetur ſe poſtremum Utim voraturum: nam ſive primum, ſive poſtremum, iidem me dentes manent.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Τί ὂν ἀγανακτεῖς, εἰ νῦν; εἰ γὰρ μὴ νῦν, ὕστερον. *Qid ergò agrè fers, ſi nunc? nam ſi nunc non, poſt.* Vide *l.* 6. §. 10.

Τὸ εἰς πολλοσὸν ἔτος μᾶλλον ἢ ἄυριον, μηδὲν μέγα] Vide *l.* 10. §. 8. & *ſuprà* §. 15. Plutarchus *de ſera vindict. pag.* 554. *D.* Ἐπεὶ τοῖς γε θεοῖς πᾶν ἀνθρωπίνου βίου διάστημα, τὸ μηδὲν ἐστι. κὰι τὸ νῦν, ἀλλὰ μὴ πρὸ ἐτῶν τριάκοντα, τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τὸ δεῖλης, ἀλλὰ μὴ πρωΐ, σπεύδειν ἢ κρεμαννύναι τὸν πονηρόν. *Nam Diis qidem omne humana vitæ ſpatium pro nihilo eſt: & qod nunc, non ante triginta annos, tale eſt, atqe hoc, qod non mane, ſed veſperi cruciatur, avt ſuſpenditur ſceleratus.* Et Zoſimus *hiſt. lib.* 2. *cap.* 37. Πᾶς χρόνος τῷ θείῳ βραχὺς ἀεί τε ὄντι κὰι ἐσομένῳ. *Omne tempus Deo breve eſt, qi ſemper & exiſtit & erit.*

§. 48. Πόσοι μὲν ἰατροὶ] Vide *l.* 3. §. 3. & *lib.* 6. §. 45. & *lib.* 7. §. 19. & *lib.* 8. §. 25. Lucretius *l.* 3. *n.* 1037.

Hoc etiam tibi tute interdum dicere poſſis:
Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliqit,
Qi melior multis, qàm tu, fuit, improbe, rebus.
Indè alii multi reges, rerúmqe potentes
Occiderunt, magnis qi gentibus imperitárunt.
Ille qoqe ipſe, viam qi qondam per mare magnum
Stravit, iterqe dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus ſalſas docuit ſuper ire lacunas;
Et contempſit aqis inſultans murmura ponti,
Lumine adempto, animam moribundo corpore fudit.
Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Oſſa dedit terra, proinde ac famul' infimus eſſet.
Adde Heliconiadum comites: qorum unus Homerus
Sceptra potitus, eâdem aliis ſopitu' qiete eſt.
Denique Democritum, poſtqam matura vetuſtas
Admonuit memorem motus languveſcere mentis,
Spote ſuâ leto caput obvius obtulit ipſe.
Ipſe Epicurus obit, decurſo lumine vitæ,
Qi genus humanum ingenio ſuperavit, & omnes
Præſtrinxit, ſtellas exortus ut æthereus Sol.

Lucretium, Epicureum hæc loqi memineris. Illud interim ὡς ἐν παρόδῳ notetur, alluſiſſe videri primoribus hiſce verbis ad Achillis verba illa apud Poetarum principem *Iliad. φ'. v.* 107. qæ & Calliſthenem ſibi occinere ſolitum, ubi Alexandri animum abs ſe alienatum ſenſerat, qò adversùs mortis metum mentem ſibi obfirmaret, avtor eſt in *Alex.* Plutarchus,

Κάθαυε κὴ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.
Occubuit & Patroclus, qi te multò præſtantior.

Τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συνάσαντες] contractis ſcilicet in triſtitiæ gravitatiſque indicium ſuperciliis, morti propinqos ſignificare volebant ægrotos & pro conclamatis jam habendos.

Ἐξουσίᾳ ψυχῶν] qia nimirum jus habent vitæ & necis. Hinc faſtuoſum illud Pilati Joannis *Evang. c.* 19. *v.* 10. Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε; *Mihi non loqeris? neſcis me poteſtatem habere crucifigendi te?* At Diogenes Perdiccæ mortem, ni ad ſe accederet, minitanti, ὐδὲν μέγα.

φρυάγματος, ὡς ἀθάνατοι, κεχρημένοι. πόσαι δὲ πόλεις

poteſtatem, tanqam extra mortis aleam poſiti, diro cum faſtu exercuerant: qot etiam urbes,

ANNOTATIONES.

καὶ γὰρ κάνθαρις ἢ φαλάγγιον τοῦτ' ἂν ποιῆσαι. *Nihil*, inqit, *hoc magni, cum cantharis & phalangium, muſca & aranea, idem poſſint.* Laërtius *l.* 6. Theodorus pariter Cyrenæus Lyſimacho idem interminato, *Enimvero magnifica res tibi contigit, qia cantharidis vim aſſecutus es.* Refert Cicero *Tuſcul. l.* 5. & Valerius Maximus *l.* 6. *c.* 2. Vel, ut Seneca, *de tranqill. c.* 14. *Habes, cur tibi placeas: hemina ſanguinis in tua poteſtate eſt.*

Ὡς ἀθάνατοι] At Anaxagoras, renunciato morti addictum ſe à ſuis, Ἆρα καινὸν κἀμοὶ πάλαι ἡ φύσις κατεψηφίσατο. *Eundem in utrumqe noſtrum jam olim natura calculum tulit.* Laërtius *l.* 2. Et Socrates pariter, dicenti, Θάνατον σοὶ κατέγνωσαν. *Morti te addixerunt.* καὶ αὐτοὺς ἡ φύσις. *& ipſos natura.* Laërtius *ibidem.* Ad Marci mentem Plinius *l.* 7. *c.* 7. *Tu, qi te Deum credis, aliqo ſucceſſu tumens, tanti* (lucernæ odore extinctæ) *perire potuiſti, atqe etiam hodie minoris potes.*

Πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι] De urbibus opidiſqe montium concurſu colliſis, terræ motu proſtratis, hiatu abſorptis, mariſve incurſu havſtis ſubmerſiſqe, videri poterit Plinius *hiſt. natur. l.* 2. *c.* 83, 84. 88, 91, 92. & Strabo *geograph. l.* 1. Ariſtotelis nom. *de mund. c.* 6. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἑστερεμένα ὅλα, πολλὰς ἐτεροιώσεις καὶ πάθη ἀναδέδεκται. σεισμοί τε γὰρ ἤδη βίαιοι, πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἀνέῤῥηξαν. ὄμβροι τε κατέκλυσαν, ἐξαίσιοι καταῤῥαγέντες. ἐκδρομαί τε κυμάτων καὶ ἀναχαρίσεις, πολλάκις καὶ ἠπείρους ἐθαλάττωσαν, καὶ θαλάττας ἠπείρωσαν. βιαί τε πνευμάτων καὶ τυφῶνες, ἔστιν ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν. πυρκαιαί τε καὶ φλόγες, αἱ μὲν ἐξ ὑρσπῶ γενόμεναι πρότερον, ὕστερε φανὲν, ἐπὶ Φαέθοντος· τὰ πρὸς ἕω μέρη κατέφλεξαν. αἱ δὲ πρὸς ἑσπέρας ἐν γῆς ἀναβλύσασαι, καὶ ἐκφυσήσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων, καὶ διὰ τὴν γῆν φερομένων, χειμάῤῥου δίκην. *Terrena ita naturâ comparata ſunt, ipſa in alias ut ex aliis affectiones tranſeant, fieriqe identidem altera atqe altera non reſpuant. Certè contigiſſe aliqando conſtat, ut terra motus violentiâ terra ipſa multis in locis diſceſſerit, indéqe hiatus extiterint, ut imbres vi majore ruentes diluvium in terram intulerint, ut excurſiones undarum, receſſuſqe tum continentes mari obruerint ſæpe numero, tum rurſus maris alveos adjecerint continentibus, ut vis flatuum & vorticum opida funditùs diſturbarit: denique ut incendia atqe inflammationes aliqa ſupernè delapſantes, partes orbis exuſſerint verſas ad orientem, ut Phaethontis tempore contigiſſe dicitur: qadam etiam ut è terra erumpentes, veluti expirabunda idem fecerint, ut cum crateres Aetna abruptâ terrâ pateſacti conflagrationem emiſerunt inſtar torrentis per terram graſſabundam.* Ariſtides προσφωνητικῷ Σμυρναίων. *Tom.* 1. *p.* 474. Ἀλλ' ὅσα δὲ ὕδατι, φασὶ, τῶν ἐν ἀνθρώποις. ἀλλὰ καὶ γῆ θάλατταν δίκτυα, καὶ θάλαττα ἠπειρῶτας. καὶ πόλεις, αἱ μὲν κατὰ γῆς ἔδυσαν, αἱ δὲ ὑπὸ ῥευμάτων ἀχθεῖσαι τε καὶ πεσοῦσαι ἠφανίσθησαν. *Verùm nihil eſt, ut ajunt, inter homines immutabile: ſed & terra mare recipit, & mare in continentem tranſit: urbéſqe alia ſub terram diſceſſerunt, alia per imbres vel cæleſtes vel noſtris evasuerunt.* Vide eundem de Smyrnæ clade in μονῳδίᾳ ἐπὶ Σμύρνῃ, de Rhodi in *Rhodiaca.* Tertullianus *apolog.* ℵ 20. *Qod terra vorant urbes, qod inſula maria fravdant, qod regna regnis compulſant*, &c. & *c.* 40. *Qanta clades orbem & urbes ceciderunt? Legimus Hierammapen.* (lego Hieran, & Anaphen; ex Strabone *l.* 10. Plinio *l.* 2. *c.* 87. & *l.* 4. *c.* 12. & Ammiano *l.* 17.) & *Delon, & Rhoden, & Con inſulas multis cum millibus hominum peſſum abiiſſe. Sed & mare Corinthium terra motus ebibit: & vis undarum Lucaniam Italiæ abſciſſam in Sicilia nomen relegavit.* Quibus gemina habet & *adv. nation. l.* 1. *c.* 9. ubi tamen perperam pro *Delos, Delphos* legitur. Sed & *de pallio cap.* 2. ubi inter alia, *Inter inſulas nulla jam Delos, arena Samos, & Sibylla non mendax.* Alluſit ad Sibyllinum illud;

— καὶ Δῆλος ἄδηλος,
Καὶ ψάμαθος Σάμος ἴσι. —
— *& Delus non apparet,*
Et Samus arena eſt. —

Seneca *nat. qaeſt.* 6. *l.* 1. *Non homines tantùm, qi brevis & caduca res naſcimur, urbes oraqe terrarum & littora, & ipſum mare in ſervitutem fati venit.* & *l.* 3, *c.* 16. *Sunt abrupti in infinitum hiatus, qi ſæpe illapſas urbes receperunt, & ingentem in alto ruinam condiderunt.* Itaqe mirum dixiſſe eundem, ubi incendium Lugdunenſe Lucilio ſuo narrat, *Epiſt.* 91. *Terrarum vix unqam tam gravis & perniciosas fuit motus, ut tota opida everteret, nunqam deniqe tam infeſtum ulli exarſit incendium, ut nihil alteri ſupereſſet incendio. Tot pulcerrima opera, qa ſingula illuſtrare urbes ſingulas poſſent, una nox ſtravit: una nox fuit inter urbem maximam & nullam. Deniqe diutius illam tibi periiſſe, qàm perist, narro.* Mirum, inqam, hoc Senecæ excidiſſe, vix unqam tam gravem & perniciosum terræ motum extitiſſe, cùm ipſe idem dicat loco ſuperiùs nominato; *Aſia duodecim urbes ſimul perdidit.* & in eadem ipſa epiſtola havd ità multò pòſt ſubjiciat: *Qoties Aſia; qoties Achaja* (ubi fortean, pro *qoties, qot*, legendum) *urbes uno tremore ceciderunt? qot opida in Syria? qot in Macedonia devorata ſunt? Cyprum qoties vaſtavit hac clades? qoties in ſe Paphus corruit?*

A *freqenter nobis enunciati ſunt totarum urbium interitus. Et nos, inter qos freqenter iſta nunciantur, qota pars omnium ſumus?* Idem mox, *ibidem. Omnium iſtarum civitatum, qas nunc magnificas ac nobiles avdis, veſtigia qoqe tempus eradet. Non vides qemadmodum in Achaja clariſſimarum urbium jam fundamenta conſumpta ſint, nec qicqam extet, ex qo appareat illas ſaltem fuiſſe? Non tantum manu facta labuntur, non tantùm humanâ arte atqe induſtriâ poſita vertit dies: juga montium diffluunt, tota deſedere regiones. Operta ſunt fluctibus, qæ procul à conſpectu maris ſtabant. Vaſtavit ignis colles, per qos elucebat; eroſit, & qondam altiſſimos vertices, ſolatia navigantium ac*
B *ſpeculas, ad humilem arenam deduxit. Ipſius naturæ opera vexantur, & ideò aqo animo ferre debemus urbium excidia. Caſura omnia extant: omnibus exitus manet; ſive interna vis flatúſqe pracluſi violentè pondus, ſub qo tenebantur, excuſſerint; ſive torrentium in abdito vis obſtantia effregerit; ſive flammarum violentia compaginem ſoli ruperit; ſive vetuſtas, à qâ nihil tutum eſt, expugnaverit minutatim; ſive gravitas cæli ejecerit populos, & ſitus deſerta corruperit. enumerare omnes fatorum vias, longum eſt: hoc unum ſcio; omnia mortalium opera mortalitate damnata ſunt: inter peritura vivimus.* Adjici poterant
C his, ni fabuloſa meritò haberentur, qæ de Atlantide inſula Plato in *Timaeo*, & ex Platone Philo *de mundo pag.* 963. *C.* Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσος, ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, ἦμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ, συμπῶν ἐξαισίων καὶ καταλυσμῶν γενομένων, δῦσα κατὰ θαλάττης, ἐξαίφνης ἠφανίσθη. *Atlantis inſula, major qàm Aſia ſimul & Africa, intra unius diei noctiſqe ſpatium ingenti terra motu inundatióneqe merſa in mare mutata fuit.* Sed & Tertullianus *apolog. c.* 40. *Memorat & Platonem majorem Aſia vel Africa terram Atlantico mari ereptam.* & *ad nation. l.* 1. *c.* 9. *Vel qam Plato memorat majorem Aſiâ avt Africâ in Atlantico mari merſam.* Et rurſus, *de Pall. c.* 2. *In Atlantico Lybiam avt Aſiam adæqans qaritur.* Qanqam & fabuloſis iſtis
D aliqid etiam veri ſuberat. Siqidem qæ temporibus illis qaſi demerſa latebat, noviſſimis his emerſit qodammodo, & in notitiam noſtram ſe dedit, ultra mare Atlanticum, Lybiam avt Aſiam, ut ille loqitur, adæqans terra, forſan etiam ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, præſertim ſi utriuſqe hujus qantum Platonis diebus innotuerat ſumpſerimus, certe *Europæo orbe potior inſula*, ut cum Ammiano loqi fidenter licet.

Ἴν' ὕτω εἴπω, τεθνήκασιν] Ità *l.* 10. §. 18. Ἕκαστον πέφυκεν ὥσπερ θνήσκειν. *Mori qodammodo nata ſit.* Gregorius Nazianzenus *Epiſt.* 49. *ad Olympium.* Δριμὺ μὲν καὶ ἀνδρὸς θάνατος· πολλῷ δὲ δυσὶ τέροις, πόλιν ἀποθανεῖν. *Acerba qidem etiam res eſt, mors hominis, multò avtem acerbior eſt urbis interitus.* Ser-
E vius Sulpitius (qod & Xylander obſervavit) *in conſolatoria ad Ciceronem Epiſtola*; *qa ad famil. l.* 4. *Epiſt.* 5. habetur. *Ex Aſia rediens, cùm ab Ægina Megaram verſus navigarem, cœpi regiones circumcirca proſpicere; poſt me erat Ægina, ante Megara, dextra Piraeus, ſiniſtra Corinthus: qa opida qodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet ſic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, ſiqis noſtrûm interiit avt occiſus eſt, qorum vita brevior eſſe debet, cum una loco tot opidarum cadavera projecta jaceant?* Et Sulpitium imitatus Ambroſius *ad Faviſtin. Epiſt.* 8. *Doles qòd dudum florentiſſima repentè occideris. Verùm hoc nobis*
F *commune eſt, non ſolùm cum hominibus, ſed etiam cum civitatibus terriſqe ipſis. nempe de Bononienſi veniens urbe, à tergo Claternam, ipſam Bononiam, Mutinam, Rhegium derelinqebas; in dextra eras Brixillum, à fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipſo adhuc nomine ſonans; ad lævam Apennini inculta miſeratus, & florentiſſimorum qondam populorum caſtella conſiderabas, atqe affectu relegebas dolenti. tot igitur ſemirutarum urbium cadavera, terrarúmqe ſub eodem conſpectu expoſita funera non te admonent unius, ſancta licet & admirabilis fœminæ deceſſionem conſolabiliorem habendam? præſertim cum illa in perpetuum proſtrata & diruta ſint; hæc avtem ad tempus*
G *qidem erepta nobis meliorem illic vitam exigat.* De Sodoma & Gomorrha pariter Tertullianus *de pallio c.* 2. *Hactenus Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnia, & propinqitas maris juxtà cum ſola mortuum ſvit.* ità ex M. S. reſtituit Claudius Salmaſius. *mortuum ſvit.* id eſt, mortua eſt. Alluſit avtem ad *maris mortui* appellationem. Inſulas etiam *Tenon* & *Delon*, alteram *vivere* adhuc, alteram *non* item, dixit Antipater *in epigr. anthol. l.* 1. *c.* 58.

Νῦν δὲ σὺ μὲν ζώεις, ἡ δ' οὐκ ἔτι. τίς κεν ἰάλεμε
Ὄψεσθαι Τῆνον Δῆλον ἐρημοτέρην;
Nunc tu qidem vivis, illa non adhuc. Qis avtem ſperaſſet
Videre Teno Delum deſertiorem.

H qod tamen carmen Alphæo Mitylenæo tribuit Cl. Salmaſius *ad Tertull. Pallium.* *Vivere* avtem qod dicimur, cur non & *mori* dicatur? avt qid eſt aliud *non amplius vivere*, qàm *mori*? Sicut avtem *mori* ità & *ſepeliri* dicuntur. Mitto Maronianum illud *Æneid. l.* 2.

Invadunt urbem ſomno vinóqe ſepultam.

bes, ut sic dicam, intermortuae sint; Helice, | ὅλαι, ἵν' ὅτως ἄπω, [a] τεθνήκασιν, Ἑλίκη, καὶ a L. 10. §18.

ANNOTATIONES.

urbem enim pro incolis prosuit: Incertus poeta in *Hectoris epitaph.*
— cum qo sua Troja sepulta est:
Conduntur pariter, qi periere simul.
De Cremona Tacitus *hist. l.* 3. *Caterùm assidere sepulta urbis ruinis, noxia tabo humus, havd diu permisit.* sed & *domum sepultam* Catullus, at aliâ ratione. ad *Manlium Epigr.* 64.
Tecum unà tota est nostra sepulta domus.
& qemadmodum *civitatum cadavera* illi, ità ex antiqis nescio qis earundem *sepulcra* dixit, *busta* Plinius, de Athenis, Mycenis, aliisque urbibus jam dirutis. ille epigrammate hoc,
Ha sunt, qas meritò qondam est mirata vetustas:
Magnarum rerum magna sepulcra vides.
Iste *l.* 2. *c.* 93. *Motus enim terra sileantur, & qicqid est, ubi saltem busta urbium,* (*sepultarum* M. S.) *extat.* Qin & qomodo Marcus *civitates mori* dixit, ubi devastantur: ità è contrario Aristides reviviscere easdem, ubi instavrantur denuo. Αἰτῷ καὶ δίομαι (inqit Marco nostro, Commodóqe supplex pro Smyrna restituenda *Tom.* II. *p.* 293.) ταύτην γενέσθαι τῇ πόλει χάριν, ὡς ἀνακτίσιν δι' ὑμῶν. *Ego verò, si qid & ipse apud vos sum, hanc urbi gratiam peto atqe postulo, ut per vos reviviscat.* eandémqe ab eis restavratam, φοίνικος δίκην, ἀναθιώσασθαι, *instar phœnicis reviviscere, palmodiâ in eandem compositâ Tom.* I. *pag.* 470. & *Orat. in Romam Tom.* I. *pag.* 377. Ἀλλ' ἀτειχίσῳ κατὰ τὸν Παμφύλων μῦθον, εἰ δὲ μὴ Πλάτωνος, ἦσαν ἐπὶ τῇ πυρᾷ ἤδη κείμεναι αἱ πόλεις, ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλας ἔριδος καὶ ταραχῆς, αἱρεθεῖσαι ἐδέξαντο τὴν ἡγεμονίαν, καὶ ἐμέφρησαν ἀνεθίωσαν. *Sed verè, juxta Pamphyli sive Platonis fabulam velut urbes, qa jam rogo fuerant propter mutuas contentiones impositæ, subitum acceperunt imperium, & mox revixerunt.* Historiam an fabulam Eris Armenii gente Pamphylii respexit, qam narrat Plato *polit. l.* 10. & à Platone mutuati Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Macrobius *in somn. Scip. l.* 1. *c.* 2. Clemens *Strom. lib.* 5. Æneas Gaza *de anim. immortal.* ex Platone corrigendi novissimi duo, cum apud alterum πρὸς pro ὑρὸς, apud alterum Ἀρμόνιον pro Ἀρμένιον sit scriptum. Vide Leopardum *Emend. l.* 9. *c.* 2. Cæterùm sicut urbibus etiam *mortem* Marcus, & *mortalitatem* Seneca suprà lavdatus; ità partibus qibusdam corporis humani *immortalitatem* qandam & immunitatem à morte Plato tribuit in *Phædone pag.* 60. *F.* Ἔνια δὲ μένει τῷ σώματος καὶ ἐὰν σαπῇ, οἷα τε ἡ νεῦρα καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ὅμως, οἶς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστι. *Qin etiam si putrescat, tamen nonnulla corporis partes, ossa videlicet, nervique atqe similia, ut ita dicam, immortalia permanent.* de cadaveribus loqitur Ægyptio more conditis. Qin & Tertullianus *de resurr. c.* 42. *Nec gigantum avtem antiqissima cadavera devorata constabit, qorum crates adhuc vrvunt.* & mox: *Constat, non tantùm ossa durare, verùm & dentes incorruptos perennare; qa ut semina retinentur fructificaturi corporis in resurrectione.* de dentibus certè Plinius *l.* 7. *c.* 15. *Dentes tantùm invicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Subjicit tamen, *Idem flammis indomiti, tabe cavantur pituita. Vivere* itaqe in istis est perdurare, sive perennare, *mori* avtem corrumpi, deficere, destrui. *Moriendi* vocabulo usus est Marcus, qia de morte hominum differebat: *vita* & *immortalitatis* Plato & Tertullianus, qia animæ immortalis futuræ ille, ille carnis ad vitam resurrecturæ cavssam agebat.

Ἑλίκη] *Helice*, Achajæ urbs, de qa Strabo *geogr. l.* 1. Βῦρα δὲ καὶ Ἥλικη, ἡ μὲν ὑπὸ χάσματος, ἡ δ' ὑπὸ κύματος ἠφανίσθη. *Bura avtem & Helice, altera hiatu, altera fluctibus est deleta.* & *l.* 8. Καὶ κλύσθη δὴ Ἥλικη δυσὶ ἔτεσι πρὸ τῶν Λευκτρικῶν. ὑπὸ σεισμῷ γὰρ τὸ πέλαγος κατέκλυσεν αὐτήν. *Sanè biennio ante Levctricam pugnam absorpta est Helice. Mare enim suo motu absorpsit illam.* qo loco ex Heraclide calamitatis illius, cùm historiam, tum & cavssam ab ira Neptuni fabulosam commemorat. Adjungit idem *l.* 1. & Buræ Bizonam Illyricam urbem. Ἧς κατεπόθη (inqit *l.* 7.) πολὺ μέρος ὑπὸ σεισμῶν. *Cujus magna pars à terra motibus absorpta est.* ut in priore loco lectionem receptam mutare nihil sit necesse, ut σεισμῷ substituatur, cum eadem existat utrobiqe. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 92. *Helicen & Burum in sinu Corinthio pontus abstulit.* Seneca *natur. qæst. l.* 6. *c.* 26. *Illa vasta concussio, qa duas suppressit urbes, Helicen & Burin, citra Ægaum constitit.* de qarum interitu, cùm Ephorum scripsisse, idem refert, *qæst. nat. l.* 7. *c.* 16. tum & Callisthenem cladem eam libro peculiari descripsisse *ibidem l.* 6. *c.* 23. & *l.* 7. *c.* 5. Ipse eodem trahit, qò Marcus istìc, *l.* 6. *c.* 32. *Ego*, inqit, *perire timeam, cùm terra ante me pereat? Helicen Burimqe totas mare accepit. Ego de uno corpusculo timeam? Supra opida duo navigatur. duo avtem, qa novimus, qa in nostram notitiam memoria literis servata perduxit. qàm multa alia aliis locis mersa sunt? qot populos avt terra in se, avt mare inclusit?* Ovidius *Metamorph. l.* 15.
Si qæras Helicen, & Burin, Achaidas urbes,
Invenies sub aqis. ---
Meminere etiam cladis istius Aristotelis nomine Avtor *de Mundo c.* 4. Aristoteles ipse *Meteorolog. l.* 2. *c.* 7. Diodorus Siculus *l.* 15. Pavsanias in *Achaic.* Polybius *hist. l.* 2. Evsebius *anno* 1137. Orosius *l.* 3. *c.* 3. Favorinus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105. qi ubi Simonidis illud retulisset, qod & è threnis ejusdem avtor idem seorsim commemorat, (éstqe locus alter ex altero supplendus) & attingit qoqe Dio Prusæus *Orat.* 74.
Ἄνθρωπος γὰρ ὢν, μήποτε φήσῃς, ὦ, τι γένηται ἄριστον, Μηδὲ ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσσον χρόνον ἔσται. Ὠκεῖα γὰρ, ὐδὶ τανυπτερύγων μύιας Οὕτως, ἃ μετάστασις. *Homo cum sis, nunqam dixeris, qid cras futurum sit. Neqe homine felice viso, qamdiu talis mansurus sit. Celer enim ne masca qidem alas expandentis Est adeo mutatio.*
Clavsulæ illi, Μηδὲ ἄνδρα. subjungit, ἀλλὰ μηδὲ ὄνειρον. ὅσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται, τὴν τῶν Σκοπάδων ἀφάνισιν ἀπαγγέλλων. ἤδη δὲ καὶ πόλεις, παρ' ὃ προεδόκησαν ἀνάσκοποι γεγόνασιν αἰφνίδιον. αἱ μὲν ὑπὸ πυρός. αἱ δ' ὑπὸ σεισμῶ. αἱ δὲ τῆς θαλάττης ἐπελθούσης. πῦ Ἑλίκη; κατεπόθη. πῦ Βῦρα; καὶ αὐτὴ κατεπόθη. δύο πόλεις Ἑλληνίδες ἀπώλοντο, ὥσπερ πλέουσαι. *Neqe si familiam. Vide qomodo Poeta subitam Scopadum internectionem recenset. Et multa jam civitates præter expectationem repente eversa sunt: alia ab igne, aliæ terræ motu, qadam accessu maris. Ubi nunc Helice? Absorpta est. Ubi Bura? Et hæc absorpta est. Dua civitates Græcia tanqam navigantes perierunt.* qo loco ὁ ποιητὴς non est Homerus, ut Gesnerus est opinatus, sed Simonides, qi Scopadarum interitum ex ædium ruinâ (cui miraculo qodam ereptum Simonidem ipsum subductum referunt Cicero *de Orator. l.* 2. Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Fabius *l.* 11. *c.* 2. Svidas, alii) nec interitum tantùm deflevit, sed res gestas etiam (uti ex Theocrito *Idyl.* 16. videre est) carmine celebravit. neqe tamen ideò necesse arbitror, cum Leopardo *Emendat. l.* 10. *c.* 10. pro ἀμέλει, in μέλει rescribere, qia melicus Simonides. qum ἀμέλει, utiqe, *verbi gratiâ*, possit commodè satìs consistere. Philo itidem *lib. de Mund. immortal.* qi & Helicæ Buræqe tertiam addit Ægyram his verbis:
Κατὰ Πελοπόννησόν φασι τρεῖς πόλεις, Αἴγειραν, Βῦράν τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλίκειαν, εὐδαίμονας τὸ πάλαι γενομένας, πολλῇ τῇ πελάγους ἐπικλυσθείσας φορᾷ. *In his tres civitates Peloponnesiaca, Ægyra, Bura & excelsa Helice, qondam fortunatæ, undis absumptæ unà cum ipsis mœnibus.* Verùm Ægyram Plinius illarum cladi superfuisse significat. Sic enim loqitur *hist. nat. l.* 4. *c.* 5. *Achajæ opida, Helice, Bura; in qa refugere, havstis priores, Sicyon, Ægyra, Ægion, Erineos.* Nec subticendum, qod de Helice Ælianus *hist. animal. l.* 11. *c.* 19. Μελλούσης δὲ, inqit, οἰκίας καταφέρεσθαι αἰσθητικῶς ἴσχυσιν ὅτε ἐν αὐτῇ μῦες, καὶ μίν τοι καὶ γαλαὶ, καὶ φθάνουσι τὴν καταφορὰν, καὶ ἐξοικίζονται. τοῦτό τοι καί φασιν ἐν Ἑλίκῃ γενέσθαι. πρὸ πέντε γὰρ ἡμερῶν τῆ ἀφανισθήναι τὴν Ἑλίκην, ὅσοι μῦς ἐν αὐτῇ ἦσαν καὶ γαλαὶ, καὶ ὄφεις, καὶ σκολόπενδραι, καὶ σφενδόλαι, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἦν τοιαῦτα, ἀθρόα ὑπεξήεσαν τῇ ὁδῷ τῇ εἰς Κορίνθου ἐκφερούσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν τὰ προσηκόντα ζῶα, τότε ἤδη γένεσις καὶ συνιζάνει ἡ πόλις, καὶ ἐπικλύσαντος πολλῷ κύματος, ἡ Ἑλίκη ἠφανίσθη. *Domum rusturam qi in ea sunt mures & mustelæ etiam præsentiunt, & maturè excedunt. Hoc & in Helice contigisse ajunt. Qinqe enim diebus prinsqam pessum iret Helice, omnes in ea mures, mustelæ, serpentes, scolopendræ, verticilli, & alia hujusmodi animalia, magnis copiis exibant per viam, qua ducit Corinthum. Proxima ab illorum egressu nocte terra est concussa, & civitas subsedit, & inundantibus aqis abolita est.* Ammianus deniqe rerum gestarum *l.* 17. ubi Nicomediæ urbium Bithyniæ matris cladem, qam Constantio rerum potito pertulit, miserabilem pluribus descripserat; *Fiunt*, inqit, *terrarum motus modis qatuor: avt enim brasmatia sunt, qi humum intùs suscitantes, sursum propellunt immanissimas moles, ut in Asia Delos emersit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, & Elevsin in Bœotia. & apud Tyrrhenos, Vulcania insulaqe plures: vel climatia; qi limis ruentes & obliqi, urbes & ædificia, montésqe complanant: avt chasmatia, qi grandiori motu patefactis subitò voratrimis, terrarum partes absorbent; ut in Atlantico mari, Europæo orbe potsvr insula & in Crisæo, Helice, & Bura, & in Cimmia Italia parte opidum Succusiense, ad Erebi profundos hiatus abacta æternis tenebris occultantur. Inter hæc tria genera terra motuum mycematiæ sonitu avdiuntur minatorio, cum dissolutis elementa compagibus ultrò adsiliunt, vel relabuntur considentibus terris. tunc enim necesse est velut tavrinis reboare mugitibus fragores fremitusqe terrenos.* Buræ atqe Helicæ exitii ratione pares facit Sardes Bianor *in epigram. anthолog. l.* 1. *c.* 70.
Σάρδιες, αἱ τὸ πάλαι Γύγεω πόλις, αἱ τ' Ἀλυάττεω, Σάρδιες, ἃς βατιλεῖ Περσὶς ἐν Ἀνιάδι, Αἱ Κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλινθώσαντο μίλαθρον, Ὅλβου Πακτωλῷ ῥεύματι δεξάμεναι. Νῦν δὲ ὅλαι δύσηνοι ἐς ἓν κακὸν ἀρπαγθεῖσαι, Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ὑρίπτεο, Βῦρά καὶ εἰς Ἑλίκην κεκλωσμένα. αἱ δ' ἐνὶ χέρσῳ Σάρδιες, ἐν βυθίαις εἷς ἓν ἕκεσθε τέλος.

καὶ Πομπηΐοις, καὶ Ἡρκλανον, καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. ἔπιθι ἢ καὶ [a] ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ, [b] ὁ μὲν ἕτερον κηδεύσας, εἶτα [c] ἐξεπέμφθη, ὁ δὲ ἐκεῖνον. πάντα ἢ ἐν βραχεῖ. τὸ γὰρ * ὅλα καταδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς [d] ἐφήμερα καὶ [e] ἄτελῆ. καὶ ἐχθὲς μὲν [f] μυξάριον, ἄυριον δὲ τάριχος, ἢ [h] πῖφος.

Pompeji, Herculanum, aliæque innumerabiles. Percurre itidem qoscunqe noveris ipse, qi vice freqenti, alii alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt: qámqe exiguo hæc omnia tempore contigerint. horum summa huc redit, ut humana omnia semper sic aspicias, tanqam qæ diurna & vilia sint. qod enim heri mucus fuerat, cras salsura fit avt favilla. útqe

a Sup. §. 3.
b Inf. §. 50. l. 8. §. 25.
c Sup. §. 3.
* ὅλον Mer.
d Sup. §. 35. l. 9. §. 14.
e L. 2. §. 12. l. 6. §. 36.
f L. 6. §. 13.
g L. 5. §. 33.
h L. 12. §. 27.

ANNOTATIONES.

Sardus qa olim Gyges civitas, qaqe Halyatti
Sardus, qa regi Persis in Asia,
Qa Cræso qondam exstruxistis atrium,
Divitias Pactoli è flumine hauriensis:
Jam verò tota infelices in unum malum abrepta,
In profundum ex immenso chasmate corruistis.
Bura & in Helicen absorpta. Qa verò in terra
Sardies, cum insulis in unum ponsimini exsilium.

Sardibus obtigit hæc clades sub Tiberii imperio: refert Strabo *l.* 12. sed non solis, Plinius *l.* 2. *c.* 84. *Maximus terræ, memoriâ mortalium, extitit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ una nocte prostratis.* de numero, Tacito *l.* 2. cum Plinio convenit. Eusebius verò tredecim numerat & nominat, qarum una forsan reliqis celebris minùs.

Καὶ Πομπηΐοις] *Pompeji* Campaniæ opidum, Plinius *l.* 3. *c.* 5. De hoc Seneca *nat. qæst. l.* 6. *c.* 1. *Pompejos, celebrem Campaniæ urbem, in qam ab altera parte Surrentinum Sabianumque litus, ab altera Herculanensis conveniunt, marèqe ex aperto conductum amœno situ cingit, desedisse terra motu, vexatis qacunqe adjacebant regionibus, audivimus; & qidem diebus hibernis, qos vacare à tali periculo majores nostri solebant promittere. Nonis Febr. fuit hic motus, Regulo & Virginio Consulibus.* & *c.* 27. *Ajunt sexcentarum ovium gregem examinatum in Pompejana regione.* Strictim Tacitus *annal. l.* 15. *Motu terra, celebre Campaniæ opidum Pompeji, magnâ ex parte prorui.* Cæterùm & altera urbis istius clades nihilo minùs insignis memoratur, de qâ infrà dicendi locus dabitur.

Καὶ Ἡράκλειον] *Herculaneum* etiam Campaniæ opidum, Plinio *ibidem.* Seneca de Pompejorum motu locutus, loco superiùs adducto: *Campaniam nunqam securam hujus mali, indemnem tamen, & totiens defunctam metu, magnâ strage vastavit. nam & Herculaneensis opidi pars ruit, dubièqe stant etiam qa relicta sunt.* & *ibidem c.* 26. ubi dixerat ex Callisthenis sententia, *insulas esse certioris soli, urbèsqe eò tutiores, qò propiùs ad nuare accesserunt. falsa,* inqit, *hæc esse, Pompeji & Herculaneum sensere.* De utroqe Dio Cassius *lib.* 66. in *Tito pag.* 756. *C.* ubi Vesuvii montis incendium immane descripserat; Καὶ πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρκλάνειον καὶ τὰς Πομπηΐους, ἐν θεάτρῳ τῷ ὁμίλῳ αὐτῆς καθημένῳ, καλύπτουσι. *Duasqe integras urbes, Herculaneum & Pompejos, populo sedente in theatro, penitus obruit.* Duplex ergò tum Pompejos, tum & Herculaneum clades afflixerat: à terræ motu altera, altera ab igne, qi è monte vicino eruperat. illa sub Nerone contigit, ista sub Tito. prior Senecæ, Dioni posterior memoratur. Marcus utram voluerit, ambigi potest. hanc magis, opinor, qia post priorem illam revixisse qodammodo videtur, graviori malo reservata. de hac certè Tertullianus *de pallio c.* 2. postqam Sodomæ ac Gomorrhæ cladem retulerat; *Ex hujusce modi nubilo & Tuscia Vulsinios pristinos deusta, qo magis de montibus suis Campania speret, erepta Pompejos.* Sed & in *apologet. c.* 40. *Vulsinios de cælo, Pompejos de suo monte perfudit ignis.* qod cum idem eisdem planè verbis in scripto *adversùs nationes l.* 1. *cap.* 9. reponatur; eo loci tamen vir doctissimus Jacobus Gothofredus, cujus diligentiæ Tertulliani fœtum hunc postliminio receptum debemus, in codice M S. *Tarpejos*, non *Pompejos* legi testatur; idémqe vocabulum in *Apologetico* restituendum contendit. ut Tarpe civitas Italiæ: cujus Stephanus Byzantius meminit, utrobiqe intelligatur, unde Ταρπαῖος ὄρος, & gentilitium nomen Ταρπαῖος. id eò magis urget; primò, qia Pompejorum clades sub Nerone demum contigerit, cùm avtor de eis cladibus agere proposuerit, qæ disciplinâ Christianâ erant antiqiores. deinde qia terræ motu illa facta sit, cùm hæc, de qa Tertullianus, igne contigerit. Verùm & Tarpæ istius nomen obscurum satis videtur, nisi si qis montem Tarpejum huc transferre velit. qod *nisi per somnium* fieri posse Gothofredus ipse negat; nec clades hujus ulla istiusmodi scripto consignata deprehenditur. tum Pompejos non terræ motu tantùm prorutos, etiam igne perfusos, cineribúsqe obrutos constat. potuitqe Tertullianus memoriâ lapsus, posterioris etiam, inter multas alias, cladis alicujus mentionem fecisse.

Ὁ μὲν τοῦτον κηδήσας] Sententia ἀναπόλογος, qalem suprà observavimus, *l* 3. §. 4. de argumento avtem hoc ipso paria habes, *infrà* §. 50. & *l.* 8. §. 23.

Ἔσω ἐξεδάθη] à gestu defunctorum tractum. Vide *suprà ad* §. 3. Ἐκδίσαντας.

Πάντα δὲ ἐν βραχεῖ] ità *infrà* §. 50. Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα. *Exiguum omnino intercedit spatium.* Vide & *suprà* §. 15.

Τὸ γὰρ ὅλα καταδεῖν ἀεὶ] Mericus Casavbonus τὸ γὰρ ὅλον καταδεῖν ἀεὶ, &c. q. d. *hæc est summa rei, ut humanas res semper intuearis, tanqam transitoria & vilia.*

A Τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα] Ità *lib.* 9. §. 14. Πάντα ταῦτα ἐφήμερα. *Eadem omnia tempore sunt diuria.* & *suprà* §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Diecula ferè unius sunt.* Evripides *Phœnissis* à Plutarcho *ad Apollon. p.* 104. *A.* & Stobæo *serm.* 2. *tit.* 105. lavdatus;

Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος.
Fortuna fluxa est; vixqe duras in diem,

Et apud eundem Hecuba *v.* 285.

Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἓν μ' ἀφείλετο.
Universam verò felicitatem dies una mihi eripuit.

Qibus, altero alludi poterat ad Ephemeron, plantam sic dictam, si Nicandri Scholiastæ fides, διὰ τὸ ἔθος ἀναδιδόσθαι, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τελειοῦσθαι, πρὸς ἑσπέραν δὲ ἀναίνεσθαι. vel, ut B ego potiùs existimem, qod florem ferat, citò deciduum, ut vix in diem alterum duret. nec abludit Moses, qi *uno die totam vitam hominis concluserit*, ut Philippus presbyter *in Job. l.* 1. dum genus humanum *herbæ campestri* comparat, *qa manè succrescit, vesperi succiditur. Psal.* 90. *v.* 5, 6. altero ad aliam eidem cognominem, indè dictam, ut *ad Dioscoridem c.* 700. ex Theophrasti sententia Hermolaus Barbarus, *qod intra diem jugulet*: sive, διὰ τὸ ἡμέραν ὅλην μὴ δύνασθαι ἐξαγαγεῖν τὸν πίονας αὐτοῦ, vel φαγόντας etiam. qemadmodum de Pharico Nicander ipse *l.* 2. *v.* 400.

— ἐνδὲ μενύρου
Ῥηϊδίως ἀκτῖνι βαγὼν καλεπαίνεται ἄνδρα.
Et patitur miseros lucem non amplius unam
Vivere. —

Indè Svidas, Ἐφήμερον δηλητήριον, τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀναιροῦν. *Venenum, qod unum diem durat. Vel venenum, qod uno die interficit.* Vide qæ ex Sophocle, Sosiphane, Evripide, aliisqe pavlò superiùs retulimus.

Ἐχθὲς μὲν] heri id est, nuper, sive nuperrimè. qo sensu & Jobus *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ γὰρ ἐσμέν. *hesterni enim sumus.* & *Histor. Reg. l.* 2. *c.* 15. *v.* 20. Ἐχθὲς παραγίγονας. *heri*, id est, nuper, *accessisti.* Vide *ad l.* 10. §. 7.

D Μυξάριον] Piscem aliqem innui existimavit Xylander, qia τάριχος sequitur. itaqe vertit, *qod heri fuit piscis, cras erit salsamentum avt cinis.* Nec mirum adeò crassè hallucinatum Xylandrum, qum & Henricus Stephanus eundem errorem erraverit; qi in *Thesauro* suo apud Marcum Avrelium μυξάριον nomen piscis esse pronunciavit, *saperdam* forsan vel *ichthyocollam* Verùm utrumqe aliud docere poterat Marcus ipse, qi *l.* 6. §. 13. τὸ συνειρίον definivit, ἐντερίου παραλήψιν καὶ μυλά τινος σπασμῶ μυξαρίῳ ἔκκρισιν. *intestini affrictionem & cum convulsione qadam mucí excretionem.* respexit dubio procul utrobíqe ad genituram humanam, qæ mucum referre videtur, qámqe R. Aqiba in Pirke Aboth, מפה סרוחה hoc est, ut Palladas in *anthelog. Epigr. l.* 1. *c.* 81. μυκὸν ῥεπόν, sive *guttulam fœdam*, appellat. *limum* dixit Tertullianus *de pudicit. cap.* 6. *non ex seminis limo, non ex concupiscentiæ fimo*: &, *lacteas sordes*, Rigaltio refingente, idem *ibidem.* qomodo & Jobus honestiori pavlò usus imagine *c.* 10. *v.* 10. sic Numen alloqitur, *An non* כחלב *sicut lac fudisti me*; & *tanqam caseum coagulâsti me*? Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 7. *Miseret atqe etiam pudet æstimantem, qàm sit frivola animalium superbissimi origo.* Stoicis avtem diminuentis formulæ vocabula freqentia & familiaria, nemo non novit, qi in scriptis ipsorum est vel leviusculè versatus. ità apud cùm Marcum nostrum, tum & Epictetum creberrimè deprehendas, μυξάριον, ἀνάγιον, ὀστάριον, ὀρυθάριον, τρυθάριον, φυσάριον, ψυχάριον, ἀνθρωπάριον, σωμάτιον, πλιγμάτιον, πνευμάτιον, αἱμάτιον, σαρκίον, σαρκίδιον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον, & innumera ejusmodi. qæ eo fine illi usurpâsse videntur, qo τῶν μέσων καὶ ἀδιαφόρων istorum contemptum qendam innuerent, qámqe ea susqe déqe ipsi haberent, eis loqendi formulis subindicarent. Vide *suprà* §. 20.

Τάριχος ἢ πῖφος] Ità de Protesilao Artayctes apud Herodotum *l.* 9. Ὃς τεθνεὼς καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα τίνεσθαι. *Qi mortuus ac sale conditus habet à Diis potestatem de eo à qo injuriam acceperit, pœnas sumendi.* G τάριχος propriè *salsamentum.* dubitavi aliqando an *succidiam* verterem, qia de carnibus agitur, cùm *salsamentum* de piscibus præcipuè usurpetur. *Salsuram* malui, qia *succidiam* ad suillas carnes restringi, *salsuram* à Columella, *l.* 8. *c.* 17. & *l.* 12. *cap.* 53. latiùs extendi, animadverteram. Verto itaqe, *salsura vel favilla.* Tertullianus *de resurr. carn. cap.* 27. *Sepulcra cellas promas dixit* (Esajas cap. 26. v. 20.) *qia in cellis promis caro salita & usui reposita servatur, depromenda illinc suo tempore. proinde enim & corpora medicata condimentis sepultura, manúclais & monumentis jeqestrantur, processura indè cùm jusserit dominus.* Respexit Marcus ad mores ritúsqe, qos circa defunctorum cadavera observabant Ægyptii, & cum Græcis pariter Romani; qorum alteri condiebant suorum corpora,

útqe temporis ideo punctum hoc insecabile naturæ convenienter transigas, ac propitius decedas; perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam qæ protulit collavdans, arboríqe è qa prodiit, gratias agens.

§. 49. Promontorii par esto, cui fluctus jugiter

[a] τὸ ἀκατάληκτον ἐν τῷτο τοῦ χρόνου [b] κατὰ φύσιν διελθεῖν, καὶ [c] ἵλεων καταλῦσαι. ὥσπερὶ ἐλαία πεπαρὰ γενομένη ἔπεσεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ.

a L. 5. §. 24.
b L. 1. §. 9.
c L. 2. §. 3.

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ἣ διηνεκῶς τοῖς κύ-

ANNOTATIONES.

pora, alteri cremabant. Evstathius *ad Il. α'.* Ἕλληνες μὲν τοὺς νεκροὺς ἔκαιον, τὰ ὀστᾶ μόνα καταλείποντες καὶ θάπτοντες εἰς μνήμην τῶν κεκοιμένων. Αἰγύπτιοι δὲ τοὺς νεκροὺς ἁλατίζουσιν, ἵνα ὅλον τὸ σῶμα (an σῶμα) τῷ πολὺ ζῶντι ἔχωσιν εἰς μνήμης ζάπυρον. *Graci quidem mortuos cremabant, sola ossa retinentes & sepelientes in memoriam crematorum. Ægyptii autem mortuos saliebant, ut totum corpus olim viventis habeant in memoria susceitabulum.* ità apud illos cadaver fit τάριχος, id est, *salsura*, sive *mummia*, uti appellant recentiores Medicorum filii, ab Arabico *Mum*, id est, *Cerâ*; qia ceromate etiam in eo negotio utebantur; apud istos τίφρα, id est, *favilla* vel *cinis*. De Ægyptiis Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* à Stobæo etiam relatus *tom.* 2. *tit.* 121. Τὸν νέκυν ταριχεύουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ ἑρπετῶν καταβρωθῇ. *Mortuum salsunt, ne humatus devoretur à vermibus.* Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 3. *cap.* 24. Αἰγύπτιοι δὲ τὰ ἔντερα ἐξελόντες, ταριχεύουσιν αὐτούς. *Ægyptii intestina extrahentes, condiunt defunctos.* qi & Persas ait, νίτρῳ ταριχεύειν, *nitro salire.* Ex Chrysippo Cicero *Tusc. l.* 1. §. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos, & eos domi servant: Persa etiam cerâ circumlitos condiunt.* qod κηρῶσαι Herodotus *l.* 1. *pag.* 65. *D.* dixit. Verùm *condunt*, non *condiunt* legi postulat Victorius *var. lect. l.* 10. *c.* 6. Sic enim Herodotus; καταχρήσαντες δὴ ὧν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ κρύπτουσιν. *Persa mortuum cerâ circumlinentes in terram condunt.* Hinc Plato in Phædon. *pag.* 60. *F.* Συμπίσσει γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχεύει, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, ὀλίγα ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον. *Corpus enim exarefactum & conditum, qemadmodum in Ægypto faciunt, incredibile qoddam tempus fermè integrum manet.* Et Lucianus in *Necyomant. pag.* 334. apud inferos vidisse se in defunctorum congerie, τοὺς μὲν παλαιοὺς τινας καὶ ἐυρηλιῶντας, καὶ ἀμενηνοὺς, τοὺς δὲ νεαλεῖς, καὶ συνεστηκότας, καὶ μάλιστα τοὺς Αἰγυπτίων αὐτούς, διὰ τὸ πολυαρκὲς τῆς ταριχείας. *Alios quidem vetulos, ac marcidos, & evanidos: alios verò juvenes & integros, maximè qidem Ægyptios, propter illam condiendi efficaciam.* Indè ταριχευταὶ Diodoro Siculo *l.* 1. *pag.* 82. dicti, qi id muneris obibant. Qin & de Api bove, qem colunt Ægyptii, Nymphodorus Amphipolita *lib. de ritibus moribusve Asianis*, à Clemente *Strom. lib.* 1. *pag.* 323. *A.* lavdatus; Τὸν Ἆπιν τὸν ταῦρον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα, εἰς σορὸν ἀποκεῖσθαι. *Apim taurum mortuum & conditum loculo fuisse repositum.* Unde *Sarapis*, qasi *Soroapis* dicatur. Et de Osiride Athenagoras in *legat.* sive *Apolog. pro Christianis*: Οὐ μόνον ὁ τάφος τοῦ Ὀσίριδος δείκνυται, ἀλλὰ καὶ ἡ ταριχεία. *Osiridis apud Ægyptios, non sepulcrum tantùm, sed & conditura ostenditur.* Itaqe apud Tacitum *histor. l.* 5. de Judæis, qod vulgò legitur, *Corpora condere, qàm cremare, è more Ægyptio. Condire* malim. Vide Mosen *lib.* 1. *c.* 50. *v.* 2. Et Joannem *Evang. c.* 19. *v.* 39. Ad ritum cremandi alludens Marcus *suprà* §. 3. ἐκλείψαντας, τετέφρευται. *defuncti & in cineres redacti sunt.* De utroqe Lucianus adjectis etiam gentium aliarum ritibus aliis, in *Dissert. de luctu. p.* 306. Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν. ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν. ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχέει. ταριχεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος. *Nam Græcus exurit, Persa defodit, Indus adipe suillo oblinit, condit Ægyptius.* Qo loco (ut id obiter adnotem) ὑάλῳ nomine, nec, cum Erasmo, *adipem suillam*; & *stercus suillum* multò minùs; designari existimem; (qamvis alterum è duobus necessariò intelligendum censeat Mericus Casavbonus) qm nevtrum horum utqam ità nuncupari comperiam. Sed nec assentiri possum Lilio Gyraldo, *de Var. sepult. rit.* pro ὔαλον, μύελον, qod *medullam* is interpretatur, legenti. ὔαλον potiùs ex Gorrhæo, *electri sive succini genus, vitri instar, pellucidum*, intellexerim: qod & Plinius *l.* 37. *c.* 3. à Germanis *gleſſum* (glas nostrum agnoscas) indéqe *l.* 4. *c.* 16. *insulas*, qæ & *Electrides*, *Glessarias*, monuit appellari. *electrum* avtem sive *succinum* apud Indos copiosè haberi Ctesias prodit in *Indicis*; unde excerpta habes in Photio *cod.* 72. Qanqam & vitro etiam inclusa cadavera suorum, γυψώσαντας, (id est, γύψῳ χρίσαντας, qod de Britannici corpore veneno sublati à Nerone factum refert Dio *l.* 61.) *cum calce*, sive *creta* prius *illevissent*, vel ταριχεύσαντας (ut Diodorus Siculus *l.* 2. *cap.* 15.) *ubi salsamenti instar condrussent*, asservare solitos Æthiopes, avtor est *ibidem* Herodotus. idémqe narrans Strabo *l.* 17. Οἱ δ' ἄλλοι κατέχυσι περιχέοντες ὔαλον. *Alii verò circumfuso vitro domi servant.* & Diodorus *lib.* 2. *pag.* 102. περιχέαντας αὐτοῖς πολλὴν ὔαλον, *multo vitro circumfundentes*, ita enim legendum, qod libri ὕλην perperam exhibent. qi & ex Ctesia subjicit, prius avreâ, vel argenteâ, vel fictili, pro defuncti opibus statuqe, thecâ qadam, ad corporis dimensiones ac lineamenta accuratè effictâ, includi solita refert cadavera, qam *vitro* sive *succino* perfunderentur. *Indorum* avtem nomine *Æthiopes* apud veteres venisse, ut alios nè dicam, docebit Maronis illud de Nilo, qem ab Indis fluere ait, *Georg. l.* 4.

A

Usqe coloratis amnis devexus ab Indis.

Videatur Josephus Scaliger *de emend. temp. l.* 7. in *Comput. Æthiop.* Sed &, ὡς ἄποικοι Ἰνδῶν Αἰθίοπες καλοῦνται, *Æthiopas ab Indis ortos ac profectos, ritusqe patrios retinuisse*, vulgò creditum ex Philostrato discimus in *vit. Apollon. l.* 6. *c.* 8. Verùm aliud est περιπλεῖσαι, *includere*, aliud περιχρίσαι, *inungere*, qod, ut *calci* sive *cretæ* convenire possit, *vitro* commodè sive *succino*, vix potest. qid si ergò, vel pro ὑάλῳ γύψῳ, vel pro περιχρίσαι περιπλεῖσαι legatur, ut sit, vel *gypso oblinunt*, vel, *vitro includunt*? addam & aliam conjecturam, ὑάλῳ περιχέουσι, qàm ὔαλον περιχέουσι, qod Strabo habet, ritè dicitur. Qanqam si qi codices illud μυέλῳ exhiberent, leviculâ mutatione posset in μέλιτι defingi. melle avtem inuncta, qo diutiùs servarentur, cadavera, nemini ferè non est notissimum. De Assyriis Herodotus *l.* 1. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι. *Sepulcra eisdem in melle sunt.* Lucretius *l.* 3.

B

Nam si in morte malum est, malis morsúque ferarum
Tractari, non invenio, qi non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis;
Aut in melle situm suffocari; atqe rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi;
Urgerive supernè obtritum pondere terræ.

C

Varro περὶ ταφῆς apud Nonium in *Vulgus*: *Qare Heraclides Ponticus plus sapit, qi præcepit ut comburerent; qàm Democritus, qi ut in melle servarent*: qem *si vulgus secutus esset, peream, si centum denariis calicem mulsi emere possimus.* Plinius *hist. nat. l.* 23. *c.* 24. *Mellis natura talis est, ut putrescere corpora non sinat.* Idémqe *l.* 7. *c.* 3. *Hippocentaurum Claudii Cæsaris principatu allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* Refert Xenophon *Comment. Græc. lib.* 5. Agesipolis Spartani regis *cadaver melle conditum*, qò Spartam reduceretur ad regalem sepulturam. Agesilai verò, per mellis penuriam, *cera oductum*, avtor est Plutarchus in *Agesil.* Silius avtem Italicus, qi varia itidem sepulturæ apud gentes varias genera *belli Punici l.* 13. recenset, à Ponti incolis ora suorum *murrhata*, id est, *myrrhâ condita*, *in longum ævum reponi* adfirmat. Cæterum de Luciani loco viderint eruditiores: qibus & conjecturas hasce nostras liberè centendas libenter relinqimus. Qod avtem Marcus illic, τάριχος ἢ τίφρα, *salsura avt favilla*, idem eidem, sed inverso ordine, *l.* 5. §. 33. σποδὸς ἢ σκῶλες, *cinis avt ossa nuda*, dicitur.

D

Τὸ ἀκαριαῖον] Vide *ad l.* 2. §. 10. & *suprà* §. 26.

Καλὴ φύσει διελθεῖν] Vide *l.* 1. §. 9. & 16. & *l.* 2. §. 9.

Ἵλεων καταλῦσαι] Vide *l.* 2. §. 3. καταλῦσαι dixit, qod ἀναλῦσαι Pavlus *ad Philippens. c.* 1. *v.* 23. Sed & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 9. Οἷον ὁ Θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύσατε πρὸς αὐτόν. *Qm Deus vobis muneris istius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini.*

E

Εὐφημοῦσα] ita *l.* 2. §. 3. εὐχαριστῶ. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν τῷ ἡγεμόνι. *Pareo, sequor, collavdo Imperatorem.* Seneca *Epist.* 30. *Jam verò si cui contigit, ut illum senectus leniter emitteret, non repente avulsum vita, sed minutatim subductum, na ille gratias agere Diis omnibus debet, qod satiatus ad requem hominì necessariam, lasso gratam, perductus est.*

F

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ] Similitudine eâdem usus est Attius, & ex Attio, cùm Papirius Pætus *ad Ciceronem*, tum & Cicero ipse ad *Patum Jamil. l.* 9. *Epist.* 16. *Illam Attii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: qam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanqam fluctum à saxo frangi oportere.* Seneca alias item adjecit, *de constant. sap. c.* 3. *Qomodo qorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, avt cadi vel deteri potest, sed incurrentia ultrò retundit: qemadmodum qadam non possunt igne consumi, sed flammâ circumfusâ, rigorem suum habitumqe conservant. qemadmodum projecti in altum scopuli mare frangunt, nec ipsi ulla fortitia vestigia, tot verberati seculis ostentant: ita sapientis animus solidus est, & id roboris collegit, ut tam tutus sit ab injuria, qàm illa qæ retuli.* Idem *de vit. beat. c.* 27. Socratem sic loqentem inducit: *Duritia silicis nulli magis, qàm ferientibus nota est; nec ulli magis intelligunt, qanta sit virtus mea, qàm qi vires ejus lacessendo senserunt. prabeo me, non aliter qàm rupes aliqa in vadoso* (*undoso* Lipsius) *mari destituta, qam fluctus non desinunt undecumqe moti sunt verberare; nec ideò avt loco eam movent, avt per tot ætates crebro incursu suo consumunt.* Evstathius *ad Il. β'. v.* 396. Ἴσως δὲ ὅτι ἐστὶ πολὺ τὸ τῶν στερεῶν ἄνδρα καὶ κινδύνοις ἀπαραπλήξαντον, τοιοῦτον προοιμιάζε-

κύμασι περσρήσσει). ἡ ἡ ἵστηκε, καὶ περὶ αὐτὸ χειμάζεται τὸ φλεγμήνανθε ὕδατος. Ἀτυχὴς ἐγὼ, ὃς τοιοῦτό μοι συνέβη. ἀμφὼ. ἀλλ' εὐτυχὴς ἐγὼ, ὃς [a] τοῦτό μοι συμβεβηκότος, ἄλυπος διατελῶ, ὅτι οὐ παρόντος θρασύμενος, ὅτε ὀπίσω φοβούμενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο πανὶ ἐδύνατο.

a L. 9. §. 40.

cùm allidantur, ipsum tamen consistit, undarúmque circumfusum sibi æstum compescit. Infelicem me, inqit ille, qòd mihi istud contigerit. imò, felicem me, qòd etiamsi contigerit, nil doleam tamen, nec avt præsentibus frangar, avt futura reformidem. accidere enim ejusmodi qid cuivis potérat:

ANNOTATIONES.

σκοπίλῳ οἰκείσας, ὃν οὔ ποτε κύματα λείπει.

Παντοίων ἀνέμων, ὅταν ἔνθα καὶ ἔνθα γένωνται.

Sciendum est virum stabilem & periculis immobilem aliquando similem esse scopulo hujusmodi prominenti, qem fluctus nunqam relinqunt.

Diversorum ventorum, qando hinc vel illinc oriantur.

Atqe ità de Achivis Homerus *Il. ο'. v.* 618.

Ἴσχον γὰρ πυργηδὸν ἀρηρότες, ἠΰτε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἥτε μίνει λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα,
Κύματά τε τροφόεντα, τά τε πρὸς αὐτὴν ἀΐσσει.
Ὣς Δαναοὶ Τρῶας μίνον ἴμπεδον, οὐδὲ φέβοντο.

Prohibebant enim turris instar conjuncti, veluti petra
Alta, magna, canum mare prope existens,
Qa sustinet stridulorum ventorum celeres meatus,
Undasqe ingentes, qa eructant in ipsam:
Sic Danai Trojanos sustinebant firmiter, neqe fugiebant.

De Latini constantia Maro *Æn. l.* 7.

Ille velut pelagi rupes immota resistit:

(qem de Homero versiculum usurpavit Macrobius *Sat. lib.* 6. *cap.* 3.)

Ut pelagi rupes magno veniente fragore,
Qa se multis circumlatrantibus undis
Mole tenet: scopuli neqicqam, & spumea circum
Saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga.

Et de Mezentii fortitudine *l.* 10.

Ille velut rupes, vastum qa prodit in aqor,
Obvia ventorum furiis, expostaqe ponto,
Vim cunctam atqe minas perfert cæliqe marisqe,
Ipsa immota manet. ---

Achelous apud Nasonem *Metamorph. l.* 9. *v.* 39.

Me mea defendit gravitas: frustraqe petebar;
Havd secus ac moles, qam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, suòqe est pondere tuta.

De Andronico majore Nicephorus Gregoras *hist. Rom. l.* 8. *c.* 10.

Πολλῶν γὰρ τὰ πράγματα εἰληφὼς διαῤῥέοντος κυκεῶνος, οἷος ἂν διαῤῥάμοι τεφέλας ὀπηνίκα εἴη τροφῶν ἀπαρκίας, καὶ μικρᾷ πάντων ἐθνῶν ἐφ' ἡμᾶς κινουμένων, ὥστε σφοδρῶς, ὥσπερ ὅς φασι καὶ αἰθάλας Νείλε, μόνος αὐτὸς τὰς ἐμβολὰς εἰς σαυτὸν ἀναδεχόμενος, ἰσῶσι φρονήμασι, παρατλησίως πρόβλητι, πολλῶν προσφερομένων κυμάτων, ἀκυμάντῳ μένοντι, &c. *Nam cùm imperium perturbatione plenum susceptisses, nec dissimile nubibus ab aqilone agitatis, & penè omnes nationes in nostrum exitium conspirassent tantâ vehementiâ, qantus in Nili cataractis impetus esse fertur: tu solus impressiones illas constanti animo instar immota rupis violentos fluctus aspernantis excepisti: atqe omnium periculorum tempestatibus sedatis in tranqillium portum nos perduxisti*, &c. Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 2. *c.* 1. Ἀλλ' ἀνδράσιν εὐτυχῶν τῷ θειοτάτῳ μένοντι, ἀπεκρύσθη, ὡς εἰ καὶ πρόβολον προσύβαλεν ἀτινάκτῳ. *Sed qum in viros cordatos incidisset, repulsus est ac si in petram immobilem impegisset*, Idem in *Alex. Man. cap.* 15. de Theodosio Patriarcha; ὅτε γὰρ ἡ Ἀνδρονίκου μεγαλειότης καὶ σωφροσύνη, οὐθ' ἡ τῶν αὐτῷ λόγων ἰσχὺς ἐνδιέλιξε δύναμις, οὐθ' αἱ ἀπειλαὶ διεῤῥάγησαν. ἀλλ' ἦν ἀμίνητος, ὡς ἐκεῖνος ὁ πρόβολος, περὶ ὃν ἀεὶ κῦμα ὀρθὸν ἵσταται, καὶ ἅλμη περιμορμύρουσα. ὁ δὲ εἰς ἄφρον διαλύων, καὶ μακρὰ κλάσιν ἐών τὴν ὑπεστῶσαν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐρείσεως βάσεως. *Hunc neqe Andronici majestas debilitavit, neqe vis eloqentia evertit, neqe mina perturbarunt, qò minus instar marinæ petræ inconcussus maneret.* Et de Alemanno qodam milite, in *Isaac l.* 2. *c.* 7. Γεγηθὼς ἐπορέγετο, ἀτίνακτος κατὰ πρῶνα ἢ πρόβολόν τινα τοῖς τῦ βαρβαρικῦ ἐκείνου ξυλλόγου βλήμασιν. *Alacrem perrexisse, nihilò magis barbarorum telis cqmmotum qam si rupes esset.* De Roberto Comite Gloucestrensi Henrici primi filio Gvilielmus Malmesburiensis *histor. novell. l.* 2. *Qamvis & Rex ipse & cuncti principes, magno annisu satagerent, Comitem in sua vota traducere,*

Ille, velut pelagi rupes immota, resistens,
omnes eorum conatus, vel irritos fecit, vel rationabiliter compescuit. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. §. 13. Ὁ αὐτὸ δι' ἑαυτὸ τιμῶν τε καὶ περιέπων τὸ καλὸν, ἐπειδὴ τῦ ἰσῶ & ἑαῦ, ἰσῶσαν ἔχει καὶ τὴν περὶ αὐτὸ προθυμίαν, ὥστι θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῦ Θεῦ δύνασθαι λέγειν, ἐγὼ δὲ ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. ὔκων μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μεταθεθήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλος γενόμενος, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, εἰς ἃν ὁμιλήσωσι. μενεῖ δὲ ὁ αὐτὸς αὐτὸ, πάγιος ἐν & πεπηγὼς, καὶ ἐν ῥιφομένοις ἄσφαλὴς. πέτρα τις, οἶμαι, πρὸς ἐμβολὰς ἀνέμων τε καὶ κυμάτων, ὅτε τινασσομένη, καὶ δακπαῶσα περὶ ἑαυτὸν τὰ προσπίπτοντα. *Atqi bonum ipsum propter se colit & amplectitur, qoniam rem fixam & stabilem amat, certam qeqe & constantem*

A *erga illud animi alacritatem habet: adeo ut divinum aliqid sentiens, bis qoqe Dei verbis uti possit, ego idem sum & non mutor. Qamobrem nec ab animo suo migrabit, nec immutabitur, atqe à se desciscet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos subinde colores assumens, non secus ac polypi, petrarum, ad qas accesserint, colores referunt: verùm idem semper suiqe similis permanebit, fixus in rebus minimè fixis, immotus in incertis & fluctuantibus, non aliter, opinor, ac rupes qadam ventorum fluctuumqe impetu non modo non concutitur, sed etiam incursantes undas circa se frangit atqe absumit.* Idémqe *Orat.* 28. §. 21. procellam describens: Ἡ μὲν θάλασσα ἀνέμῳ μεγάλῳ πνέοντος διηγείρετό τε καὶ ἐπωρύετο. τῶν δὲ κυμάτων τὰ μὲν πόῤῥωθεν ἀνισάμενα καὶ καλῶ μικρὸν κορυφούμενα, εἶτ' ἐλατλόμενα πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο, τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀποκρυόμενα, εἰς ἀχνὴν ἀῤῥοώδη καὶ ψιλὴν ἐπορπίζετο. ἔνθα κάχληκες καὶ φυκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξωθεῖτο καὶ ἀπεπλύνετο. ἔστι δὲ καὶ ἠρπάζετο πάλιν ἀναχωρῆντος τῦ κύματος. αἱ δὲ ἦσαν ἄστεγοι καὶ ἀλίπλακτοι, οὐδέν γε ἧττον ἡ διοχλῶντος οὐδενὸς, πλὴν ὅσον τοῖς κύμασι βάλλεσθαι. *Mare qidem vento magno flante excitabatur & infremebat, fluctúsqe partim procul exsurgentes, sèqe paulatim in summam altitudinem efferentes, ac postea decrescentes ad ripam solvebantur,*

C *partim in propinqas petras incidentes, atqe inde repulsi in spumosam ac tenuem aspergmem dilabebantur. Hic & lapilli, & alga, & buccina & levissima ostrea extrudebantur, & qasi exspuebantur: nonnulla etiam reciprocante fluctu rursus arripiebantur, petris interim non minus immotis & inconcussis remanentibus, qàm si nulla omnino vis ipsis admoveretur, nisi qod fluctuum ictibus verberabantur.* mox ubi similes in vita humana procellas emergentes narraverat; τῶν πειραζομένων, inqit, §. 22. οἱ μὲν ἐδόκουν μοι ὡς τὰ κυφότατα καὶ ἄπτοα παρασύρεσθαι, καὶ οὐδὲ μικρὸν αὐτίσχειν πρὸς τὰς ὑπηρείας. οὐδὲ γὰρ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς στερρότητα καὶ βάρος λογισμῦ σώφρονος καὶ τοῖς προσπίπτουσιν ἀντιβαίνοντος. Οἱ δὲ εἶναι πέτρας, τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι, ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ἣ λατρίνομεν, ὅσοι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπερανατεθηκότες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, πάντα φέρεσιν ἀτρέσως καὶ ἀτινάκτως, καὶ διαγελῶσι μᾶλλον ἢ ἐλεῦσι τὰς σειομένας, τὸ μὲν ὑπὸ φιλοσοφίας, τὸ δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας. *Eorum, qi tentantur, alii mihi velut levissima qadam corpora, & spiritus expertia, abripi distrahiqe videbantur, ac ne tantillum qidem adversarum rerum impetum sustinere: nec enim robur & firmitatem habere, pondúsqe prudentis & cordatæ rationis fortuitis casibus obluctantis: alii autem petræ instar esse, ac petra illa, supra qam stamus, & qam colimus, digni, qicunqe nimirum philosophicâ ratione utuntur, ac supra vulgi humilitatem evecti, humana omnia immoto & firmo animo ferunt, atqe eos qidem, qi talibus rebus qatiuntur, irrident, vel miserantur, illud ob philosophici animi generositatem, hoc propter humanitatem & commiserationem.* Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 84. *Edit. Paris. pag.* 886. *A.* Οὕτω καὶ ἡ νίκη λαμπροτέρα γίνεται, ὅταν πάσχοντες τῶν δρώντων περιγιγνώμεθα. ὃ καὶ μάλιστα ἰσχύος τεκμήριον. ὕτω καὶ αἱ θαλάττιαι πέτραι, τῷ παίεσθαι τὰ κύματα διαλύουσιν. ὕτω καὶ οἱ ἅγιοι πάντες αὐτεκρύχθησαν, καὶ ἐστεφανώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔστησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νικῶντες νίκην. *Illa fulgentissima victoria est, qa inferentem patientia superasti. Et potius hoc est roboris signum. Sic scopuli ad mare siti fluctibus cæ*

F *facilè ipsos dissolvunt, sic sancti omnes præconio præclaro coronati præclara tropæa statuerunt, hanc victoriam laboris expertem consequti.* Indè proverbiale hemistichium;

--- ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ' ὕπω.
--- *frustra, sicut fluctus, me turbas.*

Cyprianus *Epist.* 3. *Manere debet apud nos frater, fidei robur immobile*; & *stabilis atqe inconcussa virtus, contra omnes incursus atqe impetus oblatrantium fluctuum, velut petra objacentis fortitudine ac mole, debet obsistere.* Huic aliam addere licet imaginem, havd minùs elegantem, ex Evripidis Antigone, exhibente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 126.

G Τίς γὰς πετραῖον σκοπιλὸν ὑτάζων δορὶ,
Ὀδύναισι δώτει;
Molem qis autem saxeam hastâ verberans,
Citat dolorem?

Cui non absimile Plavtinum illud *Curcul.* 3. 1.

Noli, amabo, verberare lapidem, nè perdas manum.

scilicet saxum qi cædit, nec illud lædit, & noxam parit sibi.

Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιῦτον πανὶ ἐδύνατο] Geminum planè huic Antiphanis illud apud Stobæum, *tom.* 2. *tit.* 108.

Τὸ μὲν ἀτυχῆσαι, πανὶς εἶναί μοι δοκεῖ.
Ἀνδρὸς δ', ἐνεγκεῖν ἀτυχίαν ὀρθῷ τρόπῳ.
Namqe esse infortunatum cujusvis puto:

Ad-

rat: at non qivis citra animi ægritudinem casum ejusmodi tulisset. qamobrem ergo illud infelicitatis potiùs, qàm felicitatis istud loco habetur? num illud hominis infortunium dicis, qod naturæ humanæ adversari qicqam dixeris, qod secundùm ejusdem voluntatem contingit? qid avtem ea velit, non est ut nunc discas. nunqid casus ullus prohibeat te, justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem, temeritate, errore immunem, modestum, liberum, avt aliud qid eorum, qæ ubi affuerint, natura humana sua obtinet universa?

ἄλυπον; ἢ ἐπὶ πᾶς ἂν ἐπὶ τούτῳ ἀν διετέλεσεν. Διὰ τί οὖν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ τοῦτο εὐτύχημα; λέγεις ἢ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου; ὃ οὐκ ἔστιν ἀποτύγμα τῆς φύσεως ἢ ἀνθρώπου; ἀπότυγμα ἢ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναί σοι δοκεῖ, ὃ μὴ [a] διὰ τὸ βέλτιστον τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐστι; τί οὖν τὸ βέλτιστον, μεμαθήκας. [b] μήτι [οὖν] τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο κωλύσαι δίκαιον εἶναι; μεγαλόψυχον; σώφρονα; ἄμφρονα; [c] ἀπερίσπαστον; [d] ἀδιάψευστον; ἀδήμονα; ἐλεύθερον; τ' ἄλλα, * ἃ συμπαρόντων ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου [e] ἀπέχει τὰ ἴδια. μέμνησο

a L.5.§.1.
b L.5.§.29.
l.11.§.9.
c L.3.§.9.
l.5.§.9.
d L.2.§.17.
* ἂν σ.
e L.8.§.32. l.9.§.42. l. 11.§.1.

ANNOTATIONES.

Adversa rectè tolerare, id verò viri.

Grotius.

Ἐνταῦθα αὐτὸς γὰρ ἀνδρός ἐστι διάφορος,
Ἐν τῷ τό, τε κακὸν ἔν φέρειν, καὶ τἀγαθόν.
Hoc enim alio alius præstat, qòd constantiùs
Bonam malámqe didicit fortunam pati.

Grotius. Philemon *ibidem.*

Ἂν γνῶς τί ἐσ' ἄνθρωπος, εὐδαίμων ἔσῃ.
Τίθηκέ τις. μὴ δεινὸν ἔσῃ τοῦτό σοι.
Κεκύηκέ τις, ἢ κεκύηκέ τις. ἠτύχηκέ τις.
Βάτλοι τις. οἰμώζοι τις. ἡ φύσις φέρει
Ἄπαντ' ἐκεῖνα ταῦτα. φεῦγε τὰς λύπας; μόνον.
Sic noveris homo qid sit, sat felix eris.
Interiit aliqis: ne sit cordolium tibi.
Hæc peperit, hæc non peperit: est alius miser:
Hic tussit: ille plorat: hæc fert omnia
Natura secum. tu tantùm luctu abstine.

Grotius.

Τοῦτο εὐτύχημα] —— λέγω γὰρ καὶ τὰ δύσφορ', ἢ τύχοι.
Καθ' ὁρθὸν ἐξίστασθαι, πανταχοῦ ἂν εὐτυχεῖν.

Ille apud Svidam, & Stobæum.

—— *qippe cuncta, qamvis tristia,*
Rectè expedita, ritè fausta dixerim.

Itaqe Philemon:

Ἄνθρωπος ἢ δήπουθεν οὐκ ἔσ' οὐδὲ εἷς,
Ὦ, μὴ κακόν τι γίγνοιτ' ἢ γενήσεται.
Ὃ ποιῶσι δ' ἐλάχιστον τὸ γεγενημένον,
Ἀμφέβολον ἔβλοι, εὐτυχοῖ τε καὶ φρονεῖ.
Nullum in ventre est usquam mortalium
Mala qi non sit sensurus, avt jam senserit.
At qi qod fert fortuna, qàm minimè facit,
Utrumqe, & sapiens hicce & fortunatus est.

Ὃ οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα] ἀπόστυγμα, *frustratio, aberratio,* ubi qis à fine scopóqe sibi proposito excidit, eúmqe nevtiqam assequitur. hoc itaqe loco naturæ humanæ ἀποστύγματα dicitur, qod ità eidem adversatur, ut impediat qo minùs finem sibi propositum assequatur. at hoc in natura humana, inqit, nihil externum suâ vi potest efficere. neqe est itaqe istiusmodi aliqid pro infortunio hominis habendum. Hoc eodem argumento (utì refert Plutarchus *de tranqil. p.* 468. *A.*) Metrocli Cynico occlusit os Stilpo Megarensis: potuítqe eo Marcus etiam hic respexisse. Qum enim Metrocles illi filiæ suæ impudicitiam exprobraret, Ἐμὸν ἔστι, inqit ille, ἁμάρτημα τοῦτό ἐστιν, ἢ ἐκείνης; *Meumne hoc est peccatum an filiæ?* & respondente Metrocle, ἐκείνης μὲν ἁμάρτημα, σὸν δὲ ἀτύχημα. *Ejus peccatum, tuum infortunium.* regessit ille: Πῶς λέγεις; οὐχὶ ἁμαρτήματα καὶ διαπτώματά ἐστι; τὰ δὲ διαπτώματα, οὐχ ὧν διαστώματα; καὶ ἀποστεύγματα; τὰ δὲ ἀποστεύγματα, οὐχ ὧν ἀποτεύγματα ἀτυχήματα; *Qid ais? nónne peccata etiam sunt lapsus? Nónne lapsus sunt earum rerum lapsus, qibus assequendis excidimus? Nónne ista à rebus appetitis aberrationes eorum sunt infortunia, qi eas non assequuntur.* Ita, inqit Plutarchus πρᾴῳ λόγῳ καὶ φιλοσόφῳ κατὰ ἀπόδειξιν ὕβλαγμα τὴν τοῦ Κυνικοῦ βλασφημίαν. *placido & philosophico sermone ostendit vanum latratum esse Cynicam calumniam.* Refert & Laërtius *l.* 2. idem objicienti cuidam, dicentíqe, ὡς καὶ σχύνος αὐτόν. respondisse, ἀ μᾶλλον, ἢ ἐγὼ ταύτην κοσμῶ. *Non magìs est illa mihi probro, qàm ego illi sum ornamento.* Atqe sensus verborum Marci iste cum seqentibus conspirat optimè, qibus interrogat an casus istiusmodi prohibere qenqam possint, qo minùs justus, magnanimus, reliqarúmqe virtutum cultor existat. Possunt tamen & alià ratione intelligi, ut *aberrationes* sive *frustrationes*, ἀποστεύγματα naturæ humanæ, negentur esse hujusmodi contingentia, qia præter naturam humanam ejusdémqe rationem nevtiqam contingant. Vide *suprà* §. 33.

Τί οὖν τὸ βέλτιστον μεμάθηκας] Oratio defecta videtur. Itaqe Xylander vertere neglexit. forsan sic distingvendum. Τί οὖν τὸ βέλτιστον; μεμάθηκας. *qidnam est igitur qod vult natura? didicisti* jam pridem; ipse tatis nósti. qid id avtem sit, in seqentibus indicat; sed & *l.* 5. §. 1. Epictetus Enchir. *cap.* 32. Τὸ βέλτιστον τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐστιν, ἐξ ὧν ἡ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. *Naturæ propositum ex iis rebus, de qibus inter nos controversia est, cognosci potest.* Et *Dissert. lib.* 1. *c.* 17. Τί οὖν

A θαυμαστόν ἐστι; νοῆσαι τὸ βέλτιστον τῆς φύσεως. *Qid ergo est admirabile? naturæ intelligere voluntatem.* Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ καθ' φύσιν, τὸ κατὰ τὸ βέλτιστον τῆς φύσεως ἀκούσαι.

Ἀπρόπτωτος] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Ἀδιάψευστον] Sic *lib* 2. §. 17. μηδὲν ποιοῦντα διεψευσμένως, καὶ μεθ' ὑποκρίσεως, *ut nihil ficti simulatique subsit*: & *suprà* §. 33. λόγου οἷου μήποτε διαψεύσασθαι, *sermo mendacio omni immunis.* Istic avtem, τὸ ἀδιάψευστον, vel agendi, vel patiendi significatum habere possit: prout & *l.* 1. §. 15. τὸ ἀψευδές. Utrovis sumpseris, ad Stoicam disciplinam spectat. Siqi-

B dem illi, ut Laërtius *l.* 7. *c.* 121. in *Zenone* ajebant, μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τουτέστι ψευδεῖ συγκαταθήσεσθαι ποτέ. *Sapientem non opinaturum, hoc est, mendacio non assensurum cuiquam.* Explicatiùs Stobæus *tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 4 §. 8. Λέγουσι δὲ μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν. ὃ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διαψευστῶς τὸ ψεῦδος λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τοῦ πλησίον. τῷ μὲν τοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν καὶ πολλὰς τρόπους ἄνευ συγκαταθέσεως. καὶ γὰρ καὶ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ καθ' τὴν τοῦ συμφέροντος προόρασιν, καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνουσιν οὐδέποτέ φασι τὸν σοφόν. οὐδέποτε γὰρ παράπαν ἁπλῶς

C λήψεσθαι τινι συγκαταθέσεσθαι, διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτὸν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδέν. *Mentiri qoque sapientem negant, cùm non tam qi mendacium dicat, qàm qi mendaciter ac dolo id faciat, mentiatur. Mendacio tamen uti variis modis posse credunt absqe assensu, ut in militia contra hostes, avt aliâ necessitate. At mendacio nunqam assensurum sapientem existimant, qod nec opinetur, nec ignoret qicqam.* Et *ibidem.* Οὔτε ἐξαπατᾶσθαι, οὔτε ἐξαπατᾶν ἄλλον, οὔτε διαψεύδεσθαι, οὔτε ἀγνοεῖν, οὔτε λανθάνειν [αὐτόν τι, sive τι αὐτὸν,] ἑαυτὸν, οὔτε καθόλου ψεῦδος ὑπολαμβάνειν. *Neqe decipitur, neqe decipit alium, neqe mentitur, neqe ignorat, neqe latet illum qicqam, neqe mendacio in universum assentitur.* Verùm hoc est Dei solius, qi verè ἀψευδής, *mentiri nescius* solus, ut Pavlus *ad Tit. c.* 1. *v.* 2. cæterùm ut idem *ad Rom. c.* 3. *v.* 4. πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. *omnis homo mendax*, etiam Stoicorum sapientissimus.

D

Ἃ συμπαρόντων] legendum forsan, ἂν συμπαρόντων, *qa si affuerint.*

Ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια] Ità *l.* 9. §. 42. Ἀπέχει τὸ ἴδιον. *Qicqid suum est adepta sunt.* Et *lib.* 11. §. 1. Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. *Ego qa mea sunt, omnia habeo.* Phrasis emphatica, qà non tantùm suum qod est assecutus qispiam indicatur, sed ità id omne qod suum ducit, plenum & integrum assecutus, ut in eo planè acqiescat, nec qicqam ampliùs reqi-

E rat, utpote qum illud sibi sufficere existimet. Ità Matth. *c.* 6. *v.* 2. ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν, *retulerunt mercedem suam.* & Luc. *c.* 6. *v.* 24. ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν, *perceptum habetis solatium vestrum.* interpretatur Theophylactus πᾶν ἀπέλαβον. *totam mercedem suam accepe·unt; totam habent. totam consolationem vestram accepistis*; totam habetis. ut qòd ampliùs sperent expecténtve, sive præmii sive solatii, avt illi avt isti, nihil prorsus sit reliqum. & apud Marc. *c.* 14. *v.* 41. Ἀπέχει. *Sufficit*, qam versionem firmant Henricus Stephanus & Theodorus Beza, adducto Anacreontico illo;

Ἀπέχει. βλέπω γὰρ αὐτήν.
Sat est, sufficit: ipsam enim video.

F

cui adjungit & Dunæus noster ex Septuaginta versione, *Num. c.* 16. *v.* 3. ἐχέτω ὑμῖν. qod mox *v.* 7. ἱκανούσθω ὑμῖν. *Sufficiat vobis.* Synesius *calvit. pag.* 86. Τούτοις (τοῖς ζωγράφοις) ἄν τις ἐκδῶ μοιχὸν ἢ κίναιδον ἐν πίναξι γράψαι, κομιτὴν ἀπολαβών, ἀπέχει τὸ πίναγμα. *Si qis machum aut cinædum in tabella pingendum curaverit, crimitum aliqem ac cincinnatum accipiens, habet totum id qod injunctum est; nihil ampliùs requirit.* Cui libens subjunxerim illud ejusdem de militia rapaci, ex *Orat. de regn.* Ὅσις ἂν ἐμοὶ τὸν μὲν ἀλλόφυλον ἐχθρὸν ἀπερύκοι, αὐτὸς δὲ ἐμοὶ τὰ μέτρια μοι χρῆται, ἵλεος ἐμοὶ δοκεῖ διαφέρειν

G κυνὸς, δ' αὐτὸ τοῦτο τὰς λύπας ὡς πορρωτάτω διώκοιμος, ἵνα αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς περαίζῃ τὴν ποίμνην, ὅτου ἀπέχειν τῆς φυλακῆς τὸν μισθὸν τῷ γαλαμοῦς ἐμφορήμενον. *Quare qi peregrinum hostem à me propulsat, ipse autem moderate mecum non-agit, is à cane mihi non differre videtur, qi lupos propterea longiùs me abigit, ut per otium gregem commodè dilaniare possit, qem potius in cu-*

μησον λοιπὸν ὅτι πάντες ἐπὶ λύπην σε παρακαλέσαν, τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι. * ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

* ὅτι οὐχί.

mineris deinceps, qoties inciderit qicqam qod ad triſtitiam impellat te, decreto hoc uti: Nam eſt infelix caſus iſte, ſed fortiter ferre hoc felicitatis eſt.

a L. 9. §. 3.

§. 50. a Ἰδιωτικὸν μέν, ὅμως δὲ ἀνυτικὸν βοήθημα πρὸς θανάτου καταφρόνησιν, ἡ ἀναπόλησις τῶν b γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν. τί

b L. 5. §. 5.

§. 50. Vulgare qidem hoc eſt, efficax tamen ad mortem contemnendam adminiculum, ſi eos recolas qi vitæ avidi fuerint eidem diu immorati. qid

ANNOTATIONES.

cuſtodia mercedem eum lacte ſatiari oporteat. ubi ἀπίχειν τὸν μισθὸν idem eſt, qod Lucæ Evangeliſtæ *cap. 3. v. 14.* in Joannis Baptiſtæ reſponſo ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις, *contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* His adjicere licebit, & illud Plutarchi in *Solone p. 90. E.* (qod Scultetus qoqe advertit *Exercit. Evang. l. 2. c. 30.*) Ὁ γὰρ ἐν γάμῳ παρορῶν τὸ καλὸν, ὑφ' ἡδονῆς ἑαυτὸν ἕλκει, δῆλός ἐστιν, ἀλλ' ἡδονῆς, ἀγόμενος γυναῖκα. τὸν δὲ μισθὸν ἀπέχει, τὴν παῤῥησίαν ἀνῷ πρὸς τοὺς γενομένους ἐξ ἀποβλήτων, οἷς αὐτὸ τὸ γίνεσθαι πεποίηκεν ὀνειδος. *Qippe qi nuptiarum decus præstereat, profitetur ſe non liberorum gratiâ, ſed voluptatis adſciſcere mulierem: habétqe mercedem ſuam, neqe locum ſibi reliqit qærendi de genitis, qibus ipſam reddidit probroſam nativitatem.* Et Athanaſii (ſi is avtor eſt) illud *in Serm. de ſemente. Tom. 1. p. 1064. C. D.* ubi illos exagitat, qi qò nobili alicui viro ſe concilient, templum adeunt, ibiqe conſpicandos ſe præbent. Τρίχυσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἀνθρώποις δείξωσι τὸ πρόσωπον. ἐξῆλθεν ὁ ἐπίσημος, συνεξῆλθεν ὁ ὑποκριτής, καὶ ἀπέχει τὸν μισθόν. δι' ἀνθρώπων ἦλθεν, ἀνθρώπῳ ἤρεσε. παρὰ Θεῷ οὐδὲν ἔλαβεν. ὁ γὰρ ἐκείνῳ ἔδοξε τὸν διάνοιαν. *Decurrunt in Eccleſiam, ut homini ſuum vultum oſtendant, mox cum ille vir clarus abierit, abit & unà ſimulator, receptâ ſuâ mercede, ob hominem venit, & homini placuit, à Deo nihil qicqam acceptarus: non enim illi mentem ſuam oſtendere in votis habuit.* Nec præteriri digna hîc Dunæi noſtri ſubtilitas, qi ad Apoſtoli illud *ad Philip. c. 4. v. 18.* ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. Hæc tria, inqit, prorſus idem declarant: nam ἀπέχω πάντα, non eſt, *accepi omnia qa miſiſtis*: eſſet enim ταυτολογία qod ſubjungitur, δεξάμενος παρ' Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, *acceptis omnibus ab Epaphrodito qæ à vobis miſſa ſunt.* ſed ſignificat his verbis ſibi abundè ſatisfactum eſſe. *Habeo*, inqit, jam *omnia* qæ velim, nihil ampliùs deſidero, ſatìs ſupérqe eſt. ità Pindarus *Iſthm. 5.* In his, inqit, duobus eſt ſumma felicitas,

Εἴτις ἐν πάσχων, λόγον ἐσθλὸν ἀκούοι.
Si aliqis commodè vivens, bene audiat.

Hæc ſi habes,

Μὴ μάτευε Ζεὺς γενίσθαι, πάντ' ἔχεις.
Ne qære Jupiter fieri, omnia habes.

Hoc eſt qod Pavlus ἀπέχειν. Ὅυχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα] Tranſponendum opinor, legendúmqe. ὅτι δ' τοῦτο, ſive ὅτι οὐχὶ τ. &c. Vide *ſuprà ad §. 1. & ad l. 7. §. 58.* Epictetus *Diſſert. l. 2. c. 10.* Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν (ἢ καὶ πονηρόν) ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. *Non enim mors, vel dolor terribilis eſt, avt malus; ſed metuere dolorem vel mortem.* lavdatur itaqe, qi dixit,

Οὐ καταθανεῖν γὰρ δεινὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Neqe enim eſt mori miſerum, ſed turpiter mori.

ſive ut Gnomologus extulit,

Τὸ γὰρ θανεῖν οὐκ αἰσχρὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Mors ipſa non eſt fœda, ſed fœdè mori.

Tacitus Stoicorum placita tangens, *Annal. l. 6. Neqe mala vel bona, qa vulgus putet. multos qi conflictari adverſis videantur, beatos; ac pleróſqe, qanqam magnas per opes, miſerrimos; ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent; hi proſperâ inconſultè utantur.* Bias apud Laërtium *l. 1. §. 86.* Ἀνυχῆ εἶναι, τὸν ἀτυχίαν μὴ φέρουτα. *Infelicem eſſe, qi ferre neqiret infelicitatem.* Seneca *Herc. fur. 2. 2.*

L. *Qemcunqe miſerum videris, hominem ſcias.*
A. *Qemcunqe fortem videris, miſerum neges.*

Vide Senecam Philoſophum iſtud fuſiſſimè diſputantem, *Ep. 66.* & *Ep. 67.*

§. 50. Ἰδιωτικὸν] non ἴδιον, ut *ſuprà §. 8.* ſed κοινόλεκτον, ut *l. 2. §. 10.* argumentum *vulgare*, non Stoicorum *peculiare*, qi altiora ſpirant, & validioribus firmamentis adverſus vitæ hujuſce cupidinem incedunt muniti. itaqe ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικὸν, *omni artificio deſtitutum & vulgare*, conjunxit Hermogenes *de invent. l. 2. c. 1.*

Τῶν γλίσχρως ἐνδιαιρισθέντων τῷ ζῆν] γλίσχρως ἐνδιαιρίσεων τῷ ζῆν, non eſt ſimpliciter, qod Xylander avtumat, *diu vivere*, ſive *vitam in longiſſimum tempus extrahere*; ſed *vitæ qaſi pertinaciter inhærere*, & ægrè gravatímqe ab ea divelli. hoc enim τὸ γλίσχρως illud deſignat. Apud Svidam avtor innominatus: Ἀλλ' ἐγὼ τις ἄρα δυσαπάλλακτος ἦν ἀπὸ τῶν τοιούτων, καὶ γλίσχρως ἔλεγον τῆς αὐτῆς ἀληθείας, ὅτι ὡς ἀληθῶς ὄναρ πλανήσας. *At ego profectò tunc eram homo qidam, qi ab hujuſmodi fatuis, vanis ac ineptis rebus difficulter avelli poteram, & tenaciter adhuc huic fatuitati, vanitati ac futilitati adhærebam, ut qi verè per ſomnum diſtatus eſſem.* Eſt enim A τὸ γλίσχρον, qod & Xylander ipſe nos monet, ipſúmqe ſignificatûs hujus τῷ γλίσχρως monere poterat, *lentum, tenáxqe*; idqe τῆς γλίας τρόπον, *glutinis inſtar*; unde forſan & vocabulum iſtud ortum habuerit. itaqe τὸ γλίσχρον καὶ κολλῶδες, *lentum & glutinoſum*, tanqam συνώνυμα copulantur, ab Ariſtotele *problem. l. 2. q. 22.* & γλισχρύνεσθαι, *cunctari*, vel potiùs *lentum & tenacem eſſe.* Sunt itaqe οἱ γλίσχρως ἐνδιαιρίσεις τῷ ζῆν, οἱ γλιχόμενοι τοῦ ζῆν, ut Ariſtoteles loqitur *politic. l. 3. c. 4.* Δῆλον δ', ὡς καρτεροῦσι πολλὴν κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, γλιχόμενοι τοῦ ζῆν. ὡς ἡδονῆς τινὸς ἐνημερίας ἐν αὐτῷ καὶ γλυκύτητος. *Patet avtem, qod tolerant homines* B *multa aſpera propter vivendi cupiditatem, ut exiſtente in eo qadam proſperitate & dulcedine.* qod ille γλίσχρως, Plato γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν dixerat in *Critone, p. 40. B.* Ὅλοι δὲ γίγνονται μικρῷ χρόνῳ τῷ βίῳ λοιπῷ ὄντος, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτόλμησας οὕτω γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν τοῦ ζῆν, νόμους τοὺς μεγίστους παραβὰς ὑδεὶς ὃς ἐρεῖ; *Qemadmodum vir ſenex parvo admodum tempore, ut veriſimile eſt, victurus avſus fueris ob vivendi cupiditatem in tam ſordida inopia vivere, maximas tranſgreſſus leges;* Affectum avtem, qem noſter hîc notat, graphicè depinxiſſe videtur Plutarchus in lib. *de tranqill. pag. 476. A.* his verbis. Τὸν μὲν γὰρ ἀίδιον ὁ τοῦ θανάτου φόβος, οὐχ ὁ τοῦ ζῆν πόθος, ἐκπρίαμενος τῷ σώματος ποιεῖ περιπατλεγμένον, ὥ- C σπερ τὸν Ὀδυσσέα τῷ ἱρινεῷ, δεδοικότα τὴν χάρυβδιν ὑποκειμένην,

Ἔνθ' ὄτε μέμβλων ἄνεμος, ὅτ' ἐκπλεῖν ἐῇ,

καὶ πρὸς ταῦλα δυσαρίστως, καὶ πρὸς ἐκεῖνα περιδεῶς ἔχοντα. *Inſipientem enim mortis metus, non vita deſiderium, jubet à corpore dependere, id amplexum, qomodo Ulyſſes caprificum tenuit metu ſubjecta Charybdis:*

Manere ubi ventus, navigare & ubi vetat,

& hoc iniqè ferentem, & illud metuentem. De Ulyſſe qod refert, habetur *Odyſſ. μ. v. 432.* Senarius eſt ex Æſchyli *Philoctete*, proverbii vicem adeptus, qod ex Diogeniano diſcimus; D & ab Ariſtæneto *lib. 1. Epiſt. 27.* uſurparus: in qo τὸ ἐκπλεῖν eſt à Grotii manu in *excerptis*, cùm vulgò πλεῖν tantùm legatur. Sin Plutarchi illa minùs placent, qia mortis formidini magis qàm vitæ cupidini affectum illum tribuit, Antiphanes advocetur, cujus è *Geminis* iſta apud Stobæum *tom. 2. tit. 122.* leguntur:

— ὐδεὶς πώποτε,
Ὦ δέσποτ', ἀπέθαν', ἀποθανεῖν πρόθυμος ὤν.
Τὸν γλιχομένους δὲ ζῆν καλοσπᾷ τῷ σκέλει
Ἄκουλος ὁ Χάρων. —
— *nemo unqam bere,*
Moriendo alacrem vitæ impoſuit terminum: E
Sed avidos vitæ pedibus Orcus detrahit
Reſtantes fruſtra. —

Vel Lucianus, qi in *Cataplo, pag. 433.* de tyranno qodam: Ἀποσπώμενος ἤχθετο. εἰ γὰρ εἶδ' ὅπως, καθάπερ ἰξῷ τινι. προσίχτο τοῖς τοιούτοις ἡ ψυχὴ, καὶ οὐκ ἐθέλει ἀπαλλάττεσθαι ῥᾳδίως, ἅτε αὐτοῖς πάλαι προσπεφυκυῖα. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἀῤῥηκτός τις ὢτος ὁ δεσμὸς ἐστιν, ᾧ διέσθαι ξυμβέβηκεν αὐτός. *Ab iis ſe abſtractum gravatur. Etenim anima neſcio qo pacto hiſce veluti viſco affixa hæret, nec facile demigrare vult, ut qa his jam dudum addicta ſit. Qin potiùs ac ſi infragile ſit vinculum iſtud, qo ipſos alligari contingit.* qem & ampliùs ibidem F viſe ſis. Spectat horſum & qod in Evangelio Luc. *c. 12. v. 20.* de locuplete illo dicitur, qi opinione ſuâ ſpéqe inani vitæ ſpatium ſibi ad annos plures protelaverat, Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. *Amens homo, nocte hâc ipsâ repetent à te animam tuam.* Siqidem, ut Caſavbonus *ad Theophr. charact. c. 11.* αἰτεῖν eſt *poſcere à volente*; ἀπαιτεῖν, *à nolente.* Andocides περὶ καθόδου (an περὶ ἀδείας, ut ex Harpocratione vult G. Canterus *nov. lect. l. 8. c. 4.*) Ταῦθ' ὑμᾶς, εἰ μὲν βούλεσθε αἰτῶ. εἰ δὲ μὴ βούλεσθε, ἀπαιτῶ. *Hæc à vobis, ſi volueritis, peto: ſi verò nolueritis repeto.* De utriſqe Seneca G *Epiſt. 4. Vitam multi ſic complectuntur & tenent, qomodo qi à torrente rapiuntur, ſpinas & aſpera. plerique inter mortis metum & vitæ tormenta miſeri fluctuant; & vivere nolunt, & mori neſciunt.* De his Epictetus, Θαυμασοὶ ἄνθρωποι, μήτε ζῆν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν. *Homines admirandi, qi volunt neqe vivere, neqe mori.* Cui non diſpar illud apud Cyprianum *de mortalit.* à ſatellite cœleſti non ſine indignatione inſigni infremendo emiſſum, *Pati timetis, exire non vultis: qid faciam vobis?* Hos itaqe hiſqe ſimiles notat Marcus, vitæ nimio plùs avidos καὶ φιλοψυχοῦντας, *vitæ amantes*, ideoqe omnibus modis mediíſqe ſatagentes, qò eam qàm diutiſſimè protelare poſſint.

qò

qid enim amplius illis, qàm immaturè defunctis contigit? Omnino jacent alicubi defuncti & illi, Cadicianus, Fabius, Julianus, Lepidus, avt si qis alius hujusmodi, qi postqam multos extulerant, efferebantur & ipsi. exiguum enim omnino intercedit spatium; ídqe per qot molestias, cum qibus hominibus, in qali corpusculo exantlatum? nè ergo pro re momenti alicujus habeto.

οὖν αὐτοῖς πλέον, ἢ τοῖς ἀώροις; πάντως πού τε κεῖνται, * Καδικιανὸς, Φάβιος, Ἰουλιανὸς, Λέπιδος, ἢ εἴ τις τοιοῦτος, [a] οἳ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν. [b] ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τοῦτο δὲ ὅσων, καὶ [c] μεθ' ὅσων ἐξαντλούμενον, καὶ ἐν οἵῳ σωματίῳ; [d] μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα. βλέ-

* Καικιλιανὸς *f.*
a Sup. §. 48.
b Sup. §. 47.
c *L.* 5. §. 10. *l.* 9. §. 3. *l.* 10. §. 36.
d *L.* 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

qò spectant & Evripidis versiculi, qos *lib.* 7. §. 51. sed mutilos Marcus exhibet. Vide *ad l.* 10. §. 8.

Τί οὖν αὐτοῖς πλέον ἢ τοῖς ἀώροις;] In eadem planè conditione sunt, inqit, isti vitæ tantopere cupidi, etiamsi id qod tam enixè expetunt, fuerint assecuti, ut ad annos numerosos spiritum prorogârint. qâ illi ipsi, qi immaturo fato defunguntur. qarè? primùm, qia nihil interest citiùs an seriùs è vita migraveris, cùm aliqando migrandum sit: cùm intervalli illius qod ab ortu ad obitum pertingit distantia, qæcunqe ea tandem fuerit, ad æternitatis utrobiqe adjacentia spatia rationem nullam obtineat. deinde, qia etiamsi qàm diutissimè vixerint, tamen *uva acerba instar*, ut Eliphaz *Jobi c.* 15. *v.* 33. avt *pomi immaturi vitæ* qasi *avelluntur*: ut Seneca *Epist.* 30. non *tanqam exeant de vita*, sed *tanqam extrahantur*. Idem *de brev. vit. c.* 11. Cicero *de senect. Qasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi avelluntur; si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.* Verùm vitæ cupido immoderata istos pariter se habere facit, senes an juvenes defungantur: qos itaqe ridens Luciani Diogenes *Dial. mort.* 27. Τί οὖν ἂν τις ἔτι λέγοι περὶ τῶν νέων, ὁπότε οἱ γηλιοῦντοι φιλόζωοι εἰσίν, ὃς ἐχρῆν διώκειν τὸν θάνατον, ὡς τῶν ἐν τῷ γήρᾳ κακῶν φάρμακον. *Proinde jam qid de adolescentibus dicamus, qando decrepiti isti tantopere vivere cupiunt? qos mortem sectari decebat, tanqam remedium eorum malorum, qæ secum fert senectus.* deniqe qia mors eodem in statu utrumqe constituet. Καὶ γὰρ ὁ ἰσχαλογήρως ἀποθανὼν ἐς ἴσον καθαίσεται τῷ πρεσβύτῃ. *Et qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigetur cum eo, qi immaturus obiit. l.* 9. §. 33.

Καδικιανὸς] Corruptum credo nomen istud. forsan Καικιλιανὸς, *Cæcilianus*, vel Κατιδιανὸς *Catidianus* fuerit. Κατίδιος καὶ Κατιδιανὸς, ὀνόματα κύρια. *Cattidius & Cattidianus, nomina propria.* Svidas; Qanqam longævus utrovis nomine nullus occurrit: Occurrit à priore illo parum deflexo, Καικίλιος Καλλιστιανὸς, utì Svidas habet, Καλακίλιος, ut Casavbonus *ad Athen. l.* 6. *c.* 21. in hoc censu meritò collocandus, si (qod Svidas refert) ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος, καὶ ἕως Ἀδριανοῦ, *sub Augusto Cæsare & ad Adrianum usqe* Cæcilius iste Siculus rhetor Romæ sophisticen an rhetoricen professus est: cùm inter utriusqe horum imperium seculum solidum intercedat.

Φάβιος] Inter μακροβίους, *Q. Fabium Maximum* commemorat Plinius *nat. hist. l.* 7. *c.* 48. qem 63. *annis augurem fuisse* refert. Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 13. *Q. Fabius Maximus duobus & sexaginta annis auguratûs sacerdotium sustinuit, robustâ jam ætate id adeptus: qa utraqe tempora, si in unum conferantur, facilè sæculi modum expleverint*, Et Livius *hist. l.* 30. *Eodem anno Q. Fabius Maximus moritur, exacta ætatis; siqidem verum est augurem duos & sexaginta annos fuisse, qod qidam autores sunt.* Ità Livius ac Maximus, Plinio minus uno anno adscribunt.

Οἱ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν] Ità *suprà* §. 48. Ὁ τοῦτον κηδεύσας, εἶτα ἐξετάθη. *Qi alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt.*

Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα] μικκόν, Lugdunensis, ab exemplari, an à typothetæ lapsu, incertum illud opinor. Vide *suprà* §. 15. & 47. & 48. Seneca *Epist.* 49. *Non possunt longa intervalla esse in ea re, qa tota brevis est.*

Καὶ τοῦτο δὲ ὅσων] Cicero ad Lucejum, *famil. l.* 5. *Epist.* 15. *In longa vita nihil est nisi propagatio miserrimi temporis.* Cæcilius *Plocio* (indè enim esse docet Nonius in *advenire*) à Cicerone in *Catone* relatus,

Diu vivendo multa, qa non vis, vides.

Itaqe Augustinus *de tempore* (uti vocant) *Serm.* 113. *Qid est diu vivere, nisi diu torqeri*; Illúdqe poetæ nescio cujus pro oraculo habet Seneca *de brev. vit. c.* 2.

Exigua pars est vitæ, qam nos vivimus.
Cæterùm omne spatium non vita, sed tempus est.

Idémqe *Epist.* 49. *Potest fieri, imò sæpe fit, ut qi diu vixerit, parùm vixerit.* & *Epist.* 99. *Ex hoc tam exiguo temporis spatio, qod ætatem vocamus humanam, qantum lacrymæ, qantum solicitudines occupant? qantum valetudo? qantum timor? qantum teneri, avt rudes, avt inutiles anni? dimidium ex hoc edormitur. adjice labores, luctus, pericula, & intelliges etiam in longissima vita minimum esse qod vivitur.* Martialis *lib.* 6. *Epigr.* 70.

At nostri bene computentur anni,
Et qantum tetrica tulere febres,
Avt langvor gravis, avt mali dolores,
A vita meliore separetur;
Infantes sumus, & senes videmur.

Seneca *Epist.* proximè citatâ: *Hoc qod inter primum diem & ultimum jacet, si molestias æstimas, etiam puero longum; si velocitatem, etiam seni angustum.* Lucianus, pueri qinqennis epitaphio, *Anthol. l.* 3. *c.* 9.

Ἀλλά με μὴ κλαίοις. κακὸς γὰρ βιότοιο μετέσχον
Παῦρα, καὶ παύρων τῶν βιότοιο κακῶν.
Nemo tamen me flere velit; qia tempora vitæ ut
Pavca tuli, vita sic mala pavca tuli.

Evripides *Alcestide.*

Ὁ βίος ἀληθῶς, ὦ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά.
Havd vita verè est vita, calamitas mera est.

Idémqe apud Plutarchum *ad Apollon.* restituente Grotio,

Ὁ βίος γὰρ ὄνομ' ἔχει, πόνος δ' ἔργῳ πέλει.
Vita hæc vocatur vita, revera est labor.

& Menander *Citharist.* apud Plutarchum *de tranq.* Laërtium *l.* 7. in *Zenon.* & Stobæum *tom.* 2. *tit.* 98.

Ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος.
Τερφθεῖσι βίῳ σύνεστιν. ἐνδόξῳ βίῳ
Πάρεστιν. ἀπόρῳ συγκαλαγηράσκει βίος.
Res sunt cognatæ, vita & anxietudines.
Vitam sequntur mollem; vita fulgida
Non absunt; vitæ consenescunt pauperi.

Plinius denique *l.* 7. *c.* 50. *Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, qicqid datur nobis: malignum verò & breve in iis, qibus largissimè contingit, universum utiqe ævi tempus intuentibus. qid qod æstimatione nocturnæ qietis, dimidio qisqe spatio vitæ suæ vivit? pars æqa morti similis exigitur, avt pœnæ, nisi contingit qies, nec reputantur infantiæ anni, qi sensu carent, non senecta in pœnam vivacis. tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties invocata mors, ut nullum frequentius sit votum. Natura verò nihil hominibus brevitate vitæ præstitit melius.*

Καὶ μεθ' ὅσων] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36. & adde piorum qerimonias illas *Psalm.* 120. *v.* 5, 6. & *Psal.* 55. *v.* 6, 7. & *Psal.* 57. *v.* 4. & Jerem. *c.* 9. *v.* 2, 3.

Ἐξαντλούμενον] A sentinâ navis, qæ molestiæ multum exhibere solet, exhavriendâ tractum, & eleganter hîc positum, ad vitam molestiis laboribúsqe creberrimis infestam designandam. Pari modo τὸ ἀντλεῖν καὶ ἐξαντλεῖν usurpatum alibi deprehendas. Æschylus *Prometh. n.* 375.

Ἐγὼ δὲ τὴν παροῦσαν ἀντλήσω τύχην.
Ego avtem hoc præsens infortunium exantlabo.

Idémqe *feriis.*

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πλημόνως ἤντλουν κακά.
Alia enim qidem mala miserè perferebant.

Evripides *Cresphont.*

— ἄλλαι μύριαι
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησαν, ὡς ἐγὼ, βίον.
— & *alia innumera*
Eandem tolerarunt, qam ego, vitam.

Et in *Cyclope n.* 110.

Παπαῖ. τὸν αὐτὸν δαίμον' ἐξαντλεῖς ἐμοί.
Papæ: hanris eandem fortunam, qam & ego.

Marinus in *Proculo c.* 3. Δευτέρα δὲ ἰσχὺς σωματικὴ, ἀπαθὴς μὲν ὑπὸ χειμώνων καὶ καμάτων, ἄτρωτος δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἠμελημένης διαίτης, καὶ πόνων ἐκείνων, ὃς τύχοι τι καὶ μεθ' ἡμέραν ἐξήντλει. *Secundò robur corporis, qod nullis frigoribus afficeretur, nec qicqam ex vitiosa & neglecta ratione victus atqe laborum convelli, avt commoveri posset, qos die noctuqe exhauriebat.* qem locum frustra solicitat Heraldus in *Jambl. c.* 4. Vide *ad l.* 3. §. 4. νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. Plavtus *Amphitr.* (si Plavti saltem ea sint) *Act.* 4. *Sc.* 4. *v.* 20. & Nonius Attio tribuit.

Fata istæc me premunt, pertolerarem vim tantam cladésqe
Exantlarem impatibiles. —

Lucilius *Sat. l.* 30. apud Nonium;

Qantas qeqe modo arumnas, qantósqe labores
Exancláris. —

Ennius *Andromach.*

Qantis cum arumnis illum exanclavi diem?

Cicero *de divinat. l.* 2. §. 64.

Tot nos ad Trojam belli exantlabimus annos.

Et apud eundem *Tusc. l.* 2. §. 20. Attius *Trachin.*

O multa dictu gravia, perpessu aspera,
Qa corpore exanclavi, atqe animo pertuli!

Exanclare, sive *exantlare*; utrovis enim modo scribas, ciecum havd interduis, idem est qod Græcis τὸ ἐξαντλεῖν. ut rectè Stephanus monuit: nec opus fuit, ut hâc rejectâ, aliam ei originem darent Turnebus *adverss. lib.* 3. *c.* 10. & Camerarius *problem. cent.* 5. *c.* 5.

Μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα] Oratio elliptica; forsan mutilata. *Nè igitur*

a Sup. §. 3. l. βλέπε γὰρ ὀπίσω a τὸ ἀχανὲς τοῦ αἰῶνος, καὶ §. 5. §. 24. l. 12. τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον. ἐν δὴ τούτῳ, b τί ἀλφὶς §. 7.
b L. 2. §. 14. ἐν ὁ τελήμιος ὁ τελεγερηνίς. l. 9. §. 33.
c L. 5. §. 3 l. §. 51. c Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε. σύντο- 8. §. 50.
d L. 8. §. 30. μος ἡ ἡ κατὰ φύσιν. ὥστε d κατὰ τὸ ὑγιέστατον,
e Sup. §. 19. πᾶν λέγειν καὶ πράσσειν. ἀπαλλάσσε γὰρ ἡ τοιαύ-
l. 11. §. 18. τη πρόθεσις, κόπων, τραγῳδίας, καὶ πάσης e οἰ-
f L. 3. §. 5. l. κονομίας, καὶ f κομψείας.
8. §. 30.

si enim ævi præteriti immensitatem adverteris & futuri itidem infinitatem, qid tandem distabit, triduanus qi fuerit, ab eo qi secula tria transegerit?

§. 51. Viâ compendiosâ semper incedas. compendiosa est ea, qæ secundùm naturam est. in omni nimirum cùm dictione, tum actione veri rectíqe curam habere. etenim propositum istiusmodi molestiis, militiâqe, sed & dissimulatione omni atqe ostentatione immunem præstabit.

§. 1.

ANNOTATIONES.

igitur mortem pro re difficili accipe. Xylander. & sic *l.* 5. §. 29. A Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; *Cur grave hoc ducis?* malim tamen, *Nè igitur vitam diuturniorem, tanqam rem alicujus pretii aut momenti habeas, aut enixius expetas.* ut *suprà* §. 46. & *l.* 12. §. 32. μηδὲν μέγα. — *qid qasi magnum*, inqit ille apud Persium *Sat.* 5.

Nempe diem donas?

qid itidem tu qasi magnum qid poscis, avt optas? Vide Senecam *infrà*, & *l.* 6. §. 9. Ità Stoicus qidam Tullio Marcellino, (referente Senecâ *Epist.* 77.) *Noli torqeri, tanqam de re magna deliberes, non est res magna vivere. Omnes servi tui vivunt, omnia animalia. Magnum est honestè mori, prudenter, fortiter. Mori velle, non tantùm prudens, & fortis, avt miser, sed etiam fastidiosus potest.*

Βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανὲς] Istud non semel inculcat Marcus; *suprà* §. 3. & *l.* 5. §. 24. & *l.* 12. §. 7. Seneca ad *Marc. c.* 20. *Omnia humana brevia & caduca sunt, infiniti temporis nullam partem occupantia. Terram hanc cum populis, urbibúsqe, & flumínibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus. minorem portionem vita nostra, qàm partem puncti habet, si tempori comparetur omni; cujus major est mensura qàm mundi, utpote cùm ille se intra hujus spatium toties remetiatur, qid ergò interest id extendere, cujus qantumcunqe fuerit incrementum, non multum aberit à nihilo.*

Καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον] Basilius Cæsar. *Epist.* 60. Κἂν ὅλον τις εἴποι τὸν ἀνθρώπινον βίον, σμικρότατον διάστημα παντελῶς συγκρίσει ἐκείνῳ ἀπεράντῳ αἰῶνι τῷ ἐν ταῖς ἐλπίσιν ἀποκειμένῳ. *Etiamsi universam hominum vitam qis objecerit: brevissimum tamen est illius spatium respectu infiniti seculi, qod in spe nostrare conditum est.* Philo de *Joseph p.* 530. Ὠκύμοροι δ' εἰσὶ πάντες ἄνθρωποι. καὶ γὰρ ὁ μακροβιώτατος, ὀλιγοχρονιώτατος ἀντιξιταζόμενος αἰῶνι. *Brevis ævi sunt omnes homines. Nam qi maximè longævus fuit, qantillum temporis vixit, si ad æternitatem id conferas?*

Τί διαφέρει ὁ τριήμερος τῷ τριγερηνίῳ] Seneca *Epist.* 77. *Nulla vita est non brevis. nam si ad naturam rerum respexeris, etiam Nestoris & Statilia brevis est; qa inscribi monumento suo jussit, annis se nonaginta novem vixisse.* & *Epist.* 99. *Omnes, qantum ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes & senes in aqo sumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum esse qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars est: hoc qod vivimus, proximum nihilo est. Ibidem. Qi consenuit, qantulo vincit infantem? propone profundi temporis vastitatem, & universum complectere. deinde hoc, qod ætatem vocamus humanam, compara immenso. Videbis qàm exiguum sit qod optamus, qod extendimus.* Πᾶς γὰρ ὅστις γε ὁ ἐν παιδὸς μέχρι πρεσβύτου χρόνος πρὸς πάντα ὀλίγος τις ἂν εἴη. *Omne enim hoc tempus à pueritia ad senectutis extremum exiguum qiddam est ad universum.* Plato *de repub. l.* 10. *pag.* 757. *D.* Τότε πολὺ δήπουθεν ἦν μικρὸν, ὃδὲ διαφέρειν δοκεῖ πρὸς τὸν ἄπειρον ἀφορᾶσιν αἰῶνα. καὶ γὰρ ὁ μακρότατος βίος ὀλίγος ἐστὶ καὶ σιγμαῖος πρὸς τὸν ἄπειρον αἰῶνα. *Præterea si cum æternitate compares vitæ tempus, nihil inter breve & longum invenies discriminis. Longissima enim vita, si cum æternitate compares, brevis est & puncti instar.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 111. *C.*

Τῷ τριγερηνίῳ] Alluśit ad ætatem Nestoris, qi tria hominum secula degisse perhibetur: unde τριγέρων & τριγερήνιος dictus. Athenæus *dipnosoph. lib.* 10. *pag.* 433. *B.* Πλεῖστον δ' ἔπιε τῶν μὲν ἡρώων Νέστωρ ὁ τριγέρων. *Ex heroibus largissimè bibebat Nestor ter senex.* & epigramma *antholog. l.* 3. *c.* 10. *carm.* 6.

— ἔθανεν καὶ τριγέρων Πύλιος.
— *mortuus est & ter senex Pylius.*

§. 51. Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε] Vide *l.* 12. §. 1. Jactare solebant Cynici συντομωτάτην πρὸς εὐδαιμονίαν ὁδὸν, *compendiosissimam ad felicitatem viam*, reperisse se. Vide Cratetis *Epist.* 6. Sed & epigrammatarius apud Laërtium *l.* 6. §. 78. Diogenem prædicat solum ostendisse mortalibus ζωῆς ὁδὸν εὐμεταφορώτατον. *vitæ viam facillimam.* Qanqam, Galenus *de errat. curand. c.* 3. ῥᾴστην καὶ σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν, *facillimam & expeditam brevem esse ad virtutem viam*, pro eo qod disciplinam Cynicam esse magistri hujus profitebantur; verius B censuisse affirmat alios qosdam, qi σύντομον ἐπ' ἀλαζονείας ὁδὸν, *brevem ad inanem jactantiam viam*, esse dixerunt. Qod avtem Marcus *viam compendiosissimam* semper insistere consulit, aliud consilium suggerere videtur Julianus *de cynism. Orat.* 2. qi prædicantibus hoc idem Pseudocynicis qibusdam, τὴν σύντομον ὁδὸν καὶ σύντονον ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, *brevem & compendiosam ad virtutem viam*, sese insistere. (qod & Plutarchus de professione Cynica in *Amatorio pag.* 759. *D.* σύντονον ὁμοῦ καὶ σύντομον εὑρηκέναι πορείαν ἐπ' ἀρετήν. *compendiosam inveniens viam ad virtutem*, Ὄφελον, inqit, καὶ ὑμεῖς τὴν μακρὰν ἐπορεύεσθε. ῥᾷον ἂν δὲ ἐκείνης ἤλθετε. ἀκ ἴσε ὅτι μεγάλας ἔχουσι αἱ σύντομοι C τὰς χαλεπότητας; ὥσπερ ἐν ταῖς λεωφόροις, ὁ μὲν τὴν σύντομον ἐλθεῖν δυνηθεὶς, ῥᾷον ἐκπεφεύγει τὸν κύκλον. ἐκεῖνοι μέντοι τὸ ἀνάπαλιν ὁ κύκλῳ πορευθεὶς, ἦλθοι ἂν πάντως, καὶ τὴν ἐπιτομον. *Utinam vel longiorem teneretis! facilior per illam vobis est ingressus. An nescitis breviores vias maximis difficultatibus obsitas esse? Ut in publicis viis qi itineris compendio graditur, longiores anfractus & circuitus facilius emetitur. At non perinde qi per circuitus ambulat, compendiosiore itinere progreditur.* Cæterùm ille eos alloqebatur, qi nihil præstabant minùs, qàm qod profitebantur, cùm à virtutis sede, semitisqe etiam ad eam ducentibus, qàm longissimè essent dissiti, viásqe eas D sectarentur qæ à virtute ipsa insistentes abducerent. deinde aliter se habet istic, qàm in itineribus corporeis, in qibus via compendiosissima est sæpenumero prorsus intercluśa; cùm istic nulli sit nisi suo vitio suáqe pravitate stoliditatéqe obvallata. Qin & Julianus ipse ὁδὸν σύντομον eandem ibi agnoscit, qam & Marcus hìc, τὴν κατὰ φύσιν.

Σύντομος δὲ ἡ κατὰ φύσιν] nimirum qia εὐθεῖαν περαίνει. *l.* 5. §. 3. *recta incedit.* Via avtem recta, eadem & brevissima. Optimè Veemesius noster *de leg. mor. l.* 1. *exerc.* 1. *Lex divina, lex recta. Psal.* 19. *v.* 8. *in Mathematicis linea rectissima, linea brevissima. Via itaqe ad beatitudinem brevissima est legis* E *divina, qa est rectissima, observatio.*

Κατὰ τὸ ὑγιέστατον] Ità *l.* 8. §. 30. ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι. *Sano sermone uti.* Vide & Platonem *Epist.* 10. *ad l.* 3. §. 5. adductum.

Πάσης οἰκονομίας] Vide *suprà* §. 19. Εἰ μὴ δὲ οἰκονομίαν τινά. *Ratione dispensationis cujusdam.* & *l.* 11. §. 18. Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται. *Multa per dispensationem geruntur.* itaqe Casavbono potiùs assentior, qi *dissimulationem*, qàm Xylandro, qi *rei familiaris curam*, reddidit.

Κομψείας] *Solicitudine* Xylander. *ostentatione* Casavbonus, meliùs. siqidem κομψείαν illâ, sive dictionis elegantiam, sive sermonis festivitatem designet, jactare se atqe ostentare soliti sunt, qi avram captabant popularem. unde κομψεύειν & pro F *ostentare se*, & pro *adulari* etiam usurpatur. Hesychius κομψεύεται, κολακεύει. possis & *versutiam* vertere. Siqidem, ut Erotianus in *lexico Hippocr.* Οἱ Ἀττικοὶ τὴν πανουργίαν κομψείαν καλοῦσι, καὶ τὸ σφοδρὸν κομψόν. *Attici fraudem* κομψείαν, *& fraudulentum* κομψὸν *appellant.* Vide *l.* 3. §. 5.

LI-

LIBER V.

MAnè, cùm gravatim exurgis in promptu ſit tecum hoc modo diſſerere; Ad opus humanum jam expergiſcor. num verò ægrè feram, ſi ad ea agenda proficiſcor, qorum gratiâ natus & in mundum productus ſum? avt nunqid ad hoc conditus ſum, ut ſtragulis involutum decumbens me foveam? At hoc, inqis, oblectat magis. Nunqid ergo ad oblectandum te natus es? non avtem ad faciendum avt agendum aliqid? an non arbuſculas, aviculas, formicas, araneas, apiculas vides eam qam in mundo ſtationem obtinent, excolere ſatagentes? tu avtem, qæ hominis ſunt, facere recuſas? & non properas potiùs ad id, qod naturæ

ΡΘρα [a] ὅταν δυσκόλως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔσω, ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι. [b] ἔπι ἂν δυσχολαίνω, εἰ προΐομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὧ ἕνεκεν γέγονα, καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τῦτο καθεσκεύασμαι, ἵνα κατακείμενος τοῖς ῥωμαλέοις ἐαυτὸν θάλπω; ἀλλὰ τῦτο ἥδιον. [c] πρὸς τὸ ἥδεσθαι οὖν γέγονας; ὅλως ἢ ὰ πρὸς ποιεῖν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν; ὰ βλέπεις [d] τὰ φυτάρια, τὰ ῥοιβδάρια, τὰς μύρμηκας, τὰς ἀράχνας, τὰς μελίσσας, τὸν καθ' αὐτὰς συγκοσμήσας κόσμον; σὺ * ὰ θέλεις [e] τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; ὰ τρέ-

a L. 8. §. 12.
b L. 6. §. 33.
c L. 4. §. 12. l. 7. §. 73. l. 8. §. 2. 19. l. 9. §. 42.
d Inf. §. 6. l. 10. §. 8.
* [ὰ] ὰ f.
e L. 6. §. 33. & l. 8. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 1. ΡΘρα] Idem tractat argumentum *l.* 8. §. 12.

Ὧν ἕνεκεν γέγονα] *l.* 2. §. 1. *γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν. Ad mutuas operas nati ſumus.*

Ἵνα καθακείμενος τοῖς ῥωμαλέοις] Plutarchus *de tranqill. pag.* 465. *C.* adverſus Democriti ſententiam diſſerens, qà negotiis abſtinere ſe monet eum, qi vult tranqillè degere. Πρῶτον μὲν, inqit, ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ἄνιον ἀπραξίας. ὅιον ἀῤῥώστῳ, παραινῶν ἑκάστῳ,

Mίν' ὦ ταλαίπωρ' ἀτρίμας σοῖς ἐν δεμνίοις.

Primùm magno nobis emendam facis rem, venalem nimirum inertia, tanqam unicuiqe infirmo præcipiens:

Maneas, miſer, qietus in ſtragulis tuis.

περισίλλων τὸ σαρκίδιον.' Verſiculus eſt ſumptus ex Evripidis *Oreſte*: qo & eodem fine uſus eſt in *lib. de Sene polit.* & *adv. Colot. c.* 8.

Πρὸς τὸ ἥδεσθαι ἦν γέγονας;] Ità *l.* 8. §. 19. Σὺ ἦν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε, εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια. *Tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an ſenſus communis id ferat.* Cicero Offic. *l.* 1. §. 103. *Neqe enim ità generati à natura ſumus, ut ad ludum jocúmqe facti eſſe videamur; ſed ad ſeveritatem potiùs, & ad qadam ſtudia graviora atqe majora.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 10. *c.* 6. Ἄτοπόν γε τὸ τέλος εἶναι παιδιάν. καὶ πραγματεύεσθαι τῷ παίζειν χάριν. σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. ἀναπαύσει γὰρ ἔοικεν ἡ παιδιά. ἀδυνατοῦντες δὲ συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. ὥ δὲ τέλος ἡ ἀνάπαυσις. γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. *Abſurdum enim eſt luſum eſſe finem, & negotiari ludendi cauſſâ. Seriò avtem agere & laborare luſionis cauſſâ ſtultum planè ac puerile admodum videtur. Ludere avtem ut ſeriò agat qiſpiam ex Anacharſidis ſententia videtur rectè ſe habere, qippe cum luſus requiei ſimilis ſit. Et cum neqeant homines aſſidue operari, requie indigent. Non eſt igitur finis requies: cauſſâ enim operationis ſit.* Et mox: Βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν γελοίων, καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τῷ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίῳ καὶ ἀνθρώπῳ σπουδαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν. *Meliora præterea ſeria & ſtudioſa eſſe dicimus ridiculis, & iis, qa cum luſu fiunt. Et melioris ſemper partis & hominis operationem eſſe ſtudioſiorem affirmamus.*

Οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια] Gemina his, *l.* 8. §. 19. *infrà* §. 6.

Τὰς μύρμηκας] Ad *formicas* ablegat pigrum inertémqe hominem & Solomon Rex *Proverb. c.* 6. *v.* 6, 7. & Flaccus, *Sat.* 1.

Parvula (nam exemplo eſt) magni formica laboris,
Ore trahit qodcunqe poteſt, atqe addit acervo,
Qem ſtruit haud ignara ac non incauta futuri.

Maro item *Æneid. l.* 4. de eiſdem;

It nigrum campis agmen, prædámqe per herbas
Convectant calle anguſto; pars grandia trudunt
Obnixè frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Caſtigántqe moras: opere omnis ſemita fervet.

Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 38. Τῶν δ' ἐντόμων ζώων ἐργατικώτατα, τὸ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν. ἡ μὲν οὖν τῶν μυρμήκων ἐργασία πᾶσίν ἐστιν ἐπιπολῆς ἰδεῖν. καὶ ἀεὶ μίαν ἁπασῶν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν. [ποιοῦνται.] ἐργάζονται γὰρ καὶ ταῖς νυξὶ ταῖς πανσελήνοις. *Inſectorum officioſiſſimum genus formicarum & apum eſt. Jam formicarum negotia omnibus in promptu habentur: atqe eadem ſemitâ ſemper ambulant, & cibaria recondunt, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu ſolùm; ſed etiam noctibus plenâ lunâ laborem exercent, nemo eſt qi non videt.* Naſo *Metamorph. l.* 7. *v.* 658.

— parcum genus eſt patiénſqe laborum,
Qæſitíqe tenax, & qod qæſita reſervet.

A Vide Simocatum *Epiſt.* 61.

Τὰς ἀράχνας] Et de iſta Agur ὁ σοφὸς, in *Solom. Proverb. c.* 30. *v.* 27. *Aranea manibus prehendit.* id eſt, *pedibus*, inqit Junius, *qi utrinqe ità conſtituti ſunt, ut patula hominum manus, ad tractanda fila, & eſcam retibus ſuis deprehendendam.* Plinius *Hiſt. nat. l.* 11. *c.* 14. *Araneorum natura digna vel præcipuâ admiratione. genus eruditâ operatione conſpicuum. orditur telas; tantiqe operis materia uterus ipſius ſufficit. tam moderato ungve, tam tereti filo, & tam æqali deducit ſtamina, ipſo ſe pondere uſus.* Vide qæ ſequntur. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 39. Ὑφαίνει μὲν (τὸ τῶν ἀράχνων γένος) πρῶτον μὲν διατείνας πρὸς τὰ πέρατα πανταχόθεν. εἶτα σημνίζεται ἀπὸ τοῦ μέσου. λαμβάνει δὲ τὸ μέσον ἱκανῶς. ἐπὶ δὲ τούτοις ὥσπερ κρόκας ἐμβάλλει. εἶτα συνυφαίνει. *Texit enim, primum filis qoqoverſus diſtendens in orbem, tum ſtamina ducens, initio à medio accepto: nec inſcitè medium ipſum accipit: deinde ſubtegmina infert atqe ſtipat, &c.*

Τὰς μελίσσας] Plinius *Hiſt. lib.* 11. *c.* 5. *Apibus principatus, & præcipua admiratio. mella contrahunt: favos confingunt, & ceras: ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim: & qod maximè mirum ſit, mores habent: nihil novere niſi commune.* Ἔστι δὲ περὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τὸν βίον πολλὴ ποικιλία. *Perqam varia in earum operatione & vita ratio eſt.* Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 40. Qem igitur vide ſis ibi. Sed & Maronem *Georg. l.* 4. canentem,

qá illa — arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia figunt.

qi & *Æn. l.* 1. de Tyriis colonis urbem ſibi çondentibus.

Qalis apes æſtate novâ per florea rura
Exercet ſub ſole labor, cùm gentis adultos
Educunt fœtus, avt cùm liqentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas;
Avt onera excipiunt venientúm; avt agmine facto,
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent:
Fervet opus; redoléntqe thymo fragrantia mella.

Τὸν καθ' αὐτὰς συγκοσμήσας κόσμον] κόσμος hic Marco *conſtitutio.* prout Heſychio κόσμος, κατάστασις ſive *politia*, qomodo apud Thucydidem Scholiaſtes κόσμον exponit πολιτείαν. Alio ſenſu Ariſtoteles, citante Galeno *de uſu part. l.* 1. dixit, ἅπαντα τὰ ζῶα κεκοσμῆσθαι τὸν ἐνδεχόμενον κόσμον. Verùm Marcus κόσμῳ vocabulum videtur eo libentiùs uſurpâſſe, qaſi non homo tantùm μικρός τις κόσμος exiſtat, ſed & animalcula illa μικρὸν κόσμον τινὰ, avt mundi ſaltem icunculam qandam, non politiam duntaxat, apud ſe habeant, qam & illa pro ſuo ingenio modulóqe excolant. ut τὸν καθ' αὑτὰς κόσμον συγκοσμεῖν, ſit accingere ſe ad *mundi* partem eam, qæ ipſis aſſignatur, qaſi mundandam, id eſt, excolendam, qicqid in ipſis eſt, & ab ipſis exigitur, ad eum exornandum ac perficiendum, qaſi mutuâ qadam conſpiratione præſtare contendentes. ità *l.* 7. §. 48. Τὸ παμμιγὲς, καὶ τὸ ἐξ ἐναντίων συγκοσμούμενον. *Miſcellam omnigenam, mundumqe ex rebus contrariis conflatum & inſtructum.* poteſt & reddi, *ordinem ſuum*, ſive qi eſt illis attributus, cunctis operis excolentes. nam & in ea ſignificatione ὁ κόσμος uſurpatur. Sed priùs illud arridet magis. qia relationem reſpectumqe, qem ad univerſi naturam res qæqe habent, Marcus paſſim inculcat. iſtò Xylander inclinat. illò Caſavbonus. ſic *infrà* §. 8. τῷ ὑπ' αὐτῆς διοικουμένῳ κατάλληλον, κόσμῳ ſcilicet. *qod non ei mundo, qi ab ipſa adminiſtratur, congruens exiſtat.*

Τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν] alioqi nec homo qidem, hominis ſaltem nomine dignus, futurus. Marcus *infrà l.* 10. §. 8. Ἕτερα τὴν μὲν συκὴν, τὰ συκῆς ποιοῦντα. τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνός. τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης. τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου. *Et ficum eſſe qa ea qa ficus ſunt facit; canem qa canis; apem qa apis; & hominem pariter qi qa hominis.* Vide & *l.* 6. §. 33. Ariſtoteles *Ethic. lib.* 10. *cap.* 6. Ἑκάστῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν ἕξιν

ἀ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ σὴν Φύσιν ; ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι. δεῖ. ἔδωκε καὶ τούτου μέτρα ἡ Φύσις. ἔδωκε μὲν τοι καὶ ἔδεσθαι, καὶ πίνειν. καὶ ὅμως σὺ, ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα πορεύῃ. a Inf. §. 31. ἐν τοῖς πράξεσι οὐχ οὕτω, ἀλλ' ὅπως ἔτι δυνατόν. ἀ γὰρ φιλεῖς σαυτόν. ἐπί τοι καὶ b τῷ φύσιν ἄν σε, καὶ c τὸ βέλτιστον τούτης ἐφίλοις. ἄλλοι τι d τοὺς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦσιν, συγκαταπήγνυ τοῖς καθ' αὐτὰς ἔργοις, ἄλυτοι καὶ ἄσιτοι.

tuæ convenit? At qiete qoqe opus est, inqis. Est fateor; sed qiescendi modum etiam natura præscripsit. præscripsit & edendi atqe bibendi. tu verò ultra modum, ultra id qod sufficit, in istis procedis. cæterùm in agendo secùs te geris intra id qod poteras, contines te. etenim verè temet non diligis. alioqi naturam tuam, qæqe illa vult, diligeres. siqidem artes suas qi diligunt artifices, earundem operibus etiam intabescunt, illuvie inediâqe affecti.

b L. 8. §. 26. c L. 4. §. 49. d L. 4. §. 31. l. 11. §. 5.

ANNOTATIONES.

ἕξιν αἱρετωτάτη ἐνέργεια. *Atqe ea maximè expetenda operatio est unicuiqe, qa ex habitu est proprio.*

Ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι] Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδύνατα συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia enim humana ad assiduè operandum imbecillia sunt.* Aristoteles *ethic. lib.* 10. *cap.* 4. & *ibidem c.* 6. Ἀδυνατοῦντες ἂν συνεχῶς ποιεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. *Et cum neqeant homines assiduè operari, reqie indigent.* Et *politic. l.* 8. *c.* 3. Ὁ γὰρ ποιῶν δεῖται ἀναπαύσεως. διὰ τοῦτο δεῖ εἰσάγεσθαι καιροφυλακτοῦντας τὴν χρῆσιν, ὡς προσάγοντας φαρμακείας χάριν. *Qi laborat, indiget relaxatione. Propterea oportet jocum adhibere, qi tanqam medicinam eo tempore adferat.* Hinc festivum illud Democriti, à Stobæo, relatum, *tom.* 2. *tit.* 16. Βίον ἀνέρτας, μακρὴν ὁδὸν ἀπανδόκευτον. *Vita sine feriis, via longa absqe diversoriis.* Seneca *Epist.* 3. *Inter se ista miscenda sunt; & qiescenti agendum; & agenti qiescendum est. Cum rerum natura delibera. illa dicet tibi, se & diem fecisse & noctem.* Vide *ad l.* 4. §. 26:

Ἔδωκε καὶ τούτου μέτρα ἡ φύσις] Rectè Hieronymus. *Potes hoc facere: sed non est hoc opus tuum.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 103. *Ludo autem & joco, uti illis qidem licet: sed sicut somno, & qietibus cateris, tum cùm gravibus seriisqe rebus satisfecerimus.* Dio in *chriis*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 34. Τῷ γελοίῳ, παθάπερ ἁλὶ, περιφυμίνως δεῖ χρῆσθαι, *Ridiculo sermone, tanqam sale, parcè utendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10. Οἱ πρὸς ἡδονὴν ἀρκοῦσιν ὀλίγοι, ὥσπερ ἐν τῇ τροφῇ τὸ ἥδυσμα. *Qi tem voluptatis causâ amant, pauci sufficiunt: non secus atqe in edulio condimentum.* Vide *ad l.* 4. §. 21. E nostris Gabriel Barelet. in *qadrages. hebd.* 4. *serm.* 2. *Delectatio ad vitam, ut sal ad cibum. peccant muliores, cùm jusculà nimis condiunt sale.* Et Thomas Aqinas *Sum. part.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 4. *Parum de delectatione sufficit ad vitam pro condimento; sicut parum de sale sufficit in cibo.* Huc Dionysii Sophistæ illud: Χρὴ τὸ μέλιτος ἀκρῷ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ κοιλῇ χειρὶ γεύεσθαι. *Mel summo digito & non concavâ manu pralibare opus esse.* Philostratus *vit. Sophist. l.* 1. Flaccus *Sat.* 1.

Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Qos ultra citraqe neqit consistere rectum.
Nec lusisse pudet; sed non incidere lusum.

Idem *Epist.* 14. Ἡ φύσις ὥσπερ ὅρους ἑαυτῇ καὶ τοῖς πράγμασι τέθεικε. καὶ δεῖ τὸν ἄριστα ζῆν ἐθέλοντα τὴν τῶν δὶ γνῶσιν θηρᾶν τε καὶ φιλεῖν, καὶ ζῆν ἐθέλειν ἐντὸς τῶν ὅρων. *Natura sibi & rebus terminos posuit, & oportet illum qi optimam vult vitam vivere, illorum notitiam indagare & amare, & intra illos velle vivere.* Manuel Palæologus *ad fil. precept.* §. 40. Et Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 54. Ἀορίστων γὰρ ὑδάμοῦ δεῖ, ἀλλ' ἔχεσθαι ὅρου καὶ μέτρου ἐν τοῖς τοιούτοις. *Neqaqam enim infinitum oportet esse, sed in ejusmodi rebus terminis qibusdam & mensurâ contineri.* Optimè Seneca *Epist.* 114. *Alter se plus justò colit, alter se plus justò negligit. tam hunc dicam peccare, qàm illum.*

Ὑπὲρ τὰ μέτρα] Casaubonus *ad Athen. l.* 3. *c.* 29. *Vetus dictum est, non oportere ἡδύσμασι uti cev ἐδίσμασι. hoc est, scitamentis tanqam edulio uti.* Nec illud minùs vulgatum, *Non esse medicamenta alimentorum instar adhibenda.* Siqidem τὰ φάρμακα, τὰ καθίζοντα ἰοὺς νοσοῦντας, ἐπιτρίβει καὶ λυμαίνεται τοὺς ὑγιαίνοντας. *Medicamenta qa sublevant agrotos, laedunt & divexant sanos.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1106. *C.* Itaqe Alcidamantem notat Aristoteles *rhetor. l.* 3. *c.* 3. Οὐχ ὡς ἡδύσματι χρησάμενον, ἀλλ' ὡς ἐδίσματι, τοῖς ἐπιθέτοις. *Non ut condimentis utentem epithetis, sed ut cibis.* Damnátqe Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *B.* τὴν σκευασίαν τροφῆς, ὡς μὴ καλὴν, τὴν πλείω τῶν τρισφύντων ἔχουσαν τὰ ἡδύσματα. *Cibi apparatum, non honestum, qi plura habet condimenta, qàm ea, qa nutriunt.* hoc est, in qa πλέον ἡδύσματος ἢ ἐδίσματος existit. de lusu ac qiete, qæ sunt vitæ operisqe condimenta, & lassitudinis indè contractæ avt oborientis saltem medicamenta qædam, idem dictum fuerit.

Οὐ γὰρ φιλεῖς σαυτόν.] Revera improbus nemo se verè amat. Ità (τὸ δὴ λεγόμενον, παράδοξον μὲν, ἀ παράλογον δὲ. *Admirabile qidem, non tamen absurdum esse qod dicitur.* utì Cleanthes apud Arrianum *Dissert. l.* 4. *c.* 1.) malus qivis cum primis φίλαυτος est, qod Plato docet *de leg. l.* 5. nec est verè φίλαυτος tamen. Siqidem, qod Græci interpretes habent, *Psal.* 11. *v.* 5. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. Et qod Rex sapientissimus *Parœm. c.* 8. *v.* 36. οἱ μισοῦντες τὴν σοφίαν, ἀγαπῶσι θάνατον. *Qi diligit iniqitatem, odit animam suam; qiqe odit sapientiam, diligit mortem.* Atqi, ut Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πῶς σαυτὸν ἀγαπᾷς, εἰ μὴ φιλοζωεῖς; *Qomodo se amas, qi vitam non diligit?* Optimè Avgustinus *in Joan. tract.* 78. *Impius & diligere se dicitur, qoniam iniqitatem, qâ iniqus est, diligit. & idem rursus odisse se dicitur, qoniam qod ei nocet, hoc diligit. odit ergò in se naturam, diligit vitium.* Ità, qod *affectu* (sed pravo) *amor est, effectu* (& hoc vero) *odium est.* Bernardus *de convers. c.* 4. Deniqe, qòd Marcus istic, Non se amat, qi non amat bonum suum. bonum avtem hominis est in bonis actibus versari. *lib.* 5. extremo.

Τὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Περὶ ἅ τις ἐσπούδακε, φιλεῖ τοῦτα. *Qibus qisqe rebus studet, eas amat.* Et Theodoretus *therap. lib.* 6. *Tom.* IV. *pag.* 572. *B.* Ὁ χειροτέχνης ἀγαπᾷ τὴν τέχνην, καὶ τοὺς πόνους οἷς συγκεκλήκασιν. *Manu artem qi tractat amat artem, & labores, qibus addictus est.* Canus tibicen (referente Plutarcho *lib. de sene polit. pag.* 786. *C.*) dicere solebat, ἀγωνοῦν ἀνθρώπους, ὅταν μᾶλλον αὐτὸν αὐλῶσιν, ἢ ἑτέρους ἐνφραίνειν. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, ἀ διδόναι, τῷ ἀκούειν ἡδέως. *Nescire homines, qanto sespsum magis qàm alios delectaret canens, alioqin avidire volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos.* Qin & Evdoxus Mathematicus, eodem avtore in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1094. *A.* Ἔυχετο, παραστὰς τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Voluit Phaethontis more comburi, eâ lege, ut sibi ante liceret ad solem adstanti figuram, & magnitudinem, formámqe astri perdiscere.*

Συγκατατήκονται τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις] Hoc est qod Evripides, in periocha illa toties lavdata, toties decantata, apud Platonem in *Gorg.* & in *Alcib.* 2. Aristotelem *rhet. l.* 1. *c.* 11. & *problem. l.* 18. *q.* 6. Plutarchum *de garrul.* & *Sympos. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 2. *c.* 1. Gellium *noct. Attic. l.* 10. *c.* 22.

— λαμπρὸς ἐν
Τούτῳ 'σθ' ἕκαστος, καὶ περὶ τοῦτ' ἐπείγεται,
Νίκαν τὸ πλεῖστον ἡμέρας τοῦτῳ μέρος,
Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει * βέλτιστος ὤν. * al. κράτιστος.
Hac re triumphat qisqe, in hanc innititur,
In hac diei maximam partem terit,
In qa ipse sentit maximè se excellere.

ità malim qàm cum Grotio in *excerptis*, qi τυγχάνῃ, legit,

Ut ipse sese evadat excellentior.

siqidem eam mentem avtoris fuisse, ex antiqis illis, qi lavdârunt, scriptoribus, penitiùs intuenti liqebit. qanqam nec inficior παροδεῦσαι licere, eò etiam leviter immutando, qod & qidam ex eis qos citavimus fecerunt, non inconcinnè detorqere. Qod avtem συγκατατήκεσθαι Marcus hìc dixit, idem προσιτηκίναι freqentiùs dici solet, pro studio alicui ità esse addictum, non tantùm ut ab eo avelli qis neqeat, sed ut in eo etiam enixiùs & obstinatiùs *persequendo*, consumat & qasi *tabefaciat* sese. Synesius *de Calvit. pag.* 66. Δαιδάλοι δὲ ὄντοι σκαφίσι καὶ προβολίοις ἀντὶ καλάμων τετριφασιν. οἱ μὲ κάλαμοι λίγοις ἀντὶ τοῦ γραφίου τὸ ἐν βίλει. τούτῳ γὰρ ὑδὲν διαμαχὸν, εἰ καὶ προσιτήκασιν. *Digitique hi nostri scaphiis ac venabulis potiùs qàm calamo attriti sunt, nisi pro scriptorio fortè calamo jaculi nostri arundinem velis usurpare, cui tractandæ omnino eos intabuisse mirum non est.* Vide *l.* 10. §. 23. μᾶλλον προσιτηκός. sed & συνδιηκέναι eòdem sensu dictum Evripidi ab Aristotele lavdato *Ethic. Evdem. lib.* 7. *cap.* 2. & 5. & *magn. lib.* 2. *cap.* 11.

Καιὸς κακῷ δὶ συνδέτηκεν ἡδονῇ.
Malus malo lubentiâ colliqitur.

hoc est, qod Lycorin suam affatus Gallus apud Maronem *Eclog. ult.*

— hìc ipso tecum consumerer ævo.

Aliud est qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *C.* de muliere conjugata, Πᾶσα γὰρ ἀγαθὴ γυνὴ, ἥτις ἀνδρὶ συνδέτηκε, σωφρονεῖν ἐπίσταται. *Qavis enim bona mulier, qa viro adhæret, scit esse temperans.* Expressit eleganter, qod Moses *l.* 1. *c.* 2. *v.* 24. דבק Matth. *c.* 19. *v.* 5. & Paulus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 31. προσκολλᾶσθαι. *agglutinabitur* dixit.

Ἄλλοι καὶ ἄσιτοι] De Niciâ pictore Plutarchus in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1093. *D.* Οἱ φιλογράφοντες ὅτως ἄγονται τῇ περιουσίᾳ τῶν ἔργων, ὥστε Νικίου γράψαντα τὴν Νέκυιαν, ἱστοροῦσι πολλάκις τὸν ὀπίσω, οἱ ἱστορικοὶ. *Picturæ dediti adeo suorum operum afficiuntur specie, ut Nicias pin-*

affecti. tu verò naturam tuam minoris æstimas, qàm tornator tornaturam, avt histrio histrioniam, avt avarus argentum, avt ambitiosus gloriolam. & isti enim, ubi rebus hisce addicti fuerint, nec cibum, nec somnum capere magis expetunt, qàm ista, ad quæ tam enixè feruntur, promovere: cùm tibi actiones societatem humanam spectantes sordeant magis, qàm ut pari industriâ dignæ censeantur.

§. 2. Qàm facile est imaginationem omnem vel turbulentam vel inconvenientem ità amoliri & abstergere, ut in summa statim tranquillitate consistas?

§. 3. Nullum avt sermonem avt actionem indignum te censeas, qi naturæ fuerit consentaneus. neque

σὺ τὴν φύσιν τὴν σαυτοῦ ἐλάσσων ἡμᾶς, ἢ ὁ τορνευτὴς τὴν τορνευτικὴν, ἢ ὁ ὑποκριτὴς τὴν ὑποκριτικὴν, ἢ ὁ ἀρχιτὴς τὴν ἀρχιτικὴν, ἢ ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον. καὶ ἔστι, ὅταν [a] ἐφεστηκυῖαι ὦσι, ἔτι φαγεῖν, ἔτι κοιμηθῆναι ἥδιον μᾶλλον, ἢ ταῦτα συναύξειν ἐφ' ἃ φέρον). σὺ δ' εἰ κατανενυγὼς περὶ τὰς τελειότητας φαίνου), καὶ ἧσσον σπουδῆς ἄξια;

a L. 12. §. 3.

b L. 4. §. 3. l. 8. §. 47. l. 12. §. 22. 25.

§. 2. Ὡς ὄνειλον, [b] ἀπαίσιόν καὶ [c] ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν τὴν ἐχλητέαν, ἢ ἀνοίκειον, καὶ ἰνδὺς ἀ ἐν πάσῃ χαλκίᾳ ἴσαι;

c L. 7. §. 29. l. 11. §. 16. 19.

d L. 7. §. 33. l. 12. §. 22.

§. 3. [e] Ἄξιον ἑαυτὸν ποιεῖν παντὸς λόγου καὶ ἔργου παῤ ᾧ τὴν φύσιν. καὶ [f] μή σε παρασπάσῃ ἡ

e L. 11. §. 16 l. 12. §. 17.

f L. 1. §. 16. l. 4. §. 15 l. 6. §. 2.

* ἐπι-

ANNOTATIONES.

pingens Nicyam sæpe è servis quæsierit, prænsissine esset. Idémque *lib. de sene polit. pag.* 786. *B.* Νικίας ὁ ζωγράφος ἔστως ἔχαιρε τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις, ὥστε τοὺς οἰκέτας ἐρωτᾶν πολλάκις, εἰ λέλουται καὶ ἠρίστηκεν. *Nicias pictor ita artis suæ operibus gavisus est, ut sæpenumero è servis quæsierit: lavisne, prænsisseve sum.* Meminit & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. De Archimede Plutarchus idem in *eod. contr. Epicur. Comment. pag.* 1094. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ βίᾳ τῶν διαγραμμάτων ἀποσπῶντες συνήλεφον οἱ θεράποντες. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἔγραφε τὰ σχήματα ταῖς γραμμαῖς. *Archimedem à descriptionibus geometricis vi avulsum servi unxerunt: ille interim strigili lineas in ventre ducebat* Idémque *de sene polit. pag.* 786. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ τῇ σωμάτι προσείμενον ἀκροσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδύοντες, ἤλειφον οἱ θεράποντες. ὁ δὲ ἐπὶ τῷ σώματος ἀλειλεμμένῳ διέγραφε τὰ σχήματα. *Archimedem vi à tabula, cui inhærebat, avellentes atque vestibus exuentes unxerunt famuli, ille autem in uncto corpore figuras geometricas pinxit.* Et in *vit. Marcel. pag.* 307. *E.* Οὐκοῦν δεῖ ἀπιστῆσαι τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις εἶναι, ὡς ὑπ' ἀκοίτας δὴ τοῦ καὶ συσίας θελγόμενος ἀεὶ Σειρῆνος, ἐλάνθανε καὶ τροφῆς καὶ θεραπείας σώματος ἐξέλιπεν. βίᾳ δὲ πολλάκις ἀλειφόμενος ἐπ' ἄλειπτρον, καὶ λαβὼν, ἐν ταῖς ἐστίαις ἔγραφεν σχήματα τῶν γεωμετρικῶν, καὶ τῷ σώματος ἀλειλεμμένος θεῖος τῷ βακτρίῳ γραμμὰς, ὑπὸ ἡδονῆς μεγάλης κατοχὰς ὢν καὶ μυσόληπτος ἀληθῶς. *Quare non sunt rejicienda illa quæ de eo feruntur, à suâ quadam & famulari Archimedem perpetuò demulcissima Sirene, & cibi oblivisci, & corporis curam relinquere solitum: quinque reperetur subinde invitus ad ungendum corpus, & ad balneum, in foco figuras geometricas curare: & dum ungeretur, docere digito lineas; tantâ illum deliniamenta artis captum, & reverâ inflammatum fuisse.* De Carneade Philosopho gemina refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Carneades laboriosus & diuturnus sapientiæ nidus; siquidem nonagesimo explesis annis, idem illi vivendi & philosophandi finis fuit; ità se mirificum doctrinæ operibus addixerat, ut cùm cibi capiendi caussâ recubuisset, cogitationibus inhæreat, mensam perrigere oblivisceretur: sed eum Melissa, quam uxoris loco habebat, temperato inter studia non interpellandi, sed inedia succurrendi officio, dexteram suam necessariis usibus aptabat.* Nec tacendum, qia istùc qàm maximè facit operi immortui Archimedis illius fatum, de qo Marcellus in obsidione Syracusanâ, ejus operâ machinisque ad miraculum stupendis impeditus diu frustratusque exclamavit; Τοῦτο παυσόμεθα πρὸς τὸν γεωμέτρην τοῦτον Βριάρεων πολεμοῦντες; ὃς τὰς μὲν ναῦς ἡμῶν καθίζει πρὸς τὴν θάλατταν, πτίζων μεῖ' αἰσχύνης ἐκβάλλουσι. τοὺς δὲ μυθικοὺς ἑκατόγχειρας ὑπερέβη, τοσοῦτα βάλλων ἅμα βέλη καθ' ἡμῶν. *Quid nos? pergimusne cum hoc geometrico pugnare Briareo, qi appugnatorem navalem nostram ad mare desidens fundè eluit? Ne ille quidem fabulosos Centimanos superat, qi tantum una in nos uno tempore ingessit telorum.* Plutarchus in *Marcell. p.* 307. *A.* Τῷ γὰρ ὄντι πάντες οἱ λοιποὶ Συρακούσιοι σῶμα τῆς Ἀρχιμήδους παρατηνεῖς ἦσαν. ἐ δὲ αὐτοῦ ψυχὴ μία, &c. *Et omnium reliqui Syracusani corpus Archimedis apparatus omnes erant quem moveret omnem & torqueret anima una.* Idem *ibidem B.* Perruptis siquidem tandem per vim Syracusis, dum artis studiis suæ nimiopere intentus perstitit, nec hostem urbis compotem factum advertit, & à milite gregario occisus perhibetur. Plutarchus *Marcel. pag.* 308. *E.* Ἔτυχε μὲν γὰρ αὐτός τι καθ' ἑαυτὸν ἐσκοπῶν ἐπὶ διαγράμματος. καὶ τῇ διανοίᾳ δεδουλὼς ὅμα τόν τε δίσκον καὶ τὴν πρόσοψιν, ἐ προῄσθετο τὴν κατάβασιν τῶν Ῥωμαίων, οὐδὲ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. ἄφνω δὲ ἐπιστάντος αὐτῷ τραπέζιν καὶ κατόπτρου ἐπολυθεῖν πρὸς Μάρκελλον, ἐν ἐβούλετο πρὶν ἢ σαλίσαι τὸ πρόβλημα καὶ παράσχειν τὸ ἔξοδον, ἀναῖλαν οὐκέτι. ἔστρεψε μὲν οὖν λέγουσιν ἐπὶ πολὺν μὲν ἐνδυς, ὡς ἀσκελετώτατα, ξιφάρι τὸν Ῥωμαῖον. ἐπιόντα δὲ ἰδόντα δέεσθαι καὶ ἀντιβολεῖν ὀλιγαῖον βραχὺν χρόνον, ὡς μὴ καταλείπῃ τὸ ζητούμενον ἀσκελὲς καὶ ἀδιάφορον. τὸν δὲ ἐ φροντίσαντα διαχρήσασθαι. *Erat ille tum mecum ingenio intentus formis: quum autem in eam cogitationem non animum modo, sed & oculos defixisset, non senserat discursum Romanorum, neque captam urbem. Cui quum ex improviso superemissus miles, qi sequi eum jussit ad Marcellum, nolenti perfu-*

quam absolvisset propositionem & adaptasset ad demonstrationem: ita irruens miles stricto gladio Archimedem confodit. Alii auctores sunt, intercurrentem Romanum illico ensem intentasse ei ad necem districtum: illum verò ut respexit, oraisse obnixè ut parumper sustineret, ne ne quod investigabat relinqueret minus absolutum & rude, sed militem, nihil ea re motum, eum trucidavisse. Livius *hist. l.* 25. *Archimedem memoria proditum est, in tanto tumultu, quantum capta urbs in discursu deripientium miscere potuerat, intentum formis, quas in pulvere descripserat, ab ignaro milite qis esset, interfectum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7 *Dum animo & oculis in terram defixis formas describit, militi, qi prædandi gratiâ domum irruperat, strictóque super caput gladio, qisnam esset interrogabat, nomen suum indicare non potuit. sed protracto manibus pulvere, Noli, inqit, obsecro istum disturbare: ac proinde qasi negligens imperii Victoris, obtruncatus, sanguine suo artis suæ lineamenta confudit.* Cicero *de finib. l.* 5. §. 50. *Qem ardorem studii censetis fuisse in Archimede, qi dum in pulvere quædam describit, nè patriam qidem captam esse senserit?* De manuariis artificibus Libanius *Orat.* 31. Αἱ μὲν δὴ χειρωνοὶ τέχναι, ἄλλη, καὶ οἱ τὸν χαλκὸν ἐλαύνοντες, ἀργυροῦοί τε αὖτοί, καὶ ἀργυρέας, οἷς προσήκουσιν ἄνιοι. διψῶντες μὲν ὕδατος, φίγγοντες δὲ ὕπνου ἐπιθυμοῦσι. *Artes quidem certè opificum, cum aliæ, tum eorum, qi æra ducunt, artifices amant pervigiles, & qi insomnia auctores sunt affinibus: sitientes quidem somnum: fugientes tamen quod valdè exposunt.* De viro itidem contemplationibus divinis dedito Basilius Cæsar. *Epist.* 1. *pag.* 783. *B.* Ἐκείνῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενον, καὶ ἁλιπαρούμενος, καὶ αὐτῆς φύσεως λάθρα λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν τὴν ψυχὴν καθελκόμενον. *Qo fit undique illo decore illustratus intellectus, atque supernè illuminatus, natura qoque ipsius oblivione capiatur, nec ad cibi jam curam demittat animam, nec ad amictus anxietatem.*

Ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον] αἱ καρδαίνοντες ἀ κερδαίνειν, ut Plutarchus *de sen. polit.* qi pecuniis numerandis lucrandisque tantam defatigatos se sentiunt.

Ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον] Themistocles post Miltiadis pugnam, victoriamque Marathoniam, ὡς ἐκ μὲ καθεύδειν, ὅτε ῥυθμίζειν, τὸ Μιλτιάδου τρόπαιον. *Non sinit dormire me ave socordem esse Miltiadis trophæum.* Plutarchus in *apophth.* 38. & in *Thes. p.* 3. *E.*

Ὅταν περιστάθωσι] *cùm vehementiùs istis addicti fuerint.* Vide *ad l.* 12. §. 3.

Ἅ φαγεῖν, ἔτι κοιμηθῆναι] Ità Diotima Socrati in *Platonis Sympos. p.* 1119. *E.* Τὰς καλὰς ἐκεῖνας ἐκπέπληξαι, καὶ ἴσως σὺ τε καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ἐρῶντες τὰ παιδικὰ, καὶ ξυνόντες ἀεὶ αὐτοῖς, ἃ πως οἶόν' ἦν, μήτ' ἐσθίειν, μήτε πίνειν, ἀλλὰ θεᾶσθαι μόνον καὶ ξυνεῖναι. *Pulcras & tu & alii multi dum spectasis, nimium obstupescitis, & si fieri posset, eligeretis inter illas semper cibo potuque neglecto versari.* De aleatoribus gemina Libanius *Orat.* 31. Τίς πώποτε οἰκέτην ἄτης ὑπάγματα ἀγοραστῶν, ὡς ἐκεῖνο τὸ ἀῤῥώστημα τοὺς πεινῶντάς τε καὶ μαχαιρᾶς ἀπεσίφωνον ὕπνου, πῶθον μὲν ἀγορᾶς ἀμαλεῖν, πῶθον δὲ λυτρῶν ὑπεραρᾶν ἤδη δέ που καὶ τροφῆς αὐτῆς. συνείρουσι γὰρ οἱ φιλόκυβοι νύκτας ἡμέραις ἄσιτοι καὶ ἄποτοι. καὶ ἡδονῆς ἡδονὴ περίεσι. *Qis unqam famulum sua vigilare coegit, ut morbus ille obstrepo & dogladiantes sopore privavit; forum spernere fundens, & balnea despicere, interdum etiam cibum ipsum flocci pendere. Aleatorum enim amatores noctes diebus contexunt jejuni, & sine potu sitis, & voluptatis voluptas superest.*

§. 2. Ὡς ἔνιοι ἀπόσωσθαι καὶ ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν] Vide *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 29, 47. & *l.* 11. §. 16, 19. & *l.* 12. §. 25.

Ἐν πόσῃ χαλκίᾳ ἴσαι] ὥσπερ κάμψωσι τὴν ἄκρον χαλκίᾳ, *sicut promontoriorum præverrecta tranquillitas*, ut est, *lib.* 12. §. 22.

§. 3. Μή σε παρασπάσῃ] *Neqe te avertat* Xylander. vel *seducat.* ut sit idem τὸ παρεισεῖν, qod τὸ παραπίπτειν, καὶ ὑπεραφεῖναι. atque ità Homerus usurpavit *Il. a. v.* 555. ubi Jovi Juno.

* ἐπικωλύουσα Jun. * ψόγος Jun. a L.12.§.17. * εἰ κ. b Inf.§.25. l.8.§.56. c L.7.§.55. d L.8.§.57. l.10.§.11. e L.6.§.14. 16.l.9.§.2. f L.4.§.4. 21.l.6.§.15. l.7.§.50. g L.2.§.2. h L.10.§.26. i L.10.§.7. k L.7.§.52. 67.l.8.§.8. l L.8.§.29. l.9.§.11.l.10.§.32. m L.1.§.16. n L.1.§.5. * -νη.

* ἐπακολουθοῦσά τινων μέμψις ἢ * λόγος. ἀλλὰ a * καλὸν πεπρᾶχθαι, ἢ εἰρῆσθαι, μὴ σεαυτὸν ἀπαξίου. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, b ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδίᾳ ὁρμῇ χρῶνται. c ἃ σὺ μὴ περιβλέπου, ἀλλ' d εὐθεῖαν πέραινε, e ἀκολουθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ. μία δὲ ἀμφοτέρων τούτων ἡ ὁδός.

§. 4. Πορεύομαι διὰ τῶν κατὰ φύσιν, μέχρι πεσὼν ἀναπαύσωμαι, f ἐναποπνεύσας μὲν τούτῳ, ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ καὶ h τὸ σπερμάτιον ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱμάτιον ἡ μήτηρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφὸς, i ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν τοσούτοις ἔτεσι βόσκομαι, καὶ ἀρδεύομαι, ὃ φέρει με πατοῦντα, καὶ εἰς τοσαῦτα ἀποχρώμενον ἑαυτῷ.

§. 5. k Δριμύτητά σου οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι; ἔστω. ἀλλὰ ἕτερα πολλὰ, ἐφ' ὧν οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, οὐ γὰρ πέφυκα. ἐκεῖνα οὖν παρέχου, l ἅπερ ὅλα ἐστὶν ἐν σοὶ, τὸ ἀκίβδηλον, τὸ σεμνὸν, τὸ m φερέπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ n ὀλιγοδεὲς, τὸ εὐμενὲς, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπείρασον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλεῖον. οὐκ αἰσθάνῃ, * πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος, ἐφ' ὧν οὐδεμία ἀφυΐας καὶ ἀνε-

avertat ab eo te, qæ seqi possit, qorumlibet hominum reprehensio avt vituperatio. sed si dictu factúve honestum fuerit, indignum te nè existimes. habent enim illi mentem propriam, proprióqe ducuntur impulsu: qæ tu noli attendere, sed rectâ perge, naturæ tum propriæ, tum & communi obsecutus. eadem enim est harum utriusqe via.

§. 4. Per ea qæ naturæ sunt consentanea incedo, donec occumbens tandem conqiescam, eô expirando, unde spiritum qotidie havrio, eóqe recidendo, unde & seminium mei pater, & sangvinem mater & lac nutrix collegit; unde qotidianum per tot annos cibum potúmqe accepi; qod calcantem, & ad tam varios usus eo abutentem me sustinuit.

§. 5. Acumen tibi non est, qod sit admirationi cuiqam. multa tamen sunt alia, de qibus dicere neqeas, non esse te ad ea aptum natum. hæc itaqe præsta, qæ in te omnino sunt sita, animum sincerum, gravem, laborum tolerantem, voluptatum abstinentem, sorte contentum, pavcorum indigum, mitem, liberum, luxu alienum, serium, sublimem, an non intelligis qàm multa præstare cùm jam possis, ad qæ inhabilitatis naturalis avt ineptitudinis

ANNOTATIONES.

Νῦν δ' αἰνῶς δείδοικα κατὰ φρένα, μή σε παρείπῃ
Ἀργυρόπεζα Θέτις.
Nunc avtem valdè timeo in mente, ne te seducat
Argenteos pedes habens Thetis.

Ἐπακολουθοῦσα] *Conseqentes* Xylander & Casavbonus. at D. Junius ἐπικωλύουσα legi mavult, *probibentes*. utrumvis constare potest.

Μέμψις] Seneca *Epist.* 81. *Si gratum esse non licebit, nisi ut videar ingratus; si reddere beneficium non aliter qàm per speciem injuriæ, potero; æqissimo animo ad honestum consilium, per mediam infamiam tendam. Nemo mihi videtur pluris æstimare virtutem, nemo illi esse magis devotus, qàm qi boni viri famam perdidit, nè conscientiam perderet.* & *Epist.* 113. *Non vis esse justus sine gloria? at mehercule sæpe justus esse debebis cum infamia. & tunc, si sapis, mala opinio bene parta delectat.* Vide *l.* 6. §. 8.

Μέμψις ἢ λόγος] D. Junius ἢ ψόγος. qod valdè placet.

Ἃ σὺ μὴ περιβλέπου] Vide ad *l.* 2. §. 2.

Εὐθεῖαν πέραινε] *rectâ progrediaris, viâ rectâ insistas.* ità *l.* 7. §. 55. Εὐθεῖα περαινέτω. *Rectà procedat.* & *l.* 10. §. 11. Εὐθεῖαν περαίνειν διὰ τοῦ νόμου, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ Θεῷ. *Rectà juxta legem proficisci, rectáqe proficiscentem Deum ipsum seqi.*

Ἀκολουθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ] Vide ad *l.* 1. §. 9. Stoicis τὸ τέλος, i. e. *propositum*, sive *summum bonum* est, τὸ τῇ φύσει ἀκολουθεῖν, sive τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, *natura ductum seqi. & secundùm naturam vivere.* Verùm qæ ea natura esset, cujus ductum seqerentur, in hoc havd satis ipsis inter se conveniebat. Siqidem ut Laërtius *l.* 7. §. 89. in *Zenone*. Φύσιν Χρύσιππος μὲν ἐξακούει, ᾗ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν ἐκδέχεται φύσιν, ᾗ ἀκολουθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam avtem Chrysippus qidem eam, cui consentaneè oporteat vivere, & communem intelligit & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam suscipit, qam seqi oporteat, non etiam particularem.* Marcus Chrysippum seqitur, eodémqe utramqe *naturam*, & *universalem* & *humanam*, collimare & qasi collineare contendit. Vide *l.* 6. §. 13.

§. 4. Ἀναπαύσομαι] Ità *lib.* 6. §. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα. *Mors finem imponit.* Charon apud Aristophanem in *Ran.*

Τίς εἰς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult & molestiis?

Joannes *Apocal. cap.* 14. *v.* 13. Ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων. *Ut reqiescant à laboribus suis.* Herodianus *l.* 1. de Marco nostro; Νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς ἀνεπαύσατο. *Qum diem unum duntaxat, noctémqe supervixisset, reqievit, fato est functus.* Tractum ab eo, qod *mortem somno* similem perhibeamus. Naso *Amor. l.* 2. *El.* 9.

Stulte, qid est somnus gelida nisi mortis imago?
Longa qiescendi tempora fata dabunt.

Ἐναποπνεύσας] Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 9. §. 2. Ità Homerus. Θυμὸν ἀποπνείοντα. *Animam exspirantem* dixit, *Il.* δ. *v.* 524. & γ'. *v.* 654. Eodémqe sensu in sacra pagina ἐκπνεῦσαι, *exspirare* Marc. *c.* 15. *v.* 37. 39. & Luc. *c.* 23. *v.* 36. qod Matth. *c.* 27. *v.* 50. Ἀφιέναι τὸ πνεῦμα. *Emittere spiritum.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. Παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. *Tradere spiritum.* Latini pari-

A ter, *efflare animam*, dicunt. & apud Ciceronem *Tuscul. lib.* 2. Attius in *Trachin.*

Frendens efflavit graviter extremum halitum.

Πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ] *in Senariis gnomicis*:

Γῆ πάντα τίκτει, καὶ πάλιν κομίζεται.
Tellus ut edit, ità resumit omnia.

Plinius *hist. Natur. l.* 2. *c.* 63. *Terra uni rerum naturæ partium, eximia propter merita cognomen indidimus maternæ venerationis. illa nos nascentes excipit, natos alit, semélqe editos sustinet semper; novissimè complexa gremio jam à reliqa natura abdicatos, tum maximè, ut mater, operiens.* Ennius item in *Epi-*
B *charmo*, à Varrone relatus *de ling. Lat. l.* 4. & *l.* 8.

Qa dedit, illa capit, neqe dispendi facit hilum.

de qo versu videatur Josephus Scaliger *ad Varron.* sed & *infrà ad l.* 8. §. 18.

Πατοῦντα] indè *terram*, olim *teram*, volunt dici, *qod incedentium pedibus teratur.* Ælius, Varro *de ling. Lat. l.* 1. Isidorus *Orig. l.* 4. *c.* 1. Junius *in Genes.* Honorius *in imag. mund. c.* 3. Hinc Ambrosius *Epitaph. Theodos. Adhuc in terris es, qas teris; & in cælo possides.* Et Etymologus. Βάτων, τὴν γῆν, Μεσήνιοι. ità *Adarcatis* Ops à calcando, qod Hebræis דרך dicitur. Franciscus Junius *in Tertull.* & ארץ terra eisdem à
C רעץ Paræus *in Genes.* Verùm alii aliunde. Josephus Scaliger à Græco *δαίρα tera, terra*, ut *δαίς, δαδός, tada, δαυκλα, tesqa.* Henricus Stephanus ab ἔρα, *t* præfixâ. Avenarius *Lexico* & Gvichardus *Harmon. ling.* ab Hebraico ארץ *erets*. Schindlerus *pentaglot.* ab Arabico תרא *terra, lutum.* Caninius *Hellenism.* à Punico *ert, tera*, ut ἔρση *ros*, factâ metathesi.

§. 5. Δριμύτητά σου] *austeritatem tuam* Xylander. *acumen* potiùs *ingenii*, & *sagacitatem* Mericus Casavbonus. Mercurium describens Galenus in *hortator. c.* 3. φαιδρὸς τὰς ὄψεις. δέδορκε δὲ δριμύ. *hilari vultu, acriter intuetur.* ubi aliud est δριμὺ δεδορκέναι, qàm δριμὺ βλέπειν Aristophani. Siqidem τὸ δριμὺ βλέπειν, Comico idem
D est, qod τὸ ὑπόδρα ἰδεῖν passim Homero: id est, *torvum tueri*: unde & δριμὺ βλέμμα Herodiano, *vultus torvus ac truculentus.* at δριμὺ δεδορκέναι Galeno, *acre* sive *acriter*, verùm μετὰ φαιδρότητος, *cum hilaritate* sive *festivitate* qadam, *intueri.* ut τὸ δριμὺ, tum τὸ συνετὸν illud designet, qod vocabulo isto Evripidem significâsse ex Aristophane Grammatico observat Evstathius *ad Odyss.* γ'. qo sensu & Herodianus dixit, *l.* 3. *c.* 11. §. 17. Δριμυτέρους ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας εἶναι τοὺς ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἀνθρώπους. *Ad orientem homines acerrimis esse ingeniis.* tum etiam simul comprehendat τὸ ἡδὺ illud, qod Homeri seculum secutos Rhetores eo nomine nuncupâsse docet idem Evstathius
E *ad Iliad.* λ. qum τὰς ἐννοίας καὶ λέξεις illas δριμείας dicerent, αἷς γλυκύτης ἐπιτείνεται. Atqe ità Marcum hîc cepisse nullus ambigo, qod uno vocabulo expressisse havd facul fuerit. Julianus *Orat.* 5. Christianos perstringens, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ταῖς πόλεσι πιστεύειν μᾶλλον τὰ τοιαῦτα, ἢ τούτοισι τοῖς κομψοῖς, ὧν τὸ ψυχάριον δριμὺ μὲν, ὑγιὲς δὲ οὐδὲν ἔχει. *Mihi vero civitatibus ipsis major iis in rebus habenda fides videtur, qam scitis & elegantibus istis, qorum animula acri qidem indole prædita est, sed nihil sani contueri potest.* Geminum avtem huic argumentum habes, *infrà l.* 7. §. 52. & *l.* 8. §. 8.

Οὐκ αἰσθάνῃ πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος] Hoc est qod Joannes ille ὁ χρυσοῤῥήμων passim inculcat, non tam ἀδυναμίαν

tudinis nullus ſuppetit prætextus, ſponte tamen in eis inferior adhuc perſiſtis? num & per conditionis naturalis defectum aliqem obmurmurare, reſtrictum eſſe, adulari, corpuſculum tuum inculare, aſſentari, oſtentare te, animo tantopere jactari, cogoris? neqaqam, per Jovem; ſed his omnibus jam olim licuit tibi eſſe immunem. hoc tantummodo

πεπαιδεύσθαι. σεαυτὸν, ὅμως ἔλαττον μάτης ἐκεῖν; ἢ καὶ [a] ζηλοτυπεῖς, καὶ [b] γλισχρεύεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ τὸ σωμάτιον καταδουλοῦσθαι, καὶ [c] λεσχηνεύεσθαι, καὶ * περιπερεύεσθαι, καὶ ποσοῦται [d] ῥιπτάζεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυὲς καὶ ἀπαίδευτον καὶ ἀνάγκαιόν; ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ τοῦ μὲν πάλαι ἀπηλλάχθαι ἐδύνασο. μόνον δὲ, ὦ ἄ-

a L.9.§.37.
b L.4.§.50.
c L.11.§.14
* περιπερεύεσθαι Lug.
d L.1.§.16.

ANNOTATIONES.

κὴ ἀσθένειαν, qàm ῥᾳθυμίαν καὶ ὀλιγωρίαν obſtare, qo minùs vitam rectè piéqe inſtituant pleriqe. *de Compunct. ad Demetr.* Apoſtolorum exempla ad imitationem propoſita hoc prætextu repellentibus, qòd paria illis nevtiqam poſſint, 'Ει μὴν, inqit, νεκροὺς ἀναστῆσαι ἐκελευόμεθα, ἢ ὀφθαλμοὺς ἀνοίξαι τυφλῶν, ἢ καθαρίσαι λεπροὺς, ἢ χωλοὺς ἀνορθῶσαι, ἢ δαίμονας ἐκβαλεῖν, καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας ἴασθαι νόσους, καιρὸν ἂν εἶχε τὰ τῆς ἀπολογίας ταύτης ἡμῖν. εἰ δὲ πολιτείας ἐξέτασιν πρόκειται τοῦ, καὶ ὑπακοῆς ἐπίδειξις, ποῖον τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο ἂν ἔχοι λόγον; καὶ γὰρ κὴ σὺ θείας ἀπολαυσὰς χάριτος βαπτιζόμενος, τῷ πνεύματος μετέσχες, οὐ κὴ μὴ πρὸς τὸ τὰ σημεῖα ποιεῖν, ἀλλ' ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὸ πολιτεύεσθαι ὀρθῶς κὴ ἠκριβωμένην λαβεῖν, ἔστι ῥᾳθυμίας μόνον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν ἡ διαστροφή. *Siquidem mortuos ſuſcitare juberemur, aut oculos aperire cæcorum, aut mundare leproſos, aut claudos erigere, aut damones ejicere, aliáſque his ſimiles ſanare agritudines, locum haberet iſta reſponſio: ſi verò vita à nobis obſervantia converſationiſque requiritur, & obedientia ratio, qid facit ad hac iſta narratio? Es tu enim accepiſti gratiam Dei per baptiſmum, & Spiritus ſancti particeps es factus, etiamſi non ad hoc ut ſigna faceres, ſed qantum ſufficeret ad hoc, ut recta vita obſervantiam cuſtodires. Et ideò perditionis noſtra cauſſa nulla alia eſt, qam negligentia noſtra atqe deſidia.* Et *in Geneſ. Orat.* 14. Πολὺ τῆς εὐκολίας τὸ ἀσπασχθές. ἀλλὰ δεινὸν ἡ ῥᾳθυμία. ὥσπερ οὖτη κὴ τὰ ἔυκολα, δύσκολα ἡμῖν φαίνεσθαι ποιεῖ. ὅταν ἡ σπουδὴ κὴ ἡ ἀγρυπνία κὴ τὰ δύσκολα, ἔυκολα ἡμῖν ἀπεργάζηται. *Magna hujus præcepti facilitas eſt. Sed grave malum eſt deſidia, facítqe ut facilia omnia videantur difficilia: ſicut ſtudio & vigilantiâ, etiam omnia ardua & difficilia, facilia nobis fiunt.* Idem *in Pſal.* 111. Τὴν δυσκολίαν οὐχ ἡ τῶν ἐπιταγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν ῥᾳθυμία ποιεῖν ἔωθεν. ὡς εἴ τις μετὰ προθυμίας δέχοιτο, καρφὰ κὴ ῥᾴστα αὐτὰ ὄψεται ὄντα. *Difficultatem non natura præceptorum, ſed multorum ſolet ſocordia efficere. Itaqe ſi qis ea cum ſtudio & alacritate animi ſuſcipiat, videbit ea eſſe levia & facilia.* Et mox: Ἡ ῥᾳθυμία τῶν πολλῶν κὴ τὰ ἔυκολα, δύσκολα ἀποφαίνει. ἡ δὲ σπουδὴ κὴ δυσκολώτατα, ῥᾴστα. *Multorum ſocordia, ea qa ſunt facilia, facit difficilia: ſtudium autem & diligentia facillima, ea qa ſunt alioqi difficillima.* Videantur plura *in Cor. Ep.* 1. *Orat.* 2. & 9. Et *ad Philip. Orat.* 2. ubi illud crebrò ingerit, prout noſter iſtic. hoc vel illud non potes, at iſtud potes, &c.

Γλισχρύνεσθαι] *cunctari* Xylander. malim *tenacem eſſe*. Vide *ad l.* 4. §. 44. γλίσχροι, *tenaces*. Ariſtoteles *Ethic. l.* 4. *c.* 3. Οἱ μὲν ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον φειδωλοὶ, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι. *Nam qi his nominibus praditi ſunt, ut dicantur parci, tenaces, retracti & reſtricti, omnes in dando deficiunt.* Obiter vocabulum iſtud apud Laërtium reſtituemus. Is *l.* 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύτατα ἰσχνίναι. qod Ambroſius Camaldunus reddidit, *Ajunt illum & circa rem familiarem ſe fœdiſſimè habuiſſe.* Vigerus, *ad Euſebium, lepidiſſimè* mavult. Cæterùm tu me ſponſore reſcribito, γλισχρότατα ἰσχνῖναι. Sic enim de eodem ex Numenio Euſebius *præparat. lib.* 14. *cap.* 7. Ἦν μὲν δὴ Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός. *Erat vir pavlo ſordidior*, Vigerus: malim, *tenacior. atqe ejuſmodi qi œconomicus diceretur.* nos diceremus, ſomewhat near, and a great husband. miror autem virum eruditiſſimum vitioſam eam lectionem non animadverſſe, cùm Euſebium ſimul ſub oculos haberet. nec poſſum probare, qòd Οἰκονομικὸς literâ majuſculâ præfixâ ſcribit, vúltqe certum aliqem eo tempore notiſſimum deſignari, qi ἀπὸ τῆς ἀκριβεστέρας οἰκονομίας οἰκονομικὸς vulgò nominabatur. Cùm revera οἰκονομικὸς iſtic appellativum, ſive epitheton commune ſit; eúmqe deſignet, qi eſt *rei familiaris, diſpenſanda, curanda, tuenda peritus*, vel *qi negotio huic addictus eſt*, eidem ſedulò intentus. De polypo piſce Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 37. Ὁ δὲ πολύπους, ἀνόητον μὲν ἐστι. οἰκονομικὸς δ' ἐστι. πάντα γὰρ συλλέγει μὲν εἰς τὴν θαλάμην. ὑ τυγχάνει καλοικῶν. *Polypus fatuus qidem eſt, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & in ſuo domicilio recondat.* Qod Plinius *l.* 9. *c.* 29. *Cùm alioqi brutum habeatur animal, in re qodammodo familiari callet. omnia in domum comportat.* nec de Lacyde aliter enunciatur.

Ἀρίσκεσθαι] *Sortem tuam improbare* Xylander. at hoc eſſet potiùs δυσαρεστεῖν, καὶ οὐκ ἀρίσκεσθαι. malim ergò ἀρεσκίνεσθαι, ut *lib.* 11. §. 14. *aſſentari, blandiri.* qod eſt finitimum τῷ κολακεύειν, verùm honeſtiùs pavlò vocabulum. Sed nec mutari forſan qicqam neceſſe fuerit. Siqidem & τῷ ἀρίσκεσθαι hoc eodem ſenſu uſus videtur Plutarchus in *padagog. pag.* 4. *D.* Οἱ μὲν ταῖς τῶν ἀρεσκομένων ἡττώμενοι κολακείαις, εἰσὶ δὲ καὶ

A οἱ δεομένοις χαριζόμενοι φίλοις. *Vel adulationibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes.* indè οἱ ἄρεσκοι, οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐδὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ δὴ οἰόμενοι δεῖν ἅλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. *Obſequioſi, qi omnia in gratiam laudant, nullaqe in re adverſantur: ſed minimè moleſtos exiſtimant ſe eſſe oportere iis, qibuſcum habent conſvetudinem.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 12. qi & τὸν ἄρεσκον τῶ κόλακος accuratiùs diſtingvens, *ibidem l.* 2. *c.* 7. Περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ ἐν τῷ βίῳ. ὁ ὑπερβάλλων, οἰ μὲν ἡδὺνος ἦτοι, ἄρεσκος. εἰ δ' ὠφελίας τῆς αὐτῆ κόλαξ. *In reliqis autem vitæ commerciis, qi excedit, ſi nullius rei cauſſâ,*
B *obſequioſus: ſi ob utilitatem aliqam ſuam id facit, adulator.* ut commodum ſuum adulator ſive colax, oblectámentum alienum aſſentator ſive blandus iſte reſpiciat. Indè & ἀρίσκεια, ἔντευξις ἐκ ἐπὶ τῷ βελτίσῳ ἡδονῆς παρατικευαστική. *Blanditia eſt congreſſio parum honeſtas voluptatis illecebras habens.* Theophraſtus *Ethic. Charact.* 6. ad qem Caſavbonus videndus. Cæterùm iſto *blanditia* ſive *comitatis blanda* nomine adulationem ſuam obvelâſſe qoſdam, ex Anaxandride Comico monet Athenæus *dipnoſ. l.* 6. *p.* 255. *A.* his verbis: Ταύτην δὲ τὴν κολακείαν τινὲς, ἐκτρεπόμενοι τὄνομα, ἀρίσκειαν προσαγορεύουσι. ὡς καὶ Ἀναξανδρίδης ἐν Σαμίᾳ,

Τὸ γὰρ κολακίνειν, νῦν ἀρίσκειν ὄνομ' ἔχει.

C *Hanc porrò aſſentationem qidam inverſo nomine ἀρίσκειαν vocant, ut inqit Anaxandrides in Samia:*

Adulatio habet nunc nomen, blanditiam.

De Pythagora Laërtius *l.* 8. §. 20. Ἀπέχετο καταγέλωτος, καὶ πάσης ἀρεσκείας, οἷον σκωμμάτων καὶ διηγημάτων φορτικῶν. *Irriſione abſtinebat, & facetiis ac jocis, odioſiſque narrationibus.* Qod autem Caſavbonus ad obſeqia corpuſculo præſtanda refert, qò ipſius cupiditatibus ſatisfiat, minùs probabile videtur.

Περιπερεύεσθαι] *levem eſſe* Xylander, adducens cùm Svidam exponentem τὸ περιπερεύεσθαι, προπετῶν. παρπερεύεσθαι, *te-*
D *merarium eſſe*, & περιπέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν. περιπέρειαν, *mollitiem & temeritatem.* tum & illud Apoſtoli *ad Corinth. Epiſt.* 1. *c.* 13. *v.* 4. ἡ ἀγάπη οὐ περιπερεύεται. qod ille interpretatur, *Charitas non eſt levis, aut nugax.* At verò bonus ille editor Lugdunenſis, pro περιπερεύεσθαι, qod rectum fuerat, ſed ipſi fortean minùs intellectum, περιποιεύεσθαι ſubſtituit. perperam omnino, & ex proprio, opinor, cerebro. Verùm mirum qantum diſſideant à ſe invicem enarratores in vocabulo iſto apud Pavlum Apoſtolum, vel interpretando vel explicando. Chryſoſtomus οὐ προπετύνεται. *non eſt temeraria.* Vetus interpres, cui & Beza accedit, *non agit perperam.* tanqam ſi à Latinis ea vox ad Græcos tranſierit. Syrus, *non tumultua-*
E *tur.* Tertullianus *de patient. cap.* 12. *non protervum facit.* Eraſmus, *non eſt procax.* Alii, *non eſt inconſtans.* Alii, *non agit improbè.* Alii, *non eſt fucata.* Alii, *non adulatur.* Ego crediderim commodiſſimè poſſe verti, *non effert ſe*; non eſt jactationi avt vanæ oſtentationi dedita. Ità Græcus Scholiaſtes primo loco: Οὐκ ἀλαζονίνεται. Heſychius, Πέρπερος, μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενος. Πέρπερος, *cum mollitie ſe efferens*, περπερίνεται, κατεπαίρεται. Περπερίνεται, *ſeſe effert.* Svidas etiam, Πέρπερος, ὁ μετὰ βλακείας ἐπηρμένος. Πέρπερος, *cum mollitie elatus.* Idem tamen inter alia: Περπερία, ὃ μὴ διὰ χρείαν; ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται. Περπε-
F ρεία, *qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur.* Et Concilium Nicenum 2. *Can.* 15. Πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλα διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. *Omne, qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur, περπερία vocatur, ut inqit magnus Baſilius.* Reperiuntur avtem illa Baſilii verba (ſi modo Baſilii Cæſarienſis ſint, & non potius Evſtathii Sebaſtienſis, ut opinantur qamplurimi, *aſcetica* illa) *reſponſ. part.* 2. *ad qæſt.* 49. Ità illi à Baſilio an Evſtathio, iſte, ut probabile eſt, à Clemente Alexandrino habuit. Is enim *pædag. l.* 3. *c.* 1. Apoſtoli locum exponens: Περπερεία, inqit, ὁ
G καλλωπισμὸς περιττότητος καὶ ἀχρειότητος ἔχων ἐμφασιν. *Perperam enim agere dicitur cultus, qi ſuperfluitatem & inutilitatem apertè indicat.* Verùm latiùs multò patet vocabuli hujus uſus ſenſúſqe, qàm ut ad veſtitum duntaxat, qò tamen etiam ἐναβρύνεσθαι ſolent οἱ ἀλαζόνες καὶ μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενοι, reſtringi debeat. Docet id Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 10. *Ego avtem ipſe*, inqit, *Dii boni, qomodo inſperſi gravemque novo auditori Pompejo.* id eſt, qomodo me oſtentavi, & qaſi juveniliter jactavi, omnibus adhibitis ſucis & ornamentis orationi meæ, qaſi exultavi, & placere illi ſtuderi: inqit Petrus Victorius. Accedit qod Stephanus *de dialect. c.* 16. §. 1. monet, Sophoclis Scholiaſten, περπαίρας, κομψεύς, interpretari & περπαιρεύσεσθαι,

ἐα ὡς βραδύτερον, καὶ δυσπαρακολουθητότερον καταγινώσκειν *, καὶ τῦτο ἦ ἀσκηπίον, μὴ παρενθυμεμένῳ, μηδὲ ἐμφιλήδονῦντι τῇ * νωθείᾳ.

*-σκη, vel σκεσθαι [μέλλης] *νωθείᾳ f. νωθρείᾳ. Lug. An.

§. 6. Ὁ μέν τίς ἐστιν, ὅταν τι δεξιὸν ᾖ τινα περίξη, πρόχειρον καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν. ὁ δὲ πρὸς τῦτο μὲν ὀ πρόχειρον, * ἄλλως μέν τι περὶ ἑαυτῷ, ὡς δεῖ χρεώστν διανοῆται,

*ἀλλὰ f. vel, ἀλλ' ὃς

nomine si notari poteras, qòd tardiori hebetiorí-qe ingenio natus sis, exercitatione vitium istud corrigere conandum fuerat, hebetudinem tuam neqe insuper habendo, neqe in eadem tibi complacendo.

§. 6. Est, qi ubi gratum qid alicui fecerit, beneficium imputare proclivis fit. est, qi etiamsi imputare havd ità proclivis sit, pro debitore tamen apud se habet eum cui benefecit, qídqe

fece-

ANNOTATIONES.

σθαι, κομψεύεσθαι. apud qem πίεσις & περιπεύεσθαι legendum, nulli potest esse ambiguum. Græcam si damus originem, malim cum Dunæo nostro à περὶ duplicato, qàm à περιφέρεσθαι cum Stephano derivare. Verùm plura de vocabulo isto qi voluerit, adeat pòst Henricum Stephanum *thesaur.* Joannem Drusium *observ. l.* 7. *c.* 7. Muretum *var. lect. l.* 14. *c.* 7. Andream Dunæum nostrum *notis ad Savilii Chrysost. in* 1. Cor. 13. Heinsium deniqe, qi post ista à me adnotata prodiit, *exercit. sacr. ad* 1. *Cor. cap.* 10.

Εἰ ἄρα ὡς βραδύτερον καὶ δυσπαρακολουθητότερον καταγινώσκεσθαι] avt legendum καταγινώσκη, avt supplendum verbulum aliqod, fortean, δύναται, ex clavsula proximè præeunte, avt μέλλεις, avt συμβαίνει, avt ejusmodi aliud qippiam. Est autem ὁ δυσπαρακολούθητος, *qi difficulter rem propositam comprehendit & assequitur.* Sicut contrà εὐπαρακολούθητος, ὁ ὀξὺς εἰς τὰ πράγματα καὶ εὐχερής. Hesychius. *qi res facilè assequitur:* Svidas in Σκαιός. Οὕτως ἐκάλουν τὺς ἀμαθεῖς καὶ δυσπαρακολουθήτους. *Ita vocabant imperitos, & qi difficulter assequi poterant ea, qa tradebantur, ingenio tardo præditos.* In *sectione* proxima, ἀπαρακολουθήτως ἔν ποιεῖν, dicuntur, qi qasi *nevtiqam assequuntur, avt intelligunt,* hoc est, non attendunt prorsus, id qod agunt. Et mox; Ἀλλ' αὐτὸ τῦτο δεῖ παρακολουθεῖν. *Sed necesse est illud ipsum qod fit nósse, & intelligentiâ assequi,* sive αἰσθέσθαι, ut statim ipse se interpretatur. Epictetus *l.* 1. *c.* 5. Ὥστε μηδὲ παρακολουθεῖν, μηδὲ συνιέναι μηδὲν. *Ut nihil assequatur, ut nihil intelligat.* & *lib.* 3. *cap.* 26. Οὐχὶ δὲ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις παρακολουθεῖς; *Annon enim ea qa evidenter in sensus cadunt, consectaris?* Galenus *de errat. dignos. & cur. cap.* 1. Ἔνιοι δ' ἄτως ἀγύμναστοι περὶ λόγους ὄντες, ὡς μὴ παρακολουθεῖν τοῖς ἀκύουσιν ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις. *Qidam verò sunt adeò inexercitati in ratione disserendi, ut non assequantur qa à nobis dicuntur.* (π. α. τ. ὐ. ἡ. λεγομένοις, leg. ut Marc. *lib.* 7. §. 4. παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις) Idémqe *ibidem* mox; Φαίνονται γὰρ ὄντως, καθάπερ οἱ ὄνοι τῆς λύρας, ἄτω πῶς αὐτοὶ μηδ' ὅλως, ὃις εἶπον, ἠκολουθηκότες. *Videntur enim verè, sicut asini ad lyram, ita & illi nihil omnino, qa dixi, assecuti.* Eodem sensu τῷ παρακολουθεῖν verbo usus est Lucas *Evangel. c.* 1. *v.* 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς. hoc est, *omnia ab initio usqe accuratè intelligentiâ assecuto.* qæ Evangelistæ verba contendit Budæus *Comment. Ling. Græc. pag.* 346. cum illis Demosthenis περὶ παραπρεσβ. *pag.* 334. *A.* ὁ τάτε ποιηρήματα εἰδὼς καὶ παρηκολουθηκὼς ἅπασι, κατηγορῶ. *Qi scelera istius novi, & omnia comperta habeo, accusarem.* Et illis περὶ στέφαν. *p.* 502. *B.* Ἐκεῖνον ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὃ μόνον ἔνιον καὶ πλέιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι. *Sed illud tempus nimirum, & illa dies, non modò bene cupientem & locupletem virum postulabat: sed & in rebus illis ab initio versatum.* ut sit & ἄνωθεν illic, qod istic ἐξ ἀρχῆς. Eodem sensu usurpat Paulus Apostolus *ad Timoth. Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Ἐντρεφόμενον τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ἣ παρηκολούθηκας. *Imutritus in sermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ, qam es assecutus.* & *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 10. Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, &c. *Tu verò assecutus es doctrinam meam, &c.* qo loco cur Erasmi, *assectatus es,* malit doctiss. Scultetus, qàm Vulgatæ ac Bezæ, *assecutus es,* cavssam nullam video. ratio siqidem, qam assignat, havd est firma satis. *Ad seqendum atqe imitandum hortatur. at qomodo seqi poterit, qi jam assecutus dicitur?* responsio proclivis est. aliud est notitia & intelligentia, aliud usu & actu assequi: vel, si brevius vis, aliud nosse, aliud posse. illud Timotheus jam assecutus erat, istud havd itidem adeptus. monet itaqe Apostolus, ut qæ de se nôsset, ἤτοι αὐτόπτης γενόμενον, ἢ ἐξ ἀκοῆς ἱστορήσας, ea imitari adniteretur. Vide & *l.* 2. §. 9. & *l.* 7. §. 3, 4.

Μὴ παρενθυμεμένῳ] *Nè eam subinde cogitares* Xylander. *nè eâ nimiùm afficiaris* Casavbonus. imò *non negligens, non neglectim habens,* sed qantum in te est, tarditatem hebetudinémqe tuam corrigere & sanare contendens. παρενθυμεῖσθαι, *animum non advertere, negligere, neglectim habere.* de gubernatore Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Κἂν μὴ αὐτὸς ἐκεῖ, ὑποπαρένθυμηθῇ δὲ, ἀπώλετο. *Si vel parum neglexerit, animum non adverterit.* Marcus ipse *l.* 6. §. 20. πολλὰ παρενθυμώμεθα, *negligamus multa, non animadvertamus.* & *l.* 10. §. 8. τὸ ἀπαρενθύμητον, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia* immunem. & *l.* 6. §. 50. Πρὸς τῷ ὑφ' ἑτέρῳ λεγομένῳ, γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτως. *Sedulò attendere atqe animum adhibere atqe animum adhibere eis qæ ab alio dicuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τί οὖν, ἐπειδὴ ἀφυὴς εἰμι; ἀποστῶ τῆς ἐπιμελείας τάτου ἕνεκα; μὴ γένοιτο. Ἐπίκητος κρείσσων Σωκράτους οὐκ ἔστιν. οἱ δὲ μὴ, ὃ χείρων, τῦτό μοι ἱκανὸν ἐστιν. οὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι. καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος. οὐδὲ Κροῖσος. καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τῆς κλήσεως. οὐδ' ἁπλῶς ἄλλου τινὸς τῆς ἐπιμελείας, διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἄκρων, ἀφιςάμεθα. *Qid ergò? cum ingenio caream, eóne curam ejus rei abjiciam? Absit. Epictetus Socrate præstantior non est? Modo ne deterior: hoc mihi satis est. Neqe enim Milo sum futurus: & tamen corpus non negligo; neqe Cræsus: & tamen rem familiarem tueor; nullam denique curationem, ob eorum, qa summa sunt, desperationem relinqimus.* Flaccus *Epist.* 1.

Non possis oculo qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec qia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosâ corpus nolis prohibere chiragrâ.
Est qòdam prodire tenus, si non datur ultrà.

Ità cum Grajo nostro lubens lego, non, *qodam.* qadamtenus saltem procedere & proficere licet.

Μηδὲ ἐμφιληδονῦντι τῇ νωθείᾳ] lege νωθείᾳ, vel ut Annotator Lugdunensis νωθρείᾳ. *neqe tarditate & insciti, sibi complacentem.* qod havd pavcorum vitium est. Vide Solomonem *Prov. c.* 1. *v.* 22. Avgustinus in illud *Psal.* 36. *v.* 3. *Noluit intelligere. Videtis, qia voluntati illud tribuit: sunt qi volunt intelligere, & non valent: sunt & qi nolunt intelligere; ideò non intelligunt.*

§. 6. Πρόχειρον λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν] χάριν λογίσασθαι, *beneficium imputare.* qod ab exprobratione qadam havd multum distat. Juvenalis *Sat.* 6. *v.* 179. de uxore insigniori,

Qa tanti gravitas? qa fama, ut se tibi semper
Imputet?

Martialis *l.* 5. *Epigr.* 82.

Non totam mihi, si vacabis, horam
Dones, & licet imputes, Severe;
Dum nostras legis exigisque nugas.

& *l.* 2. *epigr.* 48.

Imputet ipse Deus nectar mihi; fiet acetum,
Et Vaticani perfida vappa cadi.

Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 17. *Multi sunt tam pravæ naturæ, ut malint perdere qa præstiterunt, qàm recepisse, superbi & imputatores.* & *l.* 6. *c.* 12. *Qadam qa homines sibi præstant, aliis imputant.* Tria scilicet Marcus beneficia collocantium genera ponit. primum est eorum, qi palàm imputant: secundum eorum, qi etiamsi id palam non faciant, apud se tamen tanqam de debito cogitant: tertium eorum, qi tantùm abest ut imputent, ut nè cogitent qidem.

Ἄλλως μέντοι] f. ἀλλὰ vel ἀλλ' ὃς. nisi si illud ὡς ex linea proxima huc irrepserit.

Ὡς περὶ χρεώστ διανοῆται] At Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 2. *Demus beneficia, non fœneremus. dignus est decipi, qi de recipiendo cogitavit, cùm daret.* hoc est, qod Marcus hîc, ὡς περὶ χρεώστ διανοῆται. Et mox: *Beneficiorum simplex ratio est: erogantur tantùm, non computantur. si reddet aliqid, lucrum est; si non reddet, damnum non est. Ego illud dedi ut darem. nemo beneficia in calendario scribit: nec avarus exactor ad horam & diem appellat. nunqam illa vir bonus cogitat, nisi admonitus à reddente. turpis fœneratio est, beneficium expensum ferre.* Idém *l.* 3. *c.* 14. *Interitura est rei tantæ dignitas, si beneficium mercem facimus.* & *l.* 4. *c.* 3. *Beneficium virtutis est, & turpissimum id cavssâ ullius rei dare, qàm ut datum sit. se intueri & commodum suum, istud non est beneficium, sed fœnus.* & *c.* 14. *Non est beneficium qod in qæstum mittitur. hoc dabo, hoc recipiam; avctio, est ut ait Ovidius,*

Qa qia non licuit, non dedit, illa dedit:

Eodem modo, qi beneficium ut reciperet, dedit, non dedit. Et Cleanthes *ibidem l.* 6. *c.* 13. *Multum à beneficio distat negotiatio.* Dominus Christus, Luc. *c.* 6. *v.* 35. Ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes.* & *v.* 34. Ἐὰν γὰρ δανείζετε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστι; *Et si mutuum dederitis iis, à qibus speratis vos recepturos, qa gratia erit vobis?*

Οὐδὲ

fecerit, novit. eſt &, qi, qid fecerit, qodammodo nè novit qidem: ſed viti ſit ſimilis, qæ racemum ubi tulerit, fructúmqe ſibi proprium ſemel dederit, nihil ulteriùs reqirit. ſicut equs, ubi cucurrerit, canis venatus fuerit, apes mel confecerit; ità iſte, ubi benefecerit, non clamore proſeqitur, ſed ad aliud ejuſmodi opus ſe transfert; qemadmodum vitis ad racemos alios denuo ſuo tempore producendos. in horum ergò numero eſſe oportet, qi qid faciant, ipſi qodammodo nè intelligunt qidem? ità planè. At hoc ipſum, inqis, qid agas, intelligere neceſſarium eſt. eſt enim ſocietatis legem colentis proprium hoc, ut ſentiat ſe ſecundùm legem illam agere; útqe velit etiam per Jovem, eum qocum ſic agit, id perſentiſcere. Verùm eſt, fateor, qod dicis. Veruntamen, qod jam dictum eſt, ſi ſeciùs ceperis, ex eorum numero futurus es, qorum priore loco memineram. ſiqidem & illi rationis ſpecie qadam probabili abducuntur. tu avtem, ſi

κὴ ὁίδεν ὁ πεποίηκεν. [a] ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ ὁίδεν ὃ πεποίηκεν. ἀλλὰ ὅμοιός ἐστιν ὠμπέλῳ βότρυν ἐνεγκάσῃ κὴ [b] μηδὲν ἄλλο ζητησάσῃ, μετὰ τὸ ἄπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι. [c] ἵππῳ δρομέων, κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπος ὃς ἓν ποιήσας, οὐκ ἐπιζοᾷ), ἀλλὰ [d] μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ τὸν βότρυν ἐνεγκεῖν. ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοὺς τρόπον ἵνα ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιῶσι; ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, δεῖ παρακολουθεῖν. [e] ἴδιον γάρ, φησι, τῷ κοινωνικῷ, τὸ αἰσθάνεσθαι ὅτι κοινωνικῶς ἐνεργεῖ, κὴ, νὴ δία, [f] βούλεσθαι κὴ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι. ἀληθὲς μέν ἐστι ὃ λέγεις. τὸ δὴ νῦν λεγόμενον * παρεκδέχῃ, ἀφ' τοῦτο ἔσῃ εἰς ἐκείνων, * [ἂν] π. f. ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην. κὴ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι πιθανότητι παρήγονται. ἐὰν δὴ θελήσῃς συνεῖναι

[a] L. 7. §. 73. l. 9. §. 2.
[b] L. 4. §. 13.
[c] Sup. §. 1. l. 10. §. 8.
[d] L. 6. §. 7. l. 11. §. 4. l. 12. §. 29.
[e] Inf. §. 16.
[f] L. 11. §. 15.

τι

ANNOTATIONES.

Οὐδὲ ὁίδεν ὁ πεποίηκεν] Seneca *de benef. l. 2. c. 6. Qàm dulce, qàm pretioſum eſt, ſi gratias ſibi agi non eſt paſſus, qi dedit; ſi dediſſe, dum dat, oblitus eſt?* Chilo apud Avſonium.

Tu bene ſi qid facias, non meminiſſe fas eſt.

Verùm qadrat ad hoc Domini Servatoris præceptum hyperbole elegantiſſimâ conceptum, Matth. *c. 6. v. 6.* Ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνάτω ἡ ἀριστερὰ, τί ποιεῖ ἡ δεξιά. *Facientis eleemoſynam neſciat ſiniſtra qid dextra faciat.* Ambroſius *offic. l. 1. c. 30.* qò & Evthymius inclinat, ità interpretatur, qaſi dictum eſſet, *ut frater tuus, qi eſt tanqam dextra tua, qod facis neſciat.* Sic facias, ut

Proxima neſciat uxor,

utì Perſius loqitur. Meliùs Joannes Chryſoſtomus *Orat.* 19. qem ſis vide. Nam qod de *dextra*, qæ ſit *amor divinus, ſiniſtra, qa favor humanus* exiſtat, argutantur Hieronymus *in Matth.* Hilarius *ibidem.* Avguſtinus *in Pſal.* 121. & *in 1. Joan. tr. 6.* & *de temp.* 60. Gregorius *in Job. l. 3. c. 21.* Theophylactus *in Matth.* alii; eſt merum ipſorum commentum. Rectiùs Clemens *Strom. l. 4. pag. 529. D.* Ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ ἐλεῶν, ὅτι ἐλεεῖ, γινώσκειν ἀφίλει. *Sed neqe ipſe, qi miſeretur, debet ſcire, ſe miſereri.* Aliud eſt qod Seneca *de benef. l. 6. c. 8. Beneficium aliqis neſciens accepit, nemo à neſciente.* Beneficium niſi ſciens volénſqe dare neqit: verum beneficium qi dat, qoad beneficii præſtiti imputationem, perinde affectus eſſe poteſt, acſi qid faciat fecerítve neſcius ſit. atqe hoc eſt, qod, poſt Chriſtum noſtrum, Marcus voluit. Geminâ planè mente Plato in *Theæteto, pag. 127. D.* de Philoſopho genuino. Ταῦτα μᾶλλον αὐτὸν λήθειν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. κὴ ταῦτα πάνυ, οὐδ' ὅτι οὐκ ὁίδεν, ὁίδεν. οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τοῦ ἐνδοκιμεῖν χάριν, &c. *Hoc magis eos latet, qam maris, ut dici ſolet, arena. Atqe hac omnia etiam neſcire ſe neſcit: neqe enim vulgaris gloriæ gratiâ ab his abſtinet, &c.* Optimè formulæ iſtius ſenſum expreſſit.

Ὁμοιός ἐστιν ὠμπέλῳ] ità mox: ὡς ἄμπελος.

Μηδὲν ἄλλο προσπιζητήσῃ] Vide *ad lib. 7. §. 73.*

Οὐκ ἐπιζοᾷται] qod Dominus Chriſtus Matth. *c. 6. v. 2.* Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς. *Cùm eleemoſynam faceris, ne curato buccina cani coram te.*

Μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον] Vide *l. 6. §. 7.* & *l. 11. §. 4.* & *l. 12. §. 29.* Seneca *de benef. l. 1. c. 2. Qaliſcunqe priorum eventus eſt, perſevera in alios conferre. Melius apud ingratos jacebunt. nè ceſſaveris; opus tuum perage, & partes boni viri exeqere. alium re, aliam fide, alium conſilio, alium præceptis ſalubribus adjuva.* & *l. 4. c. 14. Ad beneficium non adducit cogitatio avara, nec ſordida, ſed humana & liberalis, cupiens dare etiam cùm dederit, & augere novis ac recentibus vetera.* Hoc eſt qod ſuo more, id eſt, Comico, Plavtus *Trinumm. A. 2. Sc. 2. v. 39.*

Is probus eſt, qem non pœnitet qàm ſit probus:
Benefacta benefactis aliis pertegito, nè perpluant.

Seriò mag's alius qiſpiam apud Plutarchum *de ſene polit.* & *adv. vit. Epicur. pag. 1099. A.*

Καὶ μήτι παυσώμεθα δρῶντες ἓν βροτούς.
Non deſinamus bene mereri de hominibus.

Vide *l. 7. §. 73.* Plinius *l. 3. Epiſt. 5. Antiqiora beneficia ſubvertas, niſi illa poſterioribus cumules.*

Ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι] Interrogantis tanqam ex aliena perſona, eſſe volunt hæc verba, Xylander & editor Lugdunenſis. affirmantis ac præcipientis ex ſua Caſavbonus. illud malim, qîa ſubſeqentia, ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, &c. ſubjectionis ſive reſponſionis formam habent.

Ἀπαρακολουθήτως] *Sic ut non poſſint intelligi* Xylander. imò potiùs, *ſic qaſi non intelligant ipſi.* ut in præcedentibus, οὐδὲ ὁίδεν. Sic *l. 2. §. 15.* ſed ratione diverſâ ἀπαρακολουθήτως ἐνεργεῖν. *neſcire qid velis.* Vide *ſuprà ad §. 5.* δυπαρακολουθητότερος.

Βούλεσθαι κὴ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι] Ità revera beneficia conferenda, ὡς αἰσθέσθαι, *ut ſentiat ſibi gratiam factam is cui benefit*, ut *infrà l. 11. §. 15.* Verùm ut beneficii avtorem, qis is fuerit, dignoſcat, nihil qicqam eſt neceſſe. Seneca *de benefic. l. 2. c. 9. Interdum & ipſe qi juvatur fallendus eſt: ut habeat, nec, à qo acceperit, ſciat.* Exemplum ſubjicit Arceſilai, qi amici pavperis, ſed pavpertatem per verecundiam diſſimulantis, ac per ægritudinem decumbentis, pulvillo ſacculum clam ſubjecit, ut qod deſiderabat, inveniret potiùs qàm acciperet. Cteſibium hunc nominat Laërtius *l. 4. §. 37.* Apellem Chium Plutarchus *de adul. & amic. pag. 63. D.* qem & fravde amicâ utilíqe deprehenſâ, dixiſſe, Ἀρκεσιλάου τὸ παίγνιον, *Archeſilai hic ludus eſt.* ille; Ἀρκεσιλάου τοῦτὶ τὸ κλέμμα. *Archeſilai boc eſt furtum*, iſte refert. *Ibidem* C. Plutarchus. Τῇ τοῦ φίλου χάριτι ἐπιδεικτικὸν οὐδὲν ἔπεσιν. ἀλλὰ πολλάκις, ὥσπερ ἰατρὸς λαθὼν ἐφαρμάττουσι, κὴ φίλος ὠφέλησεν ἐντυχὼν ἢ διαλυσάμενος, ἀγνοοῦντος ἐπιμεληθείς. *Ab amico qod præſtatur officium, ad oſtentationem nihil habet: ſed ſæpenumero, ſicut medicus occultè ſanat, ita & amicus ſuâ præſentiâ aut abſentiâ amico prodeſt ignoranti pro ſe curam geri.* Sed ad Senecam redeamus paria Marco interrogantem. *Qid ergò? ille neſciet à qo acceperit? Primùm neſciat, ſi hoc ipſum beneficii pars eſt. Denique ille neſciet accepiſſe ſe: ego ſciam me dediſſe. Parum eſt, inqis. Parum, ſi fœnerare cogitas. ſed ſi dare, qo genere accipienti maximè profuturum erit, dabis. contentus eris te teſte: alioqin non benefacere delectat, ſed videre benefeciſſe. Volo, inqis, ſciat, debitorem qæris. Volo utiqe ſciat. Qid ſi illi utilius eſt neſcire? ſi honeſtius? ſi gratius? non in aliam partem abibis? Volo ſciat. Ità tu hominem non ſervabis in tenebris? Beneficia in acta non mitto. qid? ego illi ſum indicaturus me dediſſe; cùm inter prima præcepta & maximè neceſſaria ſit, nè unqam exprobrem, imò nè admoneam qidem? hac enim beneficii inter duos lex eſt, alter ſtatim oblivíſci debet dati, alter accepti nunqam.*

Τὸ δὴ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] *non intelligis* Caſavbonus. ſic ex Polybio Svidas, ὃν ὀρθῶς τὰς ἡμετέρας ἐκδέχῃ λόγους, id eſt, νοεῖς, ὑπολαμβάνεις, *non rectè ſermones noſtros accipis. excipe* Xylander. ut ſit παρεκδέχεσθαι, idem qod ἐκδέχεσθαι, *excipere.* nevtrum ſatìs arridet. ego conditionalem deeſſe puto, [ἂν] παρεκδέχῃ, *ſi ſeciùs ceperis.* Ità enim ſignificat τὸ παρεκδέχεσθαι. Evſebius *hiſt. eccleſ. l. 3. c. 39.* Papiam narrat, τὰς ἀποστολικὰς παρεκδεξάμενον διηγήσεις, *ex relationibus Apoſtolicis ſeciùs acceptis*, commentitia multa tradiſſe. qod verbum & in H. Stephani theſavrum poterit immitti.

Εἰ δὲ θέλεις συνεῖναι] forſan συνίναι. *intelligere.* qanqam & συνεῖναι eo ſenſu uſurpatum invenias. Ità enim Herodotus. *l. 5. pag. 360. E.* Ἐγὼ μοι δοκέω συνεῖναι τὶ ἐθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ χρηστήριον. *Ego qid nobis ſignificare velit oraculum videor mihi intelligere.* Demoſthenes *pro Coron.* Οὔτε ὑμᾶς ὁίμαι μανθάνειν, ὅτ' αὐτὸς ἐδυνάμην συνεῖναι. *Neqe vos puto diſcere, neqe ipſe poſſum intelligere.* ubi tamen qidam codices συνίναι. Herodianus *lib. 2.* de Germanis. Ὥσπερ τὰ σώματα γενναιόταλοι κὴ μεγάλοι εἰσὶν, ὕτω κὴ τὰς διανοίας παχεῖς, κὴ μὴ ῥαδίως συνεῖναι δυνάμενοι, εἴτι μετὰ πανουργίας ἢ δόλω λέγοιτο ἢ πράττοιτο. *Qemadmodum corporibus utuntur prævalidis atqe proceris, ita pingvi ſunt ingenio: qare havd facilè ſentiunt ſi qid agas dicaſve aſtute ac ſubdolè.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 286. D.* Ἀλλὰ καθάπερ κὴ ἄνευ γραμμάτων πιστὸν εἶναι δυνατὸν φρονεῖν. ὕτως συνεῖναι τὰ ἐν τῇ πίστει λεγόμενα οὐκ ὁίόν τε μὴ μαθόντα, ὁμολογοῦμεν. *Sed qemadmodum vel ſine literis fidelem poſſe eſſe dicimus: ita qæ in fide dicuntur poſſe intelligere eum, qi non didicit, confitemur.* & *l. 4. pag. 492. A.* Οὔτε τὰς τιμὰς τὰς μετὰ θάνατον τῶν ὁσίως βεβιω-

τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον. μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο τῶν ἄλλων τι ἔργον παραλίπῃς.

§. 7. Εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον, ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. ἤτοι δὲ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἅπως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως*.

§. 8. Ὁποῖόν ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ ἱππασίαν, ἢ ψυχρολουσίαν,

id quod dixeram rectè intelligere volueris, noli metuere, nè hac de cavssâ benefaciendi occasionem ullam sis omissurus.

§. 7. Athenienſium votum erat, *Pluat, pluat, cluare Jupiter, ſuper Athenienſium arva & prata.* avt nihil omnino precari, avt hoc modo ſimpliciter & ingenuè precari par eſt.

§. 8. Cujuſmodi illud eſt, quod dici ſolet, *Æſculapium* huic vel illi *coordinâſſe*, ut equitet, ut frigidâ proluatur, ut

* Θερίων Cas.

ANNOTATIONES.

διανύσαντα, ὅτι τὰς κολάσεις τῶν ἀδίκως καὶ ἀνιλεῶς πεπολιτευμένων συνιέναι βούλονται. *Nec honores poſt mortem eorum, qi ſanctè vixerunt, nec ſupplicia eorum, qi injuſtè & libidinoſè ſe geſſerunt, volunt intelligere.* Et apud Svidam in *Sexto* avtor incertus, μηδὲ συνιέναι τὰ λεγόμενα δυνηθείς. *Qia ne verba qidem, qa dicebantur, intelligere potuit.*

Μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο] forſan, μηδὲ παρὰ τοῦτο] *Nè metuas, neve hac de cavſſa opus aliqod ſociale omittas.* Veruntamen nihil temerè mutatum velim.

§. 7. Ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ] Indè Ζεὺς ὑέτιος, ὄμβριος, idémqe Ὗης & Διὸς, & Ὗον dictus. Heſychius Ὗης, Ζεὺς ὄμβριος. Ariſtotelis nomine *de mund. c. 7.* Ὑέτιος ἀπὸ τῶν ὑετῶν καλεῖται. *Pluvius à pluviis vocatur.* & Phurnutus *de Deis c. 3.* Παρά τισι δὲ καὶ Διὸς καλεῖται, τάχα ἀπὸ τοῦ δύειν τὴν γῆν. *A nonnullis avtem & Διὸς appellatur, utique qia rigat terram.* Lucianus *dialog. Jov. & Gan.* Διὸς δὲ οὐκ ἤκουσας ὄνομα, οὐδὲ βωμὸν εἶδες ἐν τῷ Γαργάρῳ τοῦ ὄρους; *Jovis nomen non audiſti? nec pluentis aram in Gargaro vidiſti?* Pavſanias in *Attic. pag.* 61. meminit βωμῶν ὀμβρίου Διός. *pluvii Jovis ara.* Athenis verò *pag.* 22. refert eſſe γῆς ἄγαλμα, ἱκετευούσης ὕσαί οἱ τὸν Δία. ἔτι ὄμβρου δεῖσαν Ἀθηναίοις, ἔτι καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβᾶς αὐχμός. *Terra à Jove imbres implorantis ſimulacrum, vel qod Athenienſes aliqando pluvias deſiderarint, vel qod totâ Graciâ ſoli ſiccitate laborarint.* At de Ægypto Nilum allocutus Tibull. *l. 1. eleg. 7.*

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres;
Arida nec pluvio ſupplicat herba Jovi.

Et Scholiaſtes *ad Pindar. Pyth. od. 4.* Κρονίδην τὸν Νεῖλόν φησιν ὡς Παρμένων, Αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, ἀναλογεῖν γὰρ τοῖς τοῦ Διὸς ὄμβροις τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ, καὶ ὥσπερ ἀντίστροφόν τινα τοῦτον τοῦ Διὶ εἶναι. *Jovem Nilum dixit, ſicut Parmeno. Nile Jupiter Ægyptie. Nili enim aqa Jovis imbribus ſimilis eſt, & ſicut ex adverſo Jovi reſpondet.* Verùm Deus verus vivúſque ſolus eſt Ζεὺς ὑέτιος, non Nilus, non nubes ipſæ, non ulla apud extraneos in pretio habita Deunculorum mendacia atqe mendicabula. Vide Jerem. *c. 14. v. 22.* Job. *c. 38. v. 25, 28, 34, 37.* Pſal. *65. v. 10, 11, 12.* Zech. *c. 10. v. 1.*

Κατὰ τῆς ἀρούρας τῶν Ἀθηναίων] Exiſtimat Xylander improbare Marcum iſtíc commune illud & damnoſiſſimum vitium, qo pleriqe ea tantùm expetant, qæ ſibiipſis privatim proſint; nihil ſoliciti de communi bono: & Athenienſes notare, utpote qi injuſtè & illiberaliter ſuis tantùm agris pluviam & fertilitatem poſcerent, reliqorum hominum nullam rationem habentes. At contrà preces iſtiuſmodi probat Marcus, qibus homines non ſibi ſolis privatíſqe ſuis rebus, ſed civitati reíqe publicæ univerſæ, in qa degunt, à numine favſta proſperáqe comprecantur; quales fuiſſe monet Athenienſium illas. qos etiam in ſupplicationibus ſuis, non ſuæ tantùm regionis, ſed totius inſuper Græciæ, memores fuiſſe ex Pavſania ſuprà didicimus. Verùm qod Gregorius *in Job. l. 18. c. 3.* & Hieronymi nomine *in Thren. c. 3. v. 41.* qæ indè conſtat Hieronymi non eſſe, qia ex Gregorio mutuantur. *Et oratione operatio, ut operatione fulcienda eſt oratio.* itaqe precibus opera ſunt adjiciendâ. & tam pro bono publico conatus adhibendi, qàm ſupplicationes concipiendæ. Habéntqe reverà locum hîc Menæcei pro patria ſe devoventis illa à Xylandro etiam lavdata, ex Evripidis *Phœniſſis*;

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, διέλθοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, καπῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων
Πειράμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτύχουν ἄν.
Si qiſqe qantum qiverit boni, lubens
Patriæ offerat, donétqe publica rei;
Minus malorum civitates prenderet,
Et ampliores redderentur indies.

Siqidem, ut rectiſſimè Andocides *Orat. adv. Alcibiadem.* Διὰ μὲν τὰς τῶν ἰδίων ἐπιμελουμένους οὐδὲν αἱ πόλεις μείζους κεκτήσανται. διὰ δὲ τὰς τῶν κοινῶν, μεγάλας καὶ ἐλευθέρας γίγνονται, *Nam per privata curantes nihil urbes potentiores fiunt: per eos verò qi publica curant potentes & liberæ evadunt.* Vide *ad l. 1. §. 16.* & *l. 7. §. 4.*

Ἤτοι δὲ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ὅπως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως] ἐλευθερίως legit Caſavbonus *ad Perſ. Sat. 2.* qi & τὸ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, orationem ſimplicem & liberalem oppoſiti cenſet τῇ ἐυχῇ ἐμπορικῇ id eſt, *preci emaci*, ut Perſius loqitur: qam interpretatur, vel eam qæ habet conjunctum ſacrificium majoris alicujus victimæ, avt votum rei conſecrandæ;

A qod ſit velut pretium diis repenſum, ut ſit in emptione contrahenda; vel qæ toties fuit repetenda, & tam aſſiduè ac λιτανεῖαι καὶ ἱκεσίαι facienda, ut hoc ipſum pretii loco cenſeri poſſit; qia, ut ait Seneca, *Nulla res carius conſtat, qàm qa precibus empta eſt.* Mihi videtur Marco, τὸ ἁπλῶς εὔχεσθαι, *orationis ſimplicitatem* qandam denotare, qalis illa Athenienſium formula, qæ generali qadam ac familiari ratione Jovem compellat, nec terminos illi rerum tribuendarum anxiè ſolicitéqe præſcribit. qalis itidem ea formula, qam amicis ſuis poeta qidam præſcripſit, à Platone in *Alcibiad. 2. pag. 454. D* lavdata;

B Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ εὐχομένοις, καὶ ἀνεύκτοις
Ἄμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλίζοις.

vel, ut *Anthelog. l. 1. c. 31.* habetur

— τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένων ἀπερύκοις.
Tu Rex ſumme, dato nobis bona, ſive rogemus,
Sev non: at mala vel poſcentibus uſque negato.

Sed & Laconum, qi ut Plato *ibidem pag. 458. B.* καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἐκάστοτε παρακλησίαν εὐχὴν ἔχοντας, τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς διδόναι κελεύοντες ἐν σφίσιν αὐτοῖς. *Idem votum tam privatim, qam publicè ſervant, orantes deos pulcra cum bonis ſibi tribuere.* Unde & Jupiter Ammon dixerit *ibidem*
C *E.* Βέλτιόν φασιν αὐτοῦ τὴν Λακεδαιμονίων εὐφημίαν εἶναι μᾶλλον, ἢ τὰ σύμπαντα τῶν ἑλλήνων ἱερά. *Placere magis Lacedæmoniorum ſibi acclamationem, qam Græcorum ſacra omnia.* Qin & Xenophon *de Socrate memoriab. l. 1. pag. 722. C.* Εὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ δίδοναι. ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι. *Precabatur etiam deos ſimpliciter, ut bona largirentur: qod dii optimè ſcirent, cujuſmodi res eſſent bona.* Reſpexit eodem Juvenalis *Sat. 10. v. 346.*

Nil ergò optabunt homines? ſi conſilium vis,
Permittes ipſis expendere numinibus, qid
Conveniat nobis, rebúſque ſit utile noſtris.
D *Nam pro jucundis aptiſſima qoqe dabunt Dii.*
Charior eſt illis homo, qàm ſibi. —

Atqe hoc eſt qod R. Simeon in *Pirkę Abot. c. 2. §. 13.* תעש תפלתך קבע *Orationem tuam fixam nè feceris.* hoc eſt, nolis inter orandum terminos numini figere, legémqe qid facturus ſit, Deo præſtituere; ſed vota tua ſimpliciter, prout illi viſum fuerit, præſtanda ipſi permittito. At τὸ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, ſive *liberaliter* precari, (ità enim cum Xylandro malim, qàm cum Merico, *liberè*) eſt ejuſmodi orationem adhibere, qæ alios etiam contribules, conterraneos, avt
E extraneos etiam nobiſcum unà comprehendat, qalis ea eſt, qam hîc Marcus retulit, Attica ſupplicandi ratio: qalis itidem, qam Xylander hîc adducit, Perſarum veterum, de qibus Herodotus *lib. 1. pag. 63. A.* apud qos lege ſic cavebatur; Ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μάνῳ, ἢ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἐν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖς ἄπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. *Illis avtem qi ſacrificat, non licet ſibi privatim precari bona, ſed communiter univerſis Perſis, inprimis qidem Regi: qoniam inter cunctos Perſas ipſe etiam qi ſacrificat comprehenditur.* Sed liberalior his Chriſtianorum litania. Pavlus *Timotheo Epiſt. 1.*
F *c. 2. v. 1.* præcipit ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων. *ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro qibuſvis hominibus.* Liberaliſſima verò omnium λειτουργία Judaïca, ſi Philoni credimus, *de monarch. l. 2. pag. 825. B.* Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ ἱερεῖς ὑπὲρ οἰκείων καὶ φίλων καὶ πολιτῶν αὐτὸ (αὐτῶν forſan) μόνον εὐάθασι τάς τ' εὐχὰς καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν. ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς, ὃ μόνον ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρὸς, τάς τ' εὐχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας ποιεῖται, τὸν κόσμον, ὑπὲρ οὗ ἐπὶ ταῖς ἀληθείαις, πατρίδα οἴκου ἑαυτῷ νομίζων, ὑπὲρ ἧς ἱκετείας καὶ λιτὰς οἴσθ' ὅτι ἐξευμενίζουν τὸν ἡγεμόνα, πιστεύομενος τῆς ἐπιεικοῦς καὶ ἵλεω φύσεως αὐτῷ μεταδιδόναι τῷ γενομένῳ. *Nam alii ſacerdotes tantùm pro familiaribus amicis civibuſqe ſolent divinam rem facere: at Judaorum pontifex non ſolum pro toto humano genere, verùm etiam pro naturæ partibus, terra, aqâ, aëre, igne precatur & agit gratias: qippe qi exiſtimat mundum, ut re vera eſt, ſuam patriam, ſolitus ſupplicationibus ei reddere propitium parentem conditorémqe ſuum.*

§. 8. Συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ] Συντάττειν, *injungere, præcipere, præſcribere,* qomodo ægrotis medici hoc vel illud ſumendum. Plutarchus in *Pomp. pag. 620. B.* Ἐπειδὴ νοσοῦντι συνε-

ut diſcalceatus incedat : ejuſmodi qiddam eſt, & qod huic vel illi coordinavit univerſi natura, ut morbo teneatur, corpore mutiletur, liberos amittat, avt aliud tale qippiam. ſiqidem & ibi *coordinavit* illud, ſenſum hunc habet, acſi diceretur, hoc ad illud ordinavit, tanqam qod ad ejuſdem ſanitatem conducat : atqe iſtîc pariter, qicqid unicuiqe contingit, ad illud ordinatur qodammodo qod fato congruum exiſtat. atqe hinc eſt qod ea convenire nobis dicimus : qomodo lapides qadratos in mœnibus avt pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm ſibi invicem ſcitè compoſiti coaptantur. omnino enim una qædam eſt rerum omnium compages. & qemadmodum ex cunctis corporibus mundus iſte, qô corpus ejuſmodi ſit, conſummatur ; ità ex cavſſis univerſis, qô cavſſa ſit ejuſmodi fatum conficitur. intelligunt hoc qod dico etiam rudiſſimi qiqe. dicunt enim *tulit hoc illi*, ſors nimirum. hoc itaqe illi ferebatur ; iſtúdqe illi coordinabatur. proinde ità excipiamus iſta, qomodo ea ſolemus, qæ Æſculapius præceperit. multa ſiqidem & in illis

ἢ ἀνυποδησίαν. [a] τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, συνέταξεν τῷ λω ἡ τ' ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ ἀποβολὴν, ἢ ἄλλο τι τ τοιούτων. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ συνέταξεν, τοιοῦτον τι σημαίνει, ἔταξε ἵνα τοῦτο τοῦδε ἕνεκα, ὡς καταλληλον εἰς ὑγίειαν. καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαῖνον ἑκάστῳ πέπηγέ πως πρὸς αὐτὸ καταλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην. [b] ἵνα γὰρ καὶ αὐτὸ συμβαίνῃ ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ τοῦ τετραγώνου λίθου ἐν τοῖς τείχεσι, * ἢ πρὸς πυραμίσι συμβαίνῃ οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζοντας ἀλλήλοις τῇ πρὸς συνθέσει. Ὅλως γὰρ [c] ἁρμονία ἐστὶ μία. καὶ ὥσπερ [d] ἐκ πάντων τ σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῖ. ἵνα ἐκ πάντων τ αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη τοιαύτη αἰτία συμπληρώσῃ. νοοῦσι δ' ὃ λέγω, καὶ οἱ τέλεον ἰδιῶται. φασί γὰρ, τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ, ἀκὸν [e] τοῦτο τύτῳ ἐφέρετο, καὶ τοῦτο τύτῳ συνεπέπλετο. δεχώμεθα δὲ αὐτὰ, ὡς [f] ἐκεῖνα * ὁ Ἀσκληπιὸς συνέπλεκε. πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐ-

[a] *L.* 3. §. 4. *l.* 4. §. 10. 33. *l.* 6. §. 16. *l.* 10. §. 20. *l.* 12. §. 23.
[b] *L.* 4. §. 23. *l.* 6. §. 44, 45. *l.* 7. §. 57. *vel.* 9. §. 39.
* καὶ τ' ἐν Svid.
[c] *L.* 4. §. 27.
[d] *L.* 4. §. 40.
[e] *L.* 6. §. 44. *l.* 10. §. 6. 20. *l.* 12. §. 23.
[f] Inf. §. 9.
* ἃ, vel [ἀ] ὁ.

ſὲ

ANNOTATIONES.

συνίταξι κίχλην ὁ ἰατρός. *Medicus valetudine tentato turdo veſci imperavit.* qod in *apophth.* νοσοῦντι κίχλην ὁ ἰατρὸς λαβεῖν προσέταξε. éſtqe vocabulum hoc freqentius. Sed altero illo potiùs uſus Marcus videtur, qo σύνταξιν ἢ σύνταγμα ποιεῖ τι deſignaret. itaqe verto, qo Marci mentem exprimam, inſolenti licet vocabulo, *coordinavit*. alioqi συντάττειν etiam ſimpliciter pro *præcipere* ſumitur. Svidas. Συντάξας, ἐντελεύμενος. Συντάξας, *qi præſcripſit, qi mandavit.* adductis ex Polybio iſtis ; Συντάξας, ἐλαύνειν κατὰ σπουδὴν ὅσον ἔχει δυνάμεως. *Qum imperaſſet, ut magna feſtinatione, totiſqe viribus veniret.*

Ὁ Ἀσκλήπιος] Æſculapium medicinæ præſidem Deum per inſomnia remedia ſibi ſuggerere opinabantur. in qo argumento freqens admodum eſt Ariſtides in orationibus ſacris. *Orat.* 1. ἄλουτον προσάττει ὁ θεός. *Deus ut non lavarem præcipit.* & *ibidem.* ἀσιτίαν ἐπιτάττει. *Ut jejunarem mandat.* & *Orat.* 2. ἀνυπόδητον προελθεῖν ἐπέταξε. *Nudis pedibus ire me juſſit.* &c.

Συνίταξεν τύτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον] Ità *l.* 4. §. 45. Συντέτακται ἡμῖν τὰ ὄντα. *Concinnè admodum certo inter ſe ordine componuntur.* & *l.* 6. §. 16. Ὅσα οἱ θεοὶ ἀπονέμουσι καὶ διατετάχασι. *Qcunqe Dii attribuunt & conſtituunt.* Verùm iſtic ad rem medicam reſpectum habet, qaſi medicinæ rationem univerſa iſta obtineant. Plato *Sophiſt.* Ἰατρικὴ τις ἡ κολαστική. Ariſtoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 3. Ἰατρειά τις ἡ παιδεία. *Correptio eſt qadam medicina.* Idémqe *rhetor. lib.* 1. *c.* 14. Et Æneas Gaza *de anim. immort.* Ἴασις ἡ κόλασις. *Medicina qadam eſt correptio divina.* Ambroſius *in Pſal.* 37. & Hieronymus *in Ezech. Qa putatur pœna, medicina eſt. ſicut enim qadam datur catharſica, ut noxius humor, qi ineſt corporibus, egeratur : ſic & dominus dat calicem tormentorum meraciſſimum, ut qicqid ſellis amaritudiniſqe eſt, avferat à peccatoribus, & priſtinæ eos reſtituat ſanitati.* Optimè Simplicius diſtingvit *in Epicteti Enchiridio* ad duo artis medicæ munera reſpiciens, vel ægritudinem profligandi, vel valetudinem ſanitatémqe conſervandi ; mala externa, calamitatéſqe omne genus eſſe, ἢ νοσούντων θεραπείας, ἢ ὑγιαινόντων γυμνασίας, *vel ægrorum medicamina, vel ſanorum exercitia.*

Κατάλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην] *ad fatum*, ſive *fato, congruens & conſentaneum.* Ità κατάλληλα φάρμακα, *medicamenta congruentia*, Dioſcoridi. & τροφαὶ τοῖς νοσοῦσι κατάλληλοι, *alimenta ægrotantibus congruentia.* referente Budæo. & Marco noſtro φαντασίαι κατάλληλαι, *cogitationes* vel *apprehenſiones congruæ. l.* 7. §. 2.

Ὡς καὶ τὰς λίθους συμβαίνειν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 7. §. 57. Ludit avtem hîc in ὁμωνυμίᾳ verbi συμβαίνειν, qod & *evenire* & *convenire* ſignificat. Verùm de hoc uſu vocabuli in re architectonica, nihil dum comperi. niſi Fabius *Inſtitut. l.* 9. *c.* 4. *Fit ſæpe*, inqit, *aſpera & dura & diſſoluta & hians oratio, ſi ad neceſſitatem ordinis ſui verba redigantur. differenda igitur qadam & præſumenda ; atqe ut in ſtructuris lapidum impolitorum, loco qo convenit, qidqe ponendum.* qod hîc *convenire*, alibi *congruere* dixit, eadem utrobiqe imagine uſus : *Non enim ad pedes verba dimenſa ſunt. ideóqe ex loco transferuntur in locum, ut jungantur qo congruunt maximè ſicut in ſtructura ſaxorum rudium etiam ipſa enormitas invenit, cui applicari, & in qo poſſit inſiſtere.* Svidas hæc ipſa Marci verba nobis exhibet ſub hoc titulo : (qod idem & apud Heſychium legitur) συμβαίνοντα, συμφωνοῦντα. qo ſenſu apud eundem avtor innominatus : Τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, εἰ συμβαίνει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. *Hoc oportet ſpectare, an facta verbis reſpondeant, an dicta cum factis conſentiant.* Et Syneſius *Epiſt.* 58. Ἐνταῦθα δὲ ἡ γλῶττα τῇ γνώμῃ συνίβαινε. *Hic avtem lingua cum animo congruebat.*

A Et Ariſtides *Orat.* Περὶ τῶ παραφθέγματος. *Tom.* III. *pag.* 673. Σὺ δ' ἀπαιτεῖς, ἵππε μὲν δρόμου, σχῆμα δὲ τῆς κεφαλῆς ὅτε, πράγματα οὐχὶ συμβαίνοντα. *Verùm tu equi curſum, aſini caput poſcis, qibus inter ſe non convenit.* Et Libanius *Orat.* 28. *pag.* 631. *D.* Μέτροις ἀδικῶν ἃ συμβαίνουσι τῷ νόμῳ. *Offendens in menſuris, qæ legi non congruebant.* Joannes Chryſoſtomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 30. *pag.* 954. Ἔστι καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ εἰρηνεύειν, ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνωσί τινες, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους διαπαιτήσωσιν. *Siqidem fieri poteſt, ut nonnulli, qamvis idem ſentiant, non tamen pacem colant : nimirum qum in fidei qidem dogmatibus conſentiunt,*
B *cæterum in mutuis negotiis diſſident.* Theodoretus item, *therap. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *A.* fidem ad τὰ νοητὰ ſpeculanda neceſſariam contendit ; Ἐπειδήπερ οὐδὲ εἰκόνα ἐξευρεῖν αὐτοῖς συμβαίνωσιν οἷόν τε. *Qia conveniens illi ſimulacrum invenire non licet.* Idémqe *l.* 11. *p.* 658. *D.* de prædictionibus propheticis. Ἐξετάσατε τοίνυν τὰς ἤδη περὶ γεγενημένα προρρήσεις. καὶ ἴσατε ἀληθεῖς, καὶ τοῖς πράγμασιν ἐναργῶς ξυμβαινούσας, δίκασθε ἀδιαίτως ἐκεῖνα τὰ περὶ μελλόντων τεθεσπισμένα. *Expendite igitur ſpectantes ad hanc vitam prædictiones : & ſi fuiſſe veras invenietis, ac rerum eventu comprobatas, ea qa de futuris rebus prædicta ſunt ſine diſceptatione accipite.* Et ante omnes
C hos Plato in *Protag. pag.* 235. *A.* Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, συμβῆναι ὑμᾶς, ὥσπερ ὑπὸ διαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον. *Vos qidem hortor & obteſtor, ut ſubeſſe nobis velut ſub arbitris velitis, qi vos ad medium ſunt perducturi.* Æſchylus deniqe à Plutarcho in *Theſeo pag.* 1. *B.* laydatus,

— τοιῶδε τίς συμβήσεται ;
Τίν' ἀντιτάξω τῷδε ; τίς φερέγγυος ;
— *tali viro numqis erit comes ?*
Qem comparem ? qis invenitur ſimilis ?

Ἁρμονία ἐστὶ μία] Sextus Empiricus *adverſ. Muſic. l.* 6. *cap.* 1. Καθ' ἁρμονίαν διοικεῖται ὁ κόσμος. *Per harmoniam adminiſtratur mundus.* Vide *ad l.* 7. §. 48.
D

Ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῖ] Vide *l.* 4. §. 40.

Ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη] Seneca *de benef. lib.* 4. *c.* 7. *Nihil aliud eſt fatum qàm ſeries implexa cavſſarum.* Vide *l.* 6. §. 37. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 4. Tacitus *annal. l.* 6. 22. 1. 2. 3. *Sed mihi hæc & talia audienti, in incerto judicium eſt, fatone res mortalium & neceſſitate immutabili an fortè volvantur. qippe ſapientiſſimos veterum, qiqe ſectam eorum æmulantur, diverſos reperies. ac multis inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non deniqe hominem Diis cura. ideo creberrima & triſtia in bonos, læta apud deteriores eſſe. Contrà alii,*
E *fatum qidem congruere rebus putant ; ſed non è vagis ſtellis, verùm apud principia, & nexus naturalium cavſſarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinqunt, qam ubi elegeris, certum imminentium ordinem.* — §. 5. *nec plurimis mortalium eximi, qin primo cujuſqe ortu ventura deſtinentur.* Epicureos & Stoicos deſignari apertiſſimum eſt.

Τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ] vide *ad lib.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 20. & *l.* 12. §. 23.

Ὡς ἐκεῖνα ὁ Ἀσκληπιὸς] lege ὡς ἐκεῖνα, ἃ Ἀσκλήπιος, vel [ἃ] ὁ Ἀσκλ. συντάττει.

Πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχία] Plato *Gorgiâ. p.* 326. *D.*
F Ἆρ' ἂν τὸ ἰατρεύεσθαι ἡδὺ ἐστι, καὶ χαίρουσιν οἱ ἰατρευόμενοι ; οὐκ ἐμοίγε δοκεῖ. Ἀλλ' ὠφέλιμόν γε. *An ergò curari à medico delectabile eſt ? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi ? Non apparet tamen. Conducit tamen.* Firmicus *de errore Gent. Morbo pro ſalute hominis ſolicita medici-

σὶ τραχέα. ἀλλὰ ἀσπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς | aspera sunt, quæ sanitatis tamen spe libenter admittimus.

ANNOTATIONES.

ma se opponit: asperi cibi, amari potus ingeruntur: & si convaluerit malum, ferrum & ignis adhibetur. Ità Seneca *Agamemn.* 2. 1.

Est ferrum & ignis sæpe medicina loco est.

Naso *remed.* l. 1. v. 225.

Dura aliqvis præcepta vocet mea: dura fatemur
Esse: sed ut valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi succos, qamvis invitus, amaros
Æger: & orantis mensa negata mihi est.
Ut corpus redimas ferrum patieris & ignem:
Aridâ nec stiens ora lavabis aqâ.
Ut valeas animo qicqam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Prudentius *de Coron. hymn.* 10.

Horretis omnes hasce carnificis manus?
Num mitiores sunt manus medentium,
Laniena qando sævit Hippocratica?
Vivum secatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putate ferrum triste chirurgos meis
Inferre costis, qod secat salubriter.
Non est amarum, qo reformatur salus.
Videntur isti carpere artus tabidos;
Sed dant medelam rebus intus vividis.

Qod Seneca *ad Marc. c.* 22. *Adjice lacerationes medicorum ossa vivis legentium, & totas in viscera manus demittentium, non simplici dolore pudenda curantium.* Tertullianus in *Scorpiac. c.* 5. *Est hæc perversitas hominum, salutaria excutere, exitiosa suscipere, periculosa qaqe medicamina vitare, mori deniqe citiùs qàm curari desiderare* (transpono, *peric. qaqe desiderare, med. vit. mori d. c. q. c.* Vel sic etiam; *med. vit. peric. qaqe des. mor. den. cit. q. cur.* at Rigaltius *periculosa qærere, medica malè vitare*, &c.) *& est planè qasi sævitia, medicina de scalpello, dèqe cauterio, de sinapis incendio. non tamen secari, & inuri, & extendi, morderiqe idcirco malum, qia dolores utiles affert. nec qia tantummodo contristat, recusabitur; sed qia necessariò contristat, adhibebitur. horrorem operis fructus excusat. ululans denique ille & gemens, & mugiens inter manus medici, postmodum easdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & sævas jam negabit. Et si martyria desæviunt, sed in salutem; licebit & Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba qaqe curare.* Seneca *de provident. c.* 3. *Illud dico, ista qa tu vocas aspera, qa adversa & abominanda, primùm pro ipsis esse qibus accidunt; deinde pro universis, qorum major Diis cura est, qàm singulorum: difficillimum videtur, qod primùm dixi, pro ipsis esse qibus eveniunt ista, qa horremus ac tremimus. pro ipsis est, inqis, in exilium projici, in egestatem deduci liberos, conjugem efferre, ignominiâ affici, debilitari? si miraris, hoc pro aliqo esse, miraberis qosdam & igne curari, nec minùs fame ac siti. Sed si cogitaveris tecum, remediis caussa qibusdam & radi ossa & legi, & extrahi venas, & qadam amputari membra, qa sine totius pernicie corporis hærere non poterant; hoc qoqe patieris probari tibi, qadam incommoda pro his esse, qibus accidunt: tam mehercules, qàm qadam qa lavdantur atqe appetuntur contra eos esse, qos delectaverunt; simillima cruditatibus, ebrietatibúsqe, & cæteris qa necant per voluptatem.* Idem *de ira* l. 1. c. 4. *Qid ergò? non aliqando castigatio necessaria est? qidni? non enim nocet, sed medetur specie nocendi. qemadmodum qadam hastilia detorta, ut corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non ut frangamus, sed ut explicemus, elidimus: sic ingenia vitio prava, dolore corporis animiqe corrigimus. Nempe medicus primò in levibus vitiis tentat non multum ex qotidiana consvetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem tantùm mutatâ vita dispositione firmare: proximum est, ut modus proficiat. Si modus & ordo non proficit, subducit aliqa & circuncidit. Si nè adhuc qidem respondet, interdicit cibis, & abstinentiâ corpus exonerat. Si frustra molliora cesserunt, ferit venam, membrisqe, si adhærentia nocent, morbúmqe diffundunt, manus affert. nec ulla dura videtur curatio, cujus salutaris effectus est.* Idémqe *de benefic. l.* 5. *c.* 20. *Beneficia multa tristem frontem & asperam habent; qemadum secare & urere ut sanes.* Simplicius in *Epictet. Cruciatus vehementissimos in morbis, etiam plebeji homines ultro admittunt, cùm se, mercede etiam medicis numeratâ, secandos urendósqe præbent. Si corporum medicinam exercentem, eúmqe urentem & secantem, atqe ipsos carnifices imitantem, non malum sed bonum dicimus, atqe adeò gratias agimus, & mercedem numeramus; cur in medicina Dei non acquiescimus?* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 352. *B.* Οὐ γὰρ ὁ μὲν τὴν τοῦ σώματος νόσον ἀπάγων, ἐυεργέτης δόξει. ψυχῆς δὲ ἀδικίας ὁ πειρώμενος ἀπαλλάττειν μᾶλλον ἂν εἴη κηδεμών, ὅσῳπερ ψυχὴ σώματος ἐντιμότερον. ἀλλ' ἆρα τῆς μὲν τοῦ σώματος ὑγιείας ἕνεκα, καὶ νομὰς καὶ καύσεις καὶ φαρμακοποσίας ὑφισάμεθα. καὶ ὁ ταῦτα προσάγων σωτῆρι καὶ ἰατρός τε καλεῖται. εἰ φθόνῳ τινὶ ἢ δὶ δυσμισείαν τὴν πρὸς τὸν πάσχοντα, ὡς δ' ἂν ὁ τῆς τέχνης ὑπαγορίνει λόγος. καὶ μέρη τινα ἀποτίμνων, ὡς μὴ τὰ ὑγιαίνοντα συνδιαφθείρισθαι αὐτῷ. τῆς δὲ ψυχῆς ἕνεκα οὐχ ὁμοίως ὑποσησόμεθα; &c. *Non enim qi avfert morbum corporis, beneficio afficere videtur: qi autem ab injustitia animam conatur liberare, non majorem videbitur curam gerere, qò est anima corpore præstantior. Sed pro sanitate qidem corporis, & secari, & uri, & medicamenta potare sustinemus: & qi hæc adhibet, & servator vocatur & medicus, & nec ei invidet, nec male vult ægrotus, & ut artis dictat ratio partes qoqe aliqas rescindit, ne sana partes unà cum eis intereant. Animæ autem gratiâ non similiter tolerabimus,* &c. Et Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *p.* 464. *D.* Οἱ μὲν τὸ σῶμα νὺξ ἐν διαιτείμενοι, καὶ τὴν νόσον δυσχεραίνουσι, καὶ τῆς ὑγιείας ἱμείρονται, καὶ τοῖς ἰατροῖς ἥκιστα, εἰ μόνοι ἥκια προσφέρουσι φάρμακα, ἀλλὰ καὶ τέμνουσι, καὶ καίουσι, καὶ λιμοῦσθαι κελεύουσι, καὶ πικρῶν τινῶν καὶ ἀηδῶν μετὰς προσφέρουσι κύλικας. οἱ δὶὰ τοιαύτης ἀνιαρᾶς ἐπιμελείας τὴν ὑγείαν καρπούμενοι, μισθὸν τοῖς ὕπνοις ἀκμένοις ὀρέγουσιν. *Verùm qi sunt corpore male affecto, morbos ægrè ferunt, sanitatémqe appetunt, & medicis obsequuntur, non jucunda solum ministrantibus pharmaca, verùm etiam si ferro igniqe utantur, si inediam imperent, si plenos amaroris calices porrigant. Atqe tam tristi genere curationis valetudinem assequentes, mercedem illis rependunt, à qibus sic sanantur.* Dionysius Halicarnassæus *Epist. ad Pomp.* Οἱ ἰατροὶ τίμνουσι καὶ καίουσι τὰ διεφθαρμένα τῷ σώματος, εἰς βάθος τὰ καυτήρια καὶ τὰς τομὰς φέροντες. *Medici secant & urunt ea qa sunt corrupta corporis, cauteria & sectiones altè inferentes.* Idémqe Deus, ut Nicephorus Gregoras *histor. Rom. lib.* 8. *c.* 28. Ὅταν γὰρ ἐθέλῃ κολάζειν ὡς ἂν ἐθέλοι, παλαιῶν τε καὶ νέων ἁμαρτημάτων κοτύμενος ἔκτισιν, οἷα σοφὸς ἰατρὸς, τομὴν καὶ καυτῆρα ταῖς δυσιάτοις ἐπάγει πλαγαῖς. *Cùm enim Deus aliqos ob veteraq & recentia delicta mulctare vult, periti medici more incurabilibus morbis ustiones & sectiones adhibet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 56. Εἰ δ' ἔδει καὶ ἀλγηδόνας ὑπομένειν ἕνεκα τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας; ἆρ' οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν; εἰ γὰρ δὴ, νοσήματος γίρεσθαι δεῖ, ὅπως σπουδάζοντες πάνθ' ὑπομένομεν, τεμνόμενοι, φαιστιούμενοι, καιόμενοι, πικρὰ φάρμακα πίνοντες, καθαιρόμενοι διὰ γαστρὸς, δι' ἐμέτων, διὰ ῥινῶν; ἐχὶ δὲ τῷ ἐνδυ χάριν νοσήματος, ὡς ἂν τὸν ὑπὲρ ἀθανασίας ἀγῶνα ἀθλοῦντες καὶ Θεῷ συνουσίας, πάνθ' ὑπομενοῦμεν εὐλόγως, εἰ καὶ μετ' ἀλγηδόνων ποιεῖσθαι τὰς ὑπομονὰς ἐχρῆν; *Ita ut dolores aliqos sufferre oporteret, si salvi esse vellemus, annon libenter toleraremus? Qum enim morbo sumus liberandi, annon etiam ultro omnia sustinemus? secti scilicet, cruentati, usti, amaris repleti potionibus, ventre, vomitu, & naribus purgati. Qidni verò ad morbos internos profligandos nos, qi ad immortalitatem & Dei consortium contendimus, acerbissima qaqe ago animo toleraremus? si qidem igitur cum dolore pati oportuisset.* Cydonius *de mort. contemn.* Τί γὰρ κωλύει καὶ τοὺς ἰατροὺς τοῖς λόγοις τούτοις κακίζειν, οἱ τοῖς σώμασιν οὐκ ἄλλως ἐπικουροῦσι, ἢ τῶν ἀηδῶν καὶ ἐσθίειν, καὶ πίνειν, καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ πάντα τρόπον χρῆσθαι τοὺς κάμνοντας ἀναγκάζοντες; οἷς τοῦτον τὸν τρόπον ἡμᾶς λυπεῖν, καὶ μισθὸς μεγάλους τελεῖμεν, καὶ ἐυεργεσίας αὐτοί τε καὶ οἷς ἡμίτερόν μέλει ὁμολογοῦμεν, [ὀφείλομεν. Seilerus] *Qid enim vetat, medicos qoqe iisdem rationibus criminari, qi corporibus non aliter succurrunt qàm cogendis ægrotis, ut res insuaves & comedant, & bibant, & tangant, & modis omnibus tractent? Qibus eò qòd hoc modo molesti nobis sint, & magnas mercedes pendimus, & debere illis, tum nos ipsi, tum is, qibus curæ sumus, prædicamus.* Joannes Chrysostomus *in Psal.* 148. Τὸν Θεὸν ὁμολογεῖν χρὴ, καὶ κολάζοντα, καὶ εὐεργετοῦντα κολάστεως. ἀμφότερα γὰρ κηδεμονίας, ἀμφότερα ἀγαθότητος. ὥσπερ ὃν ἰατρὸν ἢ τρέφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄγχοντα λιμῷ, οὐκ οἶς ἀγορᾶν μόνον ἐξάγοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν οἴκοις πυ καθακλείοντα, οὐκ ἀλείφοντα μόνον, ἀλλὰ καίοντα καὶ τέμνοντα θαυμάζομεν. εἰ γὰρ καὶ ἐναντία τὰ γινόμενα, ἀλλὰ πρὸς ἓν ὁρᾷ τέλος. ὕτω καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἀπάντων εὐμνεῖν χρή. καὶ πολλῷ πλέον, ὅσῳ ὁ μὲν Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος. καὶ ὅτι τὰ μὲν τοῦτον πολλάκις καὶ εἰς τοὐναντίον ἐξέβη, τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ μετὰ προσηκούσης γίνεται σοφίας καὶ κηδεμονίας. *Deus aqè laudandus est, & cum punit, & cum à supplicio eximit. Utraqe enim sunt curationis, utraqe sunt bonitatis. Qemadmodum ergò medicum non solum nutrientem, sed etiam fame excruciantem: non solùm in forum educentem, sed etiam domi alicubi includentem: non solum ungentem, sed etiam urentem & secantem observamus & admiramur* (etsi enim sunt contraria qa fiunt, unum tamen finem respiciunt) *ita etiam oportet Deum laudare pro omnibus atqe adeo multò magis, qatenus hic qidem Deus, ille verò homo: & qod res qidem eorum sæpè aliter eveniunt, qa autem Deus facit, fiunt cum summa sapientia & cura.* Basilius Cæsar. *Orat.* 8. *pag.* 423. *B.* Ὡς ἐυεργέτης ὁ ἰατρὸς, κἂν πόνους κἂν ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι. (τῇ νόσῳ γὰρ μάχεται, οὐχὶ τῷ κάμνοντι.) ὕτως ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ παντὶ διὰ τῶν μερικῶν κολάσεων διοικούμενος. *Ut enim benè facit medicus, etiam ubi corpori molestiam & dolorem infert* (*cum morbo namqe bellum gerit, non cum ægroto*) *sic & bonus Deus salutem omnibus per castigationem ac pœnam distribuit. p.* 425. *C.* Καὶ γὰρ δι' ὧν ἀποκτείνει, ζωοποιεῖ. καὶ δι' ὧν, κατάσσει, ἰᾶται. καὶ κατάσσεται μὲν σὰρξ, ἵνα ἰαθῇ ψυχή. θανατοῦται δὲ ἁμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη. *Nam per ea, qa interficit, vivificat, & per ea, qa perculit, sanat. Caro qidem percutitur, ut anima sanetur, pescatum perimitur, ut justitia vivat.*

mus. ejusmodi itaque quiddam videatur tibi, eorum qæ naturæ communi visa sunt, perfectio & consummatio, cujusmodi est valetudo tua. eodémque modo, quicquid evenerit, quamvis asperius visum fuerit, libens admittito, quandoquidem ad mundi integritatem Jovisque prosperitatem atque felicitatem ferat. neque enim tulisset is, nisi ad universi bonum contulisset. cùm nec natura quælibet quicquam ferat, quod non ei mundo, qi ab ipsa administratur, congruens existat. ità duplici ratione diligas oportet, quicquid evenerit tibi. alterâ, quod tibi natum, & tibi coordinatum, & ad te quodammodo affectum est, à cavsis antiquissimis retro tibi contextum. alterâ, quod universi gubernatori prosperitatis & consummationis, atque adeò permansionis ipsius procurandæ ex parte cavsa sit. mutilatur enim integrum ipsum, si qid vel minimum abscindas à connexione & continuitate, ut partium universi, ità & cavsarum. abscindis autem, quantum in te est, quando molestè fers aliquid, tollisque quodammodo.

τῆς ὑγιείας. πῶς τόν τί σοι δοκεῖτο, ἄνυσις καὶ συνέλιξα τῇ τῆ κοινῇ φύσει δοκοῦντων, οἷον ἡ σὴ ὑγίεια. καὶ ὅτως ἀσπάζῃ πᾶν τὸ γινόμενον, κἂν ἀπηνέστερον δοκῇ, ἀφ' ὃ ὁλκεῖ ἄγειν, [a] ἐπὶ τῷ τῆ κόσμῳ ὑγίειαν, καὶ τῷ τῆ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπρέπειαν. ὁ γὰρ ἂν * τῆδέ τι φέρειν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. ὁ δὲ γε ἡ τοιαύτη φύσις φέρει τι, ὃ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὑπ' αὐτῆς καταλληλόν ἐστι. ἐκεῖ καὶ δύο λόγως [b] στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι. καθ' ἕνα μὲν, ὅτι σοι ἐγκέκλιστο, καὶ σοι συνεπέτελο, καὶ πως εἶχεν, [c] ἄνωθεν ἐκ τῶν προσφυεστάτων αἰτίων συγκλωθόμενον. καθ' ἕτερον δὲ, ὅτι [d] τῷ τὸ ὅλον διοικοῦντι τῆς εὐοδίας, καὶ τῆς συντελείας, καὶ μὴ δία, τῆς συμμονῆς αὐτῆς ἀτελέν ἐστι. πηρᾶται γὰρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν καὶ ὁτινῶν ἀφαιρῇς τῆς συναφείας καὶ συνεχείας, ὥσπερ τῶν μερῶν, ὅτω ἢ καὶ τῶν αἰτίων. [e] ἀφαιρεῖς δὲ ὅσον ἐπί σοι, ὅταν δυσαρεστῇς, καὶ τρόπον τινα ἀναιρῇς.

[a] L.2.§.3. l.10.§.1.

* τοιοῦτο f.

[b] L.6.§.44. 49.

[c] L.4.§.26. l.8.§.23.l. 10.§.5.

[d] L.2.§.3.l. 8.§.5.

[e] L.4.§. 39.l.10.§. 25.L.8.

§. 9.

ANNOTATIONES.

vivas. pag. 423. C. Σὺ δὲ τῷ ἰατρῷ μὲν ὑδὲν ἐγκαλεῖς, τὰ μὲν τίμιοττι, τὰ δὲ καίοντι, τὰ δὲ παντελῶς ἐξαιρεῖντι τῦ σώματος. ἀλλὰ καὶ χρήματά πυ ὑποτιλεῖς, καὶ σωτῆρα προσαγορίνεις, ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τὴν τόσου ἴσησι, πρὶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα τὸ πάθος διαχυθῆναι. ὅταν δὲ ἴδῃς πόλιν ἐπικατασεισθεῖσαν τοῖς ἐνοικοῦσιν, ἢ πλοῖον ἄνταρδεν κατὰ θαλάσσης διαλυθὲν, κατὰ τὸ ἀληθινὸ ἰατρῷ καὶ σωτῆρες γλῶσταν κινεῖν βλάσφημον ἐκ ὀκνεῖς. *Tu verò neqaqam medico irasceris, si ex membris hæc incidat, illa urat, alia à corpore omnino amputet: sed & pecuniam illi numeras, & servatorem vocas, qòd in parva corporis parte morbum curet, priusqam ad totum corpus morbus perveniat. Quando civitatem videris terræ motu concussam super incolas corruisse, aut navigium una cum hominibus in mari dissolvi, contra verum medicum & servatorem blasphemam linguam movere non dubitas.*

Τῆς ὑγιείς] Augustinus *Epist.* 48. *Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non studio nocendi, sed desiderio sanandi, ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτῦ. Ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.* Apostolus *ad Heb. c.* 12. *v.* 10. ἵνα ζήσωμεν, *ut vivamus, v.* 9. & *v.* 11. Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνη. *Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.*

Ἐπὶ τὴν τῦ κόσμυ ὑγίειαν] Ideo subeunda vult æqo animo ista omnia, qia ad universi bonum faciant. Ità Seneca *Ep.* 74. *Nihil indignetur sibi accidere; sciátque illa ipsa quibus læsi videtur, ad conservationem universi pertinere, & ex his esse qa cursum mundi officiumque consummant.* Heraclitus *Epist.* 2. *ad Amphidam.* Οὐκ ἴσασιν, ὅτι Θεὸς ἐν κόσμῳ μεγάλα σώματα ἰατρίνει, ἵνα σῶν αὐτῶν τὸ ἄμετρον. τὰ ὀζυπλόμενα ἐνοκτεῖ. τὰ διαλιθούσθαλα ὑποφθὰς πίζει. σὐδὲν γὰ τὰ σιδήμενα φιλεῖ μένειν τὰ ἀκρατῆ. καθίσργει τὰ ληφθέντα. διώκει τὰ φίνογενα. φασὶ μὲν ἀναλάμπει τὸ ζοφερὸν, πεφάνοι δὲ τὸ ἄπιστον. καὶ μορφὴν μὲν ἀπιδέλλει τοῖς ἀμόρφοις, ὄψεσι δὲ ἀνακίμκληστι τὰ ἀτιόσθητα. διὰ πάσης γὰρ ἔρχεται τῆς ὑσίας, πλήτων, ἁρμοζόμενος, διαλύων, πηγνὺς, χέων. τὸ μὲν ξηρὸν εἰς ὑγρὸν τήκει, καὶ εἰς λύσιν αὖτὸ καθίστησι. καὶ λιθάδας μὲν ἐκθυμᾷ, πάχνην δὲ χαλαθίστα τὸν ἀέρα καὶ συνισχᾷ τὰ μὲν ἄνωθεν διάκει, τὰ δὲ κάτωθεν ἰδρύει. ταῦτα κόσμον τὸν κόσμυ θεραπεύει. *Nesciunt in mundo Deum magna corpora curare, dum inæqualitatem eorum aut exæquationem revocat, fracta in integrum restituit, labentia priusqam concidunt reprimit, sparsa in unum corpus redigit, indecora expolit & ornat, capta custodia mandat, fugientia persequitur, lumine tenebricosum illustrat, infinitum certis finibus terminat, informatis formam addit, qa non sentiunt visu imbuit, per omnem enim naturam cmeat rumpendo, concinnando, solvendo, jungendo; aridum liqefacit, & illud solvit, guttas evaporat, condensat laxatum aerem, & contmenter superna quidem summovet, inferiora verò stabilit. Hæc ægrotantis mundi curatio.* Et Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τῦ ὅλυ. μέλει γὰρ αὐτῷ τῦ ὅλυ. τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακῦσθαι ὑπὲρ τῦ ὅλυ. *Quæ enim nos mala, qæ corruptiones dicimus, qæ lugemus, ea consummationem totius vocat opifex. Qia totum respicit, cujus cavsa necesse est corrumpi partes.* Vide *ad l.* 4. §. 40. In eandem sententiam Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος οὖν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; Ἀνδράποδον. εἶτα δι' ἓν σκελύδριον τῦ κόσμυ ὑγκαλεῖς; οὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; οὐ χαίρων παραχωρήσεις τῷ διδόντι; οὐκ οἴσθα, ἡλίκον μέρος πρὸς τὰ ὅλα; τὰ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις οὐχὶ ἕτοιμα ἔχει καλῶς. *Pedémne me esse mutilatum? mancipium, ità ne ob unum pedunculum accusas mundum? nonne eum trades universitati rerum? non latus permittes ei qi dedit? non intelligis qantula pars sis collatus cum universis.* Idem *l.* 4. *c.* 7. Qi & *l.* 2. *c.* 5. Πῶς λέγεταί τῶν ἐκτός τινα κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν; ὥσπερ ἂν εἰ ἀπόλυτοι ἦμεν. τῷ γὰρ ποδὶ κατὰ φύσιν εἶναι ἰρᾶ τὸ καθαρῷ εἶναι. ἀλλ' ἂν αὐτὸν ὡς πόδα λάβῃς, καὶ ὡς μὴ ἀπόλυτον, καθήξει αὐτὸν καὶ εἰς πηλὸν ἐμβαλεῖν, καὶ ἀκάνθας πατῆσαι, καὶ ἴσιν ὅτε ἀποκοπῆναι ὑπὲρ τῦ ὅλυ. τοιοῦτόν τι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὑπολαβεῖν δεῖ. τί ἔι; ἄνθρωπος. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυτον σκοπεῖς, κατὰ φύσιν ἰσὶν ζῆσαι μέχρι γήρως, πλυτεῖν, ὑγιαίνειν. εἰ δ' ὡς ἄνθρωπον σκοπεῖς, καὶ μέρος ὅλυ τινὸς, δὶ ἐκεῖνο τὸ ὅλον νῦν μέν σοι νοσῆσαι καθήκει, νῦν δὲ πλεῦσαι, καὶ κινδυνεῦσαι, νῦν δ' ἀποθανεῖν, πρὸ ὥρας δ' ἔσιν ὅτε ἀποθανεῖν. *Quomodò igitur dicuntur rerum externarum aliæ contrà naturam, aliæ secundùm naturam esse? Perinde ac si absoluti essemus. Nam tum quidem pedi esse naturale dicam, ut purus sit. Sed si eum ut pedem sumpseris, & non ut absolutum aliqid, conveniet eum aliquando & lutum ingredi, & spinas calcare, & interdum resecari pro corpore universo: alioqi pes non erit. Tale aliqid de nobis etiam est existimandum. Qidnam es? Homo. Siqidem te ut absolutum aliqid considerâs, secundùm naturam vivere licet usqe ad senectam, florere opibus, valere: sin ut hominem, & partem alicujus universi ob illud universum nunc ægrotare tibi convenit, nunc navigare, & pericula adire, nunc inopiâ conflictari; aliqando etiam tempus est ut mortem oppetas.* Vide superiùs pavlò Basilium Cæsar. & Senecam *de provident. c.* 3. sed & eundem, si lubet & otium est, operis ejusdem *c.* 5. argumentum istud pertractantem. De corporis membris itidem Theodoretus *therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 465. *B.* Πᾶσαι μιχανῆι, inqit, ἐπινοοῦσι οἱ ἰατροὶ, ὥστε τὸ πάθος ἐξελάσαι, καὶ τὴν πρότερον τῶν μερῶν ἀφομοίωσιν ἀποδοῦναι τῷ ὅλῳ. *Omne remedii genus excogitant medici, qo ægritudinem summoveant, & pristinam partium æqalitatem corpori restituant.*

Τὴν τῦ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπρεπείαν] Hoc inter Stoicorum non παράδοξα tantùm, sed παράλογα etiam meritò reputes, qòd malis hisce etiam numinis divini felicitatem provehi somniabant. qanqam & ad gloriam divinam illustrandam conducere ista, nec nos inficiamur. eôque argumento ad mala fortiter, æqanimiter, alacriter toleranda, Dei servos invitant, instigant Apostoli, Joannes *Evang. c.* 21. *v.* 19. Pavlus *ad Philip. c.* 1. *v.* 20. Petrus *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 14. Verùm mundum illi pro Deo habebant, qem & istic designari seqentia docent. Vide *ad l.* 4. §. 23.

Στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνον] suprà, ἀσπάζῃ πᾶν τὸ γινόμενον. *Qicqid evenerit, libens admittito.* sic *l.* 6. §. 44. ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. *Amplecti hæc debeo, iisqe acquiescere.* plus est τὸ στέργειν qàm τὸ ἀσπάζεσθαι. utì eò loci ostendimus. vide & *l.* 6. §. 49. Aristoteles *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 10. Ὥστε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν τύχην. *Ut oporteat illum acquiescere in tali fortuna.*

Συνελωθόμενον] vide *suprà ad l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 26.

Τῆς συμμονῆς] Ità *l.* 2. §. 3. σώζυσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί, *conservant mundum mutationes.*

Ἐαν καὶ ὁτιῦν διακόψῃς] Lucan. *l.* 6.

--- à prima descendit origine mundi
Cavssarum series: atqe omnia fata laborant,
Si qidqam mutâsse velis. ---

Τῆς συναφείας καὶ συνεχείας] vide *l.* 4. §. 40. Manilius *Astron. l.* 2. de mundo:

Machina cognatis membris contexta ---

Διακόψῃς] vide *ad l.* 4. §. 29.

a Inf. §. 10.
b L. 6. §. 29.
l. 7. §. 70.
c L. 4. §. 32.
d L. 9. §. 29.
e L. 6. §. 11. 12..
f L. 7. §. 27.
g L. 4. §. 3.
h L. 10. §. 36
i Sup. §. 8.

§. 9. a Μὴ σιχαίνειν, b μηδὲ ἀπαυδᾶν, c μηδὲ ἀποδυσπετεῖν, d εἰ μὴ καθαπυκνῶτό σοι τὸ ὑπὸ δογμάτων ὀρθῶν ἕκαστα περίστ. ἀλλὰ e ὀκ-κρουσθέντα, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ f ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, καὶ g φιλεῖν ἔτι, ἐφ' ὃ ἐπανέρχῃ. καὶ μὴ ὡς πρὸς h παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανιέναι. ἀλλ' ὡς i οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ ἀπογγάριον

§. 9. Noli ægrè ferre, avt animum desponderе, avt stomachari, si juxta decreta recta agere volenti, havd perinde semper succesſerit. verùm, ubi excussum aliqando te senseris, regredere, pluribúsque pro officii humani ratione gestis contentus sis; atqe illud, ad qod regrederis, fac diligas. nec, tanqam ad pædagogum, ad philosophiam redeas; sed qomodo ad ovum, & penicillum,

ANNOTATIONES.

§. 9. Μὴ σιχαίνειν] *fastidire* Xylander. *ægrè ferre* Casavbonus. propriè, *nausеare*. qanqam Phrynichus in *vocab. Attic.* τὸ σιχαίνομαι notat, ὡς τῷ ὄντι ναυτίας ἄξιον τύνομα, *ut nomen nausеantis proprium.* σιχρὸς, ἀηδὴς. σιχρὸς, *ingratus, injucundus.* Hesychius. ἀνόρεκτος, *cibum fastidiens.* Svidas. Plutarchus ab eodem lavdatus, *lib. de utilit. ex inimic.* Οἱ σιχροὶ καὶ νοσώδεις, ἄρτον καὶ ὕδωρ προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. *At homines, qi stomacho sunt imbecilli, & morbosi, panem & aqam si ad os admoveant, confestim nausеant.* Vide *ad lib.* 10. §. 34.

Εἰ μὴ καταπυκνῶτό] qod *lib.* 9. §. 29. Ἀρκεῖ, εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πρόοισι. *Sufficiat tibi, si vel parum admodum res processerit. Nè animum abjicias, si non confertim sive jugiter tibi omnia ex voto & proposito succedant, sed mediocribus etiam progressibus & interruptis etiam aliqoties contentus esto.* Siqidem, ut Cicero *de Orat. perfect. Prima seqentem, honestum est in secundis tertiisque consistere.*

Non possis oculo, qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, qia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosá corpus nolis prohibere chiragrá.
Est qodam prodire tenus, si non datur ultra.

Flaccus *Epist. l.* 1. *Ep.* 1. Qin & de se Seneca *de vit. beat. c.* 17. *Exigo à me, non ut optimis par sim, sed ut malis melior. hoc mihi satis est, qotidie aliqid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare. non perveni ad sanitatem, nè perveniam qidem. delinimenta magis qàm remedia podagræ meæ compono; contentus, si rariùs accedit, & si minùs verminatur.* Qin &, ut Plutarchus *de profect. p.* 76. *D.* Hesiodi illud,

Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθείῃς,
Καὶ θαμὰ τῶθ' ἕρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Si qamvis modicum modico superaddere pergas,
Idqe iterum atqe iterum, magnus consurget acervus.

Οὐ πρὸς ἀργυρίᾳ μόνον ἄυξησιν εἴρηται καλῶς, ἀλλ' εἰς ἅπαντα ποιεῖ, μάλιστα δ' εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, πολὺ καὶ τελεσιουργὸν ἔθος τῷ λόγῳ προσλαμβάνοντος. *Non de pecunia duntaxat augenda verum est, sed ad omnia pertinet, maximè ad virtutis incrementum, cùm ad doctrinam assidua atqe efficax adjungitur assuefactio.*

Ἀλλ' ἐκκρουσθέντα] qomodo Chrysippus ἐν τοῖς περὶ ἀπομολογίας, à Plutarcho *de virt. mor. p.* 450. *C.* lavdatus: Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη ἐκκρύει τὰς λογισμὰς εἰς τὰς ἐναντίας πράξεις βιαίως προωθοῦντα. *Oborti affectus rationes explodunt propellentes vi ad contrarias bis actiones.*

Πάλιν ἐπανιέναι] vide *l.* 4. §. 25. Habes avtem Epicteti pulcerrimam de argumento isto dissertationem apud Arrianum *l.* 1. *c.* 25. qi & summatim *l.* 4. *c.* 9. Πρῶτον μὲν κατάγνωθι τῶν γινομένων. εἶτα καταγνὺς μὴ ἀπογνῷς σεαυτῆ, μηδὲ πάθῃς τὸ τῶν ἀγεννῶν ἀνθρώπων, ὃι ἅπαξ ἐνδόντες, εἰς ἅπαν ἐπίδωκαν ἑαυτούς. ἀλλὰ μάθε τὸ τῶν παιδοτριβῶν. πίπτουσι τὸ παιδίον. ἀνάστα, φησι, πάλιν πάλαιε, μέχρις ἂν ἰσχυροποιηθῇς. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάθε. *Ac primùm, ea qa facis improba; ubi improbáris, de teipso ne desпera; neqe id usu tibi veniet qod ignavis hominibus, qi semel remissá industriá omninò frenum laxant pravis cupiditatibus. Observa potius pædotribarum consvetudinem. Prostratus es puer? Surge inqit, denuo luctare, donec vires tuæ avctæ confirmataqe fuerint. Ad eundem modum & tu facito.* Hebræi doctores in codice *Sanhedrin. Qi discit legem, nec redit ad eam, similis est homini, qi serit, sed non metit.* Vide *l.* 6. §. 10.

Ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω] *aqo animo pleraqe humana ferre* Xylander. at Casavbonus de actibus sive affectibus propriis interpretatur, qibus, pro humana infirmitate, crebrò sit expositus. neutrum placet. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, *est pluribus humaniter actis acqiescere, contentum esse.* qod de aliis censendis Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Æqus compenset vitiis bona; pluribus hiscе,
Si modò plura illis bona sunt, inclinet. ---

qod Libanius *Orat.* 4. *pag.* 163. *B.* δὸς τῷ πλείονι τὴν ῥοπήν, ἀσμενίζειν, *Da potiori ampliorique momentum, contentum esse, libenter acqiescere.* Æschines *Ep.* 5. Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ. καὶ ἀρχή μοι δοκεῖ τοῦ βίου ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας. *Sed admodum mihi placet mea calamitas: ac vita principium videtur Athenienſis respublica effugium.* qod & mox interpretatus ipse, ὑπεραγαπῶ, inqit, τὰ παρόντα. *præsentibus valde delector.* Marcus itidem *l.* 7. §. 27. μὴ διὰ τοῦ ὅτως ἀσμένιζειν αὐτοῖς. *nè dum istis libenter acqiescis.* indè ἀσμενιστὸν καὶ φιλητὸν, *in illa re est acqiescendum, estqe illa diligenda,* Clementi Alexandrino *pædag. l.* 1. *c.* 3. & ἀσμενιστέον, *acqiescendum* Hippocrati. Marcus ipse *l.* 12. §. 14. ἀσμένιζε, *gratum habe, contentus esto.* & *l.* 7. §. 27. Διὰ τὸ ὅτως ἀσμενίζειν αὐτοῖς. *Dum istis lubenter acqiescis.*

Ὡς πρὸς παιδαγωγὸν] i. e. ægrè & gravatim: qomodo ad pædagogum scholámve pueri commeant, qi ludum talarium literario præoptant. Vide *l.* 10. §. 35. De Clearcho Xenophon *expedit. l.* 2. *p.* 291. *B.* Τὸ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεί ποτε καὶ ἀμὸς ἦν. ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ ἦν φιλίας μὲν καὶ εὐνοίας ἐπομένως ἀδύπνους εἶχεν, &c. *Nam svavitas in eo morum nulla erat, sed semper esse gravis ac savus pergebat. Denique militum erat is erga illum animus, qi puerorum est erga magistros. Qippe nunqam eum sequti sunt propter qandam erga ipsum benevolentiam & amorem,* &c. Ambrosius *Hexam. lib.* 6. *cap.* 6. *Ità sunt hæc ut pædagogi parvulis, amari videntur, acerbi & molesti; formidabiles verbere, libertatem lasciviendi negant, necessitatem disciplinæ exigunt, pueriles animos, nè luxu diffluant, terrore constringunt.* Persius de se *Satyr.* 3. *v.* 43.

Sape oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia si nollem morituri verba Catonis
Reddere, non sano multùm lavdanda magistro,
Qæ pater adductis sudans avdiret amicis.
Jure: etenim id summum, qid dexter senio ferret
Scire, erat in voto; damnosa canicula qantùm
Raderet; angustæ collo non fallier orca;
Nev qis callidior buxum torqere flagello.

Vide Persii *glossas*; & Turnebum *Adversar. l.* 23. *c.* 22. Alioqi tanqam ad pædagogum, ad philosophiæ præceptorem accedere oportet, ut discamus, non ut oblectemur: μεμνημένοι, ὡς οὐκ εἰς θέατρον, οὐδὲ ᾠδεῖον, ἀλλ' εἰς σχολὴν καὶ διδασκαλεῖον ἀφίκται, *memores, non venisse in theatrum, neqe odeum, sed in scholam, & ludum literarium.* Plutarchus *de profect.* contrà qàm illi, qos, ut Seneca *Epist.* 108. *Inqilinos philosophorum, non discipulos dixeris. qi veniunt ut avdiant, non ut discant; sicut in theatrum voluptatis caussâ ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. – qi cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant, sed verba: qæ tam sine profectu alieno discant, qàm sine suo avdiant. qibus philosophi schola diversorium est otii. nec id agunt, ut aliqa illic vitia deponant, ut aliqam vitæ legem accipiant, ad qam suos mores exigant; sed ut oblectamento avrium perfruantur. Ità assvescit animus delectare se potius qàm sanare: & philosophiam oblectamentum facere, cùm remedium sit.* Idem *Ep.* 118.

Ἀλλ' ὡς ὀφθαλμιῶντες] Vult nos ad philosophiam recurrere, tanqam laborantes ad medicinam, qæ dolorem mitiget, morbum amoveat. Nam qod Xylander annotat de præceptis salutaribus in promptu habendis, qod suprà *lib.* 3. §. 13. monuerat, est hic planè ἀπροσδιόνυσον. Epictetus *Dissert. lib.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ φιλοσόφου σχολεῖον. οὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. ἔρχεσθε γὰρ, ὡς ὑγιεῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκβεβληκὼς, ὁ δ' ἀπόστημα ἔχων, ὁ δὲ σύριγγα ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν. εἶτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω νουμήνια καὶ ἐπιφωνήματα, ἵν' ὑμᾶς ἐπαναστάντες με ἐξέλθητε, ὁ μὲν τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον οἰσύγκον, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν ἀσαύτως ἔχουσαν, ὁ δὲ τὴν σύριγγα, ὁ δὲ ἀπόστημα. *Schola Philosophi taberna medica est: non inde exeundum est cum latitia, sed cum dolore. Neqe enim sani acceditis; sed alius humero luxato, alius apostemate laborans, alius fistulam habet, alii caput dolet. Et ego sedens vobis noemata & epiphonemata dicam, ut me lavdato exeatis, qum alius humero sic afflicto exeat qalem attulerat, alius capite eodem modo affecto, alius fistulâ aut apostemate non curato.* & *ibidem* aliis insuper adjectis imaginibus. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκρόασιν παρακαλεῖ; * ὄχι. ὡς ὁ ἥλιος ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἡ τροφὴ, ὕτω δὲ καὶ ὅστις ἄγει τὸν ὠφεληθησόμενος. ποῖος ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπὸ αὐτοῦ θεραπευθῇ; καίτοι νῦν ἀκούω, ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ παρακαλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ. πλὴν ἐπ' ἐμοῦ παρεκαλοῦντο. *Num verò Philosophus homines ad se avdiendum invitat & orat? Non. Ut sol ipse ad sese allicit, avt ut cibus & potus, sic etiam eos ille qibus profuturus est. Qis medicus rogat, ut aliqis se ab ipso curari sinat? Etsi enim avdio Romæ nunc medicos etiam ad se vocare, meo tamen tempore ipsi vocabantur.* De philosophia Marcus, de philosopho Epictetus.

Τὸ σπογγάριον] *penicillum.* De spongiis Plinius *nat. histor. l.* 31. *c.* 11. *Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores*

* *ità interpungo, qæ perperam continuant codices Vulgati.*

cillum, qi oculis laborant, qomodo ad emplaſtrum alius, alius ad perfuſionem, confugit. ità mihi deerit ulteriùs, qod rationis obſeqelæ conciliet te, ſed eâ ſponte tuâ acqieſces. illud avtem memineris, philoſophiam ea ſola velle, qæ natura tua ipſâ velit. tu verò aliud aliqid velis, qàm qod naturæ tuæ convenit? ecqid enim iſtis blandius fuerit? voluptas avtem nonne hâc ratione nos fallit? ſed vide, gratiórne ſit magnanimitas, liberalitas, ſimplicitas, æqanimitas, ſanctitas, ipsâ verò prudentiâ qid gratius compereris, cùm facultatem intelligentiâ ſcientiâqe in te præditam ejuſmodi cogitaveris, qæ nuſqam impingat, ſed in omni re proſperè feratur?

καὶ τὸ ὠόν, ὡς ἄλλῳ πρὸς κατάπλασμα, ὡς πρὸς καταπόσιον. ἔτως γὰρ ἔδει * ἐπιδείξῃ τὸ πεισθαρχεῖν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ [a] περσαναπαύσῃ αὐτῷ. μέγιστον ἦ ὅτι [b] φιλοσοφία μόνα θέλει ἃ ἡ φύσις σου θέλει. σὺ ἦ ἄλλο ἤθελες * ἢ κατὰ φύσιν, [c] τί γὰρ τούτων περσηνέστερον; ἡ γὰρ ἡδονὴ ἐχὶ δόλῳ * σοφάλλει; ἀλλὰ θεάσαι εἰ περσηνέστερον μεγαλοψυχία; ἐλευθερία, ἀπλότης, γνωμοσύνη, ὁσιότης. αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί περσηνέστερον; ὅταν τὸ [d] ἄπλαιστον, καὶ [e] ἔυρυν ἐν πᾶσι [f] τῆς ὥδαικθλ θνητῆς καὶ ἐπιστημονικῆς δυνάμεως εὐφυοποιῆς.

* ἐπιδείξεις Boot. ἐπιδείσεσι, vel ἐπιδείξῃ τῷ π. Sal. ἔτι δεήσει [εἰς] τὸ π. vel ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ π. f.

§. 10.

a L. 4. §. 31. l. 6. §. 12.
b L. 6. §. 3c. l. 10. §. 2. l. 11. §. 20.
* ἢ f.
c L. 8. §. 12.
* τῷ o Xyl.
d L. 4. §. 49.
e L. 4. §. 3. Inſ. §. 34. l. 10. § 6.
f L. 3. §. 5. l. 7. §. 4.

ANNOTATIONES.

tumores levant ex mulſo impoſiti. eidem abſtergenda lippitudini utiliſſimi: eóſqe tenuiſſimos & molliſſimos eſſe oportet. imponuntur ſpongia ipſa epiphoris ex poſca. Nec mirandus iſte Plinii locus, qod qidam volunt, ut legatur, *genus eorum è qibus penicilli.* nam præterqam qod Pliniana Syntaxis id non patitur, lectionem receptam ex Celſo firmamus, qi *penicillum* docet *ſpongiolum* ejuſmodi dici, & huic uſui adhiberi. *de re medic. l. 6. c. 6. §. 1. Neqe ab ratione abhorret etiam penicillo poriſſimum uti expreſſo; ſi levior impetus eſt, ex aqâ; ſi major, ex poſca.*

Καὶ τὸ ὠόν] Plinius *lib. 29. c. 5. Ova per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, urentéſqe refrigerant. qidam pro aqa miſcent collyriis. infantibus contra lippitudines vix aliud remedium eſt.* Sed de multiplici ad oculos ovi uſu conſulatur Celſus, *l. 6. c. 6.*

Κατάπλασμα] Φάρμακα τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ ἐπίπαστα. Evſtathius *ad Il. δ.* Verùm qartum genus, qod is omiſit, adjecit Scholiaſtes *ad Ariſtoph. Plut.* τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ πασὰ, τὰ δὲ πλαστά. πιτὰ ſunt, *qa potantur*; χριτὰ *qa inunguntur*; πασὰ ſive ἐπίπαστα, *qa inſperguntur*; πλαστὰ ſive κατάπλασματα, *qa illinuntur*, ungventis craſſiora: unde & κατάπλάσματα nuncupata ſunt.

Κατασίνασιν] perfuſionem. cujus in re medica uſus freqens & multiplex. Evſtathius *ad Odyſſ. δ.* ex Athenæi *dipnoſ. l. 1. pag. 24. D.* Λύει δὲ κάματον καὶ ἡ κατασίνωσις ἡ κατὰ κεφαλῆς. *Curat verò laſſitudinem & capitis irrigatio.* Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. pag. 465. B.* de medicis inſanos curantibus. Καὶ δεσμὰ προσφέρουσι καὶ κατασείουσι βίᾳ τὰς κεφαλάς. *Et vincula intendant, capitaqe ungvento vi perfundunt.* Et mox: *D.* Καὶ μὲν δὴ ὡς ἀφρονεστέρους κατασείσασι, καὶ τὰ σωτήρια καὶ παιώνια προστίγκασι φάρμακα. *Aſpergamus infirmos, & ſalutaria illis ac Paonia pharmaca deferamus.* Et *l. IV. p. 527. C.* Οὐκ ἀπαυδῶμεν, ἀλλὰ τῇ σκοτγγιᾷ τοῦ λόγου καθαιρῶμεν τῆς ἀπιτίας τὸ πάθος. *Neqe feſſi deſiſtimus, ſed incredulitatis veſtræ morbum orationis noſtræ ſpongiâ perfundimus.* Et *lib. 6. p. 579. C.* Καὶ τοι τὰς ἰατρὰς ἐκείνας διωκάζετε, δι' ὧν ἄλλοις προσφέρει τὴν θεραπείαν κελεύουσιν, ἀλλ' αὐτοὶ τῇ ὀμπεχόνῃ γυμνούμενοι, καὶ τὸν χιτῶνα διαθρώσαντες, τὸν σίδηρον μετακειρίζουσι, καὶ τὴν τομὴν ἐπιφέρουσι, καὶ δυσοσμίας ἀνίσχοντας, καὶ τῇ ἰχῶρι δεχομένους τὰς ἡμίδας, καὶ καταπιεσθέντι τῇ σπογγιᾷ, καὶ τὰ φάρμακα ἐπιπάττοντας, &c. *Et tamen eos medicos laudare ſoleris, qi non aliis curandos ægros committant, ſed ipſi pallio depoſito, tunicaqe ſuccincti, manibus ferrum accipiunt, & incidunt, nec fœtorem ulceris averſantur, ſed proſluentem ſaniem excipiunt, ſpongiáqe inſpergunt, & medicamenta imponunt.* Dio Pruſæus *Orat. 17. pag. 248.* Τὰ γοῦν φλεγμαίνοντα τῶν τραυμάτων, ὅν ἐνδεὲς ἐνίοτε πρὸς τὴν πρώτην καθαίρησιν, ἀλλ' ἂν συνεχῶς ποιῇ τις, ἐμαλάχθη καὶ ῥᾴων ἔσχεν. ὑμῶν δ' ἐμοὶς τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν πολλῶν φλεγμονὴν, ἀγαπητὸν, εἴ τις δύναιτο πεῦσαι, δυνικῶς τῷ λόγῳ χρώμενος. *Corporum partes inflammata, ſanè non ſtatim redunt ad primam aſperſionem, ſed ſi qis continenter faciat, mollientur, & melius habent: ſimiliter & illam in multorum animis inflammationem ſi qis mitigare qeat, aſſiduis uſus ſermonibus, rem gratam fecerit.* qi locus, qum noſtrum cum primis illuſtret, à Naogeorgo tamen ità eſt verſus, ut id minùs compareat, qum ἀγαπητὸν reddit, *rem gratam fecerit*, pro eo qod debuit, *ſuffecerit, ſufficiens fuerit, ſat habuerit, ſi crebris allocutionibus aliqid profecerit*, qomodò Marcus iſtic, *nè ægrè ferat, ſi non confeſtim omnia ex voto proceſſerint*; & *l. 9. §. 25.* ἀρκεῖ, *contentus eſto, ſi vel paululùm res proceſſerit.* Ità τὸ ἀγαπητὸν ſumitur in illo Epicuri dicto, apud Laërtium *lib. 10.* Συνεχῶς δὲ (φασὶν) ὕπνοι μὲν ἡδέως ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἥλιψεν. *Coitus, ajunt, nunqam prodeſt: ſat fuerit, ſi non obſit.* at bonus interpres Camaldunenſis, qod eſt illi ſolenne nimis, cum antegreſſis committens iſta ſic vertit. *neqe item oratoria daturam operam, dicens illam nihil qidem unqam profaiſſe, plurimùm verò etiam obſuiſſe.* Sed nec tempero mihi, extra oleas jam evagatus, qin & his proxima illa in verſione Ambroſiana attingam; *Probos qoqe amaturum ſapientem negat neqe ſepultura curam habiturum: neqe à Deo amorem immitti Diogenes refert.* an Epicurum putamus tam exiſtimationis ſuæ prodigum fuiſſe, ut negaret *ſapientis eſſe probum qemqam diligere?* tum qorſum hic *Diogenis* ſcita? Verùm interpunctio vitioſa ſor-

A ſan interpreti impoſuit. Laërtii dictio, voculas primores reſtituente Cl. Caſavbono, ſic ſe habet. τοὺς τε οἰκέτας καλεῖσθαι. (qod vulgò ὅτι καλ. οἰκ. legitur) ἐλεήσαι (σαι, malim) μέντοι, καὶ συγγνώμην τινὶ ἴδειν τῶν σπουδαίων. ἐμπεσεῖσθαι τὸν σοφὸν εἰ δοκεῖ αὐτοῖς. οὐδὲ ταφῆς φροντιεῖν. οὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα, ὡς Διογένης ἐν τῷ ιϛ φυσίν. *Servos ſupplicio qidem affecturum: miſerturum tamen, veniam ipſorum qibuſdam habiturum, qi probi fuerint. amaturum ſapientem non exiſtimant: nec ſepultura rationem habiturum: nec amorem à Deo immitti: uti Diogenes* (qi Epicuri dogmata collegit) *l. 12. refert.* Cæterùm & iſta avt loco mota & tranſpoſita liqet, avt certè nullo planè ordine habito, per Satyram tumultuariè Laërtius Epicuri ſui placita congeſſit. qis enim non videt illa, *ἐμπεσεῖσθαι τὸν σοφὸν εἰ δοκεῖ αὐτοῖς.* & οὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα. qibus de ſepultura illud nullâ planè ratione interjectum eſt, eodem prorſus pertinere?

Οὐδὲν ἐπιδείξει τὸ πεισθαρχεῖν τῷ λόγῳ] locus, ut mihi videtur, mendi manifeſtus: emendatio havd perinde procivia. legendum forſan, οὐδὲν ἔτι δεήσει [εἰς] τὸ π. *nihil amplius opus erit, qod inducas te ad obſequendum rationi.* vel etiam, οὐδὲν ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ πεῖθ. *nihil amplius*, vel, *nihil aliud, deſiderabis, niſi ut rationi obſequaris.* ἢ, pro εἰ μὴ, *niſi*, ut Joan. c. 13. v. 10. qod & Evſtathius obſervat in Νίκαια. Sic *lib. 10. §. 33.* μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. *nihil qæras ulterius.* Necab-

C ſcedit multùm D. Salmaſius qi legendum cenſet, vel οὐδὲν ἐπιδεήσει σε πεισθαρχεῖν τῷ λόγῳ. vel οὐδὲν ἐπιδεήσῃ τῷ π. τ. λ. *non opus habebis, non indigebis rationi parere.* At D. Bootius ἐπιδείξεις mavult. Seneca *Epiſt. 108.* *Ipſam philoſophiam non debebis jactare*: & mox; *Licet ſapere ſine pompa.* atque eò etiam Caſavbonus abit.

Ἀλλὰ προσαναπαύσῃ αὐτῷ] Ità *l. 6. §. 12.* καὶ προσαναπαύου ταύτῃ. *Huc acqiſce.* de philoſophia itidem. Sed & de arte *l. 4. §. 34.*

Μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σου θέλει] Hoc eſt qod Juvenalis *Sat. 14. v. 322.*

Nunqam aliud natura, aliud ſapientia dicit.

D Veriſſimè, ſi conditam, non corruptam intelligas. Vide *infrà §. 29. & l. 1. §. 9. & l. 11. §. 20.*

Σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες ἢ κατὰ φύσιν] *Tu avtem aliud qippiam volebas* Xylander. *qàm illud* ſcilicet *qod eſt ſecundùm naturam.* Mericus Caſavbonus eroteматicè effert. *Tu aliud vis qàm qod eſt ſecundùm naturam?* forſan legendum ἄλλο ἤθελες ἢ κ. φ. qanqam & receptam lectionem retineri poſſe cenſet Salmaſius *at tu aliud volebas, qod ſecundùm naturam non eſt.* Vide *l. 6. §. 10.*

Τί γὰρ τούτων περσηνέστερον] Seneca *de ira l. 2. c. 13. Non, ut qibuſdam dictum eſt, arduum in virtutes & aſperum iter*

E *eſt, plano adeuntur. Non vana vobis avtor rei venio. facilis eſt ad bonarum verum via. multò difficilius eſt facere iſta, qa facitis. qid enim qiete otioſius? qid irâ laboriosius? qid clementiâ remiſſius? qid crudelitate negotioſius? vacat pudicitia: libido occupatiſſima eſt. omnium denique virtutum tutela facilior eſt; vitia magno coluntur.* Idem hoc argumentum, ὅτι δυσκολώτερον μὲν τῆς ἀρετῆς ἡ κακία. κυφότερον δὲ καὶ ἥδιον τῆς κακίας ἡ ἀρετή. inculcat pluribus in locis, pluriniſque docet argumentis. Joannes Chryſoſtomus *in Matth. c. 11. v. 28, 30. Orat. 38. ibidem Orat. 56. in Coloſſ. Orat. 8. in Philipp. Orat. 14. in Pſal. 124.* alibi.

F Ἡ γὰρ ἡδονὴ ἐχὶ διὰ τὰς σφάλλει;] lego cum Xylandro. διὰ τοῦτο σφ. qia προσηνέστερόν τι blandius qiddam eſſe videtur, cùm nihil minùs exiſtat. Seneca *Epiſt. 8. Et fera, & piſces ſpe aliqâ oblectantur decipitur.* Indè Platonis dictum, *Eſcamma. lorum eſſe voluptatem, qâ capiantur homines, ut hamo piſces.* Cicero *de Senect.* Sed & Plavtus *Mercat. 5. 3.* tanqam ſapientum dictum, hoc idem ſic extulit.

Voluptas eſt malorum eſca; qòd ni non minùs homines,
Qàm hamo capiuntur piſces. ——

qi tamen verſus, cum aliis eidem adjunctis, in editionibus qibuſdam nevtiqam comparent.

G Τὸ ἄπλαστον] add. alibi τὸ ἀδιάπλαστον. aliud eſt enim τὸ ἀπρόπλαστον. *l. 7. §. 4.* Vide *ad l. 3. §. 9.*

Καὶ ἔυρυν] Vide *l. 2. §. 5. & l. 4. §. 3. & infrà §. 34. & l. 10. §. 6.*

§. 10

§. 10. Τὰ μὲν πράγματα ἐν τοιαύτῃ τρόπον τινὰ ἐγκαλύψει ἐστὶν, ὥστε φιλοσόφοις οὐκ ὀλίγοις οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἢ παντάπασιν ἀκατάληπτα εἶ-

§. 10. Res qidem ipsæ adeó sunt abditæ, ut philosophis havd pavcis, nec vulgaribus eis, omnino percipi nil posse visum sit.

qin

ANNOTATIONES.

§. 10. Παντάπασιν ἀκατάληπτα] *imperceptibilia*, sive, *imprensibilia*. Gellius *l.* 11. *c.* 5. & *l.* 14. *c* 1. Laërtius *l.* 9. *c.* 61. Pyrrhonem ait primùm induxisse τὸ τῆς ἀκαταληψίας καὶ ἐποχῆς εἶδος, *modum, qo de omnibus nihil decerneret, neqe qicqam comprehendi posse diceret.* Eum paribus ferè passibus secutus est Arcesilaus. Siqidem & ipse asseruit, περὶ πάντων ἐπέχειν δεῖν. εἶναι γὰρ πάντα ἀκατάληπτα, *de omnibus silendum, qia omnia sunt incomprehensibilia.* Evsebius *præpar. l.* 14. *c.* 3. de qo videndus *ibidem c.* 4. & 5. Numenius Pythagoricus *l.* 1. *de Academic. à Plat. dissens.* Verùm is τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀκαταληψίας δόγματα, Socrati, Platoni, Parmenidæ & Heraclito accepta ferebat: ut Plutarchus *adv. Colot. c.* 8. Et sanè celebre est Socratis illud, τοῦτο μόνον εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε, *nihil scire se nisi hoc unum, qòd nihil sciret.* Laërtius *l.* 2. Plutarchus *adv. Colot. c.* 5. & Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 27. qi & *ibidem* adjicit; *Hinc Academiæ disciplina manavit; si tamen disciplina dici potest, in qa ignoratio & discitur & docetur.* Et *c.* 4. *Socrates eumqe secuti Academici scientiam sustulerunt, novámqe non philosophandi constituerunt philosophiam.* Itaqe Aristocles *de philos. l.* 8. apud Evsebium *præpar. l.* 14. *c.* 18. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν οἴομαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιροῦσάν γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. *Ego verò ne philosophiam qidem eam vocarim, qum ipsa philosophandi principia funditus convellat.* qanqam restrictiùs pavlò de se Socrates ipse apud Platonem in *Apolog.* & Lucianum *de sect.* ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι. *qa non novi, nec nôsse opinor me.* At de Heraclito disertè Stobæus *tom.* 2. *tit.* 21. ὅτι ᾔδει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδότα. *ideo juvenis cùm esset sapientiorem reliqis habitum esse, qòd se nihil scire, scire se profiteretur.* Cæterùm idem, ut Laërtius *lib.* 9. νέος ὢν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι. τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *juvenis cùm esset, nihil scire se; vir factus, nihil non nôsse dicebat.* De se Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 241. Ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα. *Ego pro certo hoc novi, nihil me nôsse.* Nec abscedit multùm Apostolus, ubi dicit, *ad Corinth. Epist.* 1. *c.* 8. *v.* 2. Εἰ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, καθὼς δεῖ γνῶναι. *Si qis opinatur nôsse se qicqam, nondùm is qicqam, prout nôsse debet, novit.* Anaxarchus verò istis longiùs progressus, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε. *nec hoc qidem scire ajebat se, qòd nihil sciret.* De Homero Seneca *Epist.* 88. *Modò Stoicum illum faciunt, virtutem solam probantem, & voluptates refugientem; modò Epicureum, lavdantem statum qietæ civitatis, & inter convivia cantúsqe vitam exigentis; modò Peripateticum, bonorum tria genera inducentem; modò Academicum, incerta omnia dicentem.* At certè Pyrrhonii, sive Sceptici, Academiæ novæ fundatores avt favtores, Homerum ipsum, nec Homerum solùm, sed Hesiodum, Archilochum, Evripidem, & antiqissimos fere qosqe vel poeseos, vel sapientiæ nomine celebratos, in partes suas attrahere satagebant: ut docet Laërtius in *Pyrrh.* De Homero videatur, qi Plutarchi nomine de eodem extat libellus. Exagitans istos Seneca idem *Epist.* 88. *Avdi qantum mali faciat nimia subtilitas, & qàm infesta veritati sit. Protagoras ait, de omni re in utramqe partem disputari posse ex æqo, & de hac ipsa, an omnis res in utramqe partem disputabilis sit. Navsiphanes ait, ex his qæ videntur esse, nihil magis esse, qàm non esse. Parmenides ait, ex his qæ videntur, nihil esse in universum.* [*unum esse universum.* Lipsius] *Zeno Eleates omnia negotia de negotio dejecit; ait nihil esse. Circa eadem ferè Pyrrhonii versantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qi novam induxerunt scientiam, nihil scire. Hæc omnia in illum supervacuum studiorum liberalium gregem conjice. Illi mihi non profuturam scientiam tradunt: hi spem omnem scientiæ eripiunt. Satiùs est supervacua scire, qàm nihil. Illi non præferunt lumen per qod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Si Protagoræ credo, nihil in rerum natura est, nisi dubium. Si Navsiphani, hoc unum certum est, nihil esse certi. Si Parmenidæ, nihil est præter unum: si Zenoni, nè unum qidem. Qid ergò nos sumus? qid ista qæ nos circumstant, alunt, sustinent? Tota rerum natura umbra est avt inanis avt fallax. Non facilè dixerim, utrùm magis irascar illis, qi nos nihil scire voluerunt; an illis, qi nè hoc qidem nobis reliqerunt, nihil scire.* Eosdem traducens & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 5. inter alia: Καταλαμβάνεις ὅτι ἐγρήγορας; οὔ, φησιν. οὐδὲ γὰρ, ὅταν ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζωμαι ὅτι ἐγρήγορα. οὐδὲν οὖν διαφέρει αὕτη ἡ φαντασία ἐκείνης; οὐδὲν ἔτι τούτῳ διαλέγομαι. καὶ ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν' αἴσθηται, ὅτι νενέκρωται; αἰσθανόμενος οὐ προσποιεῖται, ἔτι χείρων ἐστὶ τοῦ νεκροῦ. *Percipis te vigilare? negat: qòd ne tum qidem percipiat, cùm in somnis vigilare sibi videatur. Nihil ergò differre visum hoc ab illo. Cum hoc nihil amplius ego disputo. Nam qem ei ignem, qod ferrum admovebo, unde se esse mortuum animadvertat? Sin, cùm animadvertat, dissimulat: mortuo est deterior.* Vult ferro & igne cum istiusmodi, non rationibus avt disceptationibus agi. Et *lib.* 2.

A *c.* 20. istorum professionem derisui habens, ità sua proponentes & venditantes inducit; Ὦ ἄνθρωποι, συγκατάθεσθε, ὅτι οὐδεὶς συγκατατίθεται. πιστεύσατε ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει οὐδενί. -γίνωσκε, ὅτι οὐδέν ἐστι γνωστόν. —μάθε παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐδὲν ἐνδέχεται μαθεῖν. ἐγώ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάξω, ἐὰν θέλῃς. *O homines, assentimini qod nemo assentiatur; credite nobis qod nemo cuiqam qicqam credat — Scito, nihil sciri posse — Disce à me, nihil disci posse; ego tibi hoc dico, teqe docebo, si voles.* Et *ibidem* postea indignabundus: Οἱ ταλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὑτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀποτυφλῶσαι οὐ δύνανται, καί τοι τοῦτο μάλιστα ἐσπουδακότες. τίς ἡ ἀτυχία; λα- B βών τις παρὰ τῆς φύσεως μέτρα καὶ κανόνας εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐ προσφιλοτεχνεῖ τούτοις προσθεῖναι καὶ προσεργάσασθαι τὰ λείποντα. ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, εἴ τι καὶ ἐκεῖ γνωστικὸν τῆς ἀληθείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται καὶ ἀπολλύειν. *Socordes Academici sensus suos abjicere avt excæcare non possunt, qamvis id maximè studuerint. Qæ est ista infelicitas? qum à natura mensuras & regulas cognoscendæ veritatis acceperis, ac non dare operam ut adjicias atqe adjungas ea qæ desunt? imò verò contrà, si qid vel illic ad cognitionem veritatis facit, in eo te elaborare ut id auferas & perdas?* Et denuo, non sine stomacho: Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας καὶ γοητείας. ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχεις καθ' ἡμέραν, καὶ οὐ θέλεις ἀφεῖναι τὰ ψυχρὰ C ταῦτα ἐπιχειρήματα; ἐσθίων, ποῦ φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ στόμα, ἢ εἰς τὸν ὀφθαλμόν; λουόμενος, ποῦ ἐμβαίνεις; πότε τὴν χύτραν εἶπες λοπάδα, ἢ τὴν τορύνην ὀβελίσκον; *O impudentiam & imposturam singularem! homo, qid agis? Tu ipse te indies coarguis, nec tamen frigidas istas cavillationes relinqis? Inter comedendum qo manus applicas? ori, an oculis? qum lavas, qo ingrederis? Nunqid ollam patinam dicis, avt cochleare veru?* Et festiviùs rursum: Εἴ τινος αὐτῶν δοῦλος ἤμην, εἰ καὶ ἔδει με καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐστρέβλουν αὐτόν. βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κατέχεον. τί τοῦτο; φαντασία D μοι ἐγένετο ἐλαίου ἀδιακρίτως ὁμοιοτάτη, νὴ τὴν σὴν τύχην. δός ὧδε τὴν πτισάνην. ἤνεγκα ἂν αὐτῷ γεμίσας παροψίδα ὀξυγάρου. οὐκ ᾔτησα τὴν πτισάνην; ναί, κύριε. τοῦτο πτισάνη ἐστί. τοῦτο οὐκ ἔστιν ὀξύγαρον; τί μᾶλλον ἢ πτισάνη; λάβε καὶ ὀσφράνθητι. λάβε καὶ γεῦσαι. πόθεν οὖν οἶδας, εἰ αἱ αἰσθήσεις ἡμᾶς ψεύδονται; τρεῖς, τέσσαρας τῶν συνδούλων εἰ ἔσχον ὁμονοοῦντας, ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα ῥηγνύμενον, ἢ μεταθέσθαι. νῦν δ' ἐντρυφῶσιν ἡμῖν, τοῖς μὲν παρὰ τῆς φύσεως διδομένοις πᾶσι χρώμενοι, λόγῳ δ' αὐτὰ ἀναιροῦντες. *Si alicujus eorum servus essem, etiamsi qotidie vapulandum esset, tamen eùm torqerem. Puer, conjicito oleum in balneum: caperem garum, & in caput ejus* E *effunderem. Qid istud? Visum per fortunam tuam, perculit animum meum, garum oleo ita esse similem ut ab eo discerni non possit. Age, affer ptisanam. Afferrem illi patinam oxygaro plenam. Non petii ptisanam? Petiisti domine: Hæc ptisana est. Non hoc est oxygarum? Qi verò magis qam ptisana. Cape, olfac; cape, gusta. Unde ergò nosti, si nos sensus decipiunt? Si tres avt qatuor conservos assensores haberem, avt ad laqeum illum adigerem, avt à sententia deducerem. Nunc verò illudunt nobis, qum iis qæ natura dedit utantur omnibus, & tamen verbis ea tollant.* Deinde, ubi demonstrârit, qomodo isti deliramentis hisce suis omnem boni, mali, honesti, turpis, F decori, indecori distinctionem tollant, & ad flagitia ac facinora qævis non semitam, sed viam amplissimam muniant; concludit tamen cinædis ipsis, qibuscum & *l.* 1. *c.* 5. commiserat, esse minùs sanabiles: Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς κιναίδους ἐλπίσει τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἀποκεκωφωμένους καὶ ἀποτετυφλωμένους τῶν περὶ αὐτοὺς κακῶν. *Cinædos profectò facilius sperare qeas à vitæ instituto recessuros, qam istos, qi usqe adeò ad sua mala vel videnda, vel avdienda excæcati sunt atqe obduruerunt.* Qod avtem denunciat Epictetus se, si Scepticorum istorum alicui in servitutem daretur, olei loco garum, ptisanæ oxygarum exhibiturum; ità Colotes, ubi Socratem qasi ἀκαταληψίας patronum reum egerit, ἀντὶ σιτίων καὶ ἄρτων G χόρτον προβάλλει, *panum esculentorùmqe loco fœnum apponit;* qæritqe ab eodem, πῶς εἰς τὸ στόμα τὸ σιτίον, οὐκ εἰς τὸ οὖς, ἐντίθησιν, *qare in os potiùs qàm in avrem cibum ingerat.* Plutarchus *adv. Colot.* Qòd rursus, se tribus qatuórve conservis conspirantibus adjutum, ità miserum hominem ludificaturum, ut vel ad suspendium vel dogma novum se conferat; id in Lacyde contrà planè contigerat; is enim à servulis sæpe delusus, (longior est fabula, qàm ut integram describere animus ferat: ex Numenio apud Evsebium qi volet petat, *præpar. lib.* 14. *cap.* 7.) dum, anulum sive clavem, qo omnia obsignabat, qà immittere solebat, observato, qæ volebant è cellula surripiebant; H cùm fravdem nullâ ratione deprehendere valeret, ad ἀκαταληψίαν tandem misellus adactus est. Servulorum astum, non effectum narrat Laërtius *l.* 4. ex Evsebio, qod obiter monitum velim, emendandus: qod enim apud illum in editis habetur, Lacydem περὶ οἰκονομίαν γλυκύτατα ἐσχηκέναι. legendum est, non

γλυ-

qin & Stoicis perceptu difficiles admodùm videntur. éstqe reverâ assensus noster omnis labilis & mutabilis. ubinam enim gentium est, qi sententiam, falsus qandóqe, non mutaverit? ad subjecta jam ipsa si transieris, qàm caduca, qàm vilia sunt? qæqe etiam cinædo, scorto, latroni in possessionem cedere possint. mores avtem eorum, qibuscum degis, si adverteris, tales esse comperies, ut etiam gratissimum qemlibet vix sustineas, ut nè adjiciam seipsum etiam vix sustinere qenqam. in hujusmodi itaqe caligine ac sorde, tantóqe materiæ, temporis,

ναι; πλεῖ᾽ ἀυτῖς γε τῖς Στωικοῖς δυσκαταλήπ]α δοκεῖ. κ᾽ πᾶσι ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μετα-
π]ωτή. πᾶ γὰρ ὁ ἀμεταπ]ωτ@; [a] μελιθι τίνυ ἐπ᾽ ἀυτὰ τὰ ὑποκείμενα, ὡς [b] ὀλιγόχρονα, κ᾽ [c] ἐυτελῆ, κ᾽ [d] δυνάμενα ἐν κ]ήσει κιναίδε, ἢ πόρνης, ἢ λησῖ εἶναι. μετὰ ταῦ τ᾽ ἔπιθι ἀπὶ [e] τὰ τῦ συμβιώντων ἤθη, [f] ὧν μάλις ἐσὶ κ᾽ ἧ χαριεσάτε ἀναχίσθ, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι κ᾽ ἑ ἀυτόν τις * μόγις ὑπομένῃ. ἐν τοιύτῳ δὴ ζίφῳ, κ᾽ [h] ῥύπῳ, κ᾽ τοιάυτῃ * ῥήσει τῆς τε ὐσίας, κ᾽ ἧ χρόνε, κ᾽ §.23. L.6.§. 15.

[a] L.8.§.22. [b] L.7.§.1. [c] L.4.§.48. [d] L.2.§.11. [e] L.4.§.39. L.9.§.3. [f] L.10.§.36. [g] L.8.§.53. * μόλις Lug. [h] L.9.§.14. * ῥύσει Inf.

ANNOTATIONES.

γλυκύτα]α, sed γλισχρότα]α ἰσχνείαν. docent, qæ ibidem statim annectuntur. Firmant & Numenii illa apud Evsebium. Ἦν δὲ ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμεν@ οἰκονομικὸς, ἄτ@ ὁ ἐυδοκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς. *Erat is paulo sordidior, atqe ejusmodi, qi œconomicus ille vulgò notissimus jure diceretur.* Cæterùm de Scepticis istis eorúmqe placitis qi plura volet, adeat Laërtium *l.* 9. in *Pyrrhon.* Sextum Empiricum *adv. disciplin.* & *hypothes. Pyrrhon.* Plutarchum *adv. Colot.* Ciceronem *Academ.* Tertullianum *de anim. c.* 17. Lactantium *institut. l.* 3. Avgustinum *contra Academic.* Petrum Valent. *Academic.* Lipsium *Stoic. philosoph. l.* 2. *c.* 4. De Deo interim Gregorius Nazianzenus *in Christi natal.* & rursus *in Pasch.* Ἄπειρον τὸ θεῖον κ᾽ δυνθεώρητον. κ᾽ τῦτο πάλι καταλήπ]ον αὐτῦ μόνον ἡ ἀπειρία. *Immensus & infinitus est Deus, atqe ad contemplandum difficilis: atqe hoc solum omninò de ipso comprehendi potest, nempe qod immensus & infinitus sit.* qasi dixisset, καταλήπ]ον μόνον, τὸ ἀκα]άλήπ]ον εἶναι.

Ἀυ]οῖς γε τοῖς Στωικοῖς] qi cum primis se Academicis hac in parte opponebant: ideo τῆς ἐναργείας πρόδικοι, *evidentiæ*, qæ est τῇ ἀκα]αλη]ίᾳ adversa, *patroni ac propugnatores*, à Plutarcho dicti, *de commun. notit. c.* 39. (ubi malè codices excusi ἐνεργείας; habent) & Chrysippus ab Aristocreonte in *epigrammate* (utì idem *de Stoic. contradict. c.* 1.) τῶν Ἀκαδημαικῶν ερεγγαλίδων κοπὶς. *laqeorum* sive *nexuum Academicorum secessitis.* alluśit ad Demosthenis dictum illud, qo Phocionem orationum suarum κοπίδα appellare solebat. Plutarchus in *Phoc.* & in *polit. præcept.*

Δυσκα]άλήπ]α] Et Stoici ergò magna in incertitudine ac difficultate, an obscuritate, pleraqe censent versari: unde & de Chrysippo jactare solebant, τὰς πάντων ὁμῶ τῶν Ἀκαδημαικῶν λόγυς εἰς ταὐτὸ συμφορηθί]ας, ὐκ ἀξίυς εἶναι προβαλεῖν, ὃις Χρύσιππ@ ἔγκαψιν εἰς διαβολὴν τῶν αἰσθήσεων. *Omnes omnium simul Academicorum disputationes in unum congestas, non esse dignas, qa comparentur cum iis, qæ Chrysippus scripsit contrà sensus.* qod Plutarchus tamen ἢ ἀπειρίας, ἢ φιλαυ]ίας εἶναι, *imperitiæ, vel vanis sui amoris esse* pronunciat, *de contradict. Stoic. c.* 6. fatetur tamen fuisse Chrysippum, τῶν αὐτῦ δογμάτων κατήγορον δεινότερον ἢ συνήγορον. *suorum ipsius dogmatum oppugnatorem graviorem qàm defensorem.* Verùm non hoc Stoicis solis visum, sed & aliis. Avdiamus Lactantium *institut. l.* 3. *c.* 27. *Anaxagoras pronunciat circumfusa esse tenebris omnia. Empedocles angustas esse sensuum semitas qeritur; tanqam illi ad cogitandum rhedâ & qadrigis opus esset. Democritus qasi in puteo qodam sic alto, ut fundus sit nullus, veritatem jacere demersam. nimirum stultè, ut cætera. non enim tanqam in puteo demersa est veritas; qò vel descendere vel etiam cadere illi licebat: sed tanqam in summo montis excelsi vertice, vel potius in cælo, qod est verissimum. qid enim est, cur eam potiùs in imum depressam diceret, qàm in summum levatam? nisi fortè mentem qoqe in pedibus, avt in imis calcibus constituere malebat potiùs qàm in pectore avt in capite.* Democriti dictum de veritate in fundo, sive in profundo demersâ, refert Cicero in *Lucul.* Seneca *qæst. nat. l.* 7. *c.* 32. sed & Laërtius *in Pyrrhon. l.* 9. his verbis: Ἐτιῇ δὲ ὐδὲν ἴσμεν. ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. *Reverâ nihil scimus: nam veritas in profundo est.* ità enim legendum ex Sexto Empirico *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. qi κατὰ ἀλήθειαν interpretatur id qod est à Democrito dictum: cùm utrobique tamen αἰτίᾳ corruptè habeatur. Disertissimè verò ex eodem *de Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 30. ubi etiam in excusis ἐτιῇ legitur, & ἀντὶ τῦ ἀληθείᾳ à Democrito positum à Sexto dicitur. Optimè Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 1. *min. c.* 1. Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλιπὴ, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως δύνασθ]αι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν. *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis est. Signum autem, qòd neqe satis eam aliqis consequitur, neqe abierunt omnes ab ea.* Et mox debilitatem humani cavsſatus ingenii: Ὥσπερ γὰρ κ᾽ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμμα]α πρὸς τὸ φέγγ@ ἔχει τὸ μεθ᾽ ἡμέραν. ὕτω κ᾽ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτα]α πά]ων. *Qemadmodum enim vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animæ nostræ ad ea qæ manifestissima omnium sunt.* Cicero apud Lactantium *l.* 3. *c.* 14. *Mihi autem, non modò ad sapientiam cæci videmur, sed ad ea ipsa, qæ aliqa ex parte cerni videantur, hebetes & obtusi.* Et *Academic. l.* 4. *Omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus, eáqe inest, & in ipsis rebus obscuritas & in judiciis nostris infirmitas, ut non sine causſa & doctissimi & antiqissimi invenire se posse qod cuperent diffisi sint.* Certè in plerisqe qod magnus ille Scaliger *de subtil. exerc.* 307. §. 21. *Sicut à ciconia vulpes delusa, vitreum vas lambimus, pultem havd attingimus*; rerum corticem potiùs qàm res ipsas apprehendimus. Vide Basilium Cæsar. *Epist.* 168.

Πάσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπ]ωτή] Scepticorum dogmate ista havd longè abeunt. Sed nec qod Seneca *Epist.* 65. *Fer ergò judex sententiam, & pronuncia, qis tibi verisimillimum videatur dicere, non qis verum dicat. id enim tam supra nos est, qàm ipsa veritas.*

Πῦ γὰρ ὁ ἀμεταπ]ωτ@;] Qod Cicero *Famil. l.* 9. *Epist.* 2. *Qis est tam Lynceus, qi in tantis tenebris nihil offendat, nusqam incurrat?* Verùm nusqam ergò terrarum sapiens vester, nusqam qisqam verâ avt scientiâ avt virtute imbutus. Siqidem Stoici, ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 4. ἐπισήμην, sive *scientiam*, definiunt, καταλήψιν ἀσφαλῆ κ᾽ ἀμεταπ]ωτον ὑπὸ λόγυ. *Comprehensionem firmam & immutabilem ratione innixam.* Vel, ἕξιν φαντασιῶν δεκτικὴν ἀμεταπ]ωτον ὑπὸ λόγυ. *Habitum sive dispositionem phantasiarum receptivam, à ratione firmitatem eam habentem, ut non possit convelli*, sive *qam convellere ratio nulla possit.* Eámqe sapienti tribuunt suo, qem habere asserunt (Plutarchi sunt verba *de Stoic. paradox.*) νῦν τέλειον, ἄκρον φρόνησιν, ἀδόξαστον ἐπισήμην, κ᾽ ἀμετάπ]ωτον ἕξιν. *Mentem perfectam, prudentiam summam, scientiam opinatione immunem, habitum mutationis expertem.* Qos tamen exagitat avtor idem *de commun. notit. c.* 41. qod τὰς ἐννοίας ἀποκειμένας τινὰς ὁριζόμενοι νοήσεις, μνήμας δὲ μονίμας κ᾽ σχετικὰς τυπώσεις, τὰς δὲ ἐπισήμας καὶ παντάπασι πηγνύ]ες, ὡς τὸ ἀμετάπ]ωτον καὶ βέβαιον ἰσχύσας; εἶτα τύτοις ὑποτίθεντας βάσιν καὶ ἕδραν ὐσίας ὀλισθηρᾶς καὶ σκεδαςῆς καὶ φερομένης ἀεὶ καὶ ῥεύσης. *Cùm notitias definiant esse aliqas reconditas intelligentias: memorias avtem constantes qasdam & habitus similes impressiones: scientias etiam penitus defigant, ut omnis erroris & mutationis securas: hisce pro fundamento deinde & sede substernant lubricam, dissipabilem, semperqe in motu versantem & fluentem naturam.* qalem esse animam humanam asserunt. Vide *l.* 2. §. 2. Interim potest hoc consistere, ut nemo sit prorsus ἀμετάπ]ωτ@, nec tamen πᾶσα ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπ]ωτή, *assensus noster omnis labilis & mutabilis.* cùm possint ab eo certò comprehendi non pavca, qi de multò pluribus tamen incertus existat.

Ὡς ὀλιγόχρονα] *l.* 7. §. 1. ὀλιγοχρόνια. sed & ὀλιγόχρονα. ut πολύχρονα, Theophrastus *de caviſſ. plant. l.* 5. *c.* 25.

Ἐυτελῆ] Ὡς πηλῦ παντὸς ἐυτελέστερα. *Qovis luto viliora.* Joannes Chrysostomus *ad Olymp. Epist.* 13, & 17.

Ἐν κ]ήσει κιναίδε] Vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 39. Seneca *Epist.* 81. *Qod contemptissimo cuiqe contingere ac turpissimo potest, bonum non est. opes avtem, & lenoni & lanistæ contigunt. ergò non sunt bona.* Evripides *Æolo*, lavdatus à Plutarcho *leg. poet. c.* 16. Athenæo *dipnos. l.* 4. Sexto Empirico *adv. Gramm. l.* 1. *c.* 13. Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. & *tit.* 93.

Μὴ πλῦτον εἴπῃς. ὐχὶ θαυμάζω θεὸν,
Ὅν χ᾽ ὡ κάκισ@ ῥᾳδίως ἐκτήσα]ο.
Lavdare Plutum parce: non veneror Deum,
Qi pessimorum sæpe fit possessio.

Grotius. Hinc Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 849. *C.* Πλυτίνυς δ᾽ αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθύς, ἀδύνατον. *Divites avtem valdè simúlqe probos esse impossibile.* Et Cicero in *Orat. Corneliana* 2. à seipso adductus in *Orat. perfect.* & à Fabio *institut. l.* 9. *c.* 4. *Nam neqe me divitiæ movent: qibus omnes Africanos & Lælios multi venalitiarii mercatoresqe superarunt: neqe vestis avt cælatum aurum & argentum; qo nostros veteres Marcellos Maximósqe multi Evnuchi è Syria Ægyptóqe vicerunt: neqe verò movent me ornamenta ista villarum; qibus L. Paulum & Mummium, qi rebus his urbem Italiámqe omnem referserunt, ab aliqo video perfacilè Deliaco avt Syro potuisse superari.*

Τὰ τῶν συμβιώντων ἤθη] hinc illud, *lib.* 4. §. 50. μεθ᾽ ὅσων. Vide & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36.

Ὧν μάλις ἐσὶ καὶ τῦ χαριεσάτυ ἀναχίσθαι] χαριεσάτυ illud, vel ad eum referri potest cujus mores ferantur. *vix est etiam gratissimi & urbanissimi istorum mores ferre.* vel ad eum etiam, qi viventium unà mores ferat. qod *vix fecerit etiam qi*

χ τῆς κινήσεως, χ τ κινεμένων, τί πο ἐσὶ τὸ συλλημθῆναι, ἢ τὸ ὅλως σπυδασθῆναι δυνάμενον, ἀδ' ἐπινοῶ. ἐναντίον γὰρ δεῖ ᾠδημυθέμενον ἑαυτὸν

a L. 2. §. 17. Inf. §. 33. l. 9. §. 3. b Sup. §. 9. c L. 6. §. 12. d Sup. §. 8. l. 8. §. 4. l. 12. §. 26. e L. 2. §. 2. l. 3. §. 14. f L. 3. §. 3. Inf. §. 27. g L. 2. §. 9. h L. 8. §. 2. l. 10. §. 24. 37. l. 12. 19. 33. i L. 10. §. 37. k L. 4. §. 28. l. 9. §. 39.

[a] περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, χ [b] μὴ ἀσχάλλειν τῇ διαρθρώσῃ, ἀλλὰ τύτοις μόνοις [c] προσανα-παύεσθαι. ἐνὶ μὲν τῷ, ὅτι [d] ἀδὲν συμβήσεταί μοι, ὃ μὴ κατὰ τὴν τ ὅλων φύσιν ἐσίν. ἑτέρῳ δ', ὅτι [e] ἔξεσί μοι μηδὲν πράσσειν ᾠδὲ τ ἐμὸν [f] θεὸν χ δαίμονα. [g] ἀδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τῦτον ᾠδὲ βῆναι.

motuum, rerúmque motarum fluxu, nihil poſſum comminiſci, quod æſtimatione ſtudióve dignum videatur. contrà potiùs ſolari ſe qemque par fuerit, diſſolutionem ſui naturalem operiendo, morémque interea havd gravatè ferendo, dum duobus hiſce acquieſcit prorsùs; altero nimirum, nihil obtingere ſibi poſſe, qod non ſit univerſi naturæ conſentaneum; altero, in ſua eſſe poteſtate ſitum, ut nihil faciat præter genii Deíque ſui voluntatem. hanc enim tranſgredi qi cogat, nullus eſt.

§. 11. Πρὸς τί πο[τε] ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτ τ ψυχῇ; [h] παρ' ἕκαστον τῦτο ἐπανερωτᾶν ἑαυτὸν, χ [i] ἐξετάζειν, τί μοί ἐσι νῦν ἐν τύτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ ἡγεμονικὸν καλῦσι; χ τίνα ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; [k] μὴ παιδίν; μὴ μειρακίν; μὴ γυναικαρίν; μὴ τ τυράννν; μὴ κτήνες; μὴ θηρίν;

§. 11. Qam ad rem animâ nunc utor meâ? hoc te jugiter interroga, ſimúlqe te percontare, Ecqid mihi nunc verſatur in parte mei illa, qæ principalis dici ſolet? avt cujuſnam ego nunc animam gero? num pueruli? num adoleſcentuli? num mulierculæ? num tyranni? num jumenti? num belluæ?

§. 12.

ANNOTATIONES.

gratiſſimè ac maxima cum comitate ſe geſſerit. Sed illud potiùs. Vide *l.* 10. §. 35.

Ἑαυτόν τις μόγις ὑπομένει] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Seneca *Epiſt.* 53. *Incredibilia ſunt qa tulerim, cùm me ferre non poſſem.*

Ῥύσει τῆς τε ὑσίας χ τῦ χρόνυ] lego ῥύσεσ, vel ῥύσει, ut *infrà* §. 23. ἤ τε ὑσία; οἷον ποτομὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Rerum natura eſt inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi eſt fluxu.*

Περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν] Vide *ſuprà l.* 3. §. 1. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Ἄνθρωποι, ἐκδέχεσθε τὸν θεόν. ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ χ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας, τότε ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν. ἐπὶ δὲ τῷ παρόντι ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦντες ταύτην τὴν χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔτυξεν. ὀλίγος ἄρα ὁ χρόνος ἔτι τῆς ποιήσεως, χ ῥᾴδιος τοῖς ὕτω διακειμένοις. *Homines, Deum expectate, qum ille ſignificarit, & vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini. Nunc verò aqo animo suemini ſtationem iſtam vobis ab eo attributam. Exiguum profectò tempus eſt habitationis hujus, & ſic affectis minimè grave.* Apud Ciceronem *de repub. l.* 6. P. Scipioni dicenti, *Qid morer in terris? qin huc ad vos venire propero?* reſpondet Pavlus pater; *Non eſt ità. niſi enim, cùm Deus hic, cujus templum eſt omne qod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberavit, huc tibi aditus patere non poteſt.*

Μὴ ἀσχάλλειν τῇ διαρθρώσῃ] Qod Eliæ forſan obrepſit. *Hiſtor. Reg. lib.* 3. *c.* 19. *v.* 4, 14. Jonæ certò *c.* 4. *v.* 3, 9. Contrà Pavlus, qi etiamſi ad Chriſtum tranſmigrare qàm primùm cum primis cuperet, *ad Philip. c.* 1. *v.* 23. tamen, ut Avguſtinus *in Joan. Epiſt.* 1. *Serm.* 9. *patienter vivit; libenter moritur.* atqe ut Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 453. *C.* Ἐπεδείξατο σαφῶς, τῆς μὲν ἐξόδυ τῦ σώματος, τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπης τελείωσιν εἶναι. τῆς δὲ ἐν σαρκὶ παρυσίας, τὴν ἐυχάριστον διὰ τὰς σωθησομένας διαμένυσαν ὑπομονήν. *Per hæc enim apertè oſtendit, exitus qidem corporis perfectionem eſſe in Deum dilectionem: ejus autem præſentia in carne ex grato animo profectam tolerantiam, propter eos, qi opus habent, ut ſalvi fiant.* ità enim locus ille reſtituendus videtur.

Οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] vide *l.* 2. §. 3. & *ſuprà* §. 8.

Ἔξεσί μοι μηδὲν πράσσειν] Plutarchus *de tranqill.* ubi Menandri illud attulerat,

Οὐκ ἔσιν εἰπεῖν ζῶντα, τῦτ' ὃ πείσομαι,

Subjungit ſtatim; Ἀλλ' ἐσιν εἰπεῖν ζῶντα, τῦτο δ' ποιήσω, ὃ ψεύσομαι, ὃ βαδιεργήσω, ὃκ ἀποσιρήσω, ὃκ ἐπιβυλεύσω. τῦτο γὰρ ἐφ' ἡμῖν κείμενον, ὃ μικρὸν, ἀλλὰ μέγα πρὸς ἐυδυμίαν πάρεσιν.

Dicere havd vivus poteſt qiſqam, hoc non obtinget mihi. Atqi hoc licet dicere: vivus nunqam in me iſtuc admiſtum, non mentiar, non agam ſubdolè, non defravdabo, non inſidiabor. Hoc enim in noſtra ſitum eſt poteſtate, non parvum, ſed ingens ad animi tranqillitatem adjumentum.

Θεὸν χ δαίμονα] τὸ ἡγεμονικὸν, ſive *mentem* vult, qæ nunc *Deum* ſive *numen*, nunc *Damonem* ſive *Genium* appellare conſvevit. Vide *ad l.* 2. §. 13. & *lib.* 3. §. 5. & *infrà* §. 27. & *l.* 12. §. 26. Clemens *Padag.* 2. 10. Ταύτῃ τοι χ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, ἀθέους κίκληκε μυσικῶς, τὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας χ μιαίνοντας, τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. *Hac ratione Plato qoqe in Philebo impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.*

Οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τῦτον παραβαίνειν] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 10. §. 32, 33. Pelagius *ad Demetriad.* qod ſub Hieronymi nomine proſtat: (illius enim eſſe conſtat ex Oroſii *apologet.* & Avguſtino *de grat. Chriſti l.* 1. *c.* 37.) *Nege verò apertâ congreditur; ſed dolo vincit ac fravde, noſtrâqe contra nos utitur voluntate. de conſenſu adverſariorum vires accipit, noſtróqe nos,*

ut dicì ſolet, jugulat gladio. infirmus hoſtis eſt, qi non poteſt vincere niſi volentem. dat ille qidem conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel reſpuere, qod ſuggerit. non enim cogendo, ſed ſvadendo nocet: non extorqet à nobis conſenſum, ſed experit. Hieronymus ipſe *in Matth. c.* 4. *Diabolus, qi ſemper omnes cadere deorſum deſiderat, perſvadere poteſt, præcipitare non poteſt.* & *ibidem ad c.* 15. *v.* 19. *Diabolus adjutor & incenſor malarum cogitationum eſſe poteſt; avtor eſſe non poteſt.* Et *in Epheſ. c.* 4. *v.* 27. *Poteſtas diaboli non in illius temeritate, ſed in tua eſt voluntate. paratus irrumpere, oſtium pulſas: ſed tu niſi aperueris, ingredi non poteſt.* Avguſtinus *hom.* 12. *Svadere diabolus & ſolsicitare poteſt, cogere omnino non poteſt. dat ille conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel repudiare qod ſuggerit.* Et *de diverſ. Serm.* 20. *Etſi diabolus aliqando aliqid ſuggerit, conſentientem tengt, invitum non cogit.* & *in Pſal.* 91. *Habet ille aſtutiam ſvadendi, non poteſtatem cogendi.* & *in Joan. tract.* 12. *Non habet cogendi potentiam, ſed perſvadendi verſutiam.* Si avtem nec Spiritus neqam cogere poteſt, qis poterit? Hinc Herculis magnanimæ voces illæ in Evripidis *Syleo*, qas *ad l.* 8. §. 38. exhibebimus. ibi plura vide ſis.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι] Gemina his *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 24, 37. & *l.* 12. §. 19. iſta avtem, qæ periocham hanc ordiuntur, hinc avulſa, ſuperiori attexuerat Lugdunenſis ille operis, non tam editor, qàm mutilator.

Τίν' ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν;] Vide *l.* 4. §. 28. & *l.* 9. §. 39.

Παιδίν] cui ſcilicet ἦθος παιδαριώδες, *mores pueriles. l.* 4. §. 28.

Γυναικαρίν] cui ἦθος, *mores effeminati. ibidem.*

Κτήνες, θηρίν] utpote cui ἦθος βοσκηματῶδες, ἢ θηριῶδες, *mores pecuini, vel bellvini. l.* 4. §. 28. Sive, cujus τὸ ἡγεμονικὸν βόσκεται, ἢ τεθηρίωται, *mens inſtar pecudis alitur, avt in ferinam naturam vertitur. l.* 9. §. 39. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 3. Ἀλλ' ἔχεις τι κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί ὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τύτοις προσέθηκας; διὰ τύτην τὴν συγγένειαν (qam cum animantibus corporis reſpectu habemus, ab ea qam mentis ratione cum Deo obtinemus) οἱ μὲν ἀποκλίνασες, λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπισοι καὶ ἐπίβυλοι χ βλαβεροί. οἱ δὲ λίσσοι, ἄγριοι χ θηριώδεις χ ἀνήμεροι. οἱ πλείους δ' ἡμῶν, ἀλώπεκες, καὶ ἐν ζώοις, ἀτυχήματα. τί γὰρ ἐσιν ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλώπηξ, ἤ τι ἄλλο ἀτυχέσερον καὶ ταπεινότερον; ὁρᾶτε ὖν, καὶ προσέχετε, μήτι τύτων ἀποδῆτε τῶν ἀτυχημάτων. *Sed & præſtantius qiddam corpuſculo habes. Qid ergò illo omiſſo, iſti affixus es: Ob hanc deflexionem fit, ut alii lupis ſimiles ſimus, infidi, inſidiatores, noxii: alii leonibus agreſtes, feroces, immanes; plerique avtem in vulpeculas degeneramus, & monſtra qadam vel inter beſtias. Qid enim aliud eſt maledicus & ſubdolus qàm vulpes? avt aliqid aliud abjectius & infelicius? Videte igitur & cavete, ne tale aliqod monſtrum evadatis.* Idem *lib.* 4. *c.* 5. Ἐπίσκεψαί σε τὸ ταμιεῖον. ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας, μήτι τὴν θηριώδη, μήτι τὴν μισησικακητικήν. *Inſpice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris: num bellainam? num ulſionis avidam?* Et mox: Δυσχὴς ἐσιν, ὁ ἀπολωλεκὼς τὸ ἔυγνωμον, τὸ πισόν. ταῦτα γὰρ τὰ ἀνθρωπικά. τὺς χαμαιτῆρας ὡς ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ, ὕσις χ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἂν μὲν ἔυρωμεν, δοκιμάζομεν. ἂν δὲ μὴ ἔυρωμεν, ῥιπτῶμεν. τί ὖν λέγεις; ὅτι ἀνθρωπός ἐσιν ὁ ὀργίλος, ὁ μεμψίμοιρος; μὴ γὰρ ἐκ ψιλῆς μορφῆς κρίνεται τῶν ὄντων ἕκαστον. ἐπεὶ ὅτω λίγε καὶ τὸ κάριον, μᾶλλον εἶναι. ἐκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφή. ὑκῦν ὑδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, χ οἱ ὀφθαλμοί. ἀλλ' ἂν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀνθρωπικά. ὅτος ἐκ ἀκύει λόγυ, ὃ παρακολυθεῖ ἐλεγχόμενος, ὅτος ἐσί. τύτυ τὸ αἰδῆμον ἀπανσικάρσατος, ἄρχρησός ἐσι, πύλα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος. ὅτος ζηλεῖ, τίνα ἀπαντήσας λακτίσῃ, ἢ δάκῃ, ὅσε ὐδὲ πρόβατον, ἢ ὄν, ἀλλὰ τί ποτε, ἄγριον θηρίον. *Miſer eſt qi amiſit prudentiam, bonitatem, fidem. Hæc enim ſunt res humanæ, qarum ſigilla impreſſa mentì ſecum attulit: qæ & in numiſmatibus ſi inveneri-mus probamus, ſi non inveneri-mus, rejicimus. Qid ergò dicis? homi-*

§. 12. Cujuſmodi ſint, qæ pleriſque bona videntur, hinc licet deprehendere. ſi qid eorum qæ reverâ bona ſunt mente qiſpiam conceperit, puta, prudentiam, temperantiam, juſtitiam, fortitudinem, iſta, inqam, ſi animo præconceperit, non ſuſtinebit adjectum huic avdire qicqam, qod non rei bonæ probè congruat. at verò qæ vulgò pro bonis habentur, ubi animo præconceperit qis, avribus æqis accipiet, faciléqe admittet, tanqam aptè adjectum id, qod à comico qandoqe dictum eſt, ità etiam vulgus hominum differentiæ iſtius habent aliqam notitiam. alioqi enim non offenderet & tanqam dictu indignum repudiaretur, ſi de illis enunciaretur; cùm de divitiis eíſqe fortunæ bonis qæ ad luxum pompámve ferunt, tanqam aptè ſcitéqe dictum, admittamus. Eas nunc & qæras licet, utrùm in honore habendæ, avt in bonis cenſendæ ſint res hujuſmodi, qibus animo priùs conceptis illud commodè poſſit adjici, homini iſtis inſtructo præ opulentia ſua *non ſuppetere, ubi ventris onus deponat.*

§. 12. [a] Ὁποῖά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, κ᾽ ἐνθένδε λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπάρχον τά τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, οὐκ ἂν παῦται προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη *τί. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει. τὰ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις ἐξακούσει, κ᾽ ῥᾳδίως δέξει, ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ ὑπὸ τῆ κωμικῆ εἰρημένον. ὥτως κ᾽ οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφοράν, εἰ γὰρ ἦν *τῶτο μὲν οὐ προσεκοπτεν κ᾽ ἀπηξιοῦτο. *τὸ δ᾽ ἐπὶ τῆ πλούτῳ κ᾽ τῶν περὶ τρυφὴν ἢ δόξαν ἐυκληρημάτων παρεδοκόμεθα, ὡς ἐκνενμένως κ᾽ ἀσείως εἰρημένον. πρόιθι οὖν κ᾽ ἐρώτα, εἰ τιμητέον κ᾽ ἀγαθὰ ὑπολητέον τὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὸν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς ἐυπορίας οὐκ ἔχειν ὅποι *χέσῃ.

§. 13.

a L. 2. §. 12. Inf. §. 33.

* τι τῶν ἀγαθῶν ὅπερ ἐφ. Sal. τι, ὅπερ τῷ α. οὐκ ἐ. f.

* [ἐπ᾽] τύτων, vel ἐπ᾽ ἐκείνων μ. f.

*-το τόδε. ἐπὶ δὲ f.

* χέσῃ Boot.

ANNOTATIONES.

hominem eſſe iracundum & morosum? Num enim ſolâ formâ ſingula res judicantur? Qod ſi ita eſt, ceream qoqe maſſam dic eſſe pomum. Neqe verò externa circumſcriptio ſatis eſt. Neqe igitur ad hominem conſtituendum naſus ſatis eſt, & oculi, ſed decreta humana requruntur. Hic non avdit doctrinam, cùm arguitur non intelligit. Aſinus eſt. Hujus verecundia eſt emortua. Inutilis eſt, & qidvis potius qàm homo. Hic qarit qem obvium mordeat, avt calcibus petat. Itaqe neqe ovis, neqe aſinus eſt: ſed qid tandem? fera beſtia. Jamblichus *de temperant.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 5.* Ὅλως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἄμιξις ἐπικρέπτει, ὑδὲ ἀνθρώπους ἐφίησιν εἶναι τὺς ἀνθρώπους· πρὸς δὲ τὴν ἀλόγιστον αὐτὺς ἕλκει φύσιν, κ᾽ θηριώδη κ᾽ ἄτακτον. *Omninò enim immoderata affectuum vis, ne homines qidem ſinit eſſe homines, ſed ad rationis expertum, belluinam, & incompoſitam naturam eos trahit.* Origenes *in Ezech. Orat. 3.* argutatus ſuper illud Hebræorum אִישׁ אִישׁ qod tamen nihil aliud eſt illis, qàm eſt *Qiſvis* Latinis. *Omnes homines nati ſumus homines: ſed non omnes homines ſumus. eſt homo homo; & eſt homo non homo. eſt homo jumentum, Pſal. 49. v. 20. eſt homo ſerpens, Matth. c. 3. v. 7. eſt homo equs, Jer. c. 5. v. 8. homo exterius; jumentum, ſerpens, equs interius. is tantummodo eſt homo homo, & duplicat nomen hominis, qi tam ſecundùm interiorem hominem, qàm ſecundùm exteriorem homo eſt.* Clemens item *Strom. lib. 4.* Τὺς φιληδόνους κ᾽ φιλοσωμάτους, κ᾽ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, τὺς παρομοιωθέντας τοῖς κλήσει, θηλυμανεῖς ἵππους. ὑν᾽ ὑβρισὴς ὁ ἀκόλαστος. λύκος ἄγριος, ὁ πλεονέκτης. κ᾽ ὄφις ὁ ἀπατεών. *Qi voluptati & libidini ſunt dediti, & tenentur amore corporis: & beſtias potius qàm homines eos, qi ſunt aſſimilati jumentis, eqos in feminas inſanientes. Eſt aſinus libidinoſus, is qi eſt intemperans: efferatus lupus, avarus: & ſerpens, is qi eſt impoſtor & fravdulentus.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat. 12.* Διὰ τῦτο κ᾽ ἡ θεία γραφὴ πρὸς τὰ πάθη τὰ ἐνοχλοῦντα, ὥτω κ᾽ τὰς τῶν ἀλόγων προσηγορίας, πολλαχῦ δὲ κ᾽ τῶν θηρίων, τοῖς λόγῳ τετιμημένοις ἐπιτίθησι. ποτὲ μὲν κύνας καλοῦσα διὰ τὸ ἀναίσχυντον κ᾽ ἰταμόν. (Eſajæ *c. 56. v. 10.*) ποτὲ δὲ ἵππους διὰ τὸ λάγνον. (Jerem. *c. 5. v. 8.*) ποτὲ δὲ ὄνους, διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην κ᾽ τὴν ἄνοιαν. (Pſal. 49. v. 12.) ποτὲ δὲ λέοντας κ᾽ παρδάλεις, διὰ τὸ ἁρπακτικὸν κ᾽ πλεονεκτικόν. ποτὲ δὲ ἀσπίδας, διὰ τὸ δολερόν. (Pſal. 140. v. 3.) ποτὲ δὲ ὄφεις κ᾽ ἔχεις, διὰ τὸν ἰὸν κ᾽ τὴν πονηρίαν. (Matth. *c. 3. v. 7.*) &c. *Idcirco & divina ſcriptura propter affectiones illas interturbantes ab irrationalibus & à feris agnominationes his, qi ratione inſigniti ſunt, imponit. Interdum canes vocat ob impudentiam & impetum. Interdum eqos ob libidinem. Interdum aſinos ob ſtupiditatem & ignorantiam. Interdum leones & pardos ob rapacitatem & habendi aviditatem. Interdum aſpides ob fravdulentiam. Interdum ſerpentes & viperas ob venenum & malitiam.* &c. Seneca *Epiſt. 60. Hos, ut ait Saluſtius, ventri obedientes, animalium loco numeremus, non hominum.* Et *Epiſt. 103. Erras, ſi iſtorum tibi qi occurrunt, vultibus credis: hominum effigies habent, animas ferarum. Τέρατα τῆς φύσεως, βυγενῆ, ἀνδρόπωρα. Portenta naturæ, bove genita, hominis effigiem habentia.* ut, ex Empedocle Theophylactus Bulgar. *Epiſt. 44.* Faciunt huc Diogenis illa, nulli non memorata; qod in medio foro, mero meridie, inter turbas confertiſſimas, accenſâ face, qid qæreret reqiſitus, reſpondit, Ἀνθρώπου ζητῶ. *hominem qæro.* qòd cùm homines ad ſe invitâſſet, confluentes multos baculo abegit, ſimul dictitans, Ἀνθρώπους ἐκάλεσα, ὑ καθάρματα. *Homines vocabam, non qiſqilias.* qòd è balneo prodiens, ut Hecato in *chriis*, vel ab Olympia reverſus, ut alii perhibent, qærenti an plurimi homines ibi eſſent, reſpondit, Πολὺς μὲν ὄχλος, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι. *turba qidem multa; verùm homines pauci.* Laërtius. *l. 6.* Qibus finitima habet & Joannes Chryſoſtomus *tom. 8. Orat. 11.* de Jeremia ex *c. 6. v. 10.* Ἐν μέσῃ πλήθει, ὥσπερ ὑδενὸς παρόντος, ὕτω; ἐβόα. Πρὸς τίνα λαλήσω; τί λέγεις; τοσῦτον πλῆθος ὁρῶν, ἐρωτᾷς, πρὸς τίνα λαλήσεις; ναί, φησι. τὸ πλῆθος γὰρ σωμάτων ἐστιν, ἀλλ᾽ ὑ πλῆθος ἀνθρώπων. ἀνθρώπους γὰρ τὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὑ δεῖ καλεῖν. ὑ γὰρ εἴ τις σῶμα ἀνθρώπε καὶ φωνὴν ἔχει, ὕτος ἄνθρωπος. ἀλλ᾽ εἴ τις ψυχὴν ἀνθρώπε καὶ διάθεσιν ἔχει ψυχῆς. *In media multitudine, tanqam nemine præſente, ità clamabat. Qem alloqar? qid dicis? tantam multitudinem vides interrogas, qem alloqaris? etiam dicit. Multitudo hæc corporum eſt, ſed non eſt multitudo hominum; non enim oportet ex foro homines vocare. Non enim hic homo eſt, ſi qis corpus & vocem hominis habet; ſed ſi qis animam humanam & animæ rationem habet.* Et de Eſaia, ex *c. 5. v. 2.* Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰουδαίων τὴν μητρόπολιν εἰσελθὼν τὴν πολυάνθρωπον, ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς ἑστὼς, τῷ δήμῳ πᾶσος αὐτὴν περιεσῶτος, ἦλθόν, φησι, ἐβόασον, κ᾽ ὐκ ἦν ἄνθρωπος. *In Judæorum urbem populoſam, urbium caput ingreſſus, in medio foro cùm ſtetiſſet, univerſo populo adſtante, veni, dicit, exclamabam, & homo non aderat.* Siqidem erant illi, ut idem *tom. 5. Orat. 19.* Ἄνθρωποι μὲν τὸ ὄνομα, ὐκ ἄνθρωποι δὲ τὸ φρόνημα. *Homines qidem qoad nomen, non verò homines qoad animum.* Philemon *Agyrtâ*, apud Stobæum *tom. 2. tit. 2.*

Ὦ πᾶς πονηρόν ἐστιν ἀνθρώπε φύσις
Τὸ σύνολον; ὑ γὰρ ἂν ποτ᾽ ἐδιήθη νόμε.
Οἱεί τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων;
Διαφέρει ὐδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχήματι.
Πλάγιά ἐστι τἄλλα, τῦτο δ᾽ ὀρθὸν θηρίον.
Qàm prava tota eſt indoles mortalium,
Qæ cæteroqi non egeret legibus?
Tum' credis hominem reliqis animantibus
Differre? nihilum diſtat; hoc dempto tamen,
Qod alia cùm ſint prona, rectum animans homo eſt.

Grotius. Eleganter Chryſoſtomus in illud Pſaltæ *Pſal. 49. v. 20. Homo jumento compar factus eſt.* Serm. *de aſcenſ. Dom. Deterius eſt comparari jumento, qàm naſci jumentum.* Nempe qia, ut Avguſtinus *in Pſal. 103. conc. 4. Qod illis natura eſt, hominis crimen.* Vel, ut Bernardus *de bon. deſer. qod illis natura eſt, homini culpa.* Ideò Bernardus idem *ibidem* & *in Cant. ſerm. 34. Ipſis etiam beſtiis beſtialior eſt homo, ratione vigens, & ratione non vivens.* Vide *l. 10. §. 8.*

§. 12. Υ̓κ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει] Periocha tota ferè iſta miſerè diſturbata, depravata, mutilata eſt. Itaqe Xylandrum nihil iſtic aſſecutum, havd mirum eſt. legendum forſan, ὐκ ἄν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι, ὅπερ τῷ ἀγαθῷ ὐκ ἐφαρμόσει. *Si qis*, inqit, *eorum aliqod qæ verè bona ſunt*, puta juſtitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, *animo ac cogitatione præceperit, his ſemel mente præceptis nihil vel ipſe ſubjungere, vel adjectum ab alio qopiam avdire ſuſtinebit, qod non aptiſſimè cum boni natura conſiſtat.* Membrum proximum, huic ἀντιστρόφον, lectionem hanc firmare videtur.

Τὸ ὑπὸ τῆ κωμικῆ] *à Comico dictum*: illud utiqe qod in periochæ hujus clavſulâ extremâ ponitur.

Οὐ γὰρ ἂν τῦτο μὲν ὑ προσέκοπτεν κ᾽ ἀπηξιῦτο. τὸ δὲ ἐπὶ τῆ πλούτῳ] Lego, ὑ γὰρ ἂν τῦτο μὲν [ἐπ᾽ ἐκείνοις] ὑ προσέκοπτεν κ᾽ ἀπηξιῦτο. ἐπὶ δὲ τῆ πλούτῳ, &c. Sive ad ſcripturam vulgatam propiùs accedendo, qod D. Salmaſio viſum magis, ὑ γὰρ ἂν ἐπὶ τύτων μὲν ὑ προσέκοπτεν, &c. forſan & ſequentia tunc ità concepta fuerint. ὑ προσέκοπτεν κ᾽ ἀπηξιῦτο τόδε. ἐπὶ δὲ τῆ πλ. &c. *Alioqi*, inqit, *Comici iſtud non offenderet & ut indignum repudiaretur, ſi de bonis illis verè bonis enunciatum fuiſſet; contrà admitteretur & plavſu exciperetur, tanqam commodè admodum ac urbanè dictum, ubi de divitiis eíſqe bonis uſurpatur, qæ bonorum loco vulgus hominum habet.*

Τὸν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς ἐυπορίας ὐκ ἔχειν ὅπῳ χέσῃ]

a *L.2.§.2.l.6.§.32.*

§. 13. a Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ συνέστηκα; b οὐδέτερον δὲ τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσῃ. ὥσπερ οὖν b *L.4.§.4.* c *L.2.§.3.l.6.§.15.l.7.§.18.25.l.8.§.18.l.9.§.28.* οὐδὲ ὁ σὸς μὲν ἅπας ὑπόστασις, ἀλλὰ c καταπεχθήσεται πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου. ὁ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ. καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον. κατὰ ταυτὸν δὲ μεταβαλλομένοις κἀγὼ ὑπόστασιν, καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπικυνδὶ εἰς ἄλλο ἄπειρον. ἀδὲν γὰρ κωλύει ἔννοιαν τοιαύτην ἢ d *L.10.§.7. l.11.§.1.* τοιαύτας φάναι, κἂν d κατὰ περιόδους πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικῆται.

e *L.4.§.13.25.l.7.§.18. l.8.§.7.l.11.§.1.* §. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη e δυνάμεις εἰσὶν ἑαυτῆς ἀρκέμεναι, καὶ τῆς καθ' ἑαυτὰς ἔργους. ὁρμῶν δὲ μὲν ἔνεστι τῆς οἰκείας ἀρχῆς. f *Inf.§.34. L.8.§.60.* ὀδὸς δὲ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος. καθὸ καὶ g *L.4.§.18.51.* ὀρθώσεις αἱ τοιαῦται πράξεις ὀνομάζονται, ἕνεκεν ὀρθότητος τῆς ὁδὸν σημαίνουσαι.

h *L.1.§.12.26.* §. 15. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, h ᾧ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει.

§. 13. Formâ consto & materiâ. harum nevtra in nihilum interibit, qemadmodum nec ex nihilo processit. omnis ergò pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliqam pro ratione sui redigetur. & hæc rursus in aliam mundi partem mutabitur: & sic in infinitum. mutationis avtem hujusmodi operâ & ipse extiti, & qi me genuerant, atqe ità retro in aliud infinitum. nihil enim vetat, qo minùs hoc dicam, etiamsi secundùm periodos finibus certis terminatas mundus iste digeratur.

§. 14. Ratio árstqe ipsa rationalis, facultates sunt, qæ sibi operibústqe suis ipsæ sufficiunt. à suo itaqe cientur prodeúntqe principio; at ad propositum sibi finem rectâ proficiscuntur. unde & rectè factorum appellationem sortitæ sunt actiones istiusmodi, qâ viæ rectitudo significetur.

§. 15. Nihil horum hominis esse dicendum est, qod non ad hominem qâ homo est, pertinet.

ANNOTATIONES.

Cujusnam Comici istud sit, mihi havd liqet. Aristophanis forsan fuerit, cujus multa interciderunt. Hoc innuit, omnia apud illum nescio qem per summam opulentiam jam ità esse exornata & depicta, ut locus, in qo ventris onus deponatur, nullus supersit. Qomodo Aristippus, si Laërtio *l.2.* credimus, vel Diogenes potiùs, si Galeno *in hortat. c.5.* (Cynicam enim proterviam redolet magis, qàm urbanitatem Aristippeam) in locupletis cujusdam faciem inspuisse legitur, qod in ædibus omni ex parte splendidissimè exornatis locum, in qem sputum demitteret, nullum deprehenderet. Cæterùm D. Salmasius ἀπορίας mavult, ut à divite aliqo infelice & luxurioso in scena pronunciatum sit, qi dixerit, Se ὑπὸ τῆς ἀπορίας οὐκ ἔχειν ὅπου χύσῃ. qod à tali viro dictum populus pronis avribus & cum plavsu accepit. at de prudente, avt justo, avt forti ac temperante non ità facilè diceretur, nec dictum cum favore & attentione avdiretur. Utrovis modo legeris, Aristophaneum illud in Concionatricibus resipit, ubi Praxagoræ maritus,

Ἀλλ' ἐν καθαρῷ πᾶ πᾶ τις ἀν χέτας τύχοι,
At in vacivo alicui ubi cacare dabitur?

D. Bootius verò legendum existimat, ὅπου θήσῃ αὐτά. ut sit locupletis alicujus, cum illo Lucæ, *c.12. v.17.* conqerentis, non suppetere ampliùs, ubi opes suas reponat. qod de externis istis commodè satis dictum censeretur, eum qi ista possideat, præ nimia copia non habere, qid illis agat. at de verè bonis, justitia, temperantia, &c. enunciatum, ineptum planè etiam vulgo hominum haberetur. Hæc illi.

§. 13. Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ] hoc est, *ex forma & materia*; ex anima & corpore. Vide *l.2.§.2.l.4.§.21.* & *l.6.§.32.*

Οὐδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὄν] Vide *l.4.§.4.* Julius Scaliger *ad lib.1. de plant. Si è nihilo nihil fieri potest; igitur id qod est aliqid, in nihilum reverti neqit. Par enim ratio creationis & corruptionis.*

Πᾶν μέρος ἐμόν] Vide *l.7.§.50.*

Εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου] Vide *l.8.§.18.* & *l.10.§.7.* Gregorius Nyssenus *Orat. catechet. c.8.* Λύεται τὸ αἰσθητὸν, οὐκ ἀφανίζεται. ἀφανισμὸς μὲν γάρ ἐστιν, ὃ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις. λύσις δὲ ἡ εἰς τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα πάλιν, ἀφ' ὧν τὴν σύστασιν ἔσχε, διάλυσις. τὸ δὲ ἐν τούτοις γινόμενον οὐκ ἀπόλωλε, κἂν ἐκφεύγῃ τὴν κατάληψιν τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως. *Solvitur id, qod est sensile, non aboletur & evanescit. Nam abolitio qidem est, qæ fit ad nihilum & ad qod non est transitus. Solutio avtem est dissolutio, qa fit rursus in mundi elementa, ex qibus fuerat compacta. Qod avtem in iis fuerit, non perit, etiamsi effugiat nostri sensus comprehensionem.*

Εἰς ἕτερον κόσμου μέρος μεταβαλεῖ] *mutabit*, id est mutatione interveniente, sive mutatum, transibit. μεταβάλλειν *mutare*, pro μεταβάλλεσθαι *mutari*. Sic Plato *polit. l.8. pag.712. A.* Ὅλη τᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτῆς ἴσχουσα τὰς ἀρχὰς, ὅταν ἐν αὐτῇ τούτῳ ἡ στάσις ἐγγένηται. *Omnem rempublicam ex eo qod dominatur mutari, qando in eo seditio oritur.* Aristoteles *polit. l.5. c.1.* Ἐκ τίνων δὲ αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσιν. *Ex qibus avtem mutantur respublica.* Καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται. *Ex qalibus in qales maximè mutantur.* Et *ibidem c.3.* Κἂν εἰς ἄλλα ζῶα μεταβάλλοι μορφήν. *Interdum verò & in alterius animalis figuram transiret.* Et, Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως. *Mutantur & respublica absqe seditione.* Et *c.4.* Μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων φαυλοτάτων, &c. *Mutatus est ejus republica status propter duos adolescentes, qi simultatem inter se habuerunt,* &c. Theophrastus *de caus. plant. l.6. c.10.* Μεταβάλλειν καὶ ἀποκαθίστασθαι πάλιν συμβαίνει μὲν ἀσαύτως φαινόμενα. καὶ δὲ μάλιστ' ὅταν ἡ θαλαττωθῇ, ἢ ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ὕδωρ ἐπιπολῆς παραμείνῃ. *Qod qm fuerit, mutari rursus atqe restitui raro evenit: & tunc forte, qm avt mari commissum sit,* A *avt sideris ortu leviter per summáqe immutatum.* qo loco & τὸ παραμεῖναι passivè pariter usurpatur. de vino loqitur. ità passim usurpat Marcus ipse; *l.2.§.17.l.4.§.3.* prope finem. & *§.16.* & *l.8.§.15. Mutare* itidem Latinis passivè sumitur. Livius *l.5. Annona nihil mutavit.* & *l. . Animi mutaverant.* Tertullianus *de pallio c.2. Mutavit & totus orbis aliqando.* &, *Mutavit rursus orbis, alius idem.* &, *Lata mutant.* &, *Laudamus orbem mutantem, qid denotas hominem?* & *c.3. Chamaleon mutare totus, nec alius, valet.* μεταβάλλειν etiam simpliciter pro *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Vide *ad.l.6.§.45.* ἐκεῖ δὴ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ. *eodem concedere, migrare nos oportet.*

B Ἤδη εἰς ἄπειρον] Vide *l.2.§.3.* & *l.6.§.15.*

Καθὰ τοιαύτην μεταβολὴν κἀγὼ ὑπίστην] Vide *l.4.§.5.* & *l.7.§.18.*

Κἂν κατὰ περιόδους πεπερασμένας] etiamsi, inqit, per finita qædam intervalla dissolveretur, nec in æternum integer persisteret, generationis tamen & corruptionis series vel sic etiam in infinitum prorogaretur. Vide *l.10.§.7.* Apud Laërtium. *l.7. c.137. Zenone* Stoici volunt, Deum mundi conditorem, κατὰ χρόνων ποινὰς περιόδους, ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γεννᾶν, *per certos temporum circuitus in seipsum omnem substantiam consumere, ac eam rursus ex seipso gignere.* Indè περιοδικὴ illæ παλιγγενεσίαι qarum meminit Marcus *l.11.§.1.* qásqe Philo *de mundi incorrupt. pag.* C *955. B.* his verbis oppugnat: Ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τοῦ κόσμου λαβεῖν, μηδενὸς ἐντετυφωμένου σπερματικῷ λόγῳ, πάντων δὲ διακαηθέντων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυρὸς, αὐτοῦ ὑπ' ἐνδείας. *Impossibilis est mundi reparatio, nulla scintilla seminali reliqa, omnibus igne absumptis, ipso verò igne alimentorum inopia.* Tatianus *adv. Grac. pag.162. D.* Ἐκπύρωσιν ἀποδέχεσθαι κατὰ καιροὺς λέγει. ἐγὼ δὲ ἅπαξ. *Alius per temporum vices incendium expectat, ego semel duntaxat.* Et latiùs, *pag.145. D.* Οὐχ ὡς οἱ Στωϊκοὶ δογματίζουσι, κατά τινας κύκλων περιόδους γινομένων ἀεὶ καὶ ἀπογινομένων τῶν αὐτῶν, οὐκ ἐπί τι χρήσιμον. ἅπαξ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων πεπερασμένων, καὶ εἰς τὸ πανταχοῦ διὰ μόνων τῶν ἀνθρώπων τὴν σύρσιν ἔσεσθαι, χάριν κρίσεως. *Non, ut Stoicis placet, secundum qosdam obvios cæli circuitus, iisdem semper rebus ad nullum utilem finem nascentibus & pereuntibus: sed evolutis semel seculis nostris, solam hominum in integrum restitutionem judicii caussa futuram.* Cæterùm non Stoicis solis hoc placuit, sed & longè ante Stoicam disciplinam enatam, Heraclito; qi ἐκπυροῦσθαι τὸν κόσμον καθά τινας περιόδους ἐναλλάξ, *per qosdam temporum ambitus mundum per vices ignescere* asserebat, avtore Laërtio *l.* D *9.§.8.*

E §. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη] Non est assecutus Xylander qid Marcus hic vellet, cùm opinatus est id voluisse, qod Aristoteles *ethic. l.1. c.1.* & Plato *in Lachete*, non esse in rebus ad vitam humanam pertinentibus eam certitudinem atqe constantiam, qæ est in scientiis & artibus. Etenim aliud est prorsus, qod hìc Marcus monet, nec semel avt iterum tantùm alibi inculcat; rationem nimirum artémqe rationalem; (de qa *l.11.§.5.* Τίς σε ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. *Qam artem profiteris? bene vivendi.*) esse ejusmodi facultates, qæ sibi ipsis sufficiant, nec ullius rei extra se adminiculo opus habeant, vel ad opus suum exercendum, vel ad finem suum conseqendum. F Vide *l.4.§.40.*

Κατορθώσεις] *rectas effectiones.* Cicero *fin. l.3.* κατορθώματα Stoicis *rectè facta*; qibus opponuntur σφάλματα καὶ ἁμαρτήματα, sive ut Persius *Sat.3. n.51. curvi mores*, qi ad rectè rationis obrussam non sunt exacti. Casavbonus ad Persium.

Τὴν ἀρθότητα τῆς ὁδοῦ] de qa *l.4.§.51.*

§. 15. Ἐπιβάλλει] *convenit* Xylander

net. ista enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in istis consistit, avt naturæ humanæ finis, avt bonum aliqod qod ad finem hunc conficiendum conducat. tum si qid istorum ad hominem pertineret, hominis non esset ea despectui habere, eisque sese opponere. nec lavde dignus haberetur, qi istis minùs indigentem se præstiterit. imò nè bonus qidem vir esset, qi sibi horum alicui interdixerit, siqidem ea verè bona existerent. atqi contrà, qò qis horum hisce similium plura sibi detraxerit, avt ab aliis detracta æqanimiter sustinuerit, eò melior meritò censetur.

§. 16. Talis futura est mens tua, qalia ea sunt qæ creberrimè cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergò illam cogitationibus istiusmodi. verbi gratiâ, ubicunque vivere; ibidem & bene vivere licere. in avla verò vivere licere: ergò & in avla bene vivere dari. & rursus, cujus gratiâ

οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ, ἀδὲ ἐπαγγέλεται αὐτὰ ἡ ἓξ ἀνθρώπῳ φύσις. ἀδὲ πλεόνητίς εἰσι τῆς ἓξ ἀνθρώπῳ φύσεως. ἐ τοίνυν ἐδὲ τὸ πλέον ἐν αὐτῆς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, ἀδὲ συμπληρωτικὸν ἓξ τέλους τὸ ἀγαθόν. ἔτι εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν [a] τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ [b] καταξανίστασθαι, ἐπιβάλλον ἦν. ἀδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀπεγορδεῖ τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος. οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωτικὸς ἑαυτοῦ ἔν τινι τούτων, ἀγαθὸς ἦν, εἴπερ πάντα ἀγαθὰ ἦν. νῦν δ' [c] ὅσῳ περ πλείω τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενα* τι τούτων ἀνέχῃ, τόσῳδε μᾶλλον ἀγαθὸς ἔσῃ.

§. 16. [d] Ὁῖα ἂν πολλάκις φαντασθῇς, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια. [e] βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. βάπτε οὖν αὐτὴν, τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν. οἷον, ὅτι [f] ὅπου ζῆν ἐστιν, ἐκεῖ, καὶ ἓυ ζῆν. ἐν αὐλῇ ἢ ζῆν ἔστιν. ἔστιν ἄρα καὶ ἓυ ζῆν ἐν αὐλῇ. καὶ πάλιν, ὅ-

a Inf. 31. L. 8. §. 8. l. 10. §. 8.
b L. 8. §. 39.
c L. 10. §. 33
* - νός.
d L. 7. §. 3. l. 12. §. 1.
e L. 3. §. 4.
f L. 8. §. 45. l. 10. §. 33.
g L. 1. §. 17. l. 8. §. 9.

π

ANNOTATIONES.

der & Casavbonus. malim, *ad hominem, qà homo est, pertinet,* sive *qod ad officium hominis spectat, qà homo est.* atqe ita mox Casavbonus vertit, ἢν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ. *ex eis esset, qæ ad hominem pertinerent.* Vide *ad l. 7. §. 7.* Galenus *de optim. sect. c. 11.* Ἡ δὲ τοιαύτη κρίσις φιλοσόφοις, καὶ οὐκ ἰατροῖς ἐπιβάλλει. *Judicium istiusmodi ad Philosophos, non ad Medicos pertinet.*

Οὐκ ἔστι ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ] Epictetus *l. 4. c. 5.* Ἐπίσκεψαί σου τὸ ταμεῖον, ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας. ἆπτῳ ἐν πότ' ἀθλιός ἐσιν; ὅταν τῶν φυσικῶν δυνάμεων στέρηται. οὐχ ὅταν μὴ δύνηται κοκκύζειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. ὁ δὲ κύων, οὐχ ἵνα πίστεσθαι μὴ δύνηται, ἀλλ' ἵνα μὴ ἰχνεύειν. μή ποτ' ἐν ὕτω καὶ ἀνθρώπῳ δυσκολίς ἐστι, οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος λέοντας πνίγειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν. ἀ γὰρ πρὸς τοῦτο δυνάμεις πόθεν ἔχων ἐλήλυθε παρὰ τῆς φύσεως. ἀλλ' ἀπολωλεκὼς τὸ ἔνγνωμον, τὸ πιστόν. τοῦτον συκοφάντης θρηνεῖν, εἰς ἅπαξ κακὰ ἐλήλυθεν. οὐχί, μὰ Δία, τὸν φύλακα, ἢ τὸν τεθνηκότα. ἀλλ' ᾧ ζῶντι συμβεβήκασι ἀπολέσαι τὰ ἴδια, ἀ τὰ παίγνια, τὸ ἀγγείδιον, καὶ τὸ σπιδίον, καὶ τὸ παιδαγωγεῖον, καὶ τὰ δηλάρια. τούτων γὰρ ἀδὲν ἴδιον τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν. *Inspice penum tuum, vide qas tecum facultates asculeris. Equs qando miser est? Qum naturalibus facultatibus privatus, non cùm coccyzare nequit, sed cùm currere nequit. Canis? Non, cùm volare nequit, sed cùm vestigia nequit indagare. Qid ergo si homo etiam eodem modo miser est, non is qi leones strangulare nequit, avt statuas amplecti (neqe enim ad hoc ullis à natura facultatibus est instructus) sed is qi amisit prudentiam, bonitatem, fidem. Ad hunc conveniendum est, hic deplorandus, qi in tanta mala inciderit. Non, ita me Dii ament, is qi natus avt mortuus fuerit; sed qi vivens suorum jacturam fecerit: non qidem patrimonii, non agelli, non domuncula, non cavpanæ, avt servorum: nihil enim horum hominis est proprium.* & qæ sequntur.

Ὑπερφρονεῖν] Vide *l. 8. §. 8.* Longinus *de sublim. l. 7. §. 1.* Οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, ἃ τὸ καταφρονεῖν ἐστι μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαί, δόξαι, τυραννίδες. καὶ ὅσα δὲ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἔξωθεν παραίρεγραφόμενον, οὐκ ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ἂν αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν ᾖ μέγιστον. θαυμάζομεν γοῦν τῶν ἰχθύων αὐτὰ μᾶλλον τοὺς δυναμένους ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπεροράντας. *Nihil in hac vita magnum est, cujus despectus in rebus magnis numeretur, (qod genus divitiæ sunt; item honores, imperia, dignitates, qæ alta hujusceremodi in speciem magnifica inani fulgore, ac velut scenico apparatu oculos in se vulgi convertunt, ac perstringunt) ita nos sapienti viro præclara ac præstantia videri, qorum contemptus non mediocre celsioris animi decus habeatur: adeòqe illos, qi, qum ea adjicere sibi possint, animi adducti magnitudine respuunt ac spernunt, majorem suis conciuare admirationem, qàm qi illa ipsa possident.*

Καταξανίστασθαι] Vide *l. 8. §. 39.* omisit Xylander.

Οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν] At cum primis lavde dignus censetur, qi externa ista vel contempserit, & pro supervacaneis habuerit, vel honesti cavsâ libens etiam à se abdicaverit. Epictetus *enchir. c. 15.* Ἂν δὲ καὶ παραβεθέντων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε καὶ μόνον συμπότης τῶν Θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. ὕτω γὰρ ποιῶν Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως θαυμάζεσθαι ἦσαν καὶ ἐλέγοντο. Ἂν μέντοι σε ὀβολὸς ἐπὶ τοῦτο ἐπιβλέψῃ, ἀπόλωλας. *Si vero te obolus etiam non acceperis; sed despexeris, non convivæ deorum modò, sed & imperii consors eris. Sic enim cum facerent Diogenes, Heraclitus & similes, merito divini ut erant, ita & dicebantur.* Seneca *Ep. 18.* (ex Marone *Æneid. 8.*)

Aude hospes contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo ——

Nemo alius est Deo dignus, qàm qi opes contempsit. Socrates apud Laërtium *lib. 2. §. 27.* & Xenophontem *memoral. l. 3.* Τὸν ἐλαχίστων δεόμενον, ἐγγυτάτω εἶναι Θεῶν. *Eum diis maximè propinqum; qi minimis egeat.*

Ἐλαττωτικὸς] Bona ista nevtiqam esse, indè probat, qia tum bonus neqaqam esset, qi se istis ulla ex parte privaret, neqe ab illis cohiberet: cùm boni ea sit ratio, ut qò majus amplúsqe, eò etiam melius ac lavdabilius sit. Eodem argumento adversus voluptatem depugnat Seneca *de vit. beat. c. 14. Voluptas nocet nimia: in virtute non est verendum, nè qid nimium fit. Non est bonum, qod magnitudine laborat suâ.* Et adversus iram, *de ira l. 1. c. 13. Qæ habenda sunt in bonis, qò majora, eò meliora & optabiliora sunt. Si justitia bonum est, nemo dixit meliorem futuram, si detractum ex ea fuerit: si fortitudo bonum est, nemo illam desiderabit ex aliqa parte deminui. Ergò & ira, qò major, hoc melior. qis enim ullius boni accessionem recusaverit? atqi augeri illam inutile est: ergò & esse non est bonum, qod incremento malum fit.*

Ἡ ἀφαιρούμενά τι τούτων ἀνέχῃ] Omisit clavsulam hanc Latinus interpres. mendum scripturæ subesse licet. legendum ἀφαιρούμενός τι. Tam sustinere æqanimiter damna rerum istarum, qàm ab eis se continere, virtutis est. Hoc est, vel plus hoc etiam qod Apostolus de Hebræis fidelibus, *c. 10. v. 34.* Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. *Direptionem eorum qæ vobis supperebant, cum gavdio excepistis.* Itaqe Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epist. 1. ad Thess. Orat. 3. Edit. Commel. p. 1430.* Εἰκότως τοῦτον μᾶλλον θαυμάζομεν τὸν ὑπηρέτας εὐχαρίστως φέροντα, ἢ τὸν ἑκόντα διδόντα. *Et meritò hunc magis admiramur, qi injurias grato ferat animo, qàm eum qi dat sua sponte.* Et *de statuis 1.* Τῷ γὰρ ἐλεημοσύνην δοῦναι, τὸ τοιούτοις περιπεσόντα πράγμασιν (de Jobi damnis verba facit) εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, πολλῷ μεῖζόν ἐστι. τὸ γὰρ ἅπερ ἂν δι' ἐλεημοσύνην δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἂν παρ' ἑτέρων ἁρπασθέντας ἐνέγκαμεν γενναίως, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέρει τὸν καρπὸν, καὶ δοκιμωτέρους δι' ποιεῖ, καὶ πλείονα προξενεῖ τὸν μισθόν. *In tales enim molestias incidentem Deo agere gratias multò majus est qàm dare eleemosynas. Non enim si dederimus eleemosynas, sed si bonis ab aliis spoliari fortiter tulerimus, & hoc nobis fert fructus multos, & probatiores nos reddit, & ampliorem nobis comparat mercedem.* Et mox; Τῷ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, τὰ πάντα ἀφαρπαγίνια γενναίως ἐνεγκεῖν καὶ μετ' εὐχαριστίας πολλῷ μεῖζόν ἐστι. *Omnia avferri fortiter & cum gratiarum actione tulisse multò majus est qàm divitem dare eleemosynas.*

§. 16. Ὁῖα ἂν πολλάκις φαντασθῇς] Clemens *Strom. lib. 4. pag. 534. D.* Ὁ ἄνθρωπος, καὶὰ τύπωσιν ἐγγινομένην τῇ ψυχῇ, ὧν αἰσθάνεται, χαρακτηρίζεται. *Homo characterem suscipiet ex forma animæ insita eorum, qæ elegerit.* Itaqe Jeremias de Judæis *c. 2. v. 5. Vanitatem sectando vani evasserunt.* Et Xylander in *præfat. ad Marc. Apud sani judicii homines tanti unumqemqe fieri, qanti sunt ea res pretii, in qibus is operam suam industriamqe ponit.*

Βάπτεται γὰρ ἀπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή] Ità *l. 6. §. 30.* Μὴ βαφῇς. γίνεται γάρ. *Ne inficiaris, solet enim hoc fieri.* Epictetus *l. 3. c. 3.* Οἷόν ἐστιν ἡ λεκάνη τῷ ὕδατος, τοιοῦτον ἡ ψυχή. οἷον ἡ αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτοι αἱ φαντασίαι. *Qalis est aqa plena patina, talis est animus: qalis fulgor in aqam incidens, talia sunt visa.*

Ἔστιν ἄρα καὶ ἓυ ζῆν ἐν αὐλῇ] Pii 2. Papæ dictum à Platina re-

a L.6.§.16. 40.l.§.55.l. 8.§.12. * [πρὸς τὰ-ται ᾗ, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ. ὅπερ ᾗ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τἀγαθὸν ἑκάστῳ. b τὸ μὲν ἀγαθὸν ᾗ λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅτι γὰρ c πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι δεδείκται. ἢ οὐκ ἐναργὲς, ὅτι d τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων; e κρείττω δὲ τὰ μὲν ἀψύχων, τὰ ἔμψυχα. τούτων δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

§. 17. Τὸ f τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν. g ἀδύνατον δὲ τὸν φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

§. 18. h Οὐδεὶ οὐδενὶ συμβαίνει, ὃ μὴ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνει, ᾗ ἤτοι ἀγνοῶν

qidqe conditum eſt, ad id agendum eſſe conditum; ad qod avtem agendum conditum eſt, ad id ferri: ad qod fertur verò, in eo finem ſuum ſitum habere: in qo avtem finis rei cujuſqe ſitus eſt, eodem utile bonumqe ejuſdem conſtare. bonum itaqe animantis ratione prædiți, ſocietas eſt. ad hanc enim natos eſſe nos, ſuprà demonſtratum eſt. an non enim liqet planè, deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem? præſtant avtem inanimatis qidem animata; ex animatis verò qæ ratione ſunt prædita.

§. 17. Qæ fieri neqeunt ſectari, inſanum eſt. fieri avtem non poteſt, qin iſtiuſmodi qædam improbi agant.

§. 18. Nihil cuiqam contingit, qin à natura habeat, ut id ferre poſſit. aliis eadem contigere, qi vel

ANNOTATIONES.

refertur: *Ut in mare flumina omnia; ſic vitia in magnas avlas influere.* De avla itaqe Papali Bernardus *ad Evgen. l.* 4. *Plures in eâ probavimus defeciſſe bonos, qàm profeciſſe malos.* Hinc Epigrammaticum cujuſdam (nomen enim non ſuccurrit) illud,

Pavcos beavit avla; plures perdidit:
Sed hos qoqe ipſos, qos beavit perdidit.

Licet tamen etiam in avla, inqit Marcus, bene vivere. licet in avla Neronis etiam piè & Chriſtianè. *Philip. c.* 4. *v.* 22. neqe neceſſarium ideo prorſus, ut, qod *l.* 1. Lucanus:

— exeat avlâ,
Qi velit eſſe pius —

De ſe Julianus in avla agens *Epiſt.* 12. Σύνεσμεν ἀλλήλοις μετὰ τῆς αὐλικῆς ὑποκρίσεως μόνης, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀλλήλοις ἐλευθερίας ἐξελέγχοντές τι ὅταν δέῃ καὶ ἐπιτιμῶντες. *Etenim adhuc ità vivimus, ut avlica ſimulationis nihil ferè retineamus; ſed honeſtâ moderatáqe libertate, cùm opus eſt, nos mutuò accuſamus & reprehendimus.* Vide *l.* 1. §. 17. & *l.* 8. §. 9, 45. Seneca *Epiſt.* 28. *Bene vivere omni loco poſitum eſt. nam qid tam turbidum fieri poteſt qàm forum: ibi qoqe licet qietè vivere, ſi neceſſe ſit.* & *Epiſt.* 55. *Non multum ad tranqillitatem facit locus. animus eſt qi commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amœna mœſtos: vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles.* & *Epiſt.* 104. *Puta veniſſe te Athenas, puta Rhodum: elige arbitrio tuo civitatem: qid ad rem pertinet, qos illa mores habeat? tuos afferes.* & *Epiſt.* 51. *Neminem Canopus eſſe frugi vetat.* Sic ergò componendus eſt animus, utì Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 11.

Ut qocunqe loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas. —

ut qocunqe fueris, bene agere poſſis. Clemens *Strom. lib.* 1. *pag.* 286. *D.* Ὡς ἐν πενίᾳ βίᾳ ὀρθῶς ἐσι βιῶν. ὕτω δὲ καὶ ἐν περιουσίᾳ ἕξειν. *Qemadmodum in vita pavpertate licet rectè vivere, ita etiam licet in abundantia.*

Ὑπερ ἔνεκεν ἕκαστον καλλεσινάσαμεν. πρὸς ὃ δὲ καλλεσινάσαμεν, πρὸς τοῦτο φέρεται] deeſt prioris membri clavſula poſterior, ità ſupplenda: ὑπερ ἕνεκεν ἕκαστος κατεσκεύασται, [πρὸς τοῦτο κατασκεύασται] vide *lib.* 6. §. 16, 40. & *lib.* 7. §. 55.

Ὅτι πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν πάλαι δέδεικται] *L.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Sic & *l.* 11. §. 18. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Alteri alterius cavſſâ nati ſumus.* Hierocles *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 67. Ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν ἕφυ πρὸς κοινωνίαν. *Univerſum genus noſtrum ad ſocietatem natum eſt. Sic enim mihi perſpicere videor, ità natos eſſe nos, ut inter omnes eſſet ſocietas qadam, major avtem, ut qiſqe proximè accederet: itaqe cives potiores ſunt qàm peregrini, & propinqi qàm alieni.* Cicero *de amic.* vide *l.* 9. §. 7. Baſilius Cæſarienſis an Evſtathius Sebaſtienſis *regul. prolixior. ad qæſt.* 3. Τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον; οὐδὲν γὰρ ὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρῄζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον. *Qis eſt ex omnibus, qi neſciat hominem eſſe animal mite, & naturâ congregabile? non avtem ſolivagum, neqe ferum? Siqidem natura noſtra nihil eſt tam peculiare, qàm mutua inter nos communicatio, mutuáqe aliis aliorum operæ indigentia, & in eos, qi ejuſdem nobiſcum ſunt generis, charitas.*

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων] vide *infrà* §. 30. & *l.* 6. §. 23. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 11. §. 18.

Κρείττω τῶν μὲν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα] Ex Chryſippo Laërtius *l.* 7. Τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζῶος κρεῖττον. *Animal non animali præſtat.* Plutarchus item *de Iſid. & Oſir. pag.* 382. *B.* Μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου, μηδὲ ἀναίσθητον αἰσθανομένου κρεῖττον. *Nullum inanimatum animato, nihil ſenſu carens ſentiente præſtantius.* ità enim legendum, contrà planè qàm ibi in vulgatis habetur, ἔμψυχον ἀψύχου. Hinc Avguſtinus *de duab. anim. contr. Manich. cap.* 3. & 4. *Muſca animam Solis Lunaqe Lu-*

ci; *Muſcam* ipſám hac ratione *Soli* ipſi *Lunaqe* præferre videtur.

Τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά] Plato *Timæo.* Οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλου ὅλου κάλλιον. *Si expers intelligentiæ ſit, intelligente alio totum toto pulcrius.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 5. Τῶν ὄντων μὲν τὰ ζῶντα, τῶν δὲ ὄντα ζῇ, τὰ αἰσθητικά. καὶ τούτων τὰ λογικὰ ὑπερίσχυε. *Cur entibus qidem viventia, viventibus verò ſenſitiva, atqe his rationalia antecellunt.*

§. 17. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν] *L.* 6. §. 50. Ἀδυνάτου ἐπ ἐρίγυ. *Nec id appetas qod fieri non poteſt.* Pindarus *Nem. Od.* 11.

Ἀπροσίτων ἐράτων ἐξύτερα μανία.
Non aſſeqendarum cupiditatum acriores ſunt inſanias.

Et *Od.* 8.

— πενεῶν ἐλπίδων χαυνὸν τέλος.
— *vana ſpei inanis eſt exitus.*

Gorgias *apolog. pro Palamed.* Μανία γάρ ἐσιν ἔργοις ἐπιχειρεῖν ἀδυνάτοις. *Inſania eſt impoſſibilibus operibus manum admovere.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ μὴ δυνατῶν ἐφίεσθαι, ἀνδραποδῶδες καὶ ἠλίθιον, ξένε, θεομυχθέντος. *Ea deſiderare qæ fieri neqeunt, ſervile eſt & ſtultum, eſt hoſpitis, eſt ejus qi ſuis decretis & opinionibus repugnet Deo.* Bias etiam apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Νόσον ψυχῆς, τὸ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν. *Morbum animæ, impoſſibilia amare & appetere.* Plutarchus *de tranq. p.* 471. *C.* Οὐχ ἥκιστα τοίνυν εὐθυμίαν κωλύει τὸ μὴ συμμέτροις χρῆσθαι πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν ὁρμαῖς, ὥσπερ ἰσίοις, ἀλλὰ μείζοσιν ἐφιεμένους τοῖς ἐλπίσιν, εἶτ' ἀποτυγχάνοντας, αἰτιᾶσθαι δαίμονα καὶ τύχην, ἀλλὰ μὴ τῶν αὐτῶν ἀβελτηρίαν. ὁδὶ γὰρ ὁ τοξέυειν τῷ ἀρότρῳ βυλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετῶν, δυσκῆς ἐσιν. ὁδὲ τῷ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι, μηδὲ εἰς δείπνον ἐναντιῶται μοχθηρὸς, ἀλλ' ἀβελτηρία καὶ μοχθηρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσι. *Id qoqe non leviter tranqillitati mentis obeſt, qod non mediocribus, & ad facultates noſtras accommodatis appetitionibus, tanqam velis, utimur: ſed ſpe majorum rerum conceptâ, poſtmodo fruſtrante conatu geniuum fortunámqe incuſamus, non noſtram (qod rectius erat) ſtultitiam. Etenim non is infortunatus eſt, qi jaculari aratro, avt bove leporem venari voluit: neqe ei qi fruſtra verriculo avt fundâ captavit cervum, ullus malus adverſatur genius: ſed ſtultitia & perverſitas eum ad tentanda impoſſibilia adigunt.* Vide *l.* 7. §. 4.

Ἀδύναλον δὲ τὸ τὺς φαύλυς μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν] Ità *l.* 11. §. 18. Τὸ ἀξιῶν μὴ ἁμαρτάνειν τὺς φαύλυς, μανικόν. ἀδυνάτων γὰρ ἐφίεται. *Velle improbi ne peccent, inſania eſt: id enim qod fieri non poteſt, accipit.* Vide & *infrà* §. 28. & *l.* 9. §. 42. & *l.* 12. §. 16.

§. 18. Οὐδὲν οὐδενὶ συμβαίνει, ὃ μὴ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ] transponendas opinor voculas duas; ὃ μὴ ἐκεῖνο φέρειν πέφυκεν αὐτῷ. Vel immutandas potiùs, ut ſic legatur; ὃ μὴ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτό. *nihil homini cuiqam contigit, qod ipſum is non natus ſit ferre.* id eſt, qod non à natura habeat, ut ferre poſſit. neqe enim interpretibus aſſentior, alteri, qi ad naturæ deſtinationem; alteri, qi ad ordinarios in rerum natura eventus refert: cùm ad ferendi poteſtatem à natura tributam reſpexiſſe Marcum ſubſeqentia doceant, qibus alios eadem pertuliſſe monet vel per ignorantiam, vel per oſtentationem. Vide *l.* 8. §. 46. & *l.* 10. §. 3.

Ἤτοι ἀγνοῶν] Sive rei ipſius ignarus. neqe enim nondum reſcita qenqam movere poſſunt infortunia etiam graviſſima. Hinc Evripidis illud *Antiopâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 99.

Φρονῶ δ' ὃ πάσχω. καὶ τόδ' ὀλίγον κακόν.
Τὸ μὴ εἰδέναι γὰρ ἡδονὴν ἔχει τινὰ
Νοσοῦντα. κέρδος δ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία.
Intelligo qa patior: havd leve hoc malum.
Qadam eſt voluptas abſtrahi à ſenſu mali;
Interqe damna qæſtus ignorantia eſt.

Grotius. Sive etiam rei naturam non intelligens, avt qid indè

pollit

vel casuum suorum ignari, vel animi magni specimen dare cupidi, immoti illæsique manserunt. indignum est autem ignorantiam & arrogantiam prudentiâ plus posse.

§. 19. Res ipsæ nullâ ratione animam attingunt; neque aditum ullum ad eam habent; neque mutare eam, aut movere possunt. ipsa sola se mutat movétque. qualia autem decreta fuerint, qibus ipsa in se locum dederit, talia facit sibi adventitia qæque.

§. 20. Aliâ qidem ratione nobis conjunctissimus est homo; qatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at qatenus in actionibus debitis obsistunt nobis qandoqe, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo; nihilo minùs qàm aut sol, aut ventus, aut bellua. hæc enim omnia actum impedire mihi possunt. Verùm conatûs aut affectûs impedimentum non datur, exceptionis

ὅτι συμβέβηκεν, ἢ ἐπιδεικνύμενοι μεγαλοφροσύνην ἐνστεθεῖ, καὶ ἀκαίκωτοι μένῃ. [b] δεινὸν ἓν ἄγνοιαν καὶ δειλίαν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως.

§. 19. [c] Τὰ πράγματα αὐτὰ οὐδ' ὑπωστιοῦν ψυχῆς ἅπτεται. [d] οὐδὲ ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν. [e] οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι ψυχὴν δύναται. [f] τρέπει ἢ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη. καὶ οἷων ἂν πραγμάτων καταξιώσῃ ἑαυτὴν, τοιαύτη ἑαυτῇ ποιεῖ τὰ πράγματα.

§. 20. [g] Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστιν οἰκεότατον ἄνθρωπος, καθ' ὅσον [h] ἓν ποιητέον αὐτοὺς καὶ ἀνεκτέον. καθ' ὅσον δ' ἐνίστανται ἕνεκεν εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, [i] ἓν τι τῶν ἀδιαφόρων μοι γένηται ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἴσον ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. [k] ὑπὸ τούτων δ' ἐνεργάζομέν τι ἐμποδισθείη ἄν. [l] ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως, οὐ γένηται ἐμπόδια [m] ἀφ' τῶν ὑπεξαίρεσιν,

a L.6.§.10. l.11.§.9.
b L.8.§.48.
c L.4.§.3.
d L.8.§.41. l.11.§.6.
e L.6.§.52. l.7.§.16.
f L.6.§.8.
g L.2.§.1.
h Inf.§.33.
i L.6.§.32. l.8.§.56.
k L.8.§.32. 41.
l L.3.§.12. Inf.§.34. l. 10.§.33. l. 11.§.9.
m L.4.§.1.

ANNOTATIONES.

possit ipsi mali vel molesti saltem obtingere. Ità Aristoteles *Ethic. lib. 3. cap. 11.* Ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες. *Fortes etiam illi videntur esse qi ignorant.* Et Epictetus *l. 4. c. 7.* Τί ποιεῖ φοβερὸν τὸν τύραννον; οἱ δορυφόροι, φησί, καὶ οἱ μάχαιραι αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπὶ κοιτῶνες, καὶ οἱ ἀποκλείοντες τοὺς εἰσιόντας. διὰ τί οὖν, ἂν παιδίον αὐτῷ προσαγάγῃς μετὰ τῶν δορυφόρων ὄντι, οὐ φοβεῖται; ἢ ὅτι οὐκ αἰσθάνεται τούτων τὸ παιδίον; ἂν οὖν τῶν δορυφόρων τις αἰσθάνεται, καὶ ὅτι μαχαίρας ἔχουσιν, ἐπ' αὐτὸ δὲ τοῦτο προσήρχηται αὐτῷ, θέλων ἀποθανεῖν διά τινα περίστασιν, καὶ ζητῶν ὑπ' ἄλλου παθεῖν αὐτὸ εὐκόλως, μήτι φοβεῖται τοὺς δορυφόρους; θέλει γὰρ τοῦτο, δι' ὃ φοβεροί εἰσιν. ἂν οὖν τις μήτ' ἀποθανεῖν, μήτε ζῆν θέλῃ ἐξ ἅπαντος, ἀλλ' ὡς ἂν δίδωται, προσέρχεται αὐτῷ, τί κωλύει μὴ δεδοικότα προσέρχεσθαι αὐτόν, οὐδέν. *Quid terribilem facit tyrannum? satellites, inqit, eorumqe gladii, & cubicularii, & si qi ingredientes excludunt. Qid ergò puer, qum ad eum adducitur satellites secum habentem, non formidat? An qia puer ista non intelligit? Si qis ergò satellites intellegit, eósqe gladios habere novit, & hac ipsa de caussa ob aliqod infortunium accidit ut moriatur, & ab alio citra difficultatem occidi vult, numqid formidat satellites? Vult enim id ipsum propter qod illi sunt formidabiles. Si qis ergò nec emori nec vivere prorsus volens, sed ut res tulerit, illum accesserit, qid vetat convenire illum absqe metu?* Inde Seneca *Epist.* 36. ubi submonuerat, *nec infantes, nec pueros, nec mente lapsos, timere mortem*, subjungit, *Esse turpissimum, si eum securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.*

Ἡ ἐπιδεικνύμενος μεγαλοφροσύνην] Seneca *Epist.* 78. *Athleta qantum plagarum ore, qantum toto corpore excipiunt? ferunt tamen omne tormentum gloria cupiditate. nec tantùm qia puguant, ista patiuntur, sed ut pugnent. exercitatio ipsa tormentum est.* Tertullianus *ad Martyr. Epist. c. 4. Timebit forsan taro gladium gravem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum, & summam ignium pœnam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed Spiritus contrà ponas sibi & carni, acerba licèt ista, à multis tamen aqo animo accepta, imò & ultro appetita, famæ & gloriæ caussâ, nec à viris tantùm sed etiam à fœminis. Lucretia vim stupri passa, cultrum sibi adegit in conspectu propinqorum, ut gloriam castitati sua pareret. Mutius manum suam dextram in ara cremavit, ut hoc factum ejus fama haberet. Minus fecerunt Philosophi: Heraclitus, qi se bubulo stercore oblitum exussit: item Empedocles, qi in ignes Ætnæ montis desiliit; & Peregrinus, qi non olim se rogo immisit: cùm fœmina qoqe contempserint ignes. Dido cùm post virum dilectissimum nubere cogeretur: item Asdrubalis uxor, qa jam ardente Carthagine, ne maritum suum supplicem Scipionis videret, cum filiis in incendium patriæ devolavit. Regulus dux Romanus captus à Carthaginiensibus, cùm se unum pro multis captivis Carthaginiensibus compensari nollet, maluit hostibus reddi, & in arca genus stipatus, undiqe extrinsecus clavis transfixus, tot cruces sensit. bestias fœmina libens appetiit, & utiqe horridiores, aspides serpentes, tauro vel urso, qas Cleopatra emmisit sibi? ne in manus inimici perveniret. Sed mortis metus non tantus est, qantus tormentorum. Itaqe cessit carnifici meretrix Athenensis, qa conscia conjurationis, cùm propterea torqeretur à tyranno, & non prodidit conjuratos, & novissimè linguam suam comestam in faciem tyranni expuit; ut nihil agere se scirent tormenta, & si ultra perseverarent. Apud Lacedæmonios ante aram nobiles qiqe adolescentes flagellis affliguntur, astantibus parentibus, & propinqis, & uti perseverent adhortantibus. ornamentum enim & gloria deputabitur, majore qidem titulo, si anima potiùs cesserit plagis, qàm corpus. Omitto nunc gloria caussam. eadem omnia sævitia & cruciatûs certamina jam apud homines affectatio qoqe & morbus qidam animi conculcavit. qot otiosos affectatio armorum ad gladium locat? certè ad feras ipsas affectatione descendunt; & de morsibus & de cicatricibus formosiores sibi videntur. jam & ad ignes*

qidem se avtoraverunt, ut certum spatium in tunica ardente conficerent. alii inter venatorum tavreas scapulis patientissimis inambulaverunt. In eandem sententiam multa habet, & ex istis qædam repetita, in *Apologet. c. 50.*

Ἐνστεθεῖ] *fortiter, constanter perfert.* Plutarchus *Lycurgo pag. 53. F.* Οὔτε γὰρ φόβου ἔστι θυμὸν ἐγγίνεσθαι πλεονάζοντα τοῖς ὑπὸ διατελοῦσιν εἰκῇ ἴσῃ, ἀλλ' ἐυσταθὴς φρόνημα μετ' ἐλπίδος καὶ θράσους. *Neqe enim nimiâ percelli trepidatione probabile est ità comparatos, avt plus satis ferocire: sed animum cum fiducia & avdacia stabilem susciperе.* Idem in *Publicol. pag. 104. E.* de Horatio in Capitolii dedicatione, etiam *filii morte nunciata, persistente:* Θαυμαστὸς ὁ ἀνὴρ τῆς ἐυσταθείας. *Memorabilis viri illius constantia.* Vide *ad lib. 6. §. 10.*

Δεινὸν ἓν ἄγνοιαν καὶ ἀρίστειαν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως] Seneca *Epist. 76. Concupita vulgò & formidata, inconsulto impetu pleriqe calcárunt. Inventus est qi flammis imponeret manum; cujus risum interrumperet tortor;* (servus in domini ultionem Asdrubalis interfector, de qo Valerius Maximus *memor. l. 3. cap. 8.* Justinus *hist. lib. 44.* Livius *hist. lib. 21.* & rursus Seneca *Epist. 78.*) *qi in funere liberorum lacrymam non mitteret; qi mortis intrepidus occurreret. amor, ira, cupiditas, pericula depoposcerunt. Qòd si hoc potest brevis obstinatio animi aliqo stimulo excitata; qanto magis virtus, qa non ex impetu, nec subitò, sed æqaliter valet, cui perpetuum robur est?* qem & ex *Epist. 36. suprà* adductum vide sis: & ex *Epist. 4. ad l. 12. §. 34.* Tertullianus *ad martyr. c. 4. Igitur si tantum terrena gloria licet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant sub præmio lavdis humanæ, possum dicere, modica sunt ista passiones ad consecutionem gloriæ cælestis, & divinæ mercedis. Tanti vitreum? qanti verum margaritum? qis ergò non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, qantum alii pro falso? Hac non sine caussa Dominus in seculum admisit, sed ad nos, & nunc exhortandos, & in illo die confundendos, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem, qa alii affectaverunt pro vanitate in perditionem.*

§. 19. Τὰ πράγματα] Idem *suprà l. 4. §. 3.* & *infrà lib. 11. §. 16.*

Οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι] Idem *l. 6. §. 49.* & *l. 7. §. 15.* & *l. 11. §. 11, 16.*

Οἷων ἂν πραγμάτων] Hoc est qod suprà sæpiùs, in opinione judicióque nostro totum situm esse. *l. 2. §. 15.* & *l. 3. §. 9.* & *l. 4. §. 3, 7.* & *l. 8. §. 47.* & *l. 11. §. 16.*

§. 20. Ἓν ποιητέον καὶ ἀνεκτέον] *Infrà §. 33.* Ἀνθρώπους δὲ ἓν ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Hominibus benefacias, sustineas eos eisdémqe abstineas.* Charitas vera est, *amare qos toleras, tolerare qos amas.* Gregorius Romanus *in Job. l. 10. c. 5.* & *in Evang. hom. 35.* Epictetus *l. 3. c. 13.* Ἔικαι πᾶσι, παρακωρῶν, ἀνεχόμενος. ὕτως αὐτὸς ὠφέλει. καὶ μὴ κατεξέρα αὐτῶν τὸ σαυτοῦ φλέγμα. *Cedendo omnibus, concedendo, tolerando, sic eos juvato: sed pituitam tuam in eos noli evomere.* Isocrates *Panathen.* Τοὺς μετρίους καὶ δικαίους ὁμιλητὰς τοῖς ἀεὶ πλεονεκτοῦσι, καὶ τοὺς μὲν τῶν ἄλλων ἀηδίας καὶ βαρύτητας ἐυκόλως καὶ ῥᾳδίως φέροντας, σφᾶς δ' αὐτοὺς, ὡς δυνατὸν ἐλαφροτέρους καὶ μετριωτάτους τοῖς συνοῦσι παρέχοντας. *Qi ità ut decet, ut aqum est, omnes eos qovis tempore tractant, cum qibus aliqid rei habent: qiqe, qum aliorum acerbitatem & importunitatem aqis animis & facilè ferant, ipsi moribus facillimis sunt, & qàm moderatissimis in vita consvetudine.*

Καθ' ὅσον δὲ ἐνίστανται] Ità *l. 8. §. 41.* Ὁρμήσαντι ἔνεστιν ἐγένετο; *Aliqid molienti tibi obstiterit qippiam.* & *lib. 11. §. 9.* Οἱ ἐνιστάμενοι. *Qi obsistunt tibi.*

Ἓν τι τῶν ἀδιαφόρων] Vide *l. 6. §. 32.* & *l. 8. §. 56.*

Ἐνέργεια μέν τοι ἐμποδισθείη] Vide *l. 8. §. 32.*

Ὁρμῆς καὶ διαθέσεως ἐγένετο ἐμπόδια] Vide *l. 8. §. 41.* & *l. 10. §. 33.*

Διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν] de qa *l. 4. §. 1.* & *l. 6. §. 50.*

Καὶ

σιν, καὶ τῷ ἀντιτεχνήν. ἀντιτέχνῃ γὰρ καὶ μεθίησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. καὶ πρὸ ἔργου γίνεται τὸ ἔργον τοῦτο ἐφεκτικόν. καὶ πρὸ ὁδοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐνστατικόν.

atque circumverſionis beneficio. circumvertit enim mens tranſfértque effectionis impedimentum omne ad id quod eſt potius. ità fit, ut & quod opus meum hoc inhibet, ad opus conducat; & ad viam conferat, quod viæ initæ obſtabat.

a Inf. §. 33. b L. 6. §. 5. 9. c L. 3. §. 9. l. 6. §. 14. 16. l. 12. §. 1. 19. d L. 6. §. 14. e L. 3. §. 1. l. 7. §. 55.

§. 21. [a] Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ [b] πάντα διέπον. ὁμοίως δὲ καὶ [c] τῶν ἔν σοι τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ [d] ἐκείνῳ ὁμογενές. καὶ γὰρ δὴ καὶ σοῦ [e] τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον,

§. 21. Eorum qæ mundus complectitur, quod præſtantiſſimum eſt colito. hoc eſt avtem illud, quod cæteris omnibus utitur, quod reliqa omnia adminiſtrat. pari modo & quod in te præſtantiſſimum eſt, colito. hoc eſt avtem, quod ſuperiori illi affine eſt. iſtud enim eſt, quod cæteris in te omnibus utitur; &

ANNOTATIONES.

Καὶ τὴν περίληψιν] de qa *ibidem*.

Περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίησι] Ita Plutarchus *de tranqvill. pag.* 467. *C.* Ἔξεισι γὰρ μεθιεμένη τὴν τύχην ἐκ τῶν ἀδυνάτων. *Ita nos qoqe ea, qa nolentibus nobis fortuna obtulit, alio transferre ſciamus.*

Εἰς τὸ προηγούμενον] *ad ea qa praceſſerunt* Xylander. havd ſatis commdé. *ad illud qod intendit* Caſavbonus. ex mente forſan Marci, ſed non ad ſenſum vocabuli. malim, *ad id qod eſt potius*. Vide *ad l.* 3. §. 1.

Πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου ἐφεκτικόν] Ità Pavlus *ad Philipp. c.* 1. *v.* 12, 13. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, &c. *Qa mihi acciderunt, magis ad profectum Euangelii evenisſe*, &c. eleganter avtem Marcus, illud ait ad opus noſtrum cum primis eſſe conducibile, qod opus ipſum impedit, illud ad viam perficiendam conferre cum primis, qod in via nobis obſiſtit. hoc enim τὸ πρὸ ἔργου & πρὸ ὁδοῦ ſignificat: utì multis exemplis docent Budæus in *Comment.* & Dunæus noſter *ad Demoſth. de pace*, qæ ab illis petas licet. Inde Heſiodus *l.* 2.

Ἠὼς δὲ προφέρει μὲν ὁδόν, προφέρει δὲ καὶ ἔργα.
Avrora & confert ad iter, confert ad opúſqe.

Gregorius Nazianzenus *in Cyprian.* Οἶδε γὰρ ἡ θεὸς τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομοῦσθαι, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμάζηται. *Contraria enim per contraria novit procurare, ut majorem ſui admirationem mortalibus excitet.*

§. 21. Τὸ κράτιστον τίμα] Diogenes [perperam Diotogenes in excuſis] Pythagoricus *de regno*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 48. Δεῖ γὰρ τὸ ἄριστον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἀγεμονικὸν ὑπὸ τοῦ ἀγεμονεύοντος. *Decet enim ut optimum ab optimo, ſummum à ſummo colatur.*

Τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον] numen ſcilicet τὸ τὸν κόσμον διοικοῦν, *mundum regens. l.* 2. §. 4. & *l.* 6. §. 5. ὁ διοικῶν λόγος, *mens univerſi rectrix.* & §. 42. ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, *rector ille univerſi*, & *infrà* §. 32. ὁ οἰκονομῶν τὸ πᾶν. *univerſum hoc adminiſtrans.* qod Seneca *Ep.* 71. *cuncta temperans Deus.* Manilius *l.* 2.

Infuſumqe Deum cælo terriſqe fretóqe,
Ingentem aqali moderantem fœdere molem.

Τῶν ἐν σοι τὸ κράτιστον τίμα] qod *ſuprà l.* 3. §. 9. Τὴν ὑπολημπτικὴν δυνάμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *lib.* 6. §. 16. Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή. *Mentem propriam ſi in veneratione ac honore habueris.* & *l.* 12. §. 1. Μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς. *Id duntaxat, qod in te principatum gerit, & divinum eſt, in pretio ac honore habueris.* & *l.* 7. §. 55. Ἡ νοερὰ ἐφέλκει κρωτιεύειν, καὶ μὴ καλλωπατεῖσθαι. *Vis intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur.* Cicero *de repub. l.* 6. in *ſomn. Deum te ſcito eſſe. Siqidem Deus eſt, qi viget, qi ſentit, qi meminit, qi providet, qi tam regit & moderatur, & movet id corpus, cui præpoſitus eſt, qàm hunc mundum princeps ille Deus: & ut ipſum mundum ex qadam parte mortalem Deus æternus, ſic fragile corpus animus ſempiternus movet.* Seneca *Epiſt.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod eſt illic materia, id nobis corpus eſt. Serviant ergò deteriora melioribus.* Iſocrates *ad Demonic.* §. 33. Μέγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου σώματι. *Maxima enim res in re minima eſt, bona mens in corpore humano.*

Τὸ ἐκείνῳ ὁμογενὲς] qod *l.* 12. §. 1. τὸ ἔν σοι θεῖον. *qod in te divinum eſt.* & *l.* 6. §. 13. vice versâ, τὸ τῇ ψυχῇ ὁμογενὲς, *qod anima affine eſt.* Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. *Nam bujus progenies etiam ſumus.* Aratus in *phænom.* ab Apoſtolo lavdatus, *Act. c.* 17. *v.* 28. ſecundùm partem nimirum meliorem noſtri.

Τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον] Ità *l.* 7. §. 55. πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. *aliis omnibus utitur*; ſic etiam *l.* 3. §. 1. Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι. *Ea verò vis, qâ ſeſe uti poſſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἃ δίδωσιν εὑρήσεις αὐτὴν αὐτῆς θεωρητικήν. καὶ τοίνυν καὶ δοκιμαστικὴν, ἢ ἀποδοκιμαστικήν. ἡ γραμματικὴ μέχρι τίνος κέκτηται τὸ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ γράμματα. —αὐτὴ δὲ αὑτὴν θεωρεῖ τις αὐτῶν; οὐδαμῶς. ἀλλ' ὅλως μὲν αὐτιγράφεον τῷ ἱλαίρῳ δίῃ, τύλῳ τί γραπτίον, ἡ γραμματικὴ ἐρεῖ. πότερον δὲ γραπτίον τῷ ἱλαίρῳ, ἢ οὔ γραπτίον, ἡ γραμματικὴ οὐκ ἐρεῖ. καὶ περὶ τῶν μελῶν ὡσαύτως ἡ μουσική. πότερον δ' ἀστεῖον νῦν ἢ κιθαριστέον, οὐκ ἐρεῖ. τίς οὖν ἐρεῖ; ἡ καὶ αὐτὴν θεωροῦσα, καὶ τἄλλα πάντα. ἄνθρωπε, μήτ' ἀχάριστος ἴσθι, μήτε πάλιν ἀμνήμων τῶν κρειττόνων. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ, νὴ Δία, ὑπὲρ αὐτοῦ ζῆν, καὶ τῶν συνεργῶν πρὸς αὐτὸ, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ οἴνου, ὑπὲρ ἐλαίου, εὐχαρίστει τῷ Θεῷ. μέμνησο δ' ὅτι ἄλλο τί σοι δέδωκε κρεῖττον ἀπαύλων τούτων, τὸ χρησόμενον αὐτοῖς, τὸ δοκιμάζον, τὸ τὴν ἀξίαν ἑκάστου λογιζόμενον. τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφαινόμενον ὑπὲρ ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόσου τις ἀξία ἐστὶν αὐτῶν; μήτι αὐτὴ ἑκάστη ἡ δύναμις; μήτι τῆς ἐραλιπῆς πολ' ἤκουσας λογίσας τι περὶ ἑαυτῆς; μήτι τῆς ἀκουστικῆς; — ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ ὄπλαι τετάγμεναι εἰσὶν ὑπηρετοῦν τῇ χρηστικῇ τῶν φαινομένων. — πῶς οὖν δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρείσσων εἶναι ταύτης, ἣ καὶ ταῖς λοιπαῖς διανοεῖς χρῆται, καὶ δοκιμάζει αὐτὴ ἑαυτὴν, καὶ ἀποφαίνεται, τίς γὰρ ἑκάστη οἶδε τίς ἐστιν αὕτη καὶ πόση ἀξία; τίς ἑκάστη εἶδεν, ὁπότε δεῖ χρῆσθαι αὐτῇ, καὶ πότε μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τὰς ὀφθαλμούς, καὶ ἀφ' ὧν μὲ δεῖ ἀποστρέφουσα, τοῖς δὲ προσάγουσα; ἡ ὁραλιπή; μὲ. ἀλλ' ἡ προαιρετικὴ. τίς ἡ τοῦτα ἐπιπλέουσα καὶ ἀνοίγουσα; — οὐκ ἄλλη ἢ ἡ προαιρετικὴ δύναμις, — πότερον εὐπεῖν ἄμεινον, ἢ σιωπῆσαι, καὶ ἔτως ἄμεινον ἢ ἐκείνως, καὶ τοῦτο πρέπον ἢ οὐ πρέπον, καὶ τὸν καιρὸν ἑκάστου, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει ἢ ἡ προαιρετική; — καὶ δύναται τὸ διανοεῖν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνης ᾧ διακονεῖ, ὁ ἵππος τῷ ἱππεῖ; ἢ ὁ κύων τῷ κυνηγῷ; ἢ τὸ ὄργανον τῷ κιθαριστῇ; ἢ οἱ ὑπηρέται τῷ βασιλεῖ; τί ἐστι τὸ χρώμενον; προαίρεσις. τί ἐπιμελεῖται πάντων; προαίρεσις. τί ὅλον ἀναιρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, ποτὲ δὲ ἀγχόνῃ, ποτὲ δὲ κατὰ κρημνῶν; προαίρεσις. εἶτα τούτου τί ἰσχυρότερον ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τῷ ἀκολούθου τὰ κωλύοντα. *Homo, nec ingratus eſto, neqe etiam præſtantiorum immemor: ſed cum de viſu & auditu, atqe adeò de ipſa vita, vitaqe adjumentis, (cujuſmodi ſunt frumenta & legumina, cujuſmodi vinum & oleum) gratiam habeto Deo, tum aliud ab eo his omnibus præſtantius tibi datum eſſe memento, qod illis utatur, qod probet, qod pretium cujuſqe ſtatuat. Qid enim eſt qod de qalibet harum facultatum pronuntiet, qanti qaqe pretii ſit. Num qaqe facultas per ſe. Num viſum unqam de ſeipſo qicqam locutum audiviſti? num auditum? — Cum miniſtra & ancillæ conſtitutæ ſint ei facultati, qa viſis utatur ſervire — Qi ergò poteſt alia qapiam facultas eâ præſtantior eſſe, qa caterarum qoqe miniſterio utitur, ſinguláqe ipſa & probat & dijudicat? Qa enim illarum novit qanam hæc ſit, & qanti pretii? qa illarum novit qando hac utendum, qando non utendum ſit? Qanam eſt qa & aperiat & claudat oculos, & à rebus noxiis avertat, in aliis vero intendat? Nunqid videndi vis? Non: ſed vis voluntatis. Qanam aures occludit & reſerat? — Non alia niſi voluntas — Utrum verò loqi an tacere præſtet, & ſic an illo modo dicere utilius ſit, hoc deceat an dedeceat,*

& à qo vita tua gubernatur.

§. 22. Qod civitati non eſt noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, qibus noceri tibi poſſe videbitur. ſi civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: qin & etiamſi civitati nonnihil indè nocumenti accederet, nè ſic qidem ſuccenſendum eſſet civitatem lædenti, ſed oſtendendum in qo delinqat.

§. 23. Sæpe cogita, qanta cum celeritate abripiantur & ſubtrahantur, qæ ſunt fiúntqe univerſa. eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu. effectiones verò mutationibus continuis, & cavſſæ ipſæ converſionibus innumeris ſubjacent. nec qod conſiſtat ferè qicqam eſt. cogita itidem vaſtum iſtud utrinqe adjacens præteriti ac futuri temporis immenſum, qo conduntur univerſa. qî igitur non pro fatuo meritò habeatur, qi iſtis vel inflatur, vel cruciatur, vel de re aliqa, qæ

τοῦτο ἐστι, καὶ ὁ οὐς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται. a

§. 22. Ὁ τῇ πόλει ἐστι οὐκ ἐστι βλαβερὸν, οὐδὲ τῷ πολίτῃ βλάπτει. ἐπὶ παντὸς τῆς δ βεβλάφθαι φαντασίας τοῦτον ἔπαγε τὸν κανόνα. εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τούτου μὴ βλάπτεται, οὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι. εἰ δ ἡ πόλις βλάπτεται b, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. * τί τὸ παρορώμενον.

§. 23. Πολλάκις ἐνθυμοῦ, c τὸ τάχος τῆς φορᾶς τῶν ὑποστάσεων τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων. d ἥ τε γὰρ οὐσία ὥσπερ ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ e ῥύσει, καὶ f αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις g τροπαῖς, καὶ σχεδὸν h ἀδηλα ἐστὶν ἕως, καὶ τὸ παρεγγύς * τὸ δ i ἄπειρον δ τε παρῳχηκὼς καὶ μέλλοντος ἀχανὲς, k ὧν πάντα ἐναφανίζεται, πῶς οὖν ὁ l μωρὸς, ὃν ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ χε-

a Inf. §. 35. l. 6. §. 44. 54. l. 8. §. 55. l. 10. §. 6.
b L. 2. §. 1. l. 7. §. 26.
* [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικ.] τί Inf. §. 28. L. 10. §. 4. l. 11. §. 13.
c L. 4. §. 43.
d L. 2. §. 17.
e Sup. §. 10.
f L. 7. §. 18. 25. l. 9. §. 19. l. 11. §. 35.
g L. 8. §. 6.
h Inf. §. 33.
* -γὺς τοδε f.
i L. 4. §. 3. l. 12. §. 7.
k L. 2. §. 12.
l L. 4. §. 44.

ANNOTATIONES.

deceat, & qod cujuſqe orationis tempus, qis uſus ſit, qanam alia dicit niſi voluntas? — Et fieri poteſt, ut id qod miniſtrat præſtet ei cui miniſtrat? ut equs equiti, canis venatori, inſtrumentum citharœdo, miniſtri regi. Qid eſt qod illis ſtatur? voluntas. Qid curat omnia? voluntas. Qid totum hominem tollit, nunc fame, nunc laqeo, nunc præcipitio? voluntas. Ergóne habet hæc qicqam robuſtius? Ullóne modo fieri poteſt, ut id qod coerceri neqit ſit infirmius iis qæ ab ipſo coercentur?

Ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται] Vide de his plura apud Epictetum loco ſuperiùs allato.

§. 22. Ὁ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερόν] Habes his gemina, *infrà* §. 35. *l.* 6. §. 44, 54. *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 6.

Εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. τί γὰρ παρορώμενον] Mutila eſſe hæc, res ipſa clamat. olim opinabar deeſſe negativam, εἰ δὲ ἡ πόλις οὐ βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν. eo motus, qòd *infrà* §. 35. τίς δὲ βλάβη τῷ κοινῷ; tanqam communitas ipſa lædi non poſſit. Jam ſententiam muto, & poſtrema ſic ſuppleo, οὐκ ὀργιστέον τῷ β. τ. π. [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικτέον] τί τὸ παρορώμενον. qomodo *l.* 7. §. 26. Ἐυμενὴς ἔσῃ τῷ παρορᾶντι. *Ex errore animi delinquentem aqanimiter feras.* & *l.* 11. §. 13. Καὶ τούτῳ αὐτῷ ἔξοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι. *Huic etiam ipſi errorem oſtendere promptus.* ut dicat, etiamſi detur lædi civitatem, tamen non eſſe lædenti ſuccenſendum, ſed citra iracundiam commonſtrandum errorem. De Demonacte Lucianus *pag.* 859. Τῶν μὲν ἁμαρτημάτων καθήπτετο. τοῖς δὲ ἁμαρτάνουσι συνεγίνωσκε. καὶ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ἰατρῶν ἄξιον λαμβάνειν, τὰ μὲν νοσήματα ἰωμένων, ὀργῇ δὲ πρὸς τοὺς νοσοῦντας οὐ χρωμένων. *Ipſa quidem peccata inceſſebat, ſed peccantibus ignoſcebat, petito à medicis exemplo, qi morbos qidem curant, iram verò in ægrotos non exercent.* Evripides *Belleroph.* Svidâ laydante;

— τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
— *male habenti iraſci malum eſt.*

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigida probibits maledicta, in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus ægros ſuos medicus: qorum nec obſcœna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa mtueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. Scit ſapiens omnes hos qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratoſqe, malè ſanos eſſe: qos non aliter videt, qàm ægros intemperantes. itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantius avſi ſunt adverſus medentem.* Idémqe *de irâ l.* 1. *c.* 15. *Corrigendus eſt itaqe qi peccat, & admonitione, & vi, & molliter, & aſperè: meliórqe tam ſibi qàm aliis faciendus, non ſine caſtigatione, ſed ſine irâ. qis enim, cui medetur, iraſcitur?* & *ibidem lib.* 2. *c.* 9. *Non eſt iraſcendum erroribus. qid enim, ſi qis iraſcatur in tenebris parùm veſtigia certa ponentibus? qid ſi qis ſurdis, imperia non exaudientibus? qid ſi pueris? qid ſi illis iraſci velis qi ægrotant, ſeneſcunt, fatigantur? hac conditione nati ſumus, animalia obnoxia non paucioribus animi qàm corporis morbis.* Vide *ad l* 2. §. 1.

§. 23. Τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς] Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματος, ἅπασα παραφέρονται. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* Plutarchus *de Orac. deject. pag.* 432. *A.* Gemina his habes *l.* 4. §. 43. & *l.* 6. §. 4, 15. & *l.* 7. §. 18.

Οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει] Vide *ad l.* 4. §. 43. Flaccus, *Carm. l.* 3. *od.* 29.

— *qod adeſt memento*
Componere æqus, cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,
Stirpéſqe raptas, & pecus, & domos
Volventis unà, non ſine montium
Clamore, vicinaqe ſylva,
Qum fera deluvies qietos
Irritat amnes. —

Ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς] Vide *l.* 7. §. 18, 25. & *l.* 10. §. 18. & *l.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes ſunt omnia iſta.*

Ἐν μυρίαις τροπαῖς] *l.* 8. §. 6. Πάντα τροπαί. *Uſitata ſunt omnia.*

Οὐδὲν ἑστὼς] ità *infrà* §. 33. Ἐυμετάβλητα καὶ οὐκ ἑστῶτα. *Res mutari prona, & conſiſtere neſcia.* Naſo *Metamorph. l.* 15.

— *nihil eſt toto qod perſtet in orbe:*
Cuncta fluunt. —

Avguſtinus *in Joan. tract.* 38. *In omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ, duo tempora, præteritum & futurum. præſens qæro, nihil ſtat. qod dixi jam, non eſt, qod dicturus ſum, nondum eſt.* Hinc Plato Theæteto: Ἔστι γὰρ οὐδέποτ' οὐδὲν, ἀεὶ δὲ γίγνεται. *Nihil enim unqam conſiſtit, ſed ſemper fit, movetur.* & Plutarchus *de EI. Delph. pag.* 392. Ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως τὸ εἶναι μέτεστιν οὐδέν, ἀλλὰ πᾶσα θνητὴ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γινομένη φάσμα παρέχει καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. ἂν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπιβαίσῃς, λαβέσθαι βυλόμενος, ὥσπερ ἡ σφενδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πιέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαῤῥέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον, ὕτω τῶν παθημάτων μεταβάλλον ἐκπίπτει τὴν ἄγαν ἐνάργειαν ὁ λόγος ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γιγνόμενον αὐτῷ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, οὐδενὸς λαβέσθαι μένοντος οὐδ' ὅλως δυνάμενος. *Reverà enim eſſentia nos neqaqam ſumus participes: ſed univerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpeciem opinionemqe obſcuram & inſtabilem ſui præbet. Qod ſi animum intendas, ut intellectu eam comprehendere poſſis: qemadmodum aqam ſi complectaris vehementius, fit ut comprimendo ea, & in ſe conducendo diffluat ac pereat: ſic uniuſcujuſvis perpeſſionibus & mutationibus obnoxia rei nimis evidentem perceptionem dum ſectatur ratio, aberrat vel ad ortum ejus, vel ad interitum, nihil arripere qod permaneat aut ſit revera cum poſſit.* Et mox *D.* Μένει δὲ οὐδέν, οὐδ' ἔστιν ὡς, ἀλλὰ γιγνόμεθα πολλοὶ περὶ ἓν φάντασμα καὶ κοινὸν ἐκμαγεῖον, ὕλης περιελαυνομένης καὶ ὁλισθαινούσης. *Neqe eſt unus; ſed naſcimur multi: materiâ circa unum ſimulacrum & exemplar qoddam expreſſum circumagitatâ, atqe labaſcente.* Aliâ ratione Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon *Cancellar. Orat.* 21. Οὔτε τὰ δεξιὰ καὶ περισπάσασα τοῖς πολλοῖς, τὸ ἑστὼς καὶ μόνιμον ἔχει, ὥστε τὰ περιστατικὰ τῶν πραγμάτων καὶ κατηφῆ παγίως ἤδεσαν. ἀλλὰ πάντα σάλῳ τινὶ καὶ κλόνῳ, καὶ μεταβολαῖς ἀδοκήτοις ὑπόκειται. *Proſpera fortunataqe res, & qæ magno ſtudio à qam plurimis affectantur, neqe perſtant, diúve permanent: neqe etiam infortunata, ac luctuoſa ſolida firmaqe ſunt; ſed omnia fluctui cuidam, turbulentaqe agitationi, improviſis etiam mutationibus ſubjacent.* & qæ ſequntur.

Οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον] Vitioſa interpunctio, qæ & Xylandrum in fraudem induxit. lege Οὐδὲν ἑστὼς. καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον, &c. Conſule verſionem. Vide *l.* 4. §. 3, 50. & *l.* 12. §. 7.

Ὦ πάντα ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 12. §. 32.

Πῶς δὲ μωρὸς, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος] Vide *l.* 4. §. 44. & *l.* 7. §. 73. Horum avtem ſtultitiam icone pulcerrimâ depingit nobis Dion Chryſoſtomus *Orat.* 66. Εἴτις εἴη τοιοῦτος ἄνθρωπος, οἷος ζῆν πρὸς τὴν αὐτοῦ σκιὰν, ὥστε αὐξομένης μὲν αὐτῆς ἐπαίρεσθαι. καὶ μεγαλαυχεῖσθαι. βραχυτέρας δὲ γιγνομένης, λυπεῖσθαι τε καὶ ὁρᾶσθαι ταπεινότερον, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν ἐλάττων γένηται. ὁ πολύ γε ἂν εἴη τῶν Μαγίτων σοφώτερος. τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας, ὅτε μὲν λυποῖτ' ἂν, ὅτε δὲ χαίροι. πρωὶ μὲν ἐπειδὰν ἴδοι τὴν σκιὰν τὴν ἑωθινὴν πάνυ μακρὰν, τῶν τε κυπαρίττων, καὶ τῶν,

χιλιάζων, ὡς ἂν πνι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσαντι;

a L. 2. §. 9. l. 1 2. §. 32. b L. 4. §. 26. c L. 4. §. 48. l. 11. §. 18.

§. 24. Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, a ἧς ὀλίγιστον μετέχεις, καὶ τοῦ συμπαντος αἰῶνος, ὃ βραχὺ καὶ b c ἀκαιρολαῖόν σοι διάστημα ἀφώρισται, καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς πόσον εἰ μέρος.

d L. 4. §. 26. l. 11. §. 13. l. 12. §. 26. * τις Xyl. e Sup. §. 3. f L. 4. §. 34. l. 7. §. 57. g L. 6. §. 22. h L. 4. §. 3. Sup. §. 19. i L. 7. §. 16. 67. l. 10. §. 24. * αὐτὸ f. L. 7. §. 68. k L. 3. §. 6. l. 7. §. 55. l. 8. §. 26.

§. 25. d Ἄλλος ἁμαρτάνει * τι εἰς ἐμέ. ὅ-ψεται. e ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. f ἐγὼ νῦν ἔχω, ὃ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ g ποιάσω ὃ με νῦν ποιάσειν θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

§. 26. Τὸ ἡγεμονικὸν ἐν κυριεῦον τῆς ψυχῆς σου μέρος, h ἀτρεπτον ἔστω, ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως. καὶ i μὴ συγκεννέσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω * αὐτὸ, ἐν περιεμζέτω τὰς πάσεις ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. ὅπου δὲ ἀναδιδῶ κατὰ τὸ ἐπέρχειν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε περὶ μὲν τὴν αἴσθησιν, φυσικὴν οὖσαν, οὐ περιτέον ἀνιᾶσθαι.

ad ſpatium perbreve moleſtiam exhibeat, qiritatur, qaſi diu id fiat.

§. 24. Memineris & naturæ univerſæ, cujus particulam exiguam admodum obtines; & ævi univerſi, cujus ſpatium breve & momentaneum tibi aſſignatum eſt; & fati, cujus qantilla es particula?

§. 25. Peccat qis aliqid adversùs me? ipſe viderit: propriam habet diſpoſitionem, operationem propriam. ego nunc habeo, qod nunc habere me vult rerum natura; facióqe qod nunc me facere vult natura mea.

§. 26. Qæ principatum ac dominium obtinet pars animæ tuæ, immota maneat, ad levem vel aſperum carnis tuæ motum: nec ſe carni immiſceat, ſed circumſcribat ſeſe, & intra membrorum limites coerceat affectiones iſtas. qòd ſi aliâ ratione ſe ad mentem ſubvexerint, qatenus nempe ea corpori unita eſt, tunc ſenſui, cum à natura ſit, non eſt obnitendum,

ſed

ANNOTATIONES.

τῶν ἐν τοῖς τείχεσι πύργων σχεδὸν μείζω, δῆλον ὅτι καίρει ἂν, ὡς αὐτὸς ἐξαπίνης γεγονὼς τοῖς Ἀλωάδαις ἴσος. καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν βαδίζοι ἄν, καὶ εἰς τὰ θέατρα, καὶ παραχύσει τῆς πόλεως, ὅπως ὑπὸ πάντων βλέποιτο. περὶ δὲ πλήθους ἀγορᾶν ἄρχοι; ἂν σκυθρωπότερος αὐτῷ γίγνεσθαι, καὶ ἀναχωρεῖν. τὰς δὲ μισαμβρίας, αἰσχύνοιτ' ἂν ὀφθῆναι ἀνθρώπῳ τινὶ, καὶ ἔνδον μένοι ἂν ἐγκλειόμενος, ἐπειδὴ ἐν ποσὶ βλέπειν τὴν σκιὰν παρῆ. περὶ δείλην δὲ ἀναλαμβάνοι αὐτὸν, καὶ γαυρότερος φαίνοιτο ἂν ἀεὶ πρὸς ἐσπέραν. πάνυ μοι δοκεῖς ἄτοπον διάθεσιν, καὶ ἄνδρα διαπλάττειν ἠλίθιον. ἐκεῖνο ὁ τῇ δόξῃ προτέχων, οὐδέν τι βελτίων, ἀλλὰ πολὺ ἀθλιώτερος. πολλάκις γὰρ ἂν, πλείως μεταβολὰς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μεταβάλοιτο. καί τοι, ἐχ ὥσπερ ἐκεῖνος ἐν τεταγμέναις ὥραις τισὶν, ἀλλὰ καὶ δείλης, καὶ ἕωθεν, οὐδὲν αὐτὸν κωλύσει μὴ δυσχέσατον ἄνθρωπον εἶναι, νῦν μὲν φερόμενον καὶ πετόμενον ὑψηλότερον τῶν νεφῶν, ἂν τύχωσι μαρτυρήσαντες αὐτόν τινες καὶ ἐπαινέσαντες, νῦν δὲ συστελλόμενον καὶ ταπεινούμενον. πολὺ πλείως αὐξήσεις τε καὶ φθίσεις τῆς ψυχῆς αὐτῷ λαμβανούσης, ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν τῆς σταλήνης. *Si qis igitur foret talis homo, qi viveret ad ſuam umbram, nempe ut eâ auctâ efferretur atqe gloriaretur: breviore autem factâ contriſtaretur, dejectioriſqe videretur animi, tantóqe magis, qantò ea minor fieret, haud multò utiqe eſſet Margite ſapientior. Eádem enim die nunc qidem mœſtus eſſet, nunc autem gauderet. Mane qidem, cùm umbram videret matutinam valdè prolixam, atqe cypreſſis turribúſqe in mœnibus ferè majorem, haud dubium qin gauderet, qaſi ipſe repentè compar factus eſſet Aloidis: atqe in forum vaderet & in theatra, inqe omnia civitatis loca, qo ab omnibus conſpici poſſet. Circa meridiem verò inciperet mœſtior ſeipſo fieri, atqe ſecederet. At in meridie erubeſceret ab ullo homine conſpici, domiqe maneret clauſus, conſpectâ pedibus umbrâ. Poſtea verò crepuſculum rediret ad ſe, fieretqe ſuperbior ſemper ad veſperam. Prorſus mihi videris abſurdam affectionem, virúmqe effingere ſtolidum. Quare ii qi gloriæ animum advertis, nihilo eſt melior, ſed multò miſerior. Nonnunqam enim una die ſæpius immutaretur, neqe qemadmodum ille incertis qibuſdam horis, ſed etiam mane, & circa crepuſculum, nihil prohiberet, qò minus eſſet hominum infortunatiſſimus. Nunc enim impetu ferretur, volaretqe altius nubibus, ſi qi teſtimonium illi perhibuiſſent, illúmqe laudaſſent: nunc autem contraheretur, abjiceretqe animum. Multòqe plura incrementa atqe decrementa illius ſuſciperet animus, ut mihi videtur, qàm luna.*

§. 24. Τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις] Vide *l.* 10. §. 17. & *l.* 12. §. 32. Seneca *Epiſt.* 91. *Qota pars omnium ſumus?*

Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 26, 48. & *l.* 11. §. 18. Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπινος βίος. *Momentanea eſt vita humana.* Diodorus Siculus *hiſtor. l.* 1. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι διὰ τῆς φύσεως ἀσθένειαν, βιῶσι μὲν ἀκαριαῖόν τι μέρος τοῦ παντὸς αἰῶνος, τετελευτήκασι δὲ πάντα τὸν ὕστερον χρόνον. *Cuncti enim mortales, ob naturæ imbecillitatem, vix ad exiguum momentum totius æternitatis vivunt, per omne deinde tempus exſtincti.* Ariſtides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 140. Βίος δὲ πᾶς ἀνθρώπου βραχὺς, καὶ ἡ πολλῆ τινος ἄξιος εἰς ἀριθμῆ λόγου. ἀλλ' ἰάν τε Ἀργαθώνιον, ἰάντε Τίθωνον λέγῃ τις, ἰάν τε τὸν τὰς τρεῖς γενεὰς διαβιώσαντα Νέσορα τὸν Πύλιον, πάντας τούτους τοὺς χρόνους συνθεὶς, εὑρήσει ἔλαττον μέρος ὅλας τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ ὅσον εἰπεῖν. *Jam vita omnis hominum brevis eſt, nec valdè longa, adeò ut ſive Arganthonium commemores, ſive Tithonum, ſive eum qi ad tria duravit ſecula, Neſtorem Pylium, omnibus his temporibus in ſummam collectis minima deprehendatur eſſe pars æternitatis.*

§. 25. Ἄλλος ἁμαρτάνει τι εἰς ἐμέ] Xylander legiſſe videtur, Ἄλλος ἁμαρτάνει τις εἰς ἐμέ. *Peccat alius qis adverſùm me.* Verùm lectionem receptam ſolicitare nihil eſt neceſſe; *Peccat qidpiam alius adverſus me.* Ego, ſi qid eſſet mutandum, legerem potiùs; Ἄλλος ἁμαρτάνει. τί εἰς ἐμέ; *Peccat alius. qid hoc ad me? ipſe viderit.* Verùm nihil moverim. *l.* 4. §. 26. & *l.* 9. §. 4. ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *ſibi peccat.* Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Τί ἄν σοι μέλει περὶ τῶν ἀλλοτρίων; ἐκ ἐκείνου ἁμάρτημα; πῶς γὰρ ἔ; δύναταί δ' ἄλλου μὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἄλλου δὲ κακόν; ἔ. τί ἂν ἀγωνιᾷς περὶ τῶν ἀλλοτρίων; *Qid ergò cura tibi ſunt aliena? Amon illius peccatum? Qidni? Poteſt verò alterius eſſe delictum alterius malum? Non. Qid ergò de alienis angeris?*

B Ὄψεται] *Viderit ipſe.* αὐτῷ μελήτω. qaſi dicat, Qid ad me? ſive, nihil id ad me pertinet. Sic Cicero *Acad. l.* 4. *Viderit hoc Epicurus.* Naſo *Art. l.* 1.

Viderit Atrides, —

q. d. nihil ad me. cavſſam ipſe ſuam tueatur. & *l.* 3.

Viderit utilitas. —

q. d. utilitatem ipſe nihil moror. Sic *l.* 8. §. 41. & *l.* 9. §. 27. & *l.* 11. §. 13. & *l.* 12. §. 1.

Ἰδίαν ἔχει διάθεσιν] *ſuprà* §. 3. ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι. *Habent illi mentem propriam.*

C Ἐγὼ νῦν ἔχω ὃ με θέλει νῦν ἔχειν] Hoc argumento compeſcit ſuos rex pius à viro neqam ac nefario maledictis impetitus. *Regum hiſt. l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. *Sinite iſtum: Ipſe enim maledixit, qia id Dominus edixit.* Vide *ad l.* 4. §. 34.

Καὶ ποιάσω] Ità *l.* 6. §. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθήκει ποιεῖν. *Ego qod mei eſt officii exſeqor.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Ἐκεῖνοι μὲν ποιήσουσι τὰ φαινόμενα αὐτοῖς. ἡμεῖς δὲ οὐδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἕξομεν. *Illi ea agant qa ipſis videntur. & nos nihil minus ſic affecti ſimus ut natura poſtulat.* Seneca. *Epiſt.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum ſit; ut cogites, qod ſit hominis officium, alterum intueris, nè ladaris? alterum, nè ladas. commodis omnium laD teris, moveris incommodis: & memineris qa præſtare debeas, qa cavere.* Verùm iſta non ad Stoicam amuſſim exacta prorſus.

§. 26. Ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως] id eſt, *à voluptate vel dolore.* eadem periphraſis *ſuprà l.* 4. §. 3. Λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ. *Leniter ſive aſperè moto.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 1. Πόνος τί ἐστι; μορμολύκειον. τρίψον αὐτὸ καὶ κάμμαθε. τραχέως κινεῖται τὸ σαρκίδιον, εἶτα πάλιν λείως. ἄν σοι μὴ λυσιτελῇ, ἡ θύρα ἤνοικται. ἂν λυσιτελῇ, φίρε. *Labor qid eſt? Larva. Inverte eam ut cognoſcas. Aſperè movetur caruncula, deinde rurſus molliter. Qod ſi tibi non expedit, janua* E *patet. ſi expedit, fer.* Seneca *de beat. c.* 15. *Qomodo hic poteſt Deo parere, & qicqid evenit bono animo excipere, nec de fato qeri, caſuum ſuorum bonus interpres, ſi ad doloris voluptatúmqe punctiunculas concutietur?* Vide *l.* 10. §. 8.

Μὴ συγκεννέσθω] *Nè admittat perſvaſiones* Xylander. tanqam ſi de principalis partis judicio agatur, qod in caſibus iſtiuſmodi inhibendum toties inculcat Marcus *l.* 4. §. 39. & *l.* 8. §. 28. 44. & *l.* 11. §. 9, 16. & iſtic etiam in mox ſubjunctis, τὴν ὑπόληψιν μὴ προσιέτω. Verùm meliùs Caſavbonus, *nè immiſceatur*, ſive *nè immiſceat ſe.* Vide *l.* 7. §. 67. & *l.* 10. §. 24.

Περιγραφέτω αὐτὸ] *Circumſcribat eas* Xylander. Verùm αὐF τὸ potiùs legendum. atqe ità Caſavbonus *circumſcribat ſe.*

Τὰς πάσεις] *Perſvaſiones* Xylander. *perpeſſiones*, vel *affectiones* potiùs; de qibus & *l.* 3. §. 6. & *l.* 7. §. 55.

Πρὸς τὴν αἴσθησιν φυσικὴν οὖσαν οὐ περιτέον ἀνιᾶσθαι] fruſtra enim id foret. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 2. *Omnes enim motus, qi non voluntate noſtrâ fiunt, invicti & inevitabiles ſunt: ut horror frigidâ aſperſis, ad qoſdam ictus aſſernatio, ad peje-*

ſci

ſed ſiſtenda partis principalis cenſura, nè de his tanqam avt bonis avt malis ſententiam ullam ferat.

§. 27. Cum Deis vivendum. hoc avtem faciet, qi animum exhibuerit ità jugiter affectum, ut rebus ſibi deſtinatis acqieſcat; faciátqe qæcunqe genius ille voluerit, qem ſui particulam à ſe avulſam Jupiter cuiqe attribuit, præſidem ducémqe eidem futurum. hîc avtem cujuſqe mens eſt & ratio.

§. 28. Num ſuccenſes ei qi hircum olet?

a τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὡς περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, μὴ προσιέσθω τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ. a L. 4. §. 8. l. 7. §. 14.

§. 27. b Συζῆν θεοῖς. συζῇ δὲ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν c ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις, d πεῖσαν δὲ ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ e προσάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, f ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. ἔστι δὲ οὗτος, ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. b L. 10. §. 1. l. 12. §. 5. c L. 2. §. 17. l. 3. §. 16. l. 7. §. 54. d Sup. §. 10. e L. 3. §. 5. f L. 2. §. 4. l. 12. §. 26.

§. 28. g Τῷ γεύσωνι μὴ ὀργίζῃ; μὴ π g L. 11. §. 15.

ANNOTATIONES.

res nuncios ſubriguntur pili, & rubor ad improba verba ſuffunditur, ſequiturqe vertigo præruptæ cernentes. qorum, qia nihil in noſtra poteſtate eſt, nulla qò minùs fiant ratio perſvadet. Senſum enim hominis nulla exuit virtus. Idem *Epiſt.* 85. & *Epiſt.* 11. *Nullâ ſapientiâ naturalia corporis avt animi vitia ponuntur. qicqid infixum & ingenitum eſt, lenitur arte, non vincitur. qibuſdam etiam conſtantiſſimis in conſpectu populi ſudor erumpit, non aliter qàm fatigatis & æſtuantibus ſolet: qibuſdam tremunt genua dicturis: qorundam dentes colliduntur, lingva titubat. labra concurrunt. hæc nec diſciplina, nec uſus unqam excutit: ſed natura vim ſuam exercet; & illos vitii ſui etiam robuſtiſſimos admonet. inter hæc ruborem eſſe ſcio, qi graviſſimis qoqe viris ſubitus offunditur. magis qidem hoc in juvenibus apparet, qibus & plùs caloris eſt, & tenera frons: nihilominus veteranos & ſenes tangit. -- non accidit hoc ab infirmitate mentis, ſed à novitate rei; qa inexercitatos etſi non concutit, movet, naturali in hoc facilitate corporis pronos. nam ut qidam boni ſanguinis ſunt, ità qidam incitati & mobilis, & citò in os prodeuntis. Hæc nulla ſapientia abigit. alioqin haberet rerum naturam ſub imperio, ſi omnia eraderet vitia. qæcunqe attribuit conditio naſcendi, & corporis temperatura, cùm multùm ſe diúqe animus compoſuerit, hærebunt. nihil horum vitari poteſt, non magis qàm arceſſi. -- nihil adverſùs hæc ſapientia promittit, nihil proficit: ſui juris ſunt; injuſſa veniunt, injuſſa diſcedunt.* Idem *Epiſt.* 57. *Illius qoqe in qem jus fortuna perdidit, ſeriétur animus, mutabitur color. qadam enim nulla virtus effugere poteſt: admonet illam natura mortalitatis ſuæ. itaqe & vultum adducet ad triſtitiam, & inhorreſcet ad ſubita, & caligabit, ſi vaſtam altitudinem in crepidine ejus conſtitutus deſpexerit, non eſt hîc timor, ſed naturalis affectio inexpugnabilis rationi.*

Τὴν δὲ ὑπόληψιν μὴ προσιέσθω τὸ ἡγεμονικὸν] In eandem ſententiam Stoicus qidam apud Gellium *l.* 19. *c.* 1. eâdem ferè affectione, qâ Seneca *Epiſt.* 57. in crypta Neopolitana, in procella vehementiori dum navigat, ipſe correptus, ex Epicteti diſſertationum ab Arriano digeſtarum, qi nunc non proſtat, *l.* 5. *Viſa animi, qa φαντασίας Philoſophi appellant, qibus mens hominis primâ ſtatim ſpecie accidentis animum rei pellitur, non voluntatis ſunt, neqe arbitraria, ſed vi qadam ſuâ inſerunt ſeſe hominibus. noſcitandi probationes avtem, qas συγκαταθέσεις vocant, qibus eadem viſa noſcuntur ac dijudicantur, voluntariæ ſunt, ſtúntqe hominum arbitratu. propterea cùm ſonus aliqis formidabilis, avt cælo, avt ex ruina, avt repentinus nejcius [ullius] periculi nuncius, vel qid aliud ejuſmodi factum; ſapientis qoqe animum pavliſper moveri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt. non opinione alicujus mali percæptâ, ſed qibuſdam motibus rapidis & inconſultis, officium mentis atqe rationis prævertentibus. mox tamen ille ſapiens ibidem tàs τοιαύτας φαντασίας, viſa iſtac animi ſui terrifica non approbat, hoc eſt, ὐ συγκατατίθεται αὐτὰ προσπιδοξάζει, ſed abjicit reſpuitqe: nec ei metuendum eſſe in his qicqam videtur. Atqe hoc inter inſipientis ſapientisqe animum differre dicunt, qòd inſipiens qalia ſibi eſſe primo animi ſui pulſu viſa ſunt ſæva & aſpera, talia eſſe verè putat, & eadem incepta, qæ qaſi jure metuenda ſint; ſuâ qoqe aſſenſione approbat, καὶ προσπιδοξάζει. Sapiens avtem, cùm breviter & ſtrictim colore atqe vultu motus eſt, ὐ συγκατατίθεται, ſed ſtatum vigorémqe ſententiæ ſuæ retinet, qam de hujuſcemodi viſis ſemper habuit, ut de minimè metuendis, ſed fronte falſâ, & formidine inani territantibus.* Seneca etiam *Epiſt.* 71. *Non educo ſapientem ex hominum numero, nec dolorem ab illo, ſicut ab aliqa rupe nullum ſenſum admittente, ſubmoveo. memini ex duabus partibus illum eſſe compoſitum. altera eſt irrationalis: hæc mordetur, uritur, dolet, altera rationalis: hæc inconcuſſas opiniones habet, intrepida eſt & indomita.*

§. 27. Συζῆν θεοῖς] *L.* 10. §. 1. Θεοῖς συμπολιτεύεσθαι, cùm diis verſari. In ſacra pagina itidem, התהלך את־האלהים *Ambulare cum Deo.* de Enocho dictum, *Geneſ. c.* 5. *v.* 24. Aliud eſt, qod apud Minucium Octavius, de Deo: *Non tantùm ſub illo agimus; ſed cum illo, ut propè dixerim, vivimus.* Qanqam dictionem emollire avt deminuere nihil fuit neceſſe. ampliùs ac fidentiùs Pavlus Athenis, referente Lucâ *Act. c.* 17. *v.* 28. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν. *In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.* Sed & Minucius ipſe alibi; *Non ſolùm in oculis ejus, ſed & in ſinu vivimus.* Verùm iſtud, inqam, aliud eſt ab eo qod hîc Marcus. iſtud enim neceſſitatis, illud voluntatis eſt.

Ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 33. & *ſuprà* §. 8. & *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 11.

Ὁ δαίμων] Vide *l.* 2. §. 13. & *l.* 3. §. 12, 16. & *ſuprà* §. 10. & *l.* 12. §. 26.

Ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ] In eundem ſenſum *lib.* 2. §. 1. ἀπόμοιρα, & §. 4. ἀπόῤῥοια, qo iſtîc ἀπόσπασμα τοῦ Διὸς, humana mens dicitur. Laërtius *lib.* 7. §. 143. in *Zenon.* ex Stoicorum ſenſu; Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν οὔσης ἀποσπάσματος. *Animatum eſſe mundum manifeſtum eſt, qòd anima noſtra inde avulſa ſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 14. Αἱ ψυχαὶ μὲν ὅτως εἰσὶν ἐνδεδεμέναι καὶ συναφεῖς τῷ θεῷ, ὅτε αὐτοῦ μόρια ὦσαι καὶ ἀποσπάσματα. *An cùm animi noſtri ita ſint devincti Deo, ut particulæ ſint ejus, & ab eo qaſi avulſæ.* Et *l.* 2. *c.* 8. Θεῶν ἔργα καὶ ταῦτα ἐστιν, ἀλλ' ὑ προηγούμενα, οὐδὲ μέρη θεῶν. Σὺ δὲ προηγούμενον εἶ, οὐ ἀπόσπασμα εἶ τοῦ θεοῦ. ἔχεις τι ἐν σεαυτῷ μέρος ἐκεῖνο. *Opera Deorum & illa ſunt, non tamen præcipua ſunt, neqe Deorum partes. Tu verò principale qiddam es: tù aliqid es à Deo avulſum: tu habes in te aliqam Dei partem.* Pythagoras apud Laërtium *l.* 8. §. 27. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν, ἀπόσπασμα αἰθέρος. *Animam verò avulſionem ætheris eſſe.* Cujus ſententiam impugnans Cicero *de nat. Deor. l.* 1. *Pythagoras, qi cenſuit Deum animum eſſe, per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex qo noſtri animi carperentur, non vidit diſtractione humanorum animorum diſcerpi & dilacerari Deum, & cùm miſeri animi eſſent, qod pleriſqe contingeret, tum Dei partem eſſe miſeram, qod fieri non poteſt.* Philo *de inſomn.* Ἐν ἀνθρώποις ὁ νοῦς ἀπόσπασμα θεῖον. *In hominibus mens particula eſt divina.* Idémqe *de Cajni inſid. pag.* 171. *E.* Πῶς γὰρ εἰκὸς βραχὺν ὄντως ὄντα τὸν ἀνθρώπινον νοῦν μνηνῦναι, ἢ καρδίᾳ βραχίσιν ὄγκοις ἐγκαθειλημένον, μίγεθος ὁρατὸν καὶ κόσμῳ χωρήσαι τοσοῦτον, εἰ μὴ τῆς θείας καὶ ἐυδαίμονος ψυχῆς ἀπόσπασμα ἦν ὐ διαιρετόν; *Et qomodò credibile videtur, tàm exiguam mentem humanam, membranulæ cerebri avt corde, havd amplis ſpatiis incluſam, tantam cæli mundiqe magnitudinem capere, niſi illius divina fæliciſqe animæ portiuncula eſſet indiviſibilis.* Qod Manilius *aſtronom. l.* 2.

Qis cælum poſſit, niſi cæli munera nôſſet,
Et reperire Deum, niſi qi pars ipſa Deorum eſt?

Verſum primum, uti vulgò concipitur, qid velit, non aſſeqor. ego ſic potiùs concipiendum cenſuerim,

Qis cælum poſſit, niſi cæli munere, nôſſe?

Cicero *de divinat. lib.* 1. *A natura divina havſtos animos & delibatos habemus.* Et *Tuſc. l.* 5. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et Manichæi diſertè, referente Epiphanio *hæreſ.* 66. §. 9. Τὴν ψυχὴν μέρος θεοῦ εἶναι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀποσπασθῆναι. *Animam eſſe particulam Dei, ab eoqe avulſam.* cavtiùs pavlò Hermes in *Pœmandro c.* 12. §. 1. Ὁ νοῦς οὐκ ἔστιν ἀποτετμημένος τῆς οὐσιότητος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅσπερ ἁπλωμένος, καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. *Mens utiqe ab eſſentia Dei habitu non eſt præciſa: qin etiam velut diffuſa, Solis ſplendoris inſtar.* Qod Philo *de Cajn. inſid.* proximè poſt ſuperiùs adducta; Τίμιόν γὰρ οὐδὲν τοῦ θείου κατ' ἀπάρτησιν, ἀλλὰ μόνον ἐκλάμπει. *Nihil enim qod divinum eſt abſcinditur, ſed tantùm protenditur.* Verùm nevter tamen cavtè ſatis. Vide *ad l.* 2. §. 1. & 4.

§. 28. Τῷ γεύσωνι] ità reſtituit Xylander, cùm in membranis Θράσωνι reperiſſet. Γράσων, ὁ γράσου ὄζων. Γεύσων, *qi hircum olet*, ut Ariſtoteles *problem. l.* 4. *q.* 21. & *l.* 13. *q.* 9. Sive ὁ κινάδρας ὄζων, ὅπερ ὁ τράγος, *fœtens ſicut hircus.* ut de Cyclope Lucianus *in Galat.* unde & τραγομάσχαλος Ariſtophani in *pace*, qi, cum Gorgonio Horatiano, *hircum olet.* Γράσος, qo vocabulo Marcus qoqe uſus eſt *l.* 9. §. 36. fœtor ille, qi *hirſutis*, ut eſt apud Horatium, *cubat gravis hircus in alis.* Αὐτὸν ἡμῶν τὸν γράσον οὐχ ὑπομένουσι. *Qi ne axillarum qidem ipſarum fœtorem ſufferent.* De Perſis Alexandri milites pugnam inituri. Plutarchus in *apoph.* §. 26. qo loco tamen Henricus Stephanus non γράσον, ſed γράσσον legit, & ἀλαλαγμὸν, ſive clamorem ac vociferationem à militibus in congreſſione acierum edi ſolitum interpretatur, qi Vegetio *l.* 3. *c.* 18. & Ammiano *l.* 16. *c.* 12. & *l.* 26. *c.* 10. & *l.* 31. *c.* 8. *barritus* dicitur. Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 14. Ἡ ἐν τοῖς τράγοις δυσωδία, καὶ ἡ ἐν ταῖς μασχάλαις κινώρα καλεῖται, ἢ γράσος. *Odor hircorum, ſicut & axillarum fœtor, cinabra vel hircus dicitur & γράσος.* Et Etymologus. Γράσος, ὁ ἐν τοῖς ἰρίοις τῶν προβάτων συναγόμενος ῥύπος, ἢ ἡ τῶν μασχαλῶν δυσωδία. *Græsos, in ovium lana collecta ſordes, & malus axillarum odor.*

μήπι τῷ ὀζοσόμῳ ὀργίζῃ; τί σοι ποιήσῃ; τοιοῦτον
a Sup. §. 17. σόμα ἔχει, τοιαύτας μάλας ἔχει · ἀνάγκη τοιαύ-
b L. 4. §. 13. την ἀποφορὰν ἀπὸ τοιούτων γίνεσθαι. ἀλλ' ὁ ἄν-
l. 11. §. 39. c Sup. §. 22. θρωπος λόγον ἔχει, φησί, καὶ δύναται συννοεῖν
l. 6. §. 27. l. 8. §. 59. l. 9. §. 11. l. 10. §. 4. ἐφ' ἑαυτόν τί πλημμελεῖ. εὖ σοι γένοιτο. τοιγαροῦν
b καὶ οὐ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικὴν ἀλφάδι,
l. 11. §. 13. λογικῷ ἀλφίδιον. c δεῖξον, ὑπόμνησον. εἰ γὰρ
d L. 4. §. 31. e L. 3. §. 7. l. ἐπαφὴ, θεραπεύσεις, καὶ ἡ χρεία ὀργῆς. d [ὅτε
11. §. 18. e τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη.]
f L. 2. §. 11. l. 11. §. 3. §. 29. f Ὡς ἐξελθὼν ζῆν ἀφανοῦ, ὅτως ἐνταῦθα
g L. 8. §. 47. ζῆν ἔξεστι, ἐὰν ᾖ μὴ ἀπιτρέπωσι, πότε ἔξ καὶ ἔξ ζῆν ἔξιθι.

num ei, cui halitum gravem os emittit? qid enim fecerit? ejuſmodi os huic, illi alæ ſunt, ut fieri neqeat, qin tale qid ab utroqe ſe proferat. at homo, inqis, ratione præditus eſt, potéſtqe ſi advertat, dignoſcere qid delinqat. Bene tibi ſit. proinde, tu qoqe ratione cùm ſis præditus, rationali facultate tuâ eandem in illo excitato, errorem oſtendito, commonefacito. ſiqidem enim te avdiverit, ſanâſti eum, nec irâ ampliùs opus jam erit. [Nec tragœdus, nec ſcortum.]

§. 29. Qo modo vivere cogitas vitâ mox exceſſurus, eodem, ſi volueris, vivere jam licet. ſin id minùs permiſerint, qibuſcum hîc degis, exeas licèt è vita;

ANNOTATIONES.

Et Svidas è Marco noſtro emaculandus; Γράτος, ἡ δυσοσμία τῶν τράγων. καὶ γράσων ἄνθρωπος, ὁ δύσοσμος. τῷ γράσων μὴ ὀργίζῃ. lego τῷ γρᾶσαι μάτι ὀργίζῃ; Γράτος. *Hircorum malus odor. Hircorum fœtor. Et γράσων ἄνθρωπος, homo male olens, fœtidus, hircoſus, hircum olens. Hircum olenti ne iraſcaris.* locum enim iſtum dubio procul adduxerat, qem Xylander etiam (qem Caſavbonus qoqe ſeqitur) ſic verterat; *Nè iraſcaris ei qi hircum olet, ave cui anima fœtet.* Ego verò ἐρωτηματικῶς legendum, vertendúmqe omniho cenſuerim. *Nunqid ei iraſceris, qi hircum olet? nunqid ei, cui anima fœtet?* Sicut in lana ſuccidiore ſordes contractæ gravem mittunt odorem, ità ex pilorum hirſutie ac ſudore crebrò ſordes in alis collectæ: qalis hircis cùm ſit familiaris, à lanis ad hircos, ab hircis ad homines tranſlata vox eſt. Ad Marci mentem pulcrè Gregorius Nazianzenus Περὶ ἐνταξίας. Ἔνιγκί τι τῆς τῦ ἀδελφῦ δυσοδίας, ἢ ὕσης, ἢ δοκούσης, ὁ τῷ πνευματικῷ μύρῳ συγκεχρισμένος, ἵνα μεταδῷς τύτῳ τῆς σῆς εὐωδίας. ἐὰν ἔσιν ἐχίδνης ἰὸς ἢ κακία, ἵν' ὁμοῖ τῷ πληγέντι περιζληθῆς ἐδύναις, ἢ κ διαφθαρῇς, κ διὰ τῦτο ἧ σοι συγγνώμη φεύγοντι τὸ θηρίον ἢ ἀποκτείνοντι. ἀλλ' εἰ μὲν οἷόν τε δυνατὸς, καλόν σοι θεράπευσον. εἰ δὲ μὴ, τό γε ἀσφαλὲς ἔχεις, ἐν τῷ μηδὲν αὐτὸς τῆς μοχθηρίας μεταλαβεῖν. ὁσμή τίς ἐσιν ἀνδρὸς τὸ ἐκείνυ πάθος, ἣν ἀπελάσεις τυχὸν τὸ σὸν ἐναδὲς ὑπερνικήσαν τυχύ, ἂν ἰδίξῃ τι τοιῦτον ὑπὲρ τῦ ὁμοδύλυ καὶ συγγενῦς συμπαθές. *Tu, qi ſpirituali illo unguento arte unguentaria conſecto delibutus es, fraterni fœtoris omnibil perſer, ſive verus ſit fœtor ille, ſive ita tibi videatur, ut ipſe viciſſim boni tui odoris illi aliqid impertias. Viperæ virus non eſt improbitas, ut ſimulatqe ictus fueris, doloribus cruciaris, avt etiam intereas, ob eámqe cauſam tibi, beſtiam fugienti, vel interimenti venia parata ſit. Verùm, ſi qidem à te fieri poteſt, eum qoqe morbo libera, ſin minus, ipſe certè ita demum in tuto verſaberis, ſi improbitatis illius particeps neqaqam factus fueris. Inſvavis qidam odor eſt illius morbus, qem fortaſſe fragrantia tua vincet atqe depellet. Libenter ſcilicet ac promptè hujuſmodi qippiam conſervi & cognati tui cavſſa ſuſciperes.* &c. Hinc meretricularum ſcommata illa, apud Athenæum *l.* 13. *pag.* 585. *D.* Θαὶς πρὸς γράσπα πορευομένη ἐρωτᾷ, ἐπεί τις αὐτὴν ἤρώτα πῇ πορεύεται, εἶπεν,

Αἰγεῖ συνοικήσουσα τῷ Πανδίονος.

Φρύνη συνδειπνῦσα ποτὲ γράσπι, ἄρασα φορίνην, Λάβε, εἶπε, καὶ κατάτρωγε. Ibat Thais ad amatorem, qi hircum olebat. Rogavit aliqis qo tenderet; dixit,

Ad Ægeum Pandionis cum illo congreſſura.

Phryne cænans cum hircoſo amatore, ſublatam phorinen, id eſt, *olfactorium faſciculum florum, & ramulorum herbarum ſvaviter olentium porrexit, & hanc, inqit, καὶάτρωγε.* alluſit altera ad vocabulum αἰγὸς, qm *capram* ſignificet, qod Ægæi nomen includere videtur; altera ad τράγε, qod *hircum* deſignat, qaſi τρᾶγε, hoc eſt, *hirce* dixiſſet.

Τῷ ὀζοσόμῳ] Ità Lucianus *Antholog. l.* 2. *c.* 14. *carm.* 3. *v.* 1.

ὀζόσομος ἐξορκισής.
Os fœdum habens exorciſta.
— *cui ſcilicet egris*
Faucibus exuperat gravis halitus, —
Gutture ſulphureas lentè exhalante Mephites.

ubi Perſius *Sat.* 3. unde *guttur meditatorium efficitur latrinarum*, ut Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. dum nimirum,

Τὸ σόμα χὠ πρωκτὸς ταυτὸν ὄζει,
Os & anus idem tua olent.

ut ille in *Antholog. lib.* 2. *cap.* 14. *carm.* 5. *n.* 1. loqitur. ut poſſint illi *ex veteri Stoicorum decreto* aqè *liberi crepitus atqe ructus eſſe.* ubi Cicero ad Pætum ſuum jocatur, *lib.* 9. *Epiſt.* 21.

Ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν] corpus ità affectum non poteſt non ejuſmodi odorem emittere: nec improbi animus talibus dogmatibus imbutus, non ejuſmodi actiones, & operationes edere. Vide *ſuprà* §. 17. & *l.* 11. §. 18. & *l.* 12. §. 16.

Εὖ σοι γένοιτο] formula ironica: qâ & Epictetus *l.* 2. *c.* 5. & alibi utitur. Sed & nos Angli; well fare thee. aliud eſt qod Xylander *bene res habet.* Ἐν ἔχει. *l.* 10. §. 1.

Δεῖξον] Vide *ſuprà* §. 22.

Εἰ γὰρ ἐπαίει, θεραπεύσεις] Ità Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ἐὰν σε ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σε. *Si te avdierit, lucratus es fratrem tuum.*

Οὔτε τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη] Iſta iſtîc qid velint, ego neſcire me fateor. cum ſeqenti periocha committunt plerique, ità vertit Xylander, ac ſi legiſſet, οὔτε ὡς τραγῳδὸς, οὔτε ὡς πόρνη, ὃς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ, ὅτω ἐνταῦθα ζῇν. Vertit enim, *Non ità hic vivendum eſt tibi, ut tragœdo avt ſcorto, qi egrediens vivere cogitat.* qod ego planè qid ſit, non capio. Mericus Caſavbonus, *ubi nec vociferator nec ſcortator futurus eſt.* [qi iſtud? *qomodo vivere ſtatuis, ubi ad locum ejuſmodi ſeceſſeris, ubi horum nevter exiſtat, ità iſtic licuerit.* D. Salmaſius ſic legit. οὔτε τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη, ὡς ἐξελθόντι ζῆν διανοεῖσθαι. ὅτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεσι. *neqe hiſtrio, neqe ſcortum ſcenicum ità in theatro vivere cogitant, ut inde exeant. Sic & hic etiam vivere licet.* Si tragœdus, inqit, & ſcortum, qi operam ſuam ſcenæ addixerunt, perpetuò in eo exercitio, qamvis turpi & infami vivere deſtinant, nec ab eo vitæ genere recedere cogitant; qid ni & liceat nobis manere in hac turbulenta vitæ rutuba? Avdeamus in loco penè conclamato & noſtram, licèt minùs dextram forſan, conjecturam interjicere. Qid ſi voluit Marcus, qod *l.* 4. §. 31. Μὴ τύραννον, μήτε δῦλον. *Neqe tyrannum, neqe ſervum.* qódqe Plato *Epiſt.* 7. Μήτε ἀπεχθάνεσθαι μάτην τοῖς θεσθύντα, μήτε δὴ κολακεύοντά γε, ὑπεχεσθεῖν αὐτοῖς. *Neqe infenſus adverſarer fruſtra monendo, neqe rurſus blandiendo eorum cupiditatibus aſſenturer.* Vide *l.* 11. §. 18. Ità certè uſurpavit τὸ τραγῳδεῖν *l.* 9. *c.* 29. Εἰ δὲ ἐτραγῴδησαν, ἄδεές με καταπίκρως μιμεῖσθαι. *Sin tragicè ſemet oſtentarint, qis ad illorum oſtentationem me addixit?*

§. 29. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ] Turpe & periculoſum eſt in eo ſtatu vivere, in qo nolis mori. Verùm nihil impedit, inqit Marcus noſter, qo minùs qiſqe in eo ſtatu vivat, in qo mori ac defungi deſiderat atqe in animo ſuo habet. Vide *ſuprà* *l.* 2. §. 11. & *infrà* *l.* 11. §. 3.

Ἐξελθὼν] *exiens*, è vita ſcilicet. ut *l.* 2. §. 11. ἐξιέναι τῦ βίυ pro *mori.* ἐξελθεῖν & ἀπελθεῖν ſimpliciter pro *mori.* Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 15. Συνεργῦμεν ἵνα ἐξέλθῃς. *Adjutores futuri ut è vita excedas.* Libanius *Monod. in Daphn. Apoll. templ. pag.* 188. Ὅσον νυμφίυ τινὸς, πλεκομένων ἤδη στεφάνων, ἀπελθόντος. *Perinde ac ſi ſponſus quidam, interim dum contexuntur corolla, è vita diſcederet.* nam qod Mericus Caſavbonus de *ſeceſſione*, ſive ἀναχωρήσει intelligit, qalem *l.* 4. §. 3. loqitur; mihi nevtiqam probandum videtur.

Τότε καὶ τῦ ζῆν ἔξιθι] Ità *l.* 8. §. 47. Ἀπιθι ὅν ἐκ τῦ ζῆν. *Excede ergò è vita.* Stoicum hoc dogma, pietati parùm conſentaneum: de qo vide *ad l.* 3. §. 1. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Muſonius, opinor, Ἐὰν μὲν ἐκποιῇ πειρατύσει, μένειν ἐν τῷ βίῳ. εἰ δὲ μὴ, ῥᾳδίως ἀπαλλάτεσθαι, ὥσπερ ἐκ πανηγύρεως, ὅτω καὶ ἐκ τῦ βίυ. καθάπερ κ ἐξ οἰκίας, φησὶν ὁ Βίων, ἐξοικιζόμεθα, ὅταν τὸ ἐνοίκιον ὁ μισθώσας ἡμῖν κομιζόμενος, τὴν θύραν ἀφέλῃ, τὸν κέραμον ἀφέλῃ, τὸ φρέαρ ἐγκλείσῃ. ὅτω καὶ ἐκ τῦ σωματίυ ἐξοικιζόμεθα, ὅταν ἡ μισθώσασα φύσις, τὰς ὀφθαλμὰς ἀφαιρῆται, τὰ ὦτα, τὰς χεῖρας, τὰς πόδας, οὐκ ὑπομένω. ἀλλ' ὥσπερ ἐκ συμποσίυ ἀπαλλάτ]ομαι, οὐδὲν δυσχεραίνων, ὅτω κ ἐκ τῦ βίυ, ὅταν ἡ ὡραία. ἔμβα ποθμίδιον ἔχυμα. *Et ſiqidem conducas, cum paupertate manent in vivis: ſin minus, facilè migrant, tanqam è ſolenni conventu ac celebri, ità etiam è vita. Non aliter qàm è domo, inqit Bion, exigimur, ſi locator non accepto pretio habitationis, fores revellat, tegulam adimat, puteum obſtruat: ità & hoc corpuſculo relegor, qando qa locavit natura, oculos ademerit, aures, manus, pedes, non moror amplius. Sed ſicut è convivio diſcedo, nihil indignans: itidem è vita, cum tempus aderit, ſcapham, ut trajicias, ingrediare.* qæ noviſſima cùm mendo nevtiqam vacent, aliis emendanda relinqo. Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ὦ, γὰρ ἔξεσιν, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν τῦ συμποσίυ, κ μηκέτι παίζειν, ἵνα ὕτω ἀνίᾶται μένων, οὐχὶ δὴ, ὡς παιδίᾳ παροιμένη, μίσχεις ἂν ψυχαγωγῆται; *Nam cui licet abire de convivio qm volet, & non amplius ludere, is nunqid adhuc ſe manere dolet? non avtem tanqam ludo intereſt qoad eo delectatur.* nec iſta vitii expertia, qod interpretem fugit, ſed emendatu ſatis proclivia.

lege

vita; ità tamen, nè tanqam mali qid paſſus. ſi fumus moleſtus eſt mihi, diſcedo. cur hoc momenti alicujus eſſe videatur? interim verò dum nihil me ad educendum me adigit, liber maneo; utpote qem nemo prohibere poſſit, qo minùs faciam qæ velim; velim avtem, qæ animantis ratione imbuti & ad ſocietatem nati naturæ ſunt conſentanea.

§. 30. Univerſi mens communionis mutuæ amans eſt. itaqe deteriora qæqe præſtantiorum cavſſà fecit: præſtantiora ſibi invicem conciliavit. vides ut res ſingulas ordine juſto ſubdiderit, congeſſerit, pro dignitate ſua ſuum cuiqe attribuerit, præſtantiſſimas mutuo ſibi invicem conſenſu devinxerit.

§. 31. Recole tecum, qo modo te hactenus geſſeris erga Deos, parentes, fratres, conjugem, liberos, præceptores, educatores, amicos, familiares, famulos; numqid hactenus adverſùs horum aliqem, qod minùs deceat, qicqam vel facto, vel dicto etiam admiſeris. recole qoqe qæ tranſegeris negotia, qibúſqe ſuſtinendis ſuffeceris. cogita & vitæ tuæ hiſtoriam jam eſſe conſummatam, muneréqe tuo te jam defunctum.

Ἕτως μέν τοι, ὡς [a] μηδὲν κακὸν πάσχων. * καὶ κατνός ἐστι, ἀπέρχομαι. Τί αὐτὸ [b] πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δέ με τοῦτον οὐδὲν ἐξάγῃ, μένω ἐλεύθερος, καὶ [c] οὐδείς με κωλύσῃ ποιεῖν ἃ θέλω. θέλω δὲ κατὰ [d] φύσιν ἔ λογικοῦ, καὶ κοινωνικοῦ ζώου.

§. 30. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς κοινωνικός. πεποίηκε γοῦν [e] τὰ χείρω τῶ κρειττόνων ἕνεκεν. καὶ [f] τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. ὁρᾶς [g] πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπένεμε ἑκάστοις, καὶ [h] τὰ κρατίστου εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε.

§. 31. [i] Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φίλοις, οἰκείοις, οἰκέταις. εἰ πως πάντας σοι μέχρι νῦν ἐστι τὸ μήτε τινα ῥῆξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν. ἀναμιμνήσκῃ ἢ, καὶ οἷον διελήλυθας, καὶ ὅσα ἤνεγκας ὑπομείναι. καὶ ὅτι [k] πλήρης ἤδη σοι ἡ ἱστορία ἔ βίου, καὶ [l] πλεία ἡ λειτουργία. καὶ

a L. 2. §. 11, 12.
* al f.
b L. 4. §. 50.
c L. 1. §. 16. l. 2. §. 9. l. 8. §. 48.
d L. 1. §. 9. l. 3. §. 4. Sup. §. 16. l. 6. §. 14.
e Sup. §. 16.
f L. 8. §. 59.
g Sup. §. 8. l. 9. §. 1.
h L. 9. §. 9.
i L. 1. §. 17. Sup. §. 11. l. 6. §. 48. l. 10. §. 37.
k L. 2. §. 14.
l L. 3. §. 8.

ANNOTATIONES.

lego ὡς παιδία, ut pueri, qi ludum, qamdiu volupe eſt, protelant, ubi tædio ceperit eſſe, incidunt. Vide eundem ipſum *l.* 1. *c.* 24. ad *l.* 8. §. 44. Epicurus ipſe apud Ciceronem *de fin. l.* 1. *Dolores, ſi tolerabiles ſint, feramus: ſin minùs ego animo è vita, tanqam theatro, exeamus.* Seneca *Epiſt.* 98. de ſene neſcio qo: *Hic tam turpe putat mortem fugere, qàm ad mortem confugere. qid ergo? non, ſi ſvadebit res, exibit? qid mi exeat? ſi nemo jam eo uti poterit? ſi nihil aliud qàm dolori operam dabit?* & *Epiſt.* 70. *Nil melius æterna lex fecit, qàm qod unum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos.* Idémqe *Epiſt.* 12. *Epicurus dixit:* Malum eſt in neceſſitate vivere: ſed in neceſſitate vivere, neceſſitas nulla eſt. *Qidni nulla ſit? patent undiqe ad libertatem via multa, breves, faciles. agamus Deo gratias, qòd nemo in vita teneri poteſt. calcare ipſas neceſſitates licet.* Idem (ſi idem ſaltem) *Thebaid.* 1. 1.

Eripere vitam nemo non homini poteſt:
At nemo mortem. ——

Plinius *hiſt. nat. l.* 28. *c.* 1. *Ex omnibus bonis, qa homini natura tribuit, nihil melius tempeſtivâ morte: in eâqe id optimum, qòd illam ſibi qiſqe præſtare poteſt.* Bacchi illud in Evripidis *Bacchis* v. 498.

Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτὸς, ὅταν ἐγὼ θέλω.

hinc accommodat Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Ipſe Deus, ſimulátqe volam, me ſolvet. Opinor,
Hoc ſentit, Moriar, mors ultima linea rerum eſt.

Ὡς μηδὲν κακὸν πάσχων] Ita & Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Μόνον μηδὲν βαρύμενον ποίει, μηδ' ὑπολαμβάνων ἐν κακοῖς εἶναι. *Dummodò non gravatè facias, non in malis te eſſe exiſtimes.* qia ſcilicet nihil ineſt mali, avt in vitæ moleſtiis, avt in morte ipſa; cùm iſta omnia ſint adiaphora. *l.* 2. §. 11, 12. & *l.* 4. §. 5, 42. Epictetus *l.* 3. *c.* 8. Ἀφέλειν αὐτῶν (ὁ Ζεὺς) τὸ εἶναι καλά. ἔξεσί σοι πάσχοντι ταῦτα εὐδαιμονεῖν. τὴν θύραν σοι ἤνοιξεν. ὅλων σοι μὴ ποιῇ, ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει. *Ne qid malis illis in rebus eſſet cavit? qod tibi iſta ferenti beato eſſe licet? tibi fores aperuit, ſi iſta non placérit? exi, accuſare avtem noli.* Seneca *de Provident. c.* 2. *Cato, qá exeat, habet.*

Καὶ κατνός ἐστι, ἀπέρχομαι] *ac fumi inſtar abeat.* Xylander, nullo planè ſenſu. legendum, εἰ κατνός ἐστι, ἀπέρχομαι. *Si me fumus* in loco aliqo, ubi verſari tunc contingit, *vexat*, maléqe habet, *diſcedo, exeo.* Alluditur ad diverbium, qo tria notantur, qæ domo exigant, *fumus, ſtillicidium, & mulier rixoſa.* Vide Druſium *Proverb. claſſ.* 2. *l.* 1. *Adag.* 213. & Bernardum *de diverſ. ſerm.* 14. Vide & *l.* 8. §. 47. Emendationem ex Epicteto adfirmo, cujus iſta ſunt, *Diſſert. l.* 1. *c.* 25. Καπνὸν πεποίηκεν ἐν τῇ οἰκήματι. ἂν μέτριον, μενῶ. ἂν λίαν πολύν, ἐξέρχομαι. τοῦτο γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι καὶ κρατεῖν, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. *Fumum excitavit in cubiculo. Si mediocrem, manebo; ſin maximum, egredior. Hoc enim & meminiſſe & tenere oportet januam apertam eſſe.* qod noviſſimum in ſuis ſubinde inculcat, *l.* 1. *c.* 9. & *c.* 24. & *l.* 2. *c.* 1. Et pavlò poſt ſuperiora illa: Ἀλλὰ πολύς μοι καπνὸς φαίνεται, τὸ ἐν Γυάροις οἰκεῖν. ἀποχωρῶ, ὅπου μ' οὐδεὶς κωλύσει οἰκεῖν. ἐκεῖνο γὰρ ἡ οἴκησις πᾶσι ἤνοικται. *Sed in Gyaris habitare magni mihi fumi inſtar eſſe videtur. Recedo eo ubi me habitare nemo prohibebit. Nam illa habitatio cuivis eſt aperta.* Lucem avtem, qaſi è fumo, fœnerabuntur iſta alii cuidam Epicteti loco, *l.* 4. *c.* 10. Ἀλλ' οὐχ ἕξω φυγεῖν. εἰ οὕτω τύλας εἰμὶ, λιμὴν τὸ ἀποθανεῖν. ὅτος δ' ἔφη λιμὴν πάντων, ὁ θάνατος. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦτο εὐδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ κακὸν ἐστιν. ὅλην θάλης, ἐξῆλθες, καὶ οὐ καπνίζῃ. *At non habebo qod edam? Si adeò miſer ſum, mors portus eſt: mors portus eſt omnium; hoc confugium eſt. Qapropter nihil in vita grave eſt: qum vir liber eris, neqe te moleſtia fumus afficiet.* Et iſtic enim ab ædibus fumo infeſtis eadem eſt tranſlatio.

Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς;] *qid hoc rei eſſe putas?* Xylander. imò, *cur hoc grave ducis,* (vitâ ſcilicet diſcedere) avt tanqam moleſtum qiddam horreſcis? ità ſiqidem τὸ πρᾶγμα uſurpari docuimus ad illud *ſuprà l.* 4. §. 50. μὴ ὄν ὡς πρᾶγμα. ità Plato in *Sympoſ. pag.* 1191. *C.* Ἐὰν δὲ ψευδῆ, οὐδὲν δὴ πρᾶγμα. *Si verò falſum fuerit, moleſtum non erit.* Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὶ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι ἐν τῷ κόσμῳ, τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus eſt moriendi. Noli rem exaggerare, ſed dic qemadmodum ſe habet: jam tempus eſt materia in illa, unde conflata ſuit, reſolvenda. Qid hoc mali habet? Qid peritурum eſt in mundo? Qid fiet novum avt admirabile?* & *l.* 2. *c.* 1. Ἂν μὴ λυσιτελῇ, ἡ θύρα ἤνοικται. —— πρὸς πάντα γὰρ ἠνοῖχθαι δεῖ τὴν θύραν, καὶ πρᾶγμα οὐκ ἔχομεν. *Qod ſi non expedit, janua patet —— Ad omnia enim januam patere oportet: ità nihil habebimus negotii.* Seneca *Epiſt.* 70. *Vita non ſemper retinenda eſt, non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere. Itaqe ſapiens vivit, non qantùm poteſt, ſed qantùm debet. —— Si multa occurrunt moleſta, & tranqillitatem turbantia, emittit ſe. —— nihil exiſtimat ſuâ referre, faciat finem an accipiat, tardiùs fiat an citiùs. non tanqam de magno detrimento timet. nemo multum ex ſtillicidio poteſt perdere. citiùs mori, vel tardiùs, ad rem non pertinet: bene avtem mori, vel malè, ad rem pertinet. bene avtem mori, eſt effugere malè vivendi periculum.* & *Epiſt.* 17. *Si qid te vetat bene vivere, bene mori non vetat.* Sed de hoc vide ſis *ad l.* 3. §. 1.

Οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω] Vide *l.* 4. §. 49. & *ſuprà* §. 10. & *l.* 8. §. 48.

§. 30. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς] Vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 6. §. 1.

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] *ſuprà* §. 16.

Ὑπέταξε, συνέταξε] *ſuprà* §. 8. & *l.* 3. §. 4.

Τὰ κρατίστου εἰς ὁμόνοιαν] Vide *l.* 9. §. 9.

§. 31. Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσι] Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Αἱ μεγάλαι τέρψεις, ἀπὸ τῶ θεάτρου τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνονται. *Magna gavdia ex facinorum præclarorum ſpectaculo naſcuntur.* Martialis *l.* 10. *Epigr.* 23. de M. Antonio.

Prateritóſque dies, & totos reſpicit annos.
Nulla recordanti lux eſt ingrata graviſque:
Nulla fuit, cujus non meminiſſe velit.
Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus: hoc eſt
Vivere bis, vitâ poſſe priore frui.

De aliis avtem Marcus aliorúmqe bene geſtis *l.* 6. §. 48. qod de ſe ſuíſqe iſtic.

Μήτε τινὰ ῥῆξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν] *neminem unqam vel facto vel dicto læſiſſe.* Syntaxis gemina Homericæ illi *Odyſſ. σ. v.* 15.

Δαιμόνι' ὄτί τι σε ῥέζω κακὸν, ὅτ' ἀγορεύω.
Miſer, neqe aliqid tibi facio mali, neqe dico.

Ὅσα ἤρκεσας ὑπομεῖναι] Hoc nomine Deo gratias agnoſcit deberi, *l.* 1. §. 17. διὰ τὸ ἀντισχεῖν τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. *qòd laboribus tot tantiſque exantlandis par fuerit, in corpuſculo tam infirmo.*

Πλήρης ἤδη σοι ἱστορία τῶ βίου] Vide *l.* 3. §. 8. & *l.* 9. §. 33. & *l.* 10. §. 1. Lucretius *l.* 3.

Cur non, ut plenus vitæ conviva recedis?

De Pollio Statius *Sylv. l.* 2. *Sylv.* 2. *v.* 127.

—— dubio qem non in turbine rerum
Deprendet ſuprema dies; ſed abire paratum,
Ac plenum vitæ ——

Καὶ τελεία ἡ λειτουργία] Vide *l.* 12. §. 36.

a Sup.§.15. καὶ πόσα ἄπλα καλά. [a] καὶ πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων
b Sup.§.1. ὑπερεῖδες. [b] πόσα ἂν ἔνδοξα παρεῖδες. [c] εἰς ὅσους ἂν
c L.7.§.65. ἀγνώμονας εὐγνώμων ἐγένου.

recole itidem, qot præclara videris; qot voluptates ac dolores ſpreveris; qot pro glorioſis habita neglectui habueris; qot improbis deniqe æqum te exhibueris.

§. 32. [d] Διὰ τί συγχέωσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς
d L.2.§.1. l.3.§.16.l.6. §.35. e L.19.§.18 l.8.§.3. f L.4.§.40. g Sup.§.13. h Sup.§.21. ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπιστήμονα; τίς ἂν ψυχὴ ἐντεχνῶς καὶ ἐπιστήμων [e]; ἡ εἰδυῖα ἐχέλω καὶ τέλος, καὶ [f] τὸν λόγον τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον, καὶ λόγῳ παντὸς [g] ἀϊδίου καὶ πεπαιδευμένας [h] οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν.

§. 32. Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitæque conturbent? verùm qænam eſt anima perita artéqe inſtructa? Ea qæ principii finiſqe rerum eſt gnara, rationiſqe illius qæ res omnes permeat, ac per ævum omne ſtatis periodis univerſum hoc adminiſtrat.

§. 33. [i] Ὅσον οὐδέπω [i] σποδὸς ἡ σκελετὸς, καὶ
i L.4.§.48. k L.12.§.27. l L.4.§.6.l.6.§.3. m L.4.§.3. n L.4.§.32. o L.9.§.36. p L.6.§.36. q L.7.§.3. r L.9.§.24. s Heſiod. l.1.§.195. [k] ἤτοι ὄνομα, ἢ [l] οὐδὲ ὄνομα. [m] τὸ ὂν ὄνομα, ψόφος καὶ ἀπήχημα. τὰ ὄν ἐν τῷ βίῳ πολυτίμητα, [n] κενὰ, καὶ [o] σαπρὰ, καὶ [p] μικρὰ, καὶ [q] κυνίλλῳ λιλαδακνόμενα, καὶ [r] παιδία φιλόνικα, γελῶντα, εἶτα εὐθὺς κλαίοντα. πίστις ἂν καὶ αἰδὼς, καὶ δίκη, καὶ ἀλήθεια, [s] πρὸς ὄλυμπον, ὀπὸ

§. 33. Cinis jamjam futurus es, avt oſſa nuda; noménqe tantùm, vel nè nomen qidem tui, ſuperfuturum eſt. nomen avtem ipſum nihil eſt aliud qàm ſonitus inanis & echo qædam. qin & illa ipſa, qæ in hac vita tanto habentur in pretio, vana ſunt, putida, exilia, canicularum inſtar invicem rixantium, avt puerulorum ſecum invicem litigantium, & ridentium modo, mox plorantium. Cæterùm fides, modeſtia, juſtitia & veritas, ad cœlum à ter-

ANNOTATIONES.

Ἀγνώμονας ἐυγνώμων] Ità reſtituit Xylander, qod in membranis ἀγνώμων ſenſu planè adverſo legebatur.

Θέλω δὲ καλὰ φύσιν] Vide *ſuprà* §. 9.

§. 32. Διὰ τί συγχέωσι] Anacharſis illud in Græcis, qos cæteroqi ſuſpiciebat, qaſi rationi minùs conſentaneum notabat, ὅτι παρ' αὐλοῖς ἀγωνίζονται μὲν οἱ τεχνίται. κρίνωσι δὲ οἱ μὴ τεχνίται. *qòd in certaminibus de peritis imperiti judicarent.* Qod reſpexit Tertullianus *Apolog. c. 1. Qantò magis, hos Anacharſis denotáſſet imprudentes de prudentibus judicantes, qàm immuſicos de muſicis?* Horum ergò judicia peritum prudentémqe qemlibet contemptim habere vult Marcus noſter. Cui accedit Demetrius Cynicus, qi, ut Seneca *Epiſt.* 91. dicere ſolebat, *eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus.* Varro Margopoli:

— *ſtultos contemnite docti.*

Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 34.

Ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαί] rerum naturæ ac conditionis ignari. Avſonius *lud. 7. ſap.*

Bias Prieneus dixit; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Qod eſt Latinum; Plures homines ſunt mali.
Sed imperitos ſcito; qos dixit malos.

Et mox:

Bias Prieneus dixi; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latinè dictum ſuſpicor, Plures mali.
Dixiſſe nollem. Veritas odium parit.
Malos ſed imperitos dixi & barbaros,
Qi jus, & aqum, & ſacros mores negligunt.

Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Εἶτα μυσικὸς μὲν ὢν ἐπισείφιται αὐτῷ ἀποφαινομένῳ περὶ τῆς νήτης, εἶναι ὑπάτην. ὢν δὲ γεωμετρικὸς, ἂν ἐπικρίνῃ τὰς ἀπὸ κέντρου πρὸς τὸν κύκλον προσπιπτούσας μὴ εἶναι ἴσας. ὁ δὲ ταῖς ἀληθείαις πεπαιδευμένος, ἀνθρώπῳ ἀπαιδεύτῳ ἐπιτρεφήσεται, ἐπικρίνοντός τι περὶ οὐσίας καὶ αἰσχίας, καὶ ἀδίκου καὶ δικαίου; ὦ πολλῆς ἀδικίας τῶν πεπαιδευμένων. *Ergò Muſicus eum non curat, cum Neten eſſe Hypaten pronuntiat: neqe Geometer, ſi lineas qæ à puncto ad circulum producantur neget eſſe æquales. Homo avtem verè eruditus hominem indoctum curabit qid ſas, qid nefas ſit, qid juſtum, qid injuſtum pronuntiandum? O ingentem injuriam eruditorum!* Vide reliqa. Idem *l.* 4. *c.* 5. Τί ὦν; θέλεις με καταφρονῆσθαι; ὑπό τινων; ὑπὸ εἰδότων; καὶ πῶς καταφρονήσουσιν οἱ εἰδότες τοῦ πράου καὶ αἰδήμονος; ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων; τί σοι μέλει; ὃ τινι γὰρ ἄλλῳ τεχνίτῃ τῶν ἀτέχνων. *Qid ergò? Vis me contemni? A qibus? Ab iis qi te norunt. Qomodo avtem qi te norunt contemnent, qum ſis manſvetus, qum ſis verecundus? At ab iis qi te ignorant? Qid id tua refert? Neqe enim alius artifex ignaros artis ſuæ curat.* Vide & eundem *ad l.* 9. §. 26. ἀμαθεῖς avtem ψυχαὶ, *animæ imperitæ*, pro hominibus imperitis. qod eſt Hebræis ac Hebraiſantibus valde familiare. Vide *ad l.* 1. §. 16. ubi σώματα, id eſt, *corpora* pro *ſervitiis.* Moſes *lib.* 2. *c.* 1. *v.* 5. *Fueruntqe omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, ſeptuaginta animæ.* qod Stephanus apud Lucam *Act. c.* 7. *v.* 14. Græcam ſecutus verſionem, ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς. *Animarum ſeptuaginta qinqe.* Idémqe *c.* 27. *v.* 37. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ. *Eramus avtem in univerſum in navigio animæ ducenta ſeptuaginta ſex.* Paulus *ad Rom. c.* 13. *v.* 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto.* Nec abhorrent Latini. Tertullianus *de anima cap.* 13. *Enimverò qis non anima dabit ſummam omnem, cujus nomine totius hominis mentio titulata eſt?* Qantas animas paſco? *ait dives, &c., animas ſalvas optat gubernator.* Cicero *familiar. l.* 14. *Ep.* 14. *Vos mea chariſſima anima, qàm ſapiſſimè ad me ſcribite.*

Ἡ εὐδυῖα ἀρχὴν καὶ τέλος] Vide *l.* 8. §. 3.

Τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον] Animam ſcilicet œcumenicam, vel catholicam potiùs, de qa *ſuprà* §. 30. & *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 14.

Καθὰ περιόδους τεταγμένας] ſive καιροὺς τεταγμένους, *præſtituta tempora*, ut Apoſtolus *Act. c.* 17. *v.* 26. Vide tamen *ſuprà* §. 13.

Οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν] Vide *ſuprà* §. 21.

§. 33. Σποδὸς, ἢ σκελετός] *cinis, avt ſceletus*: qod *ſuprà l.* 4. §. 48. Τάριχος, ἢ τέφρα. *Salſura avt favilla.* ibi vide. Apud Plutarchum *p.* 950. *F.* Antonius poſtridie de rerum ſumma cum Cæſare decertaturus ad cœnam ſuos jubet, προθυμότερον ἐυωχεῖν. ἄδηλον γὰρ εἰ τῶδε ποιήσουσιν ἄριστον, ἢ δεσπόταις ἑτέροις ὑπηρετήσουσιν, αὐτὸς δὲ κείσεται σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γενόμενος. *Epulis ſe liberaliùs exciperent: incertum eſſe idémne facturi poſtridie eſſent, an aliis dominis miniſtraturi: ipſe verò exſtinctus jaceret & inanimis.* Teles Pythagoricus, *de exilio*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἡμεῖς μὲν καὶ ἰδεῖν καὶ ἅψασθαι ὀκνοῦμεν. οἱ δὲ σκελετίσαντες ἔνδον ἔχουσιν, ὡς καλόν τι, καὶ ἐνέχυρα τοὺς νεκροὺς λαμβάνουσιν. *Nos quidem à conſpectu tactuqe mortuorum abhorremus: alii verò deſiccata cadavera ceu qippiam egregium domi ſervant, & loco pignorum mortuos accipiunt.*

Ἤτοι ὄνομα, ἢ οὐδὲ ὄνομα] Vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 12. §. 27. Μῦθος, ἢ οὐδὲ μῦθος. *Fabula, & ne fabula qidem.*

Ψόφος καὶ ἀπήχημα] *Lib.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Inanes planè applavſus iſti.* & *l.* 6. §. 16. Κρότος γλωσσῶν. *Linguarum ſtrepitus.*

Κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ μικρά] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 6. §. 13, 36. & *l.* 7. §. 3. & *l.* 9. §. 36.

— πρὸς Ὄλυμπον] Ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 195. de qarto agens ſeculo:

Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτην, προλιπόντ' ἀνθρώπους,
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις. —
Tum demum ad cœlum à terra ſpatioſa
Ad Deos ibant, relictis hominibus,
Pudor & Nemeſis. —

Et Aratus *Phænom.*

Καὶ τότε μισήσασα Δίκη κείνην γένος ἀνδρῶν,
Ἔπλαθ' ὑπερμενίη.

qod Feſtus Avienus:

Sic juſta in populos mox Virginis inculpata
Exarſere odia, & cœlum pernicibus intrat
Diva alis. —

& Cicero,

Deſeruit properè terras juſtiſſima virgo,
Et Jovis in regno, cœliqe in parte reſedit,

Refert Lactantius, ſed ità in vulgatis, qaſi Ciceronem iſtud negare dicatur. *Sed non, ait Cicero, & Jovis in regno, &c.* cùm deberet eſſe, *ſed non, ut ait Cicero.* hoc, inqit, non eſt verum, qod Cicero dixit, Jovis in regno Juſtitiam reſediſſe, cùm Jupiter ipſe injuſtiſſimè ſe geſſerit. De eodem hoc Naſo *Metamorph. l.* 1. *v.* 129.

— *fugere pudor, verùmqe fidéſqe.*

& mox, *v.* 149.

— *& virgo cede madentes*
Ultima cœleſtûm terras Aſtræa reliqit.

Juvenalis itidem, *Sat.* 6.

— *ad ſuperos Aſtræa receſſit,*
Hac (pudicitiâ ſcilicet) *comite; atqe duæ pariter fugere ſorores.*

Scilicet, ut Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 5. *Hi planè intellexerunt, abeſſe juſtitiam à rebus humanis; eámqe finxerunt offenſam vitiis hominum, ceſſiſſe terrâ, in cœlúmqe migráſſe.* Alluſit huc Valerius Flaccus *Argonaut. l.* 2. de procellis cladibuſqe agens cœlitus immiſſis;

— *tunc*

terra longè latéque patente, ſeſe contulerunt. ecqid igitur reſtat qod te iſtîc detineat? ſiquidem res ſenſuî ſubjectæ, mutari pronæ, & conſiſtere neſciæ; ſenſus ipſi hebetes & imagines falſas admittere proclives: animula ipſa, exhalatio à ſangvine emiſſa: apud eos, qi iſtiuſmodi ſint, celebrem eſſe, inane qiddam. qin ergò expectas placidus, vel extinctionem tui, vel tranſlationem? iſtius tempus donec obvenerit; qid ſuffecerit, niſi ut Deos colas celebréſqe, hominibus benefacias, ſuſtineas eos eiſdémqe abſtineas; meminériſqe ea omnia, qæ extra corpuſculi animulæqe tuæ terminos conſiſtunt, nec tua eſſe, nec in poteſtate tua ſita?

χθονὸς Δίκη σύνοδός τε. Τί ἔτι τὸ ἐνταῦθα κατέχον; ἔχει [a] τὰ μὲν αἰσθητὰ, ἀμεταβλητα, καὶ [b] ἀχ ἑ- a L.2.§.17. l.6.§.4.14. b Sup.§.23. c L.2.§.17. d L.4.§.3. e L.4.§.33. * τί ἀ.π.ἴλ. f Sup.§.10. g L.2.§.3. h L.7.§.32. i Sup.§.14. k L.6.§.10. 30. l L.5.§.20. m Sup.§.20. n L.12.§.3.

σῶτα. τὰ δ' αἰσθητήρια, [c] ἀμυδρὰ καὶ ἀπατηλὰ πάντα. τὸ δὲ ψυχάριον, [d] ἀναθυμίασις αἵματος. [e] τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις, κενόν. * τί οὖν [f] περιμένεις; [g] ἴλεως [h] τὴν εἰς σβέσιν εἰς μετάστασιν. ἕως δὲ ἐκείνης ὁ καιρὸς ἐφίσταται, τί [i] ἀρκεῖ; τί δ' ἄλλο ἢ [k] Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. [l] ἀνθρώπους δὲ εὖ ποιεῖν, καὶ [m] ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. ὅσα δὲ ἐκτὸς ὅρων σαρκιδίου, καὶ τοιούτου πνευματίου, ταῦτα μεμνῆσθαι [n] μήτε σὲ ὄντα, μήτε ἄλλον τινά;

§. 34.

ANNOTATIONES.

— *tunc flagitat iras*
In populos, Aſtraa Jovem, terriſque relictis
Invocat aſſiduo Saturnia ſidera queſtu.

Alluſit & Maro ipſe *Georg. l.* 2. ubi de agricolis dixit;

— *extrema per illos*
Juſtitia excedens terris veſtigia liqit.

Indè ludens Lucianus *in bis accuſato pag.* 215. τὴν Δίκην inducit Jovem patrem nè in terram denuo mittatur deprecantem verbis illis: Αὖθις εἰς τὴν γῆν, ἵν' ἐξελαυνομένη πρὸς αὐτῶν, θρασεῖα πάλιν ἐκ τοῦ βίου, τὴν ἀδικίαν ἐπιγελῶσα φέρωσα; *Iterúmne in terram, ut ejecta ab illis, denuò fugitiva è vita abeam, ubi injuſtitiam irridentem ferre non potero.* Cæterùm, Marco noſtro imperante, δίκη καὶ αἰδὼς ἀποδῆναι πάλοδον εἰς ἀνθρώπους. *juſtitiam ac verecundiam ad homines regreſſas*, aſſerit Ariſtides *Orat. in Romam.* Idémqe de Severi cum filio Antonino imperio cecinit Oppianus ἁλίευ. β. prope finem,

— *σῶν γάρ σε, Δίκη, θρέπτειρα πολήων*
Γνώσομαι μερόπεσσι συνίστιον ἠδὲ σύνοικον,
Ἐξ οὗ μοι κραίνεσι μέγαν θρόνον ἰμβρασάωτες
Ἀμφω θεσπέσιός τε πατὴρ καὶ φαίδιμος υἱός.
— *nunc enim te, ô Juſtitia nutricula urbium,*
Cogniſco hominibus familiarem atque cohabitatricem,
Ex qo mihi imperant excelſo ſolio conſcenſo
Uterqe, divinúſqe pater, & illuſtris filius.

Scripta enim hæc Severo ſuperſtite, etiamſi non antè defunctum jam publicata. Qin & idem planè futurum pronunciat Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. §. 27. ſi ad victum ſimplicem ac innoxium reduci poſſet genus humanum. Ἤ δῆλον, inqit, ὡς εὐδαιμονήσομεν. ἀδικίας μὲν ἐξορισθείσης ἀπ' ἀνθρώπων, δικαιοσύνης δὲ πολιτευομένης καθ' ἡμῶν, καθάπερ καὶ ἐν οὐρανῷ. *Profectò patet nos felices futuros, injuſtitiâ ab hominibus exterminatâ, & juſtitiâ eundem apud nos, qem in cælis habet locum, obtinente.* Cæterùm Didymus Cynicus apud Plutarchum *de Orac. deſit. p.* 413. *A.* Θαυμαστὸν ἴσως, εἰ τοσαύτης οἰκ [ἡμᾶς] κακίας ὑποκεχυμένης, ἓ μόνον, ὡς προεῖπεν Ἡσίοδος, αἰδὼς καὶ νέμεσις τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀπολελοίπασιν, ἀλλὰ καὶ πρόνοια θεῶν συνεκπεπαμένη τὰ χρηστήρια παντελῶς εἴλκυσται. *Tantâ malitiâ in nos diſſipatâ mirum eſt, ſi non tantùm, qod pradixit Heſiodus, verecundia & juſta indignatio humanam reliqerunt vitam: ſed providentia etiam divina convaſatis oraculis omnino abiit.* Ità enim reſtituendum locum illum avtumo: niſi qis & ἓδὲν interjiciendum exiſtimet, ut ſit θαυμαστὸν ἓδέν. ea enim dubio procul Cynici mens eſt. Viſe Ammianum *l.* 22. *c.* 10. *p.* 239. & *l.* 25. *c.* 6. de Juliano. Viſe & ſis Hieronymum *adv. Pelagium lib.* 3. *cap.* 5. qem viduæ cuidam in epiſtola ad eam data adeò fœdè adulatum refert, ut *juſtitiam, qa eſſe jam non niſi in cælo credatur, apud illum ſolam dicat invenîri in terris.*

Τὰ μὲν αἰσθητὰ, ἐυμεταβλητα, καὶ ἀχ ἑαυτα] *ſuprà* §. 23.

Πὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ ἐυπαραλύπωτα] Vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 6. §. 6.

Ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος] Ità *lib.* 6. §. 15. Ἡ ζωὴ ἐκάστου, οἷον ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. *Vita cujuſqe, qaſi exhalatio nempe qadam à ſangvine orta, & ab aere ſpiritus attractio.*

Τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν] *lib.* 3. §. 4. & *lib.* 4. §. 3, 33.

Τί οὖν περιμένεις; ἴλεως τήν] *Qid ergò aliud operiris, niſi vel* &c. Xylander fruſtra. legendum enim, τί δ' περιμένεις &c. *Cur non propitio lubentiqe animo mortem expectas, ſive ea deſtructio eſt ſive demigratio?*

Εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν] Ambiguè loqitur iſtîc Marcus, utì ſæpe alibi. Vide *ſuprà ad l.* 4. §. 21. ſed & *l.* 8. §. 25. & *l.* 11. §. 3.

Σβέσιν] ſic *l.* 4. §. 21. ἐξάπτονται. qia igneum qiddam animam exiſtimabant. Ignis avtem & accendi & extingvi dicitur.

Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ εὖ ποιεῖν] Eadem monita ſalutaria, *l.* 6. §. 30. Vide ibi adnotata.

Ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος δικαιοσύνης. *Æqanimitatem eſſe juſtitiæ portionem.* & *ſuprà* §. 20. Εὐκοιτέον καὶ ἀνεκτέον. *Juvare & ſuſtinere.* Epictetus ſolitus eſt dicere, (utì ex Favorini relatione Gellius, *noct. Attic. l.* 17. *c.* 19.) *duo eſſe vitia multò omnium graviſſima ac teterrima, intolerantiam & incontinentiam.* itaqe *futurum pleraqe impeccabilem, vitámqe victurum tranquilliſſimam, qi hac duo verba cordi habeat, eaqe ſibi imperanda curet,* Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *Suſtine & abſtine.* Atqi Tertullianus etiam *incontinentiam* ſub *intolerantia* comprehendit, *continentiam* ſub *tolerantia* contineri contendit. *de patient. cap.* 5. *Ut compendio dictum ſit, omne peccatum impatientia aſcribendum. malum impatientia eſt boni. nemo impudicus, non impatiens pudicitia, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inqietus qietis. ut malus unuſqiſqe fiat, bonus perſeverare non poterit.* Et *ibidem c.* 15. *Omnia Dei placita tuetur patientia*, &c.

Μήτε σὰ, μήτε ἐπὶ σοί] Evcherius in *Orat. hortat. Eſto tu*, inqit, *tibi charior, qàm tua.* Verùm Marcus hîc iſta, & qicqid extra corpuſculi animulæqe fines conſiſtit, *tua* eſſe tibi negat. ſed & Lucilius apud Senecam *Epiſt.* 8.

Non eſt tuum, fortuna qod fecit tuum.

& Publius Syrus,

Alienum eſt omne, qicqid optando venit.

ideo nimirum, qia, ut Lucilius idem,

Dari bonum qod potuit, avferri poteſt.

In eandem ſententiam Bernardus *de bon. deſer. Divitia iſta nec vera, nec veſtra ſunt. ſi veſtra ſunt, vobiſcum avferte. Qod enim hîc relinqitur, non noſtrum ſed alienum eſt.* Ambroſius *Epiſt.* 9. Baſilius Cæſar. *pag.* 344. *B.* explicans illud Moiſaicum, Προσέχε σεαυτῷ. τοῦτό ἐστι, μήτε τοῖς σοῖς, μήτε τοῖς περὶ σε. *Attende tibi ipſi, hoc eſt, non tuis, non iis qa circà te ſunt.* inqit; Ἀλλὰ σεαυτῷ μόνῳ. ἄλλο γάρ ἐστιν ἡμεῖς αὐτοὶ, καὶ ἄλλα τὰ ἡμέτερα, καὶ ἄλλα τὰ περὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν ἓν ἐσμεν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς. ἡμέτερον δὲ τὸ σῶμα, καὶ αἱ δι' αὐτοῦ αἰσθήσεις. περὶ ἡμᾶς δὲ τὰ χρήματα, αἱ τέχναι καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ βίου κατασκευή. *Sed tibi ipſi & ſoli. Ipſi enim nos & aliud ſumus, & aliud noſtra ſunt, aliud item qa circa nos converſantur. Sanè ſumus nos & anima & anima mens. Noſtrum avtem corpus eſt, & qi per ipſum ſuum munus obeunt ſenſus. Circa nos porro ſunt pecunia, artes, & reliqa vita ſupellex atqe apparatus.* Cæterùm Epictetus nec reculam, nec corpuſculum etiam, tuum eſſe tibi conceſſerit. Siqidem, illud etiam explicans, qod Marcus hîc, μήτε ἐπὶ σοί, ſic infit, *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Τί λέγει ὁ Ζεύς; Ἐπίκτητε, [ità diſtingvendum, ſecùs qàm in vulgatis] εἰ ὅιόν τε ἦν, καὶ τὸ σωμάτιον ἄν σου, καὶ τὸ κτητίδιον, ἐποίησα ἂν ἐλεύθερον καὶ ἀπαραπόδιστον. νῦν δὲ μή σε λανθανέτω. τοῦτο σὸν ἔστι σόν. *Qid Jupiter ait, Epictete? Si fieri potuiſſet, etiam corpuſculum tuum & reculam libera, & ab impedimentis remota feciſſem. Nunc te latere non debet, iſtud non eſſe tuum.* Cui concinit & Pythagoras referente Stobæo *tom.* 1. *tit.* 1. Πίστευε, μὴ εἶναι σὸν τοῦτο, ὅπερ μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις. *Perſvaſum habeas, tuas non eſſe facultates, qas non concluſas animo geras.* Epictetus idem *Enchir. cap.* 1. §. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα. τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτὰ, ἀλλότρια. ἐὰν οὖν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, *c.* 3. — μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δ' ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινὶ, οὐκ ἂν πράξεις οὐδὲ ἓν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. οὐδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ. *Ac ea qidem qa nobis parent, libera ſunt naturâ ſuâ, nec prohiberi ab ullo, nec impediri poſſunt. In qa avtem ipſi jus nullum habemus, ea ſunt infirma, obnoxia ſervituti, obnoxia impedimentis, aliena. Si ea, qa naturâ ſunt, libera putaris, & aliena pro tuis habueris, fore, ut impediaris, deos hominéſqe accuſes. Sin id ſolum tuum exiſtimaris, qod tuum eſt; aliena verò, ut ſunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, neminem accuſabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te ladet, inimicum non habebis. Non enim noxium qid patieris.* Vide & Marcum ipſum *lib.* 12. §. 3, 26.

§. 34.

a *L.* 2. §. 5. §. 34. Δύναται ἀεὶ [a] εὑρεῖν, εἴγε καὶ [b] ὁ-
b Sup. §. 14. δεύειν, εἴγε καὶ [c] ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, καὶ πράτ-
c *L.* 1. §. 9. * - τειν. δ. σειν * δύο ταῦτα κοινά, τῆπε ℰ θεῷ, καὶ τῇ ℰ
ἀνθρώπῳ, καὶ παντὸς λογικῷ ζώῳ ψυχῇ. τὸ [d] μὴ
d Sup. §. 20. ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου. καὶ τὸ [e] ἐν τῇ δικαίᾳ διά-
e Sup. 16. θέσει καὶ πράξει ἔχειν τὸ ἀγαθόν, καὶ [f] ὑπολῦσα
f *L.* 4. §. 20. *l.* 9. §. 31. τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν.

§. 34. Prosperè tibi res tuæ sunt perpetuo processuræ, si ritè incedere potueris, rectâqe methodo & opinari & agere. communia sunt animæ ratione præditæ sive Dei sive hominis sive aliûs alicujus animantis duo ista: alterum, qod ab alia re nulla possit impediri; alterum, qod in animi affectione actionéqe justâ bonum suum situm habeat, nec ultra hæc qicqam appetere necesse habeat.

g Sup. §. 25. §. 35. Εἰ [g] μήτε κακία ἐστὶ τοῦτο ἐμὴ, μήτε
l. 7. §. 22. *l.* 9. §. 4. ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμὴ, [h] μήτε τὸ κοινὸν
h Sup. §. 22. βλάπ]εται, τί ὑπὲρ αὐτοῦ διαφέρομαι; [i] τίς ἡ
i *L.* 8. §. 55. k *L.* 9. §. 3. βλάβη ℰ κοινῇ;
l *L.* 4. §. 22. §. 36. Μὴ [k] ὁλοχερῶς [l] τῇ φαντασίᾳ συναρπά-
l. 7. §. 43. m *L.* 6. §. 30. ζεσθαι. ἀλλὰ [m] βοηθεῖν μὲν ἐπὶ δύναμιν καὶ [n] ἀξίαν.
n *L.* 3. §. 11.

§. 35. Si nec avt vitiositas hæc mea sit, avt effectum vitiositatis meæ; nec communitas eâ læditur, cur de re ista ipse differor? communitatem avtem qid læserit?

§. 36. Nè imaginatione ullâ temerè abripiaris: sed opis tuæ indigis, prout potes & par est, opem feras.

ANNOTATIONES.

§. 34. Εὑρεῖν] Vide *l.* 2. §. 5. *l.* 10. §. 6. Epictetus *Dissert.* *l.* 1. *c.* 1. εὐθυμεῖσθαι καὶ εὐροεῖσθαι. *hilarem & alacrem.* & *c.* 4. Εὐρόως καὶ ἀταράχως βιώσεσθαι. *Ut feliciter & animo tranquillo viverem.* Ei opponitur τὸ δυσροεῖν. Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Ὅπου τὸ πρῶτον καὶ μόνον αἴτιόν ἐστι τοῦ κατορθοῦν ἢ ἁμαρτάνειν, τοῦ εὐροεῖν ἢ δυσροεῖν, τοῦ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. *Ubi avtem prima avt unica caussa est avt rectè agendi avt delinqendi, avt prospero adversove succesu utendi, avt secundam vel adversam fortunam experiendi.* cùm res scilicet ex voto & animi sententia non succedunt, non fluunt. ab eis tractum, qi æstu adverso conflictantur. Idem *l.* 2. *c.* 17. Θέλεις τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ σοὶ δυνατά; τί οὖν ἐμποδίζῃ; διὰ τί δυσροεῖς; ἐφ' φεύγεις τὰ ἀναγκαῖα; διὰ τί οὖν περιπίπ]εις τινί; διὰ τί δυσχεῖς; διὰ τί θέλοντός σου τὶ, ἐ γίνεται, καὶ μὴ θέλοντος, γίνεται; ἀπόδειξις γὰρ μεγίση δυσροίας καὶ κακοδαιμονίας. *Tu ea vis qa & fieri & a te fieri possunt. Cur ergò impediris? Cur succesu cares? Non tu nunc fugis necessaria. Cur ergò in ea incidis? Cur calamitate conflictaris? Cur te volente aliqid non fit? Cur nolente fit aliqid? Hæc enim demonstratio est maxima calamitatis & infelicitatis.*

Ὁδεύειν] *suprà* §. 14.

Ὁδῷ ὑπολαμβάνειν] *certam in opinando rationem methodumqe observare.* Vide *ad l.* 1. §. 9.

Καὶ πράττειν δύο ταῦτα] Distinctio plena post πράττειν est collocanda. qod & advertit Casavbonus. dum non attendit Xylander sententiam corrupit.

Καὶ παντὸς ζώου λογικοῦ] hoc ideo, qia philosophi λογικὸν ζῶον, sive *animal ratione instructum* non homini soli, sed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus commune constituebant; utì ex Plutarcho *de orac. cessat.* Xylander hic monet.

Τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου] *suprà* §. 10. & 20. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 12. §. 8. Epictetus apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. ex *enchirid. c.* 13. Νόσος σώματός ἐστιν ἐμπόδιον. προαιρέσεως δὲ οὔ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. χώλωσις σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὔ. καὶ ἐπὶ παντὸς δὲ τῶν ἐμπιπ]όντων ἐπίλογε, εὑρήσεις γὰρ ἄλλο τι τοῦτο ἐμπόδιον, σοὶ δὲ οὔ. *Morbus est corporis impedimentum, instituti non item, nisi ipse velis. Clavdicatio pedis est impedimentum, instituti non item. Qod si singulis in rebus, qa incidunt, consideraris, invenies eas alterius cujusqiam rei, non tui esse impedimentum.*

Τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν] Vide *l.* 4. §. 37, 49. & *l.* 6. §. 50. & *l.* 7. §. 28. & *suprà* §. 14.

§. 35. Εἰ μήτε κακία ἐστί] Vide *suprà* §. 25.

Μήτε τὸ κοινὸν βλάπ]εται] Vide *suprà* §. 22.

Τίς δὲ βλάβη τῇ κοινῇ;] vide *l.* 8. §. 55. Epictetus *Dissert.* *l.* 4. *c.* 7. Τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; *Qid periturum est in mundo.* si tibi vita etiam erepta fuerit?

§. 36. Μὴ ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι] Hoc velle videtur, nè in opem egenis afflictisve aliis qibusvis, qi ejusdem indigent, ferendo, id statim admittamus, qod imaginatio forsan nobis nostra ad aspectum primùm suggesserit: miserum nimirum hominem illum esse, sive mali aliqid illi obtigisse; unde & nos ipsi pariter afficiamur. id qod *l.* 7. §. 43. dixit, Μὴ συνεπιθρηνεῖν, μηδὲ σφύζειν. *Lamentationibus ne collamenteris, neve commovearis.* Epictetus *enchir. c.* 16. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντ' τέκνῳ, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ ἐαυτοῦ, πρόσεχε μὴ σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἔσω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων. *Qm ejulantem qempiam videris in luctu, sive peregrè profecto filio, sive rebus amissis: cave ne te visum illud moveat, ut existimes versari eum in malis ob externa; sed statim ipse tecum distinguito, sitqe in promptu ut dicas. Istum affligit, sed concepta de eo opinio.* locum integrum apposui, qia minùs integer videtur, qò integritati restituam suæ. Excidisse aliqid Hieronymo Volfio suboluit: sed in supplendo parùm feliciter versatus est. in annotatis interserit, ἄλλου γὰρ ἡ θλίβει. cujus rationem subjungit, ὅτι ἄλλα ἔχ' ἅπ]εται. *Alium, inqit, non angit, qia non tangit.* ut sit qod Comicus,

Facilè omnes, cùm valemus, recta consilia agrotis damus.
Tu si hic sis, aliter senties.

sed & illis interjectis, adhuc clavdicabit sententia. etsi interjiciantur, sensum alium multò magìs idoneum, & Epicteti menti consentaneum, redderent: qalem versio ipsa repræsentare videtur. *Istud afficit, non casus ipse; alium enim non afflixit,* [vel potiùs *non afflixerat*] *sed concepta de eo opinio.* Verùm supplendum ampliùs ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 115. Ὅτι τοῦτον θλίβει, ἃ τὰ συμβεβηκότα. ἄλλου γὰρ ἃ θλίβει. ἀλλὰ τὰ δόγματα. *Qod crucietur non ob eventum rei, alii enim non cruciantur: sed ob suas opiniones.* qi & pro τοῖς ἐκτὸς legit ἀνθρώπῳ. & illa διαίρει παρὰ σεαυτῷ omisit prorsus. qæ & mihi suspecta. Generalius pavlò Epictetus idem *Dissert.* *l.* 4. *c.* 10. Μὴ πρὸ τοῦ ἐπάγειν τὸν φυτικὸν κανόνα, προπηδᾶ ἐν τῷ συναπίθεσθαι. *Noli ante regulam naturæ adhibitam prosilire ad assensionem.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς ἐξύτη]ος μὴ συναρπασθῇς, ἀλλ' εἰπέ, ἔκδειξάς με μικρὸν, φαντασία. ἄφες ἴδω, τίς εἶ, καὶ πρὸ τίν]ος. ἄφες σε δοκιμάζω. *Primùm tamen vide ne illi temerè assentiaris, sed dic: visum, expecta me pavlulum, sine videam qid sis, & qa de re; sine te explorem.* Redonanda eidem eadem vox hæc *enchir. c.* 20. Ὅρα μήποτε ἰδών τινα προτιμώμενον, ἢ ἄλλως ἐνδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. *Si qem eximiis honoribus affectum, avt alioqi florentem videris: vide nè qando beatum illum pradices, visorum impetum secutus.* pro eo qod codices perperam, συνεπαρθείς. Sic enim ipse mox *c.* 21. Τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ, ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι. *Qapropter in primis operam dato, nè visa tibi assensum extorqeant.* Idem *enchir. c.* 33. à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 17. ex qo codices Epicteti emendandi; lavdatus: Ὅταν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων φαντασιῶν φυλάσσει, μὴ συναρπάζε ταχέως. ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα. καὶ μικρὰν ἀναβολὴν αὐτὸς παρὰ σεαυτοῦ λαβὲ, ἐπισκόπησον τὴν φαντασίαν, καθ' ἃς ἔχεις κανόνας. καὶ πειρᾶ κρατεῖν τῶν ἡνιῶν. *Cùm aliqa voluptatis animum phantasia subierit, observandum est id qod in omnibus, nè statim abreptum te præcipitem des. Negotium te expectet, tuqe tecum aliqantulum immoratus, cogitationem tuam diligenter inspectam secundùm præscripta tibi præcepta examinato. Et habenis semper fortiter utere.*

Ὁλοσχερῶς] *omnino* Xylander. ut sit, ὁλοσχερῶς, ὁλοτελῶς. qomodo Svidas exponit. Sed cum συναρπάζεσθαι conjungit, *nè in totum abripi nos sustineamus*; cùm Bootius τῷ μὴ adhærere malit, *nè ulla ex parte abripi nos patiamur.* Ego ὁλοσχερῶς istic, ut & *l.* 9. §. 3. ἀντὶ τοῦ προπετῶς, *temerè*, *temerariè* positum existimem. ut ὁλοσχερῶς συναρπάζεσθαι idem sit Marco, qod ταχέως συναρπάζεσθαι Epicteto. re scilicet ipsâ non satìs sedulò & accuratè perpensâ. Vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 9. §. 3.

Ἀλλὰ βοηθεῖν κατὰ δύναμιν] Ità Cicero *Tuscul.* *l.* 4. *Cur misereare potius qàm feras opem, si id facere possis? an sine misericordia liberales esse non possumus? non enim ipsi suscipere aegritudinem propter alios debemus, sed alios, si possumus, levare aegritudine.* Et Plutarchus *de tranqill. pag.* 468. *D.* Ἔνιοι τῶν φιλοτόφων (Stoicos notat) καὶ τον ἕλεον ψέγουσι πρὸς ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους γιγνόμενον, ὡς κελεῦ τὸ βοηθεῖν, ἀ τὸ συναλγεῖν καὶ συνειδιδόναι τοῖς πλησίον ὄντος. *Philosophorum nonnulli misericordiam, qa afficimur ob aliorum calamitates, vituperant: qod debere nos opitulari aliis, non una dolere, & animum demittere statuant.* Qod avtem in casibus istiusmodi qoad alios observandum præcipit Marcus, idem & qoad nosipsos Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τετραχῶς αἱ φαντασίαι γίνονται ἡμῖν. ἢ γὰρ ἐσί τινα ὄντως, ὡς φαίνεται. ἢ οὐκ ὄντα, καὶ φαίνεται ὅτι ἐσίν. ἢ ἐσὶ, καὶ ἀ φαίνεται. ἢ οὐκ ἔσι, καὶ φαίνεται. λοιπὸν ἐν πᾶσι τούτοις εὐσοχεῖν ἔργον ἐσὶ τὸ πιπαιδευμένου. ὅ, τι δ' ἂν ᾖ τὸ θλίβον, ἐκείνῳ δεῖ προσάγειν τὴν βοήθειαν. *Qatuor modis visa in nobis exsistunt. Aut enim talia sunt qalia videntur: aut cum non sint, nec esse videntur. aut sunt, & non esse videntur: aut non sunt, & esse videntur. In his igitur omnibus*

feras. nec ſi in rebus mediis hiſce detrimentum ſuſtinuerunt, ideò lædi eos exiſtimes. nihil enim mali ſubeſt. ſed qemadmodum ſenex diſcedens alumni turbinem poſcebat, cùm turbinem tamen, hoc eſt, ludicrum qiddam, eſſe meminiſſet: ità & iſtîc te geras. ad roſtra ubi declamitans fueris, an oblitus es, homo, hæc qidnam ſint? memini ſatìs, inqis; verùm ea ſunt, in qibus iſti pretium ſtudiúmqe ponunt. num ergò & te fatuum eſſe neceſſe eſt, qia illi ſunt? qocunqe loco deprehenſus, felix

κἂν εἰς τὰ μέσα ἐλατ]ῶντ), μὴ μέν τοι a βλάβην ἀυτὸ φαντάζεσθαι, κακὸν γὰρ * ἔθ⟨ν. ἀλλ' ὡς ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν ☧ θρέπ]ε ῥόμβον ἀπήτει, μεμνημέν⟨ν ὅτι ῥόμβ⟨ν. ἄτως ἂν κ᾽ ἄδε. ἐπεί τοι * γίνῃ καλῶν ὅπ] ☧ ἐμβόλων. ἄνθρωπε, ἐπελάθε τί τοῦτ᾽ ἦν; ναί. ἀλλὰ τούτοις παρεσκεύασα. b λέγε τοῦτ᾽ ἔν κ᾽ σὺ c μωρὸς γένῃ; * ἐγενόμην πο]ὲ, ὑπερδήπο]ε καταλειφθεὶς *, * ἔυμοιρ⟨ν. ἄνθρωπ⟨ν.

a Sup. §. 35. * ἄδέν f.

* γίνηται καλὸν Xyl.

b L. 9. §. 29.

c L. 4. §. 44.

* ἐ. π. ἔυμ. Sal. γένοιο ἄν, ὁ. κ᾽ ἔυμ. Boot.

* - λη⟨θεὶς S. & B.

* ἄνθρωπε, τὸ δὲ ἔυμ. ὁ. κατ᾽ S.

ANNOTATIONES.

bus rebus non falli ac decipi eruditi eſt munus. Qicqid autem nos preſſerit, ei afferendum erit adjumentum.

Κἂν εἰς τὰ μέσα ἐλατ]ῶντας, μὴ μέν τοι βλάβην] *Si in mediis iſtis* (qæ nec bona nec mala ſunt) *detrimenti aliqid ſuſtinuerint, nè eos ladi exiſtimes.* ἐλατ]ᾶσθαι eſt τὸ ἔλατ]ον ἤτοι ἐλάττω φέρεσθαι, ſive ἔλατ]ον ἔχειν, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 15. (qi locus & *ad l.* 8. §. 1. allatus, cùm & illum illuſtrat, & cum eo qi hîc ſeqitur Platonis ſororiat.) id eſt *minus conſeqi, detrimentum damnúmqe aliqod ſuſtinere.* Siqidem is hoc eodem ſenſu τὸ ἐλατ]ᾶσθαι uſurpavit, *polit. l.* 8. *pag.* 714. *C.* Φεύγοντ⟨ν τάς τε ἀρχὰς κ᾽ τιμὰς κ᾽ δίκας, κ᾽ θέλοντ⟨ν ἐλατ]ᾶσθαι. ὥτε πράγμα]α μὴ ἔχειν. *Fugientis honores, principatus & judicia, & libenter ſe ſubjicientis, ut labores vitet.* Et Dio Pruſæus; Τίς τῶν ἐλατ]ᾶσθαι βυλομένων, κ᾽ τὴν ἄτ]ιν ῥᾳδίως ὑπομένειν, ὃ πολλαπλάσια τῶν ἄλλων ἐκτήσατο. *Qi voluerit damnum ſuſtinere, & cladem facilè perferre, illorum multiplicia non ſuſcipiet.* & *Orat.* 64. Τῆς γὰρ ὑμετέρας μετέξουσιν ἀρετῆς, κατὰ τὴν αὐτῶν ἐλατ]ώμενοι. *Veſtræ enim virtutis participes erunt, licet juxta ſuam ipſorum vincantur.* Alluſiſſe videtur Marcus ad illa Epiſteti *l.* 2. *c.* 10. Ἀλλ᾽ ὅπ⟨ τι σωματικὸν ἐλάττωμα ἢ εἰς κ]ῆσιν, ἐκεῖ ἡ βλάβη. ὅπ⟨ δὲ οὐ]ὶ τὴν προαίρεσιν ἠδικία βλάβη; *At ſi corpori aliqid avt rei familiari deceſſerit, illic damnum eſt, ubi autem voluntati, nullúmne ibi damnum?* Marcus ipſe *ſuprà* §. 15. ὁ ἐλατ]ωτικὸς ἑαυτῷ ἐν τούτοις, ἀγαθός. *bonus habetur, qi minùs ſibi in iſtis concedit.*

Κακὸν γὰρ ἔθ⟨ν] forſan fuerit, κακὸν γὰρ ἐδέν. *nihil enim mali ſubeſt*, cùm iſta nec bona nec mala, ſed media ſint, qibus privantur illi. Poteſt tamen ferri iſtud, κακὸν ἔθ⟨ν. Sic enim Plutarchus *de exil.* Μὴ σκόπει τὰ νῦν δάκρυα κ᾽ τὰς ἐπιθρηνήσεις τῶν εἰσιόντων, ἔθει τινὶ φαύλῳ περαινομένας πρὸς ἔκαστον. *Ne nunc conſideres lacrymas & lamentationes intrantium ad unumqemqe more malo pergentes.* Faciúntqe eodem qæ Epictetus habet loco ſuperiùs lavdato: Εἰ ἔθ⟨ν ἐστὶ τὸ θλίβον, πρὸς ἐκεῖνο τὴν βοήθειαν ἀντεύρισκειν πειρατέον. Τί δ᾽ ἦν πρὸς ἔθ⟨ν ἐστὶν εὑρίσκειν βοήθημα; τὸ ἐναντίον ἔθ⟨ν. ἀκούεις τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων, Τάλας ἐκεῖν⟨ν. ἀπώλετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἢ μήτηρ ἐξεκόπη. ἄκυσον τῶν ἐναντίων λόγων ἀπόσκασον σεαυτὸν τούτων τῶν φωνῶν. ἀντίθες τῷ ἔθει τὸ ἐναντίον ἔθ⟨ν. *Si conſvetudo erit qa premat, danda erit opera ut ei medicinam inveniamus. Qa ergò contra conſvetudinem medicina invenietur? contraria conſvetudo, Vulgò dici avdis, miſerum illum! pater ejus eſt defunctus; perist: mater ejus obiit. Avdi contrarias rationes. Avelle te ab iſtis vocibus; oppone conſvetudini contrariam conſvetudinem.* Sed prius tamen illud magìs placet.

Ἀλλ᾽ ὡς ὁ γέρων] Fabellam aliqam ſeu hiſtoriolam reſpexiſſe videtur, de ſene, qi pueruli alumni ſui r. .um, ſive ludicrum aliqod, animi cavſſâ poſcebat, non qòd ipſe expeteret, avt momenti alicujus eſſe duceret, cùm παιγνιῶδές τι eſſe cognoſceret: ſed qò puſio ipſum beneficio aliqo affeciſſe ſe opinaretur. ità ſolemus nos ab infantulis noſtris ejuſmodi petere ludibundi, qò illi nobis gratificari videantur. eſt enim iſtîc ῥόμβ⟨ν, qod & Salmaſius monuit, non *rhombus*, utì Xylander vertit, ſed puerilis *turbo*, qem & τρόμβον dixere. Hinc inter Bacchi infantuli crepundia, utì ex Orpheo Clemens in *protrept. pag.* 11. *D.*

Κῶν⟨ν, καὶ ῥόμβος, κ᾽ παίγνια καμπτισίγυια,
Μῆλά τε χρύτια καλὰ παρ᾽ Ἑσπερίδων λιγυφώνων.
Pinea nux, trochus, & qi flectunt membra moventqe
Ludi, & qa Heſperides miſerunt aurea mala.

Ἐπεί τοι γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων] Xylander *qoniam boni aliqid fiat in roſtris.* tanqam ſi eſſet, ἐπεί τι γίνηται καλόν. Caſavbonus *qid facit*, avt *qorſum fit clamor omnis ad roſtra iſte?* ut aliter etiam legiſſe videatur. Ego, etſi in loco ſuſpecto, nihil muto; ſed καλῶν illud pro participio habeo, non pro nomine. Verto itaqe; *Qando ad roſtra clamitans fueris*, ſive honorem ac dignitatem aliqam avt tibi ipſi, avt cui faves cuipiam ambiendo, ſive litem aliqam vel propriam vel alienam proſeqendo. Verùm D. Salmaſius καλὸς mavult. id eſt *ſplendidè veſtitus & pulcer.* ut alluſum ſit ad magiſtratus; qi pro roſtris ſplendidè amicti concionem habebant. ἐμβόλια ſive ἐμβόλοι, *roſtra*: locus in foro Romano, navium Antiatium, qas in pugna ceperant, roſtris inſtructus; utì Livius *l.* 8. Πρὸς τὰς καλουμένας ἐμβόλους εἰς τὴν ἀγορᾶν. *In forum ad Roſtra ut vocant.* Polybius *l.* 6. *c.* 51. & ἀναβὰς εἰς τοὺς ἐμβόλους. *Roſtra conſcendit. ibidem* & apud Svidam avtor incertus, Τὸν δὲ παρακαλοῦντα πρὸς τὸν πόλεμον στρατηγὸν καταστάσας ἀπὸ τῶν ἐμβό-

λων, ἐποιεῖτο τοὺς λόγους. *Prætorem, qi populum ad bellum hortabatur, cùm detraxiſſet, verba ipſe faciebat*, vel, *concionem ipſe habebat.* qem locum Svidam de aciei genere, qod apud Tacticos ἔμβολον dicitur, perperam cepiſſe monuit & toties hîc nominandus mihi clariſs. Salmaſius.

Ἄνθρωπε, ἐπιλάθ⟨] hoc tibi, inqit, occurrat, ubi in foro conſiſtis, locum forſan honeſtiorem dignitatémve aliqam vel tibiipſi vel alii cuiqam enixiùs ambiens: *O homo, an iſtarum rerum conditionis oblitus es*, qòd ea, tanqam ſi boni qidpiam eis ineſſet, tam ſtudiosè perſeqaris? ſive, *Neſcis, ô homo, qalia hæc ſint?* pulcrum putas ac beatum magiſtratum capeſſere, ac pro roſtris concionari, & affari populum?

Ναὶ. ἀλλὰ τούτοις περισπάδασα] Reſpondet, qaſi ex ambientis perſona. Agnoſco revera eſſe ejuſmodi, qalia tu ſuggeris; adiaphora ſcilicet. Verùm ea ſunt, qæ iſti in æſtimatione cum primis habeant; qæqe ambiunt & affectant omnes.

Διὰ τοῦτ᾽ ἔν κ᾽ σὺ μωρὸς γένῃ;] Regerit huic: *An ideo & te ſtultum fieri*, & inter ſtultos nomen tuum profiteri neceſſe eſt, qia ſtolidè ſeſe illi habuerint? Qod in *Scolio* apud Athen. *l.* 15.

Σὺν μοι μαινομένῳ μαίνεο, συνσωφρονήσω σώφρονι.
Tu velis mecum inſanire, ſano ego conſpiam tibi.

Et Callias apud Clementem *Strom. l.* 6.

Φασὶ μετὰ μαινομένων
Χρήναι μαίνεσθαι ἄπαντας.
Apud inſanos omnibus ajunt
Eſſe inſanire decorum.

Grotius. Vide & Apollodorum *Adelph. ad l.* 9. §. 3. Atqi ut Menelao Agamemnon apud Evripidem in *Iphigen. Avlid.* v. 406.

Συνσωφρονεῖν σοι βούλομ᾽, ἀλλ᾽ ὐ συνιοσεῖν.
Conſipere, non conſurere ſum promptus tibi.

Grotius.

Conſipere, non deſipere tecum debeo.

Lipſius. Eodémqe alludens Plutarchus de amico genuino *pag.* 53. *C.*

Συνσωφρονεῖν γὰρ, ὐχὶ συνιοσεῖν ἔφυ.

Et ex Sophocle;

Οὐ γὰρ συνιεκθεῖν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυ.

Καὶ νὴ δία, συγκαλορθεῖν κ᾽ συμφιλοκαλεῖν, ὐ συναμαρτάνειν, ὐδὲ συρραισιαγεῖν.

Non impetus ſolet eſſe, ſed amoris comes.

Nimirum enim unà officium facere, & adjuvare in pulcrarum rerum ſtudio cupit, non peccandi avt malitiosè agendi ſocium ſe præbet. Marcus ipſe *infrà l.* 9. §. 29. Εἰ δὲ ἐτεραγώδησαν, ὐδὲν μὲ κατανάγκασε μιμεῖσθαι. *Sin tragicè ſemet oſtentarint, qis ad illorum oſtentationem me addixit?* μωρὸς avtem, id eſt, *ſtultos ſupra l.* 4. §. 38. pronunciaverat eos omnes, qos res iſtiuſmodi ſolent, ἐυφραίνειν ἢ λυπεῖν, ſi concedantur & adſint, lætos; ſi negentur, triſtes faceret.

Ἐγενόμην ποτὲ, ὑπερδήπο]ε καταλειφθεὶς, ἔυμοιρος ἄνθρωπος] Locus morbi manifeſtus; ſed cui citra codicum opem havd facilè medicina fiat. Mericus Caſavbonus illud ἐγενόμην ποτέ ad priora refert, eôqe periocham vult clavdi. vertit itaqe, *Fueram qandoqe* [id ſufficiat.] In *præfatione* ſic παραφράζει; *Num & tu idcirco ſtultus futurus es? ſufficit qòd tamdiu etiamnum fueris.* Xylander ſeqentibus conglutinat, reddítqe; *Aliqando, utcunqe relictus, factus ſum felix.* ut ὅπως δήποτε, non ὅπ⟨ δήποτε legendum fuerit. qod, ſi cui admittendum videbitur, malim; *Qi nunc neſcio qo pacto neglectum habeor, fuit qando felicior eram, ſortémqe ſerebam meliorem.* Ut verba ſint indignè ferentis, aliis jam poſthaberi ſe, cùm prælatus aliqando fuerit. qalis illa Menandriana apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 19.

Τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην;
Qid enim ego relinqebar?

Verùm Caſavbonus καταληφθεὶς, non καλαλειφθεὶς legit, vertítqe παραφερασικῶς, *Mors me, ubicunqe voluerit, deprehendat: ipſe felix futurus ſum.* Atqe ità Marcus *l.* 12. *c.* 7. Οἷοῖον δεῖ καλαληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτ⟨. *Qalem te à morte deprehendi oporteat.* Et ſimpliciter Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί θέλεις ποιῶν καλαληφθῆναι; *Te autem qid agentem oportet invadi.* videndus *ad l.* 6. §. 30. Lectionem eam probat D. Bootius, ſed pro ἐγενόμην mavult γένοιο ἄν ποτέ. ut ſit ſenſus; *Qocunqe loco deprehenſus, felix fueris*, ſive *eſſe poteris*: in tua eſt poteſtate ſitum, ut ſis felix, qemadmodum *l.* 11 *c.* 1. dicit, in mentis poteſtate ſitum eſſe, ut vitam ſibi plenam ac conſummatam

a L.7.§.17. τὸ δὲ a εὐμοιρεῖν, ἀγαθὴν μοῖραν σαυτῷ δοτονείμας. * -θοὶ τρόποι Sal. ἀγαθαὶ δὲ μοῖραι, ἀγαθοὶ * τρόποι ψυχῆς, ἀγαθαὶ ὁρμαὶ, ἀγαθαὶ πρᾶξις.

futurus sis. felix est avtem qi sortem sibi bonam comparaverit. sors verò bona si qid sit qæras, ea moribus bonis, motibus bonis, bonis deniqe actionibus constat.

ANNOTATIONES.

efficiat, ὅπου ἂν καταληφθῇ, *ubicunqe* vel *qandocunqe morte superveniente deprehensa fueris*. Vel, γίνου ποτέ. *Fias aliqando vir felix*: fac te felicem. istud tibi acqire, ut, qocunqe loco deprehensus fueris, felix sis. Hoc verò sensu admisso, à superioribus ista sejungenda sunt, ut periocham integram cum eis qæ sequntur conficiant. D. Salmasius deniqe sic concinnat, ut dialogismus prior continuari videatur. Ἐγενόμην ποτὲ εὐμοιρος. Ἀνθρωπε, σὺ δὲ εὔμοιρος, ὁπουδήποτε καταληφθῇς, ἀγαθὴν μοῖραν σαυτῷ ἀπονείμας. *Felix aliqando fui. Mi homo, tu verò felix, ubicunqe deprehensus, si bonam ipse tibi sortem feceris.* qod qomodo fiat, mox subjicit. Hoc est qod Plavtus *Trinum. 2. 2.*

Nam sapiens qidem pol ipse fingit fortunam sibi.

Cicero in *paradox. 5. Nec est ullares, qa plus apud sapientem polleat qàm ipsius voluntas atqe judicium, cui qidem etiam, qa vim habere maximam dicitur, Fortuna ipsa cedit, sicut sapiens poeta dixit;*

Suis ea cuiqe fingitur moribus.

At qis is poeta sapiens? Forsan docebit id nos Salustius. Is A etenim *Orat. ad Cæsar. 1. Res*, inqit, *docuit id verum esse qod in carminibus Appius ait,*

Fabrum esse suæ qemqe fortunæ.

Sed & Cornelius Nepos in *vita Attici*; *Sui cuiqe mores fortunam fingunt.* Et de Catone Livius *l. 39. In hoc viro tanta vis animi ingeniiqe fuit, ut qocunqe loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus fuisse videretur.*

Τὸ δὲ εὔμοιρος, ἀγαθὴν μοῖραν σαυτῷ ἀπονείμας] Istis avt corrigit Marcus sententiam hominis, qi ideo felicitatem tribuebat sibi, qòd in dignitate aliqa petenda res ex voto nonnunqam successerant. avt exponit etiam clariúsqe explicat, nè qis B perperam accipiat, qid τῷ εὔμοιρος vocabulo intelligi velit. Εὔμοιρος, inqit, sive *felix* (unde & *l. 2. §. 6. εὐμοιρία felicitas*) is verè dicitur, qi μοῖραν ἀγαθὴν, id est, *sortem bonam sibi nactus est.* Sors avtem bona, non in mediis istis, sed in bona mentis dispositione, bonisqe conatibus atqe actibus indè profluentibus, consistit. Vide *lib. 7. §. 17.* In his etiam ἀγαθοὶ τρόποι pro ἀγαθαὶ τροπαὶ rescribendum monet D. Salmasius.

LIBER VI.

a Inf.§. 5. *L.7.§.23.* b *L.2.§.11.* a Τῶν ὅλων ὑσία, εὐπρόσβλης, καὶ εὐτρεπής. b ὁ δὲ ταύτῃ διοικῶν λόγος ἀδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν. κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. c πάντα δὲ κατ' ἐκείνον γίνεται, καὶ περαίνεται. c *L.3.§.11.* Inf. §. 8.

Universi materia obsequens est & parere prompta. mens rectrix ejusdem, nullam in se maleficii cavssam habet; cùm malitiam in se nullam habeat; neqe malefacit cuiqam, nec à qoqam læditur. secundùm hanc verò fiunt & perficiuntur universa.

d *L.1.§.16. l.4.§.25.l.5. §.3.* Inf. §.7. *l.8.§.2.* §. 2. Μὴ διαφέρῃ, πότερον ῥιγῶν, ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς. καὶ πότερον νυσάζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων. d καὶ πότερον κακῶς ἀκούων,

§. 2. Pari loco habeas, frigore rigens, an calore fotus, qod est officii tui, feceris. item utrùm dormituriens, an somni satur; malè avdiens, an

ANNOTATIONES.

§. 1. a Τῶν ὅλων ὑσία εὐπροσβλὴς καὶ εὐτρεπής] *Universi materia est obseqi ac fingenti parere prompta.* Verùm hoc in dubium vocat Seneca *qæst. natur. l. 1. præfat.* ubi inter alia qærendum proponit; *Deus materiam ipse sibi formet, an datâ utatur:*

— Deus qicqid vult efficiat, an in multis rebus illum tractanda destituant; & à magno artifice pravè formentur multa, non qia cessat ars, sed qia id, in qo exercetur, sæpe inobsequens arti est. Idémqe fidentiùs in adversam partem, *de provident. c. 5. Qare Deus tam iniqs in distributione fati fuit, ut bonis viris paupertatem, vulnera, & acerba funera adscriberet? non potest artifex mutare materiam. hæc passa est. qadam separari à qibusdam non possunt, coharent, individua sunt.* Scilicet Deum nesciebant illi materiæ avtorem, qam illi Deo suo coævam somniabant. nec mirum si inobsequentem experiretur, in qam lege creandi jus nullum obtineret. Videatur *adversus Hermogenem*, qi paria illis sentiebat, Tertullianus.

Ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος] Vide *suprà l. 4. §. 40. & l. 5. §. 21, 30. & infrà §. 4.*

Οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν] Ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείρατός ἐστι κακῶν. *Deus tentari malis non potest.* Jacob. *c. 1. v. 13.* Vide *ad l. 2. §. 11.* Qomodo ergò, inqies, ipse de se? Esajæ *c. 45. v. 7. Ego Dominus creans malum.* & Amos *c. 3. v. 6. An erit malum in civitate, qod Dominus non effecerit?* Respondet Basilius Cæsar. *Orat. 8. pag. 424. B.* Κτίζει καινά. τοιγαροῦν, μεταποιεῖ αὐτὰ καὶ εἰς βελτίωσιν ἄγει. ὥστε ἀποθέμενα τὸ εἶναι κακὰ, τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν μεταβαλεῖν. ὥσπερ τὸ κτίζειν. *Creat avtem mala, hoc est, transmutat ipsa, & in meliorem statum exitúmqe deducit, ut jam mala esse desinant, boniqe naturam accipiant: uti creare sumitur. Psal. 51. v. 10. & ad Eph. c. 2. v. 10.* ἵνα ἐν τῷ μὴ ὄντι παράγειν, ἀλλὰ τὰς ὄντας μεταποιεῖν. *non ex non existente facere, sed existentia mutare atqe renovare.* Verùm respondet secundò, distingvendo de malis. *p. 422. D.* Κακὸν, τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν. τὸ δὲ ὡς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. τὸ μὲν οὖν ὡς φύσει κακὸν, ἐξ ἡμῶν ἤρτηται. κακὸν δὲ τὸ ἡμῖν ἐπίπονον καὶ ὀδυνηρὸν πρὸς τὴν αἴσθησιν ὑπὸ τοῦ φρονίμου καὶ ἀγαθοῦ δεστόζου, πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν ἐπάγεται. *Malum aliqod est* A *secundum nostrum sensum, aliud naturâ ipsâ. Malum itaqe naturâ ex nobis oritur. Malum verò, qod triste & durum est sensibus nostris, à sapientissimo & optimo domino nobis ad utilitatem inducitur.* Et rursus *pag. 426. B.* Τὸ μὲν κυρίως κακὸν ἡ ἁμαρτία, ὅπερ μάλιστά ἐστι τῆς τοῦ κακοῦ προσηγορίας ἄξιον, ἐκ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως ἤρτηται. τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγυμνάσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρείας προβάλλεται. τὰ δὲ, ὡς παραδείγματα, ἐπὶ τῷ σωφρονιστέρους ποιῆσαι τοὺς πρὸς ἁμαρτίαν ἐνολισθήτους. *Malum itaqe propriè peccatum, hoc verò dignum appellatione à nostra voluntate pendet. Reliqa verò, qa appellantur mala, partim ad exercendos dantur bonos & declarandam fortitudinem, partim ut medela eorum qi deliqerunt* B *proveniunt, partim ut exempla ad homines in vitium pronos prudentiores faciendos.* Gregorius Romanus *in Job. l. 3. cap. 6. Neqe enim mala, qa nullâ suâ naturâ subsistunt, à Domino creantur: sed creare se mala Dominus indicat, cùm res bene conditas nobis malè agentibus in flagellum formas; ut ea ipsa & per dolorem, qo feriunt, delinqentibus mala sint; & per naturam, qâ existunt, bona. Unde & venenum, mors qidem est hominis, sed tamen vita serpenti.* Tertullianus *adv. Marcion. l. 2. Qia mala dicuntur, & delicta & supplicia, conditorem malorum intelligi volunt, ut malitiæ avtor renuncietur.* C *Nos adhibitâ distinctione utriusqe formæ; separatis malis delictis & malis supplicii, malis culpæ & malis pœnæ; suum cuiqe parti definimus avtorem; malorum peccati & culpæ diabolum, malorum pœnæ & supplicii Deum creatorem, ut illa pars malitiæ deputetur, ista justitiæ mala condenti judicia adversus mala delicta. de his ergò creator confitetur malis, qa congruunt judici: qa qidem illis mala sunt qibus rependuntur: cæterum suo nomine bona, qâ justa, & bonorum defensoria, & delictorum inimica.* Ità Irenæus *adv. Valent. l. 4. c. 77. Mala eis in qos incidunt; bona qia ex Dei judicio procedunt.* Et Augustinus *Ep. 120. c. 19. Mala non peccata, sed supplicia. Malum avtem malo non malè redditur: nam* D *& ei cui redditur malum est, qia supplicium est; & ei à qo redditur bonum est, qia rectè factum ejus est.* Idem *ad Pelag. Ep. l. 2. c. 7.*

Πάντα κατ' ἐκεῖνον γίνεται] Vide *l. 2. §. 2, 17.* Vide & de passerculo, de pilo, Domini nostri pronunciata, Matth. *c. 10. v. 29, 30.*

§. 2. Καλῶς ἀκούων, ἢ εὐφημούμενος] Vide *l. 5. §. 20. & l. 5. §. 3.*

an collavdatus; moriens itidem, an aliud qid agens. nam ex vitæ hujus officiis, hoc eſt etiam, qòd morimur. & in hoc ergò ſufficit, qod præ manibus eſt ritè diſponere.

§. 3. Introſpice, cavéqe nè rei cujuſqam qalitas dignitáſve propria te fugiat.

§. 4. Præſentia hæc omnia qàm citiſſimè mutabuntur; & vel in exhalationem abibunt, (ſiqidem unita ſit rerum omnium ſubſtantia) vel diſſipabuntur.

§. 5. Novit mens univerſi rectrix, qomodo ſe habeat, qid faciat, & in qa materia verſetur.

§. 6. Optimus injuriam ulſciſcendi modus eſt, inferenti

ἢ ἀΦημέρῳ· καὶ [a] πότερον ἀποθνήσκων, ἢ περίττων τι ἀλλεῖον. [b] μία γὰρ τ βιωτικῶν πράξεων καὶ αὕτη ἐστί, καθ' ἣν ἀποθνήσκομεν. [c] ἔρκει ἵνα καὶ ὧδε ταύτης [d] τὸ παρὸν εὖ θέσθαι.

§. 3. [e] Ἔσω βλέπε. μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία ποιότης, μήτε ἡ ἀξία, ἀποχαιρέτω σε.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα [f] τάχισε μεταβάλλει, καὶ ἢ ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται * , εἴπερ ἥνωται ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσεται.

§. 5. [h] Ὁ διοικῶν λόγος εἶδε πῶς διακείμενος, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνος ὕλης.

§. 6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι. [i] τὸ μὴ

a L. 7. §. 44,45,46.
b L. 3. §. 7 d. 10. §. 8.
c L. 8. §. 32. l. 9. §. 6.
d L. 2. §. 5. l. 3. §. 12.
e L. 3. §. 17. l. 5. §. 36. l. 7. §. 29, 30.
f L. 5. §. 23. Inf. §. 15.
g L. 8. §. 25. l. 10. §. 7.
* — ἀσθήσεται Lug.
h L. 2. §. 4. Sup. §. 1. l. 10. §. 25.
i L. 7. §. 14-65.

ANNOTATIONES.

5. §. 3, & *infrà* §. 7. & *l.* 7. §. 36. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 11. Epictetus *Enchir. cap.* 49. Ὅσα προτίθεται, τούτοις, ὡς νόμοις, καὶ ὡς ἀσεβήσων παραβησόμενος, ἔμμενε. ὰ, τι δ' ἂν ἀμῇ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου. τοῦτο γὰρ ἤδη ἐστὶ σόν. *Hæc observa tanqam leges citrà piaculum non violandas. Qicqid autem de te dictum fuerit, id ne curato: id enim non jam tui eſt arbitrii.*

Μία τῶν βιωτικῶν πράξεων] Vide *l.* 3. §. 7. Seneca *Epiſt.* 77. *Qid? tu neſcis unum eſſe ex vita officiis, & mori?*

Τὸ παρὸν εὖ θέσθαι] Hoc eſt qod noſter paſſim inculcat; *l.* 3. §. 10, 12. & *l.* 4. §. 26. & *infrà* §. 32. & *l.* 7. §. 6. 29. & *l.* 8. §. 2. Pittacus, τί ἄριστον; *qid eſſet optimum*, interroganti, reſpondit, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. *qod in præſentia occurrit bene agere.* Laërtius *l.* 1. §. 77. qod poſtea in proverbium abiit. Svidas. Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. παροιμία. qi & ſubjungit Platonis locum è *Gorgia. pag.* 340. *E.* Καὶ, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δίκαιόν τὸ διδόμενον παρά σου. *Atqe, ut videtur, qemadmodum vetus habet proverbium, neceſſariò adducor, ut eo, qod adeſt, pro viribus bene utar, & qod tu das accipiam.* Et Cratini ex *Pylaa.*

Ἀνδρὸς σοφοῦ χρὴ, τό γε παρὸν πρᾶγμ', ὡς καλὸν,
Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι. —
Sapientis hoc opus eſt probè diſponere,
Qod impræſentiarum adeſt. —

Apud Procopium *Gottic. l.* 1. Vitiges;

Ἐμὲ γάρ τις παλαιὸς εἰσέρχεται λόγος,
Τὸ παρὸν εὖ τιθέναι, κελεύων.
Vetus enim proverbium mihi in mentem venit,
Res præſentes bene me diſponere jubens.

Baſilius Cæſar. *in Eſaj.* & ex eodem Simeon cancellar. *Orat.* 21. Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. *Nè curioſius futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem compone.* Αἰσχρὸν γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν προεμένους, ὕστερόν ποτ' ἀναπαλεῖσθαι τὸ παρελθὸν, ὅτε οὐδὲν ἴσαν πλέον ἀνιαμένοις. *Turpe enim præſens projicere tempus, ac ſerò poſtea revocare præteritum, qando nihil nobis proderit ex animo delere.* Baſilius idem, *Orat.* 24. *p.* 584. *C.* Et Simeon *Or.* 1. Apud Athenæum *l.* 10. incertus avtor;

Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε.
Vitam explica ex præſentibus rebus tuam.

Heſychius. Τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι. παροιμία, ἧς καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ μνημονεύει. *In præſentia bene agere. Proverbium, cujus & Plato in Gorgia meminit.* In adagii avtem illius expoſitione lapſum Eraſmum reſtituit Stephanus. Spectant eodem Pindari illa: *Iſth. Od.* 8.

Τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον ἀεὶ,
Χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν,
Ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται
Ἐλίσσων βιότου πόρον.
Qa verò ante pedes eſt, præſtantior eſt ſemper
Res qavis. Doloſum enim avum
Hominibus impendet
Volvens vitæ curſum.

Et *Pyth.* 10.

Τῶν δ' ἕκασος ὀρμᾷ,
Τυχὼν μὲν ἁρπαλίαν σχεθεῖν
Φρονίδα, τὰν πὰρ ποδός.
Τὰ δ' εἰς ἐπιαυτὸν ἀτέκμαρτον προνοῆσαι.
Qorum avtem qiſqe deſiderio rapitur,
Ea conſequutus avidè arreptam tenet
Curam qa eſt ad pedes.
At in annum eventura ſignum non eſt datum providere.

Ariſtippi etiam monitum apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Ἐφ' ἡμέρᾳ τὴν γνώμην ἔχειν, καὶ ἂν πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει, καθ' ὃ ἕκαστος ἢ πράττει τι, ἢ ἐνοεῖ. μόνον γὰρ ἡμέτερον τὸ παρὸν, μήτε τὸ δὲ τὸ φθάσον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. *In diem animum intendere, & diei illam ſolummodò partem, qa qiſqe qid ageret avt cogitaret. Solum enim præſens in noſtra manu poſitum, non præteritum, neqe inſtans.* Seneca *Ep.* 101. *Ille ex futuro ſuſpenditur, cui irritum eſt præſens.* Deniqe qod

A Lucianus in Νεκυομαντείᾳ *pag.* 340. ex Tireſia Menippò datum fingit conſilium, Τοῦτο μόνον ἐξ ἅπαντος θηράσῃ, ὅπως τὸ παρὸν ἐν θήμιτι, παραδράμῃ τὰ πολλὰ, καὶ περὶ μηδὲν ἰσπευδαιμόνως. *Hoc ſolum in tota vita perſeqere, ut præſentibus contentus, plerumqe videns, nulliuſqe rei ſatagens prætercurras.*

§. 3. Ἔσω βλέπε] Aliud hìc, ἔσω βλέπε. aliud ἔνδον βλέπε *l.* 7. §. 59. ibi vult hominem in mentem ſuam introſpicere; iſtic in rerum externarum naturam ipſam internam, miſſâ ſpecie externâ. Vide *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 29, 30.

Ἡ ἀξία] Vide *l.* 3. §. 11.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα] *Omnia qa ſubjecta ſunt* Xylander. *Subſtantia omnes* Caſavbonus. Malim, *præſentia hæc omnia.* τὰ ὑποκείμενα, *præſentia.* qod *l.* 9. §. 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς. *qacunqe vides.* Vide *ad l.* 8. §. 24.

Τάχισε μεταβάλλει] Vide *l.* 5. § 13, 23, 33.

B Ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Lugdunenſis ἐκθυμιασθήσεται. tanqam ab ἐκθυμιάζομαι. qod neſcio an legatur. ἐκθυμιάσθαι, *in fumos, exhalationes, vapores abire.* qomodo ea ſolent, qæ adolentur. eſt ergò ἐκθυμιαθήσεται Marco hìc, qod ברו בעשן Pſaltes dixit, *Pſal.* 37. *v.* 20. ubi Scripturam receptam cur ſolicitaret Piſcator, nihil erat.

C Εἴπερ ἥνωται ἡ οὐσία] *Siqidem compacta ſit eorum ſubſtantia* Xylander, ut de ſubjectis ſingulis intelligatur. at Caſavbonus, *ſi in unam eandémqe ſubſtantiam redigenda ſint omnia*: Vel, *ſi rerum omnium ſubſtantia ſit inter ſe unita, & in unum compacta.* firmat ſimul & explicat Marcus ipſe, §. 10. Ἡ ἕνωσις καὶ τάξις. *Compages rerum in unum ordine juſto convenientium.*

§. 5. Ὁ διοικῶν λόγος] *ſuprà* §. 1. incertum eſt avtem, iſtáne ad priora illa pertineant, an aliò ſpectent, & ſeorſim ponenda fuerint. Illud Caſavbono, hoc Xylandro placuit. qod & ipſe ſecutus ſum. De ſenſu convenit. Menti univerſi rectrici, qid de ſingulis faciat, & qo fine qidqe faciat, & qale id ſit, in qo ſe vimqe ſuam exerceat, ſatìs perſpectum ac proſpectum eſſe;* D *etiamſi iſta nos qàm creberrimè lateant.*

§. 6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι] Avrea gnome. Diogenes interroganti, Πῶς ἀμυνοῦμαι τὸν ἐχθρόν; *Qomodò ulciſcar inimicum?* reſpondit, Αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. *Si ipſe probus honeſtúſqe fias.* Refert Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 88. *A.* qi & *de leg. poët. c.* 5. Πρὸς δὲ τὸν γράψαντα, Ποτὲ τὸν πονηρὸν ὄντα ἄχρηστον ὅπλον ἡ πονηρία, τρόπον τινὰ συνεξομοιοῦσθαι κελεύοντα τοῖς πονηροῖς, τὸ τοῦ Διογένους παραβαλεῖν ἐστι. ἐρωτηθεὶς γάρ ὅπως ἄν τις ἀμύναιτο τὸν ἐχθρόν. Αὐτὸς, ἔφη, καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. *Adverſus eum qi ſcripſit, contrà malum eſſe malitiam non inutile armorum genus:* E *qum is jubeat nos qodammodò adſimilari malis: Diogenis illud objiciendum eſt, qi interrogatus, qâ qis ratione ulciſci inimicum poſſet, reſpondit, ſi ipſe qam optimus fiat.* Atqe hoc eſt qod ille apud Comicum neſcio qem (avtore eodem *de exil. pag.* 600. *D.* referente) qi cùm de infelicitate ſua qerentem amicum τὴν τύχην ἀμύνεσθαι, *fortunam ulciſci*, juſſiſſet, interrogatus qâ ratione id effectum daret, Φιλοσόφως, *Philoſophicè*, reſpondit. Qin & Epictetus apud Maximum *collectan. c.* 28. interrogatus, πῶς ἄν τις τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ. *qomodò qis hoſti dolorem excitare poſſet.* reſpondit, ἑαυτὸν παρασκευάζων βέλτιστα πράττειν. *ſi qis ità comparet ſeipſum, ut qàm optimè vivat.* Idémqe Plutarchus F *de util. ex inimic. pag.* 88. *C.* Σύ τοι διάφερε τῶν κακῶν, ἕξεις γάρ, ὧν θέλῃς ἀνιᾶν τὸν μισοῦντα. *Tu te malis meliorem præſta: nam licet, ſi vis inimico ut agrè ſit facere.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 296. Οὐδὲν οὕτω κολάζει τοὺς ὑβριστὰς, ὡς τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακία. τὸ γὰρ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχεραίνειν, τῇ ἀληθείᾳ εἶναι τὰς ὕβρεις. τὸ δὲ καταγελᾶν αὐτῶν, τῷ μηδὲν συνειδέναι πονηρὸν, ἀπόδειξίς ἐστιν ἐναργεστάτη. *Nihil contumelioſos homines tam excruciat, qàm eorum, qibus contumelia infertur, patientia. Nam qi indignatur & excandeſcit, hoc ipſo veras eſſe contumelias oſtendit. Qi avtem eas irridet, ac pro nihilo ducit, perſpicuum argumentum præbet, ſe nullius ſceleris ſibi conſcium eſſe.* Et *l.* 3. *Ep.* 181. Δύο ταῦτα ὑβριζομένου νόει. τό, τε μηδὲν ὅτῳ λυπεῖν τοὺς ὑβρίσαντας, ὡς τὴν τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακίαν. τό, τε ὅτως ἀμύνασθαι αὐτοὺς μὴ δύνασθαι, ὡς ἀρετὴν ἀσκοῦντας. *Hæc duo contumeliam inferens intelligit, al-*

μὴ ἐξομοιοῦσθαι.

a L.8.§.26. 42. §.7. Ἐνὶ [a] τέρπου καὶ [b] προσαναπαύου, τῷ δοτὸ πράξεως κοινωνικῆς [c] μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, [d] σὺν μνήμῃ Θεοῦ.

b L.4.§.31.
c L.5.§.6.
d L.5.§.13. Inf.§.23.

§.8. [e] Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον, καὶ ποιοῦν μὲν ἑαυτὸ οἷον ἂν καὶ θέλῃ, [f] ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλῃ.

e L.5.§.14. l.11.§.1.
f L.3.§.9.l. 5.§.19.l.7. §.14.l.12.§. 25.

§.9. [g] Κατὰ τὴν τοῦ ὅλων φύσιν ἕκαστα περαίνεται. ἐ γὰρ καὶ ἄλλην τινὰ φύσιν, ἢ τὴν ἔξωθεν περιέχουσαν, ἢ ἐμπεριεχομένην ἔνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.

g Sup. §.1.

§.10. [h] Ἦτοι κυκεὼν, καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμὸς. ἢ ἕνωσις καὶ τάξις, * πρόνοια. [i] εἰ μὲν οὖν τὸ πρότερον, τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν; Ἢ

h L.4.§.27.
* [καὶ] πρ.
i L.2.§.11.

nè sis similis.

§.7. Hoc uno te oblecta, in eóque acquiesce, ut ab una, qæ communitatem juvet, actione, ad alteram transeas, numinis memor.

§.8. Pars animæ principalis se suscitat, se vertit; se facit, qalem ipsa voluerit; qæ contingunt qæ, libet, talia sibi videri facit, qalia ipsa voluerit.

§.9. Secundùm universi naturam perficiuntur singula. neqe enim secundùm aliam ullam, qæ vel exteriùs contineat, vel interiùs contineatur, vel extra etiam qasi appensa sit.

§.10. Universum avt est cinnus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuò; avt est compages rerum in unum ordine justo convenientium, qæ providentiâ regatur. si priùs illud, qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluviéqe istiusmodi ulteriùs commorari?

avt

ANNOTATIONES.

terum, qod eos, qi contumeliam inferunt, nihil aqè discruciat, ut eorum, qi contumeliâ afficiuntur, patientia: alterum, qod nullâ ratione ipsos aqè alcisci qeamus, qàm virtutem colendo. Et mox, allato Diogenis dicto, superiùs memorato: Ὁ τοίνυν ἀρετὴν καὶ ἀνεξικακίαν ἀσκῶν, καιρίας τοῖς ἐχθροῖς δίδωσι πληγάς. ὁ δὲ καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις νέμων, καὶ ἐυχόμενος αὐτοὺς ἀνενεγκεῖν ἐκ τῆς τοιαύτης μανίας; καὶ μὴ μόνον ἀμύνασθαι μὴ ἐθέλων, ἀλλὰ καὶ συμπάσχων τοῖς ὑπὸ τῆς κακίας χειρωθεῖσιν, ὄντος τῷ ὄντι ἐσὶν ὁ εἰλικρινῶς φιλοσοφῆσαι ἐπιτρέψαντος. *Qui igitur, qi virtutem & patientiam colit, mortiferas hostibus plagas infligat. Qod si qis etiam iis, qi livore feriuntur, venìam tribuat, ac pro ipsis, ut ex hujusmodi furore emergant, vota faciat, atqe ita sit comparatus, ut non modò à vindictæ studio abhorreat, sed eorum etiam, qos hoc vitium subegit, miseriâ commoveatur, hic demum verè est, qi sincerè philosophari novit.* Vide Regem sapientissimum, *Paræm. c.25. v.22.* & Apostolum *ad Rom. c.12. v.20.*

Τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι] Jasoni Medæa apud Evripidem;

Ἀλλ' ἐσμὲν, οἷον ἐσμὲν, οὐκ ἐρῶ κακὸν,
Γυναῖκες. ἀλλὰ χρὴν σ' ὁμοιοῦσθαι κακῷ,
Οὐδ' ἀντιτένειν πηδᾶ ἀντὶ πηδίου.
Sumus qidem mulieres, qod sumus; malum
Havd dixerim. Similem te tamen fieri malis
Non decuit, avt fatuis fatua rependere.

Verùm versiculum primum Grotius in excerptis aliter distinxisse videtur, dum vertit;

Sumus mulieres, qale non dicam malum:
Sumus. Sed havd te decuit agatum malis,
Dementiâ certare cum dementibus.

Marcus noster *l.7.§.15.* Ὅ, τι ἂν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet.*

---- *ridiculum est enim*
Odio nocentis perdere innocentiam.

Dio apud Plutarchum *pag.* 979. *A.* Εἰ δ' Ἡρακλείδης ἄπιστος ἢ κακὸς διὰ φθόνον, ὅτι καὶ Δίωνα δεῖ ψυχῇ διαφθεῖραι τὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ ἀντιτιμωρεῖσθαι, τῷ προαδικεῖν, νόμῳ δικαιότερον ὡρίσθαι, φύσει γινόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀνθενείας. *Qod si infidus Heraclides, & ex livore improbus sit, ideóne Dionem oportere ità virtutem labefacere? nam repetere pœnas, qam priorem inferre injuriam lege justius definiri, qm natura ab imbecillitate proficiscatur eadem.* Epictetus *l.2.c.10.* Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἔβλαψε, πρὸς ἐμέ τι ἄδικον ποιήσας; ἐγὼ ἐμαυτὸν μὴ βλάψω, πρὸς ἐκεῖνον ἄδικόν τι ποιήσας; Augustinus *in Psal. 54. Qid tibi prodest, qia exigis qas pertulisti injurias? ultio te reficit? ergò de malo alieno gavdebis? passus es malum. ignosce, nè duo sitis mali.* Et *in Joan. Ep. 1. tract. 8. Odit te inimicus. si odisti illum & tu, contrà reddis malum pro malo. qid facis reddens malum pro malo? unum ægrotum flebam, qi te oderat. jam duo plango, si & tu odisti.* Idem *Epist. 5. Paratus igitur esse debet homo justus & pius, patienter eorum malitiam sustinere, qos fieri bonos qærit, ut numerus potiùs crescat bonorum, non ut pari malitiâ se qoqe numero addat malorum.* Apostolus *ad Rom. c.12. v.21.* Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. *Nè vincitor à malo, sed vince bono malum.* Gvigo *meditat. c.15. Qàm pulcra ars vincere in bono malum! contraria enim contrariis superantur. positus es qasi signum ad retundenda jacula inimici*; id est, *ad destruendum malum oppositione boni.* Seneca *de benef. l.7. c.31. Vincit malos pertinax bonitas.* Et *l.1. c.3. Assiduitas meriti pertinacis evincet.* Et *de ira l.2. c.34. Irascetur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. cadit statim simultas ab altera parte deserta, nisi par non pugnat. Si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit: victus est, qi vicit.* Salustius *Jugurth. Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Valerius Maximus *lib. 4. cap. 2. Speciosiùs aliqantò injuriæ beneficiis vincuntur, qàm mutui odii pertinaciâ pensantur.* Vide *infrà* §. 26. & *lib. 7. §. 68.*

§.7. Ἐνὶ τέρπου καὶ προσαναπαύου] Vide *l. 5. §. 34.*

Μεταβαίνειν] Vide *l. 5. §. 6.*

Σὺν μνήμῃ Θεοῦ] Vide *l. 3. §. 13.* & *infrà* §. 23. Dignum qod referatur hîc, Epicteti illud *Dissert. l. 1. c. 16.* Εἰ γὰρ νῦν εἴχομεν, ἄλλο τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον καὶ εὐφημεῖν, καὶ διεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; ἐν τῷ σκάπτοντας καὶ ἀρῶντας καὶ ἐσθίοντας ἄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα ταῦτα δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι κοιλίαν, ὅτι ἀύξεσθαι λεληθότας, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, καὶ ὁδῶν χρηστικήν. *Nam si sani essemus, qid nobis aliud agendum erat & publicè & privatim, qàm nunccm celebrandum & laudandum, & grates persolvenda? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus Deo, magnus hic Deus, qi nobis instrumenta præbuerit hac qibus terram excolamus; magnus est Deus, qi manus dederit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effeceris, ut latenter crescamus, ut dormientes respiremus? Hæc singulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac divinissimus resonandus, qod facultatem dederit harum rerum intelligentem, & utendi ratione instructam.* Qid ille non fecisset, si adjicere potuisset, μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι τὸν Χριστὸν ἡμῖν δέδωκεν; *Magnus est Deus, qi Christum nobis dederit.* sed ulteriùs porrò avdire nè pigeat. Τί οὖν; ἐπεὶ οἱ πολλοὶ ἀποτυφλωσθε, οὐκ ἔδει τινὰ εἶναι τὸν ταύτην ἐκπληροῦντα τὴν χώραν, καὶ ὕπισθε πάντων διαδέχεσθαι τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν Θεόν; εἰ γὰρ ἀηδὼν ἤμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος. εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικός εἰμι. ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν. ποιῶ. μὴ ἐγκαταλείπω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφόσον ἂν δίδωται. καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ. *Qid ergò? qum vulgò excacati sitis, nónne oportebat esse aliqem, qi hoc munere fungeretur, & loco omnium hymnum de Deo publicaret? Qid enim possum aliud senex claudus, nisi celebrare Deum? Qod si luscinia essem, luscinia officio fungerer: si olor, oloris. Nunc rationalis cum particeps sim, Deus mihi celebrandus est: hoc meum munus est, hoc exseqor: neqe stationem hanc deseram qoad licuerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.* Contende cum istis qæ Psaltes regius habet, *Psal. 34, & 103, & 104, & 145.* Epictetus idem, referente Maximo *collectan. cap. 52.* Συνεχίσειρον νόει τὸν Θεὸν, ἢ ἀναπνεῖ. *Crebriùs Deum cogitato qam respirato.* qod sub Gregorii Nazianzeni nomine Antonius *Melliss. l. 1. c. 54.* sic extulit, Μνημονευτέον Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Rursùsqe idem apud Maximum. Ἀναμνήσθω ὁ περὶ Θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν, μᾶλλον ἢ τὰ σιτία. *Magis est de Deo sermo renovandus qotidie, qam ipsi cibi.* Idem deniqe apud Antonium. Ἐὰν ἀεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ᾧ ἐργάζῃ κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα Θεὸς παρέσηκεν ἕφορος, ἐν πάσαις σε ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς πράξεσι, οὐ μὴ ἁμάρτῃς, ἕξεις δὲ τὸν Θεὸν σύνοικον. *Si perpetuò memineris Deum spectatorem tibi adesse, qicqid agas, sive id ad animum, sive ad corpus pertineat, in omnibus tuis & precationibus & actionibus non peccabis, & Deum familiarem habebis.*

§.8. Τὸ ἡγεμονικὸν ἐστι τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον] *Suprà l. 5. §. 14.* & *l. 11. §. 1.*

Ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον] Vide *lib. 3. §. 9.* & *l. 7. §. 2, 14.*

§. 9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται] *Suprà §. 1, 4.*

§. 10. Ἦτοι κυκεών] Idem *l. 4. §. 27.*

Ἕνωσις καὶ τάξις, πρόνοια] lege [καὶ] πρόνοια.

Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι] Ità *l. 2. §. 11.* Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ προνοίας κενῇ; *Qid attinet in mundo vivere providentia inani?*

avt cur aliud qicqam mihi curæ sit, qàm ut qoqo modo in terram redigar? qorsum etiam perturbor? qicqid enim egero, superveniet aliqando dissipatio. sin qod posterius est positum,

ἢ μοι κεὴ μέλεϊ ἄλλω τινὸς, ἢ ᾧ ὅππως κε θάνω γένεσθαι; τί δ' κε παρεῖσομαι; ἄ ἤξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῷ. εἰ δ' ἀτερῷ ἐστι, σίδω

* Iliad. v. v. 99. a L. 7. §. 46.

ANNOTATIONES.

A

[1] Αἶα γίνεσθαι] αἶα, γαῖα, terra. Porrò in terram verti, sive terram fieri, pro mori; ex consequenti. ità in sacra pagina. *Gen. c. 3. v. 19. in terram reverteris*, pro morieris. & *Eccles. c. 12. v. 7. Et pulvis in terram, quod prius fuerat, redierit.* & *Psal. 22. v. 15. In pulverem mortis reduces me.* & *Psalm. 146. v. 4. Quo die spiritus eorum recesserit, ad terram suam revertuntur.* Allusum monet Kylander ad illud Menelai *Iliad. η. v. 99.*

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
Vos in aquam & terram cunctos convertier apto.

Plutarchus *adv. Epic. vit. pag. 1105. A.* Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθὲν, (ità ex ipso superiùs Plutarcho restituto) καὶ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀναισθητεῖν, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ τοῦ θανάτου δέος, ἀλλ' B ὥσπερ ἀπόδειξιν αὐτῷ προτίθησιν. αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστιν ὃ δέδοικεν ἡ φύσις.

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε,
τὴν οὐ τὸ μὴ φρονεῖν μηδὲ αἰσθανόμενον διάλυσιν τῆς ψυχῆς. *Non* sentire dissolutionem, *& id quod* sensu cassum est nihil ad nos pertinere, non tollit mortis metum, sed quasi demonstrationem ejus adjicit. Hoc enim illud ipsum est, à qo sibi natura metuit:

Sed vos in terram cunctis redeuntis, aquamque.

Nimirum ab anima dissipatione tali, qa ei intellectum & sensum auferat. Idem, ejusdem saltem nomine, *de Homeri vita* ac *poesi* differens, ait verbis hisce poetam ταμιεύειν τὴν ἀνάλυσιν C εἰς τὰ γενετικὰ στοιχεῖα τοῦ παντός, *significare resolutionem in genitalia elementa universitatis.* indè Xenophanem traxisse dogma suum illud, τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν, *primas rerum esse aquam & terram.* Et Alexander Aphrodisiensis *problem. l. 1. q. 79.* Τὰ νεκρὰ, inqit, σώματα, ξηρὰ καὶ ψυχρὰ πέφυκεν. *Corpora mortua sicca & frigida existunt.* itaque Homerum, cùm nôsset τὰ μὲν δύο τοιχεῖα φύσεως, ὡς νεκρίμερα καὶ καταφθαρτὰ, *duo quidem elementa fugientia, veluti cadaveribus partibus consentanea & lentissima.* (ignem scilicet & aëream) τὰ δὲ δύο, *duo verò* (terram scilicet & aquam) παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι, *manere corporibus mortuis,* di- D xisse.

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
Sed vos in terram cunctis redeuntis, aquamque.

id est, ξηρότατοι καὶ ψυχρότατοι. ità siquidem legendum qod codices vulgati perperam exhibent, manifesto; ξηρότατοι καὶ ὑγρότατοι. simpliciùs Hesychius. Ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε. διαλυθῆτε, ἀποθάνητε. *In aquam & terram redeatis, dissolvamini, moriamini.* & Eustathius. Μακρηγόρησε, ἐξ οὗ μὲν ζωογόνα στοιχεῖα θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἐφαίνοντο. γένεσθε δὲ γῆ καὶ ὕδωρ, ἃ δὴ ἀναφαίνεται τοῖς νεκροῖς σώμασι. *Moriamini,* & *calore vitali spirituque pleno privamini. redeatis in terram & aquam, qa jam manent in mortuis corporibus.* Subjungit tamen alios expenere, ἀνὶ οὗ ἀντιστοιχεῖσθαι (ἀντιστοιχεῖσιν autem loco supra citato habet Aphrodisiensis) τοῦτον εἰς τὰ βαρύτερα καὶ γεώδη καὶ ἀκίνητα καὶ ὑμᾶς ὁμοίως ἀναλυθῆναι, *hoc est, in elementa gravioria, & immobilia, & vobis similia resolvamini.* alios autem, duobus elementis hîc nominatis etiam duo reliqua comprehensa & subintelligenda; sicut in illo Hesiodi *oper. 1. 61.* ubi ad Pandoram conficiendam,

Ταῖσιν δὲ θεοὶ θῆκαν, —
Terram aqua misere.

Vulcano injungitur. hoc alio sensu dixisse Empedoclem,

Πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐκγενόμεσθα. F
Omnes enim ex terra & aqua nati sumus.

In proverbium autem usu frequenti ac familiari devenisse Homericum illud monent Grammatici. qo alluserit παροιμιώδης Valerius Cato in *Dirâ*, observante Scaligero, ubi dixit,

Quamvis ignis ero, quamvis aqua, semper amabo.

Cæterùm Marcus hîc elementum unicum duntaxat expressit, terram: quemadmodo & Euripides, in illis ex Chrysippo à Ciceronе mutuatis,

Reddenda est terra terra; cum vita omnibus
Metenda ut fruges; sic jubet necessitas.

ipse Euripides in *Hypsipyle*, ut ex Stobæo discimus, *tom. 2. tit. 108.* G

— Καὶ γὰρ ἀχθόντων βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θορίζειν, ὃν τὸ κέρτιμον τύχη.
— *Dolent tamen homines, & agre*
Ipsos sepelimus. Est autem necessarium
Vitam demeti, veluti gravedas spicas.

Vide *lib. 7. §. 40.* & *l. 11. §. 6.* Scribit interim Tullius ex Antiochi relatione, Carneadem solitum Chrysippum reprehendere, qòd Evripideum carmen illud laudaret: negabat enim (qod & Plutarchus suprà) genus hoc orationis qicqam omninò H ad levandam ægritudinem pertinere. id enim ipsum dolendum esse dicebat, qòd in tam crudelem necessitatem incidissemus. Illud adjecerim fieri posse, ut alius alicujus poetæ hemistichium fuerit, qod hîc Marcus usurpavit,

— ὅππως ποτε αἶα γένεσθαι.

[2] Ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῶ] Pindarus apud Plutarchum in *Marcell.*

Τὸ γὰρ πεπρωμένον
Οὐ πῦρ, οὐ σιδηρᾶν σχήσει τεῖχος.
Arcere namque fata, nec
Ignis, nec enses valet murus.

Archinus apud Clementem *Strom. l. 6. pag. 627. B.* Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ἀφίλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον ἢ εἰς ὕστερον. *Deberi mortem omnibus hominibus, sive prius aut posterius.* Demosthenes *de Coron. ibidem.* & apud Lucianum in *Demosth. pag. 689.* Πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις τέλος τῷ βίῳ θάνατος, κἂν ἐν οἰκίᾳ τις αὐτὸν καθείρξας τυγχάνῃ. *Nam omnibus quidem hominibus vitæ finis mors est, etiamsi qis seipsum servet inclusum in cavea.* διὸ δὴ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχωρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δὲ, ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ γενέσθαι. qod ab Homero mutuatum, Clemens & Plutarchus *de Homero*, volunt, qi dixerit, *Il. ζ. v. 488.*

Μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
At nemo (fidens dico) fatum effugit unqam,
Esto malus, bonus esto; humano sanguine cretus.

Idem tanqam ex Achillis mente: *Il i. v. 328.*

Ἴση μοῖρα μένοντι, καὶ εἰ μάλα τις σολιμίζῃ.
Bellantémque manet sors aqa domique manentem.

& v. 320.

Κάτθαν' ἅμα τῷ ἥτ' ἄρπτος ἀνὴρ, ὅστις πολλὰ ἰοργός.
Tam, cui vel gestum est, obit, ac qi multa patravit.

gem versum in ore frequentem habuisse Demonactem auctor est Lucianus. Et *Iliad. μ. v. 322.* sub Idomenei persona;

Ὦ πέπον, εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδ' ἀλεγύνας,
Ἀμὲ δὲ μείλλοιμεν ἀγήρω τ' ἀθανάτω τε
Ἔσσεσθ', οὔτέ κεν αὖτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην,
Οὔτε κέ σε πέλλοιμι μάχην εἰς κυδιάνειραν.
Νῦν δ' (ἦμπης γὰρ κῆρες ἐφεστᾶσιν θανάτοιο
Μύριαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι)
Ἴομεν, ἦ τῳ κῦδος ὀρέξομεν ἠὲ τις ἡμῖν.
O pepo, si detige exors, durasque senectæ
Vitæ foret, haudum subiers fugientibus ipsis,
Non equidem aut acies primas ipse inter eburnas,
Nec ad celebranda tibi mandarem munera Martis.
Nunc cùm circumstent nos mille pericula mortis
Exitu etiam pugnas, & inevitabile fatum,
Ibimus, aut victuri famam subiisve, abiisve.

Unde Plutarchus etiam sumpsisse videtur Æschylum illa;

Ἀλλ' ὅστις πολλὰ τραύματ' ἐν τέρσει λαβὼν,
Φύσαντα ὡς, εἰ μή τέρμα συντρέχει φίλοις.
Quin' ἐν σάγῃ τις ἅμματος πιὼν ἐσῇ
Φεύγει τι μᾶλλον τοῦ παπαινόμου μόρου.
Non tela si qis pectus intra acceperit,
Moriatur, aut fata nisi dent communia:
Nec ad focum qis considens in ædibus,
Fatum hoc magis sibi destinatum effugerit.

In qam eandem sententiam & Euripides Ægeo, apud Stobæum *tom. 2. tit. 119.*

— καὐθαμοῦ δ' ὀφείλεται
Καὶ τῷ κατ' ἄστυ, ἐκτὸς ἐμοῦ γε πάσιν.
— *morti est debitus,*
Etiam laborum immunis qi sedet domi.

Et Simonides *ibidem.*

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἕψεται καὶ τὸν φυγόμαχον.
Mors etiam profugum assequitur.

qod Flaccus *l. 3. Od. 2.*

Mors & fugacem persequitur virum.
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus, timidoque tergo.

Tyrtæus, ut Henricus Stephanus, an Callimachus, ut Camerarius, an Callinus, ut Stobæus *tom. 2. tit. 51.*

Οὐ γάρ κως θνητὸν γε φυγεῖν εἱμαρμένον ἐστὶν
Ἀνδρ', οὐδ' εἰ πρόγονον ἢ γένος ἀθανάτων.
Πολλάκι δηιότητα φυγὼν καὶ δῖον ἀκόντων
Ἔρχεται· ἐν δ' ἄρα μοῖρα κίχει θανάτου.
A fato nullo mortis fit gratia; non si
Auctores generis fit commune Deos.
Sæpe fugâ elapsum circumstridentia tela,
In lare privato, mors inopina rapit.

Solon apud Demosthenem *de legat. male obit.*

Οὕτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οἰκαδ' ἑκάστῳ.
Ἀνδρὸς δ' οὐκέτ' ἔπειτ' οὐκ ἐθέλοντι θύρας.
Ὑψηλὸν δ' ὑπὲρ ἕρκος ὑπεῖσέρχεται, ἔνδοθε δὲ πάντος,
Εἰ γέ τις ἢ φεύγων ἐν μυχῷ ἢ θαλάμῳ.
Cujúsque irrumpit postis populáris in ædes:
Valva ferratæ nec prohibere valent.
Septum etiam sublime supersilit, atque latentem
Prendit, sive habeat angulus aut thalamus.

a L. 5. §. 21. a σέω καὶ b εὐσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ c τῷ διοικοῦντι.

b L. 5. §. 18. c Sup. §. 5. 9. d L. 1. §. 12. l. 11. §. 9. e L. 4. §. 3. Inf. §. 12. * πρὸς Lug.

§. 11. Ὅταν ἀναγκασθῇς d ὑπὸ τῶν ἀδιεσκέων τῶν οἰονεὶ ἀφαρμοχθῆναι, e ταχέως ἐπάνιθι * εἰς ἑαυτὸν, καὶ μὴ ὑπὲρ τὸ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ῥυθμοῦ. ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἁρμονίας, τῷ συντόνῳ.

An.

§. 12. Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνην τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὅμως ἡ ἐπάνοδός σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. τοῦτό σοι νῦν f ἐστιν ἡ αὐλὴ, καὶ φιλοσοφία. ὧδε πολλάκις f ἐπίγιθι, καὶ g πρόσανάπαυε ταύτῃ, δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

f Sup. §. 11. g L. 5. §. 9. 10.

h L. 3. §. 11. Sup. §. 3. Inf. §. 14. L. 7. §. 29, 30.

§. 13. Οἷον δὴ, τὸ h φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων, καὶ τ' ποιάτων ἐδωδίμων. ὅτι νεκρὸς ἰχθύδιον, καὶ τοῦτο ὗ νεκρὸς ὄρνιθος, ἢ χοῖρος. καὶ πάλιν, ὅτι Φάλερνος, χυλάριόν ἐστι σταφυλίου.

rectorem veneror, eodémque fretus, firmus animi consisto.

§. 11. Siquando à rebus circumstantibus per vim qandam adactum perturbari te sensèris, citò ad re redi, nec plus qàm necesse est, ab animi tenore congruo recede. tenoris enim servandi valentior fies, ad eum jugiter recurrendo.

§. 12. Si novercam simul matrémque haberes, etiamsi & illam coleres, ad istam tamen freqentissimè te reciperes. harum instar habeant apud te, avla & philosophia. ad hanc sæpiùs accede, hac acqiesce, cujus ope, cùm qæ ibi occurrunt tibi futura sunt toleratu facilia, tum & ipse in eis toleratu facilis.

§. 13. Qemadmodum de obsoniis atqe eduliis ejusmodi cogitare licet, hoc piscis esse cadaver, hoc avis, hoc suis: ac rursus, de falerno, esse uvulæ succum;

ANNOTATIONES.

Martialis *l.* 4. *epigram.* 60.

Nullo fata loco possis excludere, cùm mors
Venerit, in medio est Tibure Sardinia.

& Propertius *l.* 3. *eleg.* 16.

Ille licèt ferro cautus se condat & ære;
Mors tamen inclusum protrahit indè caput.

Vide *ad l.* 7. §. 46. Augustinus *de diverss. serm.* 28. *Mors differri potest; auferri non potest.* Et *de Verb. Apost.* 18. *Mortem differunt ista, non auferunt. Sed etsi tardiùs qis moritur, ideò non moritur?* Idem *de temp.* 74. *Qid autem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod evitare non possis?* Seneca *Epist.* 93. *Qid interest qàm citò exeas, unde exeundum est? ibidem.* Vide *l.* 4. §. 50.

Ἐυσταθῶ] Verbum Stoicis familiare, qâ *constantem* illi & *immotum prorsus animi tenorem* designabant. eundem & *εὐσάθειαν* appellabant, & τὸ εὐσταθές. Vide *l.* 5. §. 18. & Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 29. & *l.* 2. *c.* 5. & *l.* 3. *c.* 9, & 24. Ὁ γὰρ θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἐπὶ τὸ εὐσταθεῖν ἐπόλησε. *Deus enim omnes homines ad felicitatem, ad constantiam condidit.* qo loco tamen, prout & apud nostrum, potest *status animi placidus & tranqillus* designari, qalis est æqoris in malacia. Καὶ γὰρ γαλήνη ἐστὶ, καὶ εὐσταθῆ τὸ πέλαγος. Lucianus. ideo & idem *l.* 2. *c.* 5. εὐσταθῆς καὶ ἀταράχως, *constanter & tranqillè*, conjunxit: &, qod huic cognatum noster, *l.* 12. §. 22. Ἑστάθηρὰ πάντα, καὶ πόλπος ἀκύμων. *Stabilia futura sunt tibi omnia, & sinus astu immunis.*

Θαῤῥῶ τῷ διοικοῦντι] *Psal.* 112. *v.* 7. de viro pio. *Stabile est cor ejus, confisum in Domino.* hoc est, ἐστήρικται ἡ καρδία αὐτοῦ, ut Græcus interpres, ἐλπίζοντος ἐπὶ τὸν Κύριον. vel Marci nostri verbis, εὐσταθῆ καὶ θαῤῥοῦντα τῷ Κυρίῳ.

§. 11. Ὑπὸ τῶν περιεστηκότων] qæ *l.* 1. §. 12. περιεστηκότα πράγματα, *negotia circumstantia.* & §. 15. περιστάσεως, *res, casus adversos* dixit.

Ταχέως ἐπάνιθι] Ità *l.* 5. §. 9. ἐκπυρσοῦντα πάλιν ἐπανίεναι. *ubi excussum te sensèris, regredere.* Vide & sectionem huic proximam.

Ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν] Ità de filio prodigo Dominus, Luc. *c.* 15. *v.* 17. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, *ad semet ipsum reversus.* qasi extra se positus antè fuisset, cùm cupiditatibus ac libidinibus abripiendum se præberet. Publius Syrus:

Homo extra corpus est suum, cùm irascitur.

imò extra mentem potiùs: juxta illud Plutarchi *adv. iracund. pag.* 453. *E.*

Ὁ δὲ θυμὸς, οὐχ ἧ φησιν ὁ Μελάνθιος,
Τὰ δεινὰ πράττουσι τὰς φρένας μετοικίσας,
ἀλλ' ἐξοικίσας τελέως καὶ ἀποκλείσας.
Excandescentia, non, ut ait Melanthius,
Migrare coacta ratione malas res agit:

sed ejecta prorsus & exclusa. Sicuti contrà, Ὁ λογισμὸς τὰ δίκαια πράττει καὶ μέτρια, τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν ἐκποδὼν θέμενος. *Ratio justa facit & modestia, iram & excandescentiam procul ponens.* Idem *de provid. divin.* Qod & de reliqis etiam affectibus Chrysippus in *lib.* περὶ ἀνομαλογίας, referente eodem in *tract. de virt. moral. pag.* 450. *C.* Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη, inqit, ἐκκρύει τοὺς λογισμούς. *Oborti affectus rationes explodunt.* idqe Menandri testimonio comprobat, cujus illa sunt;

Ὤοι μοι, τάλας ἐγώγε, πῇ ποθ' αἱ φρένες
Ἡμῶν ἐκεῖνον ἦσαν ἐν τῷ σώματι
Τὸν καιρὸν, ἡ ταῦτ', ἀλλ' ἐκεῖν' αἰσχύνουσι.
Ebeu me miserum, quamnam in partem corporis
Mens nostra se proripuit illo tempore,
Cùm nimiùm vecors hæc ego illis præstuli?

Grotius. Indè phrasis obtinuit, inqit Plutarchus *in collat. terrestr. & aquat. pag.* 963. *E.* Περὶ τῶν παραφρονούντων, μὴ εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκπεπληκέναι τῶν λογισμῶν. *Sic affectum non esse apud se, ac excidisse mente.* Vult itaqe Marcus, sicubi tale qid contigerit, qàm celerrimè ut ad te redeas. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 3. *Id qod animum induxeras, pavisses non tenuit; sed citò ad se redit.*

Ἔση γὰρ εὐκρατέστερος] Resarciendo jugiter post remissiones atqe interturbationes animadversas, validior evadet animi tenor. Ità ossa contracta, si fuerint probè restituta, robustiora fiunt. Sed & *athleta, qicunqe magni spiritûs, nec projecit animum projectus; & qoties cecidit, contumacior surrexit.* Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 13. Et *qæst. nat. l.* 3. *præfat. Fidelissimus est ad honesta ex pœnitentia transitus.* Et qod Plutarchus in *amator. pag.* 764. *B.* Ὡς δὲ ἥλιος ἐκ νεφῶν καὶ μετ' ὀμίχλην θερμότερος. ὕστος ἔρως μετ' ὀργὰς καὶ ζηλοτυπίας ἐραμένου διαλλαγέντος, ἡδίων καὶ δριμύτερος. *Ut autem sol per nubes & caliginem calidiores radios mittit: sic amor post iras & obtrectationem reconciliato amasio fit suavior & acrior.* Plautus item *Amphitr. act. sc.* 2.

Iræ interveniunt; redeunt rursus in gratiam.
Verùm iræ si qa fortè eveniant hujusmodi
Inter eos, rursum ubi reventum in gratiam est,
Bis tantò amici sunt inter se qàm prius.

§. 12. Ὧδε πολλάκις ἐπάνιθι] Seneca *Epist.* 103. *Qantùm potes, in philosophiam secede. Illa te sinu suo proteget, in hujus sacrario eris aut tutus, aut tutior.* Vide & *suprà* §. 10.

Προσαναπαύου ταύτῃ] Vide *l.* 5. §. 9. & §. 34. & *suprà* §. 7.

§. 13. Νεκρὸς ἔστος ἰχθύος] *Cadaver piscis.* Plutarchus *de esu carn. l.* 1. *pag.* 993. *A.* Ἐγὼ δὲ θαυμάζω τίνι πάθει καὶ ποίᾳ ψυχῇ ὁ λόγῳ ὁ πρῶτος ἅψατο φόνου σόρματι, καὶ τεθνηκότος ζώου χείλεσι προσήψατο σαρκός. καὶ νεκρῶν σωμάτων καὶ εἰδώλων προθέμενος τραπέζας, ὄψα καὶ τροφὴν προσοίσει εἰκῆ [ἐτόλμησε] τὸ μικρὸν ἔμπροσθεν βρυχόμενα μέρη καὶ φθεγγόμενα καὶ κινούμενα καὶ βλέποντα. *At ego miror qomodo affectus qo animo, qâ ratione impulsus homo ille fuerit, qi primus ore suo tangere cadaver, & mortui animalis carnes gustare aggressus, mortuorum corporum ac simulacrorum mensas proposuit, ac pro obsonio & alimento habere ausus est membra, qa modo mugiebant, vocem edebant, movebantur, & videbant.* Ità enim restituendum existimo locum illum, qem aliter Stephanus. Νεκύες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι, καθ' Ἡράκλειτον. πρέπει δὲ πᾶν νεκρὸν ἧττον, καὶ νεκρῷ μᾶλλον. *Cadavera enim magis sunt injicienda qàm fimus, ajebat Heraclitus. Omnis verò caro mortua est, & cadaveris pars.* Idem *Sympos. l.* 4. *c.* 4. Indè νεκρόσιτοι μάγειροι, *coqi obsonia de cadaveribus qi conficiunt.* eidem in libello superiore dicti *pag.* 994. *E.* & *in Sap. conviv.* Ὁ γαστὴρ, τάφος τις νεκρῶν περίπλεως. *Orcus qidam cadaveribus constipatus, venter* dicitur. Vide ad *l.* 4. §. 21.

Χυλάριον σταφυλίου] sive *sanguis uvæ*; ut Jacobus Patriarcha apud Mosem *l.* 1. *c.* 49. *v.* 11. & Moses ipse *l.* 5. *c.* 32. *v.* 14. id est, αἷμα σταφυλῆς. ut Jason Siracides *c.* 39. *v.* 26. & *c.* 50. *v.* 15. & *Maccab. hist. l.* 1. *c.* 6. *v.* 34. At Cassiodorus *Var. l.* 12. *Ep.* 4. de vino acinatico, suo more lasciviens: *Hyemalo mustum, uvarum frigidus sanguis, in rigore vindemia, cruentus liqor, purpura potabilis, violaceum nectar.* Ad nostri mentem propiùs Hesiodus in *Bucolic.* referente Fulgent. *mytholog. l.* 3. *c.* 1.

— βοτρύων δρόσον αἱματόεντα.
— *Uvarum rorem cruentum.*

Et propiùs adhuc Empedocles, ab Aristotele notatus, *Topic. l.* 4. *c.* 5. ab avtore etiam *problemat. natur.* sub Plutarchi nomine *q.* 2. lavdatus, qi cum Empedocle vult πίψιν, *concoctionem*, esse σῆψίν τινα, *putrefactionem qandam*,

— Ἐν ξύλῳ σαπὲν ὕδωρ.
— *In ligno putrefacta aqa.*

Est

ſuccum; de purpura, eſſe oviculæ capillos concyhlii cruore tinctos; de coitu, eſſe inteſtini frictionem, mucíque cum convulſione qadam excretionem: cogitationes enim iſtæ ità res ipſas attingunt, eaſdémque pervadunt, ut qænam eæ ſint, penitiùs per hoc cernere detur. ad eundem modum per vitam totam agendum eſt, ut res eas etiam, qæ comprobatu digniſſimæ videbuntur, prorſus denudemus, vilitatémque earum intueamur, & tollamus eam, qâ evehi ſolent, narrationis pompam omnem. gravis enim impoſtor faſtus eſt;

καὶ • ἡ πλατύφυρος, τριχία προβατίου αἱματίῳ κόγχης δεδευμένα. καὶ ὅτι τῶν κατὰ τὸν συνουσίαν, ἐντερίου παράτριψις, καὶ μετὰ πυος ἀπασμὸς [b] μυξαρίου ἔκκρισις. * ὅιαν δὴ αὗται εἰσιν αἱ φαντασίαι καθικνούμεναι αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ διεξιοῦσαι δι' αὐτῶν, ὥστε ὁρᾶν ἀπιστα πόθεν ἐστιν. [c] ἄτοις δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπως λίαν ἀξιοπιστότατα πράγματα φαντάζεται, [d] ὑπογυμνῶν αὐτὰ, καὶ τὸν ἐυτέλειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὸν ἰσοῤῥοπίαν, * ὑφ' ἣ σεμνύνεται, πλατιεῖν. • δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογισής.

a L. 9. §. 34.
b L. 4. §. 48.
* ὅιαι, vel ὅιον
c L. 10. §. 26.
d L. 11. §. 2. L. 2. §. 12. l. 10. §. 9. l. 12. §. 8.
* ἐφ' f.
e L. 2. §. 12. καὶ l. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Eſt enim, ut ex Platone avtor idem *q.* 5. Ὁ χυμὸς ὕδατος ἠθημένου διὰ φυτοῦ. *Sapor eſt aqa per plantam colata.* Itaqe Athenæus *dipnoſoph. l.* 1. Ἀφ' ὕδατος ὁ οἶνος φύεται. ὑδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν οἶνος, ἢ ὕδωρ ὑπ' ἀμπέλου πεποιημένον. *Ex aqa vinum naſcitur. Vinum enim nihil aliud eſt, qàm aqa ſub vite facta.* Et Nemeſius *de natur. homin.* Ἀπὸ τῆς αὐτῆς νοτίδος, ἐν μὲν ἀμπέλῳ οἶνος συνίσταται, ἐν δὲ τῇ ἐλαίᾳ τὸ ἔλαιον. *Ex ejus humore in vite qidem vinum fit, in oliva verò oleum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 14. §. 1. Ὕδωρ ἐν καὶ μονοειδὲς, ἀναδιδόμενον εἰς τὰ δένδρα, ὅτε μὲν γίνεται φλοιὸς, ὅτε δὲ κλάδος, ὅτε δὲ καρπὸς, καὶ ὑδὲ σῦκον, καὶ ῥοιὰ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. *Aqa una & unius generis in arbores infuſa & qaſi digeſta aliqando fit cortex, aliqando ramus, aliqando fructus: jam verò & ficus, & malum punicum, & qivis alius ex ceteris fructibus.* Epiphanius in *ancorat.* §. 66. Ὁ ὑετὸς δένδρεσι καὶ φυτοῖς συμφυσιώμενος κατεργάζεται, τῶν καρπῶν καθ' ὁμοιότητα ἕκαστον. καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλαίᾳ ἔλαιον πῖον γίνεται. ἐν δὲ ἀμπέλῳ οἶνος χροΐζεται. ἐν δὲ συκῇ σῦκον γλυκαίνεται. *Ut enim pluvia cum arboribus coaleſcens ac ſtirpibus corpus efficit, & unumqemqe fructum ad ejus, unde ortus eſt, ſimilitudinem producit: ut & in oliva, ad ejus naturam & ſubſtantiam adjunctum, pingue oleum exiſtat: in vite ſvaviſſimi in vini qalitatem colorémque tranſeat: in ficus arbore dulciſſimo ficus ſapore temperetur.* Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 30. Τὸ γὰρ αὐτὸ ὑγρὸν, πικραίνεται ἐν τῷ ἀψινθίῳ, ἐν συκῇ δὲ καταγλυκαίνεται. διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ βότρυς καὶ οἶνος γίνεται. *Succus namqe in abſinthio convertitur in amarorem, in fico in dulcitudinem, in vite in botrum ac vinum.* Ἀπὸ τῆς γῆς γὰρ τῆς ἀμπέλου τὴν νοτίδα ἑλκύσης, ὁ οἶνος συνίσταται, *Ex terrâ vite humorem attrahente vinum fit.* Joannes Chryſoſtomus *in tit. Orat.* 3.

Τριχία προβατίου] Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 47. *Ut boves victum hominum excolunt; ità corporum tutela pecori debetur.* Hinc Demonax Cynicus apud Lucianum, *pag.* 868. cùm adoleſcentem qendam τῶν ὑπαρύφων, *pratextatorum*, ſplendidè veſtitum, animadverteret de purpuræ laticlavio ſeſe efferentem, apprehensâ veſte, Τῦτο, inqit', μίν τοι πρὸ σοῦ πρόβατον ἐφόρει, καὶ ἦν πρόβατον. *Hoc ante te ovis ferebat, & ovis erat.* Diogenem Canem forſan imitatus, qi adoleſcentulo cuidam pariter affecto priùs dixerat, Ὀυ παύσῃ, μειράκιον, ἐπὶ προβάτου δορᾶ σεμνυόμενος. *Non deſines, adoleſcens, ovis pelle detracta gloriari.* Refert Antonius *Meliſſ. l.* 2. *c.* 74. ubi dicti gratiam tollunt prorſus, qi pro δορᾶ, ἀρετῇ ſubſtitutum eunr. In eandem mentem Sotades, (qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22. & Maximum *c.* 56. reperitur;)

Ἂν ἐνιματῆς, ταῦτα πρό σε προβάτιον εἶχεν.
Si veſte nites, at hanc priùs ovis tulere.

Philo *de provident.* laydante Evſebio *præpar. l.* 8. *c. ult.* Ἐσθῆτές γε μὴν, προβάτων εἰσὶν, ὡς οἱ ποιηταί πού φασιν, ἄνθος. *Nam veſtes ſanè, avt flos qidam ovium ſunt, ut loqi Poeta ſolent.* Neotericus qidam;

Purpureis, te effers, qòd amictus veſtibus? ante
Te geſtavit ovis, cùm tamen eſſet ovis.
Sericeis, effers, qòd amictus veſtibus? ante
Te bombyx habuit; tum qoqe vermis erat.

Αἱματίῳ κόγχης δεδευμένα] indè *conchyliata* nuncupantur. De conchis iſtis, qarum ſangvine an ſanie, purpura tingitur, videantur Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 5. *c.* 15. Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 36. & *ibidem c.* 38. & Ælianus *hiſt. animal. l.* 16. *c.* 1. Navmachus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94.

Ἕιματα δ' εἰναλίης ἐρυθαίνετο αἵματι κόχλης.
At, qo lana rubet, ſangvis de murice fluxit.

Et Lucianus in *Cataplo pag.* 435. Μακαρίζων ἐπὶ τῷ αἵματι τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ θαλάττῃ κοχλίδων. *Beatum prædicans ob ſangvinem, qi Laconici maris cochleis innaſcitur.* de tyranni purpura loqitur. Optatus *adv. Donatiſt. l.* 5. *Sic alba lana regalem tranſit in purpuram, qomodo catechumenus in fidelem: utique dum incipit eſſe qod non erat, deſinit eſſe qod fuerat.* (ità enim interſtingvenda ſunt iſta) *lana & colorem mutat, & nomen. & homo & vocabulum mutat, & mentem. Conſiderata ſunt effecta: retractanda ſunt efficientia. Dicis à te datum eſſe, qòd homo fidelis effectus eſt: ſi hoc totum eſt, dicas & operarius artifex purpura, qòd non*

— *admixto ſangvine piſcis,*
purpuram ſolo tactu conficiat.

Ἐντερίου παράτριψις] Huc Diogenis χειρουργοῦντος, *manibus operantis*, illud, Εἰθε καὶ τὴν κοιλίαν ἦν παρατρίψαντα μὴ πεινῆν. *Utinam liceret ſic perfricato ventre non eſurire.* Laërtius *l.* 6. §. 46. ſive ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 18. ex Chryſippi *politia*, Εἰθε καὶ τὸν λιμὸν ὕτως ἀποτρίψασθαι τῆς γαστρὸς ἐδυνάμην. *Utinam ſic liceret etiam famem attrito ventre pellere.* Et qod Socrates apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *pag.* 716. *B.* de Critia, Ὅτι ὑικὸν δοκοίη πάσχειν, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμου προσκιᾶσθαι, ὥσπερ τὰ ὑίδια τοῖς λίθοις. *Porcorum natura qiddam conſentaneum accidiſſe, qi concupiſcat ad Euthydemum ſe affricare, qemadmodum porcelli ſoleant ad ſaxa.*

Μετὰ τινος σπασμοῦ] Itaqe Hippocrates, referente Gellio *l.* 19. *c.* 2. Τὴν μίξιν ſive *συνουσίαν* dixit eſſe μικρὰν ἐπιληψίαν, *coitum eſſe parvam epilepſiam.* Eſt avtem *epilepſia*, παντὸς τοῦ σώματος σπασμὸς, *corporis totius convulſio* qædam. Galenus *de loc. affect. c.* 2. & Fæſius *ad Hippocr. de morb. vulg. l.* 2. *tom.* 5. qanqam dictum illud Democrito tribuit Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Eryximacho Stobæus *tom.* 2. *tit.* 6. qi & Democriti non abſimilem, aliam tamen, de eadem *ibidem* ſententiam refert, Συνουσία, ἀποπληξίη μικρή. *Apoplexiam* avtem definit Celſus *l.* 3. *c.* 27. *reſolutionem nervorum totius corporis.* Et *epilepſiâ graviorem* etiam pronunciat Gorrhæus. Cæterùm nec illud ſilentio prætereundum, qod contrà monent Oribaſius *collect. l.* 6. *c.* 38. & Aëtius *l.* 3. *c.* 8. Ὅτι καί τινας ἐπιλήψιος ἔπαυσε τὸ μιγνυσθαι. *Coitus facit morbum comitialem ceſſare.* qod illi, nec ſoli, elicuiſſe videntur ex Hippocratis verbis hiſce, *de morb. vulgar. l.* 6. *tom.* 5. §. 25. Τὰς ἐπιληψίας νόσους, μίξις. qæ aliter tamen longè interpretatur Galenus.

Μυξαρίου ἔκκρισις] Vide *l.* 4. §. 48. ἐχθὲς μὲν μυξάριον. *qod heri mucus fuerat.* indè per ſtuporem illud, *l.* 10. §. 26. ἐξ ὅιου ὅιου; *ex qali qalem.*

Ὅιαν δὴ αὗται] lege vel, ὅιαι δὴ, vel ὅιον δὴ, *qalè qiddam*; ſive, *qemadmodum*; qia ὕτως ſeqitur.

Ἀπογυμνῶν] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. Qod de dictione Longinus *de Sublim. ſect.* 7. Μή τινα μεγίθους φαντασίαν ἔχοντα, ἢ πολὺ πρόσκειται τὸ εἰκῇ προστυφλατόμενον, ἀναπλυνόμενα δὲ, ἄλλως ἐυρίσκοιτο χαῦνα, ὧν τῷ θαυμάζειν τὸ περιφρονεῖν ἐυγενέστερον. *Ne qa imani, ut ſit, ac tumido torrentis orationis ſtrepitu falſam qandam imaginem, ac ſpeciem tantùmmodo offerant magnitudinis: qa vel excuſſâ, vel remotâ, inflata & turgida deprehendantur: ſic ut ea deſpicere, qàm ſuſpicere, mirarique, generoſius ſit.* Et *ibidem. ſect.* 3. Κἂν ἕκαστον αὐτῶν πρὸς αὐγὰς ἀναστοχῇς, ἐκ τοῦ φοβεροῦ καὶ ὀλίγου ὑποτρέσει πρὸς τὸ ἐυκαταφρόνητον. *Si judicium corruptis hiſce acrius adhibueris, ſingulaque ad lumen ſuſpexeris veritatis ac rationis, ea, qæ primâ fronte terribilia videbantur, mox in contemptum vertent, deriſumqe.*

Ἰφ' ᾗ σεμύνεται] ἐφ' ᾗ potiùs. Vide *l.* 12. §. 27.

Δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογισής] Τῦφος, *typhus*, (qo vocabulo utuntur etiam inferioris ætatis ſcriptores Latini, Arnobius, Avguſtinus, alii) *pompa*, *faſtus*: qo nomine comprehenditur, qicqid rei alicui obtenditur, qò vel deſiderabilius, vel admirabilius, vel formidabilius videatur. *fucum*, Xylander reddidit. & *offucium* revera *faciunt*, ut cum Plinio loqar, repræſentationes iſtiuſmodi, Cæterùm aliud eſt τῦφος, aliud φῦκος, qod is forſan legerit. Philo *in decalog. pag.* 744. *B.* Οὐδὲν γὰρ ἐστιν ὃ μὴ κεκιβδήλευται τὰ γνήσια τῶν νόθων παρεμπεσόντων, καὶ τἀληθῆ τῶν εἰκότων, ἃ φύσει μὲν κατεψεύσατο, πιθανὰς δ' ὑποβάλλει φαντασίας πρὸς ἀπάτην ἐν πόλεσιν. ὃ καὶ ὁ πάντων ἐπιβουλότατος φύσει τυφος, ὃν τινες τεθήπασι καὶ προσκυνοῦσι, τὰς κίνας δόξας σεμνοποιοῦντες, διὰ χρυσῶν στεφάνων καὶ ἀλυσίδων, καὶ πλήθους θεραπόντων καὶ ὀχημάτων, ἐφ' οἷς οἱ λεγόμενοι μακάριοι καὶ εὐδαίμονες μετίασι φέρεσθαι. &c. *Nihil enim in his non depravatur, ubi adulterina res pluris fiunt qàm legitima, & vera non tantum valent qantum veriſimiles, naturam ſuam tegentes mendacio, & falſis imaginibus illudentes vulgo credulo: ubi etiam faſtus inſidioſus exoritur, adoraturqe à vanis hominibus, ſtupentibus ad conſpectum coronarum aurearum, & purpuræ, ſellarúmqe curulium, qibus impoſitas celſas poteſtates diis aqas officioſa turba aſſeclarum proſeqi-*

καὶ ὅτε δεικεῖς μάλιστα περὶ τὰ σπουδαῖα καταγίνεσθαι, τότε μάλιστα καλαγωγεῖ. ὅρα γὰρ ὁ Κράτης, τί περὶ αὐτοῦ τοῦ Ξενοκράτους λέγει.

a Sup. §. 13.

§. 14. a Τὰ πλεῖστα ὧν ἡ πληθὺς θαυμάζει, εἰς γενικώτατα ἀνάγεται, τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθους, ξύλα, συκᾶς, ἀμπέλους, ἐλαίας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριοτέρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, οἷον, ποίμνας, ἀγέλας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔτι χαριεστέρων, εἰς τὰ ὑπὸ λογικῆς ψυχῆς, ἃ μέν τις καθολικῆς, ἀλλὰ καθ' τεχνικὴ, ἢ ἄλλως πως ἐντρεχῆς, ἢ κατὰ ψιλὸν, τὸ πλῆθος ἀνδραπόδων κεκλῆκε. b ὁ δὲ ψυχικῷ λογικῷ c καθολικῷ καὶ πολιτικῷ τιμῶν, ἀδύνατον ἦν τῶν ἄλλων ἀπιστρέφειν. πρὸ ἁπάντων δὲ τῷ ἑαυτοῦ ψυχικῷ d λογικῶς καὶ κοινωνικῶς * ἔχοντα, καὶ κινούμενον διασώζει, καὶ e τῷ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο f συνεργεῖ.

b L. 3. §. 9.
c L. 5. §. 21. l. 12. §. 30, 32.
d L. 5. §. 19.
* ἴσχοντα f. Inf. §. 16.
e L. 5. §. 21.
f Inf. §. 42.

& tum maximè effascinat, cùm circa ea qis versatur, qæ studio digna videntur. Vide igitur, de Xenocrate ipso Crates qid dixerit.

§. 14. Eorum qæ vulgus hominum admiratur, pleraqe ad generalissima rerum capita referuntur, qæ vel formâ merâ vel naturâ continentur; qalia sunt lapides, ligna, ficus, vites, oleæ: qæ avtem moderatiores pavlò suspiciunt, ad ea referuntur, qæ animâ sunt prædita, veluti greges & armenta. qæ verò politiores adhuc afficiunt, ad ea pertinent, qæ animâ continentur rationali, non qidem universali illâ, sed qâ artium cultrix, aliásve solers existit, avt qâ merè talis, ut servitiorum turbam possidere. cæterùm qi animam rationalem universalem ac civilem veneratur, is reliqis rebus omnibus insuper habitis, in hoc præcipuè incumbit, ut animam in eo statu suam conservet, qo rationi ac communioni consentaneè se habeat gerátqe, & congeneri suo cuilibet, ut hoc ipsum præstet, operam itidem mutuatur suam.

§. 15.

ANNOTATIONES.

sequitur, &c. Ἐπιβουλότατον dixit, qod Marcus δεινὸν παραλογισμόν. Vide *l.* 2. §. 12.

Ὁ Κράτης] Crates iste Athenienſis, an Thebanus, qi & Cynicus? hic opinor. Cæterùm Crates hic de Xenocrate qid dixerit, non reperio. Siqidem Xylander à Græcis recessit, dum vertit, *qid de hoc Crates, qid Xenocrates dicat.* Videri potest ex antegressis Cynicum suo, hoc est, canino more, Xenocrati fastum objecisse, prout Diogenes objecerat aliqando Platoni, cùm illum tamen ἀτυφώτατον extitisse asserat Laërtius *l.* 4.

§. 14. Τὰ πλεῖστα] eódem spectat hæc perioche, qò & prior illa.

Τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα] *Si sub habitu vel natura continentur* Xylander. qi conditionalem cur interseret, nihil erat: *comprehendi possunt sub rebus merè naturalibus vel naturaliter affectis* Casavbonus. potiùs; *qæ ab habitu vel natura continentur.* neqe enim sunt hæc generum capita, qibus comprehenduntur; sed formarum, qibus continentur, differentiæ. Cæterùm reqiri potest non immeritò, qomodo ligna avt lapides, ὑφ' ἕξεως, id est, *ab habitu* (hoc enim κυρίως vox ea sonat) *contineri* dicatur. Ἕξιν itaqe Galenus observat, præter usitatiora illa significata, dupliciter sumi; aliqando pro *solida ipsa corporis compage*, qâ partes fluidæ magìs, continentur. ità *de febr. differ. l.* 1. indè ἑκτικοὺς πυρετοὺς, *febres hecticas*, nominis id adeptas vult, ὅτι τὴν ἕξιν τοῦ σώματος αὐτὴν κατειλήφασιν. tum ἕξις qid significet, explicando, subjungit; οὕτω γὰρ εἰώθασιν ὀνομάζειν τὰ στερεὰ, τοῖς ὑγροῖς ἀντιδιαιρούμενα. *ità vocant solidas corporis partes, qò ab humidis distinguant*, sive *in partium distributione humidis oppositas*, aliqando verò pro *spiritu* sive *forma*, qæ *partes rei cujusqe continet.* ità Henricus Stephanus avtor est eundem alibi ἕξιν definire, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη, *spiritum illum, qi partes compingit & continet. spiritús* avtem appellatione *formam* designari, alibi docemus. Vide *ad l.* 12. §. 30. Sed & ἕξις πνευματικὴ eadem Philoni dicta *de mundi immortalit. pag.* 953. *E.* verbis illis; Ἀνθρακὶ μὲν ὄν ἐστι, πῦρ ἐν ὕλῃ γεώδει, ὃ τρόπον ἕξεως πνευματικῆς πυρώλευκε καὶ ἐλλοχᾷ δὲ ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον. *Pruna est ignis in materia terrea, spirituali qadam habitudine pervadens totam usqe extremitates.* Unde & ἑκτικὴ ζωὴ ex Platonicorum sententia Nemesio, *de natura hom. l.* 2. Ζῆν μὲν λίγνοι καὶ πάντα ἄψυχα ἑκτικὴν ζωήν. καθ' ὃ συνίσταται ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, τῷ εἶναι (sive ut alii legunt εἰς τὸ εἶναι) καὶ μὴ διαλύεσθαι. *Itaqe vivere dicunt etiam qa prorsus sunt inanima, vitâ qadam qa in habitu est, qoniam continentur ab universi anima, eo qod sint duntaxat, nec dilabantur.* Et κυριολεκτῶν magìs Philo *Allegor. Leg. lib.* 3. *pag.* 1091. *D.* ἑκτικὴ δύναμις. Νοῦς, inqit, πολλὰς ἔχει δυνάμεις, ἑκτικὴν, φυσικὴν, ψυχικὴν, λογικὴν, διανοητικήν. *Mens multas habet facultates, habitivam, vegetativam, animalem, rationalem, intellectualem.* Et mox, Ἡ μὲν ἕξις κοινὴ καὶ τῶν ἀψύχων ἐστὶ, λίθων καὶ ξύλων, ἧς μετέχει καὶ τὰ ἐν ἡμῖν ἐοικότα λίθοις ὀστᾶ. *Habitus qidem communis est & inanimatis, lapidibus & lignis, cujus participant, qæ in nobis similia sunt lapidibus, ossa.* Ἕξις igitur hoc in loco, vel *compagem corpoream vitæ inanem*, vel *formam* potiùs *meram*, sive *spiritum* ζωτικῆς δυνάμεως, id est *facultatis vitalis* (strictiùs loqendo) exortem designaverit: qam ψιλὴν ἕξιν, qasi *meram* ὕπαρξιν sive *existentiam*, Sextus nuncupat, & ἀπὸ τῆς φύσεως Marcus istic destingvit. Siqidem in eandem planè mentem Sextus Empiricus *adv. Mathemat. l.* 8. *c.* 2. *pag.* 323. *C. D.* qo loco his gemina planè leguntur ista. Τῶν ἡνωμένων σωμάτων, τὰ μὲν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως συνέχεται· ὡς λίθοι καὶ ξύλα. τὰ δὲ ὑπὸ φύσεως, καθάπερ τὰ φυτά. τὰ δὲ ὑπὸ ψυχῆς, τὰ ζῶα. *Ex unitis corporibus alia qidem continentur à solo habitu, ut lapides & ligna: alia avtem à natura, ut planta: alia verò ab anima, ut animantia.*

A Philo itidem *de numin. immutab. pag.* 298. *D.* gradus qosdam rerum naturalium constituens; Τῶν σωμάτων, inqit, ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς, τὰ μὲν ἐνεδύσατο ἕξει, τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ λογικῇ ψυχῇ. *Corporum omnium opifex aliis qidem habitum, aliis animam, aliis rationalem animam addidit.* idémqe *de mund. immortal. pag.* 947. *B.* disertiùs adhuc; Τὴν ἕνωσιν τῶν διεστηκότων, τὴν ξύλων μὲν καὶ λίθων ἕξιν, σπερμάτων τε καὶ δένδρων φύσιν, ψυχὴν δὲ ζώων ἀπάντων, ἀνθρώπων δὲ νοῦν καὶ λόγον. *Distantium qæ est unitas, lignorum saxorúmqe habitus, satorum & stirpium indoles, animæ omnium animalium, hominum mens & ratio.* Vides omnino cum Marco istic, ἕξιν *lignis & lapidibus*, φύσιν *satis stirpibúsqe* tribui: habésqe res qatuor, sed eas sibi invicem subordinatas, qibus compages omnis corporea continetur, partésqe ejusdem sibi invicem uniuntur; ἕξιν, φύσιν, ψυχὴν, νοῦν. ἕξιν λίθων, φύσιν φυτῶν, ψυχὴν ζώων, νοῦν ἀνθρώπων. eodem planè ordine, qo hìc Marcus. qin, nè qid desit eorum, qorum Marcus hìc meminit, subjungit, ἀρετὴν δὲ σπουδαίων τελειοτάτην. qod est idem prorsus cum illo Marci, ὁ ψυχὴν λογικὴν καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν. Adjici potest, qòd non Philo tantùm & Galenus dixere σπέρμα sive *semen* in φύσιν primò, tum in ζῶον transire; id qod Aristoteles dixit, ζῇν τὸ πρῶτον φυτῷ βίον, *Vivunt principiò vitâ planta, de gener. animal. l.* 3. *c.* 2. sed & Stoici ipsi, τὸ σπέρμα *semen*, πνεῦμα *spiritum* esse: hunc in utero fotum, φύσιν primò; tum ab aëre refrigeratum, ψυχὴν fieri. ità σπέρμα ἀπὸ τῆς φύσεως, τὴν φύσιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς distingvunt: & *semen* sive πνεῦμα volunt dici, donec in utero vitam vegetativam adeptum sit. Vide *ad l.* 10. §. 26. & *l.* 12. §. 24. Accedit & qòd Zeno ἕξιν sensu isto accepisse videtur, apud Laërtium *l.* 7. *c.* 139. ubi dicit, Τὴν ψυχὴν, δι' ὧν μὲν, ὡς ἕξιν κεχωρηκέναι, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ, ὡς νοῦν, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. *Animam per qasdam qidem partes veluti habitum recessisse, ut per ossa & nervos: per alias, sicut mentem, ut per principale.* Vide *ad l.* 12. §. 30. indè ἑκτικῶς διαμένειν, Prophyrio dictum *de abstinent. l.* 4. §. 20. Οὕτως γὰρ καὶ λίθῳ τροφὴν, τὸ αἴτιον τοῦ συμμένειν εἴποις ἂν καὶ τὸ (τοῦ f.) ἑκτικῶς διαμένειν. καὶ φυτῷ, τὴν διατηρεῖσαν ἐν τῷ αὔξειν ἢ καρποτοκεῖν. καὶ ζῴῳ σώματος, τὴν τηρεῖσαν αὐτοῦ τὴν σύστασιν. *Ità lapidis dixeris alimentum, qod facit ut lapis maneat, & soliditatem servet: & planta, qod illi confert ut crescas, & fructus ferat: & animati corporis, qod ejus compagem tuetur. Ea igitur,* inqit, *qa vel formâ merâ continentur, ut ligna & lapides; vel naturâ* (i. e. animâ vegetativâ ἀπὸ τοῦ φύειν sic dictâ, unde φυτὰ *planta*) *ut ficus, vites, oleæ,* &c. Vide & Marcum ipsum *l.* 10. §. 2. ubi φύσιν μόνην ἀπὸ τῆς ζῴου φύσεως distingvit. Non erat itaqe qòd vir summus in *ad Epictetum & Simplicium notis*, avt voces illas ἕξιν & ἑκτικὴν apud Philonem ac Clementem mendi suspectas haberet; ἴσιν atqe ἰσικὴν rescribendum præscriberet; avt Philonis solius arbitraretur esse ἕξεως vocabulum hac ratione usurpatum, qum & Sexti, & Zenonis etiam, aliorúmqe itidem existere sit clarissimè demonstratum.

Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριοτέρων] *qa sub arctioribus aliqanto* Xylander. & mox: *Siqa paulò plus haberent gratiæ*: perperam, & præter Marci mentem, ad res retulit, qod de hominibus dictum est. οἱ μετριώτεροι, *qi modestiores & moderatiores sunt.*

Ψυχὴν λογικὴν καθολικήν] Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21. & *l.* 12. §. 30, 32.

Ἔχουσαν κ' κινουμένην] forsan ἴσχουσαν. ut *infrà* §. 16. κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. *moveri, seqe sistere.* nam & ἴσχειν παθητικῶς qandoqe usurpatur. Arrianus de Indiæ fluminibus *Exped. Alex. l.* 5. *pag.* 330. Χειμῶνος ἴσχυσιν, ὀλίγοι τε γίνονται. *Hyeme sese continent, & minores fiunt.*

Τῷ ὁμογενεῖ συνεργεῖ] *Congeneri suo cooperatur*, vel hoc

§. 15. Qædam fieri properant, qædam fuisse: & illius etiam qod fit, aliqid jam abscessit. fluxus & mutationes mundum perpetim renovant; sicut temporis successio nunqam intermissa ævum interminatum exhibet novum subinde. in hoc igitur flumine, in qo consistere non datur, qorsum qis horum sic præterlabentium qicqam in pretio habeat? perinde ac si avicularum prætervolantium aliqam diligere qis inciperet, cùm ea è conspectu statim abscesserit. hujusmodi res est & vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qædam à sangvine orta, & ab aëre spiritûs attractio. qale enim qiddam est aërem semel traxisse, mox reddere, qod momentis singulis

§. 15. [a] Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγονέναι, καὶ ἔστι γινομένων ἤδη τι ἀπέσβη. [b] ῥύσις καὶ ἀλλοιώσις, ἀνανεοῦσι [τὸν ἄπειρον αἰῶνα] τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ ἡ τοῦ χρόνου ἀδιάλειπτος φορὰ νέον ἀεὶ παρέχει *. ἐν δὴ τούτῳ [c] τῷ ποταμῷ, [d] ᾧ ἄν τις τούτων τῶν ὡδαθεόντων ἐπιμήσειεν, [e] ἐφ' ᾧ σῆναι οὐκ ἔξεστιν; ὥσπερ εἴλης ἢ τῶν ὡδαπεπμένων στρυθίων φιλεῖν ἄρχοιτο. [f] τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν. τοιοῦτον δή τι καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον [g] ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ [h] ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. ὁποῖον γάρ ἐστι τὸ ἅπαξ ἑλκύσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, ἵ ὅπερ παρέκαστον ποιοῦμεν, τοιοῦτόν

[a] *L.* 5. §. 23. Sup. §. 4.
[b] *L.* 2. §. 3. *l.* 7. §. 25.
[c] *L.* 2. §. 17. *l.* 7. §. 19.
[d] *L.* 5. §. 10.
[e] *L.* 5. §. 23.
[f] *L.* 4. §. 43.
[g] *L.* 5. §. 33.
[h] *L.* 2. §. 2.
* -ται [τὸν ἄπειρον αἰῶνα.]
[i] *L.* 8. §. 4.

ANNOTATIONES.

vel homini, ut *l.* 2. §. 1. vel Deo etiam, ut *l.* 5. §. 21. de illis Xylander intellexit, de isto Casaubonus. Ego utrumqe opinor respexisse.

§. 15. Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι] διὰ τί; ἵνα ἡ περιοδικὴ ἀνύσῃ τὸν κόσμον. χρέος γὰρ ἔχει, τῶν μὲν ἐνεστώτων, τῶν δὲ μελλόντων, τῶν δ' ἐνεστώτων. *Ut mundi circuitus compleatur. Opus enim est aliis qi surgant, aliis qi surrecturi sint, aliis qi pensum suum absolverint.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Idémqe *l.* 3. *c.* 24. Ἀνάγκη περιοδόν τινα εἶναι καὶ παραχώρησιν ἄλλοι [ἄλλων potiùs] ἄλλοις, καὶ τὰ μὲν διαλύεσθαι, τὰ δὲ ἐπιγίνεσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι. *Necesse esse, ut sit circuitus qidam, & dum alia alii cedant, hæc dissolvantur, illa suboriantur, hæc suum statum teneant, illa verò moveantur.* Ocellus *de univers. c.* 2. §. 2. Τὸ μὲν διαλλαγὴ γεγονότων, τὸ δὲ γίνεσις ἀπογεγονόλων. *Modò qa genita sunt commutantur, modò generantur qa interierunt.* Empedocles apud Aristotelem *Physic. l.* 8. *c.* 1.

—. ἢ μὲν ἓν ἐκ πλέονων μεμάθηκε φύεσθαι.
Ἦ, δὲ πάλιν διαφύντος ἑνὸς, πλέον ἐκτελέθουσι.
Τῇ μὲν γίγνονταί τε, καὶ οὐ σφίσιν ἔμπεδος αἰών.
Τῇ δὲ διαλλάσσοντα διαμπερὲς, οὐδ' ἅμα λήγει.
Ταύτῃ δ' ἄκινητοί κατὰ κύκλον.

— *qatenus unum qidem ex pluribus consvevit nasci. Et rursus uno generato, plura perficiuntur. Eatenus qidem & fiunt, & non est ipsis firmum avum, Qatenus verò permutantur omnia, neqe simul desinunt, Eatenus semper sunt immobiles secundùm circulum.*

Vide *l.* 5. §. 23. & *supra* §. 4.

Ἀναπεῦσι τὸν ἄπειρον αἰῶνα τὸν κόσμον] Loco motâ sunt illa τὸν ἄπειρον αἰῶνα, ad seqentis clavsulæ extremum rejicienda, & post παρέχει collocanda. *mutationes rerum orbem perpetuant, ut temporum successiones avum æternum præstant.* Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 7. §. 25. Naso *Metamorph. l.* 15.

Ipsa qoqe assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neqe enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut undâ pellitur unda,
Urgetúrqe eadem veniens, urgétqe priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, paristerqe sequntur,
Et nova sunt semper. nam qod fuit antè, relictum est,
Fitqe qod haud fuerat; momentáqe cuncta novantur.

Τῷ ποταμῷ] Vide *lib.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 43. & *lib.* 5. §. 23.

Τί ἄν τις ἐκλιμήσειεν] Vide *l.* 5. §. 10.

Ἐφ' ᾧ σῆναι οὐκ ἔξεστιν] Ità *l.* 5. §. 23. Οὐδὲν ἰσάς. *Nihil est qod consistat.* Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. *Præterit enim figura hujus mundi.* Pavlus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 31. Et Joannes *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 1. Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. *Mundus præterit, & cupiditas ipsius: qi verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.*

Τῶν παρακειτομένων στρυθίων φιλεῖν] Solomon *Proverb. c.* 23. *v.* 5. *An oculos tuos conjicies in ea qa nè sunt qidem? (in ea qa mox non futura sunt.* Junius) *nam omnino comparant alas divitiæ, instar aqilæ pernicissima, qa cælum versùs avolat.* ubi *oculos conjicere* idem esse Solomoni, qod Davidi *cor apponere*, *Psal.* 62. *v.* 12. monet Drusius *Prov. class. 2. l.* 1. *Prov.* 105. Evripides *Inone*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105.

Ὑπόπτερος δ' ὁ πλοῦτος. —
Divitiæ alas habent, qibus subvehantur.

Et in *Meleagr. ibidem tit.* 75.

— πλούτου μὲν ὠκεῖα πτέρυξ.
Divitiæ celerem habent alam.

Et Simonides in *mimis* ab eodem lavdatus *tit.* 105.

Ὠκεῖα γὰρ, οὐδὲ ταυπλερύγου μυίας
Οὕτως, ἀ μεταστασις.
Fit enim citius, qàm volucris muscæ,
Status mutatio præsentis.

Plato in *Eutbydem. pag.* 202. *D.* Ἀλλ' ἐσμὲν πάνυ γελοῖοι, ὥσπερ τὰ παιδία τὰ τὰς κορυδὰς διώκοντα. ἀεὶ ὅτου μὲν ἔκαστοι αὐτῶν ἀνίκα λήψεσθαι, οἱ δ' ἀεὶ ὑπεξέφυγον. *Ridiculum qoddam accidit. Sicut pueri qi alaudas insequntur, semper qamcunqe illarum se capturos putant, hæ verò semper subterfugiunt.* Pulcrè Gvigo *meditat. c.* 5. §. 14. *Vide qomodo capiatur anima rebus corporeis, & capta crucietur, utpote in puero. capitur enim viso passere: qem cùm acceperit, subjacet tot casibus, qot passer ipse. qomodo autem est tuta, priusqam talibus capiatur? ea enim qa placent, tenent illam, ut possit adversis mulctari.* De homine humanisqe rebus universis Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Cæsar.* Ὅταν ἐσμὲν οὐκ ἐσάμενον, φάσμά τι μὴ κραδαινόμενον, πτῆσις ὀρνίθων παρεχομένη, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα. κόνις, ἀτμὸς, ἑωθινὴ δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον. *Insomnium sumus minimè consistens, spectrum qoddam qod teneri non potest, avis pratereuntis volatus, navis in mari vestigium non habens, pulvis, vapor, ros matutinus, flos suo tempore nascens, & suo tempore marcescens.*

Τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν] Ità *l.* 4. §. 43. Ἅμα τε γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται. *Simul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur.* Seneca *Epist.* 104. *Avium modo transvolant, citiúsqe qàm venerant, abeunt.* Gregorius Nazianzenus *pro pauper.* Πιστὸν μηδὲν τῶν ἐντεῦθα τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ πολυχρόνιον, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλόμενα καὶ μεταβάλλοντα, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερόμενά τε καὶ περιτρεπόμενα, καὶ πρὶν ληφθῆναι ἀπιόντα καὶ φύγοντα. *Nullum hujusce vitæ bonum hominibus certum est ac diuturnum: sed alias aliter mutantur & mutant, ac sursùmqe feruntur & invertuntur, ac priusqam manu teneantur, fugâ se propipiunt.* Et *in pascha:* Πρὶν κραδηθῆναι φύγον, καὶ πρὶν νοηθῆναι διαδράντα. *Priusqam teneatur effugiens, & priusqam intellectu percipiatur, seipsum fugâ propripiens.* Hieronymus *in Esaja c.* 38. *Omnis seculi felicitas, dum tenetur, amittitur. Imò, antequam tenetur, elabitur.* Minutius *Apolog.* Et Avgustinus *in Psal.* 38. *Antè abeunt priusqam veniant: & cùm venerint, stare non possunt. agunt se, sequntur se, & non se tenent. nihil de præterito revocatur; nihil qod transiturum est, expectatur. nondum habetur, dum non venit; nondum tenetur, dum venerit. & est, & non est: nec esse possumus dicere, qod non stat; nec non esse, qod venit & transit.*

Ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις] Idem *l.* 5. §. 33. In sacra pagina, *vita animalis sangvis* esse dicitur, & *in sangvine vita consistere.* Vide Mosen *l.* 1. *c.* 9. *v.* 4. & *l.* 3. *c.* 17. *v.* 11, 14. Τὴν δὲ ψυχὴν ἀναθυμίασιν εἶναι. *Animam esse vaporem.* Heraclitus dixit. Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις] Ità *l.* 2. §. 2. & *l.* 5. §. 4. Esajæ *c.* 2. *v.* 22. *Nolite amplius homini fidere, cujus vita, ut flatus in naribus est. qantuli enim is est æstimandus?* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Homo, anxia solicitaqe tutela, precarii spiritûs, & malè inhærentis; qem pavor repentinus, aut item ex improviso sonus auribus gravis excutit.* Et Calvinus *institut. l.* 1. *cap.* 11. §. 4. *Terrenus homuncio singulis ferè momentis vitam exhalat.* Et mox: *Animam evanidam in singula momenta precariò trahimus.*

Ὅπερ παρ' ἕκαστον ποιοῦμεν] Vide Empedoclis versus apud Aristotelem *de respirat c.* 3. & Platonem in *Timæo.* Seneca *Epist.* 54. *Invasit me repentè mala valetudo. suspirium aptè dici potest. brevis valde & procella similis impetus est. qis enim diu expirat? omnia corporis aut incommoda aut pericula per me transierunt: nullum mihi videtur molestius. qid ni? aliud enim, qicqid est, ægrotare est: hoc, est animam agere. itaqe medici hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando spiritus ille, qod sæpe conatus est.* At qod Senecæ molestum, Marco nostro familiare, qasi assiduum qiddam videtur. Avgustinus *de Orig. Anim. l.* 3. *c.* 4. *Præter alimenta solida & fluxa, unde est cibus & potus, hoc tertium nobis Deus alimentum circumfudit avrarum, qas ità carpimus, ut sine cibo & potu diu esse possimus; sine hoc tertio, qod nobis avra, qa undiqe circumsistit, spirantibus & respirantibus exhibet, nec exiguo temporis spatio possumus vivere. Sicut autem cibus & potus non solùm ingredi debet, verùm etiam per meatus ad hoc institutos egerendi sunt, nè utroqe ladant, vel non intrando, vel non exeundo: ità hoc*

a *L.* 5. §. 4. τὸν ἐπὶ τῷ τοῦ παντὸς ἀναπνευστικὸν δύναμιν, τοῦτον χθὲς καὶ πρώην δοποιχθεὶς ἐκτήσω, ἀποδοῦναι

* Ὡς τ. φ. l. ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

u. t. d. Bas. & Lug.

§. 16. * Τίμιον, ὅτι τὸ b ἀναπνεῖ-

b *L.* 3. §. 1. σθαι, ὡς τὰ φυτά. ὅτι c τὸ ἀναπνεῖν, ὡς

c *L.* 8. §. 54.

facimus; tale qiddam est & totam illam respirandi facultatem, qam heri & nudiustertius in ortu acceperas, eò redonare, unde primò havseras.

§. 16. Non est æstimatione multâ dignum, avt perspirari, qod & plantarum est; avt respirare, qod & omnia desiderant spiritum aliqem, vel solutionem, vel meatuum libertatem. Et *l.* 6. *c.* 15. Ἐπὶ πάντων γε δεδωθίσθαι, ἀπόλλυται τὰ ὑγρὰ συμπιγόμενα καὶ ὑδαμόθεν ἔχοντα διοδον τῷ πνεύματι. *Qa in tadam omni ex parte mutata sunt, obesitate moriuntur. Qum enim nullum transitum habeant spiritus, strangulantur.* Qin & Julius Scaliger *ad l.* 5. *c.* 20. ad illud Theophrasti *c.* 15. de arboribus dictum æstate diuturnâ exarescentibus, ὥσπερ ἀποπνιγόμενα καὶ μαραινόμενα. *Metaphora*, inqit, *est ab animalibus, qibus spirandi, atqe vita idem finis est, ac qanqam ὑ πνέοντι planta; tamen utuntur beneficio* διαπνοῆς. *Omne enim vivens* διαπνεῖται. *calor enim vitalis eget in multis refrigeratione, in omnibus instavratione. instavratur avtem cælesti calore circumfuso, qi sese induit in omnia. Pereunt ergò planta qasi suffocata, ubi πνεῦμα διοδον οὐκ ἔχει. pereunt itidem, qasi expirantes, ubi copiosius illud* ἐξαλμίζεται. qod & ἀποπνοήν τινα, *facultatem qandam spirandi*, Theophrastus dixit *l.* 2. *c.* 20. De seminibus qibusdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως *l.* 1. *c.* 10. Περιττωματικὴν ὑγρότητα ταῦτα ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν συγκομιδὴν ὑ προσῆκει αὐτοῖς χρῆσθαι, κλαθεμένων δὲ ἐν τόποις ξηροῖς ἐᾶσαι ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μέν τι διαπνεῦσαι τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δέ τι περθῆναι, μέχρις ἂν ξηραινόμενα προσαλῇ μετρίως. *Superfluam illa habent humiditatem, & ob eam caussam non convenit iis post collectionem uti; sed ubi ea in locis siccis reposueris, diu ab eis abstinere, qo interea pars qidem humoris superflui exhalet, pars avtem etiam coqatur, qoad siccata mediocriter contrahantur.* (qo loco qod Galenus διαπνεῦσαι, Theophrastus ἀποπνεῦσαι dixit *de caus. plant. l.* 4. *c.* 7. Οὐκ ἰσθὺς ἀλοαθίσθαι τὰ σπέρματα βελτίω τῶν χρονισθίντων, ὑδὲ τὰ νέα τῶν ἔτων. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν ἐν ἑαυτοῖς οἷον πίψιν καὶ δύναμιν, ἀποπνεύσαντα τῷ ἀλλοιῶσαι. *Qum semina non protinus à tritura meliora sint, qàm certo tempore post, neqe novella anniculis præstent. Sed veluti excoctionem qandam potestatemqe capiant opus sit, exacto scilicet qod in eis fuerit alienum.* seqitur apud Medicum; Ἀποῤῥεῖ γὰρ ἀπάντων φυλῶν τε καὶ σπερμάτων καὶ καρπῶν, ἐπειδὰν συγκομισθίντα κεῖται, πρῶτον μὲν ὅσον ἐν αὐτοῖς ὑδατῶδές τε καὶ λεπτὸν περίττωμα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐτῆς τι τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. *Defluit enim à plantis, seminibus & fructibus, postqam collecta fuerint, ac reposita, primum qidem qidqid in ipsis aqosum est ac tenue, pòst avtem & nonnihil humidi naturalis.* Qin & qod διαπνεῖσθαι hoc sensu avtoribus suprà laudatis, idem ἐξαιμοῦσθαι qibusdam dici Theophrastus idem avtor est in *histor. plant. l.* 8. *c.* 10. Ἐὰν πνεῦσις, inqit, μεγάλη καὶ πλείω χρόνον ἐπιγίνηται, ξηραίνει καὶ ἀφαυαίνει. ὃ καλοῦσί τινες ἐξαιμοῦσθαι. *Si vehementius, diutiusqe flatus invaserint, exsiccantur & penitus inarescunt. Qod qidam eventari dixerunt.* qod Plinius *l.* 18. *c.* 17. *tunc enim exinaniunt grana.* qem locum Hesychius ob oculos habebat, qum ἐξανεμοῦσθαι, ξηραίνεσθαι exponeret. ipse ἐξαλμίζεσθαι dixit, *de caus. plant. l.* 1. *c.* 1. qo loco ἐξηγητικῶς utrumqe conjunxit, διαπνεῖται καὶ ἐξαλμίζεται. atqe hoc est qod de aëre ventis agitato Vitruvius *l.* 1. *c.* 6. *Vitiosis corporibus detrahit succum, & efficit ea exiliora.* Eodem sensu acceperim ego & τὸ ἐξαιμοῦσθαι, qo loco de conceptu agens Aristoteles *hist. animal. lib.* 10. *c.* 3. hæc habet: Εἰσὶ δέ τινες αἳ πασχυσί τι τοιοῦτον, ὃ καλοῦσι ἐξαιμοῦσθαι. ἐγὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος, ὅταν συγγίνωνται τῷ ἀνδρὶ, ὅτι προϊέμεναι δῆλαι τὸ σπέρμα, ὅτι κυίσκουσαι. διὸ καὶ καλοῦσιν ἐξαιμοῦσθαι. *Cavendum est, mulieres ne patiantur id, qod qibusdam evenire solet. Hoc appellant* ἐξαιμοῦσθαι: *Latini frustrari. Fit avtem, ubi in coitu neqe projiciunt qicqam, neqe concipiunt: unde & nomen frustrationis comparatum est.* etiamsi enim vir Maximus interpretetur *frustrari*; sicut ὑπαιτίμια ὠὰ dicuntur *ova irrita*: eodémqe respexisse velit Maronem, cum *eqas* dixit *vento gravidas* fieri: ipsum etiam philosophum verbis illis *l.* 7. *c.* 4. πνευματικῶν γινομένων τῶν ὑστερῶν, *cum inflatus fuerit uterus.* vim τῷ ἐξαιμοῦσθαι declarâsse. aliqid tamen amplius eô loci hocce vocabulo subindicari saltem avtumo. cùm nec idem πάθος utrobiqe describatur, sed loco altero, qod congressum præcedat, altero verò, qod subseqatur: & philosophus ipse verbis priùs adductis subjungat statim; Αἴτιον δὲ τοῦ πάθους ἡ ὑστέρα, ὅταν ᾖ λίαν ξηρά. ἐλκύσασα γὰρ πρὸς αὑτὴν τὸ ὑγρὸν, ἀφίησιν ἔξω. τὸ δὲ καταπελετίνιτον. *In caussa est matrix: qæ admodum arida sit. Ea enim ità affecta attractum ad se humorem emittit foras. Is tum humor attenuatur præter modum.* hoc est, qod Theophrastus ξηραίνεται καὶ ἀφαυαίνεται. Verùm de hoc alii viderint. Havd dissimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξαιρῦσθαι usurpavit *lib. de natur. puer. pag.* 25. Ἐξαιρῦται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοῦ διηθεῖ. *A vento qippe perflatur, & per eam spiritus percolatur.* de aqa loqitur: cui & ipse, nec huic soli, sed terræ qoqe *transpirationem* qandam ibidem tribuit. Siqidem *pag.* 23. rationem assignans, cur terræ inferiora hyeme calescant,

ANNOTATIONES.

tertium stabile alimentum, qia in nobis manere non sinitur, nec immorando corrumpitur, sed egeritur mox ut ingeritur, non alios, sed eosdem meatus, id est, os, avt nares, avt utrumqe, & qà intravet, & qà exiret, accipit. In teipso proba tibi ipse qod dico. emitte spiritum flando; & vide utrum dures si non receperis: recipe respirando; & vide qas patiaris angustias si non rursus emiseris. hoc igitur facimus, qando utrem inflamus, qod facimus ut vivamus. nisi qòd tunc pavlò plus ducimus, ut pavlò plus emittamus, ut spiritum flabilem, id est, ventum in utrem implendum & extendendum non qietè spirandi & respirandi, sed anhelandi impetu coarctemus. nisi ergò, qòd impendis ad utrem implendum, ad te itidem alendam aditu patefacto redierit, qid tibi, non solùm unde illum inflare, sed unde tu possis vivere, remanebit? Hinc illud Epicharmi apud Clementem *Strom. l.* 4. *pag.* 492. *B.* Αἱ φύσις ἀνθρώπων, ἀσκοὶ πεφυσημένοι. *Ipsa hominum natura, utres inflati.* Vide & *l.* 8. §. 54.

Πᾶσαν ἀποπνευστικὴν δύναμιν ἀποδοῦναι] Hinc eæ formulæ & in sacris scriptoribus. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum emisit.* Matth. *c.* 27. *v.* 50. &, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum tradidit.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. &, ἐξέπνευσε, *expiravit.* Marc. *c.* 15. *v.* 37. & Luc. *c.* 23. *v.* 46. Lucianus etiam in *votis*: ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἅπαξ. *animá efflatá abiit.*

§. 16. Ὡς τὰ φυτὰ, τίμιον ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι] Malè luxata & confusa ista: sed restitutio proclivis. lego. Τίμιον, ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυλά. *Æstimatione dignum est, non perflari, qod & plantarum sive stirpium est.* Τὸ διαπνεῖσθαι avtem de stirpibus usurpatum apud Xenophontem habemus in *sympos. pag.* 878. *C.* verbis hisce à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 19. adductis; ab Athenæo etiam *l.* 11. lavdatis; apud qem emendatiora, qàm in vulgatis Xenophontis codicibus, exhibentur: Δοκεῖ μέν τοι μοι τὰ τῶν ἀνδρῶν σώματα [συμπόσια ταῦτα, codices. malè.] τὰ αὐλὰ πάσχειν, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων. καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὅταν μὲν αὐλὰ ὁ Θεὸς ἄγαν ἀβρόως πολίζῃ, ὑ δύναται ὀρθοῦσθαι, ὑδὲ ταῖς ὥραις διαπνεῖσθαι. *Videtur avtem mihi hominum qoqe corporibus idem accidere qod terrâ nascentibus. Nam qum hæc à Deo rigantur imbre nimio, non possunt erigi, nec ab avris perflari.* Id Latinis *perflari* dicitur. Columella *l.* 4. *c.* 19. *Fructúsqe summotus à terra, minùs putrescit: & hoc uno modo perflatur ventis, qi nebulam & rorem pestíferum celeriter adsiccant, multúmqe ad deflorescendum, & ad bonitatem vini conferunt.* & *c.* 18. *Qa distinctio plus solis & venti viribus præbet.* & *c.* 7. *Nam & sic faciliùs insolatur humus, & fructus percoqitur, perflatúmqe salubriorem habet.* Id qod Plinius *l.* 7. *c.* 21. de certo vitis genere: *Melior ea vino, qando sibi ipsa non obumbrat, assiduóqe sole coqitur, & afflatum magis sentit.* Διαπνοὴ in animantibus qid sit, qidqe ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς distet, ex Aristotele ac Galeno docuimus, *ad l.* 3. §. 1. Nec omittendum videtur, qod Xenophon loco superiùs adducto in collationis membro altero τῷ ἀναπνεῖν meminit, qasi istud in animantibus τῷ διαπνεῖσθαι illi in arboribus respondeat. Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς, inqit, ἢν μὲν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι σφαλῶνται, καὶ ὑδ' ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι, δυνησόμεθα. *Ita nos qoqe, si potum immodicum infundamus, mox & corpora nobis, & animi vacillabunt; ac ne qidem respirare, neqe proferre qidqam poterimus.* Etiamsi verò τὸ διαπνεῖσθαι istud, qod hìc *stirpibus* tribuitur, distat multùm reverà ἀπὸ τῆς διαπνοῆς illius, qæ animantium peculiaris est; in hoc tamen consentiunt, qòd spiritu sive flatu qodam utrumqe perficitur, & qòd ad conservationem τῷ διαπνεομένῳ, cujuscunqe generis illud fuerit, utrumqe conducat. Verùm præter διαπνοὴν illam externam, qæ ab avra liberiore stirpibus obvenit, qæ locis patentioribus succrescunt, aliam etiam internam nobis Theophrastus insinuat, qâ per singulas stirpis cujusqe partes, animæ, qam vegetativam dicimus, virtute, spiritus qasi vitalis qidam diffunditur, ejusdémqe itidem pars excrementitia dissipatur & dispellitur. Is enim *de caus. plant. l.* 5. *c.* 15. ubi de morbo qodam piceæ arbori familiari, qam δάδωσιν vocat, verba faciens hæc habet; Ἔοικε παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον τῷ ἐπὶ τῶν ζώων, ὅταν ὑπερπαχυνθῶσιν. ὑ δυνάμενα γὰρ ἕλκειν τὴν πνοὴν, ὑδ' ὅλως τῷ πνεύματι χρῆσθαι, διὰ τὴν σύμφραξιν καὶ τὴν πύκνωσιν, ἐκεῖνά τι ἀποπνίγονται, καὶ αἱ πεῦκαι. διὸ καὶ ὃ κακῶς οἱ ὀρείτυποι τέτομα τίθενται. Φατὶ γὰρ ἀποπνίγεσθαι τὴν πίτυν διὰ τὴν πιότητα. πάντα γὰρ, ὡς ἔοικε, δεῖται πνεύματός τινος, ἢ μανώσεως, ἢ πόρων. *Qod proximum illi videtur qod animalibus evenit, qa extra modum crassantur atqe pinguescunt. Qum enim avram attrahere neqeant, nec ullo pacto spiritu uti possint propter obesitatem condensationémqe; tum illa strangulantur, tum pinus. Qamobrem non ineptè rustici vocabulum illud de pino usurpant. Pinum enim strangulari ajunt obesitate atqe pinguedine. Qippe omnia desiderant spiritum aliqem, vel solutionem, vel meatuum libertatem.* Et *l.* 6. *c.* 15. Ἐπὶ πάντων γε δεδωθίσθαι, ἀπόλλυται τὰ ὑγρὰ συμπιγόμενα καὶ ὑδαμόθεν ἔχοντα διοδον τῷ πνεύματι. *Qa in tadam omni ex parte mutata sunt, obesitate moriuntur. Qum enim nullum transitum habeant spiritus, strangulantur.* Qin & Julius Scaliger *ad l.* 5. *c.* 20. ad illud Theophrasti *c.* 15. de arboribus dictum æstate diuturnâ exarescentibus, ὥσπερ ἀποπνιγόμενα καὶ μαραινόμενα. *Metaphora*, inqit, *est ab animalibus, qibus spirandi, atqe vita idem finis est, ac qanqam ὑ πνέοντι planta; tamen utuntur beneficio* διαπνοῆς. *Omne enim vivens* διαπνεῖται. *calor enim vitalis eget in multis refrigeratione, in omnibus instavratione. instavratur avtem cælesti calore circumfuso, qi sese induit in omnia. Pereunt ergò planta qasi suffocata, ubi πνεῦμα διοδον οὐκ ἔχει. pereunt itidem, qasi expirantes, ubi copiosius illud* ἐξαλμίζεται. qod & ἀποπνοήν τινα, *facultatem qandam spirandi*, Theophrastus dixit *l.* 2. *c.* 20. De seminibus qibusdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως *l.* 1. *c.* 10. Περιττωματικὴν ὑγρότητα ταῦτα ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν συγκομιδὴν ὑ προσῆκει αὐτοῖς χρῆσθαι, κλαθεμένων δὲ ἐν τόποις ξηροῖς ἐᾶσαι ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μέν τι διαπνεῦσαι τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δέ τι περθῆναι, μέχρις ἂν ξηραινόμενα προσαλῇ μετρίως. *Superfluam illa habent humiditatem, & ob eam caussam non convenit iis post collectionem uti; sed ubi ea in locis siccis reposueris, diu ab eis abstinere, qo interea pars qidem humoris superflui exhalet, pars avtem etiam coqatur, qoad siccata mediocriter contrahantur.* (qo loco qod Galenus διαπνεῦσαι, Theophrastus ἀποπνεῦσαι dixit *de caus. plant. l.* 4. *c.* 7. Οὐκ ἰσθὺς ἀλοαθίσθαι τὰ σπέρματα βελτίω τῶν χρονισθίντων, ὑδὲ τὰ νέα τῶν ἔτων. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν ἐν ἑαυτοῖς οἷον πίψιν καὶ δύναμιν, ἀποπνεύσαντα τῷ ἀλλοιῶσαι. *Qum semina non protinus à tritura meliora sint, qàm certo tempore post, neqe novella anniculis præstent. Sed veluti excoctionem qandam potestatemqe capiant opus sit, exacto scilicet qod in eis fuerit alienum.* seqitur apud Medicum; Ἀποῤῥεῖ γὰρ ἀπάντων φυλῶν τε καὶ σπερμάτων καὶ καρπῶν, ἐπειδὰν συγκομισθίντα κεῖται, πρῶτον μὲν ὅσον ἐν αὐτοῖς ὑδατῶδές τε καὶ λεπτὸν περίττωμα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐτῆς τι τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. *Defluit enim à plantis, seminibus & fructibus, postqam collecta fuerint, ac reposita, primum qidem qidqid in ipsis aqosum est ac tenue, pòst avtem & nonnihil humidi naturalis.* Qin & qod διαπνεῖσθαι hoc sensu avtoribus suprà laudatis, idem ἐξαιμοῦσθαι qibusdam dici Theophrastus idem avtor est in *histor. plant. l.* 8. *c.* 10. Ἐὰν πνεῦσις, inqit, μεγάλη καὶ πλείω χρόνον ἐπιγίνηται, ξηραίνει καὶ ἀφαυαίνει. ὃ καλοῦσί τινες ἐξαιμοῦσθαι. *Si vehementius, diutiusqe flatus invaserint, exsiccantur & penitus inarescunt. Qod qidam eventari dixerunt.* qod Plinius *l.* 18. *c.* 17. *tunc enim exinaniunt grana.* qem locum Hesychius ob oculos habebat, qum ἐξανεμοῦσθαι, ξηραίνεσθαι exponeret. ipse ἐξαλμίζεσθαι dixit, *de caus. plant. l.* 1. *c.* 1. qo loco ἐξηγητικῶς utrumqe conjunxit, διαπνεῖται καὶ ἐξαλμίζεται. atqe hoc est qod de aëre ventis agitato Vitruvius *l.* 1. *c.* 6. *Vitiosis corporibus detrahit succum, & efficit ea exiliora.* Eodem sensu acceperim ego & τὸ ἐξαιμοῦσθαι, qo loco de conceptu agens Aristoteles *hist. animal. lib.* 10. *c.* 3. hæc habet: Εἰσὶ δέ τινες αἳ πασχυσί τι τοιοῦτον, ὃ καλοῦσι ἐξαιμοῦσθαι. ἐγὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος, ὅταν συγγίνωνται τῷ ἀνδρὶ, ὅτι προϊέμεναι δῆλαι τὸ σπέρμα, ὅτι κυίσκουσαι. διὸ καὶ καλοῦσιν ἐξαιμοῦσθαι. *Cavendum est, mulieres ne patiantur id, qod qibusdam evenire solet. Hoc appellant* ἐξαιμοῦσθαι: *Latini frustrari. Fit avtem, ubi in coitu neqe projiciunt qicqam, neqe concipiunt: unde & nomen frustrationis comparatum est.* etiamsi enim vir Maximus interpretetur *frustrari*; sicut ὑπαιτίμια ὠὰ dicuntur *ova irrita*: eodémqe respexisse velit Maronem, cum *eqas* dixit *vento gravidas* fieri: ipsum etiam philosophum verbis illis *l.* 7. *c.* 4. πνευματικῶν γινομένων τῶν ὑστερῶν, *cum inflatus fuerit uterus.* vim τῷ ἐξαιμοῦσθαι declarâsse. aliqid tamen amplius eô loci hocce vocabulo subindicari saltem avtumo. cùm nec idem πάθος utrobiqe describatur, sed loco altero, qod congressum præcedat, altero verò, qod subseqatur: & philosophus ipse verbis priùs adductis subjungat statim; Αἴτιον δὲ τοῦ πάθους ἡ ὑστέρα, ὅταν ᾖ λίαν ξηρά. ἐλκύσασα γὰρ πρὸς αὑτὴν τὸ ὑγρὸν, ἀφίησιν ἔξω. τὸ δὲ καταπελετίνιτον. *In caussa est matrix: qæ admodum arida sit. Ea enim ità affecta attractum ad se humorem emittit foras. Is tum humor attenuatur præter modum.* hoc est, qod Theophrastus ξηραίνεται καὶ ἀφαυαίνεται. Verùm de hoc alii viderint. Havd dissimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξαιρῦσθαι usurpavit *lib. de natur. puer. pag.* 25. Ἐξαιρῦται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοῦ διηθεῖ. *A vento qippe perflatur, & per eam spiritus percolatur.* de aqa loqitur: cui & ipse, nec huic soli, sed terræ qoqe *transpirationem* qandam ibidem tribuit. Siqidem *pag.* 23. rationem assignans, cur terræ inferiora hyeme calescant,

πυκνο-

& pecudum & belluarum eſt; avt à ſenſibus rerum imagines impreſſas admittere; avt ab affectibus ſigillarium inſtar impelli; avt gregatim convenire; avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere. ecqid eſt igitur, qod pretio aliqo dignum ſit? num plavſibus excipi? neqaqam. itaqe nec lingvarum ſtrepitu excipi. qid enim ſunt aliud vulgi acclamationes, qàm lingvarum ſtrepitus? ità cùm & gloriolam miſſam feceris, qid tandem ſupererit pretio dignum? hoc unum, opinor, ſecundùm conditionis ſuæ rationem moveri ſéqe ſiſtere, hoc eſt, ad qod ſtudia reliqa artéſqe nos ducunt. omnis enim ars ad hoc collimat, ut qicqid producit, ad opus illud aptum ſit, ad qod productum eſt. ſiqidem hoc vinitor qi vites colit, hoc qi eqos domat, hoc qi canes curat, intendit. qin & puerorum inſtitutiones & diſciplinæ ad qid aliud contendunt? iſtîc ergò reperitur qod in pretio ſit habendum. atqe hoc bene ſi habuerit, nihil aliud qod acqiras, opus erit. non tu deſines tandem in pretio alia multa habere? nec liber itaqe futurus es, nec tibi ſufficies, nec perturbationibus immunis eris. etenim neceſſe erit invidere, æmulari, eos

τὰ βοσκήματα καὶ τὰ θηρία. ἔτι [a] τὸ τυπῶσθαι καὶ φαντασίαν. ἔτι τὸ [b] συναγελάζεσθαι. ἔτι τὸ τρέφεσθαι. ἔστι γὰρ ὅμοιον τῷ [d] ἀποκρίνεσθαι τὰ περιπλώματα τῆς τροφῆς. τί οὖν τίμιον; τὸ κροτεῖσθαι. ἐχί. [e] ἀκοὴν ἀδὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν [f] κροτεῖσθαι. αἱ γὰρ ἀπὸ τῶν πολλῶν ἀφημίαι, ἃ κρότους γλωσσῶν. ἀφῆκας οὖν καὶ τὸ δοξάριον. τί καταλείπῃ τίμιον; δοκῶ μὲν, τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ *ἴσκεσθαι, ἐφ' ὃ καὶ αἱ ἐπιμέλειαι ἄγουσι καὶ αἱ τέχναι. [h] ἥ τε γὰρ τέχνη πᾶσα ἔστοχάζηται, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ἐπιτηδείως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον πρὸς ὃ κατεσκεύασεν. ὅ τε φυτουργὸς ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἀμπέλου, καὶ ὁ πωλοδαμνης, καὶ ὁ τῶν κυνῶν ἐπιμελούμενος, ἔστι ζητεῖ. αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἐπὶ τί σπεύδουσιν; ὧδε ἂν τὸ τίμιον. καὶ ἔστι μὲν ἂν εὖ ἔχῃ, ἐὰν τῶν ἄλλων πειποίησῃ σαυτῷ. [i] ἀ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ πιμῶν; ἔτ' ἂν ἐλεύσεται ἔσῃ, ὅτε αὐτάρκης, ὅτε ἀπαθής. ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφε-

a L.3.§. 16.
b L.2.§.2. Inf.§.29.
c L.9.§.9. 39.
d L.9.§.39.
e L.8.§.52.
f L.4.§.31. 5.§.33.
g L.3.§.16. Sup.§.14.
* ἴσχεσθαι
Sup.§.14.
h L.5.§.14.
i Inf.§.41. l.9.§.1.

εῖδαι

ANNOTATIONES.

πυκνότερα δέ ἐστιν ὑπὸ τούτου (ὅτι πιέζεται ἐφ' ἑαυτῆ) καὶ οὐκ ἔχει διαπνοὴν εὐδιάφθορον. *Denſior verò evadit ideo (qia comprimitur in ſeſe) & nullam prorſus tranſpirationem habet.* Et mox de rebus congeſtis compreſsiſque qibuſvis, ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα σήπεται. ὁ γὰρ δίεσι τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ὄντων. *Majorem in ſe calorem habet, prætereáqe humecta qidem & compreſſa per ſeipſa incaleſcunt, & à calore exuſta putreſcunt, qod cum denſa ſint, per ea ſpiritus permeare neqeat.* Ità *perſpirationis* cùm defectus, tum & exceſſus, nocumentum tam animatis qàm & inanimatis inferre ſolet. Proinde, qia in *perſpiratione* iſta, ubi nimia fuerit, partes etiam utiles decedunt, & vis naturalis deperit, indè natum videtur, ut τὸ διαπνεῖσθαι, qod & antè monuimus, in *interitûs* ſignificatione non rarò uſurpetur. Ità de animantibus, Ariſtoteles *de anim. l.* 1. *c.* 5. Δοκεῖ γὰρ τοὐναντίον μᾶλλον ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν. ἐξελθούσης γὰρ διαπνεῖται καὶ σήπεται. *Videtur enim contrà magis anima corpus continere, egrediente enim exſpirat & putreſcit.* Et Plato *Phædon. p.* 60. *E.* itidem de corpore: ᾧ προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι. *Cui convenit, ut diſſolvatur, concidat, diffluat.* de plantis Theophraſtus *de cauſſ. l.* 6. *c.* 23. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα, παλαιούμενα ἰνοῤῥιζότερα. τὰ δὲ ἀσθενῆ, ταχὺ διαπνεῖται, καθάπερ τὰ ἄνθη. *Hæc igitur omnia odoratiora in vetuſtate efficiuntur. Qa autem debilia ſunt, celeriter evaneſcunt, ut viola.* de fructibus Ariſtoteles *problem. l.* 22. *q.* 9. ἐκ τῶν πολυσχιδῶν (caricas loqitur) διαπίπτουσι καὶ ἐξικμάζει μετὰ τοῦ ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τῆς γλυκύτητος. *Ex multifidis reſpiravit, evaporavitqe cum humore pars dulcedinis plurima.* de ſeminibus Chryſippus *Phyſic. lib.* 2. referente Laërtio *l.* 7. *c.* 159. in *Zenone.* Πνεῦμα κατὰ τὴν σύσιν τὸ σπέρμα, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα οὐκ ἔτι φύεται, διαπεπνευκότος αὐτοῖς τῆς δυνάμεως. *Semen ſpiritum eſſe ſecundùm ſubſtantiam, qod conſtat ex jactis in humum ſeminibus, qæ cum antiqata fuerint, non amplius germinant: qòd ſcilicet exſpiraverit illorum virtus.* alterum enim poſt φύεται, ὡς δῆλον, inducendum prorſus videtur, niſi ſi qis in δηλονότι mutandum cenſuerit. Cæterùm aliis ego deſpiciendum libens propoſuerim τὸ διαπνεῖσθαι Clementi Alexandrino qid velit, qod dæmonibus ille tribuit, *Strom. l.* 7. *pag.* 717. *B.* qo loco τὸ διαπνεῖσθαι, καὶ ἐμπνεῖσθαι, καὶ περιπνεῖσθαι, καὶ ἀναπνεῖν, *perſpirare, inſpirare, circumſpirare, reſpirare,* à ſe invicem diſterminat, primúmqe dæmonibus, ſecundum aqatilibus, tertium inſectis, qartum animantibus pulmonum ope aërem attrahentibus aſſignare videtur. Mihi interim ſuſpicio oboritur, locum mendo nevtiqam immunem eſſe, legíqe debere πότερον διαπνεῖται, ὡς τὸ τῶν δρυῶν, vel τὸ τῶν δένδρων (non avtem τὸ τῶν δαιμόνων) γένος. *Utrum perſpirat, ſicut genus qercuum, vel arborum,* eò magìs, qia & ſtirpibus iſtîc Marcus τὸ διαπνεῖσθαι attribuat; nec veriſimile ſit à *dæmonibus* exorſum Clementem, cùm in reliqis gradatim ab inferioribus ad ſuperiora aſcendat, ab aqatilibus ad inſecta, ab inſectis ad animantia perfectiora. Viderint eruditi.

Τυπῶσθαι] τυπῶσθαι, ſive *impreſſionem qandam admittere* in ſe ab externis objectis, ſenſus tam exteriores, qàm & interiores dicuntur. indè ἀντιτυπία αἰσθητική, *impreſſio ſenſuum, infrà* §. 28. & αἰσθήματα ἐμφαντάστατα, *ſenſus imagines falſas admittere proclives. l.* 5. §. 33. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Ἐπιπλοντες τοῖς αἰσθητοῖς, τυπούμεθα ὑπ' αὐτῶν. *Rerum ſenſilium forma nobis imprimuntur.* Ex Chryſippo *de anim. l.* 12. Laërtius *l.* 7. in *Zenone.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ, τυλίσει, ἀλλοίωσις. ὁ γὰρ διπλοῦν τὴν τύπωσιν οἱονεὶ τύπον σφραγιστήρας. ἐπεὶ ἀνένδεκτόν ἐστι πολλοὺς τύπους κατὰ τὸ αὐτὸ περὶ τὸ

A αὐλὸ γίνεσθαι. νοοῦσι δὲ ἡ φαντασία ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καλὰ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη, καὶ ἐναποτετυπωμένη, καὶ ἐναπεσφραγισμένη. *Phantaſia verò eſt forma in animo impreſſio, hoc eſt, mutatio. Neqe enim ſuſcipiendum eſt, formationem hujuſmodi eſſe veluti ſigilli formam. Qoniam fieri non poteſt, ut plures figura in eodem & circà idem fingantur. Intelligitur avtem viſio ea eſſe, qa ab exiſtente ſecundùm exiſtens impreſſa, formata atqe inſignita eſt.*

Νευροσπαστεῖσθαι] & *infrà* §. 28. Νευροσπαστία ὁρμητική. *Affectuum impulſus.* Vide & *l.* 2. §. 2. Τὰ νευρόσπαστα ὄργανα κινεῖται μὲν καὶ πεπαυμένου τοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐνδόντος

B τῇ μαχαίρᾳ. κινεῖται δὲ οὐκ ἐπ' ἄπειρον. ὁ γὰρ ὁικοθεν ἔχει τὴν πηγὴν τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἕως ἡ δοθεῖσα δύναμις ἰσχύει, καὶ οὐκ ἐκλύεται τῇ πρόοδῳ. *Ac ut præſtigiatorum ſigilla, qa fidiculis cientur etiam ceſſante eo, à qo motus ille, agitatióqe impreſſa eſt, incitantur, non multo id tamen tempore, propterea qòd inſitum non habent movendi principium, ſed qamdiu vis impreſſa manet, nondúmqe progreſſa diſſolvitur.* Syneſius *de provident. lib.* 1. *pag.* 98.

Κρότος γλωσσῶν] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qam inanes applauſus iſti.* Vide & *l.* 8. §. 52. Κρότον γλωσσῶν qod Marcus i. e. *ſtrepitum*, Evripides κόμπον, qaſi *ſtriderem* dixit; cujus hæc ſunt in *Hecuba*:

Ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἤκομεν, φρονήματος
Τοῦ πρὶν στερέντες; εἴτε δῆτ' ἀγκώμεθα,
Ὅ μὲν τις ἡμῶν πλουσίοις ἐν δώμασιν,
Τὰ δ' ὄντ' ἄλλως φρονήσεων βωλεύματα,
Γλώσσης τε κόμπου. ——
Ut ad nihil devenimus jam, priſtino
Orbati faſtu? & interim inſoleſcimus?
Hic ade dives, civium ille plavſibus?
At hæc nihil ſunt aliud qàm cura mera,
Stridórqe lingvæ inanis. ——

C

Τί καταλείπῃ τίμιον] Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 42. Τῷ ὄντι μόνον περιστατὸν καὶ ἐπαινετὸν τὸ διαρκὲς ἀγαθόν. τοῦτο δὲ ἐστιν ἡ παρὰ Θεῷ τιμή. τὰ δὲ ἀνθρώπινα ταῦτα, σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρου ἀπατηλότερα. ἅτε γὰρ νύκτως τῶν ἡρινῶν ἀνθῶν ὀξύτερον καταῤῥεῖ. καὶ ὥρα σώματος ἢ νόσῳ ἢ χρόνῳ μαραίνεται. καὶ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, δόξα δὲ ὑπερίτριπτος. οὗ τε περὶ τοὺς τίχους] διαφθόρους τῷ χρόνῳ τούτῳ συναπαρλίζονται. ἀλλὰ καὶ τὸ περιστατὸν ἄπαστιν οἱ λόγοι ἄχρι τῆς ἀκοῆς τὴν χάριν ἔχουσι. ἀρετῆς δὲ ἄσκησις, τίμιον μὲν κλῆμα τῷ ἔχοντι, ἥδιστον δὲ θέαμα τοῖς ἐπιλυγχάνουσιν. ἧς ἐπιμελούμενος ἄξιον σεαυτὸν καταστήσεις τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων παρὰ Θεῷ ἀγαθῶν. *Reverà ſolum hoc bonum maximoperè expetendum eſt, ac laudabile, qod* D *& perpetuo eſt duraturum. Hoc verò eſt, in pretio & honore eſſe apud Deum. Iſta qippe humana umbra ſunt vaniora, & ſomniis fallaciora. Etenim juventa vernis floribus citiùs defluit, & corporis venuſtas avt morbo avt tempore flacceſcit, & divitiæ ſunt incertæ. Honoris ſplendor facilè immutatur. Artium ſtudia & labores cum hoc tempore finiuntur. Qin & ipſa eloqentia, cujus ſtudio paſſim omnes tenentur, gratiam habet, ſed ſolum avrium judicio & illici jucunditate. Virtutis avtem ſtudium pretioſa qidem ſe habenti poſſeſſio eſt: jucundiſſimum verò ſpectaculum illis exhibet, qibuſcum congreditur familiariter. Hujus tu ſi curam geras, dignum teipſum bonis illis conſtitues, qæ* E *in promiſſis divinis recondita habentur.* Verùm de mercede iſta Marcus noſter an qicqam ſomniârit etiam, incertum eſt. Vide *l.* 4. §. 33. & *infrà* §. 47.

Πρὸς ὃ καλῶς ἐπαινέσαιεν] Vide *l.* 5. §. 16.

Ἀνάγκη καὶ φθονεῖν] Idem *infrà* §. 41. Τί γὰρ θαυμαστὸν,

F

ἐᾷ σὲ ἀφελέσθαι ἐκεῖνα δυναμένους, ἐπιβουλεύειν τοῖς ἔχουσι τὸ ἡμώμενον ὑπὸ σοῦ. ὅλως περύεσθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τινὰ ἐνδεῆ. καταστὰς οὖν πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμψεσθε. a ἡ δὲ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή, σεαυτῷ τε b ἀρεσόν σε ποιήσει, καὶ τοῖς κοινωνικοῖς c ἐυάρμοστον, καὶ τοῖς θεοῖς σύμφωνον, τοιγάρτοι, d ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ διατετάχασιν.

a L. 3. §. 9. l. 11. §. 1. b L. 8. §. 53. c L. 1. §. 9. d L. 5. §. 8.

§. 17. e Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φορὰ τῶν στοιχείων. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν ἐνθυμίᾳ τούτων, ἀλλὰ θειότερόν τι, καὶ f ἑδῷ g δυσπαθήτῳ πορευθὲν h εὐοδεῖ.

e L. 9. §. 28. f Sup. §. 14. g Inf. §. 22. h L. 7. §. 53.

§. 18. Οἷόν ἐστιν, ὃ ποιοῦσιν οἱ τὰς μὲν ὅπλ' ἐξ αὐτῆς χρόνε, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζῶντας ἀνθρώπους ἐυφημεῖν ἐθέλουσιν. αὐτοὶ δὲ i ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εὐφημηθῆναι, ὡς ἅτε ἄδον ποτὲ, ἅτε ὄφονται, πολὺ πολλῷ ποιοῦσιν. οὗτοι δὲ ἐγγύς ἐστι τῷ λυπηθῆναι ἂν, ὅτι οὐκ καὶ οἱ μεταγενέστεροι τοῖς σοῖς λόγοις εὐφήμους ἐποιοῦντο.

i L. 3. §. 10. l. 8. §. 44.

§. 19. k Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκατανόητον, ἢ

k L. 12. §. 6.

suspectos habere, qi his privare te possint, eis struere insidias, qi id, quod tu tanti æstimas, possident. omnino necesse erit macerari te, ubi horum tibi aliqid defuerit; & de Diis etiam sæpenumero conqeri. at contrà mentem propriam si in veneratione ac honore habueris, & tibi gratum id te faciat, & communioni accommodum, & Diis consentientem, dum qæcunqe illi attribuunt ac constituunt, lavdas.

§. 17. Sursum, deorsum, in orbem feruntur elementa. virtutis verò motus nullâ harum viâ fertur. sed divinius est qiddam, viâqe havd facili apprehensu progrediens, prosperè semper procedit.

§. 18. Qale, qæso, hoc est, qod faciunt homines? eos, qi eodem secum tempore vivunt, lavdare cùm renuant; ipsi à posteris, qi eos nec nôrint unqam nec viderint, celebrari plurimi faciunt. hoc avtem idem est propè, ac si qis contristaretur, qia homines prisci encomiis eum non sint prosecuti.

§. 19. Noli, siqid tibi fuerit effectu difficile, opi-

ANNOTATIONES.

εἴ τίς νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐλέγχῳ μὴ περίστ. *Qid est A mori, si qod qis summum arbitratur bonum, non concedas alteri?* Cato minor *Plutarch. pag. 783. D.*

Καὶ τοῖς θεοῖς μέμψεσθαι] *Ibidem* & *l. 9. §. 1.* μέμψεσθαι τῇ κοινῇ φύσει. *conqeri de communi natura.* Epictetus *Enchir. c. 3.* Ἐὰν τὰ φύσει ἀλλότρια οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πενθήσεις, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστίν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινί, ἄκων πράξεις οὐδέν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. *Si ea, qa naturâ servimus, libera putâris, & aliena pro suis habueris: fore ut impediaris, lugeas, perturberis, Deos hominésqe accuses. Sin id solum tuum existimâris, qod tuum est: aliena vero, ut sunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te ladet inimicum non habebis.*

Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ] Vide *l. 2. §. 6.* Μὴ αἰδεμόνῃ σεαυτήν. *Dum tui reverentiam nullam habes.* & *l. 3. §. 9.* Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *l. 5. §. 21.* Τῶν ἔν σοι τὸ κράτιστον τίμα. *Qod in te præstantissimum est colito.* Vise & *l. 3. §. 4, & 7.*

Σεαυτῷ τε ἀρεσόν] Contrà qàm plerique hominum, *digni sibi aùtoì iautoîs áresóntes, qi ne qidem sibi ipsis placent. l. 3. §. 4.*

Ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι] utpote qæ *ágagà eînai pépeisai, ista optima esse persvasum habet. l. 3. §. 4.*

Καὶ διατετάχασιν] Vide *l. 5. §. 8.*

§. 17. Ἄνω, κάτω,] De aqa Demosthenes *adv. Calliclem.* Ἡ μὲν ἐπὶ ἰνοδῆ, φέρεται κάτω. ἡ δ' ἐπ' ἐνεῆ τι, τοιαῦτα ὑπερμέρων ἀνάγκη. *Qa exitum habet, deorsum fertur: qa avtem aliqid obsistit, ibi eam exaggeratam redundare necesse est.* Scilicet Ὅταν τὸ ἐπισχὸν μὴ ᾖ, φέρεται ἰνδύ. *Cùm detinens non fuerit, fertur confestim.* Aristoteles *de Cœlo l. 4. c. 3.* ubi avtem occurrit τὸ ἐμποδίζον τι, à via cursûqe proprio declinat & deviat. Verùm non sic ἡ τῆς ἀρετῆς κίνησις. ea siqidem *rectâ semper procedit. l. 5. §. 14.* sive κατ' ἰνδύ. ut *l. 8. §. 61.* ea ubiqe ἰνοδῆ. Vide *l. 8. §. 6.* Etenim, Τῷ σοφῷ ἰνοδοι πάντες πρόκεινται. *Filio supremi qicqid egerit prosperabitur.* qod tanqam Solomonis dixit Basilius Cæsar. *in princip. Proverb. pag. 458. A.* Καὶ πάντα ὅτα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται. *Et qicqid faciet prosperabitur. Psalm. 1. v. 3.* Καὶ γὰρ ἴσως πειρασμὸς δυσχολίας ποιήσας, τοῦτον ὁ πόρος παραπέμψει. καὶ σῶμα τόνον, καὶ ψυχῇ προθυμίαν, καὶ συναλλαγμάτων εὐμάρειαν, καὶ τὴν εἰς πάντα τὸν βίον εὐοδίαν, τοῖς τὰ πνευματικὰ προνοήσασι πλουτίσουσι δῶρα. *Qantcumqe enim fortuiti casus his negotium facesserint, eorum dominus difficultatem omnem amolietur, nervosâs corpori suggeret vires, inseret anima expromptam ad opus alacritatem, permutandis mercibus facilem & commodam dexteritatem suppeditabit, denique rerum ex animi sententia cadentium successus latos in omnem vitam largietur iis numinum, qi spiritualia dona istis temporariis tanto duxerint esse præstantiora.* Basilius idem in *hexamer. Orat. 3. pag. 29. D.* Ἰτὰ Τῇ ἀρετῇ πᾶν ἄπορον πόριμον.

Invia virtuti nulla est via.

ἰνοδῆν ergò, est ἰνόδως προϊέναι, ut Marcus ipse *lib. 1. c. 17. progressus bonos facere*, sive *felicitèr, prosperè, cum successu bono progredi.* cui opponitur τὸ δυνοδῆν, *malè, molestè, parùm secundè progredi.* Epictetus *l. 3. c. 19.* Ὥνθ' ὅταν δυνοδῶμεν, αὐτοὺς αἰτιώμεθα. *Ut rebus malè succedentibus ipsi nos accusemus.* qod vocabulum havd temerè alibi reperias,

& ἡ δυνοδία. Δυνοδίαν τῷ λόγῳ παρέχουσι καὶ δυσχολίαν, αἱ βουλαὶ καὶ κρίσεις καὶ διαιτα ἐμπαθεῖς. *Rationi qantam adferunt discrepantiam atqe difficultatem consultationes,* & arbitria, & judicia, *qa perturbationibus his admiscentur.* Plutarchus *de virt. moral. pag. 448. A.*

§. 18. Ἐυφημεῖν ἐθέλουσιν] Triplex notat in eisdem plerisqe vitium; primò invidiam atqe livorem, qòd coætaneis suis lavdem commeritam tribuere detrectant; dum qisqe, ut Flaccus *l. 2. Ep. 1.*

— nisi qa terris semota suisqe
Temporibus defuncta videt, fastidit & odit.

tum iniqitatem; qòd *ἐυφημίαν* eam, qam avcupantur ipsi, aliis denegant: in regulam æqitatis illam peccantes, qæ præcipit, ut *aliis faciamus, qa nobis fieri velimus.* Matth. *c. 7. v. 12.* tertiò vanitatem; qòd à posteris, qibus invisi ignotíqe fuerint, celebrari tantopere concupiscunt: cùm pari loco sit, jam defunctum qod attinet, post obitum ab eis qi superfuerint ipsis, qàm ante ortum ab eis qi multis seculis ipsos anteceſſerint, sileri. Cicero in *somn. Scip. Qid interest ab eis, qi postea nascentur, sermonem fore de te, cùm ab iis nullus fuerit, qi antè nati sint, qi nec pauciores, & certè meliores fuerunt viri?* Vide *l. 3. §. 10.*

§. 19. Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκατανόητον] Seneca *Epist. 72. Non putant fieri, qicqid facere non possunt: ex infirmitate sua de virtute ferunt sententiam. qid miraris, si uri, vulnerari, occidi, alligari juvat? aliqando etiam libet. luxurioso frugalitas pœna est; pigro supplicii loco labor est; delicatus miseretur industrii; desidioso studere, torqeri est. eodem modo hæc ad qa omnes imbecilli sumus, dura atqe intoleranda credimus, oblisi qàm multis tormentum sit vino carere, aut primâ luce excitari. non ista difficilia sunt naturâ; sed nos fluxi & enervi. magno animo de rebus magnis judicandum est: aliqi videbitur illarum vitium esse qod nostrum est.* Idem *Epist. 116. Occurres hoc loco mihi illâ publicâ contra Stoicos voce: Nimis magna promittitis; nimis dura præcipitis.* (qomodo illi Jonmis *c. 6. v. 60.* Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος. τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus hic est sermo. Qis potest illum audire?*] *nos hominciones sumus: omnia nobis negare non possumus. Scis qare non possumus ista? qia nos posse non credimus. Imò aliud est in re, vitia nostra, qia amamus, defendimus, & malumus excusare illa, qàm excutere. Satìs natura hominis dedit roboris si illo utamur, si vires nostras colligamus, ac totas pro nobis, carnè non contra nos, concitemus. nolle in caussa est: non posse prætenditur.* Et *Epist. 98. Qare desperamus? qare desperamus? qicqid fieri potuit, potest.* Clemens Alexandrinus *Strom. l. 2. pag. 413. C.* Ὅταν ὑπίστοιον ᾄδειν λέγωσιν, ἵνα μή τινες ἵκτοιον καὶ ἀπόχορδον ᾄσωσιν, ἅτινας ἀκούω, οὐχ ὡς ὑπίστοιον, ἀλλὰ τοῖς μὴ βουλομένοις ἀναλαβεῖν τὸν θεῖον ζυγὸν, τούτοις ὑπίστοιον. τοῖς γὰρ ἀτόνοις καὶ ἀσθενεστέροις, τὸ μέτριον ὑπίστοιον δοκεῖ. καὶ τοῖς ἀδίκοις ἀκροδίκαιοι, τὸ ἐπιεικέστερον. ἐκείνους γὰρ διὰ τὸ φιλικῶς πρὸς ἁμαρτίας ἔχειν ἡ συγγνώμη παρεισέρχεται, ὅτοι τὴν ἀλήθειαν, ἀπήνειαν ὑπολαμβάνουσι. καὶ τὴν αὐστηρίαν, ἀποτομίαν. καὶ ἀτελεῖ, τὸν μὴ συναμαρτάνοντα, μηδὲ συγκατανεύοντι. *Qando aliqis nimis intensum, & qod justum tonum excedat, discatur canere, nè aliqi ex iis aliqid canant, qod à tono fidisimqe concentu discrepet: sic sumo, non ut qod sit per se nimis intensum, & qod justum tonum excedat, sed qod sit ejusmodi iis, qi divinum nolunt jugum tollere. Iis enim qi sunt remissi & imbecilli, id qod est moderatum, videtur nimis intensum, & tonum excedere: & injustis, qod*

est

opinari ideo, hominem nullum id posse. Sed siqid fuerit, qod possit qisquam, hominisqe sit munus, id te qoqe assequi posse existimes.

§. 20. Inter exercendum, si qis ungvibus lancinaverit, avt capite allisso plagam impegerit,

τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν. ἀλλ' [a] ἔστιν ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ ἀκόλουθον, τοῦτο καὶ σπεύδοντα τῷ ἁμαρτεῖν ὑπομένειν.

§. 20. Ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ ὄνυξι [b] καταδρυπᾷ τις, καὶ τῇ κεφαλῇ * ἐρήγεις, πληγὴν ἐπάγων. ἀλλ'

a L. 8. §. 36. 46.
b L. 12. §. 16.
* προσαγεῖς Ant. Lug. ἐρείδεις, vel εἰσαγεῖς, vel ἐναγεῖς f.

ANNOTATIONES.

est aqum, videtur summum jus: qoscunqe enim propterea qod peccati amore tenentur, subit indulgentia, ii veritatem existimant esse molestiam, & severitatem savitiam: & eum, qi non simul peccat, & unà deorsum trahitur, immisericordem. Et mox *pag.* 414. *A.* Καὶ γὰρ εἰ μηδέπω ποιεῖν τὰ προσταττόμενα ὑπὸ τοῦ νόμου δῆλόν τι ἐστί. ἀλλά τοι συνορῶντες, ὡς ὑποδείγματα ἡμῖν ἕκαστα πάλαισι ἐν αὐτῷ, τρίφειν καὶ αὔξειν τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας δυνάμεθα. καὶ τῷ δ' ἀφελεῖσθαι ἂν κατὰ δύναμιν προθυμότεροι, τὰ μὲν προκαλέμενοι, τὰ δὲ μιμούμενοι, τὰ δὲ διορθούμενοι. *Etsi enim nondum potestis facere, qa à lege imperantur, attamen considerantes esse nobis proposita pulcerrima exemplaria libertatis, amorem in ipsa nutrire & augere possumus, & eâ ratione promptiori & alacriori animo juvabimur, alia quidem provocantes, alia verò imitantes, & alia reverentes.* Vide & *ad l.* 2. §. 2. & *ad l.* 7. §. 2.

Ἀδύνατον ἀκόλουθον] Epictetus *l.* 3. *c.* 14. Δύο ταῦτα ἐξελεῖν τῶν ἀνθρώπων, ἄτοπον καὶ ἀσεβές. ὅτι μὲν οὖν ἐστι, τὸ δοκεῖν μηδεὶς προσδέχεται. ἀπιστία δὲ, τὸ ἀκόλουθον, μὴ δύνασθαι οἶμαι ἰσχύειν τινα, οὐκέτι προσίεται. *Duo hac adimunda sunt hominibus, arrogantia & diffidentia. Ac arrogantia quidem est eorum, qi sibi nihil deesse putant; diffidentia verò eorum, qi existimant se inter tot casus rebus prosperis uti non posse.* Qo loco, qod lapsa frequenti ac familiari apud scriptores illos contigit, pro ἰσχυῶν ἰσχύει perperam scribitur; docet id, qod sequitur, τοιοῦτον παρεμπόδιον, qæ ἰσχυσιν istam impedire possint; de qo vocabulo vide *ad l.* 1. §. 12. Hoc est, qod in Q. Sextio laudat Seneca *Epist.* 64. *Hoc egregium Sextius habet, qod & ostendet tibi beata vita magnitudinem, & desperationem ejus non facit. scies illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem: ut illam admireris, & tamen speres.* Certè Sextium ipsum ἀπιστίας καὶ ἀκολασίας morbo isto per initia laborâsse avtor est Plutarchus in *lib. de profectûs indiciis pag.* 77. *E.* Ὡς δυσκαθάρτου καὶ χρόνιον τῷ λόγῳ χαλεπῶς τὸ πρῶτον, ἀλόγου δόξης παντελοῦς ἐκ τοῦ δύσεις. *Adeò ut molestiâ ac difficultate rei propè devictus, parùm abfuerit qin animum desponderis à recto qodam præcipitem se dederit.* ità enim malim avtoris verba reddere, qàm avt cum Xylandro, *de hiemi qadam sese in mare abjecerit*; vel cum Lipsio, *de nave in mare se præcipitaverit.* magìs consentaneum est in ædibus agentem, qàm navigantem cum molestia illa conflictatum. δῦρις Atticis idem, qod reliqis Græcis ὑπερῷον, *summa pars ædium.* Thomas Magister *in Collect.* Δῦρις, οὐχ ὑπερῷον. firmat id ex Evripidis *Phœnissis*; ubi Antigone dicitur,

— *μελάθρων ἐς δῦρις ἔρχεσθαι,*
— *in summam ædium partem conscendisse,*

unde Argivum contueri exercitum posset. Accedit & Vetus Grammaticus apud Budæum: Δῦρις, Ἀττικῶς τὸ ὑπερῷον. τὸ δὲ κατώγαιον, ξυνοικία λέγεται. Eô avtem magis idoneus Sextius, qi aliis animos adderet, cùm difficultates illas & expertus esset, & constanter pergendo perviciisset. Dio Prusæus *Orat.* 16. *pag.* 246. Καί τοι τῶν λυπημάτων ἕκαστος, αὐτῷ τὸ συμβεβηκὸς, φανὲν εἶναι δυνάτατον καὶ μάλιστα ἄξιον λύπης. καὶ γὰρ τῶν φόβων ἕκαστος, ὃ φόβος, τότ' εἶναι δοκᾷ βαρύτατον. ἔστι δὲ εὐσθενὲς τοῦτο καὶ φαῦλα πάσχοντος. τὸ γὰρ αὐτὸ ἕτερος λαβὼν ὡς ἰσχυρότερος, ῥᾳδίως ἔσται. *Proinde unusqisqe maestorum, id qod sibi accidit, non esse atrocissimum, maximeqe dignum mœstitia. Etenim & unusqisqe portantium suum onus ait esse gravissimum. Est hoc avtem infirmi & mali corporis. Ipsum enim qum alius fortiter acceperit, facilè ferret.*

Εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν] Vide *l.* 8. §. 44. Joannes ille avrei oris, multis in locis hoc inculcat, deesse hominibus non tam facultatem qàm voluntatem viros sanctos imitandi, cùm illi nobis, ut de se Paulus & Barnabas apud Lucam *Act. c.* 14. *v.* 15. & Jacobus *Ep. c.* 5. *v.* 17. ὁμοιοπαθεῖς planè, ejusdémque naturæ consortes fuerint. Ideo etiam infirmitates eorundem, τοῦτ' πάθη καὶ τὰ μαθήματα, esse scripto consignata, Ἵν' ὅταν παρακαλῶμεν ὑμᾶς (inqit, *de statuis Orat.* 1. *vat.* 7.) πρὸς τὴν ἐκείνων ἀρετὴν, μὴ νομίζοντες διὰ τὴν τῶν καταρθωμάτων ὑπεροχὴν ἑτέρους αὐτοὺς μετεσχηκέναι φύσεως, ἀποκνήσητε πρὸς τὴν μίμησιν. *Ut adhortaremur vos ad illorum virtutem, nè putantes vos per rectè factorum subministrationem alterius naturæ participes esse factos, deterreamini ab imitatione.* Et mox: Πρὸς τὸ μὴ λέγειν ἡμᾶς ὡς τὴν αὐτὴν πολιτείαν παρακαλοῦμεν, ὅτι ἐκεῖνοι φύσεως ἑτέρας μετεῖχον, ἢ ὡς οὐκ ἦσαν ἄνθρωποι, διὰ τοῦτο ὁμοιοπαθεῖς λέγει, ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν κοινωνίας δεικνύων αὐτοὺς ἀνθρώπους ὄντας καθ' ἡμᾶς. *Ut non dicamur ad idem vitæ institutum impelli, qod illi alterius naturæ sint participes, avt non sint homines, ea de causa nisi dem affectionibus obnoxios dicit, ab affectionum communione ostenderis & illos aqè ac nos hominnes esse.* Οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι κατὰ νόμον βιώσαντες,

Ἀπὸ δρυὸς ἦσαν παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Neqe enim veteres illos, qi ex lege vixerunt,

Annosa avt qercus genuit, præruptâve petra.

Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 414. *B.* sed & Chrysostomus *de compunct. ad Demetr.* Οὐ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ὅτοι μετεῖχον; ἢ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παρῆλθον εἰς τὸν βίον ἡμῖν; ἢ ταῖς αὐταῖς ἐτράφησαν τροφαῖς; ἢ τὸν αὐτὸν ἀνέπνευσαν ἀέρα; ἢ πράγματα ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς; &c. *Nonne & illi hujus ipsius naturæ sunt participes? nonne eâdem hac viâ in hanc vitam sunt producti? nonne his nutriti sunt alimentis? nonne hunc ipsum respirarunt aërem? nonne has ipsas res administrarunt?* &c. Plinius minor in *panegyr. Melius hominum exemplis docemur, qa imprimis hoc in se boni habent, qòd approbant qa præcipiunt, fieri posse.* Salvianus *ad Eccles. castol. l.* 3. *Adjuvari se exemplis exoptat humana infirmitas, qò facilius ipsa etiam nunc faciat, qa alios feciss ante cognoscat. Dum admonetur avditu atas omnis, fieri posse qod factum est.* Cyprianus *ad Donat. l.* 2. *Ep.* 2. Et, *Ex aliorum factis fieri posse credunt qod fortè dum putant fieri non posse, pigrescunt.* Augustinus *Epist.* 134. Itaqe Bernardus *de resurrect. Serm.* 3. *Sermo qidam vivus & efficax, exemplum operis est; facilè persvadens qod intendimus, dum factibile probat esse qod suademus.* Vide Augustinum *de Civit. Dei l.* 5. *c.* 18. & Bernardum *in Virgil. Petr. & Paul. de S. Clem. Rom. Pont. & in fest. Andr. Serm.* 2. Vide & Marcum *l.* 12. §. 11.

§. 20. Ὅταν καλίδρυφί τις] Epictetus *Differt. l.* 3. *c.* 15. Ἔσται ἐν ἀγῶνι πυροῦσθαι ἐκεῖ, &c. *Deinde in certamine laniari corpus contingit*, &c. unde & athletis ὀφθαλμοὶ περιρρυγμένοι, *oculi effossi, eruti.* Galenus *hortator. c.* 11. & Pausanias in *Lacon. pag.* 96. *de pube Spartana*: Μάχονται δὲ καὶ χερσὶ, καὶ ἐμπηδῶντες λάξ. δάκτυλοί τε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντορύττουσι. *Ita pugnant, ut infestis manibus & calcibus insultent, morsibus etiam corpora fœdent, & oculos hi plerumqe illis eruant.* Philostratus tamen *imagin. l.* 2. in *Arrichion. p.* 788. Καὶ σφυρῷ προσκαλέσει, καὶ τὸν χεῖρα τρίβλῃσι, προτόν τῷ παίειν καὶ ἐναλλεσθαι. *tanti* γὰρ τῷ παγκρατιάζειν ἔργα, πλὴν τῷ δάκνειν καὶ ὀρύττειν. *Et pedis malleolo luctantur, & manum torquent, qum interea & feriant & insultent. Hæc sunt pancratiastæ opera, præterqum qod & mordent & fodiunt.* aliis igitur saltem nec ista interdicta, unde καλαδρύπλεσθαι antagonistam non poterat non creberrimè contingere. qod Varro, *descobinari supercilia* dixit, apud Nonium, *ex Satyr. Va victis. Pugilis spectatores, qi miserum putatis vinci, qaro à vobis, si adversarius supercilia mihi cestis descobinârit, num qis vestrum sua mihi est daturus?* Ità Apollonius *Argon. lib.* 2. *v.* 109.

Δρύψε δὲ τῷ βλέφαρον, γυμνὴ δ' ὑπελείπετ' ὀπωπή.
Qo refuta palpebra, & oculus remansit nudus.

Vide *ad l.* 12. §. 16.

Καὶ τῇ κεφαλῇ ἐρήγεις] Mendum subesse suspicatur Annotator Lugdunensis, προσαγεῖς legit; & exponit, *caput capiti affringens.* qod minùs placet; qia à scriptura vulgata longiùs abscedit. Ego, si qid mutandum videretur, ἐρήγεις, vel ἐναγεῖς legerim & *capite collisus*, verterim. Verùm ἐρήγεις forsan pro ἐναγεῖς fuerit, qod apud Libanium in *vita sua historia pag.* 67. *A.* reperitur. Τοῖς ἐν μέσῳ τῶν κιόνων λίθοις ἐναγεῖσαν τὴν κεφαλὴν, δυκνίαν τὸν ἐγκέφαλον. *Cervix lapidibus in medio columnarum sitis effracta erat, cerebrum ostendit.* Pausanias in Messen. *pag.* 123. Οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀνόρμησαν καὶ βίᾳ τὰ κέρατα ἐναράξαντες, ἀπεθνήκεσαν. *Arietes suâ sponte cornua ara tantâ vi allisserunt, ut morerentur.* Qò allusum putat à Diogene Cynico Petrus Faber, *agonist. l.* 1. *c.* 11. qando Olympionicam, κριὸν ἀρειμάνιον, i. e. *arietem Martium* dixit; referente Laërtio *l.* 6. qia luctatores nimirum arietino qodam more capita conferebant, frontésque collidebant συνεπεσείοντες ὥσπερ οἱ κριοί. De athletis Anacharsis apud Lucianum *de exercit.* καὶ τὰ μέτωπα συναράττουσιν, ὥσπερ οἱ κριοί. indè *arietare* dictum, pro *adversis frontibus concurrere*, sive *collidere.* qod de prælliantium congressu usurpavit Seneca *de ira l.* 2. *c.* 3. *Magno imperatori, antequam inter se acies arietarent, cor exiluit.* de nubium conflictu; *qæst. nat. l.* 5. *c.* 13. *Nubes resolvit modò ipsa arietatio, ut magnorum inter se corporum attritus.* (id qod Lucretio *l.* 6.

— *nubes*
Frontibus adversis concurrere —)

de dentium collisu; *de ira l.* 3. *c.* 4. *dentes inter se arietati.* de oppositionibus hominum mutuis; qò & Marcus istic respexit; *Epist.* 103. *Non arietant inter se, nisi in eodem ambulantes.* de fortuitis casibus, qibus corpora humana sunt obnoxia; *ad Marc. c.* 11. *Jactatu, non tempestate magnâ, ut dissideris, est opus. ubicunqe arietaveris, solveris.* Apud Tertullianum *Scorpiac. c.* 6. ubi de athletis agit; *pugni qassant, calces arietant.* qo loco, *calva arietant*, legi vult Faber *agonist. l.* 2. *c.* 9. ego nihil murandum existimem. de ædificiis terræ tremore commotis,

ἀλλ' ὅτε ἀπισημαινόμεθα, ὅτε προσκόπτομεν, ὅτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον. καί τοι φυλαττόμεθα, ὡ μὲν τοι ὡς ἐχθρὸν, οὐδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἀκλινῶς εὐμενοῦς. [a] τοιοῦτόν τοι γενέσθω, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου. πολλὰ παρενθυμώμεθα τοῦτον [b] προσγυμναζομένων. ἔξεστι γὰρ, ὡς ἔφην, ἀκλίνειν, καὶ μηδὲ ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

a L. 4. §. 3. Inf. §. 26. 27. l. 7. §. 22. 38. l. 10. §. 6.
b L. 10. §. 31.

nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanqam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo qantum possumus, sed nec tanqam ab hoste, avt tanqam suspicaces, verùm ità, ut animo pacato declinemus tantùm. eodem planè modo & in reliqa nos vita geramus. nè advertamus illis animum, qæ ab eis, qi nobiscum in vita qasi committunrur, hujusmodi nobis multa contingunt. licet enim illos cavere & declinare citra suspicionem ullam avt odium.

§. 21.

ANNOTATIONES.

Plinius *nat. hist. l. 2. c. 82.* *Innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri renititur.* Qanqam nec arietum tantùm duntaxat est conflictatio illiusmodi, sed & tavrorum. Virgilius *Æn. l. 12.*

Cùm duo conversis inimica in prælia tavri
Frontibus incurrunt. ——

Martialis *l. 4. Epigr. 35.*

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte jacére pari.
Unde leves animi tanto caluêre furore?
Sic pugnant tavri; sic cecidere viri.

Itaqe & istis pugiles conferri solent: De Amyco & Polluce decertantibus Apollonius *Argonavt. l. 2. v. 86.*

Στάντε δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀπωμόρξαντο μετώπῳ
Ἱδρῶ, ἄλις καμάτοιο καὶ ἀϋτμένα φυσιόωντε.
Ἄψ δ' ἄντις συνέρυσσαν ἐναντίοι, ἤϋτε ταύρω
Φορβάδε ἀντὶ βοὸς κεκοπότε δηριάασθον.
Tum igitur nonnihil ab se desistunt, largum facie
Sudorem abstergent, agrè crebroqe vertunt animam.
Mox tamen impetunt adversi, proinde atqe pares tavri,
Qi de vacca pascuali decertant insensius.

De Hercule & Acheloo pariter colluctantibus Naso *Metam. lib. 9.*

Digredimur paullùm, rursusqe ad bella coimus,
Inde gradu stetimus, certi non cedere: erátqe
Cum pede pes junctus, totóqe ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tavros,
Cùm pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur conjux. —

De Hercule deniqe Antæóqe Lucanus *bell. Phars. l. 4.*

Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu gravibus multùm tentata lacertis,
Immotúmqe caput fixâ cum fronte tenetur.

Qanqam nec illud omissum velim qod Synesius commemorat *Orat. de calvis. pag. 77.* circulatorem qendam vidisse τῆς κεφαλῆς τὴν ῥώμην ἐπιδεικνύμενον, διακυρίττεσθαι δεδιδαγμένον κριῷ, πόρρωθεν ἰὼν μάλα τὸν πίνακα καὶ σείοντι. *Capitis robur & firmitatem ostentantem — cum edocto ariete conisat, qi eminus concinna qadam agitatione & capitis micatione fertur.* de qo planè dixeris, qod alibi Synesius, τὸ κρανίον ἀπειργάσθαι ἀντὶ δείρης σίδηρον.

Οὐκ ἐπισημαινόμεθα] obsérvat hìc Xylander τὸ ἐπισημαίνεσθαι in malam partem usurpatum, prout & apud Appianum ἐμφυλίων *l. 5.* de milite, qi ludis publicis in subsellia eqitum ascenderat, verbis illis: ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο. *populus murmure indignitatem rei detestatus est*; vel *indignationem suam significavit & expressit.* cui adjici potest illud ex Polybio *l. 6. cap. 4.* Ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι. *Admissum delictum revocare ad animum, & præsentem statum damnare.* Vide *ad l. 7. §. 49.* Epictetum. itidem *Enchir. c. 24.* Κέραξ ὅταν μὴ ἄσιτον κεκράγῃ, — τάττου ἐμοὶ μηδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πάντα ἄσιτα σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. *Si corvus inauspicatum crocitarit — nihil istorum mihi portenditur, sed avt corpusculo meo, avt recula mea, avt existimationi, avt liberis, avt uxori. Mihi avtem fausta omnia portenduntur, si voluero.* Cùm tamen plerumqe in partem meliorem accipiatur. Sicut Polybio *l. 1.* Τὰς παρανομίας τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. *Actiones illegitimas acclamatione approbare*, sive *acclamando approbationem illarum significare.* & *lib. 2. c. 61.* Τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι. *Præclarorum factorum approbationem acclamando significare.* Et rursus; Τίς ἂν ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειε τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; *Qis non acclamando approbaret & miraretur in illis prædictum ducem.* Indè ἐπισημασία pro *applausu & acclamatione.* Polybius *l. 6. c. 4.* Ἐικὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τῶν πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοίας καὶ προσαγωγῆς. τὸν δὲ τἀναντία τούτῳ πράττοντα, καταγνώσεως καὶ προσκοπῆς. *Non est dubitandum, qin hunc acclamationibus prosequatur favstis multitudo, benevolum animum simul significans, & patroni honorem ei deferens: eum verò qi contraria huic faciat, vituperationem conseqi & offensionem omnium.* Cicero *ad Attic. l. 1. Ep. 13.* *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula avferebamus.* h. e. sine sibilo ullo, qod displicentiæ nota est.

Οὐκ προσκόπτομεν] *neqe offendimur* Xylander. atqe ità τὸ προσκόπτειν aliqoties usurpatum deprehendere est apud Novi instrumenti scriptores θεοπνεύστους. Pavlus *ad Rom. cap. 14. v. 21.* Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται. *In qo frater tuus impingit vel offenditur.* Et Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 8.* Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, *iis qi impingunt ad sermonem.* sed & Polybius *l. 6. c. 4.* Δυσαρεστεῖν καὶ προσκόπτειν, & δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν. *Iniqo animo rem ferre gravitérqe offendi.* conjungit non semel. potest tamen verti, *non irruimus, non impetum in eum facimus.* ità enim sumitur Matth. *c. 7. v. 27.* qo loco dicuntur procellæ turbinésqe προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ, *impegisse in domum.* Sed illud potiùs opinor. In gemina ferè cavsla Seneca *de benef. l. 6. c. 9.* *Qid est iniqius homine qi eum odit, à qo in turba calcatus, avt respersus, avt qò nollet impulsus est?* Idem, sed aliâ ratione, ab athletis exercentibus iram summotum it *de ira l. 2. c. 14.* *Nec, cùm ira svadet, feriunt; sed, cùm occasio. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum ajunt his qos exercebat præcipere, nè irascerentur. ira enim perturbat artem, & qà noceat tantùm, non qà caveat, aspicit.* At Septimius noster eâdem, qà Marcus, ratione, nisi qòd agonothetam non antagonistam loqitur, *Scorpiac. c. 6.* *Qà nulla sunt prælia, nonnulla vulnera.* (ità enim distinctum legendum claritatis gratiâ) *pugni qassant, calces arietant, cestos dilaniant; nemo tamen agonis præsidem fugillaverit. sed, qantum livores illi & cruores & vibices negotiantur, intendet, pyctes ipse non qeritur dolere se; nam vult. corona premit vulnera, palma sanguinem obscurat; plus victoriâ tumet, qàm injuriâ. hunc tu lasum existimabis, qem vides lætum? sed nec victus ipse de agonothetâ casum suum exprobrabit.* Proinde frustrà fuit Anacharsis, qi Græcos mirari se dicebat apud Laërtium *lib. 1. §. 103.* Πῶς κατὰ τῶν ὑβριζόντων νομοθετοῦντες, τοὺς ἀθλητὰς τιμῶσιν ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους. *Qinam fieret ut adversus eos, qi contumeliis lacessunt, legem ferant, athletas, cum se invicem feriunt, honorent.* neqe enim est ὑβριστικόν τι pulsatio illa mutua, sed virium ac virtutis peritiæqe specimen.

Πολλὰ παρενθυμώμεθα] *idem de aliis sentiamus* Xylander. nec aliter Casavbonus. verùm παρενθυμεῖσθαι est *negligere, neglectim habere, non animum advertere.* Vide *ad l. 5. §. 5.* verto itaqe, *neglectim habeamus, non advertamus.* Qò facit Solomonis monitum *Eccles. c. 7. v. 21.* *Ad omnia qæ de te dicuntur,* (vel etiam adversùs te perpetrantur) μὴ θῇς καρδίαν σου, *animum nè adhibeto, nè advertito, nec si famulum tuum tibi maledicentem avdieris.* Sed Davidis regis ad instar, *Psal. 38. v. 13, 14. Reg. l. 2. c. 16. v. 11, 12.* *Surdâ aure* præterito. *decus* enim *est homini injuriam illatam*, non ulcisci, avt advertere etiam, sed *præterire* prorsus. *Parœm. c. 19. v. 11.* Ità Cato in balneo à qodam per imprudentiam percussus, veniam petenti, offensámqe deprecanti, *At ego percussum me non memini.* Notúmqe ex Plutarcho *Prof. virt. ind. pag. 82. E.* Bionis illud, qod indicium suis dedit, qò in virtutis studio profectus feciſſe se dignosceret, si adversùs conviciantes ità affecti forent, tanqam ab eis avdivissent.

Ὦ ξέν', ἐπεὶ ὄττι κακῷ ὄτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τε, καὶ μάγα χαῖρε. θεὸς νύ τοι ἄλβια δοῖεν.
Hospes, non mihi tu malus inspiensqe videris,
Vive, vale latus, tibi dii dent prospera multa.

h. e. tanqam benignè ac benevolè compellati.

Τῶν οἷον προσγυμναζομένων] Seneca *de ira l. 2. c. 8.* *Non alia qàm in ludo gladiatorio vita est, cum iisdem viventium pugnantiumqe.* Et *de provident. c. 4.* *Verberat nos, & lacerat nos fortuna? feramus. non est sævitia, certamen est.* Elegantissimè Epictetus *l. 3. c. 20.* Ἔστιν ἀπὸ πάντων ὠφελεῖσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν λοιδορούντων. τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζόμενος; τὰ μέγιστα. καὶ ὅστις [ὅστος legendum] ἡμᾶς προγυμναστὰς γίνεται. τὸ ἀνεκλιτόν μου γυμνάζει, τὸ ἀοργητόν, τὸ πρᾶον. ὅ; ἀλλ' ὁ μὲν τῷ τραχήλῳ καθάπτων, καὶ τὴν ὀσφύν μου καὶ τοὺς ὤμους καταῤῥίζων, ὠφελεῖ με, καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶν λέγει, ἄρον ὑπὲρ ἀμφοτέρας; καὶ ὅσῳ βαρύτερός ἐστιν ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελῶμαι ἐγώ; εἰ δέ τις πρὸς ἀοργησίαν με γυμνάζει, οὐκ ὠφελῶμαι. *Fructus ex omnibus capi potest, etiam è conviciatore. Qid verò pugili fructus affert iis à qo exercetur? Plurimum. Etiam hìc me exercet ad tolerantiam, ad mansvetudinem, ad clementiam? Non: sed ille qidem collum meum contrectat, & lumbos, & humeros, qa dum corrigit, me juvat. An alipta rectè dicit, tolle utraqe manu in altum, & qantò gravius est pondus, tantò magis ego juvor; si qis verò ad mansvetudinem me exercet, non juvor.*

§. 21. Si qis convincere me poterit, palámqe mihi facere, qod in re ulla minùs rectè vel sentiam vel me geram, læto lubentíqe animo mutabo. sector enim veritatem, à qa nemo unqam læsus est. læditur verò, qi in errore suo & ignorantia persistit.

§. 22. Ego, qod mei est officii, exeqor. reliqa me nevtiqam solicitum habent. avt enim sunt inanima, avt rationis expertia, avt aberrantia, viæqe nescia.

§. 23. Animantibus, adeóqe omnibus in universum rebus ac subjectis rationis exortibus, utpote ratione præditus ipse qi sis, magno liberóqe utaris animo. homines verò, cùm rationis sint tecum participes tanqam societate tibi conjunctos, habeas. in cunctis verò opem divinam advoces: nec interesse

§. 21. [a] Εἰ τίς με ἐλέγξαι, καὶ αἴσθησήται μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πράσσω, δύναται, χαίρων μεταθήσομαι. ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπτεται δὲ ὁ ἐπιμένων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

§. 22. Ἐγὼ * ἐμαυτῷ [b] καθῆκον ποιῶ. [c] τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ. ἤτοι γὰρ [d] ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ [e] πεπλανημένα, καὶ [f] τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

§. 23. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ καθόλου πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, [g] ὡς λόγον ἔχων, λόγου μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ [h] ἀνθρώποις, ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. [i] ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ. καὶ [k] μὴ διαφέρου πρὸς

[a] L. 4. §. 12. Inf. §. 38. l. 8. §. 16. l. 10. §. 12.
[b] L. 5. §. 25. l. 7. §. 15. 19.
[c] L. 2. §. 7.
[d] L. 7. §. 38.
[e] L. 9. §. 42.
[f] L. 3. §. 15.
[g] L. 4. §. 13. l. 5. §. 36.
[h] L. 5. §. 16.
[i] Sup. §. 7. l. 30.
[k] L. 9. §. 33.

ANNOTATIONES.

juvor. Eundem ex *l.* 2. *c.* 6. vide *ad l.* 9. §. 12. Sed & Tertullianum *Scorpiac. c.* 6.

§. 21. Εἰ τις ἐλέγξαι] Cicero *de fin. l.* 1. *Certè pertimax non ero: tibique si mihi probabis ea qa dicis, assentiar.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Reprehensores non avdio; seqor magistros.*

Χαίρων μεταθήσομαι] Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 8. §. 16. De Pio *infrà* §. 29. Τὸ ἀνέχεσθαι ἀντιβαινόντων παῤῥησιαστικῶς τοῖς γνωμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Cicero *Tuscul. l.* 2. §. 5. *Nos refelli redarguique patiamur. qod hi ferunt animo iniqo, qi certis qibusdam destinatis sententiis qasi addicti & consecrati sunt, eáqe necessitate constricti, ut etiam qa non probare soleant, ea cogantur constantia caussa defendere.* Et *Academ. l.* 4. §. 9. *Plerique errare malunt, eamqe sententiam qam adamaverunt, pugnacissimè defendere, qàm sine pertinacia, qid constantissimè dicatur, exqirere.* Pulcrè Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Non est levitas ab errore jam cognito discedere. hac verò superba stultitia perseverantia est, Qod semel dixi, qalecunqe est, fixum ratúmqe sit.* Et Vincentius Victor apud Avgustinum *de orig. anim. l.* 2. *c.* 16. *Optimi est propositi, laudandique consilii, facilè ad veriora trəduci.* Avgustinus ipse *Epist.* 210. *Turpe est mutare sententiam, sed veram & rectam. nam stultam noxiámve & lavdabile & salubre est.* Eadem certè ingenui cujusvis vox, parilis professio. Ambrosius *Epist.* 31. *Nullus mihi pudor est, ad meliora transire.* Hieronymus *in Esaj. c.* 19. *Melius reor etiam proprium errorem reprehendere, qàm dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persistere.* Avgustinus cum primis; *Epist.* 7. *Si qid vel incautius vel indoctius à me positum est, qod non solùm ab aliis, qi videre id possunt, reprehendatur, verùm etiam à meipso;* (qia & ego saltem postea videre debeo, si proficio) *nec mirandum, nec dolendum est, sed potiùs ignoscendum atqe gratulandum, non qia erratum est, sed qia improbatum.* Et in *retract. præfat. Neqe enim qisqam nisi imprudens, ideo qia mea errata reprehendo, me reprehendet.* Idémqe *de anim. orig. l.* 4. *c.* 1. *Neqe enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in opusculis meis, qa possint justo judicio, & nullâ temeritate culpari.* Ludovicus Vives *præfat. ad Avg. Civit. Ego me nevtiqam agrè fero vel admoneri, vel etiam reprehendi:* (*meliorem mentem det Deus:*) *imò debère me multùm profitebor potiora suggerenti, & doctè atqe amicè suggerenti. nam & meipsum non pigebit mutare sententiam, si vel studium vel atas alia docuerit meliora.* Erasmus *in Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *Non gravatim à meipso dissentiam, si qis adferat qod sit rectius, etiamsi sit idiota qi doceat. Non enim etiam à minore qolibet refugienda vel dedignanda correctio.* Avgustinus *Ep.* 19. Et de se *Ep. qad.* apud Grat. *c.* 24. *q.* 3. *c.* 1. *Ego senex à juvene, & episcopus tot annorum à collega nedum anniculo, paratus sum doceri.* Joannes Zinzerlingius *promuls. critic. Moneri candidè, castigari, ex errore in viam reduci, malè dicta obelo configi, agre nullus fero. imò in ære me ejus futurum profiteor, qisqis candidè* hoc *fecerit.* Terentianus *de syll. c.* 2.

Corrigenda si qa sanè visa vobis hic erunt,
Non ero stultè repugnans, avt amans pravè mea,
Qin statim culpanda delens, præbeam rectis locum.

Præclarè deniqe Gregorius Nazianzenus. Si Maximo credimus *collect. c.* 31. nam Epiphanius *hæres.* 64. §. 43. ex Methodio *de resurrect.* eadem planè adducit. Μᾶζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τῆ ἐλέγξαι νομίζω. ὅσῳ μᾶζόν ἐστι, τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆ κακῆ τῆ ἄλλου ἀπαλλάξαι. *Nam redargui ipsum qàm alium redarguere longè excellentius bonum esse arbitror: qò scilicet majus est malo ipsum eripi, qàm alios eripere.* Vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco Marcus de se scripto pollicetur, idem & facto præstitisse Capitolinus attestatur. *Erat,* inqit, *fama sua curiosissimus, reqirens ad verum qid qisqe de se diceret, emendans qa benè reprehensa viderentur.* Verba sensuum prægnantia *Reqirens,* inqit, *ad verum;* non qalis Gallicus ille, de qo Martialis *l.* 8. *Ep.* 76.

Dic verum mihi, Marce; dic, amabo:
Nil est qod magis avdiam libenter;
Oras, Gallice, me, rog.isqe semper.
Durum est me tibi, qod petis, negare.
Vero verius ergò qid sit avdi:
Verum, Gallice, non libenter avdis.

& *emendans qa benè reprehensa.* Apellem scilicet imitatus, qi, ut Plinius *hist. nat. l.* 35. *c.* 10. vitium in pictura à furore justè notatum emendavit, qem tamen postea sine cavsla justa cavillantem non tulit.

Ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν] Piè, modestè, ingenuè Avgustinus *de Trin. l.* 2. *proœm. Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis. etenim avt inimicus reprehensurus est, avt amicus. Si ergò inimicus insultat, ferendus est. amicus avtem, si errat, docendus; si docet, avdiendus.*

Ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη] Menander *Suppositi,* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 11.

Ἀεὶ πράξιόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
Ἐν παντὶ καιρῷ. τοῦτ' ἐγὼ παρεγγυῶ
Εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
In re omni conducibile est qovis tempore,
Verum proloqier: idqe in vita spondeo
Securitatis esse partem maximam.

Grotius.

§. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθῆκον ποιῶ] *Ego id qod est mei officii facturus sum,* qicqid alii fecerint. Ità & *l.* 5. §. 25.

Τὰ ἄλλά με οὐ περισπᾷ] *non cruciant, non distinent, non morantur.* Vocabulum Marco familiare. Vide *lib.* 2. §. 2. & 7.

Πεπλανημένα] Vide *l.* 9. §. 2. Ἐι ταῖς ἀληθείαις ἐπίπεσε, ὅτι περὶ τὰ ἀγαθὰ σὺ ὁ ἐπιτυγχάνων εἶ, ἐκεῖνοι δὲ ἀποπλάνηται, οὐδ' ἐνθυμῆ τί λέγουσι περὶ σου. *Si persvasum haberes te potiri bonis, illos verò aberrare, nè in mentem qidem venisset cogitare qid illi de te dicerent.* Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Et Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Qantò humanius, mitem & pacatum animum præstare peccantibus; & illos non persequi sed revocare? errantem per agros ignorantiâ viæ, melius est ad rectum iter admovere, qàm expellere.* Et *ibidem. Peccantes ergò qid habet cur oderit, cùm error illos in hujusmodi delicta compellat? non est avtem prudentis errantes odisse: alioqin ipse sibi odio erit.* Vide *l.* 11. §. 18.

Τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα] qam scilicet δυσπινήστον *suprà* dixerat §. 17.

§. 23. Χρῶ] Vult κατ' ἀξίαν πᾶσι χρῆσθαι. *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36.

Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλοῦ] Pium monitum, si Ethnicismi πολυθεΐα resecetur. Gregorius Nazianzenus *Apologet.* Τάξις ἀρίστη, πάντως ἀρχομένῳ καὶ λόγῳ καὶ πράγματος, ἐκ θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι. *Optimus hic ordo est, ut qi vel sermonem, vel rem aliqam avspicatur, à Deo initium ducat, & in Deo acqiescat.* Παρ' ὃ καλὸν ἅπαν, καὶ ἄρχεται, καὶ εἰς τέλος ἔρχεται. *A qo bonum omne initium ducit, atqe ad finem perducitur.* Idem *de pace Orat.* 1. & in *Acrostic.*

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποιεῖ θεόν.
Omnium principium & finem fac Deum.

Marcus Eremita *leg. spirit.* §. 45. Δεῖ πάσης τῆς πράξεως προηγεῖσθαι τὴν προσευχήν. *Omni negotio preces oportet præire.* Et *ibidem* §. 3. Καταρχίτω σε πάσης προθέσεως, ὁ καλάρχων παντὸς ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ θεὸν γένοιτο τὸ προκείμενον. *Omne qod proposueris incipito, ab omni bono incipiens, ut propositum secundum Deum fiat.* Philo *de mund. immortal. p.* 938. *C.* Ἐπὶ παντὸς ἀδήλου καὶ σπουδαίου πράγματος θεὸν καλεῖν ἄξιον. *In omni incerto, & serio negotio Deus est invocandus.* Joannes Chrysostomus *tom.* 8. *Orat.* 15. Μηδὲν μηδὲ ποιῶμεν, μητὲ λέγωμεν, πρὶν ἢ τὸν θεὸν καλέσαι καὶ παρακαλέσαι συνεφάψασθαι τῶν ἐν χερσὶν ἡμῖν ἁπάντων. *Nihil faciamus, neqe dicamus, anteqam Deum invocaverimus & obsecraverimus, ut omnia, qa in manibus nostris habemus, nobiscum aggrediatur.* Et mox: Τὸν θεὸν ἀεὶ παρακαλοῦντες μεσίτην γενέσθαι τῶν πραττομένων ἁπάν-

πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ παύσῃ πεφύξῃς. δέκα γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι ταυτί).

a *L.* 3. §. 3. §. 24. ᵃ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωκόμος αὐτοῦ ἀποθανόντες εἰς τ' αὐτὸ καταίσησαν.

existimes, qamdiu hæc facturus sis. suffecerint enim sic exactæ vel horæ tres.

§. 24. Alexander Macedo, ejusdémqe mulio, simul ac mortui fuerant, ad idem planè redacti sunt.

vel

ANNOTATIONES.

ἀπάντων. *Semper Deum rogantes, ut rebus agendis intersit.* Apud Platonem Timæus *pag.* 1046. *D.* Ἀλλὰ τοῦτο δή γε πάντες ὅσοι καὶ καλὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικρᾷ καὶ μεγάλῃ πράγματος Θεὸν ἀεί που καλοῦσιν. *Nam qum omnes, qi mentis qoqo modo compotes sunt, in operis cujuslibet vel magni vel parvi principio invocare Deum soleant.* Plato ipse *Epist.* 8. Ἀπὸ γὰρ Θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον ἀεὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν. *Omnibus enim in rebus & dicendis & cogitandis principium semper à diis est sumendum.* Socratis præceptum apud Xenophontem in *Oeconom.* Πειρᾶσθαι σὺν τοῖς Θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Tenta cum diis incipere omne opus.* Theodectes apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3.

Ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχὴν δὲ ποιεῖσθαι πρέπον.
A diis autem decet initium facere.

Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 18. Μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον. τῷ Θεῷ μίμησον. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. *Ingens est certamen, divinum facimus. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Castorem & Pollucem qi in tempestate navigant.* Vide & eundem *l.* 3. *c.* 22. Demosthenes *Epist.* 1. Πάντες ἀρχομένῳ σπουδαίῳ λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἀπὸ τῶν Θεῶν ὑπολαμβάνω προσήκειν ἄρχεσθαι. *Omnis & dicti & facti gravioris principia ducenda mihi videntur à diis immortalibus.* Cicero *de legib. l.* 2. §. 18. *A diis immortalibus nobis agendi capienda primordia.* Idémqe in *Vatin. Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur.* In mente habuit Arati exordium;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄρρητον. ——
A Jove principium, qem nunqam mittimus ipsi
Infatum. ——

Qod & Theocritus eidem coævus *Idyl.* 17.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δία λήγετε, Μοῖσαι.
Ab Jove principium faciamus, & in Jovem desinite Musæ.

Ex qo & Virgilius *Eclog.* 3.

Ab Jove principium, Musæ. ——

Plinius minor in *Panegyr. Bene ac sapienter majores instituerunt, ut rerum agendarum, ità dicendi initium à precationibus caperetur. qòd nihil ritè, nihilqe providenter homines sine Deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur.* L. Cuspidius sic orditur testamentum: extat apud Fabricium *antiqit. l.* 1.) *Numine invocato, absqe cujus nutu neqe qicqam ritè inchoari, neqe rectè perfici potest.* Siqidem, ut Menander;

Θεὸς συνεργῶν πάντα ποιεῖ ῥᾳδίαν.
Οὐδὲν δὲ χωρὶς δαίμονος σθένει βροτός.
Rem facilè qamvis peragit adjutor Deus:
Mortalis absqe numinis ope nil valet.

Sive ut eleganter Gregorius Nazianzenus in *jamb.*

Θεῷ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει πόνος.
Deo volente, livor nil obstabit invidus:
Nolente, nil labor præstabit improbus.

Vide *suprà ad* §. 7.

Πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ] Vide *ad l.* 3. §. 7. & *l.* 9. §. 33.

§. 24. Εἰς ταὐτὸ κατίσησαν] Ateas rex Scytha, ut Plutarchus in *sene polit.* sive Theras, ut idem (modò idem utriusqe scripti pater extiterit) in *apophth. nihil se ab eqisone suo* distare ajebat, *ubi otium ageret.* Marcus nihil Alexandrum à mulione suo, ubi diem uterqe suum obierit. *Pari,* inqit, *loco, statúmque mors utrumqe constituit.* In *antholog. l.* 3. *c.* 13. 6.

Μάνης ὅτος ἀνὴρ ἦν, ζῶν ποτε, νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἴσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται.
Manes hic vir erat virtus olim: jam verò mortuus,
Idem cum Dario magno potest.

scilicet, πάντα μία κόνις. Lucianus in *Dialog. defunct.* apud qem & Charon furore poëtico correptus fundit ista:

Κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλαχε τύμβου.
Ἐν δ' ἴῃ τιμῇ Ἴρος κρείσσων' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἴσος Θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο.
Πάντες δ' εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Γυμνοί τε ξηροί τε κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.
Mortuus est aqè tumuli qi nescit honorem,
Qige scit: unus honos Agamemnonis, unus & Iri est:
Thersita & similis Thetidos formosus Achilles,
Umbræ nam pariter sicca, nudaqe pererrant
Asphodeli campos confracto vertice cuncta.

Seneca *ad Marc. c.* 11. *Et qa veneraris, & qa despicis, unus exaqabit cinis.* &,

Πάντες ἴσον νέκυες. ψυχῶν δὲ Θεὸς βασιλεύει.
Κοινὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσι.

Phocylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19.

Omnia mors aqat: solus Deus imperat umbris,
Et tam pauperibus sedes qàm ditibus una est.

Grotius. *Mors exaqat omnes.* Seneca *ad Marc. c.* 10. & *de ira l.* 3. *c.* 43. *Qid servo? qid domino? qid regi? qid clienti tuo sraseeris? venit ecce mors, qa nos pares faciat.* Et *Epist.* 91. *Impares nascimur, pares mortmur: eqat omnes cinis.* Basilius Cæsar. *Orat.* 3. *pag.* 349. *C.* Ἔγκυψον ἐν τοῖς τάφοις, εἰ δυνήσῃ διακρίνειν, τίς ὁ εἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πλούσιος, καὶ τίς ὁ πλήσιος. διάκρινον, εἴ τίς σοι δύναμις, τὸν δέσμιον, ἀπὸ τοῦ βασιλέως. τὸν ἰσχυρὸν, ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς. τὸν ἐυπρεπῆ, ἀπὸ τοῦ δυσειδοῦς. *In horum sepulcra deflecte parumper oculos. Possène te speras discernere inter famulum & dominum, inter pauperem & divitem? Discerne si qa suppetit vis discernendi inter vinctum, & regem à qo fuerat vinctus: inter robustum & debilem, inter eleganti qondam forma praditum & deformem. Qis enim discernat species mortuorum? redoperi terram, & dic ibi qis dives, qis pauper sit. discerne inopes & potentes, si potes.* Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 8. & *de Naboth. c.* 1. *Conditor ille juris humani,* (inqit Seneca *ibidem*) *non natalibus nos, nec nominum claritate distinxit, nisi dum sumus. ubi verò ad finem mortalium ventum est, Discede, inqit, ambitio: omnium qa terram premunt, sremps lex esto.* Id qod Psaltes *Psal.* 82. *v.* 6, 7. *Ego dixi, Dii estis, & filii celsissimi vos omnes: attamen tanqam è plebe qilibet, pariter estis occubituri.* Plautus *Trinum.* 2. 4.

—— *verùm nos homunculi*
Salillum anima qi cùm extemplo amisimus,
Ægo mendicus atqe ille opulentissimus
Censetur censu ad Acherontem mortuus.

Theodoretus *Therapevt. l.* 8. *Tom.* IV. *p.* 605. de Cyro, Dario, Xerxe, Alexandro, Vespasiano, Trajano, Hadriano, Antonino: Οὗτοι πάντες, ζῶντες μὲν ἦσαν περίβλεπτοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ μετὰ τὰς νίκας, πομπὰς ἐπετέλουν καὶ ἑορτάς. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, οὐδὲν τῶν πολλῶν διαφέρουσιν. *Sed hi omnes, cùm viverent, illustres conspicuique erant, & barbaros vincebant, & post victorias triumphos ducebant, sollemnitatésqe celebrabant: mortui autem à plebejis nihil differunt.* De Cræso Silius *l.* 13.

Dives apud Superos: sed mors aqabat egenis.

Lucianus in *Necyomant.* de defunctis. *Tom.* 1. *p.* 335. Τὸ διαγινώσκειν ἴκανον, εἰ πάνυ ἦν τι ῥᾴδιον. ἅπαντες γὰρ ἀτυχοῦς ἀλλήλοις γίνονται ὅμοιοι, τῶν ὀστέων γεγυμνασμένων ἴκνιντο δ' ἐπ' ἀλλήλοις ἀμαυροὶ καὶ ἄτιμοι, καὶ οὐδὲν ἔτι τῶν παρ' ἡμῖν φυλάττοντες. ἀμέλει πολλῶν ἐν ταὐτῷ σκελετῶν κειμένων, καὶ πάντων ὁμοίων ἠπόρουν πρὸς ἐμαυτὸν, ᾧ τινι διακρίναιμι τὸν Θερσίτην ἀπὸ τοῦ καλοῦ Νιρέως, ἢ τὸν μετοίκην Ἶριν ἀπὸ τοῦ Φαιάκων βασιλέως, ἢ Πυῤῥίαν τὸν μάγειρον ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. οὐδὲν γὰρ ἔτι τῶν παλαιῶν γνωρισμάτων αὐτοῖς παρέμενεν, ἀλλ' ὅμοια τὰ ὀστᾶ ἦν, ἄδηλα καὶ ἀνεπίγραφα, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἔτι διακρίνεσθαι δυνάμενα. *Verùm qemlibet dignoscere neqaqam erat facile, adeo nudatis ossibus omnes erant sibi invicem similes: qippe conserti jacebant obscuri atqe ignobiles, nihilqe amplius decoris illius, qi est apud nos, asservantes. Qum igitur ossa simul multa eodem in loco jacerent, omnésqe inter se similes essent, animi pendebam, qonam signo Therstten à formoso illo Nireo discernerem, aut mendicum Irum à rege Phæacum, aut ab Agamemnone Pyrrhiam coqum. Qippe qibus jam nihil veteris indicii permansit, sed inter se similia sunt ossa, incognita, titulis carentia, nullique unqam dignoscenda.* Et mox *pag.* 336. Οἰμαί δε καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἰωμένην τὰς τραγικὰς ὑποκριτὰς τούτους, πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ Πριάμους γιγνομένους ἢ Ἀγαμέμνονας. ἢ ὁ αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν ἔμπροσθεν, μάλα σιμωσῶν τὸ τῆς Κεκροπος ἢ Ἐρεχθέως σχῆμα μιμησάμενος, μετ' ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κινηλατούμενος. ὅθεν δὲ πέρας ἔχοντος τοῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην ἐσθῆτα, καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καλαβὰς ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν, πίνης ἢ ταπεινὸς περιέρχεται, οὐκ ἐτ' Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρέως, οὐδὲ Κρέων ὁ Μενοικέως, ἀλλὰ Πῶλος ὁ Χαρικλείας Σωσιεὺς ὀνομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογείτονος Μαραθώνιος. τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Existimo autem etiam in scena vidisse te plerumqe histriones istos tragicos, qi in fabularum usum modo Creontes, modo Priami fiunt, aut Agamemnones. Idémqe, si fors tulerit, pavlò ante tam graviter, Cecropis aut Erechthei formam imitatus, pavlò pòst servus, poeta jubente progreditur. Qumqe jam fabula finis adfuerit, & ipsorum unusqisqe vestem illam auratam exuerit, personam deposuerit, & ex cothurnis descenderit, pauper & humilis obambulat: nec amplius Agamemnon Atrei filius, nec Creon Menœcio prognatus, sed Polus Charicles Sunensis, aut Satyrus Marathonius Theogitonis filius nominatur. Sic se hominum res habent.* Vide *l.* 11. §. 6. Non incommodè igitur aut incongruè *calculis computatoriis* similes feruntur mortales, qi inter computandum obolum alter, alter talentum præfert, idémqe nunc istius, nunc illius pro computantis arbitrio vicem sustinet;

pu-

vel enim in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.

§. 25. Cogita tecum, qot intra noſtrûm unumqemqe, tam in corpore, qàm & in anima, uno eodémqe temporis momento ſimul fiant. ità fiet, nè miraculo ſit, ſi plura multa, vel cuncta potiùs qæ fiunt, in hoc uno, qem mundum utiqe vocamus, univerſo, ſimul producantur.

§. 26. Si qis te rogaverit, Antonini nomen qomodo ſcribatur, nunqid cum vocis intenſione elementa ſingula proferres? qid igitur? ſi iraſcuntur tibi, num tu viciſſim illis ſuccenſebis? & non potiùs Literas ſingulas placidè enumerare perges? proinde & iſtîc pari modo memineris, officium omne qaſi numeris qibuſdam abſolvi: qibus obſervatis, oportet te nec perturbatum, nec indignationem indignatione penſantem, ſed rectâ pergentem perficere qod præ manibus eſt.

§. 27. Crudele qiddam eſt, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur; qæ ad ſe pertinere ſi-

a ἤτοι γὰρ ἐλήφθησαν εἰς σὲ αὐλὰς ᾧ κόσμου σπερματικὰς λόγους. ἢ διεσπεδάσθησαν ἐμοίως εἰς πᾶς ἀτόμους. a L.4.§. 14.d.7.§.32.

§. 25. Ἐνθυμήθητι πόσα ἅμα τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνε) σωματικὰ ὁμοῦ καὶ ψυχικά. καὶ ἔστως ἐ θαυμάσεις, εἰ πολὺ πλέω, μᾶλλον ἢ πάντα τὰ γινόμενα ἐν b τῷ ἑνί τε καὶ σύμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίσα). b L.4.§.40. l.5.§.8.

§. 26. Ἐάν τίς σοι παραβάλῃ, πῶς γράφε) τὸ Ἀντωνίνου ὄνομα, μήτι c καταληφόμενος ποιοίσῃ ἕκαστον τῶν στοιχείων; τί οὖν; ἐὰν ὀργίζων), μήτι αὐτοργῇ; μήτι σὺκ ἐξαριθμήσῃ πράως, ποσὰ ἕκαστον τῶν * γραμμάτων; ἔστως ἂν καὶ ἐνθάδε μέμνησο, ὅλῃ d πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμπληρῶ). τούτους δεῖ τηρῆντα, καὶ μὴ θορυβόμενον, e μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀνθυδυσχεραίνοντα, f περαίνῃ οὗ τὸ προκείμενον. c L.4.§.3. * πραγμάτων Xyl. d L.3.§.1. e Sup.§.20. Inf.§.21.30. l.5.§.31. f L.5§.34.

§. 27. * Πῶς ὠμόν ἐστι, ε μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις ὁρμᾶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα καὶ * Πῶς [οὐκ] ὠμόν, vel Ὠμόν πως; g Inf.§.50. l.7.§.58.

ANNOTATIONES.

putatione demum finitâ, in eundem ſacculum pyxidémve immiſſi, eodem planè loco numeróqe habentur univerſi. qæ collatio pulcerrima, cùm à Polybio de vita avlica præcipuè fuerit uſurpata, *hiſt. l.* 5. *c.* 26. his verbis. Ὅντως γάρ, inqit, εἴσιν οὗτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις. ἐκεῖνοί τε γὰρ κατὰ τὴν τῶ ψηφίζοντος βούλησιν, ἄρτι χαλκοῦν, καὶ παραυτίκα τάλαντον ἰσχύουσιν. οὗτοι περὶ τὰς αὐλὰς κατὰ τὸ τῶ βασιλέως νεῦμα μακάριοι καὶ παραπόδας ἐλεεινοὶ γίνονται. *Planè enim ſimiles iſti ſunt calculis, qos in numerariorum abacis eſt videre: nam ut hi pro lubitu calculantis, modò chalcum, ſive oboli ſextam partem valent, modò talentum: ita etiam avlici ad regis nutum beati aut miſeri repentè exiſtunt.* ab interprete Latino eúmqe ſecuto Biſciolâ eſt miſerè depravata, pro *calculis putatoriis, ſuffragia* nobis ſupponentibus, dum ſic reddunt, *Hi enim ſimiles ſunt ſuffragiis, qa in publicis conſiliis dari ſolent. nam, ut illic pro eorum qi conſulunt voluntate, qa modò aurea fuerunt, nunc aurea dantur, &c.* qæ à Polybii mente & verbis etiam longiſſimè abeunt.

Σπερματικὺς λόγους] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *lib.* 7. *c.* 148. in *Zenone.* Ἔστι δὲ φύσις ἕξις ἐξ αὐτῆς κινουμένη κατὰ σπερματικὺς λόγους, &c. *Eſt autem natura habitus, ex ſeipſo motum accipiens, juxtà ſeminales rationes.* Plutarchus item *de Philoſoph. placit. l.* 1. *c.* 7. & Athenagoras *legat. pro Chriſt. p.* 7. Θεὸν πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμου * ἐμπεριειληφὸς πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους, κατ' οὓς ἕκαστα καθ' εἱμαρμένην γίνεται. *Deus eſt ignis artificioſus, ratione & viâ ad generationem, & creationem mundi procedens, omnes ſeminales & primigenias rationes in ſe complectens, juxta qas res ſingulæ fato fiunt.* qo loco σπερματικοὶ λόγοι, ſive *ſeminales rationes* pro ideis quibuſdam ſumi videntur, qales Plato imaginatus eſt in Deo. A qo nec abhorret Joannis Damaſceni illud, *de fide Orthod. c.* 13. Πάντων αἴτιος, καὶ πάντων τοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ προέχει. *Omnium autor, & omnium, qa ſunt, rationes & cauſſas in ſeipſo continet.* Vide *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 32. & *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Seneca *Epiſt.* 71. *Aut in meliorem emittitur vitam, aut natura ſua remiſcebitur, & revertetur in totum.* Servius *in Æn. l.* 3. *Romani cadavera comburebant, ut ſtatim anima in generalitatem, id eſt, in ſuam rediret naturam.* qo loco cur *materiam* pro *natura poſuerit* Clariſſimus Caſavbonus *ad Baron. appar.* neſcio.

§. 25. Πόσα καθ' τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον] Si conſideraveris, inqit, qàm multiplicia variâqe uno eodémqe temporis momento in mundo minore tuo anima exeqatur, minùs miraberis Deum ſive animam univerſi in mundo majore illo tam innumeris peragendis ſufficere. à minore iſto ad majorem illum ratiocinatur, ſicut iſtic; ità & *l.* 4. §. 27. Vide & *ſuprà* §. 4. Epictetus *l.* 1. *c.* 14. Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ τῆς θείας διοικήσεως, καὶ περὶ ἁπάντων τῶν θείων ὁμοῦ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμᾶσθαι δύνασαι, καὶ ἅμα μὲν αἰσθητικῶς ἀπὸ μυρίων πραγμάτων κινεῖσθαι, ἅμα δὲ διανοητικῶς, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθετικῶς, τοῖς δὲ ἀνεπιτικῶς ἢ ἐφεκτικῶς; τύπους τε τοσούτους ἀφ' ὅτου πολλῶν πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ φυλάττεις, καὶ ἀπ' αὐτῶν κινήμενος εἰς ἐπινοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτεις τοῖς πρώτοις τετυπωμένοις. τέχνας τε ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, καὶ μνήμας ἀπὸ μυρίων πραγμάτων διασώζεις. ὁ δὲ θεὸς οὐχ οἷός τέ ἐστι πάντα ἐφορᾶν, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ ἀπὸ πάντων τινὰ ἴσχειν διάδοσιν. *Cum tu de gubernatione divina, & rebus tam divinis qàm humanis ſimul omnibus cogitationem ſuſcipere, eadémqe operâ ab infinitis rebus ſimul & ſenſu & cogitatione moveri, qibuſdam aſſentiri, qadam abnuere, de nonnullis am-*

A *plius deliberandum cenſere poſſis; tu tot formas tam multarum & variarum rerum tuo in animo cuſtodias, qibus impellentibus in eas cogitationes incidis qæ primis imaginibus conſentiant; tu artes alias atqe alias & infinitarum rerum memoriam conſerves? Deus verò omnia intueri, omnibus rebus adeſſe, & ab omnibus aliqam ſumere partem non poteſt?* Habet & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 5. ſed valde depravata.

§. 26. Μήτι καταντενόμενος] omiſit planè Xylander. *annon mente eſt in re defixâ* Caſavbonus. imò, *num cum vocis intenſione, ſive contentione, literas ſingulas proferres?* affirmatè interrogat, & interrogando negat. non ità proferres. qorſum B enim? μήτε, *num.* ut *l.* 5. §. 28. & *infrà* §. 42. κατατείνεσθαι *intendere, contendere vehementer.* ut *l.* 4. §. 3. μηδὲ κατατείνω.

Τί οὖν ἐὰν ὀργίζωνται] *de vocabuli ſcriptura litem moveant,* &c. Caſavbonus. *ſi qi iraſcuntur* Xylander. qaſi hypotheſin de nominis ſcriptura non continuet his verbis, ſed propoſito ſuo accommodet. Verùm aliò trahit illud χρεμμάτων, pro qo ille πραγμάτων minùs neceſſariò ſubſtituit.

Πῶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων] Vide *ad l.* 3. §. 1. Τὰς τῶ καθήκοντος ἀριθμὰς ἀκριβῶν. *Officii ſui numeros omnes abſolvere.*

Μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα] qod *l.* 5. §. 33. C ἀνίχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Suſtineas eos, eiſdémqe abſtineas.* Ità de Domino Chriſto Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει. *Qi convicitis affectus non viciſſim conviciabatur.* Hoc eſt qod Pavlus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τῶ κακῶ. *Ne vincitor à malo.* Gvido Carthuſianus *meditat. c.* 1. *Cur rapis in te id qod in alio tibi diſplicet? iram ſcilicet. iraſceris ergò, qia illo iraſcitur. imò jam tibi iraſcere, qia iraſceris. Si ira ipſa tibi verè diſpliceret, non admitteres illam, ſed fugeres & fugares.* Et *cap.* 15. *Turbaris, qia ego turbatus ſum. turbatus turbatum reprehendis. ego qidem corrigor, nec amplius hoc malum faciam. tu autem qid facies de hoc tuo vitio, qo non ſolùm mihi mederi non vales, ſed nec ferre ſalutem potes?* Et *c.* 16. *Charitate, ſapientiâ repletur frater, nec communicas. irâ, odio, furore repletur, nec evadere potes qin communices. inſanus ſanis indiget, qi eum vel ſervent vel curent. Cogita, ſi omnes homines irâ ſemper & inſaniâ urgerentur, qid tibi agendum eſſet. nunqid ideo turbari deberes: cur ergò, cùm unus aliqando turbatur, turbaris? medicinam ei debes, non turbationem. qomodo enim inſaniendo curetur?* Vide *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 30. & *l.* 7. §. 65. & *l.* 11. §. 18.

Περαίνειν ὁδῷ] Vide *ad l.* 1. §. 9. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 5. §. 3, & 14.

§. 27. Πῶς ὠμόν ἐστιν] imò, Πῶς οὐκ ὠμόν ἐστι; Sive Ὠμόν πως ἐστί. alterutrum Marcum ſcripſiſſe certiſſimum eſt. illud Caſavbonus, hoc Xylander ſecutus eſt. Adi *lib. hujus* §. 57.

Ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα] Ariſtoteles *Topic. l.* 3. *c.* 1. Πάντα γὰρ τῦ ἀγαθῦ ἐφίεται. *Omnia enim expetunt ipſum bonum.* & latiùs *ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν, ὗ πάντα ἐφίεται. *Omnis ars, omniſque dicendi via, actio item atqe electio bonum qoddam expetere videtur. Qapropter bene id eſſe bonum ipſum aſſeruerunt, qod omnia expetunt.* Sed diſtinctiùs clariúſque, prout Marcus iſtic; *ibidem. l.* 3. *c.* 5. Πάντες ἐφίενται τῦ φαινομένου ἀγαθῦ, καὶ τῦτο χάριν πάντα πράττουσι πάντες. *Omnes appetunt qod videtur bonum, & hujus gratiâ omnes omnia faciunt.* Hoc eſt qod ſchola, *Nihil appetitur, niſi ſub ſpecie & ratione boni.* Epictetus *l.* 3. *c.* 7. Ὡς ἀδύνατόν ἐστι τῷ

* *Ita legendum ex Athenæo monuit Lipſius* Phyſ. Stoic. *l.* 1. *c.* 6.

καὶ συμφέροντα. καί τοι τρόπον τινὰ ἐ συγχωρεῖς ἀυτοῖς τῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγανακτεῖς ὅτι ἁμαρτάνεσι. φέρονται γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα ἀυτοῖς. ἀλλ' ὐκ ἔχει ὕτως. ὐκῦν [a] δίδασκε, καὶ [b] δείκνυε [c] μὴ ἀγανακτῶν.

§. 28. Θάνατος [d] ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς [e] ἀντιτυπίας, καὶ ὁρμητικῆς [f] νευροσπαστείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδυ, καὶ [g] τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτυργίας.

§. 29. Αἰσχρόν ἐςι, ἐν ᾧ βίῳ [h] τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τύτῳ [i] τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν.

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, [k] μὴ

a L. 11. §. 18.
b L. 10. §. 4.
c L. 11. §. 13.
d L. 9. §. 21.
e L. 3. §. 16. Sup. §. 16.
f L. 2. §. 2.
g L. 3. §. 3.
h L. 1. §. 17.
i L. 5. §. 9. L. 12. §. 15.
k L. 5. §. 16.

sibíqe conducere opinantur. atqi hoc tu illis qodammodo non permittis facere, cùm peccare illos ægrè fers. feruntur enim prorsus, cùm peccant, ad ea de qibus ipsi sic opinantur. Verùm res, inqis, aliter se habet. tu itaqe illos doce, errorémqe illis ostende, sed absqe iracundiâ.

§. 28. Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

§. 29. Turpe est in vitæ tuæ instituto, priùs animam tibi deficere, qàm corpus deficiat.

§. 30. Cave nè in mores Cæsareos transeas, nè in-

ANNOTATIONES.

τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, καὶ ἀπὸ τῦ ἀληθῦς ἀπονεῦσαι. ὕτως ἀδύνατόν ἐςι τῷ, τῦ φαινομένυ ἀγαθῦ ἀποςῆναι. *Ut enim fieri neqit, ut ei, qod falsum videtur, assentiamur, & veritatem aversemur; sic fieri non potest, ut ab eo, qod bonum putes, discedas.* Et *l.* 4. *c.* 5. Φύσις αὕτη παντὸς, τὸ διώκειν τὸ ἀγαθὸν, φεύγειν τὸ κακόν. τὸν ἀφαιρύμενον θατέρυ, καὶ περιβάλλοντα τῷ ἐναντίῳ, τῦτον ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἐπίβυλον, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, κἂν υἱὸς, κἂν πατήρ. τῦ γὰρ ἀγαθῦ συγγενέςερον ὐδέν. *Hac autem natura est omnium, ut & bona persequantur, & mala fugiant; ut qi alterum eripuerit, in alterum conjecerit, hostis judicetur, & insidiator, sive frater, sive filius, sive pater. Nam bono nihil est nobis conjunctius.* B Idémqe *l.* 1. *c.* 28. Ὅτις ὖν τῦτυ μέμνηται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον πάσης πράξεως φαινόμενον. λοιπὸν, ἢ καλῶς φαίνεται, ἢ κακῶς. εἰ καλῶς, ἀνέγκλητός ἐςιν. εἰ κακῶς, αὐτὸς ἐζημίωται. ὐ δύναται γὰρ ἄλλος μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένος, ἄλλος δ' ὁ βλαπτόμενος. ὐδενὶ ὀργισθήσεται. *Is qidem hoc faciet qi accuratè meminerit, omnis actionis mensuram esse hominis opinionem. Jam opinio aut bona, aut mala est. Si bona est, crimine caret. Si mala est, ipse pœnam sustinet. Neqe enim potest alius decipi, alius damno affici. Itaqe nemini irascetur.* Idem deniqe *enchir. c.* 41. & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. ex qo qædam dantur emendatiora: C Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. ὐχ οἷόν τε ὖν ἀκολυθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ἀλλὰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται. τίς ὖν ἐξηπάτηται; ἐκεῖνος. τίς ὖν βλάπτεται; ὁ ἐξηπατημένος. ἀπὸ τύτων ὖν ὁρμώμενος, πρᾴως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδορῦντα. ἐπιφθέγγυ γὰρ ἑκάςῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. *Qum tibi qispiam vel malè fecerit, vel malè dixerit: memento, eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neqe verò fieri potest, ut id seqatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Sed malè ipsi videtur. Qis ergò deceptus est? ille ipse. Qis ergò damno affectus est? deceptus. Sic igitur instructus, aqo feres animo conviciatorem. Nam ad singula dices, ita visum esse illi.* D Vide *l.* 11. §. 18.

Καὶ συμφέροντα] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Πᾶν ζῶον ὐδενὶ ὕτως ᾠκείωται, ὡς τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. ὅ, τι ἂν πρὸς τῦτο φαίνηται αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἄν τ' ἀδελφὸς ᾖ τῦτο, ἄν τε πατὴρ, ἄν τε τέκνον, ἄν τ' ἐρώμενος, ἄν τ' ἐραςὴς, μισεῖ, προβάλλεται, καταρᾶται. ὐδὲν γὰρ ὕτω φιλεῖν πέφυκεν, ὡς τὸ αὐτῦ συμφέρον. τῦτο πατὴρ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς, καὶ πατρὶς, καὶ Θεός. ὅταν ὖν τῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ Θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνυς λοιδορῦμεν. *Nullum animal alteri ita conciliatum est ut sua utilitati: cui qicqid obstare videtur, sive frater sit, sive pater,* E *sive filius, sive amasius, sive amator, odit, aversatur, execratur. Ita enim naturâ comparatum est, ut nihil perinde amet atqe utilitatem suam: hac pater, hac frater est, & cognatus, & patria, & Deus. Tam certè qidem, qum obstare nobis videntur Dii, ipsis qoqe maledicimus.* Vide sis qæ sequntur, pulcerrima sanè: sed & qæ in eandem sententiam differit, *ejusdem libri cap.* 26.

Δίδασκε καὶ δείκνυε] Vide *l.* 5. §. 22, 28. & *l.* 10. §. 4. & *l.* 11. §. 12. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει πῶς ἀφίςανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Ostendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.*

F Μὴ ἀγανακτῶν] Pulcrè Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit.* Vide *ad l.* 5. §. 22.

§. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα] Huc Charonis κήρυγμα apud Aristophanem *ranar.* 1. 4.

> Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
> *Qis ad reqiem ex malis vult ac molestiis?*

Αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Vide *suprà* §. 16. & *l.* 3. §. 15.

Νευροσπαστείας] Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 15.

Διανοητικῆς διεξόδυ] *Mentis erroribus* Casavbonus. *cogitationibus* Xylander. *discursui*, malim.

G Τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτυργίας] Vide *l.* 3. §. 3. σὰρξ, sive caro pro corpore; prout Apostolo *ad Philip. c.* 1. *v.* 22, 24.

§. 29. Τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν] Vide *ad l.* 3. §. 1. προαποσβέννυται. Sed & *l.* 12. §. 15. Hoc est qod de gymnastis Galenus ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 7. Εἶναι δηλονότι χρὴ τὸν γυμναζόμενον, ὕτε θυμικὸν, ὡς ἔτι προθυμεῖσθαι, καμύσης ἤδη τῆς δυνάμεως, ὕτ' ἄθυμον, ὡς ἀπαγορεύειν, ἔτι πονεῖν δυνάμενον. *Porrò expedit neqe pavlò animosiorem esse qi exercitatur, ut lassis jam viribus etiam exercitari cupiat: neqe ignavum, qi integris adhuc viribus laborem tamen detrectet.* Idémqe Plutarchus *de sen. politic. pag.* 783. *E.* Ὧν προαποθνήσκει τὸ φιλάνθρωπον καὶ φιλόκαλον, καὶ προαπαυδᾷ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας ὁ τῶν καλῶν ζῆλος, ὡς τὰ πρακτικὰ μέρη καὶ θεῖα τῆς ψυχῆς ἐξιτηλότερα τῶν παθητικῶν καὶ σωματικῶν ἐχύσης. ὅπερ ὐδὲ λέγειν καλὸν, ὐδὲ ἀποδέχεσθαι τῶν λεγόντων, ὡς κερδαίνοντες μόνον ὐ κοπιῶμεν. *Si qi sunt qorum ante corpus emoritur humanitatis honestatisqe studium, priúsqe elangvescit pulcri æmulatio qàm necessariarum rerum appetitio: qorum animi facultatem ad agendum destinatam ac divinam corporea & affectibus obnoxia habent imbecilliorem. Neqe verò nobis audiendi sunt, qi omnibus aliis rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari ajunt.* Philo in *vit. Mos. l.* 1. *pag.* 608. *D.* Ὡς ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύειν, ἅτε καὶ τῆς ψυχῆς προαποκεκμηκυίας. *Ut brevi primum animi, mox & corpora deficerent.* Atqi hoc turpe nimìs censet Marcus noster, animum concidere, dum corpori vires ullæ suppetunt. Vult itaqe qod vulgò dici solet, *In actu moriendum.* Hoc enim præcipiunt Stoici. Seneca *Epist.* 8. *Ubi præcepta illa vestra, qa imperant in actu mori? Et de otio Sapient. c.* 1. *Certè Stoici vestri dicunt? Usqe ad ultimum vitæ finem in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare, adjuvare singulos, opem ferre etiam inimicis, mente, manu. (ità Lipsius) nos sumus, qi nullis annis vacationem damus; & qod ait ille vir disertissimus,* (Virgilius *Æn. l.* 9.) *de Latinis.*

> *Canitiem galeâ premimus —*

nos sumus apud qos usqe eò nihil ante mortem otiosum est, ut si res patitur, non sit ipsa mors otiosa. Vide *l.* 7. §. 73. Cicero *de senect. Senectus non modò langvida & iners non sit, verùm etiam sit operosa, & semper pro eis, qas habet, viribus, agens aliqid & moliens.*

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς] hoc est, *cave nè* postqam ad imperium adscitus fueris, instituti pristini vitæqe philosophicæ oblitus, qasi Cæsarianus qidam efficiaris, & *in Cæsarum mores totus transeas.* qales avtem Cæsares atqe Imperatores Romani pleriqe extiterint, & qomodo sese in imperio gesserint, notius est, qàm ut dicto opus sit: & obliqè notat Marcus ipse, *lib.* 1. §. 11. Certè de Marco Petrarcha *lib. de Imper. offic. Philosophicum maluit qàm Cæsareum cognomen.* Et Evtropius: *Ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* Et Capitolinus, *Suos mores semper tenuit.* Sed omnium disertissimè Aristides *Orat. in Marc. pag.* 113. ubi Pavsaniæ mores adversos planè descripserat, Ὁ δ', inqit, ἐπέδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα οἷόν τε ἐςὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλυς. τοιῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥςε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ ὐκ ἐκςὰς ἑαυτῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ τῷ καὶ λόγῳ χρώμενος. *Verùm rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertissimè demonstravit, qi tum ante regnum talem se præbuit, ut eo dignus meritò judicaretur, tum in regno, à seipso non declinans, sed eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Ἀποκαισαρῶσθαι vocabulum Marco confictum, prout *Charmidari* & *Recharmidari* Plavto, *Trinum. act.* 4. *Sc.* 2.

> *Proin tu te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.*

sicut enim *Recharmidari* Comico, est *in Charmidem reverti*; ità ἀποκαισαρῦσθαι, pro eo qod est, in *Cæsarem converti*, *Cæsarem*, sive *Cæsarianum fieri*, *in mores Cæsarianos transire* Marco istic novè dictum; sed eâdem analogiâ, qâ ἀποσαρκῦσθαι, *in carnem concrescere*, Aristoteli *probl. l.* 1. *q.* 53, & *l.* 5. *q.* 34. qâ ἀποθηριῦσθαι, *feram bestiam fieri*, Polybio *l.* 1. Et Epicteto *l.* 1. *c.* 5. qâ ἀποδενδρῦσθαι, *in stirpis*, sive, *arboris naturam transire*; qod de eis Plotinus extulit qi facultati altrici excolendæ toti se dedunt: Svidas in Κόσμος. de Daphne in arborem conversa, Lucianus *hist. ver. l.* 1. de he-

inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaqe ſerva te | βαφῆς. γίνεται γὰρ. τήρησαι * ἐν σεαυ- *-τὸν Lug.
τῷ

ANNOTATIONES.

hèdera uſurpavit, Theophraſtus *hiſt. plant. l.* 3. *c.* 18. *arborem fieri*, vertit Plinius *l.* 16. *c.* 34. & ἀπομισθοῦσθαι, *bederaſcere*, ſive *hederam fieri*; his eiſdem *ibidem.* & ἀποπαππῶσθαι, *in pappos converti*; eidem Theophraſto *l.* 7. *c.* 11. qâ ἀποκολπῶσθαι, Avtori *de mundo c.* 3. qod *ſinuari*, Apulejus, ſive, *in ſinus abſumi*; qâ ἀπογεῖσθαι, *in terram redigi*, Philoni *de mund. immort.* ἀπολιθῶσθαι, *in lapidem tranſire*, Ariſtoteli, *problem. l.* 24. *q.* 11. qod de Academicis Epictetus *l.* 1. *c.* 5. ἀποπυρῶσθαι, *igniri*, Avtori *de mund. c.* 4. & ἀποπανθρακῶσθαι, *in carbones redigi*, Luciano *dial. marin.* 10. qâ deniqe ἀποθεῖσθαι, *Deum fieri*; qo modo Amelius apud Theodoretum *therap. tom.* 4. *l.* 2. *pag.* 500. *D.* Ἀμέλιος καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεῖσθαι καὶ θεὸν εἶναι, διὸ καὶ ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Cùmqe morte obitâ ſolveretur, rurſus ad divinitatem rediiſſe, Deúmqe eſſe, qalis videlicet prius fueris qam in carneum corpus, hominémqe deſcenderet.* ſive, *inter Deos ferri*: qi Romanorum Imperatoribus honos haberi ſolitus. unde de noſtro Lucianus in *Pſeudomant.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c.* 34. *Maledictum eſt ante apotheoſin Deum Caſarem nuncupare.* alluſit eò Seneca cùm Clavdio illudens ἀποκολοκύνθωσιν tanqam ἀποθέωσιν dixit, ſdqe tituli Satyræ ſuæ in ejuſdem obitum conſcriptæ dedit, ut Dio Caſſius teſtatur *l.* 60. de qo videndus V. Cl. Heinſius. Fruſtrà ſiqidem eſt hîc Xylander cùm τῷ ἀποκαισαρῶσθαι ſuſpicatur ſignificari, *imperio avt rerum ſummâ deponi.* qem tamen ſecurus eſt Joannes Mevrſius in *Lexic. Græcobarb.* ubi τὸ ἀποκαισαρῶσθαι, adducto etiam Marci loco hoc ipſo, *à Cæſaris dignitate dejici*, exponit. Sed & Annotator Lugdunenſis *de Cæſaris ſtatu dejici.* ut ἀποκαισαρῦσθαι ſit *imperium amittere*, ac *Cæſareatu qaſi deveſtiri*; qomodo ἀποπαρθενῦσθαι ſive ἀποπαρθενεύσθαι Hippocrati *de aer. loc.* & *aq.* eſt *virginitatem deponere*, ſive *devirginari*, ut Petronius loqitur. & qomodo ἀπολειτουργῆσαι Marco *l.* 10. §. 21. *munere defunctum eſſe*, & *ab eodem jam ceſſare.* cùm eandem in iſtis τὸ ἀπὸ vim obtineat, qàm τὸ ἐξ huic finitimum in illis, ἐξυδατῦσθαι, *in aqam liqeſcere*, Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 88. ἐξελαιῦσθαι, *in oleum verti*, Theophraſto *de cauſ. plant. l.* 6. *c.* 9. & 11. ἐξαερῦσθαι *in aërem abire*, cùm eidem *l.* 1. *c.* 27. tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐκπυρῦσθαι, *igniri*, & *in ignem tranſire*: unde ἐκπύρωσις Stoica, qâ avtumabant illi ſore, ut ignis tandem omnia abſumeret, & in ſubſtantiam ſuam redigeret; qod εἰς ἑαυτὸ μεταβαλεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν Plutarchus dixit, *de eſu carn.* 1. & *de commun. notion. c.* 27. ἐξανδρεῦσθαι, *virum fieri, in virum evadere*; Svidas. qod idem ἀπανδρεῦσθαι, in *virum evadere ex puero*, Clemens *Strom. l.* 1. *in virum ex fœmina converti*, dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξανδραποδίζεσθαι, *ex libero in ſervitutem redigi*, Plutarchus *Anton.* ἐκθεῦσθαι deniqe, *Deum evadere*, Clemens *pædag. l.* 1. *c.* 12. nec aliâ ratione *unciones exaluminati*, pro *alumine tincti*, Plinio dicti *l.* 10. *c.* 35.

Μὴ βαφῇς] *nè mergaris* & *obruaris* Xylander. imò *nè tingaris, nè inficiaris:* nè mores avlici *genuinum animi candorem obfuſcent:* qod *inquinamentum combibere*, Septimius dixit, *de ſpectac. c.* 14.

Ὡς ὅτε τίς τ' ἐλίφαντα γυνὴ φοίνικι μίγνῃ.
Veluti qando aliqa ebur mulier purpurâ tinxerit.

ut Homerus loqitur *Il. δ. v.* 141. i. ut Maro *Æn. l.* 12.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur. ——

qod nos diceremus, that pou be not ſtained. nam qod Græci μιαίνειν & βάπτειν, nos dicimus to ſtain. Eum avtem Homeri locum reſpexit Plutarchus *de EI Delph.* ubi dixit, eâdem uſus, qâ hîc metaphoricè Marcus; voce; Τὸ ἐν εἰλικρινὲς καὶ καθαρόν. ἑτέρα γὰρ μίξει πρὸς ἕτερον ὁ μιασμός. ὅθεν καὶ Ὅμηρος ἐλέφαντά τινα φοινισσόμενον βαφῇ μιαίνεσθαί φησι. καὶ τὰ μιγνύμενα τῶν χρωμάτων οἱ βαφεῖς φθείρεσθαι, καὶ φθορὰν τὴν μίξιν ὀνομάζουσι. *Unum avtem qod eſt, ſincerum eſt,* & *mixtionis purum; alterius qippe cum altero mixtione res contaminantur: qo pacto Homerus inqinari ait puniceo colore ebur tinctum,* & *infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant.* Unde emaculandus avtor idem in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 5. Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἀμίκτων ἐπισφαλέστερα πρὸς σῆψίν ἐστι. ποιεῖ γὰρ ἡ μίξις μάχην, ἡ δὲ μάχη μεταβολήν. μεταβολὴ δέ τις ἡ σῆψις. διὸ τὰς τε μίξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομάζουσι, καὶ τὸ βάψαι δῆναι κέκληκεν ὁ ποιητής. *Quæ omnia mixta ſincera facilius putreſcant, mixtione pugnam, hac mutationem inferente. Eſt avtem putrefactio de mutationum genere, ideóqe pictores colorum mixtiones corruptela nomine afficiunt,* & *tingere polluere Poeta extulit.* μιᾶναι legendum. Sicut & Latinis itidem *tingere, inficere*, & colore aliqo *tincta* dicuntur *infecta*. Idem in *Roman. problem c.* 26. Μόνον δὲν τὸ λευκὸν, εἰλικρινὲς καὶ ἀμιγὲς καὶ ἀμιαντόν ἐστι βαφῇ καὶ ἀμίμητον. *Solum itaqe album ſincerum eſt, mixturaqe expers, purum* & *tinctura non imitabile.* Sed & Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. §. 20. Καὶ ὁ μολυσμὸς καὶ ἡ μίασις δηλοῖ τὴν μίξιν τῷ ἑτεροίῳ πρὸς ἕτερον. καὶ μᾶλλον· ὅταν δυσίασμον γίνηται. ἔστι καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μίξεων συνίστανται, οἷόν ἄλλο ἄλλῳ συμπλεκομένω, μιαίνειν φασιν.

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλίφαντα γυνὴ φοίνικι μίγνῃ.
καὶ ἵππαλιν τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι λέγουσιν. ἡ δὲ συνήθεια τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄφθαρτον καὶ ἀκεραίους καὶ ἀκήρατον. *Pollutio* & *inqinamentum ſignificat aliqo modo heterogenei cum alio mixtionem, præſertim cum hoc diverſi generis difficile eluitur. Unde in tincturis, qa mixtione conſtant, qando una cum alia commiſcetur ſpecies, hoc dicunt inficere.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur.

Et rurſus, pictores colorum mixturas φθορὰς, id eſt, corruptiones vocant. Conſvetudine etiam receptum eſt, ut immixtum & *purum incorruptum dicamus,* & *ſincerum immortale appellemus.* Eâdem hac metaphorâ uſus eſt Marcus *l.* 5. §. 16. ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. *Imbuitur enim cogitationibus anima.* & *l.* 3. §. 4. ſed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος, *juſtitiâ penitùs imbutum.* Vult ergò καθαρὸν μένειν διάνοιαν, *mentem ſervari puram*, ut *l.* 8. §. 51. avt, ut mox ſeſe ipſe explicat, ἁπλῆν καὶ ἀκέραιον, *ſimplicem* & *integram.* Seneca *Epiſt.* 59. *Elui difficile eſt. non enim inqinati ſumus, ſed infecti*, id eſt, οὐ μεμιαμμένοι, ἀλλὰ βεβαμμένοι.

Γίνεται γὰρ] ſcilicet vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Svidâ in v. καθιέμενοι & παροιμίας citante) Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύοντες τοὺς συμμάχους τοὺς κοινωνήσαντες τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. καθιέμενοι δὲ τῶν πράξεων παροιμίας οὐ συμμαχικὰς ἀλλὰ δεσποτικὰς χρῶνται τοῖς πιστεύσασιν (ità enim iſta legendum avtumo). *Omnes enim Reges,* & *amicos,* & *ſocios vocant illos, qi ejuſdem ſpei fuerant ſocii. Sed rerum, qas affectabant, poſiti, è veſtigio eos, qi ipſis crediderunt, non ut ſocios: ſed ut ſervos tyrannicè tractant.* Πρὸ μὲν τῆς βασιλείας χρηστόν τι καὶ μέτριον ἦθος ἐμφαίνει ἑαυτοῦ. βασιλεὺς δὲ ἀποδειχθέντα, χαλεπὸν καὶ βίαιον εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους. *Neqe cum ante regnum adeptum benignè* & *moderatè ſe geſſerit, eo comparato difficilem ſe* & *violentum præſtare ſubjectis.* inqit Ariſtides *Orat in Marc. Tom.* 1. *pag.* 112. Qi & vitium hoc notat in Pavſania Cleombroti F. Ὃς ὅσον μένων, ἐδύνατο σωφρονεῖν. *Qi dum domi manebat, modeſtè ſe gerebat.* at imperator deſignatus, & cum imperio foris agens, Ἐπελάλησε μὲν τῶν ὅσοι, ἐπελάλησε δὲ αὐτῷ. πᾶσι δὲ μᾶλλον ἐφῆκε, ἢ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃ χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος περὶ τοὺς συμμάχους. ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τὴν δίαιταν. τυραννικὸς δὲ περὶ τὸν τρόπον. *Et patria* & *ſui oblitus eſt, ut qidvis potiùs qàm Spartanus videretur, cùm* & *erga ſocios violentus eſſet,* & *in convictu protervus atqe injurius,* & *moribus planè tyrannicis.* Graphicè verò admodum idem χαρακτηρίζει Evripides in *Iphigen. Avlidenſ.* ſub perſona Menelai Agamemnonem alloqentis:

Οἶσθ', ὅτ' ἐστράτευες ἄρχειν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκεῖν μὲν οὐχὶ χρῄζων, τῷ δὲ βούλεσθαι φίλων,
Ὡς ταπεινὸς ἦς, ἀπάντης δεξιᾶς προσθιγγάνων,
Καὶ θύρας ἔχων ἀκλείστους τῷ θέλοντι δημοτῶν,
Καὶ διδοὺς πρόσχημα ἐξῆς πᾶσι, κ' οὐ μήτις θέλοι,
Τοῖς τρόποις ζητῶν πρίασθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μόσου.
Κᾆτ' ἐπεὶ κατίσχυες ἀρχὰς, μεταβαλὼν ἄλλας τρόπους,
Τοῖς φίλοισιν οὐκέτ' ἦσθα τοῖς πρὶν ἀς πρόσθεν φίλος,
Δυσπρόσιτος, ἔσω τε κλεῖθρον σπάνιος. οὐδεὶς δ' ἃ χρεὼν
Τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα, τοὺς τρόπους μισθούμενον,
Ἀλλὰ κῦρ βέβαιον εἶναι τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
Ἡνίκ' ὠφελεῖν μάλιστα δυνατός ἐστιν εὐτυχῶν.
Scis, puto, Trojam potentis principatum Græciæ
Velle cum nolles videri, maximè velles tamen,
Ut modeſtus, & *benignus, dexteras prenſaveris.*
Tunc tua ſemper patebant civibus cunctis fores.
His dabas reſponſa blandus, hos ſalutabas prior;
Moribus tibi qò parares gloriam in medio ſitam.
Nunc ſed imperii potito vertitur vita modus: 5
Non amicos nunc priores, ut ſolebas, diligis:
Durus inprimis adiri, nec frequens inter larem.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis probanda tunc amicis eſt fides,
Qò magis florens amicis adjuvandis ſufficit.

Grotius. Scilicet, qod Menander in *Gubernat.* à Priſciano *l.* 18. relatus.

Ἐπελάθετ' αὐτὸν ὅστις ἦν.
Oblitus eſt ſe ipſe, qi eſſet.

(vide *l.* 9. §. 3.) qod de Largio Macedone Plinius minor. *l.* 3. *Ep.* 14. *Superbus dominus* & *ſævus,* & *qi ſervisſe patrem ſuum parùm, imò minimùm, meminiſſet.* Ita, qod Martialis. *l.* 11. *Ep.* 6.

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.

Et Avguſtinus *homil.* 13. & *conc. ſolenn.* 205. Apoſtoli illa *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουτίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, *Iis, qi divites ſunt, denuntia, ne efferantur animo.* reſpiciens: *Primus ac peculiaris divitiarum vermis eſt ſuperbia.* Idemqe *conc. ſolenn.* 212. *Morbus divitiarum ſuperbia. grandis animus, qi inter divitias iſto morbo non tenetur. magnus dives eſt,* & *major divitiis ſuis, qi non ideo magnum ſe putat, dives*

a L. 7. §. 31. τὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν, αἰκέσιον, σεμνὸν, b ἄ-
b L. 3. §. 5. κομψον, & δικαίᾳ φίλον, ἡσυχῇ, εὐμενῆ, φι-
c L. 10. §. 8. λόσοργον, ἐρρωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. c ἀ-
e L. 5. §. 21. γώνισαι, ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς d, οἷόν σε ἠθέλησε
33. l. 7. §. 31. ποιῆσαι φιλοσοφία. e αἰδοῦ θεὸς, f σώζε ἀνθρώπους.
f L. 5. §. 20. 36. l. 7. §. 46. g βραχὺς ὁ βίος. εἷς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς,
g L. 2. §. 4. 17.

simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuino præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qualem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere. brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius,

dispo-

ANNOTATIONES.

est. Οἱ γὰρ πολλοὶ, κἂν αὐτὸ μόνον αὖρα βραχεῖά τινος εὐτυχίας προσπίσῃ, φυσῶσι καὶ πνέουσι μεγάλα, καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφανεστέρων, καθάρματα καὶ περισκυβήματα καὶ γῆς ἄχθη, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀποκαλοῦσι, ὥσπερ τὸ ἀκλινὲς τῆς εὐπραγίας ἐν βεβαίῳ παῤ αὐτοῖς ἓν μάλα σφραγισάμενοι, μηδὲ μέχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως διαμεῖναντες ἐν ὁμοίῳ. *Cæteri mortales, si vel levis aura felicitatis aspiret, instantur, & immane spirant, superbè illudentes obscurioribus, appellando piaculares, conturbatores, onera terræ, alisque verborum contumeliis, tanquam suâ felicitate probè constabilitâ, munitâque, fortassè ne in crastinum quidem eodem statu mansuri.* Philo *de vit. Mosis l.* 1. *pag.* 607. *B.* de talibus & Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' εὐτυχῆτε, μηδὲν ὄντες, εὐθέως
Ἴσ' ἀρωμῷ φρονεῖτε —
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cœlo levatis capita. —

Pium itaque illud Placillæ Imperatricis Theodosio conjugi datum monitum, Ἀεί σε, ὦ ἄνερ, χρεσόμενον λογίζεσθαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γέγονας νῦν. *Semper cogitare debes mi vir, quid prius fueris & nunc sis.* Theodoretus *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 18. Vide *ad l.* 10. §. 19.

Τήρησον σεαυτὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν] Vide *l.* 2. §. 17. Pavlus Timotheo, *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 22. Σεαυτὸν ἁγὸν τήρει. *Temetipsum castum conserva.* & Jacobus *c.* 1. *v.* 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν. *Immaculatum sese conservare.* & Joannes *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 18. Τηρεῖ ἑαυτόν. *Conservat seipsum.* Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Τί δ' ὅτι σὲ μόνον σε κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ ἐπίτρεψεν ἑαυτὸν παρεκπατίθεσθαι, οὐδὲ τοῦτο σὲ μεμψόμεθα; ἀλλὰ καὶ καταισχύνεις τὴν ἐπιτροπήν; εἰ δέ σοι ἄφατόν τινα ὁ θεὸς παρέθετο, ὥσπερ οὖν αὐτοῦ ἡμᾶς; παραδέδωκέ σοι σεαυτὸν, καὶ λέγει, Τοῦτόν μοι φύλαττε τοιοῦτον, ἴσον πίφυκεν, αἰδήμονα, πιστὸν, ὑψηλὸν, ἀκατάπληκτον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον. εἶτα σὺ οὐ φυλάσσεις; *Quid porro, quod te non modò fecit, sed & sua dona tibi soli credidit, penes te deposuit? Ne hoc quidem recordabere, sed & in fideicommisso ignominiam suscipies? At verò si quem tibi pupillum tradidisset, ita eum neglegeres? Tradidit tibi temetipsum, & dicit: hunc mihi conserva talem, qualis suâ naturâ est, verecundum, fidelem, sublimem, imperterritum, perturbatione tumultuque vacuum. Tu verò non conservas.*

Ἀκαμψον] Vide *l.* 3. §. 5.

Ἀγώνισαι, ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς] Est hîc revera, si dextrè accipias, ὁ καλὸς ἀγὼν ille, quem decertare Timotheum hortatur Apostolus; decertâsse jam se testatur ipse. Ἀγωνίζω, inquit, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. *Decerta præclarum illud certamen fidei. Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 12. &, Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. *Certamen illud præclarum decertavi. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. neque enim sine certamine jugi sedulóque ad salutem pertingitur. Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν. *Contendite intrare.* inqit Dominus; Lucæ *c.* 13. *v.* 24.

— *labor ad nitendum intrare volenti.*

Silius *bell. Punic. l.* 15.

Ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς] Ità *l.* 10. §. 8. Μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύοις. *Ne quando transnomineris & amittas.* Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 23. *Tuam personam tibi imponas: qa sapienti viro ità aptanda est, ut perferatur.*

Αἰδοῦ θεὸς.] Numinis reverentia jure merito primas hîc obtinet, utpote quæ sit *sapientia*, non חכמה *principium* duntaxat, *Prov. c.* 9. *v.* 10. sed & ראשית *caput, principale*, ac *præcipuum*; *Prov. c.* 1. *v.* 7. imò *sapientia ipsa*; Job. *c.* 28. *v.* 28. & *summa totius. Eccles. c.* 12. *v.* 13. Itaque exigenda vita cuique μετὰ αἰδοῦς θεοῦ καὶ εὐλαβείας, *cum verecundia & reverentia.* Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 32. atque ut Silius *bell. Punic. l.* 15.

Idem justitiæ cultor, quæcunque capesses,
Testes factorum stare arbitrabere divos.

Nam mihi pro certo constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi. neque bonum neque malum facinus cujusque pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malosque seqi. Salustius *ad Cæsar.* & Juvencus *hist. Evang.*

Nil absente Deo loquimur: nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt. cernit Deus omnia præsens.

Prudentius *cathemer. hymn.* 2.

Speculator adstat desuper:
Qi nos diebus omnibus,
Actúsque nostros prospicit,
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur, qicqid est,
Humana qod mens concipit:
Hunc nemo fallit judicem.

A Augustinus *de verb. Dom. Orat.* 10. *Oculum in te non intendit suum, qi fecit tuum?* Plavtus *Captiv.* 2. 2.

Est profectò Deus, qi qa nos gerimus, audítque & videt.
Is uti tu me hîc habueris, proinde tuum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit.

Boethius *consol. l.* 5. *extremo: Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionisque ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. aversamini igitur vitia, colite virtutes. magna nobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.* Av-
B tor *Oculi moralis*, sive is Robertus Capito Lincoln. sive qis alius; *c.* 15. §. 2. ubi Bernardi illud adduxerat; *Qovis loco, qovis angulo reverentium habe angelo, qi te custodit, nè illo præsente facere audeas, qod me præsente non auderes. Hic est,* inqit, *magni consilii Angelus, cus pasens est omnis angulus.* Unde *qidam*;

Cùm qid turpe paras, qod me spectante ruberes,
Cur, spectante Deo, non magis indè rubes?

Vide *l.* 1. §. 4. & *l.* 2. §. 11. & *l.* 11. §. 26. & *l* 12. §. 2.

Σῶζε ἀνθρώπους] Ovidius *Ponti l.* 2. *el.* 9.

Regia crede mihi, res est succurrere lapsis:
Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.
C *Conveniens homini est, hominem servare, voluptas:*
Et meliùs nullâ quæritur arte favor.

Hac enim ratione fit, ut juxta paroemiam à Svida in literas relatam, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ δαιμόνιον efficiatur. Marcus noster, prout à Juliano in *Cæsaribus pag.* 91. inducitur, à Silenо interrogatus, Τί κάλλιστον εἶναι τῷ βίῳ τέλος; *Quis pulcerrimus vitæ finis esse visus est?* respondit, Τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* Et secundò quærenti *pag.* 92. Τί ποτε ἐνόμιζεν εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ μίμησιν. *Qid quondam existimasti esse*
D *deorum imitationem?* Ille rursus, Δεῖσθαι μὲν ἐλαχίστων, ἐν ποιεῖν δὲ ὡς ὅτι μάλιστα πλείστους. *Quàm pavcissimis indigere, & quàm plurimis benè facere.* Pythagoras verò, Æliano referente, *l.* 12. *c.* 59. Δύο ταῦτα ἐν τοῖς θεοῖς τοῖς ἀνθρώποις διδόσθαι κάλλιστα, τό, τε ἀληθεύειν, καὶ τὸ εὐεργετεῖν. καὶ προσεῖθαι, ὅτι καὶ ἔοικε τοῖς θεῶν ἔργοις ἐκάτερον. *Hæc duo divinitus hominibus data esse longè pulcerrima: veritatem amplecti, & aliis benefacere: & addebat, utrumque cum deorum immortalium operibus comparari posse.* At Strabo *l.* 10. *pag.* 322. Ἓν μὲν εὕρηται καὶ τοῦτο, τοὺς ἀνθρώπους τότε μάλιστα μιμεῖσθαι τοὺς θεοὺς, ὅταν εὐεργετῶσιν. ἄμεινον δ' ἂν λέγοι τις, ὅταν εὐδαιμονῶσιν. *Bene quidem dictum est, homines tum maximè Deum imitari, qum beneficia conferunt: rectius autem diceretur, cum numina*
E *recte colunt.* qo loco Xylander εὐδαιμονοῦν *numina recte colere*, cur sit interpretatus, ego nullus assequor. Cicero *de natur. deor. l.* 1. *Quoniam plurima homini ab homine vel commoda vel incommoda solent oriri; & Dei proprium est vel servare vel benefacere; idcirco qi tu gravi periculo succurrit, qive ingenti qopiam afficit beneficio, qemam Dei qasi vice jungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse.* Et Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 1. *Deus est mortali juvare mortalem: & hæc ad æternam gloriam via. hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus ascribant.* Verùm novissima ista minùs pia. Piè Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperib.*
F Γίνου τοῦ πλησίου τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φανῆναι χρηστότερος. γίνου τῷ ἀτυχοῦντι θεὸς, τοῦ ἄλλου θεοῦ μιμούμενος. οὐδὲν γὰρ ὅτως, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν, ἄνθρωπος ἔχει θεοῦ. *Cura ut tibi proximo idcirco præstantior sis, qia benignior. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam divinum homo habet, qam de aliis bene merere.* Et *ad cives suos in angustiis constitutos*: dum præfectum ad clementiam & condonationem cohortatur. Μίμησαι δὲ καὶ ταῦτα θεοῦ φιλανθρωπίαν. τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν. ἔξεστί σοι θεὸν γενέσθαι μηδὲν ποιήσαντι. μὴ πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς θεότητος. *Qocirca Dei misericordiam & humanitatem æmulare. Nihil tam divinum homo*
G *habet qàm benignitatem & beneficentiam. Licet tibi nullo labore Deum fieri. Nolì divinitatis consequenda occasionem abjicere.* Qod φιλοτιμότερον pavlò, liberiúsque Clavdianus *Honor. Coss.* 4.

Sis pius imprimis. nam cùm vincamur in omni
Munere, sola Deos æqat clementia nobis.

Vide *l.* 5. §. 33.

Βραχὺς ὁ βίος] Vide *l.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 17, 26.

Εἷς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς] *fructum vitæ appellat*, inqit Casavbonus qem Philosophi dicunt *finem.* itaque qod de Heliogabalo Lampridius. *Eum fructum vitæ præcipuum existimans, si dignus atque aptus plurimorum libidini videretur.* Diodorus in simili sententia, *l.* 1. *pag.* 77. *A.* Ὑπολαμβάνων βασιλείας εὐδαίμονος εἶναι τέλος, τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀνεμποδίστως.

disposítio pia, actióqe benefica. Tanqam Antonini discípulus, fac qæcunqe facis. imitare constantem illius in rebus ritè gestis tenorem, in cunctis æqabilitatem, pietatem, vultûs serenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis studium; útqe nihil omnino prætqrierit, priusqam sedulò considerâsset & liqidò perspexisset: útqe tulerit immeritò reprehendentes, nec eos vicissim redarguerit. ut nihil enixè avt festinè moliebatur: ut] delationes non admiserit. ut morum actionúmqe accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticulosus, non suspiciosus, non sophista. ut pavcis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio: ut laborum amans, irasci tardus,

διάθεσις ὁσία, καὶ πρόξεις κοινωνικαί. [a] πάντα, ὡς Ἀντωνίνε μαθητής. τὸ ὑπὲρ τὸ καλῶς λόγον πεφασμένων ἔντονον ζητητικόν, καὶ τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ * εὐάδιον καὶ προσώπε, καὶ τὸ μεγαλόψυχον, καὶ τὸ [b] ἀκινδύνευτον, καὶ τὸ ταχεῖ πρὸς οὐδὲν καταπίπτειν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ [c] ὡς ὀλιγῶν δεῖ ἂν τὰ ὅλως πεπραγμένα, μὴ πρόπερον εὖ μάλα κατιδών, καὶ σαφῶς νοήσας. καὶ ὡς [d] ἔφερεν ζητοῦντος τοῦ ἀδίκως μεμφομένης, [e] μὴ ἀνάλογα μεμφόμενον. καὶ ὡς [f] ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν. καὶ ὡς [g] Δημοκλᾶς δεῖ ἐδέχετο. καὶ ὡς ἀκριβὴς [h] ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. καὶ [i] δεῖ ὀνειδιστὴς, ἀ δὲ ψοφοδεὴς, ἀδὲ [k] ὑποπτος, ἀ δὲ σοφιστής. καὶ ὡς ὀλίγοις δεομένῳ, ὅσον οἰκήσαι, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ. ὑπηρεσία. καὶ ὡς φιλόπονον, καὶ μακρόθυμον καὶ

a L. 1. §. 16.
* ἐυδιὸν Xyl.
b L. 1. §. 16.
c Ibid.
d L. 11. §. 13. 18.
e Sup. §. 24.
f L. 1. §. 16.
g L. 10. §. 12.
h L. 1. §. 5.
i L. 1. §. 16.
i Ibid.
k Ibid.

ANNOTATIONES.

λύπης. *In hoc posito beati regni finem existimans, si qis haud* A *vino studium pra se ferebat.* τῇ ἐυστοχίᾳ, id est, Pii appellationem acquisivit. qanqam Capitolinus ex aliis alias appellationis hujusce cavsas adducit. Eandem & Marco Svidas cum aliis tribuit. Vide ad *l.* 1. §. 16. ἥμερον.

tectè omni voluptatum genere perfruatur. cavssas vita Juvenalis dixit, *Sat.* 6.

Et propter vitam vivendi perdere cavssas.

Et Plinius *l.* 5. *Epist.* 5. *Qi voluptatibus dediti qasi in diem vivunt, vivendi cavssas qotidiè finiunt.* Et *l.* 1. *Ep.* 12. de Corellio Rufo. *Qanqam plurimas vivendi cavssas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam avtoritatem; pratereà filiam, vxorem, nepotes, sorores; intérqe tot pignora veros amicos.* Hæc *ad Lampridium* Casavbonus. qanqam, *cavssas vivendi* in novissimo hoc de Corellio aliud planè qàm *finem* qi Philosophis dicitur, designare videtur. Notat Lucretius *l.* 3. hominibus ἀκολαστικοῖς solenne esse,

— ubi discvbvere, tenéntqe
Pocula plena manu, —
— & invmbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, brevis hic est fructvs homvllis.

Ità illi *vita fructum*, τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, *luxum diurnum*, ut Petrus loqitur, *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 13. existimant: at Marcus ἐνταῦθα διάθεσιν ὁσίαν καὶ πράξεις κοινωνικάς. hoc est, lingvâ nostrâ (Christianam volo) εὐσέβειαν καὶ ἀγάπην, *pietatem & charitatem*: sive ut Apostolus *ad Gal. c.* 5. *v.* 6. πίστιν δι' ἀγάπης ἐνεργυμένην. *charitatem per fidem efficacem.* ità Pavlo illi nostro τοῦτο χαρπὸς, τοῦτο κέρδος, *hic est fructus, hoc est* C *lucrum*, Christo Domino suo, Christianísqe fratribus suis, inservire; *ad Philipp. c.* 1. *v.* 21, 22. de qo loco videndus venerandus Airayus, qi solus interpretum videtur Apostoli mentem assecutus. Vide *l.* 4. §. 24. & *l.* 12. §. 29.

Πάντα ὡς Ἀντωνίνε μαθητής] De Marco nostro itidem Capitolinus. *Pro institato patris volens agere, dicere, cogitare.* Pium vult uterqe, cui in adoptionem ab Adriano datus est Marcus. Vide *l.* 1. §. 16. ubi pleraqe eadem, qæ ibi, deprehendas. De Tiberio pariter Strabo *lib.* 6. *pag.* 189. Καὶ τῶν ὁ διαδεξάμενος ἡμᾶς ἐκεῖνον, (Avgustum scilicet) κανόνα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσταγμάτων ἐκεῖνον ποιεῖται. *Pro norma administrationis & edictorum exemplo illius utitur filius.* Et D ipse de se Tiberius apud Tacitum *annal. lib.* 4. *Qi omnia facta dictáqe ejus vice legis observem.* Verùm hoc eum ad speciem tantùm veteratoriè, qò hominum animos sibi conciliaret, & ad tempus breve nimis, non constanter observâsse, ex Dione discas licet.

Τὸ ὑπὲρ τὸν κατὰ λόγον πεφασμένον ἔντονον] Ità *lib.* 1. §. 16. Τὸ μετρητικὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξεταζομένων καὶ δόντων. *In rebus accuratè jam decretis constantiam immotam.* ibi vide.

Τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ] Ità *l.* 1. §. 16. πάντα συμφώνως ἑαυτοῖς. Seneca *Ep.* 74. *Virtus convenientiâ constat. omnia operis ejus cum ipsa concordant & congruunt.* Et *Ep.* 20. *Maximum hoc est & officium sapientia & indicium, ut verbis opera concordent, ut & ipse utiqe par sibi idémqe sit. observa itaqe, numqid vestis tua domúsqe dissentiant: numqid in te liberalis sis, in tuos sordidus: numqid cænes frugaliter, ædifices luxuriosè. unam semel ad qam vivas regulam prende, & ad hanc omnem vitam tuam exaqa. Vitium est hac diversitas, & signum vacillantis animi, & nondum habentis tenorem svum. qid est sapientia? semper idem velle, atqe idem nolle: non potest cuiqam semper idem placere, nisi rectum.* Et *de vit. beat. c.* 8. *Hoc modo una efficietur vis ac potestas concors sibi: & ratio illa certa nascetur, nec dissidens, nec hæsitans. qa cùm se* F *disposuit, & partibus suis consensit, &, ut ità dicam, concinuit, summum bonum tetigit. nihil enim pravi, nihil lubrici supereste; nihil in qo arietet avt labet. qare avdacter licet profiteáris, summum bonum esse animi concordiam. virtutes enim ibi esse debebunt, ubi consensus atqe unitas erit: dissident vitia.*

Τὸ ὅσιον] Hoc Antonino (si Pavsaniæ *in Arcad.* credimus) καὶ ἡ ἐς τὸ θεῖον τιμὴ, *qod summum in honorando numine di-*

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν. καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος. *Nil nimis festina: tempus avtem in omnibus optimum.*

& *enixè in rem aliqam incumbere.* Hesiodus *Clyp. v.* 364.

Παντὶ μένος σπεύδειν. —
Omnibus viribus incumbens.

Et Theognis idem *v.* 335.

Μηδὲν ἄγαν σπεύδειν. πάντων μέσ' ἄριστα. —
Neqid nimis propera: omnium media optima.

ut sit istîc, ὡς ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν, qod *l.* 1. §. 16. Οὐδὲ ὡς ἄν τινα εἰκεῖν πολὺ, ἕως ἰδρῶ. *Qod solet vulgò dici, ad sudorem usqe.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 4. *c.* 8. in charactere τοῦ μεγαλοψύχου, utrumqe his verbis expressit: ὁ γὰρ σπουδαῖος, ὁ περὶ ὀλίγα σπουδάζων. ὅστε σύνολον, ὁ μηδὲν μέγα οἰόμενος. *Nam neqe qi circa pavca studet, est festinabundus: neqe qi nihil magnum existimat, contentus & vehemens.* De Constantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 136. *A.* Τοῖς μὲν καιροῖς ὑπακούων ὀξέως. ὁ μέντοι τὴν ὀξύτητα σὺν ταραχῇ ποιούμενος. *Occasionibus celeriter arripiendis intentus, sic tamen ut velocitati nulla adesset perturbatio.*

Μὴ πρότερον ἐν μάλα κατιδών] Vide *l.* 1. §. 16. Agapetus *paranes. ad Justinian.* §. 42. Νεύσεως ἀκροᾶσθαι δεῖ τὰς τῶν πραγμάτων κρίσεις. δυσθήρατος γάρ ἐστιν ἡ τοῦ δικαίου ὕφεσις, ῥᾳδίως ἐκφεύγουσα τοὺς μὴ λίαν προσέχοντας. *Sagaciter avscultare oportet rerum judices. Difficilis enim indagatu est justi inventio, facilè effvgiens non admodum attendentes.* E

Δημοκλᾶς οὐκ ἐδέχετο] Vide *l.* 1. §. 5.

Οὐ ψοφοδεὴς] ψοφοδεὴς, δειλὸς, τὰς ψόφους φοβούμενος. Svidas *pavidus, qi strepitus metuit.* sive ut Maro *Æn. lib.* 2.

Omnes qem terrent avra, sonus excitat omnis.

Et hunc imitatus Silius *l.* 6.

— qem sonus omnis & avra
Exterret. —

imò cui strepitus, ubi nullus est, videtur esse. ut

Ἄπειρα γὰρ τῷ φοβουμένῳ ψοφεῖ.
Facilè anima metuens avdit avt fingit sonos.

qod de malè sibi conscio Eliphaz Jobi *c.* 15. *v.* 21. *Sonus pavoris avribus ejus jugiter insonat.* ut Sophocles *Acrisio*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 8. lavdatus. indè pro *superstitioso*, & *suspicioso*, sive *meticuloso nimisqe cavto* usurpatur. De Judæis *ad Diognetum* Justinus *pag.* 496. Τὸ γε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδεὲς, καὶ τὴν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν. *At eorum circa cibos meticulosam cavtionem, & superstitionem circa sabbatha.*

* μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] M. Cas.
a *Ibid.*
b *Ibid.*
c Sup. §. 21.
d *L.* 1. §. 3.
e *L.* 2. §. 11
l. 5. §. 29.
f *L.* 7. §. 2.
g *L.* 4. §. 46.
h *L.* 2. §. 17.

* μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. Cas. κἀκ ὅλου * μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας ἀφ' ἑαυτοῦ λιτῶς διαιτᾶν, μηδὲ ἕτερον ἐνοχλεῖν τὰ περιττώματα τοῦ σώματος ἢ τὰ τοιαῦτα τῆς συνήθους ὥρας χρήζων. καὶ [a] τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις αὐτοῦ. καὶ τὸ [b] ἀνέχεσθαι ἀνεπαισθήτως παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ [c] χαίρειν εἴ τις δείκνυοι κρεῖττον. καὶ ὡς [d] θεοσεβὴς [e] χωρὶς δεισιδαιμονίας. ἵν' [f] ἔτως ἐυσυγκόπτῳ σοι ὅπλη ἡ πλουσία ὥρα, ὡς ἐκεῖνο.

§. 31. [f] Ἀνάνηφε καὶ ἀναλαβὲ σεαυτόν. καὶ [g] ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐνόησας, ὅτι [h] ὄνειροί σοι ἠνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

eodem loci ad vesperam usque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, nisi tempore consveto, necesse habens. adhæc constantiam & æqabilitatem in amicitiis colendis. útque sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam, si qis melius qicqam proferret. denique ut citra superstitionem fuerit religiosus. hæc, inqam, imitare, ut probè conscio tibi, sicut illi olim, superveniat hora novissima.

§. 31. Expergiscere, téqe revoca. & somno excusso, ubi intellexeris, somnia mera fuisse: qæ te conturbabant, ista vigilans jam denuo intuere, qo modo illa es intuitus, qæ in somniis vidisti.

§ 32.

ANNOTATIONES.

Ὅμως μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας] legendum ὅλος μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] *m. e.* tantâ victûs tenuitate usum, ut à mane ad vesperam loco eodem posset durare, sine ulla alvum levandi, avt vesicam, nisi statis horis necessitate. Casavbonus *ad Capitol. Pium.* Apud Etymologum *in* σμερδαλέος mendum geminum, (qod & Sylburgium video obsetvâsse) ubi terribilia visa dicit μερίζειν τὴν ψυχὴν τῶν ὁρώντων τῷ φόβῳ, καὶ μὴ ἐᾶν αὐτὴν ἐν τῷ μένειν. reponendum ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Qod avtem hic Marcus de Pio, Dionem de Marco narrare refert, sed memoriâ, puto, lapsus V. C. Salmasius *ad Capitolini Pium.*

Χαίρειν, εἴ τις δείκνυοι κρεῖττον] Vide Marcum in hoc Pii æmulum; *suprà* §. 21. Lavdat hoc & in Constantio Themistius *Orat. qinqenn.* qi ubi Nestoris consilium Agamemnoni datum retulerat ex *Iliad. i. v.* 74.

Πολλῶν δ' ἀγορεύοντ', τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστη
Βουλὴν βουλεύῃ. —
Pluribus inter se rem consultare paratis,
Huic pare, melior cui stat sententia menti.

Sed & reprehensionem ejusdem, *ibidem v.* 108.

— μάλα γάρ τοι ἔγωγε
Πολλ' ἀπεμυθεόμην. —
— *te plurima sape*
Admonui. —

Subjungit ad Imperatorem versо orationis filo; Σοὶ δ' οὔ πω ἔστι μίχρι γε νῦν, ὅσις ἂν ἔχοι προτετυγκεῖν, ὅτι χρησὸν αὐτῷ [αὐτῷ f.] συμβουλὴν προσφέρουλος παρακήκοας. ἀλλ' εἰ [ἢ] κατὰ σαυλὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες, ἢ τὸ ἔργον ἐπάγεις τῷ παρ' ἄλλου καλῶς ἐυρημένῳ. *Caterùm tibi, Imperator, non est qi bacchenus objiciat, qod cum utile consilium tibi attulisset, tu illi minus obtemperasses. Sed vel per te, qod rectum erat, antevertens invenisti, avt ab alio solerter inventum in rem deducis.* Et de eodem Libanius *Orat.* 3. *p.* 135. *C.* Ὧν μὲν αὐτὸς ἐυρίσκει, τούτων τὴν βουλὴν εἰς μέσον ἄγων. τὰς δὲ τῶν πέλας συμβουλίας, οὐκ αὐθαδείᾳ φαυλίζων, ἀλλ' ἔργῳ τὸν παλαιὸν λόγον βεβαιῶν, ὡς ἄρα καὶ τοῦτό γε φρονήσεως, τὸ τοῖς βελτίοσιν εἰδέναι τὴν ψῆφον τίθεσθαι. *Adhæc eorum, qorum ipse avctor & inventor est, consilium in medium producere solet: eorum avtem, qi ipsi assistunt, consilia non fastu elevat spernitve: qin potius re ipsâ vetus dictum confirmat, nimirum qod hoc ipsum prudentia sit, nosse suffragium optimis dare.* Rectè. siqidem, qod Isocrates *de pace.* Πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς δυνηθεῖεν, ἢ κρῖναι περὶ τῶν γεγενημένων, ἢ βουλεύσασθαι τῶν περὶ μελλόντων, εἰ μὴ τοὺς μὲν λόγους τῶν ἐναντιωμένων παραλλήλους ἐξετάζοιεν, αὐτοὶ δὲ ἀνδρὶ κοινὰς ἀμφοτέροις ἀκροάσεις παρέχοιεν. *Qi fieri potest, ut illi vel de præteritis rectè judicent, vel de futuris prudenter deliberent, nisi contrarias inter se rationes conferant, & æqos utrisqe avditores se præbeant?* Et apud Herodotum *l.* 7. *p.* 441. *A.* Artabanus: Ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμέων ἀνιλίων ἀλλήλῃσι, οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἱρεόμενον ἐπαίσσειν, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρᾶσθαι. λεχθεισέων δέ, ἔστι, ὥστε, τῶν χρυσῶν τῶν ἀκρήτων, αὐτὸν μὲν ἐπ' ἑωυτῷ ἑκάτερα διαγινώσκομεν. ἐπιὰν δὲ παραλείψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. *Rex, nisi diversa inter se sententia dicantur, non potest qis eligere meliorem, sed necesse habet ea, qa dicta est, uti: at qum plures dicta sunt, licet tanqam aurum purum deligere, qod per se discerni cum neqeat, affricatum alteri discerni potest.*

Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας] *religiosus citra superstitionem.* nisi si religiosum eo sensu accipi velimus, qo Nigidius apud Gellium *l.* 4. *c.* 9. in antiqo carmine,

Religentem esse oportet; religiosum nefas.

ut *religiosus* sit is, qi nimiâ & superstitiosâ religione sese alligaverat; qæ res vitio assignabatur. Qanqam vitio isto laborâsse cumprimis Romanos avtor est Polybius *l.* 6. *c.* 54. ubi statum Romanum cum Carthaginiensi componens, Μεγίστην δέ μοι δοκεῖ, inqit, διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνειδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα. λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκλελογισμένη καὶ παρεσκεύασται τοῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς εἴς τε τὰς καθ' ἰδίαν βίους, καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καλλιπεῖν ὑπερβολήν. *Sed nulla re aqè præstare cæteris populis Romanos arbitror, ac opinione illâ, qam de diis habent. Atqe adeò qa res apud reliqos mortales vitio vertitur, ea ipsa continere Romanam rempublicam mihi videtur: superstitionem dico: Nam usqe eo apud hos superstitio in majus est exaggerata, & cùm in privatam hominum vitam, tum in publica consilia est inducta, ut non qeat magis.* Qin nec Marcum nostrum hoc morbo immunem prorsus fuisse, cùm ex Capitolino in *Marco*, tum & ex Luciano in *Alexandro*, colligi posse videtur: nisi si qis gentis potiùs qàm regis vitium illud fuisse dixerit.

Ἵν' ἔτως ἐυγυνεδήτῳ σοι] par huic Aristippi votum, qi cùm ab eo qæreretur, qomodo Socrates diem obiisset, respondit, Ὡς ἂν ἐγὼ ἐυξαίμην. *prout ipse optaverim.* Laertius *l.* 2. nec dispar Balaami arioli illud, apud Mosem *l.* 4. *c.* 23. *v.* 10. *Moriatur anima mea morte justorum: sitqe finis meus, qalis illius est.* Interest, qòd Marcus Pio vitâ compar esse desiderat, nè morte sit dispar, sed cùm vitæ retrò salubriter actæ consciențiâ placidus defungi qeat: Balaam contrà morte compar esse piis ambit, cùm vitam eorundem æmulari ac sectari recuset: hoc est, ut poëtasser ille apud Capitolinum de Macrino;

Impius & felix sic simul esse cupit;
Ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus:
Qod natura negat, nec ratio patitur.

Siqidem, ut Isidorus Peluslota *l.* 1. *Epist.* 468. Οὐδὲν τοῦτο ἕτερόν ἐστι, ἢ θέλειν μὲν σώτηρίας τυχεῖν, μὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. *Hoc nihil aliud fuerit, qàm salutem qidem consequi velle: ea avtem, qa ad ipsam consequendam adminiculo sunt, efficere nolle.* Qalem avtem qemqe à morte deprehendi oporteat; optimè docet Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί ποιοῦντας καταλαβεῖν ὀφείλει θάνατος; τὸν γεωργὸν γεωργοῦντα καταλαμβάνει, τὸν ναυτικὸν πλέοντα. σὺ τί θέλεις ποιῶν καταληφθῆναι; τί ποτε γὰρ ποιοῦντά σε δεῖ καταληφθῆναι; εἴ τι ἔχεις τούτου κρεῖσσον ποιῶν καταληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο. ἐμοὶ μὲν γὰρ καταληφθῆναι γένοιτο μηδένος ἄλλου ἐπιμελομένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυλος, ἵν' ἀνεναγκαστὸς, ἵν' ἐλεύθερος. ταῦτα ἐπιηδείουν θέλω ἐυρεθῆναι, ἵν' εἰπεῖν δύνωμαι τῷ Θεῷ: μήτι παρέβην σε τὰς ἐντολάς; μήτι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς αἰφορμαῖς, ἃς ἔδωκας; μήτι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μήτι ταῖς προλήψεσι; μήτι σοί ποθ' ἡσυκάλεσα; μήτι ἐμεμψάμην σὴν διοίκησιν; ἕτοιμος, εἴ τι ἐπιθάσσεις, εἴ τι σημαίνεις. οὓς μὲ θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἄπειμι. χάριν σοι ἔχω πάσης, ὅτι ἠξίωσάς με συμπανηγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σά, καὶ τῇ διοικήσει σου συμπαρακολουθῆσαί σοι. Ταῦτά με ἐνθυμήμενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καταλαβέτω ὁ θάνατος. *Qid agentes mors debet invadere? Agricolam terra colendæ intentum, navtam navigantem invadit. Te avtem qid agentem oportet invadi? Si qid habes melius cui te deditum invadat, illud agito. Nam mihi qidem optabile est invadi nullâ aliâ re nisi voluntate meâ curandâ occupato, ut perturbatione vacuus, & citra impedimentum, ut citra coactionem, ut liber, ea qa volo agens deprehendar, ut dicere possim Deo: nunqid præcepta tua violavi? nunqid ad alia sum abusus facultatibus, qæ mihi dedisti? num sensibus? num anticipationibus? num te unqam incusavi? num gubernationem tuam reprehendi? Paratus, si qid mandes, si qid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam qàm possum maximam habeo, qòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad spectanda opera tua, & administrationem tuam intelligendam. Hac me cogitantem, hac scribentem, hac legentem occupet mors.* His gemina habet & *l.* 4. *cap.* 10.

§. 31. Ἀνάνηφε] *Respisce*, ad mentis sanitatem revertere: ab eis translatum, qi ubi crapulam edormierint, veternúmqe qem vini havstu copiosiore contraxerant, excusserint, ad pristinum mentis statum jam redeunt. Ità τῷ ἀναινήφειν usus est Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2 *v.* 26.

Ἀναλαβὲ σεαυτόν] Metaphora, ab eis, qi animæ deliqium passi, vel inclamatione, vel aliâ aliqâ ratione revocantur.

Ἐξυπνισθεὶς] *l.* 4. §. 46. Οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν. *Nihil tanqam per somnum agendum dicendumve. Excitandus è somno & vellicandus est animus.* Seneca *Ep.* 20.

Ὄνειροί σοι ἠνώχλουν] Pari imagine usus est Plutarchus de *profect. indic. p.* 75. *E.* dum Stoicos ridet, qi hominem subitò καὶ ἐν ἀκμῇ χρόνου è pravitatis ac stultitiæ altissimo gurgite, ad bonitatis sapientiæqe apicem celsissimum emergere ajebant:

* Av

§. 32. Ex corpuſculo atqe anima conſto. corpuſculo indifferentia ſunt omnia. neqe enim res diſtingvere novit. menti verò indifferentia ſunt, qæcunqe non ſunt peculiaria ejuſdem opera. hæc omnia in poteſtate ſua ſita habet: & ex his etiam ea ſola ad eam pertinent, qæ circa id qod in manibus jam eſt, verſantur. futura enim & præterita illius opera, & ipſa eidem jam ſunt indifferentia.

§. 33. Nullus eſt pedi avt manui præter naturam labor, dum pes qod pedis eſt, manus, id qod manûs eſt, faciat. pari modo nec homini qâ homo eſt, labor ullus eſt præter naturam, dum id qod hominis eſt, faciat. ſi avtem præter naturam illi non eſt, nec malum eſt ei.

§. 34. Qantâ voluptate perfunduntur etiam latrones, cinædi, paricidæ, tyranni?

§. 35. Nonne vides, ut artifices mechanici, etiamſi hominibus imperitis qadantenus concedant, artis tamen ſuæ rationem nihilominus enixè adverſùs illos tueantur, nec ab ea qicqam abſcedere ſuſtineant? num ferendum ergò, architectum medicúmve artis ſuæ rationem pluris facere, qàm hominem ſuæ, qæ eſt illi cum Diis ipſis communis?

§. 36. Aſia, Evropa, orbis ſunt anguli. mare qodvis orbis guttula; Athos mons,

§. 32. a Ἐκ σωματικῆς ἁμὶ καὶ ψυχικῆς. τῷ μὲν ἐν σωματικῷ πάντα ἀδιάφορα. ἐδὲ γὰρ δύναται διαφέρειν. b τῇ δ' οὐσιακῇ ἀδιάφορα, ὅσα μή ἐστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. ὅσα δέ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, c πάντα πάντα ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. καὶ τούτων μέντοι, d ἃ δεῖ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύειν. e τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρωχημένα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

a L.2.§.2. l.5.§.13. b L.5.§.20. l.7.§.58. c L.5.§.14. d L.3.§.12. l.7.§.54. e L.12.§.1.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, ἐδὲ τῷ ποδὶ ὧδε φύσιν, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ πᾶς * τὸ ἔργον ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὸ τ χειρός. ἕτως ἔν f ἐδὲ ἀνθρώπῳ ὡς ἀνθρώπῳ ὧδε φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μέχρις ἂν ποιῇ τὸ ἔργον ἀνθρώπου. εἰ δὲ ὧδε φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, ἐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν αὐτῷ.

* τὰ Lug. f L.5.§.1. g L.2.§.17. Sup. §. 1.

§. 34. h Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσαὶ, κίναιδοι, παιδεραλοῖαι, τύραννοι.

h L.2.§.11. l.5.§.10.l.9. §. 1.

§. 35. i Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἁρμόζονται μὲν ἄχρι τινῶν πρὸς τοὺς ἰδιώτας, ἐδὲν ἧσσον μέντοι ἀντέχονται τῆς λύγου τ τέχνης, καὶ τούτου ἀποστῆναι οὐκ ἀνέχονται; ἆρ' ἄθλιον, εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἰατρὸς μᾶλλον ἀνδρεῖον τὸν τ ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ k ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτῆς, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοὺς θεούς.

i L.4.§.31. l.5.§.1.32. k L.11.§.5.

§. 36. l Ἡ Ἀσία, ἡ Ἐυρώπη, γωνία τις κόσμου πάνυ πολλοῦ, φαγὼν τις κόσμος. m Ἄθως

l L.4.§.3.l.8.§.21. m L.12.§.32.

ANNOTATIONES.

Ἂν δὲ ὕτω τινὶ, inqit, συνλύχνῃ τὰ τῆς μεταβολῆς, καταδαρθάνειν φαῦλον, ἀνίγρεσθαι σοφὸν, καὶ προσκρούειν, ἐκ τῆς ψυχῆς μεθιεκόντα τὰς χθιζὰς ἀβελτηρίας καὶ ἀπάτας,

Ψευδεῖς ὀνείρου χαίρετ'. ἐδὲν ἦτ' ἄρα,

τίς ἀγνοήσειν ἀνδρὶ διαφορὰν ἐν ἀνδρὶ τοιαύτην γενομένην, καὶ φρόνησιν ἀθρόον ἐκλάμψασαν. *Aut ea ſic alicui accideret, ut cum obdormiviſſet vitioſus, expergiſceretur ſapiens, dimiſſáſque ex animo fatuitates & impoſturas ita compellaret:*

Inſomnia vana valete, nihil eratis,

iſne ignoraret tanto à ſeipſo diſcrimine fuiſſe mutatum, & prudentiam ſubito ac conſertim elucéſcentem? Vide *l.* 2. §. 17. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὄνειρος. *Anima verò ſomnium.*

§. 32. Τῇ δὲ διαφορᾷ ἀδιάφορα] corrupit hîc Xylandri verſionem editor Lugdunenſis, & mentem Marci pervertit planè, dum reddit, *rationi autem inter ea diſcrimen habetur.* cùm Xylander Marci verba rectè explicans, *diſcrimen nullum* dixiſſet.

Πάντα ἐπ' αὐτῇ] Vide *ſuprà* §. 8. & *lib.* 5. § 13. & *lib.* 11. §. 1.

Περὶ μόνον τὸ παρὸν] Vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 3. §. 12.

Τὰ γὰρ μέλλοντα] Seneca *Ep.* 117. *Qis neſcit hoc ipſo non eſſe bonum id qod futurum eſt, qia futurum eſt? nam qod bonum eſt, utiqe prodeſt: niſi præſentia prodeſſe non poſſunt. Si non prodeſt, bonum utiqe non eſt: ſi prodeſt, jam eſt.* Vide *l.* 7. §. 8. & *l.* 8. §. 26.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος] Seneca *Epiſt.* 121. *Nemo agrè molitur artus ſuos; nemo in uſu ſui baſit: ad hoc edita protinus faciunt.* Vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 26.

Τὸ τῦ ποδὸς] τὰ Lugdunenſis.

Οὐ ἔστιν, ἐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν] Lugdunenſis, οὐκ ἐστιν, ἐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν. forſan, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν ἐστιν. ut οὐκ poſterius in locum οὐ, qod eſt vitioſum, ſuccedat.

§. 34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσαί] Seneca *de vit. beat. c.* 7. *Voluptas etiam ad vitam turpiſſimam venit. & infelices qidam, non ſine voluptate, imò ob ipſam voluptatem ſunt.* & *c.* 8. *Qid, qòd tam malis qàm bonis voluptas ineſt? nec minùs turpes dedecus ſuum, qàm honeſtos egregia delectant?* & rurſus *c.* 10. *Qis ignorat pleniſſimos eſſe voluptatibus veſtris ſtultiſſimos qoſqe, & neqitiam abundáre jucundis?* & *c.* 11. *Multos oſtendam voluptatibus obſeſſos, qos fatearis neceſſe eſt malos. hos eſſe in voluptatibus dices: nec tamen illis bene erit, qia non bono gaudent.* Ergò voluptas in adiaphoris Marco habetur. *l.* 2. §. 11. & *l.* 9. §. 1. Vide & *l.* 10. §. 10. & *l.* 8. §. 40. Cæterùm Plato in *Timæo pag.* 1080. *E.* ità ἡδονὴν καὶ ἐυφροσύνην diſtingvit, ut ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄφροσιν, ἐυφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσιν, *voluptatem inſipientibus, gavdium ſapientibus*, attribuat. Idem in *Philebo p.* 392. *D.* Ἐν ὕβρει μείζους ἡδονὰς, ἢ πλείους εἶναι. *In laſciviáne & petulantiâ non plures dico, ſed vehementiores & vi majores voluptates.* Et mox: Δῆλον, ὡς ἔν τινι ποιητῇ ψυχῆς καὶ τῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρετῇ, μεγίσας μὲν ἡδονὰς, μεγίσας δὲ καὶ λύπας γίγνεσθαι. *Patet in qadam depravatione tum animæ, tum corporis, potiùs qàm in virtute, vehementes voluptates vehementéſqe cruciatus conſiſtere.*

§. 35. Ἀρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας] *Reſpectu aliqo imperitis parùm diſtant* Caſavbonus. meliùs Xylander. *Uſqe ad certum finem privatis hominibus ſe accommodant.* i. e. qadantenus illis concedunt, eiſque ſe attemperant.

Ἀντέχονται τῇ λόγῳ τῆς τέχνης] Vide *ad l.* 4. §. 31. qæ de Stratonico & Apelle. Pſaltes qidam ignobilis cùm apud Antigonum regem ſpecimen artis ederet, réxqe nunc hanc, nunc illam chordam adſtringere moneret, indignatus ille, Μὴ γένοιτό σοι ὕτω κακῶς, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐμοὶ ταῦτα ἀκριβῶν μᾶλλον. Sive, ut Plutarchus (qi Philippo dictum conſtanter aſſerit, in *apoph. de adulat. de Alex. Orat.* 2. *Sympoſ. probl. l.* 2. c. 1.) Ἵνα ἐμοὶ ταῦτα βίλτιον εἰδῇς. *Abſit*, inqit, *ô rex, tam male tecum agatur, ut in iſtis me peritior exiſtas.* Ælianus *l.* 9. *c.* 36. Ità regibus etiam in artis ſuæ ratione concedere nefas habent artifices etiam infimi qiqe. Apollodorus itidem architectus, cùm de operibus ſuis apud Trajanum verba habenti, Hadrianus obſtreperet, Ἄπελθε, inqit, καὶ τὰς κολοκύνθας γράφε. τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίσασαι. *Abi & cucurbitas pinge tibi: iſtarum enim rerum nihil nóſti.* Dio Caſſius *l.* 69. Οὕτως ἐφ' ἑκάστης ὕλης, τὸν ἔμπειρον τῦ ἀπείρου κρατεῖν πᾶσα ἀνάγκη. *Sic in qolibet genere peritum imperito imperare omnino neceſſe eſt.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Idémqe *l.* 4. *c.* 12. Ἐπεί τοι πᾶσα ἐπιστήμη κατὰ φρονητικὴ ἐστι τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν ἀγνοούντων, καὶ οὐ μόνον αἱ ἐπιστῆμαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι. Φέρε ὃν θέλεις σκυτέα, ὃν θέλεις τέκτονα. καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τὸ αὐτῦ ἔργον. *Siqidem omnis ſcientia contemnit ignorantiam & ignorantes: nec ſcientia ſolum, ſed artes etiam. Produc qemvis ſutorem, qemvis fabrum. Is, qod ad ſuum opus attinet, vulgus deridet.* Vide *l.* 5. §. 32.

Τὸν ἑαυτῦ] Qænam ars eſt iſta propria hominis, qâ hominis? ſed qam cum Diis communem habet, Marcus ipſe docet *l.* 11. §. 5. ἀγαθὸν εἶναι. *bonum eſſe.*

§. 36. Γωνίαν] Ità *lib.* 3. §. 10. Μικρὸν τὸ τῆς γῆς γωνίδιον. *Exiguus eſt telluris angulus.* & *l.* 4. §. 3. Πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις. *Angulus qam exiguus.* & *l.* 8. §. 21. Ἐν γωνίᾳ τινὶ τῦ κλίματος. *In angulo iſtius plaga.*

Σταγὼν τῦ κόσμου] Apollonio qærenti *utra major* eſſet, *terra an mare*; reſpondit Iarchas Indus, *terram mari majorem: τὴν γὰρ θάλασσαν αὐτὴ ἔχει. qia terra mare continet.* ſcilicet τὴν θάλασσαν λίμνην, *mare lacum eſſe* cenſuit; non avtem τὴν οἰκυμένην νῆσον, *terram* potiùs *inſulam*, ut Strabo *l.* 1. qocum conſentiens & Plinius *l.* 2. *c.* 66. *tellurem præcinctam circumfluo mari.* & Ariſtoteles *de mundo c.* 3. Ἡ σύμπασα μία νῆσός ἐστι, ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιῤῥεομένη. *Univerſa ipſa terra inſula eſt unica maris ambitu circumdata.* qod Mela. *c.* 1. *ambitur omnis Oceano.* at verò ὑγρὰν οὐσίαν, ſive *aqa elementum*, terrâ longè majorem: καὶ γὰρ ἐκείνην τὸ ὕδωρ φέρει. *terram ſiqidem ab aqa ſuſtineri.* Ità ille aqei elementi mare partem minimam opinatus videtur, utpote qi ſubtus terram aqarum neſcio qas ſomniabat abyſſos, qibus ea qaſi ſupernataret, cùm *aqas* contrà *terra ſuſtineat*, ut rectè Plinius *l.* 2. *c.* 65. Verùm Marcus *guttula* inſtar obtinere vult ad mundi hujus univerſi ambitum; cui eleganter, ut γῆς ιγμὴ, *terra puncti inſtar habet*, *l.* 4. §. 3.

ità

a L.2.§.14. l.3.§.16.
b L.4.§.48.
c L.2.§.12.
d L.2.§.3.
e L.7.§.75. l.9.§.28.
39.
* -τος f.
f L.3.§.2.
g L.8.§.50.
h L.3.§.2.
i L.3.§.11.l. 4.§.33.l.8. §.23.
k L.2.§.14. l.11.§.1.
l Inſ.§.46.l. 9.§.35.
m L.4.§. 40.45.l.7. §.9.
*κίν. Xyl. σύνησιν f. l. 4.§.34.
n L.4.§.40.
o L.4.§.23. 25.l.5.§.8. l.8.§.23.
p L.3.§.16. l.4.§.34.
q L.10.§. 36.
r L.7.§.22. 31.

ρον ℰ κόσμ. πᾶν τὸ ἐνεστὼς ℰ χρόνε, [a] στιγμὴ ℰ αἰῶν⊙. [b] πάντα μικρά, ἔντριπτα, [c] ἐναφανιζόμενα. [d] πάντα σκεῖθεν ἔρχε), [e] αἱπ' σκείνε ℰ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήματα *, ἢ κατ' ἐπικολάθησιν. καὶ [f] τὸ χάσμα ἐν ℰ λέοντ⊙, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσι κακοεργία, ὡς [g] ἄκανθα, ὡς βόρ⊙, σκείνων [h] ἐπιγενήματα τ στομνῶν καὶ καλῶν. μὴ ἔν αὐτὰ ἀλλότρια τάτε, ἔ σέβεις, φαντάζε. ἀλλὰ [i] τῶ πάντων πηγῶ ἐπιλογίζε.

§. 37. [k] Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίε ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσαι. [l] πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

§. 38. Πολλάκις ἐνθυμᾶ [m] τῶ ἐπισύνδεσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τᾶτο φίλα ἀλλήλοις ἐσί. καὶ γὰρ ἄλλο ἐξῆς ἐστι τᾶτο, ἀφὲ τῶ τοπικῶ * κίνησιν καὶ σύμπνοιαν, καὶ [n] τῶ ἕνωσιν τ ὐσίας.

§. 39. [o] Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι, [p] τάτοις συνάρμοζε σαυτόν. καὶ [q] οἷς συνείληχας ἀνθρώποις, [r] τάτες φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.

ejuſdem glebula; tempus inſtans omne, punctum ævi. parva omnia, caduca, evanida. proveniunt indidem univerſa, à mente communi illa vel directè profecta, vel per conſeqentiam neceſſariam; etiam rictus leonis, & venena, & noxium qidvis, ſicut ſpina, & lutum, qæ rerum illarum ſpecioſarum ac pulcrarum appendices ſunt. noli ergò iſta ab eo qem colis aliena opinari: ſed rerum univerſarum originem tecum perpende.

§. 37. Qi præſentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura ſunt. cuncta enim & cognata ſunt & uniformia.

§. 38. Perpende tecum jugiter rerum omnium, qæ in mundo ſunt, connexionem mutuam, qámqe ad ſe invicem affectionem habeant. ſunt enim omnia qodammodo ſibi invicem implexa, atqe eâ ratione ſibi invicem amica. alterum enim alterius conſeqens eſt, & per connexionem localem, & per conſpirationem mutuam, & per materiæ continuitatem.

§. 39. Qibus deſtinatus es rebus, eis te accommoda; & quibuſcum vivere ſortitus es, homines eos, ídqe veraciter fac diligas.

§. 40.

ANNOTATIONES.

ità πίλαγος σαγὼν, hoc loco dicitur. Apud Eſajam itidem *c.* 40. *v.* 15. Numini divino collati populi univerſi, dicuntur eſſe, ὡς σαγὼν ἀπὸ κάδε, *ut gutta ſitulæ*, hoc eſt, inſtar guttulæ, qæ ſive inter effundendum decíderit, ſive poſt effuſum liqorem in fundo ſubſtiterit, de menſura juſta nihil minuitur: & *ut pulvis lancium*, (nam Græci ῥοπὴν ζυγῦ perperam reddunt) hoc eſt, inſtar pulviſculi, qi poſt aromata effuſa lanci adhæret, nec de juſto pondere tamen qicqam deperiſſe deprehenditur.

Ἄθως βωλάριον] *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς γῆς ἕρπεις; *In qantula totius telluris glebula repis?* τὴν πατρῴαν βῶλον. id eſt, *glebam patriam*, pro agro ſive fundo dixit Syneſius *Epiſt.* 38. & Apulejus *Mileſ. l.* 1. *Hymettos Attica, & Iſthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiaca, gleba fertiles, æternum libris felicioribus condita, mea vetus proſapia eſt.* Ità enim habet editio Colviana. *Tænaros*, inqam, non *Tenedos*: ut nihil opus ſit, qod Claudius Salmaſius voluit, *prolegom. in Solin.* pro *Spartiaca Sporadicam* ſubſtituere, cùm Tænaron in tractu Laconico agnoſcant Pauſanias & Stephanus *de urbibus. Athon* autem ideò forſan nominat Marcus iſtic, qia tanqam magnum & ſtupendum qoddam commemorant Athon montem à Xerxe perfoſſum, cùm in Græciam trajiceret. qid enim magni perfoſſus Athos, ſi βωλάριον fuerit, ſi glebulæ duntaxat rationem obtineat.

Στιγμὴ τῷ αἰῶνι⊙] Vide *l.* 2. §. 14, 17.

Ἐναφανιζόμενα] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 10. & *l.* 12. §. 32.

Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23. Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 6. Ἀρχαῖός τις λόγ⊙ καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ Θεῦ τὰ πάντα, καὶ διὰ Θεῦ ἡμῖν συνέστηκεν. εὐδαιμία δὲ φύσις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης, ἐρεισθεῖσα τῆς ἐκ τάτε σωτηρίας. *Vetus ſermo eſt, & à majoribus proditus inter omnes homines, univerſa tum ex Deo, tum per Deum conſtituta fuiſſe, atqe coagmentata: nullámqe naturam ſatis inſtructam eſſe poſſe, qa citra Dei præſidium ſua ipſa demum tutela permiſſa ſit.* Qod Apoſtolus *ad Coloſſ. c.* 1. *v.* 16, 17. Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. *Per eum condita ſunt omnia.* & mox: Τὰ πάντα δι' αὐτῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Omnia per eum, & ejus reſpectu condita ſunt, & omnia per eum conſiſtunt.* Et *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτῦ, καὶ δι' αὐτῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum & in ipſum ſunt omnia.*

Τῦ κοινῦ ἡγεμονικῦ] qod *l.* 7. §. 75. τὸ τῦ κόσμε ἡγεμονικόν. *anima univerſi.* Vide *l.* 4. §. 40.

Ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπικολάθησιν] forſan ὁρμήσαντ⊙. Vide *l.* 7. §. 75. & *l.* 9. §. 28. Vide & Briſonem *infrà ad* §. 38.

Ἐπιγενήματα] Vide ad *l.* 3. §. 2. Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 8. Πάντα ἔχει τὸ πᾶν, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγενήματα. *Univerſum continet omnia, vel ut partes, vel ut res adventitias & externas.* eadem & ἐπακολουθήματα Philo dixit libro *de provident.* cujus fragmentum, imò ἀποσπασμάτιον bene magnum exhibuit Evſebius *præpar. l.* 8. *c. ult.* ubi inter alia: Καὶ μὲν δὴ τὸ πῦρ φύσεως ἀναγκαιότατον ἔργον. ἐπακολούθημα δὲ τάτε κάπνος. ἀλλ' ὅμως παρέχεταί τινα ὠφέλειαν ἔστι ὅτε καὶ αὐτός. *Sic ignis opus eſt naturæ perneceſſarium; fumus autem, ut ejus qadam qaſi acceſſio ſit, habet tamen interdum commoditatis aliqid ipſe qoqe.*

Καὶ τὸ δηλητήριον] Virgilius *Georgic. l.* 1.

Ille malum vitus ſerpentibus addidit atris.

qaſi veneni expertes antè fuiſſent: qod & è noſtris nonnullis, ſed fruſtrà, placuiſſe videtur.

Πᾶσα κακοεργία] Vide *ad l.* 3. §. 11. τᾶτο παρὰ Θεῦ.

Ἄκανθα] vide *l.* 8. §. 30. Joannes Chryſoſtomus *in Geneſ. c.* 3. *v.* 18. ἀκάνθας κατάρας ὑπομνήματα, *ſpinas maledicti monimenta* vocat. non tamen qaſi ab initio iſta non fuerint, ut Auguſtinus cenſuit, *de Gen. contra Manich. l.* 1. *c.* 13. Saniùs idem ipſe *de Gen. ad liter. l.* 3. *c.* 18. *Ab initio creata, in ſuo genere utilia, & ad univerſi ornatum perfectionémqe conducentia, pœna loco haberi, qòd in locis ab homine cultis frequentiora exiſterent.* neqe aliud Joannes voluit.

§. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν] Idem argumentum tractat, *l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 9. §. 32. & *l.* 11. §. 1. & l. 12. §. 24, 35.

§. 38. Τὴν ἐπισύνδεσιν] Ità *l.* 4. §. 40. Σύνησις καὶ συμπάρνοις. *Rerum connexus & contextus.* & *ibidem* §. 45. Συνάφεια ἴυλογος. *Rationi conſentanea connexio.* & *l.* 7. §. 9. Σύνδεσις ἱερά. *Vinculum ſacrum.* Vide & Senecam *de benef. l.* 4. *c.* 7. *ad l.* 5. §. 8.

Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται] Ità *l.* 7. §. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. *Omnia ſunt ſibi invicem implexa.* Hoc eſt qod Briſo in *Oeconomico* à Stobæo adductus *tom.* 2. *tit.* 82. Οὕτως ἔχει πως ἄλλαλα τάνθρώπινα πράγματα, καθάπερ καὶ τᾶς ἀλύσεις τὸ κρίκοι. τῆνοι γὰρ ἐξ ἀλλάλων ἤρτηνται, ἄλλαλοις τ' ἀκολωθέοντι, καὶ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ἐλκυσθέντος ὁποίᾳ δήποκα, τό τε ὅλον, καὶ τὸ ἐξ ἀρχᾶς ἀκολωθεῖ. καὶ τῶν τῦ βίε δὴ πραγμάτων ὁποῖαν ἂν βάλῃ ἐλίσσαι, ἐυρήσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἀνάγκας, κατὰ τὸ ἐξῆς ἀλλάλοις ἑπόμενα. *Eodem modo humana res invicem ſe habent, qo catenæ circuli, qi mutuo complexu harent, ſeqe invicem ſequntur. Qod ſi unum ex his, qemcunqe tandem, attrahas, tota catena cum ſuo principio conſeqetur. Ita etiam in vita negotiis qicqid tibi ſumas, reliqa neceſſario ſeqi, ordine continuo ſuccedentia deprehendes.*

Πάντα φίλα ἀλλήλοις] Ità *l.* 7. §. 9. Οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. *Nihil alterum ab altero eſt alienum.*

Διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] *per motum localem.* κίνησιν Xylander & Caſaubonus. forſan, σύνησιν, *connexionem. l.* 4. §. 34.

Καὶ σύμπνοιαν] Vide *ad l.* 4. §. 27. συμπαθῆ. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *c.* 140. in *Zenon.* Ἕνα τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τᾶτον πεπερασμένον. ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι αὐτόν. τᾶτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὅλων φύσιν πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν. *Unum eſſe mundum, & hunc finitum. Porro nihil in mundo eſſe vacuum, ſed inter ſe mirabili eſſe unitate devinctum. Id enim cogere cæleſtium ad terrenæ concordiam & congruentiam.*

§. 39. Οἷς συγκεκλήρωσαι] Ità *l.* 4. §. 26. Συνεκλάθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. *Ab univerſo diſtinatum, & fato certo aſſignatum eſt.*

Συνάρμοζε ἑαυτόν] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; *Ecqid enim eſt magis congruum? l.* 7. §. 57. Vide & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς] qod Petrus *Epiſt.* 1 *c.* 1. *v.* 22. Φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον. *Ad amorem fraternum minimè ſimulatum.*

§. 40.

§. 40. Organum, inſtrumentum, vas qodlibet, ſi id ad qod conditum eſt facit, bene ſe habet. ibi tamen opifex, qi condiderat, jam abiit. at in eis, qæ à natura continentur, intus eſt, ibíqe reſidet, qæ ea condiderat, vis. proinde magis illam vereri oportet; exiſtimandúmqe tibi, ſi ſecundùm illius voluntatem te habueris degeríſqe, omnia tibi ex animi ſententia ſe habere. ſic avtem & univerſo ex animi ſententia ſui habent ſe ſua.

§. 41. Si qid eorum, qæ extra arbitrium tuum ſunt, bonum malúmve eſſe præſumpſeris, neceſſe erit, ut ubi iſtiuſmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuſes, oderis homines, qi horum alterutrius tibi vel avtores fuerint, vel etiam fore ſuſpicaris. qin & multa iniqè agimus, dum ad iſta contendimus. at ſi ea ſola, qæ arbitrii ſunt noſtri, bona maláqe cenſuerimus, nulla jam ſupererit ampliùs cavſſa, avt Deum incuſandi, avt inimicitias adverſus hominem qenqam gerendi.

§. 42. Ad unum eundémqe effectum operam conferunt univerſi ſuam, alii ſcientes ac intelligentes, alii

§. 40. [a] Ὀργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, εἰ [b] πρὸς ὃ κατεσκεύασται πέφυκε, ἐν ἔχει. καὶ τὸ ἐκεῖ ὁ κατασκευάσας οὐκ οἶδεν. ἔστι δὲ τοῦτο φύσεως συνεχομένων, [c] ἔνδον ἐστὶ, καὶ σῳζομένη ἡ κατασκευάσασα δύναμις. καθὸ καὶ μᾶλλον [d] αἰδεῖσθαι αὐτὴν δεῖ καὶ φυλάττειν, [e] ἐὰν κατὰ τὸ βούλημα. πάντης ἔχῃς καὶ διεξαγαγῇς, ἔχει σοι πάντα κατὰ νοῦν. ἔχει δὲ ὅτως καὶ τῷ παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἑαυτοῦ.

§. 41. [f] Ὃ, τι ἂν τῶν ἀπροαιρέτων [g] ὑπολάβῃς αὐτῷ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τὸν ὑπολήψεσιν ᾧ πίπτειν κακῷ, ἢ τὸν ὑποπτεύειν ᾧ πίπτειν ἀγαθοῦ μέμψασθαί σε θεοῖς, καὶ ἀνθρώπους ᾧ μισῆσαι τοὺς αἰτίους ὄντας, ἢ ἃ [h] ποιοῦμεν ἔσεσθαι, ἐὰν ὑποπτεύῃς ἔσεσθαι, ἢ δ' ὁποτεύξεως, ἢ δ' ἀποτυχίας. καὶ ἀδικήσειν ᾧ πολλὰ, διὰ τὸν πρὸς ταῦτα διαφοράν. ἐὰν ᾧ [h] μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ * κινῶμεν, οὐδεμία αἰτία καταλείπῃ, [i] ἢ ὅτε θεοῖς ἐγκαλέσαι, ἢ ὅτε πρὸς ἄνθρωπον ἔχειν ἐχθραν ἔσεσθαι πολεμίαν.

§. 42. [k] Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότως καὶ συνεργητικῶς, οἱ ᾧ ἀνεπιστάτως

[a] L. 9. §. 42. l. 10. §. 38.
[b] Sup. 16. l. 5. §. 16.
[c] L. 3. §. 3. 4. 5. 6. 16.
[d] L. 2. §. 6. Sup. §. 15.
[e] L. 9. §. 1. 26.
[f] Sup. §. 16. l. 9. §. 1. 12. §. 31.
[g] L. 4. §. 37.
[h] L. 3. §. 6. 7.
* κρινῶμεν.
[i] L. 10. §. 1.
[k] L. 4. §. 40.

ANNOTATIONES.

§. 40. Πρὸς ὃ κατεσκεύασται] Vide *l.* 5. §. 16. Seneca *Ep.* 76. *Qa conditio rerum, eadem hominum eſt. navis bona dicitur, non qa pretioſis coloribus picta eſt, nec cujus tutela ebore cælata eſt, nec qa ſiſcis & opibus regiis preſſa eſt; ſed ſtabilis & firma, & juncturis aqam excludentibus ſpiſſa, ad incurſum ferendum maris ſolida, gubernaculo parens, velox, & conſentiens vento. gladium bonum dices, non cui deavratus eſt baltheus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur; ſed cui & ad ſecandum ſubtilis acies, & mutro munimentum omne rupturus. regula, non qàm formoſa, ſed qàm recta ſit qaritur.* Apulejus *de Deo Socratis. Æqè divites ſpectari debere, ut eqos mercamur. neqe enim in emendis eqis phaleras conſideramus, & baltei pobimina inſpicimus, & ornatiſſima cervicis divitias contemplamur, ſi ex argento & avro & gemmis monilia varia gaza dependent, ſi plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent; ſi frana calata, ſi ephippia ſucata, ſingula avrata ſint. Sed iſtis omnibus exuviis amotis, equm ipſum nudum, & ſolùm corpus ejus & animum contemplamur, ut ſit ad ſpeciem honeſtus, & ad curſum vegetus, & ad vecturam validus. jam primùm in corpore ſi ſit*

Argutum caput, & brevis alvus, obeſíqe terga,
Luxuriéqe toris animoſum pectus honeſtis.

præterea, ſi duplex agitur per lumbos ſpina. volo enim non modò perniciter, verumetiam permolliter pervehar. Vide & Joannem Chryſoſtomum *edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Vide & Galenum *ad lib.* 4. §. 19. ſed & *l.* 9. §. 31.

Ἔχει δὲ ὅτως πρὸς τῷ παντὶ] de *homine qovis*, perperam cepit Xylander. de *univerſo*, ſive *univerſi rectore*, Caſavbonus rectè.

§. 41. Μέμψασθαί σε θεοῖς] Idem *ſuprà* §. 16. & *l.* 9. §. 1. Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Πέφυκεν ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένειν ἀφαιρεῖσθαι τὸ ἀγαθὸν, μὴ ὑπομένειν περιπίπτειν τῷ κακῷ. εἶτα τὸ τελευταῖον, ὅταν μήτε πράγματα μεταθεῖναι δύνηται, μήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτοφλῶσαι, (qo modo Ulyſſes Cyclopem) μέμψηται, καὶ σίνει, καὶ ὁ δύναται, λοιδορεῖ τὸν Δία, καὶ τοὺς θεοὺς ἄλλους. *Sic enim naturà comparatum eſt, ut homo non patiatur eripi ſibi bonum, ut recuſet incidere in malum. Tandem, qum neqe res transferre qit, neqe eum qi impedit, excacare, ſedet gemens, & qemcunqe poteſt maledictis laceraat, ipſum adeo Jovem & cæteros Deos.* prout impii illi, Eſajæ *c.* 8. *v.* 21. Idem *l.* 4. *c.* 7. Ἐάν τις ἐν τούτοις μόνοις ἡγήσηται τὸ ἀγαθὸν τὸ αὑτοῦ καὶ συμφέρον τοῖς ἀπαλλοτρίοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ, ἐλεύθερος ἔσται, εὔροος, εὐδαίμων, ἀβλαβὴς, μεγαλόφρων, εὐσεβὴς, χάριν ἔχων ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, μηδαμοῦ μεμφόμενος μηδενὶ τῶν ἐφ' αὐτῷ γινομένων, μηδὲν ἐγκαλῶν. ἂν δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις, ἀνάγκη κωλύεσθαι αὐτὸν, ἐμποδίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἃ τεθαύμακε καὶ φοβεῖται. ἀνάγκη δ' ἀσεβῆ εἶναι, ἅτε βλάπτεσθαι δοκοῦντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ ἄνισον, ὡς ἀεὶ αὐτῷ τοῦ πλείονος περιποιητικόν. *Si in his ſolis bonum ſuum & commodum collocarit, qa prohiberi non poſſunt, & in ſuâ poteſtate ſunt, liber eſto, proſper, felix, indemnis, magnanimus, pius, gratias agens Deo pro omnibus, nuſqam qicqam ab illo factum reprehendens, de nullo conqerens. Si verò in externis, & iis qæ alieni juris ſunt, neceſſe eſt ut prohibeatur, impediatur, ſerviat iis qi ea in poteſtate habent qæ miratur & timet: neceſſe eſſe ut ſit impium, qippe qod ſibi à Deo noceri putat; & iniqum, ut qod ſubinde ſibi plus acquirat.* Eadem prorſus dicit, qæ Marcus, ſed inverſo ordine, hoc loco.

Τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ κινῶμεν] *bona & mala tractaremus* Xylander. *ad ea inclinaverimus* Mericus. verùm legendum κρινῶμεν. *judicaverimus.* qo ſenſu ὑποστῆναι prius dixerat. atqe ità Athenæus *dipnoſoph. l.* 15. Οἱ δ' ἀρχαῖοι καὶ τὰς θεὰς ἀνθρωποειδεῖς ὑποστησάμενοι. *At priſci homines humanâ formâ præditos Deos exiſtimantes*, ſive, ut vulgò loqimur, *ſupponentes.* Tollemus obiter par mendum ex Ariſtotelis codicibus, *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 6. Ubi vulgò legitur; Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κινοῦσι τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαι. *Qi eodem utentes canone, amicitias erga alios etiam judicant.* legendum κρίνουσι. qod & Aretinus advertit, qi, *judicant*, vertit.

Διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν] *propter hanc rerum differentiam* Xylander. *Si cum opinione differentiæ ad res iſtas inclinaverimus* Caſavbonus. Qaſi διαφορὰ τῷ ἀδιαφορίᾳ opponatur. Verùm Marco τὸ διαφέρεσθαι πρός τι, eſt *ad rem aliqam adipiſcendam*, vel ſimpliciter *ferri*, ut idem uſurpat *l.* 5. §. 1. vel *cum ſolicitudine & animi anxietate ferri.* Vide *lib.* 9. §. 27, & 38. Verto itaqe, *dum ad iſta contendimus*: non in eo ſenſu *contendendi* vocabulo ſumpto, qo διαφέρεσθαί τισι, *de re aliqa contendere*, ſed qo πρός τι, *ad rem aliqam*, qam ſtudioſè proſeqitur, *contendere* qis dicitur.

§. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν] imò, non πάντες tantùm, ſed & πάντα. Συνεργοῦντες ἓν. *Operam noſtram accommodantes.* Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. Et, Πάντα συνεργεῖ. *Omnia ſimul adjumento ſunt. ad Rom. c.* 8. *v.* 28.

Ὁ μὲν εἰδότως καὶ συναναλυθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως] Xylander *pars ſcientes & certo ordine, pars inſcii.* Videtur εἰδότες legiſſe. qanqam eódem recidit, utrumlibet admiſeris. Verùm παρακολουθητικῶς, *intelligenter* potiùs, vel *intelligentes* etiam reddidiſſet. ἀνεπιστάτως, *citra conſiderationem.* ἀνεπιστάτως, *citra cognitionem.* hoc an illud legeris, ciccum havd intereſt: niſi qod iſtud τῷ εἰδότως, illud τῷ παρακολουθητικῶς, potiùs reſpondere videatur. Bernardus *de grat. & lib. arb. Operatur Deus ſalutem ſuorum, aliqando per creaturam ſine ipſa, aliqando per creaturam contra ipſam, aliqando per creaturam cum ipſa. multa enim fiunt hominibus ſalubria per inſenſibilem, & item per irrationabilem creaturam: qa idcirco dixi fieri ſine ipſa, qod non qeat, intellectu carens eſſe vel conſcia. Multa qoqe multorum ſaluti utilia facit Deus per malos, ſive homines, ſive angelos, ſed qoniam invitos, ideo contra ipſos. nam dum nocere cupientes, juvant, qantum [qantumvis] aliis valeat utilis actio, tantum [tamen] ipſis perverſa nocet intentio. Porrò per qos & cum qibus operatur Deus, boni ſunt, vel angeli, vel homines: qia qod vult Deus & agunt pariter & volunt. nec ſunt operis tantum miniſtri per effectum, ſed & operantis qodammodo ſocii per conſenſum.* Et mox: *Utitur ergò Deus in ſalutem ſuorum irrationabili item & inſenſibili creaturâ, tanqam jumento vel inſtrumento, qa jam explero opere, nuſqam erunt. utitur creaturâ rationali, ſed malevolâ, qaſi diſciplina virgâ, qam correcto filio in ignem projiciet, tanqam ſarmentum inutile. utitur & angelis & hominibus bona voluntatis, tanqam commilitonibus & coadjutoribus ſuis, qos peractâ victoriâ ampliſſimè munerabit.* Syneſius *Epiſt.* 57. Αἱ κακοποιοὶ δυνάμεις ἐν κόσμῳ συντελοῦσι μὲν τῇ χρείᾳ τῆς προνοίας. κολάζουσι γὰρ τοὺς ἀξίως κολάζεσθαι. εἰσὶ δὲ ὅμως θεομισεῖς τε καὶ ἀποτρόπαιοι. ὁ γὰρ διάκειται τὴν γνώμην ὁ τιμωρὸς ἢ δαίμων ἢ ἄνθρωπος, ὡς λειτουργίαν ταύτην εἰσφέρων θεῷ. ἀλλὰ τῇ μοχθηρίᾳ τῆς φύσεως χαριζόμενος, τοῖς κοινοῖς συμφοραῖς ἐπιχείρηται. *Qa in mundo ſunt malefica virtutes, etiamſi ex uſu divina providentia ſint, cum in eos animadvertunt, qi ſunt animadverſione digni; ſunt illa tamen & invisa Deo ut & execrabiles. Neqe enim ita animo affectus eſt vindex, ſive dæmon, ſive*

*- σίτως f. πιστότερος *. ὥσπερ δὲ τὸν καθεύδοντας, ὀΐμαι, ὁ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. ἄλλος, ἢ καὶ ἄλλο συνεργεῖ. [a] ἐκ περισσείας ἢ [b] καὶ ὁ μεμφόμενος, καὶ ἀντιβαίνειν πειρώμενος, καὶ ἀναιρεῖν τὰ γινόμενα. καὶ γὰρ [c] ἐπὶ τούτῳ ἔχρηζεν ὁ κόσμος. λοιπὸν οὖν σύνες εἰς τίνας ἑαυτὸν καταπίστεις. σκεῖνος μὲν γὰρ πάντως σοι καλῶς χρήσεται· [d] ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, καὶ παραδέξεταί σε εἰς μέρος τι [e] τῶν συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένῃ, οἷον ὁ ἰυπλῆς καὶ γελοῖος σίχος ἐν τῷ δράματι,

effectionis inſcii. qo modo dormientes qoqe Heraclitus, opinor, operarios eſſe dixit, & ad ea qæ in mundo aguntur, operas conferre. alius verò alio modo operam confert. ex abundanti verò & is qi qiritatur, & qi in adverſum nititur, & qi ea qæ fiunt, tollere conatur. nam & ſic affectis mundus opus habebat. proinde cogita tandem, qorum in numerum te referas. ſiqidem rector ille univerſi ommino te probè utetur, téqe in operariorum operáſqe mutuas conferentium partem recipiet. tu verò cave pars ejuſmodi ſis, qalis in fabula vilis & ridiculus verſus ille, cu-

jus

a L. 7. §. 56.
b L. 8. §. 35.
l. 10. §. 28.
c L. 9. §. 42.
d Sup. §. 1. 5.
e Sup. §. 14.
l. 7. §. 19.

ANNOTATIONES.

ſive homo, qaſi munus hoc Deo præſtet; ſed natura malignitati ſerviens communes calamitates perſequitur. Exemplum habes in Aſſyrio rege apud Eſajam *c.* 10. *v.* 5, 7.

Καὶ τοὺς καθεύδοντας] Etiam dormientes cooperari ad ea qæ in mundo geruntur, Heraclitum dixiſſe aſſerit. cùm tamen Heraclitus idem dixerit, referente Plutarcho *lib. de ſuperſtit.* Ταῖς ἐγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι. *Vigilantes in mundo uno eodemqe omnibus communi, verſari; dormientes in ſuum cujuſqe proprium neſcio qem concedere.*

Ἐκ περισσείας δὲ] *Supervacaneâ operâ* Xylander, *qantum in ſe eſt* Caſaubonus. *abundè*, ſive *ex abundanti*, malim. Galenus *de opt. ſect. c.* 23. ἐκ περισσείας γάρ ἐστι καὶ τοῦτο κατασκευάσαι, ὅτι ἄχρηστος ἡ κατάληψις τῶν παλῶν. *ex abundanti eſt, iſtud oſtendere. qoniam inutilis eſt affectuum comprehenſio.* ἐκ περισσείας, ſive *ex abundanti* agere dicitur, qi liberaliter, ultra id qod exigi poterat avt neceſſe fuerat, aliqid vel concedit, vel largitur, vel qocunqe modo facit. indè apud Rhetores, Τὰ ἐκ περισσείας καλούμενα προοίμια. *Exordia ex abundanti qa dicuntur.* de qibus Hermogenes *de invent. l.* 1. *c.* 3. & ἐκ περισσείας προοιμιάζεσθαι, *ex abundanti exordiri*, & ἐκ περισσείας λέγειν, *ex abundanti dicere, ibidem*; ubi alia ac graviora, qàm ea qæ objiciant, objicere poſſe ſe crimina alicui prætendunt, eodem ſenſu, ἐκ τοῦ περίττου Marcus dixit *l.* 7. §. 56. Ex *abundanti*, inqit, & iſtiuſmodi homines ad mundi opus operam conferunt ſuam, qia fati affectum, dum eidem renituntur, illuſtrant.

Ὁ μεμφόμενος] *qi objurgat naturam*; & *Deos mavult emendare, qàm ſe.* Seneca *Epiſt.* 107.

Καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος] *Dum in bonum uſum malè facta vertuntur, ejus conſiliis militant, etiam qi ejus conſiliis repugnant.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 14. ità Aſſyrius Eſaj. *c.* 10. *v.* 6, 11. *Deuſqe de eis qi faciunt qa non vult, facit ipſe qa vult.* Auguſtinus *de corrept.* & *grat. c.* 14 Et *enchir. c.* 100. *Per eam creaturæ voluntatem qâ factum eſt qod creator noluit, implevit ipſe qod voluit. hoc enim ipſo, qòd contra voluntatem Dei fecerunt, de ipſis facta eſt voluntas ejus.* Vide *l.* 8. §. 35.

Τῷ τοιούτῳ ἔχρηζεν ὁ κόσμος] Vide *l.* 9. §. 42. Chryſippus *de natur. lib.* 2. à Plutarcho relatus *de contradict. Stoic. c.* 31. & *de Commun. notit. c.* 13. Ἡ κακία πρὸς τὰ λοιπὰ συμπτώματα ἔχει ὅρον. γίγνεται γὰρ αὐτή πως κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον. καὶ ἵν' ἅπαξ εἴπω, ἐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. εὐδὲ γὰρ ἂν τἀγαθὸν ἦν. *Vitioſitas ad atroces calamitates qandam habet rationem peculiarem. Sic enim ipſa qodammodo ſecundùm rationem naturæ, atqe, ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi: neqe enim bonum eſſet.* Vide *infrà ad illa*, ἰυτελὴς καὶ γελοῖος σίχος. Sed & Plato in *Theætet. pag.* 129. *A.* Theodoreto etiam adductus *therap. lib.* 12. Ἀλλ' ὅτι ἀπόλλυσθαι τὰ κακὰ δυνατόν. ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη. *At impoſſibile eſt, mala penitùs exſtirpari. Nam bono oppoſitum aliqid eſſe ſemper neceſſe eſt.* Non neceſſarium proeſus, at conducibile tamen, nec noſtri negant. Lactantius *l.* 5. *c.* 7. *Virtutem avt cerni non poſſe, niſi habeat vitia contraria; avt non eſſe perfectam, niſi exerceatur adverſis. hanc enim Deus bonorum ac malorum voluit eſſe diſtantiam; ut qalis ſit eorum boni ex malo ſcianmus, item mali ex bono: nec alterius ratio intelligi ſublato altero poteſt. Deus ergò non excluſit malum, ut ratio virtutis conſtare poſſet.* Auguſtinus *enchir. c.* 10. *ab hac ſummè & immutabiliter benâ Trinitate creata ſunt omnia, & nec ſummè, nec aqaliter, nec immutabiliter bona, ſed tamen bona etiam ſingula. Simul verò univerſa valde bona; qia ex omnibus conſtitit admirabilis pulcritudo. in qa etiam illud qod malum dicitur, benè ordinatum & ſuo loco poſitum, eminentiùs commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora ſint. neqe enim Deus omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas, cùm ſummè bonus ſit, ullo modo ſineret mali eſſe aliqid in operibus ſuis, niſi uſqe adeò eſſet omnipotens & bonus, ut benè faceret etiam de malo.* Et *c.* 96. *Quamvis enim ea qa mala ſunt, in qantum mala ſunt, non ſint bona, tamen ut non ſolùm bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. nam niſi eſſet & hoc bonum, ut eſſent & mala, nullo modo ſineretur ab omnipotente bono; cus proculdubio qàm facilè eſt qod vult, facere; tam facilè eſt qod non vult, eſſe non ſinere. Melius ergò judicavit de malis benè facere, qàm mala nulla eſſe permittere.* Ibidem *c.* 27. Vide Petrum Lombardum *l.* 1. *diſt.* 46.

Ἐκεῖνος πάντως σοι καλῶς χρήσεται] Diſertè ac elegantèr hoc differit Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 312. *A.* Αἱ τῶν ἀποστατικῶν βουλαὶ τε καὶ ἐνέργειαι, μερικαὶ εἶναι, ἡγούμεθα μὲν ἐκ φαύλης διαθέσεως, καθάπερ καὶ αἱ νόσοι αἱ σωματικαί. κυβερνᾶται δὲ ὑπὸ τῆς καθόλου προνοίας ἐπὶ τὸ τέλος ὑγιεινὸν, κἂν νοσοποιὸς ᾖ ἡ αἰτία. μάγιστον γὰρ θείας προνοίας, τὸ μὴ ἰᾶσθαι τὴν ἐξ ἀποστάσεως ἐκνοίαν φυτῶν κακίαν, ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ μένειν, μηδὲ μὲν κατὰ πάντα βλαβερὰν αὐτὴν γενέσθαι. τῆς γὰρ θείας σοφίας καὶ ἀρετῆς καὶ δυνάμεως ἔργόν ἐστιν, οὐ μόνον τὸ ἀγαθοποιεῖν. φύσις γὰρ ὡς εἰκὸς, αὕτη τῷ Θεῷ, ὡς τῷ πυρὶ τὸ θερμαίνειν, καὶ τῷ φωτὶ τὸ φωτίζειν. ἀλλὰ κἀκεῖνο μάλιστα, τὸ διὰ κακῶν ἐπιποθήτων πρός τινων, ἀγαθόν τι καὶ χρηστὸν τέλος ἀποτελεῖν, καὶ ὠφελίμως τοῖς δοκοῦσι φαύλοις χρῆσθαι. *Eorum, qi defecerunt, conſilia & operationes, quæ ſint ſingulares, fiunt qidem ex mala affectione, ſicus morbi corporis: ab univerſa autem ac generali providentia adminiſtrantur ad ſanem ſalubrem, etiamſi ſit cauſſa morbi efficiens. Eſt itaqe maximum divinæ providentiæ argumentum, qod non ſinat, ut vitium, qod ex voluntaria deſectione ortum eſt, inconducibile maneat & inutile, ſed nec ſit ommino noxium. Divina enim ſapientia, & virtutis, & potentia eſt officium, non ſolum bene facere (hæc eſt enim, ut ſemel dicam, Dei natura, ut ignis calefacere, & lucis illuminare) ſed illud qoqe maximè, ut id, qod per malos aliqos excogitatum eſt, ad bonum aliqem finem & utilem deducas, & utiliter iis, qa videntur mala, utatur.* Inculcat idem paſſim & Auguſtinus *adv. Fauſt. l.* 16. *c.* 21. *Deus bene utitur etiam malis. Epiſt.* 141. *Sicus mali, Dei bonis malè utuntur, dum non corriguntur; ſic contrà Deus, etiamn malis eorum bene utitur, ad juſtitiam ſuam & exercitationem ſuorum.* Et *Epiſt.* 59. *Sicut illorum neqitia eſt, malè uti bonis operibus ejus; ſic illius ſapientiæ eſt, bene uti malis operibus eorum.* Idem *in Pſal.* 54. *Nè putetis gratis eſſe malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. omnis malus avt ideo vivit, ut corrigatur; avt ideo vivit, ut bonus per illum exerceatur.* Et *in Pſal.* 36. *Habet aliqem hic uſum peccator? habet. utitur illo Deus ad probandum juſtum. eſt qod de peccatore agatur. locus hic ejus eſt ut palea in fornace artificis. ardet palea, ut aurum purgetur: ſævit impius, ut juſtus probetur.* Et *in Pſal.* 77. *Utitur eis, qi bonus eſt, bene id eſt, convenienter & juſte: ſicut è contrà iniqi creaturis ejus bonis utuntur malè.* Et *in Pſal.* 104. *Deus bene utitur malis operibus hominum: ſicut illi contrà malè utuntur bonis operibus Dei. Et eſt ipſa illa mirabilis Dei bonitas; qia bene utitur etiam malis, vel angelis vel hominibus, cùm enim ipſi vitio ſuo mali ſint, ille de malo eorum bene facit.* Idem *enchir. c.* 101. *Summè bonus non ſineret fieri malè, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet bene.* Et *de continent. c.* 6. *Tanta eſt omnipotens ejus bonitas, ut etiam de malis poſſit facere bona, ſive ignoſcendo, ſive ad utilitates piorum coaptando atqe vertendo, ſive etiam juſtiſſimè vindicando. omnia namqe iſta bona ſunt, & Deo bono atqe omnipotenti digniſſima, nec tamen fiunt niſi de malis. qid igitur melius, qid omnipotentius eo, qi cùm mali nihil faciat, bene etiam de malis facit?* Poſſent & alia plura coacervari. Verùm iſta forſan qibuſdam nimia videbuntur. Chryſippus certè ipſe gemina ferè his habet, *de Diis l.* 1. referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 33. Ὅτι ταῦτα (τὰ κακὰ) ἀποτετμημένως κατὰ τὸν Διὸς λόγον, ἤγουν ἐπὶ καλόσει, ἢ κατ' ἄλλην ἴχνευσιν πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribui ea* (mala) *ſecundùm Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſſâ, ſive aliâ ad univerſum reſpiciente adminiſtratione.*

Ὁ τὰ ὅλα διοικῶν] Vide *l.* 5. §. 21, & *ſuprà* §. 5.

Τῶν συνεργῶν] ità *l.* 7. §. 19. Τῷ ὅλῳ συνεργά. *Ipſa univerſo cooperantia.* & *infrà* §. 43. Συνεργὰ εἰς ταυτόν. *Ad unum idemqe efficiendum operas mutuas conferunt.*

Ὅσον ὁ ἰυτελὴς καὶ γελοῖος σίχος] Locum hunc illuſtrat nobis Plutarchus *de commun. notit. adv. Stoicos c.* 13. adductis ipſis Chryſippi verbis, qæ in animo proculdubio Marcus habuit, cùm hæc ſcriberet. Ea ex *l.* 2. *de natura* ſic habent. Ὅσπερ γὰρ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα γελοῖα φέρουσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἐπιφθόλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προσίθησιν. ὕσπερ

ψέγας

jus meminit Chryſippus.

§. 43. Nunqid Sol pluviæ munus ambit, avt telluris Æſculapius? qid ſidera ipſa, nonne diverſa qamvis ſint, ad unum tamen idémqe efficiendum operas mutuas conferunt?

§. 44. Si qid de me eíſqe qæ mihi ſunt obventura Dii conſuluerint, omnino bene conſuluerunt. etenim conſilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit. ut avtem malè mihi facerent, ecqid eos impelleret? ecqid enim vel illis ipſis, vel univerſo, cujus præcipuè curam gerunt, indè accederet? qod ſi de me ſpeciatim nihil conſuluerint, at de rebus univerſi ſaltem omnino conſuluerunt; qibus & mea cum conſecutione néceſſaria cohæreánt, amplecti hæc debeo eíſqe acqieſcere. ſin de nullꝰ Χρύσιππος μέμνηται).

§. 43. [a] Μήτι ὁ ἥλιος τὸ ὑὸς ἄξιοι ποιεῖν; μήτι ὁ Ἀσκληπιὸς τὸ τ' καρποφόρους; τί δ' τῶν ἄστρων ἕκαστον, ἀχὶ [b] διάφορα μὲν, συνεργὰ δὲ πρὸς τ' αὐτόν;

§. 44. [c] Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμοὶ συμβῆναι ὀφειλόντων οἱ θεοὶ, καλῶς ἐβουλεύσαντο. [d] ἄβουλον γὰρ θεὸν ἀδὲ διανοῆσαι ῥᾴδιον. [e] κακοποιῆσαι δέ με διὰ τίνα αἰτίαν ἔμελλον ὀρμᾶν; τί γὰρ αὐτοῖς, ἢ τῷ κοινῷ, ὃ μάλιστα προσηκόντων); οὐκ τοῦτο περιεγένετο; εἰ δὲ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ, περί γε τῶν κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς [f] κατ' ἐπακολούθησιν καὶ ταῦτα συμβαίνοντα, [g] ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. εἰ δ' ἄρα

[a] L. 27. §. 4.
[b] L. 9. §. 9.
[c] L. 3. §. 4. l. 7. §. 41. l. 9. §. 28.
[d] L. 2. §. 11.
[e] Sup. §. 1.
[f] L. 5. §. 28.
[g] L. 3. §. 16.

εἰ

ANNOTATIONES.

ψέξειας ἂν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κωμῳδίαν. τοῖς δὲ ἄλλοις ἐκ ἄ- A χρηστός ἐστιν. *Sicut enim comœdia inſcriptiones ferunt ridiculas, qa pro ſe nullius pretii, toti poemati tamen aliqid venuſtatis addunt: ita ipſum qidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Intereſt tantùm, qod Marcus τίχον ἐντελῆ, Chryſippus ἐπίγραμμα φαῦλον, ſed uterqe γελοῖον, dixerit: ille ad hominem pravum, hic ad pravitatem hominis ipſam retulerit. Avdi tamen ex parte Plutarchi, qam ſubjunxit, cenſuram: Πρῶτον μὲν ἄν, inqit, τὴν κακίαν γεγονέναι κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, ὥσπερ τὸ φαῦλον ἐπίγραμμα γίγνεσθαι τὴν τοῦ ποιητοῦ βούλησιν, πᾶσιν ἐπίσκοπον τῆς ἀποτυχίας ὑπερβάλλει. ἔπειτα δὲ τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τὴν κωμῳδίαν κοσμεῖ, ἐκ συνεργεῖ πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς, ἐφιεμένης τοῦ γελοίου ἢ κεχαρισμένου τοῖς θεαταῖς. ὁ δὲ πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θεμίσιος Ζεὺς, καὶ ἀριστοτέχνας, κατὰ Πίνδαρον, ἐ δρᾶμα δή τι μέγα καὶ ποικίλον καὶ πολυμαθὲς δημιουργῶν τὸν κόσμον, ἀλλὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἅμα ποιητὴν συννομοσομένων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένους καὶ μακαρίους, τί πρὸς τὸ κάλλιστον τοῦτο καὶ σεμνότατον τέλος ἐδύνατο λῃστὴς καὶ ἀνδροφόνου καὶ πατροκτόνου καὶ τυράννου; (qod Marcus suprà. τοῦ τοιούτου ἔχρηζεν ὁ κόσμος) ἐ γὰρ ἦν τῷ θείῳ καὶ κομψοῦ ἡ κακία γίγνεσθαι ἐπεισόδιον. ἔτι τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τοῦ ποιήματος ἀκολουθημάτιόν ἐστι, καὶ μικρὸν ἐπίσχει παντάπασιν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ χωρίον. καὶ ὅτε πλειονάζει τὰ τοιαῦτα, ὅτε τῶν ἐν τοῖ- C ποιεῖσθαι δοκόντων ἀπόλυσι καὶ λυμαίνεται τὴν χάριν. τῆς δὲ κακίας ἀναπίπλησαν πάντα πράγματα, καὶ πᾶς ὁ βίος ἐνδὺς ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι τοῦ τέλους ἀκρωμοίων καὶ ἐκπίπλων, καὶ ταραττόμενος, καὶ μηδὲν ἔχων μέρος καθαρὸν μηδὲ ἀπερίλυπτον (ὡς ὅτοι λέγουσιν) ἀσχισές ἐστι δραμάτων ἁπάντων καὶ ἀπερίσπαστον. *Primùm vitium Dei providentiâ exſtitiſſe, ſicut voluntate poeta malum epigramma factum eſt, tantum abſurdi habet, ut abſurdius cogitari poſſit nihil. Deinde malum epigramma comœdiam ornat, & ad finem conſequendum adjuvat, poetâ ſpectatoribus riſum movere, vel lepidum aliqod proponere cupiente. At patrius ille, & ſupremus, ac juſtitiæ præſes Jupiter, optimúſqe, ut eum Pindarus nominat, artifex, non ſcilicet* D *drama aliqod magnum, & varium, multiplicive cognitioni ſerviens mundum fabricans, ſed urbem diis hominibuſqe communem, in qo una vitam exigerent juſtitia & virtute ducibus concorditer ac feliciter; qorſum ad pulcerrimum hunc finem opus habuit latronibus, homicidis, parricidis, tyrannis? Non enim jucundum Deo exordium avt elegans fuit vitioſitas. Præterea ineptum illud epigramma perexigua eſt comœdiæ particula, inqe ea minimum planè locum occupat: ac neqe abundant talia, neqe eorum, qa rectè facta videntur, cuiqam officiunt, avt venuſtatem ejus corrumpunt. At vitiis repleta ſunt omnia, totáqe vita ſtatim à primordio fabula uſqe ad coronidem decorum non ſer-* E *vans, aberrans à recto curſu, conturbata, nullam partem habens puram, avt reprehenſionis immunem, ut ipſi dicunt, omnium eſt dramatum turpiſſimum & injucundiſſimum.* Qanqam pro Chryſippo Marcóqe multa forſan dici poſſent, ſi candidam ſaltem ac benignam interpretationem verborum utriuſqe admiſerimus: verùm ulteriùs de his impræſentiarum non lubet diſſerere. Illud tantùm adjiciam; in Plutarchi animadverſione verba illa, πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θεμίσιος Ζεὺς, vitiata videri. qid enim habet commune πατρῷος καὶ ὕψιστος; Et primâ qidem facie videri poſſit, leviculâ inflexione πρῶτος καὶ ὕψιστος legendum. certè ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος Deus F pater noſtris dicitur. Eſajæ *c.* 44. *v.* 6. & Joanni *Apocal. c.* 1. *v.* 17. & *c.* 2. *v.* 8. & *c.* 22. *v.* 13. Verùm locum iſtic τὸ πρῶτος καὶ ὕψιστος qem habeat, non video. Itaqe malim Plutarcho ipſo facem præferente legere, πατρῷος καὶ σωτικὸς καὶ θεμίστιος. Sic Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 29. Ὥστε περὶ τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος, καὶ γενέτορος καὶ πατρὸς δίκης καὶ εὐνομίας. *Ut etiam de Jove ſervatore, genitore, & patre juſtitiæ atqe æqitatis.*

§. 43. Μήτι ὁ ἥλιος] Lucianus itidem *de aſtrolog.* Τὰ ἔργα ἑκάστῳ αὐτῶν διωρίσατο, τῇ Ἀφροδίτῃ μὲν εἰπὼν, *Iliad. i. v.* 429.

Ἀλλὰ σὺ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.

τὰ δὲ τοῦ πολέμου,

Ταῦτα δὲ Ἀρηϊθόῳ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

Utriuſque effectum deſcripſit: Veneris, qum ait,

Tutè Venus jucunda magis connubia cura:

belli verò,

Cuncta citò hac cura fuerint Marti atqe Minervæ.

Gemino utitur argumento Plutarchus *in lib. de tranq. pag.* 472. *A.* dum qorundam omnia ambientium vanitatem retundit. Ἀλλ' ἴσως, inqit, τοὺς μὲν Στωικοὺς ὅσοντας παίζειν, ὅταν οἰκέσωσι τὸν σοφὸν παρ' αὐτοῖς μὴ μόνον φρόνιμον καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλὰ καὶ ῥήτορα καὶ στρατηγὸν καὶ ποιητὴν καὶ πλούσιον καὶ βασιλέα προσαγορεύοντας. αὐτοὺς δὲ πάντων ἀξιοῦσι τούτων. Καίτοι καὶ τῶν θεῶν ἄλλος ἄλλην ἔχων δύναμιν, ὁ μὲν Ἐνυάλιος, ὁ δὲ μαντεῖος, ὁ δὲ κερδῷος ἐπονομάζεται. καὶ τὸν Ἀφροδίτην ὁ Ζεὺς, ὡς ἐ μετὸν αὐτῇ πολεμικῶν ἔργων, ἐπὶ γάμους ἀποστέλλει καὶ Θαλάμους. *Sed vomulli Stoicos ludere putant, qando ab iis audiunt ſapientem non modo prudentem, juſtum, fortem, ſed rhetorem qoqe, imperatorem, poëtam, divitem, regémqe cognominari, cùm interim hos ſibi titulos arrogent omnes. Atqi deorum alius aliâ virtute præditus, hic bellicoſus, ille fatidicus, rurſum alius lucri præſes nominatur. Et Venerem Jupiter, qod ad eam res bellica nihil pertinerent, ad nuptias & conſilia ablegat.* Et mox *C.* Οὐ πάντα πάντων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἃ ὁ κίθυνος, καὶ μὴ πρὸς ἄλλο ἄλλοτε βίᾳ ζῆλον ἕλκειν καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia ſunt omnium: ſed oportet Pythicæ obtemperantem inſcriptioni, ſeipſum noſſe, deinde uti ſuo ingenio ad ea, ad qa naturâ factus eſt: neqe id ad alius vitæ ſtudium trahendo, huic vim facere.* Vide *ad l.* 4. §. 27. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 22.

Διάφορα μὲν] Vide *ad l.* 9. §. 9. Seneca *qæſt. nat. præfat. l.* 1. *Occaſus ſiderum atqe ortus, & tam diverſas concordantium vias.*

§. 44. Εἰ οὖν] οὖν illud παρέλκειν videtur. eſt enim novi argumenti exordium. Vide *l.* 8. §. 3.

Καλῶς ἐβουλεύσαντο] Ità *l.* 3. §. 4. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ οὕτως πίστευε. *Iſta optima eſſe perſvaſum habet.* & *l.* 9. §. 28. Ἐν ἔχειν πάντα. *Omnia bene ſe habent.* Vide & *l.* 7. §. 41. Epictetus *Diſſert. l.* 3. §. 24. Τῷ ὄντι καλῶς διοικεῖται τὰ ὅλα, εἰ μὴ ἐπιμελεῖται ὁ Ζεὺς τῶν ἰδίων πολιτῶν, ἵν' ὦσιν ὅμοιοι αὐτῷ. ἀλλὰ ταῦτα ἐ θεμιτὰ, οὐδ' ὅσια ἐνθυμηθῆναι. *Omnino rerum univerſitas male gubernatur, niſi cives ſuos curat Jupiter, ut ſimiles ſint ipſius. Atqi iſta nefas eſt vel cogitare.* Et *c.* 26. Καὶ στρατιώτης δὲ ἀγαθῷ ἐ λείπει ὁ μισθοδοτῶν, οὐδὲ ἐργάτῃ, οὐδὲ σκυτεῖ; τῷ δ' ἀγαθῷ λείψει; ὅτως ὁ θεὸς ἀμελεῖ τῶν αὐτῷ ἐπιτετευγμάτων, τῶν διακόνων; τῶν μαντέων; οἷς μόνοις χρῆται παραδείγμασι πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους, ὅτι καί ἐστι, καὶ καλῶς διοικεῖ τὰ ὅλα, καὶ ὅτι ἀγαθῷ ἀνδρὶ ἀγαθῷ οὐδὲν ἐστὶ κακόν, ὅτε ζῶντι, ὅτε ἀποθανόντι. *Non deeſt qi ſorti militi ſtipendium det, non operario, non ſutori: & bono viro deerit? Itáne Deus ſua mandata, ſuos miniſtros, ſuos teſtes negligit, qibus ſolis adverſus indoctos exemplis utitur, ac ſe & eſſe, & rectè gubernare omnia, bonóqe viro nihil eſſe malum vel viventi vel mortuo probat?* qæ noviſſima Socratis ſunt ex Platonis *apolog.* mutuata. Vide *ad l.* 10. §. 31.

Ἄβουλον γὰρ θεὸν] Vide *l.* 2. §. 11.

Ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν] *amplecti & acqieſcere.* hoc eſt enim τὸ στέργειν, φιλεῖν καὶ προσανακεῖσθαι, ut Marc, *l.* 4. §. 31. Demoſthenes *de coron.* Εἰ δέ φησιν ὅτος, δείξατω. κἀγὼ στέξω, καὶ σιωπήσομαι. *acqieſcam, & conticeſcam.* Iſocrates *ad Demonic.* Στέργε τὰ παρόντα. *præſentibus acqieſce, contentus eſto.* Plutarchus *Antonio*; Νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργομεν. *nunc rebus præſentibus contenti ſimus.* Polybius à Svida in Στέρξω laydatus: Νῦν δὲ, ἐ πρὸς ἡμῶν γὰρ ἐπιοχεῖν, τὰ παρόντα στέργομεν. *Nunc verò (non enim nos pejerare decet) in præſenti rerum ſtatu acqieſcimus.* Incertus avtor apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Πάντων ἄρισθ' ἡμῖν βιάζεσθαι θεούς.
Στέργειν δὲ μοῖραν. ---
In cœlites vim non parare eſt optimum;
Sed amare fatum.

τοῦ μηδενὸς βυλεύοντος, πιστεύω μὲν ἐγὼ ὅσιον, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ εὐχώμεθα, μηδὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τἆλλα πράττωμεν, ἅπερ ἕκαστα ὡς πρὸς παρόντας καὶ συμβιοῦντας σὺν θεοῖς πράττομεν. εἰ δὲ ἄρα τοῦ μηδενὸς τὰ καθ' ἡμῶν βυλεύονται, [a] ἐμοὶ μὲν ἔξεστι τοῦ ἐμαυτῷ βυλεύεσθαι. ἐμοὶ δὲ ἔστι σκέψις τοῦ συμφέροντος. [b] συμφέρει δὲ ἑκάστῳ, τὸ τῇ ἑαυτοῦ καταστάσει καὶ φύσει. ἡ δὲ ἐμὴ φύσις λογικὴ καὶ πολιτική. [c] πόλις καὶ [d] πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ, Ῥώμη, ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος.

a L. 9. §. 28.
b Sup. §. 16. 40.
c L. 2. §. 16. l. 3. §. 11.
d L. 12. §. 1.
e L. 2. §. 5.

la prorsus re consilia ineunt, quod tamen impium est credere, quorsum tunc immolemus, supplicemus, juremus, alia faciamus, quæ facimus singuli, tanquam si Deos præsentes & conversantes nobiscum habeamus: at si de nulla re, inquam, nostra consilia ineunt; qidni egomet mihi consulam? mihi autem deliberatio competit, de eo quod conducat mihi. conducit verò unicuique, quod est constitutioni & naturæ ipsius consentaneum. porrò natura mea rationalis & civilis est: civitas & patria, quâ Antoninus, Roma; quâ homo, mundus. hisce

ANNOTATIONES.

Grotius. Et apud eundem *tit.* 109. Sophocles:

Στέργειν δὲ τἀμπεσόντα, καὶ θέσθαι πρέπει,
Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ γίγνειν τύχην.
Amare oportet casus, ac, disponere,
Non gemere sortem, ut aleatorem bonum.

Ità enim accipio illa, Σοφὸν κυβευτὴν, qomodo Flaccus dixit in *art.* — *fidus Interpres* —
pro, sicut *fidus interpres.* Et lib. 1. Epist. 2.
Rusticus expectans, dum defluat amnis —
pro, *Rustici instar est expectantis.* Vide *l.* 3. §. 16. & *l.* 5. §. 8. & *l.* 7. §. 38. & *l.* 10. §. 6, 11. Theodoretus denique *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 480. *C.* Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, τέχνην μαθεῖν ἱμείρει τινὰ, φοιτᾷ μὲν τῷ διδάσκειν ἑτοίμῳ, στέργει δὲ τὰ προσφερόμενα παρ' ἐκείνου μαθήματα. *Omnes homines, qi artem quampiam discere cupiunt, ad eos se conferunt, qi docere noverunt, & amplectuntur qæ ab illis docentur.* Et mox: καὶ ὁ μὲν ἔχει τῶν γιγνομένων τὴν γνῶσιν. ὁ δὲ στέργει τὴν πίστιν. ubi malè vertit Acciaolus, *disciplinas colit, & fidei tribuit*: cùm vertendum potiùs fuerit, *documentis acquiescit, & fide contentus est.* hoc est enim qod priùs dixerat, Πιστεύει τοῖς λεγομένοις, καὶ οὐκ ἀντιλέγει τῷ διδάσκοντι. *Credit iis qæ dicuntur, nec docenti repugnat.* Et in syntaxi diversa, apud Isocratem *in Panathen.* Ἀνάγκη στέργειν τοῖς ἤδη συμβεβηκόσιν. *Eis qæ jam obtigerunt acquiescere necesse est.* Idémqe *de pace* pag. 283. Ὁρῶσι γὰρ ἡμᾶς οὐ στέργοντας ὅις ἂν ἔχωμεν, ἀλλ' ἀεὶ τῷ πλείονος ὀρεγομένους. *Nam dum non contentos*, sive *acquiescentes eis, qæ possidemus, sed plura semper appetere cernunt.* de Scopa Polybius Svidâ referente: Οὐκ ἔστεργε τοῖς παροῦσιν, ἀλλ' ἀπόρεστος ἦν. *Non contentus erat præsentibus; sed erat insatiabilis.* qod mox qasi interpretatus ipse, οὐκ ἀρκεσθεὶς τούτοις, inqit. Lucianus item à Budæo adductus: εἰ δέ τις ἀσυβαίρητος ἄλειτο, στέργειν ἐχὶ δίκαιον τοῖς ἐγνωσμένοις. *acquiescere eis qæ decreta & statuta sunt.* Et apud Svidam avtor innominatus: Ἐκεῖνος ὅλῃ δυνάμει στέργειν ἠναγκάζετο τύχοις. *Ille, ut opinor per vim bis contentus esse cogebatur.* Libanius *Orat.* 3. *de Alexandro*; Οὐδὲν κεκλημένος, ᾧ στέργειν ἄξιον, ἐπιχειρεῖ τῷ πλείονι. *Nullâ re partâ, qâ contentum esse æqum foret, affectabat & aggrediebatur amplius qiddam.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. exact.* Ἀλλ' ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἐν ταύτῃ μενέτω, κἂν ᾖ τοῦ κρείττονος ἄξιος. ἐν ᾧ στέργει τὴν παροῦσαν, πλέον ἐνδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν, ἣν οὐκ ἔλαβε. *Sed qivis in qem locum vocatus est, in illo maneat, licet dignus esset meliori, rebus præsentibus contentus magis laudabitur, qàm si illum, qem non obtinebat, qæsierit.* Eodem sensu & τὸ ἀγαπᾶν usurpatur. Libanius *vit. sua. p.* 7. *C.* Ὁμωμοκόσι δὲ ἤδη τοῖς παροῦσιν ἀγαπήσειν. *Qm jam juravissem me præsentibus contentum fore.*

A πόλεως ὄνομα. *Jam & multi sunt in urbibus singulis vestris cives non minùs qàm urbis suæ, licet eorum aliqi nunqam viderint civitatem suam, in tantum producitis urbis cognomen.* Cicero *de legib. l.* 2. *Ego meherculè municipibus omnibus duas esse censeo patrias, unam natura, alteram civitatis. ut ille Cato, cùm esset Tusculi natus, in populi Romani civitatem susceptus est. itaqè cùm ortu Tusculanus esset, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris.* Tum, ubiin Atticis idem ostendisset, unde & Evripides *Ione*,

— πατρὶς γῆ δ' Ἀθηναίων πόλις.

subjungit, *Sic nos & eam patriam dicimus, ubi nati; & illam, qâ excepti sumus. Sed necesse est caritate eam præstare, in qa reipublicæ nomen & universa civitatis est. dulcis autem non multò secùs est ea qa genuit, qàm ea qa excepit. itaqe ego esse hanc meam patriam prorsus nunqam negabo, dum illa sit major, & hac in ea contineatur.* Duplici ergo nomine *patria* Marco *Roma*, & ortûs ratione, & civitatis, nam & *Roma natus est.* Capitolinus.

B Ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος] Ità Theodorus Atheus, εἶναι πατρίδα τὸν κόσμον. *Mundum esse patriam.* Laërtius *l.* 2. in *Aristip.* qod idem & alii. Vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 3. §. 11. Herculis est apud Tragicum vox, à Plutarcho *de exil.* & Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. lavdata:

Ἀργεῖος, ἢ Θηβαῖος. εἰ γὰρ ἴυχόμαν
Μιᾶς. ἄπας μοι πύργος Ἑλλήνων πατρίς.
Argivus an Thebanus: havd unam mihi
Adscribo; patria urbs est Graja qalibet.

C Verùm latiùs patriam suam porrigit Crates Thebànus apud Laërtium *l.* 6. in *Hipparchia*:

Οὐχ εἷς πάτρα μοι πύργος, ἀ μία-γίγη.
Πάσης δὲ χέρσος, καὶ πόλισμα καὶ δόμος
Ἕτοιμος ἡμῖν ἐνδιαιτᾶσθαι πάρα.
Mihi patria non urbs una, non una est domus:
Verùm qot urbes, qot domos tellus habet,
Totidem mihi sunt æqa ad hanc vitam loca.

D Grotius. Sed & Socrates, de qo Plutarchus *ibidem.* Ὁ δὲ Σωκράτης βέλτιον, οὐκ Ἀθηναῖος, οὐδὲ Ἕλλην, ἀλλὰ Κόσμιος εἶναι φήσας, ὡς οὐ τις Ῥόδιος εἶπεν, ἢ Κορίνθιος. ὅτι μηδὲ Σύνιον, μηδὲ Ταινάρου, μηδὲ Κρανίοις ἐνίκλεισεν ἑαυτόν. *Et Socrates melius, qi non Atheniensem, non Græcum, sed mundanum, & mundi civem se esse dixit. Noluit enim sic à patria ista appellari, qomodo Rhodius avt Corinthius aliqis diceretur, neqe se inclusit Sunio, neqe Tænaro, avt Cerauniis montibus.* Subjungit Plutarchus ex Evripide.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πίριξ ἔχουθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις.

E Ἅτοι τῆς πατρίδος, ἡμῶν ὕροι εἰσίν.
Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur.
Illi patria nostra sunt termini. Seneca *Epist.* 102. *Primùm humilem non accipit patriam; Ephesum, avt Alexandriam, avt si qod est etiamnum frequentius incolis, latius tectis solum. illi patria est, qodcunqe suprema & universa circuitu suo cingit. hoc omne convexum, intra qod jacent maria cum terris, intra qod aer humana divinis secernens etiam coniungit, intra qod disposita tot numina in actus suos excubant.* Democritus item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή. F ψυχῆς γὰρ πατρὶς ὁ σύμπας κόσμος. *Qalibet terra homini sapienti est pervia: anima namqe sortis universus mundus patria est.* Qod Evripides *ibidem* lavdatus ex Musonii *de exil.*

Ἅπας μὲν ἀὴρ ἀισθῷ περάσιμος.
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.
Patet omne cælum præpeti Jovis alisti:
Ità terra qavis patria est forti viro.

Grotius. Et in eundem sensum Naso *Fast. l.* 1.

Omne solum forti patria est; ut piscibus æqor,
Et volucri vacuo qicqid in orbe patet.

In Homeri epitaphio è veteri marmore à Falkenburgio *ad Nonni Dionysiaca* repræsentato; G

Πατρὶς ἐμοὶ χθὼν πᾶσα. —
Patria mi terra est omnis. —

De Chrisiicolis Justinus *Ep. ad Diognet. p.* 497. Πᾶσα ξένη, πατρὶς ἐστιν αὐτῶν. καὶ πᾶσα πατρὶς, ξένη. *Omnis peregrina regio patria est eorum: & omnis patria est peregrina.* Distinctius, & ad Marci

mentem

ce civitatibus qæ utilia, & mihi sunt bona.

§.45. Qæcunqe unicuiqe contingunt, universo conducunt. hoc sufficere poterat. sed & illud adjiciatur, qod in universum observatione habitâ deprehendes, qicqid alicui conducit, etiam aliis conducere. conducibilis verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.

§.46. Qemadmodum afficere te solent ea qæ in theatro locisqe ejusmodi repræsentantur, ut eadem

[a] τὰ πρὸς πόλεσιν ἐν παύσεις ὠφέλιμα, μόνα ἔστι μοι ἀγαθά. a L.4.§.23.l.5.§.22.

§.45. [b] Ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνει, ἔοικε τῷ ὅλῳ συμφέρειν. ἤρκει δ' ἔτι. ἀλλ' ἔτι σκεῦνο, ὡς ἐπίπαν ὑψηλὸν ἀφυλάξας, ὅσα ἀνθρώπῳ * ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις. [c] χρησιμώτερον ἢ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανέσθω. b L.5.§.8. * καὶ £ c L.2.§.9. * Ὥσπερ Lug. Ὅπερ Xyl.

§.46. *Ὅσπερ προσίσασθαί σοι τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ καὶ τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὡς [d] ἀεὶ τὰ αὐτὰ ὁρῶν- d L.2.§.14. Sup.37.

ANNOTATIONES.

mentem proximè, Epictetus *l.* 2. *c.* 5. Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; μέρος πόλεως, πρώτης μὲν τῆς ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ὡς ἔγγιστα λεγομένης, ἢ τί ἐστι μικρὸν τῆς ὅλης μίμημα. *Qid enim est homo? Pars civitatis, primùm ejus qa ex Diis constat & hominibus: deinde illius qa proximè te attingit, qaqe universi parvum qoddam simulacrum est.* Et *cap.* 15. Τῆς αὐτῆς πόλεως πολίτην, καὶ τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς. *Civitatis istius civem, tam magna, qam parva.* Sed & Seneca *de otio sap. c.* 31. *Duas respublicas animo complectamur; alteram magnam & verè publicam, qâ Dii atqe homines continentur; in qa non ad hunc angulum respicimus, aut ad illum, sed terminos civitatis nostræ cum sole metimur; alteram cui nos adscripsit conditio nascendi. hac aut Athenien*sium *erit, aut Carthaginensium, aut alterius alicujus urbis, qa non ad omnes pertineat homines. qidam eodem tempore utriqe reipublicæ dant operam, majori minoriqe, qidam tantum minori; qidam tantum majori.* E primo genere est Marcus noster.

Τὰ ταῖς πόλεσιν] Vide *l.* 5. §. 22. & *infrà* §. 45, 54.

§.45. Τῷ ὅλῳ συμφέροι] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8.

Ὅτι ἀνθρώπῳ ἢ ἰδίοις ἀνθρώποις] legendum forsan, καὶ ἰδίοις. hoc est, *ea qa hominum alicui eveniunt, non universo tantùm, sed hominibus etiam aliqo modo conducere.*

Κοινότερον] *Sed nunc vocabulum utilis accipiamus latiùs; ut etiam rebus mediis pateat.* Xylander. imò, τὸ συμφέρον, sive *conducibile*, nunc *vulgari modo accipiatur, qatenus de rebus mediis enunciatur.* ità *l.* 2. §. 9. Ὡς ἂν τις κοινότερον συγχρίνοις. τὸ συμφέρον enim sive *conducibile* de rebus mediis Stoici vix concesserint. qæ illi χρήσιμα ἢ εὔχρηστα esse ajebant, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα. id est, *utilia*, sed non *conducibilia*. Vide *ad l.* 3. §. 6, 11. & *l.* 8. §. 7. Ità Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 20. ubi Carneadis illa retulerat; Ἕκαστον τῶν φύσει γιγνομένων, ὅταν τῷ πρὸς ὃ πέφυκε καὶ γίγνοιτο, τυγχάνῃ τέλους, ὠφελεῖται. *Unumqodqe eorum qæ à natura fiunt; qum sum assequitur finem, ad qem natum est, juvatur & commodè tractatur.* subjungit, κοινότερον δὲ τῆς ὠφελείας, ἣν ἐνίοτε ἐν χρήσει ἴσμεν λέγοντες, ἀκυρέον. *Communius enim utilitatem interpretari oportet, qàm illi vocant usum commodum.*

§. 46. Ὅσπερ προσίσασθαι] ὅπερ Xylander legisse videtur. Lugdunensis ὅσπερ exhibet. προσίσασθαι, *aliqando offendere, molestum esse, tadio afficere.* Ità Dionysius Halicarnasseus *de dictione Isocratica.* Πᾶς ὁ τῶν σχεμάτων κόσμος πολύς ἐστι παρ' αὐτῷ, καὶ λυπεῖ πολλάκις τὴν ἄλλην κατασκευὴν, προσισάμενος ταῖς ἀκοαῖς. id est, *obsidens aures & offendens.* qod alibi dixit idem, κόπτειν τὴν ἀκρόασιν. confirmat autem hoc disertè id qod à Marco hìc dicitur, tenorem unum eundémqe visorum dictorúmve continuum, fastidium afferre. qanqam contrà Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 8. αὐτὴ ἡ καινολογία πᾶσι προσίσαται. *innovatio ipsa qosqe offendebat.* Idem itidem *in ad Hebr. Orat.* 8. de rudimentis pietatis Christianæ primis, qæ *lactis* nomine apud Apostolum designantur; Ὅρα γὰρ πῶς ἡμῖν ταῦτα προσίσαται. (τοῖς τελείοις, utiqe) ἀλλ' ἐκείνοις ἔλεγεν, ὑφ' ἡμῶν προσισάμενα αὐτοῖς. *Vide qomodo nos adultiores ista nunc ostendamus; cùm illos tamen rudiores tunc alerent, ipsos nevtiqam offendentes.* atqe isto qidem sensu τὸ προσίσασθαι hìc sumi oportebat, si ὅσπερ legeremus. Verùm ὅπερ malim; qia τῶν sequitur; ut significet, hic potiùs προσίσασθαι, *contingere, usu venire*, qomodo Plato in *Theæt.* Ταῦτα οὐδὲ ὅταρ πράττωμεν προσίσαται αὐτοῖς. *Hæc eis nè in somnis qidem facere usu venit.* Et Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 37. Platonicum illud explicans, εἰς δὲ δεῖπνα καθίσαι οὐδὲ ὄναρ, φησὶ, προσίσαται. *Nec cænas lautas vel somnio ait sibi obtigisse.*

Ἀεὶ τὰ αὐτὰ] Qærit Aristoteles *problem. l.* 21. *q.* 14. Διὰ τί τὰ αὐτὰ συνηθιζομένοις τε ἡδέα φαίνεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερομένοις οὐχ ἡδέα. *Cur eadem & assvescentibus svavia, & admodum crebrò utentibus insvavia sentiantur.* Summa solutionis est. Ὅτι τὸ μὲν ἔθος ἕξιν δεκτικὴν τρυφῆς ἐν ἡμῖν ποιεῖ, οὐ πλήρωσιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρεσθαί τε, πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄγγειον. legendum καὶ expuncto, καθάπερ ἀγγεῖον. & in proximis, pro ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία. adfirmant sequentia: αἱ μὲν ἕξεις γυμνάζόμεναι αὔξονται καὶ ἐπιδιδόασι. τὰ δὲ ἀγγεῖα σατιόμενα οὐδὲν μείζω γίνεται. διόπερ τὸ μὲν ἔθος, ὃν γυμνάσιον, αὔξει τὴν δεκτικὴν ἕξιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρόμενον, σάττει μὲν καὶ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν. εἰς πλήρωσίν γε, οὐκέτι προτείμεθα. *Qia consvetudo habitum rei cujusqiam capientem in nobis efficit, non satietatem. Frequens autem usio desiderium explet: qod & ipsum qasi caussa qadam est. Habitus ergò qum exercitantur, augentur atqe proficiunt. Conceptacula verò infarcta nihilo ampliora redduntur. Qamobrem consvetudo qum exercitatio sit, avget habitum illum capientem. Qod autem usu crebro in cibo assumitur, insarsit qidem, explereqe desiderium: qo expleto non ampliùs escam recipimus.* Plutarchus in *padagog. p.* 7. *B.* Μονωδία, ἐν ἅπασιν πλήσμόν τε καὶ πρόσωσίς ἐστιν. ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν, καθάπερ κἀν ἄλλοις ἅπασιν, ἐν ἀκούσμασι καὶ θεάμασι. *Ubiqe unius tenoris cantilena satietatem affert & offendit: varietas delectat hic & ubiqe, ut in auditionibus & spectaculis.* Isocrates *ad Demon.* §. 12. Τὰς ἐπιξύξεις μὴ πυκνὰς ποιοῦ τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μακρὰς περὶ τῶν αὐτῶν. πλησμονὴ γὰρ ἁπάντων. *Ne sapius eosdem, neqe verbosius iisdem de rebus alloqare. Est enim rerum omnium satietas.* Contrà;

— μεταβολὴ πάντων γλυκύ.
Omnium mutatio dulcis.

Evripides *Oreste.* Idémqe *Antiop.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 69.

Κόρος δὲ πάντων. καὶ γὰρ ἐν καλλίστοις
Λίκτροις ἐν αἰσχροῖς εἶδον ἐκπεπλημμένους.
Δαιτὸς δὲ πλησθείς τις, ἄσμενος πάλιν
Φαύλῃ διαίτῃ προσβαλὼν ἥσθη τόμα.
Rerum satietas omnium est. turpes toros
Vidi sequentem, pulcra cus conjunx domi:
Et plenus epulis aliqis è vili cibo,
Novitate commendante, cepit gavdia.

Grotius. Gregorius Nazianzenus *de pace, Orat.* 3. Τροφῆς καὶ ὕπνου καὶ ᾠδῆς κόρος ἐστὶ, καὶ τῶν αἰσχίστων. ὡς λέγουσι. καὶ πλησμονὴ πάντων, οὐ τῶν ἀλγεινῶν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἡδίστων. καὶ πάντα εἰς ἄλληλα περιχωρεῖ τε καὶ περιτρέπεται. *Ut cùm cibi, & somni, & cantus, rerúmqe obscœnissimarum, ut ajunt, satietas sit, omnisqe non modò molestarum, sed etiam jucundissimarum rerum saturitas & fastidium tandem oboriatur, cunctaqe inter se vicissim immeent & convertantur.* In animo forsan habebat Pindari illud *Nem. Od.* 7.

— κόρον δ' ἔχει
Καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθ' Ἀφροδίσια.
— *satietatémqe habet*
Et mel, & svaves flores Venereos.

Vel Homeri illud *Il. v. v.* 636.

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, καὶ ὕπνου, καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς, καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.
Omnium qidem satietas est, & somni, & amoris,
Cantúsqe dulcis, & elegantis saltationis.

Vel etiam Moschi illud *Idyll.* 4. *v.* 71.

— καὶ ἐυφροσύνης κόρος ἐστί.
— *& lætitiæ satietas est.*

Idémqe *de Theolog. Orat.* 1. Οὐ τὸ μεμνῆσθαι διηνεκῶς καλόν, τὸ θεολογεῖν δέ. οὐδὲ τὴν θεολογίαν, ὥσπερ (ὅπερ f.) ἐυτυχίς, ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν. οὐδὲ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν ἀμεληίαν. ἡ γὰρ μέλιτος πλησμονὴ καὶ κόρος ἐμεῖν ἐργάζεται, καίπερ ὂν ὃλως μέλιτος. *Ne qis perpetuo Deum memoriâ teneat, haud veto, sed ne de Deo disputet: imo nec hoc prohibeo, ne de Deo disputet.* (*id enim pium est*) *sed nè intempestivè: nec hoc ago, ut docendi munus explodat, sed nè mediocritatis fines transiliat. An verò qum mellis qoqe ipsius, qantumvis dulcis, satietas vomitum moveat,* &c. Allusit ad Regis sapientissimi dictum, *Proverb. c.* 25. *v.* 16. *Mel si offenderis, qod satis est comedas, nè saturatus illo, evomas rursus: Ità pedem tuum studiosè contineas ab adibus vicini tui, nè satur tui cùm fuerit, odio te habeat,* scilicet. *Saturatus stomachus, non oblata solùm renuit, sed ingesta etiam rejicit.* Evcherius *in Gen. q.* 1. Itaqe Salvianus *Epist.* 1. *Gratiâ meorum rogatus utor interdum, sed tamen parcè, & apud pavcos, nè gratiâ ipsâ ingratè utar.* In Petronii *fragm.*

Non uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gavdet habere vices.
Tavrus amat gramen mutatâ carpere valle:
Et fera mutatis sustinet ora cibis.
Ipsa dies ideo grato nos prolusit hausta,
Qòd permutatis hora recurrit eqis.

Cassiodorus *l.* 7. *Epist.* 36. *Nemo dubitat, homines suâ varietate recreari: qia in continuatione rerum magnum mentibus esse constat fastidium. dulcedo mellis, si assiduè sumatur, horrescit. Serena ipsa, qamvis magnopere desiderentur, jugiter adepta sordescunt.* & *l.* 2. *Ep.* 3. *Ipse qoqe annus temporum pater, qadri-*

ὁρώμενα, καὶ τὸ ὁμοιοδὲς, πεφυκόρη τὴν θέαν ποιεῖ. Ἔτι καὶ ἐπὶ ὅλῳ τῷ βίῳ πάσχειν. [a] πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν. μέχρι τίνος ἔν;

a L.7.§.1. l.9.§.28.

§. 47. Ἐννόει συνεχῶς [b] παντοίας ἀνθρώπους, καὶ παντοίων μὲν παιδευμάτων, παντοδαπῶν ἤθνῶν, τεθνεῶτας. ὥστε καλόν σοι ἔστω μέχρι Φιλισίωνος, καὶ Φοίβου, καὶ Ὀργανίωνος. μέλλεις νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα φῦλα. ἐκεῖ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπου τοσοῦτοι μὲν δεινοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι δὲ [c] σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτοι, Πυθαγόρας, Σωκράτης. τοσοῦτοι δὲ ἥρωες πρότερον. τοσοῦτοι δὲ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι. ἐπὶ τούτοις δὲ Εὔδοξος, Ἱππαρ-

b L.3.§.1. l.4.§.48.

c L.7.§.19.

semper uniformiter exhibita, spectandi satietatem pariant: eodem modo & in vita tota sis affectus. universa enim sunt sursum deorsum eadem, & ex eisdem. quousque igitur?

§.47. Istud jugiter cogita, omnis generis, omniúmque tam studiorum, qàm & nationum, homines, mortem obiisse. descende hoc modo usque ad Philistionem, Phœbum, Origanionem. tum ad alias classes te transfer. eò nimirum nos concedere oportet, qò tot oratores diserti, tot philosophi verendi, Heraclitus, Pythagoras. Socrates; tot heroes prisci; tot hos secuti imperatores, tyranni: Evdoxus insuper, Hip-

par-

ANNOTATIONES.

fariâ se diversitate componit: nec desiderium caperet, si novitatis gratiam non haberet.

Τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ] De Circensibus Plinius minor *lib.9. Epist. 6. Nil novum, nihil varium, nihil quod non semel spectâsse sufficias. qò magis miror tot millia virorum tam puerilster idemidem cupere, currentes equos, insistentes curribus homines, videre.* Qi & ideo miratur, *non vulgus tantùm, sed quosdam quoque graves homines, in re inani, frigidâ, assiduâ, tam insatiabilster desidere.* Vide *ad l.7.§.3.*

Καὶ τὸ ὁμοιοδὲς] Cicero *de invent. l.1. Omnibus in rebus similitudo est satietatis mater.* Et Fabius *l.9. c.4. Virtutes etiam ipsa tadium pariunt, nisi gratiâ varietatis adjuta.* Et mox: *Ex similitudine tadium & satietas creatur.*

Πάντα ἄνω κάτω] Allusit ad Heraclidi dogma illud apud Laërtium *l.9. c.8.* Τὴν μεταβολὴν, ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam esse suprà infràque ducentem.* Vide *l.2.§.14. & l.4.§.32. & suprà §.37.*

Μέχρι τίνος ἔν;] Apud Senecam *Epist.77.* Stoicus qidam: *Cogita, quamdiu jam idem facias. cibus, somnus, libido: per hunc circulum curritur.* ipse *Epist.24. Quosdam subit eadem faciendi videndique satietas, & vita non odium, sed fastidium: in quod prolabimur, ipsâ impellente philosophiâ, dum dicimus; Quousque eadem? nempe expergiscar, dormiam, satiabor, esuriam, algebo; astuabo: nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiunt ac sequuntur. diem nox premit, dies noctem: astas in autumnum desinit; autumno hyems instat, quæ vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur, nihil novi video; nihil novi facio. fit aliquando & hujus rei nausea. multi sunt, qi non acerbum judicens vivere, sed superfluum.* Idem *de tranquill.c.2. Hoc quosdam egit ad mortem, qòd proposita sæpe mutando, in eadem revolvebantur, & non reliquerant novitati locum. fastidio illis esse cepit vita & ipse mundus:* & *subit illud * rabidarum* [* *tabidarum*, Lipsius] *deliciarum, Quousque eadem?* Lucretius *l.3.* hoc argumentò sub Naturæ persona mortis subeundæ æqanimitatem svadet, subituri qiritationem objurgat:

Qid tibi tantopere est, mortalis, qòd nimis ægris
Luctibus indulges? qid mortem congemis, ac fles?
Nam si grata fuit tibi vita anteacta priorque,
Et non omnia pertusum congesta qasi in vas
Commoda perfluxere, atque ingrata interiere;
Cur non, ut plenus vitæ convivа, recedis?
Sin ea, qæ fructus cunqe es, periere profusa,
Vitáque in offensa est, cur amplius addere qaris;
Rursum qod pereat malè, & ingratum occidat omne;
Nec potius finem vitæ facis atque laboris?
Nam tibi præterea qid machiner inveniámque
Qod placeat, nihil est. eadem sunt omnia semper.
Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus
Confecti languent, eadem tamen omnia restant;
Omnia si peragas vivendo vincere sæcla.

Et pavlò póst:

Prætèrea versamur ibidem, atque insumus usque:
Nec nova vivendo procudítur ulla voluptas.

Qod idem Seneca *Epist.* superiùs memoratâ. *Ecqid habes propter qod expectes? voluptates qæ te morantur ac retinent, consumsistì: nulla tibi nova est: nulla non jam odiosa ipsâ satietate. nihil tibi luxuria tua in futuros annos intactum reservabit.* Iste avtem jugis rerum tenor Chironem etiam immortalitatis tædio affecit, si Luciano *in νεκρικοῖς* credimus. Τὸ γὰρ ἡδὺ, inqit, ἔγωγε ποικίλον τι, καὶ οὐκ ἁπλῶν ἡγοῦμαι εἶναι. ἐγὼ δὲ ζῶν ἀεὶ, καὶ ἀπολαύων τῶν ὁμοίων, ἡλίου, φωτὸς, τροφῆς. αἰ ὥραι δὲ αἱ αὖθις, καὶ τὰ γιγνόμενα ἅπαντα, ἐξῆς ἕκαστον, ὥσπερ ἀκολουθοῦντα, θάτερον θατέρῳ. ἐπιπλήσθην γὰρ ἂν τοῦ αὐτοῦ ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ὅλως, τὸ τερπνὸν ἦν. *Nam qod jucundum vocant, varium illud, & novitiam simplex esse duco. Verùm ego cùm semper viverem, iisdémque fruerer, sole, luce, cibo: tum eadem hora, & qacunqe in vita contingunt, ordine singula recurrerent, atque aliis alia per vices succederent, eorum me cepit satietas. Neqe enim in eo voluptas est sita, si semper iisdem fruare, sed si omnino permutes.* vide *l.12.§.35.*

§.47. Τεθνεῶτας] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.*

Φιλισίωνος] *Philistionis* Nicæi Comici Socrati coætanei meminit Svidas. *Philistionis* Locri, qem & antiqum appellat, Plutarchus *Sympos. l.7. c.1.* & ex Plutarcho Gellius *l.17. c.11.* Et is forsan est, cui libros *de diæta*, qi Hippocratis nomen præferunt, à nonnullis adscribi avtor est Galenus *in Comment. ad lib. de diæt. in morb. acut.* qiæ à Plinio inter eos, è qibus sua delibavit, recensetur.

Ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ] Eò nos commigrare & concedere oportet, qò tot ante nos heroes, principes, tyranni, oratores diserti, artifices periti, philosophi tum graves, tum & rerum humanarum irrisores, concesserunt. *ad domum scilicet viventi cuique destinatam.* ut Job. *c.30. v.23.* vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.* Seneca *Ep.77. Eò ibis, qò omnia eunt. qid tibi novum est? ad hanc legem natus es. hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc majoribus ante te, hoc omnibus post te. Series invicta, & nullâ mutabilis ope, illigat & trahit cuncta. qantus te populus morientium sequetur, qantus comitabitur? fortior, optimor, esses, si multa millia tibi commorerentur. atqui multa millia hominum & animalium hoc ipso momento, qo tu mori dubitas, animam variis generibus emittunt. tu avtem non putabas te aliqando perventurum ad id, ad qod semper ibas? nullum sine exitu iter est.* Τὸν θάνατον avtem μεταβολὴν Marcus dixit; qomodo μεταλλαγὴν Plato *Phædone pag.86. F.* Εὐχοίμην γε τοῖς θεοῖς ἔξεστί τε καὶ χρὴ τὴν μεταβολὴν τὴν ἐνθένδε ἐκεῖσε εὐτυχῆ γενέσθαι. *Licet & oportet orare Deos, ut felix sit transmigratio nostra.* μεταβαλεῖν, *mutare*, sed & *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Ità Aristoteles *hist. anim. l.8. c.12.* de gruibus, μεταβάλλουσιν ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου. *Qæ ex Scythicis campis ad paludes Ægypto superiores veniunt.* & de piscibus, οἱ μὲν ἐκ τοῦ Πόντου, ἃ εἰς τὸν Πόντον μεταβάλλουσι. *Alii ex Ponto, aut in Pontum tranant.* indè μεταβολὴ pro *migratione.* Aristoteles *ibidem.* Τὰ μὲν ἐκ τῶν ἐγγὺς τόπων ποιήματα τὰς μεταβολὰς, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐσχάτων. *Alia de locis vicinis discedunt, alia de ultimis.* Thucydides *l.1. p.2.* Μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐκτὸς εἶχεν. *Ut avtem qaqe terra optima erat, ita semper mutationibus incolarum maximè obnoxia erat.* Vide *ad lib. 5. §.13.*

Φιλόσοφοι] Vide *l.3.§.3. & l.7.§.19.*

Στρατηγοὶ, τύραννοι] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.32, 48.* Tragicus à Plutarcho *ad Apoll.* lavdatus:

Πῆ γὰρ τὰ σεμνὰ κἄνα; πῆ δὲ Λυδίας
Μέγας δυνάστης Κροῖσος, ἢ Ξέρξης βαρὺν
Ζεύξας θαλάσσης αὐχέν' Ἑλλησποντίας;
Ἅπαντες εἶδεν ἦλθον εἰς Λήθης δόμους.
Ubi ille qondam fastus? ubi nunc Lydia
Dominator ingens Cræsus? & Xerxes grave
Qi ratibus æqor junxit Hellespontium?
Abripuit omnes orcus ad Lethes domum?

Grotius.

Εὔδοξος] Εὔδοξος Αἰσχίνου Κνίδιος, ἀστρολόγος, γεωμέτρης, ἰατρὸς, νομοθέτης. *Evdoxus Æschini filius, Cnidius, astrologus, geometra, medicus, ac legumlator fuit.* Laërtius *l.8. c.86.* Τοῦτον ἀντὶ τοῦ Εὐδόξου ἔνδοξον ἐκάλουν, διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης. *Hunc pro Evdoxo Endoxon ob fama claritatem gloriámque appellabant.* Idem *ibidem c.91.* qi & vitam ejus breviter descripsit. de eodem & Svidas. Strabo operis initio. Diodorus Siculus *l.1.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.1. c.12. & l.10. c.2.* (qos libros ideo Nicomacho filio, non Aristoteli patri tribuere videtur Laërtius) Plutarchus *de Isid. & Osir.* in *Marcell.* & *adv. Colot.* & *adv. Epicur. p.1094. A.* qo loco memorabile istius votum commemorat: Ἤυχετο, παρασὰς τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τῆς ἄσπιδος, καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Phaëthontis modo comburi voluit eâ lege, ut sibi ante liceret ad solem adstanti, figuram & magnitudinem, formámque astrii perdiscere.* Seneca *qæst. nat. l.7. c.3.* Gellius *l.17. c.21.* Philostratus *in Sophist.* Vitruvius *l.9. c.7, 9.* Petronius in *Satyr.*

Re-

parchus, Archimedes; alia acuta, sublimia, industria, versuta, arrogantia ingenia: ipsi vitæ hujusce caducæ & in dieculam durantis substantatores, qualis Menippus, illiúsque similes. hos omnes jam olim occubuisse memineris. at ecqid indè illis mali? ecqid & illis, qorum nè nomina qidem supersunt? unicum ergò istic est, qod sit plurimi faciendum, ut veritatem justitiámque colens ipse, cum mendacibus injustísque benevolè degas.

§.48. Oblectare te siqando libuerit, virtutes eorum, qi tecum vivunt, cogita; hujus industriam, illius modestiam, alterius liberalitatem, alterius aliam aliqam. nihil enim animum oblectat magis, qàm virtutum imagines in moribus eorum qi unâ degunt nobiscum exerentes se, &, qàm fieri potest confertissimè, mentis oculis se ingerentes. in promptu itaqe esto tibi istiusmodi.

§.49. Nunqid qòd tot pondo, non avtem trecen-

παρχος, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, πανοῦργοι, [a] αὐθάδεις, αὐτῆς τῆς ἐλπίδος καὶ ἐφημέρου τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλευασταί, οἷον Μένιππος καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. πόσοι πάντων τούτων ἐννοῇ, ὅτι [b] πάλαι κεῖνται. τί δὲ ἔστι [c] δεινὸν αὐτοῖς; τί καὶ τοῖς [d] μηδ' ὀνομαζομένοις ὅλως; [e] ἐν ᾧδε πολλοῦ ἄξιον, τὸ [f] μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης ἐν μνήμῃ τοὺς ψευδεῖς καὶ ἀδίκους ἀληθεύειν.

§.48. Ὅταν ἐνφραίνειν σεαυτὸν θέλῃς, [g] ἐνθυμοῦ τὰ προτερήματα τῶν συμβιούντων. οἷον, ἡ μὲν, τὸ δεκτικὸν. ἡ δὲ ἡ τὸ ἀιδῆμον. ἡ δὲ τὸ [h] εὐμετάδοτον. ἄλλο δ' ἄλλό [i] τι. οὐδὲν γὰρ ἔστως ἐνφραίνῃ, ὡς τὰ ὁμοιώματα τῶν ἠθῶν ἐμφαινόμενα τοῖς ἤθεσι τῶν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς οἷόν τε συμπίπτοντα. διὸ καὶ [k] πρόχειρα ἀυτὰ ἐκείνων.

§.49. Μὴ δυσχεραίνῃς, εἰ [*] τοσῶν δὲ πόνων λι-

[a] L.10.§.9.
[b] Inf. §.56.
[c] L.7.§.23.
[d] L.4.§.33.
[e] L.2.§.17.
[f] L.4.§.33.
[g] L.9.§.16.
[h] L.3.§.11, 9.§.11.l. 11.§.9.18.
[i] L.5.§.31.
[k] L.1.§.2.
[l] L.1.§.3. 14.
[l] L.3.§.13.

[*] τοσῶνδε τινῶν.

ANNOTATIONES.

Ἵππαρχος] *Hipparchus* Nicæus, insignis item Mathematicus; qem *conjectorum natura participem*, Plinius vocat, *hist. nat. l. 2. c. 12. & ibidem c. 26. nunqam satis laudatum*; *& qo nemo magis approbaverit cognationem cum homine siderum, animásque nostras partem esse cæli.* Et mox: *eundem ausum, rem etiam Deo improbam*, (hominem loqi memineris potentiæ divinæ minùs gnarum, qàm vates sacer prædicat, *Psal. 147. v. 4*) *annumerare posteris stellas, ac sidera ad nomen expungere*, (ità malim, qàm, *ad normam expungere*;) — *cælo in hæreditate sanctis relicto, si qisqam, qi cretionem eamcaperet, inventus est.* De eodem Strabo *l.* 1. & 2. & Ptolomæus in *Astronomic.*

Ἀρχιμήδης] *Archimedes celeberrimus geometricâ & machinali scientiâ.* Plinius *l.* 7. *c.* 37. de qo vide cùm alios, tum Plutarchum ex *Marcell. vit. ad l.* 5.§.1. sed & qæ ille *ibidem* de eodem plura: qo loco inter alia refertur istius ad Hieronem arrogantissima vox illa. Ὡς εἰ γῆν ἑτέραν ἔσχεν ἑτέρωθι, ἐκείνοσε ἂν τοῦτον, μεταβὰς ἐκ ταύτης. *Si alteram terram suppeditaret, digressum in illam hanc de sede sua emoturum.* vel ut Pappus in *mechan.* Δός μοι πᾶ στῶ, καὶ κινῶ τὴν γῆν. *Des ubi consistam, & dimoturus sum terram.* sive ut Ludovicus Vives *de art. corrupt. l.* 5. *Si alter foret terræ globus, se illum ad hunc tracturum, vel hunc ad illum impulsurum.* Cicero *Tusc. l.* 1. *Astrorum conversiones motúsque omnes qi animo vidit, is docuit similem animum suum ejus esse, qi ea fabricatus in cælo esset. nam cùm Archimedes Lunæ, Solis, qinque errantium motus in sphæram illigavit, effecit idem, qod ille, qi in Timæo mundum ædificavit, Platonis Deus, ut tarditate, celeritate dissimillimos motus una regeret conversio, qod. si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, nè in sphæra qidem eosdem motus Archimedes sine divino ingenio potuisse imitari.* de qo artificio vide Clavdiani *Epigram.* 21. De eodem avtem Archimede videri possunt etiam Polybius *hist. l.* 8. Diodorus *l.* 5. *c.* 9. Vitruvius *l.* 9. *c.* 3. Cicero *Verrin.* 4. *pro Cluent.* & *Tusc. l.* 5. Athenæus *l.* 5. *c.* 7. Synesius *de insomn.* Proclus *in Evclid. l.* 2. *c.* 3. Evstathius *ad Il. α'.* ubi ἰσοβόγχοιον. & *ad Il. ι'.* ubi κεφαλοβόλον dictum refert Rhemnius Fannius *de ponder.* & Pisides apud Svidam in Δύναμις.

Αὐθάδεις] *Contumaces* Xylander. *peremptorii, fidentes* Casavbonus. *arrogantes*, malim. qanqam nec hoc satìs arridet, neqe enim in partem seqiorem usurpâsse videtur Marcus istic. vixqe est ut uno verbo exprimam, qod voluisse sentiam. *qi de inventis suis summopere placebat sibi.* Vide *ad l.* 10.§.9.

Χλευασταί, οἷον Μένιππος] De *Menippo* Cynico Laërtius *l.* 6. *c.* 99. Φέρει μὲν οὖν σπουδαῖον οὐδέν. τὰ δὲ βιβλία αὐτοῦ πολλοῦ καταγέλωτος γέμει, καί τι ἴδιον τοῖς Μελεάγρου τοῦ καθ' ἡμᾶς γενομένου. *Edidit qidem nihil dignum memoriâ, at ipsius libri multo risu referti sunt, non secus atqe Meleagri, qi tempore ejus fuit.* Mitiùs tamen de Menippo Strabo *l.* 16. Ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογελοῖος. *Gadarensis fuit & Meleager & Menippus seria jocosè solitus exprimere.* Hinc avtem de Menippo Diogenes Polluci ab inferis reversuro in Luciani *mortualibus p.* 262. mandata dans: Ἢν που ἴδῃς Μένιππον τὸν κύνα, (ἴσως δ' ἂν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ καλᾷ τὸ Κράνειον, ἢ ἐν τῷ Λυκείῳ, τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους φιλοσόφων καταγελῶντα) εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι σοι, ὦ Μένιππε, κελεύει ὁ Διογένης, ἤδη σοι ἱκανῶς τὰ ὑπὲρ γῆς καταγεγελάσαι, ἥκειν ἐνθάδε πολλῷ πλείω ἐπιγελασόμενον. *Sicubi Menippum canem videris* (*invenies avtem ipsum Corinthi circa Craneum, avt in Lyceo, contendentes istos inter se philosophos deridentem*) *dicas illi: Menippe, jubet te Diogenes, si satis ea qa in terris geruntur, derisisti, huc multo plura derisurus venias.* Et in διῶν καταγωμένων, *pag.* 236. eundem appellat Dialogus, Φοβερόν τινα κύνα καὶ τὸ δῆγμα λαβεῖν, ὅσῳ καὶ γελᾶν ἅμα ἔδακε. *Terribilem canem, morsu latenter invadentem, qatenus mordet arridens.* Porrò à Menippo isto, scripta χλευαστικὰ καὶ σπουδαστικὰ *Menippea* dici solenne habent; ut Varronis *Satyræ*, & Luciani *dialogi.* Qin & libellos illos ipsos, qi illius nomine vulgò circumferebantur, ab aliis Dionysio nempe Zopyróqe Colophoniis, sub Menippi persona fuisse compositos, non deesse qi tradant, Laërtius testatur.

Ἐν ᾧδε πολλοῦ ἄξιον] Vide *l.* 4.§. 32. & *suprà* §. 16. Dio Prusæus *Orat.* 16. *p.* 246. Ἂν δὲ ἐκεῖνο ἐνθυμηθῇς, ὅτι μηδεὶς ἐστιν ὅλως τοῦ βίου χρόνος, ἀλλὰ πάντες αἱ μακάριοι καὶ λίαν ἐυδαίμονες δύξαντες εἶναι, τεθνήκασι. καὶ σοι πάρεστιν ἤδη τοῦτο αὐτίκα, καὶ ἐκ πολλοῦ ἤδη τοῦ βίου. πολὺν λῆρον ἡγοῦ καὶ μεγάλων ἐνύπνιον, τὸ νομίζειν ὅλως τι δεινὸν εἶναι τῶν γιγνομένων, ἢ μέγα, ἢ θαυμαστόν, δίκαιόν γε ἐστὶ, τοῖς χωρὶς λύπης καὶ φόβου καὶ τῶν τοιούτων πάθων διαγωγοῖς. *Si verò illud consideraveris, qod nullum sit omnino certum vitæ tempus, sed omnes beati, qiqe nimis felices sunt habiti, defuncti sint: & tibi jam adsit ille vitæ terminus, etiamsi dimittissimè vivas: magnas putabis esse nugas. magnámque stoliditatem existimare qicqam ex universis qæ fiunt, grave esse, aut magnum, aut admirabile, præter unum, qod mœstitiæ & timori atqe hujusmodi affectionibus non est subjectum.* Aristides in *Eleusinem Tom.* 1. *pag.* 140. Οὐ δεῖ δὴ φιλοψυχεῖν, ὑδὲ τὴν ἐυδαιμονίαν τείνειν μεῖζον, εἴ τις ὡς πλεῖστα ὄψοιτο πράγματα, ὑδ' εἴ τις τῷ μακρῷ χρόνῳ ἀπόλαυσον, οἷα δὴ ἀκολασίαν ἐυήθειαν ἐπάγοντα. ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῦτο κάλλιστ' ἔχειν, ὅστις τὴν δοκίμην ἐν τῷ βίῳ μοῖραν ἐν τοῖς καλλίστοις ἐξέπλωσε, καὶ ὅσις, ὥσπερ ποιητὴς, σκηνὴν ἀυτὸν ἔλαβε τῷ ὁρᾶν, καλέσαντα τὸ δρᾶμα. *Quare non est qod vitæ cupidissimus, aut voluptuarum multitudine, vel longa senectutis fructu, qidem qidem homines percipiunt, felicitatem vestiamur putare, qàm cum eo præclarissimè actum putemus, qi concessum sibi vitæ spatium in res optimas insumpserit, ac tanqam poeta qispiam nondum satietatis avditoribus & spectatoribus fabulam absolverit.*

Εὐμενῆ] Ità *l.* 3.§. 11. ἐυνοῦς, *benevolè.* & *l.* 9.§. 11. μετὰ ἐυμενείας. *cum benevolentia.* & *l.* 11.§. 9, 18. μετὰ ἐυνοίας καὶ πραότητος. *cum benevolentia & lenitate.* & *l.* 7. §. 22. φιλεῖν καὶ τοὺς πλημμελοῦντας. *etiam eos qi offendunt diligere.* Vide *l.* 9. §. 27.

§.48. Τὰ ὁμοιώματα τῶν ἠθῶν] Nihil tam candoris ingenui proprium qàm virtutes, qas ipse habeas, in aliis etiam adamare: qum *in alio sua qoqe natura delectet*: ut Plinius minor in *Panegyr.* & mulò adhuc magis, in aliis etiam suspicere, qibus ipse careas. Plinius idem *l.* 1. *Epist. Neqe enim ego, ut multi, invideo aliis bonum, qo ipse careo: sed contrà, sensum qendam voluptatémqe percipio, si ea qa mihi denegantur, amicis video superesse.* Et *Epist.* 17. *Scias eum plurimis virtutibus abundare, qi alienas sic amat.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Virginitatem in eabam fero; non qia habeam, sed qia magis miror qòd non habeo. ingenua & verecunda confessio est, qo ipse careas in aliis prædicare.*

Τὸ ἐυμεταδοτον.] Pavlus *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 18. ἐυμεταδότους εἶναι. *faciles ad impertiendum.*

Πρόχειρα] Vide *l.* 3.§. 13.

§.49. Οἱ τοσῶνδε τινῶν λιθρῶνδε] Qod de corporis pondere Marcus, de robore Tullius in *Caton. Nè nunc qidem vires desidero adolescentis; non plus qàm adolescens etiam vires tauri aut elephantis desiderabam.* Objurgátqe eos Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 29. qi eis corporis dotibus non contenti, qas natura ipsa assignavit, gerantur qòd magnitudine corporum non æquent elephantes, velocitate cervos, levitate aves, impetu tauros; qòd fugacitate nos rarium canes vincant; qòd acie luminum lupos, spatio ætatis cervi, multa animalia mundi finibitate. Et de ætatis spatio rursus *l. de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de natura malignitate conqeritur, qòd in exiguum ævi gignimur; qòd hac tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis spatia decurrunt: adeò ut, exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita diffugiat.* Et mox, vitium hoc non vulgi solius esse peculiare ostendens: *Indè Aristoteli cum rerum natura exigenti, minimè convenisse sapienti viro hoc est: illam animantibus tan-*

τριῶν ἐ, ἐ τεμακοσίων; ἴτω δὴ καὶ ὅτι μείζω
* τοσῶν δι. * πολλῶν ἢ ἐτῶν τῶν βιωτέον σοι, καὶ ἐ μείζω
πλείονος. a ὥσπερ γὰρ ἡ ἐσία, ὅταν ἀφορίζ-
a L. 8. §. 7. σαί σοι στέργειν, ἴτω καὶ b ὅτι ἓξ χρόνω.
b L. 2. §. 4.

§. 50. c Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς. d παρίτε
c L. 3. §. 11. d L. 11. §. 9. ἢ καὶ τῶν ἀκόντων, ὅταν ἡ δικαιοσύνης ὁ λόγος
e L. 4. §. 1. l. 7. §. 58. ἴτως ἄγῃ. ἐὰν μέν τοι βίᾳ τις παραχρώμενος ἐνί-
f L. 5. §. 20. στηται, e μεταβαίνειν δὲ τὸ εὐάρεστον καὶ ἄλυπον, ἢ
* καὶ ὅτι συγχρῶ εἰς ἄλλην δεστὴν τῇ κωλύσει. ἢ μέμνησο
g L. 5. §. 17. ὅτι f μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾷς, * ὅτι καὶ g τῶν
* ἀρίγω * τοιᾶς δὲ ἀδυνάτων ἐκ * ὀρίγω. πῶς ἄν; ἡ * τοίας
τινὸς δὲ πως ὀρμῆς. τάττε ἢ τυγχάνεις, * ἐφ' οἷς
*[εἰ] ἐφ' προῄχθημεν *, ταῦτα * γίνε[ται].
Xyl. [κεῖν] ἐφ' f.
*-θης f.
*[μὴ] γ vel -τ[ὰ] γ.
h L. 2. §. 7. §. 51. h Ὁ μὲν φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἰδί-
ον ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει. ὁ ἢ φιλήδονος ἰδίαν πεῖσιν.

torum ſis, ægrè fers? nec itaqe, qòd tot annos, non avtem plures, victurus ſis, ægrè feras. Sicut enim ſtaturæ, ſic & temporis, qantum aſſignatum eſt tibi, tanto contentus ſis oportet.

§. 50. Aliis qæ juſta ſunt, perſvadere annitamur. Sed invitis etiam facito, qod juſtitiæ ratio exegerit. qòd ſi qis vi adhibitâ obſtiterit tibi, tu ad æqanimitatem & tranqillitatem te transfer, eóqe qod obſtat ad virtutis alterius exercitium fac utare. memineris etiam, qòd cum exceptione opus aggrediebare, nec id appetebas, qod fieri non poteſt. qid ergò? conatum iſtiuſmodi. hunc avtem aſſeqeris, etiamſi ea qæ conatus fueras, non fiant.

§. 51. In actione aliena ambitioſus bonum ſuum ſitum opinatur: in paſſione ſua voluptuarius: in actio-

ANNOTATIONES.

tum indulſiſſe, ut qina avt dena ſecula edurent, homini in tam multa ac magna genito, tantò citeriorem terminum ſtare. Verùm Theophraſto, non Ariſtoteli qerelam hanc attribuit Cicero *Tuſcul. l. 3. Theophraſtus moriens accuſaſſe naturam dicitur, qòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, hominibus tam exiguam dediſſet.* Cùm Ariſtoteles contrarium potiùs ſtatuat, *de gener. animal. l. 4. c. 10.* Πάντων γὰρ ὁ ἄνθρωπος πλείω ζῇ χρόνον, πλὴν ἐλέφαντος, ὅσον ἀξιόπιστον ἔχομεν τὸν πεῖραν. *Homo enim plus temporis, qàm qodvis animal vivit, excepto elephante, qod qidem uſu adhuc fido digno noverimus.* fuerit itaqe forſan Senecæ σφάλμα μνημονικόν. Pedonis gemina in *Macen. obit.* qerimonia:

Vivacéſne magìs cervos decet eſſe parentes,
Si qorum in torva cornua fronte rigent?
Vivere cornices multos dicuntur in annos;
Cur nos anguſtâ conditione ſumus?

De utriuſqe & molis & ætatis menſura decreto numinis acqieſcere qemqe Marcus hic monet. certè de utraqe ſolicitum anxiúmve eſſe nec expedit, nec proficit. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτῆ πῆχυν ἕνα; *Qis enim ex vobis ſolicitè cogitando poteſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?* Domini Chriſti verba ſunt, Matth. *c. 6. v. 27.* qæ verba etiamſi de *ſtatura* accipiant pleriqe, at de *ætate* intelligenda Andreas Dunæus noſter contendit; eúmqe ſenſum verba facilè admittunt.

Τοσῶν δὲ ἐτῶν τῶν] Ità Baſilienſis τοσῶν δὲ ἐτῶν, Lugdunenſis τῶν expuncto. Ego, tranſpoſito malim τοσῶν δὲ τῶν, avt etiam τοιῶν, ut in membro priore.

Ὅσον ἀφώρισαι] Vide *ad l. 8. §. 17. & l. 12. §. 23.*

Στέργεις] *Acqieſcis eò contentus.* hoc eſt enim στέργειν τι, vel τινί. Vide *ſuprà ad §. 44.* qo ſenſu & τὸ ἀγαπᾶν havd infreqens deprehenditur. Plato *Timæo pag. 1047. D.* Ἀλλ' ἐὰν ἄρα μηδενὸς, ἧττον παρεχώμεθα εἰκότας, ἀγαπᾶν χρή. id eſt, *contenti eſſe debetis, ſi probabilia dicentur.* Cicero *de univerſ.* Lucianus in *Necyomant.* Ἐπειδὴ ὁ Αἰακὸς ἀπομετρήσῃ ἑκάστῳ τὸν τόπον (δίδωσι δὲ τὸ μέγιστον ἐ πλέον ποδός) ἀνάγκη ἀγαπᾶσθαι κατακεῖσθαι πρὸς τὸ μέτρον συνειλημένον. *Poſtquam Æacus unicuique locum demenſus eſt (dat avtem cui maximum non plus qam pedem) neceſſe eſt, ut eâ, qa aſſignata eſt, menſurâ contentus jaceat.* Idem in *Toxari.* Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοί γε ἠγάπησαν, ὅτως ἀφίεμενοι. *non contenti fuerunt*, vel, *non ſat habuerunt ſic dimitti.* Phocion apud Plutarchum *in vit.* & in *apophth.* Εἶτα οὐκ ἀγαπᾷς, ὅτι μετὰ Φωκίωνος ἀποθνήσκεις; *An non ſat habes, qòd cum Phocione moriturus ſis?* Iſocrates in *panegyr. p. 118.* Ὥστε τοὺς ἀφεῖσθαι μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾶν. *Ut qi defecerant, non contenti libertate; non ſat habentes qòd liberi exiſterent.* Demoſthenes *Philip. 2.* τὰ παρόντα ἀγαπήσειν. *rebus præſentibus contentum fore.* qod aliâ ſyntaxi Lyſias ἀγαπᾶν τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς. nec diſpari ſignificatu Hebræorum אהב adhibetur *Pſal. 116. v. 1.* אהבתי *ſat habeo.* Junius. indè ἀγαπητὸν εἶναι. *ſatis habendum.*

§. 50. Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς] Xylander ſuperiori periochæ iſta attexuit, vertítqe, *ità & de tempore annitendum eſt nobis, ut perſvadeamur*; ac ſi αὐτοὺς ſcriberetur. meliùs Lugdunenſis *annitendum eſt nobis, ut perſvadeamus iis cum qibus agimus.* Hoc, inqit, conemur: ulteriùs enim nil datur. Epictetus *l. 4. c. 6.* Μὴ γὰρ δίδοταί σοι τοῦτο; (ἄλλως πίστις, τίνα ἐστὶν ἀγαθὰ καὶ κακά.) ἐκεῖνο μόνον σοι δίδοται, σαυτὸν πεῖσαι. καὶ ὅπου πίστεως. *Numqid iſtud tibi datum eſt, (aliis perſvadere qa bona qa mala ſint) illud unum tibi datum eſt, ut tibi ipſi perſvadeas. Qod qum ipſe tibi vendum perſvaſeris.*

Παράτιε δὲ καὶ τῶν ἀκόντων] *etiam invitis hominibus id agendum non eſt, qod juſtitiæ ratio jubet* Xylander. qaſi Marcus velit, qod ex Platone Cicero *ad Lentul. lib. 1. Ep. 9. Tantùm contendere in republica qantùm probare tuis civibus poſſis: vim neqe parenti neqe patriæ afferri oportere.* Cùm Marcus contrà planè moneat, ubi ad conſenſum in recto ſvaſionibus alios adigere minus valemus, etiam inviris ipſis & renitentibus id faciendum, qod juſtitiæ ratio exigere videbitur. Vide Josh. *c. 24. v. 14, 15.* Optimè ad Marci mentem Clemens *Strom. l. 4. pag. 500. C.* Καὶ ἀκόντων τινῶν καὶ τὰ πλεῖστα ἐπισαμένων, καὶ κολάσεις ἐπιτιθέντας πρὸς τὸ ἀνδρεῖος, ἢ πρὸς τὸ δικαίους, φιλοσοφοῦσι ὅ τε ἰκέτης, ἢ τε γυνὴ, καὶ ἐλεύθερος, καὶ τοράννου θάνατος ἀπειλοῦντος τοῦτο, καὶ ἐπὶ δικαστήρια ἄγοντος, καὶ εἰς κινδύνους ἰσχάτους περιίλκοντος, περί τε τῶν κλήσεως ἀπάντων κινδυνεύῃ, ὑπ' ἀφίξεται τῆς θεοσεβείας οὐδ' ὅπως τι ἂν. οὐδὲ ἀπαυδήσει ποτὲ, ἢ μὲν γυνὴ φαύλῳ συνοικοῦσα ἀνδρὶ, ὁ δὲ υἱὸς, ἐὰν φαῦλον ἔχῃ πατέρα, ἢ πονηρὸν δεσπότην ὁ οἰκέτης. τῆς ἀρετῆς ἐχόμενοι γενόμενοι. *Et invitis aliqibus, & valde reſiſtentibus, etiamſi à marito vel à Domino impendeant ſupplicia, philoſophatur ſervus & mulier. Qin etiam liber qoqe, etiamſi tyrannus ei mortem miniſtetur, etiamſi ducatur ad judicia, & trahatur ad ultima ſupplicia, & de facultatibus ac fortunis ſuis omnibus veniat in periculum, nullo modo abſtinebit à pietate, & vero Dei cultu, neqe unqam ab eo diſſentiet: mulier, qa cum malo marito habitat; filius avtem, ſi malum habeat patrem, vel improbum dominum ſervus, ſorti ac generoſo animo virtutem perſeqentes.* Vide *l. 3. §. 7.* & paulò poſt *ibidem pag. 501. A.* Ἴσμεν γὰρ καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέτας, πολλάκις ἀκόντων πατέρων καὶ δεσποτῶν καὶ ἀνδρῶν, βελτίους γεγονότας. *Scimus qidem certè, & filios, & mulieres, & ſervos ſæpe invitis parentibus, & dominis, & maritis, evaſiſſe optimos.*

Παράτιε δὲ] cùm antè πειρῶμεν dixiſſet. tranſitio non à numero ad numerum tantùm, ſed & à perſona ad perſonam. qalis & *l. 2. §. 9.* & *l. 8. §. 12,* & *§. 31.* & *l. 10. §. 35.* ejuſmodi de ſacra pagina occurrunt crebró. *Deut. c. 12. v. 8. Pſal. 16. v. 12.* & *Pſal. 18. v. 32, 35.* & *Pſal. 77. v. 1, 2.* Luc. *Act. c. 1. v. 3, 4.* & *c. 17. v. 2, 3.* Pavl. *ad Rom. c. 8. v. 1, 2, 4.* & *v. 15.* & *ad Cor. Ep. 1. c. 10. v. 6, 7.* & *9. 10.* Ità etiam ſumendum videtur illud Joannis *Epiſt. 2. v. 8.* Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. *Reſpicite vos ipſos, ne perdamus qa egimus, ſed ut mercedem plenam recipiamus.* itaqe vetus interpres vertit, *ne perdatis, ſed ut accipiatis.*

Συγχρῶ εἰς ἄλλην δεστὴν τῇ κωλύσει] Vide *lib. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 8. §. 32, 35.* & *l. 9. §. 11.*

Μεθ' ὑπεξαιρέσεως] Vide *l. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 11. §. 37.*

Ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων οὐκ ὀρέγῃ] lego καὶ ὅτι, & ὀρέγῃ. etiamſi. ὀρέγῃ Xylander maluiſſe videatur. Vide *l. 5. §. 17.*

Τάττε δὲ τυγχάνεις, ἐφ' οἷς προῄχθημεν, ταῦτα γίνεται] deeſſe videtur aliqid. ſupplenda forſan conditionalis particula, ut ſenſus ſit integer, [εἰ] ἐφ' οἷς προῄχθημεν. Ità ſenſiſſe videntur interpretes. *Si id cujus cauſſâ citatus es, conſeqaris.* Xylander *Si id, cujus cauſſâ ſatus, inqe mundum ſum editus, factum fueris.* Mericus *hoc eſt*, inqit ille, *ut deſideria mea omnia rationis imperio ſubjiciam.* Nevtrum ſatisfacit. Malim, adjectâ etiam negativâ [οὐ καὶ] ἐφ' οἷς προῄχθημεν, ταῦτ' [οὐ] γίνεται. *nos qod noſtrum eſt*, hoc eſt, conatos eſſe *conſeqimur, etiamſi ea ad qa impulſi ſumus, nevtiqam fiant*, neqe exitum ſortiantur conatus noſtri. ὀρμὴν ſiqidem, id eſt, *actum* noſtrum, non & *effectum*, qod in aliena poteſtate ſitum, nobiſmet ipſi proponebamus. Vel etiam perſonâ eâdem continuatâ, κἂν ἐφ' οἷς προῄχθης, ταῦτα μὴ γίνεται. *etiamſi ea qa conatus ſis, non fiant.* Vide *l. 5. §. 14.* Ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Ἀλλ' οὐκ ἐπέτυχες. μὴ γὰρ σὸν τοῦτο ἦγον ἦν. *At voti compos non factus es. Verùm illud tuum munus non fuit.*

§. 51. Ὁ μὲν φιλόδοξος, ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν] Ambitioſus bonum ſuum extra ſe in alieno actu, favore, lavde, exiſtimatione, poſitum habet. Vide *ad l. 2. §. 6.*

Ὁ δὲ φιλήδονος, ἰδίαν πεῖσιν] Voluptuarius in ſenſu ſive corporis affectione. ità πεῖσιν noſter ſemper uſurpat. ut *l. 3. c. 6.* & *l. 6. §. 16.* Ὡς κατὰ τῷ πᾶν ἀγαθὸν κρίναι, *Tanqam.*

actione ſua vir prudens.

§. 52. Licèt de re hac vel illa nihil opinari, atqe ità animi perturbationem omnem effugere. neqe enim habent in ſe res ipſæ vim ullam judicia noſtra eliciendi.

§. 53. Aſſveſce eis qæ ab alio dicuntur animum ſedulò adhibere, & qantum poteris dicentis animo penitus intereſſe.

§. 54. Qod examini non conducit, nec api conducit.

§. 55. Si gubernatori navtæ, medico ægroti maledicerent, ecqem alium avſcultarent? avt qo modo exeqerentur illi, qod navigantibus ſalutem pareret, ægrotantibus ſanitatem?

a ὁ ᾧ νοῦν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν. a L. 5. §. 15. 34. 35. l. 9. §. 16.

§. 52. b Ἔξεστι περὶ τούτων μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ. c αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν πιθανὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων. b L. 5. §. 2. l. 7. §. 2. 14. c L. 5. §. 19. d L. 7. §. 4.

§. 53. d Ἔθισον σαυτὸν πρὸς * τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ * γίνεσθαι c ἀπαρεν θυμήτως, καὶ ὡς οἷόν τι ἐν τῇ ψυχῇ ξ λέγοντ γίνε. 30. * τῶ vel -έρῳ λεγομένῳ. c L. 10. §. 8.

§. 54. f Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῇ μελίσσῃ συμφέρει. f L. 5. §. 22.

§. 55. Εἰ κυβερνῶν) * οἱ ναυ), ἢ ἰατρεύοντα * οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τινὶ ἂν προσεῖχον; ἢ πῶς αὐτὸς ἐνεργοίη, τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς θεραπευομένοις ὑγιεινόν; * -νῶντα Cant. * ονται Cant.

§. 56.

ANNOTATIONES.

qam norma bonum qodvis diſcernens. utì Epicurus *ad Menæc.* apud Laërtium *l.* 10. *c.* 129.

Ὁ δὲ νοῦν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν] Studioſus verò ſive ſapiens in actione ſua, non & in actionis eventu, ut monitum *ſuprà* §. 48. vel in hominum etiam qorumvis approbatione. Vide *l.* 5. §. 34. & *l.* 9. §. 16. De populo Athenienſi in *Panathen.* Ariſtides: Ἐν γὰρ ποιεῖν, οὐκ ἐν πάσχειν πεφυκέναι ἡδέσαν. Præclariſſimè, & ad Marci mentem accommodatiſſimè, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *D.* de verè pio: Ὁ δὲ ψιλῇ κλήσει, καθὸ κέκληται, ὑπακούων, ἤτοι διὰ φόβου, ἤτε διὰ ἡδονὰς ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἴσταται. ὁ γὰρ περισκέπτεται, εἴ τι λυσιτελὲς ἕξωθεν ἕπεται κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπᾳ δὲ τὸ ὄντως ὄντος ἰατρεῖ ἐλκόμενος, καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἀγόμενος, διατριβῇ. ὅθεν οὐδ' εἰ καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ θεοῦ πράττειν τὰ ἀπηγορευμένα, ἀτιμώρητός τε ὤν. οὐδ' εἰ καὶ μισθὸν τὰ μακάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὶ ἐπαγγελίαν προσλάβοι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν θεὸν ἐφ' οἷς πράττει πεισθείη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἄν, τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἄταξ ἑλόμενος. *Qi autem nuda vocationi, qatenus vocatus eſt, obedit, is neqe propter voluptates tendit ad cognitionem. Non enim conſiderat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinſecus conſeqatur, ſed tractus à dilectione ejus, qi verè eſt amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius eſt Dei cultor. Unde nec ſi per hypotheſin à Deo acceperit poteſtatem faciendi ea, qæ ſunt prohibita, citra ullam pænam: neqe ſi propterea beatorum bona accepturum eum eſſe ei promiſſum fuerit: ſed nec ſi perſvaſum habuerit fore, ut Deum lateant ea qæ gerit (qod qidem fieri non poteſt) in animum unqam eſſe inducturum, ut aliqid agat præter rectam rationem: qum id qod verè eſt boneſtum, & ex ſeipſo eligendum, & eâ ratione expetendum amandúmqe ſemel elegerit.* Nihil ſanctius dici poterat, nihil ſublimius.

§. 52. Ἔξεστι περὶ τούτων μηδὲν ὑπολαμβάνειν] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 7. §. 2. unde videtur aliqid, qod hîc deeſt, ſupplendum, nimirum, μηδὲν [ὃ μὴ δεῖ] vel μηδὲν [κακὸν] *nihil ſecùs qàm oportet*, vel *nihil mali opinari.* hoc enim ſatis eſt ad animum in tranqillo ſtatu continendum.

Αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα] Vide *l.* 5. §. 19.

§. 53. Πρὸς τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ γίνεσθαι] vel τῷ legendum, vel λεγόμενον. Sed illud potiùs. πρὸς τῷ λεγομένῳ γίνεσθαι. ſicut πρὸς τῷ εἰρημένῳ λόγῳ εἶναι, qæ dicta ſunt ſecum repetere. Plato in *Phædone pag.* 63. *D.*

Ἀπαρεν θυμήτως] *non negligendo*, ſive *animum minùs advertendo & intendendo eis qæ dicuntur.* Sic *l.* 10. §. 8. Ἀπαρεν θύμητον. *Animadverſio ſedula.* Vide *ad l.* 5. §. 5. Socrates apud Platonem in *Hipp. min. pag.* 256. *B.* Ἀεὶ εἴωθα, ἐπειδάν τις λέγῃ τι, προσέχειν τὸν νοῦν, ἄλλως τε, κἂν ἐπειδάν μοι δοκῇ σοφὸς εἶναι ὁ λέγων. *Verùm conſvevi ſemper, qum aliqis de re aliqa diſputat, diligenter attendere, præſertim qando qi loqitur, ſapiens mihi eſſe videtur.*

Ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ τὸν λέγοντος] Hoc eſt, qod Plutarchus *de audiendo pag.* 42. *A.* Τῇ προσοχῇ καταδυόμενον εἰς τὸν νοῦν τοῦ λόγου. *Animo in ipſos orationis ſenſus penetrare.* Et Origenes *ad. Celſ. l.* 1. Εἰσελθεῖν εἰς τὸν τῶν λέξεων νοῦν. *Dictorum ſenſum animo penetrare.* Vide *lib.* 7. §. 4, 30.

§. 54. Τὸ τῷ σμήνει] Vide *l.* 5. §. 22.

§. 55. Εἰ κυβερνῶντα οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον] Rectè monet Gvilielmus Canterus *var. lect. l.* 7. *c.* 1. legendum κυβερνῶντα, & ἰατρεύοντα. qod interpretes tum Latinus tum Anglicus non advertentes, Marci mentem nevtiqam ſunt aſſecuti. *Si gubernatori*, inqit, *navta, medico ægroti, contradicere, maledicere, adverſari voluerint, unde avt à qo alio ſalutem illi, ſanitatem iſti ſperaverint?* Hos itaqe lubentes promptiqe avſcultant, eiſqe obſequuntur, qibus cor ineſt, & qibus ſalus ſuamet cordi eſt. Plato in *Criton. pag.* 35. *B.* Γυμναζόμενος ἀνὴρ, καὶ τοῦτο πράττων, πότερον πειστέος ἀνδρὸς ἰατροῦ καὶ γυμναστικοῦ μάλιστα ἑνὸς, ἢ πολλῶν; ἐκεῖνον καὶ ψόγον καὶ δόξαν τὸν ἑνὸς προσέχειν, ἢ οὐκ ἐκείνου, ὃς ἂν τυγχάνει ἰατρὸς ἢ παιδοτρίβης ὤν; ἑνὸς μόνου. ἐκεῖνον φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους, καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους τοῦ ἑνὸς ἐκείνου, ἀλλὰ μὴ τοὺς τῶν πολλῶν. Δηλαδή. ταύτῃ ἄρα αὐτῷ πρακτέον καὶ γυμναστέον καὶ ἰδιστέον γε καὶ ποτέον, ᾗ ἂν τῷ ἑνὶ δοκῇ τῷ ἐπιστάτῃ καὶ ἐπαΐοντι μᾶλλον, ἢ ἢ ξύμπασι τοῖς ἄλλοις. Καλῶς λέγεις. ἐκεῖνον καὶ τ' ἄλλα ὕστως, ἵνα μὴ πάντα διέλθωμεν. καὶ δὴ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἕπεσθαι, ἢ τῇ τοῦ ἑνός, εἴ τίς ἐστιν ἐπαΐων, ὃν δεῖ αἰσχύνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους. Τοῦ ἑνὸς ἐστέον δηλαδή. ἐκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν ὕστω φροντιστέον, ὅ, τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ, τι ὁ ἐπαΐων ὁ εἷς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. *Qi in gymnaſiis ſe exercet, eáqe in re operam collocat, utrum cujuſlibet hominis laudi & vituperationi & opinioni attendit, an illius tantum qi medicus ſit avt gymnaſii magiſter? Hujus ſolius. Annon timere decet vituperationes & optare laudes illius unius potius qàm multorum? Procul dubio. Hac itáqe ratione ille agere ſeqe exercere debet, atqe etiam edere & bibere, qa illi unico videatur qi præſideat intelligátqe, potius qam ut videtur vulgo. Rectè dicis. Nonne & de aliis ne omnia percurramus eadem ratio eſt? de juſtis injuſtiſqe, de turpibus & boneſtis, boniſqe & malis. Utrum multorum opinionem ſeqi debeamus, an unius potius, qi intelligat, qem decet & vereri & timere magis qàm cunctos alios. Unius iſtius procul dubio. Non igitur, vir optime admodum nobis curandum eſt, qid de nobis multi loqantur, ſed qid dicat is unus qi intelligit juſta & injuſta, atqe ipſa veritas.* Galenus *hortator. c.* 10. Οὔτε τοσῶν, ἓν οἶδ' ὅτι, τοῖς πολλοῖς ἂν ἐπιτρίψαις σαυτὸν, ἀλλ' ὀλίγοις δή τισιν ἐξ ἁπάντων, καὶ τούτων τοῖς ἰατρικωτάτοις. ὥστ' ἂν πλέων ἅπασι τοῖς συμπλέουσιν, ἀλλ' ἑνὶ τῷ κυβερνήτῃ. εἰ δὲ καὶ τῶν σμικροτάτων, τέκτονι μὲν τεκταινόμενος, ὑποδημάτων δὴ χρήζων, τῷ σκυτοτόμῳ, πῶς ἂν ἔχ, ἵνα περὶ πρωτείων ὁ ἀγὼν ἐστι, σαυτῷ δίδως τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀφελόμενος αὐτὴν τῶν σοφωτέρων ἢ κατὰ σαυτόν; *Certò tamen ſcio te morbo laborantem non multis teipſum commiſſurum, ſed paucis qibuſdam ex omnibus, iiſqe medendi peritiſſimis; neqe te navigantem omnibus tecum navigantibus, ſed uni gubernatori; minimis denique in rebus, fabro qidem te adificantem; cerdoni vero calciamentis indigentem fidem habiturum: qá igitur ratione qum de rebus præſtantioribus contentio eſt, tibi ipſi judicii poteſtatem viris te ipſo ſapientioribus ereptam tribuis?* In animo videtur habuiſſe Socratis illa apud Xenophontem *memorial. l.* 3. *pag.* 764. *D.* Ἐκεῖνο μὲν δή που οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἀνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, ὡς ἂν ἡγῶνται βελτίους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται. καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνικώτατον. καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. *Nimirum noſti, qavis in re parere homines illis maximè velle, qos exiſtimant eſſe præſtantiſſimos. Nam in morbo potiſſimum illi parent, qem medica rei putant eſſe peritiſſimum: & in navi qi navigant ei, qem gubernandi putant peritiſſimum: & in agricultura, qem agri colendi peritum in primis arbitrantur.* vel etiam, qod ex Aſtyagis perſona Xenophon ipſe, *Cyri inſtit. lib.* 1. *pag.* 31. *C.* Οὓς ἂν ἡγήσωνται περὶ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ ἄνδρασι ὑπερηδίως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' ὕτως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, οὓς προθύμως τοῖς ἐπιτάττουσι, καὶ ἐν θαλάττῃ δὴ, οὓς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται. *Homines ei, qem arbitrantur de commodis ſuis prudentius ſe ipſis diſpicere, perqam lubenter parent. Atqe hoc ita ſe habere, qum in multis aliis, tum in ægrotantibus animadvertere licet, qi perqam cupidè arceſſunt id præcepturos, qod fieri oporteat: ſtidémqe in mari, ubi vectores perqam cupidè gubernatoribus obſequntur.* Ariſtonymus in *tomariis*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3. Ἐν μὲν τῷ πλεῖν πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ. ἐν δὲ τῷ ζῆν τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον. *In navi-*

a L.4.§.3. Inf. §.59.

§. 56. a Πόσοι μεθ' ὧν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη ἀπεληλύθασιν;

§. 56. Qàm multi eorum, qibuſcum in mundum intraveram, ex eodem jam exceſſerunt?

b Sup. 25. 27. l.8.§.14. l.11.§.18.

§. 57. Ἰκτερῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται. καὶ λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν. καὶ παιδίοις τὸ σφαῖρον καλόν b τί οὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλασσον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον, ἢ τὸ χολίον τῷ ἰκτερῶντι, καὶ ὁ ἰὸς τῷ λυσσοδήκτῳ;

§. 57. Avrigine affectis mel amarum videtur; à cane rabido morſis, aqa formidabilis: contrà pueris pila pulcrum qid. qare igitur cuiqam ſuccenſes? an minùs poſſe putas mentis errorem, qàm apud arqatum bilem, apud lymphaticum virus?

c L.2.§.9. d L.5.§.8.

§. 58. c Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως, βιῶν σε ἐδείς κωλύσει. d κατὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως, οὐδέν σοι συμβήσεται.

§. 58. Qo minùs ſecundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit. præter rationem verò naturæ communis nihil tibi contigerit.

e L.4.§.3.l. 7.§.62.l.9. §.27. f L.10.§.19.

§. 59. e Οἷοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ f δι' ἅπερ ἀναγινόμενα, καὶ δι' ὅσων ἐνεργειῶν.

§. 59. Perpende tecum, qales ſint qibus placere cupis, & qarum rerum potiundi cavſſâ id velis, qibuſqe officiis iſta demererearis. item qàm citò

ANNOTATIONES.

gando gubernatori auſcultandum eſt: vivendo illi qi plus ratione valet. Epictetus itidem *lib.* 3. *c.* 24. Ὅσις οὖν καθόλου τὴν περὶ βίου ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτο εἶναι δεῖ τὸν διεπότην; τίς γάρ ἐστιν ἐν τῇ κύρᾳ; ὁ κυβερνήτης. διὰ τί; ὅτι ὁ ἀκολουθῶν αὐτῷ ζημιοῦται. *Qi igitur in univerſum vita degenda ſcientiâ inſtructus eſt, eum qid aliud eſſe oportet niſi dominum? Qis enim in navi dominatur? gubernator. cur? qia qi non obtemperat, damnum facit.* Piè Ambroſius *in Pſal.* 37. de Deo medico cœleſti ſummo. *Ipſi nos committamus, parati qo velit curari medicamento. nemo dicit medico corporis ſui qomodò curandus ſit. novit medicus qa ſingulis vulneribus medicamenta conveniant. Si dixerit medicus medicina genus, qo curari ager debeat, & ille faſtidit, diſcedit medicus, agrumqe relinqit. vides eum qi curari velit, omni modo medico acqieſcentem.*

§. 56. Πόσοι μεθ' ὧν εἰσῆλθον] *Qot ante me è vita exierunt, qibuſcum ego unà intraveram?* Ità *lib* 4. §. 3. Ὅσων ἤδη μετεβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας; *Qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipſe.* Cur ergò exire me moleſtè feram, cùm tot mecum nati unà, jam exierint? Xylander εἰσῆλθον, dum *venerunt*, vertit, ſenſum pervertit.

§. 57. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρόν] Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 29. Οὐδεὶς τολμήσαι ἂν εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέλι οὐ γλυκάζει τοὺς ὑγιαίνοντας. ἢ ὅτι τοὺς ἰκτεριῶντας οὐ πικράζει. *Nemo negare audeat, qin ex melle ſani dulcedinem, icterici amaroremm percipiant.* Cavſſàm reddit apud Svidam in ἰκτεριᾶν neſcio qis non de melle ſolùm: Τοῖς ἰκτεριῶσι πᾶς χυμὸς πικρὸς δοκεῖ εἶναι, διὰ τὸ τὴν ὑγρότητα τὴν περὶ τὴν γλῶτταν τοῦτον ἔχειν τὸν χυμόν. *Morbo regio laborantibus omnis humor videtur eſſe amarus, qod humor circa linguam hanc ſaporem habeat.* & diſſertiùs de melle Alexander Aphrodiſienſis *problem l.* 1. *q.* 101. Τὸ μέλι τὸ πᾶσι γλυκύτατον, τοῖς ἰκτερικοῖς πικρὸν φαίνεται. διότι χολὴν πικρὰν ἔχουσι πλεονάζουσαν ἐν παντὶ τῷ σώματι, καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ, τὸ ὑπ' μέλι ἡσθιόμενον τὸν ἡσυχάζοντα πικρὸν χυμὸν ἀναπείθει. καὶ ἡ γεῦσις λοιπὸν ἀντιλαμβανομένη τῆς πικρότητος τῆς χολῆς, φαντασίαν ποιεῖ τοῦ νομίζεσθαι τὸ μέλι πικρὸν ὑπάρχειν. *Mel omnibus dulciſſimum ictericis amarum videtur, qia fel copioſius in toto corpore lingva habent. Mel igitur comeſtum amarum humorem qieſcentem commovet, & guſtus reliqum amaritudinis fellis percipiens, imaginem qâ mel amarum eſſe putes efficit.* Gregorius Nazianzenus *de cathedr. Conſtantinopolit.* Οὐχ ὕτω δοκεῖς, φησὶ, τοῖς πολλοῖς, ἀνδρωστί. ἢ γῇ δὲ δοκεῖ τοῖς ἰλιγγιῶσιν ἱστάναι, τοῖς δὲ μεθύουσι πύργον εἰ πύργοντες; ἀλλ' ἐκ ἐπὶ ἀσφαλὴς βαδίζειν ἢ περιτρέπεσθαι; τὸ μέλι ἢ πικρόν ἐστιν ὅτε καὶ ὃς νομίζεται, νοσοῦσί τε καὶ κακῶς διακειμένοις; ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦτο τὰ πράγματα ὕτως ἔχει, ὡς δοκεῖ τοῖς πάσχουσι. *Non ita aliis videtur ais homo. Qid verò? an iis qi vertigine correpti ſunt, terra fixa & ſtabilis eſſe videtur? an ebrius ſobrii integrâ mente eſſe, ac non potiùs in caput incedere, ac ſurſum deorſumqe moveri? annon qibuſdam interdum hominibus mel amarum eſt, nempe morbo laborantibus, maliqe affectis? At non propterea res ita ſe habent, ut, qi hoc ſtatu ſunt, arbitrantur.* Idémqe *de pace* 3. Ἡ αὐτὴ γῆ, ἵστησι μὲν τοῖς ἰβρωμένοις, καὶ ἡ πεποιθόσι. κινεῖται δὲ τοῖς ἰλιγγιῶσι καὶ περιτρεπομένοις, τῇ τῶν ὀφθαλμῶν πάθει ἐπὶ τὸ ὀφθὲν μεταβαίνοντος. *Eadem terra ſanis quidem, ac minimè laſis fixa & ſtabilis eſt: iis autem, qi circumaguntur, ac vertigine laborant, movetur, nimirum adſpicientium vitio ad rem adſpectam tranſeunte.*

Λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν] *A cane rabioſo morſis, ubi parium occurſum eſt, ſolet aqa timor naſci.* ὑδροφοβίαν Graci appellant. Celſus *l.* 5. *c.* 27. & Plinius *l.* 25. *c.* 2. *Inſanabilis ad boſce annos rabidi canis morſus, pavorem aqa, potúſqe omnis afferens odium.* qo tamen loco remedium è cynorrhodo mulieri in ſomnis indicatum narrat, qo deinceps complures ſervati ſint. Idémqe è cane ipſo petitum remedium commemorat, *l.* 29. *c.* 5. *Eſt limus*, inqit, *ſalivæ ſub lingva rabioſo canis, qi datus in potu fieri hydrophobos non patitur. multò tamen utiliſſimè jecur ejus, qi in rabie momorderit, datur mandendum.* Mali rationem hanc, (ut omittam qæ longiuſculè petita Caſius habet in *problemat. q.* 23.) probabiliorem forſan veróqe propiorem aſſignat Aëtius *tetrab. l.* 2. *ſerm.* 2. *c.* 24. ideo aqam refugere ità affectos, qia in ea tanqam in ſpeculo, contuentur, vel vultum proprium deformiorem jam factum, vel canis ipſius, cujus imago menti obverſatur, ſpeciem. qi & eodem loci refert, philoſophum qendam hoc malo correptum generoſo animo obſtitiſſe, atqe aqam admiſiſſe, proverbiale illud ſibi accinentem, Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; *qid cani cum balneo?*

Καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον καλόν] Sextus *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 14. §. 4. Παισὶ μὲν γὰρ σφαῖρα καὶ τροχοὶ διὰ σπουδῆς εἰσιν. *Pueris enim quidem ſphæra & trochus in pretio ſunt.* de *ſimia* pariter Pindarus *Pyth. od.* 2.

— καλός τις
Πίθων παρὰ παισὶν ἀεί.
— *pulcer ſanè*
Similolus apud pueros ſemper.

Itaqe Attici κατ' ἐυφημισμόν τινα *ſimias* καλλίας vocant: ut docet Svidas ex Dinarcho *Orat. contra Pytheam.* Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας ἐν τοῖς οἴκοις τρέφοντες. *Qemadmodum qi ſimias domi alunt.* & Helladius apud Photium *cod.* 279. Ariſtoteles *ethic. l.* 4. *c.* 5. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ λήκυθος ἡ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρέπειαν παιδικὴν δῶρα. ἡ δὲ τούτου τιμὴ, μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον. *Pila enim & lecythus pulcerrima puerilis qidem dona in ſe habent magnificentiam: hujuſce tamen rei pretium parvum eſt & illiberale.*

Ἧ δοκεῖ σοι ἔλασσον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον] Vide *ſuprà* §.27. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 9. §. 40.

§. 58. Οὐδείς κωλύσει] Eadem hæc ferè, *l.* 5. §. 10. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεσί σοι παντὶ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν. μή τις σε κωλύσαι δύναται; οὐδείς. *Licet ergò tibi qolibet eventu ſecundùm naturam uti. Nunqis te prohibere poteſt? Nemo.* Vide *l* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 12.

Παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως] Vide *l.* 2. §. 21. ſed & Dominum Chriſtum Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 59. Οἷοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν] Idem monitum *l.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 62.

Δι' ἅπερ ἀναγινόμενα] *Qanam ſint, qa obſeqio ſuo avocpantur, & ut ſibi contingant atqe obveniant, hac ratione enituntur.* περιγίνεσθαι enim iſtic *obvenire, contingere*; non avtem *ſupereſſe*, qod Xylandrum fugerat. Dio Pruſæus *Orat.* 4. poſt ea qæ *ad l.* 5. §. 36. dedimus: αὐτομάτως αὐτῷ καὶ δίχα πόνου περιγινόμενα. *ultro citra laborem ei obvenientia.* Arrianus verò an Epictetus *l.* 4. *c.* 5. in eadem ſententia verbo ſimplici uſus eſt. Ὅρα δ' ὅσων ἂν γίνηται. *Conſidera qibus rationibus fiant*, id eſt, *obtineantur, obveniant iſta.* Vide *l.* 10. §. 19.

Καὶ δι' ὅσων ἐνεργειῶν] qàm ſervilibus, fœdis, turpibus miniſteriis iſta ambiant, illos demereantur. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 17. Ἀγωνακτοῦσί τινι, ὅτι Φιλόσοργος ἐντυχεῖ, ἤθελες ἂν σὺ κατὰ Σόρον κοιμᾶσθαι; μὴ γένοιτο, φησὶν, ἐκεῖνο ἡμέρα. τί δὲ ἀγωνακτεῖς, εἰ λαμβάνει τι ἀνθ' ὧν πωλεῖ; τί ματαρίζεις τὸν διὰ τοῦτο, ὃ σὺ ἀπεύχῃ, κλάμονον ἐκεῖνον; *Ego aliqando cuidam Philoſtorgi ſucceſſus agrè ferenti, numqid, inqam, tu cum Sura dormire velles? Ne, inqit, is dies mihi illuceſcat. Qid ergò ſuccenſes, ſi aliqid pretii pro iis qa vendit accipit; aut cur beatum eum pradicas ob ea qa deteſtaris.* Idemqe *ibidem c.* 26. Τίς θ' αἱμάσσοιτο τῶν γεραῶν ἱρῶν; καὶ τῶν γερόντων, καὶ ἐκείνας ἀποκόπτοντος, καὶ ἀποπλύνοντος, καὶ δωροδοκοῦντος, καὶ ἅμα μὲν νοσοῦσας θεραπεύοντος ὡς θέλει, ἅμα δ' ἀποθανεῖν ἐτοίμους, καὶ τὰς ἰατρὸς διακρίνοντος, εἰ ἤδη θανατίμους ἔχουσιν. ἢ πάλιν, ὅταν ὑπὲρ τῶν μεγάλων τούτων καὶ σεμνῶν ἀρχῶν καὶ τιμῶν, τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοτρίων δούλων καθαρὰς, ἵνα μηδ' ἐλευθέρων δοῦλος ᾖ. *Te autem qis ferat aniculas & ſenes deamantem, & muneribus conciliantem, ſimúlqe eas agrotantes ſervilem in modum curantem, ſimúlqe mortem earum exoptantem, & percontantem medicos, ſitne morbus letalis? aut etiam cum propter magna iſta præclaráqe imperia manus alienorum ſervorum deoſcularis, ut ne ingenuorum qidem ſis mancipium?* Ammianus hiſt. *l.* 14. *Dici non poteſt qâ obſeqiorum diverſitate colantur homines ſine liberis Roma.* Cicero *Paradox.* 5. *An eorum ſervitus dubia eſt, qi cupiditate peculii nullam conditionem recuſant dura ſervitutis? hareditatis ſpes qid iniqitatis in ſerviendo non ſuſcepit? qem nutum locupletis ſenis non obſervat? loqitur ad volun-*

citò ævum omnia condet, qótqe etiam res jam condiderit.

ὡς [a] παχέως ὁ αἰὼν πάντα καλύψῃ, καὶ [b] ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη. a L. 2. §. 12. l. 3. §. 10. f Sup. §. 56.

ANNOTATIONES.

voluntatem; qicqid denunciatum eſt facit: aſſentatur, aſſidet. munerat, miratur. qid horum eſt liberi? qid denique non ſervi inertis? ego malim repetitâ negativâ, *qid non denique ſervi, non inertis?* Horatius *Serm. l. 2. Sat. 5.*

— turdus
Sive aliud dabitur tibi, devolet illuc
Res ubi magna nitet, domino ſene; dulcia poma,
Et qoſcunqe feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem guſtet, venerabilior Lare, dives.
Si quovis perjurus erit, ſine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, nè tamen illi
Tu comes exterior, ſi poſtulet, ire recuſes.
Magna mimorve foro ſi res certabitur olim,
Vivat uter locuples ſine gnatis, illius oſto
Defenſor: famâ civem cauſſâqe priorem
Sperne, domi ſi gnatus erit, fœcundâve conjux.
Qinte puta aut Publi, (gaudent prænomine molles
Auricula) tibi me virtus tua fecit amicum.
Jus anceps novi, cauſſas defendere poſſum.
Eripiet qivis oculos citius mihi, qàm te
Contemptum caſſâ nuce pauperet. hac mea cura eſt,
Ne qid tu perdas, nev ſis jocus. ire domum atqe
Pelliculam curare jube: ſis cognitor ipſe.
Perſta atqe obdura; ſev rubra canicula findet
Infantes ſtatuas, ſev pingvi tentus omaſo
Furius hibernas canâ vivе conſpuet Alpes.

Senex orbus ille Plavtinus in *Milite* 3. 1.

Qando habeo multos cognatos, qid opus ſit mihi liberis?
Nunc bene vivo & fortunatè, atqe ut volo, atqe animo ut lubet:
Mea bona meâ morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Ibi apud me edunt, me curant, viſunt qid agam, ecqid velim:
Priuſqam lucet, aſſunt: rogitant, noctu us ſomnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. qin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant indè partem mihi majorem, qàm ſibi:
Abducunt ad exta: me ad ſe ad prandium, ad cœnam vocant.
Ille miſerrimum ſe retur, minimum qi miſit mihi.
Illi inter ſe certant douis. ego hac mecum muſſito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

Fædiora ſunt, qæ Hieronymus *ad Nepot.* etiam de Clericis qibuſdam. *Avdio præterea in ſenes & anus abſqe liberis qorundam turpe ſervitium. ipſi apponunt matulam, obſident lectum, purulentiam ſtomachi & phlegmata pulmonis manu propriâ ſuſcipiunt. pavent ad introitum medici: trementibuſqe labiis, an commodius habeat, ſciſcitantur, & ſi pavlulum ſenex vegetior fuerit, periclitantur; ſimulatâqe lætitiâ, mens intrinſecus avara torqetur. timent enim nè perdant miniſterium. ô qanta apud Deum merces, ſi in præſenti pretium non ſperarent? qantis ſudoribus hæreditas caſſa expetitur? minori labore margaritum Chriſti emi poterat.*

Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει.] ità *l. 9. §. 27.* Πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. *Tellus nos omnes condet.*

LIBER VII.

QId eſt vitioſitas? hoc, qod ſæpe vidiſti. in omni caſu occurrat idem, hoc eſt qod ſæpe vidi. omnino ſurſum deorſum eadem deprehendes, qibus refertæ ſunt hiſtoriæ priſcæ, mediæ, præſentes: qibus civitates atqe familiæ ſcatent. nihil eſt novi. conſveta & caduca ſunt omnia.

Τί ἐστι κακία; τοῦτ' ἔστιν, [a] ὃ πολλάκις εἶδες. καὶ ἐπὶ παντὸς ἢ ξ συμβαίνοντος πρόχειρον ἔχε, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες. [b] ὅλως ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ εὑρήσεις, [c] ὧν μεσαὶ αἱ ἱστορίαι αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. ὧν νῦν μεσαὶ αἱ πόλεις, καὶ οἰκίαι. [d] οὐδὲν καινόν. [e] πάντα * καὶ συνήθη [f] ὀλιγοχρόνια. a Inf. §. 58. b L. 2. §. 14. l. 6. §. 17. 46. c L. 8. §. 15. l. 12. §. 26. d L. 8. §. 6. e L. 6. §. 37. * συνήθη καὶ. f L. 5. §. 11. Inf. §. 23. l. 12. §. 24.

§. 2.

ANNOTATIONES.

§. 1. Τί ἐστι κακία; τοῦτ' ἔστιν ὃ πολλάκις εἶδες.] Et mox: *ὧν μεσαὶ ἱστορίαι, αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. Qibus referta ſunt hiſtoria priſca, media, præſentes.* Seneca *Epiſt. 97. Erras, mi Lucili, ſi exiſtimas noſtri ſeculi eſſe vitium, luxuriam & negligentiam boni moris, & alia qæ objicit ſuis qiſqe temporibus. hominum ſunt iſta, non temporum nulla ætas vacavit à culpa. & fient & facta ſunt iſta.* Et *de benefic. l. 1. c. 10.* ubi ſeculi ſui mores contaminatiſſimos acerbiùs pavlò proſcidiſſet; *Itaqe ſic finiamus,* inqit, *nè in noſtro ſeculo culpa ſubſidat. hoc majores noſtri qeſti ſunt, hoc nos qerimur, hoc poſteri noſtri qerentur; everſos eſſe mores, regnare neqitiam, in deterius res humanas & in omne nefas labi.* Ea eſt Flacci qerimonia, *carm. l. 3. ode. 6.*

Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos neqiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

At iſta, inqit ille, *ſtant loco eôdem, ſtabuntqe, pavlulum duntaxat ultro aut citro mota; ut fluctus, qos æſtus accedens longiùs extulit, recedens interiore litorum veſtigio tenuit. non expectant uno loco vitia; ſed mobilia, & inter diſſentientia tumultuantur, pellunt invicem ſuganturqe. Caterùm idem ſemper de nobis pronunciare debebimus, malos eſſe nos, malos fuiſſe; invitus adjiciam, & futuros eſſe. Erunt homicidæ, tyranni, fures, adulteri, raptores, ſacrilegi, proditores.* Et, *Epiſt. 97. Omne tempus Clodios, non omne Catones feret.* Vide *ad l. 8. §. 15.* ἀεὶ φορὸς ὁ κόσμος.

Ἄνω κάτω, τὰ αὐτὰ] Vide *l. 4. §. 32. & l. . §. 46.*

Οὐδὲν καινόν] Solomon *Eccleſ. c. 1. v. 9. Id qod fuit, idem eſt cum eo qod futurum eſt: & id qod factum eſt, idem cum eo qod fiet: neqe eſt novi qidqam ſub ſole. Eſtne aliqid de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imò jam fuit per ſecula, qæ ante nos fuerunt.* Tertullianus *de reſurr. c. 12. Qodcunqe conveneris, fuit: qodcunqe amiſeris, nihil non iterum eſt.* Arnobius *l. 1. Novi ſit nihil: vetera ſunt omnia, & nullis antiqitatibus inavdita.* Vide ad *l. 2. §. 3.* vide & Senecam *Epiſt. 24. ad l. 6. 44.* Terentius *Eun. prolog.*

Nullum eſt jam dictum, qod non ſit dictum priùs,

Hoc argumento fabulas poeticas everſum it Palæphatus *de incredibil.* Ὅσα δὲ εἴδη καὶ μορφαί εἰσι λεγόμεναι, ἃ νῦν οὐκ εἰσὶ. τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐγίνετο. εἰ γὰρ τότε, καὶ ἄλλοτε ἐγίνετο, καὶ νῦν τε γίνεται, καὶ αὖθις ἔσαι. *Cujuſmodi autem ſpecies & forma narrantur, fuerunt tum qoqe, qa nunc exſtant, eadem neqe fuerunt. Si tunc enim & alio tempore acciderunt, & jam fiunt, & erunt deinceps.* Lavdatqe illud Meliſſi & Lamiſci Samii, Ἐστι ἃ ἐγίνετο, καὶ νῦν ἔσαι. *Qa nata ſunt, etiam nunc fore.* qanqam illi forſan ſcripſerint: ἔστι, ἃ ἐγίνετο, νῦν καὶ ἔσαι. De vitiis morbiſqe pariter Diogenianus apud Plutarchum *Sympoſ. l. 8. c. 9.* Ἐκ τούτων νοσοῦμεν, οἷς καὶ ζῶμεν. ἴδια δὲ σπέρματα νόσων οὐκ ἔστιν, ἀλλ' αἱ τούτων μοχθηρίαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡμῶν πρὸς ταῦτα πλημμέλειαι τὴν φύσιν ἐπι[α]ίνουσιν. καὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα καὶ πάθη νοσῶν τινα καὶ πάτριον ὁδὸν βαδίζει. καὶ καινὸν οὐδὲν οὐδὲ τοῖς παλαιοῖς ἀνιςόρητον ἐξηνθηκε κακίας εἶδος. *Etenim ex iis morbi nobis contingunt, è qibus vivimus: neqe ſunt peculiaria morborum ſemina, ſed iſtorum vitia reſpectu noſtri, noſtrique in iis delicta naturam perturbant. Animæ etiam morbi affectioneſqe communi qadam & avitâ progrediuntur viâ. Et nullum novum, aut veteribus non commemoratum vitii genus erupit.* Eódem accommodat & Sophoclis illa ex *Antigone*:

Οὐ γάρ τοι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, καὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

unde emendandus idem *de commun. notit. adv. Stoic. c. 7.*

Non iſta nunc dierum vel nuper vigent,
Sed ævo ab omni: initia in occulto latent.

Πάντα καὶ συνήθη ὀλιγοχρόνια] lego tranſpoſitis vocabulis, π. σ. καὶ. ὀ. Vide *l. 6. §. 37. & l. 9. §. 14.* Item *l. 5. §. 10. & infrà §. 23.*

§. 2. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται νεκρωθῆναι, ἐὰν μὴ αἱ κατάλληλαι αὐτοῖς [a] φαντασίαι σβεσθῶσιν; [*] ὡς διηνεκῶς ἀναζωπυρεῖν ἐπί σοί ἐστι φαντασίας, [b] δύναμαι, φησὶ τάδε ὁ δεῖ ὑπολαμβάνειν. [c] εἰ δύναμαι, τί περίεσταμαι; [c] τὸ ἔχω τῆς ἐμῆς διανοίας ἀδὴν ὅλως πρὸς τὸν ἐμὸν διάνοιαν. ἔστω πάλιν, φησὶ [d] ἀρχὴ σοί. [e] ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν. [f] ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἐώρας· ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι.

§. 3. [h] Πομπῆς κενοσπουδίαι, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, ποίμνια, ἀγέλαι, [i] διαδορατισμοί, [k] κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον, ψωμίον εἰς τοὺς τῶν ἰχθύων δεξαμε-

§. 2. Dogmata in te aboleri qo modo poterunt, nisi cogitationes bis congruæ extingvantur? qas resuscitare tibi, qoties libuerit, licet. possum de re ista, qod oportet, opinari. Si possum, qid perturbatur mihi animus? nihil qicqam ad mentem faciunt, qæ extra mentem sunt sita. hoc modo sis affectus, & rectus consistis. reviviscere tibi licet res ipsas intuere prout priùs vidisti. hoc est enim reviviscere.

§. 3. Pompæ studium inane, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, catulis projectum osficulum, offula in piscinam immissa,

for-

ANNOTATIONES.

§. 2. Τὰ δόγματα] *Dogmata*, inqit, *aboleri non possunt, nisi phantasia, unde ortum habent, fuerint extincta.* Φαντασίας autem νοήσεις, id est, cogitationes intelligit; (sic enim Chrysippus apud Laërtium *l.* 7. in *Zenone*. Φαντασία λογική, ἢ τῶν λογικῶν ζώων, νοήσεις εἰσίν. *Phantasia rationales, sive qa sunt animalium rationalium, cogitationes sunt.* sive ὑπολήψεις, utì ipse se in seqentibus explicat.

Νεκρωθῆναι] ità νεκρῶσαι τὰς ἐπιθυμίας, *mortificate cupiditates.* dixit Apostolus *ad Coloss. c.* 3. *v.* 5. & νέκρωσιν πραγμάτων, ut δογμάτων Marcus, in ὑπομνηστικοῖς Astrampsycus,

Νεκρὸς ὁρᾷς, νέκρωσιν ἔχεις πραγμάτων.
Mortuos videns, exitium rerum habebis.

Ὡς διηνεκῶς ἀναζωπυρεῖν] lego ἃς, φαντασίας nimirum. in potestate, inqit, tua situm est phantasias sive opiniones veras rectásque, qas priùs animo conceperas, verùm, tanqam sub cineribus igniculi, sopitæ qodammodò & sepultæ jacent, resuscitare ubi volueris. Ità Paulus Timotheum monet, *Epist. 2. c.* 1. *v.* 6. ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, *excusitare donum Dei.*

Δύναμαι περὶ τούτου ὁ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l.* 6. §. 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν. *Licet de hac re vel illa nihil opinari.* est autem ὁ δεῖ ὑπολαμβάνειν, idem ferè hìc, qod ὡδῷ ὑπολαμβάνειν, *rectâ methodo opinari. l.* 5. §. 3.

Τὸ ἔξω] Ità *l.* 4. §. 3. Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν. *Qod res ipsa animum non attingunt, sed extrinsecus manent.* idem & *l.* 5. §. 19.

Τῶν πάλαι, καὶ ὁρᾷς οἷ]. Vide *ad l.* 3. §. 5. & *infrà* §. 12. Seneca *Ep.* 71. *Da mihi adolescentem incorruptum & ingenio vegetum: dicet fortunatiorem sibi videri, qi omnia rerum adversarum onera rigidâ cervice sustollit, qi supra fortunam exstat. non mirum est in tranqillitate non concuti: illud mirare, ibi extolli aliqem, ubi omnes deprimuntur; ibi stare, ubi omnes jacent. qid est in tormentis, qid est in aliis qa adversa appellamus, mali? hoc, ut opinor; succidere mentem, & incurvari, & succumbere: qorum nihil sapienti viro potest evenire. stat rectus sub qolibet pondere. nulla illum res minorem facit: nihil illi eorum qa ferenda sunt, displicet. nam qicqid cadere in hominem potest, in se cecidisse non queritur: vires suas novit: scit se esse oneri ferendo.* Vide *ad lib.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 67. & *lib.* 8. §. 46.

Ὡς ἐώρας] *qas antè vidisti.* ἃς Xylander. non accedo. res, inqit, cùm eædem ipsæ maneant, tu eôdem modo intuere nunc, ubi vacillare te senseris, qomodo antè speculabaris, cùm de eis ritè judicabas. Sic *l.* 6. §. 3. πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε. *vigilans rursus inspice.*

Ἀναβιῶναι] *reviviscere* qodammodo tibi licet, τῷ ἀναζωπυρεῖν τὰς φαντασίας, cogitationes illas, prout dixeram, resuscitando. Ità Apostolus *ad Eph. c.* 5. *v.* 14. Ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. *Excitare qi dormis, & resurge ex mortuis.* atque hoc est, μέρος ἔχειν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Joannes *Apocal. c.* 20. *v.* 6. *partem habere suam in resurrectione priore*: illâ nimirum, qâ οἱ νεκροὶ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀκούσαντες, ζῶσιν. *mortui audientes vocem Filii Dei vivent.* Joannes *c.* 5. *v.* 25. Vide *l.* 6. §. 31.

§. 3. Πομπῆς κενοσπουδίαι] Vana vìliáqe varia coacervat; qibus paria geminâqe fermè vult ea esse pleraqe, qibus hominum vita conteri solet. consimilia istis habuimus suprà *l.* 5. §. 33. nec absimilia prorsus *infrà* §. 48. Plinius minor *l.* 9. *Ep.* 7. ubi vanitatem eorum exagitaverat, qi Circensibus tantopere capiebantur, *Capio*, inqit, *aliqam voluptatem, qòd hac voluptate non capiar.* Vide *ad l.* 6. §. 44. Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Αἱ δὲ κάτω πατρίδες ἄυλαι, καὶ τὸ γένη ταῦτα τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν τῆς σκηνῆς γέγονε παίγνια. *Terrena autem ha patria, atqe hæc generum discrimina, brevis hujus & caduca vita nostra ac scena ludi sunt.* Et *in Cæsar. fr.* Παίζω ὁμοῦ παιδιά τις ἐκείνῳ καὶ λῆρος ἦν, πρὸς ἓν τοῦτο κρινόμενα, τὸ Χριστιανὸν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι. τὰ μὲν ἄλλα ὡς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἄλλοις παίζεσθαι τάχιστα πεπνυμένης τε καὶ καλουμένης, τάχα δὲ φθειρομένης ῥᾷον ἢ συνισαμένης. ὡς εἶναι ἰδιον ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ βίου μεταβολῶν, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω μεταπιπτούσης ἐνεργείας. μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν καὶ παραμένον ἀσφαλῶς, τὴν ἐν-

A σέβειαν. *Omnia cum hoc uno, qod Christianus & esset & nominaretur, ludus qidam ac nuga ipsi essent. Alia enim ab aliis etiam ludi posse, non secus atqe in scena, qa celerrimè & figitur & dissolvitur, imò facilius fortasse deletur, qàm constituitur: ut ex multis hujus vita mutationibus, & prosperitate sursum ac deorsum labente perspicere licet: pietatem verò bonum unum proprium esse, qòdqe tutò permaneat.* Et mox: Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων πρόσκαιρα, τοιοῦτο τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον, οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. *Ejusmodi vita nostra est, qi fluxam vitam ducimus: ejusmodi in terra ludus, ut cùm non simus nascamur, cùm nati sumus, rursus dissolvamur.*

B Vide *ad l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 36.

Διαδορατισμοὶ] *velitationes, hastiludia.* Xylander rectè. nec cur vocabuli significationem minùs intelligere se profiteretur, qicqam erat. δορατίζόμενοι, δόρασι μαχόμενοι. Hesychius. & indè δορατισμοὶ pro *velitationibus.* qia velites hastis levioribus, sive jaculis utebantur, utì videre est apud Livium *hist. l.* 8. & *l.* 26. & *l.* 36. & Vegetium *de re milit. l.* 3. *c.* 16. Erant autem *velitationes*, vel *series*, ut hostiles, præliorum qasi præludia qædam, vel *ludicra* ac exercitatoriæ, qibus tirones ad munia bellica idonei magis reddorentur. indè ad *concertationes* qasvis translatum est vocabulum *l.* 4. *c.* 3. διαδορατιζόντες, *sese mutuò impetentes.*

C Κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον] Ità Apostolus *ad Philip. cap.* 3. *v.* 8. præ fide justitiáqe Christiana, veráqe ac solida Christi notitia, σκύβαλα ἡγεῖται τὰ πάντα. *omnia ducere pro stercoribus.* qo loco σκύβαλα, qasi κυνίσκαλα dicta, si Grammaticos audimus, vel sunt *stercora*, peculiariter *canina.* σκύβαλον, κόπρος. Hesychius. τὸ δι' ὑγιείαν ἐκδιδόμενον. Σκύβαλον, *stercus per intestina emissum.* Etymologus. atque ità accipiunt interpretes pleriqe. eodémqe facit qod Apulejus *florid.* 2. qi Cratetem ait *rem familiarem abjecisse, velut onus stercoris, magis labori qàm usui.* vel etiam ea qæ *canibus projici* solent. Σκύβαλον, τὸ τοῖς κυσὶ βαλλόμενον, κυνίσκαλόν τι ὄν. Σκύβαλον vocatur id, *qod canibus est projectum, qasi* κυνίσκαλόν τι ὄν. Svidas. atque ità usurpavit Aristo in *Epigram. Anthelog. l.* 1. *c.* 33. ubi poëta avt literator aliqis, mures Opicos, nè codices suos corroderent, abigens, ad felicioris ac lavtioris alicujus ædes commigrare illos jubet, apud qem inventuri sint, δεῖπνον συχνὸν ἀπὸ σκυβάλων, *cænam frequentem largámqe satis ab eis qa canibus projiciuntur, reliqiis.* Verum de vocabulo isto, qòd latè patet, & nos latiùs alibi. Ossium avtem canibus projectorum meminit eò magis Marcus, qia ea rixam inter illos creare assolent. unde versus proverbialis,

D *Dum canis os rodit, socium, qem diligit, odit.*

qod & Gregorius Nazianzenus *Epist.* 22. *ad Basil.* Κυνὶ βρῶμα ῥιφὶν ἐν μέσῳ καὶ' ἀλλήλων ὀπλίζει. *Cibus canibus projectus in medio illorum alium in alium armat.* Indè Platonis illud, κυσὶν ὀστέον μηνύειν, osse objecto canes inter se committere, in epigrammate qod in Alexin amasium suum composuisse à Laërtio Apulejóqe perhibetur. de qo alibi diximus.

E Ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς] lego δεξαμενὰς. *in piscinas* Xylander. rectè. est enim δεξαμενὴ *aqarum receptaculum* sive *conceptaculum*, avt etiam, si cum Frontino lòqi libuerit, *conceptela.* ità enim legendum apud hunc avtumo, *de Aqaductibus commentario. Irriguos agros, tabernas, cænacula, & conceptelas*, pro qo in editis, *corruptelas*, corruptè legitur. indè δεξαμεναὶ, ὑδάτων δοχεῖα. Hesychius. *aqarum conceptacula*; sive illa cisternæ, sive piscinæ fuerint. ità de Roma Strabo *Geogr. l.* 5. *p.* 163. Ὡς πᾶσαν οἰκίαν σχεδὸν δεξαμενὰς ἔχειν. *Qasi best domum cisternas habere.* Alexander *problem. l.* 1. *q.* 54. Ἐὰν εἰς θερμὴν δεξαμενὴν καλίθη τις. *Si qis in calidum lavacrum avt solium descenderit.* Et Galenus *method. medend. l.* 10. *c.* Τὰς ὕπνους ἐχούσας ἰδρῶτι τολμᾷ βάπτειν εἰς τὴν ψυχρὰν δεξαμενήν. *Sic nemo audet pedes tingere in frigidam.* id est, κολυμβήθραν, *in piscinam.* Laërtius *l.* 7. *pag.* 158. in Zenone. Ἀκούειν δὲ, τῷ μεταξὺ τοῦ τε φανῆναι καὶ τοῦ ἀκούσαι, ἀέρος, πληγὴν φαίνεσθαι ποιοῦντος, εἶτα κυματούμενον, καὶ ταῖς ἀκοαῖς προσπίπτοντος, ὡς κυματοῦσθαι τὸ ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδωρ καὶ ἀπὸ κύκλου ἐπὶ τοῦ ἐμβληθέντος λίθου. *Porrò audire, qum is qi medius inter loqentem & audientem est, aer verberatur orbicularitèr, deinde agitatus avribus influit,*

qem-

formicarum scrutinae & bajulationes, musculorum perterritorum discursus, sigillaria verticillis cita. hoc genus sunt externa cuncta. in his igitur benevolum placidúmque consistere par est, non avtem insolescere : intelligere nihilominus, tanti

νας *, μυρμήκων παλαιστρικὰς, καὶ ἀχθοφορίας, ᵃ μυιδίων ἐπ[illegible]μένων διαδρομὰς, ᵇ σχολαίαν καὶ διαρρεστιζομένην. χρὴ δὲ ἐν τούτοις ᶜ ὑμνεῖν μὲν καὶ μὴ φρυαγματίαν εἶναι. ἀλλὰ μὴν καὶ, ὁ-

* —μυὰς,
a L. 11. §. 22
b L. 2. §. 2.
c L. 4. §. 25. l. 8. §. 5. 43.

π

ANNOTATIONES.

qemadmodum & cisterna aqua per orbes injecto agitatur lapide. Dabitur hinc genuina interpretatio loco cuidam Procopii ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, cùm à lavdatore, tum ab editore fecius accepto. narrans avtor ille Photii cujusdam à Justiniano in custodiam missi historiam : Τὰ μὲν πρῶτα, inqit, καταφυγὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου, παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν εἱμένης (lege ἱσότης) καθῆστο. — τὸ δὲ δὴ δεύτερον ἐς τῆς σοφίας τὸ ἱερὸν ἦλθεν, ἐς αὐτήν τε τὴν θείαν δέξαμενὴν ἐξαπιναίως ἐκθέουσα, ἅπερ μάλιστα πάντων νενομίκασιν οἱ Χριστιανοὶ σέβειν. *Tum primùm in Deiparæ templo ad sacram aram supplex constitit. — Secundò deindè in Sophiæ templum cùm venisset, inopinatò descendit in ipsum fontem sacrum, cujus summa Christianis ritu solenni religio est.* qo loco Svidas δέξαμενὴν intelligit mensam sacram, τὴν τράπεζαν τὴν τὰ θεῖα δεχομένην. *mensam, qa res divinas sacrasque recipiebat.* errore supino nimis. cum fugæ Photianæ geminæ mentio fiat à Procopio, prioris, qâ ad mensam sacram in Virginis Deiparæ templo confugerit; alterius, qâ ἐς τὴν δέξαμενὴν in Sophiæ fano se contulerit. Svidæ παρόραμα istud advertit Nicolaus Alemannus, sed in aliud havd minùs crassum fœdumqe incidit ipse, cùm δέξαμενὴν *emissarium* est interpretatus, & ἀντὶ τῆς ὑπονόμου, pro *cloaca*, qam appellat Gregorius *in Evang. hom.* 17. accepit; hoc est, pro conceptaculo illo, in qod aqæ, postqam sacris perficiendis inservierant, defluebant. at qis *cloacam* illam, *sacram*, multò minùs *divinam*, diceret ? qis *apud Christianos eam in maxima esse veneratione* ? imò loci istius vilitatem à veneratione remotissimam insinuat Gregorius, cùm sacerdotes malos assimilat aqæ baptismatis, qæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleste mittit, & ipsa postea in *cloacam descendit.* est igitur Procopio ἡ θεία δέξαμενὴ nihil aliud, qàm ipse *fons sacer*, qem βαπτιστήριον & κολυμβήθρου patres prisci, Alemanno etiam agnoscente, passim nuncupant. Offulam in piscinas missam commemorat, qia hoc spectaculo sese oblectare solebant piscinarum domini, cùm ad escam immissam pisces accurrentes contuerentur. Ambitionem avtem luxúmque veterum qorundam, in piscinis extruendis piscibúsque alendis, ex Varrone solo satis discere licet, *qi de re rustic. l.* 3. *c.* 17. narrat, *Hirrium cùm circum piscinas suas ex ædificiis duodena millia sestertia caperet, eam omnem mercedem escis, qas dabat piscibus, consumpsisse.* Qin & de Hortensio idem *ibidem. Non satis erat illum non pasci piscinis, nisi eos ipse pasceret ultrò : ac majorem curam sibi haberet, nè ejus esurirent mulli, qàm ego habeo nè mei in Rosea esuriant asini: & qidem utráqe re, & cibo & potione, cùm non paulò sumptuosius, qàm ego bis, ministraret victum. ego enim uno servulo, hordeo non multo, aqâ domesticâ, meos multimumos alo asinos. ille primùm qi ministrarent, piscatores habebat complures : & eis piscículos minutos aggerebant frequenter, ut à majoribus absumerentur. præterea salsamenta in eas piscinas emptitia conjiciebat, cùm mare turbaret.* Additqe : *Celeriùs voluntate Hortensii ex equili educeres rhedarias, ut tibi haberes mulas, qàm è piscina barbatum mullum. nec minor cura ejus erat de ægrotis piscibus, qàm de minùs valentibus servis. itaqe minùs laborabat, nè servus ager, qàm aqam frigidam biberent sui pisces.* Ælianus *hist. animal. lib.* 12. *cap.* 1. refert in Myrensi Lyciæ sinu situm esse Apollinis templum, cui piscina sit adsita : Τὸν δὲ τῷδε τῷ θεῷ ἱερὰ κρέα μόσχεια διαπείρειν τῶν τῷ θεῷ θυομένων. ἡ δὲ ὀφὺς δὴ καὶ τὰς ἰχθύας ἁθρόους προσίεναι, καὶ τῶν κρεῶν ἐσθίειν, ὁπόταν καλῶνται δαιτυμόνας. καὶ χαίρειν τοῖς θύουσιν, καὶ τὸν τούτων δεῖπνα πιστέυειν εἶναι σφίσιν ὅτου ἀγαθοῦ. *Ad dei sacerdotem vitulinas carnes deo immolantium dispergentem orphos pisces gregatim adnatare, & tanqam convivas ad epulas invitatos carnes comedere, & immolantes ex eo voluptate affici, & sibi persvadere qod pisces suâ sacrificatione pascantur indicare res suas benè & feliciter casuras esse.* Idémqe *l. eód. c.* 30. Χειροήθεις δὲ ἰχθῦς, καὶ ὑπακούοντες τῇ κλήσει, καὶ τροφὰς ἁπλοῦς δεχόμενοι, πολλαχόθι καὶ εἰσὶ, καὶ τρέφονται. *Permultis qidem locis mansvefacti pisces, & se appellantibus obtemperantes, & cibos objectos libenter excipientes alustur.* Qoniam avtem piscium istiusmodi ad signum datum offulámque missam certatim facto concursu ludos sibi facere domini eorum solebant, ideò *piscinas* illas Varro dixit, *magis ad oculos, qàm ad vesicam pertinere.* Sed & τὰς τῆς γαστρὸς δεξαμενάς. id est, *ventris receptacula* Philo dixit. vide *ad lib.* 4. §. 16.

Μυρμήκων παλαιστρίας καὶ ἀχθοφορίας] Seneca de occupatis qibusdam, sed nullo sine certo sibi proposito satagentibus ; *de tranq. c.* 12. *Inqisultus illis vanúsqe cursus est : qalis formicis per arbusta repentibus, qa in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur.*

Μυιδίων ἐπ[illegible]μένων διαδρομὰς] Ità de eisdem Horatius *serm. l.* 2. *sat.* 6.

Currere per totum pavidi conclave, magisqe

A *Examines trepidare.* —

qibus ille opes confert, earúmqe usufructuarios. Vide *l.* 11. §. 22.

Σιγιλλάρια νευροστασύμενα] Glossæ. *sigillari.* Νευρόστασαι. forsan, *sigillaria.* Νευρόστασα. vel etiam, *sigillaria.* Νευροστάσαι. *Sigillaria*, five *sigilla*, parva sunt signa, icunculæ sive imaguncule. Macrobius *Saturn. l.* 1. ubi *Sigillariorum celebritatem Saturnalibus adjectam* dixerat, *c.* 10. subjicit, *c.* 11. *Qasi verò sapiens qisqam sigillaria, qe lusum reptanti adhuc infantiæ ejicillis fictilibus probent, tenuat officio religionis adscribere.* & in fine capitis, *sigilla* vocat, *qe arte fictili fingeantur.*

B Svetonius *l.* 5. *c.* 5. de Clavdio : *Tiberius patruus petenti honores, consularia ornamenta detulit : sed instantius legitimos flagitanti, id solum codicillis rescripsit. Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria misisse ei.* Seneca *Epist.* 12. *Ego sum Felicio, Philositi villici filius, deliciolum tuum, cui solebas sigillaria mittere.* Tertullianus *adv. Valent. c.* 12. *Ut autem tantum sigillarium extrinsecus qoqe inornarent.* Et *de Orat. c.* 12. *Cùm perinde faciant nationes, adoratis sigillaribus suis residendo.* Arnobius *contr. gent. l.* 6. *Deos esse sigillaria ipsa censetis. Sigilliola* eidem *lib. eod. In sigilliolis parvulis contrahere se Deos, & alieni ad corporis similitudinem coarctari : at verò in vastis porrigere se longiùs atqe in maximitate producere.*

C Porrò sigillaria νευροστασύμενα, ut Marcus hîc, sive ἀγάλματα νευρόστατα, ut Herodotus *l.* 2. & Lucianus *de Dea Syria*, sunt sigilla ità concinnata, ut nervorum sive verticillorum qorundam ope, pro tractantis arbitrio attracta citáqe, modo in hanc, modò in illam partem moverentur, figuráqe subinde varias exprimerent. Aristoteles *de mund. c.* 6. Καὶ αἱ νευροστάτοι μέν μήρινθοι ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ ἀνχίνα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα τὰ ζῶα, καὶ ὄμμα καὶ ὀφθαλμὸν, ὅσοι δ' ὅλα πάντα τὰ μέρη, μιᾷ τινὶ εὐρυθμίᾳ. *Præstigiatores, qos nervostratas appellant ob id, qod imagunculas animatas esse fiduciis doctissimis ementiuntur : qi cum funiculum aut nervum adduxerint, D cieri cervicem & manum qasi animantis simulacri, humerúmqe itidem & oculum faciunt : interdum etiam omnia membra, idqe qadam cum venustate atqe agilitate motus.* Qod Apulejus *de mundo. Etiam illi, qi in lignealis hominum figuris gestus movent, qando filum membri qod agitare solent, traxerint, torqebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad ministerium prasto erunt, nec invenustè totus videbitur vivere.* Erant ea plerumqe lignea, ut Apulejus hîc. Horatius item *serm. l.* 2. *sat.* 7.

— *nervis alienis mobile lignum.*

Verùm & argentea qandoqe. Petronius in *Satyr. Lavam argenteam attulit servus, sic aptam, ut anticuli ejus vertebraqe locata in omnem partem flecterentur. hanc cùm super mensam semel iterúmqe abjecisset, & catenatio mobilis aliqot figuras exprimeret*, &c. Marcus ad animi motus exprimendos imagine hinc ductâ frequenter est usus. Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 6. §. 16. Usus est & Clemens Alexandrinus non semel. sic enim *Strom. l.* 2. Νευροστασύμενον δὲ ἡμᾶς, ἀψύχων δίκην, φυσικαῖς ἐνεργείαις, τόλμα ἀνώτατον παρέλκει, ὁρμὴ τε ἡ προηγουμένη τούτων. καὶ εἰκότως ἔγωγε ἐνοῶ ζῶον τοῦτο, ὃ τὸ ὁρμητικὸν ἀπάγει λέλογχεν ὑπὸ τῆς ἕξεως αἰτίας κινούμενον. *Quod si nos, tanqam inanima, naturalibus operationibus veluti funibus trahamur, supervacaneum est involuntarium, & apposititio, qa ea præcedit. Nec ergò illud utiqe animal, qale sit intelligo, cujus vim appetendi, qa ab externa caussa movetur, fortita est necessitas.* Vide & eundem *ad lib.* 12. §. 19. Ista avtem sigillaria νευροστασύμενα inter res ludicras nec ullo in pretio atqe æstimatione habendas jure merito recenset Marcus istîc. Itaqe Siracusanus ille in Xenophontis *symposio*, qi eis exhibendis vitam tolerabat, atqe hoc præcipuè gloriabatur, qòd hâc ratione stultis hominibus illuderet ; Ἅτοι γάρ, inqit, τὰ ἐμὰ νευρόστατα θαύμασι τέρφουσι μι. *Nam illis propterea qod spectant imagunculas meas, qa fidiculis tenta moventur, me alunt.* Solenne habebat, qocunqe terrarum veniret, καρπῶν μὲν ἀφθονίαν, φρυτῶν δὲ ἀφορίαν, *fructuum copiam, mentis inopiam*, loci incolis comprecari.

Εὐμενῶς] *placidè.* Ità *l.* 8. §. 47. Ἄπιθι ἐκ τοῦ ζῆν ἐυμενῶς. *Excede è vita æqo animo.* Sed ἀσμένως *lubenter.* De verè Christiano Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 480. *A.* Ἀσμενίσεται τῷ δὲ τῷ βίῳ ἀπολυθήσεται. χάριν ἴσως καὶ τῷ τὴν αἰτίαν παρεσχομένῳ τῆς ἐνθένδε ἐξόδου, καὶ τῷ τὴν ἐπιβουλὴν τεχνασαμένῳ ἐγγυητὴς, πρόφασιν εὐλογον λαβόντα, ἣν ἐκ ἀνάγκης παρέσχον, ἑαυτὸν ἐπιδείξαι, ὅς ἐστι, τῷ μὲν δι' ὑπομονῆς, δι' ἀγάπης δὲ Κυρίῳ. *Lubentissimè ab hac vita liberabitur, habens fortasse gratiam, & ei, qi caussam præbuit, ut hinc exiret, & es, qi molitus est insidias : qia ita honestum accepit occasionem, qam ipse non præbuit, seipsum ostendendi qisnam sit, illi qidem per tolerantiam, Domino verò per charitatem.* indè ἀσμενίζειν Marco, *l.* 5.

a L.5.§.16. ἡ ἀ πσύτῳ ἄξιῳ ἕκασός ἐσιν, ὅσῳ ἀξιά ἐσι πάντων ἐπὶ ἀ ἐσπούδακεν.

b Inf.§.30. l.6.§.53. * Vide Not. c L.2.§.16. §. 4. ᵇ Δεῖ καὶ λέξιν ἀκολουθεῖν τοῖς λεγομένοις, καὶ καθ' ἑκάσλω ὁρμὴν γινομένοις. καὶ * ἐπὶ μὲν ἕτερα, εὐθὺς ὁρᾶν, ᶜ ἐπὶ τίνα σκοπὸν ἡ ἀναφορά. ἐπὶ ᾧ δ' ἑτέρᾳ, ἀκριβῶς φυλάσσειν, τί τὸ σημαινόμενον.

qemque esse, qanti illud est in qo studium posuerit.

§. 4. In sermone, eis qæ dicuntur; in conatu omni, eis qæ fiunt animum advertere oportet: & in altero qidem, qid designetur; in altero verò, qorsum referatur, considerandum.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μου πρὸς ταῦτα, ἢ οὔ; εἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ ἀπὸ τῆς τοῦ ὅλων φύσεως δοθέντι. εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ, ἤτοι ἀναχωρῶ τὸ ἔργον τῷ δυναμένῳ κρεῖττον ἐπιτελέσαι, ἐὰν ἄλλως ἔχῃ μὴ καθήκειν. ἢ πράσσω ὡς δύναμαι, ᵈ συσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον καὶ πρόσχρησιν ἔχειν ἐμοῦ ἡγεμονικῆς ποιῆσαι ὃ τὸ εἰς τὴν κοινωνίαν νῦν καίριον καὶ χρήσιμον. ᵉ ὅ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, ᵍ εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ ἁρμόττον.

§. 5. Sufficitque ad istud mens mea, necne? si sufficit, eâ tanqam instrumento ab universi natura mihi dato ad hoc efficiendum utor, si non sufficit, avt opus illi concedo, qi me meliùs id efficere potest, nisi aliter ad officium meum pertinuerit; vel qod possum facio, eo adscito qi mentis meæ operâ usus id possit, qod ad societatem humanam est hoc ipso tempore tempestivum ac utile. qicqid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas est qod est societati utile & congruum.

d Inf.§.7. e Inf.§.54, 55. f L.8.§.2.l. 9.§.23. g L.4.§.12.

§. 6. ʰ Ὅσοι μὲν πολυΰμνητοι γενόμενοι, ἤδη λήθη παραδέδονται; ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες, πόλαι ἐκποδών;

§. 6. Qàm multi qi celebres admodum olim extitêre, oblivioni nunc sunt traditi? qàm multi etiam eorum, qi istos celebraverant, jam olim penitus aboliti sunt?

h L.3.§.3. 10.

§. 7.

ANNOTATIONES.

§. 9. & *infrà* §. 27. Vide ad §. 58. ubi ἀσμένως Plutarchus, qod ἀσπασίως Herodotus dixerat.

Τοσοῦτο ἄξιον ἕκαστον] Vide *l.* 5. §. 16.

§. 4. Καὶ λέξιν] Vide *l.* 6. §. 53. non est avtem καὶ λέξιν hìc *verbatim*, uti interpretes opinati sunt: sed *in sermone*, sive *in oratione*, *inter loqendum*. ut καθ' ἑκάστην ὁρμὴν, *in omni conatu*, sive *molitione*. Sed nec ὁρμῇ ἑκάστῃ, sed τοῖς γινομένοις παρακολουθεῖν, non *omni conatui*, sive *proposito*, sed *in omni conatu* sive *proposito*, *eis qa fiunt*, sicut *in sermone omni*, *eis qa dicuntur*, *animum advertendum* monet.

Παρακολουθεῖν] qod *infrà* §. 30. συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν, *animum simul intende*. Vide *qd l.* 2. §. 8.

Καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν] hæc est ἐπισροφὴ illa καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, *consideratio* sive *actionis* sive molitionis cujusvis, de qa *suprà l.* 4. §. 32. & *infrà* §. 30.

Καὶ ἐπὶ μὲν τῷ ἑτέρῳ] avt ista loco mota sunt, avt ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς, ut ille loqitur, qæ ad membra priora pertinent, Marcus ipse subjunxit. ita qe in vertendo priùs dictorum ordinem seqi præoptabam.

Ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά] Vide *lib.* 2. §. 16. & *lib.* 10. §. 37.

Τί τὸ σημαινόμενον] Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Cùm uniuscujusqe verbi natura sint dua, à qa re, & in qa re, vocabulum sit impositum. —Priorem illam partem, ubi, cur & unde sint verba, scrutantur, Graci vocant ἐτυμολογίαν. illam alteram περὶ σημαινομένων.* Ità enim distingvenda dictio Varroniana.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ] Prudentissimum monitum, nè viribus nostris majora moliamur. Siqidem, ut Propertius *lib.* 3. *Eleg.* 7.

Turpe est, qod neqeas, capiti committere pondus:
Et pressum inflexo mox dare terga genu.

Jasonis Sirachides *Sapient. c.* 3. *v.* 21. Καλεπώτερά σου] μὴ ζήτει. καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέτασε. qod Junius vertit, *Difficiliora captu tuo nè qaras temerè: & valentiora viribus tuis nè exqiras insipienter.* Phaëtonti Phœbus apud Evripidem à Clemente Alexandrino adductus *padag. lib.* 3. *cap.* 2. ex restitutione Grotiana;

Τῶν ἡνιῶν, παῖ, μὴ θίγῃς ἄπειρος ὤν,
Μηδ' ἁψιδῆς τὸν δίφρον, ἐλαύνειν μὴ μαθών.
Ah parce habenas tangere ignarâ manu,
Currúsqe, fili, scandere eqitandi rudis.

Evpolis *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν καλάσεως
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Pol, senex, parùm sapuisti, qi tam citò stipendium
Hoc eqestre sumpsisti, priusqam rectè eqitare didiceras.

Flaccus in *arte*.

Sumite materiam vestris, qi scribitis, eqam
Viribus, & versate diu, qid ferre recusent,
Qid valeant humeri. —

Spectat horsum Christi Domini monitum, Lucæ *c.* 14. *v.* 28. de ædificare cogitante, ὅτι πρῶτος καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, qòd primò considens sumptus secum reputat, num suppetat unde perficere possit; nè si posito fundamento fabricam absolvere neqiverit, ludibrio exponatur dicentium, Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. *Homo iste ædificare cœperat, verùm perficere non valebat.* Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίειν, συντάξεις ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπέδησιν. εἶτα τρόφοι, καὶ καλάμποις, καὶ πυρετοί. *Nunc cùm nonnulli deglutire buccellam non possint, volumina emunt, eáqe devorare conantur: unde fit avt revomant, avt cruditate laborent: unde vertigines, fluxiones & febres oriuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 26. Qi & idem *Enchir. c.* 59. Ἂν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον. καὶ ἐν τούτῳ ἠσχημόνησας, καὶ ὃ ἐδύνασο ἐκπληρῶσαι, παρέλιπες. *Si qam personam, qa vires tuas superat, indueris: tum eam indecorè geres: tum eam, qam sustinere posses, negliges.* Vide *ad l.* 4. §. 31. & *l.* 5. §. 17.

Παραχωρῶ τῷ ἔργῳ τῷ δυναμένῳ] Ità Liodes *Odyss. φ. v.* 152. ubi arcum Ulyssem intendere frustrà tentaverat,

Ὦ φίλοι, ἦ μὲν ἐγὼ τανύω —
O amici, non ego qidem intendo.

vel utì Dionysius Metathemenus apud Athenæum *l.* 10. *p.* 437. *E.* sed sensu parùm honesto usurpans, extulit,

— ἢ δύναμαι τανύσαι. λαβέτω δὲ καὶ ἄλλος.
Arrigere neqeo, sumat alius.

Ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκῃ] Ità Jason Sirachides loco priùs adducto, monito suo prudentissimo sanè illi, subjungit; Ἃ προστέλαγε σοι, ταῦτα διανοοῦ. *Qa mandata sunt tibi, hæc sanctè cogita.* Uterqe vult & Jason & Marcus, non deserendum esse id, qod est officii nostri. etiamsi ad effectum pro desiderio nostro perducere neqeamus. Siqidem in his obtinet, qod Naso *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Denique opus nostra culpetur ut undiqe cura,
Officium nemo qi reprehendat, erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas:
Hac ego contentos avguror esse Deos.

Προσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον] Plutarchus in *politic. præcept. p.* 819. *B.* Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκτὸς φύσεως ἔμπειρον ὄντα, δεῖ πρὸς ἃ χεῖρον ἑτέρᾳ πέφυκας, ἀπειθοῦντα τοῖς μᾶλλον δυναμένοις. *Veruntamen te tua natura peritum oportet ad ea, in qibus ipse minus à natura vales, qi præstare id qod tibi deest rectius possint deligere.*

Εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον] Vide *l.* 1. *c.* 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 7.

§. 6. Ὅσοι μὲν πολυΰμνητοι] Idem argumentum habes *lib.* 3. §. 3, 10. & *lib.* 4. §. 33, 48. & *infrà* §. 10. & *lib.* 8. §. 21, 25.

Ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες] Scilicet qi aliis immortalitatem æternitatémqe qandam encomiis suis scripto traditis & posteritati consecratis conciliare ac largiri profitebantur, etiam ex ipsis illis havd pavci oblivioni sunt traditi, memoriáqe illorum unà cum scriptis ipsis intercidit. Hoc est enim, qod poëtæ cumprimis, nec soli tamen, solent patronis, favtoribus, familiaribus suis polliceri. Theocritus *Idyll.* 16.

Μυσάων δὲ μάλιστα τίειν ἱερὰς ὑποφήτας.
Ὄφρα κε κ' ἐν αἰδᾶο κεκρυμμένος, ἐσθλὸς ἀκούσῃς,
Μηδ' ἀκλεὴς μύρηαι ἐπὶ ψυχρῷ Ἀχέροντι, &c.
Musarum verò in primis venerare sacros interpretes,
Ut etiam apud inferos occultatus, benè audias,
Neqe inglorius lugeas apud frigidum Acherontem, &c.

Tibullus *l.* 1. *El.* 4.

Qem referunt Musæ, vivet; dum robora tellus,
Dum cælum stellas, dum vehit amnis aqas.

Flaccus *carm. l.* 4. *Od.* 8.

Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cælo Musa beat. —

qi

§. 7. Avxilii nè te pudeat. hoc eſt enim tibi propoſitum, ut qod eſt muneris tui facias, qomodo militi in dimicatione murali. qid ergò, ſi ad propugnaculum aſcendere ſolus, qia clavdus es, neqeas, ab altero verò adjutus poſſis?

§. 8. De futuris ſolicitus nè ſis. accedes enim ad ea, ſi ità neceſſe fuerit, ratione inſtructus eâdem, qâ nunc ad præſentia uteris.

§. 9. Omnia ſunt ſibi invicem implexa, & vinculo qodam ſacro ſibi invicem ſic devincta, ut nihil al-

§. 7. [a] Μὴ ἀισχύνῃ βοηθέμενος. πρέπει γάρ σοι ἐνεργεῖν [b] τὸ ἐπιβάλλον, ὡς τρωθείσῃ ἐν τειχομαχίᾳ. τί ἂν ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ τὸν ἕππαλξιν ἀναβῆναι μόνος μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δὲ δυναῖο ἢ ἕπη;

§. 8. [c] Τὰ μέλλοντα μὴ ταραττέτω. [d] ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, ἐὰν δεήσῃ, [e] φέρων τ' αὐτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὸ παρόν γε χρᾷ.

§. 9. [f] Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται, καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδόν τι οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο

a Sup. §. 5. l. 10. §. 12.
b L. 10. §. 25
c L. 1. §. 36. l. 12. §. 1. 3.
d Inf. §. 46.
e L. 12. §. 9.
f L. 6. §. 38.
g L. 9. §. 1.

ANNOTATIONES.

qi & argumentum idem ode proximâ ſuſè proſequitur. Naſo amor. l. 1. El. 10.

Scinduntur veſtes, gemma franguntur & aurum:
Carmina qam tribuent, fama perennis erit.

qem & vide ſis qàm magnificè idem hoc prædicet, *ibidem El.* 15. Plinius major *præfat. nat. hiſt. Apion Grammaticus, hic qem Tiberius Cæſar cymbalum mundi vocabat, cùm publica fama tympanum potiùs videri poſſet, immortalitate donari à ſe ſcripſit, ad qos aliqa componebat.* De majore ipſo minor l. 6. *ad Tacitum ſuum Ep.* 16. *Video morti ejus, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. qamvis enim pulcerrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili caſu, qaſi ſemper victurus occiderit; qamvis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multùm tamen perpetuitati ejus ſcriptorum tuorum æternitas addet. eqidem beatos puto, qibus Deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſſimos verò, qibus utrumqe.* Idomeni Epicurus: *Si gloriâ tangeris, notiorem te epiſtola mea facient, qàm omnia iſta qa colis & propter qa coleris.* Refert Seneca *Ep.* 21. Subjungitqe. *Numqid ergò mentitus eſt? qis Idomenea nôſſet, niſi Epicurus illum ſuis literis incidiſſet? omnes illos megiſtanas & ſatrapas, & regem ipſum, ex qo Idomenei titulus petebatur, oblivio alta ſuppreſſit. Nomen Attici perire Ciceronis epiſtola non ſinunt. nobil illi profuiſſet gener Agrippa, & Tiberius progener, & Druſus Cæſar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, niſi Cicero illum applicuiſſet. Profunda ſupra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exerent, & in idem qandoqe ſilentium abitura oblivioni reſiſtent, ac ſe diu vindicabunt. Qod Epicurus amico ſuo potuit promittere, hoc tibi promitto, Lucili. Habebo apud poſteros gratiam; poſſum mecum duratura nomina educere. Virgilius noſter duobus mercenariis æternam promiſit & præſtat.*

Fortunati ambo, ſi qid mea carmina poſſunt;
Nulla dies unqam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, imperiumqe pater Romanus habebit.

De Niſo & Evryalo *Æn. l.* 9.

§. 7. Μὴ αἰσχύνῃ βοηθέμενος] Periochen ſuperiùs proximam, à librario aliunde interjectam cenſet Xylander: qia qæ hîc dicuntur, eódem pertineant, qò priora illa §. 4. & ſunt reverà argumenti ejuſdem & hæc & illa periocha. Verùm nihil obſtat, qò minùs ità fuerint à Marco ipſo digeſta, qi prout in mentem tunc hæc nunc illa venerant, chartis illinere ſolenne habuit. qod & *infrà* §. 14, & 16. animadvertere licebit. Rectè avtem idem monet locum hîc habere Diomedeum illud, qod & in proverbium jam abiit, *Iliad. κ.*

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Uſurpavit Plato *in Protag.* & Cicero *famil. l.* 9. *Ep.* 7. & *ad Attic. l.* 9. *Ep.* 4. Sed & Ariſtoteles *polit. l.* 3. *c.* 16. Τῷ δὶ ἐνὸς οἱ δύο ἀγαθοὶ βελτίους. (agnoſcis Solomonis illud, *Eccleſ. c.* 4. *v.* 9.) τοῦτο γάρ ἐστι τὸ,

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Uno avtem duo boni meliores ſunt. Hoc eſt enim illud,

Duo ſimul euntes.

Idémqe *Ethic. l.* 8. *c.* 1. Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. *Si bini ſimul ire parent, & ad intelligendum & agendum magis idonei ſunt.* Et Cicero *offic. lib.* 2. *Omnis ratio & inſtitutio vitæ, adjumenta deſiderat.* Ità generaliùs acceptum jure probabitur, qod de animi virtute víqe corporis Salluſtius in *Catilin. Utrumqe per ſe indigens, alterum alterius auxilio eget.* de natura & arte Flaccus in *arte.*

— alterius ſic
Altera poſcit opem res, & conjurat amicè.

Vide *ad l.* 2. §. 1.

Ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον] *id qod tibi incumbit, ad te pertinet,* tui eſt officii & muneris exeqi. ità *lib.* 5. §. 25. Ἃ ἀνθρώπῳ, καθ' ὃ ἄνθρωπός ἐστιν, ἐπ ἐπιβάλλει. *Qæ non ad hominem, qa homo eſt pertinet.* & *lib.* 10. §. 24. Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qæ unicuique conveniunt, ad eúmque pertinent.* Herodotus *l.* 4. Ἀπολαβόντες τῶν κλημάτων τὸ ἐπιβάλλον. *Sortitam facultatum, qæ ad ipſos pertinebat, portionem.* dixerat enim ſuperiùs, ἀπολάχετε τῶν κλημάτων τὸ μέρος. *Sortiti eſtis poſſeſſionum partem.* Et cum μέρος, Lucas *Evang. c.* 15. *v.* 12. Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. *Da mihi bonorum partem, qæ ad me pertinet.* Demoſthenes *de corona*: Τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος μεγαλοφύεις νομίζων τὴν πόλιν. *Fortuna cum aliis nobis communis ratam atqe ad nos pertinentem portionem tuliſſe.* Sed & μοῖραν ἐπιβάλλουσαν, Procopius *Gothic. l.* 1. Καὶ τὴν Γότθοις ἐπιβάλλουσαν ἐν Γαλλοις μοῖραν λαβόντας. *Acceptâ, qa apud Gallos ad ipſos ſpectabat, portione.* Baſilius Cæſar. *in Pſal.* 1. *pag.* 130. *A.* Ὁ μὲν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων, ὥσπω μαιμάρτους, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναλιβόντι τέλει τὴν ζωὴν καλλαίσας, ὅτος ἤδη ἀσφαλῶς μακαρίζεται. *Nondum enim ille qi in vita eſt, beatus eſt prædicandus ob exitum incertum: ſed qi vices ſuæ functionis & vocationis ſemel abſolverit, vitámqe fine certo clauſerit. hic jam beatus tutò dici poterit.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῶν ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet qidem omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſqiſqe, qantum ipſis convenit, vel, ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἧκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλεῖστον κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὶ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus avtem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τῷ τοιούτῳ πράττειν τοιαῦτα. *Tantum ad unumqemqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundùm has operatur.* Et *l.* 3. *c.* 4. Καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συνάγει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τῷ ζῆν καλῶς. *Etiam publica utilitas homines in unum cogit, propterea qòd bene vivendi pars ad ſingulos pertinet.*

§. 8. Τὰ μέλλοντα μὴ ταραττέτω] Baſilius Cæſar. *in Eſaj.* Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὸν γνῶσιν; εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἥξει, κἂν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδυπαθῆσαι ἢ λύπης; *Ne curioſiùs futura indagato. Qid enim tibi proderit, longè ante pranoſſe? Si certè bonum erit qod futurum eſt, eveniet, licet non præneveris: ſin moleſtum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè anteqam acciderit, mœrore te conficis?* Ex Solonis mente Avſonius.

Certa ſi decreta ſors eſt, qid cavere proderit?
Sive ſint incerta cuncta, qid timere convenit?

Seneca *Epiſt.* 74. *Si verò aliqod timetur malum, eò perinde, dum expectatur, qaſi veniſſet, urgetur: & qicqid nè patiatur timet, jam metu patitur. qemadmodum in corporibus futuri languoris ſigna præcurrunt: qadam enim ſegnitia nervis ineſt & ſine labore ullo laſſitudo & oſcitatio & horror membra pertærrens: ſic infirmus animus, multò anteqam opprimatur malis, qatitur: præſumit illa, & ante tempus cadit. qid dementius avtem, qàm angi futuris, nec ſe tormento reſervare, ſed accerſere ſibi miſerias, & admovere: qas optimum eſt differre, ſi diſcutere non poſſis? vis ſcire, futuro neminem debere torqeri? qicunqe audierit poſt qinqageſimum annum ſibi patienda ſupplicia, non perturbatur, niſi ſi medium ſpatium tranſilierit, & ſe in illam ſeculo poſt futuram ſolicitudinem immiſerit.* Et *Ep.* 24. *Qid neceſſe eſt mala accerſere, & ſatis citò patienda cùm venerint, præſumere, ac præſens tempus futuri metu perdere? eſt ſane dubio ſtultum; qia qandoqe ſis futurus miſer, eſſe jam miſerum.* Item *Ep.* 98. *Calamitoſus eſt animus futuri anxius, & ante miſerias miſer. nil eſt nec miſerius, nec ſtultius, qàm pratimere. qâ iſta dementia eſt, malum ſuum antecedere?* Vide eundem *Ep.* 13. & *ad l.* 8. §. 33. & *l.* 6. §. 31.

Ἧξεις γὰρ ἐπ' αὐτὰ, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον] itaqe eiſdem, qibus nunc es, armis adverſus ea inſtructus. Vide *lib.* 12. §. 9.

§. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται] Vide *ad l.* 6. §. 38. & *l.* 10. §. 4.

Σύνδεσις ἱερά] Trahit huc συμπάθειαν χρυσῆν illam Homericam *Il.* 9. *v.* 19. Ariſtides *Orat. in Jovem Tom.* 1. *p.* 9. Ἀπορροὴν τῆς Διὸς τῆ πάντων πατρὸς δυνάμεως ἴσασι ἔχοι, καὶ ἀτυχῶς κατὰ τὸν Ὁμήρου συμπάθειαν εἰς αὐτὸν διήκουσαν, καὶ πάντα ἐξ αὐτοῦ ἐξῆπτεν. πολὺ καλλίων ἅλυσις ἄντη ἡ καλὴ χρυσῆν τινὰ, καὶ οἵ τινα ἄλλην τις ὑποτοήσειεν. *De Jovis omnium patris vi dimã-*

a L. 5.§.8. ἄλλο ἀλλῳ. c συγκαταπέμπει γὰρ, & b συγκοσμεῖ
b L.4.§.23. Inf. §.48. τὸν αὐτὸν κόσμον. c κόσμος τε γὰρ εἷς ἀφ' ἁπάν-
c L.4.§.40. των, & θεὸς εἷς ἀφ' πάντων, καὶ οὐσία μία, καὶ
d L.2.§.16. d νόμος εἷς, e λόγος κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν
e L.4.§.4.
f L.9.§.1. ζώων, καὶ f ἀλήθεια μία. εἴγε καὶ τελειότης μία τῶν
ὁμογενῶν, καὶ ἑνὸς αὐτοῦ λόγου μετεχόντων ζώων.

g L.2.§.12. §. 10. g Πᾶν τὸ ἔνυλον, ἐναφανίζεται τάχιστα
Inf.§.19. τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. καὶ πᾶν αἴτιον, h εἰς τὸν τῶν ὅλων λό-
h L.4.§.14. γον τάχιστα ἀναλαμβάνει. καὶ i παντὸς μνήμη τάχιστα
i Sup.§.5. ἐγκαταχώννυται τῷ αἰῶνι.

k L.1.§.9.l. §. 11. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις k κατὰ
9.§.9. φύσιν ἐστὶ, καὶ κατὰ λόγον.
l L.3.§.5. Sup.§.2. §. 12. l Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενον.

terum ab altero sit alienum. coordinantur enim simul, eundémque mundum cohonestant. etenim & mundus unus, & Deus unus est in omnibus, & materia una, & lex una; ratio nempe animantium intelligentium omnium communis; & veritas una: siquidem & perfectio una animantium sibi invicem congenerum, ejusdémque rationis participum.

§. 10. Materiale omne, in universi substantiam càm celerrimè evanescit: cavssàle omne, in universi rationem non minùs citò resorbetur; memoria deniqe rei cujusque pari celeritate in ævo qasi defossæ sepelitur.

§. 11. Animali ratione prædito eadem actio est, & secundùm naturem, & secundùm rationem.

§. 12. Avt rectus, avt erectus sis.

§.13.

ANNOTATIONES.

ma defluvium qoddam sortita sunt, omniáqe instar Homerica catena ad ipsum referuntur, & ab ipso dependent: qi torques longè pulcrior est, qàm aureus ille, avt si qem alium qis excogitare possit. Vide *l.* 10.§. 5. Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Τοῖς τῆς ἑνοίας δεσμοῖς, ὁ τεχνίτης λόγος, τὸ πᾶν συνέδησε. *Benevolentiæ vinculis ab artifice verbo rerum universitas constricta est.* Redonanda Clementi vox ista, *Strom.l.*5.*p.*570. *A.* Σφίγξ, ἀλλ' ἡ τῶν ὅλων σύνεσις. *Sphinx non est intelligentia universorum.* lege σύνδεσις. Vide *ad l.* 12.§. 30.

Συγκαταπέμπει] Vide *l.* 4.§. 45. & *l.* 5.§. 8.

Συγκοσμεῖ] Vide *infrà* §. 48.

Κόσμος εἷς] Vide *l.* 4.§. 40.

Νόμος εἷς] Vide *l.* 2.§. 16. Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 356. *D.* Νομοθέτης εἷς, καὶ νόμος εἷς. ἐκ Θεοῦ γὰρ, τοῦ καὶ ἑνὸς, ὅ, τε τῆς φύσεως, ὅ, τε τῆς μαθήσεως νόμος εἷς. *Legislator est unus, & lex una: à Deo enim, qi unus est, & natura & disciplina una lex est.*

Λόγος κοινὸς] Vide *l.* 4.§. 4. & *infrà* §. 10.

Ἀλήθεια μία] Vide *l.* 9.§. 1. Julianus *de cynism. Orat.* 1. Μία τί ἐστιν ἀλήθεια, καὶ φιλοσοφία. *Una & singularis est veritas, unáqe philosophia.* Et rursus: Ὥσπερ ἀλήθεια μία, οὕτω καὶ φιλοσοφία. *Ut veritas una est, ita & philosophia.* Plutarchus *Sympos. lib.* 8. *c.* 9. Ἀληθεύειν μὲν γὰρ ἁπλῶς. ψεύδεσθαι δὲ ἀπείρως, πάρεστι τὰ πράγματα. *Res enim sert ut uno modo verum, infinitis falsum qidqe dicatur.* Hinc illud; Πᾶν τὸ ἀληθεῦον συναληθεύει. Siqidem, ut Aristoteles περὶ ἑρμήν. *c.* 16. Ἀληθῆ ἀληθεῖ οὐκ ἐνδέχεται ἐναντία εἶναι, οὔτε δόξαν, οὔτε ἀνάφασιν. ἐναντία μὲν γὰρ αἱ περὶ τὰ ἀντικείμενα. περὶ ταὐτὰ δὲ ἐνδέχεται ἀληθεύειν τὸν αὐτόν. ἅμα τε οὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ. *Vera enunciatio vel sententia vera contraria esse non potest. Nam ex oppositis contraria seu adversa constant, de qibus homo idem verè potest dicere, at contraria eidem simul convenire non possunt.* Et *analyt. prior. l.* 2. *c.* 2. Ἐξ ἀληθῶν οὐκ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι. *Ex veris falsum concludi non potest.* Qin & qod de virtute idem *Ethic. l.* 2. *c.* 6. Τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι. τὸ δὲ καλοῦ μοναχῶς.

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, πανδοδαπῶς δὲ κακοί.

Peccare multis modis possumus, rectè verò agere uno modo tantùm licet, nam

Simpliciter boni sunt, sed mali omnimodè.

Et Plutarchus de virt. mor. *pag.* 444. *B.* Ἕκαστον ὧν πράττομεν ἀεὶ, μοναχῶς μὲν κατορθοῦται, πλειοναχῶς δὲ ἁμαρτάνει. τὸ γὰρ βαλεῖν τὸν σκοπὸν, ἓν ἐστι καὶ ἁπλοῦν. ἀστοχοῦσι δὲ ἄλλοι ἄλλως, ὑπερβάλλοντες τὸ μέτριον ἢ προαπολείποντες. *Eorum qæ agimus unumqodqe unico tantùm modo rectè confit: multipliciter errari in eo potest. Sicut scopum attingere unicum est & simplex: ab eo autem variè excedendo deficiendóqe aberratur.* idem de veritate, qæ & virtutis genitrix, qam cum virtute eandem (teste Senecâ *Ep.* 71.) Socrates dixit, verissimum est. Ità Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 1. Μία ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. ὡς καὶ μία καλὴ δύναμίν ἐστιν ἡ ἀρετὴ, καὶ ἓν τὸ εὐδαιμονεῖν. *Una est veritas: prout & virtus una; unáqe felicitas, qam virtus facit.* Et *ibidem.* Μία ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός. *Veritatis via una est. At erroris multiplex.* Πολυσχιδεῖς γάρ πως τῶ ψεύδους αἱ ἀτραποί. *Multifida sunt enim mendacii falsitatisqe semita.* Theodoretus *Therapevt. l.* 2. *Tom.* IV. *p.* 486. *C.*

—— velut sylvis ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit. ——

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 3. Sed Clementem *Strom.* 1. *p.* 298. *A.* avdiamus, qem transcriptum dare non pigebit. Μιᾶς τοίνυν ὕστις τῆς ἀληθείας. τὸ γὰρ ψεῦδος μυρίας ἐκτροπὰς ἔχει. καθάπερ αἱ Βάκχαι τὰ τοῦ Πενθέως διαφορήσασαι μέλη. αἱ τῆς φιλοσοφίας τῆς τε βαρβάρου, τῆς τε Ἑλληνικῆς αἱρέσεις, ἑκάστη ὅπερ ἔλαχεν, ὡς πᾶσαν ἀυχεῖ τὴν ἀλήθειαν. φωλεὸς δ' εἶμαι ἀναπολῆ πάντα φωλίζεται. *Qum una sit itaqe veritas (habet enim innumerabilia falsum diverticula, qemadmodum Bacchæ, qæ Penthei membra divulserunt ac distuleruntt) Philosophia tam Barbara, qam Graca hæreses, unaqaqe id qod sortita est, tanqam totam jactat veritatem. Lucis autem, ut opinor, exortu omnia illuminantur.* Et mox: Ὁ γοῦν αἰὼν τοῦ χρόνου τὸ μέλλον καὶ τὸ ἐσόμενος. ἀυτὰρ δὲ καὶ τὸ παρωχηκὸς, ἀκριβέως [ἀκριβῶς, vel -ιαίως.] συνίσησι. πολὺ δὲ πλέον δυνατωτέρα τοῦ αἰῶνος ἡ ἀλήθεια συναγαγεῖν τὰ οἰκεῖα σπέρματα, καὶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐκπέσῃ γῆν. *Atqe seculum qidem, temporis futurum & præsens; qin etiam præteritum instar momenti constituunt. Sed multò est potentior seculi veritas ad propria colligenda semina, etiamsi in terram alienam ceciderint.* Deniqe: *D.* Ὁ δὲ τὰ διηρημένα συνθεὶς ἄνθις, καὶ ἐνσκοπήσας τέλειον τὸν λόγον, ἀκινδύνως ἴσθ' ὅτι καλόψεται τὴν ἀλήθειαν. *Qi autem divisa rursus composuerit, & perfectum verbum unum fecerit, scias futurum ut veritatem citra periculum contempletur.* Et *in eod. lib. p.* 318. *A.* Ὡς δὲ ἑνὸς ὄντος τοῦ εὐδαιμονεῖν ἀτελῆ τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταὶ πλείονες ὑπάρχουσαι. καὶ ὡς τοῦ θερμαίνεσθαι ὅτε ἥλιος, τότε πῦρ, βαλανεῖόν τε καὶ ἑσθής. οὕτω μιᾶς ὕστερος τῆς ἀληθείας. πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα πρὸς ζήτησιν ἀυτῆς. *Qemadmodum autem cum beatum esse unum sit, ejus caussa sunt virtutes, qæ sunt plures: & qemadmodum ut qis calefiat, & sol, & ignis, & balneum, & vestis: ita cum sit una veritas, multa sunt qæ conferunt ad ejus inqisitionem.* Rursúsqe ad Stoicum dogma de virtutibus propiùs accedens; qæ qoniam luculentiora sunt, fusiùs exhibebimus. Εἰ γοῦν σκοποῖμεν, μία καλὰ δύναμίς ἐστιν ἡ ἀρετή. ταύτην δὲ συμβαίνειν τύτοις μὲν τοῖς πράγμασιν ἐγγινομένην λέγεσθαι φρόνησιν. ἐν τύτοις δὲ σωφροσύνην, ἐν τύτοις δὲ ἀνδρίαν, ἢ δικαιοσύνην. ἀνὰ τὸν αὐτὸν δὴ λόγον καὶ μιᾶς ὕστερος ἀληθείας, ἐν γεωμετρίᾳ μὲν γεωμετρίαν ἀλήθειαν, ἐν μουσικῇ δὲ μουσικῆς, κἂν φιλοσοφίαν τῇ ὀρθῇ Ἑλληνικὴ ἴσῃ ἡ ἀλήθεια. μόνη δὲ ἡ κυρία ἄυλη ἀληθείας ἀπαρεγχείρητος, ἣν παρὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ παιδευόμεθα. *Et si qidem rectè consideremus, potestate unà est virtus, accidit autem, ut ea cum his qidem insit rebus, dicatur prudentia, in illis autem temperantia, in aliis verò animi magnitudo vel justitia. Eadem autem ratione cum sit una qoqe veritas, in geometria geometria veritas; in musica autem musica; & in recta philosophia fuerit Graca veritas, qæ manibus eradi non potest, qam docemur à Dei Filio.* Frustrà igitur sunt qi veritatem aliam Theologicam, aliam Philosophicam esse volunt, qasi alicubi aliqid verum esse possit, qod alibi falsum sit. qam sententiam, absurdam sanè & rationi adversam, refutantem, & contrariam ei demonstrantem, vide sis Casmannum in *problem. marin.* ad finem *qæst.* 1a. Sed qomodo ergò alia, & alia? Avdi Clementem B. Ὃν τρόπον φαμὲν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δραχμῆς, τῷ μὲν ναυκλήρῳ δοθείσης, λέγεσθαι ναῦλον. τῷ δὲ τελώνῃ, τέλος. καὶ ἐνοίκιον μέν, τῷ ἐνθμίχῳ. μισθὸν δὲ, τῷ διδασκάλῳ. καὶ τῷ πιπράσκοντι, ἀρραβῶνα. *Hoc modo dicimus de una & eadem drachma, si data fuerit navta navlum: si publicano vectigal, & ei qi domum locat merces conducta domus: præceptori opera merces: & ei qi vendit arrha.* Optimè Cicero *Academ. lib.* 4. *Nostra, inqies, sola vera sunt. certè sola, si vera. plura enim vera discrepantia esse non possunt.* Et *de oratore l.* 2. *Plus uno verum esse non potest.* De *unica* interim *veritate* qæ arguntantur Scholastici, vide apud Alexandrum Halensem *part.* 1. *q.* 14. *m.* 5. & Thomam Aqinatem *sum. part.* 1. *q.* 16. *a.* 6.

§. 10. Ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2.§. 12.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον] Vide *l.* 4.§. 14, 18. & *l.* 6.§. 23. & *suprà* §. 6.

§. 11. Κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ κατὰ λόγον] *Eadem*, inqit, *actio creatura rationalis est secundùm naturam & secundùm rationem.* qia nimirum de natura rationalis est, esse præditum ratione. Seneca *de vita beat. c.* 8. *Naturâ duce utendum est. hanc ratio observat, hanc consulit. idem est ergò beatè vivere, & secundùm naturam.* Sed & ex conseqenti, idem secundùm naturam vivere, & secundùm rationem.

§. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος] Xylander ἐρωτηματικῶς legit: *Rectus, an qi erigatur?* qasi dixerit; cogita tecum, uter horum sis, qi rectus ipse consistat, an qi ab alio erigi opus habeat. Mericus Casavbonus μὴ legisse videtur. vertit enim; *Rectus ipse, non directus.* qomodo fere legitur *l.* 3. §. 5. Vide qæ sunt ibi adnotata.

§. 13. Qomodo se habent in continuis corporis membra, eodem se habent in dissitis qæ ratione sunt prædita. ad mutuas enim rei eidem conficiendæ operas conferendas nata sunt utraqe. consideratio hæc animum tuum magis attinget, si te freqenter sic allocutus fueris, Membrum sum ego compagis istius qæ ex ratione præditis componitur. sin partem duntaxat esse te dixeris, homines ex animo nondum diligis, hoc ipsum benefacere per se nondum oblectat te: adhuc tanqam qod fieri deceat tantùm facis, nondum perinde acsi tibi ipsi benefacias.

§. 13. [r]Οιόν ἐστιν ἐν ἡνωμένοις τὰ μέλη καὶ σώματος, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον [a] ἐν διεσπασμένοις τὰ λογικὰ, [b] πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν κατεσκευασμένα. μᾶλλον δὲ σοι ἡ τούτου νόησις προαγαγεῖ), ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι [c] μέλος εἰμὶ ἐγὼ τῶν λογικῶν συστήματος. ἐὰν δὲ ἔτι τοῦ ἰδίου καὶ [d] μέρος εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, ἵνα ἐκ τῆς καρδίας φιλῇς τοὺς ἀνθρώπους. ἵνα σε καταληπτικῶς * [e] εὐφραίνῃ τὸ ἐνεργεῖν. πῶς ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς, ἵνα ὡς [f] αὐτὸν ἐν ποιῶν.

[a] L. 9. §. 9.
[b] L. 2. §. 1.
[c] L. 8. §. 7. l. 10. §. 6.
[d] L. 2. §. 3, 4.
[e] L. 8. §. 26.
[f] Inf. §. 74. l. 11. §. 4.

*-λητικῶς L. 9. §. 42.

§. 14.

ANNOTATIONES.

adnotata. Mihi hoc velle videtur, vel ut rectus consistas ipse, vel si labi contigerit, erigentis opem nè spernas. Vide *ad l.* 1. §. 7. & 14. & *l.* 4. §. 12. Utriusqe horum imaginem havd ineptam subministrat Synesius *in calvit. pag.* 78. Ὥσπερ γεωργῶν παῖδες ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν ὑγιαινόντων φυτῶν συτίζεις, ὡς εἰς ὀρθὸν ἄκρον βλαστάς τε καὶ πίφυκεν, ὅσα μὴ πρὸς τοῦτο παρ' ἑαυτῶν ἐξισχύει, κοινοῖς αὐτὰ καὶ χάριτι ὑπερείδουσιν. *Sedut agricola, qum ex integrarum, ac bene se habentium stirpium naturali propensione exploratum habeant, naturâ omnes ita esse comparatas, ut in rectum assurgant, qacunqe per se attolli nequeunt, ridicis ac pedamentis suffulciunt.* Plantæ, inqit, qædam suapte vi ὀρθαί. i. e. rectæ crescunt, aliæ qæ sponte nequeunt, arte & ope, sive adminiculis ἐρθοῦσθαι. i. e. erigi necesse habent.

§. 13. Ἐν ἡνωμένοις] Ἡνωμένα καὶ διεσπασμένα, de qibus tum & *l.* 9. §. 9. Marcus noster, sic distingvit Sextus Empiricus *adverss. Physic. l.* 1. *c.* 2. Τῶν σωμάτων τὰ μέν ἐστιν ἡνωμένα, τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, τὰ δὲ ἐκ διεστώτων. ἡνωμένα μὲν οὖν ἐστι, τὰ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως κρατούμενα, καθάπερ φυτὰ καὶ ζῶα. ἐκ συναπτομένων δὲ, τὰ ἐκ τῶν παρακειμένων καὶ πρός ἓν τι κεφάλαιον τεινόντων συνεστῶτα, ὡς ἁλύσεις, καὶ πυργίσκοι, καὶ νῆες. ἐκ διεστώτων δὲ, τὰ ἐκ διεζευγμένων καὶ ἐκτετοπισμένων, καθ' αὐτὰ ὑποκειμένων συγκείμενα, ὡς στρατιὰ καὶ ποίμνη καὶ χορεί. *Et ex corporibus alia qidem sunt unita: alia autem ex iis qa compinguntur: alia autem ex distantibus ac disjunctis. Sunt ergò unita qidem qa ex uno continentur habitu ut sunt planta & animantia. Ex his autem qa compinguntur sunt ea, qa constant ex iis, qa juxta sita sunt, & qd unum tendunt caput, ut catena, & turricula, & naves. Ex distantibus autem, qa sunt composita ex disjunctis aut separatis, & per se subjectis, ut exercitus, & greges, & chori.* Plutarchus itidem in *precept. conjugal.* Τῶν σωμάτων φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσπασμένων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ στόλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Corporum philosophi alia ajunt ex partibus disjunctis constare, ut classem, exercitum: alia ex compactis, ut domum & navim: alia ex unitis, & in unam naturam concretis, ut animalium.* Qod Pomponius *digest. l.* 41. *tit.* 3. *leg.* 30. *Tria genera sunt corporum: unum, qod continetur uno spiritu, & Græcè ἡνωμένον vocatur; ut homo, lignum, lapis, & similia: alterum, qod ex contingentibus se, hoc est, ex pluribus inter se cohærentibus constat, qod συνημμένον vocatur; ut ædificium, navis, armarium: tertium, qod ex distantibus constat; ut corpora plura, non soluta, sed uni nomini subjecta; veluti populus, legio, grex.* Seneca *Ep.* 101. *Qadam continua esse corpora, ut hominem: qadam composita, ut navem, domum, omnia denique qorum diversa partes junctura in unum sunt coacta: qedam ex distantibus, qorum adhuc membra separata sunt, tanqam exercitus, populus, Senatus. illi enim per qos ista corpora efficiuntur, jure aut officio cohærent, naturâ diducti & singuli sunt.*

Τὰ μέλη τοῦ σώματος] inculcat hoc Apostolus passim de Christicolis, qod Marcus hîc de omnibus in universum hominibus. *Ad Ephes. c.* 4. *v.* 4. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα. *Unum est corpus, & unus spiritus.* & *ad Rom. c.* 12. *v.* 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. *Ita multi sumus unum corpus in Christo, singulatim alii aliorum membra.* item *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. *Unum corpus illi multi sumus.* &c. 12. *v.* 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα. οὕτω καὶ ὁ Χριστός. (qo loco ὁ Χριστὸς, pro corpore Christi politico, non physico sumitur, prout & *ad Gal. c.* 3. *v.* 16.) Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. *Sicut enim corpus unum est & membra habet multa; omnia verò illa membra corporis, qod unicum est, multa sunt, sed unum sunt corpus: ita & Christus. Etenim per unum spiritum nos omnes in unum corpus sumus baptizati, & omnes potati sumus in unum spiritum.* & rursus, *v.* 27 Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. *Vos omnes estis corpus Christi, & membra particulatim.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Θεραπευτέον οὐχ ἧττον τὰ τῶν πλησίον, ἢ ἐκείνῳ τὰ ἑαυτοῦ. πάντες γὰρ ἐν ἐσμὲν ἐν Κυρίῳ. Καὶ μία κεφαλὴ πάντων, ἐξ ἧς τὰ πάντα, Χριστός. καὶ ὅπερ ἐστιν ἀλλήλοις τὰ μέλη, τοῦτο ἕκαστος ἑκάστῳ, καὶ πᾶσιν ἅπαντες. *Curemus non minus aliorum corpora qàm suum qisqe corpus. Omnes enim unum in Domino sumus, atqe unum omnium caput, ex qo omnia, Christus. Qodqe membra inter se sunt, hoc qisqe alteri, atqe omnibus omnes.* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 31. *Qid si nocere velint manus pedibus? manibus oculi? ut omnia inter se membra consentiant, qia singula servari, totius interest: ità homines singulis parcent, qia ad casum geniti sumus. Salva autem esse societas nisi amore & custodiâ partium non potest.*

Πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν] Vide *ad l.* 2. §. 1.

Μέλος εἰμὶ] Ità Seneca 95. *Omne hoc qod vides, qo divina atqe humana conclusa sunt, unum est; membra sumus corporis magni.* Et Marcus pariter, *l.* 4. §. 40. Ὡς ζῷον ὁ κόσμος. *Mundus est animalis unius instar.* Vide & *ad l.* 2. §. 1, 3, 4, 9. Verùm restringit hîc ad σύστημα λογικόν. Vide *ad l.* 3. §. 3. συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν.

Ἐὰν δὲ διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου μέρος] Verba illa διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου glossema forsan fuerint. Μέλος autem & μέρος ità Marcus distingvit; ut μέλος animantibus duntaxat competat, μέρος etiam inanimatis. Aliter pavlò Strabo *l.* 2. *pag.* 57. qi non *animationis*, sed *configurationis* ratione, istud ab isto differminat; Ἡ κατὰ μέλος τομὴ, inqit, τῆς ἄλλως κατὰ μέρος διαφόρου, διότι ἡ κατὰ μέλη λαμβάνει περιγραφὴν ἔχοντα φυσικὴν, ὀρθόσει τινὶ καὶ τύπῳ σημειώδει. καθὸ καὶ τοῦτο εἴρηται, (*Odyss.* 1. *v.* 291.)

Τὸν δὲ διαμελεῖσι ταμών.
— ἡ δὲ ὑδὸν ἔχει τοιοῦτον.

Sectio in membra differt à distributione in partes: qòd illa nimirum descriptionem qandam habet naturalem, certáqe formam & punctis suis definitam, unde & illud Poëta est,

Illum scindendo verum in sua membra resolvens.
— *Hac nihil tale habet.*

& accuratiùs Aristoteles *hist. animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων, ἔνια οὐ μόνον μέρη, ἀλλὰ καὶ μέλη καλεῖται. τοιαῦτα δ' ἐστιν, ὅσα τῶν μερῶν ὅλα ὄντα, ἕτερα μέρη ἔχει ἐν αὑτοῖς ἴδια. οἷον κεφαλὴ, καὶ σπλὴν, καὶ χεὶρ, καὶ ὅλως ὁ βραχίων, καὶ ὁ θώραξ. ταῦτα γὰρ αὐτὰ τί ἐστι μέρη ὅλα, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἕτερα μόρια. *Animalium partes qadam non modo partes, verum etiam membra appellantur, videlicet qa, cum ipsa totius integritate describantur, habeant tamen intra se partes diversas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium aut pectus: qippe qa & ipsa partes sint tota, & ex partibus constent diversis.* Membrum ergò unumqodqe etiam pars est corporis; verùm non itidem è converso.

Καταληπτικῶς εὐφραίνει] Imò καταληπτικῶς. vocabulum fignatum. ità delectat, ut ulteriùs nihil reqiras. Vide *ad l.* 9. §. 42. ubi vox eadem repetitur.

Εὐφραίνει τὸ ἐνεργεῖν] Plutarchus *de vit. Epicur. pag.* 1097. *A.* adversus Epicureos agens; Αὐτοὶ δὴ πῶς λέγουσιν, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἡδίον ἐστὶ τοῦ εὖ πάσχειν. *Ipsi hoc dicunt, suavius esse afficere qàm affici beneficio.* Et *de philosophorum convictu cum principibus pag.* 778. *C.* Ἐπίκουρος, τοῦ εὖ πάσχειν τὸ εὖ ποιεῖν, οὐ μόνον κάλλιον, ἀλλὰ καὶ ἥδιον εἶναί φησι. χαρᾶς γὰρ ἡδίω ὕστερον γόνιμόν ἐστιν ὡς χάρις. ἀλλὰ σοφὸς ὢν ὁ ταῖς Χάρισι τὰ ὀνόματα θέμενος, Ἀγλαΐην καὶ Εὐφροσύνην, καὶ Θάλειαν. τὸ γὰρ ἀγαλλόμενον καὶ τὸ χαῖρον ἐν τῷ διδόντι τῶν χάριν πλεῖόν ἐστι καὶ καλλαρώτερον. διὸ τῷ πάσχειν εὖ αἰσχύνονται πολλάκις, ἀεὶ δὲ ἀγάλλονται τῷ εὖ ποιεῖν. *Epicurus beneficium dare non modò pulcrius, sed etiam jucundius esse ait qàm accipere. Nihil enim tam ferax est gavdii atqe gratiæ: & Japuit, qi Gratiis nomina imposuit, Aglaiæ, Euphrosynes & Thaliæ. Major enim & purior est lætitia dantis. Itaqe sæpe pudet accipere beneficium, semper cum gavdio gratificamur aliis.* Idem *de Socrat. gen. pag.* 582. *E.* Ποίᾳ γὰρ ὕστερον σκοπῷ βάλλοντα καὶ τυχεῖν ᾐδύ, καὶ διαμαρτάνειν ἀνιαρόν, ὡς ἀνδρὸς εὖ παθεῖν ἀξίου διὰ χάριτος ἐφιέμενον; *Qis autem scopus est, qem tangere sit jucundius, aut aberrare molestius, qàm si qis virum beneficio dignum demereri cupit?* Et in *Erotic. de amantibus pag.* 762. *C.* Ὥσπερ χαίρειν τοῖς ἐρωμένοις διδόντας, ὡς παρ' ἑτέρων οὐ χαίρουσιν αὐτοὶ λαμβάνοντες. *Ita ut magis jam gavdeant dantes qàm ab aliis accipientes.* De Christo Domino Gregorius Nazianzenus *in bapt.* Δίδωσιν ἡδίον ἢ λαμβάνουσιν ἕτεροι.

Ὡς αὐτὸν ἓν ποιῶν] Phalaris *Epist.* 17. Οὐ διδόναι χάριτας ὅσημαι δωρούμενος ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον παρ' αὐτῶν

§. 14. Ὁ ἥλ, ἔξωθεν προσκεῖσθω τοῖς παθῶν ἐκ τῆς * προσπλάσεως ταύτης δυναμένοις. a σκῆνα γάρ, ἐὰν θλίψῃ, μέμψεται τὰ παθόντα. b ἐγὼ δ', ἐὰν μὴ ὑπολάβω ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκὸς, ἔστιν, ὅπου βέλαμμαι, c ἔξεστι δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

§. 15. d Ὅτι ἄν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, e ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ f ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, * ὅ, τις ἂν ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρῶμα ἔχειν.

§. 16. g Τὸ ἡγεμονικὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ ἐκ ἐνοχλεῖ *. ὅιον, λέγω, ἐ φοβεῖ * ἑαυτὸ * εἰς ἐπιθυμίαν.

§. 14. Qicqid voluerit, eis extrinsecùs accidat, qæ casibus istiusmodi affici possunt. ipsa enim, qæ affecta, sunt, conqerantur, si velint. ipse nisi malùm censuero id qod contingit, nondum sum læsus. in me avtem situm est, nihil tale opinari.

§. 15. Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet. havd aliter, qàm si avrum avt smaragdus avt purpura ità jugiter diceret, Qicqid fecerit dixeritve qisqam, smaragdum esse me oportet, nitorémqe meum retinere.

§. 16. Mens an non ipsa perturbat se? verbi gratiâ, an non ipsa in formidinem, in mœstitiam impellit

* περιπίπτ]. Lug. An.
a Inf. §. 16. 33. l. 8. §. 28.
b L. 4. §. 7. l. 6. §. 8.
c L. 6. §. 52.
d L. 4. §. 18, 19. l. 6. §. 2. 22. l. 12. §. 1.
e L. 8. §. 5.
f L. 4. 20.
* ὅ, τι ἄν τις π.
g L. 5. §. 19. l. 8. §. 29. 40.
* -χλεῖ;
* -βεῖ;
* [ἐλυπεῖ;] εἰς ἐπ. [ἐκινεῖ;] Boot.
[ἐκ ἄγει] εἰς ἐθυμίαν Salm.

ANNOTATIONES.

αὐτῶν λαμβάνειν. *Non dare me beneficium existimo, qum bonos honestósque viros muneribus orno: sed potius ab ipsis accipere judico.* Et *Epist.* 119. qem locum libentiùs, qò emaculem, transcribo. Οὐτε νῦν παραδίδωσιν ὁ καιρὸς, μέμψασθαι μὲν ὑμᾶς ὡς φιλτάτους, τὰς πρώτας (πρὸ τοῦ forsan) χρείας μηδὲν αἰτιαταμένους. (αἰτιαταμένους. culpat enim qodammodo, qòd nihil priùs petierant.) ἐυχαριστῆσαι δὲ τῷ παρόντος, ἡνίκα αἰτῆσθε, ἄκριβ ὑμᾶς μὲν λαβόντας, δόντες ταῖς ἀληθείαις. δίδυμαι γὰρ ὑμῶν χάριν τὴν αὐτην. ἐγὼ δὲ ἐ μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς λήψομαι μᾶλλον, ἢ δώσω. τί γὰρ ἀνδρὶ φιλοπάτριδι κάλλιον καὶ μεγαλοπρεπέστερον, ἢ δοκεῖν τὰς ἑαυτοῦ πολίτας ἐν ποιεῖν; *Neqe jam tempus fert, vos ut amicissimos conqeri, qum superiori tempore nihil accusaveritis, avt in præsentia gratias agere, qam petatis ea, qæ si acceperitis vos, abundè reqe verà gratiam præstiteritis. Ego verò in gratiarum actionis loco ipsam petitionem vestram pono. Non enim cum tanta voluptate magis accepero, qàm collocavero. Qid namqe viro in patriam pio illustrius avt magnificentius esse potest, qàm ut in suos cives munificus & liberalis esse videatur.* Aristides in *Panathen.* de populo Athenienst *tom.* 1. *pag.* 252. Ἐν γὰρ ποιεῖν, ἢ ἐν πάσχειν, πιφυκότες ἥδεται. καὶ μισθὸν ὀφείλειν αὐτοὺς τοῖς ἐν ποιοῦσι τὸ Ἑλληνικὸν, ἀλλ' ἐκ αὐτῶν δεῖν παρ' ἑτέρων μισθὸν τῆς ἀρετῆς λαμβάνειν. ὑδ' ἐπὶ κέρδει φιλεῖν τοὺς δόντας αὐτούς. ὑδί γε μᾶλλον, ἢ τοὺς παῖδας καὶ γονέας ἐπὶ κέρδει φιλεῖν. ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀναλωμάτων σώζειν, ὥσπερ εἰκὸς, τοὺς ὡς ὑπὲρ οἰκείων τοὺς γνώμας διακειμένους. *Sciebant enim se non ad accipienda, sed ad conferenda beneficia natos esse: & iis, qi Graciam tuerentur, mercedem persolvere, non ab aliis accipere debere, nec utilitatum gratia suos amare, non magis qam parentes avt liberos, sed etiam suis impensis conservare: qemadmodum eos, qi ergà aliqos, ut suos, affecti sunt, facere sit æqum.* P. Syrus.

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Imò sibi ipsi beneficit: inqit Marcus, qi benefacit alteri; qia & is qi benefacit & is cui benefit, ejusdem corporis membra sunt. Siqidem manus cùm pedi benefacit, sibi ipsi etiam benefacit in pede. atqe hoc est, qod *infrà* §. 74. Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς. *Emolumentum in eo capiendo qod alteri præstas.* Et *l.* 11. §. 4.

§. 14. Τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς προσπλάσεως δυναμένοις] hoc est, corpusculi mei membris. τοῖς μαλυδρίοις τοῦ φυράματος τούτου. *membris corporeæ massæ.* ut *infrà* §. 68. Sive τοῖς κακωμένοις μέρεσιν, ut *l.* 8. §. 28. cur avtem Annotator Lugdunensis τὸ προσπλάσεως hìc submoveret, προσεκπιπλώσεως supponeret, nihil erat cùm τὸ προσπιπλέτω præcessisset. Sed & τὸ προσπίπλον *infrà* §. 68. reperiatur. frustrà & Xylander de aliorum casibus hæc accipit, qæ de corporis proprii affectionibus dicta sunt.

Ἐκεῖνα μέμψεται τὰ παθόντα] malim μέμψηται. *conqerantur ea, si voluerint, qa perpetiuntur.* Vide *infrà* §. 15. & *l.* 8. §. 28. Verùm mutato nihil opus. μέμψεται dictum fuerit, ut ὄψεται, *viderit. l.* 12. §. 1.

Ἐγὼ δὲ] id est, τὸ ἡγεμονικόν. ut §. 16. qod Xylander cùm non animadverteret, Marci mentem hìc non cepit. Ità Cicero in *somn. Scip. Mens cujusqe is est qisqe.* Apostolus, sed sensu parùm diverso, qia mentem pro parte regenita sumit, *ad Rom. c.* 7. *v.* 17. ἐκ ἐγὼ (id est, ὁ νῦς μου. *v.* 25.) ἀλλ' ἡ ἐνοικοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. *Non ego, sed peccatum qod in me habitat.*

Ἐὰν μὴ ὑπολάβω] Vide *l.* 4. §. 7. Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *B.* Καθόλου δὲ, ἐπεὶ τῶν ἀζηλήτων, τὰ μὲν φύσει τὸ λυπεῖν καὶ βαρύνειν ἐπιφέρει, τὰ δὲ πλεῖστα δόξῃ δυσχεραίνειν ἐθιζόμεθα καὶ μανθάνομεν. ἐκ ἄχρηστόν ἐστι πρὸς ταῦτα μὲν ἔχειν ἀεὶ τὸ τοῦ Μενάνδρου πρόχειρον,

Οὐδὲν πέπονθα; δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Τί γὰρ πρός σέ ἐστι, φησὶν,
Ἂν μήτε σαρκὸς ἅπτηται, μήτε ψυχῆς;

πρὸς δὲ τὰ φύσει δοκοῦντα λυπεῖν, ἐκεῖνο τὸ Εὐριπίδειον,

Οἴμοι. τί δ' οἴμοι; θνητά τοι πεπόνθαμεν.

ὑδενὸς γὰρ ὄντων τοῦ παθητικοῦ καταφερομένου καὶ ὀλισθαίνοντος ἀντιλαμβάνεται λόγος, ὡς ὁ τῆς κοινῆς καὶ φυσικῆς ἀνάγκης ἀναμνήσων ποιῶν, ἢ διὰ τὸ σῶμα μεμιγμένος ὁ ἄνθρωπος, μόνην ταύτην τῇ τύχῃ λαβὴν δίδωσιν, ἐν δὲ τοῖς κυριωτάτοις καὶ μεγίστοις ἀνθρωπίνοις ἔστιν. *In universum verò qa nolentibus nobis accidunt, partim suapte naturâ molestiam ea afferunt, partim opinio nos adsvefacit ut agrè feramus. Et adversum hac utile est in promptu habere istuc Menandri:*

Nisi ipse feras pra te, nihil es passus mali.
Qid enim, inqit, ad te pertinet id,
Qo neqe animus, neqe corpus tangitur tuum?

Ad ea avtem qa naturâ suapte dolorem videntur excitare, accommodari debet Euripideum illud:

Heu mihi, qi heu mihi? more hominum sanè accidit.

Non est enim alia ratio, qa facultatem animi affectionibus obnoxiam labascentem magis revoces & confirmes, qàm qa communis natura & necessitatis memoriam renovat: cui necessitati homo propter corpus expositus, hìc tantùm fortunæ ansam præbet, in potissimis maximisqe rebus tutus ac securus. Hæc à Stoicismo havd procul absunt. Idem *de exil. pag.* 599. *B. C.* Τὸ λυπεῖσθαι καὶ τανυσμὸν ἑαυτοῦ, ἐπὶ πάντα μὲν ἄχρηστόν ἐστι καὶ γινόμενον κενῶς καὶ ἀνοήτως. ὅπου δ' αὐτὰ τὰ πράγματα δίδωσιν ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφηθέντα καὶ ἀναπαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν εἰκῶν, ὑδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ, νομιδῆ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πνιθήσεσθαι, τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπλοκον τοῦτο χείρων γίγνοιτο, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συναγανακτοῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Qod cum aliàs dolori indulgeo, & animo concidere inutile sit, atqe futile, & fatuum. tum ubi res ipsa vatione tractata, atqe ante oculos exposita monent te sic teipsum debere compellare, non facta tibi est, si dissimules, injuria: nimis qàm ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit: non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti.* Verùm Marcus ad ea etiam qæ corpori læsionem inferunt, argumentum istud extendit.

§. 15. Ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι] Vide *l.* 4. §. 18. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 8. §. 5. Huc illud Josuæ decretum, *c.* 24. *v.* 15. alii qicqid fecerint, se cum familia sua in recto Dei veri cultu perseveraturos.

Ἡ ἡ πορφύρα] Vide de *purpura*, qæ ex Epicteto adducuntur *ad l.* 11. §. 18.

Ὅ, τις ἂν ποιῇ] lego ὅ, τι ἄν τις ποιῇ, ex membro præcedente.

§. 16. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ ἐκ ἐνοχλεῖ ὅιον λέγω, ἐ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν.] manca hæc esse, ex seqentibus satìs claret; nec qid possit suppleri, est adeò difficile conjectu. Verùm qi enunciativè capiunt, à Marci mente qàm longissimè recedunt. is enim passim inculcat, molestiam omnem, non à rebus externis, sed ab animo ipso & opinione de eis concepta, nobis obtingere: hoc est; mentem ipsam sese conturbare, solam sibi molestiam omnem facessere. Videantur qæ *suprà* §. 14. & *l.* 4. §. 7, 39. & *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 8, 52. & *infrà* §. 68. & *l.* 8. §. 40, 42. 47. & *l.* 9. §. 13, 15. Itaqe D. Bootius per interrogationem concipi postulat: cui ego libens assentior; & qæ desunt, ità supplenda existimarem. ἐκ ἐνοχλεῖ; ὅιον λέγω, ἐ φοβεῖ ἑαυτό; [ἐ λυπεῖ;] εἰς ἐπιθυμίαν [ἐ κινεῖ; vel ἐκ ἄγει;] sicut Galenus *de optim. sect. c.* 6. Ἐὰν μὴ λυπῇ, μηδὲ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἄγοι. *Mens an non ipsa sese perturbat? exempli gratiâ: nonne seipsam terret? nonne tristitiâ afficit? nonne in cupiditates conjicit?* &c. vel etiam, αὐτὸ ἑαυτῷ ἐκ ἐνοχλεῖ; ἐ λυπεῖ (ut sit hoc illius, ὅιον λέγω loco) ἑαυτό; ἐ φοβεῖ; &c. Sensum ipsum, qicqid de verbis fuerit, confirmant seqentia. ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσσῃ. Verba avtem feliciùs pavlò videtur restituisse sic D. Salmasius. ὅιον ἐ φοβεῖ, ἐκ ἄγει εἰς ἐθυμίαν. idem est ac si dixisset ἑαυτὸ λυπεῖ. nam ἐθυμία est λύπη, ut εὐθυμία *hilaritas.* unde εὐθύμει, *hilari sis animo*, ità *l.* 4. §. 38. ἢ ὅσα τὰς μωρὰς ἐυφραίνει ἢ λυπεῖ. istiusmodi aliqid supplendum ex seqentibus liqet, ubi hæc duo simul repetit, εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. & post, τὰ δὲ ψυχάρια τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον. confirmant eadem & sensum verborum Marci, qem afferimus genuinum. Si enim nihil aliud potest menti hisce modis molestiam facessere, ipsa sibi facessat necesse est, qandocunqe molestiâ aliqâ afficitur. Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 19. Προαίρεσιν γὰρ ὑδὲν δύναται κωλύσαι

A

B

C

D

E

F

G

pellit se? alius qis si terrefacere eam avt contristari possit, faciat. in ipsius voluntate situm est, ut nè ad motus istiusmodi opinando se commoveat. corpusculum nè qid patiatur, sibi curæ habeat, si possit; & qando patitur qicqam, conqeratur. animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil horum patietur, nisi si eam ipse in judicium istiusmodi demiseris. nullius rei alterius per se indiga est mens, nisi ipsa sibi indigentiam creaverit. eadémqe ratione & perturbatione & impedimento omni immunis, nisi ipsa se perturbaverit avt impediverit.

§. 17. Felicitas est bonus genius, sive mens bona. qid igitur facis hîc, ô phantasia? facesse hinc, per deos, utì accessisti: nihil enim opus te habeo. more antiqo accessisti. nec succenseo tibi tamen. facesse tantùm.

§. 18. Cur mutationem qis metuat? ecqid enim fieri potest absqe mutatione? ecqid avtem avt gratius avt familiarius universi naturæ? ipse num balneo uti poteris, ni ligna mutationem subeant? num nutriri, ni edulia itidem mutentur? nunqid aliud utile qicqam perfici, nisi interveniente mutatione? an non vides

εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημπτικῶς [a] ὑ τρέψῃ εἰς τοιαύτας τροπάς. [b] τὸ σωμάτιον, μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναται, καὶ λεγέτω, εἴ τι πάσχει. τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, ὑδὲν μὴ πάθῃ. * ὑ γὰρ ἔξεις * αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. [c] ἀπροσδόκητόν ἐστιν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονικὸν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν ποιῇ. κατὰ ταυτὰ δὲ οὐδὲ ἀπάρεχον, καὶ [d] ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ περίσχῃ καὶ ἐμποδίζῃ.

§. 17. [e] Εὐδαιμονία ἐστὶ, [f] δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν *. τί ἦν ὧδε ποιεῖς, [g] ὦ φαντασία; ἀπέρχου, * τὰς θεούς σου, ὡς ἦλθες. ὑ γὰρ χρήζω σου. ἐλήλυθας δὲ κατὰ τὸ ἐγχαῖον ἔθος. ὐκ ὀργίζομαί σοι. μόνον ἄπιθι.

§. 18. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; [h] τί δαὶ φίλτερον ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; σὺ δὲ αὐτὸς λοῦσθαι δύναται, ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι δὲ δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο δὲ τί τῶν χρησίμων δύναται συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; ὐχ ὁρᾷς ὃν, ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦτο σὺ

a L. 5. §. 26.
b Inf. §. 33. l. 8. §. 28.
* εἰ ἰσὺ ἄξεις, vel παρίξεις, αὐτὸ Salm.
* αὐτῷ Xyl.
c L. 3. §. 5. l. 11. §. 1.
d L. 5. §. 20
e L. 5. §. 36.
f L. 10. §. 13.
* -δὸν [ἡγεμονικόν.]
g Inf. §. 29.
* [πρὸς] τ. θ. σὺ Lug. An.
h L. 2. §. 3.

ANNOTATIONES.

σαι ἢ βλάψαι ἀπροαίρετον, εἰ μὴ αὐτὴ ἑαυτήν. ὑδὲν ἄλλο ταραχῆς ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Nemo enim vel voluntatem prohibere, vel in eo, qod alieni arbitrii est, incommodare ulli potest, nisi voluntas ipsa se ladat. Non aliam esse perturbationis & inconstantiæ causſam nisi opinionem.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημπτικῶς ὑ τρέψει] *Ipsa enim se* (si volet) *opinando non movebit istis motibus.*

Τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 8. §. 28.

Οὐ γὰρ ἔξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην] Locus iste mihi planè depositus, absqe clariss. D. Salmasio fuisset, cui non ego magìs debeo, qàm Marcus ipse. is manum medicam favsto sydere admovit. Malè, inqit, Xylander ἀυτῷ. pessimè locum hunc sic vertit, *Animo nullus metus, dolor, avt opinio horum accidere potest: neqe enim ei sunt habitus ad hæc.* Sic vertendum illi fuit; *Animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil eorum patietur, si non illam in hoc judicium demittas.* legendum igitur in Græcis, ὑδὲν μὴ πάθῃ, εἰ μὴ ἄξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. vel, εἰ ὑ παρίξεις αὐτὸ εἰς κρ. τ. Nihil verius. Epictetus *Differt l.* 2. *c.* 6. Τίς γάρ σε ἀναγκάσαι δύναται ὑπολαβεῖν τι, ὃν ὐ θέλεις; *Quis enim te cogere potest opinari qod nolis?*

Ἀπροσδόκητόν] περὶ τῆς τῦ ἡγεμονικῦ αὐταρκείας. Vide *suprà l.* 5. §. 14. & *infrà l.* 11. §. 1.

Ἀνεμπόδιστον] Vide *l.* 5. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Οὔτε πλοῦτός ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, ὐδ' ὑγίεια, ὔτε δόξα, ὔτε ἄλλο τι ἁπλῶς, πλὴν ὀρθὴ χρῆσις φαντασιῶν. τοῦτο ἀκώλυτον φύσει μόνον, τοῦτο ἀνεμπόδιστον. *Neqe opes in nostra potestate sunt, neqe sanitas, neqe gloria, nec aliud deniqe qidqam, præter rectum visorum usum. Unum hoc est natura ejusmodi, ut nec prohiberi, nec impediri possit.*

§. 17. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν] deesse vocabulum aliqod videtur, qod membrum posterius expleat. forsan [ἡγεμονικὸν] ἀγαθὸν, fuerat, in hoc enim Marco censente, τὸ πᾶν. Vide *ad l.* 2. §. 15. idémqe eidem ὁ δαίμων iste. Vide *ibidem* §. 17. & *l.* 10. §. 13. qo loco ait τὸν νοῦν, ubi voluerit, ἀγαθὸν δαίμονα fieri. Nam Merico Casavbono, τὸ ἢ ἀγαθὸν exponenti non accedo. Conjecturam meam firmat, qod ex Platone Clemens *Strom. l.* 2. Ἀυτὸς δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ ἓν τὸν δαίμονα ἔχειν. δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν. *Ipse avtem Plato dicit, beatitudinem, qa est ἐυδαιμονία, esse, bene habere damonem. Dici avtem damonem principalem animæ nostræ partem.* Cui gemina, ex innominato aliqo, ista Svidas exhibet: Ὅτι ὁ σπουδαῖος εὐδαίμων ἐστί. ὁ γὰρ ἓν τὸν δαίμονα ἔχων, σημαίνεσθαι δοκεῖ τῷ τῦ εὐδαίμονος ὀνόματι. εἰ δὲ δαίμων ἑκάστῳ ἡ ψυχὴ, καθὰ Ξενοκράτει δοκεῖ, εὖῃ ἂν εὐδαίμων, ὁ ἓν τὴν ψυχὴν ἔχων. ἓν δὲ τὴν ψυχὴν ἔχει ὁ σπουδαῖος. σπουδαῖος δ' ἄρα ὁ εὐδαίμων. *Vir bonus est beatus. Qi enim se bene habet qod attinet ad damonem, ille significari videtur per nomen τῦ εὐδαίμονος, id est, beati. Si avtem damon est cujusqe animus, ut Xenocrati placet, beatus erit ille, cujus animus benè se habet. Vir avtem bonus animo se bene habet. Vir igitur bonus est beatus.* Accedit & Pythagoræ scitum illud, Εὐδαιμονεῖν ἀνθρωπον, ὅταν ἀγαθὴ ψυχὴ προσγένηται. *Felicem hominem esse, cui bona anima advenerit.* Laërtius *lib.* 8. *c.* 32. Apulejus *de Deo Socrat. Nam qodam significatu & animus humanus, etiam nunc in corpore situs, Damon nuncupatur,* [Maro *Æn. l.* 9.]

— Diine hunc ardorem mentibus addunt,
Evryale? an sua cuiqe Deus fit dira cupido?

igitur & bona cupido animi, bonus Deus est. unde nonnulli arbitrantur, ἐυδαίμονας dici beatos, qorum Damon bonus, id est, *animus virtute perfectus est. qem nostrâ linguâ, ut ego interpretor, poteris Genium vocare, qòd is Deus, qi est animus sui cuiqe, qanqam sit immortalis, tamen qodammodo cum homine gignitur.* Vide dissertationem hac de re Dionis Prusæi *Orat.* 23.

Τί ἦν ὧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία;] Qid est opus imaginatione, cùm mens ipsa qod suum est & fecerit & habuerit? Vide *ad periochen* proximè *superiorem* extremam: & *infrà* §. 29.

Ἀπέρχου τὰς θεούς σου] forsan [μὴ] τὰς θεούς. atqe ità Mericus Casavbonus. nam Xylander omisit; maléqe reddidit, ὡς ἦλθες. *unde venisti.* cùm vertendum fuerit, *ut venisti. facesse hinc, per Deos, ut venisti.* Sed nec fortasse μὴ particulâ illâ interjectâ opus fuerit. Siqidem D. Salmasius formulam usitatam esse monet, τὰς θεούς σου, subavdi ὄμνυμι. eámqe locutionem occurrere in *hemiambis* Anacreonteis, & in *dissertationibus* Arriani. Ità certè Anacreon *carm.* 31. 1.

Ἄφις με, τὰς θεούς σου,
Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί.
Sine, qaso per deos, havstibus Lyaum
Sine hauriam profundis.

Arrianus in Epicteti *Differt. l.* 3. *c.* 26. Παῦσαι, τὰς θεούς σου, ἐμπαίζων μοι τῇ ψυχῇ. *Desine, qaso per Deos, insultare animo meo.* Et *c.* 23. Παύσασθε, τὰς θεὰς ὑμῖν, καλὰ ὀνόματα καὶ πράγματα καταισχύνοντες. *Desinite, qaso per deos, pulcra verba & res deformare.* & ad formulam Christianam propiùs, *ibidem c.* 7. τὸν θεόν σου. qem locum corruptum frustrà suspicatur Volfius. restituenda eadem, *c.* 22. ubi, τὸν θεόν σου, vitiosè legitur; qod interpretem eundem, cùm non adverteret, in alia abduxit. & diversâ rursus formulâ, sed ellipsi eâdem, *l.* 3. *c.* 23. Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμὴν σοι σωτηρίαν. *Mirabilis, domine, ita salvus sim.* contractiùs etiam *l.* 2. *c.* 19. Λέγε μοι, τὰς θεὰς, ὅπως πρώην ἔλεγες. *Refer mihi per Deos ea qa dudum disserebas.* Si locus saltem integer fuerit. facit enim suspectum, qod Gellius *l.* 1. *c.* 2. exhibet, λέγε μοι σὺ τὰς θεὰς. qod fortean fuerit, τὰς θεάς σου. qin integram qoqe idem extulit, *l.* 3. *c.* 10. ὀμνύω ὑμῖν πάντας θεὰς, ὅτι περίκοψε. Locus ergò sincerus & integer est. nec ullâ ratione admittenda Annotatoris Lugdunensis interpolatio, ἀπέρχου πρὸς τὰς θεὰς σύ.

Οὐκ ὀργίζομαί σοι] Hoc enim dogmati Stoico adversatur; non tamen & Christano, qod ὀργίζεσθαι καὶ μὴ ἁμαρτάνειν. *Irasci & non peccare.* monet, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 26. Diogeni avtem Stoico, non Cynico (qod Erasmum fugerat) de dogmate isto differenti, cùm adolescens qidam protervus, velut periculum facturus, an re præstaret qæ docebat, in faciem inspuisset, *Non qidem irascor*, inqit ille; *sed dubito tamen an irasci oporteat?* Narrat Seneca *de ira, l.* 3. *c.* 38. Fidentiùs Symmachus *l.* 9. *Epist.* 105. *Nullius tam vehemens nequitia est, ut motu meo digna sit.*

§. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γένεσθαι;] Vide *l.* 4. §. 46. & *l.* 5. §. 13. & *lib.* 6. §. 15.

Τί δαὶ φίλτερον] *infrà* §. 21. & *l.* 4. §. 36. & *l.* 9. §. 32.

a L.2.§.3. σὲ μεταβαλεῖν ἔμοιόν ἐστι, καὶ ὁμοίως a ἀναγκαῖον.
b Sup.§.10. l.4.§.43.l.5. §.23.& l.9. §.29. τῇ τῶν ὅλων φύσει;

§. 19. b Διὰ τ῀ τ῀ ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάρρου διαπορεύε῀ πάντα τὰ σώματα, c τῷ ὅλῳ συμφυῆ καὶ συνεργὰ, ὡς d τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλλήλοις. e πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσους Σωκράτεις, πόσους Ἐπικτήτους καταπέπωκεν; τὸ δ' αὐτὸ καὶ f περὶ παντὸς ὑπονόησόν σοι ἀνθρώπου τε καὶ πράγματος προσωπιστέον.

§. 20. g Ἐμὲ ἓν μόνον φοβεῖ, μήπι αὐτὸς ποιήσω, ὃ ἡ κατασκευὴ τ῀ ἀνθρώπου οὐ θέλει, ἢ ὡς οὐ θέλει, ἢ h ὃ νῦν οὐ θέλει.

§. 21. i Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ φορὰ πάντων λήθη. ἐγγὺς ἡ πάντων σέ σε λήθη.

§. 22. k Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλησίον τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν συμπροσπίπτῃ σοι, ὅτι καὶ l συγγενεῖς, καὶ m δι' ἄγνοιαν, καὶ n ἄκοντες ἁμαρτάνουσι καὶ ὡς ὀ μεθ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται, καὶ ὅτι πάντων, ὅτι p οὐκ ἔβλαψέ σε q ὁ γὰρ τὸ ἡγεμονικόν σου χεῖρον ἐποίησεν, ἢ πρόσθεν ἦν.

§. 23. r Ἡ τ῀ ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὕλης οὐσίας, ὡς κηρὸν, νῦν μὲν ἵππον ἔπλασε. συγχέασα δὲ τοῦτο, εἰς δένδρου φύσιν συνεχρήσατο τῇ ὕλῃ αὐτοῦ, εἶτα εἰς ἀνθρωπάριον, εἶτα εἰς ἄλλό τι. t ἕκαστον δὲ τούτων πρὸς ὀλίγιστον ὑπέστη.

simile qiddam esse & mutationem tui, nec universi naturæ minùs necessarium?

§. 19. Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, corpora transeunt universa, ipsa universo, prout membra sibi invicem nostra, coalita & eidem cooperantia. qot Chrysippos, qot Socrates, qot Epictetos jam dudum absorpsit ævum istud? idem tibi de qovis tum homine, tum re succurrat.

§. 20. Hoc unum me solicitum habet, neqid ipse faciam, qod hominis conditio vel minùs velit, vel secus velit, vel nunc nolit.

§. 21. Instat tempus, qo tu omnium oblitus eris; instat, & qo omnes tui.

§. 22. Hominis est, etiam eos qi offendunt diligere. hoc fiet, si unà succurrat tibi, tum esse tibi cognatos, tum inscios invitósque peccare; adhæc, pavlò pòst utrosque vestrûm morti concessuros: præ omnibus deniqe, nihil eos te læsisse. neqe enim mentem tuam deteriorem facere possunt, qàm priùs fuerat.

§. 23. Universi natura ex communi rerum omnium materia, tanqam è cera, nunc equleum effingit; qem mox denuo diffingit, ejusdemqe materiâ ad arborem producendam abutitur; tum ad homuncionem, dein ad aliud qidpiam. horum avtem qodlibet ad breve temporis spatium subsistit.

istis

ANNOTATIONES.

§. 19. Ὡς διὰ χειμάρρου] Vide *ad l.* 4. §. 43. & *l.* 5. §. 23. A Augustinus *in Psal.* 38. *Momentis trausvolantibus cuncta rapiuntur. torrens rerum fluit.*

Συνεργὰ] Vide *l.* 6. §. 41.

Ὡς τὰ μέρη] vide *l.* 2. §. 1. & *suprà* §. 13.

Πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. 47.

Πόσους Ἐπικτήτους] è superis ergò excesserat jam Epictetus. Accedit qòd Gellius Herodi Attico, qi sub Marco floruerat, æqalis ferè, de Epicteto, tanqam qi jamdudum decesserat, ità verba facit, *l.* 2. *c.* 18. De *Epicteto philosopho nobili, recentior est memoria, qàm ut scribi, qasi obliteratum, debuerit,* B vide *ad l.* 1. §. 7. & *ad l.* 8. §. 31.

§. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περισπᾷ] *Hoc unum me solicitum habet.* ità τὸ περισπᾶν sæpiùs usurpat *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. Estqe hoc qod profitetur cumprimis utile piumqe, si solicitudo universa eo fine adhibeatur, nè qid unqam obrepat, qod officii sui non sit. vide *infrà* §. 66. & *ad l.* 8. §. 3. Sic *l.* 8. §. 1. Ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qidqam molestum habeat.*

§. 21. Ἐγγὺς] Vide *l.* 4. §. 16. Petrus *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. *Omnium autem finis appropinqavit.*

Ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη] vide Solomonem *Eccles. c.* 1. *v.* 11. C

§. 22. Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλησίον τας] Hoc est qod Augustinus *in Joan tract.* 66. & *in concion. solemn.* 235. *Esto medico similis; qi odit morbum, amat ægrotum.* Ità Marcus etiam lapsos & errantes diligi vult. Ampliùs aliqid Christus Dominus; non lapsos tantùm & errantes; verùm in nos ipsos delinqentes. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. *Diligite inimicos vestros, benedicite eis qi devovent vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis, qi vobis infesti sunt & persequuntur vos.* Matth. *c.* 5. *v.* 44. Hinc Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 259. Παρὰ μὲν ἀνθρώποις ἴσον εἶναι δοκεῖ, τὸ εὐεργέτας μὴ ἀμείβεσθαι, καὶ ἐχθροὺς μὴ ἀμύνεσθαι. παρὰ δὲ τῇ θείᾳ φιλοσοφίᾳ τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργέτας κρατεῖ. τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθροὺς οὐχί. ἀλλὰ παντὶ τῷ τρόπῳ ἀνεξικακεῖν, εἰδ' οἷόν τε, καὶ εὐεργετεῖν. *Apud homines par culpa esse videtur, iis, à qibus beneficium acceperis, vicem non rependere, & hostes minimè ulcisci. At apud divinam philosophiam illud qidem obtinet, ut benè de nobis meritos remuneremur: at non item illud, ut injurios ulciscamur: verùm omninò qidem patientiam adhibeamus: si avtem fieri possit, eos etiam beneficiis prosequamur.* Contrà planè qàm Pindarus *Pyth. od.* 2.

\- - - - - φίλον εἶη
φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ὦ-
τ' ἐχθρὸς εἰὼν, λύκοιο δίκαν ὑποδεύσομαι,
Ἀλλ' ἄλλοτε πατέων ὁδοῖς σκολιαῖς.
\- - - - - *Amicum liceat*
amare: contrà inimicum utpote inimicus existens, lupi more curram,
Aliis vestigiis alias inambulans viis obliqvis.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Cynicum instituens; Διαίρεσθαι δεῖ αὐτὸν, ὡς ὄνον, καὶ διαιρούμενον φιλεῖν αὐτὰς τὰς διαίροντας. *Ut instar asini vapulet; & dum vapulat, eos à qibus verberatur diligat.* De Christianis Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἀγαπῶσι πάντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. *Amant omnes, & omnes illos persequuntur.* Atqe hæc est reverà charitas sincera, *amare qos toleras, tolerare qos amas,* ut Gregorius Romanus *in Evan. serm.* 35. Qin & Marcum ad eos etiam respexisse, qi adversùs nos ipsos fuerint injurii, qæ subjecit, ostendunt. Vide *ad l.* 11. §. 18.

Ὅτι καὶ συγγενεῖς] Vide *ad l.* 2. §. 1. Hippias apud Platonem in *Protag. pag.* 234. *E.* Ὦ ἄνδρες οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ὑμᾶς, συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι, φύσει, οὐ νόμῳ. τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ, φύσει συγγενές ἐστιν. *Arbitror, o viri præsentes, vos omnes, cognatos, propinqósqe, & cives invicem esse naturâ, non lege. Simile namqe simili naturâ cognatum.*

Δι' ἄγνοιαν, καὶ ἄκοντες] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 11. §. 18.

Ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε] Vide *ad l.* 4. §. 6. & *infrà* §. 58.

Οὐκ ἔβλαψέ σε] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 9. §. 38.

§. 23. Ἡ τ῀ ὅλων φύσις; ἐκ τῆς ὕλης οὐσίας, ὡς κηρὸν] Eleganti similitudine hoc illustrat, non Lucianus ille, Epicuri de grege, ὁ χλευαστὴς, sed de schola Platonica Leo, (Byzantius fortean) utì ex Athenæo *dipnosoph. l.* 11. & Laërtio *l.* 3. in *Platone* patet; in *dialogo*, qem *Alcedinem* inscripsit, & inter Luciani opuscula, à qibus dictionis mollitie venâqe candidiore plurimùm discrepat, extat vulgò. Τὸ μὲν γὰρ τοιοῦτο, inqit, καὶ τὰ παιδάρια τὸ παρ' ἡμῖν, τὰ πλάττουσιν ἐπισάμενα, πηλὸν ἢ κηρὸν ὅταν λάβῃ, ῥᾳδίως ἐκ τῆ αὐτῆ πολλάκις ὄγκου, μεταρχηματίζει πολλὰς ἰδέας φύσεις. *Etenim & pueri nostri qoqe hujusmodi aliqid fingere ac formare scientes, limum cerámve cùm ceperint, facillimè ex eadem massa varias multipliceisqe transfigurant formarum naturas.* Eisdemqe planè insistens vestigiis Plutarchus *ad Apoll. pag.* 106. *E.* Ὡς γὰρ ἐκ τῆ αὐτῆ πηλῆ δύναταί τις πλάττειν ζῶα συγχεῖν, καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγχεῖν, καὶ τοῦτο ἐν παρ' ἐν ποιεῖν ἀδιαλείπτως. ὅτω καὶ ἡ φύσις ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, πάλαι μὲν τοὺς προγόνους ἡμῶν ἀνέσχεν. εἶτα συνεχεῖς αὐτοῖς ἐγέννησε τοὺς πατέρας, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀνακυκλήσει. καὶ ὁ τῆς γενέσεως ποταμὸς ὅτως ἀδιλιχῶς ῥέων ἄποτε στήσεται, καὶ πάλιν ἐξ ἀνατῶ ὁ τῆς φθορᾶς. *Sicut qi argillam tractat, fingere ex ea animalis formam potest, rursùmqe diffingere, iterumqe ac qoties libet perpetuò vices istas repetere: sic etiam natura ex eadem materia olim avos nostros, postea patres protulit, deinde nos, ac deinceps alios ex aliis evolvet: ac fluvius ille ortus nostri absqe intermissione labens nunqam subsistet, sicut & interitus flumen hujus contrarium.* Cui non absimile qod Aphrodisiensis *probl. l.* 1. *q.* 49. Ὡς ὅταν ὁ ἀνδριαντοποιὸς τὸν χαλκοῦν ἵππον ἢ βοῦν, ἢ τι τοιοῦτον ζῶον χωνεύσας ἢ ἐλάσας, πλάσῃ ἄνθρωπον, ἢ ἕτερόν τι σκεῦ῀, ἀπὸ

istis avtem, sicut arcæ, dissolvi nihilo magis molestum est, qàm compingi primò fuerat.

§. 24. Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi ei sæpiùs assveverit qis, immori solet; vultúsqe decor ità indè extingvitur, ut denuo reaccendi omnino neqeat. ex hoc ipso avtem intelligas licèt esse præter rationem. Siqidem enim ità vultum qis obfirmaverit, ut peccati sensûs omnis avfugerit,

[a] δεινὸν ἢ ἀδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ. ὥσπερ ἀδὲ τὸ συμπαγῆναι.

§. 24. [b] Τὸ ἐπίκοτον τῦ προσώπυ λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν [c] πολλάκις * ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, * ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὡς ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. αὐτῷ γε τύτῳ παρεισελθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις ἔ * ἁμαρτάνειν οἰχήσεται, [a] πῆς

[a] L.4.§.42. l.6.§.47.l.8. §.20.
[b] L.2.§.1. Sup. §.22. Inf.§.60.65.
[c] L.11.§.18.
* γίγνηται,]ἐναποθνήσκει, καὶ τὸ πρ. τελ. à Boot.
* εἰ Mer.
* -τῦ [μὴ] à. Mer.

ANNOTATIONES.

ἀπὸ κέδρυ εἰς εἰδω. μεταβάλλων τὴν ὕλην. *Sicuti cum statuarius æneum equum vel bovem, vel simile aliqod animal fuderit, vel duxerit, finxerit hominem, vel aliud aliqod vas, materiam ex specie in speciem commutans.* Lusûs avtem puerilis illius; qo animalium icunculas è cera solent effingere, meminit & Lucianus in *insomnio* verbis hisce. Ὁκότε γὰρ ἀφιείην, ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἀποξέων ἂν τὸν κηρὸν, ἢ βόας, ἢ ἵππυς, ἢ καὶ νὴ Δί' ἄνθρώπυς ἀνέπλαττον. *Quo dimissus à præceptoribus, vel boves, vel eqos, vel etiam homines per Jovem abrasâ cerâ effingebam.* Demetrius Phalereus qi dicitur: Περὶ ἑρμηνείας *c.* 317. Καθόλυ δὲ, ὥσπερ τὸν αὐτὸν κηρὸν, ὁ μέν τις κύνα ἔπλασεν, ὁ δὲ βῦν, ὁ δὲ ἵππον. ὕτω καὶ πράγματα τὸ μὲν ἀποφαινόμενος καὶ κατηγορῶν φησιν. *In universum avtem qemadmodum eandem ceram hic qidem canem finxit, hic avtem bovem, alter verò qidam equm; sic & eadem rem hic qidem enuntians & prædicans inqit.* Et Fabius *institut. l.* 10. *c.* 5. *Nec aliena tantùm transferre, sed etiam nostra pluribus modis tractare possumus, & sententias easdem qàm numerosissimè variare: velut eádem cerâ alia atqe alia forma duci solent.* De cera ipsa Plinius minor *l.*7. *Ep.* 9.

Hæc lævis est cera, mollis cedensqe sequatur
Si doctos digitos, jussaqe fiat opus;
Et nunc informet Martem, castúmqe Minervam;
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.

vide *infrà ad* §. 25.

Δεινὸν δὲ ἀδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ] vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 47. & *infrà* §. 25. & 50. & *l.* 11. §. 17. Ædesius apud Eunapium in *Maximo*: Ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν ἐκ ἀγνοεῖς τηλικαύταις ἀκοαῖς ἀκροώμενον. τὸ δὲ ὄγκιον αὐτῆς συνορᾶς ὅπως διάκειται, τῆς γομφώσεως καὶ πήξεως διαλυομένης εἰς τὸ συντεθέν. *Sed tibi cognitus est penitùs animus meus, qi tóties docentem audieris, non nescis tamen atqe oculis cernis, uti sedes animi sit affecta, compage ejus & commissurâ dissolvente se in id qod compositum sit.*

§. 24. Τὸ ἐπίκοτον τῦ προσώπυ λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, ἢ τελευταῖον ἀποσβέσθη] Periochen hanc miserè mutilatam ac vitiatam esse, satis indicant tam discrepantes à se invicem interpretum versiones; qæ ejusmodi sunt etiam, ut è verbis sensûs illi, qos ipsi præferunt, nullâ artis grammaticæ ope elici possint. In textu Xylander nihil mutat. Mericus duntaxat disjunctivæ loco conditionalem substituit: sed nec sic qidem citra vim insignem, exprimitur ea, qam ipse Marco affingit, sententia. D. Bootius (cui ego assentiri maluerim) sic effert: Τὸ ἐπίκοτον τῦ προσώπυ λίαν παρὰ φύσιν. ὅταν πολλάκις [γίγνηται,] vel etiam transpositione tantùm factâ, ἢ,) ἐναποθήσκει. καὶ τὸ πρόσχημα τὸ τελευταῖον ἀπιβίσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. *Torvitas vultûs est valdè prater naturam. ubi sæpius contigerit, immori solet; vultúsqe decor ità indè extinguitur, ut denuo omnino reaccendi neqeat.*

Τὸ ἐπίκοτον τῦ προσώπυ] *Torvitas vultûs*: qò κότος sive latens intus animus infestus atqe infensus se prodit. huic opponi videtur, τὸ ἵλαρὸν τῦ προσώπυ, *vultus serenitas. l.* 6. *c.* 30. Hesychius. Ἐπίκοτα, ἐπίμεμφα, ἃ πᾶς ἂν τις μέμψαιτο. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ καὶ πλέοντι. *Iram provocantia, culpabilia, qa qivis reprehendat. Sophocles* Ναυπλίῳ καταπλέοντι. Sic enim legendum, ad distinctionem alterius ejusdem fabulæ eidem cognominis, qæ Ναύπλιος πυρκαὴς dicebatur. Ἔπικοτον esse vult, *qod iratum & infensum jure faciat*; at Marcus pro *offensione* sive *infensione animi, qa in vultu indicium facere solet.* Æschylus *Prometh. vinct.*

Ὁ δ' ἐπικότως ἀεὶ δέμνιον ἄγκαμπτον νόου.
At ille mentem infensam pervicax gerens.

Πρόσχημα] ἡ ἐυπρέπεια τῦ προσώπυ, ut Jacobus Apostolus *Ep. c.* 1. *v.* 11. *decor vultûs*, qi tristitiâ, iracundiâ, acerbitate animi, offensione, indignatione non immutari tantùm & deturpari, sed & tolli prorsùs sæpenumero solet. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 35. *Non est ullius affectûs facies turbatior. pulcerrima ora fædavit; torvos vultus ex tranquillissimis reddidit. liqit decor omnis iratos. qalem intrà putas esse animum, cujus extrà imago tam fœda est?* & *l.* 3. *c.* 4. *Nulli certè affectus pejor est vultus. ferarum minùs tetra facies est, etiam cùm venatorem suum semianimes morsu ultimo petunt, qàm hominis irâ flagrantis.* Hinc illud Nasonis de Niobe *Metam. l.* 6.

Et qantum ira sinit, formosa. ——

& de Procride *l.* 7.

Tristis erat, sed nulla tamen formosior illâ
Esse potest tristi. tu collige qalis in illa,
Phoce, decor fuerit: qam sic dolor ipse decebat.

Λ Imò, qod Marcus istîc, dum affectus istiusmodi exprimere atqe induere vultus freqentiùs cogitur, usu in naturam vertente, ità tandem decor ille extingvitur, ut nullâ restitui ratione possit. De Pharisæis ad suos Christus, Matth. *c.* 6. *v.* 16. Μὴ γίνεσθε, ὥσπερ ὑποκριταὴ, σκυθρωποί. ἀφανίζυσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. *Ne estote ut hypocrita tetrico vultu: deformant enim facies suas.* qi locum istum mirificè illustrat. plùs enim esse videtur τὸ ἀφανίζειν τὸ πρόσωπον, qàm τὸ αἰσχύνειν καὶ ἀκαλλὲς ποιεῖν, uti ex Homero atqe Evstathio Beza. Basilius Cæsar. *Epist.* 1. *p.* 786. *A.* Ἕπεται τῷ ταπεινῷ καὶ καταβεβλημένῳ φρονήματι, ὄμμα συγκὸν καὶ εἰς γῆν συνεστυκός. —— ὥσπερ ἃ ποιοῦσιν οἱ πενθοῦντες καὶ ἐπιλήδιοι, ταῦτα ἐκ τῆ ἀνθρώπυ ἡμῖν ἐπιφαίνεσθαι. *Consentaneus qidem fuerit summissis atqe abjectis animis tristis oculus atqe decorsim vergens —— adeo qa lugentes consultò meditatóqe faciunt, ea suopte animi sponte in nobis, & veluti habitu temerario exstitisse videri debent.* Nicostratus *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 70. Αἱ γὰρ δὴ ὄψεις αἱ χρηταὶ ἔχοιεν ἂν τὸ πλεῖστον τῆ κάλλυς τῆς ψυχῆς. καὶ ὅτε ἥνι, ὅτε θυμύμενον, ὅτε ὀργιζόμενον, ὅτε χολῶντα, τὸ πρόσωπον φαιδρὸν ἔχειν τε καὶ καθαρόν. εἰ δέ τις πανύργῳ καὶ κρυψίνῳ, ἐυθὺς μὲν καὶ τῷ ὀφθαλμῷ παραβλέπει, καὶ δεινὸν δέδορκεν. ὅσις δὲ μωρία ἐνῆθης, ταῖς κόραις καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀκατέπληκτος. ὅταν ὀφθαλμὸς καὶ πρόσωπον τοιῦτοι. ὁ δὲ συνάγων τὰς ὀφρῦς, σκαιὸς ἐσι. καὶ ὅταν ἐκπαθῶς ᾖ ἐρύθημα, ἀλλὰ σκάληνος τε καὶ νίφος, τύτῳ γε ἡ ψυχὴ ἡδαμῶς ἐυφραίνεται. *Benigni enim oculi summam animi pulcritudinem comitantur: & fieri solet, ut qi non excandescit, nec facilè irascitur, avt bile movetur, facilem splendidam serenamqe habeat. Qi verò malignus & dolosus fuerit, is statim & oculis transversè implacideqe intuetur? qi stolidus ac simplex est, pupillas & oculos patentes gerit, ut asini & oves. Cui supercilia conjunguntur, improbus est. Cujus superficies in vultu non rubet, sed obscura & caliginosa est, hujus anima nunqam ullo modo exhilaratur.* qibus verbis extremis graphicè depinxisse videtur τὸ ἐπίκοτον istud τῦ προσώπυ. nos dicimus, a louring look. Vide *infrà ad* §. 59. Sed nec minùs *Svetonius l.* 4. *c.* 50. in *Cajo*. cui *frontem torvam* ubi tribuerat. *Vultum*, inqit, *naturâ horridum ac tetrum, etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem.* Cæterùm D. Salmasius ista & luxata & perturbata suspicatur: jungi sic debere, Τὸ ἐπίκοτον τῦ προσώπυ λίαν παρὰ φύσιν, αὐτῷ γε τύτῳ παρακολυθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. atqe hæc subseqi posit illa qæ *supra* §. 10. habebamus. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις καθ' φύσιν ἐστὶ καὶ κατὰ λόγον. *Si in animali rationali eadem actio secundùm naturam & secundùm rationem; ira in vultu efferveſcens, qa prater naturam est, etiam prater rationem.* Illud, ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. ad præcedentia §. 22. censet idem pertinere, & de *lucerna* dici, qæ aliqando sic extingvitur, ut possit iterum accendi, aliqando verò, ubi in totum oleo defecta est, ità extingvitur, ut denuo accendi neqeat. Suspicatur ergò post exemplum *arculæ*, cui grave non esse dixit solvi, ut nec compingi, addidisse & simile de *lucerna*, (prout & *l.* 8. §. 17. post exemplum *bullæ* idem fecit) cui non est grave extingvi, ut nec accendi, etiamsi eô modô extingvatur, ut non possit lumen suum recuperare. reliqa aliunde irrepsisse avtumat, qibus de medio sublatis, periochen hanc antegressam cum proximè seqenti commodè cohæsuram. & sunt revera sectio 22. & 24. prout nos eas distinximus, ejusdem planè argumenti.

Ἐι γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τῦ ἁμαρτάνειν οἰχήσεται] Mericus interserit negativam, ut sit τῦ [μὴ] ἁμαρτάνειν, & de innocentiæ confidentia intelligatur. Meliùs opinor, Xylander. *Nam si etiam sensus peccati nullus erit.* hoc est, nam si eò usqe in vultûs obfirmatione processeris, ut jam peccati sensum omnem amittas, qid amplius tibi vivere proderit? Galenus *de differ. puls. l.* 4. *c.* 11. σφυγμὸν, inqit, appellant veteres, τὴν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς γινομένην ἀυξῆ τῷ κάμνονθι συναίσθησιν. *sensum illum, qem in inflammationibus ægrotus percipit.* Idémqe *therapevt. l.* 13. *c.* 1. Ἡ τις ἅμα τῇ φλογώσει καὶ τάσιν ἔχει περὶ τὸ μόριον, ἡμῖν θ' ἁπλομένην, ἀυτῷ τε κάμνονθι διὰ τῆς ἰδίως ὀνομαζομένης συναισθήσεως. *Qa supra inflammationem, tensionem qoqe in parte facit, qam non modo ipsi in tactu deprehendamus, sed etiam ipse ager proprio sensu appellato advertat.* Ità medicis familiaris an peculiaris vox ista videtur, affectionem illam denotans, qâ æger eorum qæ in corpore suo fiunt se habent, ipse sensum obtinet. A corpore ad animum transtulit, ut Marcus hìc, ità & Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, συναίσθησις τῆς ἀυτῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. *Philosophiæ principium est animadversio imbecillitatis atqe infirmitatis*

a *L.*9.§.2. *l.*10.§.8. b Sup.§.23. c *L.*6.§.15. *l.*8.§.50.*l.*10.§.7.*l.*12.§.23. d *L.*6.§.27. *l.*8.§.14.*l.*11.§.18. e *L.*2.§.13. f *L.*8.§.14. g *L.*5.§.28. h *L.*10.§.30 *l.*11.§.18. i *L.*1.§.15. k *L.*2.§.1. l *L.*11.§.13. Inf.§.52.63 m *L.*3.§.12. Sup.§.7.*l.*8.§.32.36.

a τίς ἴλι ἔτι τῦ ζῆν αἰτία ;

§. 25. b Πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον ἤδη μεταβαλεῖ ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα Φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τ ὑσίας αὐτῆ ποιήσῃ, καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων ὑσίας, c ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος.

§. 26. d Ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σὲ, εὐθὺς ἐνθυμοῦ τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν ἥμαρτε. ἔστι γὰρ ἰδὼν, e ἐλεήσῃς αὐτὸν, καὶ f ἔτε θαυμάσεις, g ἔτε ὀργισθήσῃ. h ἤτοι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ ἀγαθὸν ἔτι ὑπολαμβάνεις, ἢ ἄλλο ὁμοιόδες. i δεῖ ἂν συγγινώσκειν. k εἰ δὲ μηκέτι ὑπολαμβάνῃς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ῥᾷον l ἡμερεῖς ἔσῃ τῷ παροράσαντι.

§. 27. m Μὴ τὰ ἅπαντα ἐνοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα.

qorsum homo sic affectus vitam protrahat ampliùs?

§. 25. Qæcunqe vides, universa mox est mutatura universi rectrix natura, aliáqe ex eorum materia effectura, & ex horum rursus alia, ut mundus perpetim renovetur.

§. 26. Cùm adversùs te qicqid peccaverit qis, considera statim, qid bonum malúmve esse ratus id egerit. hoc enim perspecto, misereberis illius, nec avt miraberis, avt succensebis. forsan enim vel idem illud, qod ille, vel aliud qidpiam ejusmodi, ipse pariter cum illo bonum esse opinaris. hoc si fuerit, & illi te ignoscere oportet. sin ejusmodi nec bona nec mala censueris, ex errore animi delinqentem æqanimiter feras.

§. 27. Non tam qæ desunt tibi, qàm qæ adsunt, cogita.

ANNOTATIONES.

sua. Clemens generaliùs de utroqe pariter usurpavit, *Strom. l.* 1. *p.*282. *A.* Ἐυρετικὸν γὰρ καὶ ἐπινοητικὸν ἡ συναίσθησις, ἐπιβάλλειν πιθανῶς ἀναπείθουσα. συναύξει δὲ τὴν ἐπιβολὴν, ἡ εἰς ἐπισήμην συνάσκησις. *Ad inveniendum enim & excogitandum res est apta consensio, qa etiam probabiliter animum applicare persvadet: animi avtem avget applicationem una ad scientiam qoqe exercitatio.* Idem vult, sed significantiùs pavlo dictum, qod Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Patr.* Ἐυρετικὸν γὰρ τὸ πάσχειν. *Pati res est ad inveniendum apta. & ad cives suos in angust.* Τολμηρὸν ποιεῖ τὸ ἀλγεῖν. *Dolor intrepidum reddit.* Tunc ergò ἡ τῦ ἁμαρτάνειν συναίσθησις ὀίχεται, cùm crebro peccandi usu, τυλῆαι λοιπὸν ἡ ψυχὴ, *callum qasi qendam contraxit animus, ὥστε μηδ' ἐφισάνειν ὕστερον ὅτι ἁμαρτάνει, ut deinceps nè peccare qidem se animadvertat.* Epictetus *l.*2. *c.* 18.

Τίς ἴλι τῦ ζῆν αἰτία;] Vide *l.*9.§.2.

§.25. Πάντα ὅσα ὁρᾷς] De Catone Seneca *Epist.* 71. *Qid ni ille mutationem respublica sorti & aqo pateretur animo? qid enim mutationis periculo exemptum? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus: qamvis Deo agente ducatur, non semper tenebit hunc ordinem; sed illum ex hoc cursu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus; nasci debent, crescere, extingvi. qcunqe vides supra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impositi sumus velut solidissimis, carpentur ac desinent. nulli non senectus sua est. inaqalibus ista spatiis eódem natura demittit. qicqid est, non erit: nec peribit, sed resolvetur. nobis solvi perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non prospicit mens hebes, & qa se corpori addixerit. alioqi fortius finem sui siorúmqe pateretur, si speraret omnia illa sic in vitam mortémqe per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.* Vide *suprà* §. 23. & *l.*9. §. 33.

Καὶ πάλιν ἄλλα] Naso *Metamorph. l.* 15.

Nil eqidem durare diu, sub imagine eadem
Crediderim. ----
Nec species sua cuiqe manet: rerúmqe novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.

Seneca *Epist.* 30. *Qis qeri potest, in ea conditione se esse, in qa nemo non est? prima enim pars aqitatis est aqalitas. Sed nunc supervacuum est natura causam agere. qæ non aliam voluit legem nostram esse, qàm suam. qicqid composuit, resolvit: & qicqid resolvit, componit iterum.*

Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς] hoc est qod Maximus Tyrius *Orat.* 25. *ad l.*4. §. 40. διὰ τὴν τῦ ὅλου καινουργίαν. Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 14. Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ἐιπερ ἀεί τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀνήλωται πάλαι καὶ φρῦδον τὸ πᾶν; διὰ τὸ τὴν τῦδε φθορὰν ἄλλου εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τῦδε γένεσιν ἄλλου εἶναι φθοράν, ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. *Si igitur semper aliqid eorum, qa sunt, abit, cur non consumptum est jamdudum, & inane ipsum universum. Propterea qod hujus corruptio alterius est generatio, & hujus generatio alterius est corruptio, incessabilem necesse est transmutationem esse.* Γένεσις γὰρ γένεσιν διεξερχομένη, καὶ προκοπὴν ἀπεργαζομένη ἕλκυσμα. *Generatio enim excipiens generationem, vult immortales reddere per profectum.* Clemens *Strom. lib.* 4. *p.* 538. *D.* & Philo *de mund. immort.* Μένει γὰρ ἑστικὲ φθειρομένων τῶν ἐν ἕδει, τεράστιον ὡς ἀληθῶς καὶ θεῖον ἔργον. *Illud enim semper durat (mirum dictu) individuis pereuntibus, ut opus verè divinum.*

§. 26. Τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν] Vide *l.* 6. §. 27. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 10. §. 30. Epictetus *Enchir. c.* 41. Ὅλαν τις κακῶς ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἴεται ποιεῖ ἢ λέγει. οὐκ οἷόν τε ἦν ἀκολυθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ὥστε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅτι καὶ ἐξηπάτηται. καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθείς. ἀπὸ τύτων ἂν ὁρμώμενος πρᾴως ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. *Cum tibi qisqam vel malè fecerit, vel malè dixerit: memento eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neqe verò fieri potest, ut id sequatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Qod si malè judicat, is damnum facit qi decipitur. Nam involutam veritatem si qis mendacium judicet, non ea involuta leditur, sed ille qi deceptus fuerit. Sic igitur instructus, aqo feres animo conviciatorem: nam ad singula dices, ita visum est illi.*

Ἐλεήσῃς] At hoc dogma Stoicum non admittit. Vide *ad l.* 2. §. 13. Epictetus tamen etiam *l.* 1. *c.* 18. Χαλεπαίνειν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; *Utrùm igitur indignationem potius an commiserationem merentur?* & mox: Ἐλέει αὐτὸν μᾶλλον. *Miserere potius illius.*

Δεῖ ἂν συγγινώσκειν] Tu, inqit, avt eôdem, avt pari morbo laboras: igitur ignoscere debes gemina peccanti. Flaccus *l.* 2. *Sat.* 3.

O major, tandem parcas, insane, minori.

Et Seneca *Agamem.*

Det ille veniam facilè, cui venia est opus.

Siqidem ut Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

— *aqum est*
Peccatis veniam poscentem reddere rursus:

Itaqe, qod Gvigo *meditat. c.* 15. *Non sit exactor vindicta, qi petitor est venia.* Verùm ignoscere istud Stoæ adversatur. Vide *ad l.* 1. §. 15. Vide & *l.* 11. §. 18. & *ad l.* 5. §. 22. Demonactem.

Εἰ δὲ μηκέτι] Dilemmate probat non irascendum peccanti. avt in eodem, inqit, errore versaris, & erranti ignoscas æqum est, nisi te ipse prædamnare volueris: avt saniori uteris judicio, & propitius esse debes illi, qi falsi specie, recti ignarus abripitur. Vide *ad l.* 2. §. 1.

§. 27. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐνοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα] τὰ ἀπόντα, Mericus Casavbonus *futura*; ut eódem referatur, qò illud *suprà* §. 8. Τὰ μέλλοντα μὴ ταραττέτω. *De futuris ne sis solicitus.* Meliùs Xylander *ea qa absunt*, sive *qa desunt tibi.* Hoc est enim qod vult Marcus, ut non tam qæ nobis desunt, animis nostris obversentur, qò illorum cogitatione ad sortis præsentis displicentiam aliqam impellamur, qàm de eis qæ adsunt, seriò cogitemus, qò in statu præsenti nostro acqiescamus. Hinc reprehensio illa Evripidea in *Hippolyt. v.* 184.

Οὐ σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν, τόδ' ἀπὸν
Φίλτερον ἡγῇ.
Neqe tibi placet, qod adest: qod verò abest
Gratius ducis.

Et Avsonius *Idyll.* 15.

Spernimus in commune omnes præsentia. —

Manilius *l.* 4.

Nec qod habet, numerat; tantùm qod non habet, optat.

Libanius *Orat.* 31. de avaris. Ἀρκεῖ δὲ αὐτοῖς τῶν παρόντων ὑδέν. τὸ δ' ἀπὸν, ὅτι μὴ πάρεστιν, ὀδυνᾷ. *Nihil autem illorum, qæ adsunt, illis sufficit, qod verò abest, qia non adest, illos cruciat.* Democritus itidem apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Ἀνοήμονες τῶν ἀπόντων ἐρίγοντας. τὰ δὲ παρόντα κερδαλεώτερα ὄντα ἀμελδύνουσιν. *Stulti desiderant absentia: præsentia verò etsi meliora negligunt.* qi & contrà *ibidem c.* 17. Ἐυγνώμων, ὁ μὴ λυπεόμενος ἐφ' οἷσιν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσιν ἔχει. *Bene composito est animo, qi de rebus absentibus non tristatur, præsentibus avtem latatur.* qod Epicteto tribuit Maximus *collectan. c.* 28. Seneca *Epist.* 74. *Qæris qare virtus nulle egeat? præsentibus gaudet; non concupiscit absentia.* Optimè Philemon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 16. & Maxim. *c.* 22.

Ἐὰν οἷς ἔχωμεν, τοῖς δὲ μηδὲ χρώμεθα,
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζηλῶμεν, ὧν μὲν διὰ τύχην,
Ὧν δὲ δι' ἑαυτὺς ἐστέρημεθ' ἐσπρημένοι.
Si qa bonorum habemus, his non utimur,
Qa non habemus, qærimus; his carebimus,
Nobismet ipsi dum nos, eis, dum fors negat.

Plutarchus *de tranqill. pag.* 469. *D.* Μανικὸν γάρ ἐστι τοῖς ἀπολλυμένοις ἀνιᾶσθαι, μὴ χαίρειν δὲ τοῖς σωζομένοις. ἀλλ' ὥσπερ τὰ

cogita. ex his avtem ſelige qæ gratiſſima ſunt tibi, qo reputes tecum qanto cum ſtudio ea, ni jam adeſſent, tibi reqireres. cave tamen interim, nè, dum iſtis lubenter acqieſcis, eo in pretio habere aſſveſcas te, ut ſiqando deeſſe contigerit, turberis.

§. 28. In temet convolutus eſto. mens etenim rationalis ità eſt naturâ comparata, ut ſibi ſufficiat ipſa juſtè agens, & hoc ipſo nacta ſibi tranqillitatem.

ἀλλὰ τ̃ παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζεσθαι, καὶ τούτων χάριν ἐνομιμνήσκεσθαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν, ἅμα μέντοι φυλάττειν, μὴ ὡς * ἔτυχε ᵃ ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ἐθίσης ἐκλιμαῖν αὐτὸ ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ παραχθήσεσθαι.

§. 28. ᵇ Εἰς αὐτὸν συνειλῆ. ᶜ Φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ δεκτικὸν δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτο ᵈ γαλήνην ἔχοντι.

§. 29.

* τὸ Lug. An.

a *L.*5.§.9.

c *L.*4.§.3.*l.* 6.§.11.*l.*8. §.48.

c *L.*5.§.14. *l.*6.§.51.

d *L.*2.§.4. *l.*8.§.28.

ANNOTATIONES.

τὰ μικρὰ παιδάρια, ἀπὸ πολλῶν παιγνίων ὧν ἴν τις ἀφίλητά τι, ἢ τὰ λοιπὰ πάντα προερίψαντα κλαίει καὶ βοᾷ. τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ ἡν ὀχληθέντας ὑπὸ τῆς τύχης, καὶ τἄλλα πάντα ποιεῖν ἀνόητα ἑαυτοῖς, ὀδυρομένους καὶ δυσφορῶντας. καὶ τί φήσαι τις ἂν [ἀκ] ἔχωμεν; τί δὲ ἀκ ἔχομεν; *Eſt enim inſani ob amiſſa dolore affici, non gavdere relictis: ac ſicut pueruli ſi qis ludicrarum rerum unam ipſis aviferat, reliqis etiam omnibus projectis plorant ac vociferantur: ita unica aliqa in re fortunâ nobis obturbante, iniqè ferendo & lamentando catera omnia nobis reddere inutilia. Diceres, qid habemus? Imò avtem, qid non habemus?* delenda enim negativa prior. Subjungit idem Arceſilai dictum *pag.* 470. *A.* Οἱ πολλοί, inqit, ποιήματα μὲν ἀλλότρια καὶ γραφὰς καὶ ἀνδριάντας ὅτου[ν] δεῖν ἀκριβῶς καὶ καλὰ μέρος ἕκαστον ἐπιπορευόμενοι τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ὄψει θεωροῦσιν, τὸν δ' αὐτῶν βίον ἔχοντα πολλὰς ἀκλησίας ἀνεθεώρησεν ἐῶσιν, ἔξω βλέποντες ἀεὶ, καὶ θαυμάζοντες ἀλλοτρίας δόξας καὶ τύχας, ὥσπερ μοιχοὶ τὰς ἑτέρων γυναῖκας, αὐτῶν δὲ καὶ τῶν ἰδίων καταφρονοῦντες. *Sed plerique poemata aliena & picturas, & ſtatuas putant ſibi exactè ſingulis partibus animo oculiſqe perluſtratis contemplanda: vitam avtem ſuam multa habentem conſideratu non injucunda praetereunt, foras ſemper projicientes, aliorumqe famam & fortunam admirantes: ſicut adulteri alienas ſpectant mulieres, ſuas deſpiciunt.*

Πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν] Plutarchus *ibidem.* Καίτοι καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστὶ, τὸ μάλιστα μὲν αὐτοῖς ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν. *p.* 469. *E.* Εὐθυμήσομεν δὲ τούτοις μᾶλλον παρῶσιν, ἂν μὴ παρόντων αὐτῶν φαντασίαν λαμβάνωμεν. ἀναμιμνήσκοντες αὐτὰς πολλάκις, ὡς ποθεινόν ἐστιν ὑγιὲς νοσοῦσι, καὶ πολεμουμένοις εἰρήνη. &c. Καὶ τὸ γίγεσθαι γινομένων, ὡς ἀναιρόν. ὃ γὰρ τότε γίνεται μέγα καὶ τίμιον ἕκαστον ἡμῖν, ὅταν ἀπόληται, σωζόμενον δὲ, τὸ μηδὲν ἐστιν. ὑδὲν γὰρ ἄξιον τὸ μὴ οἷόν προσθῆσαι. ὃ δὲ δεῖ κλᾶσθαι μὲν ὡς μεγάλα, καὶ τρίμειν ἀεὶ διδύτας, ὡς ὑπὲρ μεγάλων, μὴ ταρβοῦμεν. ἔχοντας δὲ παροῦσι καὶ καλαφρονεῖν, ὡς μηδενὸς ἀξίοις. ἀλλὰ χρῆσθαι μάλιστα ἐπὶ τῷ χαίρειν καὶ ἀπολαύειν αὐτῶν, ἵνα καὶ τὰς ἀποβολὰς, ἂν συντυγχάνωσι, πραότερον φέρωμεν. *Caterum id qoqe ad animi tranqillitatem magnopere conducit, maximè qidem ſe & ſuas res intueri. Hæc præſentia majorem nobis animi parabunt tranqillitatem, ſi abſentium imagines nobis fingamus, ſapius nobiſcum memoriâ repetentes, qam deſiderabilis ſit agrotanti ſanitas, in bello conſtitutis pax, &c. Sic fiet, ut non tum demum magna ac præclara ſingula iſta deputemus, qando amittimus: ante avtem, & dum potimur, pro nihilo ducamus. Non enim pretium rebus iſtis interitus addit, neqe eas debemus tanqam magnas comparare, ſemperqe trepidare ac metuere, ne tantis rebus ſpoliemur: dum verò poſſidemus, tanqam nullius pretii res contemnere & negligere; ſed ita maximè frui, ut voluptatem ex iis gavdiumqe capiamus, ut etiam amiſſionem eorum, ſicubi accidat, æqiore animo feramus.* Idem *ad uxor. conſol. p.* 611. *B.* Καὶ δεινόν ἐστιν ἑλέσθαι μὲν ἡδέως ὧν ἐλάσθαι τὴν τὴν τύχην, καὶ τότε προσέσθαι, ἐφ' ᾧ τῶν ἀνώμβα. σὲ δὲ ἐγκαλεῖν καὶ δυσφορεῖν παρούσης, καὶ μηδὲ ἀπ' αὐτῆς τῆ δάκνοντος αἰσθάνεσθαι πηλίκας ἔχει τὰ σωζόμενα χάριτας ἡμῖν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὰς ἀσφάλτους καὶ μυίρνας Ὁμήρου σίγας ἐκλίγοντες, τὰ δὲ πολλὰ καὶ μεγάλα τῶν πεποιημένων ὑπέρευ παραρῶσι, ὕτω ἐξαιρεῖν καὶ συνεφαιρεῖν τῷ βίῳ τὰ φαῦλα, τοῖς δὲ χρηστοῖς ἀνάρθρως καὶ συγκεχυμένως ἐπιβάλλεσθαι, ὁμοίον τι τοῖς ἀνελευθέροις καὶ φιλαργύροις πάσχειν, οἱ πολλὰ συνάγοντες ἀ χρῶνται παρῶσιν, ἀλλὰ θρηνοῦσι καὶ δυσφορῶσιν ἀπολομένων. *Turpe verò fuerit, cùm alii tuam exoptent fortunam, etiam cum hoc qod nunc nobis moleſtiam adjert conjunctam, te eam præſentem vituperare: neqe ex ipſo calamitatis morſu ſentire, qantum habeant gratia ea qæ ſuperſunt. An ſicut nonnulli capite vel ſine carentes Homeri verſus ſeligunt, multis interim tot atqe præclaris ejus poëmatum partibus ſupinâ oſcitantiâ præteritis: ita incommoda vitæ calumnioſè inqiremus & enumerabimus, commodis promiſcuè neglectis? imitabimurqe avaros & ſordidos homines, qi multa ubi qæſiverunt, non utuntur partis, ſed amiſſa deplorant?* Et mox C. Οὐ γάρ ἐστι ταῦτα μεγάλα μὲν τοῖς στερομένοις ἀγαθὰ, μικρὰ δὲ τοῖς ἔχουσιν. *Non enim hæc ſunt magna bona iis qibus deſunt, interim parva habentibus.*

Μὴ διὰ τὸ ὕτως ἀσμενίζειν] διὰ τὸ, Annotator Lugdunenſis. ſed utrumvis conſiſtet probè. ut διὰ, vel *per* vel *propter* hùc ſignificet; *dum iſtis libenter acqieſcis*, ſive, *iſtis delectando, & acqieſcendo*; vel *eò qòd iſtis delectaris & acqieſcis.* ego illud malim, ob ἰθίσης. Heſychius. Ἀσμενίζει, χαίρει, ἀγαλλεται. Ἀσμένως, μετὰ χαρᾶς, ἡδέως, ἐυκτίως, προθύμως, ἑκουσίως. Ἀσμενίζει, *gavdet, exſultat.* Ἀσμένως, *qum gavdio, jucundè, qietabiliter, promptè, ſponte.* Vide *ad l.* 5. §. 9.

Ἐκλιμαῖν αὐτὸ] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10.

Qem res plus nimio delectavere ſecunda,
Mutata qatient. Si qid mirabere, pones
Invitus. ——

Marci mentem expreſſit optimè.

Ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθήσεσθαι] Ità conſideranda nobis commoda ea, qæ ex præſentibus rebus decerpimus, nè tamen erga has eo animo afficiamur, ut ex amiſſione earum perturbemur. Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *D.* Ὥ, δὲ δίδωσι πρὸς τὴν τύχην ἀδείας καὶ ἀλρόμως εἰπεῖν ὁ λογισμὸς,

Ἡδὺ μὲν, ἄν τι φέρῃς, ὀλίγον δ' ἄχος, ἢν ἀπολείπῃς, τοῦτο ἥδιστα ποιεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι τὸ θαῤῥαλέον, καὶ μὴ δεδιὸς αὐτῶν τὴν ἀποβολὴν, ὡς ἀφόρητον. *Cui verò ratio hæc paravit, ut ad ſortunam intrepidè dicere poſſit,*

Suave eſt, ſi qid das: parvus dolor, hoc ubi tollis:

hunc fiducia & vacuitas metus amiſſionis, tanqam intolerabilis, decent ſuaviſſimè uti rebus præſentibus. Seneca *de vit. beat. c.* 20. *Ego divitias & præſentes & abſentes æqè contemnam: nec ſi alicubi jaceant, triſtior; nec ſi circa me fulgebunt, animoſior, fortunam nec venientem ſentiam, nec recedentem.* Flaccus *Carm. l.* 3. *Ode* 29. de Fortunâ;

Laudo manentem: ſi celeres qatit
Pennas, reſigno qæ dedit: & meâ
Virtute me involvo; probamqe
Pauperiem ſine dote qæro.

§. 28. Εἰς αὐτὸν συνειλῆ] Ità *l.* 8. §. 41. & 48. & *l.* 11. §. 12. & *l.* 12. §. 3. Τὸ ἡγεμονικὸν εἰς ἑαυτὸ συστραφὲν, σφαῖρος κυκλοτερὴς καὶ αὐτοειδὴς γίνεται. *Mens in ſe contracta ſphæra inſtar fit teres atqe rotunda.* Qod Plato *in Phædon. p.* 62. *E.* Τὴν ψυχὴν αὐτὸν εἰς αὐτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι. *Animam in ſeipſam revocare atqe colligere.* & rurſus *p.* 53. *B.* 61. *B.* Συνηθροισμένη αὐτὴ εἰς αὐτήν. *Ipſa collecta in ſemetipſam.* & de Sarapione Damaſcius (opinor) apud Svidam: Συνάγων ἑαυτὸν ἀεὶ καὶ συναιρῶν, ὡς οἷόν τε πρὸς τὸ ἔσω καὶ τὸ ἀμερίστερον. *Seſe ſemper colligens & contrahens, qantum fieri poterat in interiores ſuæ domuncula partes, & in arctiores angustias.* Verùm Marcus cùm συνειλεῖσθαι dixit, *Erinacei* ſive *Echini* imaginem in animo habuiſſe videtur,

Ὅς ἴυ]' ἂν ἄλλων θηρίων ὁρμὴν μάθῃ,
Σῆρός τιλον ἀμφ' ἄκανθαν εἰλίξας δέμας,
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος.
Qi ſimul ab aliis impeti ſe ſcit feris,
Denſo ſub orbe ſentium corpus regens,
Morſuqe ab omni tutus ac tactu jacet.

hoc eſt qod Marcus, *l.* 4. §. 48. ἀκαταμάχητον γίνεται, *inexpugnabilem fieri*, neqe enim Grotio accedere poſſum, qi poſtrema illa vertit,

Mordere & ultro tangere ignarus, jacet.

meliùs Campenſis, ſi metri rationem habuiſſet;

Sic jacet ut nec attingi nec morderi qeat.

Et Eraſmus.

Tutus jacet morſuqe tactuqe omnium.

Verſus Jonis ſunt Tragici in *Phanice*; qos exhibent Plutarchus *in collat. terreſt. & aqat.* Athenæus *dipneſ. l.* 3. Scholiaſtes *ad Ariſtoph. eqit.* & Zenobius in *proverb.* Ælianus *hiſt. animal. l.* 6. *c.* 54. Μέλλων ἀλίσκεσθαι ἑαυτὸν συνειλήσας, ἄλαπτον ἐργάζεται. *Is enim, cùm futurum eſt ut capiatur, contortiſſimè ſe ipſum concludit & tantopere contrahit, ut comprehendi non qeat.* Oppianus item ἁλιευτ. *l.* 2. *v.* 363.

Φραξάμενοι κυκινῆσιν ὑπὸ προβολῆσιν ἀκάνθης
Εἰλεῆς σφαιρηδὸν, ὑφ' ἱρσεῖ γῦια φυλάσσων,
Ἔνδοθεν ἑρπύζων. ——
Munitus denſis obicibus ſpina
Volvitur ſpivara in modum, ſub ſepto membra cuſtodiens,
Intus reptans. ——

Ità Plinius *l.* 8. *c.* 37. *Ubi ſenſere venantem, contracto ore, pedibus, ac parte omni inferiore, qà raram & innocuam habent lanuginem, convolvuntur in formam pila, nè qid comprehendi poſſit præter aculeos.* Et Ambroſius *Hexamer. l.* 6. *c.* 4. *Echinus iſte terrenus, qem vulgò hericium vocant, ſi qid inſidiarum præſenſerit, ſpinis ſuis clavdiitur, atqe in ſua ſe arma colligit, ut qicunqe eum contingendum putaverit, vulneretur.* Indè natum proverbium,

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.
Ars varia vulpi eſt, una echino maxima.

Eraſmus. Facere huc videtur & Horatii illud *ſuprà* lavdatum,

Meâ virtute me involvo.

Ἐαν-

a Sup.§.17. §. 29. a Ἐξάλειψον τὸ φαντασίαν. b σῆσον τὴν
l.9.§.7. ὑλοσπασίαν. c παῦσαι τὸ ἐπεσὼς & χρόνε.
b L.2.§.2. d γνώρισον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοι, ἢ ἄλλῳ. e δίελε καὶ
c L.3.§.12. μέρισον τὸ ὑποκείμενον, εἰς τὸ αἰτιῶδες & ὑλικόν.
l.6.§.32. f ἐννόησον τῷ ἰσχάτην ὥρεξιν. g τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτη-
d L.4.§.29. θὲν, ἐκεῖ κατάλιπε, ὅπερ ἡ ἁμαρτία ὑπῆρξη.
l.6.§.3.l.8. §.46.
e L.4.§.21.
f L.2.5.11. §. 30. h Συμπαρεκλείνειν τῷ νόησιν τοῖς λεγο-
g L.9.§.20. μένοις. i εἰσδύεσθαι τὸν νοῦν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιοῦντα.
38.
h Sup. §.4. §. 31. k Φαίδρυνον σεαυτὸν ἁπλότητι καὶ αἰδοῖ,
i L.6.§.3. καὶ τῇ πρὸς τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδια-
k L.4.§.26. l.11.§.15. φορίᾳ. l Φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος. m ἀκολούθη-
l L.3.§.9.l. σον θεῷ.
6.§.39. Sup.
§.22.l.11.§. ---- ἐκεῖνος μέν φησιν, ὅλα n πάντα νομισί.
16. * ἔτι εἰ * δαίμονα τὰ στοιχεῖα. δρκεῖ ἢ μεμνῆσθαι,
m L. 10. §. 11.l. 12.§. 27.31. ὅλα τὰ πάντα νομισὶ ἔχειν, ἢ * δηλίαν ὀλίγα.
n L.3.§.11.
l.4.§.26.l.6. §.33.

§. 29. Imaginationes abſterge: affectuum motus compeſce: tempus præſens circumſcribe: dignoſce, qicqid vel tibi, vel alii cuiqam contingit. rem ſubjectam qámqe divide & partire in formam & materiam. horam noviſſimam cogita. qod alteri peccatum eſt, ibi ubi extitit, relinqe.

§. 30. Eis qæ dicuntur, animum ſimul intende: in ea qæ fiunt faciúntve, mente altiùs deſcende.

§. 31. Exorna te ſimplicitate, modeſtiâ: affectu adverſiùs res medias indifferenti. genus humanum dilige. Deo obſeqere.

---- *certâ, inqit ille, decurrunt omnia lege.*

qid verò ſi elementa ſola? meminiſſe ſuffecerit, lege certâ pleraqe ferri, aut pavcis ſaltem duntaxat exceptis.

§.32.

ANNOTATIONES.

* τὶ δαὶ εἰ μόνα Mer. ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα Boot. * δαιμόνια Xyl. * ἢ δὴ λίαν ſiam, ſive *imagmationem:* non omnem tamen, ſed falſam & Xyl. εἰ μὴ λ. fallacem. Boot.

Ἐαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι] Vide *l.* 5. §. 14. & *l.* 8. §. 7. Seneca *Ep.* 74. *Una hæc via eſt ad tuta vadenti, & externa deſpicere, & honeſto contentum eſſe.* Idem *Ep.* 76. *Illud eſt quod imperitos in vexatione corporis malè habet; non aſſeverunt animo eſſe contenti.*

§. 29. Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν] *Expunge, dele phantaſiam*, ſive *imagmationem:* non omnem tamen, ſed falſam & fallacem. Vide *l.* 6. §. 13. & *ſuprà* §. 2. & 17. & *l.* 8. §. 29. & *l.* 5. §. 7.

Στῆσον τὴν νευροσπασίαν] Vide *l.* 2. §. 2.

Περίγραψον τὸ ἐνεστὼς] Vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 31.

Δίελε] Vide *l.* 4. §. 21.

Ἐννόησον τὴν ἰσχάτην ὥραν] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. Baſilius Cæſar. *Orat.* 13. *de bapt.* Προσήκει καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευτήν. *Et vivere incipientem ante oculos oportet habere mortem.* Seneca *Ep.* 12. *Mors tam juveni ante oculos debet eſſe, qam ſeni.* Epictetus *Enchir. c.* 22. Θάνατος καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν. μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ οὐδεὶς ὑδέποτε ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὐδὲ ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors, & exſilium, & omnia, qa in malis habentur, ob oculos tibi qotidie verſentur: omnium verò maximè mors. Sic nihil anqam humile cogitabis, nec impenſe cupies qidqam.* Muſonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἰσχάτην βιῶναι. *Non licet præſentem diem bene tranſigere, niſi eam tibi qaſi poſtremam illuxiſſe ſtatueris.* Lactantius *inſtitut. lib.* 6. *c.* 24. ex Ciceronis *Verrin.* 4. *Semper ità vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur; putemúſqe nos momentis omnibus, non in aliqo orbis terræ theatro ab hominibus, ſed deſuper ſpectari ab eo, qi & judex & teſtis idem futurus eſt.* Idem avtem, ut Joannes Chryſoſtomus *tom.* 6. *Orat.* 67. Διὰ τοῦτο ἄδηλον ἡμῶν ἐποίησε τὴν τελευτὴν, ἵνα ἴυδηλον ποιησώμεθα τὴν σπουδὴν καὶ τὴν πρόνοιαν. hoc eſt; ut Avguſtinus *Homil.* 13. *Ultimum diem latere voluit, ut omnes obſervarentur.* Et qod Gregorius Romanus *in Job. l.* 12. *c.* . *Dies ultimus ſalubriter ignoratur, ut ſemper proximus eſſe credatur. Qomodo enim de die in diem differendo peccas, cùm extremum diem, an iſte ſit, neſcias?* Avguſtinus *Epiſt.* 145. Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut mihi inſtar totius vitæ ſit dies. non tanqam ultimum rapio, ſed ſic illum aſpicio, tanqam eſſe vel ultimus poſſit.* Idémqe *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem. Nulla res magis proderit, qam cogitatio mortalitatis.* Idem *de ira l.* 3. *c.* 42. & *Ep.* 12. *Sic ordinandus eſt dies omnis, tanqam cogat agmen, & conſummet atqe expleat vitam. Qi omnes dies, tanqam ultimum ordinat; nec optat craſtinum, nec timet.* Idem *de brev. vit. c.* 7. Horatius *l.* 1. *Epiſt.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

Martinus Dunienſis in Ethic. *Dies omnis pro ultimo habeatur.* Et Hieronymus *in Matth. c.* 24. *Sic qotidie vivamus, qaſi die illâ judicandi ſimus.*

Τὸ ἐκείνου ἁμαρτηθὲν] qod ab altero peccatum eſt, illi dimitte, cujus eſt, & ad qem pertinet. Idem *l.* 9. §. 20, 38. *Sua vitia qiſqe fugiat: nam aliena non nocebunt.* Gvigo *meditat. c.* 2. §. 7.

§. 30. Συμπαρεκλείνειν] Vide *ſuprà* §. 4. & *lib.* 6. §. 3, 53.

§. 31. Φαίδρυνον] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 26.

Φίλησον] Vide *ſuprà* §. 22. & *l.* 3. §. 9.

Ἀκολούθησον θεῷ] Seneca *de vit. beat. c.* 15. *Sapiens ſemper habebit in animo illud vetus præceptum, Deum ſeqere.* Vetuſtiſſimum ſané. Etenim Moſi tribuit Philo *de migrat. Abr. pag.* 408. *B.* Τέλος οὖν ἐστι καλὸν τὸν ἱερώτατον Μωσῆν, τὸ ἕπεσθαι θεῷ. *Finis igitur eſt juxta Moſem ſacratiſſimum ſeqi Deum.* Cæterùm alii aliis tribuunt. Pythagoræ Boëthius *conſol. l.* 1. *c.* 4. *Inſtillabas avribus cogitationibuſqe meis Pythagoricum illud,* Ἕπου θεῷ. Homero etiam Stobæus *Eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. Ὅπερ αἰνίξασθαι μὲν Ὅμηρον εἰκότως,

---- καὶ' ἴχνια βαίνε θεοῖο.

Id porro Homerus qidem indicavit, cum dixit,

---- *veſtigia divæ ſecutus.*

ab eo Pythagoram ſumpſiſſe. Alicui è ſeptem ſapientibus Cicero *de fin. l.* 4. *Qæ ſunt vetera præcepta ſapientum, Deum ſeqi, ſe nôſſe,* &c. Et Soſiades apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Zenoni Epictetus apud Arrianum *Diſſert. l.* 1. *c.* 20. Τέλος ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι θεοῖς. *Finis eſt ſeqi deos.* Vide *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 27, 31.

Πάντα νομισί] hoc eſt, qod Manilius *l.* 4.

— *certâ ſtant omnia lege.*

Naſo *Metam. l.* 3.

--- *fatali lege geruntur.*

Hemiſtichium videtur poetæ cujuſpiam: ideo præmiſit, ἐκεῖνος μέν φησι. avtor nimirum ille, qiſqis fuerit. ut *l.* 4. §. 18. qanqam Xylander de Deo accipit, qaſi is hoc dicat. illud malim cum Merico Caſavbono. Manilius idem *l.* 1.

Sed nihil in tota magis eſt mirabile mole,
Qàm ratio, & certis qòd legibus omnia parent.

Pindarus *Nem. Od.* 5.

--- πόλμος δὲ κρίνει
Συγγενὴς ἔργων πέρι
Πάντων.

--- *Fortuna avtem judicat*
Congenita factis de
Omnibus

Seneca *de provid. c.* 5. *Scito omnia certâ & in æternum dictâ lege decurrere. non, ut putamus, incidunt cuncta, ſed veniunt.* (qod in *Herc. fur.* 2.

Certo veniunt ordine Parcæ)

olim conſtitutum eſt, qid gavdeas, qid fleas. Et *Epiſt.* 96. *Decernuntur iſta, non accidunt.* Idem *Epiſt.* 76. *Verum bonum concedas neceſſe eſt, ſumma pietatis erga deos eſſe. itaqe qicqid illi acciderit; æqo animo ſuſtinebit. ſciet enim id accidiſſe lege divinâ, qâ univerſa procedunt.* Et in *qæſt. nat. l.* 3. *prafat. Qid eſt præcipuum? poſſe læto animo adverſa tolerare; qicqid acciderit, ſic ferre, qaſi tibi volueris accidere. debuiſſes enim velle, ſi ſciſſes omnia ex decreto Dei fieri.* Et *Ep.* 71. *Magnus animus Deo pareat, & qicqid lex univerſi jubet, ſine cunctatione patiatur.* Vide *ad l.* 10. §. 5.

Ἔτι εἰ δαίμονα τὰ στοιχεῖα] locus corruptus; nec qi certò abſqe codicum ope reſtitui poſſit. Xylander. ἔτι εἰ δαιμόνια τὰ στοιχεῖα. *qòd ſi divina ſunt etiam elementa.* Caſavbonus. Τί δαὶ εἰ μόνα τὰ στοιχεῖα; *qid verò ſi elementa ſola ferantur lege?* Bootius ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα τὰ σ. *multò etiam magis, ſi permanent elementa.* Lectoris eſto arbitrium, vel eligendi ſi qod ex iſtis libuerit, vel proferendi, ſi qid potuerit iſtis probabilius certiúſve eruere.

Ἢ δηλίαν ὀλίγα] Xylander ἢ δὴ λίαν, ſed ſupplet ſimul qod deeſſe videbatur, avt admodum pavca [ſecus.] D. Bootius εἰ μὴ λίαν ὀλίγα. atqe ea proculdubio Marci mens; *pavca admodum fortuna relinqi.* De viro certè ſapiente Epicurus ipſe in *Select. ſentent.* §. 16. apud Laërtium *l.* 10. & Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Βραχεῖα σοφῷ τύχη παρεμπίπτει. τὰ δὲ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὁ λογισμὸς διοικήσει, καὶ καθ' τὸν συνεχῆ χρόνον διοικεῖ καὶ διοικήσει. *Brevis ſapienti fortuna ſubincidit: qa verò ſunt maxima, & in primis rata, diſpoſuit ratio, & perpetuo vita tempore diſponit, atqe diſponet.* hoc eſt, ut Seneca *de conſtant. c.* 15. *Rarò ſapienti intervenit fortuna. Vis tu,* inqit, *fortiùs loqi, & illam ex toto ſubmovere?* ut Cicero *de fin. l.* 2. *Exiguam fortunam intervenire ſapienti: maximáſqe ab eo & gravisſimas res conſilio ipſius & ratione adminiſtrari.* Ut Vitruvius *prafat. l.* 6. *Pavca ſapientibus fortunam tribuere. qa autem maxima & neceſſaria ſunt, animi mentiſqe cogitationibus gubernari.* Itaqe Ariſtoteles in *Ethic. Magn. l.* 2. *c.* 8. Οὐ πλείστος τύχης καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίστη τύχη. ὃ δὲ πλείστη τύχη, ἐν-

§. 32. Mortem qod attinet, sive fuerit dissipatio, sive in atomos redactio, sive exinanitio; vel est extinctio, vel translatio.

§. 33. De dolore sic habeas. si ferri non potest, interimit: si diutiùs duraverit, ferri potest.

§. 32. Περὶ θανάτου. * εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, [a] ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.

§. 33. Περὶ πόνου. [b] τὸ μὲν ἀφόρητον, ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον, φορητόν. καὶ

* ἢ Xyl. Mer.

a L. 5. §. 33. l. 6. §. 24. Inf. §. 49. l. 8. §. 25. 58. l. 10. §. 7.

b L. 10. §. 3.

ANNOTATIONES.

ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς. *Ubi mens plurima ac ratio, ibi fortuna minimum: ubi plurima fortuna, ibi mens perexigua.* De Deo ac providentia divina multò magis hoc sentire pium est, nihil esse qod sit lege divinâ exemptum. Eximunt tamen, ut pavcula, sed dubitanter, hìc Marcus, ità parvula & exigua non pavci. Balbus ex Stoicorum sententia apud Ciceronem *de nat. Deor. l. 2. Magna dii curant, parva negligunt.* Evripides apud Plutarchum *de leg. poet. c. 7.*

Ζεὺς γὰρ τὰ μὲν τοιαῦτα φρονλίζει βροτῶν.
Τὰ μικρὰ δ' ἄλλοις δαίμοσιν παρεὶς ἐᾷ.
Namque id genus res Jupiter mortalium
Curat, minora cæteris linqit Deis.

Grotius. Idémque;

— τῶν ἄγαν μὲν ἄπλετος
Θεός. τὰ μικρὰ δ' εἰς τύχην ἀνεὶς ἐᾷ.
— *res enim summas Deus*
Tractat: minores ire, qà fors fert, sinit.

Grotius. Lavdat idem Plutarchus in *præcept. polit. p. 811. D.* & in *lib. de tracund. coerc. pag. 464. A.* subjungens tamen. Ἐγὼ δὲ τῇ τύχῃ μὲν οἶμαι δεῖν ἐπιτρέπειν, οὐδὲ παρορᾶν τὸν υἱὸν ἔχοντα. πιστεύειν δὲ καὶ χρῆσθαι, τὰ μὲν γυναικὶ, τὰ δὲ οἰκέταις, τὰ δὲ φίλοις, &c. *Ego verò hominem cordatum non censeo qicqam fortunæ mandare, aut negligere debere: sed tamen qadam opera uxoris, alia amicorum, nonnulla servorum committere,* &c. ut Jupiter scilicet Evripideus minora qædam diis minorum gentium. Stoicos interim notat in *sene polit. p. 793. C.* qòd Jovem depingant, εἰς πάντα παρεισιόντα καὶ πᾶσι καλαμιγνύντα ἑαυτὸν, *omnibus se rebus immiscentem.* & *de commun. notit. c. 17.* qod eidem tribuant, ἀνοητόν τινα πρόνοιαν καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν, *stultam qandam providentiam & inanem operam,* qod non intelligere se profitetur, qì possit cum Dei vel majestate vel beatitate consistere: ignarus interim ipse immensæ, vel potentiæ vel prudentiæ divinæ. Chrysippus certè providentiæ numinis nihil prorsus qicqam subtrahit. Apud Plutarchum *ibidem. c. 30.* ex *de natur. l. 1.* Οὐδὲ τἀλάχιστόν ἐστι τῶν μερῶν ἔχειν ἄλλως, ἀλλ' ἢ κατὰ τὴν τοῦ Διὸς βούλησιν. ἀλλὰ πᾶν μὲν ἔμψυχον ὕπως ἴσχεσθαι καὶ ὕπως κινεῖσθαι πέφυκεν, ὡς ἐκεῖνος ἄγει, παρεκεῖνος ἐπισείφει, καὶ ἴσχει, καὶ διατίθησιν. *Ne minima qidem particula secus habet qàm juxta Jovis voluntatem: sed animatum qodvis ea natura est, ut sic habeat & moveatur, ut Jupiter movet, impellitque.* Et apud eundem *de contradict. Stoic. c. 30.* Οὐδὲν γάρ ἐστιν ἄλλως τῶν κατὰ μέρος γινέσθαι, οὐδὲ τἀλάχιστον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν, καὶ κατὰ τὸν ἐκείνης λόγον. Ὅτι δὲ, inqit Plutarchus, ἡ κοινὴ φύσις καὶ ὁ κοινὸς τῆς φύσεως λόγος, εἱμαρμένη καὶ πρόνοια καὶ Ζεύς ἐστιν, οὐδὲ τοὺς Ἀντίποδας λέληθε. πανταχοῦ γὰρ ταῦτα θρυλλεῖται ὑπ' αὐτῶν. καὶ τὸ,

— Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Nihil singularum rerum, ne minimum qidem, fieri potest aliter, qàm secundum communem naturam & ejus rationem. Cæterum communem naturam, ejusque rationem esse ipsi fatum, providentiam, Jovem ne Antipodes qidem nesciunt. Hæc enim ubiqe ab illis jactantur: &

— *Jovis est confecta voluntas.*

ex *Iliad. ά. v. 5.* Faciunt huc qæ Dominus ipse Christus, de *passerculo*, de *pilo. Matth. c. 10. v. 29, 30.* qæ Petrus etiam Apostolus de Christi Domini ipsius cæde: apud Lucam *Act. c. 2. v. 23.* & *c. 4. v. 28.* Verùm non est animus ista ulteriùs prosequi. Marcus pavca forsan excipi posse avtumat, Chrysippus omnino nihil. Huic accedit & Epictetus *l. 3. c. 24.* Οὐ γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. *Quippe qi ne minutissima qidem negligat.* Addubitare tamen videtur Chrysippus *de essentia l. 3.* ubi de malorum origine qæstione institutâ, Πότερον, inqit, ἀναλλαμένων τινῶν, καθάπερ ἐν οἰκίαις μείζοσι παραπίπτει τινὰ πίτυρα, καὶ ποσοὶ πυροὶ τινες, τῶν ὅλων ἐν οἰκονομουμένων; *Utrùm ob incuriam qandam neglectis aliqibus, sicut in magnis familiis furfures & grana aliqot frumenti excidunt, reliqis interim rectè administratis.* & sic Marcus istic. Vide *ad l. 2. §. 11.* & *ad l. 8. §. 20.*

§ 32. Εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις] Xylander & Casavbonus pro *si* legunt ἢ. ut qinqe membra constituantur; elementorum dissipatio, in atomos resolutio, annihilatio, extinctio, transmigratio. potest tamen retineri conditionalis, ut dicatur, *sive dissipatio, sive resolutio, sive annihilatio detur, omnino unum è duobus istis consequatur necesse est, ut vel extinguatur anima, vel transferatur.* sicut *l. 5. §. 33.* εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν, *vel extinctionem tui, vel translationem.* Conjunguntur avtem σκεδασμὸς & ἄτομοι *l. 6. §. 24.* distingvntur *infrà §. 50.* Διάλυσις ἀντιπλοκῶν ἀτομικῶν. *Atomorum invicem implexorum dissolutio.* & Σκεδασμὸς στοιχείων. *Elementorum dispersio.* & *l. 8. §. 25.* Σκεδασμὸς, σβέσις, μετάστασις. *Dispersio, extinctio, migratio.* & *l. 11. §. 3.* Σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμῖξαι. *Vel extingui, vel dispergi, vel permanere.* qod distributioni tamen priori favet. Qàm ambiguus avtem in istis Marcus; sed & exteri pleriqe. vide *ad l. 4. §. 21.*

Ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις] Seneca *Epist. 65. Mors qid est? aut finis est, aut transitus. nec desinere timeo; idem est enim qod non cepisse: nec transire; qia nusqam tam angustè ero.* & *Epist. 24. Mors nos aut consumit aut emittit. emissis meliora restant, onere detracto. consumptis nihil restat: bona pariter, malàqe submota sunt.* & *Epist. 72. Aut in meliorem emittitur vitam, lucidiùs tranqillisàqe in divina mansurus: aut certè sine ullo futurus incommodo natura sua remiscebitur, & revertetur in totum.* & *de provid. c. 6. Contemnite mortem, qa vos aut finit, aut transfert.* Apud Plutarchum *consol. ad Apollon. pag. 107. C.* ex Platonis *apologia* Socrates. Παραπλήσιόν ἐστιν τὸν θάνατον ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ, ἢ τρίτον φθορᾷ τινι καὶ ἀφανισμῷ τῆς τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. *Mortem persimilem ajebat esse vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqa ac diuturna, vel utiqe abolitioni animi juxta & corporis: qa singula deinde examinans mortem harum rationum nulla malam fieri ostendit.*

§. 33. Τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον φορητόν] Æschylus:

Θάρσει. πόθεν γὰρ ἄκρον οὐκ ἔχει χρόνον.
Confide: tempus haud habet summus dolor.

Et Sophocles *Philoct.*

Ὀξεῖα φοιτᾷ, κοὐ ταχεῖ' ἀπίσχεται.
Acerrima accedit, fugit celerrima.

Æschyli avtem illud ubi lavdaverat Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* subjungit, Τοῦτό ἐστι τὸ παρ' Ἐπικούρῳ θρυλλούμενον ἀεὶ καὶ θαυμαζόμενον, ὡς οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν, οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. ὧν τὸ μὲν εὖπρεπὲς ἔχουσιν Αἰσχύλου ἐπαγγῶς, τὸ δὲ τῷ εἰρημένῳ παραπεμπόμενον ἐστιν. εἰ γὰρ ὁ μέγας καὶ σύντονος οὐ παραμένει πόνος, οὐκ ἔστι μέγας ὁ παραμένων, οὐδὲ δυσπαρατήρητος. *Id esse ipsum, qod apud Epicurum est tritum semper & in admiratione habitum, magnos dolores celeriter præterire, diuturnos magnitudine carere: qorum illud perspicuè dixit Æschylus, hoc est, ejus consequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qi permanet, magnus non est, neqe intolerabilis.* Epicurus in κυρίαις δόξαις, apud Laërtium *l. 10. c. 140.* Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγοῦν συνεσχῶς ἐν τῇ σαρκί. ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τὸν ἐλάχιστον χρόνον πάρεστιν. αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν αἰσθήσεων πλεονάζον ἔχουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκὶ, ἤπερ τὸ ἀλγοῦν. *Non moratur perpetuò in carne qod dolet: sed summus dolor minimùm durat. At diuturni morbi plus habent in carne qod oblectet, qàm qod doleat.* Et rursus: Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν. οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. *Magni dolores celeriter pratereunt, diuturni avtem magnitudine carent.* qod idem & ex Epicuro Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* Cicero *de fin. l. 1. §. 4. Dolor in longinqitate levis, in gravitate brevis solet esse; ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleviatio consoletur.* Et *l. 2. §. 22. Jam doloris medicamenta illa Epicurea, tanqam è narthecio promant; si gravis, brevis; si longus, levis.* & rursus, §. 93. *Maximus dolor brevis est. summus dolor plures dies manere non potest.* Verùm is cùm Epicuri ratiocinationem illam ridet exagitátqe *ibidem*, tum & Epicurum nos eâ, derisui habere contendit, *Tuscul. l. 2. §. 44, 45.* Tertullianus *apolog. c. 45. Sic & Epicurus omnem cruciatum dolorémqe depretiat, modicum qidem contemptibilem pronunciando, magnum verò non diuturnum.* Sextus Empiricus *adv. ethic. c. 5. Edit. Genev. p. 464. B.* Πόνος ὁ μὲν ἀκρότατος, οὐ εἰ τὰ μάλιστα παραλυτικώτατος, ἀλλά τοί γε πρὸς ἀκαρὲς, ἀσφαλῆς τρόπον, διαμετᾶται, ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ μέσος καὶ παραλύειν, ὅτε καθ' ὅλου ἐστὶ τοῦ βίου, ὅτε συνεχὴς τὴν φύσιν, ἀλλὰ πολλὰς διαπαύσεις ἔχων καὶ ῥαστώνας. διηνεκὴς γὰρ ὢν, οὐκ ἂν παρίστατο. μέτριος δ' ἂν ἐστι. *Dolor, qi summus est, etiamsi maximè perturbat, tamen cùm momento temporis instar fulguris terruerit, aut tollit, aut tollitur. Mediocris avtem & qi producitur, neqe est per totam vitam, neqe est naturâ continuus, sed multam habet qietem, & intervalla. Nam si esset continuus, non extenderetur. Est itaqe moderatus.* Seneca *Ep. 24. Dolor levis est, si ferre possum; brevis est, si ferre non possum.* & *Ep. 78. Summi doloris intensio invenit finem. nemo potest valdè dolere, & diu. Sic nos amantissima nostri natura disposuit, ut dolorem aut tolerabilem aut brevem faceret.* Et mox: *Utrùm vis? longum esse morbum, an concitatum & brevem? Si longus est, habet intercapedinem, dat refectioni locum: multum temporis donat: necesse est ut exurgat & desinat. brevis morbus ac præceps alterutrum faciet; aut extinguetur, aut extinguet. qid avtem interest, non sit, an non sim? in utroqe finis dolendi est. hoc itaqe solatium vasti doloris est, qòd necesse est desinas illum sen-*

a L. 5. §. 2. Inf. 68. * ὑπόλ. b Inf. §. 64. L. 4. §. 7. c Sup. §. 15. d L. 3. §. 4. l. 4. §. 38. l. 6. §. 59. l. 9. §. 18. 27. e Sup. §. 21. l. 4. §. 14. 19. l. 5. §. 33. f Plato polit. l. 6. *Ἡ ἧν *—νοίᾳ *πρίπεια g L. 4. §. 48. 50. l. 6. §. 36. 37. l. 9. §. 30. l. 10. §. 17. * ἷόν τι ἄλλο. h L. 6. §. 47. i Arrian. l. 4. c. 6. *ἐν μὲν πρ. vel πρ. μ. ἐν. k Eurip. Bellerph. L. 11. §. 6. l L. 6. §. 20. 22.

καὶ [a] ἡ Δόξα τῷ ἑαυτῆς γαλήνῃ κατὰ *ὑπό-λημψιν Διατηρεῖ, καὶ [b] ἀ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν γέγονεν. [c] τὰ δὲ κακούμενα μέρη ὑπὸ τοῦ πόνου, εἴ τι δύναται, περὶ αὑτοῦ ὑποφηνάσθω.

§. 34. Περὶ δόξης. [d] ἴδε τὰς Δόξας αὐτῶν, οἵαι, καὶ οἷα μὲν φεύγουσαι, οἷα δὲ διώκουσαι. καὶ ὅτι [e] ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐπιφορούμεναι κρύπτουσι τὰ πρόπερα. ἕτως ἐν τῷ βίῳ, τὰ πρόπερα ὑπὸ τῶν ἐπεγχθέντων πέχισε σκαλύφθη.

§. 35. Πλατωνικόν. [f] *ᾧ δὲ ἔν ὑπάρχῃ Δόξα *μεγαλοπρεπὴς *, καὶ [g] θεωρία παντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, * ἆρα οἴῃ τούτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον; ἀδύνατον, ἦ δ' ὅς. ἆκῶν καὶ [h] θάνατον ἂ δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος; ἥκιστά γε.

§. 36. Ἀντισθενικόν. [i] βασιλικὸν, * μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.

§. 37. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι, καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι ὡς κελεύῃ ἡ Δόξα, αὐτὴν δ' ὑφ' ἑαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

§. 38. [k] Τοῖς πράγμασιν γὰρ [l] ἀχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

mens interim opinionis ope tranqillitatem ſervat ſuam; nec deterior qicqam indè fit pars animi princeps. corporis verò membra, qæ dolore ſunt afflicta, ipſa ſi qid poſſunt, de eo ſtatuant.

§. 34. Qod ad gloriam, animos eorum, à qibus ea expetitur, conſidera, qales exiſtant, & qalia tum fugiant, tum & ſectentur. illud item diſpice, ſicut arenarum cumuli alii aliis ſuperingeſti priora abſcondunt; perinde in vita contingere, ut antegreſſa à ſuccedentibus qàm celerrimè abſcondantur.

§. 35. Platonis dictum. Cui igitur animus ſublimis fuerit, qíqe & tempus omne, & ſubſtantiam omnem contempletur; nunqid huic magnum qiddam putas poſſe videri hominis vitam? Fieri, inqit, non poteſt. Neqe mortem igitur grave qid reputabit. Minimè verò.

§. 36. Antiſthenis illud. Malè avdire, cùm benefacias, regium eſt.

§. 37. Indignum eſt; vultum animo obſeqentem, pro ejus imperio conformare & componere ſemet; ipſum avtem animum ad ſuiipſius arbitrium non conformari & componi.

§. 38. *Nam nevtiqam hominem rebus iraſci decet!*
Nil qippe curant ipſa.

§. 39.

ANNOTATIONES.

ſentire, ſi nimis ſenſeris. & *Ep.* 30. *nullum dolorem longum eſſe, qi magnus eſt.* & *Ep.* 94. *Optimam eſſe doloris naturam, qòd non poteſt, nec qi extenditur, magnus eſſe; nec qi eſt magnus, extendi.* Idem *de provident. c.* 6. *Contemnite dolorem: avt ſolvetur, avt ſolvet.* At feſtivè Morus noſter dilemma tam Marci qàm Epicuri eludit; qi cùm ex Epicuri mente cecinisſet;

Dejiciat miſeram tibi nulla moleſtia mentem;
Si longa eſt, levis eſt: ſi gravis eſt, brevis eſt.

ſubjungit ſtatim tanqam ex ſua;

Dejicit hev miſeram, proſternit & utraqe mentem:
Longa nec ulla, levis: nec gravis ulla, brevis.

Vide *ad l.* 8. §. 58.

Καλὰ ἀπόλημψιν διατηρεῖ] lego ὑπόλημψιν. mens, inqit, nihil mali ſubeſſe opinetur, & tranqillitas inter cruciatus etiam acerbiſſimos conſtabit; cùm mens interim nihilo deteriùs ſe habeat. Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 52. & *ſuprà* §. 2. & 14. & *l.* 4. §. 7. & *infrà* §. 64.

§. 34. Ὡς αἱ θῖνες] Elegans ſimilitudo, ab arenis, vel Libycis, vel maritimis, mutuata, qarum acervi cumuliqe, ſive ventorum ſive fluctuum vehementiâ ac violentiâ adacti, alii aliis ſuperveniendo, illos iſti adoperiunt, obruúntqe. non abſimilis tranſlatio, *l.* 9. §. 28. in voce ἐπικυματώσεις. nam & hanc de arenis illis uſurpavit Plutarchus in Alexandro *pag.* 680. *B.* Ἐι λάβρος ἐν ἄκμῃ βαθείᾳ καὶ ἀχανεῖ πορευομένοις ἐπικύσει νότος. ὥς πω καὶ πάλαι λέγεται περὶ τὸν Καμβύσου στρατὸν, ἀναστήσας θῖνα μεγάλην, καὶ κυματώσας τὸ πεδίον, μυριάδας ἀνθρώπων πέντε καταχώσαι καὶ διαφθεῖραι. *Si procelloſus in alto & vaſto ſabulo progredientes avſter occupaverit, ut qondam dicitur Cambyſis exercitui accidiſſe, qum arena ingentem cumulum excitavit volvitqe per campum fluctus, ut qinqaginta millia capitum obruerit oppreſſeritqe.* hiſtoriam habes Herodot. *l.* 3.

§. 35. Πλατωνικόν] ex *Politic. l.* 6. codicum diſcrepantiam habes ad marginem adnotatam.

§. 36. Ἀντισθενικόν] Ex Epicteti *Diſſert.* apud Arrianum *l.* 4. *c.* 6. qi ut Cyro dictum ab Antiſthene perhibet. Verùm utri Cyro dictum? majori? at hunc omnino non attigit. minori? nec hunc forſan unqam vidit. nevtri, credo. ſumptum exiſtimo ex altero *librorum* an *orationum* Antiſthenis, qibus *Cyri* nomen præfixit, in qo Cyro dicentem hoc aliqem induxerat. utriuſqe & Laërtius *l.* 6. *c.* 1. Et Athenæus *l.* 5. meminêre. Refert & Laërtius *lib.* 6. *c.* 3. ut Antiſthenis dictum, Βασιλικὸν, καλῶς ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. *Regium eſt malè avdire, cùm bene feceris.* Verùm Alexandro Macedoni tribuit Plutarchus in *apophth.* Βασιλικόν ἐστιν, ἐν ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. Uſurpavit & Dio Pruſæus *Orat.* 47.

§. 37. Αἰσχρὸν] turpe menti, cùm vultum componat, ſeſe ipſam non componere.

§. 38. Τοῖς πράγμασιν] Evripidis ſunt ex *Bellerophonte*; ut docet Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros exhibent cùm Stobæus ipſe, tum & Plutarchus *de tranq. pag.* 467. *A.* & *de Homer.*

Τοῖς πράγμασιν γὰρ ὀχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν. ἀλλ' ὁ τυγχάνων,
Τὰ πράγματ' ὀρθῶς ἂν τιθῇ, πράσσει καλῶς.

Nihil eſt qod iraſcare rebus ſcilicet:
Non ira cura illis tua eſt; bene huic erit,
Qi rebus obtingentibus rectè utitur.

Subjungit idem *de tranq.* ex Platone *politic. l.* 10. Κυβείᾳ γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπείκασεν, ἐν ᾧ καὶ βαλεῖν δεῖ τὸ πρόσφορα, καὶ βαλόντα, χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι. τούτων δὲ τὸ μὲν βαλεῖν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. τὸ δὲ προσκόπως δέχεσθαι τὰ γινόμενα παρὰ τῆς τύχης, καὶ νέμειν ἐπάσῃ τόπον. ἐν ᾧ καὶ τὸ οἰκεῖον ὠφελήσει μάλιστα, καὶ τὸ ἀβλαβέστατον ἥκιστα λυπήσει τοὺς ἐπιτυγχάνοντας, ἡμέτερόν ἔργον ἐστὶν, ὃν ἐν φρονοῦμεν. *Ludo enim teſſerarum Plato vitam comparabat: ubi & jaciendum eſt qod ſit commodum, & jactu qod cecidit rectè uſurpandum. Ac jacere qidem in noſtra non eſt poteſtate: ſi verò rectè ſapimus, penes nos eſt qod fortuna obtulit convenienter accipere, & ſuo qodqe diſponere loco, ubi & propria maximè conducant, & qa præter voluntatem eveniunt minimè offendant.* Idémqe *ad Apollon. pag.* 112. *E.* Πάνυ καλῶς ὁ Πλάτων ἔοικε παραινεῖν, ἐν ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ ὥσπερ ἐν πλόοις κύβων πρὸς τὰ πιπτόμενα τίθεσθαι τὰ ἑαυτῆ πράγματα, ὅπῃ ὁ λόγος ἐρεῖ βέλτιστ' ἔχειν. *Admodum rectè videtur præcipere Plato, ut in hujuſmodi caſibus qieſcamus: & ut in talorum jactu qicqid caſus tulerit, id eò ponere, ubi maximè videbitur eſſe commodum.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 123. Πεττείαι τινὶ ἔοικεν ὁ βίος. καὶ δεῖ ὥσπερ ψῆφόν τινα τίθεσθαι τὸ συμβαῖνον. ἐ γάρ ἐστιν ἄνωθεν βαλεῖν, ἀλλ' ἀναθέσθαι τὴν ψῆφον. *Alea ludo ſimilis eſt vita: & qicqid evenit, veluti qandam teſſeram diſponere oportet. Non enim denuò jacere licet, neqe teſſeram aliter ponere.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. πῶς οὖν τηρήσει τις ἅμα μὲν τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀτάραχον, ἅμα δὲ τὸ ἐπιμελὲς καὶ μὴ εἰκαῖον, μηδ' ἐπισεσυρμένον; ἂν μιμῆται τοὺς κυβεύοντας. αἱ ψῆφοι ἀδιάφοροι, οἱ κύβοι ἀδιάφοροι. πόθεν οἶδα τί μέλλει πίπτειν; τῷ πεσόντι δ' ἐπιμελῶς καὶ τεχνικῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἐμὸν ἔργον ἐστίν. ὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ βίου. *Res ipſæ quidem ſunt indifferentes: ſed earum uſus non eſt indifferens. Qo pacto igitur idem ſimul conſtantiam & tranqillitatem, ſimul diligentiam & cautionem tuebitur ab omni ſimulatione remotam? Si eos imitetur qi ludunt teſſeris. Calculi ſunt indifferentes, teſſeræ ſunt indifferentes. Unde ſciam qid ſit caſurum? Eo avtem qod cecideris diligenter & artificioſe uti, hoc verò meum munus eſt. Sic etiam in vita eſt.* Terent. *Adelph.* act. 4. *ſc.* 7.

Ità vita eſt hominum, qaſi cùm ludas teſſeris:
Si illud qod eſt maximè opus, jactu non cadit,
Illud qod cecidit fortè, id arte ut corrigas.

Atqe hoc eſt, σοφὸν κυβεύτην, *ſapientem aleatorem* agere, imitari ſaltem; ut Sophocles apud Stobæum, *ad l.* 6. §. 44. laudatus.

Πράγμασιν γὰρ ὀχὶ θυμοῦσθαι] Dio Pruſæus *Orat.* 74. Οἱ προσπταίοντες ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἢ νὴ Δία ἐμπεσόντες εἰς πηλὸν ἢ βόθρον οὐκ ὀργίζονται τοῖς λίθοις ἢ τῷ πηλῷ. τελέως γὰρ ἂν ἦσαν ἀπόπληκτοι. δέον αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι διὰ τὸ μὴ προσέχειν. *Qi offendunt in viis, avt hercle in lutum avt foveam incidunt, non iraſcuntur lapidibus avt luto: nam planè eſſent attoniti, qum ſeſe accuſare debeant qod non attenderint.* Verùm iram nonnullorum nihil qicqam ſubterfugit. Itaqe Plutarchus *de irac.* Θυ-

μῷ

§. 39. *Diis leto exemptis ac nobis gaudia dones.*

§. 40. *Spicas velut frugiferas, sic vitam meti:*

Ut hic sit, ille non sit.

§. 41. *Si me meósque liberos Dii negligant,*

Hujus etiam constat ratio.

§. 42. *Æquum bonúmque à me est.*

§. 39. Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάρματα δοίης.

§. 40. a Βίον b θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν. a *Euripid. Hypsipyl.*

Καὶ * τὸ μὲν εἶναι, * τὸ δ' ἦ μή. b *L.* 11. §. 34. * τὸν Plut.

§. 41. c Εἰ δ' ἠμελήθην ὑπ' θεῶν καὶ παιδὸς * ἐμοῦ, c *L.* 11. §. 6. * ἐμῷ Lug.

d Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο. d *L.* 6. §. 4. *l.* 12. §. 5.

§. 42. e Τὸ γοῦν εὖ μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον. e *Aristoph. Acharn.*

§. 43.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον δ' ἄθικτον ἐστὶν, ἢ δ' ἀπεπιχείρητον. ἀλλ' ὀργιζόμεθα καὶ πολεμίοις καὶ φίλοις, καὶ τέκνοις καὶ γονεῦσι, καὶ θεοῖς, τῇ Δίκῃ, καὶ θηρίοις, καὶ ἀψύχοις σκεύεσιν. *Ira nihil intactum, nihil inaccessum est: irascimur & hostibus & amicis, liberis & parentibus, atque adeo etiam diis, bestiis, & animâ carentibus instrumentis.* Unde Galenus *de affect. cur. c.* 5. Ὅτι ὁ θυμὸς οὐδὲν ἀποδεῖ μανίας, ἐξ αὐτῶν ἤδη ὧν ποιοῦσιν οἱ θυμούμενοι, μαθεῖν ἐστιν. παίοντες γὰρ, καὶ λακτίζοντες, καὶ κατασχίζοντες ἱμάτια, καὶ θορυβώδεις ἐμβλέποντες, ἅπαντα πράττουσιν, ὥσπερ καὶ τοῖς καὶ θύραις καὶ λίθοις καὶ κλείθροις ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ μὲν καταράττειν, τὰ δὲ δάκνειν, τὰ δὲ λακτίζειν. *Quod iracundia nihil ab insania differat, ex iis, qa iracundi faciunt, promptum est discere; pulsantes enim & calcitrantes, & vestimenta scindentes, & torvum quidam intuentes, omnia conficiunt usque adeo ut ostiis, lapidibus & clavibus succenseant, & alia quidem collidant, alia mordeant, alia calcibus petant.* Hoc autem nobis ab ipsa pueritia & infantia qodammodo inolevisse à nutricibus ipsis malè institutis, conqeritur Epictetus *lib.* 3. *c.* 19. Νῦν δ' ἄλλην ὁδὸν ἐξ ἀρχῆς ἐλαλύθαμεν. ἐνθὺς ἔτι παίδων ἡμῶν ὄντων ἡ τίτθη, εἴποτε προσκλίσαιμεν χάσκοντες, οὐχ ἡμῖν ἐπέπληττεν, ἀλλὰ τὸν λίθον ἔτυπτε. τί γὰρ ἐποίησεν ὁ λίθος; διὰ τὴν τοῦ παιδίου σου μωρίαν ἔδει μεταβῆναι αὐτόν; *Nunc aliud iter ab initio sumus ingressi. Statim à puero nutrix, si qando per oscitantiam impegimus, non nos objurgavit, sed lapidem verberavit. Qid autem commisit lapis? Fuitne illi propter pueri tui stultitiam alio migrandum?*

§. 39. Ἀθανάτοις τε] Cujus epici ista sint, nondum comperi. Videntur parentis alicujus verba, filium ad rem probè strenuéqe gerendam adhortantis. qibus gemina Solomonis illa *Proverb. c.* 23. *v.* 15, 16. & *c.* 27. *v.* 11.

Θεοῖς καὶ ἡμῖν] malim, θεοῖσι καὶ ἡμῖν, metri cavsâ.

Χάρματα δοίης] Siqidem, *Filius sapiens parentem exhilarat.* Solomon *Proverb. c.* 10. *v.* 1. & *c.* 15. *v.* 20. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Οὐκ ἔστι μείζων ἡδονὴ τούτης πατρὶ,
Ἢ σωφρονοῦντα καὶ φρονοῦντ' ἰδεῖν τινα
Τῶν ἐξ ἑαυτοῦ. —
Major voluptas nulla genitori datur,
Virtute qàm si videat ac prudentiâ
Florere qemqam de suo exortum satu.

Grotius. utì contrà rex idem sapientissimus; *Prov. c.* 17. *v.* 21. *Qi stolidum gignit, gignit merum mœrorem sibi*: (ità malim, qàm cum Junio *ad mœrorem.* qod exilius & jejunè magis dictum videri possit) *patérque stulti non gavdebit.* qo loco non gavisurum eô modo vult accipi Drusius *observ. l.* 1. *c.* 22. qô *illavdatum Busirin* apud Virgilium Gellius *Noct. Attic. l.* 2. *c.* 6. qem ibi vise sis. cæterùm interpres Anglicanus ista prioribus ita connectit, ut eum qi rebus ipsis, ubi ex animi sententia non successerint, succensuerit, Diis hominibúsqe ludibrio fore dicatur. viderint alii.

§. 40 Βίον θερίζειν] Evripidis esse ex *Hypsipyle* avtor est Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros habemus apud Stobæum *ibidem*, Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *F.* (ex qo, qia emendatissimos exhibere videtur, plurimùm transcripsimus) Clementem *Strom. lib.* 4. & à Cicerone versos *Tusc. l.* 3.

Ἔρυ μὲν οὐδείς, ὅστις 1. οὐ πονεῖ βροτῶν,
2. Θάπτει τε τέκνα, χ' ἕτερ' αὖ 3. κλᾶται νέα,
Αὐτός τε 4. θήσει. 5. ταῦτα δ' ἄχθονται βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες 6. γῆν· ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν,
Καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή. τί ταῦτα δεῖ
Στένειν, ἅπερ δεῖ κακὰ φύσιν διακρεᾶν;
7. Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς.
Mortalis nemo est qem non attingit labor,
Morbúsque: multi sunt humanis liberi,
Rursus creandi: mórsque est finis omnibus,
Qi generi humano angorem neqicqam afferunt.
Reddenda est terra terra. tum vita omnibus
Metenda, ut fruges: sic jubet necessitas.
Ut ille vivat, ille non: nihil hac opus est

Lugere, natura qa fiunt legibus.
Grave est nihil, homini qod fert necessitas.

ità Cicero. Vide *ad l.* 6. §. 9. Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 6. Τίνος ἕνεκα γίνονται σάκχυες; οὐχ ἵνα καὶ ξηραθῶσιν; ἀλλὰ ξηραίνονται μέν. οὐχ ἵνα δὲ καὶ θερισθῶσιν; εἰ γὰρ ἀπόλυτοι γίνονται. εἰ δὲ μὴ ἔστιν εἰ ἔχοι, ἔυχεσθαι αὐτοὺς ἔδει, ἵνα μὴ θερισθῶσι μηδέποτε; τοῦτο δὲ κατάρα ἐστὶν ἐπὶ σαχύσι, τὸ μηδέποτε θερισθῆναι. ὥστως ἐστίν, ὅτι καὶ ἐπ' ἀνθρώπων κατάρα ἐστὶ τὸ μὴ ἀποθανεῖν. ὅμοιον καὶ τῷ μὴ πεπωθῆναι, μηδὲ θερισθῆναι. ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ σὶ αὐτοὶ ἐσμὲν, ἅμα μὲν ὡς δεῖ θερισθῆναι, ἅμα δὲ καὶ αὐτῷ τούτῳ παρακολουθοῦντες, ὅτι θερίζόμεθα, διὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν. ὅτι γὰρ ἴσμεν τίνες ἐσμὲν, ὅτι μεμελετήκαμεν τὰ ἀνθρωπικὰ, ὡς ἱππικὸς τὰ ἱππικά. *Qa de cavssa nascuntur spicæ? nónne ut arescant? nónne autem arescunt ut demetantur? neqe enim absoluta sunt. Qod si sensum haberent, votáne facerent, ut ne unqam demeterentur? Ea verò spicis exsecratio esset, nunqam eas demeti. Sic hominibus etiam exsecrationem esse sciendum est, nunqam eos emori: neqe aliud id esse, qam neqe matvrescere unqam, neqe demeti. Nos autem cum iidem simus, qos & demeti oportet, & istuc ipsum nos intelligere nos demeti, propterea succensemus? Neqe enim scimus qi simus, neqe res mortales ita meditatas habemus, ut eqites res eqestres.*

Θερίζειν] eâdem usus est translatione Tragicus idem in *Oeneo*, sive ut Grotius mavult, *Ino*; referente Stobæo *tit.* 105. & Plutarcho itidem *ad Apollon.* ex parte:

Ἄνασσα, πολλοῖς ἐστιν ἀνθρώποις κακά.
Τοῖς δ' ἄρτι λήγει, τοῖς δὲ κινδυνεύει. 1. μόλει.
2. Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς,
3. Θνητῶν τε γενεᾷ. τοῖς μὲν αὔξεται βίος,
Τοῖς δὲ φθίνει τε καὶ θερίζεται πάλιν.
Regina, multos opprimunt homines mala:
Ab his recedunt, rursus illis imminent.
Eunt in orbem, terra qas fruges parit,
Hominúmqe soboles. qippe pars surgens viret,
Pars jam metenda expectat exitii diem.

Grotius. De Maxentio Nicephorus *l.* 7. *c.* 91. Ἐπὶ σμικρᾷ γὰρ προφάσει, τὰς ὑπ' αὐτὸν δορυφόρους τοῖς δήμοις ἀνεὶς, μυρίον πλῆθος ἐθέριζεν. *Levi de cavssa, immisso satellitio, innumerabilem populi multitudinem demetebat.* Vide & nostrum *l.* 11. §. 34.

Καὶ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή.] lego τὸν μὲν, τὸν δέ. cum Plutarcho, Stobæo, Clemente. Sic *supra* τοῖς μὲν, τοῖς δὲ, ἀνθρώποις scilicet.

§. 41. Εἰ δ' ἠμελήθην] Ex incerto Tragico, sed pietatis prægnans professio. Gemina planè Epicteti illa, *Dissert. l.* 2. *c.* 16. his verbis Deum compellantis: Χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἐὰν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ἴσον εἰμί. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. ὅπου θέλεις, ἄγε. ἣν θέλεις, ἐσθῆτα περίθες. ἄρχειν με θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πίνεσθαι, πλουτεῖν; ἐγώ σοι περὶ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Tracta me posthac arbitratu tuo; ejusdem tecum sum animi; sustque deque fero; nihil recuso qod tibi videbitur, qo voles ducito; veste me qâ voles induito. Vis me fungi magistratu? privatam agere vitam? manere? exsulare? pauperie conflictari? opibus abundare? Ego te in his rebus omnibus apud homines defendam.* Vide *l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 5.

Καὶ παῖδ' ἐμοῦ] Lugdunensis editor καὶ παῖδ' ἐμοῦ. qod eódem recidit. qanqam illud malim. nam qòd annotator, qi corrumpit sæpius qàm corrigit, vult παῖδις ἐμοῦ rescribi, metri ratio reclamat.

§. 42. Τὸ γοῦν εὖ μετ' ἐμοῦ] Est Aristophanis ex *Acharn. act.* 2. qod in proverbialem loqendi formulam cessit. Ità usurpârunt Cicero *ad Attic. lib.* 6. *Ep.* 1. & *l.* 8. *Ep.* 8. & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 6. Vide Pavlum Leopardum *emend. l.* 5. *c.* 25.

§. 43. Μὴ συνεπιθρηνεῖν] Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ ἄλλῳ παρὰ φύσιν σοὶ κακὸν μὴ γενέσθω. οὐ γὰρ συντακεισῇ σθαι πέφυκας, οὐδὲ συναυχεῖν, ἀλλὰ συνευτυχεῖν. *Qod alterius natura repugnat tibi malum ne esto. Neqe enim tua natura fert ut unà de-*

1. οὐκ ἀεὶ π. *St.* 2. Θάπτειν. *St.* 3. κλᾶσθαι πάλιν. *St.* 4. θήσειν. *St.* 5. καὶ ταῦτ'. *Pl.* 6. τίνδ' ἄν. ἐχ' Pl. 7. οὐ δεινὸν οὐδ' *Cl.* οὐ δεινὸν οὐδ. *Heinsi.*

1. μόλοι *St.* 2. Κύκλῳ γὰρ ἔχουσι κ. τ. γῇ φ. 3. Θ. τ. γενεά. *St.*

a L.5.§.36. b Inf.§.69. c Plato Apolog.

§. 43. [a] Μὴ συνεπιθρηνεῖν, [b] μὴ σφύζειν.

§. 44. Πλατωνικά. [c] Ἐγὼ ὧ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείπιμι. ὅτι ὲ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ ὅτι δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἔ ζῆν, ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτις τι κὴ σμικρὸν ὄφελος. ἀλλ' ἐκ [d] ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, κ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

d L.3.§.6, 7.l.6.§.2.

e Plato ibid.

§. 45. [e] Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, ὃ ἂν τις αὐτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι, ἢ ὑπ' ἄρχοντος τχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ ἔ αἰσχροῦ.

f Plato Gorg. * ἢ τοῦ

* ἐυτελίον

§. 46. [f] Ἀλλ', ὦ μακάρε, ὅρα μὴ ἄλλο τι τὸ γενναῖον, κ τὸ ἀγαθὸν, * ἢ τὸ σώζειν τε κ σώζεσθαι. μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὁπουοῦν χρόνον, τόν γε ὡς ἀληθῶς ἄνδρα, * ἐατέον ἐστὶ, κ ὁ φιλοψυχητέον,

§. 43. *Lamentantibus ne collamenteris, neve commovearis.*

§. 44. Platonis ista. Ego huic responsum hoc, justúmque illud, referrem. Parùm rectè censes, mi homo, si hominem, qi vel ullius sit usûs, existimas mortis vitæque discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id qod agit, justum an injustum, hominísque probi an improbi sit.

§. 45. Ejusdem. Sic enim se re verâ habet, viri Athenienses; qocunque loco semet collocaverit qis, statum eum sibi optimum ducens, avt à principe fuerit collocatus, eum hunc tueri (utì mihi videtur) oportet, etiamsi cum discrimine conjunctum id sit, nec ullius rei cujusqam, nè mortis qidem, præ eo qod est turpe, rationem habere.

§. 46. Ejusdem. Verùm, ô bone vir, illud videris, annon aliud qid generosum esse bonúmque existat, qàm servare & servari. neqe enim hoc est, qod, vir verè qi sit, tantopere expetere debeat, ut temporis tantundem vivat; neqe vitæ oportet avidum esse; sed

ANNOTATIONES.

primaris & calamitosus sis, sed ut unà sis fortunatus. De amico Plutarchus *lib. de discrim. amic. & adulat.*

Συνευφρονεῖν γὰρ, οὐχὶ συνοιστεῖν ἔφυ.
Unà agere rectè, non peccare unà soles.

Idémque *de exil. pag.* 599. *A.* Δεῖ τὸν παρὰ τῶν φίλων κὴ τῶν βοηθούντων λόγον, παρηγορίαν εἶναι, κὴ μὴ συναγωγίαν τῇ λυπουντι. εἰ γὰρ συνδακρύοντων κὴ συνεπιθρηνούντων, ὥσπερ χορῶν τραγικῶν, ἐν τοῖς ἀβελτήτοις, χρείαν ἔχομεν, ἀλλὰ παρρησιαζομένων κὴ διδασκόντων, ὅτι τὸ λυπεῖσθαι κ τὸ ταπεινοῦν ἑαυτὸν, ἐπὶ παντὶ μὲν ἄχρηστόν ἐστι κὴ γινόμενον κενῶς κὴ ἀνοήτως. ὅταν δ' αὐτὰ τὰ πράγματα διδάσκῃ ὑπὸ τῦ λόγυ ψηλαφηθέντα κὴ ἀνακαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν εἰπεῖν,

Οὐδὲν πίπτουσας δεινὸν, ἂν μὴ προσπεσῇ,

κωμιδῇ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς συμφορᾶς συνδάπτεσθαι τί πίπτουσι, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπλημα τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις κ συναγωνιωμένοις διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Oportet ei qi in dolore est, orationem ab amicis adhiberi, non qa assentetur, sed qa consoletur. Quippe in rebus adversis non opus nobis est, qi unà nobiscum tragici in modum chori plorent atqe lamententur: sed qi liberè nos moneant, doceántque nos: qòd cum alias dolori indulgere, & animo concidere inutile sit atqe fatuum. Tum ubi res ipsa ratione tractata atqe ante oculos exposita movent te sic teipsum debere compellare,*

Non facta tibi est, si dissimules, injuria:

nimis qam ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit, non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti. Καὶ τὰ μὴ νοσοῦντα συνιστεῖν ἀναγκάσῃ. *Et qa agrota non sunt, unà dolere cogere.* utì ex Achæo idem *ad Apollon. pag.* 112. *E.* qo loco subjungit optimé. Οὐ δεῖν προσπλαίοντας, καθάπερ παῖδας, ἐχομένους τῇ πληγίστου βοᾶν, ἀλλ' ἰδίζειν τὴν ψυχὴν, ὅτι τάχιστα γίνεσθαι περὶ τὸ ἰᾶσθαί τε κ ἐπανορθοῦν τὸ πεπόν τε καὶ νοσῆσαν, ἰατρικῇ θρηνῳδίαν ἀφαιζοντας. *Non debere nos, sicubi offendimus, pueros imitari, qi manibus læsa parti injectis vociferantur: sed adsvefacere animos nostros, ut qam primum ejulationem medicâ arte abolentes, sananda restituendaqe parti affecta operam demus.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 35. *ad Ecebol.* Οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ ἀποδύρασθαι μόνον ἃ πάσχομεν. ἀλλὰ δεῖ τινος καὶ φαρμάκου πρὸς τὴν πληγήν. *Ea, qa patimur deplorare, minimè sufficit, verùm medicamentum etiam qodnam vulneri adhibendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 11. Οἱ μὲν ἀνδρώδεις τὴν φύσιν, ἰυλαβεῖσθαι συλλυπεῖσθαι τοὺς φίλους αὐτοῖς. καὶν μὴ ὑπερβείνῃ τῇ ἀλυπίᾳ τὴν ἐκείνοις γενομένην λύπην, οὐχ ὑπομένει. ὅλως τε συνθρήνους οὐ προσίεται, διὰ τὸ μηδ' αὐτὸς εἶναι θρηνητικός. γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συνεπάζουσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συνεργοῦντας. μιμεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ δηλονότι τὸν βελτίω. *Qi viriles naturâ sunt, cavent, nè amici secum condoleant: & nisi ipse dolorem, qi ab illis suscipitur, indolentiâ exsuperet, non sustinet, atqe omnino collugentes non admittit, propterea qod lugubris neqe ipse est. Muliercula verò atqe hujusmodi viri collamentantibus delectantur, eósqe ut amicos & condolentes diligunt. Sed in omnibus imitari procul dubio meliorem debemus.* Aristippus itidem suis qibusdam tristitiâ mœstitiâqe sese macerantibus; Ἀλλ' ἦγαγε ἥκω παῤ ὑμᾶς, οὐχ ὡς συλλυπούμενος, ἀλλ' ἵνα παύσω ὑμᾶς λυπουμένους. *At ego non venio ut ad vestros dolores meos adjungam, sed ut vobis omnem mœrorem ex animis eximam.* Ælianus *var. hist. l.* 7. *c.* 3. Qanqam permittit Epictetus *enchir. c.* 16. μέχρι μέν τοι λόγῳ συμπεριφέρεσθαι καὶ συνεπισπάσθαι, *oratione qidem subservire & congemiscere,* si usus fuerit. Vide *ad l.* 11. §. 18. κατ' οἰκονομίαν. Vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ σφύζειν] σφύζειν, *trepidare, concuti, palpitare,* insigniter commoveri, ut indicio externo animi affectus se prodat. σφύζειν καὶ σφυγμὸς de spirituum in arteriis motu pulsúque naturali jam communiter usurpantur, nec aliud qicqam intellexit Aristoteles *hist. animal. l.* 3. *c.* 19. ubi dixit; Σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντα ἅμα τοῖς ζώοις. *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium.* venas enim promiscuè pro *arteriis* etiam dixere. Verùm monet Galenus *de dogmat. Hipp. ac Plat. l.* 6. *c.* . & in *prognost. Comment. l* 1. & 3. à veteribus plerumqe aliud qiddam eis vocabulis designatum; nempe τὴν σφοδρὰν ὡς τοσοῦτον τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν, ὡς καὶ πρὶν ἐπιλαβέσθαι τὴν ἁφὴν, αἰσθητὴν εἶναι τἀνθρώπῳ τὴν κίνησιν. id est, *motum arteriarum adeò vehementem,* qalis in inflammationibus contingere solet, *ut ipso affectu etiam, anteqam manu attingas, facilè possit deprehendi.* idqe se alibi demonstrâsse dicit, & ostendit re verâ *de puls. differ. l.* 4. *c.* . & *de loc. affect. lib.* 2. & alibi. Vide Anutium Fœsium *œconom. Hippocr.* Indè translatum est τὸ σφύζειν ad motum qemlibet ab affectûs vehementia animíqe impotentia in corpore sese exerentem. Hesychius Σφύζει, πηδᾷ, φλιγμαίνει. Σφύζει, *salit, turget,* Apud Svidam Pisides;

Σφύζεις, Ἀχιλλεῦ, καὶ μιθύσκῃ τὰς φρένας.
Turges, Achilles, mentis haud compos tua.

Marcus, *infrà* §. 69. Μήτε σφύζειν, μήτε ταρκᾶν. *Nec avt festimat, avt torpescit.* Hoc itaqe vult, qod *l.* 5. §. 36. dixerat, Μὴ ὀλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι. *Ne imaginatione ullâ temere abripiaris.* Motum avtem istiusmodi γραφικώτατα expressit in Agamemnonis persona Homerus *Iliad.* χ'. *v.* 91. ab Epicteto *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Cicerone *ad Attic. l.* 9. *c.* 4. & Chrysippo apud Galenum *de dogm. Hip. & Plat l.* 4. *c.* 5. lavdatus verbis hisce:

Αἰνῶς γὰρ Δαναῶν περιδείδια. οὐδέ μοι ἧτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἰκθήσεται; τρομέει, δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα.
Nam Danais valdè metuo; neqe tuta mihi mens
Adstat qum pavitat, verùm cor prosilit extra
Pectus solicitum clares tremor occupat artus.

§. 44. Ἐγὼ δὲ] Ex Platonis *apolog.* Vide avtem his gemina *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 6. §. 2.

§. 45. Οὗ ἂν τις αὐτὸν τάξῃ] Sumptum hinc divinum illud planè, ingentem invictúmqe prorsus spirans animum, Epicteti votum, qô sic numen affatur, *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Ἧν οὖν χώραν κὴ τάξιν ἐγχειρίσῃς, μυριάκις ἀποθανεῖμαι πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Qemcunqe mihi locum stationémve assignaveris, decies millies mortem oppetam ego, qàm ut eam deseram.* Idémqe ex persona Socratis *l.* 1. *c.* 9. Γελοῖοί ἐστε, ὅτι τινες ἀξιοῦτε, εἰ μέν με ὁ στρατηγὸς ὁ ὑμέτερος ἔταξεν οὗ τινα τάξιν, ὅτι ἔδει με τηρεῖν αὐτὴν, κὴ φυλάττειν, κὴ μυριάκις πρότερον αἱρεῖσθαι ἀποθνήσκειν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτήν. εἰ δ' ὁ θεὸς ἔν τινι χώρᾳ κὴ ἀναστροφῇ κατατάξας, ταύτην ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς. *Ridiculos esse vos, qi qidem censeatis, si me vester imperator aliqa in statione collocasset, eam mihi servandam & tuendam esse, & mille potius mortes oppetendas qàm eam deserendam.* qo loco avt δεῖ illud inducendum videtur, ut τὸ ἐγκαταλιπεῖν ad ἀξιοῦτε referatur: vel posterius membrum ἐρωτηματικῶς enunciandum: qanqam etiam sic suspensa manebit sententia.

§. 46. Ἀλλ' ὦ μακάριε] Ex Platonis *Gorg.*

Καὶ ἢ φιλοψυχητέον] Ita Paulus Apostolus *Act. c.* 20. *v.* 24. Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, κ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium qod accepi à Domino.* Et pii illi martyres, de qibus Joannes *Apoc. c.* 12. *v.* 11. οὐκ ἠγά-

ſed iſtis Deo dimiſſis, & mulierculis etiam fide adhibitâ, fieri non poſſe ut fatum qiſqam qoqo modo effugiat; hoc deinceps ei perpendendum, qomodo tempus hoc, qo victurus ſit, qàm optimè exigat.

§. 47. Aſtrorum curſus contemplare, tanqam unà cum illis circumactus. elementorum etiam mutationes mutuas animo jugiter revolve. iſtiuſmodi enim cogitationes vitæ hujus terreſtris ſordes expurgant.

ἀλλ' [a] ἐπιτρέψαιτε οὖν τούτων τῷ θεῷ, καὶ πιστεύσατε τοῖς γυναιξίν, ὅτι [b] τὸν εἱμαρμένον * ἐδεὶς ἂν ἐκφύγοι, τὸ δὲ περὶ τούτου σκεπτέον, πῶς ἂν τρόπον, [c] τοῦτον, ὃν μέλλει χρόνον βιῶναι, ὡς ἄριστα βιώῃ.

a L. 4. §. 31.
b Sup. §. 8. 46. l. 12. §. 1.
* ἐδὲ ἂν εἷς Inf. §. 51. L. 6. §. 10.
c L. 4. §. 31.

§. 47. [d] Περισκοπεῖν [e] ἄστρων δρόμους, ὥσπερ συμπεριθέοντα. καὶ [f] τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννοεῖν. ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν ῥύπον τοῦ χαμαὶ βίου.

Inf. §. 56. l. 8. §. 1. l. 12. §. 3.
d L. 8. §. 26. l. 11. §. 1.
e L. 11. §. 27.
f L. 4. §. 46.

§. 48. l. 9. §. 28.

ANNOTATIONES.

ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. hoc eſt, ἐκ ἐφιλοψύχησαν. *Non dilexerunt animam ſuam, anima ſua prodigi fuerunt uſque ad mortem.*

Ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ] Vide *ad l.* 4. §. 31.

Πιστεύσατε ταῖς γυναιξὶν] lectionem hanc ſolicitat Xylander, qia ſcilicet minimè muliebris hæc ſententia videatur. Annotator Lugdunenſis etiam ταῖς γυναιξὶν avdacter deleri jubet. Verùm nihil movendum ex Platone liqet. ſúntqe etiam mulierculis decantata iſta, *Fatum eſſe inevitabile; neminémqe ſibi deſtinatum unqam effugere valuiſſe.*

Οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι] ἐμφατικώτερον pavlo Platonis codices, οὐδ' ἂν εἷς ἐκφύγοι. Homerus *Il.* ζ. *v.* 488. à Clemente Alexandrino adductus, *Strom. l.* 6. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 9. & *l.* 2. *tit.* 7.

Μοῖραν δ' οὔ τινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Nemo nocens, nemo bonus has in lumina oras
Editus, evadet fati qod lege paratur.

Grocius. Apud Clementem eundem Phanocles in *Amore*, ſive *Pulcris*;

Ἀλλὰ τοι μοιράων τῆμ' ἄλυτον οὐδέπω ἐστὶν
Ἐκφυγέειν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα.
Effugere at ſtamen fati irreſolubile nulli,
Qotqot terra alimur munere, poſſe datur.

Simonides apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 107. *B.* Ἀνθρώπων ὀλίγον μὲν κάρτος. ἄπρακτοι δὲ μεληδόνες. αἰῶνι δὲ παύρῳ, πόνῳ ἀμφὶ πόνῳ. ὁ δ' ἄφυκτος ὁμῶς ἐπιπρέμεται θάνατος. κείνῳ γὰρ ἴσον λάχον μέρος, ὅτ' ἀγαθοὶ, ὅτις τε κακός. *Hominum exigua vires, & irrita cogitationes, & in vita brevi labor ſuper laborem. Inevitabilis autem pariter imminet mors. Illius enim aqalem portionem ſortiuntur & probi & improbi.* Vide qæ congeſſerunt de argumento hoc Clemens & Stobæus locis ſuperiùs memoratis, & Henricus Stephanus *l.* 5. *ſched.* 13. ſed & *ad l.* 6. §. 10. Epictetus *l.* 2. *c.* 6. Ἀποθνήσκειν μέλλω. ἄνθρωποι δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ἔσονται; *Ego moriturus ſum. Nunqid ergò reliqi homines immortales erunt?*

§. 47. Περισκοπεῖν ἄστρων δρόμους] Hæc etiam fortaſſis Platonis fuerint. Pythagoræ par monitum, *l.* 11. §. 26. de qo & Syneſius, *de provid. l.* 2. *pag.* 128. Ὅτι τοι Σάμιος Πυθαγόρας τὸν σοφὸν, ἀλλ' οὐδὲν ἢ θεάμονά φησιν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ γινομένων. *Pythagoras Samius ſapientem nihil aliud qàm eorum qa ſunt fiúntqe ſpectatorem eſſe dicit.* ità enim rectè reſtituit Petavius, qod in diverſam, vel adverſam potiùs, mentem, ἀλλ' οὐδὲ θ— antè legebatur. Anaxagoras ſciſcitanti, ἧς ἕνεκα αἰτίας τὰ πολλὰ πειρᾶται διαυνκτερεύειν ὕπαιθρος, *cur noctem totes ſub dio ageret*, reſpondit, τῷ τὸν κόσμον θεάσασθαι. *ut mundum ſpecularetur.* τὰς χορείας καὶ περιφορὰς τῶν ἀστέρων αἰνιττόμενος. *curſus ſiderum in orbem redeuntes ſubindicans.* inqit Philo *de mund. immortal. pag.* 939. *B.* Idem interroganti, Τίνος ἕνεκ' ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, *cujuſnam rei gratiá qiſqam natum ſe potiùs qàm non natum fuiſſe elegerit*, reſpondit, τῷ θεωρῆσαι τὸν θεμένον, καὶ τὴν περὶ τὸν κόσμον τάξιν. *ut cælum contemplaretur, ordinémqe elegantem univerſi.* Ariſtoteles *ethic. Eudem l.* 1. *c.* 5. ſive ut Laërtius avtem *l.* 2. qærenti qem in finem natus eſſet, reſpondit, Εἰς θεωρίαν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ὅλου. *Ad Solem, Lunámqe, ac cælum contemplandum.* Sive ut Lactantius *inſtit. l.* 3. *c.* 9. qi & *Cæli ac Solis videndi cavſſá. tam magnum*, inqit, *eſſe credidit, videre cælum & ſolem: ibidem & c.* 12. *Tanti viſa eſt contemplatio cæli ac lucis ipſius, ut qaſcunqe miſerias libeat ſuſtinere.* Sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 4. *pag.* 539. *D.* Τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου οὐρανὸν πρὸς τὴν ὑρωμένην θέαν γενομένην. *Hominis conſtitutionem rectam factam eſſe ad cælum contemplandum.* Qod Naſo *Metam. l.* 1.

Pronáqe cùm ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, cælúmqe videre
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Qod tamen aliorſum trahit Galenus *de uſu part. l.* 3. *c.* 3. qo loco & Platonis illud lavdat; Ὡς ὁ τῦτ' ἔφη τὸ ἄνω βλέπειν, ὅταν τις ὕπτιον αὐτὸν ἀνακλίνεις χαμαίμενον, ἀλλ' ὅταν τῷ νῷ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἐπισκοπῆται. *Id non eſſe ſurſum adſpicere, qum qis ſupinum ſeipſum reclinarit oſcitans valdè negligentem; ſed qando menste naturam rerum conſiderat.* Itaqe Apoſtolus *ad Rom. c.* 1. *v.* 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοράται. *Dei inviſibilia jam inde à condito mundo ex iis qa fecit mente perpenſa pervidentur.* Sub Auguſtini nomine avtor *ſermon. ad frater. in erem.* poſt Naſonis illud, neſcio cujus meminit, à qo dum tyrannus qæreret & diceret, *Qare te Deus fecit?* reſpondit, *Ut contempler cælum & cælorum numina.* (*lumina* forſan) ſubjungítqe, *Qis fidelium plus dixiſſet, avt probabiliore argumento, neſcio. factus enim homo eſt in terra, non ad terram, ſed ad cælum: & factus eſt de terra, non propter terram, ſed propter cælum.* Reſpexit forſan avtor ignobilis iſte, ad Anaxagoræ illud ſuperiùs memoratum; qod Lactantio tamen minùs ſatisfacit: Primùm, qòd *omne hominis officium in ſolis oculis poſuit; nihil ad mentem referens, ſed ad corpus omnia.* tùm, qòd *rem maximam redegit ad minimam, duo ſola deligendo, qa ſibi diceret intuenda.* deniqe qòd *non avtoris virtutem, providentiam, potentiam animo metitur, cujus opera miratur. qòd ſi*, inqit, *natum ſe eſſe dixiſſet, ut mundum intueretur; qanqam omnia comprehenderet, ac majori uteretur ſono; tamen non implèſſet hominis officium; qia qantò pluris eſt anima qàm corpus, tantò pluris eſt Deus qàm mundus; qia mundum Deus fecit & regit. Non ergò mundus oculis, qia utrumqe eſt corpus; ſed Deus animâ contemplandus eſt.* Vide *ad l.* 8. §. 26.

Ὥσπερ συμπεριθέοντα] qod συμπεριπολοῦντα, Philo *de monarch. ad l.* 11. §. 1. exhibuit. tanqam mente ſuâ & cogitatione ſidera in motu curſúqe ſuo rapidiſſimo illo comitatus & conſecutus. neqe eſt enim hoc arduum menti humanæ. Seneca *de benef. l.* 3. *c.* 20. *Corpora obnoxia ſunt & aſſcripta dominis: mens qidem ſui juris eſt. qa adeò libera & vaga eſt, ut nec ab hoc qidem carcere, cui incluſa eſt, teneri qeat, qò minùs impetu ſuo utatur, & in infinitum comes cæleſtibus exeat.* Et *ibidem l.* 6. *c.* 23. *Vide animi qantum avdeant, qemadmodum ſoli avt noverint deos, avt qarant, & mente in altum datâ divina comitentur.* Et *l.* 2. *c.* 29. *Animo nihil non eódem, qò intendit, momento pervium eſt. ſideribus velocior, qorum poſt multa ſecula futuros curſus antecedit.* Auguſtinus *in Joan. tract.* 20. *Celeritatem animi ipſius vide. Vide ſi non vehementior eſt ſcintilla animi cogitantis, qàm ſplendor ſolis lucentis. Solem orientem tu vides animo. ab oriente ad occidentem venturus eſt; jam ex alia parte cras oritur. ubi hoc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardus eſt, & tu omnia peragraſti.* Vel vitæ ſuæ momenta tanqam unà cum cœleſtibus illis corporibus tranſvolantia conſiderans, qorum curſu dimenſa ſortimur mortales ejuſdem intervalla. Seneca *Epiſt.* 12. *Tota ætas partibus conſtat, & orbes habet circumductos majores minoribus. eſt aliqis qi omnes complectatur & cingat. hic pertinet à natali ad diem extremum. eſt alter qi annos adoleſcentiæ excludit. eſt qi totam pueritiam ambitu ſuo adſtringit. eſt deniqe ipſe annus, in ſe omnia continens tempora, qorum multiplicatsone vita conſummatur. menſis arctiore pracingitur circulo: anguſtiſſimum habet dies gyrum: ſed & hic ab initio ad exitum venit, ab ortu in occaſum.* Hinc Columellæ monitum, *de re ruſtic. l.* 10.

Inviſilate viri: tacito nam tempora greſſu
Diffugiunt, nullóqe ſono convertitur annus.

Nec ſubticendum, qòd Plato etiam in *Timæo*, τῷ ἐν ἡμῖν θείῳ καὶ τῷ παντὸς κινήσεις καὶ περιφορὰς eaſdem ſtatuit. Vide *ad l.* 2. §. 13.

Τὰς τῶν στοιχείων] Vide *ad l.* 4. §. 46.

Ἀποκαθαίρουσι τὸν ῥύπον τοῦ χαμαὶ βίου.] Seneca *Epiſt.* 95. de philoſophia. *Erras, ſi illam putas tantum terreſtres operas promittere: altiùs ſpirat. Totum, inqit, mundum ſcrutor, nec me intra contubernium mortale contineo, ſvadere vobis ac diſſvadere contenta. magna me vocant, ſupráqe vos poſita.*

Nam tibi de ſumma cæli ratione Deúmqe
Diſſerere incipiam; rerum primordia pandam.

ut ait Lucretius l. 1. - - *Iſta jam à formatione morum receſſerunt: ſed levant animum, & ad ipſarum qas tractant rerum magnitudinem attollunt.* Idem *Epiſt.* 117. & *Ep.* 79. *Tunc animus noſter habebit qod gratuletur ſibi, cùm emiſſus his tenebris, in qibus volutatur, non tenui viſu clara proſpexerit, ſed totum diem admiſerit; & redditus cælo ſuo fuerit. cùm receperit locum, qem occupavit ſorte naſcendi. Surſum vocant illum initia ſua. erit avtem illic etiam anteqam hâc cuſtodiâ exolvatur, cùm vitia diſjecerit, puriſqe ac levis in cogitationes divinas emicuerit.* Vide eundem, & *Epiſt.* 65. vel Apoſtolum potiùs *ad Philip. c.* 3. *v.* 19, 20. & *ad Coloſ. c.* 3. *v.* 1, 2.

§. 48. Καλὲν τὸ Πλάτωνος. καὶ δὴ καὶ τοῦτο ἀνθρώπων τοῦ λόγου ποιήμονος, [a] ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ὑπίγεια, ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν, καὶ ἀγέλας, στρατεύματα, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους, δικαστηρίων θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη ποικίλα, ἑορτὰς, θρήνους, ἀγορὰς [b] τὰ παμμιγῆ, καὶ τὸ [c] ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκοσμημένον.

§. 49. [d] Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν. [e] τὰς ταυτὸν τῶν ἡγεμονιῶν μεταβολὰς. ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν. [f] ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔστιν, καὶ οὐκ ἔστιν τε ἐκβῆναι τοῦ ῥυθμοῦ τῶν νῦν γινομένων. ὅθεν καὶ [g] ἴσον, τὰ τεσσαρακοντοῦτα ἔτεσιν ἰσορρῆσαι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τῷ ἐπὶ ἔτη μύρια. τί γὰρ πλέον ὄψει;

§. 48. Præclarum est & Platonis illud. Qin & de hominibus sermonem instituentem, contemplari oportet, qasi de specula qadam desuper, terrestria qoqe ista, per cœtus, exercitus, agriculturas, nuptias, inducias, ortus, mortes, fori tumultus, loca deserta, barbarorum gentes varias, festa, funera, nundinas, miscelam omnigenam, mundúmqe ex rebus contrariis conflatum & instructum.

§. 49. Præterita recole, tótqe imperiorum mutationes. indè licet & futura prospicere. ejusdem enim generis omnino futura sunt; nec possunt eorum qæ nunc fiunt modulum transgredi. proinde par est, per annos qadraginta vitam perlustrare humanam, atqe per annorum decem millia. qid enim ampliùs sis visurus?

§. 50.

a L. 8. §. 26. l. 9. §. 30. l. 12. §. 24.
b Sup. §. 3.
c Sup. §. 9.
d L. 6. §. 46, 47.
e L. 8. §. 31. l. 10. §. 27.
f L. 6. §. 37.
g L. 2. §. 14. l. 12. §. 35.

ANNOTATIONES.

§. 48. Τὸ τοῦ Πλάτωνος] ubi Plato hæc habeat, mihi nondum succurrit.

Ἐπισκοπεῖν δεῖ τὰ ὑπίγεια] Non cœlestia tantùm suspici vult, sed inferiora etiam ista omnia, tanqam de specula, despici. qod est argumentum τῶν ὑπισκοπούντων Luciani. Vide Senecam *ad Marc. c.* 18. & Cyprianum *Epist. ad Donat.*

Τὸ παμμιγὲς] Vide *ad l.* 4. §. 27. sed & *l.* 12. §. 24. τὸ παμμιγὲς avtem, sive cinnum hunc non in Mundo tantùm, Menippus apud Lucianum in *Icaro-Menippo pag.* 199. rerum in terris gestarum, qalem in Luna divertens conspicabatur, faciem depingens: Ὅου μὲν ἦσαν εἰλαπίναι καὶ γάμοι. ἐλέγοντο δὲ δικαστήρια καὶ ἐκκλησίαι. καὶ ἕτερον δὲ μέρος ἔθυέ τις. ἐν γειτόνων δὲ πενθῶν ἄλλων ἐφαίνετο. καὶ πολεμοῦντας μὲν εἶδον τοὺς Γέτας. πλανωμένους δὲ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν τοὺς Σκύθας. γεωργοῦντας δὲ τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ ὁ Φοῖνιξ δὲ ἐνεπορεύετο. καὶ ὁ Κίλιξ ἐλῃστευε. καὶ ὁ Λάκων ἱμαντιγεῖτο. καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐδικάζετο. ἀπαύστων τούτων ὑπὸ τὸν αὐτὸν γινομένων χρόνον, ἄρα σοι ἤδη ἐπινοεῖν, ὁποῖός τις ὁ κυκεὼν ἦτος ἐφαίνετο. *Ubi erant convivia & nuptiæ, altera ex parte judicia & conciones; rursum alia ex parte sacrificabas qispiam. In vicinia verò lugens aliqis conspiciebatur. Belligerantes videbam Getas, in plavstris errantes Scythas, Ægyptios vero agricolantes: Phœnix mercaturam exercebat, Cilix latrocinabatur, Lacon loris cadebatur, Athenienses cavssas agebat. Qæ omnia cùm eodem tempore gererentur, cogita nunc cujusmodi rerum confusio cerneretur.* Et Heraclitus apud eundem in βίων πράσει, sive *vitarum licitatione Tom.* 11. *pag.* 378. Ἔμπεδον ὑδέν. ἀλλά κως εἰς κυκεῶνα πάντα συνειλέονται. *Nihil stabile est: sed omnia in cyceonem qodammodo convolvuntur.* Sed & in Homine, mundo hoc minore, deprehendi idem monet Synesius *de regn. p.* 10. Ἓν γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὡς οὐκ ἁπλοῦν τι χρῆμα, οὐδὲ μονοειδὲς ἄνθρωπος. ἀλλὰ συνῆκται ὁ Θεὸς εἰς ἑνὸς ζῴου σῶμα, ὄχλον δυνάμεων παμμιγῆ καὶ πάμφορον. *Ita enim habeto, non uniforme qippiam, avt simplex esse hominem; sed in unius animalis coagmentationem promiscuam, ac multiplicem facultatum turbam unà à Deo esse introductam.* In mundo itaqe qantò magis?

Τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκοσμημένον] Ità *supra* §. 9. Συγκαταπλέκει γὰρ καὶ συγκοσμεῖ τὸν αὐτὸν κόσμον. *Coordinantur enim simul, eundémqe mundum coboneſtant.* Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 298. *C.* Ἤδη δὲ καὶ ἡ ὑπάτη, ἐναντία τῇ νεάτῃ οὖσα. ἀλλ' ἄμφω γε ἁρμονία μία. ἔν τε ἀριθμοῖς ὁ ἄρτιος τῷ περιττῷ διαφέρεται. ὁμολογοῦσι δὲ ἄμφω τῇ ἀριθμητικῇ. ὡς τῷ σχήματι ὁ κύκλος, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ ὅσα τῶν σχημάτων ἀλλήλων διενήνοχεν. αὐτὰρ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ πολλὰ μέρη σύμφωνα, καὶ διαφέρηται πρὸς ἄλληλα, τὴν πρὸς τὸ ὅλον εὐπειθῆτα διαφυλάττει. *Jam enim hypate cum sit neate contraria, est tamen una harmonia, & numerus par differt ab impari; in Arithmetica tamen ambo conveniunt, qemadmodum figura circulus, & triangulus, & qadratus, & qacunqe alia figura inter se differunt. Qinetiam in mundo universo partes omnes, etiamsi inter se differant, servant eam, qa est cum toto, conjunctionem & convenientiam.* Seneca *qast. nat. l.* 7. *c.* 27. *Non vides qàm contraria inter se elementa sint? gravia & levia sunt, frigida & calida, humida & sicca. tota hujus mundi concordia discordibus constat. non ad unam natura formam opus suum prastat, sed ipsâ varietate se jactat. alia majora, alia velociora aliis fecit: alia validiora, alia temperatiora: qadam avtem eduxit è turba, ut singula & conspicua procederent; qadam in gregem misit.* Apulejus *de mund. p.* 66. *Mirum qibusdam videri solet, qòd, cum ex diversis atqe in se pugnantibus elementis mundi natura constata sit, aridis atqe fluxis, glacialibus & ignitis, tanto rerum divortio nondum sit ejus mortalitas dissoluta. qibus illud simile satisfaciet, cùm in urbe ex diversis & contrariis corporata verum inaqalium multitudo concordat. sunt enim pariter dites & egentes, adolescentum atas permixta senioribus, ignavi cum fortioribus, pessimi cum optimis congregati. avt profectò, qod res est, fateantur, hanc esse civilis rationis admirandam temperantiam, cùm qidem de pluribus una sit facta, & similis sui tota, cùm dissimilia membra sint, receptrixqe sit naturarum ad diversa tendentium, & fortunarum per varios fines exitúsqe pergentium. sic mare & fœmineum secus junguntur, ac diversus utriusqe sexus ex dissimilibus simile animal facit: artésqe ipsa naturam imitantes ex imparibus paria faciunt. Pictura, ex discordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis & puniceis confusione modicâ temperatis, imagines bis qa imitatur similes facit. ipsa etiam Musica, qa de longis & brevibus, acutis & gravioribus sonis constat, tam diversis & dissonis vocibus harmoniam consonam reddit,* &c. Et mox: *Æqalis qippe omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum, fervent ium, frigidorum, docente ratione natura, diversis licèt rebus, aqalitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemqe reperis.* Qæ omnia sunt translata ex Aristotelis nomine *de mundo* inscripti libelli *cap.* 5. Vide *ad l.* 4. §. 27.

§. 49. Τὰ προγεγονότα] Vide *l.* 6. §. 46, 47.

Ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν] Vide *ad l.* 6. §. 37. & *supra* §. 1. & *l.* 2. §. 14. Plutarchus *de EI Delphic.* Μαντικὴ τίχην ἔσχηκε περὶ τὸ μέλλον ἐκ τῶν παρόντων ἢ παρῳχημένων. οὐδενὸς γὰρ οὐδ' ἀναίτιον ἢ γένεσις, οὔτ' ἄλογον ἡ πρόγνωσις. ἀλλ' ἐπεὶ πάντα τοῖς γεγονόσι τὰ γιγνόμενα, τά τε γενησόμενα τοῖς γιγνομένοις ἕπεται καὶ συνήρτηται, καλὰ διέξοδον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος περαίνουσαν, ὁ τὰς αἰτίας εἰς ταυτὸ συνιδὼν τι πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκειν φυσικῶς ἐπισάμενος, οἶδε καὶ προλέγει

Τά τε ὄντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Ars circa futura fatidica ex præsentibus avt præteritis. Nullius enim rei vel sine cavssa est ortus, vel sine ratione prænotio. Sed cùm omnia præsentia præteritis, omnia futura præsentibus connexa sint, & alterum ex altero sequatur, progressu ab initio ad finem pertendente: is qi cavssas naturalibus rationibus perspicere & inter se connectere potest, is novit ac prædicit

Qa sunt, qa venient posthac, qa præterierunt.

Utì Homerus *Il. α'. v.* 70. Vide *l.* 10. §. 5. Verùm de solertia ac sagacitate non fatidica, sed politica, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. Mavricum prædicans: *Vir est gravis, prudens, multis experimentis eruditus, & qi futura possit ex præteritis providere.* Inter alias historiæ lavdes, hanc non ultimam ponit Nicephorus Gregoras *hist. Rom. l.* 1. Ὅλοι προφήτας τρόπον τινὰ τὰς μαντείας ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων τοκαζομένους τὰ μέλλοντα. *Alio qodam modo vates reddit, qa futura sint, ex iis qa præterierunt conjicientes.* Polybius *hist. l.* 6. *c.* 4. Τῷ γὰρ γένους τῶν ἀνθρώπων ταύτῃ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ἢ μόνοις αὐτοῖς μέλεσι νῷ καὶ λογισμῷ, φαυερὸν, ὡς οὐκ εἰκὸς παραπρίχειν αὐτοὺς τὴν προτερημένην διαφορὰν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ μέλλον, καὶ συλλογιζομένους, ὅτι τὸ παραπλήσιον ἐκάστοις αὐτῶν συγκυρήσει. *Qoniam enim homo à cæteris animantibus hoc differt, qòd mentis & rationis sit particeps, non est profectò simile veri, ipsos hanc voluntatum diversitatem inobservatam prætermissuros, qod faciunt alia animantes; sed admissum delictum revocaturos ad animum, & præsentem statum damnaturos: ut qi futura prospicientes, facilè sibi qoqe eadem esse eventura intelligant.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 11. *Inter hominem & belluam hoc maximè interest, qòd hac tantùm, qantum sensu movetur, ad id solum qod adest, qodqe præsens est, se accommodat, pavlulum admodum sentiens præteritum avt futurum. Homo avtem, qia rationis particeps, consequentia cernit, principia & cavssas rerum videt, earumqe progressus, & qasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, & rebus præsentibus adjungit atqe annectit futura; facilè totius vita cursum videt, ad eamqe degendam præparat res necessarias.*

§. 50.

§. 50. *Retróque meant, qa terra dedit*
Iterum ad terrám: ac qod ab atherio
Venerat ortu, cæleſte poli
Repetit templum.—
avt hoc eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.

§. 51. *Potu, cibóque, atqe id genus cupediis*

Curſum moramur, cita mors nè nos obruat.
Divinitùs at ſpirantem auram
Pati neceſſe eſt cum labore & lacrymis.

§. 52. Eſt qiſqam te luctæ peritior. at vide nè libe-

§. 50. Καὶ [a] τὰ [b] ἐκ γῆς μὲν φύντα εἰς γαῖαν. [c] τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γένη, εἰς [*] ἀιθέριον πάλιν ἦλθε πόλον. [d] ἢ ἔστι διάλυσις τ̃ ἐκ πολλῶν ἀτόμων ἀντιμπλοκῶν, [*] καὶ τοιαύτης ἕως σκορπισμὸς τ̃ ἀπαθῶν στοιχείων.

§. 51. [Καὶ] [e] σίτοισι καὶ πότοις, καὶ [*] μαγγανεύμασι

Παρεκτρέποντες [*] ὀχετὸν, ὥστε μὴ ῥεῖν.

Θεόθεν ἦ πνέοντ' ἦρον

[f] Ἀνάγκη τλῆναι καμάτοις ἀνοδύρτοις.

§. 52. [g] Καββαλιώτερος. [*] ἀλλ' ὑχὶ κοινωνικώτερος,

a *Eurip. Chryſip.*
b *L.5.§.4.l. 9.§.9.l.10. §.7.*
c *L.4.§.21. l.6.§.15.*
[*] *ἰδιάτιον Clem.*
d *Sup.§.32.*
[*] *ἢ; vel, [ἢ] καὶ*
e *Euripid. Supplic.*
[*] *μαγγέυμασι Eur. cod. μαγίυμασι Plut.*
[*] *ἄλιθρον Grot.*
f *Sup.§.46.*
g *L.5.§.5.*
[*] *-κώλτερος συ ισί τις.]*

ANNOTATIONES.

§. 50. Καὶ τὰ ἐκ γῆς] Evripidis iſta ſunt ex *Chryſippo*. qod ex Clemente Alexandrino *Strom. l.* 6. didicimus. refert & Philo *de mund. immortal.* ex qo ſic reſtituenda & diſponenda ſunt; acceſſione non contemnendâ inſuper adavcta.

Χωρεῖ δ' ὀπίσω τὰ μὲν ἐκ γαίας
Φύντ' εἰς γαῖαν. τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
1 Βλαστόντα γονῆς εἰς ἱδάνιον
Πόλον ἦλθε πάλιν. Θνήσκει δ' ἰδὲν
Τῶν γινομένων. διακρινόμενον
Δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
Μορφὴν ἑτέραν ἐπέδειξε.
Retróque meant, qa terra dedit
Iterum in terram: qod ab atherio
Veneras ortu, cæleſte poli
Repetit templum. qa ſunt, horum
Nihil ἀmoritur, ſed ſecretum
Illud ab iſto
Alia ſub imagine paret.

Ità Grotius legit vertítqe: niſi qòd pro *ἑλίραν*, qòd Philo Cleménſqe habent, *ἰδίαν* ſubſtituit, & propriâ reddit. mihi, illud retinere potius antiqiúſqe viſum eſt: etiamſi Philonis codices uno loco iſtud exhibeant, qum uno ampliùs cum Clementis conveniant. Evripides idem in *ſupplic.* qod Moſchionis nomen fruſtrà præfert, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 124.

Ὅθεν δ' ἔκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο
Ἐνταῦθ' ἀπελθεῖν, πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.
Et unde noſtra qodqe natura eſt datum
Eò reverti. magnus ather ſpiritum,
Corpus recipiat terra.

Grotius. Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦνθε πάλιν. γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. τί τῶν δὲ χαλεπόν; οὐδὲ ἕν. Ità enim concipi debent, qæ vitiata in vulgatis habentur. *Concretum eſt, & diſcretum eſt, eódemqe revenit, unde venit: ad terram terra, ſurſum ſpiritus. ecqid horum grave eſt? nihil qicqam.* Lucretius *l.*2.

Cedit enim retro, de terra qod fuit antè,
In terras: & qod miſſum eſt ex atheris oris,
Id rurſum cæli rellatum templa receptant.

Solomon ipſe *Eccleſ.c.* 12. *v.* 7. *Rediitqe pulvis ad terram, qod priùs fuerat: ſpiritus autem ad Deum, qi primò dederat.* Heraclitus *Epiſt. ad Amphidamant.* 1. Ἐὰν δὲ φθάσωσι ὑπέρπλουν γένηται τὸ σῶμα, δύσεται εἰς τὸ ἱμαρμένον. ἀλλὰ ἡ ψυχὴ δύσεται. ἀλλὰ ἀθάνατον ἔστα χρῆμα εἰς ὑψηλὸν ἀναπτήσεται μετάρσιος. δίξονται δέ με αἰθέριοι δόμοι. *Qod ſi corpus omnino redundarit, deſcendet ad fatalem locum. At animus non deſcendet, ſed qum ſit immortalis, in cælum evolabit ſublimis. Eum accipient atheria domicilia.* Hinc de Sibylla prima fabuloſum illud ex Sarapionis *Epicis* apud Clementem *Strom. lib.* 1. *pag.* 304. *C.* Μηδὲ ἀποθανοῦσαν λῦξαι μαντικῆς. καὶ τὸ μὲν εἰς ἀέρα χωρῆσαν αὐτῆς μετὰ τελευτὴν, τυγ' εἶναι τὸ ἐν φήμαις καὶ κληδόσι μαντευόμενον. τὸ δ' εἰς γῆν μεταβαλόντος σώματος, πόας, ὡς εἰκὸς, ἀναφυείσης, ὅσα ἂν αὐτὴν ἐπιτιμηθῇ θρέμματα, ἀκριβῆ διὰ τῶν σπλάγχνων προφαίνειν τὸ μέλλοντος δήλωσιν. τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῆς εἶναι, τὸ ἐν τῇ σελήνῃ φαινόμενον πρόσωπον. *Ne mortuam qidem à divinandi arte ceſſaſſe: & id qidem qod ex ea in aërem receſſit poſt obitum, id eſſe, qod in ſortibus divinat & avguriis: ex eo autem, qod in terram mutatum eſt, corpore, exorta eſt, ut conſentaneum eſt, herba, qacunqe eam beſtia comediſſent, ſcribit perfectam futuri cognitionem per exta hominibus ſignificaſſe. Ejus autem animam exiſtimat eſſe faciem eam, qa apparet in luna.* qod eò potiùs refero, qia lucem dat loco Plutarchi *de ſera num. vindict. pag.* 566. *D.* ubi de Sibylla dicitur, ᾄδειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην. *Qa in facie luna circumvehens futura caneret.* Vide *l.* 5. §. 4. & *l.* 4. §. 5, 14, 21, 23.

Ἢ τῦτο διάλυσις καὶ τοιοῦτός τις σκορπισμὸς] legendum ἢ τοιοῦτος. vel, [ἢ] καὶ τ. Vide *ſuprà* §. 32.

§. 51. Καὶ σίτοισι] Καὶ iſtîc ſuperfluum videtur. verſus ſunt ex Evripidis *Supplic.* à Plutarcho etiam in *Conſol. ad Apollon. p.* 110. *C.* lavdati; qô loco verſiculus proximè hos prægreſſus iſte præfigitur;

Μισῶ δ' ὅστις χρήζουσιν ἐκλείπειν βίου, &c.
Odi ſuam qi vitam extendere expetunt, &c.

ſunt avtem variè admodum in Evripidis codicibus apud Marcum apúdqe Plutarchum concepti, qod eſt vitiatorum indicium ſatis clarum.

Σίτοισι καὶ πόλοις καὶ μαγγανεύμασι] At Plutarchus.

Βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγεύμασι.
Cibiſqe, potibúſqe, & magicis artibus.

Evripidis codices.

Νωτοῖσι καὶ τρωμασῖσι καὶ μαντεύμασι.

ubi Brodæus *νωθροῖσι, qietè, laboris fugâ.* qod meritò rejicit Canterus & Plutarcho adhæret. qem ità probat Grotius ut opinetur tamen eſſe potuiſſe, *νόσοισι καὶ τρωμασῖσι.* qod mihi omnium minimè videtur veriſimile; *morbis* enim vitam protelari, ſaltem horum ope uti homines ad mortem remorandam, qis dixerit? at Camerarius *ὄχοισι*, vehiculis, legendum ſuſpicatur. Ego vel Marcum ſeqar lubens, vel Plutarchum, qi ut verbulo differant, ſenſu conveniunt.

Καὶ μαγγανεύμασι] Evripidis codices *μαντεύμασι, oraculis*, qibus moniti caſus futuros declinent. Brodæus. Plutarchus *μαγεύμασι, carmine.* Grotius ut ad curationes magicas referatur. ego nec Marci noſtri *μαγγανεύμασι* ſpreverim. cùm & *φίλτρα καὶ φάρμακα* magica eô qoqe vocabulo uſitatiſſimè deſignentur. Qanqam alio forſan ſenſu iſtîc accipi qeat, pro *ſcitamentis* nempe, ſive *cupediis.* qomodo uſus eſt Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. ubi λιπαρὰς τραπέζας καὶ τὰ μαγείρων καὶ ὀψοποιῶν μαγγανεύματα καὶ κομψεύματα, *nitidas menſas, coqorum, & eorum, qi epulas inſtruunt, lenocinia* conjunxit. Et Plinius *l.* 10. *c.* 50. *Dedère & Parthi coqis ſuos mores. nec tamen in hoc mangonio qicqam totum placet.* Vel latiori etiam ſenſu, pro artificio omni, qô corpus humanum accurari ſolet. Unde *Mangonum ars*: & *venalitiorum mangonia*, Plinius *l.* 21. *c.* 26. & *puerorum mangoniſatio, ibidem l.* 32. *c.* 10. qâ pubem eorum retardari procurabant mangones, ſicut artificiis & accurationibus his, οἱ φιλόψυχοι ſenectutem & mortem etiam, qantùm poterant, ipſam. cæterùm & de magicis ac feralibus illis Plinius *l.* 28. *c.* 1. *Qis iſta invenit oſtenta? qis veneficia innocentiora effecit, qàm remedia? procul à nobis noſtriſqe literis abſint iſta. nos auxilia dicemus, non piacula.* Tum ſubjungit, qod Tragici mentem accedit prope; *Vitam qidem non adeò expetendam cenſemus, ut qoqo modo trabenda ſit.*

Παρεκτρέποντες ὀχετὸν] *avertentes currum* Xylander. qaſi ὄχον legerit. niſi typothetarum mendum fuerit. *canalem, avt fluvii curſum* Annotator Lugdunenſis. *curſum divertentes, metaphora ab his qi fluvios derivant & deflectunt* Brodæus. ἄλιθρον mavult Grotius. ego nihil mutem.

Θεόθεν δὲ πνέοντ' ἦρον] Hæc aliunde ſunt.

Καμάτοις ἀνοδύρτοις] *Laboribus luctu lacrymiſqe calentibus* Xylander. *etiamſi miſeriam noſtram lugeamus* Caſavbonus. at qid ſi ἀνοδύρτοις *minimè flendis avt lugendis* verterimus? poſſit enim etiam oboriri ſuſpicio, ſcripſiſſe Xylandrum *carentibus* non *calentibus.* ut ſit κάμασι ἀνόδυρτοι, *labores*, ſi cum Flacco loqamur, *illacrymabiles*; vel eô ſenſu qô *Plutonem* ille *illacrymabilem* dixit, *carm. lib.* 2. *Od.* 14. *qos lugere fleréque fruſtrà fuerit.*

(Τί γὰρ ἐλαφρὸν ἐστ' ἐς' ἄπραμ'
Ὀδυρόμενον δονεῖν καρδίαν;
Nam qid levat tandem mala,
Qaſſare corda luctibus?

Bacchylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.) vel qô fortes illos priſcos Agamemnone priores *illacrymabiles* ignotóſqe *l.* 4. *Od.* 9. *qi minimè lugeantur*, ſive *qi lugendi non ſint*; ſed ſtrenuè alacritérqe perferendi. Seneca *Ep.* 107. *Malus miles eſt qi imperatorem gemens ſoqitur.* Et *qaſt. nat. l.* 3. *præfat. Flere, qeri, ingemere; deſciſcere eſt.* qanqam & ἀνοδύρασθαι eſt θρηνεῖν, κλαίειν, *lugere, flere* Svidæ. atqe indè poterit τὸ ἀνόδυρτος deduci.

§. 52. Καββαλιώτερος] *profuſior.* D. Bootius ut ſit ἀπὸ τῦ καταβάλλειν *dependere, impendere, inſumere.* qomodo Svidas ex Amipſiæ *mœchis*;

Καὶ σὺ μὲν ἦλθες, καββαλὼν τριώβολον.
Et tu qidem veniſti depoſito, ſoluto triobolo.

id

1. *Ità Grotius.* Βλαστόντα γῆς. *Philo.*

a Inf. §. 54. κόπρῳ, ἀδὲ ἀιδημονέστερῳ, ἀδ' [a] ὀψικοπότερῳ
b Sup. §. 26. ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ἀδὲ [b] ὀμμέστερῳ πρὸς τὰ τὸ
c L. 2. §. 17. πλησίον παροράματα.
l. 5. §. 3. 14.
l. 6. §. 2.
d L. 12. §. 23
e Inf. §. 74.
f L. 6. §. 17.
g L. 10. §. 12
h L. 5. §. 16.
l. 10. §. 32.
i L. 2. §. 11.
l. 3. §. 12.
k L. 6. §. 2. 32
l L. 5. §. 27.
l. 10. §. 6. 11.
m Sup. §. 28.
l. 4. §. 33.
* παρούσῃ
n L. 4. §. 22.
Inf. §. 55. l. 8. §. 7.
o L. 2. §. 8. l. 5. §. 3.
p L. 8. §. 60.
q Inf. §. 56.
l. 8. §. 1.
r L. 5. §. 16.

§. 53. [c] Ὅπερ ἔργον ἀπεργάσασθαι δύναται κατὰ τὸν [d] κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ ἀδὲν δεινόν. [e] ὅπερ γὰρ [f] ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι, [f] ἀφ' ᾧ [g] ἀποδύσεως [h] ὅης, καὶ κατὰ τὸν κατασκευάσαντα πρόσοδος ἐνεργείας, ἐκεῖ [g] ἀδεμίαν βλάβην ὑποφερόμενον.

§. 54. [h] Παντα χοῦ καὶ διηνεκῶς [i] ἐπί σοί ἐστι, καὶ τῇ παρούσῃ [l] συμβάσει θεοσεβῶς [k] χαρεσθῆναι, καὶ τοῖς [m] παροῦσιν ἀνθρώποις κατὰ δικαιοσύνην προσφέρεσθαι, καὶ τῇ * ὕσῃ φαντασίᾳ ἐμφιλοσοφεῖν, ἵνα [n] μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.

§. 55. [o] Μὴ περιβλέπου ἀλλότρια ἡγεμονικά. ἀλλ' ἐκεῖ βλέπε [p] καὶ [q] ἀφ' ἑαυτοῦ, [q] ἐπὶ τίσι ἡ φύσις [o] ὁδηγεῖ. ἥτις [p] ὅλως, ἀφ' ὧν συμβαινόντων σοι, καὶ ἡ σὴ, ἀφ' ὧν πρακτέων αὐτὴ σύ. [r] πρακτέον δὲ ἑκάστῳ τὸ ἐξῆς τῇ καταστάσει. κατεσκεύασται δὲ τὰ

ralior, nè modestior, nè ad casus qosvis obsequentior, nè adversùs aliorum errata placidior.

§. 53. Ubicunqe effici poterit opus ullum secundùm rationem eam, qæ mortalibus est cùm Diis ipsis communis, nihil ibi potest esse grave. ubi enim fructum consequi licet actionis prosperè fluentis, & juxta conditionis propriæ naturam progredientis, nulla ibi supereſt damni suspicio.

§. 54. Omni loco omníqe tempore, in te situm est, & casu præsenti piè acquiescere, & cum hominibus præsentibus secundùm jus fásqe versari, & visa præsentia peritè explorare, neqid incompertum clam subrepat.

§. 55. Nolito aliorum mentes circumspicere, sed eò rectâ intuere, qò natura te ducit; natura, inqam, universi, in eis qæ tibi contingunt, & tua etiam, in eis qæ tibi sunt agenda. illud autem est unicuiqe agendum, qod est conditioni ipsius consentaneum. porrò, condita sunt, reliqa

ANNOTATIONES.

id est, καταβαλών. indè καβολή. Svidas idem, καθάπερ οἱ ἐρανισαὶ τὰς καταβολὰς ποιοῦνται τῶν χρημάτων. *Qemadmodum symbolorum collatores pecuniarum collationes in orbem redeuntes faciunt.* Et Gregorius Nazianzenus *de pace* 3. *ad lib.* 4. §. 20. πολλὰ ἂν καβόλου χρήματα. *numerarem multas pecunias*, & sit sensus, *fieri potest, ut profusior sis; ut tamen nihilo liberalior eâ ratione existas. Falluntur enim*, qibus *luxuria specie liberalitatis imponit.* ut Tacitus *hist. l.* 1. & ut Plinius in *paneg. Ambitio*, & *jactantia*, & *effusio*, & *qidvis potiùs qàm liberalitas existimanda est, cui ratio non constat.* Itaqe Seneca *Epist.* 121. *Non voco ego liberalem, pecunia sua iratum. multum interest, utrùm qis dare sciat, an servare nesciat. multi sunt, qi non donant, sed projiciunt.* id est, καταβάλλωσι, sive καββάλλωσι, prout Hesiodus in *Theogon.*

Κάββαλ' ἐνὶ πόντῳ.
In mare projecit.

de talibus Tacitus libro superiùs indicato. *Perdere iste sciet, donare nesciet.* Et Epicharmus apud Plutarchum in *Pelopid.* & *de garrul.*

Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἴσσ'. ἔχεις νόσον, χαίρεις διδύς.

ità enim est concipiendum, ut versus consistat.

Liberalis haud es ipse: morbum habes, lubet dare.

Ego malim καββαλικώτερος. qomodo mox κοινωνικώτερος. (ità enim scribendum, non κοινωνικήτερος) & cum Xylandro *luctæ peritiorem* intelligi. nam καββάλιον pro *luctatore*, qod Xylander avtumat dici, exemplo carere existimo. καταβάλλειν *dejicere, prosternere*, de colluctantibus est frequentissimum: qos ait Galenus *in Hippocr. aphor.* 3. Αὐτὸ τοῦτο ἔργον ποιεῖσθαι καλὸν τὸν βίον ἅπαντα, τὴν διατριβὴν ἐν γυμνασίοις τοῦ καταβάλλειν ἕνεκα. *Qibus hoc est totius vitæ institutum, assiduè operam dare exercitationibus, ut alios dejiciant.* Eustathius *ad Hom. Il. i. v.* 206. Τὸ κάββαλιν, ἢ ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἔβαλεν, ὅ ἐστι, ἔθετο. ἢ βυσάξας ἄνω, εἶτα κατέθετο. ὅτω καὶ ὁ παλαιστὴς καταβάλλει τὸν ἀντίπαλον. Τὸ κάββαλιν, *vel simpliciter pro* τοῦ ἔβαλεν, *hoc est* ἔθετο: *vel cum sursum sustulisset, postea deposuit, sicut* & *luctator prosternit in lucta adversarium.* itaqe artem istorum Galenus idem *l. ad Thrasybul.* non tam γυμναστικὴν dici postulat, qàm καταβλητικήν. sive, ut Lacones efferebant, καββαλικήν. qi &, inqit is, καββαλικώτερον ἑαυτῶν γε φασὶν εἶναι τὸν ἐν ταύτῃ τεθραμμένον, οὐκ ἰσχυρότερον. *in hoc studio enutritos, non validiores sese dicunt esse, sed prosternendi peritiores.* Atqe ità revera Spartanus qidam avtore Plutarcho in *Apophth.* de antagonista suo, à qo in certamine superatus & prostratus fuerat, dixisse fertur; οὐ μὲν ὧν κρείσσων, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *non est melior me avt fortior, sed dejiciendi sive prosternendi peritior.* Qò & respexisse Marcum istic, mihi probabile admodum videtur: qasi dixerit, Καββαλικώτερός σου ἐστί τις; vel, ἄλλος τίς ἐστι; est *aliqis te luctæ peritior*, sive corporis robore viribúsqe validior? at te benignior, avt modestior, &c. nè existat. hoc enim in te positum est: illud non item. vel, hoc si minùs extiterit, nihil est qòd ea in re, avt ille superiorem te esse sese glorietur, avt ipse ab ullo superari te dedecus ullum existimes. Qod Agesilaus aliqandò Persarum regem magnum prædicanti, Τί δ' ἐμοῦ γε μείζων ἐκεῖνος, εἰ μὴ καὶ δικαιότερος; *Qi major me ille sit, si non etiam justior est?* Plutarchus *Prof. md. pag.* 78. *D.* qòd contractiùs & λακωνικώτερον dici poterat, Τί μείζων, εἰ μὴ ἀμείνων; Plato *Ep.* 4. Ἀνδρείᾳ μὲν γὰρ, καὶ τάχει, καὶ ῥώμῃ διενεγκεῖν, δόξειεν ἂν καὶ ἑτέρων εἶναί τινων. ἀληθείᾳ δὲ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, καὶ τῇ περὶ πάντα ταῦτα ἐυσχημοσύνῃ, ξυμφαίη τις ἂν τοῖς ἀντιποιουμένοις τὰ τοιαῦτα τιμᾶν, εἰκότως τῶν ἄλλων διαφέρειν. περὶ τούτων δ' ὁ μάγιστός ἐστιν ἀγών. *Nam fortitudine qidem, celeritate, ac robore præstare tale est, ut aliorum qoqe esse possit: sed veritate, justitiâ, magnificentiâ, & hujusmodi qadam honestate & dignitate præcellere, ad eos, qi ista gerunt, & talium sibi gloriam vindicant, præ cæteris attinet. «De his maximum vobis propositum est certamen.* Nihil, opinor, ad Marci mentem aperiendam accommodatius dici potuit. Vide ad *l.* 3. §. 4. Epictetus *Enchir. c.* 42. Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύλληπτοι, ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι. ἐγώ σου ἄρα κρείσσων. ἐγώ σου λογιώτερος. ἐγώ σου ἄρα κρείσσων. ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συναλλοί. ἐγώ σου πλουσιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα κλῆσις τῆς σῆς κρείσσων. ἐγώ σου λογιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων. σὺ δέ γε ὅτι κλῆσις εἶ, ὅτι λέξις. *Orationes ha non coharent. ego sum te locupletior, ergò sum te melior. ego sum te eloqentior, ergò sum te melior. At illa magis coharent: ego sum te divitior, mea ergo pecunia tua præstat: ego sum te eloqentior, mea ergo dictio tua præstat. Tu verò nec pecunia es, nec dictio.* Gemina habes *l.* 5. §. 5. & *infrà* §. 66. Adnotaverat nescio qis ad periochæ hujus caput verba hæc. οὐκ ἔστι ἀρχὴ τοῦτο, ἀλλὰ τῶν ἀνωτέρω τῶν πρὸ τῶν Πλατωνικῶν συναφές. qod in contextum postea cùm irrepsisset, nos denuo furcillavimus: eò magis, qia etiam frivolum, falsum est, non alienum duntaxat.

Εὐτακτότερος ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν] Translatum à re militari, in qa de eis usurpatur, qi, qicqid obvenerit, ordinem non turbant, qicqid fuerit injunctum, citra tergiversationem avt qerimoniam exequntur. Xenophon *Cyri institut. lib.* 1. Εὐτακτότερος καὶ ὑπακουστέρους ποιεῖ. *Obsequentiores & obedientiores reddit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μεμνημένος, τίς τ' ἐστὶ, καὶ πόθεν ἐλήλυθε, καὶ ὑπὸ τίνος γέγονε, πρὸς μόνῳ τούτῳ ἐστὶ, πῶς τὴν αὐτοῦ χώραν ἐκπληρώσῃ εὐτάκτως καὶ ὑπακούοντος τῷ θεῷ. *Vir bonus & sapiens memor qis sit, & unde venerit, & à qo factus sit, in eo solo elaborat, qo pacto suam stationem rite tueatur, Deóqe suam probet obedientiam.*

§. 53. Ὅπερ ἔργον] Vide *l.* 5. §. 3, 14.

Κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον] Vide *ad l.* 3. §. 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν, *cognatum esse rationale omne.*

Ὠφελείας τυχεῖν] ità *infrà* §. 74. Ὠφέλεια, πρᾶξις κατὰ φύσιν. *Emolumentum est actio omnis naturæ consentanea.* Et *l.* 11. §. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς; ὑμῖν ὠφέλημα; *Nunqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipso accepi.*

§. 54. Παντα χοῦ καὶ διηνεκῶς] Vide *l.* 8. §. 45. Seneca *Medeâ*, 2. 1.

Nusqam potest non esse virtuti locus.

Ἐπὶ σοί ἐστι] Vide *ad l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν. & *l.* 10. §. 32.

Τῇ παρούσῃ συμβάσει] ità deinceps legendum καὶ τῇ παρούσῃ φαντασίᾳ.

Θεοσεβῶς ἀναπαύεσθαι] Vide *ad l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 10. §. 21. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Οὕτω ἐφίστησι καὶ ἐνοεῖ, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προσκαλατάξῃ ἑαυτὸν, διελύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προσκαλατάξαι; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ καὶ αὐτὸς θέλῃ. καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. *Imo vir prudens ita rem considerat, hanc rationem secum init; si Deo se dederit, se iter tutò confecturum. Qid est illud, dedere se Deo? Ut qod ille voluerit, & ipse velit: & qod ille noluerit, nec ipse velit.* Vide *infrà* §. 56. Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit.*

Ἐμφιλοσοφεῖν] compositio duriuscula, sed gemina illi Epicteti *Dissert. l.* 2. *c.* 20. ἡ προσφιλοσοφεῖ, &c. Sunt avtem compositiones istiusmodi apud Stoicos nimiò qàm familiares. Vide de Epictetum *l.* 2. *c.* 5. *ad l.* 4. §. 1.

§. 55. Τὸ ἐξῆς τῇ καταστάσει] Vide *l.* 5. §. 16. & *suprà* §. 53.

ità

qa qidem rationalium gratiâ, qemadmodum & in re omni alia, deteriora præſtantiorum; rationalia verò ſui invicem. itaqe in hominis natura primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere; ſecundum, corporis affectionibus nevtiqam ſuccumbere. eſt enim hoc motus rationalis & intellectualis proprium, circumſcribere ſemet, & nec ſenſus nec affectus motibus unqam ſuperari: animalis enim uterqe eſt. vis avtem intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur. jure qidem. etenim intellectus natus eſt eis omnibus uti. tertium in natura rationali eſt, lapſu & ſeductione immunem eſſe. his igitur adhærens mens rectâ procedat, habétqe qicqid ſuum eſt.

§. 56. Tanqam vitâ jam functus, ejuſdémqe munere defunctus planè, qod reliqum eſt tanqam ex abundanti, naturæ convenienter fac vivas.

§. 57. Id ſolum diligas, qod obvenit, & à fato deſtinatum eſt tibi. ecqid enim magis eſt congruum?

§. 58. In omni caſu eos ob oculos habeas, qibus eadem cùm contigiſſent,

μὴ λοιπὰ τ λογικῶν ἕνεκεν, ὥσπερ κ ἐπὶ παντὸς ἄλλυ, a τὰ χείρω τ κρειττόνων ἕνεκεν, b τὰ δ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν προηγύμενον ἐν τῇ τ ἀνθρώπυ κατασκευῇ, c τὸ κοινωνικόν ἐστι. δεύτερον δ, d τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσεις. e λογικῆς γὰρ κ νοερᾶς κινήσεως ἴδιον f πειθαρχεῖν ἑαυτῷ, & μήποτε ἠττᾶσθαι μήτε αἰσθητικῆς μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. ζωώδεις γὰρ ἑκάτεραι. g ἡ δ νοερὰ ἐθέλει πρωτισεύειν, κ μὴ κατακρατεῖσθ ὑπ' ἐκείνων. δικαίως γε. h πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. τρίτον ἐν τῇ λογικῇ κατασκευῇ i τὸ ἀπρόπλωτον κ ἀνεξαπάτητον. τούτων δ' ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν k εὐθέα περαινέτω, κ l ἔχέ τὸ ἑαυτ.

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκότα δεῖ & μέχρι νῦν βεβιωκότα, m τὸ λοιπὸν n ὀκ τ πειθ[ο]ν, ζῆσαι κ τῇ φύσιν.

§. 57. o Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον κὴ συγκλωθόμενον. p τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

§. 58. Ἐφ' ἑκάστου συμβάματ ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, q οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν,

a L. 5. §. 30.
b Sup. §. 13.
c L. 3. §. 4. Inf. §. 67. l. 9. §. 23. l. 11. §. 37.
d L. 3. §. 6. Inf. §. 64.
e L. 3. §. 16. l. 5. §. 26. l. 11. §. 1.
f Inf. §. 67.
g L. 2. §. 2. l. 11. §. 20.
h L. 5. §. 21. Inf. §. 68. l. 10. §. 38.
i L. 3. §. 9. l. 4. §. 49. Sup. §. 54.
k L. 5. §. 14. 34. l. 6. §. 26. l. 10. §. 11. 12.
l L. 9. §. 42. l. 11. §. 1.
m Sup. §. 46.
n L. 6. §. 42.
o L. 3. §. 4. Sup. §. 54.
p L. 4. §. 23. 33. 34.
q L. 4. §. 3. 32. l. 11. §. 6. 18.

ANNOTATIONES.

κὰ l. 12. §. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. *Qicqid natura conſentaneum A contingit.* Clemens Alexandrinus *Strom. l. 1. p. 286. C.* Φύσει δ' ἄν κοινωνικὸς κὴ δικαίως ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐδημιούργησεν. *Nos rurſus natura ad ſocietatem & communicationem aptos juſtéſqe Deus fabricatus eſt.*

Τὰς σωμ[α]τικὰς πείσεις] Vide *ad l. 3. §. 6.*

Ἡ νοερὰ ἐθέλει πρωτ[ι]σεύειν] Vide *ad l. 2. §. 2.* Ψυχῆς τάξις ἡγεμονικω[τ]έρα. *Animus principatum obtinet.* Plutarchus *adv. Epicur. pag. 1096. D.* & in iſta principatum obtinet τὸ ἡγεμονικὸν καὶ' ἐξοχὴν ſic dictum. Ἄ[τ]οπον δὲ τὸ κρά[τ]ιστον κὴ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡττᾶσθαι ὑπό τινος. *Quandoqidem alienum ſit, qod in nobis potentiſſimum, firmiſſimúmqe eſt, vi ab aliqo ſuperari.* Ariſtoteles *Ethic. magn. l. 2. c. 6.* Et *Eudem. lib. 5. cap. 12.* B Ἄτοπον ἂν εἶναι, εἰ τὸ χεῖρον τούτῳ ὂν, κυριώτερον ἀνῆς ἕξαι. *Abſurdum eſſe, ſi qod illá deterius eſt, dominatum obtineat.* Idémqe *polit. l. 1. c. 5.* Τὸ ζῶον πρῶ[τ]ον συνέστηκεν ψυχῆς κὴ σώμα[τ]ος. ὧν τὸ μὲν ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δὲ ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, κὴ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. — ἔστι δ' ἐν πρώτου ἐν ζώῳ θεωρῆσαι κὴ δεσποτικὴν ἀρχὴν κὴ πολ[ι]τικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τῷ σώμα[τ]ι ἄρχει, δεσποτικὴν ἀρχήν. ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολ[ι]τικὴν κὴ βασιλικήν. *Animal conſtat primum ex anima & corpore: qorum alterum imperat ſecundùm naturam, alterum paret. Oportet avtem conſiderare naturam non in corruptis, ſed in his qa magis ſe habent ſecundùm naturam — Eſt igitur primum in animali perſpicere imperium dominicum & civile. Nam animus qidem in corpus dominicum habet imperium: mens vero in appetitum civile & regium.* Saluſtius *bell. Catilin. Noſtra omnis vis in animo & corpore ſita eſt. animi imperio, corporis ſervitio magis utimur.* Tertullianus *de bapt. c. 4. Spiritus dominatur; caro famulatur.* Et Avguſtinus *Homil. 37. Anima dominatur; caro ſervit: anima ſuperior eſt; caro ſubjecta eſt.* Recté itaqe Heſychius in *Aſcetic. c. 1. §. 33.* Μὴ ἀγνοείτω τὴν κυρίαν κὴ ἄφθαρτον. ἡ φθαρτὴ πηλὸς κὴ ὕλη. *Ne ignores eſſe do-* D *minam & incorruptibilem. Corruptibile eſt lutum & ancilla.* Vide *infrà l. 10. §. 38.*

Τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν] Vide *l. 5. §. 16.* & Epictetum *Diſſert. l. 2. c. 8.*

Χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις] Probat hinc mentis principatum Epictetus *l. 2. c. 23.* Vide *ad lib. 5. §. 21.* & *l. 10. §. 39.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 346. D.* Ἐν μέν γε ὅπλοις, κὴ τοῖς μαχίμοις ζώοις, δι' ἐμψύχων τε κὴ ἀψύχων, ψυχὴ τὸ τάττον ἐστὶ κὴ νῦς. ἐν δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν, ὧν ἐπικρα[τ]ῶμεν τῇ ἀρετῇ, λογισμός ἐστι τὸ ταμ[ι]ικόν. *In armis qidem & pugnacibus animalibus, per animata & inanimata, anima & mens eſt id* E *qod ordinat. In anima avtem perturbationibus, in qas virtute dominatum obtinemus, ratiocinatio eſt id, qod eſt ordinandi poteſtate praditum.*

Τὸ ἀπρόπ[τ]ωτον] Vide *ad l. 3. §. 9.*

Εὐθία περαινέ[τ]ω] Vide *ad l. 10. §. 11, 12.*

Ἔχει τὸ ἑαυτῦ] ἀπίχει, forſan. qod eſt ſignificantius, & Marco familiare. Vide *ad lib. 4. §. 49.*

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκό[τ]α κὴ μέχρι νῦν βεβιωκότα] Periochæ iſtius Senecâ meliorem interpretem fruſtrà qæſiveris. Sic ille *Epiſt. 12. Sic ordinandus eſt dies omnis, tanqam cogat agmen,* F *& conſummet atqe expleat vitam. Pacuvius qi Syriam uſu ſuam fecit, cùm vino & illis funereis epulis ſibi parentaverat, ſic in cubiculum ferebatur à cœna, ut inter plauſus exoletorum hoc ad ſymphoniam caneretur, βεβίωκα, βεβίωκα. nullo non ſe die extulit. hoc qod ille ex mala conſcientia faciebat, nos ex bona fa-*

ciamus, & in ſomnum ituri, lati hilaréſqe dicamus. Vixi, & qem dederat curſum fortuna peregi. craſtinum ſi adjecerit Deus, lati recipiamus. ille beatiſſimus eſt & ſecurus ſui poſſeſſor, qi craſtinum ſine ſolicitudine expectat. qiſqis dixit, Vixi, qotidie ad lucrum ſurgit. Qod Flaccus *l. 1. Ep. 4.*

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperveniet, qa non ſperabitur hora.

Idem Seneca *Epiſt. 101. Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum ſit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus.* Martialis *l. 4. Ep. 54.*

Si ſapis, utaris totis, Colime, diebus:
Extremúmqe tibi ſemper adeſſe putes.

Evmolpus apud Petronium: *Ego ſic ſemper & ubique vixi, ut ultimam qamqe lucem, tanqam non redituram conſumerem.* Vide *ad l. 3. §. 8.*

Ἐκ τ[ῦ] περι[ο]τ] idem qod *l. 6. §. 41. ἐκ περιουσίας, ex abundanti.*

§. 57. Μόνον φιλεῖν] hoc eſt, qod Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 1.* Ἀρκεῖσθαι τῷ διδομένῳ. *Ut eo, qod datum eſt, ſis contentus.* Vide *ad l. 3. §. 4.* & *l. 10. §. 12.* Vide & Democritum *ſuprà ad §. 27.*

Τί γὰρ ἁρμοδιώ[τ]ερον] Vide *ad l. 4. §. 18.* & *l. 10. §. 20.* Epictetus *l. 2. c. 7.* Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δ' ἐν τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκεῖν; *Numqid aliud mavis qàm id qod magis conducit? Qid avtem magis conducit qàm qod Deo viſum eſt?* & *l. 4. c. 7.* Κρεῖττον ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius eſt qod Deus vult qàm qod ego,* malè iſta cum ſeqentibus commiſit Xylander.

§. 58. Οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν] Ità ſolatur ſe Merope in Evripidis *Creſphonte*: (Plutarchus exhibet in *Conſol. ad Apollon.*)

Τεθνᾶσι παῖδες ὠκ ἐμοὶ μόνῃ βροτῶν,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἐστερημαι'. ἄλλαι μύριαι
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησαν, ὡς ἐγώ, βίον.
Orbata natis mortuis, ſpolior viro,
Non ſola ego hominum: mille ſunt aliæ, qibus
Toleranda fuit hac vita, qa nunc eſt mihi.

Grotius. Juvenalis *Sat. 13.*

— nec rara videmus
Qæ paterin? caſus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio fortuna ductus acervo.

Itaqe ut Menander:

Παρηγόρει τὰ κακὰ δ' ἑτέρων κακῶν.
Solari alienis ex damnis velis tua.

Siqidem ut Seneca *Troad. 4.*

Ferre qam ſortem patiuntur omnes,
Nemo recuſat.

Qem & vide ulteriùs id argumenti *ibidem* protelantem. Vide & *ad l. 11. §. 12.* de Tragœdiarum uſu. Facit huc Democriti techna illa, qâ Dario uxoris obitum impotentiùs ſimul ac obſtinatiùs lugenti illuſit. Spem faciebat regi poſſe ſe illam vitæ reſtituere, ſi res ad id perficiendum neceſſariæ ſuppeditarentur. rege nihil non libentiſſimè ſuppeditaturum ſe pollicente; reliqa qidem omnia ſibi ſuppetere ajebat, unicum tantùm deeſſe. id qidnam eſſet percontanti, reſpondit, Ἑ[τ]ριῶν ἀπιθήτων ὀνόμα[τ]α τῷ τάφῳ τῆς γυναικὸς ἐπιγράψαιν, ἑνὸς αὐ[τ]ὴν ἀναβιώσαντος. h. e. *Si uxoris tumulo tria tantùm nomina inſcriberet hominum, qi ſine luctu vitam exegiſſent, fore ſtatim ut reviviſceret illa.* Narrat Julianus Imperator *Epiſt. 38.* ἀπιθήτων avtem nomine intelligo potiùs, *qi neminem luxiſſent,* qàm cum Gallo interprete, *qos nemo luxiſſet.* Subjungit enim Julianus

γειν, ἔπειτα ἦλθον, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο. νῦν
a L. 6. §. 27. l. 9. §. 26, 27. ἔστιν ὅπου τοιοῦτοι; οὐδαμοῦ. τί οὖν καὶ σὺ θέλεις ὁμοίως;
b L. 6. §. 50. Inf. §. 68. οὐχὶ ἵνα [a] τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν τοῖς τρέπουσι καὶ τρεπομένοις; [b] αὐτὸς ἵνα ᾖς τὸ
c L. 4. §. 1. πῶς χρήσῃ αὐτοῖς ὅλῳ γένει; χρῆσαι γὰρ καλῶς, καὶ
* σοι f. * πρ. σι. καὶ θ. κ. ὕλη * σοι ἔσται. μόνον * πρόσεχε, καὶ
d Sup. §. 15. Inf. §. 67. [d] θέλε σαυτῷ καλὸς εἶναι, ὅπερ παντὸς ἄνθρωπου πράσσεις. καὶ μέμνησο * ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ * διάφορον
* [ἐπ'] ἀμφ. f * διάφ. L. 6. §. 32. ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις.

§. 59. e Ἔνδον βλέπε, ἔνδον f ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ
e L. 8. §. 28. l. 10. §. 38. σκάπτῃς.
f Inf. §. 62. l. 8. §. 51.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι. καὶ μὴ διερρίφθαι,

ægrè tulerunt, pro insveto habuerunt, qiritati sunt. at ubi tandem jam illi? nusqam planè. cur tu igitur horum similis esse velis? avt cur non potiùs motus alienos eis relinqas, qi his alios afficiunt, & afficiuntur ipsi; ipse totus in hoc intentus, qo modo casibus istiusmodi utare? etenim rectè uti poteris; virtutísque materiam tibi suppeditabunt. tu tantùm attende tibi, atqe in omni actione tua bonum præstare te velis. deniqe in utroqe horum memineris, medium qiddam esse illud, circa qod actio versatur.

§. 59. Introspice te. intus est boni fons, qi perenniter scatebit, si jugiter foderis.

§. 60. Corpus etiam fixum esse oportet, ut nec mo-

ANNOTATIONES.

Democritum, cùm rex μηδένα ἄνδρα, *virum nè unum* qidem istiusmodi reperire posse se profiteretur, more suo ridentem subjecisse, Ἔξι, ὦ παντὸς ἀνοήτου, θρηνεῖς ἀναίδην, ὡς μόνῳ ἀλγεινῷ τοιούτῳ συμπλακείς, ὃ μηδὲ ἕνα τῶν πάντων γεγονότων ἄμοιρον οἰκείας παθοῦς ἔχων εὗρες; *Et te, omnium ineptissime, non pudet lugere, qasi solus malis istiusmodi conflictareris, cùm nè unum qidem ex omnibus qi unqam fuerint, reperire possis, cui ejusmodi nihil qicqam obtigerit?* Interpretationem vocabuli confirmat & Lucianus in *vita Demonactis Cynici*, p. 865. qem ille Herodi Attico filii mortem immoderatiùs lugenti, pari technâ illusisse refert, τῷ παιδὸς τὸ εἴδωλον ἀναγαγεῖν, *filii umbram ex inferis reducere*, pollicitum, μόνον ἂν ᾧ τρεῖς τινας ἀνθρώπους ἀνομάσειε μηδένα πώποτε πενθήσαντας. *Si tres tantùm homines illi nominarer, qi neminem unqam luctu essent prosecuti.* qod ille cùm præstare neqiret, subjecisse Cynicum; Εἶ', ὦ γελοῖε, μόνος ἀφόρητα πάσχειν νομίζεις, μηδένα ὁρῶν πένθους ἄμοιρον; *Tandem, o ridicule, an te solum intolerabilia ferre existimas, neminem videns luctus expertem.* Ità Juliano qi ἀπένθητος dicitur, idem Luciano πένθους ἄμοιρος nuncupatur. Nec inficetum Socratis illud qod Plutarchus *ad Apollon.* sic refert. Ἐι συνεπέγκαιμεν εἰς τὸ κοινὸν τὰς ἀτυχίας, ὥστε διαλέσθαι τὸ ἴσον ἴσχειν, ἀσμένως ἂν τὰς πλείους τὰς ἀνῶν λαβόντας ἀπελθεῖν. *Si in unum congereremus nostras adversitates, ea conditione, ut aqalem inde qisqe portionem avferret, pleroqe libenter receptis, qas attulissent, abituros.* Herodotus *lib.* 7. *p.* 493. *B.* his verbis expressit: Ἐι πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήια κακὰ εἰς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλαξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισιν. ἰσκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀσπασίως ἕκαστοι ἀν' ἑωυτῶν ἀποφερούμενοι ὀπίσω, τὰ ἐνεείκαντο. *Si omnes homines, qi domestica mala in medium contulissent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorum intuiti jussent, libenter reportaturos rursum singulos ea qæ ipsi attulissent.*

Περὶ τὸ πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλῳ γίνεσθαι] Utile admodum documentum, ut non tam animo obturbemur de eis qæ nobis secius obtigerint, qàm cogitationem in hoc totam defixam habeamus, qomodo eventus illos adversos probè utendo, in rem nostram convertamus. Facit huc cumprimis totus ille Plutarchi tractatus *de utilitate ex inimicis capienda.* Sed & Maximi Tyrii *Dissert.* 35. Ὅτι ἔστι καὶ ἐκ τῶν περισάντων ὠφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Et Epicteti *l.* 3. *c.* 20. Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἐκτός ἐστιν ὠφελεῖσθαι. *Posse fructum è rebus externis omnibus capi.*

Ὕλη σοι ἔσται] σοι, malim. Vide *ad l.* 4. §. 1, 49. & *l.* 10. §. 33. & *infrà* §. 68. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεστί σοι παντὶ τῷ ἀποβαίνειν χρῆσθαι κατὰ φύσιν. καὶ ὑδεί σε κωλύσαι δύναται. μηκέτι οὖν μοι λέγε, Πῶς γένηται; πῶς ἀποβῇ; ὅπως γὰρ ἂν γένηται, σὺ αὐτὸ θήσεις καλῶς, καὶ ἔσαι σοι τὸ ἀποβὰν εὐτύχημα. *Licet tibi qolibet eventu secundum naturam uti, & nemo te prohibere potest. Noli ergò postbac mibi dicere, qomodo cadet? Utcunqe enim ceciderit, tu rectè de eo statues, & ipse eventus tibi prosper erit.*

Μόνον πρόσεχε, καὶ θέλε σαυτῷ καλὸς εἶναι] Ni vitiosa sit scriptura; σαυτῷ καλός, i. e. *tibi bonus*, dicit, non eô sensu, qô Jason Syracides *c.* 14. *v.* 5. Ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθὸς ἔσαι; *Qi sibi neqam, cui bonus?* qô Psaltes *Psal.* 49. *v.* 18. *Cùm tibi benefeceris, collavdabunt te homines.* avt qô Evripides versu illo celebratissimo, apud Platonem *Hipp. maj.* Ciceronem *ad Famil. lib.* 13. *Epist.* 15. Plutarchum *de latend.* in *Alex.* & *Caton. maj.* Lucianum *Apolog.* Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. alios.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi professum sapere, sibi qi non sapit.

Sed qô Apostolus dixit, *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. *Fidem habes? habe apud te in conspectu Dei.* i. e. sis temetipso Deóqe teste contentus. μὴ πόμπευε, μηδ' ἀλαζονεύου. *ne publicè ostentes, neve te insolenter geras.* Epictetus *l.* 3. *c.* 23. qô Socrates in *Platonis Sympos.* tibicinam jubet, αὐλεῖν ἑαυτῷ, *sibi canere.* Unde Ismenias, eundem se imitatus Julianum in *misopog.* Ταῖς μούσαις ἄσω, καὶ ἑαυτῷ. ex Antigenidis præceptoris monito, *qi populo minùs placentem jussit, sibi canere & Musis.* Cicero Bruto. qô Epictetus *l.* 4. *c.* 8. Σαυτῷ φιλοσόφησον. *Tibi ipsi philosophare.* qi & *ibidem* de Evphrate, Καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπιπολὺ ἐπεφάμην λανθάνειν φιλοσοφῶν, καὶ ἦν μοι, φησὶ, τοῦτο ὠφέλιμον. πρῶτον μὲν γὰρ ἥδεον, ὅσα καλῶς ἐποίουν, ὅτι οὐ διὰ τὰς θεατὰς ἐποίουν, ἀλλὰ δι' ἐμαυτόν. ἔπειτα ἐμαυτῷ καλῶς, κατεσκαλμένον εἶχον τὸ βλέμμα, αὐτὸν περίπαλον. πάντα ἐμοὶ καὶ τῷ θεῷ. *Recte dicebat Evphrates, se longo tempore dissimulasse philosophiæ studium, eámqe dissimulationem sibi profuisse. Primùm enim scivisse se, qa rectè faceret, ea so non facere propter spectatores, sed propter semetipsum: se sibi ipsi rectè comedisse, compositis fuisse oculis, in deambulationibus servasse modum: omnia sibi & Deo præstitisse.* Gregorius Nazianzenus *Ep.* 60. Τὰς μὲν πολλὰς ἔα χαίρειν, καὶ ἕνεκα κολοιῶν πλῆσιν αὐτῶν δοκιμάζοντας. αὐτὸς δὲ σεαυτῷ χρῶ συμβούλῳ καὶ τῷ θεῷ. *Homines qidem imperitos valere sine, & graculos esse, aqilarum volatum explorantes: te autem ipsum & Deum in consilium adhibe.* Vide *infrà* §. 67. & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 9. Xylander. *Stude, ut tibi ipsi in omnibus actionibus honestatem consecutus videaris.* qem & Casavbonus seqitur. Cæterùm, ut qod revera subesse sentiam, liberè eloqar; hæc omnia præter Marci mentem prorsus existere avtumo; locúmqe, qi trajectione laborat, ità operâ leviculâ restituendum. μόνον πρόσεχε σεαυτῷ. καὶ θέλε καλὸς εἶναι ἐπὶ παντὸς ἔργου πράσσεις. formula familiaris in eis, qibus cavtio præcipitur, monitis. πρόσεχε σεαυτῷ. & προσίχετε ἑαυτοῖς. Siracides *c.* 29. *v.* 23. Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 3. & *c.* 21. *v.* 34. & *Act. c.* 5. *v.* 35. & *c.* 20. *v.* 28. pro qo & Pavlus, ἔπεχε σεαυτῷ, dixit, *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 16.

Καὶ μίμνησο ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] legendum forsan, καὶ μίμνησο ἑκατέρων. ὅτι διάφορον, ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις. in utrisqe avtem illis, hoc est, tum in illis sibi dimittendis, qi secius se gerunt, tum & in rerum istarum, qæ contingunt, usu, medium qiddam esse, nec bonum scilicet, nec malum, illud circa qod actio tua versatur. Hæc ex conjectura non improbabili. nam interpretes qæ repræsentant, qomodo ex lectione, qam admittunt, elici possint, nullus video. Epictetus. *l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. *Res ipsæ qidem sunt indifferentes; sed earum usus non est indifferens.*

§. 59. Ἔνδον βλέπε] Vide *ad lib.* 6. §. 3.

Ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ] In mente scilicet. Plutarchus *de adulat. pag.* 56. *B.* Σπέρμα τῶν πράξεων ἡ διάθεσις. ἀρχὴ καὶ πηγὴ τοῦ βίου τὸ ἦθος. *Semen est actionum dispositio, indoles est instar ac fons vitæ degendæ.* Idem ipse *de tranqil. pag.* 467. *A.* Διὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐθυμίας ἐν αὐτοῖς ἔτι ὄντες ἡμῖν ἐκκαθαίρωμεν, ἵνα καὶ τὰ ἐκτὸς, ὡς οἰκεῖα καὶ φίλια, μὴ χαλεπῶς φερομενοις συμφέηται. *Ergo fontem tranquillitatis animi in nobis insitum expurgemus: ut externa eisum tanqam familiaria non cum molestia nobis accidant atqe usurpentur.* Solomon *Prov. c.* 4. §. 23. *Præ omni custodia custodi cor tuum: indè enim prodit vita.* Vide *infrà* §. 61. & *l.* 8. §. 45. Epictetus *enchir. c.* 46. Ἰδιώτου στάσις καὶ χαρακτήρ. οὐδὲ τοῦτο ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην. φιλοσόφου στάσις καὶ χαρακτήρ. πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἀφ' ἑαυτοῦ προσδοκᾷ. *Plebeji status & nota est, nunqam à seipso vel damnum expectare vel utilitatem. Philosophi status & expressa imago est, omnem utilitatem & damnum a semet ipso expectare.* Seneca *Ep.* 74. *Omnium bonorum vis & origo in ipsa est virtute. qid refert, an aqa decurrens intercipiatur atqe abeat, si fons ex qo fluxerat, jasvus est?*

Ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς] Alludit ad naturam fontium, qi qò altiùs fodias, crebriùs havrias, eò magìs ebulliunt & scaturiunt uberiùs. Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 7. Τῶν φρεάτων ὅσα πίφυκε βρύειν, ἀπαλλάμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπηδᾶν πίτνει. *Qicunqe putei scaturiunt, exhaustis in pristinam mensuram revertuntur.* qod ille ad liberalitatem transfert.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι] Huc Chilonis illud monitum, Laërtii *l.* 1. *c.* 70. Ἐν ὁδῷ μὴ σπεύδειν. *In via non festinandum.* &, λέγοντα μὴ κινεῖν την χεῖρα. μανικὸν γάρ. *Inter loqendum non esse movendam manum: esse enim vecordium.* Plutarchi nomine avtor *de fort. Rom. pag.* 317. *C.* Τῆς μὲν ἀρετῆς πρᾶόν τε τὸ βάδισμα, καὶ τὸ βλέμμα παθητικὸς. *Virtutis placidus est ingressus, & vultus constans.* qod βλέμμα πε-

motu, nec geſtu temerè jactetur. qale enim in vultu ſpecimen ſui exhibet mens, dum ſcitè eum atqe decenter componit; tale qiddam & in toto corpore exigitur. cæterùm iſta citra affectationem ſunt obſervanda.

§. 61. Ars vivendi eſt luctatoriæ qàm ſaltatoriæ ſimilior. cùm in hoc ſit poſita, ut adverſùs contingentia improviſa in procinctu ſemper qis ac immotus conſiſtat.

μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχέσει. a ὅλον γάρ π ἐπὶ ℥ ϖεφυσῶσα παρέχει ἡ διάνοια, συνεστὸν αὐτὸ κ ἔυχημον συντηρῆσαι, τοιοῦτο κ ἐπὶ ὅλε ℥ σώματος ἀπαιτητέον. πάντα ℈ ταῦτα b σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ φυλακτέα.

a Sup. §.24. l.11. §.15.

b L.1. §.16.

§. 61. c Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα ἤπερ τῇ ὀρχηστικῇ, κατὰ τὸ ϖεὸς τὰ ἐμπίπτοντα κ ἐ ϖεφυγωσμένα, ἕτοιμος κ ἀπλῶς ἑστάναι.

c L. 11. §. 1. l.12. §.9.

§. 62.

ANNOTATIONES.

πυγὸς, cum noſtro, Epictetus dixit *l.* 2. *c.* 8. ὀφθαλμὸν πεπυγότα, in *Marco* Sophiſtâ *pag.* 529. Philoſtratus. Baſilius Cæſar. *Ep.*1.*p.*786. *B.* Τὸ βάδισμα μηδὲ νωθρὸν, ὡς ἔκλυσιν τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν. μηδ' αὖ σφοδρὸν κ σεσοβημένον, ὡς ἰμπλήκτης αὐτῆς τὰς ὁρμὰς ὑποφαίνειν. *Inceſſus eſto nec ſegnis, ne animum diſſolutum declaret, nec rurſus vehemens inſolenterqe incitatus, ne conſternatos impetus animi ſignificet.* Galenus in *hortator. c.* 4. Fortunæ aſſeclas depingit, Θεούσῃ τῇ δαίμονι συνθέοντας. *cum curſante dea currentes.* at de Mercurii ſectatoribus, *c.* 5. πάντες μὲν, κόσμιοι inqit: ἐ θέουσι δὲ, ὐδὲ βοῶσιν, ὐδ' ἀλλήλοις μάχονται. *omnes qidem honeſti. neqe vagi currunt, neqe vociferantur, neqe mutuâ pugnâ decertant.* Anacharſidem deſcribens Maximus Tyrius *Diſſert.* 15. Ἀνὴρ σοφὸς σοφίαν ἐ πολυῤῥήμονα, ὐδὲ λαλόν. ἀλλ' ἦν αὐτῆς τὸ κεφάλιον, βίος ἀκριβὴς, κ γνώμη ὑγιὴς, κ λόγος βραχὺς, ἴυσχος, ἐοικὼς ἐ πελταστῇ μισθοφόρῳ ἀπροοράτως θέοντι, ἀλλ' ὁπλίτῃ βάδην ἴοντι, κ κινυμένῳ ἀσφαλῶς. *Vir qi ſapientiam profitebatur, verboſam minimè aut loqacem. Sed cujus non alius finis eſſet, qàm accurata vitæ ratio, mens ſana, ſermo brevis ſed acutus, plaqeqe ſimilis non peltaſtis illis, qi ſine ordine in exercitu diſcurrunt, ſed cataphractæ, qi & lentè & providè incedit.* Alexis apud Athenæum *l.* 1. *pag.* 21. *D.*

Ἐν γὰρ νομίζω τοῦτο τῶν ἀτελευθέρων
Εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀῤῥύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
Ἐξὸν καλῶς. —
Illiberale cenſeo nimirum ego,
Per publicas vias inepte progredi,
Cum aptè liceat.

Qod Plautus *Panul.* 3. 1.

Liberos homines per urbem modico magis par eſt gradu
Ire: ſervile eſſe duco feſtinatim currere.

Alexander Severus apud Lampridium. *Ingenuum currere niſi in ſacro certamine non debere.* Clemens Alexandrinus *padag. l.* 3. *c.* 11. Ἀνδρὸς γενναίου σημεῖον ὐδὲν εἶναι δεῖ περιφανὲς ἐν τῷ προσώπῳ μαλακίας. ἀλλ' ὐδ' ἐκ ἑτέρου μέρους τοῦ σώματος. μὴ τοίνυν μηδὲ ἐν κινήσεσιν ἐυρεθείη ποτὲ ἡ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνδρείας. *In fortis viri vultu nullum eſſe oportet ſignum mollitiei, ſed neqe in ulla parte corporis. Neqe ergo in motu, neqe in habitu inveniatur unqam magni animi & excelſi dedecus.* Vide Siracidem *cap.* 19.*v.* 26, 27.

Ἐπὶ τοῦ προσώπου] ὥστε συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ. *Ut in illa animi virtus ſtatim compareat.* ut Galenus *hortat. c.* 3. Achilles Tatius *l.* 6. *pag.* 371. Ὁ νοῦς ὅ μοι δοκεῖ λελίχθαι καλῶς ἀόρατον εἶναι παράπαν. φαίνεται γὰρ ἀκριβῶς, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τῷ προσώπῳ. *Illud mihi non rectè dictum videtur, mentem omnino cerni non poſſe: in vultu enim tanqam in ſpeculo perfectè cernitur.* Phraates apud Philoſtratum in *vit. Apollon. l.* 2. *c.* 12. Πολλὰ μὲν ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἠθῶν ἑρμηνεύουσι. πολλὰ δὲ ἐν ὀφρύσι καὶ παρειαῖς κεῖται, γνωματεύειν τε καὶ θεωρεῖν. ἀφ' ὧν σοφοί τε καὶ φυσικοὶ ἄνδρες, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ εἴδωλα, τὰς νοῦς τῶν ἀνθρώπων διαθεῶνται. *Oculi namqe mores hominum pleroſqe indicant. Multa etiam in ſuperciliis, geniſqe poſita ſunt, ex qibus ſapientes, & natura periti homines imagines velut in ſpeculo adſpicientes, qa mens illis, qódqe ſit ingenium contemplantur.* Cicero *in Piſon. Vultus ſermo qidam tacitus mentis eſt.* & *de Orator. l.* 2. *Senſus animi plerumqe indicant vultus.* Tertullianus *de reſurr. c.* 15. *Volutet aliqid animus, vultus operatur indicium: facies intentionum omnium ſpeculum eſt.* Vide *ſuprà* §. 23. Apud Clementem Alexandrinum *padag. l.* 3. *c.* 11. Zeno adoleſcentis modeſti imaginem ſic delineat: Ἔσω καθαρὸν τὸ πρόσωπον. ὀφρῦς μὴ καθειμένη. μηδὲ ὄμμα ἀνακεκλασμένον, μηδὲ ἀνακυλωμένον. μὴ ὕπλιος ὁ τράχηλος. μηδὲ ἀνειμένα τὰ τοῦ σώματος μέλη. ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἐντόνοις ὁμοια * ὀρθόνυ. [* ὀρθοτόνυ. Arcerius] πρὸς τὸν λόγον ὀξύτης, κ κατοχὴ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων. κ σχηματισμοὶ κ κινήσεις μηδὲν ἐνδιδοῦσαι τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος. αἰδὼς μὲν ἐπαυθείτω, καὶ ἀῤῥεωπία. *Sit pura facies, ſupercilium non demiſſum, nec oculus ſublimis, neqe fractus, cervix minimè ſuſpenſa, nec remiſſa membra corporis; ſed erecta & intenſa, & erectè extenſa: ad ſermonem promptitudo, & bona eorum, qæ dicta fuerint memoria, habitúſqe & motus, qi nullam ſpem præbeat impudicis. Reſideat qidem in vultu pudor, & virum aſpectu præ ſe ferat.* Ità Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 287. Ὥσπερ σώφρων γυνὴ ἐπὶ τῷ προσώπῳ τῆς ἀγνείας τὰ σύμβολα φέρουσα, τὰς τῶν ἀκολάστων ὀφθαλμοὺς καλάζει προσδοκίας. ὕτω κ σώφρων ψυχὴ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων φέρουσα τὰς τῶν ἀκολάστων ὁρμὰς ἀποκλείει. *Sicut pudica mulier caſtitatis notas in facie geſtans, eorum, qi impudicos in eam oculos conjiciunt, expectationes reprimit: eodem modo pudica anima virtutis teſſeras in ſenſibus ferens, eorum, qi ipſius pulcritudinem corrumpere cupiunt, ſpes exſcindit.* Et *Ep.* 288. Ὄμμα γὰρ ἀναιδὲς, κ αὐχὴν μετέωρος, κ ὀφρύων συνεχὴς κίνησις, κ βάδισμα σεσοβημένον, &c. τεκμήριον ψυχῆς ἐσω αἰσχίστης, τὰς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων παθῶν χαρακτῆρας ἐντυπούσης τῷ σώματι. *Impudens enim oculus, & elata cervix, & perpetua ſuperciliorum agitatio, & turbulentus inceſſus, &c. fœdiſſimi animi argumentum eſt, obſcuras perturbationum ſuarum notas corpori imprimentis.* Vide *l.* 11. §. 15. De Bruto Fabius *inſtitut. l.* 10. *c.* 1. *Scias eum ſentire qa dicit.*

Σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ] Huic opponitur τὸ κατασχηματίζειν αὐτὸν πρὸς τὸ σκυθρωπὸν, *ſeipſum transfigurare in habitum triſtem ac tetricum.* ut Baſilius Cæſar. *Orat.* 1. *de jejun. pag.* 322. *B.* qod in Phariſæis notat D. Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 16. verbis illis: Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. *Qum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocrita tetrico vultu: deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare.* Eſt autem elegans παρήχησις in vocibus illis, ἀφανίζουσιν, ὅπως φανῶσιν. unà cum latente itidem oxymoro; qale illud qod apud Lucam obſervavit Caſaubonus *Act. c.* 5. *v.* 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. *Qod digni eſſent habiti qi contumelia afficerentur.* ſunt enim, ut καταξιοῦσθαι & ἀτιμάζεσθαι, ità φαίνεσθαι & ἀφανίζεσθαι, ſenſu planè contraria. non accedo tamen Baſilio, qòd τὸ ἀφανίζεσθαι ſic explicat, ἀφανίζεται τὸ πρόσωπον, ὅταν ἡ ἔνδον διάθεσις ἐπιπλάσῃ σχήματι τῷ ἔξωθεν ἐπισκοτήσαν, ὥσπερ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ ψευδεῖ καλυπτομένη. *Obſcuratur facies, qum internus affectus externâ ſpecie velut incruſtamenta inducto tegitur, ac mendacio, ceu velo obtento celatur.* vide *ſuprà ad* §. 23.

§. 61. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα] *Artem vivendi luctatoriæ* magis qàm *ſaltatoriæ* ſimilem eſſe dicit, primò, qia hoc eſt in utraqe illa principale, cavere nè dejiciaris, ſed conſiſtas jugiter: cùm in ſaltando, non tam de conſiſtendo, qàm de geſticulando laboretur. Ità Apoſtolus ad *Epheſ. c.* 6. *v.* 11. πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι. Ὅτι ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη, *Ut poſſitis ſtare, qoniam nobis luctæ eſt,* &c. Et mox *v.* 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. *Ut poſſitis obſiſtere tempore adverſo, & omnibus confectis ſtare.* Vide *ſuprà ad* §. 51. & Petrum Fabrum *agoniſt. l.* 1. *c.* 11. deinde etiam, qia in ſaltando ſtaticulos & geſticulationes omnes præmeditatas apud ſe ſaltator habet, ſuoqe in illis exprimendis exhibendiſqe artificio ſimul & arbitrio utitur. cùm in lucta ad adverſarii techinas conatúſqe attendere atqe accommodare ſe is qi luctatur, neceſſe habeat. qâ ratione & τῇ κυβιστικῇ ἢ βιωτικὴ confertur. Vide *ſuprà ad* §. 38. aliâ autem ratione *ſaltatoriæ* diſſimilem fecit artem vivendi, *lib.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 9. ibi vide ſis.

Οὐ προεγνωσμένα] qæ ideo graviora videri ſolent, qia minùs prævisa ſunt. ſiqidem *præmoniti præmuniti*; qod vulgò dicitur. Bernardus in *concion. ſolemn.* 33. & *de diverſ. argum.* 37. &, *prævisa jacula minùs feriunt.* Gregorius Romanus *in Evang. hom.* 35. Et contrà, Ταράττει τὸ παρὰ γνώμην γεγονὸς καὶ πολλὴν παρίσχει ἀθυμίαν. *Qod inopinatò accidit turbat, & multam exhibet triſtitiam.* Demoſthenes *Olynth.* 1. & Thucydides apud Theophylactum *Ep.* 30. Δυλοῖ τὸ φρόνημα τὸ εὐφυὲς καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλείω παρὰ λόγον ξυμβαῖνον. Itaqe Seneca *ad Marc. c.* 9. *Neceſſe eſt magis corruamus, qi qaſi ex inopinato ferimur. qa multò antè prævisa ſunt, languidius incurrunt. hic nos error decipit, hic effœminat, dum patimur, qa nunqam pati nos poſſe prævidimus. avſert vim præſentibus malis, qi futura proſpexit.* & *Ep.* 76. *Præcogitati mali mollis ictus venit.* Et *de tranq. cap.* 11. *Si non qicqid fieri poteſt, pro futuro habes, das in te vires rebus adverſis, qas infregit, qiſqis prior vidit.* Et *ad Helv. c.* 5. *Illis gravis eſt fortuna, qibus eſt repentina. facilè eam ſuſtinere poteſt, qi ſemper expectat. nam & hoſtium adventus eos proſternit, qos inopinatò occupavit: at qi futuro ſe bello ante bellum paraverunt, compoſiti & adaptati, primum, qi tumultuoſiſſimus eſt, ictum facilè excipiunt.* Gregorius item *in Job. l.* 13. *c.* 8. *Improvidi dum mala qa ventura ſunt, prævidere neſciunt, tantò eis graviora fiunt, qantò ab eis inopinata tolerantur. firmis autem*

a *L.* 4. §. 3. 38. *l.* 6. §. 59.
b Inf. §. 63. *l.* 11. §. 18. *l.* 12. §. 12.
c *L.* 3. §. 4. §.
* *εἰσβλίπων* f. vel, *οἱ βλέποις.*
d Sup. §. 59.
e *Plato Sophiſt.*
f Sup. §. 62.

§. 62. Συνεχῶς ἐφιςάναι, [a] τίνες εἰσὶν ὅτοι ὑφ' ὧν μαρτυρεῖσθαι θέλεις, καὶ τίνα ἡγεμονικὰ ἔχουσιν. ὅτε γὰρ μεμψῇ [b] τοῖς ἀκουσίως ἁμαρτάνουσιν, ὅτε [c] ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, * εἰ βλέπων εἰς [d] τὰς πηγὰς τῆς ὑπολήψεως καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.

§. 63. [e] Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα, φησιν, στέρεται, ἀληθείας. [f] ὕτως ἂν καὶ δικαιοσύνης καὶ

§. 62. Crebrò tecum perpende, qaléſnam ſint à qibus probari & prædicari velis, qalíqe ſint mente præditi. ità neqe avt incuſabis eos, ubi impingunt inviti, nec approbationem eorum expetes, ſi opinionis affectuúmqe fontes qos habeant, perſpexeris.

§. 63. *Omnis anima*, inqit ille, *veritate privatur in vita.* qin & juſtitiâ pariter, & tem-

ANNOTATIONES.

mentibus repentè adverſa non veniunt, qia priuſqam veniant, pravidentur. Vide *ad* §. 68. & *l.* 4. §. 46.

§. 62. Ἀκουσίως πταίνει] *Etiam leges veniam concedunt, ex involuntate & neceſſitate delinqenti*, utì Tertullianus *apolog. c.* 45. *Ἐγγυῶμαι γάρ ἐςι τὸ ἀκούσιον. Qod enim prater voluntatem eſt, id dignum eſt veniâ.* Cleon apud Thucydidem *l.* 3. *pag.* 199. *B. C.* Et Athenienſes in purgatione ſui apud eundem *l.* 4. *pag.* 318. *B. C.* Πᾶν δ' εἰκὸς τῷ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατεργομένῳ συγγνώμην τί γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τὰς βιαίους, παραμίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κακοῖς ὀνομασθῆναι, καὶ ἐπὶ τοῖς τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασι. *Credibile autem eſſe veniam ab ipſo etiam Deo illi dari qi belli avt periculi neceſſitate conſtrictus fuerit. Etenim delictis non voluntariis refugium eſſe aras: ſcelúſqe eorum vocari, qi nullâ neceſſitate ſunt mali, non eorum qi rebus adverſis ad avdendum qippiam adiguntur.* Demoſthenes *pro coron. pag.* 517. *F.* Ἀδικεῖ τις ἑκών; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατ' αὐτοῦ. ἐξημαρτέ τις ἄκων; συγγνώμη αὐτὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ. *Injuriam facit aliqis ultro? iram & pœnam ſubit. Peccavit invitus? loco pœnæ venia parata eſt.* Maximus Tyrius *Diſſert.* 41. Ἐλεοῦμεν τὰ ἀκούσια. μισοῦμεν τὰ ἑκούσια. *Qæ invito eveniunt, miſericordiâ, qæ à volente fiunt, odio proſequimur.* Ariſtoteles ipſe *ethic. Nicom. lib.* 3. *c.* 1. Ἐν μὲν τοῖς ἀκουσίοις ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμη, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔλεος. *In ſponteneis qidem laudes & vituperationes: in invitis venia, interdum etiam miſericordia exiſtat.* & *lib.* 5. *c.* 10. Ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις πράξῃ. ὅταν δ' ἄκων, οὔτε ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ. ὅταν γὰρ ἀκούσιον ᾖ, ψέγεται. ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν. ὥστε ἄδικόν τι ἴσως μὲν, ἀδίκημα δὲ οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἀκούσιον προσῇ. *Et injuſtè agit & juſtè qiſpiam, cum ſponte agit. Nam qum invitus facit, neqe injuſtè neqe juſtè agere cenſendus eſt. At juſtè vel injuſtè factum ſponteneo & invito definitur. Qum enim ſponteneum fuerit, vituperatur: túmqe etiam eſt injuſtè factum. Qare fit ut injuſtum qidem eſſe qippiam poſſit, qod tamen nondum injuſtè factum ſit, niſi id etiam affuerit, ut ſponte factum ſit.* eadem habet & *ethic. Eudem. l.* 4. *c.* 6. Verùm cùm in iſtis ἀκουσίοις vel ignorantia ſemper vel vis aliqa intercedat: ignorantiam qam facti vocant, intelligit Ariſtoteles; juris ſive officii, vel veritatis ſaltem dogmatúmqe in qibus illud fundatur, Marcus noſter, parîqe modo ille vim eam intelligit, qæ à principio externo infertur, ὥσπερ εἰ ἕτερός τις λαβὼν τὴν χεῖρα τοῦ δένα τύπτοι ἕτερον. *Veluti ſi alter accipiens manum cujuſdam alterum verberet.* iſte eam, qæ ab interno proficiſcitur ac profluit. Vide *l.* 8. §. 14. & *l.* 10. §. 30. & *l.* 11. §. 18. Clemens avtem *Strom. l.* 1. *pag.* 311. *A.* Οὔτε δὲ οἱ ἔπαινοι, ὅτι οἱ ψόγοι, οὔθ' αἱ τιμαὶ, οὔθ' αἱ κολάσεις, δίκαιαι, μὴ τῆς ψυχῆς ἐχούσης τὴν ἐξουσίαν τῆς ὁρμῆς καὶ ἀφορμῆς, ἀλλ' ἀκουσίᾳ τῆς κακίας οὔσης. ἐπεὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων προαίρεσις καὶ ὁρμὴ κατάρχει. διημαρτημένῃ δὲ ὑπόληψις ἴσθ' ὅτε κρατεῖ, ἧς ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας οὔσης ὀλιγωρεῖμαι ἀποσῆναι, εἰκότως αἱ κολάσεις. καὶ γὰρ τὸ πυρέτ]ειν ἀκούσιον. ἀλλ' ὅταν δι' ἑαυτόν τις καὶ δι' ἀκρασίαν πυρέτ]ῃ, αἰτιώμεθα τοῦτον. ὡς δὲ καὶ τῆς κακίας ἀκουσίου οὔσης. ὃ γὰρ αἱρεῖταί τις κακὸν, ἢ κακὸν. τῇ δὲ περὶ αὐτῷ ἡδονῇ συναπαγόμενον, ἀγαθὸν ὑπολαβὼν λῆπτον ἡγεῖται. ὧν ὕτως ἐχόντων, τὸ ἀπαλλάττ]εσθαι τῆς τε ἀγνοίας, τῆς τε αἱρέσεως τῆς φαύλης καὶ ἐπιτερποῦς, καὶ πρὸ τούτων τὸ μὴ συγκατατίθεσθαι τοῖς ἀπατηλοῖς ἐκείνοις φαντασίαις, ἀπόκειται ἐφ' ἡμῖν. *Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec ſupplicia juſta ſunt, ſi anima non habeat liberam poteſtatem & appetendi & abſtinendi, ſed ſit vitium involuntarium. Qoniam avtem libera electio & appetitio peccata primum inchoat, falſa avtem nonnunqam dominatur opinio, à qa, cum ignorantia & imperitia ſit, recedere negligimus, jure infliguntur ſupplicia. Febrire enim eſt involuntarium, ſed cum qis per ſe, & propter ſuam intemperantiam febrierit, eum reprehendimus. Utpote cum involuntarium jam ſit malum. Nemo enim malum elegit, qatenus malum: ſed abductus ab ea, qa ineſt in ipſo, voluptate, id bonum ratus, ſuſcipiendum exiſtimat. Qa cum ita ſe habeant, & liberari ab ignoratione, & à mala & delectabili electione, & ante omnia non aſſentiri fallacibus illis phantaſiis & viſis, ſitum eſt in noſtra poteſtate.* Ità & peccatum aliqo modo nevtiqam voluntarium facit, nec peccantem tamen ideo pœnæ merito liberat: qia nimirum non eſt ἁπλῶς ἀκούσιον, ſed κατά τι tantùm, qatenus corrumpitur judicium ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς προσπαθείας ἐξεταμένων, ut Marcus loqitur *l.* 12. §. 3.

Οὔτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ] *neqe teſtimonio egebis, opus habebis*, interpres uterqe. malim, *neqe teſtimonium*, id eſt, approbationem *ab illis petes.* ratio annexa, ab eorum diſpoſitione interiore, huc trahit.

Εἰ βλέπων] ſuſpenſa relinqitur, prout exhibetur, oratio, cùm deſit verbum ad qod conditionalis ſe recipiat. legendum ergò (opinor) εἰσβλέπων. nam εἰ βλέπων, minùs placet. qod tamen lectione receptâ tolerabilius eſſet. vel εἰσβλέποις, participium in verbum tranſmutando. ſed prius illud arridet magis.

§. 63. Πᾶσα ψυχὴ] Platonis eſſe Epictetus monet, à qo etiam lavdatur, *Diſſert. l.* 1. *c.* 28. & *l.* 2. *c.* 22. Ex ejuſdem *Protagora* ſumptum annotat Xylander, ubi tamen non comparet. Qæ ibi Plato, *ad l.* 11. §. 18. dabimus. Gæterùm in *Sophiſt.* ſtatuit πᾶσαν ἀκούσιον ἁμαθίαν εἶναι. Aſtipulari videtur pervulgatum illud, *Nemo vult falli.* Epictetus *Diſſert. lib.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, πρόπετ]ων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius*: Auguſtinus *de verb. Ap. ſerm.* 30. *Qis eſt, qi velit decipi? da mihi heminem religioſum; non vult fallere: da impium, ſacrilegum; fallere vult, falli non vult. nolunt fallere boni; falli avtem nec boni volunt, nec mali.* Idémqe *Enchir. c.* 17. *Uſqe adeò rationalis natura refugit falſitatem, & qantùm poteſt devitat errorem, ut falli nolint etiam qicunqe amant fallere.* Verùm qæri poteſt, qomodo verum hoc ſit, nullam animam veri notitiâ ſponte deſtitui: cùm Petrus Apoſtolus de impiis ac flagitioſis qibuſdam dicat, Ἀνθρώπους γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας. *Iſta illos veritas volentes fugit.* ſcilicet, qod Bernardus *de gradib. humil. 2. ut liberiùs peccent, libenter ignorant.* Et, qod Tertullianus *apolog. c.* 1. *Non libet rectiùs ſuſpicari; non libet propiùs experiri. malunt neſcire, qia jam oderunt. nolunt ſcire pro certo, qod ſe neſcire pro certo ſciunt. ideo & credunt qa non probantur; & nolunt inqiri, nè probentur non eſſe, qa malunt credidiſſe.* Verùm qod in ſchola dicitur, *neminem bonum qà bonum odiſſe*, ità *verum qà verum nemo averſatur*; etiamſi aliâ ratione, qatenus nimirum ſibi minùs illud expedire arbitratur, avt affectibus ipſius adverſari videtur, havd lubenter eidem aſſentiatur. Vide Thomam *ſum. part.* 1. 2. *q.* 29. *art.* 5. Cæterùm in Platonis ſententiam deſcendere videtur Clemens Alexandrinus loco ſuperiùs ad §. 62. indicato. Τὸ μὲν ἐψεῦσθαι τῆς ἀληθείας, κακόν ἐςι. τὸ δὲ ἀληθεύειν καὶ τὰ ὄντα δοξάζειν, ἀγαθόν. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀκουσίως μὲν στέρονται ἄνθρωποι. στέρονται δὲ ὅμως, ὑπὸ κλαπέντες, ὑπὸ γοητευθέντες, ὑπὸ βιασθέντες, καὶ μὴ πισύσαντες. ὁ μὲν δὴ πισύσας ἑκὼν ἤδη παρεπαλίσκεται. κλαπέντα δὲ ὁ μεταπεισθείς. ἐκλελοιπὼς ὅτι τῶν μὲν ὁ χρόνος, τῶν δὲ ὁ λόγος ἐξαιρούμενος λανθάνει. βιάζεταί τε πολλάκις ὀδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε ἄν καὶ θυμὸς, μετὰ τὸ δοξάσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι γοητεύονται, οἱ ἤτοι ὑφ' ἡδονῆς κηληθέντες, ἢ ὑπὸ φόβου δείσαντες. *A veritate qidem aberraſſe, malum eſt. Vera avtem dicere, & ea, qa ſunt, opinari, bonum. Bonis avtem invitis qidam privantur homines: privantur tamen, vel circumventi, vel præſtigiis decepti, vel coacti, & cùm non crediderint. Atqe qi credidit qidem, ſuâ ſponte capitur: circumvenitur avtem, qi in contrariam perſvaſionem traducitur, oblitus qod alia qidem tempus, alia verò ratio avſert imprudenti. Cogit avtem ſæpe dolor, angor, & rurſus contentio, & ira, poſtqam ſuſcepta fuerit opinio. Poſtremò avtem præſtigiis decipiuntur, qi vel à voluptate ſunt inducti, vel timore perterriti.* Sed rem ipſam qod attinet nihil à noſtris alienum habet.

Οὕτως ἂν καὶ δικαιοσύνης] nemo, inqit, ſponte privatur, avt veritate, avt virtute. qod idem habet & *l.* 11. §. 17. In hunc ſenſum conceptus eſt ſenarius ille, qem adducit, & ſimul etiam in hac parte refellit Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

Οὐδεὶς ἑκὼν ποτηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ.
Nolens beatus nemo, nec ſponte eſt malus.

nec aliter intellexiſſe philoſophum docent, qæ ſubjungit ſtatim: Ἔοικε τὸ μὲν ψευδεῖ, τὸ δ' ἀληθεῖ. μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων. ἡ δὲ μοχθηρία ἑκούσιον. *Alterum falſum eſſe, alterum verum videtur: qippe qum beatus nemo invitus evadat: improbitas verò ſponteanea ſit.* Proinde accentum retrahere, qò τὸ ποτηρὸς illud τῷ ἐπιπόνῳ καὶ ἀθλίῳ qtì vir doctiſſimus in *excerptis* poſtulat, præter mentem prorſus avtoris forſan, præter ſenſum proculdubio citantis exiſtit. ut nè adjiciam, non deeſſe, qi pro mero Grammaticorum nugamento habeant illud de ſignificatione ab accentu retracto immutatâ, cùm tranſlationem accentûs eandem in aliis itidem vocabulis ab Atticis uſurpari animadvertant, citra ullam ſignificatûs immutationem. Vide Evſtathium *ad Iliad.* β. & Henricum Stephanum *de dialect. c.* 25. Nec alio ſenſu Hercules apud Epicharmum ab Evſtratio citatum per furorem à ſe geſta excuſans inducitur, his verbis,

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼν ἀναγκαίως τάδε πάντα ποιῶ.
Οἰμαι δ' ὡς οὐδεὶς ἑκὼν ποτηρὸς, οὐδ' ἄκων ἔχων.

Hæc

temperantiâ, & æqanimitate, & hujusmodi qâvis virtute. hoc jugiter meminisse cumprimis necessarium est. eris enim erga omnes mitior.

§. 64. In dolore omni hoc præsto sit nec turpem eum esse, nec mentem gubernatricem facere deteriorem. neqe enim eam, avt qatenus materiale qiddam, avt qatenus societatis est studiosa, corrumpit. in plerisqe verò horum Epicuri illud tibi adsit, nec intolerandum, nec æternum esse, si terminorum memor fueris, nec opinionem adjeceris. illud etiam memineris, multa tædio nos afficere, qæ non advertimus eandem cum dolore rationem habere, verbi gratiâ, dormitare, qando vigilare libet, æstu affici, fastidio laborare. qoties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori succumbere te.

§. 65. Cave erga inhumanos sic afficiaris, qomodo ipsi erga homines solent.

§. 66. Unde constat nobis Socratem clarâ fuisse reliqisqe præstantiore indole? neqe enim hoc sufficit, qòd mortem glorioſissimè oppetebat; avt qòd σωφροσύνης, & ἐυμενείας, καὶ παντὸς τοιούτου. ἀναγκαιότατον ἦ τὸ δημοσίως τοῦτο μεμνῆσθαι. [a] ἔστι γὰρ πρὸς πάντας πεφαιδρωμένον.

a Sup. §. 26.

§. 64. Ἐπὶ μὲν παντὸς πόνου, πρόχειρον ἔστω, ὅτι [b] οὐκ αἰσχρόν, [c] οὐδὲ τῷ ἡγεμονικῷ τῷ κυβερνῶντι χείρω ποιεῖ. ὅτε γὰρ καθ' ὑλικήν ἐστιν, ὅτε καθ' κοινωνικήν, ἀδιαφθόρῳ αὐτῷ. ἐπὶ μέν τοι τῶν πολιτικῶν πόνων, & τὸ τοῦ Ἐπικούρου σοι βοηθείσθω, ὅτι [d] οὔτε ἀφόρητον, οὔτε αἰώνιον, ἐὰν τῶν ὁρῶν μνημονεύῃς, καὶ [e] μὴ προσδοξάζῃς. καινόν τι μέμνησο, ὅτι πολλὰ πόνου τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα. οἷον τὸ νυστάζειν, καὶ τὸ καυματίζεσθαι, & τὸ ἀνορεκτεῖν. ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῆς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι [f] πόνῳ ἐνδίδως.

b L. 2. §. 1. 11. l. 11. §. 18.
c L. 4. §. 8. l. 9. §. 42.
d Sup. §. 33. l. 10. §. 3.
e L. 8. §. 49.
f Sup. §. 55. l. 11. §. 18.

§. 65. Ὄρα [g] μήποτε τοιοῦτον πάθῃς πρὸς σὸν ἀνθρώπους, οἷον οἱ * ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

g L. 5. §. 31. l. 6. §. 6. 26.
* Sup. §. 15.

§. 66. Πόθεν ἴσμεν, εἰ τηλαύγης Σωκράτης, καὶ ἀφθίτων κρείττων λῆ. ἐὰν γὰρ ἔρχεῃ, εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν, καὶ ἐντρεχέστερον, πῶς

ANNOTATIONES.

Hac ego ex necessitate facio qa facio omnia:

Qippe, ut credo, sponte pravus nemo, avt calamitosus est. Vide *supra ad* §. 61. & *ad l.* 4. §. 6. Sed & in eandem sententiam citra ambiguitatem omnem disertissimè Plato ipse in Timæo, *p.* 1084. *D.* ubi cùm statuisset, primò τὰ περὶ ψυχὴν νοσήματα διὰ σῶμα & ἐξ ἑνὸς γίνεσθαι. *Animi morbos propter corporis habitum nasci.* deinde γένος ψυχῆς, ἀνοίαν εἶναι. *morbum animi esse dementiam.* tum ἀνοίας δύο γένη, μανίαν καὶ ἀμαθίαν. *dementia duo genera, insaniam & imperitiam.* subjungit; ὁ νοσῶν καὶ ἄφρων ἰσχυρὸν ὑπὸ τοῦ σώματος & τὴν ψυχὴν, οὐχ ὡς νοσοῦν, ἀλλ' ὡς ἰσχὺν κακὸς, κακῶς δοξάζειν. *Qui hujus animus propter corpus ager sit atqe insipiens, vulgò tamen non ager, sed pro voluntate sua, ut liber affectus falsò putatur.* Et mox: *pag.* 1085. *A.* Καὶ σχιδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡδονῶν ἀκρασία καὶ ἄνοιαν, ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐκ ὀρθῶς ὀνειδίζεται. καὶ κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς. διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίνεται κακός. πᾶσι δὲ τούτοις ἔχθρὰ, καὶ ἄκοντι προσγίγνεται. *Ac fermè omnis voluptatum incontinentia, qa perinde ac si sponte improbi simus, vituperari solet, non rectè ita vituperatur. Nemo enim sponte malus, sed propter pravum qendam corporis habitum, rudémqe educationem malus omnis fit malus. Omnibus avtem adversa inimicáqe hæc sunt, & invito contingunt.* ità restituit Henricus Stephanus, qod perperam κακόν τι antè legebatur. cui βέλτιστον do ego Galenum in *dissertatione*, qâ probare contendit, *animam seqi temperaturam corporis c.* 6. lectionem eandem exhibentem. hvic avtem lectionis genuinæ assertæ gratiam mutuam rependent Platonis codices; ex qibus pro ἰσχόντων, ἰσχόντα apud Galenum reponendum. Verùm Aristoteli contra Stoicos & Platonem ipsum suffragatur, Platonicus licèt ipse, Maximus Tyrius *Dissert.* 41. Νόσος ψυχῆς μοχθηρία. νόσος σώματος δυσκολία. ἀκόλαστον ἡ μοχθηρία. ἀκόλαστον ἡ δυσκολία. *Animæ morbus est improbitas, corporis externa calamitas. Voluntaria est improbitas, invito evenit calamitas.*

§. 64. Οὐκ αἰσχρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 1, & 11. & *lib.* 4. §. 8. Hesiodus *Oper. l.* 2. *v.* 309. à Socrate lavdatus apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *p.* 720. *D.*

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος —
Nullum opus est probro —

Marcus avtem istic de labore an de dolore agat, (πόνου siqidem vocabulum utrumqe designat) ambiguum faciunt ea qæ sequntur: & forsan utrumqe voluit.

Οὔτε ἀφόρητον, οὔτε αἰώνιον] Vide *supra* §. 33.

Καὶ μὴ προσδοξάζῃς] *opinionem nè adjeceris.* nihil amplius ex opinione tua adjeceris, qàm qod sensus ipse renunciaverit. προσδοξάζειν enim Marcus dixit, qod προσπιδοξάζειν Epictetus, referente Gellio *l.* 19. *c.* 1. Vide *ad l.* 8. §. 49. ubi Marcus ipse explicat, qid istic velit.

Πολλὰ πόνου τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα] *occulto modo*, sive *clam & citra sensum nostrum, molesta sunt.* ità interpres uterqe. at qomodo nec sentientibus molesta esse possunt? itaqe interpunctione mutatâ, & post λανθάνει adhibitâ, verto, *multa qa tædio nos afficiunt, non animadvertimus ejusdem esse cum dolore natura.* Sensum hunc confirmant verba illa novissima Ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως. *Qoties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori succumbere te.* qòd antè forsan non adverteris.

Ὅτι πόνῳ ἐνδίδως] hoc vult. molestiam nobis facessere multa, qæ laboris in se vim atqe naturam habeant, etiamsi in eis minimè laborare videamur. hujus generis esse gravedinem, æstum, malaciam, navseam, & similia. itaqe in istis etiam cùm animi tenorem remittimus, à labore nos superari. Ejusmodi qiddam est, qod habet Tertullianus *de patient. c.* 5. *Impatientia sola matrix est ad omne delictum. atqe ut compendio dictum sit; omne peccatum impatientiæ ascribendum. malum est impatientia boni. nemo impudicus non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inqietus qietis.* Ità etiam qietem ipsam, non minùs qàm laborem, sæpenumero molestam esse, & qietis qoqe impatientiâ laborare contingit. Plutarchus *de tranqill. ad l.* 4. §. 24. lavdatis: Ἐνίοις δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν ἀυτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστησι. *Sunt qos ipsum otium in animi conjicit agritudinem.* Ennius *Iphigen.* apud Gellium *l.* 19. *c.* 11.

Otio qi nescit uti, plus habet negotii,
Qàm negotioso cùm qis fuerit in negotio.

Nec dissimile qod Avgustinus *in Psal.* 84. *Pugnat contra nos qotidie fames & sitis; pugnat contra nos lassitudo carnis, pugnat somni delectatio, pugnat oppressio. vigilare volumus? dormitamus. jejunare volumus? esurimus & sitimus. stare volumus? defatigamur. qærimus sedere? si & hoc diu facimus, deficimus. qicqid nobis providerimus ad refectionem, illic rursus invenietis defectionem. Esuriens cibo te reficere volebas: hoc age semper; hoc agendo, in eo qod adhibueras ad refectionem, ibi invenies lassitudinem. multùm sedendo fatigatus eras; surgis, deambulando. reficeris: perseverа in eo qo reficeris; multùm deambulando lassaris: sedere iterum qæris. invenі mihi aliqid unde te reficias, ubi non, si perseveraveris, iterum deficias.* Et mox: *Si perseveraveris in eo qo te reficis, etiam morieris. Perseverа in multùm manducando: ipsa res te interficiet. perseverа in multùm jejunando; indè morieris. sede semper, ut nolis surgere, morieris indè. ambula semper, ut nolis qiescere, morieris indè. vigila semper, ut nolis dormire, morieris indè. dormi semper, ut nolis vigilare, morieris indè.*

§. 65. Ὅτου οἱ ἀνθρωποι] imò οἷον οἱ ἀνθρωποι. q.d. *Nè sis tu inimici animo etiam adversus inimites ipsos:* nè id ipsum in te admittas, qod in illis damnare videri vis. Vide *ad l.* 6. §. 6, 26. & *supra* §. 15. Affine monitum Senecæ illud *Ep.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum sit, ut cogites qid sit hominis officium. alterum intuere, nè ladaris; alterum, nè ladas.* Sed videndus omnino Epictetus, *Dissert. l.* 4. *c.* 5.

§. 66. Εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν] Seneca *Ep.* 13. *Cicuta Socratem magnum fecit.*

Ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διελέγετο] Qod ex Platonis *dialogis* passim apparet. De eodem Aristides *Orat.* Περὶ τῶν παραφθεγμάτων. *Tom.* III. *pag.* 654. Ὡς καὶ τοὺς σοφιστὰς ἤλεγχε περιὼν ὡς μάτην θρασυνομένους. *Ut sophistas temerariæ confidentiæ obambulans argueret.* Et Theodoretus *Therap. lib.* 2. καμψῳδῶν αὐτοὺς διετέλει. Itaqe qod de Ulysse Homerus *Iliad.* β'. *v.* 188.

Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
Τὸν ῥ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς.
Qemcunqe qidem sev regem, sev primarium virum inveniret,
Hunc blandis verbis detinebat adstans.

Idem *ibidem v.* 198.

Ὅν δ' ἄν δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόντά τ' ἐφίνοι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν. —
Qemcunqe rursus plebejum virum videret, vociferantémqe offenderet,
Hunc scepiro percutiebat. —

id ad Socratis morem se cum istis gerendi Maximus Tyrius transtulit; *Dissert.* 16. Ἀρά σοι δοκεῖ, inqit, ἀυτὸ τοῦτο, οἱ καὶ

τοῖς σοφισταῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ a τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν, γενναιότερον ἔδοξεν ἀνηθῆναι, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο. ταῦτ' ἂν καὶ μᾶλις' ἄν τις * ἐπισήσειεν, εἴπερ ἀληθὲς ἦν. ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ σκοπεῖν, ποίαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ εἰ ἐδύνατο b ἀρκεῖσθαι τῷ c δικαίῳ εἶναι τὰ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὁσίῳ τὰ πρὸς θεούς, d μήτε εἰκῇ πρὸς τὴν κακίαν ἀχανακλῶν, μηδὲ μάτην δυλεύων τινὸς, ἀγνοίᾳ, e μήτε τῶν ἀπονεμομένων ἐκ τοῦ ὅλου ὡς ξένον τι δεχόμενον, ἢ f ὡς ἀφόρητον ὑπομένων, g μήτε τῇς τοῦ σωματιδίου πάθεσιν ἐμπαρέχων συμπαθῆ τῷ νῷ.

§. 67. Ἡ φύσις οὐχ ὕτως συνεκέρασε * τῷ συγκρίματι, ὡς μὴ ἐφεῖσθαι h περιορίζειν ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑφ' ἑαυτῷ πιεῖσαι. i λίαν γὰρ ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι.

a *Plato Apolog.*

* ἀπισ. f.

b *L.*4.§.13. 25.*l.*6.§.14. Sup.§.28.

c *L.*11.§.20 *l.*12.§.1.

d *L.*4.§.31. Sup.§.1.

e *L.*4.§.29. 44.Inf.§.68

f *L.*8.§.46.

g *L.*5.§.26. *l.*10.§.24.

* [σε] τ.σ. f. τὸ σὸν συγκριμάτιον Salm.

h Sup.§.55. *l.*11.§.1.

i *L.*3.§.4,5. *l.*10.§.9.

cum ſophiſtis acutiſſimè diſſerebat; avt qòd in frigore ſummo patientiſſimè ſub dio pernoctabat; avt qòd Salaminium illum ſiſtere juſſus, reſiſtere generoſiſſimè malebat; avt quod per compita faſtuoſè incedebat; qod tamen an verum fuerit, meritò dubitaveris. verùm illud conſiderare oportet, qo modo affectam animam habuerit Socrates. utrùm hoc contentus agere poterat, qod *in* rebus humanis juſtus, in divinis pius exiſteret, nec malitiæ cujuſquam fruſtra indignatus, nec cujuſquam inſcitiæ aſſentatus, nec ab univerſo aſſignatum qicqam', avt tanqam peregrinum qid excipiens, avt tanqam intolerandum ſuſtinens, nec carunculæ affectionibus mentem paſſus coaffici.

§. 67. Non ità commiſit natura compagem tui, ut tibi neqeas terminos figere, & qæ tui ſunt muneris per te exeqi. omnino enim fieri poteſt, ut divinus homo qis ſit, & ignotus tamen cun-

ANNOTATIONES.

ὁ Σωκράτης τοὺς μὲν βασιλικοὺς καὶ ἐξόχως ἄνδρας ἀγαθοῖς λόγοις ἀγεραίρων καὶ ἀποδεχόμενος, Τιμαῖόν τινα, ἢ Παρμενίδην, ἢ ἄλλον βασιλικὸν ξένον.

Ὃν δ' ἂν δῆμόν τ' ἄνδρα ἴδοι, βοάοντά τ' ἰφθίονα,
Τοῦτον ἱλαύνων τῷ λόγῳ, Θρασύμαχόν τινα, ἢ Καλλικλέα, ἢ ἄλλον λωβητῆρα καὶ ἐπισβόλον; *An aliud tibi facere videtur Socrates, qum regales principésque viros lenibus verbis demulcet, & excipit: ut putà Timæum avt Parmenidem, aliúmve regium hoſpitem?*

*Quem verò è populo clamantem & vana mo*ventem
Aſpicit.

*Hunc oratione aſperâ increpat, putà Thraſymachum aliqem, avt Calliclea, avt ſi qis alius convicia*tor & maledicus. Ità enim ſupplevit Coſm. Paccius, qod codices Græci mutilum exhibent.

Καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν] ad verbum, *in glacie pernoctabat.* hoc eſt, cùm gelu conſtricta eſſet terra, in frigore extremo. Πάγος, ψύχος. Heſychius, πάγος, *gelu, glacies*; ut πάχνη *pruina.* ejuſdem originis vox utraqe. Plutarchus, *de prim. frigid. pag.*953. *F.* Πάντα ταῦτα παντάπασιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος παγῆναι. διὸ καὶ πάγοι καλεῖνται. *Hæc omnino à frigore conſtringi & indurari: unde & pagi Græcis dicuntur.* Cæterùm aliud conſtantiæ, tolerantiæqe in hoc ferè genere Socraticæ ſpecimen à Scriptoribus celebratur: qod in bello ad Potidæam geſto factum commemorat Laërtius *l.* 2. *c.*23. Μεῖναι, inqit, νυκτὸς ὅλης ἐφ' ἑνὸς σχήματος αὐτόν φασι. *Qo tempore nocte totâ in uno habitu permanſiſſe tradunt.* Avtor eſt inter cæteros Plato *in ſympoſ. pag.* 1205. *E.* qi non tantùm νυκτὸς ὅλης, ſed ἐξ ἑωθινῆς μίχρις ἑσπέρας, καὶ τὴν νύκτα, μίχρις ἕως ἐγίνετο καὶ ἥλιος ἀνέσχεν. *ab avrora uſqe ad noctem, & per noctem uſqe ad avroram ſeqentem, ac ſolis exortum.* Id ipſum avtem Socratem non ſemel, ſed ſæpiùs egiſſe refert Favorinus: Πολλάκις ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστὼς ἀσραβέστερος τῶν πρώτων. *Sæpe à ſolis ortu uſqe ad alterum orientem ſolem ſteterat erectior truncis arborum.* Gellius *lib.* 2. *cap.* 1. *Stare ſolitus dicitur, pertinaci ſtatu perdius atqe pernox, à ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iiſdem in veſtigiis, & ore atqe oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanqam qodam ſeceſſu mentis atqe animi facto à corpore.* Verùm de bello ad Potidæam qod narratur, Athenæus *l.* 5. *pag.* 311. *C.* in dubium revocat. Cæterùm qod Marcus hìc attingit, de *excubiis in Pago* (*Martio* forſan) freqentiùs habitis Caſavbonus intelligit.

Τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν] *Salaminius* iſte *Leo* dicebatur (neqe enim, qod interpretes ſenſiſſe videntur, *Salaminius* illi nomen fuerat) homo locupletiſſimus, ad qem comprehendendum, qò morte afficeretur, nulla juſta de cavſſa, Socrati unà cum qatuor aliis in mandatis dederant triginta tyranni, penes qos ſumma rerum tunc Athenis reſidebat. Verùm is illorum juſſis obtemperare recuſabat. Meminêre Plato in *apolog.* & *Epiſt.*7. Æſchines *Axioch.* Laërtius *l.* 2. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.*7.

Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο] Alluſit ad Ariſtophaneum illud de Socrate in *Nubib.*

Ὅτι βρενθύεται ἐν ταῖσιν ὁδοῖς, καὶ τὸ ὀφθαλμὼ παραβάλλει.

Faſtuoſus per vias vadit, oculos circumferens.

qò & Plato in *ſympoſ.* reſpexit, ubi Socratis inceſſum, fugientibus ſociis poſt pugnam Potidææ commiſſam, deſcribens, Ἐμοί γε, inqit, ἐδόκει, ὦ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο καὶ ἐκεῖ διατρίβεσθαι, ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τὸ ὀφθαλμὼ παραβάλλων, ἡρέμα παραπομπεύων καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους. *Mihi viſus eſt ò Ariſtophanes, qod & eum hic facere ais, incedere ſuperbus, & oculis qietè omnia luſtrans, cavtéqe examinans ſingula. Hoſtes ſiqidem civéſqe viciſſim reſpiciebat*, &c. qod ridet etiam exagitátqe Maſſurius apud Athenæum *l.* 5. Βρενθύεται, ὑπερηφανίεται, μέγα φρονεῖ, ἐπαίρεται. *Faſtuoſus incedit, ſuperbè jactat, magna ſapit, effertur.* Heſychius. & Βρενθυόμενοι, ἐπαιρόμενοι. Βρενθυόμενοι, *inſoleſcentes.* Zonaras *annal. tom.* 3. in *Michaele*; Ὁ μὲν ἐν τοιούτοις, ὡς μέγα τι καλορθῶν ἐβρενθύετο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνωπαίνων ἐκρίνετο. *Qi quidem per illa, ut qi magnum qid proſperè geveret, inſoleſcebat: in reliqis verò deſipere judicabatur.*

Περὶ ἃ καὶ μᾶλις' ἄν τις ἐπισήσειε] legendum ἀπισήσειε. qod & interpretes viderunt. neqe enim hoc ab adverſariis objectum Socrati, etiamſi animi magni excelſíqe ſpecimen dare qibuſdam videatur, Marcus tanqam verum admittere, ac non confictum potiùs, credi voluit. inceſſum ſcilicet & τὸ πεπηγὸς illud, de qo noſter *ſuprà* §. 60. faſtum neſcio qem interpretabantur illi.

Ἀρκεῖσθαι τῷ δικαίῳ εἶναι] Hoc enim profitebatur Socrates in Platonis *Apoleg. pag.* 25. *C.* Ἐμοὶ μὲν θανάτου μέλει οὐδ' ὀτιοῦν. τοῦδε μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὸ πᾶν μέλει. *Nihil omnino me curare mortem: illud verò omnino curare ne qid injuſtum néve impium facerem.* Vide *ſuprà* §. 20.

Μήτε τῶν ἀπονεμομένων] & hoc idem de ſe *ibidem p.* 27. *D.* Ὑμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρῖναι περὶ ἐμοῦ, ὅπη μέλλει ἐμοί τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν. *Vobis Deóqe permitto de me judicare, ut & mihi & vobis ſit conducturum.* Et mox *pag.* 30. *D.* Κινδυνεύει γάρ μοι τὸ ξυμβεβηκὸς τοῦτο, ἀγαθὸν γεγονέναι. *Apparet enim mihi qod contigit bonum eſſe.* Et rurſus *pag.*31. *D.* Οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γίγονεν. ἀλλά μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, βέλτιον ἦν μοι. *Nec mihi ipſi hoc accidit fortuitò, ſed mihi id conſtat, mori jam & à laboribus liberari mihi melius exſtitiſſe.* Ἐι ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω. *Si diis ità viſum fuerit, ità fiat.* qod lavdat Epictetus *Enchir. c. ult.* & *Diſſert. l.* 1. *c.*4.

§. 67. Ἡ φύσις οὐχ ὕτως συνεκέρασε τῷ συγκρίματι] deeſſe aliqid in qod tranſeat illud τὸ συνεκέρασε, clarius eſt qàm ut monitu opus ſit. Xylander videtur legiſſe, οὐχ ὕτως συνεκέρασε τὸ σύγκριμα, vel τὸ σύγκραμα. qum vertit *non ità confudit omnia.* Ego ſuſpicor pronomen σε intercidiſſe, cùm ſyllaba σε continenter iteratum occurreret, ut ſcriptum fuerit, οὐχ ὕτως συνεκέρασέ σε τῷ συγκρίματι. *non ità te*, id eſt, mentem tuam, *natura corporis tui compagini commiſcuit.* Ariſtophanes *Pluto.*4. 3.

Οὕτω πολυφόρῳ συγκέκραμαι δαίμονι.
Mali tam fæto ſum commiſtus dæmoni.

Hoc ſi cui minùs arriſerit, alteram habeat conjecturam; cohæſiſſe cum priore periocham iſtam, & ſic fuiſſe conceptam; [ὃτι] ἡ φύσις οὐχ ὕτως συνεκέρασε. *qam* (mentem ſcilicet νοῦν, qò ſuperiora clavſerat) *natura*, &c. Cæterùm D. Salmaſii (qi nec prius illud improbat) ſi conjecturam alteram adjecerim, ut τὸ συγκριμάτιον, vel τὸ σὸν συγκριμάτιον, legatur, ea reliqis illis, opinor, præferenda videbitur. pro ſaliva ſua qiſqe cenſeat. Tertullianus *de reſurrect. carn. c.* 7. *Animam Deus inſeruit & immiſcuit carni; tantâ qidem concretione, ut incertum haberi poſſit, utrúmne caro animam, an carnem anima circumferat; utrúmne anima caro, an anima appareat carni. Sed & magis animam invehi atqe dominari credendum eſt, ut magis Deo proximam.* Vide *l.* 10. §. 24, & 36. συνήψε καὶ συνέκρινεν.

Καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι] De Democrito Laërtius *l.* 9. *c.* 36. ex Demetrii *aqivocis*: Δοκεῖ δὲ καὶ Ἀθήναζε ἐλθεῖν, καὶ μὴ σπουδάσαι γνωσθῆναι, δόξης καταφρονῶν. καὶ εἰδέναι μὲν Σωκράτην, ἀγνοεῖσθαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ. ἦλθον γὰρ (φησὶν) εἰς Ἀθήνας, καὶ οὐκ ἔγνωκεν. *Illum Athenas qoqe venisse, atqe ob deſpectum gloriæ agnoſci noluiſſe: & cum agnoviſſet Socratem, ipſum à Socrate fuiſſe ignoratum. Veni enim Athenas*, inqit, &

ctis degat. hoc ſemper memineris; ſed & illud, pavciſſimis ad beatè vivendum opus eſſe. qódqe etiamſi deſperes dialecticæ avt naturalis ſcientiæ peritiam, nihil eſſe tamen qod animam deſpondeas, qaſi liber & modeſtus fieri neqeas, & communitatis cultor, & obſeqens Deo.

§. 68. Vi omni immunem, in ſumma animi hilaritate, vitam tranſigere licet, etiamſi qæ libuerit adverſùs te vociferentur homines univerſi, etiamſi maſſæ iſtius corporeæ coalitæ & circundatæ tibi membra feræ diſcerpant. qid enim obſtat, qo minùs inter hæc omnia mens tranqillam ſe ſervet, de rebus circumſtantibus verè judicet, objectíſqe commodè utatur? ut judicium occurrenti ac

τάτα μέμνησο ἀεί. καὶ ἔπι σκέπτε, ὅτι [a] ἐν ὀλιγίστοις κεῖται τὸ εὐδαιμόνως βιῶσαι. καὶ [b] μηδὲν ἀπήλπισας διαλεκτικὸς καὶ φυσικὸς ἔσεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο δυνατὸς καὶ [c] ἐλεύθερος, * καὶ αἰδήμων, καὶ [d] κοινωνικὸς, καὶ [e] εὐπειθὴς θεῷ.

§. 68. [f] Ἀβιάστως διαζῆσαι ἐν παντὶ τρόπῳ θυμηθῆναι, καὶ πάντες καταβοῶσιν ἄλλα βάλλοντα. καὶ τὰ θηρία διασπᾶ τὰ μελύδρια τοῦτο φυράματος. [g] τί γὰρ κωλύει ἐν παντὶ τούτῳ τῷ διάνοιαν σώζειν ἑαυτῷ ἐν γαλήνῃ, καὶ [h] κρίσει περὶ τῶν περιεστηκότων ἀληθεῖ, καὶ [i] χρήσει τῶν ὑποβεβλημένων ἐπίμονος; ὥστε τῷ μὲν κρίσιν λέ-

a L.2.§.5.
b L.5.§.5. l.8.§.8.
c L.4.§.49. l.8.§.1.
* -θέριος Mer.
d Sup.§.55.
e L.3.§.6.9.
f L.4.§.39.
g Sup.§.33. l.8.§.28.
h L.8.§.47.
i L.10.§.32.

ANNOTATIONES.

& me nemo cognovit. de Socrate Epictetus *lib.* 4. *cap.* 8. & *lib.* 3. *cap.* 23. Οὕτως ἐλάνθανε παρὰ τοῖς πλείοις Σωκράτης. καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις συναθῆναι. *Sic maxima parti hominum ignotus erat Socrates. Adibatur à nonnullis, petentibus ſcilicet ab eo philoſophis commendari.* Et Seneca *Epiſt.* 79. *Quamdiu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratem fama. quamdiu Catonem civitas ignoravit? reſpuit: nec intellexit, niſi cùm perdidit.* De Epicuro idem? *Vides Epicurum quantopere non tantùm eruditiores, ſed hæc qoqe imperitorum turba miretur? hic ignotus ipſis Athenis fuit, circa qas delituerat. multis itaqe jam annis Metrodoro ſuo ſuperſtes, ita qadam epiſtola ait, nihil ſibi & Metrodoro inter bona tanta nocuiſſe, qòd ipſos illa nobilis Gracia non ignotos ſolùm habuiſſet, ſed pænè inavditos.* De Sarapione incertus avtor, (Damaſcius, opinor, qi Iſidori vitam conſcripſit) apud Svidam: Τοῦτον ἐποιήσατο φίλον ὁ Ἰσίδωρος. τὸν λαθόντα πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ ἐνστάσει τε καὶ ὅλῳ βίῳ φιλοσοφίας, πλὴν αὐτῷ τῷ Ἰσιδώρῳ. τοσοῦτον δὲ τῷ ἀνδρὶ περιῆν τὸ ἀληθὲς τρόπου τε καὶ λόγου, ὥστε ἐν παροιμίᾳ λέγεσθαι ἰσοθέου, ἔργῳ δὲ βεβαιωθέντος ὑπ' ἐκείνου, τῷ λάθε βιώσας, ὥστε ὀδύνα τῶν τότε ζώντων ἀνθρώπων, ὅτε τῶν νεωτέρων, ὅτε τῶν πρεσβυτέρων, ἐλπίσαι μὴ ἂν εἰδέναι οἷον λέγω. ὀδὲ ἔγωγε τις ἄλλος οἷος ἦν ὁ Σαραπίων ἐκεῖνος. ὀδὲ ἂν ἔγωγε τῶν ἐπισάμην, εἰ μή μοι ὁ αὐτὸς φιλόσοφος ὑπέδειξε τὸν Σαραπίωνα τῷ λόγῳ. ὃ γὰρ ἔλεγε ποτὲ ἴφη πείσεσθαι αὐτὸν ὑπ' ἄλλου ἀνδρὸς. *Hunc Iſidorus amicum ſibi fecit, cujus pietatem, & totam vitæ philoſophiam latentem nullus mortalium norat, excepto iſto Iſidoro. In eo autem viro tantum erat veritatis ſtudium, & rectæ rationis. ac orationis tanta vis, ut id, qod proverbio dici conſovit, late vivens, pro vive latens, ab illo re ipſâ fuerit confirmatum. Sic enim perpetuò vixit, ut nullus illius ætatis hominum vel junioram vel ſeniorum eum vixiſſe ſciret, avt ſe ſciturum ſperaret id qod ego dico. Nec ullus alius novit, qalis fuerit ille Serapion, nec ego nunc illum cognoſcerem, niſi ille ipſe philoſophus mihi verbis Serapionem demonſtraſſet. Dicebat enim ipſum re ipſâ nunqam adduci potuiſſe, ut alium virum conveniret.* Ità iſte (avtori ſi fidem habemus) ζᾶν δ' τινα ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἀλλ' ἀτιχῶς θείαν εἰπεῖν, ὅτω ἡμέλει τιμῆς τῆς παρ' ἀνθρώπων, ὥστε ὀδὲ ὄνομα αὐτῷ ἦν τῇ πόλει. *Vivens non aliqam humanam vitam: ſed prorſus, ut ita dicam, divinam. Honorem ab hominibus tribui ſolitum adeò contemnebat, ut ne nomen qidem ejus in urbe notum eſſet.* & qòd Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

— *natus moriensqe ſefellit.*

Ἐν ὀλιγίστοις κεῖται] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικὸς] Vide *ad lib.* 5. §. 5. & *ſuprà* §. 52. & *l.* 8. §. 7.

Ἐλεύθερος] *liber.* Xylander *liberalis.* Caſavbonus ἐλευθέριος. ſic *l.* 8. §. 1.

§. 68. Ἀβιάστως διαζῆσαι] Et hæc forſan erant ſuperioribus connexa, copulativâ intercedente. [καὶ] ἀβιάστως διαζῆσαι. qaſi dicat, *nè deſperes, qin poſſis, etiamſi nec dialecticus nec phyſicus fueris, & liber exiſtere, & modeſtus, & liberalis, & pius evadere, & à coactione omni immunis vitam tranſigere.*

Καὶ πάντες καταβοῶσιν] Eſt qi καταβιῶσιν legi malit, qòd τῷ ἀβιάστως reſpondeat. alii viderint. ego nihil mutem.

Τὰ μελύδρια τῆς περιπεφραγμένης] *corporea hujus molis membra* Xylander. Vide *ad l.* 12. §. 1. Idem *l.* 4. §. 39. Τὸ περιέχον. *Corpus animam ambiens.* & *l.* 12. §. 2, 3. Τὸ περικείμενον. *Sibi circumjectum* dicitur. & μελύδρια iſta, ὄργανα περιπεπλασμένα. *Inſtrumenta undiqe ex eodem efficta. l.* 10. §. 38.

Φυράματος] φύραμα maſſa lutea, ſive γῆ ὑγρῷ φυραθεῖσα, ut Svidas; ex qa figulus vaſa fictilia conficit. Apoſtolus *ad Rom. c.* 9. *v.* 21. Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι σκεῦος, &c. *Annon habet poteſtatem figulus in lutum, ut ex eadem maſſa faciat vas,* &c. Et Plutarchus in *collat. terreſt. & aqat. pag.* 983. *B.* de alcedone, ὃ φυρῶσα πηλόν. *Hæc lutum non ſubigit.* Idémqe in *Sympoſ. pag.* 156. *B.* Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀρχιτέκτων μίμψαιτ' ἂν ἡμᾶς, ἔργον αὐτῷ μηναῦν, μηδὲ οἰκίαν ἀποφαίνοντας, ἀλλὰ τρυπῆσαι ξύλα, καὶ φυξάσαι πηλόν. *Sed & architectus multò magis nos reprehendat, ſi opus ejus affirmemus eſſe non navim, avt domum, ſed*

A *ligna terebrare, & lutum miſcere.* Alluſit avtem hîc Marcus ad corporis humani qaſi ex maſſâ ejuſmodi coagmentationem. Eâdem uſus metaphorâ Moſes *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. de creatione Adæ: *Finxit Deus hominem è limo terræ.* Et Jobus *c.* 10. *v.* 9. *Tanqam argillam effinxiſti me.* ſed & apud Heſiodum Vulcanus Jovis juſſu ad Pandoram concinnandam, dicitur

Γαῖαν ὕδῃ φύρειν. —
Terram aqa miſcere. —

Elegantiſſimè verò Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. corpus humanum dixit eſſe πηλὸν κομψῶς πεφυραμένον. *lutum affabrè maceratum.* Et Tiberium, pòſt Imperatorem, puerum adhuc, Theodorus B Gadareus rhetoricæ præceptor, præſagio ſanè plùs nimiò felici ac veraci, πηλὸν αἵματι πεφυραμένον, *lutum ſanguine maceratum.* Svetonius *l.* 3. *c.* 57. qod tamen Svidas, ab Alexandro Ægæo philoſopho Peripatetico, de Nerone, cui præceptor fuerat, dictum refert. Nota eſt de Prometheo fabula, qem è luto corpus homini effinxiſſe fabulantur. unde ὁ Προμηθέως πηλὸς humanum genus Callimacho dictum verſibus his;

Ἦν κεῖνος ἀνιαυτὸς, ᾧ ποτε πλησὶν,
Καὶ τῶν θαλάσσῃ, καὶ τὸ τετράπων, ὕπως
Ἐφθέγγετ', ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθέως.
Erátqe tempus cum volucrium ſecla
Et qadrupes & qicqid occulit pontus
Vocem efferebat, & lutum Prometheum.

C qos Clemens nobis exhibet, *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evſebius *præpar. l.* 13. *c.* 13. componítqe cum Homeri illis;

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
At vos in terram cuncti redeatis & undam.

de qibus vide *ad l.* 6. §. 10. ut avtem ille genus humanum *lutum Prometheum*, ità Columella *lib.* 10. primos homines, *cretam Prometheam* dixit. Libanius *Orat.* 31. Τὰ σώματα ἡμῶν, ὅσις μὲν ἔπλασεν, οὐκ οἶδα. ἔγω δὲ, εἰ δοκεῖ, Προμηθέως. οἶδα μέντοι, ὡς τῷ αὐτῷ πηλῷ πάντα. *Jam verò qis nobis corpora finxerit, neſcio: ſed fuerit, ſi ita videtur, Prometheus: hoc* D *duntaxat ſcio, ex eodem luto omnia ficta fuiſſe.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Εἰκών τε εἰμὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι. *Simul & imago Dei ſum, & in cœno volutor.* Epiphanius *tom.* 1. *l.* 3. *hær.* 37. *n.* 1. de Deo hominis lapſi miſerto; Ἔδει τὸν ὅλως ὅλα τεχνίτην, κεραμέως δίκην, ἐπιμελόμενον τοῦ ἰδίου πλάσματός τε καὶ ἄγγους, ἵνα πηλῷ ὅλος, καὶ ὡς ὑπὸ ῥαγάδα ἀπόῤῥυμα γενόμενος, μὴ ἐάσαι ὕπως, ἀλλὰ μεταβαλεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον φύραμα. *Siqidem rationi conſentaneum fuit, ut ille verus artifex figuli inſtar, operis ejus ac vaſis qod manibus finxerat curam gerens, qamdiu adhuc lutum erat, atqe ex fiſſura qadam ac rima perſluere cæperat, non ita* E *deſtitueret, ſed in priſtinam maſſam redigeret.* Eſajas *cap.* 64. *v.* 8. ex *verſione Graca*, qæ LXX. dicitur, Κύριος πλάσας ἡμᾶς σύ. ἡμεῖς δὲ πηλός. ἔργα χειρῶν σου πάντες. omiſerunt, qod præcipuè havd omiſſum oportebat, σὺ κεραμεύς. *tu pater noſter: nos lutum: tu figulus: nos manuum tuarum opus univerſi.* Nec inficetum Heſychii Hieroſolymitani ænigmaticum illud (apud Photium extat in *excerptis Cod.* 275.) in Davidem Θεοπάτορα. (Matth. *c.* 22. *v.* 45.) Τῷ κεραμεῖ πατὴρ ὁ πηλός. *lutum figuli pater.* Eôdem ſpectat, & qòd Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 2. *c.* 4. *v.* 7. corpora noſtra nuncupat σκεύη ὀστράκινα, *Vaſa teſtacea.* de qo videndus Gregorius Nyſſenus *Orat. Catechet. cap.* 8. Qin & noſtris φύραμα dicitur corpus humanum. Joannes Da- F maſcenus *de fide Orthod. l.* 3. *c.* 49. Chriſtum Deum aſſumpſiſſe ait, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας φυράματος, *carnem animâ rationali & intellectuali animatam, primitias noſtræ naturæ.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 4. *pag.* 38. *E. Edit. Pariſ.* eos refellens, qi Chriſtum ajebant, ὥσπερ διά τινος σωλῆνος, per virginem duntaxat, *tanqam per fiſtulam aqam*, tranſiiſſe, εἰ τοῦτο ἦν, inqit, ἄλλη τις ἐστιν ἐκείνη ἡ σὰρξ ἡ τοῦ φυράματος τοῦ ἡμετέρου. *Si ita eſt, alia illa caro eſt, non ex noſtræ communione naturæ.*

Ἐν γαλήνῃ] Vide *l.* 4. §. 39. & *l.* 8. §. 28. Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Ἆρον τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ φέρε ὅσας θέλεις βροντὰς καὶ ἀστραπὰς, καὶ γνώσῃ ὅση γαλήνη ἐστὶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ εὐδία. *Sublato mortis metu, qot voles tonitrua & fulgura afferto;*

a L.3.§.11. λέγειν τῷ σεσοπίπλευται, [a] ἔστι ὑπάρχειν καθ' ἑαυτὸν, καὶ κατὰ δόξαν ἀλλοῖον φάναι. τῷ δὲ χρῆσιν

b L.4.§.1. Sup.§.58. λέγειν τῷ ὑποπίπλευται, σὲ ἐζήτουν. [b] ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν, ὕλη δρετικῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, καὶ τὸ

c L.3.§.13. σύνολον τύχης ἀνθρώπου ἢ θεοῦ. πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖνον, [c] θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ οἰκεῖον), καὶ [d] ἔστι καινὸν,

d Sup.§.1. 66. ἔστε δυσμεταχείριστον, ἀλλὰ [c] γνώριμον καὶ ἐμφερές.

e L.4.§.33. 44. §.69. Τοῦτο ἔχει [f] ἡ τελειότης τοῦ ἤθους, [g] τὸ πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν διεξάγειν, καὶ [h] μήτε

f L.3.§.7,8. g L.2.§.11. Sup.§.56. σφύζειν, μήτε ναρκᾶν, [i] μήτε ὑποκρίνεσθαι.

h Sup.§.43. L.1.§.15. §.70. Οἱ θεοὶ ἀθάνατοι ὄντες, [k] ὃ δυσχεραίνουσι

i L.8.§.5.

k L.9.§.11. 27. irruenti rei cuivis dicat, Hoc es revera, etiamsi opinione aliusmodi esse videaris. usus dicat eidem, Te qærebam. etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis, artísque prorsus vel humanæ vel divinæ exercendæ. siqidem qicqid contingit, vel ad hominem spectat vel ad Deum, nec avt novum est, avt tractatu difficile, sed familiare & facile.

§.69. Hoc in se habet morum perfectio, qod diem omnem tanqam novissimum exigit, nec avt festinat, avt torpescit, avt simulatè qicqam agit.

§.70. Dii, immortales cùm sint, non ægrè ferunt ta-

ANNOTATIONES.

afferto; intelliges in principe animi parte serenitatem esse & tranqillitatem.

Τοῦτο ὑπάρχειν καθ' ἑαυτόν] Seneca *Ep.* 91. *Qicqid inciderit, sciamus non esse tam magnum, qàm rumore jactetur.* Et *Epist.* 110. *Vana sunt ista qæ nos movent, qæ attonitos habent. nemo nostrùm qid veri esset, excussit, sed metum alter alteri tradidit. nemo avsus est ad id qo perturbatur accedere, & naturam ac bonum timoris sui nósse. itaqe res falsa & inanis habet adhuc fidem, qia non coarguitur.* Et *Ep.* 104.

Terribiles visu forma, letúmqe labósqe:

egregiè Virgilius noster, non re dixit terribiles esse, sed visu. id est, *videri, non esse. qid in istis est tam formidabile, qàm fama vulgavit? qid est, cur timeat laborem vir, mortem homo?* Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 3.

Σὲ ἐζήτουν] Seneca *Epist.* 64. de Sextio: *In qacunqe positione mentis sum, cùm lego hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare: Qid cessas fortuna? congredere. paratum vides. illius animum induo, qi qærit ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat:*

Spumantémqe dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, avt fulvum descendere monte leonem.

libet aliqid habere qod vincam, cujus patientiâ exercear. Idem *de provid. cap.* 3. *Ignominiam judicat gladiator cum inferiore componi: & scit eum sine gloria vinci, qi sine periculo vincitur. pudet congredi cum homine vinci parato. alium circumspicit, cum qo conferre possit manum.* Et c. 4. *Opus est ad notitiam sui experimento. qid qisqe posset, nisi tentando non didicit. itaqe qidam ultrò se cessantibus malis obtulerunt, & virtuti iturâ in obscurum occasionem, per qam enitesceret. qasierunt. gaudent aliqando magni veri rebus adversis, non aliter qàm fortes milites bellis. ego Mirmillonem sub C. Cæsare de raritate munerum audivi qerentem; Qàm bella, inqit, ætas perit! avida est periculi virtus; & qò tendat, non qid passura sit, cogitat.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Καληδίνια ἔς τινα τοιαύτην περίστασιν, εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἐλήλυθεν ὁ καιρὸς τοῦ ἀποδείξαι, οἷ πεπαιδεύμεθα. νέφ, γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἄπιον εἰς περίστασιν, ὅμοιός ἐστι τῷ μεμελετηκότι συλλογισμὸς ἀναλύειν. κἂν τις ἔυλογον ἀνιῷ προτείνῃ, λέγειν, μᾶλλον μοι πεπλεγμένον κομψῶς προτείνατε, ἵνα γυμνασθῶ. καὶ οἱ ἀθληταὶ τὰς κύφους νεωστὶ δυσαρεστοῦσιν. ὁ βαστάζει με, φησίν. ὗτός ἐστιν ἔυφυὴς νέος, ὁ ὠδίνων αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ λέγων, Ἐμοὶ νῦν περίστασιν μὴ ἔρχεσθαι τοιαύτην, οἵοία τύτῳ ἐλήλυθεν; ἐμὲ νῦν καταλαβοῦσαν καθῆσθαι ἐν γωνίᾳ, δυνάμενον σφαιρωθῆναι Ὀλυμπίᾳ; πόθεν τις ἐμοὶ καταμελεῖ τοιοῦτον ἀγῶνα; ὕτως ἔχειν ἴδει πάντας ὑμᾶς. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς Καίσαρος μονομάχοις, εἰσί τινες, οἱ ἀγανακτοῦντες, ὅτι ἀδὴς αὐτοὺς προάγει, ὐδὲ ζευγνύει, καὶ ἔυχονται τῷ θεῷ, καὶ προσίχονται τοῖς ἐπιτρόποις, δύσκολοι μονομαχῆσαι. ἐν ὑμῖν δ' ὐδεὶς φαίνεται τοιοῦτος; *Cum in hujusmodi aliqod discrimen devocatus fueris, sciendum, venisse tempus, qo demonstremus utrum eruditi simus. Nam qi abiens è schola in talem casum incidit, similis est adolescenti, qi sese resolvendis syllogismis exercuit; cui si qid probabile propositio fueris, potius, inqit, aliqid ingeniosè perplexum proponito, ut exercear. Et pugiles leves adolescentulos molestè ferunt. Ille me non attollet, inqit. Hic est ingeniosus adolescens, qi doloribus angitur, & secum dicit: mihine talem occasionem non offerri, qalis isti oblata fuit? méne nunc in angulo sedentem ætatem perdere, cum in Olympiis coronari liceret? Qis mihi tandem avtor est tanti certaminis negligendi? Sic omnes vos affectos esse oportebat. Cùm inter Cæsaris gladiatores sint qi molestè ferant se non produci, neqe compoti, qi vota Deo faciant, qi procuratores adeant, orantes ut decertandi sibi fiat copia; nemóne talis è vobis exsistet?* Atqi Diogenes, cùm in casus qosdam adversos incidisset, Εὖγε, inqit, ἡ τύχη, ὅτι μὲ ἀρρένως προέσηκας. *Benè factum, ò fortuna, qod tam viriliter mihi præjeceris.* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 106.

Ὕλη ἀρετῆς] Vide *l.* 4. §. 1. & *supra* §. 58. Ità Gregorius Nazianzenus *Epist.* 57. Ὕλην ἀρετῆς ποιούμενος τὴν ἀσθένειαν. *Materiam virtutis infirmitatem existimans.* Idémqe *Orat.* 28. Ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρά. *Tristia materiam virtutis existimat.*

Scilicet adversis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.

Λ Naso *trist. l.* 5. *el.* 5. *laudis*; qia virtutis, cui lavs debita.

Θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦται] Qin & ad utrosqe hosce spectat, avt spectare debet, qicqid molimur, Marco ipso asserore, *l.* 3. §. 13.

Ὅυτι καινὸν] Seneca *Ep.* 77. de viro sapiente. *Vanas humanarum mentium formidines securus audit, & dicit,*

— non ulla laborum,
O virgo, nova mi facies inopinàve surgit.
Omnia præcepi, atqe animo mecum antè peregi.

(Æneas apud Virgilium *Æn. l.* 6.) *tu hodie ista denuncias: ego semper denunciavi mihi, & hominem paravi ad humana. at stultis & fortuna credentibus omnis videtur nova rerum & inopinata facies. magna avtem pars est apud imperitos mali, novitas.* Idem *Ep.* 91. *Tota ante oculos sortis humanæ conditio penatur. nec qantum freqenter evenit, sed qantum plurimùm potest evenire, præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec ullis inusitatis, velut novis obstupefieri.* Vide *suprà* §. 61.

Ὅυτι δυσμεταχείριστον] Seneca *Epist.* 104. *Nihil illi videtur grave, nihil asperum, qod virum incurvet.* Vide *suprà ad* §. 2.

§. 69. Ἡ τελειότης] Vide *l.* 3. §. 7. & *l.* 5. §. 31.

Πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν] Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Ὅυκ ἔστι τὴν ἐπιεικῆ ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον ἑαυτὴν, ὡς ἐσχάτην βιώσεσθαι. *Non licet præsentem diem bene transigere, nisi eam tibi qasi postremam illuxisse statueris.* Vide *ad l.* 2. §. 11. & *suprà* §. 29, 56.

Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν] antithesis observanda. Vide *suprà* §. 43. ambigi tamen potest, an eôdem istic, qò illic, sensu usurpetur τὸ σφύζειν. Svidas σφύζειν, ἐκείνειν. potest avtem *torpori*, sive *stupori* opponi cùm *trepidatio*, (nam & istam ille tollit) tum & *motus concitatior*, sive *incitatior* qivis, constabit satìs alterutra significatio; nec utram sumpseris, multùm refert. Vide *l.* 1. §. 15. Gregorius Nazianzenus περὶ ἑυταξίας. Μήτε ναθεῖς ὦμεν πρὸς τὸ καλὸν, μήποτε ὑποναύσωμεν. ναθεία γὰρ ὕπνῳ σύζυγος. μήτε διάπυροι σὺν ἀλογίᾳ, ἵνα μὴ ἐκφερώμεθα. ἴν γέ τι πλαίοντες πάντες, ἢ κίνησιν δόμενοι διὰ τὴν ναθείαν, ἢ κρημνιζόμενοι διὰ τὴν θερμότητα. ἀμφοτέρων δὲ, ὅσον χρήσιμόν ἐστι λαβόντες, τῆς μὲν τὸ πρᾶον, τῆς δὲ τὸν ζῆλον. ἀμφοτέρων, ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφύγωμεν, τῆς μὲν τὸν ὄκνον, τῆς δὲ τὸ θράσος. ἵνα μήτε τῷ ἐλλείποντι ὦμεν ἄπαρτοι, μήτε τῷ περιτείνοντι κινδυνεύωμεν. ὁμοίως γὰρ ἄχρηστα καὶ ναθρότης ἄπρακτος, καὶ θερμότης ἀπαίδευτος. ἡ μὲν ἀνεγγύητος τῷ καλῷ, ἡ δὲ ὑπερπίπτουσα. *Demus operam, ut nec ad bonum pigri simus, ne alioqi pavlatim in mortem obdormiamus: pigritia enim somno conjuncta est; nec rursus cum temeritate acies ac servidi, ne alioqi in transversum abripiamur, atqe in horum alterutrum necessariò incidamus, ut vel calcaribus propter tarditatem opus habeamus, vel propter animorum fervorem in præceps truamus. Qin potius qum ex utroqe id, qod utile ac fructuosum est, collegerimus, hoc est, ex illa mansvetudinem, ex illa avtem zelum, qod in utroqe noxium ac perniciosum est, fugiamus, illius nempe pigritiam, hujus verò temeritatem. Hac ratione fiet, ut nec ob defectum steriles & infrugiferi simus, nec ob excessum periclitemur. Æqè enim inutiles sunt, iners ac supina segnities, & imperitus fervor: illa ad bonum minimè accedens, hic avtem ulterius cadens.* qod avtem istic ναθείαν, idem cum Marco νάρκην pavlò superiùs dixerat.

Λι γὰρ ἀσθενεῖς, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως ναθεῖς καὶ δυσκίνητοι, οὐδ' ἑτέρωσε μέγα νεύσεται, ὅια τῶν ὑφειμένων κινήματα, αἷ γενναῖαι δὲ καὶ θερμαὶ φύσεις, λόγῳ μὲν αὐτὰς παιδαγωγοῦντος καὶ διευθύνοντος μέγα τι χρῆμα πρὸς ἀρετὴν ἐπιλεπτύσης δὲ ἐπιστήμης καὶ λόγου, τὸ ἴσον εἰς κακίαν ἐυρίσκοντας. *Infirmi enim & imbecilles animi tam ad virtutem, qàm ad vitium segnes & tardi sunt, neqe in alterutram partem magnoperè inclinantur, non secus scilicet atqe hominum torpore laborantium incessus. At fortes & generosi, qemadmodum si ratione gubernentur & coerceantur, magnum ad virtutem pondus afferunt: ita si à sciencia ac ratione deserantur, non minus momenti ad vitium habituri sunt.*

§. 70. Οἱ θεοὶ ὁ δυσχεραίνουσι] Efficacissimum sanè & Christiano qovis dignum ad pravorum hominum tolerantiam svadendam, à numinis divini exemplo desumptum argumentum. Vide ad *l.* 9. §. 27. & *l.* 8. §. 8. & *l.* 9. §. 11. Sed & Joan-

tamen, qod per ævum tam immensum ipsos oporteat omnino, tot talesqe qi sint, improbos jugiter sustinere. imò, qod amplius est, omnimodam horum curam gerunt. tu verò, qi mox es defiturus, malos tolerando defetiscceris? idqe cùm ex eorum ipse sis numero.

§. 71. Ridiculum est malitiam cùm tuam, qod potes, non effugias, fugere te velle, qod non potes, alienam.

§. 72. Qicqid intellectualis socialisqe facultas, nec ad intellectum neo ad usum socialem facere deprehenderit, idipsum inferius se meritò judicat.

§. 73. Ubi bene tu alicui feciſti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam ultra hæc qæras, puta, benefici hominis exiſtimationem, aut beneficii accepti remunerationem?

σιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεηθῇ αὐτὰς πάντως εἰς τοιούτων ὄντων καὶ τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι. τοσοῦτο ἧττον καὶ [a] κήδονται αὐτῶν παντοίως. σὺ δὲ [b] ὅσον οὐδέπω λήγειν μέλλων, [c] ἀπαυδᾷς; καὶ ταῦτα, [d] εἷς ὢν τῶν φαύλων;

§. 71. Γελοῖόν ἐστι, τὰ μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, [e] ὃ καὶ δύνατόν ἐστι. τὴν δὲ τῶν ἄλλων φεύγειν, [f] ὅπερ ἀδύνατον.

§. 72. [g] Ὃ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὑρίσκῃ [h] μήτε νοερὸν, [i] μήτε κοινωνικὸν, εὐλόγως [k] καταδεέστερον ἑαυτῆς κρίνῃ.

§. 73. [l] Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ἦς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον τοῦδε ταῦτα, ὥσπερ [m] οἱ μωροὶ, τὸ καὶ [n] δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν;

a L.9.§.27.
b L.8.§.5.
c L.5.§.9.l. 12.§.15.
d L.11.§. 18.
e L.8.§.55.
f L.8.§.4.l. 9.§.42.
g L.3.§.8.l. 4.§.2.
h L.8.§.2.
i L.11.§.37.
k L.3.§.6.
l L.5.§.6.l. 9.§.42.
m L.4.§.14.
n L.8.§.1.

§. 74.

ANNOTATIONES.

Joannem Chrysostomum *in Matth. c. 6. v. 45. Orat. 18.* Tertullianus *de patient. c. 2. Disciplina cælestis Deum ipsum ostendit patientia exemplum; jamprimum, qi * florem* [* rerem, al.] *lucis hujus super justos & injustos aqaliter spargit; qi temporum officia, elementorum servitia, totius genitura tributa dignis simul & indignis patitur simul occurrere; sustinens ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes, nomen, familiam ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniquitatem, malignitatem qotidie insolescentem, ut suâ sibi patientia detrahas: plures enim dominum idcirco non credunt, qia seculo iratum tam diu nesciunt.* Cyprianus *de bon. patient. Patientiam magisteriis cælestibus discimus. est enim nobis cum Deo virtus ista communis. indè patientia incipit: indè claritas ejus & dignitas caput sumit. origo & magnitudo patientia Deo autore procedit. diligenda res homini, qa Deo chara est. bonum qod amat divina majestas, commendat. Qalis verò in Deo & qanta patientia, qòd in contumeliam sua majestatis & honoris instituta ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientissimè sustinens, super bonos & malos aqaliter facit diem nasci, & lumen solis oboriri; & cùm imbribus terram rigat, nemo à beneficiis ejus excluditur, qò minùs justis similiter & injustis indiscretas pluvias largiatur. Videmus inseparabili aqalitate patientia nocentibus & innoxiis, religiosis & impiis, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. & cùm crebris imò continuis exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & præstitutum semel retributionis diem patienter expectat. cùmqe habeat in potestate vindictam, mavult diu tenere patientiam, sustinens scilicet clementer & differens, ut, si fieri potest, multùm malitia protracta aliqando mutetur, & homo in errorum & scelerum contagione volutatus, vel serò ad dominum convertatur.*

Τοσούτων φαύλων ἀνίσχεσθαι] Justiniano Imperatori Prasini supplices, referente Theophane apud Alemannum in *notis ad Procop. l. 9.* Εἰτι εἴπωμεν θλιβόμενοι, μὴ ἀγανακτήσοι τὸ κράτος σου. τὸ γὰρ θεῖον πάντων ἀνίσχεται. *Si qid dixerimus afflicti, ne ægrè feras ejus potentiam. Deus enim omnes sustinet.* Theodosio Libanius *Orat. 12.* Τίνα γὰρ δὴ τὰ τῶν θεῶν; συγγνώμη τοῖς τὰ καθ' ἡμέραν ῥήματα ἐπ' αὐτοὺς ἀφιεῖσιν, ὅταν τι παρὰ τῶν πραγμάτων λυπῶνται. καί τοι πολλάκις αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν συκοφαντοῦσιν. οἱ δὲ ἀνίσχονται. καὶ διὰ τοῦτο πολὺ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. εἰ δ' ἔπρεπτο πᾶσιν ἁμαρτήμασι δίκας, σφόδρα ἂν ὀλίγοι ἦν τὸ σωζόμενον. ὅσις ἂν ἐοτικὴν βάλεται θεοῖς, ἀφιεὶς τιμωρίας χαίρειν μᾶλλον, ἢ λαμβάνων. *Etenim qanam sunt deorum propria? iis condonare qi convicia qotidie in eos ingerunt, qoties res ex animi sententia non succedentes molestiam exhibent: tametsi sæpenumero manus sibi violentas inferant. Verùm homines qidem calumniantur: dii verò tolerant: ac proinde genus hominum latè propagatur. Qod si pœnæ omnia delicta sequerentur, oppidò exiguum esset qod conservaretur. Qicunqe igitur Deo similis esse vult, pœnas remittere potius, qàm infligere gaudeat.* Et clariùs adhuc *Orat. 13.* Τί γὰρ δὴ τὸ τῶν θεῶν; ὕπωθεν μὲν ἅπαντα καθορῶσι καὶ ἀκούουσιν. ἐν δὲ αὖ τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ λεγομένοις καὶ πραττομένοις, ἀδικήματα πολλά γε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ ὅταν δι' αὐτὰς ἄνθρωποι πράττωσι κακῶς, ἀδικεῖσθαί τε λέγωσι παρ' ἐκείνων, ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανὸν, ὑδατος ἀπέχοντα; ῥήματος. εἶδον ἐγώ τινας καὶ λίθους ἐπ' αὐτὸν ἀφιέντας. οἱ δ' ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τῷ λαβεῖν δίκην, οἱ βεληθεῖεν, ὄντες, ἃ βέλονται. εἰ δ' ἅπασιν ἔπρεπτο τοῖς τοιούτοις αἱ δίκαι, πάντα ἂν ἦν καθ' ἡμέραν τῶν ἀπολλυμένων πλέα. καὶ διὰ ἃ ἐξήρκουν οἱ ζῶντες πρὸς τὰς ταφάς. νῦν δὲ ἐν αὐτῷ τούτῳ τὸ κρείττους εἶναι δεικνύουσι, τῷ μηδὲ δικαίῳ χρῆσθαι θυμῷ πολλάκις. *Ecqid verò Dei proprium est? omnia certè ab alto videt & audit. In iis autem qæ in terris dicuntur & fiunt, cùm alia pleraqe scelera suscipiuntur, tum etiam cùm suâ sponte ac per seipsos malè res suas agunt homines, injuriâ se ab illo affici ajunt, & in cælum intuentes nullis malis verbis parcunt: vidi etiam nonnullos lapides in altum jactantes. Deus verò cum omnem pœnas sumendi potestatem habeat, si vellet, id tamen non vult. Qod si sceleratos omnes pœnæ assequerentur, cuncta sanè in singulos dies iis, qi ita malè perirent, essent referta: neqe ad tumulos struendos superstites sufficerent. Jam verò superi in hoc ipso præstantiores se esse declarant, qod ne justam qidem iram sæpe exerceant.* vide *ad l. 8. §. 51.*

Καὶ κήδονται αὐτῶν] Qod Christus Dominus, Matth. *c. 5. v. 45.* Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Facit ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.* & Luc. *c. 6. v. 36.* Χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Benignus est erga ingratos & malos.* Et Pavlus *Act. Apost. c. 14. v. 16, 17.* Ἐάσας πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καίτοιγε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς δίδους καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης καρδίας αὐτῶν. *Sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere, qanqam bona tribuens, dans cælitus pluvias ac præstituta tempora fructibus perserendis, implens cibo ac delectatione corda illarum.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qòd tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum: nè Deos qidem immortales ab hac tam effusa liberalitate sacrilegi negligentisqe eorum deterrent. utuntur naturâ suâ, incunctantérqe illos ipsos munerum suorum malos interpretes juvant. bos sequamur duces, qantùm humana imbecillitas* [illegible] *naturam* Et *l. 3. c. 25. Propositum est nobis secundùm naturam vivere, da & invivere & deorum exemplum sequi. si dederit; & piratis patent gratis beneficia. nam & sceleratis maria.* vide tamen & eundem *c. 28.* Idem *l. 7. c. 31. Non est mihi relata gratia? qid ergo faciam? qod dii omnium rerum optimi autores, qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perseverant.* vide *l. 9. §. 11, 27.*

Ὅσον οὐδέπω λήγειν μέλλων ἀπαυδᾷς] Eodem utitur argumento, *l. 8. §. 5.* Seneca *de ira l. 3. c. 43. Magno animo brevia feramus incommoda.*

Εἷς ὢν τῶν φαύλων] qod latro ad crucem socio suo, Luc. *c. 23. v. 40.* Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ὤν. *Qum in eadem sis damnatione.* Vide *l. 11. §. 18.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qòd tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum. nam primùm, nos illam augemus, deinde, nè deos qidem immortales ab hac tam effusa benignitate sacrilegi negligentisqe eorum deterrent.*

§. 71. Τὰ μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν] vide Apostolum *ad Cor. Ep. 1. c. 5. v. 7, --10.* Epictetus *l. 2. c. 16.* Ἀλλ' οὐκ εἶ Ἡρακλῆς, καὶ οὐ δύνασαι καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά; ἀλλ' οὐδὲ Θησεύς, ἵνα τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρῃς; τὰ σαυτὸ κάθαρον. ἐκτεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε ἀπὸ Προκρούστου καὶ Σκίρωνος, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. *At non es Hercules, nec aliena mala purgare potes? Ac ne Theseus qidem es, ut Attica mala purges. Tua ipsius purgato. Ex animo ejice, loco Procrustis & Scironis, dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam.*

Ὃ καὶ δυνατόν] vide *l. 8. §. 55.*

§. 72. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ] vide *l. 3. §. 8.* & *l. 4. §. 2.*

Καταδεέστερον ἑαυτῆς] utpote qæ ad ampliora & præstantiora sit nata. Vide *l. 3. §. 6.*

§. 73. Τί ἔτι ζητεῖς] Vide *ad l. 5. §. 6.* Seneca *Ep. 76. Oppone, qa debentur; dic, Factum tuum matura sequetur oblivio, & parum grata existimatio civium. respondebit tibi; Ista omnia extra opus meum sunt, ego ipsum contemplor; facere rectè pièqe contentus.*

Ὥσπερ οἱ μωροὶ] *qibus fama major sitis est qàm virtutis.* Juvenalis *Sat. 10.* Vide *l. 4. §. 44.* & *ad l. 5. §. 23.* Sed

§. 74. Ὀυδὲις κάμνῃ ὠφελούμενος. ὠφέλεια ἡ πρᾶξις κατὰ φύσιν. [a] μὴ οὖν κάμνε [b] ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.

[a] L. 5. §. 6. l. 6. §. 29.
[b] Sup. §. 13. 53.

§. 74. Emolumentum capiendo nemo defatigatur. atqi emolumentum eſt actio omnis naturæ conſentanea. noli ergò defatigari emolumentum in eo capiendo, qod alteri præſtas.

§. 75. Ἡ δὲ ὅλη φύσις ἐπὶ τῷ κοσμοποιΐαν ὥρμησεν. νῦν ἤ [c] ἦτοι πᾶν τὸ γινόμενον καθ' ἑπακολούθησιν γίνεται, ἢ * ἀλόγιστε καὶ τὰ κυριώτατά ἐστιν, ἐφ' ἃ ποιεῖται ἰδίαν ὁρμὴν τὸ δὲ κόσμε ἡγεμονικόν. εἰς πολλά σε [d] γαλήνιόπερον ποιήσῃ, τοῦτο μνημονεύόμενον.

[c] L. 6. §. 38. l. 9. §. 1. 28. l. 10. §. 5.
* τὰ λογικὰ ἢ κ. vel, ἃ λογικά, τὰ κ. Mer.
[d] Sup. §. 68.

§. 75. Ad mundum condendum univerſi natura olim ſe intendit. nunc verò, avt qicqid fit, conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ producitur, avt principalia etiam illa, ad qæ mundi mens peculiariter intenta eſt, ratione nullâ gubernantur. in multis tranqilliorem fecerit te, hoc in memoria ſi habueris.

ANNOTATIONES.

qare ſtultos cenſet, qi lavdem expetunt? qia id volunt, qod in ipſis non eſt. Epictetus *l.* 2. *c.* 13. *Ὅταν ἀγωνιῶντα ἴδῃς ἄνθρωπον, λέγω, ὅτος τί ποτε θέλει; εἰ μὴ τῶν ἐκ ἐφ' αὐτῷ τι θέλει, πῶς ἂν ἔτι ἡγοῖο; διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαῳδὸς, μόνον μὲν ἄδειν, ἐκ ἀγωνιᾷ. εἰς θέατρον δ' εἰσερχόμενον, καὶ λίαν ἴσφωνος ᾖ, καὶ καλῶς κιθαρίζῃ. ἐὰν γὰρ ἄσῃ μόνον θέλει καλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνδοκιμῆσαι. τοῦτο δ' ἐκέτι ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ. Cùm aliqem angi video, dico, qid iſte ſibi vult? Niſi aliqid earum rerum, qæ penes ipſum non ſunt, vellet, non angeretur. Qapropter citharœdus, etiam cum ſolus cantat, non angitur: ſed theatrum ingreſſus, licet admodum vocalis ſit, & citharam bene pulſet, tum verò angitur, Neqe enim tantùm bene canere vult, ſed lavdari etiam: id qod jam penes ipſum non eſt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector ego, ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras ſi volet, avferet idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtiſqe recedo.

§. 74. Ὀυδὲις κάμνει ὠφελούμενος] At Themiſtocles Athenienſibus ipſum proſcindentibus; *Τί κοπιᾶτε, ὦ μακάριοι, πολλάκις εὖ πάσχοντες; Qid, ô felices, defatigamini ſæpenumero beneficiis ab eodem accipiendis?* Plutarchus *de lavde ſui c.* 3. & *in præcept. polit.* & *in apophth.*

Ὠφέλεια δὲ] Vide *ſuprà* §. 13, & 53.

Μὴ οὖν κάμνε] Apoſtolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 9. *Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. Porro ne benefaciendo ſegnes ſimus.* & *ad Theſſ. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 13. *Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. Ne ſegneſcite in benefaciendo.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 29.

Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς] Seneca *de clem. l.* 1. *c.* 4. *Animus reipublicæ tu es; illa corpus tuum. vides, ut puto, qàm neceſſaria clementia ſit. tibi enim parcis, cùm videris alteri parcere.* Avſonius *grat. act. Qartum hunc gradum novis beneficiis tu, Auguſte, conſtituis, deferre tibi ipſi, qò alter ornetur.* Caſſiodorus *var. l.* 4. *c.* 24. *In lucrum cedunt, qa bene meritis conferantur. & de ipſo munere magis acquiritur, cùm optimis digna præſtantur.* Ità P. Syrus;

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Sidonius *l.* 6. *Ep.* 12. *Aliqis aliqem: ego illum præcipuè puto bono virere, qi vivit alieno.* & Pacatus *paneg. Nullam magis & interceſſiſſe esse principum felicitatem, qàm feciſſe felicem, novum fatum. itaqe & fortunam viciſſe, & dediſſe homini non tam id ſuum videri, qori propriam majeſtatem æſtimanti, qod abſtulit, qàm qod dedit.* Gregorius Nazianzenus *de bapt.* Ἐκεῖνα αἰτίμενος. *Qum ab eo beneficium* [illegible] τὴν εὐεργετοῦσαν; *beneficio afficitur.* Et Joannes Chryſoſtomus apud Antonium [illegible] *l.* 1. *c.* 29. Οὐκ ἴν ποιεῖ ὁ ἴν ποιῶν, ἀλλ' ἴν πάσχει αὐτὸς, [illegible] εὐεργετοῦσαν μᾶλλον, ἢ εὐεργετεῖ. *Non benefacit qi benefacit, ſed beneficium ipſe accipit potius qam dat.* Noſtro planè conſentiens A Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 404. *C.* Τῷ γὰρ ὄντι εἰκὼν τῷ Θεῷ ἄνθρωπος εὐεργετῶν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς εὐεργετεῖται. ὥσπερ γὰρ ὁ κυβερνήτης, ἅμα σώζει καὶ σώζεται. διὰ τοῦτο ὅταν τις αὐτῶν τύχῃ, ὃ φησὶ τῷ δίδοντι, Καλῶς ἔδωκας, ἀλλὰ, Καλῶς εἴληφας. ὅτω λαμβάνει μὲν ὁ δίδὺς, δίδωσι δὲ ὁ λαμβάνων. *Reverà enim Dei eſt imago homo beneficiens: qa in re ipſe etiam beneficio afficitur, ſicut gubernator ſimul ſervatur & ſervatur. Et ideo qum qivis petens fuerit conſequtus, non dicit danti, rectè dediſti, ſed rectè acceptiſti. Ita accipit qidem qi dat, dat autem qi accipit.*

§. 75. Ἢ ἀλόγιστε καὶ τὰ κυριώτατά ἐστιν] Mericus Caſaubonus legendum contendit, ἢ τὰ λογικὰ καὶ κυριώτατά ἐστιν, B vel etiam, ἢ ἃ λογικὰ, τὰ κυριώτατά ἐστιν. ut ſit ſenſus, *rationales creaturas eſſe objecta principalia, circa qa peculiaris cura illa & providentia verſatur.* atqe ità revera intelligendum Apoſtoli illud, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 9, 10. *Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; Num boves cura ſunt Deo? An hoc propter nos omnino dicit?* Ego tamen nihil mutandum cenſeo. hoc enim velle videtur Marcus, Ad mundi hujus fabricam producendam ac conſtituendam, peculiari qodam motu, univerſi natura acceſſit. deinceps avtem, vel qæcunqe in eo contingunt, vi nexûs cujuſdam & conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ tunc conſtitutæ eveniunt, vel principalia illa, ad qæ univerſi mens præcipuè & qaſi peculiariter ſeſe intenderit, nullâ ratione, ſed temerè diſpoſita fuerint. at hoc eſſet abſurdiſſimum, mentem univerſi, cùm ad iſta producenda ac conſtituenda peculiari motu proceſſiſſet, de futura diſpoſitione atqe ordinatione legem nullam tuliſſe, ſed temerè ferenda caſui fortuito permiſiſſe. diſpoſuit ergò. hæc genuina Marci mens. nec aliud qicqam evincunt loca ad lectionis mutatæ firmamentum adducta ex *l.* 6. §. 39. & *l.* 9. §. 26. *edit. Caſ. l.* 6. §. 44. & *l.* 9. §. 28. diſtinctionis noſtræ. ſiqidem priore loco *τὰ κοινὰ*, non *τὰ λογικὰ*, ea eſſe dicuntur, *ὧν οἱ θεοὶ μάλιστα προνοοῦνται*, qorum dii præcipuè curam gerunt, atqe iſtis *κατ' ἀκολούθησιν συμβαίνειν*, cum conſecutione neceſſariò cohærere cætera. poſteriore verò nuda ponitur diſtributio illa, *Ἤτοι ἐφ' ἅπασιν ὁρμᾷ ἡ τῶν ὅλων διάνοια. ἢ ἅπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν. Mens autem univerſi vel ad ſingula qaqe ſe promovet, vel ſemel operi ſe admovit, reliqa verò per conſeqentiam neceſſariam.* Sicut & *l.* 6. §. 35. de ratione præditis nè γε῀ quidem. Ità Marcus pro conceſſo ſumit mentem univerſi, ſi ad primam rerum conſtitutionem ratione ac conſilio qodam deſtinato acceſſerat. ità cuncta diſpoſuiſſe ut à primis illis caviſſis ſuccedentia qæqe neceſſariâ qadam conſecutione profluerent. qod & iſtic monitum voluit. Vide & *lib.* 10. §. 6. Seneca *de beneficiis lib.* 6. *cap.* 23. *In prima illa conſtitutione, cùm univerſa diſponerent, etiam noſtra viderunt, rationémqe hominis habuerunt. —— etiamſi potiora illis ſunt, in qa oriuntur, nos tamen in majora iturs juvant.* de ſyderibus loqitur. E

LIBER VIII.

[a] *L.* 1. §. 16. Καὶ ἔτο πρὸς [a] τὸ ἀκενόδοξον φέρει, ὅτι ἢ ἐκ ἔτι δύνασαι τὸν βίον ὅλον, ἢ τόν γε ἀπὸ νεότητος φιλόσοφον βεβιωκέναι. ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς σεαυτῷ δῆλος γέγονας, πόρρω φιλοσοφίας ὤν. πέφυρσαι ἄν. ὥστε τιὼ μὲν δόξαν τιὼ δὲ φιλοσοφίᾳ κτήσασθαι, ἐκέτι σοι ῥᾴδιον. ἀνταγωνίζεται γὰρ καὶ ἡ ὑπόθεσις. ἔπιες οὖν ἀληθῶς ἐώρακας

Hoc etiam ad inanis gloriæ ſtudium minuendum conducit, qòd vitam totam, eam ſaltem qæ à juventute hactenus tranſiit, non potes præſtare philoſophicè ductam. ſiqidem cum aliis havd pavcis, tum & tibiipſi compertum eſt, à philoſophia longè te abeſſe. conturbatæ ſunt itaqe rationes tuæ: neqe adeò avt facile eſt tibi philoſophi exiſtimationem comparare; & vitæ etiam inſtitutum adverſatur. proinde ſi verè

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὀῤῥω φιλοσοφίας ὤν] Epictetus *lib.* 2. *c.* 9. *Οὕτως εὐδὲ τὴν τῆ ἀνθρώπω ἐπαγγελίαν πληρῶσαι δυνάμενοι, προτλαμβάνομεν τὴν τῆ φιλοσόφυ, τηλικῦτο φορτίον, ὅσον εἴ τις δίκα λίτρας ἄρας μὴ δυνάμενος, τὸν τῆ Αἴαντος λίθον βαστάζειν ἤθελεν. Sic cùm hominis munus abſolvere neqeamus, etiam philoſophi perſonam no-* A *bis imponimus, ingens onus; perinde ac ſi qis, cui vires ad decem libras ferendas non ſuppererent, Ajacis lapidem ferendum aſſumeret.* Qem eundem vide & *l.* 3. *c.* 21.

Ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις] Repugnat res ipſa: ipſum vitæ tuæ inſtitutum opinioni iſti, qam de te habes tanqam qi philoſophus ſis, adverſatur, falſiqe te redarguit. vel qia aliis negotiis diſtrictus totus teneris, nec huic ſtudio totum te ſedulò jugitérqe dediſti, vel etiam qia affectibus etiamnum indulgere deprehenderis, eóqe à verò mentis animíqe cultu abeſſe te qàm B lon-

verè perſpexiſti, in qo res ipſa ſita ſit, miſſâ exiſtimatione, in hoc duntaxat incumbe, ut vitæ qod ſupereſt, qantulumcumqe id fuerit, pro naturæ tuæ ductu ac dictamine tranſigas. tu itaqe illa qid velit, intuere, nec te aliud qicqam moleſtum habeat. etenim expertus jam es, per qàm multa divagatus, vitam bonam beatámqe nuſqam inveneris; non in ſyllogiſmis, non

καις πᾶ κεῖ) τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, [a] τί δόξεις, ἄφες. δεκέσθηπι ἢ, εἰ καὶ [b] τὸ λοιπὸν ᾧ βίᾳ, ὅσον δήποτε *ἡ σὴ φύσις θέλῃ βιώσειν*. καταγνόησον ἂν τί θέλῃ, καὶ [c] ἄλλο μηδὲν πρᾶττε. πεπείρασαι γὰρ [d] πολλοῦ πλανηθεὶς, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἔυρες τὸ εὖ ζῆν. ἐκ ὧν συλλογισμοῖς, ἐκ

[a] L. 7. §. 73. l. 10. § 11.
[b] L. 7. §. 46. 56.
* [ὡς] ἢ f. * -τεις. Boot.
[c] L. 2. §. 7. l. 7. §. 20.
[d] L. 12. §. 1.

ANNOTATIONES.

longiſſimè prodis. Seneca *Epiſt.* 59. *Exiguum temporis impendiſſe philoſophiæ, ſatis abundèqe occupatis fuit. leviter tam magna rei inſiſtimus. qemadmodum autem pateſt aliqis, qantum ſatis ſit, adverſus vitia diſcere, qi qantum à vitiis vacat, diſcit? Atqi, non cùm vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus; cui nullum tempus ſatis magnum eſt, etiamſi à pueritia uſqe ad longiſſimos humani ævi terminos vita protenditur.* Idem *Epiſt.* 72. Galenus *de affect. dignoſc. & cur. c.* 3. cuidam ἀναμάρτητον ſeſe opinapri. Ἀλλὰ σὺ γε θεῷ παραπλήσιος ἐξαίφνης ἂκ ἄν ποτε γένοιο. ὅπω γὰρ οἱ δ' ὅλῃ τῇ βίῳ ἀπαθεῖαν ἀσκήσαντες, ἢ πιστεύσαι τελείως αὐτὴν ἰσχυκέναι, πολὺ δή πω μᾶλλον ὁ μηδέποτ' ἀσκήσας σύ. *Verùm tu Deo ſimilis repente fias nunqam. Qm enim ii, qi per totam vitam apatheiam exercuerunt, nondum ipſam perfectè ſe conſequtos credant, multò utiqe magis tu, qi nunqam exercuiſti.* Et *c.* 4. Δεῖται γὰρ ἀτκήσεως ἕκαστος ἡμῶν σχεδὸν ὅλῃ τῇ βίῳ, πρὸς τὸ γενέσθαι τέλειος ἀνήρ. *Indiget enim unuſqiſqe noſtrum, ut evadat vir perfectus, totius propemodum vita exercitio.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 35, & 36. (ubi perperam divulſis qæ arctiſſimè cohærebant, ex Epiro Rhegium fecerunt editores) & *Diſſert. l.* 3. *c.* 15. unde mendoſa qædam in *Enchir.* poſſunt emendari feliciùs, qàm eſt à Volſio aliiſqe id non advertentibus tentatum. Inter alia qæ cùm utrobiqe vitiata videantur, intacta prorſus, tanqam integra præterierunt illi, hæc habet. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύναμαι φιλοσοφεῖν. δοκεῖς ὅτι δύναμαι αὐτούτως ἐσθίειν, αὐτούτως πίνειν, ὁμοίως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν. *Putáſne te, ſi iſta agas, poſſe philoſophari? putáſne te poſſe eodem modo edere, eodem modo bibere, aqè iraſci, aqè indignari?* ità in *Diſſertationibus* exhibentur: nam in *Enchiridio* & mutilata & inqinatiora lego, Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύναμαι φιλοσοφεῖν; δοκεῖς ὅτι δύναμαι, (φιλοσοφεῖν ſcilicet, qod ἐκ τῶ κοινῶ ſubavdiendum) αὐτούτως ἐσθίειν, αὐτούτως πίνειν, ὁμοίως ὀργισθεὶς, ὁμοίως δυσαρεστῶν; neqe enim avt iraſci avt tædio habere permittebant Stoici. ità *c.* 22. Πρῶτον, ἐν τοῖς κατὰ σαυτὸν, ἐκέτι δεῖ σε ὅμοιον ἐν ὑδενὶ φαίνεσθαι, οἷς νῦν ποιεῖς. *Primum, tuis in rebus non amplius te tui ſimilem eſſe oportet, nec qicqam eorum facere qa nunc facis.* ſeqitur: ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, νικῆσαί τινας ἐπιθυμίας, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὑπὸ παιδαρίῳ καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀκαιτέρων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἔλαττον ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐν τιμῇ, ἐν δίκῃ, &c. *Vigilandum eſt, laborandum eſt, vincenda ſunt qadam cupiditates, à cognatis diſcedendum; oportet à puero contemni, ab obviis derideri, omnibus in rebus deteriori conditione eſſe, in magiſtratu, in honore, in judicio.* &c. Huc applicat dictum vulgare, qod inter adagia locum meritò ſibi vindicet, idem *l.* 4. *c.* 6. Νῦν δὲ πρὸς ἄλλοις γίνεσθαι λέγουσιν, ὅτι ἔργον ἔργῳ ἐ κοινωνεῖ. *Nunc autem aliis te rebus intentum eſſe, alia curare dicis: & multi rectè illud dicunt, opus cum opere nullam habere communionem.* Et rurſus *c.* 10. Ἀλλὰ προῖκα θέλεις τὰ τηλικαῦτα λαβεῖν; καὶ πῶς δύναται; ἔργον ἔργῳ ἐ κοινωνεῖ. εἰ δ' ἐκεῖνα θέλεις, τοῦτο ἄφις, εἰ δὲ μή, ὅτι τοῦτο ἔχεις, ὅτ' ἐκεῖνα, περισπώμενος ἐπ' ἀμφότερα. *An gratis accipere iſta ſtudes? qi autem potes? alterum opus cum altero commune nihil habet. Sin illa vis, hoc omittito. Alioqi neqe hoc, neqe illa habebis, animo utriſqe diſtracto.* Qod ſuſiùs pavlò *Enchir. c.* 1. §. 4. Τηλικούτων ἐφίεμενος, μίμησο ὅτι ἐ δεῖ ἐδὲ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφίεναι παντελῶς, τὰ δ' ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν. ἐὰν δὲ καὶ ταῦτ' ἐθέλῃς, καὶ ἄρχειν, καὶ πλουτεῖν, τυχὸν μὲν, ἐδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι. πάντως γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνον ἐυδαιμονία καὶ ἐλευθερία περιγίνεται. *Cùm tantas res appetas, ſic eas ſuſcipiendas eſſe memento, ut ſis non mediocriter incitatus, atqe alia penitus relinqenda, alia in præſentia omittenda cenſeas. Qod ſi & illas deſideráris, & magiſtratus etiam atqe opes appetiveris, fortaſſe ne hac qidem aſſeqeris, propter earum, qas ante diximus, cupiditatem: iis certè omnino excides, per qas ſolas felicitas & libertas comparatur.* Et *ibidem c.* 12. Ἴσθι γὰρ ὅτι ἡ ῥᾳδίου, καὶ τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτῆ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός. ἀλλὰ τὸν ἑτέρῳ ἐπιμελόμενον, τῷ ἑτέρῳ ἀμελῆσαι, πᾶσα ἀνάγκη. *Scito enim facile non eſſe, inſtitutum tuum in eo ſtatu, qi ſit natura conſentaneus, conſervare, & res externas amplecti: ſed aliter non poſſe fieri, qm is, alterum qi curet, alterum negligat.* Qod Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει, αὐτὸς ἑ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni ſuæ, non efficietur ſapiens.* Et Epictetus *c.* 36. edit. vulg. Ταῦτα ἐ μὴ συμφωνεῖ. ἔτα τε δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτῆ, ἢ τὰ ἐκτός. ἢ περὶ τὰ ἴσω φιλοτεχνεῖν, ἢ τὰ ἔξω. τυτέστιν ἢ φιλοσόφου τάξιν ἀπέχειν, ἢ ἰδιώτου. *Iſta non conſentient: unum te oportet homi-*

A *nem eúmqe vel bonum vel malum eſſe: avt exercenda tibi ratiò eſt & mens, avt res externa colenda. Avt in internis elaborandum, avt in externis: hoc eſt, avt Philoſophi tuendus locus, avt hominis plebeji.* In eam mentem Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Χαλεπὸν πολλὰς ὁδὸς ἅμα τῷ βίῳ βαδίζειν. *Difficile eſt multas ſimul vitæ calles ingredi.* Et obſervat Cl. Caſavbonus apud Athenæum *l.* 12. τὴν πιρίσκεψιν opponi τῇ φιλοσοφίᾳ. id eſt, *vitam occupatam & ſolicitam philoſophicæ.*

Τί δόξεις, ἄφες] hoc qippe ſtultorum eſſe dixerat. *l.* 7. §. 73. & *l.* 4. §. 44. ſed & videri eſſe, qod non es, qid tibi proderit? *l.* 10. §. 8. Socrates, teſte Xenophonte *memorab. l.* 1. B *pag.* 732. *A.* dicere ſolitus eſt, ὡς ἐκ ἔστι καλλίων ὁδὸς ἐπ' ἐυδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγαθός τε γένοιτο καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο. *Viam ad gloriam meliorem nullam eſſe, qàm qâ bonus aliqis eſſet, ac non videri vellet.* At Marcus hìc qid aliis videaris, miſſum prorſus vult facias, Æſchyli illud pervulgatum in Thebaide imitatus;

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, haud videri, enim elaborat optimus.

Qod è tragico de Amphiarao prolatum, ad Ariſtidem corona tranſtulit. Plutarchus in *Ariſtid. vit. & Apoph.* qi & lavdat *de poet. leg. c.* 13. De Iſidoro & de Marino etiam extulit Da- C maſcius in *vit. Iſid.* apud Photium *bibl. cod.* 242. Catoni par elogium tribuit Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus malebat.* qi ſubjungit tamen: *Ità, qò minus gloriam petebat, eò magis adſeqebatur.* qod ſuprà Socrates. De ſe Gregorius Nazianzenus *adv. eos, qi ſedem Conſtantinopolitanam ambire ipſum inſimulabant.* Ἀλλ' ἔστω, φησὶ, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. τί δέ μοι διαφέρει, ᾧ τῷ εἶναι πλείων ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ πᾶς; τοῦτο γὰρ ἡ κατέχουσι, ἢ ἐδικαίωσι, ἢ ἄθλιον πεποίηκε, ἢ μακάριον. τὸ δὲ δοκεῖν ἡδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ ἡδὲ ὄναρ ἀλλότριον. *Atqi pleriſqe videtur, inqies. Qid verò meâ intereſt, qi rei veritatem magis curo, imo ſolùm curo? hoc enim me vel condemnaverit, vel abſolverit: hoc miſerum vel beatum reddiderit.* D *At, qid aliis videatur, nihil ad nos, qemadmodum nec alienum ſomnium.* Et mox: Τὸ δοκεῖν ὖν, ἂν μὲν ὑπάρχῃ, δεξόμεθα. ἵν' ἅπω τι πρὸς ἄνθρωπινον. ἂν δὲ ἀντιπίπτῃ, χαίρειν ἐάσομεν, καὶ ἡδὲν τῷ εἶναι διὰ τὸ δοκεῖν ἀφαιρησόμεν. *Qod autem ad hominum de nobis exiſtimationem attinet, ita animo comparati ſumus, ut ſiqidem ea contingat, non illibenter acceptúri ſimus, (ut humani etiam aliqid dicam) ſin autem in contrarium cadat, valere jubebimus, nec qicqam de rei veritate propter hominum opinionem detrabemus.* De Socrate Epictetus *Diſſertat. lib.* 4. *c.* 8. Ἀπῆγεν, ἐνὶ ἀρκεῖσθαι τῷ εἶναι φιλόσοφον. χαίρειν δὲ, καὶ ὅτι μὴ δοκῶν, ἐκ ἐδάκνετο. *Adducebat* E *illos, contentus eo, qod Philoſophus eſſet: gavdebátqe ſe, qod talis non videretur, non morderi.* Qin & idem apud Platonem in *Gorgia pag.* 350. *B.* Παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετέον, ἢ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ εἶναι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. *Viro pra cæteris meditandum eſt, non ut bonus qidem videatur, ſed ut re verâ ſit bonus publicè atqe privatim.* Epictetus *enchir. c.* 24. Ἐάν ποτέ σοι γένηται ἔξω γραφῆναι, πρὸς τὸ βελτιθῆναι ἀρέσαι τινὶ, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν γνώσιν. (ità malim pro ἔγνωσιν, qàm cum Volſio ἴνησιν) ἀρκεῖ ὖν ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος. εἰ δὲ καὶ δοκεῖν βούλει, τῷ εἶναι σαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανὸς ἴσθι. *Si qando acciderit ut foris promineas, & alicui placere cupias: te* F *de ſtatione tua dejectum eſſe ſcito. Qare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum. Sin alicui etiam videri philoſophus cupis: tibi videre, idqe tibi ſatis eſto.* ubi tamen τῷ εἶναι ſuperflua eſſe ſuſpicatur meritò Volſius. Eratoſthenem verò vitii illius, qod à Marco hìc tangitur, inſimulat Strabo *geograph. l.* 1. *pag.* 10. Μίσος ἦν, inqit, τῷ τε βελομένῳ φιλοσοφεῖν, καὶ τῷ μὴ θαῤῥοῦντος ἐγχωρίζειν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον μέχρι τοῦ δοκεῖν προιόντος. *Medium tenuiſſe inter eum qi philoſophari vellet, & eum qi non audaret ſe ei dare inſtituto: ſed eo duntaxat progrederetur ut philoſophari putaretur.*

G Εἰ καὶ τὸ λοιπὸν τῇ βίῳ, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει βιώσειν] D. Bootius, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliqum vitæ, qantumcunqe natura tibi conceſſerit, tranſegeris.* emendationi aſſentior. Verùm mihi aliqid inſuper, qod deſit, ſupplendum eſſe videtur. Seqitur enim, καταγνόησον ὖν τί θέλει, *conſidera ergò qid ea velit.* non qamdiu, ſed qomodo vivere te velit. unde liqet, de ea re monitum aliqod anteceſſiſſe. forſan ergò legendum fuerit, εἰ καὶ τὸ λοιπὸν τῇ βίῳ, ὅσον δήποτε, [ὡς] ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliqum vitæ, qantumcunqe id futurum ſit, prout natura tua vult, & à te exigit, tranſegeris.*

Οὐδαμοῦ ἔυρες τὸ εὖ ζῆν] Contendit non immeritò Mericus Caſavbonus Antonini illa, cum Solomonis illis, *Eccleſ. cap.* 1.

ἐν πλούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἡδυπαθείᾳ, οὐδαμοῦ.

a L.7.§.54, 55,56. πῶς ἔν ἐστιν; [a] ἐν τῷ ποιεῖν. ἃ ἀπαιτεῖ ἡ ἴδιος ἀνθρώπου φύσις. πῶς ἔν τοῦτο ποιήσῃ *; ἐὰν [b] δόγματα ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ καὶ αἱ πράξεις. τίνα

*-σει [τις]

f.

b L.3.§.13. l.7.§.2. δόγματα [c] τὰ περὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν. ὡς [d] ἀδύνατον μηδὲν ἀγαθὸν ἔν[ε]ναι ἀνθρώπῳ, ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον,

c Inf.§.14.

d L.2.§.11. * -θέριον Mer. L.7. §.67. σώφρονα, ἀνδρεῖον, ἐλεύθερον *, ἀδύνατον ἢ κακόν, ὃ οὐχὶ ποιεῖ τἀναντία τοῖς εἰρημένοις.

§. 2. e Καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἐρώτα σαυτὸν, πῶς μοι αὕτη ἔχει; μὴ f μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ; g μικρὸν καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' οὐκ μέσα. h Τί πλέον ἀπαιτῶ, εἰ i τὸ παρὸν ἔργον ζῴου k νοεροῦ, καὶ κοινωνικοῦ καὶ ἰσονόμου θεῷ.

e L.5.§.11.

f Inf.§.10.

g L.7.§.70. Inf.§.5.34.

h L.5.§.3.6

i L.6.§.2.l. 10.§.1.

k L.7.§.72.

§. 3. l Ἀλέξανδρος καὶ Γάϊος, καὶ Πομπήϊος τί πρὸς Διογένη, καὶ Ἡράκλειτον, καὶ m Σωκράτη; n οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν * πυκτά. σκεῖ δ' ὅσων πόνοια; καὶ

l L.9.§.29.

m L.7.§.66.

n L.5.§.32. Inf.§.5.l.9. §.25.

* ταῦτα Mer. τοιαῦτα Xyl.

in divitiis, non in gloria, nec in voluptate, nec ullibi. in qonam ergo consistit? in eis faciendis qæ exigit natura humana. at hæc qomodo qis faciat? si decreta nactus sit, à qibus appetitiones actúsque istiusmodi profluant. qænam, inqis, decreta? de bonis malísque, ut nihil nimirum homini bonum censeat, qod non justum, temperantem, fortem, liberalem faciat; nihil malum, qod non istis contrarium.

§. 2. In omni actione interroga te, qomodo ista mihi sese habet? num futurum est, ut ejus pœniteat me? propè adest tempus, qo moriturus sum, omniáqe mihi transitura. qid ergò expeto ulteriùs, qàm ut illud qod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eadémqe cum Deo ipso lege agentis.

§. 3. Alexander, Cajus, Pompejus, qid ad Diogenem, Heraclitum, Socratem? isti siqidem res ipsas perspectas habebant, formásqe earundem & materias. atqe hoc modo instructæ erant mentes horum. illis verò, cùm ea nevtiqam perspecta haberent, de qàm multis solicitos esse necesse fuit? qàm

ANNOTATIONES.

v. 13. & c. 2. v. 1. —11. qibus per multa, imò universa ferè, qæ sub sole geruntur, pervagatus Rex, nusquam vitam beatam veréqe tranqillam deprehendisse se profitetur. qi tamen illud, οὐδαμοῦ, apud Marcum, qod & denuò repetitur, malim, *nusquam*, simpliciter, *in istorum nullo*, vertisset. Adjici potest Severi Imperatoris illud; *Omnia fui, & nihil expedit.* Spartianus potiùs tamen, prout ab Avrelio refertur: *Ortus Lepti, humilis patre, primò literis, deinde imbutus foro: qo parùm commodante, uti rebus arctis solet, dum tentat avt exqirit varia melioráqe, conscendit imperium. ibi graviora expertus, laborem, curas, metum, & incerta prorsus omnia; qasi testis vita mortalium, Cuncta, inqit, fui, conducit nihil.* Qod de Marco filius, de Severo pater ὁ μακαρίτης, *ad Spart. Qatuor verbis complexus est integri libelli ejus (finem solum excepimus) qi à sapientissimo rege Solomone, super humanarum rerum vanitate, divinitus planè & στοιχείωσις est compositus.* Finem meritò excepit; qem frustrà statuit hîc Marcus, ἐν τῷ ποιεῖν ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. *In eis faciendis qa exigit natura humana.* qanqam havd ineptè prorsus, si *naturam* diceret, qalis est ab initio condita ac creata. jam enim corrupta & defecta, non valet suis viribus eò etiam adspirare, in qo uno bonum ipsius verum ac syncerum consistit. Meliùs itaqe Solomon, utpote θεοδίδακτος, ἐν τῷ Θεὸν φοβεῖσθαι, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάττειν. *Vis*, inqit, *post hæc omnia summam rei? Deum revere; & præcepta ejus observa: hoc est enim totum hominis. Eccles. c. 12. v. 13.* Epictetus *l. 3. c. 24.* Τὰ ἀγαθὰ ἔξω μὴ ζητεῖτε. ἐν ἑαυτοῖς ζητεῖτε. εἰ δὲ μή, οὐχ εὑρήσετε. *Bona foris non qarite, sed qarite in vobis ipsis; alioqi non invenietis.* at qomodo apud se bonum istud offendet qis? subjungit; ὅλος πρὸς τὸν Θεὸν τεταμένος, καὶ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα. *Totus Deo destinatus, illiúsqe mandatis & edictis.* ecqid aliud Rex sapientissimus?

Ἔπαν δόγματα ἔχῃ] Vide Epictetum *Dissert. l. 1. c. 11.*

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον] *Bonum nihil est*, inqit, *nisi qod habentem bonum facit.* At de bonis, qæ dicimus, externis, verè Avgustinus *concion. solemn.* 236. *Omnia ista bona sunt; sed unde facias bene, non qa te faciant bonum. habeto bona, qa te faciant bonum. bona sunt qa habes. esto & tu bonus inter bona tua. esto bonus mansurus inter bona peritura. erubesce bonis tuis. noli esse malus in eis, nè pereas cum eis.* Vide *l. 2. §. 11.* & Senecam *Ep. 76.*

Ἐλεύθερον] *liberum.* at interpretes, *liberalem.* ἐλευθέριον. sic *l. 7. §. 67.*

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ τἀναντία] Contrà, nihil malum est, nisi qod habentem malum atqe improbum facit: qod externa ista non possunt. Vide *l. 2. §. 1.*

§. 2. Μὴ μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ] Epicharmus apud Stobæum *tom. 2. tit. 1.*

Οὐ μελανοεῖν, ἀλλὰ προνοεῖν χρὴ τὸν ἄνδρα τὸν σοφόν.
Cuncta sapiens prævidebit; pœnitebit sic nihil.

Plavtus *Stich. 1. 2.*

— qotidie
Pridie caveat, nè faciat, qod pigeat postridie.

& *Bacchid. 4. 9.*

Priùs te cavisse ergò, qàm pudere aqum fuit.

Pindarus *Pyth. Od. 5.* πρόφασιν esse ait,

Ἐπιμηθέως ὀψινόου θυγατέρα.
Epimethei serò sapientis filiam.

Vult itaqe nos Marcus esse Promethei non Epimethei liberos, nè Prophasin, i. e. *excusationem*, sive *prætextum*, sororem nobis adsciscere necesse habeamus. Vide *infrà §. 10.*

Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου] Qod nos vulgari dicere solemus, *Ego cum interii, totus mundus mihi intercidit.* Prosper, *ad uxorem:*

Etsi concluso superessent tempora sæclo,
Ut posset longos mundus habere dies:
Nos tamen occasum nostrum observare deceret,
Et finem vitæ qemqe videre suæ.
Nam mihi qid prodest, qòd longo flumina cursu
Semper inexhaustis prona feruntur aqis?
Multa qòd annosa vicerunt sæcula sylva?
Qódqe suis durant florea rura locis?
Ista manent: nostri sed non mansere parentes:
Exigui vitam temporis hospes ago.

Avgustinus *de verb. Dom. Serm. 26.* & *de 10. Chord. c. 2.* & *Homil. 28. Longè est qidem dies judicii: sed uniuscujusqe hominis dies ultimus longè esse non potest; qia brevis est vita, & vitæ brevitas incerta.* Vide *ad l. 4. §. 26.*

Τί πλέον ἐπιζητῶ] Ità Gregorius Nazianzenus *ad Epist. 150.* Οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐπιζητοῦμεν. *Non enim aliud qid expetimus.* Vide *ad l. 5. §. 6.* & *l. 6. §. 2.* & *l. 7. §. 13.* & *l. 9. §. 40.* Epictetus *l. 3. c. 24.* Σὺ δὲ ζητεῖς ἄνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζόν τι καὶ κρεῖττον καὶ δικαιοτέρου; *Tu verò viro bono majus præmium qæris beneficiis & justis actionibus?* Plavtus *Amph. 2. 2.*

Virtus præmium est optimum.

Ἰσονόμου Θεοῦ] qia nimirum φυσικὸς νόμος ille cujus meminit *l. 3. §. 11.* sive θεσμὸς, uti nuncupat *l. 2. §. 16.* hominibus communis cum diis ipsis à Stoicis statuitur. unde & hominem sapientem, qi ad legis istius normam vitam exigit suam, nihilo faciunt minorem Deo ipso. Epictetus *l. 1. c. 16.* Ὡς καὶ ἐν τοῦ λόγου, οὐδὲ χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρόψυχος. λόγῳ γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Nam mente qidem consideratâ, neqe diis immortalibus es deterior, avt minor. Mentis enim magnitudo non proceritate avt altitudine judicatur, sed decretis.* Vide *ad l. 3. §. 7.*

§. 3. Ἀλέξανδρος δὲ] Alexander verò, qasi à prioribus penderet. sed τὸ δὲ παρέλκειν videtur. sicut τὸ δὲ. *l. 6. §. 44.*

Τὸ πρὸς Διογένη] Juvenalis *Sat. 8.*

Libera si dentur populo suffragia, qis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?

Καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν ταῦτα] lectionem si admittimus, sensus erit, *Eadem erant mentes illarum*: sive *per omnia sibi invicem consentiebant.* id qod sapientum est, & rationis rectæ, qæ una eadémqe apud omnes est, avspicium ductúmqe assectantium. qum insipientes & animi affectu & vitæ instituto, tum secum invicem, tum & à seipsis etiam dissentiant. Cæterùm Mericus Casavbonus ταῦτα legisse videtur: & Gvilielmus Xylander τοιαῦτα, cùm vertit, *ità erant eorum mentes instructæ.* ejusmodi nimirum mentes habebant, qæ in rerum naturas acutiùs introspicere, & sagaciùs intromittere se poterant. hunc seqor. indè ergò factum, ut cùm rerum naturam perspectam haberent, & cui usui inservirent, nec multis opus esse sibi ad bene ac feliciter agendum intelligerent, nec avidiùs qicqam, qam par erat, appeterent.

Ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοια, καὶ δικαία πόνων;] Xylander, *ibi verò, qibus in rebus esset prudentia & servitus.* ut ad philosophos illos, illorúmqe perspicaciam referatur. Mericus Casavbonus ad reges ac imperatores potiùs, qos priùs dixerat, retulit. in qo calculum ei lubens contribuo meum. Verùm qòd vertit, *qousque se extendebat error eorum, eousque eorundem & servitus*, non video qi possit cum avtoris verbis consistere, nisi πόνων avt τοιούτων pro πόνων substituere libuerit. Mihi nihil movendum videtur. erotematicè tantùm concipiendum existimo. Apud illos, cùm

qàm multis rebus inſervire?

§. 4. Eadem nihilominus facturos memineris, etiamſi tu te ruperis.

§. 5. Inprimis nè commovearis. obveniunt enim ſecundùm rerum naturam univerſa: ipſe avtem pavlò pòſt, nullus, nuſqam futurus es, qomodo & Hadrianus, & Avguſtus. tum rem ipſam penitiùs intuitus, eam in ſe conſidera. ſimul memineris, probum eſſe te opor-

[a] δυλεία πόσων;

§. 4. Ὅτι [b] ἐδὲν ἧττον τὰ αὐτὰ ποιήσουσι, κἂν σὺ ἀμφράγῃς.

§. 5. Τὸ πρῶτον, [c] μὴ ταράσσου. [d] πάντα γὰρ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. καὶ [e] ὀλίγου χρόνου ἐδεὶς ἐδαμοῦ ἔσῃ, ὥσπερ ἐδὲ Ἀδριανὸς, ἐδὲ Αὔγουστος. ἔπειτα [f] ἀτενίσας εἰς τὸ πράγμα, ἴδε αὐτὸ, καὶ συμμνημονεύσεις, ὅτι [g] ἀγαθόν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, καὶ

a L.9.§. 29.40.l.10. §.19.
b L.7.§.71. l.12.§.26.
c L.4.§.3.l. 5.§.23.l.9. §.29.37.
d L.5.§.8. 10.
e Sup.§.2.
f Sup.§.3.l. 4.§.3.
g L.7.§.15.

ANNOTATIONES.

cùm rerum naturam, ac per conſeqens uſum, non ritè aſſeqerentur, de qot rebus alioqi minùs neceſſariis, ſed qæ ipſis neceſſariæ vitæ ſunt, ſatagere illos neceſſe fuit, qótqe rerum ſeſe ſervituti addicere? Ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀνακτᾶται. *Una enim cum imperio multas ſibi neceſſitates comparavit.* Teles *collat. divit. & pauper.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 94.* Notum eſt illud Philippi Macedonis, qi cùm qo loco deſtinaverat, caſtra ſtatuere, commodè non poſſet, qòd pabulum jumentis defore diceretur: Ὁποῖος ἡμῶν ὁ βίος ἐστὶν, inqit, εἰ καὶ πρὸς τὸν τῶν ὄνων καιρὸν ὀφείλομεν ζῆν; *Qalis vita noſtra eſt, qibus ad aſinorum opportunitatem ea eſt exigenda?* Refert Plutarchus in *Apophth.* & in *præcept. polit.* ità aſinis etiam ac jumentis inſervire rex magnus neceſſe habebat; non paſtores tantùm avt bubulci: qos ità conqerentes induxit Sophocles, referente eodem in *Agide*;

Τύτοις γὰρ, οἵτινες δεσπόζομεν δυλίνομεν,
Καὶ τῶν δ' ἀνάγκη καὶ σιωπῶντων κλύειν.
Famulamur iſtis, qi tamen domini ſumus,
Qamviſque taceant, nos ea audire eſt opus.

Contrà non eſt vulgatum minùs Socratis illud, qi ut Laërtius *l.* 2. cùm rerum venalium forum ac tabernas pertranſiret, dixiſſe fertur, Πόσων ἐγὼ χρείαν οὐκ ἔχω; *Qàm multis ego nihil opus habeo?* vel, ut Cicero *Tuſc. l. 5. cùm in pompa magna vis auri argentique ferretur, Qàm multa non deſidero? inqit.* Itaqe illa neſcio cujus in ore crebrò habebat, qæ & à Clemente Alexandrino *padag. l. 2. c. 10.* lavdantur, ſed ità ut metri rationem non habuerit;

Τὰ δ' ἀργυρώματ' ἐστὶ, ἥ τε πορφύρα,
Εἰς τὰς τραγῳδὰς χρήσιμ', οὐκ εἰς τὸν βίον.
Argentea iſta vaſa & ipſa purpura,
Tragicam ad pompam faciunt, ad vitam nihil.

In qam ſententiam Plutarchus *de aver. p. 527. C.* ubi Scopæ Theſſali dictum commemoraverat, qi à vicino è domo ſua rogatus qidpiam, qod is qi petebat, ſuperfluum ipſi ac ſupervacuum eſſe dictitabat, reſpondit, Ἀλλὰ μὴν τύτοις ἱκανὸν ἡμᾶς εὐδαίμονας καὶ μακαρίους τοῖς περιττοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοις τοῖς ἀναγκαίοις. *At verò iſta ſuperflua & ſupervacanea ſunt qa nos divites ac beatos faciunt, non avtem neceſſaria illa.* ſubjungit, iſtud videri πομπὴν καὶ πανήγυριν μᾶλλον ἢ βίον ἐπαινοῦντος, *pompam avt panegyrin potiùs, qàm vitam laudantis.* additqe felicitatem iſtiuſmodi θεατῶν καὶ μαρτύρων, ἢ μηδὲν ὄντας, *avt nullam eſſe omnino, avt ſpectatorum, non dominorum eſſe*; certè abſqe illis nullam revera exiſtere. Itaqe πρόσοια iſta, qam hîc Marcus tangit, eadem ferè eſt cum ea qam Apoſtolus notat, *ad Rom. c. 13. v. 14.* ubi vetat, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας, *carnis curam habere ad explendas cupiditates.* nec abludit ab hac multùm ſolicitudo illa, cujus Martham illam ſedulam nimis Chriſtus inſimulat, cùm ait *Luc. 10. v. 41.* Ὅτι μεριμνᾷ καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεται. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. *Solicitaes & ſatagis de multis. Atqi uno opus eſt.* Vide *l. 7. §. 20. & l. 9. §. 40.*

Δυλεία πόσων] De regibus Solomon, & ipſe rex, *Eccleſ. c. 5. v. 9.* מלך לשרה נעבר *etiam rex agro ſervus eſt.* dum eum ſcilicet colendum curat. ut Chaldæus paraphraſtes. & Rohobamo Solomonis filio atqe in regno ſucceſſori conſiliarii ſeniores, *Hiſtor. Reg. l, 3. c. 12. v. 9.* תהיה עבד לעם הזה *ſervus ſis oportet populo iſti.* Siqidem, ut Avguſtinus *de Civ. Dei l. 19. c. 15. Etiam qi imperant, ſerviunt eis, qibus videntur imperare.* Itaqe non immeritò pronunciavit Antigonus, τὴν βασιλείαν, ἔνδοξον εἶναι δυλείαν. *regnum eſſe nobilem ſervitutem,* Ælianus *l. 2. c. 20.* &, *magnam ſervitutem magnam eſſe fortunam.* Seneca *ad Polyb. c. 26.* cùm, *in maxima fortuna minima ſit licentia*, ut Cæſar apud Saluſtium in *Catilin.* Eódem facit & Senarius Græcus ille;

Εἷς ἐστι δοῦλος οἰκίας, ὁ δεσπότης.
Unus familiæ ſervus, ipſe adeò eſt herus.

Et Hebræorum doctorum illud; המלכות היא עבדות *Servitus eſt & regnum.* Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν μικροδύλους λίγε, τύτους δ', ὡς εἰσὶν ἄξιοι, μεγαλοδύλους. *Sed illos qidem minutos ſervos appella, qi propter minutas res iſta faciunt; iſtos verò, ut digni ſunt, magnos ſervos.* Epictetus *l. 3. c. 26.* Ità, qod idem *l. 4. c. 1.* Καὶ ὁ δισύπατος τῶν τρὶς πεπραμένων ἐδὲν διαφέρει. *Qod iterum conſul nihil differt ab iis qi ter venierunt.* Vide *l. 10. §. 19.* Sed &, qod multò gravius eſt, iiſdem ſæpenumero

— intus & in jecore agro
Naſcuntur domini.

A qos *alterni ſubeant oportet. Obſeqio ancipiti.* Perſius *Sat. 3. & 5.* & Ambroſius *Ep. 7. Intra ſe dominos habent: intra ſe ſervitium intolerabile patiuntur; tot dominorum, qot vitiorum ſervi.* Avguſtinus *de civit. Dei l. 4. c. 3.* Unde Diogenis dictum; Τοὺς μὲν οἰκέτας δεσπότας δυλεύειν. τοὺς δὲ φαύλους ἐπιθυμίαις. *Servos qidem dominis, malos avtem cupiditatibus ſervire.* Laërtius *l. 6. c. 66.* & ſicut de Roma Avguſtinus *de civit. Dei l. 15. c. 4. Urbs victrix gentium, captiva vitiorum.* Ità de Romanis Cicero *Verrin. 3. Judiciorum domini, cupidistatum ſervi.* ut nè illud adjiciam, qod Plinius *in Panegyr. Principes multi, civium domini, libertorum ſervi.* & qod Ambroſius *Epiſt. 7. Emunt ſibi dominos, captivarum ſuarum captivi.*

B *Dabo* (inqit Seneca *Epiſt. 47.*) *conſulârem amicula ſervientem: dabo ancillulæ divitem.* Itaqe Democritus apud Stobæum *tom. 2. tit. 6, & 7.* Ἔνιοι πόλεις μὲν δεσπόζουσι. γυναιξὶ δὲ δυλεύουσι. *Aliqi licet civitatibus imperent, mulieribus ſerviunt.* Honeſtius tamen pavlò, qod de Perſa Plutarchus *ad præfect. indoct.* Ὁ Περσῶν βασιλεὺς πάντας ἡγεῖτο δύλους, πλὴν τῆς ἑαυτῷ γυναικὸς, ἧς μάλιστα δεσπότης ὤφελεν εἶναι. *Perſarum rex omnes pro ſervis habuit, excepta ſua uxore: cujus maximè debuit eſſe dominus.* Et qod Cato major, de ingenuis legitimiſqe conjugiis ſi accipias; Πάντες ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν. ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνθρώπων. ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες. *Omnes*
C *homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres.* Plutarchus *Apoph. Roman.* 10. Vide *lib. 2. §. 2. & lib. 9. §. 38.*

§. 4. Ὅτι] principium ἀπέφαλον, ſive abruptè exorſum. Hoc, inqit, animo tuo obverſetur, præſto vel tibi ad manum & ad mentem ſit, ubi hominum avt injuriis, avt flagitiis commoveri te ſenſeris, eadem facturos, etiamſi tu te indignatione confeceris.

Κἂν σὺ διαῤῥαγῇς] *etiamſi tu rumparis.* Ità Demoſthenes περὶ στεφάνου, Οὐδὲ ἂν σὺ διαῤῥαγῇς. *Neqe ſi tu rumparis.* Lucianus *Timon.* Ὅπως οἱ κόλακες ἐκεῖνοι διαῤῥαγῶσι τῷ φθόνῳ. *Ut adulatores illi invidiâ rumpantur.* Et Evnapius Ædeſio *p. 34.*
D Οἱ δὲ παραδυναστεύοντες ῥηγνύμενοι τῷ φθόνῳ. *Proceres avlici invidiâ dirupti.* Maro *Bucol. 7.*

— invidiâ rumpantur ut ilia Codro.

& Martialis *l. 9. Epigr. 99.*

Rumpatur, qiſqis rumpitur invidiâ.

& *l. 8. Epigr. 61.*

Livet Carinus, rumpitur, furit, plorat,
Et qarit altos unde pendeat ramos.

Non abs re ipſa itaqe aberravit prorſus Mericus Caſavbonus cùm pro more noſtri idiomatis reddidit, *etiamſi tu te ſuſpenderis.* qomodo & Epictetus *l. 2. c. 20.* Ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα ῥηγνύμενον. *Ad laqeum illum adigerem.* Malim tamen Marci phraſin retentam. Siqidem, ut *invidiâ*, ſic & *irâ rumpi* dicuntur, qi excandeſcentiæ ſuæ indulgent nimis. Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 13.* Ὅταν δὲ θερμὸν αἰσθήσατός σε μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι. *Cum verò te calidam poſcente puer non audierit, avt, ſi audierit, tepidiuſculam attulerit, id non ferre graviter, nec diſrumpi iracundiâ.* de ebrio Baſilius Cæſar. *Homil. 1.* Λοιδορεῖται, τύπτεται, ἀπειλεῖ, βόμυται, βοᾷ, διαῤῥήγνυται. *Conviciatur, verberat, minatur, dejerat, vociferatur, rumpitur.* Libanius *vit. ſua.* Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι. Morellus, *qi ex ſententia magiſtratuum angebantur.* imò, *qi eorum qi in magiſtratu conſtituti gloriâ, dum invident, rumpuntur.* Plavtus *Bacchid. 4. 2.*

P A. *Sufflatus ille huc veniet.* P L. *diruptum velim.*

Flaccus *l. 1. Sat. 3.*

Rumperis & latras.

De dolore pariter Cicero *ad Attic. l. 7. Ep. 12. Non deterreor periculo, ſed dirumpor dolore.* & *l. 4. Ep. 16. Unum omnia poſſe, dirumpuntur ii, qi me aliqid poſſe doluerunt.* Eodem ſenſu τὸ διαπρίσθαι uſurpatum Lucæ *Act. c. 7. v. 54.* de qo alibi diximus. ſed & *findi* Perſio *Sat. 3.*

G *— turgeſcit vitrea bilis:*
Findor. —

i.e. ῥήγνυμαι τῷ χόλῳ, καὶ λακῶ. Iſaacus Caſavbonus.

§. 5. Ὀλίγου χρόνου ἐδεὶς ἐδαμοῦ ἔσῃ] qod uſitatiùs ac pleniùs ἐντὸς ὀλίγου χρόνου dicitur. qaſi dicat, annon ad breviculum temporis ſpatium perpeti potes? ſicut Pſaltes *Pſal. 37. v. 10. adhuc pavlulum, & improbus non erit.* ità Marcus hîc; *Adhuc pavlulum, & ipſe non eris.* qid avtem intereſt, tu, an ille, tollaris? vide *l. 7. §. 79.* At Mericus Caſavbonus legiſſe vide-

a L.5.§.3.l.7.§.55. b L.3.§.6.l.4.§.32.l.10.§.12.l.11.§.9. c L.7.§.3. d L.7.§.69. e L.7.§.18.23. f L.4.§.3.l.5.§.23. * ὥσι οὐχὶ f. αἱ ἀπονεμήσεις. g L.7.§.1.l.9.§.35. h L.4.§.44. i Inf. §. 6. k Inf.§.45.l.5.§.1.4.34. l L.5.§.36.l.7.§.54. m L.5.§.16. n L. 6.§.50,51. o L.2.§.17.l.3.§.4. p L.2.§.3,4. q L.7.§.13. r L.5.§.20.34. * ἤγε Mer. f Sup. §. 6. t L.6.§.49. * - τῶδε Mer.

a τί ⸗ ἀνθρώπῳ ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, πρᾶξον τοῦτο καὶ ἀμεταστρεπτί. καὶ εἰπὲ, ὡς δικαιότατον φαίνεται σοι. μόνον b ἐυμενῶς, ⸗ ἀδιημόνως, καὶ c ἀυτοπρεπῶς.

§. 6. d Ἡ τῶν ὅλων φύσις ⸗τὸ ἔργον ἔχει, τὰ ὧδε ὄντα ἐκεῖ μεταθῆναι, μεταβάλλειν, ἄιρειν ἔνθεν καὶ ἐκεῖ φέρειν. e πάντα τροπαί. * ἀλλ οὐκ ἔστι φοβηθῆναι, f μή τι καινόν. g πάντα συνήθη. ἀλλὰ καὶ ἴσαι * ὥσι οὐχὶ f. αἱ ἀπονεμήσεις.

§. 7. h Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ ⸗ὁδοῦσα. φύσις ⸗ λογικὴ ἐυοδεῖ, i ἐν μὲν φαντασίαις, μήτε ψεύδεῖ, μήτε ἀδήλῳ συγκαταπιπτούσῃ. k πρὸς ὁρμὰς ⸗ ὅπῃ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀποβλύσει. l πρὸς ὀρέξεις ⸗ καὶ ἐγκλίσεις τὰ ἐφ' ἡμῖν μόνον πεποιημένη. m τὸ ⸗ τοῦ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμόμενον πᾶν ἀπαναζομένη. n μέρος γὰρ αὐτῆς ἐστιν. ὡς ἡ ⸗ φύλλου φύσις τῆς ⸗ φυτοῦ φύσεως. ἀλλὰ ὅπ ἐκεῖ μὲν ἡ ⸗ φύλλου φύσις μέρος ἐστὶ φύσεως καὶ ἀναισθήτου, καὶ ἀλόγου, καὶ ἐμποδίζεσθαι δυναμένης. ἡ ⸗ ἀνθρώπου φύσις, o μέρος ἐστὶ p ἀνεμποδίστου φύσεως καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας. * ἔτι γε ⸗ ἴσως καὶ καθ' ἀξίαν τὰς q μερισμὰς χρόνων, οὐσίας, αἰτίου, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιεῖται, σκόπει ⸗, μὴ εἰ τὸ ⸗ τοῖς τὸ ἐν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ πάντας ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα * ⸗ πρὸς ἀθρόα τὰ ⸗ ἔπειτα.

tere. qod avtem hominis à te natura exigit, hoc conſtanter facito, qódque juſtiſſimum videbitur, loqitor; placidè duntaxat, modeſtè, citráqe diſſimulationem.

§. 6. Univerſi natura hoc ſolenne habet; qæ iſtîc exiſtunt illò transferre, res mutare, hinc tollere, illîc deponere, omnia vices has ſubeunt: uſitata ſunt omnia, ut metuendum non ſit, neqid novi emergat. Siremps deniqe omnibus de iſtis lex.

§. 7. Natura omnis ſeſe proſperè procedente acqieſcit, proſperè avtem procedit rationalis natura, ubi in cogitando nec falſò, nec incertò aſſentitur, impulſus ſuos ad opera, qæ ſocietatem juvent, ſola dirigit, appetitiones & averſationes ad ea ſola, qæ in nobis ſita ſunt, adhibet, à rerum natura deniqe qicqid aſſignatum fuerit, amplectitur. hujus enim pars eſt, ut folii natura pars naturæ eſt arboris. hoc tantùm intereſt, qod ibi folii natura pars eſt naturæ ſenſûs rationíſqe exortis, & impedimento obnoxiæ. cùm hominis natura pars ſit naturæ impediri neſciæ, rationalis, juſtæ. hæc avtem & tempora, & materiam, & formam, & facultates, & caſus ex æqo diſtribuit ſingulis qibúſqe pro uniuſcujuſqe dignitate. id qod deprehendere licebit, ſi non ſeorſim unum aliqod in re ulla conſideraveris, ſed iſtius omnia cum alterius alicujus confertim ſumptis contuleris.

§. 8.

ANNOTATIONES.

tur, ἐδεὶς ἐδαμῶ ἔσαι. cùm vertit, *intra tempus brevissimum cuncta finem habitura sunt; nec cujusqam ultrà memoria erit.* qi & *Africanum* pro *Adriano* cur ſubſtituerit neſcio, cùm & Baſilienſis & Lugdunenſis Ἀδριανὸς, exhibeant.

Πρᾶξον τοῦτο ἀμεταστρεπτί] *ità ut te nevtiqam à faciendo dimoveri avt revocari patiaris.* ità *l.* 10. §. 12. Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. *Conſtanter eâ progredi.* Clemens *Strom. lib. 5. pag.* 548. *D.* Μαθόντες δὲ ἅρα τῆς ἀληθείας τὴν ὁδὸν, ἐυθείαν βαδίζωμεν ἀμεταστρεπτί. *Cum didicerimus viam veritatis, rectâ ingrediamur, minimè nos retro convertentes.* Plato *de legib. l.* 9. Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί. *Malorum conſvetudinem fuge, ita ut non reſpicias converſus.*

§. 6. Μεταπίπτειν] Naſo *met. l.* 15.

---- *cùm ſint huc forſitan illa,*
Hæc tranſlata illuc; ſummâ tamen omnia conſtant.

Μεταβάλλειν] Vide *l.* 7. §. 18. 23. & *l.* 9. §. 33.

Πάντα τροπαί] omiſit clavſulam hanc interpres Anglicanus. Naſo *Met. l.* 15.

---- *omnia verti*
Cernimus. ----

Sic *l.* 9. §. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ. *In tranſmutatione univerſa exiſtant.* Sed & ἰμφατικώτερον etiam in abſtracto, ut iſtic, ſic *lib.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes ſunt omnia iſta.* & *lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Alteratione mundus conſtat.*

Οὐκ ἔστι φοβηθῆναι, μή τι καινόν. πάντα συνήθη] tranſpoſita videntur iſta, qibus rerum tranſpoſitionem alternatim fieri ſolitam deſcribit Marcus: mihi ſic collocanda videntur; πάντα τροπαί. πάντα συνήθη. ἔστι οὐχὶ φοβηθῆναι, μή τι καινόν. receptam lectionem Xylander dum ſeqitur, Marci textum convellit & diſtrahit. Vide *l.* 7. §. 1, 58. & *l.* 9. §. 35.

Ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις] i. e. τὰ ἀποτεμόμενα, ut *l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 6. qæ ex lege qaſi qadam divina aſſignantur cuiqe, paria eadémqe ſunt. Siqidem, ut Rex ſapientiſſimus, *Eccleſ. c.* 9. *v.* 2. *Eadem omnibus eveniunt; juſtis, injuſtis; mundis, immundis; piis, impiis; ſummis, infimis,* &c. Et Seneca *Ep.* 107. *ideo nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus. nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. æqum avtem jus eſt, non qò omnes uſi ſunt, ſed qod omnibus latum eſt.* vide *infrà* §. 43. vel etiam ità ſunt æqaliter proportione, non Arithmeticâ, ſed Geometricâ diſtributa, ut unicuiqe id qod eſt ipſi congruum maximè & conſentaneum attribuatur. ut *l.* 5. §. 30. & *infrà* §. 7.

§. 7. Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ ⸗ ὁδοῦσῃ] Sufficit hoc naturæ ſive creaturæ cuiqe, ſi munus ſibi proprium ac peculiare exeqatur, bonum ſibi congruum & conſentaneum aſſeqatur. Siqidem, ut philoſophus, *Ethic. Evdem. l.* 1. *c.* 8. Τὸ φάναι πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαι ἑνός τινος ἀγαθοῦ, οὐκ ἀληθὲς. ἕκαστον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ἐφίεται. *Affirmare omnia entia bonum aliqod appetere. Verum id qidem. Unumqodqe enim proprium bonum expetit.* & in hoc igitur acqieſcit.

Φύσις δὲ λογικὴ ἐυοδεῖ] Ità natura rationalis tunc proſperè A agit, cùm munia ſibi propria & peculiaria obit, qalia ſunt qæ iſtic Marcus recenſet. Nam ἐυοδία, ἐυποδία. Heſychius] vide *l.* 5. §. 14, 34. pro eo avtem qod ἐυοδεῖν Marcus iſtic, ἐυοδοῦσθαι dixit Joannes Apoſtolus *Epiſt. ad Gajum* v. 2. Περὶ πάντων ἔυχομαί σε ἐυοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς ἐυοδοῦταί σου ἡ ψυχή. *In primis opto ut proſperè agas & valeas, ſicut proſperè agit anima tua.*

Τὰς ὁρέξεις καὶ ἐγκλίσεις τῶν ἐφ' ἡμῖν μόνον] Hoc eſt qod paſſim inculcat Epictetus *Enchir. c.* 1, & 2. *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. & 27. & *l.* 2. *c.* 13. & *l.* 3. *c.* 24. & *l.* 4. *c.* 1, 4, 10. alibi. huc avtem plurimùm facit, qòd inter alia *l.* 4. *c.* 1. ἐλεύθερον ſive liberum hominem eum definit, ᾧ αἱ ὁρμαὶ ἀνεμπόδιστοι. αἱ ὀρέξεις ἐπιτευκτικαί. αἱ ἐγκλίσεις ἀπερίπτωτοι. *Cujus appetitiones non impediuntur, deſideria non fruſtrantur, averſationes non ſunt irrita.* B

Εἴγε] ἤγε Mericus Caſavbonus. rectè. ut de natura univerſali, ſive anima univerſi, cujus portio qædam anima hominis cujuſvis eſt, intelligatur.

Ἴσως καὶ καθ' ἀξίαν τὰς μερισμὰς] ità *ſuprà* §. 6. ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις. *Siremps omnibus de iſtis lex.* Verùm eſt æqalitas iſta, ut Ariſtoteles loqitur, *Ethic. l.* 5. *c.* 7. ἡ καθ' τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν, *ſecundùm proportionem geometricam.* in qa τῷ καθ' ἀξίαν cum primis ratio habetur. Τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες καθ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι. *Jus in diſtributionibus pro dignitate qadam oportere eſſe omnes confitentur.* Plato *leg. l.* 6. *p.* 859. *A.* Διὸς γὰρ δὴ κρίσις ἐσί. τῷ μὲν μείζονι πλείω, τῷ δὲ ἐλάττονι σμικρότερα νέμει, μέτρια διδοῦσα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρῳ. *Jovis enim judicium eſt. Hic ſanè majori plura, minori pauciora tribuit: utriſqe videlicet ſecundùm eorum naturam moderata.* C

Μὴ εἰ τὸ πρὸς τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ πάντας, ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα. τῷ δὲ πρὸς ἀθρόα τῷ ἑτέρῳ. Proportionis iſtius, inqit, æqalitatem deprehendas licet, non ſi unum aliqod in unoqoqe conſideres; ſed ſi iſtius qæqe, cum alterius cujuſqam affectibus ac dotibus à natura eidem collatis univerſis ſimul ſumptis contuleris. qod eſſe proportionis geometricæ monet philoſophus *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 7. & Evdem. *l.* 4. *c.* 2. Ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. *Propterea qod in geometrica evenit: ut eandem totum ad totum rationem habeat, qam habet alterutrum ad alterutrum.* Itaqe Avguſtinus *de ver. relig. c.* 40. *Tota ſimul conſideranda ſunt, ſi velimus rectè judicare.* Plinius *l.* 4. *Ep.* 14. *Sapiens & ſubtilis* (rerum æſtimator) *debet non diverſis conferre diverſa, ſed ſingula expendere, nec deterius aliqid putare, qod eſt in ſuo genere perfectum.* Ità ſiqidem unumqodqe in ſuo genere perfectum exiſtere patefiet, nec muſcæ avt culici magis qicqam deeſſe, qod ad muſcæ culiciſve naturam ac conſtitutionem pertineat, qàm elephanti avt leoni: verúmqe deprehendetur Plinianum illud, *l.* 11. *cap.* 2. *Rerum naturam nuſqam magis, qam in minimis, totum eſſe.* Siqidem de cunctis naturæ operi- D E

bus

§.8. Adeò es illiteratus, ut nec legere possis. at potes contumeliâ abstinere; potes voluptate & dolore superiorem te præstare, potes gloriolam nihili facere, potes stupidis & ingratis non succensere, imò & illorum curam gerere.

§.9. Nemo, avt vitam avlicam, avt tuam etiam, insimulantem te avdiat.

§.10. Pœnitentia est suiipsius reprehensio qædam, ut qi utile aliqid omiserit. bonum avtem qódqe necessariò etiam est utile; qódqe est ejusmodi, id viro bono probóqe curæ esse oportet. at neminem virum bonum probúmqe pœnituerit, qòd voluptatem unqam ullam omiserit. neqe utile itaqe, neqe bonum voluptas est.

§.8. a Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεσιν. ἀλλὰ ὕβριν ἀνείργειν ἔξεσιν. ἀλλὰ b ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερτερεῖν ἔξεσιν. ἀλλὰ c τοῦ δοξαρίου ὑπάνω εἶναι ἔξεσιν. ἀλλὰ d ἀναισθήτοις καὶ ἀχαρίστοις μὴ θυμοῦσθαι, προσέπι e κήδεσθαι αὐτῶν ἔξεσιν.

§.9. Μηκέτι σε μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομένου f τὸν ἐν αὐλῇ βίον, μηδὲ * τὸν σεαυτοῦ.

§.10. g Ἡ μετάνοιά ἐσιν ἐπίληψις ἧς ἑαυτοῦ, ὡς h χρήσιμόν τι παρεσκήσατο. τὸ γὰρ ἀγαθὸν χρήσιμόν τι δεῖ εἶναι, καὶ ἀτιμελήτεον αὐτὸ τῷ ἀγαθῷ καὶ καλῷ ἀνδρί. i ᾧδεὶς δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρεκεῖναι. ὅτε ἄρα χρήσιμον, ὅτε ἀγαθὸν ἡδονή.

a *L.3.§.14.*
b *L.2.§.17.*
l.5.§.15.
c *L.4.§.3.*
d *L.2.§.1.l.*
9.§.42.
e *L.3.§.4.l.*
7.§.22.70.
f *L.5.§.16.*
* *σὺ* Lug.
g Sup. §. 2.
l.12.§.16.
h *L.6.§.45.*
i Inf. §. 39.
l.5.§.15.

§.11.

ANNOTATIONES.

lbus dici potest qod de partibus humani corporis Hippocrates *de Rec. in hom. pag.* 79. Τῷ σώματι τὸ σμικρότατον πάντα ἔχειν, ὅσπερ καὶ τὸ μέγιστον. *Minima corporis pars eadem omnia habet qa & maxima.* & rursus: ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἐνι τὰ μέρια. *In minima parte omnes insunt.* In hanc mentem Galenus, *de usu part. lib.* 17. *cap.* 1. ubi insignissimum illud summéqe mirandum prædicaverat artificium, qod in humani corporis fabrica deprehenditur. Ἐναργῆ, inqit, τὰ τῆς φύσεως ἔργα κατὰ πάντα τὸ ζῶον. μὴ γὰρ δὴ καθ' ἄνθρωπον ὑπολάβῃς μόνῳ εἶναι τοσαύτην τέχνην, ὅσην ὁ πρόσθεν ἐξηγήσατο λόγος, ἀλλ' ὅ, τι περ ἂν ἰδίλοις ἕτερον ζῷον, ἴσην ἐνδείξεται σοφίαν τε ἅμα καὶ τέχνην τῷ δημιουργῷ. καὶ ὅσῳ γ' ἂν ᾖ μικρότερον, τοσούτῳ μεῖζον παρίξει τὸ θαῦμα, καθάπερ ὅσα διατετμήκασιν ἐν μικραῖς ὑσίαις οἱ δημιουργοί. *Natura verò opera in omnibus animantibus sunt perspicua. Neqe enim existimes in solo homine tantam inesse artem, qantam sermo superior explicuit, sed qodcunqe aliud animal dissecare velis, parem in eo artem Opificis ac sapientiam reperies: & qanto ipsum minus fuerit, tanto majorem tibi admirationem excitabit: qod declarant opifices, qum in corporibus parvis aliqid insculpunt.* Cui concinit & Plinius loco suprà memorato: *Restant*, inqit, *immensa subtilitatis animalia, nusqam alibi spectatiore natura rerum artificio.* In culice hic instat, in pulice ille; videri dignissimus uterqe: qibus & ex Plutarcho *de solert. animal. p.* 967. *D.* formicam licet adjungas. Οὐδὲν οὕτω μικρὸν ἡ φύσις ἔχει μεζόνων καὶ καλλιόνων κάλλοπτρον, ἀλλ' ὥσπερ ἐν σαγόσι καθαρᾷ πάσης ἴσησιν ἀρετῆς ἔμφασις. *Nullum ita exiguum habet natura magnarum & pulcrarum rerum speculum, sed tanqam in pura gutta insunt omnium effigies virtutum.* Qin & Tertullianus *de anima c.* 10. *Hoc magis credas, si Deum recogites tantum artificem in modicis, qantum & in maximis.* Eundem vide sis *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 13, & 14. Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Mirabilis igitur natura in maximis: mirabilis etiam in minimis. Sicut enim non minùs plana camporum, qàm montium alta miramur; nec plùs altitudinem cedri stupemus, qàm vitis aut olea brevis fœcunditatem: ità non amplius miror elephantum, qia procerus est, qàm murem, qia terribilis elephanto est. est enim donata prærogativa qadam singulis creaturis, ut qibusdam privilegiis propriis fulciantur.* Avtor deniqe *qæstionum Vet. ac Nov. Test.* qæ Avgustini nomine prostant, *qæst.* 123. *An qia præstantior est homo cæteris animalibus, idcirco illa imperfecta dicenda sunt? aut qia sancti angeli non sunt qod est Deus, imperfecti sunt? absit. omnia enim pro locis & gradibus suis firma & perfecta sunt, ut impleant id ad qod facta sunt.*

§.8. Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεσιν] Rectè ista Mericus Casavbonus à superioribus, qibus vitiosè cohæserant, separavit; novæqe hinc periochæ initium dedit. vide *l.* 3. §. 14. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67.

Οὐκ ἔξεσι] *non est otium.* Casavbonus per negotia non licet. vel etiam, *non potes*, non datur. adeò forsan es rudis & illiteratus, ut nec legere qidem qeas. qanqam de vita avlica qod sequitur, si ad hanc periochen pertinet, à qa tamen Xylander, Lugdunensis, Casavbonus ipse sejungunt, illi potiùs interpretationi favere videtur. forsan enim vitam avlicam cavillantem inducit, qasi per eam Scriptorum evolvendi facultas avt opportunitas negetur. Verùm aliò illud qod sequitur, pertinere videtur.

§.9. Τὸν ἐν αὐλῇ βίον] vide *lib.* 5. §. 16. Flaccus *lib.* 1. *Epist.* 17.

Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Stultus uterqe locum immeritum cavillatur iniqé.
In culpa est animus, qi se non effugit unqam.

Seneca *Ep.* 50. *Dicimus, Non ego ambitiosus sum; sed nemo aliter Romæ potest vivere. non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. qid nos decipimus? non est extrinsecùs malum nostrum: intra nos est, in visceribus ipsis sedet.* Et *Epist.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem locus confert. animus est qi commendat omnia. vidi ego in villa hilari & amœna mœstos; vidi in media solitudine occupatis similes.* vide *l.* 4. §. 3.

Μηδὲ τὸν σεαυτοῦ] qasi dicat, forte tuâ contentus agas. qod Apostolus *ad Philipp. c.* 4. v. 11. Ἐμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. *Didici, in qibus sum, iis contentus esse.* nam qòd Lugdunensis exhibet, ᾧδὲ σὺ ἑαυτῷ, nec navti est.

§.10. Ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ] *pœnitentia*, inqit, *est suiipsius reprehensio.* vide *l.* 12. §. 16. ubi non reprehensio sui tantùm, sed condemnatio etiam dicitur. Ex Gallo Asinio, & Largio Licinio, Gellius *noct. Attic. l.* 17. *c.* 1. *Pœnitere tam dicere solemus, cùm qa ipsi fecimus, avt qa de nostra voluntate nostróqe consilio facta, ea nobis pòst incipiunt displicere, sententiámqe in eis nostram demutamus.* Plutarchus *de tranq.* ex Evripidis *Oreste.* & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 24.

Ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δεινὰ εἰργασμένῳ,
οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν μεταμέλειαν, ἀμιλάστησαν ἀεὶ καὶ τύσσουσαν ἐναπολείπει. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀπαιρεῖ λύπας ὁ λόγος. τὴν δὲ μετάνοιαν αὐτὸς ἐργάζεται δακνομένην σὺν αἰσχύνῃ τῆς ψυχῆς, καὶ κολαζομένην ὑφ' αὐτῆς. ὡς γὰρ οἱ ῥιγοῦντες, ἢ ἀπαλοὶ ἢ πυρετοῖς * [διακναιόμενοι Gesnerus. sed ità Galenus *de affect. dign.* & *cur. c.* 6. πυρετῷ διακναιόμενος.] τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους μᾶλλον ἐνοχλοῦνται, καὶ πάνυ ἴσχυσιν. ὕτως ἐλαφροτέρας ἴσχει τὰ τυχηρὰ τὰς λύπας, ὥσπερ ἔξωθεν ἐπιφερομένας. τὸ δ',
Οὐτις ἐμοὶ τῶν * ἄλλος ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς,
[* ἄλλων vulgo perperam] ἐπιθρηνήμενον. τοῖς ἀμαρτανομένοις ἐνδοθεν ἐξ αὐτοῦ, βαρύτερον ποιεῖ τῷ αἰσχρῷ τὸ ἀλγεινόν.

Conscientia, sum enim mihi conscius de male perpetratis, instar ulceris in corpore, pœnitentiam relinqit in anima lancinantem jugiter ac pervellentem. Nam cùm alias omnes tristitias ratio tollere solita sit, pœnitentiam hæc eadem cum pudore, qasi mordicus impetentem sese atqe excarnificantem promovet. Qemadmodum porrò qi rigente febre perfrigescunt, avt æstuante exuruntur, acrius insestiusqe afficiuntur, qam qi æstu rigoréve exterius hac eadem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent fortasea & temeraria, utpote adventitias. Atqi illud,

Nemo mihi alius inculpandus est, sed ego ipse:
cum sceleribus perpetratis succlamari flebiliter solet, grave suapte naturâ vulnus, gravius etiam facit, atqe altius adigit.

Ὡς χρήσιμόν τι παρεσκεύ] Est tamen pœnitentia reprehensio sui, tam de malo admisso, qàm de bono omisso. Verùm ad Marci propositum, membrum alterum suffecerat.

Ἀγαθὸν χρήσιμόν τι] Stoicum hoc dogma, nihil utile nisi qod bonum & honestum. Laërtius *l.* 7. *Zenone c.* 98. 99. & Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Πᾶν ἀγαθὸν συμφέρον εἶναι, καὶ λυσιτελὲς καὶ χρήσιμον. χρήσιμον, ὅτι χρείαν ὠφελείας παρέχεται. sive ὅτι ἐν τῇ χρείᾳ ὠφέλιμον. *Bonum omne conducens, & lucrum adferens, & commodum. Utile, qod usum præstat utilitatis.* Socrates apud Platonem *polit. l.* 5. Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται, καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium autem turpe.* Idémqe in *Alcib.* 1. *pag.* 438. *A.* Τὰ μὲν δίκαια, καλά. τὰ δὲ καλὰ, ἀγαθά. τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφέροντα. τὰ δίκαια ἄρα συμφέροντά ἐσιν. *Justa qidem esse pulcra, pulcra verò esse bona, bona verò conferunt. Justa igitur utilia sunt.* Cicero *Offic. l.* 2. §. 9, 10. *Summâ qidem auctoritate philosophi, qicqid justum sit, id etiam utile esse censent: itémqe qod honestum, idem esse justum. ex qo efficitur, ut, qicqid honestum sit, idem sit utile. in qo verbo lapsa consvetudo deflexit de via; sentímqe eò deducta est, vt honestatem ab utilitate secerneret, & constitueret honestum aliqod, qod utile non esset: qâ nulla pernicies major hominum vita potuit afferri.* vide tamen hac de re porticûs argutiolas, *ad lib.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 45.

Μετανοήσειεν ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρεκεῖναι] indè probare vult voluptatem nec bonum esse, nec utile; qòd probus nemo de voluptate ulla neglecta omissâve, pœnitentiâ tangatur: sicut *l.* 5. §. 15. idem indè concludit, qòd eandem despexisse ac sprevisse laudi sæpe atqe decori habeatur.

§.11.

a L. 3. §. 11.
b L. 4. §. 21.

§. 11. a Τῦτο τί ἐςὶν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. b τί μὲν τὸ ὑσιῶδες αὐτῦ καὶ ὑλικόν. τὶ ἢ τὸ αἰτιῶδες. τί ἢ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ. πόσον ἢ χρόνον ὑφίσαται.

§. 11. Hoc qidnam in ſe eſt ex conſtitutione ſuâ? qænam illius ſubſtantia ſive materia? qæ forma? quid in mundo facit? qamdiu conſiſtit?

c L. 5. §. 1.
d L. 5. §. 16. l. 7. §. 55.
e L. 5. §. 15. Inf. §. 26. 45, 46. l. 9. §. 23.
f L. 5. §. 9.
g L. 10. §. 9.
h L. 7. §. 62. l. 9. §. 18. l. 11. §. 18.
i Sup. §. 1. l. 7. §. 26.

§. 12. c Ὅταν ἐξ ὕπνυ δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀναμιμνήσκυ, ὅτι d κἂν τῷ κατασκευῷ συ ἐσὶ, κἂ e κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν, τὸ πράξεως κοινωνικὰς ὑποδιδόναι. τὸ ἢ καθεύδειν, κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. ὃ ἢ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ, τῦτο οἰκειότερον, κὶ πρωσφυέστερόν, κὶ δὴ f καὶ πρωτικώτερον.

§. 12. Qando ſomnum gravatim excutis, reminiſcere, & conditioni tuæ & naturæ humanæ conſentaneum eſſe, ut actiones ad communitatem conducentes edas, cùm dormire etiam brutis animantibus commune ſit. qod avtem eſt naturæ cujuſqe conſentaneum, hoc & familiarius, & aptius, & jucundius eſt utiqe.

g L. 10. §. 9.
h L. 7. §. 62. l. 9. §. 18. l. 11. §. 18.
i Sup. §. 1. l. 7. §. 26.

§. 13. Διηνεκῶς κὶ ἐσὶ πάσης εἰ ὅσον τε φαντασίας, ε φυσιολογεῖν, πρῶτον λογεῖν, ἀμελεκπτικῶς.

§. 13. Aſſiduè, in omni, qantum potes, viſo menti oblato, conſidera, qænam ejus natura, ad mores qid faciat, qid in ſe habeat veritatis.

* ἡ γ. Lug. ei Caſ. ἢ καὶ f. vel ὁ γ.
* [γὰρ] τινα
δ. ἔχων f.
k L. 6. §. 27. Inf. §. 15. l. 9. §. 42.
* [τάδε τινὰ
l L. 4. §. 6. l. 6. §. 57. l. 10. §. 30.

§. 14. h Ὦ, ἂν ἐντυγχάνῃς, ἐυθὺς σαυτῷ πρόλεγε. ἔτ@ τίνα δόγματα ἔχει i περὶ ἀγαθῶν κὶ κακῶν; * ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς κὶ πόνυ κὶ τῶν ποιητικῶν ἑκατέρυ, κὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτυ, ζωῆς τοιάδε * τινὰ δόγματα ἔχειν, k ὑδὲν θαυμασὸν ἢ ξένον μοι δόξει, ἐὰν * τὰ δὲ τινα ποιῇ. καὶ μεμνήσομαι, ὅτι l ἀναγκάζει ἔτως ποιεῖν.

§. 14. Ubi qenqam conveneris, ſtatim tu tecum, Iſte qænam habet de bonis malíſqe decreta? qi enim de voluptate ac dolore, & efficientibus utriuſqe, vel de fama & ignominia, morte & vitâ, decreta iſtiuſmodi habeat, ſi hujuſmodi fecerit, nihil mihi mirum novúmqe videbitur. ſimul & hoc ſuccurret, neceſſariò facere illum qæ facit.

m L. 4. §. 6. l. 12. §. 16.

§. 15. * Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ m αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, ἔτως

§. 15. Memineris, æqè turpe eſſe mirari qenqam tanqam de re inſveta, qod ea mundus, qo-

ANNOTATIONES.

§. 11. Τῦτο τί ἐςὶν] vide *ad l.* 3. §. 11.

§. 12. Ὅταν ἐξ ὕπνυ] vide *ad l.* 5. §. 1.

Κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν] Cicero *de fin. lib.* 5. *Apparet nos ad agendum eſſe natos. Itaqe appetit animus ſemper aliqid agere. Ibidem.* Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ. *Et in opere bonum ipſum, & id qod bene eſt, videtur conſiſtere.* Ariſtoteles *ethic. l.* 1. *c.* 6. vide *l.* 9. §. 16.

Τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν κ τῶν ἀλόγων ζώων] Ariſtoteles *ethic. lib.* 1. *c.* 13. tanqam dictum vulgò jactatum refert, ὑδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τῦ βίυ τὰς ἐυδαίμονας τῶν ἀθλίων. *nihil per vitam dimidiam diſtare felices infelicibus. qia nimirum vita pars dimidia edormitur.* Ὕπν@ γὰρ, ὥσπερ τελώνης, τὸ ἥμισυ B ἀφαιρεῖ τῦ βίυ. *Somnus enim, qaſi vectigalis exactor, avſert dimidiam vitæ partem.* Ariſto apud Plutarchum *de ign. & aq. pag.* 958. *D.* Καὶ τὸν ἥμισυν ἡμῖν τῦ βίυ συνδιαιρεῖται χρόνον. *Dimidium vitæ tempus nobiſcum dividit.* Clemens Alexandrinus *pædag. lib.* 2. *c.* 9. *Vitam nobiſcum dividit ſomnus.* Seneca *Epiſt.* 117. & ità, *dimidium ex hoc* (qod videmur vivere) *edormitur.* Idem *Ep.* 99. (vide *ad lib.* 4. §. 50.) Per ſomnum ergò nihil felices ab infelicibus diſtare dicit ex vulgi ſententia Ariſtoteles: at Marcus iſtic, nihil homines à jumentis. Siqidem, Ἀργία ἐςὶν ὁ ὕπν@ τῆς ψυχῆς, ἧ λέγεται σπουδαία κ φαύλη. *Otium ſomnus eſt animæ, qæ vel bona vel mala dicitur.* C Ariſtoteles *ibidem* & *c.* 8. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖ ὁ καθεύδων. *Nihil boni facit qi dormit.* Itaqe Plato *leg. l.* 7. Κοιμώμεν@ ὑδὲς ὑδενὸς ἄξι@, ὑδὲν μᾶλλον τῦ μὴ ζῶντος. *Dormiens homo nullus ullius eſt pretii, non magis qàm qi non vivit.* Καὶ γὰρ ἀναισθητεῖ ὁ ὑπνῶν, ὥσπερ κ ὁ θανών. *Nam is qi dormit ſine ſenſu eſt, ſicuti is qi eſt mortuus.* Eyſtathius *ad Il.* Ψ'. & Plinius *præfat. hiſt. nat. Vita profectò vigilia eſt. Et revera plus vigilare, plus vivere eſt. Qid enim tam mortis ſimile qàm dormientis aſpectus? qid tam vitæ plenum, qàm forma vigilantis?* Petrus Chryſologus *ſerm.* 24.

Ὁ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ] vide *lib.* 5. §. 9. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 8. *c.* 1. Τὸ κατὰ φύσιν, ἡδύ. *Qod ſecundùm naturam eſt, ſuave eſt.* & *c.* 2. Περιφιλὲς ἑκάστῳ τὸ κατὰ φύσιν. *Carum & ſuave eſt cuiqe, qod per naturam habetur.*

§. 13. Φυσιολογεῖν, καθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι] Seneca *Epiſt.* 89. *Philoſophia tres partes eſſe dixerunt & maximi & plurimi avtores: moralem, naturalem, & rationalem, prima componit animum; ſecunda rerum naturam ſcrutatur: tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, nè pro vero falſa ſurrepant.* His ergò tribus monet uti Marcus, qatenus id commodè poteſt, ad unumqodqe, qod imaginatio ſuggeſſerit. At Xylander iſta cum ſeqentibus conjungit, qaſi dixerit Marcus; *Ubi de natura, affectibus, avt aliis rebus diſſerere cum qopiam contigerit,* &c. qam contextûs ſeriem verba ipſa nevtiqam admittunt. Lugdunenſis avtem hoc loco periochas ità diſpoſuit, ut Medeæ Abſyrtum nobis repræſentare voluiſſe videatur.

§. 14. Ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς] Lugdunenſis ἡ γὰρ. forſan ἢ κ. nam τὸ γὰρ ex proximo membro irrepſiſſe huc videtur.

Τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχειν] lego τοιάδε [γάρ] τινα δόγματα ἔχων. Sedi ſuæ cavſſali reſtituta, & pro verbo ſubſtituto participio, orationis ſerie id poſcente. poteſt & priore loco ὁ γὰρ legi, ut ſententia continuetur ſic, ὁ γὰρ περὶ ἡδονῆς κὴ λύπης &c. —τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχων. *qi enim de voluptate ac dolore, &c. dogmata habet iſtiuſmodi*, eſſe nimirum iſta bona vel mala, non avtem adiaphora. Hæc Xylander cùm non animadverteret à Marci mente iſtic plurimùm aberravit. De hoc avtem ſubjecto, vide *lib.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26, 61. & *ſuprà* §. 1.

Ἀναγκάζει ἔτως ποιεῖν.] Ità *l.* 10. §. 30. βιάζεται. *cogitur facere qod facit.* non à vi aliqa externa, ſed à principio interno, falſo nimirum dogmate, pravo perverſóqe judicio. nec diſſimili modo Lucilius apud Varronem *Orig. Lat. l.* 4.

Vis eſt vita, vides, qæ nos facere omnia cogit.

qò tamen nevtiqam ſpectare cum Douſa cenſeo verſiculum apud Gnomologum illum,

Βί@ καλεῖται δ', ὃς βίᾳ πορίζεται.

Sive ut Grotius legit,

Βί@ κίκληται δ', ὅτι βίᾳ πορίζεται.

Vi qia paratur vita, vita dicitur.

vel potiùs,

Vi qia paratur victus, vita dicitur.

Cæterùm dilutè nimìs, & præter Marci mentem Xylander, *cogitabo, ità opus eſſe fieri.* Vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 27, 57. & *l.* 7. §. 62, 63. Certè Tertullianus *de anim. c.* 16. *Id qod accidit ex ſerpentis inſtinctu, exinde inoleviſſe & coadoleviſſe in anima, ad inſtar jam naturalitatis, qia ſtatim in naturæ primordio acciderit.* Et Bernardus *de grat. & lib. arb. Corruit homo de poſſe non peccare in non poſſe non peccare, amiſſâ ex toto conſilii libertate. itémqe de poſſe non turbari, in non poſſe non turbari, amiſſâ ex toto complacitæ libertate.* De populo ſuo Jeremias *c.* 13. *v.* 23. *An mutare poteſt æthiops cutem ſuam? an pardus poteſt maculas ſuas? ei ſi hoc potuerint, etiam vos poſſetis bene facere, qi malè facere edocti eſtis.* Et de Maſſilienſibus ſuis Salvianus *de provid. lib.* 6. *c.* 14. *Inveteratâ in nobis malorum omnium labe, aliter jam non vitioſi eſſe non poſſumus, niſi ut omnino non ſimus.*

§. 15. Μίμνησο] Μεμνήσομαι Lugdunenſis editor. *cogitabo* Xylander, qi antegreſſis annectit. Sed illud malo. ſicut *lib.* 2. §. 4. & *mox* §. 16. in priore avtem μεμνήσομαι, nì vitioſum fuerit, tranſitus eſt à perſona ad perſonam. de qo *ad lib.* 6. §. 50. diximus.

Αἰσχρὸν ξενίζεσθαι] Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, ὡς ξένυ ὑμῖν συμβαίνοντ@: *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem qa fit in vobis ad veſtri experimentum percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis acciderat.* Iſocaſius ſub Leone Magno Qæſtor, in judicio cùm ſiſteretur, monenti præfecto, videret qo in ſtatu conſtitutus eſſet, Ὁρῶ, inqit, κὴ ὑ ξενίζομαι, ὅτι ἀνθρωπ@ ὢν, ἀνθρωπίναις περιπίπτωκα συμφοραῖς. *Video, & non tanqam de re inſveta miror, qòd, homo cùm ſim, in humanas inciderim calamitates.* Zonaras *Annal. tom.* 3. vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 12. §. 1.

Εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει] Jacobus *Epiſt. c.* 3. *v.* 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελ@ σῦκα; *Num poteſt ficus oleas edere, avt vitis ficus?* Et Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 7. *v.* 26. Μήτι συλλέγυσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τρι-

qorum ferax eſt, profert; ac mirari qenqam, qòd ficus ficus ferat, avt mirari medicum, qòd qis febricitaverit, gubernatorem, qòd ventus adverſus flaverit.

§. 16. Memineris, æqè tibi liberum eſſe ſententiam mutare & corrigenti parere, atqe in re cepta ulla perſiſtere. etenim & hæc tua eſt operatio, utpote qæ juxta intentionem judiciúmqe tuum, atqe adeò ex animi etiam tui ſententiâ perficiatur.

§. 17. Si tui iſtud eſt arbitrii, cur facis? ſin alterius, qem incuſas? atomos, an Deos? inſani utrumqe eſt. neminem igitur eſt incuſandum.

[a] εἰ ὁ κόσμος τάδε τινὰ φέρει, ὧν ἐστι φορός. ἢ ἰατρῷ ἢ κυβερνήτῃ, αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πίπτουσιν ἄτοπα, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν. [a] L. 4. §. 29. l. 12. §. 1. 13.

§. 16. Μέμνησο, ὅτι ἡ [b] τὸ μεταπίθεσθαι ἔπεσθαι τῷ διορθοῦντι, ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι. * σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν * σὴν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, ἡ δὴ κατὰ νοῦν τὸν σὸν πεφυκυῖα. [b] L. 4. §. 12. * σὴ Lug. * σὴν Idem.

§. 17. Εἰ μὲν ἀπὸ σοί, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δ' [c] ἐπ' ἄλλῳ, [c] τίνι μέμφῃ; τοῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφότερα μανιώδη. [d] οὐδενὶ μεμπτέον. εἰ μὲν γὰρ [c] L. 4. §. 3. l. 12. §. 24. [d] L. 12. §. 1. 2.

ANNOTATIONES.

τριβόλων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. *Num colligunt ex ſpinis uvam, avt ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres. Non poteſt arbor bona fructus malos ferre, neqe arbor mala fructus bonos ferre.* Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. *Unaqaqe enim arbor ex fructu ſuo cognoſcitur.* Luc. *c.* 6. *v.* 44. qia nimirum, ἕκαστον καρπὸν ἴδιον φέρει. *qavis ſuum fert fructum.* Moſes *Geneſ. c.* 1. *v.* 11. vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 12. §. 16.

A

Ὧν ἐστι φορός] Qid enim malis moribus in mundo provenit uberius? avt cujuſnam rei, qàm impietatis, improbitatis, impuritatis, pravitatis, feracior eſt orbis univerſus? Plavtus *Trinum.* 1. 1.

B

— mores mali
Qaſi herba irrigua, ſuccrevere uberrimé.
Neqe qicqam vile nunc eſt, niſi mores mali:
Eorum liceat meſſem metere maximam.

Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 2.

Seditione, dolis, ſcelere, atqe libidine, & irâ
Iliacos intra muros peccatur & extra.

Juvenalis *ſat.* 13.

Qa tam feſta dies, ut eſſet prodere furem,
Perfidiam, fravdes, atqe omni ex crimine lucrum
Qaſitum, & partos gladio vel pyxide nummos?

Vide in ſacra pagina ſanctorum qerelas, *Pſal.* 12. & 14. Jer. *c.* 9. Mich. *c.* 7. &c. Itaqe Syneſius *de provident.* 1. *pag.* 102. Ἐγὼ γε τῷ τόπῳ τῶν κακῶν, οὐ θαυμαστὸν εἶναι κακὰ, ἀλλὰ θαυμαστὸν, εἴ τι καὶ μὴ τοιοῦτον ἐνταῦθα. τοῦτο γὰρ μέτοικον καὶ ἀλλότριον. *In malorum ſedibus mala verſari mirum non eſt, ſed id mirum, ſi qidpiam hic ſit, qod non ejuſmodi eſſe videatur: nam hoc inqilinum & alienum.* qomodo Diodorus Siculus *l.* 18. *pag.* 659. *C.* Παράδοξόν ἐστιν, οὐκ εἰ γίγνοί τι παράλογον, ἀλλ' εἰ μὴ πᾶν ἐστι τὸ γινόμενον ἀπέλπιστον. *Non ſi qid prater rationem accidit, ſed ſi non omne qod contingit, inſperatum eſt, id verò mirum & inſolens fuerit.* Et Juvenalis *ſat.* prænotatâ:

C

Egregium ſanctumqe virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, & miranti jam ſub aratro
Piſcibus inventis, & fœta comparo mula.
Rari qippe boni vix ſunt numero totidem, qot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.

D

Ubi pro *miranti*, qidam *mirandis* legi volunt; ego (ſi qid mutandum fuerit) mutatione leviori *liranti* malim. Varro *de re ruſtic. lib.* 1. *c.* 29. *Tertiò cùm arant jacto ſemine, boves lirare dicuntur*; id eſt, *cùm tabellis additis ad vomerem, ſimul & ſatum frumentum operiunt in porcis, & ſulcant foſſas, qò pluvia aqa delabatur.* vide & Plinium *hiſt. nat. l.* 18. *c.* 20.

E

§. 16. Τὸ μεταπίθεσθαι] *animi ſententiam mutare.* Ità Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 15. homini ad ſe inediâ tollendum mente obfirmato, Εἰ μὲν ὀρθῶς ἔκρινας, ἰδοὺ συνεργοῦμεν. εἰ δ' ἀλόγως ἔκρινας, μεταθοῦ. *Nam ſi rectè decreviſti, te adjuvabimus: ſin perperam ſtatuiſti, muta conſilium.* Et Gregorius Nazianzenus *ad Epiſcop.* 150. Οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει. ἀλλ' ἡ τῆς κακῆς τήρησις, τὴν ἀπώλειαν. *Sententiæ mutatio turpe nihil continet. mali autem obſervatio exitium.* indè Dionyſius Heracleota ὁ μεταθέμενος, *transfuga*, dictus, ut Laërtius *l.* 5. *c.* 93. in Heraclid. & in Zenon. *l.* 7. *c.* 166. ὁ μεταθέμενος εἰς ἡδονὴν, qia nimirum ἄντικρυς ἀποδὺς τὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα καὶ ἀντιμεταμφιάσας, *exutâ virtutis ſtolâ, adverſámqe planè indutus*, à Stoica ſecta jam ſenex ad Epicuream tranſilivit. de qo itaqe feſtivè Timon in *Sillis*;

F

Ἡνίκ' ἔχρην δύνειν, νῦν ἤρχετ' ἠδύνεσθαι.
Ille voluptati ſe tradit, jam moriturus.

Athenæus *dipnoſoph. l.* 7. *pag.* 281. *E.* apud qem malè *tranſpoſitorem* vertit Dalechampius, cùm *immutatum* potiùs reddere debuerit. qod & Caſavbonus monuit. *ad Athen. l.* 10. *c.* 10. vide *ad l.* 4. §. 12. & *l.* 6. §. 21, 29. Cæterùm de vocabulo iſto à ſcrupis calculiſve luſoriis traducto fuſiùs alibi egimur.

G

Ἕπεσθαι τῷ διορθοῦντι ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι] æqè liberum eſt, inqit, qódqe animum ingenuum nihilò magis dedeceat, verum docenti, ubi erraverit qis, obſeqi, atqe rectæ viæ, ubi eam certo judicio elegerit, conſtanter liberéqe inſiſtere. Corrigere nimirum vult abſurdum qorundam errorem, qi *qod ſemel imbiberint, nolunt deponere*, (ut Cyprianus *l.* 2. *Ep.* 1.) & *pervicaciam conſtantia loco habentes, rectiora monenti parere ſervile ducunt ac illiberale.* Adverſus cujuſmodi homines ſeſe accingit & Epictetus locq ſuperiùs memorato. Ὅταν ἀκούσωσί τινες τούτων τῶν λόγων, ὅτι βέβαιον εἶναι δεῖ, καὶ ἃ μὲν προαίρεσις ἐλεύθερον φύσει καὶ ἀνεμπόδιστον. τὰ δὲ ἄλλα κωλυτὰ, ἀναγκαῖα, δοῦλα, ἀλλότρια φαντάζονται, ὅτι δεῖ παντὶ τῷ κριθέντι ὑπ' αὐτῶν ἀπαραβάτως ἐμμένειν. ἀλλὰ πρῶτον ὑγιὲς εἶναι δεῖ τὸ κεκριμένον. θέλω γὰρ εἶναί τόνους ἐν σώματι, ἀλλ' ὡς ὑγιαίνοντι. ἂν δέ μοι φρενητικοὺς τόνους ἔχων ἐνδεικνύῃ, καὶ ἀκταζοντεύῃ ἐπ' αὐτοῖς, ἐρῶ σοι, ὅτι, ἄνθρωπε, ζήτει τὸν θεραπεύσοντα. τοῦτο μὲν εἰσὶ τόνοι, ἀλλ' ἄτονία. *Qidam cùm diſputationes has avdiunt, conſtantem eſſe oportere, ac voluntatem qidem eſſe liberam, & cogi non poſſe, catera verò & prohiberi & cogi poſſe, ſervilia, atqe aliena eſſe putant, qicqid à ſe decretum fuerit, in eo pertinaciter eſſe perſeverandum. Verùm decretum in primis rectum eſſe oportet. Volo enim nervos eſſe in corpore; ſed ut in ſano corpore. Sed ſi furioſi te habere nervos oſtendes, de iiſqe glorieris, dicam tibi, homo qare medicum. Nam iſti nervi non ſunt, ſed enervatio. Non enim, qia rigidum aliqid, ideo rectum; nec qia ſtupidum eſt, ideo ſanum;* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 14. *c.* 10. Verùm pergit Epictetus, & ubi pervicacium qorundam exempla propoſuerat, ὃς ἂν ἐκ μεταθῶνται, qi à re ſemel propoſita nullâ ratione adduci ſeſe patiantur, ex eis ait tandem ſe intellexiſſe, qidnam velit pervulgatum illud, Μωρὸν ὅτε πείσας, ὅτε ῥῆξας ἐστι. *Stultum eſt neqe mutari neqe rumpi poſſe.* qod Volphius cur mutandum cenſeat, nihil video. Mox: Κέκρικα, inqit, καὶ γὰρ οἱ μαινόμενοι. ἀλλ' ὅσῳ βεβαιότερον κρίνουσι τὰ ἐκ ὄντα, τοσούτῳ πλείονος ἀλλοῖόν σε δίονται. *Decrevi. Etiam furentes. Sed qò conſtantius decernunt ea qa non ſunt, eo majore veratri copia eis opus eſt.* — οὐκ ἀρκεῖ τὸ κεκρικέναι, καὶ τὸ μὴ μεταθέσθαι. ὅτοι οἱ μανικοὶ τόνοι, οὐχ ὑγιεινοί. ἀποθανεῖν θέλω, ἂν με τοῦτο ἀναγκάσῃς. διὰ τί ἄνθρωπε; τί ἐγένετο; κέκρικα. ἱκανόν ὅτι οὐ κέκριμαι ἐμὲ ἀποκλεῖσαι. *Non ſatis eſt te decreviſſe, ac à propoſito non recedere. Hi ſunt furioſorum nervi, non hominis ſani. Emori volo, ſi me ad iſtud coegeris. Qamobrem homo? Qid accidit? decrevi. Salvus ſum, qod non decreviſti me occidere.* Clavdit tandem diſſertationem his verbis. Ὥσπερ ἐν νοσοῦντι καὶ ῥευματιζομένῳ σώματι, ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῦτα, ποτὲ δ' ἐπ' ἐκεῖνα ῥέπει τὸ ῥεῦμα. οὕτω καὶ ἀσθενὴς ψυχὴ, ὅπου μὲν κλίνῃ, ἄδηλον ἔχει ὅταν δὲ καὶ τόνῳ προσῇ τῷ κλίματι τούτῳ καὶ τῇ φορᾷ, τότε γίνεται τὸ κακὸν ἀβοήθητον καὶ ἀθεράπευτον. *Ut enim in agroto corpore & fluxionibus obnoxio humor alias in hanc, alias in illam defertur partem: ſic animus imbecillus, qo qidem inclinet incertum eſt; cùm autem ad inclinationem atqe impetum illum etiam nervi acceſſerint, tum malum ejuſmodi ſit, cui nec auxilium ferri, nec adhiberi medicina qeat.* Itaqe Syneſius *de regno: pag.* 3. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις ἰσχυρογνώμων, αἰσχυνόμενος ὁμολογίαν ἀγνοίας, οὐ κερδαίνει γνῶσιν ἐκ μεταβολῆς, οὐδὲ δᾶτας λόγων ἰατρῶν, ἀλλ' ἀνὴρ ἂν φαίη σοφὸς, ὅτι κολάστως. *Contra qi in delictis pervicax eſt, qem confeſſa ignorantia diſpudet, cautius ex reſipiſcentia conſilium non lucratur, neqe verborum medicamento, ſed, ut ſapiens dixerit, caſtigatione opus habet.* vide *ad l.* 1. §. 16.

Σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν] Lugdunenſis meliùs σὴ, & σὴν. deeſſe tamen forſan videatur, ἀρκεῖ σοι, avt tale aliqid. *Sufficit tibi operatio tua juxta animi tui impetum judiciumqe & mentem ipſam peracta.* verùm diſtinctio interjecta integram faciet ſententiam. lego igitur, σὺ γὰρ ἐνέργεια, καὶ δὴ τὴν σὴν ὁρμὴν &c. *tua enim eſt operatio & iſta, utpote intentioni tuæ conſentanea.* &c.

§. 17. Εἰ μὲν ἐπὶ σοί, τί αὐτὸ ποιεῖς;] Novam hinc periocham orditur & Anglus interpres & editor Lugdunenſis. poſſúntqe revera aliò, qàm qò priora illa, referri. *Siqidem tui*, inqit, *eſt arbitrii aliqid facere vel omittere, cur facis qod non probas, ſive in qo non acqieſcis? ſin alieni*, non tui, eſt, *de aliis, ſive Deis, ſive atomis*, hoc eſt, rerum principiis, juxta

δύνασαι, διόρθωσον τόδε πεῶγμα αὐτό. εἰ ὃ τῦτο
a L.2.§.5.l. 3.§.4.l.4.§. 2. μὴ δύνασαι, πρὸς τί ἔτι σοι φέρε τὸ μέμψασθαι; a εἰκῆ γὰρ ἀδὲν ποιητέον.

b L.4.§.23. Inf. §.50. §. 18. b Ἔξω τῦ κόσμυ τὸ ἀποθνητὸν ἀ πίπλ. c L.5.§.13. εἰ ὧδε μένῃ καὶ c μεταβάλλῃ, ὧδε καὶ d διαλύεῖ), d L.4.§.32. Inf.§.25. εἰς τὰ ἴδια ἀ στοιχεῖά ἐστι ὃ κόσμυ καὶ σύ. καὶ αὐ- e L.2.§.17. τὰ ὃ e μεταβάλλῃ, καὶ f ἀ γογγύζῃ.

l.9.§.19. f L.2.§.3. §. 19 g Ἔκαστον πρός τι γέγονεν, ἵππος, ἄμπελος. Τί θαυμάζεις; καὶ ὁ ἥλιος * ἐρεῖ, g L.5.§.1. * ἄρα πρός τι s. * πρὸς * τι ἔργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. σὺ ἦν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια. * τί i. γέγονε Lug.

h L.2.§.4.l. 6.§.49. §. 20. h Ἡ φύσις ἐσόχασαι ἑκάστυ, ἀδὲν

siquidem enim potes, rem potes, rem ipsam corrige. sin minùs, qid tibi qeri profuerit? nihil autem est agendum frustra.

§. 18. Nihil qod moritur, mundo excidit. istîc autem si manet ac mutat, istîc & in sua, qæ & mundi & tui eadem sunt, elementa resolvitur. atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.

§. 19. Ad opus aliqod natum est unumqodqe, puta, equs, vitis. qid miraris? sol etiam ipse, Diiqe reliqi ad opus aliqod extitere. tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an sensus communis id ferat.

§. 20. Natura rei cujusqe rationem habet; tam finem

ANNOTATIONES.

Democritum & Epicurum, *frustrà qereris:* frustrà autem facere aliqid, insipientis, cum illis litigare, etiam insanientis. vide *l.*4.§.3.&*l.*12.§.12,24. A

§. 18. Ἔξω τῦ κόσμυ τὸ ἀποθνητὸν ἀ πίπλει] Lucretius *l.* 3.

Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper: & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec qidqam in barathrum, nec tartara decidit atra.

Pythagoras apud Nasonem *Metam. l.*15.

Non perit in tanto qidqam, mihi credite, mundo,
Sed variat mutátqe vices: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, qàm qod fuit antè; moriqe
Desinere illud idem. —

Ennius Epicharmo de Terra apud Varronem *de ling. Lat. l.* 4, & 8.

Qa dedit, illa capit, neqe dispendi facit hilum.

Pacuvius *Chrysè*, de Æthere;

— omnia is animat, format, avget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in se omnia.

Maro itidem *Georg. l.*4.

Scilicet huc reddi deinde, ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum: sed viva volare
Sideris in numerum, atqe alto succedere cælo.

Ubi Servius: *Dissolvi cuncta & redire rursus in originem suam. nec morti. id est, perditioni locum esse. nihil est enim, qod perire funditus possit, cùm sit τὸ πᾶν. id est omne, in qod redeunt universa resoluta. res autem hæc qa mors vocatur, non est mors; qippe qa nihil perire faciat; sed resolutio.* Et Macrobius *in somn. l.*2. *c.* 12. *Constat secundùm vera rationis assertionem, qam nec Virgilius ignoravit, nihil intra vivum mundum perire, sed eorum qa interire videntur, solam mutari speciem: & illud in originem suam, atqe in ipsa elementa remeare, qod tale, qale fuit, esse desierit.* Seneca *Ep.* 36. *Cogita nihil eorum, qæ ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qa prodierunt ac mox processura sunt, reconduntur, consumi. desinunt ista, non pereunt.* & mox: *Observa orbem rerum in se remeantium: videbis in hoc mundo nihil extingvi, sed vicibus descendere ac resurgere. æstas abit; sed alter annus illam adducit: hyems cecidit; referent illam sui menses: solem nox obruit, sed ipsam statim dies abigit. stellarum iste decursus, qicqid praterierit, repetit. pars cæli levatur assiduè, pars mergitur.* Et *qæst. nat. l.*3. *c.* 9. *Nihil deficit, qod in se redit.* Et *de benef. l.*5. *c.* 8. *Rerum natura nihil dicitur perdere, qia qicqid illi avellitur, ad illam redit: nec perire qicqam potest, qòd qò excidat non habet, sed eódem revolvitur, unde discedit.* Tatianus denique *adv. Grac. pag.* 146. Ὥσπερ γὰρ ὐκ ὢν, πρὶν ἢ γενέσθαι, τίς ἦμην ὐκ ἐγίνωσκον, μόνον δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς σαρκικῆς ὕλης ὑπῆρχον. γεγονὼς δὲ, ὁ μὴ πάλαι, διὰ τῆς γενέσεως, τὸ εἶναι πεπίστευκα. τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁ γενόμενος, καὶ διὰ θανάτυ μηκέτι ὤν, αὖθίς τι μηκέθ' ὁρώμενος, ἴσομαι πάλιν, ὥσπερ μὴ πάλαι γεγονὼς, εἶτα γεννηθείς. κἂν πῦρ ἐξαφανίσῃ πᾶν τὸ σαρκίον, ἐξαλμισθέντων τὴν ὕλην, ὁ κόσμος χιχώρηκεν. κἂν ἐν πολεμοῖς, κἂν ἐν θαλάσσαις ἐνδαπανηθῶ, κἂν ὑπὸ θηρίων διαπασθῶ, ταμείοις ἐναπόκειμαι πλουσίε δεσπότυ. *Quoniam sicut ignorabam qis essem antequam nascerer, cùm nullus adhuc essem: solùm autem in subjecto materia carnis existebam, deinde genitus qi olim non eram, ipsâ generatione essentia mea fidem habeo: ita natus, & per mortem ad non esse redactus, atqe iterum conspicuus oculis denuo existam. Qamvis enim caro tota incendio consumatur, materiam tamen evaporatam mundus excipit: qanqam aut in fluviis aut mari contabescam, aut à feris dilanier, condor tamen in penu pradivitis domini.* qæ verba perperam distincta interpres pessimè accepit. vide *l.*4.§.4, 5, 23, 46. & *l.*5. §.4. & *infrà* §.50. B C D E F

Διαλύεται εἰς τὰ ἴδια] Lucretius *l.* 1.

Huc accedit, uti qaqe in sua corpora rursum
Dissolvat natura, neqe ad nihilum interimat res.

Seneca *Ep.* 71. *Qicqid est, non erit: nec peribit, sed dissolvetur, nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur; ad ulteriora non prospicit mens hebes.* vide *l.*9. §.33. G

Καὶ αὐτὰ δὴ μεταβάλλει] Naso *Met. l.*15.

— omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt. resolutáqe tellus
In liqidas rarescit aqas: tenuatur in auras,
Aëráqe humor habet: dempto qoqe pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Indè retro redeunt: idémqe retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit:
Hinc in aqas: tellus glomerata cogitur undâ.

Vide *l.*4. §.40.

§. 19. Καὶ ὁ ἥλιος ἐρεῖ, πρὸς τί ἔργον γέγονα] Ità Basilienſis. at Lugdunenſis ἐρεῖ πρὸς τί ἔργον γέγονε. *potest dicere cujus rei caussâ factus est* Xylander. *de se dicet, alicujus gratiâ factus sum* Casaubonus. qid si legas, καὶ ὁ ἥλιος ἄρα πρός τι γέγονε. *etiam sol utiqe alicujus rei gratiâ extitit.*

Καὶ οἱ λοιποὶ θεοί] Sidera nimirum, qæ animata esse putabant, & Deorum loco habebant. vide *l.* 9. §. 35. & *l.* 12. §. 28. Ità & sapientes Ægyptii, θεὺς εἶναι ἥλιον καὶ σελήνην, *solem & lunam deos esse.* Laërtius *proœm.* & Pythagoras, Ἥλιόν τε καὶ σελήνην, καὶ τὰς ἄλλας ἀστέρας, εἶναι θεύς. *Solem & lunam & reliqa sidera deos esse.* Idem *l.* 8. De sole Heraclitus *ad Hermodor. Ep.* 1. Λίθοι, θεῶν μάρτυρες; ἔγωγε δεῖ μαρτυρεῖν, ὅτι ἥλιός τε καὶ ἡμέρα μαρτυροῦσιν. ὁρᾷ αὐτῷ μάρτυρες. γῆ ἄλη καρποφορέσα μάρτυς. σελήνης ὁ κύκλος ἐκείνυ ἔργα, ὑράνιος μαρτύρια. *Ut lapides etiam sint deorum testes. Opera testimonium perhibere debent ut solis. Nox & dies de eo testantur. Qatuor anni discrimina testimonium ei ferunt. Terra universa fructum producens testis est. Luna circulus illius opus, cæleste testimonium.* Imò testimonium perhibent ista omnia solis conditori, non soli. vide *Psal.* 8. *v.* 1, 3. & *Psal.* 19. *v.* 1, 2, 6. & *Psal.* 74. *v.* 16, 17. & *Psal.* 104. *v.* 19. & *Act. c.* 14. *v.* 14. Vide tamen, si operæ pretium id videbitur, *de sole* Apostatæ impii Juliani Imperatoris *oratione* avtore dignam. Plato in *Cratylo*, à Theodoreto adductus *therapevt. l.* 3. *tom.* 4. *pag.* 507. *A.* Φαίνονται μοι οἱ πρῶτοι ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα, τύτυς μόνυς ἡγεῖσθαι θεύς, ἅσπερ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. ἅττα ἂν αὐτὰ ὁρῶντες ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως, τῆς τοῦ θέειν, θεὺς αὐτὺς ἐπωνόμασαν. *Videntur mihi Graci primi mortalium deos hos solos censuisse, qos hodie barbarorum permulti, solem videlicet, & lunam, terram, stellas & cælum. Hac igitur cursu qodam euntia cùm viderent, ab hac currendi natura deos nominarunt.* Clemens item in *protrept. pag.* 16. *A.* Οἱ μὲν γὰρ ἐνθέως ἀμφὶ τὴν ὑρανῶ θέαν ἀπατώμενοι, καὶ ὄψει μόνῃ πεπιστευκότες, τῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις ἐπιθεώμενοι, ἐθαύμασάν τε, καὶ ἐξεθείασαν, θεὺς ἐκ τῦ θεῖν ὀνομάσαντες τὺς ἀστέρας. καὶ προσεκύνησαν ἥλιον, ὡς Ἰνδοί. καὶ σελήνην, ὡς Φρύγες. &c. *Alii enim statim in cælo contemplando decepti, & soli visui credentes, motus astrorum contemplantes, admirati sunt; astra deos (nempe θεὺς ἀπὸ τῦ θεῖν, hoc est, à cursu) nuncupantes, & solem adorarunt, ut Indi: & lunam, ut Phryges. &c.*

Σὺ δὲ πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι;] vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 9. §. 9.

§. 20. Ἡ φύσις ἐσόχασαι ἑκάστυ] *natura finem suum habet in re uniuscujusqe fine* Casaubonus. ut σοχάζεσθαι hîc sit collimare. at Xylander *consilium iniit.* ad Marci mentem propiùs, *rationem habet.* hoc est enim σοχάζεσθαι Marco istîc: ut *l.* 1. §. 9. τὸ σοχαστικὸν τῶν φίλων. vide ibi adnotata. Tertullianus *adv. Marc. l.*2. *c.* 5. *Universa Deus disponendo præscivit, & præsciendo disposuit.* Cyprianus *Epist.* 3. ubi Domini Servatoris illud ex Matth. *c.* 10. *v.* 29. lavdâsset. nec passerculum qidem, qi assario dimidio veneat, citra Dei nutum ad terram decidere. *Cùm Christus nec minima fieri sine voluntate Dei dicat; existimat aliqis & summa & magna, aut non sciente, aut non permittente, in Ecclesia Dei fieri?* Trithemius *ad Cæsar. qæst.* 8. *Magna divina providentiæ commendatio, qa non solùm hominum curam habet, sed avium qoqe minutarum.* Hieronymus qidem *in Abacuc. c.* 1. *v.* 14. *Sicut in hominibus etiam per singulos Dei currit providentia; sic in cæteris animalibus generalem qidem dispositionem & ordinem cursúmqe rerum intelligere possumus.* v. g. *qomodo nascatur piscium multitudo & vivat in aqis, qomodo reptilia & qadrupedia oriantur in terra, & qibus alantur cibis? Cæterùm absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula qot nas-*

scan-

finem, qàm ortum & durationem, qod attinet: qemadmodum & is qi pilam mittit, pilæ pariter rationem habet. ecqid avtem pilæ, vel surſum missæ boni, vel descendenti cadentiqe mali? ecqid & bullæ vel consistenti boni, vel subsidenti mali? de lucerna idem dictum sit.

§. 21. Inverte corpus tuum, atqe inspice, qale sit, ubi senuerit; qale sit, ubi morbidum fuerit; qale sit, spiritum ubi efflaverit. brevis avtem est vitæ & qi celebratur, & qi commemorat pariter, & qi commemoratur. adhæc & in plagæ istius angulo duntaxat id geritur; ubi etiam neqe omnes inter se consentiunt, neqe qisqam sibi. deniqe terra omnis puncti instar habet.

§. 22. Animum adverte præsenti vel decreto, vel

τι ἔλασσον τῆς ἀποληξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς τι, καὶ διεξαγωγῆς, ὡς ὁ ἀναβάλλων τὸν σφαῖραν. [a] τί ἂν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ ἑστηκότι; ἵνα ἢ ἀγαθὸν τῇ πομφόλυγι συνεστώσῃ, ἢ κακὸν διαλυθείσῃ; τὰ ὅμοια ἢ καὶ ἐπὶ λύχνου.

§. 21. [*] Ἔκστρεψον, καὶ ἰδεῖν ὁποῖόν ἐστι, γηράσαν ἢ ὁποῖον γένεται, νοσῆσαν ἢ, [*] πρησθέν. [b] βραχύβιον ἢ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος. προσέτι ἢ καὶ [c] ἐν γωνίᾳ τούτου ἢ κλίμακι, καὶ [d] ὡδὲ ἐνταῦθα πάντες συμφωνῆσαι, καὶ [e] ὡδὲ αὐτὸς τις ἑαυτῷ. καὶ [f] ὅλη ἢ ἡ γῆ σιγμή.

§. 22. [g] Πρόσεχε [h] τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι, ἢ

a L. 7. §. 23. l. 9. §. 17. l. 10. §. 5. l. 12. §. 23. 36.
* Ἔκστρεψον Lug. Στρέψον Annot. L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 11. §. 17.
* σάπιε, καὶ ἀποπιεῦσαν f. L. 9. §. 2.
b L. 3. §. 10. l. 7. §. 6. l. 10. §. 34.
c L. 3. §. 10. l. 6. §. 36.
d L. 4. §. 3. l. 11. §. 18.
e L. 3. §. 4. Inf. §. 53.
f L. 4. §. 3. l. 10. §. 17.
g L. 4. §. 32. l. 9. §. 22.
h L. 5. §. 10. l. 9. §. 6.

ANNOTATIONES.

scantur culices, qótve moriantur; qa cimicum & pulicum, & muscarum sit in terra multitudo; qanti pisces in aqa natent; & qi de minoribus majorum prada cedere debeant. Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilium qàm irrationabilium providentiam esse dicentes. At Bernardus *de grat. & lib. arb. Attingit illa* (sapientia divina) *à fine ad finem: hoc est, à maximo angelo usqe ad minimum vermiculum: ab ortu creatura usqe ad finem destinatum à creatore, sive in qem urget natura, sive qem accelerat causa, sive qem concedit gratia; dum nihil horum evenit, qod non prout vult, potenti præordinet providentiâ. Attingit avtem, non qidem mobili discursione, vel subjectæ creaturæ qasi officiali administratione, sed substantiali qadam & ubiqe præsenti fortitudine, qâ utiqe universa potentissimè movet, ordinat, administrat.* Adjici poterat qod de *capillis numeratis* Christus Matth. *cap.* 10. *v.* 30. de *folio ab arbore cadente* Bernardus *conc. solen.* 8, & 99. Trithemius *ubi suprà.* vide *ad l.* 7. §. 31. Seneca *qæst. natur. l.* 3. *c.* 29. *Sive anima est mundus, sive corpus; naturâ gubernante, ut arbores, ut sata, ab initio ejus usqe ad exitum, qicqid facere, qicqid pati debeat, inclusum est; ut in semine omnis futuri ratio hominis comprehensa est; totius enim corporis & seqentis ætatis in parvo occultóqe lineamenta sunt. Sic origo mundi, non minùs solem & lunam & vices siderum, & animalium ortus, qàm qibus mutarentur terrena, continuit.*

Τῆς ἀποληξεως] Fuscus apud M. Senecam, *Svasor.* 2. *Statuta nascentibus in finem vitæ dies est. Habebit qisqe qantum illi dies primus ascripsit.* L. Seneca *ad Marc. c.* 20. sic *lib.* 6. §. 49. Ἀφώρισαι. *Assignatum est tibi.* & *l.* 12. §. 23. Ὅρον δίδωσιν. *Terminum assignat.* vide *l.* 2. §. 4.

Ὡς ὁ ἀναβάλλων τὸν σφαῖραν] Sejungunt ista à superioribus Gvilielmus Xylander & Mericus Casavbonus. mihi continuanda prorsus videntur. qemadmodum, inqit, qi pilam mittit rationem apud se habet, non tantùm qomodo motus ille ineatur, sed qà feratur, & qo loco terminetur; sive qà permeet pila, qò pertingat, ubi cadat; ad eundem modum natura consilium iniit, non de ortu tantùm, sed de obitu etiam, ac progressu cujusqe rei. Plavtus alio, nec ab hoc tamen prorsus abhorrenti, sensu, *Captiv. prolog.*

Enimvero Di nos qasi pilas homines habent.

Τί ἂν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ] vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 24.

Τῇ πομφόλυγι] Notum est proverbium, *Homo bulla.* qod Varrò retulit, *præfat. in libr. de re rust.* Apud Lucianum Charon Mercurio *pag.* 355. Ἐθέλω γάρ σοι εἰπεῖν ὥστινι ὁμοίαν μοι ἔδοξαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁ βίος ἅπας αὐτῶν. ἤδη ποτὲ πομφόλυγας ἐν ὕδατι ἐθεάσω, ὑπὸ κρημνῷ τινι καταράττοντι ἀνισταμένας; τὰς φυσαλίδας λέγω, ἀφ' ὧν συναγείρεται ὁ ἀφρός; ἐκείναν τοίνυν αἱ μὲν τινες μικραὶ εἰσι, καὶ αὐτίκα ἐκραγεῖσαι ἀπίσθησαν, αἱ δ' ἐπὶ πλέον διαρκοῦσι, καὶ προσχωρησᾶν αὐταῖς τῶν ἄλλων αὖται ὑπερφυσόμεναι, εἰς μέγιστον ὄγκον αἴρονται, εἶτα μέντοι καὶκεῖναι πάντως ἐξερράγησάν ποτε. ἃ γὰρ ἐοίκε τε ἄλλως γενέσθαι. τοῦτό ἐστιν ὁ ἄνθρωπος βίος. ἅπαντες ὑπὸ πνεύματος ἐμπεφυσημένοι, οἱ μὲν μείζως, οἱ δὲ ἐλάττως. καὶ οἱ μὲν ὀλιγοχρόνιον ἔχουσι καὶ ἀκύμορον τὸ φύσημα, οἱ δὲ ἅμα τῷ ξυστῆναι ἐπαύσαντο. πᾶσι δ' ὧν ἀποῤῥαγῆναι ἀναγκαῖον. *Volo igitur dicere tibi, cujnam assimiles homines mihi videantur eorumqe vita omnis. Vidistin' aliqando bullas illas, torrente cum strepitu scaturiente exsurgentes: flatuosos dico tumores ex qibus spuma cogitur? Illarum igitur alia qidem parva sunt, qa protinus rupta evanescunt: alia verò diutius durant, sibiqe adjunctis aliis vehementer intumescunt, ac in maximum tumorem attolluntur: ac tandem aliqando illa etiam prorsus rupta dissolvuntur. Neqe enim secus fieri potest. Hac tibi hominum vita. Singuli flatu tumescunt, bi majores, illi minores, atqe alii momentaneam mòxqe deficientem instixionem habent: alis simul atqe constituti sunt, desistunt. Itaqe omnes rumpi necesse est.*

Ἐπὶ λύχνου] Seneca *Epist.* 41. *Rogo, non stultissimum dicas, si qis existimet lucernæ pejus esse cùm extincta est, qàm anteqam accenderetur? Nos qoqe accendimur & extinguimur: medio illo tempore aliqid patimur. utrinqe verò alta securitas est. qid refert utrùm non incipias, an desinas? utriusqe rei hic est effectus, non esse.*

§. 21. Ἔκστρεψον] ἴστρεψον Lugdunensis editio. unde *annotator* Στρέψον. *convertito te.* Omnino præter Marci mentem. Qi vult non ut ipse se convertat qis; sed ut illud potiùs, in qo cogitationes defixas habet, non tam *convertat*, avt *circumvertat*, ut Casavbonus, qàm *invertat*, qò naturam ejus penitiùs introspiciat & perspectam habeat. Aristophanes.

Ἔκστρεψον ὡς τάχιστα τὰς σαυτῆς τρόπους.
Inverte qàm celerrimè mores tuos.

Ubi *Schol.* Ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ῥυπωμένων ἱματίων καὶ ἐκστρεφομένων. ἐκστρέψαι δὲ ἱμάτιον, τὸ ἀλλάξαι τὸ πρὸς τὸ ἔσω μέρος, ἔξω. *Dictum hoc per translationem ductam à sordidis vestibus, qæ inverruntur. Nam ἐκστρέψαι ἱμάτιον significat mutare vestis illam partem qæ est intus, ita ut pars interior fiat exterior.* Eadem & Svidas. vide *l.* 3. §. 11. Verùm ibi de re qavis, istic de corpore humano, ipsóqe cumprimis cujusqe proprio agere videtur. Boëthius *consol. l.* 3. *c.* 8. *Qòd si, ut Aristoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus, illud Alcibiadis superficie tenus pulcerrimum corpus, turpissimum videretur? igitur te pulcrum videri non tua natura, sed oculorum spectantium reddit infirmitas. qi nimirum, si interiora intueri valerent, aliter planè censerent.* Allusit ad vulpis maximè morem de qa Plutarchus in *Collat. aqat. & terrestr. pag.* 977. *B.* Ἡ δ' ἀλώπηξ ἁλοῦσα, ἐνθὺς ἐκστρέφεται. πίφυκε γὰρ δι' ἐντονίαν καὶ ὑγρότητα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ στρέφειν, ὥστε, τῶν ἐντὸς, ἐκτὸς γενομένων, ἀποκίπτειν τὸ ἄγκιστρον. *Vulpes capta statim extra vertit corporis interiora, qod ei ob robur & flexibilitatem datum est, staqe hamum ejicit.* qanqam de scolopendra idem refert avtor idem *de sera vindicta. p.* 567. *B.* Τότε ἠνάγκασαν ἐκστρέψαι τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἑλυσπωμένης παρὰ φύσιν, καὶ ἅμα καμπτομένης, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, κατασπῶσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. *Illos coegerunt interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes se & flectentes, qomodo marinæ scolopendræ hamo vorato se volventes invertunt.* idem vult nos mente ac cogitatione facere, cùm ad corpus animum adjecerimus.

Πρησθέν] vitiosum videtur. forsan ἀποπιεῦσαν fuerat. ut *l.* 9. *c.* 2. ἀποπιεῦσαι. corpus, inqit, consídera, qale fiat, vel morbo languidum, vel senectute emarcidum, vel ab anima jam derelictum.

Βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν] Annotator Lugdunensis qo codice usus, nescio. βραχὺς ὁ βίος καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. sed fortè, inqit, βραχύβιον. qæ Marci vox est. Certè si qa exemplaria eam lectionem adfirmarent, legerem libens, βραχὺς ὁ βίος. βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. vide *l.* 4. §. 16, & 33. & *lib.* 7. §. 5.

Ἐν γωνίᾳ] vide *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3.

Ἡ γῆ σιγμή] vide *l.* 4. §. 3.

§. 22. Πρόσεχε] Potest hæc perioche non uno modo intelligi. Potest enim sumi qasi moneat Marcus, qodnam debeat esse τῆς προσοχῆς sive ἐπιστροφῆς, ut *l.* 4. §. 26. loqitur, i. e. considerationis subjectum: idqe qotuplex esse velit: Nimirum vel subjectæ rei cujusqe materiam, nè pluris eam qis qàm par est faciat; (vide *l.* 5. §. 10.) vel dogma ac decretum suum, ut sit rationi rectæ consentaneum. (vide *l.* 7. §. 2. & *suprà* §. 1.) vel actionem suam, ut utriqe illi respondeat. (vide *l.* 6. §. 22.) vel vocabuli significationem: ubi dicentem attendere oportebit. (vide *l.* 7. §. 4. & *l.* 10. §. 8.) atqe huc inclinare videtur Xylander, nec abscedit Casavbonus. Verùm potest & in aliam, qam mox dabimus, mentem sumi. Lugdunensis Editor ad tria membra restringit, dum τῷ ὑποκειμένῳ δόγματι conjungit, vertitqe *subjectâ opinioni.* de distinctione accedo, qia disjunctivam Marcus τῷ ὑποκειμένῳ non præfixit. Verùm ecqid sibi vult *opinio subjecta?* Verto itaqe, *adverte*, vel *attende*, *præsenti*, *aut decreto*, *aut actioni*, *aut significato.* Τὸ ὑποκείμενον, *præsens, qod adest.* Polybius *l.* 3. *c.* 31. Πῶς δ' ἂν ἐνδεχόμενον τοῖς ὑ-

* L.7.§.4. ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ * τῷ σημαινομένῳ. a δικαίως πεῦται πάσχεις. b μᾶλλον ἢ θέλεις ἀγαθὸς ἄνεμον
a L.9.§.26. b L.4.§.17. γενέσθαι, ἢ σήμερον εἶναι.
c L.10.§.6. d L.2.§.17. e L.6.§.36. f L.5.§.10. Inf.§.37.l.9.§.14. g L.4.§.32, 33.50. Inf. §.31.37.l.9. §.30.l.10.§.27.34. h Inf.§.37.

§. 23. Περίστω τι; c περίστω ἐπ' ἀνθρώπων εὐποιΐαν ἀναφέρων. συμβαίνῃ τί μοι; d δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων, καὶ e τῶν πάντων πηγήν, ἀφ' ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμηρύεται.

§. 24. Ὁποῖόν σοι φαίνεται τὸ λούεσθαι; ἔλαιον, ἱδρώς, ῥύπος, ὕδωρ, γλοιώδες, πάντα σικχαντά, f τοιοῦτον πᾶν μέρος καὶ βίος, καὶ πᾶν ὑποκείμενον,

* A.Φ. εἶτα A.K.Λ. εἶτα π.τ.π. Sal. i L.4.§.48. l.10.§.31. * Χάραξ Lug. Ἱέραξ f. k L.9.§.29.

§. 25. ε Λούκιλλα Οὖηρον. εἶτα Λούκιλλα. Σέκουνδα Μάξιμον. εἶτα Σέκουνδα. Ἐπιτύγχανος h Διότιμον. εἶτα Ἐπιτύγχανος. * Φαυστίναν Ἀντωνῖνος. εἶτα Ἀντωνῖνος. τοιαῦτα πάντα. Κέλερ Ἀδριανόν. εἶτα Κέλερ. i οἱ ἢ δεμμεῆς ἐκεῖνοι, ἢ προγνωστικοί, ἢ τετυφωμένοι, πᾶ; οἷον, δεμμεῆς μὲν, * Χιάραξ καὶ k Δημήτριος ὁ Πλατωνικός,

facto, vel dicto. merito hæc patêris, qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.

§. 23. Facio qicqam? ità facio, ut ad homines juvandos referam. contingit mihi qicqam? ità excipio, ut ad Deos referam, fontémqe rerum omnium, à qo, qæcunqe fiunt, ordine præstituto derivantur.

§. 24. Ipsum lavari qale qid tibi videtur? oleum, sudor, sordes, aqa, strigmentum; putida omnia. tale qiddam est & vitæ pars qævis, & materia subjecta qælibet.

§. 25. Lucilla Verum extulit; mox & Lucilla ipsa elata est. Secunda Maximum; mox & Secunda. Epitynchanus Diotimum; mox & Epitynchanus. Antoninus Favstinam; mox & Antoninus. Celer Hadrianum; mox & Celer. hujusmodi sunt omnia. qin & solertes illi, avt futurorum præscii, avt fastu inflati, ubinam jam sunt? solertes, inqam, qales Charax, Demetrius Platonicus, Ev-

ANNOTATIONES.

ποκειμένοις, τὰς βεβαιώσεις τῶν αὐτῆ προαίρεσιν, καὶ διαφυλάξουσας τὴν καθάσασιν, παροξύνει δικαίως, εἰ μηδὲν εἰδείη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἑκάστης ὑπομνήσεως. *Quomodo denique si rebus præsentibus acquiescat, alios impulerit, ut quam ipse formam Reipublica probat, eam affirmare velint, neqe solicitari statum civitatis patiantur, si nihil habuerit ex ante gestis, qod singulis in memoriam revocet.* qi præsentibus acquiescit. τὰ ὑποκείμενα τοῖς προγεγονόσιν opponuntur. Plutarchus *Publicol. collat. cum Solon.* Δεῖ δὲ πρὸς τὰς ὑποκειμένας καιρὰς τὰς πράξεις θεωρεῖν. *Sunt res ex temporibus præsentibus perpendenda.* sic *l.* 6. §. 4. πάντα τὰ ὑποκείμενα. *præsentia cuncta.* & *lib.* 10. §. 18. Ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. *Rerum præsentium unamquamqe.* Monet ut ad id qod præ manibus est, sive decretum illud, sive factum, sive dictum sit, animum sedulò advertamus. ut & *l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 9. §. 6.

Δικαίως ταῦτα πάσχεις] separat ista à præcedentibus Mericus Casavbonus. possunt tamen ad idem argumentum pertinere. Meritò multa pateris, qia ad id qod præ manibus est non attendis, sed de rebus futuris anxius, animíqe suspensus es, & qod præcipuè te spectat differs. vide *l.* 9. §. 25. & *l.* 12. §. 1.

Μᾶλλον δὲ θέλεις] Havd integra satis videntur ista; forsan scribendum fuerit [ὅτι] μᾶλλον δὴ, &c. ut ratio reddatur, qare tot molestiis conflictetur; qia nimirum sui emendationem de die in diem infrunitus differt. Legi possunt tamen & ἐφεξῆς μαθικῶς, [τί] μᾶλλον δὲ, &c. qasi dicat. *Cur crastino die malis bonus fieri, qàm hodie esse?* vide *l.* 2. §. 4. Persius *Sat.* 5.

Cras hoc fiet. idem cras fiet. Qid? qasi magnum
Nempe diem donas. Sed cùm lux altera venit;
Jam cras hesternum consumpsimus, ecce, aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulùm erit ultrà.

Naso *remed.l.* 1.

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qi non est hodie, cras minus aptus erit.

Nam qod seqitur,

Dicimus assiduè, cras qoqe fiet idem;

non de instituti mutatione in meliùs; qod Casavbonus *in Persium*, sensisse videtur, dum memoriâ fisus codicem non consulit; sed de perseverantia in cœpta vitæ mollioris ac dulcioris usura dictum est. Petronius Arbiter *Satyr.* *Qod hodie non est, cras erit: sic vita truditur.* Qod tamen eruditissimus ille vir, etiam cum duplici negatione exhibet; *Qod hodie non est, cras non erit.* Certè qod Naso suprà verbo monuerat, idem fusiùs Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 14. Ὅτι παρὰ τὸ σήμερον ἀμαρτηθὲν, εἰς τἄλλα χεῖρον ἀνάγκη σοι τὰ πράγματα ἔχειν. πρῶτον μὲν, τὸ χαλεπώτατον, ἔθος τῷ μὴ προσέχειν ἐγγίνεται. εἶτα ἔθος τοῦ ἀναβάλλεσθαι τὴν προσοχήν, ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον ἀπωθεῖν, (ità Casavbonus restituit qod εἰώθει legebatur) ὑπερτιθέμενον τὸ εὑροεῖν, τὸ εὐσχημονεῖν. εἰ μὲν ἦν λυσιτελὴς ἡ ὑπέρθεσις, ἦν πανταχοῦ ἀπόστασις αὐτῆς· ἐπεὶ λυσιτελεστέρα. εἰ δ' οὐ λυσιτελεῖ, τί οὐχὶ διηνεκῆ τὴν προσοχὴν φυλάττεις; *Propter hodiernum delictum necessariò res tuas in posterum etiam pejus habituras. Ac primùm qidem gravissima consvetudo negligentiæ tibi accedit; deinde consvetudo differendæ attentionis. Et subinde in aliud atqe aliud tempus differetur prosperitas, dignitas, natura obedientia. Qod si rei alicujus procrastinatio est utilis, eam rem omninò prætermittere utilius erit. Sin utilis non est, cur non perpetuam attentionem conservas?* Verùm Marci verbis gemina prorsus sunt, & ad ea fortean respexit etiam, qæ in fine dissertationis illius Epictetus disceptat. Νῦν δ' ὅταν εἴπῃς, ἀπ' ἄρχιον προσέξω, ἴσθι ὅτι τοῦτο λέγεις, σήμερον ἔσομαι ἀναίσχυντος, ἄκαιρος, ταπεινὸς, ἐπ' ἄλλοις ἔσῃ τὸ λυπεῖν με. ὀργισθήσομαι σήμερον, φθονήσω. βλέπε ὅσα κακὰ σεαυτῷ ἐπιτρέπεις. ἀλλ' εἰς ἄρχιον καλῶς ἔχει. πόσῳ κρεῖττον, σήμερον; εἰ

A ἄρχιον συμφέρει, πολὺ μᾶλλον σήμερον, ἵνα καὶ ἄρχιον δυνηθῇς, καὶ μὴ πάλιν ἀναβαλῇ εἰς τὴν τρίτην. *Si verò dixeris, cras animadvertam; scito illud te dicere, hodie ero impudens, importunus, abjectus; penes alios erit me dolore afficere; irascar hodie, invidebo. Vide qanta mala ipse tibi indulgeas. At cras bene erit. Qanto præstantius est hodie? Si cras conducit, multo magis hodie, ut & cras possis, nec in tertium diem rejicias.* Joannes Chrysostomus *de statuis Orat.* 19. Μή μοι λέγε, ὅτι καλὰ μικρὸν, μηδὲ εἰς τὴν ἄρχιον ἀναβάλλου. οὐ γὰρ ἄρχιον οὐδέποτε λαμβάνει τέλος. *Ne mihi dicas, adhuc parum: neqe differ in crastinum, crastinum enim nullo modo opus perficiet.* vide ad *l.* 3. §. 4, 6.

B §. 23. Ἐπ' ἀνθρώπων ἐυποιΐαν] Hoc est, τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐυεργετικόν. qod passim inculcat. Καὶ γὰρ οὐδὲν καλόρθωμα σφόδρα μέγα εἶναι δύναιτ' ἄν, ὅταν μὴ τὸ κέρδος εἰς ἑτέρους διαδίδωται. *Nihil enim rectè & ex virtute gestum potest esse magnum, qando non etiam lucrum transmiserit ad alios.* Joannes Chrysostomus *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 10. *v.* 33. *Orat.* 25. *Edit. Commel. p.* 543.

Δίχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων] Ità pii passim, Deo adscribunt, qæcunqe ipsis obtigerint, universa. Job. *c.* 1. *v.* 21. *Psal.* 18. *v.* 39, 40. & *Psal.* 44. *v.* 1, 8. vide *l.* 12. §. 36.

C Ἀφ' ἧς πάντα] Ità *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *Omnia à Deo sunt.* vide & *Thren. c.* 3. *v.* 37, 38. & Marcum *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23, 33. & *infrà* §. 27.

§. 24. Οἷον σοι φαίνεται] vilitatem rerum humanarum externarúmqe omnium, de materiæ, ex qa consistit, ignobilitate perspiciendam proponit (qod idem agit & *l.* 5. §. 10. & *l.* 6. §. 13. & *l.* 9. §. 14.) Illa siqidem, τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον, malim ad priora de *lotione*, cum Guilielmo Xylandro & Merico Casavbono referre, qàm periochæ seqenti cum Cl. Salmasio connectere. Seneca *Epist.* 107. *Eadem vitæ conditio est, qæ balnei.* Sed aliò ille respexit, qàm Marcus istic. vide *ad* §. 43.

D §. 25. Λούκιλλα Οὖηρον. εἶτα Λούκιλλα] Rectè distinxit ista, priùs confusa, explicavitqe, à Xylandro parùm intellecta, Cl. Salmasius *ad Capitol. Marc. Lucilla*, inqit, *Verum extulit. post & ipsa satis concessit.* Itaqe in singulis subavdienda verba illa ἐξήνεγκε & ἐξηνέχθη. *Lucilla* Marci filia L. Vero imperii consorti nuptui data, eidémqe superstes. Capitolinus *Vero.*

Σέκουνδα Μάξιμον] de qo *l.* 1. §. 15.

Ἐπιτύγχανος Διότιμον] *Epitynchani* nomen ex inscriptionibus sepulcralibus Salmasius *ibidem* exhibet. Verùm qis iste *Epitynchanus*, vel *Diotimus*, cui is supervixerit, & successerit, nescire me fateor. *Diotimi* tamen ut Adriano superstitis mentio fit rursus, *infrà* §. 37.

E Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος] Ἀντωνῖνος Φαυστῖναν. Salmasius. *Annia Favstina Antonini Pii uxor.* Capitolinus *Pio.*

Κέλερ Ἀδριανόν] *Caninius Celer* orator sive Rhetor qem & Marcus & Lucius avdierant. Capitolinus *Mar.* & *Ver.* ab Adriano forsan eidem in disciplinam traditi. Nam qòd Mavsacus in *Dissert. Critic.* qam Harpocrationi à se edito attexuit, *Caninium* & *Celerem*, qasi duos, recenset, qorum Marcus Caninius alter sit dictus, neminem (puto) συμψηφον habet. post illa verò, εἶτα Κέλερ, subjungi postulat item Salmasius τοιαῦτα πάντα qod suo loco motum fuerat.

F Δημήτριος] *avsteri* Xylander, sed & Casavbonus qi tamen de ingenii acumine exposuerat, aptiùs *l.* 5. §. 5. vide *ibi adnotata.* & *ad l.* 6. §. 44.

Χιάραξ] depravatum opinor. forsan Ἱέραξ fuit. *Hieracis* certè apud Stobæum reperiuntur fragmenta ex *lib. de justitia.* vel Χάραξ etiam, siqidem *Charax* Philosophus Pergamenus Svidæ memoratur. & Lugdunensis editio Χάραξ habet.

Δημήτριος ὁ Πλατωνικός] *Phalereum*, puto, vult è familia Pla-

Evdæmon, & ſi qis alius ejuſmodi. omnia caduca ſunt, & jam olim morte ſepulta ſunt. alii nec brevem ſui memoriam ſunt conſecuti; alii in fabulas abierunt; alii etiam è fabulis evanuerunt. horum ergò memineris, avt compagem tui diſſipatum iri, avt extinctum ſpiritum, avt migraturum, atqe alibi iri diſpoſitum

§. 26. Homini volupe eſt, qæ hominis propria ſunt, facere. proprium avtem eſt hominis, contribuli ſuo benevolum eſſe, ſenſuum motus inſuper habere, viſa probabilia diſcernere, univerſi naturam, eáqe qæ ſecundùm hanc fiunt, contemplari.

§. 27. Affectiones ſinguli qiqe tres habent; unam, ad cavſſam ambientem, alteram, ad cavſſam divinam; à qa proveniunt omnibus omnia; tertiam, ad eos qibuſcum in hac vita verſatur.

§. 28. Dolor avt eſt corpori malum. qod ſi ſit, corpus id cenſeat. avt animæ. at illi licet etiam inter dolores ſerenitatem ſuam tranqillitatémqe ſervare, nec opinari malum eſſe. omne enim judicium, & impetus, & appetitus, & averſatio intus eſt; qò mali nihil aſcendit.

§. 29. Imaginationes dele; ſæpe tecum ſic loqendo, In poteſtate mea nunc ſitum eſt, ut nulla in hac anima exiſtat improbitas, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio: ſed ut omnibus qalia reapſe ſint perſpectis, pro exiſtimatione ſuâ ſingulis utar. memento poteſtatis hujus à natura tibi tributæ.

§. 30. Et in ſenatu, & apud qemlibet privatim, curæ ſit modeſtè potiùs qàm diſertè loqi. ſano verò

Ὁ Εὐδαίμων, καὶ εἴ τις τοιοῦτος. [a] πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι. [b] ἔνιοι μὲν ὀλίγον μνημονευθέντες. οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες. οἱ δὲ ἤδη καὶ μύθων ἐξίτηλοι. τούτων δὲ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] δεῖ σε ἡτοι σκεδασθῆναι τὸ συγκεκραμένον σε, ἢ σβεσθῆναι τὸ πνεῦμάτιον, ἢ μεταστῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ καταχθῆναι.

§. 26. [d] Εὐφροσύνη ἀνθρώπου *, ποιεῖν [e] τὰ ἴδια ἀνθρώπου. ἴδιον δὲ ἀνθρώπου [f] εὔνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ ὑποταγὴ τῶν αἰσθητικῶν κινήσεων, [g] διάκρισις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, [h] ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως, καὶ τῶν καθ' αὐτὰ γινομένων.

§. 27. Τρεῖς [k] σχέσεις. ἡ μὲν πρὸς τὸ αἴτιον τὸ περικείμενον. ἡ δὲ πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν, [l] ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα. ἡ [m] δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

§. 28. Ὁ πόνος ἤτοι τῷ σώματι κακόν. [n] ἐκεῖνο ἀποφαινέσθω. ἢ τῇ ψυχῇ. ἀλλ' [o] ἔξεστιν αὐτῇ τὴν ἰδίαν [p] ἀπάθειαν καὶ [q] γαλήνην διαφυλάττειν, καὶ [r] μὴ ὑπολαμβάνειν ὅλως κακόν. πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, [t] ἔνδον. καὶ [t] οὐδὲν κακὸν ἔνδον ἀναβαίνει.

§. 29. [v] Ἐξάλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σαυτῷ λέγων. [x] νῦν ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ἧ, μηδὲ ἐπιθυμία, μηδὲ ὅλως ταραχή τις. ἀλλὰ [y] βλέπων πάντα ὀπωσιά ἐστιν, [z] χρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν. μέμνησο ταύτης [a] τῆς ἐξουσίας καὶ φύσιν.

§. 30. Λαλεῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάντα ὁντινοῦν κοσμίως, [b] μὴ περιλεγόντως [c] ὑγιεῖ

a L.4.§. 35.48.l.9.§. 14.
b L.5.§.33.
c L.7.§.32.
d L.6.§.7.l. 7.§.13.
* -πω. f.
e L.5.§.15, 16.
f L.4.§.37. l.7.§.22.l. 11.§.1.l.12. §.30.
g L.5.§.26.
h Sup.§.7.l. 5.§.36.l.6. §.3.
i L.7.§.47, 48.
k L.1.§.12.
l L.2.§.3. 17.
m L.11.§. 18.l.12.§. 26.
n L.7.§.16. 33.
o L.5.§.2. 26.l.7.§.68.
p L.2.§.4.
q L.7.§.28.
r Inf.§.47. 48.
s L.7.§.59.
t Inf.§.41. 48.
v L.7.§.29.
x L.7.§.5. 54.Sup.§.8.
y L.3.§.11. Sup.§.11.
z L.3.§.11. l.11.§.18. 37.
a L.5.§.5.
b L.3.§.5.
c L.4.§.51.

ANNOTATIONES.

Platonica, Theophraſti avditorem; de qo Laërtius *l.* 5. Svidas, Marcus ipſe *lib.* 9. §. 29. qanqam poteſt etiam *Demetrius* Byzantius Peripateticus, cujus & Laërtius *ibidem* meminit, Marco dictus intelligi. Verùm illum potiùs exiſtimem deſignatum, qia inter homines acuminis & ſubtilitatis lavde inſignes hîc à Marco proferatur. De eodem avtem Cicero *Offic. lib.* 1. *Demetrius Phalareus in hoc numero haberi poteſt, diſputator ſubtilis, orator parùm vehemens, ſed dulcis, ut Theophraſti diſcipulum poſſis agnoſcere.* Itaqe de eodem idem in *Bruto* §. 37. *delectabat magis Athenienſes qàm inflammabat, & ſuavis maluit videri qàm gravis; ſed ſuavitate eâ qâ perfunderet animos, non qâ perfringeret.* Eandémqe illi ſvavitatis lavdem tribuit in *oratore* §. 92.

Εὐδαίμων] *Evdamon* inter Aſtrologos celebriores recenſetur à Vitruvio. *l.* 9. *c.* 7. qo tamen loco Æmarus Ranconetus *Evchemon* legendum credebat. Turnebus *adverſ. l.* 11. *c.* 3.

Πάντα ἐφήμερα] vide *ad l.* 4. §. 35, 48. & *l.* 9. §. 14.

Οὐδ' ἐπ' ὀλίγον μνημονευθέντες] vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Ἤτοι σκεδασθῆναι] vide *ad l.* 4. §. 21. & *l.* 5. §. 33.

§. 26. Εὐφροσύνη ἀνθρώπου] ἀνθρώπῳ, malim. vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 6. §. 7, 33. *Lætitia eſt homini ſuæ ſunt hominis*: verùm lætitia eſt homini Chriſtiano, facere qæ ſunt Dei. Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 3. *Pſal.* 112. *v.* 1. Eſaias *c.* 58. *v.* 13. Joannes *Evang. cap.* 4. *v.* 34. Jobus *c.* 23. *v.* 12, 13. Cæterùm, qæ ſunt hominis, qà hominis, ad creatoris imaginem conditi, ejuſdémqe legi conformis, eadem ſunt itidem & Dei. vide Marc. *l.* 3. §. 13.

Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου εὔνοια] Lætitia, inqit, homini & voluptas eſſe debet facere qæ officii ſunt ſui. Nihil avtem magis humani eſt officii, qàm erga genus humanum humanitatem exercere. Hoc itaqe læto animo lubentíqe faciendum eſt. Naſo *Pont. l.* 2. & 9.

Conveniens homini eſt hominem ſervare voluptas.

& *vera benefaciendi cupido utilitates relinqit, ipſo benefaciendi opere latiſſima.* Seneca *de benef. lib.* 4. *cap.* 14. vide *ad l.* 3. §. 6.

Ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *l.* 7. *c.* 130. in *Zenone*. Γεγονέναι ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπιτηδὲς τὸ λογικὸν ζῶον πρὸς θεωρίαν καὶ πρᾶξιν. *Qippe de induſtria factum à natura rationale animal ad ſpeculationem & actionem.* Et *c.* 126. Τὸν γὰρ ἀνάρετον, θεωρητικὸν εἶναι, καὶ πρακτικὸν τῶν ποιητέων. *Qi enim virtute praditus ſit, eum aptum eſſe ad contemplandum, & ad agendum ea qæ ſunt agenda.* ità enim ex Svida legendum. Unde & illud apud Plutarchum *de placit. Philoſoph. l.* 1. *præfat.* Peripateticorum qorundam eſſe,

Ἄνθρωπον τέλειον, τῶν μὲν ἄλλων θεωρητικὸν, τῶν δὲ δέοντων πρακτικόν. *Virum perfectum neceſſe eſt & cognitione rerum inſtructum eſſe, & aptum ad faciendum in actionibus humanis officium.* vide *ad l.* 7. §. 48. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Τὸν ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν (ὁ Θεὸς) αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ. καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν. *Hominem in vitam introduxit Deus ut ſpectatorem tum ſui, tum operum ſuorum: nec ſpectatorem duntaxat eorum, ſed & explicatorem.* ὁρᾶτε ἓν μὴ ἀθέατοι τούτων ἀποθάνητε. *Proinde videte ne ſpectaculi hujus expertes moriamini.* viſe ſis & qæ ſequntur lectu digniſſima.

§. 27. Τρεῖς σχίσεις] vide *ad l.* 1. §. 12.

Αἴτιον περικείμενον] corpus *ambiens* te, ſive amictûs inſtar circumjectum tibi, cingénſqe te. vide *l.* 10. §. 1. ſed & *ibidem* §. 38. qo loco, τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες, *circumjectum, vaſis inſtar, conceptaculum hoc* dicit, qatenus *organi* ſive *vaſis* inſtar animæ eſt uſui; qod hîc τὸ αἴτιον περικείμενον, qatenus ea ab iſto afficitur. de eodem, περικείμενα κρέατα, *circumjectam ſibi carnem. l.* 12. §. 2. & περικείμενον σωμάτιον, *circumdatum tibi corpuſculum. ibidem* §. 3. qi locus hunc illuſtrat planè.

Ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα] vide *ſuprà* §. 23. & *lib.* 2. §. 3.

§. 28. Ἀθρίαν καὶ γαλήνην] Tranſlatio duplex; altera à cœli facie, unde ἀπαιθριάζειν, *animum ſerenare* dixit, *l.* 2. *c.* 4. altera à maris ſtatu, unde ἐγγαληνίζειν τῷ βίῳ, *ad vitæ tranquillitatem obtinendam facere* Epicuro dictum, *Epiſt. ad Herodot.* apud Laërtium *l.* 10. qod γαληνισμὸν ποιεῖν poſtea *cap.* 83. exponit. Ità γαλήνην καὶ εὐδίαν, *ſerenitatem & tranqillitatem* Epictetus *l.* 2. *cap.* 18. vide ad *l.* 7. §. 68. Sed & de argumento iſto *infrà* §. 40. 47. & *ſuprà l.* 7. §. 14, 16, 33. & *lib.* 12. §. 22.

Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις ἔνδον.] Epictetus *Enchir. c.* 1. Ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις. *In noſtra poteſtate eſt opinio, appetitio, deſiderium, averſatio.*

Οὐδὲν κακὸν ἔνδοθεν ἀναβαίνει] vide *infrà* §. 48.

§. 29. Ἐξάλειφε] vide *l.* 7. §. 29.

Χρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν] vide *ad l.* 3. §. 11. & *infrà.* §. 43.

§. 30. Μὴ περιλεγόντως ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι.] *Sanâ oratione non eſt apertè ſemper utendum.* Xylander, qem & Caſavbonus ſequitur. atqi ſanam orationem nuſqam non adhibendam, Marcus cenſuerit. qi τὸ ἀληθεύειν ſimpliciter apud omnes paſſim exigit. vide *l.* 3. §. 12, & 16. & *l.* 6. §. 43. Alia ergò lectio iſtîc qærenda; Marci mens alia eruenda. ego malim κοσμίως, μὴ περιλεγόντως. ὑγιεῖ [δὲ] λόγῳ χρῆσθαι. *Et publicè in Senatu & apud unumqemqe privatim, eam ſermonis rationem habeas, ut non tam diſerte*

a L. 4. §. 51.
*-εῖ [δὲ] f.
Ὑγ. λόγ. χρ. αὐλὴ A. Boot.
b Sup. §. 25. Inf. §. 37.
*τὰ ἄλλα f.
*-στοι Lug. An.

a ὑγιεῖ * λόγῳ χρῆσθαι.

§. 31. b Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ, ἀδελφὴ, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, Ἄρειος, Μαικήνας, ἰατροὶ, θύται, ὅλης αὐλῆς θάνατος. εἶτα ἐπὶ * τοῖς ἄλλοις, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου θάνατον, ὅιον Πομπηίων. καίτοι νῦν τὸ ἐπιγεγραμμένον τοῖς μνήμασιν, ἔσχατος * ἴδιος γένους. ἐπιλογίζεσθαι, πόσα ἐσπούσθησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα ἀμάδοχόν τινα

apud omnes ſermone utare.

§. 31. Auguſti avla, uxor, filia, nepotes, privigni, ſoror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Arius, Mæcenas, medici, popæ, avla tota morti conceſſit. tum ad alia te transfer; mortémque cogita, non unius hominis, ſed gentis totius, Pompejorum puta. nec illud minùs, quod tumulis inſcribi ſolet, *Ultimus hic generis ſui.* dein reputa tecum, qàm anxiè egerint horum anteceſſores, ut ſucceſſorem aliqem ſibi ſuper-

ANNOTATIONES.

diſertè & eleganter, qàm modeſtè & decenter. Oratione verò ſanâ & ſalubri ſemper utaris. vide *ad l.* 1. §. 7. ἀσύλλογα. & *lib.* 3. §. 5. κομψίαι. Siqidem κομψὸν περίεργον, περίλαλον. Κόμψον, *perſpicuum, garrulum.* Svidas. Antigonus *narrat. mirab.* 52. de Callimacho Ægyptio, περίεργος εἶναι βυλόμενος. *cùm diſertus videri vellet.* & Etymologus. Στωμύλλεσθαι, τὸ περιττῶς λέγειν. Alioqi τρανὴς, σαφὴς, i. e. *clarum & perſpicuum* denotare, docet Svidas adductis hiſce inter alia teſtimoniis, ex avtoribus, qorum nomina ſubticet.

Ἴσμεν γὰρ οὐδὲν τρανὲς, ἀλλ' ἀλώμεθα.
Incerti erramus, nec certi qid novimus.

(Eſt ex Sophoclis *Ajace*) &, τρανεστέρα ἡ ὄψις τῆς ἀκοῆς. *viſus avditu clarior* ſive *certior eſt.* qod Joannes Chryſoſtomus *in Evang. Joan. Orat.* 74. *p.* 473. *C.* Τῶν αἰσθήσεων τρανοτέρα ἐστὶν ἡ ὄψις. *Senſuum certiſſimus eſt viſus.* at Philo *de confuſ. ling. p.* 340. *C.* Πρὸς τὴν σαφῆ τῆς ἀληθείας καταληψιν μακρὰν ὄσον ὄψεως ὑστερίζει ἀκοή. *Ad veritatis manifeſtam perceptionem longè minus qàm viſus idoneus habetur avditus.* Et poſt, Herodotum, Julianus *Epiſt.* 22. Ὦτα ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα. *Aures eſſe minus fideles qàm oculos.* & τρανὸς, φανὸς, Etymologus. Tum ex conſeqenti, qia veritate nihil clarius certiúſqe; hinc fit ut τρανὸς καὶ τρανὸν etiam ἀληθὲς *verum* ſignificet, Heſychio monente; & Sophoclis etiam Scholiaſte. περίφρων etiam eodem ſenſu Syneſius *de regno. p.* 15. Τούτων τὰ κολοβὰ δ' αἰσθήματα καὶ ῥήματα ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν ἐναρμόζεται μᾶλλον, ἢ νῦς ἐκ φιλοσοφίας ἐν γλώττῃ περιτρόπῳ τε καὶ τροχηλάτῃ. *Horum mutili, nec perfecti animi ſenſus, verbáque avribus veſtris multò accommodatiora ſunt, qàm ſententia aliqa ex Philoſophia deprompta, & vero, ac volubili ore pronuntiata.* verùm pro *diſerto* plerumque ſumitur, eâque ſignificatione apud Helleniſtas, qi dici ſolent ſaltem, etiam ſimplex τρανὸς reperitur. Avtor *Sap. Solom. c.* 10. *v.* 21. Ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ γλώσσας νηπίων ἔθηκε τρανάς. *Sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium diſertas reddit.* Junius. Interpretes Græci, Eſaj. *c.* 35. *v.* 6. καὶ τραυλὴ ἔσαι γλῶσσα μογιλάλων, *& mutus diſertus erit.* Philo item *de vit. Moſ. l.* 1. *p.* 612. *E.* Τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι διηγγέλλετο τρανοτέρᾳ φωνῆς ἠχῇ. *Futura prænuntiavit ſilentio qávis voce diſertiore.* Turnebus. Qanqam nec illud inficias iverim, videri Epictetum conſilium dare, nè ſanâ apud inſanos, qales illi pleroſqe reputabant, oratione ſemper utamur: & diſſimulationem qandam hac in parte, cum vulgo hominum agentibus, non concedere tantùm, ſed præcipere & probare. Etenim ſic *l.* 1. *c.* 29. Τί οὖν; λέγειν δεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς πολλούς; ἵνα τί; μὴ γὰρ ἀρκεῖ, τὸ αὐτὸν πίθεσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσελθόντα κροτῇ, καὶ λέγῃ, Σήμερον Σατορνάλια ἀγαθά, λέγομεν, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; ἀδαμῶς. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα δύνῃ, γίνωσκε, ὅτι παιδίον ἐστὶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς, σιώπα λοιπόν. *Qid ergò? dicenda ſunt hæc in vulgus? cur verò? an non ſatis eſt tibi ipſi hoc perſvaſum eſſe? num pueris, cum nos accedunt, & geſtientes dicunt, hodie eſſe bona Saturnalia, ea negamus eſſe bona? neqaqam, ſed & ipſi nnà geſtimus. Et tu igitur, cum aliqem à ſententia deducere non potueris, ſcita eſſe puerum, eiqe applavdito. Qod ſi nolueris, taceto.* qibus addas licet qæ ad finem capitis ejuſdem habet idem. Verùm Marci mens hoc in loco videtur, ſani potiùs, moribúſqe congrui ſermonis, qàm nitidæ elegantíſqe dictionis, rationem jugiter habendam. Cæterùm D Bootius qamvis ſenſum uſúmqe iſtum τῷ περιτρόπως vocabuli iſtîc probet, proxima tamen illa, ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι ad periocham ſeqentem pertinere cenſet; qam ab illis ordiri opinatur. qaſi dicat, *ut qod verum ſanúmqe eſt dicatur; avlam Auguſti totam*, &c. *mors occupavit.*

Ὑγιεῖ λόγῳ] *Sermone ſano*, i. e. *vero.* ὑγιὴς λόγος, *verus, ſincerus, ſimplex ſermo.* cui opponitur proverbiale illud ex Evripidis *Andromach.*

— ἀλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές.

i. e. ut Lucilius,

Pergula pictoris; veri nihil, omnia ficta.

& νοσοῦν λόγον, *oratio vitio laborans* apud eundem in *Phœniſſ.* vide *ad l.* 12. §. 1. Sed & apud Sophoclem in *Trachin.* (ſic reſtituente Henrico Stephano.)

— τὸ γὰρ
Νοσοῦν τι λυπεῖν, ἀνδρὸς οὐχὶ σώφρονος.
— *nam*
Apud agrotum nugas agere, non eſt ſapientis.

νοσοῦν τι id eſt, νοσοῦντά τινα λόγον, ut Evripides.

§. 31. Αὐλὴ Αὐγούστου] obſerves nominativa iſta abſolutè poſita.

Πρόγονοι] *poſteri* Xylander. ἀπόγονοι forſan, *privigni.* ità enim in jure qandoqe dicuntur.

Ἄρειος] *Arei* Philoſophi, cujus contubernio uſus eſt Auguſtus; meminit Svetonius *l.* 2. *c.* 89. ad qem locum Caſavbonus. Auguſti & Arei amicitiam & συμβίωσιν celebrant plurimi ſcriptores, Strabo *lib.* 14. Seneca *ad Marc. c.* 4. Plutarchus in *Anton.* & *apoph.* Dion. Caſſius *l.* 51. Themiſtius *Orat. ad Jovian.* 12. & *qinqen.* 17. Julianus in *Cæſarib.* & in *Epiſt. ad Alexandrin.* avtores ille nominat, ipſe loca indicavi. Cæterùm qòd Themiſtius in *qinqem.* ait, Antoninos duos, Pium ſcilicet, noſtrúmqe, Epictetum, pari modo evexiſſe, qô Arium Auguſtus, Thraſyllum Tiberius, Dionem Trajanus; unde conſtare, avt qî eſſe poſſit, nullus aſſeqor: etiamſi Svidas etiam ad Marci principatum pertigiſſe ſcribat: qum à Neronis imperio (ſub qo Epictetum non vixiſſe tantùm, ſed in exiſtimatione magna exitiſſe, ex ipſius diſceptationibus ab Arriano editis clariſſimè liqet) ad Marci regnum anni ferè centum intercedant. Accedit qòd nec apud Marcum ipſum, nec apud eorum qenqam, qi Marci res geſtas ſcripto conſignârunt, Epicteti ulla mentio comparet inter eos, qos is in honore habuerit, Philoſophos: cùm ſedulò tamen hos recenſeant. Deniqe cur Junio Ruſtico tantam gratiam agnoſcat, qòd Epicteti commentariorum copiam ſibi fecerit, qî ab Epicteto ipſo, qem familiariter habebat, nullo negotio comparare ſibi poterat? vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 7. §. 19.

Μαικήνας] Mæcenatis cum Auguſto familiaritas, præterqam qàm qòd Scriptores iidem commemorant, ex Maronis & Flacci ſcriptis etiam pueris nota eſt.

Θύται] *ſacerdotes* Xylander. *aruſpices* Caſavbonus. *victimarii, popæ.* θύτης Æolicè φύτης *popa*; ut θύλλις, φέλλις *follis.* Salmaſius ad Solinum.

Πομπήϊον] gentem ſive familiam dicit; cujus dignitatem ſi ſpectemus, princeps & primarius Pompejus ille magnus; de qo *l.* 3. §. 3. non urbem, de qa *l.* 4. §. 48.

Πόσα ἐσπούσθησαν] vide Abramum; qàm ſolicitus ageret, qod prolem ſucceſſuram non haberet. *Geneſ. c.* 15. *v.* 2. Jephthem, qàm anxius, cùm habiturus non eſſet. *Judic. c.* 11. *v.* 35. 37. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Ὀδυνηρόν ἐστιν ἐυτυχοῦντα τῷ βίῳ,
Ἔχειν ἔρημον διαδόχου τὴν οἰκίαν.
Inſtructa inopiâ miſeriáqe eſt felicitas,
Divitia hæredem cùm non inveniunt ſuum.

Grotius. Et Pindarus *Olymp.* 10.

— Παῖς ἐξ ἀλόχου πατρὶ
Ποθεινὸς ἥκοντι νέοτατι
Πάλιν ἤδη. μάλα δέ τοι θερμαίνει φιλότατι νόον.
Ἐπεὶ πλοῦτος ὁ λαχὼν διεκόσμησεν ἀπάνευθεν ἀλλότριον
Θυάσκοντι συγγενόντος.
— *Ut filius ex uxore patri*
Deſiderabilis, venienti ad juventutem
Rurſus jam, admodùm ſanè excalfacit amore animum:
Alioqi divitia ſortitura dominum adſcititium alienum,
Morienti odioſiſſima ſunt.

Clemens deniqe Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 422. *A.* Ὁ ἄτεκνος, φασὶ, τῆς κατὰ φύσιν τελειότητος ἀπολείπεται, ὥστε μὴ ἀντικαταστῆσαι τῇ χώρᾳ τὸν οἰκεῖον διάδοχον. τέλειος, ὁ πεποιηκὼς ἐξ αὑτοῦ τὸν ὅμοιον. κἀμὲ μᾶλλον ἐπιεικὰς πεποιηκότα ἐπίδοι. *Qi caret liberis, eſt eâ perfectione defectus, qa eſt ſecundùm naturam, ut qi ſuum ſucceſſorem in ſuum locum non ſubſtituerit. Perfectus enim eſt, qi ex ſeipſo fecit ſimilem: vel potius, qando illum idem feciſſe videris.* vide Evripidis *Jonem.*

Ἵνα διάδοχόν τινα] ſcilicet hac ratione homines immortalitatem qandam moliuntur, ſpondéntqe ſibi. Juſtinianus *novell. conſtit.* 22. *Præfat.* Ὁ γάμος ὕτως ἐστὶ σεμνὸν, ὡς τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει δοκεῖν ἀθανασίαν ἐπιτεχνητὴν εἰσηγεῖσθαι. ᾗ ἐκ τῆς παιδοποιίας ἀναπιμπλαμένη τὰ γένη μένει διηνεκῆ, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, τῇ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀθάνατον χαριζομένης φύσει. *Matrimonium ſic eſt honeſtum, ut humano generi videatur immortalitatem artificioſè introducere: & ex filiorum procreatione renovata genera jugiter manent, Dei clementiâ,*

perſtitem relinqerent: cùm neceſſe tamen fuerit, ut aliqis tandem ultimus exiſteret. atqe hîc rurſus gentis totius mortem conſidera.

§. 32. In ſingulis actionibus vitam componere oportet; ut ſi unaqæqe qantum datur, qod ſuum eſt tulerit, in eo acqieſcas. qo minùs avtem ferat, qicqid ſuum eſt, prohibere nemo poterit. ſed exterius aliqid obſtabit? nihil qicqam, qo minùs juſtè, ſobriè, conſideratè in ea te geras. ſed alius alicujus facultatis fortaſſis effectus impedietur. atqi dum impedidimentum ipſum placidè fers, & ad id qod datur æqo animo te transfers, alia ſtatim prioris vice actio emergit, qæ ad eam, de qa ſermo inſtituitur, vitæ compoſitionem non minùs aptè conducat.

§. 33. Sic accipe, nè faſtuoſus fias; ſic poſſide, ut dimittere proclivis ſis.

κατελίπωσιν, εἶτα, [a] ἀνάγκη ἕκαστόν τινα γενέσθαι. πάλιν ὧδε ὅλα γένη θνητά. [a] L.4.§.50.

§. 32. [b] Συντηρεῖν δεῖ τὸν βίον, κατὰ μίαν πρᾶξιν. καὶ [c] εἰ ἑκάστη τὸ ἑαυτῆς παρέχοι ὡς οἷόν τι, ἀρκεῖσθαι. ἵνα δὲ [d] τὸ ἑαυτῆς ἀπέχῃ, [e] μὲ δὲ εἷς σε κωλῦσαι δύναται. ἀλλὰ σταθήσεταί τι ἔξωθεν; μὲ δὴν εἰς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίστως. [f] ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται; ἀλλὰ [g] τῇ πρὸς αὐτὸ τὸ κώλυμα εὐαρεστήσει, καὶ τῇ ἀλλὰ τὸ διδόμενον εὐγνώμονι μεταβάσει εὐθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσταται, [h] ἐναρμόσουσα εἰς τὴν σύνθεσιν, ἣν ἡς ὁ λόγος. [b] L. 4. §. 2. 25,26. l. 12. §. 35,36. [c] L.6. §. 2. [d] L.4.§.54. l.9.§.6. [e] L.4.§.49. [f] L.5.§.20. Inſ.§.41. l. 10. §.12. [g] L.4. §.1.l. 6.§.50. [h] Inſ. §.35.

§. 33. [i] Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, [k] εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι. [i] L.1.§.16. [k] L.3.§.5. 7.16.l.10.§. 14.

§. 34.

ANNOTATIONES.

θεὰ, quantum eſt poſſibile, noſtra natura immortalitatem donaſſe. Avguſtus apud Dionem *l.* 56. *pag.* 573. *C.* Τὸ γενέσθαι ἀΐδιον τρόπον τινὰ καὶ τὸ θνητὸν ἀπεργάζεσθαι. καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀϊδίῳ διαδοχῇ γενέσθαι, ὥσπερ τισὶν λαμπάδων παραμυθεῖται. *Ut ex his, qi ex aliis alii naſcerentur, humanum qoqe aliqo modo ſempiternum genus exiſteret. Et mortalitatem natura convenit perpetuâ ſtirpis ſucceſſione, qaſi facem aliis ſubinde aliis porrigentibus compenſare.* Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 421. *C.* Πλάτων ἐν τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς τάττει τὸν γάμον, ἐπισκευάσας τὴν ἀθανασίαν τῷ γένει ἡμῶν, καὶ οἱονεὶ διαμονήν τινα παισὶ παίδων μεταλαμπαδευομένην. *Plato matrimoniam collocat in bonis externis, adſtruens noſtro generi immortalitatem, & qandam perpetuitatem, qâ poſteritas poſteritati lampadem qaſi viciſſim in manum tradit.* Locus qem cùm Avguſtus, tum & Clemens, in animo habuiſſe videtur; eſt Platonis *de leg. l.* 6. *pag.* 869. *F.* Χρὴ τῆς ἀειγενοῦς φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι [—οντα Steph.] ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας αὐτῷ παραδιδόναι. *Oportere filiorum filios relinqendo, noſtros videlicet in divino miniſterio ſucceſſores, naturam aſſeqi ſempiternam.* Idem *ibidem l.* 4. *pag.* 835. *B.* Ὡς ἴσιν ἢ τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας. ὃ καὶ πίφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν. τὸ γὰρ γενέσθαι κλέινον, καὶ μὴ ἀνώνυμον κεῖσθαι τετελευτηκότα, τῷ τοιούτῳ ἐστὶν ἐπιθυμία. γένος ἂν ἀνθρώπων ἐσί τι ξυμφυὲς τῷ παντὸς χρόνου. ὁ διὰ τέλους αὐτῷ συνέπεται καὶ συνέψεται, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλειπόμενον, ταυτὸν καὶ ἕν ὂν ἀεὶ γενέσει τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι. τούτου δὴ ἀποστερεῖν ἑκόντα ἑαυτὸν, ὑδέποτε ὅσιον. *Qod naturâ qadam humanum genus qodammodo immortalitatem conſeqitur. Cujus rei qiſqe naturâ ſummopere cupidus eſt. Nemo enim eſt qi non deſideret perpetuum apud poſteros nomen habere. Genus itaqe hominum immortale hoc modo in ſempiternum perdurat, qod filiorum filios relinqendo unum & idem ſemper per generationem immortalitatem adipiſcatur. Nefas avtem eſt immortalitate ſeipſum ſponte privare.* & in *Sympoſ. pag.* 1197. *C.* Τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται, καὶ ἀθανασίας μετέχει, οὐ τῷ παντάπασι τὸ αὐτὸ ἀεὶ εἶναι ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπιὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν, οἷον αὐτὸ ἦν. *Hoc utiqe pacto omne mortale ſervatur, & immortalitatis partæceps evadit, non qia ſemper omnino idem ſit, ut divinum: ſed qia qod tabeſcit & abit, novum & ſimile ſibi relinqit.* Ariſtoteles *œconom. l.* 1. *c.* 3. Ταύτῃ τῇ περιόδῳ ἡ φύσις ἀναπληροῖ τὸ ἀεὶ εἶναι, ἐπεὶ κατ' ἀριθμὸν οὐ δύναται, ἀλλά γε κατὰ τὸ εἶδος. *Ipſa natura hoc circuitu complet perpetuitatem vitæ, ſpecie ministrum, cùm neqeat numero.* Ariſtides *hymn. in Jov. Tom.* 1. *pag.* 12. Θνητὸν ὂν ἡμῶν γένος, κατὰ μέρος ἀθάνατον εἶναι τῇ διαδοχῇ. *Qod mortales cum ſimus, immortalitatem ſucceſſione per partes imitamur.* & *in Æſculap. Tom.* 1. *pag.* 68. Ἀθάνατον ποιήσας τὸ γένος ἡμῶν διαδοχῇ. *Cùm eos per ſucceſſionem immortales fecit.*

Ἔσχατος τῷ ἰδίῳ γένει] Annotator Lugdunenſis vult ἔσχατον legi, ut ad ἐπιλογίζεσθαι referatur. qod membrum ſuperius non clavdit, ſed orditur proximum.

Ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γενέσθαι] Moliuntur qidem immortalitatem qandam hac ratione mortales: verùm fruſtrà ſæpenumero, inqit Marcus noſter, & Marco σύμψυχος Pſaltes θεόπνευστος. *Pſal.* 49. *v.* 11, 14.

Πάλιν ὧδε ὅλα γένη θνητά] θνητὰ hîc deleri poſtulat Annotator Lugdunenſis, ut illa, *πάλιν ὧδε ὅλα γένη* cum prioribus illis continuentur. *Neceſſe eſt aliqem ultimum exiſtere rurſus iſtic totius gentis.* Editor Lugdunenſis cum ſeqentibus nullo ſenſu commiſit. Xylander tanqam mutilum avt alienum prorſus omiſit. Mericus Caſavbonus clavſulam perioches hujus totius facit. *Hîc rurſus conſidera, gentis totius mortem.* ut ἐπιλογίζεσθαι ſuperius hîc denuo ſuppleatur. Atqe hæc genuina, puto, Marci mens.

§. 32. *Κατὰ μίαν πρᾶξιν*] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 4. §. 26. & *ſupra* §. 2.

Ἀρκεῖσθαι] vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 9. §. 6.

Ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται] vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. & *infrà* §. 47.

§. 33. *Ἀτύφως μὲν λαβεῖν*] Ità accipere externa iſta, ſive opes, ſive honores, & conſimilia à rerum omnium avtore tributa, nè acceptis, qod pleriqe ſolent, inſoleſcas. *Μωρὸς γάρ, ὁ ἐν τούτοις φυσάμενος. Pro fatuo meritò habetur, qi iſtis inflatur. l.* 5. §. 23. Apoſtolus *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν. *Divitibus præcipe nè efferantur animo. Primus vermis, & peculiaris morbus divitiarum eſt ſuperbia. Difficile eſt, ut ſuperbus non ſit, qi dives eſt.* Avguſtinus *ſerm. ſolenn.* 205, & 212. & *de verbis Dom.* 5. & *homil.* 13. Itaqe Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 322. τὸν πλοῦτον indigitat, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέρα, τὸν τῆς ὑπερηφανίας γενέτορα. *ſuperbiam & arrogantiam parientes, voluptates ſubminiſtrantes.* Atqi, ut Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 3. Πλοῦτος ἄριστος, ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία. καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη ἡ ἀληθὴς, ἡ τὸ ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τοῦτο δὲ καταφρονεῖν. *Vera divitia ſunt paupertas cupiditatum: & vera animi magnitudo eſt, non propter divitias ſibi placere, & magnos ſpiritus ſumere, ſed eas deſpicere.* Argumentum ſumit ad faſtum hunc ſupprimendum ab illo ipſo τῷ λαβεῖν vocabulo Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; *Qid avtem habes qod non receperis? qod ſi etiam accepiſti, qid gloriaris qaſi non acceperis.* Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Non eſt qod nos ſuſpiciamus, tanqam inter noſtra poſiti: mutuò accepimus. uſus fructus noſter eſt; cujus tempora ille arbiter muneris ſui temperat.* Optimè Avguſtinus *Epiſt.* 205. *Animum virilem & Chriſtianum nec debent hæc, ſi accedunt extollere, nec debent frangere, ſi recedunt.*

Εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι] vide Senecam *ad lib.* 7. §. 26. vide & *ad l.* 3. §. 5. Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verò oſtendimus, qia accepta rectè tenuimus, cùm aqanimiter ad momentum ſublata toleramus.* Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Μή τι προσῆκτηταί σοι τῶν ὑστῶν, μή τι προσπίφυκε, μή τι ἀδυνήσῃ ἀποσπάσαι. *Ne qid adhæſerit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Ità Baſilius Cæſar. *Orat.* 7. *pag.* 394. *D.* Προσπίφυκέ σοι τὰ χρήματα πλέον ἢ τὰ μέλη τῷ σώματι. καὶ λυπεῖ σε αὐτῶν ὁ χωρισμὸς, ὡς ἀκρωτηριασμὸς τῶν καιρίων. *Pecunia tibi magis inſita eſt & conjuncta qàm corporis membra videtur. Iccirco ejus privationem non ſecus horres qam vitalium membrorum amputationem.* Heſiodus *Oper.*

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Sunt miſeris anima ipſius mortalibus inſtar
Divitiæ —

Et Antiphanes.

Ἀργύριον ἐστιν αἷμα τῆς ψυχῆς βροτοῖς.
Anima eſt & ſanguis argentum mortalibus.

Itaqe qod Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ἐρασθέντες μὲν πολὺ φοιδόμενοι καὶ ταλαιπωροῦντες τῷ προσδήσεσθαι ἥδονται· δεῖν δή τις ἂν εἰκότως ἡδέσθαι. ἀφαιρεῖσθαι δὲ τῆς χρήματος ἀλγοῦσιν, ὥσπερ ἀπὸ τῶν σαρκῶν ἀφαιρούμενοι. *Homines avari labore, parcitate, erumnisqe, & avitione præſentium gaudent, qo ſcilicet avari poſſint gavdio. Avferentes verò aliqid de rebus ſuis, & in uſum convertentes, tam dolent, qàm ſi de corpore ſuo ipſis adimeretur.* ſed & ἀφαιρούμενον multò magis. Seneca *de bene. c.* 22. *Mihi divitiæ ſi effluxerint, nihil avferent niſi ſemetipſas: tu ſtupebis, & videberis tibi ſine te relictus, ſi illæ à te receſſerint. utpote cui pecunia ſua obhæſit, nec ſine ſenſu avelli poteſt.* Idem *de tranq. c.* 8. Bonum igitur ejuſdem monitum *Epiſt.* 74. *Omnia iſta nobis accedant, non hæreant; ut ſi abducantur, ſine ulla noſtri laceratione diſcedant.*

§. 34.

§. 34. Εἰ ποτὲ εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα ἢ κεφαλὴν ἀποκείμενον, χωρὶς πάσης
a L.4.§.29. ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένην, [a] τοιοῦτον ἑαυ-
b Inf.§.43. τὸν ποιεῖ, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, [b] ὁ μὴ θέλων τὸ συμ-
c L.2.§.16. βαῖνον, καὶ [c] ἀποχίζων ἑαυτὸν, ἢ [d] ὁ ἀκοινώνητον
l.3.§.8.
d L.9.§.23. τι πρᾶσσων. ἀπέρρηξαι πάσης ἀπὸ τῆς τοῦ φύσιν
e L.2.§.3. ἑνώσεως. ἐπεφύκεις γὰρ [e] μέρος νῦν σεαυτὸν ἀπέκο-
f L.11.§.8. ψας. ἀλλ' ὧδε κομψὸν ὄκνον, ὅλα [f] ἔξεστί σοι πά-
λιν ἑνῶσαι σεαυτόν. τοῦτο ἄλλῳ μέρει ἁδενὶ θεὸς ἐπέ-
τρεψεν, χωρισθέντι καὶ διακοπέντι, πάλιν συνελ-
* ἢ Lug. θεῖν. ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρησότητα, * ἣν τετίμηκε τὸν
ἄνθρωπον. καὶ γὰρ ἵνα τῷ ἀρχῇ μὴ ἀποῤῥαγῇ ἀπὸ
τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε καὶ ἀποῤῥαγέν πάλιν ἐπα-
νελθεῖν καὶ συμφῦναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀπολα-
βεῖν ἐποίησεν.

§. 35. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἕκαστον τῶν
* τῆς τῶν λ. φύσεως Xyl. τῆς ἰῶν ὅλων φ. f. λογικῶν σχέδον ὅσην * ἡ τῶν λογικῶν φύσις, ἔτως καὶ ταύτην παρ' αὐτῆς εἰλήφαμεν. ὃν τρόπον γὰρ
g L.6.§.42. [g] σκεύη πᾶν τὸ ἐπισάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ὑπιστε-
τρέπει, καὶ καταπάσσει εἰς τὴν οἰκειμένην, καὶ μέ-
h L.4.§.1. ρος ἑαυτῆς ποιεῖ, ἔτως καὶ [h] τὸ λογικὸν ζῶον δύνα-
Sup.§.32. ται πᾶν κώλυμα ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖν, καὶ χρήσασθαι αὐτῷ
ἐφ' ὅσον ἂν καὶ ὥρμησε.

i L.7.§.8. §. 36. [i] Μή σε συγχέτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαν-
* ἐπιγενη- τασία. μὴ συμπεσεῖσθαι ἐπίπονα ὅσα καὶ ὅσα πιθανὸν
σεσθαι. * ὑπιγενήσεσθαι. ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν παρόντων ἐ-

§. 34. Si qando manum abſciſſam vidiſti, vel pedem, avt caput etiam amputatum, & ſeorſim alicubi à reliqo corpore ſitum; talem planè ſe facit, qantum in ipſo eſt, qi abſcindit ſeſe, dum vel id qod contingit non vult, vel adverſùs ſocietatis jus aliqid perpetrat. revulſum qodammodo abjeciſti te aliqò ab ea qæ ſecundùm naturam eſt unione. pars enim naturâ fueras: nunc verò temet abſcidiſti. cæterùm iſtîc illud ſcitum eſt, qod unire te denuo licet. hoc avtem nulli alii parti eſt à Deo conceſſum, ut revulſa ſemel & præciſa denuo coaleſcat. Verùm benignitatem ejus conſidera, qâ hominem cohoneſtavit: cùm & in ipſo poſuerit, nè primitùs ab univerſis revelleretur, & facultatem tribuerit, ubi fuerit revulſus, redeundi denuóqe coaleſcendi, & partis ordinem, qem tenùerat, recuperandi.

§. 35. Sicut reliqas facultates rationalium unuſqiſqe ferè ab univerſi natura accepit; ità hanc nos ab eadem facultatem accepimus: qod qemadmodum illa qicqid obſtat & renititur, in uſum ſuum circumvertit, & in fato diſponit, atqe ità partem ſui facit: ità & animal rationale; ex impedimento omni materiam creare ſibi poſſit, eóqe uti ad illud qod intenderat, qodcunqe tandem id fuerit.

§. 36. Ne confundat te vitæ tuæ totius cogitatio: neqe animo ſimul complectere, qot qaléſqe moleſtias ſuperventuras eſſe tibi veriſimile ſit. ſed ad præſentium unumqodqe interroga te, qid-

ANNOTATIONES.

§. 34. Ὁ ἀποχίζων ἑαυτόν] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 23. A Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 12. *v.* 26. Ἵνα μὴ ᾖ σίχσμα ἐν τῷ σώματι. *Ut ne ſit diſſidium in corpore.*

Ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν] Ità Apoſtolus *ad Rom. c.* 11. *v.* 20, 23. Τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν ἐκεῖνοι. σὺ δὲ τῇ πίστει ἑστηκας ἐρίσθης, καὶ ἐκεῖνοι δὲ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ πάλιν ἐγκεντρισθήσονται. *Per incredulitatem illi defracti ſunt, tu verò per fidem inſertus es. Sed & illi, ſi non permanſerint in infidelitate, rurſus inſerentur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Licet reverti in viam: licet in integrum reſtitui.*

Ἄλλῳ μέρει ᾑδενὶ] Plutarchus *de amor. frat. pag.* 481. *E.* Λῃστοὶ μέν τε φίλοι καὶ συμπόται, κλητοὶ δὲ κηδεσταὶ καὶ συνή- B θεις, τῶν πρώτων, ὥσπερ ὅπλων ἢ ὀργάνων, διαφθαρέντων. ἀδελφῶ δὲ ἀνίκητος οὐκ ἔστω, ὥσπερ ᾑδὶ χειρὸς ἀφαιρεθείσης, ᾑδὶ ὄψεως ἐκκοπείσης. *Amicos, & compotores, affines, & familiares paravi alios poſſe, prioribus armorum avt inſtrumentorum perditis, fratrem recuperari non magis poſſe qam manum abſciſſam, avt oculum erutum.* Itaqe Hegiſtratus πόδα ξύλινον, *pedem ligneum*, coactus eſt ſibi comparare, τῷ οἰκείῳ στερηθείς, *ſuo privatus.* Herodotus *l.* 9. *p.* 601. *B.*

Ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε] Et erat hoc revera in hominis poteſtate à primordio poſitum, nè à ſui ac univerſi totius hujus conditore, cui inhærebat tunc, ſeſe, nî vellet ipſe, divelleret. vide *l.* 2. §. 11.

Συμφῦναι] qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 6. *v.* 5. Σύμφυτοι γενέσθαι. *Cum illo plantatum coaleſcere.*

§. 35. Ἡ τῶν λογικῶν φύσις] Xylander. τῆς τῶν λογικῶν φύσεως legiſſe videtur, cùm vertit, *qemadmodum ſingulæ ferè rationis compotes natura ab ea cateras facultates acceperunt.* Ego malim τῆς τῶν ὅλων φύσεως. & verterim, *ſicut cateras facultates ratione præditorum unuſqiſqe ab univerſi natura accepit.* etenim τὸ λογικῶν illud ex priore parte ſententiæ huc tranſlatum videtur.

Πᾶν τὸ ἐνιζάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιστρέφει] Natura, inqit, univerſi, i. e. numen ipſum, ſive potentia ac providentia divina, obſtantia & renitentia, ac opponentia ſeſe qæqe *circumducit* qodammodo & *in ſuum uſum convertit.* Hoc eſt enim τὸ ἀποκαθίστασθαι, ſenſuum prægnans vocabulum, cujuſqe vim circumlocutione etiam prolixiore vix ſatis exprimas. vide *ad l.* 6. §. 42. ſed & Eſajam Prophetam *c.* 10. *v.* 5, 19. & Michæam *c.* 4. *v.* 11, 12, 13. Petrum Apoſtolum apud Lucam *Act. c.* 2. *v.* 23. & *c.* 3. *v.* 14, 15, 17, 18. & Paulum *ad Rom. c.* 9. *v.* 17, 22. & *ad Phil. c.* 1. *v.* 12, 13, 14.

Πᾶν κώλυμα ὕλην] vide *ſuprà* §. 32. & *lib.* 4. §. 1. & *lib.* 7. §. 68.

§. 36. Μή σε συγχέτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία] vide *ad l.* 7. §. 8, 27. & *l.* 9. §. 6. Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſâ nocte premit Deus,
Ridetqe, ſi mortalis ultra
Fas trepidat. —

Μὴ συμπεσεῖσθαι ἐπίπονα οἷα καὶ ὅσα πιθανὸν ἐπιγενήσεσθαι] *Neqe animum adverte eis, qa multa dolorem videntur poſſe afferre.* Xylander dilutè & reſtrictè nimis. ſed nec minùs laxè nimis Caſaubonus, *neqe animus huc illuc divagetur & in cogitationibus ſuis coacervet unà moleſtias multas eas gravéſqe calamitates; qibus tu aqe ac alius qivis obnoxius es.* Neqe enim tam communis ex æqo cum reliqis omnibus conditionis conſideratio mentes mortalium conturbare ſolet, qàm eorum malorum, qæ nobis ipſis obventura eſſe ſuſpicamur, cogitatio, & per præmeditationem qædam qaſi præſenſio. Itaqe verto. *Noli animo complecti, qales qantáſqe moleſtias ſuperventuras tibi ſore,* πιθανόν ἐστι, ſcilicet, *probabile avt veriſimile eſt.* Monitum idem eſt cum eo qod *l.* 7. §. 8. dederat περὶ τῶν μελλόντων. itaqe in futuro ἐπιγενήσεσθαι malim qàm in præterito ἐπιγεγενῆσθαι. Neqe enim præterita jam ampliùs perturbare ſolent mala etiam moleſtiſſima: imò ejuſmodi jam elapſorum dulcis eſt memoria & recogitatio; eóqe dulcior recordatio, qò ſenſus & perpeſſio moleſtior graviórqe fuerit.

— *Olim hæc meminiſſe juvabit,*

inqit, ad tolerantiam ſuos hortando, Heros ille Maronianus. *Æn. l.* 1. Libanius qidem *tom.* 2. *Orat.* 21. *in Ellebicb.* hoc negare videtur. Ἀηδὲς μὲν ὖν, inqit, παρελθόντων μεμνῆσθαι κακῶν. C ἃ γὰρ μηδὲ συμβῆναι τὴν ἀρχὴν ἔδει, σιγᾶσθαι φαίη τις ἄν. *Qandoqidem injucunda eſt malorum prateritorum recordatio: etenim qa ne eveniſſe qidem unqam oportuiſſet, ea ſilentio obvoluta ut qis diceret.* Atteſtatur tamen ipſa populi vox, & ſenarius ille proverbialis, qem inter incerti Tragici an Comici in excerptis ſuis Cl. Grotius; ſed Evripidis eſſet docet Cicero *de fin. l.* 2. *Qid ſi etiam*, inqit, *jucunda memoria eſt prateritorum malorum? ut proverbia nonnulla veriora ſint, qàm veſtra dogmata. vulgò enim dicitur,*

Jucundi acti labores.

Nec malè Evripides, D

Svavis eſt laborum prateritorum memoria.

Et ex ejuſdem *Andromeda* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29.

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Ariſtoteles item *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Τὰ μὲν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν, ὅ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλὰ ἔνια καὶ οὐκ ἡδέα. ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

καὶ

— μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Μνήμην, ὅστις πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλὰ ἰόῃσι. E

Ac qa qidem memoriâ cuſtodiuntur, jucunda ſunt, non ſolùm qa tunc, cum aderant, jucunda erant, ſed nonnulla etiam non jucunda. Unde illum dictum eſt:

Verùm delectat ſalvum meminiſſe laborum.

Et illud:

Nam delectatur, memor eſt qicunqe laborum,

Qum

qidnam hac in re est, qod subiri avt sustineri neqeat? confiteri namqe erubescs. tum cogita tecum, nec qod futurum est, nec qod præteritum est, sed id semper duntaxat qod præsens est, molestiam tibi facessere. minuetur avtem istud, si seorsim per se circumscriptum dederis, mentémqe redargueris, si nè huic qidem soli tolerando suffecerit.

§. 37. Nunqid etiamnum Veri tumulo assidet Panthea; avt Pergamus? nunqid Hadriani Chabrias, avt Diotimus? ridiculum foret. verùm, si assiderent, nunqid ipsi hoc sentirent? avt si sentirent, nunqid illos juvaret? avt si eos juvaret, nunqid hi immortales futuri essent? annon & istis destinatum est, ut primò senescant, tum moriantur? ecqid ergò facerent illi, mortuis istis? fœtor est hoc omne, & sanies in sacco.

πειρώπω σεαυτὸν, [a] τί ἔργον τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνύποιστον. αἰσχυνθήσῃ γὰρ ὁμολογῆσαι. ἔπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι [b] οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τὸ παρωχηκὸς βαρεῖ σε, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. [c] ὅταν δὲ καταστομίκρυνε, ἐὰν αὐτὸ μόνον θεωρήσῃς, καὶ ἀπελέγχῃς τὴν διάνοιαν, εἰ πρὸς ἕν τι ψιλὸν ἀντέχειν μὴ δύναται.

a L.7.§.14. Inf.§.46.
b L.2.§.15.
c L.11.§.2.

§. 37. Μήτι νῦν ἐθάφθησαν τῇ ἕ * κυρίᾳ σωρῷ, Πάνθεια, ἢ Πέργαμος; τί δὲ ἕ Ἀβρατᾶ, * Χαυρίας ἢ [d] Διότιμος; γελοῖον. τί δὲ εἰ παρεκάθηντο, ἔμελλον αἰσθάνεσθαι; τί δὲ εἰ ἠσθάνοντο, ἔμελλον ὅτι ἀθάνατοι εἶναι; [e] ὁ καὶ τούτους πρῶτον μὲν γεραιοὺς καὶ γέροντας γενέσθαι ὅτως εἰμαρτο, εἶτα ἀποθανεῖν; τί δὲν ὕστερον ἔμελλον ἐκεῖνοι ποιεῖν τούτων ἀποθανόντων; [f] γεράσων * πᾶν ἕτο, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ.

* Κύρᾳ Lug. Ann. Οὐήρᾳ Sal.
* Χαβρίας Xyl. Mer.
d Sup.§.25.
e Sup.§.25.
f L.2.§.2.l. 3.§.3. Sup. §.24.
* τος f.L.9. §.36.

§.38.

ANNOTATIONES.

Quam res est multas passus, multáque peregit.
Est ex *Odyss. ὁ'. v.* 409. qod tamen in Homeri codicibus pavlò seciùs legitur,

Ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλ' ἐπαλήθῃ.
Qicunqe jam valdè multa passus est, & multa erravit.

Plutarchus *Sympos. l.* 2 *c.* 1. Καὶ μὴν πρός γε τὸν χόρον ὁ Οἰδίπους (in Sophoclis *Oedip. Colon.*)

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κοίμημ' ἤδη κακὸν,
Ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν. Ὁ δ' Εὐριπίδης τἀναντίον,
Ὡς ἡδύ τι τὸν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Et ad chorum Oedipus:

Grave est reconditum, hospes mi, pridem malum,
Revocare in memoriam. Sed Eurípides contrà:
Suavis est laborum præteritorum memoria.

Ex qo Macrobius *Saturn. l.* 7. *c.* 2. Ὡς ἡδύ τοι. Nam qòd Gnomologus vetus exhibet Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι, librariorum culpâ contigisse avtumo, qi σοφοῖσι pro σωθεῖσι scripserant. Antonius avtem *Melissa l.* 1. *c.* 54. Epicteto dictum geminum tribuit, qi ex poëta forsan mutuatus fuerit. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν; ὕτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων. *Ut jucundum est è terra mare spectare, sic à periculis liberato meminisse laborum.* qæ poetæ esse alicujus liqet satis. possúntqe levi operâ numeris suis restitui, si τῷ γῆς articulum addideris, τῷ πόνων sustuleris, & pro ὕτως, ὡς, qod idem valet, substitueris. Claret ex his justam cavssam subesse, cur futurum istic in præteritum defingamus.

Ὅτι βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρὸν] Seneca *Ep.* 66. *Non potest servare sententiam sensus nisi in rem præsentem adductus est: Nec futuri providus est, nec præteriti memor; qid sit consequens nescit.* Et *Ep.* 74. *Et qa præterierunt, & qa futura sunt, absunt: neutra sentimus. non est avtem nisi ex eo qod sentias dolor.* Cicero *de finib. lib.* 1. §. 35. *Corpore nihil nisi qod præsens est, & adest, sentire possumus.* Et §. 107. *Corpore præsentia sola sentiuntur.* Aristoteles *de memor. & remin. cap.* 1. Ἔστι γὰρ τῷ μὲν παρόντι αἴσθησις, τῷ δὲ μέλλοντι ἐλπίς. τῷ δὲ γενομένῳ μνήμη. *Est enim præsentis qidem sensus, futuri verò spes, facti avtem memoria.* & *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Ἀναθάπτονται μὲν τὰ παρόντα. μέμνηται δὲ τὰ γεγενημένα. ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. *Sentiunt enim præsentia, recordantur præterita, sperant futura.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 45. Φύσει γὰρ ἀνεπίγνωμον τῷ ἀπόντος τὸ ἄλογον. *Est enim naturâ sua absentis insciu.* Qòd avtem βαρεῖ istic Marcus dixit, Grammaticorum scrulam vix evasit. Sic enim Thomas Magister: βαρύνειν, χρήσιμον. βαρεῖν δὲ ἄχρηστον παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν παλαιῶν, πλὴν ἐπὶ τῶ παραπεμπόντος εἰς παθητικὴν συμπλοκήν. negat τὸ βαρεῖν *apud antiqorum probatissimos usurpari, nisi in præterito tantùm, patiendi sensu*; prout Aristidæ *Orat. Sacr.* 4. Οἱ δ' ἦκον οἶνῳ βεβαρημένοι οἱ ναῦται. *Accessere vino gravati nautæ.* vide tamen *infrà* ad §. 44.

§. 37. Τῇ τῶ κυρίᾳ σορῷ Πάνθεια ἢ Πέργαμος] *Domini tumulo* Xylander. *Domini sui* Casavbonus. ego mendum cùm subolfacere viderer, pro κυρίᾳ Κύρᾳ rescribendum opinabar. qod & annotatorem Lugdunensem monuisse postea deprehendi. Memineram nimirum *Pantheam* Abradatæ uxorem à Xenophonte prædicari *pad. l.* 5. qæ cùm Cyro majori in prædam cessisset, marito postea in prælio, dum Cyro militat, cæso, sese insuper extracto acinace interfecerat. Memineram & Parisçam Evnuchum narrare Plutarchum in *Artaxerx.* Cyri minoris in pugna occisi corpori assidentem ab Artasyra deprehensum. Marcum itaqe suspicabar memoriâ lapsum historias hasce confudisse, & Pantheam pro Parisca posuisse: Sed & Pergamum de qo Marcus istic, ex Evnuchis forsitan eis fuisse, qi occumbenti Cyro aderant. Plures enim perhibentur extitisse. Verùm suspicionem, simul ac errorem hunc, exemit mihi V. D. Cl. Salmasius, qi Οὐήρᾳ legi postulat, cujus Panthea liberta, Pergamus liber-

A tus fuerit; cui ego calculum eò proniùs contribuo, qia Veri scortillum à Luciano in *imaginibus* depingi, D. Bootio facem præferente, deprehendo; cui cum Abradatæ illius conjuge celebri, nomen commune fuerit. ὁμώνυμος γάρ ἐστι (Lucianum *pag.* 8. avdis) τῇ τοῦ Ἀβραδάτου ἐκείνῃ τῇ καλῇ. *Etenim cognominis est formosæ illi Abradatæ conjugi.*

Παρακάθηνται] ritum alludit sepulcris eorum, qos defunctos conditósque lugebant, assidendi. Indè illud Hermogenis *de invent. l.* 3. *c.* 9. Εἰ ἐδάκρυες, οὐκ ἂν ἐφρόντισα. εἰ παρεκαθέζου τῷ τάφῳ, οὐκ ἂν ἐμήνυον. *Etiamsi flevisses, non curavissem: si assedisses sepulcro, non detulissem.* Ex Ctesiæ *Persicis*, Photius *cod.* 70. *pag.* 115. Ὁ Βαγαπάτης τὸ σῶμα Δαρείου παραμεβίους ἑπτὰ ἐτη ζ, ἐτελεύτησε. *Bagapates, cum septem ad Darii sepulcrum resedisset annos, mortuus est.* De Niobe Æschylus ab Hesychio laudatus,

B — ἐφημένη
Τάφῳ, τέκνοις ἔπωζε τοῖς τεθνηκόσιν.
— *tumulo insidens,*
Natis, ut ovis, incubabat mortuis.

idqe donec lapidis instar, cui insidebat, obrigescens cum illis pariter defungeretur. Respexit eódem Tacitus *ad l.* 4. §. 48. adhibitus, ubi *urbis sepulta ruinis assidere*, dixit. De canibus etiam, qi dominorum suorum, vel sepulcris, vel cadaveribus C insepultis pertinaciter, sive astando, sive assidendo, perstiterint, videantur, Ælianus *hist. animal. lib.* 6. *cap.* 35. & *lib.* 7. *c.* 10. Plutarchus in *collat. aqat. & terrestr.* & Plinius *hist. nat. l.* 8. *c.* 40.

Χαυρίας] nomen dubio procul depravatum. Χαβρίας Xylander & Casavbonus reponunt.

Διότιμος] *suprà* §. 23.

Γράσων] vide *ad l.* 5. §. 28. qanqam γράος hîc malim. ut *l.* 9. §. 3.

Λύθρον] vide *ad l.* 2. §. 2.

Ἐν θυλάκῳ] Epictetus à Stobæo laudatus; Νάτλῳ τῳ τοὶ τὸν θύλακον. *Farcio hunc saccum.* vide *ad l.* 3. §. 3. Isocrates *Epist. ad Dionys.* Οὐκ ἤμειψας μετὰ τῆς τύχης τὴν φύσιν. ἔτι τὸν θύλακον ἔχεις διερμάτινον. *Non unà cum fortuna mutasti etiam naturam: adhuc pelliceo sacco amictus es.* Anaxarchus cùm Nicocreontis Tyranni Cyprii jussu pistillis ferreis in mortario ad necem usqe cæderetur, Πτίσατε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Ἀναξάρχου δὲ οὐ πλήσεις. *Tunde*, inqit, *Anaxarchi sacculum, Anaxarchum etenim non tundis.* Tangunt strictim, Cicero *Tuscul. l.* 2. Ovidius *in Ibin. v.* 57. Gregorius Nazianzenus *in Julian.* 1. Plutarchus *de virt. moral.* Narrant pleniùs, Clemens *Strom. l.* 4. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 17. *ad Evdox.* Origenes *adv. Cels. l.* 7. qi tamen pro Nicocreonte Aristocreontem exhibet. Tertullianus *Apolog. c.* 50. qi *Anaxarchi follem* reddidit. (vide *ad l.* 9. §. 3.) Philo *de viri boni libert.* qi ἀσκὸν, i. e. *utrem* pro θύλακον posuit. Lactrtius *l.* 9. *c.* 59. adjecto epigrammate suo.

Πτίσατε μᾶλλον ἔτι, καὶ μᾶλλον. θύλακός ἐστι.
Πτίσατ'. Ἀναξάρχου δ' ἐκ Διός ἐστι πάλαι.
Tundite carnifices tritum hunc magis ac magis utrem,
Tundite: Anaxarchus jam Jovis arce latet.

Dio Prusæus *Orat.* 37. *pag.* 467. qi & subjungit; Αὐλὸς οὐκ ἔφη πλήσεσθαι, ἀλλὰ τὸν αὐτῷ ὑπερέχυσε περικείμενον. ὥσπερ φασὶ Περσῶν τοὺς ὁμοτίμους λαμβάνειν πλαγὰς ἀντὶ τοῦ σώματος τὸν κάνδυν. Πέρσαι μὲν οὖν, ἐπὶ τούτῳ δυσφορήσαντι. Ἕλλην δὲ ἀνὴρ παρέχει τύπτειν τὸ σῶμα, ὡς κάνδυν, ὡς ἱμάτιον. *Sese ipse dixit non tundi, sed id qo erat amictus: qemadmodum ajunt Persarum nobiles plagas accipere non in corpore, sed in vestimento. Perse igitur usqe adeò plagas agrè ferunt. Græcus avtem vir corpus ad verberandum præbuit tanqam vestimentum.* qo loco rescribendum videtur pro τὸν αὐλὸν, τὸ αὐλὸν. pro ἐπὶ τούτῳ, ἐπὶ τούτου. qo modo Simocattus *Epist.* 25. Ἐπὶ τῷ πάθει δυσφορῆσαι. *Hanc cladem intolerabiliter ferre.* pro κάνδυν, κάνδυνος. κάνδυς

a L.10.§.12 §. 38. a Εἰ δύνασαι ἐξὺ βλέπειν, βλέπε * κρίτων, φησὶ, σοφωτάτους *.

* Κρίτων, vel Ζήνων Sal. * -φώτατα. Xyl. τοὺς Sal.

§. 39. Δικαιοσύνης καταξιωτικωτέρᾳ ἀρετῇ οὐχ ὁρῶ ἐν τῇ ζ λογικῇ ζώῳ καταστάσει. b ἡδονῆς δὲ ὁρῶ, τὴν ἐγκράτειαν.

b L.5.§.15.

c Sup.§.28. Inf.§.47.

§. 40. c Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν περὶ τοῦ λυπεῖν σε δοκοῦντος, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἔσῃ. Τίς αὐτός; ὁ λόγος. ἀλλ' οὐκ εἰμὶ λόγος. ἔστω. ἐκεῖνον d ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπείτω. εἰ δέ τι ἄλλο σοι κακῶς ἔχει, e ὑπολαβέτω αὐτὸ περὶ αὑτοῦ.

d L.7.§.16. l.11.§.20.

e Sup.§.28.

f Sup.§. 32.

§. 41. f Ἐμπόδισμὸς αἰσθήσεως, κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. ἐμπόδισμὸς ὁρμῆς, ὁμοίως κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. ἔστι δέ τι ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς φυτικῆς κατασκευῆς. ἔστω τοίνυν ἐμπόδισμὸς νοῦ, κακὸν νοερᾶς φύσεως. πάντα δὲ ταῦτα, ἐπὶ σεαυτὸν μετάφερε. πόνος, ἡδονὴ ἀπειλεῖ σε; g ὄψεται ἡ αἴσθησις. ὀρμήσαντι ἔνστημα ἐγένετο; h εἰ μὲν ἀνυπερβλήτως ὥρμας, ἤδη ὡς λογικῷ κακόν. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις, ἔστω βέλτιον, ἀδὲ ἐμποδίσαι. i τὰ μέν τοι ἴδια ἑαυτοῦ ἄλλος οὐθὲν ἐμποδίζειν.

f Sup.§.28.

g Sup.28. 40.

h L.4.§.1.l. 5.§.20.

i Sup. §.32. Inf.§.47.

§.38. Si acutè cernere vales, acumine tuo utere, inqit ille, in rebus eis, qæ ſapientiam maximè exigunt.

§.39. In animantis rationalis conſtitutione virtutem nullam video, qæ juſtitiæ ſe opponat: at voluptati qæ opponat ſeſe, continentiam video.

§.40. Si opinionem tuam ab eo, qod vexare te videtur, ſemoveris, ipſe in tutiſſimo mox conſiſtes. qis ipſe? ratio, at non ſum ratio. eſto, ratio itaqe nè vexet ſe. ſiqid avtem aliud tibi malè habet, id-ipſum de hoc ipſo, ſi poterit, opinetur.

§.41. Senſûs impeditio, malum eſt naturæ animalis. motûs impeditio itidem ejuſdem eſt malum. eſt & aliud qod vegetativam conditionem pariter impediat, éſtqe malum ejuſdem mentis qoqe perinde impeditio, naturæ intellectivæ malum eſt. hæc jam tu omnia ad te transferas. dolor, voluptas attingit te? viderit ſenſus. aliqid molienti tibi obſtitit qippiam? ſi citra exceptionem moliebaris, jam tuum, qâ rationalis, malum eſt. at, ſi id qod communiter fieri ſolet, tibi proponebas, nondum avt læſus es, avt impeditus etiam. mentis utiqe propria qæ ſunt, nemo alius impedire ſolet. hanc

ANNOTATIONES.

enim non κάνδυς dicitur. Sed & in verſione mutari poſtulat, qòd θύλακον *arculam* vertit Naogeorgus; cùm *ſaccum* avt *ſaculum* debuerit. Niſi cum Eraſmo *Apoph.l.7. manticam* qis maluerit. Syneſius *Ep.* 131. Διῆσαι δὲ ἀκριβήσαιεν, ἐνταῦθα τὸ φιλοσοφίας ὄφελος, τὸ μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινὸν, ἀναχωρῆσαι τῷ θυλακίῳ τῶν κρεϋλλίων. *Sin obeunda mors eſt, tum verò utilis atqe opportuna philoſophia eſt, minimè ut acerbum videatur ex hoc carunculorum ſacculo diſcedere.* Avguſtini Nom. *manual. c.* 24. & Bernardus *medit. c.* 3. *Nihil aliud eſt homo, qàm ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, cibus vermium.* Aliâ ratione de homine bibace, & qi in hoc tantùm vivit ut bibat, Seneca *Ep.* 77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphora tranſeant; Saccus es.* Indè natum proverbium, cujus meminit in *Heſione* Alexis referente Athenæo *l.* 11. ubi Herculis bibacitatem ſimul ac edacitatem notat.

—— κατά τε τὴν παροιμίαν,
Ἀεί ποθ' ἁνὴρ μὲν ἀσκὸς, ἁνὴρ δὲ θύλακος,
Ἄνθρωπός ἐστιν. ——
—— *vulgò qòd dici ſolet,*
Homo ſemper aliàs ſaccus eſt, aliàs uter.

Grotius. *Saccum* opinor, edacitatis nomine dixit, bibacitatis *utrem*. Nam qod *ſaccum* Seneca dixit, *ſacces vinarios* (ità Plinius vocat *l.* 24. *cap.* 1.) reſpexit, qibus *vina* (cum eodem *l.* 19. *c.* 4. loqor) *caſtrabantur*, i.e. colabantur, qò leniora mitioráqe, ſed & defœcatiora ac puriora, fierent. indè Lucilius apud Ciceronem *de fin. l.* 2. *vinum cui ſacculus abſtulerit nil.* & Martialis *l.* 12. *Epig.* 61.

—— *Ut liqidum potet Alauda merum,*
Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco.

Verùm eâdem planè, qâ Marcus hîc θύλακον, Lucilius, qod eódem redit, *folliculum*. Nonius: *Folliculum Lucilius poſuit pro corpore, l.* 26.

Ego qis ſim, & qo folliculo nunc ſum indutus, non qæro. Arnobius item *adv. Gentes, l.* 2. *Nihil enim eſt nobis permiſſum ad hanc vitam; nec in caruncula hujus folliculo conſtitutis, opis aliqid ſponſum eſt auxiliisqe decretum.* Idémqe *ibidem, corpora* nuncupat, *ſtercoris utres*, & *ſaccati obſcœniſſimas ſerias.*

§. 38. Βλέπε κρίνων, φησὶ, σοφωτάτους] Locus valde depravatus mihíqe, abſqe codicum ope, conclamatus planè. Xylander σοφώτατα legiſſe videtur, cùm vertit, *qàm ſapientiſſimè judica, inqit ille.* Caſavbonus [ἐν] σοφωτάτοις, *in rebus judicii, diſcretioniſqe maximæ.* D. Bootius φησὶν ὁ σοφώτατος. *ait vir ſapientiſſimus.* Mihi aliqid ejuſmòdi dixiſſe videtur, qale *l.* 10. §. 12. reperitur. Si acutè intueri potes, rerúmqe naturam penitiùs introſpicere; id facias ſedulò, oculis ad id uſus tuis: ſin minùs hoc vales, ſapientiſſimos qoſqe ad eam rem in conſilium adhibeas tibi. D. Salmaſius locum vitiatum potiùs qàm mutilum cenſet. Lego, inqit, *ei δύνασαι ἐξὺ βλέπειν, βλέπε. Κρίτων φησὶ σοφώτατος.* Athenienſis ille philoſophus, Socratis diſcipulus, qi & *apologiam* pro Socrate ſcripſit, cujus verba hìc uſurpat Marcus. ſed fortaſſe aliter diſtingvendum. Εἰ δύνασαι ἐξὺ βλέπειν, βλέπε, Κρίτων φησὶ σοφώτατος, δικαιοσύνης καταξιωτικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ. &c. ut iſta potiùs ſint Critonis. Poſſit & legi, Ζήνων φησὶ σοφώτατος, ſi nobis conſtaret eſſe Zenonis. Hæc ille. vir avtem tantus ubi διαζεῖ, mihi certius aliqid decernere temerarium nimìs foret.

§. 39. Ἡδονῆς δὲ ὁρῶ] Vide *l.* 5. §. 15. & *l.* 6. §. 34. & *ſuprà* §. 8. voluptatem non eſſe bonum probat, qia bonum bono non adverſatur; qum adverſus voluptatem tamen continentia, qæ virtus eſt, ac per conſeqens bonum, ſe accingat. Seneca pariter *de vit. beat. cap.* 10. *Hæc omnia virtus diſcutit, & avrem pervellit, & voluptates æſtimat, anteqam admittat, nec qas probavit, magni pendit; nec uſu earum, ſed temperantiâ læta eſt. temperantia avtem cùm voluptates minuat, ſummi boni injuria eſt. Tu voluptatem complecteris, ego compeſco.* Cicero *Academ. l.* 4. *Tu, cùm honeſtas in voluptate contemnenda conſiſtat, honeſtatem cum voluptate tanqam hominem cum bellua copulabis?*

Τὴν ἐγκράτειαν] ſed & τὴν σωφροσύνην. ſiqidem ὁ σώφρων φίγγει τὰς ἡδονάς, *temperans fugit voluptates.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 14. Οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει. *Nam neqe iis oblectatur, qibus intemperans maximè conſuevit, ſed potius ægrè afficitur. ibidem lib.* 3. *c.* 11.

§. 40. Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν] vide *l.* 7. §. 14, 16. & *ſuprà* §. 28. & *infrà* 41, 47.

§. 41. Ἐμπόδισμὸς αἰσθήσεως] *cùm impeditur ſomnus, avt appetitus.* Lugdunenſis. *ſomnus*, illud unde ſit neſcio. nam Xylander, Baſilienſis, *ſenſus*, rectè.

Ἐμπόδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωϊκῆς φύσεως] Repugnare ſibi primâ facie poteſt Marcus videri. Siqidem *l.* 5. §. 20. concedit qidem τὴν ἐνέργειαν ἐμποδίζεσθαι, *actum* ſive *effectum impediri poſſe*; negat verò dari ab externis ulla τῆς ὁρμῆς, καὶ διαθέσεως ἐμπόδια, *appetitûs* ſive *impetûs ac diſpoſitionis impedimenta:* cùm hoc loco etiam ὁρμῆς ἐμπόδισμὸν admittat, eúmqe parti non λογικῇ, ſed ζωϊκῇ adſcribat. verùm facilè conciliari poterunt iſta, ſi ὁρμὴν diſtingvamus in internam externámqe, qarum illa ab externis impediri neqeat, hæc poſſit. vel etiam in ὁρμὴν ἄλογον, ſive *appetitionem à ratione alienam*, qæ cùm ſit, ut Marcus hìc loqitur. ἀνυπεξαίρετος, *citra exceptionem ullam concepta*, eſt idcirco impedimento obnoxia; & eandem *rationi conſentaneam*, qæ eſt μετ' ὑπεξαιρέσεως, *cum exceptione. l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. atqe ideò nevtiqam avt fruſtratur, avt à re ulla externa impeditur, qò minùs, qod ſibi propoſuerit, aſſeqatur. *l.* 5. §. 20.

Ὄψεται ἡ αἴσθησις] *Viderit ſenſus.* Ità Cicero *ad Attic. l.* 6. *Ep.* 4. *Sed hoc fortuna viderit: qoniam conſilio non multùm uti licet.* Florens *apologet. c.* 16. *Viderit habitus, dum materia qalitas eadem ſit; viderit forma, dum idipſum Dei corpus ſit.* & *c.* 42. *Viderint, qi per capillum odorantur.* q. d. illis iſtud curæ eſto: nos ex illis non ſumus. *Act. Apoſt. c.* 18. *v.* 15. Judæis Gallio, Εἰ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. *Sin verò qæſtio eſt de ſermone, & nominibus, & lege veſtra, ipſi videritis: judex enim ego iſtarum rerum eſſe nolo.* Vide *l.* 5. §. 25. & *l.* 11. §. 13.

Ἀνυπεξαιρέτως] Vide, *l.* 4. §. 1. & *l.* 5. §. 20. & *l.* 6. §. 50.

Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] *Si id qod communiter fieri ſolet, tibi propoſueris.* nempe poſſe aliqid intervenire, qod rei propoſitæ tibi proſecutionem impediat. Seneca *ad Marc. cap.* 9. *Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis eveniſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Vide eundem *de tranqil. c.* 11. *ad l.* 7. §. 58. & *Ep.* 91. *ibidem ad* §. 68. vide & *infrà* §. 46.

Τὰ μάλιστα τῶν οὐκ ἴδια ἀδύνατος ἄλλος ἄνθρωπος ἐμποδίζειν] Epicte-

hanc enim nec ignis, nec ferrum, nec tyrannus, nec vituperium, nec aliud qidlibet attingit, ubi facta fuerit ſphæræ inſtar, teres tota atqe rotunda.

§. 42. Indignum cenſeo, ut me ipſe vexem, qi neminem unqam volens vexârim.

§. 43. Alia oblectant alios. me verò, ſi [a] τάτα γὰρ ὁ πῦρ, ὁ σίδηρος, ὁ τύραννος, ὁ βλασφημία, οὐχ ὁλῶν ἅπτεται. [b] ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένῃ. a Sup. §. 28. l. 11. §. 36. b Inf. §. 48. l. 11. §. 12. l. 12. §. 3.

§. 42. Οὐκ ἐμὲ ἄξιος [c] ἑαυτὸν λυπεῖν· οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα. c L. 7. §. 16. Inf. §. 47.

§. 43. [d] Εὐφραίνει ἄλλον ἄλλο. ἐμὲ δ', ἐὰν d L. 6. §. 34. l. 10. §. 10.

ANNOTATIONES.

Epictetus *Diſſert. l. 2. c. 23.* Τῇ ὁρμητικῇ δυνάμει τίνα πίφυκεν ἐμποδίζειν; ἡ προαίρεσις, καὶ προαίρεσις τῇ ἀνθρωπίνῃ ταὐτόν. τῇ φρονητικῇ ὡσαύτως. προαίρεσιν δὲ τί ἐμποδίζειν πέφυκεν; ἀπροαίρετον ἄλλο. ἀφῆκε δὲ καὶ ταύτην διαπεφώνηκα. *Oculorum aciem qidnam impedire ſolet? Voluntas, & qæ à voluntate pendent. Hac eadem & audiendi & dicendi facultatem impediunt. Voluntatem verò qid impedire ſolet? Nihil voluntati non obnoxium, ſed ipſa ſeſe ubi depravata fuerit.* Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ἀπ' ἄλλης τινὸς παραχθῆναι ἢ κωλυθῆναι, πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ. *Fieri non poteſt, ut qod naturâ liberum eſt, ab alio qopiam perturbetur aut impediatur qàm à ſemetipſo.* Idem *lib. 1. cap. 19.* vide *lib. 2. §. 9.* & *lib. 5. §. 20.* & *lib. 7. §. 55.* & *lib. 12. §. 8.*

Οὐ πῦρ, ὁ σίδηρος] vide *l. 4. §. 39.* & *l. 7. §. 68.* & *ſuprà §. 28.* Epictetus *l. 1. cap. 29.* Τὴν προαίρεσιν οὐδὲν ἄλλο νικᾷσαι δύναται, πλὴν αὐτὴ αὐτήν. *Voluntatem nihil vincere poteſt, niſi ipſa ſeſe.* Hercules in Evripidis *Syleo.* apud Philonem *de allegor. de Joſeph. & de boni viri libert.* & apud Evſebium *præpar. Evang. l. 6. cap. 6.* & apud Grotium in *excerptis*, ubi verſus primus deeſt, ex illis reſtituendus, qi etiam in *Phœniſſis* ejuſdem reperitur *v. 524.*

Πρὸς ταῦτ', ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανον.
* Πίμπρα, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου
Πίνων κελαινὸν αἷμα. πρόσθε γὰρ κάτω
Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ δ' ἀνέστω' εἰς ἀιθέρα
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῦμ' ἀκαπῆσαι λόγου.
Ad hæc, adeſto ferrum & ignis inſuper;
Ure, (ſive, ſeca) hæc cremáque membra, & impletor mei
Potans rubentem ſanguinem: in terram prius
Deſcendet æther, terra ſe in cælum feret,
Qàm blanda de me veniet ad te oratio.

Grotius. Indi Philoſophi Alexandro; Σώματα μὲν μετάξομεν ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ἡμετέρας οὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βουλόμεθα. πῦρ ἀνθρώποις μέγιστον κολαστήριον. τοῦτο ἡμεῖς καταφρονοῦμεν. *Traduces qidem corpora de loco in locum; animas autem noſtras non coges facere qa nolumus. Ignis eſt hominibus maximus cruciatus, eum nos contemnimus.* Clemens *Strom. l. 4. p. 494. C.* & Philo plenius ex Calani *ad Alexandrum Epiſt. lib. de libert. p. 879. D.* ex Clemente tamen ſupplendus. Φίλοι πείθουσι χεῖρας καὶ ἀναγκαῖον προσφέρειν Ἰνδῶν φιλοσόφοις, οὐδ' ὧν ὕπνῳ ἐωρακότες ἡμέτερα ἔργα. σώματα γὰρ μετοίσεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' οὐ δύνασαι [ἀναγκάζειν] ποιεῖν ἃ μὴ βούλονται, ἢ μᾶλλον πλίνθους καὶ ξύλα φανὴν ἀφεῖναι. πῦρ μεγίστης τοῖς ζῶσι σώμασι πόνος καὶ φθορὰν ἐργάζεται. τούτῳ ὑπερόπτως ἡμᾶς γινόμεθα, ζῶντες καιόμεθα. οὐκ ἔστι βασιλεὺς, οὐδὲ ἄρχων, ὃς ἀναγκάσει ἡμᾶς ποιεῖν ἃ μὴ προαιρούμεθα. *Amici tibi ſuadent, ut cogas Indorum philoſophos, ne per ſomnium qidem conſpicati noſtras res & noſtra negotia. Corpora de loco ad locum transferes, animas non poteris cogere facere qa nolunt, nihilo magis qàm ſi lateres & ligna cogas vocem emittere. Ignis corporibus vivis maximos dolores excitat non ſine pernicie, hunc tamen nos deſpicimus dum vivi comburimur. Nullas rex, nullus princeps poteſt efficere, ut qicqam aganus prater animi ſententiam.* vide *ad l. 5. §. 10.*

Οὐ τόρνῳ] ὁ λυτής. *l. 11. §. 36.*

Ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένῃ] Alludit ad dictum qoddam Empedoclis, an Parmenidis, qod apud Stobæum in *eclog. phyſic. l. 1. tit. 11.* ſed corruptè, ſic legitur.

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μεμῆκε, &c. unde ſubit animum, locum iſtum mendo non vacare prorſus, & μένει illud avt irreptitium eſſe, avt vitio nevtiqam immune. Verùm de dicto ipſo ampliùs videbitur *ad l. 12. §. 3.* qòd avtem à ſuperioribus iſta divellunt Lugdunenſis editor & interpres Anglicanus, mihi minùs commodè factum videtur. idem enim planè argumentum ſpectare, etiamſi eo modo ſumatur, qo ipſi & legunt & vertunt, qivis facilè perſpexerit. Qanqam ego malim dictionis ſerie continuatâ legere; τάτα γὰρ — ὁ δ' ἐτεῖν ἅπτεται, ὅταν γένηται σφαῖρος κυκλοτερὴς, &c. vide *infrà §. 48.*

§. 42. Ἐμαυτὸν λυπεῖν] vide *l. 7. §. 16.* & *infrà §. 47.*

Οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα] Vide de Marco *l. 1. §. 15.* ad illud, συγγνωμονικόν. Cæterùm de Platone Diogenes, cùm is à qodam lavdaretur; Τί δὲ ἐκεῖνος ἴσχυσε μοῦνος, ὃς τοσοῦτον χρόνον φιλοσοφῶν οὐδένα ἐλύπησεν; *Qid gravitatis in illo eſt, qi tanto tempore philoſopherum neminem contriſtavit?* ſed & Charilaum eo nomine notatum deprehendes *ad l. 9. §. 5.* Ὁ οὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπὸς ἦν. *Qi ne malis qidem durus & aſper eſt.* Epictetus ipſe *Diſſert. l. 3. c. 23.* Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ τοῦ φιλοσόφου σχολεῖον. οὐ δεῖ τραυθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας

* τίμιον, Evſebius.

A τας. *Schola Philoſophi taberna medica eſt: non inde exeundum eſt cum lætitia, ſed cum dolore.* qomodo à Petri concione illi, *Act. c. 2. v. 37.* κατανυγέντες τῇ καρδίᾳ, *compuncti corde*, à Chriſto etiam adoleſcens ille, Matth. *c. 19. v. 22.* ἀπῆλθε λυπούμενος, *abiit triſtitiâ affectus.* Verbis nimirum Domini contriſtatus. Addas licèt his, nec Elium ſacerdotem, nec Davidem regem, notâ aliqâ immunes habitos, qòd ſuos perperam etiam agentes, contriſtare detrectarint. *Hiſtor. Reg. Iſraël. l. 1. c. 2. v. 29.* & *c. 3. v. 13.* & *l. 3. c. 1. v. 6.* Qomodo ergò Marcum, vel qà σκηπτοῦχος βασιλεὺς, *rex ſceptrum manu geſtans*, vel qa ἐν βασιλεῦσι φιλόσοφος, *inter reges philoſophus*, culpâ liberabimus, ſi is neminem unqam qenqam B contriſtavit? Forſan τὸ ἑκὼν, ſive *ſponte*, illud adjectum ſatisfecerit ad Marcum à cenſura omni hac in parte vindicandum. Neqe enim ultrò ſive ſponte triſtitiâ pœniſve alios afficit, qi lege mandante, moribus ipſorum exigentibus, id facit, ſed coactus qodammodo αἰκοντί γε θυμῷ, ad ſupplicia etiam juſtiſſima ac meritiſſima deſcendere. Talem nobis Deum depingit Jeremias vates, *Thren. c. 3. v. 33.* *Qi non affligit ex animo ſuo, mæſtitiáqe afficit mortales.* *De ſuo optimum; de noſtro juſtum: optimum ex natura proprietate; juſtum ex cauſſa neceſſitate.* Tertullianus *de reſurr. carn. c. 14.* Unde Salvianus C *de provid. l. 5. c. 8.* *Nos vim Deo facimus iniqitatibus noſtris. Nos nolentem ulciſci cogimus. Nos parcere volentem non permittimus.* & *l. 8. c. 2.* *Nos calamitatum noſtrarum autores ſumus. Deus enim pius & miſericors eſt, & qi neminem velit perire vel ladere. Nos verò nos Deo nolente cruciamus. A Deo qidem punimur, ſed ipſi facimus ut puniamur. Cùm autem punire nos ipſi facimus; cus dubium eſt, qin ipſi nos noſtris criminibus puniamus? qia qicunqe dat cauſſam qa puniatur, ipſe ſe punit.* Talem principem ſuum Naſo *Pont. l. 1. eleg. 3.*

Eſt piger ad pœnas princeps, ad præmia velox;
Qiqe dolet, qoties cogitur eſſe ferox:
D *Multa metu pœna, pœnâ qi pauca coërcet;*
Et jacit invitâ fulmina rara manu.

Et *l. 2. eleg. 2.*

Qi cum triſte aliqid ſtatuit, ſit triſtis & ipſe;
Cuiqe ferè pœnam ſumere, pœna ſua eſt.
Victa tamen vitio eſt hujus clementia noſtro;
Venit & ad vires ira coacta ſuas.

Et *Triſt. l. 4. el. 8.*

Ergò illum demens in me ſævire coëgi,
Mitius immenſus qo nihil orbis habet.

Talem & Marcus ipſe ſe profiteri videtur.

E §. 43. Εὐφραίνει ἄλλον ἄλλο] Hoc eſt qod Flaccus *Epiſt. 1.*

— alios aliis rebus ſtudiiſqe teneri.

& *l. 2. Epiſt. 2.*

Denique non omnes eadem mirantur amantqe.

Pindarus *Pyth. 10.*

Καὶ γὰρ ἐτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔνιξε φρένας
Namqe aliis aliarum rerum cupido pungit pectora.

Et Petronius.

— non omnibus unum eſt,
Qod placet.

Homerus *odyſſ. ξ. v. 228.*

F Ἄλλῳ γὰρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
Namqe homines aliis aliis rebus capiuntur.

Et Archilochus apud Sextum Empiricum *adverſ. ethic c. 3.*

Ἄλλῳ ἄλλο ἐπὶ ἔργῳ κραδίην ἰαίνεται.

qod συντομώτερον Clemens Alexandrinus, qi & ex Homero mutuatum vult, ſic extulit, *Strom. l. 6.*

Ἀλλ' ἄλλῳ ἄλλο καρδίην ἰαίνεται.
Aſt alia res alius cor juvat magis.

Evripides *Hippolyto.*

Ἄλλοισιν ἄλλα θεῶντι κ' ἀνθρώποις μέλει.
Cordi alia hominibus aliis ſunt ſtudia, & Deis.

G Idémqe *Oeneo* apud Clementem.

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλοις μᾶλλον ἥδεται τρόποις.
At alius aliis moribus capitur magis.

Indè illa Tragici incerti apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. l. 1. c. 14. §. 2.*

Δεινόν γε ταὐτὸν τοῖς μὲν ἀνδάνειν βροτῶν,
Τοῖς δ' ἔχθος εἶναι. —
Miſerum, qòd eadem ſæpe res, hominum his placet,
Illis in odio eſt. —

Prout de ſe Lucilius; *Qod tibi magnopere cordi eſt, mihi vehementer diſpicet.* Cicero *Tuſcul. l. 5. §. 63.* *Sic ſe res habet, te tua, me delectant mea.* Siqidem, qòd ex Evripidis *Phœniſſis* Sextus *ibidem.*

Εἰ πᾶσι τ' αὐτὸν ἦφυ σοφὸν ἦ' ἄμα,

a L.10.§. 35. ἐὰν ᵃ ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν, ᵇ μὴ ὀποσρεφόμενον; μήτε ἄνθρωπόν τινα, * μήτε τῶν ἀνθρώπων συμβαινόντων. ἀλλὰ ᶜ πᾶν ἐυμενέσιν ὀφθαλμοῖς * ὁρῶντα καὶ δεχόμενον, καὶ ᵈ χρώμενον ἑκάσῳ καλ' ἀξίαν.

b Sup. §. 34. * μητε [τι] Lug. An. c Sup. §. 7, 8. l. 4. §. 25. l. 7. §. 3. * ὁρῶν f. d Sup. §. 29. e L. 4. §. 17. 26. * ἤδη f. f L. 2. §. 17. l. 4. §. 19. g L. 4. §. 3. l. 5. §. 33. h L. 10. §. 15. 23. 33. i L. 2. §. 13. l. 3. §. 5. 7. 16. k Sup. §. 7. l. 9. §. 26. l L. 5. §. 16. m L. 9. §. 37. * συνδεομένη f. vel συχυομένη.

§. 44. ° Τῶτον * ἰδὲ τὸν χρόνον σεαυτῷ χάρισαι. ᶠ εἰ τινὶ ὑςεροφημίαν μᾶλλον διώκεις, ἃ λογίζονται, ὅτι ἄλλοι τοιῶτοι μέλλυσιν ἐκεῖνοι εἶναι, ὁποῖοί εἰσιν ὅτοι ὃς βαρέντται. καὶκεῖνοι ᾗ θνητοί. τί δ' ὅλως πρὸς σὲ, ἂν ἐκεῖνοι ᵍ φωναῖς τοιαύταις ἀπηχῶσιν, ἢ ὑποβλέψιν τοιαύτην σοὶ ἔχωσιν.

§. 45. ʰ Ἄρόν με καὶ βάλλε ὅπε θέλεις. ἐκεῖ γὰρ ἔξω ⁱ τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων, τῶτ' ἔςιν, ᵏ ἀρκεσμένον εἰ ἔχοι καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς ˡ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. ᵐ ἆρα τῶτο ἄξιον, ἵνα δι' αὐτὸ κακῶς μοι ἔχῃ ψυχὴ, καὶ χεῖρον ἑαυτῆς ᾖ, πεπτωκυῖα, ὀρεγομένη, * συνδυομένη, πλυρομένη; καὶ τί εὑρήσεις τῶτο ἄξιον;

mentem ſanam habuerim, qæ nec hominem qenqam, avt humanum qicqam averſetur; ſed qicqid obvenit, oculo benigno aſpiciat excipiátqe, & pro ſui exiſtimatione ſingulis utatur.

§. 44. Hoc ipſum, qod jam adeſt, tempus tibimet fac impertias. qi famam poſthumam affectant potiùs, non cogitant, alios qoſdam ejuſmodi fore poſteros illos, qales iſti ſunt, qos nunc gravatim ferunt. ſed & utriqe ſunt mortales. qid avtem tuâ intereſt, ſi vocibus iſtiuſmodi adſtrepuerint illi tibi, avt exiſtimationem hanc vel illam de te habuerint.

§. 45. Tolle me, & qocunqe libuerit projice. etenim illîc qoqe genium meum habiturus ſum propitium placidúmqe; hoc nempe contentum, ſi pro conditionis ſuæ officio habere ſe ageréqe poſſit. num hoc tanti eſt, ut hac de cavſſa anima mea malè ſe habeat, ac deterior fiat, dum deprimitur, extenditur, confunditur, conſternatur. ecqid reperiam, qod tanti ſit?

§. 46.

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἦν ἀν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
Si idem probarent omnes, ſi ſaperent idem,
Diſſidia generi nulla mortali forent.
Νῦν δ' ὥσθ' ὅμοιον οὐδὲν, οὔτ' ἴσον βροτοῖς.
Diſſimillima nunc ſunt ingenia mortalibus.

Perſius *Sat.* 5. *v.* 52.

Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor uſus.
Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Scilicet qòd Terentius *Phorm.* 2.

— ità eſt:
Qot homines, tot ſententiæ; ſuus cuique mos.

Vide Flaccum *carm. l.* 1. *od.* 1. & Marcum *l.* 10. §. 10. ſed &, Athanaſii qi nomen præfert, avtorem in *definition.* inter hominum θέλημα φυσικὸν, qod in omnibus idem ſit, & γνωμικὸν, qod in aliis aliud, diſtingventem, apud Caſavbonum *in Perſ. Sat.* 5.

Ἐμὲ δὲ ἐὰν ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν] Conſimilis huic locus apud Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 5. ubi ex perſona Socratis; Ὥσπερ ἄλλος τις χαίρει τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον, οὕτως ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολυθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γινομένῳ. *Qemadmodum alius delectatur, cùm agrum ſuum meliorem facit, alius cùm equm: ſic ego qotidie delector, cùm me fieri meliorem deprehendo.* vide *ſuprà* §. 26. & *l.* 10. §. 35.

Μήτε τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων] Annotator Lugdunenſis μήτε τι τῶν ἀνθρώπ. σ. vide *infrà* §. 46.

Ἀλλὰ πᾶν ἐυμενέσιν ὀφθαλμοῖς ὁρῶντα] Syntaxis poſcit ὁρῶν. qia præceſſerat τὸ ἡγεμονικόν.

Χρώμενον ἑκάσῳ κατ' ἀξίαν] vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 29.

§. 44. Τῶτον ἰδὲ τὸν χρόνον] ità Baſilienſis & Lugdunenſis. ego ἤδη malim. qòd, *l.* 4. §. 26. Κερδαντέον τὸ παρόν. *Qod inſtat tempus lucrandum eſt.*

Τὴν ὑςεροφημίαν] vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 19.

Ὃυς βαρέντας] *qos agrè ferunt.* Scholiaſtes ad illud Thucydidis *l.* 2. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον. ᾗ δεῖ, inqit, λέγειν, ὅτι ἐβαρύντο, ἢ βαρέμαι, ἀλλὰ βαρύνομαι, &c. *non oportet dicere,* ὅτι ἐβαρύντο, ἢ βαρέμαι, *ſed* βαρύνομαι, &c. hoc nimirum ſenſu, opinor, negat τὸ βαρεῖσθαι uſurpari. Alioqi Plato etiam in *Sympoſ. pag.* 1194. *C.* dixit, Ὁ δὲ Πόρος μεθυσθεὶς τῷ νέκταρι, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσιὼν, βεβαρημένος ἐυδεῖ. *Porus nectare ebrius, Jovis hortum ingreſſus* vino, an ſomno, *gravatus dormiebat.* Marcus *ſuprà* §. 36. Βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρόν. *Id ſemper qod præſens eſt, moleſtiam ſibi faceſſere.* Cæterùm τὸ βαρεῖσθαι μεταφορικῶς, prout Marco iſtîc, uſurpatum, havd temerè alibi deprehendes. Herodianus tamen *lib.* 8. *c.* 8. §. 2. Ἐβαρύντό τι αὐτῶν τὴν εὐγένειαν. *Eorúmqe nobilitatem ægrè, ſive gravatim, ferebant.*

Τί δὲ ὅλως πρὸς σὲ] ità *l.* 4. §. 19. Τί ἂν τῶτο πρὸς σέ; *Qi hoc ad te tamen?*

Ἀπηχῶσιν] ità *l.* 4. §. 3. Τὸν κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes planè applauſus iſti.*

§. 45. Ἄρόν με, καὶ βάλλε ὅπε θέλεις] vide Calani *ad Alexandrum Epiſt. ſuprà ad* §. 41. In Senecæ *excerpt. Exulabis. Non patria mihi interdicitur, ſed locus. in qamcunqe terram venso, in meam venio. Nulla terra exilium eſt. Altera patria eſt. Patria eſt, ubicunqe bene eſt. illud avtem per qod bene eſt, in homine, non in loco eſt. In ipſius poteſtate eſt, qa ſit illi fortuna. Si ſapiens eſt, peregrinatur; ſi ſtultus, exulat.* vide *l.* 5. §. 16.

Ἐκεῖ γὰρ ἔξω τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων] Locus non faciet, qin mentem in ſtatu recto & erecto cuſtodiam. Philemon exul, A interrogantibus, ὡς ἐυημέρηκε, *qàm proſperè ageret*, reſpondit, ὑμεῖς μὲν ἴσως ὄιεσθε ὕτω τετάμενοι. ἐγὼ μὲν γὰρ ἀεὶ ἀγαθὸς ὢν διατελῶ. *Vos minùs opinamini, qi in hoc ſtatu me videtis. Ego enim ſemper bonus eſſe perſiſto.* pro ἄν, ᾖ vel ἀν lego, ut ſenſus conſtet. Refert ex Telete *de exilio* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 40. Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἐξορίζω σε. ὅπου ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ μοι καλῶς ἔσται. ᾗ γὰρ ἐνθάδε, ᾗ διὰ τὸν τόπον ἦν μοι καλῶς, ἀλλὰ διὰ τὰ δόγματα, ἃ μέλλω μετ' ἐμαυτοῦ ἀποφέρειν. οὐδὲ γὰρ δύναταί τις ἀφελέσθαι αὐτά. ἀλλὰ ταῦτα μόνα ἐμά ἐστι καὶ ἀναφαίρετα, καὶ ἐκεῖ μοι παρόντα, ὅπου ἂν ἔλθω, καὶ ὅ, τι ἂν ποιῶ. *At relegationem? Qocunqe venero, ibi mihi bene erit. Nam & hic, non propter locum bene mihi fuit, ſed propter decreta, qæ mecum ablaturus ſum. Neqe enim ea* B *qiſqam eripere poteſt: hæc ſola mea ſunt & propria, mihiqe dum adſunt ſufficiunt, ubicunqe fuero, & qicqid fecero.* Seneca *ad Helv. c.* 5. *Adverſus ipſam mutationem locorum, ſatis hoc remedii putat Varro, qòd qocunqe venimus, eâdem rerum naturâ utendum eſt. M. Brutus, qòd licet in exilium euntibus virtutes ſuas ferre ſecum. utraqe in unum collata plurimùm poſſunt. qantulum enim eſt, qod perdidimus? duo, qæ pulcerrima ſunt, qocunqe nos moverimus, ſequentur; Natura communis, & propria virtus.* vide *l.* 7. §. 53.

Ἀρα τῶτο ἄξιον] Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia eſt, ut motu meo digna ſit. qid enim indàgnius, qàm ſapientis affectum ex alienæ pendere neqitia?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 6. Epictetus *enchir. c.* 11. Ὅταν καλῇς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι δύναται μὴ μετανοῆσαι, καὶ μετανοῆσαι, μηδὲν ποιεῖσθαι ὡς θέλων. ἀλλ' οὐχ ὕτως ἐχέτω αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ παραχθῆναι. *Qum verò puerum vocas, fieri poſſe cogita, ut præſto non ſit:* & *, ut ſit, nihil agat ex animi tui ſententia. Neqe verò ei tam bene ſit, ut tuarum perturbationum habeat ille poteſtatem.* Vitium ſubeſſe Volphio ſuboluit. itaqe pro τὸ μὴ, τό σε ſubſtituit. & pro ἐχέτω, ἔχω vel ἔχῃ mavult. at rectiùs Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ ἐμὲ ταραχθῆναι. qanqam perperam apud Stobæum ὕτω pro ὕτως legitur. Melius pro ἐνθυμοῦ προσποιοῦ. Nam qare pro ἀλλ', καὶ, Volſius, pro ἀυτῷ, αὐτὸς Geſnerus, nihil, erat. *Hoc,* inqit, *tecum cogita, non tam felicitèr agitur cum ſervulo meo, ut me perturbari in illo ſit ſitum.* Vide *ſuprà* §. 42.

Συνδυομένη] *anxia* Xylander. *confuſa* Caſavbonus, ut συγχυομένη, vel συγχυομένη legiſſe videatur. qid ſi συνδεομένη legatur? *unà cum corpore conſtricta,* & vinculis qodammodo obnoxia. Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 9. Ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν. ἀλλ' ὁ λόγος τῦ Θεῦ ᾗ δέδεται. *In qo ſuſtineo mala uſqe ad vincula, ſed ſermo Dei non eſt vinctus.* Epictetus *lib.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφελεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί ἂν ᾗ δήσει, ἂν ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vinciet. qidnam? pedem. At avſeret. qidnam? collum. Qid ergo non vinciet, non avſeret? voluntatem.* Vel *curis anxietateqe conſtricta, ac vincta.* ut Boëthius *conſol. lib.* . *c.* . *Nubila mens eſt, vinctáqe fræuis, hæc ubi regnant.* Verùm illud, opinor, potiùs fuerit, qod Caſavbonus ſecutus videtur. ità Epictetus *enchir. c.* 28. Εἰ μὲν τὸ σῶμά σε τις ἐπίτρεπε τῷ ἀπαντῶντι, ἠγανάκεις ἄν. νῦν δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα ἐὰν λοιδορήσῃ σοι, ταραχθῇ ἐκείνη καὶ συγχυθῇ, ὃν αἰσχύνῃ; *Qod ſi corpus quidem tuum aliqis obvio cuipiam permitteret, indignareris: tu verò qi animum tuum cuilibet permittas, ut, ſi convicia tibi dixerit, perturbetur & mœreat; non erubeſcis?* Marcus ipſe *lib.* 5. §. 32. Διὰ τί συγχίνειν ἄτοχοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχὴ ἔντοχον καὶ ἐπιτήμονα; *Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitaqe conturbent?*

§. 46.

§. 46. Nihil homini cuiqam contingere poteſt, qod non humanus ſit caſus; nec bovi, qod non bovis ſit; nec viti, qod non vitis ſit, nec lapidi, qod non lapidis ipſius ſit. Si ergò contingit id cuique, qod & uſui & naturæ ejus eſt conſentaneum, qid eſt, ægrè qod feras? neqe enim qicqam tibi tuliſſet natura communis, qod ferri non poſſet.

§. 47. Si qa te angit res externa, non eſt ea ipſa, qæ moleſtiam faceſſit tibi, ſed tuum ipſius de re ea judicium. hoc avtem ſtatim delere in te ſitum eſt. ſi qid verò in interna animi diſpoſitione te angit, qis prohibere poteſt, qo minùs opinionem tuam corrigas? pari modo, ſi anxium te habet, qia hoc avt illud qod rectum tibi videtur, non facis, cur non facere potiùs qàm angi velis? ſed obſtat, inqis, valentius aliqid. nihil eſt ergò qod anxius ſis. neqe enim non agendi caviſſa in te eſt, ſed nec vivere tanti eſt, ni id fiat. exede ergò è vita

§. 46. [a] Ἀνθρώπῳ ὑδενὶ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν σύμπλωμα. οὐδὲ βοῒ, ὃ οὐκ ἐστὶ βοικόν. οὐδὲ ἀμπέλῳ, ὃ οὐκ ἔστιν ἀμπελικόν. οὐδὲ λίθῳ, ὃ οὐκ ἐστὶ λίθῳ ἴδιον. [b] εἰ οὖν ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ὃ κ᾽ [c] εἴωθεν, καὶ πέφυκεν, τί ἂν δυσχεραίνοις; [d] ὃ γὰρ ἀφίρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις.

a L. 5. §. 18. Sup. §. 36.
b L. 10. §. 3. l. 11. §. 13.
c L. 12. §. 26.
d L. 6. §. 19. l. 7. §. 66.

§. 47. [e] Εἰ μέν τι τῶν ἐκτὸς λυπῇ, οὐκ ἐκεινό σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα. [f] τοῦτο δὲ ἤδη ἐξαλεῖψαι ἔ ἐστί σοι ἐφ᾽ ὅτι σοί ἐστιν. εἰ δὲ λυπεῖ σε τι τῶν ἐν τῇ σῇ διαθέσει, [h] τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; ὅμως δὲ κ᾽ εἰ λυπῇ, ὅτι οὐχὶ * τὸ δὲ ἔ ἐνεργεῖς ὑγιές σοι φαινόμενον, τί οὐχὶ μᾶλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίσταται.

e L. 4. §. 7, 8. l. 5. §. 26.
f Sup. §. 29.
g L. 6. §. 52. l. 7. §. 2. 14.
h L. 9. §. 11. l. 12. §. 25.
* τόδε

[i] μὴ δὲ λυποῦ. ὁ γὰρ ὧδέ σε ἡ αἰτία ἔ μὴ ἐνεργεῖσθαι. ἀλλὰ οὐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργημένῳ τούτῳ. [k] ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν ἐυμε-

i Sup. 32. 42. 45.
k L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

§. 46. Ἀνθρώπῳ ὑδενὶ συμβαίνειν τι δύναται ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν] Seneca *Ep.* 71. *Nihil eorum qæ ferenda ſunt diſplicet. Nam qicqid cadere in hominem poteſt, in ſe incidiſſe non qeritur. vires ſuas novit; ſcit ſe eſſe oneri ferendo.* vide & *lib.* 5. §. 11. & *l.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 2. Evripides *Oreſt.*

Οὐκ ἔστιν ὑδὲν δεινόν, ὃδ᾽ εἰκεῖν ἔτῳ
Οὐδὲ πάθῳ, ὑδὲ ξυμφορὰ θεήλατῳ,
Ἥς οὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄχθῳ ἀνθρώπου φύσις.

Nulla adeò fando terribilis oratio eſt,
Vel fors, vel irâ cœlitum invectum malum,
Natura qin humana patiundo id ferat.

Grotius. Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τῷ λογικῷ ζώῳ μόνῳ ἀφόρητόν ἐστι τὸ ἄλογον. *Animanti ratione prædito id ſolum eſt intolerabile, qod ratione caret.* vide *ad* §. 15. Iſocratis dictum.

Καὶ εἴωθεν, καὶ πέφυκεν] vide *ſuprà* §. 41. τὸ κοινόν. & *l.* 4. §. 33, 46. & *l.* 7. §. 58. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri, qòd ſpargaris in publico: avt inqineris in luto. eadem vitæ conditio eſt, qa balnea, turba, itinera: qædam immittentur, qædam incident. Non eſt delicata res vivere. Longam viam ingreſſus es. & labaris oportet, & æstues, & cadas, & laſſeris, & exclames, O mors, id eſt, mentiaris. Alio loco comitem relinqes, alio efferes, alio timebis: per ejuſmodi offenſas emetiendum eſt confragoſum hoc iter.* Et mox: *— Qicqid dixeris, multis accidit. — Nihil miremur eorum, ad qa nati ſumus: qa ideo nullo qerenda, qia paria ſunt omnibus. ità dico, paria ſunt. Nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. æqum avtem jus eſt, non qo omnes uſi ſunt, ſed qod omnibus latum eſt. imperetur æqitas animo, & ſine qerela mortalitatis tributa pendamus.*

§. 47. Οὐκ ἐκεῖνό σε ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα] vide *ſuprà* §. 40. Epictetus *enchir. c.* 5. Ταράσσει τὰς ἀνθρώπους, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. *Homines perturbantur, non rebus, ſed iis, qas de rebus habent, opinionibus.* & *Diſſert. l.* 3. *c.* 19. Οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς, ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Non aliam eſſe perturbationis & inconſtantiæ caviſſam niſi opinionem.* Οὐδὲν γὰρ ἐστιν αὐτῷ δεινὸν, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς δόξης καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας γίνεται τοιοῦτον. *Nihil enim omnium grave eſt: ſed ad opinionem noſtramqe imbecillitatem tale fit.* Dio Pruſæus *Orat.* 16. Seneca *de Sap. conſtant. c.* 4. *Ad tantas ineptias perventum eſt, ut non dolore tantùm, ſed doloris opinione vexemur, more puerorum qibus metus incutit umbra, & perſonarum deformitas, & depravata facies; lacrymas verò evocant nomina parùm grata avribus, & digitorum motus, & alia qa impetu qodam erroris improvidi refugiunt.*

Ἐξαλεῖψαι ἐπί σοι ἐστίν] Ità Clemens in *hortator. pag.* 63. *D.* Ἐχὸν ἀπομάξασθαι τὰ ἐμποδὼν τῇ σωτηρίᾳ. *Qum liceat ea amovere, qa ſaluti impedimentum adferunt.* vide *l.* 5. §. 2. & *ſuprà* §. 29.

Οὐ γὰρ πικρά σε ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνηργεῖσθαι] Nè contriſteris, inqit, ſi honeſta molienti objectum fuerit, qod effectum & ſucceſſum impediat; cùm tu qod in te eſt, qodqe tui eſt officii feceris; nec à te ſit qod effectu ſucceſſúqe caruerit. Hoc ipſo argumento pii homines, Dei miniſtri cumprimis, ſolari ſeſe ſolent, ubi conatus ſuos advertunt, fructu, optato etiam magìs qàm ſperato forſan, deſtitui. Eſajas *c.* 49. *v.* 4. *Etiamſi fruſtrà laboraverim, & inaniter, atqe incaſſum vires meas conſumpſerim; officium tamen meum penes Jovam eſt, opus meum penes Deum meum.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Evang. Orat.* 13. *pag.* 81. *D.* Οὐ γὰρ ὅια τῶν γηπόνων, τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν διδασκόντων ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς μετὰ τὰς ἐνιαυτίους πολλάκις μόχθους, καὶ τὴν ταλαιπωρίαν ἐκείνην, καὶ τὰς ἰδρῶτας, ἂν μηδὲν ἐξενέγκῃ τῶν πόνων ἄξιον ἡ γῆ, παρ᾽ ὑδενὸς ἑτέρου δύναται τῶν πόνων τινὰ παραμυθίαν ἐυρεῖν, ἀλλ᾽ ὑποσείρει μετ᾽ αἰσχύνης καὶ κατηφείας ἀπὸ τῆς ἄλω πρὸς τὴν οἰκίαν, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, ὑδένα ἔχων ἀπαιτῆσαι τῆς φιλοπονίας τῆς μακρᾶς τὴν ἀντίδοσιν. ἐπὶ δὲ ἡμῶν ὑδὲν τοιοῦτόν ἐστι. ἀλλὰ κἂν γὰρ ἡ γεωργουμένη γῆ μηδένα ἐξενίγκῃ καρπὸν, ἡμῶν πάντα ἐπιδεδειγμένων πόνον, ὁ κ᾽ ταύτης καὶ ἡμῶν Κύριος ἀ περιόψεται κενοὺς ἡμᾶς ἀπεκδεχομένους ἐλπίσιν, ἀλλὰ δώσει τὰς ἀμοιβάς. Ἕκαστος γὰρ, φησὶ, τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (Apoſtoli ſunt *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 8.) κατὰ τὸν κόπον, ἀ κατὰ τὸ τῶν πραγμάτων τέλος. *Non enim eàdem conditione, qâ agricolæ, ſunt verbi divini præceptores. Siqidem agricolæ poſt annuos ſudores, & miſeram illam laborioſamqe vitam, ſi terra aliqando pro operis in ſe impenſis non reſpondeat, nemo alius ejus damnum inſtaurare poteſt, ſed pudibundus triſtiſqe ab area domum ad uxorem & filios revertetur, & qem longi laboris mercedem petat, habet neminem: in nobis avtem nihil hujuſmodi uſu venit, ſed licet culta terra nullum afferat fructum, dummodo nos nullum ſubtraxerimus laborem, & ejus & noſter Dominus vanâ nos ſpe dimiſſos non fruſtratur, ſed remunerat. Unuſqiſqe enim, inqit, propriam mercedem accipiet ſecundum proprium laborem, non ſecundum rerum eventum.* Et Bernardus *ad Evgen. de conſider. l.* 4. *Unuſqiſqe propriam mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum, non ſecundum proventum. Fac qod tuum eſt: Deus qod ſuum eſt, abſqe tua ſolicitudine atqe anxietate curabit. Planta, riga, ſer curam, & tuas explicuiſti partes: incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu. ubi fortè noluerit, tibi deperit nihil. Securus labor, qem nullus valet evacuare defectus.* Qod & *ibidem* aliâ imagine non minùs idoneâ illuſtrat. *En plagam. tibi incumbit curatio. rides me forſan, incurabilem perſvaſus. Noli diffidere: curam exigeris non curationem. Avdiſti, Curam illius habe.* (Luc. *c.* 10. *v.* 35.) *Et non cura, vel ſana illum.*

Non eſt in medico ſemper relevetur ut æger.

Cui adjici poterit, & illud Hieronymi in *Epiſt. ad Pammach. & Ocean. Qi æthiopem invitat ad balneas; etſi nigredinem non avferat illi, certè vel pecuniam accipit ſibi: & licèt in illius candore non gaudeat, certè vel ſuo in lucro lætatur. Ità ſine dubio inobedientem qi divinis ſermonibus monet, qamvis refragantis peccata non tollat, mercedem tamen de miniſterio vera caritatis ſibi acqirit.* Itaqe iſtic non æthiops fruſtrà lavatur, nec operam ludit perditve, qi in eo etiam laborem impenderit. Siqidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. *Bona fragrantia ſumus Deo: in iis qi ſervantur, & in iis qi pereunt.* Καὶ ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ. *Et labor veſter non eſt inanis in Domino.* Idem *ad eoſdem Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 58. Neqe tamen conſideratio hæc, è piorum animis omnem prorſus anxietatem, ac triſtitiam eximit. Sicut enim χαρὰν καὶ σέφανον καυχήσεως, *gaudium & coronam de qa gloriantur*, ſuum ducunt ſuorum profectus. *ad Theſ. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 19. ità contrà, etiamſi non inutile planè, triſte tamen & cordolium graviſſimum eſt ipſis, ubi conatus hac in parte ſuos fruſtratos adſpiciunt. *ad Hebr. c.* 13. *v.* 17. & Jerem. *c.* 13. *v.* 17. Ideo Bernardus *in Cant.* 42. *Animam meam liberavi. non capio conſolationem, dum mortem filii intueor. Qa enim mater, etiamſi omnem qam potuit curam & diligentiam ægrotanti adhibuiſſe ſe ſciat, ſi demum fruſtratam ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea unqam à fletibus temperavit?* Verùm hæc rigidior juſtò Stoica diſciplina non admittit.

Οὐκ ἄξιον ζῆν μὴ ἐνηργημένῳ τούτῳ] Hoc eſt qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 485. *A.* de Philoſophis qibuſdam: Αὐτίκα ὗλογοι ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωρῦσιν, εἴ τις τῦ πράσσειν ὕτω τηρήσειεν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἐπιλελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bonio permittunt philoſophi, ut liceat animam juſta de caviſſa educere, ſi qis ab agendo adeo fuerit remotus, ut nulla ſpes ei amplius reliqa ſit actionis.*

Ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν] Ità *l.* 5. §. 29. τοῦ ζῆν ἀξίως. & de

μενῆς, * ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκῃ, ἅμα [a] ἴλεως τοῖς ἐπιστᾶσιν.

§. 48. Μέμνησο, ὅτι [b] ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν [c] εἰς ἑαυτὸ συστραφῇ [d] ἀρκεῖται ἑαυτῷ, [e] μὴ ποιῶν ὃ μὴ θέλῃ, [f] κἂν ἀλόγως ἀθετήσῃ. τί οὖν [g] ὅταν μετὰ λόγου πεπερασμένως κρίνῃ περί τινος; Ἀφ' τοῦτο ἀκρόπολίς ἐστιν [h] ἡ ἀλλοτρία παθῶν ἀφάνεια. ἀδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν [i] ἀνάλωτος λοιπὸν ἂν εἴη. ὁ μὲν οὖν μὴ ἐωρακὼς τοῦτο, ἀμαθής. ὁ δὲ ἐωρακὼς καὶ μὴ καταφεύγων, ἀτυχής.

§. 49. [k] Μηδὲν τοιοῦτον σαυτῷ λέγε, ὧν

æqo animo, qo modo excederes si id agere daretur, simul etiam obstantibus ipsis propitius.

§. 48. Memineris, inexpugnabilem fieri mentem, qando in se contracta, ipsa se contenta manet, dummodo nil faciat qod ipsa nolit, tametsi non ratione, sed obstinatione merâ instructa sit. qid ergò futurum est, si ratione in consilium adhibitâ considerate de re aliqâ sententiam tulerit? propterea arx est qædam mens perturbationibus immunis. neqe enim aliud ullum habet homo hoc validiùs communitum præsidium, ad qod ubi confugerit, in nullius potestatem possit deinceps venire. hoc qi non videt, imperitus; qi videt, nec eò recipit se, infelix est.

§. 49. Nihil ulteriùs tecum reputa, qàm qod

ANNOTATIONES.

Constantio Ammianus *l.* 22. *Abiit è vita.* & de Theodosio Ambrosius *Epitaph. Abiit, non obiit.* Cicero *Tuscul. l.* 5. *Mihi qidem in vita servanda videtur illa lex, qa in Gracorum convivis obtinetur, Avt bibat, inqit, avt abeat* (ἢ πίθι, ἢ ἄπιθι) *avt enim fruatur aliqis cum aliis voluptate potandi, avt nè sobrius in vinolentiam vinolentorum incidat, antè discedat. Sic injurias fortuna, qas ferre neqeas, diffugiendo relinqas.* Et subjungit: *hac eadem, qa Epicurus, totidem verbis dicit Hieronymus.* Non soli ergò Stoici istiusmodi dictabant. Seneca *Epist.* 91. *In eum mundum intravimus, in qo his legibus vivitur. Placet? pare. Non placet? qacunqe vis, exi.* & *Epist.* 70. *Hoc est unum, cur de vita non possimus qeri. bono loco res humana sunt, qòd nemo nisi vitio suo miser est. Placet? vive. Non placet? licet eò reverti, unde venisti.* Epictetus *l.* 1. *c.* 24. Τὸ δὲ κεφάλαιον, μέμνησο, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος. ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ ἀρέσκῃ τὸ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι οὐκ ἔτι παίζω. καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα εἶναι τοιαῦτα, εἰπὸν, οὐκ ἔτι παίζω, ἀπαλλάσσου. μίνει δὲ, μὴ θρήνει. *Qod autem caput est, memento apertam esse januam. ne sis pueris timidior: sed ut illi dicunt, cùm re aliqâ non amplius delectantur, se diutius non lusuros esse; sic* & *tu, cùm qadam ejusmodi esse videbuntur, ubi te diutius esse lusurum negâris, recedito: sin manseris, lamentari noli.* sed vide *ad l.* 3. §. 1.

Ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν] Xylander avt Casavbonus qid hìc legerint, havd est facile conjectu. Neqe enim verba, prout habentur, exhibere possunt, qod avt iste avt ille reddidit. Ego opinor legendum, ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν. *discedas è vita animis.* id est, *placido animo, qomodo* & *is solet discedere, qi id qod volebat assecutus est; simulqe propitio etiam adversus illud qodcunqe id fuerit, qod obstiterat tibi, qò minùs id qod volebas efficeres.*

§. 48. Ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *supra* §. 41. Flaccus *carm. l.* 2. *od.* 1.

Et cuncta terrarum subacta,
Prater atrocem animum Catonis.

de qo verè viro Seneca ampliùs *de constant. Sap. c.* 1. & 2. qi & *ibidem c.* 6. *Bona viri sapientis solidis* & *inexpugnabilibus munimentis præcincta sunt. Non Babylonis illi muros contuleris, qos Alexander intravit. Non Carthaginis avt Numantia mœnia, non unâ manu capta; non Capitolium arcemve. Habent illa hostile vestigium: illa qa sapientem tuentur, à flamma* & *ab incursu, tuta sunt: nullum introitum prabent, excelsa, inexpugnabilia, Diis aqa.* Philo *de viri boni libert. pag.* 879. *E.* ex Zenonis sententia. Ὅτι θᾶττον ἀσκὸν βαπτίσαι τις πλήρη πνεύματος, ἢ βιάσαιτο τὸν σπουδαῖον ἐντυχεῖν ἄκοντα δέησίν τι τῶν ἀδυνήτων. ἀνίκητος γὰρ καὶ ἀήττητος ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασιν παγίοις ἐνέρεισε. *Facilius esse utrem inflatum mergere, qàm qemvis virum probum invitum ad aliqid agendum cogere, nam invictus animus, rationis rectæ placitis confirmatus cedit nemini.* Seneca *de sap. constant. cap.* 4. *Qid igitur? non erit aliqis qi sapienti facere tentet injuriam? tentabit, sed non perventuram ad eum. Majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus est, qàm ut ulla vis noxia usqe ad illum vires suas perferat. Etiam cùm potentes,* & *imperio editi,* & *consensu servientium validi, nocere ei tentent; tam citra sapientem omnes eorum impetus deficient, qàm qa nervo, tormentisve in altum exprimuntur, cùm extra visum exiluerunt, citra cœlum tamen flectuntur. Qid tu putas, cùm stolidus ille rex multitudine telorum diem obscurâsset, ullam sagittam in solem incidisse? avt demissis in profundum catenis Neptunum potuisse contingi? Ut cœlestia humanas manus effugiunt,* & *ab his qi templa diruunt, avt simulacra constant, nihil divinitati nocetur: ità qicqid fit in sapientem protervè, petulanter, superbè, frustrà tentatur.* qia scilicet mens inconcussa manet, nec animum istorum qicqam attingit; ut Philo suprà, & Marcus istic. Ità Epictetus Dissert. *l.* 4. *c.* 5. Δύναταί τις τὴν προαίρεσιν τὴν σὴν βλάψαι; ἀδαμῶς. τί οὖν ἔτι παράσῃ; ὑχὶ δὲ παρελθὼν εἰς μίσος κηρύσσεις, ὅτι εἰρήνην ἄγεις πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι ποιῶσι, καὶ μάλιστ' ἐκείνων καταγελᾷς ὅσοι σε βλέπειν

A δοκοῦσιν. Ἀνδράποδα ταῦτα οὐκ ἰδιῶται, οὐδὲ τίς εἰμι, οὐδὲ πῶς μετὰ ἀγαθοῦ, καὶ τὰ κακά. ὅτι δ' πρόσοδος αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐμά. οὕτω καὶ ὀχυρὰν πόλιν οἰκοῦντες κατηγελῶσι τῶν πολιορκούντων. Νῦν δέ τι τὸ πρᾶγμα ἔχουσιν ἐπὶ τῷ μηδενί; ἀσφαλίς ἐστιν ἡμῶν τὸ τεῖχος. τροφὰς ἔχομεν ἐπὶ πάμπολυν χρόνον, τὰ ἄλλα πάσαν παρασκευήν. ταῦτά ἐστι τὰ πόλιν ὀχυρὰν καὶ ἀνάλωτον ποιοῦντα, ἀνθρώπῳ δὲ ψυχὴ οὐδὲν ἄλλο ἢ δόγματα. ποῖον γὰρ τεῖχος ὕτως ἰσχυρόν; ἢ ποῖον σῶμα ὕτως ἀδαμάντινον; ἢ ποίαν κλῆσις ἀνασφάιρετος; ἢ ποῖον ἀξίωμα ὕτως ἐπιβούλευτον; πάντα πανταχῇ θνητά, ἐυάλωτα, ὅεισι τὸν ὀπωσοῦν προσέχοντα. πᾶσα ἀνάγκη ταράσσεσθαι, κακολογεῖσθαι, φοβεῖσθαι, πενθεῖν,

B ἀτιμίᾳς ἔχειν τὰς ἐρίζεις, περιπλεκτικὰς ἔχειν τὰς ἐκκλίσεις. εἶτα ὁ θέλομεν τὴν μόνην ἀσφάλειαν διδομένην ἡμῖν ὀχυρὰν ποιεῖν; ὁδ' ἀποσάντες τῶν θνητῶν καὶ ἀλλοτρίων, τὰ ἀθάνατα καὶ φύσει ἐλεύθερα ἐκπονεῖν; *Potestne qisqam voluntatem tuam ladere? Neqaqam. Qid ergò adhuc turbaris? non avtem progressus in medium proclamas, tibi pacem esse cum omnibus hominibus, qicqid illi agant,* & *eos in primis deridere qi se tibi nocere putant? Mancipia ista sunt: ignorant qis sim, ubi mea bona* & *mala posita sint nesciunt; non patere sibi aditum ad meas opes ignorant. Sic qi munitam incolunt urbem, hostium obsidionem rident. Nunc isti qid sibi frustra facessunt negotium? tuta sunt*

C *nostra mœnia, commeatum in longum tempus habemus, omnibus aliis rebus instructi sumus. Hac sunt qa civitatem munitam* & *inexpugnabilem faciunt. Hominis verò animum nihil aliud nisi decreta. Nam qis murus adeo firmus est? avt qod corpus adeò adamantinum? qave possessio tam certa* & *propria? avt qa dignitas ita insidiarum expers? Omnia ubiqe mortalia sunt, fluxa, caduca, expugnatu facilia; qibus qi ullo modo adjungit animum, hunc turbari omnino necesse est, malè sperare, lugere, irritas habere appetitiones, in ea qa nolit incidere. Et tamen solam eam arcem nobis datam munire nolumus? nec mortalibus* & *servilibus rebus repudiatis, immortales naturáqe liberas comparare?* divina planè hæc.

D Εἰς ἑαυτὸ συστραφῆν] vide *l.* 7. §. 28.

Ἀρκεῖσθῃ ἑαυτῷ] Seneca *Ep.* 87. *Nunqam major est animus, qàm ubi alienæ sepositi;* & *fecit sibi pacem nihil timendo; fecit sibi divitias nihil concupiscendo.* vide *suprà* §. 6. & *l.* 5. §. 14.

Κἂν ἀλόγως παρατάξηται] vide *l.* 5. §. 18. & *l.* 11. §. 3. Epictetus *l.* 4. *c.* 7. Εἶτα ὑπὸ μανίας μὲν δύναταί τις ὕτω διατεθῆναι πρὸς ταῦτα, ᾗ ὑπὸ ἕξεως οἱ Γαλιλαῖοι. ὑπὸ λόγου δὲ καὶ ἀποδείξεως ὁ δύναται; Ergò furore qidem sic aliqis affici potest adversus illa & consvetudine, ut Galilæi: ratione verò & demonstratione non potest. qod avtem παρατάττεσθαι Marcus hìc,

E idem Epictetus *l.* 2. *c.* 1. ἀντιτάττεσθαι dixit. Ἐν ᾗ καταχθεὶς, ἐπιδείξεις, τίνα δύναται λογικὴ ἡγεμονικὴ, πρὸς τὰς ἀπροαιρέτους δυνάμεις ἀντιταξάμενον. *In qo collocatus demonstres qid possit ratio* & *mens, qum se rebus, qa juris alieni sint, opposuerit.*

Ἀκρόπολίς ἐστι] Mens, inqit, cujusqe ratione munita est *arx tutissima*, ad qam ubi se qis receperit, in securo jam consistit, verùm tutior nobis & inexpugnabilis revera, ad qam in omni discrimine confugere liceat, *arx* est, de qa Solomon *Proverb. c.* 18. *v.* 10. *Turris robustissima est nomen Jova; eò recipit se justus,* & *in tuto collocatur.* Et Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 2. Ἡ βεβαία πίστις, πυργός ἐστι ἰσχυρός. *Fides*

F *firma turris est robusta.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πῶς ἂν ἀκρόπολις καταλύεται; ὑ σιδήρῳ, οὐδὲ πυρὶ, ἀλλὰ δόγμασιν. *Qomodo igitur arx destruitur; non ferro, non igne, sed dogmatibus.*

§. 49. Μηδὲν αὐτὸς ἐνδοθεν ἐπίλεγε] Vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 5. §. 36. & *suprà* §. 40. & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὁ υἱὸς ἀπέθανεν. ἄλλο οὐδέν; οὐδέν. τὸ πλοῖον ἀπώλετο. εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τί γέγονε; [τὸ πλοῖον ἀπώλετο.] εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. τὸ δὲ, ὅτι κακῶς πέπραχεν, ἐξ αὐτῆ ἕκαστῳ προστίθησιν. *Filius obiit. Aliud nihil? Nihil. Navigium periit. In carcerem ductus est. Qid accidit? In carcerem ductus est. Illud avtem de suo qisqe addit, malè cum illo esse actum.* & *c.* 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρᾶται. καλῶς. ἂν τις πυθόμενος. τί ἐστι τοῦ-

qod viſa primariò renunciaverint. nunciatur tibi, hunc vel illum tibi conviciatum. hoc nunciatum eſt. non & illud læſum eſſe te. video, puerulum ægrotare. hoc video. at periclitari, non video. hoc igitur modo in primò viſis conſiſte ſemper, nec ampliùs qicqam eis à te intus adjicias, & nihil tibi accidit, qod commoveat te. vel adjicias potiùs aliqid, ut qi rerum omnium, qæ in modo iſto contingunt, naturam perſpectam habeas.

§. 50. Amarus eſt cucumis: mitte. vepres in via: declina. ſufficit. nè pergas dicere, *Qare autem in mundo iſta ſint?* ludibrio enim futurus es homini ſcientiæ naturalis perito, perinde ac fabro avt ſutori, ſi huic vitio verteres, qod eorum qæ conficit ramenta ac ſegmenta in officina ejus cerneres. & illi tamen qò projiciant habent, cùm univerſi natura nihil extra ſe habeat; ſed, qod in hac ejus arte maximè mireris, cùm ſe certis terminis circumſcripſerit, qicqid intra ſe corrumpi, ſeneſcere, ac inutile fieri videtur, in ſemet convertit, aliáqe ex his ipſis nova producit; adeò ut nec materiâ extraneâ opus habeat, nec qò putrefacta projiciat, deſideret. ità contenta manet & loco ſuo, & materiâ ſuâ, & arte ſibi propriâ.

§. 51. Nec in actionibus langvidus; nec in congreſſibus turbidus ſis; nec in cogitationibus vagus; nec animâ præceps abreptus & temerè exiliens; nec in vita multis implicitus negotiis. occidunt, conci-

αἱ προηγύμεναι φαντασίαι ἀναγγέλλουσιν. ἤγγελται, ὅτι ὁ δεῖνα σε κακῶς λέγει. [a] ἤγγελται τοῦτο. τὸ δέ, ὅτι βέβλαπται, οὐκ ἤγγελται. βλέπω, ὅτι νοσεῖ τὸ παιδίον; βλέπω. ὅτι δὲ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. ἕτως οὖν μένε ἀεὶ ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μηδὲν ἀυτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδέν σοι γίνεται. μᾶλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς [b] γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων. a L.4.§.7. 11. b L.4.§.29. l 7.§.29.66.

§. 50. Σίκυος πικρός. ἄφες. [c] βάτος ἐν τῇ ὁδῷ. ἔκκλινον. ἀρκεῖ. μὴ προσπείπῃς, τί δὴ καὶ ἐγένετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης, καλαμογλύφων, ἂν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ [d] ξέσματα καὶ προπεμήματα τῶν κατασκευαζομένων ὁρᾷς. καί τοι ἐκεῖνοί γε ἔχουσι πᾶ ἀυτὰ ῥίψωσιν. ἡ δὲ τῶν ὅλων φύσις, [e] ἐξω ἀδὲν ἔχει, ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστὶν, ὅτι προειλημένου ἑαυτῇ, πᾶν τὸ ἔνδον διαφθειρεται καὶ γηρᾷσκον καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκοῦν, [f] εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅτι [g] πάλιν ἄλλα νέα ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ. ἵνα μήτε ὑσίας, ἔξωθεν χρήζῃ, μήτε ὅπως ἐκβάλῃ τὰ σαπρότερα προσδέηται. ἀρκεῖ δὲ αὐτῇ καὶ χώρα τῆ ἑαυτῆς, καὶ ὕλη τῆ ἑαυτῆς καὶ τέχνη τῆ ἰδίᾳ. c L.6.§.36. d L.3.§.2. e L.4.§.23. Sup.§.18. f L.7.§.25. g L.7.§.23.

§. 51. [h] Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ὑπούρειν. [i] μήτε ἐν ταῖς ὁμιλίαις φύρειν. [k] μήτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἀλᾶσθαι. μήτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι, ἢ ἐκθόρυβος. μήτε ἐν τῷ βίῳ ἀσχολεῖσθαι. κλείνυσι, κρεανο- h L.3.§.16. i L.7.§.66. Sup. §. 13. k L.7.§.68. Sup.§.28.

ANNOTATIONES.

το; λέγε, ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. ἄλλο ἂν ὀδύν; ὀδύν. ὁ πατήρ μοι ὀδὺν δίδωσιν. [τί ἐστι τοῦτο, ὁ πατήρ μοι ὀδὺν δίδωσιν. ἄλλο ὀδύν; ὀδύν.] ὅτι δὲ κακόν ἐστι τοῦτο, [τί] ἔξωθεν αὐτῷ δεῖ προσθεῖναι καὶ προσκατασκεύασθαι; *At uxor malè me tractat. Rectè. Si qis ſciſcitetur, qid eſt iſtud? Dic, Uxor malè me tractat. Nihil ergò aliud? Nihil. Pater nihil mihi largitur. Aliud nihil? Nihil. Id verò eſſe malum, extrinſecus adjiciendum eſt, & affingendum mendacium.* Ità enim reſtaurandus locus ille videtur. Atqe hoc eſt qod προσδοξάζειν Marcus dixit, *l.* 7. §. 64. προστιδοξάζειν Epictetus. Hoc enim ex Epicteti ejuſdem διαλέξεων ab Arriano digeſtarum *l.* 5. qi jam intercidiſſe videtur, tanqam Stoicis familiare, & peculiare vocabulum, adducit Gellius *l.* 19. *c.* 1. ubi ſapientem dicit objectis viſis terrificis οὐ συγκατατίθεσθαι, οὐδὲ προσεπιδοξάζειν, *nec adſentiri, nec ulteriùs aliqid adjicere, & opinari,* qàm qod viſum ipſum renunciat. Neqe enim duo iſta, qod Gellius feciſſe videtur, confundenda prorſus & pro eodem habenda exiſtimem. In hanc eandem ſententiam Philemon Comicus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 108.

Μείζω τὰ κακὰ ποιοῦσι πολλοὶ, δέσποτα,
Αὐτοὶ δ' αὑτοὺς, ἢ πίφυκε τῇ φύσει.
Οἷον, τίθνηκεν υἱὸς, ἢ μήτηρ τινὶ,
Ἤ γῆ Δί', ἄλλων τῶν ἀναγκαίων γέ τις.
Εἰ μὲν λαβοῦσ' αὐτ', Ἀπίθαν', ἀνθρωπ- γὰρ ἦν,
Τοιοῦτον γίγνετ' τὸ κακὸν, ἡλίκον περ ἦν.
Ἐὰν δ' ἀβίωτ- ὁ βί-, οὐκ ἴσ' ὅ τι λέγομεν,
Ἀπόλωλεν, ἐν ἑαυτῷ ἐὰν τὸ σκοπῇ,
Πρὸς τοῖς κακοῖς ἄλλος ἕτερα συλλέγει κακά.
Ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖται, ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.
Here, perſæpe homines graviora efficiunt mala
Ipſi ſibi ipſis, qàm ea ſunt naturâ ſuâ.
Exceſſit vitâ natus, avt mater puta,
Avt proxima aliqis ex neceſſitudine.
Id ſi qis ſic accipiat; Nempe obiit diem
Homo natus; qantum fuerat, tantundem eſt malum.
Qòd ſi ſic; Periit; non tuebor amplius;
Hev vita invita: qi iſta ſecum deputat,
Is ad malum alia ſibi conſarcinat mala.
At qi rationis cuncta ad arbitrium vocat,
Is qod dolet deducit, retinet qod juvat.

Grotius. Seneca *Ep.* 78. *Levis dolor eſt, ſi nihil illi opinio adjecerit.*

Γνωρίζων] vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 3. & *l.* 7. §. 29.

§. 50. Τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα;] Vide *l.* 6. §. 36. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 6. Ἀλλὰ μύξας μοι ῥίνει. τίνος ἂν ἕνεκα ἔχεις, ἀνδράποδον, οὐκ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σαυτόν; τοῦτο ἂν εὔλογον μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; καὶ πόσῳ κρεῖττον ἀπομύξασθαί σε, ἢ ἐγκαλεῖν; *Sed mucores mihi deſtillant.* A *Qâ ergò gratiâ manus habes, mancipium? nónne ut ipſe te emungas? Ergòne conſentaneum eſt mucores in mundo exſiſtere? At qantò præſtat te emungere qàm naturam accuſare?* vide qæ ſequntur. Chryſoſtomus *Orat. de ſtat.* 1. Μὴ λέγωμεν, τίνος ἕνεκεν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὰ κωλύματα; διὰ τοῦτο γὰρ συνεχώρησεν, ἵνα σε τὴν προθυμίαν τοῖς πολλοῖς δείξῃ μᾶλλον. *Ne dicamus, cujus gratiâ Deus impedimenta hac conceſſit? ideo enim conceſſit, ut animi tui alacritatem pluribus amplius oſtenderes.*

Ἔξω ὀδὺν ἔχει] Hoc eſt qod Seneca *Ep.* 93. *Omnia qæ uſqam erant, cluſit; & ſeipſam ſui finem fecit.* de natura principali. Et Empedocles pariter à Plutarcho lavdatus, *de placit. Philoſoph. l.* 1. *c.* 18. à Theodoreto *therapevt. l.* 4. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 2. de mundo ſive univerſo, B

Οὐδέ τι τῆ πάντος κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.
Nil eſt in toto vacuúmve ſupervacuúmve.

Grotius.

Εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει] vide *l.* 7. §. 23, 25.

§. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπισύρειν] *Fluctuari* Xylander. *tardum & remiſſum eſſe* Caſavbonus havd malè. Ἐπισύρειν, langvidè agere: tractum ab eqis, qi apud Medicos veterinarios ἐπισύρειν dicuntur, cùm illa *trahentes langvidè incedunt,* τὰ ὀπίσθια ἰφίλκοντες ἐπὶ τὰ ἔμπροσθια, καὶ ὑποφέροντες, ὥστε ἀλλήλοις συγκρούειν. *Crura poſteriora attrahentes ad priora,* C *& ita ſummoventes, ut propemodum collidant.* utì Ariſtoteles *hiſtor. animal. l.* 8. *c.* 24.

Κτείνωσι, κρεανομῶσι] Τὸ κρεανομῶσιν propriè de *viſceratione* uſurpatur, in qa κρέα νέμονται, *carnes diſtribuuntur.* Homerus *Il.* 1. *v.* 216.

Πάτροκλ- μὲν σῖτον ἀλὸν ἐπίνεμε τραπέζῃ
Καλοῖς ἐν κανέοισιν. ἀτὰρ κρέα νῶμεν Ἀχιλλεύς.
Patroclus qidem panem accipiens menſa impertiit
Pulcris in caniſtris: ſed carnem diſtribuit Achilles.

id eſt, ἐκρεανόμει, indè enim κρεανόμ-, *qi diſtribuit carnes.* Evſtathius *ibidem.* Verùm Marcus noſter iſtic aliter accipit, de D immanium atqe efferatorum hominum truculentia, qi congeneres ſibi mactant, oſſáqe eorum *diffringunt tanqam ad ollam, carnes in fruſta ſecant, velut ad lebetem:* ut Micheas loqitur, *c.* 3. *v.* 3. qod Cleoni minatur ille in Ariſtophanis *eqit.*

Περικόμματ' ἐκ σου σευάσω.

id eſt, κατὰ μέρ- κατακόψω τὸ σῶμα, *in partes corpus diſcindam. Scholia.* Ità vocabulum uſurpavit Conſtantinus Manaſſes in *breviario hiſtorico de Domitiano pag.* 82.

Διψῶν αἱμάτων καὶ σφαγῶν, μάγειρος τῶν ἀνθρώπων
Κρεανομῶν ἀσυμπαθῶς. —
Sanguinis & cadium avidus, hominum coqus,
Citra commiſerationem carnibus humanis dilaniandis deditus.

Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 74. *C.* ubi Penthei diſcerptionem δύσαγγον κρεανομίαν, *inceſtam viſcerationem* appel-

κρεανομᾶσι, κατάρεμις ἐλαύνουσι. τί οὖν τοῦτο πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μένειν καθαρὰν, φρενήρη, σώ-
a Sup.§.1.l. φρονα, δικαίαν; ὅσον [a] εἴ τις πηγὴν διαυγῆ καὶ γλυκεῖαν, βλασφημοίη αὐτὴν, ἡ ὑ ἐ
3.§.4.l.7.§. 15.
b L.12.§.1. παύεται πότιμον ἀναβλύουσα. [b] κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, ταχὺ διαχεθάσας αὐτὰ καὶ σκεδά-
c L.6.§.30. σας, καὶ [c] ἐθαμῶς βαφήσεται. πῶς οὖν [d] πηγὴν ἀέν-
d L.7.§.59. ναον ἕξεις, καὶ μὴ φρέαρ; φύσα σεαυτὸν πάσης
e L.11.§.9. ὥρας εἰς ἐλευθερίαν, [e] μὴ ἐ ἀμενῶς, καὶ ἀπλῶς,
13. καὶ αἰδημόνως.

f L.4.§.29. §.52. [f] Ὁ μὴ εἰδὼς ὅτι ἔστι κόσμος, οὐκ οἶδεν ὅπου ἐστίν. ὁ ὢ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, ἵν πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστὶ κόσμος. ὁ ὢ ἔν τι τούτων ἀπολιπών, οὐδὲ πρὸς ὅ, τι αὐτὸς πέφυκεν
g Sup.§.44. εἶναι. τίς οὖν φαίνεταί σοι [g] ὁ τὸν τῶ κρο῀ῦντων ἔπαινον φεύγων * ἡ ἰδίων, [ἢ] οἳ οὐδ' ὅπου εἰσὶν, οἵ τι-
*ἰδίων Xyl. Lug. ἢ διώκων f. L. 11. §. 11. νές εἰσι γινώσκουσι;

h L.3.§.4.l. 4.§.3. §.53. [h] Ἐπαινεῖσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τοῦ τῆς ὥρας ἑαυτῷ καταρωμένου; δέεσθαι θέλεις ἀν-
i L.5.§.10. θρώπων, [i] ὃς οὐκ δέεται ἑαυτοῦ; [k] ἀρέσκειν ἑαυτῷ,
k L.6.§.16. Sup.§.10. ὁ μεταγνοῶν ἐφ' ἅπασι σχεδὸν οἷς πράσσει;

l L.6.§.16. l.9.§.8. §.54. Μηκέτι μόνον [l] συμπνεῖν τῷ περιέχοντι

dunt, diris te devovent. qid hæc obſtant, qo minùs mentem ſerves puram, prudentem, ſobriam, juſtam? qemadmodum ſi qis fonti aſtans limpido ac dulci, conviciis eum inceſſerit, at ille nihilominus laticem potui accommodum fundere non ceſſat. qin & ſi lutum qis fimúmqe injecerit, diſperget citò diluétqe eum, nec eodem inqinabitur. qomodo ergò fieri poteſt, ut fontem perennem in te, non puteum, habeas? ſi uſu aſſiduo libertatem cum æqanimitate, ſimplicitate, modeſtiâ qaſi nativam tibi reddideris.

§.52. Qi neſcit eſſe mundum, ubi ſit neſcit. qi neſcit ad qid natus ſit, nec qis ipſe, nec qid mundus ſit, novit. qi avtem in horum alterutro deficit, nec ad qid ipſe natus ſit, dicere poteſt: qalis ergò tibi videtur is, qi vanos hominum eorum plavſus vel averſatur vel avcupatur, qi nec ubi ſint, nec qi ſint ipſi, nôrunt?

§.53. Num in votis habes ab eo lavdari, qi intra horulæ ſpatium ter ſemet execratur? num ei ſtudes placere, qi nec ſibi ipſe placet? avt qomodo ſibi placet, qem omnium ferè, qæ facit ipſe, pœnitet?

§.54. Curæ tibi deinceps ſit, non tam cum aëre am-

ANNOTATIONES.

pellat: Idémqe de Bacchicis orgiis *ibidem* & ex eodem Evſebius *prapar. l. 2. c. 3.* ex Clementis codicibus emendandus. *Διόνυσον μανόλην ὀργιάζουσι Βάκχοι, ἀμοφαγίᾳ τὴν ἱερομανίαν ἄγοντες, καὶ τελίσκουσι τὰς κρεωμανίας τῶν φόνων. Bacchum Menolen ſollennibus orgiis celebrant, crudarum carnium belluatione ſacram inſaniam peragentes, caſarúmque victimarum partes dividunt.* Eodem ſenſu τὸ κατακερματίζειν ab Herodoto uſurpatur, *l. 7. p. 505. D.* ubi de Pytheo Iſchenoi filio, ὃς ἐς τοῦτο ἀντέχε μαχόμενος, ἐς ὃ κατακερματίζθη ἅπας. *qi eouſque pugnando reſtitit, donec velut in laniena, fruſtatim conciſus eſt:* κατακερματίζθη.

ᵀΟιον εἴ τις παρασὰς πηγὴ διαυγεῖ, καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν] Seneca *de benefic. l. 7. c. 31. Non eſt mihi relata gratia. qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores: qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perſeverant. Alius illis objicit negligentiam noſtri, alius iniqitatem, alius illos extra mundum ſuum projicit, & ignavos, bebetéſqe, ſine luce, ſine ullo opere, deſtituit: Alius ſolem, cui debemus, qòd inter laborem qietémqe tempus diviſimus, qòd non tenebris immerſi, confuſionem æterna noctis effugimus, qòd annum curſu ſuo temperat, & corpora alit, fata evocat, percoqit fructus, ſaxum aliqod, avt fortuitorum ignium globum, & qidvis potiùs qàm deum, appellat. Nihilominus tamen more optimorum parentum, qi maledictis ſuorum infantium arrident, non ceſſant dii beneficia congerere de beneficiorum avtore dubitantibus: ſed aqali tenore bona ſua per gentes popvlóſqe diſtribuunt, unam potentiam ſortiti, prodeſſe. Spargunt opportunis imbribus terras, maria flatu movent, ſiderum curſu notant tempora, hyemes aſtatéſqe interventu lenioris ſpiritûs mollisunt; errorem labentium animorum placidi, atqe propitii ferunt. imitemur illos.* Meliúſqe multò Dominus Chriſtus. Matth. *c. 5. v. 44, 45.* Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Diligite inimicos veſtros, benedicite iis qi devovent vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis qi vobis ſunt infeſti, & perſequuntur vos, ut ſitis filii patris illius veſtri, qi eſt in cælo; facit enim ut ſol ſuus exoriatur ſuper malos & bonos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Sive ut Luc. *c. 6. v. 35.* Καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Et eritis filii altiſſimi; nam ipſe benignus eſt in ingratos & malos.* vide *l. 7. §. 14, 69.* Minus eſt qod de lapide Epictetus *l. 1. c. 25.* qàm qod Marcus hîc de fonte; Παρασὰς λίθοι λοιδόρει, καὶ τί ποιήσεις; ἂν οὖν τις ὡς λίθῳ ἀκύρῃ, τί ὄφελος τῷ λοιδορουμένῳ; ἂν δ' ἔχει τὴν ἀσθένειαν τοῦ λοιδορουμένου ἐπιβάθραν, τότε ὄνησί τι. *Adſta lapidi, eique conviciare: qid proficies? Si qis ergò ut lapis avdierit, qam è ſuis maledictis capies utilitatem conviciator? Sin conviciator ejus, cui maledicit, imbecillitatem tanqam ſcalas prehenderit, tunc aliqid proficiet.* Ità legò conjunctim, qod codices ſed perperam diviſim ἐπὶ βάθραν exhibent. unde vetus lexicon βάθραν procudit, qod *ſcalam* ſignificet.

Πηγὴν ἀέναον] fontem perennem; qi non fallat, ut torrentes Temæ, Jobi *c. 6. v. 14, 20.* Naſo *remed. l. 2.*

Flumine perpetuo torrens ſolet altius ire:
Sed tamen hæc brevis eſt, illa perennis aqa.

A Cotys, apud Antonium *Meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἑώρακα χειμάῤῥους πολλαχοῦ μείζους τῶν ἀενάων, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον. *Vidi fluvios torrentes perennibus, ſed parvo tempore majores.* Seneca *Ep. 95. Non promittes talem in perpetuum, qi caſu bonus eſt.* facit huc qod de gratia divina, qa ſuos is imbuit, Chriſtus Joannis *cap. 4. v. 14.* Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένης εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Fiet in eo fons aqa ſalientis in vitam æternam.*

Φύσα σεαυτὸν] *compone te* Xylander. *gigne te* Caſavbonus. phraſis duriuſcula, & ſyntaxis inſolens. itaqe ſuſpecta mihi lectio. qam tamen ſi retinere libuerit, qia alia commoda non occurrit, malim vertere, *congenitam & qaſi nativam fac tibi uſu atqe induſtriâ jugi libertatem.* In hoc te aſſiduò exerce, ut virB tus qaſi in naturam tranſeat tibi. qod Clemens *Strom. l. 7.* Τῷ ἄρα ἀνακόλλητον τὴν ἀρετὴν ἀσκήσει γνωσικῇ πεποιημένῳ, φυσιοῦται ἡ ἕξις. καθάπερ τῷ λίθῳ τὸ βάρος, ὅτως τοῦ δὴ ἡ ἐπιστήμη ἀνακόλλητος. *Ei ergò, qi exercitatione profectâ ex cognitione paraverit virtutem, qa non poteſt amitti, efficitur naturalis habitus. Et ſicus lapidi gravitas, ita hujus ſcientia evadit hujuſmodi, ut amitti non poſſit.*

§.52. Τίς οὖν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαινον φεύγων ἰδιώτης. ἢ οἳ οὐδ'] Ità Baſilienſis qod Xylander & Lugdunenſis in ἰδίων verterunt, Xylander ſic reddidit, *uter verò tibi elegantior videtur, is qi plavdentium fugit lavdem, an illi, qi neqe ubi,* C *neqe qi ſint, cognoſcunt?* ergò juxta Xylandrum etiam tranſponenda fuerint verba; legendúmqe τί; οὖν ἰδίων φ. σοι. vel τίς οὖν φ. σ. ἰδίων, &c. Caſavbonus qid legerit, havd eſt conjectu proclive. cæterùm ἢ illud in clavſula noviſſima excludit. Sic enim vertit; *Qalem ergò cenſes illum eſſe, qi tanqam rem momenti alicujus proponit ſibi ſtrepitum plavſumqe hominum, qi nec ubi ſint, nec qi ſint, ipſi nôrint.* Forſan, φεύγων ἢ διώκων fuerit, ut *l. 11. §. 11.* Οὔτε φεύγων οὔτε διώκων ὀφθήσῃ. *Eáſqe nec fugies amplius, neqe proſeqeris.* ità legendo vel ſic poteſt concipi; *Qalis ergò tibi is videtur, qi vanos hominum plavſus vel averſatur, vel avcupatur;* (ſiqidem is ad qid natus ſit non videtur attendere.) *vel ii etiam, qi nec ubi ſint, nec qi ipſi ſint,* D *nôrunt?* vel etiam Caſavbonum ſeqendo, qi v. h. p. v. av. v. avc. qi nec ubi ſint, &c. Liceat bona cum lectoris venia, aliam inſuper de loco iſto ſuſpicionem meam proponere. Fieri poteſt, ut Marcus ſcripſerit, ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαινον ἢ ἐνφημίαν διώκων, ut ex ἢ ἐνφημίαν, illud φεύγων ἢ enatum ſit: vel etiam ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἢ [ψόγον] φεύγων, ἢ ἔπαινον διώκων, ut ψόγον interciderit, ἢ alterum in proximam clavſulam tranſierit, per excriptoris oſcitantiam. Siqidem ἔπαινον φεύγειν, ſive lavdem vanorum hominum fugere, res eſt lavdis potiùs qàm vituperii. vide *lib. 10. §. 13.* Cæterùm alii viderint. τίς avtem, ἀντὶ τοῦ ποῖός τις freqentius eſt, qàm ut multis moneri opus ſit.

§.53. Ὃς ἂν ἀρέσκειν ἑαυτῷ] vide *ad l. 3. §. 4.* Seneca *de* E *tranqill. c. 2. Innumerabiles proprietates ſunt, ſed unus effectus vitii, diſplicere ſibi.* Διαφέρονται γὰρ ἑαυτοῖς (οἱ φαῦλοι) καὶ ἑλέσθαι μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Diſſentiunt enim inter ſe, dum alia cupiunt, alia volunt.* Ariſtoteles *Eth. l. 9. c. 4.* Seneca idem *Ep. 102. Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? Non eſt unius una.* Flaccus *Ep. 1.*

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

qaſi dicat, non poſſunt.

§.54. Συμπνεῖν] Arnobius *l. 2. Aures accipiunt naribus &*

per

ambiente te conſpirare, qàm menti cuncta ambienti conſentire. neqe enim minùs vis illa intellectualis ubiqe diffuſa eſt & permeat cuivis expoſita qi attrahere eam poteſt, qàm aëria cuilibet qi reſpirationis eſt compos.

§. 55. Generatim malitia mundo non obeſt. particulatim nec alteri cuiqam. huic tantùm eſt noxia, cui conceſſum eſt ab ea immunem eſſe, qandocunqe id ipſe voluerit.

§. 56. Arbitrio meo ex æqo res indifferens eſt arbitrium vicini mei, atqe animula avt caruncula ejus. etiamſi enim qàm maximè alter alterius cavſſà mutuò nati ſimus, mentium tamen noſtrarum cuilibet peculiaris ſua conſtat poteſtas. alioqi vicini mei malitia malum me faceret: id qod Deo non eſt viſum, nè alieni arbitrii eſſet miſerum me facere.

§. 57. Sol defundi videtur, & ubiqe qidem diffe-

ἀέρι, ἀλλὰ ἤδη καὶ [a] συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. εἰ γὰρ ἧττον ἡ νοερὰ δύναμις πάντῃ κέχυται καὶ διαπεφοίτηκε τῷ σπᾶσαι δυναμένῳ, ἥπερ ἡ ἀερώδης τῷ ἀναπνεῦσαι δυναμένῳ.

a L. 9. §. 1. l. 10. §. 21.

§. 55. Γενικῶς μὲν, [b] ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον. ἡ δὲ καθ' μέρος, [c] οὐδὲν βλάπτει τὸ ἕτερον. [d] μόνῳ δὲ βλαβερά ἐστι τούτῳ, [e] ᾧ ἐπιτέτραπται καὶ ἀπηλλάχθαι αὐτῆς, ὁπόταν πρῶτος ἔτως θελήσῃ.

b L. 5. §. 35. c L. 2. §. 1. l. 4. §. 7. d L. 9. §. 4. e L. 2. §. 11. l. 7. §. 71. l. 10. §. 13.

§. 56. [f] Τῷ ἐμῷ προαιρετικῷ τὸ τοῦ πλησίον προαιρετικὸν ἀδιάφορόν ἐστιν, ὡς καὶ τὸ σωματάριον αὐτοῦ, καὶ τὸ σαρκίδιον. καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα [g] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν, ὅμως τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν ἕκαστον [h] πῶς ἰδίαν κυρίαν ἔχει. ἐπεί τοι [i] ἔμελλεν ἡ τοῦ πλησίον κακία ἐμοῦ κακὸν εἶναι. [k] ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ, ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν.

f L. 5. §. 20. l. 6. §. 32. g L. 2. §. 1. Inf. §. 59. h L. 5. §. 3. l. 12. §. 3. i L. 2. §. 1. l. 5. §. 35. k L. 2. §. 11.

§. 57. [l] Ὁ ἥλιος καταχεύδαι δοκεῖ, καὶ πάν-

l L. 12. §. 30.

τῃ

ANNOTATIONES.

per ambelitum reciprocatas reddunt; & nos ſpiritum conſimiliter, & reſpiramus commeatibus crebris. vide *l.* 9. §. 8.

Συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ] i. e. Deo ſive numini divino, conſentire; qod ὁμογνώμονα εἶναι dixit, *lib.* 9. §. 1. συνειρᾶν *l.* 10. §. 21.

Παντηκέχυται καὶ διαπεφοίτηκε] animam mundi, ſive mentem, vult in omnia diffuſam, & permeantem univerſa; de qa *ad l.* 4. §. 40. eam Deum eſſe agnoſcunt Stoici ipſi; qem & Jeremias *c.* 23. *v.* 24. ait, *cælum & terram implere*: *intra* nimirum *omnia, nec incluſum*; *extra omnia, nec excluſum*; ut Hildebertus *in ſymbol.* Unde dictum Empedocli, *Deum eſſe ſphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nuſqam.* Trithemius *ad Cæſar. q.* 1. qanqam Joannes Gerſon *ſuper Magnificat. conc.* 3. ſupplendum monet; *niſi in ſeipſo.* Cæterùm Julius Scaliger *de ſubtil. exerc.* 363. *Triſmegiſtum, ſed peſſimè, dixiſſe, Deum eſſe, cujus medium in centro, circumferentia ubiqe.* Optimè Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infuſus, & circumfuſus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.*

§. 55. Οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον] ità *l.* 5. §. 35. τίς δὲ βλάβη τῇ κοινῇ; *communitatem autem qis laſerit?*

Οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον] vide *ad l.* 2. §. 1.

Μόνῳ δὲ βλαβερόν ἐστι] Malitia ſive vitium, habenti ſolummodo malum eſt, & domino ſuo duntaxat nocet. Hierax Pythagoricus in *lib. de juſtitia* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ὁ καλάρχων ἀνὴρ πρὸ τῶν ἀδικεῖσθαι μελλόντων ἑαυτὸν ἀγαθῶν ἀδικεῖ. ἐν μὲν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἀδικούμενον ἐκ παντὸς ἡ ψυχή. τὸ δὲ ἀδικεῖν, καὶ ἐπιβουλεύειν ἡ κακία, καὶ ἐν τῷ ἀδικοῦντι, καὶ καλὰ τὰ ἀδικούμενα. ἀλλὰ τὸν μὲν ἧττον, (βλάπτει,) τὸν δὲ πλεῖστον. ἧττον μὲν τὸν ἀδικεῖσθαι μέλλοντα, πλεῖστον δὲ τὸν ἀδικεῖν διανοούμενον. ἐπὶ καὶ ἀπ' αὐτὸ τὴν κίνησιν λαμβάνει καὶ τὴν ἔκπαρσιν. ἐγειρομένη τοίνυν, τὸν τεκόντα πρῶτον ἀνάπτει, καὶ περὶ τοιαῦτ' ἐν ταῖς ᾠδῖσι φλέγει, καὶ διίστα λυμαίνεται, καὶ τῷ ἀπ' αὐτῆς ἰῷ χρόζει δυσποιεῖ τῇ βαφῇ. ὅτε γὰρ τῷ πυρὶ τὴν τοιαύτην ὕλην διελθεῖν δυνατὸν [πρὸς] τὴν τῶν ἄλλων λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι. ὥτω καὶ πᾶς ἄδικος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γίνεται, πρὶν εἰς ἄλλους ἀφεῖναι. *Quandoqidem autor injuriæ ignorat ſeipſum ladi pro aliis qibus nocere ſtudet, intelligat qod duplex eſt injuſtitia. Una ſanè pars eſt noſtri, qa ſemper ab omnibus ſic affectis injuriam accipit, nempe ipſa anima. Id autem qod injuriam facit, inſidiaſqe molitur, eſt malitia, qa ab autore incipiens, in illum qi afficitur redundat. Sed ipſum autorem injuriæ illatæ, aut inferre cogitantem, plurimùm ladit, minùs eum qi injuriam accipit. Ab autore enim principium fit motus & excitatio. Intùs verò concitata injuria parturientem primùm incendit, ac anteqam pepererit, inflammat prurigine, tranſcinſqe ladit, & veneno ſuo pertinaci tinctura imbuit. Qemadmodum enim ignis non poteſt prætaritâ ſine damno materiâ, in qa primùm conceptus eſt, priuſqam prorſus ipſam conſumat, ad aliorum noxam converti. Ita qivis injuſtus malitiam ſuam primus experitur, anteqam in alios emittat.* Itaqe efferos hoſce animi affectus, ſive πάθη, Themiſtius *Orat. qinqen.* confert σκιρροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρούμενα καὶ δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ἢ ἐντέτηκε. *ſcirrhis morbis, ipſam primò afflictam animam, cui inſtabuerant, conſumentibus.* ità ſiqidem Pantinus locum corruptum dubio procul cenſet reſtituendum. cætera forſan feliciter ſatis: ultimum illud ἢ ἐντέτηκε, qod ille vertit, *cui inſtabuit*, minùs placet, malim ἢ ἐντέτοκε, *cui innaſcitur*; qemadmodum Ariſtophanes *Veſp.* Νόσον ἀρχαῖαν ἐν τῷ ποδὶ ἐντετοκῶς. *morbum veterem pedi innatum.* Seneca *Ep.* 81. *Minimum ex neqitia leviſſimúmqe ad alios redundat: qod peſſimum ex illa eſt, & (ut ità dicam) ſpiſſiſſimum, domi remanet, & premit habentem. qemadmodum Attalus noſter dicere ſolebat, Malitia ipſa maximam partem veneni ſui bibit. Illud venenum, qod ſerpentes in alienam perniciem proferunt, ſine ſua continent; non eſt huic ſimile: hoc habentibus peſſimum eſt.* Verùm ulteriùs iſtis Marcus noſter progreditur. Maleficus qiſqe ſe primùm, ſe præcipuè lædit, inqiunt illi: ſe ſolùm, iſte. Veneni ſui maximam partem exorbet ipſe, ajunt illi, totum prorſus, iſte. vide *infrà* §. 59.

Ὁπόταν πρῶτος ἔτως θελήσῃ] In ipſius, inqit, eſt arbitrio, qamprimum ipſe voluerit, malitiam ſuam deponere. vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 7. §. 71. Seneca *Hippolyt.* 1. 2.

Pars ſanitatis, velle ſanari fuit.

Ità Jacſonus noſter *in ſymbol. part.* 2. *l.* 2. *c.* 6. §. 3. *pars eſt morbi nolle ſanari: pars ſanitatis; velle ſanari.* Secùs nimirum, qàm in corporis affectibus. εἰ γὰρ, εἰ βέλονται ὑγιαίνειν, ὑγιαίνουσιν. *non enim, ſi velint ſanari, ſanantur.* Ariſtoteles *Eth. Eudem. l.* 7. *c.* 2. Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 19. Οὐ γὰρ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων ἐστὶν ἰδεῖν, ἔτω καὶ ἐπὶ τῆς προαιρέσεως. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωματικῶν, ἀκίνητά ἐστι πολλάκις τὰ τῆς φύσεως πάθη. ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλ' ἔστι πολλάκις θελήσαντα καὶ τὸν φαῦλον μεταβαλέσθαι αὐτομολῆσαι καὶ γενέσθαι καλὸν, καὶ τὸν καλὸν ῥαθυμήσαντα πρὸς τὴν κακίαν ἐξολισθῆσαι. ἐπεὶ οὖν αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν ἠργάσατο ὁ τῶν ὅλων θεὸς, — οὐκ ἀνάγκην ἐπιτίθησιν, ἀλλὰ τὰ φάρμακα καταλλήλα ἐπιβεὶς, ἀφίησιν ἐν γνώμῃ τῷ κάμνοντι κεῖσθαι τὸ πᾶν. *Non enim ſicut in corporalibus vulneribus videri ſolet, ita & in voluntate eſt. Nam in corporalibus naturæ affectiones ſæpe immobiles ſunt, in voluntate autem non ita ſe res habet. Sæpe enim ſi voluerit, etiam qi malus eſt, mutatur, & fit bonus: & qi bonus, per ignorantiam excidit, & fit malus. Qia ergò liberi arbitrii eſſe noſtram naturam fecit omnium Dominus, neceſſitatem non imponit, ſed congruis remediis appoſitis totum jacere in ægrotantis ſententia dimittit.* vide *ad l.* 10. §. 13.

§. 56. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] vide *lib.* 2. §. 1. & *infrà* §. 59.

Ἡ τοῦ πλησίον κακία ἐμοὶ κακόν] vide *ſuprà* §. 50. & *l.* 4. §. 43. Epictetus *l.* 3. *c.* 18. Τί σοι καὶ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ; *Qid tibi cum alienis malis?* & *c.* 24. Τὴν δ' ὑσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἄξιον, τὸν κηδόμενον ἡμῶν καὶ πατρικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις. *Naturam verò bonorum & malorum, ut eo dignum merust, qi nos curaret, & patriâ ſolicitudine tueretur, in propriis collocavit.* ubi reſtituenda vocula una qæ intercidit, θεὸς, ut τῷ θεῷ, qod præceſſerat, reſpondeat, & *in* τοῦ κοινοῦ ſupplendum ὁ θεός.

Οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ] vide *l.* 2. §. 11.

Ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 25. Οὐ δύνασαί ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ἢ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. *Nihilo magis per alium in malo eſſe potes, qam in vitio.* Seneca *Epiſt.* 70. *Bono loco res humanæ ſunt, qòd nemo niſi vitio ſuo miſer eſt.* Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 18. Οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἀθλίους ποιῆσαι δυνήσεται, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ποιήσωμεν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ μακαρίους, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ἐργασώμεθα μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. *Nemo enim nos poterit facere miſeros, niſi nos ipſos fecerimus. ſicut certè neqe beatos, niſi Dei gratiâ nos ipſos fecerimus.* vide *l.* 10. §. 13.

§. 57. Ὁ ἥλιος καταχεύδαι δοκεῖ] Simile qiddam de Deo & mente humana, Seneca *de beat. vit. c.* 8. *Mundus cuncta complectens, rectórqe univerſi Deus, in exteriora qidem tendit, ſed tamen in totam undiqe in ſe redit. idem noſtra mens faciat: cùm ſecuta ſenſus ſuos, per illos ſe ad externa porrexerit, & illorum & ſui potens ſit, & in ſeſe revertatur.* Et *Epiſt.* 41. *Qemadmodum radii ſolis contingunt qidem terram, ſed ibi ſunt unde mittuntur: ſic animus magnus, & ſacer, & in hoc demiſſus ut propius divina noſſemus, converſatur qidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ: illinc pendet, illuc ſpectat, ac nititur:*

τῇ μὲν κέχυ), ὁ μὲν ἐκκέχυ). ἡ γὰρ χύσις αὕτη πίσις ἐστίν. ἀκτῖνες γὰρ αἱ αὐγαὶ αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ἐκλείνειν λέγον). ὁποῖον δέ τι ἐστὶν ἀκτίς, ἴδοις ἂν εἰ διά τινος εἰς οἴκημα σκιασμένον οἷον τὸ ἀφ' ἡλίου φῶς εἰσδυόμενον θυρίσιο, γίνε) γὰρ [a] καθ' ὁδὸν, καὶ ὥσπερ διαιρεῖται δὴ πρὸς τὸ στερέμνιον, ὅ, τι ἂν ἀπαντήσῃ, διείργον τὸν ἐπέκεινα ἀέρα. [b] ἐπιπλοκὴν δ' οὐ ἴσχει, οὐ δὲ κατώλισθεν, οὐδὲ ἔπεσε. τοιαύτην δεῖ τινὰ λύσιν καὶ διάχυσιν τῆς διανοίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς ἔκχυσιν, ἀλλὰ πίσιν, καὶ [c] πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα, μὴ βίαιον μηδὲ ῥαγδαίαν τινὰ ἐπέρεισιν ποιεῖσθαι. μηδὲ μὲν καταπίπτειν, ἀλλὰ ἵστασθαι, καὶ ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει τὸ αὐγῆς, τὸ μὴ ἐπιλάμπον αὐτῷ.

a Inf. §. 60.

b L. 10. §. 33

c L. 6. §. 50. l. 8. §. 32. l. 10. §. 12.

§. 58. Ὁ τὸ θάνατον φοβούμενος, ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται), ἢ αἴσθησιν ἑτέραν. ἀλλ' [d] εἰ μὲν οὐκέτι αἴσθησιν, οὐδὲ κακῷ τινὶ αἰσθήσῃ. εἰ δὲ ἀλλοιστέραν αἴσθησιν κτήσῃ, ἀλλοῖον ζῷον ἔσῃ, καὶ οὐ ζῷν οὐ παύσῃ.

d L. 7. §. 32. Sup. §. 25.

funditur, nec effunditur tamen. illa enim diffusio est extensio tantum. itaqe ab extendendo radii ejus nomen sortiti sunt. cujusmodi verò res sit radius, perspicere licet, si per angustum aliqod foramen lumen à sole profectum in domicilium tenebricosum subingredi videris. rectâ enim procedit, & refringitur qodammodo, ubi corpus aliqod solidum occurrerit, qod aërem ultrà non admittit. ibi autem consistit, & nec delabitur, nec decidit. talem ergò mentis solutionem & diffusionem esse oportet, non effusionem utiqe, sed extensionem, qæqe adversùs obvia qælibet impedimenta non violentam & impetuosam collisionem adhibeat, nec etiam decidat, sed consistat, & illustret qicqid eam admiserit. privabit enim semet splendore illius, si qis eam non transmiserit.

§. 58. Qi mortem formidat, vel sensûs extinctionem, vel aliusmodi aliqem sensum formidat. atqi, si sensum nullum prorsus habueris, nec mali qicqam sensurus es; sin sensum aliusmodi, animal aliusmodi futurus es, nec vivere desines.

§. 59.

ANNOTATIONES.

nostris tanqam melior interest. Minutius in *Octav. Deo cuncta plena sunt: ubiqe non tantùm nobis proximus, sed infusus est. in solem adeò rursus intende. Cælo affixus est; sed terris omnibus sparsus est, pariter præsens ubiqe interest, & miscetur omnibus.*

Οὐ μὲν ἐκκέχυται] De sole itidem Julianus *Orat.* 2. Τὸ φῶς δὲ οὐδεὶς αὐτοῦ ἀφαιρεῖται. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς αὑτὸν ἀφαιρεῖται φωτὸς, τὴν σελήνην ἐξ ἐναντίας ἰσαμένην περιλάμπων, καὶ μεταδιδοὺς αὐτῇ τῆς αὐτῆς φύσεως. οὐδὲ τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν τοῦτον κόσμον ἐμπλήσας * αὐτῆς [αὐτὴν vulg. αὐτῇ emendant perperam.] καὶ ἡμέρας. οὐκοῦν οὐδὲ ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀρετῆς μεταδιδοὺς ἄλλῳ, τῷ μεταδεδωκότι μεῖον ἴσχει φάος ποτέ. *Illius tamen lucem auferre nulla vis potest. Sed nec ipsemet suâ se luce spoliat, qum lunam objectam ex adverso collustrat, ac naturam qodammodo suam cum ea communicat. Neqe porrò cum ingens illi & admirabili mundo lucem ac diem impertit. Ita & vir bonus, cùm alterum virtutis suæ participem facit, nihilo qam antea minùs possidet.* De face pariter Tatianus ad Græc. *pag.* 145. Ἀπὸ μιᾶς δαδὸς ἀνάπτεται μὲν πυρὰ πολλά, τῆς δὲ πρώτης δαδὸς διὰ τὴν ἔξωψιν τῶν πολλῶν οὐκ ἐλαττοῦται τὸ φῶς. *Ab una face aliæ multæ qidem accenduntur, nec tamen prima facis lux minuitur propter plures inde accensas.* Qod Ennius apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Homo, qi erranti comiter monstrat viam,
Qasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Nihilo minùs ipsi lucet, cùm illi accenderit.

Ἀκτῖνες ἀπὸ τοῦ ἐκτείνεσθαι λέγονται] In notationibus ludere, & conatu parùm felici, Chrysippo Stoicísqe solenne fuit. Marcus istîc ἀκτῖνας dici vult solis radios παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ab *extendendo*; minùs probabiliter. Neqe enim solent præpositiones in deductis hac ratione immutari. Meliùs Grammatici παρὰ τὸ ἄγειν deducunt: ἄγω, ἄξω, ἦχα, ἦγμαι, ἤκτην, ἀκτίς. Neqe enim Etymologo accedo derivanti παρὰ τὸ ἄγω, τὸ φέρω, ὅτι πάνυ ἐκτεταμένη (qod & Marcus istîc) πάντῃ φέρεται. Malim παρὰ τὸ ἄγειν ἤτοι ἀγνύναι, τὸ κλάειν. i. e. frangere: unde & ἀκτὴ litus, ad qod undæ allisæ franguntur, & ἀκτῖνες solis radii, qòd πρὸς τὸ στερέμνιον ut Marcus loqitur, i. e. *ad corpora solida refringantur.*

Πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα] Seneca *Epist.* 92. *Sed qadam soli qoqe obstant. At solis vis & lux integra est etiam inter opposita: & qamvis aliqid interjaceat, qod nos prohibeat ejus aspectu, in opere est, cursu suo fertur. qoties inter nubila luxit, non est sereno minor, nec tardior qidem; qoniam multùm interest, utrùm aliqid obstet tantùm, an impediat. Eodem modo virtutis opposita nihil detrahunt. non est minor, sed minùs fulget: nobis forsitan non aqè apparet ac nitet; sibi eadem est, & more solis obscuri, in occulto vim suam exercet. hoc itaqe adversùs virtutem possunt calamitates, & damna, & injuria, qod adversùs solem nebula.*

Ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον] Iren. *adv. hæres. lib.* 4. *c.* 28. *qi in lumine sunt, non ipsi lumen illuminant, sed illuminantur & illustrantur ab eo.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει] Corpus opacum solis radios non admittendo, lucis beneficio sese privat, soli nihil detrahit. ità qi officium suum præstanti se opponunt, bono, qo frui poterant, se privant, avtori sive actori nihil obsunt.

§. 58. Ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται, ἢ αἴσθησιν ἑτέραν] Frigidum sanè, frivolúmqe nimis adversùs mortis metum solamen; *aut nullum es post mortem sensum habiturus, aut aliusmodi qàm nunc habes.* Hoc est, qòd Seneca *Epist.* 82. *adversùs mortem minuta jaculari; subulâ leonem excipere.* potest enim & sensus, qi nunc est, manere, manebítqe improbis, ut tamen aliusmodi cruciatus persentiscant, qàm dum hîc viverent, unqam experti fuerint.

Ἀλλοῖον ζῷον ἔσῃ] nihil hoc est necesse.

Τῷ ζῆν οὐ παύσῃ] Atqi hoc est ipsum miseriarum omnium cumulus & culmen; qòd improbis ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀπόκειται. *ad Hebr. c.* 9. *v.* 27. *semel tantùm mortem obire liceat.* qod Sophocles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 120.

Θανεῖν γὰρ οὐκ ἔξεισι τοῖς αὐτοῖσι δίς.
Namqe homini eidem bis datum non est mori.

Post mortem semel obitam, in morte secunda, qæ sic dicitur *Apoc. c.* 20. *v.* 14. qâ ζῶντες ἐβλήθησαν εἰς λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ, *vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure, ibidem c.* 19. *v.* 20. iteratò mori non detur. Bernardus *ad Evgen. de consider. l.* 5. alludens ad illud Esaiæ *cap.* 26. *v.* 24. & Marci *c.* 9. *v.* 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur. Horreo vermem mordacem & ignem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vita morientis. Hac est secunda mors, qa semper occidit, nunqam peroccidit. qis det illis semel mori, ut non moriantur in æternum? qi dicunt montibus, Cadite super nos, & collibus, Operite nos.* (*Luc. c.* 23. *v.* 30. & *Apoc. c.* 6. *v.* 16.) *qid nisi mortem mortis beneficio, aut finire, aut evadere volunt?* denique, *invocabunt mortem,* ait, *& non veniet.* Apoc. *c.* 9. *v.* 6. *Qàm miserum est autem,* ut Adrianus Imperator olim, *mortem optare, & mori non posse?* sive, ut chorus apud Senecam *Agamem.* 3. 2.

O qàm miserum est nescire mori!

Imò, *qid miserius, qàm,* qod Bernardus *ibidem, semper velle qod nunqam erit, & semper nolle qod nunqam non erit? Non est dubium multò fore deterius his qi sic erunt; qàm his qi omnino non erunt.* Idem *in Cant. Serm.* 35. siqidem *anima in eo statu posita, & beata esse perdit, & esse non perdit. qa ex re cogitur semper, ut & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: qatenus ei & mors immortalis est, & defectus indeficiens, & finis infinitus.* Gregorius Romanus *Dialog. l.* 4. *c.* 45. sive, ut idem, si utriusqe avtor idem, *in Job. l.* 9. *cap.* 48. *Fit ergò miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; qia & mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit.* Ità, *erunt illic homines semper in morte, ac per hoc nunqam viventes; nunqam mortui, sed sine fine morientes: vita morituri, & morti sine fine victuri. Nunqam autem erit homini pejus in morte, qàm ubi erit mors ipsa sine morte.* Augustinus *de civit. Dei l.* 13. *c.* 11. & *Homil.* 16. Atqe hoc Joannes Chrysostomus opinatus est voluisse Apostolum, *ad Cor. Epist. l. c.* 3. *v.* 15. cùm diceret, Σωθήσεται, ὅτως δὲ ὡς διὰ πυρός. *Servabitur, ita tamen ut per ignem,* ac si σώζεσθαι ὡς διὰ πυρὸς, idem sit qod *in* πυρὶ σώζεσθαι. Verùm aliud prorsus illud est, de qo videatur Josephus Scaliger *notis ad N. T.* Cæterùm hinc querelæ illæ apud Jobum *cap.* 3. *v.* 18. *Cur arumnoso lux amplius datur, & vita amaris animo protrahitur? qibus mortem postulantibus non adest illa, qamvis eam pra thesauris abditissimis requirant: qi lætarentur ac pra gaudio exultarent, si sepulcrum adire aut repetere liceret.* Et Avsonius *Idyl.* 15.

— *Futurna reclamat,*
Qò vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? sic Caucasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Jovem, data sit qòd vita perennis.

Ità, qòd Plinius *l.* 25. *c.* 3. *Ea vita conditio est, ut mori etiam opti-*

§. 59. Homines alter alterius cavssâ nati sumus. itaqe avt doce, avt sustine.

§. 60. Aliter sagitta, aliter mens fertur. mens enim tam cùm cavet, qàm cùm considerat, rectâ fertur, nec minùs ad scopum sibi propositum tendit.

§. 61. In mentem alterius cujusqe descende; sed & in tuam ipsius descendere qemlibet patere.

§. 59. a Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. b διδάσκε οὖν, ἢ φέρε.

§. 60. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νῆς φέρει. ὁ μὲν τοι νῆς, ἢν ὅταν ὀλαθῇ, ἢν ὅταν καὶ τὴν σκέψιν στρέφῃ, c φέρει καὶ οὐδὲν ἧττον, ἢ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. 61. d Εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. πάρεχε * ᾧ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν.

a Sup. §. 56. l. 9. §. 1.
b L. 1. §. 28. l. 9. §. 11.
c L. 6. §. 16. Sup. §. 57.
* ἧττον c. ri. π. [καὶ] εἰσί. μὲν [πίφυκεν] f.
d L. 9. §. 17.
* -ἴχειν Boot.

ANNOTATIONES.

optimi portus sit; siqidem ut Philemon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

Θανεῖν ἄριστόν ἐστιν, ἢ ζῆν ἀθλίως.
Satius est mori, qàm vivere infelicitèr.

Et Sophocles:

Τὸ μὴ γὰρ εἶναι κρεῖσσον, ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Non esse præstat qippe qàm malè vivere.

Et Æschylus *Ixione*:

Ζωῆς πονηρᾶς θάνατος εὐπορώτερον.
Τὸ μὴ γενέσθαι δ' ἐστίν, ἢ πεφυκέναι
Κρεῖσσον, κακῶς πράσσοντα. —
Laboriosæ ætate mors felicior:
Natúmqe non fuisse, qàm esse existimò
Melius viro illi, sæva cui toleranda sunt.

qantò magìs ea si æterna fuerint, & in æternum subeunda: qomodo idem in *Prometheo*:

— κρεῖσσον εἰσάπαξ θανεῖν,
Ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
— *satius est semel mori,*
Qàm trahere miseros, vita qot numerat, dies.

• Hoc est, qod Christus Dominus, Matth. c. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *Bonum erat homini illi, si natus non fuisset.* Cui ego credere malim, qàm viro eruditissimo, qi in contrarium contendit, deterioris conditionis esse, omnino non esse, qàm esse in miseria pœnæ interminatæ. Rectiùs solidiúsqe Lysias *adv. Phanium* ab Athenæo *l.* 12. *p.* 551. *E.* laudatus: ubi Cynesiam acerbissimè perstrinxerat. Ὡς ἀσεβέσταλον ἁπάντων καὶ παρανομώτατον ἀνθρώπων γεγονότα, καὶ τοιαῦτα περὶ θεοὺς ἐξαμαρτάνειν, ἃ τοῖς ἄλλοις αἰσχρὰ ἐστι καὶ λέγειν. *Ut omnium hominum sceleratissimum, & contra leges qàm maximè facientem, & in deos ea scelera patrantem, qa vel oratione turpe sit aliis prosequi.* Nec non congerrones illius. Ἀντὶ Νομηνιαστῶν Κακοδαιμονιστὰς σφισιν αὐτοῖς τὄνομα θεμένους, ὡς τῶν θεῶν καταγελῶντας. *Pro Numeniastis Cacodæmonistarum nomen assumentes, & deos irridentes.* subjicit statim, Ἐκείνων μὲν οὖν ἅπας ἀπώλετο, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς τοιούτους. τοῦτον δὲ ὑπὸ πλείστων γινωσκόμενον οὕτως διέθεσαν, ὥστε τοὺς ἐχθροὺς αὐτὸν βούλεσθαι ζῆν μᾶλλον ἢ τεθνάναι, παράδειγμα τοῖς ἄλλοις. *Eorum qisqe, ut scelestos aqum fuit, periit. Hunc verò notum qàm plurimis dii sic affecerunt, ut inimici vivere qàm mori potius illum exoptent, exemplo futurum aliis.* Τὸ μὲν γὰρ ἀποθανεῖν, ἢ καμεῖν νομίμως, κοινὸν ἅπασιν ἡμῖν ἐστιν. τὸ δ' ὅτως ἔχοντα τοσοῦτον χρόνον διατελεῖν, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκοντα μὴ δύνεσθαι τελευτῆσαι τὸν βίον, τούτοις μόνοις προσήκει τοῖς τὰ τοιαῦτα, ἅπερ ὅτος, ἐξημαρτηκόσιν. *Vitam qidem certè cum morte commutare, & res adversas, qamvis justi simus, perpeti, commune ac publicum est nobis omnibus: at qotidie morientem è vita non posse discedere, eorum tantum est, qi in deos, qod iste, commiserint.* Spectant horsum illa Senecæ *Medeâ* 5.

Jas. *Infesta memet perime.* Med. *Misereri jube.*

Et *Agamemn.* 5. 3.

E. *Concede mortem.* C. *Si recusares, darem:*
Rudis est tyrannus morte qi pœnam exigit.
E. *Mortem aliqid ultra est?* C. *Vita, si cupias mori.*

Sed & Svetonii illa de Tiberio *lib.* 3. *c.* 61. *Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeò leve supplicium putabat, ut cùm audisset unum ex reis, Carnubium nomine, anticipâsse eam; exclamaverit, Carnubius me evasit. Et in recognoscendis custodiis precanti cuidam pœna maturitatem, respondit; Nondum tecum in gratiam redii.* Deus certè cum morti æternæ addictis nunqam in gratiam est deinceps rediturus, utpote qibus interminetur (nec vanæ sunt minæ Dominicæ) *& memoriam certissimam damnandorum, & oblivionem plenissimam damnatorum*; utì disertè Ruffinus; videndus *Comment. in Oseam l.* 1. *ad c.* 1. *v.* 6. Frigidum ergò solamen, vitam non desituram, ubi morte ipsâ potest esse vita millies multò acerbior.

§. 59. Ἀλλήλων ἕνεκεν] vide *ad lib.* 2. §. 1. & *suprà* §. 56.

Δίδασκε ἢ φέρε] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 6. §. 25. Varro *Satyr. Menipp.* de mariti officio; referente Gellio *l.* 1. *c.* 17. *Vitium uxoris avt tollendum, avt ferendum est. qi tollit vitium, uxorem commodiorem præstat: qi fert, sese meliorem facit.* Malè avtem Xylander δίδασκε *disce:* imò, *doce, corrige, evince, redargue.*

§. 60. Καὶ ὅταν ἐνλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν στρέφηται] Xylander & Casavbonus τὸ ἐνλαβεῖσθαι καὶ περὶ τὴν σκέψιν στρέφεσθαι, eódem referunt, cùm diversas & disparatas mentis operationes designari, καὶ ὅταν illud bis positum clarè satis ostendat. Non est itaqe istic τὸ ἐνλαβεῖσθαι *cavtum esse*, qod neqe simpliciter unqam, opinor, significat; sed *cavtè agere*, sive *cavtè in re aliqa versari*: hoc avtem in loco potiùs, *declinare*, sive *cavtè desugere*. Sicut Latinis *metuere*, pro, *cavendo fugere & effugere*. Flaccus *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Illum aget pennâ metuente solvi
Fama superstes.

i.e. solvi cavente, & cavendo effugiente, nè solvatur. & *l.* 3. *Od.* 11.

Qa velut latis eqa trima campis,
Ludit exultim, metuitqe tangi.

B i.e. tactum declinat. ità Græcis: τὸ ἐνλαβεῖσθαι, *cavtè declinare, aversari, fugere.* Isocrates *ad Demon.* §. 9. ἐνλαβοῦ τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν. i.e. *aversare, declina criminationes, etiam falsas.* Plato *polit. l.* 2. Ἐνλαβούμενοι πενίαν ἢ πόλεμον. *Fugientes paupertatem avt bellum.* *Mens*, inqit, *secus qàm sagitta avt jaculum fertur.* Sagitta namqe non rectà fertur ubi à solidiore materia, in qam inciderit, resilit; sed nec cùm scopum petit remotiorem, qàm ut rectà permeando assequi possit. Mens avtem *& cùm declinat aliqid, & cùm in rei alicujus considerationè volutatur*, ad qam ea necessariò requiritur, etiam tunc qoqe *ad scopum sibi propositum rectà fertur* nihilo minùs qàm cùm avt prosequitur aliqid, avt cum considerationè vel omissa, vel peractâ, jam rem ipsam aggreditur.

C Φέρεται κατ' ἰνθύν] vide *lib.* 6. §. 16. & *lib.* 10. §. 11. *rectà* scilicet *mens* utrobiqe *fertur*, tum qia *rationis rectæ ductum* utrobiqe *sequitur. l.* 7. §. 55. & *l.* 5. §. 14. tum qia *viâ brevissimâ & expeditissimâ* etiam tunc qoqe *procedit. l.* 4. §. 51.

Οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν] ità Basilienses & Lugdunenses, qod Xylander reddidit, *rectà tamen fertur ingredi in principem cujusvis partem.* Verùm nec grammaticam syntaxin ista satìs sustinent, nec contextûs verbis, prout exhibentur, respondent. Ego Marci verba & luxata & mutilata suspicor; legendúmqe existimo: φέρεται καὶ D ἰνθὺ οὐδὲν ἧττον ἐπὶ τὸ προκείμενον. καὶ εἰσιέναι [πίφυκεν] εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑτέρου, &c. Cæterùm D. Bootius & Mericus Casavbonus postrema ista à superioribus sejungunt, & ab εἰσιέναι novam ordiuntur periocham, qæ monitum contineat, inspiciendi, ac considerandi mentes aliorum, qale & illud est. *l.* 7. §. 62. & l. 9. §. 17. hoc si admittere libuerit, legendum παρίχειν, non παρίχει, in clavsula ultima, qod & Bootio visum est.

§. 61. Παρίχει δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι] Hoc est qod *l.* 3. §. 8. dixerat; Οὐδὲ ἐμφωλεῦον. *Neqe qod latebras requirat.* & *l.* 10. §. 9. Οὐχὶ κρυπτόμενον. *Nec absconditum.* Istorum avtem, qorum proximè mentionem feceram, de loci istius constitutione, in sententiam jam descendo prorsus: ductus nimirum Epicteti istis, qæ Marci mentem apprime explicant. *ex Diss. l.* 3. *c.* 9. Εἰ ἰρεῖς. Συνίβαλον Ἐπικτήτῳ, ὡς λίθῳ, ὡς ἀνδριάντι. εἶδές μου τὰ δόγματα, καὶ πλέον οὐδέν. ἀνθρώπῳ δὲ ὡς ἀνθρώπῳ συμβάλλεις, ὃ τὰ δόγματα αὐτοῦ καταμαθόντων, καὶ ἐν τῷ μέρει τὰ ἴδια δεικνύων. καὶ ἄκουσόν μου τὰ δόγματα, δεῖξόν μοι τὰ σά. καὶ ὅταν λέγῃς συμβεβηκέναι μοι. ἐλέγξωμεν ἀλλήλους. εἴ τι ἔχω κακὸν δόγμα, ἄφελε αὐτό. εἴ τι ἔχεις, θὲς εἰς τὸ μέσον. *Desinde dices, congressus sum cum Epicteto tanqam cum lapide, tanqam cum statua. Vidisti enim me, præterea qe nihil. Hominem verò ut hominem convenit, qi decreta illius pervestigat, vicissimqe sua demonstrat. Cognosce decreta mea, ostende mihi tua: tum dicito te mecum esse congressum. Alter alterum arguamus. Si qod habeo pravum dogma, eripe illud: si qod habes, affer in medium.* Hoc est qod Marcus εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. παρίχειν δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν. *In mentem alterius cujusqe descende: sed & in tuam ipsius descendere qemlibet patere.* Aliud est qod Hesychius in *asceticis c.* 1. §. 23. Ὥσπερ ὁ κρατῶν ἴσοπλον ἐν χειρὶ, μέσον δὲ, εἰ τύχοι, πολλῶν ἱσάμενος, ἀμφίζων τῷ ἰσόπλῳ, βλέπει μὲν τὸ ἴδιον πρόσωπον ὁποῖον, βλέπει δὲ καὶ ἄλλων τῶν ἐγκυπλόντων ἐν τῷ ἐνὶ ἰσόπλῳ. ὅτως ὁ δι' ὅλης ἐγκύπλων εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, βλέπει μὲν τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐν αὐτῇ, βλέπει δὲ καὶ τὰ μίλανα πρόσωπα τῶν νοητῶν Αἰθιόπων. *Sicut qi speculum manu tenet, stans fortè in medio multorum, oculos in speculum defigens, suam qidem qalis sit faciem videt: videt verò etiam faciem illorum, qi in idem speculum proni incumbunt: ita qi per omnem vitam sedulus suum ipsius cor inspexerit, videt qidem in illo sui ipsius constitutionem, videt verò etiam æthiopum intelligibilium nigros vultus.* Aliud & qod Ambrosius *Offic. l.* 3. *c.* 16. de amicis: *ostendamus illi nos pectus nostrum, & ille nobis aperiat suum.*

LIBER IX.

a L.2.§.1 l. 8.§.59. 'Αδικῶν ἀσεβεῖ, a τῆς γὰρ τ ὅλων φύσεως κατασκευάσεως τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἄλληλα κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δὲ μηδαμῶς,

b L.6.§.40. ὁ b τὸ βούλημα ταύτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τιμὴ πρεσβυτάτην τ θεῶν. ἡ γὰρ τ ὅλων φύσις,

c L.7.§.9. ὅπερ ἐστὶ φύσις. c τὰ δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. ἔστι δὲ καὶ ἀλήθεια αὕτη ὀνομάζεσθαι καὶ τ ἀληθῶν ἁπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατᾷ ἀδικεῖ. ὁ δὲ ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τ ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀκοσμεῖ, μαχόμενος τῇ κόσμῳ φύσει. μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος παρ' ἑαυτόν. ἀφορμὰς γὰρ προειλήφει πρὸς τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας ἐχ

d L.8.§.26. ὅσος τί ἐστι νῦν d διακρίνειν τὸ ψεῦδος ἀπὸ τ ἀλη-

e L.2.§.11. θῶν καὶ μέλλει e ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων,

f L.6.§.16. 41. τὰς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. f ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον, μεμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύ-

QUI injustè agit, impiè agit. cùm enim universi natura animalia rationalia sui invicem gratiâ condiderit, ut sibi invicem pro cujusque dignitate prosint, nec ullâ ratione sibi invicem obsint, qi naturæ placitum hoc violat, impiè prorsus agit adversùs numinum omnium antiquissimum. etenim universi natura, rerum est omnium natura. omnia autem qæ existunt necessitudine qâdam mutuâ sunt sibi invicem conjuncta. sed & eadem, qæ natura, veritas qoqe nuncupatur; éstqe prima omnium qæ vera sunt, causa. itaqe qi sciens volens mentitur, impiè agit, in qantum fallendo injustè agit; qi nolens nesciúsqe, in qantum universi naturæ dissentit, & in qantum mundi ordinem pulcrè compositum infringit, dum mundi naturæ adversatur. adversatur enim, qi, qantum in se est, ad ea qæ veritati adversa sunt, fertur. à natura siqidem subsidia jam olim acceperat, qibus neglectis factum est, ut falsa à veris nunc dignoscere neqeat. Qin etiam, qi voluptates, tanqam qæ sint bonæ, sectatur, dolores, tanqam qæ mala sint, fugit, impiè hic qoqe agit. necesse est enim, ut is qi sic affectus fuerit, de rerum natura sæpe conqeratur, qasi

ANNOTATIONES.

§. 1. 'Αδικῶν ἀσεβεῖ] Nihil hoc axiomate est paginæ sacræ, pietatíqe Christianæ magis consentaneum. Siqidem ut Joannes Apostolus *Epist.* 1. c. 4. v. 21. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, (τοῦ Θεοῦ) ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Hoc præceptum habemus ab eo, ut qi diligit Deum, diligat etiam & fratrem suum.* Et Christus Dominus apud eundem *Evang.* c. 13. v. 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. *Præceptum novum do vobis, ut alii alios diligatis, sicut ego dilexi vos.* Unde Pavlus *ad Thess. Ep.* 1. c. 4. v. 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. *Divinitus estis docti, ut diligatis alii alios.* Proinde caritatis justitiæqe qisqis legem violat, pietâtis etiam læsæ eodem nomine tenetur, qia voluntatem divinam transgressus deprehenditur. Optimè Dio Prusæus *Orat.* 3. *pag.* 45. absqe hoc, qòd Deos pro Deo dixerit. Εἶναι γὰρ εὐαγεῖς καὶ ἁλιτηρίους, ὃ μόνον τοὺς ἱερὰ συλῶντας, ἢ λέγοντάς τι βλάσφημον περὶ τῶν Θεῶν. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς τε δειλοὺς, καὶ ἀδίκους, καὶ ἀκρατεῖς, καὶ ἀνοήτους, καὶ παβόλως τοὺς ἐναντίον τι πράττοντας τῇ τε δυνάμει καὶ βουλήσει τῶν Θεῶν. *Esse enim impios & sceleſtos, non solum qi templa spoliant, aut conviciis Deos incessunt: sed multò magis qi timidi sunt, & iniqi, atqe intemperantes, fatuiqe, & breviter qicunqe contrarium qid faciunt & potentiæ & voluntati Deorum.* Potest his adjici, qod cumprimis huc facit, & Philonis illud *de Decalog.* 1. *ad leg.* 7. *pag.* 763. *A.* Ὁ κλέπτων τινὰ, ἴσως καὶ ἱεροσυλίᾳ ἔνοχος ὤν, τὸ ἱερώτατον τῶν τοῦ Θεοῦ ἀναθημάτων σεσυληκώς. τί γὰρ σεμνότερον ἢ ἀνώτερον ἀνάθημα ἀνθρώπου; *Qi aliqem occidit, sciat se committere sacrilegium, sublatâ è possessione Dei re sacratissimâ. Qid enim tam religiosum, tam sacrum est qàm homo?* Et *de legib. special. Orat.* 2. *pag.* 789. *D.* Ὄνομα μὲν ἀνδροφονία, καλεῖ τοῦ κλέπτοντος ἄνθρωπον ἐπιφημίζοντες. τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἐστὶν ἱεροσυλία, καὶ ἱεροσυλιῶν ἡ μεγίστη. διότι τῶν ἐν κόσμῳ κτημάτων καὶ κειμηλίων οὐδὲν οὕτε ἱερωτερώτερον, οὔτε θεοειδέστερόν ἐστιν ἀνθρώπου, παγκάλης εἰκόνος πάγκαλον ἐκμαγεῖον, ἀρχετύπῳ λογικῇ ἰδίας παραδείγμα τυπωθέν. τὸν οὖν ἀνδροφόνον εὐθὺς ἀσεβῆ, καὶ ἀνοσιουργὸν ὑπολαμβάνειν. *Qi hominem occidit, appellatur homicida, sed re verâ est sacrilegus, & qidem insignis, qippe qi perpetravit sacrilegium maximum, sublatâ è mundo re pretiosissimâ sacratissimáqe: qando nihil est Deo tam simile, qàm hoc sigillum pulcerrimum expressum è matrice pulcerrima, ad exemplar idea rationalis effictum. Ergò qilibet homicida confestim pro impio sceleratóqe habendus est.* Qod & latiùs cum Marco protelat Solomon *Proverb.* c. 14. v. 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus.* & c. 17. v. 5. *Qi subsannat pauperem, probro afficit opificem ejus.* & ulteriùs adhuc c. 14. v. 21. *Qi contemnit proximum suum, peccator futurus est.* hoc est, Qi hominem qemvis facto, dicto, cogitato, manu, lingvâ, mente læserit: is coram Deo, & adversus Deum ipsum admissi peccati reatu obstrictus tenebitur. Evmæus Ulyssi Odyss. ξ.

Ξεῖν' ἔ μοι θέμις ἐστὶ κἀ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι,
Ξεῖνον ἀτιμῆσαι. πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. ——

Hospes, non mihi fas est, neqe si pejor te veniat,
Hospitem contemnere: ab enim Jove sunt omnes
Hospitésqe pauperésqe.

Sed & Clemens Romanus *recogn. l.* 5. ubi simulacrum cultores introduxerat impietati suæ velamentum istud prætexentes; *Nos ad honorem invisibilis Dei imagines visibiles adoramus.* Respondet: *Falsissimum. si enim verè velitis Dei imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo Dei imaginem colueretis, in omni enim homine est imago Dei.* Mox ubi varia caritatis ac misericordiæ opera recensuerat; *Hæc in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qi ista non fecerit, contumeliam imagini divina intulisse credatur.* Clemens Alexandrinus ad *Hortatorii* exitum *pag.* 76. *A.* ipsissimis ferè Marci verbis; εἰ γὰρ ἀπὸ τρόπου φιλοσόφων παῖδες, πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἀνόητοι, ἀνοσιουργεῖν καὶ ἀσεβεῖν νομίζουσιν. *Non ab re enim philosophi, qacunqe stulti faciunt, ea impiè gerere, & impios esse existimant.*

Ἕνεκεν ἀλλήλων] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 5. §. 30.

Τὴν περισσυτάλην τῶν θεῶν] τὴν τῶν ὅλων φύσιν. vide *ad l.* 4. §. 23. qam & τὴν ἀλήθειαν postea indigitat. καὶ τῶν ἄλλων ἀληθῶν ἁπάντων πρώτην αἰτίαν. prout avtem *naturam naturans*, (ut scholæ lingvâ loqamur) ità & *prima veritas* Deus est. אלהים אמת i. e. *Deus veritas*, dictus Jeremiæ c. 10. v. 10. non אל אמת duntaxat i. e. *Deus veritatis. Psalm.* 31. v. 5. cujus itidem *lex* & *sermo*, אמת *Psal.* 119. v. 142. non λόγος ἀληθείας tantùm, Jacob. c. 1. v. 18. sed ἀλήθεια qoqe, *veritas* ipsa. Joan. *Evang.* c. 17. v. 17.

Τὰ δὲ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα] *Hæc autem omnia inter se* Xylander. ut idem prorsus valeat utrumqe, τὰ ὄντα καὶ τὰ ὑπάρχοντα. at Casavbonus, *qicqid nunc est ad id qod priùs fuerat, mitsúmqe illi dedit.* ut τὸ ὑπάρχον hîc idem sit qod τὸ ὑπάρξαν. Sicut & τὰ ὑπάρχοντα in illis usurpatur, qæ *ad lib.* 2. §. 10. lavdavimus. Utrumvis constare potest. illud simplicius videtur.

Ὁ ψευδόμενος ἀσεβεῖ] *Falsa*, inqit, *qisqis loquitur, impietatis est reus*; sive volens id, sive nolens fecerit. Si volens sciénsqe; qia fallere vult. Fallere avtem est injustitiæ pars. si nolens, qia rerum naturæ veritatíqe adversatur. Videantur Augustini *de mendacio*, & *contra mendacium*, *ad Consentium*, scripti libelli.

Ἀφορμὰς] *occasiones* Xylander. *instinctus & opportunitates* Casavbonus. Malim, *subsidia & adminicula à natura accepit*; ità usurpavit Xenophon Oeconomico. Ὁρῶμεν ἐπιτήμας τινὰς ἔχοντας καὶ ἀφορμὰς, ἀφ' ὧν δύνανται ἄνυσιν τοῖς ἔργοις. *& adminicula qadam unde rem familiarem augere possint.* Demosthenes. Χρήματα οὐκ ἔχοντι παρ' ὑμῶν, οὐδ' ἀφορμὴν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ. *Nec subsidium ullum ad bellum.*

Ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τὰς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ.] Seneca *Epist.* 74. *Ab hoc discede judicio,* (ut ullum præter virtutem bonum putes.) *non pietas constabit, non fides. Multa utramqe præstare cupienti patienda sunt, ex his qæ mala appellantur; Multa impendenda ex his qibus indulgemus, tanqam bonis.* & *Epist.* 76. *Si hanc opinionem receperis, aliqid bonum esse præter honestum, nulla non virtus laborabit. nulla enim obtineri poterit, si qidqam extrà se respexerit.*

Μίμ-

qasi ea bonis malisque præter meritum utriusque aliqid attribuat; cùm mali sæpenumero voluptatibus diffluant, eisque rebus, qibus eæ comparantur, abundent; boni contrà in dolore versentur, atqe in casus ejusmodi, qi dolorem solent parere, incidant. adhæc, qi dolorem timet, eorum aliqid timebit, qæ in mundo necessariò futura sunt. hoc est avtem impium. & qi voluptatem sectatur, injuriam inferendo non abstinebit. hoc avtem apertè impium. oportet avtem, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, (nec feciſſet utiqe utraqe, nisi ad utraqe se ex æqo haberet) adversùs hæc eadem eum pariter esse ex æqo affectum, qi naturæ ductum seqi desiderat, qo naturæ consentire possit. qicunqe ergò adversùs dolorem & voluptatem, vel mortem & vitam, vel gloriam & ignominiam, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, non ex æqo afficitur, impiè hunc agere liqidò constat. per hoc avtem qod dicitur universi naturam istis ex æqo uti, intelligo ista ex æqo evenire ex serie qadam rerum prodeuntium sibíqe invicem succedentium juxta antiqissimum qendam providentiæ motum, qo à principio illa ad hanc rerum omnium ordinationem & adornationem se contulit, cùm rationes qasdam rerum futurarum apud se concepisset, & facultates qasdam existentiarum, transmutationum, & successionum istiusmodi fœcundas discrevisset.

§. 2. Gratius eqidem foret, ut priùs defungeretur qispiam, qàm mendacitatem, simulationem, luxum, fastum delibâsset. secundus avtem ab hoc gradus, horum satur saltem emori præoptet,

σγ, ὡς παρ' ἀξίαν τι ἀπονεμόσῃ τοῖς φαύλοις, καὶ τοῖς σπουδαίοις. Διὸ τὸ πολλάκις τὰς μὲν φαύλας εὐ ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ ποιητικὰ τούτων κακῶν. τὰς δὲ σπουδαίας, πόνῳ, καὶ τοῖς ποιητικοῖς τούτου ἐπιπίπτειν. ἔτι δὲ ὁ φοβούμενος τὰς πόνους, φοβηθήσεταί ποτε τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ. τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. ὅ, τι διώκων τὰς ἡδονὰς, [a] οὐκ ἀφέξεται καὶ ἀδικεῖν. τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. χρὴ δὲ πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (οὐ γὰρ ἀμφότερα ἐπίσης εἶχε) πρὸς ταῦτα καὶ [b] τὰς τῇ φύσει βουλομένους ἕπεσθαι, [c] ὁμογνώμονας ὄντας, [d] ἐπίσης διακεῖσθαι. ὅστις δὲν πρὸς πόνους καὶ ἡδονὰς, ἢ θάνατον καὶ ζώην, ἢ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, οἷς ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς οὐκ ἐπίσης ἔχει, δῆλον ὡς ἀσεβεῖ. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τῇ κοινῇ φύσιν, ἀντὶ δὲ κατὰ τὸ [e] συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἑξῆς γινομένοις, καὶ ὑπηγινομένοις ὁρμῇ τινι [f] ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας, [g] καθ' ἣν ὁτό τινα ἀρχὴν ὥρμησεν ἐπὶ τοῦδε τοῦ διακόσμησιν, συλλαβεῖν τινας λόγους τῶν ἐσομένων, καὶ δυνάμεις γονίμους ἀφορίσαντα, ὑποστάσεών τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

a L. 11. §. 18.
b L. 3. §. 12. l. 6. §. 55. l. 10. §. 15.
c L. 8. §. 54. l. 10. §. 21.
d L. 11. §. 16.
e L. 2. §. 11. l. 6. §. 34.
f L. 11. §. 20.
g L. 7. §. 75. Inf. §. 28.

§. 2. Χαμαιτύπην μὲν ἦν ἀνδρὸς [h] ἄγαυστον ψευδολογίας, καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. τὸ δ' ἂν [i] κορεσθέντα γε τούτων [k] ἀποπνεῦσαι, δεύτερος πλοῦς,

h L. 3. §. 8.
i Inf. §. 37.
k L. 5. §. 4.

*ἢ

Μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει] vide *l.* 6. §. 6. 40. vide & piorum etiam hac in parte querelas. *Psalm.* 73. & Jerem. *c.* 12. Sed & querelis istiusmodi occurrentes; Senecam *de provid. c.* 2. & Salvianum *de gubernat. Dei. l.* 1. *c.* 2. *Πῶς δὲ ἂν ὅσιον ἀπεύχεσθαι τὸ βουλόμενον Θεῷ γενόμενον; Quomodo verò sanctum esse queat qa voluntate Dei fiunt, ea deprecari?* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Itaqe qod Epictetus *l.* 1. *c.* 27. *Τὸ σύνολον, ἐκεῖνο μεμνῆσθαι, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ᾖ τὸ εὐσεβὲς καὶ συμφέρον, οὐ δύναται σωθῆναι τὸ εὐσεβές. Illud omnino meminisse oportet, nisi ea eadem re & pietas & utilitas collocetur, non posse pietatem conservari.* Idémqe *ench. c.* 30. *Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές. ἅστε ὅσις ἐπιμελεῖται τοῦ ὁρίγεσθαι ὡς δεῖ, καὶ ἐκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. Ubi utilitas, ibi etiam est pietas. Quamobrem qi id dat operam, ut sic appetat & aversetur, qemadmodum decet: is eadem operâ & pietati dat operam.* & ibidem. *Τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστι, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως. καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ ἅπασι πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. ἔστι γὰρ ἔστε μέμψη ποτὲ τοῖς θεοῖς, ἔστε ἐγκαλέσεις, ὡς ἁμαρτάνουσι. ἄλλως δὲ οὐκ ἔσθ' ὅτε τοῦτο γένοιτο, ἐὰν μὴ ἀποστῇς τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὡς ἂν γε τὰ ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακὸν, πᾶσα ἀνάγκη ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλῃς, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλῃς, μέμψασθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. Religiosis ergo Deos immortales præcipuum illud esse scito, rectas de eis habere opiniones: ut sanctas & esse eos, & bene justéqe administrare universa: parendum esse eis, & omnibus iis, qa fiant, acquiescendum: & sequendo ultro, ut qa à monte præstantissima regantur. Sic enim nec incusabis eos unqam, nec ab eis neglecti te conqerere. Aliter avtem id fieri nequit, qam si iis, qa in potestate nostra non sunt, relictis, tam bona qam mala, in iis qa in nobis sita sunt collocaris. Nam si qid illorum senseris esse bonum avt malum, aliter certè fieri non poterit, qin cum iis frustratus fueris qa velles, & in ea qa nolles incideris, & culpes & oderis illarum rerum auctores.*

A §. 29. ità Lucretius *l.* 3.

Cur non ut plenus vita conviva recedis?

Flaccus *Sat.* 1.

Rarus, qi exacto contentus tempore vita
Cedit, uti conviva satur. —

Talem tamen profitetur se Seneca *Ep.* 61. *Vixi qantùm satis erat: mortem plenus expecto.* Et Cicero *de senect. Omnino rerum omnium satietas vitæ facit satietatem. Vita avtem satietas tempus maturum mortis affert. Habet enim natura, ut aliarum omnium rerum, sic vivendi modum.* Verùm *vitæ satietatem* loquntur illi, *vitii & malitiæ saturitatem* Marcus hîc. B Nec minùs istâ qàm illâ expleri patitur, anima pravitate penitiùs infecta. de qa Bernardi illud usurpari potest, *de consider. l.* 5. *Peccatum in anima, atramentum in charta bibula. facilius charta deteritur qàm litura eraditur.* qæqe ut Moses *lib.* 5. *cap.* 29. *v.* 19. *ebrietati sitim adjicere* solet: temulentorum in morem; de qibus Simocattus *Epist.* 52. *Διψῶσιν οἱ μέθυσοι ὅταν κορεσθῶσι τοῦ ὕπνου, καὶ σοφίζονται τῇ μέθῃ μέθης ἐπίτασιν. διὰ γὰρ τὴν εἰς ἄκρον ἐυξίαν πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν μεταπίπτουσι, περιγανώντος τοῦ ὕπνου τὰς ἀνάφλυσις καὶ ἐκκαίοντος. Sitiunt temulenti cùm ad satietatem usqe vino sunt impleti, & ebrietatis vim ebrietate pellunt. Nam è summa optimáqe valetudine in contrariam incidunt, exhilarante vino temulentos &* C *exurente.* Ità de Marco Antonio verba habens Plinius major *l.* 14. *c.* 22. *Ebrius jam sanguine civium, & tanto magis cum sitiens. Namqe & hæc necessitas vitium constatur: ut bibendi consvetudo augeat aviditatem: Scitámqe est Scytharum legati, qantò plus biberint tantò magis sitire Parthos.* Ab hac peccandi, qæ improborum animos occupat, aviditate inexplebili justè fit qod Gregorius *dialog. l.* 4. *c.* 44. *ut culpa qa cum fine perpetrata est sine fine puniatur. Qoniam iniqi ideo cum fine deliquerunt, qia cum fine vixerunt, voluissent utiqe, si potuissent, sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare.*

Ὁμογνώμονας ὄντας] Qod *l.* 8. §. 54. *συμφρονεῖν* & *l.* 10. §. 21. *συνιέναι* dixit.

Οἷς ἐπίσης] vide *l.* 2. §. 11.

Ὁρμῇ τινι ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας] Vide *ad lib.* 7. §. 75.

§. 2. *Ἀγνευον ψευδολογίας*] ità Origenes *adv. Cels. l.* 1. *Τῆς καλίας ἄγνευον. Immunis ab omni vitio.* Sed de Christo. At malitiæ & pravitatis expertem prorsus excedere qi detur, cùm eâ intincti etiam, & qidem *δισυποσιῷ βαφῇ, καὶ ἀνεπλύντῳ*, non *δυσαπλύτῳ* tantummodo, ex utero in lucem D prodeamus. *Psal.* 51. *v.* 5. & 58. *v.* 3. Job. *c.* 14. *v.* 4. Esai. *c.* 48. *v.* 8.

Τὸ δ' ἂν κορεσθέντα γε τούτων] Vide *infrà* §. 37. & *ad l.* 5.

Δεύτερος πλοῦς] formula proverbialis; à navtis desumpta: *πρῶτος πλοῦς* dicitur, *ὃ ἄριστος, ᾧ τοι ἐξ ἀρίης.* cùm *vento* E *favente & adspirante*, navigatio instituitur. *δεύτερος πλοῦς, ὅταν ἀρίης ἀποτυχόντες, κώπαις πλέωσι. qando vento destituti, ad remigium se conferunt*, ut docet ex Pavsania Evstathius *ad* extremum *Odyss.* β'. utriusqe simul meminit Synesius *Epist.* 147.

* πρσηρ. ἡ * ἢ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ. καὶ ἔπω σε προσκ. Lug. ὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ἐκ ταύτης λοιμοῦ; λοιμὸς γὰρ ἀληθῶς ἀμαθίας, πολλῷ γε μᾶλλον ὑπὲρ ἣν ὁ περικεχυμένος τότε πνεύμασιν τοιάδε τις δυσκρασία καὶ τροπή, αὕτη μὲν γὰρ ζώων λοιμὸς, καθὸ ζῶά ἐστιν. ἑκείνη δὲ ἀνθρώπων, καθὸ ἀνθρώποις ἐστίν.

qàm improbitati immorari. an nondum experientia tibi ipsa svadet, ut è peste istâ profugias. pestis est enim, mentis corruptio, & pernicioſa qidem magìs ea, qàm aëris hujus circumfusi intemperies & alteratio ejusmodi. hæc enim animalium, qâ sunt animalia; illa hominum lues est, qâ sunt homines.

§. 3.

ANNOTATIONES.

Εἱλκετο νῆες, καὶ ἀνήγετο πρὸς ἕτερον αὖτη, κώπαις ἑκείνη. *Navis trabebatur, aliaque velis in altum, altera remis deducebatur.* Usurpavit Plato in *Phileb. pag.* 375. *D.* Καλὸν μὲν, τὸ ξύμπαντα γιγνώσκειν τῷ σώφρονι. δεύτερος δ' εἶναι πλεῖ δοκεῖ, μὴ λαθάνειν αὐτὸν αὑτόν. *Praclara qidem res prudenti viro omnia nosse. Secunda verò navigatio, proximáque videtur ab eo, seipsum minimè latere.* Aristoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 9. Ἐπεὶ δ' ἐν τῷ μέτρῳ τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλεῖν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν. *Quoniam igitur medium assequi ita exquisitè difficile est: secunda, ut inquiunt, navigatione minima ex malis sumenda sunt.* Synesius in *Dione pag.* 49. Οἱ δὲ πλείους οὐδ' ὁτιοῦν ἐκινήθησαν, ἀλλ' οὐδὲ, τὸν δεύτερον λεγόμενον πλεῖν, ὑπὸ τῆς σχολῆς εἰς νεῦν διεγείρονται. *Sed maxima hominum pars neque interim concitata est, neque qa secunda dicitur navigatio, per otium & qietem ad mentem excitatur.* Usum paroemiæ docet Nicephorus Gregoras *hist Rom. lib.* 8. *c.* 11. Ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν καὶ ὁ δεύτερος πλεῖν ἐξεκινήκαμεν. καὶ τῶν πρώτων ἀποτυγχάνοντες τῶν δευτέρων ἁπτόμεθα, καὶ τρίτων ἴσως. ἰδοὺ γὰρ καὶ λαμπάσι καὶ πυρσοῖς κεχρήμεθα, ἵνα ἐν ζερήσει τῆς τὰ πάντα βοσκούσης λαμπάδος ὑπάρχωμεν, ὅτου τί τινα δεύτερον ἐκ μηχανῆς ἥλιον πράττοντες τῇ νυκτί. *Illinc proverbium ὁ δεύτερος πλεῖς translatum est: & si hac minùs succesſit, res aliâ viâ aggredienda. Ecce enim facibus & rogis utimur, cùm solis splendore destituimur, & noctu veluti alium qendam solem machinamur.* Et qæ sequntur. Eodem sensu Ignatio Martyri *Epist. ad Mariam Edit. Londin. a.* 1680. *pag.* 70. δεύτερος λιμὴν dicitur. Κρεῖττον μὲν γράμματος ὄψις. πλὴν δεύτερός, φασι, λιμὴν καὶ ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος. *Melius qidem literâ visus. Verumtamen secundus, ajunt, & literarum modus.* Ubi notanda paroemia à paroemiographis, qòd memini, nusqam observata.

Ἢ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ] *ante migrare è vitâ qàm illa vitia probare* Xylander. *Imò mortem potiùs optare, qàm moram in malo.* itaque Lugdunensis rectè restituit, si distinctionem tantùm adjecisset, προηρῆσθαι ἢ προσκαθῆσθαι. Spectat horsum qeribunda illa Apostoli exclamatio *ad Rom. c.* 7. *v.* 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. *Ærumnosus ego homo: qis me eripiet ex isto corpore mortis?* Possunt & huc trahi si de malis istiusmodi morum mentisque accipiantur, qæ referente Stobæo, *tom.* 1. *tit.* 122. suprà adducta sunt *ad l.* 8. §. 5. ex Philemone Comico & Æschylo Tragico. cujus & illud *ibidem* est.

Βίου πονηροῦ θάνατος ἐυκλεέστερος
Vitâ notatâ labe mors illustrior.

Et Evripides *Erecth.*

— ἐγὼ δὲ τοὺς καλῶς τεθνηκότας
Ζῆν φημι μᾶλλον τοῦ βλίποντος μὴ καλῶς.
— *Mihi illi morte qi pulcrà jacent,*
Qàm vita qorum turpis est, vivunt magis.

Grotius. Et Democrates (teste Porphyrio *de abstin. à carnib. l.* 4. §. 21.) dicere solebat, Τὸ κακῶς ζῆν καὶ μὴ φρονίμως καὶ σωφρόνως καὶ ὁσίως, ἢ κακῶς ζῆν εἶναι, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀποθνήσκειν. *Malè vivere, & nec prudenter, aut modestè, aut sanctè, non esse malè vivere, sed per longum tempus mori.* Socrates itaque apud Xenophontem in *Apolog. pag.* 702. *E.* Αἱρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔτι προσαιτῶν, κερδάνας τὸν πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου. *Mortem potius eligam, qàm ut parum ingenuè vitam longiorem emendicando, pro morte vitam multò deteriorem lucrer.* Xenophon ipse in *Lacedam. polit. pag.* 683. *D.* Αἱρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. *Ut vita turpi mors honesta præferretur.* Sed & Plato *de leg. l.* 9. *pag.* 923. *A.* ad Marci mentem planissimè, ubi homini sceleſto remedia qædam præscripserat: Ἐὰν μέν σοι δρῶντι ταῦτα λωφᾷ τι τὸ νόσημα. *Siqidem his adhibitis auxilis morbus remiserit*, bene habebit. (id enim supplendum, estque ellipsis Atticis familiaris, qalis Lucæ *c.* 13. *v.* 9. & alibi passim. vide Evstath. ad *Il. ά.*) εἰ δὲ μὴ, καλλίων θάνατος σκιερὰ μεμενος, ἀπαλλάττει τοῦ βίου. *Aliter autem mori satiùs fore arbitratus desine vivere.* Et *ibidem pag.* 928. *C.* Τοῖς ἀνιάτως ἔχουσιν, ὡδὶ αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον. *Insanabilibus jam satiùs est mori.* Et in *Timæo*, Συνίδοξε τῷ πλείονος βίου, φαυλοτέρου δὲ, τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα * πάντῃ [* παντὶ, al.] πάντως πρεσβυτέρου. *Visum fuit vitam brevem meliorémque diuturna & deteriori esse omnino anteponendam.* Itaque Justinus *dialogo cum Tryph. Edit. Colon. pag.* 223. *B.* Ἐμοιγὲ ἦν ὡς ἀληθῶς τοῖς κακοῖς τὸ ἀποθνήσκειν. *Mori malis re verâ lucrosum esset.* In hanc eandem sententiam & Themistius in *Orat. qinqenn.* Πίσαγαθῇ μοίρᾳ, τὸ πρεσβεῦειν εἰς χρόνον πλείω τὸν βίον, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ζῆν μετὰ δικαιοσύνης προαιρεμένοις. καὶ τούτοις ἐλπὶς γλυκεῖα συνδιαιτᾶται καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος παραπέμπουσα μετ' εὐφροσύνης εἰς τὸ τῆς φύσεως καταγώγιον. ἡ δὲ τῆς κακίας ἀπαλλαγὴ, ὅσῳπερ ἂν θᾶττον ὑπάρξῃ, τοσούτῳ μᾶλλον τοῖς καταληφθεῖσιν ὑπ' αὐτῆς συνεπέχειν. *Pindarum poetam laudo, ubi ait, non eodem modo omnibus hominibus felici fato vitam in longius tempus excurrere. Sed iis duntaxat, qi cum justitia illam sibi transigendam statuunt. Quibuscum etiam spes jucunda cohabitat, bonáque senectutis nutrix illos cum gavdio in naturæ diverſorium deducit. At liberatio à vitioſitate qò citius evenerit, eò melius cum illis agitur, qos ipsa occupat: qippe qa non sinat in plura incidere peccata.* At Chrysippum in hac parte notat Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 10. & *de commun. notit. c.* 12. ut varium; minúsque sibi constantem; dum in *libr.* περὶ τῆς προτρέπεσθαι, modò Antisthenem lavdat, qi dixerit, δεῖν κλᾶσθαι νεῦν ἢ βρόχον, *parandum avt mentem, avt laqeum.* Et Theognidem taxat, qi dixerat,

Χρὴ πενίην φεύγοντα,
Ut paupertatem fugias,

cùm dicere debuisset,

Χρὴ καὶμὴν φεύγοντα, καὶ ἐς βαθυκήτεα πόντου
Ῥίπτειν, καὶ πετρέων, Κύρνε, δι' ἠλιβάτων.
Ut vitium fugias, vel saltu te in maris undas
Cyrne, vel à scopulis dejice præcipitem.

Modò è diverso Platonem fugillat, qi dixerit, ὅτι τῷ μηδὲ μαθόντι, μηδ' ἐπισαμένῳ ζῆν, λυσιτελοῦ μὴ ζῆν. *Ei qui neqe didicisset, neqe sciret vivere, utile esse non vivere.* ſtatuítque ipse, ὅτι καὶ τοῖς φαύλοις προσήκει μένειν ἐν τῷ ζῆν, *Malis qoqe convenire, ut in vita maneant.* & *de natura lib.* 3. Ὅτι λυσιτελοῦ ζῆν ἄφρονα, ἢ μὴ βιῶν, κἂν μηδέποτε μέλλῃ φρονήσειν. *Expedire insipienti ut vivat potius qàm moriatur, etsiamsi nunqam sit futurum ut sapiat.* At contrà Marcus & istîc, & alibi. vide *l.* 10. §. 8.

Οὕτως οὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φίλους φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ.] Diodorus Siculus *hist. lib.* 12. *pag.* 79. Ἡ κακία καὶ ἡ φαυλότης, καθάπερ λοιμική νόσος, ἐπινέμεται τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, καὶ νοσοποιεῖ τὰς ψυχὰς τῶν ἀρίστων. *Malitia & improbitas non secus ac pestis in hominum vita grassantur, & vel integerrimorum sæpe animos veluti morbi aliqà contagione inficiunt & corrumpunt.* Joannes Chrysostomus *in Joan. Orat.* 57. *pag.* 359. *C.* Δεινὸν γὰρ, δεινὸν, ἡ τῶν πονηρῶν συνήθεια. ἐκ ὀλίγου ταχέως λοιμὸς ἅπλεται, καὶ ψύχρα διαφθείρει, ὡς ἡ τῶν πονηρῶν κακία ἀνδρῶν.

Φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.
Gravis etenim, gravis est conversatio malorum. Non tàm citò pestis attingit, & scabies corrumpit inqinatos & morbo correptos, ut pravorum hominum malitia.
Corrumpunt enim bonos mores colloqia prava.

qod & Apostolus *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 15. *v.* 33. adducit ex Menandri *Thaide*, uti Scholiastes Græcus adnotavit. Itaqe qod Gregorius Nazianzenus in opulentis, qoad pavperes, vitio vertit, de omnibus in universum, qoad peste correptos, respectu corporis, de pietatis, virtutísque studiosis, qoad improbitatem, impuritatem, impietatem, palàm præferentes, animi respectu, non incommodè usurpatur; & qoad illos qidem nullâ mutatione factâ. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν, τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν. ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν ἀυτοῖς σπῶμεν ἀέρα, μικρᾷ δυσχεραίνοντες. *Ut corporum qoqe nostrorum salutem, ſq eorum fuga atqe aversione posita esse existimemus, qòd eundem cum ipsis aërem trahamus indigne ferentes.* qoad istos, voculâ unâ immutatâ, & ψυχῶν vocabulo pro σωμάτων substituto. Atqe in eam mentem Seneca *de tranq. c.* 7. *Serpunt vitia & in proximum qemqe transiliunt. Itaqe ut in pestilentia cavendum est, nè corruptis jam corporibus, & morbo flagrantibus assideamus, qia pericula trahemus, afflatáqe ipso laborabimus: ità in amicorum legendis ingeniis, dabimus operam, ut qàm minimè inqinatos assumamus.* Adjicere lubet Marci ipsius verba ferè novissima ad amicos, moribundum deflentes; *Qid me flctis, & non magis de pestilentia & communi morte cogitatis?* qod *res humanas ridendo protulisse* eum dicit Capitolinus, cùm *deplorando* potiùs dicere debuerit: qod & Josephus Scaliger observavit.

Λοιμὸς γάρ] Philo *de provident*: apud Evsebium *præpar. lib.* 8. *c. ult.* Καταφάσεως δὲ λοιμικῆς μᾶλλον, ἢ ἕξεως ἕτερον, φθοροποιός ἐστιν ἡ κακία. *Atqi vel magis, vel nihilo certè minus, qàm pestifera qadam lues, exitialis improbitas est.*

Διαφθορὰ διανοίας] Ità Pavlus *ad Tim. Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 5. Διεφθαρμένον τὸν νοῦν. *Corruptum mente* & Petrus *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 4.

§. 3. Mortem noli contemnere, ſed animo lubenti excipe, tanqam ex eorum qæ natura vult, numero qod ſit. cujuſmodi enim res eſt, adoleſcere, ſeneſcere, creſcere, adultum eſſe, barbatum eſſe, dentire, caneſcere, ferere, prægnantem eſſe, parere, aliáqe id genus opera naturalia, qæ vitæ ſecum ferunt ætates, ejuſmodi planè res eſt & diſſolvi. hominis eſt igitur conſiderati, nec temerariè,

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλὰ [a] εὐαρέστει αὐτῷ, ὡς ἓν τῶν ἐκείνου ὄντων, ὧν [b] ἡ φύσις ἐθέλει. ὅλον γάρ ἐστι τὸ νεάσαι, καὶ τὸ γηράσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ τὸ ἀκμάσαι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγκεῖν, καὶ σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀποκυῆσαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ ἐν σοὶ βίῳ ὧραι φέρουσιν, [c] ποιεῖν καὶ τὸ ἀφλυθῆναι. τοῦτο μέν ἐστι κατὰ ἄνθρωπον λελογισμένον, [d] μὴ [e] ὀλοχερῶς, μηδὲ ὠσικῶς,

[a] L. 2. §. 3.
[b] L. 2. §. 17.
[c] L. 3. §. 7. l. 6. §. 2.
[d] L. 3. §. 7. l. 10. §. 14.
[e] L. 5. §. 36.

ANNOTATIONES.

v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. *Elapſi ex corruptione qa eſt in mundo per cupiditatem.* Sed & ψυχῆς διαφθορὰν, ἀδικίαν. *Injuſtitiam animi eſſe corruptelam.* dixit Plato apud Plutarchum de *Stoic. contradict. c.* 12. Τῷ γὰρ δικαίῳ μὲν αὔξεται, καὶ σώζεται, τῷ δ' ἀδίκῳ μειοῦται καὶ ἀπόλλυται. *Nam illud, qod per juſtitiam creſcit & conſervatur, per injuriam imminuitur & perit.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1.

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου] Mortem contemni vetat. Unde & Scaliger Capitolinum notat, qòd Marcum illa qæ ſuperiùs retulimus *mortem contemnentem* dixiſſe aſſerit. Verùm qid dicemus ergò creberrimis illis philoſophorum, cùm exterorum, tum & noſtrorum, diſſertationibus, qibus ad *mortis contemptum* mortales cohortantur, animántqe? Reſponſio proclivis ſatìs videtur; *contemnendam* eſſe *mortem*, qaſi bonis ſaltem qicqam obeſſe poſſit; *non contemnendam*, qatenus eſt naturæ munus, qod Marcus iſtic, vel qà divinæ diſpoſitionis, & diſpenſationis effectus.

Εὐαρέστει αὐτῷ] Vide *l.* 2. §. 3. & *infrà* §. 6.

Ἑνὸς ὄντων, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει] Vide *lib.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 7. & *l.* 6. §. 2.

Λελογισμένον] Hominem *conſideratum.* qomodo Cicero *pro Cæcin. Illud conſiderati hominis eſſe putavit, qa de re jure decertare oportebat, armis non contendere.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 44. Ταύτῃ διενηνοχέναι φαίνεται ὁ σπευδαῖος τοῦ φαύλου. ὅτι ὁ μὲν πανταχοῦ τὸν λογισμὸν ἔχει παρεσκευασμένον καὶ πρόχειρον καὶ ἡνιοχοῦντα τὸ ἄλογον. ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, καὶ σὺν τούτῳ πράττειν ἃ πράττει. διὸ καὶ ὁ μὲν ἀλόγιστος λέγεται, ὁ δὲ λελογισμένος. *Et in hoc videtur differre bonus à malo: qòd ille rationem ſemper habet parti rationis expertì aſſtantem, eamqe moderantem. Hic verò multa eorum qa agit non omnino curat, ut cum ratione faciat. Unde & inconſideratus appellatur, alter autem conſideratus.* qi locus parùm integer videtur; ità forſan reſtituendus ὁ δὲ π. πράττει π. τὸν λογισμὸν καὶ σ. τ. πράττει ἃ π. *multa facit ratione neglectâ, & cum iſta* (parte ſcilicet irrationali) *facit qa facit.*

Μὴ ὀλοχερῶς, μηδὲ ὠσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν] Vide *lib.* 3. §. 7. Seneca *Epiſt.* 30. *Vides qoſdam optantes mortem, & qidem magìs qàm rogari ſolet vita. Neſcio utros exiſtimem majorem nobis animum dare, qi depoſcunt mortem, an qi hilares eam, qietqe opperiuntur: qoniam illud ex rabie interdum ac repentina indignatione fit; hac ex judicio certo tranqillitas eſt. Venit aliqis ad mortem tratus morti: venientem nemo hilaris excipit, niſi qi ſe ad illam diu compoſuerat. Multos ſpectavi abrumpentes vitam; ſed plus momenti apud me habent, qi ad mortem veniunt ſine odio vitæ, & admittunt illam, non attrahunt.* Idem *Epiſt.* 24. *Objurgat Epicurus non minùs eos qi mortem concupiſcunt, qàm eos qi timent; & ait; Ridiculum eſt, currere ad mortem tadio vitæ, cùm, genere vitæ, ut currendum eſſet ad mortem, effeceris. Item alio loco dixit: Qid tam ridiculum, qàm appetere mortem, cùm vitam tibi inqietam feceris, metu mortis? His adjicias & illud ejuſdem nota licet; Tantam hominum imprudentiam eſſe ipſo dementiam, ut qidam timore mortis ad mortem cogantur.* Ità Arceſilaus apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *A.* Πολλοὶ διὰ τῶν ὑθένειαν, καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον διαβολὴν, ἀποθνήσκουσιν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. *Multi ob vilitatem animi, & conceptam adversùs mortem calumniam moriuntur, nè moriantur.* Atqe ut Diogenes; Οἱ μὲν ἐν νηὶ χειμαζόμενοι, ὑπερμείναντες καταδῦναι τὴν ναῦν, πρότερον ἑαυτοὺς ἐπισφάξαι. *Alii qidem in navi tempeſtate vexati, non exſpectantes uſqe dum navis ſubmergeretur, ſeipſos trucidârunt.* Lucret. *l.* 3.

Et ſæpe uſqe adeò mortis formidine, vita
Percipit humanos odium, luciſqe videnda,
Ut ſibi conſciſcant mœrenti pectore letum.

Atqi, ut Martialis *l.* 2. *Epig.* 80.

Hoc, rogo, non furor eſt, nè moriare, mori?

vel etiam metu mortis mortem precari? ut Plinius *l.* 6. *Epiſt.* 20. Seneca *Epiſt.* 70. *Stultitia eſt, timore mortis, mori. venit qi occidat. expecta. qid occupas? qare ſuſcipis aliena crudelitatis procurationem? Utrùm invides carnifici tuo, an parcis? Scribonia Druſi Libonis amita, conſilium habenti, utrùm conſciſceret ſibi mortem, an expectaret, Qid te, inqit, delectat alienum negotium agere?* Sed pergit idem *Ep.* 24. *Confirmes animum vel ad mortis vel ad vitæ patientiam. In utrumqe monendi ac firmandi ſumus, & nè nimis amemus vitam, & nè nimis oderimus. Etiam cùm ratio ſvadet finire, non temerè nec cum pro-*

curſu capiendus eſt impetus. Vir fortis ac ſapiens non fugere debet è vita, ſed exire. (qanqam de Catone qid *ibidem* dicat, vide *ad l.* 2. §. 17.) *& ante omnia ille qoqe videtur affectus, libido moriendi. Eſt enim ut ad alia, ſic etiam ad moriendum inconſulta animi inclinatio: qæ ſæpe generoſos atqe acerrima indolis viros corripit, ſæpe ignavos jacentéſqe: illi contemnunt vitam, hi gravantur.* Vide ampliùs *ad l.* 6. §. 46. Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 22. de T. Ariſtone agens. *Nam impetu qodam & inſtinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & cauſſas ejus expendere, útqe ſvaſerit ratio, vita mortiſqe conſilium ſuſcipere vel ponere, ingentis eſt animi.* Elegantiſſimè avtor libri *de duplici martyrio* qod Cypriani nomen præfert, ſive Eraſinus is, ſive alius qis fuerit: *Plurimùm intereſt inter barbaricam immanitatem & martyrum modeſtiſſimam conſtantiam, in ſe imbecillem, in Chriſto fortem. Sunt qi certis artibus corpus ſtupefaciunt, nè ſentiant cruciatus: Sunt & affectus impotentes, qi ſenſum adimunt animo, ità ut vel mortem impavidi perferant. Sed placidum illud ac manſvetum, illud humiliter ſublime, & ſublimiter humile, non videmus niſi in Chriſti martyribus.*

Μὴ ὀλοχερῶς] Xylander iſtic à Marci tum mente, tum & verbis, longiſſimè receſſit: Acceſſit propiùs Mericus. ſed ὀλοσχερῶς iſtud prorſus omiſit; de vocabuli ſenſu incertus forſitan. Mihi hoc loco ἀντὶ τοῦ προπετῶς, *temerè*, poſitum videtur. de qo vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ ὠσικῶς] Svidas. ὠσικῶς, τὸ μετὰ βίας καὶ ὠθισμοῦ.

Μηδὲ ὠσικῶς καὶ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν.

Pellendo, trudendo, per vim & per propulſionem. Ut in illo ſenario:

Nec impetu, nec per vim eſt ruendum ad mortem.

Hunc Marci locum dubio procul adduxit, verùm id καὶ μετὰ βίας, à Lexicographo, opinor eſſe, non ab avtore. Svidam ex parte ſecutus Mericus *violentè* vertit. Ego, impetuoſè, malim: qando cum impetu qis ad aliqid impellitur. Ità nec temere vult hominem in mortem proſilire, priuſqam apud ſe ſeriò ac ſedulò perpenderit, juſta necne ſuppetat vitam exponendi avt excludendi occaſio, de qo vide *ad l.* 3. §. 1. nec etiam ubi juſta cavſſa id faciendi ſuberit, cum impetu qodam ad mortem obeundam ferri. Tractum ab eis, qi dum ad rem aliqam qam avidè expetunt, potiundam confertim ruunt, alii alios protrudere, & propellere ſolent: hoc eſt qod Svidas, μετὰ ὠθισμοῦ ferri, cùm, utì illi Adonia ſpectatum in avlam regiam confluentes.

Ὠθοῦνθ' ὥσπερ ὗες.
Trudunt ut ſues

Theocritus *idyl.* 15. 73. ſive ut Philoſophiæ nomen ementiti, avri accipiendi ſpe impulſi, εἰς ἀκρόπολιν ὠθίζονται, *in arcem ruunt.* in Luciani *piſcatore.* vel etiam ut cives Athenienſes in Pnycem apud Ariſtophanem *Acharnan. Act.* 1. *Sc.* 1.

— Καταῤῥίπτουσι ἀθρόοι,
Ἀλλήλοις ὠσιοῦνται περὶ πρώτης ξύλης.
— *Confertim omnes ingruent,*
Invicem ſe trudent, dum primam qiſqe ſedem captabit ſibi.

atqe,

Εἰς τὴν προεδρίαν πᾶς ἀνὴρ ὠσίζεται.
Qiſqe ad primum truditur ſubſellium.

ὠσικῶς itaqe πρὸς τὸν θάνατον ἔχουσι, qi ſpiritum, non placidè emittunt, ſed *cum impetu ejiciunt*, ut de Catone ipſo Seneca, *Ep.* 25. vide *ad l.* 2. §. 17. Poteſt & à belluis feriſqe tractum videri, qæ in ferrum, qo impetuntur, ſponte ipſæ ac cum impetu obviam feruntur. Ὥσπερ οἱ κάπροι, οἱ πρὸς τὴν πληγὴν ὁμόσε ὠθούμενοι. *Sicut apri eodem adverſùs ictum irruentes.* Marci mentem expreſſit optimè Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat.* 2. Ἐπὶ Πέρσας στρατεύει, θράσους ἀλογίᾳ μᾶλλον ἢ ῥώμης ἀσφαλείᾳ, πίστεσιν. καὶ οὐδ' ἐκεῖνο συνιεὶς δυνηθεὶς ὁ σοφώτατος, ὅτι θάρσος καὶ θρασὺς, κἂν εἰ τοῖς ὁπλοις πλησιάζοι, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται, ἀνδρείας τε ἦν φαμεν καὶ ἀνανδρίας. Τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς τολμητίοις θρέψει, ἀνδρείας ἐστὶν, ὥσπερ τὸ ὑφίστασθαι, δειλίας· τὸ δὲ πλείσαν ὁ κίνδυνος, ὁμόσε χωρεῖν καὶ ὠθίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ κατέχεσθαι, θράσους. ὥσπερ τὸ ὑποχωρεῖν, ἀσφαλείας. *Adverſùs Perſas expeditionem ſuſcipit, præcipitis temeritate potius qàm virium firmitate fretus: ac ne illud qidem perſpiciens vir ſapientiſſimus, fiduciam & audaciam, licet nominis ratione inter ſe vicina ſint, potentia tamen & facultate plurimùm inter ſe diſtinctas eſſe. Etenim in iis rebus, qæ*

ὡσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔ-
a L. 2. §. 17. l. 5. §. 10. χειν. ἀλλὰ [a] προμένειν ὡς [b] μίαν τῶν φυσικῶν
b L. 2. §. 12. l. 4. §. 5. ἐνεργειῶν. ὡς νῦν προμένεις, πότε ἔμβρυον ἐκ
τῆς γαστρὸς τῆς γυναικός σε ἐξέλθῃ, ἵνα τοι
δέχεσθαι τὴν ὥραν ἐν ᾗ τὸ ψυχάριόν σε ἐκ-
c L. 4. §. 50. τρῦσαι ἐκπεσεῖται. εἰ γὰρ καὶ [c] ἰδιωτικὸν παρά-
πτημα ἀψικάρδιον θέλεις, μᾶλλόν σε εὔκολον
d L. 8. §. 22. πρὸς τὸν θάνατον ποιήσῃ, ἡ ἀπόστασις ἡ ἀπὸ [d] τῶν
e L. 6. §. 27, 28. ὑποκειμένων, [e] ὧν μέλλεις ἀφίστασθαι, καὶ [f] μεθ'
f L. 4. §. 50. ὅσων ἡθῶν ἀκέπει ἔσαι * ἡ ἐμπεφυρμένη. [g] πρόσ-
* ἡ [ψυχὴ] f. κοπλεσθαι μὲν γὰρ αὐτοῖς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ
g L. 2. §. 1. l. 6. §. 26, 27. [h] κηδεσθαι καὶ πράως φέρειν. μεμνῆσθαι μέντοι
h L. 3. §. 4. ὅτι [i] ἐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων σοι ἡ
i L. 10. §. 36. ἀπαλλαγὴ ἔσαι. τοῦτο γὰρ μόνον, εἴπερ ἄρα, ἀν-
θέλκειν ἂν τὸ καθέχειν ἐν τῷ ζῆν, εἰ συζῆν ἐφέτο

nec impetuosè, nec fastuosè adversùs mortem se gerere: sed tanqam opus naturale, eam præstolari, qo modo nunc præstolaris, donec uxoris tuæ utero fœtus prodeat. ità expectanda est hora, qâ animula tua involucro isti excidet. si avtem vulgare vis pharmacum, qod cor tamen attingat, morti facilem cumprimis præstabit te, si consideraveris res subjectas à qibus morte divelleris, moréstqe hominum qales sint, qibus anima tua ulteriùs non immiscebitur. etiamsi enim offendi eis te nevtiqam oportet, sed curare eos, placidéqe ferre; meminisse tamen licuerit, qod ab hominibus havd idem tecum sentientibus discessurus es. hoc enim solum, si qid aliud, nos retraheret & in vita retineret, si cum eadem sentientibus vitam degere daretur. nunc avtem vides, qanta molestia

ex

ANNOTATIONES.

qas aggredi avdacter convenit, magnum & præsidentem animum gerere, magnanimitatis est: qemadmodum contra, langvere ac periculum detrectare, timiditatis & ignaviæ. At ubi plus periculi imminet, tum verò obviam procedere, seqe in discrimen obtrudere, non avtem reprimere ac retinere, temeritati ducendum est: qemadmodum è contrario, cedere, cautioni & prudentiæ est. qod & ferinum potiùs qàm humanum idem censet, Καθάπερ συῶν τὰς θρασυτέρας πρὸς τὸ ξίφος ἀθίστασθαι. *Audaciores, tanqam sues, adversùs telum impelli.* Vide *l.* 11. §. 3. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 3. *Hic barbaris fortè ruentibus in bella exitus est. aguntur, qà dolor traxit, incompositi, interriti, incauti, pericula appetentes sua: gaudent ferri, & instare ferro, & tela corpore urgere, & per suum vulnus exire.*

Μηδὲ ὑπερηφάνως] hoc est, qod Seneca *Ep.* 70. *Qid est stultius qàm fastidiosè mori?* Aliud est enim qod Tertullianus *ad nation. l.* 1. *c.* 19. *fastidium mortis, est spes resurrectionis.* Siqidem huic *fastidium mortis*, non navseatio ad mortem, sed mortis cum fastu qodam, sed pio illo, despectus. Vide *l.* 3. §. 7.

Περιμένειν] Vide *ad l.* 5. §. 10.

Πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς γαστρὸς] Seneca *Ep.* 102. *Qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus & præparat non sibi, sed illi loco, in qem videmur emitti jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: Sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partum: alia origo nos expectat, alius rerum status.* vide ulteriùs *ad l.* 4. §. 21.

Τῷ ἐλύτρῳ τούτῳ ἐκπισεῖται] ἔλυτρα dicuntur *folliculi* illi, qibus semina continentur & involvuntur nonnulla, nec omnia tamen: sunt enim & γυμνόσπερμα. Theophrastus *hist. l.* 1. *c.* 18. & Plinius *l.* 19. *c.* 7. qod Basilius hexaem. *Orat.* 5. *pag.* 64. *D. Τινὰ μὲν γυμνὰ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα. Partim qidem nudi, partim verò tecti folliculis.* Plinio *tunicula*, Varroni *l.* 1. *c.* 3. *vagina*, dicuntur. Hesychius ἔλυτρον, δέρμα, θήκη, λέπυρον, ἐνείλημα, κάλυμμα, σκέπασμα. Ἔλυτρον, *pellis, theca, cortex, involucrum, velamen, tegumentum.* de seminibus usurpat etiam Dioscorides, *l.* 2. *c.* 111. & *l.* 4. *c.* 167. his avtem dehiscentibus semina jam matura prorsus, ipsa sponte suâ decidunt. Unde illud Plinii *l.* 28. *c.* 30. *Oraculum verò, biduo celeriùs messem potiùs facere; qàm biduo seriùs.* Et de leguminibus Theophrastus *l.* 8. *c.* 10. Θερίζουσι δ' ἐνχυλότερα τὰ χέδροπα, πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ ῥᾷον συλλέξαι. ταχὺ γὰρ καταρρεῖ. *Legunt succulentiora legumina qidem qò plus facilinsqe colligere possunt. Celeriter enim defluunt.* Ἐλύτρῳ, sive *integumento*, & *involucro* istiusmodi corpus humanum confert Marcus noster, qòd eô anima qasi involvatur. tempúsqe nos præstolari monet, qo tanqam semen maturum jam, ea folliculo isti excidat. Eodémqe in eundem sensum vocabulo usus est Admetus poëta qidam ignobilis, in versiculo isto, qem cippo suo inscribendum destinaverat;

Γαῖα λάβ' Ἀδμήτου ἔλυτρον. Ζῆ δ' εἰς θεὸν αὐτός.
Corpus humo tegitur, Admetus ad astra volavit.

Refert Lucianus in *vita Demonactis pag.* 868. Arnobius pariter corpus, nunc *folliculum*, nunc *pelliculam* nuncupat. *lib.* 2. extremo. *nec in caruncula hujus folliculo constitutis, opis aliqid sponsum est.* & mox: *Non vitam eripitis nobis, sed pelliculis revelatis & cutibus nos.* Itaqe qod vir spiritûs ingentis Basilius Valenti mortem minitanti referente Sozomeno *histor. eccles. l.* 6. *c.* 16. Μεγίστην δώσειν χάριν, ὡς (ὃς legendum) ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ἀπαλλάξειεν. *Se ingentia largiturum, ut qàm citissimè corporis vinculis liberaretur.* id Gildas noster in *Epist. suorum increpatoria* sic reddidit; *qi maturiùs Basilium de nodo follis hujus solveret.* Qin & Tertullianus in *apolog. c.* 50. *Anaxarchi follem* dixit, qod Græci, Θύλακον alii, alii ἀσκόν. vide *ad l.* 3. §. 5, 7. & *l.* 8. §. 37. & *l.* 10. §. 36. Qanqam & corpus animæ ἔλυτρον dici potest, qatenus *theca* sive *vagina* generaliùs sumptæ significationem habet. vide Plutarchum *sympos. l.* 4. *c.* 2. *infrà ad* §. 9. ἐυείδη. siqidem in lingva Aramæa corpus etiam גדנה dicitur Danielis *c.* 7. *v.* 15. qæ vox *vaginam* significat; *annal. sacr. l.* 1. *c.* 21. *v.* 27. atqe ità Tertullianus *de resurr. c.* 9. corpus humanum, *afflatûs divini vaginam* nuncupat. Plinius *l.* 7. *c.* 52. de Hermotimo Clazomenio: *cremato corpore inimici remeanti animæ qasi vaginam ademerunt.* Verúmqe hîc qod Theodoretus *therapevt*: *l.* 9. *Tom.* 4. *pag.* 607. *D.* Ὡς τὰ πολλὰ τῶν ἄγαν τιμιωτάτων ἐλύτροις ἐυτελέσι καλύπτεται. *Pleraqe eorum, qa maximi sunt pretii, vilioribus involucris obtegi.* Nec aliter ferè Seneca *Epist.* 92. *Qis unqam vestimenta æstimavit arculâ? Nec bonum, nec malum vagina gladium facit. de corpore idem existima me dicere.* Prout avtem corpus ἔλυτρον Marcus ità κέλυφος Epictetus dixit: *l.* 1. *c.* 20. Τὸ κοχλίου ἀγαθὸν, ἐκ εἰκὸς, εἶναι ἐν τῷ κελύφει. τὸ δὲν τοῦ ἀνθρώπου, εἰκός; *Cochlea bonum in testa esse positum probabile non est, num hominis in ea esse bonum probabile erit?* & *c.* 23. de Epicuro, ἐν τῷ κελύφει θεὶς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, *in testa collocarit bonum nostrum.* Ità ridet Anacharsis Æsopum in Plutarchi *symposio pag.* 155. *B.* Ὡς κοχλίαν ἡγησάμενον τὸ κέλυφος, ἀλλὰ μὴ τὸ ζῶον. *Perinde acsi testam, non ipsum animal cochleas nomine affecisset.* qanqam potuit & Marcus respexisse ἔλυτρα, sive χορία, *involucra* illa, & *impedimenta*, ùti Tertullianus appellat, *de carn. Christ. c.* 4. qibus infans, & dum in utero consistit, involvitur, & qibus exutus atqe evolutus excidit qodammodo, cùm in lucem hanc prodit. *Sapientiæ Solomonis* Avtor, de se matris utero edito. *c.* 7. *v.* 3. καὶ εἰς τὴν γῆν κατέπεσον. *In hanc terram decidi.*

Εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν παράπτημα ἀψικάρδιον θέλεις] Citat ista bis Svidas, in παράπτημα, & in ἀψικάρδιον, & avctiora qàm codices nostri exhibent, utrobiqe; illîc adjectis his, πρὸς τὸν θάνατον εἶπω. *adversus mortem, dicam.* istîc hisce, ἐφήσεται ἂν ταχέως τῆς καρδίας ἁπτόμενον. *hoc ipsum tibi rem totam mox dicet, cor tangens.* qæ tamen postrema forsan Svidæ ipsius fuerint, τὸ ἀψικάρδιον exponentis. Idem παράπτημα interpretatur κανόνα *canonem, regulam*, addítqe esse & εἶδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. *qoddam instrumenti astronomici genus.* qo modo usurpavit Vitruvius *l.* 9. *c.* 7. de qo videri poterit Turnebus *advers. l.* 11. *c.* 3. hoc loco, *documentum* Xylander reddidit. *remedium* Casavbonus. atqe ità Marcus ipse *l.* 4. §. 44. βοήθημα. qanqam vim vocabuli si respicias, *machinamentum* potiùs, sive *adminiculum*, dixeris. nam qod priore Svidæ loco παράπληγμα legitur; & Portus *dementiæ facinus* vertit. παράφραμα est γραφικὸν ex posterior e corrigendum. ἰδιωτικὸν qod dicit vide *ad l.* 4. §. 44.

Οὐκέτι ἔσαι ἡ ἐμπεφυρμένη] deest substantivum. ἡ ψυχὴ forsan. Nam qòd Annotator Lugdunensis articulum ἡ delet, ut ad ἐπίστασις participium referatur, minùs placet.

Οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων] Menander *Philadelph.* Stobæo referente *tom.* 2. *tit.* 122.

Ὡς ἡδὺ τὸ ζῆν εἰ μεθ' ὧν κρίνει τις ἂν
Τοῦτ' ἔστι τὸ ζῆν. ἡδὺ δ' ἀποθνήσκειν, ὅταν
Ζῆν μὴ πάρισθ', ὡς βούλεται —
Qàm dulce vita est, si qibuscum discupis
Transigere ætatem detur: at dulce est mori,
Cui vivere non est ex animi sententia.

Et Apollodorus *Adelph.*

Ἀπραγμόνως ζῆν ἡδὺ. μακάριος βίος
Καὶ σιγῶς, ἂν μὴ μεθ' ἑτέρων ἀπραγμόνων.
Ἐν θηρίοις δὲ καὶ πιθήκοις ὄντα δεῖ
Εἶναι πίθηκον. ὦ παλαιπάτρα βίε.
Vita otiosa plena beatitudinis,
Si cùm otiosis aliis vitam transigas.
Cum simiis feriisqe agentem simiam
Fieri necesse est. ô vitam arumnabilem.

Grotius, vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 10. §. 36.

Τὸ

ex dissensu mutuo eorum qibuscum vivitur, oriatur, ut dicere liceat, *Properè accedas ô mors; neqando etiam ipse obliviscar mei.*

§. 4. Qi peccat, sibimet ipsi peccat. qi injustè agit, sibi nocet, dum malum se facit.

§. 5. Sæpenumero contingit ut injustè agat, tam qi non facit aliqid, qàm & qi facit.

§. 6. Sufficit præsens existimatio certa, & actio præsens communicativa, & affectio præsens casum omnem à prima rerum omnium cavsså provenientem lubenter excipiens.

τοῖς τε * τοιαῦτα δόγματα πεπεποιημένοις. νῦν γ' ὁρᾷς, ὅσῳ ὁ κόπῳ ἐν τῇ Δωφωνίᾳ τ' συμβιώσεως, ὥστε εἰπεῖν. Ἆθλον ἐλθῇς, ὦ Ἰάνατε, μή πως κἀγὼ αὐτὸς [a] ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ. * αὐτὰ f.

a Inf. §.9.

§. 4. [b] Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. [c] ὁ ἀδικῶν ἑαυτὸν κακοῖ. κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.

b *L.5.§.25. 35.*
c *L.8.§.55. l.11.§.18.]*

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, ὰ μόνον ὁ ποιῶν τι.

d *L.8.§.7. 22.l.7.§.54. l.12.§.3.*

§. 6. [d] Ἀρχεῖ ἡ [e] παροῦσα [f] ὑπόληψις καταληπτικὴ, καὶ ἡ παροῦσα [g] πρᾶξις κοινωνικὴ, καὶ ἡ παροῦσα Δόξησις [h] διαιρετικὴ πρὸς πᾶν τὸ * ὡς τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον.

e *L.6.§.2.*
f *L.8.§.26.*
g Inf. §.23.
h *L.3.§.6.*

§.7.

ANNOTATIONES.

Τὰ τοιαῦτα δόγματα] forsan τὰ αὐτὰ δ. *eadem dogmata colentes, eadem sentientes.* quod suprà ὁμοδογματοῦντας dixit. atqe ità interpres uterqe accepit.

Μή πως κἀγὼ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ] Ne dum inter tot ingeniorum atqe institutorum dissidia versor, ipse propril, mesqe etiam ipsius qodammodo oblitus ab eodem deficiam & desciscam tandem. Vide *ad l.* 6. §. 29. Est avtem proverbialis formula ista, de iis qi à nativa indole degenerant. qà & Seneca usus est *de clem. l.* 1. *c.* 1. *Nec enim periculum est, nè te subita tui capiat oblivio.* Cicero *ad famil.l.*9. *Ep.* 12. *Gratulor Bajis nostris: siqidem, ut scribis, salubres repentè facta sunt: Nisi fortè te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sunt oblita sui.* Menander *gubernatoribus*, à Prisciano *l.* 28. lavdatus.

Ἐπιλάθετ' αὐτὸν, ὅστις ἦν.
Oblitus est se ipse qi fuit.

De viro probo pióqe, sive Enocho, ut pluribus placet, Avtor *Sapientiæ Solomonis c.* 4. *v.* 10. Ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. ἠρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλά. καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον. *Qi quum viveret inter peccatores, fuit translatus; ereptus est, nè malitia mutavet intellectum ipsius, avt dolus deciperet animum ipsius. Nam fascinatio improbitatis obscurat qa bona sunt, & circumagitatio concupiscentiæ transvertit mentem carentem malitiâ.* Alluserit fortean hic Marcus ad historiam Messalæ Corvini oratoris, qem *nominis etiam sui oblitum* ferunt. Plinius *hist. nat. l.*7. *c.* 24.

§. 4. Ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità Avgustinus *post collat. cum Donat. cap.* 6. de verbis Apostoli *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 11. *v.* 29. agens. *Judicium manducat & bibit sibi ipsi, non alteri.* vide *l.* 3. §. 25, 35.

Ἑαυτὸν κακοῖ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 8. §. 55. Epictetus *l.*4. *c.* 5. Μεγάλη βλάβη τῷ ἀδικοῦντι, αὐτὴ ἡ ἀδικία. *Magno malo est injuria ipsa ei à qo infertur.* Dio Prusæus *Orat.* 74. *pag.* 636. Ὑπὸ κακίας ἑκάστου αὐτὸς αὐτῷ βλαβερός. *Ex qa qisqe sibi est damnosus.* & *Orat.* 75. *p.*646. Τὸν νόμον οὐδὲ εἷς οἷός τ' ἐστὶν ἀδικῆσαι. τῶν γὰρ παραβαινόντων τὸν νόμον ἕκαστος, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτὸν βλάπτει. *Legem nemo potest afficere injuriâ. Omnis enim qicunqe legem violat, non illi, sed sibi ipsi damnum infert.* Clemens Alexandrinus *pad. l.* 2. *c.* 10. Πᾶς ὃς ἁμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ, οὐχ ὅτως τὸν πέλας βλάπτει, ὡς ἑαυτόν. ὅτι πάντας ἑαυτὸν χείρονα ἀποφαίνει. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, παρ' ὅσον ἁμαρτάνει, χείρων καὶ αὐτὸς αὑτοῦ. *Qicunqe autem peccat, statim qoqe facit injuriam, non tam proximo, si mœchetur, qàm sibi ipsi, qòd seipsum omnino reddit deteriorem. Qi enim peccat, qatenus peccat, ipse est seipso deterior.* vide de novissimo hoc Epicteti *dissertationem* insignem apud Arrianum, *l.* 2. *c.* 18. Festivè Simocattus *Epist.* 40. Ἀδικοῦσι μὲν οὐδείς. ἀδικοῦσι δὲ πάντες, αὐτομάτως ἕκαστος ἑαυτὸν ἀδικῶν. ἀρετῆς γὰρ καὶ κακίας ἐσμὲν αὐτοπράτορες. οὐκοῦν ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀδικοῦνται οἱ ἄνθρωποι. καὶ τὸν Ὁμηρικὸν τεθαύμακα Κύκλωπα. ἐδόκει γὰρ βλάπτειν, ἀδικούμενος ἔφασκε. καὶ ἦν τῷ ποιμένι ἀπόφασις, ἡ τῆς ἀληθείας καλάφασις. *Injuriam qidem nemo patitur. At omnes injuriis afficiunt sponte qilibet semetipsum. Virtutis enim & malitiæ sumus imperatores. Annon igitur inferunt injuriam, non accipiunt homines. Et Homericum Cyclopem admiror. Neminem enim se ladere per injuriam ajebat:* & *erat pastori negationis loco veritatis affirmatio.* Chrysippus in *demonstrat. de justit.* Ἀδικεῖσθαί φησιν ὑφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδικοῦντα, καὶ αὐτὸν ἀδικεῖν, ὅταν ἄλλον ἀδικεῖ, γινόμενον ἑαυτῷ τῷ παραιτίῳ αἴτιον, βλάπτοντα παρ' ἀξίαν ἑαυτόν. *A seipso injuria affici injustum ait; nam dum alis injuriam infert, ipsum sibi injurium esse, dum sibi autor est contra leges agendi, seqe immerito ladit.* qi tamen idem in hoc repugnans sibi, in libris *adversus Platonem* scriptis, ἀτόπως φησὶ λέγεσθαι τὸ ἀδικεῖν ἑαυτόν. εἶναι γὰρ πρός ἕτερον, οὐ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀδικίαν. *Absurdè ait hoc dici, aliqem seipsum injuriâ afficere; injustitiam enim non adversus injustum, sed adversus alium tendere.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 12. vide Aristotelem *Ethic. l.* 5. *c.* 11.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι] Robertus Capito Licolnienſis Episcopus, *Pontificum Romanorum malleus* nuncupatus, *Epist.* 48. *Æqè iniqitas est non punire nocentes, ac punire innocentes.* Et Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 2. *Non eris innocens, si avt punias eum, cui parcendum esset, avt parcas ei, qi fuerat puniendus.* Georgius Gödvinus *Epitaph. D. Jacob. Mavritii,*

Nec faciendo nocens, nec patiendo fui.

In mente forsan habuit illud Publii Syri;

Bonis nocet qisqis pepercerit malis.

Qem & Avsonius imitatus in *sap. lud.* sub Cleobuli persona dixit;

Parcit qisqe bonis, perdere vult malos.

Cato apud Salustium in *Catilin. Dum pavcis sceleratis parcunt, bonos omnes perditum eunt.* Et hisce omnibus prior longè Pythagoras, referente *tom.* 2. *tit.* 46. Stobæo: Οἱ μὴ κολάζοντες τὰς κακὰς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τὰς ἀγαθάς. *Qi de malis pœnas non sumunt, bonos affici volunt injuriis.* Agapetus παραινέσ. §. 28. Ἴσον, τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τὰς πλημμελοῦντας λογίζῃ. καὶ γάρ τις πολιτείαν μὲν εὐθύσας, ἀνίσχνανε δὲ τῶν βιούντων ἀθέσμους, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ θεῷ κρίνεται. *Æqale, peccare & non cohibere peccantes, æstima. Etiamsi enim rempublicam administret justè, sustineat autem vel toleret viventes iniqè, socius is malorum apud Deum judicatur.* Hoc est qod Cato Censorius referente Plutarcho in *Apoph. Rom.* 10. Τὰς δυναμένας κωλύειν τὰς κακῶς ποιοῦντας, ἐὰν μὴ κωλύωσι, κολαζειλίνειν. *Eos, qi malè agentes prohibere possent, neqe id facerent, eorum flagitiis assentiri.* id est, ut Seneca *Troad.* 2.2.

Qi non vetat peccare, cùm possit, jubet.

Vel ut τὸ κωλύειν illud distertiùs exprimatur,

Peccare qi non prohibet, cùm possit, jubet.

Narrat Plutarchus in Lycurgo *p.* 42. *D.* Archelaum Spartanum cuidam regni sibi consortem Charilaum tanqam virum apprimè bonum probúmqe collavdanti, regessisse; Πῶς δ' [οὐκ] ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὃς οὐδὲ ποιηροῖς χαλεπός ἐστι. *Qi verò potest esse vir bonus Charilaus, qi nè malis qidem durus & asper est?* Expungendam enim esse negativam priorem, qòd Erasmus in *Apophth.* monet, avt ὃ loco saltem οὗ (qod non disconvenit) substituendum, clarè docet non uno loco Plutarchus ipse. qi in *Apophth. Lacon.* 18. ubi Archidanidæ dictum hoc tribuitur, & Charilaus alter dicitur, eo nomine prædicatus, ὡς πρὸς ἅπαντας ὁμοίως πρᾷος, *qod omnibus ex aqo mitis esset,* sic extulit; Καὶ πῶς τις δικαίως ἂν ἐπαινοῖτο, εἰ μὴ πρὸς τοὺς πονηροὺς πρᾷος εἴη; *Qi potest justè lavdari, qi etiam malis se mitem præbet.* Idémqe in *lib. de amic.* & *adulat. pag.* 55. *E.* de Charillo Laconem dixisse; Πῶς χρηστὸς, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς πικρός; *Qi iste probus sit, qi nè malis qidem acerbus est.* Eodémqe prorsus modo in *frag. de invid.* & *odio, pag.* 536. *D.* nisi qòd pro Lacone τὸν συνάρχοντα, pro πικρὸς, ut suprà, χαλεπὸς posuit. Qod avtem περὶ τῶ ἀδικεῖν Marcus, idem περὶ τῶ ἀσεβεῖν, Andocides *de Myster.* Νομίσατε τοίνυν ἀσέβημα οὐδὲν ἔλαττον εἶναι, τοὺς μηδὲν ἠδικηκότας ἀσεβεῖν καταγνῶναι, ἢ τοὺς ἠσεβηκότας μὴ τιμωρεῖσθαι. *Putate itaqe non minorem impietatem esse, eos, qi nihil sceleris commiserunt, sceleris damnare, qàm sceleratos non punire.* Doctores Hebræi רחמות על-הרשעים הוא אכזריות. *Improbis parcere crudelitas est.*

§. 6. Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα] vide *l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 8. §. 7, 26, 32, 36. Huc conclusio illa apud Lucianum *Dissertationis Menippi cum Chirone* de vitæ tædio. Τί οὖν ἀν πάθοι τις; Ὅπερ οἶμαι, καὶ φασι, συνιστὸν ὄντα, ἀρίστισθαι καὶ ἀγαπᾶν τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀφόρητον οἴεσθαι. *Illud nimirum, ut cùm sis sapiens, qemadmodum opinor, & vulgò prædicant, præsentibus rebus sis contentus, bonique consulas qod adest, nec qicqam in his esse putes, qod ferri non qeat.* Sed & Epicteti illud *l.* 4. *c.* 4. Τούτων μεμνημένος, χαῖρε τοῖς παροῦσι, καὶ ἀγάπα ταῦτα, ἕως καιρός ἐστι. *Horum memor, delectare iis qa adsunt,* & *in iis acqiesce qa tempus fert.* de se Æschines. *Ep.* 5. Ὑπερηγαπῶ τὰ παρόντα. *Præsentibus valdè delector.*

Εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον] legendum vel πρὸς πᾶν τὸ παρὸν, vel τὸ παρὰ τῆς, expunctis particulis illis τὸ ἐκ. illud prætulerim. Xylander & Casavbonus qid legi voluerint, incertum est. Verba ipsa certè neviter expressit. expressit

a L.7.§.29. §. 7. a Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν. σῆσαι ὁρμὴν. σβέσαι ὄρεξιν. ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

§. 7. Imaginationes absterge; motus compesce; appetitionem extingve; mentem in potestate sui contine.

b L.4.§.40. l.12.§.30. c L.4.§.4.l.7.§.9. d Inf.§.9. e L.8.§.57. l.12.§.30. §. 8. b Εἰς μὲν τὰ ἄλογα ζῶα, μία ψυχὴ διήρηται. c εἰς ἣν τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. ὥσπερ γὴ d μία γῆ ἐστὶν ἁπάντων τῶν γεωδῶν, καὶ e ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν, καὶ f ἓν ἀέρα ἀναπνέομεν, ὅσα ἐμψυχα πάντα.

§. 8. In animantia irrationalia, anima una distribuitur; in rationalia verò anima una intellectiva dispertitur. qemadmodum & terrestrium omnium una est terra; unâqe luce cernimus omnes, & aëre uno spiramus, qotqot vivûs vitæqe participes sumus.

f L.8.§.54. g L.5.§.4.l.7.§.50. h Sup.§.9. * ἐπὶ τὸν ῥοῦν f. Lug. An. §. 9. g Ὅσα κοινῇ τινι μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς κατάγει. h τὰ γεώδη πάντα ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὸ ὑγρὸν πᾶν * σύρρυτον, τὸ ἀεροῦσθαι ὁμοίως, ὥστε χρήζειν τοῦ διεργόντων καὶ βίας. τὸ πῦρ ἀνωφερὲς μέν, ἀλλὰ τὸ στοιχειῶδες πῦρ. παντὶ ἣν πυρὶ ἐντεῦθεν πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι ἕτοιμον εἶναι, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον, εὐέξαπτον εἶναι, διὰ τὸ ἔλαττον ἐγκεκρᾶσθαι αὐτῷ τὸ κωλυτικὸν πρὸς ἔξαψιν. καὶ τοίνυν i πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως μέτοχον, πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως κατάγει, ἢ καὶ

§. 9. Qæcunqe aliqid in commune participant, ad id qod est generis ejusdem secum promptè feruntur. ad terram mole suâ fertur terrestre qodvis; in idem confluit humidum omne; & aëreum itidem qodcunqe. ut necesse sit vi aliqâ intercludi ea, id nè faciant. sursum fertur ignis ob ignem elementarem. cum omni verò, qi istîc est, igni adeò simul accendi proclivis est, ut materia omnis siccior pavlò incendi prompta admodum sit, cò qòd minùs sibi admixtum habeat, qod incendium prohibeat. proinde & qicqid naturæ intellectualis est in commune particeps, ad sibi cognatum pariter, vel multò magis etiam, promptè fertur.

qò

ANNOTATIONES.

sit Lugdunensis vertendo; *ut boni consulas omnia qæ accidunt, præter id qod est à cavssa profectum.* qæ verba qid sibi velint, ipse viderit: Ego nullus assequor. Οὐδὲν γὰρ ἀναιτίως πίφυκε γενέσθαι. *Si enim nihil absqe cavssa fit.* ut Plutarchus *de Isid. & Osir. pag.* 369. *D.* Καὶ τὸ ἀναίτιον ὅλως ἀνύπαρκτον. *Et qod cavssa careat, prorsus non esse.* Idem *de Stoic.contradict.c.*20.

§. 7. Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν] vide *l.*7.§.29. Ista superioribus attexit Xylander, pro privo monito habet Mericus Casavbonus, & hoc, opinor, potius fuerit.

§. 8. Μία ψυχὴ] Vide *ad l.*4.§.4, 29, 46.

Ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν] Vide *l.*12.§.30. Τὸν ἥλιον ὁρῶ πᾶσιν τὸν αὐτόν. *Solem unum omnibus splendere video.* Tatianus *adv. Græc. p.*150. *B.*

Ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν] Vide *l.*8.§.54. Gregorius Nazianzenus *Orat.*16. de opulentis pavperes aversantibus; Ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν στεῖμεν ἀέρα, μικρῷ δυσχεραίνοντες. *Qod eundem aërem trahamus indignè ferentes.* Apud Philemonem, Comicum fastuosum aliqem nescio qis sic compellat,

Σὺ γάρ τίς ἐσσὶν; εἰπέ μοι παῤῥησίᾳ.
Σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν, ὢν ἄνθρωπος ὤν;
Τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς; ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα
Ἑτέροις συνέλκεις, εἰπέ μοι, τοιοῦτος ὤν;

i. e. vertente, qi & affectis medelam adhibuit, Grotio.

Effare nobis liberè, qem te putas?
Loqerisne hominibus ipse non homo, sed tenens
Orbem sub pedibus? an communi vesceris.
Avrâ nobiscum, qi te tam magni facis?

qæ cur Stobæus *c.*6. sub Ἀκολασίας *titulo* collocarit non video. De se Solomon rex in *Sapient. cap.*7. *v.*3. Καὶ ἐγὼ γενόμενος ἕσπασα τὸν κοινὸν ἀέρα. *Et ego qoqe factus traxi communem nobis aërem.* Menander apud Plutarchum *ad Apollon.*

—— ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις
Ἐφ' οἷσπερ ἡμεῖς, ἕσπασας τὸν ἀέρα
Τὸν κοινόν. ——
— *lege tu*
Communem eâdem nobiscum aërem trabis.

§. 9. Πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει] Macrobius *Saturnal. l.*7. *c.*7. *Singula autem similitudinem sui rapere testis est Empedocles, qi ait;*

Ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε. πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ὄρουσεν.
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἴδη. θερμὸν δ' ἐπεχεύετο θερμῷ.
Dulcia continuò se dulcibus applicuerunt,
Acribus acria se junxerunt, tristia amaris,
Et rectâ calidas petierunt fervida partes.

Qæ sunt ex Plutarcho *Sympos. l.*4.*c.*1. mutuata, ubi corruptiora habentur. qòd avtem ibi pro θερμὸν δ' ἑλκεῖ legitur, Leopardus μᾶλλον rescribi posse opinatur, *emend. l.*8. *c.*10. qòd est ignis epitheton apud Homerum *Il. φ'. v.*316. & *v.*375. Et Hesiodum *aspid. v.*18. Cicero *de amic. Nihil est appetentius sui similium sui, nihil rapacius, qàm natura.* Insignem in hanc mentem Democriti περιοχὴν exhibet nobis Sextus *adv. Logic. l.*1. *c.*2. Παλαιά τις, inqit, παρὰ τοῖς φυσικοῖς κυλίεται δόξα περὶ τοῦ τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι γνωριστικά. ὁ δὲ Δημόκριτος ἐπί τε τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἴσως τὸν λόγον. Καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογενέσι ζώοις συνικελάζεται, ὡς περιστερὰ περιστερᾷς, καὶ γέρανοι γερανοῖς, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡλόγων. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. παλαίστρᾳ ὀρᾷς πάλεσιν. ἐπί τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ τοῖς κυματωγαῖς ψηφίδων. ὅταν μὲν γὰρ κατὰ τὸν τῆ κοσκίνῳ δίνον διασειτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται, καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν, καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν. ὅταν δὲ κατὰ τὴν τῆ κύματος κίνησιν αἱ μὲν ἐπιμήκεις ψηφίδες εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς ἐπιμήκεσιν ὠθοῦνται, αἱ δὲ περιφερεῖς ταῖς περιφερέσι, ὡς ὰν συναγωγόν τι ἔχοντος τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος. *Vetus qadam apud physicos versatur opinio, qod similia similibus cognoscantur. Democritus avtem in animatis & inanimis ea qa dicit constituit. Animantia enim, inqit, simul congregantur cum animantibus, ut columba cum columbis, & grues cum gruibus, & ita aliis brutis. Similiter & in inanimis, ut licet videre in seminibus qa cribrantur, & in lapillis qi educuntur à fluctibus, qum ex cribri qidem circumactione, qa fit ad discernendum, lenes cum lente collocetur, hordeum cum hordeo, & frumentum cum frumento. Ex undarum avtem motione oblongi qidem calculi pelluntur ad eundem locum, ad qem oblongi, teretes avtem ad qem teretes, utpote qod rerum in his similitudo habeat aliqid qod conciliet.* Qibus adjicias licet Hippocratis illud ex *lib. de natura pueri pag.*18. Εἰ θήλεος ἀυλίσκου προσθῆσαι τῇ κύστι, καὶ διὰ τοῦ αὐλίσκου ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κύστιν ὕδωρ τι ἢ ψάμμου καὶ μαλίσθου κόσμαλα λεπτὰ, καὶ ὕδωρ ἐπιχέας, φυσῆν διὰ τοῦ αὐλίσκου, πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίξεται τῷ ὕδατι. ὕστατα δὲ, χρόνῳ φυσώμενα ἐλίσσεται, ὅτι μάλιβδος ὡς τὸν μάλιβδον, καὶ ἡ ψάμμος ὡς τὴν ψάμμον, καὶ ἡ γῆ ὡς τὴν γῆν. καὶ ἢν τις αὐτὰ ἀναθῇ ἐάσῃ καὶ περιῤῥήξας τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει αὐτῶν τὰ ὅμοια ἐς τὸ ὅμοιον ἐληλυθότα. ὕστατα δὲ καὶ ἡ γονὴ καὶ ἡ σὰρξ διαῤῥῆται, καὶ ἔχεται ἕκαστον ἐν αὑτῷ τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον. *Qemadmodum si vesica fistulam alligaris, per eamqe in vesicam terram, arenam, & tenuia plumbi ramenta injicias, deinde aqâ per fistulam affusâ flatum immittas: primùm qidem illa cum aqa permiscebuntur, deinde verò temporis progressu flatu agitata secedent, plumbumqe ad plumbum, arena ad arenam, & terra ad terram se conferet. Ac si qis ea arescere permittas, disruptaqe vesicâ contempletur, simile ad sui simile se constituisse comperiet. Ad eundem certè modum genitura & caro discernuntur, in eâqe simile qodqe ad sui simile secedit.*

Τὸ γεῶδες πᾶν] Huic ex parte contradicere videtur Philosophus *de cælo l.*4. *c.*3. Τὸ δ' εἰς τὸν αὐτῦ τόπον φέρεσθαι ἕκαστον, τὸ εἰς τὸ αὐτῦ εἶδος ἴσι φέρεσθαι. καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἄν τις ὑπολάβοι, ἃ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι τὸ ὅμοιον φέρεται πρὸς τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἂ συμβαίνει πάντας. ἀ γὰρ ἰὼν τις μετοβῇ τὴν γῆν, ἢ ὕδωρ ἢ σαλήνη, αἰσθήσεται τῶν μορίων ἕκαστον πρὸς αὑτὴν, ἀλλ' ὅπερ καὶ νῦν. *In suum locum ferri unumqodqe, ad suam fortunam est ferri. Et sic magis utiqe qis existimabit id, qod dicebant, antiqi, qod simile fertur ad simile. Hoc enim non accidit omnino; non enim, si qis transponat terram ubi nunc luna est, feretur partium unaqaqe ad seipsam, sed ad eum locum, ubi & nunc existit.* Verùm conciliat ipse verbis proximis. Ὅτι πίφυκεν ἴη τι φέρεσθαι μόριον καὶ τὸ πᾶν. *Eòdem & terra molles integra, & particula ejusdem qelibet, fertur.*

Τὸ ὑγρὸν πᾶν σύῤῥυτον] lego, ἐπὶ τῇ ῥοῇ inqit Annotator Lugdunensis. sed nihil mutandum. nam & σύῤῥυτον mox denuò habetur; qod & ipse agnoscit.

Τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον εὐέξαπτον] Virgilius *Æn. l.*1.

Suscepitqe ignem foliis, atqe aridа circùm
Nutrimenta dedit, rapuitqe in femine flammam.

Gregorius Nazianzenus in *Apolog.* Δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. ὥσπερ καὶ πῦρ ὕλῃ τῇ ὀχροτάτῃ. ἕτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπιτηδειοι. καλάμης τις πρὸς σπινθῆρα, εἶπας, καὶ ὄνειρον ἐξαπολωλὸς, καὶ διαπεπωμένη διαῤῥοήτα. *Homines non facilè negotio virtutem possunt consequi: qemadmodum nec humida materia ignem facilè excepere solet: contrà ad vitium contrahendum homines maxima ex parte promptos & idoneos esse, non secus, ut opinor, ac stipula qadam ad scintillam & ventum ob naturæ soccitatem facilè accendi-

qò eſt enim rebus aliis præſtantius, hoc eſt promptius. ei qod ſui generis eſt commiſceri & cum eo qodammodo coaleſcere. hinc apud irrationalia exiſtunt examina, armenta, pullorum educationes, & qaſi amores qidam. etenim iſtis animæ inſunt ; itaqe in ſubjecto præſtantiori vis illa congregativa intenſior reperitur, qàm in ſtirpibus, lapidibus ; avt lignis. hinc & in rationalibus, reſpublicæ, amicitiæ, familiæ, concilia; item belli tempore fœdera, & induciæ.

μᾶλλον. ὅσῳ γάρ ἐστι κρεῖττον ᾧ δὲ τὰ ἄλλα, τοσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρνᾶσθαι τῷ οἰκείῳ καὶ συγκεῖσθαι ἑτοιμότερον. διὸ καὶ [a] ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων εὑρέθη σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοσσοτροφίαι, καὶ οἷον ἔρωτες. ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ τὸ συναγωγὸν ἐν τῷ κρείττονι ἐμφαινόμενον εὑρίσκετο, οἷον ἔπι ἐπὶ φυτῶν καὶ, ἔπι ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. ἐπὶ δὲ [b] τῶν λογικῶν ζώων, πολιτείαι, καὶ φιλίαι, καὶ οἶκοι, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνθῆκαι καὶ ἀνοχαί. ἐπὶ

a L.6.§.16. l.11.§.18.

b Inf.§.13. l.12.§.30.

ANNOTATIONES.

cenditur atqe conſumitur. Et Syneſius *de providen.* 1. *p.* 100. Ὅπερ δὲ πάσχειν ἄνθρακες ὑπὸ δᾳδῶν. θᾶττον γὰρ ἐξάπτονται διὰ τὴν ἥδη πρὸς τὸ πῦρ ἐπιτηδειότητα. *Qemadmodum carbones facibus admotis citius incandeſcunt, qoniam ad concipiendum ignem jam pridem ſunt accommodati.* Contra tamen de igne cœleſti Plutarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Ξύλων ἄνευ ἀψαυσὶ διεκθεῖ, τὰ δὲ χλωρὰ καίει. *Sine tactu diſcurrit ligna arida, viridia verò comburit.* rationem ab ipſo petas, licet.

Σμήνη καὶ ἀγέλαι] Ariſtoteles *Hiſt. Animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ζώων τὰ μὲν ἐστιν ἀγελαῖα. τὰ δὲ μοναδικά. τὰ δ' ἐπαμφοτερίζει. καὶ τὰ μὲν πολιτικά, τὰ δὲ σποραδικά ἐστιν. ἀγελαῖα μὲν, οἷον ἐν τοῖς πλησίοις τὸ τῶν περιστερῶν γίνος, καὶ γέρανος, καὶ νόμας. καὶ τῶν πλωτῶν, πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων. ὁ δ' ἄνθρωπος ἐπαμφοτερίζει. πολιτικὰ δ' ἐστιν, ὧν ἓν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον. ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα. ἔστι δὲ τοιοῦτον ἄνθρωπος, μέλιττα, σφὴξ, μύρμηξ, γέρανος. *Animalium alia ſunt gregalia, alia ſolitaria. alia vitam ancipitem degunt, alia ſun. civilia, alia incivilia. Gregales in volucrum genere ſunt columbi, grues, olores. Complura etiam inter nantes piſcium genera gregatim degunt. Hominis naturam ancipitem ſocietatis ac ſolitudinis eſſe apertum eſt. Civiles appello animantes, qa labors communicant idem, qarum opus communi efficitur opera, munusqe idem omni eſt, qod non omnibus gregalibus competit. Civilis generis eſt homo, apis, veſpa, formica, grus.* De apibus Plinius *l.* 17. *c.* 5. *Illa ad uſus vita laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim.* Vide Plutarchum in *Lycurg.* de republica Spartana *ad l.* 1. §. 16. κοινοσημοσύνη.

Εὑρίθη] *Inventa, reperta ſunt*, id eſt, exiſtunt. & mox; εὑρίσκεσθαι. *reperitur.* i. e. exiſtit. uti paulò poſt, ὑπάρχη. formula Hebræis admodum familiaris, qibus in ſacra pagina נמצא *invenirs*, pro *eſſe* ; & in ſcriptis Doctorum נמצא τὸ ὄν, *ens. Hiſtor. Eſter. c.* 1. *v.* 5. *qi inventi ſunt.* id eſt, qi fuerunt, *Suſan. Annal. l.* 2. *c.* 19. *v.* 3. *bona in te inveniuntur.* id eſt, ſunt. Helleniſtæ pariter qi dicuntur, Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 18. Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες. *Non inventi ſunt*, i. e. non extitêre, *qi reverterentur.* & *Act. c.* 5. *v.* 39. μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. *nè Deo adverſemini.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 1. Ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Illud requiritur in diſpenſatoribus, ut fidelis ſit. ad Phil. c.* 2. *v.* 7. Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. *Similis hominibus factus, & habitu inventus ut homo.* Ubi γενόμενος & εὑρεθεὶς valent. *Ad Hebr. cap.* 11. *v.* 5. ex Græcis interpretibus, de Henocho dicitur, Οὐχ εὑρίσκετο. qod Moſes *l.* 1. *c.* 5. *v.* 24. dixerat וְאֵינֶנּוּ *non erat.* Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 22. Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. *Qi non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipſius.* qod vates dixerat, Eſaiæ *c.* 53. *v.* 9. & *in ore ejus dolus non extitit.* Eadem formulâ uſus eſt & Joannes *Apoc. cap.* 14. *v.* 5. qi & *c.* 16. *v.* 20. Καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. *Monteſque non extiterunt.* & *c.* 18. *v.* 21. de Babylone myſtica, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. *Nec extabit amplius.* Ignatius *ad Roman.* exhibitus *ad l.* 4. §. 16. Ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρύς εὑρεθήσωμαι. *Nè cui poſt mortem moleſtus ſim.* & *ibidem ad l.* 10. §. 3. exhibendus, ἵνα καθαρὸς ἄρτος Θεοῦ εὑρεθῶ. *ut purus Dei panis fiam.* Plutarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Καὶ λυχνίαν ἀργυρᾶν ξυλίοις ἐγκειμένοις (legendum ἐγκειμένην) ἑλύροις, τον μὲν ἄργυρον συνιζῆσαι ταχέως, τὸ δὲ ξύλον ἄθικτον, καὶ ἀπαθὲς εὑρεθῆναι. *Et cum argentei caliculi in ligneis repoſiti eſſent operculis, argentum colliqauum eſſe, lignum verò intactum illaſumqe extitiſſe.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *C.* Ἀρκεῖ δὲ τῷ γνωστικῷ, κἂν εἷς μόνος ἀκροατὴς εὑρεθῇ. *Sufficit autem ei, qi cognoſcendi eſt poteſtate praditus, ſi unum duntaxat avditorem habuerit.* Denique elogium illud, qod Ezechiæ regi tribuitur, *Regum Hiſtor. l.* 2. *c.* 18. *v.* 5. & Joſiæ *ibidem c.* 23. *v.* 25. *Non fuit ſimilis illi in regibus qi præceſſerant.* Obtervat Nicolaus Liranus in *Hymnis Eccleſiaſticis*, ubi de ſanctis qibuſdam enunciatur, hâc formulâ exprimi, *Non eſt inventus ſimilis illi.* Qin & τὸ ἐξευρεθῆναι eodem ſenſu uſurpavit Marcus *infrà* §. 35. pro *extitiſſe.*

Καὶ οἷον ἔρωτες] Ex Stoicorum ſententia, qi brutis animantibus affectus veros negabant, *qaſi affectus* neſcio qos concedebant. Seneca *de ira l.* 1. *c.* 3. *Muta animalia humanis affectibus carent ; habent avtem ſimiles illis qoſdam impulſus. Alioqi ſi amor illis eſſet, & odium eſſet ; ſi amicitia, & ſimultas ; ſi diſſenſio, & concordia ; qorum aliqa in illis qoqe extant veſtigia.*

A *Caterùm humanorum pectorum propria bona malaqe ſunt. Ibidem. Dicendum eſt, feras irâ carere, & omnia præter hominem. nuſqam ea naſcitur, niſi ubi rationi locus eſt. impetus habent feræ, rabiem, feritatem, incurſum ; iram qidem non magis qàm luxuriam. iraſci non magis ſciunt, qàm ignoſcere.* Eandem Stoicorum ferè omnium ſententiam fuiſſe monet & Galenus *de dogm. Hip. & Plat. l.* 3. *c.* 3. qam & operis ejuſdem *libro primo*, qi maxima ex parte jam intercidit, refutâſſe ſe dicit. Cæterùm, hoc non tam refellens, qam ridens, Plutarchus in *coll.at. animal. p.* 961. *E. F.* & ex Plutarcho Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. Ex qo Plutarchi codices reficiendi & ſupplendi. Οἱ δὲ περὶ τούτων ἀβελλέρους λέγοντες, μήτε ἥδεσθαι, μήτε θυμοῦσθαι, μήτε φοβεῖσθαι, μήτε παρασκευάζεσθαι, μήτε μνημονεύειν, ἀλλ' ὥσπερ νεὶ μνημονεύειν τὴν μέλιτταν, καὶ ὥσπερ παρασκευάζεσθαι τὴν χελιδόνα, καὶ ὥσπερ θυμοῦσθαι τὸν λέοντα, καὶ ὥσπερ φοβεῖσθαι τὴν ἔλαφον. οὐκ οἶδα τί χρήσονται, τοῖς λέγουσι, μηδὲ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν, ἀλλ' ὥσπερ βλέπειν, καὶ ὥσπερ ἀκούειν. μηδὲ φωνεῖν, ἀλλ' ὥσπερ φωνεῖν. μηδὲ ὅλως ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ ζῆν. ταῦτα γὰρ ἐκείνων μᾶλλόν ἐστι λεγόμενα καὶ παρὰ τὴν ὑπάρχειαν. *Caterùm qi etiam ſtolidius his de rebus loqentes, neqe delectari, neqe iraſci, neqe metuere, neqe ſe parare, neqe recordari animalia ajunt : ſed qaſi recordari apem, & qaſi ſe parare hirundinem, & qaſi iraſci leonem, & qaſi metuere cervum : neſcio qid reſponſuri ſint eis, qi animalia etiam non videre, non avdire, non vocem emittere : denique omnino non vivere, ſed duntaxat qaſi vivere dicerent. nam hæc non magis evidentia qàm iſta repugnant.*

B

C

Ἐν τῷ κρείττονι] *Apud præſtantiorem partem* Xylander. qaſi diceretur, propenſionem ad ſocietatem apud animalia iſta in parte præſtantiore, h. e. anima, deprehendi. cùm hoc potiùs Marcus velit, in iſtis, utpote præſtantioribus, qia ſunt animata, propenſionem illam intenſiorem exiſtere. hoc eſt enim ἐπιτεινόμενον. qod ille omiſit.

D

Ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων πολιτείαι] Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 2. Φανερὸν, ὅτι φύσει ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον. καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἢ τοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείσσων ἢ ἄνθρωπος. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐδὲν γὰρ, ὡς φαμεν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ. λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. *Ex bis igitur patet civitatem eſſe ex his, qi naturâ ſunt, & qod homo naturâ civile eſt animal. Et qi abſqe civitate eſt per naturam, non per fortunam, avt neqam eſt, avt potior qam homo. Ex qo patet ſociale animal eſſe hominem, magis qàm omnes apes, & qàm omne gregarium animal. Nihil enim, ut diximus, natura fruſtra facit. Sermonem verò homo ſolus habet omnium animalium.* qod ſuprà Marcus. Πᾶν τὸ νοερᾶς ψυχῆς μέτοχον, ἢ καὶ μᾶλλον. Juvenalis inter alia huc ſpectantia, *Sat.* 15.

Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce ;
Cujus egent prona, & terram ſpectantia : mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum qoqe ; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præſtare juberet,
Diverſos trahere in populum. — &c.

E

Cicero *de amicit. Qod ſi hoc apparet in beſtiis, volucribus, natantibus, agreſtibus, cicuribus, feris, ut reqirant atqe appetant, ad qas ſe applicent, ejuſdem generis animantes, idqe faciunt cum deſiderio, & cum qadam ſimilitudine amoris humani ; qanto id magis in homine ſit naturâ ? qocirca à natura, qa ſolitarium nihil amat, mihi videtur potius, qàm ab imbecillitate avt indigentia orta amicitia. qa enim poteſt eſſe ſine hac vita vitalis, ut ait Ennius ?* Qod Evripides *Oreſt.*

F

— τί χρὴ ζῆν ἐταιρίας ἄτερ ;
ἐκ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἔοικεν τὸ ζῆν ἀφῃρῆσθαι τῆς κοινωνίας.

Idem qod hominibus, ut ſcilicet ſublatâ ſocietate vivendi ratio deficiat. Porphyrius *de abſtin. animal. l.* 3. §. 12. ſiquidem, ut Seneca *Ep.* 6. *Nullius boni ſine ſocio jucunda poſſeſſio eſt.* & Cicero *ibidem. Societate ſublatâ, omnis eſt è vita ſublata jucunditas. avfert enim fructus voluptatum omnium ſolitudo. Nec ſine ſocietate ulli poteſt eſſe jucunditas.* Idem *pro Planc.* Proinde Ariſtoteles *Evdem. l.* 7. *c.* 1. Δεινότατον ἡ ἐρημία. *Solitudo eſt malum graviſſimum.* Ἄνευ γὰρ φίλων οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἅπαντα. *Abſqe amicis enim vivere, licet cætera bona omnia ſuppeterent, eligeret nemo.* Idem *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Nec in cælo etiam jucundè ſatis ſine ſocio aliqo acturum ſe* dicere ſolebat, Archytas Tarentinus, re-

G

ἐπὶ ᾗ τ' ἔπι κρειττόνων, καὶ ἐκδιεσηκότων τρόπον τινὰ
a L.6.§.43. ἕνωσις ἐπέφη, οἷα a ἐπὶ τ' ἄστρων. ὅτως ἡ ἐπὶ τὸ
l.11.§.27.
b L.7.§.13. κρεῖττον ἐπανάβασις συμπάθειαν, b καὶ ἐν διεστῶσιν
c L.11.§.18. ἐρᾷσαθαι ἐδύνατο. ὅρα ἂν τὸ νῦν γινόμενον. c μό-
20.
d Sup. §. 3. να γὰρ τὰ νοερὰ νῦν d ἀπιλέλησται τῆς πρὸς ἄλληλα
στοργῆς καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύρριν ᾧδε μόνον ὁ βλέ-
πετε. ἀλλ' ὅμως καί τι φεύγοντες ἐνικαταλαμβάνον-
τες. κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις. ὅψῃ ᾗ ὃ λέγω ἐν ἁφυ-
e L.12.§.30 λάστων, e ῥᾷστον γὰρ εὕροι τις ἂν γεώδες τι μηδενὸς
f L.8.§.34. γεώδους ἐφεσταπόμενον, ἤπερ ἄνθρωπον f ἀνθρώπῳ
ἀπεσχισμένον.

g L.8.§.19. §. 10. g φέρει καρπὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ
l.11.§.1. θεὸς, καὶ ὁ κόσμος. ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἑκάστα
* τίτριφεν Lug. φέρει. εἰ ᾗ ἡ συνήθεια κυρίως * τίτροφεν ἐπὶ ἀμ-
h L.4.§.24. πέλου Ϲ τ' ὁμοίων, ἀδὲν τοῦτο. h ὁ λόγος ᾗ, καὶ
κοινὸν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει. καὶ γίνεται ἐξ αὐ-
τοῦ τοιοῦδ' ἕτερα, ὁποῖόν τι αὐτός ἐστιν ὁ λό-
γος.

i L.5.§.28. §. 11. i Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε. εἰ ᾗ
j 8.§.59.

qin & in præſtantioribus adhuc, licèt modo qodam à ſe invicem diſſitis, in aſtris nempe, unio tamen qædam exiſtit. ità ſortis præſtantioris eminentia etiam in diſtantibus affectionem ad ſe invicem mutuam producere valuit. vide interim qò res redierit. ſola enim rationalia mutui hujus in ſe invicem ſtudii ac conſenſûs nunc ſunt oblita: confluxúſque ille apud iſta ſola non cernitur. veruntamen, fugiant licèt hoc homines, undiqe occupantur. prævalet enim natura. obſervando avtem id, qod loqor, comperies. faciliùs enim qis terreni qippiam terrenæ rei nulli adjunctum repererit, qàm hominem ab homine omni prorſus ſejunctum.

§. 10. Fructum fert & homo, & Deus, & mundus. & in propria tempeſtate fert horum unumqodqe, etiamſi avtem uſus formulam hanc loqendi viti ac ſimilibus præcipuè attribuerit, nihil tamen hoc obſtat, qo minùs & de illis dicatur. ratio verò fructum habet & communem & proprium. oriuntúrqe ex ea alia ejuſmodi, cujuſmodi ipſa eſt ratio.

§. 11. Peccantem, ſi potes, meliora doceto. ſi mi-

ANNOTATIONES.

ferente Cicerone. Porrò, *qemadmodum ſolitudo in odio eſt, ſic in dulcedine appetitio ſocietatis.* Seneca *Ep.* 9. Avguſtinus *de bon.conjug.c.*1. *Sociale qiddam eſt humana natura. Nihilqe eſt homini amicum ſine homine amico.* Idem *Ep.* 121.*c.* 2. Vide *l.* 5.§.16.

Ἐπὶ τῶν ἄστρων] vide *l.*6.§.43.& *l.* 11.§. 27.

Καὶ ἐκδιεσηκότων τρόπον τινὰ] *etiam ex diverſis modis* Xylander. qaſi disjunctim legerit, ἐκ διεσηκότων, qod Lugdunenſis ἐκδιεσηκότων conjunctim legit. Et hoc malim. ut τὸ ἐκ vel redundet, ut in ἐκκενῶν, ἐκκεντεῖν. atqe ità Marcus mox, ἐν διεστῶσι. qomodo & *l.*7.§. 13. vel intendat, ut in ἐκμαίνεσθαι, ἐκπαθαίνεσθαι, qod Clemens uſurpavit *Strom. l.* 2. atqe ità Caſavbonus cepit, qi, *naturâ longè à ſe invicem diſtantia*, vertit. Ego ſimpliciter, *loco diſſita*, ſive *diſtantia* dixerim. Heſychius. Διίση, διεχωρίσθη. Διέσηκε, διακεχώρισαι. Διεσήκασιν, διεχωρίσθησαν, ἐμάκρυναν πόρρω. Certè qæ noſter iſtic ἐκδιεσηκότα, eadem Sextus Empiricus *adv. Phyſic. l.* 1. *cap.* 2. nunc διεστῶτα vocat, nunc ἐκκεχωρισμένα. Unde τῷ ἐκχωρίζειν verbi exemplum ſumere poterat Lexicographorum princeps ille. Ex qo *ad l.* 7.§. 13. aliiſqe ibidem lavdatis, lux loco iſti lucuentiſſima dabitur. Aſtra avtem qæ hîc διεστῶτα, eadem *l.* 6. §. 43. διάφορα dicuntur. Verùm ibi forſitan affectionum effectuúmqe differentiam; hîc ſitûs lociqe diſtantiam deſignatam volebat. Hoc certè utrobiqe voluit. *exercitum* illum, (prout nuncupat ſacra pagina) ſive *inſtructuram* cœleſtem, licèt aſtris conſtet innumeris, eiſdémqe loco diſſitis, affectione diſparatis, ad munus tamen ſuum obeundum pulcrè ac concorditer conſpirare. ut in eis verè cenſeri poſſit, de qibus Seneca *Epiſt.* 102. *Qadam ex diſtantibus conſtant, qorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanqam exercitus, populus, ſenatus. Illi enim, per qos iſta corpora efficiuntur, jure avt officio cohærent, naturâ diducti & ſinguli ſunt.*

Μόνα τὰ νοερὰ νῦν ἐπιλέλησται τῆς πρὸς ἄλληλα στοργῆς] Lacrymarum non imbre ſed fonte uberrimo & perennante, deplorari digniſſima qerimonia de naturæ humanæ pravitate inſigniſſima, ab inſtitutione primæva ſolitariè degenerantis. Homo, inqit, ſolus ex omnibus creaturis originis officiíqe oblitus eſt ſui. Joannes Chryſoſtomus *in Geneſ. Orat.* 12. ubi docuiſſet creaturas cæteras creatori ſuo debitum obſeqium jugiter præſtare. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, inqit, τὸ ἥμερον ζῶον, τὸ λογικὸν, τὸ ἐπιεικὲς, τὸ ἐναντία τῇ οἰκείᾳ φύσει διαπράττεται, καὶ διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν εἰς τὴν τῶν θηρίων * ἀμότητα [* ὁμοιότητα, f.] ἑαυτὸν ἐξάγει. *Homo avtem manſvetum animal, rationale & benignum contraria ſua natura facit, & negligentiâ mores ſuos in ferinos vertit.* Idem deplorat Baſilius Cæſar. *in Pſal.* 49. *v.* 12. & *in Eſai. c.* 2. *v.* 9. Verùm hoc ipſo in genere, de qo Marcus iſtic, hominem plus feris ipſis naturæ legem tranſgredi, monet Juvenalis *Sat.* 15.

Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Qando leoni
Fortior eripuit vitam leo? qo nemore unqam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum lethale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt. &c. —

Objurgat Seneca *Ep.* 95. *Non pudet homines mitiſſimum genus, gavdere ſanguine alterno, bella gerere, gerendâqe liberis tradere, cùm inter ſe etiam mutis ac feris pax ſit?* & *Epiſt.* 103. *Nunqam illas ad nocendum niſi neceſſitas impegit: avt, fame, avt timore coguntur ad pugnam: Homini perdere hominem libet.*

Ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται] Hoc eſt qod Cicero *de amicit. Qinetiam ſi qis eâ aſperitate eſt, & immanitate naturæ, ut congreſſus & ſocietatem hominum fugiat atqe oderit, qalem fuiſſe Athenis Timonem neſcio qem accepimus, tamen is pati non poſſit, ut non acqirat aliqem, apud qem evomat virus acerbitatis ſuæ.* Sed inſignisſimè Epictetus *l.* 2. *c.* 20. adverſus Epicureos agens, qi dogmatibus ſuis ſocietatem tollebant, cùm ad proprium commodum cuncta referrent. Ὡς ἰσχυρόν τι καὶ ἀνίκητόν ἐστιν ἡ φύσις ἀνθρωπίνη; πῶς γὰρ δύναται ἄμπελος μὴ ἀμπελικῶς κινεῖσθαι, ἀλλ' ἐλαικῶς; ἢ ἐλαία πάλιν μὴ ἐλαικῶς, ἀλλ' ἀμπελικῶς; ἀμήχανον, ἀδιανόητον. εἰ τοίνυν οὐδ' ἄνθρωποι οἷόν τε παντελῶς ἀπολέσαι τὰς κινήσεις τὰς ἀνθρωπικάς, καὶ οἱ ἀποκοπτόμενοι, τάς γε προθυμίας τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀποκόψασθαι οὐ δύνανται. ὅτω καὶ Ἐπίκουρος, τὰ μὲν ἀνδρὸς πάνθ' ἀπεκόψατο, καὶ τὰ οἰκοδεσπότου, καὶ πολίτου, καὶ φίλου. τὰς δὲ προθυμίας τὰς ἀνθρωπικὰς οὐκ ἀπεκόψατο. εἰ γὰρ ἐδύνατο, εἰ μᾶλλον ἢ οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυφλῶσαι δύνανται, καὶ τοι τοῦτο μᾶλιστα πάντων ἐσπουδακότες. *Adeò fortis & invicta res eſt natura humana. Qi enim vitis non more vitis moveri poteſt, ſed more olea? avt olea non ut olea, ſed ut vitis? Nullâ ratione hoc fieri, nullâ cogitatione comprehendi poteſt. Ergò fieri non poteſt, ut homo prorſus motum humanum amittat; qum iis etiam, qibus virilia amputantur, virilis tamen alacritas amputari non poſſit. Sic Epicurus etiam omnia qæ ſunt viri, qæ patrisfamilias, qæ amici amputavit. ſed alacritatem humanam non amputavit. Neqe enim potuit; non magis qam Academici ſenſus ſuos abjicere avt excæcare poſſunt, qamvis id maximè ſtuduerint.* Cæterùm & Stoicis idem dici poterit, qi affectus humanos à natura inditos, exuere & extirpare incaſſum conati & connixi ſunt. Huc facit Varronis illud, *longè fugit, qi ſuos fugit.* de qo videndi Avſonius Popma & Turnebus *adverſ. l.* 15. *c.* 5.

§. 10. Φέρει καρπὸν] vide *l.* 8.§. 19. Nihil eſt in rerum natura otioſum, infructuoſum nihil. Vide *Eccleſ. c.* 11. *v.* 1, 2, 3. *ad Phil. c.* 2. *v.* 11. *Galat. c.* 5. *v.* 22. *Matth. c.* 7. *v.* 15, 20. & *c.* 12. *v.* 33, 35.

Ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἑκάστα] qod Pſaltes *Pſal.* 1. *v.* 3. בעתו *in tempeſtate ſua, ſtato anni tempore.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Indè illud Marci *c.* 11. *v.* 13. Οὐδὲν ἔυρεν εἰ μὴ φύλλα. ἦν γὰρ καιρὸς σύκων. *Nihil invenit niſi folia, non enim erat tempus fructuum.* de qo loco, qò difficultate ſe qâdam expediat, D. Leifeldus noſtras, ὁ μαχαιρίτης ità argutatur, ut ὀλόθεον καιρὸν fuiſſe ajat, σύκων peculiariter ſic dictorum neget. Verùm nè ſic qidem exolvi nodus videtur, qem more ſolenni diſſimulant prorſus interpretes. V. Cl. Heinſius, ſpiritu duntaxat accentúqe (cæteroqi nè literulâ qidem immutatâ) adjectis, notuliſqe eorundem indicibus appictis, ſenſum commodum ſatis ac contextui reliqo congruentem elicuit, ut legeretur, ἦν γὰρ ἦν, καιρὸς σύκων. *Ubi enim erat, tempus erat ficuum.* vel *tempeſtivæ & maturæ erant ficus.* qod ipſe eruditis expendendum cenſendúmqe dimitto.

Εἰ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως τίτροφεν] Ità Baſilienſis. ſed Lugdunenſis meliùs τίτριφεν, *trivit.* Sic Cicero *de fin. l.* 3. *Rerum nomina novarum, qa nunc conſvetudo diuturna trivit.* Xylandrum avtem iſta non cepiſſe nil mirum; cùm ſcripturam veram non animadverterit.

Ὁ λόγος καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον καρπὸν φέρει] qia nimirum, τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπῶται, *fructum, qem profert, ipſa carpit. l.* 11.§. 1.

§. 11. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε] Vide *l.* 5.§.28. & *l.* 8.§. 59.

Πρὸς

minùs, memineris, hoc fine clementiam tibi datam esse. & Dii avtem adversùs tales clementer se gerunt. in qibusdam etiam opem eis porrigunt suam, ad sanitatem nempe, divitias, gloriam conseqendam adeò benigni exiſtunt. idem & tibi licet facere. avt dicas, qis te prohibeat.

§. 12. Laborem sustine, non ut miser, nec qo miserationi vel admirationi sis aliis. sed hoc unum velis, ità moveri motúmve sistere, prout ratio civilis exigit.

§. 13. Hodie molestiâ me omni exemi. vel potiùs molestiam à me omnem abjeci. neqe enim extra, sed intra me, in opinione mea exiſtebat.

§. 14. Eadem sunt omnia, usu familiaria, tempore diaria, materiâ sordida. præsentia omnia, qalia apud illos qos sepelivimus.

μὴ, μέμνησο, ὅτι [a] πρὸς ταῦτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. καὶ [b] οἱ θεοὶ ἢ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις εἰσίν. εἰς ἔνια ἢ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν. ὕτως εἰσὶ χρηστοί. [c] ἔξεστι ἢ καὶ σοί. εἰ * εἰπέ, [d] τίς ὁ κωλύων.

§. 12. [e] Πόνει, μὴ [f] ὡς ἀθλιῶν, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ [g] θαυμάζεσθαι θέλων. ἀλλὰ μόνον ἐν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι, [h] ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

§. 13. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης περιεργάσεως. μᾶλλον ἢ ἐξέβαλον πᾶσαν [i] περίστασιν. [k] ἦν γὰρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ [l] ἔνδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσι.

§. 14. Πάντα * ταῦτα, [m] συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ. [n] ἐφήμερα ἢ τῷ χρόνῳ. [o] ῥυπαρὰ ἢ τῇ ὕλῃ. [p] πάντα νῦν, οἷα ἐπ' ἐκείνων ὃς κατεθάψαμεν.

§. 15.

a Inf. §. 42
b L. 7. §. 70.
Inf. §. 27.
c L. 5. §. 5. l. 8. §. 8.
* ἢ
d L. 3. §. 12. l. 8. §. 47.
e L. 1. §. 5. & l. 5. §. 5.
f L. 1. §. 15. 16.
g L. 1. §. 7.
h L. 4. §. 24. Sup. §. 8.
i L. 1. §. 15. Inf. §. 41.
k L. 4. §. 3.
l L. 10. §. 38.
* πάντα
Inf. §. 28. l. 7. §. 1.
m L. 4. §. 44.
n L. 4. §. 48.
o Inf. §. 36.
p L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

Πρὸς τοῦτο ἡ ἐυμένεια] Ità *infrà* §. 42. Ἀνθιφάρμακον ἡ πρᾳότης. *Manſivetudo antidotum.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις] Vide *l.* 7. §. 70. Eodem utitur argumento apud principem Poetarum Phœnix Achillem alloqendo, *Iliad. l.* v. 492.

Ἀλλ', Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν· οὐδέ τι σε χρὴ
Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν, γρηῢς δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοὶ,
Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε.
Enimvero, Achilles, mitiga animum magnum: neqe te oportet
Crudele cor habere: flexibiles ſunt & Dii ipſi,
Qorum etiam major virtus eſt, honor, potentiaque.

Οὕτως εἰσὶ χρηστοί] τὴν τοῦ Θεοῦ χρηστότητα iſtam prædicat Apoſtolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 4. & *c.* 11. *v.* 22. & *ad Tit. cap.* 3. *v.* 4. ſed cumprimis *ad Rom. c.* 5. *v.* 6, 10.

Ἔξεστι δὲ καὶ σοι] qia nimirum πρὸς ταῦτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. qod *ſuprà* dixerat. ſic Matth. *c.* 5. *v. ult.*

Εἰ εἰπέ, τίς ὁ κωλύων] lege ἢ εἰπέ. qod & Caſavbonus vidit.

§. 12. Πόνει] Lepida illa Cratetis *Epiſtola* ordine 4. Εἰσ' αἱρετὸν ὁ πόνος, πόνει. εἴτε φευκτὸν, πόνει, ἵνα μὴ ποιῇς. διὰ γὰρ τοῦ μὴ ποιεῖν ἢ φεύγεται πόνος, τῷ δὲ ἐναντίῳ καὶ διάκειται. *Sive expetendus eſt labor, labora: ſive fugiendus eſt, labora, ut nè laborares. Nam abſtinendo à labore non vitatur labor. Contrario verò etiam fugatur.* forſan, τὸ δὲ ἐναντίον.

Μὴ ὡς ἄθλιος] ſiqidem πόνος τῶν ἀδιαφόρων ἐστὶ. *l.* 3. §. 4. neqe itaqe miſerum facere poteſt. De Hercule Dio Pruſæus *Orat.* 8. *pag.* 136. Πονοῦντα μὲν καὶ ἀγωνιζόμενον ἠλέουν, καὶ ἔφασκον αὐτὸν ἀνθρωπον ἀθλιώτατον. καὶ διὰ τοῦτο ἄθλιος ἐκάλουν τοὺς πόνους αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα, ὡς τὸν ἐπίπονον βίον ἄθλιον ὄντα. *Laborantem qidem & certantem miſerabantur, dicebántque eum omnium hominum eſſe arumnoſiſſimum: qapropter illius labores & facta appellarunt ἄθλους, hoc eſt, arumnas, qaſi laborioſa vita arumnoſa ſit.* Verùm iſtos objicienti Lyco apud Senecam in *Herc furen.* 2. 2. reſpondet Megara;

Qemcumqe ſortem videris, miſerum neges.

vide *l.* 1. §. 15. Οὐκ σχετλίους κατεργασικὸν τῶν προκειμένων. *Negotia objecta citra qiritationem conficere.*

Μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ θαυμάζεσθαι θέλων] qod vitium in Diogene notavit Plato, qi cùm is frigidâ perfusus aliqando, aliqandiu conſisteret, qò adſtantium oculos ad se intuendum converteret, illi avtem hominis qaſi frigore rigentis misereri præ se ferrent, εἰ βούλοιτο αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπέστητε, ſi *misereri hominis vultis, diſcedite*, inqiebat. ἐνδεικνύμενον φιλοδοξίαν αὐτοῦ, inqit Laërtius, *l.* 6. *vanitatem gloriolaqe cupidinem arguens in homine.* utpote qi nẽmine inſpectante ipſe ſponte ſuâ se vexare deſineret. Vide *l.* 1. §. 7.

§. 13. Ἐξῆλθον πάσης περιεργάσεως] Vide *ad l.* 1. §. 12. & 15. περιεργάσεως avtem vocabulum, etiamſi laxiùs acceptum circumſtantias qaſcunqe caſúſve emergentes citra diſcrimen comprehendat, utì obſervant Sextus Empiricus *Pyrrh. hypotheſ. l.* 1. *c.* 14. Hermogenes *art. rhet. l.* 3. *c.* 3. & Fabius *inſtitut. l.* 3. *c.* 5. & *l.* 5. *c.* 10. atqe ità Democritus apud Athenæum *l.* 10. uſurpavit, ubi de Alcæo dixit; κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ πᾶσαν περίστασιν, πίνων ὁ ποιητὴς ὕτος ἐυρίσκεται. hoc eſt; vertente, qò Dalechampium corrigat, Caſavbono; *Qacunqe anni tempeſtate, & qocunqe rerum ſuarum ſtatu*, ſive triſti, ſive lxto, *poëta hic potans reperitur.* & *ad Apollon. conſol. pag.* 103. *B.* Plutarchus. Ὥσπερ γὰρ ἐν φυτοῖς, ποτὲ μὲν πολυκαρπίαν γίνονται, ποτὲ δὲ ἀκαρπίαν, καὶ ἐν ζώοις ποτὲ μὲν πολυγονίαν, ποτὲ δὲ καὶ ἀγονίαν, καὶ ἐν θαλάττῃ, ἐυδίαν τε καὶ χειμῶνας. ὕτω καὶ ἐν βίῳ πολλαὶ καὶ ποικίλαι περιστάσεις γινόμεναι, πρὸς τὰς ἐναντίας περιάγουσι τὰς ἀνθρώπων τύχας. *Sicut enim ſtirpes aliqando multos, aliqando nullos fructus ferunt, & animalia copioſos alias, alias nullos procreant fœtus, & in mari tranqillitatis ac tempeſtatum ſunt viciſſitudines: ſic & in vita multa ac varia eveniunt circumſtantia, qa homines in diverſos fortuna caſus trahunt.* Eâ tamen, qâ hic Marcus adhibuit, loqendi formulâ, in seqiorem partem sumitur; pro ejuſ-

A modi caſibus qi moleſtiam nobis aliqam faceſſunt. qod & freqenter fieri Budæus monet. Ità Svidas. Συμφορὰν Θουκυδίδης τὴν ἀπὸ περιστάσεως δυσχίαν, καὶ οὐκ ἐξ οἰκείας ἀβελτίας κακοπραγίαν. *Calamitatem Thucydides vocat infortunium, in qod ob aliqem repentinum caſum aliqis incidit, non avtem à propria imprudentia manantem rerum malè geſtarum rationem.* Et Phrynichus. Περίστασις ἡ συμφορά. *Caſus calamitas eſt.* Stoicis familiare esse eo senſu adnotans. Maximus Tyrius in *titulo Differt.* 35. Ὅτι ἔξεστι καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι. *Ex adverſa fortuna utilitatem percipi.* Huc generoſa illa gnoſtici vox apud Clementem *Strom. lib.* 4. *pag.* 496. *B.* Ὦ κύριε, δὸς
B περίστασιν, καὶ λάβε ἐπίδειξιν. *O Domine, da caſum & afflictionem, & accipe oſtenſionem.* qod latiùs pavlò extulit Epictetus apud Arrianum *Diſſert. lib.* 1. *c.* 6. Φέρε οὖν, ὦ Ζεῦ, ἢν θέλεις, περίστασιν. ἔχω γὰρ παρασκευὴν ἐκ σοῦ μοι δεδομένην καὶ ὁρμὰς πρὸς τὸ κοσμῆσαι διὰ τῶν ἐπιβαινόντων ἐμαυτόν. *Invehe nunc, ô Jupiter, qemvis caſum. Habeo enim inſtrumenta à te data, & occaſiones, qibus id conſeqar, ut qicqid acciderit ornamento mihi eſſe poſſit.* & *ibidem c.* 24. cujus & *titulus*, Πῶς πρὸς περιστάσεις ἀγωνιστέον. Αἱ περιστάσεις εἰσὶν, αἳ τὰς ἀνδρας δεικνύουσι. *Qomodo adverſus pericula ſit decertandum. Pericula, rerúmqe difficultates ſunt, qa viros monſtrant.* qod Naſo *triſt. l.* 4. *eleg.* 3.
C *Qa latet, inqe bonis ceſſat non cognita rebus,*
Apparet virtus arguiturqe malis.

Et Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

Imperia dura tolle, qid virtus erit?

ſed pergit Epictetus. Λοιπὸν, ὅταν ἐμπέσῃ περίστασις, μέμνησο, ὅτι ὁ Διός σε, ὡς ἀλείπτης, τραχεῖ γυμνάσῳ βέβληκεν. ἵνα τί; φητίν; ἵνα ὀλυμπιονίκης γένῃ. δίκα δ' ἰδεῖν ὦ γίνεται. *Qum igitur periculum inciderit, memento, Deum te laniſtæ inſtar cum aſpero adoleſcente commiſiſſe. Cur? inqit. Ut Olympia vinceres. Id verò citra ſudorem non contingit. Ibidémqe l.* 2. *c.* 6. Ἡμῖν δ' ὑδεὶς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀναγκης καλύσης ἐυλύτως ὑπακοῦσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ γίνοντες πάσχομεν,
D ἃ πάσχομεν, καὶ περιστάσεις αὐτὰ καλοῦντες. ποίας περιστάσεις, ἄνθρωπε, εἰ περιστάσεις λέγεις τὰ περιεκτὰ, πάντα περιστάσεις εἰσίν. εἰ δὲ ὡς δύσκολα καλεῖς, ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γινόμενον φθαρῆναι; *Noſtrum avtem nemo vult vel neceſſitati vocanti alacriter obtemperare; ſed plorantes & gementes affecti ſumus ut ſumus, & περιστάσεις iſta vocamus. Qales περιστάσεις homo? Si περιστάσεις ea vocas, qæ te circumſiſtunt, omnia ſunt περιστάσεις. Sin res aſperas ſic appellas, qid in eo eſt aſperum, ut ortus qi ſit idem intereat.* Clemens item *Strom. l.* 7. *pag.* 741. *A.* Ταύτῃ οὐδέποτε, περιστάτως γινομένης, τῆς
E ἰδίας ἕξεως ὁ γνωστικὸς ἐξίσταται. ἔμπεδον γὰρ καὶ ἀμεταβλητον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιστημονικὴ κλῆσις. *Ea facit, ut, ſi qis caſus evenerit, à proprio habitu nunqam excedat is, qi eſt præditus cognitione: eſt enim ſolida & immutabilis boni, qæ ſcientiam conſtituit, poſſeſſio.* Plura adjici poterant: verùm iſta ſuffecerint, & vocabuli rationem explicando, & uſum apud Stoicos hoc senſu freqentem comprobando.

Ἐξίβαλον] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 8. §. 40. & *l.* 12. §. 22, 25.

Ἔξω γὰρ οὐκ ἦν] Vide *l.* 7. §. 16. & *l.* 8. §. 47. & *l.* 10. §. 38.

§. 14. Πάντα ταῦτα] forſan potiùs πάντα τ' αὐτά. *omnia*
F *eadem ſunt*, qæ priùs fverant. vide *l.* 4. §. 42, & *l.* 7. §. 1.

Συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ] Vide *l.* 4. §. 44.

Ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ] ità *l.* 4. §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Omnia diecula ferè unius ſunt.* & §. 44. τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα, id eſt, *diurna, non diuturna*; ſive *brevis avi.* ὀλιγοχρόνια. ut *l.* 7. §. 1. ità enim τὸ ἐφήμερον uſurpatur. Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 8. Ἀυτίκα δὴ μάλα καὶ διελεγχέσθω τὸ ἐφήμερον αὐτῶν. ἄμφω γὰρ μαραίνεσθον, καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ κάλλος. *Statim avtem probatur eorum vita brevitas: ambo enim flaccescunt, & flos & pulcritudo.* & Timæus *de anim.* Θνητά τι καὶ ἐφαμέρια ζῶα. *Animalia mortalia & non diuturna.*

Ῥυπαρὰ] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 8. §. 24.

a L.4.§.3.
*αὐτῶν
b L.4.§.39.

§. 15. a Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδότα ἀφ' ἑαυτοῦ * αὐτῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. b τί ἂν ἀποφαίνεται ἀφ' αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

§. 15. Res ipſæ foris apud ſemet conſiſtunt; nec de ſe qicqam avt nôrunt ipſæ, avt narrant nobis. qid ergò de eis pronunciat? mens.

c L.6.§.51.
d Sup.§.8, 9.

§. 16. c Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τὸ d ζῷον λογικὸν πολιτικὸν ζώων κακὸν καὶ ἀγαθόν. ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ καὶ κακία αὐτοῦ ἐν πείσει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

§. 16. Non in paſſione, ſed actione ſitum eſt, rationalis ac civilis animantis bonum malúmqe: qo modo nec virtus vitiúmve illius in paſſione, ſed in actione conſiſtit.

e L.8.§.20.

§. 17. e Τῷ ἀναῤῥιφέντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατενεχθῆναι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

§. 17. Lapidi projecto nihil eſt mali, qòd deorſum feratur; qòd ſurſum, nihil boni.

f L.7.§.62. l.8.§.61.
g L.5.§.32.
h L.3.§.4. l.8.§.53.
*αὐτῶν

§. 18. f Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν, καὶ ὄψει g τίνας κρατεῖς φοβῇ, h οἵους καὶ ἑαυτοὺς * αὐτῶν ὄντας κριτάς.

§. 18. Mentes hominum penitiùs introſpice. videbis, qos judices pertimeſcas; qales etiam de ſemet judices ſint.

i L.5.§.23. l.7.§.18.
k Inf.§.21.

§. 19. i Πάντα ἐν μεταβολῇ. καὶ k αὐτὸς οὐ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, καὶ κατά τι φθορᾷ. καὶ l ὁ κόσμος ὁ ὅλος.

§. 19. In tranſmutatione univerſa exiſtunt. tu qoqe in jugi alteratione, & corruptione qadam verſaris; & mundus tecum univerſus.

l L.4.§.3.
m L.7.§.29. Inf.§.38.

§. 20. m Τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.

§. 20. Qod alteri delictum eſt, apud eum relinqendum eſt.

n L.12.§.23.
*[καὶ] ὑπ'
o L.2.§.17.
l.11.§.34.
p Sup.§.19.
q 11.§.35.

§. 21. n Ἐνεργείας ἀπόληξις, ἁρμῆς, * [καὶ] ὑπολήψεως παῦλα, καὶ οἷον θάνατος· οὐδὲν κακόν. μέπιθι νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικὴν, τὴν o μειρακικὴν, τὴν νεότητα, τὸ γηρᾶς. καὶ γὰρ p τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος.

§. 21. Actionis terminatio, intentionis avt opinationis ceſſatio, mors eidem eſt qædam. veruntamen nihil in ſe mali habet. ad ætates tranſi, puerilem putà, adoleſcentiam, juvenilem, ſenilem. & harum mutatio omnis mors eſt qædam.

ſed

ANNOTATIONES.

§. 15. Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν] Ità *lib.* 4. §. 3 Ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. *Extrinſecus immota manent.* & *lib.* 5. §. 19.

Τὸ ἡγεμονικὸν] Vide *l.* 4. §. 39.

§. 16. Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ] Vide *l.* 6. §. 51. & *l.* 8. §. 12.

§. 17. Τῷ ἀναῤῥιφθέντι λίθῳ] Idem de pila. *l.* 8. §. 20.

§. 18. Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν] Vide *l.* 4. §. 38. & *l.* 7. §. 34.

Τίνας κριτὰς φοβῇ] Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 46. Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλὰ, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. Φαῦλος γὰρ κριτὴς παντὸς καλοῦ πράγματος, ὄχλος διόπερ ὧν ἂν τῶν ἐπαίνων καταφρονῇς, καὶ τῶν ψόγων καταφρόνει. *Fac ea qæ judicaveris eſſe honeſta, etiamſi poſtqam feceris, inglorius futurus ſis. Omnis enim honeſta rei malus judex eſt vulgus. Qorum igitur laudes contemptui haberes, eorundem vituperia qoqe ſpernas.* Cleanthes apud Clementem *Stromat. l.* 5. *pag.* 554. *B.*

Μὴ πρὸς δόξαν ὄρα, ἰδίλων σοφὸς αἴψα γενίσθαι.
Μηδὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναιδέα δόξαν.
Οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, οὔτε δικαίων,
Οὔτε καλήν. ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτό κεν εὕροις.
Ne ſpectes famam, dum vis ſophos eſſe repente,
Terreat amentis nec te ſententia vulgi.
Judicium ſapiens & juſtum non habet ullum
Vulgus, & in pavcis vix hoc reperire licebit.

qod is à Comico γνωμικώτερον ἐν βραχεῖ, *ſententioſe & breviter*, conceptum aſſerit his verbis,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῶν πολλῶν ψόφῳ.
Non decet pulcra judicare in ſtrepitu multorum.

ità enim qidam legi poſtulant, & cum Clementis ſcopo probè congruit. Cæterùm lectio recepta,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ,

aliud ſonare videtur, eôqe reſpicere, qod à Demoſthene dictum eſt, Ὡς τοὺς μὲν ὑποκρίτας ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης δεῖ κρίνειν. *Hiſtriones qidem ex voce, rhetores autem ex ſententia oportet judicare.* Seciùs planè qàm Philiſco Marci noſtri filius, referente Philoſtrato *de vit. ſoph.* 2. *p.* 618. τὸν μὲν ἄνδρα δεῖκνυσιν ἡ κόμη, τὸν δὲ ῥήτορα ἡ φωνή. *Virum coma; rhetorem vox oſtendit.* Sed & qod Capheſias tibicen, cùm μεγαλοδόας τις prædicaretur, & poſt Capheſiam Zeno ac Demoſthenes, οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ ἓν κεῖσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ ἓν τὸ μέγα. *In ea ſoni magnitudine ſitam non eſſe artis bonitatem, ſed ut rectè ſonus in magnitudinem attollatur.* Referunt hoc Laërtius *lib.* 7. Athenæus *l.* 14. *pag.* 629. *B.* Euſtathius *in odyſſ.* 1. prius illud Stobæus *tom.* 2. *tit.* 4. Svidas. Plutarchus in *vita* 10. *rhet.* Qanqam & πολὺς ψόφος ille ad acclamantium, καὶ ὑφημιῶν δοκούντων ψόφον, & *illorum, qi favere videntur, ſtrepitum*, cui opponitur illud τὸ ὕφημον ἀψοφητί, *favere promptus, ſed ſine ſtrepitu*, *lib.* 1. §. 9. non incommode referri poteſt. de ea vide ſis Plinium minorem *l.* 2. *Ep.* 14. ubi inter cætera; *Si qando tranſibis per baſilicam, & voles ſcire qomodo qiſqe dicet, nihil eſt qòd tribunal aſcendas, nihil qòd prabeas aurem, facilis divinatio; ſcito eum peſſimè dicere, qi laudabitur maximè.* In Senecæ *excerptis*: *Malè de te loquntur homines. Sed mali. Moverer ſi de me M. Cato, ſi Lalius, ſi alter Cato, ſi duo Scipiones iſta loqerentur. Nunc malis diſplicere laudari eſt. Non poteſt ullam avtoritatem habere ſententia, ubi qi damnandus eſt, damnat. Malè de te loqeuntur: moverer, ſi judicio hoc facerent; nunc morbo faciunt. Benè neſciunt loqi. faciunt, non qòd mereor, ſed qòd ſolent. qibuſdam enim canibus ſic innatum eſt, ut non pro feritate, ſed pro conſvetudine latrent.* vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Τὸ ἄκριτον τῶν ὑφημιῶν δοκούντων. *Judicii expers faventium vulgus.*

Οἵους καὶ περὶ αὐτῶν] *Lib.* 3. §. 4. & *lib.* 8. §. 53.

§. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ] Ità *lib.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 23. vide Ariſtotelem *de gen. & cor. l.* 1. *c.* 3. *ad l.* 7. §. 25.

Αὐτὸς σὺ] Vide *infrà* §. 21.

Ὁ κόσμος ὅλος] *Lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Mundus alteratione conſtat.*

§. 20. Ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν] Idem *lib.* 7. §. 29. vide & *infrà* §. 38. cum ſeqentibus avtem iſta Xylander abſurdè connectit.

§. 21. Ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα καὶ οἷον θάνατος· οὐδὲν κακόν] forſan ὁρμῆς καὶ ὑπολήψεως παῦλα, οἷον θάνατος. *Actionis finis & motûs, ſive externi, ſive interni, ceſſatio actionis* ſive *motûs*, illius *qaſi mors eſt. Nihil* tamen *mali ſubeſt.* ut mox, τούτων πᾶσα μεταβολὴ θάνατος. μήτι δεινόν; poteſt tamen ſententiâ continuatâ legi, ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα, καὶ οἷον θάνατος, οὐδὲν κακόν. *actionis, motûs, opinationis ceſſatio & qaſi mors, nihil mali in ſe habet.* illud Caſavbonus, hoc Xylander ſecutus eſt. vide *l.* 12. §. 23. Diverſa pavlò ratione de aqa & aëre mortis vocabulum uſurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 960. *D.* Εἰ μὴ πρὸς ἀνίαμον ῥιπίζοιτο τὸ ὕδωρ, ἀκίνητον ἐαθὲν, ὑφ' ἡσυχίας νεκρῶται. μεταβάλλει γῦν, καὶ τὸ δυσωδέστατον γίνεται, οἷα ψυχὴν ἀφημμένον ζῷον. οὗ γε μὴν ἀέρος φθορᾷ, παντὶ τῷ ὅλῳ. νοσεῖν γὰρ καὶ φθίνειν καὶ τρόπον τινὰ ἀποθνήσκειν πέφυκεν. ἴσως τί ἄν τις, μὴ σοχαζόμενος ὀνομάτων ἐνεργεπείας, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ, εἴποι μοι λοιμὸν εἶναι, πλὴν ἀέρος θάνατον, τὸ οἰκεῖον πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ φθορᾷ ἁπάντων, ὅσα ψυχῆς μεμοίραλεν. *Aqa qoqe torpeſcit otio, ni ventis jactetur, & fœtorem non aliter qam cadaver contrahit. Aëris porrò corruptionem ignorat nemo, qandoqidem & ipſe tum morbum, tum mortem poteſt recipere. Qoniam ſi vera magis qam ſpecioſa placent nomina, qid aliud peſtem liceat dicere, qam mortem aeris, malum ſuum diffundentis in animantium perniciem?* Cæterùm ad Marci mentem planè Avguſtinus *in Joan. tract.* 38. *Res qalibet, ſi mutabilis eſt, non verè eſt: non enim eſt ibi verum eſſe, ubi eſt & non eſſe. qicqid avtem mutari poteſt, mutatum, non eſt qod erat. Si non eſt qod erat, mors qadam ibi facta eſt: peremptum ibi aliqid, qod erat & non eſt. nigredo mortua eſt in capite albeſcentis ſenis; pulcritudo in corpore feſſi & incurvi: mortua ſunt vires in corpore langventis: mortua eſt ſtatio in corpore ambulantis; mortua ambulatio in corpore ſtantis; mortua & ambulatio & ſtatio in corpore jacentis, mortua locutio in lingva tacentis, qicqid mutatur, & eſt qod non erat, video ibi vitam qandam in eo qod eſt; & mortem in eo qod fuit.* vide *l.* 10. §. 18.

Τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος] Plutarchus *de EI Delph. pag.* 392. *C.* Οὐ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος ἀὴρ γίνεσις, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις. ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἴδοις ἄν. φθείρεται μὲν ἀκμάζων γυμνὸς γέροντος.

ſed nunqid grave? tranſi rurſus ad ætatem ſub avo, tum ſub matre, mox ſub patre tranſactam: cúmqe alias havd pavcas differentias mutationéſqe deprehenderis, interroga te, ecqid in his grave ſit. pari igitur modo nec grave qicqam in vitæ totius terminatione, ceſſatione, mutatione.

§. 22. Recurrito ad mentem tuam, ad univerſi, ad delinqentis cujuſvis. ad tuam, ut ipſam juſtam exhibeas: ad univerſi, ut recorderis, cujuſnam ſis pars: ad delinqentis cujuſvis, ut conſideres, inſcius an conſultò deliqerit; cogitéſqe ſimul eſſe tibi cognatum.

§. 23. Sicut ipſe es ad cœtum civilem complendum conſtitutus: ità actio tua qævis ad vitam ejuſmodi conſummandam referatur. qæcunqe igitur actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, ità vitam tuam divellit, nec unam eandémqe eſſe patitur, & eſt ſeditioſa, perinde ac in populo ille, qi factionis ſuæ homines à conſenſione iſtiuſmodi in partes trahit.

§. 24. Puerulorum rixæ, & ludicra; & animulæ cadavera geſtantes; ut vehementiùs afficiat qod in Mortualibus exhibetur.

μήτι δεινόν; μέπιθι νῦν ἐπὶ βίον τὸν ὑπὸ τῷ πάππῳ, εἶτα τὸ ὑπὸ τῇ μητρί, εἶτα τὸν ὑπὸ τῷ πατρί. καὶ ἄλλας ἢ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ ἀποβλήξεις εὑρήσκων, ἐπερῶτα σεαυτὸν, μήτι δεινόν. ἕτως τοίνυν ὐδὲ [a] ἡ ἕξ ὅλης σε βίου λῆξις, καὶ παῦλα, καὶ μεταβολή. a L.7. §.23. l.8. §.20.

§. 22. [b] Τρέχε ἐπὶ τὸ σεαυτῆ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ ἕξ ὅλης, καὶ τὸ τέτε. τὸ μὲν σεαυτῆ, ἵνα [c] νῦν διὰ καὶκὴν αὐτὸ ποιήσῃ. τὸ ἢ ἕξ ὅλης, ἵνα συμμνημονεύσῃς [d] τίνος μέρος εἶ. τὸ ἢ τέτε, ἵνα ἐπισήσῃς [e] πότερον * ἄγνοια, ἢ γνώμη, καὶ ἅμα λογίσῃ ὅτι [f] συγγενές. b L.5. §.3.l. 8.§.7.22. c L.3. §. 16. d L.2.§.3,4. e L. 11. §. 18. * ἀγνοίᾳ f L. 2. §. 1.

§. 23. Ὥσπερ αὐτὸς σὺ ἓ πολιτικῆ συστήματος συμπληρώτικὸς εἶ, ἕτως καὶ [h] πᾶσα πρᾶξίς σε συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. * ἥτις ἐὰν ἂν πρᾶξίς σε [i] μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, εἴτε παρεσχῶς, εἴτε πόρρωθεν ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὐτὴ [k] διασπᾷ τὸν βίον, καὶ ὐκ ἐᾷ ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὥσπερ ἐν δήμῳ ὁ τὸ καθ' αὐτὸν μέρος διϊστάμενος. ἀπὸ τῆς τοιαύτης * συμφωνίας. g Sup. §.9.l. 4.§.4. h L.2.§.16. * ἤτις ἐὰν νῦν Lug. ἤτις & νῦν delet An. i L.11.§.19. k L.2.§.2.l. 4.§.29. * ἀσυμφ. Sal.

§. 24. [l] Παιδίων ὀργαὶ, καὶ παίγνια, καὶ [m] νυδρία νεκρὺς βασάζοντα, ὥστε ἐνεργέστερον περιπατεῖν τὸ τῆς νεκύας. l L. 5.§.33. l.7.§.3. m L.4.§.41.

§. 25.

ANNOTATIONES.

ροντος. ἐφθάρη δ' ὁ νέος εἰς τὸν ἀκμάζοντα, καὶ ὁ παῖς εἰς τὸν νέον, εἰς δὲ τὸν παῖδα τὸ νήπιον. ὅτε χθὶς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον ἀποθνήσκει. μένει δὲ ὐδείς, ὐδ' ἔστιν εἷς. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëri eſt ortus, & aëris mors aqa ortus; ſed hoc multò evidentius in ipſis hominibus animadvertas. Interit vir facto ſene: at vir factus eras intereunte juvene, hic puero, hic infante. Et qi heri fuit, mortuus eſt orto hodierno, hodiernus in craſtinum deſinit: nullus autem manet, neqe eſt unus.* qæ tamen ipſe tanqam arguta magìs, qàm ſolida notat, in *de tranqill.* & *de tarda Num. vindict.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis aggreſſus eſt: & illi ipſi qi adjiciebantur adoleſcentiæ anni, vita detrahebantur. in hoc omnes errore verſamur, ut non putemus ad mortem niſi ſenes inclinatóſqe jam vergere: cùm illò infantia ſtatim, & juventa, omniſqe ætas ferat. agunt opus ſuum fata: nobis ſenſum noſtræ necis auferunt: qóqe facilius obrepat mors, ſub ipſo vitæ nomine latet. Infantiam in ſe pueritia convertit, pueritiam pubertas: juventutem ſenectus abſtulit. incrementa ipſa, ſi bene computes, damna ſunt.* vide *ad l.* 3. §. 1. Hæc avtem luculentiſſimè explicantem Naſonem, ab anni tempeſtatibus ad ætates hominis traductâ imagine, habes *metamorph. l.* 15, *à v.* 199, *ad* 234. de ſe, & de Chriſtianis ſui temporis, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Καθάπερ ἡλικίας μεταβολὴν, ὕτω δὲ βίε ἀναλλαγὴν ὑπομένοντες. *Et veluti ætatis, ita & vitæ ſuſtinentes mutationem.*

Οὐδὲ ἡ τῆ ὅλε σε βίε λῆξις] Plutarchus, ubi *ſuprà.* Ἀλλ' ἡμεῖς ἵνα φοβώμεθα γελοίως θάνατον, ὧδε τοιῆτοι τεθνηκότες καὶ θνήσκοντες. *Sed nos ridiculi ſumus, qi unam metuamus mortem, toties jam mortui, toties morientes.* Πότε γὰρ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐκ ἔστι ὁ θάνατος; *Qando enim in nobis mors non ineſt?* Idem *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Itaqe, *ſi timenda mors eſt, ſemper timenda eſt. qod enim tempus mortis exemptum eſt?* Seneca *Epiſt.* 30.

§. 22. Τρέχε ἐπὶ τὸ ἡγεμονικὸν] Videntur iſta eódem ſpectare, qò illud *periocha* 19. & fortaſſe primò cohæſerant. Vult enim ut in offenſis injuriiſqe ab alio nobis illatis, reſpiciamus ad *mentem triplicem*; ad *mentem propriam*, qò eam in juſtitiæ tenore contineamus, nec *nocentis odio innocentiam perdere* velimus. prout *l.*7. §. 15. & *l.* 8. §. 51. ad *mentem univerſi*; cujus cùm pars ſimus, æqo animo ferre debemus, qicqid illà diſpenſante nobis obtigerit, & in illius etiam uſum bonúmqe ceſſerit. *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8. & *l.*6. §.8,44. & *l.* 8. §. 5. & *l.* 10. §. 6. Ad *mentem injuriam inferentis*, ut conſideremus, πότερον ἀγνοίᾳ ἢ γνώμῃ (ita enim legendum avtumo) *utrùm per ignorantiam merano, an de induſtria*, pravo aliqo affectu, qi ex dogmate perverſo provenire ſolet, ſeductus, peccaverit: in utroqe ſiqidem caſu eſt leniter habendus *l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 11. & *l.*6. §.27. & *l.*7. §. 26. & *l.* 11. §. 18. ſubjicit item de *cognatione communi* monitum, qam & locis eiſdem ſedulò inculcat.

§. 23. Ἥτις ἐὰν ὐν πρᾶξίς σε] Editor Lugdunenſis, ἤτις ἐὰν νῦν π. σ. corrupté. itaqe *Annotator, lego; ἐὰν ἡ π. σ. deleo* ἤτις & νῦν. avdacter pariter ac infeliciter; ex formula loqendi non animadverſa, ἤτις ἐὰν pro ἤτις ἂν, *qacunqe.* ſicut *Levit. c.* 20. *v.* 21. Ἀνὴρ ὃς ἐὰν λάβῃ γυναῖκα. *Qiſqis acceperit uxo-*

rem. & Matth. *c.* 12. *v.* 36. Πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν, &c. *Qdcumqe verbum otioſum locuti fuerint homines*, &c.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος] vide *l.* 1. §. 16. κοινοπραγοσύνη. *Qod civiliter admodum ſe geſſit.* & *l.* 2. §. 2. ὁρμὴν ἀκοινώνητον. *Motum à communione humana alienum.* vide & *l.* 8. §. 7. & *infrà* §. 31. ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι. *Ad ſocietatem humanam qod conducat facere.*

Στασιώδης] vide *l.* 2. §. 16. & *l.*4. §. 29.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας] Afteriſco iſta, tanqam mutila, notavit in verſione Xylander. D. Salmaſius pro *συμφωνίας ἀσυμφωνίας* legi vult. & cum ſeqentibus, qæ ad argumentum ſuperius pertinere cenſet, ità committit, ut poſt ὁ διϊστάμενος ſententiam clavdat antegreſſam. Sic enim ille. *Nihil magis ſibi diſcordans, qàm animus puerilis. Ludunt, iraſcuntur; & pavlo momento huc illuc impelluntur: tales, inqit, ſunt & homines, qi actiones ſuas non referunt πρὸς τὸ κοινωνικὸν τέλος, & revera ſient.* Mihi tamen ſuperioribus potiùs annectenda videntur; ut ſit, ὁ διϊστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας: qæ ſequntur, aliò ſpectare exiſtimo: eódem nempe, qò illa, qæ recenſuerat itidem *l.* 5. §. 33. ad vanitatem vilitatémqe inſignem rerum omnium ferè humanarum deſignandam.

§. 24. Παιδίων ὀργαὶ] ἴεργα mavult D. Bootius, qia παίγνια ſeqitur. Ego nihil mutarim. præſertim cùm παιδία φιλόνεικα legam loco ſuperiùs indicato; ubi argumentum idem prorſus tangi videtur.

Πνευμάτια νεκρὺς βασάζοντα] *Spiritus qi cadavera geſtant* Xylander. *animula miſera cadavera ſuſtinentes* Mericus Caſavbonus. qomodo ex Epicteto Marcus, *l.* 4. §. 35. Ψυχάριον εἶ βασάζον νεκρόν. *Animula es, cadaver geſtans.* qò & D. Salmaſius inclinat. Sed ut huc irrepſiſſe iſta ex ſuperioribus ſuſpicetur. D. Bootius vult ὀχήματα ν. β. qod ſi admittere placuerit, ὀχημάτια malim.

Ὥστε ἐναργέστερον περιπατεῖν τὸ τῆς νεκύας] *Ut nè tam citò cadant: ſicut in navsea vulgari dicitur.* ſive. *ut mortuorum numerus tardiùs compleatur.* Caſavbonus. *ut eò efficacius accidat id qod in Necya.* Xylander. atqe hoc malim. ut ſenſus ſit: *qò ea qa in Necya, ſive eorum qa apud inferos haberi exiſtimantur,* (unde *Odyſſea lib.* 11. Νεκύας nomen adhæſit) *repræſentatione agantur, efficaciùs peragantur,* ſpectantiúmqe mentes vehementiùs afficiant. (ità Platoni *de legib. l.* προτίμιον πρὸς τὰς ψυχάς) vel *qò Necya*, ſive *magica animarum evocationis opus efficacius procedat.* ut Νεκύας nomine *mortuorum evocatio* ope magicâ procurata intelligatur. (qomodo Herodianus *l.* 4. *c.* 12. §. 8. uſurpavit, ubi de Antonino Severi filio, Materniano eum mandâſſe, νεκύᾳ χρηπάμενον, μαθεῖν περὶ τῆ τέλους τῆ βίου αὐτῆ. *Evocatis manibus, de fine ipſius vitæ conſulat.*) & πνευμάτια qod præceſſerat, ad *ſpiritus* impuros ſive *dæmonas* referatur. Verùm illud malim. eò magìs, qia feſti ſive ſolennitatis cujuſdam à Græcis celebrari ſolitæ meminit Svidas, qæ Νεκύα dicta fuerit, in qa ſpectacula forſan iſtiuſmodi exhibebantur. Νεκύα, inqit, ἡ τῶν νεκρῶν ἑορτή. Νεκύα, *mortuorum feſtum.* cur enim Νεκύσια legat Caſtellanus de Græcorum feſtis ego neſcio. Sed nec qâ ratione Heſychius Γενίσια & Νεκύσια pro eiſdem habeat: fieri tamen poteſt, ut utroqe illo nomine, & Νεκύα & Νεκύσια celebritas eadem dicta fuerit. Res itaqe humanas & occupationes mortalium, partim puerulorum luſibus diſſidiiſqe,

a L. 7. §. 29. l. 10. §. 26.
b L. 3, §. 11. l. 10. §. 9.
c L. 10. §. 7. l. 12. §. 30.
d L. 4. §. 32. l. 10. §. 33.
e L. 5. §. 14, 15, 16.
* ποιῶ τινος Arg. ποιοῦσι Lug.
* ἀλλ' ἀλλοῖα Boot. Ἀλλ' ὅταν ἄλλος Sal.
f Inf. §. 37.
* νόσῃ f.
g Sup. §. 18. Inf. §. 34.
h L. 4. §. 3.
i L. 7. §. 22.
k L. 11. §. 9.
l Sup. §. 11.
m L. 1. §. 17.
n Inf. §. 40. l. 11. §. 10.

§. 25. [a] Ἴθι δὴ τὴν ποιότητα τῆς αἰτίας, καὶ ἀπὸ τῆς ὑλικῆς αὐτὸ θεωρήσας θεάσαι. εἶτα καὶ [b] τὸν χρόνον θεώρησον, ὅσον πλεῖστον ὑφίστασθαι πέφυκε τοῦτο [c] τὸ ἰδίως ποιόν.

§. 26. [d] Ἀνέτλης μυρία, ἀφὸ τὸ μὴ [e] ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ * ποιά τι παῦτα ἴσια κατασκεύασαι. * ἀλλὰ [f] ἄλις.

§. 27. Ὅταν ἄλλος ψέγῃ σε, ἢ μισῇ, ἢ ποιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν *, ἔρχε δὴ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, διελθὲ ἔσω, καὶ ἴδε ποιοί τινες εἰσίν. ὄψει, ὅτι [h] οὐ δεῖ σε ὑπολαμβάνειν, ἵνα τοιοῦτοί τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ. [i] εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ. [k] φύσει γὰρ φίλοι. καὶ [l] οἱ θεοὶ ἢ παντοίως αὐτοῖς βοηθοῦσι, [m] δι' ὀνείρων, ἀφὶ μαντειῶν, πρὸς παῦτα μέν τοι, [n] πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται.

§. 25. Formæ qalitatem animo adi; & à materia abstractam contemplare: tum & tempus tecum definito ad qod plurimùm res sic affecta perdurare possit.

§. 26. Innumera perpessus es, qia non didicisti mente tuâ contentus esse agente ea ad qæ condita est, sed ad alia eadem abuteris.

§. 27. Ubi te alii vituperaverint, vel oderint, vel ejusmodi aliqid oblocuti fuerint, adi animulas eorum, penitiùs introspice cujusmodi sint. facilè videbis, nihil esse qod te angat, qicqid illi de te judicent. bene velle tamen illis oportet. sunt enim naturâ amici. qin & Dii ipsi omnimodam illis opem ferunt, per insomnia, per vaticinia, etiam in eis ad qæ feruntur illi.

§. 28.

ANNOTATIONES.

diisqe, partim spectaculis vanis, qæ simpliciorum animos afficere consveverunt, consimiles, imò pares planè, pronunciat.

§. 25. Ἴθι ἐπὶ τὴν ποιότητα τῆς αἰτίας] Vult in re qaqe considerari, formam & materiam: vel formam seorsim à materia abstractam, & durabilitatem ejus. Vide *l.* 4. §. 21. & *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 31. & *l.* 12. §. 18.

Τοῦτο τὸ ἰδίως ποιόν] Vide *l.* 10. §. 7.

§. 26. Διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ] vide *l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 48. Seneca *Epist.* 20. *Huc ergò cogitationes tuæ tendant, hoc optes, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, & ex te nascentibus bonis. Nullum enim bonum mansurum est, nisi qod ex se sibi invenit.* Idem *Epist.* 27. Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Πῶς ἴσχι ὀρθὰ δόγματα ἔχω. μὴ ἀρκούμενον εἶναι ὃς εἰμὶ, ἀλλ' ἐπτοημένον ὑπὲρ τῆς δοκεῖν; *Qomodo rectas opiniones retineo, non contentus eo statu in qo nunc sum, attonitus qid aliis de me videatur.*

Ποιῶ τι τούτων ἴσια κατασκευάσας] Argentinensis editio, qâ usus D. Salmasius, ποιῶ τινὸς τούτων ἴσια κατασκευάσας. qod ipse reddit, *qalia hac ex qali fiunt!* ut sit exclamatio; ποῖον habes ἡγεμονικὸν, ex qo ὅια oriuntur? qalis illa vulgaris, ὅια ἐξ ὅιων; sed & Marci ista *l.* 10. §. 25. ἐξ ὅιων ὅιον. verùm malim qod & Lugdunensem exhibere video, ποιοῦντι ταῦτα, vel etiam τοιαῦτα, ὅια κατασκεύασας, ποιεῖν utiqe ex membro priori supplendum; vel ταῦτα εἰς ἃ κ. eódem utrumqe recidit, *non es contentus ἡγεμονικῷ tuo ea faciente ad qa natum est.* Lectionem hanc firmat, qod *l.* 8. §. 45. habetur ἀρκούμενον εἰ ἔχοι, καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. *Contentum, si pro conditionis suæ officio habere se, agereqe posset.*

Ἄλλα ἄλις] Locus defectus; forsan & depravatus. Hoc D. Bootius suspicatur, legitqe ἀλλ' ἀλλοῖα. indè multas tibi faceslis molestias, qia non acqiescis mentis tuæ operatione ea ad qæ nata est, *sed aliena molientis.* meam addo conjecturam, fuisse ἀλλὰ ἄλις ἔσω. *Verùm sufficiat*, qòd hactenus hac in parte tibi ipsi injurius fueris. qemadmodum *infrà* §. 37. ἄλις τῇ ἀθλίᾳ βίᾳ. *Jam satis est vita calamitosa.* vel etiam ἀλλὰ ἄλις, *sed hæc satis.* Putat tamen Salmasius cum seqentibus jungenda ista, & scribendum, ἀλλ' ὅταν ἄλλος ψέγῃ σε &c. & expungendum illud ἄλις.

§. 27. Ἡ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν] legendum forsan ἐκφωνήσῃ, ut priùs ψέγῃ ἢ μισῇ dixerat. alioqi erit transitio dura satis à numero ad numerum. vel qid si τοιαῦτά τινες ἐκφωνῶσιν, legerimus?

Δίελθε] ut *suprà* §. 18.

Οὐ δεῖ σε ὑπολαμβάνειν, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ] Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Epyhrates apud Epictetum *l.* 4. *c.* 8. Τί κακὸν, ἐν οἷς μὲν ἐποίουν ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσοφον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μή; βλέπε πῶς ἐσθίω, πῶς πίνω, πῶς καθεύδω, πῶς ἀνέχομαι, πῶς ἀπέχομαι, πῶς συνεργῶ, πῶς ὀρέξει χρώμαι, πῶς ἐκκλίσει, πῶς τηρῶ τὰς σχίσεις τὰς φυσικάς, ἢ ἐπιθέτους, ὡς ἀσυγχύτους, ὡς ἀπαραποδίστους, ἐκεῖθέν με κρῖνε, εἰ δύναμαι. εἰ δ' ὕτω κωφὸς εἰ καὶ τυφλὸς, ἵνα μηδὲ τὸν Ἥφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν Χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πιλίον ἴδῃς περὶ τὴν κεφαλὴν περικείμενον, τί κακὸν ὑφ' ὕτως ἠλιθίου κρίτου ἀγνοεῖσθαι; *Qid mali fuit in eo, si philosophus è factis cognoscebar, non autem ex insignibus? Vide qomodo edam, qomodo bibam, qomodo dormiam, qomodo tolerem, qomodo abstineam, qomodo res geram, qomodo appetitione utar, qomodo aversatione, qomodo affectiones naturales & adqisitas tueor, ut absqe perturbatione atqe impedimentis vivam. Inde me judica si potes. Si autem ita surdus & cacus es, ut ne Vulcanum qidem præclarum fabrum judices, nisi pileolum capiti ejus impositum videas; qid mali est à judice adeò stolido non cognosci?* vide & *ad l.* 5. §. 32. Cicero *de finib. l.* 2. *Nihil est turpius qàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* vide *l.* 6. §. 20.

Εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ] vide *ad l.* 6. §. 47. & *l.* 7. §. 22.

A Φύσει γὰρ φίλοι] vide *l.* 11. §. 9. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Πάντα φίλων μεστὰ, πρῶτον μὲν θεῶν, εἶτα καὶ ἀνθρώπων, φύσει πρὸς ἀλλήλους ᾠκειωμένων. *Omnia esse amicorum plena, primùm deorum immortalium, deinde hominum, etiam qos natura inter sese conciliavit.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ] vide *suprà* §. 11

Δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν] vide *ad l.* 1. §. 17. prope finem. Hermogenes apud Xenophontem in *sympos. pag.* 887. *E.* Οὗτοι τοίνυν οἱ πάντα μὲν εἰδότες, πάντα δὲ δυνάμενοι θεοὶ, ὕτω μοι φίλοι εἰσὶν, ὥστε διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαί μου, ὅποτε λήθω αὐτοὺς ὕτε νυκτὸς, οὔθ' ἡμέρας, οὔθ' ὅποι ἂν ἐρῶμαι, οὔθ' ὅτι B ἂν μέλλω πράττειν, διὰ δὲ τὸ προειδέναι, καὶ ὅ, τι ἐξ ἑκάστου ἀποβήσεται, σημαίνουσί μοι, πέμποντες ἀγγέλους, φήμας καὶ ἐνύπνια, καὶ οἰωνούς, ἅττε δεῖ, καὶ ἃ ὑ χρὴ ποιεῖν. οἷς ἐγὼ, ὅταν μὲν πείθωμαι, εὐδίποτέ μοι μεμελήκει. ἤδη δέ ποτε καὶ ἀπιστήσας ἐκολάσθην. *Hi ergo dii, qi omnia norunt, & omnia possunt, tam mihi sunt amici: ut, qia sum ipsis cura, nunqam mea res eos fugiant, neqe noctu, neqe interdiu, neqe qò pergam, neqe qid suscepturus sim. qia prospiciunt, qinam cujusqe rei futurus sit eventus: missis nuntiis, ominibus, somniis, augurriis, qid faciendum, qid omittendum sit mihi significant. Eis qum obtempero, non illius unqam me pœnitet: & qia merem aliqando non gessi, pœnas dedi.* Ammianus *l.* 21. *Amat enim benignitas numinis, seu qòd merentur homines, seu qòd tangitur eorum affectione, his qoqe artibus prodere qa impendent.*

Πρὸς ταῦτα μέν τοι, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] Cum seqentibus ista conjungit Xylander, dum sic vertit. *Hæc qidem, de qibus ii certant, circulus sunt rerum mundanarum.* Videtur avtem περὶ οὗ legisse, vel etiam ὑπὲρ οὗ. qomodo in argumento havd dispari Dio Prusæus *Orat.* 30. *pag.* 307. ubi vitam humanam symposio contulerat, in hoc ait convivio, Ἑτέρους μὲν πιστεύειν, τοὺς δὲ ἀσφαγάλους παίζειν. εἶναι δὲ τοὺς πιστοὺς τε καὶ ἀσφαγάλους, οὐχ οἵους ἡμεῖς ὀνομάζομεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρυσοῦς, τοὺς δὲ ἀργυροῦς, ὃ δὴ νόμισμα καλοῦμεν ἡμεῖς, ὑπὲρ C οὗ διαφέρεσθαι καὶ ζητεῖν ἕκαστον πλεονεκτεῖν. *Alios autem tesseris, alios talis ludere. Esse autem tesseras talósqe, non qales nos nominamus, sed hos qidem aureos, illos verò argenteos, qam nos monetam appellamus, pro qa dissident, conaturqe qis plus habere.* Qanqam & περί τι διαφέρεσθαι dicitur. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *C.* Διαφέρονται γὰρ ἡμῖν περὶ τὰς ἀρχάς. *Dissident enim à nobis in principiis.* Verùm ibi διαφέρεσθαι est *dissentire*, & *dissidere* potiùs, qàm *litigare* avt *contendere*: qod istic locum non habet. neqe enim de rebus istis secum invicem tantopere contenderent, nisi de iisdem gemina sentirent: qin & par mendum habuimus *l.* 4. §. 43. ἃ συμπαρόντων, pro ὧν. Porro posset & Xylandri versio hactenus defendi, si τὸ πρὸς hic ἀντὶ τοῦ διὰ sumatur. qomodo Thucydides aliqoties usurpâsse deprehenditur. *l.* 1. πρὸς ταῦτα, *propterea.* &, μή τι πρὸς τὰ παρόντα νεωτερίσωσιν, *nè qid novi propter præsentem rerum statum molirentur.* & *l.* 8. πρὸς γὰρ τὰς τοῦ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ἐπάσχετο αὐτὸν, *ob Pedaritæ epistolas suspectum illum habebant.* Cæterùm nè sic qidem cum textu versioni convenerit. qid enim fiet priori πρός? nam geminum exhibet lectio vulgata. Revera ab interpunctione laborantem secutus est codicem Xylander. indè factum, ut & conjungenda divulserit, & dirimenda commiserit. Ad antegressa siqidem pertinent ista, & cum eis planè cohærent; αὐτοῖς βοηθοῦσι — πρὸς ταῦτα μέντοι, πρὸς ἃ, &c. *opem illis dii ferunt — ad illa utiqe ad qæ*; &c. idem enim est istic πρὸς ταῦτα βοηθεῖν. qod *infrà* §. 38. εἰς ταῦτα συλλαμβάνειν. & *suprà* §. 11. εἰς ἕνια συνεργεῖν, *in qibusdam opem suam porrigere*, qalia ibi commemorat, de qibus & istic. Seqentia novam ordiuntur periochen. qod & Merico visum.

Πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] *qæ ab eis* (Deis nempe) *tanqam momenti alicujus sint, expetunt.* Mericus Casavbonus. verùm significationis hujus, verbi τῷ διαφέρεσθαι exemplum reqiro: nec occurrit. Malim itaqe *ad qa* (consequenda scilicet) *illi*, avt

§. 28. Eadem planè ſunt mundana omnia, | §. 28. * Ταῦτά ἐϛι τὰ τοῦ κόσμου [a] ἐγκύκλια, ἄνω * τὰ αὐτὰ Mer. Sup. §. 14.

a L. 4. §. 32.

ANNOTATIONES.

avt ſimpliciter *feruntur*; (qomodo *l.* 5. §. 1. de eiſdem dixit, πρὸς ἃ φέρονται, *ad qa tam enixè feruntur*,) avt, ſi præpoſitio iſtic emphaſin aliqam habere cenſebitur; *tanqam in ſalo jactati temerè feruntur*; qomodo Lucas *Act. c. 27. v. 27.* Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *cùm in Adria huc illuc jactaremur*) vel etiam, *cùm animi ſolicitudine anxiâ & diſtractione feruntur*, & qaſi *differuntur*: ſicut Plavtus, *amore differri*, dixit *Milit.* 4. 4. idemqe, *cupidine differri*, *Pœnul.* 1. 1. hâc enim mente uſurpatum Marco τὸ διαφέρεσθαι deprehendas; cùm in loco huic gemino *infrà* §. 40. tum & *l.* 11. §. 19. unde & διαφορὰ eidem, *l.* 6. §. 41.

§. 28. Ταῦτά ἐϛι] Lege Τ' αὐτὰ, vel Τὰ αὐτὰ, *Eadem ſunt.* ſicut *l.* 2. §. 14. & *l.* 6. §. 46. Par mendam notavimus & ſuſtulimus, *ſuprà* §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 7.

Τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια] *qa ſurſum deorſum rotantur, & in orbem qendam eunt redeuntqe, mundana iſta. Circulos mundanos* dixit Arnobius *l.* 2. Vide *ad l.* 2. §. 14. Ἀνακυκλήματα. Qanqam aliâ etiam ratione iſtic, qàm qâ illic, ἄνω κάτω κυκλεῖσθαι mundana iſta dici videntur: qia dominos nimirum permutare ſolent, & ab iſtis ad illos per vices qaſdam, ſed incertas eas, tranſire; unde fit, ut homines qoqe ipſi eiſdem nunc accedentibus, nunc & recedentibus denuo, qaſi rotæ cuidam verſatili alligati modò in ſublime attollantur, modò ad infima rurſus devolvantur. Adagii inſtar celebratur illud, Τροχὸς τὰ ἀνθρώπινα. ἄγαν ἐνμεγάθολα. Apoſtolius *Proverb.* 1863. Phocylides.

Κοινὰ πάθη πάντων, ὁ βίος τροχὸς, ἄστατος ὅλβος.
Fors eadem omni; vita rota; inſtabilis ſtatus omnis.

Cyro Crœſus apud Herodotum *l.* 1. citante itidem Stobæo *tom.* 2. *tit.* 102. Ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐϛὶ πρηγμάτων. περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. *Eſt veluti circulus qidam rerum humanarum, qi ſuâ ratione non permittit eoſdem ſemper agere fortunatè.* Et priſcus neſcio qis apud Plutarchum ad Apollonium *pag.* 103. *E.*

Τροχῷ περισείχονται ἄλλοθ' ἕτερα.
Ἄψις ὕπερθε γίγνετ', ἄλλοθ' ἕτερα.
Vertente rotâ pars altera orbita
Superior, inferior altera ſubinde fit.

Qò facit, qod Seſoſtri Ægyptio, è regibus ſubactis, qos jumentorum loco currum ſibi trahere qandoqe cogebat, qidam regeſſiſſe fertur, rotam cur tam crebrò reſpiceret, à tyranno requiſitus, Ἐκπλήττομαι ὑμῶν ἀγάστου φερόμενον τὸν τροχὸν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κυλιόμενον. καὶ ποτὲ μὲν ταπεινοῦϛα τὰ ὑψηλὰ, ἄνω δὲ τὰ ταπεινὰ ὑψοῦϛα. *Cum ſtupore admiror rotam, qam eam inſtabili modo ferri, atqe alias aliter volvi, & nunc qidem ſublimia demittentem, rurſus autem demiſſa ſublimantem conſpicio.* Hiſtoriam eam Chagani Abarum regi Priſcum Romanum recitâſſe tradit Nicephorus *Calliſti l.* 18. *c.* 29. eâqe relatione Chaganis ferociam mitigatam; prout & reſponſione ipſâ primitus Seſoſtrem induxtum, nè reges deinceps jungeret. Imaginis ejuſdem conſideratione, Regis Franci, cujus in poteſtate tunc fuerat, delinivit animum Agarenorum Imperator. qm enim per biennium integrum ridere nunqam fuiſſet conſpectus, in riſum erupiſſe tandem aliqando accepto, accerſiri hominem rex juſſit. qi riſûs cavſſam ſciſcitanti, his verbis reſpondit; utì Zonaras ea retulit *Annal. tom.* 3. in *Baſilii* hiſtoria: Τροχὸς ἀμάξης ἑώρων, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἦρτο μετέωρον. εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κατῆκτο πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μετέβαινε. ὕτω δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι, ἐξεγέλασα. λογισάμενος, ὡς οὐκ ἀδύνατον, ὕτω διατεθῆναι καὶ τὰ καθ' ἡμαυτὸν, καὶ ὥσπερ ἐξ ὕψους κατηνέχθην εἰς ταπεινότητα, ὕτως ἄνθις ἴσως ἐκ χθαμαλότητος εἰς ὕψος ἐπαρθῆναι καὶ γενέσθαι μετάφρενος. *Rotas currus vidi, qarum qm altera terra incumberet, altera ſurſum tolleretur: mox ea qa ſublimis fuerat depreſſa: qa humilis, in altum elata eſt. Unde conjecturâ captâ, res humanas etiam eodem modo moveri & transferri, in riſum erupi: poſſe fieri cogitans, ut & mearum rerum idem ſtatus eſſet: ac me, qemadmodum è ſublimi ſum humi depreſſus, ſic ex humili loco in altum elatum, ſublimem fore.* Apud Sophoclem Menelaus, lavdante in *Demetrii vita* Plutarcho:

Ἀλλ' ἡμῖς ἀεὶ πότμος ἐν πυκνῷ θεῖ
Τροχῷ κυκλεῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.
Ὥσπερ σελήνης δ' ἄψις ἐυφρόναις δύο
Στῆναι δύναιτ' ἂν οὐ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
Ἀλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νέα
Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη.
Χ' ὡτὰν πλέ αὐτῆς ἐυγενεσάτη φαιδρῇ,
Πάλιν διαῤῥεῖ, κἀπὶ μηδὲν ἔρχεται.
At mea jugi ſortuna volvitur Dei
Rotâ, biſronſqe ſuam retexit indolem,
Luna ſicut vultus, duas qa non poteſt
Noctes in una permanere imagine:
Oritur ſed hæc ex nubila primum novis
Inſcripta cornibus, genas comens ſimul
Fit auctior. Verùm orbe pleno qm nitet
Inter micantes ſtellulas formoſior,
Rurſus ſeneſcit, & latens exſtingvitur.

A Lunæ confert, mutabilitatis nomine, ſublunaria iſta omnia, qomodo & Joannes in *Apocal. c.* 12. *v.* 1. Gregorius Nazianzenus *ad ſuos ob Praſidis offenſionem dejectos.* Κύκλος τις ἐϛὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. περιχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥᾳδίως, καὶ μεταχωρεῖ, καὶ ἀντικαθίϛαται. ὡς ἄνεμος εἶναι μᾶλλον πιϛεύειν; καὶ γραμμῆς ταῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώποις ἐνμενεῖν. *Res humana velut orbe qodam volvuntur. Omnia enim facilè in orbem feruntur, atqe in diverſum migrant, ſibiqe invicem adverſantur: ut ventis tutius, avt literis in aqa ſcriptis fides haberi poſſe videatur, qàm hominum felicitati.* Et *ad Sophron. Ep.* 18. Ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθάντων, καὶ ἀπαθόντων, καὶ ὅτι τῇ ἐν πράξει ἐϛῶτος ἡμῖν, ὅτι τῇ δυϛυχεῖν, ἀλλὰ τάχιϛα μεταπιπτούϛης, καὶ μεταπίπτοντος. ὡς ἄνεμος, &c. *Vides qales res noſtræ ſint, & qomodo res humanæ velut in orbem volvantur, ac nunc floreant, nunc marceſcant, eámqe rationem habeant, ut nec felicitas, nec infelicitas fixa ſtabiliſqe permaneat; verùm celerrimè utraqe commutetur ac delabatur: adeo ut ventis,* &c. ut *ſuprà.* & in *Orat. pro pauper.* Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδὲ ἀνταρκὲς, οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἑϛάμενον. ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, ἔϛι δ' ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάς. *Nihil eſt in rebus humanis* C *firmum, & aqabile, ac diuturnum, atqe eodem ſtatu conſtans: verùm rerum noſtrarum velut orbis qidam volvitur, alias alio tempore, ſæpe etiam uno eodémqe die, atqe etiam interdum eádem horâ mutationes ferens.* & qæ ſequntur. & mox: τὰ μὲν γὰρ ἴϛι πάντα ῥευϛὰ, καὶ ϛρόπαλα, καὶ ὥσπερ ἐν παιδιᾷ ψήφων, ἄλλοτε οἷς ἄλλως μεταῤῥιπτούμενα καὶ μετατιθέμενα. *Cætera enim omnia fluxa & fragilia ſunt, ac velut in calculorum* D *ludo alias ad alios jactantur & transferuntur.* Agapetus *parænes.* §. 11. Κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως φέρων ἄνω τὰ καὶ περιφέρων. *Circulus qidam humanarum rerum circumvolvitur, qi modo ſic, modo aliter fert ipſas & circumfert.* Diodorus Siculus *Hiſtor. l.* 18. Ὁ γὰρ κοινὸς βίος, ὥσπερ ὑπὸ θεῶν τινος οἰακιζόμενος, ἐναλλαξ ἀγαθοῖς τε καὶ κακοῖς τὸν κυκλεῖται πάντα τὸν αἰῶνα. *Communiter vita, qaſi à deorum aliqo gubernata, bonis & malis ordine inverſo omne ævum agitur.* Trahit horſum Clemens *Strom. l.* 5. ex Dionyſii Thracis Grammatici in *libro* qo *trochiſcorum* ſive *rotularum myſticarum ſignificationem* explicat: τόν τε τροχὸν, τὸν ϛρεφόμενον ἐν τοῖς τῶν θεῶν τεμένεϛι, καὶ τῶν θαλλῶν τῶν διδομένων τοῖς προσκυνοῦϛιν. *Rotam qa vertitur in deorum templis, & ramos, qi dantur iis, qi adorant*, allatis in eam mentem Orphei verſibus illis:

Θαλλῶν δ' ὅσσα βροτοῖϛιν ἐπὶ χθονὸς ἔργα μέμηλεν,
Οὐδὲν ἔχει μίαν ἄϊϛιν ἐπὶ φρεσὶν, ἀλλὰ κυκλεῖται
Πάντα πέριξ. σῆμαν δὲ καθ' ἓν μέρος ἡ θέμις ἐϛίν.
Ἀλλ' ἔχει, ὡς ἤρξαντο, θρόνῳ μέρος ἕτερον ἕκαϛος.
Ramorum aſt qeis ſunt hominum terreſtria cura,
Non uno ſtant ſata loco in mente, omnia circum
Volvuntur, nec ſas unâ eſt conſiſtere parte,
Sed qam cæperunt curſus partem omnia ſervant.

Hinc & celebris ille *fortuna rotâ*, de qa Cicero (qanqam à Fabio, an Tacito, in *dialogo de cavſſ. corrupt. eloqent.* eo nomine notatus) *Orat. in Piſon. Nè tum qidem, cùm illum ſuum ſaltatorium verſaret orbem, fortunæ rotam pertimeſcebat.* Sed & alii non pavci. Seneca *Hippolyt.* 4. 2.

Qanti caſus humana rotant?

Et Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 5.

Verſatur celeri ſors levis orbe rota.

Plavtus item (ſi Dionyſio Lambino, & Jano Gvilelmo *veriſimil. l.* 2. *c.* 17. credimus) in *Trucul.* 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim; ſtultus eſt qi id admiretur.

Boëthius *conſol. l.* 2. *c.* 1, & 2. *Hunc continuum ludum ludimus; rotam volubili orbe verſamus; infima ſummis, ſumma infimis mutare gavdemus. Tu verò volventis rota impetum retinere conaris.* Ammianus *Hiſt. l.* 26. *Qivis beatus verſâ rotâ fortuna ante veſperam poteſt eſſe miſerrimus.* Vide *ad l.* 4. §. 42. ἰφίμερα. Qod avtem illi rotam, Seneca etiam, avdacius pavlò, *pet vrum* nuncupavit. Sic enim ille *Epiſt.* 98. *Oblitus hujuſce petavri, qo humana jactantur; ſibi uni fortuitorum conſtantiam ſpondet* (unuſqiſqe.) & Plutarchus in *frag. de vitioſorum miſeria p.* 498. *C.* Περιειληθεὶς καὶ ϛροβοδινήσας πρὸς τὸν τῆς τύχης πολυερισμόν. *Circumagitatus, & obortâ ad ludum fortunæ vertigine.* vide *l.* 8. §. 5. Mericus avtem noſter ἐγκύκλια iſtic *ordinaria* vertit. havd incommodè prorſus, ſiqidem ἐγκύκλια dicuntur *vulgaria, communia, obvia qaqe.* Heſychius. Ἐγκύκλιον, τὸ παιδικὸν κυκλῶν. Et, Ἔγκυκλα, καὶ ἐγκυκλούμενα τῷ βίῳ καὶ συνήθη. Nec malè igitur Cœlius Secundus *Tbeſ. Ordinarius*, ἐγκύκλιος, *qi in orbem redit*; *vulgaris.* Ità Ariſtoteles *Polit. l.* 2. *cap.* 5. H διακονίας ἐγκυκλίους dixit, *operas obvias & vulgares qaſvis.* Ἔτι δὲ τῶν διεϛραμμένων τούτοις μᾶλλον προσκρούομεν, οἷς πλεῖϛα προσχρώμεθα πρὸς τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. *Nos qoqe miniſtris illis plurimum iraſcimur, qibus maximè utimur ad ordinarias & vulgares operas.* qæ & ἐγκύκλια διακονήματα, *ibidem l.* 1. *c.* 4. λαμβάνων τις μισθὸν, ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς παῖδας. *Qidam mercede pueros docebat vulgares operas.* & unicâ voce ἐγκυκλήματα, *Oeconom. l.* 2. *c.* 1. ſed & ἐγκύκλια ſimplicitor,

a L.2.§.14. b L.7.§.1. c Inf.§.35. d L.6.§.36. * ἢ * ἴν τι γίνεται τε.τ. Boot. τί ἐν τινὶ Sal.V.N. * ἄτομα Sal.f. ἢ ἀτ[ομ]ὰμ. f. Inf. §. 39. e L.2.§.11. f L.6.§.44. l.12.§.20. g L.6.§.59. h L.2.§.17. i L.7.§.34. k Inf.§.29. 32,33. l L.2.§.17. & l.7.§.19.

a ἄνω κάτω, b ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. καὶ c ἤ τοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ ὅλη διάνοια. ὅπερ εἰ ἔστιν, δύναται d δέχεσθαι τὸ σκείνης ὁρμητόν. ἡ * ἅπαξ ὥρμησε, τὰ λοιπὰ καθ' εἱμαρμένην συμπεπλέχθαι. καὶ * τί ἔν τινι. τρόπον γάρ τινα * ἄτομοι, ἢ ἀμερῆ. τὸ δὲ ὅλον, e εἴ τις θεός, εὖ ἔχει πάντα. εἴτε τὸ εἰκῇ, f μὴ καί σὺ εἰκῇ. g ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. ἔπειτα καὶ h αὐτὴ μεταβαλεῖ. καὶ ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ. καὶ πάλιν σκεῦνα εἰς ἄπειρον. i πὼς γὰρ ἐπιθυμαλώσεις μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐνθυμούμενός τις, καὶ τὸ πάχος, πάντως θνητῷ καταφρονήσει.

§.29. l Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία. πάντα φέρει. ὡς

surſum deorſum, à ſeculo ad ſeculum, in orbem redeuntia. mens avtem univerſi vel ad ſingula quæque ſe promovet. qod ſi fuerit, ad qod illa ſe promoverit, tu excipe. vel ſemel operi ſe admovit; reliqa verò per conſeqentiam neceſſariam à primis illis ità profluunt, ut ſerie qâdam continuâ unum qiddam conſtituant. vel atomi & corpora indiviſibilia pro rerum principiis habenda erunt. denique; ſi qis Deus eſt, omnia bene ſe habent. ſive temerè ferantur, tu nè temerè feraris, mox futurum eſt ut tellus nos omnes condat: deinde & ipſa in alia mutabitur: & iſta in infinitum mutabuntur: & iſta rurſus in infinitum. ſiqidem qi mutationes & alterationes fluctuum inſtar ſibi invicem ſupervenientes, & viciſſitudinum harum celeritatem conſideraverit, næ ille mortale qicqid eſt deſpectui habebit.

§. 29. Torrentis eſt inſtar rerum natura; omnia ſecum abripit. qàm vi-

ANNOTATIONES.

pliciter, *Polit. l. 2. c. 9.* ubi pronunciat, τὴν θρασύτητα πρὸς ἀδὲν τῶν ἐγκυκλίων χρήσιμον εἶναι, ἀλλ' ὕπνις πρὸς τὸν πόλεμον. *Inſolentiam ad nullam operarum vulgarium utilem eſſe, niſi fortè ad bellum.* Unde & ἐγκύκλιοι dicuntur Socrati *de pace*, οἱ τυχόντες ἤτοι ἐπιτυχόντες ἄνθρωποι, *plebeji qivis.* Πλὴν ἐπῆν τούτων τῶν ἐγκυκλίων ταφὰς ποιεῖσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. *Niſi qod hac ita in orbem redibant, ut qotannis publicæ ſepulturæ fierent.* &, Ἐκκυκλεῖν τὸ μυστήριον, *myſterium divulgare & in profanorum aures ſive notitiam efferre.* Clemens *Strom. lib. 7.* ἐκ γὰρ ἐκκυκλεῖν χρὴ τὸ μυστήριον. qod ἐξοχεῖσθαι freqentiùs dicitur. nec eſt verò vero abſimile Marcum eò magìs hoc vocabulo uſum, qò rerum iſtarum, qas tanti faciunt miſeri mortales, non ſolùm τὸ σύνηθες καὶ τὸ γνώριμον, *conſvetum & notum*, ut alibi loqitur, ſed & τὸ ἐντελὲς ſubindicaret. vide *l. 4. §. 38, 42.*

Ἄνω κάτω] Ità Plato *Phileb. p. 390. F.* Ἀεὶ γὰρ ἅπαντα ἄνω τε καὶ κάτω ῥεῖ. *Cuncta qippe ſurſum deorſumve ſemper fluunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperibus*; Παίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἄλλοτ' ἄλλως μεταβαλλομένους καὶ μεταβάλλοντας, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένους τε, καὶ περιτρεπομένους. *Ut nos in iis, qa in adſpectum cadunt, atqe alias aliter mutantur & mutant, ac ſurſum deorſumqe feruntur & invertuntur, eludamur.* & Philo in *vit. Moſis lib. 1. p. 607. C.* Τύχης γὰρ ἀσταθμητότερον οὐδὲν, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πεπλανημένης. *Nihil enim fortunâ mutabilius, ſuſque deque verſante rerum humanarum aleam.* Indè qæſitus Diogeni jocus, qi cùm ἐπὶ πρόσωπον deverſa facie, ſepeliri ſe mandâſſet, apud Laërtium *l. 6. c. 32.* cavſſam qærentibus, reſpondit, ὅτι μετ' ὀλίγον μέλλει τὰ κάτω ἀνασρέφεσθαι, qia *paulò pòſt futurum eſt, ut qa deorſum ſita ſunt, ſurſum vertantur.* qo loco malim ἄνω στρέφεσθαι legere. qomodo & Cambyſes minatus eſt, Αἰγύπτῳ τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσειν, τὰ δὲ κάτω, ἄνω. *Ægypti ſumma reddam ima, & ima ſumma.* Herodotus *l. 3. p. 183.* Qanqam potuit & alluſiſſe Marcus ad Heracliti illud apud Laërtium *l. 9. c. 8.* qò τὴν μεταβολὴν dixit eſſe ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam eſſe ſupra infráqe ducentem.* Habes *ad l. 4. §. 40.* indè Tertullianus *adv. Marc. l. 2. cap. 28. Qòd enim ait Heraclitus ille tenebroſus, eadem via ſurſum & deorſum:* vide *l. 6. §. 44.*

Ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα] qod Hebræi dicere ſolent, מעולם עד־עולם *à ſeculo in ſeculum. Pſal. 90. v. 2.* & *Pſal. 103. v. 17.* & עד־דר דר *in ſeculum & ſeculum Pſal. 90. v. 1.* & *Pſal. 100. v. 5.* id eſt, *per ſecula qaqe.* Tertullianus *de ſpect. c. 25. Qale eſt, ex ore qo Amen in ſanctum protuleris, gladiatori teſtimonium reddere, εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος, alii omnino dicere niſi Deo & Chriſto?* doxologiæ formulas ſolennes reſpexit; ſimul alluſum & ad illud Commodo pugilem agenti acclamatum, referente *l. 72. p. 827. B.* Dione. Νικᾷς, νικήσεις ἀπ' αἰῶνος. *Vincis, vinces per ſecula.* qod & Rigaltius obſervavit. Vult itaqe rerum iſtarum ſemper & eſſe & fuiſſe ſortem & naturam eandem; ut mutationibus & viciſſitudinibus eſſent obnoxiæ, & vertigine perpetuâ ſurſum deorſum ferrentur; talémqe eſſe earum conditionem, ut, qòd de *Forte* ille cecinit, *Triſt. l. 5. El. 8.*

Sit tantùm conſtans in levitate ſua.

Gregorius Nazianzenus *ad cives ſuos in anguſt. conſtitut.* Οὐδὲν ἀκίνητον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδ' εἰς τέλος ὅμοιον, οὐ τὸ παρὸν, οὐ τὸ μέλλον, οὐ τὸ ἡμέτερον, οὐ τὸ ἀλλότριον, οὐ μικρὸν, οὐ μέζον, οὐχ ὅ, τι ἂν εἴποι τις. καὶ τοῦτο ἴσως ἡ ἀνισότης ἔχει, τὴν περὶ πάντα μεταβολήν. *Nihil motus eſt expers, nihil planum, nihil in finem uſqe ſibi ſimile, non præſens tempus, non futurum, non res noſtra, non aliena, non parvum, non majus, nec deniqe qidqid dicere qiſpiam poſſit. Atqe hoc unum æqale inæqalitas habet, nempe in omnibus rebus mutationem.*

Καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ] vide *ad l. 6. §. 36.* & *l. 7. §. 75.* & *ſuprà §. 1.* Hinc avtem Lugdunenſis novam orditur, ſed abſurdiſſimè, ut aliàs ſæpe, periocham.

Ἡ ἅπαξ ὥρμησε] ἢ legendum. eſt enim alterum diſtributionis membrum.

Καὶ τί ἐν τινι. τρόπον γάρ τινα ἄτομοι ἢ ἀμερῆ] & *qid enim alicus. qodam enim modo atomi* Xylander. qi & locum, ut mendoſum, aſteriſco appoſito notavit. *cuncta indiviſê qodammodo & inſeparabiliter à ſe invicem pendent* Mericus Caſavbonus. qi qid legerit ex verſione ariolari non poſſum. D. Salmaſius καὶ τί ἐν τινι. *ſi ſemel*, inqit, *omnia ab æterno direxit, τὰ λοιπὰ καθ' εἱμαρμένην, reliqa ab illo ſemel conſtituto ordine pendent, & indiſſolubili ſerie invicem connexa ſunt, & ſemper aliqid in aliqo eſt. qia qod ſeqitur ab eo qod præcedit generatur, & cauſſa prior ſeqentem producit; qia ſic Deus ab initio omnia ordinavit, ſic qodammodo atomi ſunt, non illi Democriti, & Epicuri, ſed alii: qia nimirum inſecabilis ille eſt atqe indiviſibilis ordo rerum ac concatenatio cauſſarum, in qa ſemper ſeqens à priore dependet, ut divelli non poſſint nec ſeparari.* Mavult itaqe ἄτομα, qàm ἄτομοι. Adjicere liceat & conjecturam noſtram. τρόπον γάρ τινα ἀεὶ τί ἐν τινι, vel, καὶ ἴν τι τρόπον τινὰ γίνεται, ἢ ἄτομοι καὶ ἀμερῆ. *vel reliqa à primis illis pendent, atqe ex ſerie hac continua unum qid conſit, aut atomi atqe inſecabilia corpora pro rerum initiis ſubſtituenda erunt.* In hanc ſuſpicionem eò magìs propendeo, qia diſtributio iſta Marco ſolens eſt. vide *infrà §. 37.* & *l. 4. §. 3.* ἤτοι πρόνοια ἢ ἄτομοι. & *l. 10. §. 6.* D. Bootius καί τι ἐν γίνεται, legit. & *unum qiddam fit, ſicus catena ſcilicet una conſtat ex annulis qamplurimis ſibi invicem annexis.* ità de genere humano generationis vi virtutéqe perennante, Plato *de leg. l. 3.* τἀυτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει.

Τρόπον γάρ τινα] ità *l. 6. §. 38.* Τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται. *Qàmqe ad ſe invicem connexionem habeant.*

Εἴ τις θεὸς, εὖ ἔχει πάντα] vide *ad l. 2. §. 11.*

Εἰ δὲ εἰκῇ μὴ σὺ εἰκῇ] vide *l. 6. §. 44.* atqi contrà planè Jocaſta in Sophoclis *Oedip. Reg.*

Τί δ' ἂν φοβοῖτ' ἄνθρωπος, ᾧ τὰ τῆς τύχης
Κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφής;
Εἰκῇ κράτιστον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις.
Qid qiſqe curet, qando fortuna omnia
Verſat, nec ulla ſupera eſt providentia
Nota? optimum eſt ergò vivere ut caſus tulit.

Ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει] Ità *lib. 6. §. 59.* Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει. *Ævum omnia condet.* Heſiodus aliqoties.

Αὐτὰρ ἐπεὶ κ' τοῦτο γένηται καὶ γαῖα κάλυψε.
Verùm poſtqam hoc genus terra abſcondit.

Hinc Nicoclis dictum, εὐτυχεῖς εἶναι τοὺς ἰατροὺς, *felices eſſe medicos*, ὅτι τοὺς μὲν ἐπιτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τὰς δὲ ἀποτυχίας, ἡ γῆ καλύπτει. *qia felices qidem illorum ſucceſſus ſol aſpicit, infelices verò terra condit,* Antonius *collect. l. 2. c. 56.*

Τὰς ἐπικυμαλώσεις] vide *ad l. 7. §. 34.* Flaccus *l. 2. Ep. 2.*

--- perpetuus nulli datur uſus, & hæres
Hæredem alterius, velut unda ſupervenit undam.

vide Naſonem *ad l. 6. §. 15.*

§. 29. Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία, πάντα φέρει] vide *ad l. 2. §. 17.* & *l. 4. §. 43.* & *l. 5. §. 23.* & *l. 7. §. 19.* Pertinent avtem huc imagines illæ apud Homerum *Iliad. ε'. v. 87.*

--- πολαμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ, ὅς' ἄκα ῥέων, ἐπέδασσε γεφύρας.
Τὸν δ' οὔτ' ἄρα τε γέφυραι ἐρυκάνουσιν ἰσχαόωσιν,
Οὔτ' ἄρα τε ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιῤῥήσῃ Διὸς ὄμβρος.
Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτῷ ἔργα καλὴ ἐρίπτει καλ' ἀζηχέα.
--- fluvio inundanti ſimilis
Torrenti, qi velociter fluens diſſipat pontes:
Qem neqe pontes muniti reprimunt,
Neqe ſepta retinent planitierum latè virentium,
Venientem repente, qando ingruerit Jovis imber:
Multáqe culta præclara juvenum diruta ſunt ab ipſo.

Et B

viles autem sunt & mucci pleni, etiam politici isti, &, ut ipsis videtur, philosophicè se gerentes homunculi?

ἀ ἐυτελῆ ἢ κ τὰ πολιτικὰ πάντα, κ, ὡς ὅιε), φιλοσόφως * πρακτικὰ ἀνθρώπια, * μυξῶν μεστά ἄν

a L. 2. §. 12. l. 4. §. 48.
* - φως Lug. An.
* - ώπια

ANNOTATIONES.

Et *Il.* λ'. v. 492.

Ὡς δ' ὁπόλε πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάλησι
Χειμάῤῥους, καΐ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ.
Πολλας δὲ δρῦς ἀζαλίας, πολλὰς δέ τε πίτυας
Ἐισφέρεται, πολλὸν δέ Τ' ἀφύσγελον εἰς ἅλα βάλλει.

Perinde autem ac inundans fluvius in campum descendit
Torrens de montibus, auctus Jovis imbre,
Multas verò quercus aridas, multásque piceas
In se rapit, magnámque copiam sordium in mare volvit.

Et Maro Æneid *l.* 2.

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exiit, oppositásque evicit gurgite moles;
Fertur in arva furens cumulo; campósque per omnes
Cum stabulis armenta trahit. —

& *l.* 12.

Aut ubi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, & in æquora currunt
Quisque suum populatus iter. —

Τὰ πολιτικὰ ταῦτα, κὴ ὡς ὅιε), φιλοσόφως πρακτικὰ] *Philosophicè agentes* Xylander. rectè. sicut *l.* 2. §. 10. φιλοσόφως ὁ Θεόφρας. Certè tam ratione caret, qòd istic φιλοσόφως, qàm qòd illic φιλόσοφ, legi postulat Annotator Lugdunensis. nec Xylandrum tamen probo, qòd ista à se invicem divellit, quæ conjungenda potiùs fuerant, cum de eisdem efferantur: probo, qòd ex commate prægresso τὸ ὡς ἐκ τῦ κοινῦ repetat, ut pleniùs expressum sic legatur, κὴ, ὡς ὅιε), φιλοσόφως πρακτικὰ ἀνθρώπια, ὡς μυξῶν μεστά. *Sophistas* scilicet Marcus hîc perstringere videtur, de qibus Julianus Imperator *Ep.* 42. Βούλονται γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, κ λίξεων μόνον, ἠθῶν δὲ εἶναι διδάσκαλοι. κὴ τὸ καλὰ σφᾶς εἶναί φασι τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν. εἰ μὲν ὧν ἀληθεῖς ἢ μὴ, τῦτο ἀφέσθω νῦν. *Non solum verborum, sed etiam morum magistros se esse volunt, & ad se philosophiam de administrandis rebuspublicis pertinere contendunt. Hoc verum sit, necne in præsentia omitto.* vel (qòd magìs reor) *politicos* illos, qi sapientiæ nomine lavdari solent, qosque ideo à *Sophistis* distingvi vult Dio Prusæus *de regn. Orat.* 4. *pag.* 81. Ξυναγοὶ γὰρ κὴ σοφισαὶ κὴ δημαγωγοί. λέγω δὲ διαφέρειν τρατηγὸς τε κὴ σοφισὰς, κὴ πολιτικὸς ἄνδρας, ἀπὸ τῶν εἰρημένων. *Hospitum enim seductores sunt & rhetores & sophista. Hoc autem dico distinguens duces exercituum, sapientesque & politicos viros à jam dictis.* locum eò magìs, qò expurgem, adduxi. qis enim non videt, (nec vidit interpres tamen) vocabulum σοφισὰς istinc furcillandum? qomodo enim *Sophistas* à *Sophistis* discreverit? vel hos certè qos Prodicus, referente in *Eythydemo p.* 212. *C.* Platone, μεθόρια φιλοσόφε τε ἀνδρὸς κ πολιτικῦ, *viri philosophici ac politici conterminos.* dixerat. Οἰονται δ' εἶναι, inqit ille, πάνται σοφώταται ἀνθρώπων. πρὸς δὲ τῷ εἶναι, κὴ δοκεῖν πάνυ παρὰ πολλοῖς. *Putant se omnium hominum sapientissimos esse, atque ità à plerisque etiam existimari.* ideo autem & Philosophos & Sophistas etiam infensos habebant, qòd utrumque genus hoc, si in existimatione foret, luminibus suis obfecturum videretur. istis verò in ordinem redactis, ἀναμφισβήτητος ἤδη παρὰ πᾶσι τὰ νικητήρια εἰς δόξαν ὄισεσθαι σοφίας πέρι. εἶναι μὲν γὰρ τῇ ἀληθείᾳ σφᾶς σοφωτάτας, &c. *Sine controversia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos. Esse namque se revera sapientissimos,* &c. habes μύξων de qa Marcus. Et mox. Σοφοὶ δὲ ἡγεῖται εἶναι, πάνυ εἰκότως. μεῖρίαι μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, μεῖρίαι δὲ πολιτικῶν, πάνυ ἐξ εἰκότ λόγυ. μεῖρίαι γὰρ ἀμφοῖρων ὅσον ἴδαι, ἐκτὸς δὲ ὄντες κινδύνων καὶ ἀγώνων καρπῦσθαι τὴν σοφίαν. *Quod verò sapientes sint, ex eo consentaneum videri volunt, quod satis habeant philosophiæ, satis etiam civilis peritiæ, & quantum oportet sint utriusque participes, & extra turbulentos civilium negotiorum tumultus positi sapientiæ fructibus jucundè fruantur.* Itaqe illud ὡς ὅιε), ut videtur, duplici ratione potest intelligi; vel, *ut ipsi de se opinantur,* aliósqe volunt opinari, vel etiam, *ut aliis* havd pavcis, falsò tamen, videtur. Neqe enim revera *Philosophos vivunt*; sed *Philosophos agunt*: hoc est philosophos simulant, & simiarum more imitantur, cùm nihil sint minùs. Ideo Plato in *Sophist.* τὸν σοφιστὴν definivit: μιμητὴν τῦ σοφῦ. qasi *philosophi* sive *sapientis simiam* dixisset. qomodo Regulus ille *omnium bipedum* ipse *neqissimus*, Rusticum, hominem verè integerrimum, malitiose infectatus, *Stoicorum simiam* appellavit. Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. sed & Lucianus iltiusmodi homines vocat πιθήκους, ἀπ' ἄκρυ χείλους φιλοσοφῦντας, κ ἕτερον μὲν ἐνὶ φρενὶ κεύθοντας, ἄλλο δὲ λέγοντας. *simias, extremis labiis philosophantes, & aliud qidem mente occultantes, aliud verò dicentes,* qos eosdem & Gregorius Nyssenus *Orat. de professs. Christ. pag.* 701. *C.* πιθηκώδεις ψυχὰς, *simiarum similes animos,* appellat, ὅι διὰ μιμήσεως ἐσχηματισμένης τὸν Χριστιανισμὸν ὑποκρίνονται, *qi per fictam imitationem Christianismum simulant.* μόρφωσιν ἔχοντες ἐυσεβείας. τὴν δὲ δύναμιν ἀυτῆς ἀρνέμενοι. *Habentes formam pietatis, sed qi vim ejus abnegárunt.* uti Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5. vide *ad l.* 10. §. 8. Tales D. Christus in Pharisæis ὑποκριτὰς etiam nuncupavit Matth. *c.* 6. *v.* 2. & *c.* 23. *v.* 23, 25. id est, *histriones, scenicos.* Basilius Cæsar. *Orat.* 1.

A *p.* 322. *B.* Ὑποκριτὴς, ὁ ἐν θεάτρῳ, ἀλλότριον πρόσωπον ὑπελαθών, δῶλ ὢν πολλάκις τὸ τῦ δεσπότυ, κ ἰδιώτης τὸ τῦ βασιλέως. *Histrio, qi in theatro personam sustinet alienam, sæpe heri, qum sit servus: aut regis, qum sit privatus.* & Isidorus Pelusiota *l.* 1. *Ep.* 427. Ἔι τις τοὶς μὲν πάθεσι ζῇ, τῦ δὲ ταῦτα νεκρώσαντος τὰ ὅπλα φορεῖ, ἔοικε τοῖς ἐν σκηνῇ ἀλλότριαι παίζουσι σχήμασι, οἷς ἐπεγγελῶσιν οἱ θεαταὶ ὡς ἀρτιμένοις τῶν σχημάτων τὰ πράγματα. *Quod si qis cum vitiosis affectibus rivat, ejus tamen, qi eos extinxit, arma gestat, iis similis est, qi in scena habitus alienos per ludum gerunt: qos spectatores rident, ut qi res eas, qæ specie ac gestu exprimuntur, minimè in*

B *se agnoscant.* Qod & Lucianus in *Apolog. Tom.* 1. *pag.* 487. Οἱ τραγικοὶ ὑποκριταὶ, ἐπὶ μὲν τῆς σκηνῆς, Ἀγαμέμνων ἕκασ αὐτῶν ἢ Κλέων, ἢ αὐτὸς Ἡρακλῆς εἰσιν. ἔξω Πῶλος, ἢ Ἀριστόδημος, ἀποθέμενοι τὰ πρόσωπεῖα, γίγνονται ὑπομίσθοι τραγῳδῦντες, ἐκπίπτοντες, κὴ συριττόμενοι, ἐνίοτε δὲ μαστιγύμενοι, ὡς ἂν τῷ θεάτρῳ δοκῇ. *Tragœdiarum actores, qorum qisque in scena qidem est, vel Agamemnon, vel Creon, vel ipse Hercules: extra vero Polus, aut Aristodemus, depositis personis fiunt mercenarii tragœdiæ actores, qi excidunt, & exsibilantur, & qorum aliqi nonnunqam flagris caduntur, ut spectatoribus visum fuerit.* & Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 21. *p.* 254. *B.* rationem reddens nuncupationis Dominicæ; Ὁ μὲν ὑποκριτὴς μέχρι τόλε φαίνεται λαμπρὸς, ἕως ἂν τὸ θέατρον κάθηται. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τόλε παρὰ πᾶσιν. ἴσασι γὰρ οἱ πλείους τῶν φαινομένων, τίς ὢν τίνα ὑποκρίνεται. πλὴν ἀλλὰ τῷ θεάτρῳ λυθέντος, σαφέστερον ἅπασιν ἀνακαλύπτεται. *Tamdiu clarus apparet histrio, qamdiu assistit spectantium multitudo, imo nec tunc qidem coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, qis quis sit, qem esse se simulet. Verùm tamen theatro illo subitò dissoluto, qalis sit manifestissimè omnibus revelatur.* qod Seneca *Ep.* 76. *Hi, qibus sceptrum & chlamydem in scena fabulæ assignant, cùm præsente populo elati incesserunt, & cothurnati, simul exierunt, excalceantur, & ad staturam suam redeunt.*

D Dio Prusæus qi & Chrysostomus *Orat.* 38. *pag.* 480. Ἐν ταῖς θέαις τίς ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος ἢ θεός; καί τοι ταῦτα πάντα καλῦνται, κ ὐκ ὀνόματα μόνον ἔχυσι θεῶν, ἀλλὰ κὴ πρόσωπα, κὴ στολάς. κὴ κελεύυσι πολλὰ, ὡς ἐκεῖνοι. τῷ δὲ ποιήματος συντελεσθέντι, ἀπίασι τὸ μηδὲν ὄντες. *In spectaculis num qis illis vobis verè videtur esse rex, aut tyrannus, aut Deus? Atqi ita vocantur: & non nomina tantum deorum habent, sed etiam personas, & vestes, multáqe præcipiunt, ut illi: acta autem fabula, abeunt nihilqe sunt.* Histriones igitur reges agunt, cùm nihil in se regium habeant; at Sophistæ etiam βασιλεύειν διδάσκειν, alios *artem regendi edocturos* se profitentur, (qemadmodum & Protagoras Platonicus *p.* 222. *F. politicam, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη τις καὶ πράττειν, καὶ λέγειν, qa civitatis negotia qis optimè transigat & agendo & dicendo,*) ὃι οὐχ ὅπως βασιλεύσει, ἀλλ' οὐδὲ ζῆν ἴσασιν, *cùm ipsi interim nec vivere, nedum regnare norint.* Qin & qod Petrus Apostolus *Ep.* 2. *c.* 2. 19. de pseudonymis doctoribus; ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δῶλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Aliis libertatem pollicei, cùm sint ipsi vitiorum mancipia.* ità sapientiam pollicebantur sophistæ isti, cujus ipsi nè micam qidem penes se habebant; & eò minùs, qò plus habere se opinabantur. qod rex sapientissimus monuit, *Prov. c.* 26. *v.* 12. Ὅσοι γὰρ ἂν ἀμαθεῖς ὦσι, πεισθῶσι σοφοὶ εἶναι, ὄτοι πολὺ εἰσιν ἀθλιώτεροι τῶν ἄλλων ἁπάντων. καί ἐσι τοιῦτο τὸ τῶν σοφιστῶν γένος. *Nam qi sunt indocti, persuadent tamen se doctos esse, hi multo sunt miseriores aliis omnibus hominibus: & tale est sophistarum genus.* Dio *Orat.* 10. tales erant, talésqe faciebant illos, qi in disciplinam eis sese dabant. vide *ad l.* 1. §. 16.

Ἀνθρώπεια] *homunciones* Xylander. rectè. legendum ergò ἀνθρώπια. nam ἀνθρώπεια, *humana.*

Μυξῶν μεστά] *Mucci pleni* Xylander. *gravitatis affectatæ pleni* Mericus Casavbonus. ut alluserit Marcus ad proverbium illud, Βαβαὶ μύξος, περὶ τῶν κομπαζόντων καὶ μεγαλαυχένων, *Papæ myxus, de gloriantibus & magna jactantibus,* usurpatum; Svidas. de qo Salmasius *ad Tertull. Pall. deducunt perperam* (Svidam notat) *à Myxo Cereris sacerdote.* at μύξος est μυξώδης. & μύξα, βλίνα, κόρυζα. κόρυζαν *pro tumore, superbia, jactantiâ dixere.* Sed & μυξῶν *pro eodem. inde* μύξος, ἀλαζών. itaqe *arrogantiæ* ac *fastûs*, malim reddere, sicut Marcus alibi, καὶ μεθ' ὕσε τύφυ *l.* 11. §. 18. qàm *gravitatis affectatæ*, pleni! qanqam σεμνοτυφία, qod seqitur horsum spectare videatur. Cæterùm habere locum hic possit alter vocabuli istius usus etiam proverbialis, qo μυξώδεις καὶ βλεπώδες, & μύξης sive κορώζης μεστοὶ, fatui stupidíqe dicuntur; & μύξα sive κόρυζα pro stuporis indicio habetur. Ità apud Platonem *Polit. l.* 1. *pag.* 582. *B.* Thrasymachus Socrati stuporem objiciens, percontatur illum, nutricem habeat necne, ὅτι τοι, inqit, σὲ κορυζῶντα περιορᾷ, κὴ ὐκ ἀπομύτλει δέομενον. *Qoniam te gravedine laborantem despicit, & non emungit, cum tamen indigeas.* In Luciani item *votis* Timolaum subsannans Lucianus *pag.* 514. Καί τοι ἐνὸς τῦ ἀναγκαιοτάτυ προσδεῖ, ὅς σι παύσει μορμύττα,

a L. 8. §. 26. ἄνθρωπε, a τί ποτε ποίησον, ὦ νῦν ἡ φύσις ἀ-
44.
b L. 8. §. 32. παιτεῖ. b ὄρμησον, ἐὰν διδῶται, καὶ c μὴ περι-
c L. 8. §. 1. βλέπε, εἴ τις ἔσται. μηδὲ τὴν Πλάτωνος
d L. 5. §. 9. πολιτείαν ἔλπιζε. ἀλλὰ d ἀρκοῦ, εἰ τὸ βεβαιότατον
φήσει. καὶ τοῦτο αὐτῷ τῷ ἐνδέσει, ὡς ἐ μικρόν τι

id agas, ô homo, qodnunc te poscit natura. aggredere, qatenus tibi datur. nec circumspice, nunqis adsit, qi advertat. nec Platonis rempublicam expecta. verùm sufficiat tibi, si vel parùm admodum res processerit; nec vel hoc ipsum parvum qiddam existima-

ANNOTATIONES.

ma, τὴν πολλὴν ταύτην κόρυζαν ἀποξύσας. Atqi unus, isqe maximè necessarius deest, qi te à stultitia cohibeat, stupore hoc multo detersо. Idémqe in *Pseudomant. pag.* 760. Τοῖς ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τὴν ῥῖνα τερατίον. *Idiotis, & qibus obsita muco essent nares, prodigiosum.* Et in *Philopseud. pag.* 332. Εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἶην. *Nisi naribus adeò sum mucosis.* Nec secùs ferè Epictetus, *lib.* 2. *c.* 21. dixit; Κορύζης μεστὸς οἷς τὴν σχολὴν οἰσίσχομαι, μόνην τὴν ἱστορίαν μαθησόμενος. *Muco nares oppletus scholam ingredior, historiam tantùm cognituras.* Latinis pariter *mucidus* pro *stupido, fatuo.* Plautus *Epid.* 3. 4.

— *homo es,*
Qi me emunxisti mucidum, minimi preti.

Frustrà enim est Pareus, cùm de *opulento* dici censet, *cui mucus* scilicet *as est.* imò, tanqam de homuncione, cui *mucoris plenus nasus*, qiqe *consilii omnis expers est*, ut rectè Lambinus, prægressa docent.

Senex, tibi os est sublitum planè & probè.

nec aliâ ratione ejusmodi hominem *blennum* dixere. Festus.

Blennos stultos esse Plautus indicat.

(*Bacchid.* 3. 1.)

Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

Lucilius *sat.* 30. citante Nonio, apud qem *plenus*, pro *blennus* corruptè legitur;

Deblaterat blennus. —

nam Βλίττα, μύξα. Βλιτνὸς, ναθὺς, μωρός. Hesychius. Cùm igitur pituitæ crassæ, qâ nares obstrui solent, copia nimia mentis aciem obtundere sensibúsqe officere censeatur, indè natum; ut sicut *emuncta naris* hominem, qod de Lucilio Flaccus, *serm. lib.* 1. *sat.* 4. pro acris ingenii, exactíqe judicii dicebant: ità contrà *naris obesa*, qod idem *epod.* 12. usurpavit, pro stolido stupidóqe in usu esset. Verùm contextûs series illò potiùs inclinat, eodémqe ipse. Respexerit autem forsan Marcus ad illud Epicteti, qi *dissert. l.* 3. *c.* 22. de Cynicam professionem ementito, cùm re verâ nihil minùs præstaret, Μύξα γίνεται, ἄλλο δ' οὐδέν. *Mucus erit, praterea*qe *nihil.*

Τί ποτε ποίησον, ὦ νῦν σε φύσις ἀπαιτεῖ] Post τί ποτε distingvit Interpres Anglicanus, & erotematicè legit, τί ποτε; *O homo, qid negotii face*ssis *tibi*? Xylandrum forsan secutus, qi sic prior reddidit: *Qid faciendum? qod nunc natura poscit, eò contende*, &c. Verùm contextûs series ista vix admittit, & distinctiones à Xylandro ipso in contextu positæ respuunt omnino. Verto itaqe, *Facias tandem, ô homo, eorum aliqod, qa natura nunc à te exigit.* De mente vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 54, 55. & *suprà* §. 6. & *infrà* §. 41. & *l.* 10. §. 12, 33. nè eadem identidem appositа denuo navseam pariant.

Μὴ περιβλέπου εἴ τις εἴσεται] Vide *lib.* 1. §. 7, 9. & *l.* 7. §. 58, 67. & *l.* 8. §. 1. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Μόνον μὴ πόμπευε αὐτὸν. μηδ' ἀλαζονεύου ἐπ' αὐτῷ. ἀλλ' ἔργῳ δείκνυε. κἂν μηδεὶς αἰσθάνηται, ἀρκεῖ αὐτὸς ὑγιαίνων καὶ εὐδαιμονῶν. *Cave modò ne eum publicè ostentes, neve te insolenter propter eum geras. Sed re ipsâ ostende, etiam sentiente nemine, tibi satis esse qod valeas, qod beatus sis.* Seneca *Epist.* 79. *Hæc nos oportet agere, & in hoc ire impetu toto, licet pauci sciant, licèt nemo videat.* Et, *Epist.* 113. *Nihil ad rem pertinet, qàm multi aqitastet tuam noverint.* Optimè Plutarchus *de profect. in dic. pag.* 80. *E.* Εἰ γὰρ ἀληθινὸς ἔρως παιδὸς, ἢ γυναικὸς, ἢ ζητεῖ μάρτυρας, ἀλλὰ καρπεῖται τὸ ἡδὺ, κἂν κρύφα κατιερᾶσηται τὸν πόθον. ἔτι μᾶλλον οἰκὸς ἐστὶ τὸν φιλόκαλον, καὶ φιλόσοφον συνόντα διὰ τῶν πράξεων τῇ ἀρετῇ καὶ χρώμενον, αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ σιωπῇ μέγα φρονεῖν, ἐπαινετῶν καὶ ἀκροατῶν μηδὲν δεόμενον. ὥσπερ οὖν ὁ καλῶν ἐκεῖνος ἔλεγε τὴν θεραπαινίδα, καὶ βοᾶν, Θέασαι, Διονυσία, πέπαυμαι τετυφωμένος, ὅτων ὁ ποιήσας τὶ χαρίεν καὶ ἀστεῖον, εἶτα τοῦτο διηγούμενος, καὶ περιρρέων πανταχῇ, δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, πρὸς δόξαν ἐλκόμενος, ὅπου δὲ τῆς ἀρετῆς γεγονὼς θεατὴς, εἶθ' ὕπαρ, ἀλλ' ὄναρ αὐτῆς ἐν αὐλαῖς καὶ σκιαῖς ῥεμβόμενος, εἶθ' ὥσπερ ζωγράφημα ἀφοσιθεὶς ἐπὶ θέαν τὸ πεπραγμένον. *Si enim verus adolescentis aut mulieris amor non requirit testes, sed fructum percipit suavem, etiamsi occultè rem desideratam conficiat: multò magis convenit honesti & sapientiæ studioso, cùm agendo fruitur virtute, ipsum apud sese tacitum animo efferri, neqe laudatores avditoresve ullos requirere. Sicut ergò ille, qi domi ancillam vocans, clamabat: cerne Dionysia, depositi sastum; ita & is, qi pulcrum aliqod atqe scitum facinus suum passim narrat ac circumfert, satis apertè ostendit se adhuc foras respicere, & ad gloriam trahi, neqe etiamnum verum virtutis se fuisse spectatorem, neqe re ipsâ, sed per somnium umbras ejus & simulacra pervagatum, factum deinde suum veluti picturam spectandum proposuisse.* qemadmodum avtem Plutarchus ab amantibus ico-

A nem traxit; ità Aristides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 136. à sitientibus. ὥσπερ οἱ διψῶντες σωπῇ πίνουσιν. *ut qi sitiunt, tacitè bibunt.* qod & Dio Prusæus *Orat.* 27. *pag.* 286. Οἱ διψῶντες τῶν ὁδοιπόρων ἐπειδὰν ἴλθωσιν ἐπὶ κρήνην τινὰ, πίνουσιν ἐπικύψαντες. ἐμπλησθέντες δὲ, καὶ τὸ δίψος ἀποσβέσαντες, ὑσυχῇ ἀπαλλάττονται, ὥστε πρίζαντες, ὥστε ἐπόντες τι. *Viatores sitientes, si qando venerint ad fontem aliqem, corpore inclinati toto bibunt: impleti verò, sitiqe restincta, tacitè recedunt, neqe clamantes, neqe dicentes.* vide Epictetum *l.* 3. *c.* 12. *ad l.* 1. §. 7. qi & istos vanæ gloriæ inhiantes, & famæ popularis avcupes avidos, scenicis confert; qi nisi turbâ inspectante non
B agunt. *l.* 3. *c.* 14. Ὡς οἱ κακοὶ τραγῳδοὶ μόνοι ᾄδουσι, καὶ ὀρχοῦνται, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν. *Ut mali tragœdi soli canere non possunt, sed cum multis.* ubi, *mali tragœdi*, Volsius cur redderet, nihil video.

Μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε] De Catone Cicero, *ad Attic. l.* 2. *Ep.* 1. *Dicit tanqam in Platonis politia, non tanqam in Romuli fæce, sententiam.* Qod Plutarchus in *Phocione pag.* 742. *E.* sic reddit, ὥσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλου πολιτευόμενον ὑποδείγμα. Plato certè qam finxit politiæ ideam, nusqam unqam reperta est, avt repertam usqam unqam iri spes est. Theodoretus *therapevt. l.* 9.
C *tom.* 4. *pag.* 619. *B.* Ἀλλ' ὁ μὲν Φιλόσοφος τοιούσδε νόμους ξυνέγραψε. καὶ ᾤδεινα πέπεικε τῶν ἀνθρώπων ᾧ πολίτην, ᾧ ξένον, οὐκ ἀστὸν, οὐ χωρητικὸν, οὐχ Ἕλληνα, ᾧ βάρβαρον, ᾧ δοῦλον, οὐκ ἐλεύθερον, οὐκ ἄνδρα, ᾧ γυναῖκα, ᾧ νέον, ᾧ πρεσβύτην, ᾧ λόγοις ἐντεθραμμένον, ᾧ λόγων ἀμύητον, κατὰ τούσδε βιῶναι τοὺς νόμους. *Verùm hujusmodi qidem leges philosophus tulit, at nulli hominum, ut his viverent legibus, persvasit, non civi, non extraneo, non urbano, non rustico, non Græco, non barbaro, non servo, non libero, non viro, non mulieri, non juveni, non seni, non literato, non rudi & indocto.* Hinc apud Athenæum ille *dipnosoph. l.* 11. *pag.* 508. *B.* Ἔοικεν οὖν ὁ Πλάτων μὴ τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτῷ δια-
D πλαττομένοις. ὥστε καὶ ζητεῖσθαι τοὺς χρωμένους. ἐχρῆν οὖν, ἃ πείσει λέγων, ταῦτα καὶ γράφειν, καὶ μὴ τούτοις ποιεῖν τοῖς ἐνυχομένοις, ἀλλὰ τοῖς τῶν ἐνδεχομένων ἀντεχομένοις. *Videtur sanè Plato non hominibus qi ubivis sunt, leges præscribere, sed iis qos imaginatione finxit, ut qi legibus iis pareant, perqirendi sint. Debuit ergò qæ persvadere posset scribere, nec id facere, qod qi obnixè votis aliqid sibi precantur, verùm potius id amplecti & retinere qod accidit & fit qotidie.* qæ postrema eruditus interpres minimè assecutus est. *debuit*, inqit, *Plato imitari non vota facientes, qi impossibilia sæpe optant sibi, sed eos, qi res perfici possibiles suscipiunt, ac moliuntur.* Qanqam iniqior
E forsan hoc nomine Platoni atqe aliis rerum publicarum ideas delineantibus Gregorius Nazianzenus (non solus tamen is) qi *in Julian. invect.* 1. Πῶς δὲ θαυμάζειν ἄξιον τούτους, οἱ λόγῳ πλάττουσι πόλεις τοῖς ἔργοις συσῆναι μὴ δυναμένας; *An non avtem hos suspicere atqe admirari par est, qi civitates etiam, qa re ipsâ constrvi ac coagmentari neqeunt, sermone fingunt.* Non possum avtem erudito interpreti Anglicano assentiri, qi ista cum seqentibus tanqam ex aliena persona à Marco prolata existimat. Sunt enim Marci ipsius, eum qem alloqitur invitantis ad id qod est naturæ ipsius consentaneum agendum & conan-
F dum, qantum in se est: monentísqe simul animum nè despondeat, etiamsi non possit hominum mores ità refingere, ut reipublicæ Platonicæ inducendæ spes detur, avt eam hominum in bono promovendo conspirationem experiri, qæ in ea, qam Plato sibi finxit, republica expectari poterat; sed successibus etiam leviusculis & processibus perexiguis contentus agat, pergátqe nihilominus in instituto. qod idem & de se, profectúqe suo, cuiqe svadere conatur, *l.* 5. §. 9.

Ὡς ἐ μικρόν τι ἐστὶ] Non est parum, inqit, si vel parum studio tuo proficere poteris, in tam ampla validáqe hominum morúmqe corruptela; si vel supprimere saltem valeas, qod
G corrigere non datur. Siqidem dogmata tenaciùs animi medullis infixa, imis de pulmonibus revellere prorsus, plus qàm Herculeus labor fuerit; qod tamen nisi fiat, nihil liberè ac lubenter, sed servo fucatóqe affectu peragitur, qicqid à talibus præstatur. Malè ista cepit accepitqe Xylander, dum legit Δόγμα γὰρ αὐτῶν τις μεταβάλλει; vertitqe, *Mutat aliqis illorum suum placitum?* sed & Xylandri vestigiis insistens Anglus. cùm τὶς illud sit ἐρωτηματικὸν. *Ecqis enim dogma, sive judicium, illorum mutaverit?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Numqid ille cujus navigium multam, undiqe laxatis compagibus, aqam trahit, navtis ipsiqe navigio irascitur? Occurrit potiùs, & aliam exclu-*
H *dit undam, aliam egerit, manifesta foramina percludit, latentibus, & ex occulto sentinam ducentibus labore continuo resistit: nec ideo intermittit, qia qantum exhaustum est, subnascitur. Lento adjutorio opus est contra mala continua & fœcunda; non ut desinant, sed nè vincant.*

An-

maveris. nam dogmata hominum qis mutaverit? & tamen abſque his mutatis, qid aliud ſupererit, niſi ingemiſcentium, dum obſeqium ſimulant, ſervitus. age nunc, & Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi refer. viderint illi, an qid natura communis poſcat, nôrint, & ad hujus dictamen ſeſe inſtituerint. ſin tragicè ſemet oſtentârint, qis ad illorum imitationem me addixit? ſimplex qiddam & modeſtum eſt philoſophiæ opus. noli me ad faſtum inſolentem abducere.

§. 30. Intuere deſuper armenta innumerabilia, & ritus innumerabiles, & navigationis omne genus, in procellis, in tranqillo mari, & rerum præteritarum, præſentium, decedentium differentias. conſidera & vitam qæ ſub aliis olim eſt acta, qæ poſt te erit tranſigenda, qæque apud gentes barbaras jam agitur. & qàm multi ſint, qi nec nôrint nomen tuum; qàm multi, qi mox ejuſdem obliviſcentur; qàm multi, qi cùm te nunc lavdent, mox vituperaturi ſint. qod deniqe, neqe memoria, neqe gloria, neqe ejuſmodi qicqam æſtimatione ullâ dignum eſt.

§. 31. Mentis tranqillitas tibi ſit in eis, qæ ab externa cavſſa proficiſcuntur. juſtitiæ ratio in eis qæ ab interna efficiuntur. hoc eſt: intentio tua actióqe omnis hunc ſolum ſibi finem propoſitum habeat, ut ad ſocietatem humanam qod conducat fecerit, utpote qod naturæ tuæ conſentaneum exiſtat.

§. 32. Supervacanea multa, qæ moleſtiam tibi pariunt, præcidere, cùm in opinione tua tota ſita ſint, animúmqe anguſtiis exemptum plu-

ἐστι, ἀφεικῶ. [a] δόγμα γὰρ αὐτῶν τὶς μεταβάλλει; χωρὶς ἢ δογμάτων μεταβολῆς, τί ἄλλο, ἢ [b] δυλείαν στενόντων, καὶ πείθεσθαι προσποιουμένων. ὕπαγε νῦν, καὶ [c] Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ [d] Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. ὄψονται, εἰ [e] εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτὸς ἐπαιδαγώγησαν. εἰ δὲ [f] ἑτεραγώδησαν, [g] ἀδεὶς με ταπεινὸς μιμεῖσθαι. ἁπλοῦν ἐστι καὶ [h] αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον. μή με ἄπαγε ἐπὶ [i] σεμνοτυφίαν.

§. 30. [k] Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ τελετὰς μυρίας, καὶ * πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλήναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ἀποθνησκόντων. [l] ἐπινόει δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον, τὸν μετὰ σὲ βιωθησόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιούμενον. καὶ [m] ὅσοι μὲν ἀδὲ ὄνομά σου γινώσκουσιν, [n] ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, [o] ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε τάχιστα ψέξουσι. καὶ ὡς [p] οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογον γε, [q] οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ἄλλο τι τὸ σύμπαν.

§. 31. [r] Ἀπραξία μὲν, ὡδὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα. δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς ἀφ' ἑαυτῷ ἐν σοὶ αἰτίαν ἐνεργουμένοις. τυπίσιν, ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, [s] καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτό σοι κατὰ φύσιν ὄν.

§. 32. Πολλὰ περιττὰ περιελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύνασαι, [t] ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει σου κείμενα. καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις

a L.8.§.4.
b Inf.§.40.
c L.8.§.3.
d L.8.§.25.
e L.8.§.3.
f L.3.§.7.l. 5.§.28.
g L.5.§.36.l. 7.§.58.
h L.1.§.2.
i L.1.§.9.
k L.7.§.48. l.12.§.24.
* πλοῦτον Xyl.
l L.7.§.49.
m L.3.§.10. l.8.§.21.
n L.4.§.19.
o L.3.§.4.l. 4.§.3.
p L.4.§.3.
q L.6.§.16.
r L.7.§.54. Sup.§.6.
s L.4.§.20. l.5.§.34. Sup.§.23.
t L.2.§.15. l.11.§.18.

ἤδη

ANNOTATIONES.

Δυλείαν στενόντων καὶ πείθεσθαι προσποιουμένων] Hoc eſt qod unico verbo Hebræi תכחש id eſt, *mentiri*, pro, *fictè ac mendaciter in obſequium ſe dedere*. Ità vates rex, *Pſal.* 18. *v.* 44, 46. *Populus priùs ignotus mihi, ignarúſque mei, ſerviunt mihi: ad ipſum mei avditum obediunt mihi: alienigena mentiuntur* (id eſt, ut rectè Junius, *mendaciter dedunt ſe*) *mihi; dum decidente eis* (qaſi in talos) *animo, è conclavibus ſuis coborteſcunt*. & *Pſal.* 66. *v.* 3. *Propter amplitudinem roboris tui, mendaciter ſe dedunt tibi inimici tui*. & *Pſal.* 81. *v.* 16. *Oſores Jova mendaciter ſe dediſſent ei*. ſed & vate rege prior Moſes, regis inſtar & ipſe, *Devt. c.* 33. *v.* 5. in ſolenni illa *benedictione* populi ſui, *ibidem v.* 29. *Hoſtes tui mendaciter ſe dedent tibi*.

Καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα] Vide *ad l.* 8. §. 25. Hunc avtem, etſi Philoſophiam profeſſum, Alexandro ac Philippo adjungit, qia & ipſe reipublicæ regimen glorioſè ſatis Athenis tractaverat. ubi & ſtatuæ æreæ 360. eidem publico populi ſuffragio erectæ ſunt; qæ tamen havd longo pòſt intervallo omnes, unicâ duntaxat exceptâ, dejectæ, confractæ, conflatæ ſunt. Vide Laërtium *l.* 5. & Diodorum Siculum *l.* 18. ſed & Ciceronem *de offic. l.* 1.

Εἰ εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε] Vide *l.* 8. §. 3.

Οὐδείς με καταγέλασε μιμεῖσθαι] Vide *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 68.

Ἁπλοῦν ἐστι καὶ αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον] *Simplex ac modeſtum*. Adverſus illud peccant, poſt Philoſophos qoſdam, qi ſubtilitate nimiâ philoſophiam totam dearturârunt & delumbârunt; Scholaſtici noſtri, qi argutiis, tricis, & qæſtiunculis ſpinoſis Theologiam totam implexam & involutam nobis dederunt: adverſus iſtud cùm Sophiſtæ ἀλαζόνες, tum & Cynici ἀναιδεῖς.

Σεμνοτυφίαν] Σεμνοτυφία, vocabulum vix alibi lectum, ἡ μετὰ τύφου τινὸς σεμνότης. Philo *in Flaccum pag.* 965. *D.* Ἃ δὴ λαμπροτέραν καὶ βασιλικὴν ἐδήλου φύσιν, μετὰ πλείονος παῤῥησίας ἐπεδείκνυτο. ὅιον, σεμνότερον ἄγειν αὐτόν, ἄρχοντι δὲ ἀνοιτοτελίστατον ὁ τύφος. *Sed qa magnificam regiamqe declarant indolem, elucebant manifeſtius. Gerebat ſe pro dignitate, faſtu non indecoro nec inutili magiſtratui. Gravitatem faſtuoſam*, ſive σεμνοτυφίαν in Conſtantio his verbis depingit Ammianus *l.* 16. *Inſidebat aureo ſolus ipſe carpento; Auguſtúſque fauſtis vocibus appellatus, vocum lituorúmque intonante fragore, talem ſe, támque immobilem, qalis in provinciis ſuis viſebatur, oſtendit. nam & corpus perbumile curvabat portas ingrediens celſas, & velut collo munito rectam aciem luminum tendens, nec dextrà vultum, nec lævâ flectebat, tanqam figmentum hominis: non cùm rota concuteret nutans, nec ſpuens, aut os aut naſum tergens vel fricans, manúmve agitans eſt viſus un-*

A *qam*. Qæ eadem per totam vitam obſervâſſe, avtor eſt idem *l.* 21.

§. 30. Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν] Vide *l.* 7. Eſt avtem iſtud argumentum totius *dialogi* Lucianici illiùs, qem ἐπισκοπεῖσθαι ea de cavſſa inſcripſit. Sed & *ſomnii Scipionis* Ciceroniani partis non contemnendæ.

Καὶ πλοῦν παντοῖον] *Omnis generis divitias*. Xylander πλοῦτον. ſed ſeqentia refutant, ἐν χειμῶνι, ἐν γαλήναις.

Ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον] vide *l.* 7. §. 49. Hoc avtem hiſtoriæ beneficio cumprimis datur; de qa Nicetas Choniates operis hiſtorici initio *pag.* 2. Βίβλου ζώντων, ἢ ἱστορία. καὶ σάλπιγξ περίτρανος, τὰς πάλαι τεθνεώτας οἷον τῶν σημάτων ἐξανιστᾶσα, καὶ ὑπ' ὄψιν τιθεῖσα τοῖς βυλομένοις. *Liber viventium hiſtoria, rerúmqe geſtarum deſcriptio tuba clangor, qo jam olim mortui, velut è ſepulcris excitati, in medium producuntur*. Verùm Marcus hîc potiùs vult nos animo complecti, qàm immenſum temporis ſpatium nos anteceſſerit, qod tranſactum ſit illis, qi & nobis prorſus ignoti, rerúmqe noſtrarum itidem ignari fuerint. vide *ad l.* 4. §. 3. τὸ χάος, ſed & *l.* 6. §. 18.

Ὅσοι μὲν ἀδὲ ὄνομά σου] vide Boëthium *conſol. l.* 2. *c.* 7. *ad l.* 4. §. 3. vide & *l.* 8. §. 21.

Τάχιστα ἐπιλήσονται] vide *ibidem* & *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 19.

Τάχιστα ψέξουσι] vide *l.* 4. §. 3. τὸ ἐυμετάβολον.

Οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογον] vide *ibidem* τὸ κενόν.

§. 31. Ἀναραξία] Idem *l.* 7. §. 54. & *ſuprà* §. 6.

Καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ] ut nihil aliud reqirat, qàm rectè feciſſe. vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *l.* 6. §. 7, 50. & *l.* 7. §. 73. & *infrà* §. 42. καταληκτικῶς διδόναι.

§. 32. Ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει κείμενα] vide *ad lib.* 8. §. 40, 47.

Καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ τὸν ὅλον κόσμον περιεκτικὴν τῇ γνώμῃ] Iſta peſſimè divellit & delumB bat Lugdunenſis, dum ab illis ἤδη σεαυτῷ novam orditur ſententiam, cùm ſuperioribus adnecti mens avtoris liqidò poſtulat. Meliùs Anglicus à ſeqentibus, τὸν ὅλον κόσμον. Nevtri tamen aſſentior. articulum, qi deperiſſe videtur, interſerendo, dictionis ſeriem continuandam ſic ſentio. π. ἐυρ' περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ [τῷ] τὸν ὅλον κόσμον περιεκτικὴν γνώμῃ, &c. vide Platonis *Polit. l.* 6. à Marco lavdatum *l.* 7. §. 37.

Πολλὴν εὐρυχωρίαν] *qaſi ex anguſtiis educere te poteris, & in patente te collocare*. Ita Pſaltes *Pſ.* 18. *v.* 20. *Eduxit me in locum patentem.* εἰς πλατυσμόν. Græci *in latum*. & *Pſal.* 31. *v.* 9. *Non concluſiſti me in manibus inimicorum meorum; ſed in patente*, ſive, *in lato, poſuiſti pedes meos.* ἐν εὐρυχώρῳ, Græci, cui opponitur στενοχωρία, *anguſtia, ad Rom. cap.* 2. *v.* 9.

a L.7.§.35. ἤδη σαυτῷ, a * τὸ ὅλον κόσμον περιληφέναι τῇ
* [τῷ] τὸν γνώμῃ, καὶ τὸ ἴδιον αἰῶνα περινοεῖν, καὶ τὰ τῷ ξ κῷ
b Sup.§.19. μέρος ἑκάστῳ πρέγμαι[illegible]. b παχεῖαν μεταβολὴν
28. Inf.§.33 ὑπονοεῖν, ὡς c βραχὺ μέρος τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι
c L.5.§.24. d L.4.§.3. ἀφανίσεως, d ἀχανὲς ἢ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς κῷ
τὸ μὴ τῶν ἀφάνισιν ὁμοίως ἄπειρον.

e Sup.§.28. §.33. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, e τάχιστα φθαρήσε-
32. καὶ f οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ὑποδύντες, τάχιστα καὶ
f L.8.§.25. g L.2.§.14. αὐτοὶ φθαρήσον. καὶ g ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανὼν εἰς
l.4.§.50. ἴσον καταβήσε τῷ πρωΐρῳ.

h Sup.18. §.34. h Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, κῷ πρὸς
27. οἷα ἐπιτηδάκασι, καὶ δι' οἷα * φιλοῦσι καὶ τιμῶσι.
* Χολῶσι Lug. γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν. ὅτι δοκοῦσι βλά-

rimùm dilatare poteris, ſi mundum totum & ſeculum in qo degis, mente complexus fueris, & rei cujuſqe ſigillatim tranſmutationem celerem conſideraveris, qámqe exiguum temporis ſpatium inter ortum ejuſdem & interitum intercedat; cùm & immenſum ſit qod ortum præceſſerit, & interminatum pariter, qod interitum ſit conſecuturum.

§. 33. Corrumpentur brevi, qæcunqe vides: corrumpentur brevi, & qi corrumpi hæc vident. & qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eundem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit.

§. 34. Animulas hominum nudas intuere, ut videas, qales mentes gerant, qibus rebus ſtudeant, & qarum cavſſâ alios diligant ac honorent. tum qando vel vi-

tuperan-

ANNOTATIONES.

θλίψις καὶ στενοχωρία. Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Ὁρᾷς, ὅτι σὺ σαυτῷ στενοχωρίαν παρέχεις, σὺ σαυτὸν θλίβεις; *Nónne vides teipſum tibi circumdare anguſtias? te à teipſo premi?* & mox, Καθόλου γὰρ ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι ἑαυτὸς θλίβομεν, ἑαυτὸς στενοχωροῦμεν. τυχόντα, τὰ δόγματα ἡμᾶς θλίβει καὶ στενοχωρεῖ. *Nam illud omnino meminiſſe oportet, nos à nobis ipſis urgeri, à nobis ipſis in anguſtias redigi: hoc eſt, opinionibus noſtris urgeri nos & coarctari.* Talem ſibi procuraverat στενοχωρίαν Pellæus ille, qi

Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyari clauſus ſcopulis, parvâqe Seripho.

Juvenalis *Sat.* 10. atqe hoc eſt verè στενοχωρεῖν τὸν κόσμον, utì Epictetus idem, ſed ſenſu pavlò diverſo dixit *l.* 3. *c.* 26.

Τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ] qod *avum animo percurrere*, Seneca *Ep.* 71. vide *l.* 7. §. 47. & *l.* 11. §. 1.

Ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως;] vide *l.* 4. §. 3, 50. Gregorius Romanus *in Job. l.* 7. *c.* 20. *& immenſum eſt, qod ſine termino ſequitur; & parum eſt, qicqid finitur. Longum qippe nobis videri non debet, qod curſu ſui temporis tendit ut non ſit: qod dum per momenta ducitur, ipſo hoc momenta ſua qa differunt, impellunt. atqe unde teneri cernitur. indè agitur, ut non teneatur.*

§. 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσονται] vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 7. §. 25. Seneca *Epiſt.* 71. *Omne humanum genus, qódqe eſt, qódqe erit, morte damnatum eſt. Omnes qa uſqam rerum potiuntur urbes, qaqe alienorum imperiorum magna ſunt decora, ubi fuerint, aliqando qaretur, & vario exitu genere tollentur. alias deſtruent bella, alias deſidia páxqe ad inertiam verſa conſumet, &, magnis opibus exitioſa res, luxus. Omnes hos fertiles campos repentina maris inundatio abſcondet, avt in ſubitam cavernam concidentis ſoli lapſus abducet. qid eſt ergò qare indigner, avt doleam, ſi exiguo momento publica fata præcedo?*

Ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανών] Vide *ad l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 50. Hieronymus *in Nepot. Si nongentos excederemus annos, & Methuſala tempora nobis donarentur, tamen nihil eſſet præterita longitudo, qa eſſe deſiiſſet. etenim inter eum qi decem vixit annos, & eum qi mille, poſtqam idem vita finis advenerit, & irrecuſabilis mortis neceſſitas, tranſactum omne tantundem eſt.* Auguſtinus *de verb. Dom. Serm.* 42. & *Homil.* 1. & 28. *& de* 10. *chord. c.* 2. *Tota vita brevis eſt; à prima infantia uſqe ad decrepitam ſenectutem, ſpatium breve eſt. Qòd tam diu vixerat, qid Ada profuiſſet, ſi hodie mortuus eſſet? Si adhuc viveret, & hodie moreretur, qid illi vita longitudo profuiſſet? qid enim diu eſt, ubi finis eſt? qantum eſt in hac vita, qod erit aliqando finitum? qicqid fuit futurum, ubi præteritum factum eſt, jam tale habetur, ac ſi non fuerit.* Gregorius *in Job. l.* 15. *cap.* 2. *Si ab ipſo humani generis exortu uſqe ad hoc tempus, in qo ſumus, mentis oculos ducimus, omne qod finiri potuit, qàm breve fuerit videmus. Ponamus enim qemlibet hominem à primo die mundi conditum, uſqe ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamen eandem vitam, qam qaſi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adeſt, præterita jam nulla ſunt, qia cuncta tranſierunt. futurum in hoc mundo nihil eſt, qia nullum ad vitam vel breviſſimum reſtat momentum. Ubi eſt ergò longum tempus, qod inter initium finemqe deprehenſum ità conſumitur, ac ſi nec breve unqam fuiſſet.* Seneca *Ep.* 49. *Modò amiſiſſe te videor: qid enim non modò eſt, ſi recorderis? modò apud Sotionem philoſophum puer ſedi: modò cauſſas agere cepi; modò deſii vello agere, modò poſſe. Infinita eſt velocitas temporis, qa magis apparet reſpicientibus. Nam ad præſentia intentos fallit; adeò præcipitis fuga tranſitus levis eſt. Cauſſam hujus rei qaris? qicqid temporis tranſiit, eodem loco eſt: pariter adſpicitur; unà jacet: omnia indè in profundum cadunt. & alioqi non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re; qa tota brevis eſt.* Idémqe *Ep.* 99. *Omnes qantùm ad brevitatem ævi, ſi univerſo compares, & juvenes, & ſenes, in aqo ſumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum eſſe qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars eſt; hoc qod vivimus, proximum nihilo eſt.*

§. 34. Δι' οἷα φιλοῦσι] *qa amant* Xylander. imò, *propter qa amant*, alios ſcilicet. atqe ità Caſavbonus. Lugdunenſis χολῶσι. qaſi mens eſſet, *propter qa ſuccenſent aliis.* qod χολῶνται potiùs diceretur.

Γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν] vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 7. §. 62. Seneca *Ep.* 47. (qam tranſcripſit, more ſuo, tacito avtoris nomine, Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 11.) *Qemadmodum ſtultus eſt, qi empturus equm, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum ejus & frænum: ſic eſt, qi hominem ex veſte, avt conditione, qa veſtis modo nobis circumdata eſt, æſtimandum putat.* Οὐτε γὰρ ἵππου ἐυγνὼς κρίνοι' ἄν, ὁ πολυτελῆ σκεύην ἔχων, ἄλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός. ὥτε ἀνὴρ σπουδαῖος, ὁ πολύτιμον ἱσίαν κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος. *Equs generoſus judicabitur, non qidem ſumptuoſe ornatus, ſed eximius naturâ: itidem nec vir honeſtus, qi opibus præditus, ſed qi animâ egregius erit.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. qod Plutarchi nomine exhibet, Antonius *meliſſ. l.* 1. *c.* 31. Seneca idem *Ep.* 41. *Qid eſt ſtultius, qàm in homine aliena laudare? non faciunt meliorem equm avrei fræni.* Et *Ep.* 92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. Nam hoc qoqe natura, ut qandam veſtem, animo circumdedit. Velamentum ejus eſt. qis avtem unqam veſtimenta æſtimavit arculâ? nec bonum, nec malum vagina gladium facit.* Itaqe ut idem *Ep.* 80. *Omnium iſtorum perſonata felicitas eſt. contemnes illos, ſi deſpoliaveris. Equm empturus, ſolvi jubes ſtratum, detrahis veſtimenta venalibus, nè qa vitia corporis lateant. Hominem involutum æſtimas? Mangones qicqid eſt qod diſpliceat, aliqo lenocinio abſcondunt. itaqe ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt. ſive crus alligatum, ſive brachium aſpiceres, nudum juberes & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythia, Sarmatiave regem, inſigni capitis decorum? Si vis illum æſtimare, totúmqe ſcire qalis ſit, faſciam ſolve. Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intus teipſum conſidera. Qid ad rem pertinent mula ſaginata, unius omnes coloris? qid iſta vehicula tarlata?*

— inſtrati oſtro alipedes, pictiſqe tapetis;
Avrea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti avro fulvum mandunt ſub dentibus avrum.

Iſta nec dominum meliorem facere poſſunt, nec mulam. Idem *Ep.* 87. qod Flaccus, *Serm. l.* 1. *Sat.* 2.

*Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, * apertos*
Inſpiciunt: nè ſi facies, ut ſæpe, decora
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem,
Qòd pulcra clunes, breve qòd caput, ardua cervix.
Hoc illi rectè: nè corporis optima lynceis
Contemplere oculis; Hypſæâ cacior, illa
Qa mala ſunt ſpectes. —

qæ verè mala, qæ mentis mala; hæc enim ſola verè mala Stoæ. Nec diſſentiunt noſtri. Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Τί ποτ' ἐστὶν ἵππου ἀρετή; ἆρα τὸ χρυσοῦν ἔχειν χαλινὸν, καὶ τελαμῶνας τοιούτους, καὶ στρωμάτων δισμοὺς ἐκ σηρικῶν νημάτων συγκειμένους, καὶ τάπητας ποικίλους καὶ χρυσοπάσους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ πλουσίαις χρυσοῖς σχοίνοις συμπεπλεγμένους. ἢ τὸ δρομικὸν εἶναι, καὶ εὐσκελῆ, καὶ βαδίζειν ἔυρυθμα, καὶ ὁπλὰς ἔχειν ἵππου πεπυκνωμένας γενναίως, καὶ ἀνδρείαν κεκτῆσθαι τὴν ἐν ἀποδημίαις μαχαῖς, τὴν ἐν πολέμοις ἁρμόζουσαν, καὶ δύνασθαι καὶ ἐν παραλάξει μετὰ πολλῆς φαντασθαι τῆ παρασκευῆ, καὶ τροπῆς γενομένης σώζειν τὸν ἀναβάτην; οὐκ ἔυδηλον ὅτι ταῦτα ἵππου ἀρετὴ, οὐκ ἐκεῖνα; τί δέ; ὅταν τὸ ἡμίονον ποίαν φαίης ἀρετὴν εἶναι; ἢ τὸ δύνασθαι μετ' εὐκολίας ἀχθοφορεῖν, καὶ ῥᾳδίως τὰς ὁδοὺς διανύειν, καὶ πόδας ἔχειν τερέτιστι πέτρας μιμουμένους; μὴ τὰ ἔξωθεν αὐτοῖς περικείμενα συντελεῖν τι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρετὴν αὐτῶν φήσομεν; ὑδαμῶς. ἄμπελον δὲ ποίαν θαυμασόμεθα; τὴν τοῖς φύλλοις κομῶσαν, καὶ τοῖς κλήμασιν, ἢ τὴν τῷ καρπῷ βριθομένην; ποίαν δὲ ἀρετὴν ἐλαίας εἶναι φαμεν; ὅταν μεγάλους ἔχῃ τοὺς κλάδους καὶ πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν φύλλων κόμην, ἢ ὅταν τὸν οἰκεῖον καρπὸν δαψιλῆ καὶ παχυλαχῆ διεσπαρμένον ἐμφαίνῃ; ἔτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ποιῶμεν. διακρινώμεν τὴν ἀρετὴν τὴν τῦ ἀνθρώπου, καὶ βλάβην εἶναι ἐκείνην νομίσωμεν, τὴν αὐτῇ λυμαινομένην. τί ὖν ἐστιν ἀρετὴ ἀνθρώπου; ἢ χρήματα, ἵνα πενίαν φύγῃς. οὐδὲ ὑγίαν

* Ità Lipſius. *Opertos*, vulgo perperam.

tuperando obesse, vel lavdando prodesse cuiqam videntur, qanto cum fastu id faciant.

§. 35. Nihil est aliud amissio qàm mutatio. hac avtem gavdet natura, qæ nihil non rectè facit. ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient. ecqis ergò dixerit omnia & facta fuisse, & semper factum iri mala? nec penes deos, qi tot fuerint, potentiam extitisse corrigendi ista, qo minùs mundus ad mala ista addiceretur, qibus perpetim teneretur implicitus?

§. 36. Qàm putida est subjecta rei cuiqe materia? aqa, pulvis, offícula, sordes. avt rursus, calli terræ, marmora; sedimenta, avrum, ac argentum;

πλεῖν ψέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμνοῦντες, [a] ὅσῃ ὄιησις. a L. 11. §. 18.

§. 35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλό, ἐστιν, ἢ [b] μεταβολή. [c] τούτῳ γὰρ χαίρει ἡ τῶν ὅλων φύσις, [d] καθ' ὃν πάντα καλῶς γίνεται. [e] ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγένετο, καὶ εἰς ἄπειρον. τοιαῦθ' ἕτερα ἔχει. [f] Εἰ γὰρ λέγεις, ὅτι ἐγένετο μὲ πάντα, * ὃ καὶ πάντα ἀεὶ καλῶς ἔχει, καὶ [g] εὐθυμία ἄρα δύναμις ἐν τοσούτοις ἠθοῖς ἐξευρέθη πάλε ἡ διορθώσουσα ταῦτα, ἀλλὰ καταικέκλεπται ὁ κόσμος ἐν ἀλλαλείπτοις κακοῖς συνέχεσθαι;

b L. 4. §. 3. l. 8. §. 18. c L. 7. §. 18. d L. 4. §. 45. e Sup. §. 28. f L. 12. §. 5. * καὶ ὅτι

§. 36. [h] Τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστῳ συγκειμένης ὕλης, ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, [i] γῆρός. ἢ πάλιν πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα, καὶ συσσάθμαι ὁ χρυσὸς, * ὁ ἄργυρος, καὶ

h Sup. §. 14. l. 5. §. 33. l. 11. §. 2. 17. i L. 8. §. 37. k L. 6. §. 13. * [καὶ] ὁ

ANNOTATIONES.

ὑγίεια σώματος, ἵνα φοβηθῇς νόσον. οὐδὲ ἡ τῶν πολλῶν ὑπόληψις, ἵνα ὑπίδῃς δόξαν πονηράν. οὐδὲ τὸ ζῆν ἁπλῶς καὶ νίκῃ, ἵνα φοβερός σοι γένηται ὁ θάνατος. οὐδὲ ἐλευθερία, ἵνα ἀλήθειαν φύγῃς. ἀλλὰ ἡ τῶν ἀληθῶν δογμάτων αἵρεσις, καὶ ἡ κατὰ τὸν βίον ὀρθότης. *Qibus nunc qidem præstat equs? an si avreum habuerit frænum, & cingula talia, & stragulorum vincula ex sericeis filis contexta, & tapetes versicolores avróqe distinctos, & phaleras gemmis variegatas, & crinium nexorum nodos avreis funiculis consertos? qàm si ad currendum fuerit aptus, & bona habuerit crura, & concinnè incesserit, & ungulas habuerit generoso eqo convenientes, & sibi fortitudinem comparaverit longis peregrinationibus & bellis aptam, & in prælium etiam potuerit prodire multo animi cum robore, & consensorem, si terga verit exercitus, servare? nonne manifestum est his, non illis equm præstare? Qid vero? qibus asines & mulos præstare dices? nonne si pastuerint suos prompte portare, & inmera facilè absolverint, & pedes habuerint petras soliditate imitantes? ex-eiusdem qa illis accedunt ad propriam illorum præstantiam mem dicemus aliqid facere? minimè. Qam verò vineam in pretio habebimus? foliis comatam, & pampinis, vel fructibus onustam? qibus dicemus præstare oleam? cùm magnos habuerit ramos, & multam foliorum comam, vel cùm fructum suum copiosum & ubiqe dispersum exhibuerit? ita profectò etiam de homine faciemus. discernemus hominis virtutem, illámqe vitium esse judicabimus illo corruptam. Qibus igitur homo præstat? non divitiis, ut metnas paupertatem: neqe corporis sanitate, ut timeas morbum: neqe multorum cognitione, ut mala perspicias dogmata: neqe vita improbâ & temerariâ, ut mors sit tibi formidabilis: neqe libertate, ut fugias servitutem; sed dogmatum verorum studio acturo & vitâ sincerâ.* vide *ad l.* 6. §. 40.

A

B

C

Ὅσῃ ἄνοησις] *qa est illa opinio?* Xylander. imò, qòd *l.* 11. §. 17. μετ' ὄγκου τούτου; *qanto cum fastu?* & *l.* 12. §. 27. μετ' οἰήσεως. grande scilicet ac grave qippiam, & qod magni faciendum sit, feciisse sese opinantur ac præ se ferunt, ubi aliqem vel perstrinxerint, vel collavdarint. atqe hoc est qod Marcus *l.* 10. §. 13. dicit, hos in aliorum lavdibus vituperiisqe φενακίζεσθαι. Evripides *Glavco*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 22.

Βαρὺ τὸ φάρμακ', ὅταν τις ἀνθρώπου κακοῦ.
Fastus mali hominis, res est intolerabilis.

§. 35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ μεταβολή] Seneca *Ep.* 71. *Qicqid est, non erit; nec peribit, sed dissolvetur. Nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non perspicit mens hebes.* vide *l.* 7. §. 18. 23, 25. & *l.* 8. §. 18.

Κατ' ἦν πάσῃ καλῶς γίνεται] vide *ad l.* 3. §. 4. ἀγαθὸν εἶναι πάντως.

Ὁ καὶ πάσῃ] ὁ illud Lugdunensis ejecit. ego retineo & expleo; sed & in locum suum, unde excidit, restituo, legendo, καὶ ὅτι π.

Ἐν τοσούτοις θεοῖς] *inter tot deos.* Atqi Stoicis μία νοερὰ ψυχὴ, una anima universalis intellectu prædita. *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 14. & *l.* 9. §. 8. i. e. *Deus unus.* Vide Epiphanium *ad lib.* 4. §. 18. Ità differtè Laërtius *l.* 7. *c.* 135. *Zenone.* si Lipsii distinctionem *de Stoic. Physiolog. l.* 1. *c.* 9. Ambrosii Camalduni versionem seqimur; ἕν τε εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία, πολλαῖς τε ἐπιξέσεις ὀνομασίαις προσονομάζεσθαι. *Unum qoqe Deum esse, & mentem, & fatum, & Jovem, multisqe aliis appellari nominibus.* Verùm ego, cur interpunctio recepta solicitetur, nihil video. ἕν τε εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, &c. sin moveatur, ἕνα potiùs legerim. Ad manum interim adest conciliatrix ratio. Deum summum unicum agnoscebant, qem & Δία sive *Jovem* nuncupabant, nundi istius conditorem, πάντων δημιουργὸν, καὶ ἄφθαρτον μόνον. alios interim deos inferiores statuebant φθαρτοὺς, corruptelæ obnoxios, sive (ut Plutarchus *de commun. notit.* eosdem deridens) πηλοὺς fusiles, ὄνους κυρίους ἢ κατ' ἐπίνοιαν, *tanqam si ceres aut stannes existerent.* in his & astra ponebant. Ità Plutarchus *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεοὺς δὲ καὶ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὸν γῆν, τὸν δ' ἀνωτάτω πάντων νοῦν ἐν αἰθέρι. *Adhæc Deum esse mundum, stellas, terram: supremum autem omnium deorum esse mentem, qa est in æthere.* Verùm Epiphanius *Hæres. lib.* 1. *Hæres.* 5. §. 1. Deum asserit Stoicos in hæc qasi membra qædam dispertitos. Μερίζουσι δὲ τὴν μίαν θεότητα εἰς πολλὰς μερικὰς οὐσίας, εἰς ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, εἰς ψυχὴν, καὶ εἶδος, καὶ τὰ ἄλλα. *Rursus divinitatem unam in plures ac particulares naturas distribuunt; solem videlicet, lunam, ac stellas, animam, aërem, réque cæteras.* vide *l.* 8. §. 19. & *l.* 12. §. 28. vide & Athenagoram *in legat. pro Christian.*

D

E

F

Ἐξευρέθη] *reperta est, extitit.* ut *suprà* §. 8.

§. 36. Τὸ σαπρὸν] Vide *suprà* §. 14. & *l.* 8. §. 24.

Γράστος] Ità *l.* 8. §. 37. Γρᾶστος πᾶν τοῦτο. *Fœtor hoc est omne.*

Πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα] *nuclei terræ* Casavbonus. *calli* Xylander. Alitâ ratione Philo *de provid.* γῆς εἶναι ὄγκοι (*terræ tubera sunt*) περὶ ὧν συνεχὴς καὶ ἀδιάκοπος πόλεμος. Theodorus Prodromus *in provident.*

Ἔυσημα κυνὸς ἡ σεσαρὼς πορφύρα.
Ὁ μάργαρος κύημα φαῦλον ὀστρέου.
Λίθοι τὸ σύμπαν, οἱ χυοὶ ζοι, ἐς λίθοι.
Ὁ λαμπρὸς οἶκος ἐκ τιτάνου καὶ ξύλων,
Ὅπλῶν τε πλίνθων, καὶ λίθων ἐξεστμένων.
Γῆς τίτανος, γῆς ξύλα, γῆς πάντες λίθοι.
Τὴν γῆν δὲ τιμῶν, καὶ σέβων, ἐκ αἰσχύνῃ;
Augusti hominis purpura, inventum est canis;
Libido, margarita, vilis ostrei:
Summa est lapillis, qòd glabella saxa sunt.
Ex calce, liguis, splendida ornatu domus,
Coctóqe latere, fossiliqe marmore est.
Calx nata terrâ, ligna, lapides terra sunt.
An terram honorans, erubescere haud velis?

Svartius.

Ὑποσάθμαι ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος] f. ὁ χρ. [καὶ] ὁ ἄργυρος. *sanos* avtem sive *sedimentum terræ* ista vocat, qia inter liqandum subsidit, qod est purissimum metalli atqe pretiosissimum; qomodo in vino & urina solet τὸ ὑπόστημα, sive ἡ ὑποσάθμη, vocabulum Henrici Stephani thesavro adjiciendum, cùm ex Marco; tum ex Hesychio, apud qem reperias. Ὑποσάθμη, πρόχυσις, τρυξ. & Σκωρία, ἡ γαιώδης ἰὼ [τοῖς χυλοῖς] ὑποσάθμη. ità enim locum illum defectum integrandum sentio. Sed & ex Laërtio *l.* 7. *c.* 137. qi in *Zenone* ait Stoicos eâdem ratione dixisse ὑποσάθμην πάντων τὴν γὴν, *extremam omnium subsidere terram.* qanqam nec hi soli. nam & Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 14. nos ait mundi inferioris ὑποσάθμην οἰκεῖν, qasi *sedimentum incolere*, & Synesius *de provident. l.* 1. τὴν ὑποσάθμην τῶν ὅλων, mundi inferiora ista appellat. Levcippus item apud Hermiam *in Philos. irris. p.* 178. Τὰ πυχνομερῆ κάτω ὑποσάθμη ὕδωρ καὶ γῆν γενέσθαι. *Crassa infrà subsistere, ita aqam & terram converti.* & Theodoretus qi *Tom.* IV. *Therap. l.* 1. *p.* 465. *B.* pravos improbósqe homines ait, ὑποσάθμην τινὰ πυχόνα ἰσιένην, τῶν τῦ διυλισῆρος εἰ διαμενίνη πόρων διὰ πυχύτητα. *Pinguissima cuidam fæci esse similes, qa ob crassitiem denem per cola foramina non transit.* de Cynico Julianus *de Cynism. Orat.* 2. Ἐκείνου τὸ χρυσίον οὐκ ἔστι χρυσίον, ὡς ἡ ψάμμος ψάμμος, εἰ πρὸς ἀμοιβὴν τις αὐτὰ ἐξετάζοι, καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐπιλήσεται αὐτῷ τιμωρὸς γενόσεται. γῶν γὰρ αὐτὰ εἶδεν ἀμφότερα. τὸ σπανιώτερον δὲ καὶ τὸ ῥᾴδιον, ἀνθρώπων εἶναι κενοδοξίας ταῦτα καὶ ἀμαθίας νενόμικεν ἔργα. *Ejusmodi viro neqe aurum, aurum est; nec arena est arena; si ad permutationem explorare ista velis aliqis, & hæc illi suo pretio æstimare permiserit. Nam utrumqe nihil prater terram esse non ignorat. Qod autem aliud rarius, aliud parabilius sit, id à vana gloriola & insitia proficisci judicat.* Qin & ideo potest metalla ista γῆς ὑποσάθμην dixisse, qia in infimas terræ partes, qasi demersa jacent, qomodo ad ima fæces, ac sedimenta subsidunt. unde Seneca *Ep.* 1. *In imo pessimum.* & *Epist.* 108. *Gravissimum qódqe turbidumqe subsidit.* Ità enim de his avtor idem *Ep.* 90. *Aurum & argentum, qasi malè nobis commisterentur, natura abscondit. nos in locum, propter qa pugnaremus, extulimus.* Nec ea-

a L.6.§.13. χὴ a τραχία, ἡ ἐσθὴς, χὴ αἷμα, ἡ πορφύρα, χὴ τὰ ἄλλα
b L.2.§.2. πάντα στοιβαῖα. χὴ b τὸ πνευματικὸν ὃ, ἄλλο τοιοῦτον.
c Sup.§.28. χὴ c ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον.
l.10.§1.
d Sup.§.2. 26. §. 37. d Ἄλις ὦ ἀθλίᾳ βίᾳ, χὴ e γογγυσμῷ,
e L.2.§.3.l. χὴ πτοήσει μῷ. f τί παρέσται; g ἢ τούτων καινόν; h ἢ
5.§.5. σε ἐξίστησι; i τὸ ἄθλιον; ἴδε αὐτό. ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε
f L.5.§.23. Inf.§.39. αὐτήν. ἔξω ὃ τούτων ὁδόν ἐστιν. ἀλλὰ χὴ ὡς πρὸς τοὺς
g L.7.§.1. θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερον χὴ χρηστότερον * γένου.
h L.12.§.19 k ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι, χὴ τὸ τελευτὴ παῦσα ἰσορῆσαι.
i L.7.§.29.
*ἰγένου Xyl. γενοῦ Lug.
k L.3.§.7.l. §. 38. l Εἰ μὴ ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. m πάσχα δὲ οὐκ ἥμαρτεν.
6§.23.
l Sup.§.4.l. §. 39. n Ἡτοι n ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα,
12.§.26. o ὡς ἐνὶ σώματι, p ἐπισυμβαίνῃ. χὴ q ἐ δεῖ τὸ μέ-
m L.11.§. ρον τοῖς ὑπὲρ ὅλα γινομένοις μέμφεσθαι ἢ r ἄ-
18.§.12.§. τοπον, χὴ ὀδὲν ἄλλο, ἢ s κυκεὼν καὶ σκεδασμός.
16. t τί ἂν παρέσται; v * τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέ-
n L.2.§.3. θηκας, ἔφηρσαι, * ὑποκρίνῃ, x συναγω * λάζῃ, * βόσκῃ.
l.6.§.36.
o L.4.§.40.
p L.5.§.8.
q L.2.§.3.
r Sup.§.28.
s L.4.§.27.
t Sup.§.37.
v L.4.§.28.
l.5.§.11.
*τί λέγεις; τῷ ἡγ. Sal.
* ἀποκρίνει. Mer. -νεις vel -νῃ f.
x L.6.§.16.
* λάζῃ Lug.
* [τεθηρίωσαι] β. Inf. §.40.

pili, veſtis; ſanguis, purpura; & ejuſmodi alia qævis. etiam quod formæ rationem obtinet, & ipſum aliud qiddam iſtiuſmodi eſt; & ex aliis in alia tranſit.

§.37. Jam ſatìs eſt vitæ calamitoſæ, & obmurmurationis, & nugarum. qid perturbaris? ecqid in his novi? qid te tandem percellit? num forma? hanc vide. num materia? & hanc. extra hæc avtem nihil eſt. qin erga deos itaqe tandem aliqando ſimplicior meliúſqe affectus ſis. perinde habet annis centum an tribus iſta nôris.

§.38. Si qis deliqerit, penes ipſum eſt malum. fortaſſis avtem nec deliqit.

§.39. Vel ab una mente, qaſi fonte communi, tanqam uni corpori ſuperveniunt univerſa: nec partem oportet de eis conqeri, qæ à toto fiunt. vel atomi obtinent, nec aliud eſt qicqam qàm cinnus & diſperſio temeraria. qid ergò perturbaris? num menti dices, mortua es, corrumperis, egeris, armentitia es, pecudis inſtar paſceris, in feram belluam tranſiiſti.

§.40.

ANNOTATIONES

erubeſcimus ſumma apud nos haberi, qa fuerant ima terrarum. A in ædibus habetur. Plutarchus in *adulat. p.* 64. *E.* Ὁρᾷς τὸν πίθηκον; εἰ δύναται τὴν οἰκίαν φυλάττειν, ὡς ὁ κύων, ἢ δὶ βαστάζειν, ὡς ὁ ἵππος, ἢ δὲ ἀρῦν τὴν γῆν, ὡς οἱ βόες. ὅμοιον ἂν φέρει καὶ βωμολοχίαν, καὶ παιδιᾶς ἀνέχεται, γίλωτος ἄγχιστα ἐμπαρέχων. *Conſidera ſimiam: domum ut canis cuſtodire, ferre ut equs, arare ut bos neqit; ergò contumelias fert, & ſcurrilitatem ac luſus, & riſus inſtrumentum ſe præbet.* facere tamen pro Xylandri verſione videri poſſit Epicteti illud *Enchir. cap.* 35. qod idem totidem ferè verbis habetur & *Diſſert. l.*3.*c.*15. Ταῦτα πάντα ἐπισκυψάμενος, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν. εἰ δὲ μὴ, ὡς τὰ παιδία, ἀποκναφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαίστρας παίζει, νῦν δὲ αὐλητάς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ. οὕτω καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ ὀδύν, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν θέαν, ἣν ἂν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλης σοι ἀρέσκει, τὸ σύνηθες δ' ἀπαρέσκει. *His omnibus conſideratis, pugilum certamen ſuſcipe. Sin, minùs, ut pueri reſilies, qi nunc pugiles ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores: jam tubâ canunt, jam tragœdias repræſentant. Tu qoqe ſic, nunc pugil, mox gladiator, poſtea orator, demum philoſophus: toto avtem animo nihil; ſed ut ſimius, qicqid ſpectaveris, imitabere, atqe aliud ex alio adamabis.* verùm qid eſt hoc vago & deſultorio vitæ inſtituto nugacius? vide *l.*4.§.16. Idem *l.*2.*c.*4. de philoſophiam profeſ- C ſo, ſed vitæ inqinatiſſimæ homuncione: Ἀρχίδημον τοίνυν ποῶν, μοιχὸς ἴσθι, καὶ ἄπιστος, καὶ ἀντὶ ἀνθρώπου λύκος ἢ πίθηκος. τί γὰρ διαφέρεις; *Ergò tu Archedemi ſectator adulter eſto, & perfidus, & loco hominis lupus aut ſimius. Qid enim intereſt?* Diogenes *Epiſt.* 17. cujus initium, an inſcriptio, cùm interciderit, ità poteſt reſtitui. [Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις ἀνθρώποις. *Canis iis, qi Græci appellantur, genitum dicit.*] Ὑπάρχει δὲ τοῦθ' ὑμῖν, καν ἐγὼ μὴ λέγω. ὅσοι γὰρ ταῖς μὲν ὄψεσιν ἀνθρώποι, ταῖς δὲ ψυχαῖς πίθηκοι, πρόσεισιν ἐοῦσι πάσχα, γινώσκετε δὲ ὄδιν. *Hoc qidem, etſi ego nihil dixero, vobis eſt. Nam facie qidem homines, animo ſimia eſtis. Omnia ſimulatis, nihil cognoſcitis.* reliqâ ferè totâ epiſtolâ πιθηκισμὸν illorum graphicè D deſcribit.

Τί τούτων καινόν] *ad l.*7.§.1.

Τί σε ἐξίστησι] *qid terret te?* Xylander. *ad qid obſtupeſcis?* Caſavbonus. Malim, *qid te percellit?* ſive *de mentis ſtatu dimovet?*

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηστότερος γίνου] *Qin & jam erga deos ſimplicior & melior es factus* Xylander. qaſi ἐγίνου legeretur. at Lugdunenſis γινοῦ. rectè. qem & Caſavbonus ſecutus eſt. *eſto jam tandem erga deos ſimpliciùs ac benigniùs affectus.*

Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτη] vide *ad l.*3.§.7. & *l.*6.§.23. & *l.*12.§.35. E poteſt avtem hæc clavſula fuiſſe à prægreſſis ſejuncta; & hoc velle, opera naturæ luſtres breviore ſpatio an prolixiore, nihil intereſſe; cùm eadem viſurus ſis.

§.38. Ἐκεῖ τὸ κακὸν] vide *ſuprà* §.4. & 20.

§.39. Ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα] vide *l.*6.§.36.

Ὡς ἐνὶ σώματι] vide *ad l.*4.§.40.

Ἐπισυμβαίνει] vide *ad l.*5.§.8.

Τί ἂν παράσχῃ; τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τίθησας, ἔφηρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ] *Qid ergò perturbaris? menti tuæ dicis, mortuus es, periiſti, efferatus es, ſimulas, es in cœtu, aleris?* Xylander illud advertit vocabulum θηρίωσαι, qod F in periocha ſeqenti inſertum ſenſum facit exſenſum, iſtûc eſſe retrahendum. & eſt prorſus. ſed τεθηρίωσαι legendum &, me avtore, ultimo loco potiùs collocandum. At Caſavbonus (qi à præcedentibus, illa τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις &c. divellit, tanqam alìò ſpectantia) *Dicis parti illi rationi præditæ, mortua es, corrupto apprehendit te? num & hæc excrementa egerit? num* pœn-

§. 40. Avt nihil poſſunt Dii, avt poſſunt. ſi nihil poſſunt, cur precaris? ſi poſſunt, cur non hoc potiùs ab eis prece poſcis, neqid horum cupias, neqid de horum ullo anxius ſis, qàm ut horum qicqam vel eveniat vel non eveniat? ſiqidem enim omnino hominibus opem ſuam conferre poſſunt, etiam ad hæc poſſunt. ſed dices fortaſſe, Deos iſta in poteſtate tua poſuiſſe. an non ergò potiùs fuerit eis qæ in poteſtate tua ſunt

§. 40. Ἦτοι οὐδὲν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ * [θεράσαι] δύνανται. εἰ μὲν οὖν μὴ δύνανται, τί ἔυχῃ; εἰ δὲ δύνανται, ἀλλὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἔυχῃ, διδόναι αὐτοὺς, [a] τὸ μήτε φοβεῖσθαι τι τούτων, μήτε ἀθυμεῖν τινὸς τούτων, μᾶλλον * τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ * τῷ παρεῖναι; πάντως γὰρ εἰ δύνανται συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύνανται συνεργεῖν. ἀλλὰ ἴσως ἐρεῖς, ὅτι [b] ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν. εἶτα, οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἀπ' ἐμοῦ μετ' ἀλη-

* τι θράσαι Lug. An.

a L. 4. §. 49.

* τοῦ

* τοῦ

b L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

pecudum ritu depaſcitur? ut nimirum corporis inſtar morti obnoxia ſit. Ità τὸ φθείρεσθαι vult eâ eſſe *corruptelâ affectum*, qæ interitum rei corruptæ afferat: qum de mente aliâ ratione τὸ φθείρεσθαι dicatur Marco *ſuprà* §. 2. vult legi, ἀποκρίνει, βόσκει; (nam τῷ συναγελάζῃ rationem nullam habuiſſe videtur) & novum iſta conficere ἐρώτημα. vult denique τὸ ἀποκρίνειν illud *excernendi* ſignificatum habere. D. Bootius avtem aliter iſta interſtingvit. ſiqidem argumentum ſuperius ad τῷ ἡγεμονικῷ clavdit. tanqam ſi ſcriptum eſſet, τί ἂν ταράσσῃ τῷ ἡγεμονικῷ; *Qid mente tuâ conturbaris?* indè avtumat & ipſe novam ſeqi materiam, cujus verba ſic concipienda ſint. Λέγεις, τιθασεύεται, ἔφθαρται, ὑποκρίνῃ, &c. *Dicis contemplatum*, ſive, *in contemplatione verſatum te, vetùm corruptus es, ſimulas, pecudum ritu degis, efferatus es.* ὑποκρίνεσθαι certè iſtîc *biſtrionem agere* mihi ſignificare videtur; eo ſenſu nimirum qo ex carmine Petronii Joannes Sarisberienſis dixit, *policrat. l.* 3. *c.* 8. *totum ferè mundum biſtrioniam exercere.* qanqam nec ſpreverim ipſe prorſus, qod Caſavbonus ſubindicat, ut ἀποκρίνῃ in media forma ſignificatu activo legatur. eò magìs qia Marcus ipſe *l.* 6. §. 16. τίμιον, inqit, ἔστι τὸ συναγελάζεσθαι, ἔστι τὸ τρέφεσθαι. τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. *Non eſt æſtimatione multâ dignum gregatim convenire, avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere.* qod avtem τιθηνείσθαι dicit, Epictetus forſan explicabit, qi de evidentias rerum oppugnantibus, ait, *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. Ἐκτίθεται τὸ αἰδῆμον αὐτοῦ, καὶ ἐπιτριπτικόν. καὶ τὸ λογικὸν ὡς ἀποτίθεται, ἀλλ' ἀποτεθηείσται. *Reſectus eſt ejus pudor, & reformidatio, ac ratio non illa qidem reſecta, ſed efferata eſt.* Vel Crantor etiam apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 102. *D.* nam τιθηνιῶσθαι τῷ ἡγεμονικῷ *eſt idem Marco, qod Crantori* τιθηριῶσθαι τὴν ψυχὴν, in illis, τιθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς, ἐκεῖ μὲν σῶμα τιθῆνι, ἐνταῦθά δὲ ψυχήν. *Qippe neceſſe eſt ut ibi corpus, ita hic animum planè efferatum eſſe.* Verùm locus inſigniter depravatus videtur. Nec certi qid ſtatuere avſim. D. Salmaſius de hoc loco per literas conſultus, de θηρίωσαι huc retrahendo conſentit: periodum totam ſic concinnandam cenſet. Τί οὖν ταράσσῃ; μήτι τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τίθηνας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ, θηρίωσαι; *numqid ἡγεμονικῷ tuo dicis* qòd *mortuum eſt*, qòd *corruptum*, qòd *aliud agit*, *aliud ſimulat*, qòd *congregetur*, *paſcat*, & *efferetur.* vel ſic etiam, Τί οὖν ταράσσῃ; τί λέγεις; τῷ ἡγεμονικῷ τίθηνας, ἔφθαρσαι, &c. *an* τῷ ἡγεμονικῷ *mortuus es, corruptus es?* &c. hæc omnia non ſunt τῷ ἡγεμονικῷ, ac divinæ particulæ qæ nobis inſita eſt, ſed brutæ materiæ.

§. 40. Ἦτοι οὐδὲν δύνανται θεοὶ, ἢ θηρίωσαι δύνανται] *Avt nihil omnino pro nobis Dei poſſunt, avt animi diſtractiones & intemperies ſopire & lenire poſſunt.* Mericus Caſavbonus qi loco τοῦ θηρίωσαι qid legerit ignoro. Ego Xylandrum ſeqor hîc furcillantem prorſus. Vide ad periochæ præcedentis clavſulam. *Vel nihil*, inqit, *poſſunt dii, vel poſſunt aliqid.* Seqentia liqidò comprobant. Annotator Lugdunenſis ἤ τι δράσαι δύνανται. qod idem valet.

Μᾶλλον τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ τῷ παρεῖναι] *Cur non magis etiam petis, ut dent tibi nè qid horum metuas, avt expetas, neqe magis doleas, ſi abſit, qàm ſi adſit?* Xylander. Ego malim. τοῦ μὴ π. τ. τ. ἢ τοῦ π. *Cur non hoc potiùs poſcis, ne iſtorum aliqid metuas, avt nè iſtorum aliqid cupias, qàm nè iſtorum aliqid abſit, vel adſit tibi.* in verſionem ſuam Caſavbonus utrumqe admiſit. Hoc eſt qod Diogenes olim in parentibus notabat. Ἐπὶ τῷ γὰρ γενέσθαι, τοῖς θεοῖς θύετε. περὶ δὲ τοῦ ποταπὸς ἐκβῇ, οὐ θύετε. *Filium*, inqit, *ut habeatis, victimâ caſâ deos poſcitis: verùm de hoc, qalis futurus ſit, parum penſi habetis; nec ut bonus, probúſqe evadat, Deis ſupplices eſtis.* Laërtius *l.* 5. ità Marcus, Deos, inqit, oratis ut hoc vobis obtingat, illud non obtingat; at cur non potiùs oratis, ut nihil vos iſtiuſmodi afficiat? cur non potiùs ut nè expetas, qàm ut re expetitâ potiaris? cur non potiùs ut nè metuas, qàm ut id qod metuis nè eveniat? illud enim, non iſtud verè felicem facit. Vide *l.* 4. §. 9. finitimum huic Marci monito Menandri illud:

Ἄνθρωπον ὧν μηδέποτε τὴν ἀλυπίαν
Αἰτοῦ παρὰ θεοῦ, ἀλλὰ μακροθυμίαν.
Nè poſce bono natus, à Deo indolentiam,
Sed potiùs animum æqanimen, & tolerantem mali.

Grotius. Nec abludit reprehenſio apud Petronium Evmolpiana illa; *Qis unqam venit in templum & votum fecit, ſi ad eloqentiam perveniſſet? qis, ſi Philoſophiæ fontem invenisſet? ac nè bonam qidem mentem, avt bonam valetudinem petunt; ſed ſtatim atqe limen Capitolii tangunt, alius donum promittit, ſi propinqum divitem extulerit, alius ſi theſavrum effoderit, alius ſi ad trecenties HS. pervenerit.*

Μὴ παρεῖναι] Dio Pruſæus *Orat.* 16. *pag.* 245. Τοσούτων ἂν δυσκόλων ὄντων ἀπὸ τοῦ σώματος ἐρχομένοις τί δεῖ προσδοκᾶν; ἢ πῶς ἔνεστιν ἑκάστῳ τούτων αἰσθανόμενον καὶ ῥαδίως ἐνδιδόντα, μὴ κακοδαιμονίσαντα ἀπάντων εἶναι προσευχόμενον τοῖς θεοῖς, ὅπως μὴ τοῦτο, μηδὲ τοῦτο συμβῇ; καθάπερ εἴ τις ἐν ὁμβρῳ πορευόμενος, σκίπασμα μὴ ἔχοι μηδὲν, ἔυχοιτο δὲ μόνον, ἵνα σον τῶν σταλαγμῶν διαφυγεῖν. ἢ εἴ τις πλέων, ἀντὶ τοῦ τοῖς ὅπλοις προσέχειν, καὶ τὸ προσπῖπτον δίκεσθαι καλῶς, ἔυχοιτο μηδὲν τῶν κυμάτων κατὰ τὴν ναῦν γενέσθαι. *Qm tot igitur dura ſint, qæ & corpori noſtro poſſint accidere, qid tandem expectandum eſt? Avt qomodo fieri poteſt, ut is qi unumqodqe horum ſentiat, faciléqe ſuccumbat non omnium ſit infeliciſſimus, Deos ſemper orans, ut ne hoc, ut ne illud accidat. Qemadmodum ſi qis in pluvia vadat, & nullum habeat velamen, ſed ſolummodo optet, ut ſingulas guttas poſſit effugere. An non fatuus fuerit, qi navigans non attendat ad clavum, neqe fluctum irruentem fortiter excipiat, ſed precetur, ut nulla unda navem tundant.*

Καὶ εἰς ταῦτα συνεργεῖν] Stoicos hîc Plutarchus conſtrictos tenere ſe avtumat, *de Stoic. contradict. c.* 27. Εἴπερ ὁ θεὸς, inqit, ἀρετὴν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀνθαίρετόν ἐστι. πλοῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν, οὐκ ἔυ χρησομένοις δίδωσιν, ἀλλὰ κακῶς, τυτθίσι βλαβερῶς καὶ αἰσχρῶς καὶ ὀλεθρίως. καί τοι εἰ μὲν δύνανται τὴν ἀρετὴν παρέχειν οἱ θεοὶ, οὐκ ἄσοι χρήσοι μὴ παρέχοντες. εἰ δὲ μὴ δύνανται ποιεῖν ἀγαθοὺς, οὐδὲ ὠφελεῖν δύνανται, μηδενὸς τῶν ἄλλων ὄντος ἀγαθοῦ, μηδὲ ὠφελίμου. *Ergò ſi Deus virtutem non det hominibus, ſed bonum ultro ab eo expeti poſſit: divitias avtem & bonam valetudinem ſine virtute det: non bene uſuris dabit utiqe, ſed malè, hoc eſt, damnoſè, turpiter, pernicioſè. Sed enim, ſi dii poſſunt virtutem largiri, neqe hoc faciunt, boni avt benigni non ſunt, ſi id non faciunt. Si bonos facere non poſſunt, ne prodeſſe qidem qeunt: cum extra virtutem nihil bonum ſit, nihil utile.*

Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν] Ità *l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἵδρυτο, *In ipſius arbitrio prorſus poſuere.*

Οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπί σοι] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Εἶτα λέγομεν, Κύριε ὁ θεὸς, πῶς, μὴ ἀγαπᾷς; μωρὲ, χεῖρας οὐκ ἔχεις, οὐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ θεός; ἔυχε νῦν καθήμενος, ὅπως αἱ μυξαί σου μὴ ῥέωσιν. ἀπόμυξαι μᾶλλον, καὶ μὴ ἐγκάλει. τί οὖν; ἐνταῦθά σοι οὐδὲν δέδωκεν; οὐ δέδωκέ σοι χαρτηρίαν, μεγαλοψυχίαν, ἀνδρείαν; τηλικαύτας; ἔχων χεῖρας, ἔτι ζητεῖς τὸν ἀπομύξοντα; *Dicimus, prob deum fidem! qid agam ne æſtuem? ſtulte, manus non habes? non tibi eas fecit Deus? Nunc ergò ſedens precare, ne pituita tibi deſtuat. Emunge potius, nec accuſa Deum. Qid ergo? hic nihil tibi dedit? non dedit tibi tolerantiam, animi magnitudinem, fortitudinem? tot manus cum habeas, adhuc reqiris eum qi te emungat.* Objurgat hoc nomine Græcos Demoſthenes *Philip.* 3. Ταῦθ' ἑρῶντες οἱ Ἕλληνες ἀνέχονται. καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ τὴν χάλαζαν, ἡμῖν δοκοῦσι θεωρεῖν, ἔυχόμενοι μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι γενέσθαι. κωλύειν δὲ οὐδεὶς ἐπιχειρεῖ. *Sed Græci tamen hæc tolerant: eodémqe modo, qo qi grandinem (ut mihi qidem videtur) ſpectant, optat qiſqe ne in ſuos agros deferatur, prohibere conatur nemo.* Xenophon *Pæd. l.* 1. *pag.* 26. *B.* Ὡς οὐδὲ θέμις ἦν αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ὅτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν. ὅτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων τοξεύειν. ὅτε μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν, σώζειν ἔυχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ σπείρατός γε εἶτον, ἔυχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύσεσθαι. οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι. τοὺς δὲ ἀθίμιστα ἐυχομένους εἰκὸς παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπραγμόνας τοὺς παράνομα δεομένους. *Ne fas qidem eſſe a Diis petere, ut eqeſtri prælio victoriam adipiſcantur, qi rem eqeſtrem non didicerint: nec ut ſagittandi rudes, ejuſdem artis peritos ſagittando ſuperent: nec ut gubernandi rudes optent, naves à ſe gubernando ſervari: nec qi ſemina ſpargere neglexerint, optent bonum ſibi frumentum naſci: nec ut ſalutem petant, qi ſibimet in bello non caveant. Hæc enim omnia contra leges divinas eſſe.*

a Sup. §. 27. ἐλάθησέμας, ἢ [a] διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπὶ σοι
b L. 8. §. 3. μὴ [b] δυλείας καὶ παπεινότητος; τίς δέ σοι εἶπεν,
c L. 1. §. 17. ὅτι οὐχὶ καὶ [c] εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνου-
l. 12. §. 14. σιν; [d] ἄρξαι γὰρ περὶ τούτων εὐχεσθαι, καὶ ὄψει.
d L. 6. §. 23. ἕτερος εὐχέσθω, πῶς κοιμηθῶ μετ' ἐκείνης; σὺ,
πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τοῦ κοιμηθῆναι μετ' ἐκείνης;
ἄλλος, πῶς στρηθῶ ἐκείνου; σὺ, πῶς μὴ χρή-
e L. 10. §. 35. l. 11. §. 33, 34. ζω τοῦ στρηθῆναι; ἄλλος, [e] πῶς μὴ δοτοβάλω τὸ
τεκνίον; σὺ, πῶς μὴ φοβηθῶ δοτοβαλεῖν; ὅλως
ὧδε ἐπίτρεψον τοῖς εὐχαῖς, καὶ θεώρει τί γίνε-
ται.

§. 41. Ὁ Ἐπίκυρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ νόσῳ οὐκ ἦσαν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου παθῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα, φησὶν, ἐλάλουν. ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν

cum libertate uti, qàm ad ea qæ extra poteſtatem tuam ſunt, cum ſervitute animíque abjectione anxiè ferri? qanqam qis dixerit, Deos nobis opem non conferre ad ea etiam qæ in nobis ſita ſunt? iſta ergò Deos prece poſcere incipias; videbis qid futurum ſit. orat hic, qomodo fiet, ut illius mulierculæ concubitum obtineam? tu ora, qomodo fiet, ut illius concubitum nè concupiſcam? alter, qomodo illius imperium abjiciam? tu, qomodo ut nè abjicere opus habeam? alius, qomodo filiolum nè amittam? tu, qomodo nè amittere metuam? huc, inqam, omnino vota verte tua, & vide qid futurum ſit.

§. 41. Ego, cum decumberem, inqit Epicurus, non de corporis affectionibus eumeis, qi inviſebant me, colloqia habebam, nec iſtiuſmodi ſermonibus illos alloqebar, verùm eis, qæ circa rerum naturam priùs meditatus fueram, diſſerebam.

ANNOTATIONES.

Qi autem optarent ea, qa non ſas ſit: illos ajebas merito ſic apud deos nihil impetrare, ut qi petunt iniqa, repulſam apud homines ferunt. Et agendi peritia ergò feliciter agere cupienti nanciſcenda; & peritiæ actio inſuper adjicienda. neqe enim nandi peritiſſimus etiam in navfragio artis ope incolumis futurus eſt, ſi brachiis implexis, cruribus cancellatis, fluctibus ferendum ſeſe permiſerit. Ariſtides *de concord. ad Rhod. tom.* 11. *p.* 383. Ἄτοπον τοὺς θεοὺς ἐνοχλεῖν, αὐτοὺς δὲ μὴ βέλτιον θαι πράττειν, ἂγ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι δοκῇ τοῖς θεοῖς αὐτοῖς. *Cur ergo diis eſtis moleſti, cùm nolitis ea, qa illi in vobis eſſe credunt, facere?* Tertullianus *exhort. caſtit. c.* 12. *Tantâ ſolicitudine petere audebis, qod in te poſitum recuſabis?*

Ἡ διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπί σοι] *qàm de eis, qa non ſunt in tua manu poſita, ſolicitum eſſe* Xylander. *Ea, qæ in tua poteſtate non ſunt ſita, affectare* Caſaubonus. Malim, *ad ea cum animi qodam cruciatu & diſtractione ferri*, & *qaſi differri.* vide *ſuprà* §. 26.

Μετὰ δυλείας] *cum ſervitute*, id eſt, animo addicto & mancipato. Ità *l.* 8. §. 3. Καὶ δυλεία πόσον. *Et qàm multis rebus inſervire.* & *ſuprà* §. 29. Δυλεία γενόντων. *Servitus ingemiſcentium.* Sic nimirum ſervi & mancipia fiunt, ſuntqe revera earum rerum, qas tanta cum anxietate reqirunt, & qibus ὕστερος προσπαθῶσι, ut Marcus noſter, *l.* 5. §. 1. Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 10.

Imperat aut ſervit collecta pecunia cuiqe,
Tortum digna ſeqi potiùs, qàm ducere funem.

Hoc eſt qod Seneca *Epiſt.* 8. ex perſona fortunæ munera enixè anxiéqe avcupantium. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur.* id eſt, putamus res eſſe in noſtra poteſtate; cùm nos potiùs in illarum poteſtate ſimus; dum illarum ſervi & qaſi mancipia ſumus.

Καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Auguſtinus *de grat. Chriſt. l.* 1. *c.* 15. *Cur petitur, qod ad noſtram pertinet poteſtatem, ſi Deus non adjuvat voluntatem?* & *de pecc. merit. & remiſſ. l.* 2. *c.* 6. *Qis optat, qod in poteſtate ſic habet, ut ad faciendum nullo indigeat adjumento?* Τῷ γὰρ ὄντι, ὃ ἐξ αὐτοῦ τις ἔχει, περιττός ἐστι καὶ μάταιος καὶ ἄλλως λαμβάνειν. *Nam qi id qod à ſeſe habet ab alio ſumit, is omnino vanus eſt atqe ineptus.* Epictetus *l.* 1. §. 9.

Οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Indè *l.* 1. §. 17. συλλήψεις θείθεν γινόμενας, *adjutationes à diis profecta.* Sed diſertiùs pavlò Marco Pavlus noſter *ad Rom. c.* 8. *v.* 26. τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται. *Spiritus viciſſim auxiliatur*; qaſi mutuas confert operas. Ità & nos Deo συνεργεῖν oportet: Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. & nobis operantibus συνεργεῖ Deus. Marcus *Evang. c.* 16. *v.* 20. unde & Apoſtolus de ſe *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δέ. *Amplius qàm illi omnes laboravi: qanqam non tam ego*; vel, *non ſolus ego* (qomodo *ad Gal. c.* 2. *v.* 20. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ. *Vivo autem, non amplius ego.* qanqam de loci iſtius interpunctione ambigi meritò poteſt) ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus; ſed ipſe cum gratia, gratia cum ipſo eſt cooperata. Bernardus *de grat. & lib. arb.* Ità *nec gratia divina qam agnoſcit, ingratus, nec ope fretus divinâ, extitit otioſus, verùm & opis gratiam numini tribuit, & huic etiam operam ſuam contribuit.* Huc Epicharmi illud;

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί.
Dii ſuas labore dotes eſſe venales volunt.

Grotius.

Καί τ' ἐργαζόμενον πολὺ φίλτερον ἀθανάτοισι.
Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνίερις, ὅς κεν ἀεργός.
Ipſi ſudantem & clementiùs aſpiciunt Dii:
Ignavum oderunt pariter ſuperiqe hominéſqe.

Heſiodus *oper. l.* 1. Sed & Æſchylus *Perſ.*

Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χ' ὁ θεὸς συνάπτεται,
Qò qis ultrò properat illuc adjuvat curſum Deus.

Idémqe.

Φιλεῖ δὲ τῷ πάροιθε συσπεύδειν θεός.

A *Habet laborans collaborantem Deum.*

Et,

Τῷ δ' αὖ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Adeſſe gavdet, ſed laboranti, Deus.

qod Evripidi tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Et Clemens *Strom. l.* 6. & poſt Clementem Theodoretus Clementis compilator, *therap. l.* 1. Verùm ille ex Evripidis *Hippolyto*, hic ex *Eſtimeno* (ſive ut Grotius avtumat ex *Clymene*) eſſe vult: qi & illud Socratis in *Minoe* eódem refert:

Οὐκ ἔστι τοῖς μὴ δρῶσι σύμμαχος τύχη.
Fortuna non eſt ſocia nil conantibus.

B Indè proverbium apud Laconas, Τὰν χεῖρα προτιφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν. *Poſtqam manum operi admoveris, fortunam invoca.* Plutarchus in *Inſtit. Lacon. pag.* 239. *A.* ſed & apud alios Græcos, referente Svidâ,

Τὰν χεῖρα προφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.
Deum invocare oportet admotâ manu.

Et,

Αὐτός τι τῦν δρῶν, εἶτα τὸν θεὸν κάλει.
Molire primus ipſe, mox Deum invoca.
Ἀργὸς γὰρ ὐδείς, θεοὺς ἵκου ἀνὰ τόπα
Βίου δύναιτ' ἂν ξυλλέγειν ὄπου πόνου.

C Evripides *Electr.*

Expers laboris atqe inops nemo poteſt
Rem facere, qamvis ſæpe compellet Deos.

Grotius. Syneſius denique *de provident. 1. p.* 102. Καὶ τοῦτο σφαλερὸν, δὶ ἣν ὔξεσι μὴ μαθημάτων, ἀλλὰ χρωμένοις οἷς παρ' αὐτῆς ἔχομεν, πάντα πάντως ἐνδιάμενος εἶναι. ὦ γὰρ ἐσθ' ὁ πρόνοια κατὰ τὴν μητέρα τῶ νεογιλῶ βρέφους, ἣ δεῖ πράγματα ἔχειν, ἀποσοβοῦσα τὰ προσπίπτοντα καὶ λυπήσοντα. ἔσπινο γὰρ ἀτελὲς ἔτι καὶ ὀικοθεν ἀβοήθητον. ἀλλὰ κατ' ἐκείνην ἥτις αὐξησικαί γε αὐτὸ καὶ ὁπλίσασα, χρῆσθαι κελεύει, καὶ τὰ κατὰ πειρᾶσθαι. ταῦτα τῶ παντὸς ἄξια αἰδεσθέντες εἰδέναι ἡγῶ, καὶ γὰρ πρόνοιαν νομιοῦσι, καὶ ἑαυτῶν φροντιοῦσι, ἐυσεβεῖς τε καὶ ἐπιμελεῖς ἅμα γενόμενοι. καὶ οὐκ ἡγήσονται θεῶ τε ἐπιτροφὴν καὶ χρῆσιν ἀρετῆς σπουδεῖν πρὸς ἄλληλα. *Et providentia accepium referri debet, cujus beneficio ſi qis ceſſim non agat, ſatisqe paratis ſibi ex ea ſubſidiis, poteſt omni parte eſſe feliciſſimus: non enim promde eſt providentia, ac nuper editi infantis mater, qa in omnibus iis, qa aut advolant, aut qoqo modo moleſta ſunt, repellendis cum negotio occupatur, qoniam ille adhuc imperfectus eſt, & propriis auxiliis deſtitutus; ſed ei ſimilis eſt, qa aucto & armis inſtructo puero, uti jam illum jubet, atqe imminentia mala propulſare. Hac hominibus ſcitu digniſſima perſvaſum habeto, & providentiam eſſe aliqam exiſtimabunt, & ſibi ipſis proſpicient,* E *religioſiqe ſimul & providi erunt, neqe Dei curam putabunt à virtutis uſu diſſidere.* Pulcerrimé.

Ὅλως δ' δὲ ἐπίτρεψον τοῖς εὐχαῖς, καὶ θεώρει τί γίνεται] *Poſce deum*, inqit, *bonam mentem, & videbis qid futurum ſit*, qod Dominus Chriſtus Lucæ *c.* 11. *v.* 13. Πόσῳ μᾶλλον δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. *qanto magis gratiam ſpiritûs eam poſcentibus concedet?* ſcilicet qod Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 14. Ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὅ ἐὰν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἡμῶν. *Ipſum, ſi qid petierimus ſecundum voluntatem ejus, nos audire. Qod ſi ſcimus eum audire nos, qicqid petierimus, ſci-* F *mus nos habere petitiones noſtras.* Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Μεῖζον τάλας. μὴ συνεφαπθῇς, μίγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον, ὑπὲρ βατιλείας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἐυροίας, ὑπὲρ ἀταραξίας. τῶ θεῶ μίμνησο. ἐκεῖνον ἐπικαλῶ βοηθὸν ἐν παραστῃ, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι πλέοντες. *Expecta miſer, nolis aſſentiri temerè: ingens eſt certamen, divinum facimus, regnum agitur, libertas agitur, felicitas agitur, vacuitas perturbationum agitur. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Videatur & Menandrianum illud ſuperiùs pavlò exhibitum.

§. 41. Τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν] *Qa de rerum natura priùs fueram meditatus.* Ità ſe explicat ipſe apud Laërtium in *Epiſt.*

bam. atqe in hoc præcipuè incumbebam, qò mens, etiamſi motuum in corpuſculo iſtiuſmodi particeps unà, imperturbata conſiſteret nihilominus, bonúmqe ſuum retineret. ſed nec medicis ità præbebam me, ut efferrent ſeſe, qaſi magni qid agerent. ſed vita mihi etiam tunc qàm optimè agebatur. eadem tu, qæ ille, ſive in morbo, ſi contigerit, ſive in alio qovis caſu adverſo, feceris. etenim hoc eſt ſectæ cujuſvis commune, in caſibus qibuſcunqe à philoſophia non abſiſtere, nec cum plebejis hominibus naturæ rerum imperitis una nugari: ſed rei tantùm præſenti agendæ intendere, & inſtrumento per qod fiat.

§. 42. Qando alterius cujuſpiam impudentià offenderis, ſtatim ſic percontare te, Fieríne ergò poteſt, ut impudentes in mundo nè ſint? non poteſt. tu itaqe qod non poteſt, nè poſcas. eſt enim hic impudentium illorum unus, qos in mundo eſſe neceſſe eſt. idem in promptu tibi ſit, de fravdulento, infido, delinqente qolibet. ubi enim recordatus fueris, fieri non poſſe, qin exiſtat hoc genus hominum, mox erga ſingulos mitiùs te habiturus es. utile eſt admodum & ut apud te cogites ecqam homini virtutem natura dederit

διετέλεν, καὶ πρὸς αὐτῷ τούτῳ ὢν, πῶς [a] ἡ ψυχὴ συμμεταλαμβάνουσα τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ τοιούτων κινήσεων ἀβλαρὴς ἐστι, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα. ὡδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησὶ, καταφρόνεῖσθαι * ὡς τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁ βίος * ἤρετο ἐν τῇ καλῶς. * ταῦτα ἂν ἐκείνῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς, καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ [b] πεῖσόμεθα. τὸ γὰρ μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι, μηδὲ τῷ ἰδιώτῃ * καὶ φυσιολόγῳ [c] συμφυλαρεῖν, πάσης αἱρέσεως κοινὸν, [d] πρὸς μόνῳ * τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι, καὶ τῷ ὀργάνῳ δεῖ πρόσεστι.

§. 42. Ὅταν τινὸς ἀναισχυντίαν προσκόπῃς, εὐθὺς ὑπολάμβανε σεαυτῷ, [e] δύναται ἂν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναίσχυντοι μὴ εἶναι; ὁ δύναται. [f] μὴ οὖν αἴτει τὸ ἀδύνατον. εἷς γὰρ καὶ οὗτός ἐστιν ἐνεργῶν τῶν ἀναισχύντων, ὡς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ ζ παντὸς ζ πονήρου, καὶ ἐπὶ ζ ἀπίστου, καὶ παντὸς ζ ὁπωσοῦν ἁμαρτάνοντος, ἔχε σοι προχείρου. ἅμα γὰρ τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιούτων ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὑπάρχειν, [g] εὐμενέστερος ἔσῃ πρὸς τοὺς καθ' ἕνα. εὔχρηστον ᾗ καὶ κἀκεῖνο εὐθὺς ἐννοεῖν, [h] τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ἀρετὴν πρὸς τοῦτο τὸ

a L. 5. §. 26.
* -φυάττεσθαι Sal.
L. 7. §. 3. & l. 10. §. 13.
* ἤγετο Boot.
* ταὐτὰ
b Sup. §. 13.
* μὴ φυσ. vel, καὶ [μὴ] φ. vel, ἀφυσ.
f L. 10. §. 9.
c L. 7. §. 43.
d Sup. §. 6.
* [δὲ] τῷ
e L. 6. §. 41. l. 8. §. 15.
f L. 5. §. 17. l. 7. § 71. l. 11. §. 18. 33.
g L. 1. §. 9. l. 4. §. 37. l. 7. §. 63.
h L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 10. §. 33.

ANNOTATIONES.

Epiſt. de qo Marcus iſtîc, Epicurus; τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν. vide *infrà*. at Caſavbonus προηγούμενα, *præſtantiora*; cùm *præterita*, *præcedentia*, prægreſſa, priora, Epicurus vellet.

Πῶς ἡ διάνοια] etiam Epicurus inter decumbendum animi priùs potiúſqe qàm corporis, ſpiritûs qam carnis, rationem habet curámqe gerit? qid Chryſippum? qid Chriſtianum facere oportebit? Ità Pſaltes *Pſal.* 41. *verſ.* 4, 10. animæ ſanitatem primo loco, tum corporis Deum poſcit.

Καταφράττεσθαι] Xylander κατασκλάττεσθαι legiſſe videtur. qaſi Pindaricum illud voluerit,

— γύιοις περιάπτων πάντοθεν
Φάρμακα.
— *membris circum applicans undiqe*
Pharmaca.

Pyth. od. 3. idémqe medicum adhibitum omnino negare Epicurum fruſtrà avtumat; cùm negat duntaxat eo animo adhibitum, ac ſi magni momenti haberet illud, qod à medico præſtaretur. Ego verò exiſtimabam τὸ καταφράττεσθαι iſtic eſſe *munire corpus* adverſus vim morbi. Somnia nimirum mera comminiſcimur nobis, ubi genuina non occurrit ſcriptura. Verùm ſomnium iſtud excuſſit planè mihi Vir clariſſ. Salmaſius, dum legendum ſuggerit, καταφρυάττεσθαι. qo verbo uſus eſt & Marcus *l.* 7. §. 3. & *l.* 10. §. 13. unde & φρύαγμα pro *faſtu.* μετὰ δεινῆ φρυάγματος, *l.* 4. §. 42. *non medicis*, inqit, *præbebam me, ut de me magnos ſpiritus ſumere poſſent, qaſi aliqid operæ pretium facturi, in ſanitate mihi reſtituta.* Nihil certius. Qod avtem Marcus hîc καταφρυάττεσθαι, id in eodem planè argumento ὀφρῦν ἐπᾶραι Epictetus dixit, *Diſſert. l.* 3. *c.* 10. Τί οὖν κολακεύεις τὸν ἰατρὸν; τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς, κύριε, καλῶς ἔξω; τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τῆ ἐπᾶραι ὀφρῦν; *Qid ergò adularis medico? Qid dicis, ſi voles domine, bene habebo? Qid ei erigendi ſupercilii occaſionem præbes?* hoc eſt, τῆ καταφρυάττεσθαι. de eiſdem ſenſu diverſo Marcus, τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συντείνας, *ſuper decumbentes, tanqam conclamatos jam, ſupercilia contrahere*, dixit. *l.* 4. §. 48. Certè ὀφρῦν & καταφρύαγμα conjunxit & pro eodem uſurpavit Epictetus *l.* 3. *c.* 26. *ad l.* 10. §. 19. repræſentandus. καταφρυάττεσθαι optimè exprimit qod Hebræi dicunt רשתאר id eſt, inqit Jairus *ad Judic. cap.* 7. *verſ.* 2. משר *vauntir*, to vaunt.

Ἀλλ' ὁ βίος ἤρετο ἐν τῇ καλῶς] Mericus Caſavbonus ἠρέσκετο, legiſſe videtur. D. Bootius (cui accedo) ἤγετο mavult. Seneca *Ep.* 92. *Epicurus, cùm illum hinc urina difficultas torqueret, hinc inſanabilis exulceratî dolor ventris, beatiſſimum, inqit, hunc & ultimum diem ago.* qod idem & *Ep.* 66. tangit. Epicuri verba ipſa habes ex *Epiſt. ad Idomeneum* apud Laërtium *l.* 10. *c.* 22. Τὴν μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τὸν βίον ἐγράφομεν ὑμῖν ταυτί. στραγγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τῶν ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. ἀντιπαρετάττετο δὲ τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. Eam Cicero, qi *ad Hermachum* ſcriptam aſſerit, ſic vertit, *Tuſcul. l.* 3. *Cùm ageremus vita beatum, & eundem ſuprenum diem, ſcribebamus hæc. tanti autem morbi aderant veſica & viſcerum, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere. compenſabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, qam capiebam memoriâ rationum inventorúmqe noſtrorum.* Meminit & Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 23.

Ταῦτα] Lego τ' αὐτά. τ' αὐτὰ ἐκείνῳ, *eadem qa ille.* qod non advertens Xylander ſententiam mutilavit.

Μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι] Qod de Theoderico Gotho aleam tractante, Sidonius *l.* 1. *Ep.* 2. *In bonis jactibus tacet, in malis ridet, in neutris iraſcitur, in utriſqe philoſophatur.*

Μήτε τῷ ἰδιώτῃ καὶ φυσιολόγῳ συμφυλαρεῖν] at Epicurum ſuprà ajebat dixiſſe, ὅτι τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν διετέλει, *qod, qæ circa rerum naturam priùs meditatus fuerat, diſſeruerit.* & *l.* 10. §. 31. monet Marcus ipſe, φυσιολόγως ὁρᾶν τὰ ἐν τῷ βίῳ. Xylander prorſùs omiſit. Verùm potuit ibi ſpeculationes naturales deſignâſſe, qæ ad rem præſentem mentémqe firmandam faciebant, iſtîc vanas, futiles, curioſas, inutiles, notare, qæ ad mores formandos nihil conducerent. Suſpicio tamen havd prorſus ſpernenda forſan fuerit, ſcripſiſſe Marcum καὶ μὴ φυσιολόγῳ, vel καὶ ἀφυσιολόγῳ, & rerum naturæ imperito. vide *l.* 10. §. 9. μὴ συμφλυαρεῖν avtem dixit, qomodo συνεπιθρηνεῖν. *l.* 7. §. 43.

Πρὸς μόνῳ τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι] Vult nos, qod vulgò dicitur, *hoc agere.* Flaccus in *art.*

Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici.

Ità Marcus, ut jam nunc facias, jam nunc fieri debentia. vide *ad l.* 6. §. 2. & *ſuprà* §. 6, 29. & *l.* 10. §. 1.

§. 42. Οὐ δύναται] itaqe ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν ὀφείλομεν, ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 10. *è mundo emigrare nos oportet*, ſi ejuſmodi vitare velimus homines, qales in mundo non poſſunt non eſſe freqentes: Verùm neceſſitatem illam, qam ſomniabant Stoici, qaſi citra malum bonum nè conſiſtere qidem poſſet, Chriſtiani nevtiqam agnoſcimus. vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15.

Οὐς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι] Tertullianus *adv. Prax. c.* 10. *Oportebit enim & milvos eſſe & hæreticos.* Alluſit ad illud Apoſtoli, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 19. Δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις εἶναι. *Oportet enim etiam hæreſes eſſe.* ſed & D. Chriſtus, Matth. *cap.* 18. *v.* 7. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. *Neceſſe enim eſt ut eveniant offendicula.*

Τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις ἀρετὴν πρὸς τοῦτο] Vide *ſuprà* §. 11. Epictetus *enchir. c.* 9. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προσπιπτόντων, μέμνησο ἐπιστρέφειν ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν. ἐὰν καλὸν ἴδῃς ἢ καλὸν, εὑρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν. ἐὰν πόνος προσφέρηται, εὑρήσεις καρτερίαν. ἂν λοιδορίαν, εὑρήσεις ἀνεξικακίαν, καὶ οὕτως ἐθιζόμενόν σε, οὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι. *Qicqid inciderit, in eo memento, ad te converſus, inqirere, qâ facultate ſis ad uſum ejus inſtructus. Si qem formoſum formoſámqe videris: ad eam rem temperantia facultas in promptu erit. Si labor objectus fuerit, tolerantiam reperies. Si convicium, patientiam invenies. Qod ſi te ita conſuefeceris, viſis non obtemperabis.*

τὸ ἁμάρτημα. ἔδωκε γάρ, ὡς ἀνθυφέρεσκον, πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πραότητα, πρὸς ἄλλον, ἄλλῳ τινὰ δύναμιν. ὅλως δὲ ἐξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον. πᾶς δὲ ὁ ἁμαρτάνων, ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου, καὶ πεπλάνηται. ἵ δὲ καὶ βέβλαψαι; ἐυρήσεις γάρ μηδένα τούτων πρὸς ὃς παροξύνῃ, πεπηκότα τι τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἡ διάνοιά σε χείρων ἔμελλε γενήσεσθαι. τὸ δὲ καλόν σε καὶ τὸ βλαβερὸν, ἐπιτρέπει πᾶσιν τοῖς ζώοις ἔχειν. τί δὲ κακὸν, ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει; ὅρα μὴ σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλεις, ὅτι σὲ προσεδέξησας ὡς τὸν οὐκ ἀμαρτήσεσθαι. σὺ μὲν γάρ καὶ ἀφορμὰς ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰκὸς ἐστι τὸν ὧδε ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐπλανήθης. θαυμάζεις εἰ ἥμαρτηκε. μάλιστα δ' ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμφῃ, εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφε. προδήλως γάρ σὸν τὸ ἁμάρτημα, εἶτα ὠεὶ τοιούτῳ τῷ διάθεσιν ἔχοντι ἐπίστευσας, ὅτι τῷ πίστιν φυλάξει, εἶτα τῷ χάριν ὀφλήσει, μὴ καταληπτικῶς ἔδωκας, μηδὲ

adversùs hoc vitium. dedit enim ea, tanqam antidotum, adversùs ſtolidum manſvetudinem, adversùs alium, aliam aliqam facultatem. omnino verò licet tibi deceptum meliùs edocere. qiſqis enim delinqit, à propoſito aberrat & deceptus eſt. tum tibi qid is obfuit? nihil enim horum, qibus ſuccenſes, qenqam feciſſe deprehendes, qod mentem tuam deteriorem reddat. tuum verò malum damnúmqe in hoc ſolo conſiſtit. ecqid avtem mali avt inſveti fit, ſi ineruditus, qæ ineruditi ſunt, fecerit? tu vide, annon te potiùs incuſare debeas, qòd non expectaveris fore, ut hoc ille delinqeret; qódqe cùm ratio occaſiones tibi juſtas ſuppeditet cogitandi, probabile eſſe illum hoc eſſe admiſſurum, tum tamen hoc oblitus, admiſiſſe illum admiraris. præcipuè verò qando, tanqam infidum avt ingratum aliqem incuſas, in temet cenſuram converte. peccatum enim proculdubio eſt tuum, ſive qod hominem ſic affectum credidiſti fidem tibi ſervaturum, ſive beneficium cùm dares, qod non abſolutè dediſti nec tanqam qi to-

a L.8.§.59. Sup.§.11.
b L.6.§.22.
c L.8.§.49. §5.
d L.2.§.1. l.5.§.35.l.7. §.22.
e L.4.§.39. l.8.§.56.
f L.11.§.13.
g L.12.§.16
h L.10.§.4.
i L.7.§.26.l. 8.§.14,15.
k L.5.§.6.l. 7.§.13.

tum

ANNOTATIONES.

Πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πραότητα] Ità Apoſtolus *ad Titum c. 3. v. 2.* πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας. *omnem exhibentes lenitatem erga qoſvis homines.* & qia objici poterat, multos eſſe ἀγνώμονας καὶ ἀνοήτους, mox ſubjicit, *v. 3.* Ἦμέν ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, &c. *Nam eramus qondam & nos amentes, rebelles, errantes,* &c.

Μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον] qod Jacobus Apoſtolus *Ep. c. 5. v. 19.* τὶς ἀπὸ τῆς ἀληθείας πλανηθήτε ἐν πλάνῃ καὶ ἐπιστρέψῃ. *Si qis aberrárit à veritate inter vos, & converterit eum qiſpiam.* vide *ſuprà §. 11. & ad l. 8. §. 59.* Hoc eſt avtem qod ipſa naturæ lex lúxqe poſtulat. Cicero *offic. l. 1. Omnium communia hominum videntur ea, qa ſunt generis ejuſdem, qod ab Ennio eſt poſitum;*

Homo qi erranti comiter monſtrat viam,
Qaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit;
Ut nihilominùs ipſi luceat, cùm illi accenderit.

Huc præceptio Moſaica *Deut. c. 22. v. 1.* de vicini pecude jumentóqe ubi erraverit, reducendo. De qa Tertullianus *adv. Marc. l. 4. c. 35. Pecora qoqe fratris tui, ſi errantia in via inveneris, prohibet deſpicias, qò minùs ea reducas fratri tuo; nedum ipſum ſibi.*

Ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου] Bonum enim ſibi qiſqe ſuum etiam in eo qod peccat, proponit; qum tamen peccando malum qiqe attrahant ſibi ſuum. Hoc eſt qod Avguſtinus paſſim inculcat *Ep. 121. c. 4. Beatam vitam habere omnes homines volunt. etiam qi peſſimè & perditè vivunt, nullo modo ità viverent, niſi eodem modo ſe eſſe vel poſſe fieri beatos putarent. Hoc eſt ergò qod cupiunt & boni & mali; ſed ad qod perveniunt non niſi boni.* Et *ibidem c. 5. Dicunt nonnulli, beatum eſſe, qi ſecundum ſuam vivit voluntatem. abſit verum credamus, qid ſi enim neqiter velit vivere? nonne tanto miſerior eſſe convincitur, qanto faciliùs mala ejus voluntas impletur?* Mox, poſt adducta ex Ciceronis *Hortenſio* iſta, (qæ lavdat etiam *de Trinit. l. 13. c. 5.*) *Omnes ajunt, beatos eſſe qi vivunt ut ipſi velint, falſum id qidem. Velle enim qod non deceat idem ipſum miſerrimum: nec tam miſerum eſt non adipiſci qod velis, qàm aliqid velle qod non oporteat. Teſtimonium,* inqit, *hoc verum eſt. ille igitur beatus eſt, qi qicqid vult habet, & nihil vult qod non debet.* & *in Pſal. 118. Conc. 1. beatum eſſe tam magnum eſt bonum, ut hoc & boni velint & mali. nec mirum eſt, qòd boni propterea ſunt boni; ſed illud eſt mirum, qòd etiam mali propterea ſunt mali, ut ſint beati. Nam qiſqis libidinibus deditus, luxuriâ ſtupriſqe corrumpitur, in hoc malo beatitudinem qarit, & ſe miſerum putat, cùm ad concupiſcentia ſua effectum non pervenit, & beatum jactat, cùm jam pervenit. Sic avarus ad hoc opes congregat, ut beatus ſit: & ſceleratus qiſqe in ſceleribus beatitudinem qarit. ità omnes beatitudinem concupiſcunt: ſed qomodo ad eam perveniatur, plurimi, dum neſciunt, per itinera ea currunt, qæ miſera ſunt, & ad majorem miſeriam ducunt.* His gemina apud eundem, *de lib. arb. l. 1. c. 14. de trinit. l. 13. c. 3, 8. de natura & grat. c. 49. de Stoic. & Epicur. c. 3.* & alibi. Sed & apud Salvianum *de provid. divin. l. 1.* & *ad Eccleſ. Cathol. l. 3.*

Πεπλάνηται] Ità *l. 6. §. 22.* Πεπλανημένα καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα. *Aberrantia, viaqe neſcia.* De ſe David, *Pſal. 119. v. 176.* Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. *Erravi ut pecus qa perit.* Eſajas, *c. 53. v. 6.* Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν. *Omnes nos ut ovis erravimus.* & Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 25.* Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα. *Nam eratis velut oves errantes.* alludunt ad ovium naturam, de qarum ſimplicitate & proclivitate ad deerrandum, videri poterit Ariſtoteles *Hiſtor. Animal. l. 9. cap. 3.*

Ἐξ ὧν ἡ διάνοιά σε χείρων] Vide *l. 7. §. 22.*

Εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει] Seneca *de ira l. 2. c. 31. Aut ignorantia nos rerum, aut inſolentia iracundos facit. ignorantia. qid enim mirum eſt malos mala facinora edere? qid novi eſt, ſi inimicus nocet, amicus offendit, filius labitur, ſervus peccat?* Terentius *Andr. 4. 5.*

Mirum verò, impudenter mulier ſi facit meretrix?

Vide *ad l. 4. §. 6.* & *l. 12. §. 16.*

Σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν, ὅτι σὲ προσεδέξησας] & pavlò pòſt, σὸν τὸ ἁμάρτημα] Ità Martia marito inſimulanti, qòd à ſe accepta Cæſaris arcana in exitium ſuum imperatrici prodiderat. Δικαίως. *juſtè*, inqit, *hac pateris;* Ὅτι μοι τοσοῦτον συνοικῶν χρόνον, οὐκ ἔγνως, οὐδ' ἐφυλάξω τὴν ἀκρασίαν. *Qòd cùm tam diu mecum vitam exegeris, incontinentiam linqva, vel non adverteris, vel non caveris.* Verùm apud Plutarchum *Fulvium* perperam pro *Fabio* legi docent, Lipſius nd *Tacit. annal. l. 1.* & Muretus *var. lect. l. 11. c. 2.* Plutarchus *de ira cohib. p. 463. D.* Ἐκταστικόν ἐστι τὸ ἄφρων καὶ τὸ ἀπροσδόκητον. διὸ δὴ, ὡς πρὸς Περικλέα ἔφη, χρῆσθαι τῷ Ἀναξαγόρᾳ, καὶ καθάπερ ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παιδὸς ἔλεγεν, ἤδειν ὅτι θνητὸν ἐγέννησα, ἦλθε τοῖς παροξύνουσιν ἔκαστον ἐπιφωνεῖν ἁμαρτάμενον, ἤδειν ὅτι σοφὸν οὐκ ἐπρίαμην δοῦλον, ἤδειν ὅτι τὸν φίλον οὐκ ἐκτησάμην, ὅτι τὴν γυναῖκα γυναῖκα εἶχον. *Subita & improviſa facilè de ſtatu rationis dejiciunt. Oportet avtem, ut Panætius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. Utqe is nuntiatâ filii morte reſpondit, ſciebam me genuiſſe mortalem: ità irritantibus iidentidem nos delictis hoc accinere, ſciebam me cum emerem ſervum, non emiſſe ſapientem: ſciebam me paraſſe amicum, cujus animus motibus eſſet obnoxius: ſciebam mulierem mihi eſſe cum acciperem mulierem.* Seneca loco proximè memorato. *Turpiſſimam ajebat Fabius imperatori excuſationem eſſe, Non putavi. ego turpiſſimam hominis puto. Omnia puta; expecta. etiam in bonis moribus aliqid exiſtit aſperius. Semper futurum aliqid qod te offendat, exiſtima.*

Μὴ καταληπτικῶς ἔδωκας] phraſis notanda; qam & ſuprà reſtituimus, *l. 7. §. 13.* καταληπτικῶς δίδοναι qis dicitur, qando *actio dandi*, ſive *doni collatio*, ἐπ' αὐτὸ τὸ δίδωκέναι, ἵνα τοιοῦτόν τι πρᾶξαι, καταλήγει, *ad ſocietatem humanam qod conducat facit*, ut *ſuprà §. 31.* καὶ ἐντεῦθα ἡ ὄρεξις ἀπολήγει. *nec ultra appetere qicqam neceſſe habet*, ut *l. 5. §. 34. Nihil aliud ſpectat, nec ullum finem ulteriorem habet præfixum ac propoſitum ſibi, niſi ut datum ac largitum ſit.* (qomodo Seneca, *de benef. l. 1. c. 2. dedi ut darem.* & *l. 4. c. 13. dat, nè non dederit*) ὡς πάντα τὸν καρπὸν ἀπολήψεσθαι, ità ut omnem prorſus fructum donationis in eo ipſo qòd dederit, & poſuerit, qi dat, & accepiſſe ſe exiſtimet. utì Marcus mox. de qo modo largiendi videſplùra, *l. 5. §. 6.* & *l. 7. §. 72, 73.* Seneca *Ep. 115. Pecunia ex qo in honore eſſe cepit, verus rerum honor cecidit: mercatoréſqe & venales invicem facti, qærimus non qale ſit qid, ſed qanti. ad mercedem pii ſumus, ad mercedem impii: honeſto qamdiu aliqa illis ſpes ineſt, ſeqimur; in contrarium tranſituri, ſi plus ſcelera promittant.* qod Juvenalis *Sat. 10.*

—— qis enim virtutem amplectitur ipſam
Præmia ſi tollas? ——

Sed

tum actionis tuæ fructum jam ſtatim percepiſſes. qid enim ampliùs velle debebas, ubi homini benefeceras? annon hoc ipſum tibi ſufficit? qod eſt naturæ tuæ congruum ubi qid feceris, tum facti iſtiuſmodi mercedem qæris? hoc eſt perinde ac ſi oculus viſus mercedem poſcat, avt pedes inceſſus. qemadmodum enim membra iſta ad munus aliqod obeundum condita ſunt, qod ubi pro conditionis ſuæ ratione obierint, qicqid ſuum eſt adepta ſunt; ad eundem & homo cùm ad benefaciendum natus ſit, ubi beneficum qippiam avt qod in commune conducat, egerit, illud fecit ad qod conditus eſt, & qod ſuum eſt obtinuit.

ὥϛε ἐξ αὐτῆϛ τῆϛ σῆϛ πράξεως δίϑὺϛ ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. [a] τί γὰρ πλέον ϑέλεις, ἐὰν ποιήσας ἄνθρωπον; [b] ἐκ δρχεῖ * σοι; καὶ φύσιν τιὼ σιλώ τι ἔπραξας; τάτῳ μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ [c] ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπήτει, ὅτι βλέπει. ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. ὥσπερ γὰρ ταῦτα πρὸς τόδε τι γέγονεν, * ἄπερ [d] καὶ τὸ ἰδίαν κατασκευὴν * ἐνεργοῦντα * ἀπέχει τὸ ἴδιον. οὕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος [e] ἐνεργητικὸϛ πφυκὼϛ, ἐπιτήν τι ἐνεργητικὸν, ἢ ἄλλως εἰϛ τὸ μέσα συνεργητικὸν πράξῃ, [f] πεποίηκε πρὸϛ ὃ κατασκεύασεν, & ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

a L.7.§.73.
b L.8.§.32.
* σοι, [ὅτι] x. f.
c L.2.§.1.
* ὅπερ.
d L.6.§.40.
* ἔχουσι Lug.An.
e L. 8.§.7. 12.
f L. 5.§.16. l.6.§.16.
g L.4.§.49. l.7.§.55.

ANNOTATIONES.

Sed pergit Seneca. *Qid eſt autem turpius, qàm aliqem computare qanti vir bonus ſit? cùm virtus nec lucro invitetur, nec abſterreatur damno; adeòqe nemínem ſpe ac pollicitatione corrumpi, ut contra ſe impendere jubeat, ac ſapius in ultro-tributis ſit. Qid conſeqor, inqit, ſi hoc fortiter, ſi hoc gratiè fecero? qod feceris. nihil tibi extrà promittitur: ſi qid fortè obvenerit inter acceſſiones numerabis. rerum honeſtarum pretium in ipſis eſt.* Idem *de benef. l.4.c.1.* ad qæ Lipſius. *factum ipſum facti merces.* Idem *Ep.113. Sacra res eſt juſtitia, alienum bonum ſpectans; nihil ex ſe petens, niſi uſum ſui. me juſtum eſſe gratis oportet. parùm eſt. me in hanc pulcerrimam virtutem ultro etiam impendere juvet. non eſt qòd ſpectes, qod ſit juſta res pramium majus, qàm juſtum eſſe.* Sed &, *de Clem. l.1.c.1. Rectè factorum verus fructus, feciſſe. nec ullum virtutum pretium dignum illis extra ipſas eſt.* Et *de vit. beat. c.9. Interrogas, qid petam ex virtute? ipſam: nihil enim eſt melius; ipſa pretium ſui eſt.* Silius *bell. Pun. l.13.*

Ipſa qidem virtus ſibimet pulcerrima merces.

& breviùs adhuc Clavdianus *de Mallii conſ.*

Ipſa qidem virtus pretium ſibi. —

& Tragicus neſcio qis latiùs, apud Clementem *Strom. l.4.*

Οὐ' ἔνεκ' ἀρετῆ τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
Οὐκ ἐν θυραίαν τὰπίχειρα λαμβάνει.
Αὐτὴ δ' ἑαυτὴν ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.
Hoc in tot una rebus humanis habet
Virtus, qòd extrà pramium non accipit;
Dignum laboris ipſa, ſed pretium ſui eſt.

Grotius. Epictetus *l.3.c.24.* Τί οὖν ὄφελος ἀντὶ τῆ πράξεως καλῆς; ἴπαθλον οὖν εἰδέναι; οὐ δὲ ζητεῖς ἴπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τῆ καλὰ καὶ δίκαια πράττειν; *Qem ergò fructum ex rectè factis capis? ..... Pramium ergo nullum? Tu vire bono majus pramium qaris honeſtis & juſtis actionibus.* vide *l.1.§.16.* Spectat huc planè illud Pavli Apoſtoli *ad Philip. c.1.v.21.* Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριϛὸϛ, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. *Vita mea Chriſtus eſt: & ſi moriar lucrum eſt mihi.* qo in loco (præfiſcini dictum ſit) ſolus interpretum reverendus D. Airæus noſter Apoſtoli mentem aſſecutus videtur. *Parùm*, inqit, *penſi habeo, qid de me fiat, modo ſive vitâ ſive morte meâ Chriſto bonos ullus accreſcat. mihi ſiquidem, cùm in vita, tum & in morte, qæſtus eſt Chriſtus.* hoc eſt, qæſtus omnis, ſive merces omnis, qem ego mihi vel vivendo vel moriendo propono expetóqe, Chriſtus eſt; ſive is eſt, ut Chriſto deſerviam. vide *l.8.§.2.* Malè avtem hîc Annotator Lugdunenſis, qi καλλιπλιτῶς διδόναι exponit, *ità dare, ut in accipiente deſinat.* pejùs qòd καλλιπλιτῶς, ὡς, reſcribi poſtulat. peſſimè qòd hoc ità ſumi vult, ut ſignificet, *ſeipſum ſpectando*: qod eſt Marci menti ex diametro adverſum.

Τάτῳ μισθὸν ζητεῖς] Θαυμάζεται γὰρ ἐν τοῖϛ ϑεάτροις, (inqit Plutarchus *de amore prolis p.495. A.*) τὸ,

Μισθὲ γὰρ ἀνθρώπων τις ἀνθρώπου φιλεῖ.
In admiratione enim eſt is qi in theatris pronuntiavit;
Ergò hominem homo mercede qiſqam diligit?

Magna ſcilicet laus eſt, ſi homo manſvetus homini eſt. Seneca *Ep.95.* Cicero *de legib. l.1. Id enim ipſum injuſtiſſimum eſt, juſtitia mercedem qærere.* & *ibidem. Qi non ipſo honeſto movemur, ut boni viri ſimus, ſed utilitate aliqâ atqe fructu, callidi ſumus, non boni.* Et mox: *Qid liberalitas? gratuitáne eſt an mercenaria? ſi ſine pramio benigna eſt, gratuita; ſi cum mercede, conducta: nec eſt dubium, qm is qi liberalis benignúſqe dicatur, officium, non fructum ſeqatur. Ergò item juſtitia nihil expetit pramii, nihil pretii. per ſe igitur expetitur. Eademqe omnium virtutum cauſſa atqe ſententia eſt.* Idem *academ. l.4. Charitas, amicitia, juſtitia, reliqa virtus eſſe nulla poteſt, niſi erit gratuita: nam qa mercede aliqâ ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatióqe virtutis.* Ἀμισθὸϛ γὰρ ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνῃ, πρὸϛ τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. *Virtutem enim mercedis expertem eſſe oportet, ut virtus maneat, nihil ſibi ipſi præter bonum ipſum proponens.* Gregorius Nazianzenus *Orat 32.p.518.B.*

Ὡϛ εἰ ὀι ὀφθαλμοὶ] vide *ad l.2.§.1.* de corporis membris, Ambroſius *Hexam. l.6.c.9. Videas ſuo ſingula gratuito ſtipendio militare.*

Ἀπίχει τὸ ἴδιον] Inſignis Annotatorem Lugdunenſem non emendandi, ſed in deterius demutandi pruritus tenuit, qi proverbii planè immemor, καλὸν ἐν κείμενον μὴ κινεῖν. *Malum bene poſitum non eſſe movendum*, monentis, etiam καλὰ ἐν κείμενα paſſim ſolicitat, nec ſolicitat tantùm, ſed ſedibus ſuis pellit prorſus. Is hoc loco, *Lego*, inqit, ἔχωσι ἴδιον. qi idem tamen libro 11. ἀπίχω pro ἔχω poſitum vult. Locus is eſt, *l.11.§.1.* ἐγὼ ἀπίχω τὰ ἐμά. ſed & *l.4.§.49.* ἢ φύσις ἢ τῆ ἀνθρώπῳ ἀπίχει τὰ ἴδια. ad qem locum qæ adnotavimus ſi conſulere libuerit, Marci ſenſui mutatione iſtâ nervos plurimùm acciſos facilè deprehendes. nam numerum mutari, ubi nevtra ſunt nomina, docere poterant eum & ſub Orbilii ferula adhuc agentes. Conſultiùs feciſſet ſi pro ἄπερ legiſſet ἅπερ. neqe enim relativum illud ad ταῦτα, h. e. membra operantium, ſed ad τόδε τι, ſive opus; ad qod condita ſunt, reſpicit.

LIBER X.

a L. 4. §. 37. Inf. §. 7. l. 11. §. 18. l. 12. §. 1.
b L. 6. §. 30.
c L. 11. §. 27
d L. 12. §. 2, 3.
* σεμνικῆς
e L. 3. §. 8. l. 5. §. 3.
f L. 2. §. 17. l. 3. §. 5. l. 11 §. 1.
g L. 11. §. 37
h L. 3. §. 7.
i L. 7. §. 54. l. 8. §. 2. l. 9. §. 6.

[a] Ἔσῃ ποτὲ ἅῤ, ὦ ψυχή, ἀγαθὴ, καὶ [b] ἁπλῆ, καὶ μία, καὶ [c] γυμνὴ, [d] φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος; γεύσῃ ποτὲ ἆρα τῆς φιλητικῆς καὶ * στερητικῆς διαθέσεως; ἔσῃ ποτὲ ἆρα [e] πλήρης, καὶ [f] ἀνενδεὴς, καὶ ὑδὲν ἐπιποθοῦσα, ὑδὲ ε ἐπιθυμοῦσα ὑδενὸς, ὅτι ἐμψύχε, ὅτι ἀψύχε πρὸς ἡδονῶν ἀπολαύσεις; [h] ὑδὲ χρόνε, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσῃς; ὑδὲ τόπε, ἢ χώρας, ἢ ἀέρων εὐκαιρίας; ὑδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοσίας; ἀλλὰ [i] ἑκτεθήσῃ τῇ παρούσῃ καταστάσῃ,

Ecqando futura es, ô anima, bona, ſimplex, una, nuda, corpore te ambiente dilucidior? ecqando diſpoſitionem dilectioni & affectui genuino deditam deguſtabis? eeqando futura es plena, rei nullius indiga, nihil deſiderans ulteriùs, nihil expetens vel animatum vel inanime, qo frui tibi volupe ſit, neqe tempus, in qo diutiùs fruaris, neqe locum, avt regionem, avt cœli blandam temperiem, avt hominum amicam ſocietatem; ſed ſtatu præſenti acquieſces,

ANNOTATIONES.

§. 1. [a] Ἔσῃ ποτὲ] *Eris, ſpero, aliqando*: Caſaubonus. Ego malim ἐρωτηματικῶς legere. *Eriſne tandem aliqando?* expoſtulare ſiquidem videtur cum anima ſua, qòd iſta nondum aſſecuta ſit. prout & *l.* 4. §. 37. & *infrà* §. 9. ut receptam lectionem ſeqamur. ſic Jerem. *c.* 13. *v.* 27. *non mundabis te? qando tandem futurum eſt?*

Ἁπλῆ καὶ μία] vide *ad l.* 6. §. 30. τὸ ὑσαλές.

Γυμνή] vide *l.* 11. §. 27. Flaccus *carm. l.* 1. *od.* 24.

Incorrupta fides, nudáqe veritas.

Et Naſo *amor. l.* 1. *El.* 3.

Nudáqe ſimplicitas. —

Φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σώματος] vide *infrà* §. 37. & *l.* 12. §. 2, 3. At Epictetus *l.* 3. *c.* 22. τοῦ ἡλίου καθαρώτερον ἡγεμονικὸν, *ſole puriorem mentem*, ait. & Joannes Chryſoſtomus *in Ep.* 1. *ad Cor. Orat.* 40. *Edit. Commel. p.* 689. Τὴν τοῦ βαπτισθέντος ψυχὴν αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρωτέραν. *Animam ejus qi baptizatus eſt ipſis ſolis radiis puriorem.*

Περικειμένου] Ità Dio Pruſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. de Anaxarcho: Ὅπερ ἦν περικείμενος. *Qo erat amictus.* viſe *ad l.* 8. §. 34. corpus veſti, ſive indumento, confert; qomodo & Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 4. Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 5. Τί πο῀ν ἐστι θάνατος; ὅπερ ἐστὶν ἱμάτιον ἀποδύσασθαι. καθάπερ γὰρ ἱμάτιον, τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ περίκειται. καὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ διὰ τῆς τελευτῆς ἀποθέμενοι, λαμπρότερον ἀπολήψόμεθα πάλιν. *Qid nunc igitur eſt mors? qod veſtem exuere. Nam qemadmodum veſtis corpus anima circumjacet. Et hoc per mortem ubi pavliſper depoſuerimus, ſplendidius rurſus recipiemus.* Lucretius *l.* 3. *v.* 611.

Si immortalis, inqit, *noſtra foret mens*,
(qod eſſe nos novimus)
Veſtem relinqere, ut anguis,
Gavderet.

At Tertullianus *de reſurrect. c.* 7. *carnis tunicam*, cutem dicit. *carnem*, inqit, *pellicea tunica, i. e. cutes ſuperducta veſtierunt. adeò ſi detraxeris cutem, nudaveris carnem.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 31. Ἀπολυτέον ἄρα τὰς πολλὰς ἡμῖν χιτῶνας, τόν τε ἐριοῦν τοῦτον καὶ σάρκινον, καὶ ὃς ἔσωθεν ἐμφιέσμεθα, προσηκόντως ὄντας τοῖς ἀθλητικοῖς. *Exuenda igitur nobis ſunt tunicæ multiplices: tum & aſpectabilis hæc & carnea, tum & qibus interius veſtimur, cutaneis contigua.* & *l.* 2. §. 46. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τὸ πάντων, τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὸν ἴσχατον καὶ ἐκτὸς ἡμῶν χιτῶνα τὸν δερμάτινον, οὐκ ἀγνὸν προσήκει διαπρεπῆ; *Et interim non magis nos oporteat in patris templo, hoc eſt, mundo cutis noſtræ extimam & externam veſtem puram ſervare.* Certè Origenes *tunicas pelliceas*, qibus protoplaſtas Deus induiſſe Moſi dicitur *Gen. c.* 3. *v.* 21. corpora vult eſſe, qibus animæ amiciuntur. Verùm delirium hoc refutat Methodius apud Epiphanium *Hær.* 64. §. 23. Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Caro bodie ſumitur, cras deponitur. non igitur caro tu es. caro amictus eſt anima, qa ſe induit qodam corporis veſtimento. non igitur tu veſtimentum es, ſed qi veſtimento uteris.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 9. *c.* 29. *Veſtimentum eſt corpus terrenum, qò induta anima tegitur, nè in ſubtilitate ſubſtantia ſua nuda videatur.* Seneca *Ep.* 92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. nam hoc qoqe natura, ut qandam veſtem, animo circumdedit. velamentum ejus eſt.*

Τῆς φιλητικῆς καὶ στερητικῆς] στερητικῆς iſtud iſtic non concoqo. Xylander omiſit, Caſaubonus de affectibus & deſideriis ab exterioribus iſtis penitus abſtractis expoſuit. Sed leviculâ mutatione, lectio recta reſtituatur, στερητικῆς reſcribendo. dilectionem talem commendat ſibi, qalis eſt στοργὴ, ſive *naturalis affectio*, qâ prolem ſuam parentes diligunt; hoc eſt, veram, ſimplicem, gratuitam, non mercenariam, non fucatam, non effictam. de qa videatur Plutarchus περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.

A Πλήρης καὶ ἀνενδεὴς] vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 5, 7, 8. Apoſtolus *ad Phil. c.* 4. *v.* 18. Ἀπέχω πάντα καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. *Accepi omnia & abundo: expletus ſum.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* de Gnoſtico. Αὐτάρκης μὲν γενόμενος, ἀνενδεὴς δὲ τῶν ἄλλων. *Cum ſuis qidem ſit contentus, aliis autem non egeat.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Οὐδέποτε δ' ἐστὶν εἰδέναι εἰς τὸ αὐλὸ ἐλθεῖν, ἐυδαιμονίαν καὶ πόθον τῶν μὴ παρόντων. τὸ γὰρ ἐυδαιμονεῖν ἀπέχειν δεῖ πάντα ἃ θέλει, πεπληρωμένῳ τινὶ ἐοικέναι. ὃ δίψῳ δεῖ προσεῖναι αὐτῷ, ὃ λιμῷ. *Nunqam autem fieri poteſt, ut felicitas & rerum abſentium deſiderium eodem in loco conveniant. Qod enim beatum eſt, ſecum habere oportet qa*
B *vult, ſimile eſſe repleto: abeſſe oportet ſitim, abeſſe famem.* vide *l.* 11. §. 1.

Οὐδὲν ἐπιποθοῦσα] Vide *l.* 11. §. 37.

Ἀρκουσθήσῃ τῇ παρούσῃ] Vide *l.* 7. §. 54. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 9. §. 6. Apoſtolus *ad Philip. cap.* 4. *v.* 11. Ἔμαθον ἐν οἷς εἰμὶ αὐτάρκης εἶναι. *Ego didici, in qibus ſum, iis ipſis contentus eſſe.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* Ὁ γνωστικὸς ὑδὲ ὀρέγεται τινὸς τῶν ἀπόντων, ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι. *Cognitione præditus neqe aliud ex iis, qa abſunt, deſiderat, contentus præſentibus.* eleganti imagine illuſtrat hoc Epictetus *Enchir. c.* 15. ubi convivio vitam conſert his verbis. Μίμησο, ὅτι, ὡς ἐν συμποσίῳ
C δεῖ σε ἀναστρέφεσθαι. περιφερόμενον γίγονί τι κατά σε; ἐκτείνας τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. παρέρχεται; μὴ κάτεχε. ὕπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γίνηται κατὰ σε. ὕτω πρὸς τέκνα, ὕτω πρὸς γυναῖκα, ὕτω πρὸς ἀρχάς, ὕτω πρὸς πλοῦτον. καὶ ἔσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. ἂν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε ὃ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. *Memento ſic in vita eſſe verſandum, tanqam in convivio. Si qid circumferendo ad te pervenerit, porrecta manu partem modeſtè capito. Præterit? Ne detine. Nondum adeſt? Ne longè appetitum extendito: ſed expecta, dum ad te perlatum fuerit. Sic er-*
D *ga liberos, ſic erga conjugem, ſic erga magiſtratus, ſic erga divitias ſi affectus fueris: aliqando dignus eris convivio deorum. At verò ſi oblata etiam non acceperis, ſed deſpexeris, non conviva Deorum modo, ſed & imperii conſors eris.* ità legendum ex Simplicii commentario; non παραβάντων, qod codices impreſſi proferunt. Hunc imitatus ex Charidemi perſona Dio Pruſæus *Orat.* 30. *p.* 305. Παραγίνεσθαι εἰς τὸν κόσμον τὰς ἀνθρώπως ἑορτάσοντας, ἐπ' ἐυωχίαν τινὰ καὶ θοίνην λαμπρὰν κεκλημένους. *Advenire homines in mundum tanqam ad diem feſtum invitatos, ad convivia & dapes ſplendidas.* tum de convivarum variis moribus diſſerens, inter alia, *p.* 306. Τινὰς δὲ αὐτῶν, μὴ ἀρκεῖσθαι τοῖς παρεῦσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ πορρώτερα διατείνειν τὰς
E χεῖρας. οἷον μισογείους ὄντας, ἐχθύων ὀρέγεσθαι, καὶ πράγματα ἔχειν. *Porro qoſdam eorum non eſſe contentos præſentibus, ſed ad longinqa manus extendere: veluti, qum ſint mediterranei, piſces appetere, multiqe habere negotia.* Talis, monſtrum id hominis, Heliogabalus, *qi ad mare piſcem nunqam comedit; in longiſſimis à mari locis omnia marina ſemper exhibuit.* Lampridius. Syneſius de *provident. p.* 107. Αὐδίς τι καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι ἄξιον. ἀνθρώποις ἀκαιδευσίας κακὸν, μὴ περιμένειν βίον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἥτις περιαγομένη γίνοιτο καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἀπολώμεθα. ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν προσαπάζοντα καὶ ὑφαιρούμενον. τυχὸν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταγέλαστος ἔσαι. συμπότης ὢν ἄκοσμος,
F καὶ τῷ τοιούτῳ τὸ συμπόσιον ἀκηχθήσεται, τάχ' ἐφ' ἑαυτῷ ταράσσων ἀπελευθερίαν τὴν τάξιν. μὴ τυχὸν δὲ, ταῦτά τε, καὶ προσέτι κλαύσεται παιδαρίῳ δίκην, τῆς περιενεχθείσης μερίδος, καὶ εἰς τὸν πλησίον ἐλθούσης, αὐλὸς ἐξεχόμενος. *Sanè meritò id iterum ac ſæpius inculcandum eſt mortalibus inſcitia regulam eſſe, vita noſtra conditionem non expectare, ut in convivii fercula, qa circumlata ad nos, ut ea capiamus deventura ſunt, ſed ipſum vi occupare, ac præripere. Ejuſmodi namqe ſi illorum compos fuerit, ridiculum ſeſe præbebit, ineptus ac inurbanus convivа, & convivatoris offenſionem incurret, ſordidâ illiberalitate ordinem, qantum in ſe eſt, perturbans: ſin minimè aſſequatur, præter hac omnia pueri inſuper in modum ploraturus eſt, è circumacta parte, eáqe qa ad proximum pervenit anxiè ſuſpenſus.*

Hel-

sces, & præsentibus oblectabere qibúsqe, & persvasum habitura es, cuncta tibi adesse, cuncta tibi bene se habere; sed & à Deis provenire, benéqe habitura, qæcunqe ipsis concedere visum est, & qæcunqe concessuri sunt, utpote qæ ad salutem faciant animantis perfecti, probi, justi, honesti, qod cuncta ista, qæ ut alia similia indidem oriuntur, dissolvuntur, generet, contineat, ambiat, complectatur? ecqando ità affecta futura es, qò cum Deis hominibúsqe ità verseris, ut nec eos qicqam infimules? neqe ab eis ipse condemneris?

§. 2. Observa, qid natura tua exigat, qatenus à natura mera regitur. atqe id facias & admittas, nisi natura tua, qâ es animal, inde deterior futura

ἡδὺ [a] ἀσῳήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ συμπείσας σεαυτὸν ὅτι πάντα σοι πάρεστι, [b] πάντα σοι δὲ ἔχει, καὶ [c] θεόθεν θεῶν πάρεσι, καὶ [d] δὲ ἔξεστ ὅσα φίλον αὐτῆς, καὶ [e] ὅσα μέλλεσι δώσειν [f] ἐπὶ σωτηρίᾳ ἕκαστον πλείᾳ [g] ζώᾳ, ἔστ ἀγαθῇ, καὶ δικαίᾳ, καὶ καλῇ, καὶ [h] γεννῶντι πάντα καὶ συνέχοντι, καὶ περιέχοντι, καὶ περιλαμβάνοντι [i] ἀμελυόμενα εἰς γένεσιν εἱέρων ὁμοίων; ἔστι ποτὲ ἀρα ταυτὴ, ὅτε [k] θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις ἔτω [l] συμπολιτευόμενον, εἰς [m] μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς, μήτε κατηγορεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν;

§. 2. Παρατήρει [n] τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ἧς [o] ὑπὸ φύσεως μόνον διοικεμένου. εἶτα τοῖς αὐτὸ τοῦτο ποιοῦσιν, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει ἀμελυθήσεσθαί σε ἡ [p] ὡς ζώᾳ

a L.3.§.4. l.4.§.23.
b L.4.§.39.
c L.3.§.11.
d L.6.§.41. l.7.§.41.l.9. §.28.l.12.§. 5.
e L.3.§.4.
f L.2.§.3.l. 5.§.8.
g L.4.§.40.
h L.4.§.23. Inf.§.14.
i L.7.§.23. 25.
k L.5.§.27.
l L.3.§.11. l.4.§.3.l.12. §.36.
m L.6.§.41. l.12.§.12. 24.
n L.3.§.6. l.5.§.9.
o Inf.§.33.
p L.3.§.6.

ANNOTATIONES.

Ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι] Vide *l.* 3.§.4. & *l.*4.§.23. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Οὗτος ὁ πιστὸς, ὁ πεπεισμένος ἄριστα διοικεῖσθαι τὰ καθ' ἑκάστους, ἀμείλει πᾶσιν ὑπαρξεῖται τοῖς συμβαίνουσιν. *Hic fidelis, & cui persvasum est qa sunt in mundo optimè administrari, aqe certè fere animo omnia qæ eveniunt.*

Πάντα σοι πάρεστι] Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. *Ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.* qia ut Marcus *leg. spirit.*§. 2. Ὁ Χριστὸς τὰ πάντα τῷ πιστεύοντι γίνεται. *Christus credenti omnia factus est.* qod Pyladi Orestes Evripideus,

—— πάντα γὰρ τάδ' ἐστί μοι.
Omnia enim illa tu es mihi.

Πάντα σοι ἐν ἔχει] Vide *l.*4.§.39. Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. *Omnia simul adjumento sunt ad bonum. Julian. Orat.* 8. *Edit. Lipsiens. p.* 242. *B.*

Οὐθὲν μέλει μοι. τάμὰ γὰρ καλῶς ἔχει.
Nihil mihi cura est: nam mea præclarè se habent.

ubi pro γὰρ malim καὶ qæ in compendiosa scriptura facilè commutantur.

Παρὰ τῶν θεῶν πάρεστι] Vide *ad l.* 3.§.11.

Ἐπὶ σωτηρίᾳ τῷ τελείῳ ζώῳ] Mundi scilicet sive Dei. Vide *l.*4.§.40. & *l.*5.§.8. Laërtius *Zenone l.* 7. *c.* 147. Θεὸν δὲ εἶναι ζῶον ἀθάνατον, λογικὸν, τέλειον, νοερὸν, ἐν εὐδαιμονίᾳ, κακῶ παντὸς ἀνεπίδεκτον, προνοητικὸν κόσμου τε καὶ τῶν ἐν κόσμῳ. *Deum verò esse animal immortale, rationale, perfectum, sive intelligens, in beatitudine, nullámqe malum recipiens, providentiâ suâ mundum, & qa sunt in mundo administrans omnia.*

Γεννῶντα πάντα] Vide *l.*4.§.23.

Καὶ συνέχοντα] Vide *l.*12.§.30. De Christianis idem Justinus *Epist. ad Diogner. p.* 497. Ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ, τοῦτ' ἐστὶν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. ἐσκήνωται καὶ ἐν πάντων τῶν τοῦ σώματος μέλεσιν ἡ ψυχὴ, καὶ Χριστιανοὶ καθὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος. καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι. καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες (legendum divisim μὲν ὄντες) ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα. καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. *Quod est in corpore anima, hoc sunt in mundo Christiani. Dispersa est per omnia corporis membra anima, & Christiani per mundi civitates dispersi sunt. Habitat qidem in corpore anima, sed non est è corpore: sic & Christiani in mundo habitant, sed è mundo non sunt. Invisibilis anima in visibili corpore, tanqam in præsidio, conservata est: sic & Christiani cognoscuntur, dum in mundo commorantur; sed invisibilis est eorum cultus divinus. Inclusa qidem est anima in corpore, sed ipsa corpus conservatur: sic & Christiani detinentur qidem in mundo tanqam in custodia, sed ipsi mundum conservant.* vide reliqa: sunt enim elegantia.

Διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων] Vide *lib.*4.§. 21.& *lib.*7.§. 23,25.

Θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις συμπολιτεύεσθαι] Ità mundus, ex Stoicorum sententia Θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἕνα κοινὸν συναμφοτέρων πολιτῶν δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως. *Urbem diis hominibúsqe communem, in qo unà vitam exigerent justitiâ & virtute ducibus concorditer ac feliciter.* à Deo conditus, dicitur. Plutarchus *de commun. notit. c.* 13. & Cicero *de nat. Deorum l.* 2. *Mundum esse censent qasi communem urbem & civitatem hominum & deorum.* & Seneca *ad Marc. c.* 18. *urbem diis hominibúsqe communem.* Diodorus à Scaligero *ad Manil. l.* 5. addúctus. Ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. ὡς εἴ τις λέγοι, πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. *Mundus est collectio constans diis & hominibus. Ut si qis diceret, civitas constat ex principibus & illis subjectis.* Verum clarissimè Cicero *de leg. l.* 1. *Qid est, non dicam, in homine, sed in omni cælo, atqe terrâ, ratione divinius? qa cum adolevit atqe perfecta est, roborátur ritè sapientia. Est igitur, qoniam nihil est ratione melius, eáqe & in homine & in Deo, prima hominì cum Deo rationis societas. inter qos autem ratio, inter eosdem recta ratio communis est. qa cum sit lex, lege qoqe consociati homines cum diis putandi sumus. inter qos porrò est communio legis, inter eos communio juris est. qibus autem hæc sunt inter eos communia, & civitatis ejusdem habendi sunt. unde etiam universus hic mundus una civitas communis deorum atqe hominum existimanda est.* Vide Chrysippum *de finib. ad l.* 2. §. 16.

Θεοῖς συμπολιτεύεσθαι] De Christianis Paulus *ad Philip. c.*3. *v.* 20. Ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. *Nos autem ut municipes cælorum nos gerimus.* Et Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. *In terra degunt: sed in cælo politiam suam habent.* & *ibidem p.* 501. Τότε θεάσῃ τυγχάνων ἐπὶ γῆς, ὅτι θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται. *Tunc perspicies in terra degens, Deum in cælis mundum, velut aliqam rempublicam, gubernare.* qo loco Sylburgius mavult, ὅτι θεὸς ἐν ἀνθρώποις πολιτεύεται. at qid si legamus, ὅτι τυγχάνων ἐπὶ γῆς ἄνθρωπος, ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται; alii viderint. Clemens Alexandrinus in *protrept. p.* 72. *D.* Ὦ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας τοιύτης δυνάμεως, (pietatem ac religionem veram vult) δι' ἧς ἀνθρώποις συμπολιτεύεται Θεός. *ô sanctam & beatam hanc potentiam, per hanc Deus versatur unà cum hominibus.* Qi & *pedag. l.* 2. *c.* 10. Joannem Baptistam ait in eremo καλὰ γαληνῶν τῷ Θεῷ πεπολιτεῦσθαι, *tranqillè cum Deo versatum esse.* vide *l.* 5. §. 27. συζῆν θεοῖς.

Ὡς μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς] qod Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Ὁμογνωμονῆσαι τῷ θεῷ καὶ μηκέτι, μήτε θεὸν, μή τ' ἄνθρωπον μέμφεσθαι. *Idem cum Deo sentire, posthac nec Deum, nec hominem culpaturum.* vide *l.* 12. §. 12, 24.

Μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν] hoc est qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 18. Εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. *Placet Deo & probatus est hominibus.*

§. 2. Τί σε ἡ φύσις ἀπιζητεῖ, ὡς ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένου] *Observa qid natura tua requirat, qippe qi tantùm à natura gubernaris* Xylander. nec abscedit multùm Casavbonus. ego malim, *qatenus gubernatur à natura mera.* i. e. anima vegetativa, qam φύσιν meram appellat sæpius Marcus. hoc est qatenus nec sensu, ut bruta animantia, nec ratione, ut homo, ducitur. Sic *infrà* §. 33. Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἡ ψυχὴς ἀλόγου διοικεῖται. *Qa à natura mera, vel anima regitur irrationali.* De Stoicis Galenus *lib. qo animam differt corporis crasin seqi. c.* 4. Πειρῶμαί τι τὴν ψυχὴν εἶναι βέλτιον, καθάπερ καὶ τὴν φύσιν. ἀλλ' ὑγρότερον μὲν καὶ ψυχρότερον τὸ τῆς φύσεως, ξηρότερον δὲ καὶ θερμότερον τὸ τῆς ψυχῆς. ὥστε καὶ σῶν' ὕλη μέν τις οἰκεία τῆς ψυχῆς ἐστι τὸ πνεῦμα. *Animam spiritum aliqem esse volunt, qemadmodum & naturam, verùm humidiorem & frigidiorem natura spiritum: siccioremac calidiorem anima. Qamobrem hic spiritus peculiaris qdam anima materies est.* Hæc ergo Marci mens genuina. *permitte tibi,* inqit, *& admitte in te ea qæ natura tua poscere videtur, qà est vegetativâ facultate prædita; nisi, si id tibi qà animal, id est, vita tua sensitiva, adversari videbitur. tum qod natura tua, qà es animal, expetere visa fuerit, nisi id tibi qà es homo, & virtuti rationali, minùs consentaneum extiterit.* Ità nihil vult admitti, qod natura hominis, aut qà vitam meram cum stirpibus, aut qà sensum cum animantibus communem habet, si rationi rectæ, cujus imprimìs ratio habenda est, repugnaverit: vide *l.* 12.§.3. Marco Seneca lucem fœnerabit *Ep.* 92. *Qid ergò,* inqit, *si virtutem nihil impeditura sit bona valetudo, & qies, & dolorum vacatio, non petes illa, qidni petam? non qia bona sunt; sed qia secundum naturam sunt, & qia bono à me judicio sumuntur.* Et luculentiorem adhuc Aristoteles, *Ethic. ad Eudem. l.* 7. *c.* 15. Δεῖ πρὸς τὸ ἄρχον ζῆν, καὶ πρὸς τὴν ἕξιν καθ' ἣν ἐνέργειαν τὸν τοῦ ἄρχοντος. οἷον ὄλον πρὸς δεσπότην. ἔτι δὲ καὶ ἄνθρωπος φύσει συνέστηκεν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἕκαστον δὴ δίοι πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ζῆν. *Oportet juxta id qod imperat, juxtaqe habitudinem & actionem imperantis vitam instituere: velut servus juxta domini. Qandoqidem & homo ex imperante subditóqe*

ζώϱ φύσις. ἐξῆς ἢ ϖϱοφτηρήσειν, τί ἀπιζηλεῖ σϵ ἡ ὡς ζώϱ φύσις. καὶ παύϵται ϖϱοφτηρήσειν, ϵἰ μὴ χεῖρον μέλλϵι ἀφτήσϵσθαι, ἡ ὡς ζώϱ λογικῆ φύσις. ἔστι ἢ τὸ λογικὸν δίκαιος καὶ πολιτικόν. τούτοις δὴ κανόσι χρώμϵνος, μηδὲν ϖϵϱιεργάζϵ.

a L.9.§.9. 16.23.

b L.7.§.33. 64.

§. 3. Παῦν τὸ συμβαῖνον, ἢ τοι ἄτως συμβαίνϵι, ὡς πέφυκας αὐτὸ φέρϵιν, ἢ ὡς ἀ πέφυκας αὐτὸ φέρϵιν. ϵἰ μὲν οὖν συμβαίνϵι σοι ὡς πέφυκας φέρϵιν, μὴ δυσχέραινϵ. ἀλλ' ὡς πέφυκας φέρϵ. ϵἰ ἢ ὡς μὴ πέφυκας φέρϵι, μὴ δυσχέραινϵ. φθαρήσϵ) γάρ σϵ ἐπαναλῶσαν. μέμνησο μέντοι ὅτι c πέφυκας φέρϵιν πᾶν, ϖϵὶ ὃ ἐπὶ τῇ ὑϖολήψϵι ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν καὶ ἀνεκτὸν αὐτὸ ϖοιῆσαι, κ) φαντασίαν ἔ συμφέρϵιν ἢ καθήκϵιν σεαυτῷ ἔστο ϖοιεῖν.

c L.8.§.46.

d L.5.§.28. l.9.§.11. e L.11.§.18 f L.11.§.13.

§. 4. d Ἐι μὲν σφάλλϵ), διδάσκειν ϵ ἡμῶς, καὶ f τὸ ϖαϱοϱώμϵνον δεικνύναι. ϵἰ ἢ ἀδυνατεῖς, g σϵαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.

g L.9.§.42.

h L.5.§.8. l.7.§.75. i L.3.§.4. 11.16.

§. 5. h Ὅ, τι ἄν σοι συμβαίνῃ, ἔστό σοι ἐξ ἀϊδίου συνϵκλωσϵ ϖϵϱικατασκϵυάζϵτο. καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ τ αἰτίων i συνέκλωσϵ, τοῦ τι σοὶ ὑϖόστασιν ἐξ ἀϊδίου, καὶ τοῦ τούτου σύμβασιν.

k L.9.§.28. 39. * φύσει Xyl. φύσις f.l.11.§.18. l L.2.§3.4. m Sup.§.2. n L.7.§.22. o Inf.§.11. l.5.§.27. p Inf.§.20. l.6.§.45.

§. 6. k Ἐι τι ἄτομοι, ἢ τϵ * φύσϵις, ϖϱῶτον κείσθω, ὅτι l μέϱος εἰμὶ ἔ ὅλου m ὑϖὸ φύσϵως διοικουμένου. ἔπϵιτα, ὅτι n ἔχω πως οἰκείως ϖϱὸς τὸ ὁμογϵνῆ μέϱη. τούτων γὰρ μϵμνημένος, καθόσον μέν ϵἰμι, ο ἀδὲν δυσαϱϵστήσω τ ὅλ ἔ ὑϖϵνϵμομένων. p ἀδὲν γὰρ βλαβϵϱὸν τῷ μέϱϵι, ὃ

sit. tum obſerva, qid natura, qâ es animal, expoſcat. & hoc qicqid eſt, concede tibi, niſi natura tua, qâ es animal rationale, deterius indè ſe habitura ſit. qod eſt avtem rationale, protinus eſt & civile. his regulis uſus, nihil ulteriùs fategeris.

§. 3. Qicqid contingit, vel ità contingit, ut id ferre natus ſis, vel ut non ſis. ſi contingit ità, ut ferre natus ſis, nè gravatim te habeas, ſed prout natus es, feras. ſin ità contingat, ut ferre non natus ſis, nec ſic qidem graveris; ubi enim te abſumpſerit, & ipſum concidet. memineris tamen, naturâ eſſe comparatum te, ad qidlibet ferendum, qod in opinione tua ſitum eſt, ut tolerabile faciat, vel conducere tibi, vel officii eſſe, ut illud facias, cenſendo.

§. 4. Si qis fallitur, docendo comiter huic errorem ſuum indica. avt hoc ſi neqeas, te culpa, vel nec te etiam.

§. 5. Qicqid tibi contingit, ab æterno deſtinatum eſt tibi. cavſarúmqe ſeries ſibi invicem implexarum tui ipſius ſubſiſtentiam cum caſu illo ab æterno conglomeravit.

§. 6. Sive atomi obtinent, ſive natura regit univerſa; hoc primò ſtatuatur, partem eſſe me univerſi à natura adminiſtrati. deinde, neceſſitudine me qadam partibus generis ejuſdem eſſe conjunctum. ſiqidem iſta recordatus; qatenus pars ſum totius, nihil ægrè feram ab univerſo mihi attributum. neqe enim parti poteſt eſſe noxium, qod

ANNOTATIONES.

ditóqe conſtituitur, ac unumqódqe neceſſum habet ad principis ſui mores ſe accommodare. Et mox. *Ἐι τις ἦν ἄιϱεσις κ) κλῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν ϖοιήσει τὴν τοῦ θεοῦ μάλισα θεωϱίαν, ἢ σώματος, ἢ χϱημάτων, ἢ φίλων, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἄνλη ἀϱίση, καὶ ἄτος ὁ ὅϱος κάλλιστος. ἔι τις, ἢ δι' ἔνδειαν, ἢ δι' ὑϖεϱβολὴν ϖαλύϵι τὸν θεὸν θεϱαπεύϵιν καὶ θεωϱεῖν, ἄνλη δὲ φαύλη. Qa igitur electio poſſeſſióqe natura bonorum vel corporis, vel amicorum, vel reliqorum, conſiderare maximè Deum facit, præſtantiſſima eſt, atqe hic terminus eſt pulcerrimus. Qa verò vel ob defectum, vel ob exceſſum conſiderare, colerèqe Deum permittit minimè, ea peſſima eſt.*

A

Μηδὲν ϖεϱιεϱγάζϵ] *Nihil ages ſupervacaneum* Xylander. at verba monentis ſunt, non prompttentis. itaqe Caſavbonus *rebus otioſis nè faceſſas negotium tibi.* Malim ſimpliciter, *nihil ſatage*, vel, *nihil fategeris*; de re nulla ulteriùs ſolicitus ſis.

§. 3. Φθαϱήσϵ) γάρ σϵ ἐπαναλῶσαν] vide *ad l.7. §.33, 64. & l.8.§.46.*

Ἐπὶ τῇ ὑϖολήψϵι ἐστὶ τῇ σῇ φοϱητὸν ϖοιῆσαι] Seneca *Ep.78. Levem illum, dum putas, facies.*

Τοῦ συμφέϱϵιν] qid enim valetudinis & ſanitatis cavſſâ non ſuſtineas? vide *ad l.5.§.8.*

Ἢ τοῦ καθήκϵιν] *officii* cavſſâ qid non debeas? vide Apoſtolum *ad Roman.c.8. v.35,36. ad Hebr. c.11. v.35,36, 37. ad Phil. c.1. v.20, 21. & c.2. v.17.* Lucam *Act. c.20. v.23, 24. & c.21. v.13.* vide & *l.3.§.6.*

B

§. 4. Σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.] *Te* (inqit) *accuſa*, qi ſuccenſeas alteri ob illud, qod corrigere in ipſo non vales: *vel etiam nec te accuſaveris*, qòd corrigere neqeas; ſed feras qod corrigere non potes. Poteſt tamen aliter intelligi. Tuam agnoſce imbecillitatem, qi non potueris erroris illum convincere. qanqam nec hoc qidem vitio tibi vertendum fuerit. *curam* enim *exegeris*, *non curationem*; ut ſcitè Bernardus *ad Eugen. de conſider. l.4.* Cavtè itaqe Epictetus *l.3. cap.24.* *Ἐγὼ τὸ μὲν ἐμὸν ϖαύσω ἐξ ἄϖαιδος. ἐϖ' ἐμοὶ γάρ ἐστι. τὸ δ' ἀλλότϱιον ϖειϱάσομαι καθὰ δύναμιν. ἐξ ἄϖαιδος δ' ὃ ϖοιήσομαι. Ego ergò qod meum eſt qovis modo ſedabo, in mea enim poteſtate eſt; alienum verò pro viribi ſedare conabor, ſed planè ſedare non inſtituam.* qi etiam in eandem cum Marco ſententiam. *lib. 2. cap.26.* *Δεῖξον μάχην, καὶ ἀϖοστήσϵται. ἀν δὲ μὴ δεικνύῃς, αὐτὸς ἀνθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον ἐγκαλεῖ, ἢ τῷ μὴ ϖειθομένῳ. Pugnam ſi oſtenderis, deſinet. Si verò non oſtenderis, teipſum potius accuſato quàm eum qi tibi non obtemperabit.* Et *lib. eod. c.12.* *Δεῖξον ἀνθ' ὧν ἀληθεύϵις, κ) ὄψϵι ὅτι ἀκολουθεῖ. μάχϵται δ' ἂν ὃ μὴ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνῳ καταγίνου, ἀλλὰ μᾶλλον αἰτιάσου τῆς ἀδυναμίας σεαυτοῦ. Si demonſtraveris veritatem, videbis eum ſeqi. Qod avtem non demonſtraveris, noli deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.* Eundem vide & *lib. 4. c.5.* hoc idem differentem. vide *ad l.8.§.59. & l.9.§.11,42.*

C

§. 5. Ἐξ αἰῶνος] ità *lib. 5. §. 8.* *Ἐκ ϖϱοσεθϵμένων αἰτίων.*

D

Ἀπὸ τῆς ἀϖλανοῦς ἀϱχῆς] *A cauſſis antiqiſſimis.* vide *lib.4. §.26. & lib.8.§.20,23.*

Πϱοκαταστϱωνύϵι] vide *ad l.7. §.31.* Apoſtoli apud Lucam *Act. cap.4. v.28.* *Ὅσα ἡ βουλή σου ϖϱοώϱισϵ γϵνέσθαι. Qacunqe conſilium tuum prius prædeſtinavit ut fierent.* Et Petrus *ibidem c.2. v.23.* *Τῇ ὡϱισμένῃ βουλῇ καὶ ϖϱογνώσϵι τοῦ Θεοῦ. Definito illo conſilio & præcognitione Dei.* Et Jacobus *ibidem c.15. v.18.* *Κύϱιος ὁ ϖοιῶν ταῦτα ϖάντα, ἃ ἐστι γνωστὰ ἀϖ' αἰῶνος αὐτῷ.* Sive, ut alii codices exhibent; *Γνωστὰ ἀϖ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ ϖάντα ἔϱγα αὐτοῦ. Nota ſunt Deo ab omni avo omnia opera ſua.* Gregorius *in Job. l.12. c.1. Nulla, qæ in hoc mundo hominibus fiunt, abſqe omnipotentis Dei conſilio occulto veniunt; nam cuncta Deus ſecutura præſciens, ante ſecula decrevit, qaliter per ſecula diſponantur.*

E

Ἡ ἐϖιϖλοκὴ τῶν αἰτίων] i.e. *Series implexa cavſſarum:* ut Seneca *de benef. l.4. c.7.* ſive *immutabilis cavſſarum cohærentium ſeries*, ut *ad Helv. c.8.* Idem *de provident. c.5. Cavſſa pendet ex cavſſa; privata ac publica longus ordo rerum trahit.* ſed & Cicero *de divinat. l.1.* *Εἱμαϱμένην.* i.e. *fatum* definit *ordinem ſeriémqe cavſſarum, cùm cavſſa cavſſa nexa rem ex ſe gignit.* Et latiùs adhuc *de Nat. Deor. l.1. fatalem qandam neceſſitatem, qá qicqid accidit, id ex æterna veritate cavſſarúmqe continuatione fluxiſſe dicatur.* Idémqe eódem reſpiciens *de Fato: Niſi ex æternitate cavſſa cavſſam ferens hoc erit effectura.* ut ſit qaſi *εἱμάϱμένη τις αἰτίων* ſic dicta. Nec conſultè ſatis Henricus Stephanus, cùm in Lexico Ciceroniano aliam eſſe Græcæ, aliam Latinæ vocis notationem affirmat. *ſero* enim Latinum, unde *ſeries* & *ſertum* eſt, omnino εἱϱω Græcum. vide *ad l.7.§.9,49,75.* Trahit avtem huc Iſaacus Caſavbonus Perſii illud, *Sat.3. v.66.*

Diſcite, ô miſeri, & cavſſas cognoſcite rerum:

i.e. *cavſſas eorum*, inqit, *qæ homini eveniunt; qæ Stoici referebant ad legem fatorum.* qibus & Marci iſta ſubjicit.

Συνέκλωσϵ] Vide *l.3 §.11. & l.4.§.26.*

§. 6. Ἐι ἄϱομαι, ἄϱϵ φύσϵις] Malim *φύσις.* ut *l.11.§.18.* *Ἐι μὴ ἄϱομαι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα.* at Xylander *φύσει* legiſſe videtur. *Sive naturâ conſtat mundus.*

Μέϱος εἰμὶ τοῦ ὅλου] vide *ad l.2.§.3. & Caſavbonum ad Perſ. Sat.3. v.73.*

Οὐδὲν βλαβϵϱὸν τῷ μέϱϵι] vide *l.5.§.22. & l.6.§.45.* *Τὸ ἀνῆκον συμφέϱϵι τοῖς μέϱϵσι καὶ τῷ ὅλῳ. Idem prodeſſe parti & toti.* Ariſtoteles *polit. l.1. c.6.* Siqidem in toto pars eſt. itaqe Perſarum regi Ageſilai amicitiam ambienti, reſpondit is, *Οὐκ ἐϖιτϱέϖϵι φίλον ἀνῆκον Ἀγησιλάῳ ἰδίᾳ εἶναι. ϵἰ δὲ εἷς Λακεδαιμονίοις κοινῇ φίλος, δῆλον ὅτι ἀνῆκον ἔσαι. ἐϖ' ἄϖαντι γὰϱ κ) ἐκεῖνον ἀϱιθμεῖσθαι. Fieri non poſſe, ut ſuâ privatim amicitiâ frueretur. Sin Lacedæmoniis communiter omnibus amicus fieret, ſe qoqe in amicitiæ jus venturum, qandoqidem inter omnes etiam ipſe locum haberet.* Ælianus *l.10. c.20.* Qin &, ut Plato *Charm. p.464. D.* *Τῷ ὅλῳ δ' καλῶς ἔχοντος, ἀδύνατόν ἐστι τὸ μέϱος εὖ ἔχειν. Toto malè affecto impoſſibile eſt partem aliqam bene valere.*

qod universo conducit. neqe habet qicqam universum, qod non sibi conducat. cùm hoc naturæ omnes in commune sortiantur: mundi verò natura & hoc ampliùs obtineat, qòd à nulla cavssa externa cogi possit, ut sibi ipsi noxium qicqam producat. ubi ergò meminerim, partem esse me universi istiusmodi, futurum est, ut qicqid evenerit; gratum mihi acceptúmqe sit. in qantum verò necessitudine qadam ejusdem generis partibus conjunctus sum, nihil facturus sum, qod communionis jus violet: sed cognatorum potiùs rationem habebo, omnémqe conatum meum ad id dirigam, qod in commune conducat, & ab eo qod est huic contrarium, abstinebo. his ità peractis, vita prospera mihi fluat necesse erit. qemadmodum civi illi vitam prosperè fluere qivis existimet, qi in actionibus qæ civitatis secum ejusdem consortibus utiles sint, obeundis constanter perrexerit; & qicqid civitas ipsi attribuerit, gratanter acceperit.

§. 7. Universi partes, qotqot, inqam, mundi ambitu continentur, corrumpi necesse est. corruptionis nomine alterationem intelligo. hoc avtem, cùm sit necessarium, si & malum illis fuerit, cum universo sanè seqiùs ageretur, cùm partes ejus in alteratione freqenti agerent, &

τῷ ὅλῳ συμφέρει. [a] ἃ γὰρ ἔχει ἓν τὸ ὅλον, ὁ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ. παντῶν μὲν φύσεων κοινὸν ἐχόντων τοῦτο. τῆς δὲ τοῦ κόσμου φυσικῆς, τὸ μηδὲ [b] ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι βλαβερόν τι ἑαυτῇ γενναῖν. τῆς μὲν δὴ τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] μέρος εἰμὶ ὅλης τοιᾶσδε, [d] εὐαρεστήσω παντὶ τῷ ἀποβαίνοντι. καθόσον δὲ [e] ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, [f] ἀδίκου πράξω ἀκοινώνητον. μᾶλλον δὲ [g] σοχάσομαι τῶν ὁμογενῶν, καὶ [h] πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσαν ὁρμὴν ἑμαυτοῦ ἄξω, καὶ [i] ἀπὸ τ' ἀναντίᾳ ἀπάξω. τούτων δὲ ὅτω περιγινομένων, ἀνάγκη τὸν βίον [k] εὐροεῖν. ὡς ἂν καὶ [l] πολίτῃ βίον ἔυρυν εὐπνοήσειας πορεύοντι πρὸς πράξεων τοῖς πολίτοις λυσιτελῶν, καὶ ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἀποτάσσῃ, τοῦτο ἀσπαζομένῳ.

a Inf. §. 33. l. 8. §. 55.
b Inf. §. 7.
c L. 2. §. 9. l. 4. §. 14. l. 8. §. 7.
d L. 7. §. 54. 57.
e L. 7. §. 13.
f L. 8. §. 23. l. 9. §. 8. 9. 23.
g L. 3. §. 4.
h L. 9. §. 31.
i L. 2. §. 2.
k L. 2. §. 5.
l L. 6. §. 45.

§. 7. Τοῖς μέρεσι δὲ ὅλης, ὅσα, * φημὶ, περιέχεται ὑπὸ δὲ κόσμου, [m] ἀνάγκη φθείρεσθαι. λεγέσθω δὲ τοῦτο σημαντικῶς [n] δὲ ἀλλοιοῦσθαι. [o] εἰ δὲ (φημὶ) κακόν τι, καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο αὐτοῖς, ἐκ ἂν τὸ ὅλον καλῶς διεξάγοιτο, τῶν μερῶν εἰς * ἀλλοτρίωσιν ὄντων, καὶ

* delet Lug. An.
m L. 2. §. 3. l. 9. §. 19.
n L. 4. §. 3. 4. 5.
o L. 9. §. 21. l. 12. §. 23.
* ἀλλοίωσιν Xyl.

ANNOTATIONES.

valere. Potest qod inutile reipublica sit id cuiqam utile esse? Cicero *Offic. l.* 3. Qi & *ibidem. Ergò unum debet esse omnibus propositum, ut eadem sit utilitas uniuscujusqe & universorum; qam si ad se qisqe rapiat, dissolvetur omnis humana consociatio.*

Τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσειληφυίας] *Insuper acceperit*, i. e. insuper habeat, insitum atqe innatum habeat. *accepisse*, pro *habere*. Sic Joannes *Apoc. c.* 11. *v.* 17. de Deo; εἴληφας δύναμιν μεγάλην. *potentiam magnam accepisti*, i. e. *habes, exerces, exeris*. Sic *Psal.* 24. *v.* 4. Græci. ὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Vulgatus. *Non accepit in vanum animam suam.* i.e. *non vanè habet*. Hebræus *Ad vanitatem non effert*. ut Junius i. e. *vanitati non addixit.*

Τὸ μηδὲ ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι] Probat hinc, *nihil in* mundo admitti, qod universo, sive primæ cavssæ damnosum sit. Hoc enim naturæ cujusqe esse commune, ut nihil in se habeat, qod non conducat sibi; qod damnosum sit, multò minús: primam avtem cavssam à nulla alia cogi posse; nec omnino igitur istiusmodi aliqid admissuram; qia nec à se habeat, nec aliunde admittat. vide *l.* 5. §. 35. & *l.* 8. §. 56.

Οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον] Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 9. §. 22.

Σοχάσομαι τῶν ὁμογενῶν] Non animadverterunt interpretes usum vocabuli hujus apud Marcum nostrum. itaqe alter clavsulam hanc prorsus omisit, alter de *deliberationibus* interpretatus est. at σοχάζεσθαι Marco est *rationem habere*. Vide *ad l.* 1. §. 9.

Εὐροεῖν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Πολίτου βίον] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 2. §. 16.

§. 7. Σημαντικῶς τοῦ ἀλλοιοῦσθαι] *alterationem* potiùs esse vult, qam *corruptionem* vulgariter dicimus. rationem petas licet ex *l.* 5. §. 13. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 9. §. 34. Idem planè Hippocrates *de diæta l.* 1. *pag.* 8. Ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἀπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται ὅ, τι μὴ πρόσθεν ἦν. ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διαλυόμενα, ἀλλοιοῦται. νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἐξ ἀΐδεω εἰς φῶς αὐξηθὲν γενέσθαι. τὸ δὲ ἐν τῷ φάει ἐς ἀΐδεα μειωθὲν ἀπολέσθαι. *Nihil qidem omnino perit, neqe oritur qod prius non erat, verum invicem commixta & discreta alterantur. At homines existimant, id qidem qod ex orco in lucem avgetur, oriri: qod verò ex luce ad orcum immisuitur, perire.* sed & è priscis philosophis havd pavcis visum, τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν, ἀλλοίωσιν εἶναι, *generationem & corruptionem*, *alterationem esse*, monet Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Αεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταὐτὸ καὶ ἕν. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀλλοιοῦσθαί φαμεν. *Semper enim subjectum manet unum & idem: tale avtem alterari dicimus.* Ἔστι γὰρ ἀλλοίωσις, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητὸν ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν. *Alteratio enim est, qando manente subjecto, sensibili existente, transmutatur in ejus passionibus.* Ibidem *c.* 4. Itaqe Casavbonus *ad Baronii annal. appar. exerc.* 1. §. 10. *Fuit opinio vetustissimorum Græcorum, nihil è rebus creatis perire, sed mutari dunsaxat. mortem inane esse nomen sine re: nam revera mutationem esse, qam vulgus dicit mortem: qippe nihil creatum interire, sed formam aliam assumere.* (vide *ad l.* 9. §. 35.) *hoc est, uti illi dicere solebant,* ἀλλοιοῦσθαι. Hoc avtem Joannes Philoponus *ad Aristot. de gener. & corrupt. l.* 1. ab Homerico illo *Odyss. π. v.* 181. sumptum existimat.

Ἀλλοῖός μοι, ξεῖνε, ἰφθίμης νέον, ἢ πάροιθεν.

A *Alter mihi hospes appares ab illo qi ante.*

Ἀλλοῖος, inqit; non ἄλλος. ad qem locum Evstathium ex Grammaticis qibusdam inter ἀλλοίωσιν, ἑτεροίωσιν, & μεταμόρφωσιν distingventem vise sis. nam qòd ad illa Aristotelis *physic. l.* 5. *c.* 2. Ἡ μὲν δὴ κατὰ ποιὸν κίνησις ἀλλοίωσις ἔστω. *Motus igitur secundam qalitatem alteratio sit.* Simplicius; Ἔοικε τὸ τῆς ἀλλοιώσεως ὄνομα αὐτὸς ἐπιθεῖναι τῇ κατὰ ποιὸν κινήσει. *Ipse videtur alterationis nomen motui secundum qalitatem imponere.* non erat qòd Nogarola falsitatis argueret, adductis ex Ocello Lucano, Timæo Locro, & Platone, (nam planum illum Hermetis titulo indutum, cui larvam Casavbo-
B nus *ad Baron. appar. exerc.* 1. §. 10. detraxit, nihil moramur) locis qibusdam, qibus illi τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν, ἀλλοιώσεως nomine designant. Neqe enim hoc voluit Simplicius, neminem Aristotele priorem de ista motûs specie vocabulum illud usurpâsse: sed confusâ generalíqe magis notione τὸ ἀλλοιώσεως ῥῆμα priscos illos usurpâsse, dum non τὴν κατ' οὐσίαν tantùm, qam φθορὰν dicimus, sed & τὴν κατὰ ποιὸν etiam, eodem hoc nomine comprehendebant; qod Aristoteles accuratiùs ista distingvens; ad τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν duntaxat restrinxit. itaqe in locis ipsis à Nogarola adductis Plato duo motûs genera statuit, τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν περιφοράν, & τὸ
C κινούμενον πᾶν ἢ φέρεσθαι, ἢ ἀλλοιοῦσθαι. αὖται γὰρ, inqit, μόναι κινήσεις. ità ἀλλοιώσεως nomine, cum Marco istic, φθίσιν τε καὶ φθορὰν etiam comprehendit. *Corruptionem* itaqe nihil vult Marcus aliud esse, qàm *alterationem* qandam. Accedit Apollonius Thyanæus *Ep.* 66. sed adhuc παραδοξοτέρως, tam nec γένεσιν, qàm φθορὰν inficiatus. Θάνατος οὐδὲν ἄδηλος, ἢ μόνον ἐμφάσει, καθάπερ οὐδὲ γένεσις ἀδήλος, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ οὐσίας τραπὲν εἰς φύσιν ὤφθη γένεσις. τὸ δὲ φύσεως εἰς οὐσίαν καὶ ταῦτα θάνατος, ὅτε γιγνομένῳ καὶ ἀληθεῖ τινος ὅτε φθειρομένῳ ποτε. μόνον δὲ ἐμφανὲς ὄντος, ἀοράτου τε ὕστερον, τῷ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τῷ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς οὐσίας, ὅσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ τόπου. *Mors nulla est, cujuscunqe tandem sit, nisi*
D *specie & apparitione tantùm: qemadmodum neqe generatio cujusqam est nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursum in iisdem conversio natura in substantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solúmqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evaneſcat, qorum illud qidem sit ob materia densitatem: hoc avtem ob substantia tenuitatem, qa qum perpetuò maneat eadem, motu solùm differt & positione.* At è diverso Tertullianus *adv. Prax. c.* 27. *Transfiguratio interemptio est pristini. omne enim qodcunqe transfiguratur in aliud,*
E *desinit esse qod fuerat, & incipit esse qod non erat.* & clariùs adhuc *de resurr. carnis c.* 55. *Interpretabimur itaqe plenius & vim & rationem demutationis, qa fermè subministrat alterius carnis resurrectura præsumptionem, qasi demutari, desinere sit in totum, & de pristino perire. Discernenda est demutatio ab omni argumento perditionis. Aliud enim demutatio, aliud perditio. porrò non aliud, si ità demutabitur caro, ut pereat. peribit avtem demutata, si non ipsa permanserit in demutatione.* Servius *ad Æneid. l.* 6. *Elementorum perire, mutari est.*

Εἰς ἀλλοτρίωσιν ὄντων] ἀλλοίωσιν Xylander, rectè. qia ἀλλοιοῦσθαι præcesserat.

καὶ πρὸς τὸ φθείρεσθαι ἀφόρως κατασκευασμένα.
a L.2.§.11. γων a πότερον γὰρ ἐπιχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ
l.9.§.35. ἑαυτῆς μέρη κακῶν, καὶ πρεπωτικὰ τῷ κακῷ,
καὶ ἐξ ἀνάγκης ἔμπλωτα εἰς τὸ κακὸν ποιεῖν, ἢ
ἔλαθεν αὐτὴ τοιά δε ἄνα γενόμενα; ἀμφότερα
γὰρ ἀπίθανα. εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος τῆς φύσεως,
καὶ τὸ πεφυκέναι πεῦτα ἐζητοῦτο, καὶ ὡς γελοῖον,
b L.8.§.18. ἅμα μὲν φάναι b πεφυκέναι τὰ μέρη ἅ ὅλα με-
l.9.§.19. ταβάλλειν, ἅμα δ' ὡς ἐπί τινι τῶν παρὰ φύσιν
c L.8.§.15. συμβαίνοντι c θαυμάζειν, ἢ d δυχεραίνειν; ἄλ-
d L.2.§.17. λως τε, καὶ e τῆς διαλύσεως εἰς * ταῦτα γινομέ-
l.3.§.16.
e L.2.§.17. νης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίστατο. f ἤ τοι γὰρ σκεδα-
l.4.§.5. σμὸς στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ τροπὴ, g ἅ μὲν
* ταὐτὰ
f L.6.§.4. στερεμνία εἰς τὸ γαῶδες, ἅ δ' ὑγρὰ πνευματικὰ, εἰς τὸ ἀερῶ-
24. δες. ὥστε καὶ ταῦτα h ἀναληφθῆναι. εἰς τὸν ἅ ὅλα λέ-
g L.17.§. γον, εἴτε i καὶ πεῖοδον k ἐκπυρωμένα, εἴτε l ἀϊδίοις
50. h L.4.§.14. ἀμοιβαῖς ἀνανεωμένα. καὶ τὸ στερέμνιον ἢ, καὶ τὸ πνευ-
i L.5.§.13.l. ματικὸν μὴ φαντάζου τὸ ἀπὸ τῆς γενέσεως. πᾶν γὰρ
11.§.1. τοῦτο ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν, m ἐκ τῶν σιτίων καὶ
k L.3.§.3. l L.7.§.25. n ἐληλυθέναι ἀέρος τινὸ ἐπιῤῥοῆν ἔλαβεν. τοῦτο ἂν ὁ
m L.5.§.4. n L.6.§.15. ἔλαβε, μεταβάλλει, ἐχ ὅ ἡ μητὴρ ἔτεκεν. ὑπόθες δ',
o L.9.§.25. ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπαλέκει ο τῷ ἰδίως ποιῷ,

& ad corrumpendum multifariam eſſent comparatæ. nunqid avtem dicemus, avt naturam ipſam inſtituiſſe partes ſuas malo afficere, & ità condidiſſe, ut in malum incidere non nata tantùm eſſent, ſed in malum etiam neceſſariò inciderent? avt clam ipſâ iſtiuſmodi factas eſſe? nevtrum eſt veriſimile. fin, miſſo qis naturæ nomine, ità nata eſſe dicere voluerit, vide qàm ridiculum ſit, ut qi dicat univerſi partes mutare natas, idem hoc ipſum mutare illas, tanqam qod præter rerum ipſarum naturam contingat, miretur & ægrè ferat: præſertim, alia ut mittam, cùm in eadem ipſa reſolvatur unumqodqe, ex qibus conſtiterat. avt eſt enim elementorum, ex qibus concretum fuerat, diſſipatio, avt converſio, qicqid eſt ſolidi in terram, qicqid aërii eſt in aërem; ut & iſta in univerſi rationem redigantur, ſive illud certo temporis ſpatio revoluto deflagret, ſive viciſſitudinibus perpetuis jugiter renovetur. qin & ſolidum illud avt aëreum nè cogites, qod ab ortu primo extitit. hoc enim, qod nunc habes, omne heri ac nudiuſtertius ab alimentis aëréqe attracto influxit. hoc ergò mutat, qod pòſt acceptum eſt, non qod mater primò peperit. qanqam ponatur, illud ipſum te valde addicere huic peculiariter ſic affecto, ni-

ANNOTATIONES.

Τὰ ἑαυτῆς μέρη κακῶν] Ratiocinatio gemina ſuperiori; niſi qòd ibi ab impotentia, iſtic ab ignorantia, qarum nevtra univerſi naturæ competat, argumentatio inſtituitur. *Malum & damnoſum aliqid, illa nec neſciens admiſerit.* vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15. & *l.* 9. §. 34.

Εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος] Havd rectè ſatis iſta interpretes cepiſſe videntur. Ex aliorum qaſi mente iſta ſupponit: *Si qis*, inqit, *miſſâ natura illius univerſalis ordinatione*, qam ipſe forſan non agnoſcit, ità res eſſe ex ſuapte natura conſtitutas dicat, ut eâ ratione corruptioni & mutationi ſint obnoxiæ, is ſanè ex ſuis ipſius rationibus ſtultitiæ redarguetur, qòd miretur & indignetur mutari qippiam qod mutari natum ſit. Vis avtem conſeqentiæ minùs claret, niſi primum illud ex aliena ſententia præſumptum & ſubſtratum intelligatur. vide *ad l.* 4. §. 5.

Θαυμάζειν] Seneca *Ep.* 101. *Qid eſt ſtultius, qàm miravi id ullo die factum, qod omni poteſt fieri?* vide *l.* 8. §. 13.

Τῆς διαλύσεως εἰς ταῦτα] forſan, εἰς ταὐτὰ, *in eadem.* vide *l.* 4. §. 5. Epictetus *l.* 3. *c.* 13. Εἰς ὕδὲν δεινὸν, ἀλλ' ὕθεν ἐγένετο. εἰς τὰ φίλα καὶ συγγενῆ, εἰς τὰ τοιχεῖα. ὅσον ἦν ἐν σοὶ πῦρ, εἰς πῦρ ἄπεισιν. ὅσον ἦν γηδίον, εἰς γηδίον. ὅσον πνευματίον εἰς πνευμάτιον. ὅσον ὑδατίον, εἰς ὑδάτιον. *Non in malam rem, ſed eò, unde ortus es, ad amica & cognata, ad elementa. Qantùm ignis in te fuit, ad ignem redit; qantùm terræ, ad terram; qantùm venti, ad ventum; qantùm aqæ, ad aqam.* Ἅπαντα γὰρ φθείρεται εἰς ταὐτ' ἐξ ὧν ἐστιν. *Omnia enim in illa, ex qibus fiunt, corrumpuntur.* Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 2. *c.* 4. Ità Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 26. Ὁμολογοῦμεν τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος, εἰς τὰ ἐξ ὧν συνίστηκε γίνεσθαι. καὶ ἐ μόνον τὴν γῆν ἀναλύεσθαι. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ὑγρὸν προσχωρεῖν τῷ ὁμοφύλῳ. καὶ ἑκάστῳ τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς τὸ συγγενὲς τὴν μεταχώρησιν γίνεσθαι. *Confitemur reſolvi corpus hominis illas in partes, qibus ex partibus conſtat: neqe terram modò ad terram reduci; ſed & aërem & humorem ad ea qa generis ejuſdem ſunt, ſe conferre: omnibus in nobis partibus ad res ſibi cognatas tendentibus.*

Ἤτοι γὰρ σκεδασμὸς] vide *l.* 7. §. 32. & 49.

Εἰς τὸν ὅλον λόγον] vide *ad l.* 4. §. 14, 21.

Κατὰ περίοδον ἐκπυρωμένα] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 5. §. 13, 32.

Ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν] *Heri & nudiuſtertius.* id eſt, nuperrimè. proverbialis formula, de re havd ità pridem geſta. Sed uſitatiùs pro eadem χθὲς καὶ πρώην dicitur Ariſtophani *ranis act.* 2. *ſc.* 6. *n.* 120.

— χρώμεθα τούτοις τοῖς ποιηροῖς χαλκίοις
Χθές τε καὶ πρώην κοπεῖσι τῷ καλίφῳ κόμμεσι.
— *utimur improbis illis & ferreis,*
Qi nuper & heri ſunt procuſi, notâ qàm peſſimâ.

Plato *de legib. l.* 3. *pag.* 804. *C.* Τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. *Aliaqe aliis multa, ut ita dicam, heri & nudiuſtertius adinventa.* Idémqe *Alcib.* 2. *pag.* 453. *F.* Οἶμαι δέ σε ἐν ἀνήκοον εἶναι, ἤτοί γε χθιζά τε καὶ πρωίζα γεγενημένα. *Puto etiam avdiviſſe te nonnulla heri ac nudiuſtertius geſta.* qomodo Jobi *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ ἐσμεν. *Heſterni ſumus.* vide *ad l.* 4. §. 42. Strabo *l.* 1. de ſydere Canopo: Καὶ τὸν Κανωβον, ἐχθὲς καὶ πρώην καλωνομασμένον. *Et Canopum, cui nuper admodum factum eſt nomen.* Plutarchus *de igne & aqa pag.* 956. *A.* Ὕδωρ μὲν, ὅτε ἔξεστιν εὑρεῖν, ὅτε οὐκ ἦν ἀνθρώποις. οὐδέ τις ἐνεγκὼν λέγεται θεῶν ἢ ἡρώων. ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθὲς φασι καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως [ἐνεχθῆναι. πρὸ δὲ τούτου] βίος [ἄνευ] πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. *At verò dici non poteſt qando aqa caruerint homines: neqe ejus inventor deorum aliqis avt heroum perhibetur. Ignis uſus nuper adeò à Prometheo eſt repertus. Ita ſine igni, non abſqe aqa vita fuit.* ità enim locum illum ſupplendum avtumo. De Conſtantino Calamano Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 4. *c.* 5. Ὡς τὸ γένος ἀπεσβεσμένος, καὶ χθὲς καὶ πρώην, οἱ ἔξεν ὅλως, ἐγνώρισαν. *Qi obſcurâ familiâ ortus nuper admodum notus eſſe cæperit.* Pro eodem νῦν καὶ χθὲς dixit Sophocles in *Antigon.*

Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.
Hæc namqe jura non hodie ac heri vigent.
Sed æve ab omni: initia in occulto latent.

Grotius. Ex qo emendandi Plutarchi codices, qi in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 9. & *de commun. not. c.* 27. eódem alluſit. & χθὲς καὶ τῇμερον, Heliodorus. *l.* 7. *pag.* 359. Τὸ ξένον μειράκιον προτετίμηται ἡμῶν, χθὲς καὶ τῇμερον πεφοιτηδυκός. *Peregrinus hic adoleſcentulus prælatus eſt nobis & heri & hodie, obrepens qadam elegantiæ ſpecie.* Expreſſit hoc Catulli in *Epithalamio.*

Sordebant tibi villica
Concubina hodie atqe heri.

νῦν καὶ πάνυ. Ariſtoteles *polit. l.* 7. *c.* 10. Ἔοικε δ' ἐ νῦν, ὐδὲ πανυ, τὸ εἶναι γνώριμον τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφοῦσιν. *Videtur avtem non nunc, neqe pavlò ante hoc notum fuiſſe his, qi de republica philoſophantur.* Hebræi dicunt, תמול ſive אתמול ושלשום qod Græci vertunt, cum Marco noſtro, χθὲς, ſive ἐχθὲς καὶ τρίτην, & τρίτην ἡμέραν. *Geneſ. c.* 31. *v.* 2, 5. *Deut. c.* 19. *v.* 6. *Reg. l.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *c.* 10. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 5. & *lib.* 2. *c.* 5. *v.* 2. *Annal. l.* 1. *c.* 11. *v.* 2. aliqando etiam ἐχθὲς καὶ τρίτης. *Reg. l.* 4. *c.* 13. *v.* 5. qanqam laxius iſti, non pro *nuper* tantùm, ſed pro *jam olim* etiam uſurpant. Moſes *Exod. c.* 4. *v.* 10. גם מתשל גם משלשם qod Græci πρὸ τῆς χθὲς, & πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας. Latinus *ab heri & nudiuſtertius.* ſenſus eſt, *unqam antehac.* Cæterùm à priore illa formula havd multùm abludit Platonis illud in *Eutbydem. pag.* 190. πέρυσι ἢ πρωπέρυσι. Πέρυσι δὶ ἢ πρωπέρυσι ὐδέπω ἦσαν σοφά. *Anno ſuperiori, avt certè abhinc tertio nondum callebant.* Poſteriore Xenophontis illud *Hellen. l.* 3. Νῦν]ε καὶ πέρυσι. ἐσμὲν ὁι αὐτοὶ νῦν]ε καὶ πέρυσι. *& nunc & olim iidem ſumus.*

Τοῦτο ἔν ὃ ἔλαβε, μεταβάλλει, ἐχ ὃ ἡ μητὴρ ἔτεκεν] *Aliud*, inqit, *eſt qod nunc geris corpus, ſed & anima* (cùm aëreum qiddam hoc ſtatuat) *ab eis, qa mater tua enixa eſt*: cùm à cibo, qo veſceris, aëre, qem attrahis, maximam ſui partem, ex qa ea nunc conſtant, acceperint. vide *ad l.* 9. §. 20.

Ὑπόθες δ' ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπαλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ, ὐδὲν ὄντι, ὅμως, πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.] Iſtis, ut vitii ſuſpectis, Xylander notam adfixit. Caſaubonus qid ſecutus fuerit, non poſſum ex verſione aſſeqi. mihi aqam hærere agnoſco. interim obſervo verbum προσπαλέκειν qod Stephani Theſavrus ille luculentiſſimus non exhibet, Marco hîc uſurpatum; & in forma paſſiva qam vocant, Galeno, *de ſect. opt. c.* 20. verbis illis; ὅτα

nihil tamen obſtabit, qo minùs verum ſit qod jam dictum eſt.

§. 8. Nomina tibi ubi ſumpſeris iſta, boni, modeſti, veracis, prudentis, unanimis, magnanimi, cave neqando tranſnomineris, & amittas denuò nomina iſta; celeritérqe (ſiqid tale contigerit) ad ea revertaris. memineris avtem, prudentis nomen tibi denotare ſingularum rerum conſiderationem, animadverſionémqe ſedulam. una-

ἐδὲν ὄνπ ὄιμαι πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος σαυτῷ ταῦτα, ἀγαθὸς, εὐδήμων, ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε μήποτε μετονομάζῃ, καὶ ἀποβάλλοις ταῦτα τὰ ὀνόματα, καὶ ταχέως ἐπάνιε ἐπ' αὐτά. μέμνησο γὰρ, ὅτι τὸ μὲν ἔμφρον, ἐθέλε- b L. 8. §. 22.
τό σοι b σημαίνειν c τινὸ ἐφ' ἑκάστε πράγ- c L. 8. §. 7.
ματος ἐπίστασιν, καὶ d τὸ ἀπερεμπτον. d L. 6. §. 53.

τὸ

ANNOTATIONES.

Ινα μὴ δοκῶμεν τῇ λέξει προσπλέκεσθαι. Nè videamur vocabulo ipſi addicti eſſe; avt *ei pertinaciter adhærere*. Forſan ergò Marci mens fuerit. *Suppone verò, illud qod à matre traxiſti, eſſe ipſa qod nunc geris, & peculiares ſuas affectiones habet, te valde addicere, eidémqe qaſi implicitum tenere, cùm nihil hoc faciat ad id qod nunc dicitur, nec propterea obſtet, qò minùs verum id ſit.* Sed *ἐπίχω.* locum certè vel vitiatum vel mutilatum ſuſpicor.

Τῷ ἰδίως ποιῷ] Vide *l.* 9. §. 24.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Tu rectè vivis, ſi curas eſſe qod avdis.

Et mox.

Cùm pateris ſapiens emendatúſqe vocari,
Reſpondeſne tuo, dic ſodes, nomine? — &c.

Vide Epictetum *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. De clerico, Hieronymus *ad Nepot. Interpretetur primò vocabulum ſuum, & nitatur eſſe qod dicitur.* Plato *Epiſt.* 4. Φαινεῖς ἂν δεῖ ἡμᾶς γενέσθαι, ὅτι ἐσμὲν τοιοῦτοι οἱοίπερ φαμέν. *Itaqe conſtare omnibus debet tales nos eſſe qales videri volumus.* Syneſius *de regn.* Χρῆναι δικαίως τῇ σεμνῇ προσηγορίᾳ τὸ σεμνὸ πράγματος. *Meritò auguſtam hanc auguſta rei appellationem tibi vindicato.* Οὐ γὰρ τὰ ὀνόματα πίστις τῶν πραγμάτων ἐστὶ, τὰ δὲ πράγματα καὶ τῶν ὀνομάτων. *Neqe enim nomina rebus fidem adferunt, ſed res nominibus.* Dio Pruſæus *Orat.* 38. Præclarè Gregorius Nyſſenus *de profeſſ. Chriſt. pag.* 700. *B.* Ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἰατρὸς, ἢ ῥήτωρ, ἢ γεωμέτρης καλεῖσθαι ποθήσειεν, οὐκ ἂν δίκαιο τῇ ἀπαιδεύσιᾳ τὴν ἐπωνυμίαν ἐλέγχεσθαι, μὴ ἐνρισκόμενος ἐπὶ τῆς πείρας ὃ ὀνομάζεται. ἀλλ' ὁ καὶ ἀληθεύειν τι τούτων προσαγορεύεσθαι θέλων, ὡς ἂν μὴ ψευδώνυμος ἡ κλῆσις ἐλέγχοιτο, αὐτῷ ἐπιτηδεύμασι τὴν προσηγορίαν πιστώσηται. τὸν αὐτὸν καὶ ἡμᾶς τρόπον, εἴ πις τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆ Χριστιανῆ ἐπαγγέλματος ἐξετάζοντες ἑυρομεν, οὐκ ἂν ἐλοίμεθα μὴ εἶναι τοῦτο, ὅπερ τὸ ὄνομα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπαγγέλλεται; ὡς ἂν μὴ τὸ περὶ τῆ πίθηκε διήγημα καὶ ἡμῖν ἐφαρμόσεις. σπεδάζοιμεν δὲ ἀληθῶς, ὅπερ ὀνομαζόμεθα, τοῦτο καὶ εἶναι διὰ τῆς ὑγιλῆς πολιτείας. *Qemadmodum enim ſi qis medicus, vel orator, vel geometra vocari deſideràſſet, non admitteret ut propter imperitiam cognomen reprehenderetur, ſi facto periculo is non inveniretur, cujus nomine appellaretur: ſed qi verò harum alicujus profeſſionum nomine appellari vellet, ne falſò ſumpta appellatio convincatur, ipſo ſtudio atqe exercitio fidem faceret appellationi; eodem nos qoqe modo, ſi verum hominis Chriſtiani profeſſionis ſcopum ſcrutando invenerimus, nolumus non eſſe id, qod illud nomen pro nobis pollicetur, ne in nos etiam qadret id qod de ſimia vulgo narratur. Studeamus verè eſſe id, qod nominamur, per ſublimem qoqe vitæ rationem.* ſubjungit mox de ſimia Alexandrina, apologum, qem & Lucianus *in apologia* narrat: ac concludit deniqe *pag.* 703. *A.* Εἰ μὲν οὖν τὸ μὲν ὄνομά τις τῦ Χριστῦ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συνθεωρεῖται, μὴ δικαίοις τῷ βίῳ, καλαψεύδοιτο τῦ ὀνόματος ὁ τοιῦτος, καὶ τὸ προλαθὸν ἡμῖν ὑπόδειγμα, προσωπεῖον ἄψυχον, ἀνθρωπίνῳ χαρακτῆρι μεμορφωμένον, περιθεὶς τῷ πιθήκῳ. *Si qis igitur nomen qidem Chriſti ſumat, qæ verò unà cum hoc nomine conſiderantur, vitâ non exprimat, neqe repræſentet: is nomen ementitur, juxta propoſitam à nobis ſimilitudinem perſonam inanimam humana figura conformatam & aſſimilatam apponens.* Idémqe *de perfect. Chriſt. pag.* 709. *C.* ubi etiam fuſiſſimè hoc idem proſequitur: Ὄυκοῦν, ἐπειδὰν τῦ μεγίστε τε καὶ θειοτάτε καὶ πρώτε τῶν ὀνομάτων γένωνται παρὰ τῦ ἀγαθῦ δεσπότε ἡμῖν κοινωνοὶ, ὥστε τὸν τῆ ἐπωνυμίᾳ εἶναι τῦ Χριστῦ τιμηθέντας Χριστιανὸς ὀνομάζεσθαι. ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πᾶν τὸ ἐρμηνευτικὸ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματος καὶ ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι. ὡς μὴ ψευδώνυμοι ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ἐκ τῦ βίε τὴν μαρτυρίαν ἔχειν. ἐ γὰρ ἐκ τῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται. ἀλλ' ἡ ὑποκειμένη φύσις, ἥια δ' ἂν ᾖ σῶα ψυχὴ, διὰ τῆς προσφυῦς τῦ ὀνόματος σημασίας γνωρίζεται. *Quamobrem qum omnium maximum, & divinum, & primum nomen Domini noſtri bonitas impertiverit, ut Chriſti cognomine decorati appellemur Chriſtiani, neceſſe eſt, ut omnia nomina, qæ vocem hanc interpretantur, in nobis item conſpiciantur expreſſa, nè falſò vocati Chriſtiani videamur, ſed ex vita teſtimonium habeamus. Neqe enim ex appellatione res fiunt, ſed earum ſubjecta natura, qcunqe tandem illa ſit, aptè nominis ſignificatione declaratur.* Ignatius *ad Magneſ.* Πρέπον ἐστὶ μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εἶναι. ἐ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι, μακάριον ποιεῖ. *Decet non tantum vocari, ſed & eſſe Chriſtianum. non enim dici, ſed eſſe, beatum facit.* Ambroſius *de dignit. Sacerd. c.* 3. *Qod ſumus profeſſione, actione potiùs qàm nomine demonſtremus: ut nomen congruat actioni, & actio reſpondeat nomini; nè ſit nomen inane, & crimen immane. Nomen inane*; qia ut Salvianus *adverſ. avar. l.* 4. *Parùm ſunt vocabula, res ipſas non habentia.* Idémqe *de provid. l.* 4. *c.* 1. *Nomen ſine actu atqe officio ſuo, nihil eſt.* Ubi & mox ſubdit denuo, *Vocabula nihil eſſe ſine rebus. Crimen immane*, qia ut idem *ibidem. c.* 7. *Atrocius ſub ſanctí nominis profeſſione peccatur.* &, *c.* 11. *magis damnabilis eſt malitia, qam titulus bonitatis accuſat; & reatus impii eſt pium nomen.*

Μήποτε μετονομάζῃ ἢ ἀποβάλλοις] *nè qando iſta nomina amittas* Xylander, ut legendum ſit ἀποβάλλοις. alioqi vertendum, *num aliqando amittis*, &c. Xenophon *œconom. pag.* 852. *B.* Φυλάττῃ γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλῃς τὴν ἐπωνυμίαν, τὸ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς κικλῆσθαι. *Vehementer enim caves, ne cognomentum illud, qo vir bonus & honeſtus appellaris, amittas.* Caſſiodorus *l.* 8. *Ep.* 18. *Sumpſiſti nomen ex meritis: cuſtodi, ut ſemper lateris veritate vocabuli. nam cùm omnis appellatio ad declarandas res videtur impoſita, nimis abſurdum eſt portare nomen alienum, aliud dici, qàm poſſit in moribus inveniri.* vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 4. §. 16. & *l.* 6. §. 38. & Epictetum *ad l.* 9. §. 37. μετονομάζεσθαι, *tranſnominari.* Svetonius *de claris Gram. c.* 18. *L. Craſſitius cognomine Paſides, mox Panſam ſe tranſnominavit.*

Ἐθέλετό σοι σημαίνειν] *ſignificare volebat.* id eſt, ſignificabat. Galenus pariter *de affect. dignoſc. & cur. c.* 1. τί ποτε βέλεται σημαίνειν. Et Ariſtoteles *Soph. elench. l.* 1. *c.* 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν. *ſignificare vult.* id eſt, ſignificat, σημαίνει. τὸ βέλεσθαι ſæpenumero παρέλκει. Sic Ariſtoteles *polit. l.* 2. *c.* 2. Καὶ βέλεταί γ' ἤδη ποτὲ εἶναι, πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνει τὴν κοινωνίαν εἶναι τῦ πλήθους. *Et vult qidem tum eſſe civitas, cum habet ſufficientiam multorum ſocietas.* εἶναι βέλεται. id eſt, ἀληθῶς ἐστι, &c. *eſt revera ſalétqe dici.* Sylburgius. & *l.* 5. *c.* 10. Βέλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ κεκλημένοι τὰς οὐσίας, μηδὲν ἄδικοι πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηδὲν. *Vult autem rex eſſe cuſtos, ut qi divitias habent, nihil injuſtum patiantur, nec etiam populus afficiatur contumeliis. vult eſſe.* id eſt, eſt. Libanius *Orat.* 3. *pag.* 112. *C.* Καὶ κρεῖττοσιν φαινέσθαι τῆς παροιμίας, ἣ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδῶ βέλεται. *Ac fore, ut meliores apparerent adagio, qod pudorem oculis definire vult. definire vult.* id eſt, definit. Jacobus *Epiſt. c.* 4. *v.* 4. Ὅς ἂν οὖν βεληθῇ φίλος εἶναι τῦ κόσμε, ἐχθρὸς τῦ Θεῦ καθίσταται. *Qicunqe ergò amicus voluerit eſſe mundi, inimicus Dei conſtituitur. qicunqe eſſe voluerit.* id eſt, qicunqe fuerit. τὸ θέλειν pariter uſurpatum reperias, ut *ſuprà.* ſic Plato in *Sympoſ.* ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ἡ λύγξ. *ſi ceſſare voluerit.* id eſt, ceſſaverit ſingultus. Evripides *Troad. v.* 26.

Ἐρημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακὴ,
Νόσῳ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.
Qum enim infelix ſolitudo civitatem occupárit,
Laborat deorum cultus, neqe dii coli ſolent.

ſic Homerus *Il. ά. v.* 91. ἴυχεται εἶναι. *eſt.* Epiphanius *hæreſ.* 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λέγειν ἅλιόν τε καὶ σελήνην. *Navigia dicit Solem & Lunam.* Joannes *Evang. c.* 7. *v.* 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτῦ ποιεῖν. *Si qis voluerit qod ille vult facere.* id eſt, ſi qis fecerit. ità pro eo qod Matth. *c.* 20. *v.* 26, 27. & Marc. *c.* 10. *v.* 43, 44. ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι. *ſi qis voluerit fieri magnus inter vos* &, πρῶτος εἶναι. *primus fieri.* Luc. *c.* 22. *v.* 26. habet. ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, & ὁ ἡγούμενος. Diſertiſſimè *Act. c.* 2. *v.* 12. τί ἂν θέλοι τῦτο εἶναι; *Qid hoc eſſe velit? Qid hoc ſibi vult?* ſive, *Iſtud, qid eſt?* nos diceremus What may this be. Seneca *de ira. l.* 2. *c.* 9. *qid ſi qis iraſcatur?* & mox, *qid ſi mirari velit.* id eſt, *qid ſi miretur?* utì mox ibidem. vide *ad l.* 4. §. 6. & *l.* 5. §. 22.

Διαληπτικὴν ἐπίστασιν] *ſcientiam de ſingulis rebus percipiendi* Xylander. *percipiendis*, forſan ſcripſerat. meliùs Caſavbonus, *objecti cujuſvis enixam & intelligentem conſiderationem.* ἐπίστασιν, non ἐπιστήμην malim tamen διαληπτικὴν diſceptativam reddere. qomodo διάληψιν pro *diſceptatione* Marcus uſurpavit, *l.* 1. §. 10. ἐν τρόπῳ συνδιαλήψεως.

Ἀπερισπάστως] *Sine diſtractione* Caſavbonus. *qi cogitationibus alienis non occupatur* Xylander. imò, *animadverſionem ſedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* id eſt, ut nihil negligat, & minùs animadverſum tranſmittat, ità *l.* 5. §. 5. μὴ παρεισπνεόμενον. *non negligens, non neglectim habens.* &

a Sup. §. 6. Inf. §. 11. τὸ δὲ σύμφορον, a τὴν ἀνάσσιον ἀποδέξιν τῶν ἀπὸ
b L. 5. §. 25. τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμομένων. τὸ δὲ b ὑπέρ-
c L. 5. §. 26. φορον, τὴν ὑπ' ἔξοσιν ἢ φρονήσεως μορίου c ὑπερ-
λείαν ἢ ταραχείαν κίνησιν τῆς αἰσθήσεως. καὶ τὸ δοξάζειν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐὰν οὖν
d L. 6. §. 2. l. 8. §. 1. d διατηρῇς σεαυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ὀνόμασι, d μὴ γλι-
χόμενος ἢ ὑπ' ἄλλων καὶ ταῦτα ὀνομάζεσθαι, ἔσῃ
e L. 7. §. 2. ἕτερος, καὶ e εἰς βίον εἰσελθεῖν ἕτερον. τὸ γὰρ ἐπὶ
f L. 4. §. 32. τοσοῦτον εἶναι, οἷος μέχρι νῦν γέγονας, καὶ ἐν βίῳ τοιούτῳ, παραφόρεσθαι καὶ μολύνεσθαι, λίαν ἐστὶν ἀναισθήτου καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιθρώτοις θηριομά-

nimis nomen, exceptionem eorum omnium ſpontaneam, qæ à natura communi fuerint aſſignata. magnanimi verò, ſubvectionem mentis ſupra omnem lenem aſperúmve carnis affectum, ſupra gloriolam, ſupra mortem, & ejuſmodi univerſa. Intra nomina igitur iſta ſi te continueris, nec ut alii his te titulis cohoneſtent concupiveris, alius jam futurus es, qàm pridem fueras, aliámqe inituras vitæ rationem. etenim talis perſiſtere, qalis hactenus fueris; & in vita iſtiuſmodi fœdè volutari ac diſcerpi, hominis eſt ſenſûs expertis planè vitæqe nimis avidi, nec beſtiariis illis abſimilis,

qi

ANNOTATIONES.

l. 6. §. 50. *γίνεσθαι ἀπροσδυμότατος. ſedulò attendere, atqe animum adhibere.* Sunt autem vocabula iſta porticûs peculiaria, qæqe vix alibi reperias. aliud pavlò videtur, qod *l.* 7. §. 54. *Μήτι ἀκατάλληλον παρεισρεῖ. Ne qid incompertum clam ſubrepat.*

Σύμφορον] *Prudens* Xylander. *Concors*, potiùs, ſive *conſentiens*, qod & explicatio adjuncta docet.

Τὸ δὲ ὑπέρφορον] in ſeqiorem partem vocabulum hoc ſæpius uſurpatur. ità ὑπέρφορον, ὁ ἀλαζών, *inſolens, arrogans.* Ὑπέρφορον δὲ ὄντως ὁ Πολέμων, ὡς πόλεσιν ἀπὸ τοῦ πρύτανεως, δυνάσαις δὲ ἀπὸ τοῦ μὴ ὑφεσθαι τινος, θεοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου διαλέγεσθαι. *Polemon enim tantâ contumaciâ utebatur, ut cum civibus tanqam præſtans: cum principibus, ut neqaqam inferior: cum Diis, ut aqalis colloqi videretur.* Philoſtratus *in vit. Sophiſt. pag.* 534. qo loco & qàm inſolenter erga Antoninum Pium ſe geſſerit, narrat. Et indè ὑπερφρονεῖν, ὑπερορᾶν, καταφρονεῖν. *contemnere, deſpectui habere.* Thucydides *l.* 3. *pag.* 198. *C.* in *Cleon. Orat.* Πίφυκε γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. *Nam & alioqi naturâ comparatum eſt, ut qiſqe eos, à qibus colitur, contemnat: illos qi ſe non ſummittunt ad ipſius obſervantiam, admiretur.* verùm hîc cùm de voluptatum, dolorum, mortis ipſius contemptu ac qaſi conculcatione, ſuperatione ſaltem agatur, qomodo & Plutarcho *in Lacon. inſtit.* ἡδονῶν ὑπερφρονεῖν, *voluptates deſpicere*; & τὸ ὑπέρφορον pro *animi ſublimitate* Thucydidi *l.* 2. dicitur: laudis ac decoris potiùs ſignificatum obtinet. nec diverſo ſenſu τὸ καταφρόνημα καὶ ἡ καταφρόνησις apud eundem Thucydidem eodem *lib. pag.* 148. *B.* in *Pericl. Orat.* uſurpatur: ubi ſuos hortatur, ἵνα τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. αὔχημα μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας ἐυτυχοῦς καὶ δηλῷ τινι ἐγγίνεται. καταφρόνησις δέ, ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πιστεύῃ τῶν ἐναντίων περίεχειν. *Convenitqe adverſus hoſtem ire nos, non modò confidentes, ſed etiam deſpicientes haſtes. Siqidem confidentia ex improviſa qoqe proſperitate in ignavum etiam aliqem cadit: deſpicientia verò innaſcitur ei, qi ex providentia credit ſe haſtibus ſuperiorem fore.*

Τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονητικοῦ μορίου ὑπερ λείαν ἢ ταραχῶδη κίνησιν] *Evectionem*, ſive *elevationem mentis ſupra omnem voluptatem & dolorem*, uſitata enim eſt Marco periphraſis illa hoc ſenſu, λείας καὶ ταραχείας κινήσεως, vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 5. §. 26. ὑπέρτασις vocabulum ſatis infreqens. Verùm verbum ipſum ὑπερτείνειν crebriùs uſurpatur, eodem ipſo ſenſu, qo nomen hic ſumitur. Sic enim Ariſtoteles *ethic. l.* 3. *c.* 1. ἃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει, καὶ μηδεὶς ἂν ὑπομείναι. *qa naturam humanam tranſcendunt. nec ſuſtinere qiſqam poſſit.* Et Thucydides *lib.* 2. Ἀπὸ κερκίδων δύο ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τὸ τεῖχος. *Ex duabus antennis murum tranſcendentibus*, ſive *ſupra murum ſe attollentibus.* & indè ὑπερτονὶς, τὸ ὑπερανίσχον. Svidas.

Μὴ γλιχόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων ταῦτα ὀνομάζεσθαι] Flaccus pariter *l.* 1. *Epiſt.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector, ego ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras, ſi volet, auferet; ut ſi
Detulerit faſces indigno, detrahit idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtisqe recedo.
Idem ſi clamet furem, neget eſſe pudicum,
Contendat laqeo collum preſſiſſe paternum,
Mordear opprobriis falſis? mutémve colores?
Falſus honor juvat, & mendax infamia terret,
Qem niſi mendoſum & mendacem? —

Seneca *Ep.* 59. *Illud præcipuè impedit, qòd citò nobis placemus: ſi invenimus, qi nos bonos viros dicat, qi prudentes, qi ſanctos, agnoſcimus. nec ſumus modicâ laudatione contenti: qicqid in nos adulatio ſine pudore congeſſit, tanqam debitum prendimus. optimos nos eſſe, ſapientiſſimos, affirmantibus aſſentimur; cùm ſciamus illos ſæpe mentiri. adeóqe indulgemus nobis, ut laudari velimus in id, cui contraria qàm maximè facimus.* Lipſius *cent.* 1. *Epiſt.* 77. *Mihi ſententia de me, niſi apud me, non fertur; nec qis ſim, alios rogo.* hoc eſt qod Apoſtolus ad *Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 3. Ἐμοὶ δὲ εἰλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας. *Mihi verò pro minimo eſt, qod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio.*

Φιλοψύχου καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιθρώτοις θηριομάχοις] Alluſit

A eódem Seneca, qò Marcus iſtîc *Epiſt.* 94. videndus *ad l.* 4. §. 47. Verúm ille moræ tantùm brevitatem notans in mortis dilationem enixiùs expetentibus; Marcus miſeram fœdámqe vitæ ſortem ipſâ morte etiam minùs tolerabilem. de qa & Seneca *Epiſt.* 101. Indè illud *Mæcenatis turpiſſimum votum, qo*
B *& debilitatem non recuſat, & deformitatem, & nouiſſimè acutam crucem, dummodo inter hæc mala ſpiritus prorogetur.*

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxâ:
Tuber aſtrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
Vita dum ſupereſt, bene eſt.
Hanc mihi; vel acutam
Subdo ſuſtineo crucem.

(ità reſtituit, Lipſio feliciùs, puto, Acidalius, qæ corruptiſſima priùs proſtabant) *qod miſerrimum orat, ſi incidiſſet, aqa-*
C *tur; & tanqam vita petitur, ſupplicii mora: contemptiſſimum putares, ſi vivere velles uſqe ad crucem. Tu verò, inqit, ne debilites licet, dum ſpiritus in corpore fracto & inutili maneat: deprayes licet, dum monſtroſo & diſtorto temporis aliqid accedat: ſuffigas licet, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas. eſt tanti, vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum*
D *differat id qod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. eſt tanti, habere animam, ut agam. qid hinc optes, niſi deos facile? qid ſibi vult iſta carnifis effœminata turpitudo, qid tmeris dementiſſimè pactio? qid tam fœda vita mendicatio? hinc putas unqam recuſaſſe Virgilium,*

Uſqe adeóne mori miſerum eſt? —

optat ultima malorum, & qa pati graviſſimum eſt, extendi & ſuſtineri cupit: qà mercede? ſcilicet, vita longioris. qid autem hujus vivere eſt? diu mori. invenitur aliqis qi malit inter ſupplicia tabeſcere, & perire membratim, & totiens per ſtillicidia amittere animam, qàm ſemel exhalare? invenitur qi velit ad-
E *actus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in fœdum ſcapularum ad pectoris tuber eliſus, cui multa moriendi cauſſa etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? nega nunc magnum beneficium eſſe naturæ, qòd neceſſe eſt mori. Multi pejora paciſci adhuc parati ſunt: etiam amicum prodere, ut diutiùs vivant, & liberas ad ſtuprum manu ſuâ tradere, ut contingas lucem videre tot conſciam ſcelerum. Excutienda vita cupido eſt: diſcendumqe nihil intereſſe qando patiaris, qod qandóqe patiendum eſt. qam bene vivas refert, non qamdiu. ſæpe autem tu hoc eſſe bene, nè diu.* Vide
F *ad l.* 4. §. 40. & *lib.* 8. §. 58. & *l.* 9. §. 2. Auguſtinus *Ep.* 45. *Qantis laboribus agitur, ut longiore tempore laboretur, & mors cùm impendere ceperit, idcò cavetur, ut diutiùs timeatur? qibus excruciantur doloribus, qi curantur à medicis, & ſecantur? nunqid ut non moriantur? non, ſed ut aliqanto ſerius moriantur. multi cruciatus ſuſcipiuntur certi, ut pauci dies adjiciantur incerti. Et nonnunqam ipſis doloribus victi contemnt moriuntur, qos mortis timore ſuſcipiunt. Et cùm omnino non eligant vitam finire nè doleant, ſed dolere nè finiant, accidit eis ut doleant & finiant: non ſolùm, qia & ſanari utiqe vicem finiunt poſſe dolores, qa tantis comparata, nec ſempiterna eſſe poteſt, qa mortalis eſt; nec diuturna, qia tota brevis eſt; nec de ipſo brevi ſpatio ſui ſecura, qia ſemper incerta eſt: verùm etiam, qòd aliqando eam dolore finierunt, qam nè finirent, dolere voluerunt.*
Sophocles *Ajace:*

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τῷ μακρῷ χρόνῳ βίου
Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.
Τί γὰρ πρὸς ἡμᾶς ἡμέρα τέρπειν ἔχει
Προσθεῖσα, κἀφελοῦσα τῷ κατθανόντι;
Οὐκ ἔστι πρᾶγμα τῶνδε μὴ λόγῳ βροτοῖς.
Ὅστις * κεναῖσιν ἐλπίσιν ἡσθεὶς ἔχει
Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρὴ. ταῦτ' ἀκούσας λόγον.
Optare vita ſpatia longæva viro
Deforme, nullum cui levamentum eſt mali.
Nam qid diei rurſus & rurſus dies
Adjecta prodeſt, amplians ſemper mori?
Me judice nullius pretii eſt homo,
Cui ſpes inanis credulam mentem ſeves.

Pal-

* καλῶς *Henricus Stephanus,*

qi semiadesi, vulneribus saniéqe oppleti, in diem crastinum tamen reservari supplicant, iisdem ungvibus morsibúsqe iidem ejusmodi planè objiciendi. tu verò in nomina pavca hæc inde te. & siqidem in illis persistere potes, persistas, tanqam in fortunatorum insulas qasdam trajectus; sin excidere, nec statum tueri posse te senseris, in angulum aliqem, ubi possis aliqid, avdacter te conferas; vel etiam è vita omnino discedas, nec iratus tamen, sed simpliciter, liberè, modestè, hoc unum duntaxat in vita memoratu dignum executus, qòd è vita sic exieris. ad nominum avtem istorum recor-

χοις, ὅι τινες μεσοὶ τραυμάτων καὶ λύθρῳ, ὥσθ' καλῶσιν ὅμως [a] εἰς τὴν ἄνεμον φυλαχθῆναι, παρεβληθησόμβροι τοῖσι τῆς αὐτῆς ἴουξι καὶ δήγμασιν. ἐμβιβάσαιον ἂν σαυτὸν εἰς [b] τὰ ὀλίγα τάυτα ὀνόματα. κἂν μὲν ἐπ' αὐτῷ μένῃν δύνῃ, [c] μένε, ὥσπερ εἰς μακάρων τινὰς νήσους μεταχωρισμένους. ἐὰν δ' αἴσθῃ ὅτι σκληπίους, καὶ ἀθυκρατίους, ἄπιθι θαρρῶν εἰς γωνίαν τινὰ, ὅπου χρησιμὸς. ἢ καὶ παντάπασιν [d] ἔξιθι ζῆς βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἀπλῶς καὶ εὐλαβήμενος, [e] ἓν γε ἔτι μέγιστον πράξας ἐν τῷ βίῳ, τὸ ὥτως ἐξελθεῖν. πρὸς μόνοι τὸ [f] μεμνῆσθαι

[a] L.4.§.15. 47.50.
[b] L.2.§.5.
[c] L.6.§.30.
[d] Inf. §.52. l.8.§.47.
[e] L.6.§.2.
[f] L.3.§.11.

ANNOTATIONES.

Pulcrum agere vitam, nobilem, avt pulcrè decet
Obire. habes qodcunqe dicendum fuit.

Grotius. Idémqe *Electrâ*:

Τί γὰρ βροτῶν ἂν τοῖς κακοῖς μεμιγμένον,
Θνήσκειν ὁ μέλλων τῷ χρόνῳ κέρδος φέρει;
Morte appetente, qem cingunt hominem mala,
Dilatio brevicula qid lucri ferat?

Grotius.

Ὄνειδος τὸ μὴ ζῆν πρέπουσι ἐς' ἢ ζῆν κακῶς.
Indecorâ vitâ satius est non vivere.

Evripides Pirithoo, apud Stobæum *tom. 2. tit.* 122. contrà planè qàm apud eundem Iphigenia *in Avlide*,

— μαίνεσθαι δ' ὅστις ἴυγξεται
Θανεῖν. κακῶς ζῆν πρεῖσσον, ἢ θανεῖν καλῶς.
— desipit qi vult mori:
Molestèsqe vivere malè, qàm mori bene.

Lipsius, sive, ut Grotius.

— qi mori properat, furit.
Molesta vita melior, qàm pulcrè mori.

ubi *modesta* pro *molesta* perperam profert. Seneca *Ep.* 77. *Cæsar, cùm illum transeuntem per Latinam viam, unus ex custodiarum agmine, demissâ usqe in pectus vetere barbâ, rogares mortem, Numqid enim, inqit, vivis?* Et de Herodico Plato *polit. l.* 3. Et ex Platone Plutarchus *de sard. numin. vind.* qi cùm in morbum insanabilem incidisset, γυμναστικὴν ἰατρικὴν primus hominum adjunxit, eâqe ratione vitam diutiùs sustinuit, ὅτι μᾶλλον ἐποίησε τὸν θάνατον αὑτῷ καὶ τοῖς ὁμοίοις νοσῆσι. *non vitam illum sed mortem sibi, similesqe laborantibus diuturniorem reddidisse. Plurimum* avtem *refert, vitam aliqis extendat, an mortem.* Seneca *Ep.* 68. Hinc Oedipi qerela illa de filiæ pietate importuna in Senecæ, si Senecæ saltem, *Thebaid.*

— Qid me, mata, pestifero tenes
Amore vivam? fumus extendit meum,
Longásqe vitæ ducit exequias patris.
Aliqando terrâ corpus invisam tege.
Pectas honestè monte, pietatem vocas
Patrem insepultum trahere. qi cogit mori
Nolentem, in aqo est, qiqe properantem impedit.
Occidere est, vetare capientem mori.
Non tamen in aqo est: alterum gravius reor.
Malo imperari, qàm orbi mortem mihi.

Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. c.* 8. *p.* 491. *B.* Τὸ ζῆν διὰ τῶν καταδυμίων ἀπόλαυσιν αἱρετὸν ἴσι τοῖς τῷ βίῳ μετέχουσι. ὡς εἴγε τις ἐν ὀδύναις διαβιῴη, πολὺ πολὺ τῷ τοιούτῳ τὸ μὴ εἶναι τῆς ἀλγεινῆς ἕναι προλιμπάνεται κρεῖττον. *Vivere est eligendum iis qi vitæ sunt participes propterea qod fruantur iis qæ sunt grata et & jucunda. Nam si qispiam in doloribus & angoribus vitam transigerat, eò longè præstabilius judicatur non esse qam esse in dolore.*

Θηριομάχοις] qi cum bestiis depugnaturi committebantur, vel eisdem laniandi objiciebantur, *bestiariis.* indè θηριομαχῆσαι Paulo Apostolo usurpatum, *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 32. sed sensu, puto, diverso. de qo alibi, cum Deo bono dicturi sumus.

Τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασι] Micyllus apud Lucianum in *Cataplo. p.* 432. Πρῶτον ἢ πύματον οἱ αὐτοὶ ὀδόντες παρεμένουσιν. *Sive primum, sive postremum, iidem me dentes manent.* vide *ad l.* 4. §. 47.

Ἐμβιβάσαιον ἂν σαυτὸν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα.] Mericus Casaubonus metaphoram esse avtumat *à navem conscendentibus* ductam. atqe ità τὸ ἐμβιβάζειν qandoqe usurpatur. Libanius *de servit. Orat.* 31. *p.* 644. *A.* Ἐκ τῆς μοίρας εἰς ναῦν ἐμβιβασθεὶς, ἀντὶ τῆς ἀρούρας πέλαγος τέμνει. *A sorte fatali in navem intrusus pro terra pelagus scindit.* Plato ἐμβιβάζων σε εἰς πλοῖον. Eò magis forsan, qia de *insulis* subjunctum est. potest tamen & ab *aqis*, sive *balnearibus*, sive *tinctoriis* tractum videri. de his enim τὸ ἐμβιβάζειν qoqe dicitur. Dioscorides *lib.* 1. *cap.* 189. Ἐμβιβάσθω ἐν βαλανείῳ. *In balneum descendat.* & Galenus *ad Glavcon. l.* 1. *c.* ἐμβιβάζω σε τῷ ὕδατι. ut sit sensus, *inde, immitto, ingere, immergo te penitus in istu; ut eis, qasi totus tinctus sis.* Sicut δικαιοσύνῃ βεβαμμένον, *justitiâ imbutum*, dixit *lib.* 3. §. 4. Ità Ischomachus apud Xenophontem in *Oeconom. p.* 856. *C.* Πειρᾶμαι ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰκέτας. *Conor efficere, ut in justitia mei famuli proficiant.* Synesius *de regn. p.* 29. Αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμβιβάσας τῷ τοιούτῳ τῆς ζωῆς εἴδει. *Itaqe à seipso in id vitæ genus introductus.* Eligat qivis qod arriserit magis.

Εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετῳκισμένους] Ità Aristides *Orat. Sacr.* 1. *p.* 494. Ἤδη μέν τις καὶ ἄλλος χρηστῷ τινος αὐτῷ συμβάντος, καὶ βουλόμενος ἐνδείξασθαι τὴν ἡδονὴν, εἶπεν, ὡς ἄρα εἴη πλὴν ἢ διπλάσιος γεγονώς. ἄλλος δέ τις, ὡς ἐν μακάρων νήσοις εἴην δοκοίη. *Alii qidem olim, cùm qid ipsis felicitèr accidisset, & natam sibi ex ea re voluptatem vellet offendere, plus duplo se majores esse factos dixerunt: alii verò se in beatorum esse insulis videri.* Senem forsan Aristophaneum in animo habuit, qi in *Vespis.*

— ἴγωγ'
Ἡυξανόμην ἀκούων.
Καὶν μακάρων δικάζειν
Αὐτὸς ἐδόξα νήσοις,
Ἡδόμενος λίγοντι.
— hæc mihi
Grata qidem audienti,
Ut viderer beatas
Incolere insulas, &
Judiciis præesse.

Libanius *Naniâ in Daphn. Apoll. incend.* τίς δ' ἂν ἐπάθησε τὰς τῶν μακάρων νήσους; *qis non beatorum insulis locum illum præoptâsset?* Allusit uterqe ad *insulas* illas, μακάρων Græcis dictas, *fortunatas*, & *fortunatorum*, Latinis: de qibus Strabo *Geograph. l.* 1. & 3. & ex eodem Eustathius *ad Odyss. δ.* & Casaubonus *ad eundem.* Diodorus Siculus *l.* 5. extremo. Philostratus *vit. Apollon. l.* 5. *c.* 1. Plutarchus in *Sertor.* Plinius *Histor. Nat. l.* 6. *c.* 32. Mela *l.* 2. *c.* 7. Plautus *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 4. Eas depingit nobis Flaccus *Epod.* 16. & Muretus *var. lect. l.* 5. *c.* 1. Eò post mortem migrare credebant, an fingebant, animas eorum, qi hic piè probéqe degerant. qa de re visendi Hesiodus *l.* 1. *v.* 169. Pindarus *Olymp.* 2. Plato in *Gorg.* & ex horum utroqe Plutarchus *ad Apollon.* & Clemens *Strom. l.* 4.

Ἄνιθι θαρρῶν εἰς γωνίαν τινά] Simile qiddam Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Philosophiæ nomen ambienti cuidam, qi qod profiteri volebat, præstare non poterat: Σὺ δὲ ἐπὶ τὰς αὐτῷ βάδιζε, καὶ ἐκείνων ἀκροῶ μηδέποτε. εἰς τὴν γωνίαν ἀπελθὼν κάθησε, καὶ πλέκε συλλογισμούς, καὶ ἄλλῳ πρόσπεσε. ἔκ ἔσι δ' ἐν σοὶ πόλεως ἡγεμὼν ἀνήρ. *Tu verò ad tua te conferto, neqe unqam ab illis recedito; in angulum aliqem te recipe, sede, syllogismos necte, qos aliis proponas. Noqe enim in te est vir qi civitatem regat.*

Βεβίωκε τὸν βίον] vide *ad l.* 9. §. 2. Diogenes cuidam excusanti se, tanqam πρὸς φιλοσοφίαν ἀνεπιτήδειον, *Philosophiæ studio inidoneum*; Τί οὖν ζῇς, εἰ τὸ καλῶς ζῆν οὐ μέλει σοι; *Qid igitur*, inqit, *vivis, si bene vivere non curas?* Laertius *l.* 6. *Diogenes* ex parte accedit Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 9. Ὅσῳ ἂν μᾶλλόν τις τὴν ἀρετὴν ἔχῃ πᾶσαν, καὶ εὐδαιμονίστερος ᾖ. τῷ τοιούτῳ μάλιστα ζῆν ἄξιον. *Qò magis omni virtute ornatus & felicior fuerit, ejusmodi vir maximè dignus est qi vivat.* Cynicus idem humerum savcius, cur è vita non excederet sciscitanti, respondit. Τοὺς εἰδότας ἃ δεῖ πράττειν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἃ δεῖ λίγειν, τούτους γε ζῆν προσήκειν. τοῖς δὲ ἐκ εἰδόσι τά τε λεκτέα καὶ τὰ πρακτέα, ἀποθνῄσκειν ἐν καλῷ εἶναι. *Eos qi sirent, qæ in vita fieri dicique conveniret, in vita munere æqum esse: illis verò neqe qid dicendum sit noverint, opportunum morienti tempus esse.* Ælianus *l.* 10. *c.* 11. id qod Flaccus *l.* 2. *Epist.* 2.

Vivere si rectè nescis, discede peritis.

Ἐν γε μόνον τοῦτο πρᾶξας] *cùm id unum in vita egeris, ut eo modo discedas* Xylander. atqi nihil minùs in vita egit, qi ignavè prorsus insipienterqe se gesserit. meliùs itaqe Casaubonus (qi Xylandri tamen illud etiam in contextum sinum admisit) *cùm hoc unicum in vita laude dignum gesseris, qod hoc modo è vita exieris.* id qod Othoni Sylvio competere possit; de qo Dio Cassius *l.* 64. *p.* 733. *C.* Κάκεισό γε μὴν ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε. καὶ καιρηγότατος τὴν ἀρχὴν ἀρησάμενος, ἄριστα αὐτῆς ἀπηλλάγη. *Quinqe pessimè omnium vixisset, mortuus est honestissimè: & imperio, qod neqissimè rapuerat, optimè decessit.* Itaqe ut Plutarchus in *Othon. p.* 1075. *A.* Ἀπέθανε δὲ, ἀπολιπὼν μὴ χείρονας, μηδ' ἐλάττους, τῶν τὸν βίον αὐτῷ ψηγόντων, τὴν

ἕτ ἀνομάσαν, μεγάλως συλλήψεσθαί σοι, τὸ μεμνῆσθαι θεῶν, καὶ ὅπως ὑ κολακεύεσθ ὕπὸ θέλωσιν, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθ ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα. καὶ εἶναι, τῷ μὲν συκῷ τὰ συκῆς ποιῆσαι, τὸν ℌ κύνα, τὰ κυνὸς, [a] τῷ ℌ μέλισσαν, τὰ μελίσσης, [b] τὸν ℌ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπε.

a *L.5.§.1.*
b *L.8.§.26.*

§.9. * Μίμ☉, * πόλεμ☉, φόβοι, νάρκα, δουλεία, καθ' ἡμέραν ἀπαλείψεταί σε τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, * ὁπόσα [c] * ὁ Φυσιολογητὸς φαντάζη καὶ ἐνθυμῇ. δεῖ ℌ πᾶν [d] ἕτω βλέ-

* Λοιμὸς, Xyl.
* Πόλεμος, * Πόσα Mer.
c *L.8.§.13.*
* Ἀφυσιολογήτως f. *L.9.§.41. Inf.§.31.*
d *L.8.§.26, 27.*

§.9. Mimus, bellum, terror, torpor, servitus, decreta illa sacra tua ni caveas, expungent qotidie, qæcunqe è studiosa rerum naturæ contemplatione concepta in mente recondis. oportet avtem unumqodqe dationem, multùm conducet meminisse Deorum, qòdqe nolunt illi ratione præditos ipsis adulari, sed similes ipsis fieri. meminisse &, ficum esse qæ ea qæ ficûs sunt facit; canem, qæ canis; apem, qæ apis; & hominem pariter, qi qæ hominis.

ANNOTATIONES.

ἐκπεσόντας τὸν θάνατον. βιώσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, ἀπίθανον ἐνεγκεῖν. *Mortuus reliqit non inferiores, neqe pavciores, qi mortem ipsius laudibus ferrent, qàm qi insectarentur vitam. Nam cùm nihilo Nerone modestiùs vixisset, mortuus est generosiùs. Per qa factum putem* (inqit Svetonius *l.* 8. *c.* 12.) *ut mors ejus minimè congruens vitæ, majori miraculo fuerit.*

Οὐ κολακίνεσθαι ὕτοι θέλωσιν] Deus à mortalibus non adulationem, sed imitationem & obsequium poscit. Hinc reprehensiones illæ, *Psal.* 50. *v.* 16, 17. & *Psal.* 78. *v.* 36, 37. Esaj. *c.* 1. *v.* 11,-16. &, *cap.* 66. *v.* 3. Jerem. *c.* 7. *v.* 9, 10, 21, 24. Ezech. *c.* 20. *v.* 39. Luc. *c.* 6. *v.* 46. Non possum continere me, qin subjiciam insignes illos è scena, qi cothurnum certè, non soccum resipiunt, versus; qorum meminere Porphyrius *de non edend. animant. l.* 2. & Clemens *Strom. l.* 7. & Cyrillus *adverss. Julian. l.* 9.

Τίς ὧδε μωρὸς καὶ λίαν ἀνοημένος
Ἔυπιτος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεοὺς
Ὀστᾶ ἀσάρκων. καὶ χολῆς πυρωμένης,
Ἃ καὶ κυσὶ πεινῶσιν οὐχὶ βράσιμα,
Χαίρειν ἀπαρχῇ, καὶ γύρας λαχεῖν τό δε,
Τύπον τε τοῖσι δεῶσιν ἐκτίνειν χάριν,
Κἂν λῃσαὶ, κἂν πειρασαὶ, κἂν τύφωνοι δὲ
Τύχωσιν ὄντες; —
Qis gente in hominum tam sapiné credulus,
Avt stultus adeò est, qi deos existimet,
Sev bilis usta, sive nudorum ossium,
Projecta qa vix tangat esuriens canis,
Gavdere donis, idqe honori ducere,
Facientibusqe gratiam reponere,
Sive ii latrones, sive piratæ sient,
Sive & tyranni?

Ἔυπιτος ex Porphyrio reposui, qod apud alios ἄπιστος legitur. ἔυπιστος, qi Ebræis טפי *credulus, fatuus.* de qo Solomon, *Prov. c.* 14. *v.* 15. Ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ. *Fatuus credit omnibus rebus.* Extrema, qæ reliqi omiserunt, sed cumprimis ad rem præsentem faciunt, ex Clemente attexui.

Ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς] Marcus à Juliano in *Cæsarib. pag.* 91. inducitur Sileno percontanti, *τί κάλλιστον τῷ βίῳ τέλος; qis pulcerrimus vitæ finis?* respondens, τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* verùm amplius aliqid sonare videtur τὸ ἐξομοιοῦσθαι. hoc est enim qod Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 18. εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι. *in eandem imaginem transformari.* ὅμοι συμμόρφους γενέσθαι. *conformes fieri. ad Rom. c.* 8. *v.* 29. ἁγίους, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός ἐστιν. *sanctos, sicut & ille sanctus est.* Levit. *c.* 19. *v.* 2. & Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 16. ἁγιοὶ, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός. *castos, sicut & ille castus est.* Joannes *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 3. δικαίους, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιος. *justos, sicut ille justus est. ibidem v.* 7. ἐλεήμονας καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων. *misericordes, prout ille misericors est.* Lucas *c.* 6. *v.* 36. τελείους, deniqe, ὥσπερ ἐκεῖνος τέλειος. *perfectos, sicut ille perfectus est.* Matthæus *c.* 5. *v.* 48. Gregorius Nyssenus *de profess. Christ.* Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις. *Christianismus est imitatio divinæ naturæ.* Justinus *ad Diognet. pag.* 501. Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ δύναται μιμητὴς ἄνθρωπος γενέσθαι θεοῦ. ὅστις γὰρ τὸ τῶ πλησίον ἀναδέχεται βάρος, ὃς ἐν ᾧ κρείσσων ἐστὶν, ἕτερον τὸν ἐλαττούμενον ἐνεργετεῖν ἐθέλει, ὅσα παρὰ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει, θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων. ἔστ μιμητὴς ἐστι θεοῦ. *Ac ne mireris, hominem posse esse imitatorem Dei. Qi enim proximi onus in se recipit, qi qa in re superior est, alium qi est inferior, beneficio vult afficere; qi qacunqe habet à Deo accepta, ea indigis suppeditans, Deus fit eorum qi accipiunt. is Dei est imitator.* Sed & Plato, cujus verba forsan respexit hîc Marcus, *leg. l.* 4. Τίς πρᾶξις φίλη καὶ ἀκόλουθος θεῷ; μία καὶ ἕνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον φίλον ἂν εἴη. *Qanam ergò est actio Deo amica & consentiens? una & qa unâ ratione nititur antiqâ, nempe qod simile fuerit simili amicum.* unde colligit Clemens *Strom. l.* 5. Philosophiæ finem à Platone statui, ὁμοίωσιν θεῷ, *Deo similem fieri.* Idémqe de eodem *l.* 2. *pag.* 418. *A.* beatitudinem collocâsse, ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐν ἐξομοιώσει τῇ πρὸς τὸν θεόν. *in scientia boni, & in ea qa est cum Deo similitudine.* Similitudinem avtem hanc in eo consistere, ut qis justus, piúsqe cum prudentia existat. qod & dogmati nostro esse consentaneum, qippe qibusdam è nostris, Mosis illud *Genes. c.* 1. *v.* 26, 27. ità sumi, ac si dictum sit, Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα, ἐυθέως κατὰ τὴν γένεσιν εἰληφέναι τὸν ἄνθρωπον. τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲ ὕστερον κατὰ τὴν τελείωσιν μέλλειν ἀπολαμβάνειν. *Ad imaginem qidem statim in ortu accepisse hominem, ad similitudinem avtem per perfectionem postea esse accepturum.* Verùm argutum nimis hoc, nec qod possit admitti; cùm utrumqe homini primitus condito dissertè tribuatur.

Ἔυπιτος τὴν συκῆν τὰ συκῆς ποιῆσαι] Christus Dominus Matth. *c.* 7. *v.* 16. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; &c. *A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, avt ex tribulis ficus?* &c. vide *l.* 9. §.9.

Μίλισσαν τὰ μελίσσης] εἶδές γὰρ πώποτε κηφῆνα εἰδέᾳ ὑπὸ γήρως γενόμενον μίλιττα. *Nemo enim vidit unqam apem senectute in fucum degenerasse.* Plutarchus *de sene politico p.* 783. *F.*

Τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς] Elisæo qàm atrocia perpetraturus is esset, prædicanti, Hazael Syrus, *Num tu servum tuum canem esse avtumas, qi ejusmodi in me admittam? hist. Regum l.* 4. *c.* 8. *v.* 13. Ità *canem* esse non diffitetur, havd hominem, qi ejusmodi faciat. Vide *ad l.* 5. §. 11.

Τὸν δὲ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπε] vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 23. & *infrà* §. 15. ἄνθρωπον ἀληθινόν, *verum hominem, qi facit* scilicet *qa hominis sunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Ἐι ἀηδὼν ἦμεν, ἐποίων τὰ τῆς ἀηδόνος. εἰ κύκνος, τὰ τῆ κύκνε. νῦν δὲ λογικὸς εἰμι. ὑμεῖν με δεῖ τὸν θεόν. ποιεῖν ἀυτό. *Qod si luscinia essem, luscinia officio fungerer: si olor, oloris. Nunc, rationis cùm particeps sim, Deus mihi celebrandus est, hoc exsequor.* vide *ad l.* 6. §. 7. Idem *l.* 2. *c.* 9. Οὐκ ἴσι τὸ τυχὸν ἀυτὸ μόνον, ἀνθρώπε ἐπαγγελίαν πληρῶσαι. τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; ζῶον, φησὶ, λογικὸν θνητόν. ἐυθὺς ἐν τῷ λογικῷ τίνων χωριζόμεθα; τῶν θηρίων. καὶ τίνων ἄλλων; τῶν προβάτων, καὶ τῶν ὁμοίων. ὅρα τοίνυν, μή τι πως ὡς θηρία ποιήσῃς. εἰ δὲ μὴ, ἀπόλειπε τὸν ἄνθρωπον. ἐκ ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν. ὅρα μή τι ὡς πρόβατον. εἰ δὲ μὴ, καὶ ὕτως ἀπόλλυτο ὁ ἄνθρωπος. τίνα οὖν ποιοῦμεν ὡς πρόβατα; ὅταν τῆς γαστρὸς ἴσιμεν, ὅταν τῶν αἰδοίων, ὅταν εἰκῇ, ὅταν ῥυπαρῶς, ὅταν ἀνεπιστρεπτως. πῦ ἀπολλύμεθα; ἐπὶ τὰ πρόβατα. τί ἀπολλύμεθα; τὸ λογικόν. ὅταν μαχίμως, καὶ βλακικῶς, καὶ θυμικῶς, καὶ ὀργικῶς, πῦ ἀπολλύμεθα; ἐπὶ τὰ θηρία. λοιπὸν οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακούθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἴσι εἰπεῖν, Λίαν με καὶ φαγίτω. διὰ πάντων δὲ τούτων ἀπόλλυται ἡ τῶ ἀνθρώπε ἐπαγγελία. πότε γὰρ σώζεται συμπεπλεγμένοι; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ, πότε διεζευγμένοι; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πλεονάσῃ. πότε αὐλοί; πότε λύρα; πότε ἵππ☉; πότε κύων; (f. τότε αὐλοί. τότε, &c.) τί ὧν θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἄνθρωπ☉ ἀσαύτως μὲν σώζεται, ἀσαύτως δὲ ἀπόλλυται. *Res non vulgaris est, vel hominis præstare officium. Qid enim est homo? Animal, inqit, rationis particeps, mortale. Jam rationis usu à qibus separamur? A feris. A qibus præterea? Ab ovibus, & aliis ejus generis. Cave igitur ne qid fortè instar feræ facias: alioqi hominem amisisti; non præstitisti officium. Cave ne qid instar ovis: alioqi & sic homo interierit. Qa igitur agimus more ovis? Qum ventris cavssâ, qum propter inguinem, qum temerè, qum sordidè, qum inconsideratè. Qò declinavimus? Ad oves. Qid amisimus? Rationis usum. Qum pugnaciter, noxiè, iracundè, impetuosè, qò declinavimus? Ad feras. Jam alii magna bestia sumus, alis bestiolæ malitiosa & parva de qibus dici possit. Leo me vel devoret. His avtem rebus omnibus perit hominis officium. Nam qando conservatur complexum? Qum suum munus exsequitur. Qando disjunctum? Qum munere suo fungitur. Qando tibia, qando lyra, qando equs, qando canis. Qid ergò mirum, si homo etiam eodem modo & conservatur & perit.* Ità de Christiano homine Salvianus *de providens. l.* 4. *c.* 1. *Cùm hoc sit hominis Christiani fides, fideliter Christi mandata servare; fit absqe dubio, ut nec fidem habeat, qi infidelis est, nec Christum credat qi Christi mandata conculcat. ac per hoc totum in id revolvitur, ut qi Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videatur.* Itaqe Ambrosius *Serm. de Abr.* apud Gratianum *c.* 22. *q.* 2. *c.* 20. *Mendacium est, se Christianum dicere, & opera Christi non facere.*

§.9. Μίμ☉, πόλεμ☉] Xylander Λοιμὸς cur pro Μίμ☉ inferciat, nihil video. in πόλεμ☉ τὸ τ ex seqenti vocabulo irrepsit: istud avtem cum seqentibus ad illud ἀπαλείψεται, Xylandrum secutus, referre malim, qàm pro absolutè positis, avt ad δουλεία relatis cum Casavbono habere; qi & ἀπαλείψεσθαι illud passivè sumit; qod ego nolim.

Ὁπόσα ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παρακίμπτῃς] *Qàm multa*

qodqe ità & conſiderare & agere, ut & activa facultas conſummetur, & contemplativa ſimul exerceatur, & fiducia ex certa rei cujuſque ſcientia orta ſervetur, latens qidem, nec abſcondita tamen. tunc enim ſimplicitate, tunc gravitate frueris; tunc rei cujuſque notitiâ diſtinctâ, qid ex natura ſua exiſtat, qem locum in mundo habeat, qàm diu duratura ſit, ex qibus conflata ſit, qibus poſſit obvenire, qi dare eam & avferre poſſint.

§. 10. Aranea muſcam ubi ceperit, ſe effert

πειν καὶ πρόσειν, ὥστε καὶ τὸ ϖᾶϊ ἕκαστον ἄμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ θεωρητικὸν ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς ϖερὶ ἑκάστων ἐπιστήμης [a] ἄυθαδες σώζεσθαι [b] λανθάνον, [c] οὐχὶ κρυπτόμενον. [d] * ϖότε γὰρ ἀπλότητος ἀπολαύσεις, * ϖότε δὲ σεμνότητος, * ϖότε δὲ [e] τοῦ ἐφ' ἑκάστῳ γνωρίσεως, [f] τί τί ἐστιν καθ' ἑκάστην οὐσίαν, καὶ τίνα χώραν ἔχῃ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ [g] ἐπὶ ϖόσον ϖέφυκεν ὑφίσεσθαι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ τίσι δύναται ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύνανται αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι.

§. 10. [h] Ἀράχνιον μυῖαν θηρῶσαν μεγαφρονεῖ,

[a] L.6.§.47. [b] L.7.§.67. [c] L.3.§.7,8. [d] Sup.§.1. * τότε f. [e] L.7.§.29. [f] L.3.§.11. [g] L.9.§.25. [h] L.8.§.43.

ANNOTATIONES.

multa ſunt, qa cùm tanqam phyſicus merus, ſecundum naturam earum nudè ſpeculatus fueris, citra uſum ulteriorem transmittis? Caſavbonus, qi pro ὑπόσα, πόσα legiſſe videtur: & per interrogationem extuliſſe. at Xylander, *hac qotidie delebunt ſacra illa tua placita, qa è contemplatione natura rerum hauſta circumfers.* cui accedo potiùs, niſi qòd τὸ παραπέμπειν, *circumferre*, vertit: cùm ſit, prout Caſavbonus rectè, *transmittere.* Cæterùm *transmiſſionem* intelligo, qalem Maximus Tyrius *Diſſert.* 28. verbis illis delineat; Ἅτε ἂν ἐν προθύροις τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις ἱδρυμέναι, ἐκπαιδόν τινος ἐφάψωνται ἀρχῆς, καὶ παραδῶσι τῷ νῷ, ἐπιλαβόμενος τούτης, διορᾷ τὸ λοιπὸ καὶ διεξέρχεται ἐπὶ τὸ ἀκόλουθον. *Senſus igitur qi tanqam in veſtibulo conſtituti ſunt animæ, ſimulac rei alicujus arripuerint initium, mentique tradiderint, mens viciſſim hac arripit, reliqáque hujus intuetur beneficio.* qi in conſequentibus τῷ παραπέμπειν etiam vocabulo, in hac eadem re illuſtranda atqe explicanda, utitur. ut ſit, *decreta illa, qa ex rerum natura ſeriò ſedulòqe conſiderata in mentem transmittis, atqe ibi recondis.* ità Hermogenes *de invent.* Σὺ δὲ παράπεμπε τῷ νῷ τὰς θεωρίας. Scopus tamen forſan is fuerit planè, qem Caſavbonus voluit; *Speculationem naturæ, ni praxin conjunctam habeat, otioſam fore; faciléqe abolitam iri, niſi cautio jugis adhibeatur, qicqid eadem hauſeris.* Epictetus *l.* 3. c. 21. Ὅτι τὰ θεωρήματα ἀναλαβόντες ψιλὰ, ἁυθὲς ἀυλὰ ἐξομίσας θέλουσιν αὐτὰ σωματικοὶ τὴν τροφήν. κρῦον ἀντὶ πίνου. εἶθ' ὕτω μὴ ἐξιμίσῃς. οἱ δὲ μὴ, ἀμεινὸς τῷ ὄντι γίνεται, πεῖγμα ἀπάθωρον καὶ ἄῤῥατον. ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν ἀναδθίλων δεῖξόν τινα ἡμῖν μεταβολὴν τῷ ἡγεμονικῷ τῷ σεαυτοῦ, ὡς οἱ ἀθληταὶ τὰς ἅμας ἀφ' ὧν ἐγυμνάσθησαν καὶ ἔφαγον, ὡς οἱ τὰς τίχνας ἀναλαβόντες ἀφ' ὧν ἔμαθον. οὐκ ἔρχεται ὁ τίκτων καὶ λέγει, ἀκούσαί μου διαλεγομένου περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν. ἀλλ' ἐκμοθωράμενος οἰκίαν, ταύτην καταστενάσας δείκνυσιν ὅτι ἔχει τὴν τίχνην. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ποίησον. φάγε ὡς ἄνθρωπος, πίε ὡς ἄνθρωπος, κοσμήθητι, γάμησον, παιδοποίησον, πολίτευσαι, ἀνάσχου λοιδορίας, ἔντυχε ἀδελφῷ ἀγρόμονι, ἔντυχε πατέρα, ἔντυχε υἱὸν, γείτονα, σύνοδον. Ταῦτα ἡμῖν δεῖξον, ἵν' ἴδωμεν ὅτι μεμάθηκας ταῖς ἀληθείαις τι τῶν φιλοσόφων. *Qi nuda qidem præcepta acceperunt, ſtatim ea evomere volunt; ut, qi è ſtomacho laborant, cibum. Prius illa concoqito, deinde non ita evomes: alioqi omnino vomitus erit, res impura, & non eſculenta. Qin potius, iis concoctis & digeſtis, mutationem aliqam oſtendito in mente tua factam: qemadmodum pugiles humeris ſuis declarant ut exercitati fuerint, ut cibum ceperint; qemadmodum artifices qid didicerint. Faber non dicit, audite me diſſerentem de re fabrili; ſed conductâ domo, exſtructiſqe omnibus, ſe arte eſſe praditum oſtendit. Tale qiddam & tu facito. Edito ut homo, bibito ut homo, ornator, matrimonium contrahito, liberos procreato, rempublicam gerito, convicium tolerato, ferto fratrem iniqum, ferto patrem, ferto filium, vicinum, comitem. Hac nobis oſtendito, ut cognoſcamus te verè philoſophicum aliqid didiciſſe.* Addam tamen, qæ ſe ingerit impræſentiarum, conjecturam. Qid ſi ἀφυσιολογήτους legerimus? qomodo & *l.* 9. §. 41. ἀφυσιολογήτῳ. ut ſit mens Marci, *qa abſqe natura ipſius contemplatione ſeria ac conſiderata, temerè imagineris, & citra examen juſtum admittis.* hoc enim paſſim inculcat Marcus, ut rei cujuſqe naturam ſedulò inveſtigemus, eámqe probè perſpectam habeamus, priuſqam de ea ſententiam cenſurámve ullam feramus. Ità *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 3, 13. & *l.* 7. §. 29, 66. *l.* 8. §. 13. (qo loco & de viſo qovis primo loco φυσιολογεῖν præcipit.) & *l.* 10. §. 11, 17, 18. & *l.* 11. §. 2. 16. & *l.* 12. §. 8. Nec mirum videri debet, ſi dogmata ea, qæ in rei ipſius, de qa ſtatuitur, naturâ penitius perſpecta, fundamentum non habent, occaſione qavis occurrente, aboleantur facillimé. Trahit horſum, qòd περὶ τῦ γνωρίζειν, *de natura rei cujuſvis excutienda & dignoſcenda*, ſtatim iſtic ſubjungitur: in qam mentem & τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς τῶν ὅλων φύσεως, *univerſi naturæ contemplationem* commendat, *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 31. λόγου ἐφαμόττα ἀκριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ. *mentem, qa ubi hac in vita qa contingant, naturam eorum rimata, accuratè perſpexerit.* qin & bene vivendi fundamentum unicum ſtatuit, ἐν θεωρήμασι περὶ τῆς τῦ ὅλα φύσεως, καὶ τῆς ἰδίας τῦ ἀνθρώπα καταστάσεως, *l.* 11. §. 5. *In ſpeculationibus illis ſive theorematibus indè deductis, qa vel univerſi naturam, vel ſuam cujuſque conditionem ſtatúmque nos edocent.* Vide Athenagoram *ad l.* 3. §. 6. lavdatum.

A

Καὶ τὸ περισταλτικὸν ἅμα συντελεῖσθαι] Apud Laërtium *l.*7.*c.*109. Zeno; Τὰ μὲν εἶναι καθήκοντα ἄνευ περισάσεως. τὰ δὲ περισταλτικά. καὶ ἄνευ μὲν περισάσεως τὰ δι. ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι καὶ αἰσθητηρίων, καὶ τὰ ὁμοια. κατὰ περίσασιν δὲ, τὸ πηρῶν ἑαυτὸν, καὶ τὴν κῆδεν διαῤῥῖψαι. *Alia qidem officia ſunt abſqe circumſtante coactione, alia cum circumſtante coactione. Abſqe circumſtante coactione qidem, ut curare valetudinem, ſenſuum inſtrumenta, & ſimilia. Cum circumſtante coactione, ut mutilare ſeipſum, & ſubſtantiam projicere.* ut τὰ περισταλτικὰ ſint *officia ea, qa moleſtiam aliqam adjunctam habeant.* Verùm Marcus

B

iſtic laxiùs uſurpat pro qolibet negotio, qod muneris noſtri exiſtat. vide *ad l.* 9. §. 13. & *l.* 8. §. 25, 26.

Καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης ἄυθαδες σώζεσθαι] ἄυθαδες, ſive ὑπέρφρον, *ſuprà* §. 8. in meliorem partem iſtic ſumi videtur, (qod rariùs opinor deprehendas) vel pro *certa animi fiducia* ex rerum naturalium contemplatione orta, de qa *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 11. vel pro *animi affectu ſibi placentis, acqieſcentiſqe*, in veritatis, qam adeptus eſt, cognitione. qod vocabuli notio, per ſe media, deſignat. ſiqidem ut Ariſtoteles *Ethic. Mag. l.* 1. *c.* 29. Ὁ ἀυθάδης ἀυτοάδης τίς ἐστιν, ἀπὸ τῦ ἀυτὸς ἀυτῷ ἀρέσκειν. Ἀυθάδης *Græcè qaſi* ἀυτοάδης, *hoc*

C

eſt, ſibi ipſi placens. ità Seneca *Ep.* 59. *Ipſe te conſule, ſi per dies noctéſqe par & æqalis animi tenor, erecti & placentis ſibi eſt: pervenisti ad humani boni ſummam.* Ortum vocabuli ſenſúmqe, non uſum, ſecutus eſt Marcus. nec aliter forſan uſurpatur, *l.* 6. §. 47. qin & Iſocrates in Archidamo, ubi ἀυθαδίας καὶ σεμνότητας, *fiduciam & gravitatem, p.* 234. conjungit, in dexteriorem itidem partem ſumpſiſſe videtur.

Λανθάνον] qod Apoſtolus *ad Rom.c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε. *Tu fidem habes, apud temetipſum habe.* hoc eſt: ut Chryſoſtomus, μὴ δείκνυε, ἀλλ' ἀρκέτω σοι τὸ συνειδός. *Ne oſtendas, ſed ſufficiat tibi conſcientia.* vide *ad lib.* 7.

D

§. 58.

Οὐχὶ κρυπτόμενον] qod *l.* 3. §. 8. dixit, οὐδὲν ἐμφωλεῦον. Seneca *Ep.* 43. *tegant, non abſcondant te parietes tui.* Cicero *Offic. l.* 3. *Honeſta enim bonis viris, non occulta, qæruntur.* Galenus *de affectib. curand. cap.* 5. Ἀνεῳχθήτω σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως. ἐξέστω τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι πάσῃ καιρὸν, ἢν ἔτως ᾖς παρεσκευασμένος. *Pateat domus tua oſtium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, ſi in hunc modum te comparaveris.* ità legendum pro eo qod vulgati codices ἀνεῴχθη & ἔξεσι. confirmat avtor ipſe, qi ſic pavlò póſt. Τῆς θύρας ὧν διεφθαρμένης σε διαπαντὸς, ὡς εἶπον, ἐξουσία, τοῖς συνήθεσιν ἔστω κατὰ πάντα καιρὸν εἰσιέναι. δεῖ δὲ θαῤῥεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων

E

ἐυρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ἰσχυρῶς καταληπτόμενον. (ità legendum pro eo, qod nullo ſenſu, ſano ſaltem, κατειλημμένον legitur.) ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προσιλθόντες εἰς τὸ δημόσιον, ἅπαντα πειρῶντες πράτθειν κόσμια, ὕτω σὺ κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράτθεις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδήμονες τοὺς ἄλλους, ἀμαρτάντες τι φορτικῶς, μόνους ἑαυτοὺς ὐκ αἰδοῦνται. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδῆ μάλιστα, πειθόμενος τῷ φάντι, πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνου σαυτόν. *Feribus itaqe tuarum ædium apertis copiam ſemper familiaribus ad te accedendi exhibeto. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio inſigni obnoxius eſſe maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progreſſi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tua ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, ſemetipſos deprehendi non pudet. Tu verò, præſertim qum admonearis peccati, erubeſcas, imò omnium maximè pudeat,* vide *ad l.* 3. §. 4.

F

Πότε γὰρ ἁπλότητος ἀπολαύσεις] poteſt eſſe expoſtulatio, qalem obſervavimus *ſuprà* §. 1. ego tamen τότε legere malim, & hìc, & in ſeqentibus clavſulis; qod ſemel immutatum deinceps immutari neceſſe habuit. *cùm eò*, inqit, *proceſſeris, atqe ità mentem pariter vitámqe tuam inſtitueris, tunc frueris ſimplicitatéqe gravitatéqe*, &c. vide *lib.* 12. §. 28. ἀπολαύειν τῆ ζωῆ.

G

§. 10. Ἀράχνιον μῆλον θηρῶσαν] Studia hominum, qibus ſeſe efferunt, acſi magni avt eximii aliqid confeciſſent, elevat; cum viliſſimorum animalculorum artibus, qibus illis prædas ſibi compares captant, conferendo.

Ὑπο-

ἄλλῳ ἢ λαγίδιον, ἄλλῳ ἢ ὑποχῇ ἀφύλῳ, ἄλλῳ ἢ συΐδιον, ἄλλῳ ἢ ἄρκτους, ἄλλῳ Σαρμάτας. ὅπου γὰρ ἡ λῃστική, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς;

tanqam magni qid egerit; alius ubi lepusculum; alius, ubi reticulo apuam ceperit; alius, ubi apros; alius ubi ursos; alius ubi Sarmatas, nam & isti, qi hos capiunt, qid latronibus distant, si mentes ac decreta utrobiqe spectaveris?

§. 11. a Πῶς εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικὴν μέθοδον κτήσαι. καὶ b διηνεκῶς πρόσεχε, καὶ συγγυμνάσθητι τῇ ἓν τὸ μέρος. c ὑδὲν γὰρ ὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικόν. ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ εὐνοήσας, ὅτι d ὅσον ἐδέπω πάντα παθεῖν καταλιπεῖν ἀπίσντα ἐξ ἀνθρώπων δεήσει, e * ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν, f δικαιοσύνη * μὴ εἰς τὰ ὑφ ἑαυτοῦ ἐνεργούμενα, ἐν ᾧ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τοῦ ὅλων φύσει. g τί δ ἐρεῖ τις, ἡ ὑπολήψεται τοῦτ αὐτός, ἢ περίξει καὶ αὐτός, ὑδ εἰς νοῦν βάλλει).

§. 11. Methodo contemplativâ instructus sis, qâ perspectum habeas, qomodo cuncta in se invicem mutent. huic jugiter attende, & in hac parte temet exerce. nihil enim ad animi celsitatem confert magis. corpus exuit, qi sic affectus est, reputánsqe secum, mox esse sibi, relictis his omnibus, ab hominibus discedendum, totum sese permittit, justitiæ, in eis qæ ab ipso fiunt; universi naturæ, in eis qæ obveniunt ipsi. qid avtem alius qispiam de ipso sive dicat, sive existimet, avt adversùs ipsum faciat, nè cogitat qi-

dem.

a Sup. §. 1. l. 9. §. 32, 33.
b L. 4. §. 36. l. 8. §. 22.
c L. 3. §. 11.
d Inf. §. 15. l. 7. §. 70.
e L. 4. §. 34. Sup. §. 8.
* ἀνῆκε Lug. An.
f L. 3. §. 16.
* μὴ Lug.
g L. 3. §. 5. l. 6. §. 1.

ANNOTATIONES.

Ὑποχῇ] Ὑποχὴ, *genus retis.* Vet. lex. H. Steph. Sed sine exemplo. qod hinc licet petatur. Sed ex Oppiano ἁλιευτικῶν. *l.* 3. *v.* 81. qo loco retium genera nominâqe varia recensens, inter cætera & horum meminit.

Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ γρῖφοι καλέονται,
Γάγγαμά τ', ἠδ' ὑποχαὶ περιηγέες, ἠδὲ σαγῆναι.
Qorum alia qidem retia jacula, alia verò griphi vocantur,
Gangamáqe, atqe hypocha rotunda, atqe sagena.

unde figuræ rotundæ fuisse videntur ὑποχαὶ istæ: cujusmodi sunt, qas nos appellamus purse-nets.

Ἄλλος Σαρμάτας] qibuscum tunc Romanis cumprimis res fuit. Itaqe in Marci vita mentio fit Sarmatarum inter gentes cæteras à Marco debellatas. horum aliqos in excursionibus qi trucidaverant, avt ceperant, egregium facinus executos se avtumabant. Nec tacendum hîc, qo & alluserit fortean Marcus, qod de Avidio Cassio refert Vulcatius: *Cùm exercitum duceret, & inscio ipso manus auxiliaria, centurionibus suis avtoribus, tria millia Sarmatarum negligentiùs agentium in Danubii ripis occidissent, & cum præda ingenti ad eum redissent, sperantibus centurionibus præmium, qòd præparvâ manu tantum hostium, segniùs agentibus tribunis & ignorantibus, occidissent, rapi eos jussit & in crucem tolli, servilique supplicio affici; qòd exemplum non extabat: dicens, evenire potuisse, ut essent insidiæ, ac periret Romani imperii reverentia.*

Οὗτοι γὰρ ἡ λῃσταί] qinam isti qos *latrones* dicit? num *Sarmatæ*? sicut Pavli Festus; *Cimbri linguâ Gallicâ latrones dicuntur.* ad qem locum Scaliger. *Cimbri* λῃστρικοὶ *sanè* καὶ πλάνητες *fuerunt. Sed non magìs Cimber latronem significat, qàm Isaurus piratam; Ambro, dissolutum ac voracem; Opicus, obscænum; sed qia tales fuerunt ea nationes, de earum nomine vocamus, qi tales sunt.* ità istic Xylander. nec secius de barbaris patriam suam incursantibus suósqe diripientibus, qos *abigeos* & *latrones* avt *fures* magìs qàm *hostes* dici postulat, Synesius *Epist.* 131. Τὰ καλὰ τῆς ἀπιλάτας τούτους ἄπαντα πολυπραγμονῶ. ὑδὲ γὰρ ἄξιον καλεῖν αὐτοὺς πολεμίους, ἀλλὰ λῃστὰς, ἢ λωποδύτας, ἤ τι τοιοῦτον ὄνομα μικροπρεπίστατον, οἳ μηδένα ἐφημίνως ἐπιφερομένων ὑφίστανται, ἀλλὰ μόνους τοὺς καλαπλήγας ἀποσφάττουσιν, ὥσπερ ἱερεῖα, καὶ πειδύνοι. *De abactoribus iis, qa possum, inquiro. Neqe enim hostes appellaverim, sed latrones ac grassatores, avt si qod aliud abjectius nomen est, qi neminem fortiùs invadentem sustineant, sed timidos atqe attonitos duntaxat jugulant tanqam pecudes ac despoliant.* Verùm videndum, an non illos potiùs hoc titulo indigitet, Marcus, qi Sarmatis captis, tanqam re pulcrè strenuéqe gestâ, semetipsos efferebant. ut transitus sit factus à numero ad numerum. qasi dicat, *qid à latronibus etiam istis qi Sarmatas capiunt, magìs qàm ipsi qos capiunt Sarmatæ, distant?* Qod Alexandro Scythæ apud Q. Curtium *l.* 7. *c.* 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, qas adisti, latro es.* Avt qid à prædonibus vulgariter sic habitis distant viri isti, prout ipsi se haberi volunt, militares? Notum est illud piratæ, qi Alexandro eidem qærenti, qo scelere impulsus, mare haberet infestum; *Eodem,* inqit, *qo tu orbem terræ. Sed qia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; qia tu magnâ classe, imperator.* Cicero *de repub. l.* 3. laydante Nonio, & Augustinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 4. qi & subjicit. *Sanè remotâ justitiâ, qid sunt regna, nisi magna latrocinia?* unde Pythia, Adrastum Sicyoniorum βασιλέα, Clisthenem verò λῃστῆρα dixit. Herodotus *l.* 5. & Dio Prusæus *Orat.* 2. Sed & Lucanus *l.* 10. Alexandrum *felicem terrarum prædonem* appellat. Déqe eodem Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 13. *A pueritia latro, gentiúmqe vastator.* & *qæst. nat. l.* 3. *præfat. Qantò potius deorum opera celebrare, qàm Philippi avt Alexandri latrocinia?*

Ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] malè divulsit ista à superioribus Xylander. & Lugdunensis Editor. *Mentes,* inqit, *si militarium istorum spectes, prædonibus suppares facilè deprehendes.* prædæ siqidem duntaxat inhiant utriqe.

§. 11. Κτῆσαι] *acquras,* non *acquirere.* est enim aoristi imperativi medii non infinitivi activi, utì interpres Anglicanus opinatus, dictionis seriem duriorem reddidit.

Οὐδὲν γὰρ ὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικόν] vide *ad lib.* 3. §. 11.

Ἐξεδύσατο τὸ σῶμα] *corpus exuit,* sive *è corpore subduxit se*; is nimirum, qi consideratione istâ animum jugiter exercitatum probéqe subactum habuerit. neqe enim à prioribus istæ dissociata oportuit. vide Platonis locum insignem, qi huc spectat, ex *Theæteto, ad l.* 11. §. 1.

Ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν] Vide *ad l.* 4. §. 34. & *infrà*, §. 14. Euripides *Phœnissis.*

Ἀλλ' εἰς Θεὸν χρὴ τῶνδ' ἁμαρτήσαντ' ἔχειν.
Rejecta oportet ista ad numen omnia.

Seneca *de otio sap. c.* 32. *Ego secundum naturam vivo, si totum me illi dedo.* Annotator Lugdunensis ἀνῆκε mavult, imperandi formulâ, sive monendi. frustrà. cùm enunciativè ponantur & antegressa proxima, & sequentia itidem.

Οὐδ' εἰς τὴν βάλλεται] Africanus apud Ciceronem *l.* 6. *de repub.* in *somnio: Neqe sermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis spem posueris rerum tuarum. Suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. qid de te alii loquantur, ipsi videant.* Bion Borysthenita inter cætera profectus in virtute insignioris indicia, hoc cumprimis statuit, ubi qis eodem loco convicia hominum atqe vota habet: sive ut ille loqebatur,

ὅταν τῶν λοιδορήτων ὄτους ἀκούῃ τις, ὡς λεγόντων,
Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὄτι κακῶ, ὄτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τε καὶ μέγα χαῖρε. θεοί νύ τοι ὄλβια δοῖεν.
Cùm perinde audirent maledicta, ac si qis ita alloqeretur:
Hospes, non mihi tu malus insipiensqe videris,
Vive, vale latus, tibi dii dent prospera multa.

Plutarchus *de profect. pag.* 82. *E.* Talis Cato, de qo Seneca *de ira l.* 2. *c.* 32. *M. Catonem in balneo in ore qidam percussit imprudens: qis enim illi sciens faceret injuriam? postea satisfacienti, Cato, Non memini, inqit, percussum me. majore animo non agnovit, qàm ignovisset.* Idem, *de constant. sap. c.* 14. Phocion pariter cum qidam uxorem ipsius contumelioscè habuisset, pòst apud ipsum pœnas commeritas metuens sese purgaret, ignarum se Phocionis conjugem fuisse, Ἀλλ' ἤγ' ἐμὴ γυνὴ ὑπό του ὠδὶν πέποιθεν. *at vero mea,* inqit, *uxor nihil à te perpessa est. alia forsan fuerit, qam tu læseris: nec mihi itaqe qòd satisfacias, avt excuses te, opus est.* Narrat ex Musonio *orat. qâ disceptas Philosophum an deceat injuriarum agere,* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. qi idem, qomodo inter concionandum conviciis impetentem nihil qicqam attenderit, apud Plutarchum legas licet, in *præcept. polit.* & *infrà ad l.* 11. §. 14. Archelaus itidem ab obvio qodam aqâ consperstus, cùm ab amicis ad pœnas de homine sumendas instigaretur; Ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ, ἀλλ' ἐκείνου κατεγνώκασιν, οὐ ἔδοξεν ἐμὲ εἶναι. *Atqi non me,* inqit, *consperstt, sed illum qem esse me est opinatus.* Plutarchus in *apophth.* Socrates etiam dicere solebat, Τοῖς κωμικοῖς δεῖν ἐπίτηδες ἑαυτὸν διδόναι, οἱ μὲν γάρ τι τῶν προσόντων λέξουσι, διορθώσονται. εἰ δ' ὐ, ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. *Expedire, ut Comicis perstringendos sese homines præbeant: siqid enim veri de nobis dixerint, corrigendi ansam dabunt:* (qomodo Philippus demagogis Athenienstbus gratiam debere se dictitabat, ὅτι λοιδοροῦντες βελτίονα ποιοῦσιν ἡμῶν τὸν λόγον καὶ τὸν ὄθνειον πειρᾶσθαι γάρ, inqiebat, αὐτοὺς ἅμα καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς ἔργοις ψευδομένους ἐλέγχειν. *qod crebris conviciis meliorem se redderent; nam conari se cum verbis tum factis suis eos mendacii convincere.* Plutarchus apophth. 25.) *sin falsi qid dixerint, nihil ad nos pertinebit illud.* idémqe dicenti, ὐ σοὶ λοιδοροῦντι ὁ δεῖνα; *an non tibi iste conviciatur?* respondit. ὐχί. ἐμοὶ γὰρ ὐ πρόσεστι ταῦτα. *neqaqam; mihi enim ista non competunt.* Laërtius *l.* 2. Diogenes dicenti, Πολλοί σε καταγελῶσι. *derident te multi, ô Diogenes.* Ἐγὼ δὲ ὐ καταγελῶμαι. *At ego,* inqit, *non derideor.* Alii etiam cuidam idem monenti; Καὶείνων τοιγὰρ οἱ ὄνοι. ἀλλ' ὅτ' ἐκεῖνοι τῶν ὄνων ἐπιστρέφονται, ὅτι ἐγὼ ἐκείνων. *Et illos forsan derident asini; verùm nec asinos advertunt ipsi,*

nec

dem. utpote qi duobus hiſce etiam contentus ſit, qicqid impræſentiarum agit, juſtum præſtare, & qicqid impræſentiarum ſibi obvenit, diligere: negotiis verò ſtudiiſque reliqis omnibus miſſis, nihil aliud velit, qàm rectâ juxta legem proficiſci, rectâque proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.

§. 12. Ecqis ſuſpicionis uſus eſt, cùm qid fieri oporteat conſiderare præſto ſit? & ſiqidem id perſpexeris, placidè ac conſtanter eâ progredi; ſin minùs, conſiſtere, & optimos qoſqe in conſilium adhibere; deniqe ſi aliud qippiam, qo minùs eâ procedas; obſtiterit, prout occaſiones præſentes ſe obtulerint, conſideratè progredi, ei qod juſtum tibi viſum fuerit, adhærendo? hoc enim aſſeqi, ut juſtè agas, optimum eſt: nec niſi ab hoc aberrando excideris. qietum qiddam, & agile tamen, alacre pariter & compoſitum eſt, qiſqis rationi per omnia obſeqitur.

§. 13. Somno excuſſo ſtatim percontare te, nunqid tuâ interierit, ſi juſta bonáqe ab alio

δύο τούτοις [a] ἀρκούμενος αὐτὸς, [b] δικαιοπραγεῖν τὸ νῦν περισσόμενον, καὶ [c] φιλεῖν τὸ νῦν ἐπονεμόμενον ἑαυτῷ. [d] ἀσχολίας ἢ πάσας καὶ ἀταξίας ἀφῆκεν. καὶ οὐδὲν ἄλλο βούλεται, ἢ [e] εὐθείαν περαίνειν [f] ἀπὸ τοῦ νόμου, καὶ εὐθείαν περαίνοντι [g] ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

§. 12. [h] Τίς ὑποψίας χρεία, [i] παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι; κἂν μὲν συνοράς, εὐμενῶς, [k] * ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. ἐὰν δὲ μὴ συνοράς, ἐπέχειν, καὶ [l] συμβούλοις τοῖς δοκίμοις χρῆσθαι. [m] ἐάν τινα πρὸς ταῦτα ἀντιβαίνῃ, προϊέναι τῇ τῆς παρούσης ἀφορμῆς λελογισμένως, [n] ἐχόμενον τοῦ φαινομένου δικαίου. ἄμεινον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ. ἐπεί τοι ἡ γε ὑποψία ὑπὸ τούτου * ἔσω, σχολαῖόν τι καὶ ἄμα [o] ἐυκίνητόν ἐστι, καὶ [p] φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεσταλκός, [q] ὁ τῷ λόγῳ τῷ πᾶν ἑπομένῳ.

§. 13. Πυνθάνεσθ ἑαυτὸν, εὐθὺς ἐξ ὕπνου γινόμενον, [r] μήτι διοίσει σοι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλου γένηται τῶν

a L.7.§.28.
b L.12.§.1, 2.
c L.5.§.27. l.9.§.6.
d L.4.§.18. l.12.§.2.
e L.5.§.3.
f L.2.§.16.l. 12.§.1.
g L.7.§.31.
h L.4.§.37.l. 7.§.3.
i Int.§.33.
k L.8.§.5.
* [καὶ] ἀμεταστρεπτὶ Boot.
l L.7.§.5,7.
m L.6.§.50. l.8.§.32.
n L.4.§.12. l.8.§.4.
* τούτου ἐστί Boot.
o L.4.§.12. l.6.§.21.
p L.3.§.5.
q L.3.§.12.
r L.4.§.18. l.6.§.32.l. 8.§.56.

ANNOTATIONES.

nec ego illos. Laërtius *l.* 6. Hoc eſt, qod de Hercule Epicus qidam apud Plutarchum *de util. ex inimic.*

Οὐδ' ὅσσον μύας συγερῶν ἐμπάζετο μύθων.
Nec muſcam qanti faciebat dicta maligna.

vel qod David potiùs, *Pſal.* 38. *v.* 13. *Ego verò inſtar ſurdi fueram, qi nullus audit; inſtar muti, qi nihil regerere poſſit.* vide *lib.* 6. §. 2.

Τὸ νῦν πρασσόμενον] vide *lib.* 7. §. 54. & *l.* 9. §. 6.

Φιλεῖν τὸ νῦν ἀποτιμώμενον] vide *l.* 3. §. 16. & *lib.* 6. §. 43. & *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 21. & *lib.* 12. §. 1.

Εὐθεῖαν περαίνειν] vide *l.* 8. §. 59.

Εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ] Plato *de legibus l.* 4. *pag.* 831. *E.* à Plutarcho etiam lavdatus *adv. Colot. pag.* 1124. *F.* Ὁ μὲν δὴ θεὸς ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. τῷ δ' αἰεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τὸ θείου νόμου τιμωρός. ᾧ δὴ ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος, ξυνέψεται, &c. *Deus principium, finem, & media omnium rerum continens, rectà peragit ſecundum naturam circuiens. Hunc ſemper judicium comitatur, eos, qi à divina lege deſciverint, puniens. Cui qidem judicio qicunqe felix futurus eſt adhærens ſubſeqitur, &c.* qem Platonis locum cùm Marcus ob oculos habuit, qum hæc ſcriberet; tum & avtor *libri de mundo*, qi Ariſtotelis nomen præfert, eodem opus illud ſuum clavſit; qiqe illum dictione Latinâ μεταφράζει καὶ παραφράζει, Apulejus.

§. 12. Τίς ὑποψίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι] Xylandri verſionem etſi minùs perſpicuam immeritò induxit Editor Lugdunenſis, cùm loco ejus depravatiſſimam dederit. Interpres Anglus fruſtrà in duo membra ſententiam, continuari poſtulantem, diſſecuit. *Qid*, inqit Marcus, *eſt ſuſpicione opus? ſive, cur tibi res aliqa ſuſpecta ſit*, avt ſcrupulum animo ac trepidationem injecerit, *cùm conſiderare liceat*, vel *præſto ſit intueri, qid facto opus ſit?* hoc eſt enim παρὸν σκοπεῖν, ut ἐξὸν ποιεῖν, & ſimilia. Seneca *Epiſt.* 74. *Non poteſt qiſqam beatus eſſe, qi huic ſe opinioni credidit.* (externis ſubeſſe mali aliqid.) *Non enim beatum eſt niſi qod intrepidum. inter ſuſpecta malè vivitur.*

Κἂν μὲν συνοράς, εὐμενῶς, ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] Forſan legi debeat κἂν μὲν συνοράς εὐκρινῶς, ſublatâ diſtinctione, & *ſi clarè perſpexeris.* εὐκρινῶς, *clarè, diſtinctè.* Plato: ἵνα εὐκρινέστερον ἴδωμεν, ὃ βουλόμεθα. *ut clariùs perſpiciamus, qa volumus.* indè διευκρινεῖν, σαφηνίζειν, διατρανῶν. Heſychius. de dialectica Laërtius *lib.* 7. in *Zenon. c.* 47. Τότε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος διαγιγνώσκεσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ τὸ πιθανὸν τότε ἀμφιβόλως λεγόμενον διευκρινεῖσθαι. *Verum atqe falſum ex illa dignoſci, probabile autem, & qod ambiguè dicatur dijudicari.* Cicero *ad Atticum lib.* 7. *Epiſt.* 10. *ſimul hoc διευκρινήσεις πρόβλημα.* & *Epiſt.* 3. *ſed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν.* verùm accedo potiùs D. Bootio nihil mutanti, ſed copulativâ tantùm interjectâ, legenti, κἂν μὲν συνοράς, εὐμενῶς καὶ ἀμεταστρεπτὶ τ. χ. ità opponitur τὸ εὐμενῶς, τῷ μὴ ὑποψίας.

Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] vide *lib.* 8. §. 5.

Ἐχόμενον τοῦ φαινομένου δικαίου] Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Ταῦτα εἶδε Περίκλεια Ἐλπίδι, καὶ ἰδὼν ἐποίησε. προσκίμψαντος γὰρ αὐτῷ Οὐεσπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο, ἐπί σοί ἐστι μὴ ἐάσαι με εἶναι συγκλητικόν. μέχρι δ' ἂν ᾖ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. ἄγε, ἀλλ' εἰσελθών, φησὶ, σιώπησον. μὴ μ' ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. ἀλλὰ δεῖ με ἐξετάσαι. κἀμὲ εἰπεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον. ἀλλ' ἐὰν εἴπῃς, ἀποκτενῶ σε. πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι; καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. σόν ἐστιν ἀποκτεῖναι. ἐμὸν ἀποθανεῖν μὴ τρέμοντα. σὸν, φυγαδεῦσαι. ἐμὸν, ἐξελθεῖν μὴ λυπούμενον. *Hæc Priſcus Helvidius vidit: & cùm vidiſſet, fecit. Nam qm ad eum Veſpaſianus miſiſſet, ne in ſenatum veniret. Penes te, inqit, eſt, ne me ſenatorem eſſe patiaris. Qamdiu autem me loco non moveris, eſt in curiam mihi veniendum. Age: at ingreſſus taceto, inqit. Ne me roga & tacebo. At eſt mihi rogandum. Et dicendum mihi, qod rectum eſſe putâro. Verum ſi dixeris, occidam te. Qando ergò tibi dixi, me immortalem eſſe? Tu tuum facies, ego meum. Tuum eſt, occidere: meum, mori non trementem. Tuum, relegare: meum, exire non triſtem.* vide *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 4. §. 12.

Ἄριστον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ] *optimum enim attingere ſcopum* Xylander. hoc eſt, ut id facias, qod juſtum & æqum eſt, qodcunqe tibi indè obvenerit.

Ἤ γε ἀπόπτωσις ἀπὸ τούτου ἔσω] Mutila hæc ſuſpicatur Xylander. Editor Lugdunenſis in verſione prorſus reſecuit. pro ἔσω D. Bootius legit ἐσί. *ab hoc*, inqit, juſto ſcilicet utique & æqo *aberrare, lapſûs nomen meretur*, non avtem ob juſtè factum odium incurrere, avt moleſtum aliqid perpeti, avt etiam, qò minùs qod conaris, effectum des, impediri. ego ſi qis id exhiberet codex, ἀπότευξιν qàm ἀπόπτωσιν malim; prout Marcus *l.* 4. §. 43. ἀπότευγμα dixit.

Σχολαῖόν τι καὶ ἄμα ἐυκίνητον] hoc eſt, qod *l.* 7. §. 69. Μήτε σφύζει, μήτε ναρκᾷ. *Neqe feſtinat, neqe torpeſcit.* Mericus Caſavbonus iſta à ſuperioribus divellit, atqe erotematicè effert; acſi legeret, τί σχολαῖόν τε καὶ ἐυκίνητόν ἐστι; viderint alii. Ego nullus aſſentior.

Ἐυκίνητον] non, *mobile*; qod τὸ τῆς γνώμης ἐυκίνητον, *mobiles facilè animos habere*, in plebe, Romanâ cumprimis, Herodiano *lib.* 7. *c.* 7. §. 2. notatum, deſignet; unde & *mobile vulgus*, Statio *ſylv. lib.* 2. *poem.* 2. ſed *agile*, ad id qod eſt officium ſuum aggrediendum agendúmqe promptum ac proclive; qodqe in eiſdem perſeqendis modo juſto debitóqe moveatur. Stoici ſiqidem in dictionibus iſtiuſmodi ἐνέργειαν & ἔμφασιν qandam, ultra uſum communem ac vulgarem, affectabant. vide *infrà ad* §. 21.

Φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεσταλκός] non qalis ſultorum riſus, qem ejuſmodi eſſe ait Solomon *Eccleſ. c.* 7. *v.* 6. qalis eſt *ſpinarum ſub olla crepitus*;

— Magno veluti cùm flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni.

ut Maro Æn. *lib.* 7. ſive ut Apulejus in *apolog. flamma* inſtar *ſtipulâ accenſa, clavo ſtrepitu, largo fulgore, cito incremento; ſed enim materiâ levi, caduco incendio, nullis reliqiis.* icon aptiſſima vitulationis ſtolidorum, qâ illi, *non gavdent, ſed geſtiunt*, ut Avguſtinus de *ſerm. Dom. in mont. l.* 1. itaqe *riſum & lætitiam* iſtiuſmodi pro *inſania* mera, Solomon habet. *ibidem c.* 2. §. 3. tanqam ἐξεστηκὸς, non συνεσταλκός τι. Seneca *Ep.* 23. *Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnia erectus. Res ſevera eſt verum gavdium. cætera hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt; leves ſunt: niſi ſortè tu illum judicas gavdere, qi rides.* vide *ad l.* 4. §. 26. νῆφε ἀγελαίνου.

Ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενον.] *Dei, naturæ, rationis, dictamen ductúmqe ſeqi*, pro eodem Stoicis habetur. vide *ad l.* 3. §. 16. & *lib.* 7. §. 31. & *ſuprà* §. 11. & *lib.* 4. §. 12. & *l.* 12. §. 31. Plato *Epiſt.* 2. Νῦν δὲ μείζονας ἐγώ εἰμι, ἐμαυτὸν παρίσχων τῷ ἐμῷ ἑπόμενον. *Nunc avtem hoc duntaxat magnus ſum, qod me ipſum præſto rationi meæ obedientem.*

§. 13. Ἐὰν ὑπὸ ἄλλου γίνηται] *in aliorum ſint poteſtate.* Xylander. potiùs, *ab aliis fiant*, cùm ipſe neqeas, vel neceſſe non habeas. Epictetus *lib.* 1. *c.* 27. ἀπελθών, ἢ αὐτὸς ἀπο-

τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα; ὑ διαίσ. μήπι ἐπιλέλησαι, ὅτι ἔτι οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις καὶ
a L. 3. §. 4. l. 9. §. 18. Inf. §. 19. l. 11. §. 18. ψόγοις φρυατζόμενοι, a τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ, τοιοῦτοι δ' ἐπὶ τῆς τραπέζης, ὅια δ' ποιοῦσιν,
b L. 4. §. 38. b ὅια δ' φεύγουσιν, ὅια δ' διώκουσιν, ὅια δ' κλέπτουσιν, ὅια δ' ἁρπάζουσιν, ὑ χερσὶ καὶ ποσὶν,
c L. 8. §. 55. ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, c ᾧ γένει), ὅτων θέλῃ, πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, νόμος,
d L. 7. §. 17. e Sup. §. 1. l. 4. §. 23. d ἀγαθὸς δαίμων;

§. 14. Τῇ e πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει, ὁ παιδευόμενος καὶ αἰδήμων λέγει.
f L. 3. §. 6. l. 4. §. 31. g L. 8. §. 33. f δὸς ὃ θέλεις. g ἀπόλαβε ὃ θέλεις. λέγει δ' τῷ
h L. 9. §. 3. i L. 2. §. 2. 6. Sup. §. 11. h μὲ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐγοῶν αὐτῇ.
k Inf. §. 22, 23. l L. 8. §. 45.

§. 15. i Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ σου. k ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. l ἴδιον γὰρ ἀμφοῖν οἰκεῖ ἡ ὥδε,

aliqo fiant. nihil intererit. nunqid oblitus sis, qales isti, qi de aliis lavdandis vituperandísque tantopere se efferunt, in lecto sint, qales ad mensam, qæ faciant, qæ fugiant, qæ sectentur, qæ suffurentur, qæ rapiant ad se, non manibus pedibúsque, qod dici solet, sed parte sui pretiosissimâ, qâ, ubi libuerit, conseqi liceat fidem, modestiam, veritatem, legem, genium denique bonum.

§. 14. Cuncta danti pariter ac recipienti naturæ, homo probè institutus ac modestus dicet, *Da qod vis; repete qod vis.* nec elatus hoc dicet, sed obsequens tantùm; & benevolo adversùs eam affectu.

§. 15. Exiguum est qod supereſt vitæ tuæ. vive tanqam in monte. nihil enim interest hîc an il-

ANNOTATIONES.

A *ipsum qoqe, aliunde acceperis, indigvaris, & accusas largitorem illorum, si qid tibi ademerit. Cur igitur ista accepisti? Ut iis utereris. Qousqe? Dum is qi mutuavit voluerit.* Et *l.* 4. *c.* 1. Ἀπαιτοῦντι τῷ θεῷ, ἃ δέδωκεν, οὐκ αἰσθήσῃ; vitiata scriptura, qod & Volfius vidit; cui sic restituere visum est. ἐκεῖνον οὐκ ἀποδύσεις; οὐκ αἰσθήσῃ. Verùm interpolatione tam laciniosâ, qæ nec sensum admittit commodum, nec vitium tollit, nihil opus. literula immutata sufficiet. legendum οὐχ ὑσθήσῃ; Stoicus est Laconismus. *non Deo, qi dederat, repetente oblectaris?* q. d. dans placet. repetens qidni placeat? vide eundem *ad l.* 2. §. 3. vide & *l.* 12. §. 26.

B Δὸς ὃ θέλεις] hoc est, qod Rufus apud Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Ἀρκεῖσθαι τῷ διδομένῳ. *Ut eo, qod datum est, sis contentus.* vide *ad l.* 4. §. 31, 34. & *l.* 5. §. 25. & *l.* 7. §. 57.

Ἀπόλαβε ὃ θέλεις] Vide voces Demetrii Cynici magnanimas ex Seneca *de provident. c.* 5. ad *l.* 4. §. 34. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Χάριν ἔχω, ὧν ἔδωκας. ἐφόσον ἐχρησάμην τοῖς σοῖς, ἀρκεῖ μοι. πάλιν αὐτὰ ἀπόλαβε, καὶ κατάταξον εἰς ἣν θέλῃς χώραν. σὰ γὰρ ἦν πάντα. σύ μοι αὐτὰ δέδωκας. *Gratias tibi habeo, qod illa mihi dedisti: tuis usus sum qoad voluisti, hoc mihi satis est: recipe illa, & ubicunqe volueris collova. Tua enim fuerunt omnia, tu mihi ea dedisti.* vide *l.* 12. §. 26. Seneca *de tranqill. c.* 11. *Sapiens non mancipia tantùm possessionésque & dignitates, sed corpus qoqe suum & oculos & manus & qicqid est cariorem vitam facturum, séqe ipsum inter precaria numerat; vivitqe ut commodatus sibi, & reposcentibus sine tristitia redditurus. qandocunqe ergò reddere jubebitur, non qeretur cum fortuna: sed dicet; Gratias ago, qòd possedi, habuiqe.* Idem *Epist.* 64. *Fac qod aqitatem tuam decet. desine natura beneficium malè interpretari. abstulit; sed dedit. & ad Polyb. c.* 29. *Gavde, qòd talem habuisti; & usum fructum ejus, qamvis brevior voto tuo fuerit, boni consule.* Item *ad Marc. c.* 12. *Si magnas ex filio percepisti voluptates, oportet te, non de eo, qod detractum est, qeri; sed de eo gratias agere,* D *qod collegisti.* Nostri: Basilius Cæsar. *homil.* 5. *pag.* 375. *D.* Συγγνώμονές ἐσι διανοίας, ὑκ ἐπὶ τῷ χωρισμῷ δυσφόρως ἔχειν. ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐξ ἀρχῆς συναφείᾳ χάριν ἔχειν τῷ συγκληρώσαντι. *Animi est probè agnoscentis collatum in se beneficium, non agrè admodum angi avt discruciari ob hanc alterius ab altero diremptionem: sed gratiam habere ei, qi tibi initio statim ejusmodi consortium velut sortitò impertivit.* Hieronymus *in Nepot.* Nè doleas qòd talem amiseris: sed gavdeas qod talem habueris. Idem *in Pavl.* *Non mœremus, qòd talem amisimus; sed gratias agimus, qòd habuimus, imò habemus.* Et *ad Julian. Tulisti liberos, qos ipse dederas. recepisti ancillam, qam mihi ob* E *breve solatium commodaveras. non contristor, qòd accepisti; sed ago gratias, qòd dedisti.* Bernardus *de Humbert. serm.* 110. *Tulisti qoniam tuus erat, nec pro nobis, qibus ille sublatus est, murmurandum: magis gratias agendum, qòd tam diu concessus est nobis.* Et *in Cant. conc.* 26. *Etsi dolemus ablatum, non obliviscimur tamen, qòd datus fuit; & gratias agimus, qòd habere illum meruimus.* Verissimè Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè ostendimus, qòd accepta rectè tenuimus, cùm æqaniter ad momentum sublata toleramus.*

Οὐ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐγοῶν] De morte pariter *l.* 9. §. 3. Ità Apostolus *ad Philip. c.* 2. *v.* 17. Χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. *Gavdeo, & gratvlor omnibus vobis.* & *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 12. *v.* 15. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι. *Ego libentissimè sumptum impendam & expendar.* Tertullianus *de patient. c.* 2. *Nobis exercenda patientia avtoritatem non affectio humana canina æqanimitatis fvpore formata, sed viva ac cælestis disciplina divina dispositio delegat.* Cyprianus *de eadem: Apparet non esse illic veram patientiam, ubi sit insolens affectata libertatis avdacia, & exarati ac feminudi pectoris inverecunda jactantia.*

C Τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ] Hinc apud Lucianum in *Cataplo pag.* 442. Κλίνη, sive *lectus*, ad testimonium adversus Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accersitus, ἐγὼ μέν τοι ταῦτα εἰπεῖν αἰσχύνομαι. τοιαῦτα ἦν ἃ ἐπ' ἐμοῦ διεπράξατο. *Pudet me dicere, ejusmodi fuerunt qa supra me patravit.* vide *ad lib.* 3. §. 4. & *lib.* 11. §. 8. ἐπὶ τῷ κλιναρίῳ.

Οἷα δὲ ποιοῦσιν] vide *ad l.* 6. §. 59.

Ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam coguntur, qi aliorum favorem, famámve avcupantur, usqe ad conscientiam læsam, eis obsequi, qibus placere ambiunt.

Ὅταν θέλῃ] Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Οὐδέν ἐστιν ἀναγωγότερον D ἀνθρωπίνης ψυχῆς. θελῆσαι δεῖ, καὶ γέγονε, διάρθωται. ὡς πάλιν, ἀπουσάξαι, καὶ ἀπόλωλεν. *Nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet, factum est, correctum est: ut è contrario, si obstiterit, periit.* Synesius *de insomn. pag.* 141. Καθαρμῶν τὸ μέγιστον μέρος, ἡ βούλησις. *Purgationis maxima pars est voluntas.* Seneca *Ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *Ep.* 80. *Qid tibi opus est, ut sis bonus? velle.* Fabius *instit l.* 12. *c.* 11. *Ut boni viri simus, voluntate maximè constat.* Gregorius Nazianzenus *de sacr. bapt.* Ὦνιον τοῦτο τῷ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθόν. *Hoc bonum solâ voluntate venale tibi proponitur.* qanqam idem *de theolog.* 1. exagitat illos, Οἷς E ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. *Qibus sufficit solum voluisse esse sapientes.* Joannes Chrysostomus *in Matth. hom.* 49. *pag.* 544. *E. edit. Paris.* Ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυται. *Sola voluntas sufficit, ut perficiatur.* Libanius *Orat.* 4. *pag.* 172. *B.* Βούλησαι μόνον, καὶ πάντα ἔψεται. *Velis modo & seqentur omnia.* vide *ad l.* 8. §. 35.

§. 14. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει] qod de natura, qi & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Ἀπολαμβανούσῃ] Epictetus *enchir. c.* 10. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; ἔκαμε καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. τί δέ σοι μέλει διὰ τίνος σε ὁ δὸς ἀπῄτησε; *Nunqam te qicqam perdidisse dicito, sed reddidisse. Prædium est ereptum? annos & id qoqe est redditum? At improbus est qi eripuit. Qid id tuâ refert, per qem is qi dederit, abs te repetierit?* Idemqe *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Εἶτα σύμπαντα εἰληφὼς παρ' ἄλλου (τοῦ Θεοῦ δηλονότι) καὶ αὐτὸν σεαυτὸν, ἀγαπακλῆς, καὶ μίμφῃ δίνλα, ἂν σε τὶ ἀφέληται; ἐπὶ τί οὖν λαμβάνεις ταῦτα; χρησόμενος. μέχρι τίνος; μέχρις οὗ ὁ χρήσας θέλῃ. *Itane qm omnia, te-*

F

illîc, si qis ubicunqe in orbe, tanqam in urbe, degat. viderint, nôrintqe homines, hominem verum, qi naturæ convenienter vivat. sin non sustinent, occidant. hoc enim satius est, qàm ità vivere, uti ipsi vivunt volúntve.

§. 16. Nè ulteriùs occupere totus, dissérendo qalis vir bonus sit, sed enitendo ut ipse sis.

§. 17. Ævi totius, & naturæ totius cogitatio tibi crebrò occurrat. qódqe particularia omnia, substantiam qod attinet, milii sunt instar; tempus qod attinet, terebri circumvolutio.

§. 18. Rerum præsentium unamqamqe advertendo, considera eam jam dissolutam, & in mutatione & qasi putrefactione qadam, avt dissipatione, constitutam, sive ut mori qodammodo nata sit.

ἐάν τις παιπαλῷ, [a] ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ. ἰδέτωσαν, ἱστορησάτωσαν οἱ ἄνθρωποι [b] ἄνθρωπον ἀληθινόν, [c] καὶ φύσιν ζῶντα. εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκτειναάτωσαν. [d] κρεῖττον γὰρ, ἢ οὕτω ζῆν. a L.4.§.3.4. b Sup.§.8. c Sup.§.2. d L.9.§.2.

§. 16. Μηκέθ' [*] ὅλως ὠφελῇ ἔῃ ὅσιόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα ἀληθέως, ἀλλὰ [e] εἶναι πιστόν. *ὅλος. e L.4.§.17.

§. 17. [f] Τῷ ὅλῳ αἰῶνος, καὶ τῇ ὅλης οὐσίας συνεχὼς φαντασία, καὶ ὅτι πάντα τὰ καθ' μέρος, ὡς μὲν [g] πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς. ὡς δὲ [h] πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή. f L.7.§.35. l.11.§.1. g L.4.§.3. h L.5.§.24.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφίστανε, [i] διανοεῖν αὐτὸ ἤδη ἀληλυθόμενον, καὶ ἐν μεταβολῇ, καὶ οἷον σήψει ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν, [k] ὥστε θνήσκειν. i Sup.§.7. k L.4.§.48. l.9.§.21.

§. 19.

ANNOTATIONES.

Ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Ἄνθρωπον ἀληθινὸν] qi enim secus qàm oportet, degit, qidvis potiùs qàm homo est. Vide *supra ad* §. 8. & *l.* 5. §. 11. Stilpo, cùm turba ad ipsum contemplandum confluerent, dicenti cuidam, Θαυμάζουσί σε ὡς θηρίον, *tanqam feram qandam, ô Stilpo, admirantur te.* Οὐ μανῆν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἀληθινόν. *Neqaqam verò*, inqit, *sed ut hominem verum.* Laërtius *l.* 2. *c.* 119. Flaccus *arte.* — *Fiet homo.* — Demonacti Proteus cum diceret, ὦ κυνᾶς, regessit ille, ὦ ἀνθρωπίζοις, *non vivis hominem.*

Κρεῖττον γὰρ ἢ οὕτω ζῆν] vide *ad l.* 9. §. 2.

§. 16. Μηκέθ' ὅλως διαλέγεσθαι] forsan ὅλῳ. Seneca *Ep.* 16. *Philosophia non in verbis, sed in rebus est.* & *Ep.* 20. *Illud te rogo atqe hortor, ut philosophiam in pracordia ima demittas, & experimentum tui profectûs capias, non oratione, nec scripto, sed animi firmitate, & cupiditatum diminutione. verba rebus proba. facere docet Philosophia, non dicere:* & *hoc exigit ut ad legem suam qisqe vivat, ut verbis opera concordent, nè orationi vita dissentiat.* Et *Ep.* 108, *Sic ista tractemus, ut qa fuerunt verba, sint opera: ut voces mox in rem transferantur.* & *Ep.* 24. *Hac in animo voluta, qa sape audisti, sape dixisti: sed an verò audieris, an verò dixeris, effectu proba. hoc enim turpissimum est, qod nobis objici solet, verba nos philosophia, non opera tractare.* hoc est, *philosophos esse ἄνευ τῶ πράττειν, μέχρι τῶ λέγειν, factis procul, verbis tenus.* ut Epictetus apud Gellium *l.* 17. *c.* 19. *homines* scilicet *ignavâ operâ, & philosophâ sententiâ.* qos odisse se profitebatur Pacuvius, cujus verba in eam sententiam Macedo qidam Philosophus præ templorum omnium foribus scribenda censebat. nihil enim fieri posse indignius, neqe intolerantius, qàm qòd *homines ignavi ac desides, ornati barbâ & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in lingva verborúmqe artes converterent;* & *vitia facundissimè accusarent, intercutibus ipsi vitiis madentes.* Refert Gellius *l.* 13. *c.* 8. Ità (inter alia qæ indè profluxerunt in vitam mala) *qa philosophia fuit, facta philologia est.* Seneca *Ep.* 108. &, *de vita semper disputatur, nunqam vivitur.* Idem *Epist.* Vitium istud in Stoicis suis, ut familiare nimis, notat idem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 7. Ἄλλα λέγομεν, inqit, ἄλλα ποιοῦμεν. λέγομεν τὰ καλά. ποιοῦμεν τὰ αἰσχρά. *Alia dicimus, alia facimus. Nos honesta dicimus, turpia verò facimus.* Ἀσυμπαθῶς πρὸς τὸν λόγον. μαχρὰν ἀπὸ τῦ χρῆσθαι τύποις ἃ λέγομεν, ἐφ' οἷς ὡς εἰδότες αὐτὰ ἐπαιρόμεθα. *Affecta cum oratione non congruente. Ac multum abest ut iis utamur, qa profitemur, eorumqe cognitione efferimur.* Idem *l.* 2. *c.* 9. & *c.* 10. Μέχρι τῶν λογαρίων προκόπτομεν. ἔξω δ' αὐτῶν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. *In disputatiunculis subsistimus, ultra qas ne digitum qidem proficimus.* eundem vide sis ejusmodi homunculos fusissimè simul ac acerrimè exagitantem, *enchir c.* 51. & *Dissert. l.* 3. *c* 26. imò passim eosdem insectantem. siqidem invectivam istam singulis ferè subjectis fecit intercalarem. Qin & elegantissimâ usus imagine idem *enchir. c.* 44. Μαθὲ μῆ σαυτὸν εἶναι φιλόσοφον. μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Nusqam te philosophum profitearis, nec apud imperitos multum disputes de præceptis.* Idem *ibidem c.* 69. Μίγας γὰρ ὁ κίνδυνος, ἐυθὺς ἐξεμέσαι, ὁ ὐκ ἔπεψας. ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα, ὅ χόρτον φέροντα τοῖς ποίμεσιν ἐπιδεικνύει, πόσον ἔφαγον. ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριον ἔξω φέρει καὶ γάλα. καὶ σὺ τοίνυν, μὴ ταχέως ῥήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυσο, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἔργα. *Magni enim periculi est, statim evomere qod non concoxeris. Nam & oves non sarcum afferunt opilionibus, ac demonstrant qantum comederint: sed pastu intra se concocto, extra ferunt lanam & lac. Et tu igitur ne verba celeriter ostendas imperitis, sed opera qa verborum concoctionem sequuntur.* Seneca *Epist.* 108. *Omnia qa dicunt, qa turbâ audiente jactant, aliena sunt. qomodo probare possint sua esse, monstrabo. faciant qa dixerint.* qi & *Epist.* 117. clavdit vocibus illis profectûs indicium proferentibus clarissimum, *Si fecero omne qod disco.* sive utì Lipsius ex MS^um vestigiis. *si vixero.* Præclarè Gregorius Nazianzenus *Orat.* 15. Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, οὗτος ἐμοὶ σοφός. οὐδ' ὅστις γλῶσσαν ἐυστροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἀπαίδευτον. ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ ὅις ἐνεργεῖ παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τῦ βίυ προτίθησιν. *Nec enim qi in sermone sapiens est, hic mihi sapiens est, nec qi volubilem qidem linguam, imperitum autem animum habet: verùm is demum, qi pauca qidem de virtute verba facit, caterùm per ea, qa agit, multa demonstrat, ac fidem & auctoritatem sermoni suo per vitam conciliat.* Verùm qod Aristoteles *Ethic. l.* 2. §. 3. Οἱ πολλοὶ τῦτο μὲν οὐ πράττουσιν. ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι. ὁμοίοι τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούουσι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ' οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὗτοι ἐκείνοις ἐν ἕξουσι τὸ σῶμα, οὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ' οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες. *Plerique tamen, qum hæc non agant, ad disputationem confugiunt: putántque ita se philosophari, ac probos futuros: qi sanè perinde faciunt atqe ægrotantes, qi, cùm medicos diligenter audiant, nihil tamen eorum, qæ ab ipsis mandantur, efficiunt: sicut igitur neqe illis corpore unqam bene valebunt, dum ita curantur, sic neqe isti animo, dum ita philosophantur, bene habebunt.* Itaque verè Demosthenes: Ὡς ἅπας ὁ λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι καὶ κενὸν φαίνεται. *Omne verbum, si opera abfuerint, vanum & inane videtur.* Præclarè siquidem Basilius Cæsar. *Orat.* 34. *pag.* 776. *A.* & ex eodem Simeon Cancellarius *Orat.* 1. *pag.* 10. *B.* Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἄχρι ῥημάτων παρὰ τοῖς ἄλλοις φιλοσοφίαν ἔργῳ βεβαιῶν,

Οἱ πίπτουσι, τοὶ δὲ σκιαὶ οὐίσσουσιν.

ἐπεὶ τό γε λαμπρῶς μὲν ἐπαινέσαι τὴν ἀρετὴν εἰς τὸ μέσον, καὶ μακρὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποτείνειν λόγους. ἰδίᾳ δὲ τὸ ἡδὺ πρὸ τῆς σωφροσύνης, καὶ τὸ πλέον ἔχειν πρὸ τῦ δικαίυ τιμᾶν. ἐοικέναι φαίην ἂν ἔγωγε τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ὑποκρινομένοις τὰ δράματα, ὃς ὡς βασιλεῖς πολλάκις καὶ δυνάσται εἰσέρχονται, ὅτε βασιλεῖς ὄντες, οὐδὲ μικρῦ τυχὸν ἐλεύθεροι τὸ παράπαν. *Nam qi ab aliis traditam philosophiam, non verbis tenus, avt decretorum scientiâ, sed gravitate morum, vitaqe continentiâ usurpat,*

Hic solus sapit, aſt errant alii velut umbra.

Qandoqidem splendidè & magnificè palam laudare virtutem, de eâqe longos protrahere sermones, privatim verò qod jucundum & suave est temperantiæ anteponere, avaritiam majori habere in pretio qàm id qod justum est, id libens comparaverim scenicis illis fabularum actoribus, qi ut reges & magnates sæpe numero prodeunt, qum neqe reges, neqe magnates, ac ne liberi qidem fortè prorsus existant.

§. 17. Ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς] qod de terra *l.* 4. §. 3. σιγμή. de pelago *l.* 6. §. 36. σαγήν. sunt avtem κεγχραμίδες *ficuum granula.* pro qo κιχριδίδες apud Svidam vitiosè habetur.

Ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή] *tanqam pistilli circumvolutio* Mericus Casavbonus. & sanè ὑπέρυ περιστροφὴ, sive περιτροπή. id est, *pistilli circumvolutio*, proverbialiter usurpatur, à Platone philosopho in *Theætet.* Platone comico in *Adonid.* & Philemone in *Heroib.* ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ ποιούντων, καὶ μηδὲν παυομένων, *de iis qi semper eadem faciunt, & nihil proficiunt.* utì Hesychius, Svidas, Zenodotus, Apostolius. Verùm τρυπάνου περιστροφή. id est, *terebræ vertigo*, sive *circumversio*, ut Xylander, Marco istic de spatio temporis brevissimo: qemadmodum, ῥιπὴ ὀφθαλμῦ *oculi jactus*, ut Beza, potiùs qàm *ictus.* ut vulgo Apostolo *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 15. *v.* 51. qò pertinet illud poëtæ nescio cujus apud Svidam,

Τρύπανα τ' ἰυδίηται, καὶ ὠκύτατα τέρετρα.
Terebraqe qa facilè circumaguntur, & velocia terebella.

citiùs enim terebra circumvertitur, qàm animadverti ferè potest.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων] *De singulis rebus indaga* Xylander. *Objecto cuiqe animum adverte* Casavbonus. non improbo. potest tamen, *rerum præsentium unamqamqe considera*, &c. τὰ ὑποκείμενα, *præsentia.* Vide *l.* 8. §. 22.

Ἕκαστον πέφυκεν ὥστε θνήσκειν] vide *l.* 4. §. 48. & *l.* 9.

a Sup.§.13. §. 19. a Ὁποῖ εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀμ-
χοῦντες, ἀποπλέοντες, καὶ ἄλλα. εἶτα ὅτι ἀν-
δρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι, ἢ χαλεπαίνοντες, καὶ
b L.8.§.3. ἐξ ὑπεροχῆς ἀπειλοῦντες. πρὸ ὀλίγου ἢ b ἐδούλουν
c L.6.§.59. πόσοις, καὶ c δι' ὅτα. καὶ d μεθ' ὀλίγον, ἐν * τοιού-
d L.3.§.3. L.4.§.48.L.8. τοις ἴσον].
§.37.
* ὁποίοις f.
e L.4.§.23. §. 20. e Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων

§. 19. Cogita, qales sint homines vescentes, dormientes, coeuntes, excernentes, alia ejusmodi agentes. rursus qales, ubi inflantur, efferuntur, irascuntur, tanqam in sublimi siti aliqos increpant. pavlò avtem antè, qàm multis & qâ mercede, inserviebant; & pavlò pòst, qò in statu futuri sunt.

§. 20. Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.

ANNOTATIONES.

§. 21. *Qa nata sunt, ea omnia denasci ajunt.* Cassius Hemina *annal. l.* 2. id est, ἀπογίνεσθαι, *defungi, mori*, non *decrescere*, ut Nonius explicat. Seneca *Ep.* 99. *Cui nasci contigit, restat mori.* Tertullianus *de Carn. Christ. c.* 6. *Mutuum debitum est inter se nativitati, cum mortalitate. forma moriendi, causa nascendi est. non enim mori solet, nisi qod nascitur, id avtem moritur, qod & nascitur.* Idem *de resur. c.* 12. *Dies moritur in noctem, & tenebris usqeqaqe sepelitur: & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole, eadem & integra, & tota, universo orbi revivisci; interficiens mortem suam, noctem; rescindens sepulturam suam, tenebras; hares sibimet existens, donec & mox revivisca, cum suo & illa suggestu.* Et latiùs progressus Petrus Ravennas *in symbol. serm.* 59. *Crede homo, de morte resurgere te posse, cum tibi totum qod in rebus est, sic qotidie resurgit. Sol occidit & resurgit. Dies sepelitur & redit. Menses, anni, tempora, fructus, semina, cùm transeunt, ipsa moriuntur; cùm redeunt, suâ ipsâ morte revivisc unt.* Ità qod Tertullianus *ibidem. Totus hic ordo revolubilis rerum, testatio est resurrectionis mortuorum.*

§. 19. Ὁποῖ εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχίνοντες, ἀποπατοῦντες] Hæc enim & summis cum imis qibúsqe communia sunt; & conditionis mortalis ac caducæ cumprimis nos admonent. Notum est, Menecratem medicum, qi Jovis sibi nomen adsciverat, Philippus Macedo qomodo exceperit, eduliorum loco appositis thure cum acerra. Narrat Ælianus *var. hist. lib.* 12. *c.* 57. Qin & Alexander ex duabus præcipuè rebus, τὸ θνητὸν καὶ φθαρτὸν, sive mortalitatem suam, agnoscere se professus est, ἐκ τῆ καθεύδειν καὶ τῆ συνουσιάζειν, *somno* nimirum *ac coitu.* Plutarchus in *Alex.* & de *adulat. & in sympos. l.* 8. *c.* 1. Antigonus itidem major, cùm Hermodotus qidam ipsum in carmine per adulationem *Solis* (non *Jovis*, ut Erasmus *apophth. l.* 4.) *filium, Deúmqe* indigitâsset, εἰ ταῦτά μοι σύνοιδεν ὁ λαμπροφόρος, *At verò*, inqit, *latent ista prorsus eum, qi matulam mihi porrigit.* Plutarchus *in Apophth. & de Isid. & Osirid.*

Εἶτα ὅτι ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι] *Qanto se cum fastu efferant*, acsi nè homines qidem avt mortali semine creti sint, *ubi gloriantur, indignantur, interminantur*, &c. vide ad *l.* 6. §. 28. illud ἀνδρονομούμενον mihi suspectum habetur. ἀνδρονομεῖν certè alibi legisse non memini. Xylander *aliis imperare*, vertit. ut sit *hominibus leges ac jura prascribere.* Casavbonus *exultare.* ità qid is legerit, havd satìs liqet. nisi forsan ἀδρυνόμενοι, *turgescentes, grandescentes*, qod de stirpibus usurpatur. forsan ἀνδρουμεῖν idem qod ἀνδρολογεῖν fuerit, qod de *delectu militari* usurpatur: vel etiam qod κρατυνομεῖν, qod de *viscerationibus*, sive de *carnibus viritim distributis* adhibetur. in istis avtem non sine fastu gerere se solent, qi eas exhibent. vide *l.* 9. §. 34. ὅση ἴσησις.

Ἐδούλευον πόσοις] *qot illis inservire & obsequi necesse fuit*, idqe πρὸ ὀλίγου, *havd ità dudum*; qò possent dignitatis honorisqe gradum illum, in qo tanto cum supercilio se gerunt, adsequi. vide *l.* 8. §. 3. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ ζῆν ἤθελον. εἰ διὰ Φηλικίωνα ἔδει ζῆσαι, τῆς ὀφρύος αὐτῆ καὶ τῆ δηλικῆ καταφρονήματος ἀνασχόμενον. οἶδα γὰρ τί ἐστι δοῦλος ἐυτυχῶν ὡς δοκεῖ, καὶ τετυφλωμένος. *Equidem ne vivere qidem vellem, si per Felicionem mihi vivendum esset, supercilium illius & servilem insolentiam toleranti. Novi enim qid sit servus, qi se fortunàtum esse putat, qi excacatus est.* qo tamen loco ego τετυφωμένος malim. scilicet ut Clavdianus *in Eutrop. l.* 1.

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.
— nec bellua tetrior ulla est,
Qàm servi rabies in libera colla frementis.

Ruffus Vibius apud M. Senecam *controvers.* 9.

Divite novitio nihil est insolentius.

Et,

Pedissequa honoris est novi arrogantia.

Salvianus *Epist.* 2.

Ἅπας δὲ τραχὺς, ὅστις ἂν νέον κρατῇ.
Ferri neqit rebus secundis flagrio.

Æschylus *Prometh. v.* 35. præ cæteris verò

Ἀφόρητός ἐστιν ἐυτυχὼν μαστιγίας.
Rigidus verò omnis, qi modò cæpit imperare.

Comicus, apud Dionem Coccejanum *l.* 60. *p.* 684. *E.* Qod & Isidorus Pelusiota ubi adduxerat *l.* 2. *Ep.* 297. qi ἐυπραγῶν habet, pro eo qod ἐυτυχὼν Dio, subjungit; Καὶ τὸ ἐυπράτλειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τῆ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. *Et immeritam felicitatem vecordibus ac stolidis malè sentiendi occasionem prabere.* Avrelius Victor in *Dioclet. Quantum ingenium est, compertum habeo, humillimos qosqe maxi-*

mè, ubi alta accesserint, superbiâ atqe ambitione immodicos esse. Agur sapiens Ebræus *Prov. c.* 30. *v.* 20. *Tria sunt, sub qibus commovetur terra: imò qatuor sunt, qa ea ferre non potest. servus, cùm regnat; stultus, cùm satur est; exosa, cùm maritatur; ancilla, cùm hera sua hæres evaserit.* siqidem, ut Solon,

Τίκτει τοι κόρον ὕβριν, ὅτ' ἂν πολὺς ὄλβος ἵπηται.
E nimiis opibus petulantia nascitur ingens.

Sive ut Theognis; (qod Homero tamen tribuit Scholiastes *ad* illud *Pindari Olym.* 13. ὕβριν κόρυ μητέρα.)

Τίκτει τοι κόρον ὕβριν, ὅτ' ἂν κακῷ ὄλβος ἵπηται.
Nascitur ex nimiis opibus petulantia stultis.

Idémqe,

Πόλλας τοι κόρος ἄνδρας ἀπόλεσεν ἀφρονίσας.
Γνῶναι γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐσθλὰ παρῇ.
Nec pavcos satias evertit mentis egenos.
Difficile est, adsunt cùm bona, nósse modum.

Aristoteles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τίκτει γὰρ, ὥσπερ φησὶν, ἡ παροιμία, κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μεθ' ὑπερηφανίας ἄνοιαν. *Parit enim, ut proverbio dicitur, saturitas ferocitatem: imperitia avtem potestati conjuncta insaniam.* Philistus apud Clementem *Strom. l.* 6. *p.* 620. *D.* Εἰώθασι γὰρ μάλιστα οἱ παρὰ δόξαν ἀπροσδοκήτως ἐυ πράττοντες εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Qibus enim prater spem & expectationem res secunda accidunt, solent evadere insolentes.* qod illum Clemens à Thucydide mutuatum asserit. qi dixerit, Εἰώθασι δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἂν μάλιστα καὶ διʼ ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος ἐυπραγία ἔλθῃ, εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Solent avtem permulti homines, qibus maximè res secunda aliqantisper evenerunt, fieri insolentes.* locus est in *Cleonis Orat. lib.* 2. ubi tamen legitur, οἷσθα δὲ τῶν πόλεων, οἷς ἂν, &c. Qò respexit tamen & Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 296. Εἰώθασιν γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδοκήτως μάλιστα ἐυημερία ἐπιπίπτει, εἰς ὕβριν χωρεῖν. *Solent enim homines, qibus prater omnem expectationem prosperitas qadam accidit, in insolentiam ac petulantiam labi.* de Largio Macedone qid Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 14. vide *ad l.* 6. §. 38. vide & qæ de Gallo Cæsare Ammianus *l.* 14. initio.

Δι' οἷα] περιγινόμενα, scilicet, ut *l.* 6. §. 59. *ob qa adipiscenda*, sive, *qâ mercede.*

Καὶ μεθ' ὀλίγον, ἐν τοιούτοις ὕσοις.] Legendum ἐποίοις ὑσοις. vide *Psal.* 82. *v.* 6, 7. Esai. *c.* 14. *v.* 9, 10. & Ezech. *c.* 32. *v.* 18, 30. Verùm qod Maro *Æn. l.* 10.

Nescia mens hominum fati sortisqe futura,
Nec servare modum rebus sublata secundis.

Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' ἐυτυχῶσι, μηδὲν ὄντες, ἐυθέως
Ἵν' ἱρακῷ φρονῶσι. τὸν δὲ κόρεον
Ἄδην παρεισῦ]' ὐχ' ὁρῶσι πλησίον.
Si faveris fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita; nec de proximo
Respicitis orcum, regna qi in reges habet.

Grotius. Plutarchus *de Isid. & Osir. p.* 360. *B.* Εἰ δέ τινες ἐξαιρεθέντες ὑπὸ μεγαλαυχίας, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἅμα νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ φλεγόμενοι τὴν ψυχὴν, μεθ' ὕβρεως ἐδίξαντο θεῶν ἱπανυμίας, καὶ ναῶν ἐδρύσεις, βραχὺν ἤνθησεν ἡ δύξα χρόνον. εἶτα πενότητα καὶ ἀλαζονείαν μετὰ ἀσεβείας καὶ παρανομίας προσέφλοντες, Ὠνύμοροι παντοῖο δίκην ἀρθέντες ἀπίσω. καὶ νῦν ὥσπερ ἀγώγιμοι δραπέται, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν βωμῶν ἀποστραφέντες, οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὰ μνήματα καὶ τοὺς τάφους ἔχουσι. *At si qi fastu elati, ut ait Plato, simul juventute & insciti animis inflammatis per lasciviam deorum cognomina acceperunt, ac templa sibi poni voluerunt: eorum gloria brevi floruit tempore. Deinde prater vanitatem & arrogantiam impietatis etiam ac injustitia culpam sustinentes,*

Evolitaverunt tenues ceu fumus in auras
Prapete surrepti fato,

& nunc tanqam fugitivi servi, in qos jus abducendi est dominis, avulsi à templis & aris nihil prater monumenta & sepulcra habent. vide *l.* 6. §. 24. & *infrà ad* §. 31.

§. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Præclara gnome. de qa vide ampliùs *ad l.* 2. § 3. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23, 29. & *l.* 7. §. 27. Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Εἰ τάξις ἐστὶ τῶν ὅλων, ἔστι δὲ, καὶ θεὸς ἐπίσταται ταύτης, ὁ δίκαιος ἐυβουλήσεται τὰ ἀγαθά. πλεονεκτικὸν γὰρ καὶ παρὰ τάξιν τὸ τοιοῦτον. ἡγήσεται δὲ τὰ γιγνόμενα συμφέροντα. *Si certus in rebus ordo servatur: servatur avtem, & eum gubernat ac regit Deus: qi justus est, non volet bona? Id enim libidinis est, & ordini repugnat: ea tamen qa fiunt putabit prodesse?* ubi tamen pro ἀγαθὰ malim ἀγαπητὰ, *qa ipsi sunt cordi.* Siqidem vir bonus

τὰ

universi. & tum confert, qando illa fert.

§. 21. Amat imbrem tellus. amat & almus æther. amat & mundus facere qicqid futurum est ut fiat. dico itaqe mundo ipse, *ecqid tu amas? idem ipse amo.* annon illud ità & fit & dicitur vulgò. *Amat*, hoc vel illud *fieri.*

§. 22. Vel istic vivis, & vitæ huic jam assveristi;

φύσις. καὶ [a] τότε συμφέρει, ὅτι ἐκείνη φέρει. a L. 11. §. 13.

§. 21. [b] Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς αἰθήρ. [c] ἐρᾷ δ' ὁ κόσμος ποιῆσαι ὁ ἂν μέλλῃ γίνεσθαι. λέγω ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι [d] σοι συνερῶ. μήτι δ' ἔτω καὶ ἐκεῖνο γίνεται καὶ λέγεται, ὅτι [e] φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι; b Evripid. c L. 7. §. 18. d L. 9. §. 1. e L. 9. §. 35.

§. 22. [f] Ἦτοι ἐνταῦθα ζῇς, καὶ ἤδη [g] εἴθισαι. f L. 12. §. 6.

ANNOTATIONES.

τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα ἀγαθὰ εἶναι πίστεως, *sibi ab universo destinata optima esse persvasum habet.* ut Marcus noster *l.* 3. §. 4. A

Καὶ τότε συμφέρει, ὅτι ἐκείνη φέρει] vide *ad l.* 4. §. 23. τὸ ἴυνμιεῦον. Augustinus *in Psal.* 145. *v.* 15. *Prorsus, tanqam ægrotum reficiens medicus, & qod opus est, hoc dat; & qando opus est, tunc dat.*

§. 21. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα] Evripidis versus sunt ab Aristotele laudati, *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Evdem. l.* 7. *c.* 1. & *magn. l.* 2. *c.* 11. ab Athenæo *dipnosoph. l.* 13. à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 12. apud qos duos novissimos integri habentur.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα, ὅτι ἂν ἐκ χερὸν πέσῃ
Ἄκαρπον ἀνύσασα, τοτὲ δ' εὐθηνεῖ λαβοῦσα.
Ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πλησθεὶς ὑετοῦ
Ὁμβρεῖν πεσεῖν εἰς γαῖαν ἀφροδίτης ὕπο.
Ὅταν δὲ συμμιχθῇτον εἰς τὠυτὸν δύο,
Τίκτουσιν ἡμῖν πάντα, καὶ τρέφουσ' ἅμα.
Ὅθεν βρότειον ζῇ τε καὶ θάλλει γένος.
Cerne, amat ut imbrem terra, cùm sterili solum
Squallore lugens poscit humectas opes.
Rursùm amat & æther ipse, Veneriqe impetu
Fœtos madoris explet in terram sinus.
Qæ fœderata mutuis amplexibus,
Qod ubiqe rerum est proferunt, ac nutriunt.
Hinc vita vìsqe seculis mortalibus.

Grotius. Eis avtem gemina adducit etiam Athenæus ex Æschyli *Danaïdibus* ista:

Ἐρᾷ μὲν ἀγνὸς οὐρανὸς τρῶσαι χθόνα.
Ἔρως δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν.
Ὀμβρὸς δ' ἀπ' εὐνοῦντος οὐρανοῦ πεσὼν
Ἔκυσε γαῖαν. ἡ δὲ τίκτεται βροτοῖς
Μῆλων τε βόσκας τῆ βίου Δημήτριον.
Δένδρων δὲ θ' ὥρα ἐκ νοτίζουσης γάμου
Τέλειός ἐστι. τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.
Penetrare terram purus ille æther cupit:
Cupit vicissim terra conjugio frui.
Ab amante cælo defluens terram simul
Fœcundat imber: illa mortali parit
Cereale generi germen, & pastus gregum:
Maturitatem dat suam arboribus qoqe
Mador maritus. caussa at his cunctis ego.

Grotius. Proindè cùm apud plures ista reperiantur, Plutarchus in *amatorio pag.* 770. *A.* non poetæ huic vel illi, sed *poetis* tribuit. Ἐρᾶν οἱ ποιηταὶ λέγουσι καὶ γῆς ἔρωτα. ἥλιον δὲ σελήνης ἐρᾶν οἱ φυσικοὶ, καὶ συγγενέσθαι καὶ κυῆσθαι. καὶ γῆν δὲ ἀνθρώπων μητέρα καὶ ζώων καὶ φυτῶν, ἐκ ἀναγκαῖον ἀπολέσθαι ποτὲ καὶ σβεσθῆναι πανταπασιν, ὅταν ὁ δεινὸς ἔρως ᾧ ἵμερος τοῦ θεοῦ τὴν ὕλην ἀπολίπῃ, καὶ παύσηται ποθοῦσα καὶ διώκουσα τὴν ἐκεῖθεν ἀρχὴν καὶ κίνησιν. *Sic enim poeta ajunt cælum terra amore, physici solem luna amore teneri, ac coire, ac fœtu implere, & terram hominum matrem, & animalium, atqe stirpium, necesse est aliqando planè perire, ubi acris amor materiem deseret, qi pars est Dei, cessabitqe ipsa desiderare, & persequi motum principiumqe divinum.* ità enim per interrogationem si proferantur novissima illa, Xylandri asteriscо nihil opus erit. Indè Maronis illa *Georg. l.* 2.

Vere tument terra, & genitalia semina poscunt:
Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Conjugis in gremium læta descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Et Statii *Sylv. l.* 1. in *Epithalam.*

— ipsum in connubia terra
Æthera, cùm pluvijs rarescunt nubila, solvo.
Sic rerum series mundiqe revertitur æstas.

Adjicias licet & Lucretii illa *l.* 1.

Postremò pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terræ præcipitavit.
At nitida surgunt fruges, ramiqe virescunt
Arboribus; crescunt ipsa, fœtuqe gravantur.
Hinc alitur porrò nostrum genus atqe ferarum.

Qin & Scythæ τὴν γῆν νομίζουσι τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, *terram Jovis esse uxorem putant.* Herodotus *l.* 4. Qod avtem de amore illi, de potu festivè, suo more Anacreon, *ode* 19.

Ἡ γῆ μέλαινα πίνει.
Πίνει δὲ δένδρα· αὐτήν.
Πίνει θάλασσα δ' ἄυρας.
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν.
Τὸν δ' ἥλιον σελήνη.

Fœcunda terra potat:
Hanc arboresqe potant:
Et potat aqor auras:
Phœbúsqe potat aqor:
Ipsúmqe Luna Phœbum.

Ὅτι σοι συνερῶ] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Τόλμησον, ἀναβλέψας πρὸς τὸν θεὸν, εἰπεῖν, ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν εἰς ὃ ἂν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ἰδοὺ παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. *Avde tandem sublatis ad Deum oculis dicere, tracta me posthac arbitratu tuo, ejusdem tecum sum animi, nihil recuso qod tibi videbitur.* & *l.* 4. *c.* 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκόλουθος ἐκείῳ. συνερῶ, συνορέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut minister & pedissequs; cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo.* ità enim lego, qod vulgò ἐρέγομαι tantùm langvidè legitur, ut dictioni vis constet sua. Seneca *Ep.* 96. *Non pareo Deo, sed assentior. ex animo illum, non qia necesse est, seqor.* vide *ad l.* 4. §. 33. & *suprà* §. 1. B

Ὅτι φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι] à vulgari sermonis usu argumentatur, argutiùs pavlò Marcus, ut alibi, *l.* 5. §. 8. in verbis συμβαίνειν & φέρειν, ità istic in verbo φιλεῖν. qod ἀντὶ τοῦ πεφυκέναι ἤτοι εἰωθέναι usurpatur; qomodo & Latinis *amat*, pro *solet*; qod à Græcis tractum monuisse videtur Fabius, *instit. l.* 9. *c.* 3. Qanqam diversum est pavlò Salustianum illud, qod ibi Fabius adduxit; *Vulgus amat fieri.* sicut & ejusdem illud, in *Jugurth. Qa ira fieri amat.* & *ibidem* rursus; *ea qa secunda res amant.* In istis enim sensus est, *qa amant*, i. e. *qa cupiunt & qibus delectantur*, vel, *qa lubenter admittunt.* Saltem Syntaxis diversa est. neqe enim, *ira fieri solet*; vel, *vulgus fieri solet*; sed *per iram*; &, *vulgò*, vel *à vulgo*, dixeris. qod viris magnis non est animadversum. Cæterùm sic Flaccus *carm. l.* 3. *ode* 16. C

Avrum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentiùs
Ictu fulmineo. —

Ammianus *hist. l.* 16. *ut in rebus amat fieri dubiis.* & *l.* 17. *ut rebus fieri amat dubiis & turbatis.* qomodo Herodotus *lib.* 8. Οἷα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. *Qalia in bello amant fieri.* & Plato *polit. l.* 5. Οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. *Qalia profectò in bello amant.* & Polybius *l.* 6. Ὃ δὴ φιλεῖ γενέσθαι. *Qod profectò fieri amat.* Qin & τὸ ἐρᾶν pari modo usurpatum invenias. Ità enim Herodianus *l.* 1. *c.* 3. §. 15. Ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾳδίως κινεῖσθαι. *Qippe barbari solent qamlibet levibus momentis avt caussis impelli.* Tacitus *annal. l.* 4. *ut ferè amat posterior adulatio.* Apulejus *florid.* 3. *Qod genus in comœdia fieri amat.* D

§. 22. Ἦτοι ἐνταῦθα] Avt in eo vitæ genere manes, cui jam es assvetus; avt institutum mutas, qod nisi velis ipse non cogeris; avt è vita discedis, munere defunctus: in his avtem omnibus nihil est qòd ægrè te habeas. Geminâ ferè argumentatione utitur ad Lucilium suum Seneca *Epist.* 42. *Hoc peribrum est. nempe adventitium est. tam facilè sine isto vives, qàm vixisti. Si diu illud habuisti, perdis postqam satiatus es. Si non dim, perdis anteqam assvescas.* E

Καὶ ἤδη εἴθισαι] Notum est Pythagoræ monitum illud: ἐλῶ βίον τὸν ἄριστον. ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Deligo vita rationem optimam, svavem eam consvetudo faciet.* Referunt Galenus *de affect. cur. c.* 6. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Antonius *Meliss. l.* 2. *c.* 80. Plutarchus in *præcept. salubr.* & *de exil. p.* 602. *B.* qi idcirco *lib. de profect. pag.* 77. *D.* hoc insigne facit δίλημμα προκοπῆς, τὸ μηκέτι προσάντη, μηδ' ὄρθιον ἄγαν, ἀλλὰ ῥᾳδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν, οἷον ἐκλαπτομένην τῇ ἀσκήσει. *Declarationem projectus, qum jam non amplius ardua, avt nimis acclivis est via, sed facilis, ac plana, ac expedita: qippe exercitando lævigata.* Qod Hieronymus an Pavlinus *ad Celant. Asperam nobis & insvavem virtutum viam nimia facit vitiorum consvetudo; qæ si in alteram partem transferatur, invenitur semita justitiæ levis.* Qanqam Plutarchus idem in tract. *de tranqill. pag.* 466. *F.* qasi Pythagoricum illud corrigens: Οὐχ ἡ συνήθεια ποιεῖ τοὺς ἱλομένους τὸν ἄριστον βίον ἡδύν, ὡς τις εἶπεν. ἀλλὰ τὸ φρονεῖν ἅμα τὸν αὐτὸν βίον ποιεῖ καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον. *Consvetudo non facit, ut qidam dixit, vita optimum modum electum jucundum: sed prudentia simul & optimam & svavissimam parat vitæ rationem.* Nec diffitendum tamen, multùm conducere assvetudinem, ad vitæ, qæcunqe ea tandem fuerit, molestias allevandas. Plutarchus *de avdiend. pag.* 37. *E.* Τῶν ἐγγεφομένων εἰς τὰς πολιτείας, οἱ μὲν ἀλλοδαποὶ καὶ ξένοι πολιδῆ πολλὰ μέμφονται καὶ δυσκολαίνουσι τῶν γιγνομένων. οἱ δ' ἐκ μετοίκων σύντρο- F G

ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ ἔστι ἤδη λες. ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ
2 L.12.§.36 [a] ἀπολατούργησας. Φόβος ἦν πάντα ἀδύν. ἀκοῦ σὺ
θύμει.

§.23. Ἐναργὲς ἔστω σοὶ τὸ, ὅτι τοιοῦτο * ἐκεῖ-
* -τό [τι, οἷον] in f. II νο ὁ ἀγρός ἐστι. καὶ πῶς [b] πάντα ἐστὶ ταὐτὰ ἐνθάδε
b Sup.§.15. τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ ἔσχατα λῇ, ἢ ὅπου θέ-
c Plato Theaet. λεις. ἄντικρυς γὰρ εὑρήσεις τὸ ἔν Πλάτωνος. [c] ση-
* [τὸ τεῖ- χὸν ἐν ὄρει, φησὶ, * περιβαλλόμενον. [καὶ βάλλειν
χος] περ. βλήματα.]

d L.5.§.11. §.24. [d] Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου· καὶ τοῖον
e L.12.§.33 τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν. καὶ [e] πρὸς τί πότε αὐτῷ νῦν
f L.5.§.8. χρῶμαι. μήτι κενὸν νῦν ἐστι. μήτι ἀπόλυτον καὶ [f] ἀπη-
g L.7.§.66. 67. ασμένον κοινωνίας. [g] μήτε παρατετηκὸς καὶ ἀνα-
h L.5.§.26. κεκραμμένον τῇ σαρκιδίῳ, ὥστε [h] τοῦτο συνλείπεσθαι.

vel foris vadis; & hoc volebas; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil restat. bono, itaqe sis animo.

§.23. Illud tibi semper constet, ejusmodi qiddam agrum esse, cujusmodi est locus alius qilibet. eadémqe esse omnia istîc agentibus, qæ eis, qi in montium verticibus, vel in litorum crepidinibus, vel alibi ubicunqe volueris, versantur. palam enim invenies Platonis illa, *Urbis muro, ut cavlæ septo circundatus.*

§.24. Qidnam est mihi nunc mens mea? vel qalem ego eam præsto? ad qidnam eâ jam utor? nunqid est intellectu vacua? nunqid à societate communi soluta & revulsa? nunqid carunculæ ità agglutinata & permixta, ut cum illa mutetur unâ?

§.25.

ANNOTATIONES.

φοι καὶ συνήθεις ὄντες τῶν νόμων, ὃ χαλεπῶς προσδέχονται τὰ A *γον ποιῶμαι, ὑδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. Sed nullius rei habeo rationem, neqe vitæ mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium qod accepi à Domino.* qasi dicat, *cur non lubens vitam ponam, ubi cursum absolverim, munúsqe ac ministerium à Christo Domino assignatum executus planè fuerim.* διακονίαν dixit, qod Marcus λειτουργίαν. ἀπολελειτουργῆσθαι (qod alibi hayd temerè reperias) *munere defunctum esse:* ut ἀποθιῶσαι, *vitam obiisse:* & ab eodem jam liberum & immunem fieri: qod Joannes in *Apocal. c.* 14. *v.* 13. dixit, ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσωνται, *requiescere à laboribus.*

Ἐν γράμμασι, καὶ περὶ λύρας, καὶ παλαίστραν, αἱ πρὸς μαθήσεις ἀρχαὶ πολὺν ἔχουσι θόρυβον, καὶ πόνον, καὶ ἀσάφειαν. εἶτα προϊόντι κατὰ μικρὸν, ὥσπερ πρὸς ἀνθράκας, συνήθεια πολλὰ καὶ γνῶσις ἐγγινομένη, πάντα φίλα καὶ χειροήθη καὶ ῥάδια λέγειν τε καὶ πράττειν παρίσχει. In literis, lyra, palæstra ea qa initio discenda sunt, multum habent tumultus, laboris, ac obscuritatis: inde pavlatim factis progressibus consvetudo tanqam cum hominibus & notitia plenior parta, omnia amica, mansveta, & feliciora dictu actúqe facit. Aristoteles *Rhet. l.* 1. *c.* 10. *Ἔτι δὲ καὶ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ ἐθιστὸν, ἐν τοῖς ἡδέσι. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. Qod verò est ex assvefactione, & consvetudine, inter jucunda ponitur. Multa enim etiam eorum, qa natura non sunt jucunda, cum assveveris, jucundè faciunt.* Joannes Chrysostomus *in Epist.* 2. *ad Tim. Orat.* 6. *edit. Commel. p.* 1663. *Μεγάλη γάρ, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς, τῆς συνηθείας ἡ τυραννίς. ὑ δυνόμεθα πόνυ λοιπὸν, αὐτῆς ἐλεύσης ἡμᾶς. Multum qippe & in bonis & in malis valet consvetudine vis. Non jam laborabimus, si illa nos ceperit.* vide & qæ sequntur. Naso *Artis. l.* 3.

Fac tibi consvescat. nihil assvetudine majus.

Et,

Qod malè fers, assvesce; feres bene. multa vetustas
Lenit. —

Arnobius *lib.* 2. *Fiet familiaris, & more in naturam versa.* Cicero in Lælio. *Magna vis est vetustatis & consvetudinis. nemo est, si nulla res impediat, qi non eo, qo consvevit, ego libentiùs utatur, qàm intractato & novo. nec modò in hoc qod est animal, sed in eis etiam qa sunt inanimata consvetudo valet; cùm locis etiam ipsis montosis delectemur & sylvestribus, in qibus diutiùs commorati sumus. Sic veteres inqilinos indulgentia loci & consvetudo etiam inter injurias detinet.* Seneca *Epist.* 70. Plinius minor *lib.* 6. *Epist.* 2. *Mihi & gratiora sunt bona* (domestica,) *qòd perseverant; & leviora incommoda, qòd assvevi.* Indè illud Campanorum apud Livium *l.* 23. *Notissimum qodqe malum maximè esse tolerabile.* Et Philoctetes Evripideus, referente Dione Prusæo *Orat.* 53.

Καί τοι πολ' ἤδη τῷ χρόνῳ λώφησί μοι
Νόσος. καθ' ἁρχὰς δ' ἐδαμῶς ἀνεκτὸς ἦν.
De vi doloris jam remisit tempore
Morbus, qi initio fuerat intolerabilis.

Plavtus *Trinumm.* 1. 2.

Habeas, ut nactus: nota mala res, optima est.
Nam ego nunc si ignotum capiam, qid agam nesciam.

De Christi Domini jugo veterum nescio qis.

Grave dum tollis, svave cùm tuleris.

Ἔξω ὑπάγεις] Vitæ genus mutas: è privato in publicum prodis: negotiis te immisces, alluśit forsan ad proverbium, qod à Zenodoto refertur. Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Viro Lydio negotia non sunt, sed ipse foris vadens illis eximitur.*

Ἀπολατούργησας] Vitam hanc λειτουργίαν τινὰ esse vult. qomodo Paulus ὑπηρεσίαν in concione ad Antiochenses apud Lucam *Act. c.* 13. *v.* 36. Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη. *Nam David qidem posteqam ætate sua inservivit Dei consilio, obdormivit.* Cicero *de senect. Dum sumus in his inclusi compagibus corporis, munere qadam necessitatis & gravi opere perjungimur.* Indè, *vita munera*, &c, *defunctos mortuos*, dicimus, utpote qi vitæ officia jam compleverint. Servius *ad Æn. l.* 6. Pulcrè avtem & ad Marci mentem Apostolus apud Lucam *Act. c.* 20. *v.* 24. Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vitæ mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium qod accepi à Domino.* qasi dicat, *cur non lubens vitam ponam, ubi cursum absolverim, munúsqe ac ministerium à Christo Domino assignatum executus planè fuerim.* διακονίαν dixit, qod Marcus λειτουργίαν. ἀπολελειτουργῆσθαι (qod alibi hayd temerè reperias) *munere defunctum esse:* ut ἀποθιῶσαι, *vitam obiisse:* & ab eodem jam liberum & immunem fieri: qod Joannes in *Apocal. c.* 14. *v.* 13. dixit, ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσωνται, *requiescere à laboribus.*

B §.23. Ὅτι τοιοῦτο ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι] *hoc esse agrum.* Xylander. *hoc vel illud esse* Casaybonus. f. τοιοῦτο [οἷον] ἐκεῖνο, *tale qid, qale illud.* nihil à loco alio distare, animi tranqillitatem qod attinet. vide *l.* 4. §. 3.

Πάντα ἐστὶν ἐνθάδε τ' αὐτὰ τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει] Vide *supra* §. 15. Sed & *ad l.* 4. §. 3. ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν. & *l.* 8. §. 45. Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Ὅπου γ' ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ ἥλιος, ἐκεῖ σελήνη, ἐκεῖ ἄστρα, ἐνύπνια, οἰωνοὶ, ἢ πρὸς θεοὺς ὁμιλία. *Quocunqe abiero, ibi erit sol, ibi luna, ibi stellæ, somnia, auguria, colloqia cum Deo.*

C Τὰ τῷ Πλάτωνος] Ex *Theateto*: lavdata etiam à Theodoreto *Therapevt. l.* 1. & *l.* 12.

Σηκὸν ἐν ὄρει περιβαλλόμενος] ἀγροῖκον καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας, οὐδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γενέσθαι σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβαλλόμενον. Plato. de sapiente sermo est, Philosophiæ studiis prorsus dedito, qi non secus in urbe conversatur, qàm si in monte aliqo ab hominum commercio sejunctus ageret, murísqe civitatis, perinde ac cavlæ alicujus septo pastor rusticus, inclusus tenetur. Theodoretus cum Marco περιβαλλόμενον legit. Sed Platonis mentem seciùs cepit, cùm opinaretur Platonem hoc voluisse, verum Philosophum *in ὄρει σηκὸν δειμάμενον οἰκήσειν, in tuguriolo aliqo, sive stabulorum in monte sibi extructo esse habitaturum*: qod Plato D nullus hîc dicit.

Καὶ βάλλειν βλήματα] ista qò pertineant, ego planè sum nescius. Xylander & *balare.* qasi βληχᾶσθαι & βληχήματα legerit. qo fundo, qóve sensu, nullus video. Annotator Lugdunensis *propriè*, inqit, *est jacere jacula.* Sed jacula istîc qid faciant, nullus idem nos docet. Mericus Casaybonus seqentibus adfigit: & προβάλλειν προβλήματα legisse videtur; & *problemata tibi proponere ista, qidnam est mihi nunc mens mea*, &c. verùm D. Salmasius expungenda censet; utpote qæ nec sensum ullum efficiant, nec in melius reformari possint. Vetat avtem Medicorum princeps τοῖς ἀσιήτοις ἐγχειρέειν. E

§.24. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου] Epictetus *l.* 1. *c.* 26. Αὐτὰ ἐν ἀρχῇ τῆς φιλοσοφίας, ἔκθεσις τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ, πῶς ἔχει. *Hoc igitur est philosophandi principium, animadvertere mens & ratio sua qo pacto sit affecta.* Vide *l.* 12. §. 33.

Μήτι ἀκόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας] Vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 34.

Μήτε παρατετηκὸς] à metallis translatum, qæ ubi liqefacta jam, affusa fuerint rei alicui, in unum idémqe cum ea corpus coalescere videntur. Ità Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί τούτοις προσέθηκας; *Qid ergo istis affixus es?* vide *ad l.* 12. §. 19. F

Ὥστε τοῦτο συνλείπεσθαι.] Plato *Phædon. pag.* 63. *A.* Ἐκεῖ ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἥλοι ἔχουσα, προσηλοῖ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, καὶ προσπερόνᾳ, καὶ ποιεῖ σωματοειδῆ, δοξάζουσαν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ. *Quoniam omnis voluptas atqe dolor qasi clavum teneus animam corpori affigit, atqe connectit, efficitqe corpoream adeo, ut jam opinetur ea esse verè qæ fvadeat corpus.* qanqam negat passim Marcus corpus de istis qicqam pronunciare. vide *l.* 7. §. 14, 16, 33. & *l.* 8. §. 25, 37.

Καὶ ἀνακεκραμμένον τῷ σαρκιδίῳ] ità *l.* 7. §. 57. ἡ φύσις οὐχ ὕτω συνεκέρασε τῷ συγκρίματι. &c. & *l.* 5. §. 26. μὴ συγκρισιόθω.

§.25.

§. 25. Qi dominum fugit, fugitivus est. dominus avtem est lex. ergò qi legem transgreditur, fugitivus est. idem est & qi ideo angitur, vel irascitur, vel meruit, qod secus, qàm ipse velit, avt factum sit, avt fiat, avt futurum sit eorum qicqam, qæ ab universi rectore sunt constituta, qi est ipse lex unicuiqe qod suum est tribuens. fugitivus est igitur, qi meruit, vel angitur, vel irascitur.

§. 26. In uterum semen qi misit, abscedit.

§. 25. [a] Ὁ τὸν κύριον φεύγων, δραπέτης. κύριος δὲ ὁ νόμος. ὁ δὲ παρανομῶν, δραπέτης, ἅμα καὶ [b] ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, * ὁ βούλεταί τι γεγονέναι, ἢ φονεύσῃ, ἢ μοιχεύσῃ, [c] ἢ τὸ πάντα διοικοῦν πανταχοῦ. πανταχοῦ δὲ νόμος, [d] νόμων, ὅσα ἑκάστῳ [e] ὑπιβάλλει. ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

§. 26. [f] Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀναχώρησε, καὶ

[a] L. 4. §. 29.
[b] L. 11. §. 8.
* ἔτι β. f.
[c] L. 6. §. 1. 5.
[d] L. 4. §. 10.
[e] L. 7. §. 7.
[f] L. 5. §. 4. l. 12. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 25. Κύριος δὲ ὁ νόμος] Pavsanias Plisanactis filius, qærenti qare legum priscarum nullam abrogare apud suos liceret, respondit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 59. *l.* 1. *c.* 7. Ὅτι τοὺς νόμους τῶν ἀνδρῶν, ἀ τοὺς ἄνδρας τῶν νόμων κυρίους εἶναι δεῖ. *Quia legum in viros, non virorum in leges debet esse auctoritas.* Pittacus apud Laërtium *l.* 1. *c.* 77. item Crœso percontanti, τίς ἀρχὴ μεγίστη; *quodnam esset maximum imperium?* respondit, ἡ τῶν ποικίλων ξύλων, *ligni varii*, leges designans, qæ codicibus insculpebantur. Indè Chilonis monitum; Νόμοις πείθεσθαι. *Obtemperandum legibus.* Laërtius *l.* 1. *c.* 70. qod Spartanis religiosissimum semper fuerat. Archidamus Zevxidami filius, scitanti apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 19. qinam Spartæ rerum potirentur, οἱ νόμοι, inqit; καὶ τὰ ἀρχεῖα κατὰ τοὺς νόμους. *Leges, & magistratus ex earum præscripto.* Agesilaus in *Epist.* apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 2. ad suos à bello ipsum revocantes, qod cùm bene succedere videretur ægrè qidem, reliqit tamen; Ἀρχω γὰρ οὐκ ἐμαυτῷ ἀρχὰν, ἀλλὰ τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις. καὶ τότε ἄρχει ἀρχὰ ἀλαθὴς καὶ δίκαια, ὅταν καὶ ἄρχηται ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἱερῶν, ἃ ὅσοι οἱ ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὦσιν. *Imperium enim gero non mihi, sed civitati ac sociis: Ac tum imperator verè justèqe imperat, qando regitur à legibus & ephoris, avt si qi sunt alii in civitate magistratus.* Demaratus, qærenti, qare patriâ exularet, cùm rex ibi fuisset, inqit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 28. Ὅτι χρείττονες, αὐτῆς οἱ νόμοι εἰσίν. *Qia majore vi sunt leges ejus civitatis.* Plutarchus in *præcept. polit. pag.* 808. *A.* Δεῖ γὰρ οὐκ ἄχρι τοῦ βωμοῦ φίλον εἶναι τῷ μὴ συνεπιορκεῖν, ὡς ποτε Περικλῆς εἶπεν, ἀλλ' ἄχρι παντὸς νόμου καὶ δικαίου. *Oportet enim non modò usqe ad aram amicum esse, neqe se perjurii socium facere, ut aliqando Pericles dixit: sed & usqe ad omnem legem & justitiam.* Verùm legem universi sive naturæ Marcus hic vult, de qa *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 10. de qa & Dionysius major apud Plutarchum *Apophth.* 20. dixit. Τοὺς μὲν τῆς πόλεως νόμους δύναμαι, τοὺς δὲ τῆς φύσεως μὴ δύναμαι βιάσασθαι. *Civitatis legibus vim facere possum, naturæ legibus neqeo.* & Aristotelis nomine, *de mund. c.* 6. Νόμος γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς, ὁ θεὸς, εὐδαίμων ὑποδεχόμενος διάθεσιν, ἢ μεταβάσιν. κριτὴν δὲ, δίκην, καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύβοις ἀναγεγραμμένων. *Deus enim nobis lex est: in omnem illa qidem partem ad æqilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior sit illis legibus, & stabilior, qa in tabulis perscripta sunt.* & Philo *de bon. hom. libert. p.* 871. *A.* Νόμος δὲ ἀψευδὴς, ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος θνητοῦ φθαρτὸς ἐν χαρτιδίοις ἢ σήλαις ἄψυχος ἀψύχοις, ἀλλ' ὑπ' ἀθανάτου φύσεως ἄφθαρτος ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ τυπωθείς. *Est autem vera lex, recta ratio, non hujus avt illius mortalis institutum in tabellis chartulisve scriptum inanimis, sed immortalis ipsa stylo naturæ sempiterna in mente immortali exarata.* Clemens denique *Strom. lib.* 1. *pag.* 357. *A.* Ἐν δὲ τῷ Πέτρῳ κηρύγματι ὕφοις ἂν νόμον καὶ λόγον τὸν κύριον προσαγορευόμενον. *In Petri autem prædicatione inveneris Dominum vocari legem & rationem.* vide & *l.* 11. §. 1.

Ὁ παρανομῶν δραπέτης] Ità *l.* 4. §. 29. φυγὰς, *profugus.* & *l.* 11. §. 9. λειπο]άν]ης, *stationis desertæ reus*, vide sis apud Platonem Socratis disceptationem cum *Critone* fugam svadente.

Ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος] *At dolorem aliqis concipit*, &c. Xylander. imò *simul*, vel *similiter*, havd minùs is qoqe, qi *dolet, contristatur*, &c.

Ὁ βούλεταί τι] *propter aliqid eorum qod factum est, vel fiet secundum voluntatem ejus, qi universum gubernat.* Xylander, ut legisse videatur, ὅτι βούλεταί τι γεγονέναι. Xylandri vestigia premit Casavbonus. Verùm dictionis sic reconcinnatæ series interpretationem istam nulla videtur admittere, nisi trajectionem duram satis constituamus; ut illud ὁ βούλεταί τι, vel ὅτι βούλεται, sensu saltem, subjiciatur verbis illis, ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διοικοῦντος. Negativa forsan particula intercidit; ut rescribendum sit ὃ [μὴ] βούλεταί τι γεγονέναι, &c. *qi contristatur, irascitur, vel metuit, qòd prater voluntatem suam aliqid factum sit, fiat, vel futurum sit:* sive, *qòd qicqam, qod ipse nolit, factum sit, fiat, vel futurum sit, ex eis qa ab eo qi universa disponit constituta sunt.* viderint alii.

Ὅς ἐστι νόμος νόμων ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] vide *l.* 7. §. 32. Πάντα νομισεῖ ἔχει. *Lege certâ pleraqe ferri.* Plutarchus *de Homero.* Ὁ νόμος λέγεσθαι ἔοικεν ἀπὸ τοῦ νέμειν τὰ ἴσα πᾶσιν, ἢ τὸ καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ. Νόμος *dici videtur ab omnibus paria, vel pro dignitate cuiqe tribuendo.* vide *l.* 8. §. 67.

Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] sive, τὸ ἐπιβάλλον, ut *l.* 7. §. 7. *qa cuiqe conveniunt, & ad unumqemqe pertinent.* Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' ἀ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῆ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἑκάστοι, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet omnes participes esse, sed non eodem modo, sed qantum cuiqe opus est. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unusqisqe, qantum ipsis convenit,* vel *ad ipsos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλήθων κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune est, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus avtem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσονπερ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τῆ πράξει κατὰ ταύτας. *Tantum unicuiqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum secundum has operatur.* Basilius Cæsar. *Ep.* 167. *ad Diodor.* Εἴπερ ὅλως ἐπιβάλλει ἡμῖν διαβάλλειν ἀνθρώπους, τῶν πραγμάτων ἀφιμένους. *Siqidem omninò rebus ipsis missis personas perstringere nobis convenit.* Avtor *l.* 2. *Maccab. c.* 9. *v.* 24. τὰς ἐπιβαλλούσας πρὸς τὰς θυσίας προσάξεις. *convenientes ad sacrificia sumptus* Junius. *pertimentes* Leo Judæ & Vatablus. Porphyrius *de abstinent. l.* 4. Καὶ οὐδήπω τοσοῦτον ἄν τις μανείη, ὡς μὴ πᾶσιν ἐπιβάλλειν ἡγεῖσθαι σπουδαίοις εἶναι προθυμεῖσθαι. *Nemo ità insaniverit, ut non existimet ad unumqemqe pertinere, bonum esse lubenter velle.* Malim itaqe cum Xylandro *qod suum est.* qàm cum Casavbono *qa unicuiqe eveniunt.*

§. 26. Σπέρμα] *Semen* pro *genitura virili* dixit. qam à *semine* tamen distingvit Aristoteles *de gener. animal. l.* 1. *c.* 18. Γονὴ μὲν τὸ ἀπὸ τῶν γεννώντων κινοῦν τι ἐν ἄλλῳ, ὅταν συνδυάζωσθαι πέφυκε, τὸ πρῶτον ἔχον ἀρχὴν γενέσεως. σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυαζομένων. *Genitura igitur id vocatur, qod à generante proveniens caussâ est, qa prima obtineat principium generationis: videlicet in iis, qa coire natura voluit. Semen avtem est, qod ex ambobus coeuntibus illis originem trahit.* verùm distinctionem hanc nec usus communis observat, nec sacræ paginæ scriptores. vide *Gen. c.* 38. *v.* 9. & *Levit. c.* 15. *v.* 16. vide *l.* 12. §. 24.

Εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε] Perinde de semine in terram misso Christus Dominus. *Marc. c.* 4. *v.* 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάῃ, καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυι. *Ut si qispiam jaciat semen in terram, & dormiat, & exsurgat noctè ac die: & semen germinet, & assurgat qomodo ipse nescit. Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.* sive ut Apostolus, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον. ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. *Et qod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum; sed Deus ei dat corpus ut voluit, & singulis seminibus suum corpus.* De homine pariter dictum sit. *Ego te*, inqit, *formavi in utero.* Jerem. *c.* 1. *v.* 5. *Manus qasdam avteris tui in utero hominem formantis advertis.* Ambrosius *in Luc. l.* 1. *c.* 6. *Qi primum hominem fecit ex pulvere, omnes homines fabricatur ex semine.* Augustinus *adv. Jul. l.* 3. *c.* 17. & *de nupt. & concupisc. lib.* 2. *c.* 13. *Idemqe de verbo, Ap. conc.* 11. *qi primò creavit hominem sine homine, modò creat hominem ex homine.* Ità David *Psal.* 119. *v.* 73. *Manus tuæ fecerunt & formârunt me.* & *Psal.* 139. 13–16. *Tu obtegebas me in utero matris meæ: massam meam viderunt oculi tui: & in libro tuo descripta erant membra omnia mea, qa de die in diem artificiosè confecta fabricabantur, cùm nulla primis existerent.* Job item *c.* 10. *v.* 8–12. *Manus tuæ figurârunt & fecerunt me; sicut argillam, efformâsti me; sicut lac, fudisti me: tanqam caseum coagulâsti me: cute & carne induisti me: ossibus & nervis contexuisti me.* Mater illa pia filiis suis *Maccab. hist. l.* 2. *c.* 7. *v.* 22. *Nescio ipsa, qomodo in utero meo compavueritis: neqe enim ego spiritum vitamqe largita sum vobis, neqe primordiam cujusqe informationem ego coaptavi; sed conditor ille mundi, qi finxit hominum ortum, omniumqe naturam invenit.* Qod Prudentius *Stephan. od.* 10.

Qui-

καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ ὑποπλεῖ βρέφος. a ἐξ ὅτου, ὅτου; πάλιν τροφὴν φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν b ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα αἴσθησιν καὶ ὁρμὴν τὸ ὅλον ζωὴν καὶ ῥώμην, καὶ ἄλλα [ὅσα καὶ ὅσα] ποιεῖ. c ταῦτα οὖν τὰ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γενόμενα θεωρεῖν, καὶ τὴν δύναμιν ἕπεσθαι ὁρᾶν, ὡς καὶ d τὴν βέλτιστον, καὶ τὴν ἀνωφερῆ, ὁρῶμεν, e ἀλλ' οὐ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς.

a L. 4. §. 48. b Inf. §. 38. c L. 4. §. 36. l. 7. §. 29, 30. l. 9. §. 25. d L. 12. §. 30. e L. 3. §. 15. l. 11. §. 12.

hoc alia deinceps excipiens natura, fœtum fabricat & absolvit; ex quali qualem? alimentum rursus mater per gulam demittit; quod alia insuper cavsſa ubi exceperit, sensum, motúmque, adeóque vitam ac vires & alia (quot ea numero & qualia?) conficit. hæc, tantâ licèt involvantur caligine, contemplari oportet, facultatémque ità intueri quæ ista facit, prout vim eam cernimus, quâ vel deorsum, vel sursum corpora feruntur, non oculis quidem externis, sed nec minùs clarè tamen.

§. 27.

ANNOTATIONES.

Quànam arte nobis vivere intus ceperis,
Nihilúmque & illud unde corpus nescio;
Novit animator solus & factor tui.
Impendere ipsi, cujus ortus munere es:
Bene in datorem, quod dedit, refuderis.

Hermes *l.* 16. περὶ ἐνεργ. καὶ αἰσθ. *pag.* 45. Ὅταν ἡ γένεσις ἀποθησαυρίζει γόνον, συμβαίνει πως εἰσπνεῖσθαι ἐκ τοῦ σώματος ὅλης μελῶν θείαν τινὰ κατὰ θείαν ἐνέργειαν, ὡς τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ γινομένῳ. *Quando generatio asservat semen, accidit quodammodo ut inspiretur è corpore toto membrorum essentia quædam per divinam actionem, quasi idem homo fiat.* Dei igitur opus istud, qo corporis fabrica conficitur: sed ad quod perficiendum B ille animæ ministerio utitur; quam hîc Marcus designavit. vide Julium Scaligerum *ad l.* 11. §. 1. Minùs enim placet, quod Tertullianus *de anima c.* 26. *Omnem hominis in utero serendi, struendi, fingendi paraturam aliqa utique potestas divina voluntatis ministra modulatur; quamcunque illam rationem agitare sortita.* Angelorum scilicet ministerio peragi vult ista: subjungit enim; *Nos officia divina Angelos credimus*: qos & exterorum, *Alemona, Partula, Lucina* substituit. At Philo *natura* hoc tribuit, *de mundi immortal. pag.* 946. *A.* Ἐξ ἀνθρώπων βλασάνειν ἄνθρωποι, σπείροντες μὲν εἰς μήτραν ἀνδρὸς, ὠστεῖ ἄρουραν, γυναικὸς δὲ ὑποδεχομένης τὰ σπέρματα σωτηρίας, τῆς δὲ φύσεως ἀοράτως ἑκάστα καὶ τῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς διαπλαττούσης μερῶν. *Ex hominibus nascuntur homines, viro in vulvam tanqam in arvum semen mittente, muliere verò id excipiente salubriter, & naturâ modo invisibili formante partes tum corporis, tum animæ. naturam* vult vel animam vegetatricem, vel vim ac facultatem semini à primordio divinitus inditam.

Ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα] vide Galenum *de natural. potent. sive facultat. l.* 1. *c.* 3. Philo *de creat. pag.* 14. *C.* Τὸ σπέρμα τῶν ζώων γενέσεως ἀρχὴν εἶναι συμβέβηκε. τοῦθ' ὡς ἔστι φανερώτατον, ἰοικὸς ἀφρῷ θεωρῆσαι. ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν μήτραν καταβληθὲν ἐνεπρίσῃ, κίνησιν ὑγρὰς λαβὸν, εἰς φύσιν τρέπεται. (quod Galenus utì *suprà, l.* 2. *c.* 3. ὃ γὰρ ἦν πρότερον σπέρμα, τοῦθ' ὅταν ἄρξηται φύσει τι καὶ διαπλάττειν τὸ ζῶον, φύσις τις γίνεται) φύσις δὲ βελτίων σπέρματος. ἐπεὶ καὶ κίνησις ἐρημίας ἐν γενητοῖς. ἡ δ' ὅλη τεχνίτις, ἡ κυριώτερον εἰπεῖν, ἀνεπίληπτος τέχνη, ζωοπλαστεῖ, τὴν μὲν ὑγρὰν οὐσίαν, εἰς τὰ τοῦ σώματος μέλη καὶ μέρη διανέμουσα, τὴν δὲ πνευματικὴν, εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τήν τε θρεπτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικήν. τῶν γὰρ τοῦ λογισμοῦ τοῦτο ὑπερθετέον, διὰ τὰς φάσκουσας θύραθεν αὐτὴν ἐπεισιέναι, θείαν καὶ ἀίδιον οὖσαν. ὑλῶν ἤρξατο μὲν ἀπὸ σπέρματος ἐντελοῦς ἡ φύσις. ἔληξε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὴν τοῦ ζῴου καὶ ἀνθρώπου κατασκευήν. *Semen genitale est principium animalium. Hoc esse visissimum videmus, spumæ simile: caterum ubi in vulvam injectum hæserit, motus mox particeps, in vesicam quandam mutatur* (*quod namqe semen prius erat, id qum primum & gignit & formar animal, natura qadam fit*) *Ea semine est melior, & qoniam motus placidus inest fœtibus tanqam artifex, vel, ut magis propriè dicam, irreprehensibilis ars, fingit animal ex humida essentia, in corporis membra partesqe eam distribuens: sicuti spiritualem essentiam in virtutes animæ, nutritivam & sensitivam. Nam de rationali supersedendum nunc est dicere, propter eos, qi ajunt eam externè advenire divinam sempiternamqe. Atqe ita generatio, qam natura cœpit à vili semine, in res præstantissimas desiit, animal & hominem.* Vide & Clementem Alexandrinum *pædag. l.* 2. *c.* 6. *ad lib.* 4. §. 16.

Ἐξ ὅτου ὅτου] herì μυξάριον. *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 13. mox μίγα θαῦμα, ut Hermes supposititius *Asclepio.* θεῖον θαῦμα, *miraculum divinum*, ut Plato *de leg. l.* 1. *pag.* 782. *A.* unde Psaltæ illud *Psal.* 139. *v.* 14. *Mirum in modum.* & Augustinus *homil.* 31. *Videt homo insolita & miratur; miratur alia, cùm sit ipse mirator magnum miraculum. Omni enim miraculo qod fit per hominem majus miraculum est ipse homo.* Idem *de civit. Dei l.* 10. *c.* 12. Similis illa Iphicratis vox, qò & Marcus forsan alluserit, fortunas evectionémqe suam admirabundi, cùm obscurissimis natalibus ortus fuisset. Ἐξ ὅτων εἰς ὅτα; *Ex qibus in qa.* Aristoteles *rhet. l.* 1. *c.* 9. atqe ut *ibidem c.* 7. Ἐξ ὧν ὑπῆρχε ταῦτα; *Ex qibus exstiterunt hæc.* Sicut avtem eleganter hîc Marcus, ἐξ ὅτου ὅτου, ità Sophocles *Ajace*, sed de demutatione in seqiorem factâ, Ὅτος ἐξ ὅτου; *Qalis ex qali.* Longus *Pastoral. l.* 4. *pag.* 129. Μαθέτω ὁ μιαρὸς, ὁποῖ' ὢν ὅτων ἐρᾷ. *Discat scelestus, qalis ipse, qalia affectet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. Ἀφ' ὅτων εἰς ὅτα. *A qibus in qa.* Pfellúsqe

A περὶ δαιμόνων ἐνεργείας, ἀπὸ ὁποίων ὁποῖα; *pro qalibus qalia.* sic mox denuo, ὅσα καὶ ὅσα; scilicet, *ex minimis seminibus nascuntur ingentia.* Seneca *de provid. c.* 1. Polybius *hist. l.* 3. *c.* 7. Φύεται ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων. *Sæpe enim res maximæ à parvis principiis oriuntur.* Plutarchus *de commun. notit. pag.* 1077. *A.* Τὴν γὰν φύσιν ὁρῶμεν πᾶσι ζῴοις καὶ φυτοῖς [ἡμέροις τε] καὶ ἀγρίοις ἀρχὰς τὰ μικρὰ καὶ γλίσχρα καὶ μόλις ὁρατὰ τῆς τῶν μεγίστων γενέσεως λαμβάνουσαν. ὃ γὰρ ἐκ πυρὸς σάκχυ, ἀδὶ ἄμπελον ἐκ γιγάρτου μόνον, ἀλλὰ ἐκ πυρῆνος ἢ βαλάνου τινὸς ὄγκου διαφυγούσης, ὥσπερ ἐκ μικρᾶς τινος σπινθῆρος, ἐξάψασα, καὶ ῥιπίσασα τὴν γένεσιν, ἔρνος ἢ βάτον, ἢ δρυὸς, ἢ φοίνικος, ἢ πεύκης περιμήκεσιν ἀναδίδωσιν. *Naturam qidem videmus omnibus animalibus, plantis ac sylvestribus stirpibus exigua, parca, & vix conspectui obvia ortus magnorum initia tribuisse. An non enim è grano tritici spicam, ex acino solo vitem, è nucleo avt glande qa avem subterfugerit, tanqam ex scintilla exigua incendens procreationem, germen rubi, qercus, palmæ, avt piceæ procerissimum edere solet?* Plinius *hist. nat. l.* 17. *c.* 10. *Minimis id* (cupressi semen) *granis constat, ut vix perspici qadam possint; non omittendo naturæ miraculo, etiam parvo gigni arbores: his principiis respuentem secures materiem nasci, indomita ponderibus immensis prela, arbores velis, turribus murisqe impellendis arietes. hæc est natura vis, hæc potentia.* Et Seneca *qæst. natur. lib.* 2. *c.* 6. *Consideremus, qàm ingentem vim per occultum agant parvula admodum semina; & qorum exilitas in commissura lapidum vix locum inveniat, in tantum convalescunt, ut ingentia saxa detrahant, & in momenta dissolvant scopulos rupesqe.* De frumento Pavlus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. qod suprà retulimus. unde Tertullianus *de resurr. c.* 52. *Servitur solummodo granum, sine folliculi veste, sine fundamento spica, sine munimento aristæ, sine superbia culmi. Exurgit avtem copiâ fœneratum, compagine adificatum, ordine structum, cultu munitum, & usqeqaqe vestitum.* Avgustinus *Epist.* 3. *Ipsa vis seminum qos numeros habeat, & qàm vivaces, qàm efficaces, qàm latenter potentes, qàm in parvis magna molientes, qis adeat animo, qis promat eloqio?* De sinapi videatur & qod Dominus Christus Matth. *c.* 13. *v.* 32. Et Marc. *c.* 4. *v.* 31, 32. At de homine qantò majora dici possunt, & miranda magis?

Ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα] *in abdito facta.* David *Psal.* 139. *v.* 15. Et Solomon *Eccles. c.* 11. *v.* 5. *nescis ossa in gravida utero qomodo fingantur.* Optimè Lactantius *de opific. c.* 19. *legem rationémqe nascendi tenet Deus solus; siqidem solus efficit.*

E Τὴν βρίθουσαν] τὸ βρῖθον. *l.* 12. §. 30. (cui τὴν ἀνωφερῆ opponit) hoc est, *vim deprimentem*, sive *devergentem*; formam sive principium internum, cujus vi deorsum qædam feruntur, sicut sursum alia: si qa tamen corpora vi suâ sursum ferantur: qod negat Lucretius cujus hæc sunt, *l.* 2.

— *nullam rem posse suâ vi*
Corpoream sursum ferri, sursúmve meare.

Nam qod *externam* nescio qam *depressionis & elevationis* cavssam *efficientem*, interpres Anglicanus opinatus est hîc intelligi, qæ oculis corporeis objecta sit, qomodo illa altera efformationis & nutritionis mentis conspectui, & ab avtoris mente, & à rei ipsius veritate alienum est. Ità usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 962. *C.* Τὸ μὲν δὴ πῦρ συναίλκειν γῆν, ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὴν νευστικοῦ, βρίθειν ἀναγκάζεται. *Siqidem ignis terram secum trahens degravatur ejus pondere.* & Aristoteles *problem. l.* 16. *q.* 11. Ὅταν δὲ βρίσῃ ἐπὶ θάτερον μέρος. *At ubi in partem alterutram vergere cœpit.*

Οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς; ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς] Ambrosius *de sacram. l.* 1. *c.* 2. *Meliùs videntur, qæ non videntur, qàm qæ videntur.* Siqidem ut Joannes Chrysostomus *Genes. Orat.* 10. Οὐχ ὅτας οἱ σωματικοὶ ὄντες ὀφθαλμοὶ τὰ ὁρώμενα βλέπειν δύνανται, ὡς οἱ τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοὶ τὰ μὴ ὁρώμενα, μηδὲ ὑφεστῶτα. *Neqe tantum præstare possunt corporales illi oculi, qi visibilia cernunt, qantùm oculi spiritus, qi ea qæ non videntur, neqe subsistunt, videre possunt.* Qin & Plutarchus *de commun. notic. c.* 19. [Ἀγαθὰ καὶ κακὰ, αἱρετά τε καὶ φευκτὰ, ἀκούσματι καὶ ἀλλοτρίᾳ,] ταῦτα μᾶλλον ἴδοι διανοητὸς καὶ ψυχρῶν, λευκῶντι καὶ μελάνων, σαφεστέραν ἔχειν τὴν ἐνάργειαν. ἐκείνων μὲν γὰρ ἔξωθέν εἰσιν αἱ φαντασίαι ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπεισόδιον. ταῦτα δ' ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν ἡμῖν σύμφυτον ἔχει τὴν γένεσιν. (*Bona & mala, experenda, acfugienda, accommodata ad natu-*

ram

§. 27. Cogita tecum jugiter, qalia nunc ſunt omnia, talia priùs actitata; cogita & talia futura eſſe. propone tibi ob oculos, fabulas totas ſcenáſque uniformes, qæcunqe vel ex notitia tua, vel ex hiſtoria antiqa cognita habueris; avlam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Crœſi. ejuſdem planè modi fuerunt omnia illa, niſi qòd per alios agebantur.

§. 28. Hominem de re ulla dolentem, atqe ægrè ferentem qicqam, ſimilem habe porcello, qi dum mactatur, calcitrat & vociferatur: cujuſmodi eſt & qi decumbens tacitè ſolus ſecum ſortem deplorat ſuam. conſidera & fato nos illigatos teneri: & rationali animali ſoli datum eſſe, ut

§. 27. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς [a] πάντα τὰ νῦν γινόμενα, ὁμοῖα ἦν καὶ τὸ πρόσθεν ἐγίνετο. καὶ [b] ἐπινοεῖν γεγησόμενα, καὶ [c] ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς, ὅσα ἐκ πείρας τῆς σῆς, ἢ τῆς πρεσβυτέρας ἱστορίας ἔγνως, ὡς ὁμμάτων πλήρης. ὅλον [d] αὐλὴ ὅλη Ἀδριανοῦ, ἓ αὐλὴ ὅλη Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴ ὅλη Φιλίππου, Κροίσου. πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν, μόνον δι' ἑτέρων.

a L. 2. §. 14.
b L. 7. §. 49.
c L. 6. §. 44.
d L. 8. §. 25, 31.

§. 28. Φαντάζου πάντα τὸν ἐφ' ὑπνιῶν λυπούμενον, ἢ δυσαρεστοῦντα, [e] ὅμοιον τῷ θυμώνῳ χοιριδίῳ, ἀπολακτίζοντι καὶ κεκραγότι. * ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ ἓξ κλινιδίου μόνος σιωπῇ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν. καὶ ὅτι [f] μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι τῇ

e L. 11. §. 18. l. 12. §. 27. * ὅμοιον.
f Sup. §. 8.

ANNOTATIONES.

ram & aliena) *quorum vim oportebat notiorem eſſe qàm calidorum & frigidorum, alborum & nigrorum: qòd horum imagines extrinſecus viſui objiciuntur, hæc ex bonis qa nobis inſunt cognatam habent originem.* vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 11. §. 12.

§. 27. Πάντα τοιαῦτα] vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 7. §. 1, 49. & *l.* 9. §. 28.

Ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς] Vide *l.* 6. §. 44, 46. & *l.* 11. §. 6. Pro fabulæ ſive dramatis, qæ in ſcena agitur, actibus vitæ hujuſce actus habet. Sic & Apulejus *metamorph. l.* 8. de Tlepolemi cæde, Thraſillâ avtore, per viſum nocturnum patefactâ; *omnémqe ſcenam ſceleris illuminat.* De rebus Cæſaris ac Pompeii, Cælius *Ciceroni l.* 8. *Ep.* 11. *Scena rei totius hæc.* ubi qi *ſumma* legi poſtulant, dicti elegantiæ detrahunt. Vult enim Cælius nihil inter ambitioſos illos ſeriò, ſed ſimulatè, ac velut in ſcena peragi. Cicero ipſe *Bruto Epiſt.* 9. *Tibi nunc populo, & ſcenæ (ut dicitur) ſerviendum.* De Domitiano Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus, hiſtor. Roman. *l.* 67. *pag.* 759. *D.* Καίτοι καὶ συνηκολούθει τινὶ ἰσικὸς ἐγένετο. αὐτός τε γὰρ φιλῶν τὸν ἀδελφὸν καὶ πεισθεὶς προσεποιεῖτο, καὶ τὰς ἐπαίνους τὰς ἐπ' αὐτῷ μετὰ δακρύων ἔλεξε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα, ἃν ἤθελε, σκηπτόμενος. *Quidam verò ſcenicis actionibus ſimile fiebat. Nam ſimulabat ſe fratrem amare & lugere, laudabátqe non ſine lacrymis: qum tamen omnia contra, qàm vellet, pra ſe ferret.* vide eundem de Tiberio, *ad l.* 1. §. 11, 14. Elegantiſſimè avtem lingvâ noſtrate expreſſit iſtud Thomas Morus noſter ſub finem *hiſtoriolæ Edvardi V.* qo loco, ubi perſonatam Ducis Buckingamii & Richardi Proregis actionem deſcripſerat; illius qaſi procerum plebiſqe nomine, qi nihil minùs volebant, huic tanqam negotii totius ignaro, diadema regium deferentis, hujus tanqam qi id nollet, obſtinatè reſpuentis, nec niſi prece improbâ & importunâ, ut admitteret, adacti: *Multus*, inqit, *erat inter homines his de rebus ultrò citróqe ſermo habitus; mirari pleróſqe, ità utrinqe actitatum, acſi neutra pars ſua alteri communicaſſet conſilia, cùm nemo interim tam hebeti eſſet ingenio, qi ex compoſito rem geri non liqidò ſatìs perviderit. verùm ex adverſo reſpondere alios; Negotia iſtiuſmodi à viris politicis, ſpectante populo, qaſi fabulam in ſcena, peragi. in dramate verò, etiamſi nórint ſatis ſpectatores, ſutorem eſſe qi tyranni partes agit, tamen ſi qis adeò boni moris expers fuerit, ut in majeſtatis ſede jam ſitum, pro ſodalitate priſca familiariter compellare velit hominem, futurum forſan, ut ſatellitii manu caput comminutum meritò referat, qia ſcena faciem conturbatum ierit.* Videatur & Petronius, & Joannes Sarisberienſis *policrat. l.* 3. *c.* 8. *ad l.* 11. §. 6. ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς, repræſentandus uterqe.

Αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ] vide *l.* 8. §. 23, 31.

Μόνον δὶ ἑτέρων] *Eadem planè*, inqit, *& iſta & illa omnia, niſi qòd alios actores habuerunt.* q. d. fabula eadem utrobiqe fuit: hiſtriones tantùm ſubindè mutabantur. deeſſe videtur vocula aliqa πραττόμενα vel tale qid. Chriſtophorus Colerus *Epiſt. de ſtud. politic. Eadem fabula nunc ludítur, qa olim; tantùm perſonæ mutatæ ſunt.* Rectè avtem Mericus Caſavbonus iſta prioribus attexuit; qæ Xylander nullo ſenſu cum ſequentibus commiſerat.

§. 28. Ὅμοιον τῷ θυμώνῳ χοιριδίῳ λακτίζοντι καὶ κεκραγότι] Elegans imago. talis Tyrannus ille Lucianeus in *cataplo pag.* 424. qi fato trahente. Παρ' ὅλην τὴν ὁδὸν ἀντίτεινε, καὶ ἀντίσπα, καὶ τὸ πόδε ἀντερείδων πρὸς τὴν ἅμαξαν, ὡς παντελῶς ἀνάγωγος ἦν. *Per totam viam obniti & retrahere non deſtitit: ſed pedibus ſolo firmiter innitens, neqaqam ductu fuit facilis.* Talis Flaccus, de qo Philo *pag.* 991. *D.* Πρὸς βίαν ἕλκον ἀφηνιάζοντα καὶ κεκραγότα, καὶ διαπαλαίοντα. ὧν χάριν καὶ σύμπας κατετρώθη τὸ σῶμα, ὡς ἱερεῖα τρόπον τινὰ χειρωθήναι. *Vi contumacem & clamantem & reluctantem trahunt: qapropter toto conſavciatus eſt corpore, & crudeliùs confectus, ſicut victima ad viſcerationem.*

Τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν] *Miſerias mortalis vitæ hujus* Caſavbonus. *alligationem noſtram* Xylander. malim; *illigationem* (niſi ſi vocabulum vitiatum ſit, qod qis forſan ſuſpicetur) ut indicetur neceſſitas illa, qæ fato nos illigatos & obſtrictos habeat. Siqidem *fatum* Stoici definiunt *neceſſitatem rerum omnium actionúmqe, qam nulla vis rumpat.* Seneca *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 36. Idémqe *Epiſt.* 77. *Series invicta & nullâ mutabilis ope illigat & trahit cuncta.* Habes diſertè ἔνδεσιν noſtri. Eódem reſpexiſſe videtur Homerus *Iliad. β. v.* 111. & *ι. v.* 18.

Ζεύς μι μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνίδησε βαρείῃ.
Jupiter me valdè Saturnius detrimento irretivit gravi.

Sed & apud Dionem Pruſæum *Orat.* 30. *pag.* 302. *C.* ille neſcio qis, μιᾷ πάντας ἁλύπει δεδίσθαι, *unâ omnes catenâ vinciri.* contendit. qem viſe ſis id argumenti latiùs ibi proſecutum. Poſſet forſan & animæ in corpore, cui *illigata* qodammodo hæret, ut teſtæ piſciculus incola, *innexio*; qam, dum in malis agit, moræ longioris impatiens, lugeat qis, deſignari. ἔνδεσις enim iſta qoqe dici poteſt, & ſolet. De Pythagoreis Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 432. *A.* Ἐντωματοῦσθαι, καὶ μετενδεῖσθαι, καὶ μεταγγίζεσθαι τὰς ψυχὰς ἀξιοῦσιν. *Qi cenſent in corpora intrudi, & iis alligari, & qaſi ex vaſe in vas aliud transfundi animas.* qi & *l.* 7. *pag.* 717. *D.* τὴν μετένδεσιν *illigationem* dixit. Et in eandem mentem Plato *Timæo*: τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνίδυσε εἰς ἐπίῤῥυτον σῶμα καὶ ἀπόῤῥυτον. qod Cicero *lib. de univerſo* ſic reddidit; *In eo* (corpore ſcilicet) *influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant.* ut vel aliam ſcripturam ſecutus fuerit Tullius, vel (qod magis avtumo) apud hunc vitiata ſint verba, legendúmqe *animi divini ambitus.* nam *divinum* dixit qod ἀθάνατον Plato. Et mox: Ἂν δὲ, εἰς ποταμὸν ἐνδεθῆσαι πολὺν, ἄτε ἐκράτουν, ἄτε ἐκρατοῦντο, &c. qod Cicero ab imagine Platonica illa diſcedens; *Itaqe illi in flumen immerſi, neqe tenebant neqe tenebantur. immerſos* dixit, qod *illigatos* Plato, ad imaginem præſentem aptiùs atqe accommodatiùs, ſicut & in antegreſſis ubi corporis ex elementis primis ſtructura depingitur, qod Plato, Εἰς ταυτὸ ξυνειλλων, ἃ τοῖς ἀλύτοις δὶς αὐτοὶ ξυνεῖχοντο δισμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις γόμφοις ξυντήκοντες. Cicero: *Eas inter ſe copulabant, haud iiſdem vinculis qibus ipſe erant colligati, ſed talibus qa cerni non poſſent propter parvitatem, crebris qaſi cuneolis injectis,* &c. ξυντήκοντες illud inſuper habuiſſe videtur, qod ad aliam imaginem ſpectaret, nec cum *vinculis* & *clavis* ſive *cuneolis colliqefactio* aptè ſatis convenire videretur. Cæterùm iſta accuratiùs penſitanti dictionis mutilatæ ſubit animum ſuſpicio. Siqidem illud τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, non ad ſuperiora pertinere videtur, ſed ſententiam novam inchoare; ad qam pleniùs concipiendam verbum aliqod deſideretur, puta ἐπινόησον, vel ejuſdem ſignificatûs aliud qidpiam. ἐπινόησον δὲ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι, &c. *Conſidera avtem qomodo neceſſitate fatali illigati ſumus, dum*

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt:

& qòd ſponte ſeqi creatura ratione prædita ſoli conceditur. Certè niſi ſic concipiatur, dictionis ſeries hiabit; & copulativa planè ſuperflua & otioſa eſt futura. Illuſtrabit avtem locum hunc imprimis Perſæ dictum ab Herodoto *l.* 9. *pag.* 590. *C.* literis conſignatum; Ξεῖνε, ὅ, τι δεῖ γενέσθαι ἐν τῷ Θεῷ, ἀμήχανον ἀποτρίψαι ἀνθρώπῳ. Ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. *Hoſpes, qicqid ex Deo fieri oportet, id homini inevitabile eſt. Atqe hac permulti Perſarum qum ſciamus, tamen Mardonium*, inqit, *ſeqimur, fatali qâdam neceſſitate illigati.* Subjungit idem, tanqam ἔνδεσιν iſtam deplorans; ἰχθὺς δὲ ὀδύνῃ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἄνευ, πολλὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατέειν. *hoc avtem in rebus humanis acerbiſſimum eſt, qòd nulla prudentia poteſtatem dat cuiqam extricandi ſe neceſſitate iſtâ, qâ conſtrictus tenetur.*

Ἑκουσίως ἕπεσθαι] vide *l.* 4. §. 4. ſponte ſeqi, ideo ſolius hominis proprium eſt. qia ſolus habet τὸ αὐτεξούσιον, & *liberam electionem* ſolus obtinuit: ad bona & honeſta, hominis ſolius probè inſtituti; qia huic ſoli & ad bene agendum propendet animus & volupe eſt rectà incedere. Galenus *de affect. curand. c.* 6. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ὀρῶμεν ἐπομένους τοῖς βελτίοσι τὰς χεῖρας, ἢ μὲν ἄκοντας βιαζομένους, ὥσπερ τὰ παιδία καὶ τὰς οἰκέτας, ἢ πεισθέντας ἑκόντας, ὥσπερ

a L. 2. §. 3. l. τοῖς γινομένοις. a τὸ ἧ ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον. 4. §. 42.

§. 29. Καπὶ μέρους ἐφ' ἑκάστῳ ἂν ποιῇς ἐφιστάνου, ἐρώτα σεαυτὸν, b εἰ ὁ θάνατος δεινὸν ἀφῃ τὸ τούτῳ συνεῖναι.

b L. 12. §. 31.

§. 30. Ὅταν παροξύνῃς ἐπί τινος ἁμαρτίᾳ, c L. 7. §. 26. l. 11. §. 18. εὐθὺς μεταβὰς, ἐπιλογίζου; c τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις. εἶτα, λογίσεται ἀγαθὸν εἶναι κέρδος, τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ δοξάσεται, καὶ κατ' εἶδος. τούτῳ γὰρ ἐπιβάλλων, ταχέως ἐπιλήσῃ τῆς ὀργῆς. συμπίπτουσι τούτῳ δέ, ὅλα ἃ βιάζῃ. d τί γὰρ ποιήσῃ; ἢ f δύνασαι, ἄφελε αὐτῷ τὸ βιαζόμενον.

d L. 5. §. 28. l. 8. §. 14. e L. 12. §. 16.

§. 31. Σατύρους * ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχίωνα, ἢ Τμένα. καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλουανὸν φαντάζου. καὶ Ἀλκίφρονα,

f L. 9. §. 11. *-ionas f.

eis quæ eveniunt, sponte obsequi possit; cum sequi omnibus sit ipsum necessarium.

§ 29. Considerata seorsim, quam instituis, re omni, percontare te, num ideo mors gravis habenda sit, qia eâ te privet.

§. 30. Ubi peccato alicujus offenderis, translatione factâ perpende tecum, annon ipse ejusmodi aliqid pecces. puta, argentum in bonis habendo, vel voluptatem, vel gloriolam, vel aliud istiusmodi. hoc enim si adverteris, ira statim tibi excidet. præsertim, si succurrerit unà, cogi hominem. qid enim faceret? avt, si poteris, tu illum vi illâ expedias.

§. 31. Satyrionem ubi videris Socraticum, Evtychem cogita vel Hymenem. & Evphratem ubi videris, Evtychionem cogita vel Silvanum. & Alciphrone viso, Tro-

ANNOTATIONES.

τοὺς ἀγαθοὺς φύσει. Eodem qoqe modo videmus inter ipsos homines, inferiores avt invito per vim sequi præstantiores, vti pueros, avt famulos, avt suâ sponte, avt naturâ bonos.

Ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον] vide *ad l.* 3. §. 4. & *ad l.* 6. §. 42. Cleanthes; (qem vide *ad l.* 3. §. 4.)

Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Sequar impiger: fac nolle; factus improbus,
Cogente restitantem vi, sequar tamen.

scilicet qod Seneca *Epist.* 107. post Cleanthis illa;

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Et *Epist.* 77. *Puta te velle sequi, duceris.* (eo scilicet sensu, qo ad supplicium rapti *duci* dicuntur) *fac tui juris, qod alieni est.* Allusit eódem & *qæst. natur. l.* 2. *c.* 59. *In omnes constitutum est capitale supplicium; & qidem constitutione justissimâ. nam, qod maximum solet esse solatium extrema passuris, omnium caussa eadem est. sequeremur traditi à judice avt magistratu, & carnifici nostro præstaremus obsequium. qid interest utrùm ad mortem jussi eamus, an ultrones? Qisqis autem qeritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & invitus rapitur ad jussa nihilominus. qæ autem dementia est potiùs trahi qàm sequi?* Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ταῦτα (λύπην, φόβον, φθόνον, ἐπιθυμίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν) οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἑκείνῳ μόνῳ προσκεκοιθότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον. εἰ δ' ἄλλο τι θέλῃς, ὀιμάζων καὶ τύπων ἀκολουθήσεις τῷ ἰσχυροτέρῳ, ἔξω ζητῶν ἀεὶ τὴν ἔυροιαν, καὶ μηδέποτε ἐυρεῖν δυνάμενος. ἐκεῖ γὰρ ζητεῖς, ὃ μή ἐστιν, ἀφεὶς ἐκεῖ ζητεῖν ὅπου ἐστί. *Hac (dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, mollitiem, intemperantiam) aliter verò ejici non possunt, nisi ad solum respicias Deum, eique soli sis addictus, & illius mandatis initiatus. Sin qid aliud voles, gemens & plorans sequeris robustiorem, foris subinde qærens prosperum successum, cum successum nunqam invenire qeas; nec qi illuc eum qæras ubi non est, omisso eo loco in qo est.* Pia sanè, & cœlitùs illapsa sententia. In eandem mentem Greenhamus noster *Oper. tom.* 2. *c.* 31. §, 15. *O si Deum homines sponte sequerentur. omnino siqidem sequendum est; avt sicut ovis pastorem ad caulam ducentem, avt sicut porcus lanium ad macellum trahentem: qod si ad macellum malimus qàm ad caulam, bestia sumus, avt bestiis ipsis etiam pejores.*

§. 29. Διὰ τὸ τούτῳ σύνεσθαι] vide *l.* 12. §. 31.

§. 30. Τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις] Ità Dion Syracusanus, qi cùm à Dionysio tyranno patriâ pulsus Megaram petiisset & ad Theodorum urbis illius principem, qem convenire cupiebat, non sine difficultate admitteretur, indignantibus, qi aderant illi, familiaribus, τί τοῦτο, inqit, μεμφόμεθα; καὶ γὰρ αὐτοὶ πάντες ἐν Συρακούσαις ὅμοια τούτοις ἐποιοῦμεν. *Patienter hoc ferendum est: forsitan enim & nos, cùm Synacusis ageremus, in gradu dignitatis alicujus constituti, aliqid tale fecimus.* Narrant Plutarchus *in* Dion. & *Valerius Maximus lib.* 4. *c.* 1. *nisi qod* Πτολεμαῖον *vocat, qem iste Theodorum.* Plutarchus *de utilit. ex inimic. pag.* 88. *D.* Ὁ Πλάτων ἐνάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγίνοιτο, πρὸς αὐτὸν αἰτιῶν εἰώθει λέγειν, Μήποτ' ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Plato qoties inverecundè se hominibus contra decorum agentibus, digressus seipsum solebat ita alloqi, nunqámne ipse qoqe fortassè tali vitio laboro?* & *de audiend. pag.* 40. *D.* Τὸ τῶ Πλάτωνος ἐκ ἐκκλησίου εἰσὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων ἀποφθέγγεσθαι, ἢ πῶς ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Aliorum peccata considerantis in promptu sit tibi Platonicum illud occinere: númnam & ego fortassè talis sum?* Meminit & ejusdem idem, in *monit. salubr.* &, *de irac. cohibend.* qod Flaccus sic, *satyr.* 4.

— Hoc qidam non bellè: numqid ego illi
Imprudens olim faciam simile? hac ego mecum
Compressis agito labris. —

Idémqe *sat.* 3.

— qid tu?
Nullàne habes vitia? imò alia, haud fortassè minora.

Et mox;

— denique teipsum
Concute, numqa tibi vitiorum inseverit olim
Natura, avt etiam consvetudo mala.

Epictetus *lib.* 4. *c.* 4. Προτίχω τοῖς ἀνθρώποις τινα φαντὰ, πῶς κινοῦνται, ἐ κακοήθως, ἀὸ' ἵνα ἔχω ψέγειν ἢ καταγελᾶν. ἀλλ' ἐκ' αὐτὸν ἐπιστρέφω, εἰ τ' αὐτὰ κἀγὼ ἁμαρτάνω. πῶς ἂν παύσομαι; τότε καὶ ἐγὼ ἡμάρτανον. νῦν δ' ἐκέτι, χάρις τῷ θεῷ. *Observo homines qid dicant, qomodo moveantur: idqe non malevolè, neqe vituperandi avt deridendi caussâ: sed ad me ipsum refero, an & ipse sic delinqam. Qomodo igitur desinam? Tunc & ego peccabam: nunc verò non item, gratia sit Deo.* Vix Christianum magìs dici poterat. Gemina certè sunt novissima ista Apostoli illis, de Romanis, *ad ipsos Epist. c.* 6. *v.* 17. forsan avtem legendum, ἁμαρτάνω, ὅπως ἂν παύσωμαι. *qo modo*, sive *ut*, *id ulteriùs facere desistam.* vide & *ad lib.* 7. §. 26. & *lib.* 11. §. 18.

Ὅτι βιάζεται] & *lib.* 8. §. 14. ἀναγκάζεται. Ità Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 291. *A.* Στέροντας τῆς ἀληθείας, ἢ πλανῶντες, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες. *Privantur veritate, vel circumventi, vel prastigiis decepti, vel coacti.* Et mox: βιάζεται πολλάκις ἐδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε αὖ καὶ θυμός. *Cogit sæpe dolor, & angor, & rursus contentio, & ira.* & rursus *pag.* 293. *C.* Αἱ λέξεις αὐταὶ τῶν σοφιστῶν, εἰ μόνου γοητεύσαι, πλέξασαι τὰς πολλὰς, βιαζόμεναι δὲ ἔνθ' ὅτι. *Ipsa sophistarum dictiones non solum multorum oculos prastringunt, & eos seducunt, sed nonnunqam etiam vim adferentes.* Apud Galenum, *de affect. dignosc. & corrigend. c.* 4. ὑπὸ τῦ καταράτου θυμοῦ βιασθεὶς ἔπραξε. *qa execratâ iracundiâ coactus perpetrasset.* vide *l.* 7. §. 62. & 63.

§. 31. Σατύρους ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆν, ἢ Ὑμένα] Confusè nimìs ista. Xylander reddidit. distinctiùs Casavbonus. falsus tamen, opinor, uterqe, qòd *Socraticum* pro nomine proprio habeat, cùm sit sectæ denominativum, & ad *Satyronem* an *Satyrionem* potiùs, qod magìs suspicor, referatur.

Καὶ Εὐφράτην ἰδὼν] *Evphrates* philosophus Ægyptius, qem lavdat Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 10. Commemorat, nec sine lavde, & Epictetus *Enchir. c.* 35. & *Dissert. lib.* 2. *c.* 15. & *l.* 4. *c.* 8. & Evnapius in *vitar. proœm.* vide *ad lib.* 7. §. 57. perstringere tamen videtur Philostratus in *vit. Apollon. lib.* 5. *c.* 11. & 14. & *lib.* 6. *c.* 7. De morte hujus ità Dio *lib.* 69. Ἐν τῷ ἔτει ἐκείνῳ καὶ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφος ἀκρίβειαν ἰδεῖν τοῦ, ἐπιτρίψαντος αὐτῷ καὶ τῷ Ἀδριανῷ κάκειναι, καὶ διὰ τὰ γῆρας, καὶ διὰ τὴν νόσον, πιεῖν. *Illo anno Evphrates philosophus obiit mortem voluntariam, qam ei Hadrianus propter senectutem & morbum cicutam bibere concessisset.* ubi frustrà Leunclavius poscit legi Ἐυφράδης. cùm *Evphratis* nomen agnoscant præter suprà memoratos, etiam Evsebius in *Chron.* qi Stoicum fuisse tradit; & Sidonius *lib.* 4. *Epist.* 3. qi astronomiæ etiam peritiam tribuit.

Εὐτυχίωνα] *Evtychio Proculo Siccensi, Grammatico* usum Marcum, monet Capitolinus. Verùm Evtychio iste, qem hìc Marcus, an is exsistat, ambigo; cùm inflexione levi discrepent nomina, *Evtychius* & *Evtychio*; eò magìs, qia Grammaticum cum Philosopho componi, havd satìs congruum videatur.

Σιλουανὸν] *Silvanum.* is fortè fuerit qem & Σιλβανὸν Svidas. Σιλβανὸς, φιλόσοφος, ὃς ἐπιστικὸς μὲν ἦν τὰ ἄλλα καὶ ἱερὸς, ἀκλεέστερος δὲ τὰ ἤθη καὶ ἐπιπόλαιος. *Silvanus, philosophus, qi cæteris in rebus modestus qidem, & sanctus erat: sed moribus simplicioribus praditus, & superficiarius.*

Καὶ Ἀλκίφρονα] deest ἰδὼν (qod Xylander in fravdem induxit) vel librarii culpâ deperditum; vel ἐν τῷ κοινῷ supplendum *Alciphronis philosophi Magnesii* meminit Svidas. sub ejus nomine epistolæ qædam, qæ sophistam magìs qàm philosophum sapiunt, ab Aldo aliisqe sunt editæ.

Tρο-

Tropæophorum cogita; & Xenophonte, Critonem vel Severum. & temet ubi reſpexeris, Cæſarum aliqem. & in qolibet cogitando, geminum ei qempiam. tum mentem tibi ſubeat; Ubi nunc ſunt illi? nuſqam ſanè: avt ubi tandem? ità enim perſpectum jugiter habebis, humana omnia fumum ac nihil eſſe, præſertim, ſi ſimul fueris recordatus, qicqid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe ampliùs futurum. tu verò ſpatii illius qantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve, prout te decet, tranſigere? qàm pulcram bene agendi materiam occaſionémqe ſubterfugis? qid enim ſunt aliud hæc omnia, qàm mentis, qæ, hac in vita qæ contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perſpexerit, exercitationes. perſiſte ergò, dum & iſta tibi familiaria effeceris, qo modo ſtomachus robuſtus cuncta ſibi accommodat,

Τροπαιοφόρον φαντάζυ. καὶ Ξενοφῶντα ἰδών, Κρίτωνα ἢ Σεβῆρον φαντάζυ. καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδών, τῶν Καισάρων τινὰ φαντάζυ, καὶ ἐφ' ἑκάστυ τὸ ἀνάλογον. εἶτα συμπροαπιπέτω σοι. [a] πῦ δ' ἂν ἐκεῖνοι; ἀδαμοῦ. ἢ * ὁπυδή. ἄτως γὰρ συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα, [b] καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν. μάλιςα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι [c] τὸ ἄπαξ μεταβαλὸν οὐκέτι ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δ' ἐν τίνι; τί δ' οὐ [d] ἐχεῖ σοι [e] τὸ βραχὺ τοῦτο κοσμίως διαπερᾶσαι; [f] ὕλαν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γάρ ἐςι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴν [g] γυμνάσματα λόγυ [h] ἐφεκτόν ἀκριβῶς καὶ [i] φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; μένε δ' ἂν, μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ τοῦτο. [k] ὡς ὁ ἐῤῥωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ,

a L. 7. §. 58. l. 8. §. 25. 31. l. 12. §. 27. * ὅπυ δί; b L. 2. §. 17. l. 12. §. 33. c L. 4. §. 3: d L. 6. §. 2. l. 9. §. 6. e L. 4. §. 26. f L. 7. §. 58, 68. g L. 6. §. 20. h L. 8. §. 26. i L. 10. §. 9. k Inf. §. 35.

a ὡς

ANNOTATIONES.

Τροπαιοφόρον] *Tropæophorus* iſte qis extiterit, ariolari non poſſum. ſed nec nomen ipſum alibi legiſſe memini. A

Καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν] apparet hinc τὸ ἰδὼν, *conſiderandi*, non *conſpiciendi*, ſignificatum iſtic obtinere; cùm *Xenophon*, qi ſeculis aliqot Marcum anteceſſerat, inter cæteros contemplandus proponatur.

Κρίτωνα] *Criton* Socratis familiaris amicus; ut patet ex Platonis *dialogo*. Sed & Xenophontis; qod liqet ex *epiſtola ad eundem* Xenophontis; unde excerpta qædam habemus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 83.

Σεβῆρον] fortè Σεβῆρον potiùs, ut *lib.* 1. §. 14. *Severus* Philoſophus Marco cumprimis charus. de qo ad locum illum diximus.

Πῦ δ' ἂν ἐκεῖνοι; ἀδαμοῦ, ἢ ὁπυδή] *nuſqam avt ubicunqe* Xylander. *nuſqam avt ubilibet* Caſaubonus. verùm legendum diſtinctim, ὅπυ δή; *nuſqam, avt ubi tandem*? ſic *lib.* 7. §. 58. Νῦν δ' ἂν ἐκεῖνοι πῦ; ἀδαμοῦ. *At ubi tandem jam illi*? *nuſqam planè*.

Καπνὸν] Ità *l.* 12. §. 27, 33. qod *lib.* 2. §. 17. τύφον. Empedocles apud Plutarchum *de Iſid. & Oſir. pag.* 360. *C.* & Sextum Empiricum *adv. logic. lib.* 1. *c.* 2.

Παῦρον δὲ ζωῆσι βίυ μέρον ἀθρήσαντες,
Ὠκύμοροι, καπνοῖο δίκην ἀρθέντες, ἀπέπλων.
Et qum ſit vivis vita pars parva coacta,
Morte citâ ablatis fumi inſtar vita recedit
Undiqe raptatis. —

verſus prior, havd ſatìs integer videtur. H. Stephanus, Παῦρον δὲ ζώης ἀβίυ, legendum avtumat. Hervetus Π. δὲ ζωεῖσι. ego Π. δ' ἐν ζωεῖσι, utriqe prætulerim. Hoc idem in ſacra pagina, *Pſal.* 37. *v.* 20. Οἱ δὲ ἐχθροὶ τῦ Κυρίυ, ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτὺς καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον. Interpres Græcus ſic extulit. qo tamen in loco veritas Hebraica ſic potiùs habet: *Improbi peribunt*; & *inimici Dei, tanqam agnorum*, ſive *arietum, adeps, conſumentur*, & *in fumum abibunt*. alluſione factâ ad victimarum immolatarum ràtionem. de qibus *Il. ά. v.* 317.

Κνίσῃ δ' ἀερτὴν ἶκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ.
Nidor avtem ad cælum ibat circumfuſus fumo.

Ibidem Pſ. 102. *v.* 4. Ἐξέλιπον, ὡσεὶ καπνὸς, αἱ ἡμέραι μυ. *Conſumpti ſunt, ut fumus, dies mei.* Jacobus *Epiſt. c.* 4. *v.* 14. Ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐςιν, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζομένη. *Qa enim eſt vita veſtra*? *vapor enim eſt ad exiguum tempus apparens, & deinde diſparens.*

— Ψυχὴ δὲ, ἠύτε καπνὸς,
Ὤχετο τετριγυῖα —
— *anima tanqam fumus,*
Abiit ſtridens.

Iliad. ψ. *v.* 100. Seneca Troad. *chor.* 2.

Hæc omnes petimus fata: nec amplius,
Juratos ſuperis qi tetigit lacus,
Uſqam eſt. ut calidis fumus ab ignibus
Vaneſcit ſpatium per breve ſordidus;
Ut nubes, gravidas qas modò vidimus,
Arctoi borea disjicit impetus:
Sic hic qo regimur, ſpiritus effluet.
Poſt mortem nihil eſt: ipſaqe mors nihil.

Καὶ τὸ μηδὲν] Evripides (*Meleagro*, opinor) apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

Τὺς ζῶντας ἐν δρᾷν. καθθανὼν δὲ πᾶς ἀνὴρ
Γῆ καὶ σκιὰ. τὸ μηδὲν εἰς ὑδὲν ῥίπτει.
Viventibus te impende: nam qi eſt mortuus,
Humus eſt & umbra: nil qod erat in nil abit.

Grotius. inde refingenda ſuſpicor qæ apud eundem ex eodem, ſed vitiata, puto, *tit.* 98. ſic exhibentur:

Τὺς ζῶντας ἐν δρᾷ. καθθανὼν ὑδεὶς ἀνήρ.
Γῆ καὶ σκιὰ, τὸ μηδὲν εἰς ὑδὲν βλέπει.

Etſi nôrim ab interpretibus hæc aliò trahi. Sophocles *Ajac.*

Ὁρᾷ γὰρ ἡμᾶς ὑδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν

Εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κοῦφον σκιάν.
Nam video nil nos eſſe mortales, niſi
Imagineſa ſomnia, avt umbram levem.

Grotius. Evripides *Medeâ.*

Τὰ θνητὰ δ' ὡς νῦν πρῶτον ἠγῦμαι σκιάν.
Humana nil niſi umbram ego nòram priùs.

E noſtris qidam:

Bulla eſt omnis homo, flos, vapor, umbra, nihil.

hoc eſt qod Ebræi. הבל & זוב *vanitas & falſitas*, ſive *mendacium. Pſal.* 39. *v.* 6. & *Pſ.* 62. *v.* 9.

Σὺ δ' ἐν τίνι] *tu avtem in qo tempore es*? Xylander: ut χρόνῳ ſubintelligatur. *qàm brevis es avi*? vide *ad l.* 4. §. 33. B

Οἷον ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις;] Plutarchus *de tranqill: pag.* 474. *A.* Ἀλλ' ὥσπερ ἐν μυτικῇ βαρεῖς φθόγγοι καὶ ὀξεῖς, ἐν δὲ γραμματικῇ φωνήεντα καὶ ἄφωνα γράμματα. μυσικὸς δὲ καὶ γραμματικὸς, οὐχ ὁ θάτερα δυσχεραίνων καὶ ὑποφεύγων, ἀλλ' ὁ πᾶσι χρῆσθαι καὶ μιγνῦναι πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπισάμενος. ὥτω καὶ τῶν πραγμάτων ἀντισοιχίας ἐχόντων, οὐ δεῖ τοῖς ἑτέροις ἐξωθυμεῖν, οὐδ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ὥσπερ ἁρμονικὸς, ἀμβλύνοντας ἀεὶ τοῖς κρείτσοσι τὸ χεῖρον, καὶ τὰ φαῦλα τοῖς χρησοῖς ἐμπειριλαμβάνοντας, ἐμμελὲς τὸ τῦ βίυ μίγμα ποιεῖν καὶ οἰκεῖον αὐτοῖς. *Sed qemadmodum in muſica ſoni ſunt graves & acuti, & in grammatica litera cum vocales tum muta: muſicus avtem & grammaticus eſt non qi alterum genus moleſtè fert atqe fugit, ſed qi omnia uſurpare & permiſcere arte ſuâ poteſt. Ita in rebus qoqe humanis cum ſint oppoſiti invicem ordines, non debemus in altero animum ob dolorem deſpondere: verùm harmonicos imitari, & melioribus deteriora obſcurando, ac mala bonis occupando, concinnum vitæ nobiſqe conveniens temperamentum conficere.* Hoc eſt qod Marcus hic ὕλην καὶ ὑπόθεσιν, *materiam ſubjectam* hæc facere, in qa ſe exerceat, & artis ſuæ ſpecimen edat exerátqe. C

Γυμνάσματα] vide *ad lib.* 6. §. 20. & *infrà* §. 33. Crevſa apud Evripidem *Jone*; D

Πρὸς τίν' ἀγῶνα τιθέμεσθ' ἀρετῆς;
Οὐ πόσις ἡμῶν προδότης γέγοτε;
Στέρομαι δ' ὄνομα, στέρομαι παίδων.
Φρῦδαι δ' ἐλπίδες, ἃς διαθέσθαι
Χρήζυσα καλῶς, οὐκ ἐδυνάσθην.
Vitutis ſtadium qale patet mihi?
Vir nonne ipſe mihi proditor extitit?
Expulſa adibus (bev) orbáqe liberis?
Vana ſpes etiam, qas bene ponere
Cùm valdè cupiam, non datur exeqi.

Joannes Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *pag.* 146. *D.* Ἔσω σοι πάλαισρα καὶ γυμνάσιον ἡ γυνή. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, γυμνάσια μὲν ἀναδέχεσθαι οἴδιν κέρδος ἔχοντα, ἵνδα θλίβομεν τὸ σῶμα, γυμνάσια δὲ μὴ ποιεῖν οἴκαδε καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων σίφανον ἡμῖν παρέχοντα; *Sit tibi palæstra ac gymnaſium mulier. Qemodo enim non abſurdum, gymnaſia ferre nihil lucri afferentia, ubi affliginus corpus: gymnaſia avtem non facere domi, qa nobis coronas etiam ante agones ſuppeditant?* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ἐπὶ τύτοις ὁ Θεός με νῦν μὲν ἐντεῦθα ἄγει, νῦν δὲ ἐκεῖ πέμπει, πέπηγα δείκνυσι τοῖς ἀνθρώποις, δίκα ἀρχῆς, νοσῦντα, εἰς Γύαρα πέμπει, εἰς δεσμωτήριον εἰσάγει. ὑ μισῶν. μὴ γένοιτο. εἰς δὲ μισεῖ τὸν ἄριςον τῶν ὑπηρετῶν ἑαυτῦ; οὐδ' ἀμελῶν. ὅς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. ἀλλὰ γυμνάζων, καὶ μάρτυρι πρὸς τὺς ἄλλυς χρώμενος. *His de cauſſis Deus me nunc huc ducit, nunc aliò mittit, pauperem oſtendit hominibus, ſine imperio, agrotantem, in Gyara mittit, in carcerem conjicit. Non ex odio; abſit: qis enim miniſtrum ſuum optimum oderit? neqe ex negligentia; qippe qi ne minutiſſima qidem negligat: ſed exercendi mei cauſſâ, & per me teſtificandi cæteris.* vide *ad lib.* 6. §. 42. E

Μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ] Seneca *de ira. lib.* 2. *c.* 13. *Nihil eſt tam difficile, & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat.*

Ὡς ἐῤῥωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ] Eadem imago, *infrà* §. 35. τὸ στομάχυ ῥωμαλέον τῦτο, in animantibus qibuſdam ad mi-

a L.4.§.1. a ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

b L.11.§.13 §.32. b Μηδενὶ ἐξέσω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σε, ὅτι οὐχ c ἁπλῶς, ἢ ὅτι οὐκ ἀγαθός. ἀλλὰ ψεύδεσθω, ὅστις τούτων τι περί σε d ὑπολήψεται. e πᾶν δὲ τοῦτο ἐπί σοι. c τίς γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναί σε Inf.§.33. ἢ οὐκ ἐᾶν; σὺ μόνον κρῖνον f μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ ποιητὸς ἔσῃ. ἐδὲ γὰρ αἰρεῖ λόγος μὴ ποιητὸν ὄντα.

g Sup.§.12. 31. §. 33. g Τί ἐστι τὸ ἐπὶ πούτης τῆς ὕλης δυνάμενον καὶ τὸ ὑγιέστατον πραχθῆναι; ἢ ῥηθῆναι; ὅ, τι

h Sup.§.32. γὰρ ἂν ᾖ τοῦτο ἢ, h ἔξεστιν αὐτὸ πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν. καὶ

l.11.§.9. μὴ παραφαίνου, ὡς κωλυόμενος. ἐ παρόντος παύσῃ i τύπων, πρὶν ἢ ἔτι πάθῃς, ὅπερ k ἴδιόν ἐστι τοῖς

i L.9.§.26. k L.6.§.51. ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφή, τοῦτό σοι τὸ ἐπὶ τῆς l ὑποβαλλομένης ὕλης l ποιεῖν τὰ οἰκεῖα τῇ

l L.5.§.16. l.6.§.16.40. λομένης καὶ ὑποπιπτούσης ὕλης l ποιεῖν τὰ οἰκεῖα τῇ m L.6.§.7. l.8.§.26.43. l.11.§.16. ξ ἀνθρώπῳ κατασκευῇ. m δύναται γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὅ ἔξεστι καὶ τῷ ἰδίαν φύσιν ἐνερ-

igníſque validus, qicqid ingeſſeris, flammam indè ac fulgorem edit.

§.32. Nulli liceat verè de te dicere, non eſſe te ſimplicem, avt non eſſe te bonum. ſed mentiatur, qiſqis horum qicqam de te opinatus fuerit. hoc avtem totum in te ſitum eſt. qis enim te bonum ſimplicémve eſſe prohibuerit? tu tantùm ſtatuas, nec ulteriùs vivere, qàm talis futurus ſis. neqe enim ratio id poſcit, nî talis ſis.

§.33. Ecqid eſt, qod de materia iſta rectiſſimè vel fieri vel dici poſſit? qicqid enim hoc fuerit, vel facere idipſum, vel dicere licet, nec obtendas, impediri te. antè ingemiſcere non deſinas, qàm eò te adegeris, ut qod voluptuariis hominibus eſt luxu diffluere, hoc tibi fuerit de ſubjecta qaqe oblata tibi materia ea facere, qæ humanæ conſtitutioni conveniant. etenim pro oblectamento eſſe tibi debet, qicqid ſecundum naturam tuam agere tibi datur.

ANNOTATIONES.

miraculum uſqe ſtupendum obſervârunt avtores celeberrimi. utpote in ſturnis, coturnicibus, cervis, capreis. Ariſtoteles *de plantis lib.* 1. *c.* 5. Ὁ ὑοσκύαμος, καὶ ὁ ἰλλέβορος ἀνθρώποις μὲν δηλητήριον, τροφὴ δὲ τοῖς ὄρτυξι. *Hyoſcyamus & helleborus, qa hominibus ſunt venena, coturnicibus verò alimentum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypoth. lib.* 1. *c.* 14. §. 1. Τὰ γὰρ κώνειον πιαίνει τοὺς ὄρτυγας. καὶ ὁ ὑοσκύαμος τοὺς ὗς. αἱ δὲ χαίρουσι καὶ σαλαμάνδρας ἐσθίουσαι. ὥσπερ ἔλαφος τὰ ἰοβόλα ζῶα, καὶ αἱ χελιδόνες καυθαρίδας. *Exemplo poteſt eſſe cicuta, qa coturnices pingvefacit, ſicut hyoſcyamus ſues: qa ſalamandras etiam libenter edunt, qemadmodum & cervi venenata animalia, & hirundines cantharidas.* Alexander Aphrodiſienſis *problem. præfat.* Ὄρτυγες τε σιτοῦνται τὸν ἰλλέβορον, τοῖς ἀνθρώποις δηλήριον ὄντα. ψάροι δὲ τὸ κώνειον. *Coturnices veſcuntur belleboro, qi hominibus eſt venenum; ſturni verò cicutam.* Baſilius *in Hexam. Orat.* 5. *pag.* 58. *D.* Τὸ μὲν κώνειον οἱ ψῆρες βόσκονται, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος τὴν ἐκ τοῦ δηλητηρίου βλάβην ἀποδιδράσκοντες, ἰλλέβορος δὲ ὀρτύγων ἐστὶ τροφὴ, ἰδιότητι κράσεως τὴν βλάβην ἀποφευγόντων. *Cicutam quidem ſturni veſcuntur, & tamen propter corporis conſtitutionem à veneno non occupantur: belleborus avtem coturnicibus eſt cibus, nec ab eo peculiari qadam temperatione detrimenti qippiam percipiunt.* qæ eadem apud Evſtathium Antiochenſem *in Hexam.* leguntur. uter ab utro acceperit, alii viderint. Ambroſius *Hexam. l.* 3. *c.* 9. ſic reddidit. *Sturni veſcuntur conio: nèc frævdi eſt eis qoniam qalitate ſui corporis venenum ſucci letalis evadunt. Helleborum avtem plerqe loquntur eſcam eſſe & alimoniam coturnicum, eò qòd naturali qodam temperamento ſui corporis vim pabuli nocentis evitant.* deniqe, *cervis cibus venenum eſt.* Plinius *hiſt. nat. lib.* 10. *cap.* 23. *Coturnicibus veratri ſemen gratiſſimus cibus.* & *cap.* 72. *Capreæ & coturnices venenis pingueſcunt, placidiſſima animalia.* Lucretius *de rer. nat. l.* 4.

Tantáqe in his rebus diſtantia differitáſqe eſt,
Ut qod alis cibus eſt, aliis ſuat acre venenum;
Sic etenim nobis veratrum eſt acre venenum;
At capreis adipes & coturnicibus avget.

Et *l.* 5.

Qippe videre licet, pingueſcere ſæpe cicutâ
Barbigeras pecudes, homini qa eſt acre venenum.

Tum ſtruthio ferrum, oſſa, ſaxa, qidlibet ferè, comedit, concoqit, conficit. Plinius *l.* 10. *c.* 1. *concoqendi ſine delectu devorata mira natura.* Alexander Aphrodiſienſis *probl. præfat.* Στρουθοκάμηλος ἰδιότητί τινι σίδηρον πέπτει. *Struthocamelus naturâ ſibi propriâ ferrum concoqit.* Ælianus *de animal. l.* 14. *c.* 7. Λίθους καταπίνεται ὁ στρουθὸς, ἐν τῷ ἐχίνῳ φυλάττων, καὶ πέπτει τῷ χρόνῳ. *Struthio prapinguis in omaſo lapides diu aſſervatos concoqit.* Qin & de hominibus ac gentibus etiam nonnullis, prioribus illis gemina prodidere. Sextus Empiricus *Pyrrhon. Hyp. l.* 1. *c.* 14. §. 2. Ἀλλὰ καὶ Αἰθίοπων οἱ ἀντιπέρας τῆς Μεροῆς παρὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν οἰκοῦντες, σκορπίους καὶ ὄφεις, καὶ τὰ παραπλήσια ἀκινδύνως ἐσθίουσιν. *Sed & Æthiopes illi, qi ex adverſo Meroes, habitant, Hydaſpis fluvii accolæ ſcorpios & ſerpentes, & hujus generis alia citra periculum comedunt.* Refert & idem *ibidem* de Rufino qodam Chalcidenſi, ὅτι ἰλλέβορον ὡς τι τῶν συνηθῶν προσεφέρετο καὶ ἔπινεν, *qod helleborum ut conſvetum aliqem potum ſumebat & concoqebat.* de anu qâdam Attica qæ κωνείου τριάκοντα ὁλκὰς ἀκινδύνως, *qa cicuta triginta holcas ſine damno,* de Lyſide, qi μηκωνίου τριακοσίας ἁλόπως ἐλάμβανε, *ſucci papaveris qatuor nulla cum moleſtia hauriebat.*

Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ] Vide *ad l.* 4. §. 1.

§. 32. Μηδενὶ ἐξέσω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σε] Feſtive Ariſtippus oratori, qi in judicio cavſſam ipſius egerat, poſtqam jam obtinuerat, interroganti qid Socrates illi profuiſſet, reſpondit, τοῦτο, τοὺς λόγους, ὡς εἰκὸς ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀληθεῖς εἶναι. *Hoc, ut oratio, qam pro me habuiſti, vera ſit.* Laërtius *l.* 2. *c.* 71. ſed & Pindarus cuidam, qi qò gratiam ſibi ab eo deberi innueret, ſe ajebat ubiqe locorum apud cunctos illum collavdare, regeſſit, eidem ſeſe prædicationis gratiam referre; faciendo nempe ut vera loqatur. Κἀγώ σοι χάριν ἀποδίδωμι. ποιῶ γάρ σε ἀληθίνειν. *Et ego tibi gratiam refero: facio enim ut verax ſis.* Plutarchus *de vitioſ. pud. p.* 536. *C.*

Ἀλλὰ ψευδέσθω] D. Chriſtus ſuis, Matth. *c.* 5. *v.* 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, &c. *Beati eritis, qum vos convicciis affecerint, & mentientes dixerint qidvis mali adverſus vos,* &c. neqe enim, ſi ἀληθίνοντες. Cato *Orat. de Coſſ. ſuo,* apud Chariſium *l.* 2. *Ei rei do operam, ut mihi falſò malè dicatur.* vide Philippum Macedonem qid de ſe, *ſuprà ad* §. 11.

Ὅστις τοῦτον τι περί σου ὑπολήψεται] Ergò & in mente, non in lingva tantùm, mendacium eſt.

Πᾶν δὲ τοῦτο ἐπί σοι] Plavtus *Trinum.* 1, 2.

M. *Omnes bonos bonáſqe accuratè addecet,*
Suſpicionem & culpam, ut ab ſe ſegregent.
C. *Non poteſt utramqe fieri.* M. *Qâpropter?* C. *Rogas?*
Nè admittam culpam, ego meo ſum promus pectori:
Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.

Lipſius *Cent.* 1. *Ep.* 77. *Qalis ſim, in me ſitum eſt. qalis avdiam, in vano eſt vulgo.* Eraſmus *Epiſt. Innocentiam præſtare poſſum: qid homines de me loqantur, non poſſum.* vide *l.* 11. §. 14.

Τίς ὁ κωλύων] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 8. §. 32.

Κρῖνον μηκέτι ζῆν] Vide *ſuprà ad* §. 8. Τί δ' ἂν ἔτι ζῆν θέλοις, τοιοῦτος ὤν; *Talis avtem cum ſis, qid adhuc in vita eſſe cupis?* Epictetus *l.* 3. *c.* 26.

Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος] *Neqe enim patitur ratio te niſi talem* Xylander. *neqe enim rationi conſentaneum eſt, ut vivas, qi talis non ſis* Caſavbonus. ad verbum, *neqe enim poſcit, poſtulat, exigit ratio,* (ut vivas, ſcilicet) *ni hujuſmodi ſis.* Sic Plato *Phileb. pag.* 386. *B.* Διψῇ ἄρα τὸ σῶμα ὑμῶν ἢ πεινῇ, ἢ τι τοιοῦτον πάσχειν, οὐδαμῇ ὁ λόγος αἱρεῖ. *Sitire igitur vel eſurire corpus noſtrum, avt aliqid ejuſmodi pati ratio non poſcit,* vel *non patitur* etiam. Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Μίχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ λόγος αἱρῇ συνεπαί με τῷ σωματίῳ. ὅταν δὲ μὴ αἱρῇ, λάβετε αὐτό. *Qouſque iſta perpetieris? qamdiu me corpuſculo hoc converſari ratio exegerit. Ubi avtem ratio non exegerit amplius, tollite illud ſultis à me.* vide *ad l.* 4. §. 24.

§. 33. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης] vide *ad l.* 9. §. 27. & *ſuprà* §. 11, 12, 31. & *l.* 12. §. 1.

Οὐ πρότερον παύσῃ εἶσιν] Ità *l.* 9. §. 29. Δικαίως γενόμενον. *Servitus ingemiſtentium.*

Ἀπόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l.* 8. §. 26. ἐυφραίνων. & *l.* 11. §. 16. χαράν. & *l.* 3. §. 6. ἀπόλαυσιν. *Pſal.* 112. *v.* 1. *Beatus vir qi Deum timet, delectatur in præceptis ejus.* exeqendis, ſcilicet. D. Chriſtus; *Mihi cibus & potus eſt, voluntatem paternam exeqi.* Joannes *c.* 4. *v.* 34. & Jobus *c.* 23. *v.* 12. *Non receſſi à mandatis ejus: verba oris illius demenſo meo pratuli.* Scitum, tritúmqe eſt Laconis illud, qi interrogatus, τί παρίχει παιδαγωγῶν, *qidnam inſtitutione puerorum ſuâ præſtaret;* reſpondit, τὰ καλὰ τοῖς παισὶν ἡδέα ποιῶν. *Facio ut honeſta illis jucunda fiant.* Plutarchus *virt. docer. pag.* 439. *F.* ſive, ut idem, *de virt. mor.* Ὅτι ποιῶσι τὸν παῖδα τοῖς καλοῖς ἥδεσθαι, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς αἰσχροῖς. *facturum ſe, ut honeſtis delectentur, turpia verò exoſa habeant.* Ἐ μεῖζον ἡδὺν, ἢ δὲ κάλλιον, *qo nihil majus melíúſve,* ſive *præſtantius;* inqit ille.

datur. darur avtem hoc ubiqe. siejdem cylindro qidem non conceditur, ut motu proprio ubiqe feratur; sed nec aqæ, nec igni, nec alii rei cuiqam, qæ à natura mera, vel anima regitur irrationali. qæ enim coërceant & obsistant, multa sunt. verùm mens & ratio per obstantia qælibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. tu ergo ob oculos istud habens, rationem per omnia facilitate ferri eâdem planè, qâ ignis sursum, lapis deorsum, per declive cylindrus, nihil qæras ulteriùs. reliqa enim obstacula, vel sunt corporis, qod cadaveris instar habet, vel opinione, & rationis inclinatione semotâ, non infringunt, avt mali qicqam efficiunt. alioqi ea qi patitur, malus fieret. atqi id aliis qidem operibus omnibus ità se habet, ut qicqid alicui horum mali contigerit, deterius illud faciat, qòd eo afficitur. istic verò, si ità dicere licuerit, præstantior fit homo ac lavde dignior, dum eis qæ objiciuntur, rectè utitur. in summa memineris, civem indigenam nihil lædere, nî civitatem lædat: civitatem nihil lædere, nî legem lædat. horum avtem, qæ infortunia dicimus, nihil legem lædit. qod avtem legem non lædit, nec civitatem, nec civem læserit.

§. 34. Qi decretis veris imbutus est, hunc dictum brevissimum & è trivio arreptum qodlibet commonere suffecerit de mœrore metúve pellendo. qale illud est,

γεῖν. [a] ἀσυναχῶ δ' ἔχειν. τῷ μὲν ἐν κυλίνδρῳ, ἀ πανταχῆ δίδοῦ φέρεσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν, ἀδὲ τῷ ὕδατι, ἀδὲ πυρὶ, ἀδὲ τοῖς ἄλλοις, ἅτα [b] ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται. τὰ γὰρ ἐμπίπτοντα καὶ ἐνισχύοντα πολλά. [c] σὺ δ' ἐκεῖνα μὲν παντὸς ἀναπόδραστον ἔτως παραδέχεσθαι δύνασαι, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς ἦλθε. ταύτην τὴν ῥᾳδιότητα πρὸ ὀμμάτων τηρήσεις καθ' ἣν ἐνεχθήσεται ὁ λόγος διὰ πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κάτω, ὡς κύλινδρος κατὰ πρανοῦς, [d] μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. τὰ γὰρ λοιπὰ ἐγκόμματα ἤτοι σωματικὰ ἐστὶ [e] νεκρὰ, ἢ [f] χωρὶς ὑπολήψεως, καὶ τὰ αὐτὰ δὲ λόγῳ ἐνδόσεως, ἐ δὲ θεραύει, [h] ἀδὲ ποιεῖ κακὸν ἀδοτιοῦν. ἐπεὶ καὶ [i] ὁ πάσχων αὐτὸ, κακὸς ἂν οὐδὲς ἐγένετο. ἐπὶ γῆς δὲ ἄλλων κατασκευασμάτων πέρι, ὅ, τι μὴ κακόν τινι αὐτῶν συμβῇ, οὐδὲ ἔστι χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον. ἐνταῦθα δὲ, εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ [k] κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ [l] ἐπαινετώτερος, [m] ὀρθῶς χρώμενος τοῖς προσπίπτουσιν. ὅλως δὲ μέμνησο, ὅτι [n] τὴ φύσει πολίτῃ ἀδὲν βλάπτει, ὃ πόλιν ἀ βλάπτει. ἀδὲ γε πόλιν βλάπτει, ὃ νόμον ἀ βλάπτει. τούτων δὲ τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων ἀδὲν βλάπτει νόμον. ὁ τοίνυν νόμον εὐ βλάπτει, ἔστι πόλιν, ἔστι πολίτῃ.

§. 34. Τῷ * δεδειγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων, ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας. οἷον,

[a] L.7.§.54. l.8.§.45.l. 11.§.7.
[b] Sup.§.2.
[c] L.5.§.10. 20.l.8.§.7. 32.41.
[d] L.7.§.73. l.8.§.2.
[e] L.4.§.41. l.12.§.33.
[f] L.4.§.7. 11.
[g] L.8.§.56, 57.
[h] L.8.§.28.
[i] L.8.§.55.
[k] L.4.§.1.
[l] L.5.§.15.
[m] L.7.§.68. l.8.§.29.
[n] L.5.§.22.

* δεδηγμ. Xyl.& Lug. δέδευμ. L.3. §.4.

Φύλλα

ANNOTATIONES.

ἅπ. Libanius *Orat.* 11. *pag.* 361. *B.* de Antiochenis suis, ἡδονὴν, ἢ μόχθον, τὸ τῆς εὐκοίας προτίμιον τίθενται. τὴν μὲν ἀπαλλαγὴν τῶν πόνων ἡ δεξάμενοι, τὸ δ' ἐπ' αὐτῶν μένειν ἀγαπήσαντες. *Voluptatem, non laborem constituerant pro solo suo elaborare: liberationem certè à laboribus non admittebant, sed contenti erant si apud se manerent.*

Πανταχῆ δὲ ἔχειν] Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 12. §. 1. Seneca *Ep.* 28. *Qid tam turbidum fieri potest quàm forum? tibi quoqe licet quietè vivere si necesse sit.*

Τῷ μὲν ἐν κυλίνδρῳ] Vide *l.* 8. §. 57, 60.

Ὅτα ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται] vide *suprà* §. 2. & *l.* 6. §. 14.

Νῦς δὲ ἡ λόγος] vide *l.* 8. §. 32, 41.

Τῷ σωματικῷ τῷ νεκρῷ] vide *l.* 4. §. 45.

Οὐδὲ πρὸς κακὸν] vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 9. §, 41.

Κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος] Malis externis melior fit homo. qia sunt ἀρεταὶ ἡ λόγου γυμνάσματα, *virtutis & mentis exercitationes*, *suprà* §. 31. Gregorius Nazianzenus *adv. Julian. Orat.* 1. Φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα φρονήματα πρὸς τὸ βίᾳ κρατεῖν ἀυθαδίζεσθαι. καθάπερ φλὸξ ὑπὸ ἀνέμου ῥιπιζομένη, τοσούτῳ μᾶλλον ἀνάπτεται, ὅσῳ ἂν σφοδρότερον πνεύσαντος. *Solent enim fortes & generosi animi ei, qi vim adferre parat, constantiùs obsistere, non secus ac flamma, qæ à vento excitatur, & amplius perflatur; eò vehementius accenditur.* Qod Naso *Amor. l.* 1. *Eleg.* 1.

Vidi ego jactatus motâ face, crescere flammas:
Et vidi nullo concutiente mori.

Et mox: Οἱ διωγμοὶ τιμιώτερον τὸν χριστιανισμὸν ποιοῦσι σοφίστου ἢ ἀσθενίστερον, ῥώσαντες τὰς ψυχὰς εἰς ἐυσέβειαν, καὶ ὥσπερ οἶδημον ὕδατι θερμὸν ὕδωσι, τοῖς κινδύνοις τονοῦντες. *Persequitiones religionem Christianam potius illustrârunt, quàm debilitârunt, animas nimirum ad pietatem roborantes, ac periculis, ut aqa calens ferrum, obdurantes.* Idémqe *Orat.* 28. Ἔστι τι μῦθος φυτὸν, ὃ θάλλει τεμνόμενον, καὶ πρὸς τὸν σίδηρον ἀγωνίζεται, καὶ εἰ δεῖ καταδέξας εἰπεῖν περὶ παραδόξου πράγματος, θανάτῳ ζῇ, καὶ τομῇ φύεται, καὶ ἄυξεται, διακαίμενον. τοιοῦτόν τι ὁ φιλόσοφος. *Est qadam in fabulis arbor, qæ cum caditur vivet, & adversus ferrum certat, ac si de re nova novo more loqendum est, morte vivit, & sectione pullulat, atqe, qum absumitur, crescit. Hujasmodi qidpiam est vir philosophus.* Qod Flaccus *carm. l.* 4. *ode* 4.

Duris ut ilex tonsa bipennibus,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumqe ferro.

Et Epictetus *Enchir. c.* 24. Ὅ, τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἔπ' ἐμοί ἐστιν ὠφεληθῆναι ὑπὸ αὐτοῦ. *Qicqid enim istorum acciderit, ex eo penes me est, fructum ut capiam.* & *l.* 3. *c.* 20. Καὶ ἀπὸ νόσου ἐστὶν ὠφεληθῆναι. (ità Antigonus, qi à morbo revalescens, ἀδὲν χεῖρον. inqit: ὑπέμνησέ γὰρ ἡμᾶς ἡ νόσος ὅ μὴ

A γα φρονεῖν, ὡς ὄντας θνητούς. *Hunc sibi morbum neqaqam accidisse incommodè: eo enim se monitum, ne mortalis cùm sit, animo efferatur.* Plutarchus *Apoph. pag.* 182. *B.*) ἔστι ἀπὸ πηρώσεως. ἔστι ἀπὸ θανάτου. *Licet ergo vel è morbo capere fructum? Annon è mutilatione? Annon & è morte?* Hinc professiones illæ de se Davidicæ, *Psal.* 119. *v.* 97, 71. Hinc *cuimo*, in qo avrum argentúmqe expurgari solet, piorum perpessiones atqe ærumnæ conferuntur. *Psal.* 66. *v.* 10. Esajæ *c.* 1. *v.* 25, &c. *c.* 48. *v.* 10. Job. *c.* 23. *v.* 10. Dan. *c.* 11. *v.* 35. Malac. *c.* 3. *v.* 23. *ad Rom. c.* 5. *v.* 2, 3, 4. Jacob. *c.* 1. *v.* 2, 3. Petr. *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Avtor *Sap. Solom. c.* 3. *v.* 6. Jasoni Siracid. *c.* 2. *v.* 4. Sed & avtor

B *ad Ebr. cap.* 12. *v.* 11. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Fructum tranqillum justitia reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.* vide *l.* 7. §. 58.

Ἐπαινετώτερος] vide *l.* 5. §. 15.

Τὸν φύσει πολίτην ἀδὲν βλάπτει] vide *ad l.* 5. §. 22. & *suprà* §. 6.

Τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων] Ἀκληρήματα, συμφοραὶ, δυσχίαι. Ἀκληρήματα, *calamitates, res adversæ.* Svidas: apud qem ἀκληρήματι perperam legitur pro ἀκληρήμασι, cùm in vocabulo ipso, qod literarum series docet; tum & in scriptoris nescio cujus verbis his *ibidem adductis*, διὰ τοῦτο δικεῖ μοι μᾶλλον περιπεσεῖν τοῖς ἀκληρήμασι, διὰ τὸ πάντων βέλεσθαι στοχάζεσθαι καὶ μερίζεσθαι εἰς διάφορα. *Hac potissimum de caussam calamitates incidisse mihi videtur, qod omnia conjecturis assequi, & in varia rerum genera dividere voluerit.* à verbo ἀκληρεῖν. unde mox apud eundem, συμπάσχοντας τῇ τῶν ἀκληρούντων ὀκτοδυνίᾳ. *Qod illis accidere solet, qi propter gravissimas calamitates gravissimo dolore puniuntur.* & Diodorus *l.* 16. *pag.* 477. de Philippo bello superatis insultante; ὑβρίζων διὰ λόγων τὰς τῶν ἀκληρούντων δυσχίας, *verbis contumeliosis adversa fortuna casum miseris exprobrans*, & de Thebis à Macedonibus direptis *lib.* 17. *pag.* 497. Οὐκ ἦν, ὅστις ἰδὼν, οὐκ ἂν, ἐλέησε τὰς τύχας τῶν ἀκληρούντων. *Nemo tamen erat, qi tàm calamitosam afflictorum*

D *sortem intuens, misericordiâ illos prosequatur fuisset.* & mox: Τὴν ἰδίαν ὄχθην ἐν τοῖς τῶν ἀνυχήτων ἀκληρήμασι ἐσκεδείκνυτο. *Odium suum inter extremas afflictorum clades exserebant.*

§. 34. Τῷ δεδειγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ità Basilienſis. at Lugdunensis δεδηγμένῳ. Xylander *qi morsus est à veris dogmatibus. tamqam vi à cane rabioso*, &c. inqit Mericus Casavbonus. Verùm ego ista concoqere non possum. Lego igitur, τῷ δεδευμένῳ, ei qi veris dogmatibus imbutus est. Sicut βεβαμμένον dixerat, *l.* 3. §. 4. atqe eodem sensu Plato dixit, *de leg. l.* 4. ἵνα δεινοτέρους αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο περὶ θεοὺς τε

E καὶ περὶ ἄλλους.

Ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον] Hoc est qod vulgò dicitur; *verbum*, sive, ut Terentius extulit, *Phorm.* 3. 3.

Dictum sapienti sat est.

a *Homer. Iliad. ξ. v. 147.*

ª φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνετ' ὥρη.
Ὡς ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει.

b *L. 11. §. 34* b φυλλάριον δὲ καὶ τὰ πτυία σου. c φυλλάρια ἢ

c *L. 5. §. 36. l. 8. §. 21.*

Sternit humi frondes alias vis aspera venti:
Ast alias natura parat, qæ vere virescent.
Sic hominum genus est: hic nascitur, occidit ille.

foliola sunt & filioli tui; foliola sunt

&

ANNOTATIONES.

Maximus Tyrius *Dissert. 28.* Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ μακρῶν καὶ λεπτῶν δοράτων, ὁ τὸν σύραικα κινήσας, παρίπεμψε τὴν κίνησιν κατὰ παντὸς τοῦ δόρατος μέχρι τῆς ἀκμῆς. καὶ ὥσπερ τῶν μακρῶν καὶ διατεταμένων κάλων, ὁ διαναύσας τὴν ἀρχὴν, παραδίδωσι τὴν κίνησιν τῷ ὅλῳ, βαδίζουσαν ἐπὶ τὸ πέρας. οὕτω καὶ τῷ τῆς βραχείας ἀρχῆς δεῖ πρὸς ἔννοιαν τῶν πραγμάτων ἔλκειν. ὁ μὲν δὴ ἐν πέφυκὼς ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδρομώτατος, αὐτός τε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβὼν, πορεύεται, καὶ ἐφοδεύει, καὶ ξυλλαμβάνει, καὶ ἀναπερκάζεται τῇ μνήμῃ τὸ νοῦ θεάματα. *Sicut enim in longa aliqa tenuiqe hasta fieri videmus, ut extremam qi partem movet, motum illum ad alterum usqe finem per totam diffundat: avt in longo portentoso qe fune primam qi partem qatit, totum necessariò, eunte ad finem usqe motu illo, movet: ita exiguo tantum ad recordationem rei totius menti opus est initio. Jam præclara indolis homo, & ad virtutem natus, illud à se sumit initium: mox viam ingreditur, mentisqe contemplationem tanqam itinere instituto petit, qas & assequitur, & recordatione volvit ac memoria.* Joannes Lenccius in *præfat. ad observat. polit. Ut semen, qamvis sit exiguum, cùm occupavit idoneum locum, vires suas explicat: & ex minimo in maximos actus diffunditur: sic tametsi pavca sunt & angusta qa dicuntur. tamen si illa animus bene cultus exceperit, radices agunt, exurgúntqe altiùs & undeqaqe se expandunt.*

Φύλλα τὰ μὲν] Ista non integra, sed concisa; nec tam versus ipsos, qàm versuum ἀποσπασμάτια duo, repræsentat hîc editio Lugdunensis; & in versione sua reddidit Xylander; cùm in Marci contextu tamen integros exhibuisset: nempe,

Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει. ——

Et,

Ὡς ἀνδρῶν γενεή. ——

Nec est ab vero simile, Marcum ista duntaxat, posuisse, qia τὸ βραχύτατον priùs dixerat; alium aliqem, Xylandrum forsan ipsum, reliqa suppleviſſe. Sunt avtem Homeri ex *Il. ζ. v.* 147. unde & primum imaginis, pulcerrimæ sanè, libet adjicere versiculum,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίηδε καὶ ἀνδρῶν.
Qalis foliorum generatio, talis & hominum.

Lavdatum à Zenone apud Laërtium *l. 7.* à Pyrrhone *ibidem l. 9.* à Strabone *l. 14.* à Scholiaste Apollonii *ad l. 1.* à Plutarcho *ad Apollon. pag. 104. E.* & *de tard. num. vindict.* qi & subjungit, Φύλλοις ἐοικάζει τὸν βίον, ἀκμαιοφανομένοις παραπαυσιν, καὶ φθίνουσιν ἐν ὀλίγῳ. *Foliis comparat vitam, omnibus marcescentibus, & parvo tempore deficientibus.* à Luciano in *speculantib.* à Simonide (referente Stobæo *tom. 2. tit. 98.*) qi & ἐν τόδε κάλλιστον dixisse Chium Poetam asserit, sed qod pavci admodum seriò cogitant. à Clemente *Strom. l. 6. p. 619.* qi Homerum contendit & ista, & illa, *Il. φ. v. 464.*

—— Βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζω
Δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. ——
—— *hominum gratiâ dimicem*
Miserorum, qi foliis similes interdum qidem
Florentes sunt, terra fructum comedentes:
Aliqando avtem pereunt excordes.

à Musæo accepisse; qi eadem prior sic extulerat.

Ὡς δ' αὖτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα.
Ἄλλα μὲν ἐν μελέῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ φύει.
Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ ἠὲ φῦλον ἐλίσσει.
In lucem atqe vides almam folia edere terram,
Atqe perire alia in ramis, ac rursus oriri
Altera, sic hominum seclum generatio volvit.

ubi observanda παρονομασία in φύλλον & φῦλον. eisdem gemina ferè habet & Mimnermus apud Stobæum itidem.

Ἡμεῖς δ' ὁἰάτε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη
Ἥρος, ὅτ' αἶψ' αὐγὴ ἄυξεται ἠελίου.
Τοῖς ἴκελοι, πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ἔτ' ἀκαλὸν
Οὔτ' ἀγαθὸν, κῆρες δὲ παρεστήκασι μελαῖναι,
Ἡ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέου,
Ἡ δ' ἑτέρη θανάτοιο. &c.
Qalis ubi reducis creverunt lumina solis
Vere novo frondes trudit amœna dies,
Havd aliter minimum latamur flore juventæ,
Ignari læva, an prospera fata trahant.
At furvo circum gemina stant limine Parca,
Hinc senii languens finis inerte situ:
Crudele hinc fatum.

ubi versu 2. pro αἶψ' Andreas Schottus *observ. l. 2. c. 52.* ἀψ legi vult, ut de Solis recursu qi ab hyeme vere fit, intelligatur. ego qarto pro πρὸς θεῶν, qod nec locum hîc habet, & metrum corrumpit, πρόσθεν legerim, ut infantiæ pueritiæqe tempora respiciantur, qibus boni maliqe discrimen vix innotescit. unde his hominem, ὡς βρότόν τι, μὴ φρονεῖν ait Æschylus *Inferiis; sensu carere*, Plinius *l. 7. c. 52. teneros, rudes, inutiles annos*, appellat Seneca *Epist. 99.* & Aristophanes apud Clementem *Strom. l. 4. p. 492. B.*

Ἄνδρες ἀμαυρόβιοι, φύλλων γενεῇ προσόμοιοι.
Agite obscura vita homines, generationi foliorum similes.

Plutarchus adv. Epicurum. *p. 1090. B.* Τὸ δὲ ἐφήμερα καλεῖν καὶ ἀβέβαια καὶ ἀσάθμητα, φύλλοις τε γινομένοις ἴλως ὥρᾳ καὶ φθίνουσιν εἰκάζειν τὸν βίον, τί παρίσχηται ἄλλο τοῖς ποιηταῖς, ἢ τὸ τῆς σαρκὸς ἐπίκηρον καὶ πολυδιαβὲς καὶ νοσῶδες. *Qid enim aliud poëtas movit, ut homines animalia dicerent in diem viventia, instabilia, incerta, foliorum similia, qa annis tatis temporibus nascuntur ac pereunt: qàm natura corporis tot calamitatibus, damnis, morbis obnoxia.* Qin & Jasón Siracides *sap. c. 14. v. 19.* Ὡς φύλλον θάλλει ἐπὶ δένδρῳ δασεῖ, τὸ μὲν καταβάλλει, ἄλλα δὲ φύει. ὕτως γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται. *Qemadmodum folium virens in densa arbore, illud abjiciente, & hoc producente: ita etiam se habet generatio carnis & sanguinis; illa moritur, hæc verò gignitur.* Nec est huic absimile, qod Doctores Talmudici in עירובין sive *Mixtorum tractatu.* דומים לעשבי השדה חללו נוצצין בני האדם וחללו נובלין *Filii hominum similes sunt herbis agri; qarum alia florent, alia marcescunt.* Avgustinus in *Psal. 101. conc. 2.* ubi adduxerat Solomonis illud ex *Eccles. c. 1. v. 4. Generatio vadit una, venit altera. Videtis generationes hominum sic esse in terra, tanqam in arbore folia; sed in arbore oliva, vel lavri, vel cujuscunqe alterius, qa toto tempore fronde vestita est. Sic tanqam folia, genus humanum terra portat. plena est hominibus, sed cùm aliis morientibus, alii nascendo succedunt. Semper enim arbor illâ veste viridi ornata est. Sed subter attende qàm multa calces arida folia.* Vide Flaccum *ad l. 4. §. 33.* Ab hominibus ad montes etiam transtulit Philo *de mundi incorrupt. p. 961. E.* Ὅτι δένδρων αἱδεῖ αἱ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσιν. ἀλλὰ καθάπερ ἐκεῖνα, καιροῖς μέν τισι φυλλοβροεῖ, καιροῖς δὲ πάλιν ἀνηβᾷ. διὸ καὶ τὸ ποιητικὸν ἐν εὐχηται, Φύλλα, τὰ μὲν τ'. &c. *Promisentias ista montium nihil differre ab arboribus: & qomodo illa certis temporibus, nunc frondent, nunc amittunt folia, rursúmqe repubescunt: unde illud poëticum, folia, qa qidem, &c. p. 962. A.* Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν ἀποθραύσεις μέρη, τὰ δὲ προσφύσεις. *Sic de montibus qasdam partes defringi, & rursum denasci alias.* Cæterùm dicto Homerico illo Stratonicus pro more suo jocularíter est abusus. cùm enim Cavnum (Cariæ id opidum est) appulsus, incolas à loci insalubritate vultu pallido admodum lividóve incedere plerosqe conspiceret, poëticum illud protulisse fertur,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.
Nascuntur foliorum instar mortalia qippe
Corpora.

reprehensus verò, qasi locum insalubritatis notâsset, scommate etiam acerbiore adjecto perstringens, Μή ποθ', inqit, θαρρῶν μ' ἂν λέγοις τοιαῦτα, ἵνα καὶ οἱ νεκροὶ περιπατῶσι; *An ego justineam*, inqit, *civitatem morbidam, avt insalubrem dicere, in qa mortui qoqe ambulent?* Refert Strabo. *l. 14. p. 448.*

Φυλλάρια δὲ ἢ πτυία σου] Hinc Epictetus *Dissert. l. 3. c. 24.* δύσφημον existimanti de puerulo dicere, Ἄυριον ἀποθανῇ, *cras forsitan morietur*; Λίαν δύσφημον εἶναι καὶ τὸ φυλλορροεῖν. *Ominosum dic foliorum qoqe defluxum.* vide *ad l. 11. §. 33, 34.* & apud nos in patria lingua, *infantes flosculos* esse, vulgari diverbio dicitur. Cæterùm qo modo φυλλάρια Marcus istic, ità βολβάρια ἢ κοχλίδια, *bulbos avt cochleolas uxorem liberósqe* dixit Epictetus *Enchirid. c. 12.* Lucianus in Speculant. *p. 355.* Ἐκεῖνος μὲν ὁ χαίρων, ὅτι ἄρρενα παῖδα ἔτεκεν αὐτῷ ἡ γυνὴ, καὶ φίλους διὰ τοῦτο ἑστιᾷ, καὶ τόνομα τῷ παιδὶ τεθήξεται, ἐπιστατῶν, ὡς ἐπλήτης γενόμενος ὁ παῖς τεθνήξεται, ἆρα ἂν σοι δοκῇ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ γινομένῳ; ἀλλὰ τὸ ἄριστον, ὅτι τὸν μὲν ἐντυχόντα ἐπὶ τῷ παιδὶ ἐκεῖνον ὁρᾷ, τὸν τοῦ ἀθλητοῦ πατέρα, τοῦ Ὀλυμπίασι νενικηκότος. τὸν γείτονα δὲ, τὸν ἐκνομίζοντα τὸ παιδίον οὐχ ὁρᾷ, οὐδ' οἶδεν, ἀφ' ὅτου αὐτῷ κρούσης ἐκρίμαλο. *Ille verò qi latatur, qòd sibi masculam prolem uxor pepererit, ideóqe amicos convivio excipit, & patris nomen imponit, si sciret puerum septimo ætatis anno periturum, nunqid tibi videretur gavdere qod is sit natus? Verùm in caussa est, qòd in eum intuetur, cui res in filio prosperè cedunt, & qi pater est athletæ qi vicerit Olympia: vicinum avtem qi natum cremandum effert non intuetur, neqe novit à qo subtegmine ipsi pendeat.* Seneca *ad Marc. c. 9. Tot prater domum nostram ducuntur exequia; de morte non cogitamus: tot acerba funera; nos togam nostrorum infantium, nos militiam, & paterna hereditatis successionem animo agitamus. tot divitum subita paupertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, nostras qoqe opes aqè in lubrico*

& homunciones iſti, qi tanto cum ſtrepitu, tanqam fide digni, alios celebrant, vel è contrario diris devovent, vel clam vituperant & ſubſannant. foliola itidem, qi famam tui poſthumam excepturi ſunt. iſta enim omnia verno tempore prodeunt; dein ventus ubi ſtraverit, ſylva horum vice nova alia profert. commune avtem omnium eſt, breve exiſtendi ſpatium. at tu omnia, tanqam æterna futura, fugis appetiſve. mora parvula, & lumina tibi condentur: eúmqe qi te extulerit, alius aliqis lugebit.

§.35. Sani eſt oculi, cernere viſibilia qævis, nec dicere, *Viridia velim.* hoc etenim lippientis eſt. ſed & avditûs ac olfactûs eſt ſani, ad ſonos odoréſve qoſvis percipiendos promptum eſſe. & ſtomachi valentis, adverſùs edulia qævis pariter ſe habere;

καὶ ταῦτα τὰ ἐπιβοῶντα ἀξιοπίστως, καὶ ἐπιφημίζοντα, ἢ ὀκ τ' ἐναντίων καταρώμενα, ἢ ἡσυχῇ ψέγοντα, καὶ χλευάζοντα. φυλλάρια ἢ ἐμοίως, καὶ [a] τὰ ἀμφιδεξόμενα τὴν ὑστεροφημίαν. πάντα γὰρ ταῦτα ἔαρος ἐπιγίγνεται ὥρη. εἶτα ἄνεμος κατασέλλησεν. ἔπειθ' [b] ἡ ὕλη ἕτερα ἀντὶ τούτων φύει. [c] τὸ ἢ ὀλιγοχρόνιον κοινὸν πᾶσιν. ἀλλὰ σὺ πάντα, ὡς αἰώνια ἐσόμενα, φεύγεις, καὶ διώκεις. [d] μικρὸν καὶ καταμύσεις. [e] τὸν ἢ ἐξενεγκόντα σε ἤδη, ἄλλος θρηνήσει.

a L.4.§.19.
b L.7.§.23.
c L.5.§.10.
d L.7.§.70.
e L.4.§.50.

§. 35. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾶν δεῖ τὰ ὁρατά, καὶ μὴ λέγειν, τὰ χλωρὰ θέλω. ξηρὸν γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν, καὶ ὀσφρησιν ὡς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ ὀσφραντὰ ἑτοίμως εἶναι. καὶ [f] τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τροφίμως ὁμοίως ἔχειν.

f Sup.§.31.

ANNOTATIONES.

brico poſitas. Acerba cùm dixit, *poma* alludebat, qibus poëta ignobilis in fictitio *Hadriani & Epicteti colloqio*, prout *foliis* Homerus & ex Homero Marcus iſtic, nos contulit *diſticho illo*;

Poma ut in arboribus pendent; ſic corpora noſtra,
Aut matura cadunt, aut citò acerba ruunt.

Καὶ ταῦτα τὰ ἐπιβοῶντα] ἀνθρώπια ſcilicet ut *l.* 9.§.29. ἀνθρώπια μυξῶν μεστά. *homunculi mucci pleni.*

Τὸ πάντα ὡς αἰώνια ἐσόμενα] Seneca *Epiſt.* 120. *At nos corpus tam patre ſortiti, nihilominus aterna propeninus, & quantum poteſt ætas humana protendi, tantum ſpe occupamus, nullâ contenti pecuniâ, nullâ potentiâ. nihil ſatis eſt morituris, imò morientibus. qotidie enim propius ab ultimo ſtamus, & illò unde nobis cadendum eſt omnis hora impellit.*

Μικρὸν καὶ καταμύσεις] *Paulò poſt morieris.* καταμύειν, *connivere, oculos clavdere*, pro, *mori.* qia moribundis viſus deficit, mortuis oculi clavduntur. indè formulæ illæ *Il. ε. v.* 82. & alibi freqenter;

— τὸν δὲ κατ' ὄσσε
Ἐλλαβε πορφύρεος θάνατος. —
— ac hunc oculis
Occupavit ſanguinolenta mors.

& *ibidem v.* 47.

— σκιερὸς δ' ἄρα μιν κάλυψε νέλας. —
— ac horrenda ipſum caligo prehendit.

Item *Il. π. v.* 350.

— θανάτου δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν.
— mortis autem nigra nebula obtexit.

Sed & apud Maronem *Æn. l.* 10.

— lethus cæcentia lumina ſolvit.

Et,

Olli dura quies oculos, & ferreus urget
Somnus; in æternam clavdantur lumina noctem.

Contrà, βλέπειν, ſive, *videre*, pro *vivere*; & βλέποντες *videntes*, pro, *viventibus.* Evripides *Troad. v.* 628.

Οὐ ταυτὸν, ὦ πατ, τῷ βλέπειν τὸ καθανεῖν.
Τῷ μὲν γὰρ εἶδέναι, τῷ δ' ἔνεσιν ἐλπίδες.
Non idem eſt filia vivere, qod mori.
Mortuus enim nihil eſt, ſpes verò inſunt vita.

qod Theocritus *Idyll. 4. v.* 42.

Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν. ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Spes ſunt inter vivos, expertes avtem ſpei ſunt mortui.

Idem *Iphigen. Tauric. v.* 718.

Θανόντα μᾶλλον ἢ βλέποντ' ἔχω φίλον.
Mortuum magis, qàm vivum, habebo amicum.

Qod idem alibi:

Οὐκ ἂν προδοίην καί τιν' ἄψυχον φίλον.
Numqam deſeram amicum qamvis mortuum.

Et, ἥλιον ὁρᾷν, φῶς ὁρᾷν, pro eodem. Evripides *Troad. v.* 269.

— ἀρά μοι αἴλινον λίνουσι;
— an mihi ſolem adſpicit? vivitne?

& *Ione v.* 1121.

Ἥδιον ἂν θανοίμαν, ἤθ' ὁρᾷν φάος.
An verò videre lumen, libentiùs morierer.

Syntaxis inſolens, ſed qalis illa (ut obiter adnotem) *Herc. fur. v.* 1315.

Παραπίσω μ' ἂν μᾶλλον, ἢ πάσχειν κακῶς.
Facilius te movere poſſum, qàm ipſe mala pati.

Idem *Iph. Taur. v.* 608.

Οὐ εἰδὲν ἧσσον ἢ μὲ φῶς ὁρᾷν θέλω.
Qem non minus volo vivere qàm me.

Et, *v.* 674.

Αἰσχρὸν θανόντος σε βλέπειν ἡμᾶς φάος.
Turpe eſt te mortuo nos inſtaeri lucem.

Itémqe, *Alceſt. v.* 691.

Χαίρει ὁρῶν φῶς; παλίρρα δ' οἶδε χαίρειν δοκῶς;
Gavdes videns lumen? & putas patrem non delectari?

Cui ſubjungit Epictetus *l.* 2. *c.* 22.

Θέλεις βλέπειν φῶς; παλίρρα δ' οἶδε θέλειν δοκεῖς;
Videre lucem vis? parentem verò non velle putas?

Ità Naſo, *Triſt. l.* 5. *Eleg.* 4.

Sive diem videat, ſive tegatur humo.

§.35. Τὰ χλωρὰ θέλω] viridia enim oculis grata ſunt, viſúmqe reficiunt. Plutarchus *de tranqill. pag.* 469. *A.* Τὰς ὄψεις ὑπὸ τῶν ἄγαν λαμπρῶν τηρουμένας, ταῖς ἀνθηραῖς καὶ ποώδεσι χρωιαῖς παραγορῦμεν. *Sed nos, qi oculos nimio ſplendore offenſos ad florida & viridia avertentes reficimus.* Et Baſilius Cæſar. *Ep.* 5. Τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐπειδάν ποτε συνήθως τὰ λαμπρὰ καταβλίψωσι, φέρε τινὰ ῥᾳστώνην πρὸς τὰ κυανὰ καὶ χλοάζοντα τῶν χρωμάτων ἐπινοήσῶμεν. *Oculi, ubi conſtanter ſplendida inſpexerint, facilitatem qandam per hoc qod caruleos viridéſqe colores contuendos recipiunt, nanciſcuntur.* Plutarchus idem *de amor. frat. p.* 490. *C.* Ὀφθαλμιῶντες διόμεθα δεῖν ἀκτῖνος, ἐπὶ τὰ μὴ ποιοῦντα πλαγὴν μηδὲ ἀντίτυπα, χρώματα καὶ σώματα τὴν ὄψιν. *Oculis vitio aliqo laborantibus arbitramur viſum avertendum eſſe à coloribus & corporibus radium recellentibus.*

Καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν] Ad *avrem* retulit, ſed animi, non corporis, ἠθικῶς & φυσικῶς conſideratam, qod hîc Marcus, de *ſtomacho*, Joannes ὁ Χρυσορρήμων *in Act. Apoſtol. Orat.* 55. qo loco laudans Apoſtoli illa *ad Cor. Epiſt.* 1. *cap.* 3. *verſ.* 2. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. ὅπω γὰρ ἠδύνασθε. *Lactis potu vos alui, & non eſcâ: nondum enim poteratis id ferre.* & ad *Hebr. cap.* 5. *verſ.* 11. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ γεγόνατε, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. ἐστὲ γὰρ νήπιοι γεγόνατε τῇ ἀκοῇ. *Facti eſtis ei qibus lacte ſit opus, & non ſolido cibo, qandoqidem ſegnes eſtis facti avribus.* Sed & avditorum Chriſti illud, Joannis *cap.* 6. *verſ.* 60. Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος. τις δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus eſt hic ſermo, qis eum poteſt avdire?* qibus adjici poterant, cùm Chriſti ipſius ad ſuos illa Joannis *cap.* 16. *v.* 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. *Adhuc multa habeo qæ vobis dicam, ſed nunc non poteſtis portare.* tum & Apoſtoli *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 3. iſta, τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, κνηθόμενοι τὰς ἀκοάς. *Sanam doctrinam non ſufferent, avribus pruvienter.* qanqam in illis avris infirmior, in iſtis inqinatior notari videtur. Ἔστι γὰρ, inqit, *pag.* 481. *B.* ἴσιν ἀσθένεια καὶ ἀκοῆς. καθάπερ γὰρ στόμαχος, οὐκ ἂν δέξαιτο ὑγιεινὰ σιτία καὶ δυσκατέργαστα, ἀσθενὴς ὤν. ἕτω καὶ ψυχὴ ὀγκωθεῖσα, καὶ φλεγμαίνουσα, ἄτονος γινομένη καὶ ἴκλυσις, οὐκ ἂν δυνηθείη δέξασθαι τὸν πνευματικὸν λόγον. ἂν δὲ ἰσχυρὰ καὶ ὑγιεινὴ, πάντα ῥᾳστα, πάντα εὔκολα. *Eſt enim & avrium infirmitas. Nam ſicut infirmus ſtomachus ſanos & difficilis concoctionis cibos non ſuſcipit: ita etiam anima torpida, inflata, æſtuans, ſterilisqe enervis ſpiritualem ſermonem accipere non poterit: ſi avtem fortis eſſet ac ſana, omnia facilia, omnia integra.* Eódem retulit & Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 4. *Sicut infans ſolidi ac fortis cibi capere vim non poteſt, ob ſtomachi tenerritudinem, ſed liqore lactis ac mollitudine alitur, donec firmioris viribus veſci fortioribus poſſit: ità & huic, oportebat, qia nondum poterat capere divina, priùs humana teſtimonia offerri.*

Τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν] vide *ſuprà* §. 31. Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 4. Μὴ γίνου δυσάρεστος, μηδὲ κακοστόμαχος πρὸς τὰ γινόμενα. *Ne fis moroſus, neqe faſtidioſus erga ea qæ fiunt.* Plutarchus *de tranqill. p.* 466. *C.* ex Evripidis *Oreſt.*

Δυσάρεστοι οἱ νοσοῦντες ἀπορίας ὕπο.
καὶ γὰρ ἡ γυνὴ λυπεῖ, καὶ τὸν ἰατρὸν αἰτιῶνται καὶ δυσχεραίνουσι τὸ κλινίδιον,
Φίλων δ' ὅ, τ' ἐλθὼν * λυπηρός, ὅ, τ' ἀπιὼν βαρύς.

ὡς

* λυπρὸς

χειν, ὡς μύλλῳ πρὸς πάντα ὅσα ἀλέσασα καπ-
a L. 8. §. 43. σκάζειν. καὶ τοίνυν a τῷ ὑγιαίνουσαν Δρόσον πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἐπίμιλον εἶναι. ἢ ὃ
b L. 9. §. 40. λέγουσι, b τὰ τεκνία σωζέσθω, καὶ πάντες ὅ, τι ἂν πρόξω ἐπαινείτωσαν, ὀφθαλμός ἐσι τὰ χλωρὰ ζη-
τῶν, ἢ ὀδόντες τὰ ἁπαλά.

c L. 5. §. 10. l. 9. §. 3. §. 36. c Οὐδείς ἐσιν ἄτως ὕπολημ, ᾧ ἀποθνήσκοντι ἀ παρεσήκοντά τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. ἀτυχία καὶ σφὸς ἴδ. μὴ τὸ παυόμενον ἔχειν τις ὁ καθ' αὑτὸν λέγων; ἀνα-
* σομόν. πνεύσω * μόν ποτε d ἀπὸ τύτε ἔ παιδαγωγέ.
d L. 5. §. 9. l. 11. §. 18. Χαλεπὸς μὲν ἐδενὶ ἡμῶν ἦν. ἀλλὰ ἡδανόμην, ὅτι ἡσυχῇ καταγινώσκ ἡμῶν. ταῦτα μὲν ἂν ἔτι ἔ ατυχία. ἐφ' ἡμῶν ᾖ πόσα ἄλλα ἐσι, δι ἃ πο-
e L. 4. §. 50. λὺς ὁ ἀπαλλαχθῶν ἡμῶν. e τῦτο ἦν ἐννοήσεις ἀποθνήσκων, καὶ εὐκολώτερον ἐξελεύσῃ, λογιζό-
μενος, ὅτι τοιύτε βίε ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ κοινωνοί, ὑπὲρ ὧν τὰ πολλοῦτε ἠγωνισάμην, ἠυχά-
μην, ἐφρόντισα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλησί με ὑπάγειν, ἄλλῳ τινὰ τυχὸν ὄκ τύτε ῥᾳσώνῃ ἐλπίζοντες.
τί ἂν ἦν τις ἀντέχοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας
f L. 5. §. 10. Δρατελείας; f μὴ μέν τοι Δρὸ τῦτο ἧττον εὐ-
g L. 7. §. 15. μενὴς αὐτοῖς ἄπιθι, ἀλλὰ g τὸ ἴδιον ἔθ Δρα-
h L. 7. §. 22. σώζων, h φίλ, καὶ ἤυνος, καὶ i ἵλεως, καὶ
i L. 2. §. 3. μὴ πάλιν ὡς ἀποστώμεν, ἀλλ' ὥσπερ

ficut molum ad omnia, ad qæ molenda condita eſt. pari igitur ratione & mentis eſt ſanæ, ad obvenientia qæqe idoneam eſſe. qæ verò dixerit, *Liberos mihi ſalvos velim*; &, *Omnes qicqid fecero laudent, velim*; oculi eſt inſtar viridia poſcentis, vel dentium tenella poſtulantium.

§. 36. Nemo qiſpiam adeò felix eſt, cui morienti non adſtabunt aliqi, qi præſenti lætentur malo. bonus ſapiénſqe fuerit, annon ad extremum futurus eſt qi de illo dicat, *Reſpirabimus jam tandem à pedagogo iſto. non erat reverà aſper noſtri cuiqam: ſenſi tamen tacitè illum damnâſſe nos.* hæc igitur de viro bono. at nos qod attinet, qàm multa ſunt alia, ob qæ à nobis liberari deſiderent havd pavci? hoc ſi inter moriendum cogitaveris, libentiùs diſcedes; cùm ità tecum rem putaveris, Ex ea vita diſcedo, in qa ipſi ejuſdem mecum participes, pro qibus tam multa exantlavi, ſupplicavi, procuravi, illi, inqam, ipſi elatum me optant, tanqam qi levamen forſan hinc aliqod ſperent. cur ergò diutiùs iſtîc moram trahere qis cupiat? nec propterea tamen minùs illis propitius diſcedas, ſed moris tui tenax, amicus, benevolus, mitis. qin rurſus, nec tanqam vitæ avulſus, ſed, prout eis, qibus mortis felicitas qædam obtigit, animula à corpore leniter exol-

tur,

ANNOTATIONES.

ὡς ὁ Ἴων φησίν. εἶτα τῆς νόσε διαλυθείσης, καὶ κράσεως ἐτέ- A
ρας γενομένης, ἦλθεν ἡ ὑγεία φίλα πάντα ποιῆσα καὶ προσηῆ. ὁ γὰρ χθὲς ἀὰ καὶ ἀμύλια καὶ * σιτάνειον [σίτινον Henricus Stephanus] ἄρτον διαπίνων, τήμερον ἀυλόσυρον ἐκ' ἐλαίας ἢ καρδαμίδι σιτῆται προσφιλῶς καὶ προθύμως.

Ob inopiam moroſi ſunt qibus eſt malè.

agrotis & uxor moleſta eſt, & medicum incuſant, & lectulus diſplicet, & de amicis

Gravis eſt qi venit, abiens parit moleſtiam,

ut Jon ait: morbo autem fugato, aliiqe facta temperie, ſanitas redit omnia grata redigens atqe jucunda. Qi enim heri ova, B amylum, panem è cribrata farina reſpuebat, hodie cibarium panem cum oliva ac naſturtio comedit alacriter & ſuaviter. Nec multò pòſt *pag.* 468. *F.* Ἐν τῷ πυρίσθαι πικρὰ πάντα καὶ ἀηδῆ φαίνεται γινόμενοις. ἀλλ' ὅταν ἴδωμεν ἑτέρους τὰ αὐτὰ προσφερομένους καὶ μὴ δυσχεραίνοντας, ἀκίνει τὸ σιτίον, ὅτι τὸ ποτὸν, ἀλλ' αὐτὰς αἰτιώμεθα καὶ τὴν νόσον. ὕτω καὶ τοῖς πράγμασι πασχόμεθα· μεμφόμενοι καὶ δυσχεραίνοντες, ὧν ἑτέρους τὰ αὐτὰ προσδιχομένους ἀλύπως καὶ ἱλαρῶς ὁρῶμεν. *Febricitantibus qicqid guſtant amarum & inſuave videtur: ſed tamen ubi alios videmus eadem citra moleſtiam guſtare, non jam cibum potúmve, ſed morbum & agrotantes in cauſſa eſſe dicimus. Eodem modo culpare res, & iniqè ferre deſinemus, ſi videamus iiſdem alios abſqe dolore & cum hilaritate uti.* Idem *de utilit. ex inimic. pag.* 87. *A.* Ὥσπερ γὰρ τὰ ῥιμαλία τοῖς τομέσι καὶ ὑγιεινότατα τῶν ζώων ὄφεις ἰσθίοντα καταπίπλει καὶ σκορπίους. ἔσι δὲ ἃ καὶ λίθοις καὶ ὀστράκοις τρίφεται, μεταβάλλοντι δὲ δι' ἰντονίαν καὶ θερμότητα πνεύματος. οἱ δὲ σικχοὶ καὶ νοσώδεις ἄρτον καὶ οἶνον προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. ὕτως οἱ μὲν ἀνόητοι καὶ τὰς φιλίας διαφθείρυσιν, οἱ δὲ φρόνιμοι καὶ τοῖς ἔχθραις ἐμμελῶς χρῆσθαι δύνανται. *Sicut enim animalium ea qa validiſſimo ſunt ventriculo, & ſanitate firmiſſimâ, ſerpentes ac ſcorpios vorant atqe concoqunt, qadam etiam lapidibus & teſtis aluntur vigore & calore ſpiritus alteratis, cùm contra langvidi & morboſi vino & pane ſumpto nauſeent: ita ſtultis amicitias etiam corrumpunt, prudentes etiam inimicitiis uti commodè norunt.* Accedit huc, qod de Tantalo Pindarus, *Olymp. od.* 1.

— Ἀλλὰ γὰρ καὶ-
πίψαι μέγαν ἄλβον ὐκ ἐδυ-
νάσθη: κόρῳ δ' ἔλεγ
ἄτων ὑπερόπλον.

— *Sed enim con-*
coqere magnam felicitatem non po-
tuit: ſaturitatéqe i. e. protervia *accepit*
noxam ingentem.

Ὀφθαλμός ἐσι] *oculus eſt.* i. e. inſtar oculi, vel ſicut oculus. Sic Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 2.

— *qi rectè vivendi prorogat horam,*
Ruſticus expectans, dum defluat amnis. —

i. e. inſtar ruſtici expectantis. & in *arte:*

Nec verbum verbo curabit reddere, fidus A
Interpres. —

i. e. inſtar fidi interpretis.

§. 36. Ἀναπνεύσω μέν ποτε ἀπὸ τύτε τῦ παιδαγωγῦ] forſan *ἀναπνεύσομέν ποτε. reſpirabimus aliqando.* vel, ut ſcripturæ receptæ nec literulam mutemus, *ἀναπνεύσωμεν, reſpiremus.* qia ſeqitur ἡμῶν. nè τὸ μὲν illud ſit ſuperfluum. Feliviè Annibal, referente Plutarcho *in Marcello. pag.* 303. *A.* Τὸν μὲν Φάβιον, ὡς παιδαγωγὸν, φοβεῖσθαι τὸν δὲ Μάρκελλον, ὡς κατα-
γωνιστήν. ὑφ' ὧν μὲν γὰρ κωλύεσθαι κακόν τι ποιεῖν. ὑφ' ὧν δὲ καὶ πάσχειν. *Timere ſe ut pedagogum Fabium, ut adverſarium Marcellum: ab illo, ne qid mali inferret, prohiberi ſe, ab hoc etiam accipere.* Vide noſtrum *ſuprà l.* 5. §. 9. De Henrico 5. Imperatore Lambertus Schafnaburg. *Is* (Herimannus Archiepiſcopus Colonienſis) *ubi ſe in ſua recepit; Rex tanqam ſeveriſſimo padagogo liberatus, ſtatim in omnia flagitiorum genera precipitem ſe dedit.* De Avreliano Vopiſcus: *Senatus mortem ejus graviter tulit: graviùs tamen Populus Romanus, qi vulgò dicebat, Avrelianum padagogum eſſe Senatorum.*

Ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν] Avtor *ſap. Solom. c.* 2. *v.* 14, 15. Ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐνθυμῆν. καὶ ἐναντιῶται τοῖς ἔργοις ἡμῶν. βαρύς ἐσιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενον, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτῦ. *Factus eſt nobis ad redarguendum cogitationes noſtras: gravis eſt nobis etiam ad aſpectum, qia diſſimilis eſt aliorum vita illius.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 50. Ἔλεγχον τῆ ἰκείᾳ βίᾳ τὴν ἐκείνων πολιτείαν ἡγῦνται. *Illorum vitæ rationem vitæ ſuæ reprehenſionem eſſe exiſtimant.* & *l.* 4. *Ep.* 220. Ἔλεγ-
χον ἡγῦνται τῶν σφῶν κακίας τὰς τῶν πέλας ἀρετάς. *Suæ improbitatis reprehenſionem eſſe aliorum circa ſe hominum virtutes arbitrantur.* Itaqe qod idem *l.* 3. *Ep.* 211. Παντὶ τρόπῳ οἱ ἄριστοι παρὰ τῶν φαύλων μισῦνται. *Omni modo præſtantiſſimi qiqe viri improbis inviſi ſunt.* Dion Pruſæus *Orat.* 72. *pag.* 630. Οὐ δύνανται ἡδέως ὁρᾶν τὰς φιλοσόφυ σχῆμα ἔχοντας, ὅτι νυθ- D
τήσειν καὶ ἐξελέγχειν παρασκευαζομένους λογίζονται, ἀλλὰ προσ-
κρύουσι καὶ διαμάχονται. ὥσπερ ἤδη οἱ παῖδες ἡδέως ὁρᾶν δύνα-
ται, ὃς ἂν * ἴδωσι [* ἴδοσι f.] παιδαγωγῦ σχῆμα ἔχοντας, καὶ παρασκευαζομένους ὥτως ὡς ἐπιπλήξοντας αὐτοῖς, καὶ ὐκ ἐπι-
τρέψοντας ἁμαρτάνειν, ἡδὺ ῥᾳθυμῆν. *Non poſſunt libenter videre philoſophi habitum habentes, qia cogitant præparatos admonere & redarguere: ſed adverſantur & impugnant. Qemadmodum neqe pueri libenter videre poſſunt, qos ſciunt padagogi cultum habere, præparatóſqe ita tanqam objurgaturos ſe, neqe permiſſuros ut peccent, avt ſegnes ſint.* Cyprianus *Epiſt. ad Donat. Malos qiſqis non imitatur, offendit.* &, *Caſtigare videtur, qicunqe diſſentit.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 9. Petronius *ſatyr. Non dubiè ità eſt. Si qis vitiorum omnium inimicus rectum iter vita inſiſtere cœpit, primùm propter morum differentiam odium habet. qis enim poteſt probare diverſa? deinde qi ſolas extruere divitias curant, nihil volunt inter homines melius credi, qàm qod ipſi tenent.* E

Ἐκ τοιύτε βίε ἀπέρχομαι] vide *ad l.* 9. §. 3..

Μὴ ἀποστώμεν] *Non avulſum vita.* Seneca *Epiſt.* 30.

Ὥσπερ

vitur, talis & tua ab iſtis etiam eſto diſceſſio. eis enim te natura annexuit & conjunxit. at nunc diſjungit. disjungor itaqe tanqam à neceſſariis, non abſtractus tamen, ſed ſponte diſcedens. nam & hoc ex eis eſt, qæ ſunt ſecundùm naturam.

§. 37. Solenne tibi ſit, in cujuſqe (qoad ejus fieri poteſt) actione omni, apud te qærere, *Iſtud iſte qo fine facit?* à temet avtem avſpicare, téqe primo loco ſcrutare.

§. 38. Memento illud qod te velut fidiculis citat, eſſe intra te reconditum qiddam. illud eſt ſvadela, illud vita, illud (ſi fas dicere) homo eſt. nè cùm illo junctim contempleris unqam

Περὶ δ ἐυθανατῦντ@, [a] εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τ σώματ@ ἐξελεῖται, τοιαύτ@ κὴ τ@ ἀπὸ τύτων ἀποχώρησιν δεῖ γενέσθ. κὴ γὰρ [b] τύτοις ἡ φύσις συνῆψε, κὴ συνέκρινεν. ἀλλὰ νῦν μαλύει; μαλύομαι, ὡς ἀπὸ οἰκείων μὲν, ἀ μέλω [c] ἀνθελκόμεν@, ἀλλ' ἀδιάσως. [d] ἓν γὰρ κὴ τῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

[a] L.3.§.5. [b] L.6.§.39. [c] L.3.§.5. [d] L.2.§.12. 17.

§. 37. Ἔθισον ἐπὶ παντὸς, ὡς ὅιόν τι, τ πραττομένων ὑπό τιν@, ἐπιζητεῖν κ σαυτὸν, [e] ἑτ@ τῦτο ἐπί τινα φέρῃ; ἄρχε δ ἀπὸ σαυτ, κ [f] σαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε.

[e] L.2.§.16. l.7.§.4. [f] L.3.§.5.l. 5.§.11.

§. 38. Μέμνησο, ὅτι [g] τὸ νευροσπαστῦν ἐστὶν ἐκεῖνο, [h] τὸ ἔνδον ἐγκεκρυμμένον. [i] ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωή, [k] ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. μηδέποτε συμπεριφαντάζε

[g] L.2.§.2. [h] L.7.§.59. [i] L.8.§.28. [k] L.12.§.33. L.12.§.3.

ANNOTATIONES.

Ὥσπερ ἐπὶ τῦ ἐυθανατῦντ@] De Avgvsto *Svetonius l.* 2. c. 99. *Sortitus eſt exitum facilem, & qalem ſemper optaverat. nam ferè qoties audiſſet citò ac nullo cruciatu defunctum qempiam, ſibi & ſuis* εὐθανασίαν ſimilem (*hoc enim & verbo uti ſolebat*) *precabatur. Sortitus exitum facilem.* hoc eſt, εὐθανατήσας. cui contrarium eſt τὸ δυσθανατεῖν, qod eſt apud Hippocratem, ut declarat Galenus, τὸ βραδέως κὴ σὺν ὀδύνῃ θνήσκειν. *tardè, & cum cruciatu mori.* & τὸ ψυχομαχεῖν apud avtorem *qæſtionum* ſub nomine Athanaſii *ad Antiochum.* Caſavbonus *ad Svetonium.*

Εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τ σώματος ἐξελεῖται] Ità *l.* 9. §. 3. Τὸ ψυχάριον τῦ ἰλύτ@ τύτυ ἐκπτοεῖται. *Animula tua involucro iſti excidet.*

Συνῆψε κὴ συνέκρινεν] Ità Epicharmus *ad l.* 7. §. 50. Συναιρίθη. Tertullianus *de reſurrect. c.* 14. *Totum porrò hominem ex utriuſqe ſubſtantiæ concretione parere.* vide *l.* 7. §. 67.

Ἀλλὰ νῦν διαλύει] vide *l.* 8. §. 18. Carneades moribundus; Ἡ συνήσασα φύσις κὴ διαλύσει. *Qa conſtituit natura & compegit, ea diſſolvet.* Laërtius *l.* 4. *c.* 64.

Οὐ μὲν ἀνθελκόμενος] qod priùs ἀποσπώμενος. vide *l.* 3. §. 5.

§. 37. Ὄυ]ος τῦτο ἐπί τινα φέρει] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 11. §. 21. Caſavbonus *ad Perſ. ſat.* 3. *Scopus eſt qi petitur; ſagittæ & telæ ſunt actiones vitæ.* Philo Judæus *de confuſ. lingv. pag.* 327. *A.* Πλῆτον ἢ δόξαι ἕκαστος αὐτῶν σκοπὸν προτεθειμένος, ἐπὶ τῦτον ὥσπερ βέλη, τὰς τ βίν πράξεις ἁπάσας ἀφίησι. *Qm divitias avt gloriam ſinguli finem propoſitum habeant, ad hunc tanqam tela vitæ actiones omnes dirigunt.*

Σεαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε] de Socrate Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Ἑαυτὸν ἤλεγχε κὴ ἐξέταζε. *Semetipſum arguebat & examinabat.* Ità Sophonias *c.* 2. *v.* 1. *Excutite vos, excutite vos, inqam.* ſive ut R. Camius explicat, *Inqirite in voſmetipſos, tam in alios.* Jeremias *Thren. c.* 3. *v.* 40. *Scrutemur & excutiamus vias noſtras.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 2. *c.* 13. *v.* 5. Ἑαυτὺς πειράζετε. ἑαυτὺς δοκιμάζετε. *Vos ipſos tentate, vos ipſos explorate.* & *Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 28. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν. *Exploret avtem qiſqe ſeipſum.* & *ad Gal. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. *Opus avtem ſuum probet unuſqiſqe.* Gregorius Nazianzenus in *Jamb.*

Σαυτὸν δ' ἰρεύνα πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας.
Τὰ μὲν γὰς αὐτὸς κερδανεῖς, τὰ δ' οἱ πέλας.
Scrutare avtem teipſum magis, qàm qa ſunt tibi proximi.
Hoc enim ipſe lucraberis, hoc verò tibi proximus.

Gregorius Romanus *in Job. l.* 14. *c.* 15. *Ordo erectionis in bono, ut primùm contra nos, tum contra alios erigamur.* Seneca *Ep.* 66. *Me priùs ſcrutor; deinde hunc mundum.* Spectat huc Heracliti illud, qi interrogatus, qid ageret, reſpondit, ἐδιζησάμην ἐμαυτόν. *meipſum exqirebam* i. e. excutiebam. Refert Plutarchus *adv. Colot.* & Julianus *de cyniſm. Orat.* 1. Laërtius etiam *l.* 9. ſed qem Philoſophi mentem non aſſecutum, docet Caſavbonus *in not.* Cæterùm hoc ille cum pavcis. Perſius *ſat.* 4.

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo?
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

§. 38. Τὸ νευροσπαστῦν ἐστιν ἐκεῖνο] de vocabulo iſto vide ſis *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 7. §. 3. Iſaacus Caſavbonus *ad* illud *Perſ. Sat.* 5. *v.* 129.

— *ſed ſi intus & in jecore agro*
Naſcuntur domini. — &c.

Si exteriorem dominum non habes, interiorem verò circumſers, non unum ſed plures, qâ fronte liberum te dices? hi ſunt domini, qi domi naſcuntur, & nervos intus agitant. ait Marcus ſanè qàm ἐμφατικώτατα, *illud occultum qod intus nos movet, id eſſe* ῥητορείαν, ζωὴν, ἄνθρωπον, *hoc eſt, qod faciat nos hoc avt illud ſtudioſè proſeqi; exempli cavſſa, eloqentiam, id eſſe per qod vivimus; qia ità vivimus, ut illud eſt, qod nos impellit: libidinoſè, ſi libido urget; meticuloſè, ſi metus; iracundè ſi ira. denique hic velut alius qidam homo eſt, dominus illius intra qem habitat. hæc mens optimi imperatoris; qi ſic alium hominem intra hominem collocat, ut Perſius ait hic, intus naſci dominos. idem eſt enim.* Hæc ille. Ego tamen Merico filio potiùs accedo, qi τὸ νευροσπαστῦν iſtic interpretatur *opiniones*, ſive *dogmata in pectore ſive mente deliteſcentia*, unde non actiones tantùm, ſed & affectiones illæ ortum ſuum habent. hoc enim paſſim inculcat Marcus. τὸ ἡγεμονικὸν ſive mentem illud ipſum eſſe, qod qocunqe velit hominem impellit, qodqe omnem prorſus cuiqe moleſtiam faceſſit. vide *ad l.* 7. §. 15. Qanqam conciliari poſſunt iſta, ſi illud adverterimus, Stoicis affectus nihil aliud videri qàm δόξας ψευδεῖς κὴ κρίσεις πονηρὰς, ſive *opiniones falſas ac depravatas*, utì ex Chryſippo docet Galenus paſſim in *libr. de dogmat. Hippocr. ac Plat.* Plutarchus *de virt. moral.* & Cicero *Tuſcul. l.* 4. Verùm Marci mentem expreſſit optimè, eâdem planè abuſus imagine, Tertullianus *de anima c.* 6. his verbis. *Anima movet corpus; & conatus ejus extrinſecùs foris parent. ab illa eſt enim impingi, & pedes in inceſſum, & manus in contactum, & oculos in conſpectum, & lingvam in effatum, velut ſigillario motu, ſuperficiem intus agitante.* vide *l.* 2. §. 3. Nec abſceſſit longè Varro, qi in *ſatyra*, cui titulus, *Mutuum muli, animam grallatori, corporis artus grallis contulit.* dictionem peſſimè habitam, poſt aliorum conatus havd infelices prorſus, nos ſic reconcinnare tentavimus. *Grallatores qeis gradiuntur, pertica lignea, ab hominis vi, qi inſtat, agitantur. ſic illi animi noſtri ſunt gralla, crura ac pedes noſtri; ex ſe ἀκίνητοι, ſed ab animo moventur.*

Ἐκεῖνο ἄνθρωπ@] vide *lib.* 12. §. 30, 31. R. Judas in *Cozrao l.* 1. *c.* 49. *Anima revera ipſa eſt homo. illud enim ex Moſe qod nobiſcum loqitur, & intelligit, & dirigit, non eſt lingva, vel cor, vel cerebrum ejus. Verùm iſta ſunt Moſis organa tantùm; anima avtem ipſe Moſes eſt.* Philo *de agricult. pag.* 188. *E.* Ἄνθρωπ@ δὲ ὁ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν τίς ἂν εἴη πλὴν ὁ νῦς; ὃς τὰς ἀπὸ τῶν σκαρίπτων κὴ φυτευθέντων ὠφελείας ἔωθε καρπῦσθαι. *Homo avtem in unoqoqe noſtrum qis alius eſſe poteſt, qàm intellectus, qi ſolet ſatorum plantarumqe fructus colligere.* Et *de hared. divin. pag.* 512. *E.* Ὥσι ὁ δὴ καθ' ἕκαστον ἡμῶν νῦς κυρίως κὴ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπός ἐστι. *Itaqe uniuſcujuſqe noſtrum mens propriè vereqe homo eſt.* & Plato *in Alcib.* 1. *pag.* 447. *A.* Ὄυτε τὸ σῶμα, ὄυτε συναμφότερόν ἐστιν ἄνθρωπος. *Nec corpus, nec ſimul utrumqe eſt homo.* & mox; Λείπεται μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἢ ψυχήν. *Reſtat nihil omnino eſſe hominem qàm animam.* qod ibi fuſiùs diſſeritur. Τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. *Id qod intelligit, unuſqiſqe eſſe videtur.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Cicero *ſomn. Scip. Mens cujuſqe, is eſt qiſqe, non ea figura, qa digito demonſtrari poteſt.* Idem *Academ. l.* 4. *Ariſtippus, qaſi animum nullum habeamus, corpus ſolùm tuetur: Zeno, qaſi corporis ſimus expertes, animum ſolùm complectitur.* Macrobius *l.* 1. *c.* 13. Ergò, *qi videtur, non ipſe verus homo eſt; ſed verus ille eſt, à qo regitur qod videtur.* atqi Tertullianus *de reſurr. c.* 33. *Tam corpus homo, qàm & anima.* Et fidentiùs pavlò ex Moſis verbis *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 24. *Qid eſt homo aliud qàm caro? Siqidem nomen hominis, materia corporalis, non animalis à creatore ſortita eſt. Et fecit hominem Deus, inqit, limum de terra; non animam, anima enim ab afflatu.*

Μηδέποτε] Annecti poſſunt ſuperioribus iſta: qanqam à Marco, tanqam ſeorſim habita, ponuntur.

Συμπεριφαντάζε] compoſitum Stoici commatis vocabulum ſatìs inſolens. *Nè ſolicitus ſis de his.* Caſavbonus. *Nè animo tibi proponas.* Xylander. *nè junctim cum principali illo contemplare & intuere iſta.* φαντάζεσθαι contemplari. Gregorius Nazianzenus *Orat. de bapt. de Deo*; Φῶς, ὅσον ἂν καθαιρώμεθα, φανταζόμενοι. κὴ ὅσον ἂν φανταθῶμεν, ἀγαπώμενοι. *Lumen, qò accuratiùs animos purgaverimus, eò rurſus magis amandum, qò magis contemplati fuerimus.*

a L. 12. §. 2, 3. b L. 3. §. 3. c L. 5. §. 21. L. 7. §. 55. Sup. §. 26.

πάζε a τὸ περικείμενον b ἀγγειῶδες, καὶ τὰ ὀργάνια τοῦτα τὰ περιπλασμένα. ὅμοια γάρ ἐστι σκεπάσματι. μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν. ἐπεί τι καὶ μᾶλλον τούτων ὄφελός ἐστι τῶν μορίων, χωρὶς c τῆς κινήσεως καὶ ἰσχύος αὐτοῖς αἰτίας, ἢ τῆς κερκίδος τῇ ὑφαντικῇ, καὶ τοῦ καλάμου τῷ γεάφοντι, καὶ τοῦ μαστιγίου τῷ ἡνιόχῳ.

circumjectum, vasis instar, conceptaculum hoc, & instrumenta hæc undiqe ex eodem efficta. sunt enim asciæ similia ista. hoc tantùm interest, qòd agnata sint. siqidem membrorum istorum, absqe forma qæ ea cieat sistátqe, non magis usus est, qàm radii textrici, avt scriptori calami, avt avrigæ flagelli.

ANNOTATIONES.

Τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες] Corpus nimirum, qod & ἀγγεῖον dixit, *l.* 3. *c.* 3. & τὸ περικείμενον, *suprà* §. 1. & *l.* 12. §. 2, 3.

Τὰ ὀργάνια ταῦτα] *instrumenta mentis* corporis membra: ea enim est, qæ eis omnibus utitur. qâ ratione & ὅπλα eadem dicuntur Apostolo *ad Rom. c.* 6. *v.* 13. vide *ad l.* 5. §. 21. & *l.* 7. §. 35. Ità Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ σῶμα ἡμῖν ὄργανον ὃν ὑπὸ τῆς φύσεως δέδοται πρὸς τὰς κατὰ φύσιν πράξεις. *Corpus à natura nobis datum est ut sit instrumentum ad actiones naturales.* Nemesianus *de natur. hom. c.* 6. Ἡ δύναμις ψυχῆς, τὸ δὲ ὄργανον σώματος. *Nam vis quidem ipsa anima est: instrumentum corporis.* & Gregorius Nyssenus *de homin. opific. c.* 12. Καθάπερ τι μουσικὸν ὄργανον ἄκρον τὸ σῶμα δεδημιούργηται. *Est omnino totum corpus humanum instar musici instrumenti fabricatum.* Plutarchi nomine avtor *Platonic. qæst. q.* 7. vult Platoni dicta in *Timæo* ψυχῆς ὄργανα, τὰ τῶν ζώων σώματα. *anima instrumenta animalium corpora.* atqe indè animam σώματος φυσικοῦ ὀργανικῶ ἐντελέχειαν, *actum corporis naturalis instrumentis præditi* finitam Aristoteli, *de anim. lib.* 2. *c.* 1. Plutarchus ipse in *Sympos. pag.* 163. *E.* Ψυχῆς γὰρ ὄργανον τὸ σῶμα, θεοῦ δὲ ἡ ψυχή. *Corpus enim anima, anima instrumentum est Dei.* & *de Pyth. Orac. pag.* 404. *B.* Σῶμα μὲν ὀργάνοις χρῆται πολλοῖς, αὐτῷ δὲ σώματι ψυχὴ καὶ μέρεσι τοῦ σώματος. ψυχὴ δὲ ὄργανον θεοῦ γέγονεν. *Corpus instrumentis multis utitur, corpore & ejus membris animus, qi est instrumentum Dei.* Plinius *Hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Animo videmus, animo cernimus; oculi, ceu vasa qadam, visibilem ejus partem accipiunt, atqe transmittunt. Ad Pers. Sat.* 3. Casavbonus. *Stoicorum est illud scitum,* τὸν ἄνθρωπον ὑπὸθεσθαι κατὰ τὴν λογικὴν ζωὴν, σώματι δὲ χρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ. *Naturam humanam positam esse in ratione & mente, qa corpore ita ut artifex instrumento qopiam utatur.* qod multis locis illustrat Simplicius in enchiridium sapientissimi senis.

Μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ] Hoc tantùm, inqit, interest inter membra corporis & instrumenta externa; qòd *agnata* sint illa, ista non item. contrà, qàm de servis Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Ὁ δὲ δοῦλος ὄργανον ἔμψυχον, καὶ μέρος τι τοῦ δεσπότου, ὂν ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ μέρος. *Servus autem instrumentum est animatum, & pars qadam domini, qasi animata qadam corporis, sed separata pars.* Atqi Simplicius in *præfat. comment. in Epict. enchir.* τὸν ἀληθῶς ἄνθρωπον, asserit, τῷ σώματι, οὐχ ὡς μορίῳ συμφυεῖ, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι. *Verè hominem corpore non ut parte ingenitâ, sed ut instrumento uti.* ad qem locum vide sis qæ in *annot.* Hieronymus Volfius adversus Simplicium disserit. Hoc avtem argumento etiam, Tertulliano referente, *de resurr. carn. c.* 16. corpus excusatum qidam ibant, nè avt reatûs in crimine, avt in judicio supplicii cum anima particeps censeri deberet. *Carnem nihil sapientem, nihil sentientem per semetipsam, non velle, non nolle de suo habentem, vice potius vasculi apparere anima, ut instrumentum, non ut ministerium. itaqe anima solius judicium præsidere, qaliter usa sit vasculo carnis: vasculum verò ipsum non esse sententiæ obnoxium.* verùm ista ille fusissimè in seqentibus refutat; qæ transcribere integra molestum nimis foret. inter alia, qod sufficerit, hoc præscribitur: *Ab exemplo vacare diversitatem rerum. Omne enim vas,* inqit, *vel instrumentum aliunde in usus venit, extranea omnino materia à substantia hominis: caro avtem ab exordio uteri consata, conformata, congenita anima, etiam in omni operatione miscetur illi. nam etsi vas apud Apostolum vocatur (ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 4.) *eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur: ille scilicet limus, qi prior titulo hominis inscisus est.* (*Gen. c.* 2. *v.* 7.) *non calicis, avt gladii, avt vasculi ullius. Vas enim capacitatis nomine dicta est, qà animam capis & continet. homo verò de communione natura, qa eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium. ità & ministerium tenebitur judicio, etsi de suo nihil sapiat; qia portio est ejus qa sapit, non supellex.* Qanqam idem, *de anim. cap.* 40. *Res est caro alterius planè substantiæ, & alterius conditionis: addicta tamen anima, ut supellex, ut instrumentum, in officia vitæ. Neqe enim de proprio sapit qid, avt sentit, ad suadendam vel imperandam peccatelam. qidni, qa ministerium est? & ministerium, non qale servus, vel minor amicus, animalia nomina; sed qale calix, vel qid aliud ejusmodi corpus, non anima.*

LIBER XI.

a Inf. §. 12. b L. 6. §. 8. c L. 9. §. 10.

Τὰ ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς. a ἑαυτῇ ἐφικτά, b ἑαυτῇ διαφθορεῖ, ἑαυτῇ ὁπαίαν ἂν βούληται ποιεῖ, c τὸν καρπὸν ὃν φέρει αὐτὴ καρπεῖται (τὰς

Æ sunt animæ ratione præditæ proprietates. se cernit, fingit, artátqe, ut lubet, qálémqe vult ipsa, facit: fructum, qem profert, ipsa carpit.

cùm

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἑαυτὴν ἐφικτή] Theodoricus de S. Victore *ad fratr. Mont. Dei. Egregium instrumentum corporis est oculus, si sicus cætera, sic videre posset semetipsum. qod cùm interiori oculo concessum sit: si ad exteriorie exemplum seipsum negligens, vacat circa aliena, etiam cùm vult, ad seipsum redire non valet.* Avgustinus *de Trinit. l.* 9. *c.* 3. *Mens ipsa se novit. neqe enim ut oculus corporis videt alios oculos & se non videt; ità mens novit alias mentes, & ignorat semetipsam. per oculos enim corporis corpora videmus, qia radios qi per eos emicant, & qicqid cernimus tangunt, refringere & retorqere in ipsos non possumus, nisi cùm specula intuemur. mens verò ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit; sic incorporearum rerum per semetipsam: ergò & semetipsam per semetipsam novit.* Nec adversatur, qod Basilius Cæsar. *Orat.* 3. Τῷ ὄντι χαλεπώτατόν ἐστι ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι. εἰ γὰρ μόνον ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἐφ' ἑαυτὸν εἰ κέχρηται τῇ ὄψει. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νοῦς ὀξέως τὸ ἀλλότριον ἁμάρτημα βλέπων, βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπίγνωσιν. *Revera valdè molestum est seipsum noscere: oculus enim non solum ea qa extra se sunt videns, in seipsum visiva non utitur; sed mens nostra ipsa in aliorum peccatum acutius cernens, tarda est ad suorum peccatorum cognitionem.* Sed nec qod ex Cicerone *Tusc. l.* 1. Joannes Sarisberiensis *Metalog. l.* 4. *c.* 20. *Non valet tantum animus ut plenè seipsum videat; sed ut oculus, sic animus se non videns, alia cernit.* Ille enim de tarditate mentis humanæ ad errata sua advertenda; iste de plena ac perfecta, qæ revera istîc non datur, sui cognitione loqitur.

Ἑαυτὴν διαφθορεῖ] *sese artat*, inqit, & fingit mens. qod de fortuna Plavtus *Capt.* 2. 2.

Fortuna humana fingit artátqe ut lubet.

Non ità se corpus. istud format & articulatim effingit anima, non ipsum se. Siqidem ut ex Themistio *de anim. l.* 1. Julius Scaliger *de subtil. exerc.* 6. §. 9. *Anima sui est domicilii architecta.* vide *l.* 10. §. 26. Verùm de parte animæ principante Marcus istic.

Ἑαυτὴν ἐποίαν ἂν βούληται ποιεῖ] vide *l.* 6. §. 8. & *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 13.

Τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπεῖται] vide *l.* 9. §. 9. Ità Joannes *c.* 4. *v.* 36. Συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Congregat fructum in vitam æternam.* & *ad Rom. c.* 6. *v.* 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμὸν, καὶ τὸ τέλος ζωὴν αἰώνιον. *Habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem avtem vitam æternam.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Τοῦτον νόμον ὁ θεὸς τέθεικε, εἰ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λάβε. *Hanc legem Deus tulit, si qid boni expetis, à te ipsò pete.* & *c.* 19. Τὸ ζῶον αὐτῷ ἔστιν πάντα ποιεῖ, καὶ τὸ λυπηρὸν, αὐτὸς ὁ Ζεύς. *Animal sua*

cùm arborum fructus, qódqe iſtis in animalibus reſpondet, alii carpant. finem ſemper ſuum aſſequitur, ubicunque conſtiterit vitæ terminus. neqe enim ſic ſe habet, qo modo in ſaltando avt in fabulam agendo aliiſqe ejuſmodi, in qibus ſi qid inciderit, actio tota fit mutila; ſed in qacunqe parte, & ubicunqe deprehenſa fuerit, qod præceſſit plenum prorſus & perfectum ſibi facit: ut dicere liceat, *Ego qa mea ſunt, omnia habeo.* adhæc mundum totum pervagatur, &, qod ambit hunc, vacuum

γαρ τ̃ φυτ̃ καρπὸς, καὶ τὸ ἀναλογον ἐπὶ τ̃ ζώων, ἄλλοι καρπῶν)) [a] Ἓν ἰδίᾳ πάλιν τυγχάνῃ, ὅπως ἂν τὸ ἓν βίου πέρας ἔλαβῃ. [b] οὐχ ὥσπερ ἐπὶ ἀρχή- σεως καὶ ὑποστάσεως καὶ τ̃ πάντων ἀπλῆς γένεσιν ἡ ὅλη πραγματεία, ἐάν τι ἐγκόψῃ. ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους, καὶ ὅπως ἂν καταληφθῇ, [c] πλήρης καὶ ἀπαρασάλευτος ἑαυτῇ τὸ σκοπηθὲν ποιεῖ. ὥστε ἀπὸν [d] ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ἔτι γ' [e] ἐμπεριέχομεν τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τὸ θεὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ τὸ ἀκόλουθον τούτῳ ἀκῆμα

a *L.*3.§.8.
b *L.*12.§.36
c *L.*2.§.17. *l.*3.§.5.
d *L.*4.§.29. 49.
e *L.*7.§.35. *l.*9.§.30.

ANNOTATIONES.

ſuâ cauſſâ facit omnia, & qod moleſtum eſt ipſe Jupiter. vide *infrà* §. 4.

Τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων] qaſi καρπὸς de animalibus dici inſolens ſit. Verùm Hebræis nihil uſitatius, qàm פרי i. e. καρπὸν שגל *fœtum* animantium atqe adeò hominis etiam nominare. ità Moſes *l.* 5. *c.* 28. *v.* 4. *fructus uteri tui, & fructus jumentorum tuorum.* & Pſaltes, *Pſal* 132. *v.* 11. *ex fructu ventris tui.* Lucæ item *Evang. c.* 1. *v.* 42. Eliſabetha Mariæ Θεοτόκῳ, Εὐλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τ̃ κοιλίας σου. *& benedictus fructus uteri tui.*

Οὐχ ὥσπερ ἐπὶ ἀρχόντων] Vide *ad l.* 3. §. 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 12. §. 36.

Ἐάν τι ἐγκόψῃ] *Si qid offendatur* Xylander. *ſi qid interruperit* Caſavbonus meliùs. malim tamen, *inciderit.* ut Flaccus *lib.* 1. *Ep.* 14. dixit, *incidere ludum.* & Seneca *Ep.* 101. *qam premimus horam, caſus incidit.*

Ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους πλήρης] Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut inſtar totius vita ſit dies.*

Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά] Vide *l.* 4. §. 29, 49. & *l.* 9. §. 42. *in fine.* & *l.* 10. §. 1. hinc Biantis ſapientis illud, cujus Cicero meminit, in *paradox.* 1. *Omnia mea mecum porto.* Et Stilponis itidem apud Senecam *Ep.* 9. & *de conſtant. ſap. c.* 5. (licèt aliter pavlò referant alii. vide *infrà ad* §. 36.) *Omnia mea mecum ſunt.* qò alluſit Senarii illius avtor,

* Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὰ ἑαυτ̃.
* *Sapiens opes ſecum ipſe circumfert ſuas.*

Et qod de Jobo Avguſtinus *de diverſ.* 12. *Omnia perdiderat, & plenus erat.* vide Epictetum ex *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 10. §. 1.

Περιέχεσθαι τὸν ὅλον κόσμον] Vide *l.* 7. §. 47. 48. vide & Platonem *ibidem* §. 35. ex *polit. l.* 6. Idem in *Theætet. p.* 127. *D.* de philoſopho genuino: Τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτῷ καὶ ἐπιδημεῖ. ἡ δὲ διάνοια πανταχῇ φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τάτε γῆς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετρ̃ῦσα, ἄρανῦ τε ὕπερ ἀστρονομ̃ῦσα, καὶ πάσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τ̃ ὄντων ἑκάστου ὅλου, ὡς τι τ̃ ἐγγὺς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιεῖσα. *Corpus duntaxat illius in urbe habitat, atqe verſatur; mens autem paſſim volat, ut ait Pindarus, & qa ſub terra ſunt, & qa ſupra dimetiens, & arte cælum tranſcendens, omnem perſcrutata naturam rerum omnium qa ad univerſum pertinent, his autem qa prope ſunt ſolis nullo modo applicans ſe.* qem Platonis locum laudat & Porphyrius *de abſtinent. anim. l.* 1. ſed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evſebius *præpar. l.* 13. & Theodoretus *Therap. l.* 12. niſi qòd Clemens & Evſebivs pro ἡ δὲ διάνοια πανταχῇ φέρεται, legunt αὐτὸς δὲ πέτεται. at Theodoretus. Ἡ δὲ διάνοια πανταχῇ πέτεται. Alluſit eodem, ſed in alio argumento Marcus noſter *l.* 2. §. 13. in eodem planè & Galenus *Hortator. c.* 1. Philo Judæus *de monarch. p.* 816. *A.* Τούτων γὰρ (philoſophos loquitur) ὁ λογισμὸς ἀπὸ τ̃ γῆς ἄνω μετέωρος ἀρθεὶς ἀθερεοβατ̃ῶν, καὶ συμπεριπολῶν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τοῖς σύμπασι τ̃ ἄρανῦ, τάχει πάντα γλιχόμενος ἰδεῖν. *Horum enim ratio ſublimis à terris rapta incedit per æthera, totum cælum cum ſole ac luna perluſtrans, ſtudio viſendi omnia.* Idémqe *de malor. inſid. p.* 171. *B.* Πῶς ἂν δυνατὸν φύσει μένειν ἅμα καὶ ἀποδημεῖν ἠδύνατο; ἢ καὶ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐτέρωθι καθορᾶν; ἢ θάλαττον μὲν περιπλεῖν, ἄπαντα γῆν δὲ ἄχρι περάτων ἐπέρχεσθαι; ἢ δίκα τῶν ἐπιγείων καὶ τὰ μεταρσια καταλαμβάνειν, ἄέρα, καὶ τροπὰς ἀυτ̃, καὶ παιρῶν ἰδιότητας, καὶ ὅσα ταῖς ἑτησίοις ἀῤῥαις, καταυγμώδά τε καὶ ἴθυς, ἀποτελεῖται; ἢ πάλιν δὲ ἀέρ- εἰς ὑρανὸν ἀπὸ γῆς ἀνίπασθαι, καὶ τὰς ἐν ὑρανῷ φύσεις ἐξελάζειν, ὡς ἴχνευν, ὡς κυνῆγαι, τίνες ὅροι τ̃ κινήσεως ἀρχαὶ καὶ τέλευς ἀυταῖς, πῶς ἀλλήλαις τε καὶ τῷ παντὶ καλά τι συγγενείας δίκαιον ἁρμόζονται; μόνον γὰρ αὐτὰ τῶν παρ' ἡμῖν ὁ νῦς, ἅτε πάντων ἀκυδρομώτατον καὶ τὸν χρόνον ἐν ᾧ γίγνεσθαι δοκεῖ, φθάνει καὶ συναμείβεται, καὶ τὰς ἀοράτους δυνάμεις, ἀχρόνους τ̃ τε παντὸς καὶ μερ̃ν, καὶ τ̃ τοιούτων αἰτίαν ἐπιψαύει. ἦδη δὲ ἑ μόνον ἄχρι τ̃ τ̃ς γῆς καὶ θαλάττης, ἀλλὰ καὶ ἄέρ- καὶ ὑρανῦ πειρᾶται ἐλθεῖν, ἐδ' ἐνταῦθα ἴσῃ, βραχὺν ἔρον τῦ συνεχ̃ς καὶ ἀπαύστου δρόμου νομίσας τὸν κόσμον εἶναι. προσελέρα δὲ ἐχώρησε, γλιχόμενος καὶ τ̃ ἀκατάληπτον Θεῦ φύσιν, ὅτι μὴ πρὸς τὸ δύνασθαι μόνον καταλαβεῖν, ἀν δύνηται. *Qi enim poterat mortalis natura manere ſimul & peregrinari, avt hæc illucve inſpicere, avt mare qidem totum navibus, terram verò uſqe extremos fines perluſtrare itineribus, avt præter iſta terrena ſublimia qoqe comprehendere, aërem cum ſuis mutationibus, proprietates temporum; & qa qotannis ſtata novationes accidunt? avt qomodo à terra in cælum ſubvolare per aëra, atqe ibi ſcrutari cæleſtes naturas, qomodo ſe habeant, qamodo moveantur, qæ motus eorum finis, qidve maximum, qæ cognatione ſibi invicem avt univerſo conjuncta ſunt? Sola enim ex his, qa nobis inſunt, mens, ut omnium ocyſſima, etiam tempus ipſum, qo iſta fieri videntur, præcurrit & præoccupat, inviſibilibus viribus ſine tempore & univerſum hoc, & partes ejus, harúmqe cauſſas contrectando. Jam verò non ſolùm terra mariſqe, verùm & aëris cælique terminos artingens, ne hic qidem conſtitit, mundum rata indeſinentis ſui curſus modicum eſſe terminum. Ulterius etiam provolans, incomprehenſibilem Dei naturam appetit, cupiens hanc qoqe, ſi qeat, comprehendere.* Sic avtem hoc argumento animi immortalitatem præſtruit Philo, ità gemino ejuſdem ortum cœleſtem & divinitatem etiam qandam adſtruit Manilius *Aſtronom. l.* 2.

Qis dubitet poſthæc hominem conjungere cælo,
Cui eximiam natura dedit lingvámqe, capáxqe
Ingenium, volucrémqe animum? qem denique in unum
Deſcendit Deus atqe habitat, ipſúmqe requirit?
*Qis cælum poſſit, niſi * cæli munere, nóſſe;*
Et reperire Deum, niſi qi pars ipſa Deorum eſt?
Atqe hanc convexi molem ſine fine perennis,
Signorúmqe choros, ac mundi flammea tecta,
Æternum & ſtellis adverſus ſidera bellum,
Atqe fretum & terras cælo, ſubjectáqe utriſqe,
Cernere, & anguſto ſub pectore clavdere poſſit;
Ni tantos animis oculos natura dediſſet,
*Cognatámqe ſibi mentem vertiſſet ad * ipſam.*
Et tantum dediſſet opus; cæloqe veniret,
Qod vocat in cælum, ſacra ad commercia rerum,
*Et * primas qas dant leges naſcentibus aſtra?*

Cicero *de nat. Deor. lib.* 2. §. 153. *Qid verò? homo non in cælum uſqe penetravit? ſoli enim ex animantibus nos aſtrorum ortus, obitus curſúſqe cognovimus. ab hominum genere finitus eſt dies, menſis, annus: deſectiones Solis & Lunæ cognita, prædictaqe in omne poſterum tempus, qa, qanta futura ſint. qa contuens animus accipit ab his cognitionem Deorum.* Seneca *Ep.* 102. *Magna & generoſa res eſt humanus animus: in immenſum ſe extendit: nec ullos ſibi ponit niſi communes & cum Deo terminos patitur.* Hermes etiam Triſmegiſtus ab animi vi iſta ad divinam tranſcendens *Pœmandr. c.* 11. §. 18. Νόησον τὸν περιέχοντα τὰ πάντα. καὶ νόησον, ὅτι τῦ ἀσωμάτου οὐδὲν ἐστι περιγραπτὸν, οὐδὲ ταχύτερον, οὐδὲ δυναλώτερον, ἀυτὸ δὲ πάντων ἀπερίληπτον, καὶ ταχύτατον, καὶ δυνατώτατον, Καὶ ὅτι νόησον ἀπὸ σεαυτ̃. κίλευσόν σω τῇ ψυχῇ εἰς * ἦν [* γῆν ἦν δεῖ, vel γ̃ν ἐσχάτην *v. f.*] δὲ καὶ περιενθῆναι. καὶ ταχύτερόν σω τ̃ς κελεύσεως ἐκεῖ ἔσαι. μετελθεῖν δὲ ἀυτῇ κίλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν. ὕστως ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσαι. ἐχ ὡς μεταβᾶσα ἀπὸ τόπω εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ ὄσα. κίλευσον δὲ ἀυτῇ καὶ εἰς τὸν ἀέρωνα ἀναπτ̃ναι. καὶ ὑδὲ πτερῶν δεηθ̃σαν. ἀλλ' ὑδὲ ἀυτῇ ὑδεὶς ἐμπόδιον, ἐ τὸ τ̃ ἡλίε πῦρ. ἐχ ὁ αἰθὴρ, ἐχ ἡ δίνη, ἐχὶ τὰ τ̃ ἄλλων ἀστέρων σώματα. πάντα δὲ διατεμ̃σα ἀναβήσεται μέχρι τ̃ ἐσχάτε σώματ-. εἰ δὲ βιληθείης καὶ ἀυτὸ ὅλον διαῤῥήξασθαι, καὶ τὰ ἐντὸς, εἶγε τι ἐντὸς τ̃ κόσμε θεάσασθαι, ἔξεσί σοι. Ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον τάχ- ἔχεις. οὕτω σὺ μὲν δύναμαι ταῦτα, ὁ θεὸς δὲ ὅ; *Conſidera omnia complectentem: ac intellige, nihil rem incorpoream circumſcribere, nihil celerius, nihil potentius: qin imo ipſam inter omnia circumſcribi non poſſe, eámqe celerrimam & potentiſſimam. Et ita apud teipſum ſpeculare: & tua anima impera illo abire, & ocyùs imperato ibidem erit. Præcipe item ei oceanum tranare: ſic ea rursùm ibi celeriùs erit, non tanqam à loco in locum delata, ſed velut ibi exiſtens. Jube in cælum evolet. Non alis egebit. Sed neqe ipſi qicqam obeſt: non ſolis ardor, non æther, non volubilitas, non cæterorum aſtrorum corpora, universa qidem penetrans ad novoſſimum uſqe corpus pervolat. Qod ſi hoc universum perrumpere volueris, & qa foris (ſiqidem qid foris ſit) ſpeculari tibi licet. Conſpice qantam virtutem, qantam velocitatem habes. Tandem tu hæc potes, Deus autem neqaqam.*

Καὶ τὸ περὶ αὐτὸν κενὸν] *Et vanitatem ejus* Caſavbonus. meliùs Xylander. *eíqe mane circumdatum.* hoc eſt qod Hermes, καὶ τὰ ἔντὸς, εἶγε τι ἐντός. Ex Chryſippo Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 42. Ὅτι τῦ κόσμε κενὸν ἐκτὸς ἄπειρόν ἐστι. *Extra mun-*

Rr 2

* ita lego qod vulgò, *cæli numera nôſſet,* * *ipſum* Junius. * *privas* Scaliger.

* Σοφὸς παρ' αὐτ̃. Grotius.

a L. 10. §. 31. σχῆμα αὐτοῦ, καὶ [a] εἰς τὸν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνειν, b L. 9. §. 28. l. 10. §. 7. [b] τὸν περιοδικὸν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμπειλαμβάνῃ, καὶ πεινοῖ, καὶ θεωρεῖ, ὅ-
c L. 6. §. 37. l. 7. §. 1. τι [c] οὐδὲν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, οὐδὲ πε-
d L. 2. §. 14. l. 12. §. 35. λιττότερον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν. ἀλλὰ [d] τρόπον τι-
νὰ ὁ πεντηκοντούτης, ἐὰν νοῦν ὁπωσοῦν ἔχῃ, πάν-
e L. 7. §. 49. τα τὰ γεγονότα, καὶ τὰ ἐσόμενα ἑώρακε [e] διὰ τὸ ὁμοει-
f L. 6. §. 16. l. 8. §. 16. δὲς. ἴδιον δὴ λογικῆς ψυχῆς, καὶ [f] τὸ φιλεῖν τοὺς πλη-
g L. 3. §. 9. l. 5. §. 21. σίον, καὶ ἀληθεια, καὶ αἰδὼς, καὶ τὸ [g] μηδὲν ἑαυ-
τῆς προτιμᾶν ὅπερ ἴδιον καὶ νόμιμον ἔστως ἄρ' οὐδὲν
h L. 10. §. 1. l. 12. §. 1. διήνεγκε λόγου ὀρθὸς, [h] λόγου δικαιοσύνης.

§. 2. Ὠδῆς ἐμπειρῶς, καὶ ὀρχήσεως, καὶ παγ-
κρατίου καταφρονήσεις, ἐὰν τοῦ μὲν ἐμμελῆ
i L. 10. §. 18. φωνὴν [i] καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, καὶ
k L. 8. §. 36. καθ' ἕνα πύθῃ σαυτῷ, εἰ τούτου ἥττων εἶ. [k] Δια-
τρα πήσῃ γάρ. ἐπὶ δὲ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας
καθ' ἑκάστην κίνησιν ἢ σχῆσιν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ
παγκρατίου. ὅλως ἔν χωρὶς ἀρετῆς, καὶ τῶν ἀπ' ἀρε-
l L. 3. §. 11. τῆς, μέμνησο [l] ἐπὶ τὰ μέρη τρέχειν, καὶ τῇ
διαιρέσει αὐτῶν εἰς καταφρόνησιν ἰέναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ
m L. 6. §. 13. l. 10. §. 26. [m] ἐπὶ τὸν βίον ὅλον μετάφερε.

cuum, figurámque ejuſdem contemplatur, & in ævi immenſitatem ſe porrigit, & univerſi per intervalla certa renovationem comprehendit & conſiderat; vidétque ſimul, qòd nihil novi viſuri ſint poſteri noſtri, ſicut nec ampliùs qicqam viderunt anteceſſores noſtri, ſed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res geſtas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria ſunt animæ rationalis & iſta; proximos diligere, veracem, verecundam eſſe, nihil ſibi præferre, qod & legis eſt proprium. ità inter rectam rationem & juſtitiæ rationem nihil intereſt.

§. 2. Cantilenam jucundam, ſaltationem, pancratium contemnes, ſi voce concinnâ in ſonos ſingulos diviſâ, de his ſigillatim te percontatus fueris, *Num iſtud me victum habet?* erubeſces enim id fateri. de ſaltationis motibus geſtibúſqe ſingulis, de pancratio itidem, ſi gemina feceris, futurum eſt ut pari modo adverſùs hæc afficiaris. itaqe virtute ſolâ exceptâ & virtutis actionibus, in reliqis omnibus ad particulas ſeorſim conſideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipſas contemptum eas. hoc avtem ipſum & ad viam totam transferas.

§. 3.

ANNOTATIONES.

mundum eſſe qoddam inane infinitum. contrà qàm Ariſtoteles qi *de cælo. l. 1. c. 9.* Δῆλον ὅτι οὐδὲ τόπος, οὐδὲ κενὸν, οὐδὲ χρόνος ἐστὶν ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. *Manifeſtum eſt, qod neqe locus, neqe vacuum, neqe tempus eſt extra cælum.* Dionyſius Longinus *de Oratione ſublimi, an grandi, cap. 31.* Τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῆς, οὐδ' ὁ σύμπας κόσμος ἀρκεῖ. ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ περιέχοντος πολλάκις ὅρους ἐκβαίνουσιν αἱ περίνοιαι. καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, ὃς πλέον ἔχει τὸ περιττὸν ἐν πᾶσι καὶ μέγα, ταχέως αἴσθησιν πρὸς ἃ γεγόναμεν. *Ut humana mentis contemplationi conjectuique ne totus qidem orbis ſufficiat: ſed ipſos ſæpenumero ambientis omnia cæli terminos immenſâ animi agitatione tranſcendat. Qare ſi qis undiqaqe vitam hanc omnem conſideraverit, & qantum, qod grande eſt, & excellens, in cunctis rebus pulcro nitidóqe prævaleat, animum adverterit, intelliget è veſtigio, cui nos rei nati ſimus.*

Καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ] *Et ſpeciem meram externam ſubſtantiâ ſoliditatéqe inanem* Caſavbonus. ut ſit σχῆμα idem hic Marco, qod Apoſtolo ferè *ad Cor. Ep. 1. c. 7. v. 31.* Verùm rectiùs Xylander *figuram illius.* qomodo Plutarchus *de placit. philoſ. l. 2. c. 2.* περὶ σχήματος.

Εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνειν.] Seneca *Ep. 102. Arctam ſibi ætatem dari non ſmist. omnes, inqit, anni mei ſunt. nullum ſeculum magnis ingeniis cluſum eſt: nullum non cogitationi proprium tempus.*

Τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν] Vide *l. 5. §. 13, 32. & l. 10. §. 7.* Ariſtoteles *de philoſoph. l. 7.* apud Evſebium *præpar. l. 15. c. 11.* ex Stoicorum ſententia; κατὰ τινας εἱμαρμένους καὶ ὡρισμένους χρόνους ἐκπυροῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον. *per certa præſtituta definitáqe temporis intervalla mundum univerſum conflagrare.* Et *ibidem c. 16.* Numenius *de bono l. 1.* ex eorundem mente, poſt ἀνάστασιν ſive *everſionem rerum* omnium ejuſmodi ἀποκατάστασιν πάλιν γίνεσθαι, *fieri denuo reſtitutionem*, ſive *reſtaurationem*; qam & τῶν ὅλων παλιγγενεσίαν, *univerſi regenerationem* Evſebius *ibidem* nuncupat. eodem vocabulo de re eadem, ut Stoicis familiari, uſus eſt & Philo Judæus *de mund. immort. pag. 940. B.* Δύναται δὲ, inqit, καὶὁ Στωϊκὸς, ὁ μέν τις κόσμος ἀΐδιος, ὁ δὲ τις φθαρτὸς λέγεσθαι. φθαρτὸς μὲν, ὁ καθὰ διακόσμησιν. ἀΐδιος δὲ, ὁ μετὰ τὴν ἐκπυρώσεως παλιγγενεσίαις καὶ περιόδοις ἀθανατιζόμενος ἀδίκητοι λογισμοῖς. *Juxta Stoicorum opinionem poteſt dici alter mundus ſempiternus, alter corruptibilis: corruptibilis, ut nunc eſt ornatus, & diſpoſitus; ſempiternus, poſt exuſtionem reparabilis, ut nunqam deſinat.* & rurſus *pag. 951. A.* Καὶ μὴν ὅτι τε τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς παλιγγενεσίας εἰσαγόμενοι τῷ κόσμῳ, νομίζουσι καὶ ὁμολογοῦσι τοὺς αὐτοὺς θεοὺς εἶναι, οἷς τῷ λόγῳ διαφθείρειν ἐκ ἐρυθριῶσιν. *Certè qi mundi exuſtiones inſtaurationéſqe inducunt, deos eſſe putant & fatentur ſidera, qa tamen imprudenter ſuis verbis enecant,* & ex eorundem ſententia *p. 940. B.* Τὴν ἐν τοῖς ἄστροις πυρὸς δύναμιν, χρόνου μακροῖς περιόδοις ἀναλύειν τὰ πάντα εἰς ἑαυτήν. ἐξ ἧς πάλιν ἂν ἀναγέννησιν κόσμου ἵστασθαι προμηθεία τοῦ τεχνίτου. *Vim ignis rebus inſitam poſt longas temporum ambages abſumpturam & in ſemet mutaturam omnia: ex qa denuo mundum inſtauraturam opificis providentiam.* Baſilius Cæſar. *in Hexam. Orat. 3. p. 41. B.* de eiſdem: Οἱ τὸ πᾶν ἐκπυροῦσθαι λέγοντες, καὶ ἀναβιώσεσθαι πάλιν ἐκ τῶν σπερμάτικῶν λόγων τῶν ἐκπεμπομένων τοῖς ἐκπυρωθεῖσιν. ὅθεν καὶ ἀκτίρους φθορὰς κόσμου καὶ παλιγγενεσίας εἰσάγουσιν. *Qi mundum univerſum comburi, & revivi ſcere rurſum è ſeminalibus iis rationibus, qa remanent in ipſis rebus combuſtis dicunt. Unde & infinitos occaſus mundi & regenerationes identidem introducunt.* Nec abhorrent ab utraqe voce etiam noſtri. Siqidem *renovationem mundi* illam, qam poſt reſurrectionis univerſalis & judicii noviſſimi diem expectamus, Petrus apud Lucam *Act. 3. v. 10.* τὴν τῶν πάντων ἀποκατάστασιν. & Dominus Chriſtus apud Matth. *c. 19. v. 28.* τὴν παλιγγενεσίαν, adſtipulantibus veteribus pleriſqe, eandem appellat. Avguſtinus certè *ad Pelag. Epiſt. l. 3. c. 3. Regenerationem hoc loco, ambigente nullo, noviſſimam reſurrectionem vocat.* Nec deſunt tamen qi ambigunt. Verùm hæc alterius ſunt loci. Interim ità Baſilius ipſe uſurpavit *de creat. Orat. 1. pag. 6. C.* ubi alludens, opinor, ad illud qod narrat Lucas *Act. c. 17. v. 18.* de Pavli prædicatione Athenis ſannis exceptâ; Οἱ δὲ παλαιὸν γέλωτα καλαχέουσιν ἡμῶν περὶ συντελείας τοῦ κόσμου τούτου καὶ παλιγγενεσίας αἰῶνος ἀπαγγελλόντων. *Ut gentes cum illis conferimus de mundi conſummatione, déqe regeneratione ſeculi, in effuſiſſimum riſum ſe reſolvant & laxent.* Dionyſius item perſonatus ille *de Hierarch. Eccleſ. c. 7. part. 1. §. 1.* Αἱ μὲν γὰρ ἱεραὶ ψυχαὶ πρὸς τὸν ἐπὶ τὰ χείρω καλῶ τῇδε βίου. δυνάμεναι καλαπίπτειν τρόπον, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τὴν ἐπὶ τὸ ἄτρεπτον ἕξιν θεοειδέστερον μετάταξιν. *Nam ſancta qidem anima cùm in hac vita degentes adhuc perverti poſſint, in regeneratione illa ad ſtatum immutabilem Deóqe maximè conformem transferentur.* Epiphanius *l. 1. tom. 3. hær. 37. §. 1.* Ἵνα αὖθις ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ἀναστενάσῃ τὸ ἄγγος ἐν τῇ ἀναστάσει εἰς τὴν ἀρχαίαν φαιδρότητα. *Ut in inſtaurata illa generatione, hoc eſt, mortuorum excitatione vas illud priorem ad pulcritudinem nitoremqe revocaret.*

Οὐδὲν νεώτερον ὄψονται] Vide *ad l. 6. §. 37. & l. 7. §. 1.*

Ὁ τεσσαρακοντούτης] Vide *ad l. 2. §. 14. & l. 7. §. 50. & l. 12. §. 35.*

Τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιμᾶν] Ità Epictetus *l. 1. c. 14.* ἀνὴκεστον προτιμᾶν. nihil in rebus creatis animâ carius habere, Chriſtiana etiam diſciplina docet. Τί τῆς ψυχῆς ἀνταλλαγμα; *Qa compenſatio animæ?* Matth. *c. 16. v. 26.* & Marc. *c. 8. v. 36.*

Ψυχῆς γὰρ ἐστιν οὐδὲν τιμιώτερον.
Nam nihil eſt animâ pretioſius.

Evripides *Alceſt. n. 301.* & Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat. 1.* Τῆς ψυχῆς οὐδὲν οὕτω τιμιώτερον. *Nihil cuiqam pretioſius eſt animâ.* vide *l. 3. §. 9. & l. 5. §. 21.*

Ὅπερ ἴδιον καὶ νόμιμον] ſiqidem lex exigit, ut ad ipſius normam exigantur omnia. Vide *ad l. 10. §. 25.*

§. 2. Ἐπὶ τὸ καλὸν μέρος τρέχειν] Monet, omnia qæ nos abducunt, tanqam res momenti alicujus, membratim qaſi divulſa conſiderare; & de ſingulis partibus qærere, qid ſit qod in eis æſtimatione dignum offendatur. Siqidem qod Tiberius dicere ſolebat, *Omnia eadem habere, qæ totum.* Svetonius *l. 3. c. 34.* nec qicqam in toto eſſe, qod in partibus, qibus totum illud conſtat, non exiſtit. Vide *l. 3. §. 11. & l. 9. §. 36. & l. 10. §. 18.* pari avtem ratione Alcibiadem in concionem prodire trepidantem ad multitudinis contemptum animavit Socrates, ſeorſim ſingulorum conſideratione propoſitâ. *An tu,* inqit, *ſutorem illum, Micyllum puta, vereris? an ſcrutarium iſtum? an pellionem illum? an coriarium iſtum?* neganti, Ἄκων, inqit, ὁ δῆμος; ὁ Ἀθηναίων ἐκ τούτων ἥθροισται; εἰ δὲ τῶν καθ' ἕνα καταφρονεῖς, καταφρονητέον ἄρα καὶ τῶν ἠθροισμένων. *Annon iſtis conſtat populus Athenienſis,*

ſis,

§. 3. Qalis eſt anima ea, qæ parata eſt jam ſtatim, ſi oportuerit, è corpore emigrare, & vel extingvi, vel diſpergi, vel permanere? ità paratam dico, ut â judicio peculiari promptitudo hæc profluat, non ab obſtinatione mera, pro Chriſtianorum more: ut mortem obeas conſideratè, compoſitè, citra tumultum, qò & aliis idem ſvadere poſſis.

§. 3. Ὁποία ἐστὶν ἡ ψυχὴ [a] ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη * ἀπολυθῆναι δέῃ ἀπὸ σώματος, καὶ [b] ἤτοι σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι; τὸ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ [c] κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ, ἀλλὰ [d] λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι [e] ἀπραγμόνως.

a Sup. §. 1. l. 2. §. 5. 11.
*[δέῃ] ἀπ' f.
b L. 5. §. 33. l. 8. §. 25.
c L. 8. §. 48. l. 9. §. 53.
d L. 3. §. 1.
e L. 1. §. 16.

§. 4.

ANNOTATIONES.

ſis? ſingulos autem ſi parvi pendis, cur non & confertos nihili facias? Narrat Ælianus *l.* 2. *c.* 1. Eódem ſpectat & illud ejuſdem, in eos qi vulgi ſcita & ſententias admitterent, probarentqe; Ὅμοιον εἶναι ἴσως τι τὸν τετράδραχμον ἢ ἀποδοκιμάζειν, τὸν ἐκ τῶν τοιούτων σωρὸν, ὡς δόκιμον, ἀποδέχεσθαι. *Perinde eos facere, acſi qis cùm nummum unum tanqam adulterinum rejecerit, eorundem planè acervum integrum tanqam probum ac legitimum admitteret.* Laërtius *l.* 2.

§. 3. Ἢ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος] malim, ἢ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη δέῃ, ἀπολυθῆναι. vel ἢ ἕτοιμος, ἐὰν δέῃ, ἤδη ἀπολυθῆναι. ut ἕτοιμος ad ἀπολυθῆναι ſaltem, vel etiam ad ἤδη ἀπολυθῆναι, referatur. *qa prompta,* ſive *parata eſt, ſi oporteat, jam ſtatim diſcedere, & è corpore emigrare.* Ἀπολυθῆναι *diſcedere.* Polybius *l.* 6. *c.* 56. Καὶ λαβὼν τὸ καταλειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο. *Deinde eo aſſumpto qod omiſerat, diſceſſit rurſus.* Lucas *Act. c.* 28. *v.* 25. Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο. *Qum autem inter ſe diſcordes eſſent, diſceſſerunt.* indè ἀπόλυσις, *diſceſſus.* unde ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, *diſceſſionem facere,* Polybio eidem non ſemel, *l.* 4. qod & de *morte* uſurpatur, perinde ac ἀπολυθῆναι hîc Marco. apud Laërtium *l.* 1. Lyco in teſtamento, μετὰ τὴν ἐμὴν ἀπόλυσιν, *poſt deceſſum meum.* Heraclitius *ad Amphid. Epiſt.* 1. Τάχα καὶ ψυχὴ μυστεύσασα ἀπόλυσιν ἑαυτῆς ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου τούτου. καὶ σειομένη τῷ σώματος ἐκκύπλησα, ἀναμιμησκεται τὰ πάτρια χωρία, ἔνθεν κατελθοῦσα περιβάλλεται ῥέον σῶμα τοιοῦτος τοῦτο. *Forſitan etiam qod animus præſagit, ſe ex hoc carcere ſolutum iri, & è qaſſato corpore ſe porrigens ac proſpiciens, patriam habitationem in memoriam revocat. Inde progreſſus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* facit huc & Simeonis ſenis verendi illud, Lucæ *Evang. c.* 2. *v.* 29. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου. *Domine, dimitte nunc ſervum tuum,* ſive *diſcedendi da copiam ſervo tuo.* Præclarè Clemens, *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Τί γὰρ καὶ ἀδικούμεθα ὡς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, θανάτου ἀπολυόμενοι πρὸς τὸν Κύριον; εἰδ' ἴσμεν φρονοῦμεν, χάριν εἰσόμεθα τοῖς τὴν ἀφορμὴν τῆς ταχείας ἀποδημίας παρεσχημένοις. *Qid enim, qod ad nos qidem attinet, nobis fit injuria, cùm morte diſſolvamur ituri ad Dominum? Si autem ſapiamus, iis gratias habebimus, qi nobis præbuerint occaſionem celeris migrationis.* ἀποδημίαν dicit, id eſt, *profectionem,* ſive *migrationem*; qod ἀπόλυσιν priùs dixerat. nec alio ſenſu τὸ ἀναλῦσαι, & ἀναλύεσθαι, ἡ ἀνάλυσις etiam, de obitu uſurpantur. Epictetus *l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύεσθε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad illum migrate.* Pavlus *de Philipp. c.* 1. *v.* 23. Τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. *Deſiderio tendens ad dimiſſionem, & ut cum Chriſto ſim.* qod *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 8. dixerat, εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Gratum eſt nobis potiùs abeſſe à corpore, & adeſſe apud Dominum.* Idem *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. *Inſtat tempus migrationis meæ.* Photius de Pamphilo *in biblioth. cod.* 118. *pag.* 295. Ἀνέλυσε πρὸς ὃν ἐπόθει Θεόν. *Migravit ad Deum qem deſideraverat.* & de Meletio Gregorius Nyſſenus. Ἡ πρὸς Χριστὸν ἀνάλυσις, *migratio ad Chriſtum.* vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 5. & *l.* 5. §. 29. & *l.* 7. §. 56, 69. & *l.* 8. §. 47.

Ἤτοι σβεσθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 33.

Κατὰ ψιλὴν παράταξιν] Ità *l.* 8. §. 48. Κἂν ἀλόγως παρατάξηται. *Tametſi non ratione, ſed obſtinatione merâ inſtructa ſit.* Παράταξις, πόλεμος ἐμπαράσκευος. *Acies inſtructa, ad pugnam committendam parata.* Svidas. Eſtqe iſte vocabuli uſus freqentiſſimus. Verùm iſtîc pro *obſtinatione,* prout & Xylander optimè vertit, ſingulariter à Marco uſurpatur.

Ὡς ὁ Χρισιανοί] *obſtinationem* meram judicio inanem in perpeſſionibus ſuis, *Chriſtianis* Marcus affingit; qemadmodum eiſdem, ſed *Galilæorum* nomine deſignatis, *amentiam* (qod & Plinius mox dandus) *animiqe obſtirmationem uſu ſolo acqiſitam,* Epictetus *l.* 4. *c.* 7. videndus *ad l.* 8. §. 45. cùm tamen nulli hominum validioribus rationum momentis ducti, avt firmioribus dogmatum fundamentis niſi, ad mortem ſtrenuè ac intrepidè excipiendam ſe accingant. Verùm Marci in fidei noſtræ rationibus ac fundamentis inſcitiæ iſta fuerint condonanda. qi nec ſolus etiam hunc errorem erravit, ſed cum ſuis pleriſqe communem, ac ſolennem habuit. Plinius minor *l.* 10. ad Trajan. *Ep.* 97. etiamſi Chriſtianos crimine omni (qantum qæſtione etiam per tormenta habitâ indagare poterat) immunes prorſus pronunciet; tamen, *non dubitandum,* inqit, *qalecunqe eſſet qod faterentur, pervicaciam certè & inflexibilem obſtinationem debere puniri. fuerunt alii ſimilis amentiæ,* &c. A Qod lavdans Tertullianus *apolog. c.* 2. *Plinius,* inqit, *Secundus, cùm provinciam regeret, de Chriſtianis qid ageret Trajanum Imperatorem conſuluit, allegans, præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud de ſacramentis illorum comperiſſe,* &c. Ità cùm nihil aliud, Chriſtianis qod objicere poterant, haberent, *obſtinationem* & *amentiam* objiciebant. Hinc illa apud Tertullianum *de ſpectac. c.* 1. *Sunt qi exiſtiment Chriſtianum, expeditum mortis genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum erudiri.* Idémqe *apologet. c.* 27. *Sed qidam dementiam exiſtimant, qòd cùm poſſimus & ſacrificare in præſenti & illæſi abire, manente apud animum propoſito, obſtinationem ſaluti præferamus.* Et mox: *Cùm erumpunt adverſus nos, ingratis reſiſtimus, ut æqales; & repugnamus, perſeverantes in eo qod oppugnant, & illos nunqam magis detriumphamus, qàm cùm pro fidei obſtinatione damnamur.* & *ibidem c. ult. Illa ipſa obſtinatio, qam exprobratis, magiſtra eſt.* item *ad nation. l.* 1. *c.* 17. *De obſtinationibus verò & præſumptionibus, ſi qa proponitis,* &c. &, *c.* 18. *Reliqum obſtinationis in illo capitulo collocatis. qòd neqe gladios, neqe cruces, neqe beſtias veſtras, non ignem, non tormenta, ob duritatem & contemptum mortis animo recuſemus.* &, *c.* 19. *Hucuſqe, opinor, horrenda obſtinationum Chriſtianarum. qanqam de perſvaſionibus omnis obſtinatio noſtra præſtruitur.* Non eſt itaqe, qod Marcus hîc, ψιλὴ παράταξις. Videndus idem, *de patient. c.* 2. *ad l.* 10. §. 14. De Judæis paria pronunciat Tacitus *biſtor. l.* 5. *Apud ipſos fides obſtinata.* qi obſtinationem tamen in meliorem partem uſurpâſſe videtur, in oratione Thraſeana, *annal. l.* 15. *Qæ imo virtutes odio ſunt, ſeveritas obſtinata, invictus apud gratiam animus.* Verbo avtem παρατάξασθαι, unde παράταξις vocabulum Marco iſtic uſurpatum, ſed compoſito, de ſancto Confeſſore & Martyre abuſi ſunt Viennenſes & Lugdunenſes in *Ep. ad Aſiatic.* apud Evſebium *biſt. Eccleſ. l.* 5. *c.* 1. Τοσαύτῃ ὑπεροάσει ἀντιπαρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μήτε τὸ ἴδιον κατευπεῖν ἄνομα. *Tantâ firmitate eis reſtitit, ut ſuum nomen non ſit proloqutus.* Non eſt avtem vero abſimile, qod Mericus Caſavbonus avtumat, reſpexiſſe Marcum ad ſervorem ſui temporis Chriſtianorum, qi tantâ animi aviditate ſeſe ad qæſtiones & ſupplicia offerebant potiùs, ut Arrius Antoninus turbam, an turmam, eorum intuitus, qi manu factâ ante tribunalia coierant: exclamaverit, Ὦ δειλοὶ, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς ἢ βρόχους ἔχετε. *O miſeri, ſiqidem mortem vultis, præcipitiorum, ac laqeorum abundè habetis.* Refert Tertullianus *ad Scapul.* Verùm Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *B.* negat id fuiſſe è diſciplina Chriſtiana, & hæreticis imputat; qorum alii pro nomine Chriſtiano mortem obire omnino detrectent; alii cædibus ultrò ſe dedant. Τινὲς, inqit, τῶν αἱρετικῶν, ἀστεῖως ἅμα καὶ δειλῶς φιλοξωοῦσι. μαρτυρίαν λέγοντες ἀληθῆ εἶναι τὴν τοῦ ὄντως ὄντος γνῶσιν Θεοῦ. φονέα δὲ εἶναι αὐτὸν ἑαυτοῦ καθ' αὑθέντην τὴν διὰ θανάτου ὁμολογήσασθαι. λέγομεν δὲ [legendum ψέγομεν δὲ] καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐπιπηδήσαντας τῷ θανάτῳ. εἰσὶ γάρ τινες, οὐχ ἡμέτεροι, μόνῳ τῷ ὀνόματος κοινωνοὶ, οἱ δὴ ἑαυτοὺς παραδόντες. —— τούτους ἐξάγειν αὐτοὺς ἀμελοῦμεν, καὶν δημοσίᾳ κολάζονται. θανάτῳ δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόναι κενῷ, καθάπερ καὶ οἱ τῶν Ἰνδῶν γυμνοσοφισταὶ ματαίῳ πυρί. *Qidam autem ex hæreticis, cùm malè Dominum intellexerint, impiè ſimul & timidè vitæ tenentur cupiditate, dicentes verum eſſe teſtimonium, ejus, qi verè eſt Deus, cognitionem. Eum autem eſſe ſui occiſorem, & ſibi mortem conſciſcere, qi per mortem fuerit confeſſus. Dicimus autem nos qoqe eos qi de induſtria mortem qærunt. Sunt enim qidam non noſtri, ſed tantum nominis participes, qi qidem ſeipſos contendunt tradere. Eos, inqam, dicimus ſeipſos è vita exigere abſqe ullo martyrio & teſtificatione, etſi publicè puniantur. Vana autem mortis ſeipſos tradunt, ſicut ſe temere in iguem conjiciunt Indorum Gymnoſophiſtæ.* Vide *ad l.* 3. §. 1. & *l.* 9. §. 3.

Λελογισμένως, σεμνῶς] Apud Senecam *Epiſt.* 77. Stoicus qidam. *Non eſt res magna vivere. Omnes ſervi vivunt, omnia animalia. Magna eſt res honeſtè mori, prudenter, fortiter.* Vide *l.* 9. §. 3.

Ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι ἀπραγμόνως] In eandem ſententiam, & ab eadem mente, Epictetus *l.* 4. *c.* 11. Δεῖ γὰρ μηδὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔμφασιν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας ἀποσοβεῖν τοὺς πολλούς. ἀλλ' ὥσπερ τὰ ἄλλα, ἔνθυμον καὶ ἀτάραχον ἐπιδεικνύειν αὐτὸν, ὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος. ἴδετε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι εὐδιὸς δέομαι. ἴδιλε, πῶς ἄοικος ὢν, ἄπολις καὶ φυγὰς, ἂν ὕτω τύχῃ, καὶ ἀοίκητος, πάντων τῶν ἐυπαιρίδων καὶ πλησίον ἀταραχώτερον διάγω καὶ εὐρύτερον. ἀλλὰ καὶ τὸ ἰμάτιον ὀρᾷτε, ὅλι ἐ κακοῦ ὑπὸ τῆς αὐσηρᾶς διαίτης. ἀν δέ μοι ταῦτα λέγῃ τις ἀνθρώπου σχῆμα παιδίκιν ἔχων καὶ πρόσωπον, τίς με πείσει

a *L.*7.§.13. 74.
b *L.*5.§.6.

§. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς ; [a] ἀκῶν ὠφέλημαι. ἔστω ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ. καὶ [b] μηδαμοῦ παύου.

§. 4. Nunqid feci, qod in commune conducati beneficium hoc ipso accepi, hoc tibi semper succurrat: nec desinas unqam.

c *L.*4.§.31. *l.*6.§.35.
d Sup.§. 1.*l.* 8.§.26. Inf. §.12.
e *L.*5.§.16. Inf.§.20.

§. 5. Τίς σε [c] ἡ τύχη ; ἀγαθὸν εἶναι. ἔστω ἢ πῶς καλῶς γίνεται, ἢ ἐκ θεωρημάτων, [d] τὸ μὲν περὶ τῆς ὅλης φύσεως, [e] τὸ δὲ περὶ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς ;

§. 5. Qam artem profiteris ? bene vivendi. hoc qo modo melius fit, qàm documentorum ope, qorum alia sint de universi natura, alia de hominis conditione propria.

f *L.*4.§.29. *l.*7.§.58.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρήχθησαν ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι [f] παθ-

§. 6. Primò tragœdiæ invectæ sunt, qæ casuum & eventuum homines commonefacerent, qô &

ANNOTATIONES.

θεῶν πρεσπεθεῖν φιλοσοφίᾳ, * ἅτε [ἅλις f.] τοιούτως ποιεῖ; *Decet enim ne corporis quidem specie vulgus à philosophia abstrerere, sed ut in cæteris hilarem & tranquillum se præbere, ita etiam habitu corporis. Videte homines, me nihil habere, nullâ re egere; videte mihi nec domicilium esse, nec civitatem, &, si casus ita tulerit, exsul & extorris omnibus patriciis & divitibus tranquillius vivo & felicius. Qin etiam corpus videtis austerâ diætâ non corrumpi. Si qis autem ista mihi dicat hominis condemnati habitu & vultu, qis deorum mihi persvadebit, ut me ad philosophiam conferam, qæ tales efficiat?*

§. 4. Ὀνῶν ὠφέλημαι] vide *l.*7.§.13,74. Solomon, *Prov. c.* 11. *v.*17. *Benefacit sibiipsi vir beneficus.* Vide *suprà* §. 1. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 19. Ὁ Ζεὺς καθόλου τοιαύτην φύσιν τοῦ λογικοῦ ζώου κατεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, οὐ μή τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται. ὅτως οὐκέτι ἀκατάστατον γίνεται τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ ἕκαστα ποιεῖν. *Jupiter animal ratione præditum sic animo instruxit, ut nullo suo bono potiri posset, nisi aliqid utilitatis in commune afferat. Sic privata utilitatis studium à communitate non excluditur.* Seneca *Ep.* 48. *Non potest beatè degere, qi se tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere.*

Τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ] τοῦτο [ὅρα] ἵνα, &c. aliqid enim tale supplendum videtur.

§. 5. Τίς σὲ ἡ τύχη; ἀγαθὸν εἶναι.] Seneca *Ep.* 9. *Ars est, bonum fieri. ad hoc, sed non cum hoc nascimur.* Augustinus *de civit. Dei. l.*4. *c.* 21. *Virtus ars est bene vivendi. Neqe enim dat natura virtutem, neqe contingit ea animo nisi instituto, & edocto, & ad summum assiduâ exercitatione perducto.* Seneca *ibidem.* & Clemens *Strom. l.* 1. Οὐ γὰρ φύσει, μαθήσει δὲ, οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ γίνονται, καθάπερ ἰατροὶ καὶ κυβερνῆται. *Non enim naturâ, sed institutione honesti & boni fiunt, uti medici & gubernatores.*

Ἐκ θεωρημάτων] Plutarchus *sympos. l.* 1. *c.* 1. Βίου τέχνη, φιλοσοφία. *Ars vitæ, philosophia.* sive, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 26. ἐπιστήμη τοῦ βιοῦν. id est, *ars vitæ.* Cicero *Tusc. l.* 2. *ars bene vivendi.* Seneca *Epist.* 90. vel, *vita rectè agendæ.* idem, *Ep.* 94. Τί οὖν; ἐλπίζεις ὅτι τὴν μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγου ἀναλαβεῖν; *Qid ergo? artem maximam exiguo labore comparari posse speras?* Epictetus *l.* 1. *c.* 20.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι] Tragœdiam ex dramaticis primam dicit extitisse. Nec secus Avtor *libell. de Tragœd.* & *Comœd.* qi Donato tribuitur. Indè itaqe orditur & Horatius *art. poet.*

Ignotum tragica genus invenisse Camœnæ,
Dicitur, & plaustris vexisse poemata, Thespis,
Qæ canerent agerentqe peruncti fœcibus ora.

Et mox:

Carmine qi tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit. —

qo loco ad duplicem τῆς τραγῳδίας notationem respectum habuit; vel ἀπὸ τῆς τρυγὸς, vel ἀπὸ τοῦ τράγου. de qo videri possunt, Athenæus *dipnosoph. l.*2. Eustathius *ad odyss.* ξ. Servius *ad Virgil. eclog.* 3. Avtor *lib. de comœd.* & *trag.* &c. Qanqam de *tragœdia* primatu ac principatu ambigere licet: si *tragœdia* vocabulum strictiùs sumatur, qatenus ea *comœdiæ* opponitur. Etenim ab origine commune utriusqe nomen id fuerat. Isaacus Casavbonus *de satyr. poes. l.* 1. *c.* 1. *Constat sanè primis temporibus ignoratum fuisse discrimen inter tragœdiam & comœdiam; cùm qidem communis nomine omnes ejus generis δραματικαὶ μιμήσεις vocarentur τραγῳδίαι sive τραγῳδίαι. Athenæus l.* 2. *pag.* 40. *A.* Ἀπὸ μίθης καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀττικῆς εὑρέθη, καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρὸν ἀφ' ἧς δὴ καὶ τραγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη καὶ κωμῳδία. lego, ἐκλήθη καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. *Comœdia qidem prima origo fuit ex compotatione ac temulentia in Icario Attica pago,* τῆς τρυγῆς, id est, *vindemiæ tempore, unde & trygodiam principio, & comœdiam appellarunt.* Idem: τραγῳδία τὸ παλαιὸν ἦν ὄνομα κοινὸν καὶ πρὸς τὴν κωμῳδίαν. ὕστερον δὲ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα ἴσχυεν ἡ τραγῳδία, ἡ δὲ κωμῳδία ἴδιον. *Tragœdia nomen antiquum commune etiam erat comœdiæ. postea nomen hoc qidem commune tragœdia habuit, comœdia verò proprium.* Hæc ille. Sanè à salibus illis agrestibus & Fescenninis inconditis, à qibus dramaticæ actiones illæ initium sumpserunt, ad levitatem comicam, qàm ad tragicam gravitatem proclivior multò deflexio fuit. vide Aristotelem *poetic. lib.* 1. *c.* 4. Ideo & apud Plutarchum ille *sympos. l.*7. *c.* 8. à mensis epulisqe tragœdiam amandat, ὡς ὑ πάνυ τι συμποτικὸν, ἀλλὰ σεμνότερον ἑαυτὸν. *ut non admodum convivio aptam, & gravius qid sonantem.* Neqè verò Straboni magis crediderim *geogr. l.* 1. *pag.* 12. asserenti, Τὴν κωμῳδίαν λαβεῖν τὴν σύστασιν ἀπὸ τῶν τραγῳδιῶν, τῷ καθ' αὑτὴν ὕψους καταβιβασθεῖσαν εἰς τὸ λογοειδὲς νυνὶ καλούμενον. *Comœdiam esse à tragœdia procreatam, hujus sublimitate depressa usqe ad eam formam, qæ nunc prorsa vocatur orationi similis.* qàm eidem, orationem metro vinctam solutâ antiqiorem statuenti; atqe indè λόγου πεζοῦ, sive hunc sermonem pedestrem dictum, ὡς τὸν ἀπὸ ὕψους τινὸς καταβάντα καὶ ὀχήματος εἰς πεδαφος, *orationem à fastigio qodam & vehiculo ad humum esse deductam.* siqidem, ut rectè Aristides *Orat. Sarap. Tom.* 1. *p.* 87. Κατὰ φύσιν γε μᾶλλόν ἐστι ἀνθρώπῳ πεζῷ λόγῳ χρῆσθαι. ὥσπέρ γε καὶ βαδίζειν, ὄντως, μᾶλλον, ἢ ὀχήματος φέρεσθαι. *Natura convenientius est solutâ loqi oratione, sicut & ire pedibus qam vehi.* qem & ulteriùs vide sis, delirium istud ibidem refutantem. Julius Scaliger *poetic. l.* 1. *c.* 5. *Tragœdiam esse rem antiqam, constat ex historia. non tamen, qod tradunt, tragœdiam comœdiâ vetustiorem. nam & res latæ in cautionibus qæsitæ prius; & prius nuptiæ qàm interitus; & potationes, qàm sobrietates; & communis sermo, qàm ampullatus; & pastoralis vita qàm regia.*

Ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων] Insigniter locum hunc illustrant Timoclis illa ex *Bacchanalia agentibus*, ab Athenæo *dipnosoph. l.* 6. adducta, à Stobæo *collect. tom.* 2. *tit.* 125. repetita:

Ὦ τὰν ἄνυστον, ἤν τι σοι δοκῶ λέγειν.
Ἀνθρωπός ἐστι ζῶον ἐπίπονον φύσει,
Καὶ πολλὰ λυπηρὸ βίῳ ἐν ἑαυτῷ φέρει.
Παραψυχὰς δ' ὧν φροντίδων ἀνεύρατο
Ταύτας. ὁ γὰρ τῶς τῶν ἰδίων λαθὼν λαθὼν,
Πρὸς ἀλλοτρίῳ τι ψυχαγωγηθεὶς πάθει,
Μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε, παιδευθεὶς ἅμα.
Τὰς γὰρ τραγῳδὰς πρῶτον οἱ βάλαι συάται,
Ὡς ὠφελοῦσι πάντας. ὧν μὲν γὰρ πίνης
Παχύτερον αὐλῶ καλαμαύλην τὸν Τάλιφον
Γενόμενον, ὅτω τὰν πτίλαν ῥᾴων φέρει.
Ὁ νουσῶν τε μαινοῖς Ἀλκμαίων' ἐπεύξατο.
Ὀφθαλμιᾷ τις; εἰσὶ Φινεΐδαι τυφλοί.
Τέθνηκε τῷ πατρί; ἡ Νιόβη κλαύσεται.
Χωλός τίς ἐστι; τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
Γέρων τις αὐχεῖ; καλέσαθέν τὸν Ὀνία.
Ἀπορία γὰρ τὸ μείζον' ἢ πίστευθί τις
Ἀλυχάμᾳ' ἄλλοις γεγονέ' ἐπεύμενος,
Τὰς αὐλὸς αὐτῷ συμφορὰς ὕστερον τίνει.
Adverte sodes, num qid ex usu loqar:
Miserum suâpte naturâ animal est homo,
Et vita qanta est scatet incommodis:
Lenimenta ideo curis & solatia
Sibi ipsa reperit. namqe mens propriis mali
Oblita, alienis dum se mulcet miseriis,
Doctrinam pariter cum voluptate imbibit.
Primùm Tragœdas, si placet, considera,
Qàm pulcra dent documenta. nam qi pauper est,
Ubi pauperiorem se cognovit Telephum,
Ibi paupertatem fert suam patientius.
Lymsatur aliqis? Alcmæonem conspicit.
Oculis laborans cæcos Phinidas videt.
Natum effert alius? Niobe lugentem levat.
Dolet hic se clavdum? sed Philoctetem videt.
Miser in senecta est? intuetur Œnevm.
Ità qisqe, dum evenisse majores suis
Olim aliis calamitates secum cogitat,
Animo aqiore fert fortuna injurias.

Grotius. *Libanius* item *Orat.* 19. *p.* 509. *D.* Ὁ ἄνθρωπος, πεζεύειν μάλιστα παίδων θεάσεται. τῦλο πῶς οὐκ ἂν ἐνίγκοι, πολύπονόν τε παῖδας ὁρᾶσθαι (legendum ὁρᾶν ἐν) ὀφθαλμοῖς παλίγκοτον καμόντας, καὶ θυγατέρα σφαττομένην ἀνὸ' ἱερείου πρὸς τάφον. καὶ πόλιν ἑλόντας ὑπὸ τῶν χειρῶν τῆς μητρὸς, πῇ μὲν μαινόσης, πῇδ' ἐπισκήπτης; *Mortalis homo liberorum morte maximè opprimitur: hoc autem qi non sufferet? siqidem qinqaginta filios cernit ante ora parentum jacentes, & filiam jugulatam pro victimis super sepulcro; ac versus alios matris manibus interemptos, partim insanientis, partim prudentis, scien-*

tis?

& iſta ſic fieri nata monerentur; nec qibus in ſcena oblectarentur, ea in ſcena majori, gravatim ſuſtinerent: cùm viderint non poſſe hæc aliter

τω ἄτω πέφυκε γίνεσθαι, κ᾽ ὅτι οἷς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, τούτοις μὴ ἀχθεσθε [a] ἐπὶ τ μείζο- a L. 12. §. 36.
νος σκηνῆς. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι ἄτω δεῖ πάντα παρεσκευάσθαι

ANNOTATIONES.

tis? qo loco, & τὸ τῶν τραγῳδοποιῶν ἔθνος, κοινὸς τῶν δήμων διδασκάλους. *Tragœdorum gentem, communes populorum magiſtros* nuncupat. Eodem nomine hiſtoriam commendari ſolitam, monet Polybius in operis ingreſſu c. 1. Ἐναργεστάτην γὰρ μόνην διδάσκαλον φάσκουσι, τῷ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γυμνὰς ὑποφέρειν, τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιστάσεων ὑπόμνησιν. *Magiſtram unicam, eámque præſentiſſimam dicunt, ut poſſit aliqis fortuna mutationes generoſè ſufferre, alienorum caſuum recordationem.* Hinc Choricius rhetor Gazenſis in *Orat. Epitaph. Procop. Gaz.* à Caſaubono *ad Polyb. p.* 89. lavdatus. Ἰδιώτῃ μὲν φάρμακον ἴσως λύπης ὁ χρόνος· ὁ δὲ διὰ μύσης ἰὼν, κ᾽ θείων γενόμενος ἀκουσμάτων, μή μοι τοιούτων θεραπείαν ἀναμενέτω. δεῖ γὰρ τῆς ἰατρείας τῷ χρόνῳ τὰ τῷ λογισμῷ φάρμακα προσηγήσασθαι. ἢ τί πλέον ἡμῖν οἱ λόγοι δυρήτονται; τῦδε χάριν ποιοῦμεν τὰς τῶν παλαιῶν ἐκμανθάνοντες τύχας. ἐ γὰρ ἴσα τὸν χρόνον ἀνόητα δακρυῶμεν, ἀλλ᾽ ὅπως ἕιμαι τάχιστα ἄλλην ἐκεῖθεν ὠφέλειαν δρεψώμεθα, κ᾽ τοιούτου συμβάντος καιροῦ, πρὸς ἄνδρας ἴσα πεπονθότας ἡμῖν, ἢ πικρότερα πάθη, τῶν ἀναφέροντες, ὅτως ἕιωμεν ῥᾷον. *Hominis ſtudiis rudi triſtitiæ remedium ſit tempus. Qi verò in ſtudia miſſus redierit, & divinas præcepta guſtaverit, talem medelam ne expectet. Remedia enim qa ratiocinatio ſuppeditat, oportet eſſe priora curationibus qa ſunt temporis. An qid amplius nobis ratio donabit? propter hoc ſtudemus cognoſcere priſcorum fortunas. non ut tempus inutiliter impendamus, ſed, ut pato, aliud inde emolumentum colligamus, & ſi talia inciderint tempora, animum ad homines, qi nobiſcum ſimiles vel acerbiores calamitates ſuſtinuerunt, tollentes ad hunc modum facilius feramus.* Siqidem, ut Cicero *ad familiar. l. 5. Ep. 16. Eſt conſolatio pervulgata illa qidem maximè, qam ſemper in ore atqe in animo habere debemus*; *homines nos ut eſſe meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus telis fortuna propoſita ſit vita noſtra*: *neqe eſſe recuſandum, qò minùs eâ, qâ nati ſumus, conditione vivamus*: *néve tam gravi ter eos caſus feramus, qos nullo conſilio vitare poſſumus*: *eventiſqe aliorum memoriâ repetendis, nihil accidiſſe nobis novi cogitemus. Levas enim dolorem conſonanis qaſi legis & humanæ conditionis recordatio.* Ibidem *l. 6. Ep. 6.* In qam mentem Libanius *Orat. 19. p. 510. D.* Βούλει μαθεῖν ὅπως ἰσχύει ψυχὴν λύπῃ βεβαπτισμένην ἀνυσγυεῖν κ᾽ ῥᾴῳ παλαιύσαι; λαβὼν ἄνθρωπον ἱστημένον ἢ φιλτάτων, ἢ χρημάτων, ἢ περιουσιῶν, ἢ πεπληγμένον, ἄγε πρὸς τὸ διάλεγε. δεῖξον ἀντῷ δι᾽ ὀρχήσεως παλαιὰς βασιλείας καθεσμένας, κ᾽ κυφιεῖς. *Viſne diſcere, qo pacto hac exercitatio triſtitia animum immerſum origere poſſit, recreare, atqe ut meliuſcule ſe habeat efficere, qamvis hominem nacta fuerit deſtitutum vel amiciſſimis, vel pecuniis, aut immani contumelia affectum, vel perculſum, ac ſtupefactum. Ageſis apud theatrum, eo loci oſtende ei per ſaltatorem priſca regna ſint everſa, & ſublevabis te.* Hoc argumento Hippoclem ſuum in liberorum obitu ſolatur Crantor, & ex Crantore Apollonium ſuum Plutarchus *p.* 104. *C.* Ὅτι καινὸν ἀτυχεῖν οὐδὲν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ πάλαι τ᾽ αὐτὸ πεπόνθαμεν. *Novum non eſſe, ſi homini infortunium accidat, ſed nos omnes eidem caſui eſſe obnoxios.* Hoc Nicophontem ille apud Philemonem in *Corinthia.*

Εἰ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοισιν εἰδόλοις κακὰ
Ἄσμεν· ἔχοις ἄν, Νικοφῶν, ἃ νῦν ἔχεις.
Si mala noviſſes, qa alios implicitos tenent,
Libens haberes, Nicophon, qa nunc habes.

Grotius. Egeriam Virbius apud Naſonem *metam. l.* 15.

— *Similes alierum reſpice caſus,*
Mitius iſta feres. ——

vide *ad l.* 7. §. 5. 58.

Ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς] A Neoptolemo Tragico ſumptum, qi interrogantibus, qid ab Æſchylo, Sophocle, Evripide prolatum admiraretur, reſpondit iſtorum nihil, ſed qod ipſe *ἐπὶ μείζονος σκηνῆς, in ſcena majori* vidiſſet; Philippum, cùm pridie, dum Cleopatræ filiæ ſuæ nuptias magnificè celebrat, Deus tertius decimus dictus eſſet, in theatro poſtridie jugulatum ac projectum. Refert Stobæus *ſerm. 2. tit. 95.* Hoc autem eò magìs in mente atqe admiratione habere Tragicus is poterat, qòd Philippi fatum hoc, tanqam vaticinandi ſpiritu correptus, dum Perſas, adverſus qos Rex expeditionem tunc moliebatur, perſtringit, futuri tamen ignarus ipſe, carmine iſto, qoſt iſtic inſeratur ſanè digniſſimo, qodammodo prædicere viſus eſt. Φρονεῖτε τῶν ἀσθενῶς ὑψηλότερον, κ᾽ μεγάλων πεδίων ἀρώρας. φρονεῖτε ὑπερβαλλόμενοι δόμων δόμους. ἀφροσύνῃ πρόσω βιοτὰν τεκμαιρόμενοι. ὁ δ᾽ ἀμφιβάλλει ταχύπων πίλευθον ἴχνῳ σκοτίῳ, ἄφνω δ᾽ ἄφαντος πρόσθα, μακρὰς ἀφυσσόμενος ἐλπίδας θανάτῳ, πολύμοχθος αἰδών.

Vos celſiores animos arbere habentes,
Capitis ſpatia ampla terræ,
Ædes ſupra ades ſtruitis tumore inani:
Stolidéqe curriculum vitæ extrahitis.
Sed ecce graſſans celeri pede hex tenebras
Operi objicit, brevi ſpes
Taciturſqe morte longas
Reſecat, labore ſatis camulatus Orcus.

hiſtoriam narrat Diodorus Siculus *l.* 16. extremo *p.* 480. *A.* ubi θυμέλην malè pro θυνάτῳ legitur. Uterqe, & Neoptolemus, & Marcus noſter, mundum hunc *ſcenam majorem* dixit; *mimo* ſev *fabula* vitam hanc aſſimilavit. Ità Græcis παροιμιώδως, Μίμος ὁ βίος dicitur. Plato *Phileb. p.* 395. *D.* Μυθόν δὲ νῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν θρήνοις τε κ᾽ ἐν τραγῳδίαις, μὴ τοῖς δράμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῦ βίυ ξυμπάσῃ τραγῳδίᾳ κ᾽ κωμῳδίᾳ, λύπας ἡδονᾶς ἅμα κεράννυσι. *Ratio igitur nobis hac dictat, non modò in lamentationibus & in tragœdiis, neqe in fabulis tantùm, ſed in totius vita tragœdia atqe comœdia dolores voluptatibus immiſceri.* Palladas in *Antholog. l.* 1. *c.* 13.

Σκηνὴ πᾶς ὁ βίος, κ᾽ παίγνιον. ἢ μάθε παίζειν,
Τὴν σπουδὴν μεταθεὶς, ἢ φέρε τὰς ὀδύνας.
Scena eſt hæc vita & mimus: vel ludere diſcas,
Poſthabitis curis, vel crucière miſer.

Seneca *de tranqill. c.* 15. emendante Pinciano. *Nihil magnum, nihil ſeverum, nè ſerium qidem ex tanto apparatu. Singula, propter qa lati ac triſtes ſumus, ſibi-qiſqe proponat, & ſciat verum eſſe qod Bion dixit, omnia hominum negotia ſimilia mimicis eſſe.* Petronius in *Satyr.*

Grex agit in ſcena mimum. pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas incluſit pagina partes,
Vera redit facies, diſſimulata perit.

Qæ ex Petronio ubi lavdaverat Joannes Sarisberienſis, *policratic. l.* 3. *c.* 7. ſubjungit ipſe *c.* 8. *& qidem eleganti utitur ſimilitudine*; *qia ferè qicqid in turba profana multitudinis agitur, comœdia qàm rei geſta ſimile eſt. Militia, inqit, eſt vita hominis ſuper terram.* (Job. *c.* 7. *v.* 1.) *at ſi noſtra tempora propheticus ſpiritus concepiſſet, dicetur egregiè, qia comœdia eſt vita hominis ſuper terram. ubi qiſqe ſui oblitus, perſonam exprimit alienam.* Et mox: *Ferè totus mundus ex Arbitri noſtri ſententia mimum videtur implere, ad comœdiam ſuam qodammodo reſpiciens*; *& qod deterius eſt, eò uſqe comœdia ſua inſiſtunt, ut in ſe, cùm opus fuerit, redire non poſſint. In eo tamen vita hominum tragœdiæ qàm comœdiæ videtur eſſe ſimilior, qòd omnium ferè triſtis eſt exitus, dum extrema gaudii luctus occupat. aut ſi nomen comœdia gratioſius eſt, non duco contentionis ſumem, dùm conſtet inter nos, qòd ferè totus mundus, juxta Petronium, exercet hiſtrionam. Hujus itaqe tam immenſæ, tam mirabilis & inenarrabilis tragœdiæ vel comœdiæ theatrum, qo peragi poſſit, ei mirabiliter coaqatur. tanta eſt area ejus qantus & orbis. difficillimum eſt, ut qiſqam vel admittatur excluſus, vel emittatur incluſus, dum carnis gerit luteum indumentum.* Ubi tamen, qod obiter adnotem, fruſtrà ſunt, qi qaſi teſſellas Petronianas inter Arbitri fragmenta extrudunt, & obtrudunt nobis iſta, *Totum ferè mundus numerum* (ità illi legunt) *implet*: &, *Ferè totus mundus exercet hiſtrionem.* neqe enim Petronii iſta ſunt, ſed Sarisberienſis ex Petronii carmine ſenſus iſtos elicientis. Lipſius item ipſe, *de conſtanc. lib.* 1. *c.* 8. *Mundus univerſus exercet hiſtrionam, ait Arbiter. certè hîc.* Cavtiùs Bavdius, *de induc. Belg. lib.* 2. *Totum orbis terrarum exercet hiſtrioniam, ait facetus qidam ſcriptor. certè nuſqam magis ſcena & populo ſervitur qàm in actionibus Magnatum, ubi qò plùs pompæ & oſtentationis apparet, eò minùs ſolida veritatis ſubeſt.* Potuit *faceti ſcriptoris* nomine Joannem noſtrum intelligere, qi *policraticon* ſuum, *de nugis curialium*, inſcripſit. Rem ipſam Polybius planè ſuggerit *hiſtor. lib.* 3. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρμοζόμενοι κ᾽ συνυποκρινόμενοι, τοιαῦτα κ᾽ λέγουσι κ᾽ πράττουσι πάντες. ὅστε δυσθεώρητον εἶναι τὸν ἐκάστου προαίρεσιν, κ᾽ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. *Ferè enim mortales rebus præſentibus ſeſe accommodantes, nimiúmqe unà cum aliis agentes, ea dicunt faciúntqe, ut ex factis dictiſve ſingulorum mentem animúmqe cognoſcere apprimè ſit difficile, verſtáſqe plerúmqe tenebris obtecta deliteſcat*, perſonâ nimirum, qam gerit unuſqiſqe, obvelatâ. qò & illud P. Syri,

Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.

Lucianus in *Necyomant. pag.* 335. Δοκεῖ μοι ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος πομπή τις μακρὰ προσοικίσαι. χορηγεῖν δὲ κ᾽ διαλάττειν ἔοικεν ἡ τύχη, διάφορα κ᾽ ποικίλα τοῖς πομπεύσι σχήματα προσάπτουσα. τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα ἡ τύχη, βασιλικῶς διεσκεύασε, τιάραν τε ἐπιθοῦσα κ᾽ δορυφόρους παραδοῦσα, κ᾽ τῷ κεφαλῷ στέψασα τῷ διαδήματι. τῷ δὲ, οἰκέτης σχῆμα περιθήκε. τὸν δέ τινα καλὸν ὄντα ἐκόσμησε, τὸν δὲ ἄμορφον κ᾽ γελοῖον παρεσκεύασε. παντοδαπὴ γὰρ, ἔοικε, δεῖ γενέσθαι τὴν θέαν. πολλάκις δὲ διὰ μέσης τῆς πομπῆς μεθίσαλε τὰ ἐναντία σχήματα, ἐκ ἐῶσα ἐς τέλος διαπομπεῦσαι, ὡς ἐτύχθησαν. ἀλλὰ μεταμφιέσασα, τὸν μὲν Κροῖσον ἀνάγκασε τὴν τῦ οἰκέτου κ᾽ ἐκμαλάττε σκευὴν ἀναλαβεῖν, τὸν δὲ Μαιάνδριον, τίνες ἐν τοῖς οἰκέταις πομπεύσετε, τὴν Πολυκράτους τυραννίδα μετενέγκασ. κ᾽ μέχρι μέν τινος εἶασε χρῆσθαι τῷ σχήματι. ἐπειδὴ δ᾽ ὁ τῆς πομπῆς καιρὸς παρέλθῃ, τηνικαῦτα ἔοικεν ἀποδῦς τὴν σκευὴν, κ᾽ ἀποθεσάμενος τὸ σχῆμα μετὰ τῦ σώμα-

νεσζ, καὶ ὅτι φέρουσιν αὐτὰ καὶ οἱ κεκραγότες, [a] Ἰὼ Κιθαιρών. καὶ λέγεται δὲ ἴνα ὑπὸ τῶ τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως. ἔοικεν ἔστιν ἐκεῖνο μάλιστα.

[b] Εἰ δ' ἐμελήθην ὑπ' θεῶν καὶ παιδὸς ἐμοῦ,
Ἔχει λόγον καὶ ταῦτα.

Καὶ πάλιν,

[c] Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐκὶ θυμοῦσθαι.

Καὶ,

[d]* Βίον θερίζειν, ὥστε καρπίμων στάχυν.

καὶ ὅσα τοιαῦτα. μὴ ἡ τῶν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη, [e] παιδαγωγικὴν παρρησίαν ἔχουσα, καὶ τῆς αὐτοφίας τὸν ἀχρήστως δι' αὐτῆς τῆς βωμολοχίας ὑπομιμνήσκουσα. πρὸς οἷόν τι καὶ Διογένης παυτὶ παρελάμβανε. μετὰ ταῦτά τις ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, * ἢ καὶ ὀλίγον ἐπὶ τῶν ὑπ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη, ἐπίσησον.

[a] *Tragic. N. Q. apud Arrian. Epict. l. 1. c. 24.*
[b] *L. 7. §. 41.*
[c] *Ibid. §. 38.*
[d] *Evrip. Hypsip. Ibid. §. 40.*
* *Bion.*
[e] *Inf. §. 18.*
* *ἢ.*

transfigi, & qod perferant ea etiam illi qi exclamant, *Eheu, Citharon.* & revera dicuntur à dramaticis poëtis utiliter nonnulla. qale illud eſt imprimis;

Si me meóſqe liberos Dii negligunt,
Hujus etiam conſtat ratio.

Et rurſus,

Nam nevtiqam hominem rebus iraſci decet.

Et,

Spicas velut frugiferas, ſic vitam meti.

& cætera qæ ſunt ejuſmodi. Tragœdiæ ſucceſſit vetus comœdia, qæ libertate magiſtrali inſtructa, nec obliqâ ſed diſertâ oratione uſa, faſtum dejicere non ineptè ſatagebat: qo fine & Diogenes ex his qædam adhibuit. conſidera & qæ deinceps fuerit media comœdia, & qorſum tandem introducta ſit nova, qæ in inimicum artificium pavlatim

defluxit.

ANNOTATIONES.

μαλος, ὥσπερ ἦν πρὸ τοῦ γίγνεσθαι, οὐδὲν τῶ πλησίον διαφέρον. A *λεμένον, ἡ τραγῳδίας, ὡς Κιθαιρὼν, ὑποκείμενον, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἀνακείμενον δράματος. Hic eſt mons Deo dilectus, qi non tragœdiis, qemadmodum Citharon, argumentum dedit: ſed eſt dedicatus veritatis actibus.*

Λέγεται δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως] Dio Pruſæus *Orat.* 18. *p.* 255. Πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν, ὅσα ἀπὸ τούτων χρήσιμα. *At multum ſanè negotii eſſet dicere, qanta ex his haurire qeant utilia.* De Epicharmo Theocritus *Epigr.* 17.

Πολλὰ γὰρ ποτλὰν ζωὰν τοῖς παισὶν ὄπτε χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ. ——
Multa enim ad vitam pueros docuit utilia:
Magna gratia illi habetur. ——

B Flaccus *l.* 2. *Ep.* 1.

Os tenerum pueri balbúmqe poëta figurat:
Torqet ab obſcænis jam nunc ſermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Aſperitatis, & invidiæ corrector, & iræ.
Rectè facta refert: orientia tempora notis
Inſtruit exemplis: inopem ſolatur, & ægrum.

Idem in Arte:

Sic etiam fidibus voces crevere ſeveris,
Et tulit eloqium inſolitum facundia præceps:
Utilióqe ſagax rerum, & divina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

Et rurſus:

Omne tulit punctum qi miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando paritérqe monendo.

Deniqe;

Aut prodeſſe volunt, aut delectare poëta,
Aut ſimul & jucunda & idonea dicere vita.

Vide Plutarchum *de leg. Poet.* & Hugonis Grotii *prolegom. ad dicta Poet. Stobæana.*

Εἰ δ' ἠμελήθην] Vide *ad l.* 7. §. 41.

Τοῖς πράγμασιν] *Ibidem* §. 38.

Βίον θερίζειν] *Ibidem* §. 40.

Μετὰ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη] Flaccus *art. poët.*

Succeſſit vetus his comœdia, non ſine multa
Laude. ——

Παιδαγωγικὴν παρρησίαν ἔχουσα] Fabius, *lib.* 10. *c.* 1. *Antiqa illa comœdia, fœcundiſſima libertatis, inſectandis vitiis pracipua.* & *l.* 12. *cap.* 2. *Liberrimum genus hominum Comici veteres.*

—— *Sed in vitium libertas excidit & vim*
Dignam lege regi. ——

Flaccus *arte.* qem & vide *Epiſt.* 1. *l.* 2. Vis illius ideam? ha- E beas à Julio Scaligero *poëtic. l.* 3. *cap.* 97. *Veteris comœdia argumenta omnia falſa, feſtiva, mordacia, maledica: ut qocunqe verbo pronunciato, illico capiatur occaſio ad aliqid ſubſannandum.*

Δι' αὐτῆς τῆς ἐνθυμήμοσύνης] dum non obliqè, ſed diſertâ, directâ, exertâ oratione uſa, homines palàm perſtringebat.

Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα] De *media comœdia*, qæ choro duntaxat amoto, qi libertati, an licentiæ potiùs, mordaci ac maledicæ præcipuè attributus fuerat, à veteri, qam proximè eſt ſecuta, diſtabat maximè: unde Flaccus,

—— *lex eſt accepta, chorúſqe*
Turpiter obticuit, ſublato jure nocendi.

déqe nova, qæ huic ſucceſſit eâdémqe multò caſtigatior extitit, videri poterit Julius Scaliger *poëtic. l.* 1. *c.* 7.

Ἡ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὸν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη] Vitioſa ſcriptura non animadverſa, interpretationum portenta qædam hoc loco procudit. præcedentia illa, τίς ἡ μέση, (qam lectionem editio utraqe agnoſcit, ſed interpres neyter expreſſit)

&

defluxit. (nam & ab istis utilia dici nonnulla, nemo est qi nesciat.) sed & qo spectet totum hoc poesios hujusmodi & fabularum agendi institutum.

§7. Qàm liqidò compertum habes, nullum aliud vitæ institutum ad philosophandum magìs esse idoneum, qàm hoc in qo jam versaris?

§8. Ramus à ramo cui proximè adhæsit abscissus, non potest non à stirpe totâ abscindi. ad eundem modum ergò & homo ab homine qovis rescissus, communitate totâ excidit. porro ramum alius abscindit; homo verò se ipse à proximo suo separat, dum eum odit & aversatur: nec advertit interim, qòd unà semet à societatis hujusce conditore Jove indultum sibi habet, qòd ei liceat denuo coalescere, cui priùs adhæserat, & ad universi complementum locum recuperare suum. qanqam hoc freqentiùs si fiat, dissociatio istiusmodi & difficiliùs resarcitur, & restitutio ægrè procedere con-

ὅλη μὲν γὰρ λέγει) καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα, οὐκ ἀγνοεῖται. ἀλλὰ ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τῆς τοιαύτης μιήσεως καὶ δραματοργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκόπον ἀπίβλεψε.

§. 7. Πῶς ἐναργὲς προσπίπτει, τὸ μὴ εἶναι ἄλλῳ βίῳ ὑποθήσειν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν ἔτως ἐπιτήδειον, ὡς τούτῳ ἐν ᾗ νῦν ὢν τυγχάνεις;

§. 8. [a] Κλάδος ἕ προσοχῆς κλάδῳ ἀποκοπείς, ἃ δύναται μὴ καὶ ἕ ὅλῃ φυῇ ἀποκεκόφθαι. ἔτω δὴ καὶ [b] ἄνθρωπος, ἐνὸς ἀνθρώπῳ ἀποσχισθεὶς ὅλης τῆς κοινωνίας ἀποπέπωκε. κλάδον μὲν ἄν ἄλλος ἀποκόπτει. [c] ἄνθρωπος ὃ αὐτὸς ἑαυτὸν ἕ πλησίον χωρίζει, μισήσας καὶ * ἀποξενώσας. ἀγνοεῖ δ' ὅτι καὶ ἕ ὅλης πολιτεύματος ἅμα ἀποτέτμηκεν ἑαυτόν. πλὴν ἐκεῖνό γε δῶρον ἕ συνησαμένῃ τῷ κοινωνίᾳ Διός. [d] ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι τῷ προσοχεῖ, καὶ πάλιν ἕ ὅλῳ συμπληρωτικοῖς * γίνεσθαι. πλεονάκις μέντοι γινόμενον τὸ καὶ τῷ τοιούτῳ ἀμείρεσιν, δυσέκνωτον καὶ δυσαποκαθίστατον προχωρεῖν

a L.2.§.16. l. 8.§. 34.
b L.5.§.8.
c L.4.§.29. Inf.§.9.20. * ἀποστρ.
d L.8.§.34. * -φύσαι Jun.

ANNOTATIONES.

& πρὸς τί ποτε, satis monere poterant, continuandam esse sententiæ seriem ac tenorem ad illud usque ἐπίσηον, qo ea clavditur. Verùm obturbabat ἢ istud, qod spiritu tantùm mutato, vel adscito, si ἢ extuleris, tam proclivia deinceps futura sunt omnia, qam est imber ipse cùm pluit. *Post ista*, inqit, *qanam media fuerit comœdia, & nova qo fine introducta sit; qa paulatim ad mimicum artificium deflexit, consideres. nam & istic utilia etiam deprehendi posse nemo nescit.* Julius Scaliger *poët. l.* 1. *c.* 10. *Sublato choro, introducti qi modos facerent, qòd omnia gesticulatione imitarentur, Mimi nominati. tantùm potuit aptior atqe expressior actio, ut generis nomen, qod erat poesεῶς universa, ipsi soli sibi vendicarent. hoc in lusu cùm postea qadam impensiùs populo placuissent, avsi sunt seorsim suis avspiciis qam commoverant expectationem sustinere, atqe in eo laudem qærere, & artificis propterea nomen vendicare. Hos Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qi in eo genere excelluere: & planipedes ob eam causam, qòd cothurno tragici, socco autem comœdi pedes induebant; ipsi autem nudis pedibus agebant. Hujus definitio proportionem habet cum comœdia, qa ipsius parens exstitit, cui inter actus apponi cùm esset solita, ex ea extractà atqe assertà servitute, justum sibi poëma fecere. Est igitur Mimus, poëma qodvis genus actionis imitans, ità ut ridiculum faciat. Cicero tamen Ethologos cùm vocat à moribus qos exprimerent, ridiculi rationem non admiscuit. Sunto igitur duo genera, qa etiam vicatim & oppidatim per universam Galliam mirificis artificibus circumferuntur, Morale & Ridiculum. Horatius negat esse pulcra poëmata, nam & veri Mimi proprium est, qadam sordida ut affectet.* hæc ille. Salmasius *ad Solin.* ubi *Mimos* peculiariter sic dictos à *fabulis comœdiâ* scilicet & *tragœdiâ* disterminat (qo modo & *Mimos* à *comicis fabulis* & *tragicis historiis* distingvit Lactantius *l.* 6. *c.* 20.) ad hunc locum respiciens; *Mimos*, inqit, *in locum comœdia successisse scribit Marcus. & sanè qas hodie agunt, & vocant Itali comœdias, Mimi sunt & Planipedes verius qàm comœdia. personas tantùm habent ex comœdia.* Apulejus *florid.* 1. *Cumprimis hoc spectandum, qid in theatro deprehendas. nam si Mimus est, riseris; si funirepus, timueris; si comœdia, faveris; si Philosophus, didiceris. Mimi* ergò *ridiculi.* habent affatim qod rideas. sed & qod discas, exhibent: qod Marcus mox monuit. Neqe verò ego cum illustrissimo viro *ethologum* & *ridiculum Mimi genera duo* constituerim, sed pro affectionibus *Mimi* duabus habuerim: cùm *ridiculum* in *Mimis* perpetuum fuerit. qod & Horatius ipso illo, qem is attigit, loco subindicat, *serm. l.* 1. *sat.* 10. qi ubi dixerat,

— nam sic
Et Laberi mimos, ut pulcra poëmata mirer.

Subjunxit.

Ergò non satis est risu diducere rictum
Auditoris. ----

qod est *Mimorum* scilicet. unde & Arbiter *partes ridendas Mimis* tribuit. Qin nec id Cicero ipse siluit: cujus hæc sunt, *de orat. l.* 2. verba, *Atqe ità est totum hoc ipso genere ridiculum, ut acutissimè tractandum sit. Mimorum est enim ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscœnitas.* Hinc est qod Naso, *trist. l.* 2. dixit,

— imitantes turpia Mimos.

Et,

Mimos obscœna jocantes.

Cæterùm aliud est ab eo qod Marcus hîc, illud Maximi Tyrii *Orat.* 21. Ἡ μὲν παλαιὰ μοῦσα, χοροὶ παίδων ἦσαν καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργάται κατὰ δήμους συνιόντες, ἅρτι ἀμητοῦ καὶ ὀπώρας κομιζόμενοι, ἄσματα ᾄδοντες ἀυτοσχέδια. μετατιθεῖσα

A δὲ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τίχνην ἀκριβεστέραν καὶ ἐν σκηνῇ καὶ θεάτροις, ἀρχὴ τῆς περὶ τοὺς ἀνδριάντας ἀυλητῶν πλημμελείας ἐγένετο. *Antiqa Musa nihil aliud qàm chori puerorum virginumqe erant, & agricolæ in populos divisi, qi adhuc à semente sua & messe sordidi, incomposita qadam & extemporanea canebant carmina. Ab his qum animus ad scenicam paulatim, & theatralem artem, qa res voluptatem prorsus habet insatiabilem, deflecteret, hoc corrumpendæ fuit reipublicæ principium.* Malo tamen ascribitur, qod uterqe dixit. Illud tantùm adjicere liceat posse apud nostrum conjunctim legi, τὴν ἐκμιμήσεως φιλοτεχνίαν. nam & ἐκμιμεῖσθαι dici solet, qod *actione mimicâ* repræsentatur.

Λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα] Ità Seneca *Epist.* 8. B *Qàm multa poëta dicunt, qæ à Philosophis aut dicta sunt, aut dicenda? non attingam tragicos, aut togatas nostras; habent enim ha qoqe aliqid severitatis, & sunt inter comœdias & tragœdias media: qantum disertissimorum versuum inter Mimos jacet? qàm multa Publii non excalceatis, sed cothurnatis dicenda sunt? & de tranqill. c.* 11. *Publius tragicis comicisqe vehementior ingeniis, qoties mimicas ineptias, & verba ad summam caveam spectantia reliqit, multa habet cothurno, non tantùm sipariss, fortiora.*

Πρὸς τίνα ποτὲ] *qemnam finem respicit?* Xylander. *Ad qem alium scopum, qàm qem diximus?* Casavbonus. ut πρὸς τίνα C [ἄλλον] legisse videatur. mihi non erotematicè, sed enunciativè efferri videtur, & sententia prior continuari; considera qem finem totum hoc scenicum institutum aspiciat.

§. 7. Τὸ μὴ εἶναι ἄλλῃ βίᾳ ὑπόθησιν] De qonam vitæ genere loqatur hoc loco Marcus, havd satìs liqet. forsan & nullum certum vitæ institutum designatum volebat, sed hoc monitum duntaxat, statum præsentem, qicunqe tandem is existat, esse cuiqe ad Philosophiæ vel studium vel exercitium eidem maximè idoneum.

§. 8. Οὐ δύναται μὴ τῇ ὅλῃ φυτῇ ἀποκεκόφθαι] Ramus à ramo cui adnascitur avulsus, à toto plantæ corpore divellitur. ità qi à Christi corpore divellitur, *nec caput ipsum tenet*, D ut Apostolus loqitur *ad Col. c.* 2. *v.* 19. *Non potest concordiam habere cum Christo, qi discordare voluerit cum Christiano.* Augustinus *de verb. Dom. conc.* 57.

Ἄνθρωπος δὲ ἑαυτὸν χωρίζει] Ità *l.* 4. §. 29. Ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀποσχίζων. *Qi animam propriam abscindit.* & *l.* 8. §. 34. Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν. *Revulsum qodammodo abjecisti te.* & Judas Apostolus *Ep. v.* 19. Οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτούς. *Hi sunt qi seipsos segregant.* de qibus Avtor *ad Hebr. c.* 10. *v.* 39. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν. *At nos non ii sumus qi nos subducamus ad exitium.* alioqi τίς χωρίσει; *Qis nos separabit?* Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 35. Οὐ τις κτίσις ἑτέρα. *Neqe ulla res alia condita, ibidem v.* 39. E

Ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι] Vide *ad l.* 8. §. 34.

Καὶ πάλιν τῷ ὅλῳ συμπληρωτικοῖς γίνεσθαι] D. Junius συμπληρώματος mavult. utrumvis constare poterit. Epicurus *Epist. ad Menac.* Τὸ συνεθίζειν ἐν ταῖς ἁπλαῖς καὶ οὐ πολυτελέσι διαίτοις, ὑγιείας ἐστὶ συμπληρωτικόν. *Simplicibus & non magnificè paratis cibis assvescere salubritatis efficiens est.* Marcus ipse *l.* 9. §. 23. Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικῇ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ. οὕτω καὶ πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. *Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitutus: ita actio tua qavis ad vitam ejusmodi consummandam referatur.* F

Δυσέκνωτον καὶ δυσαποκαθίστατον] vocabulum hoc posterius more Stoico coagmentatum, parùm freqens & durioris analogiæ. Illustrat avtem locum hunc Plutarchi illud *de frat. dilect. pag.* 481. *C.* Μεγάλης μὲν γὰρ φιλίας μεγάλην διαλύσεως ἴνοιαν καὶ

χωρῶν πιεῖ. ὅλως τε οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος ὁ αὐτὸς ἐκ τῆς ῥιζῆς συμβλαστήσας, καὶ σύμπνους συμμείνας, τῷ μέν τινι ἐπιτυχὼν ἐνεκεντρίσθη. ὃ, εἴ τις λέγοι οἱ φυτουργοί, * ὁμοθαμνεῖν μέν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

* ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν Boot. ὁμοσωματεῖν Salm. ὁμοσχηματεῖν f.

§. 9. Οἱ ἐπιτάμνοντες καὶ κωλύοντί σε τὸν ὀρθὸν λόγον, ὥσπερ [a] ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποτρέψαι σε οὐ δυνήσονται, οὔτως [b] μηδὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας ἐκπεσεῖτωσαν. ἀλλὰ φύλαττε ἑαυτὸν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ μόνον ἐπὶ [c] τῆς ὀρθῆς κρίσεως καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ [d] τῆς πρὸς τὰς κωλύειν ἐπιχειρούσας, ἢ ἄλλως δυσχεραίνούσας πρόσῳ. καὶ γὰρ [e] ἕτοι ἀδύνατοι, τὸ χαλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ [f] τὸ ἀποστῆναι τῆς πράξεως, καὶ ἐνδεῖναι καταπλαγέντα. ἀμφότεροι γὰρ ἐπίσης [g] λιποτάκται, ὁ μὲν ὑποστείλας, ὁ δὲ [h] ἀλλοτριωθεὶς πρὸς τὴν φύσιν [i] συγγενῆ, καὶ [k] φίλον.

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἀδημία φύσις τέχνης. καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται. εἰ δὴ ἔστι, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων τελειοτάτη καὶ συνεληλιθυῖα τάτη φύσις, οὐκ ἂν ἀπολείποιτο τῆς τεχνικῆς ἀμηχανίας. [l] πᾶσαι δὲ γε τέχναι τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν τοῦ χείρω πεποίηνται. οὐκοῦν καὶ [m] ἡ κοινὴ φύσις. καὶ δὴ ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης, ἀπὸ ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται. ἐὰν γὰρ τηρῇ τὰ

1 L. 7. §. 55.
m L. 5. §. 16.

ſvevit. omnino deniqe non pariter ſe habent ſurculi duo, qorum alter à prima germinatione cohæſit, & cum ſtirpe reliqa conſtanter qaſi conſpiravit; alter poſt abſciſſionem inſertus eſt: qem plantarum cultores dicere ſolent, *confruticari* qidem, ſed non *configurari*.

§. 9. Qi ad rationis rectæ normam progredienti obſiſtunt tibi, ſicut à rectè agendo avertere te neqeunt, ità nec benevolum erga illos affectum excutiant tibi. ſed ad utrumqe horum teneas te, ut & in judicio actionéqe conſtanti perſiſtas, & in manſvetudine erga illos, qi vel impedire te conantur, vel alio modo qopiam moleſti tibi ſunt. etenim tam hoc imbecillis eſt animi, ſuccenſere iſtis, qàm ab actione deſiſtere, & conſternatum ſuccumbere. uterqe enim ex æqo ſtationis deſertæ reus eſt, & qi metu perculſus, & qi naturâ cognatum ſibi atqe amicum fuerit averſatus.

§. 10. Nulla natura arte inferior eſt. naturam enim imitantur artes. hoc ſi datur, ſeqetur, naturam eam qæ eſt conſummatiſſima, cæteráſqe omnes in ſe complectitur, artificis ſolertiæ nevtiqam concedere. atqi in artibus omnibus deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ fiunt? à communi ergò natura hoc idem fit. atqe hinc ſanè juſtitia oritur: ab hac verò reliqæ naſcuntur virtutes. neqe enim

qod

ANNOTATIONES.

καὶ φιλίαι. ὅθεν εὐδὲ ῥᾳδίως ἄνθις ἐνδέχονται διαλύσεις. ὥσπερ γὰρ τὰ συμπαγέντα, κἂν χαλάσῃ τὸ ἐχέκολλον, ἐνδέχεται πάλιν δεθῆναι καὶ συνελθεῖν. συμφυῆς δὲ σάρκωσις ῥηγνύμενον ἢ σχισθέν, ἔργον ἐστὶν κάλλιστον ἑνοῦν καὶ σύμφυσιν. ὥστε αἱ μὲν ὑπὸ χρείας συνημμέναι φιλίαι, κἂν διασῶσιν ὡς χαλεπῶς ἄνθις ἀναλαμβάνουσιν. ἀδελφοὶ δὲ τῷ κατὰ φύσιν ἐκπεσόντες ἢ τοι ῥᾳδίως συνέρχονται. κἂν συνέλθωσι, φυσικὸν καὶ ὑποπλοῦν ἅλῃ αἱ διαλύσεις ἐφίλουν. *Quippe magnas oportet eſſe cauſſas, qa magnam benevolentiam amicitiamqe diſſipent: unde fit, ut non facilè ſit locus reconciliationi. Nam ſicut qa compacta ſunt, etiam glutine ſoluto rurſus colligari ac coire poſſunt: corpus autem qod natura univit, ſi rumpatur aut ſcindatur, difficulter glutinari, aut rurſum poteſt coaleſcere: ita qas uſus contraxit amicitias, ea diſcidio accidente nullo negotio redintegrantur. Fratres, ubi naturali amore exciderunt, neqe in gratiam facilè redeunt, & reconciliatio ſemper cicatricem ſordidam, ac latente malo infectam retinet.* qod Medius Sycophanta dicere ſolebat, κἂν διαφανίσῃ τὸ ἕλκος, ἡ οὐλὴ μένει. *etiamſi vulnus coierit, manet tamen cicatrix*, qaſi veſtigium qoddam vulneris etiam coaliti. οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος, *non omnino pariter ſurculus ſeſe habet*, inqit Marcus iſtic. Qod autem de fratribus ac cognatis Plutarchus, idem de omnibus in univerſum hominibus Marcus; qia *συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν, cognatum eſt rationale omne. l. 3. §. 4. & infrà §. 9.*

Ὁμοθαμνεῖν μὲν μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.] Non poſſum Xylandro iſtic aſſentiri, qi verbis illis, ὅτι λέγουσιν οἱ φυτουργοί, omiſſis, reddidit; *Oportet igitur in eadem arbore eſſe, etſi non idem cum omnibus ſentias.* ſed nec Caſavbono, qi contra qàm editor etiam Lugdunenſis clavſulam hanc ab antegreſſis divulſam, periochæ inſeqenti præfixit. Ruſticorum dictum vulgare, ſed depravatum, opinor. qid enim ὁμοδογματεῖν fuerit ad plantas tranſlatum? nam de hominibus, prout Marcus ipſe *l. 9. §. 3.* uſurpatum, qid velit, qis neſcit? D. Bootius ſuſpicatur poſſe ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν legi, ut ſit, *ſimul fruticari, ſed non ſimul creſcere*; vel *ſimiliter affici*. D. Salmaſius ὁμοσωματεῖν mavult. *Ramus*, inqit, *qi corpore ſua arboris avulſus aut reciſus, ut inſeratur in aliam, nunqam unum corpus facit cum illa arbore cui inſeritur, qamvis partem faciat fruticis, & ſimul cum eo fruticet.* In re ferè deſperata tentemus & nos aliqid; etiamſi Hippocrates in arte vetet, περὶ τῶν ἀηκίστων οὐκ ἔστι προσγυμνάσαι. Ego nihil ſcripturam vulgatam propius comminiſci poſſum, qàm ὁμοσχηματεῖν. ut ſit, *pariter fruticari, ſed non configurari*; non figuram ſpeciémqe eandem cum ramis reliqis obtinere. ſiqidem inſitorum cum ſtirpe reliqa coalitio non ſine cicatrice fieri ſolet. τὸ ὁμοσχηματεῖν eâdem analogiâ, qâ τὸ ὁμοδογματεῖν dictum; eâdem ſententiâ, qâ ὁμοιοσχημονεῖν, Ariſtoteli *problem. l. 2. q. 5.* ſi qis probabilius aliqid afferre poterit; ei ego lubens conceſſerim.

§. 9. Εὐαθεῖς κρίσεως καὶ πράξεως] vide *ad l. 5. §. 18. & l. 6. §. 10.*

Πρόσῳ] vide *ad l. 9. §. 11. 42.*

Καὶ γὰρ τοῦτο ἀνθρώπου τὸ χαλεπαίνειν] ità *infrà §. 18.* Οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν. *Iraſci haud virile eſt.*

Λιποτάκται] & δραπέται. *l. 2. §. 25.*

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἀδημία φύσις τέχνης] Arte ſiqidem nullâ natura vincitur. Ariſtoteles *Ethic. l. 2. c. 1.* Οὐδὲν τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται. οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος, οὐκ ἐθισθήσῃ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥίπτων. οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω. οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθισθείη. *Nihil eorum, qa naturâ fiunt, aſſveſcere aliter poteſt, ut lapis, cum naturâ deorſum feratur, nunqam ſurſum ferri aſſveſcet, neqe ſi millies qispiam eum ſurſum projiciendo velit aſſvefacere: neqe ignis deorſum ferri: neqe aliud qippiam aliter qam naturâ comparatum ſit, unqam aſſveſcet.* Seneca *Epiſt. 11. Rerum naturam ſapientia ſub imperio non habet. qacunqe attribuit conditio naſcendi, & corporis temperatura, cùm multùm diúqe ſe animus compeſuerit, barebunt.* ſcilicet,

— culturâ natura potentior omni.
Quam licèt expellas furcâ tamen uſqe recurret.

utì Flaccus *l. 1. Ep. 10.* utpote qæ ſit *fixa, & mutari neſcia.* Juvenalis *Sat. 13.* Proinde, *Repugnante naturâ, qalibet cedit induſtria.* Caſſiodorus *l. 4. Ep. 38.* Nec fortior ergò ars naturâ, nec præſtantior etiam; cùm illa ſit Creatoris opus, iſta creaturæ.

Αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται] Theophraſtus *de cauſſ. plant. l. 2. c. 25.* Ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. *Omnis ars imitatur naturam.* & Aphrodiſienſis *problem. l. 1. q. 90.* Seneca *Ep. 65. Omnis ars imitatio eſt naturæ.* ſed & ἰατρὸν medicum, τῆς φύσεως ὑπηρέτην καὶ μιμητὴν, *naturæ miniſtrum ac imitatorem* dixit Hippocrates, teſte Galeno *de dogm. Hip. & Plat. lib. 9. cap. 8.*

Τῶν κρειττόνων ἕνεκεν τὰ χείρω] vide *l. 5. §. 16. & l. 7. §. 55.*

Ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης] Hoc enim jus fáſqe exigere videtur, ut præſtantioribus deteriora inſerviant. Καὶ δίκαιον, καὶ δεῖ τὸ μὲν ἄρχεσθαι, τὸ δὲ ἄρχειν, ἢ πεφύκασιν ἀρχήν. *Convenit alium imperare, alium parere eo imperio, qod innatum eſt.* Ariſtoteles *polit. l. 1. c. 6.* qem viſe prolixiùs iſtud ibidem diſceptantem. ſed & *ad l. 7. §. 55.*

Ἀπὸ δὲ τῆς ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται] Polus Pythagoricus *de juſtit.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 9.* Δεικτέον μοι τὴν δικαιοσύνην μητέρα τε καὶ τιθασὸν τῶν ἄλλων ἀρετῶν προσηκοῦσαν. ἅτε γὰ ταύτας ὅτι σώφρονα, ὅτι ἀνδρεῖον, ὅτι φρόνιμον εἶόντι εἶναι. *Juſtitia videtur mihi mater & nutrix cæterarum appellanda. Nam ſine illa neqe temperantem, neqe fortem, neqe prudentem eſſe qenqam fieri poteſt.* Julianus Imperator *orat. in Conſtant. 2.* etiam *pietatis matrem* vult eſſe *juſtitiam.* Ἔστι γὰρ ὁσιότης τὶς δικαιοσύνης ἔκγονος. Jamblychus *Ep. ad Anatol.* Τὴν δικαιοσύνην, αὐτὸ τὸ τῶν ὅλων ἀρετῶν τίλος, καὶ τὸν συναγωγὸν αὐτῶν συμπάντων, ἐν ᾗ δὴ πᾶσαι ἔνεισι συλλήβδην κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον. *Juſtitiam, omnium virtutum finem, & illarum omnium cumulum, qa omnes virtutes complectitur, juxta vetus proverbium.* παλαιὸν λόγον illum exhibet nobis Ariſtoteles de juſtitia *Ethic. Nicom. l. 5. c. 1.* Ἡ δικαιοσύνη ἀρετή μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις δοκεῖ κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ

qod eſt juſtum æqúmqe ſervabitur, ſi vel ad res medias anxiè feramur, vel deceptu faciles & temerarii & inconſtantes fuerimus.

§. 11. Si, qarum perſecutio & fuga perturbat te, res eæ ad te non accedunt, ſed ad illas ipſe qodammodo accedis, cùm ipſæ interim immotæ maneant; judicium proinde tuum de eis qieſcat, eáſqe nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Uniformis prorſus eſt animæ ſphæra, cùm nec ad exterius qicqam ſe extendit, nec cum eodem ullo intùs concurrit, nec conſidit & comprimitur; ſed lumine illo illuſtratur, qo veritatem, tum rerum omnium cæterarum, tum & in ipſa ſitam, cernit.

§. 13. Contemnit me qiſqam? ipſe viderit. ego mihi cavebo, ne qid contemptu dignum vel egiſſe vel dixiſſe deprehendar. odit me qiſqam? ipſe viderit. at ego mitis eſſe ac benevolus cuiqe pergam; & huic etiam ipſi, errorem oſtendere promptus; neqe id contumelioſè, ne-

σεῖ τὸ δίκαιον, ἐὰν ἦτε [a] διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα, ἢ [b] ἐυξεπαπάτητοι καὶ προπωτικοὶ καὶ [c] μεταπιπτωτικοὶ ὦμεν. a Inf. §. 16. l. 9. §. 27. b L. 3. §. 9. c L. 5. §. 10.

§. 11. Εἰ [d] οὐκ ἔρχεται ἐπί σε τὰ πράγματα, ὧν αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ θορυβοῦσί σε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ αὐτὸς ἐπ' ἐκεῖνα ἔρχῃ. [e] τὸ γῦν κρίμα τὸ περὶ αὐτῦ, ἡσυχαζέτω, [f] κἀκεῖνα μένε᾽ ἀτρεμοῦντα, καὶ [g] ὅτε διώκων ὅτε φεύγων ὀφθήσῃ. d L. 4. §. 3. e L. 4. §. 39. f L. 9. §. 15. g L. 9. §. 1.

§. 12. [h] Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς, ὅταν μήτε ἐκτείνῃ ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ, μήτε συνιζάνῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπῃ, [i] ᾧ τὸ ἀληθευειν ὁρᾷ [k] τὰ πάντων, καὶ [l] τὸ ἐν * αὐτῇ. h L. 8. §. 41, 48. i L. 3. §. 15. k L. 8. §. 26. l Sup. §. 1. * αὐτῇ

§. 13. [m] Καταφρονήσῃ με τίς; ὄψεται. ἐγὼ δὲ ὄψομαι [n] ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσων ἢ λέγων ἐυρίσκωμαι. μισήσῃ; ὄψεται. ἀλλὰ ἐγὼ [o] ἥμημαι καὶ ἔυνους παντὶ, καὶ τύτῳ αὐτῷ. ἔτι μὲν [p] τὸ παροράμενον δείξαι, οὐκ [q] ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ m L. 5. §. 25, 32. n L. 10. §. 1, 32. o L. 4. §. 37 l. 7. §. 26. Sup. §. 9. p L. 5. §. 22. l. 10. §. 4. q Inf. §. 18. l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

ὅσ' ἴσμεν, ὅσ' ἐῶμεν ὕτω θαυμαστός. καὶ παροιμιαζόμενοί φαμεν.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἐστι.

Καὶ τελεία μάλιστα ἀρετή, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' ὐ μόνον καθ' αὐτόν. *Juſtitia virtus quidem eſt perfecta, non abſolutè tamen, ſed ad alterum, ut propter ea ſæpe juſtitia virtutum præſtantiſſima eſſe videatur: & neqe heſperus, neqe luciſer ſit adeo admirabilis. Adde, qod in proverbio dicimus:*

Juſtitia in ſe virtutes complectitur omnes.

Ac perfecta qidem maximè eſt, qia perfecta virtutis eſt uſus: perfecta autem qia qi eam habet, non ſolum ſecum, ſed cum altero virtute uti poteſt. Qod ipſum & aliâ ratione adfirmat *Ethic. magn. l. 1. c. 34.* & *Eudem. l. 4. c. 1.* Δοκεῖ ὐ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ εἶναι. οἱ γὰρ δίκαιοι μόνοι ἐισιν ἃ ὁ νόμος κελεύει ποιεῖν. ὁ δὲ νόμος τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττειν. ὁ ἄρα τοῖς καλῶς νόμον δικαίοις ἐμμένων, τελείας σχεδαῖος ἂν. ὕστε ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, τελεία τίς ἀρετή ἐστιν. *Juſtitia videtur perfecta qadam eſſe virtus. Nam ſi juſta ſunt, qa lex facere præſcribit, lex autem qa ex omnibus virtutibus ſunt mandat: qi igitur ex lege juſtitia obtemperat, perfectam nanciſcitur probitatem. Proinde jus & juſtitia virtus qadam perfecta eſt.* qi locus in mendo non uno cubare videtur. Legendúmqe opinor. Ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ π. ἀ. κελεύει. vel πράττειν κελεύει. neqe enim lex ipſa facit, ſed facere jubet. tum noviſſima illa ſic reſtituenda videntur. Ὥστε τελείως σπουδαῖος ὁ δίκαιος. καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετή ἐστιν. Vide *infrà* ad §. 20.

Ἐαν ἦτε διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα] *Si vel rebus iis nimiùm tribuamus* Xylander. *Si vel mentes & affectus in iſtis figamus* Caſavbonus. nevter vocabuli vim ſatìs expreſſit. Verto, *Si ad iſta temerè anxiéqe feramur.* vide *ad l. 9. §. 27.*

Ἐυξεπαπάτητοι καὶ προπτωτικοὶ καὶ μεταπτωτικοὶ] vide *l. 3. §. 9.* & *l. 5. §. 10.*

§. 11. Οὐκ ἔρχεται ἐπί σε τὰ πράγματα] vide *ad l. 4. §. 3, 39.* & *l. 9. §. 15.*

Κἀκεῖνα ἀτρεμοῦντα μένε] iſta poſt ἔρχῃ interſerenda avtumo: qò dictionis ſeries feliciùs ac faciliùs fluat. Vide *infrà §. 16.*

Οὔτε διώκων, οὔτε φεύγων ὀφθήσῃ] *nec proſeqens, nec fugiens videberis.* i. e. nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς] vide *ad l. 8. §. 48.* & *ad l. 12. §. 3.*

Μήτε ἐκτείνῃ ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ] Membrum alterum omiſit Xylander. *neqe ad aliqid ſe extendit, neqe ſe contrahit* Caſavbonus. verùm τὸ συντρέχειν nuſqam, opinor, in eo ſignificatu reperitur, & hîc aliud planè ſonat. *nec ad exteriora prominet, nec cum eis intus concurrit,* ſive *conſentit.* qomodo Philo dixit, *de vita Moſ. l. 2.* Συντρέχοντα τοῖς πράγμασιν ὀνόματα ἑξεῦρον. *Nomina rebus concurrentia & conſentanea.* & Plutarchus in *Fabio.* Συνδραμεῖν ἅπαν τῶν λογίων πρὸς τὰς τύχας καὶ τὰς πράξεις. *Oracula cum rebus concurriſſe.* Et Cicero *Tuſcul. l. 1. Concurrant omnes plebeji philoſophi.* ut ſit iſtic τὸ συντρέχειν, idem qod τὸ συνηρέικειν. *l. 5. §. 26.* cum exterioribus ſive ſenſibus, ſive rerum ſpecie & pompa concurrere & conſentire. vide *l. 2. §. 12.* & *l. 6. §. 13.* & *lib. 7. §. 56. extremâ.*

Μήτε συνιζάνῃ] *neqe ſubſidit* Caſavbonus. qod eſt ὑφιζάνειν potiùs. qanqam & συνιζάνειν eo ſenſu qandoqe ſumitur. Ità enim Lucianus *ver. hiſtor. l. 1.* μαλακῶς ἐνδιδόντος τῷ πνεύματος καὶ συνιζάνοντος, *langvente ac ſubſidente vento.* qemadmodum Propertius dixit *Eleg. 8. ſubſidere ventos.* malim tamen cum Xylandro *contrahit ſe,* vel, ſi hoc mavis, *conſidit ac comprimitur.* qomodo συνίζειν καὶ συνθλίβεσθαι conjunxit Philo *de mund. immort. ad l. 4. §. 46.* adductus. & Galenus, Budæo referente, τὸ συνιζηκὸς τῶν πόρων ἀναπετασύειν, i. e. *poros compreſſos aperire,* dixit. & Aphrodiſienſis *probl. l. 2. q. 22.* Ἡ λύπη συνίζησιν ποιεῖ γενέσθαι τῶν σωμάτων, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς εἴσω ῥοπήν. *Dolor corporis contractionem ſive compreſſionem producit, dum anima ad interiora ſe ſubtrahit.* qod *l. 1. q. 31.* dixerat. Ἡ λύπη πύκνωσιν ἐργάζεται τῶν πόρων. *Triſtitia pororum denſitatem operatur.* Clemens *padag. l. 2. c. 2.* συνιζηκυίας τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ σῶμα. *compreſſo in pectus capite.* Plutarchus *Publicola pag. 103. E.* de figulino opere: Οὐκ ἔπαθεν, ὦ προσῆκε πάσχειν πηλὸν ἐν πυρὶ, πυκνοῦσθαι καὶ συνιζάνειν. *Qod lutum in igne ſolet, non eſt ſpiſſatum & conſtrictum.* nec obſtat, qòd τῷ αἴρειν, τὸ συνίζειν opponitur ab Ariſtotele *de reſpir. cap. 9.* ubi de infectis agens, ἐν αὐτῷ, inqit, τῷ ὑποζώματι, τῷ ἐμφύτῳ πνεύματι αἴροντι καὶ συνίζοντι, συμβαίνει πρὸς τὸν ὑμένα γίνεσθαι τρῖψιν. *Cùm enim in ipſo ſepto tranſverſo innatus ſpiritus attollitur & conſidet, accidit ad membranam fieri attritionem.* ſiqidem *compreſſionem* qandam & ibi deſignari, manifeſtum eſt. Zeno avtem referente Galeno, *de dogm. Hip. & Plat. l. 5. c. 1.* τὰ πάθη, *affectus* dixit eſſe ἐπιγιγνομένας ταῖς κρίσεσι συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε, καὶ πλήσεις τῆς ψυχῆς. *ſupervenientes judiciis contractiones, ſolutionéſqe, elationes & caſus animi,* qod noſtri mentem clariſſimè explicat.

Φωτὶ λάμπῃ] lumine illo, de qo Joannes *Evang. c. 1. v. 9.* Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον. *Erat lux illa vera, qa illuminat omnem hominem venientem in mundum.* ſed alios magis, alios minùs illuminabat illud & Marcum, etiamſi ſui neſcium; ſicut & Cyrum, etiamſi ſui ignarum robore idem accingebat. Eſajæ *c. 44. v. 5.*

Ὃ, τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ] vide *l. 3. §. 14.* & *l. 10. §. 26.*

§. 13. Ὄψεται] *viderit ipſe.* qaſi dicat, qid ad me? nihil ad me. illius, non meâ id intereſt. ità Seneca *de benefic. lib. 2. c. 14. Scio hoc illi non profuturum. ſed qid faciam? rogat. reſiſtere precibus ejus non poſſum. viderit. de ſe, non de me, qeretur.* vide *lib. 5. §. 25.* & *lib. 9. §. 27.* Seneca idem *Epiſt. 71. Si vis beatus eſſe, ſi fide bonâ vir bonus, ſine contemnat te aliqis.* & *Ep. 76. Ad honeſta vadenti contemnendus eſt contemptus iſte.*

Ἐγὼ δὲ ὄψομαι, ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον] Ità capiendum, qod Apoſtolus *Tito c. 2. v. 15.* Μηδείς σε περιφρονείτω. *Nemo te deſpiciat.* & Timotheo *Ep. 1. c. 4. v. 12.* Μηδείς σε τῆς νεότητος καταφρονείτω. *Nemo juventutem tuam contemnat.* qo loco ſic accipiendum ſeqentia docent; qibus monet ut conditionis ſuæ locique avtoritatem, vitæ ac converſationis puritate gravitatéqe tueatur. vide *l. 10. §. 32.*

Μισήσει; ὄψεται.] Epictetus *l. 3. c. 18.* Ψέγει τε ὁ δεῖνα. ὄψεται, πῶς ποιεῖ ἴδιον ἔργον. *Vituperat te. Ipſe viderit qemadmodum munus ſuum adminiſtret.* & *c. 10.* Οὐκ ἴδει ὕτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ὐ. ἀλλὰ τῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ὢν προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τῦτο γὰρ ἐμόν ἐστιν. ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τῦτο ὐδεὶς κωλύσαι δύναται. ἐκεῖνο κωλύσεται. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verùm hoc illi cura erit. Ego verò, utcunqe ille me tractavit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum: hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibebitur.*

Οὐκ ὀνειδιστικῶς] vide *infrà §. 18.* Ambroſius *de Offic. l. 3. cap. 16. Neqe monitio aſpera ſit, neqe objurgatio contumelioſa.* Epictetus *l. 2. c. 12.* Ὁ ὁδηγὸς ὅταν λάβῃ τινὰ πλανώμενον, ἄγωγιν ἐπὶ ὁδὸν τὴν δέυτερον. ὐχὶ καταγελάσας; ἢ λοιδορησάμενος ἀπῆλθε. καὶ σὺ δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολουθεῖ. μόχις δ' ἂν ὑ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνῳ καταγέλα, ἀλλὰ

ὐδὲ ὡς κατεπιδεικνύμενον ὅτι ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρήσως, οἷον ὁ Φωκίων ἐκεῖνον, εἴ γε μὴ προσεπλάττετο. τὸ [a] ἔσω γὰρ δεῖ τοιοῦτον εἶναι, καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν βλέπεσθαι ἄνθρωπον [b] πρὸς μηδὲν ἀγανακτικῶς διακείμενον, μηδὲ δεινοπαθοῦντα. [c] τί γὰρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν * ποιεῖ τὸ [ἐπὶ] τῇ φύσει σοι οἰκείων; [d] ἔξεστι τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει ξυκαίριον, [e] ἄνθρωπον τεταγμένον πρὸς τὸ γίνεσθαι δ' ὅτε δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον;

§. 14. [f] Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις [g] ἀρεσκεύοντες, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκατακλίνονται.

a L. 12. §. 2.
b Inf. §. 18. l. 6. §. 26.
c L. 6. §. 27. l. 9. §. 42.
* ποιεῖς Mer.
d L. 4. §. 23.
e Inf. §. 20. l. 5. §. 8.
f L. 4. §. 32.
g L. 5. §. 5.

qe ut qi patientiam oſtentare cupiam, ſed ingenuè, benignè, qo modo Phocion ille, niſi ſi ſimulatè agebat. interiùs enim ità affectum eſſe oportet, ut ipſi Dii videant, hominem eſſe te, qi nihil qicqam indignè ægréve ferat. qid enim tibi mali contigerit, modò qod naturæ tuæ conveniat, id ipſe facias? annon amplecteris, qod univerſi naturæ nunc eſt tempeſtivum, cùm homo ſis ad hoc compoſitus poſitúſqe, ut id fieri, qocunqe tandem modo, velis, qod in commune conducat?

§. 14. Qin ſe invicem contemnunt, iidem & ſibi invicem aſſentantur: qíqe ſe invicem tranſcendere cupiunt, ſibi invicem ſe ſubmittunt.

§. 15.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον ἀισθάνεται τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ. Via dux ſi qem repererit errantem, eum in viam reducit; non deriſo illo, & conviciis onerato, recedit. Tu qoqe ſi demonſtráris veritatem, videbis eum ſeqi. Qod autem non demonſtraveris, noli deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.

Οὐδὲ ὡς καταπιδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι] nè leviſſimum qidem præ me ferens offenſionis ſenſum avt ſignificationem. vel etiam, qaſi patientiam oſtentans meam. vide *infrà ad* §. 18. ὡς ἐν σχολῇ.

Οἷος ὁ Φωκίων] De *Phocione* tria potiſſimùm, qæ huc faciunt, memorabilia reperiuntur. qòd rabulam qendam, qi pro concione dicentem interpellaverat, oratione prolixâ in ſe debacchantem placidiſſimè ſuſtinuit, ad dictionis ſeriem qam priùs inchoaverat ità reverſus, acſi nihil qicqam vel ab illo dictum, vel à ſe avditum, animadverſúmve fuiſſet. refert Plutarchus in *præcept. polit.* qòd cùm ad mortem duceretur, obviúſqe qidam, poſt convicia multa fruſtrà effuſa, cùm ipſe nullus attenderet, etiam in faciem ei tandem expuiſſet, ad magiſtratus converſus, illud tantummodo dixerit, *ἆ παύσει τις τοῦτον ἀτοπημονοῦντα; Non compeſcet iſtum aliqis indecorè ſe gerentem?* Plutarchus in *Apophth* & in *Phoc.* qòd filio morti jam proximus, illud unicum in mandatis dedit, *μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακεῖν. nè qid eorum meminiſſet, qa adverſùs ipſum Athenienſes iniqè egerant.* Plutarchus *ibidem.* id qod Ælianus havd pavlò *ἐμφατικώτερον* extuliſſe perhibet *l.* 12. §. 49. per amicos, qi morienti aderant, filio mandâſſe, *μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακήσειν ὑπὲρ τῆς παρ' αὐτῶν φιλοτιμίας, ἧς νῦν πίνω. Ne cum injuria memoria rependat Athenienſibus hanc propinationem, qam ego nunc bibo.* qaſi poculum illud cicutâ temperatum, non alio loco haberet, qàm poculum qod in amicitiæ ſocietatiſqe mutuæ argumentum propinari atqe exhiberi ſolet. Unde Theodoreto lucem fœnerari havd piguerit: qi *Therapevt. l.* 3. *Tom.* IV. *pag.* 519. *C.* Platonem ait in rebus religionem ſpectantibus ad ritus receptos ſe attemperâſſe, *τὴν Ἀθηναίων φιλοτησίαν ὀρρωδήσαντα, καὶ τὸ τῷ Σωκράτει προσενεχθὲν ὑφορώμενον κώνειον. Propinationem, ut apparet, metuentem, & porrectam Socrati cicutam reformidantem.* in qo loco vertendo Acciaolus interpres dictionis venuſtatem corrupit planè, dum ſic reddit; *timens nè Athenienſium gratiâ benevolentiâqe excideret*; dum *φιλοτησίας* ſignificatum non animadvertit. id avtem optimè explicabit nobis Gregorius Nazianzenus qi *ad Philagr. Ep.* 58. Socratem ait temperaturæ ejuſdem poculum hilariter admodum excepiſſe, *ὥσπερ ἐκ ἐπὶ θανάτῳ δεχόμενον, ἀλλὰ φιλοτησίας προπινόμενον. Perinde ac non letale poculum acciperet, ſed propinando amicos ad potandum invitaret.* Qin & Socratem eâ ipſâ voce uſum, morti jam propinqum, refert Ælianus *l.* 1. *c.* 16. cùm enim ab Apollodoro miſſas, in qibus honorificentiùs efferretur, veſtes pretioſas recuſâſſet: Falli multùm ajebat Apollodorum, *ἴσως αὐτὸς πεπίστευκεν, ὅτι μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηναίων φιλοτησίαν, κατὰ τὸ τῦ Φαρμάκου πόμα, ἔτι ὄντως ὄψεται Σωκράτη. Si ſperavit, poſt propinationem ab Athenienſibus factam, & veneni abſorptionem ſe adhuc viſurum eſſe Socratem.* Adjici poteſt his illud, non Socratis apud Platonem, utì memoriâ lapſus Cœlius Secundus in *theſavro* prodidit, ſed Theramenis apud Ciceronem *Tuſcul. l.* 1. qi *cùm conjectus in carcerem triginta juſſu tyrannorum, venenum ut ſitiens obbibiſſet, reliqum ſic è poculo ejecit, ut id reſonaret; qo ſonitu reddito, ridens, Propino, inqit, hoc pulcro Critiæ; qi in eum fuit teterrimus. Graci enim in conviviis ſolent nominare, cui poculum tradituri ſint.* (habes, Cicerone clariſſimè exponente, qid ſit ἡ φιλοτησία.) *luſit vir egregius extremo ſpiritu, verége ei, qi venenum præbuerat, mortem eſt auguratus, qa brevi conſecuta eſt.* Secius pavlò Xenophon retulit *Hellenic. l.* 2. *p.* 470. *C.* Τὸ λειπόμενον (τῦ ναυτικῦ) ἀποκοτλαβίσασθαι εἰπεῖν Κριτίᾳ τῦτ' ἔσω τῷ καλῷ. *Qod reliqum erat in poculo ſic ipſum ejeciſſe, ut reſonaret, ſimulqe dixiſſe: hoc pulcro illi Critiæ propinatum eſto.* falſus interim Eraſmus *Apoſth. l.* 6. *var. miſt. dict.* 238. qi Æliani relationem *hiſt. var. l.* 9. *c.* 21. dum negligentiùs percurrit, Theramenem è triginta tyrannis fuiſſe ratus eſt. Sed ut ad Phocionem redeamus. noviſſimum hujus illud, opinor, reſpexit Marcus; eò magìs qia ſubjicit, *εἰ γε μὴ προσεπλάττετο, niſi ſi ſimulatè agebat,* ſicut & *infrà* §. 18. Ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσυρός. *Si genuina fuerit, non perſonata & fucata,* ambigua eſt enim illa Phocionis dictio: potéſtqe etiam *σαρκασμὸν* ſatis aculeatum & mordacem continere, Athenienſem populum ejuſmodi poculis amicos ſuos excipientem, & indiciis ejuſmodi ſuam erga illos benevolentiam obſignantem notantis. qomodo Theopompus *hiſt. l.* 38. de Clearcho Heracleotarum tyranno, *ὃς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κάνειον πιεῖν, qi cicutâ propinatâ qamplurimos ſuſtulerat, Ἐπειδὴ δὲ πάντες ἔγνωσαν τὴν τῦ Φαρμάκου ταύτην φιλοτησίαν, ἃ προήιεσαν τῶν οἰκείων, περὶ φαγεῖν πύγμαν. Qum verò innotuiſſet omnibus propinandi hujus veneni amoris ſpecie ſævus tyranni mos, priuſqam ex ædibus progrederentur, eſu ruta ſibi caviſſe.* Athenæus *Dipnoſoph. l.* 3. *pag.* 85. *B.* Luſit pariter Libanius emaculandus obiter, *Declamat.* 11. ubi paraſitus, fratre ad vitam philoſophicam deſciſcente, vitæ pertæſus, Δότε μοι, inqit, *προτείνω φιλοτησίαν ἡ τύχη.* lego, Δότε μοι, *προπίνειν φιλοτησίαν τῇ τύχῃ. Concedite mihi, ut liceat fortunæ benevolentiæ poculum propinare.* hoc eſt, ut cicutam bibere licitum ſit, qo me vitâ eximam. vide *ad l.* 10. §. 11. De Phocione verò præclarum ac diſertum habetur Valerii Maximi elogium, qo ſuſpicionem iſtam, qam Marci verba ſuſcitare poſſint, ab eodem amolitur. *l.* 3. *c.* 8. *Placidi & miſericordes, & liberales, omniqe ſuavitate temperati mores Phocionis, qos optimè profectò conſenſus omnium bonitatis cognomine decorandos tenuit. itaqe conſtantia, qa naturâ rigidior videbatur, lenis è manſuete pectore fluxit.*

Ἔσω γὰρ δεῖ τοιοῦτον εἶναι] qod Pſaltes *Pſal.* 51. *v.* 6. *in præcordiis.* Apoſtolus *ad Rom. cap.* 2. *v.* 28. *ὁ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ. non in propatulo, ſed in occulto,* contrà qàm hypocritis ſolenne eſt, qi *μίρφωσιν, formam,* pietatis & patientiæ externam gerunt, cùm *δύναμιν, vim,* utriuſqe internam nullam habeant. Idem *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

Καὶ ὑπὸ θεῶν βλέπεσθαι] Intus oportet ejuſmodi eſſe, ubi Deus ipſe, qalis ſis, videt; qi non ſpeciem externam, ſed cordis habitum intuetur. *Hiſt. Reg. l.* 1. *c.* 16. *v.* 7. Ὁ θεὸς οὐκ ἀγνοεῖ δὲ πῶς τὴν ἰκάστου διάθεσιν καὶ φύσιν, ὅτε δὲ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος ἀισθάνεσθαι πεφυκώς. *Deus non ignorat cujuſque ingenium & naturam, ut qi animam ſuapte naturâ magis qàm corpus ſentiat.* Plutarchus *de tard. num. vindict. p.* 562. *D.* Hoc eſt, qod in pagina ſacra toties occurrit, *ἐνώπιον τῦ Θεῦ, in Dei conſpectu.* Ad qod Lucæ *Evang. c.* 1. *v.* 6. de Zacharia ſacerdote ac conjuge illius uſurpatum, Ambroſius. *Multi hominibus juſti videntur; pauci Deo. aliter enim hominibus, & aliter Deo: hominibus ſecundum faciem & ſpeciem externam; Deo ſecundum veritatem & virtutem internam.* Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Θέλητον ἁρίστη αὐτὸς ποτε σεαυτῷ. Θέλητον καλὸς φανῆναι τῷ θεῷ. ἐπιθύμητον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τῦ θεῦ. *Velis tandem ipſe placere tibi, velis pulcer videri Deo? deſiderato purus cum teipſo puro eſſe, & cum Deo.*

Τί γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς τῦν ποιεῖ τὸ ἐπὶ τῇ φύσει σου οἰκεῖον] τὸ ἐπὶ illud forſan inducendum fuerit. aſſentior avtem Merico Caſavbono ποιεῖς legenti. *qid tibi indè mali accidit, ſi qod natura tua eſt conſentaneum ipſe facis?*

Τῇ τῶν ὅλων φύσει ξυκαίριον] vide *l.* 4. §. 23.

Τεταγμένον πρὸς τὸ γίνεσθαι δ' ὅτε δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον] duriuſcula ſyntaxis, qam interpretes vix aſſecuti videntur. *eo deſtinatus, ut communi utilitati inſervias* Xylander. *deſignatus eſſe qod & qomodo poſtulabit commune bonum* Caſavbonus. ut orationem defectam opinatus videatur. Verùm non hoc eſt qod Marcus voluit. *homo,* inqit, *ad hoc compoſitus & aptus, ut id fiat, qcunqe tandem modo, qod in commune expedit.* ità τὸ τάττεσθαι & τετάχθαι uſurpant creberrimè & Marcus & Epictetus. aliter tamen pavlò Caſavbonus ὁ μακαρίτης *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72. qi τεταγμένος hìc vult eſſe qod Perſio *locatus.* idem γενέσθαι legit pro γίνεσθαι. Verùm id ſenſum nihil mutat.

§. 14. Ἀλλήλων καταφρονοῦντες] notat diverſa & inconſtantia hominum ingenia, qi ſe invicem modò deſpiciunt, modò ſuſpiciunt, modò ſibi invicem arrogantiſſimè imperant, modò rurſus abjectiſſimè inſerviunt. vide *ad l.* 4. §. 32.

Ἀρεσκεύοντες] ἀρεσκεύειν qid ſit vide *ad l.* 5. §. 5.

Ὑποκατακλίνονται] hoc eſt Svidâ interprete, ὑποπάτω κάθηται,

§. 15. Qàm putidus & insincerus est, qi dicit, *Ego simpliciter tecum agere statui.* qid facis, mi homo? qid prædicere opus est? res ipsa appareat, fronti inscriptam statim oportuit vocem hanc, in oculis ipsis reluçere statim, qomodo animus se habeat: sicut in amantis oculo cuncta statim dignoscit amasius. talem planè verum simplicem bonumqe oportet esse, qalis is qi hircum olet; ut qi astiterit, simulac accesserit, velit, nolit ipse, protinus persentiscat. simplicitatis verò affectatio tortuosa est.

§. 15. Ὡς σαπρὸς καὶ κίβδηλος, ὁ λέγων, ἐγὼ πεποίημαι ἁπλῶς σε προσφέρεσθαι; τί ποιεῖς ἄνθρωπε; ἔτι δὲ δῆλα προλέγεν. * αὐτὸ φανήσεται. a ἐπὶ ξ * αὐτὸ f.
μετώπῳ γεγράφθαι ὀφείλει εὐθὺς ἡ φωνή. * ποιεῖ- a L. 7. §. 60.
ται ἔχει, εὐθὺς ἐν ταῖς ὄμμασιν ἐξέχει. ὡς τὸ ἐρασθὲν ἐν * ὑποῖον f.
τῷ βλέμματι πάντα ἐλθὺς γνωρίζει ὁ ἐρώμενος. ποιῆ- vel, τ. ἔχει;
σαι ὅλως δεῖ τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, b ὅσον γε σώσαι, b L. 5. §. 28.
ἵνα c ὁ θεραπεύσας, ἅμα τῷ προσελθεῖν, θᾶλλ' ἀθαλ, c L. 5. §. 6.
λεῖ. ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος * σκάλμη ἐστιν. * σκαλυνὴ
Xyl. σκαιὰ
ἄδεν Boot. σκαμβὴ Sal.

ANNOTATIONES.

Insuper, insoriùs considunt, accumbunt. metaphora ab eis qi ad mensam aliis priorem ac superiorem locum concedunt. Subjungit Svidas ex avtore incerto: Καληθεὶς ὡς ἑστίαν ὑποκατακλίνεται πάντων καταφρονηθείς, ὡς παῖς ἔτι τὴν ἡλικίαν. *Vocatus ad convivium, cedit ac se submittit omnibus, ab omnibus contemptus, ut adhuc ætate pueri pradium.* at Plato *Polit. lib.* 1, ὑποκαθικλίνεσθαι ἀλλήλοις, utì Marcus istic, significatu laxiore dixit, ἀντὶ τοῦ ὑπείκειν ἀλλήλοις, pro *sibi invicem concedere*, utì ipse *ibidem* se explicat, vel *submittere se* potiùs, si Marci mentem attendamus.

§. 15. Αὐτῷ φανήσεται] *res ipsa indicabit.* Xylander. ad verbum, *ibi apparebit.* ubi scilicet ad rem ipsam ventum fuerit. qod Architecton Athenienſis, ὡς ὅτῳ εἴρηκεν, ἐγὼ ποιήσω, B *uti hic dixit, ego faciam.* & Evripides.

Φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν
Φανήν. ---
Hev, qòd res ipsa vocem nevtiqam obtinent.

Plutarchus in *præcept. polit.* vel qid si αὐτῷ istic pro ἀυτόθι, hoc est, *illico, confestim* sumatur? affectus istiusmodi statim se prodet. Verùm subit animum suspicio, fuisse, αὐτὸ φανήσεται. *illud ipsum apparebit*; citra sermonem ullum se prodet. qod & seqentia confirmare videntur. Allusum videtur ad proverbium, qod συντόμως καὶ ἰλλυπλικῶς (in adagiis nimirum usu communi tritis solenne hoc) efferri solet, Αὐτὸ δείξει. atqe ità Plato C in *Theæteto* deprehenditur extulisse: Et ex Platone Aristænetus (si avtoris nomen id, qod Josias Mercerus ambigit) *l.* 1. *Ep.* 4. cæterùm Aristophanes in Lysistrata integrum exhibuit,

Τἄργον τάχ' αὐτὸ δείξει.

Atqe hoc est qod Svidas voluit, ubi dixit, Αὐτὸ δείξει. παροιμία. ἐλλείπει τὸ ἔργον. *Ipsa res demonstrabit, indicabit. Proverbium deest*, supplenda scilicet vox ἔργον. nam qod Mavssacus in *Dissert. Critic.* ἔργον censet apud Svidam eò loci idem esse, qod est Hesychio in *præfat.* ὑπόθεσις. qo loco Diogenianum ait τὰς πλείους τῶν παροιμιῶν ψιλῶς. κεῖται οὖσιν τῶν ὑποθέσεων τοιαύτην. à Svidæ mente dubio procul qàm longissimè aberravit. D Idem forsan & cum Svida voluit Hesychius, ubi αὐτὸ δείξει dixit esse παροιμίαν ἔξω τοῦ ἐπιλόγου εἰρημένην. *paræmiam qæ sine epilogo*, sive *extrema parte sui enunciatur.* qanqam nescius non sum, posse *epilogi* nomine subjunctam sive adjectam orationem aliqam intelligi, qæ paræmiæ rationem explicationémqe contineat. Verùm τὸ ἔργον apud Svidam pro *hypothesi* sumi, nemo qisqam, opinor, καὶ παρ' ὀλοσχερῶς μόνον περιιόντας, (ut cum Marco nostro loqar) Mavssaco concesserit.

Ἐπὶ τῇ μετάκῃ γεγράφθαι] ὡς εὐθὺς συνεπιδείκνυσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ. *Ut in illa animi virtus statim compareat.* ut Galenus loqitur *hortator. c.* 3. *Frons hominis tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Plinius *lib.* 11. *c.* 37. E Cicero *Antonio* inter eas *ad Atticum l.* 14. *Ep.* 15. *Qid mecum per literas agis? unam ob caussam malle m coram egisses. non enim solùm ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut ajunt) mavm erga te amorem perspicere potuisses.* Achilles an Neoptolemus Ennianus à Gellio *l.* 19. *c.* 8. laudatus, *Eo ingenio natus sum; amicitiam atqe inimicitiam in fronte* (sive, *in frontem*, ut Nonius) *promptam gero.* vide *l.* 1. §. 14. & *l.* 7. §. 60.

Τοιοῦτον ἔχει εὐθὺς ἐν ταῖς ὄμμασιν ἐξέχει] Ità continuatim exhibet Lugdunensis, nam Basilicnsis post ἔχει comma interserit. interpretes qi legerint, avt qid secuti fuerint, havd est facilè conjectu, forsan ἀποῖον ἔχει, εὐθὺς ἐν τ. ὀ. i. *qamdo se habeat, statim in oculis extat.* vel, τοιοῦτον ἔχει; εὐθὺς, &c. B *ità se habet, in oculis extat statim.* forsan avtem, τοιοῦτον ἔχειν, sive εἶναι, εὐθὺς, &c. *talem esse*, sive, *sic affectum esse, in oculis se statim prodit.*

--- *in vultu pignora mentis habet.*

ut Naso *art. l.* 2. & apud Æschylum Clytemnestræ Agamemnon, sed specie fallâ deceptus,

Ἐν γὰρ φρονοῦσης ὄμμα σου καλῶς ἔχει,
Nam prodit oculus esse te affectum probè.

oculi enim *sunt animi indices.* Cicero *de Orat. perfect. Ut imago est animi vultus, sic indices oculi.* Idémqe *de leg. l.* 1. *Natura speciem ità formavit oris, ut in ea penitus recondites mores effingeret. nam & oculi nimis arguti, qemadmodum animis affecti sinus, loquuntur. & is, qs appellatur vultus, qi nullo in animante esse præter hominem potest, indicat mores.* Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 9. *Imago qadam animi loqitur in vultu.* Evnapius in *Maximo pag.* 67. Τὰς δὲ ὁρμὰς τῆς ψυχῆς διεδύλα τὰ ὄμματα. *Ingenii velocis viger atqe agilitas ex oculis* A *elucebat.* unde & qidam *oculos animi portas* qasdam dixere. Adamantius *physiognom. lib.* 1. *cap.* 1. ὥσπερ διὰ πυλῶν τούτων ἡ ψυχὴ διαφαίνεται. Alii *fenestras* per qas mens non prospicit tantùm, sed se prodit qoqe; & per qas motus atqe affectus animi transluccnt qodammodo. Lactantius *de opific. Dei c.* 8. *Mens est qa per oculos ea, qa sunt opposita transpicit, qasi per fenestras lucente vitro avt speculari lapide obductas. Et idcirco mens & voluntas ex oculis sæpe dignoscitur.* & *c.* 9. *Mens oculis tanqam fenestris utitur.* & Salvianus *de providen. l.* 3. *c.* 7. *Sciens fenestras qodammodo esse nostrarum mentium lumen oculorum.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 2. *Qi tam paratè fecit, non est dubium qin libenter faciat. itaqe latus facit, & indicit sibi animi sui vultum.* atqe hoc est φαιδρύνειν ἑαυτὸν ἀπλότητι. ut Marcus *l.* 7. §. 31.

Ὡς τῶν ἐρασθῶν βλέμματι] Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 9.

Non ego celari possim, qid nutus amantis,
Qidve ferant miti lenia verba sono.

Qò spectant & illa Æschyli in *Toxotid.* apud Plutarchum *de profect. indic.* & in *amator.* & apud Antigonum *de mirab. narrat.* 127. restituente Salmasio *in Solin.*

Ἄδην μὲν ἀγναῖς παρθένοις γαμηλίοις
Λέκτρων ἀτρίπτῳ βλεμμάτων ῥίπει βολῇ.
Νέας γυναικὸς δ' ἤ με μὴ λάθῃ φλέγων
Ὀφθαλμὸς, ὅστις ἀνδρὸς ἢ γεγευμένη.
Ἔχω δὲ τούτων θυμὸν ἐκπεπαιδευμένον.
Ritu puellis nuptiali expertibus
Immotus oculus in terram defigitur.
Nec me puella lumina exardentia
Fallant, experta si qa jam fuerit virum.
Animus mihi ista discernendi gnarus est.

Nec fefellerunt, qi *amorem* dixere non magìs qàm vinum avt ignem posse celari. Antiphanes apud Athenæum *l.* 2.

--- κρύψαι, Φειδία.
Ἅπαντα τἄλλα τις δύναιτ' ἂν πλὴν δυεῖν,
Οἴνου τε πίνειν, εἰς ἔρωτά τ' ἐμπεσεῖν.
Ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων,
Καὶ τῶν λόγων τ' ἂν ὥστε τὸν ἀρνούμενον
Μάλιστα ταῦτα καταφανῆ ποιεῖν.

[ubi nihil opus cum Casavbono in senario penultimo pro τ' ἄν, ταῦθ' rescribere.]

--- *celare, Phidia,*
Prater duo aliqis reliqa possit omnia,
Amore captus si sit, avt sit ebrius.
Oculis ab ipsis etenim utrumqe proditur,
Itémqe verbis; ut negare qi volunt,
Ista evidenter arguant mendacii.

Henricus Stephanus. Cui affine est, qod Petrus Victorius *var. lect. l.* 18. *c.* 23. pervulgatam esse apud suos vocem, *Amorem tussimqe celari non posse.* de igne idem Naso *Ep.* 12. ubi Medea Jasoni amorem suum exprobans;

Perfide, sensisti. qis enim bene celet amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Et Helenæ Paris *Epist.* 15.

Sed malè dissimulo. qis enim celaverit ignem,
Lumine qi semper proditur ipse suo?

Et ibidem.

Qà licet & possum luctor celare furorem:
Sed tamen apparet dissimulatus amor.

Statius *Achill. lib.* 1.

Nec latet haustus amor; sed fax vibrata medullis,
In vultus atqe ora redit, lucémqe genarum
Tingit. ---

Γράσσεται] Vide *ad lib.* 5. §. 28.

Ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος] *Affectatio simplicitatis*, qâ qis simplex aliis videri studet, sive pro simplici se venditat. Dionysius Halicarnasseus in *arte.* Ὁ γὰρ ὄγκος καὶ τὸ ἐξ ἐπιτηδεύσεως ἄπαν, ἀνάδοκιμόν ἐστιν. *Fastus, & omne affectatum incompositum.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 16. ad Evsebium. Οὐ φίλον μοι τὸ τεχνικόν. *Artificium mihi non placet.* Οὐ γὰρ φιλεῖ συγγίνεσθαι φαντασία τις καὶ ἀλήθεια. *Qod inane, ac* G *specie tenus est cum rei veritate esse non potest.* Synesius *de regno pag.* 14. *C.* Itaqe Tatianus *adv. Græc. pag.* 165. ait scriptis propheticis fidem habuisse, Διά τι τῶν λέξεων τὸ ἄτυφον, καὶ τῶν εἰπόντων τὸ ἀνεπιτήδευτον, καὶ τῆς τοῦ πάντος ποιήσεως τὸ ἐνεργέστερον. *Qod stylus non esset phaleratus, nec ulla scriptorum affectatio, & sermo usqam obscurus, &c.*

Σκαλμὴ ἐστὶν] obturbat istud σκαλμή. Σκαλμὴ Polluci *lib.*

ἡδέϊ ἐστιν αἴτιον λυκοφιλίας. πάντων μάλιστα τὸ φεῦγε. ὁ ἀγαθὸς, καὶ [a] ἁπλοῦς, καὶ εὐμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχουσιν ταῦτα, καὶ ὑ λανθάνει.

a L.7. §.31. * διαζῆν f. b L.7. §.31. l.8.§.8.Sup. §.9. c L.2. §.11, l.6.§.32.l.9. §.1. d Sup. §.2. e L.9.§.15. f Sup.§.11. g L.4§.3. h L.5.§.19. i L.6. §.52. k ἐξὸν ἢ κἂν πῃ λάθῃ, ἐυθὺς ἐξαλεῖψαι. l L. 10. §. 11.15. m L.8.§.26. l.10.§.33. *f. ἐσαι. n L. 10.§.2. o L.4.§.12. l.5.§.3.

§. 16. Κάλλιστα *ἢ ζῆν, [b] δύναμις αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν [c] πρὸς τὰ ἀδιάφορα διαφορῇ. ἀδιαφορήσει ἢ, ἐὰν [d] ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως καὶ ὁλικῶς. καὶ μεμνημένῳ, ὅτι [e] ἀδὲν αὐτῶν ἐπόλημψιν πρὸς αὐτὸ ἡμῖν ἐμποιεῖ, [f] ἀδὲ ἔρχεται ἐφ' ἡμᾶς. ἀλλὰ [g] τὰ μὲν ἀτρεμεῖ. [h] ἡμεῖς ἢ ἐσμὲν, οἱ πὰς πρὸς αὐτῶν κρίσεις γεννῶντες, καὶ οἷον γεράφοντες ἑαυτοῖς [i] ἐξὸν μὲν μὴ γεράφειν, [k] ἐξὸν ἢ κἂν πῃ λάθῃ, ἐυθὺς ἐξαλεῖψαι. ὅπ [l] ὀλίγα χρόνα ἔσαι ἡ τοιαύτη πρόνοια, καὶ λοιπὸν πεπαύσε ὁ βίος. τί μέντοι δύσκολον καλῶς ἔχειν παῦτα; [m] εἰ μὲν γὰρ κῇ φύσιν ἐσὶ, χαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥάδια *ἔσω σοι. εἰ ἢ πρὸς φύσιν, [n] ζήτει τί ἐσί σοι κῇ τῷ σῷ φύσιν. καὶ [o] ἀλὶ τῦτο πρεῦδε, κἂν ἄδοξον ἀμικitiâ lupinâ nihil eſt fœdius. hoc omnium maximè fugias. vir bonus, ſimplex, benevolus ità in oculis gerit hæc, ut nevtiqam lateat.

§. 16. Optimè vivendi facultas hæc eſt in anima ſita, ſi adverſùs res indifferentes indifferenter ſe habeat. indifferenter avtem ſe habebit, ſi diviſim & integrè earum unamqamqe conſideraverit, ſimúlqe recordatus fuerit, qòd nihil horum cogere nos poteſt, ut hoc vel illud de ipſo opinemur; nec accedit ad nos, ſed qieſcit; nos avtem ſumus, qi judicia de his proferimus atqe nobis ipſis inſcribimus, cùm nec inſcribere in nobis ſitum ſit, & ſi clanculum irrepſerint, ſtatim obliterare: qódqe ad breve admodum tempus opus futurum eſt cavtelâ hac; tum vita terminabitur. ecqid eſt avtem in his difficile? ſiqidem enim naturæ congrua ſunt, eis oblecta te, & facilia futura ſunt. ſin præter naturam, inveſtiga, qid ſit naturæ tuæ congruum, & ad hoc te accinge, etiamſi minus glorioſum

ANNOTATIONES.

10. *c.* 38. ex Sophocle, *enſis* nomen barbarum; *Thracum* ſcilicet *peculiaris:* qod ex Heſychio diſcimus. Verùm id iſtic qid velit, nullus aſſeqor. Xylander σκαληνὴ, qomodo Plutarchus ὁδὸν σκαληνὴν vocat, vertitqe, *inſidiæ tectæ.* Sed & alicubi Epiphanius, μηδὲν ὀρθὸν, ἀλλὰ πάντα σκαληνά. *rectum nihil, ſed obliqa cuncta.* D. Bootius vult σκαιὰ, *ſcæva, ſiniſtra.* Mericus Caſavbonus *nullo modo laudabilis.* ità qid legerit, incertum eſt. Verùm clariſſimus Salmaſius *Omnino*, inqit, *reſcribendum*; σκαμβὴ ἐσι. Proverbium eſt Græcum, Σκαμβὸν ξύλον ἀδέποτ' ὀρθόν. *Lignum tortum, nunqam rectum.* (Habes apud Svidam, & Apoſtolium proverb. 1801.) Latini hoc nomen etiam ſuum uſu fecerunt. unde apud Svetonium *Orbon. c.* 12. *Scambus, & malè pedatus.* Rem nimirùm ipſam acu tetigit. nec qæſitu ulteriùs opus. Σκαμβὴ, διεσταμμένη. Σκαμβὴ; *diſtorta, prava, obliqè ingrediens, torta.* Svidas. qid ſi locum hunc Marci ob oculos habuit.

Οὐδὲν ἐστιν αἴτιον λυκοφιλίας] λυκοφιλία qid ſit, neſcium ſe fatetur Xylander. Explicabit ex Ælio Dionyſio Evſtathius *ad Il. κ'* ex Menandro Dionyſius. Λυκοφιλίας, ἀντὶ τῦ ὑπόπλως, ὑπόλως. *ſuſpectè, ſubdolè.* Menander,

Λυκοφίλιοι μέν εἰσιν αἱ διαλλαγαί.
Suſpecta pax hæc, tanqam amicitia eſt lupi.

Grotius. Explicabit Plato, in *Epiſt.* 2. *ad Dionyſium datâ:* Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, inqit, ταύτῃ γενόμενα τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν διὰ τὸ ἀπειργάσατο. *Hæc avtem ſic geſta, tuam mecum amicitiam lupinam diremit, nóſqe tuâ culpâ diſſociabiles reddidit.* Et Platonem imitatus, Cornelius Epiſcopus Romanus, *Epiſt. ad Fabium Antioch.* apud Evſebium *l.* 6 *c.* 43. de Novato. Οὗτοι οἱ ἄνδρες κατανοήσαντες αὐτὸν, καὶ καταθωράσσοντες τὴν ἐν αὐτῷ πανεργίαν τε καὶ παλιμβολίαν, τάς τε ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτῷ καὶ λυκοφιλίαν. *Viri iſti illum obſervantes, & deprehenſâ hominis aſtutiâ & verſutiâ, perjuriiſque & mendaciis, affectu diſſociabili, & lupinâ,* ſive *veteratoriâ, amicitiâ.* Λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν conjunxit; qemadmodum & Plato, cujus codices hinc corrigendi: & pro ἀκοινωνίαν, qod eſt νόμματος φαύλε, legendum ἀκοινωνησίαν. qa voce uſus eſt & Ariſtoteles *polit. l.* 2. *c.* 3. Alluditur hoc vocabuli ad apologum de induciis ſive fœderibus, qæ cum ovibus lupi aliqando inire volebant, canibus gregis cuſtodibus obſidum loco ſibi traditis, qorum loco ſcilicet catulos ſuos ipſi darent, qò liberiùs deinceps graſſarentur in greges. Eum Samiis narraſſe primò Æſopum, cùm is à Crœſo poſceretur, avtor eſt Maximus Planudes in *vit. Æſop.* recitâſſe denuo Athenienſibus Demoſthenem, cùm ab Alexandro (non ut Svidas, ab Antipatro) ipſe cum oratoribus aliis depoſceretur, refert Plutarchus in *Demoſth.* eundem παρρησιαστικῶς extulit exhibuítqe Libanius in *progymnaſm. ſub.* 1. pro eo avtem qod λυκοφιλίαν Marcus, ἀλωπεκῆν φιλίαν dixit Leo Imperator ſapientiſſimus dictus in *oraculis* ſuis.

Ἀλωπεκῆν ὑποκριθεὶς τὴν φιλίαν,
Καὶ μαιροθύμως χαλινώσας τὴν φρένα,
Ὡς πρέσβυς ἄγαν καὶ πολιός τις ἐχίφρων.
Vulpinâ amicum mente ſimulans ſubdolè,
Patienter ingenium cohibens, ut frano inſitum,
Sicut ſenex valde & canus ſapientiâ.

vide Joannem Rutgerſium *var. lect. l.* 5. *c.* 8.

§. 16. Κάλλιστα δὲ ζῆν] f. διαζῆν. eſt enim novi argumenti exordium.

Ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως] vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 3. §. 11.

Οὐδὲν αὐτῶν ὑπόλημψιν πρὸς αὐτὸ ἡμῖν ἐμποιεῖ] Vide *ſuprà* §. 11. & *lib.* 9. §. 15.

Εὐθὺς ἐξαλεῖψαι] Vide *l.* 8. §. 47.

Ὀλίγα χρόνα ἔσαι] Vide *l.* 10. §. 11, 15.

Χαῖρε αὐτοῖς καὶ ῥάδια ἔσω σοι] ἔσαι forſan. Ità Joannes *Epiſt.* 1. *c.* 5. *v.* 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. *Præcepta ejus non ſunt gravia.* Vide *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 33.

Ἐπὶ τῦτο στρεῦδε, κἂν ἄδοξον ἢ] Hoc eſt qod Pythagoras, Κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. *Etiamſi hoc faciens minus glorioſus futurus.* Vide *ad l.* 9. §. 18. Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 583. *C.* & ex eodem Simeon Magiſter *Orat.* 1. Οὐκ ἔστιν ὃ μᾶλλον φευκτέον εἴη τῷ σωφρονοῦντι, τῦ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τῦ βίε, ὅστε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, κἂν ἀδοξεῖν, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τῦ καλῦ δίκη, μηδὲν αἱρεῖσθαι τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων παραιτεῖν. *Non eſt aliud qicqam aqè fugiendum ſapienti atqe gloriæ ſtudere, & ea qærere qæ multitudini placeant, & rationem vitæ ducem non rectam habere. Ex qo omnibus pariter hominibus honeſti gratia reſiſtere: præterea ignominiam, labores, periculáqe ſubire: neqe ab iis, qa recta eſſe cognoſcimus, ullo modo diſcedere fas erit.* Epictetus item *enchir. c.* 34. Ὅταν τι διαγνῷς ὅτι ποιητέον ἐσί, ποιῆς, μηδέποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἄλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτῦ ὑπολαμβάνειν. εἰ μὲν οὖν ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ ἔργον φεῦγε. εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τὺς ἐπιπλήττοντας οὐκ ὀρθῶς; *Quum facis aliqid, qod faciendum eſſe ſtatuiſti, nunqam recuſes inter id agendum conſpici: tametſi futurum eſt, ut vulgus de eo ſecus judicet. Nam ſi perperam facis, rem ipſam fuge. Sin rectè, qid eos vereris qi non rectè reprehendunt.* Ità Apoſtolus ad cœleſtia contendit, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, *per gloriam & dedecus. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 8. Plutarchus *de audiend.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς φησὶν Φανυλίδης,

Πολλ' ἀκατηθῆσαι δίζημαι ἔμμεναι ἤθλον.

ἀλλὰ καὶ γελασθῆναι δεῖ πολλὰ καὶ ἀδοξῆσαι. *Non enim duntaxat, qod apud Phocylidem eſt,*

Qi vult eſſe probus, falli hunc perſæpe neceſſe eſt:

ſed & derideri oportet ſæpe, & ignominiam ferre. Ubi obiter adnotâſſe havd pigebit, verſum illum, qem Plutarchus Phocylidæ vindicat, pavlò aliter à Clemente *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.* concipi,

— πολλὰ πλαγθῆναι — &c.

eâ nempe notione qâ Ulyſſes πολυπλαγκτὴς, & πολύπλαγκτος, *errabundus* dicitur, *odyſſ. ρ. v.* 511. Epictetus *enchir. c.* 12. Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον, ἵνα τῶν ἐκτὸς δόξαι καὶ ἀλίθιος. *Si qid proficere vis, ne recuſa, qo minus ob res externas, amens & fatuus habearis.* qod Anaxagoræ obtigiſſe refert Laërtius *l.* 2. Ὅσον γὰρ ἐσὶ τὸ ἀνόητον ὅσους ἀποκλεῖσθαι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνοήτοις ἀνόητος; *Qa enim ratio eſt in amentia perſiſtere, nè amentibus amens videare?* Simplicius *comment. in Epictet. ibidem.* Socrates apud Senecam *Ep.* 71. *Ut ſis beatus, & te alicui ſtultum videri ſme.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 14. *Non poteſt qiſqam juſtus eſſe, qod eſt cum vera ſapientia conjunctum, niſi idem ſtultus eſſe videatur.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 7. §. 4. Ἓν εἶδεν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐνωθεὶς, ὅτι ἓν ἔχει, καὶ οἱ πολλοὶ νοθεύειν αὐτὸν ὡς ἐξεστηκότα. *Probè novit qiſqis unitus eſt veritati, qamvis eum multi ut amentem arguant.* Ità de Domino Chriſto ipſi propinqi ejus dicebant, ὅτι ἐξέστη, *apud ſe non eſſe.* Marc. *c.* 3. *v.* 21. Æſchylus *Prometh.*

Κέρδιστον ἓν φρονοῦντα μὴ δοκεῖν φρονεῖν.
— *Utiliſſimum eſt,*
Minimè videri ſapere, cùm ſapias tamen,

Si

rioſum ſit. venia enim cuique habenda eſt, qi bonum ſuum ſectatur.

§. 17. Cogita tecum, unde prodierit unumquodque, & ex qibus conſiſtat, & in qid mutet, & ubi mutaverit, qale futurum ſit, & qod mutando mali nil patitur.

§. 18. De eis qi adverſus te delinquunt cogita: Primò, qam relationem ad illos habeas. qódqe alteri alterius cauſſâ nati ſumus: tu avtem ſpeciali qadam ratione etiam illis præfectus, ut gregi aries, armento tavrus. qin & altiùs rem repete: vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere. hoc ſi eſt, deteriora conſtat, præſtantiorum cauſſâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem.

Secundò cogita, qales ſint ad menſam, in lectulo alibi. præſertim verò, qas à decretis intùs ſitis neceſſitates perpetiantur: qantâqe cum prudentiæ opinione hæc ipſa, in qibus delinquunt, agant.

Tertiò, qòd, ſi hæc rectè faciunt, ægrè ferre non oportet: ſin minùs, nolentes utique &

ἢ. [a] πανυ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι. a L.6. §. 27.

§. 17. [b] Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ [c] ἐκ τίνων ἕκαστον συγκεκριμένων, καὶ [d] εἰς τί μεταβάλλει, καὶ [e] οἷον ἔσται μεταβάλλον, καὶ ὡς [f] οὐδὲν κακὸν πείσεται. b L.3. §.11. c L.9.§.36. d L.8.§.18. l.12. §.24. e L.8. §. 21.

§. 18. [καὶ] πρῶτον, [g] τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι χρεία. καὶ ὅτι [h] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. καὶ κατ' ἄλλον λόγον, πεφυκότος αὐτῶν γίγνεσθαι, ὡς κριὸς πίμπλης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. ἄνωθεν δὲ ἐπιθι, ὅτι [i] εἰ μὴ ἄτομοι, [k] φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. εἰ τοῦτο, [l] τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. [m] ταῦτα δὴ ἀλλήλων. f L.10. §.19. f L. 4. §. 42. g L.8.§.27. h L. 2. §. 1. i L. 9. §. 39. k L.10.§.6. l Sup. §. 10. m L. 5.§.16.

Δεύτερον δή, [n] ὁποῖοί τινες εἰσὶν ἤδη τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλινιδίῳ, τάλλα. μάλιστα δή, [o] οἵας ἀνάγκας δογμάτων κειμένας ἔχουσιν. καὶ αὐτὰ δὴ ταῦτα [p] μεθ' οἵας τύφου ποιοῦσι. n L. 3. §. 4. o L. 8. §. 14. p L.9.§.34.

Τρίτον, ὅτι εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, [*] δῆλον ὅτι δυσχεραίνειν. εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, [*] δηλονότι [q] ἄκοντες καὶ * δῆλον ὅτι q L.7.§.62.

ANNOTATIONES.

Siqidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 14. Τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία τῷ ψυχικῷ ἐστι. *Qa ſunt ſpiritus Dei. Sunt enim animali ſtultitia.* & *c.* 1. *v.* 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία. τοῖς δὲ σωζομένοις δύναμις θεοῦ. *Sermo ille de cruce, iis qidem qi pereunt, ſtultitia eſt: iis avtem qi ſervantur potentia Dei eſt.* & qod Plato *Epiſt.* 2. Σχεδὸν γὰρ οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελαστότερα ἀκούσματα. οὐδ' ὧν πρὸς τοὺς ἐυφυεῖς (ἐυστόχους, potiùs) θαυμαστότερά τι καὶ ἐνθουσιαστότερα. *Nulla ſunt enim, qa dicta ad populum magis ridicula videantur: neqe qa apud ingenioſos prolata, magis mirabilia & divina.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 23. *ad l.* 4. §.12. Vide & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2.

Πανὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι] Vide *ad l.* 6. §. 27. Cato Uticenſis, referente Plutarcho *pag.* 783. *D.* Τί γὰρ θαυμαστὸν, εἴ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐτέρῳ μὴ παρίεσθαι; *Qid enim miri, ſi qod qis ſummum arbitratur bonum, non concedat alteri.*

§. 17. Πόθεν ἐλήλυθεν] vide *l.* 8. §. 3. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 36.

Οἷον ἔσαι μεταβάλλον] vide *l.* 8. §. 21.

Οὐδὲν κακὸν πείσεται] Vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 23.

§. 18. Καὶ πρῶτον μὲν] Καὶ illud παρέλκον videtur. qomodo Hebræis in ſcriptorum exordiis creberrimé. Proponit varias conſiderationes, qibus animi impetus ad offenſationem & iracundiam in injuriis illatis proclivis, reprimatur, & in affectione placida & tranqilla contineatur. eas alibi ſæpe priùs inculcatas, prout ex locorum collatione videre eſt, hoc loco ſimul uno qaſi faſciculo comprehenſas, veluti per ſynopſin qandam, ob oculos conſtituere viſum eſt.

Τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις] Vide *l.* 8. §. 27. & *l.* 9. §. 22.

Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 8. §. 56, 59.

Προτρεπόμενος ἑαυτὸν γίγνεσθαι] Hoccine Marcus, ut imperator, an ut philoſophiæ ſtudioſus? utrovis enim modo accipere licet. Plato *Dionyſio Ep.* 4. Νῦν δὴ δῆλον μέν ἐστι ἃ λέγω, ἀναμιμνήσκειν δὲ ὑμᾶς δεῖ ἡμᾶς αὐτούς, ὅτι προσήκει, πλέον ἢ παίδων, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν. *Manifeſtum ſanè eſt qod dico: meminiſſe avtem debemus, oportere nos, ut te non latet, plus aliis qam pueris antecellere.* ſed illâ potiùs ratione, opinor; ὡς ἄρχειν *l.* 3. §. 5. qanqam poreſt & utroqe.

Ὡς κριὸς ποίμνης] Ὁ μὲν τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν, τράγος. ὁ δὲ οἰῶν, κριὸς καὶ κῖλος. τῶν δὲ βοῶν, ταῦρος. *Caprarum qidem dux hircus, ovium qe aries. boum avtem tavrus.* Pollux *l.* 5. *c.* 12. §. 19. de Ulyſſe Priamus *Iliad.* γ'. *v.* 196.

Αὐτὸς δὲ, κῖλος ὤν, ὑπερθορέεσκε τίχας ἀνδρῶν,
Ὅς τ' οἶσι μέγα πᾶσι διέπρεπε ἀργεννάων.
Ipſe verò ceu gregis dux obit ordines virorum:
Qi ovium gregem magnum oberrat candidarum.

qod in Cleanthem detorſit Timon. utì Laërtius *l.* 7. & de Ænea poeta *Il. v. v.* 492.

Λαοὶ ἕποντ', ὡσεί τε μετὰ κῖλον ἔσπετο μῆλα.
Copia ſegebantur, ut poſt arietem ſequuntur pecudes.

Ἡ ταῦρος ἀγέλης] Achilles Tatius *Leucip. l.* 2. *pag.* 101. *Edit. Salmaſ.* Βαδίζει ταῦρος ὑψαυχενῶν, καὶ ὥσπερ ἐπιδεικνύμενος, ὅτι τῶν ἄλλων βοῶν ἐστι βασιλεύς. *Incedit tavrus is cervice ſublatâ ſic, ut aliorum ſe regem eſſe oſtendat.* De Agamemnone *Il.* β. *v.* 480.

Ἥυτε βοῦς ἀγέλῃφι μεγ' ἔξοχος ἵπλετο πάντων
Ταῦρος. ὁ γάρ τε βόεσσι μετατρέπει ἀγρομένῃσι.
Velut bos in armento longè eximius inter omnes
Tavrus, hic enim boves excellit congregatas.

Et Flaccus *Sat.* 3. *Viribus editior,* — *ut in grege tavrus.* Polybius *Hiſt. l.* 6. *c.* 3. Καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων (πλήθους ἀνθρώπων) συναθροιζομένων, ὅπερ εἰκὸς

A κατὰ ταῦτα τὸ ὁμόφυλον συναγελάζεσθαι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνθρωπείαν. ἀνάγκη τὸν τῇ σωματικῇ ῥάμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τούτων ἡγεῖσθαι καὶ κρατεῖν καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῶν ἀδοξοποιήτων ζώων διωρίσμεθα. τοῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν. παρ' οἷς ὁμολογουμένως τὰς ἰσχυροτάτας ὁρῶμεν ἡγεμονίας. λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, τὰ τούτοις παραπλήσια. *Sicut in aliis animalibus, etiam in hominibus uſu venit qando coadunantur.* (*nam & hoc rationi conſentaneum eſt, ut ejuſdem generis animalia eodem congregentur propter naturæ infirmitatem,*) *tum inqam neceſſe eſt, ut qi robore corporis & præſentiâ animi atqe audaciâ præſtant cæteris, ducatum atqe imperium in cæteros obtineat: qod ipſum in aliis qoqe animalibus, qa non opinionibus adventitiis, ſed unius naturæ inſtinctu ducuntur, qum cernimus uſu venire, naturæ id opus eſſe certiſſimum debemus credere. Nam & in illis ducum officio ſine controverſia robuſtiſſimos qoſqe fungi videmus: puta tavros, apros, gallos gallinaceos & id genus alia animalia.* Videtur avtem Marcus hìc ob mentem habuiſſe Epicteti illa, *Diſſert. l.* 3. *c.* 1. Σὺ δὲ τίς εἶ ἑνταῦθα; μίγα ἔσῃ εἰκῇ, ὅτι ἀτός εἰμι, ᾧ δεῖ μέλειν ἀνθρώπων. ὠδὶ γὰρ λέοντι τὸ τυχὸν βοίδιον τολμᾷ ἀντίσηκον ἀυτῷ. ἂν δ' ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνδίσηται; λέγε αὐτῷ, ἂν σοι δόξῃ, σὺ δὲ τίς εἶ; ἄνθρωπε, ἐν παντὶ γίνει φύσεώς τι ἐξαίρετον, ἐν βυσὶν, ἐν κυσὶν, ἐν μελίσσαις, ἐν ἵπποις. μὴ δὴ λέγε τῷ ἐξαιρέτῳ, Σὺ δὲν τίς εἶ; εἰ δὲ μὴ, ἐρῶ σοι φανὴν λαβὼν, ἐγὼ εἰμὶ τοιοῦτον, ὅτιον ἐν ἰματίῳ πορφύρα. μή μ' ἀξίου ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις. ἢ τῇ φύσει μου μέμφει, ὅτι με διαφέροντα παρὰ τὰς ἄλλας ἐποίησε. *Tu ergò qis hoc loco es? magnum eſt profiteri, eum eſſe me cui homines cura eſſe debeant. Neqe enim qalibet bucula leoni reſiſtere audet. Si verò tavrus illi ire obviam atqe reſiſtere ausus fuerit, dic, ſi videbitur, illi, tu verò qis es? Homo, in qolibet genere aliqid eximium naſcitur; in bobus, in canibus, in apibus, in eqis. Noli ergò dicere eximio, tu ergò qis es? Aliqi ſi fortaſſe vocem aliunde acceperit, tibi dicet: talis ſum*

B *qalis in veſtimentis eſt purpura. Noli poſtulare, ut ſim aliorum ſimilis, nec naturam meam increpa, qod me ab aliis diverſum fecerit.* Idem *l.* 1. *c.* 2. Σὺ ἑαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι κρόκην τῶν ἐν τῷ χιτῶνος; τί δὲν σὺ ἔδει φροντίζειν, πῶς ὡς ὅμοιος ἦς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; ὥσπερ ἐδεῖ ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας κρόκας φίλη τι ἔχειν ἐξαίρετον. ἐγὼ δὲ πορφύρα εἶναι βούλομαι, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο, καὶ στιλπνὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἄξιον τῷ ἐνεργοῦντι φαίνεσθαι καὶ καλά. τί δὲν μοι λέγεις, ὅτι ἐξομοιάσθητι τοῖς πολλοῖς; καὶ πῶς ἔτι πορφύρα ἔσομαι. *Tu te unum qoddam tunica filum eſſe exiſtimas. Qid ergò tibi curandum erat? Qemadmodum aliis hominibus eſſes ſimilis, ſicat nec filum aliqid pra cæteris filis eximium poſtulat. Ego verò purpura*

E *eſſe volo, exiguum illud & nitidum: qod in cauſſa eſt, ut cætera decora & pulcra eſſe videantur. Qid ergò me jubes vulgo fieri ſimilem? qi enim adhuc ero purpura?* qem locum eò lubentior adduxi, qò ab interpunctione laborantem, qod interpreti impoſuit, reſtituerem. Et pavlò pòſt ibidem. Ὁ ταῦρος, λέοντος ἐπιλαθόντος, μόνος αἰσθάνεται τῆς αὑτοῦ παρασκευῆς, καὶ προβέβληκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγέλης. *Tavrus ingruente leone ſolus inſtructionis ſuæ meminit, ſeqe pro armento opponit.*

Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα] vide *l.* 9. §. 39. & *l.* 10. §. 6.

F Τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] vide *ſuprà* §. 10. & *l.* 5. §. 30.

Οἰκεῖοί τινές εἰσι] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 13.

Οἵας ἀνάγκας δογμάτων] vide *l.* 8. §. 14.

Μεθ' οἵου τύφου] qod *l.* 9. §. 34. ὅση ἀπειρία. qanqam hìc malim *prudentia opinionem*, qàm *faſtum* vertere: qanqam & iſta faſtu ſufflat. Vide *ad lib.* 2. §. 15.

Ἄκοντες] vide *l.* 7. §. 62. Πάντας ἄκοντας ἁμαρτάνειν, dogma

a L.2.§.1. καὶ ᵃ ἀγνοοῦντες. ᵇ πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στέρεται,
b L.7.§.63. ὥσπερ ἡ ἀληθὴς, ἕτως καὶ ἡ ᶜ καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ προσφέρεσθαι. ἄχθονται γὰρ ἀδικοῦντες ἄδικοι, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκται, καὶ καθάπαξ ἁμαρτητικοὶ πρὸς τοὺς πλησίον.

c L.8.§.29.

d L.7.§.26. Τέταρτον, ὅτι καὶ ᵈ αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις,
e L.7.§.70. καὶ ᵉ ἄλλῳ * τινὶ τοιούτῳ εἶ. καὶ εἴ τινων ἢ ἁμαρτημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ ᶠτῷ γε ἔχειν τοιητικῷ
*-λως f. f L.1.§.17. *-ἴχνις * ἕξεις, εἰ καὶ Δηλιάδην, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ τοιοῦτό τι κακὸν ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἁμαρτημάτων.

g L.9.§.38. Πέμπτον, ὅτι ᵍ οὐδὲ εἰ ἁμαρτάνοσι κατείλη-
h L.4.§.51. φας. πολλὰ γὰρ καθ' ᵏ οἰκονομίαν γίνεται.

nescientes agunt. omnis etenim anima, prout veritate privatur invita, sic etiam erga qemqe pro dignitate cujusqe gerendi se peritiâ. itaque injustos, ingratos, avaros, vicinis injurios dici se non sustinent.

Qartò, qòd & ipse multa peccas, & aliàs ejusmodi es planè, qales illi sunt. atqe etiamsi peccatis qibusdam abstineas, habes tamen intra te habitum talia perpetrare proclivem, licèt vel ignaviæ, vel famæ, vel aliûs alicujus ratione à peccatis paribus te cohibeas.

Qintò, qòd nec an peccaverit etiam, nosti satìs. multa enim per dispensationem geruntur. at-

ANNOTATIONES.

gma Stoicum. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. nec horum duntaxat, sed sapientum omnium si Platoni credimus; sic enim is in *Protagor. pag.* 240. *B.* Ἐγὼ γὰρ σχεδόντι οἶμαι τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἡγεῖται, οὐδένα ἀνθρώπων ἑκόντα ἐξαμαρτάνειν, οὐδὲ αἰσχρά τε καὶ κακὰ ἑκόντα ἐργάζεσθαι. ἀλλ' ἴσασιν, ὅτι πάντες οἱ τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ κακὰ ποιοῦντες, ἄκοντες ποιοῦσι. *Arbitror equidem sapientem nullum putare, qemqam hominum esse qi ultro aberret, malaqe & turpia sponte committat. Sciunt etenim, qod qi mala turpiaqe committunt, prater voluntatem peccant.* qi & idem in *Hipp. maj. pag.* 1255, *D.* Κακὰ δὴ γε πολὺ πλείω ποιοῦσιν ἢ ἀγαθὰ πάντες ἄνθρωποι, ἀρξάμενοι ἐκ παίδων. καὶ ἑξαμαρτάνοντας ἄκοντες. *Mala verò multò plura qàm bona omnes homines statim ab incunte state omnem vitam agunt, neqe sponte delinqunt.*

Ἄκοντες καὶ ἀγνοοῦντες] Itaqe hoc utroqe nomine (si verum istud) veniâ ac misericordiâ digniores; ut *l.* 2. §. 13. Οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ. καὶ οἱ νόμοι δή που πολὺ χαλεπώτεροί εἰσι τοῖς ἑκοῦσι καὶ ἐργαζομένοις, καὶ ψευδομένοις, ἢ τοῖς ἄκουσιν. *Qandoqidem multum ignoscitur illis, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali: legesqe in eos severius animadvertunt, qi volentes mala faciunt, mentiunturqe, qam qi nolentes.* Plato *Hipp. min. pag.* 257. *E.* & Demosthenes *adv. Midiam pag.* 610. *A.* Οἱ περὶ τῆς βλάβης νόμοι πάντες, ὧν μὲν ἑκὼν βλάψῃ, διπλᾶν. ἂν δ' ἄκων, ἁπλᾶν τὸ βλάβος κελεύουσιν ἐκτίνειν. ὁ μὲν γὰρ παθὼν, παντα χοῦ βοηθείας δίκαιός ἐστι τυγχάνειν. τῷ δράσαντι δ' οὐκ ἴσον τὴν ὀργὴν, ὃν μὲν ἑκὼν, ὃν δ' ἄκων, ἴσταξεν ὁ νόμος. ἔπειθ' οἱ φονικοὶ, τοὺς μὲν ἐκ προνοίας ἀποκτείνοντας, θανάτῳ καὶ ἀειφυγίᾳ καὶ δημεύσει τῶν ὑπαρχόντων, ζημιοῦσι. τοὺς δ' ἀκουσίους, ἀτίμοις καὶ φιλανθρωπίας πολλῆς ἠξίωσαν. *De dato damno leges omnes, si qis volens damnum dederit, duplum: si invitus, simplum pro dato damno solvere jubent. Æqum enim est, ut ut factum est, adjuvetur; fonti autem non eandem pœnam statuit, sive volens, sive invitus fecerit. Deinde leges capitalium facinorum, cades consilio factas, morte perpetuòqe exilio & publicatione bonorum punsunt. qi autem fortuitò cadem fecerunt: cum his multò remissius & humanius esse agendum sanxerunt.*

Ἄκουσα στέρεται τῆ ἀληθεῖ] Ex Platone. Vide *l.* 7. §. 63.

Αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις] Hoc est qod primo loco cogitandum proposuit Antonius Epicureus in scripto suo περὶ τῆς τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἰφιδρείας, cujus meminit Galenus *de affectib. dignoscend. & curand. c.* 1. Ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλὰ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἁμαρτάνομεν. *Qod & ipsi plerumqe perinde ac alii erramus.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Cogitet, qàm multa contra bonum morem faciat; qàm multa ex his qa egit, veniam desiderent. jam irascetur etiam sibi. nunqam enim aqus judex aliam de sua, aliam de aliena caussa sententiam fert. nemo invenitur, qi se possit absolvere: & innocentem qisqe se dicit respiciens testem, non conscientiam.* Æschylus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3.

Ἁμαρτάνει τι καὶ σοφῶν σοφώτερος.
Peccat aliqando, sapiente & qi plus sapit.

Et ad Marcum propiùs accedens Jacobus *Ep. c.* 3. *v.* 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. *In multis offendimus omnes.* Ad qem locum Beda noster; *Non dixit offenditis, sed offendimus, inqit: & in multis, præmisit; omnes, subjunxit.* Et Avgustinus *Epist.* 29. *Non in uno, sed in multis; nec qosdam, sed omnes dicit.* Vide *ad l.* 7. §. 26.

Καὶ ἄλλος τοιοῦτος εἶ] qod *l.* 7. §. 79. εἷς ἂν τῶν φαύλων. *alius ejusmodi.* qomodo in paroemia dicitur, ἄλλος ἤτοι Ἡρακλῆς. *alius*, sive, *alter*, *iste Hercules est.* id est alter ejusmodi qalis Hercules. de Titorno usurpatum. Ælianus *l.* 12. *c.* 22. qò facit Platonis illud adductum *supra ad l.* 10. §. 30. fortean tamen, ἄλλως legendum. *aliàs*, sive *aliis in rebus, ipse paria peccas.* ἄλλο τι ὁμοιδές. *aliud qidpiam ejusmodi. l.* 7. §. 26. παρόμοιόν τι. *ejusmodi aliqid. l.* 10. §. 30.

Vitia habes alia, etiam haud fortasse minora.

Flaccus *Sat.* 3.

Ἀλλὰ τίνγε ἕξιν ποιητικὴν ἕξεις] Malim, ἔχεις. atqe ità reddidit interpres uterqe. *habes dogmata gemina* ut *l.* 7. §. 26. vel *affectus pariter vitiosos.* & paria itaqe nî aliud obstaret, puta supplicii vel opprobrii formido, admitteres, vel admittere aliqando poteris. qod Apostolus innuit, *ad Gal. c.* 6. *v.* 1. verbis illis, Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Considerans temetipsum, ne & tu tenteris.* Aristoteles *de rhetor. ad Alex. c.* 37. Ἐπιεικές τι καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶν συγγνώμην ἔχειν. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων. καὶ οὐδεὶς οἶδεν, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπέσῃ. *Æqum, & justum, & conducibile est ignoscere. Nam omnium hominum peccare commune est. Et nemo novit, si qid aliqando sibi hujusmodi eventurum sit.* Optimè Plinius minor *l.* 6. *Ep.* 22. *Optimum & emendatissimum existimo, qi cateris ità ignoscit, tanqam ipse qotidie peccet; ità peccatis abstinet, tanqam nemini ignoscat.*

Διὰ δηλίαν] scilicet qod Naso *amor. l.* 1. *eleg.* 4.

Si qa metu dempto casta est, ea denique casta est:
Qa qia non potuit — (metu nimirum coercita)
— non facit, illa facit.

Itaqe Plavtus *Stich.* 1, 2.

Ubi facillimè spectatur mulier qàm ingenio est bona?
Cui malefaciendi est potestas, qæ, nè faciat id, temperat.

Vacat enim abstinentia testimonium, cùm licentia eripitur. Tertullianus *adverss. Marc. l.* 1. *c.* 29. & ut Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

Oderunt peccare (etiam) mali formidine pœnæ.

ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ *γαλῆ, [*γαλιὸς perperam vulgo] ψόφῳ τῶν ὠδόντων ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Qemadmodum morsu canis aut strepitu felis voluptatibus deterriti, & ad periculum respicientes.* Plutarchus *de virt. moral. pag.* 446.

— *tolle periclum,*
Jam vaga prosilies frenis natura remotis.

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 7.

Ἡ δοξοκοπίαν] vide *l.* 12. *c.* 4. apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Philiscus, an Philemon. tribuit illi Grotii editio: huic Gesneri: huic item Antonius *Meliss. l.* 1. *c.* 13. & Maximus *c.* 5.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν,
Ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται.
Οὐδ' ὃς τὰ μικρὰ λαμβάνειν ἀπέσχετο,
Ἀλλ' ὃς τὰ μεγάλα καρτερῶν μὴ λαμβάνειν.
Ἔχειν δυνάμενος καὶ κρατεῖν ἀζημίως.
Οὐδ' ὅς γε ταῦτα πάντα διατηρεῖ μόνον,
Ἀλλ' ὅστις ἄδολον γνησίαν τ' ἔχει φύσιν
Εἶναι δίκαιος, κ' εἰ δοκεῖν οἴεται φίλοι.
Non justus, omnis abstinens injuria est,
Sed qi nocere cùm potest, tunc abstinet:
Nec qi recusat parva, sed qi maximis
Tentatus, animi robur invictum gerit.
Nec qisqis ista qolibet præstat modo;
Sed qi doloss nescius fuci, integrâ
Probitate, justus esse, non credi, studet.

Grotius. Allusit ad Æschyli illud in *Theb.*

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Esse, haud videri, enim elaborat optimus.

vide *l.* 8. §. 1.

Πολλὰ γὰρ καθ' οἰκονομίαν γίνεται] *Multa*, inqit, *per dispensationem qandam fiunt.* Non *divinam* qidem eam, de qa Xylander intellexisse videtur; cùm vertit, *Qadam enim fato fiunt.* siqidem non *qadam*, sed *omnia* in universum, *fato fieri*, statuebant Stoici. sed *humanam*, provt & Anglus rectè cepit. in qem eundem sensum Epictetus pariter *l.* 3. *c.* 14. Τῶν πραττομένων, τὰ μὲν προηγουμένως πράττονται, τὰ δὲ κατὰ περίστασιν, τὰ δὲ καθ' οἰκονομίαν, τὰ δὲ κατὰ συμπεριφοράν, τὰ δὲ καθ' ὕπαρξιν. *Qorum qa aguntur partim præcipuè spectantur, partim fiunt ratione temporis, partim de industria certòqe consilio, partim obsequi caussâ, partim ex instituto vita.* qo de loco videri poterit Hieronymus Volfius in *Annot.* Membrum illud qod attinet, qod hîc Marcus attingit: καθ' οἰκονομίαν fieri aliqid dicitur, cùm aliud qidpiam specie tenus geritur, qàm qod vel intenditur, vel revera subest. Indè fit, ut qædam mali speciem præ se ferant, qæ tamen, cùm alio fine, aliâqe ratione peragantur, qàm primo aspectu videri possit.

* Cùm, *Acidalius.*

atqe omnino multa priùs edocearis oportet, qàm de facto alieno certi qicqam ſtatuere poſſis.

Sextò, qando qàm maximè indignaris, vel ægrè fers, memineris momentaneam eſſe vitam humanam, omnéſqe nos brevi componendos fore.

καὶ ὅλως πολλὰ δεῖ παρ' ἑτέρου μαθεῖν, ἵνα τις περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καταληπτικῶς τι ἀποφήνηται.

Ἕκτον, ὅτι [a] ὅταν λίαν ἀμαναχτῆς, ἢ καὶ δυσπαθῆς, [b] ἀκαιρολαβῶν ὁ ἀνθρώπειος βίος, καὶ μετ' ὀλίγον πάντες [d] ἐξεπιθήμεν.

a L. 7 §. 58.
b L. 4. §. 48
c L. 12. §. 21
d L. 4. §. 3.

Ἐξ-

ANNOTATIONES.

poſſit, culpâ omni prorſus carere cenſentur. *Oeconomia* iſtiuſmodi fuit, qòd copiæ Iſraëliticæ, qaſi formidine perculſæ ad Ajenſium incurſum in fugam ſeſe dabant, qò ab urbe ſua iſtos longiùs electarent. Joſuæ *Hiſt. c. 8. v. 15.* vide Origenem *adv. Celſ. l. 1. ad l. 3. §. 4.* qòd Jehu rex Iſraëlis, Baälis colendi cupidum ſimulabat ſeſe, cùm ejuſdem cultores comprehendendi & peſſundandi conſilia apud ſe coqeret. *Reg. Hiſt. l. 4. c. 10. v. 19.* qòd Solomon de infante diſſecando ſententiam tulit. *Reg. l. 3. c. 3. v. 25.* cui non abſimile Claudii imperatoris illud, qi fœminæ filium ſuum non agnoſcenti, matrimonium juvenis indixit. Svetonius *l. 5. c. 15.* qòd Carolus magnus patrem & filium maleficii reos habitos, cùm A ſontem alterum, alterum inſontem eſſe compertum haberet, utroſqe duci juſſit, qò alter ſe prodendo alterum liberaret. And. Iſern. *de feud.* qòd Archimandrita qidam Ægyptius, qi qò monachum juvenem à libidinis flammis, qibus uſtulari ſe conqeſtus eſt, liberaret, ſubornavit qi conviciis hominem inſectaretur, & poſt injuriam illatam, innocentem inſuper apud ſeſe deferret. Hieronymus *ad Ruſtic.* qòd Davus Terentianus Myſin cum puerulo in viam provoluturum ſe minatur *Andr. 4. 5.* Nec deſunt ex antiqis, qi patriarcharum piorúmqe aliorum lapſus in ſacris literis proditos, hoc *œconomia* prætextu eant excuſatum. Origenes *Stromat. l. 6.* qò Jacobi mendacium excuſet Eſavum ſeſe profitentis *Geneſ. c. 27. v. 19.* poſt adducta Platonis illa ex *polit. l. 3. pag. 611. C.* Τῷ ὄντι θεοῖς μὲν ἄχρηστον ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον, ὡς ἐν φαρμάκου εἴδει. *Conſiderandum eſt*, inqit, *qomodo Philoſophus cavtè dixerit, Deo indecens & inutile eſſe mendacium, hominibus non interdum inutile*; *& qòd ne per diſpenſationem qidem* (hoc eſt, κατ' οἰκονομίαν, & ità prorſus Origenes ſcripſerat) *putandus ſit Deus aliqando mentiri.* qod *homini* tamen *per diſpenſationem* qandam *licere* concedit, allatis exemplis Judithæ *c. 11. v. 2.* Holofernæ mentitæ, Eſteræ *c. 5. v. 8.* Hamanem convivam poſcentis; ubi nulla tamen mendacii veſtigia comparent. Qod avtem Plato, ἐν φαρμάκου εἴδει, Clemens Alexandrinus ἐν θεραπείας μέρει dixit. ſic enim iſte, *Strom. lib. 7. pag. 730. B.* de Gnoſtico agens, ἀληθῆ τε φρονεῖ ἅμα καὶ ἀληθεύει. πλὴν εἰ μήποτε ἐν θεραπείας μέρει, καθάπερ ἰατρὸς πρὸς νοσοῦντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κεκμώντων, ψεύσεται, ἢ ψεῦδος ἐρεῖ κατὰ τὰς σοφιστάς. *Vera ſimul ſentit & dicit, niſi qando loco medicinæ, ut medicus ad agrotantes, ad eorum, qi laborant, ſalutem, nec tam, mentietur, qàm mendacium dicet, uti ſubtilitatum periti diſtinguere ſolent.* Eódem trahit Origenes *operis dicti l. 10.* ejuſdémqe *œconomiæ*, ſive *diſpenſationis*, ſpeciem vult eſſe diſceptationem, vel increpationem potiùs, illam qâ adverſus Petrum Pavlus Antiochiæ uſum ſe profitetur, *ad Galat. c. 2. v. 11.* eundémqe ſecutus, cùm Joannes Chryſoſtomus in *Gal. expoſ. Edit. Commel. pag. 991.* Οὐ μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ οἰκονομίας. οἱ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἀλλήλοις ἐπιτίμησαν. σφόδρα γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐσκανδάλισαν. νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φαινομένῳ μάχη. *Ea qa loquuntur, non eſſe diſſidii, ſed diſpenſationis. Etenim ſi verè fuiſſet inter ipſos contentio, neqaqam præſentibus diſcipulis ſe invicem increpaſſent. Gravi enim illi fuiſſent offendiculo. Nunc avtem utilis erat palam in ſpeciem adhibita diſſenſio.* tum & Hieronymus *in comment. Novâ bellator*, inqit, *uſus eſt arte pugnandi, ut diſpenſationem Petri, qâ Judæos ſalvari cupiebat, novâ ipſe conditionis diſpenſatione corrigeret; & reſiſteret ei in faciem, non arguens propoſitum, ſed qaſi in publico contradicens.* qi & *rabulis forenſibus* Apoſtolos comparat, qi pari ratione, *omiſſis ſæpe negotiis in proprias contumelias vertuntur, & joculari ſe invicem dente mordent, ut populum circumſtantem fallant, & apud reos prævaricationis ſuſpicionem effugiant.* Idémqe *ad Avguſt. Ep. 1. Bene uterqe finxit. nec tamen defendimus officioſum mendacium; ſed oſtendimus honeſtam diſpenſationem.* Verùm Apoſtolum à nota hac uberrimè vindicat Avguſtinus *Epiſt. ad Hieron.* ea de re ſcriptâ. & in *lib. de mendac.* qî tamen & ipſe ibidem Jacobi dictum, qo Eſavum eſſe ſe affirmabat, vult mendacium videri, non eſſe; & diſpenſationis ratione non abſimili excuſat. οἰκονομίας revera rationem habuit, eodémqe refert, *Stromat. 7. pag. 730. C.* qi & συμπεριφορὰν appellat, Clemens dictus, Timothei circumciſionem à Pavlo procuratam, *Act. cap. 16. v. 3.* cùm tamen περιτομὴν χαροποίητον ὠφελεῖν, *circumciſionem factam manu nihil prodeſſe*, prædicaret, *Rom. c. 2. v. 28. Galat. c. 5. v. 6. & c. 6. v. 15.* συμπεριφερόμενον Ἰουδαίοις, *Judæis ſe accommodans*, ſed & qod de ſe Apoſtolus idem *ad Cor. Ep. 1. c. 9. v. 19. 22.* Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Nam qamvis liber ſim ab omnibus, omnibus meipſum ſervum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qi ſunt ſub lege, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos, qi ſub lege ſunt, lucrifacerem. Exlegibus ut exlex, (non tamen exlex Deo, ſed ſublex Chriſto) ut lucrifacerem exleges. Factus ſum infirmis ut infirmas, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* Nec illud minùs, qod Chryſippus habet in *lib. de Rhetoric.* referente Plutarcho B *de contradict. Stoic. c. 1.* Οὕτω μετρήσειν καὶ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τῷ πλούτῳ ὄντος ἀγαθῷ καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ὑγείας. *Ita oraturum atqe rempublicam geſturum ſapientem, ut qi divitias, gloriam, ac ſanitatem bona arbitretur.* cùm tamen ipſe ſecus omnino cenſeat. Qod Epictetus *Enchir. cap. 16.* de homine in mœſtitia luctúqe agenti ob infortunium aliqod, qod eidem obtigerit, μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄντου συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, καὶ ὅτου τύχῃ, συνεπισπεύσας. πρόσεχε μήποτε, μὴ καὶ ἴσωθεὶς συνεπισπεύσῃς. *Ac oratione qidem tuâ ejus perturbationi ſubſervire ne dubita: atqe adeo, ſi res ita tulerit, congemiſcere. Cavebis avtem, ne intrinſecus etiam congemiſcas.* qem vide & *ad l. 8. §. 27.* Idem & Seneca *Ep. 5.* C *Intus omnia diſſimilia ſint: frons noſtra populo conveniat. & Ep. 103. Non abhorreat à publicis moribus; nec hoc agat, ut qicqid non facit, damnare videatur.* qi & idem, Lactantio *inſtit. l. 3. c. 15.* referente, unde diſpenſationis hujuſce uſum Stoicis freqentem ſatìs familiarémqe fuiſſe liqet. *Faciet*, inqit, *ſapiens, & qa non probabit, ut etiam ad majora tranſitum inveniat: nec relinqet bonos mores, ſed tempori ſe aptabit: ut qibus alii utuntur in gloriam avt voluptatem, utatur agenda res cavſſa.* &, ut qàm latè pateat, avtoribus illis, diſpenſatio iſta videatur; *Omnia*, inqit, *qa luxurioſi faciunt, qaqe imperiti, faciet & ſapiens, ſed non eodem modo, eodémqe propoſito.* Horum itaqe exemplo dogmatéqe Fabius *inſtit. l. 12. c. 1.* cavſſarum minùs honeſtarum D defenſionem in oratoribus excuſat. *Nè hoc qidem*, inqit, *eſt nudum intuendum, qalem cavſſam vir bonus, ſed etiam qare, & qâ mente defendat. ac primùm concedant mihi omnes oportet, qod Stoicorum qoqe aſperrimi confitentur, facturum aliqando virum bonum, ut mendacium dicat. & qidem nonnunqam levioribus cavſſis; ut in pueris agrotantibus utilitatis eorum gratiâ multa fingimus; multa non facturi promittimus; nedum ſi ab homine occidendo graſſator avertendus ſit, avt hoſtis pro ſalute patriæ fallendus, ut hoc, qod aliàs in ſervis qoqe reprehendendum eſt, ſit aliàs in ipſo ſapiente laudandum.* qi & concludit, E *licere qandoqe uti arte dicendi, bonâ qidem, ſed qa malis artibus ſimillima ſit.* Certè qòd *mendacium* qandoqe dicturum virum bonum ſapientémqe ex Stoicorum ſententia, affirmavit, id diſertè Stobæus *tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 8.* Λέγουσι δὲ, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφόν. — τῷ μέντοι ψεύδεσθαι ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν κατὰ πολλοὺς τρόπους, κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος προόρασιν, καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. *Mentiri qoqe ſapientem negant. — Mendacio tamen uti variis modis poſſe credunt, ut in militia contra hoſtes, avt aliâ neceſſitate.* Vide *ad l. 4. §. 49.* Plura iſtiuſmodi F adjici poterant: ſed iſta ſuffecerint ad Marci mentem explicandam. vide & *l. 4. §. 19.*

Πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν] De alienis factis non eſt temerè pronunciandum. Gregorius Nazianzenus περὶ ἐνταξίας. Πολλὰ δεῖ σταφῆναι καὶ παθεῖν πρὶν ἄλλου κλαγγῶναι δυσσέβειαν. *Multum diuqe ante verſandus atqe contorqendus eſt animus, multa ferenda, qàm ut alium impietatis damnemus.*

Ἀκαιρολαβὴς ὁ ἀνθρώπειος βίος] *puncto* minùs. Seneca *Ep. 49.* vide *l. 5. §. 24.*

Μετ' ὀλίγον πάντες ἐξεπιθήμεν] qod *l. 7. §. 22.* Μετ' ὀλίγον ἀμφοτέρους τεθνήξεσθε. *Pavlò poſt utroſqe veſtrum morti conceſſuros.* vide *l. 4. §. 3. & 48.* ἐκτίτυσλαι. In eandem ferè cum Marco ſententiam Evripides *Supplic.* G

— ὦ ταλαίπωροι βροτοὶ,
Τί κτᾶσθε λόγχας, καὶ καθ' ἁλλήλων φόνους
Τίθεσθε; παύσασθ'. ἀλλὰ λήξαντες πόνων,
Ἄσχη φυλάσσεθ', ἥσυχοι μεθ' ἡσύχων.
Σμικρὸν τὸ χρῆμα τοῦ βίου. τοῦτον δὲ χρὴ
Ὡς ῥᾷστα, καὶ μὴ σὺν πόνοις διεκπερᾶν.
— *Miſera gens mortalium,*
Qid arma, qid vos mutua cades juvant?
Qin abſtinetis. liberas urbes metu,
Vacuas malorum, placida tutetur qies.
Humana vita res brevis. cura optima eſt,
Ut abſqe cura mollis ac facilis fluat.

Grotius. H

a Sup.§.11. Ἕβδομον, ὅτι ᵃ οὐχ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνοχλοῦσιν ἡμῖν.
b L.5.§.25. ᵇ ἐκεῖναι γὰρ εἰσιν ἐν τοῖς ἐκείνων ἡγεμονικοῖς.
c L.7.§.16. ἀλλὰ ᶜ αἱ ἡμέτεραι ὑπολήψεις.
d L.4.§.7. ᵈ ἆρον γνῶν, καὶ θέλησον ἀφεῖναι τὴν ὡς τοῦ δεινὰ κρίσιν,
e L.5.§.22. καὶ ᵉ ἀπῆλθεν ἡ ὀργή. πῶς οὖν ἄρῳ; λογισάμενος,
f L.2.§.1. ὅτι ᶠ οὐκ αἰσχρόν. ἐὰν γὰρ μὴ ᵍ μόνον ᾖ τὸ αἰσχρὸν
g L.2.§.11. κακὸν,
h L.2.§.1. ʰ ἀνάγκη καί σε πολλὰ ἁμαρτάνειν, καὶ λήσειν καὶ πάντων γενέσθαι.
i L.7.§.24. Ὄγδοον, ⁱ ὅσῳ χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λύπαι αἱ διὰ τοιούτους, ἤπερ αὐτά ἐστιν ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα.
k Sup.§.13. Ἔνατον, ὅτι ᵏ τὸ ἐυμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον
l L.1.§.15. ᾖ καὶ μὴ ˡ σεσηρὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. τί γάρ σοι ποιήσῃ
m L.3.§.11. σὺ ὁ ὑβριστικώτατος, ἐὰν ἀγαπητὴς ᵐ ἐυμενὴς οὕτω, καὶ, εἰ ἄτως ἔτυχε, πρᾴως ὑπομνήσῃς καὶ

Septimò, non esse actiones aliorum, quæ nos conturbant, sunt enim hæ in mentibus ipsorum sitæ, sed opiniones tantùm nostras. istas igitur tolle, missóque de re ipsa, tanqam grave qiddam sit, judicio, ira protinus evanescet. sed qomodo tollam? reputando nihil tibi inhonestum contigisse. nisi enim malum id sit duntaxat qod inhonestum est, necesse futurum est, ut & tu multa pecces, & latro, vel qidlibet etiam, fias.

Octavò, cogita qantò graviora patiamur ex iracundia ac mœstitia, qàm de istis concipimus, qàm ex eis ipsis, qorum cavssà succensemus & angimur.

Nonò, manswetudinem insuperabilem esse, si genuina fuerit, non personata & fucata. qid enim fecerit tibi, qi vel maximè contumeliosus est, si manswetè adversùs illum te gerere perrexeris. & si occasio tulerit, placidè illum admonueris, &

ANNOTATIONES.

Οὐχ αἱ πράξεις.] vide *l.* 7.§. 16. & *l.* 8.§.40. & *l.* 9.§. 13. & *supra* §. 11. 16.

Οὐκ αἰσχρόν] Vide *l.* 2.§. 1. Musonius in *Orat.* qâ disserit, *an Philosophus debeat injuriarum agere*; apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19. Ὁ μὲν ἁμαρτάνων ἐυθὺς καὶ ἐν αἰσχύνῃ ἐστίν, ὁ δὲ πάσχων, ὅσπερ οὐχ ἁμαρτάνει, καθόσον πάσχει, οὕτως οὐδὲ ἐν αἰσχρῷ οὐδενὶ γίνεται. *Qi peccat, is turpitudini obnoxius est: qi verò patitur, qatenus ipse peccatum non admittit, eatenus neqe turpis alicujus indignitatis particeps dicendus est.*

Χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαί] Graviora ab affectu suo patiuntur, qàm ab eis ipsis qibus irascuntur. Τὰ γὰρ ἔνδοθεν μᾶλλον βαρύνει, ὡς ῥίγεσιν ἢ πυρετοῖς διακαίομενοι τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους. *Interiora enim potius aggravat: qemadmodum qi rigent, aut epialis febribúsve æstuant, graviorem sentiunt molestiam, ac deteriùs afficiuntur, qàm qibus eadem extrinsecus ab æstu aut gelu accidunt.* Plutarchus *de tranqill.* vide Senecam *de ira l.* 2. *c.* 35, 36. & Joannem Chrysostomum *infrà*. Theognis.

Οὐδὲν, Κύρε, ὀργῆς ἀδικώτερον, ἢ τὸν ἔχοντα
Πημαίνει, θυμῷ δηλα χαριζόμενη.
Irâ, Cyrne, nihil crudelius; ipsum ea habentem
Ladit, & excruciat cor miserabiliter.

Τὸ ἐυμενὲς ἀνίκητον] Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. *Ne vincitor à malo.* vide *l.* 6.§. 6, 26. & *lib.* 7. §. 22.

Καὶ μὴ σεσηρὸς] *adscititia.* Xylander *affectata.* Casavbonus *personata.* qemadmodum ille dixit, *Haredis fletus sub persona risus est.* ab eis tractum qi vultu renident, dum animus tamen interim angitur & exæstuat: ut ille qi *Æn. l.* 1.

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

ut illi de qibus Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 12. Οἱ ἐν προσώπῳ καυχώμενοι, καὶ οὐ καρδίᾳ. *Qi in facie gloriam captant, & non in corde.* vide *l.* 1.§. 15. & *supra* §. 13. Expressit vim vocabuli Ammianus, cùm de Juliano dixit, *l.* 21. *amarum subridens.*

Τί γάρ σοι ποιήσει ὁ ὑβριστικώτατος] Τίς ὁ κακόσων ὑμᾶς; *Et qis est qi malè accipiat vos?* &c. Petrus *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 13.

Ἐὰν διατελῇς ἐυμενὴς αὐτῷ] Dio Siracusanus, referente Plutarcho *pag.* 979. *A.* Ἀνθρώπου δὲ κακίαν, εἰ καὶ χαλεπόν ἐστιν, οὐχ ὕτως ἄγριον εἶναι παντάπασι καὶ δύσκολον, ὥστε μὴ μαλάττειν χάριτι νικηθεῖσαν ὑπὸ τῶν πολλάκις ἐυποιούντων. *Hominis improbitatem, qamvis aspera sit, non usqe adeo feram tamen esse omnino & morosam, qin freqentibus beneficiis sese invertat superatam. Vincit malos pertinax bonitas.* Seneca *de benef. l.* 7. *c.* 31. Idémqe *de ira l.* 2. *c.* 34. *Irascitur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. Cadit statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit; victus est qi vicit. νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. vince bono malum. ad Rom. c.* 12. *v.* 21. *Qàm pulcra ars, vincere in bono malum?* Gvigo *medit. c.* 15. Et Valerius Maximus *l.* 4. *c.* 2. *Speciosiùs aliqanto injuria beneficiis vincuntur, qàm mutui odii pertinaciâ pensantur.* Et, *Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Salustius *Jugurth.* Præclarè Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 18. *pag.* 229. *E.* Εἰ καὶ μεγάλα ἠδίκησαν, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐυεργέτησον, ἵνα καὶ σαυτῷ λαμπρότερον ποιήσῃς τὸν στέφανον, καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς ἐσχάτης ἀπαλλάξῃς ἀῤῥωστίας. ἐπεὶ κἂν οἱ ἰατροὶ, ὅταν καὶ λαπτίζωνται καὶ ὑβρίζωνται παρὰ τῶν μαινομένων, τότε μάλιστα αὐτοὺς ἐλεῶσι καὶ παρασκευάζονται πρὸς τὴν ἐκείνων διόρθωσιν, εἰδότες ὅτι τῆς ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος ἡ ὕβρις ἐστί, καὶ σὺ τοίνυν ταύτην περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων ἴσχε τὴν γνώμην, καὶ ὅταν κίχρησο τοῖς ἀδικοῦσιν. ἐκεῖνοι γὰρ εἰσι μάλιστα οἱ νοσοῦντες, καὶ τὴν βίαν ὑπομένοντες. ἀπάλλαξον τοίνυν αὐτοὺς τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐπηρείας, καὶ δὸς ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν, καὶ δαίμονα ἐλευθέρωσον χαλεπὸν, τοῦ θυμοῦ. καὶ γὰρ δαιμονῶντας ἐὰν ἴδωμεν, δακρύομεν. οὐχὶ καὶ αὐτοὶ δὲ σκυδάζομεν δαιμονῶν. τοῦτο καὶ νῦν ποιῶμεν ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων. καὶ γὰρ ἐκείνοις ἐοίκασιν οἱ θυμούμενοι, μᾶλλον δὲ κἀκείνων εἰσὶν ἀθλιώτεροι, μᾶλλον αἰσθήσεως μετέχοντες. διὸ καὶ ἀσύγγνωστος αὐτῶν ἡ παρανηξία. μὴ τοίνυν ἐπίμενε κεκμηκὼς, ἀλλὰ καὶ ἐλέει. καὶ γὰρ ἂν ὑπὸ χολῆς τινα ἐνοχλούμενον καὶ σκολοδινιῶντα καὶ ἐμέσαι ἐπιγόμενον τὸν πικρὸν τοῦτον χυμὸν ἴδωμεν, χεῖρα ὀρέγομεν καὶ διαβασάζομεν σπαραττόμενον, κἂν τὸ ἱμάτιον μολύνωμεν, οὐκ ἀποστρεφόμεθα. ἀλλ' ἐν μόνον ζητοῦμεν, ὅπως ἐκεῖνον ἀπαλλάξωμεν τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐνοχλήσεως. τοῦτο τοίνυν ἐπὶ τούτων ποιῶμεν, καὶ διαβασάζωμεν ἐμοῦντας καὶ σπαραττομένους. μὴ δὴ πρότερον ἀφῶμεν, ἕως ἂν ἅπασαν ἀποθῶνται τὴν πικρίαν. καὶ τότε σοι χάριν ἴσισθαι μεγίστην, ἐπειδὰν παύσηται, τότε γνώσεται σαφῶς ὅτης αὐτὸν ἀπήλλαξας ταραχῆς. καὶ τί λέγω τὴν παρ' ἐκείνου χάριν; ὁ γὰρ Θεός σε εὐθέως στεφανώσει, καὶ μυρίοις ἀμείψεται καλοῖς, ὅτι σὺ τὸν ἀδελφὸν νοσήμασι ἀλευθέρωσας χαλεποῖς. κἀκεῖνος δὲ ὡς δυσπόλην τιμήσει, διὰ παντὸς αἰδούμενός σε τὴν ἐπιείκειαν. οὐχ ὁρᾷς τὰς τικτούσας γυναῖκας, πῶς δάκνουσι τὰς παρεστώσας, καὶ οὐκ ἀλγοῦσιν ἐκείνας; μᾶλλον δὲ ἀλγοῦσι μὲν, φέρουσι δὲ γενναίως, καὶ συναλγοῦσι ταῖς ὀδυνωμέναις καὶ διακοπτομέναις ὑπὸ τῆς ὠδῖνος. ταῦτα καὶ σὺ ζήλωσον, καὶ μὴ γίνου σὺ μαλακώτερος γυναικῶν. ἐπειδὰν γὰρ τίκωσιν αἱ γυναῖκες αὐτὰς (γυναικῶν γάρ εἰσι μικροψυχότεροι) τότε σε τὸν ἄνδρα ἴσονται. *Si omnino nimis lassus es, idcirco nihilominus beneficium refer nocenti, ut & tibi facias majorem coronam, & fratrem periculo gravissimi langvoris absolvas. Nam & medici qando injuriis & calcibus caduntur furentum, tunc illorum magis magisqe miserentur, tum maximè ad reddendam illis sanitatem parantur, scientes qod excellentiam morbi significet ea injuria. Et tu age tur de inimicis eandem teneto sententiam, sicqe tractes injurios. Illi namqe sunt maximè agroti, omnémqe violentiam sustinentes. Libera eum à gravi isto dolore, & da operam ut iram remittat. Libera eum à savissimo damone, propria scilicet mentis furore. Nam & cum aliqos à damone actos videmus, sape lacrymamur: non autem agimus, ut ipsi qoqe eadem illa patiamur. Hoc igitur etiam in ira percitis servemus: illorum enim sunt similes iracundi, imo illis longè miseriores, qi utiqe sensibus adhuc integris insaniunt. Propter qod veniam non merentur illorum dementia. Noli igitur insultare jacenti, qin imo miserere. Etenim si videamus aliqem horribiliter à bile vexatum, & vertiginis sua tenebris obtectum, qiqe etiam malignum illum humorem urgeatur evomere, porrigimus manum, & supportamus huc illúcqe jactatum. Etsi vestimenta ille noster polluat, non aversamur, neqe abjicimus agrotum: sed illud tantummodo unum reqirimus, qemadmodum à tam grandi hac eum angustia liberemus. Hoc igitur etiam erga istos faciamus, ut & supportemus vomentes, & confoveamus agros: nec eos ustpiam relinqamus, priusqam totam prorsus amaritudinem ponant: & tunc tibi gratiam, qi talis sacerit, exsolvet maximam. Qando enim ejusmodi ager à passione reqieverit, tunc liqidò cognoscet: à qanta illum conturbatione sanaveris. Et qid dico ab illo tibi gratiam referendam? Deus te illico coronabit, & innumeris remunerabit bonis, qia fratrem tuum gravissimâ agritudine liberasti: sed etiam ille te honorabit ut dominum, modestiam tuam per cuncta miratus. Nonne vides parientes fœminas, qemadmodum assistentes sibi sape commordeant, & tamen illa minimè dolent: imo dolent qidem, sed ipsum dolorem fortiter ferunt, ac dolentibus, & partus vexatione consciss maximè condolent. Has ergò etiam tu amuleris, & noli esse fœminis mollior. Qam enim pepererint mulieres illæ, nam revera mulieribus magis sunt pusillanimes, tunc te virum esse cognoscent.* Adeò sanè præclara & eximia verba ista sunt ipsa, ut nec ipse describere gravatus sim, nec lectori pio tædium sperem legendo, prolixiora licèt, oboriturum.

Πρᾴως παραινῆς] Ità Plato *politic. l.* 9. Πείθωμεν τοίνυν αὐτὸν πρᾴως. εἰ γὰρ ἐκὼν ἁμαρτάνει. ἐρωτῶντες, &c. *Proinde doceamus illum placidè. non enim volens peccat, interrogantes,* &c. Pari modo qo Marcus istic, Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 397. Χρὴ τῇ παῤῥησίᾳ μιγνύναι τὴν προσήνειαν. *Sermonis libertati suavitatem admiscere oportet.* & rursus: Πῶς παῤῥησιασόμεθα; οὐκ ἀπράῤῥῳ τῇ

& eodem ipſo, qo te lædere molitur, tempore qietus ipſe hominem meliora docueris; *Noli ſic agere mi fili; ad aliud nati ſumus. mihi qidem nocere neqit. ſed ipſe lederis, mi fili.* monſtraveris etiam ſcitè, & generatim oſtenderis, nec apes ità ſe gerere, nec eorum ullum, qæ gregatim agere nata ſunt, animantium. qin neqe irriſoriè faciendum hoc, neqe contumelioſè, ſed cum genuino amoris affectu; neqe animo qaſi attacto & exulcerato,

[a] μεταδιδάσκης ἐυσχολῶν περὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτε κακὰ ποιεῖν σε ἐδιήκορεῖ; μὴ τέκνον. [b] πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν. [c] ἐγὼ μὲν ἃ μὴ βλαβῶ, [d] σὺ ἧ βλάψῃ, τέκνον. καὶ [e] δεικνύναι ἐναφῶς καὶ ὀλικῶς, ὅτι ἔστι ἄτως ἔχει, ἀλὰ [f] ἃδὲ μέλιοσαι αὐτὸ ποιῆσιν, ἃδ' ὅσα συναγωγιακὰ πέφυκε. δεῖ ἧ ε μήτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, [h] μήτε ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ φιλοσόργως καὶ ἀδήκτως * τῇ ψυχῇ.

[a] L. 5. §. 28. [b] L. 2. §. 1. [c] L. 10. §. 33. [d] L. 9. §. 4. [e] L. 10. §. 4. [f] L. 9. §. 9. [g] Sup. §. 13. [h] L. 1. §. 10. 16. * — τῷ f.

ANNOTATIONES.

τῇ παῤῥησίᾳ χρησάμενοι, ἀλλὰ μετρίως τῆς ἀυτῶν προσηκούσης. *Quonam pacto liberè loquemur? non ut meram libertatem adhibeamus: ſed ut ipſam ſuavitatem temperemus.* Evripides *Bellerph.* apud Svidam:

Οἴ μοι, τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
Hei, fateor, huic qi egrotat irasci, malum eſt.

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus irascitur? qis febricitantis, & frigidâ prohibiti maledicta in mulsi partem accipit? hunc affectum adversus omnes habet ſapiens, qem adversus agros ſuos medicus: qorum nec obſcæna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effusa intueri dedignatur, nec per furorem ſavientium excipere convicia. ſcit ſapiens, omnes hos, qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratósqe, malè ſanos esse: qos non aliter videt, qàm agros intemperantes. Itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantius avsi fuerit adversus medentem.* vide *Auguſtinum ad l.* 7. §. 22.

Μεμαδιδάσκης] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 9. §. 11. Δεῖξον τὴν πλάνην καὶ ὄψει πῶς ἀφίστανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Oſtendato errorem, & videbis ut à delictis recedant.* Epictetus *l.* 1. *c.* 18.

Ἐυσχολῶν] *Vitans hunc rei* Xylander. imò, *placidè, imperturbatè te habens.* Epicterus *l.* 3. *c.* 2. Ἐυσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω. *Otium ago, tranqillus sum.* & *c.* 9. Ἐυσχολῶ. ἃ περισπᾶταί μου ἡ διάνοια. *Otium eſt, animus meus non diſtrahitur.* Marcus ipſe *l.* 4. §. 24. Ἐυσχολώτερος καὶ ἀπραγμονέστερος ἔσῃ. *A negotiis multò vacabit magis, minúsqe perturbata eſt nobis futura vita noſtra.* vide & *l.* 12. §. 2.

Πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν] πρὸς συνεργίαν. *Ad mutuas operas. l.* 2. §. 1.

Οὐ μὴ βλαβῶ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 10. §. 33.

Σὺ δὲ βλάψῃ] vide *l.* 9. §. 4.

Ἐναφῶς] *efficaciter* Caſaubonus. *apertè* Xylander. *aptè, ſcitè, dextrè, affabrè*, malim. Lucianus ὑποβάλλειν τὰς δακτύλους ἐναφῶς. *ſcitè digitos ſubjicere.* tractum à praxi Chirurgica; in qa multùm refert, qa manu vulnera colligenda, vel oſſa reſtituenda tractentur. Pindarus *Pyth.* 4.

Χρὴ μαλακὰν χεῖρα προσ-
βάλλοντα τραύμασιν ἕλκος ἀμφιπολεῖν.
Oportet mollem manum adhibentem os ulceris curare.

Ab eadem arte tractum eſt, & Apoſtoli illud *ad Galat. c.* 6. *v.* 1. ubi de fratre in peccatum prolapſo, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος. *Reconcinnate ejuſmodi hominem cum ſpiritu lenitatis.* eſt enim τὸ καταρτίζειν (qod & Beza & Strigelius adnotârunt) *membrum luxatum reconcinnare*, ſive, *loco ſuo reponere, & adaptando rursus componere.* & καταρτισμὸς, μεταγωγὴ τῶν ὀστῶν ἐκ τῆ παρὰ φύσιν τόπυ εἰς τὸν κατὰ φύσιν. Καταρτισμὸς eſt oſſium translatio ex loco qi eſt contra naturam in eum qi eſt ſecundum naturam. Galenus. reſpexit eódem & Plutarchus in *Catone minore p.* 791. *E.* ubi Catoni Statylium juvenem nimìs fervidum & præcipitem, Apollinidi Stoico ac Demetrio Peripatetico curandum tradenti hæc verba tribuit: Ὑμέτερον ἔργον ἐιδύνια τῦτον μαλάξαι, καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον. *Veſtri muneris eſt tumentem mollire, atqe adducere ad id qod ex uſu ejus eſt.* Siqidem, ut Gregorius in *paſtore l.* 2. *c.* 6. *Sæpenumero deterius frangitur, cùm fractura incavtè colligitur, ità gravius qis ſciſſuram ſentiat, ſi hanc immoderatius ligamenta conſtringent.* & qod Rad. Ardens, *Orat. Dom. poſt Trin.* 6. *Manſveta correctio peccatores emendat, intemperans etiam emendandos perturbat.* Certè, qod Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Nullum animal eſt moroſius, nullum majori arte tractandum, qàm homo.*

Οὐδὲ μέλιστα αὐτὸ ποιοῦσιν, ἃδὲ ὅσα συναγωγιακὰ] Porphyrius *de abſtinent. ab animal. l.* 3. §. 11. Τὰ δὲ συναγωγιακὰ ὅπως τηρεῖ τὸ δίκαιον τὸ πρὸς ἄλληλα, τίς ἀγνοεῖ; τῦτο μὲν μυρμήκων ἔπαινον, τῦτο δὲ καὶ μελιττῶν, καὶ τῶν ὁμοίων. *Qis autem neſcit qantum inter ſe invicem juſtitiam colant animantes gregales? Hanc ſcilicet cuſtodiunt formicæ omnes, & apes universæ, & ejuſmodi animalia.*

Μήτε ὀνειδιστικῶς] vide *l.* 1. §. 10. De Evphrate Philoſopho, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 10. *Inſectatur vitia, non homines. nec caſtigat errantes, ſed emendat.* Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Agat princeps curam, non tantùm ſalutis, ſed & honeſtæ cicatricis.* Et Auguſtinus *Epiſt.* 159. *Sic ſuccenſe iniqitati, ut conſulere memineris humanitati.* vide & *lib.* 5. §. 22. & *ſuprà* §. 13.

Ἀδήκτως τῇ ψυχῇ] *atqe ità nè cor mordeatur* Xylander. *citra ſermonis aſperitatem* Caſaubonus. δάκνειν τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν, dicunt Græci, qod *mordere & pungere cor alicui*, id eſt, *angere, divexare, cruciare*, Latini. & δάκνεσθαι τὸν θυμὸν, ἢ τὴν καρδίαν, *corde morderi*, i. e. *angi, cruciari.* Syneſius *de regno pag.* 2. Οἱ δὲ ὕτω; ἆρα ἀσιμφώνως ἔχυσιν, — ὥστε, ὡδὶ φασιν αὐτοῖς ἀποχρήσειν, εἴ τις ξυγχωρήσει μὴ πάντα ἐκ πάντων ἐπαινεῖν τὸ βατιλέως καὶ βατιλεία. ἀλλ' εἴπερ παρεῖκει, καὶ λυπήσειν ἀναλείποντας, καὶ ἀπειλῶσι δήξεσθαι τὴν καρδίαν, ὡς ἐν χερῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ μίσην, εἰ ἄρα τὶς ἀνιαθεὶς ὠφελήσοιτο. *His autem adeò ſanè rigidi ſunt, ut ne ſatis qidem ſibi fore dicant, ſi qis non omnia omnino laudare, qæ ad regem pertinent, regemqe ipſum permittat; ſed & moleſtiam inſuper intendent, ſeſeqe cor ipſum non ſtrictim duntaxat puncturos; ſed ad imum uſqe penetraturos comminentur, ſi ex ea forte triſtitia qiſqam adjuvari qeat.* Idemqe *de calvitie pag.* 63. Μίσην αὐτὴν διδυμᾶν τὴν καρδίαν. *Penitſus animo diſcruciari cœpi.* Libanius *Orat. de pacto.* Οὐ δεδηγμένος ἀπίρχεταί τις τὴν καρδίαν, εἰ ὁ χθὲς μαθητὴς, σήμερον ἑτέρᾳ γνώμῃ; *Nonne cum animi morſu abit is, qi heri diſcipulus erat, hodie alterius factus eſt.* Ariſtophanes *Acharn. Act.* 1. *ſc.* 1. *n.* 1.

Ὅσα δὴ δέδηγμαι τὴν ἐμαυτῦ καρδίαν.
Qàm multa ſunt, qæ aſſiduè cor mordent meum?

Et in *Nubib. Act.* 5. *ſc.* 2. *n.* 25.

— ὅμως δὲ τὸν θυμὸν δακών.
— *& tamen animum remordens.*

Indè θυμοδακὴς, *qod cor mordeat.* Julianus *Orat.* 2. *pag.* 178. Πολλοὶ δὲ χρῆμα λοιδορίας; ὡς θυμοδακὴς ἀληθῶς, καὶ ἀμύστιον ψυχὴν μᾶλλον, ἢ σίδηρος χρῶτα; *At cujuſmodi demum convicium eſt! qàm re verâ mordax! qámqe eò magis animus, qàm corpus ferro, penetratur.* Sed & δάκνειν & δάκνεσθαι, & *mordere*, ac *morderi*, iidem ſimpliciter dicunt. Evripides *Theſ.*

Μή μοι πικρὸν προσπίσοι μᾶλλον δάκος.

Plutarchus *de Stoic contradict. c.* 9. Καὶ τοι πικρῶς ἐν τῷ γένει τύτῳ καὶ Πλάτωνα καὶ τὰς ἄλλας τῦ Χρυσίππυ δάκνουσι. *Qamqam ille qidem hoc in genere Platonem, aliòſqe qi ſunt Chryſippi acriter mordet.* Cicero *ad Attic. l.* 13. *Ep.* 12. *Valdè me momorderunt epiſtola tua: eadem tamen ſanaverunt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

— *Mordear opprobriis falſis?*

Terentius *Eunuch.* 3. 1.

— *Par pari referto, qod eam mordeat.*

Sidonius *l.* 5. *Ep.* 8. *vel pupugiſſe verſu gemello, vel mordiſſe diſtichо.* qi & *ibidem, piperatam facundiam*, pro *mordaci* dixit. & *l.* 8. *Ep.* 11. *Epigrammata piperata.* i. e. *mordacia*, ut exponit ipſe; qæ *melleis* opponit: Hieronymum imitatus, qi in *Epiſt. ad* Evſtochium *ut te aliqid & piperis mordeat.* ſed & *acetum mordax*, eâdem mente Perſius *Sat.* 1. Indè δηκτὸς λόγος, *mordax oratio.* Plutarchus *de amic. & adul. pag.* 55. *B.* Λόγῳ δηκτῇ καὶ παῤῥησίᾳ κυδιμονικῇ καθαιρόμενον. *Mordacem ſermonem, libertatemqe curatore dignam uſurpat.* Item δῆγμα, δηγμὸς, δῆξις. Idem *Sympoſ. l.* 2. *c.* 1. Δῆγμά τι πρόσεισι αὐτῷ τῷ σκώμματι. *Morſus ſalibus adeſt.* & mox: Τὰ σκώμματα μᾶλλον δάκνει, καθάπερ τὰ παρηγκισμένα βέλη, πλείονα χρόνον ἐμμένοντα, καὶ λυπῦ τὰς συμφύσεις. *Magis autem ſales & dicteria mordent, qod inſtar hamatorum telorum diutius inhærent, moleſtiáqe eſt morſus.* ità enim reſcribendum pro eo qod μίλη ſenſu nullo codices exhibent. Idem *de amic. & adul. pag.* 56. *A.* Ἐλέγχῳ καὶ λόγῳ δηγμὸν ἐμποιῶν καὶ μεταμέλειαν. *Qicunqe reprehenſione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit.* & *in Lycurg. p.* 48. *A.* Αἱ δὲ παιδιαὶ καὶ σκώμματα δήξεις, ὡδὶν ἀμβλύτερα τῶν μετὰ σπουδῆς ῥηθησομένων. *Facetiarum aculei & dicteriorum nihilò erant ſeriis caſtigationibus obtuſiores.* Alia, nec pavca, ſuppeditabit Hadrianus Junius *cent.* 2. *adag.* 58. Indè ἄδηκτος, *morſu immunis*, qi oratione, ſive ſermone ejuſmodi mordaci perſtrictus non eſt. Evnapius *in Liban.* Οὐδεὶς τῶν συλλεγέντων Λιβανίῳ, καὶ συνουσίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος. *Nemo omnium qi Libanio allecti & in familiaritatem accepti fuerunt, abiit à morſu immunis.* ità legunt vertúntqe, cùm Hadrianus Junius, tum & Federicus Morellius. ſed vera lectio, ἄδηλος, non ἄδηκτος. ſeqentia firmant ἀλλὰ τότε ἦθος ἐυθὺς οἷός τις ἦν ἔγνως, &c. *ſed ſtatim, qá eſſet indole, dignoſcebatur.* Verùm indè ἀδήκτως apud Plutarchum in *Pomp.* ubi Flora narrâſſe dicitur, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἐκείνῳ συναπαναστάντι ἀδήκτως ἀπελθεῖν. *nunqam qivisſe ſe à Pompeji conſvetudine ſine morſu aliqo diſcedere.* h. e. ut non aculeum qaſi aliqem in animo reſiduum perſentiſceret. qomodo Periclis dictio ità audientium animos affeciſſe perhibetur ὡς τὸ κέντρον ἐγκαταλιπεῖν, ut Evpolis *Tribubus.* Cæterùm hoc loco

a L. 10. §. 36. * ἀεί τοι Mer. ἀεὶ ὡς πᾶσι πᾶσι παρεσήκωσι. Xyl.

καὶ a μὴ ὡς ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλῳ θεωρὰς θαυμάσῃ. ἀλλ' * ἤπιος πρὸς μόνον, καὶ ἐὰν ἄλλοι παρεσήκωσι.

b L. 10. §. 1. l. 12. §. 1. c L. 4. §. 31.

Τούτων τ' ἐστὶν κεφαλαίων μάνησαι, ὡς θεῶν δῶρα εἰληφὼς, καὶ b ἄρξαί ποτε ἄνθρωπος εἶναι, ἵνα ζῇς c φυλακτέον ἦ ἐπίσης τῷ ἀρχίζειν αὐτοῖς, τὸ κολακεύειν αὐτούς. ἀμφότερα γὰρ ἀκαιρώνητα, καὶ πρὸς βλάβην φέρει. πρόχειρον ἦ ἐν ταῖς ὀργαῖς, ὅτι d οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικὸν, ἀλλὰ τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτως καὶ ἀρρενικώτερον, καὶ ἰσχὺς καὶ νεύρων καὶ ἀνδρείας τούτῳ μᾶτεσιν, οὐχὶ τῷ ἀγαναντῆνι καὶ δυσαρεστῆνι. ὅσῳ γὰρ ἀπαθέστερον ἦν οἰκειότερον, τοσούτῳ καὶ διαυγέστερον, ὥσπερ τε ἡ λύπη

d Sup. §. 9.

neque tanquam in ſchola, neque ut aſtanti alicui ſis admirationi, ſed ità ſemper, ut cum ſolo agas, etiamſi alii forſan circumſtiterint nonnulli.

Capita novem iſta in mente repoſita habeas, tanquam dona qædam à Muſis accepta; atque incipias tandem homo eſſe, dum vivis. Veruntamen ex æqo cavendum, ſicut nè iraſcaris eis, ità etiam nè aduleris. utrumque enim ſocietatis jus violat, & ad damnum tendit. adverſùs iram verò præſtò ſit illud; iraſci havd virile eſſe; ſed manſvetum placidúmque animi affectum, ut humanius qiddam, ità & maſculum magis. atque is certè, qi ità affectus eſt, robur animi nervóſque & fortitudinem penes ſe habet, non avtem is qi indignatur & offenditur. qò enim propiùs hoc ad immunitatem ab affectibus omnem prorſus, eò etiam ad potentiam propiùs accedit. qemadmodum avtem triſtitia,

ANNOTATIONES.

co ego, qid ἀδήκτως τῇ ψυχῇ velit, non fatìs aſſeqor. malim ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ. nec de reprehenſi, ſed de reprehendentis animo acceperim. nè ità vel redarguat, vel admoneat, ut animi injuriæ illatæ apprehenſione attracti & exulcerati indicium præ ſe ferat. hoc eſt enim qod poſtea de *ſuccenſente* dixit, τέτρωται, *vulneratus eſt*, *vulnus accepit*. Qanqam poteſt & ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ exponi, *animo non mordaci*. qomodo Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 28. ἔλαιον ἄδηκτον dicitur, i. e. *qod non mordeat*, ut Plinius *l.* 23. *c.* 4. & Plutarchus *de adulat. pag.* 55. *D.* Τὴν δὲ συνοχὴν ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τῷ πρὸς χάριν, ἄπρακτον δεῖ καὶ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑποτοεῖν. *Eam verò conſvetudinem, qa contumentibus blanditiis uſa omni morſu caret, vitii ſuſpectam habeamus.* ἄδηκτον ὁμιλίαν dicit, qæ nihil mordax habeat. verùm prius illud arridet magis.

Μηδὲ ὡς ἐν σχόλῃ] *neve otio abuti videaris* Xylander. forſan, qia priùs ἐνσχολῶν dixerat. Ego ſimpliciter malim, tanqam in ſchola, hoc eſt, vel ὡς παιδαγωγίς τις, *padagogi cujuſdam inſtar*, qi imperioſè cùm agat, moleſtus eſſe ſolet, & gravis habetur. *l.* 5. §. 9. & *l.* 10. §. 35. unde παῤῥησία παιδαγωγικὴ, *libertas magiſtralis*, *ſuprà* §. 6. vel etiam *tanqam in ſchola*, ubi ingenii exercendi oſtentandíqe cauſſâ fieri aſſolent oratiunculæ. hoc eſt enim qod ſequitur, μηδὲ ἵνα ἄλλος παρεισὰς θαυμάσῃ. *Neque ut adſtanti alicui ſis admirationi.* & *ſuprà* §. 13. Ὡς ἐπιδεικνύμενος. *Ut qi ſis oſtentaturus.* vide *ad l.* 1. §. 16. σχολαστικὸς. *qaſi exercitationis cauſſâ.* Caſavbonus. Ambroſius *Offic. l.* 3. *c.* 16. *objurget, non jactantia ſtudio, ſed affectu charitatis.* qod Marcus hìc φιλοτέργως. Talia avtem, qalia Marcus hìc notat, Senecæ ſcripta Cajus Cæſar eſſe volebat. cùm *commiſſiones meras* eſſe diceret, referente Svetonio, *l.* 4. *c.* 53. i. e. λόγους πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνας γεγραμμένους, ut ex Iſocrate *in eum locum* clariſſimus Caſavbonus. vel etiam ἀντολεξεὶ, ἀγωνίσματα. utì idem ex Thucydide *l.* 1. & Ariſtotele *Poët. c.* 9. ſed & Polybio; cujus avreum dictum digniſſimúmqe qod ubiqe, non ibi tantùm, legatur (ejuſdem habes τῷ μακαρίτῃ elogium) illud *l.* 3. *c.* 31. è codicibus Polybianis à vitio typothetarum incuriâ contracto ſic repurgatum. Ἱστορίας γὰρ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ τί, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πόλιτευμα ἄλυσιν τὸ τέλος, τὸ καταλειπόμενον ἀντῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίνεται. *Qippe ſi tollas ex hiſtoria, qarè, qomodo, qo fine, qidqe fuerit actum, & qàm convenientem exitum res geſta habuerit: qod ſupereſt illius commiſſio mera eſt, non avtem opus ad erudiendum lectorem comparatum.* Qod Plinius *l.* 7. *Epiſt.* 17. *Hiſtoria non oſtentationi, ſed fidei veritatíqe componitur.* Nec multò ſecius Fabius, *l.* 10. *c.* 1. in viri clariſſimi commentariis fœdè depravatus: *Totum opus hiſtoria, non ad intuitum rei pugnámqe præſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenii famam componitur.*

Ἀλλ' ἤτοι πρὸς μόνον] qod Chriſtus Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. *Ito, & argue illum inter te & ipſum ſolum.* Socrates in menſa cùm familiarem qendam vehementiùs pavlo increpuiſſet, Plato, οὐκ ἄμεινον ἦν ἰδίᾳ ταῦτα λελέχθαι; *Annon*, inqit, *hæc privatim dicta, præſtiterat?* cui ille viciſſim, Σὺ δὲ οὐκ ἄμεινον ἂν ἐποίησας, ἰδίᾳ πρὸς ἐμὲ ταῦτα εἰπών; *Annon & à te mihi privatim hoc dictum præſtiterat?* deeſſe avtem videtur disjunctionis membrum alterum, ſi recepta lectio admittatur, *vel ſolum convenias, vel ut ſolus advertat*, (avt ejuſmodi qippiam) etiamſi plures adſtiterint. *ſed ut cum ſolo ità loqi debes* Xylander. acſi eſſet, ἀλλ' ὡς πρὸς μόνον, ſive, ἀλλ' ἵνως ὡς πρὸς μόνον. diſjunctivæ certè rationem nullam habuit: ſed nec Caſavbonus qi vertit, *ſed ità ſemper ut ſolus conſciat.* ἀλλ' ἀεί τοι. qod mihi valde comprobatur. Optimè Plutarchus *de amic. & adul. p.* 70. *F.* Δεῖ γὰρ, ὡς νοσήματος ἐν ἐνκρυπτῇς, τῆς ἁμαρτίας τὴν νωθίτητα καὶ ἀποκάλυψιν ἀκόρητον εἶναι, καὶ μὴ παρηγορικὴν, μηδ' ἐπιδεικτικὴν, μηδὲ μάρτυρας καὶ θεατὰς συνάγεσθαι. ὁ γὰρ φιλικὸν, ἀλλὰ σοφιστικὸν, ἀλλοτρίοις ἐνδεικνύμενος

A σφάλμασι, καλλωπιζόμενον πρὸς τοὺς παρόντας, ὥσπερ οἱ χειρουργοῦντες ἐν τοῖς θεάτροις ἰατροὶ πρὸς ἐπίδειξιν. *Oportet tanqam morbi turpis, ita peccatis etiam deteſtionem & ſanationem occultam eſſe, nihil pompa, nihil oſtentationis habentem, neqe teſtes ſpectatoréſqe adducentem. Non enim amici intereſt, ſed rabula in alienis gloriam qærere peccatis, vendítantem ſo oſtentatione ſuâ præſentibus. Sicut in theatris medici manibus gaſticulantur, ut ſua opera conductores ſibi parent.*

Ὡς παρὰ τῶν Μουσῶν] qia pro numero Muſarum, monita *novem*. vide Plutarchum *Sympoſ. lib.* 9. *cap.* 14. de numero Muſarum.

B Ἀρξαί ποτε ἄνθρωπος εἶναι] *humanitatem colamus, dum inter homines ſimus.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. vide *l.* 7. §. 22. & *l.* 10. §. 8.

Τὸ κολακεύειν] qod *l.* 4. §. 31. Μήτε τύραννος, μήτε δοῦλος. *Neqe tyrannus, neqe ſervus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *l.* 8. *c.* 40. Πᾶσι δ' ἦν κεχαρισμένος ἑαυτὸν παρέχων, ἐπιμέλειαν μήτ' ἀγενῆ καὶ κόλακα εἶναι δοκεῖν, μήτε πρὸς τύφον ἐξαγόμενος τῷ δοκεῖν πᾶσιν τιμᾶσθαι, καὶ ὅσοις ἂν πλείστοις παῤῥεῖν. *Ea qam jucundum ſe omnibus prabuit, tum ne ſummiſſus nimium & adulator eſſe videretur: præterea ne ex eo, qod ab omnibus honore afficeretur, qódqe ei qos juſſiſſet, morem gerentes, ſuſtia & arroganti à offerretur curavit.* Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 121.

C Ὥσπερ ἐξὸν μὲν ἢ βαρὺ νομίζῃ φθέγξασθαι ῥᾳδίως, τῷ δὲ μόνῳ τυχεῖν, μυσικῆς ἴσως ἔξεως. οὕτω καὶ περὶ τὸ παῤῥησιάσασθαι, καὶ μὴ, λογισίου. οἱ μὲν γὰρ ὑ τῷ ὠφελεῖσθαι, ἀλλὰ τῷ ὀρέσαι γίνονται μόνοι. οἱ δὲ τῷ κολακεύειν, καὶ τὸ μὴ προσόντα ἐγκώμια ὑφαίνειν. οἱ δὲ μέσῳ ἀμέσῳ χράμενοι, ὅτε ὀρίζωσιν, ὅτε θαῤῥύνωσιν, ἀλλὰ κεράσαντες τῇ παῤῥησίᾳ τὸν αἰδῶ καὶ τῇ ἐπιλιμένι τὸν πρόσπεσιν, ὕτως ἐπὶ τὸ ἐαίρειν, τοὺς ἑαυτοὺς ἀγωνῶσιν ἔχουσιν. *Qemadmodum acuté quidem aut perquam gravitor loqi facile eſt, mediocritatem avtem tenere muſicis habitus eſt: eodem modo de loqendi libertate & timiditate ſentiendum eſt. Sunt enim qi non id agunt, ut proſint, ſed ut contumeliam dumtaxat inferant. Sunt rurſum, qi hoc tantum ſibi propoſitum habent, ut adulentur, ac falſas laudes contexant. At qi optimâ mediocritate utuntur, si nec contumeliam inferunt, nec adulantur, ſed verborum libertatem ac licentiam pudore, atqe objurgationem ſuavitate condiunt, ita demum ad eos, qi ſui ignoratione laborant, curandos veniunt.*

D Τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτω καὶ ἀρρενικώτερον] Naſo, *art. l.* 3.

Candida pax homines, trux decet ira feras.

& *triſt. l.* 3. *Eleg.* 5.

Qò qiſqe eſt major, magis eſt placabilis ira;
Et facilis mutus mens generoſa capit.

E Ὥσπερ τε ἡ λύπη ἀσθενῆς, οὕτω καὶ ὁ ὀργὴ] *Iram dolorémque* copulat. Ἡ γὰρ ὀργὴ μετὰ λύπης. καὶ ὁ ὀργιζόμενος πᾶς λυπεῖται. *Ira cum moleſtia, & qi iraſcitur, moleſtiâ afficitur.* Ariſtoteles *Rhet. l.* 2. *c.* 4. Utrumqe facit imbecillitatis indicium. Ità & Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16. *Tantùm abeſt à magnitudine animi ira, quantùm à fortitudine audacia, à fiducia inſolentia, ab avſteritate triſtitia, à ſeveritate crudelitas. mihi videtur veternoſa & infelicis animi imbecillitatis ſibi conſcii, ſæpe indoleſcere, ut exulcerata & agra corpora ad ictus leviſſimos gemunt; ità muliebre maximè & puerile vitium eſt. ut cacidit & in viros. nam viris qoqe puerilia ac muliebria ingenia ſunt.*

F & *de vit. beat. c.* 3. *Omnis ex infirmitate feritas eſt.* Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 20.

Τὸ δ' ὀξύθυμον τοῦτο καὶ λίαν πικρὸν,
Δεῖγμ' ἐστὶν ἰνδὸς πᾶσι μικροψυχίας.
Iraſci prompta amarulentáqe indoles
Indicium infirmi pectoris cunctis facit.

Muſonius apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μικρόψυχον γὰρ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ ἐπιζήτησαι περὶ τῶν τοιούτων. *Puſillanimitas enim eſt, has ob res indignari, & commoveri intenſius.* Juvenalis *Sat.* 13.

— minuti

triſtitia, ſic & ira; imbecillis eſt animi. utraque enim vulnus accepit, & ſuccubuit.

Qod ſi volueris, etiam decimum à Muſarum præſide donum accipe. velle, improbi nè peccent, inſaniæ eſt. id enim qod fieri non poteſt, appetit. tum concedere, ut adverſùs alios tales ſint, ſed nè in te peccent poſtulare, & ſtolidum eſt & tyrannicum etiam.

§. 19. Mentis affectiones quatuor potiſſimùm ſunt jugiter cavendæ, & ubi deprehenſæ fuerint, confeſtim inducendæ, de ſingulis earum ſic cenſendo: cogitatio iſta non eſt neceſſaria; iſta ſocietatis inimica; iſtud non à te dicturus es. aliqid enim non à teipſo dicere, in rerum abſurdiſſimarum numero

ἀσθενῶς. ἄτος καὶ ἡ ὀργὴ ἀμφότερα γὰρ πέπονθεν, καὶ [a] ἐνδεδώκασιν. a L.7.§.64.

Ἔτι δὲ βάλλε, καὶ δέκατον ἀφ' ὧν [b] μουσηγέτις δῶρα λάβοις. ἄπτ' [b] τὸ * μὴ ἀξιῶν ἁμαρτάνειν τὸν Φαύλως μανικόν. [c] ἀδυνάτως γὰρ ἐφίεται τοῦ ἀξιοῦν μὴ ταυτὰ ἄλλοις μὲν εἶναι ταῦτα, ἀξιοῦν δὲ μὴ εἰς τὸ ἁμαρτάνειν, [d] ἄγνωμον καὶ τυραννικόν. b L. 5.§.17. * ἀξιῶν μὴ c L.7.§.71. d L.6.§.27.

§. 19. Τέτταρας μάλιστα τροπὰς δεῖ ἡμῶν μονιχῇ καθεφυλακέναι διηνεκῶς, καὶ ἐπειδὰν φωραθῶσιν, [e] ἀπαλοιφεῖν, ἀπαλλάττειν ἀφ' ἑκάστου ἄτος. ἔστι τὸ φάντασμα [f] ἄκρατον ἀναγκαῖον. ἔστι δὲ λυπηρὰ κοινωνίας. ἔστι [g] δὲ ὅτε καὶ μέλλεις λέγειν. τὸ γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ λέγειν ἐν τοῖς ἀπροπαθέσι [h] e Sup.§.16. f L.4.§.24. g L.9.§.23. h L.2.§.16.

ANNOTATIONES.

— *minuti*
Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Ultio. continuò ſic collige, qòd vindicta
Nemo magis gaudet quàm femina. —

Ammianus *Hiſt. l.27.c.6. Iram definiant eſſe ulcus animi, naſci ex mentis mollitie confotum; id aſſerente argumento probabili, qòd iracundiores ſunt incolumibus langvidi, & fœmina maribus, & juvenibus ſenes, & felicibus erumnoſi.* Ariſtoteles *rhetor. l. 2. c. 2.* Κάμνοντες, πεπόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ ἐυκαρόρμητοι. *Ægrotantes, perpetate laborantes, amantes, ſitientes, omnino cupientes, & non rectè agentes iracundi ſunt, & qi concitentur idonei.* Plutarchus *de irac. cohib. pag. 457. A.* Ὡς γὰρ ὄιδημα μεγάλης ἰσὶν ἐν σαρκὶ πληγῆς πάθος, ὕτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἡ ὀργὴ τὸ * λυπῆται *[λυπῆσαν] ἐνδοὺς ἐκφέρει μείζονα θυμὸν ἀπὸ μείζονος ἀσθενείας. διὸ καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν ὀργιλώτεραι, καὶ νοσοῦντες ὑγιαινόντων, καὶ γέροντες ἀκμαζόντων, καὶ κακῶς πράττοντες ἐυτυχοῦντων. ὕτως ἐκ τῆ λυπεμένου μάλιστα τῆς ψυχῆς καὶ πάσχοντος εἰσάγει μάλιστα δὶ ἀσθένειαν ὁ θυμὸς, ἐχὶ νεύρους, ὡς τις εἶπε, τῆς ψυχῆς ἰσχὺς, ἀλλὰ ἐπιτάμαι καὶ σπάσμασιν ἐν ταῖς ἀμυτικαῖς ὁρμαῖς σφοδρότερον ἐξαισαμένης. Sicut enim œdema naſcitur in carne à magno ictu: ſic in molliſſimis animis ad ladendum facta inclinatio majorem excandeſcentiam à majore profert imbecillitate. Itaque & mulieres magis iracundæ ſunt quàm viri, & ægroti qàm ſani, & ſenes juvenibus, & rebus utentes adverſis proſperam habentibus fortunam. Itaque maximè paſſo aliqid & dolore affecto animo, ob ejus imbecillitatem exſurgit ira, non (qod qidam dixit) nervis animi ſimilis, ſed intentionibus & convulſionibus in ulciſcendi cupiditatibus vehementiùs ſe efferentis.* qod avtem dicit ὡς τις εἶπε, Platonem tangit, qi ſicut Plutarchus idem, *de virt. mor. pag. 449. F.* refert, Νεῦρα τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν προσεῖπεν. *Iram nervos animi cognominavit.*

Ἀσθενὴς] τὸ γὰρ ἀσθενὶς ἐυκαθίστερον. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l. 4. c. 6.* non ἀπαθίστερον, ut codices vulgati, etiam Heinſii editio, exhibent. ſic enim ipſe lib. eodem *c. 12.* Τὰ γὰρ ἀσθενίστερα δῆλον [ὡς] ἐυπαθίστερα. *Infirmiora enim facilius affici certum eſt.* & rurſus *c. 14.* Ἀσθενὴς παθητικώτερον. *Debile facilius affici neceſſe eſt.*

Ἀμφότεροι γὰρ τέτρωνται καὶ ἐνδεδώκασιν] *Uterqe vulnus accepit & herbam porrexit* Xylander optimè. ſive, *manus dedit, & victus eſt uterqe*, & qi ineſcitur — & qi dolet. Dio Pruſæus *Orat. 16. pag. 245.* Ἀλλὰ διανοίας ἰσχυρᾶς ἐστι χρεία, μάλιστα μὲν αὐτοῦ καὶ πρὸς μηδὲν εἰκάσαι. εἰ δὲ, μάγε ῥᾳδίως, μηδὲ ὑπὸ τῦ τυχόντος τετρωκυίας. *Sed opus eſt animo forteo, & maximè impenetrabili, nullique cedente, aut certè haud facilè, qiqe non galiberi à re vulneretur.* ubi in membro poſteriori, defectus ſubeſſe videtur; ſupplendus hoc modo; εἰ δὲ [μὴ,] μάγε ῥ. &c. negativa iterata librarium vel oſcitantem, vel feſtinantem fefellit. Libanius *in vita ſua pag. 53. D.* Ἔπειτα δὲ ἐδίδουν αὐτὰς δοῦναι τινὶ τῶν σκευμάτων. ὕτως ἐκ ἐτετρόμην. *Id tamen operam dabam, ut nihil ipſis ejuſmodi commentis opus eſſet: ideo ſauciatus non fui.*

Παρὰ τῦ μουσηγέτου] *à duce ſive præſide Muſarum.* qia *deus* addiderat. at qis iſte Marco *Muſarum ductor?* Merieus Caſavbonus *Herculem* vult. Herculem certè Evmenius in *oratione de ſcholis inſtavrandis, Muſagetem, hoc eſt, comitem ducemqe Muſarum eſſe, accepiſſe* ait *Fulvium illum Nobiliorem; qi eadem Herculis Muſarum in ædo Flaminio ex pecuniis Cenſoria fecit, cùm in Gracia eſſet imperator.* Qin & Svetonius *l. 2. c. 29. Ædis Herculis Muſarum à Marcio Philippo* ſub *Auguſto extructa* meminit. Nam qod *Herculis & Muſarum*, legebatur, Iſaacus Caſavbonus, codicum veterum fidem ſecutus, copulativam ſuſtulit. qanqam Plutarchus in *qæſt. Rom.* communem fuiſſe aram qandam *Herculis ac Muſarum* apud Romanos, eſt avtor; inſtituræ cavſſam, ex Jubæ traditione, fuiſſe, qòd Evandrum literas Hercules docuiſſet. Cæterùm Evmenius idem, *Marcellum Muſarum tutorem potius & defenſorem*, qàm *ducem*.

A *rem & præceptorem* habitum innuit, cùm ſubjicit, *Camœnarum ſigna novem ſub tutela numinis fortiſſimi ab eodem Fulvio conſecrata, qò mutuis operis præmiiſque juvari ornarique ſignificaret, Muſarum qietem defenſione Herculis, & virtutem Herculis voce Muſarum.* De hoc *Herculis Muſarum*, an *Herculis Muſarumqe* templo, Naſo *artis l. 3.*

Nec rubor eſt omiſſe palám: venire videmus
Herculis ante oculos virgineumqe chorum.

& *Faſtor. l. 6. extremo.*

Dicite Pieridες, qis vos addixeris iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
B *Sic ego, ſic Clio: cheri monumenta Philippi*
Aſpicis, unde trahis Martia caſta genus. &c.
Sic ceomis Clio. docta aſſenſere ſorores,
Annuit Alcides, increpuitqe lyrâ.

Verùm apud Græcos Apollinis potiùs, *Muſageta* titulus iſte; hoc munus eſt, *Muſarum chorum ducere eiſdémqe præcinere.* qod & ex Lutatii *Hiſtor. commun. l. 1.* Probus Grammaticus aſſerit. Syneſius *Dione pag. 43.* de philoſopho. Προσῆκε δὲ δὴ τὸ καὶ ἔχειν αὐτὸν ἴδιον ἔργον ὑπερκείμενον τῇ χορῇ, ὥσπερ τὸν Ἀπόλλω λόγος ἔχει, νῦν μὲν ταῖς Μούσαις συνάδειν αὐτὸν ἐξάρχοντα, καὶ ἐνδιδόντα ῥυθμὸν τῷ συνόντι, νῦν δὲ αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ᾄδειν. *Muneris acceſſione opus eſt, qod & ſibi peculiare habeat, & ſit cæterarum choro ſublimius: qemadmodum* C *Apollinem fama eſt nunc Muſarum cœtui præeuntem, rhythmiqe præcentum auſpicantem concinere: nunc ipſum per ſeſe ſingulatim canere.* Cornutus an Phurnutus, *de deis, c. 32.* Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ μουσηγέτης ἐκλήθη, καὶ παίζειν μετὰ τῶν Μουσῶν ἐνομίσθη.

Ἐν γὰρ Μουσάων καὶ ἐκηβόλῳ Ἀπόλλωνος.
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν, ἐπιχθόνιοι βασιλῆες.

Φασὶ δὲ Ἡσίοδος. διὰ τῦτο καὶ ἱερὸς αὐτῷ ὁ κύκνος, τῷ μουσικώτατος καὶ λιγυόφωνος ὄρνις εἶναι τῶν ὀρνίθων. Ab hac cauſſa D *Muſarum antiſtes dictus eſt, & jocos cum Muſis celebrare creditus eſt.*

Eximii cantu Muſis & Apolline vatis
Sunt, decorátqe ipſos in terris regia virtus:

inqit Heſiodus. Hinc cycnus Apollini ſacer eſt, qod ſit vocaliſſimus, & omnium avium candidiſſimus. Pauſanias *Eliac. l. 1.* in Junonis templo, qod eſt Elide, Πεποίηται Μῶσαι μὲν ᾠδὴν, καὶ Ἀπόλλων ἐξάρχων τῆς ᾠδῆς. *Sunt & Muſa canentes, modos præeunte Apolline.* Idémqe in *Attic.* diſertè, Ἀπόλλωνα μουσηγέτην καλοῦσι. *Muſarum ducem ſive præſidem vocant Apollinem.* cujus appellationis Apollini tributæ meminit & Plato, *de leg. l. 2.* Plutarchus *ſympoſ. l. 9. c. 14.* & *cur Pyth. metro oracula edere deſierit.* & Ariſtides *Orat. Platonic. 1.* ſed & Orpheus *hymno in Apollinem.* Julianus item *Orat. in ſolem.* Apollinem cùm μουσηγέτην, tum & μωσῶν ἡγεμόνα non ſemel nuncupat. Maximus Tyrius *Orat. 21.* Τὴν ἀληθῆ ἁρμονίαν, ᾄδει μὲν ὁ Μωσῶν χορὸς, ἐξάρχει δὲ αὐτῶν ὁ Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης. *Veram harmoniam Muſarum canit chorus, dux eorum incheat Apollo.* Libanius denique *Orat. 2.* Μὴ πρὸς τῷ μουσηγέτῃ τῷ πόλει ἐφεδρῶντος, &c. *Non ſinamus iſtud fieri per Muſarum ducem, qi omnia conſpicit*, &c. Cæterùm Herculem, an Apollinem voluerit Marcus, parùm refert. Cle- F menas verò noſter *Strom. l. 6.* etiam Domino Deo noſtro appellationem hanc tribuit. Sed & Philoſtratus Antonino illi, cui *vitas ſophiſtarum* inſcripſit; & Galliarum Regi Franciſco Magno Cl. Caſavbonus in *notis ad Marci noſtri vitam.*

Τὸ μὴ ἀξιῶν ἁμαρτάνειν τὸν φαύλως, μανικὸν] tranſponendæ ſunt voces primores. Τὸ ἀξιῶν μὴ ἁμαρτ. ſenſus exigit. idem prorſus habet *l. 5. §. 17.*

Τυραννικὸν] ità *l. 6. §. 27.* ἀμὸν πᾶν. Verùm iſtic tyrannicum potiùs, qia velle ſe ſolum lege communi exemptum, *tyrannidem* ſapit.

§. 19. Ἀπαλοιφεῖν] vide *ſuprà §. 16.*

Τὸ μὴ ἀφ' ἑαυτῦ λέγειν ἐν τοῖς ἀλογωτάτοις] Ex Marci mente, non à ſe loqitur, qi non ab animo, non à mente ſua. Ὅλως ὑποκρίσεως, καὶ ἐπιπλάσεως καὶ ἀτολμίας τι ποιῇ ἢ λέ-

* συνειδήσεως f.
a L. 3. §. 3.
b L. 12. §. 19.
c L. 4. §. 41.

νόμιζε. πότερον δέ ἐστι, καθ' ὃ σεαυτῷ * ὀνειδίσεις, ὅτι τοῦτο [a] ἡτιμωμένον ἐστὶ καὶ ὑποκαταγκλινόμενον [b] θειοτέρᾳ μέρει τῇ ἀπιμωτέρᾳ καὶ [c] θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς.

habeto. qartum esto, qicqid conscientia tibi dictaverit, fore per illud, ut pars tui divinior devicta succumbat viliori, corpori nempe mortali ejusque crassis voluptatibus.

§. 20. Τὸ μὲν πνευματῶδές σε, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν ὅσον ἐγκέκραται, καί τοι φύσει ἀναφερῆ ὄντα, ὅμως πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει, ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκεκράτου. καὶ τὸ γεῶδες ἢ τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καί τοι καλοφερῆ ὄντα, ὅμως ἐγήγερται καὶ ἕστηκε τλὼ ἀχ ἑαυτῶν φυσικλὼ ςάσιν. ἔτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὅλοις, [d] ἐπειδάν πε καταπαχθῇ σὺν βίᾳ, μβίοντα, μέχρις ἂν ἐκεῖθεν πάλιν τὸ ἐνδέσιμον τῆς ἀναλύσεως

§. 20. Qicqid aëreum & igneum immixtum est tibi, etiamsi naturâ sursum feratur, utrumqe ut tamen universi dispositioni obseqatur, in massa composita istîc detinetur. qicqid itidem in te terreum & aqeum existit, etiamsi naturâ deorsum vergat, attollitur nihilominus, & stationem occupat non suam. usqeadeo etiam elementa universo obtemperant, dum ibi, ubi per vim dispositа sunt, manent; donec dissolutionis signum

d L. 3. §. 5.

de-

ANNOTATIONES.

γῃ τις. *Quam simulas, ac fictè vel falsò agit qicqam, loquitúrve.* l. 2. §. 16. qæ huic loco commentarii vicem præbent. nam aliud est ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν. *Joan.* c. 18. v. 34.

Καθὸ σεαυτῷ ὀνειδίσεις] *tibi ipsi exprobra* Xylander. *tibi ipsi exprobrabis* Casaubonus. τῷ καθὸ nevter rationem ullam habuit. ego malim συνειδήσεως, *secundum qod*, vel *in qo*, *conscius tibi futurus es.*

Ὑποκαταγκλινομένῳ τῷ θειοτέρῳ] Vide l. 7. §. 55.

§. 20. Πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει] Plutarchus *Sympos.* l. 1. c. 2. Καὶ τὸν Θεὸν ὁρᾷς, ὃν ἀριστοτέχνην ἡμῶν ὁ Πίνδαρος προσεῖπεν, οὐ πανταχοῦ τὸ πῦρ ἄνω τάττοντα, καὶ κάτω τὴν γῆν, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ χρείαι τῶν σωμάτων ἀπαιτῶσι,

Τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνόμενον,
Καὶ μὲν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύσσι,

φησὶν Ἐμπεδοκλῆς.

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν,

οὐχ ἧν ἡ φύσις δίδωσι χώραν, ἀλλ' ἣν ἡ πρὸς τὸ κοινὸν ἔργον ποθεῖ σύνταξις. *Ipsum adeò Deum vides, qem Pindarus noster optimum artificem cognominavit, non ubiqe supra ignem, infra terram posuisse, sed in eo usum ac necessitatem corporum sequtum. Empedoclem audi:*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemplóqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

hanc enim habent hæc constitutionem, qam non naturalis locorum distributio, sed novi operis confectio exigebat. Idémqe pavlò secius, *de facie Lunar.* pag. 927. E. Οὐδὲν ἔοικεν ὅλως μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν ἢ θέσιν ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἅπτις ἁπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν. ἀλλ' ὅταν ἕκαστον εἰς χάριν γίγνηται, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποίηται, τούτῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινούμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιοῦν, ἢ διακείμενον, ὡς ἐκείνῳ πρὸς σωτηρίαν ἢ κάλλος ἢ δύναμιν ἐπιτήδειόν ἐστιν, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἴσχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὡς εἴ τι τῶν ἄλλων ἕτερον, κατὰ φύσιν γεγονὼς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῆ καὶ γεώδη μᾶλλον περὶ τὴν κεφαλήν. ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. οὐδὲ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω πέρι τὰ ἄμματα ἀποκίλβον κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν. ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται.

Καὶ μὴν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύσσι,
καὶ πάντες ἐσχίσ φύσιν, ὡς φησιν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς κατιμαθόντα,

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν.

καὶ ὑ πίζει τὸ λιθῶδες τὴν ἕξιν (τὴν νοτίδα, f. *humidum* Xylander) ἐπικείμενον, ὐδίγε πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κυφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπλάμενον ἴσχειν. μέμικται δέ πως πρὸς ἄλληλα, καὶ συντέτακται κατὰ τὴν ἐκείνου φύσιν. ὅτως ἂν οἰκὸς ἔχοιτο καὶ τὸν κόσμον, εἴγε δὴ ζῷόν ἐστι πολλαχοῦ γῆν ἔχοντα, πολλαχοῦ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, ὐκ ἐξ ἀνάγκης κατατεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. *Apparet nullam universi partem ipsam à se ordinem, situm, motúmve habere propria, qa absqe ulla conditione naturalia possint dici. Sed qando unumqodqe, si cujus rei gratiâ ortum factúmve est, ei se utiliter movendum accommodet, & vel ad agendum, vel ad patiendum, & afficiendum ita se prabeat, ut ejus saluti, pulcritudini, & facultati congruit: tunc videbitur natura convenienter collocari, moveri, affici. Etenim homo, qo non ulla res magis juxta naturam est facta, in sublimi habet maximè gravia & terrestria, circa caput: in mediis calida & ignita. Neqe ignis, qi supra ex oculis emicat, secundum naturam est, contra naturam is, qi in corde & ventriculo: sed qodvis horum congruè est utiliterqe ordinatum. Qin omnium ostreorum considera naturam, atqe (ut utar verbis Empedoclis)*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemplóqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

neqe lapidea opprimunt humorem, cui incumbunt, neqe contra calor levitate suâ sursum evolans perit: sed omnia sunt commixta, inter seqe composita, pro rei cujusvis natura. Qamobrem

A *probabile est, nondum etiam, siqidem animal est, multis in partibus terram habere, in multis aqam, ignem, aërem: non necessitate aliqâ elisa hac ea, sed ratione ita disponente. & ibidem* pag. 926. B. Ὅρα καὶ σκόπει, ὦ δαιμόνιε, μὴ μεθῇς καὶ ἀπάγων ἕκαστον ἄπω πέφυκεν οἶκαι, διάλυσίν τινα κόσμου ἐπάγῃς. *Proinde vide tu homo belle, ne transferens & abducens unumqodqe eo, ubi natura illi locum videtur adsignasse, qandam dissolutionem mundi admittas.* Mox pag. 928. A. post ea qæ superiùs posita sunt, de partibus corporis, oculo præsertim & corde. Οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τοῦ σώματός ἐστιν ὑπὸ κυφότητος ἐκπεσθεὶς, οὐδὲ ἡ καρδία τῷ βάρει ὀλισθοῦσα πέπωκεν εἰς τὸ στῆθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν ἕτως ἑκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν νομίζωμεν, μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον εἰς τὴν ἄνω χώραν, ἀσκὸν δίκην, ὑπὸ κυφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ὥσπερ ἐν ζυγοστάμῳ διαφορᾷ ῥίψαντας, ἐν οἷς εἰσι γεγονέναι τόποις, ἀλλὰ τῷ κατὰ λόγον κρατοῦντος. *Nam neqe oculus isthac in parte corporis est levitate eo compulsus suâ: neqe cor suâ gravitate in pectus delapsum est: sed utrumqe ita collocatum, qia hoc modo erat conducibilius. Non ergò putemus terram hac pondere suo prolapsam, solem utris in modum sursum levitate suâ elisum, aut reliqas stellas velut in bilance momento facto ea in qibus sunt loca occupavisse, sed ratione prævalente.*

C Vise sis qæ sequntur. Deniqe de anima ipsa idem *ibidem* pag. 926. C. Αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ ὑ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνέρχεται, βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, καὶ ἀόρατος αἰσθητῷ; *Ipsa anima annon contra suam naturam inclusa teneatur corpori tardo & frigido, ignea ipsa & cæteris, & sensu nullo videnda?*

Παρακρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκρίματος] Ὅλη γὰρ ἴσως ἡ σύστασις τῶν ζώων ἐκ τοιούτων συνίσταται, ἃ διαφέρει τοῖς οἰκείοις τόποις. ὐδὲν γὰρ τῶν μερῶν ἔχει τὴν αὐτῆς χώραν. *Tota enim fortasse animalium constitutio ex talibus constat, qa differunt propriis locis, nulla enim partium suam habet regionem.*

D Aristoteles *de cælo* l. 2. c. 6.

Τὸ ἐνδέσιμον τῆς διαλύσεως σημαίνῃ] Ἐνδέσιμον, vel à re *musica*, vel à re *nautica*, vel à re *militari* etiam forsan translatum videri qeat: In re musica usurpatur pro *modulationis exordio*, qo præcentor sive chori præfectus cantandi reliqis avspicium facit. Hesychius. Ἐνδέσιμον, τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθάρισμα. Ἐνδέσιμον, *citharæ pulsata sonus ante cantum.* & apud Svidam nescio qis; Ὁ δὲ ψαλμὸς, ὅιος ἐνδέσιμος εἶναι τῆς ᾠδῆς. *Ille cantus erat novæ cantionis præludium.* Eò allusit Aristoteles *polit.* l. 8. c. 5. Περὶ δὲ μουσικῆς ἔνια, — ἵνα ὥσπερ ἐνδέσιμον γίνηται τοῖς λόγοις, ὃς ἂν τις εἴποιεν ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. *De musica verò qadam — ut tanqam consentanea fiant rationibus, qas qis de ea dicens ostendat.* Ejusdem nomine, *de mundo* c. 6. *Mία μὲν ἐκ πάντων ἁρμονία συναδόντων καὶ χορευόντων καλὰ τὸν ὑρανὸν, ἐξ ἑνὸς τε γίνεται καὶ εἰς ἓν ἀπολήγει. καθάπερ δὲ ἐν χορῷ κορυφαίᾳ καλάρξαντος, συνεπηχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν, ἐσθ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐν διαφόροις φωναῖς, ὀξυτέραις καὶ βαρυτέραις, μίαν ἁρμονίαν ἐμμελῆ περαινύντων. ἕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ τὸ σύμπαν διέποντος θεοῦ. καλὰ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδόσιμον ὑπὸ τοῦ φερωνύμως ἐν χορυφαίᾳ προσαγορευθέντος, κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα ἀεὶ, καὶ ὁ σύμπας ὐρανὸς. &c. *Qi verò ex omnibus concentus existit consonantibus in cælo, chorumqe conficientibus, ut ex uno ille qidem oritur, ità in unum desinit. Qemadmodum porrò fit in choro, ut avspicanti præsuli avt præcentori accinat omnis chorus è viris interdum fœminisqe compositus, qi diversis ipsi vocibus gravibus scilicet & acutis concentum attemperant: eandem ipsi rationem statuimus & in Deo, qi universum mundum moderatur & regit. Et sidera enim semper, & universum ipsum cælum eos ad numeros moventur, qos Deus sursum qasi avspicando præcinendóqe emodulatur, qem à similitudine sanè congrua coryphæum mundi rectè appellaveris, qasi præsultorem ipsum, hujúsqe chori magistrum.* &c. hoc est, ut Plato *Euthyd.* pag. 193. A. Ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀκοσμηθέντος.' *Qemadmodum chorus imperante magistro.* Julianus item Imperator *ad Jamblych* Ep.

42.

detur. an non iniqum eſt ergò, mentem tantùm tuam immorigeram eſſe, nec ſtatione ſuâ acquieſcere? & huic tamen nihil violentum injungitur, ſed ea ſola qæ ei ſecundùm naturam ſunt. nec ſuſtinet tamen, ſed in contrarium fertur. motus enim omnis, ad injurias, luxus, dolores, formidines, nihil eſt aliud, qàm à natura defectio. qin & mens, qoties eventum aliqem ægrè fert, ſtationem tunc ſuam deſerit: ad æqanimitatem enim & pietatem eſt condita, non minùs qàm ad juſtitiam. ſiqidem & iſta ad communionem tuendam faciunt; imò actionibus juſtis antiqiora ſunt.

§. 21. Cui non unus idémqe ſemper vitæ ſcopus eſt,

σημήνῃ. a ἐ δεινὸν ἓν μόνον τὸ νοερόν σε μέρ[ον] ἀπειθῆ εἶναι καὶ ἀγανακτεῖν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ; καὶ τοι b οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται. ἀλλὰ μόνα, * κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ. ἐ μὴν καὶ ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρε[ται]. ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ ἀχθαρτήματα, καὶ τὰς λύπας, καὶ ἧς φόβους κίνησις, οὐδὲν ἄλλό ἐστιν, ἢ c ἀφίσταμένου τ῀ φύσεως. [ἐ] ὅταν δέ τινι τῶν συμβαινόντων δυσχερεμένῃ τὸ ἡγεμονικὸν, d καταλείπε[ι] [ἐ] τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. ὡς[ὲ] c ἰσότητα γὰρ [ἐ] f θεοσέβειαν κατασκεύασεν, οὐχ ἧττον ἢ ὡς[ὲ] g δικαιοσύνην. [ἐ] γὰρ h ταῦτα ἐν οὐδενί ἐστι τ῀ εὐκοινωνησίας, μᾶλλον δὲ i πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων.

§. 21. Ὦ, μὴ k εἷς [ἐ] ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τ῀ βίου σκοπὸς,

a L.9. §.9.
b L.5. §.9.
* [ἃ] κ.
c Sup. §.8.
d Sup. §.9.
e Sup. §.4,6.
f L.7. §.66.
g L.9. §.1.
h Sup. §.13.
i L.9. §.1.
k L.2. §.7. & 16.

ANNOTATIONES.

§.2. Ἐπεὶ δ' αὖ[λος] ἡμῖν τῆ μέλλ[ης] τὸ εὐθύσημον μηνύ[ει]ς, καὶ ὅσον Ἑρμῆ ῥάβδῳ κινεῖς καὶ διεγείρεις καθεύδοντας, φέρε σοι, καθάπερ οἱ τῷ Διονύσῳ τὸν θύασον κρούσαντι πρὸς τὴν χορείαν ἄνεσιν φέρουσιν, ὕτω κ᾽ ἡμεῖς ὑπὸ τῷ σῷ πλήκτρῳ τὸ εἰκὸς ἀντηχήσομεν, ὥσπερ οἱ τῷ χοροστάτῃ πρὸς τὸ ἀνάκλημα τῆ ῥυθμῆ συνομαρ[ο]ῦντες. *Verùm qando tu nobis ad canendum prais, & tanqam Mercurii virgâ nos moves atqe excitas dormientes, ecce ipsi qoqe, sicus qi Baccho thyasum pulsanti cum choreis & tripudatione occurrunt, sic ad plectrum tuum respondemus: perinde ut qi præsultorem ad numeri provocationem sequntur.* Et Libanius *Orat.* 3. *in Constantium & Constantem pag.* 150. D. Ὅτι νῦν τὰ σωφρονέ[σ]τα τῆς οἰκουμένης γίνη, καθάπερ ἐν χορῷ, μίαν ἁρμονίαν ἐκ[πε]μπόμενα, συναίδει, δύο κορυφαίοις ἐνδόντων τὸ μέλ[ος]. *Qia nunc temperantes ac modesta totius orbis nationes, tanqam in choro, concentum unum intendentes concinunt, duobus præcentoribus antistitibus melos ordientibus. In re navticâ*, pro *celevsmate*, sive *carmine*, incondito plerumqe satis illo, qo *celevsta*, id est, *hortator*, sive *portiscvlus*, remigibus præit, eosdémqe ad opus suum exeqendum instigat. Philostratus minor *imag. l.* 1. in *Argo. pag.* 855. Ὁ δὲ τὸ ἐνδόσιμον τοῖς ἐρέταις ᾄδει. *Hic verò signum, sive exordium remigibus canit.* Avtor innominatus à Svida lavdatus: Οἱ δὲ κελευσταὶ τοῖς ἐρέταις τὸ ἐνδόσιμον ἐνίδοσαν. οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἐνδόσει ἀθρόοι τῷ ῥοθίῳ ἐπηλάλαξαν. *Hortatores remigibus adhortationis signum dederunt. Illi verò ob hanc adhortationem simul omnes remorum sonitu acclamárunt.* In re *militari*, etiam si nondum occurrat exemplum usurpationis istius, potest idem tamen eodem sensu usurpari, qo ἀνακλητικὸν Svidæ exponitur, τὸ εἰς ἔφοδον scilicet. ut Pollux, *l.* 1. *c.* 10. §. 19. *classicum* illud, qo prælii ineundi signum datur. (siqidem & τὸ ἀνάκλημα τῆ ῥυθμῆ Julianus illud περιφράζει) qâ etiam statim post superiorem illam usus est imagine, avtor ille *de mvndo*. Ὅταν δ᾽ ὁ πάντων ἡγεμών τε κ᾽ γενέτωρ, κ᾽ ἀόρατ[ος] ὢν ἄλλως πλὴν λογισμῷ, σημήνῃ πάσῃ φύσει μεταξὺ ἀρσενός τε κ᾽ γῆς φερομένῃ, κινεῖται πᾶσα εὐδιαλύτως ἐν κύκλοις κ᾽ πέρασιν ἰδίοις. ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώμενον, τοῖς ἐν πολέμῳ καιροῖς μάλιστα γινομένοις, ἐπειδὰν ὁ σάλπιγξ σημήνῃ τῷ στρατοπέδῳ. τότε γὰρ τῆς φωνῆς ἕκας[τος] ἀκούσας, ὁ μὲν ἀσπίδα ἀναιρεῖται, ὁ δὲ θώρακα ἐνδύεται, ὁ δὲ κνημίδας, ἃ κρά[τος], ἃ ζωστῆρα περιτίθεται. κ᾽ ὁ μὲν ἵππον χαλινοῖ, ὁ δὲ συνωρίδα ἀναβαίνει. πάντα δὲ ὑφ᾽ ἵνα σημάντορα κινεῖται κατὰ πρόταξιν τῷ τὸ κράτ[ος] ἔχοντ[ος] ἡγεμόν[ος]. ὕτω χρὴ κ᾽ περὶ τῆ σύμπαντ[ος] φρονεῖν. ὑπὸ γὰρ μιᾶς ῥοπῆς ὀτρυνομένων ἁπάντων, γίνεται τὰ οἰκεῖα. *Itaqe ille omnium princeps, parénsqe, animi tantum sensu spectabilis, simul ac signum naturis dedit inter cælum terrámqe vehentibus: earum unaqaqe in orbibus suis jugi motu cietur. Qòd verò in hisce rebus agitur, magnopere simile est iis qæ belli tempore inter homines factitantur. Námqe statim ut classicum exavdiri in exercitu cæptum est: alios ipse videas scuta sibi aptantes, loricam alios induentes, alios ocreas vel galeam sumere, vel balteo se cingere festinantes. Rursus videas qi frænatos eqos admittant, alios qi currus conscendant. Cùm interim sub uno ductore omnia moveantur, qi imperia & ipse significanda accepit ab eo, apud qem summa est imperii. Eodem modo nos & ipsos censere convenit de universo. Qum enim ab una vi impulsrice cieantur omnia: fit utiqe qod cuiqe commodum est & conveniens.* ad qod vocabuli significatum alluisit forsitan Lucianus in *Lapithis*, cùm ait Cleodemo, qi Stoicos incessere avebat, ἐνδόσιμον præbuisse Hetæmoclis epistolam, qæ pugnis turbísqe mox consecutis classicum qoddam præcinebat. Potest & Marco videri (qia διαλύσεως, id est, *dissolvtionis* signum dicitur) esse τὸ εὐδόσιμον hoc loco, qod τὸ ἀνακλητικὸν (prout & constanter id usurpatur) eidem *l.* 3. §. 5. idem enim planè utrobiqe argumentum agitur; atqe ità cùm Xylander, tum & Casavbonus acceperunt. Marci avtem mentem eximiè illustrant, qæ ex avtore illo *de mvndo* adduximus: ex qo & ista, cùm eódem faciant cumprimis, subjunxisse non pigebit; Καθόλ[ου] δὲ, ὅπερ ἐν ναὶ κυβερνήτης, ἐν ἅρμ[ατι] δὲ ἡνίοχ[ος], ἐν χορῷ δὲ κορυφαῖ[ος], ἐν πόλει δὲ νόμ[ος], ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἡγεμών, τοῦτο θεὸς ἐν κόσμῳ. πλὴν καθ᾽ ὅσον τοῖς μὲν καματηρὸν τὸ ἄρχειν, πολυκίνητόν τε κ᾽ πολυμέριμνον. τῷ δὲ ἀλύπου, ἀπόνου τε, πάσης κεχωρισμένου σωματικῆς ἀσθενείας. ἐν ἀκινήτῳ γὰρ ἱδρυμέν[ος], πάντα κινεῖ, καὶ περιάγει ὅπῃ βάλεται καὶ ὅπως. — ἡγεμόνα δὲ ἀκινήτως αὐτὸ, καὶ ἐμμελῶς ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμ[ος] οὐρανοῦ καὶ γῆς. *Ut verò summatim jam loqamur: qod in navi gvbernator est, qod in cvrru agitator, qod in choro præcentor, qod denique lex in civitate, & dux in exercitu: hoc Deus est in mvndo. Nisi si hactenus interest, qòd labor & motus multiplex illos exercet, & cura angunt varia: cùm huic illaborata succedant omnia, omnis molestia expertia, citráqe corporis infirmitatem: qippe cui in loco stabili immotóqe collocato, omnia movere & circumagere pro arbitratu liceat, qo libitum est cunqe, & qo modo libitum est. — Ejus enim avspiciis pereuniter & composite præeuntis, universus hic cæli ordo regitur atqe administratur.*

Οὐ δεινὸν τὸ νοερὸν ἀπειθῆς εἶναι] de qerimonia ista, vide *ad l.* 9. §. 9.

Οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται] Nihil à Deo creaturæ rationali violentum injungitur, nihil qod naturæ ipsius adversum, nihil qod non eidem consentaneum planè sit. annon hoc est qod dominus Christus, Matth. *c.* 11. *v.* 30. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, κ᾽ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι; *Jvgum enim meum facile est, & onus meum leve est.*

Ἀλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ] legendum vel ἀλλ᾽ ἃ μόνα κ. φ. vel, ἀλλὰ μόνα ἅ. κ. φ. vide Fabium ex *institt. l.* 12. *c.* 11. *ad l.* 12. §. 32.

Οὐ μήν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται] *tamen ea non sustinet, sed in contrarium fertur* Xylander. rectè. Et hoc est, qod Apostolus *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. ἀντιδιατίθεται, sive ἐναντιοῦται. qem vide & *ad Rom. c.* 8. *v.* 7. nam qòd interpres Anglus τὸ ἀνέχεσθαι hìc *sursum ferri* reddidit, cùm ab usu vocabuli, tum & ab avtoris mente aberravit, & difficultatibus se supervacaneis implicuit.

Ἀφισαμένου τῆς φύσεως] ista enim omnia sunt humanitati, adeóqe humanæ ipsi naturæ repugnantia.

Καταλείπει κ᾽ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν] itaqe λιποτάκτης γίνεται, *stationis desertor reus est.* ut *supra* §. 9. certè enim *stationem* suam deserit, cum spiritibus illis desertoribus, Judæ, *v.* 6. qi non per omnia divinæ sponte se subjicit voluntati. vide *lib.* 10. §. 25.

Πρὸς ἰσότητα γὰρ κ᾽ θεοσέβειαν κατεσκεύασται] non ad *justitiam* magis, inqit, qàm ad *pietatem* conditus est homo; imò ad istam etiam multò magis. vide Pavlum apud Lucam in *Act. c.* 17. *v.* 26, 27.

Τῆς εὐκοινωνησίας] εὐκοινωνησία (sicut *lib.* 1. §. 16. κοινονοημοσύνη) vocabulum, qod havd temerè alibi reperias, affectionem illam designans propriè, qâ qis est εὐκοινώνη[τος], ut Aristoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 1. sive εὐμετάδοτ[ος] κ᾽ κοινωνικὸς, ut Pavlus *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 58. *Communicare ac largiri sua proclivis.* Verùm Marco istic passivitatis significatum magis obtinet, affectúmqe eum denotat, qo *promptus qis est ad communem fatorum legem subeundam*, eáqe omnia æqo animo perpetienda, qæ ad universi rationes conducere videbuntur. vide *supra* §. 13.

Πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων] *antiqior*, inqit, *justitiâ* ipsâ est *pietas* & θεοσέβεια. vide *l.* 6. §. 30. qomodo ergò antiqissima omnium justitia, ex qa reliqæ virtutes universæ procedunt? *supra* §. 10. Verùm ibi justitiam latiori sensu accepit, prout eam virtutem designat, qâ suum cuiqe, sive Deo, sive homini, tribuitur; istic strictiore, qâ homini qod est suum elargitur, & pietati, qæ erga Deum est, ἀντιδιαιρεῖται. utriusqe vocabuli hujus usûs & significatûs creberrima in sacris etiam codicibus occurrunt exempla. Vide *ad lib.* 12. §. 1.

§. 21. Ὦ, μὴ εἷς, κ᾽ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τ῀ βίου σκοπὸς] Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 60.

Est aliqid qò tendis?
Ἔχεις τινὰ προθεσίς σοι τ῀ βίου σκοπόν; *finis ille ultimus est scopus,*

a L.1.§.8. ἓτ@· ᵃ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου ζῆ βίου εἶναι ἢ δύναται. οὐκ ἀρκεῖ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ καὶκεῖνο προσθῇς, ὁποῖον εἶναι δεῖ ζῆν τὸν σκοπόν. ὥσπερ γὰρ ἐκ τῶν πλείστων τῶν ὁπωσοῦν τελείοις δοκιμίων ἀγαθῶν ὑποληψις ὁμοία ἐστὶν, ἀλλ' ἡ τῶν τοιῶν δὲ πᾶσιν,

b L.5.§.16. τουτέστι τῶν κοινῶν, οὕτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ b τὸν

c L.9.§.23. κοινωνικὸν καὶ c πολιτικὸν ὑποτίθεσθαι. ὁ γὰρ εἷς ζῆν πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀποβλήτους, πάσας

d Inf.§.27. τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσει, καὶ κῆ ζῆν d ἀεὶ ὁ αὐτὸς ἔσαι.

§. 22. Τὸν μὲν τὸν ὀρεινὸν, καὶ τὸν καπνικίδιον,

e L.7.§.3. καὶ c τὰ τοιαῦτα πτοίαν τίτε καὶ ἀμφισβήτησιν.

§. 23. Σωκράτης καὶ τὰ τῶν πολλῶν δόγματα, λα-

f L.2.§.12. μίας ὀνάλει, f παιδίων δείματα.

l.4.§.44.l.7. §.68. §. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐτίθεσαν. αὐτοὶ δὲ ὅπου ἔτυχεν ἐκαθέζοντο.

g L.7.§.66. §. 25. Τῷ Περδίκκᾳ g ὁ Σωκράτης ὠφελῆ δὲ μὴ ἓρ-

hic unus idémque per vitam totam esse non potest. non est satis quod dixi, nisi illud etiam adjeceris, qualis scopus hic esse debeat. quemadmodum enim opinio eadem non est de omnibus quæ vulgò hominum quoque modo bona videntur, sed de certis quibusdam, communibus nempe: ad eundem modum & scopum illum qui est civilis & communioni congruus proponi oportet. qui enim ad istum conatus suos omnes direxerit, is actiones suas omnes sibi similes præstabit, & hoc modo semper idem futurus est.

§. 22. Murem agrestem & domesticum cogita. hujusque pavorem ac trepidationem.

§. 23. Socrates plurimorum decreta *lamias* appellabat, puerulorum terriculamenta.

§. 24. Lacedæmonii in spectaculis suis, peregrinis in umbra sedilia collocabant, ipsi ubicunque obtigerat, considebant.

§. 25. Perdiccæ accersenti excusabat se Socrates; quod

ANNOTATIONES.

pus, ad quem totâ vitâ collineandum: singula verò actiones instar sagittarum sunt, quas eòdem jacimus. Philo de sacrific. Cain. & Abel. pag. 144. C. Σκοπῷ μὲν τὸ κεφάλαιον, βέλεσιν δὲ ἔοικεν ἡ κατασκευή. *Scopo enim summarium illud capitulum, telis ejus apparatus assimilatur. ità intellige sequentia Persii verba;*

— & in quod dirigis arcum.

Aptiùs tamen & singula facta & dicta sagittis assimilaveris quàm arcui. Virgilius *in Culice.*

— huc mittit, & omnes
Dirigit huc sensus, —

Vide *ad lib.* 2. §. 16. & *l.* 10. §. 37. *Collineandi* autem verbum, quo est usus ille, rei de qua agitur, eximiè competere videtur. oportet enim omnes vitæ totius actiones in fine illo unico ultimóque concurrere, quemadmodum lineæ undiquaque à circuli peripheria profectæ in centro desinunt ac conveniunt universæ. Marcus alter, Eremita, non Imperator, Ἐν τῇ συμβουλίᾳ, ἵνα σκοπὸν ὀφείλωμεν ἔχειν ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ πράγματι. *In consiliis unum oportet nos habere scopum omni tempore, & loco, & negotio.* Mirum interim quòd Chrysippum Plutarchus asserit, *plures fines sive scopos statuisse.* quanquam, prout codices exhibent, Plutarchi hoc ipsius, non Chrysippi videatur. locum, quò restituam, altiùs repetam. sic itaque legitur, *de commun. notion. c.* 20, & 21. Καὶ γὰρ ἄλλων ἐστὶ τὴν ἐκεῖ τῶν ἀνδρῶν ἐυρυσιολογίαν ἄξιον ἰσορῆσαι, πάντων ἁπλῶς πραγμάτων καὶ δογμάτων ἰδικῶν ὁμοῦ καὶ ἀλλοτρίων ἀπιδοῦσαν παρὰ τὴν ἴνοιαν. ἔστι δύο τέλη καὶ σκοπὸς προκεῖσθαι τῷ βίῳ, καὶ μὴ πάντων ὅσα πράττομεν ἐφ' ἓν τι γίνεσθαι τὴν ἀναφοράν. *Nam cum alia, tum maximè hominis, commenta cognitu digna sunt, de omnibus rebus ac sententiis tum suis, tum alienis contra notitias communes loquentis. Ut quem dicit duos fines ac scopos vitæ proposítos esse: neque omnia quæ agimus ad unum aliquid referri.* ubi pro ἀπιδοῦσαν legendum, vel ἀφοδοῦσαν, *nulli aut rei aut dogmati suo an alieno parcentem*; vel cum Turnebo ἀπαδοῦσαν, *à rebus omnibus dogmatibúsque, cùm suis, tum alienis, dissonantem, sive dissidentem.* tum periodi consummatæ notula ibidem figenda, ut illa παρὰ τὴν ἴνοιάν ἐστι, novam periochen ordiantur. alioqui quod tanquam absurdum & à notione communi alienum notat, & Chrysippo appingit Plutarchus, Plutarchus ipse dixerit.

Οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου τοῦ βίου εἶναι ἢ δύναται] Seneca *Epist.* 20. *Vitium est hæc vita diversitas, & signum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem suum. Etiamnum dicam unde sit ista inconstantia, & dissimilitudo rerum consiliorúmque. nemo proponit sibi quid velit; nec si proposuit, perseverat in eo, sed transilit: nec tantum mutat, sed redit, & in ea quæ deseruit, & damnavit revolvitur.*

Τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν] vide *lib.* 5. §. 8, 16. & *l.* 9. §. 23.

Ἀεὶ ὁ αὐτὸς] vide *ad lib.* 1. §. 8, 16. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. & *infrà* §. 27. Elizabethæ nostræ, piæ ac beatæ beandæque æternùm memoriæ, notum est nobile ac tantâ dignissimum heroinâ elogium, *Semper eadem.*

§. 22. Τὸν μῦν, τὸν ὀρεινὸν καὶ τὸν καπνικίδιον] Fabulam Æsopicam de *mure urbano* ad *agrestem* aliquando excurrente, & illo vicissim in urbem divertente, habes ab Horatio festivissimè descriptam, *Serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Καὶ τὰ τοιαῦτα] Allusit eódem & *lib.* 7. §. 3. Μυϊδίων ἐκλελοιπότων διαδρομαί. *Musculorum perterritorum discursus.*

§. 23. Τὰ τῶν πολλῶν δόγματα λαμίας ἐκάλει, παιδίων δείματα] Socrates certè apud Platonem in *Critone* multis ostendit, τὰς τῶν πολλῶν δόξας, esse nihili faciendas Idémque in *Phadone*, plerósque τὸν θάνατον φοβεῖσθαι, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκεια, *timere mortem, ut pueri larvas & spectra.* & Epictetus eódem, opinor, respiciens, *Dissert. lib.* 2. *cap.* 1. Οὐ γὰρ θάνατον, ἢ πόνον φοβερὸν, ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. — ἔδει μὲν ἴσως [ἢ] πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὴν φυγὴν. πρὸς δὲ τὸ περὶ αὐτῶ δόγμα, τὴν ἀνεπιστρεψίαν, καὶ τὸ ἀφοβὲς, καὶ ἀδιαφόρητον. Ταῦτα δὲ ὁ Σωκράτης καλῶς ποιῶν μορμολύκεια ἐκάλει. ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται δεινὰ, καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν, τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχομεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' ἀδὲν ἄλλο, ἢ ἄπειρε καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰς μορμολυκείας. τί γάρ ἐστι παιδίον; ἄγνοια, ἀμαθία. θάνατος τί ἐστι; μορμολύκειον. *Non enim mors aut labor est terribilis, sed timor laboris aut mortis. Opponenda igitur* [*non*] *morti erat fuga; sed opinioni de illa concepta neglectio, alacritas, & constantia. Has res Socrates rectè larvas nominabat. Ut enim pueris larva horribiles & metuenda propter imperitiam videntur; ita & nobis in rebus accidit, ob nihil aliud, nisi quod ut pueri, ita & nos larvis quibusdam movemur. Quid enim est puer? insciti a, ignorantia. Mors quid est? larva.* Socrates itaque non *plebis dogmata lamiis larvisque* conferebat, sed *idiotas* eorúmque *dogmata puerulis, externa* ista, quæ illos terrere solent, *larvis.* Epictetus ipse pariter *lib.* 3. *c.* 21. Ὅταν οὖν τις διὰ τούτων αὐτὸν ἐκφοβῇ, λέγε αὐτῷ, Ἔπαγε, ζήτει τὰ παιδία. ἐκείνοις τὰ πρωσωπεῖα φοβερά ἐστιν. ἐγὼ δ' οἶδα, ὅτι ὑσράκινά ἐστιν, ἔσωθεν δ' οὐδὲν ἔχει. *Si itaque per illa terruerit illum, dic illi: abi, quære pueros; illis larva terribiles sunt: ego autem scio, testaceas esse, & intrinsecus nihil habere.* vide *ad l.* 2. §. 12.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα] Scilicet peregrinis advenisque indulgebant ea Spartani, quæ concessa nolebant suis. Ideo, cùm Chii quidam Spartæ aliquando agentes, dum à cœna redeunt ebriati, in Ephorio vomuissent, & in Ephororum sellis etiam ventris onus deposuissent, comperto non cives suos, sed Chios contumeliæ illius avtores extitisse, præconis ministerio publico denunciabant, τοῖς Χίοις ἐφιᾶσιν ἀσελγαίνειν. *Chiis sese, ut lasciviant, permittere.* Plutarchus in *Apoph. Lacon.* Cæterùm Ælianus *l.* 2. *c.* 15. pro *Chiis Clazomenios* habet, & *sellas fuligine tinctas* refert, edictúmque ab Ephoris in hæc verba; ἐξέστω Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. *Clazomeniis licitum esto indecorè se gerere.* Advenis itidem, qi ad ludos solennes spectandi gratiâ Spartam convenerant, in umbra sedes collocabant; quod suis qos ad duritiem omnem sustinendam exercitatos volebant, nevtiqam permittebant. Verùm istud ævi inferioris fuisse videtur. siquidem primis reipublicæ illius temporibus advenas minimè admisisse videntur. Plutarchus in *instit. Lacon. pag.* 238. *D.* Ξενηλασίας δὲ εἰσηγήσατο, (de Lycurgo sermo habetur) ἵνα μὴ παρεσορίοντες μηδὲ διδάσκαλοι κακοῦ τινος τοῖς πολίταις ὑπάρχωσι. *Qui & arcuit Spartâ peregrinos, ne in urbem illi se insinuantes malum aliquod cives docerent.* de Lacedæmoniis interim Tertullianus *Apologet. c.* 6. *primos* eos *penulam ludis excogitâsse, nè vel hyeme voluptas impudica* (qæ in theatris scilicet exercetur) *frigeret.* quod tamen ridendo dixisse Tertullianum contendit Rigaltius.

§. 25. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] De Socrate Laërtius *l.* 2. *c.* 25. Ὑπερεφρόνησε δὲ καὶ Ἀρχελάου τοῦ Μακεδόνος, καὶ Σκόπα τοῦ Κραννωνίου, καὶ Εὐρυλόχου τοῦ Λαρισσαίου, μήτε χρήματα προσιμένου αὐτῶν, μήτε παρ' αὐτοὺς ἀπελθών. *Archelaum præterea Macedonem, & Scopam Crannonium, Eurylochúmque Larissæum aspernatus est magno animo, quum neque ab eis missas pecunias accepit, neque ad eos proficisci voluit.* De Perdicca nihil. Imò, quod de Perdicca Marcus, de Archelao Seneca, *de benef. l.* 5. *c.* 6. *Archelaus rex Socratem rogavit, ut ad se veniret: dixisse Socrates traditur, Nolle se ad eum venire, à quo acciperet beneficia, cùm reddere illi paria non posset.* Verùm sub-

nè pessimo, inqit, *exitio peream, cùm gratiam collatam referre neqeam.*

§. 26. In scriptis Epicureis præcipitur, ut in mente ac memoria semper habeamus antiqorum aliqem eorum, qi virtutem coluerint.

§. 27. Pythagorei manè cœlum suspicere præcipiebant, qò eorum commoneamur, qæ eundem perpetuò cursum servant, eodémqe modo peragunt opus suum; útqe ordinem eorundem observemus, & puritatem, & nuditatem. astri siqidem velamentum nullum est.

§. 28. Cogita Socrates qi fuerit pelle succinctus,

χεσθαι παρ' αὐτὸν, ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίσῳ ὀλέθρῳ ἀπόλωμαι, τουτέστι, μὴ ἐν παθῶν δ' δυνηθῶ ἀνήλωτος ἦσαι.

§. 26. Ἐν τοῖς τῆ * Ἐφεσίων γράμμασι, παραγγέλμα ἔκειτο, συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινῶν τῶν ἀρετῇ χρησαμένων. * Ἐπικουρείων f.

§. 27. Οἱ Πυθαγόρειοι, ἔωθεν [a] εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν, ἵν' ὑπομιμνησκώμεθα τῆ [b] ἀεὶ κῆ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὸ ἑαυτῆ ἔργον ἀγνυόντων, κῆ τῆς τάξεως, καὶ [c] τῆς καθαρότητος, καὶ τῆς γυμνότητος. οὐδὲν γὰρ προκάλυμμα ἄστρα. a L.7.§.47. b Sup.§.21. 9.§.9. c L.10.§.1. l.12.§.2.

§. 28. Τοιοῦτος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑποζωσμένος,

ANNOTATIONES.

subjicit Seneca: *Primùm in ipsius potestate erat non accipere, deinde ipse dare beneficium prior incipiebat. Veniebat enim rogatus, & id dabat qod utique ille non erat Socrati redditurus. Etiamnum Archelaus daturus erat aurum & argentum; recepturus contemptum auri & argenti. non poterat ergò Archelao referre Socrates gratiam? & qid tandem erat accepturus, qantum dabat?* &c.

§. 26. Ἐν τοῖς τῶν Ἐφεσίων γράμμασι] Qænam ista *Ephesia scripta?* aut *litera* etiam *Ephesia?* nam Magicos nescio qos characteres, & vocabula barbara sub hoc titulo etiam proverbio celebrata, discimus ex Diogeniano in *paræmiarum collectaneis*; Hesychio; Svidâ; Eustathio *ad Iliad.* π. Clemente Alexandrino, qi & *Strom. l.* 6. recenset & explicat: & *l.* 1. ad *Dactylos Idæos* autores & inventores refert. Verùm nihil illis videtur cum præceptis istiusmodi, qæ ad mores componendos spectant, commune fuisse. forsan Marcus scripserat ἐν τοῖς τῶν Ἐπικουρείων, sive τῷ Ἐπικούρου γράμματι. Indè enim istiusmodi aliqid Seneca, utì mox videbitur, adducit. Et *Epicurum* suprà lavdaverat Marcus ipse *l.* 9.§.41.

Συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινῶν τῶν ἀρετῇ χρησαμένων] Seneca *Epist.* 11. *Aliqis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanqam illo spectante vivamus, & omnia tanqam illo vidente faciamus. Hoc Epicurus præcepit: custodem nobis & pædagogum dedit: nec immeritò. magna pars peccatorum tollitur si peccaturis testis assistat. aliqem habeat animus, qem vereatur, cujus avtoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum, qi non aspectus tantùm, sed etiam cogitatus emendat! O felicem, qi sic aliqem vereri potest, ut ad memoriam qoqe ejus se componat atqe ordinet! qi sic aliqem vereri potest, citò erit verendus. Elige igitur Catonem. si hic videtur tibi nimis rigidus, elige remissioris animi virum, Lælium. elige eum, cujus tibi placuit & vita & oratio: & ipsius animum ante te ferens, & vultum; illum semper tibi ostende vel custodem, vel exemplum. opus est, inqam, aliqo ad qem mores nostri se ipsi exigant. nisi ad regulam, prava non corriges.* Idem *Ep.* 25. *Sic fac, inqit Epicurus, omnia, tanqam spectet Epicurus. Prodest sine dubio custodem sibi imposuisse, & habere qem respicias, qem intereresse cogitationibus tuis judices. hoc qidem longè magnificentius est, sic vivere, tanqam sub alicujus boni viri, ac semper præsentis, oculis. sed ego etiam hoc contentus sum, ut sic facias qacunqe facis tanqam spectet aliqis. omnia nobis mala solitudo persvadet. cùm jam profeceris tantùm, ut sit tibi etiam tui reverentia, licebit dimittas pædagogum. Interim te aliqorum avtoritate custodi. aut Cato ille sit aut Lælius, aut cujus interventu perditi qoqe homines vitia supprimerent, dum te efficis eum, coram qo peccare non audeas. cùm hæc effeceris, & aliqa cæperit apud te tui esse dignatio, incipiam tibi te permittere.* Idem *Epist.* 102. *Scias magnorum virorum, non minùs præsentiâ esse utilem memoriam.* Gemina habet his Theodoricus à S. Victore in *Epist.* qæ *Bernardi* nomen præfert, *ad Carthus. fratr. de Mont. Dei. Elige tibi tu ipse hominem consilio meo, cujus vita exemplar sic cordi tuo inhæserit, reverentia insederit, ut qotiens recordatus fueris, ad reverentiam cogitati assurgas, vitam ordines, mores componas. hic præsens tibi sit qandocunqe volueris: occurrat sæpe & cùm nolueris. Omnia facta, cogitata tua ab eo videri cogitabis; ac si videat, ac si arguat, emendare cogèris.* Epictetus *Dissert. l.* 2. c. 18. Θέλησον ἀρέσαι αὐτὸς ποτε σεαυτῷ. θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ Θεῷ. ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτῷ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ. οἶδ' ὅταν προσπίπτῃ σοι τὶς φαντασία τοιαύτη, Πλάτων μὲν, ὅτι * ἴθι ἐπὶ τὰς ἀποδιοπομπήσεις, ἴθι ἐπὶ Θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἐπίτης. ἀρκεῖ δὲ ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνουσίας ἀποχωρήσας πρὸς τοῦτο γίνῃ ἀπτιξειτάζων, ἄν τε τῶν ζώντων τινὰ ἔχῃς ἄν τε τῶν ἀποθανόντων. *Velis tandem ipse placere tibi? velis pulcer videri Deo? desideratio purus cum teipso puro esse, & cum Deo. Deinde si qod tibi visum est ejusmodi incideris, Plato ire jubet ad prodigiorum expiationem, & ad Deorum, qi mala averruncent, fana supplicem proficisci. Satis etiam fuerit præstantium virorum alicujus consvetudinem te consectari; apud illum esto, tèqe cum eo comparato, seu viventium qempiam*

* Plato *de legibus lib.* 9.

habeas, seu defunctorum. Vide & Isidorum Peluslotam *lib.* 3. *Ep.* 91. Cæterùm, qod Clemens præclarissimè *Strom. lib.* 7. *pag.* 719. *D.* Εἰ δὲ ἡ παρουσία τινὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, διὰ τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν αἰδῶ, πρὸς τὸ κρεῖττον ἀεὶ σχηματίζει τὸν ἐντυγχάνοντα, πῶς δ' μᾶλλον ὁ συμπαρὼν ἀεὶ ἀδιαλείπτως τῷ Θεῷ, οὐκ εὐλόγως ἂν ἑαυτὸν παρ' ἕκαστα κρείττω εἴη εἰς πάντα, καὶ τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὴν διάθεσιν; τοιοῦτος δὲ ὁ πάντῃ παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένος. πάντῃ τοίνυν παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένοι, πάντα τὸν βίον ἑορτὴν ἄγοντες, γεωργῶμεν εὐνῦντες, πλέωμεν ὑμνῦντες, κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν εὐτυχοῦντες ἀναστρεφώμεθα. *Si autem alicujus viri boni præsentia, propter observantiam & reverentiam ejus, qod est præstantius, eum, qicum versatur, semper formet & effingit: qomodo is, qi cum Deo semper est præsens, non jure se melior semper evadat in omnibus, & factis, & verbis, & affectionibus? Talis est is, cui est persvasum, Deum ubiqe adesse. Ubiqe ergo Deum adesse persvasi, per totam vitam diem festum agentes, agros lavdantes colimus, lavdantes navigamus, & ex omni alio vita instituto, ut decet, ex arte versamur.* vide *ad l.* 6.§. 28.

§. 27. Ἔωθεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν] Monitum istud Pythagoricum cœlum singulis matutinis suspiciendi, non abhorret à Platonico illo forsan, *l.* 7.§. 47.

Ἀεὶ καλὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως] vide *suprà* §. 21. & *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς παλαιῶ. *In cunctis æqabilitatem.* Plinius minor *l.* 3, *Ep.* 1. *Me ut certus siderum cursus; ità vita hominum disposita delectat.* Aristotelis nom. *de mundo c.* 6. Τῶν αἰσθητῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν ἐπέχει τόπον, ἄστρα τε, καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, πάντα τε ἀεράνια διὰ τῦτο ἀεὶ τὴν αὐτὴν σώζοντα τάξιν διανεκόσμηται, καὶ ἄπορα ἀλλοιωθίνια μετεκινήθη. *Qæ maximè eximia sunt inter res sensu perceptas, eundem illa locum obtinent, ut sidera, ut sol & luna. Unde fit, ut cælestia, concinno ordine digesta, suas ipsa vices conservent perennes & constitutas, nulliqe obnoxias mutationi.* De motús avtem solaris cœlestísqe constantia, nullâ ratione avt creaturæ vi interrumpenda, Deus ipse per Jerem. *c.* 31. *v.* 35, 36. & *c.* 33. *v.* 20, 23. cui constantiam in recto justóqe havd imparem à Pyrrho tributam Fabritio Romano, avtor est apud Svidam avtor innominatus; Οὐ δυσχερώτερον ἂν τις ἀποτρίψαι, τῆς δικαίας ἀρετῆς, ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον. *Qem à sua virtute difficilius averteris, qam à consveta via solem.* in vero, à Fr. Bonaventura Ingolstad. Pontifici Romano, avtor est Petrus Marnixius, *de P. R. c.* 8. *Papa solis instar in eodem veritatis cursu permanet; neqe ab ea magis dimoveri potest, qàm terra à centro suo.* Cæterùm de hoc ipse viderit. ἡμῖς δέ τοι ὦ ταχυπειθεῖς. *nos verò non citò persvademur.* Talem certè sapientem suum Stoici prædicabant. Ad hoc, qantum humana ferebat conditio, eniti suos Pythagoras volebat. Sed & Seneca *Ep.* 77. *Virtutem non flamma, non ruina inferiùs abducet; hac una majestas deprimi nescit: nec proferri ultrà, nec referri potest. sic bujus, ut cælestium, stata magnitudo est. ad hanc nos conemur educere.* Optimè Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 530. *C.* Αὕτη γὰρ ἡ κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις πρὸς Θεὸν, τὸ φυλάττειν τὸν νῦν ἐν τῇ κατὰ τὰ αὐτὰ σχέσει. αὕτη δὲ νῦ σχέσις, ὡς νῦ. ἡ δὲ ποικίλη διάθεσις, γίνεται τῇ πρὸς τὰ ὑλικὰ προσπαθείᾳ. *Hæc est enim qa fit, qoad ejus fieri potest, Dei assimilatio, mentem conservare in ea habitudine & relatione, qa sit in iis, qa sunt eadem: hæc est avtem mentis habitudo tanqam mentis. Varia avtem affectio fit per eam, qa est erga res materiales, affectionem.* Idémqe *l.* 2. *pag.* 383. *B.* Ἡ πίστις δὲ καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, αἱ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν κατασκευάζουσι τὴν ἐλομένην αὐτὰς ψυχήν. *Fides ergò & cognitio veritatis efficiunt, ut qa eas acceperit anima, eodem modo & semper similiter se habeat.*

Καὶ τῆς γυμνότητος] vide *l.* 10. §. 1. Aliâ ratione, de Deo, Seneca *Epist.* 31. *Deus nihil habet; nudus est.*

Οὐδὲν γὰρ προκάλυμμα ἄστρα] *Astris enim nullum est velamentum* Xylander. *Nullum astrum velamentum aliqod habet* Casavbonus. havd incommodè uterqe. ἄστρων tamen ille legisse videtur.

§. 28. Τοιοῦτος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑποζωσμένος] Idem patraverat, utì videtur, Xanthippe, qod à mulieribus Athenien-

ν. ὅτι ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προῆλθε. καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδουμένοις καὶ ἀναχωρήσασιν, ὅτι αὐτὸν εἶδον ἔτως ἐσκευασμένον.

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν, ὁ πρότερον ἄρξεις, μὴ ἀρχθῇς. Ἔτι

qando Xanthippe veſte ipſius ſumptâ foras ſe propripuerat. qæqe amicis ſuis dixerit, pudore ſuffuſis pedémqe retrahentibus, cùm ſic indutum illum conſpicarentur.

§. 29. Nec in ſcribendo, nec in legendo aliis præcipias, niſi priùs præceptum fuerit tibi. in

ANNOTATIONES.

ſibus factum fingit Ariſtophanes in Ἐκκλησιαζούσαις, ſive *concienem habentibus fœminis*. Hiſtoriam nuſqam legiſſe memini. At contrà Ælianus *hiſt. var. l. 7. c. 9, 10.* Phocionis uxorem narrat mariti veſte ſolâ indutam, nullo alio vel amictu, vel ornatu adjecto, in publicum ſæpe prodiiſſe. qod & ille σωφροσύνης μεγάλης, *continentiæ magnæ*, indicium facit. Xanthippen verò Socratis, ad pompam ſpectandam viri veſte amictam prodire recuſâſſe; illúmqe dixiſſe, Ὁρᾷς, ὡς ἂ θεωρήσουσα, θεωρουμένη δὲ μᾶλλον βαδίζεις. *Vides te non tam ſpectaturam, quàm ſpectandam, proficiſci.* Ea interim videtur ſors fuiſſe Socratis, qæ & Epaminondæ fuerat; qem *l. 5. c. 5.* narrat Ælianus, ἵνα τρίβωνα, *unum* tantummodo *pallium* habuiſſe: qod cùm ad fullonem opus eſſet mundandum mittere, domi interim coactum ſeſe continere. refert & Joannes Chryſoſtomus *adv. vituperat. vit. monach. l. 2.* Eadem ſcilicet Imperatoris illius magni ſors, qæ ſubulcorum Ithacenſium, *Odyſſ. ξ. n. 513.*

Ὅις δ' πολλὴ χλαῖνα, ἐπημοιβοῖς χιτῶνες.
— μία δ' ἔϊη φωτὶ ἑκάστῳ.
Qibus non multa chlana mutatoriaqe tunica.
— *una autem ſola viro ſingulo.*

qanqam inſtructior pavlò Epaminondæ pavpertas, qàm ſophiſtarum paris illius, Procœreſii & Hephæſtionis, de qibus Evnapius, ἓν γὰρ ἀνδρῶν ὑπῆν ἱμάτιον καὶ τρίβώνιον, καὶ πλέον οὐδέν. *unicam tantùm utrique penulam communem fuiſſe*: itaqe alter cùm eâ indutus foras prodiret, alterum neceſſariò ſtragulis involutum in ædibus delituiſſe. qod avtem in Epaminonda pavpertatis fuit, id parcitati ſordidæ in qibuſdam adſcribit Theophraſtus, cùm inter alios τῦ ἀνελευθέρου *characteras* hunc ponat, ἔνδον μένειν, ὅταν ἐκδῶ θοιμάτιον ἐκπλῦναι. *Veſtem qando à ſordibus purgandam locavit, domi tantiſper ſe continere.* Penuriæ extremæ, incertum, an parcitati, tribuentem, de Telavge neſcio qo retuliſſe Æſchinem, avtor eſt apud Athenæum *l. 5.* Maſurius *in dialogo*, cui id nominis indidit, ἱματίῳ φορήσεως καθ' ἡμέραν ἡμιοβόλιον κνάφει τελέσαι μισθὸν, καθὶφ ἐζωσμένον. *Qod ob veſtem ſordibus purgandam, qam geſtabat, qotidie fulloni dimidium obolum pro mercede ſolveret: villoſâ pelle cingeretur.* qomodo de Socrate Marcus iſtîc.

Καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδουθεῖσι] Socrati nimirum ſolenne fuit, feſtivo aliqo commento eludere, qas alii ægrè ferebant, uxoris ſuæ in ſe admiſſas procacitates & protervias. Ejuſmodi enim fuerat, qod qærenti qomodo Xanthippæ rixas & convitia ſuſtinere poſſet, Καὶ σὺ μὲν χηνῶν βοώντων ἀνέχῃ. *qomodo tu*, inqit, *anſerum tuorum ſtrepitus*: illóqe ſubjiciente, *at illi mihi ova pullóſqe pariunt*, regeſſit Socrates, *& illa mihi liberos.* Laërtius *l. 2.* ubi cur *gallinas* Eraſmus pro *anſeribus* ſubſtituerit, neſcio. Nec abſimile, qod Evthydemo, qem ad cœnam domum ſecum duxerat, indignanti, qòd illa per bilis æſtum, poſt contumelioſè dicta non pavca, menſam tandem evertiſſet, Παρὰ σοὶ δὲ ἡ πρώην ὄρνις τις εἰσπτᾶσα ταυτὶ τὸ τῦτο ἐποίησεν; ἡμεῖς δὲ οὐκ ἠγανακτήσαμεν. *Annon*, inqit, *nuper, cùm apud te eſſemus, gallina qadam involans idem ipſum fecerat? nec nos id moleſtè ferebamus.* Habet Plvtarchus *de irac. cohib.* qi & geminum ferè qiddam de Pittaco refert, *lib. de tranqill.* ejuſdem avtem κόμματον qippiam videtur fuiſſe, & qod iſtâ occaſione protulerat. Socratem certè à Xanthippe peſſimè ac procaciſſimè habitum, moderatè ac æqanimiter omnia tuliſſe, docent nos avtores havd pavci. Syneſius in *Dione*, ut cæteros taceam, *p. 58.* Αὐτὴ μὲν γὰρ ἡ Ξανθίππη, φεῦ τῆς ὀλιγωρίας, ὡς ἐχρῆτο Σωκράτει; ἀλλ' ὅμως ἐκείνου Σωκράτης ἐνθυμῆσθαι καὶ καταφρονούμενον. *Nam qod ad Xanthippam attinet, prob contemptum! ut Socrate utebatur! Nihil tamen eorum impediebat, qo minus ille in eo contemptu latiſſimè degeret.*

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν] Hieronymus *ad Pavlin. de ſtud. ſacr. liter. Taceo de grammaticis, rhetoricis, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis; ad minores artes veniam, & qa non tam linguâ, qàm manu adminiſtrantur: agricola, cæmentarii, fabri, metallorum lignorúmve caſores, lanarii qoqe & fullones, & cæteri qi varium ſupellectilem & vilia opera fabricantur, abſqe doctore non poſſunt eſſe qod cupiunt.* Gregoriús Nazianzenus *Orat. 32. pag. 522. A.* Τάξις γὰρ οὐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τελικώτατα τὸ μάγιστον, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τῶ μηδενὸς ἀξίων. *Neqe enim optimus ordo eſt prius docere ac poſtea diſcere, non dicam divina, & uſqe adeò magna & ſublimia, ſed ne aliud qidem qicqam parvum & contemnendum.* Idem *in Apologet. 1.* Ἀλλ' οὐδὲ ξένον τι καὶ ἀπὸ τρόπου τοῖς πολλοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσιν, ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἀναβαίνειν ἀπὸ τῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἔξω τῶν νενομισμένων τῆς φιλοσοφίας ἔρχει, καὶ φέρει εἰς ὄνειδος, ὥσπερ οὐδὲ ταύτῃ

A τῶν ἐυδοκίμων τὸ πρωρατεῦσαι, καὶ πρωρεῦ καλῶς τὰς ἀνέμους τηρήσαντι τὸ πιστευθῆναι τὰς ὅλκαδας. εἰ δὲ βούλει, σχολιώτερον γενέσθω τὸ παράδειγμα. καὶ παιδίοις γε πρῶτον τὸ παιδαγωγῆσαι τε καὶ πολέμου πεῖραν ἐγχειρισθῆναι. *Nec verò alienum ac præpoſterum eſt, multos ex iis, qi divinarum rerum ſtudio dediti ſunt, è ſubditorum claſſe atqe ordine ad imperium evehi, nec ab uſitatis philoſophi legibus remotum, ac cum probro ac dedecore conjunctum: qemadmodum nec probro navta proretam eſſe, nec proreta, qi ventos rectè & cum lavde obſervârit, clavum regendum ſuſcipere: avt, ſi lubet, forti ac ſtrenuo militi* B *coborti præſſe, & ei, qi coborti rectè præfuerit, exercitum ducere, totiúſqe belli principatum ſuſcipere.* Qod avtem de navtis hîc dixit pleniùs expoſuit *Orat. in Baſil.* Ἐπαινῶ δὲ τὸν ναύτην νόμον, ὃς τὴν κώπην πρότερον ἐγχειρήσας τῷ τῦ κυβερνήτῃ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν πρῴραν ἀγαγών, καὶ πιστεύσας τὸ ἔμπροσθεν, ὕστερον ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίζει, μετὰ τὴν πολλὴν τυφθεῖσαν θάλασσαν, καὶ τὴν τῶν ἀνέμων διάκρισιν. *Verùm laudo nauticam legem, qa gubernatori futuro primum remos tradit, deinde ad proram eum collocat: ſicqe prioribus muneribus ipſi commiſſis, tandem eum poſt diuturnam remigationem, ac ventorum obſervationem ad gubernacula conſtituit.* qam imaginem ab Ariſtophaneis in *Equitib. Act. 1. ſc. 3. n. 305.* illis mutuatam cenſet C Muretus *var. lect. l. 18. c. 16.* (qæ tanqam Comici incerti in *excerptis* ſuis ex parte Grotius exhibet)

Ἐρέτην χρῆναι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν παιδαλίοις ἐπιχειρεῖν.
Κἄπ' ἐντεῦθεν πρωρατεῦσαι, καὶ τὰς ἀνέμους διαληφέναι
Κἄπα κυβερνᾶν αὐτὸν αὐτῷ.
Remigem oportere ante eſſe aliqem, qàm clavum in puppe tenere:
Ac poſtea demum proretam agere, atqe obſervare aquilones,
Ac deinde gubernare ipſum ſeipſo.

D qod de militibus, havd multùm abludit ab eo qod Evpolis in *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν κατάστασιν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Non prudenter, ô ſenex, egiſti, hunc ſtatum
Subito qi ſuſcepiſti, antequam artem didiceris equeſtrem.

Huc pertinet & Antiſthenis illud, qi Athenienſibus conſuluit, τοὺς ὄνους ἵππους ψηφίσασθαι. qod nec Ambroſius Laërtii interpres, nec Eraſmus in *apophthegmatum collectaneis* ritè cepit. cùm ille vertit, *aſinos ut equos deligerent*; iſte reddidit, *aſinos æqè ac equos ad agriculturam deligerent*: cùm potiùs dicendum eſſet, *ut aſinos equos fieri decernerent.* i. e. pſephiſmate, ſive decreto ſan- E cirent, ut aſini fiant eqi. qod cùm illi ἄλογον, abſurdum, & rationi contrarium eſſe dicerent; regeſſit, Ἀλλὰ μὴν καὶ στρατηγοὶ γίνονται παρ' ἡμῶν, μηδὲν μαθόντες, μόνον δὲ χειροτονηθέντες. *Atqi imperatores veſtro ſolo ſuffragio fiunt, qi artis imperatoriæ nihil qicqam didicerunt.* q. d. tam decreto veſtro poſſunt ex aſinis eqi, qàm ex imperitis hominibus imperatores fieri. verùm non magis illi ſuffragiis ſuis id ſi ſcifcerent, efficere qibant ut imperatoris nomen eis decernerent, qàm perficere poterant, avt ut *aſinus equus*, avt *ut ſimia leo fieret.* qod Gregorius Romanus 1. *in regeſt. l. 1. Ep. 5. ecce ſereniſſimus Dominus imperator fieri ſimiam leonem juſſit.* & *qidem proviſione illius vocari poteſt, fieri avtem leo non poteſt.* Itaqe ſcitè Gregorius Nazianzenus *Orat. à reditu*, qem & Gregorius ille alter F forſan legerat, τὸ γὰρ τέτταρον τῆς εὐγενείας γένος τότε ἀξιώσω λόγῳ τὸ ἐν γράμμασι καὶ προσάγμασι, ὅταν καὶ κάλλος ἀποδίξωμαι τὸ ἐν χράμασι, καὶ πίθηκον αἰδεσθῆ λέοντα εἶναι κεκλεισμένον. *Nam qartum illud nobilitatis genus, qod in principum diplomatibus & edictis conſiſtit, tum ullo loco ac pretio habebo, qum pictam qoqe pulcritudinem laudandam duxero, ſimiámqe ob id venerari cæpero, qod leo eſſe juſſa ſit.* Poterat & pro *ſimia canem* dixiſſe; cùm, ut Epiphanius etiam *hær. 57. §. 6.* κακῷ κυνὶ ὄνομα λέων, *peſſimo cani leonis nomen*, havd infreqenter inditur.

Οὐ πρόσθεν ἄρξεις πρὶν ἀρχθῇς] Nihil hoc axiomate apud G omnes omne genus avtores tritius. Solon apud Laërtium *l. 1. c. 60.* & Stobæum *tom. 2. tit. 46.* Ἄρχε, πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρχειν ἐπιστήσῃ. *Impera, ubi priùs didiceris parere. Regi enim cùm didiceris, ſcies regere.* Et Clitarchus apud Antonium *meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἄρχεσθαι μὴ μαθὼν, ἄρχειν μὴ ἐπιχείρει. *Si parere non didiciſti, imperare ne aggrediter.* Iſocrates in *Nicocl.* Ἃ ἂν ἄρχεσθαι μάθωσι πολλῷ μᾶλλον ἄρχειν δυνήσονται. *Ubi didicerint obedire, multò commodiùs poterunt imperare.* De ſe Tullius rex apud Dionyſium Halicarnaſſeum *l. 4. p. 239.* Παράσημον ποιῆσαι φανερὸν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσαμαι καλῶς, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι. *Conabor declara-*

re

re ſcire me & bene regere, & modeſtè ferre imperium. Plato *de legib. l. 6. pag. 862. E.* Δεῖ δὴ πάνυ ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἀπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δυλίνους ὢν ἂν δυσκίνητος γίνοιτο ἄξιος ἐπαίνου. καὶ καλλωπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς δυλεύειν μᾶλλον ἢ τῷ καλῶς ἄρχειν. *Exiſtimare de omnibus hominibus id qiſque debet, qod qi nunqam ſervivit, is laude dignus eſſe dominus nunqam poterit. Ideòque gloriari qemque oportet magis qod bene ſerviverit, qam qod bene fuerit dominatus.* Ariſtoteles *polit. l. 3. c. 4.* Διὸ καὶ λίγεται τῶν καλῶν, ὡς οὐκ ἔστιν ἓν ἄρχειν μὴ ἀρχθέντα. *Qamobrem rectè dicitur, neminem bene imperare poſſe, qi non prius ſub imperio fuerit.* & ex eodem Joannes Climachus *ad Paſtor.* Οὐκ ἔστιν ἓν ἄρχειν, ἐὰν μὴ ἀρχθέντα. *Non bene eſt imperaturus, ſi ſub imperio non fuerit.* Idem *ibidem l. 7. c. 14.* Τὸν τε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. *Qi enim imperare velit rectè, oportere ajunt prius ſub imperio fuiſſe.* Seneca *de ira l. 2. c. 15. Nemo regere poteſt, qi non & regi.* Itaqe de Ageſilao Plutarchus hoc illi profuiſſe ad rem in imperio bene gerendam, Τὸ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, μὴ ἀπαίδευτον τοῦ ἄρχεσθαι. *Veniſſe ad imperium, non indoctum ſub imperio eſſe.* Joſephus *antiq.* Παῖδες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς, μαθηταὶ γίνεσθε, καὶ ἄρχειν εὔσεσθε, παρελθόντες εἰς ἐξουσίαν. *Omnes qi didicerunt bene parere, & imperare ſcient, ad imperium qum pervenerint.* Philo Judæus. Ὁ μαθὼν ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν ἐυθὺς μαθήσει. οὐδὲ γὰρ οἱ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κράτος ἀναψαμένοις τις, ἄρχων ἂν εἴη πρὸς ἀλήθειαν, εἰ μὴ μάθῃ καὶ προπαιδευθείη τὸ ἄρχεσθαι. *Qi didiceris parere, & imperare ſtatim diſces. Nam qi ſubjicis non antea didicerit, & obedire inſtitutus fuerit, is neqaqam verus eſt princeps, licet totius terra & maris imperium habeat.* Utrumqe exhibet Maximus *collect. c. 46.* Cicero *de legib. l. 3. Qi bene imperat, paruerit aliqando neceſſe eſt: & qi modeſtè paret, videtur, qi aliqando imperet, dignus eſſe.* Iſidorus Peluſiota *l. 5. Ep. 455.* Οὐδὲν οὕτω ποιεῖ νομίμως ἄρχειν, ὡς τὸ νομίμως ἠρχθαι. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἔσαι καὶ ἐν ἡγεμόσι. οἱ δ' ἐν τῷ ἐδιωλίνειν, καὶ προλοσαλεῖν πρόκεισοι, τῷ πρὸς τὸ ἄρχεσθαι ἀιστετῶδεσι, ὅλοι καὶ οἷς ἀρχὴν ἀιστελῆδεόλαλοι. *Ad rectè a- liis imperandum, nihil aqe valet, ut alteri legitimè paruiſſe. Qi cum rectè obedit, is imperando excellet. Faciles & vere proclives ſunt ad factiones, qi ſua reipublica principes eſſe cupiunt.* qam ſeptentiam claram ſatìs ſanè, & concinnè conceptam, interpres fœdiſſimè ut multas alias ejuſdem avtoris, depravavit. Vide eundem & *Ep. 225.* & *275.* Ab alia mente, nec vera tamen certáve minùs, Plutarchus *ad princip. inerud. pag. 780. D.* Δεῖ δὲ, ὥσπερ ὁ κυβὸς, ἀυλὸς ἀστραβὴς γενόμενος καὶ ἀδιάστροφος, ὕστος ἀπευθύνει τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς ἀυλὸν ἁρμογῇ καὶ παραβύσει συνεθομοιῶν, παραπλησίως τὸν ἄρχοντα πρῶτον αὐτὸν ἀρχὴν κλησάμενον ἐν ἑαυτῷ, καὶ καλευθύνοντα τὴν ψυχὴν, ἢ καλαστρώμενον τὸ ἦθος, ὕστον συναρμόζειν τὸ ὑπήκοον. οὔτε γὰρ πίστοτολός ἐσιν ὀρθὸν, οὔτε διδάσκαλον ὠγαθὸν, ὅστις κοσμεῖν ἀκοσμήτους, ἢ τάττειν ἀτακτοῦντας, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένων. *Enimverò ſicut neceſſe eſt primò omnium ipſam regulam rectam & firmam eſſe, aqe ita deinde ea qibus applicatur, ipſa qoqe ſuis ſimilia facere atqe ad rectitudinem perducere: ita oportet principem prius in ſeipſo imperium moréſqe rectè conſtituere atqe dirigere? poſtea ei ſubditos accommodare. Nam neqe cadentis eſt erigere, neqe componere incompoſiti, neqe ordinare inordinati, neqe imperare nulli imperio ſubditi.* ubi non poſſum probare qod Henricus Stephanus pro ὀρθὸν vult τρίχινον ſubſtitui: qem tamen M. Bernardus ſeqitur *var. lect. l. 3. c. 17.* hoc avtem fit, ut Plato *polit. l. 9.* Ὅταν ἑαυτῷ τις ὢν ἀκράτωρ, ἄλλου ἐπιχειρῇ ἄρχειν. *Neqe enim exercitum continere poteſt imperator,* (avt populum princeps) *qi ſe ipſe non continet.* Cicero *ad Quint. frat. Tunc incipies aliis imperare, cùm ipſe improbiſſimis dominis, dedecori & turpitudini ſervire deſierit.* Idem *parad. 5.* vide *l. 1. §. 15, 16.* & *l. 2. §. 2.*

Πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ] ſiqidem, *Ars eſt artium regimen vitæ.* Joannes Gerſon *de recidiv.* vide *ſuprà ad §. 5.*

§. 30. Δοῦλος πίφυκας] Jambus eſt τρίμελρος, à Philone adductus in *lib. de libert. viri boni pag. 871. C.* Ὅθεν, inqit, καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι.

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφη.

Καὶ πάλιν.

Δοῦλος πίφυκας, οὐ μέτοχοί σοι λόγου.

Qamobrem laudantur illi ſenarii, ut conſoni philoſophorum ſententiæ:

Cum lege ſervus nullum habet commercium.

Rurſus alius.

Cùm liber havd ſis, jus loqendi non habes.

tria dixerat, ſed ubinam tertium? nuſqam comparet. legas, me avtore, τὰ τρίμελρα, non τρία μέλρα. Qòd avtem præfixâ cavſſali ſuperioribus annectit iſta Mericus Caſavbonus, qaſi ab ortûs nativi ratione argumentum duxerit Marcus; ideo ſcilicet diſciplinâ cuiqe ad virtutem opus eſſe, qia ſervus qiſqe natus ſit, hoc eſt, ſenſibus brutiſqe affectibus addictus, cognitione avtem ſolidâ, rationéqe rectâ deſtitutus; probare non poſſum. Primò ſiqidem Stoicis iſtud havd placet, vitia à natura, ſive ingenita, eſſe; non magìs qàm virtutes. Tum non omnes in univerſum mortales, ſed ſervos ſolos ſpectare qod à poëta hìc dicitur, ex Philone liqet: & ſervos qidem ἀργυρωνήτους τε καὶ αἰχμαλώτους, *argento emptos & captivos*, æqè ac vernas οἰκογενεῖς, *domi natos.* Itaqe τὸ πεφυκέναι, hoc loco, non *natum eſſe* ſignificare videtur, ſed eodem ſumi ſenſu, qo in eodem ferè argumento, ab Evripide in *Hecuba*, ubi dixit;

Αἰ αἰ, τὸ δοῦλον ὡς κακὸν πέφυκ' ἀεί;
Ah, ah, qàm mala ſemper eſt ſervilis conditio.

& à Theognide in illis;

Οὐποτε δυλείη κεφαλὴ ἐυθεῖα πέφυκεν,
Ἀλλ' αἰεὶ σκολιὴ, κ' αὐχένα λοξὸν ἔχει.
Nunqam ſervile corpus rectum eſt,
Sed ſemper obliqum, & cervicem obliqam habet.

δοῦλος πέφυκας, i.e. δοῦλος εἶ, *ſervus es.* Ubi nec ſperandam planè duxerim Caroli filii conjecturam, qi inter iſta deſcribendum animadvertit ipſe, in priore verſiculo vocabulum idem hoc forſan reponendum, ut legatur,

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφυ.
Οὐκ ἔφυ μετεῖναι, ἀιτὶ τοῦ, ὃ μέλισιν, ἢ μετεῖναι οὐκ ἔσιν.

qomodo Evenus apud Ariſtotelem *Ethic. Eudem. l. 2. c. 7.*

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ', ἀτιμητὸν ἔφυ.
Ingratum eſt qicqid neceſſarium eſt.

Et apud Herodotum *l. 7.* Theſſali; οὐδαμᾷ γὰρ ἀδυναπίης ἀνάγκη κρίσσων ἔφυ. *Nunqam impotentiâ potior eſt neceſſitas.* Evripides *Oreſt. v. 1610.*

M. Ἄπαιρε θυγατρὸς φάσγανον. O. Ψευδὴς ἔφυς.
M. Ἀλλά σ' ἐλαιῖς μὴ θύγαλερ; O. Οὐ ψευδὴς εἶ'; ἴις.
M. *Amove enſem à filia.* O. *Mendax es.*
M. *Interficies meam filiam?* O. *Jam non es mendax.*

Idem valet ἔφυς & ἶις. Deniqe λόγος iltìc *rationem* non ſignificat; qaſi de *ſervis* dicatur, qod Homerus *Odyſſ. ρ. v. 322.* & ex Homero Plato *de leg. l. 6.* & Athenæus *dipnoſ. l. 6.*

Ἥμισυ γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυλαι ἐυρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, ἐυῦ' ἂν μιν καλὰ δοῦλιον ἦμαρ ἐλήσιν.
Dimidium enim virtutis avfert late ſonans Jupiter
Viri, qando ipſum ſervilis dies occupat.

ſed *ſermonem*, ſive *orationem* deſignat, utì & Philo ipſe nos docet, qi verbis verſibúſqe illis ait νόμων μετουσίαν, qod priora ſpectant, καὶ ἰσηγορίαν, qod poſteriora reſpiciunt, id eſt, *lege agendi facultatem*, & *liberam ſuffragii cum reliqis ferendi poteſtatem*, vel etiam, latiùs ſumendo, *ſermonis libertatem*, eſſe ſervis denegatam. qomodo παῤῥησίαν eiſdem interdictam, Julianus *de cynifm. Orat. 2.* Τῷ δούλῳ γὰρ ὁ νόμος μὲ μεταδίδωσι παῤῥησίας. qanqam ἰσονομίαν qam cum ἰσηγορίᾳ is confundere videtur, à παῤῥησίᾳ, ſed ſecius ſumptâ, diſpeſcit Iſocrates, in *Areopag. p. 247.* ubi ait, Ὥσθ' ἡγεῖσθαι τὴν μὲν ἀκολασίαν, δημοκρατίαν· τὴν δὲ παρανομίαν, ἐλευθερίαν· τὴν δὲ παῤῥησίαν, ἰσονομίαν. *Ut in petulantia democratiam, in legum neglectu libertatem, in confidentia aqalitatem eſſe poſitam exiſtimarent.* Vult nimirum ſenarius ille, verum eſſe de *ſervis*, qod de *egenis* Theognis,

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδαμάσθ', οὐδέτι εἰπεῖν
Οὐδ' ὄρδιον δύναται. γλῶσσα δὲ οἱ δέδεται.
Nam cui pauperias eſt addita, nil facere audet,
Nil fari. linguam vincula ſæva premunt.

Hinc apud Longinum περὶ ὕψους neſcio qis, δουλείαν ἅπασαν, ψυχῆς γλωτλόκομον καὶ δεσμωτήριον, διὰ τὸν περικείμενον τοῖς τόμασι δεσμὸν, *ſervitutem omnem, cùm ori fiſcellam obducat, eſſe animæ capſulam ac carcerem qendam.* itaqe δοῦλον μηδένα γίνεσθαι ῥήτορα, *ſervum neminem unqam rhetorem exiſtiſſe*; cùm aliæ tamen artes atqe inſtituta humaniora etiam in ſervos cadant. Verùm Svidas ubi Sibynnium qendam Theodectæ ſervum, διαιτᾶν πρῶτον ῥητορεύσαι, *è ſervis primum omnium rhetoricam profeſſum* ait, plures deinceps idem factitâſſe ſubindicat. Meminit & Lucii Oratilii in *rhetoricis clariſſ.* Svetonius, qem *cùm ſerviſſet, etiam oſtiarius in catena, à patrono, cui orationem ſcripſerat, manumiſſum, Cn. Pompejum docuiſſe, teſtatur.* Certè philoſophis eſſe ſervis licuit; qod multis exemplis docet Gellius, *l. 2. c. 18.* cur non rhetoribus licuerit? De parreſia interim iſtis negata occurrunt Tragicorum illa, Sophoclis *Acriſio* apud Stobæum *tom. 2. tit. 40.*

Δοῦλον γὰρ ἐν δεσμοῖσι δραπέτης ἀνὴρ
Κᾶλον παδισθεὶς, πᾶν πρὸς ἡδονὴν λέγει.
Fugitivus arctis vinculis coercitus
Serviles artus, ſola fatur qæ placent.

Evripidis in *Buſiride* apud Stobæum itidem.

Δούλῳ γὰρ οὐκ ἔσιντε παλησθῆ λέγειν
Ἐι δυσκότοισι μὴ πρέποντα τυγχάνοι.
Servo profari qámlibet verum neſas,
Uſus heriles ferre ſi verum negant.

In *Phaniſſis*, ubi Polynices de exilii malis à matre reqiſitus, ait;

Ἐι μὲν μέγιστον, οὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Primùm, loqendi nulla libertas adeſt.

Illa; Δέλω τόδ' εἰπας, μὴ λέγειν ἃ τις φρονεῖ.

§. 31. — a Ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ.

§. 32. b Μέμψονται δ' * ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν.

§. 33. Σῦκον χειμῶν@ ζητεῖν, c μαινομένῳ. τοιοῦτ@ d ὁ παιδίον ζητῶν, ὅτε οὐκ ἔστι δίδοται.

§. 31. — *at cor eorum mihi ridet.*

§. 32. *Dura suos fundendo increpent verba parentes.*

§. 33. Insani est, ficum hyeme qærere. assidet huic, qi puerulum reqirit, cùm non ampliùs conceditur.

a *Homer. Odyss.* 1. v. 413.
b *Hesiod. Oper. lib.* 1. v. 186. * ἄρα τὰς *Hes.*
c *L.* 5. §. 17. *Sup.* §. 18.
d *L.* 9. §. 40.

§. 34.

ANNOTATIONES.

Servile certè hoc, non loqi qid sentias.

Idémque *Ione*;

Καθαρὰν γὰρ ἄν τις εἰς πόλιν πίσῃ ξέν@,
Κἂν τοῖς λόγοισιν ᾖσος ᾖ, τόγε σῶμα
Δοῦλον πέπαυται, κοὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Hanc puram in urbem qisqis externus venit
Qamvis vocetur civis, os servum tamen
Gerit, & loqendi non habet fiduciam.

qæ refutatum tamen eunt, Plutarchus *de exilio*, & Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. sed & Xenophon in *Atheniensium repub.* Ἰσηγορίαν, inqit, καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστούς. *Æqalitatem qandam servis & liberis concessimus, itémqe advenis & civibus.* Cæterùm in eandem cum illis sententiam conveniunt & Plavtina illa; *Epidic.* 1. 1.

— *plus scire satius est qàm loqi*
Servum hominem, ea sapientia est. —

Et *Milite* 2. 5.

— *plus oportet scire servum qàm loqi.*

& *ibidem sc.* 6.

— *namqe hominem servum suos*
Domitos habere oportet oculos & manus
Orationémqe —

Qin & Apostolus ipse *ad Titum Epist. c.* 2. *v.* 9. servis interdicit, nè sint τοῖς δεσπόταις ἀντιλέγοντες. *ne heris obloqantur*, Qod Socrates itidem apud Platonem *in Criton.* ὅ δίκαιον πρὸς δεσπότην ἢ πατέρα κακῶς ἀκούσετα ἀντιλέγειν. negat *justum esse adversus herum patrémve, eum qi utrovis malè audierit, obloqi.* At Aristoteles *l.* 1. *c.* 9. illos redarguit, qi sive rationis exercitium, sive orationis etiam libertatem servis abjudicant, & jussa herilia duntaxat excipere atqe exeqi, citra disceptationem ullam omnino volunt. Λέγουσιν, inqit, ὡ καλῶς οἱ λόγῳ τοὺς δούλους ἀποσεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον. *Non bene dicunt, qi servos spoliant ratione, dicentes præcepto uti duntaxat.* Et videri posset trimetron illud, qod hìc Marcus posuit, respexisse, nisi aliò potiùs spectare ex Philone disceremus. cujus ex his qæ dicta sunt mens, opinor, genuina liqidò satìs comparebit. Marcum avtem existimo hæc seqaratim posuisse, & confusaneè poetica qædam fragmenta congessisse, qæ animadversione aliqâ digna censebat; qemadmodum idem *suprà* fecerat *l.* 7. §. 38, 43. & §. 50.

§. 31. — ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ] Ex *Odyss*, I. *v.* 413. Ulyssis sunt verba narrantis, ut corditùs riserit, secum animo reputans.

Ὡς ὄνομ' ἐξαπάτησεν ἐμὸν, καὶ μῆτις ἀμύμων.
Qod nomen decepisset meum, & inculpatum consilium.

qam felici æstu, nomine confiqto, Cyclopem illum immanem fefellisset. Ista avtem segmenta in usum suum chartis suis illevisse videtur Marcus, qòd utilius, ac sublimius aliqid meditandi avt commentandi ansam atqe occasionem dare posse viderentur. qa de re etiam superiùs monitum dederat, *l.* 10. §. 33.

§. 32. Μέμψονται δ' ἀρετὴν] Hesiodi videtur, ex *op. l.* 1. *v.* 186. verùm ibi legitur,

Μέμψονται δ' ἄρα τοὺς —

τοκῆας scilicet de qibus & versu præcedente,

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Celeriter verò senescentes contumeliâ afficient patres.

de hominibus seculi qinti loqitur impiis & nefariis. Avt exscriptor itaqe Marci scripturam depravavit, cùm sensum idoneum è verbis elicere neqiret, avt Marcus ipse παρφθόησας, cum inflexione aliqa extulit; qod non existimo. Interim ex Marco Hesiodi novissima illa emaculari posse avtumo, qæ in codicibus vulgatis sic leguntur, — χαλεποῖς βάζουτ' ἐπέσσιν. cùm emendatius meliúsqe videatur, qod Marcus hìc exhibet, — βάζοντες ἔπεσσιν. istius enim formæ & qæ antecesserunt, & qæ sequntur, sunt omnia.

§. 33. Σῦκον χειμῶν@ ζητεῖν] Ex Epicteto decerptum videtur, cujus hæc sunt *Dissert. lib.* 3. *c.* 24. Ὅταν τινὶ προσπάσχῃς, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων, ἀλλὰ τοιούτῳ γίνει, οἷόν ἐστι χύτρα, οἷον ὑάλινον ποτήριον. ἵν' ὅταν καταγῇ, μεμνημένος μὴν, μὴ ταραχθῇς. ὕτω καὶ ἐνθάδε, ἐὰν παιδίον σαυτῷ καταφιλῇς, ἐὰν ἀδελφὸν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὴν φαντασίαν εἰς ἄκρον, μηδὲ τὴν διάχυσιν ἐάσῃς προελθεῖν ἐφόσον αὐτὴ θέλει, ἀλλ' ἀντίσπασον, κώλυσον, ὅσον τοῖς ῥηματεύουσιν ἐφεστῶτες ὄπισθεν καὶ ὑπομιμήσκοντες, ὅτι ἄνθρωποί εἰσι. τοιοῦτον τι καὶ σὺ ὑπομίμησκε σεαυτὸν, ὅτι θνητὸν φιλεῖς, οὐδὲν τῶν σαυτοῦ φιλεῖς. ἐπὶ τῷ παρόντος σοι δίδοται, οὐκ ἀναφαίρετον, οὐδ' εἰσάπαν, ἀλλ' ὡς σῦκον, ὡς σταφυλὴ, τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους. ἂν δὲ χειμῶνος ἐπιποθῇς, μωρὸς εἶ. ὕτω κἂν τὸν υἱὸν ἢ

A τὸν φίλον πότε ποθῇς, ὅτε οὐ δίδοταί σοι, ἴσθι ὅτι χειμῶνος σῦκον ἐπιποθεῖς. οἷον γάρ ἐστι χειμὼν πρὸς σῦκον, τοιοῦτόν ἐστι καὶ τῶν ὅλων περίστασις πρὸς τὰ κατ' αὐτὴν ἀναῤῥύματα. *Cum aliqâ re afficeris, eâ sic afficiaris, ut eripi illam posse statuas, & ex eo esse genere, cujusmodi est fictilis olla, avt vitreum poculum; ut eo confracto memineris perturbatione vacandum esse. Istâ & hìc se res habet: si filiolum tuum deoscularis, si fratrem, si amicum, neqaqam omnem cogitationem in eo defigito, neqe affectum illum eò progredi sinito qò ipse volet, sed retrahito, prohibeto, velut si qs triumphantibus à tergo assistunt, eósqe mortalitatis ipsorum commonefaciunt. Tale aliqid & ipse tibi*
B *subjicito: te diligere mortalem, nihil eorum diligere qæ tua sunt: data tibi esse in præsentia, eripi posse, non perpetuò concessa esse, sed ut ficum, ut uvam, statо anni tempore, qas si sub brumam desideres, stultus fueris. Eodem modo, filium avt amicum eo tempore desideráris, qo tibi datus non est, scisso te in bruma desiderare ficum. Qalis enim est hyemis & ficus ratio, talis etiam est rerum universitatis status erga ea qæ in ille tolluntur.* qibus gemina monet & *enchirid. c.* 3. Qod avtem de *ficu* Epictetus, idem de *rosa* ferè Seneca *Epist.* 122. *Non vivunt contra naturam, qi expectant ut pueritia splendeat tempore alieno? non vivunt contra naturam, qi hyeme concupiscunt*
C *rosam? fomentóqe aqarum calentium, & calorum aptâ mutatione, brumâ lilium florem vernum exprimunt?* Gregorius item Nazianzenus *adv. Eunom. Orat.* 1. *bonum intempestivum* esse ait, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι, παντελῶς ὦρον. Sed & Nicetas Choniates de Alexandro Com. *lib.* 1. *c.* 8. qi misserrimis tempestatibus splendidissimè ornatus procedebat, ait illum, χειμῶνος μέσου χάριτας ἰαρινὰς ἀρίστου, *mediâ brumâ veris suavitatem carpsisse.* Boëthius *consolat. l.* 1. *c.* 6.

Numqam purpureum nemus,
Lecturus violas, petas,
Cùm sævis aqilonibus
D *Stridens campus inhorruit.*

Παιδίον ζητεῖν, ὅτε οὐκέτι δίδοται] *pueritiam qærere præteritam* Xylander. minùs sanè. παιδίον *puerulus*, non *pueritia*. Sed nec minùs interpres Anglus, qi reddidit, *Pueros desiderare, priusqam dentur.* imò, *postqam sublati amplius jam non exsistunt.* Hoc est avtem qod proverbialiter dici solitum observat Scholiastes *ad Aristophan. Plut.* ab Hercule amissum Hylam desiderante & inclamante tractum;

Ποθεῖν τὸν ἤ παρόντα, καὶ μάτην καλεῖν.
Desideras absentem & hunc frustrà invocas.

Plavtus *Pers. act.* 4. *Sc.* 4.

E — *qid illum qaras, qi fuit?*

Vetatur idem & proverbio illo altero,

Ῥόδον παρελθὸν, μηκέτι ζήτει πάλιν.
Nè qaras iterum præteritam semel rosam.

Meminore Zenobius in *collect. adag.* 702. Svidas *adag.* 58. Apostolius *adag.* 1621. Scaliger *stromat. adag.* 827. Verùm apud Svidam & Apostolium vitiosè legitur, Ῥόδον παρελθών. qod secuti Schottus in versione *stromates* Scaligeriani,

Nè qære, qando præteristi, iterum rosam.

Pantinus apud Apostolium,

Qam præteristi, nè ampliùs qaras rosam.

F Et Portas apud Svidam,

Rosam, qam præterieris, nè ampliùs qære denuo.

qæ à proverbii mente abeunt procul. In ejusdem expositione Svidæ codices mutilati videntur. ἐπὶ τῶν κυδαινόντων τινὰ, inqit. deest, ἤδη ἀπελθόντα, ἢ ἀπολιπόντα, ἢ ἀποθανόντα. *de eis qi celebrant aliqem, qi utiqe jam abiit, vel obiit, avt aliud* ejusmodi. Zenobius, Ἐπὶ τῶν μεταμελομένων περί τι, καὶ μὴ δυναμένων τι αὐτοῦ: qod Pantinus, apud Apostolium; qi utrumqe & Svidam & Zenobium transcripsit, sic reddidit; *de negligentibus circa aliqid, qiqe nihil efficere possunt.* ἀμελουμένων legisse existimarem, nisi τὸ μεταμέλεσθαι alibi pariter
G vertisse deprehendissem. vertendum potiùs, *de eis qi circa rem aliqam pœnitentiâ frustrà tanguntur, cùm nihil proficiant.* De *rosâ* distichon apud eundem in notis.

Τὸ ῥόδον ἀκμάζει βραχὺν χρόνον. ἢν δὲ παρέλθῃ,
Ζητῶν ἰυρήσεις, οὐ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.
Verna brevi rosa flore nitet: simul ille recessit,
Non rosa qarenti, sed rubus asper erit.

Proinde, qi rerum istiusmodi desiderio intempestivo se torqet, miseriam sibi meram creat.

Ὃς γὰρ ἀπολαύειν βούλετ', ὧν ἀπολείπεται
Διὰ τὸν χρόνον, πῶς ἔτος οὐκ ἔσ' ἄθλιος;
Nam qi ea potiri concupiscit, à qibus
Arcetur horis, qomodo non sit miser?

Menander *Ararià*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 117.

§. 34.

§. 35. Uva acerba, matura, passa; mutationes sunt omnia ista, non in id quod non est, sed in id quod nondum est.

§. 36. *Voluntatis latro nullus est*, inquit Epictetus.

§. 37. Artem assensum præbendi inveniendam idem monebat. & conatus ità cohibendos esse, ut cum exceptione fiant, ut societatis jus spectent, ut pro rei cujusque dignitate adhibeantur. & ap-

§. 35. d Ὀμφαξ, σαφυλὴ, σαφὶς, ● πάντα μεταβολαί, e ἀπ' εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. f

§. 36. g Ἀρετὴς προαιρέσεως ἀ γίνε), τὸ Ἐπικτήτ.

§. 37. Τέχνην ἦ ἔφη h ᾧθι τὸ συγκαταπίπτειν ἐν ἐρεῖν. καὶ ἐν τῷ i ᾧθι πῶς ὀρμὰς τόπῳ τὸ προσοικτικὸν φυλάσσειν, ἵνα k μεθ' ὑποχωρήσεως, l ἵνα l κοινωνικὴ, ἵνα m κατ' ἀξίαν. καὶ n ὀρέξεως

d L.9.§.21.
e L.5.§.23.
f L.4.§.4.
g L.8.§.41.
h L.7.§.54.
i L.8.§.7.
k L.4.§.1.
l L.7.§.72.
m L.8.§.29.
n L.10.§.1.

ANNOTATIONES.

§. 34. Καταφιλῶνλα τὸ παιδίον] Ex eodem Epicteti loco & A ista desumpta sunt. Τί κακὸν ἐςὶ μιᾶξὺ, καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἐπιψελλίζοντα λόγον, Ἄυριον ἀποθανῇ; τῷ φίλῳ σαυτὸς, Ἄυριον ἀποδημήσεις, ἢ σὺ, ἢ ἐγὼ, καὶ ἐκεῖτι ὀψόμεθα ἀλλήλους; ἀλλὰ δύσφημά ἐςι ταῦτα. καὶ γὰρ τῶν ἐκκλησιαζόντων ἔτιν. ἄλλ' ὅτι ἀφιλοῦσιν, ἐκ ἐπιτρέφομεν. μόνον ἀφιλείτω. σὺ δὲ δύσφημα καλεῖς ἄλλα, ἢ τὰ κακῶ τινος σημαντικά; δύσφημον δέ μοι λόγος ἔσομα φυσικῶ τινος πράγματος σημαντικόν; λόγε δύσφημον ἐνεκα καὶ τὸ θερισθῆναι τὰς σάχυας. ἀπώλειαν γὰρ σημαίνει τῶν σαχύων, ἀλλ' ἐ τῷ κόσμῳ. *Quid mali in eo est, si inter deosculandum puerum balbâ voce dicas, cras morieris; amico itidem, cras peregrè abibis vel tu vel ego, neque alter alterum posthac visurus est? At mali ominis ista sunt. Etiam incantamenta quædam ejusmodi sunt: sed quia juvant, non curo, modo juvent. Tu verò ominosa nunquid alia vocas nisi ea quæ aliquid mali significant. Tu verò ominosam mihi vocem dicis, quæ rem aliquam naturalem declarat? Dic ominosum esse etiam demeti spicas: interitum enim spicarum significat, non mundi.* Ista autem dissertatio enata est forsan ex occasione illius quod ab eodem dictum refertur, *enchirid. c.* 3. Ἂν παιδίον σαυτὸ καταφιλῇς ἢ γυναῖκα, μίμησο ἐπιλέγειν, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλῶ. ἀποθανόντος γὰρ αὐτοῦ ἢ ταραχθήσῃ. *Si filiolum, aut uxorem diligis, memento considerare, hominem à te diligi: nam eo mortuo non perturbaberis.* quod astanti forsan alicui minùs gratum avditu, maliqe ominis esse visum est. vide *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 34.

Τὰς σάχυας θερισθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 40. at Anglicanus interpres, σαφυλὰς legisse videtur; (contrà quàm ipse Epictetus habet) quas θερίζεσθαι, i. e. *meti* vix dixeris. fefellit illum forsan quod de *uvis* sequitur.

Δύσφημα ταῦτα] ità Seneca *ad Marc. c.* 9. *qis non tanquam dirum omen respuit?*

§. 35. Ὀμφαξ, σαφυλὴ] Et ista indidem, sed magis accisa. Pergit Epictetus. Λέγε δύσφημον κ τὸ φυλλορροεῖν, καὶ τὸ ἰσχάδα γίνεσθαι ἀντὶ σύκε, καὶ ἀσταφίδας ἐκ τῆς σαφυλῆς. (quod Theocritus, an qis alius, *Idyl.* 27. Ἁ σαφυλὶς σαφὶς ἐςι,) πάντα γὰρ ταῦτα τῶν προϊόντων εἰσὶ εἰς ἕτερα μεταβολαί, ἐκ ἀχρήσεια, ἀλλὰ τεταγμένη τις οἰκονομία καὶ διοίκησις. τοιτ' ἐςὶ ἀπόθημα, καὶ μεταβολὴ μικρά. τοῦτο θάνατος, μεταβολὴ μείζων, ἐκ ἐκ τοῦ νῦν ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. *Quæ nunc sunt foliorum quæ defluxum, & caricæ è ficu, & uvidas uvas è botro fieri: nam hæc omnia ex iis, quæ antea fuerunt, in alia mutantur. Non internecio ista est, sed certa quædam ratio atque administratio. Hujusmodi res est peregrinatio; absentia, & parva quædam mutatio. Hujusmodi mors; mutatio major, non ex eo quod nunc est in id quod non est, sed in id quod nunc non est.* Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Τὸ γὰρ ὂν ἐκ ἀπόλλυσι. διὰ τέτο ὄν, ὅτι ἴσα διακρίνεις. ἢ καὶ τὸ μὴ ὂν γίνεται. πῶς δ' ἂν γένοιτο, μὴ ἀπολλυμένε τοῦ ὄντος; *Quod enim existit, non perit, cùm idcirco existat, quod semper futurum sit: aut certè quod non est, illud fit. Quomodo verò non alio quoquam quod sit pereunte fiat.* vide *ad l.* 4. §. 4. & *l.* 5. §. 13.

§. 36. Ἀρετὴς προαιρέσεως ἀ γίνεται] Epictetus ἀυτολεξεὶ, *l.* 3. *c.* 22. Ἀρετὴς π. ἀ. γ. τύραννος ἀ. γ. Idem, *l.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὰ σκέλη. ἀλλ' ἀφιλεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν, ἀ δήσει, ἀδ' ἀφιλεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vincies. Quidnam? Pedem. At avferet. Quidnam? Collum. Quid ergò non vincies, non avferet? Voluntatem.* Et Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 523. *D.* Τὴν ἀρετὴν ἐκ ἐν' ἄλλοις τισὶν οὖσαν φαμεν, ἢ πάντων μάλιστα ἐφ' ἡμῖν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα εὔεργετα δυσκαίρις προσπολεμῶν. τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν ἀδαμῶς ἀδ' ἂν μάλιστα ἐπίκαιρον. Διόδοτον γὰρ τὸ δῶρον, καὶ ἀχ ὑποπίπτον ἄλλῳ τινί. *Virtutem non in aliis, sed vel ex nobis maximè sitam esse dicimus. Itaque alia quidem potest qis arcere bellum gerens, quod autem situm est in nostra potestate, neqaqam, nec si maximè quidem institerit. Est enim donum datum divinitus, & quod non alii cuipiam subjscitur.* vide Apostolum *ad Rom. c.* 8. *v.* 35, 39. Stilpo cùm Megarâ captâ à Demetrio rogaretur, numqis rerum ipsius qicqam abstulisset, qò restitutio posset fieri, respondisse fertur,

A ἀδείς. ἀδὲν γὰρ εἶδον ἐπισάμαν ἀποφέρεσθαι. *Nemo qisqam: neque enim qenqam vidi, qi scientiam asportaret.* Plutarchus in *Demetr.* vel ut idem *de puer. instit.* numqid amisisset qærenti, ἀ δῆλα. πόλεμος γὰρ ἀ λωφυραγωγεῖ ἀρετήν. *Nihil*, inqit, *qicqam: neque enim bellum virtutem unqam depradatur.* Lacrtius item *l.* 2. ait jussum à rege catalogum sive indicem eorum quæ amiserat exhibere, dixisse, μηδὲν τῶν οἰκείων ἀπολελύσθαι. παιδίων γὰρ μηδένα ἐξεσυρῆσθαι. τόν τε λόγον ἔχειν καὶ τὴν ἐπιστήμην. *Nihil rerum suarum amississe se: neque enim eruditionem qendam extulisse: rationémque ac scientiam superesse sibi.* deniqe ut Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *C.* μηδένα ἰδεῖν B τάμὰ φέρονλα. *neminem*, inqit, *vidi, qi meum aliqid ferret.* qibus Stilponis verbis optimè subjungit idem *ibidem.* Καὶ τοίνυν τῆς τύχης πάντα τἄλλα λεηλατησης καὶ περισπασάσης, ἔχομέν τι τοιῦτον ἐν ἑαυτοῖς, *Iliad.* ί. *v.* 484.

Ὅιον π' ἔτι φέροιεν Ἀχαιοὶ, ὄτ' ἂν ἄγοιεν.

Proinde fortuna, ubi reliqa depradatur omnia, atqe adimit, habemus aliqid in nobismet tale,

Qod ferre aut agere immitis non possit Achivus.

qi & mox, δόξης χρησὰς, καὶ μαθήματα, καὶ λόγους εἰς ἀρετὴν τελευτῶνλας, ἀναφαίρετον ὑσίαν καὶ ἀδιάφθορον, *bonas opiniones, disciplinas, rationes in virtutem desinentes, bona qæ aboleri & corrumpi non possunt*, appellat. In casu consimili Stiponiani illius, post rei C familiaris direptionem Æneas Gaza ad suos *Epist.* 5. Νῦν βεβαιότερον γνώσεσθε, ὅτι χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ περιφανεῖς ἐσθῆτες τοῖς μὲν πολλοῖς περιμάχητον, ἀβέβαιον δὲ τι χρῆμα, καὶ ἐκ ἐσηκὸς, ὃν τῷ ἔχοντος ὡς ἀληθῶς εἶναι τῷ βελομένῳ διαπράζειν ἔξεσι. τὰ δὲ μαθήματα, καὶ ἡ σοφία, τοῖς μὲν ἀνοήτοις καταγέλασον, βέβαιόν δέ τι κτῆμα, καὶ πίπτωσι, καὶ ἀνάλωσι, καὶ τὸ ὅλον κρεῖττον ληστείας. *Nunc liquidiùs cognoscetis, avrum & argentum ac splendidas vestes, qa summâ contentione vulgo expetuntur, infirmam esse rem & minimè constantem, neqe reverain possidentis potestate, siquidem qi vult dirripere ac distrahere potest: doctrinas verò & sapientiam, qa ab imperitis deridetur ac contemnitur, stabile esse bonum atqe fixum atqe inconsumptum, ac in universum superbius ac præstantius, quàm ut à latronibus eripi possit.* qi idcirco optimè subinfert; τύλε μᾶλλον αὐτίχετε. καὶ ἐκέτι πρὸς φυλακὴν δέησεσθε, ἀ τοίχε, ἢ κλῆθρε, ἢ φυλακτήριον φάλαγγος. *In hoc magis incumbite, neqe amplius ad custodiam vobis opus erit aut mœnis, aut armis, aut custodum acie.*

§. 37. Τέχνην δὲ ἔφη περὶ τὸ συγκαλαίθεσθαι ἐρεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 7. Ἄρον τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ μεταθὲς ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τῷ παρόντος ἴτω. μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾷν χρῶ, κούφως μέντοι, καὶ μετ' ὑποχωρήσεως, καὶ ἀνεμέ- E νως. *Aversationem igitur ab iis rebus amovebis omnibus, qa in nobis sita non sunt: atqe in eas transferes, qa natura eorum, qa nostri arbitrii sunt repugnant. Sed eò tantùm utitor motu animi, qò vel accedas ad eas res, vel ab iisdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remissè.* Habes pleraqe hîc à Marco posita; habes & apud Marcum sparsim *artis* hujus regulas in locis ad marginem adnotatis. & cumprimis *lib.* 8. §. 7. verùm περὶ τῷ συγκαλαίθεσθαι peculiariter *artem* qam dicit voluisse videtur qod proposuit idem *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὡς πρὸς τὰ ἐρωτήματα τὰ σοφιστικὰ γυμναζόμεθα. ὅτω καὶ πρὸς τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν δεῖ γυμνάζεσθαι. προτείνεται γὰρ ἡμῖν καὶ λυπηρά. ὁ γὰς ἀπίθανος τῷ δεῖνος. ἀπόκειται, ἀπροαίρετον, ἀ κακόν. ὁ πατὴρ τὸν δεῖνα ἀποκληρονομεῖ καλέλιπε. τί σοι δοκεῖ; ἀπροαίρετον, ἀ κακόν. ἐλυπήθη ἐπὶ τύτῳ. προαιρετικὸν, κακόν. γενναίως ὑπέμεινε. προαιρετικὸν, ἀγαθόν. κᾶν ὅτως ἐθιζόμεθα, προκόψομεν. ὀδέποτε γὰρ ἄλλῳ συγκαλαθησόμεθα, ᾗ ἂ ἡ φαντασία καλαληπτικὴ γίνεται. *Quemadmodum adversus captiones sophisticas exercemur, ita etiam contra visa quotidie nos exercere debeamus: nam & ipsa quæstiones proponunt. Illius filius obiit. Responde. Cum nostri arbitrii non sit, malum non est. Pater illum exhæredavit. Qid tibi videtur? Non nostri arbitrii est, ergò non malum. Rem illam agrè tulit. Nostri arbitrii est, & malum. Forsiter tulit. Nostri arbitrii est, &*

a L. 10. §. 25. ξεως μὲν παντάπασιν ἀπίχεσθαι. a ἐκκλίσαι ὃ πρὸς μηδὲν ἐκ ἐφ' ἡμῖν χρῆσθαι.

§. 38. Οὐ περὶ τοῦ τυχόντος ἂν, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγών, ἀλλὰ περὶ τοῦ b μαίνεσθαι, * εἰ μή.

b L. 5. §. 17. * ἢ μή.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε. τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς ἔχειν, ἢ ἀλόγων; λογικῶν. τίνων λογικῶν; c ὑγιῶν ἢ φαύλων; ὑγιῶν. τί * δὴν ζητεῖτε; ὅτι d ἔχομεν. τί δὴν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

c L. 10. §. 35 * δὴν [δὲ] Xyl. Lug. d L. 4. §. 13. l. 5. §. 28.

petitu quidem abstinendum prorsus; aversationem verò in re nulla adhibendam, qæ nostri juris non sit.

§. 38. Non est itaqe, inqit, de re vulgari certamen, sed de eo, utrum insaniamus, necne.

§. 39. Socratis dictum. Qid vultis? rationalium, an irrationalium animas habere? rationalium. qorumnam rationalium? sanorum an pravorum? sanorum. qare ergò non qæritis? qia jam habemus. cur ergò pugnatis & contenditis invicem?

ANNOTATIONES.

& bonum. *His si assveverimus, proficiemus: neqe enim unqam alteri assentiemur. nihil enim aliud statues qàm qod phantasia ipsa renunciat.* ità enim restituendus est locus ille illustris, qi vitiosè vulgò legitur ἢ δὴν φ. κ. γ. clavsulâ novissimâ etiam à reliqo corpore divulsâ. Hæc est *assensûs cohibendi ars*, de qa Marcus istic. vide ampliùs *ad l.* 8. §. 49.

Ὀρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι] Epictetus *l.* 3. *c.* 12. è Marco istic emendandus. Τίς γάρ ἐστιν ἀσκητής; ὁ μελετῶν ὀρέξει μὲν χρῆσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι. *Qis enim sese exercet? Is qi in eo elaborat, ut ea sola appetat & aversetur qæ nostri arbitrii sunt.* lege meo periculo, ὀρέξει μὲν μὴ χρῆσθαι. sic enim ipse suprà, παντελῶς ἄφελε. & *Enchir. c.* 2. §. 2. παντελῶς ἄνελε.

§. 38. Περὶ τοῦ μαίνεσθαι εἰ μή] Vitiosa scriptura, qæ & Xylandro imposuit, rescribendum (qod & Casavbonus vidit.) ἢ μή. *de hoc*, inqit, *agitur utrùm insaniamus necne.* Hoc est, scilicet Stoicorum placitum, Ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται. Cicero *Paradox.* 4. & Laërtius *l.* 7. *Zenon.* Πάντας τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι. hoc est, ut Cicero *Tuscul. l.* 4. *Omnes stultos insanire.* Siqidem, ut idem *lib.* 3. *omnes perturbationes animi morbos esse. stultúmqe neminem his morbis vacare. unde sic concludunt: qi in morbo sunt, sani non sunt. omnes insipientes igitur insaniunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Τίνες λέγονται οἱ παρὰ τῷ Φαινομένῳ ἀκολουθοῦντες; μαινόμενοι. ἡμεῖς δὲ τι ἄλλο ποιοῦμεν. *Qi esse dicuntur qi qanvis sequntur opinionem? Insani. Nunqid ergò nos aliud agimus.* qem locum interpres doctissimus perperam reddidit, dum avtoris mentem non attendit. Flaccus (qem & vise sis fusiùs ista prosecutum *Serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Qem mala stultitia, & qemcunqe insciti veri
Cæcum agit, insanum hunc Chrysippi porticus & grex
Avtumat. —

vide & Epictetum *l.* 1. *c.* 22.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε] ubi ista Socratis reperiantur ignoro. nec possum certò statuere, an scriptum fuerit [ὡς] ὁ Σωκράτης ἔλεγε; & priora illa istud respiciat. Socrates certè in Platonis *Alcib.* 2. *p.* 452. *C.* Πάντας ἂν ἐν φαύλῃς ἄφρονας; μαίνεσθαι, ὀρθῶς ἂν φαίημεν. *Si ergò omnes imprudentes insanire dixerimus, rectè dicemus.*

Τί δὴν ζητεῖτε] lego τί δὲν δὴ ζητεῖτε; ità & uterqe interpres.

Ὅτι ἔχομεν] Nemo scilicet id qærere & acqirere satagit, cujus compotem jam sese credit. In hanc mentem Dio Prusæus *Orat.* 68. *p.* 620. Ὁ μὲν ἀργυρίου δεόμενος, ἢ ἱματίων, ἢ οἰκίας, ἢ ἄλλου τοῦ, καὶ ἐπίσταταί τε καὶ ζητεῖ παρὰ τῶν ἐχόντων λαβεῖν. ὁ δὲ νῦν οὐκ ἔχων, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπίσταται, ὅτι οὐκ ἔχει νῦν. *Qi argento qidem indiget, avt vestimentis, avt domo, avt alio qocunqe, & se indigere ipse sciat, qódqe qarit ab habentibus possit accipere, mente caret.* Dionysodorus apud Platonem in *Eutbydem. p.* 193. *E.* Τῶν λαμβανόντων εἰσὶν οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' οὐ τῶν ἐχόντων. *Discentes ex illorum numero sunt, qi capiunt, non ex eorum qi habent.* In eandem mentem & ex Platonis *Alcibiad.* 1. qædam lavdat Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 478. *A.* cujus hæc sunt verba. Οὕτω τὸν Ἀλκιβιάδην πείθει ὁ Σωκράτης μαθεῖν, τὴν τῆς γνώσεως οἴησιν πρόπαρον ἐξορίσας. πρόπαρον μὲν γὰρ αὐτὸν ἐξήλεγξεν οὐκ εἰδότα. εἶτ' ἐκείνου εἰρηκότος, Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐυρεῖν με ἠγῇ; ἐπήγαγε, καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσειας. ἐκείνου δ' αὖ φάντος, εἶτα ζητῆσαί με οὐκ ἂν οἴει; ὑπολαβὼν ἔφη, ἔγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι. ἀρχὴ ἄρα γνώσεως, τῆς ἀγνοίας ἡ γνῶσις. *Ita & Alcibiadem ad discendum hortatur Socrates, scientiæ opinione prius summotâ. Ante omnia enim ostendit illum nihil scire: deinde cùm dixisset ille, at non invensisse qidqam me putas? prorsus plane subjunxit, si qæsisses. Rursúsqe cùm diceret, annon qæsisse me putas? respondens ait, puto eqidem, si existimaveris te non scire. Principium itaqe scientiæ est ignorantiæ cognitio.* Plato certè in *Sophist. pag.* 162. *B.* Μαθεῖν οὐδέποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι. *Nullum discere illa qæ scire se credit, affectaturum.* Idémqe apud Antonium *meliss. l.* 2. *c.* 74. Δεῖ τῶν νέων ἐκπνευματοῦν [μᾶλλον] τὸ ὄγκωμα καὶ τὸν τύφον, ἢ τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα, τὰς ἐγχύσεις τι βυλομένους χρήσιμον. (ità enim legendum, supplendum ex Plutarcho *de avdiendo pag.* 39. *D.* non avtem τῷ ἢ loco cum Gesnero ὡς substituendum.) εἰ δὲ μὴ, γίμονλες ὄγκου καὶ φυσήματος, ἃ προσδέχονται. *Non minùs studiosè fastum ac spiritus elatos adolescentum ex animis, qam aërem ex utribus excutiendum esse, si qid velis insundere: alioqi arrogantia pleni inflatiqe non admittunt.* Siqidem ut Socrates *ibidem* τοὺς μὲν ἀσκοὺς, τὸ πνεῦμα διίησι. τοὺς δὲ ἀνοήτους ἀνθρώπους τὸ ὄγκωμα. *Ventus utres dirimit, & homines stultos scientiæ opinio.* A nec tam φυσιοῖ ἡ γνῶσις, *cognitio inflat*, ut Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 8. *v.* 1. qàm ἡ τῆς γνώσεως ὄιησις, ἢ ἡ ψευδώνυμος γνῶσις, *scientia opinio, & scientia falsò nominata*, utì idem loqitur *ad Tim Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 20. Facit huc & illud Domini Matth. *c.* 9. *v.* 12. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. *Iis qi valent non opus est medico, sed iis qi malè se habent.* opinione suâ, non revera, sanos alloqitur. Clemens *pad. l.* 1. *c.* 1. Τοῖς νοσοῦσι τὸ σῶμα ἰατροῦ χρήζει. καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ψυχὴν παιδαγωγοῦ δεῖ. ὅταν δ' ἐκ ἔχωσι ὑγίειαν περὶ νόσου. ἀλλ' ἡ μὲν μαθήσει, ἡ δὲ ἰάσει περιγίνεται. *Qorum corpus agrotat, iis medico opus est; ita qorum ager est animus,* B *iis padagogo opus habent. Inter sanitatem & cognitionem permultum interest: nam hæc qidem disciplinâ, illa verò curatione comparatur.* Naso *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Firma valent per se, nullúmqe Machaona qærunt.
Ad medicam dubius confugit ager opem.

Optatus, *de Schism. l.* 1. *Sanitas non flagitat medicinam. ægroti est remedia qærere.* Cæsarius Arelatensis *Serm.* 37. *Non reqirit medicum, qi se non sentit agrotum.* itaqe Gregorius Romanus *in Psal. pœnitent.* 4. *Nemo est insanabilior illo, qi sibi sanus videtur.* Siqidem, ut Joannes Chrysostomus *Edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 67. Ὁ τὴν νόσον ἀγνοῶν, ἀδιάφιλον ποιήσεται τῆς ἀρρωστίας ἐπιμέλειαν. *Qi ignorat se agrotare, nullam morbi curam habebit.* Et Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 238. Τὸ ἐν νόσῳ χαλεπωτάτῃ τυγχάνοντα νομίζειν ὑγιαίνειν, μανίας λαμπρὰς καὶ ἀνήκεστος. πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἰατρὸν ζητήσει, μηδ' αὐτὸ τοῦτο ὅτι νοσεῖ ἐπισάμενος; *Qm qi in gravissimo morbo versatur, integrâ valetudine se esse existimat, perspicua hæc atqe incurabilis insania est. Qonam enim pacto hujusmodi homo medicum conqiret, qi ne hoc qidem cognitum habet, qod agrotat?* vide Pharisæorum arrogantiam, Lucæ *c.* 18. *v.* 9. & Joannis *c.* 9. *v.* 40. sed & typum consimilium, typhum ecclesiæ Laodicenæ fastuosum illum apud Joannem *Apocal. c.* 3. *v.* 17. scitè Bio, ut Laërtius *l.* 4. Τὴν ὄιησιν, προκοπῆς ἐγκοπήν. *Opinionem* dicebat esse *profectûs impedimentum.* & de philosophis Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 313. *C.* Ἡ πρόληψις τῆς διήσεως ἀπιστῆν ἀναπείθει. *Opinionis suæ anticipatio persvadet ut non credant.* sed & Gregorius Nazianzenus *Apolog.* Τὸ οἴεσθαι τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται. καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κατοδοξία πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον. *Opinionem plurimum de re ipsâ auferre, inanisse gloria studium hominibus magno ad virtutem impedimento esse.* Seneca *Epist.* 69. *Illud præcipuè salutem impedit, qòd cistò nobis placemus. ideo mutare nolumus, qia nos optimos esse credimus.* & *Epist.* 50. De Harpaste fatua. *Incredibilem tibi narro rem, sed veram. subitò videre desiit, & nescit se esse cæcam.* E *hoc qod in illa videmus, omnibus nobis accidere liqeat tibi. nemo se esse avarum intelligit, nemo cupidum. cæci tamen ducem qærunt: nos sine duce erramus; & ideo difficulter ad sanitatem pervenimus, qia nos agrotare nescimus. nec qærimus qidem medicum; erubescimus discere benam mentem.* Optimè ergò Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ὡς δεῖ, καὶ κατὰ τὴν θύραν ἁπλομένοις αὐλῆς, συναίσθησις τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. *Philosophiæ principium est apud eos qidem qi per januam ad eam ingrediuntur, animadversio imbecillitatis, atqe infirmitatis sua necessariis in rebus.* & mox: Τὴν ὄησιν προσειλήφαμεν. δι' ἃ γάρ, φησὶν, οὐκ οἶδα ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν; οὐκ ἔχω ἔποιον αὐτοῦ; *Arrogantiam qoqe adjunximus. Nam cur, inqit, ego ignoro pulcrum* F *& turpe? non habeo notionem ejus*; &c. & *ibidem c.* 17. Τὸ πρῶτόν ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος, ἀποβαλεῖν ὄησιν. ἀμήχανον γάρ, ἃ τις οἴεται, ταῦτα ἄρξασθαι μανθάνειν. *Qod est primum philosophantis officium? Abjicere arrogantiam. Nulla enim ratio est, cur ea, qa scire te putes, discere incipias.* & in *fine dissertationis*: Ταύτην οὖν τὴν ὄησιν τὴν τοῦ δοκεῖν εἰδέναί τι τῶν χρησίμων ἀποβαλλοντας ἔρχεσθαι δεῖ πρὸς τὸν λόγον. εἰ δὲ μὴ, εὐθὺ ἐγγὺς ἐτόμεθα τῷ προκόψαι, κἂν πάσας τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις διέλθωμεν. *Hæc igitur arrogantiâ, qâ qid utile sit scire nobis videmur abjectâ ad institutionem veniendum est. Alioqi multum aberit ut proficiamus, tametsi omnia* G *collectanea, omnes commentarios perlegamus.* Qod Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 18. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. *Si qis sibi videtur esse sapiens, stultus fiat, ut fiat sapiens.* siqidem, ut Seneca, *de tranqill. c.* 1. *Multi ad sapientiam potuerant pervenire, nisi se putássent jam pervenisse.* vide *l.* 1. §. 7.

Τί δὴν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε] Sunt enim ista animi parùm sani indicia. vide *Jacobum c.* 4. *v.* 1.

LIBER

ipſe invideas. hoc avtem fiet, ſi præteritum omne miſſum feceris, futurum omne providentiæ divinæ permiſeris, & quod præſens eſt tantùm ad pietatis ac juſtitiæ normam direxeris: ad pietatis normam, dum qicqid deſtinatur tibi diligis; cùm & tibi hoc natura tulerit, & huic te: ad juſtitiæ, dum liberè & ſine ambage ulla qæ vera ſunt proloqeris, & qæ legi conſentanea ac pro rei cujuſqe dignitate ſunt, facis: nec impediverit te, qo minùs ſic te geras, avt aliena ſive vitioſitas, ſive opinio, ſive ſermo, avt ſenſus etiam cingentis te maſſæ iſtius carneæ.

χὴ ἐλθεῖν, [b] ἤδη ἔχειν σύνες] *l.* 8. §. 55.
μὴ σαυτῷ φθονῆς. τοῦτο δέ ἐστιν, ἐὰν [c] Inſ. §. 2. *l.* 6. §. 32.
[c] πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ [d] *L.* 7. §. 8.
[d] τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ [e] τὸ παρὸν 46.
ἀπευθύνῃς [f] πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. ὁσιότη- [e] *L.* 3. §. 12.
τα μέν, ἵνα [g] φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον. [h] σὺ χαῖρε [f] *L.* 11. §. 20.
αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τούτῳ δικαιοσύνην ἦ, [g] *L.* 3. §. 16.
ἵνα [i] ἐλευθέρως καὶ χωρὶς περιπλοκῆς [k] λόγῳ τὰ [h] *L.* 5. §. 8.
ταλαιπᾶ, καὶ περάσῃς τὸ [l] κατ' νόμον, καὶ [m] καθ' [i] *L.* 7. §. 31.
ἀξίαν. [n] μὴ ἐμποδιζέτω δέ σε, μήτε [o] κακία ἀλλο- [k] *L.* 3. §. 16.
τρία, μήτε [p] ὑπόληψις, μήτε φωνὴ, μηδὲ [l] *L.* 10. §. 11.
μέλη [q] αἴσθησις ἔχε περιπεφραγμένα σοι σαρκίδια. [m] *L.* 11. §.
[a] ὄψε- 37.
[q] *L.* 7. §. 15.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἐφ' ἃ διὰ περιόδου ἔυχῃ ἐλθεῖν] διὰ περιόδου, poſthac Caſavbonus. *per circuitus temporum* Xylander. Malim, *per ambages*, περιελθών. Flaccus *lib.* 1. *Epiſt.* 11.

Strenua nos exercet inertia: navibus atqe
Qadrigis petimus bene vivere. qod petis, hic eſt,
Eſt Ulubris; animus ſi te non deficit aqus.

Seneca *Ep.* 28. *Non peregrinaris, ſed erras, & ageris, ac locum ex loco mutas; cum illud qod qaris, bene vivere, omni loco poſitum ſit.* Idémqe *Ep.* 31. *Qomodo, inqis, iſtò pervenitur? non per Peninum Grajumve montem, nec per deſerta* B *Candavia: nec Syrtes tibi, nec Scylla, nec Charybdis, adeunda ſunt; qa tamen omnia tranſiſti procuratiuncula pretio. tutum iter eſt, jucundum eſt, ad qod natura te inſtruxit. Licet ad Philoſophiam etiam ſine viatico pervenire.* Idem *Ep.* 17. vide Moſem, *Deut. c.* 30. *v.* 11. — 14. & ex Moſe Pavlum, *ad Rom. c.* 10. *v.* 6, 8. Non eſt itaqe neceſſe, qod ille apud Clementem *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.*

* Πολλὰ πλανηθῆναι διζήμενον ἔμμενον ἐσθλόν.
Qi qarit bonus eſſe, multum devius erret.

vel *ἐυδαίμονα* etiam. vide *ad l.* 11. & 16. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 10. §. 33.

Τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ] Idem ſuos monet Dominus Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. *Nè igitur eſtote ſoliciti de craſtino.* vide *l.* 4. §. 33, 34. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 11.

Τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς] vide *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 44. Pindarus *Pyth. od.* 3.

— τὸν δ' ἀμφίπολον ἀεὶ φρενὶ
Δαίμον' ἀσυλήτῳ, κατ' ἰμὰν
Θεραπεύων μαχανάν.
— Procurantem verò mihi eas ſemper animo
Deum continuis exercitiis colam, pro meis
Honorans viribus.

& *ibidem* 8.

Πρὸ ποδὸς γὰρ ἄμεινον αἰεὶ χρῆμα πᾶν.
Qod ante pedes eſt, ſemper eſt optimum.
Φρονεῖν δὲ τὸ παραιρέμενον.
Cogitare id qod ante pedes eſt.

idem Nem. 3. Μὴ τοίνυν πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. ἀλλὰ τὸ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν ἀγαθὸν ἔσῃ τὸ ἰσόμενον, ἥξει καὶν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδακπάσθαι τῇ λύπῃ. *Ne igitur curioſius futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem componito. Qid enim tibi proderit, longè ante præſſe? Si certè bonum erit, qod futurum eſt, eveniet, licet non præoveris: ſin moleſtum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè anteqam acciderit, mœrore te conficis?* Baſilius Cæſar. *in Eſai.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. vide *l.* 7 §. 7.

Πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην] Ità Zacharias Luc. *c.* 1. *v.* 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ *Cum ſanctitate & juſtitia*, & Paulus *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι. *Ad juſtitiam & ſanctimoniam.* qarum altera Deum ſpectat, altera hominem. cùm tamen δικαιοσύνη laxiùs ſumpta qandoqe utramqe comprehendat. ut Matth. *c.* 5. *v.* 20. & *c.* 6. *v.* 33. & *Luc. c.* 1. *v.* 6. vide *ad l.* 11. §. 10, & 20.

Ἵνα φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 10. §. 11, 20.

Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε] Vide *ad l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται τε καὶ συνεμφέρει. & *l.* 5. §. 8.

Χωρὶς περιπλοκῆς] Siqidem, ut Æſchylus *armor. judic.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 11. lavdatus;

Ἁπλᾶ γὰρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη.
Simplicia verba veritas ſimplex amat.

A Grotius. Et Evripides *Phœniſſ.*

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κ' οὐ ποικίλων δεῖτ' ἂν δίκ' ἐρμηνευμάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Simplex & infucata veri oratio eſt;
Nil indiget res aqa ſermonum ambitu,
Manifeſta per ſe: cauſſa ſed juris ſui
Vitio laborans, qarit à verbis opem.

Grotius. Julianus Imperator *Orat.* 7. Λέγεται γάρ ὑπ' Εὐριπίδου καλῶς,

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. B

Σκιαγραφίας γάρ φησι τὸν ψευδῆ καὶ ἄδικον δεῖσθαι. *Hoc enim rectè ab Evripide dictum eſt:*

Simplex ſermo veritatis eſt.

Nimirum, inqit, adumbratione mendax, & injuſtus opus habet. & Theodoretus *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 478. *C.*

Ἀληθὴς ἄρα ὁ τραγικὸς λόγος ἐκεῖνος.
— ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Vera illa igitur tragica ſententia.
— iniqa verò oratio
In ſe agra: pharmacis eget ſapientibus. C

Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon Cancellar. *Orat.* 1. Ὁ μὲν γὰρ ἁληθὴς λόγος, καὶ ἀπὸ ὑγιοῦς διανοίας προϊὼν, ἁπλοῦς ἐστι καὶ μονότροπος. ὁ δὲ ποικίλος καὶ ἔντεχνος, πολὺ τὸ ἐπιπλοκὸν καὶ ἐγκαλλώπισμα ἔχων, μυρία κατασχηματίζεται, καὶ σχέσεσι σοφὰς ἀμυθήτους. ὅταν γὰρ ἄλλως μὲν φύσεως ἔχῃ τὰ πράγματα, ἄλλως δ' οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν ἀναπείθωσι, σοφή τις ἐστι, μᾶλλον δὲ διαφθορὰ, ὑπὸ τῷ λόγῳ περὶ τὴν ἀλήθειαν γινομένη. καὶ ὁ μὲν φαινόμενος, ἄλλος δὲ ὢν καὶ ἀληθείαν τροφαῖς κέχρηται λόγων, ἀπατῶν τοὺς συντόντας, ὥσπερ τοὺς πύας λαγωοὶ καὶ ἀλώπεκες, ἑτέραν δοκοῦντες, καὶ D ἑτέρᾳ τρεπόμενοι. *Nam ſermo quidem verus, & ex mente procedens, ſobrius ac ſimplex eſt, uniformis item. Varius verò & artificioſus, multum & circumvolubilitatis & apparatus habens, mille figurat atqe innectit involucra. Qando enim aliter res naturâ ſe habeat, aliterqe de his verba ſuadere videantur, converſio qadam, magis avtem perverſio verborum à veritate contexitur, ut qod verè non exiſtit, verborum vertigine qadam ad decipiendos adſtantes oſtendatur. Qemadmodum lepores vulpéſqe canibus aliam curſus monſtrantes viam, aliam converſi tenent.*

Περιτεθραμμένην σοι σαρκίδιον] *altilis maſſa*, vel *molis carnea* Caſavbonus. ità περὶ vacabit. niſi fortè intentionis vim E habere cenſeatur. *circumdata tibi carnis* Xylander. ut περιτεθραμμένον legiſſe videatur. Illa ſcriptura ſi retineatur, malim vertere *concreta & coagmentata circum te carnis.* ſiqidem τὸ τρίφειν grammatici volunt aliqando ſignificare τὸ πηγνύναι. & indè Heſychius Περιτρίφεται, περιπήγνυται. habetur illud *Odyſſ.* ξ. *v.* 477. ubi de nive, qæ ſcutis adhærebat, congla-ciatâ,

— αὖτας ἔπειτα χιὼν γίνετ' ἤυτε πάχνη,
Ψυχρὴ, καὶ σακέεσσι περιτρίφθη κρυσταλλος.
— At poſtea nix facta eſt veluti pruina
Frigida, & ſcutis circumvertebatur cryſtallus.

F Sed & *Iliad.* ε. *v.* 903. de lacte in caſeum coaguli vi concreſcente,

Ὡς δ' ὅτ' ἀκὺς γάλα λευκὸν ἐπαγόμενος συνέπηξεν,
Ἰγρὸν ἐὸν, μάλα δ' ὦκα περιτρίφεται κυκόωντι.
Et perinde atqe agitatum coagulum lac album condenſavit,
Liqidum cum eſſet, valdèqe velociter coagulatur miſcenti.

Eam enim ſcripturam Herodianus reſtituit, & Eyſtathius appro-

a L. 7. §. 68.
b L. 7. §. 16.
c L. 6. §. 2.
d L. 2. §. 12.
* μὴ τὸ π.
L. 3. §. 3.
e L. 10. §. 1.
f Inf. §. 5. 14.
g Inf. §. 26.
h L. 4. §. 29.
i L. 6. §. 44.
k L. 8. §. 15.
l L. 4. §. 46.
m L. 9. §. 26.
n L. 11. §. 13.
o L. 10. §. 38.
p Inf. §. 8.

2 ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον. ἐὰν οὖν b ὅτι δήποτε ὠὸς ἐξόδῳ γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπὼν, μόνον τὸ ἡγεμονικόν σε, καὶ c τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς, καὶ d * τὸ μὴ τὸ π. παύσεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς, ἀλλὰ τόγε e μηδέποτε ἄρξασθαι καὶ φύσιν ζῆν. ἔσῃ ἄνθρωπος. f ἄξιος δὲ ὃ γεννήσαντος κόσμε, καὶ παύσῃ h ξένος ὢν i τῆς πατρίδος, καὶ k θαυμάζων ὡς ἀπροσδόκητα l τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ m κρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε

§. 2. n Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ, γυμνὰ τῶν ὑλικῶν o ἀγγείων καὶ p φλοιῶν

viderit enim id qod patitur. si igitur, cùm in exitu ferè jam sis, missis cæteris omnibus, id duntaxat, qod in te principatum gerit & divinum est, in pretio ac honore habueris; nec hoc metueris, nè vivere desinas aliqando, sed nè secundùm naturam vivere tandem occipias; mundo, qi te protulit, dignum te præstabis, desinésqe in patria tua peregrinus esse; eáqe qæ qotidie eveniunt tanqam inopinata admirari, & ex hac vel illa re suspensus teneri.

§. 2. Mentes omnes, vasis hisce corporeis, & corticibus, & sordibus Deus denudatas in-

ANNOTATIONES.

probat; & tum ad rem ipsam, unde imaginem eam mutuatus est poeta, tum & ad qam transtulit & accommodavit, vulneris scilicet celerrimam coalitionem & curationem magìs qadrat, qàm περιτρίφετο illud, qod priùs legebatur. accedit, qòd & τροφαλὶς indè deducta ἐπὶ τυρῷ, de *caseo*, & pro *caseo* usurpatur, qod docent & Herodianus ab Evstathio adductus, & ex Antiphane atqe Aristophane aliisqe Athenæus *lib.* 10. & *l.* 14. Firmant insuper apud Marcum explicationem istam, cùm qòd Jobus etiam *c.* 10. *v.* 10. de humani corporis in utero compositione agens, à *lactis in caseum coagulatione* similitudinem adhibuit, ad id negotii illustrandum: vide *ad l.* 10. §. 26. tum qod Marcus ipse *l.* 7. §. 68. qo loco hoc eodem vocabulo utitur; sed φύραμα appellat qod istìc σαρκίδιον. Cæterùm, si qis, qia περιτρίφομαι istud merè poeticum videtur, ad scripturam alteram illam potiùs inclinare voluerit, redditum malim, *qa circum te mutationibus obnoxia est, carnis.* ut sit τὸ τετραμμένον, τὸ ἐν ταῖς τροπαῖς συνεχῶς ὄν. qod *corpori* cumprimis competit. vide *l.* 7. §. 15.

Ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον] *viderit ad qod patitur.* vide *ad l.* 11. §. 13. sic *l.* 7. §. 14. μέμψεται, *conqeratur*, & §. 16. μεριμνάτω, *cura habeat.* λεγέτω, *conqeratur.* & *l.* 8. §. 28. ἀποφαινέσθω, *id censeat.* & §. 40. ὑπολαβέτω, *opinetur.*

Τὸ πάσχον] *id qod patitur.* corpusculum vult, τὸ σαρκίδιον. verùm Cleanthes, referente Gregorio Nysseno *de anima pag.* 925. *D.* etiam animam unà cum corpore pati contendit. Συμπάσχει, inqit, ἡ ψυχὴ τῷ σώματι νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ. *Anima simul patitur cum corpore agrotante, & cum secatur: & corpus cum animo cruciatur.* sed ψυχῆς nomine τὸ πνευμάτιον intelligit, qod ἀπὸ τοῦ νοῦ distingvit Marcus *infrà* §. 3.

Τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς] vide *lib.* 5. §. 21. & *infrà* §. 18. 26. Cicero *offic. l.* 3. *Mente nihil homini dedit Deus ipse divinius.* Aristoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 3. Λείπεται δὴ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. *Restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat, eáqe sola divina sit.* Generaliùs Heraclitus *ad Amphid. Ep.* 1. Θεῖόν τι ἡ ψυχὴ. *Anima est divinum qid.*

Καὶ τὸ μὴ παύσεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς] transpositis voculis lego καὶ μὴ τὸ παύσεσθαι. est avtem monitum præclarum. *Nè timeas, nè qando vivere desinas*; sed illud metuas, nè dum de die in diem differs, fiat ut rectè vivere nunqam incipias. hoc est, malè vivere magìs, qàm mori formides, Ἀλλ' ἡμεῖς παιδικόν τινα φοβούμεθα φόβον, θάνατον μὲν δεδοικότες, ἁμαρτίαν δὲ μὴ δεδοικότες. καὶ γὰρ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, προσωπεῖα μὲν δέδοικε, πῦρ δὲ οὐ δέδοικεν. ἀλλ' ἐὰν βαστάζόμενα τύχῃ παρὰ λυχνίαν λύχνου ἔχοντος, ἀπερισκέπτως τὴν χεῖρα ἐπαφήσει τῇ λυχνίᾳ καὶ τῇ φλογί. καὶ τὸ μὲν ἐνκαταφρόνητον φρίξει προσωπεῖον. τὸ δ' ἀληθῶς φοβερὸν οὐ δέδοικε, τὸ πῦρ. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, θάνατον μὲν δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶ προσωπεῖον ἐνκαταφρόνητον. ἁμαρτίαν δὲ οὐ δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς φοβερὸν, καὶ πυρὸς δίκην κατισθίειν τὸ συνειδός. *Puerilem verò timemus timorem mortem timentes, peccatum verò non timentes. Pueri enim parvi larvas qidem timent, ignem verò non timent: sed si ad lucernam lumen habentem portari contingat, inconsideratè manum immittunt lucerna & flamma: & contemnendam qidem personam horrescunt, at verè timendum ignem non timent: sic qidem & nos timemus mortem, qa est larva contemptu digna: peccatum verò non timemus, qod est verè timendum, & ignis more conscientiam comedit.* Joannes Chrysostomus *edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 43. qibus gemina habet & Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 257.

Ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμε] *dignus mundo qi te genuit*, id est, Deo. vide *l.* 4. §. 23.

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Nam hujus progenies etiam sumus.

Aratus in *Phænom.* à Pavlo lavdatus *Act. c.* 17. *vers.* 28.

Avde, hospes, contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo. ---

Nemo alius est Deo dignus qàm qi opes contempsit. Seneca *Epist.* 18. qàm qi mortem qoqe. Marcus hìc. Idémqe *Epist.* 31. *Subsilire ad cælum ex angulo licet: exurge modo & te qoqe dignum finge Deo.* Huc phrases illæ in sacro codice frequentes: de eis qi Christo qicqam anteponunt, propinqos, parentes, victum, vitam; οὐκ ἔστι μου ἄξιος. *Non est me dignus.* Matth. *c.* 10. *v.* 37, 38. de iis, qi se à seculi sui inqinamentis intaminatos custodierint, Περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. *Ambulabant mecum albati: digni enim sunt. Apoc. c.* 3. *v.* 4. & de vita instituenda monita Apostolica; Ἀξίως τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς κλήσεως, περιπατῆσαι. *Ut ambularetis sicut convenit Deo vos vocanti. ad Thess. Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 12. *Col. c.* 1. *v.* 10. *Eph. c.* 4. *v.* 1. & Ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου Χριστοῦ πολιτεύεσθαι. *Ut convenit Evangelio Christi vos gerite. ad Philip. c.* 1. *v.* 27. Agapetus *paranes.* §. 3. Ὁ ἑαυτὸν γνοὺς, γνώσεται θεόν. Ὁ δὲ θεὸν γνοὺς, ὁμοιωθήσεται θεῷ. ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος θεοῦ. ἄξιος δὲ γένηται θεοῦ, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων θεοῦ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ. λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ. ποιῶν δὲ λαλεῖ. *Qi seipsum novit, cognoscet Deum: Deum qi cognoscit, assimilabitur Deo, assimilabitur avtem Deo, qi dignus factus est Deo: dignus denique fit Deo, qi nihil Deo indignum patrat, sed qi cogitat, qa ipsius sunt, loqitur qa cogitat, & facit qa loqitur.* uvi in colo tertio vitium subesse videtur scribendúmqe, qò membra sibi invicem nexu gemino cohæreant; ὁμοιωθεὶς δὲ θεῷ, ἄξιος θεοῦ γενήσεται.

Πεύσῃ ξένος ὢν τῆς πατρίδος] vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 14, 15.

Τῆς πατρίδος] id est, *mundi.* vide *ad l.* 4. §. 44. πόλις καὶ πατρίς.

Καὶ κρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε] qod Plato in *Epitaph.* dixit; καὶ μὴ ἐν ἄλλοις αἰωρεῖται. *nec suspensa aliorum avt bono casu avt contrario, pendere ex aliorum eventis cogitur.* Cicero *Tusc. l.* 5. Galenus in *hortator. c.* 4. ἐξ ἐλπίδων ὀχεῖσθαι, *spe evehi*, eodem ferè sensu dixit.

§. 2. Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ] indè καρδιογνώστης, *cordium cognitor* dictus Petro *Act. c.* 15. *v.* 8. & πάντων καρδιογνώστης, *qi corda omnium novit, ibidem c.* 1. *v.* 24. Ὅτι μονώτατος εἶδε τὴν καρδίαν πάντων ἀνθρώπων. *Qia solus nosti corda omnium filiorum hominis.* ut Solomon rex *Histor. Reg. l.* 3. *c.* 8. *v.* 39. Idémqe in *Proverb. c.* 15. *v.* 11. Ἅιδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; *Infernus & perditio coram Jehova sunt, qantò magis animi hominum? Solus itaqe perfectè novit qid sit in homine, videns in eo & qod in se ipse non videt.* Bernardus *in Psal.* 90. *conc.* 15. Sed ἐμφατικώτατα Apostolus *ad Hebr. c.* 4. *v.* 12, 13. Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. *Vivus enim est sermo Dei, & efficax, & penetrantior qovis gladio ancipiti: & pertingit usqe ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagumqe & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis. Neo est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imo omnia sunt nuda & intimè patentia oculis ejus qicum nobis est negotium.* Ad qem locum Scholiastes. Πάντα γυμνὰ παρ' αὐτῷ. καὶ ἀδυνὶ προκαλύμματι ἢ προσωπείῳ τις ἑαυτὸν ὑποκλέψαι δύναται τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων. τετραχηλισμένα δὲ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν προβάτων τῶν ἐκ τοῦ τραχήλου ἠρτημένων καὶ γεγυμνωμένων τῆς δορᾶς. *Omnia apud ipsum sunt nuda, & nemo ullo velamine vel larvâ seipsum oculis illis potest subducere.* Τετραχηλισμένα *avtem dicuntur per metaphoram ab ovibus suspensis & corio nudatis petitam.* qibus gemina ferè Joannes Chrysostomus habet. Tractum, inqiunt *ab ovibus, qarum, pelle detracta, corpora nudantur.* qò facit lepidissimus ille de lepore insigniter macilento jocus, apud Ælianum rusticum *Epist.* 11. Ἐπεὶ γὰρ ἐδάρη, καὶ τὸ δέρμα ἀπεδύσατο, φανερὸς τηνικαῦτα ἐγένετο. μᾶλλον δὲ (εἰ γὰρ ὀρθῶς λέγω) ἀφανὴς ἔτι νῦν ἢ τότε πλέον. *Postqam enim excoriatus est, & pellem exuit, tum maximè apparuit, imo (non enim rectè dico) magis nunc disparuit.* verùm ampliùs aliqod insinuare videntur verba illa Apostoli. Est enim proculdubio in tota illa dictione allegoria disertissima à *lanionum sive victimariorum ritu* dicta, à qibus *animalia immolanda* τραχηλίζεσθαι, dicuntur, *cùm non solùm à collo suspensa excoriantur, sed per dorsi spinam etiam resupinata finduntur, ut tota foris & intus oculis pateant*; utì optimè Beza. qò pertinet, qod Varin. Favorin. habet, τραχηλίζειν, τὸ διχοτομεῖν, ἢ γοῦν τὸ διὰ τῆς ῥάχεως σχίζειν. τραχηλίζειν, *in duas partes secare, vel à spina dorsi diffindere.* vide ampliùs *ad l.* 1. §. 3. & *l.* 11. §. 13.

Καὶ φλοιῶν] *corticum* nomine non extrema tantùm, puta ve-

intuetur. ſolâ enim mente ſuâ, illas à ſeſe demanantes & derivatas, attingit. hoc idem tu ſi feceris, multâ temet moleſtiâ liberabis. qi enim circumjectam ſibi carnem non reſpexerit, nec de veſtitu, domicilio, fama, avt apparatu inſtructúqe reliqo cogitando, negotium ullum faceſſet ſibi.

καὶ καθαρμάτων ὁρᾷ. μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτῷ νοερῷ μόνων [a] ἀπλεπα τῶν ἐξ ἑαυτῷ εἰς ταῦτα [b] ῥέοντων καὶ ἀπωχετευομένων. ἐὰν ὂ καὶ σὺ τῶτο ἐθίσῃς πιεῖν, [c] τὸν πλοῦν ψειασασμὸν σεαυτῷ ψειαιρήσεις. ὁ γὰρ μὴ [d] τὰ ψεικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤπερ γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, κ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην ψεριοχὴν καὶ σκηνὴν θεώμενον, * ἀσχολήσεται). [a] L. 2. §. 12. [b] L. 2. §. 1. Inf. 26. [c] L. 2. §. 2. 7. [d] Inf. §. 3. l. 10. §. 1. 38. * ἐυσχολ. f. ut l. 4. §. 18.

§. 3.

ANNOTATIONES.

veſtem, pompam, reliqum vitæ apparatum, ſed & corpus ipſum, καὶ τὰ κρεάδια, (utì mox loqitur,) & hæc præcipuè comprehendit. Varro pariter in *Tithono*; *ſic invitata matura anima corporeum corticem facilè relinqit.* Qin & *corticem* Nicander tam de *hominis cute*, qàm & de *angvis exuvio*, uſurpavit. ſic enim in Alexiphar. *v.* 302. de Marſya,

— ἦχί τε Φοῖβος ἀπὸ φλοιὰ δόσαλο γύῳν.
— *ubi à Phœbo nudatus pelle pependit.*

& in Theriac. *v.* 355.

Ἐξότε γηραλέον μὲν ἀπὸ φλοιὸν ἑρπετὰ βάλλει.
Inde feri ſenium ſerpentes pubere tergo Commutant.

& *v.* 392.

Ἔυτ' ἂν ἀπ' ἠελίοιο περὶ φλοιὸν ἄψια βάλλῃ.
Exuviis puber poſitis renitenſque juventa.

vide *infrà* §. 8.

Τῶν ἐξ ἑαυτῷ εἰς ταῦτα ἐῤῥυηκότων κ ἀπωχετευομένων] *Animam* ſcilicet, *mentem* ſaltem, Θεῖόν ἀπόῤῥοιάν τινα opinabantur Stoici. Vide *ad lib.* 2. §. 1. Cicero *Tuſc. lib.* 4. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et hanc igitur magìs attendit & intuetur potiùs qàm corpus, qod eſt iſtius integumentum tantùm & involucrum. Plutarchus *de tardit. vindict. divin. pag.* 562. *D.* Ἀλλ' ὁ Θεὸς ὥτε ἀγνοεῖ δή πω τῶν ἐκείνῳ διάθεσιν, ὥτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς &c. *Sed Deus non ignorat cujuſqe ingenium & naturam, ut qi animam ſuapte natura magis qàm corpus ſentiat, &c.* & Samueli Deus ipſe, *Regum Hiſtor. l.* 1. *c.* 16. *v.* 8. *Non ſpectat, qod ſpectare ſolet homo. homo enim ſpectat qod eſt ob oculos: ſed Deus ſpectat qod eſt in animo.* γυμνὴν ἑαυτῶν τὴν ψυχὴν βλέπων, *animam nudam intus inſpiciens.* ut Clemens *Strom. l.* 6. ſive αὐτῇ τῇ ψυχῇ, αὐτὴν τὴν ψυχὴν γυμνὴν, γυμνὸς αὐτὸς θεωρῶν, *animo ipſo nudum nudus ipſe inſpiciat.* utì Plato in *Gorgia pag.* 356. *F.*

Τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτῷ περιαιρήσεις] qò ſcilicet μερίμνᾳς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, *ſolicita es & conturbaris circa multa.* ut Marthæ Jeſus Luc. *c.* 10. *v.* 41. Vide *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 9. §. 31. Interpres nevter commodè ſatìs reddidiſſe videtur. De Diogene, Julianus *de cyniſm. Orat.* 1. Τὰς δὲ ἐκ τῷ σώματος ἐμπίπλοντας τῇ ψυχῇ θορύβους, ὅτι πολλάκις ἡμᾶς ἀναγκάζει τυτὶ τὸ περικείμενον αὐτῷ χάριν πολυπραγμονεῖν, ὑδὲ ἐν μέρει προσίετο. *Earum verò ſolicitudinum, ac tumultuum, qi in animam redundant è corpore; cujuſmodi videlicet curis circumfuſa iſta pars ſuapte nos cavſſa ſæpe numero vel invitos implicat, nullam partem admittebat.*

Ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤπερ γε ἐσθῆτα, κ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιοχὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται] Locus vitiatus: qemqe Lugdunenſis editor corrupit ampliùs ἀσχολήσεσθαι, exhibendo. prout in Baſilienſi concipitur, contrarium planè avtoris menti ſenſum nobis repræſentat: *eum* ſcilicet *qi circumjectum ſibi corpus non intuetur, veſtitum, domicilium, cateráqe ad corporis uſum ſpectantia reſpiciendo, moleſtiam negotiúmqe ſibi comparaturum.* At Marci mens aliorſum abit. eum nimirum qi corporis curam non habet iſta multò minùs moraturum. Caſavbonus ἤπερ γε legiſſe videtur, atqe ἢ illud disjunctivæ loco habuiſſe. vertit enim; *ſiqidem qi nec corpus ſuum, nec veſtitum ſuum, nec ejuſmodi adminicula ulla reſpicit, multum qietis otiiqe eum procurare ſibi neceſſe eſt.* Οἰκίαν καὶ δόξαν, prorſus omiſit. iſtam avtem interpretationem ſi admiſerimus, pro ἀσχολήσεται, legendum erit, ἐυσχολήσεται. qòd *l.* 4. §. 19. ἐυσχολώτερον ἔσῃ dixit. tum ἐκ τῷ κοινῷ in poſteriore membro μὴ ſubintelligendum, qaſi μὴ θεώμενος diceretur. Ità *Pſal.* 9. *v.* 18. *Non enim oblivioni in æternum tradetur egenus; expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* pro, *neqe expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* & Pindarus *Pyth.* 10.

Ναυτὶ δ', ὥτε πεζὸς ἰών.

id eſt,

Nec navi, nec pedes iter faciens.

At Xylander erotematicè legit, ἤπερ γε — ἀσχολήσεται, *Qi enim non aſpicit carnem circumjectam, iſne occupetur, in veſte, domo gloriáqe reliqiſqe exterioribus, ac qaſi tabernaculo contemplando?* forſan μήπερ qod vel negandi vel interrogandi vim habeat. *nevtiqam occupabitur*: vel, *nuncubi occupabitur*: id eſt, *negotium faceſſet ſibi.* Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 2. & 9. *ad l.* 11. §. 18. Qi idem & qod Marcus iſtic vult, ſcitâ ſatìs imagine nobis depinxit, *l.* 3. *c.* 26. dum *corpus aſello*, reliqa *vitæ inſtrumenta aſelli* hujus *inſtructui* confert. Ὅλον, inqit, τὸ σῶμα ὥτως ἔχειν σε δεῖ, ὡς ὀνάριον ἐπισεσαγμένον.

ἐφ' ὅσον ἂν διόντε ᾖ, ἐφ' ὅσον ἂν δίδωται. ἂν δ' ἀγγαρεῦσα ᾖ, καὶ σρατιώτης ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε. ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα ὥτως ἔχειν σε δέῃ, ὅρα τί ἀπολείπεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τῷ σώματος ἕνεκα παρασκευάζεται. ὅταν ἐκεῖνο ὀνάριον ᾖ, τἄλλα γίνεται χαλινάρια τῷ ὀναρίῳ, σαγμάτια, ὑποδήματα, κριθαί, χόρτος. ἄφες καχεῖνα. ἀπόλυε θᾶττον καὶ ἐυκολώτερον ἢ τὸ ὀνάριον. *Totum corpus ità te habere oportet ut aſellum clitellis onuſtum qatenus licuerit & datum fuerit. Sed ſi vis allata fuerit, & miles arripuerit, omitte, ne renitere, ne murmura. Qod ſi erga corpus te ſic affectum eſſe decet, vide qid de cæteris ſtatuendum ſit, qæ corporis gratiâ comparantur. Cùm aſellus ſit corpus, cætera freni ſiunt aſelli, clitellæ, ferreæ calces, hordeum, fœnum. Omitto illa etiam, abſolve citiùs & expeditiùs qàm aſellus.*

Τὰ περικείμενα κρεάδια] vide *l.* 10. §. 1. 38. & *infrà* §. 3. ſed & Julianum *ſuprà*. Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Non igitur caro tu es. caro enim amictus eſt animæ.* & Varro *Andabatis*, citante Priſciano, *l.* 6. *ſed qidvis potiùs, ò homo, qàm caruncula.*

Τὴν τοιαύτην περιοχὴν] περιοχῆς nomine comprehendit, *qicqid exteriùs nos circundat*, ſive munimenti, ſive ornamenti nomine; metaphorâ ab *amictu* ductâ. Ità Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 3. Οὔτε τὰς γίνας μακραῖς διαδοχαῖς ὑπατρίδας, ὥτε τὰς πλάτας περιοχαῖς λαμπρύς. *Neqe qi longam generis ſeriem præferrent, avt qi opes nimias oſtentarent.* Xenophon *œconom. pag.* 822. *D.* Τὰ μὲν ἐμὰ ἱκανά ἐςιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ὑπάρχοντα. εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα ὁ σὺ περιβέβλησαι, καὶ τὴν σὴν δόξαν, ὐδ' εἰ τρὶς ὅσα νῦν κέκτησαι προσγένοιτό μοι, ὐδ' ἂς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι. *Nimirum mea abundè mihi ſuppeditare poſſunt ea, qa mihi ſufficiant: ad eam verò ſpeciem, qâ tu indutus es, & tuam ad exiſtimationem, ne ſi plura qidem tibi accederent iis, qa modo poſſides, ſatis tibi fore puto.* Procop. *Gothic. l.* 4. Τὰς γὰρ δύναμιν περιβεβλημένους μεγάλην, καὶ βεαχίων τινῶν ἐχ ὁσίᾳ κλῆσις ἀφαιρεῖσθαι πολλάκις τὰ παρόντα αὐτοῖς ἴσχυεν. *Magnâ enim inſtructos poteſtate, & pavcorum qorundam ſancta poſſeſſio ſæpius præſentia illis avferre non valuit.*

Καὶ σκηνὴν] *tabernaculum* Xylander. *ſcenam*, malim. Baſilius *in hexam. Orat.* 5. *pag.* 56. *C.* Ὁ δεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων περιουσίᾳ. καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων. δορυφορίαι φίλων προπεποιητῶν τὴν ἀπ' αὐτῷ χάριν θηρευόντων. πλῆθος συγγενείας καὶ ταύτης καλεσχημαλισμένης. ἑσμὸς τῶν ἐφεπομένων μυζίων, τῶν τε ἐπὶ σιτίοις καὶ τῶν καθ' ἅλας χρείας αὐτῷ προσεδρευόντων, ὃς καὶ πρόϊων, καὶ πάλιν ἑκατὸν ἐπισυρόμενος ἐπίφθονός ἐσι τοῖς ἐντυγχάνουσι. πρόσθεν τῷ πλήτῳ καὶ τὴν πολιτικήν τινα δυναςείαν, ἢ κ τὰς ἐκ βασιλέων τιμάς. ἐθνῶν ἐπιμέλειαν. ἢ σρατοπέδων ἡγεμονίαν. τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρὸ αὐτῷ. τὰς ῥαδδούχους ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαρυτάτην κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας. τὰς πληγὰς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ δεσμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑποχειρίων ἀθροίζεται φόβος. καὶ τί μετὰ τῦτο; μία νὺξ, ἢ πυρετὸς εἷς, ἢ πλευρίτις, ἢ περιπνευμονία, ἀνάρπαστον ἐξ ἀνθρώπων ἀπάγουσα τὸν ἄνθρωπον ὅλιχ᾽ ἡμᾶς, πᾶσαν τὴν καθ' αὐτὸν σκηνὴν ἐξαπίνης ἀπογυμνώσασα. *Eſt qiſpiam ob amplitudinem patrimonii illuſtris & ſuſpiciendus, & adulatorum hominum copia, & ſatellitium circa ipſum verſatur, ſeptúſqe eſt fictis amicis qi gratiam ipſius venantur: magnâ qoqe caterva ſanguine propinqorum, & ipſâ ſimulatâ, ſtipatus: innumera denique ſequitur eorum hominum multitudo, qi partim alimonia emerendæ gratiâ comitantur, avt propter alios uſus ei adſunt: qos abiens domo, ſeſeqe recipiens domum ſecum trahens, invidioſus eſt occurrentibus. Adde divitias, ſi volueris, & civilem aliqam poteſtatem, vel etiam honores ex regibus, curam & adminiſtrationem gentium, imperatorium munus exercitus ductandi, præconem præitantem & anteambulonem, ipſius qi exertâ voce reboet, lictores qi faſces præferant, & vel ipſo pregreſſu terrorem acerrimum incutiant, ſubditis imperio plagas ingerant, & irrogent facultatum publicationes, abreptiones, carceres: è qibus intolerabilis ſubditorum motus emergit atqe accumulatur. Qid poſt hæ qæſo? Nox una, una febris, avt certè pleuritis, ſive peripneumonia abreptum hunc à medio hominium cœtu abit ſecum abducens hominem, omni prorſus, qa eundem circumſtabat, ſcenâ ſpolians in veſtigio ac nudans.* Habes liberaliter delineatam *ſcenam* illam, de qa Marcus iſtic. Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid eſt hoc, qod circa nos ex adventitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & excluſorum clientium turbâ referta veſtibula, clara, nobilis, avt formoſa conjux, cateráqe ex incerta & mobili ſorte pendentia; alieni commodatiqe appa-*

§. 3. [a] Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τὰ μὲν λοιπὰ [b] μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι. τὸ δὲ τρίτον μόνον [c] κυρίως σόν. * ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ, τυγχάνειν, ἀπὸ τῆς σῆς διοικήσεως, [d] ὅσα * ἄλλα ποιοῦσιν ἢ λέγουσιν, * ἢ ὅσα αὐτὸς ἐποίησας ἢ εἶπας, καὶ [f] ὅσα ὡς μέλλοντα παρέσεσθαι *, καὶ ὅσα [g] περικεκμένα σοι σωματίῳ, ἢ [h] συμφύτῳ πνευματίῳ, ἀπερείρεται περάσεσιν, καὶ ὅσα ἡ ἔξωθεν περίρρευσις δίνη ἐλίσσῃ, ὥστε [i] τῶν συνειμαρμένων ἐξηρμένῳ καθαρὸν τὸ νοερὸν δύναμιν * ἀπόλυτον, ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, [k] ποιοῦσαν τὰ δίκαια, καὶ θέλουσαν τὰ συμβαίνοντα, καὶ [l] λέγουσαν τ' ἀληθῆ, ἐὰν χωρίσῃς, φημὶ, [m] μονικῶς τοῦτο τὸ περιπεπλεγμένα ἑκ [m] περιαθείας,

§. 3. Tria sunt, ex qibus constas, corpusculum, animula, mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote qorum cura commissa est tibi. tertium tantummodo propriè tuum est. proinde si à te, hoc est, à mente tua sejunxeris, qæcunqe alii dicunt faciúntqe; & qæcunqe ipse aliqando dixeris feceríseqe; & qæcunqe te tanqam futura conturbant, & qæcunqe vel circundati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; deniqe qæcunqe externa rerum vertigo jugis volvit, ità ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud se vivat, justa faciens, destinata volens, ac vera proloqens. si à mente, inqam, aut hæc sejunxeris, qæ ex affectu vehementiore ei adhærere solent,

&

ANNOTATIONES.

ratus sunt. nihil horum dono datur: collatitiis, & ad dominos rediturus instrumentis scena adornatur. Idémqe *de beneficiis, l. 6. c. 31. Ingentia super se & suos regna fregerunt, nec intellexerunt in illa scena, & vanis & cisò diffluentibus bonis resulgente, ex eo tempore ipsos nihil adversi expectare debuisse, ex qo nihil veri audire potuerunt.* Vide *l. 11. §. 6. scena* pro *apparatu.* Synesius *de regno. pag. 14.* Τὴν περὶ τὸ βασιλικὸν σῶμα σκηνὴν καὶ θεραπείαν. *Qantam in Imperatore prope scenicus ornatus cultúsqe corporis.* De *corpore* Simocattus *Epist. 25.* Οὕτως ἐλύπει τὸν φιλόσοφον τὸ θνητὸν τοῦτο περικάλυμμα. *Adeò molestè philosophum habebat hoc mortale integumentum.* qod & σκῆνος ἐπίγειον, *tabernaculum terrestre.* Pavlus Apostolus *ad Cor. Ep. 2. c. 5. v. 1.* & σκήνωμα, *tabernaculum,* Petrus *Ep. 2. c. 1. v. 13.*

§. 3. Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας] Vide *l. 2.* & *l. 3. §. 16.*

Τἆλλα μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι] μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. hoc est qod eleganter Synesius *Ep. 11.* Τοσοῦτον ἀμιλήσας φροντίσαι, ὅσον ἀφοσιώσασθαι τῷ μετὰ σώματος βίῳ. *Tantum vitæ curis & molestiis tribui, qantum ad eam, qa in hoc corpore degitur, vitam satis esset.* neqe enim corporis, avt animæ etiam, qà rationis est expers, cura omnis abjicienda est. Vide *l. 10. §. 2.* Crates Cynicus *Epist. 3.* Μελέτω ὑμῖν τῆς ψυχῆς. τοῦ δὲ σώματος, ὅσον ἀνάγκη. τῶν δ' ἔξω, μηδ' ὅσον. *Cura sit vobis animæ. Corpus tantum, qantum necessitas postulat. Externa etiam non tantum.* Ex Platone *polit. l. 3.* Clemens *Strom. l. 4. pag. 481. D.* Ἐπιμελεῖσθαι σώματος δεῖν, ψυχῆς ἕνεκα ἁρμονίας, δι' ἣ βιοῦντί ἐστι, καὶ ὁρᾶν βιοῦν. *Oportere curam gerere corporis propter harmoniam animæ, per qod licet & vivere & rectè vivere.* & mox *pag. 483. A.* de externis illis: Τούτων ὧν ἀνθρώπινον, ἃ δὴ αὐτά. ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα. ἃ δὲ τοῦ σώματος ἐπιμέλεια διὰ τὴν ψυχὴν γίνεται, ἐφ' ἣν ἡ ἀναφορά. *Hæc sunt ergò retinenda, non propter se, sed propter corpus: habetur autem cura corporis propter animam, ad qam fit relatio.* Gregorius itidem Nyssenus *de anim. pag. 930. A.* Χρεία καὶ τῇ ψυχῇ τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ἵνα κατασκέσῃ αὐτὸ ἔργανον ἐπιτήδειον ἑαυτῇ. *Opus est animo cura corporis, ut comparet suum instrumentum sibi aptum.* Et Tertullianus *de anim. c. 38. Certè domus anima cara est, & inqilinus carnis anima: desiderabit itaqe inqilinus ex caussa & necessitate hujus nominis profuturæ domus, toto inqilinatûs sui tempore: non ut ipse subsbtruendus, nec ut ipse loricandus, nec ut ipse tibicinandus, sed tantummodo continendus: qia non aliter contineri possit qàm domo fultâ.* Seneca *Ep. 92.* de viro bono: *Corporis qoqe, velut oneris necessarii, non amator, sed procurator est: nec se illi, cui impositus est, subjicit.*

Τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν] vide *l. 8. §. 56.* & *l. 10. §. 38.* Ambrosius *hexam. l. 6. c. 7. Aliud enim sumus nos; alia sunt nostra; alia qa circa nos sunt. nos sumus, hoc est anima & mens. nostra sunt corporis membra & sensus ejus. circa nos pecunia est, servi sunt, & vita istius apparatus.*

Ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ] lege διό. & mox, pro ὅσα ἄλλα, ὅσα ἄλλοι. pro παράσεσις, παράσει σε. nihil mutavit editor Lugdunensis, cùm ex Xylandri versione tamen satis advertere potuisset.

Τῷ περικειμένῳ σοι σωματίῳ] ut *suprà §. 2.* & *l. 10. §. 1.*

Τῷ συμφύτῳ πνευματίῳ] vide *l. 2. §. 2.* & *l. 5. §. 4.* & *l. 6. §. 15.*

Ἡ ἔξωθεν περιρρέουσα δίνη] vide *l. 4. §. 43.* & *l. 2. §. 14.* ἀναχυλώμενα. ad *vertiginem* interim illam respexisse videtur, qâ raptari videntur corpora cœlestia, à qibus pendent inferiora ista.

Καθαρὸν τὸν νοερὸν δύναμιν ἀπόλυτον] desiderari videtur copula [καὶ] ἀπόλυτον. Ità de Domino Christo, qem Christianis imitandum proponit Clemens Alexandrinus *padag. l. 1. c. 2.* Ἀπόλυτος εἰς τὸ παντελὲς ἀνθρωπίνων παθῶν. *Ab omnibus animi perturbationibus est liber.*

Ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν] id est, ἑαυτῇ ἀρκουμένην, *seipsâ contentum;* qod felicitatem suam attinet. Πάντα ἔχουσα παρ' ἑαυτῆς τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Apud se habentem qicqid ad vitam conducit. l. 4. §. 29.* non ut sibi soli vivat. *neceſſe est enim ut vivat & alteri qi vult sibi.* Seneca *Epist. 48.* & τὸ ἀκοινώνητον nusqam non damnat Marcus. Vide *l. 8. §. 48.* & *l. 9. §. 6.* & *l. 10. §. 1.* & *l. 11. §. 1.*

Τὰ προσηρτημένα ἐκ προσπαθείας] *qa ei* (menti scilicet) *consensu qodam naturæ adhærent* Xylander. *qicqid per sympathiam ei possit adhærere* Casavbonus. ut προσπάθεια idem hic sit, qod συμπάθεια, de qa *l. 5. §. 26.* Verùm nec συμπάθεια illa excuti prorsus qeat, ut ibi ostensum est; & aliud qiddam sonat ἡ προσπάθεια, *affectionem* nimirum eam, *qâ res alicui addicti sumus, eámqe qodammodo deperimus.* hoc est enim τὸ προσπάσχειν. Ità qod Basilius Cæsariensis an Evstathius Sebastiensis in *ascetic.* Λυθῆναι δεῖ τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ βίου, τὸν γε ἀληθινῶς ἀκολουθεῖν μέλοντα τῷ Θεῷ. *Hominem, qi Deo à pedibus verè est futurus, oportet solvi vinculis, qibus vitæ addictus est.* Id Dionysius Areopagita citante Budæo; Ὅσιοι γὰρ οὐκ ὀφείλουσι τοῖς γηίνοις προσπάσχειν. *Sancti terrenis non debent immodicè affici.* Idémqe *Epist. 10.* Ἐπειδὴ ἀληθείας ὄντες ἐραταὶ, τῆς προσπαθείας ἀναχωροῦσι τῶν ὑλικῶν ἀγγελοπρεπῶς ἐν μέσοις ἀνθρώποις πολιτευόμενοι σὺν ἀπαθείᾳ πάσῃ. *Qod amando veritatem ab omnium rerum materialium affectu procul recedant, inter homines angelico more conversantes, cum omni tranqillitate animi.* Synesius *Dione pag. 50.* Καὶ δῆλα τῶν ἀρετῶν ὀναίατο ἄν τις, τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς ὑλικῆς προσπαθείας. *Et qidem id ex virtutibus utilitatis sibi aliqid conseqerit, qod ab omni materia affectione liberetur.* Obiter asteriscum tollo minùs necessarium ex Socratis *historia editionis Stephanianæ, l. 1. c. 10.* Πολλὰ παραλείπουσιν, ἃ πρὸς * πάσχουσίς τινα, ἃ προσώποις χαριζόμενοι. *Multa prætermittunt, vel propterea qod malè affecti sunt erga qosdam, vel ut certis hominibus gratificentur.* lege meo periculo, defectûs notâ furcillatâ, προσπάσχουσίς τινα. Cicero *ad Attic. l. 2. Ep. 19.* se nimium τῷ καλῷ προσπεπαθέναι, *bono addictum fuisse,* profitetur. Isidorus Pelusiota *l. 1. Ep. 310.* Προσπάθεια μὲν οὐκ ἐξυδρικὸν· ἀκλινὲς δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ. *Affectus addictus cacutit; adversus planè cæcus est.* Evstathius *ad Il. β'.* Ἐκάθαμεν ἄνθρωποι ἐν ὕπνοις ἐκεῖνα ὡς ἐπιπολὺ φιλάζουσθαι, * ὡς [ὃς f.] προσπαθῶς πως ἔχομεν. *Solemus homines in somniis ea mente plerumqe concipere, qibus certo qodam modo addicti sumus.* Epictetus etiam *l. 3. c. 24. ad l. 11. §. 33.* adductus: Ὅλως τινὶ προσπάσχῃς, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων. *Cùm aliqâ re afficeris, eâ sic afficiaris, ut eripi illam posse statuas.* Idémqe *l. 2. c. 16. ad l. 10. §. 27.* repræsentatus; πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέπουσα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθυῖα. *Nisi ad solum respicias Deum, eique soli sis addictus.* Restituenda Athenagoræ eadem vox *de resur. mort. in fine.* Κἂν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀμαθέστερον καὶ σφοδρότερον τοῖς τῇδε προσπεπονθότες, (perperam vulgati, πρόσπεπ.) ἄστοχοι τούτου διαγελῶσιν. *Tametsi vulgus hominum acrius & vehementius rebus, qa istîc sunt, jam antea affecti nihil curant, & respiciant istiusmodi finem.* Clementi Alexandrino *Strom. l. 1. p. 273. D.* Μὴ προσπαθείᾳ νικᾶσθαι, μὴ φόβῳ δουλοῦσθαι, μὴ ἡδονῇ ἐκφέρεσθαι. *Nec ab affectione vinci, nec qæstûs servire, nec voluptate efferri.* Idémqe *l. 7. pag. 747. A.* explicans illa D. Christi, Lucæ *Evang. c. 14. v. 26.* Ἐὰν μὴ μισήσῃ τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, προσέθηκε δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ψυχήν. *Nisi odio habuerit patrem & matrem, & præterea propriam qoqe animam.* Τάς τε γὰρ, inqit, προσπαθείας τὰς σαρκικὰς, καὶ τῆς ἡδονῆς τὸ φίλτρον ἐχούσας, μαίνεται, &c. *Carnales affectiones, qa voluptatis maximas habent illecebras, edit,* &c. qi & *l. 2. pag. 407. A.* de affectibus istiusmodi, Προσπεπαλαῖ τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, τύγε μὴ ἀφορίζοντος καὶ ἀποσυρῶντος ἑαυτὸν τῶν παθῶν. *Corpori affigit animam ejus, qi se non separat ab animi perturbationibus, eáque cruci affigit.* qod *l. 4. pag. 481. A.* vocat ἀπροσπαθῶς βιῶν. *Vivere citra ullam ad ea affectionem.* Et rursus ἀπροσπαθῶς ἀπολιπεῖν. *Relinqere citra ullam ad ea affectionem.* Vide *ad l. 2. §. 3.* Itaqe Synesius *de insomn. pag. 156.* ἰσχυρὰς συγκαταθέσεις, καὶ προσπαθείας conjungit. Οὐδὲ γὰρ ἐδὴ ἀπαθῶς διακίμεθα περὶ τὰ θεάματα· ἀλλὰ ἰσχυραὶ μὲν αἱ συγκαταθέσεις τε καὶ προσπάθειαι. ἀποσυγῶ-

& temporis qicqid vel præteritum vel futurum eſt; feceríſqe te talem, qalis mundus hic Empedocli dicitur,

Orbis habens inſtar jugi vertigine gaudens.

illúdqe tantummodo, qod vivis, hoc eſt, qod impræſentiarum adeſt, vivere ſategeris; poteris tandem, qod ſupereſt vitæ tuæ, ad mortem uſqe, tranqillè, generoſè, genióqe tuo propitius tranſigere.

§. 4. Sæpenumero ſum miratus, qî fiat, ut cùm ſeſe præ cæteris omnibus diligat unuſqiſqe,

ϰ̀ a ℰ χρόνϖ τὰ ἐπέκεινα, ἢ τὰ παρῳχηκότα, a Sup. §. 1.
ποιήσῃς τι σεαυτὸν, ὅι⊖ ὁ Ἐμπεδόκλει⊖,

b Σφαῖρ⊖ * κυκλοτερὴς * μονῇ ϖϵιήθϵί b L. 8. §. 41.
γαίων. * Σφαῖρ' ὡς Salm.

μόνον τε ζῆν ἐπιμελητέον c ὃ ζῇς, τυτίζι, d τὸ * διηπερι-
παρὸν, δυνήσῃ τόχε μέχρι ℰ ἀποθανεῖν c ϖαυλιπό- γεῖ Idem.
μενον, ἀπαραιτήτως ϰ̀ εὐγενῶς, ϰ̀ e ἵλεως τῷ σαυ- c L. 2. §. 14.
ℰ δαίμονι ἀμφιδιῶναι. L. 3. §. 10.

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑ- d L. 8. §. 44.
αυτὸν μὸ ἔκαστ⊖ μᾶλλον πάντων φιλεῖ, e L. 7. §. 46.
τὸ 56.
f L. 3. §. 16.

ANNOTATIONES.

συγῶμεν δὲ ὑϰ ὄντα. Neque enim erga ea, qa videmus, affectu caremus, ſed partim vehementer aſſentimur & adhareſcimus, partim non minus averſamur. ubi vides etiam opponi ſibi invicem τὸ προσπάσχειν ϰ̀ τὸ ἀποσυγεῖν. qemadmodum Evagrius, τὴν προσπάθειαν ϰαὶ τὴν ἀντιπάθειαν, biſt. Eccleſ. l. 1. c. 15. Ὡς ϰὰν παρὰ Χριστιανῶν θαυμασθῆναι, τῶν μὴ προσπαθείας, ἢ ἀντιπαθείας χρινόντων τὸ ὁρώμενον. i. e. vertente Joanne Chriſtophorſono, *ut admirationi etiam eſſet Chriſtianis, bis ſcilicet qi nec amore, nec odio ducti, de rebus judicare ſolent.* De Syneſio loqitur, qi & idem *Epiſt. 57.* Εἰ δυνατὸν ἦν ἀγγίλῳ συνανθρωπίνασθαι μαθὶν ἀπολαῦσαι τῶν τῆς ὕλης ϰαϰῶν εἰς προσπάθειαν. *Ac ſi angelus poſſet cum hominibus ita conſvefcere, nullâ ut ex infima fece rerum contage affectus inficeretur.* qod mox explicans. Ἀλλ' ἴσι περιουσία δυνάμεως, ὁμιλοῦντα τοῖς χείροσι μαθὶν τρόπον παθαίνεσθαι. *Sed eſt virium abundantia, inter deteriora verſari, & nullo modo infici.* Et rurſus: Τὸ προσιϰνίσαι δὲ ἰσι τὸ δεινόν. *Affici autem & adhareſcere penitùs hoc demum malum eſt.* ità τὸ προσπεποιθέναι eſt παθαίνεσθαι ϰ̀ προσιϰνίσαι. prout & Marcus *l. 5. §. 1.* Ὅταν προσπαθῶσιν, συγχαλᾷϰωσι τοῖς ϰαθ' ἑαυτὰς ἔργοις. *Ubi rebus addicti fuerint, iiſdem etiam intabeſcunt.* Nec illud prætereundum qod Plutarchus prout in *Pompejo pag. 643. D.* Τοῖς μειραϰίοις προσαγῶσθαι. *Applicare ſe ad adoleſcentulos.* ità in *amator.* idem τοῖς ἐρωμέναις προσπεποιθέναι, pro *addictum eſſe & affectu adhareſcere* dixit. Sunt itaque τὰ προσπεπονθότα ἐϰ προσπαθείας, ea, *qibus ex affectûs propenſione nimia animus adhareſcit.* Epictetus *l. 3. c. 28.* Μή τι προσπέπλεϰταί σοι τῶν ἀ σῶν, μήτε προσπέφυϰε, μήτι ὀδυνήσει σ' ἀποσπώμενον. *Ne qid adhæſerit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Qin & affectus ipſos, τὰ πάθη, προσαρτήματα nuncupare, Baſilidæ ejuſqe aſſeclis ſolenne fuiſſe, docet Clemens *Strom. l. 2.* adducto ex Iſidori περὶ προσφυῶς ψυχῆς inſigni teſtimonio; qod ad Marci mentem illuſtrandam etiam non parùm conduxerit. Qin & (ut Henrici Stephani Theſavro avctarium leviuſculum ſaltem contribuamus) τὸ προσάρτημα gemino ferè ſenſu uſurpavit Galenus *de Hipp. & Plat. placit. l. 4. c. 10.* Cæterùm neqe τὸ ἁπλῶς προσηρτῆσθαι ταῦτα: de qibus Marcus hîc, in vitio habetur; iſtud enim à natura eſt, verùm τὸ περισπλημένοις προσπεποιθέναι. Itaqe de Diogene Epictetus *l. 3. c. 26.* Πάντα ἴυλυτα ἶιχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Omnia habuit ſolutiſſima, omnia à ſeipſo pendentia.* non & προσπεφυϰότα. qod *ſuprà* dixerat. vide *l. 3. §. 5.* & *l. 4. §. 44.* & *lib. 8. §. 30.* Adjici poſſunt Porphyrii illa, *de abſtinent. l. 1. §. 30.* Ἃ μὲν ἐϰ τῆς θνητῆς προσειλήφαμεν φύσεως, ἀπαθέσθαι πάντα μετὰ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας. *Quæcunque ex mortali natura nobis adſcivimus, una cum omni ad ea inclinatione deponere.* Et mox §. 31. Μετὰ τῶν ἔργων ἀποστατέον ϰαὶ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας, ϰ̀ πάθους. τί γὰρ ὄφελος τῶν ἔργων ἀφισάμενον ταῖς αἰτίαις, ἀφ' ὧν ϰ̀ τὰ ἔργα, προσηλῶσθαι. *Ut non ſolum factis, ſed & cupiditate iis abſtinendum ſit. Qid enim prodeſt factis abſtinere, cavſis interim, à qibus actiones prodeunt, qaſi clavis affixi adhareſcere.* ubi vides τὴν προσπάθειαν etiam ἀπὸ τῦ πάθους diſtingvi. Ponantur ergò diſtinctionis cavſſa, tanqam gradus qidam, qibus ἀπὸ τῆς ἀπαθείας in partem ſeqiorem fiat declinatio, προπάθεια, πάθος, προσπάθεια. Eſt itaque ἀπάθεια *integra & abſoluta ab omni affectione vitioſa immunitas*; qod pro *ſummo bono* habebant Stoici. προπάθεια *leviſſima ab hac declinatio.* & *affectûs* vitioſi qaſi *præludium* qoddam. πάθος *affectus vitioſus*, ſive *morbus ipſe.* Hieronymus *in Matth. c. 5. v. 28.* *Inter* πάθος & προπάθειαν. i. e. *inter paſſionem & propaſſionem, hoc intereſt; qòd paſſio reputatur in vitium, propaſſio licèt vitii culpam habeat, non tenetur in crimine. Ergò qi viderit mulierem, & anima ejus fuerit titillata, hîc propaſſione percuſſus eſt. Si verò conſenſerit, & de cogitatione affectum fecerit, de propaſſione tranſivit ad paſſionem.* προσπάθεια denique *ubi morbus invaluerit, & affectus radices adeò altas egerit, ut nec ex animo evelli facilè qeat, nec avelli à re deſiderata, cui* προσηλῶσθαι qodammodo videtur.

Καὶ χρόνϖ τὰ ἐπέκεινα] *qa ultrà ſunt.* qod ſuprà dixerat, ὅσα ὡς μέλλοντα παράσται σι. Flaccus, *carm. l. 1. Ode 16.*

Latus in præſens animus, qod ultrà eſt
Oderit curare.

vide *l. 6, §. 32.* & *l. 7. §. 7.*

Τὰ ἐπέκεινα ἢ τὰ παρῳχηϰότα] Seneca *Ep. 78. circumcidendo* A *da ergò duo ſunt, & futuri timor & veteris incommodi memoria. hoc ad me jam non pertinet; illud nondum.*

Ὅιος ὁ Ἐμπεδόκλειος, σφαῖρος ϰυϰλοτερὴς μονῇ περιήθεῖ γαίων] Ad verſum qendam, qem Empedoclis eſſe vult, alluſit. ut & antè non ſemel *l. 8. §. 44.* & *l. 11. §. 12.* Eum Parmenidæ videtur tribuere Stobæus *tom. 1. l. 1. tit. 18.* Stobæanorum excerptor Grotius ſaltem. Sub cujus nomine iſta apud hunc repræſentantur:

Ἀλλ' ἄγε πάντοθεν ἶσος ἐὼν, ϰ̀ πάμπαν ἀτείρων,
Σφαῖρος ϰυϰλοτερὴς, μιμὴς περιτίτθη χαίρων.
Undiqe hîc æqalis atqe infinitus ubiqe
B *Eſt globus atqe orbis, vaſto ſub pectore gaudens.*

poſteriorem verſum & ibi, & apud Marcum, iſtic fœdiſſimè depravatum nemo viderit, medelam Grotius conatus eſt, reſcribendo,

Σφαίρης ϰυϰλοτερῦς μιμήμαθ' ὑπέρλαμα χαίρων.

Verùm hæc à ſcripturæ veteris veſtigiis longiuſculè abſcedunt. Salmaſius feliciùs refinxiſſe videtur in *exercit. Plinian.* ad Marci codices propiùs ſic accedens:

Σφαῖρος ϰυϰλοτερὴς δίνῃ περιηγεῖ γαῖαν.

Τὸ σφαῖρος avtem vocabulum cùm non alibi, niſi in Marci iſtis bis, legatur, qanqam poſſit, inqit Salmaſius, dici σφαῖρα & C σφαῖρος, ut σκύρα & σκύρος. poſſit & σφαιρὸς pro σφαιρόεις, *rotundus ut ſphæra.* hæc tamen ſi minùs placuerint, forſitan non diſplicebit, qod aliqando mihi venit in mentem ſcribendum, Σφαῖρ' ὡς ϰυϰλοτερὴς, &c. ſic Λίαν ὡς, apud poëtam & alia multa. ex illo, Σφαῖρ' ὡς, inepti librarii fecerunt Σφαῖρος. idem igitur valet ac ϰυϰλοτερὴς ὡς σφαῖρα. Mihi verò iſtud perplacet. Sic de *Echino* qem alluſiſſe Marcum diximus *lib. 7. §. 28.* Evſtathius Antioch. (ſi is ſaltem) *in Hexaemer. pag. 41.* Ὡς σφαῖρά ἐσι τῷ σώματι, ϰαὶ ὁ ϰῶτός ἐσιν αὐτῇ ὁλόϰυτος. *qaſi pila corpore tegitur per omnes partes ſpinis hirſuto.* ὡς σφαῖρα dixit, qod σφαιρηδὸν Clemens *Strom l. 5.* ὥσπερ οἱ ἐχῖνοι σφαιρηδὸν ἐιλύμενοι. hanc avtem ſcripturam ſi admiſerimus, in illis D οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος ſubintelligendum erit ϰόσμος. qalem orbem ſive mundum deſcribit Empedocles; & Parmenides itidem utì eſt ſuprà indicatum. De *viro bono* pariter Avſonius *Idyll. 16.*

Securus, mundi inſtar habens, teres atqe rotundus,
Externa nè qid labis per lævia ſidat.

Horatium imitatus; qi de *ſapiente* dixit; *Serm. l. 2. Sat. 7.*

In ſeipſo totus teres atqe rotundus.

Vide *l. 8. §. 48.* Cæterùm Viri Cl. primum illud ipſe omnino admittendum exiſtimaverim, qia apud Evſtathium Homeri εἰσηγητὴν *ad Odyſſ. ζ.* σφαῖρον Ἐμπεδόκλειον reperio in uſu com- E muni olim freqentem extitiſſe. Παρὰ τὴν σφαῖραν, inqit, ἣ παράνυμον ὁ Ἐμπεδόκλειος σφαῖρος, &c. qod & Arati Scholiaſtes confirmat, qi iſtud tamen Heſiodo tribuit, dum σφαῖρον huic τὴν σφαῖραν dictam ait, ſicut Homero ἔσπερον τὸν ἑσπέρον. idem pro eo qod μονῇ Marci codex, & δίνῃ Salmaſius, μονῇ exhibet, & μιμῇ. Verùm iſta qia alibi latiùs excuſſimus, actum hîc agere ulteriùs nolumus.

Μόνον τε ζῆν ὁ ζῇς] vide *lib. 2. §. 14.* & *infrà §. 26.* Seneca *Epiſt. 101.* *ſi vita noſtra non promimebit, ſi in ſe colligetur.*

§. 4. Πολλάϰις ἐθαύμασα] Eis maximè placere & approbare nos ſtudemus, qos imprimis diligimus ac ſuſpicimus. mirum F igitur Marco, nec immeritò, videtur, homines, cùm ſemetipſos maximè diligant, aliis potiùs qam ſibimetipſis approbatos ſe velle.

Ἑαυτὸν μὲν ἕϰαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ] Evripides *Creſphonte* à Scholiaſte *ad* ejuſdem *Medeam* lavdatus:

Ἐπαῖνο γὰρ πίφυϰε' ὅπερ πάντες βροτοί.
Φιλᾶν μάλιϛ' ἑμαυτὸν, ϰ̀ ϰ αἰσχύνομαι.
Mihi hoc, qod cunctis inſitum eſt mortalibus,
Amare meipſum maximè, non me pudet.

Siqidem, qi φίλων legunt, qod codices vulgò exhibent, ſenſum corrumpunt prorſus; qod nec Grotius advertit, cùm ver- G tit,

Minimùm, inter omnes, qos amo, noceo mihi.
— τίς γὰρ ἐσθλὸς ϰ̀χ ἁυτῷ φίλος;
— *namqe qis bonus neqam ſibi?*

Sophocles *Oedip. Colon.*

Οὐδ' ἔσιν ὅδις, ὅσις ϰ̀χ ἀυτὸν φιλεῖ.
Nemo eſt, amicus ipſe qi non ſit ſibi.

a L. 2. §. 6. a τὴν ἢ ἑαυτῷ περὶ αὐτῷ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττοσι λόγῳ τίθεται, ἢ τὴν τῶν ἄλλων. ἐὰν γάρ τινα θεὸς ἐπιστάς, ἢ διδάσκαλος ἔμφρων, κελεύσῃ, μηδὲν καθ' ἑαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι καὶ διανοεῖσθαι, b ὃ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσῃ, ἀδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν ἔτι ὑπομενεῖ. ὅτω τοίνυν πάλαι μᾶλλον ἀιδήμεθα τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτοί;

b L. 3. §. 4.

§. 5. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως διατάξαντες οἱ θεοὶ, ἕν μόνον παρεῖδον, τὸ ἑαυτῶν τ' ἀνθρώπων καὶ πάνυ χρηστῶν, καὶ πλεῖστα πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβόλαια θεμένων, καὶ δι' πλεῖστα δ' ἔργων ὁσίων καὶ ἱερουργιῶν c συνήθεις τῷ θείῳ γενομένους, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι πᾶ αὖθι γίνεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς d ἀποσβεσθέναι; ἕν γε ἦν ἔπιρ καὶ ἔτως ἔχει, ἔν ἴσθι, ὅτι e εἰ [ὡς] ἑτέρως ἔχειν ἔδει, ἐποίησαν ἄν. εἰ γὰρ δίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατόν. καὶ εἰ κατὰ φύσιν, ἥνεσθαι τὸν ἑαυτοῦ περὶ ἑαυτοῦ λογισμὸν ἐν ἐλάττοσι λόγῳ τίθεται, ἢ τὸν τῶν ἄλλων. ἐὰν γὰρ τινα θεὸς ἐπιστὰς, ἢ διδάσκαλος ἔμφρων, κελεύσῃ, μηδὲν καθ' ἑαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι καὶ διανοεῖσθαι, ὃ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσῃ, ἀδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν ἔτι ὑπομενεῖ. ὅτω τοίνυν πάλαι μᾶλλον ἀιδήμεθα τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτοί.

c L. 5. §. 27, l. 10. §. 1. Inf. §. 23.

d L. 4. §. 21.

e L. 9. §. 35.

suam tamen de se existimationem minoris faciat, quàm alienam. itaque si vel Deus vel præceptor prudens qis astans præceperit cuiquam, nè qid apud se cogitet mentéve agitet qod non simul ac conceperit proferat, nè ad dieculam qidem id sustineret. ità proximos magis, qid de nobis sentiant, veremur, quàm nosipsos.

§. 5. Qî fit, ut Dii, qi pulcrè ac cum singulari erga genus humanum amore disposuerunt universa, hoc unum neglexerint, curare nempe, nè homines, boni cumprimis, qiqe sreqentissima cum ipsis qasi commercia habuerint, atqe per opera pia sacráqe ministeria qàm maximè familiares ipsis extiterint, ubi semel defuncti sunt, non existerent ampliùs, sed omnino extingverentur? hoc verò si siqidem sic se habet, pro certo scias, aliter facturos eos fuisse, si aliter fieri oporteret. Si enim justum erat, & fieri poterat, & si juxta naturam, id

ANNOTATIONES.

Et Evripides *Med.*

Τίς δ' οἶδε θνητῶν ἄρτι γινώσκει τόδε.
Ὡς πᾶς τις αὐτὸν τῶν πέλας μᾶλλον φιλεῖ;
Qis istud nempe non novit mortalium,
Diligere se caeteris plus qemlibet?
Φιλεῖ δ' ἑαυτῷ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα.
Nec qisqam charior alteri qàm ipse est sibi.

Τὴν δὲ ἑαυτῷ περὶ αὐτῷ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττοσι λόγῳ τίθεται] *Nam qoto cuique eadem honestatis cura secretò, qa palám? multi famam, conscientiam pauci verentur.* Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 20. Hinc & illa Pelagii *ad Demetriam qerela. Non cogitamus qid ipsi simus, sed qid alteris esse videmur. unde eò perducta res est, ut neglectâ veritate meriti, de sola opinione curemus, qi testimonium vita nostra, non à conscientia nostra, sed à fama petimus.* Nec dissimilis Bernardi qerimonia, *de gradibus humil. & superb. part.* 2. *gr.* 6. *Qi de omni alia re plùs sibi credit, qàm aliis; de se solo plùs aliis credit, qàm sibi.* Adversus morem morbúmqe malum hunc, salutare monitum ab Apostolo habemus, *ad Galat. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. *Opus autem suum probatum reddat unusqisqe: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.* De se Cicero, verè, necne, ipse viderit, *ad Attic. l.* 12. *Ep.* 27. *Mea mihi conscientia plaris est, qàm omnium sermo.*

Ὁ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσει] Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τὰς πέλας μᾶλλον αἰδήμεθα] contrà nimirum monitum illud Pythagoricum in *aur. carm.*

— Πάντων δὲ μάλισ' αἰσχύνου σαυτόν.
Tu plùs qàm cunctos alios te disce vereri.

cui consonat Democriticum illud monitum, qod *suprà* cum aliis ejusdem notæ attulimus *ad l.* 2. §. 6. vide & *ad l.* 11. §. 26. & *l.* 10. §. 9.

§. 5. Ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθι γένεσθαι] Ità de animæ statu post mortem incertus fluctuat passim Marcus. de corporis resurrectione multò magis assensionem cohibiturus. qod, nihil est itaque mirum, si δόγμα ξένον nec παράδοξον, tantum, sed, παράλογον etiam, Stoicis Athenienssibus est visum, prædicante Pavlo, *Actor. c.* 17. *v.* 18, 19. Nos meliùs edocti, eâ bonitate præditum novimus esse Deum nostrum, universi conditorem, ut nolit servorum suorum, qi fidele ipsi obsequium in hac vita præstiterint, vel animas, vel corpora in morte prorsus intercidere, sed præmiis futuris utrumqe reservari.

Εἰ γὰρ δίκαιον ἦν] καὶ δίκαιον εἶναι, sacra attestatur Scriptura. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ. *Siqidem justum est apud Deum* Apostolus *ad Thess. Epist.* 2. *c.* 1. *v.* 6. &, δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ δίκαιος κριτής. *Justitia coronam reddet mihi justus ille Deus. ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 8. &, οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis. ad Hebr. c.* 6. *v.* 10. Nec tamen hinc sequitur, qod Pontificii statuunt, hominum opera bona dignitatis suæ ratione vitam æternam, gloriámqe cœlestem ità promereri, ut Deus injustus futurus sit nisi eam illis rependat. prout Rhemenses nostri *annot. in Luc. c.* 21. *v.* 35. *ad Thess. Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 5. & *Hebr. c.* 6. *v.* 10. Ut omittam enim τὸ ἀξιοῦσθαι, qod illi tantopere urgent, aliud planè sonare, prout nôrunt qi linguam Græcam vel primoribus tantùm labiis degustârunt. Rectè Durandus *in sent. l.* 2. *dist.* 27. *q.* 2. *Meritum de condigno stricte & propriè sumptum, videlicet pro actione voluntaria, propter qam operanti debetur merces ex justitia sic, qòd si non reddatur, ille ad qem pertinet reddere, injuste facit, & est simpliciter & propriè injustus, non est hominis ad Deum.* qod ille

A cùm multis argumentis confirmâsset, concludit tandem, *fatetur & dicere oppositum esse temerarium seu blasphemum. Qòd si qid*, inqit, *pro bonis operibus nostris datur vel redditur, potius & principaliùs est ex liberalitate Dei dantis, qàm ex merito nostri operis. Etsi dicatur, qòd qamvis Deus non constituatur nobis debitor ex aliqo nostro opere, constituitur tamen debitor ex sua promissione: sciendum est, qia qod redditur ex promissione*

B *precedente, non redditur ex merito operis de condigno, sed solùm vel principaliter ex promisso.* Unde patet responsio ad id qod justum esse dicitur. Siqidem ut piè pariter ac præclarè Bernardus *de grat. & lib. arb. Justum apud Deum est ut reddat qod debet; debet autem qod pollicitus est. promisisse qidem ex misericordia, sed ex justitia jam præstandum. justè enim & ex debito requritur, qodcunqe vel gratis promissum.* Et Bellarminus ipse *de præst. l.* 3. *c.* 4. explicans Joannis verba illa ex *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 9. πιστός ἐστι καὶ δίκαιος. *Verba illa*, inqit, *fidelis est & justus, referuntur ad promissionem divinam. ideo enim Deus justus & fidelis dicitur, qia stat promissis, nec fidem fallit.* qod & *de justific. l.* 5. *c.* 15. confirmat ex illis Nehemiæ *c.* 9. *v.* 8. verbis. *Implesti verba tua, qoniam justus es.* Siqidem *veritas sive veracitas pars est justitiæ.* ut ex Cicerone *de invent.* Thomas Aqinas *sum. part.* 2a 2æ *q.* 109. *art.* 3. Denique potest aliqid justo atqe æqo consentaneum esse, qia justitiæ nullâ ratione repugnat, qod tamen nihil injusti, si non fiat, inducat. justum fuit qòd Solomon rex à Shimejo mandati violati de Hierosolymis continendo se, pœnas exegit: *Regum hist. l.* 3. *c.* 2. *v.* 46. qibus tamen remissis, nihil injusti admisisset. justum & æquum, qòd Abiatharo lasæ majestatis reo, patris cavsâ vitam condonavit. *ibidem v.* 26. qem tamen si substulisset, adversus justitiam nihil peccâsset.

C

Ἢν ἂν οὐ δυνατόν] Τί ἄπιστον πρόσεστιν, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; *Incredibile judicatur apud vos qod Deus mortuos suscitet?* Pavlus, *Act. c.* 26. *v.* 8. Athenagoras *de resurrect. pag.* 42—50.

D Ἢ ὅτι ἀδύνατον, ἢ ὅτι ἀβούλητον. ἀλλ' ὅτε ἀδύνατον, ὅτε ἀβούλητον, οὐκ ἀδύνατον, ἢ ἐκ τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ γενησόμενον, ἢ ἐκ τοῦ δύναμιν ἀρκοῦσαν μὴ ἔχειν πρὸς τὸ ποιῆσαι τὸ ἐγνωσμένον. ἀλλ' ὅτ' ἀγνοεῖν τι τὸν Θεὸν δυνατόν. καὶ τὴν δύναμιν, ἧς ἐστιν ἀρκοῦσα πρὸς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, δύνασται ἢ τινα ἄλλα γένεσις. ἐκ ἀδύνατον ἄρα. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀβούλητον. οὐ γὰρ ἀβούλητον, ἢ ὡς ἄδικον, ἢ ὡς ἀνάξιον. ἀλλ' οὐκ ἄδικον. δίκαιον γὰρ συναμφότερον, τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἀνθρωπον πάλιν γίνεσθαι τῶν πεπραγμένων ὑπόδικον, τήν τε ἐπὶ τούτοις δίκην ὑπέχειν καὶ τιμωρίαν. ὅτε ἀνάξιον. εἰ γὰρ τὸ χεῖρον οὐκ ἀνάξιον, πολλῷ μᾶλλον τὸ κρεῖττον οὐκ ἀνάξιον, ὅπερ ἐστὶν, ἄφθαρτον καὶ ἀπαθές. ἔνυλον οὖν ὅτι καὶ δυνατὸν, καὶ βιωτὸν, καὶ δίκαιον, καὶ ἄξιον, ἢ τῶν διαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασις. *Vel qod non possit, vel qod non velit. Sed neqe illi est impossibile, neqe voluntas deest. Si impossibile, impotentiæ alicujus inde deprehenditur, si aut ignoret qid faciendum sit, aut si nôrit, imbecillior sit viribus qàm ut probè efficiat. Atqi non est possibile ut Deus ignoret. Et vires Dei sufficere ad corporum restitutionem indicas vel ipsum procreatio. Non itaque est impossibile. Sed neqe illi voluntas deest. Si enim illi voluntas deesset, foret vel injustum, vel indignum Deo. Non est autem injustum. Justum enim est utrumqe, dum homo ex anima & corpore constat, esse obnoxium & participem omnium ab illo factorum in eb illa auferendis præmiis, vel sustinendis pœnis. Neqe est indignum Deo. Si enim qod deterius est, mortale scilicet & patibile corpus condere non indignum Deo visum est, multò minus indignum erat qod præstantius est & immortalitate & impatibilitate donatum in rerum naturam producere. Satis ergò manifestum est, restitutionem corporum extinctorum talem esse qa dignus sit Deo, & qam velit & possit efficere.* verùm de mente sola fatagit Marcus; de cor-

id natura protuliſſet. vel hinc ergò, qòd aliter ſe habet, ſi aliter ſaltem ſe habet, compertum habeas, fieri non oportuiſſe. vides enim, qòd in hujus rei indagatione de jure cum Deo diſceptas. non avtem de jure cum Diis diſceptaremus, niſi optimi illi ac juſtiſſimi forent. qi ſunt avtem iſtiuſmodi, nihil in mundi diſpoſitione injuſtè atqe irrationabiliter neglectum inſuper habuiſſent.

§. 6. *Illis etiam aſſveſce, qæ fieri poſſe deſperas.*

γκεν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. ὀκ ἀν δὲ ἓ μὴ ἄτως ἔχειν, ἅπερ ἐχ ἄτως ἔχει, πεισάθω σοι τὸ μὴ δεῖσαι ἄτω γίνεσθ. ὁρᾷς γὰρ καὶ αὐτὸς, ὅτι τᾶτα ὠφελ-ζητῶν διαλογὴ πρὸς τὸν θεόν. ὀκ ἂν δ' ἄτω διελεγόμεθα πῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄριστοι καὶ δικαιότατοί εἰσιν. [a] εἰ ἢ τᾶτο, ὀκ ἂν τι περιῆδον ἀδίκως καὶ ἀλόγως ἠμεληρένον τῶν ἐν τῇ ἀφανισμῇ. [a] L. 7. §. 41.

§. 6. [b] Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις. [b] L. 6. §. 19. & l. 10. §. 22.

ANNOTATIONES.

corpore nihil ſolicitus, qod nec ſe, nec ſuum, nec ſui qicqam à qoqam cenſeri volebant Stoici.

Ἐκ δὲ τᾶ μὴ ἄτως ἔχειν] Æqior certè erga numen divinum Marcus, licèt Ethnicus, qi nihil injuſti avt iniqi Deo vult imputari, etiamſi viros bonos in morte prorſus intercidere patereturr, qàm Papicolæ, qi Deum injuſtitiæ diſertè καὶ γυμνῇ κεφαλῇ, qòd ajunt, incuſatum eunt, niſi ipſis ob labores miſellos in hac vita decurtatiſſima exantlatos, tanqam probiſſimè pleniſſiméqe commeritis, præmia æterna retribuat.

Πεισάθω σοι τὸ μὴ δεῖσαι] Idem hoc, cum illo à Marco cumprimis lavdato, *l.* 11. §. 6. Ἔχει λόγον καὶ τᾶτο. *Hujus etiam conſtat ratio.*

Διαλογὴ πρὸς τὸν θεὸν] Hoc eſt qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 9. *v.* 20. Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; *Imo verò ô homo, tu qis es, qi ex adverſo reſpondas Deo?* vult [περὶ ἁπάντων τῷ Θεῷ (id eſt, ὑπὲρ τᾶ Θεᾶ) ἀπολογεῖσθαι, cum Epicteto *l.* 2. *c.* 16. Περὶ μηδενὸς διαλογεῖσθαι πρὸς τὸν Θεόν. *De nulla re diſceptare cum Deo.* Ità pii priſci, etiamſi conturbabantur nonnunqam, cùm bonis hìc malè eſſè, malis bene, animadverterent; illud tamen pro certo ac immoto ſtatuunt fundamento; *Attamen Deus corde rectis bonus eſt. Pſal.* 73. *v.* 1. &, *Tu certè, Domine, juſtus es.* Jeremias *c.* 12. *v.* 1. Apoſt. *ad Rom. c.* 9. *v.* 14. Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ; μὴ γένοιτο. *Qid igitur dicemus? Num injuſtitia eſt apud Deum? Abſit.* & *ibidem c.* 3. *v.* 4. 5. Μὴ ἄδικος ὁ Θεός; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. *Num Deus eſt injuſtus? Abſit: imo eſto Deus verax, omnis autem homo mendax: ſicut ſcriptum eſt, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas qando tu judicas.* ex *Pſal.* 51. *v.* 4. vide *infrà* §. 12.

Οὐκ ἂν δ' ἄτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς] *non avderes ità cum eis diſſerere* Caſavbonus. malim, *non ità diſſereres*, & de æqo juſtóqe cum eis ageres, niſi optimos juſtiſſimósqe eſſe præſumeres.

§. 6. Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις] qid eſt enim qod uſus & induſtria non poſſit? Horſum ſpectant tot poetarum illuſtrium monita. Menandri, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29.

— πάντα γὰρ
Ταῖς ἐντελεχείαις κατακρατεῖται πράγματα.
— *rerum omnium*
Nihil eſt qod non conficiat aſſiduus labor.

Alexandridis,

Τὸ συνεχὲς ἔργον, παντὸς εὑρίσκει τέλος.
Ubiqe finem aſſequitur continuus labor.

Philemonis,

Ἐκ τᾶ φιλοπονεῖν γίγνετ', ὃν θέλεις, κρατεῖν,
Datur laboris cupido qidvis aſſeqi.

Antiphanis,

Τῆς ἐπιμελείας ἄξια πάντα γίγνεται.
Labori aſſiduo, nihil eſt qod non ceſſerit.

Sophoclis *Oedip. rege.* à Plutarcho lavdatum *de fortun.* & à Clemente *Strom. lib.* 5.

— πᾶν δὲ τὸ ζητούμενον
Ἁλωτόν. ἐκφύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.
— *qicqid qæritur,*
Spes deprehendi eſt. omne neglectum perit.

& huic vicinum incerti alicujus:

Ἁλωτὸ γίγνετ' ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ
Ἅπαντα. —
Laborioſa diligentia aſſeqi
Nihil eſt negatum. —

& ad Marci verba proximè, Menandri, in *moroſo*,

— ἀθλιος χρὴ πράγματος,
Τὸν ἓν ποιοῦντ' ὄλως ἀπογινώσκειν ποτε.
— *qem laborum non piget,*
Nihil arbitrari is debet inſperabile.

Socrates Alcibiadi miranti, qi poſſet Xanthippen tam rixoſam ſuſtinere, & intolerandam eſſe dictitanti, Ἀλλ' ἴσως συνείθισμαι. καθαπερεὶ τροχιλίας ἀκούειν συνεχῶς. *At ego*, inqit, *aſſvetu s ei ſum: nec me magis offendit, qàm rota ſtridor aqam educentis eos qi aſſiduè audiunt.* Nec ſileri dignum hìc Æſchyli illud, à Plutarcho *de legend. poet.* & *de profect. indic.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & *tit.* 117. à Cælio Rhodigino *antiq. lect. l.* 8. *c.* 7. Lilio Gyraldo *de poet. l.* 6. Eraſmo *apophth. l.* 6. relatum: qi dum in Iſthmiis pugilum certamen ſpectabat, cùm altero eorum frontem percuſſo, corona tota exclamaret; Ioni Chio, qi proximè aſſidebat, latus fodiens, Θερᾶς, ἦσον ἡ ἄσκησίς ἐστιν; ὁ πεπληγὼς σιωπᾷ. οἱ δὲ θεώμενοι βοῶσιν. *Vide*, inqit, *qanta ſit vis exercitationis? ictus ipſe ſilet: ſpectatores verò vociferantur.* ubi νύξας malui, *latus fodiens*, Flaccum imitatus, 1. *Epiſt.* 6. 51. vertere; qàm, *avrem vellicans*, cum Pavlo Leopardo; qi *emend. l.* 2. *c.* 21. & 22. Stobæum hìc emaculat, Cælium, Lilium, Eraſmum caſtigat. De Cyro Xenophon *lib.* 1. *pag.* 14. *B.* Οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τᾶ ἡτᾶσθαι, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἠτᾶτο. ἀλλ' ἐκυλινδεῖτο, ἵν τῷ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν. *Qod ſuperaretur, havd qaqam defugeret illa denuo facere, qibus inferior fuerat; ſed verſaretur iterum atqe iterum in experiundo, rurſus ut idem rectiùs faceret.* Verum Marco gemina prorſus Plutarchus *de tranqill. pag.* 476. *C. D.* Δεῖ μηδὲν ἀπογινώσκειν, μηδὲ ἀπιστεῖν, ἀλλὰ θαυμάζοντα καὶ ζηλοῦντα καὶ συντεθυτιῶντα, πεῖραν ἅμα λαμβάνειν ἑαυτᾶ καὶ κατανύσιν, ἐν τοῖς ἐλάττοσι πρὸς τὰ μείζονα, μὴ φεύγοντα, μηδὲ ἀπωθοῦντα τᾶς ψυχᾶς τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, μηδὲ διαδράσκοντα. τάχα δὲ ἄδειν ἴσως δυσχερέστερον. αὐλὸν γὰρ ἐμποιεῖ καὶ μαλακὸν ἀγώνισμα ἡ περὶ τὸ ῥᾴδιον ἀεὶ διατρίβουσα, καὶ πρὸς τὸ ἡδίστην ἐκ τῶν ἀδυλήτων αἰσθομένη γλυκυθυμίᾳ τᾶς ψυχᾶς. ἡ δὲ πᾶ νόσος, καὶ πόνος, καὶ φυγᾶς μελετῶσα φαντασίαν ὑφίσασθαι, καὶ προτριαζομένη τῷ λογισμῷ πρὸς ἕκαστον, εὑρήσει πολὺ τὸ κατεψευσμένον καὶ διάκενον καὶ σαθρὸν ἐν τοῖς δοκοῦσι χαλεποῖς καὶ φοβεροῖς. *Neqe de ullo deſperandum avt diffidendum eſt: ſed admiratione horum atqe amulatione, & qaſi divini cujuſdam inſtinctus ſocietate impulſi periculum de nobis facere in minoribus rebus demum, qomodo ſimus ad majora affecti: non fugere avt averſari hanc animi accurationem. Mihi qidem videtur hoc ſtudium non uſqe adeò difficile. Etenim animi oblectatio ſubducens ſe à rerum adverſarum cogitatione, & circa facillima & ſuaviſſima identidem verſans, ſatuitatem qandam & imperitam molliciem ingeneras. Qæ verò morbi etiam, doloris, exilis ſpeciem meditatur, ac rationis imperio ſe ad iſta ſuſtinenda componit animus, multa is inveniet falſa, inania & putrida eſſe in his, qa gravia vulgò ac terribilia videntur.* Diogenes deniqe referente Laërtio, *l.* 6. §. 70. 71. Διτῆν ἄλειψιν εἶναι τὴν ἄσκησιν. τὴν μὲν ψυχικὴν, τὴν δὲ σωματικὴν. ταύτην καθ' ἣν ἐν γυμνασίοις συνεχῶς γινόμεναι φαντασίαι, εὐλυσίαν πρὸς τὰ τᾶς ἀρετᾶς ἔργα παρέχοντες. παρεπίπτειν δὲ τιμωρίαν τᾶ ῥᾳδίως ἀπὸ τᾶς γυμνασίας ἐν τῇ ἀρετῇ καταγίνεσθαι. ὁρᾶν τε γὰρ ἔστι ταῖς τέχναις, ταῖς βαναύσοις καὶ ταῖς ἄλλαις, ὰ τὴν τυχοῦσαν ἐξυκονείαν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τᾶς μελέτης πεποιημένους. τοὺς τε αὐλητὰς καὶ τοὺς ἀθλητάς, ὅσον ὑπερφέρουσιν ἑκάτεροι τῇ ἰδίᾳ ποιότητι τῇ συνεχεῖ. καὶ ὡς ἔοικε, οἱ μετιόντες τὴν ἄσκησιν καὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἂν εὐκρινεστέρας καὶ ἀτελοῦς ἐμέχθην. ὥδίν γε μὴν ἔλεγε τὸ παράπαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθοῦσθαι. δυνατὴν δὲ ταύτην πᾶν ἰσχυρᾶς. *Duplicem dicebat eſſe exercitationem; alteram animi, corporis alteram. Hanc, ſecundum qam in exercitio crebra fiunt imaginationes, qæ præſtant ad virtutis opera qadam adminicula. Adjiciebatqe argumenta, qod ad virtutem facilè exercitio proficiatur. Cernere enim ſe in artibus mechanicis, & aliis, opifices ex conſvetudine operis non minimam operandi celeritatem conſequutos. Tibicines item & athletas inter ſeſe eminere tanto intervallo, qanto majore ſtudio & labore verſati fuerint. Atqe ſi qidem iſti exercitationem ad animum tranſtuliſſent, neqaqam inutiliter avt imperfectè laborâſſent. Nihil dicebat in vita omnino abſqe exercitatione perfici, eam verò omnia exſuperare poſſe.* Vide *ad l.* 3. §. 6. Seneca *Ep.* 50. *Nihil eſt, qod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura: robora in rectum qamvis flexa, revocabis; curvatas trabes calor explicat; & aliter nata in id fingunturr, qod uſus noſter exigit. qanto facilius animus accipit formam, flexibilis & omni humore obſequentior?* & *Ep.* 80. de athletis agens. *Illud maximè revolvo mecum, ſi corpus perduci exercitatione ad hanc patientiam poteſt, qâ & pugnos pariter & calces non unius hominis ferat, qâ ſolem ardentiſſimum in ferventiſſimo pulvere ſuſtineat aliqis, & ſanguine ſuo madens, diem ducat: qantò facilius animus corroborari poſſit, ut fortuna ictus invictus excipiat, ut projectus & conculcatus exurgat?* Idem *de ira l.* 2. *c.* 12. *Nihil eſt tam difficile & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat aſſidua meditatio: nullique ſunt tam feri & ſui juris affectus, ut non diſciplinâ perdomentur.* Mox, ubi varia hujus rei exempla

καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ πρὸς τὰ ἄλλα ἀφὸ τὸ ἀνείθιστον δεχὸς ὅσα, ἧ χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ. τοῦτο γὰρ [a] εἴθισται.

a L. 10. §. 22.

§. 7. [b] Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ θανάτου καὶ σώματι καὶ ψυχῇ, [c] τὸ βραχύτητα τοῦ βίου, [d] τὸ ἀχάνειαν καὶ ὀπίσω καὶ πρόσω αἰῶνα, [e] τὸ ἀσθένειαν πάσης ὕλης.

b L. 2. §. 11. l. 3. §. 5. l. 11. §. 3.
c L. 5. §. 24.
d L. 4. §. 3. 48.
e L. 9. §. 33. 36.

§. 8. [f] Γυμνὰ τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ αὐτῶν. [g] τὰς ἀναφορὰς τῶν πράξεων. [h] τί πόνος. [i] τί ἡδονή. [k] τί θάνατος. [l] τί δόξα. [m] τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος. πῶς [n] οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. ὅτι ὁ πάντα ὑπολήψις.

f Sup. §. 2.
g L. 10. §. 37.
h L. 7. §. 33.
i L. 5. §. 26.
k L. 7. §. 33.
l L. 6. §. 16.
m L. 9. §. 26.
n L. 5. §. 34.

§. 9. Ὅμοιον δ' εἶναι δεῖ ἐν τῇ τῶν δογμάτων χρήσει, [p] παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ ξίφος, ᾧ χρῆται, ἀποπέπτωκε, καὶ ἀναρρεῖται. ὁ δὲ τὴν χεῖρα [q] ἀεὶ ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ συσφίξαι αὐτὴν δεῖ.

o L. 2. §. 15.
p L. 7. §. 61.
q L. 7. §. 8.

§. 10. * Τοιαῦτα [r] τὰ πράγματα ὁρᾶν, [s] ἀφωρῶντα εἰς ὕλην, αἴτιον, ἀναφοράν.

* Ποῖα αὐτὰ
r L. 2. §. 12.
s L. 7. §. 29.

§. 11. Ἡλίκην [t] ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος, [u] μὴ ποιεῖν ἄλλο, ἢ ὅπερ μέλλει [v] ὁ θεὸς ἐπαινεῖν, καὶ [x] δέχεσθαι πᾶν, ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

t L. 8. §. 29.
u L. 10. §. 1.
v L. 10. §. 1.
x Sup. §. 1. 3.

nam & siniſtra manus, cùm ad alia opera per deſvetudinem inepta ſit, frænum qàm dextra validiùs tenet; qia huic operi aſſvevit.

§. 7. Cogita qalem te, tum corpore, tum animâ, à morte deprehendi oporteat: vitæ etiam hujus brevitatem; ævi retrorſum prorſúmqe vaſtitatem immenſam: materiæ deniqe cujuſqe imbecillitatem.

§. 8. Formas corticibus nudatas contemplare: actionum item intentiones: qid dolor; qid voluptas; qid mors; qid gloria: qis cuiqe moleſtiarum avtor: qomodo nemo ab alio qopiam impediatur: qòd deniqe opinione conſtant omnia.

§. 9. In decretorum uſu, pugili, non gladiatori ſimilem eſſe te oportet. iſte enim enſe, qo utitur, poſito, ſtatim interficitur. ille avtem manum ſemper præſtò habet, qâ vibratâ duntaxat opus eſt.

§. 10. Res ipſas qales ſint intuere, in materiam, formam, finem dividendo.

§. 11. Qanta eſt hominis potentia, in cujus ſitum eſt arbitrio, ut nihil faciat, niſi qod Deus ipſe comprobaturus eſt, & qicqid Deus illi aſſignaverit, libens excipiat?

§. 12.

ANNOTATIONES.

protulerat; *Mille ſunt alia, in qibus pertinacia impedimentum omne tranſcendit, oſtendisqe nihil eſſe difficile, cujus ſibi ipſa mens patientiam indiceret.*

Ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ] Τὴν δεξιὰν τῆς ἀριστερᾶς φύσει κρείττονα εἶναι, *Dextrum ſiniſtro naturâ melius eſſe*, multis locis inculcat, multíſqe rationibus contendit Ariſtoteles *de partib. animal. l. 3. c. 4. & l. 4. c. 8. de animal. inceſſ. c. 4. ethic. Nicom. l. 5. c. 7. & Eudem. l. 4. c. 5. & in problem. l. 21. q. 12, & 13. & 19. & 31.* At Plato, (qem & hoc nomine is notat, *polit. l. 2. c. 10.*) *de legib. l. 7. pag. 884. A.* hoc tanqam delirium exagitat, Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρείας εἰς ἑκάστας τῶν πράξεων, τὰ κατὰ χεῖρας. *Quod videlicet dextra à ſiniſtris, qod ad manus pertinet, differre jam videantur in ſingulis operationibus natura.* qod & refutare conatur primò membrorum reliqorum exemplo, ἐπεὶ τάγε περὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τὰς πάσας φαίνεται. *Pedes enim inferioréſqe partes ad opera nihilo differre videntur.* qod idem de oculis avribúſqe dici poterat; & nutricum matrúmqe maximè inſcitiæ uſuíqe pravo adſcribit. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας * ἀνοίᾳ [ἀγνοίᾳ alii] τροφῶν καὶ μητέρων δίον χωλοὶ γεγόναμεν ἅπαντες. τῆς φύσεως γὰρ ἑκάτερον τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ * ᾔθη [*ἴθη forſan] διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν, οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. *Manibus autem matrum nutricúmqe ſimul ignorantiâ qaſi clavdi facti ſumus. Nam qum natura fere ad utramqe partem æqè ſe habeat, ipſi per conſvetudinem non rectè utentes differentiam fecimus.* Dein rejicit etiam operum qorundam inſtantiis: Ἐν ὕπνοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ μέγα διαφέρει, λύρᾳ μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρώμενον, πλῆκτρῳ δὲ ἐν δεξιᾷ, πρᾶγμα εὐδὲν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τούτοις δὲ παραδείγμασι χρώμενον, καὶ εἰς ἄλλα, μὴ, δίον, ὕτω χρῆσθαι σχεδὸν ἄνοια. *Siqidem in qot qibúſqe operibus utrâ utamur nihil refert, ſicut inter lyram tangendam, lyram ſiniſtrâ, plectrum dextrâ, an è converſo teneamus, nullius momenti res eſt. aliáqe ejuſdem rationis, qicunqe animadverterit, is his exemplis edoctus, ni ad alia etiam negotia, ubi oportebit utráqe pariter citra diſcrimen uſus fuerit. inſano certè parùm diſtabit.* qæ verba ideò lubentior verto, cùm qia Serranus ità reddidit, ut ſenſum avtoris havd clarè ſatìs expreſſerit; tum ut locum ab interpunctione priùs laborantem reſtituam explicémqe. demum ratiocinatur à ritu gentium qarundam. Ἔδειξε δὲ ταῦτα ὁ τῶν Σκυθῶν νόμος, ὃς ἐν ἀριστερᾷ μὲν τόξον ἀπάγων, ἐν δεξιᾷ δὲ εἰσὼν προσαγόμενος μόνον. ἀλλ' ὁμοίως ἑκατέραις ἐπ' ἀμφότερα χρώμενος. *Hac ita eſſe lex Scytharum oſtendit. Non enim ſiniſtrâ ſolum arcum, dexterâ ſagittam tenent; ſed utríſqe ſimiliter ad utrumqe utuntur.* qibus accenſeri poſſunt & Benjamitæ illi funditores ἀμφιδέξιοι, inſigni in eo genere artificio præditi. *Judic. c. 20, v. 16.*

Διὰ τὸ ἀνείθιστον] ità Plato ſuprà, διὰ τὰ ᾔθη, vel ἴθη, potiùs.

Τῷ χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ] Neqe hoc Plato penitus tacuit. Πάμπολλα δ' ἕτερα τοιαῦτα παραδείγματα ἐν ἁπλοχείαις τί ἐσι καὶ ἐν ἑτέροις. ἐν ὅσοι μαθεῖν δυνατὸν, ὅτι παρὰ φύσιν κατασκευάζουσιν οἱ ἀριστερὰ δεξιῶν ἀσθενέστερα κατασκευάζοντες. *Multa exempla bujuſmodi in avrigarum aliorúmqe operibus reperiuntur. Ex qibus intelligere licet, eos qi dextris ſiniſtra imbecilliora reddunt, præter naturam id facere.*

Τοῦτο γὰρ εἴθισται] Itaqe Plato, διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθὼν μὴ μαθόντος, καὶ ὁ γυμνασάμενος μὴ γεγυμνασμένου. A *Multum intereſt inter eum, qi utráqe manu uti didicerit, aſſveritqe, & eum qi alterutri tantùm.* qod & à re *athletica*, & à *militari*, mox comprobat. Ideo avtem uſus obtinuit, ut *ad franum ſiniſtra* adhibeatur, qò dextra vel virgæ, qâ equs regitur, vel armis qæ geſtanda ac utenda fuerint, putà enſi haſtæve exerendis, exercendíſqe immunis relinqatur. Xenophon *de re eqeſtri.* Ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄγει τὸν ἵππον, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ δόρυ ἔχει. *Eqes ſiniſtrâ qidem agit equm, dextrâ verò haſtam tenet.* qanqam poſſet & alia aſſignari ratio, cur frænum fortiùs ſiniſtrâ teneatur; ſi verum foret, qod Solinus habet, *polyhiſt. c. 1. Parti dextra habilior aſcribitur* B *motus, læva firmitas major.* Verùm in hoc Solinum rejicit meritò Cl. Salmaſius. qem viſe ſis in *exercitationum* theſàvro illo πολυμαθεστάτῳ.

§. 7. Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου] qalem ipſe ſe velit à morte deprehendi. Vide *l. 6. §. 30. ad finem.* éſtqe hæc lectio ſatìs commoda. non celabo tamen ſuſpicionem meam; legi poſſe non minùs commodè καταλειφθῆναι, *qalem te à morte relinqi oporteas*; ſive *neceſſe ſit, & qod animum, & qod corpus attinet.* ſiqidem qales nos, qoad corporis ſtatum, mors deprehenſura ſit, τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν, ut cum Stoicis loqamur.

Τὴν βραχύτητα τοῦ βίου] vide *ad l. 2. §. 17. & l. 4. §. 26.* C *& l. 5. §. 24.*

Τὴν ἀχάνειαν] vide *ad l. 4. §. 3. 50.*

§. 8. Γυμνὰ τῶν φλοιῶν] vide *lib. 3. §. 11. & ſuprà §. 2.* Matthæus Caſimirus Lyric. *l. 3. od. 12.*

Si primum vacuis demere corticem
Rebus, Fuſce, velis, catera diffluunt,
Verna more nivis, qa modò nubium
Leni tabuit halitu.

Τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος] Forſan [πῶς πᾶς] τις, vel [ὅτι πᾶς] τις. qia ſeqitur, πῶς οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. (de qo vide *l. 5. §. 34.*) hoc eſt, qod ille apud Plutarchum D *de tranqill. pag. 477. A.*

Οὔτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτός.
Horum non alius, mihi ſum cauſſa ipſe, malorum.

ità enim legendum, non ἄλλων. vide *lib. 7. §. 16.*

§. 9. Παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ] *pugili*, ſive *pancratiaſtæ, non gladiatori.* qia alter armis nativis καὶ προσφυίσι, *lib. 10. §. 38.* alter depugnat adſcititiis. itaqe alter gladium ſi depoſuerit, ſtatim occiditur; alter manum præſtò ſemper habet; nec qicqam ampliùs, niſi ut dextrè utatur, eſt opus.

Ἀεὶ ἔχει] De virtute pariter Antiſthenes, Ὅπλον ἀναφαίρετον, ἀρετή. *Virtutem arma eſſe qæ tolli non poſſunt.* Laërtius E *l. 6. c. 12.* at qod de *baculo* Ariſtoteles *de motu animal c. 8.* idem de enſe, vel alio qovis telo, dici poteſt. Γίνεται ὥσπερ ἀφαίρετον μέρος, ἡ βακτηρία. *Fit ut ſeparabilis pars ipſe baculus.* vide *lib. 11. §. 36.* ſed & Cleanthis placitum *ibidem lib. 7. c. 128.* in *Zenone.* Διαπαντὸς χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ ἀνατόβλητος γάρ ἐσι. καὶ πάντοτε τῇ ψυχῇ χρῆται ὅση τελείᾳ ὁ σπουδαῖος. *Virtute ſemper utendum eſſe. Amiſſi enim non poteſt, ſempérqe animo, qi perfectus eſt, utitur ſapiens.*

§. 10. Τοιαῦτα τὰ πράγμα]α lego ποῖα αὐτὰ τὰ πράγμα]α. *qalia ſint ipſa per ſe nuda.* ut *ſuprà §. 8. & l. 8. §. 11.*

Διαιρῶν]α] de *diſtributione* iſta, vide *lib. 2. §. 12. & l. 4.* F *§. 21.*

§. 11. Ἡλίκην ἐξουσίαν] Vide *lib. 7. §. 53, 54.*

§. 12.

§. 12. Qicqid naturæ conſentaneum contingit, de eo nec Dii ſunt incuſandi; nihil enim vel ſponte vel inviti peccant: nec homines: nihil enim & ipſi ſponte. nulli ergò ſunt incuſandi.

§. 13. Qàm ridiculus & peregrinus eſt, qi qicqam eorum qæ in vita hac fiunt, miratur?

§. 14. Avt eſt neceſſitas fatalis, & ordo inviolabilis, avt providentia placabilis, avt confuſio temeraria, & rectoris orba. ſi neceſſitas inviolabilis, qorſum reniteris? ſin providentia, qæ placari poſſit, avxilio divino dignum te præſta. ſi deniqe confuſio rectoris orba, ſat habe, qòd in æſtu iſtiuſmodi rectricem qandam intra te mentem habes. qòd ſi te æſtus corripuerit; carunculam, animulam, cætera alia abripiat: mentem duntaxat nè abripiat.

§. 15. An cùm lucernæ lumen, uſqedum extingvatur, luceat, nec ſplendorem amittat ſuum; tu admiſſurus es, ut in te veritas, juſtitia, temperantia ante extinctum temet extingvatur?

§. 16. Ubi obrepſerit tibi cogitatio, pec-

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσῃ, [a] μήτε θεοῖς μεμπτέον, [b] ἑκόντες γὰρ οὐδὲν ἁμαρτάνουσι. μήτε ἀνθρώποις. [c] ἑκόντες γὰρ οὐδὲν οὐχὶ ἁμαρτάνουσιν. ὥστε [d] οὐδενὶ μεμπτέον. a L.3.§.4. b L.2.§.11. c L.7.§.62. d L.8.§.17.

§. 13. Πῶς [e] γελοῖος καὶ [f] ξένος, ὁ θαυμάζων εἴ τι ἐν τῷ βίῳ γινομένων; e L.8.§.15. f Sup.§.1.

§. 14. [h] Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη, ἀπαράβατος τάξις, ἢ φρόνοια ἱλάσιμος, ἢ φορμὸς * ἀκαταστασίας ἀπροσάτητος. εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη, τί ἀντιβήσῃ; εἰ δὲ πρόνοια ἐπιδεχομένη τὸ ἱλάσκεσθαι, [i] ἄξιον αὐτὸν ποίησον [k] τῆς ἐκ θεῶν βοηθείας. [l] εἰ δὲ φορμὸς ἀνηγεμόνευτος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ τινὰ νοῦν ἡγεμονικόν. κἂν σοὶ φέρῃ σε ὁ κλύδων, σαρκίδιον, πνευμάτιον, τἄλλα. [m] τὸν γὰρ νοῦν οὐ παροίσει. g L.1.§.15. h L.4.§.27. Inf, §. 24. * ἀκαταστασίας Lug.-ἀπαράβατος Ann. i Sup.§.1. k L.9.§.40. l L.9.§.28. m Sup.§.3. l.3.§.16.

§. 15. [n] Ἡ τὸ μὲν τῆς λύχνου φῶς μέχρι σβεσθῇ, φαίνῃ, καὶ τοῦ αὐγοῦ οὐκ ἀποβάλλῃ. [o] ἡ ἐν σοὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη πρὸ ἀποσβήσει; n L.6.§.29. l.7 §.70. o L. 3.§.1.

§. 16. Ἐπὶ δὲ φαντασίαν πᾶσαν ὁ σκοπὸς, ὅτι ἥμαρ-

τε

ANNOTATIONES.

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτέον] τὸ illud D. Bootius vult eſſe caſus primi. ut ſit τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, clavſula, ſuperioribus periocham iſtam annectens, ſenſumqe hunc exhibeat; *Qod ex rei natura ad ea qæ ſuprà poſita ſunt conſequitur.* At interpres uterqe in caſu qarto accepit. *Qod ad naturam conſequitur* Xylander. *Qicqid in ſerie ac ſeqela eventuum naturalium ordinaria contingit* Caſavbonus. Ego malim, *qicqid contingit natura conſentaneum, de eo nec Dii culpandi nec homines.* hoc eſt, nulla de re. πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν. *omnia ſunt enim ſecundum naturam totius.* τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. ſicut *lib.* 7. §. 54. τὸ ἐξῆς κατασκευή. *qod eſt conditioni ipſius conſentaneum.* Idem qod *lib.* 2. §. 9. τὸ ἀνάλυτον τῇ φύσει. *qod eſt natura illi conſentaneum.* Syntaxis avtem eſt, qalis apud Gregorium Nazianzenum *in Baſil.* Τί τοῦτο οὐκ ἐπαινετὸν μᾶλλον, ἢ μεμπτόν; *Cui hoc non eſt potius laudandum qàm vituperandum?* vide *ſuprà* §. 5.

Ἁμαρτεῖς] Vide *lib.* 11. §. 18. *conſid.* 3. Δεῖ δ' ὃς ἂν κακουργῇ ἄκων, συγγνώμην ἔχειν. *Non ſponte peccanti ignoſcendum eſſe.* Hippias apud Platonem *pag.* 258.*D.*

Οὐδενὶ μεμπτέον] Epictetus *l.* 3.*c.* 26. Οὐ δεῖ μέμφεσθαι οὐδενί, ἐγκαλεῖν οὐδενί, προσθίσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων. *Ut nemo accuſandus ſit, ſed aſſentiendum gubernationi univerſitatis rerum.* ità enim legendum, non προθίσθαι. Et *ibidem c.* 10. Μὴ θεὸν μέμψασθαι, μὴ ἄνθρωπον. *Non Deum culpare, non hominem.* Idémqe *Enchir. c.* 5. Ἀπαίδευτος ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσειν κακῶς. ὀργίλως παιδεύεσθαι, τὸ ἑαυτῷ. πεπαιδευμένου, τὸ μήτ' ἄλλῳ, μηθ' ἑαυτῷ. *Aliter accuſare in calamitate ſua hominis eſt inerudite: ſeipſum ejus, qi erudiri cæpit: nec ſe, nec alium eruditi.*

§. 13. Πῶς γελοῖος] Plavtus Trucul. 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim: Stultus eſt, qi id admiretur.

Ξένος] Vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 15. Antiſthenes apud Laërtium *l.* 6. τῷ σοφῷ ξένον οὐδὲν, οὐδ' ἄπο. locus mendi manifeſtus, in qo tollendo fruſtrà operam poſuerunt viri magni. Ambroſius Camaldunus *novum*, qaſi καινὸν legerit. qidam, οὐδ' ἀπροσδιόριστον. qod Henricus Stephanus non probat. ἄπο tolerari poſſe putat; ſed ſuſpectum tamen habet. Iſaacus Caſavbonus, qid ſi ἀπὸν legatur? ut ſapienti *nihil deeſſe velit.* verùm hoc, ut aliqid videatur, non ſatisfacere tamen ipſe profitetur. havd infelicior iſtis ſaltem forſan futura eſt conjectura noſtra, ſi οὐδ' ἀπροσδόκητον reſcribamus. conjunxit hæc certè Marcus noſter *ſuprà* §. 1. Ξένος ἐν τῇ πατρίδι καὶ θαυμάζων, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γιγνόμενα. *In patria peregrinus, eaqe qa qotidie eveniunt tanqam inopinata admirans.*

§. 14. Ἢ ἀνάγκη εἱμαρμένη ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος] Caſavbonus *avt fatum*, (*idqe vel neceſſitas abſoluta, & decretum inevitabile, vel placabilis flexibiliſqe providentia.*) *avt confuſio fortuita:* &c. ut videatur legiſſe, ἢ τοι εἱμαρμένη, [ἢ ἢ] ἀνάγκη [καὶ] ἀπ. τ. &c. At Xylander *avt neceſſitas fatalis, atqe ordo inevitabilis,* ut [ἢ] alterum tantùm inſertum voluerit, cui accedo potiùs, qanqam malim ἀπαράβατον *inviolabilem*, qàm *inevitabilem* reddere. Certè fato τὸ ἱλάσιμον nullo modo convenit. Maro *Æn. l.* 6.

Deſine fata Deûm flecti ſperare precando.

ad qem locum Servius: *locutus eſt ſecundum Epicureos qi dicunt;*

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur irâ.

Eſt Lucretii *l.* 1. qanqam & Stoicos adjicere potuerat, & hos magis, qia fata illi nulla agnoſcebant.

Φορμὸς εἱκαιότητος] *confuſio inanis* Xylander. *confuſio merè fortuita* Caſavbonus. ſive *temeraria.* φορμὸς εἱκαιότητος, *confuſio temeritatis*; qo vocabulo uſus eſt Marcus & *l.* 2. §. 13. ἀντὶ τοῦ εἱκαῖος, *temeraria, fortuita.* Lugdunenſis editor φορμὸς ἀκαιότητος. pro qo Annotator ἀκαιώτατος ſubſtituit; vertitqe *confuſio duriſſima.* Heſychius certè, Ἀκαιώτατοι, ἄτεκνοι. κὶς γὰρ θηρίων γένος. *Duriſſimi, qi putrefieri neqeunt.* Κὶς enim eſt fera genus. ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 433.

Δαφνῆς δ' ἡ πλείης ἀκαιώτατοι ἰσοδωσιν.

E lavro avtem vel ulmo firmiſſima ſtiva ſunt.

Verùm τὸ ἄκαιον iſtîc non magìs locum habet, qàm οἱ κίτες, avt etiam θρῖπες καὶ ἴπες, vermiculi illi ſcilicet à qibus vocabulum id deſumptum eſt. *confuſio* nimirum *dura* planè, *qam corrodere coſſi neqeunt.* Ego ſi qid mutandum (qod nihil eſt neceſſe) videretur, εἱκαιότατος mallem. qod optimè convenit cum eo qod ſeqitur, ἀπροσάτητος. ſiqidem, qæ rectore carent, temerè feruntur.

Ἀπροσάτητος] id eſt, χωρὶς τοῦ προσάτου, ſive ἀνηγεμόνευτος. utì ipſe ſe mox explicat. Heſychius ἀπροσάτευτος, ὁ μὴ ἔχων προσασίαν τινός. *cui nemo præeſt*; vel etiam, *qi nulli.* utrovis enim modo ſumi poſſunt Heſychii verba. verùm iſtîc ἀπροσάτητος paſſivè ſumitur; qomodo eidem ἀνεπισάτητον eſt ἀφύλακτον, ἀνεπίσκοπον, *cui curator & inſpector nullus eſt.*

Εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη] Seneca *Ep.* 16. *Qid mihi prodeſt philoſophia, ſi fatum eſt? qid prodeſt, ſi Deus rector eſt? qid prodeſt, ſi caſus imperat? nam & mutari certa non poſſunt: & nihil præparari poteſt adverſus incerta, ſi avt conſilium meum Deus occupavit, decrevitqe qid facerem, avt conſilio meo nil fortuna permittit. Qicqid eſt ex his, vel ſi omnia hæc ſunt, philoſophandum eſt. ſive nos inexorabili lege fata conſtringunt, ſive arbiter Deus univerſi cuncta diſponit, ſive caſus res humanas ſine ordine impellit & jactat, philoſophia nos tueri debet. hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus, ut fortuna contumaciter reſiſtamus: hæc docebit, ut Deum ſeqaris, feras caſum.*

Ἄξιον αὐτὸν ποίησον τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείας] vide *ſuprà ad* §. 1. & *l.* 9. §. 28.

Ἀσμένιζε] *gratum habe, gratulare tibi.* Caſavbonus *contentus eſto.* Xylander *ſat habeas.* vide *l.* 5. §. 9. ἀσμενίζειν οἷς τὰ πλείω. *Pluribus contentum eſſe.*

Κἂν περιφέρῃ σε ὁ κλύδων] Melius ſaniúſqe conſilium, qàm Marcus hìc, ſuggerit nobis Avguſtinus *de diverſ. ſerm.* 19. *Tranſeunt omnia cum diebus; noli tu tranſire cum illis. eſt qò te teneas, ut non tranſeas. res humanas tanqam fluvius decurrit, tene te ad lignum nè trahariſ. qo me teneo? verbo Dei, qod manet in æternum.* Petrus *Ep.* 1.*c.* 1. *v.* 23, 25. & *ibidem ſerm.* 24. *Vis comprehendere verbum manens? noli ſeqi flumen carnis. qis comprehendat verbum manens, niſi qi in ipſo manet?* Idémqe *de verb. Apoſt.* 4. *In Deo ſpem pone. ſi poſueris ſpem in ipſo ſpiritu, qo homo es,* (qod Marcus hìc monet) *iterum ſpiritus tuus in carnem relabitur, qia non dediſti eum illi à qo ſuſpendatur. ut contineas te, noli remanere in te, tranſcende te; in illo te pone, qi fecit te.*

§. 15. Τὸ μὲν τῆς λύχνου φῶς] collatio gemina Chriſti illi, Matth. *c.* 6. *v.* 22, 23.

§. 16. Ὅτι ἥμαρτέ τις. ut τις excriptori minùs cavto exciderit, dum in τι, qod proximè ſeqebatur, oculum intendit.

τι

* —τί[τις] π* τί δαὶ οἶδα, [a] ἰ ἔστ ἁμάρτημα; ἰ ἦ κ ἥμαρτεν, ὅτι [b] κατέκρινεν αὐτὸς ἑαυτόν. κ ὥτως ὅμοιον
a L.9.§.38. b L.8.§.10. ἔστ τῷ [c] καταδρύπτειν τλὼ ἑαυτ ὄψιν. ὅτι [d] ὁ μὴ
c L.6.§.20. d L.4.§.6. βέλων τ φαῦλον ἁμαρτάνειν, ὅμοιό-τ τῶ μὴ βέλον-
π τ συκῆ ὀπὸν ἐν τοις σύκοις φέρειν, κὴ πὸ βρέφη
κλαυθμυρίζεσθαι, κὴ τ ἵππον χρεμετίζειν, κὴ ὅσα
e L.8.§.14. ἄλλα ἀναγκαῖα. [e] τί γὰρ πάθη τ ἄξιν ἔχων τοιαύ-
f L.10.§.30. την; εἰ ἄν γοργὸς εἶ, [f] πυτην ἠρέμπδυσον.
g L.5.§.3. §. 17. [g] Εἰ μὴ καθήκ, μὴ πρᾶξης. h εἰ μὴ
h L.3.§.16. ἀληθὲς ἔστ, μὴ εἴπῃς. ἢ γὰρ ὁρμή σε ἔσω *.
* Vid.Not.

câſſe aliqem, hæc tu tibi, Unde novi, an peccatum hoc ſit; avt ſi peccavit, an peccati ipſe ſe reum peregerit? hoc enim perinde eſt, acſi faciem ſibi dilacerâſſet: tum illud memineris, eum qi improbos delinqere non vult, parem eſſe illi, qi ficum in ficubus ſuccum acrem gerere; & infantes vagire, & equm hinnire, aliáqe ejuſmodi, qæ neceſſaria ſunt, nolit. qid enim fecerit, qi ſic affectus fuerit? hunc tu, ſi tantùm poſſe te putas, ſana.

§. 17. Nî decorum ſit, nè feceris; nî verum ſit, nè dixeris. ad iſta enim duo ſemper intentio tua tendat.

§. 18.

ANNOTATIONES.

Τί δαὶ οἶδα, εἰ τοῦτο ἁμάρτημα] Vide *l.* 11.§.18. *conſiderat.* 5.

Εἰ δὲ κ ἥμαρτεν] etiamſi peccârit qis, pœnitentiam ſatisfactionis juſtæ loco haberi poſtulat. vide *l.* 1.§.7. Arrianus *de geſt. Alex. l.* 7. *p.* 504. Μόνη γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ ἴασις ἁμαρτίας ὁμολογεῖν τι ἁμαρτάνοντα, κὴ δῆλον εἶναι ἐπ' αὐτῷ μεταγιγνώσκοντα. ὡς τοῖς παθοῦσί τι ἄχαρι, ὃ πάλη χαλεπὰ τὰ παθήματα φαινόμενα, εἰ ὁ δράσας αὐτὰ ξυγχωρήσειε, ὅτι ὃ καλὰ ἔδρασεν. *Unicam enim peccati medicinam eſſe cenſeo peccati agnitionem & confeſſionem, manifeſtúmqe pœnitentiæ documentum edere. Nam qi injuriam accepit, non ita graviter laſum ſe judicat, ſi is qi laſit perperàm ſeſe feciſſe fateatur.* Petronius *Satyr.* Sævi qoqe implacabiléſqe domini crudelitatem ſuam impediunt, qando pœnitentia fugitivos reduxit; & deditiis hoſtibus parcimus.

Καθίκρινεν αὐτὸς ἑαυτὸν] qod Galenus *de affect. corrig. c.* 4. κατεγνὼς ἑαυτῦ, *ſeſe deteſtatus.* vide *lib.* 8. §. 10. Juvenalis *Sat.* 13.

Exemplo qodcunqe malo committitur, ipſi
Diſplicet avtori. prima eſt hæc ultio, qòd ſe
Judice, nemo nocens abſolvitur. —

Ὅμοιον τοῦτο τῷ καταδρύπτειν τὴν ἑαυτῦ ὄψιν] Plutarchus *de ſanit. conſerv. pag.* 114. *F.* Ὁ γὰρ ἐκ τῶν τοιούτων ἀναλογισμῶν δηγμὸς ἀμάτου τὴν μνήμην. *Morſus enim hujuſmodi ratiocinationum memoriam ſaviat.* Et *de tranqill. pag.* 476. *E. F.*

Ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δεινὰ εἰργασμένος,

(ex Evripidis *Oreſt.* i. e. τὸ συνειδὸς, ut Stobæus explicat *tom.* 2. *tit.* 24.) ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν καλαμίλειαν, ἀιμάσσουσα ἀεὶ κ νύσσουσα ἀναπολείπει. *Malè ſactorum conſcientia, veluti ulcus in carne, in animo pœnitentiam relinqit, pungentem ſubinde atqe ſaviantem.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 26. *Maxima eſt facta injuria pœna, feciſſe: nec qiſqam gravius afficitur, qàm qi ad ſupplicium pœnitentia traditur. Nulla major pœna neqitia eſt, qàm qòd ſibi diſplicet.* Idem *Ep.* 42. Eſt avtem δρύπτειν καὶ καταδρύπτειν de arboribus propriè dictum, ἀπὸ τῶν ἐπιλεπτιζομένων δένδρων, ut Grammatici volunt, qibus *cortex dilacerando detrahitur.* nam qod Etymologus addit, de hominibus victûs gratiâ, cùm glandibus primò veſcerentur, ad mutuam uſqe ſui dilacerationem ſecum invicem depugnantibus, qod verbo originem dederit; merum eſt nugamentum. Indè ad homines traductum & ἐπὶ θρήνου plurimùm uſurpatum. Ὅταν τις ἑαυτὸν κατατίλλῃ ἐπὶ θρήνῳ. *Qando qis in luctu ſeipſum convellit.* Heſychius. De athletis uſurpavit Marcus *l.* 6. §. 19. & Apollonius ibi relatus. de haſtâ vulnerato, Homerus. *Iliad.* π'. *v.* 324.

—— πρυμνὸν δὲ βραχίονα δορὸς ἀκωκὴ
Δρύψ' ἀπὸ μυὸνων. ——
—— *extremum avtem brachium haſta cuſpis*
Amputavit à muſculis.

de navfrago ad ſcopulum alliſo, *Odyſſ.* ε'. *v.* 426.

Ἔνθ' ἀπὸ ῥινός τε δρύφθη.
Ibi ſanè cutem laceraſſet.

de aqilis, ſeſe invicem, an eos, qorum ora involaverant incertum, lacerantibus; *Odyſſ.* β'. *v.* 153.

Δρυψαμένω δ' ὀνύχεσσι παρειὰς ἀμφί τε δειράς.
Lacerantes verò ungvibus maxillas, circum avtem collum.

de mulieribus luctu & mœrore correptis, Heſiodus in *ſcut. Herc. v.* 243.

—— καλὰ δ' ἐδρύπτοντο παρειάς.
—— *lacerabantúrqe genas.*

de Hecuba Evripides;

—— δρύπτεταί τε παρειὰν,
Δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς.
—— *dilaniátqe genas,*
Ungvem cruentum lacerationibus adhibens.

Et in *Epigram. Anthol.*

—— καλαδρύψασα παρειάς.
—— *cum genas laceraſſet.*

Indè,

Ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος, ſive γυνή.
Ambabus genis lacerata uxor.

Il. β'. *v.* 700. cui

—— ἀμφίδρυφοί εἰσι παρειαί.
Utraſqe lacerata, ſive *laniata, genæ.*

Il. λ'. *v.* 393. ut Maro *Æn. l.* 12. *v.* 606.

Et roſeas laniata genas.

Καταδρύπτειν itaqe τὴν ὄψιν eſt, qod Silius *bell. Pun. l.* 8.

Ora manu lacerans. ——

Et Naſo *Metam. l.* 11.

Ora, comam, veſtem lacerans. ——

qæ omnia in luctu fieri aſſolent. ſed nec in pœnitentiæ remorſu, ubi acriùs is urget, minús. Sic enim de Alexandro poſt Clitum interfectum, Curtius *l.* 8. *c.* 2. *laniare deinde os ungvibus.* havd ineptè ergò Marcus pariter ait habere ſe, ſi pœnituerit, ac ſi id feciſſet, qod per doloris vim à pœnitentia obortam, fieri etiam non rarò ſolet.

Τῷ μὴ βέλοντι τὴν συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν] Ità *l.* 4.§.6. βέλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non iraſcetur ſapiens peccantibus. qare? qia ſcit neminem ſapientem naſci, ſed fieri. ſcit pauciſſimos omni avo ſapientes evadere. qia conditionem humana natura perſpectam habet: nemo avtem natura ſanus iraſcitur. qid enim ſi mirari velit, non in ſylveſtribus dumis poma pendere? qid ſi miretur, ſpineta ſentéſqe non utili aliqâ fruge compleri? nemo iraſcitur, ubi vitium natura defendit.* Illud verò ἐν σύκοις ſuſpectum forſan alicui eſſe poſſit, tanqam ab interpolatoris cujuſpiam manu, non à Marco ipſo extiterit. cùm non tam in fructu ficûs ὀπὸς iſte, qàm in frondibus & ſtirpe ipſâ deprehendatur. Syneſius *de provident. l.* 2. *p.* 126. Καὶ τῆς συκῆς ἐσθίομεν γλυκύτατον μὲν τὸν καρπόν. φύλλα δὲ καὶ φλοιὸν καὶ ῥίζαν τ τρίμου, ἄκαυλα ὀπωδέστερα. *Ficus ſuaviſſimum quidem fructum, foliorum verò, corticis, radicis, caudicisqe ſuccum amariſſimum experimur.* Plutarchus item *Sympoſ. l.* 5. *c.* 9. Γλυκὺς ὅταν καρπὸς ἀπὸ δένδρου φύεται πικρότατος. τῆς γὰρ συκῆς τὸ ξύλον ὀπῶδές ἐστιν. ὥστε καιόμενον μὲν ἐκδίδωσι δριμύτατον καπνὸν, καλαυθεῖσαν δὲ τὴν ἐκ τῆς τίφρας κονίαν ὑπερέχειν ὑπὸ δριμύτητος. *Ita dulcis fructus ex amariſſima naſcitur arbore. Nam & ficus lignum ſucci plenum eſt, edit cremantum fumum acerrimum, & cinis ob acrimoniam ſummâ eſt ad tergendum vi præditus.* verùm nec fructus qoqe lacteo iſto humore, anteqam maturitatem conſeqatur, immunis eſt; qem ideo *pomi infantiam* vocat Plinius *l.* 15. *c.* 19. Idémqe *ibidem c.* 28. *ſuccus lacteus in capite ficis, in corpore non item.* & *l.* 23 *c.* 7. *Exprimitur ante maturitatem pomi.* Plutarchus ipſe *ibidem l.* 6. *c.* 10. Τὸ φυλλὸν ἀπαύλου ὀπωδέστατον. ὥστε κ τὸ σῦκον αὐτὸ, κ τὸ ξύλον, κ τὸ ἴχνος ἀναπικλᾶσθαι. legendum κὴ τὸ φλοιὸν, vel κ τὸ θρίον ἀναπικλᾶσθαι. *Eſt arbor hæc omnium plantarum ſucci pleniſſima, qo & ficus ipſa, & lignum, & cortex plenus eſt.*

Ἢ τὰ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 9. *Si iraſceris juvenibus ſenibúſqe qòd peccant; iraſcere infantibus, qòd peccaturi ſunt. Nam qis iraſcitur pueris, qorum ætas nondum novit rerum diſcrimina? major eſt excuſatio, & juſtior hominem eſſe qàm puerum.* qod avtem *de infantium vagitu* Marcus, idem de *gruum clangore* Libanius *Orat.* 12. *pag.* 400. *C.* Ὥσπερ οὖν οὐ τοὺς ἐκλάσαι γεράνους διὰ τὴν κλαγγήν. οὕτως οὐδὲ ἐκείνους [διὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὕβριν.] *Sicuti non puniviſſet grues propter clangorem: ita nec illos propter factionem & inſolentiam.*

Τί γαρ πάθη] qod *l.* 10. §. 30. τί γὰρ ποιήσει; *qid enim faciat?* Lucianus *ad eum qi dixerat, Prometheus es.* τί γὰρ πάθοιμι; ἰμμενετέον γὰρ οἷς ἅπαξ προειλόμην. *qid enim faciam? permanendum enim eſt in iis, qa ſemel propoſui.* Idémqe in *ſpeculantib.* τί γὰρ ἂν πάθοι τις, ὅποτε φίλος ἀνὴρ βιάζοιτο; *qid enim faciat qis, ubi vir amicus urſerit?* Laco apud Ælianum *l.* 9. *c.* 27. qòd lacrymas mitteret, reprehendenti, τί πάθω; ἃ γὰρ ἐγὼ αἴτιος τούτω. ἃ φύσις δέ μοι ῥεῖ. *Qid facerem? Non enim ego in cauſſa ſum, ſed natura mea qa fluit.* Joannes Chryſoſtomus *in* 2. *Ep. Cor. Orat.* 1. Καὶ τί πάθω. ὅτι μαρτυρίαι καιρὸς ἀ πάρεστι τῦν; *Qid faciam, cùm martyrii jam tempus non ſit?* Galenus *Method. l.* 10. Τί οὖν ἂν τις πάθοι πρὸς ἀνθρώπους μήτε ἔργῳ μήτε λόγῳ πεισθῆναι δυναμένους; *Qid igitur faciat qis hominibus, qi neqe opere neqe ſermone perſvaderi poſſunt?* Terentius *Heautontim.* 4. 1.

Qid cum illis agas, qi neqe jus, neqe bonum atqe æqum ſciunt?

Εἰ ἂν γοργὸς εἶ] *ſi igitur trux es* Xylander. imò, *ſi acer ipſe validúſqe es.*

§. 17. Εἰ μὴ καθήκει] vide *ad l.* 3. §. 6, 7. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 1. *c.* 2.

Ἢ γὰρ ὁρμή σε ἔσω οἷς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν] Sententia defecta.

Ca-

§. 18. Considera semper, qid illud sit, qod cogitationem tuam afficit; curæqe sit tibi hoc ipsum in formam, materiam, finem, & tempus, intra qod desiturum sit, distingvendo explicare.

§. 19. Sentias tandem aliqando, aliqid esse in te præstantius ac divinius eis qæ affectus in te excitant, & qasi fidiculis qibusdam distrahunt te. qæ mihi nunc dicas tibi mens est? num metus? num suspicio? num libido? num aliud aliqid istiusmodi?

§. 20. Primò vide, neqid temere, avt absqe certo aliqo fine. secundò, nè ad ullum alium finem, qàm qi societati conducat, referatur.

§. 21. Cogita tecum, brevi fore, ut nec ipse ullus usqam futurus sis, nec qicqam eorum qæ vides, nec horum qisqam qi nunc vivunt. omnia enim mutare ac verti & interire nata sunt, ut nova alia serie perpetuâ producantur.

§. 22. Omnia in opinione sita sunt: & hæc ipsa in te. qandocunqe ergò volueris, opinionem tolle, & sicut promontorium prætervecto tranqillitas, sic stabilia tibi futura sunt omnia, & sinus æstu immunis.

§. 18. Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν, [a] τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιῆν, καὶ [b] ἀναπύσασιν ἀφαιρῆντα, εἰς τὸ ἄτομον, εἰς τὸ ὑλικὸν, εἰς τὴν ἀναφορὰν, εἰς τὸν χρόνον, ἐντὸς ὃν πεπαύσθαι αὐτὸ δεήσει.

§. 19. Αἰσθῆ ποτὲ, ὅτι [c] κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ, τῶν τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ [d] τῶν ἐμφυσησάντων σε. [e] τί μὴ νῦν ἐστιν ἡ διάνοια; μὴ φόβος; μὴ ὑποψία; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλό τι τοιοῦτον;

§. 20. Πρῶτον, τὸ [f] μὴ εἰκῇ, μηδὲ ἄνευ ἀναφορᾶς. δεύτερον, τὸ [g] μὴ ἐπ' ἄλλό τι, ἢ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος τῷ ἀναγωγιμωτάτῳ ποιεῖσθαι.

§. 21. Ὅτι [h] μετ' ὀλίγον πολὺ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τι ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τῶν νῦν βιούντων. [i] πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, [k] ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γένηται.

§. 22. Ὅτι [l] πάντα ἡ ὑπόληψις. καὶ [m] αὐτὴ ἐστί σοι. ἆρον ἄν, ὅτι θέλεις, τῷ ὑπολῆψιν, καὶ [n] ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν [o] γαλήνη, σάλος καὶ κόλπος ἀκύμων.

§. 23.

ANNOTATIONES.

Casavbonus, *Teneas semper propositum tuum ab omni necessitate ac coactione liberum.* acsi scriberetur. ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος ἔσω. At Xylander hæc seqentibus conglutinat. *Tui animi motus ità sint compositi, ut omnia circumspicias.* mihi nec istud placet, nec, qod censeam sentiámve, probabile aliqid impræsentiarum occurrit. forsan ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω εἰς [τάδε] πάντη. *etenim conatus tuus ad ista,* τὸ καθῆκον scilicet, καὶ τὸ ἀληθὲς, *omnino tendat.* ut τὸ ἀεὶ ὁρᾶν ad seqentia pertineat. vel etiam si ἀβίαστος illud admittere libuerit; ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος εἰς τὸ πᾶν. *impetus enim,* sive *conatus tuus non est coactioni aut vi ulla ex parte obnoxius,* qò minùs ab eis abstinere te possis; vel qæ officio tuo adversantur, agendis, vel qæ veritati repugnant, dicendis. vide *l.* 10. §. 33.

§. 18. Τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιεῖν] *qod se obicit tibi* Casavbonus. *qod cogitationem tuam commovet* Xylander. imò, *qod phantasiam tibi afficit.* ut *l.* 3. §. 11.

Ἀναπύσσον διαιρῶντα] vide *suprà* §. 8. 10.

§. 19. Κρεῖττον τι καὶ δαιμονιώτερον] Τὸ ἔν σοι θεῖον, *qod in te divinum est. suprà* §. 1. & *l.* 11. §. 19. Τὸ ἔν σοι θεῖόν μέρος. *Pars tui divinor.* vide Julianum *infrà ad* §. 26. Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί γάρ εἰμι; ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον καὶ τὰ δύσνοά μου σαρκίδια. ἀλλ' ἔχεις τι καὶ κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προσέθηκας; *Qid enim sum? Misellus homuncio, & calamitosum corpusculum. Verè qidem calamitosum. Sed & prastantius qiddam corpusculo habes. Qid ergò illo omisso, isti affixus es?* lego προσέθηκας. de qa voce vide Synesium *Ep.* 57. *suprà ad* §. 3. & Marcum *l.* 10. §. 24.

Τῶν πνευσπασώντων σε] vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 10. §. 38. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *B.* Δεῖ γὰρ κύριον εἶναι τὸν κριτὴν τῆς ἰδίας γνώμης. μὴ πνευσπασώμενον, ἀψύχων δίκην ὀργάνων, ἀφορμὰς ἔσως μόνον παρὰ τῆς ἕξεως αἰτίας λαμβάνοντα. *Oportet enim judicem in sua potestate habere sui animi sententiam, non qi instar eorum, qi destituuntur animâ, qodammodo trabatur nervis, ut qi ab externa fortasse solùm causa capiat occasiones.*

Τί μοι νῦν ἐστιν ἡ διάνοια] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 24.

§. 20. Τὸ μὴ εἰκῇ] vide *l.* 2. §. 16. & *infrà* §. 24.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν] vide *l.* 5. §. 16. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 8. §. 34. & *l.* 11. §. 21.

§. 21. Μετ' ὀλίγον πολὺ] vide *l.* 9. §. 28. 32. & *l.* 11. §. 18. *consider.* 6.

Ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γένηται] vide *l.* 7. §. 23. 25. & *infrà* §. 23. Avgustinus *confess. lib.* 4. *cap.* 11. *Ecce illa discedunt, ut alia succedant, & omnibus suis partibus constet infima universitas.*

§. 22. Πάντα ἡ ὑπόληψις] vide *ad l.* 2. §. 15. & *l.* 3. §. 9.

Καὶ αὐτὴ ἐστί σοι] ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις. *In nostra potestate est opinio.* Epictetus *Enchir. c.* 1.

Ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν] ἄκραν κάμπτειν, qod Plutarchus in *collat. terr. & aqat.* ἀκρωτήριον κάμπτειν. *promontorium pratervehi.* nos dicimus, to double the cape. solent avtem prominentia loca istiusmodi plùs aliis esse undis infesta, ventis expósita, procellis obnoxia, eóqe nomine magis periculosa: indè proverbium de *Maleo*, sive *Maleis* Laconico promontorio.

Μαλέας δὲ κάμψας, ἐπιλάθου τῶν ἰδικῶν.
Maleas legens, qa sunt domi obliviscere.

Evstathius *ad Odyss.* γ'. Ulysses *Odyss. i. v.* 80.

Ἄλλα με κῦμα ῥόου τε περιγναμπτοῦσα Μάλειαν

Καὶ βορέης ἀπέωσε. —
Sed me unda fortassis, aqtúsqe circumflectentem Maleam
Et boreas abjecit.

Et Nestor de eodem *ibidem* γ'. *v.* 289. juxta Maleam navigantes habuisse se συγιερὴν ὁδὸν, *invisum iter.*

— λιγιαν τ' ἀνέμων αὔτμενα —
Κύματα τε τροφόεντα, πελώρια, ἴσκα ὄρεσσιν.
— *stridulorúmqe ventorum flatum effudit,*
Fluctúsqe intumescentes, ingentes, aqales montibus.

Libanius *Orat.* 31. *pag.* 652. *C.* inter cætera navtis molesta, καὶ πέλαν προσβλημένην, περὶ ἣν δεῖ κάμψαντας ὁρμεῖν τυχεῖν, *rupem objectam, qà flexu evitatà portum appellere fas est.* & *Orat.* 3. *pag.* 138. *C.* Καὶ ταυτὸ συνίβαινε, ὅπερ ἐπὶ τῶν προβόλων, ἐκεῖθεν ἡ θάλαττα ποικίλοις ἐλαυνομένη πνεύμασιν εἰς συνίχειαν ἐγείρεται κυμάτων. ἐκεῖ γὰρ πρὶν καθαρῶς τὸ πρῶτον κῦμα περὶ τὰς προβόλους ῥαγῆναι, τὸ δεύτερον ἐγκλαλαμβάνει, καὶ τὸ τρίτον ἄυθις. καὶ τοῦτο διατελεῖ γιγνόμενον, ἕως ἂν λήξῃ τὰ πνεύματα. *Idémqe bis usu venit qod in obicibus, qando mare variis impulsum ventis continuatos fluctus decumanos excitat. Ibi priusqam prior fluctus ad oppositos obices fractus sit, secundus occupat, & tertius deinceps: isqe motus non intermittit, donec venti cessent.*

Γαλήνη] Ità *l.* 5. §. 2. Ἐν πάτῃ γαλήνῃ. *In summa tranqillitate.* & *l.* 8. §. 28. Αἰθρίαν καὶ γαλήνην. *Serenitatem & tranqillitatem.* qalem animi statum delineat. Plutarchus *de virt. mor. p.* 446. *D.* verbis illis Homericis ex *Odyss. ε. v.* 391.

Δὴ τότ' ἔπειτ' ἄνεμος μὲν ἐπαύσατο. ἡ δὲ γαλήνη
Ἔκλιδε νηνεμίῃ. κοίμησε δὲ κύματα δαίμων.
Tum venti posuere, qies tranqilla per alta
Incubuit lasc, sopivit cærula numen.

Eodémqe alludens Sextus *adv. Ethic. c.* 5. Εὐδαίμων ἐστὶν ὁ ἀταράχως διεξάγων, καθ', ὡς ἔλεγεν ὁ Τίμων, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαληνοειδεῖ καθεστώς.

— πάντῃ γὰρ ἐπέσχε γαλήνη.

Καὶ

Τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησ' ἐν νηνεμίῃσι γαλήνης.
Felix qidem est ac beatus, qi vitam traducit absqe perturbatione, & , ut dicebat Timon, qi est in qiete & tranqillitate.

— *omni enim ex parte eum tenuit tranqillitas.*

Et,

Postqam eum vidit in tranqillitate à ventis placida.

vide *ad l.* 2. §. 4.

Σαλεύειν πάντα] vide *ad l.* 6. §. 10. Lucianus in *Scytha extremo.* Ἦν γὰρ τοῦθ' ὑπάρξῃ, ἔυδια πάντα, καὶ πλοῦς ἄριος, καὶ λειοκύμων ἡ θάλαττα, καὶ ὁ λιμὴν πλησίον. *Qa si potiamur, placida sunt omnia, navigatio secunda, tranqillum mare, & in propinqo portus.*

Καὶ κόλπος ἀκύμων] qod Dio Prusæus *Orat.* 74. ἄκλυστον λιμένα, *tranqillum littus*, qalis Maronianus ille, dixit, *Æn. lib.* 1.

— *ubi omnis ab alto*
Frangitur, inqe sinus scindit sese unda reductos.

ex poëta avtem aliqo traducta hæc, Mericus Casavbonus nec frustrà, opinor, avtumat. etiam βίον ἀκύμονα, *vitam tranqillam* dixit Plutarchus in *Galba.* &, ἴλεων καὶ ἀκύμαντον τῆς ψυχῆς διάθεσιν, *clementem & sedatam animæ dispositionem* Synesius alicubi, Idémqe *de regn.* αἰδῶς ἀκύμονα διάθεσιν, *sedatam verecundiæ dispositionem.*

§. 23. Μία καὶ ἡπισῦν ἐνέργεια καὶ καιρὸν παυσαμένη, [a] ἀδὲν κακὸν πάσχει, καθὸ πέπαυται. ἀδὲ ὁ πράξας τὴν πρᾶξιν παύτην, κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται, κακόν τι πέπονθεν. ὁμοίως ἂν τὸ ἐκ πασῶν τῶν πράξεων σύνημα, ὅπερ ἐστὶν [b] ὁ βίος, ἐὰν ὸν καιρῷ παύσηται, [b] ἀδὲν κακὸν πάσχει κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται. ἀδὲ ὁ καταπαύσας [c] ἐν καιρῷ τὸν εἱρμὸν τοῦτον, κακῶς διέθηκε. [d] τὸν δὲ καιρὸν, καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις, ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία, ὅταν ὲν γήρᾳ, πάντως δὲ ἡ τῶν ὅλων. [e] ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, [f] νεαρὸς ἀεὶ καὶ ἀκμαῖος ὁ σύμπας κόσμος φαίνεται. [g] καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ ὅλῳ. ἡ ἓν καταπαυσις τὰ βίω, ἑκάστῳ [h] ἀ κακὸν μὲν, ὅτι ἀδὲ αἰσχρόν. ἅπερ καὶ ἀναιρετέον, καὶ [i] ἐκ ἀνθενώνητον. ἀναθὸν δὲ, ἅπερ [k] τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ [l] συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. ἄτω γὰρ καὶ θεοφόρητος,

§. 23. Operatio unaqæqe, qæ tempore ſuo deſinit, nihil indè mali patitur, qia deſiit: nec avtori ejus, ceſſationis hujus ratione, mali qicqam contingit. pari ergò modo actionum omnium complexio, qæ vita dicitur; ſi tempore ſuo deſierit, nihil indè qicqam mali patitur, qia deſiit. nec qi tempore opportuno ſeriem hanc terminavit, malè ideo afficitur. tempus avtem & terminum aſſignat natura: eáqe qandoqe peculiaris, ut in ſenectute fit; ſemper verò communis, cujus partibus aſſiduè mutantibus novus perpetuò vegetuſque mundus permanet univerſus. bonum avtem ſemper ac tempeſtivum eſt, qod univerſo conducit. proinde vitæ ceſſatio non eſt malum cuiqam, qia nec inhoneſtum: ſiqidem nec optionis ſit noſtræ, nec communitatis legibus adverſetur. imò bonum eſt; ſiqidem univerſo tempeſtivum, eidémqe conducens & congruum. ità numine divino fer-

tur,

ANNOTATIONES.

§. 23. *Μία καὶ ἡτισῦν ἐνέργεια*] idem planè argumentum habetur. *l.* 9. §. 21.

Τὸν δὲ καιρὸν καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις] ſic *l.* 6. §. 49. *ἀφώρισεν.* hoc eſt, qod Solomon *Eccleſ. c.* 3. *v.* 1. לכל זמן ועת *τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς παντὶ πράγματι.* ubi rectè זמן *tempus determinatum*, ſive, *præſtitutum*, ex Eſth. *c.* 9. *v.* 26, 31. Ezræ *c.* 10. *v.* 14. & Nehem. *c.* 10. *v.* 34. reddit Piſcator; & exponit, prout & Junius prior, *determinatum à Deo.* etſi locus ille à pleriſqe aliter, ſed perperam, accipitur. hoc eſt etiam, qod Job *c.* 7. *v.* 1. צבא לאנוש *tempus præfinitum eſt homini ſuper terram.* ità enim malim cum Pagnino & Mercero, qàm, cum vulgatæ avctore, *militiam*, vertere. atqe ità etiam *ibidem c.* 14. *v.* 14. Junius & Tremellius vorterunt, ubi de vita humana uſurpatur. nec de verſione ambigere patitur Job ipſe. qi *c.* 14. *v.* 5. *Præciſi ſunt dies ejus, terminos ſive limites illius ſtatuiſti, qos tranſgredi non datur.* Jaſon Siracides *c.* 18. *v.* 8. *præfinitum cuiqe eſt obdormiendi tempus.* Indè & Æſchyli illud apud Plutarchum de Homero.

Ἀλλ' ὅτι πολλὰ τρωθμαὶ' ἐν στέρνοις λαβὼν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχῃ βίω.
Οὐ γὰρ ἐν στέρνῃ τις ἥμιος παρ' ἰσία,
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.

Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Morietur, avi fata niſi dent terminum:
Nec ſi larem qis ſervet, aſſiduus foco,
Effugiet horam, Parca qam decreverit.

Grotius. Et Phalaris *Ep.* 147. Ἴσθι γὰρ, ὡς μηδεὶς τύραννος πλουτήσει τὸν Φάλαριν ἔξω τῆς ἰδίας μοίρας, ἣν ἀπὸ νεότητος ἔχομεν καθ' ἑαυτῶν. *Sic enim tibi perſvaſum habe, neminem Phalaridi vitam erepturum eſſe contra proprium fatum, qod à primis annis nobis eſt definitum & conſtitutum.* forſan καθειμαρμένην. atqe ità interpres, *definitum & conſtitutum.* Solon item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9.

— τὰ δὲ μόρσιμα πάντως
Οὔτις ἀνὴρ φύξεται, οὐδ' ἱερὰ,
Οὐθ' οἱ Παιῆνος πολυφαρμάκου ἔργον ἔχοντες
Ἰατροὶ, καὶ τοῖς οὐδὲν ἔπεστι τέλος.
Πολλάκι δ' ἐξ ἀλίγης ὀδύνης μέγα γίγνεται ἄλγος.
Κοὐκ ἔστι τις λύσασθ' ἥπια φάρμακα δός.
Τὸν δὲ κακαῖς νόσοισι κυκώμενον ἀργαλέαις τε,
Ἀψάμενος χειροῖν, ἔπαυσε τάχιστα ὑγιῆ.
Μοῖρα δέ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρει, οὐδὲ καὶ ἐσθλόν.
Δῶρα δ' ἄφυκτα θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.

— *fato qacunqe manet ſors,*
Non hanc averter victima; ſed nec aves;
Nec qi Paonias agris mortalibus herbas
Sape erraturam ferre laborat opem.
Sape dolor tenuis morbos produxit acerbos,
Tollere qos nullis ſit medicaminibus:
Sape diu ſæva jactatum corporis æſtu,
Contactu ſanum reddidit una manus.
Sic fato ſors lata venit, contraria fato:
Nec vitare datur, qæ placuêre Deis.

Grotius. Indè Propertio *l.* 3. *eleg.* 3. *mortis dies parca*, hoc eſt, πεπρωμένη, ut rectè Scaliger. vide ad *l.* 2. §. 4. & *ad l.* 4. §. 23. & *ad l.* 8. §. 20. & *infrà* §. 36.

Ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία] Datur hinc conciliatio dictorum illorum, qæ adverſari ſuperioribus videri poterant: *homines violentia deditos, non dimidiaturos dies ſuos*, hoc eſt, nè dimidium qidem dierum ſuorum exacturos eſſe, Pſal. 55. *v.* 23. qoſdam etiam *defungi* יומו בלא Job. *c.* 15. *v.* 32. hoc eſt, *in ſua ipſius ætate* Septuaginta. *in die non ſua* Vatablus & Paginus: & שת בלא Jobus *c.* 22. *v.* 16. id eſt, ἀώρως Septuaginta. *ante tempus ſuum* Vulgatus. ſiqidem ſi naturæ propriæ rationem habemus,

Qota pars moritur tempore fati?

Seneca *Herc. Oet.* 2. 2. qia, *pauci ad ſenectutem perveniunt.* Cicero *de ſen.* pavci eum vitæ terminum aſſequntur, qem conſtitutionis nativæ virtute poterant, ſi ſiniſtri nihil interveniſſet. verùm, ſi *natura communis*, utì Marcus loqitur, hoc eſt, numinis divini diſpoſitionem ac diſpenſationem ſpectamus; *nemo niſi ſuo die moritur* Seneca *Ep.* 69. etiam qi immaturus maximè obiiſſe videtur,

tulit ſuum, — metáſqe dati pervenit ad avi.

Idem *ad Marc. c.* 20. ex *Æn. l.* 10. Itaqe non fuit neceſſe, ut Servius qò Virgiliana duo illa conciliaret, *Æn. l.* 10.

— *Stat ſua cuiqe dies.* —

& de Didone *l.* 4

— *nec fato, meritâ nec morte peribat,*
Sed miſera ante diem; —

ad illud confugeret, *poetas ſecundum Sectas varias loqi; illud ex Stoicorum, hoc ex Epicureorum ſententia protuliſſe.* Videmus enim, Marco avctore, utrumqe etiam Stoicorum placitis eſſe ſatis conſentaneum. alia Servii conciliatio videri potest *ad l.* 4. qam qia prolixior eſt, nec ad noſtri mentem, omitto.

Νεαρὸς ἀεὶ] vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 7. §. 25.

Καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον] vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Οὐδὲ αἰσχρὸν] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 1.

Συμφέρον καὶ συμφερόμενον] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται καὶ συνεμφέρει. verto avtem iſtîc; *conducens, & congruum.* συμφέρεσθαι convenire, *congruum eſſe.* Libanius *Orat.* 11. Θαῦμα τοίνυν ἕτερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας παραπλήσιόν τε καὶ ἀ παραπλήσιον τῷ προτέρῳ τῷ μὲν γὰρ εἶναι περὶ Θεοὺς συμφέρεται. τῇ δὲ τῶν ξένων δεῦρο μετοικίσει διέστηκε. *Aliud ſub eodem regno miraculum contigit, priori geminum, nec geminum tamen. in hoc enim convenit, qòd circa Deos fiebat: in hoc diſcrepat, qòd in Deis peregrinis iſtuc translatis:* cùm prius nimirum in patriis reſtitutis exhibeatur. at Federicus Morellius hîc, ut alibi ſæpenumero, non dormitavit, ſed altum dormivit; cùm vertit, *Regi enim circa Deos, ad cultum confert hoſpitum: huic avtem eſt, qod peregrinarum migratione diſtet.*

Θεοφόρητος ὁ φερόμενος κατὰ ταὐτὰ θεῷ] iſta cum ſeqentibus Xylander vertere neglexit; vitiata ſuſpicatus, an de ſenſu ambiguus, incertum. Θεοφόρητος, qemadmodum & θεόληπτος in ſeqiorem partem ſumitur havd rarò, pro *arreptitio*, ſive *lymphatico.* itaqe apud Plutarchum adulator, qò eum cui ſe accommodat, δεισιδαίμονα ὄντα, *ſuperſtitionibus conſtrictum*, hac etiam in parte ſuperare videatur, θεοφόρητον, ſive *arreptitium* ſe ſimulat. ut τὸ θεοφόρητον, ſit etiam τῷ δεισιδαίμονος exceſſus, avt affectus ſaltem illo vehementior. Verùm à Marco accipitur in meliorem partem, pro eo, *qi numini ferendum agendum ſe totum permiſerit.* nec aliter ferè à Philone Judæo, & Dionyſio illo, qi Areopagitæ titulum præfert, uſurpatur. eſt avtem tralatio ab eis deſumpta, qi inſtinctu qodam divino agitantur; cujuſmodi vates ſunt, καὶ οἱ ἐνθεοι. ità de Æſchine Philoſtratus *vit. ſophiſt. pag.* 510. Τὸ θεῖος λίγειν, ὕστερον μὲν ἐπεχωρίασε σοφιστῶν σπουδαῖς. ἀπ' Αἰσχίνου δ' ἤρξατο, θεοφορήτῳ ὁρμῇ αὐτοσχεδιάζοντος, ὥσπερ οἱ τὰς χρησμὰς ἀναπίοντες. *Divina enim oratio in ſophiſtarum gymnaſio nondum uſitata fuerat. Ab Æſchine igitur divini numinis afflatu pronuntiante, perinde atqe ab his qi cæleſti ſpiritu oracula reddunt, talis oratio ſumpſit initium.* Indè Θεοφορία. de Scopa Calliſtratus in *imagin.* 2. Οὐ ποιητῶν δὲ καὶ λογοποιῶν μόνον κτίσεται τίχας ἐπὶ γλώττης ἐκ θεῶν θεσπισμῷ πνεόντος. ἀλλὰ καὶ τῶν δημιουργῶν αἱ χεῖρες θεατήρων πνευμάτων ἐράσεις ἁρθῶ-

aliqui nec de fortuna conquerendum esse, nec providentiam incusandum. secundum, qualenam unumquodque sit à satione usque ad animationem, ab animatione usque ad animam emissam. item ex quibus conflatur, & in quænam resolvitur. tertium, si in sublime subvectus res humanas despiceres, ubi varietatem earum quanta esset perspexisses, simúlque uno conspectu comprehenderes, quantum undiquaque aëriorum & ætheriorum sedes suas habeat,

e L. 8. §. 17.
f Sup. §. 12.
g Sup. §. 10. 18.
* σπερματ⊙. vel σποράματ⊙.
h L. 3. §. 11.
i L. 11. §. 17.
k L. 7. §. 48.

[κγ'] 49.

ANNOTATIONES.

λυφθῆναι, κάτοχα καὶ μετὰ μανίας προφητεύσαι τὰ ποιήματα. ὁ γὰρ δὴ Σπόριος ἔστιν ἔν τισιν ἐπιπνοίαις κινηθεὶς, εἰς τὴν τῶ ἀγάλματ⊙ δημιουργίαν τὴν Διοφορίαν ἐφῆκε. *Non solùm poetarum & oratorum artes inspirantur divino afflatu in linguas cadente, sed etiam artificum manus divinorum flatuum beneficio affecta, à numine instincta & divina enarrant poemata. Scopas sanè, uti inspiratione quadam commotus ad statuam faciendam numinis adflatum admisit.* Θειοφόρητ⊙ perinde Marco, qi non lingvam tantùm, sed & manum mentémque suam ad nutum numinis divini per omnia prorsus ità contradidit regendam dirigendámque, ut nihil aliud agat, dicat, cupiat, cogitet, qàm qod Deo ipsi visum fuerit. Indè Clementi *Strom. l. 7. pag. 748. C.* Θεῖος ἄρα ὁ γνωσικὸς καὶ ἤδη ἅγιος Διοφορῶν καὶ Διοφορούμενος. *Divinus ergò est is, qi est praditus cognitione, & jam sanctus, qi Deo afflat, & afflatur.*

Ὁ φερόμενος κατὰ ταὐτὰ τῷ θεῷ] *qi viâ eádem qâ Deus fertur.* i. qi Deo consentit, convenit. Epiphanius *l. 1. tom. 3. hæres. 38.* τὰ μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ φερομένην, τὰ δὲ διαλλαγμένην. *partim cum illis convenientem, partim ab eis discrepantem.*

Ἐπὶ ταὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος] qod Epictetus *l. 2. c. 16.* Deum ipsum alloqendo, ὁμογνωμονῶ σοι. *Ejusdem tecum sim animi.* vide *l. 10. §. 21.*

§. 24. Ὡς ἂν ἡ δίκη αὐτὸ ἐνέργωσι] *neqid aliter qàm justitia agitásque exigit.* Casavbonus. minùs plenè. meliùs Xylander. *neqid secius qàm justitia ipsa egisset.* formula diserta, & ἀκριβοδικαίου τι insinuans.

Ὅυτε δὲ τῇ ἐπιψυχίᾳ μεμπλέον] vide *l. 8. §. 17.*

Ὁποῖον ἦκεσεν ἀπὸ σπέρματ⊙] *Qale unumqodlibet à privatione fuerit* Xylander. ut idem sit τὸ σέρμα, qod ἡ σέρησις. cujus exemplum frustrà qæro. Casavbonus, *cujusmodi corpora nostra sint adhuc rudia & imperfecta.* unde qid legerit havd satis liqet. ego σπέρματ⊙ omnino legendum censeo. vel, si cui id minùs arridet, σπερμάτ⊙. qod propiùs accedit ad scripturam priorem, & apud Nicandrum reperitur (si pro *semine* ibi sumi, qod qidam censent, compertum haberetur) vel σπορίμαιος etiam, sive σπερματόσεως (ut τῇ ψυχόσει respondeat ἡ σπερμάτωσις) qæ *actum ipsum seminandi* designant. sensus patet; idémque est, qodcunque ex istis legere libuerit, qod Tertullianus *ex seminis sparsione* dixit, *apologet. c. 9.* Nec silentio prætereundum videtur, qod Plutarchus nos docet *de commun. notit. c. 31.* Stoicis avtoribus, qi in notationibus plùs satìs ineptire solebant, τὸ μὲν σπέρμα τὴν ἐκ μικρῶν ὄγκων ἐν πολλῇ σπάρασιν ἀνομάσθαι. τὴν δὲ φύσιν ἐμφύσησιν οὖσαν, καὶ διάχυσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀναιρομένων καὶ λυομένων λόγων καὶ ἀριθμῶν. *Semen etiam è magna mole pavlatim in parvum dispersum qia sit nominari: naturam, qod qasi inflatio sit qadam diffusióque ab ea apertarum & dissolutarum rationum ac numerorum.* qo loco miror ego, qid Lipsium impulerit, ut pro ἐμφύσησιν ἐν φύσεσιν legi voluerit, &, *in spiritibus & inflationibus*, verterit. *Stoic. physiolog. l. 3. c. 6.* cùm locus sincerus sit, sensúsque proclivis satìs. *Semen ideo dictum, qòd in eo qasi conspiratione & colligatione qadam in exiguam molem vis virtutisque multum compingatur; naturam verò, qòd ejus ope operáque, qasi insufflatione qadam, vis virtúsque illius excitetur, diffundatur, & ex potentia in actum producatur & prodeat.* verùm hoc ἐν παρέργῳ. *A semine*, inqit Marcus, *sive seminatione, usque ad animationem.* σπέρμα itaque sive σπερμάτωσις (id si scripserat) idem est hic Marco, qod σπέρματος καταβολὴ Apostolo, *ad Hebr. c. 11. v. 11.* Vide *ad l. 4. §. 36. & l. 10. §. 26.*

Μέχρι ψυχόσεως] qod in ipso partu fieri avtumabant Stoici. qi & fœtum ad partum usque animal esse negabant, sed utero muliebri, tanqam plantam telluri, adfixum, vel potiùs tanqam arbori fructum, agnatum, veluti partem ejusdem, ab eo cúmqe eo nutriri censebant. Plutarchus *de placit. philos. l. 5. c. 15.* Οἱ Στωικοὶ μέρος εἶναι αὐτὸ τῆς γαστρὸς, ὃ ζῶον. (contra planè qàm Plato, *ibidem*) ὥσπερ γὰρ τὰς καρπὸς, μέρη τῶν φυτῶν ὄντας, πικαινομένους ἀποῤῥεῖν, ὕτω καὶ τὸ

A ἔμβρυον. *Stoici partem ventris, non animal: utqe fructus, qi stirpium partes sunt, ubi maturuere, defluunt: ita rem qoqe habere de fœtu.* Idemqe *de Stoic. contradict. c. 38.* de Chrysippo locutus; Τὸ βρέφος ἐν τῇ γαστρὶ φύσει τρέφεσθαι νομίζει, καθάπερ φυτόν. ὅταν δὲ τιχθῇ ψυχρόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος καὶ τομώμενον, τὸ πνεῦμα * μεταβάλλειν [* μεταλαβεῖν Salmasius *ad Epict. & Simpl.*] καὶ γίγνεσθαι ζῶον. ὅθεν οὐκ ἀπὸ τρόπου τὴν ψυχὴν ἀναμάσθαι παρὰ τὴν ψύξιν. *Fœtum hominis in utero putat à natura ali tanqam plantam. Partu autem edítum ab aëre refrigerari & durari, & mutato spiritu fieri animal. Itaqe animam non abs re ψυχὴν à refrigeratione dici.*

B Et Philo eódem respiciens, *lib. de insomn. pag. 570. A.* Γενώμενον ἰνδυές, ἢ ἴξωθεν εἰσκρίνεται, ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἡ ἔνδεμος ἐν ἡμῖν φύσις, ὅια σίδηρος, ἐν χαλκίοις πεπυρωμένος ὕδατι ψυχρῷ, πρὸς τὸ κρατιστέρον τομῶται; διότι καὶ παρὰ τὴν ψύξιν ἀναμάσθαι δοκεῖ ψυχή. *Innascitúrne an insinditur? an à circumfuso aëre ipsa suapte natura calida, tanqam ferrum in officina ignitum, & in frigidam mersum temperatur, solidatúrqe: unde Gracum nomen* ψυχὴ παρὰ τὴν ψύξιν. Vide *ad l. 6. §. 16.* Tertullianus *de anim. c. 25. Sunt qi præsumunt, non in utero concipi animam, nec cum carnis figulatione compingi atqe produci; sed & effuso jam partu, nondum vivo infanti extrinsecùs imprimi. Caterùm semen ex con-*

C *cubitu, muliebribus locis seqestratum, compingvescere in solam substantiam carnis; eam editam, & de uteri fornace fumantem, & calore solutam, ut ferrum ignitum, & ibidem frigida immersum, ità aëris rigore percussam, & vim animalem rapere, & vocalem sonum reddere. hac Stoics cum Æneside mo-*
Addit idem ex medicis idem sensisse *Hicesium, & natura & artis sua prævaricatorem.* Sed & *Platonem* alicubi dixisse. *Perinde animam extraneam aliàs, & extorrem uteri, primâ adspiratione nascentis infantis adduci, sicut expiratione novissimâ educi. incertum tamen, an ex sententia fixerit,* (ità legit Rigaltius) *an ex alterius persona id protulerit.* Absurda sanè

D sententia, qæqe pluribus refutetur, indigna. Itaqe Septimius, dogmatis istius patronos, παιδάδεξόν τι, & *à sensu communi dissitum, in eo affectasse,* contendit; sed qod à mulierculis qibusvis possit refelli. *Puduit,* inqit, *opinor, illos hoc statuere qod fœmina agnoscerent. at qanto roboratior exitus à fœminis revinci, qàm probari?* Lactantius *de opific. c. 17. Anima non est* (qod Varro dixerat) *aër ore conceptus; qia multò prius gignitur anima, qàm concipi aër possit. non enim post partum insinuatur in corpus, ut qibusdam philosophis* (Stoicis scilicet) *videtur, sed post conceptum protinus, cùm fœtum in utero necessitas divina formavit.* Verùm varias nostrorum hac de

E re sententias videas licèt apud Hironymum *adv. Ruffin. apolog. 2.* Ruffinum *in apolog. Pamphili nom. pro Origen.* vide & *l. 2. §. 2.*

Ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς] vide *l. 7. §. 49. & l. 9. §. 28.* nam de *sursum elato animo* Xylander frustrà hæc accepit.

Τὴν πολυτροπίαν, ὅση] qod *l. 7. §. 48.* τὸ συμμιγές.

Ὅσον τὸ περιοικοῦν ἀναπλεῖον καὶ ἀναθρεπτικὸν] scilicet universas mundi totius regiones ætheriam, aëriam, aqatilem, terrestrem, incolis suis refertas censebant, cùm Stoici, tum & Platonici. Alcinous *de doctrin. Platon.* Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, οὓς καὶ καλοῖμεν ἄν τις γενητοὺς θεούς, καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων, οἱ μὲν ὁρατοὶ, οἱ δὲ ἀόρατοι, ἐν τε αἰθέρι, καὶ πυρὶ, ἀέρι τε, καὶ ὕδατι. ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μηδὲ ζωῆς κρείττονος ἢ τῆς φύσεως. *Sunt verò & alii dæmones, qos qis nominaret deos genitos, in singulis elementis, hi qidem visibiles, illi qidem invisibiles, in æthere, & igne, & aëre, & aqâ, ita ut nulla mundi pars sit animâ expers, neqe vitâ meliore mortali natura.* Apulejus *de deo Socratis. Qid igitur? tanta vis aëris, qa ab humillimis Lunæ anfractibus usque ad summum Olympi verticem interjacet, vacabitne animalibus suis atqe erit ista natura pars mortua ac debilis? & nè volucres cogites, qi aërem pervolant, ipsa enim, inqit, aves, si sedulò advertas, terrestre animal, non aëreum, rectiùs perhibeantur. est enim*

a L.9.§.28. [καὶ] ὅτι οὐκίκις ἂν ἐξαρθῇς, a τ' αὐτὰ ὄψῃ, b τὰ
b 6.§.37. ὁμοειδῆ, c τὸ ὀλιγοχρόνιον, ἐπὶ τούτοις, d ὁ τύ-
c L.7.§.1. φος.
d L.6.§.13.

e Sup.§.22. §. 25. e Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν, σέσωσαι. τίς ἐν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

§. 26. f Ὅταν δυσφορῇς ἐπί τινι, ἐπιλάθῃ σῦ, f ὅτι πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν γίνεται. καὶ σύ,
g L.4.§.26. g ὅτι τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον. καὶ ἐπὶ τούτοις
h L.7.§.1. σύ, ὅτι h πᾶν τὸ γινόμενον ἔτως ἀεὶ ἐγίνετο, i καὶ
i L.8.§.4. γενήσεται, καὶ νῦν παντα χῆ γίνεται. σύ, k ὅση ἡ
k L.3.§.4. συγγένεια ἀνθρώπῳ πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γέ-
l L.2.§.1. νος. l σὺ γὰρ αἱματίῳ ἢ σπερματίῳ, ἀλλὰ νῷ κοι-
m L.5.§.10. νωνίᾳ. ἐπιλάθῃ ὃ καὶ σύ, ὅτι m ὁ ἐκάστῳ νοῦς θεὸς,
n Sup.§.1,2. καὶ n ἐκεῖθεν ἐρρύηκε. σύ, ὅτι o ἐδὲν ἴδιον ἐδενός.

qòd qotieſcunqe ſubvectus eſſes, eadem ſemper occurrerent. ejuſdem enim generis ſunt omnia, & ævi brevis. & de his tamen inſoleſcimus.

§. 25. Opinionem ejice; ſalvus es. ejicere avtem ecqis impediat?

§. 26. Quando moleſtè fers qicqam; oblitus es, omnia ſecundum univerſi naturam fieri. item peccatum alterius nihil ad te. ad hæc qicqid fit, ità ſemper factum, ſempérqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri. porrò, qæ homini cuivis cum toto genere humano intercedat cognatio. neqe enim tam ſangvinis avt ſeminis, qàm mentis exiſtit communio. oblitus es, & mentem cujuſqe Deum eſſe, & divinitùs defluxiſſe. &, nihil eſſe cujuſqam pro-

prium;

ANNOTATIONES.

ſemper illis omnis victus in terra. ibidem pabulum, ibidem cubile. tantùm qod aëra proximum terra volitando tranſverberant. Cæterùm cùm illis feſſa ſunt remigia pennarum, terra cev portus eſt. Itaqe aëri dæmonas astribuit, tertia qadam, ut loqitur, animalia, neqe tam bruta, qàm terrea, neqe tam levia qàm atheria. Porphyrius item *de abſtinent. l.* 3. §. 14. ζῶα λογικὰ, *animalia qæ rationem participant*, diſtribuit in qatuor claſſes, ἐναιθέρια, ἐναέρια, ἔνυδρα, ἐπίγεια, *in illa, qa atherem, qa aërem, qa aqam & qa terram incolunt.*

Καὶ ὅτι οὐκίκις] καὶ iſtud παρέλκει, & inducendum videtur. nam ὅτι, ad τρίτον refertur. qam dictionis ſeriem non advertentes interpretes, alter Marci mentem pervertit, alter ad rem minùs pertinentia infercit.

Ταῦτὰ ὄψει] *eáqe te viſurum* Xylander. *eadem te viſurum.* ταὐτὰ, non ταῦτα.

Ἐπὶ τούτοις ὁ τύφος] Lugdunenſis erotematicè legit. ἐπὶ τούτοις ὁ τύφος; *biſne ſuperbimus?* Caſavbonus enunciativé. rectiùs, opinor. *hæc ſunt, de qibus tantoperè ſuperbimus.* forſan tamen deeſt aliqid. Ὅιος ὁ τύφος. ut ὅσον τὸ περιοιπᾶν. ut vel de rebus ipſis intelligatur, ſitqe idem hìc ὁ τύφος qod *l.* 6. §. 13. Ἡ ἱστορία ἱφ' ᾗ σιμνύεται. *Pompa narrationis, qâ evehi ſolent.* qam & τύφον *ibidem* nuncupat. ità Xylander *tum qis in eis faſtus.* vel de hominibus, qi iſtorum ratione inſoleſcunt. qod *lib.* 11. §. 18. Μεθ' ὅιν τύφου. *Qantâ cum prudentia opinione.* & *l.* 9. §. 34. Ὅσην ὄιησις. *Qanto cum faſtu id faciunt.* Sed illud mavelim. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Socrates: Τῷ τῶν ἀπαιδεύτων βίῳ καθάπερ ὑποκριτῇ, πολλὰ τύφου μετενδύματα περίκειται. *Indoctorum vita, tanqam hiſtrio, multa faſtus & arrogantia gerit indumenta.* lego ἐπενδύματα, vel etiam μετενδύμα[τα. Sic enim Lucianus *necyomant. pag.* 335. Τὴν τυραννίδα μετενίδυσε. *Datâ tyrannide vciſſim veſtivit.* qo loco tamen in vulgatis μετενίδυσε perperam editur. éſtqe qod Syneſius *de provident.* μεταμφιέσασθαι dixit. vide *ad l.* 4. §. 1.

§. 25. Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν] Vide *ſuprà* §. 22. & *l.* 4. §. 7. & *l.* 8. §. 40.

§. 26. Ἐπιλάθῃ] Ità Avtor *ad Hebr. c.* 12. *v.* 5. ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως. *oblitì eſtis adhortationis.* Scilicet, qod Bernardus *de conſider. lib.* 2. *Sic ſe habent corda mortalium. qod ſcimus cùm neceſſe non eſt, in neceſſitate neſcimus.*

Πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] Vide *l.* 5. §. 8, 10. & *l.* 8. §. 4.

Τὸ ἁμαρ[τανόμενον ἀλλότριον] vide *l.* 9. §. 38.

Πᾶν τὸ γινόμενον ἔτως ἀεὶ ἐγίνετο] vide *lib.* 7. §. 1. & *l.* 8. §. 46.

Ὅση ἡ συγγένεια] Ἄνθρωπος γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ ἐκὼν καὶ ἄκων πᾶς ἐστι συγγενής. *Omnis homo homini nolens volens cognatus eſt.* Julianus Imperator in *Epiſt. ad Sapham.* vide *ad l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4.

Ὁ ἑκάστῳ νοῦς θεὸς] Hermes *Pœmand. c.* 12. Ὁ νοῦς ἐν ἀνθρώποις, θεός ἐστιν. *Mens in hominibus Deus eſt.* Atqe indè Syneſius in *calvit. encom. pag.* 70. *C.* de capite. Ἐκεῖ νόμιζε κατοικηκέναι τὸν νοῦν ἑκείνην τὴν κεφαλὴν ἡγοῦ νεὼν τοῦ Θεοῦ. *Sic habeto, illud & prudentiæ domicilium, & divinitatis eſſe templum. Dei templum caput*, qia mentis ſedes. Cicero *offic. l.* 3. §. 44. à Lactantio lavdatus *inſtit. l.* 7. *c.* 24. *Cùm verò jurato dicenda ſententia ſit, meminerit Deum adhibere teſtem; id eſt, ut ego arbitror, mentem ſuam.* Evripides apud Theon. Soph. in *progymn.*

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῖν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.
Mortalium cuiqe ſua mens eſt Deus.

qod Panegyriſta Conſtantinianus vertit,

Sua cuiqe prudentia Deus eſt.

Menander apud Plutarchum in *Platon. qæſt.* 1.

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. —
Mens qippe noſtra Deus eſt.

Idémqe in *Adelph.* citante Juſtino *de Monarch. pag.* 109. *A.*

— θεός ἐστι τοῖς χρηστοῖς ἀεὶ
Ὁ νοῦς ἅπᾶς, ὡς ἔοικε τοῖς σοφωτάτοις.

— Numen eſt verè bonis ſemper
Mens ipſa, ſic cenſentibus doctiſſimis.

Hinc Nemeſius *de natur. homin. c.* 44. Εὐριπίδης δὲ καὶ Μένανδρος ἐν ἑνίοις τὸν νοῦν τὸν ἐν ἑκάστῳ φασὶ προνοεῖν ἑκάστου, Θεὸν δὲ μηδένα. *Evripides & Menander qibuſdam locis mentem, qa in qoqe ſit, cuiqe providere aſſerunt, Deum verò neminem.* Verùm plus forſan Nemeſius affingit & affigit illis qàm volebant ipſi: qi nihil aliud, qpinor, innuebant, qàm qod Senarius ille,

Βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνειδήσις θεός.
Dei inſtar habere mentem & conſcientiam

in homine debere, ejuſdémqe dictamen bonum qemqe tanqam oraculum qoddam ſeqi. At Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Οὐκ οἶδας ὅτι θεὸν τρέφεις; θεὸν γυμνάζεις; θεὸν περιφέρεις, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς; δοκεῖς μοι λέγειν ἀργυροῦν τινὰ ἢ χρυσοῦν ἔξωθεν. ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν, καὶ μολύνεις ἐκ αἰσθήσῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ἰνπυραῖς δὲ πράξεσι. καὶ ἀγάλματος ἂν τοῦ θεοῦ παρόντος, οὐκ ἂν τολμήσας τι τούτων ποιεῖν, ὧν ποιεῖς. αὐτοῦ δὲ θεοῦ παρόντος ἴσωθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπαιόοντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν, ἀναίσθητος τῆς σαυτοῦ φύσεως, καὶ θεοχόλητε. *An neſcis te Deum alere? Deum exercere? Deum circumferre miſer ignoras? Num me argenteum extrinſecùs aut avratum qiqem dicere putas? In te ipſo fers, teqe eum inqinare non animadvertis, cum impuris cogitationibus, tum ſordidis actionibus. Nam Dei qidem ſimulacro præſente, non avderes qicqam eorum facere qa facis: ipſo avtem Deo intrinſecùs præſente, & omnia tum intuente, tum avdiente, non verecundaris eadem cogitare & facere, ignare natura tua, & Diis inviſe?* vide *lib.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 5. & Apulejum *ad l.* 7. §. 17.

Ἐκεῖθεν ἐρρύηκε] vide *ſuprà* §. 2. & *lib.* 2. §. 4. Cur avtem *ex tuto* potiùs qàm ἐκεῖθεν legi velit Annotator Lugdunenſis, nec ego qicqam video, nec ipſe (puto) facilè dixerit. Naſo, *art. l.* 3.

Eſt Deus in nobis; ſunt & commercia cæli:
Sedibus astheris ſpiritus ille venit.

Et Faſtor. *l.* 6.

Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus ipſo:
Impetus hic ſacra ſemina mentis habet.

hoc eſt qod Syneſius *Epiſt.* 101. Τοῦ θεοῦ σπέρμα ὁ νοῦς εἰς ἀνθρώπους ἦκει. *Dei ſemen qoddam hominibus inſita mens eſt.* Julianus *de Cyniſm. Orat.* 1. Ὅτι τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐν ἡμῖν θείῳ, τοῦτ' ἐστι, τῷ νοΐ, ταῦτά ἐστιν ἀπόῤῥητα. *Qod illa rationi, & ei, qi ineſt in nobis, interdicta ſint Deo, videlicet menti.* mox tamen qaſi corrigens qod priùs dixerat; Τοῦτο δαμάσωμεν τὸ θηρίον (affectum vult) καὶ πείσωμεν ὑπακοῦσαι τῷ παρ' ἡμῖν θείῳ, μᾶλλον δὲ θείῳ. *Iſtam ipſam edomitam habeamus belluam, eiqe perſvaſerimus, ut domeſtico noſtro Deo, ſive divinæ animæ noſtræ parti obtemperare velit.* vide *ſuprà* §. 19. Cæterùm de Stoicis Laërtius *lib.* 7. *c.* 119. in *Zen.* Θεῖος τε εἶναι τοὺς σοφούς. ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οἱονεὶ θεὸν. τὸν δὲ φαῦλον, ἄθεον. *Divinos qoqe eſſe ſapientes, qod in ſeipſis qaſi habeant Deum. Malum verò impium & ſine Deo eſſe.* qod de Epheſiis in ſtatu naturali conſtitutis Apoſtolus, *ad eoſdem c.* 2. *v.* 12.

Οὐδὲν ἴδιον ἐδενός] Lucilius *l.* 27. *cùm ſciam nihil eſſe in vita proprium mortali datum.* Piè Tertullianus *de patient. c.* 7. *& qod noſtrum videtur, alienum eſt. nihil enim noſtrum; qia Dei omnia, cujus ipſi qoqe nos.* Expreſſit nimirum pavcis, qod pluribus Rex David, *Paralip. lib.* 1. *c.* 29. *v.* 11,-16. vide *l.* 5. §. 33. & *l.* 10. §. 14. Præclarè etiam Evripides *Phœniſſ.*

Οὗτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί.
Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐκμελούμεθα.
Ὅταν δὲ χρείζωσ' αὖτ', ἀφαιρεῦνται πάλιν.
Non poſſidemus propria mortales bona.
Sed jus Deorum, noſtra diſpenſatio eſt;
Et commodata, cùm volunt, repetunt Dei.

Grotius. Pulcrè in eandem ſententiam & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid eſt hoc qod circa nos ex adventitio fulget, liberi,*

bo-

prium; sed & filiolum, & corpusculum, & animulam ipsam indè prodiisse. sed &, opinione constare cuncta. & qod tempus deniqe præsens tantùm cuiqe & vivitur, & amittitur.

§. 27. Eos apud te crebrò recolas qi de re aliqa vehementer indignati fuerint, qi vel in summa gloria, vel in insigni miseria, inimicitia, fortunâ qalibet extitere. tum scisciture, *ubi ista nunc sunt omnia?* fumus utiqe sunt, & cinis, & fabula, vel nè fabula qidem. succurrat tibi simul & qicqid est ejusmodi, qale est Fabius Catulinus in agro, Lucius Lupus & Stertinius Bajis, Tiberius Capreis, & Velius Rufus; omnisqe omnino cum existimatione in re ulla eminentia. qámqe vile sit omne in qod studium tantopere impenditur. qantóqe sit philosophiæ magìs consentaneum in oblata sibi materia justum, temperantem, Deis obtqentem se simpliciter præstare. fastus dein de fastûs contemptu inflatus omnium est maximè intolerabilis.

ἀλλὰ καὶ τὸ τεχνίον, καὶ τὸ σωμάτιον, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον • ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. ℣, ὅτι [b] πάνθ' ὑπόληψις. ℣, ὅτι [c] τὸ παρὸν μόνον ἑκάστῳ ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλ. a L. 4. §. 23. b Sup. §. 22. c L. 2. §. 14.

§. 27. Συνεχῶς ἀναπολεῖν, [d] τοὺς ἐπί τινι λίαν ἀγανακτήσαντας, • τοὺς ἐν μεγίσταις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ ἔχθραις, ἢ ὁποιαισοῦν τύχαις ἀκμάσαντας. εἶτα ἐφιάνειν, [f] ποῦ νῦν πάντα ἐκεῖνα; [g] καπνὸς, καὶ [h] ἀποδός, καὶ [i] μῦθος, ἢ ἐδὲ μῦθος. συμπεραστικῶς οὖν καὶ τοῦτο πᾶν, οἷον, Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ * Λούσιος Λοῦπος, καὶ Στερτίνιος ἐν Βαΐαις, καὶ Τιβέριος ἐν Καπρέαις *, καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ τοιὸς ὁτιοῦν [k] μεθ' ὑπόσεως ἀφορᾷ. καὶ [l] ὡς εὐτελὲς [m] πᾶν τὸ κατεντευγόμενον. καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον, [n] τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης ἑαυτὸν δίκαιον, σώφρονα, [n] θεοῖς ἐπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. ὁ γὰρ * ὑπὸ αὐτυφίᾳ * τύφος τυφόμενος, πάντων χαλεπώτατος. d L. 7. §. 58. e L. 3. §. 3. f L. 10. §. 31. g L. 2. §. 17. h L. 4. §. 48. i L. 8. §. 25. * Λούκιος Xyl. Mer. * -πείαις k L. 9. §. 34. l L. 2. §. 12. m L. 7. §. 58. 67. n L. 10. §. 11. * ἐπὶ, vel * -φίας

§. 28.

ANNOTATIONES.

honores, opes, ampla atria, & exclusorum clientum turbâ referta vestibula, clara, nobilis, aut formosa conjux, cateráqe ex incerta mobiliqe sorte pendentia, alieni commodatique apparatus sunt. nihil horum dono datur collatitiis, & ad dominos redituris scena adornatur. Alia ex his primo die, alia secundo referentur: pauca usqe ad finem perseverabunt. ususfructus noster est; cujus tempus ille arbiter muneris sui temperat. nos oportet in promptu habere, qæ in incertum diem data sunt, & appellatos, sine querela reddere. pessimi est debitoris, creditori facere convitium. omnes ergo nostros, & qos superstites lege nascendi optamus, & qos præcedere justissimum ipsorum votum est, sic amare debemus, tanqam nihil nobis de perpetuitate, imò nihil de diuturnitate eorum promissum sit. Sape admonendus est animus, amet ut recessura, imò tanqam extemplò abiturum possideat. Verùm illa à dispensatoris officio ducta collatio cùm in scripturis sacris tum in exoticis etiam est freqentissima. Siqidem eò spectat parabola illa, *περὶ τῦ οἰκονόμυ τῆς ἀδικίας, de dispensatore injusto*, Lucæ; *c.* 16. *v.* 1, 9. Petri monitum illud, *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτὸς αὐτὸ διακονῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεῦ. *Ut qisqe accepit donum, ita alius in alium illud subministrantes ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ.* Indè Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 158. Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίυ οἰκονομικῶς ἐπέχεται. καὶ οἱ φέροντες αὐτὸ, εἰσὶν ἀγαθοὶ διάκονοι. *Omne bonum more dispensatorum rei familiaris à Domino venit: qi hoc asserunt, sunt ministri boni.* Indè Hieroni Pindarus *Pyth.* 1. Πολλῶν ἴσοι ταμίαι. *Est dispensator multorum.* Et Alexander Severus Imperator *dispensatorem publicum* se profitebatur. Lampridius.

Ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν] Ità *lib.* 6. §. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Omnia illinc veniunt.* vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 14. Πάντα ἐκ τῦ Θεῦ. *Omnia sunt ex Deo. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *A te omnia.* David *Psal. l.* 1. *c.* 29. *v.* 14.

Πάνθ' ὑπόληψις] *suprà* §. 8. 22.

Τὸ παρὸν μόνον] Vide *lib.* 2. §. 14. & *suprà* §. 3.

§. 27. Πῦ νῦν τὰ πάντα ἐκεῖνα] Vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 6. §. 47. & 59. & *l.* 10. §. 31.

Καπνὸς καὶ σποδὸς] Allusum ad ritum corpora defunctorum cremandi. vide *ad l.* 4. §. 48.

Μῦθος] *sermo* Xylander. *fabula*, malim. Pers. *Sat.* 5. *v.* 132.

— *cinis, & manes, & fabula fies.*

qod mutuatum illum vult, Cl. Casavbonus ab Horat. *carm. l.* 1. *ode.* 6.

Jam te premet nox, fabulaqe manes.

Verùm ibi, *fabula manes*, sunt *manes fabulosi*, sive *manes*, qi *fabula mera* sunt. qomodo Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 149.

Esse aliqos manes, —
Nec pueri credunt. —

Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 17. de mortuis. Οὐδὲν ὁρῶ πλὴν ὀστέων, καὶ σηπεδὼν, καὶ ἀράχνης. πάντα ἐκεῖνα γῆ. πάντα ἐκεῖνα μῦθος. πάντα ὄνας καὶ σκιὰ, καὶ διήγημα ψιλὸν, καὶ γραφή. *Nihil video prater ossa, & tineas, & aranearum telas, cuncta ista terra sunt, cuncta ista fabula, cuncta somnium & umbra, & narratio nuda, & pictura.* Itáqe Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Ἐγώ σε ἀφίημι τοῖς τάφοις μεγαλοφρονεῖν, ἢ τοῖς μύθοις. *Ego te qidem ob sepulcra vel fabulas magnificè de te existimare sino.* ad eos qi de majoribus suis gloriabantur.

Ἡ ὑδὲ μῦθος] Vide *lib.* 4. §. 33. & *lib.* 8. §. 25.

Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ] *Q. Fabius Catullinus* sub Adriano Consul reperitur in *Fastis* ad annum U. C. 885. qam qam in Græcis à Scaligero editis, non Κατυλλῖνος sed Κατυλλῖνος. *Catulinus* non *Catullinus* is dicitur.

Λούκιος Λοῦπος] *Lucius Lupus* Xylander & Casavbonus, ut sit legendum, Λούκιος. Xylander *Lucius Lupus in hortis obiit.* ἐν κήποις. at Casavbonus *Lucius Lupus & Stertinius Bajis.* nec necessarium est istic illud, *obiit.* Cæterùm lectionem receptam adserit Isaacus Casavbonus *ad Spartiani Hadrian.* (ubi mentio *Lusii* cujusdam Senatûs jussu, vel Hadriani etiam, ut Dio vult, in itinere occisi) sed ità, ut de *Lusio Lupo* isto parùm sibi liqere profiteatur.

Στερτίνιος ἐν Βαΐαις] *Stertinii*, qi per Tiberii tempora sub Germanico copias duxit, meminit Tacitus *annal. lib.* 2. verùm is sit qem Marcus velit, avt qid is Bajis, mihi planè incompertum. *Stertinius* item Philosophus Stoicus Horatii temporibus sub Avgusto floruit. meminit hujus Flaccus *l.* 2. *Ep.* 12.

— an Stertinii deliret acumen.

& *serm, lib.* 2. *Sat.* 3. *sapientum octavum*, ludibundus appellat. verùm nec istum istic designatum crediderim.

Τιβέριος ἐν Καπρέαις] Καπρέαις potiùs, *Capreis. Capreæ insula, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjuncta.* Tacitus *Annal. lib.* 4. *Tiberii principis arce nobilis*; Plinius *Hist. nat. lib.* 3. *c.* 6. qi eò secesserat, qò libidinibus suis indulgeret liberiùs. unde & palàm ac vulgò ab insulæ illius nomine *Caprejus* dicebatur. Sveton. *l.* 3. *c.* 42, 43. ità enim malim, qàm *Caprium*, vel *Caprinum*; qorum alterum saltem pro *Caprineo* repositum vult Casavbonus.

Οὐήλιος Ῥοῦφος] *Rufi Helvii*, qi miles gregarius cùm esset, coronam civicam sub Tiberio meruit, meminit Tacitus *Annal. lib.* 3. *Vettii* etiam *Rufi*, qi sub Marco ad annum U. C. 931. consulatum gessit, *Fasti* meminere. Verùm *Velius Rufus* iste qis existat, mihi nondum occurrit. Sed nec locus satìs integer videtur, cùm nec ubi *Stertinius* avt *Rufus* iste egerint, qod in reliqis disertè expressum est, qicqam dicitur.

Ἡ πρὸς ὀτιοῦν διαφορὰ] διαφορὰ, *eminentia, excellentia, discrepantia* ab aliis *insignior*, sive *studium in re aliqa diligentiùs positum*, qàm ab aliis poni solet. Ità Plato *Epist.* 7. de Athenis; Εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πάντων ἀνθρώπων διαφέροντες πρὸς ἀρετήν. *Sunt enim & ibi viri virtute ab omnibus discrepantes, omnium hominum præstantissimi.* Terentius *Andr.* 1. 1.

Horum nihil ille egregiè præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.

hoc est ὑδὲν μετὰ διαφορᾶς.

Μετ' ὑπόσεως] qod *l.* 11. §. 18. μετὰ τύφυ. vide *suprà* §. 24. malè enim, *opinionis caussâ*, Xylander. Apud Theodoretum *therap. l.* 2. *pag.* 489. Timon in *sillis*;

Ἄνθρωποι κενεῆς ὑπόσιος ἴμπλεοι ἀτηῖ.
Homines, utres vanâ existimatione pleni.

Πᾶν τὸ κατεντευγόμενον] vide *lib.* 4. §. 2. μὴ κατεντεύγυ.

Τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης] vide *l.* 4. §. 1. & *l.* 7. §. 58, 67.

Θεοῖς ἑπόμενον] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 28. & *infrà* §. 31.

Ὁ ὑπὸ αὐτυφίᾳ τύφος τυφόμενος] legendum, vel ὑπὸ αὐτυφίας, vel potiùs ἐπὶ αὐτυφίᾳ. par mendum sustulimus *l.* 6 §. 12. ubi ὑφ' ἧ σεμύνεται scriptum fuerat: cùm σεμύνεσθαι ὑπό τινι Græcum non sit. Est avtem gnome ista notatu dignissima, pessimum esse fastûs genus illud omniúmqe minimè tolerandum, qando è *fastu spreto fastus* enascitur. & de hoc ipse superbit sesèqe effert animus, qòd superbiam conculcâsse videatur. Avgustinus *confess. l.* 10. *c.* 38. *Sape homo de ipso vana gloria contempta vanius gloriatur; ideóqe non jam de ipso gloria*

§. 28. Πρὸς τὰς Ἀντισθένους, ποῦ γὰρ ἰδὼν τοὺς θεούς, ἢ πόθεν καταληφθεὶς ὅτι [a] εἰσὶν, οὕτω σέβεις; πρῶτον μὲν καὶ ὄψει ὁρατοί εἰσιν. ἐπειτα μείνατε.

§. 28. Interrogantibus, ubi Deos conſpicatus, avt unde eſſe compertum habens, hos ità veneraris, reſponſum ſit. Primò etiam viſu percipi poſſunt.

a L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

gloria contemptu gloriatur. non enim eam contemnit, cùm gloriatur intùs. Idémque *Epiſt.* 59. *qaſt.* 7. *Fit enim miris modis in anima hominis, ut de falſa humilitate magis inflatur, quàm ſi apertiùs ſuperbiret.* Notavit vitium hoc Socrates in Antiſthene: qem tamen ἐν τῇ ἀτυφίᾳ *ſummum bonum* ſtatuiſſe vult Theodoretus *therap. l.* 11. qiqe Platonem ὡς τετυφωμένον ἔσκωπτεν. unde & ægrotum inviſens, cùm pelvim conſpicaretur, in qem Plato vomuerat, χολὴν μὲν ὁρῶ ἐντεῦθα, τύφον δὲ οὐχ ὁρῶ. *Bilem qidem*, inqit, iſtìc *video*, *faſtum verò non video.* qaſi bile ſe liberâſſet, faſtu non item. Cæterùm ipſe cùm laceram pallii partem ad obviorum conſpectum obverteret, Ὁρῶ σου διὰ τρίβωνος κενοδοξίαν. *Per pallii ſciſſuras*, ajebat Socrates ſeſe *Antiſthenis vanitatem intueri.* Laërtius *l.* 2. & *l.* 6. ſive ut Ælianus refert *lib.* 9. *c.* 35. ὑ παύσῃ ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν. *Annon deſines*, inqit, *oſtentare te nobis?* latet argutia, qam latinè vix commodè expreſſeris, in voce καλλωπίζειν, qæ *ornatùs* ſignificationem habet; qamqe in eodem argumento uſurpavit Epictetus *enchir. c.* 45. Ὅταν ἐντελῶς ἠρμοσμένος ᾖς καλὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. *Si corpus frugaliter curare didiciſti, ne ob id tibi placeas.* Notavit & Plato in Diogene, qi cùm Platonis ædes ingreſſus, ſtragula pretioſiora conculcaret, adjecto, Παῖω τὸ Πλάτωνος κενοσπουδίαν. *Calco Platonis vanitatem* ſive *ſtudium inane*; regeſſit Plato, Ὅσον, ὦ Διόγενες, τῷ τύφῳ διαφαίνεις, δοκῶν μὴ τετυφῶσθαι; *qantum faſtûs, ô Diogenes, oſtendis ipſe, dum minimè faſtuoſus ambis videri?* Sive, ut alii referunt; Πατῶ τὸν Πλάτωνος τύφον. *Calco Platonis faſtum*; ille: Ἑτέρῳ γε τύφῳ. *Calcas, ſed alio faſtu*; iſte. Laërtius *l.* 6. Non erat itaqe qòd Julianus orationem *de Cyniſmo* ſuam tam atrociter ordiretur. Ἄνω ποταμῶν, τοῦτο δὴ τῆς παροιμίας. Ἀνὴρ Κυνικὸς Διογένη φησὶ κενόδοξον, *In fontes retro flumina, vetus ut proverbium uſurpem. Homo ecce Cynicus Diogenem vanitatis accuſat.* Neqe enim *Diogenes vanitatis arceſſitus*, novum adeò avt inavditum. qi & qærenti πῶς ἄν τις ἔνδοξος γένοιτο, reſpondit (ut Lucianus *pro imag.* refert) εἰ δόξης καταφρονήσειε. *per gloriæ contemptum ad gloriam muniendam viam* aliis monſtravit, eandémqe ipſe ingreſſus eſt. Qin & Flaccus Ariſtippum inducit ſic Diogenem alloqentem, *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu. ——

havd fruſtrà ſané. ſcurram enim agebat ille, improbum admodum ſæpenumero & impurum, nec ab obſcœnitate havd ſermonis duntaxat, ſed actûs etiam ipſius, alienum. vitium idem hoc in Lacedæmoniis qoqe Cynicus idem notavit; ſiqidem in Olympia cùm Rhodios qoſdam ſplendidè veſtitos videret, τύφος τοῦτό ἐστι. *Hoc faſtus eſt*, dixit. mox, ubi in Laconas tunicis vilibus ſordidiſqe amictos incideret. Ἄλλος ἔστος τύφος. *Alius*, inqit, *iſte factus eſt.* Ælianus *l.* 9. *c.* 34. Suum ipſius utiqe in illis morbum animi deprehendit, atróqe carbone notavit imprudens. Qem itaqe non immeritò taxans Petrus Bleſenſis in *invectiv. Melior*, inqit, *eſt purpurata humilitas qàm pannoſa ſuperbia.* Optimè Plutarchus *de profectûs indicatura. pag.* 82. *B.* Ἄχρι δὲ ὅ τις ἐπιδεικνύμενος ῥύπον ἢ κηλίδα χιτῶνος, ἢ διῤῥωγὸς ὑπόδημα, καλλωπίζεται πρὸς τοὺς ἐκτός, ἀτυφίᾳ κενῇ διασκώπτων αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς μικρὸν, ἢ ὡς κυρτὸν, ἄιεται πεπιεύσθαι, τὰ δ' ἐντὸς ἄισχη τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκλήματα, καὶ φθόνους, καὶ κακοηθείας, καὶ μικρολογίας, καὶ φιληδονίας ὥσπερ ἕλκη, περισίλλων καὶ ἀποκρύπτων, ἑδέσια θίγειν, ἐδὲ προσιδεῖν ἐᾷ, δεδιὼς τὸν ἔλεγχον, ὀλίγοι αὐτῷ προκοπῆς μίτιγι, μᾶλλον δὲ ὀθόνι. *Ubi verò ſordes aliqis maculámve oſtentans veſtis, avt ruptum calceum, venditat ſe aliis, exiſtimátqe ſe præclari aliqid præſtare, ſi vanâ faſtus vacuitate ſuam ſtaturæ humilitatem avt curvitatem ipſe dicteriis notet: interim verò animæ turpitudinem, & ulcera, puta vitæ offenſas, invidiam, malignitatem, avaritiam, libidinem velat atqe occultat, metúqe reprehenſionis neminem videre avt contrectare patitur, certè hunc parum avt nihil potiùs profeciſſe cenſendum eſt.* qo loco (ut id obiter adnotem) etiamſi Stephanus ἐγκλήματα legat, qod exponit, cùm in aliqem excreamus; ſuſpicor tamen ἐγκρίμματα potiùs fuiſſe, qod *offenſiones* & *incurſationes* deſignat: ſiqidem κριμφθῆναι, ἐνορμῆσαι, & ἐγκρίπτεσθαι eſt ἐμπίπτειν. Heſychius. qod avtem ait Plutarchus διασκώπτων ἑαυτὸν, ὡς κυρτὸν, ad Cratetem reſpexit, cujus & vitam conſcripſit, teſte Juliano. illi etenim iſtud ſolenne fuit. Laërtius *l.* 6. & Julianus *de Cyniſm.* cui tamen Tatianus adverſus Græcos *pag.* 144. etiam ἔντυφον γλωσσομανίαν, *ſuperbam & inſanam loqacitatem*, non veretur objicere. Adjicere non abs re fuerit, qod de Pyrrhone Sceptico Ariſtocles *de philoſoph. l.* 8. ab Evſebio *prapar. l.* 14. *c.* 17. lavdatus: Ἀυτὸς δὲ τοῦτον τὸν τύφον περιβαλόμενος, ἄτυφον ἑαυτὸν ἐκάλει. *Faſtûs immunem jactitabat ſe cùm totus faſtu amictus eſſet.* Ἐμοὶ γὰρ inqit, μόνοι τετυφῶσθαι, μᾶλλον δὲ μεμηνέναι μανίαν ἐῤῥωμένην δοκοῦσιν, οἱ τοιαῦτα ληροῦντες. *Rationem hanc unam, qa tam abſurda loqatur, delirare avt potiùs vehementer furere ſtatuo.* Scitè Jo. Climac. *ſcala grad.* 21. de typho iſto; ab Antonio adductus. Χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὁ γὰρ

A ποιήσει τις καθαιρύσαι αὐτὴν, τοῦτο ἀρχὴ κενοδοξίας ἑτέρας γενήσεται. ψεύσαι, κενοδοξῶ. καταλύω, ἵνα μὴ γνωσθῶ. ὡς φρόνιμος, πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὸν περιβεβλημένος, ἡδόμαι ταύτην. καὶ ἐντελῆ ἐξελλύσαντα, πάλιν κενοδοξῶ. ὡς ἂν ῥίψῃς τὸν τρίβολον ταύτην, ὀρθὸν τὸ κέντρον ἵσταται. *Difficile eſt inanis gloriæ damonem effugere: qod enim feceris detrahenda illius cauſſâ, id erit inſtium alterius inanis gloriæ. Jejunans gloriæ inanis cupidus ſum, abdo me ut ignotus ſim, tanqam prudens rurſus gloriam appeto. Splendidè veſtitus ab illa vincor: vili habitu rectus rurſus gloriam cupio. Utcunqe projeceris iſtum tribulum, aculeus ſtat rectus.* Nec immeritò itaqe Plato, refe-

B rentibus Evagrio *Hiſt. eccleſ. l.* 1. *c.* 21. & Nicephoro Calliſtrato *l.* 14. *c.* 50. Τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πίφυκεν ἀποτίθεσθαι. *Inanem gloriam, tanqam tunicam poſtremam animus ſolet exuere.* Unde Athenæus *dipnoſoph. l.* 11. *pag.* 507. *D.* Ἦν ὁ Πλάτων καὶ φιλόδοξος, ὅστις ἔφησεν ἔσχατον τὸν τῆς δόξης χιτῶνα ἐν τῷ θανάτῳ ἀποδύσασθαι. *Plato cupidior gloriæ erat, & dixit poſtremum exuturum ſe gloriæ tunicam ſub exitum vitæ.* Philo etiam ab Antonio itidem lavdatus. φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. id eſt, vertente Tacito, *hiſtor. l.* 4. *etiam ſapientibus gloriæ cupido noviſſima exuitur.* Crates certè in ſectæ ſuæ in-

C ſtitutum ludens ipſe de *pera Cynica* ſic παιφδεῖ, referente Laërtio *l.* 6. *c.* 85.

Πήρη τις πόλις ἐστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ.
Eſt qadam medio conſtructa urbs Mantica faſtu.

vel ut Demetrii Phalarei nomen qi præfert, exhibet.

Πήρη τις γαῖ' ἐστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ.

Atqe ità Homerus, qem is imitatus eſt, *Odyſſ. τ. v.* 172.

Κρήτη τις γαῖ' ἐστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.
Creta qadam terra eſt medio in nigro ponto.

qanqam is *peram Cynicam*, vel *urbem*, vel *inſulam* eſſe voluit, qæ ipſa ἄτυφος, *faſtu pompâqe omni deſtituta* exiſteret;

D cùm illis tamen tanqam aqis marinis omni ex parte cingeretur.

§. 28. Καὶ ὄψει ὁρατοί] Dii nimirum Stoicorum ſunt viſui etiam corporeo obvii. ſiqidem *Mundum* ipſum pro *Deo* habebant. vide *ad l.* 4. §. 23. *corpora cæleſtia* etiam in *Deorum* numero ponebant. *v. l.* 8. §. 19. & *ad l.* 9. §. 33. qò ſpectat & Menandri illud apud Clementem Alexandrinum in *hortat.*

Ἥλιε, σὲ γὰρ δεῖ προσκυνεῖν πρῶτον θεῶν,
Δι' ὃν θεωρεῖν ἐστι τοὺς ἄλλους θεούς.
Sol, namqe Deorum colere te primùm decet,
Cujus beneficio alios ſpectamus Deos.

Grotius. Qin & Apulejus *de Deo Socratis*, Deos in ordines

E duos diſpertitur, *viſibiles* & *inviſibiles*. *Deos cælites partim viſu uſurpamus; alios intellectu veſtigamus. ac viſu qidem cernimus clariſſima mundi lumina, Solem, Lunam, Stellas, Sydera. Eſt aliud genus Deorum, qod natura viſibus noſtris denegavit; nec non tamen intellectu eos rimabundi contemplamur, acie mentis acriùs contemplantes.* & rurſus: *Pars eorum obtutu hebeti viſuntur, ut ſydera. Cæteri ſolo intellectu, neqe promptè, noſcuntur.* Verùm Deus noſter, Deus verus, vivus, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, *lucem habitans inacceſſam*, id eſt, ὃν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, *qem nemo unqam vidit; neqe videre potuit*, Pavlus *ad Timoth. Ep. c.* 6. *v.* 16. &

F Joannes *Evang. c.* 1. *v.* 18. & *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. unde & ἀόρατον Pavlo dicitur *Ep. eadem c.* 2. *v.* 17. Rectè itaqe hac ratione Avgvſtinus *de diverſ. Serm.* 12. dicentibus Ethnicis, *Oſtendite nobis Deum veſtrum*, reſpondet; *ſi oſtendi poſſet, Deus non eſſet.* Tertullianus *Apolog. cap.* 17. *Inviſibilis eſt, etſi videatur; incomprehenſibilis, etſi per gratiam repræſentetur; inæſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur: ideo verus & tantus eſt. cæterùm qod videri communiter, qod comprehendi, qod æſtimari poteſt, minus eſt, & oculis qibus uſurpatur, & manibus qibus contaminatur, & ſenſibus qibus invenitur.* Et Minutius Felix: *Hic nec videri poteſt, viſu cla-*

G *rior eſt; nec comprehendi, tactu purior eſt; nec æſtimari, ſenſibus major eſt: infinitus, immenſus, & ſoli ſibi tantus, qantus eſt notus. nobis verò ad intellectum pectus anguſtum eſt, & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Magnitudinem Dei qi ſe putat nóſſe, minuit: qi non vult minuere, non novit.* & poſtea: *At enim qem colimus Deum, nec oſtendimus, nec videmus. Imò ex hoc Deum credimus, qòd eum ſentire poſſumus, videre non poſſumus. in operibus enim ejus, & in mundi omnibus motibus, virtutem ejus ſemper præſentem adſpicimus; cùm tonat, fulgurat, fulminat, cùm ſerenat.* Theophilus item *ad Autolyc. l.* 1. Ἐρεῖς ἴν μοι,

H Σὺ ὁ βλέπων, διήγησαί μοι τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ. ἄκουε, ὦ ἄνθρωπε. τὸ μὲν εἶδος τοῦ Θεοῦ ἄῤῥητον καὶ ἀνέκφραστον, καὶ μὴ δυνάμενον ὀφθαλμοῖς σαρκίνοις ὁρᾶσθαι. δόξῃ γὰρ ἴσον ἀχώρητος, μεγέθει ἀκαλάλυπτος, ὕψει ἀπερινόητος, ἰσχύι ἀσύγκριτος, σοφίᾳ ἀσυμβίβαστος, ἀγαθωσύνῃ ἀμίμητος, καλοκοτίᾳ ἀνεκδιήγητος. *Dicas igitur, tu qi videns es, obſecro, Dei formam mihi enarrato. Audi ô homo: Dei qidem forma nobis occulta explicari havd qit, nec corporeis oculis videtur. Nam eâ*

animi

qe qid sit in universum discernas; qidque materiæ, qid formæ habeat. atqe ex animo toto justa facias, & vera dicas. qid enim supereſt, nisi vitâ frui, bonum bono ità adnectendo, ut nè minimum quidem intervallum bono vacuum relinqatur.

§. 30. Unum solis est lumen, licèt parietibus, montibus, aliis innumerabilibus dispescatur: una materia communis, etiamsi corporibus peculiaribus affectionibus distinctis innumerabilibus dispescatur: una anima, etiamsi naturis innumerabilibus, & circumscriptionibus peculiaribus dispescatur. una anima rationalis, etiamsi dirimi videatur. aliæ ergò rerum dictarum particulæ, formæ nempe & materiæ sensûs expertes, necessitudinis vinculo uno connectuntur sibi invicem. & ista tamen mens universi continet, & facultas illa cujus vi eodem loci

τὸ τί ἐστιν ὁρᾶν, τὶ μὴν αὖ τὸ ὑλικὸν, τὶ δαὶ τὸ αἰτιῶδες. [d] ἐξ ἄλης τῆς ψυχῆς [e] τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ παλιγκ λέγειν. τί λοιπὸν, ἢ [f] ἀποπλαύειν τ ζῆν, [g] συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθὸν, ὥστε [h] μηδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολείπειν;

§. 30. [i] Ἓν φῶς ἡλίου, κἂν [k] διάφορον πίσχοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. [l] μία οὐσία κοινὴ, κἂν διάφορον] [m] ἰδίοις ποσὶ σώμασι μυρίοις. [n] μία ψυχὴ, κἂν φύσεσι διάφοροι μυρίαις, καὶ ἰδίαις ἑτερογενείαις. [o] μία νοερὰ ψυχὴ, κἂν διάφορα κεφάλαια δοκῇ. τὰ μὲν ἓν ἄλλα μέρη τῶν ἐρημένων, οἷον πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα ἀλλήλοις. καί τοι κἀκεῖνα [*] τ νῶν συνέχει, καὶ [p] τὸ [*] ἔπειτα αὖτὰ βέλτιον.

Διά-

a L. 29. Σωτηρία βίου] c Sup. §. 18.
b L. 7. §. 2.
d L. 3. §. 4.
e Sup. §. 1. 3.
f L. 3. §. 6.
g L. 5. §. 6.
h L. 3. §. 13.
i L. 9. §. 8.
k L. 8. §. 33.
l L. 4. §. 40.
m L. 9. §. 25.
n Inf. §. 32.
o Sup. §. 26.
* τὸ νῶν f.
p L. 10. §. 26
* ἐπὶ τὸ f.

ANNOTATIONES.

animi parte, qâ opinamur, percipi non potest, nec magnitudo ejus comprehendi, aut altitudo mente valet capi, fortitudine nemini est conferendus, ejusque sapientia planè censetur incomprehensibilis, bonitate nemo est qi eum possit imitari, sumúsque imbecilliores, quàm ut ejus beneficentiam nostris lingvis explanare possimus. Qin & à nostra qoqe religione extranei, *Dei invisibilitatem* agnovere nobiscum. Hinc illud Evripidis, ut Clemens in *hortat.* an Philemonis, ut Justinus *de Monarch.*

Θεὸν δὲ ποῖον, εἶπε μοι, * τοηλίον;
Τὸν πάνθ' ὁρῶντα, κ' ἄνλον ὃν ὁράμενον.
Dic, qaso, qalem fas putas credi Deum?
Qi cuncta spectat, ipse non spectabilis.

Orpheus item à Justino *ibidem* lavdatus:

--- ὐδέ τις αὐτὸν
Εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾷται.
--- *conspicit ipse*
Cunctos mortales, nec qisqam conspicit ipsum.

Aristotelis nomine Avtor *de mund. c. 6.* ἀόρατος ὢν ἄλλοις, πλὴν λογισμῷ. hoc est, qod Seneca *qæst. nat. l. 7. c. 30. Effugit oculos: cogitatione visendus est.* Non est ergò prorsùs inconspicabilis tamen; siqidem ut Apostolus *ad Rom. c. 2. v. 20.* Τὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα, καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης. *Ipsius invisibilia jam indè à condito mundo ex iis, qa facti, mente perpensa pervidentur, aterna videlicet ejus tum potentia, tum divinitas.* unde non inscitè Calvinus *institut. l. 1. c. 5. §. 1. Deum mundum condendo, invisibilis cum esset, visibili qodam ornatu insignem in conspectum prodiisse.* Et Seneca *de benefic. l. 4. c. 8. Qocunqe te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi; nihil ab illo vacat, opus suum ipse implet.* Sed & nobis in Christo suo cumprimis conspiciendum se præbet: ὃς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, *qi est imago Dei invisibilis. ad Coloss. c. 1. v. 15.* qiqe ideo Philippo; Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. *Qi vidit me, vidit patrem.* Joannes *c. 14. v. 9.* Verùm fidei oculo, non corporis; sed nec mentis aut intelligentiæ nativæ mero, salubriter videtur alteruter.

Οὐδὲ τὸν ψυχὴν τὴν ἐμαυτῷ ἑώρακα] Si anima invisibilis, animæ conditor multò magis. Minutius in Octav. *Deum oculis carnalibus vis videre, cùm ipsam animam tuam, qâ vivificaris, & loqeris, nec aspicere possis, nec tueri?* vide & Augustinum *de Trinit. l. 5. c. 1.* vide *l. 10. §. 26.*

Ἐξ ἄλης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐκάστοτε πειρᾶται] Theophilus *ad Autolyc. l. 1. pag. 72.* Καθάπερ γὰρ ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ οὐ βλέπεται, ἀόρατος οὖσα ἀνθρώποις; διὰ δὲ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος νοεῖται ἡ ψυχή. ὕτως ἔχοι ἂν, καὶ τὸν Θεὸν μὴ δύνασθαι ὁρᾶσθαι ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἀνθρωπίνων, διὰ δὲ τῆς προνοίας καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ βλέπεται καὶ νοεῖται. *Ut anima in humano corpore non videtur invisibilis existens, verùm ex corporis motu cognoscitur: sic nec Deus humanis & corporeis oculis videri potest, cæterùm ex providentia, qâ singula ordinat, suisqe operibus aspicitur & apprehenditur.* Avtor *de mundo c. 6.* Ἡ ψυχὴ δι' ἧς ζῶμέν τε, καὶ πόλεις καὶ ἔθνη ἔχομεν, ἀόρατος ὅσα, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὁρᾶται. πᾶς γὰρ ὁ τοῦ βίου διάκοσμος ὑπὸ ταύτης ἔυρηται, καὶ διατέτακται, καὶ συνέχεται. ταύτὰ χρὴ καὶ περὶ Θεοῦ διανοεῖσθαι, δυνάμει μὲν ὄντος ἰσχυροτάτου; κάλλει δὲ ὑπερβεβηκότα, ζωῇ δὲ ἀθανάτῳ, ἀρετῇ δὲ κρατίστου. διότι πάσῃ θνητῇ φύσει γινόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεωρεῖται. *Nam & anima ipsa qâ vivimus, qâ urbes, qâ domos habitamus, cum haudquaqam sub aspectum nostrum sita sit, operibus tamen ipsis videtur: omnisqe vita cultus nitorqe, ut ab ea inventus est & descriptus, ita ea eo tenorem suum servat. Proinde hac etiam de Deo sentienda nobis sunt: illo qidem, si vim*

* τομισίου Juſt.

A *spectes, valentissimo: si decorem, formosissimo: si vitam, immortali: denique, si virtutem, præstantissimo. Qapropter cùm sit inconspicabilis omni natura interitura, ipsis nihilo secius ipse cernitur ab operibus.* Sive, ut Apulejus paraphrasticè reddidit. (nam merus paraphraſtes iſte illius est) *De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non videtur: & tamen fateamur omnes necesse est, hujus operâ omnia, qa per hominem præclara fiunt, provenire: neqe anima ipsius qalitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestarum rerum intelligi qalis & qanta sit. omne qippe humana vita præsidium ingenio ejus est paratum. Nisi fortè tam injustus rerum æstimator*

B *potest esse qi hac eadem de Deo neget, qem videat esse viribus exuperantissimis, augustissimâ specie, immortalis ævi, genitorem virtutum ipsâmqe virtutem. Unde nihil mirum est si mortales oculi ejus non capiunt aspectum, qando divinorum operum vestigiis sit perspicuus atqe manifestus.* Minutius. *Nec mireris, si Deum non videas, vento & flatibus omnia impelluntur, vibrantur, agitantur; & sub oculis tamen non venit ventus & flatus.* Apulejus *Florid. 2. Deûm forma invisitata, vis cognita: qorum potestates licet sentire, non datur cernere.* Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἀφ' ἑκάστῳ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων ῥᾳδίως ἐστὶν ἐγκαμπύλωσιν τοῦ πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, δύναμίν τε συνορατικὴν τῶν γεγονότων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχάριστον. *Ex*

C *singulis, qa in mundo fiunt, rebus providentia laudari facilè potest, si cui duo hæc insint: unum, facultas naturam cujusqe rei perspiciendi: alterum gratus animus.* & qæ sequntur. vide & eundem *l. 1. c. 16.*

§. 29. Σωτηρία βίου] qod *l. 4. §. 21. Extrem.* Ἱστορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* Plato *Protag. pag. 247. C. Τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία εἴη τοῦ βίου. Qanam nobis potissima vita salus esset.* Et mox: Ἡ ἐπιστήμη ἐπλάσατο τὸ ἀληθὲς, ἵνατο ἂν τὸν βίον. *Scientia aperiens veritatem servaret vitam.*

Ἐξ ἄλης τῆς ψυχῆς] Vide *ad l. 3. §. 4.*

Ἀπολαύειν τοῦ ζῆν] *Vitâ frui.* Ità Martialis *l. 10. Ep. 61.*

D *Vivere bis, vitâ est posse priore frui.*

Seneca *Epist. 61. Paratus exire sum; & ideo fruor vitâ, qia qamdiu futurum hoc sit, non nimis pendeo.* ubi Lipsius *fruor vitâ, securus, & latus.* vide *ad lib. 3. §. 6. & l. 9. §. 26. & l. 10. §. 33.*

Συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ] Vide *ad l. 5. §. 6. & l. 6. §. 6. & l. 3. §. 13.* Varro περὶ εὐτυχίας. *Legendo & scribendo vin tam procudito.* i. e. *producito.* Nonius.

§. 30. Ἓν φῶς ἡλίου] Vide *l. 8. §. 57. & l. 9. §. 8.*

Μία οὐσία] vide *l. 4. §. 40. & l. 7. §. 9.*

Μία ψυχὴ] vide *l. 4. §. 40. & l. 9. §. 8.*

E Πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα] πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, sunt *forma & materia formis qasi substrata & subjecta.* interpres Anglus *insensate* legisse videtur: cui accedere non possum. verùm ab interpunctione locum laborare opinor; & post ἀναίσθητα collocandam distinctionem, ut series dictionis sic procedat; *reliqa dictarum rerum partes, forma* scilicet *& materia sensûs expertes, sunt etiam à necessitudine mutua aliena. Spiritus* pro *forma*, ut Marco, ità Pomponio *ad l. 9. §. 1.* exhibito. qi *corpus continuum* definit, *qod constinetur uno spiritu.* (i. e. unâ formâ) *ut homo, lignum, lapis.* ex subjectis speciebus *ligni lapidisqe*, non *animal*, sed *formam, spiritûs* nomine denotâsse, liqidò patet. vide *ad lib. 6. §. 13. & ad l. 10. §. 2.* sic *l. 9. §. 36.* ἡ ὑποκειμένη ὕλη & τὸ πνευματικὸν Marco ἀνελδιαιρῦντες. Hoc idem videtur, qod πνεῦμα ὑλικὸν Tatianus *adv. Grac.* nuncupat; nec *stellis* tantùm, avt *animantibus spiritûsque*, sed *aqis* etiam ineſſe vult.

F Καινοῦται τὸν νῦν συνέχει, καὶ τὸ ἔπειτα αὐτὰ βελτίον] lege κα-

a L. 3. §. 11. Διάνοια ἢ ἰδίως ᵃ ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον γίνεται, καὶ
b L. 9. §. 9. συνίσταται, καὶ ᵇ ἡ διέργει τὸ κοινωνικὸν πάθος.

§. 31. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ διαγίνεσθαι; ἀλλὰ τὸ αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν αὖθις; τὸ φωνῇ χρῆσθαι; τὸ διανοεῖσθαι; ᶜ τί τούτων πόθῳ σοι ἄξιον δοκεῖ; εἰ ἢ ἔκαστα ᵈ ἐυκαταφρόνητα, πείθου ἐπὶ τελευταῖον, τὸ ᵉ ἕπεσθαι τῷ λόγῳ ᶠ καὶ τῷ θεῷ. ἀλλὰ ᵍ μάχεται τῷ πιμᾶν παῦτα, τὸ ἄχθεσθαι, * ἢ ʰ διὰ τὸς τεθνηκέναι στερήσεταί τις αὐτῶν.

§. 32. ⁱ Πόσον μέρος ἔστ ἀπείρε καὶ ἀχανῦς αἰῶνος ἐπιμεμέρισται ἑκάστῳ; ᵏ πάχιστα γὰρ ἐναφανίζεται τῷ ἀιδίῳ. ˡ πόσον ἢ τῆς ὅλης οὐσίας; πόσον ἢ ᵐ τ ὅλης ψυχῆς; ⁿ ἐν πόσῳ ἢ ᵒ βωλαρίῳ τ ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμούμενος, μηδὲν μέγα φαντάζε, ᵖ ἢ τὸ ᵠ ὡς μόνῃ ἡ σὴ φύσις ἄγῃ, ταύτην ποιεῖν, ʳ πάσχειν ἢ, ὡς ἡ κοινὴ Φύσις φέρει.

§. 33. ˢ Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν. ᵗ ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστί. τὰ ἢ λοιπὰ, εἰ προαίρετά ᵛ ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα ˣ ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα, νεκρὰ καὶ ˣ καπνός.

§. 34. Πρὸς θανάτε καταφρόνησιν ἐγερ- y L. 9. §. 41. τικώτατον, ὅτι καὶ y οἱ τῷ ἡδονῷ ἀγαθὸν

feruntur. intellectus verò adversùs contribulem suum peculiariter afficitur; eidémque consociatur, nec potest communionis appetitus prorsùs revelli.

§. 31. Qid expetis? num existere? num sentire, movere, crescere, denasci? an rursùs voce uti, cogitare? ecqid horum tibi desideratu dignum videtur? si ergò contemptu digna satìs ista videntur omnia, ad illud perge, qod ultimum restat, Deo nempe ac rationi obseqi. atqi instituto huic repugnat, si qis ægrè ferat, qòd istis morte privandus sit.

§. 32. Qantula pars infiniti ac immensi ævi unicuiqe assignatur? ab interminato enim qàm celerrimè absorbetur. qantula item totius materiæ? qantulum & animæ universæ? in qantula etiam telluris totius glebulâ repis? hæc omnia cùm cogitaveris, nihil magnum reputa, hoc solo excepto, ut ea facias ad qæ natura tua te ducit, ea sustineas qæ natura communis infert.

§. 33. Vide, qo modo se mens utatur tua. in hoc enim sunt omnia. reliqa, sive arbitrii tui sint, sive non sint, cadavera sunt & fumus.

§. 34. Nihil magìs ad mortem contemnendam incitaverit, qàm si consideres, etiam eos qi voluptatem

ANNOTATIONES.

καὶπεῖται τὸ νοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. *& tamen ista etiam* (licèt sensûs ac rationis expertia) *mens* (universi scilicet) *continet, & facultas interior*, sive *forma illa, cujus vi eòdem loci feruntur.* Vide *l.* 10. §. 26. Τὴν βρίθουσαν. *Vim, qâ corpora deorsum feruntur.* & *l.* 4. §. 16. Τὸ αἰτιῶδες. *Formam.* Τὸ νοῦν αὐτὸ τῷ ὁ νῦς. sicut & Aristoteli *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Δόξειε δὲ ἂν τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. *Unusqisqe verò id qod intelligit esse videretur.* vide *l.* 10. §. 38. Verùm τὸ νοῦν istis est, ἢ νοερὰ ψυχὴ, de qa *suprà.* i.e. *Deus* ipse. de qo & *l.* 10. §. 1. συνέχει πάντα. sive, *spiritus Dei*, τὸ συνέχον τὰ πάντα. Sap. Solom. *c.* 1. *v.* 7. Laertius *Zenon. l.* 7. *c.* 135. Ἕν τε εἶναι θεὸν καὶ νόον καὶ εἱμαρμένην καὶ Δία. *Unum qoqe Deum esse & mentem, & fatum, & Jovem.* Apostolus *ad Colossˉ. c.* 1. *v.* 16, 17. Περὶ λόγου. τὰ πάντα δι' αὐτῦ ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα δι' αὐτῦ συνέστηκε. *Omnia per eum condita sunt, & omnia per eum consistunt.* Clemens *Stromat. l.* 5. Σφίγξ οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνδεσις, ἡ τῷ κόσμῳ καλὸν τὸν ποιητὴν Ἄρεσον περιφορὰ, ἄλλα τάχα μὲν ὁ δικαιοσυνευμενικὸς τόνος, καὶ συνέχων τὸν κόσμον. *Sphinx non est intelligentia universorum, & ex Poëta Arati sententia mundi conversio: sed fortè fuerit qidam spiritualis tenor, qi pervadit mundum.* Cicero *de natura deorum. l.* 2. *Natura est, qa continet mundum omnem, atqe ea qidem, non sine sensu & ratione.* & rursùs: *Mundum & ejus partes naturâ sentiente teneri, in qa ratio perfecta insit. qam vim animum esse dicunt mundi, eandémqe esse mentem sapientiámqe divinam.* Habes hìc apertè Marci τὸ νοῦν. Idem *de divinat. l.* 2. *Hac ità fieri omnibus inter se convenientibus mundi partibus profectò non possent, nisi ea uno divino ac continuato spiritu continerentur. Totam mundi hujus molem*, inqit, *mens divina continet, ut anima corpus.*

Διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον] Homo magìs ad sibi congenerem fertur, tum qia liberam habet electionem, tum qia τὸ νοῦν illud peculiarem in homine operationem exercet, exeritqe. Laërtius *Zenon. l.* 7. *c.* 138. Εἰς ἅπαν τὸ κόσμον μέρος διήκειν ὁ νῦς, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν ἡ ψυχή. ἀλλ' ἤδη δι' ὧν μὲν μᾶλλον, δι' ὧν δὲ ἧττον. δι' ὧν μὲν γὰρ, ὡς ἕξις κεχώρηκεν, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν, καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ ὡς νῦς, ὡς διὰ τῦ ἡγεμονικῦ. *Mens per omnes mundi partes pertingit, sicut & in nostra anima contigit, sed per has magis, per illas minus. Per qasdam enim veluti habitus recessit, ut per ossa ac nervos: per alias, veluti mens, ut per principale.*

§. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ] Plutarchus *de audiend. pag.* 37. *D.* Ταυτόν ἐστι τὸ ἕπεσθαι θεῷ καὶ τὸ πείθεσθαι λόγῳ. *Idem est Deum seqi & parere rationi.* Et Apulejus *de philosoph. Sapientem pedisequum & imitatorem Dei dicimus, & seqi arbitramur Deum, id est,* λόγον. At de Juliano Gregorius Nazianzenus *Stelitevt. 1.* Ὁδηγῷ λόγῳ, καὶ μὴ θεῷ χρώμενος. *Qi humanam rationem ducem, non Deum sequitur.* qasi ista sejuncta à se invicem existant. Et Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Μόνῳ τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐπιτρόπῳ σώφρονι, παραλαβεῖν τὸν βίον. *Soli rationi, tanqam consultissimo tutori, vitam omnem credere convenit.* ità solam rationem vult ducem adhiberi ad vitam instituendam. verùm proclivis latis est solutio. rationis rectæ, qalis est initio condita, ductus, à religionis Deìqe regulis nusqiam deviat. Cæterùm qà jam corrupta & vitiata est, à legis divinæ tramite in

A qamplurimis abscedit, suíqe seqaces ut plurimùm abducít. vide ampliùs *ad l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 11, 12.

Τὸ ἄχθεσθαι, ἢ διὰ τῦ τ. sensus exigit. vide *l.* 9. §. 1.

§. 32. Πόσον μέρος ἀπείρε καὶ ἀχανῦς αἰῶνος] vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 24.

Πόσον δὲ ὅλης οὐσίας] Epictetus *l.* 1. *c.* 12. Οὐκ οἶσθα, ὡλίκον μέρος εἶ πρὸς τὰ ὅλα; *Non nosti, qanta pars sis universi.* Lucretius *l.* 6.

Et qota pars homo sit terræ totius unus.

Τῆς ὅλης ψυχῆς] vide *suprà* §. 30.

B Ἐν πόσῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις] ità *l.* 6. §. 36. Ἄθως βωλάριον. *Athos glebula.* at *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3. in eodem argumento γωνίδιον, *angulum exiguum*, dixit. Plato *Phædon. pag.* 81. *A.* Ἔτι δὲ καὶ πάμμεγά τι εἶναι αὐτὸ (τὸ ὅλον) καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν καὶ μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας, ἢ βαλράχους, περὶ τὴν θάλασσαν οἰκοῦντας. *Præterea ingentem esse terrarum orbem, nósque à Phasíde ad Columnas Herculeas habitare, in parva qadam ejus particula, ceu formicas atque ranas circa paludes atque mare.*

Ὡς ἡ κοινὴ φύσις ἄγει] Fabius *instit. l.* 12. *c.* 11. *Natura nos ad mentem optimam genuit: adeòqe discere meliora volentibus promptum est, ut verè intuenti mirum sit illud, magìs malos esse tam multos. nam ut aqa piscibus, ut sicca terrenis, circumfusus nobis spiritus volucribus convenit: ità certè facilius esse oportebat secundum naturam, qàm contra eam vivere.* Nihil scilicet istis de nativo vitio suboluerat.

Ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 8.

§. 33. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 23. & *suprà* §. 19.

Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν] vide *l.* 3. §. 9. & *l.* 7. §. 38. Ex Rufo *de amicit.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἔθετο ὁ θεὸς, τὰ δ' οὐκ. ἐφ' ἡμῖν μὲν, τὸ κάλλιστον, καὶ σπουδαιότατον, ᾧ δὴ καὶ αὐτὸς εὐδαίμων ἐστὶ, τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν. τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γιγνόμενον, εὐλυβρία ἐστὶ, εὔροια, εὐθυμία, εὐσέβεια. τοῦτο δὲ καὶ δίκη ἐστὶ, καὶ νόμος, καὶ σωφροσύνη, καὶ σύμπασα ἀρετή. *Qadam in nostra potestate Deus posuit, qadam non posuit. In nostra qidem potestate posuit id, qod optimum est, qóqe beatus ipse censetur, usum imaginationum. Siqidem is rectè usurpatus libertas est, & animi tranquillitas, nec non lex, temperantia & qavis virtus.*

Τὰ δὲ λοιπὰ εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα] lege εἴτε, sive.

Νεκρὰ] vide *l.* 2. §. 12.

C Καὶ καπνός] Ità *l.* 10. §. 31. καπνὸς καὶ τὸ μηδέν.

§. 34. Οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν] Epicureos notat, qi summum bonum etiamsi in voluptate, summum malum in dolore constituerant, mortis tamen contemptum profitebantur, & prædicabant. Vide Epicurum ipsum, *suprà l.* 9. §. 41. cujus & illa dogmata sunt apud Laërtium *l.* 10. *c.* 125. ex *Epist. ad Menaceum.* Μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον. ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. στέρησις δέ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὥθεν γνῶσις ὀρθὴ τῦ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον, ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς ἀπρόσκοπον. οὐθὲν γάρ ἐστιν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν, τῷ καταλαμφότι γνῶσιν, τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. τὸ φρι-

D

E

κω-

temporis ſpatio contemplatus ſit; huic nec mors formidabilis eſſe poterit.

§. 36. In hac magna civitate verſatus es, homo. qid tuâ refert, ſi qinqe duntaxat annos, etenim qod ſecundùm leges ſit, id omnibus æqale eſt. ecqid igitur grave pateris, ſi te non tyrannus, nec judex iniqus, ſed natura, qæ induxit, emittat: perinde ac ſi hiſtrionem prætor qi conduxerat,

θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ ἀ ἀφαίρεῖ, τέτῳ ὠδὲ ὁ θάνατ⟨ος⟩ φοβερόν. Inf. §. 36.

§. 36. Ἄνθρωπε, d ἐπολιτεύσω e ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει; f τί σοι ἀφαίρεῖ εἰ πέντε ἔτεσι; τὸ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους, ἴσον ἑκάστῳ. τί οὖν δεινὸν, τῆς πόλεως ἀποπέμπ⟨ο⟩ντ⟨ος⟩ σε ἀ τύραννος, ὠδὲ δικαστὴς ἄδικος, ἀλλ' g ἡ φύσις, ἐξαγαγοῦσα; ὅσον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει h τῆς σκηνῆς

d L. 10. §. 1.
e L. 3. §. 11.
f Sup. §. 35.
g L. 8. §. 20.
h L. 11. §. 6.

ANNOTATIONES.

κωδέστατον οὖν τῶν κακῶν ὁ θάνατος, ὠδὲν πρὸς ἡμᾶς. ἐπειδή περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος οὐ πάρεστιν. ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῇ, τόθ' ἡμεῖς οὐκ ἐσμέν. οὔτε οὖν πρὸς τοὺς ζῶντάς ἐστι, οὔτε πρὸς τοὺς τετελευτηκότας. ἐπειδὴ περ περὶ ὧς μέν οὐκ ἔστ' εἰσίν. Nihil ad nos pertinere mortem. Bonum enim omne ac malum in ſenſu eſt: ſenſus autem privatio mors eſt. Unde recta cogitio eſt, qod nihil ad nos ſit mors, id efficit ut mortali qod in vita eſt fruatur. Nihil enim in vita mali eſt es, qi verè comprehendit nihil eſſe in vita privatione mali. Itaqe, qod malorum horrendum maximè, mors nihil ad nos: qoniam cum nos ſumus, mors non adeſt; cùm verò mors adeſt, nos jam non ſumus. Neqe igitur ad viventes, neqe ad mortuos pertinet. Nam apud A *qi dederat poteſtatem.* Hugo Victorinus, an qis alius, ſub Auguſtini nomine *de patient. c.* 13. vide *l.* 8. §. 20. 23.

ἴδιοι δὲ κωμῳδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς] *Vitam dramati* confert, & iſtic, & alibi. *l.* 10. §. 27. & *l.* 11. §. 6. Epictetus *Enchir. c.* 17. *Μίμησαι, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷόν ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλ⟨ος⟩. ἂν βραχύ, βραχύ⟨ν⟩. ἂν μακρόν, μακρύ. ἂν πλοκὸν ὑποκρίνεσθαί σε θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον ὑφυὴς ὑποκρίνῃ. ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. σὸν γὰρ τοῦτ' ἐστὶ, τὸ δοθὲν ὑποκρίνεσθαι πρόσωπον καλῶς. ἐκλέξασθαι δ' αὐτὸ, ἄλλου. Actorem eſſe fabula talis, qalis magiſtro probata fuerit, te memento: ſi brevis, brevis: ſi longa, longa. Si mendicum agere te voluerit: fac qoqe eam perſonam ingenioſe repræſentes. Ita ſi claudum, ſi principem, ſi plebejum. Hoc enim tuum eſt, datam perſonam bene effingere: eam autem eligere alterius.* qibus paria habet & *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Sed & Ariſto Chius apud Laërtium *l.* 7. in *Zenon c.* 160. *Εἶναί ὅμοιον τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτῇ τὸν σοφὸν, ὃς ἄντε Θερσίτου, ἄντε Ἀγαμεμνονος πρόσωπον ἀναλάβῃ, ἑκάτερον ὑποκρίνεται προσηκόντως. Eſſe ſapientem bono hiſtrioni ſimilem, qi ſive Therſites, ſive Agamemnonis perſonam ſumat, utramqe decentiſſimo geſtu imitatur.* Contrà planè qàm Philippus Macedo, qem poſt inſignem de Athenienſibus partam victoriam, victorum captivis cùm per ebrietatem contumelioſiùs illuderet, liberâ voce Demades verbis iſtis increpuit; *Βασιλεῦ, τῆς τύχης σοι περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς οὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θερσίτου; Qando perſonam Agamemnonis fortuna tibi Rex induit, Therſita facta repræſentare nonne te pudet?* Diodorus Siculus *l.* 16. *c.* 88. Teles item Pythagoricus lib. *περὶ αὐταρκείας*, (pro qo perperam apud Lælium Biſciolam *horar. ſubſeciv. l.* 1. *c.* 1. *ἀναχίας* habetur.) à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. laudatus. *Δεῖ ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ὑποκριτὴν, ὅ, τι ἂν ὁ ποιητὴς περιθῇ πρόσωπον, τοῦτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς. οὕτω καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι ἂν περιθῇ ἡ τύχη. καὶ γὰρ αὕτη, φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγου, ὁτὲ ὑστερολόγου περιτίθησι πρόσωπον. καὶ ὁτὲ μὲν βασιλέως, ὁτὲ δὲ ἀλήτου. μὴ ὧν βούλει δυστερολόγος ὦν, τὸ πρωτολόγου πρόσωπον. εἰ δὲ μὴ, ἀνάρμοστόν τι ποιήσεις. Ut bonum hiſtrionem, qamcunqe ei poëta dederit perſonam, ejus decorum ſervare decet: ita bonum virum, qamcunqe fortuna dederit. Nam & ipſa, ut Bion inqit, velut poetria, nunc primi, nunc ultimi actoris locum nobis tribuit, alias Regis, alias mendici perſonam. Ne igitur, ſi partes tibi contigerint actionis ultimæ, primas occupare velis. Aliter indecorum te dabis.* Idémqe in *lib. περὶ περιεσάντων* apud eundem *ibidem tit.* 105. *Ἡ τύχη, ὥσπερ ποιήτρια τις ὖσα, παντοδαπὰ ποιεῖ πρόσωπα, ναυαγοῦ, πλουσίου, φυγάδος, ἐνδόξου, ἀδόξου. δεῖ οὖν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, πᾶν ὅ, τι ἂν αὐτὴ περιθῇ, καλῶς ἀγωνίζεσθαι. Fortuna, ceu poetria qadam, multas inducit perſonas, navifragi, mendici, exulis, glorioſi, obſcuri. Itaqe decet virum bonum rectè agere, qamcunqe ei ſors dederit perſonam. Ibidem. tit.* 1. Muſonius, opinor: *Ὥσπερ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, ἐν καὶ τὸν πρόλογον, ἐν καὶ τὰ μέσα, ἐν καὶ τὸν κατακροφῶν. οὕτω καὶ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐν καὶ τὰ πρῶτα τοῦ βίου, ἐν καὶ τὰ μέσα, ἐν καὶ τὴν τελευτήν. Sicut bonus hiſtrio, bene prologum, bene medium fabulæ, nec non bene etiam cataſtrophen agit: ita bonus vir qoqe primordia vitæ rectè, & media probè, finémqe congruentem his adminiſtrat.* & *tit.* 92. ex Arriani *protrepſice*, Socrates Archelao: *Εἰ γὰρ μὴ ἐκεῖνα τὰ ὄντα ἐμοὶ, ἀλλ' ἐγὼ τούτοις ἐκείνοις, καὶ ἅτε κἀκείνοις ἐμοί. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οὐκ ἐνφανέστερον ὠδέν, δι' ὧν ὁ Παῦλος τὸν τύραννον Ὀιδίποδα ὑπεκρίνατο, ἢ τὸν ἐπὶ Κολωνῷ ἀλήτην καὶ πλοκόν; εἶτα χείρων Παῦλος ὁ γενναῖος ἀνὴρ φανεῖται, ὡς μὴ πᾶν τὸ περιτεθὲν ἐκ τοῦ δαιμονίου πρόσωπον ὑποκρίνασθαι καλῶς; ὠδὲ τὸν Ὀδυσσέα μιμούμενος, ὃς καὶ ἐν τοῖς ῥάκεσιν ὠδὲν μεῖον διέπρεπεν, ἢ ἐν τῇ ἁλῇ χλαίνῃ τῇ πορφυρᾷ; Nam ſi res mea mihi non ſufficiunt, at ego ipſis ſufficio, & ſic etiam ipſa mihi. Annon vides, qod Polus hiſtrio perſonam Oedipi tyranni non concinnius expreſſerit, qàm eundem Oedipum in Colono exulem & mendicum. Vir autem ingenuus eritne Polo deterior, ita ut non qamvis à numine ſibi diſtinctam perſonam decorè poſſit agere? Neqe imitari poterit Ulyſſem, qi etiam laceris pannis indutus, non minus decora gravitatis præ ſe ferebat, qàm ubi criſpam & purpuream lanam*

Nihil igitur mors eſt, ad nos neqe pertinet hilum.

Et mox:

Multò igitur mortem minus ad nos eſſe putandum,
Si minus eſſe poteſt, qàm qod nihil eſſe videmus.

Qo etiam telo pugnat & Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Natura verò ſic ſe habet, ut qomodo initium nobis rerum omnium ortus noſter afferat, ſic exitum mors: qæ ut nihil pertinuit ad nos ante ortum, ſic nihil poſt mortem pertinebit. in qo qid poteſt eſſe mali, cùm mors nec ad vivos pertineat, nec ad mortuos? alteri nulli ſunt, alteros non attingit.* Seneca *Ep.* 70. *Plus à ſe qiſqe exiget, ſi* B *viderit hanc rem etiam à contempti ſſimis poſſe contemni. & Ep.* 4. *Difficile eſt, inqis, animum perducere ad contemptum animæ. non vides, qàm ex frivolis cauſſis contemnatur? alius ſe præcipitavit à tecto, nè dominum ſtomachantem diutiùs audiret; alius nè reduceretur è fuga, ferrum adegit in viſcera. non putas virtutem hoc effecturam, qod efficit nimia formido?*

§. 35. Τὸ ἔνπλεκτον μόνον ἀγαθὸν] Pindarus *Pyth.* 9.

— ὁ καιρὸς
Παντὸς ἔχει καρυφάν.
— opportunitas
Cujuſvis rei habet caput.

Gregorius Nazianzenus *ad Evnom. Orat.* 1. *Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, ὡς Σολομῶντι καμοὶ δοκεῖ. καὶ τὸ καλὸν, μὴ καλὸν, εἶναι μὴ καλῶς γίνηται, ὅσπερ ἄνθος ἐν χιμῶνι παντελῶς ἄωρον, καὶ γυναικὶ κόσμος ἀνδρεῖος, ἢ γυναικεῖος ἀνδράσι, καὶ πένθει γεωμετρία, καὶ πότῳ δάκρυον. Suum cuiqe negotio deſtinatum eſt tempus, ut ego cum Solomone cenſeo, cumqe ea, qa per ſe bona ſunt, niſi bene tractentur, boni gratiam perdant, non aliter atqe hyeme intempeſtivi ſunt flores, nec mulieribus virilis, nec viris muliebris ornatus convenit, nec luctui geometria,* C *nec convivio lacryma.* Verùm Marcus iſtic *τὸ ἔνπλεκτον* accipit eo ſenſu, qo & Solomonem locutum monuimus, *ſuprà ad* §. 23. vide *l.* 4. §. 23. Plutarchus ad Apollonium *p.* 111. *B. Τὴν γὰρ ἐνπλεκείαν μᾶλλον ἢ τὴν ἐυγηρίαν πεπαταχῶ καθορᾶμεν πρωτύτερον. Videmus enim qavis in re priores partes tribui non ætati longæ, ſed maturitati.*

Τὸ πλείους καλὰ λόγου ὀρθὸν πράξεις] vide *ad l.* 3. §. 7, 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 11. §. 1.

Τὸν κόσμον διαφθείραι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ] vide Menandrum *in ſuppoſititio ad l.* 2. §. 14.

§. 36. *Ἐπολίτευσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει*] vide *ad l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 42.

Τὸ γὰρ καθὼ τοὺς νόμους ἴσον ἑκάστῳ] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 8. §. 5, 6. & *l.* 10. §. 6.

Ἀποπέμπ⟨ο⟩ντ⟨ος⟩ σε, ὁ τύραννος, ὠδὲ δικαστὴς ἄδικος] *Emittit te*, inqit, *ex hac vita, non tyrannus, aut judex iniqus aliqis,* D etſi occidat te ille, addicat iſte, *ſed* per illum iſtúmve, *natura*, ſive *Deus* ipſe, *qi & in vitam te prior miſerat.* Hoc eſt qod Jobus *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* cùm junctis operis Chaldæi Sabæiqe ſervos trucidâſſent, armenta & jumenta abegiſſent, diabolus etiam liberos ædium ruinâ oppreſſiſſet. *Non dixit, Dominus dedit, diabolus abſtulit. ſed Dominus dedit, Dominus abſtulit. qia nihil abſtuliſſet diabolus niſi permiſiſſet Dominus. noluit etiam gloriam diabolo dare, ut aliqid potuiſſet tollere, qod Dominus non permiſiſſet avferre.* Auguſtinus *in Pſalm.* 31. & 90. & *in ſerm. ſolenn.* 241. *non tentatori tribuit, ſed avtori.* Gregorius Romanus in *Job. l.* 18. *c.* 1. *non abſtuleras diabolus, qi nocendi habuit voluntatem; ſed Dominus,*

ὁ ϖαιδαγωγὸς ϛρατηγός. ἀλλ' οὐκ εἶπον τὰ πέντε μέρη, ἀλλὰ τὰ τέλεια. καλῶς εἶπας. [a] ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὰ τέλεια ὅλον τὸ δρᾶμά ἐϛι. τὸ γὰρ πλῆρες ὁμοίως ὁρίζει, [b] ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς ἀναλύσεως αἴτιος. σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων. [c] ἄπιθι οὖν ἵλεως. καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων ἵλεως.

a L. 9. §. 37.

b L. 11. §. 20.

c L. 2. §. 3.

è ſcena dimitteret. ſed actus fabulæ qinqe nondum abſolvi. rectè dicis. cæterùm in vita etiam tres actus fabulam integram faciunt. terminat enim hanc, qi ejuſdem olim componendæ cùm fuerit, nunc & diſſolvendæ avtor eſt. nevtrum avtem horum à te eſt. diſcede ergò propitius. nam & qi te dimittit, propitius eſt.

ANNOTATIONES.

geſtabat? Syneſius *de provident. l. 1. pag.* 106. Ἅπας γὰρ βίος ἀριϛῆς ὕλη. καθάπερ δὲ ἐπὶ ϛκηνῆς ὁρῶμεν τὰς τῆς τραγῳδίας ὑποκριτὰς, ὅϛις καλῶς ἐξήσκηϛαι τὴν φωνὴν, ὁμοίως ὑποκρινεῖϛαι, τότε Κρέοντα καὶ τὸν Τήλεφον. καὶ ἐδὲν ταλαιπωρῇ τῶν ῥακίων διοίσει, πρὸς τὸ μέγα καὶ καλὸν ἐμβοᾶσαι, καὶ καταλαβεῖν ἡχοῖ τῶ μάλιϛα τὸ θεάτρον. ἀλλὰ καὶ τὴν θεράπαιναν, καὶ τὴν δίϛροιαν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐκιδιήξεται μουσικῆς. καὶ ὅ, τι ἂν περιθῶϛι προσωπεῖον, τὸ καλῶς αὐτὸν ὁ χορηγὸς τῶ δράματος ἀπαιτεῖ. ὕϛως ἡμῖν θεὸς ἢ τύχη περιϛήϛει, ὥϛπερ προσωπεῖα, τὰς βίας ἐν τῷ μεγάλῳ τῶ κόϛμῳ δράματι. καὶ ἐδέν τι μᾶλλον ἕτερος ἑτέρου βίος βελτίων ἢ χείρων. χρῆται δὲ, ὡς ἕκαϛος δύναται. δύναται δὲ ὁ ϖεπαιδεῦϛαι ἀκριβῶς καλῶς διαγίνεϛαι, κἂν τὸν πλουϛὸν, κἂν τὸν μόναρχον ὑποκρίνεται. διοίϛεται δὲ ἐδὲν περὶ τῦ προσωπείου. ἐπεὶ καὶ ὁ τραγῳδὸς γελοῖος ἂν γένοιτο, τὸ μὲν φεύγων, τὸ δὲ αἱρύμενος. ἢ γὰρ ἐν τῷ τῆς γραὸς ἐνδοκιμῶν, ϛιφανῶται τε ἢ κηρύϛϛεται, ἢ ἐν τῷ τῦ βαϛιλέως ἀσχημονῶν, κλάζεται, καὶ συρίϛεται. Universa enim hominum vita virtutis materia eſt: qemadmodum in ſcena fabularum actores cernimus, qorum qi voci diligentiſſimè ſervierit, is Creontem avt Telephum nullo diſcrimine agere poteſt: neqe ad præclaram vehementémqe vocis intenſionem, avt ad theatrum ſvaviſſimâ carminis emodulatione deſinendum plurimum interesit purpureáſne an pannoſas veſtes geras; ſed ſive ancillam, ſive heram eadem gratiâ & concinnitate referet, vel ſi qam aliam perſonam induerit, rectè eam uti geras, ab eo choragus poſtulat: ita nobis in maximo illo mundi totius actu vitas, qaſi perſonas, Deus & fortuna circumpoſuit, neqe aliud altero vita genus potius eſt, nec deterius, ſed unuſqiſqe perinde ut poteſt eo utitur. Ac qi bonus eſt, ubicunqe honeſtè degere poteſt, non mendicum, ſeu monarcham aſſimulet, nec de perſona plurimum contendet; qandoqidem & tragœdiarum actor is ridiculus fuerit, qi hanc renuat, aliam verò potius eligat: præſertim qm qi unum præclarè, ac cum laude egerit, corona & præconis voce celebretur, qi verò regis perſonam indecorè ſuſtinuerit, omnium ſibilo & procaci oris ſonitu excipiatur. Dio deniqe Pruſæus *Orat.* 38. *pag.* 479. *ad Nicomedienſes.* Ἤδη ποτὲ θέας μετελάβετε, μᾶλλον δὲ μονομαχὶ καθ' ἑκάϛην ἡμέραν θεᾶϛθε. ἆρα ἂν εἰκῆ τις ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βαϛιλέας, ἢ τύραννος, ἢ θεός; καί τοι πάντα ταῦτα καλοῦϛιν. καὶ οὐκ ὀνόματα μόνα ἔχουϛι θεῶν, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ ϛολὰς, καὶ κιλεύουϛι πολλὰ ὡς ἐκεῖνοι. τῦ δὲ ϖοιήματος συντελεϛθέντος, ἀπίαϛι τὸ μηδὲν ὄντες. *Jam nuper ſpectacula recepiſtis, imo non tantum ſingulis diebus ſpectatis -- Num igitur qis illic vobis verè videtur eſſe rex, avt tyrannus, avt Deus? Atqe ita vocantur: & non nomina tantum Deorum habent, ſed etiam perſonas & veſtes, multáqe præcipiunt, ut illi: actâ avtem fabulâ, abeunt, nihilqe ſunt.* Vide ampliùs *ad l.* 4. §. 1. Petronium item aliósqe *ad l.* 11. §. 6. videatur & Ariſtides *in Eteon. ad l.* 6. §. 46. Ve-

A rùm illi de agendi modo maximè, Marcus de termino præcipuè hìc agit.

Οὐκ εἶπον τὰ πέντε] Alluſit ad actuum in dramatibus numerum, de qo, Flaccus in *arte.*

Neve minor, nev ſi ſit qinto productior actu,
Fabula, qæ poſci vult, & ſpectata reponi.

Nam qod Donatus, *perſonam eandem* negat *plùs qinqies prodire in proſcenium*: refutat id Julius Scaliger *poet. l.* 1. *c.* 9.

Ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμα] vide *l.* 3. §. 8. &
B *l.* 11. §. 1. Seneca *Epiſt.* 77. *Eam viam ingreſſi ſumus, qam peragere non eſt neceſſe. iter imperfectum erit, ſi in media parte, avt citra petitum locum ſteteris. vita non eſt imperfecta, ſi honeſta eſt. Ubicunqe deſines, ſi bene deſinis, tota eſt.* & *ibidem. Non finitur officiorum certus numerus, qem debeas implere.*

Τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει] qod *ſuprà* §. 23. Καιρὸν καὶ ὅρον δίδωϛι. *Tempus & terminum aſſignat.* Ità Jobus *c.* 14. *v.* 4. χρόνον ἔθε, ὃ ϖαρελθεῖν. ὅρως meliùs reddidiſſent. nam Hebraicum חקו idem hoc loco valet qod גבול de mari uſurpatum, *Pſal.* 104. *v.* 9. *terminos, limites deſcriptos, qos non tranſgrediatur.* Scilicet qod Seneca *ad Marc. c.* 10. *Tempus ille arbiter muneris ſui temperat.*

C Ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως] Hoc eſt, qod Solomon *Eccleſ. c.* 3. *v.* 2. tam *naſcendi*, qàm *denaſcendi tempus, cuiqe eſſe à Deo præſtitutum.* vide *ſuprà* §. 23.

Σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων] Non es, inqit, mortis tuæ arbiter magìs, qàm ortûs tui fueras. David, *Pſalm.* 31. *v.* 16. בידיך עתותי *In manu tua ſunt tempora mea.* & *Pſal.* 68. *v.* 20. *Domini Dei* לה תוצאות *mortis ſunt exitus*, nec poteſt qiſqam avt ſibi ipſi, avt alteri, citra ipſius permiſſionem ac voluntatem, vitam eripere. Poteſt interim tamen mortis, vel ſibi, vel alteri conſcitæ homo ipſe havd ἀναίτιος. id eſt, *inſons* D eſſe. qod nec Marcus ipſe diffitebitur.

Ὁ ἀπολύων ἵλεως] vide *l.* 2. §. 3.

Ἄπιθι οὖν ἵλεως] imò non ſemper ἵλεως, hoc eſt, *propitius, placatus, placidus* ſanè ſemper in ſe Deus, qia immotus, & immutabilis; non qoad illos tamen ſemper, qos hinc abripit, *propitius.* neceſſe eſt ergò, dum hìc vivunt, ſibi concilient ipſum mortales, ſi in morte propitium experiri voluerint. neqe enim ἵλεως ipſe, id eſt, *placidus lætúſqe* defungi poterit, niſi qi Deum ſibi ἵλεον, id eſt, *propitium*, qia in Chriſto ſuo reconciliatum, habuit. τῦτο δὲ ἐνυπνιάδητῳ μοι (ut Marci noſtri verbis utar, ex *l.* 6. §. 30.) ἐπιτῇ ἢ τελευταία ὥρα. *mihi itaqe ſic affecto, idqe mihi probè conſcio, ſuperveniat hora noviſſima. hora*, inqam, *illa decretoria*, (uti Seneca vocat *Epiſt.* 102.) qam ſenio jam confectus ferè, cum Jobo, *cap.* 14. *verſ.* 14. *qotidie expecto.* Et tu, Domine Jeſu, ὁ Ἀμὴν, voto ſervuli tui, inutilis licèt, *Amen* tuum ſubjicere nè dedigneris.

FINIS.

MER-

MERICI CASAUBONI,

ISAACI FILII

IN

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum libros

NOTÆ.

[redacted]

JOANNI SELDENO,

Jurisconsulto, Philologo,

VIRO MAXIMO,

MERICUS CASAUBONUS,

ISAACI FILIUS

S. D.

IMperatoribus olim hodieque solenne, vir insigniſſime, sine δορυφόρους hinc inde stipantibus, & aliquo de primariis aulæ comitatu, in publicum non omninò aut rarò prodire. quæ partim ad pompam, partim ad terrorem, partim verò ad tutelam corporis ab ipsis instituta sunt. MARCUS ANTONINUS Imperator priora duo quanti vivus fecerit, & qo loco habuerit, si quis ipsi de se scribenti minùs credit, at veterum testimonio fidem non abrogabit, qi talem eum describunt, qualem ab omni memoriâ omnibus omnium gentium monumentis replicatis & excussis alium vix reperiamus: qui vel eorum quæ splendidiſſima habentur inter homines, & quorum gratiâ cœlum terræ miscere non verentur, tantus & tam constans contemptor fuerit; vel qui bonitatem, clementiam, mansuetudinem (divinas virtutes) erga subjectos, simpliciore animo & flagrantiore studio exercuerit. Sed nec hastatorum qi latus cingerent & vitæ caverent, opus illi, cui cùm, tristissimis & afflictissimis temporibus, orbis Romani, id est universi ferè, tutela à supremo Mundi Rectore commissa esset, sic eam administravit, ut in ejus vitâ & incolumitate suas fortunas, suam salutem omnes, minimi maximi, verti crederent. Nos igitur, cùm noster hic redivivus ANTONINUS in lucem proditurus esset, parum de tali comitatu, qualem diximus, illi comparando solliciti, de tali comite, seu *amico* (quo titulo insigniores quosdam temporum suorum Jurisconsultos maximos olim Imperatores dignatos esse non ignoras) ascisscendo cogitavimus, qui tum imperitam multitudinem non vi aut imperio, sed solâ sui nominis authoritate submoveret; tum verò doctos undique viros & intimâ admissione dignos, ipse longè latéque celebris, alliceret. Quem verò potiùs quàm te, SELDENE præclarissime, qui præstantissimis ingenii tui monumentis patriam tuam magis ornaveris, an majus apud exteros decus tibi privatim paraveris, haud facilè dixerim. Ea certè tum domi apud cives & populares tuos; tum foris apud exteros, ubicunqe literis suus constat honos, nominis tui fama & ce-

lebritas, ut eruditum, quicquid illud ſit, & laude dignum, quod SELDENI nomen præfixum habet, non docti tantùm qui tua legunt & intelligunt, quod paucorum eſt; ſed & de plebe literariâ homines protinus affirmaturi ſint. Hæc igitur tui nominis hic inſcribendi cauſſa publica. Sed nec privata defuit, tua erga me jam olim perſpecta mihi benevolentia, & de me ſtudiiſque meis benè merendi ſtudium: quo nomine tantò me plus tibi debere judico, qantò pauciores in hoc regno, qui hæc ſtudia tractent, aut tractantes aliquo loco numerent. Vale, vir præſtantiſſime, & me amare, ſtudiiſque meis favere perge.

IN

IN

MARCI ANTONINI ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ LIBROS XII.

Et hanc editionem,

PROLEGOMENA.

QUæ Marcus Antoninus, Imperii & rerum geſtarum magnitudine glorioſiſſimis Imperatoribus annumerandus; vitæ verò ſanctitate & ſolidâ eruditione veterum Philoſophorum vel laudatiſſimorum nulli inferior, *De ſeipſo* ſibi ſcripſit, ea poſtquam ſemel typis excuſa prodierunt in lucem dudum eſt cùm certatim à doctiſſimis quibuſque viris, qui reipublicæ literariæ promovendæ ſuam navarunt operam, laudantur & meritiſſimis elogiis celebrantur: at qui ſcriptum ut excellentiſſimum, ita & obſcuriſſimum, ſeu Notis ſeu Animadverſionibus, ſeu Commentariis uberioribus illuſtrandum ſuſciperet, quò tam reconditæ ſapientiæ ad plures utilitas perveniret, ex omni doctorum numero nemo unus hactenus, quod ſciam, repertus eſt. Interim verò qui mortalibus imperitis & incautis falſo Antonini nomine illuderet, & viliſſimos in comparatione fætidiſſimoſque pannos, pro pretioſiſſimâ purpurâ ſacrilegâ fraude circumferret, pridem repertus eſt *Antonius Guevara* Hiſpanus, homo non contemnendi prorſus ingenii, niſi alios ipſe, tantæ impoſturæ fiduciâ, adeò contempſiſſet; eruditionis autem quæ aulicum potius, quam Epiſcopum; & circumforaneum aretalogum, quàm genuinum Philoſophum deceret. Sed nec ego talem ab omnibus pridem doctis exploſum contemptumque tanti facerem, ut hîc ejus meminiſſe dignarer, niſi tanti putarem quàm ſint homines, quæ ſtulta, ficta, falſa, putida, præ iis quæ ſolida ſinceraque ſunt amplecti proniores, & quæ χολοβάφινα iis quæ verè ſunt aurea præponere, tam luculento & illuſtri exemplo demonſtrare. Solis enim ſacris Bibliis exceptis alium vix ullum librum extare puto, qui tot in linguas, Gallicam, Italicam, Anglicam, Germanicam, alias, opinor, omnes Europæ linguas ſemel iterumque tranſlatus: qui repetitis editionibus toties excuſus ſit. Cùm verò per multos annos intra vulgares has linguas tantæ ſe continuiſſet impoſturæ fæditas, & jam quodammodo ſuppreſſa videretur: ecce tibi triginta plus minùs ab hinc annis *Joannes Wanckelius* quidam nomine, natione Germanus exortus eſt, qui magnum operæ pretium, à principibus etiam viris invitatus, facturum ſe credidit, ſi egregium hoc *Horologium* (is enim libro titulus) Latinè verſum, & Notis adornatum, ab oblivione vindicaret. Hujus ego Latinæ verſionis IV. editionem *in folio*, ad paginas propè ſeptingen-

ptingentas, prçter longiſſimas præfationes plures, & copioſum Indicem, diffuſam; ſed & poſteriorem aliam *in quarto* ad rei monſtroſæ (mihi certè) fidem ſervo. O iniquam ſortem mortalium! quid enim profectò fiet in profundâ barbari, quale jam non unum, ſæculi caligine, melioribus literis proſcriptis & extinctis omnibus; cùm tam eruditâ ætate tam multi reperiantur, qui σύρματα ἀιρῦντας μᾶλλον ἢ χρύσιον, & frugibus inventis glande veſci gratum habent? Et memini cùm ante quinquennium in prodigioſum quendam librum, in Angliam tum primùm advectum, *Etruſcarum Antiquitatum* titulo, multiſque æneis tabulis ſpectabilem fortè incidiſſem, primo ſtatim conſpectu fraude deprehenſâ, ad quam deprehendendam nulla non pagina libri, ne dicam linea, ſufficiat; indignationem publicè teſtatum eſſe, & originem fraudis in quodam qui tum fortè ſub prælo erat de *Uſu & conſuetudine* commentariolo detexiſſe. Comperi tamen poſtea fuiſſe qui longè aliter ſentirent, & tam bellas & ſpecioſas *Antiquitates* tam duriter acceptas dolerent: imò non defuiſſe, qui contempto noſtro aliorumque de illis veriſſimo judicio, ad loca ipſa fideli tanti depoſiti cuſtodiâ venerabilia, per mare, per terras magno ſtudio, quò res tam ſacras oculis uſurpaſſe ſuis, & manibus contigiſſe poſſent aliquando gloriari, contenderent. Sed ut ad *Antoninum* redeamus; Annus à parto Salutis Authore 1558. agebatur, cùm primùm *Guilielmus Xylander* Auguſtanus, divinum hunc Antonini fœtum, à Conrado Geſnero ex Bibliothecæ Palatinæ latebris erutum, protulit in lucem; & ut erat induſtrius, & in vertendis Græcis aſſiduus, Latinè vertit, brevibuſque Notis *illuſtravit*. De ejus verſione plura mox dicemus: ſed hoc in anteceſſum, ne viro docto pro ingenti beneficio gratias indignas rependamus; parum candidè & ingenuè facturum, qui poſt tot in hoc genere labores *Xylandri*, tot elucubratas majorum vigiliarum, & voluminoſiorum ſcriptorum verſiones, ex hac unâ ſcripti tam puſilli, aliàs quidem fateor inæſtimabilis & non ex mole pendendi, ſed puſilli tamen unius verſione de meritis ejus & eruditione pronuntiare velit. Fateor illum in aliis quoque operibus non rarò impingere, nec in exprimendis quos interpretandos ſuſcepit, ſemper litare Mercurio: ſed id potius tamen viri laborioſiſſimi, & ad alia ſemper properantis feſtinationi, quàm linguæ Græcæ, cujus ut & Latinæ fuit ille peritiſſimus, ignorantiæ tribuendum cenſeo. In Antonino alia fortaſſe ratio: ad cujus intelligentiam non tam Græcæ linguæ peritia, quàm veteris & inprimis Platonicæ Philoſophiæ cognitio neceſſaria. Certè quàm non fæliciter optimo viro verſionis hujus ſuſceptus ab eo labor aggredienti ceſſerit, ut non ignoravit ipſe, ita nec diſſimulavit, ut tum Præfationes ejus (quæ prima præcipuè,) tum Notæ teſtes. in quorum altero ſagacitatem ejus, (ἀμφότερα ἦ καλὰ, καὶ τὸ ὅτι οὐκ ἴσμεν εἰδέναι. καὶ τὸ γνῶναι ἃ οὐκ ἴσμεν dicebat olim Hierocles:) etiam ubi minus ſagax; in altero ingenuitatem meritò laudemus. Sed quod in Græci ſui codicis defectum culpam ſæpè rejicit, id ut ipſum verè credidiſſe concedamus, ita credendi cauſſas nullas idoneas habuiſſe certò perſuaſum habemus, & facilè, ſpero, lectori, cùm de eo agemus, non moroſo perſuadebimus. Cæterùm cùm princeps hæc editio, Latina præcipuè Xylandri verſio, Typographorum incuriâ tot ſcateret mendis, ut vel eo nomine Xylandrum vehementer ejus pœniteret & puderet; ſecundâ meliori, novem plus minus annis interjectis, prioris illius maculas & dedecus eluere conatus eſt. Ea Baſileæ anno Domini 1568. adornata eſt. Sed viro doctiſſimo & occupatiſſimo ne hîc quidem pro voto aut induſtriæ merito reſpondit eventus. In verſione ſiquidem mendas typographicas haud paucas ſuſtulit: at quæ propria erant ipſius παρεσφάλματα, typographicis longè moleſtiora, pleraque reliquit. In Græco verò contextu qui nullâ re magis quàm perturbatiſſimâ interpunctione laborabat, quo is melior eſſet, parum aut nihil præſtitit. Multis poſt annis, anno quippe Domini 1626. Lugduni (Galliæ Celticæ urbe)

nova

nova prodiit Antonini editio: commodâ ſanè formâ, & typis non inelegantibus: cæterà verò, Xylandrinâ utraque longè depravatior. Non enim ex ſecunda meliori (quam videntur ignoraſſe qui hanc procuravêre) Baſilienſi, ſed priore Tigurinâ expreſſa eſt: & cùm pleraque menda typographica primæ ac præcipitatæ illius editionis (qualia, *certum* pro *cœtum*; *neque*, pro *uſque*: *ſubeſſe*, pro *ſubſtantiæ*: *ſomnus*, pro *ſenſus*: *fatum*, pro *fœtum*: *aut*, pro *autem*: *mon*, pro *modò*: & id genus alia non pauca) retineat; propriis & ipſa cumulata eſt, in Græcis præcipuè, maculis: ut tota ὅλκιον βρύον meritò dici poſſit. ut omittam Notas additas; ſi Notæ ſunt dicendæ, hominis (ne quid dicam gravius) audaciſſimi (ut cum τὸ διεζευγ͂μ. λόγον quaſi inauditum & barbarum quid, emendari vult τὸ κρείττονα λόγον: cùm pro προπ͂ῃ, Platoni & Stoicis tam familiari verbo, τρόπῳ ſubſtituit, & ejuſdem farinæ alia) mera deliria. Iſtæ ſunt omnes, quæ quidem ad meam pervenêre notitiam, Antonini editiones. Quis verò in tantâ virorum doctiſſimorum, quantam noſtra hæc & ſuperior ætas tulit, annonâ: tantâ Commentatorum, qui alii ſuper alios veteres quoſque ſcriptores certatim arripuêre turbâ, unius ferè Antonini id peculiare fatum fuiſſe non miretur, ut incultus, impolitus, ἀνεξήγητος per tot ad hunc uſque diem jaceret annos? Dicerem fortaſſe difficultatem operis, toties à Xylandro commemoratam, pleroſque ab incepto deterruiſſe, niſi arroganter id à me dictum videri poſſet, quod à me ſuſceptum ſit, (nam præſtitum non dicam) id ab aliis ne ſuſciperetur, perficiendi difficultatem potiſſimùm obſtitiſſe. Ego certè cùm ante annos jam decem totos Auguſti hujus operis non anteà mihi viſi, ſed expetiti dudum, compos eſſem factus, & in lectione progreſſus eſſem quantum ad guſtum libri ſufficeret, ſic eorum quæ legeram & intelligebam admiratione, pari delectatione junctâ, protinus obſtupui, ut nullum non laborem libenter ſuſcepturus fuerim, nulli non oneri ſubiturus, quò ad cæterorum, ad quæ mentis acies nondum penetraverat, intelligentiam pervenirem. Magna tum memini ſpes animum pertentabat, ſi fortè exemplar Antonini, quo b. m. parens uſus fuerat, adipiſcerer, haud pauca in eo reperturum me ad oras (quæ in pleriſque veteribus legendis ejus ſedulitas & diligentia) notata, quæ magno futura eſſent auxilio. ſed eum cum humaniſſimi juxta ac eruditiſſimi viri *Patricii Junii*, Bibliothecæ Regiæ præfecti digniſſimi operâ conſequutus eſſem, quàm ſpe meâ fruſtratus ſim, ipſum illum teſtor, optimæ fidei, nec minoris in his judicii teſtem, omni exceptione majorem. loco enim emendationum aut conjecturarum quas expectabam plurimas, plurimi ſe ſingulis ferè paginis ὄβελοι ac χιασμοὶ, quibus quæ pro mutilis aut corruptis haberet notare ſolebat, obtulerunt. Ait Ariſtoteles, & verè ait, ut mea fert ſententia, quod & hodierni Itali vulgari jactant proverbio) μᾶλλον ἕκαστα κρίνουσι καὶ ἐξακριβοῦσι, οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐπιχειροῦντες. cùm igitur lecto ſemel iterumque libro, novâ ſemper cum voluptate ad novam lectionem redirem, factum tandem eſt ſæpè legendo, ut quæ prius ἄβατα καὶ ἀνέφικτα tenebriſque plus quàm Cimmeriis obvoluta videbantur, ea pleraque, pauciſſimis exceptis, adeò plana & expedita ſe præberent, vix alius ut ſit ex veterum omnium librorum numero liber, quem mihi magis notum perſpectumque, crederem. Qua ex re cùm gaudium pro priori meo ſtudio deſiderioque quantum par erat perciperem, re tamen ipſâ, quod à viris ſapientibus obſervatum memini, tunc expertus ſum, nullum tantum bonum eſſe, cujus privata & ſolitaria poſſeſſio ſi non ingrata, certè pro rei merito jucunda ſit. Quare cùm fictitium illum, ſtramineum, volgivagum Guevaræ *Marcum Aurelium* etiam Anglicè verſum eſſe comperiſſem; cùm mihi privatim pro munere ſuſcepto nihil deinceps ex uſu magis quàm linguæ Anglicæ promptus uſus, cujus non inutiliter excolendæ hæc opportunitas ſeſe offerebat; cum denique Latinorum & Græcorum librorum editiones

(præcipuè qui Cantuariæ, à typographis & bibliopolis omnibus longè ſubmotus, ſedem fixam haberem) non ſine multâ difficultate hic in terris procurari viderem; de vertendo in linguam Anglicam eximium hoc opus, magnâ ſpe conceptâ fore ut multis prodeſſet, ſi ſic verteretur ut à multis intelligi poſſet, paucos poſt menſes quàm ipſe videram & legeram, apud me conſtitui: nec ante deſtiti, quàm quod animo propoſueram, Deo ceptis aſpirante, confeciſſem. De iſtâ verſione non aliud dicam, niſi viris in hoc regno (quod non unus coram teſtatus eſt) à dignitate, ſed & ab eruditione ſummis haud paucis rem feciſſe me gratiſſimam. Cùm autem non pauci verſione delectati de Græcis edendis ſæpiùs interpellarent, dudum profectò eorum voluntati morem geſſiſſem, niſi quòd dum vacationis ab aliis negotiis & Londinenſis ad tempus commorationis opportunitatem expecto, interim non unius indicio ad me pervenit *Thomam Gatakerum*, virum eruditionis apud Anglos opinione celebrem, Græcè, ut perhibebant ipſi, peritiſſimum, eam in ſe provinciam à longo jam tempore ſuſcepiſſe, ac propè jam defunctum eſſe. Ego cùm quod amicis inſtantibus opponerem jam haberem, & otii quantum ſatis eſſet ægrè mihi pollicerer, moleſtiæ autem plus ſatis in mundo præſentiſcerem, facilè in animum induxi ut ab incepto deſiſterem. Verùm poſt plurium annorum irritam expectationem cùm jam dubitare, qui ſpem excitaverant, animadverterem; cúmque ea incidiſſent tempora Reipublicæ ut animum tum munire optimis præceptis, tum à triſtiſſimis cogitationibus avertere quacunque ratione laborarem, memor quantâ cum animi voluptate in verſione Anglicâ verſatus eſſem, ad Græco-Latinam Antonini editionem cum Notis, quæ non multæ quidem, pro ſucciſivi temporis ratione, eſſent; ſed quæ nihil tamen, dignus ubi vindice nodus, intactum relinquerent, mentem cæpi convertere. Sed priuſquam manum operi admoveo, virum illum doctiſſimum, de ſolâ dum famâ mihi notum, conveniendum mihi credidi. Superioris anni Majus tum menſis agebatur. Quid multa? Poſt multos ultro citroque de Antonino ſermones, tandem oſtendit mihi vir humaniſſimus ſcriptos manu tomos in quarto, (ut loquimur vulgò) binos, bene ſpiſſos, quorum alter ipſum Antonini contextum cum Latinâ verſione continebat: prolixos alter in Antoninum Commentarios: utroque eâ curâ deſcripto, ut editioni paratos res ipſa loqueretur. paratos autem plures jam annos ita fuiſſe idem qui oſtendit aſſeverabat: at quando prodituri eſſent in lucem, cùm quæ hactenus obſtiterant, eadem nunc quoque eſſent impedimento, nihil aſſeverare ſe, aut in ſe recipere poſſe profitebatur. Cùm ego viciſſim conſilium ei meum de Xylandri verſione interpolandâ, & brevibus Notis addendis aperuiſſem, adeò non improbavit, ut laudaret etiam, & ultrò cohortaretur. Ab eo tempore quicquid ab aliis ſtudiis & negotiis liberi temporis obtigiſſet, id huic uni curæ curandæ, donec confecta res eſſet, à me deſtinatum. Quid autem nobis hac editione propoſuerimus, id demum ſupereſt ut paucis hic exponamus. Ab ipſo, quod præcipuum eſt, Antonini *contextu* incipiemus. qui quidem, ſi Xylandro credimus, vix Antonini contextus dici mereatur. Eſt enim ubi non Antonini hoc ipſius opus, ſed ἐκλογὰς duntaxat ex Antonino; ut in poſterioris editionis præfatione: eſt ubi *mutilos miſeréque decurtatos*, hos libros; ubi *librum mutilum & pleriſque locis interruptum interpolatumque*, ut in prioris: ubi denique *pleraque lacera*, ut in Notis ἀποτόμως pronuntiat. Hujus autem aſſertionis & judicii ſi quis à Xylandro cauſſam requirat, hæc nimirum eſt, ſententiarum obſcuritas & incohærentia. De poſteriore ut primùm dicam: Eorum quæ ἀφορισμοῖς à veteribus per ſectiones & capitula tradita ſunt eam eſſe rationem, ut ſectiones, ſeu capitula, nullâ, niſi caſu, vel argumenti, vel orationis ſerie copuláque cohæreant inter ſe, quis ignorat? Eam autem ἀμίθοδον μέθοδον veteribus ſapientiæ magiſtris probatam & uſurpatam maximè ut ex Solomonis, Theognidis, Phocylidis, alio-

aliorumque Gnomologicis monumentis facilè discimus; ità recentioris ævi viros acutissimos non defuisse video, qui ordini vel exactissimo certas ob caussas (quas non est hîc examinandi locus) anteponerent. Cùm igitur tam certum sit quàm quod certissimum, hæc ἀθρόως & ἀφορισικῶς (qualia & *Epicteti* quod vocatur *Enchiridii* pleraque, nisi si quis ingenii subtilitate fretus ἀνύγκλωσε κλάθρα aggrediatur) ab Antonino congesta esse, nec aliam quærendam seu verborum seu sensuum ἀλληλοχίαν, quam quæ in singulis sectionibus; magna pars obscuritatis sublata fuerit, si sectiones (quæ nostri laboris pars non minima) rectè secreveris, & diremeris. Sectionibus rectè ritéque discretis ac diremptis, si quæ alia supereſt obscuritas, inde potissimum est, quod Antoninus in veterum lectione tritissimus, eorum verba suis crebrò, tacitis ipsis, sic intertexat; ad intertexta (aut quæ interdum in animo tantùm habebat) suis sæpè verbis tacitè sic alludat & intendat; ut hæc animadvertere & dijudicare singula vix cujusquam fortasse sit etiam diligentissimi: qui verò in veterum, Philosophorum præcipuè, lectione bene versatus non sit, is nihil mirum si in tam crebro τὸ ἐχαιότητος in sensibus & verbis πίνω crebriùs offendat & hæreat. Præterea, quis ab eo qui secum loquatur & sibi scribat uni, eam sermonis expectet perspicuitatem, quam ab eo qui aliis, ut legatur, & prosit, jure meritoque requiramus? Sed quicquid hujus sit, ne quis ultra sit huic exceptioni locus, asserere non verebimur, pauciſſima (quis autem liber antiquus tam planus & perspicuus ut Oedipo aliquo nullibi egeat? ut nodos etiam doctissimis inenodabiles nullos habeat?) in his libris esse, quæ non integra modo, sed & ad explicandum facilia præstare non possimus. Refutatâ obscuritatis & ἀναλγησίας calumniâ, cur imperfecti sint hi libri, nullum, quod sciam, aliud argumentum. cur autem perfecti judicandi sint, & optimæ notæ codicem eum fuisse quo Xylander usus est, & expressit typis, credibile sit, cùm alia possunt afferri, tùm illud inprimis, quod quæcunque extant apud Suidam (quæ mihi quidem hactenus reperta) Antonini *Fragmenta*, quæ paulò post inter Testimonia reperientur: quæcunque in *Excerptis* (de quibus in Notis, initio) nomen *Epicteti* II. præferentibus Hæschelianis, ea cum editione Xylandri, variantibus aliquot lectionibus exceptis, per omnia congruunt. Qui igitur codici Xylandrino, ut optimæ notæ codici, multum deferremus, & Xylandrinam editionem ex illo (nisi quod ex Notis ejus quædam in textum, nescio an ipso authore, temerè recepta) fideliter expressam esse non levibus argumentis adducti judicaremus, & ipsam fideliter ut hîc, quoad ejus potuit, solis mendis typographicis, & minutioribus exceptis, exhiberemus, præcipuè curavimus. Sed cùm secundæ ac melioris Xylandrinæ editionis nullum exemplar quod excudendum typographo traderemus suppeteret, Lugdunensis editionis exemplar quod suppetebat, priùs tamen à me collatum, & ad meliorem illam editionem quàm potui diligentissimè correctum, tradere coacti sumus. Non mirum tamen si quædam nostram, præcipuè cùm mens toties aliis longè curis & sollicitudinibus interpellaretur, fugerunt diligentiam: quæ pleraque aut in Notis aut in Erratis indicata sunt. Depulsâ imperfectionis invidiâ, non abs re fortasse fuerit & illis hîc paucis occurrere, si qui futuri sunt, qui de *redundantia* questuri sunt. Negari certè non potest, eadem sæpius his libris (iisdem quidem planè verbis non multa, at non multùm diversis haud pauca) ingeri & inculcari. Hoc igitur objecturis quod universè respondeamus hoc præstò nobis est, Δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά: aut quod alicubi rectè Seneca, *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur.* Sed Antoninum præterea & hoc peculiariter excusat, quòd, ut de obscuritate modò dicebamus, hoc quicquid est operis, non id aliis, ut in vulgus emanaret & publicè prodesset, adornavit: sed sibi privatim, (quanquam & aliis, dum sibi,

tanto Domino, & Exemplo) ut in virtute proficeret, commentatus eſt. ut hinc quidem quid ille ſibi ipſi, conſcientiæ ſuæ ſedulus ac ſeverus ſcrutator, apprimè utile ac neceſſarium judicaverit, addiſcere poſſimus: judicio ejus aut memoriæ iraſci, quòd ab iiſdem repetendis & inculcandis, quæ ad profectum virtutis prima & ſumma haberet & quotidie experiretur, haud abſtinuerit, ſine ſummâ iniquitate nequeamus. Ad *verſionem* quod attinet, eum Xylandro libenter honorem habuimus, ut ejus verſionem, niſi ubi res ipſa aliter poſtulabat, & ſententiæ ipſius intererat, ubique retineremus. Ingenuè, certè, & candidè ab illo factum eſt, quòd *in quibuſdam* (nec falſum dixiſſet, ſi in multis dixiſſet) *coactum ſe divinare, & audacter à codice Græco diſcedere*, agnoſcit ipſe. ſed & in aliâ præfatione, quam poſteriori editioni primam præfixit, non minùs ingenuè & verè, *quædam in Antonino eſſe, quæ prorſus non attingere præſtitiſſet, quam conjiciendo aliena pro Antoninianis fortaſſis ingerere.* Hoc ſane verè dicere poſſumus, plurimas eſſe ſectiones, nec illas è breviſſimis, in quibus Antoninianæ mentis & ſententiæ in Xylandrinâ verſione neque vola, neque veſtigium: ut illas omittam, in quibus quod erat ita contrarium, ut nihil magis eſſe poſſit, expreſſit, aut potius, ut ipſe in Notis alicubi loqitur, ariolatus eſt. quæ à nobis eò dicuntur, non ut viro docto ψευδιχῶς inſultemus; cujus memoriæ, ut cætera ejus merita omittamus, vel hoc nomine quod Antoninum illi debeamus, ita favemus, ut ejus par eſt memoriæ, qui maximo nos obſtrinxerit beneficio: ſed ut ſi qui noſtri in hac interpolandâ & recenſendâ verſione laboris & inſtituti parum candidi futuri ſunt interpretes, eis aliquid opponeremus. Mutatæ verò verſionis, ubi dubitandi cauſſa erat, in Notis rationem reddidimus. ubi non erat, ut labori parceremus putido, & ne obtrectandi materiam quæſiviſſe videremur, libenter abſtinuimus. Quod ſi non in promptu cauſſa ſemper, quæ me movit (etſi fieri poteſt ut in qibuſdam me quoque ratio fugerit) ut mutarem, Lectorem minùs intelligentem oratum velim, ne quorum ipſe rationem ſtatim non aſſequitur, ea ſtatim nullâ ratione niti pronuntiet, aut planè judicet. Sic exempli cauſſâ, ipſo ſtatim initio, quod Xylander verterat, *Exiſtimatione parentis mei;* maluimus nos, *Exiſtimatione genitoris mei.* Erunt fortaſſe qui ad τὸ γεννήσαντος, quaſi id meliùs *genitor* quàm *parens*, aut elegantiùs, (quo quid puerilius?) verteretur, reſpexiſſe ſuſpicabantur. Ego verò τὸν γεννήσαντα, *parentem* Latinè vulgò optimè reddi non magis dubito, quàm τὸν γεννήσαντα & τὸν πατέρα idem vulgò ſonare. ſed ut hoc loco τὸν γεννήσαντα conſultò dixit Antoninus, ut naturalem patrem, qui genuerat, ab eo quem πατέρα lib. 1. cap. 16. Παρὰ τῷ πατρὶ, &c. nuncupat, qui ſcilicet adoptaverat, diſtingueret: ita, *qui genuit*, hîc, vel *genitorem*, quàm *parentem*, cùm *parentis* latior interdum ſoleat eſſe (quo ſenſu Capitolinus in vita Marci, *Omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam*, &c. capiendus) ſignificatio, ad Antonini mentem propiùs accedere credidi. De *Sectionibus* ſeu *Capitulis* jam diximus aliquid. ſed eſt porrò quod dicamus, quia in eorum diviſione & partitione multum ſitum eſt. Nobis in hac quam hîc exhibemus partitione non id propoſitum fuit, ut ſingulos κανόνας, ſeu ſingula quæ vocat Antoninus κεφάλαια, & interdum ἐπιγνώματα, ſeorſim repræſentaremus, ſed ut ea (plura an pauciora eſſent) eiſdem ſectionibus includeremus, quæ conjuncta perſpicuitatem, obſcuritatem divulſa peperiſſent. In plurimis autem, ubi ſententiæ nihil intereſt, ſive conjuncta legantur, ſive ſeparata, arbitrio meo uſus ſum, nulli legem impoſiturus, quin aliter per me liceat ipſi diſponere. Hoc tamen præmonitum velim lectorem, temerè facturum qui non ſemel iterumque lecto toto libro, & attente lecto, de novo cogitabit ordine. quid enim in ſingulis ſectionibus ubi aliqua difficultatis aut obſcuritatis ſuſpicio, ſpectaverimus illi demum intelligent, qui frequenti lectione totum illum adeò ſibi familiarem reddiderint, ut de ſingulis partibus ex toto, quod toti maximè conveniat, judicium facere poſſint.

Exempli

Exempli cauſſâ, lib. IV. c. 6. ubi nos novæ ſectionis initium facimus, Ταῦτα ὅτως ὑπὸ τὴ πιστὸν, &c. erunt fortaſſe qui connecti cum ſuperioribus iſta debuiſſe, nihil ultrà providentes, ſola quæ ſunt ante oculos cogitantes, cenſebunt. qui eadem fortaſſe cum ſequentibus iſtis, ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, &c. &, Ἄρον τὸν ὑπόληψιν, &c. conjuncta eſſe non minùs improbabunt, quod ratio cohærentiæ non appareat. At iidem ſi cogitaverint Antonino ſolenne eſſe quoties ad alienam improbitatem patienter ferendam ſe hortatur, & neceſſariis præſidiis (quod facit ille ſæpiſſimè, neque aliud puto fuiſſe, quod magis ipſum exercuerit) ante munit, duplicem neceſſitatem ponere; aliam generalem, reſpectu mundi, cujus ordini maximè conſentaneum eſſe (ita quidem ille, nec ille ſolus, ſed alii plures tum philoſophi, tum Theologi veteres Chriſtiani pluribus adſtruunt) ut improbi permittantur, aſſerit: aliam particularem, quod iſtis opinionibus poſitis, tales mores, tales actiones conſequi (unde & illud ſequitur, invitos quodammodo peccare, qui opinionibus abrepti peccant) neceſſe ſit: ut autem neceſſitatem, ita & ævi brevitatem, ut præſentiſſimum ad compeſcendam iram remedium paſſim inculcare: eundem denique omnes iraſcendi cauſſas, ad falſas & imaginarias (quibus indulgere ſtultum ſit, quaſque admittere vel excludere noſtri ſit arbitrii) opiniones referre ſolere: qui hæc inquam cogitaverit, illa omnia quæ ſectionis iſtius ambitu comprehendimus, eodem pertinere, nec ſeparari debuiſſe confeſſurus eſt. Quid nobis propoſuerimus, & quibus adducti rationibus, hactenus præfati ſumus. Sed propoſitum tamen adhuc reſtat primarium καὶ τὸ ἐχικτικὸν πέλαγος, indictum nobis, quod uno verbo expediam, *prodeſſe*, & iis potiſſimùm gratificari, quibus virtus & vera pietas cordi eſt, & vitæ finis. Ego illum, quicunque tandem ſit, optimè Antoninum intelligere exiſtimabo, quiſquis ita leget, ut per eum in vitâ proficiat. Hoc tibi, Lector quiſqis es, opto voveoque ex animo: ſi & tu mihi, non aliud à te meæ qualiſcunque induſtriæ præmium poſtulo. Vale.

DE

MARCO AURELIO ANTONINO,

Principe multis nominibus incomparabili ; tum ſingulari ejus eruditione, ſcriptiſque variis, veterum quorundam ſcriptorum, ſed & recentiorum nonnulla

TESTIMONIA.

Athenagoras, philoſophus Athenienſis, in legatione pro Chriſtianis, Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Ἀντωνίνῳ καὶ Λευκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις, *Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & quod maximum eſt philoſophis,* inſcripta:

Καὶ οὐχ' ὡς ἐπιδεικνύειν τὰ δόγματα τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβεῖς, ἔτως ἂ εἰρήκασι περὶ θεοῦ, διέξειμι. οἶδα γὰρ ὅτι ὅσον συνέσει καὶ ἰσχύϊ τῆς βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβῶν, πάντων κεφαλῆτε ἔτω καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καταρθοῦντες, ὡς οὐδὲ οἱ ἐν αὐτῆς μέρεσιν ἀποτελεσμένοι. *Neque verò ut accuratam philoſophicorum dogmatum cognitionem oſtentaturus, varias illorum de Deo opiniones commemorare apud vos nunc aggredior. Novi enim vos quantum prudentiâ ſimul & imperio præſtatis omnibus, tantum etiam exquiſitâ ſcientiarum cognitione excellere : Ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus eximiè verſatos, ut qui unam duntaxat aliquam ſibi excolendam delegerunt, etiam illos in hac ipſâ parte ſuperetis.*

Herodianus initio hiſtoriæ:

Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τῶν συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τὰς γένους μακροῦς διαδοχαῖς ὑπερηίρας, οὐδὲ τὰς πλούτου περιβολαῖς λαμπρὰς, κοσμίους ἢ τὸ τρόπον, καὶ σώφρονας τὸ βίου, γαμβρὰς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. παῦρα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἐμέλλεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ὧν ἠράσθη, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι, δηλοῖ ἢ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτόν, ἢ γεγραφέντα. παρεῖχε ἢ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄπειρον καὶ μέτριον βασιλέα, τάς τε προσόδους δεξιούμενον, κωλύων τε τὰς περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀπορρήγνυσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας. μόνον τε βασιλέων φιλοσοφίαν οὐ λόγοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει καὶ βίῳ σώφρονι ἐπιδείξατο. *Filias porro, cum adoleviſſent, optimis ex ordine Senatorio viris collocavit. Neque enim qui longam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtentarent, ſed qui morum probitate, atque modeſtiâ, vitæque innocentiâ præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliáque ducebat. Virtutem nullam non magnopere exercuit: adeò literarum antiquitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Romanorum Græcorúmque ſecundus. Argumento ſunt permulta quæ ab illo dicta atque conſcripta ad nos uſque pervenerunt. Adeò verò civilem ſeſe, & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placidè daret, neminémque à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur : ſolúſque imperatorum ſapientiæ ſtudium non verbis aut decretorum ſcientiâ, ſed gravitate morum vitæque continentiâ uſurpavit.*

Suidas, *in voce* Μάρκος.

Tria diverſorum ſcriptorum profert teſtimonia, unico Dione in ultimo nominato : unde eſt, quod

quod priora duo Anonymis à quibusdam adscribentur, cùm tamen alioqui notissimi sint scriptores è quibus & illa promuntur. De singulis igitur, quia testimonia ipsa integra hìc transcribere, quòd tum ipsi fontes, tam tradux exscriptorque Suidas omnibus sint pervii pateantque, minimè necessarium judicavimus, paucis hìc agemus. Primum igitur quod incipit, Μάρκος ὁ καὶ Αὐτωνῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων, *ex Philostrato, in vitâ Herodis, nobilis illius sophistæ, sumptum est; paucis initio & fine verbis, quæ verisimile est ipsius esse Suidæ, duntaxat exceptis. Sed in paucis illis observanda de duodenario librorum horum numero verba;* Οὗτος ἐγεγόνει ἐξ ἰδίας βίβλου ἀναγνώσεως ἐν βιβλίοις ιϛ. *Secundum quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων ὢν σκαληνίζωνι, *&c. est pura puta Eutropii* μετάφρασις, *aut* ἀπόφρασις *potius. Quæcunque enim Latinus ille Breviator Historiæ stylo contractiore, & inde sæpius, sed & ob acumen sophisticum nonnunquam, obscuriore; hic Græcè sic redduntur, ut non pauca passim verba suppleantur, quæ sententiam clariorem ac pleniorem reddant. In uno tamen & altero loco mentem Eutropii non satis assequutus est hic (quicunque) paraphrastes. Cæterùm è duobus, quorum notitia ad nos pervenit, Eutropii Græcis interpretibus, Capitone, cujus non solus Suidas meminit; & Pæanio, cujus translatio pridem in lucem prodiit; utri horum tribuenda sint hæc, si quis quærat: etsi Pæanium videre mihi non hactenus contigerit, ex iis tamen quæ de ejus versione viri doctissimi, Josephus Scaliger, b. m. parens Isaacus Casaubonus, Valesius, aliique qui legerunt, passim pronuntiant, non Pæanio, sed Capitoni, ut & antiquiori & longè præstantiori adjudicanda esse facilis est conjectura. Sunt enim hæc quoque talia, quæ auctoris sui non vulgare ingenium, & in veterum lectione diligentiam testentur. Tertium quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς, *&c. è Dione, (quem à Suidâ nominari jam diximus) hodieque in Xiphilini Epitomâ salvum & superstes in Marci vitâ, totum sumptum est. Sed hic illud videndum, unde illa initio verba (non à Dione certè)* ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς. *proprium enim illud Antonini qui Adriano successit, & hunc nostrum adoptavit, cognomen esse, quis nescit? Suidas quidem certè non potuit ignorare; sed nec per errorem memoriæ quod ad* Marcum *pertinebat, ad* Pium *transferre, qui testimonium hoc è Dione (ubi palam non in Pii, sed Marci vitâ) describere se profitetur. Crediderim igitur imperitum aliquem Suidæ lectorem, cum priora illa testimonia ad Marcum pertinere perspexisset, neque Pium à Suidâ præteritum probabile putaret, hoc tertium & ultimum, addito proprio cognomine, vindicare illi voluisse. Quod si est, suam ignorantiam non uno nomine prodidit. Ut enim Dionem taceam, quem si consuluisset homo temerarius, vanitatem suæ ariolationis statim deprehendisset; jam antea Suidas in* Αὐτωνῖνος *(quæ tamen in postremâ Suidæ editione adeò confusè, Antoninis & Antoniis pluribus ac diversis, sub uno* Antonini *nomine dispositis, sunt edita, ut incautus lector vix animadversurus sit) Pii elogium ex eodem Eutropio, ab eodem (sive is Capito, seu alius) paraphraste, ut ex stylo liquet, in Græcam linguam translatum, in suam Saturam, sive farraginem, contulerat. A quibus autem & quâ ratione* Pii *titulus Antonino nostro delatus reperiatur, alibi fusè disputaturi sumus.*

Nicephorus Eccles. Hist. lib. III. cap. 31. fine,

Πλήν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Αὐτωνῖνος ἔτος καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάττει, πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud scire convenit, Marcum Antoninum filio suo Institutionis Imperialis librum à se compositum reliquisse, omnis generis profanorum exemplorum, & disciplinæ,* (prudentiæ sæcularis & eruditionis omnigenæ) *plenum.*

Antoninus ipse de seipso, lib. III. c. 14.

Μηκέτι πλανῶ. οὔτε γὰρ τὰ ὑπομνήματά σε μέλλεις ἀναγινώσκειν, οὔτε τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, οὐδὲ τὰς ἐκ τῶν συγγεγραμμάτων ἐκλογάς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπέλιπες. σπεῦδε οὖν εἰς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, σαυτῷ βοήθει εἴπερ σοι μέλει σαυτοῦ, ὡς ἔξεστιν. *Ne diutius evageris. Neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, aut Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, aut ex autoribus variis excerpta, quæ, quo in senectute usui tibi essent, reposuisti. Ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule, quod licet.*

Aurelius Victor (*quem* juniorem *seu* posteriorem; vulgatum *alii, aut* Victorium *vulgò nominant, ut ab altero illo Victore, quem V. Cl. Andreas Schottus diu ignotum, primus in lucem protulit, distinguant*) in Epitomâ:

De hoc Victore, quod vulgò sit doctorum hominum judicium, non ignoro. Mihi tamen perplacet hæc vita; adeò quidem, ut non solum integram hic apponere, sed & notis aliquot illustrare non pigeat.

Marcus *autem Antoninus imperavit annos decem & octo. Iste virtutum omnium, cœlestisque ingenii exstitit, ærumnisque publicis quasi defensor objectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset,*

Marcus autem Antoninus:] scribe, *Marcus Aurelius Antoninus.* Vide notata in Anton. lib. I. cap. 15. pag. 18. lin. 7. Παράκλησις Μαξίμου, &c.

Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò] Vide si dubitas, tum alios qui vitam scripserunt, tum Aristidem in oratione Panegyricâ, qui providentiæ numinum pulcherrimis verbis acceptum fert, quod talis tali & tam necessario reipublicæ tempore summæ rerum præfectus sit. Zonaras etiam in eandem sententiam: Ἐνταῦθα δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρεσάμενος πράγμασιν, αὐτός τε περιεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. *Hinc verò potiùs aliquis illum miraretur, quia, ubi negotiis peregrinis & iniquis obrisset, & ipse superfuerit, & imperium servaverit.*

Hinc

eſſet, profectò quaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatus Romani. Quippe ab armis nuſquam quies erat, perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella fervebant; terræ motus non ſine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebræ, locuſtarum ſpecies agris infeſtæ, prorſus ut prope nihil, quo ſummis angoribus atteri mortales ſolent, dici ſeu cogitari queat, quod non illo imperante ſævierit. Credo divinitus attributum ut dum mundi Lex, ſeu natura aliudve quid hominibus incognitum ea mala gignit, rectorum conſiliis tamquam medicinæ remediis leniatur. Is propinquum ſuum Lucium Annium Verum, ad imperii partem novo benevolentiæ genere aſcivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens ictu ſanguinis, quem morbum Græci ἀποπληξιν vocant, undecimo imperii anno extinctus eſt. Carminum maximè [Tragicorum] ſtudioſus, ingenii aſperi atque laſcivi. Poſt cujus obitum Marcus Antoninus Rempublicam ſolus tenuit. A principio vitæ tranquilliſſimus, adeò ut ab infantiâ [vultum] nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit. Philoſophiæ ſtudens, literarumque Græcarum peritiſſimus. Hic permiſit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipſe, & miniſtris ſimilibus exhiberent. Hic cum ærario exhauſto, largitiones quas militibus impenderet, non haberet, neque indicere provincialibus, aut ſenatui aliquid vellet: inſtrumentum regii cultus, factâ in foro Trajani ſectione, diſtraxit, vaſa aurea, pocula cryſtallina & murrhina, uxoriam ac ſuam ſericam & auream veſtem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menſes venditio habita eſt, multumque auri redactum. Poſt victoriam tamen emptoribus pretia reſtituit, qui reddere comparata voluerunt: moleſtus nulli fuit, qui maluit ſemel empta retinere. Hujus tempore Caſſius tyrannidem arripiens, extinctus eſt. Ipſe anno vitæ quinquageſimo nono apud Vendobonam morbo conſumptus eſt. De ejus morte nuntio Romam pervecto, confuſâ luctu publico urbe, ſenatus in curiâ veſte tetrâ amictus, lachrymans convenit. Et quod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt, Marcum cœlo receptum eſſe. Ob cujus honorem templa, columnæ, multaque alia decreta ſunt.

Hinc illud Ammiani Marcellini de funeſtiſſimis & turbulentiſſimis Imperii Romani temporibus: *Eo tempore* (inquit) *quo etiam ſi imperium Marcus regeret Antoninus ægrè ſine Collegis ſimilibus, & magnâ ſobrietate conſiliorum lenire luctuoſos Reipublica poterat caſus.*

Lex mundi] Eleganter & ex intimâ philoſophiâ; pro, fatum. Græci pariter νόμον, eodem ſenſu: ut apud hunc noſtrum non ſemel. Hoc ipſum Seneca, & iiſdem ferè verbis; (quæ fortaſſe tum Victori huic, aut undecunque Victor, in mente) Nat. Quæſt. III. c. 29. *Origo mundi* (explicabimus in Anton. lib. IX. p. 263. ad lin. 16.) *non minùs Solem & Lunam, & vices ſiderum, & animalium ortus, quàm quibus mutarentur terrena,* (i. e. non minùs quibus mutarentur terrena, quàm Solem & Lunam & vices ſiderum: ut peculiari idiotiſmo, ne dicam κακοζηλίᾳ, Senecam loqui amare pluribus exemplis, quibus hoc meritò addatur, contrà temerarios correctores pridem docuere viri doctiſſimi) *continuit. In his fuit inundatio, quæ non ſecus quàm hyems, quàm æſtas lege mundi venit.*

Aliudve quid hominibus incognitum] Lucretius l. V. v. 1232.

Uſque adeò res humanas vis abdita quadam
Obterit, & pulchros faſces, &c.

Quod autem Lucretius *vim abditam*; alii liberiùs, *invidiam numinis, τὸν φθόνον τῶν θεῶν*: quæ maleſana opinio mentibus antiquorum, cujuſque generis, cujuſcunque profeſſionis, ità penitùs inoleverat, ut etiam viris piis, quibus vera lux affulſerat, voces exciderint interdum parum piæ, & ἀπευκταί, teſtes veteris ſuperſtitionis.

Ictu ſanguinis quem morbum Graci ἀποπληξιν vocant.] Non parum negotii faceſſivit hic locus viris doctis, Eliæ Vineto, & Andreæ Schotto Jeſuitæ: qui fruſtra adhibitis in conſilium medicis, & omnibus tentatis, cùm aliàs expedire ſe non poſſet, ad ultimum illud, *ure, ſeca*, confugere coactus, voces illas *Ictu ſanguinis* expungi voluit. Sed rectè aſſeruit & explicavit vir ſummus Claudius Salmaſius, harum literarum magnum decus, Commentariis in Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores præclariſſimis. Ego miror quid in his verbis (in quorum ſcripturâ cum Victore, Eutropius & Miſcellæ Hiſtoriæ collector conſentiunt) viris doctis adeò vel inſolens, vel improprium, aut obſcurum denique viſum ſit. Nam *ictus*, ſi verbi ipſius vis attendatur, non alia certè vox ἀποπληξιν meliùs exprimat. Quod tamen ſi non eſſet, at ob ſymptomatum, repentinam ἀφωνίαν, aliaque, fulguritos inter (qui vulgò *fulmine icti* dicuntur) & apoplectico morbo correptos, affinitatem, non inſulſa tamen eſſet aut abſurda metaphora. Inde enim, quod unum idemque *attonitorum* utriſque, tam iis qui morbo corripiuntur, quàm qui fulmine feriuntur, apud Latinos (ut optimus Latinitatis auctor Cornelius Celſus nos docet) commune nomen. Cur *ſanguinis* autem quamvis non omnis apoplexia ab impetu ſanguinis, *ictus* dicatur, ſufficit, quod inter generales morbi illius cauſſas à medicis præſtantiſſimis vis ſubita ſanguinis recenſetur. Ut taceam quod πληθὼς ἰχῶρος huic ipſi Lucio fatale fuiſſe, vetus apud Suidam ſcriptor; & ejus patrem Lucium Commodum ὑγιαλαληφθῆναι (pro quo vitioſè in Xiphilino meo ὑγιαλαληφθῆναι) ὑπὸ τῦ αἵματος πολλάκις ἀῤῥῶς ἐκπεπτόντος, Dio in Adriani vita teſtis eſt; quod quid aliud eſt, quam *ictu* ſeu *impetu ſanguinis*;

Vultum nec ex gaudio] Ex Capitolino & hoc Victor: niſi verius utrumque, ut alia pleraque, ex aliquo vetuſtiore. Meminit & Gregorius Nazianzenus in Julianum Σηλίβ. διατ. his verbis: Ὅτι τοιοῦτον ἀόργητος ἦν, καὶ τῶν παθῶν ὑψηλότερος κατὰ τὸν τῶν πάντοτε βασιλέων ἀτρίπλους καὶ ἀκινήτους, καὶ μηδ' ἂν εἴτι γίνοιτο τῷ προσώπῳ τι παραπρίψασας, ὧ πάθους ἴχνος ἐκτετραμένους, &c. *Quod adeo ab ira alienus erat, ac turbulentis animi permotionibus ſublimior, inſtar nimirum eorum regum, qui tranquillitatis & conſtantiæ laude quondam florebant: nec, etſamſi quid moleſtiæ ipſis accidiſſet, vultum tamen ullo modo immutabant, aut perturbationis veſtigium oſtendebant,* &c.

Ut convivia eodem cultu] Hæc eſt illa κοινοχρηστία (fructus certè ejus è pluribus unus) quam à patre ſuo Pio didicerat Antoninus. Ad eandem & illa Eutropii referenda, *hic cum omnibus Roma æquo jure egit, ad nullam inſolentiam elatus eſt imperii faſtigio,* &c. quæ doctiſſimus, & elegantiſſimus Eutropii paraphraſtes apud Suidam non benè ad Antoninum adhuc privatum refert. Ita enim ille pluribus exequitur. Τότε γὰρ ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ τοῖς πολλοῖς Ῥωμαίοις ἔζα, ὑδὲν τῇ σεμνοπρεπείᾳ τῦ γένους ἀλλοιωθείς, καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, &c. *Vitam autem privatam ſic egit, ut ſe nihil efferret ſupra cæteros de plebe Romana cives: ſed pari dicendi libertate frueretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et poſtquam ad principatum eſt progreſſus,* &c. Atqui Antoninus ipſe lib. I. cap. 13. ideam imperii καλὰ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν gubernati inter ea ad quæ fratris exemplum ipſi profuerat, commemorat. Hæc generalis verborum expoſitio, quam ad Victoris mentem potiſſimum hic facere ex ordine narrationis perſuaſum habeo: ad Capitolini verò mentem, ex quo Victor hauſit, non item. Peculiaris enim ratio, quæ Antoninum movit, ut id permitteret: quam ad Capitolinum fuſè explicat venerandæ mihi memoriæ pater Iſaacus Caſaubonus.

Ipſe vita anno quinquageſimo nono apud Vendobonam] De annis vitæ Marci & loco mortis, aliter Tertullianus, Dio, Capitolinus, alii, qui nec ipſi in omnibus inter ſe conſentiunt. Eorum rationes hic expendere, longum eſſet; & minimè neceſſarium, cùm jam ab aliis ſatis accuratè præſtitum ſit.

Marcum cœlo receptum eſſe] i. e. cœlitibus adſcriptum & Divum, imò Deum factum. Vide Antoninum lib. IV. c. 14. & quæ nos ibi.

Julius Capitolinus in vita Marci.

Erat enim ipſe tantæ tranquillitatis ut vultum nunquam mutaverit mœrore, vel gaudio philoſophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quoſdam Magiſtros acceperat, undique ipſe collegerat.

Vulcatius Gallicanus in vitâ Avidii Caſſii.

Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipſe ſe ita gauderet appellari, addens futu-

futurum ſe Sergium, ſi dialogiſtam occidiſſet, Antoninum ſignificans: qui tantum enituit in philoſophiâ, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, rogatus ſit non adulatione, ſed ſerio, ut præcepta philoſophiæ ederet: nec ille timuit, ſed per ordinem paræneſeos, hoc eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.

Iſaacus Caſaubonus ad iſta Capitolini, *Vix autem matre agente*, &c.

Fauſtina autem filio Marco, non luxuriæ magiſtra, ſed vitæ tenuiter ac ſobriè inſtituendæ. Nam ait filius doctum ſe à matre, τὸ λιτὸν χ᾽ ἕ τ᾽ ἀπαιτὸν, χ᾽ πόῤῥω τ᾽ πλυσιακῆς ἀγωγῆς. victu ſimplici, & qui opulentorum more ac inſtituto cedat quàm longiſſimè contentum eſſe. *Propterea vir ille divinus neque ſatis unquam vel cognitus vel laudatus, alio loco diis gratias agit, quod cum lege fatorum matri ipſius cita mors immineret, poſtremos ſaltem annos, unà cum ipſa egerit, vel potius illa ſecum; ſic enim ait,* ὥσ᾽ τ᾽ θεῶν τὸ μέλλησαν νέαν πλοῦ᾽ ἐᾶν τ᾽ πίκυσαν, ὁμῶς οἰκῆσαι μετ᾽ ἐμὲ τὰ πλοῦτια ἔτη. Diis acceptum fero, quòd mater mea, quamvis juvenis eſſet ceſſura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos tranſegerit.

Idem ibidem ad iſta, *ridens res humanas*, &c.

Non ridere, ſed rite ac ſuo pretio æſtimare res humanas ſolitus vir hic ſapientiſſimus. Hoc ille nos docet divinis illis ſuis libris: velut cum ait in ſecundo: non enim tempero mihi, quin mellitiſſima graviſſimi doctoris verba adſcribam.

Canterus Nov. Lection. lib. VII. c. 1.

Marcus Aurelius Antoninus, imperator optimus, atque idem philoſophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen, duodecim conſcripſit de officio ſuo libros maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum teſtes pleniſſimos; & cum quibus multorum philoſophorum operoſa præcepta collata meritò ſordere poſſint. Quocirca nemo, ſpero male collocatum tempus putabit, &c.

Cum plures abhinc annos collectionem locorum Antonini qui apud Suidam (non omnium ſanè, ſed qui Lexicum ejus ſeu Collectanea pro re natâ verſanti ſe obtulerunt) fecerim, quæ ſecundæ Antonini Anglicæ editioni præfixa eſt: eandem hic quoque multò magis exhibendam credidi: ſed & locos integros ut apud Suidam hodie extant (quod tum factum non eſt) apponendos, ut ex collatione de fide & bonitate Codicis MS. quem Xylander expreſſit, & Antoniniani (ſaltem à Suidæ uſque ævo) textus integritate, contra eorum opinionem qui XII. *hos libros amplioris & perfectioris operis Excerpta duntaxat Eclogaſque cenſuerunt, Lectori conſtare poſſit. Hinc quoque haud pauca in Suidâ corrupta corrigere quivis poterit.*

Ἀκενόσπουδον, παρὰ Διογνήτῳ ἔμαθον τὸ ἀκενόσπουδον καὶ τὸ ἐπιστητικόν, φησι Μάρκος ὁ φιλόσοφος βασιλεύς. *Apud Diognetum didici contemptionem rerum inanium, & ſcientiarum parandarum rationem, ait Marcus imperator Philoſophus.* Antonin. lib. I. cap. 6.

Ἀκέραιον. ἐκ τ᾽ Μάρκε Ἀντωνίνε συγγραφῆς, κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς καὶ τοσαυτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ ὃν ζῇ. ἢ ἄλλον ζῇ. ἢ ὃν ἂν ἀποβάλλῃ. εἰς ταὐτὸν ἄρ᾽ καθίσταται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν, πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἐκ ἴσον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἅπαξ ἀκαιρεῖαν ἀναφαίνεται. ἔτι γὰρ τὸ παρῳχηκὸς, ἅτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις ὁ γὰρ ἐκ ἔχει, πῶς ἂν ἔτό τις αὐτ᾽ ἀφέλοιτο; Ἀκέραιον. *Ex Marci Antonini ſcripto. Etiamſi ter mille annos victurus eſſes, & totidem inſuper myriadas, illud tamen meminiſſe debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quam degit, amittere quemquam; vel aliam ab ea, quam amittit, degere. Eodem ergò redit longiſſimum ætatis ſpatium cum eo quod eſt breviſſimum. Præſens ſiquidem tempus eſt omnibus æquale: & quod amittitur non eſt æquale omnibus. eadémque ratione id quod amittitur, momentaneum tantum eſſe conſtat. neque enim aut præteritum, aut futurum amittere quis poteſt. nam quis cuiquam id, quod non habet, abſtulerit?* Antonin. lib. II. cap. 14.

Ἀποβανεῖν. ἐὰν τὶς αὐτὸ μόνον εἰδῇ, καὶ τῷ μερισμῷ τ᾽ ἐννοίας ἀφαλύσῃ τὰ ἐμφαντιζόμενα αὐτῷ, ἐκεῖ᾽ ἄλλο τι ὑποληψεται αὐτὸ εἶναι ἢ φύσεως ἔργον. φύσεως δ᾽ ἔργον ἔστις φοβεῖται, παιδίον ἐστι. ἔστι μέν τοι ἀ μόνον φύσεως ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἅπτε᾽ θεῶ ἄνθρωπος καὶ κατ᾽ τὶ ἑαυτ᾽ μέρος. *Si quis rem ipſam per ſe intueatur, cogitationéque ab illa ſummoverit ea omnia, quibus tanquam larvis horrendis inſtructa imaginationi noſtræ ſe objicit, nihil eſſe aliud comperiet quam opus naturæ. Opus autem naturæ ullum quiſquis expaveſcit, puer eſt. Verùm enim verò non eſt opus tantum naturæ, ſed quod eidem & conducat. Ejuſdem denique facultatis fuerit, conſiderare, homo Deum quomodo, & quâ ſui parte contingat.* Antonin. lib. II. cap. 12.

Ἄσχολος. ὁ μὴ εὐκαίρων. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ εὐκαιρία. μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ὑπισολῇ γράφειν, ὅθεν ἄσχολος εἰμι. μηδὲ διὰ πιότητα συνεχῶς προσιτέον τὰ κατ᾽ τὰς πρὸς τὰς συμβιοῦντας σχίσεις καθήκοντα, προσβαλλόμενον τὰ πρέποντα πράγματα. Ἄσχολος. *Negotioſus, qui non habet opportunam, commodámque negotiorum conficiendorum occaſionem.* Σχολὴ *enim i. e. otium eſt ea, quæ in conſuetudine i. e. communiter & vulgo vocatur* εὐκαιρία *i. e. commodum rei gerendæ*

tempus. Néve si necessitate adactus, aut dicto aut scripto significem alicui, non vacare me: néve hoc modo sub negotiorum distinentium prætextu officia ea, quæ vitæ hujus necessitudo à nobis exigit solens deseram. Antonin. lib. 1. cap. 12.

Ἀψικάρδιον. εἰ δ' ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἐθέλεις, ἐρώτησον ταχέως τὴν καρδίαν ἀπτόμενον. Ἀψικάρδιον. *Si autem vulgare vis pharmacum, quod cor tamen attingat, mox tibi dicet cor tangens.* Antonin. lib. x. cap. 3.

Ἀψίκορον. Δυσπάβλητον ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι χορτασθέντα. οἷόν τινα νομάδων, &c. καὶ ἄυδις. συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον. Ἀψίκορον. *Qui facilè mutatur, vel qui statim satiatur, simul ac cibum tetigit, qui statim rerum aliquarum fastidio afficitur. Cùm novisset Numidarum, &c. Et rursus. Oportet erga amicos constantem esse, nec ullo modo fastidiosum.* Antonin. lib. 1. cap. 13. Vir doctus qui hæc Polybio adscribit, haud dubiè fallitur.

Τραγός. τράγος. ἡ δυσοσμία τῶν τράγων, καὶ τράγων ἄνθρωπος. ὁ δύσοσμος. τῷ τράγωνι μὴ ὀργίζου. Τραγός. τράγος. *Hircorum malus odor. Et τράγων ἄνθρωπος, homo male olens, fœtidus. Hircum olenti ne irasearis.* Antonin. l. v. cap. 28.

Δαίμων. ἡ ἑκάστου τύχη. Ἀριστοφάνης, &c. καὶ Σοφοκλῆς,

Γενναῖος ὡς ἰδόντι σοὶ πλὴν τοῦ δαίμονος.

τυγχάνει τὸν τύχης. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τοῦ πάντα κύκλῳ περιερχομένου καὶ τὰ ὑπὸ γῆς ἐρευνῶντος, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντος, μὴ αἰσθανομένου ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δὲ αὐτοῦ καθαρὸν πάθους διατηρεῖν καὶ κακότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τὸ πρὸς τὰ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων φίλα διὰ συγγένειαν. ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐλάττων ἡ πώρωσις αὐτὴ τοῦ σκοτοῦσθαι τὰ λευκὰ καὶ μέλανα. Δαίμων. *Cujusque fortuna. Aristophanes, &c. & Sophocles,*

Generosus es, ut intuenti conjicere licet, exceptâ fortunâ tuâ.

Τοῦ δαίμονος, τῆς τύχης i. *fortuna. Nihil homine illo miserius est, qui omnia undique pervagatur, & cùm ea quæ subter terram sunt scrutatur, tum quæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur, eúmque legitimè colat. Colet autem, si affectibus & vitio immunem custodierit, nec offensum re aliquâ, quam vel dii vel homines egerint. Divina enim & humana facta, cognationis ratione sunt amica. Interdum autem hæc cæcitas quodam modo propter bonorum & malorum ignorationem est major illa, quæ alba & nigra internoscere prohibet.* Antonin. lib. 11. cap. 13.

Ἐπιλαμβάνεσθαι. γυνικῶν. μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν βαρβάρων, ἢ σόλοικον, ἢ ἄπηχές τι προσενεγκαμένων. Ἐπιλαμβάνεσθαι. *Genitivo. corripere. Non probrosè excipere, si quis barbarum quid, vel sœlœcum, vel absonum protulerit.* Antonin. lib. 1. cap. 10.

Εὐανακλήτως. συμπαθῶς. καὶ πρὸς τοὺς χαλεπήναντας καὶ πλημμελήσαντας εὐανακλήτως ἔχειν. εὐαναδιάλλως, ἐπειδὰν αὐτοὶ ἐπανελθεῖν θέλωσι. Εὐανακλήτως. *Exorabiliter, placabiliter, cum commiseratione. Ut placabilis & reconciliatu facilis essem, adversus eos, qui offensionis causam dederint, aut deliquerint aliquid, simulátque illi in gratiam redire vellent.* Antonin. lib. 1. cap. 7.

Εὔλυτος. Μάρκος Ἀντωνῖνος φησὶν ἵνα ἀναμένων τὸ ἀναπλητικὸν ἐκ βίου εὔλυτος, μήτε ὅρκου δεόμενος, μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. Εὔλυτος. *Facilis solutu. Expeditus. Ut Marcus Antoninus dicit, expecta expeditus, donec è vita receptui canatur; nec jurejurando, nec ullo homine teste indigens.* Antonin. lib. 111. cap. 5.

Εὐμάρεια. ἡ εὐκολία. λέγει δὲ καὶ ἡ εὐκοσμία οὕτω Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ καὶ ἐν Ἐπιγράμμασι, &c. Εὐμάρεια. *Facilitas. Sic vocatur & modestia apud Marcum Antoninum & in epigrammate.* Antonin. lib. IV. cap. 3.

Ὀρθὸς. λέγει καὶ ὄρθιος. Μάρκος. ὄρθιον δεῖ εἶναι, καὶ μὴ ὀρθούμενον. Ὀρθὸς *dicitur & ὄρθιος. Rectus, Erectus. Marcus. Rectum, non surrectum esse.* Antonin. lib. 111. cap. 5.

Ὀρτυγοκόπος. παιδιά τις. ἐν ᾗ ὄρτυγας ἱστᾶσιν ἐν γύρῳ εἰς τύπλησιν εἰς τὴν κεφαλήν. καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ γύρῳ, &c. μήδε ὀρτυγοκοπῶν. μὴ δὲ πρὸς παιδιὰν ἐπιτήδειος. Ὀρτυγοκόπος. *Ludus quidam est, in quo coturnices in orbem collocant, quorum capita feriunt. Qui autem in gyro, &c. Neque coturnices feriendæ, neque hujusmodi rerum admiratione obstupescendum.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Ὠστικῶς, τὸ μὲν βίαις καὶ ἀθισμῷ. μηδὲ ὠστικῶς καὶ μὴ βίαις πρὸς θάνατον ἔχειν. Ὠστικῶς. *Pellendo, trudendo. Per vim & propulsionem. Nec impetu, nec per vim ruendum est in mortem.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Παράπηγμα. κανών. καὶ εἶδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ, εἰ δὲ ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἐθέλεις φῶς τὸν θάνατον ἄπω. Παράπηγμα. *Regula. Et quoddam instrumenti astronomici genus. Ut. Si verò vis plebejam regulam, quæ cor tangat, adversus mortem dicam.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Περιλαλοῦσιν. αἰτιατικῇ. ἀντὶ δὲ τοῦ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. τοῖς περιλαλοῦσι μὴ ταχέως συγκαλίσθαι. Περιλαλοῦσιν. *Accusativo. Pro περιττολογοῦσι, supra modum loquuntur, garriunt. Ut, ne celeriter assentiaris quibusvis garrulis.* Antonin. lib. 1. cap. 7.

Πρασιανός. ὅτι πρασιανὸς λέγει καὶ βενετιανὸς, καὶ παλμυλάριος, καὶ σκυτάριος οὕτω Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ. Πρασιανός. *Prasianus & Palmularius & Scutarius dicitur apud Marcum Antoninum.* Antonin. lib. 1. cap. 5.

Προσε-

Προσοχὴ. ἀκριβὴς ἐπιμέλεια διαίτης. ϗ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικῶς δεῖ ἔχειν ἐρωμένως. ὥστε ὡς ἄν τις φιλόζωος, ὥστε πρὸς καλλωπισμὸν, ὥστε μὲν ὀλιγώρως, ἀλλ' ὥστε διὰ τ ἰδίαν ϖροσοχὴν εἰς ὀλίγα πάνυ ἰατρικῆς χρῄζειν, φαρμάκων, ϗ ἐπιθεμάτων ἐντὸς ϗ ἐκτός. Προσοχὴ. *Accurata victus ratio. Corporis curam probè attemperatam oportet gerere, ut nec vitæ avidus videaris, aut elegantiæ ſtudioſus: nec neglectui tamen id habeas; ſed per tuam ipſius diligentiam efficias, ut perpaucâ indigeas medicinâ, & pharmacis, & epithematibus internis & externis.* Antonin. l. 1. cap. 16.

Συμβαίνοντα. συμφωνοῦντα. τὸ συμβαίνειν λέγομεν ὡς τοὺς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, ϗ ἐν τοῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζειν ἀλλήλοις τῇ ποιᾷ θέσει. Συμβαίνοντα. *Conſentientia, coagmentata.* Συμβαίνειν *dicimus, ut lapides quadratos in mœnibus aut pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm ſibi invicem ſcitè compoſiti coaptantur.* Antonin. lib. v. cap. 8.

Τερατεία. ψευδολογία, ϖαραδοξολογία. τοῖς ὑπὸ τ τερατευομένων, ϗ γοήτων, ϖερὶ ἐπῳδῶν, ϗ δαιμονίων ἀποπομπῆς. Τερατεία. *Falſiloquium. Oratio portentoſa, remota à communi mortalium opinione, qualis ſolet eſſe eorum, qui res prodigioſas dicunt, & præſtigiatorum de incantatione, & dæmoniorum averruncatione.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Haud paucæ præterea voces & phraſes, ut ἀναπεσάμενος, ἔκτρεψον, ἐκτέον, εὐσυνείδητος. ϗ νῦν, τὸ παρὸν εὖ πίθεσθαι, *&c. in quarum explicatione Suidam ad certa Antonini loca reſpexiſſe veriſimile puto: quia tamen affirmare non poſſum, cum neque nominet Antoninum, neque plura proferat, ex quibus certò liquere poſſit, labore colligendi libens ſupersedeo.*

Poſtremo *loco libet hic ſubjicere quod extat apud Suidam veteris cujuſdam ſcriptoris de Theoſebio philoſopho teſtimonium, quod ad Antoninum noſtrum, aut hos ſaltem ejus libros pertinere dudum eſt cùm peculiari commentatione Viro Clariſſimo harum literarum ſtudioſo & intelligenti inſcriptâ haud levibus argumentis adductus conjeci potiùs quàm aſſerui. Nunc autem ut aſſerere penè audeam, facit authoritas Fragmentorum quorundam Antonini manu Davidis Hæſchelii, viri doctiſſimi, ex Auguſtanæ Bibliothecæ veteri codice tranſcriptorum, nuper mihi viſorum, quæ Epictetum præferunt auctorem. Unde τῷ μακαρίτῃ Hæſchelio, priuſquam Antoninum vidiſſet. (nam viſo illo poſtea ſententiam mutavit) de Theoſebio auctore primò ſuſpicio, præfixis Fragmentis iſtis, ad prælum paratis, hoc titulo,* Epicteti Enchiridion 11. ſive, Theoſebii Epicteteæ doctrinæ Syngramma: ex Auguſtanâ Bibliothecâ Græcè nunc primùm à Davide Hæſchelio Auguſtano editum. *Hanc commentatiunculam cum primum vacabit relegere & abſolvere, publici juris faciam. Rem interim me doctioribus in medium propono, de quâ cogitent; non hic tantum, ſed quacunque aliâ in re certiora docentibus herbam promptus alacriſque porrecturus. Hoc modò minus cautos & peritos in anteceſſum monebo; ne ex Latinâ Franciſci Porti tranſlatione ferant ſententiam, quam longè à Græcis (quæ tamen ipſa ſemel iterumque mendoſa) non uno loco hic abire sùn θεῷ docturi ſumus.*

Ἐπίκτητος ἱεραπόλεως τ Φρυγίας φιλόσοφος, δοῦλος ἦ Ἐπαφροδίτου τ σωματοφυλάκων ϗ βασιλέως Νέρωνος. πηρωθεὶς ἦ τὸ σκέλος ὑπὸ ῥεύματος ἐν Νικοπόλῃ τ νέας ἠπείρου ᾤκησε, ϗ διατείνας μέχρι Μάρκου Ἀντωνίνου ἔγραψε πολλά. ὅτι θεοσέβιος ὁ φιλόσοφος ἔλεγε πολλὰ ἀπὸ τ Ἐπικτήτου σχολῶν, τὰ ἦ ϗ αὐτὸς ἐπεχείρησε τ ἠθοποιὸν διανοήματος μίσος, ἱκανὰ πείθειν ϗ δυσωπεῖν τ ψυχῶν τὰς μὴ παντάπασιν ἀτέγκτους ϗ ἀπεράμονας. ἀσπάζεσθαι ἦ τὰ ἀμείνω ϗ μεταδιώκειν, καθόσον οἷόν τι ἦν. ἀποτρέφεσθαι ἦ ϗ ἀποδδεφάσκειν τὰ χείρω τ ζωῆς εἴδη ϗ δύναμιν. τοιγαροῦν ϗ ἐν συγγράμμασι καταλέλοιπε τοιάυτης τινὰ τὰς ἑαυτοῦ νουθετήσεις οἷς ὁ Ἐπίκτητος ϖρόπερον. καί μοι δοκεῖ ἀνὴρ γεγονέναι ἄνικρυς (ὡς ἕνα ϖρὸς ἕνα ἀντιβαλεῖν) ὁ ϗ καθ' ἡμᾶς χρόνος Ἐπίκτητος. ἄνω μέντοι τ Στωϊκῶν δοξασμάτων. ὁ γὰρ Θεοσέβιος ὐδενὸς ϖσσον, ὅσον τ Πλάτωνος ἀληθείαν ἠσπάζετο, ϗ ἐθαύμαζε. ϗ δήπου ϗ συνεγράψατο μικρὸν βιβλίδιον, περὶ τ ἐν πολιτείᾳ τῇ μεγάλῃ κεκοσμημένων, ἃ τ ἀπὸ τ θεῶν ἥκουσαν θεοσοφίαν ἐξαίρων λόγῳ. ταύτην γὰρ διαφερόντως ἐτίμα, ϗ ἔσεβεν. ἀεὶ γὰρ ἐν τοῖς ἠθικωτέροις φιλοσοφήμασι διαλεγόμενος ἐφαίνετο. ϗ γὰρ ἂν ἐπὶ φυκῇ ϖρὸς ὄζωταν μᾶλλον, ἢ ὀπισήμῳ, ὐδὲ ταύτῃ ἡσυχάζουσαν, ὐδὲ ἐν μόναις τ φαντασίαις γυμναζομένῃ, ἀλλὰ ζῶσαν ἱκανῶς ἐπ' αὐτ τ ϖραγμάτων. εἰ μὴ γὰρ ϗ τ δημόσιον ἐπολιτεύσατο τρόπον, ἀλλὰ τ ἴδιον, ὃν ϗ Σωκράτης ἐκεῖνος, ϗ ὁ Ἐπίκτητος, ϗ πᾶς ὄφρονῶν μεταχειρίζεται, τ ἑαυτοῦ ϗ ἐν ἑαυτῷ πολιτείαν διακοσμῶν. ϗτο μὲν ϖρῶτον, ἔπειτα ϗ ϖρὸς ἀλλήλους ἐν μέρει καθήκασαν ἰδίᾳ συνιστάμενος ϖρὸς τὸ βέλτιστον. *Epictetus, ex Hierapoli Phrygiæ urbe, philoſophus. Servus autem Epaphroditi, unius de ſatellitibus Imperatoris Neronis. Ob defluxionem autem altero crure mutilatus, in novæ Epiri urbe Nicopoli habitavit. Et vitâ productâ uſque ad Marcum Antoninum multa ſcripſit. Theoſebius autem philoſophus multa ex Epicteti ſcholis deſumpta dixit. Alia verò & ipſe excogitavit ſententiarum enuntiandarum genera, quæ ſunt Muſæ mores formantis documenta, ad perſuadendum apta, & ad animos non prorſus inexorabiles & indomitos flectendum & exorandum idonea. Amplecti verò meliora & ſectari ſolebat, quantùm fieri poterat. Averſari verò, & fugere deteriora vitæ genera pro viribus conſueverat. Quamobrem etiam ſuas admonitiones in libro oratione ſolutâ ſcripto reliquit quibuſdam hujuſmodi viris, qui tales erant, qualis fuerat ille prior & antiquus Epictetus. Et (ut unum cum uno conferamus) hic noſtri temporis Epictetus mihi videtur fuiſſe manifeſtè talis, qualis fuit antiquus ille Epictetus, ſine tamen Stoicis opinionibus. Theoſebius enim nullius ſcriptoris opiniones tam amplectebatur, & admirabatur, quàm Platonis veritatem. Quinetiam quendam libellum conſcripſit de rebus in magna politia eleganter dictis, divinam ſapientiam à diis venientem, verbis*

extollens. Hanc enim vehementer honorabat & colebat. Semper enim in moralibus philoſophiæ ſtudiis apertè verſabatur. Nam bene natus erat ad bonam vitam colendam potius, quam ad ſcientiam ſectandam, eámque non otioſam, nec in ſolis imaginibus exercentem: ſed in ipſis rebus, & perpetua bonarum rerum actione ſatis viventem. Quamvis enim publicum illud vivendi genus, quod in rerum civilium adminiſtratione verſatur, non fuerit ſectatus: ſed privatim vitæ genus coluerit, quod & ille Socrates, & Epictetus, & quilibet ſanâ mente præditus tractat, ſuam & in ſeipſo ſitam politiam exornans, tamen hoc quidem privatum præclaræ vitæ genus exercebat primum, deinde verò & illud, quod in mutua conſuetudine, & officiis erga ſingulos exercendis, & ad optimum vitæ finem homines deducentibus verſatur.

MERICI CASAUBONI
ISAACI FILII
IN
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum Libros,
NOTÆ.

NOTÆ IN LIBRUM I.

A

B

C

D

Ἀρχὴ Ἀνϑολογίας τῶν εἰς ἑαυτόν] *Philoſophi* titulum, quem Marco noſtro pleriqueveteres, Chriſtiani Gentilésque, non ut proprium cognomen, ſed ut meritum virtutis elogium tribuunt, quod hic omiſerimus, cùm Xylander, utcunque addendum crediderit, non in Manuſcripto tamen inveniſſe ſe codice ingenuè profiteatur, non eſt quòd factum pluribus excuſemus. Si quis tamen hoc non contentus, alias omittendi cauſſas requirat, adeat b. m. parentis in Julium Capitolinum Notas, & Emendationes, initio vitæ Marci: quibus nos quod addamus non habemus. Quæ autem vis ſit & ſententia horum verborum, τῶν εἰς ἑαυτὸν, quòd rectè intellecta, cætera luſtraturis, ex alto ſuſpenſæ lampadis, aut prælatæ facis inſtar eſſe poſſint, utcunque breviores in cæteris, diligenter expendemus. Certè quàm parum diligenter incomparabile hoc ſcriptum hactenus à pleriſque verſatum ſit, vel inde conſtare poſſit, quòd plerique, etiam doctiſſimi, in ipſo titulo, tanquam limine, malo omine, ſoleant impingere. Quotus enim quiſque eſt, qui cùm aliquid ex his libris promunt, Antoninum *De Vitâ ſuâ* non laudant? Certè, Marcum Antoninum, maximorum virorum, ex ipſis etiam Imperatoribus non unius exemplo, *De Vitâ ſuâ* commentarios reliquiſſe, ſunt qui aſſerant, & Ælium Spartianum, aut Lampridium teſtes appellent. Ego ingenuè profiteor, neque in Spartiano, neque in Lampridio, (quos tamen non oſcitanter legi) tale quid, ſed nec in alio quoquam veteri ſcriptore, de Marco noſtro meminiſſe. Sed demus ſcripſiſſe; quid tum? An ideò, τὰ εἰς ἑαυτὸν, *De Vitâ ſuâ?* An hic quicquam Marcus Antoninus (pauca excipio, quæ obiter & aliud agens libro primo) vel de vitâ ſuâ, dum privatus adhuc; vel de rebus à ſe geſtis, poſtquam Imperator? An quiſquam unquam fuit, qi præcepta philoſophiæ, & ſecum colloquia (poſteri ſoliloquia dixere) ad mentis animíque cultum ſpectantia, *De Vitâ ſuâ*, (præſertim qui maximus Imperator eſſet) inſcriberet? Scripſerat Cæſar Auguſtus De vitâ ſuâ libros XIII. Hodie non extant hi libri: ſed tamen hodiéque ſuperſunt fragmenta quædam, quæ cujus argumenti fuerint, ſi titulus non docet, indicare queant. Nempe res à ſe publicè privatímque geſtas iis libris ſummus Imperator complexus erat. Unde & illa tituli, *De Vitâ ſuâ*, apud Suidam Græca metaphraſis, περὶ τῦ ἰδίυ βίυ καὶ τῶν πράξεων. Septimii quoque Severi *De Vitâ ſuâ* Commentarii olim extabant; de quibus Ælius Spartianus in ejus Vitâ meminit his verbis: *Vitam ſuam privatam publicámque ipſe compoſuit ad fidem:* Aurelius autem Victor Spartianum ita expreſſit; *Abs ſe tenta* (mahunt ibi viri docti, *geſta*, legi) *ornatu ac fide paribus compoſuit.* Meliùs igitur illi multò, qui τὰ εἰς ἑαυτὸν, τῦ ἰδίυ βίυ διαγωγὴν, ut vetus apud Suidam ſcriptor, aut ipſe potius Suidas; vel *De officio ſuo*, ut doctiſſimus Canterus exponunt. Ad inſtitutum vitæ, fateor, & doctrinam de Officiis referri poſſunt pleraqe quæ hic tractantur, & ſcopus hic in iſtis libris quin Antonino noſtro præcipuus fuerit non abnuo. Sed nec iſta tamen, ut quæ vim vocis ἐμφατικωτάτης & præcipui momenti non ſatis exprimant, mihi ſatisfaciunt. Ut enim qui τὸ ὄν, ἁπλῶς & καθ' ἐξοχὴν, vel τὸν ϑεὸν, (ut Plato non uno loco) dicit, *Deum* quidem intelligit; nec tamen interpres admittendus, qui *Deum* Latinè reddat; cùm quod iſta *Dei* periphraſi ſapientiſſimè innuitur, eum vitæ fontem eſſe, *in quo ſint, vigeant & moveantur* (*Act.* 17. 28.) omnia; imò verò, quod altioris adhuc eſt ſapientiæ, ſolum illum verè eſſe & exiſtere; cætera præter illum, quæcunque fluxæ ſunt naturæ & mutationibus obnoxiæ, verè ea (quod tum alii pulchrè probant Philoſophi, tum Plutarchus inter alios eximiè, peculiari de Delphico ei tractatu) non eſſe, aut vivere; id totum ſimplici & vulgari Dei nuncupatione deperdatur: Ita hic, qui, τὰ εἰς ἑαυτὸν, *De officio vitæ*, aut *inſtituto* vertat, rem quidem dicat ipſam, ſi ſola libri materia quæritur; à tituli tamen ipſius proprietate, & præſtantiâ longè abeſt, quo, præter argumenti indicium, omnium vitæ quàm latè patent officiorum; omnis civilis & moralis philoſophiæ fons & origo, nempe Sui ipſius cognitio, excellenter aperitur. Hinc Delphicum illud tantæ celebritatis oracullum, Γνῶθι σεαυτὸν. *Noſce teipſum*; de quo tam multa apud veteres Gentiles, alioſque: quò pertinet & illorum philoſophorum ſubtiliſſima diſputatio, qui virtutes omnes; juſtitiam puta, fortitudinem, alias; ad unam propriæ mentis animique curam revocabant: quorum ſententiam Gregorius Thaumaturgus, ut Theologus, ita & Philoſophus eximius, Oratione in laudem Origenis, ipſo dignâ, pluribus explicat. Sed ex innumeris illis quæ apud veteres Græcos Latinoſque ſcriptores paſſim occurrunt Delphici iſtius præcepti interpretationibus, binas hic, Ciceronis ambas, utcunque prolixiores, alteram certè, quòd tum titulum, de quo nunc quærimus, apprimè illuſtrent, tum librorum omnium ſcopum materiamque nervoſè pariter & luculenter exponant, apponere viſum eſt. Ita igitur Cicero, Tuſcul. Quæſt. lib. I. *Eſt illud quidem vel maximum, animo ipſo animum videre; & nimirum hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet ut ſe quiſque noſcat. Non enim, credo, id præcipit, ut membra noſtra aut ſtaturam, figuramve noſcamus: neque nos corpora ſumus: neque ego tibi dicens hoc, corpori tuo dico. Cùm igitur, noſce te, dicit, hoc dicit, noſce animum tuum; nam corpus quidem quaſi vas eſt, aut aliquod animi receptaculum: ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te. Hunc igitur noſſe, niſi divinum eſſet, non eſſet hoc acrioris cujuſdam animi præceptum, ſic ut tributum Deo ſit: hoc eſt, ſeipſum poſſe cognoſcere.* Idem de Legibus lib. I. *Hoc enim* (philoſophia, ſcilicet) *una nos cum cæteris*

teras res omnes, tum quod eſt difficillimum docuit, ut noſmetipſos noſceremus; cujus præcepti tanta vis, tanta ſententia eſt, ut ea non hominis cuipiam, ſed Delphico Deo tribueretur. Nam qui ſe ipſe norit, primùm aliquid ſentiet ſe habere divinum, ingeniumque (*genium*, fortaſſe: ſed fortaſſe tantùm, dico: adi, ſi placet, Anton. lib. III. c. 4. p. 70. & quæ nos ibi) *in ſe ſuum ſicut ſimulachrum aliquod dedicatum putabit; tantoque munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet & ſentiet: & cùm ſe ipſe perſpexerit, totumque tentarit, intelliget quemadmodum à naturâ ſuboruatus in vitam venerit, quantaque inſtrumenta habeat ad obtinendam adipiſcendamque ſapientiam: quorſum principio rerum omnium quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratis ſapientia duce bonum virum* (ſcribo, *verum*. Vide Antonin. lib. v. cap. 12. Ὁποῖά τινά ἐστι τὰ τοῖς π. &c. Item Platonem, tum alibi, tum VI. de Repub. toto;) *& ob eam ipſam cauſſam cernat ſe beatum fore. Nam cùm animus cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentiaque diſceſſerit, voluptatemque ſicut labem aliquam decoris oppreſſerit, omnemque mortis doloriſque timorem effugerit; ſocietatemque charitatis coierit cum ſuis, omneſque natura conjunctos ſuos duxerit, cultumque deorum & puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam, ut oculorum ſic ingenii aciem ad bona deligenda & rejicienda contraria, qua virtus ex providendo eſt appellata prudentia; quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cùm cælum, terras, maria, omniumque rerum naturam perſpexerit; eaque unde generata, quò recurrant,* (alii, *reditura*;) *quando, quo modo obitura; quid in iis mortale & caducum, quid divinum aternumque ſit viderit, ipſumque ea moderantem & regentem penè prehenderit, ſeſeque non unis circumdatum mœnibus populorum alicujus definiti loci, ſed civem totius mundi, quaſi unius urbis agnoverit: in hâc ille magnificentia rerum, atque in hoc conſpectu & cognitione natura, dii immortales, quàm ipſe ſe noſcet, quod Apollo præcepit Pythius! quàm contemnet! quàm deſpiciet! quàm pro nihilo putabit ea, qua vulgò dicuntur ampliſſima!* Hactenus Cicero, cujus verbis nihil opportunius ad Antonini mentem ſcopumque fieri poſſe, qui cum curâ legent, & lecta contendere non gravabuntur, agnoſcent. Quod igitur Xylander ipſe olim (rationem non aſſequutus, unde eſt quòd poſtea rejecit) rectè: quod ὁ μακαρίτης parens meus, (cujus judicii magna apud me filium, jure meritoque ut filium; ſed non minor, hic quidem certè, ſi non filium, eſſet authoritas) non uno loco præfert, *De ſeipſo*: id ego omni alii interpretationi ſimpliciter anteponendum duxi. Sed ne ſic quidem plenè ſatis reddi crediderim, quod Græca verba continent, aut continere certè poſſunt. Refert Diogenes Laërtius lib. 6. §. 3. Antiſthenem olim interrogatum, τί αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, *quem potiſſimum ex Philoſophiæ ſtudio fructum percepiſſet*, reſpondiſſe, τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ὁμιλεῖν, *mecum colloqui poſſe*. Hinc vox αὐτολαλήτης, quæ apud eundem in Pyrrhone; ſoliloquum Latinè dicas. Hinc illud Ciceronis Tuſcul. v. Demoſthenis Oratoris factum neſcio quod improbantis; *Apud alios loqui didicerat, non multum ipſe ſecum*; quibus verbis hominem notat, qui plus operæ poliendo ſermoni, quàm moribus excolendis poſuerit? Solonis ſcriptum, εἰς ἑαυτὸν ὑποθήκας, inſcriptum, memorat Diogenes Laërtius in ejus vitâ: Hermetis autem, vetuſtiſſimi illius & genuini, qui Τρισμέγιστος ob admirationem ſapientiæ dictus eſt; πρὸς τὸν ἴδιον υἱόν, beatus Cyrillus libro 2. contra Julianum. Quare cùm τὰ εἰς ἑαυτὸν, tam, *ad ſe ipſum*, quàm, *de ſe ipſo*, verti poſſet, & in utroque multum ponderis ineſſet, utrumque non malè conjungi poſſe, imò verò debere exiſtimavi. Hæc igitur ratio noſtræ, *De ſeipſo & ad ſeipſum*, verſionis. Porrò per ἑαυτὸν, philoſophos, Platonicos, Stoicoſque, animum ſeu mentem cujuſque intellexiſſe, nemo opinor, (ut allarum modò Ciceronis ex Tuſcul. Quæſt. locum omittam) ignorat, qui non in ipſorum libris hoſpes planè: præſertim cùm Ariſtoteles etiam ſubſcribat, & rationem in Ethicis non uno loco reddat. Hinc illa graviſſima quæſtio, an Homo ſit quiddam ex corpore & anima compoſitum; nobiliore illâ quidem compoſiti parte, ſed parte tamen: an verò eſſentia ejus tota, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ſit in animâ ſolâ, quæ corpore utatur ut organo ſibi circundato. Platonicæ & Stoicæ Philoſophiæ hoc immotum fundamentum, cui cætera pleraque ſuperſtructa ſunt hominem κατὰ τὴν ψυχὴν ὑπάρχειν. Simplicius in Epictetum. Παιδεύσας δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς κατὰ ψυχὴν λογικὴν ὑπάρχοντα, τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ. *Doctrina ejus*, inquit, *hoc præſupponit, hominis eſſentiam in ſolâ ejus animâ conſiſtere, quæ corpore utatur ut organo.* Miras tenebras offundit Latinus interpres, vir alioqui doctiſſimus, dum vertit, *Omnis autem doctrina hæc natura humana fundamento innititur, quæ poſita ſit in ratione & mente, quaque corpore ita ut artifex inſtrumento quopiam utatur.* Vide Antoninum lib. VIII. cap. 40. & decimi libri, ſectione ultima: Plutarchum etiam contra Colotem, præſtantiſſimæ editionis in octavo, pag. 2051. Plenior hujus tituli explicatio ex diverſis Antonini locis peti poteſt: iis præcipuè (quæ non pauca) quibus vox ἑαυτοῦ, non ſine peculiari ἐμφάσει, aut ἐπιτάσει uſurpatur. Memini V. Cl. Thomam Gatakerum in nupero illo meo (de quo in præfatione ad Lectorem diximus) cum ipſo colloquio, quod ego vel non legeram, vel certè legere non memineram, monuiſſe me, virum doctiſſimum Lylium Gyraldum alicubi in hiſtoriâ Poëtarum alio titulo hos Antonini libros citare; τῶν καθ' ἑαυτὸν ſcilicet: qui quoque titulus ex ipſo Antonino commodè poteſt exponi. Sed cùm priorem illum fide Manuſcripti Xylandrini freti pro vero & genuino tueamur, cur de iſto laboremus non eſt. At aliud tamen eſt, quod in Gyraldi verbis obſervandum nobis eſt. Ait enim vir doctus, *Ejus certe liberum Græcè ſcriptum legi, cujus titulus, Μάρκου Ἀντωνίνου ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν; ex quo variam & multiplicem illius ſapientiam facilè colligere poſſumus.* Quid illud *in* ſibi velle dicemus? Hos libros prolixioris operis, (ſive alterius cujuſpiam poſterioris, ſive Antonini ipſius, aliis ſuis negotiis hâc ratione conſulentis operâ) Excerpta, vel Epitomen eſſe? An potiùs, non hos ipſos quos hic exhibemus libros; (unde fortaſſe, quod illorum numerus qui in hâc noſtra ἐπιγεγραφῇ, cujus etiam Suidas meminit, ab ipſo ſileatur) ſed quædam ex eis Excerpta à Gyraldo lecta eſſe? Id eò veriſimilius mihi fit, quod ante menſem unum aut alterum quàm hæc ſcriberem, indicio V. Cl. de literis & literarum amantibus omnibus indefeſſâ induſtriâ meritiſſimi, Patricii Junii; beneficio verò Johannis Pricæi, Anglo-Britanni, (cujus extant in Apulejii Apologiam Obſervationes eruditiſſimæ) apographum ex Manuſcripto Bibliothecæ Auguſtanæ Codice, celeberrimi illius Davidis Hæſchelii manu tranſcriptum, Excerpta ex Antonino noſtro ſub nomine *Epicteti, Enchiridii Secundi*, ad capita XLIII. continens, nactus ſum. Vix unum de plurimis Antonini libris (ſecundo & ultimo ſolis exceptis) æquant omnia illa capita. Ipſiſſimus eſt ubique textus Antonini, quem hîc exhibemus; non interpolatus, non ullibi (locum unum aut alterum excipio, ubi culpâ fortaſſe tranſcribentis, ſive Hæſchelii, ſive alterius cujuſcunque deficiunt aliquot lineæ) decurtatus; niſi quod magna lectionum, ſed quæ plerumque nullius aut minimi momenti, varietas; cujus, cùm tanti erit, in Notis Lectorem pro re natâ monebimus. Cæterùm quid Excerptor hic quicunque fuerit ſibi propoſuerit, non in promptu conjicere. Non enim vel quæ præcipua ſimpliciter, & maximè admiranda in his Antonini libris; vel quæ maximè fundamentalia videri poterant dogmata, præceptáve: non denique quæ unius eſſent argumenti, congeſta hic collectáque dicere quis poſſit. Nulla capitum iſtorum inter ſe non magis quam ſectionum Antonini cohærentia. Nihil mihi probabilius occurrit, quàm quibus maximè capiebatur, (quæ palatorum diverſitas eſt) in unum collegiſſe hunc Excerptorem. Quid ſi tamen, ut furtum faceret, & vel ſibi vindicaret, aut alii cuipiam (ut multi ſunt ad fraudes & impoſturas, vel minimâ de cauſſâ, proclives) adſcriberet? Sed alius erit de his ampliùs quærendi locus, in Commentatione de Theoſebio, cujus initio libri ad allatum ex Suidâ teſtimonium mentionem fecimus.

Pag. 2. lin. 4. Πόῤῥω τῆς πλουσιωτέρας διαγωγῆς.] Viri doctiſſimi corrigunt ἀγωγῆς, correctione valdè probabili fateor, an omninò neceſſariâ dubito. ἀγωγὴ, proprie, de educatione; διαγωγὴ, de vita communi & conſuetudine. De educatione Antoninum loqui ideò probabilius, quia matris meminit; de conſuetudine tamen & inſtituto vitæ adultioris ſi exponamus, eadem erit ſententia.

Ibid. lin. 5. 6. τὸ μὴ εἰς δημοσίας διαλεχθῆναι] Xylandri utraque editio, τὸ μὴ εἰς δημ. quod ideo moneo, quia Xylandri editionem 11. per omnia ſolis erratis minutioribus & typographicis exceptis, exhibituros promiſimus, ut ſi contrà quid in uno aut altero loco contigerit, de eo in Notis monituri ſimus. Illud autem μὴ, cùm qui de Marco ſcribunt uno omnes ore (inter illos etiam Anonymus apud Suidam, cujus & Xylander verba ſuæ editioni præfixerat) planè contrarium teſtentur. erratis typographicis haud illibenter annumerallem, niſi verſio Xylandri, vel ab ipſo, quod non puto, Xylandro, vel à Manuſcripto quo uſus eſt ipſe codice, manaſſe fidem feciſſet.

Pag. 3. lin. 1. 2. μήτε πραγματικὸς μήτε:] Pro στιλπάριος, legendum στιλπάριος, ut magnus Turnebus (decus Galliæ dum vivebat) pridem correxit in Adverſariis: Lipſio etiam in libro de Gladiatoribus aſtipulante. Cæterùm de coloribus & factionibus, ſive Circi ſive Amphitheatri, quæ ſunt aliis obſervata pridem; aut ejus generis alia ſi quæ deinceps ſe nobis offerent, non omnibus fortaſſe nota, notata tamen aliis haud paucis, & quærentibus obvia, ne quis à nobis in noſtris hiſce Notis expectet. Non enim alios tranſcribere mihi animus. Et quis tandem obſervandi, ſeu commentandi finis, ſi quæ ſcriptoribus antiquis pleriſque communia, ea ad ſingulos ingerenda & congerenda ſunt?

Pag. 4. lin. 3. τὸ ἀπιστηλικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τιραννευομένων] De epodis, in genere, quæ nullo non tempore apud pleraſque gentes in uſu, trita jam ſunt omnia, neque hic à nobis, ut modò monebamus, expectanda. At de dæmonum ἀποτομαῖς quorſum, & quos hic intelligat Antoninus, operæ pretium quærere. Ἀποτομαὶ, ſeu ut vulgò loquebantur, ἐξορκίσεις τῶν δ. à Judæis potiſſimùm ad Romanos manaſſe crediderim. Mira narrat in hoc genere Joſephus Antiq. Judaic. lib. VIII. quæ Eleazarus quidam Judæus exorciſta, coram Veſpaſiano Imperatore & plurimis aliis, ipſo quoque ſe præſente & ſpectante, patraverit. Poſt Judæos Ægyptii hâc arte (ſeu maleficio potiùs, cùm de illis loquimur, dicendum eſt) tum maximè celebres: qui tamen exorciſantes, formulis ut plurimùm Judaicis utebantur, ut ex Origene contra Celſum lib. I. pag. 17. diſcimus. In cujus verbis, iſta, πολλαχοῦ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπαγγελλομένοις ἐνέργειάς τινας ἐπίσπαρται μαθήμασι: à Latino (qualia ſexcenta in illa verſione animadvertimus) interprete, *frequenter ſunt interſperſa Ægyptiorum diſciplinis efficaciaribus*, ineptiſſimè & imperitiſſimè vertuntur. Verte, *in libris Ægyptiorum quæ de miraculoſarum operationum & exorciſmorum arte tractant & diſciplinâ, interſperſa reperiuntur.* Confer cum gemino ejuſdem Origenis loco qui lib. 4. pag. 189. σαφῶς δ' ὅτι καὶ γοητεύεται, &c. Ex his duobus Origenis locis conjunctis Juſtinus Martyr interpretandus, cujus non verba tantùm mendoſè ſunt edita, ſed in longè aliam, quàm quæ fuit auctoris, ſententiam vulgò trahuntur. Is poſtquam negavit ullos exorciſmos à Judæis adhibitos efficaces (ſi tamen ulli ſunt; dubitanter enim loquitur) eſſe, qui non in nomine Dei Abraham, Dei Iſaac, & Dei Jacob, concipiuntur; ita pergit: Ἤδη μέντοι οἱ ἐξ ὑμῶν ἐπορκισταὶ τῇ τέχνῃ, ὥσπερ καὶ τὰ ἔθνη, χρώμενοι ἐξορκίζουσι, καὶ θυμιάμασι καὶ καταδέσμοις χρῶνται εἰσιν. Hæc Juſtini verba ita vulgò accipiunt, Serrarius in Tobiam, aliique, quaſi Juſtinus id ſui temporis Judæis

dens Exorcistis objiceret, eos jam à majorum ritu in exorcismis faciendis desciviſſe, & novam exorcisandi artem per *ſuffitus* & *vincula*, à gentilibus didiciſſe. Quod quàm falſum ſit, vel ex uno, quem laudavimus, abundè conſtat Origene. Præterea, quis qui vel Tobiam legerit, credat Θυμιάματα Judæos, in exorcismis, & ſuffiendi ritum à gentilibus accepiſſe? Ad *vincula* quod attinet, miror viris doctiſſimis non intellectam vocem ſignificationis non adeò reconditæ: ſunt enim καταδέσμοι, ſolennes adjurationum formulæ, (*carmina*, Latinè dicas) in Exorcismis adhibitæ. Sed in Juſtini verbis mendum certiſſimum: legendum enim, καταδέσμοις χρ. ἐπῶν, non, ὄπτον; cui verbo nullus ibi locus. Verto igitur, *Jam ſiquidem*, (vel *pridem enim*) *exorciſta veſtri hâc arte*, (in nomine Dei Abrahami, Iſaaci, & Jacobi exorciſandi ſcilicet) *ut & gentiles* (Ægyptii nimirum) *utuntur; ſuffitus adhibentes & ſolennes adjurandi formulas.* Apud Chriſtianos denique inter ordines Eccleſiaſticos Exorciſtarum peculiarem claſſem fuiſſe nemo ignorat: Sed præter hos legitimos, quin errones alii, (quales illi περιερχόμενοι Ἰουδαῖοι, Actorum XIX. 13.) præſtigiis ad ſuum quæſtum utentes, dubium mihi non eſt. Ad quos ni fallor, ut & Judæos Ulpiani verba potiſſimùm pertinent: *Medicos fortaſſis quis accipiet etiam eos, qui alicujus partis corporis vel certi doloris ſanitatem pollicentur; ut puta ſi auricularius; ſi fiſtula, vel dentium: non tamen ſi incantarit, ſi imprecatus eſt, ſi* (*ut vulgari verbo impoſitorum utar*) *exorciſavit. Non ſunt iſta medicinæ genera, tametſi ſunt qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione aſſirmant.* D. lib. 50. tit 13. lib. 1. pag. 3. Sed & philoſophos illorum temporum hoc artificio celebres (an infames?) fuiſſe, certum eſt. Apollonium dæmonas abegiſſe, narrat in ejus vita Philoſtratus. Porphyrium, Jamblichum alioſque taceo, quia ævi poſterioris, cum jam Magia in ſummo honore & pretio. Atqui jam Auguſti tempore philoſophos magiæ deditos paſſim, aut ſaltem magos tum fuiſſe, qui falſo philoſophorum nomine ſe venditarent, liquet ex Mecænatis verbis apud Dionem Caſſium Rom. Hiſt. lib. 52. Ut non immerito b. m. parens, Modeſtini verba, *Si quis aliquid fecerit, quo leves hominum animi ſuperſtitione numinis terrerentur, divus Marcus hujuſmodi homines in inſulam relegari reſcribit*, ad illos, quos *ſub philoſophorum ſpecie Rempublicam vexaſſe*, narrat Capitolinus in Marci vitâ, referri poſſe cenſuerit. Id enim ipſum totidem ferè verbis & Mecænas prædicto apud Dionem Caſſium loco. Ex omnibus his, quibus τῶν τεταπεινωμένων καὶ γοήτων titulus & appellatio pari jure competit, quos peculiariter Antoninus hic notet, an indifferenter omnes, arduum definire. Cæterùm verba illa, τὸ ἀπιστητικὸν, ita capio, non ut omnes omninò ἐνεργείας & miraculoſas operationes pro incredibilibus habuerit; ſed ut quæ vulgò narrabantur in hoc genere, ſuſpecta pleraque habuerit, nec temerè (quæ verbi Græci ἀπιστεῖν ſæpe vis eſt: ut & Cicero alicubi vertit) crediderit: ut denique & animo & judicio alienior ab iis fuerit. Hic locus erat Acta illa apud Metaphraſtem, (de quibus conditor Annalium Baronius ad annum Chriſti 163.) miraculoſam Lucillæ, Marci filiæ, à dæmone obſeſſæ, per Abercium Hierapolitanum Epiſcopum, ſanationem narrantia, expendendi; & cum his Antonini verbis conciliandi: Sed & illa περιδέηϛα de legione κεραυνοβόλῳ: ut & quod narrat Lucianus in Alexandro Pſeudomante de Antonino, impoſtori nequiſſimo credente, turpiter ab eo decepto. Sed iſta cum accuratè tractari poſtulent, his anguſtiis includi non poſſunt.

Pag. 4. lin. 4. ἀπιστητικὸν] In loco Joſephi (qui Antiq. Jud. l. VIII. Græco-latinæ edit. p. 257.) τὸ ἐνδόμενοι vertunt, *cedentes*, quaſi eſſet ἐνδιδόντες ab ἐνδίδωμι, cùm ſit ab ἐνδέομαι, & vertendum ſit *ligati*, vel, *vincti*. Suidam vide in Ἀναδούμενοι, & alibi. Sed nec in voce ἐνέργεια ſoli impingunt Origenis interpretes. Simplicius in Epict. p. 219. μεταλαμβάνειν γὰρ αὐτὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς γὰρ θείας ἐνεργείας ἐπιδίκνυσθαι. vertunt, *illuſtrationis divinæ fiunt & ipſa participes, ita ut divina conſpicuntur efficacitas.* Verte, *divinæ bonitatis fiunt & ipſa participes, ut miraculoſi interdum* (*Deo operante*) *conſequantur effectus.* Quod Simplicio hic θεία ἐνέργεια, id aliis ἐνέργεια vel ἐνέργειαι, ἁπλῶς, pro miraculoſâ præter ordinem naturæ operatione. Athenagoras in Apol. pag. 25. A. Τὸ μὲν δὴ κατὰ τόπους καὶ πόλεις καὶ ἔθνη γίγνεσθαί τινας ἐπ' ὀνόματι εἰδώλων ἐνεργείας ἀφ' ἡμῶν ἀντιλέγομεν. *Fieri quidem in diverſis locis, & civitatibus, & populis aliquos ab idolis eorumque nomine miraculoſos præter ordinem naturæ effectus, nos etiam non negamus.*

Pag. 6. lin. 2. τὸν ἀσκητικὸν ἢ τὸν ἐνεργητικὸν] Rectè Xylander hic in Notis ἐνεργητικὸν, pro ἐνεργουμενικὸν reſtituit. Horum autem verborum clariſſima explicatio ex Epicteti capite LXX. ὅταν ἐντολῆς ἁρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, &c. petenda eſt: ſed non, hic quidem, Epicteti à Simplicio, qui in verborum iſtorum, μὴ τὰς ἀνδριάντας περιλάμβανε, *ne ſtatuas amplectere*, expoſitione inſigniter hallucinatur. Certè non uno exemplo didici de rebus antiquis non ſemper antiquis credendum. Atqui ſunt hodiéque, (quod in tam clarâ luce mirum) qui Simplicium ſequantur: cujus teſtes mihi Notæ neſcio cujus, non uno loco corrigendæ, quæ in Epictetum Lugd. Bat. ex Officina Joh. Maire. A. D. 1634. prodierunt. Περιλαμβάνειν τὰς ἀνδριάντας, quid ſit, docebunt, præter Arrianum, Diogenes Laërtius in vita Diogenis; & Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Περὶ ἀσκήσεως, in genere, conſulendus Arrianus in Epict. lib. 3. cap. 12. & 14.

Pag. 7. lin. 1. τὸ μὴ ἐν στολῇ] Lege, qui hæres, b. m. parentem in iſta Capitolini, *Viſus ſanè eſt ab amicis & cum privatis veſtibus.*

Pag. 8. lin. 1. ἐνδιαλείπτως] Lege, ἐνδιαλλάκτως: quod & Xylander in Notis monuit.

Pag. 10. lin. 8. ἀναιρήτως παραπίπτοντα] Metaphora ſumpta à pertuſo dolio; quod & in proverbium abiit. Id Lucretio, *Laticem pertuſum congerere in vas.* Lucianus in Anthologia Gr. εἰς ἄχαρ. elegantèr,

Φαῦλον ἀνὴρ πίθον ἐσὶ τετρημένον. εἰς ὃν ἁπάσας
Ἀσπίλως τὰς χάριτας, εἰς κενὸν ἐξέχεας.
Malus vir dolium eſt pertuſum, in quem omnia
Hauriens beneficia, fruſtrà effudiſti.

Seneca Epiſt. 99. *Acquieſcamus his quæ jam hauſimus, ſi modò non perforato animo hauriebamus, & tranſmittente quicquid acceperat.*

Pag. 12. lin. 2. καὶ τὸ ἀβασάνιστον τῶν ὁμοίων] Xylander in Notis ingenuè, ideò non interpretatum eſſe ſe, quia non intelligebat, fatetur. Sed eandem ubique legem ſi ſibi dixiſſet, quàm multa paſſim, quæ omittere illum oportuit? Vertimus nos in textu, *nec intempeſtivum*, &c. Quod ſic etiam fortaſſe non malè, *Nec intempeſtivè illos, qui ex opinione vitam inſtituunt, theorematibus exagitare*, vel, *obtundere.* Magnum & perpetuum fere hoc vitium erat ſectatorum philoſophiæ Stoicæ, ſemper crepare theoremata; nullo loco, nullo tempore ab iis oggerendis ſibi temperare. Inde illud Epicteti, μὴ λαλεῖν τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. Sed omninò conſulendus A. Gellius, & apud illum Arrianus, Noct. Att. l. 1. c. 2. quibus nihil dici poſſit accommodatius ad hunc locum. Τὸ ἀβασάνιστον, hîc accipio ut apud Diogenem Laërtium in Zenone l. 7. §. 90. ubi virtutes aliæ dicuntur θεωρηματικαὶ αἱ ἕξουσαι τὸν σόφισιν ἐκ θεωρημάτων; *ſpeculativæ, quæ ex ſpeculationibus conſtant*; aliæ, αἱ μὴ ἔχουσιν, &c. *ſpeculatione vacantes, quæ non habent*, &c. Ὄιησις apud Græcos haud rarò, ἁπλῶς, pro vana falſaque quavis (ut Antoninus lib. 4. cap. 12. ἀπὸ τῆϛ ὀιήσεως, & lib. 9. cap. 34. ὄση ὄιησις!) opinione: ſed ut plurimùm, pro falſâ opinione ſcientiæ, quam δοκησισοφίαν, aliter vocant. Hinc illud Bionis apud Laërtium lib. 4. §. 50. ἡ ὄιησις, πρόσκοπος ἐγκοπὴ, *falſa ſcientia opinio profectûs impedimentum*, quod & Plutarchus, Περὶ τῆϛ ἀκοῆς, ut alios omittam, egregiè docet. Eadem erat & Zenonis ſententia apud Laërtium lib. 7. §. 23. μηδὲν οἴεσθαι τῆϛ ὀιήσεως ἀλλοτριώτερον πρὸς παιδείαν τῶν ἐπιστημῶν. *ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſitæ eruditionis opinione.* In omnibus Laërtii editionibus, quas ego quidem vidi, imperitiſſimè (quod & interpretes Latini, aliique, muſis averſiſſimis inficetiſſimè ſequuntur) editum eſt, πεισήσεως, pro ὀιήσεως. Opponit ibi Zeno τὴν ὄιησιν, τῇ κοσμιότητι, *falſam ſcientiæ opinionem modeſtiæ*, (quam Chriſtiani Θεοσεβοφροσύνην vulgò dicimus) de qua in ſuperioribus lineis dictum fuerat. Etſi Poëta non ego ſum, nec ut eſſem, valde unquam laboravi, hanc tamen de poëſi bonè merendi opportunitatem libenter amplexus ſum. Porrò ut nomen ὄιησις, ita & verbum, ὄιεσθαι, ἁπλῶς, non rarò pro ſtultè, & arroganter putare. Ita accipio lib. 9. cap. 29. ὡς ὄιεται φιλοσόφως πράξειν: nec multò aliter apud Ariſtotelem Ethicorum IV. ὀιόμενοι θαυμάζεσθαι, ὀιόμενοι ποιεῖν, ὀιόμενοι ὑπερέχειν, uno eodemque capite.

Pag. 14. lin. 2. τὸ ἀνεπίπληκτον] Concinnior erit ſententia ſi τὸ ἀνεπίπληκτον, paſſivè, pro ἀνεπίληπτον, ut tum Heſychius, tum Suidas interpretantur, accipimus; ut id dicat, Alexandrum cùm ſermonis eſſet adeò caſtigati ipſe, nemo ut illum jure poſſet reprehendere, non tamen alios illum, qui minùs accurati ſermonis erant, unquam reprehendere ſolitum: quæ, in homine Grammatico, rara laus.

Ibid. lin. 10. ὅτι ἡ τυραννικὴ βασκανία] Dubium, *invidiam* paſſivè, an activè, (quam Cicero propriè *invidentiam*, diſtinguendi cauſſâ, ſolet appellare) intelligat; utrique enim pariter obnoxii tyranni: ſed ſequentia verba, ποικιλία & ὑπόκρισις, de invidentia ſumi debere ſuadent; nec fortaſſe aliter Horatius, quanquam aliter vulgò exponatur, in iſtis,

Invidiâ Siculi non invenere Tyranni
Tormentum majus,

uſurpavit. Quod mox de *Patriciis* Antoninus, non aliud ille, quam quod omnes omnium ætatum ſcriptores queſti ſunt, & quotidiana firmat experientia, *veras* (ut Ciceronis utar verbis; veros affectus dicit hic Antoninus) *amicitias difficillimè reperiri in iis, qui in honoribus, réque publicâ verſantur.* Fortaſſe alludit Antoninus ad etymologiam verbi ἐυπατρίδαι: Ea quippe maxima apud Poëtas immanitatis exaggeratio, quæ à feris parentibus, tygridibus leæniſque ducitur: Qui igitur ἐυπατρίδαι vocati, (i. e. *bonis orti parentibus*) illi ſi verè quod vocantur, eſſent, diſſimillimos eos eſſe, id eſt, mitiſſimos eos & manſuetiſſimos, verum erat.

Pag. 16. lin. 3. παρὰ τῷ ἀδελφῷ μου Σευήρῳ] Viris maximis aſſentior, Scaligero. Baronio, Salmaſio, tum hic, tum apud Galenum, *Verum* pro *Severo* reſtituentibus. At quod idem Baronius a. d. 177. 7. in Ulpiano, ubi editiones omnes aut pleræque, *Divi Severus & Antoninus*, ipſe, ne monito quidem lectore varietatis lectionis, *Divi Verus & Antoninus*, exhibet, non laudo. Etſi enim ſunt viri docti, qui ita malint; ſunt tamen & alii non minùs docti, qui non levibus moti rationibus, vulgatam lectionem retinendam putant.

Pag. 17. lin. 2. τὸ ἀμελὲς καὶ τὸ ὀμόλογον] Non id puto voluit Antoninus, curis eum (neque enim potuit) omnino vacuum fuiſſe, ſed in maximis curis & occupationibus, ſtudia philoſophiæ, ut Ciceronis utar verbis, non intermiſiſſe. Vide infra lib. 9. cap. 36. Τὸ μὴ ἀφίσασθαι φιλοσοφίας, &c. Vocem non adeò alioquin obſcuram, conſultò tamen hic expoſui, ne quis τὸ ἴυγοον καὶ τὸ ὀμαλὲς, lib. 6. cap. 23. cùm leget, ſuſpectam haberet, & temerè ſollicitaret.

Pag. 18. lin. 7. Παράλληϛις Μαξίμου] Turbat hic contextum orationis vox παράλληϛις non unâ ratione. Expende ſequentia & intelliges. Præterea, conſtanter Antoninus hoc toto libro, quoties ad diverſas perſonas tranſit, à præpoſitione παρὰ, ſermonem ſuum auſpicatur. Mihi non dubium, quin ſcripſerit Antoninus, (fortaſſe

taſſe & ita reperit in Manuſcripto Codice Xylander, & imprudens mutavit) Παρὰ κλ. Μαξίμῳ, compendioſè, pro, Παρὰ Κλανδίῳ Μαξίμῳ. Capitolinus in Marci vitâ: *Audivit & Sextum Cheronenſem Plutarchi nepotem, Junium Ruſticum, Claudium Maximum, & Cinnam Catulum, Stoicos.* Haud multò aliter in Epitomâ Aurelii Victoris: *Marcus autem Antoninus*; pro, *Marcus Aurel. Antoninus*, editum vulgò; ut vir doctiſſimus in Notis pridem monuit. Errare autem illos puto, qui hunc Cl. Maximum Stoicum, cum Maximo Tyrio Platonico, confundunt. Nam quod Euſebius Maximum Tyrium inter Marci præceptores numerare creditur, id à vitioſâ Græci contextus (ex meliori Latinæ Hieronymi verſionis interpunctione corrigendâ) diſpoſitione profectum eſt, non ab ipſo, auſim dicere, Euſebio. Quæ proximè ſequuntur, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ, &c. de rigore animi laudabili, qui vitioſæ συμπεριφορᾷ & obſequio opponitur, accipitur. Sed & ἀυτοκράτορες illi, ſive ἑαυτῶν κρατοῦντες, (cujus apud Platonem, οἱ ἑαυτῶν ἀκρατορες, contrarium) καὶ καλὰ μηδὲν περιφορεῖ dici poſſunt, qui τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας proprias habent in poteſtate, nec ullis vel temporum neceſſitatibus, vel opportunitatum illecebris adduci poſſunt, ut à recto virtutis tramite vel tantillùm deflectant, & ſibi indulgeant. Vide & infrà, lib. 3. cap. 6. ἀυλιναθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ

Pag. 22. lin. 7. καὶ ἡ κοινονημοσύνη] Xylandri verſionem quia non plane abſurda, non correxi; ſed lectorem moneo, elegans hoc verbum à b. m. parente in iſta Capitolini in vitâ Marci, *Summovendo amicos à ſocietate & convictu*, &c, ſed & à præſtantiſſimo Salmaſio, in eadem verba, pleniùs & certiùs exponi. Videri poſſit Antonini proprium verbum, quia alibi nunc non reperias. Eſt tamen hoc levius argumentum. Quot enim voces penitùs intercidiſſe putamus cum tot veterum quæ pridem periere monumentis? Quot alias, nunc raras & paucis notas, quæ communes & vulgares fuiſſent, ſi tot ſcriptores veteres longa ætas nobis non invidiſſet? Ut à pluribus olim uſurpatam vocem, & vulgò ſatis notam fuiſſe credam, movet me Juvenalis, qui ad verbum interpretatus eſt, *ſenſum communem*. Ejus ſunt Satyra VIII.

Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim fermè ſenſus communis in illa
Fortunâ —

Græcam vocem habebat in animo Juvenalis, quem non mirum qui illam ignorabant, Juvenalis interpretes, non intellexiſſe.

Pag. 24. lin. 1. καὶ ἐπίμονον, ἀλλ' ὦ τὸ προαπίσῃ] Non conſtat ſyntaxis verborum. B. m. parens in Capitolinum pag. 176. ita ſcribit, καὶ τὸ ἐπίμονον. ἀλλ' ὦ τὸ, Προαπίσῃ τῆς ἰρεύνης, &c. Ego jam olim Notis Anglicis ita quoque non malè ſcribi poſſe putabam: καὶ ἐπίμονον ἄλλω. Οὐ προαπίσῃ, &c. An ut rectè dicitur, ἄχρι τοῦ ἔρχεσθαι, & ἄχρι ἔρχεται vel ἦλθε: ita dici poſſit &, πρὸ ἀπίσῃ? Certè ſi hoc admitteretur, quin hæc vera lectio eſſet, καὶ ἐπίμονον ἄλλῳ πρὸ ἀπίσῃ, &c. nemo dubitaret.

Ibid. lin. 9. 10. ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας καὶ ὑπομνηστικὸν] Xylander verterat, *ſumptus procurabat, neque verebatur de iis rebus cauſſam dicere*: quæ nobis meritò diſplicuerunt; ſed nec iſta nunc minùs, *impenſarum rationes colligebat*, quæ nobis aliud agentibus exciderunt. Nempe, de *Rationario imperii* (quod ſi placeret, mallem tamen, *in tabulas publicas referebat*) cogitabam; qualem illud Auguſti; quod, ut Dionis utar verbis, τάτε τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰ τῶν πρασόδων, τῶν τε ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων, τό τε πλῆθος τῶν ἐν θησαυροῖς χρημάτων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα προσῆκε εἰς τὴν ἡγεμονίαν φέρεσθαι, *ſummam militum, redituum, impendiorum publicorum, pecunia in theſauris, ahiaque id genus ad principatum pertinentia*, complectebatur: aut de *Edicto*, quale illud Trajani, Plinio in Panegyrico laudatum his verbis, *Itaque non tam pro tua gloria, quam pro utilitate communi, edicto ſubjeciſti, quid in utrumque veſtrum eſſet impenſum. Adſueſcat Imperator cum Imperio calculum ponere; ſic exeat, ſic redeat, quaſi rationem redditurus. Edicat quid abſumpſerit: ita fiet ut non abſumat, quod pudeat edicere.* Sed alia verbi ταμιεύεσθαι vis eſt, ab his calculi rationibus aliena. Verto igitur, *ſumptus parcè diſpenſabat*; vel, ſi quis id malit, *pecuniam, quæ ex vectigalibus & publicis Imperii reditibus obveniebat parcè erogabat.* Τὸ ταμιεύεσθαι, ſive proprie capias, pro θησαυρίζειν; ſive metaphoricè, ut cùm Græci dicunt eleganter, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας, vel τὰς ὁρμὰς, vel τὸν πόνον, & id genus alia; ſententiæ parum aut nihil intererit: quæ, puto, clarior erit ſi cum ſequentibus teſtimoniis conferatur. Lampridius in Alex. *Aurum & argentum raro cuiquam niſi militi diviſit: nefas eſſe dicens, ut diſpenſator publicus, in delectationes ſuas ſuorumque verteret, id quod provinciales dediſſent.* Vopiſcus in Aureliano: *Vellemus quidem devotiſſimis R. P. viris, multo majora deferre compendia, ſed facit rigor* (an non *rigor* hic, quod Antonino τόνος?) *publicus, ut accipere de provinciarum oblationibus ultra ordinis ſui gradum, nemo plus poſſit.* Sed & in voce χορηγία, ambiguitas: quam ſi propriè accipias, tum vertendum erit, *ſumptus in ſcenicos* (vel *in ſpectacula*) *parcè faciebat.* Lampridius in Alex. Sev. *Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit; preſtioſas veſtes*, &c. Et ibidem poſt paginam unam aut alteram; *Spectacula frequentavit cum ſummâ donandi parſimoniâ, dicens & venatores, & ſcenicos & aurigas*, &c. De hoc ipſo Antonino, Capitolinus in ejus vitâ, *Salaria multis ſubtraxit, quos otioſos videbat accipere*, &c. Quomodocunque vertas, hoc certum, minùs popularem Pii ſive parùmoniam ſive frugalitatem hic tangi, quam notat etiam Dio, lib. 70. pag. 799. D. his verbis; Λίγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίεσθαι. ἵνα αὐτὸν οἱ συκοφάνται καὶ συμπεριφέρῃ ἐκάλει. *Fertur Antoninus in quærendo fuiſſe diligens, ac ne quidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe. Unde qui eum irridebant, caminiſectorem appellabant.* quod nec Julianus prætermiſit in Cæſaribus; ut non mirum, Antoninum obtrectationum meminiſſe, quas Pius pater eo nomine, tanquam rigidus aut avarus, incurrebat. Vocem τόνου, de immoto animi rigore, & invicta pertinacia, non obviam, luculenter explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. c. 15. Πρὸς τὰς σληρῶς τινῶν, (Wolfius conjiciebat pro τινῶν, τινι, corrigendum; ſed obſtat, τὸ, ἄν, quod ſequitur: ego potiùs pro, ἐμμένοντας, ſcripſerim ἔχοντας: nam mox quoque, ἔχοντος αὐτῷ τῆς ἀποχῆς, novè, pro ἐχομένω) ὧν ἔκρινεν ἐμμένοντας. *Ad eos, qui pertinaciter in iis quæ decreverant perſeverant.* Illud poſtremò addam, in iſtis, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνων καταιτιάσεως, ſuſpicari me veram lectionem eſſe, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνων τινῶν κατατιάσεως; excidiſſe verò τὸ τινῶν, ob ſcripturæ ſimilitudinem cum præcedente τόνων.

Pag. 25. lin. 9. 10. μήτε ὅτι σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἱεροπάλος μήτε ὅτι σχολαστικὸς] De *Sophiſta* & *Scholaſtico*, nullus erit opinor doctis ſcrupulus, qui quàm honorifici per illam ætatem tituli fuerint, & à φιλοδόξοις appetiti, non poſſunt ignorare. De *vernaculo*, & οἰκογενεῖ, videamus. *Verna* propriè, qui domi; ſed latiori ſignificatione etiam quicunque in urbe nati. Hinc apud Senecam *urbani*, & *verna* conjuncti, ac montanis & ruſticis, qui *ex confragoſo* (ut ipſe loquitur) *veniunt*, oppoſiti. Gloſſæ quoque veteres, *vernilem*, πολιτικὸν exponunt. *Vernaculus*, Martiali Senecæque idem quod *verna*, ſeu *vernula*: & quod Senecæ, *vernilitas*, id aliis *vernacula urbanitas*. Ut igitur Senecæ, *vernilitas*, obſequium, ſeu ἀρέσκεια: ita hic *vernaculus*, planè eſt ἄρεσκος: aut ut Arrianus interpretatur, (non enim meliorem verbi Antoniniani interpretem vel optare poſſimus) ἡδὺς τοῖς συνοῦσι; vel ſimpliciter, ἡδὺς ἄνθρωπος: lib. IV. capite περὶ συμπεριφορᾶς. Εἰ γὰρ κρεῖσσον (inquit) τὸ αἰδήμονα εἶναι καὶ κόσμιον, τῷ εἰπεῖν τινὰ, Ἡδὺς ἄνθρωπος! &c. *Nam ſi præſtat verecundum eſſe ac modeſtum, quam ab aliquo dici, ô lepidum caput!* &c. Quod de *vernilitate* Arrianus, id Seneca non diſſimilibus verbis de eruditionis (quam tum Sophiſtæ ſibi vendicabant) commendatione: *Magno impendio temporum, magnæ alienarum aurium moleſtiâ laudatio hæc conſtat: O hominem literatum! Simus hoc titulo ruſticiores contenti! O virum bonum!* Verbum οἰκογενὴς haud immeritò ſuſpicetur aliquis è margine irrepſiſſe; quid enim *vernaculus*, (non hoc quidem loco; ſed ſi verbi proprietas attendatur) quàm οἰκογενὴς? Si cui tamen ſeverior hæc expungendi medicina non placet, in promptu quod dicamus. Inter primas Æliani Sophiſtæ (ubi obiter & illa mihi nota, ἡδὺς ἐπήρθη ὑπὸ τῷ ὀνόματι ὥτε μεγάλα ὀνησάμενος, *neque ſuperbiam ex tanti nominis honore conceperit*) laudes iſtam Philoſtratus de vit. Sophiſt. pag. 618. D. ponit, quòd Romæ natus Græcè adeò purè loqueretur, ὥσπερ οἱ ἐν τῇ μετουσίᾳ Ἀθηναῖοι, *quàm vel mediterranei Athenienſes.* An aliud οἰκογενὴς? Sed audiamus Platonem in Menone, pag. 415. F. Ἕλλην μέν ἐσι καὶ ἑλληνίζει; *Græciſne eſt, & Græcè loquitur?* neſcio quis interrogat, reſpondetur; πάνυ γὰρ σφόδρα οἰκογενής. *in domo mea genitus eſt atque educatus.* Hactenus de ipſis verbis & titulis; ſed & illud non omittendum, non conſtare è verbis Antonini, id velit, patrem ſuum nunquam ab aliis his elogiis ornatum; an alios ipſum nunquam iis ornaſſe. Non enim laus hæc minor, fortaſſe & major; in Imperatore certè. Magnum enim viri ſapientis & generoſi indicium, nunquam quenquam ab his vulgaribus & externis, fortunâ puta, vel ingenio; ſed à ſolâ bonitate & ſapientiâ commendare. Arrianus in Epictetum 4. cap. 4. Μηδέποτε ἀπὸ τῶν κοινῶν μήτ' ἐπαινῆτε, μήτε ψέγετε, ἀλλὰ ἀπὸ δογμάτων. ταῦτα γὰρ ἐστὶ ἴδια τὰ ἐκάστου. τὰ μὴ τὰς πράξεις αἰσχρὰς ἢ καλὰς ποιοῦντα: *Nunquam è communibus iſtis vel vituperationes vel laudationes petendæ ſunt, ſed è decretis. Hæc enim ſunt cujuſque propria, quæ actiones quoque vel turpes vel honeſtas efficiunt.* quod alibi quoque iiſdem penè verbis repetit; ſed & fuſius proſequitur ejus libri cap. 8. Verum huic interpretationi maximè obſtat, quod de Antonino libro VI. cap. 30. reperitur, ὦ ψοφοδεὴς, ὦ ὑπόπτης, ὦ σοφιστής. *non meticuloſus, non ſuſpicioſus, non ſophiſta.*

Pag. 27. lin. 5. εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν] Suidam vide, in voce Προσοχή. Scripſerat Antoninus fortaſſe, εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν, ὥτε φαρμάκων ἐντὸς, ἢ ἐκτὸς. ἐντός.

Pag. 28. lin. 14. καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις] Senſum quidem expreſſiſſe me in verſione; ſed vocem tamen unam aut alteram deeſſe puto; fortaſſe & aliæ tranſpoſitæ. Scriberem, ἀνθρώποις πραχθῆναι ταῦτα, πρὸς ἀυτὸ δὲ τὸ δίον δεδορκότος ἀυτῷ ὦ πρὸς, &c. Aut ſi hoc nimis eſt, minori mutatione, ſed eadem manente ſententia, δεδορκότος ἀυτῷ. ὦ πρὸς, &c. Erunt fortaſſe qui minori negotio omiſſâ particulâ δὲ, pro ἀνθρώποις, legant ἀνθρώπῳ; aut pro δεδορκότος, ſcribant δεδρακότος; quæ mihi quoque veniebant in mentem, ſed (etſi fateor hunc verbi δεδορκότος uſum minimè uſitatum eſſe) probata non ſunt. Argumentum hoc non fucatæ bonitatis & beneficentiæ præcipuum, id in benefaciendo ſpectare, hominem te ei qui homo ſit id præſtare, non uno loco monet in ſequentibus Antoninus. Vide lib. IX. cap. 42. pag. 287. lin. 2. τί γὰρ πλέον θέλεις, &c. Seneca: *Hominibus prodeſſe natura jubet. Servi liberine ſint; ingenui aut libertini: juſta libertatis an inter amicos data; quid refert? ubicunque homo eſt, ibi beneficio locus.*

Pag. 29. lin. 1. ὦ ἀπὸ Λυρίου τολὺ ἀνάγνωτε] Hunc locum, quem plus quàm probabile eſt eſſe corruptum, viri docti, qui Auguſtæ Hiſtoriæ Scriptores notis & obſervationibus immortalitate dignis illuſtrarunt, non uno modo reſtituere & interpretari conati ſunt. Ego quamvis effeciſſe eos quod conati ſunt, affirmare non poſſum; non tamen tantum mihi tribuo, ut poſt illos, vires meas experiri fuſti-

ſuſtineam. Sed & eò libentiùs abſtineo, quia nihil hîc philoſophicum aut dogmaticum; ſed totum quicquid eſt, ad ſingularem aliquam Antonini Pii, nec eam publicam, ſed privatam, ſive actionem, ſive conſuetudinem, ſive denique reſponſionem pertinet; cujus ignoratio non eſt cur nos admodum torqueat. Illud tamen dicam, in poſtremis verbis, τὸ, φιλόπη ſubſtitui, ideò minùs probare me, quòd publicanos, de publicis malè redemptis queri, remiſſionemque petere ſolitos, ex Cicerone aliiſque notum eſt. Xylandri verſionem etſi palam vitioſam retinuimus, quia quid rectum non eſſet, videre facilius; quàm quod rectum eſſet invenire nobis erat.

Pag. 32. lin. 7. καὶ τὴ διὰ τῦτο ταπεινότερον.] Scribo, καὶ, τὴ Δία, μὴ διὰ τῦτο. vel omiſſo τὴ Δία, (quod tamen nolim) καὶ μὴ διὰ τῦτο. Cæterùm, an κόμπον hîc Imperatorum proprium, (qui inter *inſignia Imperii* ab aliis recenſetur) Antoninus intelligat: an verò lautorum & beatorum temporis iſtius, (cùm nihil in his ab Antonino memoratis, quod communi ab aliis deſcripto luxui non poſſit æquè convenire) communem; haud immerito quis dubitet. Ego in hanc olim partem potiùs propendebam: quod ex Anglicis Notis apparet. Multa tamen afferre nunc poſſim, cur magis probabile de *inſignibus Imperii* hæc accipienda. Sed breves hîc eſſe cogimur. Pro, σημειωδῶν quod hic, ex meliori Xylandri editione, σημειωτῶν corrigendum.

Pag. 33. lin. 6. καὶ συλλήψεσι καὶ ἐπινοίαις] B. m. pater, ſæpe jam nominatus, ſæpe deinceps (ut ex cujus unius elaboratiſſimis lucubrationibus plus auxilii ad hoc penſum pertexendum, quàm ex omnibus aliorum quorumcunque muſicis operibus; abſit invidia verbo; comparaverim) nominandus; in Dionem Chryſoſtomum, Oratione primâ De regno, non in hoc Antonini quidem, cujus ibi non meminit; ſed in Dionis, & Longini locis ſimillimis, ἐπίπνοιαν, non ἐπίνοιαν, ſcribi debere contendit. Idem tamen in alio Dionis ejuſdem loco, ἐπίνοιαν, ut genuinum aſſerit. Sanè non cujuſvis eſt iſta rectè ſemper diſtinguere, præcipuè cùm θεῖ ἐπινοίαι etiam apud Ariſtophanem inveniamus. Cæterùm, quàm φιλοσοφικῶς hæc ab Antonino dicantur, egregiè docebit inſignis & ipſe Plutarchi in Coriolano pag. 229. D. E. locus, qui quia prolixior eſt, parte ejus contenti hic erimus. Diſputat ibi Plutarchus quâ Deus humanas voluntates flectere ratione dici, concipíve poſſit; ac tandem concludit, ἢ γὰρ ἀπαλλακτέον ὅλως τὰ θεῖα πάσης αἰτίας καὶ ἀρχῆς τῶν καθ' ἡμᾶς, ἢ τὶς ἂν ἄλλῳ εἴη τρόπῳ βοηθῦσιν ἀνθρώποις καὶ συνεργῦσιν; ἃ τὸ σῶμα δήπου πλάττοντες ἡμῶν, ὑδὶ τὰς χεῖρας ὡς δεῖ μεταβιβάντες ἀνῶλοι καὶ τὰς πόδας, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀφορμαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγείροντες, ἢ τισιν ἄλλοις ἀποχρείφοντες καὶ ἰσάντες. *Aut enim adimenda ſemel diis erit omnis cauſſa & primordium noſtrarum rerum: aut quanam ſuperſit ratio alia qua juvent mortales, & eorum adſint conatibus? Neque enim corpus illis noſtrum componant, neque manus & pedes, ut res requirit, verſent: at agendi vim, quæ eſt in animis noſtris, & voluntatem principiis quibuſdam & viſionibus atque imaginationibus excitent, aut contra avertant comprimántque.* Etiam hic in Plutarcho (ſi quidem in Antonino) ἐπιπνοίαις, non ἐπινοίαις legendum eſſe nemo credo dubitaverit. Etiam illud monendum, ἀπολείπεσθαι δὲ, non ἢ ἀπολείπεσθαι, in ſequentibus Antonini verbis eſſe ſcribendum. Malè diviſa particula ἤδη, pro quâ in priore Xylandri editione excuſum eſt, ἢ ὁπ, alterius hujus ἢ inſerendi (Xylandro an alii neſcio) cauſſa fuit. In ſecunda editione τὸ, ἤδη rectè, unâ voce: at poſterius illud, ἢ, nihilominus à Xylandro retentum; non in textu tantùm, ſed & in verſione.

Pag. 34. lin. 1. τὸ δι' ὀνειράτων] Vide quæ ad lib. v. pag. 146. lin. 7. notamus.

Ibid. lin. 3. καὶ τύτῳ ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρύσῃ] Scribo cum Xylandro in verſione, (ſed Notis ejus adverſantibus) καὶ τῦτο ἐν Καιήτῃ, ὥσπερ Χρύσῃ. Cajeta, urbs maritima; & littora Cajetana, notiſſima. Solitum autem Antoninum littora (quà procul à tumultu ſcilicet, & turbâ) ſrequentare, ipſe alibi libro IV. cap. 3. & lib. X. cap. 23. innuit. Ibi votum aliquod (virum θεοτεβέσταλον, de quo aliàs pluribus σὺν Θεῷ) magno ardore concepiſſe, cujus ſe reum factum eſſe poſtea credidit, mihi veriſimile eſt. Hinc igitur illa Chryſæ, Apollinis ſacerdotis, mentio, qui ab Homero,

Παρὰ θῖνα πολυφλοισβοῖο θαλάσσης,
In littore multiſtrepentis maris,

orans, & mox exauditus, primo Iliados verſ. 34. inducitur. Talia Antonino, tali ac tanto viro, præter ordinem naturæ communem θεόθεν obtigiſſe minùs mirabitur, quiſquis ſimilia & aliis haud paucis, Antonino minimè comparandis, quorum teſtes Hiſtoriæ ſacræque profanæque, & omnis omnium ætatum experientia, non ignorat accidiſſe. Unum præter alios Ariſtidem libenter nominarem; venuſtiſſimi & cultiſſimi ſermonis Sophiſtam: ſed adeo, (quod ex ſcriptis liquet) tum ſuperſtitioſum, tum φιλόδοξον, ut fidem illi, ὅτι ὀνθεν quod ajunt μάρτυρι, talia multa de ſe narranti, arbitrari religio mihi ſit.

Pag. 37. lin. 8. 9. λύθρος καὶ ὀσάρια καὶ κροκύφαντος:] Sanguinem, oſſa, pellem, ut ex quibus præcipuè conſtet humanum corpus, enumerat: res utique per ſe partim viles, partim tales, ut aſpectus eas horreat humanus, (unde eſt quod λύθρον maluit dicere, quàm αἷμα) potiùs quàm aveat, innuens. Conferenda ſunt hæc cum iis quæ lib. IX. cap. 36. τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστῳ ὑποκειμένης ὕλης. ὕδωρ, κόνις, ὀσάρια, γρύσος. *Quam putida eſt ſubjecta rei cuique materia? aqua, pulvis, oſſicula, ſordes.* Aqua, inquit, & pulvis: ex horum autem mixturâ, lutum. ex luto, pro variâ ejus temperatura; vel oſſa, vel γρύσος, id eſt, caro, fœtida res, & putreſcere facilis. Quò pertinet quod homo, πηλὸς αἱματι πεφυραμένος à quibuſdam, ab aliis, πηλῦ φύραμα, per contemptum dictus. Item cum iis conferenda quæ lib. VIII. cap. 37. γράσος πᾶν τῦτο καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ. *Fœtor hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* θύλακον intellige, eâ notione quâ rarum illud patientiæ exemplum, Anaxarchus, in voce fortiſſimâ, & generoſiſſimâ, Πίσυε, πίσυε τὸν Ἀναξάρχυ θύλακον. Ἀνάξαρχον ὐ πίστευες. *Tunde, tunde Anaxarchi ſaccum. Anaxarchum non tundis.* Seneca, Conſol. ad Marciam cap. 24. *Hæc qua vides oſſa circumvoluta nervis, & obductam cutem vultumque & miniſtras manus & cætera quibus involuti ſumus, vincula animorum tenebraque ſunt.* Mox Antoninus, ὧδε ἀποτοιῆθαι; ubi τὸ, ἀποτοιῦσθαι, contrariâ planè notione à vulgari. Sed cùm non pauca iſtius generis compoſita, ut ἀπολαμβάνειν, ἀποκλείειν, ἀποκληρῦν, &c. contraria vulgò ſignificent, non auſim mutare; ſi quis tamen malit ἐπιτοιῆθαι, probem magis.

Pag. 39. lin. 1. καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητος γενροσπασθῆναι] Tum de verbo γενροσπασθῆν, tum de re ipſa, multa b. m. parens in Perſium, ubi Antonini locum non unum laudat & exponit. In quibuſdam tamen Antonini locis nimia feſtinatio fraudi ipſi fuit: ut cùm ἀκοινώνητον ὁρμὴν interpretatur, *vim non communem*; cùm *impetum diſſociabilem*, ſeu, *ſocietati contrarium*, (nec unquam Antoninus alia notione voces has κοινωνικὸς & ἀκοινώνητος, quæ toties apud illum occurrunt, uſurpat) debuiſſet dicere. Iterum cùm iſta lib. X. cap. ultimo, ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωὴ, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος: de profeſſione eloquentiæ alii prælata profeſſioni, &c. accipit: cùm id velit Antoninus, τὴν προαιρετικὴν δύναμιν, ſeu quod eôdem redit, dogmata & opiniones cujuſque, à quibus pendet ἡ προαίρεσις, ῥητορείαν rectè poſſe nuncupari, ut quæ plus poſſint ad impellendos in hanc vel illam partem animos, quàm ῥητορεία quævis: cujus alioqui virtuti quantum paſſim tribuant ſcriptores antiqui, ex multis eorum querelis notum eſt. Rem fusè docet Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 23. Περὶ τῆς τῦ λέγειν δυνάμεως. *Quantum tribuendum ſit eloquentiæ.* Vide & ejuſdem libri cap. 2. Περὶ ἀταραξίας: ubi notanda verba, quæ fortaſſe cogitabat (perpetuus Arriani imitator) Antoninus, cùm hæc ſcriberet, Τῦτό σοι προοίμιον. (inquit) τῦτο διήγησις. τῦτο πίσις. τῦτο νίκη. τῦτο ἐπίλογος. τῦτο ἐυδοκίμησις. *Hoc tibi exordium eſt, hæc narratio, hæc confirmatio, hæc victoria, hæc peroratio, hæc gloriatio.* Huc facit & Senecæ de verâ fortitudine locus, quem laudamus in notatis ad pag. 298. lin. 3. Οὗτοι γὰρ ὃ λησὴ, &c.

Ibid. lin. 6. Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ.] Videri poſſit Scholiaſtes ille cujus verba laudat V. Cl. Fredericus Morellius in Dionem Chryſoſtomum, legiſſe hic, πάντα ἄνωθεν ῥεῖ: non ἐκεῖθεν. Σύμφωνον τῦτο, inquit ille, τὸ τῦ ἀυτοκράτορος Μάρκυ, *Huic convenit dictum Marci Imperatoris.* Πάντα ἄνωθεν ῥεῖ, σοφῶς εἰρηκότος. Hæc certè verba, Πάντα ἐκεῖθεν, ſæpius ab Antonino (lib. 6. cap. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται: lib. 12. cap. 26. ἐκεῖθεν ἐρρύηκε; &, ἐκεῖθεν ἐλήλυθε) repetuntur: ſententia verò verborum ſæpiſſime: ut nihil in ore familiarius illi fuiſſe, crediderim. At vocem ἄνωθεν ipſum ullibi in hanc ſententiam uſurpare non memini. Sed præterquam quod Antonini mens ex ipſius contextu manifeſta eſt, ipſius etiam verbi ἐκεῖθεν ſeorſim ſumpti ea vis eſt, ut idem planè quod ἄνωθεν, ſeu ὑρανόθεν, ſignificare poſſit. Ita & τὸ ἐκεῖ, ſimpliciter & abſolutè, de alterâ vitâ ſtatúve mortuorum qualicunque poſt mortem, eleganter haud rarò ponitur. Sed & ταῦτα, & ἐκεῖνα, non vulgari ſæpe ſenſu; quæ non intellecta, magnas verſionum obſcuritates, ne dicam abſurditates, pepererunt.

NOTÆ IN LIBRUM II.

Pag. 41. lin. 2. Προθυμίαν λαβὼν] Ita utraque Xylandri editio, quod credidi, crederémque porro, ſi per Xylandri notas liceret, eſſe ſphalma typographicum; aut certè non tale, quod notari mereatur. Simplicius in Epictetum pag. 323. Ἐὰν τοίνυν ῥαθυμῇς, ἢ διὰ τῆς ἀμελείας προθυμίας ἐκ προθυμιῶν ποιῇς, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, &c. *Quod ſi ceſſas, aut per incuriam aliud atque aliud tempus, aliam atque aliam diem tibi præfinis,* &c.

Pag. 43. lin. 14. Ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ] Puto unam vocem aut alteram deſiderari. Scripſerat Antoninus fortaſſe, Ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ παρ' ἑαυτῷ: vel ἀιδρυμένον ἑαυτόν.

Pag. 45. lin. 4. οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ] Antonino ſolenne ad verborum ἐτυμολογίαν, vel diverſam ſignificationem tacitè reſpicere. Βίος Græcis, *vita*, vel *arcus*, ſolâ accentus varietate diſcernuntur. Fallor, aut alludit hic Antoninus. Fortaſſe & Ariſtophanes cùm ἐκλοξεῦσθαι βίον in Pluto dixit. Sed verbis omiſſis, in rebus ipſis ea ſimilitudo, ut in omni linguâ à jaculantibus & ſagittantibus ad vitam commonſtrandam traductæ metaphoræ ſint uſitatæ. Porrò, in nullo fœcundior, aut facundior argumento Seneca, quàm in hoc mentis ſeu ῥόμβου, (*turbinem, volutationem, jactationem, fluctuationem*, & interdum *fluctum* ipſe vocat) ſeu languore deſcribendo, & arguendo. Ad hæc autem, quæ hîc Antoninus, proximè accedunt iſta, in Epiſt. 3. *Utroſque reprehendas, & eos qui ſemper inquieti ſunt, & eos qui ſemper quieſcunt. Nam illa tumultu gaudens, non eſt induſtria, ſed exagitata mentis concuſſio: & hac non eſt quies, qua motum omnem, moleſtiam judicat, ſed diſſolutio & languor.*

Pag. 48. lin. 6. 7. μὴ δυναμένη δὲ] Quorſum ſpectent hæc, & quàm piè ſapienterque ab Antonino ita ſtatuantur, intelligunt illi, qui frequentes philoſophorum veterum & recentiorum cujuſcunque diſciplinæ; ſed & hiſtoricorum aliorumque ſcriptorum, de materiæ, quam Deus emendare non potuerit, (ita enim paſſim loquuntur) imbecillitate & pravitate querelas obſervarunt. Ex antiquiori-

tiquioribus, (nam ab illis opinor cæteri plerique) Platonem in Timæo, & Locrum ipsum περὶ φύσεως nominasse sufficiat. Senecam vix excuso, qui toties id ingerit, cujus pudere sanæ mentis philosophum debuit.

Pag. 50. lin. 5. πῶς ἄπιστον θεῷ ἄνθρωπον] Xylander vertit quasi scriptum esset, πῶς ἄπιστον θεὸς ἀνθρώπῳ. Certè de Dei συναφείᾳ tam passivâ (de qua & Antoninus lib. 12. cap. 2. quod fortasse Xylandrum movit, ut ita verteret) occultâ Dei ipsius in humanas mentes operatione; quàm activâ, per homines ipsos, virtuti & philosophiæ operatos; multa eximiè, philosophi Platonici; Porphyrius, aliique. Si editam lectionem retinemus, ita vertendum: *Quomodo Deum homo contingat, & quâ sui parte & qualiter affectâ.* Græca ita scribo; πῇ ὅλον πῶς ἔχῃ, ἢ διακείμενον τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον. Ὅλως πῶς ἔχει, ut apud Aristotelem Magnorum Moralium lib. 2. cap. 10. Ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις ἂν ὅλως πῶς ἔχουσι τὰ πάθη ἐ κωλύουσι, ἢ πότε ἔστως ἔχουσιν; εἰ γὰρ οἶδα. *Verùm fortassis dixerit quispiam, quomodo affectus habuerint, cùm non impedient? ac quandonam ita habebant? nescio enim.* Τὰ πῶς ἔχοντα, à ποιοῖς quomodo differant, subtiliter traditur à philosophis, tum etiam Platonicis, Plotino, Simplicio, aliisque, qui consulendi. Latina lingua has subtilitates non capit. Τὰ μορία quæ partes animæ propriè, & quot sint, docebit Aristoteles Ethic. Nicom. lib. 6. cap. 1. & 2.

Pag. 51. lin. 2. καὶ τὰ νέρθεν γῆς φησὶν] Utraque Xylandri. πῇ τὰ νέρθεν γῆς; ut & Plato in Theæteto; qui & auctorem verborum Pindarum nominat: istorum dico, τὰ νέρθεν γῆς: quæ Platoni, τάδε γᾶς ὑπένερθε. Nam quæ sequuntur apud nostrum, sint Antonini, sive alterius cujuspiam, Pindari non esse liquet ex Platone. Haud dissimilis & Euripidis locus, Clementi Alexandrino Stromat. 5. circa finem laudatus: certè, si verba spectes ipsa; nam scopus Euripidi diversus, & magis ad Antonini mentem, quàm qui Pindari videtur apud Platonem fuisse.

Pag. 53. lin. 4. εἰς τοῦτο] A Lugdun. edit. hoc, & nostrâ, dum recensemus, ἀκροστιχίᾳ. Corrige ex meliori Xylandrinâ, sed & ex Suidâ, in ἀκίρμιον, εἰς ταὐτὸ ἦν, &c.

Pag. 54. lin. 7. πρὸς τὸν κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενον] Scriptum aliquod Monimi innuit, opinor, Antoninus, in quo personæ plures interloquentes & disputantes introductæ. Nisi malis corrigere, πρὸς τῷ κυνικῷ Μονίμου λεγόμενα, id est, quæ sunt à Cynico Monimo disputata, seu scripta. Ita enim loqui Græcos vel ex Herodiani de Marco nostro testimonio, quod initio libri præfixum est, intelligas. De hujus autem Monimi Scriptis idem etiam Diogenis Laërtii, apud Laërtium lib. 6. §. 83. quod hîc Antonini, judicium: ἦλος μὲν (inquit) ἐμβριθέστατος ἐγένετο, ὥστε δόξης μὲν καταφρονεῖν, πρὸς δὲ ἀλήθειαν παρορμᾶν. γέγραφε δὲ πάνυ σπουδῇ λελυθέντα μεμιγμένα, &c. *Adeò quidem gravis ac constans fuit, ut contemptâ gloriâ solam virtutem appeteret. Scripsit autem ludicra sententiis seriis permista,* &c. Interpunctio textus Antonini corrigenda, τῷ λεγομένῳ, ἐάν τις ἀνῇ, &c.

Pag. 57. lin. 2. Ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος] Ita prior editio Xylandri; nec aliam fuisse scripti manu codicis lectionem agnoscit ipse in notis; qui tamen aliam lectionem ῥόμβον ad oram notatam præfert. Ego à Xylandro dissentio, & τὸ ῥόμβον retinendum censeo, quod *turbinem*, seu *turbonem*, i. e. βόμβακα, interpretor. Elegantissimè animi νευροσπαστεία (de qua toties in his libris) hac similitudine exprimitur. Quemadmodum enim *tortus sub verbere turbo*, ita animus assiduis phantasiis & appetitibus agitatus huc illuc raptatur & per eadem volvitur. At Senecæ de Vit. Beat. c. 28. hâc ipsâ in re (nec id minus appositum) *turbo*, non βόμβιξ, sed λαῖλαψ, aut τύφων. Vir doctus in Historiæ Augustæ scriptores hæc Antonini eleganter ita vertit: *Vita humana tempus, punctum est: natura, fluit: sensus, obscurus: corporis universi concretio, facilis putrescere: animus, vagus:* (verto, *animus, turbo:*) *fortuna, res imperscrutabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia corporis quidem, fluvius: animi verò, somnium & fumus: vita, bellum, & hospitis in peregrina urbe mora: fama post obitum, oblivio.*

Pag. 58. lin. 3. τὸ παραπίμπειν δυνάμενον] Παραπίμπειν, vox elegantissima, quàm plenè, ut hic usurpat Antonius, vix ulla Latina exprimat. Non enim solùm honoris caussâ deducere, sed & necessario commeatu, & viatico instruere significat: eadem etiam de officio, quod mortuis impenditur, usurpatur. Hæc omnia ni fallor voluit hic Antoninus philosophiæ, veræ & germanæ, tribuere. Conatus est exprimere Seneca, *At illud ex se ortum* (gaudium) *fidele firmumque est, & crescit, & ad extremum usque prosequitur.* Eleganter & plenè Julianus Imperator in Cæsaribus, postremis verbis: Σοὶ δὲ, πρὸς ἐμὲ λέγων ὁ Ἑρμῆς, δίδωμι τὸν πατέρα Μίθραν ἐπιγνῶναι. σὺ δὲ αὐτῷ τῶν ἐντολῶν ἴσχε, πίστημα καὶ ὅρμον ἀσφαλῆ, ζῶντί τε σεαυτῷ παρασκευάζων, καὶ ἡνίκα ἂν ἐντεῦθεν ἀπιέναι δέῃ, μετὰ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος, ἡγεμόνα θεὸν ἐνμενῆ καθίσας σεαυτῷ. Quæ Latina vir præstantissimus, Petrus Cunæus, ita fecit: *Tibi verò, inquit, hoc dedi, uti Solem agnosceres patrem: cujus tu præcepta sequere, atque ita te para, uti is perfugium tibi, tutusque portus in omni vitâ sit; post autem, ubi emigrandum illinc erit, plenus bona spei hunc tibi deum fac propitium via ducem.*

Pag. 59. lin. 14. τὰ ἐν Καρνύντῳ] Καρνύντῳ, non Καυνύτῳ, ut perperam editum est. Cæterùm ex his verbis, ut & illis, quæ lib. 1. τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανίᾳ, discimus hos libros, priores hos saltem duos, tempore Marcomanicæ expeditionis in Pannoniâ scriptos esse. Prioris, an posterioris expeditionis tempore, cui fortissimus Imperator immortuus est, non hinc constat. Sed cùm Faustinæ uxoris suæ tum lib. 1. ut viventis; tum verò lib. 9. cap. 3. ut prægnantis, (nisi γενικῶς, & ὑποθετικῶς illa dici quis malit, quod ego non probo) meminerit: ad priorem referendâ esse necessariò sequitur.

NOTÆ IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 1. τὰ προφαινόμενα διαῤῥῆξαι] τὰ προφ. δ. non quod expressit Xylander, (cujus versionem tum hic, tum alibi vitiosam, non correximus, quòd in Notis verba pluribus explicare propositum haberemus) sed, τὰς προλήψεις καὶ τὰς ἐννοίας ἐξελάζειν καὶ ἐφαρμόζειν τοῖς ἐπὶ μέρους: *præconceptas notiones, & phantasias, seu visa oblata, ex rei veritate, & habitâ ratione circumstantiarum, personæ, loci, temporis, aliarum, examinare & expendere.* Fusè & doctè rem & verbum explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 17. Seneca de Benef. lib. 2. c. 26. *Nihil per se quenquam decet: refert quid, cui, quando, quare, ubi & cætera, sine quibus facti ratio non constabit.*

Pag. 65. lin. 5. 6. πάθος καὶ ἔννοιαν] Etsi hanc lectionem secutus sum in versione, puto tamen Antoninum non ἔννοιαν, sed ἐνθύμιον scripsisse. Ita quoque vulgò, εἴργον τὰ παρόντα, vel, τὰ γινόμενα dicimus, quæ πάθος, & φυσικῆς ἐννοίας vox est.

Ibid. lin. 12. τὸ ἐν παισὶν ἀπαφρόδιτον] Malim, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἀπαφρόδιλον. *quod in unaquaque re pro ætatis & naturæ ratione pari modo venustum.* Vel certè τὸ, καὶ, ita accipiendum, ut idem valeat ac, οὐχ ἧσσον ἢ: quod præferendum puto. Nam alioqui formosi pueri mentio prorsus ἀκαιροδιάνυτος, & huic loco non apta; cùm id agat Antoninus, ut in iis etiam quæ vulgò deformia, aut aspectu terribilia, naturalem inesse pulchritudinem doceat. An scripsit Antoninus fortasse, τοῖς ἑαυτοῖς, pro τοῖς ἀνθρώποις: *iisdem oculis, quibus,* &c.

Pag. 68. lin. 1. τὸ χείρωσι τῷ ἀγγείῳ ἢ περίεσι] τὸ, περίεσι, ad animæ immortalitatem, quod Xylandri in versione, minimè pertinere puto. Aliud enim suadent tum præcedentia, si quis attentè consideret, tum sequentia verba. Optima sententia, si levi correctione faciamus, ὅσῳ περίεσι: *quanto quod servit est excellentius. Est enim hoc mens & genius: illud autem,* &c. Cùm autem, τὸ περίεσι, diversa significet, nec sine ratione factum putem, quod Antoninus loco τῷ, ὅσῳ κρεῖττον, quod magis obviam erat, τὸ, ὅσῳ περίεσι, maluerit, subtilius aliquid aliud præter id quod expressimus in animo eum habuisse facilè crediderim. Sed nos quod simplicissimum videbatur indicasse contenti, si quid aliud præterea latet occultum, id aliis explorandum cogitandumque libenter relinquimus.

Ibid. lin. 7. ἤτοι γὰρ ἄλλως ἔργα εἶρε] Scribe, ἤτοι πῇ ἄλλως ἔργα εἶρε. Non omnem in hoc genere, de aliorum seu factis seu dictis, curiositatem sibi interdicit Antoninus, sed hac primùm exceptione, cùm publici commodi nihil interest: præterea, cùm ab alio quod magis expedit & πρωγιαίτερον, *melius*, est, mentem avocat. Quare beatus Chrysostomus, acerrimus alioquin τῆς πολυπραγμοσύνης & ἀλλοτριοπραγίας, *solicitudinis de multis negotiis & quidem ad nos nihil pertinentibus, & curæ alienarum rerum*, censor, est tamen ubi commendare videatur, & illos increpare, qui sua se solum curare velle profitebantur. Μὴ γάρ μοι ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα λέγε, τὸ πολλῆς γέμον ἀναλγησίας. τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτῷ μεριμνῶ. τότε γὰρ μάλιστα μεριμνήσεις τὰ σὰ, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τῶν πλησίον συμφέροντι. *Non enim hoc mihi verbum dicit, plenum multa stupiditatis. quid verò mihi cura est? quæ mea sunt curo. tunc enim curabis potius quæ tua sunt, cùm quæ tua sunt in iis quæ tibi proximo sunt utilia quæsiveris.* Eos autem alloquitur qui ruentibus in peccatum quodcunque, obicem, quacunque poterant, non ponebant. Non igitur Antonino vitio vertendum quasi parum instituti sui memori, quod in vita ejus, *fama sua eum curiosissimum* fuisse, scriptores antiqui memoriæ prodiderunt. Non enim tam quid fecerit, quàm quorsum fecerit; si verè judicare volumus, spectare debemus. Quorsum autem ille? ipsos audiamus: *Erat fama sua curiosissimus, & requirens ad verum, quid quisque de se diceret, emendans qua benè reprehensa viderentur.* Julius Capitolinus in vitâ Marci.

Pag. 69. lin. 8. ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων] Hæc & quæ in eandem sententiam alibi apud Antoninum non uno loco, accuratè expendimus & explicamus in Diatriba de Theosebio; quam, σὺν Θεῷ, primo quoque tempore publicabimus.

Pag. 70. lin. 1. χρώμενος τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ] Jam suprà, lib. 2. cap. 13. πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι εἶναι, &c. *ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur,* &c. & infrà, hoc lib. cap. 6. τῷ ἐνιδρυμένῳ ἔν σοι δαίμονι, *genio in te collocato.* Sed quia sæpius hæc vox in his libris occurrit, de re semel dicam. Δαίμων notio (quæ quidem huc pertinet) apud veteres duplex. Ponitur aliquando pro animo, sive ut Aristoteles 11. de Gener. Anim. cap. 3. loquitur, τῷ θύραθεν τῷ, *mente, quæ extrinsecus accedit*; quem χωριστὸν, ἀμιγῆ, καὶ ἀπαθῆ, rectè sancit alibi. Antoninus ipse expressè, lib. 5. cap. 27. Ὁ δαίμων, ὃν ἐκάστῳ προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. αὐτὸς δέ ἐστιν ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. *Genius, quem sui particulam à se avulsam Jupiter cuique attribuit, præsidem ducemque eidem futurum. hic autem cujusque mens est & ratio.* Apulejus, De Deo Socratis. *Quodam significatu & animus humanus etiam nunc in corpore situs, dæmon nuncupatur:* & ibidem mox, *Eum nostrâ linguâ, ut ego interpretor, haud sciam an bono, certè quidem meo periculo* (atqui non primus Apulejus animum humanum sic indigitavit) *poteris Genium vocare: quod is Deus, qui est animus suus cuique, quamquam sit immortalis, tamen quodam modo cum homine gignitur.* Senecæ quoque, *mens, animus, ratio, Divini pars spiritus*; & interdum,

Deus

Deus: ut & Antonino, lib. 12. cap. 21. Et hæc quidem de animi humani naturâ generatim dicuntur. At videtur interdum Seneca cùm de animo, ut *Deo*, vel *Divino* loquitur, ad *bonos* animos hominesque restringere: ut Epist. 41. initiò: & Epistolis 31. & 73. extremis. Hactenus de primâ verbi notione. Secundâ notione, δαίμων accipitur pro Angelo (cur enim abstineam voce, quam si non veteres, hoc sensu, pro bono dæmone scilicet; at posteriores, Aristides, Porphyrius, Simplicius, aliique non pauci scriptores usurparunt Philosophi?) cuique homini assignato, ut custode & vitæ præside. Sed audiamus iterum Apulejum: *Ex hac sublimiori Damonum copiâ Plato autumat singulis hominibus in vitæ agenda testes & custodes singulos additos, qui nemini conspicui semper adsint arbitri omnium non modo actorum, verùm etiam cogitatorum.* An de illis separatim Seneca sit intelligendus, tum alibi, tum Epist. 41. *Sacer intra nos spiritus sedet*, (ἐδρεύει, Antonino) *malorum, bonorumque nostrorum observator & custos: hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat*: an verò illos, ut & Antoninus interdum, cum animo confundat; non certò dixerim. At Epist. 110. disertè meminit *genii*, qui diversus ab animo; sic tamen ut planè non affirmet. Sed ipsum præstat audire: *Sepone in præsentia quæ quibusdam placent: Unicuique nostrorum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait, de plebe Deos. Ita tamen hoc seponas volo, ut memineris majores nostros qui crediderunt hoc, Stoicos fuisse. Singulis enim & genium & Junonem dederunt.*

Pag. 71. lin. 8. 9. ἡ γὰρ ἐκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνειμαρμένη] Id, opinor, vult Antoninus, cujusque μοῖραν, non ex iis tantum constare, quæ sunt ἀπροαιρέτως νεμόμενα, (ut alibi loquitur) i. e. quæ mera fati necessitate, nulla nostra culpâ meritóve contingunt; sed partim ab arbitrii libertate pendere, & ex eo partim quasi conflari. Plutarchum lege de Plac. Philosophorum, lib. 1. cap. 27. Περὶ εἱμαρμ. Sed & Antoninum, lib. 5. cap. ultimo. Certè, fatum omnes asserebant Stoici: at in fati explicatione, longè alia erat eorum doctrina, quàm quæ vulgò illis adscribitur. Quis nescit Epictetum, Stoicæ Philosophiæ magnum decus & præsidium, hoc doctrinæ suæ fundamentum primum, ac propè unicum ponere, opiniones, appetitiones, actiones, τῶν ἐφ' ἡμῖν esse, in quæ nulli externæ vi aut imperio potestas sit? Sed quid Epictetum nomino, cùm non aliud, quod studiosiùs aut frequentiùs inculcent quicunque Stoicæ philosophiæ præcepta tradiderunt. Quis insolentissimas, insanissimas super hâc voluntatis potestate & independentia jactationes in Stoicorum scriptis sæpius occurrentes non observavit? *Est aliquid*, inquit Seneca, *quo sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio, non suo, sapiens est. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, securitatem Dei. Incredibilis vis est philosophiæ*, &c. Nec semel dixisse contentus, iterat alibi non uno loco. Quò pertinet quod preces, rem stultam & inanem idem sancit. *Facis rem optimam & tibi salutarem, si ut scribis perseveras ire ad bonam mentem: quam stultum est optare, cùm possis à te impetrare. Non sunt ad cælum elevandæ manus*, &c. Epist. 41. Sed & Catoni, laudatissimo illi Stoico, Diis gratias agi, rebus benè gestis, non placebat, ne quid virtuti de debitâ laude decederet: quâ de re, videat, qui volet, epistolam ejus, ad Ciceronem perscriptam, quæ Epist. Cicer. ad Famil. lib. 15. extat. Epictetus denique apud Arrianum, lib. 1. cap. 17. pronuntiare non veretur, si libera jurisque sui non esset hominis voluntas, Οὐκέτι ἂν ἦν Θεὸς, εἰδ' ἐπιμελεῖτο ἡμῶν ὃν δεῖ τρόπον. *Desineret esse Deus, neque nos eo, quo deceret, modo curaret.* Scio jam olim hoc illis objectum, tollere eos τὸ ἀνηξίκακον, & eadem operâ virtutis, & vitii discrimen omne tollere & confundere: sed eos suis scriptis & rebus ipsis hanc calumniam fusè refutasse, scio quoque. Quasi verò non & Aristoteli, quo nemo τὸ ἐφ' ἡμῖν nervosiùs aut constantiùs asseruit, id objectum, eum fato & necessitati omnia tribuere? Quæ autem ab Aristotele Ethic. lib. 3. ut τὸ ἐφ' ἡμῖν asserat, fusè disputantur; ea contra Stoicos ab illo disputari, non tam probatu facile, quàm facile à quibusdam nullâ, quod sciam ego, ratione nixis asseritur. Quare vulgi erroribus (quo tamen in errore doctos etiam non paucos versari miror) hanc de fato Stoico, quod homines in truncos stipitesque convertat, opinionem accensendam judico. Quod si in explicanda τῆς ἀντεξουσίας καὶ τῆς εἱμαρμένης concordia se non expediverunt Stoici, Chrysippus aliive, & doctrinam suam dum hinc fato, ne quid providentiæ decedat, omnia submittunt; inde libertatem arbitrii, ne quid virtuti, pari studio tuentur, inextricabilibus contradictionibus involverunt, non est in re tam abstrusa quod id miremur, nec id solis accidit Stoicis. Notanda de Chrysippo verba Ciceronis. *Ac mihi videtur cùm duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum, una eorum qui censerent, omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret; in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit: altera eorum, quibus viderentur sine ullo fato esse animorum motus voluntarii: Chrysippus tanquam honorarius arbiter medium ferire* (alii libri, *medium se ferre*; meliùs) *voluisse: sed applicat se ad eos potiùs, qui necessitate motus animos* (scribo, *animi*) *liberatos volunt. Dum autem verbis utitur suis, delabitur in eas difficultates, ut necessitatem fati confirmet invitus.* Antoninus autem, Stoicus, & constans alioqui liberæ voluntatis assertor; (vide vel l. VIII. cap. 48. & lib. X cap. 32. 33.) ab isto tamen eorum furore, & impia superbiloquentiâ quantum abfuerit, ex lib. 1. cap. 17. & lib. IX. cap. 40. quo de precibus agit, & Divino ad adipiscendas virtutes auxilio, abundè colligas. Ad hanc de fato disputationem pertinet quod vetus nescio quis Poëta Latinus pridem dixerat, *Fabrum esse suæ quemque fortunæ*; cujus dicti cum alii veteres meminere, tum præter alios insigni loco Salustius, aut quisquis verus auctor orationis, De republica ordinanda, ad Cæsarem. Quò magis dolendum, tam insignem locum ineptissimâ & intulsissimâ glossâ deformatum ita vulgò legi, ut à paucis intelligi putem. At ille; *Antea obtinebat regna atque imperia fortunam dono dare, item alia quæ per mortales avidè cupiuntur: quia & apud indignos sæpe erant, quasi per libidinem data; neque cuiquam incorrupta permanserant. Sed res docuit id verum esse quod in carminibus Appius ait; Fabrum esse suæ quemque fortunæ.* Imperiti homines, qui non intelligebant, *obtinebat*, positum esse pro, opinio obtinebat; sive, vulgò credebatur; cùm aliquid deesse persuasum haberent, ex ingenio quod maximè probabile visum, suppleverunt, duobus his verbis, *Pop. Romanus*, initio præpositis: quæ duo verba clarissimam aliquin & illustrissimam sententiam tenebris plusquam Cimmeriis involverunt. Hinc & illa quarundam editionum falsissima & insulsissima interpunctio, *Populus Romanus antea obtinebat regna atque imperia*: (fallor aut Tacitum cogitabant, qui primi ita distinxere, cujus hoc initium; *Urbem Romam à principio reges habuere*) *fortunam dono dare*, &c. Quare non mirum, si *mendis scatere* hoc exordium questi sunt nonnulli. Comparetur hoc initium cum Belli Jugurthini præclarissima illâ & lectu dignissimâ præfatione, & eandem utrobique materiam (fusiùs illic, brevius hic, tractatam) eundem, ni fallor ego, genium scriptoris utrobique deprehendet, quisquis attentus leget.

Pag. 82. lin. 8. 9. τῷ κεκολασμένῃ καὶ ἐκκεκαθαρμένῃ] Cùm ἀκόλαστος & ἀκάθαρτος voces in vulgus infames fuerint, postremæ vilitatis hominibus objici solitæ; quas nemo, non prostituti pudoris & ἀποτετιμένος, libenter admittat: hinc, ni fallor, ansam arripit Antoninus de re ipsâ disputandi, ut si rem potiùs ipsam, (quod sapientis est) quàm verba moramur, quid enitendum sit, ne nobis hæc probra competant, intelligamus. De voce ἀκόλαστος, A. Gellius in Noctibus Atticis: quæ vera autem κάθαρσις, in Phædone Plato consulendus.

Pag. 83. lin. 9. 10. ἄντη δὲ ἀπροσκλισίαν] Viri doctissimi maluere, ἀπροσπλησίαν, à προσπίπτω; quàm ἀπροσκλισίαν, à προσκίπτω. Ita vir summus vulgata Lexica sequutus, in inæstimabili Thesauro, ubi Diogenes Laërtius laudatur in Zenone. At in Diogenis editionibus quibus usus ego sum, etiam Stephanicâ, Annî 1570. non in Zenone tantùm, sed & in Pyrrhone, ubi vox iterum occurrit, non ἀπροσκλισίας, sed ἀπροσκλησίας, excusum reperio. Sed & ita debere scribi liquet ex Stobæi Ethicis, ubi τὸ, προσπίπτειν, πρὸ καταλήψεως, (pessimè hæc in Genevensi quâ utor editione, sunt confusa, & ab interprete Latino prætermissa) συγκαταθέσεσθαι exponit: & ne quis & ibi προσπίπτειν, proclivi in verbis tam affinibus errore, reponendum censeat, opportunè τὸ, προσπίπτει, mox additur, ut ab eadem origine; cujus verbi tam constans scriptura est, quam certa derivatio. Semel hic monendum putavi, quia vox non semel in his libris occurrit. De hac autem ἀπροσκλισίᾳ & ἀμεταπτώτῳ ἐκστήμῃ væsanas Stoicorum quorundam μεγαλογοφείας, multis jam olim exagitatas, apud Plutarchum reperire est non uno loco.

Pag. 86. lin. 6. τῷ κατ' ἀξίαν συνεχόμενα] Verte, *Simul autem in rebus mediis & indifferentibus, in quamque pro cujusque dignitate plus minusve studii confero*: vel, *in rebus mediis quanti quæque sit, verâ, quoad ejus possum, æstimatione perpendo.* Spectant hæc ad doctrinam τῶν ἀδιαφόρων, & celebrem illam, τῶν προηγμένων, & ἀποπροηγμένων distinctionem. Sed in genere, prima, secundùm Aristonem Chium, moralis philosophiæ pars hæc est, *inspectio suum cuique distribuens & æstimans quanto quidque dignum sit*: teste Senecâ, Epist. 89. Idem ibidem: *impetus ex dignitate rei cujusque concipitur, perinde remissus acriorve, prout illa digna est peti.* In superiori linea ἕνεκα, non, ἑνοῦς, in utraque Xylandri (quod & à veteribus agnoscitur) editione.

Ibid. lin. 9. καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα] Fortè, παρεμπορέυσῃ, vel παρεμπορεύσασθαι: aut certè aliquod verbum (ut passim solet) à παρεμβάλλω puta, παρεμβάλλω, παραφέρω, aut tali aliquo, quod incipiebat à præpositione παρὰ, flexum, excidit. Vir Cl. Patricius Junius nihil deesse, sed τὸ, ἐνεργῆς, ἀπὸ κοινοῦ supplendum censebat.

Ibid. lin. 11. ἐὰν τοῦτο συνάπτῃς] Scribe, ἐὰν τούτῳ συνάπτῃς: *si illis adhæreas*: vel, *si aptus* (Græcâ notione, ut apud Ciceronem sæpe) *ex illo pendeas.* Proxima linea παρούσῃ, lege.

Pag. 88. lin. 8. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς:] *Corpus, anima, mens*: quorum verborum versio nescio quo casu etiam à Xylandro præterita.

Pag. 90. lin. 1. καὶ τῶν ποιούντων] Asteriscum retinuimus quem Xylander hic apposuit, quasi loco imperfecto. Ego ellipsim hic esse malo; ut cætera Antoninus, modestiæ caussâ, reticuerit; & dum reticet, turpissima quæque nobis cogitanda reliquerit. Quibus hæc non satisfaciunt, cogitent an pro ποιούντων, τὸ πορνεύοντων, vel πορνευόντων scribendum sit. Certè πόρνῳ latè, ut *impurus* apud Latinos, pro scelesto quovis. Vide lib. V. c. 10. & 28.

NOTÆ IN LIBRUM IV.

Pag. 91. lin. 1. 2. πρὸς τὰ ἡγούμενα μεθ' ὑπεξαιρέσεως] In rebus mediis externisque (quas alioquin indifferentes, id est, neque bonas verè neque malas asserebant) hoc discrimen admittebant Stoici, ut alias præ aliis optare sapienti cuivis, & eligere liceret: sed tamen hac (quòd quicquid optaretur, incertus esset eventus) conditione, ut omnis in hoc genere optio, omnis ὁρμὴ & ἀφορμὴ, cum prævia *exceptione* susciperetur: nempe, ut si aliter lex fati requireret, quod illi magis gratum, id & nobis, κατὰ δίνατον πλῶν, esset acceptius eo, quod initiò, re adhuc integra, proposueramus. Quare cum libertatem optandi relinquerent etiam

ſapienti, nihil tamen invito illi, hac *exceptione* munito, accidere poſſe tuebantur. Epictetus Enchiridii cap. VII. *μόνῳ τῷ ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν χρῷ, κἄφως μόνοι καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. Sed eo tantùm utitor motu animi, quo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remiſſè.* Mirum in hujus vocis ὑπεξαιρέσεως explicatione Simplicio, doctiſſimo Philoſopho, oculos adeò caligaſſe. Nam auctorem Notarum in Epictetum, quæ Lugduni Batavorum haud ita pridem ſunt excuſæ, cæcum ducem ἀδιαπτώτως tanquam omnia ex tripode loquentem ſequi, minùs miror. Ut tamen & imperitis conſulamus, Senecam Simplicio, philoſophum philoſopho, Latinum Græco, in Græcæ vocis expoſitione, non pigebit opponere. *Non mutat* (inquit ille) *ſapiens conſilium*, &c. *ad omnia cum Exceptione veniet. Si nihil inciderit quod impediat: ideò omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere, quia præſumit animo, poſſe aliquid intervenire, quod deſtinata prohibeat*: De Benef. lib. IV. cap. 34. Antoninus rem vocemque pluribus inculcat locis, ut vel eo nomine ſemel accuratiùs explicare debuerimus.

Pag. 93. lin. 2. *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι.*] B. m. parens in Perſium ex occaſione hunc Antonini locum citans, ex antedictis ſive ſupplet, ſive corrigit, (ad rem enim parum intereſt) *πᾶσαν ψυχὴν ἀποκλύσαι.* Eſt ſanè ante aliquot lineas vox ψυχὴ: quam tamen remotiorem eſſe, quàm ut commodè ſubaudiri hîc poſſit, verborum ſerie ſyntaxique benè conſideratâ, judico. Ego perſuaſum habeo Antoninum ſcripſiſſe, *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι.* Qui norunt ejus vocis (αὐτὴν intelligo) apud Poëtas celeberrimos uſum frequentiſſimum, ne cogitari quidem vocem aliam Antonini ſcopo magis aptam, (Ῥόμβον alii dicunt in eandem ſententiam, tritiore vulgò verbo) fatebuntur. Γαλήνην ei opponit alibi. Vide notata in pag. 219. lin. 1. ubi & de verbo *ἀποκλεῖσαι.* Apud Plutarchum *περὶ εὐθυμ.* pag. 476. C. fortunæ ſapiens his verbis (nec alia magis noſtram correctionem confirment) oppedit: *Προκαλείλημμαί σε, ὦ τύχη, καὶ πᾶσαν τὴν σὴν ἀφήρημαι παρασκευήν, ὃ μοχλοῖς, οὐδὲ κλεισὶν, οὐδὲ τείχεσιν ἐθάρρυνεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ δόγμασι καὶ λόγοις. Anteverti te ô fortuna, omneſque tibi ad me aditus obſtruxi: non is vectibus, clavibus aut muris fidens hoc dixit, ſed doctrina & rationibus.*

Pag. 95. lin. 1. *τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκίμων*] Fortaſſe, *τῶν ἡμῖν δοκίμων*: quod videtur Xylander in verſione ſequutus. Vel, *τῶν εὐδοκιμούντων: qui opinione virtutis & hominum prædicatione celebres.* Confer cum cap. 33. lib. 5. ubi *τὸ εὐμεταβλητον*, & *εὐδοκιμεῖν.* Sed præſtat fortaſſè nihil mutare: & *τὰ ἐφ' ἡμῖν* hîc, ut apud Epictetum cap. 1. *quæ ſunt in noſtra poteſtate*; appetitiones nimirum, & opiniones, & id genus alia, quæ quanquam noſtri juris eſſe ſentiant philoſophi Stoici, iidem tamen, niſi magna cautio & aſſidua cura adhibeatur, facilè corrumpi, & extra veri metas abripi pronuntiant.

Pag. 99. lin. 1. *σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων*] Scribo *σύγκρισις καὶ διάκρισις, ἐκ τῶν αὐτῶν*, &c. Similis terminatio vocum (quod oſcitantium ſcribarum perpetuum flagitium) alteri earum fuit extrudendæ. De re, vide Plutarchum de plac. philoſ. lin. 1. c. ult. *Περὶ φύσεως.*

Pag. 101. lin. 8. *τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγου*] Non abſurda per ſe Xylandri verſio, qui ad *τὸ ἡγεμονικὸν*, toties in his libris, ſed nunquam tamen ſyntaxi θυλυτικῇ repetitum: (quod & Senecæ, *Regium principale*: & Saluſtio, *Dux & Imperator vitæ*;) mentem ſcilicet, refert. Non abſurda, dico, per ſe; ſed falſa tamen, & à verbis Græcis aliena: quæ ita potiùs vertenda; *ut id tantum agat, quod regia & legiſlativa artis ratio ſuggerat ad utilitatem hominum*, neceſſariò enim ſubaudienda vox, *τέχνη. Λόγος τῆς τέχνης*, locutio alibi quoque Antoniniana; ut lib. 6. c. 26. *Βασιλικὴ* autem *τέχνη* ſenſu Socratico, quid ſit, diſcas ex Xenophonte, Memor. lib. 4. pag. 794. A. ubi iſta legas: *Οὐ δῆπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται, καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ ἑαυτοῖς; Num fortaſſis illam expetis virtutem, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium & adminiſtrationis domeſtica periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus, tum ſibimet ipſis?* & mox; *Νὴ Δία, τὴς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης. ἴσθι γὰρ τὴν βασιλικὴν αὐτὴν, καὶ καλεῖσθαι βασιλικήν. Ergò tu virtutem profectò pulcherrimam, artemque maximam expetis. Nam regum hæc propria eſt, ac regia vocatur.* Socrati igitur, *τέχνη βασιλικὴ*, eſt prudentia civilis; quæ bene facere, & prodeſſe quamplurimis, ut præcipuum ſcopum fructumque ſapientiæ ſibi proponat. Ratio appellationis, quam Xenophon indicat, ſed non explicat, ex Ariſtotele reddi poteſt hæc; *ὅτι βασιλεῖ πρὸς τοὺς βασιλευομένους φιλία ἐν ὑπεροχῇ ἐνεργείας. ἐν γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους*, &c. *Regi amicitia erga ſibi ſubjectos in beneficiis ſupereminentia. bene facit enim iis qui ſub regno ſuo ſunt*, &c. Ethic. lib. VIII. cap. 13. Item ex Cicerone, *At mihi quidem videntur hæc omnia eſſe referenda ab iis qui præſunt aliis, ut ei qui eorum in imperio erunt ſint quam beatiſſimi*, &c. & ibidem mox, *Eſt autem non modò ejus qui ſociis & civibus, ſed etiam ejus qui ſervis, qui nutis pecudibus præſit, eorum quibus præſit commodis utilitatique ſervire*: Epiſt. ad Q. F. lib. 1. Epiſt. 1. Ut non ſine cauſſâ maximâ Reges, *Εὐεργέται* ſint à pluribus olim nominati, ut ex Regum Rege, Chriſto, Luc. 22. v. 25. diſcimus. Quò ſpectat & illud Terentii Poëtæ, in Phormione, 2. 2. 24.

Imò etiam nemo ſati' pro merito gratiam Regi refert.

Sed & illud Antiſthenis, ab Antonino noſtro libro ſeptimo laudatum, *Βασιλικὸν μὲν πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.* Nec aliò crediderim Sanctum quoque Jacobum (utcunque aliter exponi vulgò non ignorem) ſpectaſſe, cùm præceptum *τῆς ἀγάπης, βασιλικὸν νόμον* indigitat. *Νομοθετικὴν* porrò vocat Antoninus hanc *τέχνην*, vel metaphoricè, quod ut *ἡ νομοθετικὴ*, civilis omnis prudentiæ (*ἀρχιτεκτονικὴν φρονησιν* ideò vocat Ariſtoteles) apex eſt ſupremus; ita & beneficentia, virtutum omnium moralium: vel propriè, & ad etymologiam verbi alludens, quia bonitas & beneficentia ſuprema quædam lex eſt, quæ tanquam vitæ modimperatrix, leges aliis virtutibus imponit omnibus, à nullâ autem accipit. Hinc illa *τῆς ἀγάπης* in Sacris Scripturis notiſſima & præſtantiſſima elogia; Rom. 13. & primæ ad Corinth. cap. 13. alibique. Sed nec illud Lectorem celavero, *τέχνην βασιλικὴν*, de qua non pauca diximus in ſuperioribus, alio quoque ſenſu (de quo non hic quærendi locus) in Xenoph. Memor. lib. 2. videri poſitum; pro tolerantiæ temperantiæque diſciplinâ ſcilicet: aut certè, pro morali, generatim, philoſophiâ.

Pag. 103. lin. 1. *τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν:*] *Λόγοι σπερματικοὶ* (quorum tam obſcurus intellectus, quàm frequens apud eos mentio) ſub duplici apud veteres notione capiuntur. Nam vel Deo, vel rebus creatis tribuuntur. Cum Deo, parum differunt à decantatiſſimis illis Ideis Platonicis. Sunt enim certæ quædam in Divinâ mente mundum & quicquid in mundo futurum, ſecum, id eſt, cum Ratione: quondam, ſimul & ſemel, irrevocabili lege concipiente, deſcriptæ futurarum rerum formæ, notiones & potentiæ, immutabiles, æternæ, ortuum omnium temporalium, & eventuum cauſſæ & origines. Antoninus ipſe diſertiſſimè, nec alibi tam plenè definitos invenias, lib. 9. c. primo, poſtremis verbis. *Λόγοι σπερματικοὶ* quo ſenſu rebus creatis tribuantur, dilucidiſſimè exponit Origenes, apud Hieronymum Epiſt. ad Pammachium, his verbis; *Eſt ſingulis ſeminibus ratio quædam à Deo artifice inſita, qua futuras materias in medulla principiis tenet. Et quomodo tanta arboris magnitudo, truncus, rami, poma, folia non videntur in ſemine; ſunt tamen in ratione ſeminis, quam Graci σπερθηςικὸν vocant, & in grano frumenti*, &c. *ſic & in ratione humanorum corporum*, &c. Seneca Nat. Quæſt. lib. 3. cap. 29. *Ut in ſemine omnis futuri hominis ratio comprehenſa eſt, & legem barba & canorum, nondum natus infans habet, totius enim corporis & ſequentis ætatis in parvo occulteque lineamenta ſunt; ſic origo mundi*; & cætera, quæ jam ſuprà, ad Aurelii Victoris de Antonino teſtimonium operi præfixum. Interdum λόγος abſolutè, pro λόγος σπερματικός. Hinc Plotinus 2. Ennead. 12. *Ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἀνθρώπου γίνεται. Homo ex hominis ſemine naſcitur.* Interdum, *σπέρμα καὶ λόγος*, pro, *σπερματικὸς λόγος.* Timæus Locrus, in antiquiſſimo, tantique ab antiquis æſtimato, de Anima mundi ſcripto pag. 1093. D. *Τοῦ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυέλῳ εἶμεν ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἃ ὑγιεινία. ἀπὸ δὲ τούτου ἀπόχυμα ῥεῖ διὰ τῶν τοίλιον σποτδύλων τὸ λοιπὸν ἐξ ᾧ εἰς σπέρμα καὶ λόγον μερίζεσθαι. Jam verò cerebrum eſt principium & radix medullæ, in eoque etiam eſt anima principatus. Ab hoc autem diffuſio quædam manat per dorſi vertebras, quaſi prono alveo, ut inde ad mentem genitricem diſtribuatur.* Ita antiquiſſimæ Platonis editiones: & qui conferat, (ut quæ jam à nobis allata taceamus) cum iis quæ Diogenes Laërtius in Zenone, *τῷ σπέρματος πέρι*, (quæ viro doctiſſimo & de his literis optimè merito, Juſto Lipſio, Phyſiol. Stoicæ lib. 3. cap. 6. fruſtra ſuſpecta, quia *non intellecta*, fuerunt) ita rectè habere intelliget. At qui recentiores Platonis editiones accurarunt, cùm non intelligerent, (qualia multa in optimis auctoribus, *utinam non & ſacris, ex ignorantia paſſim committuntur*) *τὸ, λόγοι*, mutarunt in *γόνοι*; *ἐξ ᾧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι.* Sed & Stoici in octimembri illa animæ humanæ diſtributione, de quâ D. Laërtius in vita Zenonis, propriam quandam ſeu partem, ſeu facultatem animæ, *σπερματικὸν λόγον* indigitabant. Antoninus autem tum hic, tum poſthac aliquoties, *σπερματικὸς λόγος* cùm dicit, priori notione accipit; in quos omnia ſcilicet, ipſa etiam elementa, per *ἐκπύρωσιν*, ex Stoicorum doctrinâ, ſunt aliquando reſolvenda. Cæterùm, qui quæ in ſacris ſcripturis de rerum omnium tum per *λόγον*, tam *προφορικὸν*, Gen. 1. quàm *ἐνιάθετον* & *ὑποστατικὸν*, Joh 1. creatione: tum in eundem *λόγον* (Epheſ. 1. 10. alibique) *ἀνακεφαλαίωσιν*, cogitabit, non eſt quin manifeſtas veræ lucis ſtricturas & veſtigia non obſcura in *σπερματικοῖς* his antiquorum *λόγοις* deprehendat. Expende & Sancti Petri verba 11. Epiſt. 3. v. 5. 6. 7. ſed ut ſcripta ſunt ab illo Græcè, moneo, & à Græcis ſcriptoribus expoſita; non ut à multis verſa & expoſita. Expende, inquam, & confer cum Dio. Laërtii verbis in Zenone, de *λόγῳ θεῷ, δημιουργῷ τῶν πάντων*; & de *σπερματικοῖς λόγοις*, in aquis reſidentibus, & ex aquis omnia generantibus. Sed & alia ratione Dei *λόγος προφορικὸς, σπέρματι*, unde & *σπερματικὸς* hac quoque ratione non malè dici poſſit, ab Iſaia propheta, cap. 55. v. 10. 11. comparatur.

Ibid. lin. 6. *Ἐντὸς δίκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δόξεις*] Notum illud Ariſtotelis 1. Politic. *ὁ θεὸς, ὁ θεῖον*; cujus interpretatio ab ipſo petenda. Eò Antoninum reſpicere, certum eſt. An verò Dei appellatio ad Imperatorum ſolennem poſt mortem *ἀποθέωσιν*, an ad divinos, etiam viventibus, honores haud rarò tribui ſolitos, referri debeat, incertum mihi eſt. Ad apotheoſin ſi referas, haud abſimile prorſus illud Tertulliani, *Taceo quod ita rudes adhuc homines agebant, ut cujuſlibet novi viri aſpectu quaſi divino commoverentur, cùm hodiè jam poſiti, quos ante paucos dies luctu publico mortuos ſint conſeſſi, in Deos conſecrent*: Apologet. cap. 10. Sed præſtat fortaſſè *θεὸν* hic, hyperbolicè capere, ut apud Terent.

Facio te apud illum Deum: virtutes narro:

ut non aliud hic velit Antoninus, quàm quod iſtis alibi, *ὅτοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε, τάχιστα ψέξουσι.* lib. 9. cap. 25. Quicquid hujus ſit, Antoninum his verbis vulgo judiciorum temeritatem & inconſtantiam exprobrare voluiſſe, & ſe contra detractores, & pu-

publicæ, ſi quando, famæ iniquitatem munire, minimè dubitandum eſt. Certè, quàm parum æqua quorundam de Antonino noſtro judicia fuerint, ut Caſſii convitia omittam, teſtis in ejus Vitâ Capitolinus; in his; *Sane quia durus ex philoſophiæ inſtitutione Marcus ad militiæ labores, atque ad omnem vitam, graviter carpebatur: ſed male loquentium dictis vèl literis, vel ſermone reſpondebat.* Antonini verba etiam ex his Arriani clariora; Ὁρᾷς ὅν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι. τοῦτο τὸ ζῷον, ὃ πάντες καταγελῶσιν, οἷον ἆρα θέλεις ἐπίκειψιν τῶν σαυτῷ δογμάτων ποιεῖσθαι. *Vides ergò ſcholaſticum oportere te fieri, id ſcilicet animal quod deridetur ab omnibus, ſi modò decreta tua examinare volueris.* in Epictetum lib. 1. cap. 11. In his Arriani verbis obiter obſervabis, *Scholaſtici* titulum, qui aliàs, ut plurimum, cultioris ſermonis & multiplicis eruditionis, (ut anteà dicebamus) elogium continebat; interdum iis quoque tribui ſolitum, qui ſolâ vitæ auſterioris, & à vulgari conſuetudine remotiſſimæ diſciplinâ differebant à cæteris: quales qui non uno loco deſcribuntur à Platone genuini Philoſophi. De iis quale vulgi judicium fuerit, ex Epicteto diſcas amplè, Enchir. cap. 29.

Pag. 105. lin. 1. τὴν φυσικὴν δόσιν] Virtutem, & quicquid laudabile, Dei, ſeu naturæ munus eſſe, etſi fuere qui negarent, laudatiſſimi tamen agnovere philoſophi: Homero, philoſophorum Apolline, non uno loco ſuccinente; aut potiùs præcinente. Multa paſſim in his libris, quæ Antoninum noſtrum in eandem ſententiam (Stoicis alioquin dogmatibus contrariam) propendiſſe fidem faciant. Ita φυσικὴν δόσιν exponere hic poſſumus. Fateor tamen pridem ſuſpicatum eſſe me, pro, φυτικὴν δόσιν, φυτικὴν δέξιν legendum eſſe; ut id dicat Antoninus; τὸν ἔπαινον, ſi quis ex rei naturâ pronuntiet, aut ex naturâ petitis argumentationibus uti velit, aliud nihil eſſe (quod iterat ſæpiùs) quàm πρῶτον γλωσσῶν. Οἰκονομία in præcedentibus verbis quid valeat ſi dubitas, intelliges ſi conſulas quæ in pag. 311. lin. 13. 14. ſed & 169. lin. 3. notamus.

Pag. 106. lin. 3. ἐπιδιαμονὴν μεταβολή] Placeret, ſi & aliis, ſcribi, ἡ τῶν μετὰ πόσην τινὰ ἐπιδιαμονὴν μεταβολή. Ut ſepulta corpora, ſeu cadavera, poſtquam aliquandiu integra permanſere, mox in terram cæteraque elementa reſoluta cadaveribus aliis loco cedunt; ita animæ, &c. ταῖς πρωτογενικιζομέναις, id eſt, animis, quæ corporis hactenus contubernales, nunc morte ſeparatæ per ſe ſubſiſtunt. De ἐπιδιαμονῇ animarum quid Stoici cenſuerint, Diogenes Laërtius aliique conſulendi; ſed Plato ante omnes, in Phædone.

Pag. 111. lin. 5. πόλι φίλι Διός;] Operarum properantium παρόραμα corrigendum ex Xylandri editione, ὦ πόλι φίλη Διός.

Ibid. lin. 7. Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα] Lectio Manuſcripti Xylandrini, (ut ex ejus notis diſcimus) pro quo Xylander nimis confidenter, μηδὲν ἄμεινον τῶ. Antoninus autem, ni valde fallor, ipſe ſcripſerat, Μή ποτε μηδὲν ἄμεινον τῶ. aut, quod magis probo, Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα, ut in Manuſcripto codice. Elegans hic uſus iſtius particulæ, cujus vel unus Ariſtoteles exempla μύρια ὅσα quod ſuppeditat. Ethic. Nicom. l. x. c. 1. Μή ποτε δ' ᾖ καλῶς τοῦτο λέγεται. *Videndum autem ne non rectè hoc dicatur.* cap. 3. Μή ποτ' ᾖ λέγωσι τὸ αἴτιον. *Videant ne non dicant cauſſam hujuſce rei.* c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἂν ἅπασιν ἰσχύῃ. *Oratio verò & doctrina videndum eſt nunquid non in omnibus vim habeat.* Theognis ita intelligendus.

Μάνναχος δὲ πόλει μή ποτε τῇδε ἄδοι.
Rex verò civitati nunquam illi placeat.

Omnibus his locis aliquid ſubaudiendum eſt, ut oratio ſit perfecta. Ita & Matth. xxv. 9. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν. *Reſponderunt autem prudentes illæ, Nequaquam, ne non ſufficiat nobis & vobis.*

Pag. 112. lin. 18. συμβέβηκέ σοι τί καλῶς;] Vitioſa interpunctio; quæ Xylandrum decepit. Corrige (ſenſum in verſione reddimus) συμβέβηκέ σοι τί; καλῶς. Συμβαίνειν, ut plurimùm, ἐπὶ τῷ κακῷ, de iis quæ contra votum. Id Senecæ, *accidere*, propriè: cui τὸ, *contingere*, opponit: Epiſt. 110. *Adhibe diligentiam tuam, & intuere quid ſint res noſtræ, non quid vocentur, & ſcies plura mala contingere nobis, quàm accidere.* Acutiſſimè. hoc dicit Seneca; Si res ipſas ex eventu, non ex opinione noſtrâ judicamus, ex iis quæ invitis nobis, quod in malis haberemus, *acciderunt*, plura, *contigiſſe*, id eſt, fœliciter nobis eveniſſe; quàm verè *accidiſſe*, id eſt, in malum noſtrum ceſſiſſe fatebimur. Ita ſe explicat ipſe in ſequentibus: nec tamen aſſecuti videntur explanatores Senecæ. Sed & alia, hâc ipſâ paginâ, mendoſa, ex meliori Xylandri editione corrigenda. In his ipſis, ἐκ τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς, legendum: ſectionis verò 27. ultimis verbis, πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων, quorum alterum in Lugdunenſi editione typotheratum incuriâ prætermiſſum fuerat.

Pag. 117. lin. 7. ἃ μὲν χωρὶς χεῖρόν ἐστι φιλ.] Scitum illud Ariſtotelis, & univerſum verum, Ethic. lib. 1. cap. 9. Ἀδύνατον, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. *Fieri enim non poteſt, vel non facilè fit, ut cui neceſſaria non ſuppetunt, is bona atque honeſta agat.* Nec ſcitum minùs & verum illud Comici. Hecyr. 3. 3. 20.

Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni & humiles ſumus.

Homerus primus, ante iſtos certè, ſapientiſſimè, in notiſſimis verſibus: ſed qui vulgò, etiam à doctiſſimis, longè aliter exponi ſolent: quæ cauſſa cur hic prætereamus. De iis aliàs fortaſſe pluribus. Hæc & ſi vera generaliter; Antoninus tamen de Cleanthe peculiariter quin hæc dixerit, (ita omnia conveniunt) minimè dubito. Diogenes Laërtius in ejus vitâ lib. 7. §. 168. de ejus infimâ paupertate; Διεβέβλητο δ' ἐπὶ φιλοπονίᾳ, &c. *Memoria proditum eſt ipſum laboriosiſſimum fuiſſe*, &c. & mox §. 169. de *nuditate*, & *tunicâ*; ὑπὸ ἀνέμων παραγυμνωθῆναι, καὶ ἐφθῆναι ἀχίτωνα, &c. *Venti ſtatu denudatum eſſe, ac ſine tunica apparuiſſe*, &c. & poſt aliquot paginas §. 174. de libris, Τοῦτον φασὶν εἰς ὄψιμα καὶ βοῶν ὀμοπλάτας γεγράφειν ἅπερ ἦκεν παρὰ τοῦ Ζήνωνος, ἀπορίᾳ κερμάτων ὅτι ἀνήνασθαι χαρτία. *Ajunt illum quæ à Zenone audiverat teſtâ boumque oſſibus inſcribere ſolitum, cùm nummulis careret quibus chartas emeret.*

Pag. 123. lin. 1. Θεώρει διηνεκῶς πάντα] Scribe, Θεώρει διηνεκῶς πῶς πάντα, &c.

Ibid. lin. 3. Ὅτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Libro 8. cap. 5. Ἡ τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, &c. Neque aliud eſt, quod ſæpiùs inculcat Antoninus; quod non memoriæ vitio, ſed certo conſilio ob inſignem θεωρίας iſtius fructum ita ab illo factum eſſe diſcas ex lib. 10. cap. 12. πῶς εἰς ἄλληλα, &c. Seneca, Epiſt. 71. *Nobis ſolvi, perire eſt: proxima enim intuemur: ad ulteriora non proſpicit mens hebes & quæ ſe corpori addixerit. alioquin fortius finem ſui ſuorumque pateretur, ſi ſperaret omnia illa ſic in vitam mortemque per vices ire, & compoſita diſſolvi, diſſoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.*

Ibid. lin. 6. μόνα σπέρματα φαντάζει] Scribo, φαντάζῃ, vel, φαντάζοις. De re, Plinius in Panegyrico, pulcherrimo, pulcherrimè, *Habet has vices conditio mortalium, ut adverſa ex ſecundis, ex adverſis ſecunda naſcantur. Occultat utrorumque ſemina Deus, & plerunque bonorum malorumque cauſſa ſub diverſâ ſpecie latent.* Adi & lib. 7. cap. 9. & quæ nos ibi.

Pag. 124. lin 8. 9. ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιῶντι] Scribo, ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν, καὶ τῷ παρὰ φύσιν βιῶντι. Seneca, Epiſt. 87. *Quod contemptiſſimo cuique contingere, ac turpiſſimo poteſt, bonum non eſt. Opes autem & leoni & laniſtæ contingunt, ergo non ſunt bona.* Idem, Epiſt. 92. *E contrario vilia ſunt, quæ ſæpe contingunt pleniora viliſſimis, crus ſolidum, & lacertus, & dentes, & horum ſanitas firmitaſque.* Sed & in, Quare bonis multa mala, cap. 5. multa in eandem ſententiam præclarè.

Pag. 127. lin. 16. μιωῆσθαι δὲ καὶ τῶ ἐπιλανθανομένῳ] Notum aliquem Poëtæ Comici locum his verbis Antoninum reſpicere ſuſpicor, & de ſententia ἐπίκω, donec fontes ipſos inſpicere contingat. Quæ mox ſequuntur, καὶ ὅτι ὦ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, &c. ob ambiguitatem verbi λόγος diverſimodè poſſunt exponi. Si pro, *ſermone*, accipias, (nec obſtat quod in his obiter inſertis, τὸ τὰ ὅλα διοικοῦντι: λόγος, pro *ratione*, ſubintelligi neceſſario debeat: non enim novum, ut idem verbum in eadem ſententia ſub differenti notione diverſis ejus partibus inſerviat:) ſenſus erit, *Sermonem qui maximè conciliat homines inter ſe, eundem contentionis & diſcordiæ inſtrumentum eſſe præcipuum.* Si pro, *ratione*, tum ſenſus erit, *Homines quibus aſſiduum cum ratione* (motu mentis & agitatione ſcilicet, quæ nunquam acquieſcit) *commercium*; *eoſdem tamen à ratione* (rectâ & ſanâ; τῷ αἰρέντος λόγῳ: vel ratione, id eſt fato; providentiâ; τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντος λόγῳ, ut ipſe videtur explicare, dum ſcilicet τὰ γινόμενα καὶ τὰ συμβαίνοντα, μεμψίμοιροι minùs æquo ferunt animo) *maximè diſſidere.* Haud pauca etiam apud ſanctos Patres ex ambiguâ τῷ λόγῳ ſignificatione dicta acutè occurrunt, quæ in argumento tam ſancto magis ingenioſa fortè, quàm ſolida.

Pag. 128. lin. 5. καὶ ὅτι ὁ δεῖ παῖδας τοιέων] Hæc quidem verba quo ſpectent, non eſt ambiguum: verba tamen ipſa rectè habere, fidem meam non obſtrinxerim. Meo judicio clariora ſi vocula deleatur, ὧν. ὡς παῖδας τοιέων. τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλ. &c. Aut fortaſſe τὸ, καὶ, loco migravit, & ita reſtituendus locus, καὶ ὅτι ὁ δεῖ κατὰ π. τοιέων, ὧν, &c. Alius fortaſſe aliter corriget; aut rectè quod editum eſt retineri poſſe judicabit. Per me liceat; modò de re conſtet ipſâ, in hanc ſententiam; Neque in credendis, neque faciendis, tales eſſe debere nos, ut παῖδες τοιέων, ſive, τῶν πατέρων τὰ παιδία meritò audiamus: quales vulgò, quicquid eſt πατροπαράδοτον, ἀβασανίστως, κατὰ ψιλὸν, Καθότι παρειλήφαμεν, amplectuntur, & imitantur. De factis, ſi quæris, & moribus paternis, vide (ut alios omittam) feſtivam Ariſtotelis narrationem, Ethic. 7. cap. 6. De opinionibus à majoribus acceptis, crebræ apud omnis generis ſcriptores querelæ: ſacros præcipuè. Vir diſertiſſimus, Lactantius Firmianus. *A quibus ſi perſuaſionis ejus rationem requiras, nullam poſſint reddere, ſed ad majorum judicia confugiunt, quod illi ſapientes fuerint, illi probaverint, illi ſcierint quod eſſet optimum, ſeque ipſos ſenſibus ſpeliant, ratione abdicant, dum alienis erroribus credunt.* Symmachus in Relatione: *Sequendi ſunt nobis parentes, qui ſecuti ſunt fæliciter ſuos.*

Pag. 132. lin. 4. τὸ γὰρ ὅλα κατιδεῖν] Scribe, τὸ γὰρ ὅλον: ut alibi non ſemel in his libris. Mox; καὶ ἐχθὶς μὲν μυξάριον, ἄυριον δὲ τάριχος, ἢ τέφρα: his verbis *duos modos ſepeliendi mortuos* (cremationem ſcilicet & humationem, quod Platoni, καίεσθαι ἢ κατορύττεσθαι) Antoninum *alludere*, ad oram ſui Codicis ὁ μακ. Pater annotavit. Multa nos olim in hunc locum occaſione urnarum Romanarum quæ plurimæ circa illud tempus, quædam etiam cum inſcriptionibus, ex agro quodam, qui Cantuariâ Londinum proficiſcentibus, quinto aut ſexto ſupra decimum à Cantuariâ lapide, ad dextram ſitus eſt; (*Newington* pagum ipſum vulgò vocant) erutæ ſunt.

Pag. 135. lin. 10. τ' ἄλλα; ἃ συμπαρόντων] Ita utraque Xylandri editio, ſed errore tamen, ut puto, typographico; pro, τ' ἄλλα, ὧν συμπαρόντων, ut & in Manuſcripto Hæſcheliano: niſi quod ibi, ὧν συνόντων: & in margine, ex alio Manuſcripto, παρόντων.

Pag. 138. lin. 8. στρατείας καὶ οἰκονομίας καὶ κομψείας] De verbo κομψεία, conſulatur Suidas in κομψός. Οἰκονομίαν alibi in xi. ad pag. 333. lin. 12. explicamus. στρατείαν aut στρατεύεσθαι, hoc ſenſu, non memini alibi legere, apud profanum aliquem ſcriptorem: apud Sanctum Jacobum haud abſimili, memini. Πόθεν, inquit ille,

ille, πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν σωματουμένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; *Unde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, nimirum ex voluptatibus veſtris, quæ militant in membris veſtris?* In Platone quoque in Phædone, pag. 50. D. eadem planè ſententia, ſed non idem tamen, de quo quærimus hic, verbum, Καὶ γὰρ πολέμους, καὶ στάσεις καὶ μάχας, οὐδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι. *Nam ad bella, ad ſeditiones, ad pugnas nihil aliud quàm corpus, ejuſque cupiditates impellunt.* Ad Antonini mentem proximè accedunt iſta Senecæ; *Eſt & illa ſollicitudinum non mediocris materia, ſi te anxiè componas, nec ulli ſimpliciter oſtendas: qualis multorum vita eſt, ficta & oſtentationi parata. Torquet enim aſſidua obſervatio ſui, & deprehendi aliter quàm ſolet metuit.* Et poſt pauca, *Satius eſt ſimplicitate contemni, quàm perpetuâ ſimulatione torqueri.* Hactenus Seneca. Si cui minùs placet vox σφαλεία, quia ſine exemplo, cogitet an, ἀσαφία, vel ταραχεία, vel tale quid præferendum ſit.

NOTÆ IN LIBRUM V.

PAg. 139, lin. 1. Ὄρθρου ὅταν δυνάνας ἐξεγείρῃ] Ὄρθρου, hoc loco non tam *manè* quam tempus quod *mane* præcedit, ſignificat. Certè, *dormire in lucem*, ut Horatius loquitur: (quod eidem alibi, *primam ſomnus in horam*: id eſt, ſeptimam, ſi noſtro more loquamur) & *ſomnum extendere in partem diei*; ut Seneca; non hominis olim, ᾧ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος; aut quem aliqua ſuæ exiſtimationis cura tangeret; nedum ut in Antoninum tale probrum caderet. At hodie, proh pudor, quàm aliter vivitur! Cautè tamen vox ὄρθρου hic accipienda, cùm longè alia ſit ὄρθρου hyberni, & æſtivi ratio. Præterea, quod Antoninus hic de *lecto dormitorio*, cave cum *lectis lucubratoriis*, quorum tam crebra & honeſta apud antiquos mentio, quàm planè diverſus uſus, & diverſa ſtructura confundas.

Ibid. lin. 11. τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμοῦσας κόσμον] Nemo qui Græca intelligit, qui non ſimul intelligat, hæc ſervatâ verborum proprietate & elegantia, in aliam quamlibet linguam transferri non poſſe. Xylandri verſio, *ſingula hæc ſuo intenta officio*, quàm jejuna, quàm frigida, ſi Græca attendantur? Ego συγκοσμεῖν κόσμον, *mundi curſum & officium conſummare*, ex Seneca non malè reddi poſſe credidi: τὸν καθ' αὑτὰς κόσμον, *proprii mundi curſum*; vel, *pro ſuâ quaſque ratâ portione.*

Pag. 142. lin 8. μίχρι τινὸν ἀναπαύσομαι] Explicanda homonymia vocum ut res intelligatur. Πίπτειν, & *cadere* & *mori*, (unde πτῶμα Græcis, ut & *cadaver* à cadendo Latinis) ſignificat: ἀναπαύομαι pariter, & *mori* & *ceſſare*, ſeu *requieſcere.* Id igitur dicit Antoninus, inoffenſo pede in officio perrecturum ſe, & in propoſito ſibi conſtiturum, donec fati neceſſitate *cadat*; non prius ceſſaturus, quàm moriturus. Scopus Antonino, ut ex ipſâ vi & proprietate verborum (in quibus perſequendis multi ſolebant eſſe Stoici) id probet & inferat, adverſis ſuccumbere, vel benè agendo defatigari, non eſſe viri, qui quid verè vivere ſit, non ex vulgi opinione, ſed ex naturæ ipſius veritate intelligat.

Ibid. lin. 13. εἰς τοσαῦτα ἀποχρώμενοι ἑαυτῷ.] Moneo minùs cautos, τὸ, ἀποχρῆσθαι, (ut nec Latinum *abuti*) ſemper in malam partem non ſumi; ſed ut hîc Antonino, pro, liberè & pro libitu, ad quoſcunque uſus uti.

Ibid. lin. 14. Δριμύτητά σου] Δριμύτης hic, non *auſteritas*, ſed naturalis ingenii bonitas & præſtantia, quæ habiles ad percipiendas diſciplinas reddit. Plato Polit. VII. pag. 705. E. Δριμύτητα, ὦ μακάριε, ἔφην δεῖν αὐτοῖς πρὸς τὰ μαθήματα ὑπάρχειν, καὶ μὴ χαλεπῶς μανθάνειν. πολὺ γάρ τοι μᾶλλον ἀποδιλιῶσι ψυχαὶ ἐν ἰσχυροῖς μαθήμασι, ἢ ἐν γυμνασίοις. *Acumen, inquam, facilitatemque ingenii oportere ad doctrinarum perceptionem adeſſe. Magis enim abſterret animum diſciplinarum, quàm exercitationum corporis, difficultas.*

Pag. 144. lin. 1. εἰ ἄρα ὡς βραδύτερος] Scribo, μόνον δὲ εἰ ἄρης ὡς βρ. *ſi juſtineas*, &c. & mox, ἐμφιλησόντι, malè excuſum, pro ἐμφιλησοντῖτι.

Pag. 145. lin. 14. τὸ δὲ τῶν λεγομένων παρεκδέχῃ] Quæ præcedunt in hac ſectione omnia, clara, & præclara, ut nihil magis. Hæc quæ deinceps ſequuntur, (niſi à præpoſitione παρὰ in παρεκδέχεσθαι, παράγεσθαι, παρὰ τοῦτο, & παραλιπεῖν, acutius aliquid, vix Antonino dignum, captatum,) fateor ego me non ſatis capere. Pro, τὸ δὲ νῦν, olim, τὸν δὲ νῦν τῶν λεγομένων placebat; ſed nihil id ſententiam adjuvat; neque utcunque neceſſarium. Τὸ, συνιέναι, (quod fortaſſe τῷ παρεκδέχεσθαι, oppoſitum) tum intelligere, tum conſcium ſibi eſſe, (quod ideò moneo, non ut ignotum; ſed ut utriuſvis ſignificationis optionem lectori relinquens) ſignificat.

Pag. 146. lin. 3. Εὐχὴ Ἀθηναίων.] Quod Antoninus hic velit, non ambiguum; ſed Athenienſes laudet, ut qui non privatim ſibi, ſuiſque; ſed univerſæ ſimul, cujus pars ipſi, Reipublicæ bona optarent: an vituperet, quod ſuæ tantum Reipublicæ non univerſæ hominum communitati, & humano ſimpliciter generi; ambiguum puto. Xylander in Notis, Athenienſes ab Antonino vituperari cenſet, cùm tamen Herodoti locus, ab ipſo prolatus, quo Perſarum mos, per quem neſas ulli privato niſi pro communi Perſarum omnium, ſolo Rege nominato, ſalute ſacra facere, laudatur, contrarium ſuadere videatur. Quod enim Perſis ſingulis univerſa Perſia, quæ ſub unius erat Imperio; id Athenienſi cuilibet non univerſa Græcia, cujus plures erant Reſpublicæ, tum legibus & moribus adeò diverſæ, tum ſtudiis & affectibus infeſtæ ſibi mutuò, ut quod bonum unius eſſet, alterius eſſe non poſſet; ſed Athenienſis Reſpublica, cujus ad ditionem quicquid pertinebat, τῇ ἀρούρᾳ τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων hic comprehenditur. Præterea, fieri non poteſt, ut eadem pluvia locis omnibus, quorum pro diverſo ſitu cœloque diverſa ratio, tempeſtiva ſit: quò pertinet illud veteris poëtæ;

— οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Ὀυθ' ὕων πάντας ἀνδάνει, οὐδ' ἀνέχων.
— *nec enim Jupiter*
Neque pluens omnibus placet, neque ſuſtinens.

Sed utcunque ſe res hæc habeat, reſpicere Antoninum crediderim ad hiſtoriam aut fabulam potiùs veterem, cujus apud Suidam non uno loco mentio. Dirâ enim per totum orbem peſtilentiâ ſævientе, tradunt à Græcis ſimul & barbaris Apollinem conſultum, omnibus ubique reſpondiſſe, non priùs deſituram, quàm Athenienſes, ſive δῆμον Ἀθηναίων, ὑπὲρ πάντων, pro omnibus univerſim ſupplicia peregiſſet. Quo facto, peſtem ubique ceſſaſſe, & legatos undique Athenas gratulatum miſſos.

Pag. 146. lin. 7. ὅτι συνέταξεν] Συντάττειν hoc ſenſu, ſi vim vocis ſpectemus, propriè & eleganter Latinè vertas, *imperare*: ut plurimis exemplis in promptu probare. Nos tamen *conſtituere* reddidimus, ut diſcrimen quod τάττειν inter & συντάττειν ab Antonino ſtatuitur, ἀντιτρόφῳ verbo poſſemus exprimere. Nam ita & Cicero, aliâ quamvis in re, videtur inter *ſtatuere* & *conſtituere*, in Fragmento quodam Orationis apud Priſcianum, diſtinguere. *Hoc judicium*, ait ille, *ſic expectatur ut non uni ſtatui, ſed omnibus conſtitui putetur.* Cæterùm, τὸν Ἀσκληπιὸν hic κοινῶς pro quovis medico nihil vetat accipere, cùm ita & Maximus Tyrius in eodem planè argumento, Diſſert. 30. uſurpet. Ibi enim Ἀσκληπιὸς & ἰατρὸς, pro eodem, ut ſynonyma, eadem paginâ non ſemel. Ut tamen propriè potiùs pro Æſculapio, famigerato illo Medicinæ inventore, Apollinis filio, accipiam, facit inſignis Ariſtidis Sophiſtæ, Antonino æqualis, locus, cujus verba ut hic non adſcribam, nihil ſuave meritum eſt. Ita igitur ille Oratione (λαλιὰν ipſe nuncupat) ad Æſculapium, quæ tomi primi ſexta eſt; Καὶ μὴν τόγε παράδοξον, inquit, πλεῖστον ἐν τοῖς ὁράμασι τῷ Θεῷ. οἷον, τὸν μὲν γόῃτα πίνειν. τὸν δὲ, κατείλε. τὸν δὲ, γυμνοῦσθαι, καὶ λύσαι ψυχρῷ, δίρμας ὑδρ' ὅλας, ὡς ἄν τις δόξαι, διίμενον. Quæ doctiſſimus Interpres Canterus, ita vertit; *Maximè verò admiranda ſunt quæ mittit ſomnia, quibus jubet alios gypſum bibere, quoſdam cicutam, nonnullos etiam nudos* (rectè Canterus, ſi γυμνοῦσθαι propriè de toto corpore accipias; ſed nec malè fortaſſe, ſi per Synecdochen, pro γυμνοποδεῖν, ſeu ἀνυποδετεῖν; ut idem planè dicat, quod Antoninus iſtis, ἀνυποδησία & ψυχρολουσία: ut in iſtis Juvenalis Sat. IV.

Nuda ac tremebunda cruentis
Ereptas genibus;

nudam, doctiſſimi viri exponunt, *nudis pedibus*: ſed utcunque accipias, idem certè in utriuſque verbis refrigerandi corporis conſilium, & ſi non eadem planè refrigerandi media) *frigidâ lavari, nec omnino calore, quemadmodum quis putaret, indigere.* Cæterùm, de more veterum ſomnia captandi in Templis, (quod *incubare* propriè dicebant, ut docet nos Servius in iſta *Virgilii*,

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſque petivit)

ſive ad morborum remedium, ſive ad futurorum (quam τὴν δι' ἐγκοιμήσεως μαντικὴν appellabant) cognitionem, quia multi paſſim, (inter alios & Hieronymus in Eſai. cap. 65. v. 4.) libens ego prætereo. Sed & vulgarium (quæ non captata, vulgaribus in locis accidebant, intelligo) ſomniorum magnam, qui olim δεισιδαιμονίστεροι rationem (quod vel unus, qui de illis ſcripſit, abundè nos docet Artemidorus) habebant. Quare de ſacris & captatis; an de vulgaribus & αὐτομάτοις ſomniis Ariſtidis Antoninique verba capienda ſint, ut magni non intereſt, nec certò definire poſſim. Vide & lib. 1. cap. 17. pag. 34. lin. 1. & lib. 9. cap. 27.

Pag. 147. lin. 4. ἴταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο] Corrige ex Manuſcripto Hæſchelii, ἴταξε τούτῳ τοῦτο ὡς καλλιστον, & mox, τέτακται πῶς αὐτῷ καλλιστον deleto τῷ, πρὸς: cui inſerendo fuit lectionis, πρὸς τὴν ὑγίειαν & πρὸς τὴν εἱμαρμένην, (quæ hodiéque Manuſcripti iſtius ſcriptura eſt, non εἰς τὴν ὑγίειαν, & εἰς τὴν εἱμαρμένην, ut hîc) in margine notata varietas; quæ in textum poſtea recepta.

Pag. 150. lin. 7. πρὸς τὸ σπογγάριον] Theodoretus Therapeut. lib. 4. pag 527. C. Τῇ σπογγιᾷ τὸ λόγῳ καλλιοῦμεν (hîc quoque in Antonino proximè, καλλιόνησις) τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος: *Incredulitatis veſtræ morbum orationis noſtræ ſpongiâ perfundimus*, ad hanc alludens conſuetudinem.

Pag. 152. lin. 3. οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἢ παντάπασιν] Unde ſit iſtud ἢ, aut quò ſpectet, cùm eo ablato, perfecta ſit oratio: ſervato, manca; non video. An inde fortaſſe, quod cum in textu prius aliquis reperiſſet, πάντα πᾶσιν, diverſitatem lectionis in margine notavit, ἢ, παντάπασιν? Res ipſa τῆς ἀκαταληψίας rerum, aut contrà; fuſè tractatur à Cicerone in Lucullo: ſed fuſiùs à Sexto Empirico, magno & eruditiſſimo illius patrono; Pyrrhonicarum Hypotypoſeon libris 3. & Adverſus Mathematicos unico, ſed prolixiſſimo: bonæ frugis pleniſſimis libris, & ad intelligentiam veteris philoſophiæ utiliſſimis.

Pag. 155. lin. 1. 2. τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγ.] Etiam Sancti Patres interdum in rebus graviſſimis ad populi voces ex naturali προλήψει ortas ſolent provocare. Veteribus Dramaticis poëtis, is ſcopus erat propoſitus, διδάσκειν, (quod verbum propriè de illis uſurpatum fuiſſe nemo neſcit) & populo τὸ καλὸ, ſeu virtutis amorem inſtillare. Porrò, quàm teneræ vulgi ſpectatoris aures eſſent interdum, ſi quid contra bonos mores & vulgares ἐνοίας τοῦ καλοῦ diceretur, vel ex una Senecæ narratione diſcamus, de fremitu & tumultu populi ob laudes pecuniæ ab hiſtrione recitatas; Epiſt. 115.

Ibid.

Ibid. lin. 16. τὸ τὸν κτεῖναμένον ἀυλὰ] Scripsit ad oram sui codicis ὁ μαναρίης parens, *locus Aristophanis.* Mihi in Aristophane non inventus; sed nec quæsitus adeò diligenter, ut inveniri posse negare audeam. Certe non unus fuit Aristophanes; qui Socratem alioſque temporum illorum philoſophos jocis id genus & dictis impuriſſimis populo deridendos objicerent. Ex omnibus autem philoſophiæ ſeu Platonicæ ſeu Stoicæ placitis, nullum minùs ad vulgi palatum, nullum magis viliſſimi cujuſque bipedis ſannis & ludibriis expoſitum, quàm πολυθρύλλητον illud, ὅτι Αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, *quod ſeipſa contenta virtus ad beatè vivendum*; & illud affine, conſequenſque, ὅτι Μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος. *Quod ſolus ſapiens eſt dives.* Ad iſta quod attinet, ὑπὸ τῆς ἐνπορίας, &c. haud abſimile illud veteris Comici Straboni memoratum, ἀγρὸν ἐσχ' ἐλάττω γὴν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς: *Ager habuit terram minorem epiſtola Laconica.* & illud Gorgiæ Sophiſtæ apud Platonem, pag. 332. B.

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκαλοικήσεις δόμοις.
Unde vacua habitanda domus ſunt.

Pag. 157. lin 12. ἢ καὶ ἀφαιρούμενά τι τούτων] Scribo, ἢ καὶ ἀφαιρούμενά τινα τούτων. vel, ἀφαιρούμενός τι τούτων. quod eodem redit.

Pag. 161. lin. 6. 7. ἀπ' ὀργισίου τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν] Scribo, ἀπ' ὀργισίου τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν: & verto: *Sim civitas damno nullo affecta eſt, nè ei ſuccenſe, qui civitati nullâ re nocuit.* Conſule hujuſce libri cap. 35. Εἰ μήτε κακία, &c. & lib. 10. cap. 33. poſtremis verbis, ὅλως δὲ μίμητο, &c. Civitatem autem, mundum hic, ut alibi ſæpiùs, intellige: cujus ea ratio (in quo Summi opificis infinita ſapientia multis antiquis prædicata) ut quicquid parti obeſſe videtur, toti proſit: quod author libri de mundo, Ariſtoteli inſcripti, docet elegantiſſimè. Cæterùm παραδοξότερα hæc, nec in vulgus ſine debitis cautionibus efferenda. Nam alioquin, ne puniendos quidem improbos, hinc temerè aliquis inferat. At facilis ex ipſis Stoicis reſponſio, ſi liceret immorari. Quæ ſequuntur, Τί τὸ παρορώμενον; etſi ſcopus hoc toto capite unus idemque Antonino, malo tamen ad ſequentia, quàm priora verba referre. Ita enim paſſim ſolet Antoninus, iræ & indignationis vel alioqui juſtiſſimæ eruptionem objectâ mortalis ævi fragilitate compeſcere. Vide lib. 4. cap. 6. & quæ in Præfatione ad illud caput, ubi de capitum diviſione in genere.

Ibid. lin. 13. καὶ τὸ παριγγὺς τόδε ἄπειρον] Malè in utraque Xylandri editione, καὶ τὸ παριγγυς. τὸ δὲ ἄπειρον, &c. Credidi παρόραμα vel calami, vel præli properantis: ut aliter nunc credam, facit verſio Xylandri priùs mihi non animadverſa, qui iſta, καὶ τὸ παριγγὺς, connectens cum ſuperioribus, *aut ſui ſimile*, verterat. Ego, καὶ τὸ παριγγὺς τὸ δὲ ἄπειρον, verto, *quod inſtat infinitum ævum*: & ad ævi mortalis brevitatem refero. Quò pertinent iſta alibi, Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου: *Propè adeſt tempus, quo moriturus ſum, omniáque mihi tranſitura.* lib. 8. cap. 2. & lib. 7. cap. 21. ἐγγὺς μὲν ἡ σὺ περὶ πάντων λήθη. ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων περὶ σε λήθη. *Inſtat tempus, quo tu omnium oblitus eris; inſtat, & quo omnes tui.* Cæterùm, etſi parum aut nihil ſit diſcriminis inter ἄπειρον, & ἀχανὲς, ut vel ex pluribus Antonini locis, quibus vocibus illis utitur, collatis apparere poteſt: videtur tamen aliquando τὸ, ἄπειρον, propriè vitæ humanæ, & memoriæ quæ poſt mortem contingit vel longiſſimæ brevitati opponere: ut lib. 10. cap. 31. cùm dicit, μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἄπαξ μαθεῖν ἀεί τι ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δὲ ἐν τίνι; τί δ' οὐκ ἀρκεῖ τὸ βραχὺ τοῦτο, &c. *Si ſimul fueris recordatus, quicquid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe amplius futurum. Tu verò ſpatii illius quantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve,* &c. Quare non aliud fortaſſe voluit his verbis, τὸ παριγγὺς τόδε ἄπειρον, Antoninus, quàm quod alibi, τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης: nam & ibi ſequitur, καὶ τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκατέρα ἀπείρου αἰῶνος. Niſi quis malit ut τὸ ἀχανὲς hoc loco ſubſtantivè ſumatur, (quaſi & hic τὸ χάος dixiſſet) cui τὸ ἄπειρον adjiciendum ſit. Utrumvis horum malo, quàm quicquam temerè ſollicitare. Quod alioqui, ſi cui non ſatisfaciant hæc, factu facillimum: nempe ſi pro ἀχανὲς, vel χάος ſcribas, vel ἀιῶνος.

Pag. 164. lin. 8. 9. Οὔτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη] Magnam Antonino cum ſeipſo conflictationem ſuper aulicâ vitâ fuiſſe, & de abdicando imperio, ſeceſſuque aliquo privato ſæpe eum cogitaſſe, ex pluribus locis, quibus ſe ad ſtationem fortiter tuendam hortatur, certum eſt. Vide hoc ipſo libro, cap. 16. & lib. 10. cap. 23. Ἐναργὴς ἴσως, &c. Prima ſectionis hujus verba ex aliquo veteri ſcriptore, aut è medio fortaſſe petita, vim adagii videntur habere, & ad commendationem ſeceſſus adducuntur. Crates Thebanus apud Laërtium l. 6. §. 85. & Clementem Alexandrinum Pædag. 11. 10. in feſtivâ peræ Cynicæ, quam urbem, joci cauſſâ, fingit eſſe, deſcriptione,

Εἰς ἣν ὅτι τις εἰσπλεῖ ἀνὴρ μῶρος παράσιτος,
Οὐκ λίχνος πόρνης, ἐναγκαλίσεται πυγῆσιν.
Quam nullus paraſitus adit, ſtolidúſve penetrat,
Deditus aut quiſquam damnoſis ganeo ſcortis.

Affine & illud apud Ciceronem, proverbii quoque vim habens, *Ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam*: Epiſt. ad Fam. lib. 7. 30. Vulgari huic verbo, ſeu adagio, ſeceſſum ſuadenti & ſolitudinem, opponuntur ab Antonino quæ ſequuntur in hac ſectione; quæ quanquam brevitas orationis obſcuriora fecit, ſic tamen à nobis verſa ſunt, ut à quovis intelligi poſſint.

Pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχίσουν ἄτεχνοι] Divinus hic locus, ad unicam Dei Opt. Max. cognitionem ſapientiam omnem referens & eruditionem, incredibiliter adeò me delectat, ut operam melius collocare non poſſe me putem, quàm ſi planè geminum huic ſapientis illius Heracliti effatum peſſimè vulgò acceptum, & à paucis intellectum, pietatis ergò ab infrunitis, inſulſis interpretationibus vindicavero, & illuſtravero. Diogenis Laërtii de eo verba initio vitæ ſunt, Μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὑπερβολὴν καὶ ὑπεροπτικός. ὡς καὶ ἐν τῷ συγγράμματί φησιν ἀυτοῦ ἕκαστον, ἐν ᾧ φησι, Πολυμαθίη νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε, καὶ Πυθαγόρην, ἄνδρας τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταῖον. εἶναι γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι γνώμην ὅτε αἱ ἐγκυβερνήσει πάντα διὰ πάντων. *Fuit autem ultra cæteros alto animo & contemnente omnes, ut ex ipſo ejus opere oſtenditur, ubi ait. Multa peritia mentem non docet. Heſiodum ſiquidem docuiſſet, & Pythagoram, rurſúſque Xenophanem atque Hecataeum. Unam quippe ſapientiam eſſe ſcire animum, quando & quomodo gubernentur omnia in omnibus.* Unius Dei mundi gubernatoris aſſertor Heraclitus, Homero (de quo proximis verbis, τόντε Ὅμηρον ἔφασκεν, &c.) Heſiodóque τῆς πολυθείας præcipuis authoribus, ſed & aliis nonnullis à πολυμαθίαι celebribus neſcio quas ob cauſſas offenſior, multiplicem quâ cluebant iſti eruditionem ad veram ſapientiam parum prodeſſe affirmabat, Ἕνεκα γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι, &c. Omnem enim ſapientiam in eo conſiſtere uno, ut Deum agnoſcamus unum, qui omnia, minima maxima nutu ſuo temperat, & (quod aliis verbis dicebat Anaxagoras, τὸν νοῦν διακοσμεῖν, τὰ πάντων εἶναι αἴτιον, *mentem omnia conſtituere, & omnium eſſe cauſſam.* vide & Antoninum lib. 8. cap. 35. Ὥσπερ τὰς ἄλλας, &c.) providentiæ ſuæ rationibus accommodat. In his verbis auro contrà, & ſi quid auro pretioſius, haud caris, id potiſſimum decepit interpretes, quòd γνώμην, *Deum* ſignificare non intellexerunt. Quod quò minus miremur, apud eundem Diogenem in Platonis vitâ, his verbis, ἐπεὶ δ' αἰτίαι εἰσὶ δύο, τὰ μὲν διανοητὰ, (ſcribe, διὰ γνώμης,) τὰ δ' ἐξ ἀναγκαίας αἰτίας (φησὶ) λεκτέον: id eſt, *Quandoquidem duæ ſunt cauſſa, quædam à divinâ proficiſci providentiâ dicendum eſt; quædam verò à neceſſitate*: etiam doctiſſimis undequaque viris, Græcæ verò linguæ εἰς ἄκρον peritiſſimis, (nam Diogenis interpretes, proletariæ ſortis homines, ad incitas hîc redactos nihil mirum) aquam hæſiſſe video. At nobis nihil factu facilius, quàm tum correctionem, tum verſionem noſtram ex ipſo Platone, ſed & aliis multis ſcriptoribus certiſſimis argumentis (ſi liberet excurrere) confirmare. Vide Notas in iſta lib. 11. cap. 11. μὴ δυναμένη δὲ, &c. Sed ut ad Heraclitum & Antonini verba redeamus; de Heraclito Plutarchus etiam, de Philoſ. placitis, lib. 1. cap. 28. teſtatur, eum τὴν εἱμαρμένην, λόγον τὸν διὰ τῆς οὐσίας τῶ παντὸς διήκοντα, *fati ſubſtantiam, rationem quæ per univerſi naturam tranſeat*, definiiſſe: quæ ſi quis cum Diogenis Laërtii verbis conjungat, & conjuncta cum his Antonini componat, facilè, credo, nobis ut veriſimile concedet, ſi non hæc ipſiſſima ſunt Heracliti verba quæ laudat hic Antoninus, eum ſaltem ad Heraclitiverba ſententiamque his verbis alluſiſſe. Cur planè non aſſeram, Plato facit, apud quem ſimillima plura, non uno loco. Vide vel infrà, quæ ex illo ad pag. 193. lin. 20. proferimus. Conferat etiam Lector pietatis ſtudioſus hæc Antonini & Heracliti, cum ſancti prophetæ Jerem. cap. 9. 23, 24. verbis.

Pag. 169. lin. 3. τὸν τῶ Θρίπτω βόμβον ἀπήτει μεμνημένος.] Marcus Antoninus, (& inſtitutione philoſophiæ, & ipſo naturæ genio, ſi quis unquam, factus ad gravitatem & mundi contemptum) juſtitiæ rigidus ubique cuſtos; in aliis quæ magis ἀδιάφορα, (τὰ μέσα vocat hîc) niſi moribus aliorum ſe quadam tenus accommodaſſet, & proprii genii ſeveritatem mirâ συγκαταβάσει temperaſſet, haud dubium quin γῆν πρὸ γῆς, quod ajunt; aut quidvis aliud agere potiùs ſaltem, quàm regnare, pridem coactus eſſet. Sane malè ſibi interdum ab ejus philoſophia metuiſſe fæcem Romuli teſtantur Hiſtorici. *Fuit enim hic ſermo* (ait Capitolinus) *quum ſuſtuliſſet ad bellum gladiatores, quod populum ſublatis voluptatibus vellet cogere ad philoſophiam.* Atqui notant iidem Hiſtorici Marcum noſtrum *eâ fuiſſe vitæ indulgentiâ* (ἐναρμοσίᾳ τῶν τρόπων, ut illic rectè notatum) *ut cogeretur nonnunquam vel in venationes pergere, vel in theatrum deſcendere, vel ſpectaculis intereſſe.* Porrò συγκαταβάσεως hujus pars non minima, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus; hactenùs ſaltem, ut utriſque quæcunque civilis requirit conſuetudo, præſtes officia. At cavendum tamen eſſe ſapienti monet hic Antoninus, ne dum vulgi moribus civili hac indulgentiâ *in rebus mediis* ſe accommodat; & quod alii faciunt ipſe facit: etiam quod ſentiunt, quaſi verè lugenda eſſent aut contrà quæcunque lugent aut gaudent idiotæ, verè & ex animo ſentiat. Huc aptat locum poëtæ cujuſdam ſeu Comici ſeu Tragici. Vir gravis & ſenex ab alumno ſuo diſceſſurus, *rhombum* ejus (inter crepundia puerilia etiam *rhombus*, ut in Orphei verſibus apud Clementem Alexandrinum Protrept. ad Gentes, videre eſt) in ejus memoriam, ut rem pretioſiſſimam ſervaturus, magnâ verborum pompâ poſtulans inducitur. Iſta, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος, *quid rhombus tamen ſit, & quanti per ſe faciendus, haud ignarus*; Poëtæ, an Antonini verba ſint, non magni refert. Quæ ſequuntur, Ἐπεὶ τί (ita enim legendum cenſeo, non, ἐπεί τοι) γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων; ita verto: *Nam quid tibi vis bis pro roſtris clamoribus & querelis?* & ad uſitatam mortuorum *pro roſtris* laudationem refero. Hoc officium deceſſori ſuo Pio, optimo principi; ſed & uxori non optimæ, Antoninum præſtitiſſe memorant hiſtorici: fortaſſe & aliis, quorum non meminere: aut ſi non aliis ipſe, quin tamen aliis præſtantibus adfuerit ſæpius, & multa quæ affectus, non ratio (pro more lugentium aut laudantium) dictabat, invitus audire coactus fuerit, ne incivilis eſſet, haud dubium. Καλῶν, pro, ἀναβοᾶν, ſimplex pro compoſito; qualia multa paſſim. Sed & τὸ καλεῖν, pro *invocare*, Heſychio notatum & Suidæ. Γίνεσθαι, verò, ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, *præſentem pro roſtris ſe ſiſtere*: cujus ſyntaxeos obvia paſſim exempla prætereo.

Ibid. lin. 8. Ὅπως δή ποτε καλαυφθεὶς] Scribe, καλαυφθεὶς: ὑπὸ θανάτου, ſcilicet ut lib. XII. cap. 7. Vide & XI. cap. 1.

τῶ

τῷ ἰδίῳ τίλῳ, &c. & mox, ὅτι ἂν καλληφθῇ, &c. Adi, ſis, & in lib. III. pag. 71. lin. 8. 9. de fato; notata.

NOTÆ IN LIBRUM VI.

PAg. 171. lin. 8. καὶ ἡ τοι ἐκθυμιαθήσεται] Ita ſcribendum, non ἐκθυμιασθήσεται; ut perperam editum eſt. Ἐπιτρ ἄνατα ἡ ὑσία, ita verti, ut qui de generali rerum omnium per ἐκπύρωσιν in Deum ipſum reſolutione, (de quâ tum Stoici paſſim, tum Origenes contra Celſum, cujus verba Latino Interpreti non intellecta, ut alia paſſim apud eruditiſſimum illum ſcriptorem, alibi fortaſſè aliquando ſumus explicaturi) verba Antonini intelligerem. vide lib. X. cap. 7. ὥστε καὶ ταῦτα ἀναληφθήσεται, &c. Quia tamen Antoninus, non ἐκπύρωσιν, ſed ἐκθυμίασιν hîc ponit, verius fortaſſè fuerit ad quotidianam mutatarum rerum ἀναθυμίασιν (quam τὴν ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδὸν vocabat Heraclitus) verba ejus referre. Certè, etiam ante ἐκπύρωσιν, unam mundi totius eſſe ſubſtantiam, ſciſcit Antoninus lib. XII. cap. 30. & lib. VII. cap. 10. Ubi cum dicit πᾶν τὸ ἴνλον ἀναφαίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων ὑσίᾳ, *materiale omne in univerſi ſubſtantiam quam celerrimè evaneſcit*, non aliud videtur dicere, quàm quod hîc. Vertamus igitur, *& aut per halitum (ſiquidem una eſt rerum omnium ſubſtantia) reſolvuntur; aut diſſipantur.*

Pag. 172. lin. 11. ἢ ἔξω ἀπηρλημένη.] Xylander, *foris ſuſpenſam.* Ego malim (nam utrumque τὸ, ἀπηρλημένην, ſignificare, monendus opinor non eſt lector) *foris ſolutam, & vagam*; aut, *independentem*: ut lib. IV. cap. 45. καλαριθμοίς τις ἐσὶν ἀπηρλημένος: *numerum independentem*, reddidimus.

Pag. 174. lin. 4. ἐξίσασο τῷ ῥυθμῷ] ἐξίστασθαι τῷ ῥυθμῷ hîc, quod lib. VII. ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ: cui contrarium, βαίνειν ἐν ῥυθμῷ apud Longinum περὶ ὕψους, alioſque. Plato de legib. II. τάξεως αἴσθησιν uni homini conceſſam docet: duplicem autem τάξιν ille conſtituit: aliam τῆς κινήσεως τάξιν, quam ῥυθμὸν propriè indigitat: aliam τῆς φωνῆς, quam vocat ἁρμονίαν. Ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ Ciceroni, *extra numeros moveri.* Ab hac eadem ſaltandi metaphora vox elegans ἐξορχεῖσθαι, pro, *prodere myſteria*, quæ à viris doctis explicata dudum: nos actum non agemus.

Pag. 175. lin. 1. καὶ ἡ περιπόρφυρος, τριχία πρόβαλε] Confer cum lib. IX. cap. 36. Cæterum, inter ea quæ vulgariæ plebis ſeu mentes inſolitâ majeſtate percellere, ſeu oculos ſplendore maximo præſtringere olim ſolita, primus apud ſacros profanoſque paſſim ſcriptores purpureæ veſti, (quæ Caſſiodoro *ſacra veſtis imperatoria*) locus defertur. Meo animo, nihil in terris ſpecioſius illo lumine, aut quod ad cœleſtium ſiderum pulchritudinem propius accederet. Sed de veterum purpurâ, quæ dudum penitùs ignota eſt, multa multi. Tanta certè ejus olim reverentia, ut Gregorio Nazianzeno alicubi ἡ ἁλυργὶς (de colore ipſo, pannóque ibi ſermo, non imperio, metaphoricè, ne quis erret) μέγα καὶ μέγιστον τῶν ὄντων, *purpura res magna, imo omnium maxima*, (in Julian. Orat. I. pag. 100. B.) non ex propria quidem, ſed illorum, qui ſe nihil minùs quàm vulgus putarent opinione, dicatur. Nec multo aliter Chryſoſtomus aliique paſſim. Non igitur temerè & nullâ ratione Antoninus, hoc potiſſimum exemplo rerum apud homines pretioſiſſimarum vilitatem perſtringit. Quod autem ſoli lanæ tinctura hujus honorem tribuit hîc Antoninus, (ut & Optatus Afer contra Parmen. lib. V. *ſic alba lana regalem tranſit in purpuram*, &c.) non id præciſè & ſine exceptione ſumendum eſt. Nam & *ſerica* purpurâ tingi ſolita, exertè docemur Cod. IV. tit. 40. lib. I. *Fucanda atque diſtrahenda purpura vel in ſerico, vel in lanâ, quæ oxyblatta, atque hyacintha dicitur*, &c. Boëthius de Conſol. phil. lib. II. Metr. 5. n. 8.

Nec lucida vellera Serum
Tyrio miſcere veneno.

Sed & Caſſiodorus in eleganti veſtis hujus Imperatoriæ deſcriptione, ut lanam, ita & ſericum commemorat. lib. I. Epiſt. 11.

Pag. 176. lin. 2. Ὅρα γᾶν ὁ Κράτης.] Quis hic Crates, (plures enim fuerunt hujus nominis) aut quæ fuerint ejus verba, dicerem ſi ſcirem. At eum fuiſſe Xenocratem, in quem τύφω, ſive, ut alibi Antoninus, σιμοτυφίας ſuſpicio maxime caderet, ex Diogene Laërtio, qui σιμὸν eum & σκύθρωπον fuiſſe, imò verò (quod hic Antonini verbum eſt) & ἀξιόπιστον σφόδρα, in ejus vita commemorat, facilè quivis intelliget. Hinc & vetus proverbium, Σεμνοπροσωπεῖσθαι ὑπὲρ τὰς Ξενοκράτους εἰκόνας. *Modeſtiâ vultus compoſitis Xenocratis effigiem ſuperant.*

Ibid. lin. 5. 6. τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα.] In hâc rerum diviſione vox ἕξις non obvia vulgarique notione; ſed antiquâ tamen illa, & in hâc re legitimâ. Rem pluribus explicat Philo Judæus, aut quiſquis auctor libri, de Mundo, inter ejus opera extantis: pag. 1154. E. τῶν σωμάτων, inquit, τὰ μὲν ἐνεδύσαντο ἕξιν. τὰ δὲ, ψυχήν. τὰ δὲ, λογικὴν ψυχήν. Λίθων μὲν οὖν καὶ ξύλων, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπέσπασαν, δεσμὸν κρατιώτατον, ἕξιν εἰργάσατο. ἡ δὲ ἔστι πνεῦμα ἀναστρέφον ἐφ' ἑαυτό. ἄρχεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μέσων, &c. *Corpora quædam habitum, quædam naturam, quædam animam, quædam denique animam rationalem induiſſe. Lapidum igitur & lignorum, quæ abſtracta ſunt à coalitu, vinculum validiſſimum Deus fecit habitum, qui ſpiritus eſt converſa reflectens in ſeipſum. Incipiens enim à mediis*, &c. In his, iſta, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπέσπασαν, malè vertit qui raro quicquam malè, ὁ πάνυ Budæus, *quæ abſtracta ſunt à coalitu*: niſi τὸ, *coaleſcere*, ad ea quæ propriè aluntur, ut ſtirpes & animalia, ex vi τῆς ἐτυμολογίας, contra uſum loquendi, per quem & lapides *coaleſcere* dici poſſint, reſtringas. Ego verterem, *quæ nullâ naturâ continentur*; vel, *quæ natura* (non latè ſumptæ; ſed pro naturâ vitali, aut animali, propriè) *ſunt expertia.* Συμφυΐα enim hoc loco (etſi vulgò latius vox uſurpetur) propriè τῇ ἕξει, vel ψιλῇ ἕξει, ut apud Sextum Empiricum, opponitur: ut & Plutarchus in eodem argumento loquitur, τὰ ἡνώμενα, καὶ συμφυῆ, (inquit) καθάπερ ἐσὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Spiritum* lapidibus, ne quis miretur, etiam Pomponius lib. 30. ad Sabinum, Dig. lib. XLI. tit. 1. *rerum* tribuit: & Galeno definitur ἕξις, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη; *ſpiritus, qui partes compingit & continet.* à Cœnone autem, cujus verba ad pag. 270. lin. 1. proferemus, πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. Sed ἕξις quid ſit, cum de hâc rerum ſeu corporum diviſione agitur, optimè diſcas ex Simplicio, ubi docet quæ Stoicorum περὶ τῶν ἐκτῶν doctrina fuerit; his verbis: Οἱ Στωϊκοὶ τὰς ποιότητας ἐκλὰ λέγοντες ἐπὶ τῶν ἡνωμένων. μόνον ἐκλὰ ἀπολείπουσιν. ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ συναφὴν, οἷον νεὼς, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ διάστασιν, οἷον στρατὸς, μηδὲν εἶναι ἐκτὸν, μήτε ἐυρίσκεσθαι πνευματικόν τι ἐν ἐπὶ αὐτῶν, μηδὲ ἕνα λόγον ἔχον, ὥστε ἐπί τινὰ ὑπόστασιν ἐλθεῖν μᾶς ἕξεως. Quæ vir doctiſſimus ſic vertit: *Stoici qui qualitates ἐκτὰ dicunt, in his ſolum ea collocant, quæ ſunt unita; Quæ autem ſunt copulata per contiguitatem, ut navis; & per diſtantiam, velut exercitus, in his nullum reperiri poſſe ἐκτὸν, nec unum aliquid ſpirituale ſupra omnia, quodve unam rationem habeat, ut in unam ſubſiſtentiam veniat unius habitus.* Conferantur hæc cum Pomponii verbis, quibus hinc, in obſcuro loco, lux opportunè non parva. Multus in hujus vocis & diviſionis explicatione vir ſummus, in Comment. Simplicii in Epictetum: ſed in non paucis auſim ad ſecundas ejus cogitationes appellare. Vide & in pag. 270. lin. 1. notata, & ibi Achillis Statii locum præclariſſimum.

Pag. 178. lin. 1. Ὡς τὰ φυτὰ τίμιον ὕττε τὸ διαπνεῖσθαι] Contendantur hæc cum iis quæ à philoſophorum principe Ethic. I. cap. 7. vel ut alii, 6. ἀλλ' ἴσως τὴν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, &c. *Sed fortaſſe ſi dicamus, fælicitatem optimum eſſe*, &c. diſputantur. In re graviſſimâ planè iiſdem fundamentis innititur vir acutiſſimus, ut in quo ſita ſit hominis vera fœlicitas, oſtendat. Non tamen opinor Ariſtotelem ſecutus hîc Antoninus; ſed uterque potiùs Socratem, à quo primùm, (ut ex Platone & Xenophonte liquere poſſit) ea manavit argumentatio. vide & lib. V. cap. 16. & lib. VI. cap. 39. Seneca, Epiſt. 76. *Omnia ſuo bono conſtant: vitem fertilitas commendat*, &c. mox. *Id in quoque optimum eſt, cui naſcitur, quo cenſetur. In homine optimum quid eſt? Ratio*, &c.

Pag. 180. lin. 9. Ἄνω, κάτω, κύκλῳ φορᾷ] Confer, ſuadeo, cum Jobi cap. 28. cujus divini capitis ſummam paucis verbis hîc expreſſam habes: ſi tamen auream concluſionem quæ caput illud claudit, ex aliis Antonini locis hic ſuppleas. ex libri V. puta, cap. 33. τί ἀρκεῖ; τί δὲ ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. ἀνθρώπους δ' εὐποιεῖν; *Quid dum vivis ad beatitudinem tibi ſufficit? Quid aliud, quàm Deos venerari, & celebrare: hominibus autem benefacere?* vel ex hujus ipſius VI. libri, (juvat enim tam ſancto argumento immorari) cap. 30. βραχὺς ὁ βίος. εἷς καιρὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. *Vita brevis eſt: mortalis ævi fructus hic unicus, animus ſanctus, & actiones bono publico conſulentes.* Vide & ſuprà in lib. V. pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχέουσιν, &c.

Pag. 181. lin. 5. τῇ κεφαλῇ ἐῤῥαγεὶς πληγὴν ἐποίησεν] lego, τὴν κεφαλὴν ἐῤῥάγης. πληγὴν ἐποίησε, ἀλλ' ὕτε, &c. *Aliquis in paleſtrâ, aut unguibus te laceravit, aut fregit caput.* [Quid tum?] *Plagam inflixit: non ideò tamen tumultuaris*, &c. Fortaſſè, τῇ κεφαλῇ ἀῤῥάξας πληγὴν ἐποίησε, ab ἀράττω ſcilicet quod non minùs placet. Cæterùm, gladiatorum, ſeu athletarum exemplum hâc in re commendat & Seneca, de Ira. lib. I. cap. 11. & lib. III. cap. 14. ſed paulo aliter, quàm facit hic Antoninus. non enim eorum æquanimitati, ſed arti & tempeſtivæ prudentiæ adſcribit, quod pugnantes iram cohibeant: quod iram differre, aut diſpenſare verius dixeris, quàm non iraſci, aut patientem eſſe.

Pag. 184. lin. 1. 2. ἀρκοῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι τοιαῦται] Vide lib. XII. cap. 31. 34. Negat Ariſtoteles. Μία χελιδὼν, inquit ille, ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. οὕτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Ver una hirundo, neque unus dies facit: ita quoque beatum & fœlicem hominem neque unus dies, neque breve aliquod tempus efficiet.* Ethic. lib. I. cap. 7. Si tamen vel longiſſima vita cum æternitate comparata, quod alibi docet Antoninus, momenti vix rationem habeat; aut nulla omnino (quod verius eſt) mortalis ævi vera fœlicitas eſt, aut in diſcrimine temporis, quod tam breve eſt etiam cùm longiſſimum, parum aut nihil erit ad veram fœlicitatem momenti.

Pag. 185. lin. 10. μήτι κατεντευξόμ. προσίῃ] Lego, μήτι κατ. οὐ προσίῃ. Arrianus etiam (quem unum maximè imitatus eſt Antoninus) in Epictetum lib. II. cap. 3. ſed & lib. I. cap. 12. ex arte ſcribendi, proprii & ipſe nominis uſus exemplo, morales elicit concluſiones. Sed ante illum & Socrates apud Xenophontem Memorabilium lib. IV.

Ibid. lin. 18. Πῶς οὐμόν ἐσι] Neſcio an admirationi locus hic ſit: & non potius per interrogationem legendum ſit. Πῶς οὐκ οὐμόν, &c.

Pag. 186. lin. 6. Θάνατος, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Locus elegantiſſimus, quem ſi non pari elegantiâ, at non paulo tamen fideliùs quàm Xylander, ita poſſis vertere: *Mors, ceſſatio eſt impreſſionis ſenſuum; raptationis appetituum; agitationis intellectus; & ſervitii, quod corpori exhibetur.* Ἀντιτυπίαν hîc accipio, ut cùm ἀντίτυπος (quod ſæpe fit) pro ſimplici τύπος accipitur; nullâ præpoſitionis (cui alioquin contrarietatis aut diſſidentiæ vis plerunque ineſt) habitâ ratione. Id ita judico, quia jam ſuprà Antoninus (hoc ipſo l. cap. 16. & lib. III. cap. 16.) cùm idem vellet, opinor, quod hîc, ſimplici τυπῶσθαι uſus eſt. Quia tamen

tamen vulgaris is quoque & elegantior vocis *ἀντίτυπος* (nec ſubſtantivum *ἀντιτυπία* aliter uſurpatum temerè reperire eſt) uſus eſt, quo præpoſitio ſuam vim obtinet; non repugno ſi quis malit ita vertere, ut fecit exquiſiti vir ingenii & judicii Commentar. in Perſ. pag. 437. *Mors quies eſt pugnantium inter ſe ſenſuum, & in contraria agitationis ad res ſuſcipiendas, & diſcrepantium mentis diſcurſuum.*

Pag. 192. lin. 1. *ᾗ οἷος μὲν ἐν τῷ μίχρι*] Scribo, *ᾗ οἷος ἦν ἐν τῷ μ.* &c. Et mox, *παρὰ τὴν σ. ὦ. χρήζειν.* nempe ut ita ſuppleas quaſi dixiſſet, *καὶ ὅτι τοιοῦτος ἦν οἷος*, &c. Niſi quis malit ut illud *οἷος* admirantis ſit; *ᾗ οἷος ἦν*, & qualis, quàm admiratione dignus in eo, quod, &c.

Pag. 192. lin. 10. *ᾗ ἐξυπνισθεὶς πάλιν*] videtur, *τὸ πάλιν*, hic redundare; quod tamen agnoſcit & Hæſchelianus codex.

Pag. 193. lin. 20. *ἆ δεινὸν εἰ ὁ ἀρχιλίνλαν, ᾗ ὁ ἰαλρὸς*] Iniquius hoc Antonini, æquiſſimi Imperatoris, de medicis (ut Architectonicos taceam) judicium videri poſſit, qui *ſordidis* eos artificibus, ut Xylander verterat: aut *vulgaribus*, ut nos emollivimus, accenſeat: me certè judice, qui ab ineunte adoleſcentia infirmiſſima uſus valetudine non uni Medico vitam ſecundùm Deum acceptam fero. Occurrit hic diſtinctio, Medici Dogmatici, & Empirici. Occurrit & illud Hippocratis, *ἰηλρὸς*, (verus & genuinus) *φιλόσοφος, ἰσόθεος*; quo quid magnificentius? aut cui potius hoc elogium competat, quàm ipſi Hippocrati, cujus ſcripta reconditiſſimæ ſapientiæ præceptis, tanquam totidem oraculis, non ſine ſacro horrore legendis, paſſim ſunt interſperſa? Sed iniquum ſit, Antonino noſtro vitio vertere, quod Platonicus partim, partim Stoicus, cum Platone Stoiciſque locutus ſit, quibus quicquid ad moralem philoſophiam, aut *θεολογίαν* ſive Dei cognitionem non pertinet, vulgare ſordidumque. De priore, Seneca Epiſt. 88. *Pueriles ſunt & aliquid habentes liberalibus ſimile ha artes, quas ἐλευθέριας Graci, noſtri liberales vocant. Sola autem liberales ſunt, imò (ut verius dicam) libera, quibus cura virtus eſt.* De poſteriore, divinus Plato; in Sympoſio, pag. 1194. B. *Καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα* (de Deo & Dæmonibus illic ſermo) *σοφὸς, δαιμόνιος ἀνὴρ. ὁ δὲ ἄλλό τι σοφὸς ὤν, ἢ περὶ τὰς τέχνας, ἢ χειρουργίας τινας, βάναυσος. Quicunque harum rerum peritus eſt, δαιμόνιος, id eſt, felix vir & ſapiens nuncupatur: qui verò alias artes & facultates, qua manibus explentur, callent, βάναυσοι, id eſt, mercenarii nominantur.* Vide & quæ ſupra, ad pag. 166. lin. 4. Celeberrimum Medicinæ artis elogium, doctiſſimi Imperatoris verbis conceptum, & in codicem Theodoſianum relatum, in gratiam Medicorum, de me, ut dixi, benè meritorum libet hic coronidis loco apponere: *Τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην σωτηριώδη τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνειν, τὸ ἐναργὲς τῆς χρείας μαρτυρεῖ. διὸ καὶ ταύτην ἐξ ὑραιτῆ δικαίας προῒτηκίναι δικαίως φιλοσόφων παῖδας κηρύττειν. Τὸ γὰρ αἰσθητὸς τῆς ἡμετέρας φύσεως, ᾗ τὰ τῶν ἐπισυμβαινόντων ἀῤῥωστημάτων ἐπανορθῶται διὰ ταύτης. Scientiam medicam hominibus eſſe ſalutarem evidentia neceſſitatis teſtatur. Ideoque illam ex cœlo veniſſe meritò pradicant philoſophorum filii. Natura enim noſtra imbecillitas, & morbi inſuper accedentes per illam corriguntur.*

Pag. 192. lin. 4. *τῷ κοινῷ ἡγεμονικῷ ὁρμήσαντα*] Scribe, *ὁρμήσαντος*. i. *βυλεύσαντος*: ut paulo poſt. cap. 44. Vide & lib. VII. cap. ultimum, *Ἡ τῶ ὅλω φύσις ἐπὶ τὴν κοσμ. ὥρμησεν*, &c.

Ibid. lin. 17. *διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν*] *Κένησιν*, non *κίνησιν*, utraque Xylandri editio: qui tamen poſtremum iſtud in verſione ſecutus eſt. Ego verò *κίνησιν*, an *κόλλησιν* legi malim, nondum apud me ſtatui. Vocis *κολλήσεως* latus apud Græcos uſus; de quâ nonnulla non protrita, *ὁ μακ.* parens in Athenæum lib. x. cap. 19. *Τὰ ἐξῆς*, propriè & philoſophicè quæ dicantur, Metaphyſ. lib. XI. vel ut alii lib. XIII. cap. ultimo, tradit Ariſtoteles. Sed magis ad rem Diogenis Laërtii, in vita Zenonis, lib. 7. §. 140. verba: *ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι ἀυτὸν. τῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὑραίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συνέχειαν. Porrò nihil in mundo eſſe vacuum, ſed inter ſe mirabili eſſe unitate devinctum. Id enim cogere cæleſtium ad terrena concordiam & congruentiam.* Antoninum ita verto: *Hoc quicquid eſt, alteri conſequens eſt, per motum* (vel, ſi *κόλλησις* magis arrideat, *adhæſionem*) *localem, conſpir.* &c. Confer cum lib. VII. cap. 7. *Πάντα ἀλλήλοις*, &c. & notatis in hujus libri pag. 171. lin. 7.

Pag. 195. lin. 7. *ἔχει σοι πάντα κατὰ νῦν.*] Syntaxis verborum, *ἔχειν*, non *ἔχει*, poſtulat, quæ & MSti. Hæſcheliani lectio eſt. Venuſtè autem ludit in verborum *καλὰ νῦν* ambiguâ ſignificatione; quæ vel, *ſecundum Mentem*, ſeu *Deum*: *ut Deo gratum eſt*: vel, *ut tibi ipſi cordi*; ſeu, *gratum*: *ad animum tuum*, verti poſſunt. Suidas in *καλὰ νῦν* conſulendus. Quæ ſequuntur, *Ἔχει δ' ὅτῳ καὶ τῷ παντὶ κατὰ νῦν τὰ ἑαυτῦ*, cùm *τῷ παντὸς* ambigua ſit acceptio, poſſis etiam ita vertere: *Ita & cuilibet alii rei in iis quæ propria ſunt ipſius, fælicitas ſua conſtat.* Tale quid & Ariſtoteles Ethic. IX. cap. 8. *πᾶς γὰρ νῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ. Mens enim omnis, quod ſibi optimum eſt, eligit.* Vide & quæ ſuprà in pag. 178. lin. 4. *Ὡς τὰ φυλὰ*, &c. notata, & ibi Senecam.

Pag. 195. lin. 18. *τῆναι τάσιν πολιμίαν*] Scribe *πολέμιαν*.

Pag. 196. lin. 11. *οἷος ὁ ἰυτελὴς καὶ γελοῖος σίχος*] Chryſippi verba, Plutarcho *περὶ τῶν κοινῶν ἐνοιῶν* referente, hæc ſunt: *Ὥσπερ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα* (quod Antoninus hic *σίχον*) *γελοῖα φέρεσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἴσι φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προσίθησιν. ὕτως ψέξειας ἂν ἀυτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν. τοῖς δ' ἄλλοις ἀν ἀχρηςός ἐσι. Sicut enim comœdia inſcriptiones ferunt ridiculas, quæ pro ſe nullius pretii, toti poëmati tamen aliquid venuſtatis addunt: ita ipſum quidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Hæc utcunque Plutarchus acerrimè ut fatua & ſtolida exagitet; Chryſippo tamen in promptu patroni, viri maximi, Chriſtiani gentileſque, ſi hoc nunc ageremus.

Pag. 199. lin. 5. *ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἱλίκοις ἀνθρώποις*] Confer cum cap. 10. lib. IV. *Ὅσι πᾶν τὸ συμβαῖνον*, &c. Idem hîc velle Antoninum, quod ibi, vel *τὸ, παραφυλάξας* fidem faciat. Sed manca ſunt hîc ejus verba, integrâ, ni conjecturæ fallor, lineâ. Fortaſſe haud malè ita reſtituas: *παραφυλάξας. ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ἀυτῷ συμφέρει ὡς ἀνθρώπῳ, ᾗ ἱλίκοις ἀνθρώποις.*

Pag. 203. lin. 10. *Εἰ κυβερνῶνλαι οἱ ναῦλαι*] Doctiſſimo Cantero non aſſentior, *κυβερνῶνλα*, &c. corrigenti. Sententia ſine hac mutatione plana; & optima; Qui ſapiunt, eos ad vitæ finem omnia referre: de eo uno eos eſſe ſolicitos, cujus unius (ut æterni Salvatoris utar verbo) *χρεία ἐσι*: cætera quæcunque pro indifferentibus eos habere. *Αὐλὸς, ipſe*, in proximis verbis eleganter pro *gubernatore*, & *medico*; *καθ' ἑξοχὴν*; de quo Suidas, Euſtathius, aliique Grammatici.

Pag. 206. lin. 11. *Διαδοματισμοὶ*] Per *διαδοματισμὸς* hîc figuratè ſervidiora circa honores & imperia contendentium & contra nitentium ſtudia innui puto. q. d. *digladiationes*, ut & lib. IV. pag. 93. lin. 10. *διαδοματισθέντες ἐκλίτωλαι, digladiationibus elati.* Ubi Xylander, *conſoſſi perierunt*, verterat. Ego cum cætera ad animum pertineant, hoc quoque ad animum, non ad corpus, referendum credidi. Utrovis accipias modo, dignus Platonis, etiam Longino laudatus, eſt locus Polit. IX. pag. 738. A. *Βοσκημάτων δίκην* (inquit) *κάτω ἀεὶ βλέποντες καὶ κεκυφότες εἰς γῆν, καὶ εἰς τραπέζας, βόσκονλαι χορλαζόμενοι καὶ ὀχεύονλες καὶ ἔνεκα τῆς τύτων πλεονεξίας λακτίζονλες καὶ κυρίτλοντες ἀλλήλους σιδηροῖς κέρασίν τε καὶ ὁπλαῖς ἀποκλινύσι δι' ἀπληςίαν. Veluti pecora humum proni ſpectant, ventrique obedientes paſcendo coëundóque ætatem conterunt, próque his rebus uberius potiundis calcibus inter ſe, & cornibus ferreis, unguibúſque decertant, ſeſe invicem ob inexplebilem libidinem trucidantes.*

NOTÆ IN LIBRUM VII.

Pag. 209. lin. 10. *καὶ ἡ σύνδεσις ἱερὰ*] De re vide lib. V 1. c. 37. In verbis his alluſio ad vetus illud. *Ἡράκλειον ἄμμα, Nodus Herculeus*; qui olim ſacer. Conſulantur Adagiographi. Plotinus Ennead. III. lib. 1. *Περὶ εἱμαρμένης*, de hac *τῶν αἰτίων ἐπιπλοκῇ, καὶ τῷ ἄνωθεν*, ut ipſe vocat, *εἱρμῷ*, multa ſubtiliter. Vide & ſuprà in pag. 123. lin. 7.

Pag. 211. lin. 8. *ἔπως σι καλαληπλικῶς*] Confer cum lib. V. cap. 6. *ἴδιον γάρ φησι*, &c. Et hujus VII. cap. 24. *τὸ ἐπίκολον*, &c. Quæ à nobis illic exponuntur. Cautum te volui, ne cum lib. IX. p. 286. hâc ipſa in re *καλαληπλικῶς* invenies, hic quoque cenſeres eſſe neceſſarium.

Pag. 212. lin. 13. *ᾗ φοβεῖ ἑαυλὸ εἰς ἐπιθυμίαν*] Scribo, *ᾗ φοβεῖ ἑαυλὸ, ἢν ἄγει ἑαυλὸ εἰς ἀθυμίαν.* niſi fortaſſe *ἐπιθυμία* latiori notione, pro *πάθει* qualicunque; ut cùm *ψυχὴ ἐπιθυμηλικὴ*, in genere opponitur *τῇ λογικῇ*. Ita in loco Platonis de quo ſupra in IV. *ἀὶ τῦ σώματος ἐπιθυμίαι.*

Pag. 213. lin. 6. *τὸ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνειν*] Hîc recolendum, quod ſæpius Antoninus inculcat, mentis unius eſſe prout his aut illis dogmatibus imbuta eſt, *τὰς κρίσεις*, & *ὑπολήψεις* formare; à judiciis & opinionibus pravis & falſis oriri *τὰ πάθη*, metum, luctum, alia, *ἐν τῇ ψυχῇ*, vel ut hic loquitur, *ἐν τῷ ψυχαρίῳ*; id eſt, in parte animæ ſenſitivâ & irrationali. His ita conſtitutis, de verbis cenſeo; *τὸ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνειν ἀὐλὸν, ἀὐλὸν ἂν πάθῃ.* (vel, *ἀὐλὸ μὴ πάθῃ*) *ἀὐλὸ γὰρ ἄξεις εἰς κρίσιν τοιαύτην*, &c. legendum eſſe. *Ἄγειν εἰς κρίσιν*, ut libro primo, *ἄγειν εἰς ἔννοιαν*, & alia id genus. Verto, *Animula autem, qua timere, qua dolere ſola poteſt; qua verò de timendi vel dolendi cauſſis nihil omninò poteſt opinari, nec illa quicquam patietur. non enim illam in tale judicium* (vel, *opinionem*; ut dolendi ſcilicet aut timendi cauſſas habeat) *induces.* Hinc Stoicis, *τὰ πάθη, κρίσεις*, id eſt, opiniones. Servius in Virgilium Æn. VI. *Varro & omnes philoſophi dicunt quatuor eſſe paſſiones, duas à bonis, duas à malis opinatis rebus. Nam dolere & timere duas opiniones mala ſunt; una præſentis, alia futuri. Item gaudere & cupere, opiniones bona ſunt; una præſentis, altera futuri.*

Ibid lin. 12. *Εὐδαιμονία ἐσὶ, δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθὸν*] Puto ſcribendum, *ἢ ἀγαθῶν*, bonum faciens: ut *κακῶν*, malum faciens; lib. IX. cap. 4. Suidas (aut alius quiſquis eſt apud illum) in *Εὐδαιμονία*, pluribus proſequitur, & vim argumenti ab *ἐ]υμολογίᾳ* petiti notat. Ex Platone Alcinous, de Doct. Platon. cap. 27. & Apulejus, de Deo Socratis derivatum confirmant. Cicero apud Ammianum Marcellinum *δαίμονα*, *fortunam* videtur interpretari. *Fælicitas* (inquit) *eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum; quibus qui non utitur; fælix nullo pacto eſſe poteſt.* Haud multò aliter & Theognis,

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ὅτ' ἄλβιος, ὅτε πενιχρὸς,
Οὐτὲ κακὸς, νόσφιν δαίμονος, ὅτ' ἀγαθός.
Nemo hominum neque dives, neque pauper,
Neque malus ſine fortuna, neque bonus eſt.

At Seneca credo magis ad Antonini mentem, *Beatus cui nullum bonum malumque ſit, niſi bonus maluſque animus.* Vide & lib. X. cap. 13. poſtremis verbis. De vocis *δαίμονος* variâ notione, vide ſupra in lib. III. pag. 70. lin. 2.

Pag. 215. lin. 3. *Τὸ ἐπίκολον*, &c.] In hac ſectione quædam in textu præter inſtitutum correcta, quæ operis typographicis adſcribi vetat Xylandri verſio. Moneo igitur te lector, *ᾗ τὸ τελευλαῖον*: & mox, *ᾗ συναίσθησις τῦ ἁμαρτάνειν*, utramque Xylandri editionem exhibuiſſe. Confirmandæ verò correctioni verſionique noſtræ en tibi locum unum aut alterum ex Senecâ. Epiſt. 90. poſtremâ: *Multum autem intereſt, utrum peccare aliquis nolit, an neſciat*, &c.

&c mox, *Virtus non contingit animo niſi inſtituto & odocto, & ad ſummum aſſiduâ exercitatione perducto. Ad hoc quidem, ſed ſine hoc naſcimur; & in optimis quoque antequam erudias, virtutis materia eſt, non virtus.* De Clem. 11. 2. *Quid ergo eſt propter quod bene factis dictiſque quàm familiariſſimum eſſe te cupio? ut quod nunc natura & impetus eſt, fiat judicium.* De vita beat. c. 5. *Poteſt beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis. Quoniam & ſaxa timore & triſtitia carent, nec minus pecudes; non ideo tamen quiſquam fœlicia dixerit, quibus non eſt fœlicitatis intellectus.*

Pag. 218. lin. 13. *ὅτι πάντα νομισὶ*] Quò ſpectent hæc Antonini, ex his Diogenis Laërtii lib. 9. §. 44. in Democriti vita verbis, intelligimus. *Δοκεῖ δ' αὐτῷ τὰ δὶ. ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους, καὶ κενὸν. τὰ δ' ἄλλα πάντα νενομίσθαι δοξάζεσθαι. Sunt autem quæ ille opinatus eſt iſta. Principia omnium eſſe atomos atque inane: cætera omnia opinandi incertitudine niti.* Et ibidem rurſus pagina ſequenti; *Ποιητὰ δὲ, νόμιμα εἶναι. φύσει δὲ, ἄτομα καὶ κενόν. Quæ verò fiant eſſe legitima; naturâ verò atomos atque inane.* Hoc opinor vult Laërtius, Democritum credidiſſe, fortuitum atomorum concurſum (ô inſanum! ſi verè credidit) primam rebus originem dediſſe. exinde, quæcunque facta ſunt, & accidunt, ordine & ratione (providentiam intelligo) diſpenſari. Fortaſſè ſcripſerat Antoninus, *ὅτι π. νομισὶ ἔχει. εἰ δ' ἄτομα τὰ στοιχεῖα.* vel, *εἰ δὲ μόνα τὰ στοιχεῖα*; quæ caſu ſcilicet & concurſu atomorum; *at ſufficiat id tibi meminiſſe*, (cupidus aſſertor providentiæ, undique libenter arripit quod ſuæ ſententiæ faveat) *ὅτι τὰ π. νομισὶ ἔχει, ἢ δὴ λίαν ὀλίγα, aut pauca ſaltem quæ ſecus*; ut Xylander in Notis & verſione.

Pag. 219. lin. 1. *ἢ στεδασμὸς, ἢ ἄτομοι*] Scribo, *ἢ στεδασμὸς, εἰ ἄτομοι. εἰδ' ἕνωσις, ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.* Solet Antoninus *τὰς ἀτόμους*, & *τὴν ἕνωσιν*, ut contraria principia opponere. Vide lib. VI. cap. 4. & 10. *Ἤτοι κυκεὼν*, &c. Ibi vides, (ut & alibi ſæpe) poſitis atomis *στεδασμὸν* inferri. Nam ſi vita, contextus, ſeu concurſus (*συγκριμάτιον* alicubi nuncupat) atomorum; ſequitur ut mors mera ſit atomorum earundem diſperſio & diſſipatio. Si verò *ἕνωσις* ſtatuitur; & mundus, unum corpus, quod à Deo certis legibus adminiſtratur; tum mors vel *σβέσις*, (ſi vera illorum opinio, qui quamvis agnoſcebant providentiam, animam tamen ſtatuebant eſſe mortalem) & ſpiritus extinctio; vel *μετάστασις*, ſeu tranſlatio, ſi ſecundùm alios ſit anima corpori ſuperſtes. Vide lib. v. cap. 33. *τί ἂν περιμένοις*, &c. & lib. VIII. c. 25. *τύπτων ἕν μεμῆσθαι*, &c. Mox, *ἀπόληψιν* vocat obfirmatam animi conſtantiam, quâ doloribus corporis fortiter obnititur, & aditus ad ſe quaſi præcludit omnes. Plenior vocis explicatio, à Medicis petenda, quibus hac occluſionis notione in uſu crebro. Nec aliter illa lib. IV. pag. 94. lin. 7. *ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀποκλῇ*: *poſtquam ſemel ſe occluſerit*; vel ut ſignificantius, quàm Latiniùs loquar, *cùm ſemel, omni interdicto ſibi cum corpore commercio, ſe ſequeſtraverit.* Hinc etiam, ut obiter moneam, confirmatur noſtra (de quâ ad pag. 93. lin. 2.) conjectura, pro *αὐτὴν ἀποκλύσας, αὐτὴν ἀποκλεῖσας* legentium, cùm *ἀπόληψις*, & *ἀπολαμβάνειν*, à medicis & aliis, per *ἀπόκλεισιν*, & *ἀποκλεῖσας* exponantur: & *τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ ἀπόληψιν διατηρεῖν*, quod hîc; non aliud, quàm quod ibi *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσας*.

Pag. 222. lin. 7. *καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ*] Ita Lugdunenſis editio, ex priore Xylandrinâ, ut alibi diximus, expreſſa. Quæ de illâ in præfatione monuimus non hic repetemus. Corrige igitur ex 11. & meliori Xylandrinâ, (nam ita in Platone) *καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ*: *& officiumne faciat viri boni, an ſecus*: ut Xylander verterat.

Pag. 224. lin. 3. *ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν κάτω*] Omiſſa neſcio quo caſu in textu verborum iſtorum interpretatio: *Tanquam ex ſuperiori aliquo loco intuendum eſt, &c.* Xylandri utraque editio *ἄνωθεν κατὰ ἀγίλας*, &c. quod ſi quis malit, quàm *τὸ*, *κάτω* quod hîc editum, judicio ſuo fruatur. Senſum certè nos expreſſiſſe, ex aliis ſimilibus locis præſtare poſſumus; ut lib. IX. cap. 30. *Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγίλας μυρίας*, &c. *Intuere deſuper armenta innumerabilia*, &c. & lib. XII. cap. 24. *Τρίτον, εἰ ἄνω μετίοιμεν ἐξαρθεὶς μετασκέψαιο τὰ ἀνθρώπεια*, &c. *Tertium, ut velut in altum procul à terra ſubvectus humanas res deſpicias*, &c.

Ibid. lin. 7. *καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκομμένον*] Mundum ex contrariis conſtare, pulchra Oratorum & Poëtarum obſervatio eſt. Et vulgò quidem de elementis exponunt: ut Ovidius, Metam. I. fab. VIII.

Quippe ubi temperiem ſumpſere humorque calorque,
Concipiunt; & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & diſcors concordia fœtibus apta eſt.

Credidi aliquando pro, *vapor humidus, calor humidus*, in Ovidio ſcribendum eſſe: ſed poſtea non Lucretium tantùm qui ſæpiſſimè; ſed & alios quoque melioris notæ ſcriptores animadverti, *vaporem* pro *calore* non raro ponere: unde & *vaporare*, Lucretio, pro, ardere; & Horatio pro, calefacere. Ut Ovidius hîc, ita plerique alii in elementis diſcordem hanc concordiam oſtendunt. Quàm verò latè pateat hæc obſervatio, doceat vel unus in aureo (digniſſimo certè ob exquiſitam ſapientiam, niſi vetaret argumenti ſublimitas, quod vulgò notius eſſet) Metaphyſicorum Fragmento Theophraſtus. Ibi cum *τὴν ἅπασαν ὑσίαν ἐξ ἀντικειμένων*, his aut ſimilibus aliis verbis, conſtare non ſemel pronuntiet, eò & Euripidis de virtutis & vitii, proſperorum & adverſorum in vitâ humanâ vinculo & viciſſitudine notiſſima verba, cap. 7. referri poſſe cenſet. Sed verba Euripidis, quæ manca apud illum leguntur, ex Plutarcho, qui non uno loco laudat, ita reſtituenda ſunt.

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἐστὶ ζὶς σύγκρασις, ὥσ' ἔχειν καλῶς.

Sejungier non poſſunt à bonis mala.
Sed eſt eorum, ut res habeant ſatis benè,
Commixtio quædam.

Atque hîc (quod ut bonâ Lectoris cum veniâ mihi liceat oro) libet aliquantiſper non tam præter argumentum, quàm præter inſtitutæ brevitatis rationem excurrere. Non Antonino ſanè, non malo ſapientiæ magiſtro, navabitur hæc opera; ſed ipſiſſimo tum ſapientiæ omnis, tum ſalutis auctori fontique CHRISTO: à quo atrox convitium, quod Chriſtiani hominis & Jeſuitæ, non malitia, (abſit) aut impietas, ſed importuna ſuſpicio ſacratiſſimo ejus Nomini impegit, Ethnicorum ope & auctoritate inſtructi depellemus. Themiſtius, Orator Ethnicus, Orat. XII. Jovianum, Chriſtianum Imperatorem ob ſancitam lege, Religionis libertatem laudans, hæc inter alia habet, ut Pariſienſis a. d. 1618. editio ea exhibet: *Ἀγαστὸν μὲν δὴ καὶ τὰς ἄλλας τῷ νόμῳ προσῆκεν τὸν θειότατον αὐτοκράτορα. μάλιστα δὲ, οἷς ἐκ ἐφῆσι μόνοι τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖται ὁ φυλότερον Ἐμπεδοκλέους, ὃ μὰ Δία ἐκείνῳ τῷ παλαιῷ. οἶδε γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἐκάστῳ ἀπάτη καὶ φενακισμὸς παρεμπίπτει, καὶ ὑποδύεται μεγαλοπρέπειαν μαγγανείαι, καὶ ἐνσίβειαν ἀγυρτεία. καὶ διὰ τοῦτο, τὰς μὲν προάγει, τὰς δὲ κωλύει*, &c. *Atque cùm cæteros omnes divinum Imperatorem noſtrum amare de ea lege plurimùm oporteat, tum eos potiſſimùm, quibus non modo libertatem tribuit, ſed & jura ipſorum explicat, nihilo ſanè Empedocle deterius, (non veterem illum Empedoclem intelligo.) Rectè enim illud novit, unicuique humanorum bonorum fraudem ac fallaciam in propinquo eſſe poſitam, ita ut & magnificentiæ perſonam præſtigiæ & impoſtura pietatis aſſumant. Propterea cùm alias promoveat, alias tamen prohibet*, &c. Hîc Petavius Jeſuita, Themiſtii editor & interpres, queſtus in Notis de loci obſcuritate conjecturam hanc proponit, Chriſtum à Themiſtio per Empedoclem deſignari, *quaſi ſe ille perinde ut Empedocles Deum haberi voluerit, eoque ipſo ſuo conatu mortem ſibi arceſſiverit, ὅτι μὴ θεὸς ὢν τοῦτο ὅπερ ἐλεγεν εἶναι* (quæ Tatiani de Empedocle verba) *κατεψεύδετο*. Hâc ſuâ conjecturâ propoſitâ, *Atque utinam* (concludit Petavius) *aliam hac qua dicit ſententiam pati poſſint. Magno quippe redemptum velim, ut ne tam conſceleratum dictum elegantiſſimis hiſce ſcriptis illigatum fuerit.* Gaudeo hanc mihi occaſionem oblatam de viro non optimè de Caſauboniano nomine merito benè merendi. Nullum in rebus humanis ſincerum bonum eſſe, cui malum vel apertum & manifeſtum, vel ſpecie boni fallens annexum non ſit, ex adverſo (*τὴν τῶν πραγμάτων ἀντιστοιχίαν, rerum humanarum oppoſitum invicem ordinem*, eleganter vocat Plutarchus, ad illam de quâ diximus elementorum contrarietatem fortaſſè alludens) oppoſitum; eamque vetuſtiſſimam fati ſeu providentiæ legem eſſe, tot ex antiquis ſunt qui obſervant, ut quis non dixerit, quàm quis dixerit, invenire difficilius ſit. Ut igitur Platonem, Theophraſtum, Dionyſium Halicarnaſſeum, Diodorum Siculum, Dionem Chryſoſtomum, Longinum, & Ethnicos alios Græcos; ut Procopium, Chriſtianum, aut ſemi-Chriſtianum potiùs; ut Græcos Patres; ut Latinos Patres, alioſve cujuſcunque generis omnes omittam: Themiſtius ipſe jam ſuprà Orat. III. aliis verbis eandem ſententiam complexus erat; ubi ait: (Latinis autem Petavii Interpretis brevitatis cauſſâ contenti hîc erimus) *Sanè unumquodque eorum quæ in hominum vitâ ſunt bonorum, periculo ſemper aliquo tectum & obvolutum videtur, nullumque eſt contrarii penitus expers ac ſincerum: Nec abſurdè quidam ſcenicus poëta dixit, Nullum in vita bonum eſſe, quod Radice ab unâ, qualis arbor, prodeat; Sed ſemper illi quod malum eſt, adnaſcitur.* Laudat igitur Themiſtius Imperatoris Edictum, non eo ſolùm nomine, quod religionis optionem liberam reliquerit, ſed quod eâdem lege quâ id permittebat, grande iſtud arcanum (*θεσμὸς* ipſe vocat appoſitiſſimo vocabulo) ab Empedocle, veteri philoſopho, primùm animadverſum & literis proditum, de boni malique confinio, & indiſſolubili nexu diſertis verbis executus ſit; aut ſi non diſertis illo verbis, at ipſo tamen effectu propoſitoque legis (ſaltem ut Themiſtius propoſito ſuo ſerviens interpretatur) inſinuaverit. De Empedocle, Plutarchus, *Περὶ εὐθυμίας*, pag. 473. F. teſtis; *Παλίντροπον*, inquit, *ἁρμονίη κόσμε, ὥσπερ λύρης καὶ τόξου. καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καθαρὸν οὐδὲν, οὐδὲ ἀμιγές. Ut enim lyræ aut arcus nervis, ita mundi quoque concentus viciſſitudine quadam intenditur ac remittitur: & in rebus humanis nihil ſinceri, nihil puri eſt.* Et mox poſt laudatum Euripidis eundem quem laudat & Theophraſtus in eam rem locum, pergit, pag. 474. B. *Οὐ γὰρ* (*ὡς ὁ Μένανδρός φησιν*)

Ἅπασι δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατεῖ
Ἐνθὺς γενομένῳ μυσαγωγὸς τοῦ βίου ἀγαθός.

ἀλλὰ μᾶλλον (*ὡς Ἐμπεδοκλῆς*) *δίτταί τινες ἑκάστοις ἡμῶν γενόμενοι. παραλαμβάνουσι καὶ παραέχονται μοῖραι καὶ δαίμονες. Non enim verum eſt, quod dixit Menander:*

Unicuique, in lucem cùm primò editur,
Genius bonus vitæ magiſter totius
Adſiſtit.

Sed Empedoclis probanda potiùs eſt ſententia, qui unumquemque noſtrûm, poſtquam eſt natus, arripi gubernarique à duplicibus fatis geniiſque docet. Et poſt prolatos Empedoclis verſus (verbis, ut pleraque ſunt Empedoclis, non uſitatis quidem, ſed id tamen ipſum quod Themiſtius hîc, non obſcurè, ſi quis attendat, innuentibus) ita pergit: *Ὅσε τούτων ἑκάστου σπέρματα τῶν παθῶν ἀναπεφαμένα δεδίγμενος ἡμῶν τῇς γενέσεως, καὶ διὰ τοῦτο πολλὴν ἀνωμαλίαν ἐχούσης: Quarum omnium ſemina cùm ortus noſter ſecum tulerit, ideóque vita magna ſit inæqualitas*: cætera apud ipſum legantur. Themiſtii ſententiâ ſic expoſitâ, & extra controverſiam poſitâ, de verbis videamus; quæ etſi longè aliter accipienda quàm voluit interpres, minimâ tamen & ferè nullâ mutatione ſic ſcribenda cenſeo;

ſeo; Ἀγαθὸν μὲν οὖν καὶ τῶν ἄλλων (ita malo quàm τοὺς ἄλλους; quod tamen ferri poteſt, nec ſententiæ quam volumus incommodat) τῷ νόμῳ προσήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα μάλιστα δὲ οἷς (id eſt, τούτων, vel ἐκείνων, οἷς) ἂν ἐφίσει, &c. *Dignus*, inquit, *Imperator, quem venerantes admiremur, tum ob alia quæ lege illa continentur, tum præcipuè quòd non ſolùm religionis libertatem indulgeat, ſed & æternas illas leges à Deo latas non minùs peritè, non ille* (Imperator ſcilicet) *per Jovem*, (elegans hæc ἀναδίπλωσις, ſeu ἐπίζευξις eſt dicenda, non intellecta præcipuè decepit interpretem) *quàm vetus ille Empedocles explicet.* Sed ad Antonini verba ut redeam, vim τῷ συγκεκομμένῳ hoc loco pleniùs intelliget, qui conferet cum iis quæ multa ſcribit in hanc ſententiam author libelli quantivis pretii, (Ariſtoteli vulgò adſcripti) De Mundo, quibus nihil dici poteſt venuſtius & elegantius. Vide ibi tum alibi non uno loco, tum præcipuè cap. 5. Διὰ τὶ ὁ κόσμος ἐκ τῶν ἐναντίων ἀρχῶν συνέστηκεν, οὐ διαφθείρεται. *Propterea mundus ex principiis contrariis conſtitutus non corrumpitur.*

Pag. 225. lin. 6. Βραστοῖσι καὶ ποτοῖσι] Xylandri utraque editio. Καὶ σίτοισι καὶ πότοισι, (11. ed. πόλοις) καὶ μαγγανεύμασι. Nos quod editum eſt (quod tamen in textum receptum nollemus) ex Plutarcho in Παραμ. πρὸς Ἀπολ. prompſimus. Euripidem laudat authorem Plutarchus: ſed in Euripide mihi non hactenus reperta.

Ibid. lib. 11. καβαλικώτερος] Plutarchus in Apophth. Laconicis, ultimo: Λάκωνί τινι ἡττωμένῳ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἶπέ τις, Ὁ ἀνταγωνίσης, ὦ Λάκων, ἐγένετό σου κρείσσων. Ὀυμενοῦν, ἔφη, ἀλλὰ καβαλικώτερος. *Laco quidam ad Olympiam victus, dicenti, colluctator tuus te fuit melior, nequaquam, inquit, ſed dejiciendi peritior.* Affinia apophthegmata, unum aut alterum, in eadem Plutarchi collectione reperias.

Pag. 228. lin. 8. 9. ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] Dubito an ſenſum ſim aſſecutus; certè vocem διάφορον longe aliter exponi poſſe non ignoro: ſed ut hìc magis quadret, quî poſſit exponi non video. Alius cogitet.

Pag. 229. lin. 2. συνετὸν] Erit aliquis fortaſſè qui malit συνετὸς: quod mihi non diſplicet. Nihil tamen temerè mutandum cenſeo.

Pag. 230. lin. 4. εἰ βλέπων] Scribe, ἐμβλέπων: ut & in Manuſcripto Hæſcheliano cap. 17.

Pag. 231. lin. 6. ὅτι γὰρ καλὸν ὑλικὴ ἐστι] Scribendum puto, (quod & verti) λογικὴ, non ὑλικὴ. Paſſim iſta, τὸ λογικὸν, (ſive, νοερὸν) & τὸ κοινωνικὸν, (ſeu, quod perinde eſt, πολιτικὸν) conjungit Antoninus. Ita paulo poſt, cap. 68. ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς. *Etenim ſemper mihi præſens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & ſocialis.* Et lib. VIII. cap. 2. τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ τὸ παρὸν ἔργον ζῶμι νοερῷ καὶ κοινωνικῷ, καὶ ἰσονόμῳ (quatenus & Deus λόγος, & λόγῳ mundum gubernans) Θεῷ; *Quid ergò expeto ulterius, quàm ut illud quod impræſentiarum ago, opus ſit animantis rationalis, ſocialis, eademque cum Deo ipſo lege agentis.* Vide & hoc ipſo lib. cap. 72. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ, &c.

Ibid. lin. 16. πρὸς τὰς ἀπανθρώπους] Dubito vulgari ſenſu ἀπανθρωπίαν hìc velit Antoninus; an ut Plato in Phædone explicat. Si vulgari, non dubium quin legendum ſit, οἷον οἱ ἀπάνθρωποι πρὸς τὰς ἀνθ. Cave (inquit) ne dum malis (quod vulgò laudi datur: unde illud Plauti,

Nam bona bonis ferre reor æquum maximè; Ut malus malis:

quò pertinet & lex talionis veteribus philoſophis probata) malus es, & inhumanis inhumanum te præbes, odio illorum unus ex illis ipſe evadas.

Pag. 236. lin. 6. ἢ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα ἔστι] Scribe, ἢ ἃ λογικὰ (vel, ἢ τὰ λογιστικὰ) τὰ κ. quomodo & vertimus. Poſſis etiam ita, ἢ ἃ λογιστικὰ καὶ τὰ κυρ. *vel quæ ratione prædita, & (inter Dei creaturas) præcipua, ea ſunt utique circa quæ*, &c. Sed meo judicio non ita benè.

NOTÆ IN LIBRUM VIII.

IBid. lin. 12. φιλόσοφοι] De multiplici vocum φιλοσόφου & φιλοσοφίας apud Græcos ſcriptores acceptione quædam in Notis Anglicis pridem monuimus; ſed multò plura parata habemus, ex quibus non parva lux haud paucis authorum locis vel obſcuris vel à Latinis interpretibus malè acceptis inferri poſſit. Partem occupavit nuper vir Clar. (quem honoris & obſervantiæ cauſſâ nomino) Deſiderius Heraldus, in doctiſſimis *Rerum Judicatarum* libris: non pauca tamen aut levia ſuperſunt, quibus alibi fortaſſè locus erit.

Pag. 237. lin. 3. ὅσα δήποτε ὡς ἡ φύσις] Editum priùs, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φ. βιώσιμον: pendente & imperfectâ ſententiâ. Senſum rectè Xylander (niſi quod ὅσον δήποτε, *quantumcunque id erit*, plus minúſve ſcilicet, omiſit) expreſſit. Ita & lib. VII. cap. 56. τὸ λοιπὸν ἐν τῷ π. ζῆσαι καλὰ τὴν φύσιν.

Pag. 238. lin. 18. ὅσων πρόνοια, καὶ δυλεία πόσων.] Lego, ὅσων παράνοια, καὶ δυλεία τόσων. vel, ὅσονπερ αἰνείας (vel, αἰγυιᾶς) καὶ δυλείας τόσου: in eam ſententiam quam in textu expreſſimus. Lib. VII. cap. 66. de Socrate, μηδὲ μὴν δυλεύειν τινὸς αἰγυιᾶς, &c. Similes apud Ciceronem & Senecam quorundam qui vel fortunæ ſublimitate, vel rerum bello geſtarum magnitudine per illuſtres, cum philoſophis comparationes elegantiſſimæ non ſine fructu comparandæ, quibus animus & otium.

Pag. 240. lin. 25. συλλ. τὰ πάντα τῷ δὶ] Xylandri utraque editio, τὰ πάντα. τῷ δὶ πρὸς αἰθ. male; ſed longè pejus, quod in verſione ſecutus eſt. Corrige, τὰ πάντα τῷδε πρὸς, &c. Sed & ſuperiori lineâ, μὴ εἰ τὸ ἓν πρὸς τὸ ἓν, non ut ex Xylandro editum, μὴ εἰ τὸ πρὸς ἓν, legendum.

Pag. 242. lin. 12. Διηνεκῶς γὰρ ἐπὶ πάσης] Totum hoc caput quod Xylander adeò pro deplorato habuit, ut aſteriſco notaret ut imperfectum, ſolâ pravæ interpunctionis emendatione (ut plurima alia paſſim) ſanavimus: his tantùm exceptis, quod pro θαυμαστὸν ἢ ξένον. ut in utraque Xylandri editione, θαυμαστὸν ἢ ξένον, &c. edidimus: & pro μέμνησο ὅτι ὥσπερ, &c. (quod tamen etiam in Hæſcheliano codice repertum nobis) μεμνήσομαι ὅτι, &c. correximus: ut & Xylandrum in manuſcripto libro quo uſus eſt reperiſſe, tum ex verſione ejus (*cogitabo*, &c.) tum ex verborum iſtorum, μεμνήσομαι ὅτι ἀναγκάζεται ὥτως ποιεῖν, importunâ illâ quidem nec ferendâ, ſed quæ tamen fortaſſè à verâ lectione manavit, in Tigurinâ editione repetitione, non improbabilis ſuſpicio.

Pag. 243. lin. 10. εἰ μὲν γὰρ δύναται] Defectus in his, qui ſupplendus ex Hæſcheliano (cujus alibi meminimus) exemplari, cujus hæc ſcriptura: εἰ μὲν γὰρ δύναται, διόρθωσον. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύναται, τόγε πράγμα αὐτὸ. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, πρὸς τί ἔτι συμφέρει τὸ μ. &c. Nec puto, hìc quidem, aliter Xylandrum in ſuo codice reperiſſe; ſed ab operis typographicis quibus locata prima editio, primò hoc detrimentum commiſſum; ab iis, ad ſecundam editionem, quæ fœdiſſimè & ipſa contaminata eſt, ex incuriâ & inadvertentiâ tranſmiſſum. Fundus mihi hujus ſuſpicionis tum ipſa Xylandri verſio, cui in his verbis planè cum Hæſcheliani codicis ſcripturâ convenit; tum verò quod alibi quoque idem accidiſſe comperi; de quo plura dicemus ad libri IX. initium. Vide & ad ejuſdem libri cap. 40.

Pag. 248. lin. 5. εἶτα ἔπιδι τὰς ἄλλας, μὴ] Scribo, εἶτα ἔπιδε τὸ ἄλλα μὴ, &c. *Percurre alia iſtiuſmodi, in quibus non unius hominis mors ſpectanda proponitur: exempli cauſſâ Pompejos.* Neque multò aliter Xylander in primæ editionis verſione; quam ſecundis ejus cogitationibus præferendam cenſui. in poſteriori ſiquidem quod antea verterat, *Defecit tota Pompejorum gens*: mutavit, *ut urbs Pompeji perierunt.* Sanè de Pompejis, urbe, jam antea lib. IV. cap. 48. Antoninum egiſſe, πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι, &c. non me latet: at huic loco tamen aptius, me judice, ut ad Pompejorum familiam verba referamus, quæ in Cnæo & Sexto Pompejis, Magni filiis, extincta fuit. Familiam dico, non nomen, aut gentem; ex quâ viri magni & illuſtres, etiam poſt illos extinctos.

Pag. 250. lin. 14. τῷ μίρως τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν] Legendum (quod qui ſuperiora conſideratè leget, agnoſcet) ἀπολαβεῖν ἐπέτρεψεν: cujus lectionis veſtigium exhibet Epictetus Hæſchelianus, in quo non ἀποβλέψειν, ſed (quod & hic reſtituendum) ἀποβλεψίαι: ut quod cum ἐπέτρεψεν ſcilicet, non cum ἐποίησεν (quod vetat ſyntaxis) copulandum ſit.

Ibid. lin. 21. ἔκασ@ τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον] Locum hunc potius imperfectum quàm corruptum ſuſpicetur aliquis, & ſine ope melioris codicis incurabilem. Ego verò minimâ mutatione plenum & perfectum ita reddo: δυνάμεις εἰς ἕκασον τῶν λ. ἐκτείνουσιν ἢ τῶν λ. φ. Verbo σχεδάζειν, alludit Antoninus ad fatalia illæ dolia quæ poëtarum ingenioſiſſimus & ſapientiſſimus alicubi deſcribit; ſed magis ad celebrem illam Pandoræ pyxidem, in cujus narratione tum Heſiodus, author fabulæ; tum alii verbo σκεδάσαι ſolent uti. Cauſſa voculæ, εἰς, omittendæ, præcedens dictio in εις deſinens: omiſſâ illâ, quia non conſtabat ſententia, tentata cætera & corrupta. Sed & ita non malè fortaſſè, Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυν. διίστησι ἑκάστῳ τῶν λ. σχεδὸν ὅσον, &c. Τῷ διίστησι omittendi eadem hìc quoque cauſſa fuerit, ſcripturæ cum præcedente δυνάμεις affinitas.

Pag. 251. lin. 8. Μήτι τῶν παρακαθητῶν] De Pantheâ, mariti loculo, ſeu (ut Petronius) *arca* aſſidente, fuſè Xenophon. De cæteris quos nominat hìc Antoninus, nihil habeo quod dicam.

Pag. 252. lin 1. βλέπε κρίνων φησὶ, σοφωτάτοις] Fortaſſè, σοφός τις, vel σοφώτατα. Confer cum lib. III. cap. 15.

Ibid. lin. 19. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] Vox ὁρμὴ propriè de motu animæ ſenſitivæ. Sic lib. III. cap. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νῦς. σώμα@ αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαὶ, νῷ δόγματα. *Corpus, anima, mens, corporis ſenſus ſunt, anima affectus, mentis decreta.* & hoc ipſo cap. primis verbis, Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως καὶ ζωϊκῆς φύσεως. *Porrò & vegetativæ animæ quicquid impedimento eſt.* ζωτικὴν autem, à φυτικῇ & νοερᾷ diverſam conſtituit. At interdum tamen ὁρμὴ & ὁρμᾶσθαι de rationalis mentis agitatione, etiam divinæ: ut libri præcedentis ultimo capite: Ἡ τοῦ ὅλου φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιΐαν ὥρμησεν: *de mundi creatione ſecum deliberavit.* Vide & ſupra ad pag. 192. lin. 3. Dicit igitur Antoninus; Ὁρμήσαι tibi aliquid accidit quod ὁρμῇ tuæ obſtaret? Sanè ſi ὡς λογικὸς, vel ἐκ προαιρέσεως, (tale enim aliquid ſubintelligendum eſt) ἀνυπεξαιρέτως (i. e. ſine legitimâ ὑπεξαιρέσει & exceptione: vide quæ ſupra ad lib. IV. cap. 1.) ὥρμας, jam verè quatenus es rationalis aliquid mali paſſus es. Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις; ſi verò τὴν ὁρμὴν, & ὁρμᾶσθαι, ut vulgò, accipis, nihil mali, &c. Poſſis etiam ad τὸ ἔνστημα referre. Si verò τὸ ἔνστημα populari notione intelligis, &c.

Pag. 253. lin. 2. 3. ὅταν γένηται σφαῖρ@] Cum mens aut animus σφαῖρ@ ſive σφαιροειδὴς ſemel eſt, idem ſemper eſt, nec ullâ vel internâ, (τῶν παθῶν) vel externâ fortunæ vi de ſtatu ſuo dejicitur. Vide lib. XI. cap. 12. & lib. XII. cap. 3. & quæ ibi dicentur.

Pag. 254. lin. 18. ταπεινυμένη, ὀργιομένη, συνδυομένη, πλυρομένη] Ad morem demiſſiſſimè ſupplicantium alludit opinor Antoninus prioribus duobus verbis. Non enim ſolùm in terram abjicere ſe, ſed & corpus totum porrigere (ut alibi fuſè peculiari de Adoratio-

ne tractatu, docemus) ſoliti, qui demiſſiſſimè, ritu tamen non tam Romano, vel Græco, quàm barbaro, ſupplicabant. Τὸ συνδυομένη, quod Xylander ita reddit, quaſi συνδεδιζομένη reperiſſet, *contractus*, vel *ſuppreſſus* verti poteſt. Seneca. *In amiſſione carissimorum neceſſarius morſus eſt, & firmiſſimorum quoque animorum contractio.* Idem alibi, *Qui ſe latis rebus non inflavit, non adverſis contrahit.* Sed hoc potiùs συσέλλεται, quam συνδύεται. At idem alibi cum *ſupprimere ſe ac deſcendere* dicit, τὸ συνδύεσθαι videtur in animo habuiſſe. In ſapientem, &c. cap. 10. *Non dubiè enim contemptum ſe judicat, & hic morſus non ſine humilitate quadam animi* (ταπεινώσει τῆς ψυχῆς: nam ταπεινοφροσύνη Chriſtianis aliud) *evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis.* Hæc autem quatuor verba ad unum idemque τῶν δυσχερωνόντων καὶ σχετλιαζόντων τὸ πάθος exprimendum, ut ex contextu colligas, ab Antonino hic adducuntur. At idem alibi τὸ ἐκτείνεσθαι (quæ propria τῷ ὀρέγεσθαι ſignificatio) τῷ ἴσον συνεῖχεν καὶ συνιζάνειν (l. XI. cap. 12. Σφαῖρα ψυχὴ, &c. opponit. Confer & cum lib. VIII. cap. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσι ἐπισύρου, &c.

Pag. 258. lin. 8. φύσι σεαυτὸν] Malim, φύς σεαυτόν. non enim τὸ φύσαι, quod ſciam, ſolet activè ſumi.

Ibid. lin. 12. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς ὅ, τι πέφυκεν] Τὸ πρὸς, quod operarum negligentiâ præteritum, ex utravis Xylandri editione revocandum, ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τι πέφυκεν. *Qui cur mundus factus ſit non intelligit*, &c. Proximâ lineâ, ὁ δὲ ἴν τι: vel ὁ δὲ ἴν τινι τύτων: vel, ᾧ δὲ ἴν, τι τύτων ἀπολείπει, corrigendum.

Ibid. lin. 15. τῶν προϊόντων ἔπαινον φεύγων ἠδίαν] Scribo, τῶν προτιμίαν ἔπαινον φεύγων ἢ διώκων, &c. Φεύγειν δὲ διώκειν tum apud hunc noſtrum alibi non ſemel, tum apud alios plurimos ut τιχνικὰ in hoc argumento vocabula conjungi ferè ſolita. Dixit autem eleganti βραχυλογίᾳ, τὸν ἔπαινον φεύγειν καὶ διώκειν, pro ψόγον φεύγων ἢ ἔπαινον διώκων: ut 1. ad Cor. 4. 5. καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τῦ Θεῦ: *& tunc laus erit unicuique à Deo.* ἔπαινα ſolius meminit Apoſtolus, cùm ἔπαινος ἢ ψόγος ſententia poſtulet. Si quis ἔπαινον hic τῶν μίσων, quæ tam in malam quàm bonam partem capi poſſunt, eſſe malit, (Heſychius certè, ἐπαινὴν, ἐπαινετὴν, vel δεινὴν & φοβερὰν interpretatur) exemplum requiro: nam quod ἐπαινεῖν aliquando pro recuſare aut averſari ponitur, id aliunde eſt.

NOTÆ IN LIBRUM IX.

Pag. 262. lin. 6. προσδυλάξῃ τῶν θεῶν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων] Deficit hic integra linea & ſententia in utraque Xylandri editione, quam nos ex Hæſcheliano exemplari poſtliminiò revocabimus. Scribe igitur, προσδυλάξῃ τῶν θεῶν. Καὶ ὁ ψευδόμενος δὲ ἀσεβεῖ περὶ τὴν αὐτῶν θεόν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων, &c. Hunc autem defectum, non à manuſcripto Xylandri codice, ſed ab operis primæ editionis (quem in ſecundâ editione non animadverſum & ſuppletum, malum factum) conſtructoribus aut extruſoribus potius, manaſſe, ex ipſâ Xylandri verſione, quæ cum Græcis plenis & perfectis καλὰ πόδα conſentit, conſtare contendenti queat. Vide & ſuprà in lib. VIII. pag. 243. lin. 10.

Ibid. lin. 14. φερόμενος παρ' ἑαυτὸν] Τὸ παρὰ hic αἰτιατικὴν eſt, ut infrà cap. 6. παρὰ τὴν ἕξιν (ut in Notis ibi correximus) αἰτίαν. & c. 30. παρὰ τὴν ἐν σῦ αἰτίαν. Ita & Plutarchus τὸ παρ' ἡμᾶς. De plac. philoſ. cap. 27. Περὶ Εἱμαρμ. Quod igitur in his ἐστὶ ταυτολία (ita enim debuit excudi) φ. π. ἱ. valet τὸ φερόμ. παρ' ἑαυτὸν, id alibi reperias, τῇ γνώμῃ φερομ. i. e. proprio conſilio, ſeu, proprii arbitrii vi & impulſu, nullâ fati neceſſitate: lib. XII. c. 23. poſtremis verbis.

Pag. 263. lin. 16. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τύτοις] Talem creationis ἀρχὴν conſtituebant Stoici, cui tanquam ſemini rerum omnium naturalium ortus & occaſus, mutationes & viciſſitudines qualeſcunque, vis omnis denique & ratio irrevocabili naturæ neceſſitate incluſa fuerit. Hanc ἀρχὴν, *mundi originem*, Seneca nuncupat loco quem ad Victoris de Antonino teſtimonium inter Teſtimonia operi præfixa adduximus. Vide & quæ ſupra lib. IV. in pag. 105. lin. 3. de λόγοις σπερματικοῖς. Antoninus igitur hic verbo χρῆσθαι præſenti ſic uſus quaſi Deus hodiéque ſuper his occuparetur, vulgatam loquendi conſuetudinem ad ſcita philoſophica revocans & exigens, hæc addit de ἀρχῇ Stoicâ, quæ cum aliorum de illâ familiâ placitis & definitione adamuſſim congruunt. Sed hæc utcunque Antoninus hoc loco ἀπολόμως & ſine cunctatione ex Stoicorum mente; non tamen eum planè ſic credidiſſe, ſed animo vacillaſſe, & ad particularem quotidianamque, ut ita loquar, Dei providentiam magis propendiſſe, ex lib. VII. c. ultimo: Ἡ τῦ ὅλυ φύσις. &c. & lib. VI. cap. 44. Εἰ μὲν ὖν ἐβυλεύσαντο, &c. & ſimilibus aliis locis certò colligimus. Simplicius in Epictetum in eximiâ de divina providentia diſputatione. Καὶ ἐκ' ἄκρας πολὺ ταῦτα μαχαιροδόμων (Deus nimirum) ἐν ἀρχῇ τινι χρόνου ἀπέσχε τῦ προνοεῖν, ὥσπερ ὧν τις ἄνθρωπος ἀμελετήτῃ τῇ νομοθεσίᾳ. ἦλε γὰρ, &c. *Neque cum hac initio ſemel commentatus eſſet, tempore quodam à providentia receſſit: ſicut homo leges tuliſſe contentus eſt. Neque enim*, &c. nuperæ editionis pag. 242. Sed obiter lectorem moneo corrigendam ibi vitioſam Græci textus interpunctionem, & vitioſiorem Græcorum verſionem.

Pag. 262. lin. 24. Χαριεστέρα μὲν] Xylander vertit quaſi ſcriptum eſſet, Χαριέστερον μὲν ἦν ἂν, ἄγνωστον, &c. quæ fortaſſe vera lectio.

Pag. 265. lin. 9. μὴ ὀλοσχερῶς μηδὲ ὠτειλῶς] Vox ὠτειλῶς Suidæ explicata μετὰ βίας: rectè. Τὸ ὀλοσχερῶς, ambiguum; cui interdum τὸ καλὰ λεπτὸν, interdum τὸ ἀκριβῶς opponitur. Poſſis igitur & hic ſi velis, vertere, *negligenter: incuriosè: temerè.*

Pag. 266. lin. 6. ἰδιωτικὸν παράπτωμα ἀψυχάριον.] Hæc minùs uſitata verba ex Axiocho Platonis, aut quicunque (antiquiſſimus ille certe, quicunque, & facundiſſimus) verus auctor eſt, explicanda ſunt. Ibi igitur poſt quædam de morte, quaſi quæ verè nihil, & ideò timenda non ſit, ſubtiliter illata, ita argutias illas explodit Axiochus Edit. Serran. Tom. 3. pag. 369. D. E. Σὺ μὲν ἐκ τῆς ἐπιπολαζούσης ταύτης λεσχηνείας τὰ σοφὰ ταῦτα ἤσπασαι (ἐκεῖθεν γὰρ ἔσιν ἥδε ἡ φλυαρολογία πρὸς τὰ μειρακία διακεκομμένη) ἐμὲ δὲ ἡ σίρησις τῶν ἀγαθῶν τῦ ζῆν λυπεῖ. κἂν πεθανοῦμαι τύτων λόγος ἄρτι προσήκει, ᾧ Σώκρατες. ἐκ ἐπαίει γὰρ ὁ νῦς ἀποκλαόμενος εἰς ἐυσεβείας λόγον, ὐδὲ ἅπτεται ταῦτης τῆς ὁμοχροίας, ἀλλ' εἰς μὲν πομπὰν πρὶ ῥημάτων ἀγλαϊσμὸν ἀνύσαι, τῆς δὲ ἀληθείας ἀποδεῖ. τὰ δὲ παθήματα, τῶν σοφισμάτων ἐκ ἀνέχεται, μόνοις δὲ ἀφειδίας τοῖς δυναμένοις καθικέσθαι τῆς ψυχῆς. *Hæc tu quidem erudita atque exquiſita depromis ex garrula illa arte quæ ſubtilibus concluſiunculis nunc ſpecioſa eſt* (*illinc enim petuntur nuga ineptiaque verborum ad adoleſcentium animos eludendos comparata*) *at me illud angit atque excruciat, quod vitæ commodis deſtituar: atque utut probabiliorem hanc orationem crepueris, Socrates, hic me ſemper ſcrupulus urit. Mens enim gravioribus cogitationibus diſtracta, ornata orationis ſplendore minimè capitur: neque hæc ipſa quidem eodem quaſi colore apta ſunt inter ſe, ſibique conſtant: ſed quantò magis ad oſtentationem ornatiſsimque orationis ſunt compoſita, tantò longiùs abſunt à veritate. Morbi verò illarum concluſiuncularum decipulas ferre nequeunt, ſed in iis demum acquieſcunt, quæ ad animum poſſunt penetrare.* Ab iſtis igitur ἅπτεται τῆς ὁμοχροίας, & καθικέσθαι τῆς ψυχῆς, fluxit Antonini ἀψυχάριον. Sed quid ἅπτεσθαι τῆς ὁμοχροίας; Nam quod interpretes, *eodem quaſi colore apta ſunt inter ſe*, id huic loco ineptiſſimum judico. Scio quid viri Græcè doctiſſimi de ſignificatione hujus vocis. At non ab illis, ſed ab Hippocrate petenda, quæ huic loco conveniat interpretatio. Illi ὁμόχροια eſt externa corporis ſuperficies, cutis, & quidvis aliud, quod interiora continet, & illis opponitur. Sunt qui συνάφειαν vel συνέχειαν, exponant. Hinc & Herodoto lux, cujus verba ab editoribus & Lexicographis qui non intelligebant depravata. Ait Herodotus de Lydorum & Medorum in firmandis fœderibus ritu, lib. 1. pag. 33. E. ἐπεὰν τὰς βραχίονας ἐπιλάμψωσι εἰς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχυσι ἀλλήλων. *Poſtquam brachiorum ſummam cutem ſecuerunt, mutuum ſanguinem delingunt.* quod eadem de re loquens, lib. IV. pag. 279. C. τύψαντες ὑπάτῃ ἢ ἐπιτιμήντες μαχαίρῃ σμικρὸν τῦ σώματος. *Percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis.* Eſt igitur εἰς τὴν ὁμοχροίην, non profundè & cum periculo internarum partium facto vulnere, ſic tamen ut ſanguis eliciatur; quod Angli vulgò dicunt, *to the quick*, Apage igitur imperitam correctionem, εἰς αἱμορροίην. Sed & de voce ὑπάτη, de qua parum ſibi conſtare fatentur interpretes, quæ mea ſententia ſit exponerem, niſi aliò feſtinarem. Ἀψυχάριον, Senecæ, *quod in partem interiorem animi; quod in præcordia ima*; vel ut alibi, *quod in pectus uſque deſcendit*: cui opponit, *qua ſummam tantùm cutem ſtringunt*, vel, *rumpunt.* Etiam vox Antoniniana παράπτωμα, ex hoc eodem, aut valdè fallor, Dialogo prompta. Inter alia enim quæ ibi Socrates, ſunt & iſta, πρὶ τὰ τῦ κόσμου παθήματα παρακάξασθαι εἰς τὸν ἀιῶνα. *Serrarius* verò quàm puerilitèr in iſtorum verborum verſione labitur! Sed nos non *id* nunc agimus.

Ibid. lin. 10. ἡ ἐμπεφυρμένη] Ἐμπεφυρμένη ſubſtantivè, ut εἱμαρμένη: niſi fortaſſe ſubſtantivum ψυχὴ, quod excideſit, reſtituendum ſit. Plato in Phædone, pag. 50. C. ὅτι ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν πρὶ ξυμπεφυρμένη ᾖ ἡμῖν ἡ ψυχὴ μετὰ τῦ τοιύτου κακῦ. *Quamdiu corpus habemus, animuſque noſter tanto malo erit admixtus.*

Pag. 267. lin. 11. 12. πρὸς πᾶν τὸ π. τὸ ἐκ τῆς αἰτίας σ.] Scribo, πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὴν ἐκτὸς αἰτίαν συμβαῖνον, Infrà, cap. 31. ἀταραξία μὲν περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα, &c. *Mentis tranquillitas tibi ſit in eis, quæ ab externa cauſſa proficiſcuntur*, &c. Vide & ſuprà in pag. 262. lin. 14. φερόμενος, &c.

Pag. 268. lin. 8. 9. ὅσα ὀρ. πρὶ ἔμψ. πάντα. Ὅσα] Malim, ὅτα ὀρ. πρὶ ἔμψυχα. Πάντα ὅσα, &c.

Pag. 268. lin. 17. πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως] Expende ſequentia, & ſenſum poſtulare, ni fallor ego, judicabis ut ſcribatur, πᾶν τὸ κοινῆς ἀλόγυ ἢ ν. φ. vel, τὸ κοινῆς ψυχῆς ἢ ν. φ. Confer cum lib. VI. cap. 14. εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, &c. & lib. XII. cap. 30. μία νοερὰ ψ. &c. Verte igitur, *Itaque omne quod communis alicujus ſive anima ſive mentis eſt particeps*, &c.

Pag. 270. lin. 1. πρὶ ἐν διεσηκότων τρόπον τινὰ ἕνωσις] Non ἁπλᾶς, ἕνωσις, ſed τρόπον τινὰ ἕνωσις, ait Antoninus: caute & doctè, ut omnia. Nam propriè & præciſè loquendo τὰ ἐν διεσηκότων σώματα ex veteris philoſophiæ placitis illis opponuntur, quæ ἡνωμένα proprio titulo nuncupata. Plutarchus in Γρίλλῳ παραγγ. Τῶν σωμάτων οἱ φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐν διεσώτων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ σάλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἶκον πρὶ πόλιν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἕτι τῶν ζώων ἕκαστον. Quorum Latina interpretatio ex Pomponio ad Sabinum, Dig. lib. 41. t. 3. l. *rerum*, peti poteſt: cujus hæc verba; *Trium autem genera ſunt corporum. Unum quod continetur uno ſpiritu*, (vide quæ jam ſuprà, in pag. 176. lin. 5. 6.) & *Græcè* ἡνωμένον, *i. unitum* vocatur, *ut homo, lignum, lapis, & ſimilia. Alterum quod ex contingentibus*, h. e. *pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, quod* συνημμένον, i. e. *connexum* vocatur, *ut ædificium, navis, armarium. Tertium quod ex diſtantibus conſtat, ut corpora plura non ſoluta, ſed uni nomini ſubjecta, velut populus, legio, grex.* Hinc Aſtronomis ἀσὴρ & ἄστρον diſtincta, quorum illud σῶμα ἡνωμένον; hoc autem ἐν διεσώτων; ut apud Achillem Statium in Aratum tradit

Cenon

Conon ὁ μαθηματικὸς, i. e. Aſtronomus: (quæ apud veteres, interdum, Græcos Latinoſque verbi *Mathematici* notio) ſeu aſtrologus. Sed quia magni in veterum ſcriptorum lectione uſus eſt vetus hæc rerum corporumve diviſio, & adeò non obvia, ut etiam doctiſſimis interdum viris parum perſpecta videri poſſit, ipſa Statii, ſive Cononis potiùs, verba præſtat hic apponere. Παρατήρησε δὲ Κόνων ὁ μαθηματικὸς σώματα λίγεσθαι ὅσα ὑπὸ μιᾶς ἕξεως ἡνωμένα κρατεῖται, οἷον λίθος, ξύλον. ἐστὶ δὲ ἕξις πνεῦμα σώματος συνεκτικὸν. συνημμένα δὲ, ὅσα οὐχ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως διέπεται, οἷον πλοῖον, καὶ οἰκία. τὸ μὲν γὰρ ἐκ πόλλων συνέδραι. ἡ δὲ ἐκ πόλλων λίθων σύγκειται. διεσπᾶται δὲ, ὡς χορὸς. τῶν δὲ τοιούτων διάφορα αἱ διαφοραί. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ὡρισμένων σωμάτων καὶ ἀριθμῷ λεπτῶν, ὡς χορὸς. τὰ δὲ ἐξ ἀορίστων, ὡς ὄχλος. ἄστρον οὖν ὁ μὲν ἀστὴρ, σῶμα ἡνωμένον. τὸ δὲ ἄστρον, ἐκ διεσπάσθαι καὶ ὡρισμένων. ἀριθμὸς γὰρ ἀστέρων ἐφ' ἑκάστου δύκουλος. *Conon mathematicus obſervavit corpora dici, quæ uno habitu unita continentur, quale lapis, lignum. habitus verò eſt ſpiritus corpus conſtringens. compacta autem quæcumque uno habitu non vinciuntur, quale navis & domus. illud enim ex pluribus aſſeribus, hæc verò ex pluribus lignis compingitur. diſtantia verò ut chorus. talium autem duæ ſunt differentiæ. nam illa quidem ex corporibus definitis & numero parvis, ut chorus. illa autem ex indefinitis, ut populus. ſtella igitur eſſet corpus unitum. ſidus autem ex diſtantibus & definitis. numerus enim ſtellarum per ſingulas ſit manifeſtus.*

Pag. 273. lin. 22. νεκρὸς βασάζεσθαι, ὥστε] Suprà IV. cap. 41. ψυχάριον εἰ βασάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν. *Animula es, cadaver geſtans, ut dicebat Epictetus.* Cætera quò ſpectent, compertum non habeo. An ita fortaſſe meliùs, ὥστε ἐναγέστερον περισσεῖν. Τὸ, &c. *Ut tantò cadant* (unde & πτώματα, *cadavera*) *operoſiùs.* Hoc ſi placet, Τὸ τῆς νεκύας aliquid alludit, quod vel in Homericâ νεκύᾳ, vel in notâ aliqua ſolennique nænia.

Pag. 277. lin. 1. Ὡς ἐντελῆ καὶ τὰ πολιτικὰ τοῦτον] Erunt fortaſſe quibus obſcuriora videbuntur, quæ hoc toto capitulo, ac proinde ſuſpecta. Ego quod hic mihi præcipuè propoſitum, textum integerrimum in me recipio: ſenſum autem ſi non obvium, certum tamen eſſe, & qui clariſſimus, ſi in illum vacaret hic inquirere, reddi poſſit.

Pag. 279. lin. 12. 13. γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων] Πραγμάτων, an ἀνθρώπων? hoc malo. Vide lib. x. cap. 13. & 17. Quod ſi ad homines referas, tum τὸ συγγίνεσθαι ad mores & converſationem pertinet. Vide & lib. XII. cap. 24. καὶ τὴν πολυτροπίαν, &c.

Pag. 280. lin. 2. καὶ τὸν ἴδιον ἀϊῶνα] Ità rectè puto habere; & ut ita putem, ſimilia Antonini loca collata faciunt. Neſcium tamen te nolo, lector, in utraque Xylandri editione καὶ τὸν ἴδιον ἀϊῶνα, excuſum eſſe.

Pag. 282. lin. 7. ἀλλὰ πρὸς τοὺς θεούς] Cenſeo Antoninum ſcripſiſſe πρὸς τῶν θεῶν, *per deos*; uſitatâ (etiam Arriano ſæpe) adjurationis formulâ. Nam alioquin cùm nihil de hominibus præceſſerit, de ſimplicitate erga Deos ut hîc agat non opportunum ſatis videtur. De ἁπλότητι verò & χρηστότητι erga homines, vide IV. cap. 37. & X. cap. 32. Μηδὲ, &c. Opportunè autem per deos adjurat, quia perfecta χρηστότης illis præcipuè competit. Lib. VIII. cap. 34. Ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, &c. & lib. IX. c. 11. ὅτως εἰσὶ χρηστοί.

Ibid. lin. 17. ὑποκρίνῃ, συναγελάζει, βόσκῃ] Scribo, ὑποκρίνει, συναγελάζεται, βόσκεται; aut συναγελάζει, βόσκει; abſolutè & intranſitivè, ut vulgò loquuntur, qualia innumera apud Græcos Latinoſque. Etiam lib. VI. cap. 16. συναγελάζεσθαι, & τρέφεσθαι, & ὑποκρίνειν τὰ περιττώματα, ut naturâ affinia ſimul poſita.

Pag. 283. lin. 1. 2. ἢ θηριώσῃ δ.] Næ θηρίον & merum prodigium vox θηριώσῃ hoc loco, ſive ſententiam, ſive ſyntaxin & verborum contextum reſpicias. Si conjecturis locus eſſet, multa in mentem (ut αἰσθῃάσῃ, ἐλευθεροῦσῃ, &c.) veniunt, quæ non incommoda videri poſſint. Sed conjectura plus quàm probabilis, vocem totam ut ſpuriam & irreptitiam, εἰς κόρακας ablegandam. Primò, contextus non requirit; imò quicquid ſubſtituas, tale erit, ut melius abeſſe poſſit, ſi ſequentia expendas. Secundò, Xylander in ſuo codice non videtur invenifſe, ut ex verſione conjicio. Tertiò, in Manuſcripto Codice Hæſchelii non omninò comparet, cujus hæc ſcriptura eſt, Ἤτοι μὴν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ δύνανται. Valeat illa ſanè, dices fortaſſe; ſed quid tamen hùc illam primùm intruſerit, libenter ſcirem. Dicerem, ſi divinus eſſem; dicam tamen quod in mentem, non ut omninò verum, ſed ut à vero non alienum mihi venit. Scripſerat fortaſſe aliquis ad oram tam inſigni loco vulgare illud Græcorum Grammaticorum Σημείωσαι. cætera quivis facilè conjiciet.

Pag. 285. lin. 4. 6. καταφράττεσθαι] Metaphoricè dictum puto de eo, qui oculos ſibi oblini, & obnubi patitur, totumque ſe facit alieni juris. Heſychius καταφράξεις ψυχὰς, τὰς ἀποσκοτισμένας, καὶ μὴ τὸ μέλλον εἰδήσας, *animas obtenebratas, & quod futurum eſt neſcientes*, (quod ab hoc quod diximus non valdè remotum eſt) interpretatur. Ad ægrotos autem meritò transferatur, qui Medicis per omnia (unde & *in medicorum poteſtate* tales *eſſe* dicuntur à Latinis) morigeri ſunt & obſequentes. Poſſis etiam fortaſſe ad vincula & ligaturas, & id genus alia ſeu medicorum ſeu chirurgorum propiori ſignificatione referre. Porrò ejuſdem argumenti apud Diogenem Laërtium extat Epiſtola, quam moriens Epicurus ad Idomeneum quendam ſcripſiſſe perhibetur: de quâ quod Ciceronis jam olim judicium fuerit, digna res eſt, quæ à prudenti lectore, ne ſibi ab infami impoſtore verba dari patiatur, diligenter animadvertatur. Extat illud Tuſcul. Queſt. lib. V. *An Epicuro qui tantum induit perſonam philoſophi*, &c.

NOTÆ IN LIBRUM X.

PAg. 288. lin. 4. 5. τῆς φιλητικῆς καὶ στερητικῆς διαθέσεως] Pro στερητικῆς haud dubito fore qui στερκτικῆς præferant, quod nec mihi improbatur, ſi affectum illum animi, quo φιλεῖν & στέργειν τὰ παρόντα καὶ τὰ συμβαίνοντα (de quo toties Antoninus) dicimus, intelligamus. Poteſt tamen & vulgata lectio retineri, ſenſu non minus probo, qui ex collatione cum lib. V. cap. 15. Οὐδ' ἂν ὁ ἀλαζονικὸς ἑαυτῷ, &c. & lib. III. c. 5. Ἐν δὲ τὸ φιλόθεον, &c. apparebit.

Pag. 290. lin. 22. Εἴτε ἄτομοι, εἴτε φύσεως] Ita utraque Xylandri editio; ita citant & viri maximi; ſed omninò ſcribendum, Ἢ τοι ἄτομοι, ἢ φύσις. Ita conſtanter Antoninus iſta opponit. lib. IV. cap. 3. ἀναπαυσάμενον τὸ διεζευγμένον, ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, &c. *reduc tibi in memoriam diſjunctivum illud, aut numinis providentiâ, aut atomorum concurſu*, &c. Lib. XI. cap. 18. ἄνωθεν δὲ ἐπιθὶ ἀπὸ τοῦ, Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. *quin & altiùs rem repete, vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere.* Vide & lib. IX. cap. 34.

Pag. 292. lin. 22. τῷ ἰδίως ποιῷ ὑδεν ὄνῃ] Senſum in verſione expreſſi, quem è verbis commodiſſimum elicere potui. Qui Origenis objectiones contra vulgatam de corporum *in individuo*, ut loquuntur, reſurrectione opinionem apud Methodium, & Epiphanium legerunt, non locupletiorem alium deſiderabunt horum verborum enarratorem. Quod enim Antoninus hîc paucis, id Origenes apud illos pluribus proſequitur & confirmat verbis. Verba ſic non malè ſcribi poſſe conjicio: προσπλέκει. τῷ ἰδίως ποιῷ ὑδεὶ φύσῃ (vel ὄντι, id eſt, ὄντως, *revera*) πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον. Quid ni enim, ut φθίνον & φθινόμενον, δύνον καὶ δυνόμενον & id genus alia non pauca nullo diſcrimine, ita & λεγόμενον (etſi non occurrat exemplum) pro eo quod magis uſitatum λῆγον? Si cui tamen hoc nimis audax & temerarium videatur, poteſt & τὸ λεγόμενον, (*de quo nunc agitur*) in eandem ſententiam non malè retineri.

Pag. 293. lin. 4. 5. κὴ ἀπολλύοις ταῦτα τὰ ὀνόματα.] Scribo, κὰν ἀπολλύοις ταῦτα τὰ ὀνόματα ταχέως, &c.

Pag. 298. lin. 3. ἤτοι γὰρ ἡ λῃστὰ, ἰὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] Sarmatici belli, ab Antonino fœliciter confecti, gloria quanta fuerit, (unde & illi Sarmatici titulus) docent Hiſtorici. Porrò re benè geſtâ quàm ſoleant victores milites *ad ſuperbiam ferociamque & inſolentiam* proclives, ut apud A. Gellium Cato, *modum* inſoleſcere neminem latet. Vanam igitur illorum ſuperbiam & inſolentiam ridet hic fortiſſimus idemque prudentiſſimus Imperator: non quòd quicquam veris militibus, qui juvandæ patriæ aut juſtitiæ inter homines tuendæ cauſſa ſtipendia merentur, (quid enim vel ad præſens tempus, vel ad omnem poſteritatis memoriam glorioſius?) & propriam ſalutem publico poſtponunt bono, detractum velit; ſed quòd eis plerique qui caſtra ſequuntur ſint moribus, ut prædam potiùs venari, quàm quid æquum aut iniquum, quid publicè proſit aut obſit, ſpectare videantur. Quod ait Antoninus, *ſi dogmata eorum ſpectes*, indè eſt, quia non è factis, ſed ex opinionibus quæ ad faciendum impellunt, pendet vera laus, aut vituperatio: ut tot locis inculcat Arrianus. Nemo igitur verè fortis, niſi qui veris dogmatibus imbutus ad pericula ſubeunda non impetu temerario aut naturali temperamento, ſed certâ ratione promptus & paratus eſt. Hinc & Seneca de fortitudine, Epiſt. 85. *Non eſt enim fortitudo inconſulta temeritas, nec periculorum amor, nec formidabilium appetitio. Scientia eſt diſtinguendi, quid ſit malum, & quid non ſit; diligentiſſima in tutela ſui fortitudo eſt, & eadem patientiſſima eorum, quibus falſa ſpecies malorum eſt.* Cæterùm ut olim *lairo*, qui nunc miles apud Latinos; ita in ſacro Codice, Gen. x. 9. גבר-ציד, *robuſtus venator*, (quod Græcis Bibliorum Interpretibus γίγας, κυνηγὸς) pro ſtrenuo bellatore. Quæ fortaſſe ipſa fuere verba veteris Phœniciæ Inſcriptionis, quæ verbis Græcis apud Procopium Vandalic. II. ita redditur: Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου τοῦ λῃστοῦ, υἱοῦ Ναυῆ. *Nos fugimus à conſpectu robuſti bellatoris, filii Nave.* Certè λῃστεία ſive captura hominum, venationis ſive θήρας ſpecies & ab Ariſtotele Politic. l. I. cap. 50. conſtituitur. Vide & Habac. cap. I. verſ. 15, 16. ubi *hamus, ſagena*, & *rete*, de numeroſo qui omnia longè latéque vaſtet & perdat exercitu. Venatio autem ferarum, ad efferandos, an mitigandos animos hominum & à mutuis cædibus avertendos plus conferat, diſputat, ſi bene memini, Plutarchus tractatu, Terreſtria an aquatilia animalia ſint φρονιμώτερα, ipſo initio.

Pag. 299. lin. 8. 9. ἐυμενῶς] Ἐυμενῶς, an, ἐν μόνῳ, vel, τὸ ἐν μόνῳ ſcripſit Antoninus? vide lib. VII. cap. 7. Vide tamen & XI. cap. 9. ubi in eadem re vox ἐυμένεια.

Ibid. lin. 14. ἄριστον γὰρ καταλυγχάνειν τοῦτο] Puto Antoninum vel ad proprietatem verbi ἁμαρτάνειν intendere, quod aberrare à ſcopo propriè ſignificat; vel ad uſum forenſem formularum iſtarum καταλυγχάνειν, & ἐκπίπτειν, ſeu ἀποπίπτειν τῆ δίκαιῃ, pro cauſſa ſuâ cadere, &c.

Pag. 302. lin. 2. οἷοι ἀνδρεικνύμενοι καὶ γαυρύμενοι] Ἀνδρεικνύεσθαι verbum non alibi mihi repertum: qualia quamvis in Antonino noſtro plura, eò tamen inclino, ut ἀγορασμεῖσθαι non ἀνδρεικνύεσθαι, tam facili ex altero in alterum librariis oſcitantibus lapſu, ſcripſiſſe putem. Major enim ſoni (neque tamen illa magna) quàm ſcripturæ, ſi quis attendat, ſimilitudo. Dionyſius Halicarnaſſeus de Ædilibus Rom. Antiq. Rom. lib. VI. pag. 411. Ἐπιτέτραπται δὲ αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ σχεδὸν ἁπάντων ἐστὶ κατὰ τὰ πλεῖστα τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμοις. *Commiſſa verò eis*

eis ſunt multa ac magna res; ſuntque maxima ex parte Gracorum ἀγοραῖοι, id eſt, fori & rerum venalium arbitris, ſimiles. Præterea Ædilitatem non ſplendidiſſimum tantùm & latiſſimi per ſe imperii magiſtratum fuiſſe, ſed & ad ſummos honores viam ſtraviſſe, notum eſt. *Ædilitatem gerere* proverbialiter à Plauto dictum alicubi pro, imperioſum eſſe. Idem in Captivis, Act. IV. Scen. 2. n. 43.

Euge edictiones (alii, *dictiones*) *adilitias hic habet quidem: Miràmque adeò eſt, ni hunc fecere ſibi Ætoli agoranomum.*

pro quo paulò antea dixerat, n. 31.

Baſilicas edictiones, atque imperioſas habet.

Pag. 303. lin. 4. 5. μήτι δ' ὅτω] Scribe, Μήτι δ' οὐχ' ὅτω.

Pag. 304. lin. 7. 8. τὰ τῦ Πλάτων, Σηπὸν ἐν ὄρει] Plato in Theæteto. Citat & Theodoretus, Epiſc. Therapeut. lib. 1. & ultimo. Σηπὸς, eſt purum putum Hebraicum סָפָן vel סָפָה: quod ideo moneo, quia radix Hebraica סָפָן optimè convenit cum Græci verbi quod hic eſt, περιβάλλεσθαι, ſignificatione. In ſequentibus verbis elegans alluſio ad ambiguam verbi βάλλειν ſignificationem, quod ut propriè (nec id aliunde quàm ex monte aut loco edito commodius) jacere, & jaculari ſignificat; ita metaphoricè tum ad cogitationes animi, ut hoc ipſo libro, cap. 11. ὅδ' εἰς νῦν βάλλεται; tum ad ſermonis uſum transfertur: unde πρόβλημα; pro quo ſimplex hic βλῆμα poſuit Antoninus. De ſcopo Antonini in his verbis, vide quæ notamus ſuprà, in lib. 5. pag. 164. lin. 8. Ὅντε τραγῳδὸς, &c.

Pag. 307. lin. 11. ὅμοιον γὰ ὁ οἰμώζων, &c. τὴν ἔνδεσιν] Manuſcriptum Hæſchelii meliùs ὅμοιος. Non aliam autem hic ἔνδεσιν intelligit Antoninus quàm quæ Sancto Paulo vocem magni affectus expreſſit, Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τῦ σώματος τῦ θανάτυ τύτυ; *Ærumnoſus ego homo: quis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Rom. 7. v. 24. De hâc animæ alligatione multa paſſim philoſophi; ſed ut rivuli tamen omnes ab uno fonte, divino Platone, derivati. Totus ferè Phædon hujus eſt argumenti; pauca ex multis, quæ ſufficiant huic loco, proferemus. Παραλαβῶσα τὴν ψυχὴν ἡ φιλοσοφία ἀτεχνῶς διαδεδεμένην ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένην, ἀναγκαζομένην δὲ ὥσπερ δι' εἰργμῦ (quod Sanctus Paulus, δι' ἐσόπτρυ ἐν αἰνίγματι, 1 Cor. 13. 12.) διὰ τύτυ σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὐτῆς, καὶ ἐν πάσῃ ἀμαθίᾳ κυλινδυμένην, καὶ τῷ εἰργμῷ τὴν δεινότητα καλιδῦσα, ὅτι δι' ἐπιθυμίας ἐστὶν, ὡς ἂν μάλιστα αὐτὸς ὁ δεδεμένος ξυλλήπτωρ εἴη τῷ δεδέσθαι. ἠρέμα παραμυθῆται καὶ λύειν ἐπιχειρῇ, ἐνδεικνυμένη, &c. quorum verborum hæc ſumma eſt: *Animam corpori alligatam, & agglutinatam, in eo quaſi in ergaſtulo vinctam & captivam degere; in ejuſmodi ergaſtulo ignorantia tenebris, qua ex innatis corporis cupiditatibus & libidinibus oriantur, obſeſſam, non tam res ipſas quàm rerum umbras & falſas ſpecies, oculis, non ſuis, ſed corporeis & fallacibus aſpicere. Animæ ſic laboranti & oppreſſæ, qua conſoletur, & pro virili ſuccurrat, occurrere philoſophiam.* Idem ibidem verbo ἐνδεθῆναι (unde Antoninianum hic ἔνδεσις) non ſemel utitur. *Alligationem* autem, verſionem Xylandri retinui, quod *alligandi* verbum Senecæ de vinctis & captivis uſitatum. At idem alibi, *alligatos* inter, *adſtrictos*, & *diſtrictos* hâc ipſâ in re ſubtiliter diſtinguit: ſed nobis has verborum minutias excutere non hic animus. Ad rem quod attinet ipſam, non eò trahendus Antoninus, quaſi rideret illos, quibus grave hoc fragilitatis humanæ jugum, ut ſuſpiria illis & querelas exprimat; cui enim magis quàm ipſi Antonino, ut ex his ejus libris agnoſcimus? ſed ut illos, qui queri contenti, & iniquitatem fati miſerabiliter accuſare, animo deſpondent ignavi, & auxilia à ratione & philoſophiâ verâ, quibus in libertatem ſe aſſerant, petenda, nulla ſibi provident: qui de ordine mundi malè exiſtimant, & *emendare* (quod alicubi Seneca) *malunt Deos, quàm ſe.* Κλινίδιον autem eſt *lecticula lucubratoria*, ut Suetonius in Auguſto loquitur; de quâ conſulantur ibi, ſi quis plura de eâ noſcere velit, eruditiſſimi commentatores.

Pag. 311. lin. 14. καὶ ὁ πάσχων αὐτὸ] Scribo, καὶ ὁ πάσχων αὐτὸς; non αὐτό.

Ibid. lin. 25. Τῷ δεδεγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ita ſcribo cum priori Xylandri editione, non ut in ſecunda (repugnante tamen & illic ipſa Xylandri verſione) δεδογμένῳ. Longa mihi per literas cum viro amico & docto, ſed ἰχνεογνωμονεσίφῳ, ſuper hoc loco velitatio fuit, cum ille multa comminiſceretur, & quidvis potius, ſi δεδογμένῳ non placeret, quàm δεδεγμένῳ reſcribi debere acriter contenderet: ego contra non minore confidentia, non modo hanc veram eſſe lectionem, ſed nihil in toto Antonino hoc verbo, & hâc alluſione vel acutius vel elegantius occurrere. Cùm enim rabidi morſus ea vis ſit, & ex tantilla cauſſâ tam prodigioſi ſæpe conſequantur effectus, ut inter arcana naturæ nihil prope ſit, quod magis admiratione dignum ſit; non potuit Antoninus ſanæ rationis & philoſophiæ ſummam ad immutandos & quaſi transformandos animos vim & efficaciam aptiori alia ſimilitudine declarare. Sed & antea jam lib. VI. cap. 57. error & ignorantia quantum poſſint in vita communi docturus, hoc ſimili uſus eſt. Addebam præterea non Antoninum ſolum ſic loqui, adducto Luciani (aut quiſquis autor eſt illius Dialogi) ex Philopatride, ſeu Διδασκομένῳ loco, Ἐδήχθη γαρ τοῖς παρα τῦ λόγοις, ὡς ἀπὸ κυνὸς, λυτιῶν. *Morſus enim ſum verbis à te modò dictis, perinde ut à cane rabioſa.* Sed hæc & id genus alia hominem adeò non movebant, ut nova multa comminiſci non ceſſaret, quibus ſententiæ meæ, ut rebatur ipſe, abſurditatem argueret. Quare cum neuter alteri perſuaderet, aliud tandem agere coacti ſumus. At ecce tibi poſt aliquot annorum inter nos hâc de re ſilentium, bonum factum, veniunt inexpectatò literæ, quibus errorem ſuum agnoſcit, & herbam, quod ajunt, ultrò porrigit, nuper enim incidiſſe ſe in ipſiſſimum (qui mihi in mentem non venerat) Platonis locum, quem Antoninum his verbis reſpexiſſe minimè dubitet. Platonis quem indicavit locus hic eſt, in Convivio extremo, pag. 1203. F. Ἔτι δὲ τὸ τῦ δηχθέντ ὑπὸ τῦ ἔχιος πάθ καμὲ ἔχει; quo expoſito, pergit; ἐγὼ δὴ δεδηγμένῳ τι ὑπὸ ἀλγεινοτέρυ, καὶ τὸ ἀλγεινότατον (Serranum enim interpretem non audio, qui ἀλγεινοτάτυ in margine corrigit; multò minùs quod in verſione ſecutus eſt, amplectendum cenſeo) ὧν ἄνδρις δηχθείη. τὴν καρδίαν γὰρ ἢ ψυχὴν, ἢ ὅ, τι δεῖ αὐτὸ ὀνομάζειν πληγείς τε καὶ δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, ὁ ἔχοντας ἐχίδνης ἀγριώτερον, ἥτις ψυχῆς καὶ μὴ ἀφυοῦς ὅταν λάβηται, καὶ ποιῇσι δρᾶν τε καὶ λέγειν ὁτιῦν. καὶ ὁρῶν ἂν Φαίδρυς, &c. *Præterea, ut qui à vipera morſi ſunt, haud aliter & ego affectus ſum, &c. Ego igitur & ab eo quod acerbius afficit, morſus; & ea parte morſus qua una acerbiſſimis eſt obnoxia maximè doloribus, ſive cor, ſive animum, ſive quomodocunque id appellandum ſit, ſaucius cupiditate in philoſophia ſermonum, qus acrius quàm vipera mordent, & occupant, ſi quando aſtigerint juvenilem animum, qus non penitus ignarus ſit: compelluntque ad quicquid tandem ſit faciendum atque dicendum, ac intuens Phædros,* &c. Similitudinem quam Plato duxit à morſu viperæ, Antoninus à canis rabioſi (eſt enim λύσσα & ὑδροφοβία de morſis à cane rabioſo, propriè; ut ex Galeno conſtat & Dioſcoride) morſu petere maluit, ſed eadem utrobique ratio ſimilitudinis, eadem verbi δηχθῆναι metaphora. Ita factum eſt, ut qui prius ſententiæ meæ acerrimus oppugnator, idem nunc opportuno hoc Platonici loci indicio confirmator eſſet ἀναπόῤῥητος. Cæterùm ratio ſimilitudinis clarior erit, ſi verba Antonini ita ſuppleantur; Ut qui à cane rabioſo morſus eſt, niſi tempeſtivè curetur, his inter alia argumentis affectum ſuum prodit, quòd ſolito triſtior & pavidior (*vigilia & ſomnus perturbatus, timor ſine cauſſa*, ait Sennertus inter ſigna diagnoſtica. *Demorſus ſolito triſtior & cogitabundus eſt, hominum conſuetudinem conſpectumque fugit*, &c. Palmar. de morbis contagioſis. κοπρὸν βλίπει καὶ συγγότερον τῦ συνήθυς; *torvum ac ſolito triſtius intuetur*, & mox quibuſdam de ὑδροφοβίᾳ interjectis, καὶ τινὲς μὲν φίνγυσι τὴν αὐγὴν, τινὲς δὲ τρύχονται συνεχῶς. *ex hoc mali genere correptis ſunt qui ſplendorem lucis refugiant, alii aſſiduo dolorum cruciatu conficiuntur.* Dioſcor. Θηρ. c. 1.) evadat, tandemque morbo confirmato in ὑδροφοβίαν incidit, ut aquam, liquida & pellucida omnia, ad furorem & inſaniam horreat & fugiat, ita, &c. Porro ad ἀφοβίαν & ἀλυσίαν quantum momenti ſit in humanæ fragilitatis conſideratione, docent & illa ſancti prophetæ: *Quis tu ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ita areſcit?* Eſ. 51. 11, 12. & alibi: *Quieſcite ab homine* (ne vos odio gratiáve ſuâ vehementiùs afficiat) *cujus ſpiritus in naribus eſt: nam quanti* (qui talis) *æſtimandus eſt?*

Pag. 313. lin. 1. 2. ἐπιφημῖντα] Manuſcriptus Hæſchelii ἐπευφημῖντα.

Pag. 314. lin. 7. Οὐδεὶς ἐστιν ὅτως ἄνοητος.] Quàm verus hic vates & ad extremum vitæ ſpiritum adeóque in extremo ipſo agone ſpirituque, propoſiti tenax Antoninus fuerit, teſtis (ſi ſtamus ejus teſtimonio) locuples Dio, qui narrat Antoninum non ex morbo quo laborabat ipſo, periiſſe, ſed medicorum, qui Commodo ſucceſſuro gratificari ſtudebant, immani ſcelere & perfidia: Antoninum autem morientem, cùm quid ageretur non ignoraret, non tantùm diſſimulaſſe, ſed ne filii parricidio ſublatus videretur, militibus & tribuno poſtremis verbis ipſum commendaſſe. Dionis verba ſunt hæc lib. 71. pag. 814. E. Τῇ ἐπταικαιδεκάτῃ τῦ Μαρτίυ μετάλλαξεν, οὐχ' ὑπὸ τῆς νόσυ ἣν καὶ τότε ἐνόσησεν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. ὡς γὰ σαφῶς ἤκυσα, τῷ Κομμόδῳ χαριζομένων. μάλλον ἂν ἀποθήσκειν, τῦτό τε τοῖς στρατιώταις παρεκελεύετο, (εἰ γὰρ ἤθελε δηλῶν ὑπ' αὐτῦ ἀπήσκειν) καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αὐτῦντι ἔφη, Ἀπίθι πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα. ἐγὼ γὰρ ἤδη δύομαι. *Deceſſit è vita decimo ſeptimo Martii die, non morbo quo laborabat, ſed* (ut ego certò accepi) *peremptus à medicis, qui Commodo gratificabantur. Quumque eſſet morti proximus, Commodum militibus commendavit*, (*nolebat enim videri, ut mors ſibi ab illo afferretur:*) *tribunoque militum teſſeram poſtulanti reſpondit; abi ad orientem. Ego enim jam ad occaſum commeo.*

Pag. 315. lin. 13. ἐκεῖνο ῥητορικὰ] Vide quæ ſupra ad pag. 38. lin. 3. Μηκέτι καθ' ὁρμὴν, &c. notavimus.

NOTÆ IN LIBRUM XI.

PAg. 318. lin. 12. Ὠδῆς ἐπιτερπῦς καὶ ἠχ. καὶ π.] Capitolinus in vita Marci; *Amavit pugilatum, luctamina & curſum, & aucupatus, & pilâ luſit apprimè, & venatus eſt*; non exercitii tantùm cauſſâ; ut cenſent ibi viri docti, ſed oblectationis, & voluptatis, ut ex his ejus verbis in promptu colligere eſt. Non enim eo nomine ſibi ipſe ſuccenſuiſſet, aut de remediis (quod facit hic) cogitaſſet, ſi tuendæ modò valetudinis cauſſâ illa adhibuiſſet. Antonini mentem melius intelliget, qui cum Senecæ non diſſimili, alia quamvis in re, conſilio conferet. Ita ille de ira lib. 11. cap. 28. *Maximum remedium eſt ira, mora. Nec ab illa pete initio ut ignoſcat, ſed ut judices: deſinet, ſi expectat. Non univerſam illam tentaveris tollere: graves habet impetus primos: tota vincetur, dum partibus carpitur.* Alibi de paupertate loquens, vocat hoc, *artificium diducendi, cùm ſingula ſuſtineri poſſint, qua collata non poſſunt.* Vide & decimo libro, cap. 29. Κατὰ μέρος, &c.

Pag. 319. lin. 5. μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ:] *Obſtinationem* Chriſtianis Martyribus à gentilibus objici vulgò ſolitam, notum vel ex Tertulliano. *Illa ipſa obſtinatio quam exprobratis*, ait ille Apologetico extremo. Idem ad Nationes lib. 1. cap. 18.

Re-

Reliquum obſtinationis in illo capitulo collocatis, quod neque gladios, neque cruces, neque beſtias veſtras, non ignem, non tormenta ob duritatem ac contemptum mortis animo recuſemus. Idem de Spect. cap. 1. *Sunt qui exiſtiment Chriſtianum expeditum mortis genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum erudiri*, &c. Primus, quod ſciam, Plinius objecit in Epiſtola (quæ lib. x. 97.) ad Trajanum notiſſimâ. Arrianus autem & ipſe Chriſtianorum (quos Galilæos ille vocat) exemplum in eundem planè quem Antoninus hîc adducit finem: ſed quod Antoninus obſtinationi, ille conſuetudini tribuit. lib. IV. cap. 7. *περὶ ἀφοβίας.* Παράταξιν etiam apud Euſebium de Chriſt. Martyribus, ſed in bonam partem, legere memini: pro quo ibidem ἔντασις ſæpius occurrit.

Pag. 322. lin. 10. *Μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία:*] Plane quod Horatius, poſt Theſpidem & Æſchylum, veteres poëtas Tragicos, commemoratos,

Succeſſit vetus his Comœdia, non ſine multa
Laude; ſed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi.

Vir ſummus & illuſtris inter doctos jam pridem famæ, qui iſta omnia in Horatio confuſa & tranſpoſita tanto contendit opere, quid Antonino reſponſurus ſit, ipſe ſi vacat & libet, videbit: ego non video.

Pag. 324. lin. 4. §. *Ὁμοθυμεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δὲ*] Poterant hæc cum ſuperioribus conjungi, & in unum caput concludi, quæ nobis hic bina: eſt enim quædam argumenti inter iſta cohærentia, aut ſaltem non abruptus tranſitus. Maluimus tamen, ut in aliis non paucis, diſtinguere; quòd diverſa res hic agatur, nec ita verbis cohæreant, ut ſine detrimento ſenſus ſeparari nequeant. Compoſita vox *ὁμοθυμεῖν*, non obſcura illa quidem, non tamen hactenus alibi mihi reperta. Malui autem, *ex eodem ſenticeto*, quàm aut arbuſto, aut arbore dicere, quòd alluſio Plautina, *τὸ ſentire ex ſenticeto*,

Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis:

Capt. Act. IV. ſc. 2. n. 80. derivans, ut ut feſtivior quàm verior, ad rei tamen ipſius explicationem non intempeſtiva videretur. Magna enim in re ſimilitudo, cogitationibus hinc inde variis ac conſertis haud ſecùs in animo, quàm ramis in arbore, aut ſurculis, in arbuſto pullulantibus. Hinc apud Hebræos (quorum lingua proprietates rerum maximè conſectatur) eadem radix סעף & ramum ſignificat & cogitationem.

Pag. 326. lin. 2. *οἷον ὁ Φωκίων ἐκεῖνος*] An ad Phocionis peculiare aliquod dictum factúmve; qualia ſingulari bonitate condita Phocionis Plutarchus haud pauca commemorat; an ad totam ejus vitam & mores univerſos, cùm adeò bonitate ſpectabilis fuerit, ut boni, id eſt, *χρηστῷ* cognomen inde meruerit; reſpiciat Antoninus, haud facile dixerim. Ego de totâ vitâ potius intelligo.

Ibid. lin. 8. *ἄνθρωπος τεταμένος*] Ita prior Xylandri editio: at in poſteriori mutatum in *τετυγμένος*. Ego illud, ut *ἐμφαλικώτερον*, ita & verius credidi. Eodem verbo jam prius, hâc ipſâ in re, l. VII. cap. 5. uſus eſt; *ὃ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῷ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ ἐυάρμοστον. Quicquid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas eſt, quod eſt ſocietati utile & congruum.* Si cui *τὸ τετυγμένος* (quod & apud Epictetum cap. 29.) magis arrideat, de ſe ut Imperatore loqui, cujus hoc præcipuum munus, bonum publicum promovere agnoſcat, intelligendus Antoninus. Paulò ſuprà *τὸ ἐπὶ τῇ φύσει*, ſcribo, *τὸ ἐφ' ᾗ φύσει.* ut *τὸ*, pro *ὅ*, (de quo Grammatici) poſitum ſit.

Pag. 326. lin. 4. *γεγράφθαι ὀφείλει ἰυθὺς ἡ φωνή*] Scribo, *γεγράφθαι ὀφείλει. ἰυθὺς ἡ φρήν* (ex quo notior vox *φωνή*, quæ nihili vox hîc eſt, manavit) *τοιοῦτον ἔχει, ἰυθὺς*, &c. Seneca ſimiliter de Benef. II. cap. 25. *Verba ceſſent licet, ſi quemadmodum debemus, affecti ſumus, conſcientia eminebit in vultu. Conſcientia*, Senecæ; quod Antonino *φρήν*.

Ibid. lin. 9. *ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος σκάλμη ἐστὶν*] Quæ Xylander in hunc locum notavit, conſultò prætereo. *Σκάλμη* ex Heſychio vel Julio Polluce, gladiolum ſeu pugionem interpretor. Antoninus ſimulationem ſimplicitatis, pugionem vocat, morem illorum reſpiciens, qui inſidias aliis molientes, pugionem (nam alioquin *σιδηροφορεῖν* erat prohibitum) è cervicibus dependentem circumferebant. *Λυκοφιλία* verò quid ſit, optimè docebunt Æſopicæ fabulæ ab Iſaaco Nicolao Neveleto primùm (nec ſcio an quis alius poſtea) editæ; dignæ certè quæ correctiores legerentur. Nos *γύμαλος χάριν*, unicum *ἐπιμύθιον* (quia Neveletus in Notis fruſtrà tentavit) correctum hic apponemus. erit id fabulæ 234. quæ editionis noſtræ pag. 276. *Οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ κακοῦργοι ὅταν περὶ* (γρ. παρὰ) *τοῖς ἰδόσι πονηρίσωνται, ἀνόητοι τῶν τεκτονημάτων* (γρ. ἀνόητοι τῶν τεκτονημάτων) *καθίστανται. Sic hominum doloſi, cum apud ſcientes malignè agunt, machinamentis ſuis inutiles fiunt.*

Pag. 330. lin. 12. *πολλὰ γὰρ καθ' οἰκονομίαν γίνεται*] Etſi nihil hoc uſu verbi apud Græcos ſcriptores ſive ſacros, ſive gentiles, qui res tractant philoſophicas paſſivius; quia tamen ſunt qui in re tam clarâ offendant, audiant Arrianum in Epict. lib. III. cap. 14. ſic diſtinguentem: *Τῶν πραττομένων τὰ μὲν προηγουμένως πράττεται, τὰ δὲ κατὰ περίστασιν. τὰ δὲ κατ' οἰκονομίαν. τὰ δὲ κατὰ συμπεριφοράν. τὰ δὲ κατ' ἔντασιν.* quæ Hieronymus Wolfius ita vertit: *Eorum quæ aguntur partim præcipuè ſpectantur*, (malim, *ipſa propter ſe aguntur*) *partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria, certoque conſilio partim obſequii cauſſâ, partim ex inſtituto vitæ*: malim, *ex obſtinata, animi*, vel, *propoſiti tuendi firmitate*, ut idem ſit Arriano *κατ' ἔντασιν*, quod Antonino ſuprà, *κατὰ παράταξιν.* Vide quæ nos ibi. Anaſtaſius Sinaita *ἐν Ὁδηγῷ*, ſeu, *Duce vitæ*, Cap. 11. §. ultimo, *περὶ οἰκονομικῶν: Λέγομεν πάλιν οἰκονομικῶς καὶ ὅτε γίνεταί πρᾶγμα ἢ πάντως ὀφεῖλει γενέσθαι, γίνεται δὲ διὰ συγκατάθεσιν, καὶ σκοπὸν σωτηρίας τινῶν. Secundò, per diſpenſationem aliquid fieri dicimus; quando fit quidpiam, quod non oportebat omnino fieri. fit autem, quia quis intuitu ſalutis ad aliorum imbecillitatem ſeſe demittit & accommodat.* Hinc illa Stoicorum, non verè aut vitioſè mentiri qui *κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, ἢ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος πρόφασιν, ἢ καθ' ἅλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλὰς, in militia contra hoſtes, aut aliâ aliquâ neceſſitate*, quod falſum eſſe ſciunt, compoſitò aſſeverant ut verum: ut Stobæus tradit in Ethicis.

Pag. 335. lin. 8. *Τέσσαρας μάλιστα τροπὰς*] *Τροπὴ* eſt verbum Platonicum, *μίσον*, quod tam in bonam (ut hîc ex. cap. lib. III. cap. 8. extremis verbis; alibique) quàm malam partem ſumitur. *Inclinationem* aut *converſionem*, (quod apud Ciceronem de mutatione in pejus) Latinè reddi poſſe puto. Nam *affectus, ſtatus, temperamentum*, & id genus alia, *διάθεσιν* potiùs exprimant. Xylander *motus* verterat, non malè fortaſſe, ſi *motus* pro ſimplice motione capiatur: ſed quia ut plurimùm, cùm animo tribuitur, motum vehementiorem ſeu perturbationem ſignificat, ideò ob ambiguitatem vitavi. Quod mox (ex vitioſâ Lugdunenſi editione) *ἀπαληπτεῖον*, aut *ἀπαλειπτεῖον*, (ut in utraque Xylandri) corrigendum; aut, quod ego germanum puto, *ἀπολειπτεῖον* ſcribendum. Vide quæ jam ſupra in pag. 219. lin. 1. & pag. 93. lin. 2. notata ſunt. At lib. x. pag. 296. lin. 8. ubi I. Xylandri editio (quod & in hanc noſtram incautis nobis ex illa tranſlatum) *ἀπολείψεται*, ex II. corrigendum eſt, *ἀπαλείψεται.* Eſt quidem fateor & *ἀπολείπεσθαι* verbum probum, & Antoninianum; ſed non hujus loci.

Pag. 337. lin. 3. *ἀλλὰ μόνα καθὰ φύσιν*] Scribe, *ἀλλὰ μόνα ἃ κατὰ φύσιν.*

Ibid. lin. 10. *ἰσότητα καὶ θεοσέβειαν*] Scribe, *ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν. Ὁσιότης καὶ θεοσέβεια* hic *ἰσοδυναμοῦσι:* quibus *ἡ δικαιοσύνη* non ut adverſa, ſed diverſa opponitur; ut & lib. XII. cap. 1. *πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην.* Quid autem per utrumque intelligat, ibidem explicat ipſe; ut & lib. VIII. cap. 66. *Ὁσιότητα* autem *καὶ δικαιοσύνην*, verti, *ſanctitatem & religionem*; quod *pietatis* vulgò latior eſſet ſignificatio. ſæpe enim pro clementiâ, aut charitatis affectu naturali ponitur. Ciceroni tamen eſt ubi *θεοσέβεια* propriè *pietas*, ut de Nat. Deor. lib. I. *Eſt enim pietas juſtitia adverſus Deos.* Eidem ibidem *ſanctitas* definitur *ſcientia colendorum Deorum.* Quod mox Antoninus *τὴν ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν, πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων* eſſe contendit, non aliud iſtis eum verbis voluiſſe credo, quàm pietatem erga Deos, juſtitiæ inter homines quaſi baſin & fundamentum eſſe. Nec multò aliter & Cicero de Nat. D. lib. II. *Quæ contuens animus, accipit ab his cognitionem Deorum, ex quâ oritur pietas, cui conjuncta eſt juſtitia, cæteraque virtutes.* Per *δικαιοπραγήματα* crediderim Antoninum *cæteras* & ipſum *virtutes* intellexiſſe. Juſtitiâ enim cæteræ omnes virtutes *συλλήβδην* comprehenduntur, ut notat Ariſtoteles ex veteri paroemiâ, (ita vocat ipſe) Ethic. Nic. V. cap. 1. Poſſumus tamen illa, *πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων* ſubtiliùs exponere, lib. XI. cap. 1. quod lectori expendendum relinquo.

Pag. 338. lin. 3. 4. *Ὥσπερ γὰρ ἐκ' ἡ πάντων*] Verborum Syntaxis obſcurior, ſed confer cum lib. IX. cap. 22. *Τρέχε*, &c. & l. X. cap. 6. *Εἶτε ἄλλοι*, &c.

Ibid. lin. 18. *Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης*] Archelaum fortaſſe voluit dicere. Vide Senecam de Benef. lib. V. cap. 6.

NOTÆ IN LIBRUM XII.

Pag. 349. lin. 3. *σφαῖρ@ κυκλοτερὴς κενῇ περ.*] Jam pridem vir maximus Adrianus Turnebus, in Adverſariis corrigebat, *δίνῃ περιήγει γ.* optimè ſine dubio ad mentem ſcopumque verborum. Horatius Satyr. lib. II. 7.

Quem neque pauperies, neque mors, &c.
Fortis & in ſeipſo totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læve morari.

Præſtantiam *τῆς σφαίρας* Plato in Timæo, & de anima mundi, prolixè exequitur. Vide & ſupra lib. VIII. cap. 41. poſtremo, & lib. XI. cap. 12. De verbo tamen *κενῇ*, (aut metri cauſſâ *κένῃ*) pro quo Turnebus *τὸ δίνῃ* ſubſtituit, aſſenſum cohibeo; quia Heſychius, aliâ quamvis ille notione, agnoſcit; & quia jam ſupra in Antonino lib. VI. cap. 38. *κένησις*; quod fortaſſe & ibi quamvis non intellectum præſtet retinere, quàm mutare notiori. Achilles Statius (aut Tatius potius) in Aratum cap. 6. *Περισχήματ@ κόσμ@*, laudat & ipſe Empedoclem verſus iſtius authorem, & ita ſcribit: *Σφαῖρος κυκλοτερὴς μόνῃ περιήγει χαίρων.*

Pag. 350. lin. 11. *πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ σ. θεμ.*] Haud aliter multò Sanctus Pſaltes pſalmo 50. (vel ut Græci 49.) v. 5. *Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, τοὺς διαθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις, qui icerunt fœdus meum per ſacrificium*, vel ut alii, *qui pepigerunt pactum meum cum ſacrificio.*

Pag. 351. lin. 5. *εἰ μὴ ἄριστοι καὶ δικαιότατοι*] *Δικαιότατοι*, i. e. clementiſſimi, *χρηστότατοι*: quâ notione *δίκαι@*, Matth. I. v. 19. Sed ſcriptoribus ſacris V. T. nihil uſitatius. Sanctus Hieremias, hâc ipſiſſimâ qua Antoninus occaſione, XII. 1. *Δίκαι@ εἶ Κύριε*, &c. Vide Olympiodorum in Jobi cap. 28. nuperæ Londinenſis (quam Bibliothecæ Bodlejanæ inſtructiſſimæ & eruditæ V. Cl. de me dudum optimè meriti Patricii Junii *φιλοτιμίᾳ* debemus) editionis, pag. 566. & ibidem Origenem pag. 568.

Pag. 352. lin. 18. *Τοιαῦτα τὰ πραγ.*] Fortaſſe *Δεῖ αὐτὰ τὰ πρ.*

Pag. 353. lin. 7. *Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμ.*] Confer, ſuadeo, cum Senecâ, qui totidem fere verbis idem, Epiſt. 16. *Sive nos inexorabili lege facta conſtr.* &c. Vide & ſupra, pag. 290. lin. 22.

Pag. 354. lin. 1. 2. *εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν, ὅτι καλίκρινεν*] Scribo, (ut in

in verſione reddidi) *ὅτι μὴ καλίκρινον ἑαυτὸν*: & ad internos malæ conſcientiæ aculeos & lancinationes, ſive ut Tacitus, *laniatus & ictus*, quibus nihil vel optari poſſit infœlicius; refero. Seneca de Ira l. III. c. 25. *Si iratus, demus illi ſpatium, quo diſpicere quid fecerit poſſit. Se ipſe caſtigabit. Denique dabit pœnas. Non eſt quod cum illo paria facianus.* & ibid. cap. 26. *Maxima eſt enim facta injuria pœna, feciſſe: nec quiſquam gravius afficitur, quàm qui ad ſupplicium pœnitentia traditur.* Plura in eandem ſententiam Plutarchus, *Περὶ ἐυθυμίας*. Sed & Ariſtoteles de malæ conſcientiæ tormentis in genere præclariſſimè Ethic. Nicom. lib. IX. cap. 4.

Pag. 354. lin. 10. *ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω*] Superioribus, contra quam eſt in utraque Xylandri editione, annecto, & ſententiam in his finio. Vide lib. VIII. cap. 41. & 48. Quod ſequitur, *Εἰς τὸ πᾶν ὠὴ ὁρᾶν*, ita capio, ut cum dicit in Theæteto Plato, *εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ βλέπειν*. i. e. *univerſum mundum animi cogitatione complecti.* & ibidem *εἰς ἄνωθεν τὴν γῆν βλέπειν*. Si cui tamen vulgata lectio, *ἡ γὰρ ὁρμή σου ἴεται εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν*, &c. in hunc ſenſum, *Is ſit animi tui impetus*, (i. e. hoc tibi propone, ut præcipuum in vitâ) *cujuſque rei naturam rectè perſpicere; Quid illud*, &c. magis arrideat, non valde repugnabimus, cùm non unus Antonini locus huic interpretationi faveat. Vide cap. 24. hujus libri; & lib. IV. c. 14.

Pag. 356. lin. 17. *καὶ συμφέρον καὶ συμφερόμενον*] Sunt hæc ſic ſatis obſcura, in Græcis; ſed non tam obſcura tamen ad intelligendum, quàm ad vertendum in aliam linguam difficilia. Ait Antonino nihil non eſſe bonum ea ratione, quatenus univerſo (quo nobis, ſi verè *πολίτικοὶ* ſumus, nihil antiquius) eſt *καίριον* & *συμφέρον*; tempeſtivum ſcilicet & utile. Hoc idem alibi dixerat non ſemel. Hæc obvia & uſitata verbi ſignificatio. at alia erit *τῷ συμφέρον*, ſi verbi veriloquium potiùs quam uſus communis attendatur, ſignificatio: ad quod tacitè reſpiciens Antoninus, ait, quicquid accidit, id non ſolùm *συμφέρον* eſſe, ſed & *συμφερόμενον*. *συμφέρον*, quaſi dicas, *conducens*, & à nobis ultrò oblatum, dum ſic animo comparati ſumus, ut nihil malimus accidiſſe, quàm quod accidit; *συμφερόμενον* autem, reſpectu Dei, ſeu fati, quod id ita accidere, longâ cauſſarum ſerie ab initio conſtituit. Vide lib. III. p. 71. lin. 9. *ἡ γὰρ ἐκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τι καὶ συνεμφέρει*: & quæ nos ibi. Pergit porrò Antoninus in alluſione. *Θεοφόρητοι* vulgò (qui aliàs *φοιβόληπτοι*) dicti, qui ſeu mali ſeu boni dæmonis inſtinctu correpti divinant, aut quidvis aliud mentis ſuæ non compotes agunt: *καταχρηστικῶς*, etiam de Poëtis & Oratoribus uſurpatur. At Antonino hic, illi demum verè *Θεοφόρητοι*, qui voluntatis æquitate, cum fati neceſſitate concurrunt; quicquid ab illo eſt libenter amplectentes. Sed hic quoque in verbi *γνώμη* ambiguitate ludit. Græcis enim *γνώμη*, ſententia, conſilium, frequentiſſimè: at interdum, mens, *ὁ νοῦς*: Deus. Epictetus c. 38. initio, primas partes veræ pietatis eſſe docet, *τὸ εἴκειν τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολυθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελυμένοις. Et omnibus iis quæ fiant acquieſcendum: & ſequenda ultro, ut quæ à mente præſtantiſſima regantur.* Vide quæ jam ſuprà in pag. 166. lin. 4. *Διὰ τί συγχύσεις*, &c. Simile acumen in iſtis, pag. 195. lin. 7. *ἔχει σοι πάντα καλῶς νοῦν*: ut ibi notamus.

Pag. 361. lin. 18. 19. &c. *καί τοι καίκεῖνα τὸν νοῦν συνέχει*, &c.] Eſt locus hic ex obſcuriſſimis & depravatiſſimis qui ſunt in toto Antonino. Nam & ipſa per ſe verborum ſententia non vulgaris & obvia: tum verba partim apertè mendoſa; partim, ut ſuſpicor ego, manca. Nos nihil hic tanquam ex tripode promittimus, ſed nec deſperamus tamen ita tractari rem poſſe, ut æquo lectori fiat ſatis. Sed priuſquam rem aggredimur, rogandus eſt nobis lector ut ad Antoninum ipſum, lib. VI. cap. 13. ab iſtis, *Τὰ πλεῖστα*, &c. & lib. IX. cap. 8. *Εἰς μὲν τὰ*, &c. ad finem uſque capitis, recurrere, & utriuſque capitis doctrinam diligenter advertere, tum quæ in utrumque ſcripſimus, haud gravetur. Res igitur quæcunque ſunt in rerum natura, vel *inanimes* ſunt, & vel *ἕξει* continentur, vel *φύσει*; vel animâ præditæ, eáque vel rationali, vel irrationali. Ita docet Antoninus lib. VI. c. 13. ubi nos in Notis ex Philone, & aliis obſervamus, quibus *ἕξιν* propriè tribuit Antoninus, ea ab aliis *πνεύματι* ſeu ſpiritu contineri traditum eſſe. Etiam à Galeno & Achille Statio, cujus meminimus antea in lib. IX. cap. 6.) definitur *ἕξις, πνεῦμα σῶμα & συνεκτικὸν*, vel ut Galenus loquitur, *πνεῦμα συνέχον*, vel *συγκρατοῦν τὰ μέρη*. Porrò ſancit Antoninus lib. IX. c. 8. omnia naturalia inanima, ſive ſimplicia ſive compoſita, etſi propriè ſociabilia non ſint, vi tamen quadam naturæ conjungi cupere, *καὶ πρὸς τὰ ὁμογενῆ* tendere, vel, quod idem, *συῤῥεῖν*: quæ vero ſunt *ἔμψυχα* & anima ſive rationali, ſive irrationali prædita, ea palam *κοινωνικὰ* eſſe, & *συναγελαστικὰ*, ſeu ſocietatis appetentia: ut pluribus ibi proſequitur. Jam ut ad hoc caput veniamus & quam hic inſtituit diviſionem; ſub generali *κοινῆς οὐσίας* notione, inanima omnia quæ vel *ἕξει* ſola, vel *φύσει* continentur, comprehendit: *ψυχῆς* autem, quæ ſunt animâ prædita, ſed brutâ & irrationali: *τοιαῦτας* denique *ψυχῆς*, quæ rationem participant. Hæc per modum *προλήψεως*. Jam in *ἀποδόσει*, ſive redditione, *τὰ πνεύματα καὶ τὰ ὑποκείμενα*, ea intelligat neceſſe eſt, quæ partim *ἕξει*, partim *φύσει* continentur, & animatis opponuntur. Nam ſi, quod quis ſuſpicari poſſit, per *πνεύματα*, *τὰ ἄλογα ψυχικὰ* voluiſſet, non *ἀναίσθητα* & *ἀνοικείωτα* ea pronuntiaſſet, ut ex lib. IX. cap. 8. liquere cuivis poſſit. Quæ ſequuntur hic de iiſdem, *καίτοι καίκεῖνα τὸν νοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἴσοστα αὐτὰ βρῖθον*; ſcribo, *καίτοι κ. τὸ συνοῦν ἔχει* (vel *συνέχει*) *καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον*. *Τὸ συνοῦν* hîc planè quod lib. IX. cap. 8. *τὸ συῤῥοῦν* (vel *τὸ σύῤῥουν*, ſi nomen eſſe mavis,) bis ibi repetitum. Utrumque autem pluribus exponit ipſe, cum addit hic, *καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον*: quod in verſione Latinè reddidimus. Hæc ſi nobis concedantur, (nec video quid opponi poſſit) tum lacunam inter hæc & quæ proximè ſequuntur eſſe, & verba aliquot, quibus de *ψυχικῶν ἀλόγων κοινωνίᾳ* & ſocialitate (quæ tamen à perfectiore *τῶν λογικῶν κοινωνίᾳ* multùm abeſſet) egerat, deſiderari certum puto. Si quis pro *συνοῦν* à *συνίω*, malit *συνεῦον* à *συνεύω*, vel *ἑνοῦν* ab *ἑνόω*, quia jam lib. IX. cap. 8. *σύνευσις* & *ἕνωσις*, de eo non magnoperè laboraverim.

Pag. 362. lin. 4. 5. *τὸ λήγειν ἄνθις, τὸ φωνῇ χρῆσθαι*] *Τὸ λήγειν ἄνθις*, quid hic ſibi velit, aſſequi non poſſum, nec alius puto quiſquam, cui verborum ſcopus rectè perſpectus erit. Quid enim *τὸ λήγειν ἄνθις* ad vitam & vitæ munera, quæ ſummatim hic percurrit Antoninus? Xylander verterat, *deſinere*. De *ἀναβιώσει* certè (de quâ Antoninus alibi) & novâ vitâ ſi verba hic eſſent, dicerem *τὸ λήγειν ἄνθις*, iterum mori, (cui tamen inter vitæ partes, *τὸ ἄυξεσθαι καὶ τὸ φωνῇ χρῆσθαι* minimè locus eſſet) ſignificare. Planè perſuaſum habeo ſcripſiſſe Antoninum, *τὸ λεσχηνεύεσθαι*, quod *ſermocinari, confabulari*, &c. ſignificat. Apud Hippocratem vox ſæpiùs occurrit: ſed & aliis veteribus, opinor, non minùs familiaris fuit. *Τοὺς τοῖς ἀγάλμασιν ἐυχομένους*, ſimiles eſſe iis qui *τοῖς δόμοις λεσχηνεύονται*, celebre dictum Heracliti ab Herodoto commemoratum; ab Origene, Clemente Alexandrino, aliiſque, gentilibus Idololatris olim objectum. *Λεσχήνευε* vox, in Axiochi Dialogo, ex quo quædam prompſiſſe Antoninum ſuprà docuimus. Jam voce *λεσχηνεύεσθαι* ab imperito ſcribâ (cui, utpote rarior, ignota erat) in *λέσχαι ἴυεσθαι* (quorum utrumque per ſe Græcum eſt, etſi non hujus loci) ſemel diviſâ, *quàm facilè* poſtea in *λήγειν ἄνθις* tranſierit, judicent qui in librorum manuſcriptorum lectione verſati ſunt. Quod ſequitur, *τὸ φωνῇ χρῆσθαι*, ut merum gloſſema *τῷ λεσχηνεύεσθαι* expungendum judico. Certè ad oras MS. Hæſcheliani, *ſæpius jam nobis dicti*, talia ſive *σχόλια*, ſive *γλωσσήματα* non pauca deprehendi. Quod ſi pro *τὸ φωνῇ χρῆσθαι, τῇ γλώσσῃ* dixiſſet, originem verbi Hebraicam (quam nemo linguæ iſtius peritus ſtatim non agnoſcet) indicare eum, quicunque ſcholii illius author fuit, voluiſſe credidiſſem.

Ibid. lin. 19. *τὰ δὲ λοιπὰ, εἰ προαιρετά ἐστιν ἢ ἀπροαίρετα*] Scribo, *τὰ δὲ λοιπὰ, ἀπροαίρετά ἐστιν. εἰ ἀπροαίρετα*, &c. Senſum expreſſimus in verſione: ſed ibi tamen quod excuſum, *Cætera omnia intra*, corrige & lege, *Cætera o. extra*. In hanc autem ſententiam plurima paſſim Antoninus, ut non opus ſit hic immorari nobis, velis remiſque dudum feſtinantibus ad metam.

FINIS.

ANNO-

ANNOTATIONES

GUILIELMI XYLANDRI

IN LIBROS

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES
GUILIELMI XYLANDRI
IN LIBROS
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES IN LIBRUM I. & II.

PAg. 1. lin. 1. *ab avo meo Vero didici.*] Παρὰ τῦ πάππυ Οὐήρυ. Verbum ἤκουσον, aut aliquid tale, ſubintelligitur: idemque in omnibus ſequentibus particulis. Ego addendum de meo ſingulis periodis aliquod verbum cenſui. Nam (niſi fallor) voluit hoc libro oſtendere, quâ potiſſimum in re ſingulos ſuorum cùm neceſſariorum, tum familiarium admiratus, imitatuſque eſſet.

Pag. 3. lin. 1. *ne auriga praſinus.*] Quatuor genera fuerunt aurigarum apud Romanos diſtincta coloribus, albo, rufo, praſino (qui eſt porraceus, nimirum viridis) & veneto. Patet hoc ex Dionis Nerone.

Pag. 4. lin. 2. *à Diogneto.*] *Operam præterea pingendo ſub magiſtro Diogeneto* (fortè Diogneto) *dedit.* Julius Capitolinus.

Pag. 5. lin. 1. *neque animi cauſſâ coturnices.*] ὀρτυγοτροφεῖν. Hæc ipſa verba ſunt apud Suidam in voce ὀρνιγοκόπος: non tamen explicata. Ludi quidem genus ibi deſcribit; in quo coturnices in gyrum collocatæ percuterentur, &c. Citatque locos è Platone illius ludicri mentionem continentes. Exiſtimo igitur τῆς ὀρτυγοτροφίας, aut ὀρνιγοκοπίας verbo proverbialiter omnia ludicra, & inania exercitia autores intellexiſſe. Vide Plutarchum de audiendis poëtis, & ibi à nobis indicata.

Ibid. lin. 12. *de contemplationibus.*] περὶ θεωρημάτων. Qualia ſunt in Phyſicis ac præſertim Mathematicis, ubi nullus uſus & effectio, ſed cognitio tantùm requiritur.

Pag. 6. lin. 2. *exercitiis dediti, ac laborioſi.*] τὸν ἀσκητικὸν, ἢ τὸν ἐνεργητικὸν, fortè ἐνεργητικόν. Senſui tamen videor conſuluiſſe.

Ibid. lin. 3. *& Aſtrologia.*] In Græco quidem eſt ἀστρολογίας: quod eſt, *facetiis, & urbanitate in dicendo.* Ego tamen ἀστρολογίας legi ac verti; nam videtur loqui de diſciplinis iſtis, quæ eo nomine malè audiebant, quod plus oſtentationis & inanis ſtudii ac laboris, quàm fructus & veræ utilitatis haberent; in quibus numeratam fuiſſe ἀστρολογίαν, & adhuc à doctis multis numerari, ſatis notum eſt. Nunc ſanè ἀστρολογίαν retinerem, & nimis exquiſitæ in dicendo venuſtatis affectatum ſtudium, (**wozt gebzeng**) intelligerem, quod neque decet magnos viros, & ſæpe de elegantibus ridiculos facit.

Pag. 8. lin. 1. *alloquio facilitatem.*] Legitur enim ἐυδιαλίξλως. Atqui ego nunc lego ἐυδιαλλάκτως; verſio ne ſic quidem malè congruit. Poſt, περιλαλεῖν, *alios deferre, de aliis malè loqui*, intelligo. fortè ſcripſerat, περὶ ἄλλων, aut περὶ ἀυτῶν λαλεῖν ut ii intelligantur qui ſeipſos prædicant.

Pag. 9. lin. 1. *certamque conſtantiam.*] ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. Cubus alioquin conſtantiæ ſignum eſt apud philoſophos: ideoque in Timæo Platonis cubo terra confertur, ut elementorum ſtabiliſſimum. Sed quia teſſeris luditur, ac multiplices ſunt, variique earum caſus; ea ratione inconſtantiæ τὸ κυβεύειν tribuitur: ut ſit ἀκύβευτος, quod conſtanter perſiſtit, neque facilè movetur aut circumvolvitur. Itaque etiam D. Paulus monet, ut κυβείας τῶν ἀνθρώπων caveamus; hoc eſt, ne omni vento doctrinæ circumagi nos, & in errores abripi patiamur.

Pag. 19. lin. 10. *in Sexto.*] Σίξτυ pro Σέξτυ. Sextus philoſophus, quo uſus eſt plurimum Antoninus, fuit patriâ Chæronenſis, nepos Plutarchi.

Pag. 12. lin. 2. *erga privatos.*] Quod in Græco ſequitur, καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων, convertiſſem, ſi intelleciſſem. Malui itaque aſteriſco notare, quam arroganter aliquid facere. Suſpicor velle eum loqui de vacuitate faſtus & arrogantiæ.

Pag. 16. lin. 5. *per eundem cognovi Thraſeam.*] Egregia virtutum ac conſtantiæ exempla. De Thraſea eſt apud Tacitum, Dionem, Suetoniumque, ut & de Helvidio. Reliquorum vitæ ſunt apud Plutarchum.

Pag. 24. lin. 8. *adulationem compeſcebat.*] ἐπ' ἀυλῆ καλήσας. Credo ſcriptum fuiſſe, συκαλήσας.

Pag. 28. lin. 14. *quippe vir, quid ex uſu.*] καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, vitioſe: lego, καὶ τοῖς τοιούτοις, ᾧ ἀνθρώπω.

Ibid. lin. 16. *non utebatur alieno tempore.*] Divinavi hoc loco, in Græco (ἐκ ἐν ἀκρεῖ λύσης, quod eſt fortè à λύω) ſicut & in ſequenti periodo: ubi quidem pro τόπος, τρόπος legi. & ubi eſt, *Ad ſudorem uſque*, ſuſpectum habeo: ſunt enim ſalebroſa hæc.

Pag. 34. lin. 3. *ſicut Chreſa.*] ὥσπερ χρήσῃ. ſoleo aſteriſco notare, quæ manca ſuſpicor. Fortè eſt, *quomodo uteris*, χρήσῃ. mutilus eſt locus.

Ibid. lin. 9. *hæc in Quadis.*] Puto ſolitum annotare, quibus in locis ſingula eſſet commentatus. Sic ad finem libri ſecundi eſt, *Carnunti ea eſſe ſcripta.* Sequentia cum prioribus non cohærent.

ANNOTATIONES IN LIBRUM II.

PAg. 41. lin. 2. 3. & hîc initium videtur deeſſe, & ubi eſt ᾧ χρᾷ ἀυταῖς: nihil adeſt, ad quod illud ἀυταῖς referri poſſit. Cæterùm verbo ἀπαιθριάζειν uſus eſt metaphoricè. Suidas enim & alii docent, id eſſe, *pulſis nubibus ſerenitatem facere.*

Pag. 55. lin. 2. *ſi quis eatenus ejus ſuavitatem.*] τὸ νόστιμον eſt in Græco, quod vocabulum *dulcedinem* ſignificat. νόστος enim eſt reditus in patriam, quâ nihil eſſe dulcius, Homerici Ulyſſis teſtimonio receptum eſt. Et cum Homerus νόστον vocet μελιηδέα, inde factum eſt, ut dulcia vocentur νόστιμα, ut Euſtathius docet; & νόστος ὁμωνύμως, ἡ ἡδύτης. Utitur eodem modo Lucianus περὶ πένθους: τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν καθαγιασμῶν καὶ ἀυτοὶ ὁρᾶτε, οἶμαι, ὡς τὸ μὲν νοστιμώτατον τῶν παρασκευασμένων ὁ καπνὸς παραλαβὼν, ἄνω εἰς τὸν ἀέρα οἴχεται. *Nam de parentalibus ipſi quoque, ni fallor, videtis quod ex apparatu potiſſimum ad nos redire debuerat, id fumo correptum, ſurſum in cælum abire.*

Pag. 57. lin. 2. *anima vaga eſt.*] ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος. Eſt autem

altera lectio annotata, ῥίμβος, quam probavi & secutus sum: neque enim videtur philosophicum esse, animam *Rhombo* (quæ est figura quatuor æqualium laterum, non tamen rectangula) comparari. At ῥίμβος *vagus est*, & ῥίμβεσθαι, *vagari*, & *incuriè rebus ati*. Quo vocabulo ipse suprà usus est sub initium libri hujus: καὶ παύσας ῥιμβούμενος, *ac vagari desine*. Plutarchus Pompejo, ῥιμβούμενον ἐν τοῖς πράγμασι τὸν Περπένναν καταμαθὼν, *animadvertens Perpennam vagari & incuriè rem gerere*. Idem in Fabio, ῥιμβούμενόν ἀπὸ τῆς στρατοπέδου, *qui sæpe à castris aberat vagans alibi*, ad scortum nimirum suum commeans identidem. Idem in lib. *de Communibus notitiis* pag. 1063. E. planè sic est usus, ut hic noster. Νῆφον γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥιμβούμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim ad virtutem sobriè se confert: sed vagamur omnes, turpiter agentes & miserè viventes*. Porro autem adjectiva masculini generis, substantivis fœmininis addi Græco more, non est inusitatum; suntque multa à Budæo annotata ejus rei exempla.

Pag. 58. lin. 1. *insomnis & fumi.*] ὕπνος καὶ τύφος. Scio τύφον esse fastum superbiamque inanem: sed ea significatio huc non quadrat. Verti ergo *fumum*: id enim videtur τύφος propriè significare, seu *caligmem ab igne provenientem*: cui vana elatio animi atque fastus quum sit simillimus, commodissima translatione τύφος Græcis dicitur, ac definitur ἄτμψις παρδίας ἢ ἐγείρει κυφότης. Ignis non fit sine fumo. Frequenter autem res leves ac fluxæ fumo comparantur; atque in psalmo etiam Davidis est, *sicut fumus dies mei*. Cæterùm, etsi non recordor τύφον me pro *fumo* legisse: tamen id quod dixi, verbo τύφειν satis testatum relinquitur, cujus est apud poëtas Græcos usus. Adducam unum exemplum quod in præsentia succurrit, ex Apollonio Ἀργοναυτικῶν β.

--- Ἐπικρὸ δὲ λιγυύσσι
Καπνῷ τυφόμενα πετρῆς ἐκὰς αἴσσουσι.
--- *Sed instantius flammeolo*
Suffita fumo evolant à rupe.

De apibus loquitur. Ibi Scholiastes; καπνῷ τυφόμενα, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμενα. (& sic paulo supra exposuerat τὸ τυφόμενα) σημαίνει δὲ καὶ τὸ καιόμενα. Si cui tamen hoc non probatur, is pro *fumo*, *inanem ostentationem* aut *fastum* reponat.

Pag. 59. lin. 14. *Carnunti.*] Urbs Pannoniæ fuit, olim celeberrima; hodie (ut existimatur) Paſſaw.

ANNOTATIONES IN LIBRUM III.

PAg. 62. lin. 2. *tempus sit vitam relinquendi.*] ἐξαγὸν αὐτὸν. Est autem ἐξάγειν ἑαυτὸν, *sibi ipsi mortem consciscere*, apud Græcos scriptores. Quæ significatio, quia huc parum quadrare videbatur, mollioribus usus sum verbis.

Pag. 64. lin. 6. *olivis maturissimis.*] In Græco legitur δρυπίσιοι, scribendum δρυπεσίοι. Sed & δρυπεσίοι legi potest, (quæ lectio erat in margine annotata) ut sint olivæ præ maturitate jam de arbore decidentes, quarum similitudine usus est infrà libro quarto.

Pag. 65. lin. 1. *leonis supercilium.*] ὀπισθίνιον. Scholiastes Homeri exponit τὸ συνοφρύωμα τῶν μετώπων, quod est, *superciliorum in fronte commissuram*: aitque hinc verbum σκύζεσθαι, quod est *irasci*, deductum. Nam Homerus leonem iratum describens, Iliad. ρ. ita habet.

Πᾶν δὲ τ' ὀπισθίνιον κάλυψε ὄσσε κάλυπτεν.
Totumque supercilium deorsum trahit, oculos tegens.

Vide Eustathium.

Ibid. lin. 13. *castis oculis.*] Secus quam Sophocles, qui apud Ciceronem à Pericle reprehenditur ob formam pueri laudatam, quod oculos abstinentes non haberet. 1. Officior.

Pag. 67. lin. 1. *Democritum pediculi.*] Non memini me hunc exitum Democriti legere apud ullum idoneum autorem: de Pherecyde quidem Syro Philosopho legitur. Forte est lapsus memoriâ. Et quod est Σωκράτην ἄλλοι φθεῖρες, falsum est. Ego historiam secutus sum.

Pag. 69. lin. 1. *declinanda est vanitas.*] περιῖσασθαι. atque haud scio, an in hac significatione usi sint Græci autores antiqui. Pro *fugere & declinare* etiam D. Paulus usurpavit, ad Timotheum posterior. cap. 2. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. *Prophanos autem ipsos de rebus inanibus clamores fuge*.

Pag. 83. lin. 10. *à temeritate alieni.*] ἀπροπτωσίαν, *vacuitatem temeritatis*. προπτωσίαν enim προπέτειαν dicit: sic infrà lib. IV. ἀπρόπτωτος est, *circumspectus, non temerarius*.

Pag. 88. lin. 1. *itaque ad finem.*] εἰς θίλος. lego, εἰς τέλος.

Pag. 89. lin. 23. *androgynis.*] Hoc est, *iis qui ambiguo* (ut Livius loquitur) *inter marem & fœminam sexu sunt nati*. Græcum retinui, quia est & appositum, & Latinis autoribus, ipsique Ciceroni etiam usurpatum; alias *Hermaphroditos* vocat.

Ibid. lin. 5. *nihil non turpe.*] Desunt hæc in Græco.

ANNOTATIONES IN LIBRUM IV.

PAg. 91. lin. 12. *cum exceptione quadam.*] Nimirum ut agat, quantum homini fatum & res permittet propositа μεθ' ὑπεξαιρέσεως. Porrò ὑπεξαίρεσιν rectè verti *exceptionem*, ut ex loco Plutarchi patet in vita Numæ, ubi scribit, quorundam sententia pontifices à potentia seu potestate denominatos, quod vocabulum haberet vim exceptionis (ὑπεξαίρεσιν ibi leges) indicandæ: quod scilicet pontifex rem sacram, quantum ejus omninò fieri posset, peragereret; nec ei fraudi esset, si grave aliquod impedimentum incidisset, quò minùs sacra perpetraret.

Pag. 103. lin. 1. *ad mentem eam quæ est reliquarum origo.*] λόγον σπερματικόν. Paulo infra clarius dicet de hoc.

Pag. 104. lin. 11. *ac qui secundum bonum.*] κατὰ τὸν ἀγαθόν. Fortè Ἀγάθωνα, quod maximè videtur confirmare articulus τὸν masculinus; & verba quæ sequuntur omninò videntur ex aliquo poëta desumpta. Agathonem verò fuisse poëtam, satis constat ex multis scriptoribus idoneis, citantrurque ejus versus ab ipso Aristotele lib. ἠθικῶν Νικομ. 6. Porrò quid sit μέλαν ἦθος, nigri mores, infrà ipse describit.

Pag. 104. lin. 13. *nisi ratione cujusdam dispensationis.*] Locus est depravatus, atque ideò obscurus.

Pag. 111. lin. 7. *nihil eo plus confert.*] Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα. Nisi fallor, sensus ipse ostendit esse legendum, μηδὲν ἄμεινον τοῦ.

Pag. 127. lin. 16. *ejus quoque exemplum recolendum.*] Hæc comparatio est interpolata; nec cohærent inter se quæ sequuntur.

Pag. 128. lin. 4. *non tanquam si dormitemus.*] Sensus est; Perficiendum strenuè, quod recto consilio agendum suscepimus: neque in medio actu desistendum, aut titubandum. Nam in somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere, nihil tamen efficimus, sed (ut pulcherrimè expressit Maro)

--- *In mediis conatibus ægri*
Succidimus, non lingua valet, non corpore notа
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur.

Pag. 130 lin. 2. *quot urbes mortua.*] Ita Servius Sulpitius in consolatoria ad M. Tullium Epistola, de Corintho, Athenis, & Megaris loquitur: *Quum uno loco tot urbium cadavera projecta jaceant*.

Pag. 131. lin. 1. *Helice.*] Urbs fuit Achajæ in sinu Corinthiaco sita. Hanc à mari absorptam testatur Polybius lib. 2. Plinius Nat. Hist. lib. 2. cap. 92. & Ovidius 15. Metamorph.

Si quæras Helicem & Burin Achaidas urbes,
Invenies sub aquis, &c.

Pompeji & Herculanum oppida fuerunt Campaniæ, haud procul à Vesuvio monte: ut Plinius ostendit lib. 3. cap. 5. quorum de interitu nihil habeo compertum, nisi fortè conflagratione Vesuvii montis (quæ accidit Titi Vespasiani ætate, & in ejus vita à Dione describitur) perierint. Fit quidem etiam infrà lib. 8. Pompejorum interitus mentio.

Pag. 132. lin. 6. *quod heri fuit piscis.*] In Græco est μυξάριον. piscem aliquem innui, ex eo quòd τάριχος sequitur, conjicio: certi nihil habeo.

Pag. 133. lin. 6. *similis esse debes promontorii.*] Hâc similitudine Cicero eleganter usus est, ad Papirium Pætum scribens de fortuna: *Quam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere*.

ANNOTATIONES IN LIBRUM V.

PAg. 143. lin. 2. *indignari, cunctari.*] γλισχρύνεσθαι. γλισχρὸν est *lentum, tenax*; itaque supra ad finem libri prioris, γλίσχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν, dixit *diu vivere*. Quare hic γλισχρύνεσθαι vertendum putavi, *cunctari*, hoc est, ægrè ac nulla cum alacritate suum officium facere: quod vitium supra etiam damnavit.

Ibid. lin. 3. 4. *levem esse.*] περιπεζεύεσθαι. Suidas exponit περιπετεῖν: & περιπέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν, hoc est, *stultam & inanem temeritatem*, seu *levitatem*, ubi non ut ex usu est, sed ostentationis vanæ gratiâ quicquam agitur. D. Paulus 1. Corint. 13. ἡ ἀγάπη οὐ περιπεζεύεται, *Charitas non est levis*, aut *nugax*.

Pag. 146. lin. 3. *Athenienſium erat hoc votum.*] Etsi locus non est plenus, tamen satis apparet eum voluisse improbare commune illud & damnosissimum vitium quo plerique tantum ea curant, expetunt, & optant, quæ sibiipsis privatim prosint: nihil soliciti de communi bono. Id verò vitium, omnium ferè quæ sunt in rebus publicis malorum causa est & origo. At plerique hodiè tales esse laborant, qui suram quàm genu longius abesse dicant (ut est apud Theocritum) & quorum hoc sit votum, Αὐτῷ μοί τι γένοιτο, *mihi ipsi aliquid boni contingat*: Secùs, quàm ab animali ad societatem civilem nato fieri debeat. Præclara fuit apud Persas lex ea de re lata, quam Herodotus his verbis refert: ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, ἢ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. Ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἐν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ τοῖσι ἄπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. Hoc est; *Persa, cùm rem sacram facit, sibiipsi privatim aliquid boni precari religio est. Cæterum omnibus Persis, ac regi, prosperitatem optat: quippe inter universos Persas, ipse quoque unus est*. Et divina est apud Euripidem Menœcei se pro patria devoturi sententia, quam adscribam, ut hic Antonini locus rectè intelligatur:

Εἰ γὰρ λαοῦν ἑκάστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, διέλθοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλαττόνων
Πειρῶμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἄν.

Id est,

Si quilibet, quantum queat boni, lubens
Patriæ offerat, donetque publica rei,
Haud totidem evenient civitatibus mala,
Sed accident in posterum res prospera.

Itaque

Itaque Athenienſes injuſtè & illiberaliter ſuis tantum agris pluviam & fertilitatem poſcebant: qui ſi omnibus hominibus fœlicitatem ac ſucceſſa omnia optaſſent, & humanæ rationem ſocietatis habuiſſent, neque communi proſperitate excluſi fuiſſent.

Pag. 149. lin. 14. *totum enim mutilatur*] πυρῶλας γὰρ τὸ ὁλόκληρον; non, πυρῶλας.

Pag. 150. lin. 6. *neque tibi eſt ad philoſophiam.*] Senſus hujus loci habet nonnihil obſcuritatis: videtur autem hæc eſſe ſententia; Si quid inſtitueris agere ſecundùm rectam rationem, & eventus conſilio tuo non reſponderit, non debes idcirco tuum propoſitum damnare; ſed potius cogitare, quàm multa in rebus humanis ſint, & accidere queant, quæ obſtent, quo minus id quod quæris, conſequaris. Itaque conſcientia boni propoſiti, & rationum rectè ſubductarum animus eſt confirmandus; ferendumque quod ſors fert humana, & rerum caducarum conditio. Hæc tibi in promptu ſunt habenda, jam multo ante ex philoſophiâ petita, atque ad uſum præparata: ne tum demum conſilium, & præceptum velis petere à philoſophia; cùm eo ſit utendum. Eſt enim hoc parum prudentis. Ità qui lippitudine laborant, aut alio morbo, remedia habent præparata & inſtructa, quibus ingruente malo utantur; non tum demum ea quærunt, aut circumſpiciunt, cùm eorum uſus eſt. Et in prælio aut dimicatione non emitur neque acuitur gladius, ſed uſurpatur. Videturque omninò id velle Antoninus dicere, quod eſt apud Plutarchum (Problematum Rom. 85.) his verbis; *δεῖ γὰρ παρασκευασμάτων πράττειν, ἀλλὰ μὴ παρασκευάζεσθαι πράττοντας. ὡς Μύσων πρὸς Χίλωνα τὸν σοφὸν εἶπεν, ἐν χειμῶνι θρίνακα τεκταινόμενον.* Hoc eſt, *Præparatis quæ ex uſu ſunt, agendum eſt, non inter agendum præparanda ea quibus opus eſt: idque Myſo Chiloni, ei qui ſapiens eſt uſurpatus, dixit, hyeme ventilabrum fabricans.*

Pag. 151. lin. 10. *quod non ſub hac referatur.*] Verba in Græco non cohærent. Loqui videtur de vulgi depravato judicio, ea quæ videntur, neque ſunt tamen bona, veris bonis præferenti. Id fit ex imperitia. Idemque accidit his, quod Plato alicubi ex Steſichoro citat; Trojanos, cum veram Helenam non cognoſcerent, de idolo ejus ſive inani figura decertaſſe. Quod idem fabula Ixionis, cum nube, quam Junonem putabat, concumbentis, Poëtæ delineant.

Pag. 156. lin. 1. *ex forma & materia.*] Formam dixi, quod autor *τὸ αἰτιῶδες*, id eſt, *id quod cauſſa vim & naturam habet.* Cæterùm materiam, quaſi patiendi, formam (quæ *τὸ τί ἦν εἶναι*, *εἶδος*, *ἐνέργεια*, *ἐντελέχεια*, philoſophis dicitur) agendi & efficiendi vim habere, notum eſt ex Phyſicis. Porrò autem de rerum caducarum perpetuitate, quam habent continenti formarum naturalium in materia ſucceſſione perpetuiſque rerum mutationibus, copioſe eſt ab Ariſtotele, cum alibi, tum in libris *de Ortu & Interitu* diſputatum.

Pag. 156. lin. 11. *ratio & rationalis.*] Oſtendit, in rebus humanis non eſſe eam, quæ eſt in ſcientiis & artibus, certitudinem atque conſtantiam & perfectionem. Hoc ipſum eſt quod Ariſtoteles initio ſuorum ad Nicomachum Ethicorum, tam accuratè docet atque monet; Non eſſe eandem quæ eſt in aliis, in philoſophia morali demonſtrationum & præceptorum certitudinem requirendam, ſed ratione materiæ ſubjectæ omnia examinanda. Adſcribam verba Platonis, eandem rem optimè explanantia, idque Latinè; *Diſſimilitudines*, inquit, *cum hominum, tum actionum, rerumque humanarum tanta, ut nihil fere in his ne uno quidem momento quieſcat ac perſtet, inconſtantia efficiunt, ne qua de iis omnibus ars, & qua omnibus temporibus congruat, tradi poſſit.* His infert Antoninus: Conſequens ergo eſſe, ut finis hominis non in rebus extra ipſum poſitis, ac non verè bonis ac mutabilibus collocetur. Quod autem *κατορθώσεις rectas effectiones* converti, Ciceronem ſequutus ſum autorem, qui ita extulit libro *de finibus bonorum & malorum* tertio.

Pag. 159. lin. 11. *eumque ferre.*] *ἀνεκτέον*. Legi, *ἀνεκτέον*.

Pag. 163. lin. 9. *& qui hircum olet.*] *γράσσει* eſt ſcribendum, non *θράσσει*. *γράσος* eſt fætor ille, qui *hirſutis* (ut eſt apud Horatium) *cubat gravis hircus in alis. αὐτὸν ἡμῶν τὸ γράσσον οὐχ ὑπομενοῦσι, ne axillarum quidem ipſarum fatorem ſufferent*, milites Alexandri de Perſis, pugnam inituri. Plutarchus Apophthegmat. §. 26.

Pag. 166. lin. 3. *æquum te præbuiſti.*] *εἰς ὕστερον δὲ ἀγνώμονας ἀγνώμων ἐγένου*. Ego *ἐνηνώμων* lego: quid enim erat laudis, malis ſe malum præbuiſſe? præſertim quum ſæpius jam monuerit, vitia hominum nobis eſſe ferenda.

Pag. 167. lin. 1. *climatibus terræ.*] Alludit ad verſus Heſiodi, *ὦ ἔργον*, quos adſcripſiſſem, niſi ſatis notos eſſe putarem.

Pag. 168. lin. 3. *cum hominis, omniſque rationis, præditi animalis.*] Loquitur ex ſententia philoſophorum, qui *λογικὸν ζῶον*, animal ratione inſtructum, non ſoli homini, ſed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus conſtituerunt: de quo multa legi poſſunt hinc inde apud Plutarchum, præſertim verò in lib. *περὶ τῶν ἀκλειστοτάτων χρησηρίων*.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VI.

PAg. 173. lin. 1. *quam ut in terram utcunque redigar.*] Non enim tantum ſacræ literæ docent, hominem eſſe ex limo creatum, foréque ut in eundem redigatur: ſed & antiquiſſimi philoſophi originem noſtram eòdem retulerunt. Hinc Prometheus dicitur è limo formaſſe hominem, de quo nullus non mentionem facit poëta. Et apud Homerum Menelaus Græcis duellum contra Hectorem detrectantibus iratus, mortem eis ignobilem imprecatur his verbis,

Ἀλλ' ὑμῆς μὲν πάντας ὕδωρ καὶ γαῖα γένοιτο,
Vos in aquam & terram cunctos convertier opto.

Itaque *ἄια* hic tuli, neque volui, quod poteram, ad alium ſenſum cogitando divertere.

Pag. 180. lin. 13. *vide quid agant homines.*] Queritur de iniquo hominum judicio, qui cum aliis præſentibus laudem meritam teſtimoniumque virtutis invideant, ipſi ab iis quos non viderunt, laudari volunt: cùm nihil inde fructus poſſint ferre, jam ante mortui. Facit hoc egregiè ad famam contemnendam.

Pag. 182. lin. 1. *non indignamur.*] *ὅτε ἐπισημαινόμεθα*. In malam partem uſum vocabulo hoc, & ipſe puto, & ſententia teſtatur. Non recordor me apud vetuſtiores autores hoc vocabulum ita ſumptum legiſſe. Appianus quidem Alexandrinus, haud ineruditus ſcriptor, eodem modo uſurpavit l. 5. *Ἐμφυλίων* de milite loquens, qui ludis in ſubſellia equitum aſcenderat. *ὁ δῆμος ἐπισημήνατο, καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν στρατιώτην ἀνέστησεν. Populus murmure indignitatem rei teſtatus eſt, & Cæſar militem inde abduxit.*

Pag. 185. lin. 18. *inhumanum eſſe videtur.*] Hic locus idem, ſed paulò obſcurius, videtur docere, quod Cicero ad Lentulum de Platonis ſententia his verbis monet. *Id enim jubet ille Plato, quem ego autorem vehementer ſequor: Tantum contendere in Republicâ, quantum probare civibus tuis poſſis; vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere.*

Pag. 186. lin. 12. *vide ne à præſenti ſtatu dejectus.*] In Græco eſt, *Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, μὴ βαφῇς*. poſterius eſt; *Ne mergaris.* Quid autem ſit, *ἀποκαισαρῶσθαι* (ſi, quod non judico, Græcum eſt, aut omnino non depravatum vocabulum) neſcio. Neque vereor nè ſignificet, *imperio aut ſumma rerum deponi, ἀπὸ τοῦ Καίσαρος*. Neque enim vel etymologia hæc auditu digna, vel ſenſus loci eſſet ullus: itaque liberè mea verba ſuppoſui.

Pag. 191. lin. 2. *Antonini diſcipulum.*] Pii ſcilicet, qui anteceſſerat eum in imperio.

Ibid. lin. 4. *qua vultus ſerenitas.*] *τὸ εὐόδιον τοῦ προσώπου*. Legi, *εὐδιον*.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VII.

PAg. 206. lin. 11. *velitationes.*] In Græco eſt *διαδορατισμοὶ*; quod tamen vocabulum fateor me non ſatis intelligere. *δόρυ* quidem *haſtam* eſſe, vel pueri ſciunt; item *δόρατος* eſſe ejus patrium caſum; ut *διαδορατισμὸς* videatur eſſe *haſtiludium*, (quod barbari vocant) id eſt, concertatio haſtis quædam inita. Sed haud ſcio quam huc id quadret. Videtur autem, his omnibus humanæ vitæ varietatem voluiſſe demonſtrare.

Pag. 208. lin. 18. *quam multi quondam fuere.*] Aliunde huic loco videntur hæc à librario eſſe intercalata; incommodè profectò, cum alioquin ſequentia optimè cum prioribus cohæreant, in quibus oſtendit; nonnunquam ubi propriæ nos vires deſtituunt, auxilium aliorum non aſpernandum eſſe, dummodo noſtrum officium faciamus. Etenim & Homericus ille Diomedes, ſocio adjuncto ſperabat ſe propoſitum negotium rectiùs confecturum, unde eſt illud, *Σύν τε δύ' ἐρχομένω*, uſitatum bonis autoribus, explicatumque ab Ariſtotele lib. 8. Ethicorum de amicitia diſputaturo.

Pag. 211. lin. 5. *membrum.*] In Græco eſt *μέλος*, & pro *parte μέρος*. Porrò non fallit eruditos, membrum reſpectu totius & reliquorum membrorum majore devinciri neceſſitate, quàm totius partes qualeſcunque. Eſt enim omne membrum pars, non contrà. Multò ergo rectiùs ſocietatem humanam & univerſi conjunctionem intelligit, qui membrum ſe, quàm qui partem generis humani dicit. Diſcrimen hoc diviſionis, *εἰς μέλη* & *μέρη*, etiam Strabo ſuæ rei accommodavit, lib. 2.

Pag. 218. lin. 14. *divina.*] *δαίμονα*, legendum *δαίμονες*, aut ſaltem *δαιμόνια*.

Ibid. lin. 15. *pauca ſecus.*] *ἢ ὀλίγα*. lego, *ἢ δὴ λίαν*. Sunt autem paſſim permulta, in quibus ariolo magis quàm interprete opus ſit.

Pag. 220. lin. 22. *nam rebus.*] Promiſcuè & mutilatè huc poëtica quædam ſunt congeſta: partim infrà lib. XI. repetita.

Pag. 222. lin. 2. *Platonica. Ego.*] Ex apologia Socratis hæc ſunt.

Pag. 223. lin. 3. *credens iis qui dicunt.*] *ταῖς γυναιξίν*, in Græco. Sanè Hector Homericus Iliad. Ζ. ſuam uxorem hâc ipſa ratione conſolatur, verſu 487. & eſt minimè muliebris hæc ſententia apud Poëtas paſſim inculcata.

Pag. 225. lin. 10. *eſt aliquis te peritior.*] Adnotatum eſt hoc loco à librario non eſſe hic novæ initium tractationis: ſed cohærere cum his quæ ante ea quæ ex Platone ſunt huc tranſlata, præcedebant. Sed quia illa ipſa erant mutila, id quidem non video quale ſit. *καθάλιον luctatorem* dici puto, *παρὰ τὸ καταβάλλειν, dejicere.*

Pag. 230. lin. 6. *omnis animus, inquit ille.*] Nimirum Plato in Protagora.

Pag. 232. lin. 2. *Salaminium.*] Leonem nomine, quem ad cædem ab eo duci Critias tyrannus volebat. Vide Apologiam Socratis apud Platonem, & Diogenem Laërtium in vita Socratis.

ANNOTATIONES IN LIBRUM X.

PAg. 296. lin. 7. *peſtis, bellum.*] Pro *peſtis* in Græco eſt μισός, *mimus*; quod non quadrare puto. Sunt autem pleraque lacera.

Pag. 303. lin. 2. *expetit quidem.*] Alludit ad verſus Euripideos, quorum mentio eſt etiam apud Ariſtotelem initio octavi Moralium ad Nicomachum: ſunt autem, ſi quis dextrè accipiat, quod hic fit, præclari. Refert integros Athenæus libro δείπνοσοφ. XIII.

ANNOTATIONES IN LIBRUM XI.

PAg. 319. lin. 5. *ſimplici obſtinatione.*] Φιλὴν παράλαξιν ita verti, neque tamen intelligo, cur hoc vel ſic Chriſtianis voluiſſet impingere crimen Antoninus, jam provectâ ætate; qui quid aliàs de iis ſcripſerit, non eſt ignotum. Sed iſta aliò pertinent.

Pag. 324. lin. 4. *oportet igitur.*] Divinare ſum conatus. Quod ſi ſententia hæc fuit Antonini, certè eſt aurea, iis in rebus adhibita in quibus pietas ſinit. *Oportet*, inquit, *in eadem arbore eſſe, etſi non idem cum omnibus ſentias.*

Pag. 327. lin. 9. *inſidiæ tectæ.*] Σκάλμη. Mihi ſubit ſuſpicari, σκαληνὴ legendum, ſchlimm. Nam & Plutarchus obliquam & diſtortam viam, σκαληνὴν ὁδὸν alicubi vocat. λυπόφιλίαν quid ſint, explicare adhuc non ſatis poſſum.

FINIS.

IN-

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in Commentariis his lavdantur, explicantur, vel illustrantur.

Genes. cap. 1. v. 2. תהו ובהו p. 114. b. G.
v. 11. *Herbascat terra herbas.... edentes fructum in species suas* p. 243. a. A.
v. 26. 27. *Faciamus hominem ad imaginem nostram, secundùm similitudinem nostram* p. 89. a. G.
v. 27. *Marem & feminam creavit eos Deus* p. 89. a. G. b. A.
cap. 2. v. 7. *Finxit Deus hominem è limo terra* p. 233. b. A.
v. 24. דבק p. 140. b. G.
cap. 3. v. 19. *In terram reverteris* p. 173. a. A.
v. 21. *Fecit Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas* p. 288. a. E.
v. 22. *Nunc igitur ne extendens manum suam accipiat...* p. 111. b. G.
cap. 4. v. 9. *Numqid ego custos sum fratris mei?* p. 72. a. G.
cap. 5. v. 24. ויתהלך את האלהים p. 163. a. F.
cap. 9. v. 4. *Sanguis est anima ipsius* p. 177. b. D.
cap. 10. v. 9. גבר ציד p. 415. F.
cap. 11. v. 4. *Ne dispergamur in superficiem totius terra* p. 111. b. G.
cap. 15. v. 2. *Qid dares mihi, cum ego incedam liberis carens?* p. 248. b. D.
cap. 17. v. 13. *Omnino circumcidetur natus domi tua* p. 25. b. G.
cap. 20. v. 6. *Ego te cohibui, ne peccares* p. 31. a. C.
cap. 27. v. 19. *Dixit Jacobus patri suo, Ego sum Esavus primogenitus tuus* p. 431. a. C.
cap. 31. v. 2. 5. בתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 38. v. 9. *Sciebat Onan non fore suum semen illud* p. 305. b. D.
cap. 42. v. 4. *Qia dicebat, ne obveniat ei exitium* p. 111. b. G.
cap. 47. v. 9. *Dies annorum peregrinationis mea* p. 58. a. G.
cap. 49. v. 11. *Lavat in sanguine uvarum operimentum suum* p. 174. b. E.
cap. 50. v. 2. *Ut condirent aromatibus patrem suum* p. 133. a. E.

Exod. cap. 1. v. 5. *Fuerunt omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, septuaginta* p. 166. a. E.
cap. 20. v. 10. לאתעשה כל מלאכה p. 78. a. D.
cap. 34. v. 10. בכל הגוים p. 78. a. E.

Levit. cap. 15. v. 16. *Qum ex eo exibit concubitus semen* p. 305. b. D.
cap. 17. v. 11. *Anima cujusqe carnis in sanguine est* p. 177. b. D.
cap. 19. v. 2. Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος p. 296. a. D.

Num. cap. 16. v. 3. Ἔχεσθε ὑμῖν p. 135. b. F.
cap. 23. v. 10. *Moriatur anima mea morte justorum, sitqe finis meus, qalis illius est* p. 192. b. B.

Devter. cap. 2. v. 27. *Non recedam dextrorsum avt sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 5. v. 8. *Non facies tibi similitudinem omnium qa in cælo sunt* p. 78. a. E.
v. 32. *Ne recedatis dextrorsum avt sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 5. בכל לבבך ובכל נפשך p. 118. b. G.
v. 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidémqe servies* p. 35. a. E.
cap. 10. v. 4. *Inscripsit tabulis illis eadem decem verba* p. 93. a. C.
cap. 12. v. 8. *Non ingressi estis ad possessionem illam, qam Jehova Deus dat tibi* p. 202. b. C.
cap. 17. v. 11. *Secundùm illud judicium qod dixerint tibi facito* p. 73. b. C.
v. 11. *Ne recedito ab ea sententia dextrorsum avt sinistrorsum* } p. 104
v. 20. *Ne recedat ab hoc præcepto dextrorsum avt sinistrorsum* } a. D.
cap. 19. v. 6. אמתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 22. v. 1. *Fratris bovem avt pecudem devios ad fratrem reduces* p. 286. a. B.
cap. 28. v. 4. פרי בטנך p. 317. a. A.
v. 14. *Non recedes ab his verbis dextrorsum avt sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 29. v. 19. *Qè addat ebrietati sitim* p. 263. b. B.
cap. 30. v. 11–14. *Præceptum hoc non est occultum à te... sed propinquum est tibi valdè* p. 345. a. B.
cap. 32. v. 14. *Sanguinem uvarum bibisti merum* p. 174. b. E.
cap. 33. v. 5. 29. *Hostes tui mendaciter se dedent tibi* p. 279. a. B.

Josh. cap. 1. v. 7. *Ne recede ab eo dextrorsum avt sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 8. v. 15. *Tunc finxerunt se plaga affici Josua & totus Israël ante eos* p. 331. a. A.
cap. 23. v. 6. *Ne recedatis ab eo dextrorsum avt sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 24. v. 15. *Si malum in oculis vestris colere Jehovam.... ego & familia mea colemus Jehovam* p. 202. b. A. 212. b. D.

Judic. cap. 11. v. 37. *Ah, ah filia mea, omnino depressisti me* p. 248. b. D.

1 Reg. cap. 2. v. 29. *Honorasti filios tuos supra me, ut saginaretis vos...* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 13. *Qia maledictionem sibi inferentibus filiis, non repressit eos* p. 253. b. A.
v. 17. *Ipse Jehova est: faciat, prout ipsi bonum videbitur* p. 122. a. C.
cap. 4. v. 7. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 6. v. 12. *Neqe declinabant ad dextram vel ad sinistram* p. 104. a. D.
cap. 10. v. 11. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 16. v. 7. *Homo spectat qod est ob oculos, sed Jehova spectat qod est in animo* p. 326. b. C.
cap. 25. v. 31. *Ut tibi hoc non sit titubationi, avt offensioni animi* p. 33. b. C.

2 Reg. cap. 2. v. 19. & 21. *Nec declinabat eundo ad dextram avt ad sinistram* p. 104. E.
cap. 3. v. 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex fecerat* p. 19. b. F.
cap. 10. v. 12. Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ p. 122. a. C.
cap. 13. v. 15. *Odit eam Amnon odio magno valdè* p. 24. a. F.
cap. 15. v. 26. *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit* p. 118. b. E.
cap. 16. v. 12. *Iste maledixit, qia Dominus edixit* p. 85. b. A. 162. b. C. 182. b. D.

3 Reg. cap. 1. v. 6. *Qem pater ejus nunqam dolore afficiebat* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 25. *Scindite natum istum qi vivit in duas partes* p. 331. a. A.
cap. 4. v. 5. *Nabud Nathanides regis amicus* p. 16. a. F.
cap. 8. v. 39. *Tu nosti solus animum omnium filiorum hominis* p. 346. b. C.
cap. 12. v. 7. תהיה עבד לעם הזה p. 239. a. F.
v. 24. *A Domino extitit illud* p. 85. a. G.
cap. 19. v. 4. *Ubi expetebas apud se mori* p. 154. a. D.

4 Reg. cap. 5. v. 13. *Allocuti sunt eum servi ejus dicentes pater mi* p. 117. a. E.
cap. 8. v. 13. *Num tu servava tuum canem esse avtumas?* p. 296. b. B.
cap. 10. v. 19. *Sacrificium magnum est mihi sacrificandum Babali* p. 331. a, A.
cap. 13. v. 5. כתמול שלשום p. 292. b. D.
cap. 22. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum avt sinistrorsum* p. 104. E.

1 Annal. cap. 11. v. 2. כתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 29. v. 12. *Divitiæ & gloria à facie tua sunt* p. 358. b. F.
v. 14. *A te omnia* p. 358. b. F.

2 Annal. cap. 1. v. 11. *Non petisti animam eorum tuorum* p. 119. b. A.
cap. 19. v. 3. *Bona in te inveniuntur* p. 268. a. C.
cap. 34. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum avt sinistrorsum* p. 104. a. E.

Esdr. cap. 7. v. 27. *Indidit eam rem animo regis Deus* p. 33. a. C.

Nehem. cap. 2. v. 12. *Qid Deus meus inderet animo meo* } p. 33. a.
cap. 7. v. 5. *Indente Deo meo in animum meum* } C.

Esth. cap. 1. v. 5. *Rex fecit convivium qi inventi sunt Susis* p. 269. a. C.
cap. 5. v. 8. *Veniat Rex & Haman ad convivium qod paravero eis* p. 331. a. C.

Job. cap. 1. v. 31. *Dominus dedit, Dominus abstulit* p. 85. b. A. 246. b. B.
cap. 2. v. 10. *Bonum à Domino acceperimus, & non malum etiam laturi simus* p. 85. b. A.
cap. 3. v. 18. *Qibus mortem postulantibus non adest illa* p. 260. b. E.
cap. 6. v. 14. *Fratres mei fefellerunt, sicut torrens* p. 258. a. E.
cap. 7. v. 1. *Annon est tempus præstitutum homini?* p. 42. a. A. 58. a. D.
cap. 10. v. 9. *Manus tuæ figurarunt me sicut argillam* p. 233. b. A.
cap. 14. v. 5. *Præcisi sunt dies hominis, & penes Deum numerus mensium ejus* p. 42. a. B.
v. 14. *Utinam disponeres mihi determinationem* p. 42. a. A.
cap. 15. v. 21. *Sonus paveris auribus ejus jugiter insonat* p. 191. b. F.
v. 32. *Defungi die non sua* p. 356. a. F.
v. 33. *Violenter Deus illos auferet uva acerba instar* p. 137. a. B.
cap. 22. v. 16. בלא עת p. 356. a. F.
cap. 23. v. 12. *Non recessi à mandatis ejus: verba oris ejus prætuli decensu meo* p. 247. a. C.
cap. 24. v. 13. *Tenebras optant & avcupantur...* p. 80. b. D.
cap. 28. v. 28. *Reverentia Domini est sapientia* p. 190. a. F.
cap. 30. v. 23. *Domus destinata cuiqe vivanti* p. 200. b. B.
cap. 38. v. 28. *Estne pluvia patri?* p. 146. a. D.

Psalm. 1. v. 3. בעתו כי p. 270. b. D.

I N D E X

Pſalm. 8. v. 4. *Cùm reſpicio cælos tuos, opus digitorum tuorum...* p. 244. b. C.
Pſalm. 12. v. 1. *Deſiit beneficus: defecerunt veraces ex filiis hominum* p. 243. a. C.
Pſalm. 14. v. 4. *Omnes defecerunt: omnes ſimul putridi facti ſunt* p. 243. a. C.
Pſalm. 18. v. 20. Ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν p. 279. b. D.
v. 32. כי מי אלוה מבלעדי יהוה
v. 35. מלמד ידי למלחמה ונתתה קשת } p. 202. b. C.
v. 40. *Accingis me robore ad bellum* p. 246. b. B.
v. 45. *Alienigenæ mentiuntur mihi*
v. 46. *Dum decidente eis animo, è conclavibus coborreſcunt* } p. 279. a. A.
Pſalm. 19. v. 1. *Cæli enarrant gloriam Dei fortis* p. 244. b. C.
Pſalm. 22. v. 15. *In pulverem mortis reduces me* p. 173. a. A.
Pſalm. 31. v. 6. יהוה אל אמת p. 262. b. B.
v. 9. *In patente poſuiſti pedes meos* p. 279. b. D.
v. 16. בידך עתותי p. 364. b. B.
Pſalm. 34. v. 2. *Benedicam Jehovæ omni tempore: jugiter laus erit in ore meo* p. 172. b. D.
Pſalm. 36. v. 3. *Noluit intelligere* p. 144. b. C.
Pſalm. 37. v. 5. גול על יהוה דרכך p. 118. b. E.
v. 10. *Adhuc paululum, & improbus non erit* p. 239. b. E.
v. 20. כלו בעשן p. 171. b. B.
Pſalm. 38. v. 13. *Qos ego tanqam ſurdus non audio* p. 182. b. D. 299. a. A.
Pſalm. 39. v. 6. כל הבל כל אדם p. 120. b. E. 309. b. A.
v. 9. *Obmutueram, ſilentiúmque mihi indixeram, qia tu Domine illud feceras* p. 85. b. A.
Pſalm. 44. v. 1. *Majores noſtri narraverunt nobis, qod opus ſis operatus temporibus illorum* p. 246. b. B.
Pſalm. 49. v. 11. *Animus illis, domos ſuas in ſeculum: habitacula in qamqe generationem ſtatui* p. 249. a. E.
v. 12. *Homo ſimilis eſt jumentis* p. 155. a. B. b. C. D.
v. 18. *Cùm tibi beneſeceris, collaudabunt te homines* p. 228. a. E.
Pſalm. 50. v. 16. *Improbo dicit Deus: qid tuâ ut enarres decreta mea* p 296. a. A.
Pſalm. 51. v. 6. *En in iniqitate formatus ſum...* p. 263. a. E.
v. 11. *Animum mundum crea mihi Deus* p. 170. a. C.
Pſalm. 55. v. 6. *Adeo ut dicam: ô ſi qis mihi daret alam columbæ?* p. 137. b. C.
v. 22. השלך על יי יהבך p. 118. b. E.
v. 23. *Homines ſanguinarii & doloſi non perducent ad dimidium dies ſuos* p. 356. a. F.
Pſalm. 55. v. 4. *Ego inter immanes leones ſum...* p. 137. b. C.
Pſalm. 58. v. 3. *Abalienant ſe improbi inde à vulva...* p. 263. a. E.
Pſalm. 62. v. 10. *Opulentia ſi abundet, ne apponatis animum* p. 177. a. E. 309. b. A.
Pſalm. 65. v. 11. *Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus, imbribus diſſolvis eam* p. 146. a. D.
Pſalm. 66. v. 3. *Mendaciter ſe dedunt inimici tui* p. 279. a. A.
v. 10. *Conflaſti nos ut conflatur argentum* p. 311. b. A.
Pſalm. 68. v. 20. וליהוה אדני למות תוצאות p. 364. b. C.
Pſalm. 73. v. 1. *Attamen Deus corde rectis bonus eſt* p. 351. a. B.
v. 3. *Qum inviderem inſanientibus...* p. 263. a. A.
Pſalm. 74. v. 19. *Tu ſcidiſti fontem & torrentem* p. 244. b. C.
Pſalm. 77. v. 1. 2. *Vox mea ad Deum fertur, qum exclamo...* p. 202. b. C.
Pſalm. 78. v. 36. *Qamvis conarentur eum decipere ore ſuo, & lingvâ ſuâ mentirentur ei* p. 296. a. A.
Pſalm. 81. v. 16. *Oſores Jehovæ mendaciter ſe dediſſent ei* p. 279. a. A.
Pſalm. 82. v. 6. *Dii eſtis: attamen tanqam è plebe qilibet pariter eſtis occubituri* p. 184. b. B.
Pſalm. 87. v. 3. *Honorificentiſſima ſunt qacunqe pradicantur de te, ô civitas Dei* p. 111. a. F.
Pſalm. 90. v. 2. מעולם עד עולם
Pſalm. 100. v. 5. *In ſeculum &*
ſeculum
Pſalm. 103. v. 17. *A ſeculo in ſeculum* } p. 276. a. D.
Pſalm. 104. v. 9. *Terminum opoſuiſti, qem non tranſeant* p. 364. b. D.
v. 19. *Statuit lunam in ſtata tempora, ſolem agnoſcentem occaſum ſuum* p. 244. b. C.
Pſalm. 109. v. 18. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον p. 36. a. C.
Pſalm. 112. v. 1. *Beatus qi in mandatis Jovæ delectatur valdè* p. 247. a. C.
Pſalm. 116. v. 1. אהבתי p. 202. a. E.
Pſalm. 118. v. 23. *A Domino factum eſt illud* p. 85. a. G.
Pſalm. 119. v. 18. *Aperias oculos meos* p. 88. a. E.
v. 67. *Qum nondum affligerer, errabam...*
v. 71. *Bono fuit me affligi, ut diſcerem ſtatuta tua* } p. 311. b. A.
v. 75. *Novi, Domine, recta eſſe judicia tua, juſtèqe te afflixiſſe me* p. 100. b. D.
v. 139. *Juſtus es, Domine, juſtáqe ſunt judicia tua* p. 100. b. D.
v. 142. תורתך אמת p. 262. b. D.
v. 176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός p. 286. a. E.
Pſalm. 120. v. 5. *Hei mihi! qia peregrinor tamdiu, habito tanqam ſcenita Kedareni* p. 137. b. C.
Pſalm. 127. v. 5. *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur...* p. 41. b. E.
Pſalm. 132. v. 11. *Ex fructu ventris tui* p. 317. a. A.
Pſalm. 139. v. 5. *Retrò & ante obſides me* p. 89. a. G.
v. 13. *Tu obtegebas me in utero matris mea: maſſam meam viderunt oculi tui* p. 305. b. F.
v. 14. *Mirum in modum* p. 306. a. F.
v. 15. *Ex qo factus ſum in abdito* p. 306. b. D.
Pſalm. 140. v. 3. Ἡκόνησαν γλώσσας αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως, ὡς ἀσπίδων... p. 155. a. D.
v. 9. *Ne concedas improbo deſiderium ipſius... alioqi efferent illi ſeſe* p. 41. b. F.
Pſalm. 144. v. 3. אדם להבל דמה p. 120. b. E.
Pſalm. 145. v. 15. *Suſtentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos* p. 303. a. A.
v. 17. *Juſtus eſt Dominus in omnibus viis ſuis, ſanctuſqe in operationibus ſuis* p. 100. b. D.
Pſalm. 146. v. 4. *Qo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur* p. 172. a. A.
Pſalm. 147. v. 4. *Annumerans poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungens* p. 201. a. A.
v. 20. *Non ſic fecit* לכל גוי p. 78. a. E.
Parœm. cap. 1. v. 7. *Sapientia* ראשית *eſt reverentia Jehovæ* p. 190. a. F.
v. 22. *Qouſqe ô fatui amabitis fatuitatem?* p. 144. b. C.
cap. 4. v. 23. *Pra omni cuſtodia cuſtodi cor tuum: inde enim prodit vita* p. 228. b. E.
v. 27. *Ne declinato dextrorſum aut ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 6. *Abi ad formicam, ô piger; aſpice vias ejus, & ſape* p. 193. a. D. E. F.
cap. 9. v. 10. *Sapientia* תחלת *eſt reverentia Jehovæ* p. 190. a. F.
cap. 11. v. 17. *Benefacit ſibi ipſi vir beneficus* p. 320. a. B.
cap. 13. v. 1. *Filius ſapiens avſcultat eruditioni patris* p. 117. a. D.
cap. 14. v. 15. *Fatuus credit omni verbo* p. 129. a. A. 296. a. C.
v. 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
cap. 15. v. 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ τῷ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων p. 346. b. C.
v. 20. *Filius ſapiens exhilarat patrem* p. 221. a. C.
cap. 16. v. 3. גול אל יי מעשיך p. 118. b. F.
v. 32. *Potior eſt qi in animum ſuum imperium obtinet, expugnante civitatem* p. 19. a. C.
cap. 17. v. 5. *Qi ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
v. 21. *Qi ſtolidum gignit, gignit merum mœrorem ſibi* p. 221. a. D.
cap. 18. v. 10. *Turris robuſtiſſima eſt nomen Jovæ* p. 256. b. E.
cap. 19. v. 11. *Decus eſt homini injuriam illatam præterire* p. 182. b. D.
cap. 23. v. 5. *An oculos conjicies in ea qa ne ſunt qidem? nam omnino comparant alas divitiis...* p. 177. a. E.
v. 15. *Fili mi, ſi ſapit animus tuus, lætabitur animus meus* p. 221. a. C.
cap. 24. v. 24. *Dicentem improbo, juſtus es, execrabitur populus: corripientibus vero illos...* p. 41. b. F.
cap. 25. v. 22. *Nam velut prunas coacervabis ſuper caput ejus* p. 172. a. B.
cap. 30. v. 16. *Ignis non dicit, obe* p. 91. b. D.
v. 20. *Terra qatuor ferre non poteſt, ſervum cum regnat...* p. 302. b. A.
v. 27. *Aranea manibus prehendit* p. 139. b. A.
Eccleſ. cap. 1. v. 2. הבל הבלים הכל הבל p. 120. b. E.
v. 4. *Generatio vadit una, venit altera* p. 312. b. C.
v. 9. *Eſtne aliqid, de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imò jam fuit per ſecula...* p. 205. a. C.
v. 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum... ulla futura eſt memoria* p. 58. b. B. 120. b. F.
v. 13. ענין p. 44. b. H.
cap. 2. v. 3. *De riſu dico, inſanus eſt; & de lætitia, ecqid iſta facit* p. 45. b. A. 299. b. E.
v. 12. Ἰδεῖν σοφίαν, καὶ περιφοράν, καὶ ἀφροσύνην p. 45. b. A.
cap. 3. v. 1. לכל זמן ועת p. 356. a. A.
v. 2. *Tempus eſt pariendi, & tempus moriendi* p. 364. b. C.
cap. 5. v. 9. מלך לשדה נעבד p. 239. a. E.
cap. 7. v. 6. *Ut crepitus ſpinarum ſub olla, ita eſt riſus ſtolidi* p. 299. b. D.
v. 21. *Ad omnia, qa de te dicuntur,* μὴ θῇς καρδίαν σου p. 182. b. D.
v. 26. Γνῶναι ἀνεύρεσις ἀφροσύνην καὶ περιφοράν p. 45. b. A.
cap. 9. v. 2. *Eadem omnibus eveniunt, juſtis, injuſtis; mundis, immundis* p. 240. a. D.
v. 11. שׂנאת ושנא p. 34. b. B.
cap. 10. v. 14. *Ecqis novit qid futurum ſit* p. 84. a. C.
cap. 11. v. 1. *Projice panem tuum ſecundum aqas; nam multiplicantibus diebus...* p. 270. b. C.
v. 2. *Qum neſcias qid ſit futurum mali ſuper terram* p. 84. a. C.
v. 5. *Neſcis oſſa in gravida utero qomodo fingantur* p. 306. b. D.
cap. 12. v. 7. *Spiritu redeunte ad Deum* p. 38. a. A. 103. a. A. 173. a. A.
v. 13. *Deum reverere; & præcepta ejus obſerva: hoc enim eſt totum hominis* p. 238. a. C.
Eſaj. cap. 1. v. 11–16. *Qorſum mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum? dicit Jehova....* p. 296. a. A.
v. 25. *Referam manum meam contra te, ut deſecans ſcorias tuas...* p. 311. b. A.
cap. 2. v. 22. *Cujus vita, ut flatus in naribus eſt* p. 177. b. D.
cap. 6. v. 9. 10. *Oculi populi iſtius fac conniveant, ne videat oculis ſuis...* p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 10. v. 5. *Va Aſſyrio virgæ iræ meæ: qamvis in manu baculus eſt indignationis meæ* p. 196. a. A. 250. a. D.
v. 6. *In gentem hypocritam immittam ipſum, & contra populum, in qem excandui, dabo mandata ipſi* p. 169. a. C.
cap. 14. v. 19. *Sepulcrum infernè commotum eſt tuâ cauſſâ ..* p. 302. b. D.
cap. 30. v. 21. *Incedite per eam, qum dexteram aut qum ſiniſtram petetis* p. 104. a. E.
cap. 33. v. 12. *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova* p. 101. a. C.

cap.

cap. 35. v. 6. Καὶ τρανὴ ἔσαι γλῶσσα μογιλάλων p. 248. a. D.
cap. 39. v. 8. *Bonum est, quod loquutus es, verbum Domini* p. 71. b. E.
cap. 42. v. 18. 19. *O cæci, intuemini ad videndum? Quis est cæcus, nisi servus meus?* p. 52. b. G.
cap. 44. v. 6. *Ego sum primus, & ego ultimus* p. 197. a. F.
cap. 45. v. 1. *Sic ait Jehova uncto suo Cyro, cujus confirmaturus sum dexteram* p. 325. b. C.
v. 7. *Ego sum qi & lucem produco, & tenebras obduco... Ego Jeva ista omnia facio* p. 85. a. F. 170. a. C.
cap. 46. v. 8. הראשונים p. 97. a. F.
cap. 48. v. 8. *Novi te defectorem ex utero vocari* p. 263. a. E.
cap. 49. v. 4. *Etiamsi frustrà laboraverim, & inaniter atque in cassum vires meas consumpserim* p. 255. a. F.
cap. 53. v. 6. Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν p. 286. a. E.
cap. 55. v. 10. Δῷ σπέρμα τῷ σπείροντι p. 397. G.
cap. 56. v. 10. *Qotqot sunt, canes sunt muti, non possunt latrare* p. 155. a. D.
cap. 58. v. 13. *Si averteris à sabbato pedem tuum, ne facias id qo delectaris...* p. 247. C.
cap. 64. v. 8. Κύριε πατὴρ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ πηλός... p. 233. b. E.
cap. 66. v. 24. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur* p. 260. b. B.

Jerem. cap. 1. v. 5. *Ego te formavi in utero* p. 305. b. E.
cap. 2. v. 5. יצא בית p. 25. b. G.
cap. 4. v. 14. *Quousque pernoctabunt in animo tuo cogitationes vanæ tuæ?* p. 112. b. A.
cap. 5. v. 8. *Ut equi pasti sunt qum manè surgunt* p. 155. a. D.
cap. 7. v. 9. 10. *An furando, occidendo... etiam venietis & stabitis coram me in domo hac* p. 296. a. A.
v. 21. *Holocausta vestra adjicite ad sacrificia vestra, & comedite carnem...* p. 296. a. A.
cap. 9. v. 2. 3. *O si qis poneret me in deserto, in diversorio viatorum...* p. 137. b. C. 243. a. C.
cap. 10. v. 10. אלהים אמת p. 262. b. B.
cap. 12. v. 1. *Tu Domine, certè justus es* p. 100. b. D. 351. a. B. 419. H.
Cur via improborum succedit? cur tranquilli sunt, qicunqe agunt perfidè? p. 263. a. A.
cap. 13. v. 23. *An mutare potest æthiops cutem suam? an pardus maculas suas?* p. 242. b. C.
cap. 23. v. 24. *Annon cælum & terram impleo ipse?* p. 125. b. B. 259. a. A.
cap. 31. v. 36. *Si amovebuntur statuta ista à conspectu meo* p. 339. b. D.
cap. 33. v. 21. *Si irritum facere potestis fœdus meum de die, & fœdus meum de nocte...* p. 339. b. D.
cap. 44. v. 17. *Omnino facturi sumus, qodcunqe verbum prodierit ex ore nostro...* p. 128. b. E.

Thren. cap. 3. v. 33. *Qi non afflixit ex animo suo, mœstitiaqe afficit mortales* p. 253. b. B.
v. 37. *Ecqo dicente existit qicqam, nisi Dominus id præceperit?...* p. 85. b. G.
cap. 3. v. 40. *Scrutemur & excutiamus vias nostras* p. 315. a. C.

Ezech. cap. 18. v. 11. לא עשה והוא את כל אלה } p. 78.
v. 13. כל התועבות האלה עשה את } a. D.
cap. 20. v. 39. *In monte sanctitatis meæ... colet me tota domus Israëlis...* p. 296. a. A.

Dan. cap. 7. v. 15. נדנה p. 266. b. A.
cap. 11. v. 35. *Ex ipsis eruditis corruent, ad conflandum eos, & ad purificandum...* p. 311. b. A.

Amos. cap. 3. v. 6. *An erit malum in civitate, qod Jeva non effecerit?* p. 85. a. G.

Mich. cap. 3. v. 3. *Ossa eorum diffringunt, tanqam ad ollam...* p. 257. b. D.
cap. 4. v. 11. *Qamvis jam conveniant contra te gentes multæ, qæ dicunt, contaminetur...* p. 250. a. D.
cap. 7. v. 2. *Periit benignus è terra, & rectus in hominibus nullus est...* p. 243. a. B.

Abacuc. cap. 2. v. 6. עבטים } p. 282. a.
Zephan. cap. 1. v. 12. שמרים } B.
cap. 2. v. 1. *Excusite vos, excusite vos, inqam* p. 315. a. C.

Zacar. cap. 10. v. 1. *Petite à Jehova pluviam tempore serotino, Jehova efficiente nimbos* p. 146. a. D.

Malac. cap. 3. v. 23. *Dies adveniet, ardens tanqam fornax; qo erunt omnes... stipula* p. 311. b. A.

Matth. cap. 1. v. 19. Ἰωσὴφ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὤν p. 419. H.
cap. 3. v. 7. *Progenies viperarum* p. 155. a. D.
cap. 4. v. 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις... p. 35. a. E.
cap. 5. v. 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, ... ψευδόμενοι p. 310. b. B.
v. 20. Ὅταν ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων.... p. 345. a. E.
v. 28. *Qicunqe aspicit mulierem, ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in corde suo* p. 65. b. F.
v. 44. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς... p. 214. a. C. 258. a. C.
v. 45. Τοῦ ἡλίου αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς... p. 235. b. B.
v. 48. Ἔσεσθε ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν.... τέλειός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 6. v. 2. Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν p. 135. b. E.
Ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν p. 277. a. H.
Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς p. 145. a. D.
cap. 6. v. 3. Ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά p. 145. a. A.
v. 10. *Fiat voluntas tua* p. 122. a. D.
v. 16. Ὑποκριταί, σκυθρωποί, ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν p. 215. b. A.
v. 23. *Lucerna corporis est oculus: itaqe si oculus tuus simplex fuerit...* p. 353. b. F.
v. 27. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν... p. 202. a. B.
cap. 7. v. 12. *Qacunqe volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis* p. 180. b. A.
v. 15. *A fructibus illorum agnoscetis eos* p. 270. b. D.
v. 16. *Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?* p. 242. b. E. 243. a. A. 296. b. A.
v. 20. *Quapropter ex fructibus illorum agnoscetis eos* p. 270. b. D.
v. 27. Ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ p. 182. b. A.
cap. 10. v. 29. *Nonne duo passerculi assario venenut?... Vestri capilli capitis numerati sunt* p. 170. b. D. 204. b. C. 219. a. E. 244. b. F.
cap. 11. v. 30. Ὁ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι p. 337. b. B.
cap. 12. v. 33. *Facite arborem bonam, & fructum ejus bonum* p. 270. b. C.
v. 34. *Ex cordis abundantia os loqitur* p. 112. b. A.
v. 35. *Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona* p. 270. b. C.
v. 36. *Qodcunqe verbum otiosum locuti fuerint homines, de eo reddent rationem...* p. 112. b. A.
v. 43. Τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα... διέρχεται, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐκ εὑρίσκει p. 45. a. A.
cap. 13. v. 13. *Qia videntes non vident, nec intelligunt* p. 52. b. G.
v. 15. Μή ποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 15. v. 14. *Duces sunt cæci cæcorum* p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 19. *Ex corde egrediuntur cogitationes malæ* p. 112. b. A.
cap. 16. v. 4. Γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ p. 45. a. A.
v. 17. *Caro & sanguis hac non retexit tibi, sed Pater meus qi est in cœlis* p. 108. b. G.
v. 26. Τί τῆς ψυχῆς ἀνάλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 18. v. 7. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα p. 285. b. D.
v. 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σου καὶ αὐτοῦ μόνου p. 334. a. E.
Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου p. 164. b. A.
cap. 19. v. 5. Προσκολλᾶσθαι p. 140. b. G.
v. 17. Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός p. 47. a. D.
v. 22. Ἀπῆλθε λυπούμενος p. 253. b. A.
v. 28. Ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ p. 318. b. A.
cap. 20. v. 26. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 21. v. 25. *Baptisma Johannis unde fuit? è cælo?* p. 122. a. C.
cap. 22. v. 37. Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ p. 118. b. G.
v. 45. Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον p. 233. a. E.
cap. 23. v. 23. 25. Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί p. 277. a. G.
cap. 25. v. 9. Μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε... p. 111. b. G.
cap. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος p. 261. a. B.
v. 39. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ p. 122. a. D.
cap. 27. v. 50. Ἀφῆκε τὸ πνεῦμα p. 147. a. E. 178. a. B.

Marc. cap. 3. v. 21. Ὅτι ἐξέστη p. 328. b. F.
cap. 4. v. 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ... p. 305. b. D.
v. 31. *Regnum Dei velut granum est sinapi...* p. 306. b. D.
cap. 7. v. 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν p. 94. b. B.
cap. 8. v. 36. Τί τῆς ψυχῆς ἀνάλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 9. v. 21. Παιδιόθεν p. 5. a. F.
v. 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur* p. 260. b. B.
cap. 10. v. 43. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 11. v. 13. Οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων p. 270. b. D.
cap. 12. v. 30. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
cap. 14. v. 36. Ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ p. 122. a. D.
v. 41. Ἀπέχει p. 135. b. E.
cap. 15. v. 37. Ὁ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε } p. 142. a. E. 178. a. B.
v. 39. Ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσε }
cap. 16. v. 19. Ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν p. 102. b. G.

Luc. cap. 1. v. 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς p. 144. a. D.
v. 6. Πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι p. 345. a. F.
v. 42. Εὐλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου p. 317. a. A.
v. 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ p. 345. a. E.
cap. 2. v. 9. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου p. 319. a. C.
cap. 4. v. 2. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν... p. 45. a. A.
cap. 6. v. 24. Ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν p. 135. b. E.
v. 34. Ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν... } p. 144. b. G.
v. 35. Δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες }
v. 35. Χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς p. 235. b. B. 258. a. D.
v. 36. Γίνεσθε ἐλεήμονες καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων p. 296. a. E.
v. 44. Ἕκαστον δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται p. 243. a. A.
v. 46. Τί με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε, καὶ

ὑ πειθῆτε ἀ λέγω p. 296. a. A.
cap. 7. v. 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ ὑπάρχοντες p. 32. a. A.
cap. 9. v. 31. Ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ p. 47. a. B.
v. 51. Ἀνάληψις p. 103. a. A.
cap. 10. v. 27. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
v. 29. *Et quis est mihi proximus?* p. 72. b. B.
v. 41. Μεριμνᾶς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά p. 347. a. D.
cap. 11. v. 2. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου p. 122. a. D.
cap. 12. v. 17. *Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos?* p. 156. a. B.
cap. 15. v. 21. *Pater, peccavi in cælum, & in tuo conspectu* p. 122. a. D.
cap. 16. v. 16. Πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται p. 1. b. B.
cap. 17. v. 3. Ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ p. 8. a. A.
Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 18. Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες p. 269. a. D.
cap. 20. v. 19. Ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν p. 45. a. A.
cap. 21. v. 18. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται p. 36. a. A.
cap. 21. v. 34. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 36. Ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν p. 350. a. E.
cap. 22. v. 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον p. 68. b. D.
v. 25. Εὐεργέται *Reges* p. 396. H.
v. 26. Ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος p. 293. b. F.
cap. 23. v. 30. *Qui dicunt montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
v. 40. Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ p. 235. b. D.
v. 46. Ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν p. 142. a. E. 178. a. B.
cap. 24. v. 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ p. 116. b. C.

Johann. cap. 1. v. 9. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον p. 325. b. C.
v. 14. Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης p. 68. b. E.
v. 18. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε p. 360. b. F.
Filius, qui est in sinu Patris, ille nobis expositit p. 108. b. G.
cap. 3. v. 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς p. 80. b. B.
cap. 4. v. 14. Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 258. b. A.
v. 34. *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exequi* p. 310. b. E.
v. 36. Συνάγει τὸν καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 316. b B.
cap. 6. v. 60. Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν p. 180. b. D. 313. b. C.
cap. 7. v. 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν p. 293. b. F.
cap. 9. v. 39. *Ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant* p. 52. b. G.
v. 40. *Num & nos cæci sumus?* p. 52. b. G.
cap. 12. v. 40. *Excæcavit oculos eorum ne videant oculis, & sint intelligentes corde* p. 52. b. G.
cap. 13. v. 1. Ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα p. 47. a. A.
v. 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους p. 262. a. A.
cap. 14. v. 9. Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα p. 361. a. C.
cap. 15. v. 18. Διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος p. 116. b. C.
cap. 16. v. 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι p. 313. b. D.
v. 33. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε p. 116. b. C.
cap. 17. v. 17. Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι p. 162. b. C.
cap. 19. v. 10. Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε p. 129. b. F.
v. 30. Παρέδωκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.
v. 39. Φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν p. 133. a. E.
cap. 21. v. 19. *Significans, quâ morte esset Deum glorificaturus* p. 149. b. D.

Actor. cap. 1. v. 2. Ἀνελήφθη p. 102. b. G.
v. 3. 4. Παρήγγειλεν αὐτοῖς... ἣν ἠκούσατέ μου p. 202. b. C.
v. 11. Ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν p. 102. b. G.
cap. 2. v. 12. Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι p. 293. b. F.
v. 23. *Hunc definito consilio & præcognitione Dei deditum...* p. 219. a. E. 250. a. D.
v. 25. Δαβὶδ λέγει εἰς αὐτόν p. 1. a. B.
cap. 3. v. 21. Ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων p 318. b. A.
cap. 4. v. 13. Ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται p. 12. a. F.
v. 28. *Ad faciendum quicquid manus tua & voluntas prius definivit ut fierent* p. 219. a. E. 250. a. D.
cap. 5. v. 35. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 39. Εἰ ἐκ Θεοῦ ἐστιν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 111. b. G. 269. a. D.
v. 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι p 229. b. C.
cap. 7. v. 14. Ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς p. 166. a. E.
v. 39. Μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 269. a. D.
v. 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι.... καὶ ἀνελάβετε... p. 45. a. B.
v. 54. Διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν p. 239. b. F.
cap. 13. v. 36. Δαβὶδ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ p. 304. a. F.
v. 50. Αἱ σεβόμεναι γυναῖκες p. 2. a. B.
cap. 14. v. 11. 19. Λίγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις... λιθάσαντες τὸν Παῦλον p. 103. a. F.
v. 15. Ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι p. 181. a. F.
v. 16. Εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι... καίτοί γε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν... p. 235. b. B.
v. 17. *Dans nobis cœlitùs pluvias* p. 244. b. C
cap. 15. v. 8. Ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς p. 346. b. C.
cap. 16. v. 1. Υἱὸς γυναικός τινος Ἰουδαίας πιστῆς p. 2. a. B.
v. 3. Τοῦτον ἐθέλων περιέτεμεν αὐτόν p. 331. a. G.
v. 11. Εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην p. 104. a. D.
cap. 17. v. 2. 3. Κατὰ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε... ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν p. 202. b. C.
v. 18. Ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο p. 318. b. B. 350. a. D.
v. 26. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων p. 35. a. D.
v. 28. Ἐν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν p. 163. a. G.
Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν p. 160. a. 346. F. a. F.
cap. 20. v. 24. Οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι.... p. 290. a. C.
Ὡς τελειώσαι τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον p. 304. b. A.
v. 28. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 35. Μακάριόν ἐστι διδόναι, ἢ λαμβάνειν p. 33. b. D.
cap. 21. v. 1. Εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶν p. 104. a. D.
v. 13. *Ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum* p. 290. a. C.
v. 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω p. 122. a. C.
cap. 25. v. 23. Μετὰ πολλῆς φαντασίας p. 6. a. B.
cap. 26. v. 8. *Incredibile judicatur apud vos, quod Deus mortuos suscitet?* p. 350. b. C.
v. 18. Ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν p. 88. a. F.
cap. 27. v. 27. Διαφερομένων ὑμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ p. 275. a. A.
v. 37. Ἦμεν ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσαι ἑβδομηκοντάέξ p. 166. a. E.
cap. 28. v. 6. Μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι p. 103. b. A.
v. 25. Ἀσύμφωνοι ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο p. 319. a. B.
v. 27. Βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε
v. 27. Τὸ ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς p. 52. b. G.

Roman. cap. 1. v. 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου καθορᾶται p. 223. a. G. 360. a. B.
cap. 2. v. 9. Θλῖψις καὶ στενοχωρία p. 279. b. D.
v. 17. Ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ p. 118. b. D.
v. 19. Τυφλῶν ὁδηγός p. 116. b. F.
v. 28. Οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ p. 326. b. C.
cap. 4. v. 9. Ὁ μακαρισμὸς ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν p. 35. a. E.
cap. 5. v. 4. *Gloriamur de afflictionibus, scientes quod afflictio toleranciam efficiat* p. 311. b. A.
v. 5. *Spes non pudefacit...* p. 108. b. H.
cap. 6. v. 5. Σύμφυτοι γενέσθαι p. 350. a. C.
v. 13. Τὰ ὅπλα τῆς ἀδικίας p. 316. a. A.
v. 17. Χάρις τῷ Θεῷ p. 308. b. B.
v. 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν p. 316. b. B.
cap. 7. v. 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος p. 264. a. D.
cap. 8. v. 1. Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ περιπατοῦσιν.... p. 202. b. C.
v. 7. Τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται p. 337. b. C.
v. 15. Ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ p. 202. b. C.
v. 28. Οἴδαμεν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν p. 71. b. E. 195. b. C. 289. a. B.
v. 29. Προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ p. 296. a. D.
v. 35. Τίς χωρίσει p. 323. b. D.
cap. 9. v. 14. *Quid igitur dicemus? Num injustitia est apud Deum? absit* p. 351. a. C.
v. 17. *Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam* p. 250. a. D.
v. 20. Ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ p. 351. a. B.
v. 22. *Deus volens ostendere iram... pertulit multa cum ira cohibitione vasa ira* p. 250. a. D.
cap. 10. v. 6. *Ne dixeris in corde tuo. Quis adscendet in cælum....* p. 345. a. B.
cap. 11. v. 23. Ἐκεῖνοι, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται p. 250. a. A.
v. 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα p. 39. b. C. 111. a. C.
cap. 12. v. 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη p. 211. a. E.
v. 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι p. 23. a. G.
v. 19. Δότε τόπον τῇ ὀργῇ p. 77. b. E.
v. 20. *Si esurit inimicus tuus, ciba eum* p. 172. a. B.
v. 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ p. 185. b. C. 332. a. C.
cap. 13. v. 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω p. 166. a. E.
v. 14. Τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας p. 239. a. D.
cap. 14. v. 18. Εὐάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις p. 289. b. C.
v. 21. Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται p. 182. b. A.
v. 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε p. 228. a. F. 297. b. C.

1 Corinth. cap 1. v. 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία p. 329. a. A.
cap. 2. v. 10. Τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ

καὶ τὸ βάθη τῦ Θεῦ p. 108. a. H.
v. 14. *Μαρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ ὰ δύναται γιῶναι* p. 329. a. A.
cap. 3. v. 8. Ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν τόπον p. 255. b. A.
v. 15. Σωθήσεται, ὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός p. 260. b. E.
v. 16. *An nescitis, vos esse templum Dei* p. 90. b. C.
cap. 4. v. 1. Ὁ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις ἐυρεθῇ p. 117. a. B. 269. a. D.
cap. 7. v. 7–10. *Expurgate vetus fermentum...* p. 235. b. E.
v. 10. Ἐκ τῦ κόσμυ ἐξελθεῖν ὀφείλομεν p. 285. b. C.
cap. 6. v. 19. *An ignoratis, corpus vestrum esse templum Spiritus Sancti* p. 90. b. C.
cap. 7. v. 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι p. 33. b. A.
v. 23. Μὴ γίνεσθε δόλοι ἀνθρώπων p. 119. a. A.
v. 31. Παράγει τὸ σχῆμα τῦ κόσμυ τύτυ p. 177. a. D.
v. 35. Πρὸς ἐυπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως p. 77. b. F.
cap. 9. v. 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ, ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει p. 236. b. B.
v. 19–22. Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα... p. 12. b. C. 331. a. G.
cap. 10. v. 6. *Hæc typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas...* p. 202. b. C.
v. 9. *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentárunt...* p. 202. b. C.
v. 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν p. 211. a. F.
v. 31. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεῦ ποιῆτε... p. 87. b. B.
cap. 11. v. 19. Δεῖ καὶ αἱρέσεις εἶναι p. 285. b. D.
v. 28. Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν p. 315. a. D.
cap. 12. v. 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλά... p. 211. a. F.
v. 25. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι p. 250. a. A.
v. 27. Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρυς p. 211. a. G.
cap. 13. v. 4. Ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται p. 143. b. D.
v. 5. Ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς p. 22. b. F.
cap. 14. v. 4. Ὁ γλώσσῃ λαλῶν p. 120. a. D.
cap. 15. v. 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δὲ p. 284. a. E.
v. 36. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις p. 305. b. E.
v. 58. *Quum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino* p. 255. b. D.
cap. 16. v. 13. Ἀνδρίζεσθε p. 97. a. F.

Ephes. cap. 4. 5. Καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τῦ Θεῦ p. 412. C.

2 Corinth. cap. 2. v. 15. Ἐυωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις p. 255. b. D.
cap. 4. v. 4. Τὰ νοήματα p. 116. b. E.
v. 7. Σκεύη ὀστράκινα p. 233. b. E.
cap. 5. v. 1. Σκῆνος ἐπίγειον p. 348. a. B.
v. 4. Ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι p. 282. a. C.
v. 6. Ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τῦ Κυρίυ p. 58. b. A.
v. 8. Ἐυδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον p. 58. b. A. 319. a. E.
v. 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες p. 289. a. A.
cap. 9. v. 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι... p. 123. a. C.
cap. 12. v. 13. Ἥδικα δικαιώσω, καὶ ἐκδικηθήσομαι p. 300. b. F.
cap. 13. v. 5. Ἑαυτὸς πειράζετε, ἑαυτὸς δοκιμάζετε p. 315. a. D.

Galat. cap. 2. v. 11. *Quum venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti* p. 331. a. E.
v. 14. Ὀρθοποδεῖν p. 104. a. D.
v. 12. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ p. 284. a. E.
cap. 3. v. 16. Χριστός p. 211. a. E.
cap. 4. v. 26. Ἡ ἄνω Ἱερυσαλὴμ ἐστι μήτηρ πάντων ὑμῶν p. 85. a. B.
cap. 5. v. 6. Πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργυμένη p. 191. a. B.
v. 22. *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, ira cohibitio...* p. 270. b. C.
cap. 6. v. 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζεσθε τὸν τοιῦτον, σκοπῶν σεαυτόν p. 117. a. B.
v. 4. Τὸ ἔργον ἑαυτῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος p. 315. a. D.
v. 9. Τὸ καλὸν ποιῦντες μὴ ἐκκακῶμεν p. 236. a. C.
v. 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας p. 72. b. B.

Ephes. cap. 1. v. 18. Πεφωτισμένυς τὰς ὀφθαλμὰς τῆς διανοίας ὑμῶν p. 88. a. F. 116. b. E.
cap. 2. v. 10. Κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησῦ p. 170. a. C.
cap. 4. v. 1. Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως p. 346. b. A.
v. 5. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα p. 211. a. E.
v. 14. Ἐν κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανυργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης p. 9. a. D. G.
v. 18. *Tenebris obscuratam mentem habentes* p. 52. b. G.
v. 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι p. 345. a. E.
v. 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε p. 33. b. C.
v. 27. Μήτε δίδατε τόπον τῷ διαβόλῳ p. 77. b. E.
cap. 5. v. 11. Τὰ ἔργα τῦ σκότυς p. 80. b. D.
v. 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν p. 80. b. B. 90. a. B.
v. 14. Ἔγειραι καὶ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν p. 206. a. E.
v. 16. Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν p. 113. b. C.
v. 31. Προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα p. 140. b. G.
v. 32. Εἰς Χριστὸν καὶ εἰς ἐκκλησίαν p. 1. a. B.
cap. 6. v. 12. *Non est nobis luctæ adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia...* p. 58. a. E. 229. b. D.
v. 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ p. 229. b. D.

Philipp. cap. 1. v. 12. Τὰ καθ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τῦ Ἐυαγγελίυ ἐλήλυθεν p. 160. a. A. 250. a. D.
v. 20. *Ut semper, ita nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo...* p. 149. b. D. 290. a. B.
v. 21. Καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος p. 191. a. C. 287. a. C.
v. 23. Ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι p. 133. b. D. 154. a. C. 319. a. D.
v. 27. Ἀξίως τῦ Ἐυαγγελίυ τῦ Χριστῦ πολιτεύεσθε p. 346. b. A.
cap. 2. v. 7. Καὶ σχήματι ἐυρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος p. 269. a. D.
v. 11. *Omnis lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Patris* p. 270. b. C.
v. 17. *Si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ* p. 290. a. B.
Χαίρετε καὶ συνχαίρετε σπένδομαι p. 300. b. E.
v. 21. Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητῦσιν p. 22. b. F.
cap. 3. v. 20. Ἡμῶν πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς p. 84. b. F. 223. b. G. 289. b. A.
cap. 4. v. 11. Ἐμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι p. 241. b. A.
v. 12. Οἶδα ταπεινῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν p. 30. b. B.
v. 18. Ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι p. 136. a. C.
v. 22. *Salutant vos omnes sancti, maximè qui sunt ex Cæsaris domo* p. 158. a. A.

Coloss. cap. 1. v. 10. *Ut ambuletis sicut Domino convenit* p. 346. b. A.
v. 15. Ὅς ἐστιν εἰκὼν τῦ Θεῦ τῦ ἀοράτυ p. 361. a. C.
cap. 2. v. 19. *Nec caput ipsum tenet* p. 323. b. C.
cap. 3. v. 1. *Itaque si resurrexistis cum Christo, superna quæ sursite...* p. 223. b. G.
v. 16. Ὁ λόγος Χριστῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν, διδάσκοντες καὶ νυθετῦντες ἑαυτῦς p. 68. b. E.

1 Thessal. cap. 2. v. 12. *Ut ambuletis sicut convenit Deo vos vocanti* p. 346. b. A.
v. 19. Τίς ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς p. 255. b. E.
cap. 4. v. 4. Τὸ ἑαυτῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ p. 68. a. D. 316. b. C.
v. 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ p. 118. b. G.
v. 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλυς p. 262. a. A.
cap. 5. v. 5. Οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότυς p. 80. b. D.
v. 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν p. 25. a. D.
v. 21. Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε p. 79. b. F.

2 Thessal. cap. 1. v. 6. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ p. 350. a. D.
cap. 2. v. 4. Ὁ ἀντικείμενος p. 78. a. C.
cap. 3. v. 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιῦντες p. 236. a. C.

1 Tim. cap. 1. v. 17. Τῷ βασιλεῖ ἀφθάρτῳ p. 360. a. F.
cap. 2. v. 1. Ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς.... ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων p. 146. b. D.
v. 15. Σωθήσεται διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ p. 41. b. F.
cap. 4. v. 6. Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως p. 2. a. B.
Διδασκαλίας ᾗ παρηκολούθηκας p. 144. a. E.
v. 7. Τὰς βεβήλυς καὶ γραώδεις μύθυς παραιτῦ p. 69. a. C.
v. 10. Εἰς τῦτο κοπιῶμεν p. 1. b. B.
v. 12. Μηδείς συ τῆς νεότητος καταφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 6. v. 5. Διεφθαρμένων τὸν νῦν p. 264. b. G.
v. 12. Ἀγωνίζυ τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 16. Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον p. 360. a. F.
v. 17. Τοῖς πλυσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν p. 189. b. H. 249. b. A.
v. 18. Ἐυμετάδοτον εἶναι p. 2. a. C. 336. b. E.

2 Timoth. cap. 1. v. 5. Ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ συ Λωΐδι p. 2. a. B.
v. 6. Ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τῦ Θεῦ p. 206. a. B.
cap. 2. v. 16. Τὰς δὲ βεβήλυς κενοφωνίας περίϊσταο p. 69. a. A.
v. 23. Τὰς μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτυς ζητήσεις παραιτῦ p. 69. a. C.
v. 25. Ἐν πραότητι παιδεύοντα, μή πως δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν p. 111. b. E.
Τὰς ἀντιδιατιθεμένυς p. 337. b. C.
v. 26. Καὶ ἀνανήψωσιν p. 192. b. F.
cap. 3. v. 5. Μόρφωσιν ἔχοντες ἐυσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι p. 277. a. H. 326. b. C.
v. 10. Σὺ παρηκολούθηκάς μῦ τῇ διδασκαλίᾳ v. 144. a. E.
v. 15. Ὅτι ἀπὸ βρέφυς τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας p. 2. a. B.
cap. 4. v. 3. Τῆς ὑγιαινύσης διδασκαλίας ἐκ ἀνέξονται p. 313. b. D.
v. 5. Σὺ νῆφε ἐν πᾶσι p. 25. a. D.
v. 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε p. 319. a. E.
v. 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 8. Τῆς δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτής p. 350. a. E.

Tit. cap. 2. v. 15. Μηδείς συ περιφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 3. v. 2. Πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι πραότητα πρὸς πάντας p. 286. b. A.
v. 9. Μαχὰς νομικὰς περίϊσταο p. 69. a. A.

Hebr. cap. 4. v. 13. Πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῦ.... p. 313. b. D...G.
cap. 5. v. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ γεγόνατε, καὶ ὐ στερεᾶς τροφῆς... p. 313. b. C.
cap. 6. v. 10. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός p. 350. a. E.
cap. 9. v. 27. Ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀνθρώποις ἀπόκειται p. 260. b. A.
cap. 10. v. 34. Τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσδέξασθε p. 157. b. C.

v. 39. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν p. 323. b. D.
cap. 11. v. 5. Οὐχ ηὑρίσκετο p. 269. a. D.
v. 11. Σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε p. 123. a. E. 357. a. F.
v. 13. Ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς p. 116. b. D.
cap. 12. v. 4. Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι p. 70. a. B.
v. 5. Ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως p. 358. a. D.
v. 9. Ἵνα ζήσωμεν p. 149. a. B.
v. 10. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης p. 149. a. B. 311. b. A.
v. 22. Προσεληλύθατε πόλει Θεοῦ ζῶντος p. 85. a. A.
v. 28. Δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας p. 190. a. F.
cap. 13. v. 17. Ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες p. 255. b. E.
Jacob. cap. 1. v. 2. Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ὅταν πειρασμοῖς περιπίπητε ποικίλοις p. 311. b. A.
v. 11. Ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου p. 215. a. F.
v. 13. Ὁ Θεὸς ἀπείρασός ἐστι κακῶν.... p. 47. a. H. 170. a. B.
v. 14. Ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος p. 73. b. D.
v. 25. Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον p. 92. b. C.
v. 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν p. 190. a. C.
cap. 2. v. 8. Εἰ μέν τοι τελεῖτε νόμον βασιλικὸν p. 101. a. C. 396. a. H.
cap. 3. v. 1. Πολλοὶ γὰρ πταίομεν ἅπαντες p. 330. a. E.
v. 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα p. 242. b. E.
cap. 4. v. 1. Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν p. 58. a. E.
v. 17. Ἦν ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς ὑμῖν p. 181. a. F.
v. 19. Ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ... καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν p. 286. a. A.
1 Petr. cap. 1. v. 16. Ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι p. 296. a. D.
v. 18. Ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου p. 128. b. E.
v. 23. Διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα } p. 353. b. D.
v. 25. Τὸ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς αἰῶνα }
cap. 2. v. 5. Ἱεράτευμα ἅγιον p. 69. b. G.
v. 8. Οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ p. 182. b. A.
v. 9. Ἱεράτευμα βασίλειον p. 69. b. G.
v. 11. Αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς p. 58. a. E.
v. 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει p. 185. b. C.
v. 25. Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα p. 286. a. E.
cap. 3. v. 13. Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς p. 332. a. D.
cap. 4. v. 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα... διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι χάριτος Θεοῦ p. 359. a. B.
v. 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ p. 116. b. C. 242. b. D. 311. b. A.
v. 14. Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι p. 149. b. D.
v. 15. Μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος p. 45. b. B.
cap. 5. v. 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν p. 118. F.
2 Petr. cap. 1. v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς p. 265. a. A.
v. 9. Τυφλός ἐστι, μυωπάζων p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 15. Μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον p. 47. a. B.
cap. 2. v. 13. Ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν p. 191. a. B.
v. 14. Ὀφθαλμοὺς μεστοὺς μοιχαλίδος p. 65. b. F.
cap. 3. v. 1. Διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει ἐν ἐπιστολῇ, ἐν αἷς διαγράφω ὑμῖν διάνοιαν... p. 41. b. G.
1 Johan. cap. 1. v. 9. Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος p. 350. b. B.
cap. 2. v. 17. Ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ p. 177. a. E.
cap. 3. v. 3. Πᾶς... ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι p. 296. a. D.
v. 7. Δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 4. v. 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται p. 360. b. F.
v. 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit...* p. 87. b. D. 262. a. A.
cap. 5. v. 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν p. 247. a. C.
v. 18. Τηρεῖ ἑαυτόν p. 190. a. C.
3 Johan. v. 2. Ἔυχομαί σε ἐυοδοῦσθαι p. 240. b. A.
v. 8. Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ ἐργασάμεθα... p. 202. b. D.
Jud. v. 16. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν p. 119. a. B.
Apocal. cap. 1. v. 5. Ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, τῷ ἀγαπήσαντι... p. 68. b. C.
v. 6. Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ p. 69. b. G.
v. 17. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος } p. 197. a. F.
cap. 2. v. 8. Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος }
cap. 3. v. 4. Ὅτι ἄξιοί εἰσιν p. 346. b. A.
v. 12. Γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ p. 111. a. F.
v. 17. Οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος p. 52. b. G. 116. b. F.
cap. 5. v. 10. Ἐποίησας ἡμᾶς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς p. 69. b. G.
cap. 6. v. 16. *Qi dicunt montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
cap. 9. v. 6. *Invocabunt mortem & non invenient* p. 260. b. B.
cap. 12. v. 1. Γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς p. 275. b. A.
v. 11. Οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου p. 223. a. A.
cap. 14. v. 5. Ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ ηὑρέθη δόλος }
cap. 16. v. 20. Καὶ ἔφη οὐχ ηὑρέθησαν } p. 269. a. E.
cap. 18. v. 21. Καὶ οὐ μὴ ἐυρεθῇ ἔτι }
cap. 19. v. 20. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 20. v. 6. Μακάριος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ p. 206. a. E.
Ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ p. 69. b. G.
v. 13. Ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσονται p. 304. b. A.
v. 14. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 22. v. 13. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος p. 197. a. F.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his commentariis notantur, explicantur, ſupplentur, emendantur, vindicantur. In qo *N.* notatorum, *Ex.* explicatorum, *Supp.* ſuppletorum, *Em.* emendatorum, *Vind.* vindicatorum nota eſt.

Aelianus Em. lib. 3. cap. 2. Ἡδέως θνητὸς γενησόμενος, p. 99. a. G.

Æneas Gazæus de anim. immort. Em. Καί τοι καὶ Πλάτων τῷ σώματι τὸν Ἁρμόνιον ἐκ ἄδου πρὸς τοὺς ζῶντας ἀνάγει p. 131. a. C.

Æſopus Em. Fab. 234. Ὅταν περὶ τοῖς εἰδόσι πονηρίσωνται, ἀνόητοι τῶν τυπασμάτων καθίστανται p. 418. G.

Alexander Aphrodiſienſis Probl. l. 1. q. 79. Ex. Τὰ δύο τειχῶν φεύγοντα.... τὰ δὲ δύο παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι p. 173. a. C.

Alexis Heſione apud Athenæum l. 11. Ex. Ἀεί ποθ' ἕν μὲν αὐτὸς, ἓν δὲ θύλακος Ἄνθρωπός ἐστι p. 252. a. B.

Anacreon Ex. carm. 31. v. 1. Ἄφες με, τοὺς θεούς σοι p. 213. b. B.

Anaxagoras apud Ariſtotelem Eudem. l. 1. c. 4. Em. Οὐθείς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄτοπος ἂν τις σοὶ φαίνοι p. 95. a. B.

Antonius Abbas Meliſſæ l. 1. c. 54. Em. Ὡς οὐδὲν τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, οὕτως οὐδὲ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων p. 251. a. B.

L. 2. c. 74. Em. & Supp. Δεῖ τῶν νέων ἐκπτυσμάτων τὸ ἔσπυμα καὶ τὸν τύφον, ὡς τῶν ἀστικῶν τὸν αἶρα.... p. 344. a. F.

Apollodorus in Adelphis Ex. Ἐν πιθήκοις ἄντα δεῖν πίθηκον εἶναι p. 282. a. F.

Apollonius Rhodius Argonaut. l. 1. v. 1040. Ex. Πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι ἔκτασθεν p. 93. b. E.

L. 2. v. 133. Ex. Ἐπίκρο δὲ λιγυνοέντι κεκτῆσθαι τυφόμενον πίσεος ἐκὼς ἀϊσσοντος p. 58. a. C. 428. C. D.

Apollonius Tyanæus Epiſt. 66. Ὁ δίκαιος μὲν βελτίστην τὰ ἀγαθά p. 302. b. G.

Apoſtolius Em. adag. 1621. Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν p. 342. b. E.

Appianus Alexandrinus Ex. Ἐμφυλ. lib. 5. ὁ δῆμος ἐπεστημήνατο p. 431. B.

Apulejus Mileſ. l. 1. Em. & Ex. *Hymettos Attica, & Iſthmos Ephyraa, & Tanaros Spartiaca, gleba fertiles* p. 192. a. B.

Ariſtides Ex. ad Rhod. de concordia. Οὐ δύσει χώρων τοῖς παροξυνομένοις p. 77. b. D.

Orat. ad Æſculapium. Τὸν δὲ γυμνοῦσθαι, καὶ λύειν ψυχρῷ p. 401. D.

Ariſtophanes Ex. Ἐχορίψαν ὡς τάχιστα τὰς σαυτῆς τρόπους p. 245. b. A.

Eqitib. Περικόμματ' ἐκ σκινάδων p. 257. b. D.

Ran. act. 2. ſc. 6. n. 120. Χθές τε καὶ πρώην κοκκῦσι τῷ κακίστῳ κόμματι p. 292. a. D.

Veſp. Κἂν μακάρων δικάζειν αὐτὸς ἔδοξα νήσοις p. 295. b. B.

Ariſtoteles Ex. Ethic. l. 3. c. 7. Οὐδεὶς ἑκὼν κοπηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ p. 230. b. F.

Polit. l. 7. c. 10. Ἔοικε δ' οὐ τῶν, οὐδὲ νεωστὶ τῶν εἶναι γνώριμον.... p. 292. b. C.

Sophiſt. Elench. l. 1. c. 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν p. 293. b. C.

Supp. Ethic. Nicom. l. 6. c. 8. Evdem. l. 5. c. 8. Τὰς γὰρ περιουσὰς καί τι πράσσοντας

ἧς πλείον p. 97. a. F.

Ethic. Nicom. l. 10. c. 1. Μή ποτε δ' ὁ καλῶς τοῦτο λέγεται } p. 398. E. F.
c. 3. Μή ποτ' ἂν λέγωσι τὸ αἴτιον

c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἂν ἅπασιν ἰσχύῃ p. 398. E. F.

Hist. Anim. l. 9. c. 38. Ἀεὶ μέαν ἁτραπὸν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν p. 139. a. F.

Em. Ethic. Evdem. l. 7. c. 6. Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κινοῦσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν p. 195. b. A.

Problem. l. 21. q. 14. Πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ αἴτιόν } p. 199. a. G.
Ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία

Ethic. Magn. l. 1. c. 34. & Evdem. l. 4. c. 1. Ὁ νόμος δὲ τὰ καλὰ πάσας ἀριστὰς πράττει p. 325. a. B. C.

Em. & Ex. Probl. l. 1. q. 53. l. 5. q. 34. Ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔυπνους p. 61. a. F.

Athenæus Ex. l. 8. Τῷ κενῷ χώραν δίδωσι p. 77. b. D.

Ὃν προσίχων αὐτῷ ἔφη, ὅτι αἰσθητέρον τοῦ σφυροῦ λέγει p. 118. a. F.

L. 13. Ἀιγεῖ συνοικήσουσι τῷ Παιδίονος } p. 164. a. D. E.
Λάβε, εἶπε, καὶ κατάτραγε

L. 14. Μάνιος Κύριος, ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπὶ γογγυλίσι διεβίω p. 4. a. B.

Vind. L. 14. Σαβῖνον αὐτῷ πολὺ χρυσίον προσκεκομίσθαι ἔφη p. 4. a. B.

Athenagoras Ex. Legat. pro Christian. p. 7. Πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους p. 185. a. C.

Em. Legat. pro Christian. p. 7. Θεὸς ὀδῷ βαδίζει ἐπὶ γενέσει κόσμου ἐμπεριειλημφός p. 185. a. C.

Em. de resurr. mort. in fine. Οἱ πολλοὶ... τοῖς τῇδε προκεκοσθότες p. 348. b. E.

Avgustinus Em. Serm. ad fratr. in erem. *Ut contempler cælum & cælorum numina* p. 223. b. A.

Avrelius Victor Ex. Cæs. 15. §. 3. *Eo denum fortunatas urbes fore, si regnu sint sapientia* p. 17. a. E.

Emm. Epit. c. 16. §. 1. *Marcus autem Antoninus* p. 388. a. A.

Avmor Ex. Senarii. Ὁ σοφὸς ἐν αὐλῇ περιφέρει τὴν οἰκίαν p. 317. a. C.

Bio- Boristhenites Em. apud Laërtium l. 4. Κατεγίνωσκε τῶν ἀνθρώπων καταπαίττων p. 94. a. B.

Boethius Ex. de consol. l. 1. c. 7. *Nubila mens, Hac ubi regnant* p. 42. a. E.

Capitolinus Em. in Marco. *Operam prætereà pingendo sub magistro Diogeneto dedit* p. 426. B.

Cassiodorus Em. Epist. l. 1. 4. *Ficta severitatis personam inducere* p. 43. a. A.

Catullus Ex. *Tecum una tota est nostra sepulta domus* p. 131. a. A.
Sordebant tibi villica concubina hodie atque heri p. 292. b. C.

Cicero Orat. in Pison. N. *Ne tum quidem, cùm illum suum saltatorium verfaret orbem, fortuna rotam pertimescebat* p. 275. b. E.
Ex. Milon. *Si tempus est ullum hominis necandi, qa multa sunt* p. 41. b. E.
Attic. Ep. l. 1. 13. *Mirandas ἐπιστημασίας sine ulla pastoritia fistula auferebamus* p. 182. a. G.
Acad. l. 4. *Viderit hoc Epicurus* p. 162. b. B.
Em. Divinat. 1. & 2. *Hoc vide circum, supráque, qod complexu continet terram...* p. 111. a. D.
Tuscul. l. 1. c. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos* p. 133. a. B.
Parad. 5. *Qid deniqe non servi inertis?* p. 205. a. A.
de universo. *In eo influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant* p. 307. b. B.
de Legibus l. 1. *Ingeniúmqe in se suum sicut simulacrum aliqod dedicatum putabit* } p. 388. a. A.
Qibus illustratis sapientia duce bonum virtum
de Fato c. 17. *Chrysippus tanqam bonarius arbiter medium ferire voluisse* p. 394. A.
Qi necessitate motus animos liberates volunt p. 394. A.

Clemens Alexandrinus Ex. Strom. l. 3. p. 432. A. Ἐνσωματοῦσθαι καὶ μεταπλάσσεσθαι p. 307. b. B.
l. 4. pag. 481. C. Τούτους ἐξάγειν ἑαυτὸν ἀμαρτύρως λέγομεν p. 62. a. G.
l. 6. pag. 666. B. Καθάπερ γὰρ τοῖς ἰρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμένουσα... p. 71. A. B.
l. 7. pag. 719. B. Ἔυπιτος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεοὺς ὀσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B. C.
Supp. Hortat. pag. 9. C. Μανικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφιστήρια... p. 9. a. H.

Em. Pædag. l. 2. c. 12. Οὐδὲ κατά τι ἐγκύτατα p. 2. a. G. b. A.
Strom. l. 2. pag. 362. A. Οὐ γὰρ φρονίμως τοιαῦτα πολλοὶ, ὀκέτοι ἐγκυρσίυσιν p. 128. a. C.
l. 3. pag. 458. A. Ἀυτίκα ἴυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σκυδαίῳ συγχωρεῖσι καὶ οἱ φιλόσοφοι p. 62. a. H.
l. 5. Ἀλλ' οὐδὲ οἱ παρὰ Πλάτωνι ἐν πολιτείᾳ πρὸς τὸ Ἁρμενίδ p. 131. a. C.
pag. 554. B. Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ p. 272. a. C. D.
l. 7. pag. 717. B. Πότερον διαπνεῖται ὡς τὸ τῶν δαιμόνων γένος p. 179. a D.

Cydonius de morte contemn. Supp. Καὶ ἐυεργεσίας αὐτοί τε καὶ οἷς ἡμετέρων μέλει... p. 148. b. E.

Cyrillus adversus Julianum Ex. l. 9. p. 306. E. Edit. Lipsi. Ἔυπιτος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεοὺς ὀσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B.

Curtius Ex. l. 7. c. 8. *Tu, qi te gloriaris ad lustrones persequendos venire, omnium gentium, qas adisti, latro es* p. 298. a. E.

Dinarchus Ex. Orat. contra Pytheam apud Svidam. Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας τρέφοντες p. 204. b. B.

Dio Cassius Ex. l. 66. pag. 756. C. Πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρακλείαν καὶ τὴν Πομπηίους καλίχωσε p. 132. a. D.

Dio Prusæus Ex. Orat. 17. p. 248. Τὴν φλεγμονὴν ἀγωνητὸν εἴ τις δύναιτο πραΰναι p. 151. a. E.
Supp. Orat. 16. p. 245. Ἐι δὲ, μή γε βαδίως p. 335. a. E.
Em. Orat. 4. p. 81. Λέγω δὲ διακρίνων στρατηγούς τε καὶ σοφιστὰς ἀπὸ τῶν εἰρημένων p. 277. a. D.
Orat. 37. p. 467. Ἀλλὰ τὸν αὐτῷ ὅπερ ἔτυχε περικείμενος } p. 251. b. F.
Πίρραν μὲν ἂν ἐπὶ τοσοῦτο δυσφορεῖσθαι
Orat. 72. pag. 630. Ὅυς ἂν ἴδωσι παιδαγωγῷ σχῆμα ἔχοντας p. 314. b. D.

Diodorus Siculus Ex. l. 16. c. 95. Τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν p. 94. a. A.
Em. l. 2. pag. 102. Περιχέουσαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕλην p. 133. a. G.
l. 16. pag. 480. Μικρὰς ἀφαιρούμενος ἐλπίδας θανάτου πολύμαχθον αἰδας p. 321. b. A.

Diogenes Cynicus Em. Epist. 17. Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις ὀιμώζειν p. 282. b. C.

Donatus N. qi *personam eandem* negat *plus qinqies prodire in proscenicum* p. 364. b. A.

Empedocles Em. apud Plutarchum de Isid. & Osir. pag. 360. C. Παῦρον δὲ ζωῆσι βίου μέρος ἀθρήσαντες p. 309. a. C.
Σφαῖρον κυκλοτερῆ, μιμῆς περιτείθη χαίρων p. 349. b. A. B. C.

Ennius Ex. & Em. apud Servium Æn. 1. 8. *Neqe me decet hanc carmantibus edere* } p. 21. a. F.
chartis
Contra carmantes verba atqe obscæna profatus.
apud Gellium l. 19. c. 10. *Otio qi nescit uti, plus habet negotii...* p. 45. a. F. 111. b. C. 113. b. D.

Epicharmus Em. apud Plutarchum ad Apollonium. Συνιερίθη καὶ διηρίθη. ἢ ἀπήνθεν ὅθεν... p. 59. a. C. 225. a. C.
apud Plutarchum in Pelopida. Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἴσσ' ἔχεις τόσσον... p. 226. a B.

Epictetus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 119. Νάττα τοιοῦτον τὸν θύλακον p. 68. a. C.

Enchiridii cap. 1. Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν } p. 396. B.
cap. 2. Τὰ μέν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα
cap. 7. Κέφως μέν τοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσιως p. 91. a. C 396. A.

Dissertat. l. 3. c. 7. Τὸν θεόν σοι p. 213. b. C. D.
cap. 14. Τὰ δὲ κατ' ἔνστασιν p. 418. H.
cap. 23. Παῦσασθε, τοὺς θεοὺς ὑμῖν καλὰ... } p. 213. b. C. D.
Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμήν σοι σωτηρίαν
cap. 26. Παῦσαι, τοὺς θεούς σοι, ἐμπαίζων...
Ex. & Em. Enchiridii cap. 35. Δοκεῖς ὅτι δύνασαι ἀσαύτως ἐσθίειν, ἀσαύτως πίνειν... p. 237. b. C. D.

Dissertat. l. 3. c. 12. Ἔξω νενευκώς ἐσι p. 6. a. H.
Ἐφίλκυσαι βρόγχον ψυχρῷ p. 6. b. A.
cap. 22. Τὸν θεόν σε p. 213. b. C.

Supp. Enchiridii cap. 16. Ὅτι τοῦτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου p. 168. a. F. b. A.

Supp. & Ex. Dissertat. l. 3. c. 24. Τὸν καθόμενον ἡμῶν καὶ παλεικῶς πρὸς ἀμμιον, ἐν τοῖς ἰδίοις p. 259. b. D.

Em. Enchiridii cap. 7. Ἵνα μὴ δεδεμένος ἐκβληθῇς ὡς τὰ πρόβατα p. 74. b. C.
cap. 11. Ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ ταραχθῆναι p. 254. b. C. D.
cap. 16. Ἀλλ' ἐυθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ p. 168. a. F. b. B.
cap. 20. Ὑπὸ τῆς φαντασίας συνεπαρθείς p. 168. a. C.
cap. 24. Ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἕξιν p. 237. b. E.
cap. 33. Ἐὰν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, φύλαττε σεαυτόν... p. 168. b. C.
cap. 41. Ὥστε, εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται... p. 186. a. C.
cap. 50. Ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαρρῆδην λόγον p. 69. b. F.

Dissertat. l. 1. c. 1. Τί λέγει ὁ Ζεὺς Ἐπίκτητε p. 167. b. D.
cap. 2. Σὺ ἑαυτὸν ἠγῇ μίαν τίνα εἶναι κρόκην τῶν ἐκ τοῦ χιτῶνος... p. 329. b. D. E.
cap. 3. Τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τύκοις προσέθηκας p. 355. a. C.
cap. 9. Ταύτην ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς p. 222. b. E.
cap. 12. Τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ὑραίων p. 47. b. D.
l. 2. c. 1. Ἔδει μὲν οὖν πρὸς μὲν τὸν θάνατον τὴν φυγήν p. 338. b. A.
cap. 15. Πρὸς τοὺς σκληροῦς τινῶν οὖν ἔκρινον ἐμμένοντας p. 389. A.
cap. 16. Ὡς παιδίᾳ παραμίξει p. 164. b. F. 165. a. A.
cap. 18. Οὐχὶ τοὺς σάκρυς τούτους παίκλας p. 70. a. D.
cap. 19. Λέγε μοι, τοὺς θεοὺς, οἷα πρώην ἔλεγες p. 213. b. D.
l. 3. cap. 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. Ἄλλο ἐν ὑδεῖ p. 257. a. A.
cap. 20. Καὶ ἔτως ἐμοὶ προγυμνασὴς γίνεται p. 182. b. F.
cap. 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον τῇ διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ p. 77. b. F.
cap. 23. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκρόσιν παρακαλεῖς; ἀχί p. 150. b. F.
cap. 26. Οἶδα τί ἐσι δῦλος, ἐυτυχὴς ὡς δόκει, ᾧ τετυφλωμένος p. 302. a. E.
Προθέσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων p. 353. a. B.
l. 4. cap. 1. Ἀπαιτοῦντι τῷ θεῷ, ἃ δέδωκεν, ἐκ αἰσθήσῃ p. 300. b. A.
cap. 3. Ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἐπισρίψῃ p. 78. b. A.
cap. 4. Ἐι τ' αὐτὸ καγὼ ἁμαρτάνω. πῶς ὖν παύσομαι p. 308. b. A. B.
cap. 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ συνορμῶ, ὁρίγομαι p. 303. b. B.
cap. 14. Ἀεὶ δ' οἱς ἄλλοι καὶ ἄλλοι χρόνοι εἰώθει p. 246. a. E.

Epicurus Em. apud Laërtium l. 10. Διά τε ὀδῦ ὅτε μέν τις σρεβλῶται p. 23. b. F. G.

Epistola ad Menœcum. Ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ } p. 38. b. C.
Διὰ τὴν χάριν τῶν γιγνομένων

Epigrammatarius Ex. Ἐι τις ἀχαλκεῖ μηκέτι πειράζω, θεὶς τὸ χιτωνάριον p. 117. b. D.

Epiphanius Ex. Hæreſ. 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λίγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην p. 293. b. F.

Em. adverſus Hæreſ. Tom. 3. lib. 3. Epilog. §. 9. Τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὶς εἶναι p. 102. b. E.

Etymologus Em. in ἔιμα. Ἅιμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιον... p. 96. a. A.

Evnapius Em. in Liban. Οὐδεὶς τῶν..... συνουσίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος p. 333. b. F.

Evripides Ex. Andromach. Ἐλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές p. 248. a. F.

Hippol. Coronat. Ὀρθώσας' ἐκτείνοντες ἄθλιον νεκύν
Ἤδη γάρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκπλύνουσι δή } p. 93. b. F.

Iphigen. Tavric. Θανόντα μᾶλλον, ἢ βλέποντ' ἔξω φίλων p. 313. a. D.

n. 608. Ὃν οὐδὲν ἧσσον ἢ μὶ φῶς ὁρᾷν θέλω
n. 674. Αἰσχρὸν θανόντος σου βλέπειν ἡμᾶς φάος } p. 313. a. F.

Troad. n. 26. Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει p. 293. b. E.

n. 269. Ἁρά μοι ἀίλιον λύσουσι p. 313. a. E.

n. 628. Οὐ ταυτὸν τῷ βλέπειν καθανεῖν p. 313. a. D.

Jon. n. 1121. Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ θ' ὁρᾶν φάος p. 313. a. E.

apud Plutarchum ad Apollon. p. 104. A. Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος p. 132. b. A.

Hecuba n. 285. Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἓν μ' ἀφείλετο p. 132. b. B.

Hypſipyle. Ὅσοις δ' ποσὶ βροτῶν
Θάκησι τε κίκυσι
Κτᾶται γία
Αὐτός τε θνήσκει
Κἄτα δ' ἄχθονται βροτοί } p. 221. a. F.
Γῆν αἰναγκαίως δ' ἔχει βίον θερίζειν
Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τὸν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς } p. 221. a. F.
Γῆ καὶ σκιὰ, τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν βλέπει p. 309. a. F.

Supp. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Θνήσκει δ' οὐδὲν τῶν γινομένων p. 225. a. A.

Em. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Ἄλλο πρὸς ἄλλο μορφὴν ἑτέραν ἐπίδεξε p. 225. a. B.

apud Theophraſtum Fragm. Metaphyſ. Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἑσθλὰ πρᾶγμα καλά p. 408. H.

Creſphonte. Φιλῶν μάλιστ' ἐμαυτὸν, οὐκ αἰσχύνομαι p. 349. b. F.

Ino. Τοῖς δὲ κίνδυνος μόλις
Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς
Θνητῶν τε γενεᾷ } p. 221. b. C.

Em. & Ex. Νεκροῖσι καὶ τραυματίαις καὶ μαντεύμασι p. 225. b. B.

Euſebius N. in canone Chronico, qi Maximum Tyrium inter Marci præceptores collocat p. 18. b. G. 388. a. A.

Euſtathius Em. ad Iliad. B. Ὅς προσκαίρως πῶς ἔχομεν p. 348. b. B.

N. ad Homer. Odyſſ. Υ. v. 23. p. 77. a. B.

Evtropii Paraphraſtes N. apud Svidam, qi refert ad Antoninum adhuc privatum, qæ ejus ſunt ad imperii faſtigium producti. Mer. Caſavb. Teſtim. de Antonin. A. a. 4. verſ. b.

Favorinus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 105. Ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται p. 131. b. B.

Frontinus de Aqæductibus Em. *Irriguos agros, tabernacula, corruptelas* p. 206. b. E.

Galenus Ex. de affect. dignoſc. & cur. cap. 1. Τί ποτε βέλτιον σημαίνει p. 293. b. C.

Em. Diſſert. qâ probat animam ſeqi temperaturam corporis c. 6. Ὡς ἐχόντων λέγεται τῶν καλῶν p. 231. a. C.

de affect. cur. cap. 5. Ἀνεώχθη σου ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως
Ἔξεστι τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι } p. 297. b. D.

Ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἐυρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων κατηλημμένον p. 297. b. E.

Gellius Ex. N. A. 1. 2. *Ac ne oris quidem aut vultûs ſerenitatem.... obnubilari* p. 42. a. E.

Gnomologus vetus Em. Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι p. 251. a. B.

Heracleo Em. Ἐν πότῳ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χάριν p. 77. a. B.

Heraclitus Ex. Ἐπίστασθαι γνώμην ἥτις οἰκυβερνήσει πάντα διὰ πάντων p. 403. A. C.

Heſiodus Em. Oper. 1. v. 294. Ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει p. 101. a. D.

Em. & Ex. Oper. 1. v. 297. Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοῇ p. 101. a. E. b. C.

Heſychius Em. in Ἐπίκοτα. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ τῷ πλέοντι p. 215. a. E.

Hierocles Em. Ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας apud Strobæum tom. 2. tit. 81. Οὗτοι δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν p. 36. b. D.

Hippocrates Ex. in lib. Περὶ παρθενίων p. 125. Αἱ δὲ παρθένοι, ὀκόσην ὥραν γάμος παραμύρεται p. 31. b. C–F.

Homerus Ex. Iliad. A. v. 91. Εὐχεσθαι εἶναι p. 293. b. F.

v. 159. Πρὸς Τρώων p. 54. b. C.

B. v. 350. Φημὶ γὰρ ἂν κατακτεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα, Ἀσπάσιον ἰπιδεξί p. 68. b. C.

E. v. 47. Σθυγερὸς δ' ἄρα μιν σκότος εἷλε p. 313. a. C.

v. 82. Τὸν δὲ καθ' ὅστε ἕλασθε πορφύρεος θάνατος p. 313. a. B.

v. 903. Μάλα δ' ὦκα περιξίφεται κυκλόεντι p. 345. b. F.

Π. v. 350. Θανάτῳ δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν p. 313. a. C.

v. 485. Κεῖτο ταυνθεὶς } p. 93. b.
Φ. v. 119. Κεῖτο ταθεὶς } D.

Odyſſ. Φ. v. 85. Ἐφημέρια φρονέοντες p. 122. b. F.

Em. & Ex. Od. Ξ. v. 477. Καὶ σακέεσσι περιτρέφεται κύκλος p. 345. b. E. 346. a. A.

Υ. v. 23. Τῷ δὲ μάλ' ἐν Πίονι κραδίη μένε τετληυῖα p. 77. a. B.

Horatius Ex. Od. 1. 6. *Jam te premet nox, fabulaqe manes* p. 359. a. D.

l. 2. 2. *Illum aget penna metuente ſolvi fama ſuperſtes* p. 261. b. A.

Epod. 11. *Contra lucrum nihil valere candidum pauperis ingenium* p. 115. b. H.

12. *Nec naris obeſa* p. 278. a. C.

Sat. l. 1. 4. *Commiſſa tacere qi neqit, hic niger eſt
Hic tibi comis, & urbanus, liberqe videtur, infeſto nigris* } p. 116. a. B.

Hic nigra ſuccus loliginis p. 116. a. C.

5. *Anima, qales neqe candidiores terra tulit* p. 116. a. A.

7. *Regis Rupili pus atqe venenum* p. 82. b. C.

l. 2. 6. *Vernáſqe procaces Paſco libatis dapibus* p. 26. a. B.

7. *Nervis alienis mobile lignum* p. 207. b. D.

Epiſt. 1. 2. *Ruſticus expectans, dum defluat amnis* p. 108. a. A. 314. a. E.

4. *Albi noſtrorum ſermonum candide judex* p. 115. b. F.

17. *Si te primam ſomnus in horam delectat* p. 400. C.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu p. 360. a. D.

Art. *Nec verbum verbo curabit reddere fidus interpres* p. 198. a. A. 314. b. A.

Qod perfectum decies non caſtigavit ad unguem p. 82. b. B.

Em. Sat. l. 1. 2. *Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, opertos inſpiciunt* p. 280. b. D.

Ex. & Em. Epiſt. 1. *Eſt qodam prodire tenus, ſi non datur ultra* p. 144. b. B.

Vind. Art. Poët. *Succeſſit vetus his comœdia...* p. 418. B.

Jo Ex. apud Plutarchum in collat. terr. & aqat. Στρόβιλον ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δίμας p. 217. b. D–G.

Iſidorus Peluſiota Em. Epiſt. 1. 470. Τὸν μίλανα ἡυτύργου p. 3. b. H.

Julianus Em. Orat. 8. pag. 242. B. Οὐθὲν μίλας μοι. τ' αμὰ καὶ καλῶς ἔχει p. 289. a. B.

Juſtinus Em. Epiſt. ad Diogn. pag. 497. Καὶ Χριστιανὸς γινώσκονται μίνοντις ἐν τῷ κόσμῳ p. 289. a. D.

Juvenalis Ex. Sat. 4. *Nuda ac tremebunda cruentis Ereptat genibus* p. 401. E.

6. *Et propter vitam vivendi perdere cauſſas* p. 191. a. A.

7. *Res nulla minoris conſtabit patri qàm filius* p. 2. b. F.

8. *Rarus enim fermè ſenſus communis in illa fortuna* p. 23. a. E. 388. D.

10. *Permittes ipſis expendere numinibus, qi conveniat nobis...* p. 146. b. C.

13. *Et Stoica dogmata tantum à Cynicis tunica diſtantia* p. 117. a. D.

14. *Nunqam aliud natura, aliud ſapientia dicit* p. 151. b. D.

Em. Sat. 13. *Et mirantis jam ſub aratro piſcibus inventis...* p. 243. a. D.

Ex. & Em. Sat. 14. *Nil præter nubes & cæli numen adorant* p. 110. b. E.

Lactantius Em. *Sed nos, ait Cicero, & Jovis regno...* p. 166. b. E.

Laërtius Ex. l. 7. Zenone. Τήν τε ἀπροκλήσιαν ἐπισήμην... p. 83. a. F. b. D.

Ex. & Em. l. 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύτατα ἐσχηκέναι p. 143. a. E. 152. b. H.

l. 7. Zenone. Θεωρητικόν τε εἶναι, καὶ ποιητικὸν τῶν πρακτέων p. 247. a. D.

Ἕν τε εἶναι θεὸν καὶ νῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία p. 281. a. E. F.

l. 10. Συνουσία δὲ ἥνπερ μὲν ἡδέως. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἕλαθεν p. 151. a. F.

Οὔτε κολάσειν εἰκότως. ἐλπίσας μέν τοι... p. 151. b. A.

Libanius Exp. vita ſua. Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς γεγενημένοι p. 239. b. F.

Orat. 3. pag. 112. C. Ἡ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐρίζειν τὴν αἰδὼ βούλεται p. 293. b. D.

Em. Orat. 19. pag. 509. D. Πεντήκοντα παῖδας ὁρῶμεν ὀφθαλμοῖς πατέρων καμμίνους p. 320. b. G.

Declamat. 11. Δότε μοι προτίνειν φιλοτιμίαν ὁ τύχη p. 326. b. B.

Livius Ex. l. 5. *Annona nihil mutavit* p. 156. b. A.

Lucianus Em. & Ex. de luctu pag. 306. Ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχίνει p. 133. a. E. F.

Em. Necyomantia. Τὴν τυραννίδα μετενίδησε p. 358. a. C.

Lucretius Ex. l. 2. *Prob ſancta deûm tranquilla pectora pace, Qa placidum degunt ævum, vitámqe ſerenam* p. 42. a. D.

Ludunt, in numerúmqe exultant ſanguine læti p. 62. a. B.

l. 3. *Brevis hic eſt fructus homullis* p. 191. a. B.

l. 5. *Uſqe adeo res humanas vis abdita qadam obterit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. verſ. a.

Manilius Em. Aſtronom. l. 2. *Qis cælum poſſit, niſi cæli munera nôſſet* p. 163. b. D. 317. b. B.

*Cognatámqe ſibi mentem vertiſſet ad ipſam
Et primas qi dant leges naſcentibus aſtra?* } p. 317. b. C.

Martialis Ex. l. 1. Epigr. 42. *Non es, crede mihi. qid ergo? verna es*
lib. 5. Epigr. 38. *Deflere non te vernula pudet mortem?* } p. 26. a. B.

lib. 3. 16. *Sed te, memento, Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua* p. 118. a. F.

l. 10. 47. *Summum nec metuit diem, nec optat* p. 81. a. E.

lib. 14. Epigr. 54. *Si qis plorator collo vernula pendet* p. 26. a. A.

Maximus Tyrius Ex. Diſſert. 30. Οὐκ ἀπεικότως ὁ Ἀσκληπιὸς αὐτοῖς p. 401. C. D.

Em. Diſſert. 25. Καὶ ἀνθρώπων ζώντας μὲν τὸν ἐκείνου βίον p. 127. a. E.

Supp. Τοῦτον ἐλαύνειν τῷ λόγῳ Θρασύμαχον

χόν τινα p. 232. a. A.

Menander Ex. in certamine cum Philiſtione. Αὐτῶν τι δόξῃ καὶ κάλλει τῶν σωμάτων p. 66. b. B. C.

Em. & Ex. in Eqiſone. Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη p. 54. b. G. 55. a. A. B.

Mimnermus Em. apud Stobæum. Ὅτ' ἐπὶ αὐγὴ ἄυξεται ἠελίου p. 312. a. G. H.

Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὅτε κακόν p. 312. a. H. b. A.

Nazianzenus Em. Orat. pro Pavp. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν p. 264. b. F.

Ex. Carm. de natura humana 13. in. 119. Γλῶσσαν ἰφημερίων ἔκφυγες ἀφρασίαν p. 122. b. D.

Nicetas Ex. in Manuel. l. 4. c. 5. Καὶ χθὲς καὶ πρώην, εἰ ἔστιν ὅλως, ἐγνώρισεν p. 292. b. A.

Nigidius Ex. apud Gellium l. 4. c. 9. *Religentem eſſe oportet; religioſum nefas* p. 192. a. F.

Numenius Ex. apud Evſebium Præpar. l. 14. c. 7. Ἡ Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός p 143. a. E. F.

Oppianus Ex. Ἁλιευτικ. l. 3. n. 81. Ἠδ' ὑποχαὶ περιηγίες, ἠδὲ σαγῆναι p. 298. a. A.

Origenes N. *qi tunicas pelliceas, qibus protoplaſtas Deus induit* Gen. c. 3. v. 21. *vult eſſe corpora, qibus anima amicturtur* p. 288. a. E.

Ovidius Ex. Amor. 1. Eleg. 4. *Qæ qia non potuit, non facit, illa facit* p. 330. b. A.

Eleg. 5. *Qàm caſtigato plausus ſub pectore venter* p. 82. b. A.

Eleg. 8. *Et celer admiſſis labitur annus eqis* p. 44. a. B.

Art. l. 1. *Viderit Atrides* / l. 3. *Viderit utilitas* } p. 162. b. B.

Rem. Amor. l. 1. *Qi non eſt hodiè, cras minùs aptus erit* p. 246. a. C.

3. Triſt. 6. *Qiqe eſt in charis animi tibi candor amicis* / 4. Pont. 14. *Tam felix utinam, qàm pectore candidus eſſem* } p. 115. b. G.

Em. Rem. Amor. l. 2. *Et multùm ſaliens incitat unda ſitim* p. 64. a. D.

Vind. & Ex. Meram. 1. Fab. 8. *Vapor humidus omnes Res creat* p. 408. G.

Pacuvius Ex. in Atalanta. *Qid iſtuc? vultum qa caligat triſtitas?* p. 42. a. E.

Palæphatus Em. de incredib. Ἔστιν ἃ ἐγένετο, καὶ νῦν ἔστιν p. 205. b. B.

Pavſanias Ex. in Atticis. Τὰ μὲν ἐς Τολμίδην Corinthiacis. Τὰ δὲ ἄλλα ἐς αὐτὴν ἐστιν εἰρημένα / Eliacis 1. Οἱ ἀποστομώσαντες τὰ ἐς αὐτὸν } p. 1. a. D. b. A.

Perſius Ex. Sat. 2. n. 6. *Non tu prece poſcis emaci* p. 146. a. G.

v. 31. *Ecce avia, aut metuens divum* p. 2. a. B.

n. 74. *Et incoctum generoſo pectus honeſto* p. 70. b. F.

3. n. 7. *Turgeſcit vitrea bilis: Findor* p. 239. b. G.

n. 66. *Diſcite ô miſeri, & cauſſas cognoſcite rerum* p. 290. b. C.

n. 93. *Veteres avias de pulmone revello* p. 2. a. B.

n. 103. *In portum calces rigidos extendit* p. 93. b. F.

5. n. 122. *Nec cum ſis catera foſſor, Tres tantùm ad numeros ſatyrum moveare Bathylli* p. 62. a. B. C.

n. 144. *Calido ſub pectore maſcula bilis Intumuit* p. 74. a. D.

Petronius Em. *Qid ille alter, qi toga virilis die ſtolam ſumpſit?* p. 7. a. G.

Phœdrus Ex. fab. 89. *Tempus elapſum ſemel, Non ipſe poſſit Jupiter reprehendere* p. 42. b. C.

Philo Em. de Mundo pag. 9. D. Τότε ἂν ἐξαπολέσθαι ἀνήνυτον καὶ ἄπαυστον p. 98. a. F. b. A.

de Libertate viri boni p. 871. C. Ὅθεν καὶ τὰ τρία μίτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι p. 341. a. F. G.

Supp. de libertate viri boni pag. 879. D. Ψυχὰς δ' ἃ δύναται ποιεῖν ἄ μὴ βούλονται p. 253. a. D.

Pindarus Ex. Olymp. 1. Κόρᾳ δ' ἴλεν ἄτας ὑπέροπλον p. 314. a. E.

apud Scholiaſten Ariſtophanis in Nubibus. Τί με καλεῖς ὦ Φάσμερε p. 122. b. E.

Em. apud Plutarchum Nat. Qæſt. 17. Πᾶσιν πολίτευον ὁμιλεῖ p. 12. b. G.

Plato Ex. de legibus l. 3. p. 804. C. Χθὲς καὶ πρώην γεγονότα p. 292. a. E.

in Sympoſio. Ἐὰν ἐθέλῃ πειθέσθαι ἡ λύγξ p. 293. b. E.

Em. de legibus l. 6. p. 869. Τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας παραδιδόναι p. 249. a. B.

l. 7. p. 884. A. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας ἀνόσια τροφῶν καὶ μητέρων... / Αὐτοὶ διὰ τὰ ἤθη διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν } p. 352. a. B.

Timæo. Εὐηδόξει τῷ πλείονος βίου.... τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα πάντῃ πάντως προαιρετέον p. 264. a. G.

pag. 1085. A. Ὡς κακόν τι λίγεται τῶν κακῶν p. 231. a. B. C.

pag. 1093. D. Ἐξ ὧν οἷς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι p. 397. E. F.

Epiſt. 2. Τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν διὰ σὲ ἀπεργάσατο p. 328. a. C.

apud Antonium Meliſſ. l. 2. cap. 74. Ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. G.

Vind. & Ex. Axiocho Tom. 3. p. 369. Οὐδὲ ἄπλεισται ταῦται τῆς ὁμοχροίας p. 413. B... E.

Convivio extremo. Καὶ τὸ ἀλγεινότατον ὧν ἄντις δηχθείη p. 417. A.

Plavtus Ex. Avlul. act. 3. ſcen. 5. *Nimis lepidè verba fecit ad parſimoniam* p. 1. a. C.

Capt. act. 4. ſcen 2. *Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis* p. 418. C.

Act. 2. ſcen. 2. *Sine populi ſuffragio ædilitatem hic qidem gerit* / Em. & Ex. Capt. act. 4. ſcen. 2. *Euge edictiones ædilitias hic habet* } p. 416. A.

Curcul. act. 3. ſcen. 1. *Noli verberare lapidem, nè perdas manum* p. 134. b. G.

act. 4. ſcen. 2. *Uti muſca, culicéſque, pedéſque, pulicéſque* p. 67. a. D.

Bacch. act 3. ſcen. 1. *Stulti, blenni* p. 278. a. B. C.

Epid. act. 3. ſcen. 4. *Qi me omunxiſti mucidum* p. 278. a. B.

Mercat. act. 5. ſcen. 3. *Voluptas eſt malorum eſca* p. 151. a. F.

Pſevdol. act. 3. ſcen. 2. *Si qò gradietur, pariter progrediminor* p. 117. a. C.

Trin. act. 4. ſcen. 2. *Tu te itidem ut Charmidatus es, rurſum recharmida* p. 186. b. F.

act. 5. ſcen. 4. *Nos homunculi, ſalillum anima, qam cùm extemplo amiſimus* p. 57. a. E.

Em. Stich. act. 1. ſcen. 2. *Cui malè faciendi eſt poteſtas* p. 330. a. B.

Plinius Ex. l. 2. cap. 6. *Hic cæli triſtitiam diſcutit, atqe etiam humani nubila animi ſerenat* p. 42. a. D.

l. 10. cap. 35. *Uniones exaluminati* p. 189. a. E.

Supp. l. 2. cap. 93. *Et qicqid eſt, ubi ſaltem buſta urbium* p. 131. a. B.

Em. l. 17. cap. 22. *porrigere* p. 82. a. G.

Plutarchus Ex. Pompejo. Ὡς οὐκ ἦν ἐκείνῳ συναπαυσαμένῃ ἀδήκτως ἀπελθεῖν p. 333. b. G.

Galba. Βίον ἀκύμονα p. 355. b. E.

de adulat. pag. 55. D. Ἄκρατον ἀεὶ καὶ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑποτοεῖν p. 334. a. B.

de profect. indic. pag. 82. E. Θεοί νύ τοι ὄλβια δοῖεν p. 182. b. E.

de ſer. num. vind. pag. 566. D. Ἄδειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην p. 225. a. F.

Em. Lycurgo pag. 42. D. Πῶς δ' οὐκ ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθός... p. 267. b. C. D.

Coriolano pag. 229. D. E. Τῆς ψυχῆς τὸ πραϋπαθὲς καὶ πρωτοπαθὲς ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγκρύπτης p. 390. D. E.

de profect. indic. pag. 82. B. Καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκρίμματα p. 360. a. F. G.

Sympoſ. pag. 152. A. Ἐι μόνος εἴη φρόνιμος p. 22. a. F.

de virt. moral. p. 446. E. Ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεὸς ψόφου τῶν ἡδονῶν.... p. 330. b. C.

de ira cohib. pag. 457. A. Οὕτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἢ πρὸς τὸ λυπῆσαι... p. 335. a. B.

de Orac. defit. pag. 413. A. Θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς κακίας ὑποκεχυμένης p. 167. a. C.

de tranqillit. pag. 469. D. Καὶ τί φήσαι τις ἂν ὧν ἔχομεν p. 217. a. A.

pag. 477. A. Οὗτοι ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἀπαίτιοι p. 352. b. D.

Περὶ ἀδολεσχίας. *Fulvius* perperam legitur pro *Fabio* p. 286. b. B.

Sympoſiac. l. 2. cap. 1. Καθάπερ τὰ παρηγκισμένα μέλη p. 333. b. E.

l. 8. cap. 5. Καὶ τὸ βάψαι διῆναι κίκλησεν ὁ ποιητής p. 189. a. G. H.

cap. 9. Οὐ μήν τοι νῦν γε κεχθὲς p. 292. a. B.

de facie lun. pag. 927. E. Καὶ ὁ πίζειν τὸ λιθάδες ἐπικείμενον p. 336. a. D.

de eſu carn. l. 1. pag. 993. A. Ὄψα καὶ τροφὴν πρωτίστοις εἰκεῖν τὰ μικρὸν.... p. 174. b. C.

de Stoic. contradict. cap. 38. Τὸ πνεῦμα μεταβάλλειν καὶ γίγνεσθαι ζῶον p. 357. b. A.

de commun. notit. cap. 20. Πάντων πραγμάτων... ἀπιδεῖν παρὰ τὴν ἔννοιαν p. 338. a. C. D.

cap. 39. Τῆς ἐναργείας πρόδηλοι p. 153. a. B.

adverſus Epicureos pag. 1105. A. Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθὲν... p. 173. a. A.

Em. & Ex. de virt. mor. pag. 446. B. Ὅσοις ἐκ μὲν γῆς αἰφηρηται βρόχοις... ἡμῖν δ' ἐνυπάρχει τὰ πείσματα p. a. B. C.

Supp. de igne & aqa p. 956. A. Ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθὲς φασι καὶ πρωὴν ὑπὸ Προμηθέως p. 292. b. A.

Pollux Em. l. 4. cap. 7. §. 1. Ἐπιμύριον ᾠδή p. 3. b. G.

Polybius Ex. l. 5. cap. 26. Οὔτως γὰρ ἔστιν ἔστοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀδικίων ψήφοις p. 185. a. A.

Em. apud Svidam in v. καθικόμενοι. Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι... p. 189. b. C.

Pomponius Ex. *Corpus continuum, qod continetur uno ſpiritu* p. 361. b. E.

Porphyrius Em. apud Stobæum Tom. 1. l. 1. tit. 40. Συνδεῖν ὀσημέραι τὸ σῶμα τὸν δισμόν p. 46. b. D.

de abſtinentia l. 1. §. 44. Ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, καὶ σὺν τούτῳ πράττειν p. 256. a. D.

Em. & Ex. de abſtinentia l. 4. §. 20. Καὶ τὸ ἰκτικῶς διαμένειν p. 176. b. D.

Procopius Ex. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Ἐς αὐτήν πω τὴν θείαν δεξαμένην ἐξαπιναίως ἐκάθισεν p. 207. a. B. C.

Em. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν οἰκίτης καθῆστο p. 207. a. A.

Propertius Ex. l. 3. eleg. 3. *Optima mors, parcá qa venit ipſa die* p. 111. a. A. 356. a. E.

Prudentius Em. in Romani martyrio. *Qinos ſupinat, obvias offert genas* p. 65. a. C.

Qintilianus Em. Inſtitut. l. 12. cap. 11. *Brevis eſt inſtitutio vita honeſta beataqe, ſi credas* p. 43. b. A.

Saluſtius Ex. Jugurt. *Qa irá fieri amat* / *Vulgus amat fieri* / *Ea qa ſecunda res amant* } p. 303. b. C.

Em. & Ex. de republica ordinanda. *Populus Romanus antea obtinebat regna atqe imperia* p. 395. A. B.

Scholiaſtes Juvenalis N. ad Sat. 13. n. 121. qi *Cynicos pallio uſos* negat. p. 117. b. E.

Seneca Philoſophus Ex. de ira l. 2. c. 9. *Qid ſi mirari velit* p. 293 b. G.

de vita beata cap. 28. *Turbo qidam animos veſtros rotat* p. 392. F.

de Conſtantia ſapientis cap. 10. *Hic morſus non ſine humilitate quadam animi evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis* p. 412. A.

Epiſt. 8. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur* p. 284. a. C.

27. *Non qidem ceſſatur adhuc, ſed non feſtinatur. Multum reſtat operis* p. 88. a. A.

48. *Per iſtud philoſophia ſunt nigra.... etiam ad album ſedentibus, exceptiones* p. 115. b. F.

68. *In pectore collectio & vomica eſt* p. 82. b. C.

77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphora tranſeant. Saccus es* p. 252. a. B. C.

Puta te nolle ſeqi, duceris p. 308. a. B.

80. *Horum, qi felices vocantur.... gravis aut ſuppurata triſtitia eſt* p. 82. b. C.

95. *Vita ſine propoſito vaga eſt* p. 45. a. E.

104. *Terribiles viſu forma, letumqe, labóſqe* p. 234. a. A.

110. *Et ſcies plura mala contingere nobis qam accidere* p. 398. F. G.

114. *Tyrannus* p. 115. b. F.

Nat. Qæſt. l. 3. c. 29. *Origo mundi, non minus ſolem & lunam..... qam qibus mutarentur terrena, continuit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. 4. verſ. &. p. 412. G.

l. 6. cap. 1. *Pompejos, celebrem Campania urbem deſedisſe terra motu audivimus* p. 132. a. B. C.

cap. 26. *Falſa hæc eſſe, Pompeji ſenſere* D.

Em. de ira l. 3. cap. 42. *Iſtud tempus, qod aliena deſtinas morti, citra tuam eſt* p. 100. a. B.

de Tranqillit. cap. 2. *Et ſubit illud rabidarum deliciarum, qouſqe eadem?* p. 200. a. C.

cap. 11. *Securis & beata tantùm ſpectantibus graves eveniunt* p. 121. a. B.

cap. 12. *Circumcidenda eſt concurſatio, qalis eſt magna partis hominum* p. 45. a. D.

de vita beata cap. 20. *Populo teſte fieri credam, qicqid me neſcio faciam* p. 69. b. B.

de otio ſapientis cap. 1. *Non deſinemus opem ferre etiam inimicis, eruti manu* p. 186. b. C.

de benefic. l. 5. cap. 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt* p. 101. b. H.

Epiſt. 54. *Mors eſt, non eſſe, id qod antè fuit, ſed qale ſit jam ſcio...* p. 108. a. C.

73. *Qorum beneficio illis ſe vitiis exuit* p. 15. b. F.

91. *Qoties Aſia, qoties Achaja urbes uno tremore ceciderunt?* p. 130. a. H.

Seneca Tragicus Ex. Thyeſt. *Ut nemo doceat fraudis & ſceleris vias, regnum docebit* p. 14. a. G.

Ubicunqe tantùm honeſta dominantia licent, Precario regnatur p. 14. b. A.

Reges, qâ volunt, eant

Em. Hercule Oetæo n. 1467. *Ictus ſagittis qi tuis vitam expulit* p. 38. a. F.

Sidonius Ex. Epiſt. l. 8. 6. *Audivi eum adoleſcens, atqe adhuc nuper ex puero* p. 5. b. A.

11. *Epigrammata piperata* p. 333. b. D.

Carm. 23. n. 87. *Multùm ringitur otioſa virtus* p. 20. a. F.

Simplicius N. in Epictet. Enchir. cap. 7. in explicatione vocis ὑπεξαιρέτους p. 396. A.

Simplicius Em. in Epictetum p. 342. Καὶ ὐχ ἅπαξ ποτὲ ταῦτα μηχανησάμενος.... p. 412. H.

Socrates Em. Hiſtor. l. 1. cap. 10. Πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς πάσχοντές τισιν p. 348. b. C.

Sophocles Ex. Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ τύχην τύχῃ p. 198. a. A.

Ajac. Lorar. n. 659. Περισκελεῖς φρένες p. 116. a. E.

Antigon. Οὐ γάς τοι τῶν τε κἀχθὲς p. 292. b. B.

Sozomenus Em. Hiſtor. l. 6. cap. 16. Ὡς ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τῷ σώματος ἀπαλλάξειεν p. 266. a. F.

Statius Ex. Sylvar. l. 2. carm. 1. *Et caſtigata collecta modeſtia frontis* p. 82. b. A.

Thebaid. l. 1. n. 700. *Tu matris honori Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis* p. 93. b. F. 94. a. A.

l. 9. *Nodis & caſtigata jubarum libertas* p. 82. b. A.

Stobæus N. qi carmen ſub ἀκολασίας titulo non collocandum collocavit p. 268. a. C.

Em. Tom. 2. tit. 24. Ὡς γὰρ οἱ ῥιγῶντες ἢ ἡπιάλοις ἢ πυρετοῖς διακαιόμενοι p. 241. b. B.

tit. 40. Ὑμῶς μὲν ἂν οἴεσθε ὕτω τεθαμμένοι p. 254. b. A.

tit. 48. Diotogenes Pythagoricus, qi Diogenes eſt, perperam lavdatur p. 160. a. C.

Strabo Ex. 1. Καὶ τὸν Κένωνα, ἰχθὺς τὴν πρώτην καταποντισθέντα p. 292. a. E.

Svetonius Ex. Jul. cap. 52. *Curio pater Cæſarem omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellat* p. 89. b. F.

Avguſt. c. 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit* p. 24. a. E.

cap. 99. *Ecqid iis videretur mimum vita commodè tranſegiſſe* p. 322. a. C.

Sortitus eſt exitum facilem... p. 315. a. A.

Tiber. cap. 34. *Omnia eadem habere, qæ totum* p. 318. b. E.

cap. 57. *Appellans eum πηλὸν ἄιμαξι περφυραμένον* p. 233. b. B. 390. H.

cap. 61. *Mors volentibus vis adhibita* p. 281. a. E.

cap. 68. *Vitam à trigeſimo ætatis anno arbitratu ſuo rexit, ſine adjumento medicorum* p. 27. a. F.

Calig. cap. 15. *Negavit ſe delatoribus aures habere* p. 4. a. C.

Clavd. c. 5. *Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei* p. 207. b. B.

cap. 12. *In ſemet avgendo parcus atqe civilis* p. 23. b. A.

cap. 35. *Non ſine nota jactator civilitatis*

Oth. cap. 12. *Ut mors ejus minimè congruens vitæ majori miraculo fuerit* p. 296. a. A.

Vitell. c. 8. *Ita ut erat in veſte domeſtica* p. 7. b. A.

cap. 14. *Nullis tamen infenſior qàm vernaculis* p. 26. a. C. D.

Domit. cap. 12. *Impiè locutus eſt parmularius* p. 3. b. A.

Em. Tiber. cap. 43. *Abutentes vulgato nomine inſula, Caprineum dicitabant* p. 359. b. C.

Svidas Ex. in Ῥαίτως p. 93. a. B.

Em. in Ἀκτινόπωδον. Ἔμαθον τὸ ἀκτινόπωδον κατὰ τὸ ἐπιστημικόν p. 4. b. D.

in Ἀτυφία. Ἴσως γὰρ ἔχει πρός τι τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξον p. 49. a. B.

in Δαίμων. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν p. 52. a. F.

in Εὐφαυλήτας. Εὐφαυλιδάκτους, ἐπεδάκν... p. 7. b. H.

in Καλαγλωττίσματα. Ἡ περιλαλούμενα, ἢ εἶδος φιλήματος... p. 8. b. C.

in Κεγχρεμίδες p. 301. b. E.

in Ὀρθὸς. Ὀρθὸν δὲ εἶναι p. 76. a. A.

in Ῥόδον. Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζητεῖ πάλιν p. 342. b. E.

N. in Δεξαμένη, qia δεξαμένην intelligit *menſam, qa res divinas ſacráſqe recipiebat* p. 207. a. B.

Symmachus Ex. l. 4. 56. *Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis* p. 1. a. C.

Syneſius Em. de provident. l. 2. p. 128. Ἀλλ' οὐδὲ θεάματά φησιν εἶναι... p. 223. a. D.

Tacitus Ex. Ann. 111. c. 55. *Rebus cunctis ineſt qidam velut orbis* p. 53. b. F.

Ann. 1v. c. 37. *Qi omnia dicta factaqe ejus vice legis obſervem* p. 191. a. D.

Ann. v1. *Neqe mala vel bona qa vulgus putet* p. 136. a *E.*

Fatóne res mortalium & neceſſitate immutabili an ſorte volvantur p. 147. b. D.

Ann. l. 15. cap. 21. *Severitas obſtimata* p. 319. a. C.

Hiſt. l. 1. cap. 30. *Falluntur, qibus luxuria ſpecie libertatis imponit* p. 226. a. A.

cap. 90. *Privata cuiqe ſtimulatio, vile decus publicum* p. 22. b. G.

Hiſt. l. 3. cap. 35. *Aſſidere ſepulta urbis ruinis* p. 131. a. A. 251. b. B.

Hiſt. l. 4. cap. 6. *Etiam ſapientibus gloriæ cupido noviſſima exuitur* p. 360. b. D.

Hiſt. l. 5. *Apud ipſos fides obſtinata* p. 319. b. C.

Agric. cap. 3. §. 1. *Miſcuit principatum & libertatem* p. 17. a. D.

cap. 9. §. 4. *Nec illi aut facilitas autoritatem, aut ſeveritas amorem deminuit* p. 13. a. F.

cap. 19. §. 4. *Omnia ſcire, non omnia exeqi...* p. 20. b. G.

cap. 46. §. 1. *Si non cum corpore exſtinguuntur animæ magnæ* p. 106. a. E.

German. c. 42. §. 2. *Nec Nariſci Qadive degenerant* p. 34. b. D.

de corr. cavſ. eloq. cap. 35. §. 1. *Adoleſcentuli deducuntur in ſcholas Scholaſticorum* p. 26. a. G.

Em. Hiſt. l. 5. *Condere corpora, qàm cremare* p. 133. a. D.

Tatianus Ex. adverſus Græcos cap. 41. Θατέρας τῶν ὕλην ἐξαμελοῦσι p. 118. a. B.

Em. p. 156. Πῶς ὕλη καλὸν προσνάπλοιν τὴν εἰς τὰς μιμήσεις βοήθειαν p. 107. b. B.

Terentius Ex. Andr. 1. 1. *Et tamen omnia hæc mediocriter* p. 359. b. D.

Evnuch. prolog. *Si qiſqam eſt... In his poëta hic nomen profitetur ſuum* p. 41. b. E.

act. 1. ſcen. 2. *Evnuchum dixti velle te, qia ſola utuntur his regina*

act. 2. ſcen. 1. *Adeóne homines immutarier ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe Cujus maximè mos eſt conſimilis veſtrûm, bi ſe ad vos applicant* p. 117. a. C.

act. 5. *Cur in his ego te conſpicor regionibus? Vobis fretus Nos omnes, qibus.... omne qod eſt interea tempus, lucro eſt* p. 68. b. D.

Adelph. act. 3. ſcen. 3. *Iſtud eſt ſapere, non qod ante pedes modò eſt videre* p. 42. b. G.

act. 4. ſcen. 1. *Facio te apud illum Deum. Virtutes narro* p. 397. H.

Hecyr. act. 3. ſcen. 3. *Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni & humiles ſumus* p. 398. H.

Phorm. act. 2. ſcen. 2. *Ille ringitur, tu rideas* p. 20. a. F.

Nemo ſatis' pro merito gratiam Regi refert p. 396. H.

Tertullianus Ex. de pall. c. 2. *Mutavit & totus orbis aliqando*

Mutavit rurſus orbis alius

Læta mutans

Lavdans orbem mutantem p. 156. b. A.

cap. 3. *Chamæleon mutare totus, nec alius valet*

adverſus Hermog. c. 39. *Et hic lineis tuis excidiſti*

l. 4. c. 17. *Puto me non temere huc uſqe adhuc linea inſiſtere* p. 104. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Nova emergit non ex ſeminis limo* p. 132. b. E.

Em. Apologet. cap. 40. *Legimus Hieranapen, & Delon, & Rhodon.... peſſum abiiſſe* p. 130. a. E.

Pompejos de ſuo monte perfudit ignis p. 132. a. E. F.

de anima cap. 25. *Videbimus an ſententiam finxerit* p. 357. b. C.

Scorpiac. cap. 5. *Periculoſa qaqe medicamina vitare...* p. 148. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Lacta ſortes non habentes idoneæ* p. 132. b. E.

adverſus Nationes l. 1. cap. 9. *Pompejos de ſuo monte perfudit ignis* p. 132. a. E. F.

N. de anima cap. 26. *Omnem hominis in utero ſerendi... paraturam aliqa utiqe poteſtas divina voluntati miniſtra modulatur* p. 306. a. B.

Themiſtius Em. Orat. qinqenn. Ὅτι χρηστὸν ἀνὴρ

αὐτῷ συμβολὴν πρεσφέροντα παραπήκους } p. 192. a. C.
Εἰ κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δίον ἐξιῦρες
Σκιροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρήμενα } p. 259. a. E.
Διαπαῶντα τὴν ψυχὴν, ἢ ἐντέτηκε
Em. & Ex. Orat. 12. Ἀλλὰ καὶ τὰς θεσμὰς ἐξυγιέστας ἢ φαυλότερον Ἐμπεδοκλίης, ἢ μὰ Δία ἐκείνῳ τῷ παλαιῷ p. 409. B—H. 410. A.
Theodoretus Ex. Therap. Tom IV. l. 3. pag. 519. C. Τὴν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν ὑμνήσαντα... p. 326. a. C. D.
p. 527. C. Τῇ συναγωγῇ τῶν λόγων καταισχύνει τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος p. 401. G.
Theognis N. qi dixit. Χρὴ πανίην φίυγοντα p. 264. b. B.
Ex. Μάντιχος δὲ πόλει μή ποτε τῇδε ἄδοι p. 398. E. F.
Theophrastus Ex. de cavs. plantar. l. 4. cap. 6. Ἀναβίσεται p. 335. a. D.
l. 6. cap. 11. Ὑδροπιτὴς p. 64. a. F.
cap. 27. Δῆλον δὲ ἡ συοφυλλία p. 54. b. B.
Em. de cavs. plantar. l. 1. cap. 17. Ἐυδήλα ἠὼ ὕυπνοια p. 61. a. G.
Titinnius Ex. Geminâ. *Claves illicò abstrudi jubeo, tecti nè sit copia* p. 7. b. B. C.
Varro Em. apud Nonium in ταφῇ Μανίαν. *Nec pistorem ullum nôssent, nisi eum qi in pistrino pinseret farinam* p. 64. a. A.
de Ling. Lat. l. 4. pag. 5. *Priorem illam partem, ubi cur & unde sint verba, scrutantur Graci: vocant ἐτυμολογίαν* p. 208. a. C.
p. 17. *Inde venit divinitùs pullis insinuans se ipsa anima* p. 107. a. E.
Valerius Maximus Em. l. 8. cap. 3. *Motúsque omnes ad nervos defensionis* p. 62. a. E.
Virgilius Ex. Georg. l. 4. n. 221. *Deum namque ire per omnes Terrasque...* p. 125. a. D.
Æneid. l. 2. n. 265. *Invadunt urbem somno vinóque sepultam* p. 130. b. H.
l. 7. n. 88. *Pellibus incubuit stratis, somnoque petivit* p. 401. E.
l. 8. n. 427. *Fulmen erat, toto genitor qæ plurima cælo Dejicit in terras* p. 41. b. D.
l. 9. n. 589. *Multâ porrectum extendit arenâ* p. 94. a. A.

INDEX

Vocum Græcarum (Hebræis Latiníque pavcis interſitis) qæ in his operibus explicantur.

Ἀ Γαπᾶν אהב p. 202. a. C. D. E.
Ἀγαπητὸν p. 151. a. E. F.
Ἀγωγὴ p. 384. b. D.
Ἀδαμαντὶς *Ops* p. 142. b. B.
Ἀδηκτος p. 333. b. F.
Ἀδήκτως p. 333. b. G. 334. a. A.
Ἀδιάπλωτον p. 83. b. D.
Ἀδιάστροφος p. 21. a. A.
Ἀδιατρεψία p. 21. a. B. b. E.
Ἀδιάφορα p. 193. a. B.
Ἀδιάψευστον p. 135. a. A.
Ἀθαύμαστον p. 19. b. G.
Ἀθεωρήτως p. 12. a. G. b. C.
Αἶα, γαῖα p. 173. a. *A.*
Αἰθρία p. 42. a. F. 247. b. C.
Αἰρῆ p. 112. a. B.
Αἰρῶν λόγος p. 43. a. E.
Αἰτεῖν p. 136. b. F.
Αἰτιῶδις p. 110. a. *A.*
Ἀκαρὶς p. 84. a. E.
Ἀκαριαῖον p. 53. a. G.
Ἀκαταληψία p. 153. a. *A.*
Ἀκατόδοξον p. 22. a. B.
Ἀκατόσπυδον p. 4. a. H.
Ἄκιον p. 353. b. B.
Ἀκλήρημα, Ἀκληρεῖν } p. 311. b. B. C.
Ἀκοινώνητος p. 39. a. *A.* B. C.
Ἄκριτον p. 57. b. *A.* 94. b. D.
Ἀκτῖνες p. 260. a. C.
Ἀκύβευτος p. 9. a. B.
Ἀλλοιῶσθαι p. 291. a. C. E.
Ἀλλοίωσις p. 291. a. D.
Ἀλυργίς p. 404. E.
Ἀμπλάκειν p. 415. H.
Ἀμελὶς p. 17. a. D.
Ἀμετάπτωτος p. 153. b. B.
Ἀμηχανεῖν p. 20. a. D.
Ἀναβιῶναι p. 206. a. E.
Ἀναζωπυρεῖν p. 206. a. B.
Ἀνακαλεῖσθαι p. 74. a. E—H. 192. b. F.
Ἀνακληθικὸν p. 7. b. G. 74. a. E. 437. a. C.
Ἀναληφθῆναι p. 102. b. G.
Ἀνάληψις p. 103. a. *A.*
Ἀναλῦσαι p. 133. b. E. 319. a. D.
Ἀνάλυσις p. 319. a. D. E.
Ἀναπλεῖν, *recensare* p. 92. b. F. 93. a. *A.*
Ἀναπῆξαι p. 192. b. F.
Ἀναπνοὴ p. 61. a. E.
Ἀναστάσασθαι p. 74. a. D.
Ἀνδρίζεσθαι ותאמצו p. 97. a. F.
Ἀνδρόγυνος p. 89. a. F. G.
Ἀνδρονομεῖν p. 302. a. D. 415. H.
Ἀνδρεῖσθαι p. 31. b. F.
Ἀνδρωθεῖσα p. 31. b. C.
Ἀνδρωθῆναι p. 31. b. B.
Ἄνεμος, *anima* p. 37. b. G.
Ἀνεξέλεγκτος p. 73. a. G. 76. b. C.
Ἀνεπίκρυπτον p. 18. a. F.
Ἀνεπίπληκτον p. 14. a. B.
Ἀνεπιτάλως, Ἀνεπιστάλως } p. 195. b. C.
Ἀνεπιφάντως p. 13. b. G.
Ἀνίχνευτος p. 337. b. C.
Ἀνθίλκεσθαι p. 73. b. D.
Ἀνόδυρτος p. 225. b. E. F.
Ἀνθικαθῆσθαι p. 78. a. B.
Ἀνθίτυπία, Ἀνθίτυπος } p. 405. H.
Ἀνθλεῖν & ἐξανθλεῖν *exanclare, exantlare* p. 137. b. D—G.
Ἀνω κάθω p. 276. a. B.
Ἀξία, *æstimatio* p. 86. a. C. D. E.
Ἀξιοῦσθαι p. 350. a. F.
Ἀπαιθριάζειν p. 42. a. C. D. 247. b. C.
Ἀπαιδεῦσθαι p. 189. a. E.
Ἀπαυθρωπιῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπαρακολουθήτως p. 56. a. *A.* 145. a. E.
Ἀπαρεμθύμητος p. 144. a. G. 293. b. H.
Ἀπαριθμήτως p. 144. a. G. 203. a. E. 294. a. *A.*
Ἄπεφον p. 402. E.
Ἀπίνθητος p. 227. b. G.
Ἀπιριλάλητος p. 8. b. D.
Ἀπιρισπάστως p. 77. b. F.
Ἀπισκήπτειν p. 4. b. D.
Ἀπίχει p. 135. b. E.
Ἀπίχειν p. 135. b. E. F.
Ἀποβιῶσαι p. 304. b. *A.*
Ἀπογιῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποδιυδρειῶσθαι p. 186. b. G.
Ἀποδημία p. 319. a. D.
Ἀποθιῶσθαι p. 189. a. B.
Ἀποθηριῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀποκαθῆσθαι p. 34. a. E.
Ἀποκαισαρεῦσθαι p. 186. b. D. F. 189. a. C.
Ἀποκιστῦσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποκλύσαι p. 93. a. B.
Ἀποκολοκύνθωσις p. 189. a. B.
Ἀποκολπῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολαβεῖν p. 94. b. *A.*
Ἀπολαῦσαι p. 76. a. G.
Ἀπολαυστικὸς p. 15. b. D.
Ἀπολειτουργήσας p. 189. a. D. 304. a. F. b. *A.*
Ἀπόληψις p. 408. D.
Ἀπολιθῶσθαι, Ἀπόλυσθαι, Ἀπόλυσις } p. 189. a. *A.* p. 319. a. B. C.
Ἀπονενοημένα p. 240. a. C.
Ἀποπεῖσθαι p. 38. b. B.
Ἀποπαρθενευσθῆναι p. 189. a. C.
Ἀποπνεύσας p. 263. b. D.
Ἀποπομπὴ p. 4. b. G. 384. b. G.
Ἀποπυρῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπορρίμβεσθαι p. 45. a. B. 57. a. G. 110. a. D.
Ἀποσαφῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀποστέυγμα p. 135. a. D. E. F.
Ἀποχρῆσθαι p. 400. F.
Ἀπροπλωσία p. 83. a. F. 428. G.
Ἀπρόπλωτον p. 83. a. F. b. C. D. 428. G.
Ἀπροσάτητος p. 353. b. *B.*
Ἅπτεσθαι p. 33. b. *B.*
Ἄρίσκομα p. 143. b. *B.*
Ἀρίσκεσθαι, Ἀρεσκεύεσθαι } p. 143. a. G.
Ἀριθμοὶ p. 61. b. G. 62. a. A—E. 185. b. *B.*
Ἀσηλογία p. 7. a. B. C. D.
Ἀστὴρ, Ἄστρον } *distinguuntur* p. 412. H.
Ἄστοργος p. 15. a. *B.*
Ἀσχολος p. 15. a. E.
Ἀτυφος p. 80. a. *A.* B.
Ἀτύχημα p. 136. a. D.
Αὐθάδεις p. 201. a. D.
Αὐθάδες p. 297. b. B. C.
Αὐθαδίζεσθαι p. 119. a. E.
Αὐτάρκεια p. 85. a. E.
Αὐταρκὴς p. 24. b. *B.*
Αὐτὸ δείξει p. 327. a. C.
Αὐτολαλήτης p. 384. a. E.
Αὐτυργεῖν p. 3. b. C.
Ἀφ' ἑαυτῦ λέγειν p. 336. a. *A.*
Ἀψικάρδιον p. 266. b. C. 413.
Ἄψικορον p. 24. b. B.
Ἀψοφητί p. 13. b. D.
Βάλλειν p. 416. *B.*
Βάπτεσθαι p. 189. a. *E. F.* G. *tingi* p. 70. a. G. 189. a. H.
Βαρεῖν p. 251. a. D. E.
Βαρεῖσθαι, Βαρῦσθαι } p. 254. a. D.
Βασιλικὴ τέχνη p. 396. F. G. 397. b. *A.*
Βαφὴ p 70. b. G.
Βενετιανὸς *Veneta* factio p. 3. a. D.
Βλενὸς p. 278. a. C.
Βλέπειν p. 313. a. C.
Βλῆμα p. 417. B.
Βίος p. 391. C. D.
Βρενθύειν p. 232. a. F. b. *A.*
Βύλισθαι, παρίλκειν p. 293. b. C—G.
Βρόγθος, Βρόγχος } p. 7. b. B.
Γαλήνη p. 42. a. F. 233. b. F. 247. b. C.
Γάλλοι p. 79. b. B.
Γεφυρίζειν p. 21. a. G.
Γλισχυίσθαι p. 143. a. D. E. 429. E. F.
Γλισχρῶς p. 136. a. G. b. *A.*
Γλῶσσαι, Γλωσσήματα } p. 120. a. *A.*
Γογγυλίδες p. 4. a. B.
Γραμμὴ p. 104. a. C.
Γράσος, Γράσων } p. 163. b. F. G. 430. F. G.
Γριμφθῆναι p. 360. a. G.
Γύμνασμα p. 309. b. C.
Γυψῶσαι p. 133. a. F.
Δαίμων p. 393. H. I. 394. *A.* B. 407. G. H.
Δαῖρα, *testa* צרה p. 143. b. *B.* C.
Δάκνειν, Δάκνεσθαι } p. 333. b. *A.*
Δεξαμενὴ p. 206. b. E. F. 207. a. *A. B.* C.
Δεὺς p. 146. a. *A. B.*
Δευσοποιὸς p. 70. b. G. 71. a. *B.*
Δεύτερος πλοῦς p. 263. b. D. 264. a. *A. B.*
Δῆγμα, Δηγμὸς, Δῆκτης } p. 333. b. *E.*
Δημαγωγία p. 25. a. D.

Δημοκοπία p. 25. a. D.
Δημοκοπικὸν p. 25. a. *A.*
Δῆξις p. 333. b. E.
Διαγωγὴ p. 384. b. D.
Διαδορατίζειν p. 93. a. *B.*
Διαδορατισμοὶ p. 206. b. *B.* 431. *B.* D. E.
Διαπεῖσθαι *perflari* p. 61. a. *A.* b. *A. B.* 178. a. C. E. b. D. 179. a. *B.* D. E.
Διατεῖναι p. 61. a. *E.* G. b. *A. E.* 178. a. D. F.
Διαπρίσασθαι p. 239. b. F.
Διαῤῥαγῆναι p. 239. b. D. *E.*
Διασυρίσασθαι p. 65. a. F.
Διδασκαλίαι p. 33. a. C. D.
Διδάσκειν p. 401. H.
Διαφέρεσθαι p. 195. b. *B.*
Διαφορὰ p. 359. b. D.
Διερριμμένος p. 104. a. D.
Διευκρινεῖν p. 299. a. D. E.
Δίῆρες p. 181. a. D. E.
Δικαιοσύνη p. 345. a. *E.*
Διορθοῦν p. 62. a. F.
Δριμὺς p. 142. b. C.
Δριμύτης p. 142. b. C. 420. F.
Δρυπεπὴς, Δρυπετὴς } *drupa* p. 64. a. *E.* F.
Δρύπτειν p. 354. a. D. *E.* F.
Δυσαρεστεῖν p. 143. a. G.
Δυσθανατεῖν p. 315. a. *A.*
Δυσκαθάλπτα p. 133. a. C.
Δυσοδεῖν p. 180. a. F.
Δυσοδία p. 180. b. *A.*
Δυσπαρακολούθητος p. 144. a. B.
Δυσροεῖν p. 168. a. *A.*
Ἐγκαθεδρεῖν p. 30. b. B.
Ἐγκαταληφθῆναι Meric. Casaub. Testim. Anton.
Ἐγκύκλια p. 275. b. G. H. 276. a. *A.*
Ἐγκυεῖσθαι p. 9. a. D.
Ἐγκύπτειν p. 9. b. C.
Ἐγχειρίδιον *manuale* p. 78. a. D.
Ἐγχρίματα, Ἐγχρίεσθαι } p. 360. a. G.
Ἐδραπαρμένη p. 290. b. B.
Ἕδρων, *fero* p. 290. b. C.
Εἰς & ἐς & *ad* pro *de* p. 1. a. B. C. pro *propter* p. 1. b. *A.* B.
Ἐκβῆναι τῆ ῥυθμῆ p. 404. D.
Ἐκδιητικὸς p. 270. a. *A.*
Ἐκθυμιᾶσθαι p. 171. b. B.
Ἐκπυρᾶσθαι p. 189. a. D.
Ἐκτρίψαι p. 245. b. B.
Ἐκτυθῆναι p. 93. b. B–F. 132. a. G.
Ἐκτινᾶς p. 2. b. D.
Ἔκλικος p. 176. a. B. D. E.
Ἐλατῖσθαι p. 169. a. *A.* B.
Ἔλυτρα p. 266. a. C.
Ἐμβιβάζειν p. 295. a. F. G.
Ἔμβολα, Ἔμβολοι } p. 169. a. G.
Ἔμβολον p. 169. b. *A.*
Ἐμφανταζόμενα p. 49. b. D.
Ἔμφασις p. 13. b. B.
Ἐμφιληδονῶν p. 144. b. B.
Ἐμφιλοτιχιῶν p. 226. b. F.
Ἔνδησις p. 307. a. F. b. *A*–F.
Ἐνδόσιμον p. 336. b. D. *E.* F. 337. a.
Ἐνεργητικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐν παιδὶ p. 5. a. D. *E.*
Ἐντυγχάνειν p. a. b. D. *E.*
Ἐν χερσὶ p. 42. b. G.
Ἐξάγειν σεαυτὸν p. 428. *E.*
Ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν p. 113. b. C.
Ἐξαιμώτωσις p. 109. b. *E.* F.
Ἐξανδραποδίζεσθαι p. 189. a. *E.*
Ἐξανδρῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξανεμῶσθαι p. 178. b. B.
Ἐξαυλεῖν, *exanclare*, *exantlare* p. 137. b. D–G.
Ἐξάπτεσθαι p 106. b. D.
Ἐξαρτᾶσθαι p. 178. b. B. 189. a. D.
Ἐξατμίζεσθαι p. 178. b. *E.* F.
Ἐξελαιᾶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξελθεῖν p. 164. b. D.
Ἔξεστι p. 241. a. E.
Ἕξις p. 176. a. B–F. b. A–*E.* 404. G. H. 405. B.
Ἐξομοιᾶσθαι p. 296. a. D.
Ἐξορχεῖσθαι p. 404. D.
Ἐξυδατᾶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξωμίχης, Ἔξωμις } p. 118. a. B.
Ἐπαγγέλλεσθαι p. 83. a. F.
Ἐπαιτεῖν, Ἔπαιτος } p. 412. D.
Ἐπακολουθήματα p. 194. a. *E.*
Ἔπαυλις p. 29. a. F. G.
Ἐπιβάλλειν p. 156. b. F. 157. a. *A.*
Ἐπίβαλλον p. 209. a. F. G.
Ἐπιγεύματα p. 63. b. D. 194. a. F.
Ἐπιγεύματα p. 63. b. D.
Ἐπιγράφαι p. 119. b. *A.*
Ἐπιθήματα p. 27. b. D.
Ἐπίκοτος p. 215. a. *E.*
Ἐπικυματώσεις p. 220. a. B.
Ἐπιλαβεῖν p. 31. b. G.
Ἐπιούσιος p. 28. b. C.
Ἐπίνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπίπαστα p. 151. a. B.
Ἐπιπεριτρέπειν p. 250. a. D.
Ἐπίπτοια p. 33. a. *A.*
Ἐπισημαίνεσθαι p. 182. a. D. *E.* F. 431. B.
Ἐπισημασία p. 182. a. G.
Ἐπισκύνιον, *supercilium* p. 64. b. *E.* F. 65. a. *A*–D. 428. *E.* F.
Ἐπισῆσαι p. 14. a. F.
Ἐπισροφὴ p. 119. b. B.
Ἐπισύρειν p. 257. b. B.
Ἐρᾶν p. 303. a. *A.*
Ἑτοιμότητες p. 101. a. C.
Εὐαπαλότης p. 7. b. F.
Εὐάρμοστον p. 12. b. C—F.
Εὐαφῶς p. 333. a. C.
Εὐδαιμονία p. 213. a. C. D. *E.*
Εὐδιαλλάκτως p. 7. b. H.
Εὐδιος p. 191. b. *A.*
Εὐεργετικὸς p. 6. b. *E.*
Εὐθυκτεῖν p. 30. b. B.
Εὐλαβεῖσθαι, *cavè agere*, *cavere* p. 261. b. B.
Εὐζωνεῖν p. 87. a. C.
Εὐθυδρομεῖν p. 104. a. D.
Εὔκαιρον p. 363. a. D.
Εὐκαιρία p. 337. b. *E.*
Εὔκρατον p. 19. b. B. C.
Εὔλυτος p. 74. b. *E.* 82. a. B.
Εὐμάρεια p. 92. b. F.
Εὐμιεῖς p. 169. b. *E.* 170. a. *A.*
Εὐοικῶς, Εὐνῶς } p. 86. a B.
Εὐκριτῶς p. 299. a. D.
Εὐοδεῖν p. 180. a. D. *E.* F 240. b. *A.*
Εὐοδία, Εὐοδοῦσθαι } p. 240. b. *A.*
Εὐόμιλος p. 27. a. B.
Εὐπατρίδαι p. 15. a. B.
Εὐπειθὴς p. 170. a. *A.*
Εὔπιστος p. 296. a. C.
Εὐρίθη p. 269. a. C. D.
Εὑροεῖν p. 168. a. A.
Εὖρως p. 43. b. *B.*
Εὐρυχωρία p. 279. b. D.
Εὐσεβεῖν p. 159. b. A.
Εὐχολεῖν p. 333. a. *B.*
Εὐσχολία p. 103. b. F.
Εὐσχόλως p. 112. a. *E.*
Εὐτακτος p. 225. b. C.
Εὐτρεπὴς p. 170. a. A.
Εὐχεσθαι ἁπλῶς p. 146. b. A. ἐλευθερίως p. 146. a. G. b. *B.*
Ἐφήμερα, *animalculum* p. 122. a. G. H. *homo* p. 122. b. C. D. *E. qui in diem vivit* p. 122. b. *E.* F. *planta* p. 132. b. A. *venenata* p. 132. b. C.
Ἐφήμερον p. 122. a. G. 271. b. F.
Ἔχιτα p. 135. b. F.
Ἔχθις *heri* p. 132. b. C.
Ζητητικὸν p. 24. a. A.
Ἢ, *nisi* p. 151. b. C.
Ἡμερόβιοι p. 122. b. F.
Ἡμίγυμνος p. 117. b. G.
Ἥμερος p. 21. b. C.
Ἡράκλειον ἅμμα p. 407. D.
Θίλειν, παρίλκειν p. 293. b. *E.*
Θιόλητος p. 356. b. D.
Θεσσίδεια p. 419. *B.*
Θευδὴς p. 43. b. D. *E.*
Θεοφόρητος p. 356. b. D. 357. a. A. 420. D.
Θεοφορία p. 356. b. F.
Θηριομαχῶν, Θηριομάχοι } p. 295. a. *E.*
Θιγγάνειν, Θίγειν } p. 33. b. *B.*
Θύλακος p. 251. b. D. *E.*
Θύτας p. 248. b. C.
Ἰδιῶται p. 12. a. F. G. 193. b. *A.*
Ἰδιωτικὸν p. 92. b. *A.*
Ἰσονομία p. 16. b. *E.* F. 341. b. D.
Ἰσόνομος πολίτημα p. 16. b. *E.* 17. *A*3
Ἰσηγορία p. 341. b. D.
Καβδαλικὸς p. 225. b. G. 226. a. A–*E.*
Καθαριότης p. 11. b. H.
Καὶ, pro ἀλλὰ p. 45. a. A.
Καλεῖν p. 403. H.
Καλλίας p. 204. b. *B.*
Καλλωπίζειν p. 360. a. *B.*
Καρπὸς p. 111. a. A. 190. b. G. 191. a. *B.* 316. b. *B.* 317. a. A.
Καταδρύπτειν p. 354. a. D. G. b. A.
Καταίσησις p. 151. a. A–*E.*
Καταμερεργεῖν p. 258. a. A.
Καταμύειν p. 313. a. B.
Καταληπτικῶς δίδύναι p. 286. b. D.
Κατάλληλος p. 147. a. D.
Καταλύσαι p. 133. b. D.
Κατάπλασμα p. 151. a. B.
Καταρτίζειν, Καταρτισμὸς } p. 331. a. D. *E.*
Καταφρονεῖν p. 294. a. B. C.
Καταφρόνημα, Καταφρόνησις } p. 294. a. C.
Καταφρυάττεσθαι, ΤΡΥΦΑΝ p. 285. a. B. C. D.
Κατειτείνεσθαι p. 97. a. C. D. 119. b. A. 185. b. A.
Κατεργάζεσθαι p. 19. b. D.
Κατεργαστικὸν p. 19. b. C.
Κατορθώματα, Κατορθώσεις } p. 156. b. F.
Κεκολασμένος p. 82. a. *E.* F.
Κεντρικὰ p. 206. a. *E.*
Κεγχραμίδες p. 300. b. *E.*
Κηδεμονικῶς p. 12. a. *E.*
Κηρῶσαι p. 133. a. B.
Κλινίδιον p. 416. F.
Κοινονομοσύνη p. 22. b. *E. sensus communis* p. 23. a. *E.* 388. a. C. D.
Κολάζεσθαι p. 82. a, F. G.
Κόλλησις p. 406. F.
Κόμπος p. 390. B.
Κομψεία p. 73. b. D. *E.* 138. b. *E.*
Κομψὸν p. 73. b. D. G.
Κομψεύειν p. 138. b. F.
Κόσμος p. 139. b. D–*E.*
Κρατεῖν ἑαυτῦ p. 19. a. A. τῆς χειρὸς p. 19. a. B. ὀργῆς p. 19. a. B. C.
Κριτικομεῖν p. 257. b. C. D. *E.*
Κρίμα p. 93. a. E. 97. a. F.
Κροκύφαντον *reticulum* p. 37. b. *E.*
Κυβεία p. 9. a. D. *E.* G.
Κυβεύειν p. 9. a. B. C.
Κυβεισᾶν p. 9. a. D.
Κυκεὼν p. 114. b. A.
Κυμινοπρίστης p. 24. b. F.
Λελογισμένος, *consideratus* p. 265. a. B. C.
Λεσχηνεύεσθαι p. 421. D. *E.*
Λῃστεία p. 315. G.
Λοιπὸν p. 105. a. F. b. A.
Λύθρου, Λύθρος } p. 37. b. C. D.
Λύσσα p. 417. B.
Λυσσόδηκτοι p. 204. a. F.
Μαγγάνευμα p. 225. b. B. C.
Μαχαίρων νῆσοι p. 295. b. B.
Μέλος p. 211. b. C. D.
Μέμψεται p. 212. a. E.
Μέρος p. 211. b. C. D.
Μεσαυλεῖν p. 200. b. B. C. D.
Μετατίθεσθαι p. 243, a. *E.* F.
Μετονομάζεσθαι, *transnominari* p. 293. b. B. C.
Μετριώτεροι p. 176. b. *E.*
Μιῆναι p. 189. a. H.
Μυγμὸς p. 23. b. H.
Μύζειν p. 23. b. G.
Μύξα p 277. b. F. G.
Μυξάριον p. 132. b. D. 175. b. C.
Μύξος, Μυξώδης } p. 277. b. F.
Νάτλειν p. 168. a. B. C.
Νεκρεῖν p. 206. a. A.
Νεκῦαι p. 273. b. D. E.
Νευρόσπαστα p. 39. a. D. 207. b. A. C.
Νευροσπάσαι p. 207. b. A.
Νευροσπασεῖσθαι p. 39. b. C–F. 89. a. *E.* 179. b. A
Νευροσπασύμενα p. 207. b. C. F.
Νευροσπασεῖν p. 315. a. *E.*
Νήπης, Νήφειν } p. 25. a. D.
Νομοθετικὴ τέχνη p. 396. I.
Νοσῶν λόγος p. 248. a. G.
Νόσιμον p. 55. b. C. D. *E.* 427.

Νίσος p. 427. D.
κατὰ Νῶτ p. 406. G.
Νῶν κεῖ χθές p. 292. b. B.
Νῶν κεῖ νεωστί p. 292. b. C.
Οἶδ' ὑπολαμβάνειν p. 13. a. F. πειράσειν, ἐλέγχειν p. 13. a. G. ἐρωτᾶν, ἀπορήσασθαι p. 13. b. A.
Οἴεσθαι p. 12. a. H.
Οἰκογενὴς יליד בית p. 25. b. G.
Οἰκονομία p. 104. b. F. 105. a. E. 138. b. E. 330. b. G.
Οἰκονομικὸς p. 143. a. E. F.
Οἰόμενοι p. 12. a. H. b. A. B.
Ὀλιγόχρονα p. 153. b. D.
Ὁλοσχερῶς p. 8. a. C–G. b. A. 168. b. D. 265. b. B. C. 412. H.
Ὁμοθαμοῦν p. 418. C.
Ὁμότονον p. 17. a. E.
Οἰκειδικῶς p. 14. a. B. 325. b. E.
Ὀργὴ p. 81. a. A.
Ὀρίζθην p. 93. b. D. E.
Ὀρθὸς p. 75. b. G. 206. a. C.
Ὀρτυγοκοπεῖν, Ὀρτυγοτροφεῖν } p. 5. a. A.
Ὀχεῖσθαι p. 62. a. B.
Ὀυδαμοῦ p. 238. a. A.
Ὀυρτάκλας p. 25. b. G.
Ὀφρὺς, *frons* p. 64. a. G. 65. a. B.
Ὄψεται, *viderit* p. 162. b. B. 252. b. D. 325. b. C. D.
Πάγος p. 232. a. B.
Παιδίθεν p. 5. a. G.
Παὶς p. 5. a. E. F.
Παλιγγενεσία p. 318. a. C. D. E.
Παλμολάμπειος p. 3. a. F.
Παμμιγὲς p. 224. a. A.
Πᾶν, כל *ullum, quicquam* p. 78. a. D. E.
Παρ ποδὸς p. 42. b. G.
Παρακελευτικὸν p. 74. a. F.
Παρακαθίζω p. 251. b. A.
Παραλαλεῖν p. 56. a. A. 144. a. C. D. E.
Παρακυπλεῖν p. 92. b. C.
Παραδρᾶσθαι d. 31. B. F.
Παρακέμπειν p. 58. b. B. 297. a. A.
Παράπηγμα p. 266. b. C. 413. E.
Παράσασις p. 84. b. C.
Παράσημα p. 84. b. B.
Παράταξις p. 319. a. F. 418. A. 433. A.
Παραφορὸς p. 19. a. G.
Παρεμπεῖν p. 141. b. G.
Παρεμπορεύεσθαι p. 86. b. D.
Παρεμπόρευμα p. 86. a. F. G. b. A. B.
Παρενθυμεῖσθαι p. 144. a. G. 182. b. D.
Παρυπόμπους p. 14. a. B.
Πασὰ p. 151. a. B.
Πάχνη p. 232. a. A.
Πείσει p. 77. a. C.
Πεῖσις p. 76. b. E. F. G. 77. a. A–D. 202. b. F.
Πείσματα p. 77. a. C.
Περιβάλλειν p. 416. B.
Περιβολὴ p. 347. b. B.
Περιγίνεσθαι p. 204. b. D.
Περιδίνα p. 68. a. G.
Περιεργάζεσθαι p. 290. a. A.
Περίεισθαι p. 68. a. G.
Περιεσῶτα p. 15. b. A.
Περιέχον p. 123. b. C. 124. a. C.
Περίεσθαι p. 69. a. A. B. C. 428. G.
Περικείμενον p. 247. b. B.
Περιλαλεῖν p. 8. b. A–D.
Περιτιλὴς p. 116. a. E. F. G. b. *A.*
Περισπᾶν p. 44. b. F. G. 214. a. B.
Περισπασμὸς p. 44. b. H.
Περισάσεις p. 15. b. A. B. D. 19. b. A. 174. a. C. 271. a. E. F. b. A–E.
Περισαλικὰ p. 15. b. B. C. 174. a. C.
Περίτρανος p. 248. a. A–F.
Περιφέρεσθαι, Περίφορον } p. 19. b. A.
Περπέρεια p. 143. b. D. 429. F.
Περπερεύεσθαι p. 143. b. D. G. 144. a. A. 429. F.
Πέρπερος p. 143. b. E. 144. a. A.
Πεφυκέναι p. 341. a. G. H. b, A. B.
Πηλοπλάστου p. 15. a. D.
Πιθανολογία p. 66. a. C.
Πιθανὸν p. 66. a. A. B.
Πιθηκίζειν p. 282. a. F.
Πικλεῖν p. 400. E.
Πισὰ p. 151. a. B.
Πλωτικὸς p. 2. b. A. B.
Πνεῦμα ἀποπνοὴν, ἀφίεναι, ἐκπνεῦσαι, παραδιδόναι p. 142. a. E.
Πόρος p. 395. G.
Πρᾶγμα p. 137. b. G. 165. b. A.
Πράγματα p. 15. b. E.
Πρασιανὸς, *Prasina* factio p. 3. a. D.
Πρὸ ἔργου, Πρὸ ὁδοῦ } p. 160. a. B.
Πρὸ ποδὸς p. 42. b. G.
Προηγμένα, *producta, promota* p. 86. a. C. D. E. 91. a. C. D.
Πρόνοια p. 239. a. D,
Προπέτης, Προπετὴς } p. 31. a. E.
Προπίπτω p. 31. a. E. 83. b. C.
Πρὸς pro παρὰ p. 54. b, D.
Πρὸς pro διὰ p. 274. b. D.
Πρὸς τῶν Θεῶν *adjurationis formula* p. 414. E.
Προσάρτημα p. 349. a. C.
Προσδοξάζειν p. 231. a. D.
Προσεπιδοξάζειν p. 257. a. A. B.
Προσίεσθαι p. 199. a, D. E. F.
Προσιέπειν p. 182. a. G. b. A.
Προσπάθεια p. 348. b. A. B. E. F. 349. a. A. E. F. *distinguitur* ἀπὸ τῦ πάθους p. 349. a. E.
Προσπαθῶς p. 348. b. D.
Προσπάσχειν p. 141. b. D. 348. b. C. D. E. 349. a. A. B. C.
Προσπλέκειν p. 292. b. E.
Προστατηρὰς p. 120. a. E.
Προσυποκρίζεσθαι p. 107. b. B.
Προσεστηκέναι p. 140. b. E.
Πρόσχημα p. 215. a. F.
Πρωΐσιεύειν p. 227. a. A.
Πυῶδες p. 82. b. B.
Ῥαικεντάτου, *recentatum* } p. 93. a.
Ῥαίκτης, *rector* } B.
Ῥέμβος p. 45. a. E. 57. a. G. 428. A.
Ῥέμβεσθαι p. 45. a. C. D. 57. a. G. 328. A.
Ῥόμβος p. 169. a. E. 392. E.
Ῥήγνυσθαι, *rumpi* p. 239. b. F. G.
Ῥοπὴ, *momentum* p. 56. b. E.
Σεκυτόριον, *Secutorianus, Secutor* p. 3. a. H.
Σημειοτυφία p. 279. A. C. D.
Σεσηρέναι, *rictus, renidere* p. 10. a. E. G.
Σηκὸς p. 416. B.
Σεσηρὸς p. 332. a. C.
Σημεῖον p. 95. b. C.
Σημειωτοὶ, Σημειώδεις } ἰσοθῆτες p. 32. a. A.
Σιγιλλάρια p. 207. b. A. B.
Σκαλμὸς p. 327. b. G. 328. b. *A.* 418. F. G. 433. B.
Σκαμβὸν p. 328. a. *A.* B.
Σκεδάζειν p. 411. E.
Σκιλετὸς p. 166. b. *A.*
Σκίμπους p. 5. b. *A.*
Σκυτάριος p. 3. a. H. b. B.
Σκύβαλα p. 206. b. C. D.
Σκύζεσθαι p. 428. D.
Σκύνιον, *cinnus, cilium* p. 65. a. C. D.
Σοφισὴ p. 25. a. G. b. *A*–F. 277. a. C.
Σπᾶσθαι p. 37. a. F.
Σπέρμα p. 123. a. B. C. D. 176. b. C. 305. b. C. D.
Σπερματικὸς λόγος p. 103. a. *A.* 397. C–G.
Σπεύδειν p. 191. a. *A.* B. C.
Σποδὸς p. 166. b. *A.*
Σταγὼν p. 193. b. D.
Στέλλεσθαι p. 24. b. D.
Στενοχωρία p. 279. b. D. 280. a. A.
Στέργειν p. 149. b. E. 197. b. E. F. 202. a. C.
Στιγμὴ p. 56. b. C. 95. b. A. C.
Στοιχεῖον, Στοιχειῶδες } p. 93. a. C.
Στολὴ, *stola*, Στολίον } p. 7. b. D.
Στοργὴ p. 16. a. D.
Στοχάζεσθαι p. 12. a. B. C. D. 244. b. E. F. 291. a. B.
Στοχαστικὸν, Στοχασμὸς } p. 12. a. A. B.
Συγγνωμονικὸν p. 20. a. G.
Συγκατατίθεσθαι p. 140. b. E.
Συγκλᾶσαι p. 122. a. F.
Συγκολλᾶσθαι דבק p. 140. b. G.
Συγκρίνειν p. 325. a. E.
Συζῆν Θεῷ p. 163. a. F. G.
Συμβαίνειν p. 147. a. D. E.
Συμπεύσαι p. 122. a. F.
Συμμονὴ p. 149. b. E.
Συμπολιτεύεσθαι Θεοῖς p. 289. b. A. B.
Συμφέρεσθαι p. 356. b. C.
Συμφερόμενον, Συμφέρον } p. 420. C.
Συμφυὲς p. 405. A.
Συναίσθησις p. 285. b. F. G.
Συνεῖναι p. 145. b. E.
Συνεμφέρειν, Συνεμφέρεσθαι } p. 71. b. F. G. 72. a. A–F.
Συνιζάνειν p. 325. a. F.
Συνίσασθαι p. 65. a. F.
Συνθλίζεσθαι, Συνίζειν } p. 325. b. A.
Συνιέναι p. 42. a. C.
Συνπνεῖν p. 121. a. G.
Συντάττειν p. 146. b. G. 147. a. A.
Συντετηκέναι p. 140. b. F. רגע p. 140. b. G.
Συντρέχειν p. 325. a. E.
Σύρμα, *Syrma* p. 7. a. G. H.
Συσχάζεσθαι p. 16. a. E.
Σφυγμὸς p. 222. b. A.
Σφύζειν p. 222. a. F. b. A. B. 234. b. C.
Σχίσεις p. 15. a. F. 247. b. A.
Σχῆμα p. 318. a. B.
Σχολαστικὸς p. 26. a. E. F. G. b. E.
Σώματα p. 28. b. D. E. F. 166. a. E.
Ταμιεύεσθαι p. 388. a. E. F. G.
Τάττεσθαι p. 326. b. E. F.
Τεθνήκω, Τεθνήξομαι } p. 54. a. D. E.
Τίφρα p. 132. b. F. 133. a. A.
Τεφρᾶσθαι, *cinefieri* p. 94. a. B.
Τόνος p. 389. A.
Τόποι διδόναι p. 77. b. D. E.
Τὰς Θεὰς σοι p. 213. b. B.
Τραγομάσχαλος p. 163. b. F.
Τραγῳδεῖν p. 81. a. A. 164. b. C.
Τραγῳδία p. 320. a. D–G. b. *A.* B.
Τραῖς p. 248. a. A. B. C.
Τραχηλίζεσθαι p. 346. b. D–G.
Τρίφειν p. 345. b. E.
Τριγιερήνιος p. 138. a. F.
Τροπὴ p. 82. a. E. 419. b. B.
Τροφαλὶς p. 346. a. A.
Τυπᾶσθαι p. 88. b. A. B. 179. a. E.
Τύφος p. 54. b. F. G. 58. a. B. C. D. 175. b. E. *F.* 428. B. C.
Τύχη יהב p. 34. b. *A.* B.
Τῷ, *cum verbo infinito idem valet ac* διὰ τὸ p. 63. b. A.
Ὑγιὴς λόγος p. 248. a. *F.*
Ὑδροφοβία p. 417. B. D.
Ὑπάρχον p. 262. b. C.
Ὕετιος, Ὑης } *Jupiter* p. 146. a. A. B.
Ὑπεξαίρεσις, *exceptio* p. 91. a. A. B. C. 428. H.
Ὑπέρτασις, Ὑπερτείνειν } p. 294. a. D.
Ὑπερτὴς p. 294. a. E.
Ὑπερφρονεῖν, Ὑπέρφρων } p. 294. a. D.
Ὑπιδίσθαι p. 59. b. D.
Ὑποδὴς p. 39. b. A.
Ὑποδύεσθαι p. 39. a. G.
Ὑποκατακλίνειν p. 326. a. G. b. A.
Ὑποκείμενον p. 245. b. *F.*
Ὑποκρίνεσθαι p. 283. a. B.
Ὑποκριτὴς p. 277. a. H. b. *A*–E.
Ὑπομνήσεις p. 33. a. C.
Ὑποσάθμη p. 281. b. D. E.
Ὑποχὴ p. 298. a. *F.* 282. a. B.
Ὑψηλὸς p. 82. b. C.
Ὑων *Jupiter* p. 146. a. *A.* B.
Φαιδρὸν p. 24, b. C.
Φαντάζεσθαι p. 6. a. D. 315. b. *F.*
Φαντασία p. 6. a. B. C. D. 88. b. C. D. 206. a. *A.*
Φαλλισιακὸς p. 86. a. D.
Φαλλισιοπλήκτης p. 6. a. B.
Φαλλισικῶς p. 88. b. *A.*
Φάρμακα p. 27. b. D.
Φελόνη, *penula* p. 29. b. C. D. E.
Φθείρεσθαι p. 283. a. *A.*
Φιλεῖν p. 303. b. B. C. D.
Φιλάληθες p. 16. b. *A.*
Φιλοδίκαιον p. 16. b. C.
Φιλοίκειον p. 16. a. G.
Φιλοσοφεῖσθαι p. 4 a. G.
Φιλόσοργος p. 13, b. B. C.
Φιλοτιμία p. 326. a. C. D.
Φιλόψοφος p. 13. b. D.
Φιλοψυχεῖν p. 222. b. F. 223. a. *A.*
Φοιβόληπτοι p. 420. a. D.
Φρύαγμα p. 285. a. C.
Φρυάττεσθαι p. 300. a. *A.* B.
Φύματα p. 55. a. E. *F. vomica, tubera* p. 55. b. *A.*
Φύραμα p. 233. a. *F.*

Φύρεσθαι p. 72. b. G. 79. a, A.
Φύσις p. 176. b. B–E.
Χαριεντίζεσθαι p. 21. a. D–G.
Χαριεντισμὸς p. 21. a. C.
Χθὲς καὶ νῦν p. 292. b. A.
Χθὲς κὴ πρώην p. 292. a. D. E. b. A.
Χθὲς καὶ τρίτην p. 292. b. A.
Χθιζοὶ p. 132. b. C.
Χορηγία p. 388. a. H.
Χρεὼν p. 103. b. E.
Χρεὼν p. 151. a. B.
Χώραν διδόναι p. 77. b. E.
Χωρεῖν p. 112. b. C.
Ψεφοδὴς p. 191. b. E.
Ψόφος p. 272. a. E.
Ψυχαὶ p. 166. a. E. F. 176. b. B. C.
Ψυχομαχεῖν p. 315. a. A.
Ψυχορροφεῖν p. 38. a. H.
Ὥρα p. 31. a. F. b. A. 38. a. D.
Ὡσικῶς p. 265. b. C. 412. H.

I N D E X

Rerum præcipuarum, qæ his commentariis continentur.

Abscessus instar habet, qi fatum, qi fratrem aversatur p. 55. a. E. F. b. A. 117. a. A.
Absentia, amissa, praterita reqrere fatuum p. 342. a. G. b. A–G.
Accommodatio commoda non vituperanda p. 12. b. C. D. *qantum expediat* p. 12. b. E. *qando & qomodo devergat* p. 12. b. F.
Adjectiva masculini generis Græco more substantivis femininis adduntur p. 428. B.
Adulatio nec adhibenda, nec admittenda p. 34. b. D. E.
Adulator qalis p. 12. b. F. G. H. 13. A–D. *vermiculis compar* p. 67. a. D. E.
Adversa invicem ad universi bonum conspirant p. 39. a. E. F. G. 40. a. A. B. 288. a. B.
Æqualitas ætatis pars prima p. 16. b. E. F. *hac qandoqe nihil iniqius* p. 16. b. G.
Aer ambiens fata, animantia qàm variè afficiat p. 123. b. C–F.
Æstimationis justa ratio in rerum usu habenda p. 15. a. F. G. 22. b. D. 86. a. C. D. E. 119. b. D. E. 240. b. B. C.
Ætatis flos, res lubrica p. 31. a. F. G.
Ævum rapidè decurrens, secum omnia abripit, in se absorbet p. 126. a. C–G. b. A. B. 461. a. F. b. B–E. 214. a. A. 276. b. E. F. 277. a. A. B. 280. a. C–F.
Affectionibus naturalibus frustra obnitimur p. 162. a. F. 163. a. A. B. C.
Affectus animum miserè distrahunt p. 39. a. E. 77. a. D. E. b. F. G. 78. a. A. 315. a. B. *vim faciunt* p. 242. b. A. B. C. *rationem extrudunt* p. 174. a. D. E. F. *his abripi non oportet* p. 69. a. D.
Affectus tenerrimi, prudenter, sed difficulter, haberi possunt p. 13. b. C.
Alienis intendens animus se negligit p. 45. b. B. 51. a. D. *negotium frustrà facessit sibi* p. 103. b. F.
Alteratio est, qam corruptionem dicimus p. 291. a. C. D. E. b. A–E. 343. a. D. E.
Amat maximè se qisqe p. 349. b. F. G. 350. a. A.
Amicitia nec temerè contrahenda, nec facilè dissolvenda p. 24. a. E. F.
Amicorum absentium etiam ratio habenda p. 23. b. E. F.
Amor amorem conciliat p. 18. a. E.
Ἀναλόγως & σολοικοφανῶς, *in avtoribus probatissimis deprehensa* p. 68. b. C–G.
Anhela flatus p. 37. b. G. 38. a. A–D. 177. b. D. E. 178. a. B. 263. b. D. *exhalatio à sanguine* p. 37. b. G. 167. a. E. *sanguis qâ ratione dictus* p. 38. a. G. *de eadem varia veterum sententia* p. 106. b. C. D. 107. a. A–F.
Animus contumelioſè qibus modis se habeat p. 43. b. F. 55. a. E. 70. a. A. *de animi immortalitate qam ambiguè senserint philosophi plerique* p. 50. b. E. 51. a. A. 67. b. B. 104. b. D. 106. a. B–F. 107. b. C–H. 108. a. & b. 167. a. G. 350. a. D.
Antonimus Pius Imp. qalis p. 22. b. C. 29. a. E.
Apum industria p. 139. b. B. C.
Aqam pavent λυσσόδηκτοι p. 204. a. F. G.
Aranea indoles p. 193. a. E. F.
Ars naturam imitatur p. 324. b. C.
Ars hominis bonum est p. 320. a. C. *in qibus consistat* p. 343. b. D.
Artem ut nórit qis, discat oportet p. 340. a. F. G. b. A–D. *qam nórit, exerceat, & intra fines ejus se contineat* p. 118. a. E. F. G. b. A–D. 198. a. B. 208. a. D. E.
Artes alia sunt pueriles, alia liberales p. 406. a. C.
Artifex qisqe artem suam diligit, & enixè affectatur p. 140. b. B. C. G. 141. a. & b. A. B. C. *adversus qosvis tuetur* p. 193. b. A. B. *imperitorum judicia non moratur* p. 166. a. A.
Artificia studiaqe inania reprehensa p. 4. b. A.
Astrorum contemplatio, qatenus usui p. 223. a. D. *qatenus inutilis* p. 7. a. B. C–G. b. A. B. 339. b. B.
Aulica vita, mores qales p. 158. a. A. 186. b. D. *inficere solent* p. 158. b. A. *in aula tamen rectè vivere est* p. 158. a. A. B. 241. a. F.
Αὐτουργία *probata & collavdata* p. 3. b. C–H. 4. a. A. B.
Auxilia non spernenda p. 208. b. C.
Beatitudinem mens bona sola facit p. 213. a. C. D. E. *citra externa aut aliena ulla* p. 48. a. E. F. 59. a. F. b. A. 76. a. D. E. 202. b. F. 274. a. A. 350. a. B. *at Deum qi excludunt, impiè faciunt* p. 40. b. A. *qo sine nec vir bonus, nec mens bona* p. 48. a. C. D. 284. a. D. E. F. B. A–E.
Benefacere juvat p. 211. b. E. F. G. *benefacienti ipsi prodest* p. 212. a. A. B. C. 236. a. C. D. 320. a. D. *jugiter benefaciendo vitâ fruimur* p. 361. b. C. D. *benefacientem malè audire regium* p. 222. a. D.
Beneficii dandi ratio gemina p. 144. b. F. G. 145. a. A. B. C. *dextrè tam accipiendi, qam largiendi, ars est* p. 10. b. E. 249. b. A. B.
Beneficium nullum nisi gratuitum, qod in se desinat p. 286. b. D. E.
Benignitas, re exhibenda, non specie aut voce solâ p. 326. a. D. E. *benignitas & beneficentia divina nobis in exemplum data* p. 235. a. B. C. D. 258. a. B–C. 271. a. A. B. 274. b. A.
Bona non sunt, qa bonos non faciunt p. 49. b. A. 238. a. D. *qa nimia esse possunt* p. 157. b. A. B. *qa contemnere, qorum damna libenter sustinere, laudem habet* p. 157. a. E. F.
Bono malum vincere præclarum p. 332. a. D. E. F. b. A–F.
Bonum nihil, nisi honestum p. 35. a. C. 36. a. D. *nisi tempestivum* p. 363. a. D.
Bonus verè est, qi conditioni suæ respondet p. 195. a. A. B. *qi intus talis* p. 326. b. C. *sacerdos is & servus Dei* p. 69. b. F. G. *athleta* p. 70. a. C–H. *pancratiasta* p. 352. b. D. *aspera multa exercitii caussâ, citra offensionem, subiturus* p. 181. a. F. G. H. 182. a. A. B. C. b. D–G. *virtute altè intinctus* p. 70. b. F. G. *nec mutatu facilis* p. 71. a. G. b. A. B. C. *rupis instar, immotus* p. 133. a. F. G. 134. a. & b. *mente bonâ oblectatur* p. 274. a. B. *rectè factis consentus, latus, agit* p. 76. a. F. G. 102. b. B. 232. b. B. 235. b. F. 237. b. B–F. 247. a. B. C. 317. a. A. B. *sponte obsequitur* p. 303. b. A. B. *huic regendum, agendum totum se dat; suique dispensanda permittit universa* p. 77. a. F. G. 118. b. E. F. 122. a. G. 225. b. F. 232. b. B. C. 356. b. E. F. 357. a. A. B. *præsentibus, concessis, destinatis acqiescit* p. 34. b. B. C. 39. a. G. 59. b. A. 71. b. D. 90. b. B. 171. b. A. 197. b. F. 216. b. C–F. 267. b. E. F. 288. b. B–F. 289. a. B. 349. a. G. *ut necessariis* p. 39. b. E. 121. a. A. *justis* 100. D. E. *bonis* p. 71. E. 197. b. B. *congruis* p. 110. a. D. 147. a. B. D. 194. b. E. *commodis* p. 111. a. A. B. *tempestivis* p. 111. a. A. *divimitùs dispensatis* p. 121. a. C. 226. b. E. *rationi consentaneis* p. 221. b. E. *in eisqe rectè excipiendis virtutem exercet suam* p. 86. a. F. G. 162. b. C. 171. a. B–G. 220. a. E. b. A–D. 285. b. D. E. 345. a. C. D. E. *nec lege indiget* p. 75. a. H. b. A. B. C. *nec teste* p. 75. b. E. F. 278. a. E–H. b. A. B. *nec juramento* p. 175. a. B–H. *nihil numen pescit, qod alios latere velit* p. 80. b. E. F. G. *nihil clàm agit, qod palàm innotescere nolit* p. 297. b. D–G. & *solus, & cum aliis pariter se gerit* p. 81. b. B. C. *vitam, ut Deo censors, divinam agit* p. 43. b. D. E. 163. a. F. G. 289. a. E. F. b. A. B. C. 346. a. F. G. *aliorum de se judicia, dicta, nihil moratur* p. 298. b. B–F. *sereno, placido, composito semper est animo* p. 42. a. C–F. 75. b. G. 355. b. C. D. E. *nec numen incusat, nec homines* p. 353. a. B. C. *de vita vel productiore vel contractiore nihil satagit* p. 82. a. B. b. E. F. G. 83. a. A. 136. a. G. *mortem nec metuit, nec optat* p. 81. a. D. E. *malis est padagogi instar* p. 314. b. A. B. *qia vita illis censura est* p. 314. b. C. D. E.
Calamitas virtutis exerenda, exercenda, occasio p. 92. a. A. B. 228. a. D. E. 231. b. D. 257. b. A. 271. b. B–E. *rectè ferre, virtutis & felicitatis est* p. 134. b. G. 135. a. A. B. 136. a. E. F.
Calumniatores aversandi p. 4. a. C. D. E. *pediculis, vermiculis, viperis pares* p. 67. a. D. E.
Carnuntum, urbs Pannoniæ p. 428. D.
Censura examen sedulum sequatur p. 24. a. A–D.
Circulus est rerum omnium p. 53. b. D–G. *cujus particula orbis instar rotantur* p. 274. b. C. D. 275. a. B–H. b. A–H. 276. a. A–D.
Civilitas in magnatibus laude digna p. 23. a. E. b. C. 32. a. F. b. A.
Coactum nihil gratum p. 73. a. E. F. 179. a. A.
Cælum civitas, patria nostra p. 98. a. D.
Cogitatorum ratio habenda p. 2. a. C. *Deo reddenda, qem non latent* p. 2. a. D–G. *reos faciunt* p. 2. a. C. *animum tingunt* p. 78. b. A. *facti crimen habent* p. 2. a. D. *affectuum, sermonum, actuum fontes, radices* p. 112. b. A. B. *vitanda vana* p. 69. a. A. B. C. *recidenda non necessaria* p. 112. a. F. b. A. *cogitandum nihil, qod proloqi pudeat* p. 69. a. D–G. b. A–D.
Comitas severitati juncta qantum valeat p. 13. a. E. F.
Comœdia vetus, media, nova; qatenus utilis p. 322. b. D. E.
Conatus etiam effectu destitutus, inanis non est p. 255. a. E. F. b. A–F.
Conscientia sua cuiqe maximè verenda p. 46. a. E. *fama (cum pavcis) præferenda* p. 28. a. F. *huic qò consulas sustinenda infamia* p. 142. a. A. B. 171. a. A. 328. a. B–F. *hac contentum agere oportet* p. 102. b. F.
Constantia in bono tenenda p. 116. b. C. 212. b. D. 240. a. A. *aliud ea à pervicacia* p. 21. a. A. B. b. E. F. G. 22. a. A. B. *hac nihil fœdius, nocentius* p. 101. b. G.
Contimentia sui, virtus eximia p. 19. a. B–G. 30. a. B.
Corpus, è luto effictum p. 233. b. A. *ex se cadaver*

daver merum p. 125. b. G. 126. a. *A.* B. *terra & sanies* p. 37. b. C. D. 68. b. *A.* 251. b. C. *sacculus, utris, folliculus* p. 251. b. D. E. F. 252. a. *A. B.* C. *anima amictus* p. 247. b. B. *qualis* p. 37. b. D. *vagina* p. 266. a. C--F. b. *A.* B. C. *vasculum & cale* p. 316. b. B. C. *huic ergo inservire natum* p. 67. b. G. H. 68. a. *A.* B. C. *hanc qatenus afficiat* p. 124. a. C. D. E.

Corporis habitus & gestus gravis & fixus p. 228. b. F. G. *nec affectatus tamen* p. 229. a. B. C. D. *ut speculum mentis sit* p. 229. a. D--G. b. *A. restituto non impossibilis Deo* p. 350. b. C--F.

Creationis ἀρχὴν qualem constituerint Stoici p. 412. F.

Cunctatio, & dilatio, in vita rite instituenda damnosa p. 41. a. B--F. b. *A.* 69. b. E. F. 88. a. *A.* 103. b. D. E. 246. a. C--F. b. *A.* 288. a. *A.*

Curiositas qatenus licita p. 393. E. F.

Deus summe bonus p. 47. a. D. *à qo nihil mali qi dicatur, qum tamen corrigendo & puniendo aspera instigat* p. 47. a. B. D--H. *mala ordinat, non facit* p. 170. a. C. D. b. *A.*--D. *natura prima* p. 111. b. C. *mens incorporea* p. 125. a. D. *corpus prisciis qâ notione dictus* p. 125. b. *A. visibilis, invisibilis qatenus* p. 360. b. D--H. 361. a. *A. B.* C. *unde innoteſcat* p. 361. a. D. E. F. b. *A. B.* C. *mundi qasi anima* p. 110. a. D--G. b. E. F. G. 125. a. D. *omnia permeat* p. 160. a. C. D. 259. a. *A.* B. b. E. F. *temperat* p. 160. a. C. *ubiqe adest, omnia intuens* p. 90. a. B. C. b. *A. nudas etiam mentes ipsas* p. 346. b. C--G. *res humanas curat* p. 47. b. B--H. *singulorum etiam* p. 48. a. C. D. 197. b. C. *ab ipso, per ipsum, in ipso, ad ipsum omnia* p. 141. a. C. D. *ipsius providentiâ, ab initio designata* p. 112. b. E. F. 113. a. *A. B.* C. *dispensantur* p. 85. a. F. G. 170. b. D. 218. b. B. C. D. 219. a. *A.*--F. 245. a. C. D. 359. a. C. *eidemqe inserviunt universa* p. 195. b. B. *præ omnibus verendus* p. 190. a. E. F. G. b. *A.*--G. *per omnia tam minoris, qàm majoris momenti negotia, cogitandus* p. 172. b. *A.*--E. *& respiciendus* p. 87. b. C. *qocunqe ducit, seqendus* p. 83. b. F. 218. a. F. b. *A. fiatio, qam ille assignaverit, tuenda, tenenda* p. 222. b. D. E. *ad omnia advocandus* p. 183. b. E. F. 184. a. *A.*--E. *in omnibus agnoscendus* p. 31. a. C. D. 34. b. *A.* B. 246. b. B. *de omnibus celebrandus* p. 172. b. *A.*--E. 195. a. D. E. *huic qò salvi simus, ut medico, gubernatori, ausculiandum jugiter* p. 203. a. F. b. *A.*--F. *patiens est, ad pœnas tardus* p. 253. a. G. b. *A.*--D. *malis & ingratis benignus* p. 234. b. G. 235. a. *A.* B. C. 258. a. B. C. D. 271. a. B. *non adulationem, sed imitationem exigit* p. 296. a. D--G. b. *A. injustè nihil agit* p. 351. a. B. C.

Dextrum sinistro naturâ melius est p. 353. a. *A.*--E.

Dispensatio qalis licita p. 135. b. *A.* B. C. 330. b. F. G. 331. a. *A.*--H. b. *A.*--E.

Documenta pauca sufficient p. 43. a. F. G. *brevia & summaria* p. 92. a. B. C. *in promptu modò sint* p. 87. a. D. E. 92. b. C. 101. a. C.

Dolor, longus, levis; gravis, brevis p. 219. b. C--H. 220. a. *A.*

Ellipsis freqens p. 111. b. E. F. G.

Emendatione opus habere se, non emendatur, qi non credit p. 5. b. D. *nemo qarit, qod jam nactum se putat* p. 344. a. D--G. b. *A.*--G.

Epistola qales esse debeant p. 7. b. E. F.

Error multiplex p. 210. a. E. F. G. b. *A.*--E. *erroris admonitus, corrigere sit promptus* p. 183. a. *A.* D. E. F. b. *A.* 243. a. G. b. *A.*--E. *errantem reducere conandum* p. 286. a. *A. B. sed placidè* p. 333. a. D. 334. b. B.

Examen sui, primitus, sedulum, juge prodest p. 314. b. C. D.

Examinanda sunt singula, tum qa admittenda, tum qa non admittenda p. 73. a. G. b. *A.* B. C.

Exempla qantum prosint p. 181. a. *A.* B. *viva valeant* p. 9. b. H. 10. a. *A.*

Exorcista Judæi, Ægyptii, Romani p. 384. b. G. H.

Externa qaqe bonis, malis pariter obveniunt p. 49. a. C. D. 153. b. E. F. *media ergò* p. 49. a. E. F. *vilia* p. 153. b. E. F. 246. b. B. C. 252. a. *A.* B, C. *caduca* p. 49. b. B. 138. a. B. 153. b. D. *diurna, non diutina* p. 122. a. G. H. b. *A.*--G. 132. b. *A.* B. C. 271. b. F. *ad avum retrò, porrò, angustissima* p. 138. a. B. *ut perituris utendum* p. 343. a. *A.* B. *tragica larva, scenica instructura eis demenda* p. 49. b. D--F. 175. b. D. E. 234. a. *A.* 245. b. *A.* B. C. 347. b. D--G. 348. a. *A. modestè habenda, placidè linqenda* p. 249 b. *A.* B. C. *in pretio habere, invidentia, injustitia, impietatis est radix* p. 180. a. *A.* B. 193. a. C--F. b. *A.*

Fama, extra nos p. 202. b. F. *alienum, non nostrum* p. 236. a. *A.* B. *inane qiddam* p. 94. b. C. 120. b. D. E. F. 121. b. *A.* 179. b. B. C. *judicii expers* p. 57. b. B. 94. b. C. *inconstans* p. 94. b. C. *sectari stolidum* p. 13. b. D--G. 102. b. F. 235. b. F. 236. a. *A.* B. *superstes, res nihili* p. 84. b. *A.* B. *qàm angusta* p. 95. a. E--H. *evanida* p. 58. b. B. 94. b. C. 100. a. C. 120. b. C. D. *de ea solicitum agere, qatenus futile* p. 104. a. F. b. C. D. *aucupantium iniqitas, vanitas* p. 180. b. B.

Fatum qid p. 147. b. D. E. 194. b. F. 290. b. B. C. *an philosophia studium inane faciat* p. 353. b. C.

Festivitas qatenus adhiberi qeat p. 7. a. *A.*--F. 73. b. D--G.

Fides habita fidelem facit p. 18. a. E. *fidem fallere nihil adigit* p. 80. a. D--G. b. *A.*

Filius sapiens, parenti res lata p. 221. a. C. D.

Fluxu istic universa; consistens nihil p. 56. b. E. *F.* G. 57. a. *A.* B. b. B--E. 461. b. B--E. 177. a. D. *his ergo affici sapientis non est* p. 161. b. *F.* 162. a. *A.*--D. 177. a. E. *F.* b. *A. sed qarere, hac inter fluctuantia, qòse contineat* p. 353 b. D. E.

Fors incerta p. 57. a. G. H. b. *A. fortuita divinitus dirigantur* p. 39. b. *A.* B. *fortunam fingit quisque sibi* p. 170. a. *A.* B. b. *A.*

Fratres dissidia non decent p. 37. a. E.

Frons animi index esse debet p. 18. a. *F.* 327. a. D. E.

Fructum nihil non fert, & suum quodqe p. 270. b. *F. his onusta speciosissima* p. 64. a. G. b. *A.*--E. *fugientia gratissima* p. 64. a. G.

Futuri ut nihil certum p. 84. a. C. D. E. *præsagiri tamen multa possunt* p. 224. b. B--*F. fruſtra torqent* p. 209. b. D. E. *F.* 251. a. C. D. E. *avt solicitos habent* p. 345. a. C. D. E.

Gloriam de spreta gloria aucupari vanissimum p. 359. b. E. *F.* 360. *A.*--H. b. *A.* B. C.

Gravitate affectatâ, fastuosâ, nihil gravius p. 11. b. G. H. 12. a. *A.* 43. a. *A.* B. C. 279. a. C. D.

Homo corpore, animâ, mente constat p. 37. a. F. 88. b. *A.* 348. a. B. *homines omnes cognati* p. 35. a. D. E. 51. b. D. 214. b. D. 274. b. *A.* 358. a. E. *semine cælesti pariter oriundi* p. 35. a. E. b. *A.* B. 98. a. C. 117. a. *F. rationis ejusdem participes* p. 72. a. *F. luce communi fruentes, aere spirantes* p. 268. a. B. *corporis ejusdem membra* p. 211. b. B. C. D. *ad opem mutuam nati* p. 36. b. B--*F.* 93. a. *F.* b. *A.* B. 139. a. *A.* 320. a. B. *qa sit omnibus præstanda* p. 72. a. *F.* G. b. *A.* B. 77. a. G. *ut in commune boni sint* p. 39. a. B. C. 73. a. G. *homo neminem odisse debet* p. 36. b. *A.* B. *nec peccantes* p. 214. a. C. E. *F.* b. *A. sed mitis esse etiam immitibus* p. 231. b. C. D. *non ad otium natus est* p. 138. b. C. *nec ad voluptatem* p. 139. a. B. C. D. *sed ad opus* p. 139. b. F. *prout & alia universa* p. 244. b. A. 296. b. B--F. *hominis munus, Numen venerari, celebrare, homines juvare, servare* p. 196. b. C--F. *opus, cælestia contemplari* p. 223. a. D--G. b. A. B. 247. a. D. b. A. *humanitatem colere* p. 334. b. B. *ars, bonum fieri* p. 320. a. C. *hac qi non præstat, nec hominis nomine dignus est* p. 296. b. B. *hominem enim internum, exteris exutum, considerare oportet* p. 280. a. C. *nec ab homine aliud, qàm qod est hominis, exigitur* p. 157. a. A. B. C. *nihilqe homini despondendum posse, qod homo potuit* p. 144. b. A. B. 180. b. C--F. 181. a. A. B. 351. a. D--G. b. A--G. *avt perferre, qod homo pertulit* p. 158. b. E. *nec impotentia ignavia pratexenda* p. 142. b. E. 143. a. A--D. 144. a. B. G. 180. b. C--F. 181. a. A--D. *nec affectui huic indulgendum, sed usu & industriâ contrà pro viribus obnitendum* p. 144. a. F. G. *homo animal ephemeron.* p. 122. a. G. b. D. E. *anima cadaver gestans* p. 125. b. F. G. *ipse, & humana omnia, vanitas mera* p. 58. a. D. 237. a. G 238. a. A. B. *bullarum instar* p. 245. a. D E. F. *mortales natos* p. 99. a. F. G. b. A. *pacem invicem colere, non dissidia fovere, nedum iras & inimicitias immortales gerere decet* p. 100. a. A--F. 332. a. B. *divulsus à corpore, cui coaluerat, restitui potest* p. 350. b. C--F.

Icti fulmine M. C. Test.

Ictus sanguinis M. C. Test.

Ictericis mel amarum p. 204. a. B--E.

Ignis natura p. 91. b. C. D. *principibus prælatus* p. 32. a. B. C. D.

Imaginativa vis qalis p. 88. b. B--G. 89. a. D. 179. a. E. F. b. A.

Imitatio dextra rerum ingratarum, grata p. 65. a. F. G. b. A.

Impatientia malorum omnium mater p. 167. b. A. B. 231. b. A.

Imperceptibilia qibus omnia habeantur p. 152. a. A--H. b. A--H. 153. A. B. *perceptu difficilia pleraqe qibus* p. 153. a. C--G. b. A. b. D.

Imperiti peritis ferendi p. 12. a. F. G.

Impius omnis injustus, mendax, lascivus, mollis p. 262. a. A--E. b. A. B.

Impossibilia sectari, velle, insanum p. 158. a. A--D.

Ingenii recti amicitia anxia p. 18. a. G. b. A--D.

Inimicorum laudes perniciosa p. 15. a. A. B.

Injuria fructus in læsi sensu p. 101. a. B.

Injustitia, jus non exequs p. 267. a. F. b. A--E.

Insani, stulti qiqe p. 344. a. B. C.

Invidia amulationis proles p. 27. a. D--G. *fumo comparatur* p. 91. b. D. E.

Ira iræ non reponenda p. 185. b. C. D. *injuriâ plus ladit* p. 332. a. A. B. *vincere iram, res virilis* p. 334. b. E. F. 335. a. A. B. C. *ejus remedium, mora* p. 417. H. *cogitatio mortalitatis* p. 100. a. A--F. b. A.

Irasci an liceat p. 213. b. D. E.

Jupiter omnibus placere non potest p. 401. A.

Justitia, virtutum omnium genetrix p. 324. b. D. E. *ad superos hinc abiit* p. 166. b. C--F. 167. a. A--D. *rediisse qando habita* p. 167. a. B. C.

Justum est, bonis rependi bona p. 350. a. D. E. F. b. A. B. C.

Labori assvescendum p. 271. a. B. C.

Ladere qenqam, nisi ipse se, nemo potest p. 35. b. F. 36. a. A. B.

Latro, miles p. 415. F.

Laus à bonis, non à qibusvis p. 72. b. D. 73. a. B. C. *aliena qid ad nos?* p. 104. b. E. F.

Lectio accurata prodest p. 8. a. C. *varia distrahit* p. 40. a. F--E.

Lege certâ obveniunt omnia p. 356. a. A--E.

Legi parendum p. 305. a. A--E.

Lex mundi M. C. Test.

Liberalitas profusione distat p. 226. a. B.

Libido & voluptas non minus qam labor & dolor molesta p. 67. a. D. E. F.

Literatura professoribus salaria liberaliter assignanda p. 2. b. E. F. G. 3. a. A--D.

Loco nullo non bene vivere licet p. 32. a. A. 157. b. F. 158. a. A. B. C. 254. a. E. F. 304. b. 345. a. A. B.

Lotio intempestiva, noxia p. 28. b. A. B.

Magnates ἀεργότεροι p. 15. a. B. C. 16. a. G.

Mali semper fuerunt, semper erunt p. 205. a. A. B. C. *miseratione magis qàm indignatione digni* p. 51. b. D--G. 52. a. A--H. b. A. B. b. A. B. 461. B--E. *juvandi & sustinendi* p. 159. b. E. F.

Malum nihil nisi inhonestum p. 36. a. C--G. *habenti soli noxium* p. 259. a. C--F. b. A. *nihil ergò ladit, qod verè bono non destituit* p. 36. a. C. 100. b. C. 123. b. A. *malo abstinere, ubi nil obstat, virtutis est; ex metu mero, non est* p. 330. b. A.

Malus an volens qis p. 230. b. F. G. 231. a. A. B. C. *se non diligit* p. 140. a. G. b. A. *malum qenqam nemo, nec Deus fecerit* p. 36. a. C. 47. a. C.

Mare gustula p. 193. b. D. E. 194. a. A.

Materia universi qalis p. 170. a. A. B. *varias subinde formas induit* p. 214. b. C. D. E. 215. a. A. B.

Mediocritas in cunctis observanda p. 22. b. D.

24. a. F. G. b. A. B. 25. a. D. 27. a. B. 29. b. F. G. 32. b. D. E. F. 191. b. A--D. 234. b. C--F.

Mendacio ſapiens qatenus immunis p. 135. b. A--D.

Mens divinitus derivata p. 35. b. *B*--E. 107. a. D--H. 163. b. A--E. *hanc prater noſtrum nihil* p. 162. b. D. *eſt ipſe qiſqe* p. 212. a. E. 315. b. C. D. E. 348. a. E. *ſola eſt in homine æſtimatione digna* p. 83. a. D. 160. a. D. E. 180. a. *B. principatum obtinens* p. 90. a. A. 160. a. C. *ſervire corpori avt cupidini non debet* p. 38. a. D--H. b. A. *hac Deum attingimus* p. 50. b. A--F 90. b. *B. numinis ſeu damonis inſtar habet* p. 51. a. G. b. A. 59. a. E. F. 94. a. C. 154. a. E. 160. a. E. 213. a. C. D. E. b. A. *fons vitæ* p. 228. b. D. E. *affectuum, dogmatum* p. 247. b. C. *hac inprimis curanda, colenda* p. 51. b. *B.* C. 86. b. E. 90. b. *B.* 160. a. D. E. 180. a. *B. pura ſervanda* p. 190. a. C. D. *huic ſananda aſperum nihil non ſuſtinendum* p. 147. b. G. 148. a. A--H. b. A--H. 149. a. A. *huic nihil præferendum* p. 318. b. D. *hanc contra nihil admittendum* p. 78. a. *B.* C. *huic nihil impervium* p. 317. a. C--G. b. A--F. *omnia permeat & perluſtrat* p. 223. b. C. D. E. *vaga nè ſis* p. 45. a. *B*--F. 87. b. D. *alia ſcrutando ſæpe ſe negligit* p. 51. b. C. *viſis temerè nè concedat* p. 163. a. D. E. F. *rectè ſemper fertur* p. 180. a. C--F. *nec impeditur* p. 45. b. E. F. 159. b. *F.* 255. a. C. D. *quia cum exceptione aggreditur* p. 91. a. A. *B.* C. *& obſtantia qaqe in rem ſuam vertit* p. 90. a. *B.* 160. a. A. 257. a. E. b. A. *motu levi avt aſpero non afficitur* p. 94. b. A. 162. b. D. *E. invicta fit, ubi aliis ſubducta, ſuâ ſe virtute involverit* p. 217. b. A. B. C. *F.* G. 253. a. D. 325. a. D. 348. a. *E.* 349. b. *E. ſe intuetur, ſe pro libitu artat, ſe fruitur* p. 316. a. A. *B.* b. A. *B. moleſtiam ſola ſibi faceſſit* p. 352. b. C. D. *hujus morbi graviſſimi* p. 52. b. *F. cacitas* p. 52. a. *E. F.* G. b. A. *B.* 116. b. *E. F. penuria* p. 118. a. G. b. A--D. *de mentis ſede ſenſa varia* p. 95. b. D--H. 96. a. A--H. b. A--H. 97. a. A. *B.* C.

Methodus recta plurimi in cunctis habenda p. 13. a. G. b. A.

Migratio freqens minùs commoda p. 28. a. C.

Mimica qa, nec inutilis p. 322. b. G. 323. A--*F.* b. A.

Minima non negligenda p. 24. b. C. D. 56. a. C. D. 78. a. *F.* G. 92. a. C.

Mirari, philoſophia initium p. 19. b. G. 20. a. A--D.

Mirum ſapienti nihil p. 20. D. 292. a. *B. qi miratur ſtultus eſt* p. 353. a. C.

Miſer eſt nemo nisi ſuo vitio p. 259. b. D. *E.*

Miſericordiam ſapienti qatenus negent Stoici p. 51. b. G. 52. a. A--H. b. A. *B.*

Mores, candidi p. 115. b. G. H. *nigri* p. 115. b. G. 116. a. A. *B.* C. *præfractis* p. 115. b. G. 116. a. *E. F. moroſi* p. 116. a. G. *ferini, pecuini* p. 116. b. *B.* 145. b. C. 155. b. D. *pueriles* p. 116. b. *B.* 145. b. C. *muliebres* p. 116. b. *B.* 145. b. *C.*

Moroſitas, & in docente, & in diſcente, officis p. 10. a. D

Mors non eſt malum p. 49. a. D. 99. a. *F.* 272. b. *C. ſed malè mori* p. 136. a. D. *E. vitâ turpi melior* p. 264. a. D--G. b. A. *B. C. natura opus* 50. a. *E.* 59. b. D. *E.* 74. b. C. 99. a. *C. debitum* p. 103. b. *E. non timenda* p. 50. a. *E. F.* G. 413. A. *nec erubeſcenda* p. 99. a. *E. F. nec contemnenda; id qatenus* p. 265. a. A. *B.* 362. b. *E.* 363. a. A. *B. C. nec faſtuoſè* p. 266. a. *B. nec faſtidioſè* p. 266. a. *B. nec negligenter* p. 265. b. *B. nec præcipitanter* p. 265. b. *C*--G. b. A. *nec rabidè* p. 265. a. D. *E. F. nec jactanter* p. 300. b. *E. F. nec diſcupienter* p. 264. a. D--G. *nec reluctanter* p. 307. a. *E. F. ſed conſideratè* p. 265. a. *B*--G. *compoſitè* p. 82. a. *C.* D. *facilè* p. 74. b. *C.* D. 82. a. B. 314. b. E. *placidè* p. 40. b. D. 59. b. B. *lubenter* p. 207. b. G. H. *qod pavci faciunt* p. 136. a. D. E. 137. a. A. B. *C. decenter* p. 82. a. F. *gratulatoriè obeunda* p. 133. b. E. *expectanda* p. 167. a. F. *excipienda* p. 40. b. D. E. 133. b. E. *admittenda* p. 207. b. G. H. *conſciſcenda* p. 165. a. B. *C. qod qibus de cavſis permittebant Stoici* p. 62. b. A--E. 165. b. A B. *C.* 255. b. F. 256. a. A. B. *ſed jure rejicitur & refellitur dogma iſtud* p. 62. b. F. G. H. 63. A. *B. vitè mori, res magna* p. 319. b. G. *mori non poſſe, volenti miſerum* p. 260. b. *C*--F. 261. a. A--F. *mors migratio* p. 46, b. E. F. 47. a. A. 256. a. A. 319. a. A. B. D. E. *tranſitus* p. 47. a. A. *exitus* p. 47. a. B. 256. a. A. *exceſſus de corpore* p. 47. a. B. *diſceſſus* p. 319. a. B. *dimiſſio* p. 319. a. *C. præmiſſio* p. 47. a. B. *C. reditus rei ad principium ſuum* p. 103. a. A. *compagis diſſolutio* p. 59. b. B. C. 315. a. B. *reſolutio in elementa prima* p. 99. a. C. D. E. 225. a. *A*--F. 233. b. C. D. *in eodem ſtatu ponere, qo retro fueramus, nonnullis (ſed falſò) viſum* p. 108. a. C--H. 245. a. F. b. *A. portus* p. 67. E--H. a. 165. a. *F. requem dat* p. 67. b. B. C. D. E. F. 142. a. D. E. *meſſis* p. 221. a. E. F. G. b. *A*--D. 343. a. C. *imperatores, magnates, medicos, mathematicos, philoſophos, poetas, artifices pariter tollit* p. 66. a. F. G. b. *A.* B. C. 120. b. D. 129. b. C--F. 200. B. C. D. 201. a. E. F. 246. b. D. E. 247. a. *A.* B. 248. b. *A.* B. C. *omnes æqat* p. 204. a. B. *hanc nemo ratione ullâ effugerit* p. 173. a. *A*--H. b. *A*--H. 174. a. *A.* 223 a. *A.* B. C. *mortis dilatio, res ferè nihili* p. 129. a. D. E. F. b. *A.* B. 138. a. *A.* 294. b. *A*--G. 295. a. *A*--D. *mors verè nulla nonnullis* p. 99. a. *A.* B. *rerum omnium aliis* p. 272. b. B--E. *urbium etiam* p. 131. a. F. G. H. b. A--H. *ortus unius, mors alterius* p. 127. a. *B*--F. b. *A*--E.

Mucidus, fatuus p. 278. a. *A. B.*

Multis immiſcere ſe haud expedit p. 74. a. *A. B.* C. 111. a. F. G. *ſupervacuis præſertim, minuſqe neceſſariis* p. 111. b. G.

Mundus civitas Dei p. 111. a. E. F 115. b. G. 116. a. E. F. *qaſi animal*, p. 124. b. *A*--G. *eſt omnium hominum patria* p. 198. b. *B*--G. 199. a. *A. B. corpore uno, animâ unâ prædito, conſtans* p. 125. a. *A. B. licèt, cimi inſtar*, p. 224. a. *A. B.* C. *ex natura ſua diſcordibus*, p. 115. a. C--H. b. *A. B.* C. 224. a. C--F. b. *A. B. ſcitè admodum compacto & concinnato* p. 119. a. F. G. H. b. *A*--*F. cujus membra ad congenera ſibi ſponte ferun*- p. 367. a. *A*--E. *cedunt ſibi invicem in totius uſum* p. 336. a. *B*--F. b. *A. B.* C. E. F. 337. a. *A*--F. *homo ſolus ex omnibus hic officio ſuo deeſt* p. 337. b. D. *mundus civitas quadam* p. 56. a. E. F. G. b. *A. B.* C. 84. b. D. E. F. 94. a. F. 98. a. C. D. 111. a. E. F. 198. a. *B*--G. *ſcena inſtar* p. 321. *a. F.* G. H. b. *A*--H. 322. a. *A*--D. *malis moribus fœtus* p. 243. a. B--G. *mutationibus obnoxius* p. 97. b. G. 98. a. A. B. C. 216. a. C. D. 240. a. B. *eiſdémqe conſiſtens* p. 40. a. C. D. E. 50. b. A. 59. b. D. 177. a. E. 213. b. E. 216 a. B--E. *mundana omnia qàm nihili* p. 301. b. E. *pereuntia & peritura* p. 49. b. C. *mundi conflagrationes* p. 66. b. D. 156. b. B. C. D. 318. a. C. D. E. b. *A.* B. C.

Nihil ex nihilo, in nihilum p. 98. a. E. F. b. *A*--F. 156. a. C. 244. a. *A*--G. b. *A.*

Nominibus qa gerimus, re reſpondendum p. 293. a. B--H. b. B.

Novum inſolenſve nihil p. 53. b. C--G. 116. b. C. D. 205. a. *A.* B. C. 255. b. C. *ſapienti fortive* p. 121. a. B. *ſtultis ſecùs* p. 128. a. C. D. E. 234. b. *A.* B.

Obſtinatio mera Chriſtianis immeritò objecta p. 318. a. F. G. b. *A*--F. 417. H.

Occupationes fingere, ineptum p. 6. b. E. F. 15. a. E. F.

Oculorum continentia p. 65. b. D--G.

Officia pro relationibus & perſonis præſtanda p. 15. a. F. G. *officii divini humaniqe ratio pariter in qibuſqe habenda* p. 87. a. B. C. D.

Opinio qantum valeat p. 54. b. *A.* F. G. 55. a. *A.* B. 83. a. D. 98. C. 212. a. F. G. b. *A.* B. C. 290. a. B. *ea nos, non res ipſa, turbat* p. 97. b. F. 231. a. E. 254. b. C. D. 256. b. F. 257. a. *A*--D.

Orbi qibus miniſteriis demereantur p. 204. b. D--G. 205 a. *A.* b. C. b. *A.* B. C.

Oſtentatio vitanda, hujuſqe vanitas p. 6. a. E. F. 22. a. B. 28. a. *B.* E. 228. a. F.

Otium, uti neſciis, negotio moleſtius p. 111. b. *B.* C. 231. b. *A. B.* C.

Parentum virtus ad eandem proli calcar p. 2. a. *A.* 191. a. C. D. *horum veſtigiis, citra examen, non inſiſtendum* p. 128. b. D.

Parere prius qàm imperare p. 340. b. G. 341. a. *A*--F.

Parma p. 3. a. G.

Παῤῥησία ferenda p. 5. a. *B.*

Parſimonia juſta, etiam in principe, probanda p. 28. b. C. *Vide* Publica.

Pater familias qare dicatur; qalis eſſe debeat p. 11. a. *A*--H. b. *A. B.* C.

Patria ſapienti nulla non terra p. 198. b. *B*--G. a. 199. a. *A. B.*

Pax ſubdola qalis p. 328. a. *B*--E.

Peccandi malis ſatietas nulla p. 263. a. *A. B.* C.

Peccantes citra iracundiam avt aſperitatem corrigere conandum p. 164. a. *A.* b. C. 185. b. C. D. 186. a. F. 332. b. F. 333. a. A. *juvandi & ſuſtinendi* p. 167. a. G. b. A. B. *vel corrigendi, vel ferendi* p. 261. a. G. *peccant neſcii, inviti, qatenus* p. 329. b. *F.* 330. a. A--D. *peccare nemo coegerit* p. 154. a. G. b. A. B.

Peccat omnis homo p. 153. b. B. *ei qi invitus peccat, venia parata eſt* p. 230. a. A--G.

Peccata Stoicis paria p. 46. a. C. *graviora, qa à libidine, qam qa ab ira* p. 46. a. D. *aliena placidè ſuſtinenda* p. 35. a. B. *nobis non obſunt* p. 112. b. E. 162. a. *F.* b. A. 218. a. E. 259. b. D.

Peccati abſtinentia à procuratione divinâ p. 31. a. C. D.

Peritia verè bonum avt ſapientem non facit, nec plurimi ex ſe habenda p. 10. a. *F.* G, b. A--D.

Perſa pro communi omnium, ſolo Rege nominato, ſalute ſacra faciebant p. 400. b. H,

Perſeverantia jugis in vita rectè inſtituenda p. 190. a. D. E.

Pertinacia faſtus, inſcitia, ſtultitiæ proprium p. 21. b. E. *F.* G.

Philoſophia ſtudio ætas nulla non incumbere debet p. 38. b. B. C. D. *huic aliis miſſis vacandum* p. 83. b. *F. nec aliud qicqam pro principali hoc intendendum* p. 86. a. *F.* G. *ſenecta occupato præcipuè* p. 38. b. C. D. *non in ſermone conſiſtit* p. 301. a. B--*F.* b. *A*--D. *hanc profeſſi plerique titulo, non re tales* p. 26. b. G 236. b. *A.* B. a. *A*--G. 277. a. *B*--H. b. *A*--*F.* 301. a. *B*--*F.* b. *A*--D. *hujus partes qa* p. 242. a. D.

Philoſophari licet, ſine tunica p. 117. a. G, b. *A*--E. *ſine libro* p. 117. b. E. *F. ſeminudo* p. 117. b. G. 118. a. *B. ſine commeatu* p. 118. a. *F.*

Phocionis indoles qalis p. 326. a. *B.* G. b. *A. B.*

Pietas juſtitia juncta p. 345. a. E. *hac antiqior etiam* p. 337. b. F.

Platonis politia p. 278. b. B--F.

Plavſus nec avcupandus, nec importunè exhibendus p. 13. b. D. E. F.

Præceptoribus qantum debeamus p. 15. b. E. F. G. 16. a. A. B. C.

Præſentem imaginari, qem vereare, prodeſt p. 339. a. B--F. b. A. B.

Præſtantioribus viliora concedere & inſervire nata ſunt & debent p. 158. a. D. E. 160. a. E.

Præſtantiſſima qaqe eligenda, proſeqenda, tenenda p. 77. b. F. G. 79. b. C. D. E.

Præviſa minus afficiunt p. 229. b. E. F. G.

Prece nil à Deo petendum, qod homines latere velis p. 69. a. F. G. b. A. *verè bona inprimis petenda* p. 283. b. E. F. G. 284. a. A. *precibus praxis pro viribus jungenda* p. 284. a. D. E. F. b. A--D.

Principia duo, cavſſa & materia p. 110. a. A. B. C.

Progreſſus in bono perpetes p. 78. a. F. G. *qi faciamus, obſervandum* p. 78. a. G. *modici non ſpernendi, ſed fovendi* p. 278. b. F. G.

Proprium qicqam qatenus nemo habeat p. 358. b. F. 359. a. A. B. C.

Publica privatis, cum pavcis, præferenda p. 22. a. E. F. G. b. A--D. *publici ſumtus moderandi* p. 24. b. E. F.

Punctum temporis p. 56. b. C. D.

Rectâ ſemper accuratè, qaſi ad lineam ductam, progredieudum p. 104. a. C. D. 110. a. D. 141. a. C.

Redeundum properè, ubi deviáſſe ſenſeris p. 150. a. E. F. *reditus is firmabit magis* p. 174. b. A. B.

Refectiones neceſſaria, ſed modicè & ſobriè habenda p. 113. b. F. G. H. 114. a. D--E. 140. a. A. B.

Regibus philosophantibus beantur regna p. 17. a. E.–H. b. A–H. 18. a. A–E. *ejusmodi subditis patrum instar* p. 11. a. A–H. b. A. B. C. *libera satis sub isdem servitus* p. 16. b. F. G. a. A–D.
Regnum ipsum servitus p. 239. a. E. F. G. b. A. B.
Religio citra superstitionem p. 192. a. E. F. G.
Res ipsa, formis & apparatu sepositis, perpendenda p. 97. a. D.
Rhombus inter puerilia crepundia p. 403. a. G.
Romana, gravitas, strenuitas p. 42. b. E. F.
pro Rostris mortui laudabantur p. 403. a. H.
Sapere se solum qi putat, desipit p. 22. a. F. G. b. A. B. C.
Sapientia gradus qis, lapsum moneri velle p. 101. a. C.–H. b. A–H. 102. a. A–G. b. A.
Scelera lucem aversantur p. 80. b. B–G.
Secessus per se parum prodest p. 92. a. D. E. F. *in se secedere prosit* p. 92. b. A. B. D. E. *secessus amœnus conscientia proba* p. 92. b. D. *horridus mala* p. 92. b. E.
Scholasticus qis p. 398. b. B.
Scimpodium p. 5. b B.
Semina accepta vis occulta effingit p. 305. b. C–G.
Seni ab actu non desistendum p. 186. b. A–D.
Sententia temerè non ferenda p. 191. b. A–D. *aliena meliori cedendum* p. 21. b. E. F. G. 192. a. B–E. 283. a. A–F. b. A.
Servi sors qalis p. 341. a. E. F. G. b. A–H. 342. A–D. *servitia speciosa* p. 28. b. E. F.
Sigilla, Sigillaria, Sigilliola } *parva sunt signa* p. 207. b. A. B.
Socrates undè magnus p. 232. a. A. C. D.
Somno, aut somnio similis plurium vita p. 128. a. F. G. b. A. B. *somniorum spectra mera sunt, qa nos perturbant* p. 57. b. F. G. H. 58. A. 192. b. F. G. 193. A.
Somnus, cum pecude nobis communis, actionem intercipit p. 242. a. A. B. C.
Sophista qales p. 5. b. E. *F.* G. b. A–*F.*
Sors communis non recusanda p. 227. b. C–*F.* 228. a. A. B. C.
Spes Christiana qalis p. 108. b. G. H.
Temerè nihil admittendum, agendum p. 73. a. G. b. A. B. C. 76. b. C. D. 79. b. *F.* G. 128. a. D. 208. a. B.
Temperamentum probum animi, morum, motuum, laude dignum p. 13. a. E. *F.* b. B. C. 20. a. D. 22. b. D.
Tempus præsens, qo solo utimur, fruimur, sedulò advertendum, ritè disponendum p. 42. b. G. 86. a, *F.* 111. a. *F.* G. b. A–D.
Terra tota ad universum puncti instar p. 95. b. A. B. C.
Tragœdia unde dicatur p. 320. a. E. *unde sit orta* p. 320. a. *F.* G. *an comœdiâ antiqior* p. 320. a. D–G. b. A. B.
Tranquillitas benè agendo, non nihil agendo, acquiritur p. 112. a. C.
Transitio à numero ad numerum p. 41. b. 117. a. A. B C. 202. b. C. D. *à persona ad personam* p. 117. a. D. E. 202. b. C. D. 242. b. D.
Tyranni isdem aliis, aliis servi p. 119. b. C. D. *fastuosissimi, qi è servitio emerserint* p. 302. a. E. *F.* G. b. *A.* C. D. *tyrannorum hypocrisis* p. 14. b. E. *F.* G. 15. a. A. *invidentia* p. 14. b. C. D. *tyrannum regemqe qantum interfit* p. 14. a. *F.* G. b. A. B. C.
Unionis genera varia p. 211. a. B–E.
Urbes integra qasi morte sublata & sepulta p. 130. a. B–H. b. A. B. *C.*
Usus qantum valeat p. 351. a. D–G. b. A–G. *gravia primitus levia, ingrata grata facit.* p. 303. b. E. *F.* G. 304. a. A–E.
Utile nihil, nisi honestum p. 86. a. G. b. A–D. 241. b. D. E. *F.*
Varietas juvat p. 199. a. *F.* G. b. A–G.
Velle sanari sufficit p. 259. A. B. *C.* 300. a. D. E.
Veniam qatenus admittant Stoici p. 20. b. B–*F.* *peccantibus haud difficulter habenda* p. 8. a. A. B. 20. b. D–G. 216. b. A. *ab eis præsertim, qi ipsi eâ opus habent* p. 216. b. B. *C.* 330. a. D. E. *F.* *invitè delinquentibus debetur* p. 73. a. E. *F.* 230. a. A–G. 353. a. B. *ignaris qatenus* p. 52. a. *C–F.*
Venter qàm vorax p. 109. a. A–H. b. A.
Verbositas vitanda p. 74. a. A.
Veritas una p. 210. a. B–G. b. A–E. *res divina* p. 262. b. B. *hujus sermo simplex* p. p. 345. a. F. b. *A*–D. *eâ nemo volens destituitur* p. 230. b. F. G. 231. a. *A.* B. C.
Verna p. 389. a. B.
Vernaculus p. 26. a. A. *C.* D.
Vernilitas, Vernula } p. 26. a. B.
Vernularum dicacitate delectantur domini p. 26. a. *A.* B. C.
Vestis familiaris à forensi alia p. 7. a. H. b. *A.* B. C. *citra splendidam in aula agere licet* p. 32. a. F. b. *A.*
Victus ratio valetudini conducit; tenuis potior p. 2. a. G. b. *A.* 4. a. *A.* B.
Vindicta modus optimus p. 171. b. B–G. 172. a. *A.*
Vir verè qis p. 97. a. E. F. G. b. *A*–E.
Viribus majora non molienda p. 208. a. C–E. b. *A.*
Virtus sola in pretio habenda, & studiosè asfectanda p. 77. a. F. 121. a. *A.* 179. b. D. E. F. 201. b. *A.* B. C. *sola permanet immota* p. 77. b. B. *sola ad posteros, ad superos transmittit* p. 58. b. B–H. 59. a. *A*–D. *rectà semper fertur* p. 180. a. D. *viâ per se, vitii viâ minùs arduâ, minùs molestâ* p. 151. a. E. *masçula* p. 42. b. E. F. 74. a. D. *nisi gratuita, nulla* p. 102. b. C. *ipsa sibi sufficit* p. 218. a. *A. ipsa pretium & pramium est sibi* p. 28. a. F. 286. b. D. E. 287. a. *A*–D. *virtutes in aliis agnoscere & suspicere, candoris est* p. 115. b. F. G.
Vita brevis p. 43. b. G. 44. a. *A*–H. b. *A.* B. 103. a. B. 113. a. D–H. b. *A.* 138. a. D. E. F. *incerta* p. 238. b. B. *punctis instar ad ævum* p. 113. b. B. C. 162. a. E. F. 280. a. B. D–F. *præsens tantùm vivitur, & hoc punctum insecabile* p. 53. a. C. D. G. b. *A.* 59. b. C. 84. a. *A.* B. C. 113. a. E. *fugit* p. 42. a. F. G. b. *A*–D. 44. a. *A*–D. 113. b. B. *redit denuò* p. 42. b. B–D. 44. a. E–H. b. *A. indies diminuitur* p. 60. a. *A*–D. b. *A.* B. 63. b. C. D. *peregrinatio* p. 58. a. G. H. b. *A. navigatio* p. 63. b. D. 67. a. E–H. *militia* p. 58. a. E. F. *lucta* p. 229. b. D. E. *molestiis referta* p. 137. a. F. G. b. *A.* B–G. *cum dissentientibus transigenda* p. 266 b. E. F. *fabula* p. 321. a. F. G. H. b. *A*–H. 322. a. *A.* B. C. 363. a. *A*–F. 364. a. *A*–D. *in qa personam & terminum assignat choragus deus* p. 363. a. *F.* 364. b. C. *non qàm longa, sed qàm benè acta interest* p. 83. a. B. *sibi per omnia debet esse consentanea* p. 9. b. B–H. 13. a. B. C. 17. a. *A.* 23. b. D. 30. a. *A*–*F.* 191. a. D. E. *F. sibi, naturæ, rationi, legi, numini consentanea, eadem* p. 11. b. D. E. *F.* 72. b. C. 83. a. E. 86. a. *F.* 142. a. C. 210. b. *F.* 362. a. D. E. *vita scopus certus aliquis proponendus, nè vaga sit* p. 55. b. *A*–*F.* 315. a. C. 337. b. *F.* 338. a. *A.* B. C. E. *fructus qis verus* p. 190. b. G. 191. a. *A.* B. *malè acta morte pejor* p. 346. a. D. E. *vitæ spatium à deo præstitutum* p. p. 42. a *A.* B. 356. a. *A*–E. *eo contentus agere qisqe debet* p. 200. a. B–*F.* *dies ultimus jugiter cogitandus* p. 43. a. C. D. 46. b. C. D. 86. b. *F.* G. 218. a. B. C. D. *tanqam ultimus qisqe habendus* p. 164. b. C. 218. a. C. D. 227. a. E. *F.* b. A. B. 234. b. B. C. 317. a. B. *qalem in eo deprehendi oporteat* p. 192. b. C. D. E. *vitæ satietas* p. 263. a. E. b. *A.* B. C.
Vitii contages p. 264. b. D–G. *inconstantia* p. 73. a. D. 258. b. E.
Vocabula olim usitata, post obsoleta p. 120. a. *A–F.*
Voluptas bonum qare non sit p. 193. a. C. D. E. 241. b. *F.* 252. a. E. b. *A. æqè ac dolor disfert, distrahit* p. 67. b. D. E. *F. eâ pessimi etiam fruuntur* p. 193. a. C. D. E.
Vulgus inconstans, mutabile p. 94. b. C. 103. a. E. *F. hujus censura nihili habenda* p. 272. a. B–E. b. *A.* 274. a. E. *F.*
Vultus species affectata, genuinam exterminat p. 215. a. *F.* G. a. *A*–E.

THOMÆ GATAKERI

OPUSCULA PHILOLOGICA,

SIVE

DISSERTATIONES TRES,

In qarum I. differit de

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS.

II. DE

NOMINE TETRAGRAMMATO JEHOVAH.

III. DE

BAPTISMO INFANTIUM.

HENRICUS STEPHANUS

In EPISTOLA ad

JACOBUM GILLOTUM,

APOLOGIÆ pro

AULO GELLIO

PRÆFIXA.

Tyrannus potentissimus est Error communis ille *qi* jus facere *diei solet. Hinc fit, ut eorum qæ ab illo recepta sunt, intacta manere plurima videamus. qum enim ἀβασανίστως ea receperit, postea βασανίζεσθαι non permittit.*

THOMÆ GATAKERI
DE
DIPHTHONGIS,
SIVE
BIVOCALIBUS;

Deqe Literarum qarundam ſono germano, naturâ genuinâ, figurâ novâ, idoneâ, ſcripturâ veteri, veráqe;

DISSERTATIO PHILOLOGICA.

LECTORI CANDIDO.

HAbes hîc alterum otii, per morbum nuper non indulti, ſed indicti, fœtum. *Tricas apinaſqe ſemper?* forſan dixeris. Ignoſcas, qæſo. Inter medicorum παιγνίδια ὑγιεινὰ habetur, *Infirmis, qæ animum remittant, leviora condonanda; qæ intendant, gravioribus abſtinendos.* Qod avtem de ſuis olim ille,

[a] *Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus,*

& in morbo, & extra morbum, ſola ferè. Sed nec uſui nulli apinæ iſtæ. neqe enim inutile prorſus qicqam, qod veritati eruendæ, reíve literariæ promovendæ qoqo modo conducat. Et gravioribus ſubſeciva duntaxat fuiſſe, fieri poteſt, ut deinceps ratione aliqâ patefiat. Illud unum à te avferre ambio, (nec iniqum avtumo petere) ne qæ hîc dantur, qia [b] παράδοξα videbuntur, idcircò παράλογα etiam habeantur. Ad rationis verò rectæ amuſſim obruſſamqe ubi exiguntur, nî probare ſe potuerint; non recuſo, qui minùs, cum Avguſti *Ajace*, [c] *in*

[a] *Martial. lib. 13. Ep. 1.*

[b] Παράδοξα μὲν ἴσως, ἃ μὴν παράλογα. *Cleanthes apud Arrian. l. 1. c. 1.* Ποῖα δὲ ἀληθῆ παράδοξα φαίνεται. *Ibid. l. 1. c. 27. Paradoxa qæ appellantur iſta, mihi videntur eſſe veriſſima. Cic. parad.*

[c] *Sueton. l. 2. c. 85.*

ſpongiam incumbant; & ſi [a] *litura multa* emendare neqiverit, *una expungat.* Me certè mea etiam ipſius, lingvâ qoqe manúve propria, velut

[b] *Lugdunenſem rhetor ad aram,*

delere, nemo qiſqam proclivior promptiórqe fuerit; ſicubi â veritate (qæ mihi, nuſqam non, nunqam non, [c] *avrichalco* dicam? imò [d] *avro Vphaz contra, non cara*) deſciviſſe fuerint deprehenſa. Iſta interim ſi favenſter habuiſſe te intellexero, otii hujuſce fructus (modò ne per preli magiſtros, qos penes eſt, vel imprimendi, vel ſupprimendi, arbitrium, obſtiterit) uberiores, utiliores qoqe (utpote qæ ſacræ paginæ illuſtrandæ uſui eſſe poſſint) poſthac aliqando (in me certè nihil eſt futurum, qo minus etiam propediem) cum Deo bono, expectaveris. *Vale.*

[a] *Non poſſunt noſtros multa Favſtine litura*
Emendare jocos; una litura poteſt.
Mart. lib. 4. Epigr. 10.

[b] *Juvenal. Sat. 1. verſ. 44. de qo loco videndus Joſ. Scalig. emend. temp. lib. 5.*

[c] *Plaut. Curcul. 3. 1.*

[d] *Dan. 10. 5.*

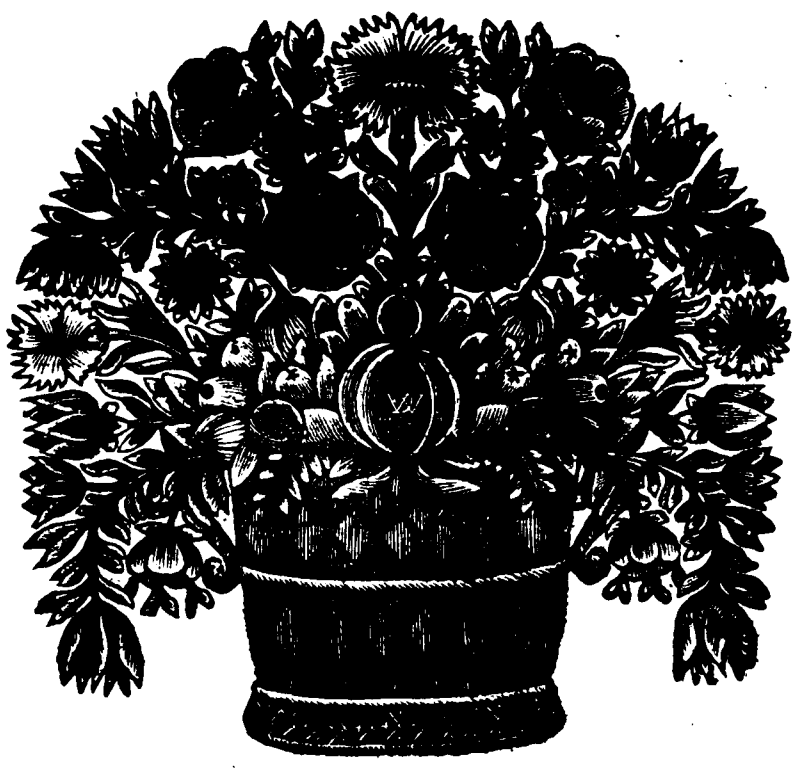

THO-

THOMÆ GATAKERI
DE
DIPHTHONGIS,
SIVE
BIVOCALIBUS
DISSERTATIO.

Diphthongos neſcio qas, ſive (uti appellant, qi accuratiùs loqi amant) *Bivocales*, jam olim nobis procuderunt, ſuiſque obtruſerunt, rei Grammaticæ Magiſtri. Mitto qi *triphthongorum*, ſive *trivocalium* qoqe portenta confinxerunt, qia rari ſunt admodum reperti, qibus commentum hoc ſuum iſti, avt probare, avt perſvadere etiam, potuerunt. Cæterùm in illorum, dicta hæc, tanqam dicta qædam Pythagorea, citra diſqiſitionem (uti videtur) exqiſitiorem ullam, non ſciolorum tantummodo turba imperita, ſed eruditorum qoqe literata cohors, ulnis obviis amplexa, tota ferè, ſententiam pedibus ivere. Ita longè latéqe diffuſa & graſſata traditio iſta, cum neminem offenderet, qi vel impetere, vel obſiſtere, vel ad examen etiam evocare ſuſtineret, in *ſcholas* paſſim omnes penetravit, & in lingvæ cujuſqe *Inſtitutionibus Grammaticis*, locum, haud ultimum eum, avt ignobilem, occupavit: nec *epidemius*, ſed *œcumenicus*, jam *error* evaſit.

Adverſus dogma minus ſolidum iſtud, uſu tam longo latéqe patenti propalatum, probatum, propagatúmqe, primus, (qod norim) ſolus etiam, (qem viderim) ſeculo tandem hoc noſtro (qo in priorum ſcita ceptum eſt acriùs altiúſqe inqiri) opponere ſe avſus eſt, Danus qidam eruditus, Jacobus Matthiæ. Is in *Tractatus*, qem *de Literarum Doctrina* edidit, libro ſecundo, in qo *de diverſa incommodis* diſſerit, inter alios, qos redarguit, hunc *de Diphthongis* errorem detexit, breviterqe pro inſtituti operis ratione perſtrinxit. Huic ego *σύμφωνον ἢ σύμψηφον* cum me profitear, qod ille ſtrictim pavcis eſt executus, fuſius paulò proſeqi, *Diſſertatione* iſta inſtitui.

Hoc eſt igitur, qod contendimus uterqe, *Diphthongos* iſtiuſmodi, ſive *Livocales*, *nullas dari: nec poſſe plures in eandem ſyllabam convenire ac coaleſcere vocales.* Hoc utiqe præ *conſonis* habent *vocales*. qod ſonum integrum, ſive vocem integram, (*ſyllabam* * cum nonnullis nullus dixerim. qî enim ſyllaba, ubi nulla *σύλληψις*?) poſſit vocalis ſola conficere; qod conſona nec una, nec plures valent. at præ *vocalibus* iſtud *conſona*, qod poſſunt hæ plures in ſyllabam unam compingi, qum illæ plures ad unam eandémqe conſtituendam neqeant concurrere.

Iſtud, qo clarius eluceſcat, duo cumprimis præſtandi videtur incumbere neceſſitas. alterum, ut *opinionis diverſæ ortus* ſive *occaſio* aperiatur; alterum, ut *literarum* qarundam, ex qibus *bivocales* ſuas illi conficiunt, *vis* atqe *poteſtas vera* ac *genuina* eruatur.

Prius illud qod attinet, *Erroris origo*, *occaſio* ſaltem, ab Hebræorum uſu emanaſſe videtur: apud qos literæ י *jod* & ו *vav*, prout figurâ non multum abſimiles; altera enim productior pavlò facta alteram producit) & naturâ etiam affines ſunt: unde natum, ut ſecum invicem crebrò permutentur: qod patet in היה & הוה *eſſe*, חיה & חוה *ivere*, ולד & ילד *puer*, aliiſqe non pavcis: ita in hoc qoqe conveniunt, qod nunc *vocalis*, nunc *conſona* munus utraqe ſuſtineat. Hos avtem cùm Græci, qi ab illis literas ſuas (id qod elementorum nomina ipſa indicant) ſunt mutuati, tum & Græcos, à qibus totam ferè linguam ſuam (qod alibi oſtendimus) Latini, imitati; utriqe, I ſuum & Y illi, I ſuum & U iſti, cùm characterum varietas nulla ſuppeteret, nunc pro *vocalibus* eaſdem, nunc pro *conſonis* uſurparunt. Inde factum, ut I & Y Græcorum, I & U Latinorum in literarum combinationibus illis *αι*, *ει*, *οι*, Græcis, & qæ rariora tamen occurrunt, *ai*, *ei*, *oi*, Latinis; & rurſus in illorum *αυ*, *ευ*, *ᾳ*, *ῃ*, iſtorum *au*, *eu*, *ou*, *ui*, pro *vocalibus*, cum tamen reverâ *conſona* eſſent, à pleriſqe haberentur. Vidit hoc, nec advertit tamen ſatis, (qod in ſeqentibus indicabitur) vir Cl. Joannes Voſſius cum artis Grammaticæ l. 1. c. 15. ſic ſcripſit, *Omnis erroris fons caputqe eſt, qod* I *&* V *vocalis & conſonantis, idem ſit nomen, figuráqe eadem: adeo ut eodem modo ſcribi ſoleant, volui à volo & volui à volvo.* Cui adjici poteſt, qod itidem *objicio* & *ſubjicio*, (prout & * Gellio eſt obſervatum) *per duo ii ſcribunt*; qaſi eadem figura, cum natura ſonuſqe diverſus ſit, prioremqe conſonantem eſſe ex *præverbio producto* pateat. *verum nevtiqam*, inqit ille,

* *Videatur Chariſius inſtit. Gram. l.* 1. *c.* 1.

* *Noct. Attic. l.* 4. *c.* 17.

le, *diſpiciendum*, *qid factum ſit*, *verum qid fieri oportuerit.*

Atqe hoc ad alterum illud, qaſi manu nos ducit, qod ſecundo loco præſtandum propoſuimus. *Conſonas* itaqe, non *vocales* in iſtis has eſſe, res ipſa liqidò demonſtrabit, ſi *ſonum* earundem, in eis vocibus, eiſqe locis, in qibus *conſonæ* & ſunt & eſſe conſtat, non qidem vulgo uſurpatum, ſed genuinum & primigenium, penſiculatius adverterimus. Etenim ſi *ſonum* eundem *vimqe* & *poteſtatem* eandem, in iſtis exerere patebit, qam in illis obtinent, ecqid cauſſæ fuerit, cur non tam *conſonæ* in iſtis qam in illis cenſeantur? avt cur non tam in illis qam in iſtis contra, non pro *vocalibus* reputentur, ſi parilis planè utrobiqe *ſonus* percipiatur; par utrobiqe deprehendatur *vis* atqe *poteſtas*?

Ut à priore ordiamur. In linguis tribus illis, Hebraicâ, Græcâ, Latinâ, ubi ex communi literatorum conſenſu *conſonæ* vim habere agnoſcitur, ecqem ea ſonum obtinet? Eam planè, qam *y* ſive p noſtrum; cujus qidem nomen germanum, non *phya*, avt *hya*, qod nonnullis viſum refert Voſſius art. gram. l. 1. c. 32. nec *wii*, ſive *wei*, uti noſtri ferè nuncupant, ſed pe. Ita Hebræorum *jod* à peritioribus accuratioribuſqe (Judæis ipſis qoqe aſtipulantibus) nunc dierum profertur. Nec ſeciùs Latinorum *I*, conſonantis ubi induit naturam. de cujus tamen pronunciatione, mirum meritò videatur, tam altum apud avtores illos, qi de iſtis tam accuratè egerunt (inter qos Juſtus Lipſius & Joannes Voſſius) deprehendi ſilentium. Verum eruditorum uſus, exterorum præſertim (nam apud noſtros prolatio corruptior adhuc obtinet) id qod diximus comprobat atqe confirmat. Sic enim illi Hebraica יותם יתר יה יוד enunciant, acſi noſtris literis *jod*, *jah*, *jether*, *jotham* ſcriberentur, & Latina pariter illa, *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, &c. acſi noſtris characteribus *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, exararentur. ita illis planè conſona J in iſtis id ſonat, qod p noſtris, in parow *milleſolium*, pate *janua*, pe, *vos*, peꝑ, *imo*, pello *flavum*, pore, *olim*.

Idipſum verò nec aliud qicqam ſonat cum *iota* Græcum in Græcis illis αι, ει, οι, tam & Latinorum I, in Latinis illis, *ai*, *ei*, *oi*, qam p eadem nobis, in wap, *via*, ƿap, *fanum*, pap, *ſolvere*, pꝛap, *precari*, pꝛep, *præda*, bop, *puer*, ſop, *lætitia*, & ſimilibus. In prioribus avtem, ubi ſyllabam inchoat *y*, qin ſit *conſona*, ambigi non poteſt. ecqare ergò non & in iſtis, qibus voculam claudit, tamqe ubi vocalem ſubſeqitur qam ubi eandem præcedit, eadem eſſe agnoſcitur; qum idem prorſus utrobiqe *ſonus* audiatur? etiamſi enim nos charactere *diverſo* in qibuſdam uti conſvevimus, ut cum ſcribimus, bap, *dies*, & cum bainᵹ, *opiparum*, cum Map, menſis *Majus*, & cum Maiden, *virguncula*, cum pap, *ſolvere*, & cum pain, *pœna*, cum ſtap, *morari*, & cum ſtain, *inficere*; avrem tamen ſi conſulueris, *ſonum* qod attinet, nihil qicqam intereſſe deprehendes. Noſtri avtem qod *j* conſonum in Latinis (præter Belgarum aliorumqe qorundam morem) vulgo enunciant, qaſi *dg* illud noſtrum foret, qo in edg, *acies*, bꝛedg, *miſcela*, bꝛudg, *mediaſtinus*, judg, *judex*, ſcribendo proferendoqe abutimur: id nobis ideò eſt familiare magis uſu factum, qia & eandem eodem modo, qo & G literam in qibuſdam (v. g. in German, *Germanus*, Geneꝛall, *Imperator*, Gibes, *Vincula*, Ginger, *Zinziber*) paſſim pronunciamus; uti videre eſt, in Jacob, James, *Jacobus*, jeſt, *jocus*, jolip, *jucundus*, juſt, *juſtus*, & innumeris aliis. horum avtem utrumqe à gentium barbararum, ſeptentrionalium maximè, ritu eſt tractum; Latinitas antiqa & genuina certè nevtrum unqam agnovit. Qum igitur *j* conſonans *y* noſtro reſpondeat, eundemqe planè cum iſto in eis, qæ pro *Bivocalibus*, venditantur, *ſonum* præ ſe ferat, cur iſtic potius qam alibi *vocalis* cenſeatur, ratio hactenus nulla comparet. Nec intelligo ſatis (qod ſit hic obiter adnotatum) qa ratione * vir Cl. reiqe Grammaticæ peritiſſimus, *tres* eſſe *mutas* ſtatuerit, *qibus Græcos ſuperant Latini*, F. *jod*, *vau*. ſiqidem *y* noſtri ſonus-viſqe idem planè ſe prodit, in Ἀϊας, qi in *Ajax*, in Τροία, qi in *Troja*, in αἴω, qi *ajo* diſyllabo percipitur. ut Græcos hac in parte à Romanis ſuperari, cur viro Cl. dicatur, nihil video; præſertim cum idem ipſe agnoſcat, * *eandem* eſſe *utrobiqe eadem in voce pronunciationem*. qin nec de *vav*, ad qam jam tranſeundum nobis, id verè dici, mox docebitur.

Et *Vav* itaqe Hebræorum, & *Υ* Græcorum, & *U* Latinum, tam *conſonantis*, qam & *vocalis* officio fungi, vix eſt ut qiſqam ambigere poſſit. De Hebraico & Latino liqido patet. De Græco Salmaſius ὑ πάνυ (contra qam ſupra Voſſius) agnoſcit & adfirmat in Notis ad *Inſcript. Attic.* ubi de *Digamma Æolico* agit. Υ *Græcis*, inqit, *interdum vocalis, interdum conſonantis ſedem occupat, ut* ϜΕϜιον *eſt* δάνιον, αἴϜως, ἄνως. cæterum non tam de literæ hujuſce in tribus illis lingvis officio gemino, qam de *conſonantis* ſono diſſenſus eſt. Ego plane, ſicut J *conſonanti* I noſtri, ita *U* conſonanti *W* noſtri ſonum ac poteſtatem in eis omnibus tribuerim. Ac de *Vau* qidem Hebraico patrocinantem habeo virum illuſtriſſimum *Joſephum Scaligerum*, qi in Annotatis ad *Euſebii* Chronica, literam eam *Wau* indigetat, qo etiam in loco *V digammon* & *W Tevtonicum* pro eiſdem habet. qin & tam in *Canonibus Iſagogicis*, qam & in *Annotationibus*, *Animadverſionibus*, & *Temporibus emendatis*, qoties & Hebraica, avt huic affinium lingvarum vocabula, characteribus Latinis exprimere viſum eſt, qalia מרואן מעזיה ואחק וליד אחשורוש ושתי & ſimilia, loco ו Hebræorum *w* noſtræ & Germanorum (eſt enim ea litera genti utriqe cum aliis qibuſdam communis) figuram conſtanter uſurpat ſcribendo, *Waſhti*, *Ahaſweros*, *Walid*, *Wathak*, *Mamjah*, *Marwan*, &c. id qod & virum doctiſſimum Sixtinum Amamam in *Antibarbaris* ſuis pariter obſervantem deprehendi. De *V* Latinorum ſuffragantes habeo complures. Et poteram qidem hîc ad antiqitatem provocare, & Dionyſium Halicarnaſſenſem in partes arceſſere, qi Antiq. Rom. l. 1. p. 16. *Priſcos Græcos* ait *ſolitos à vocali incipientibus* τὸν ὑ συλλαβὴν, ἐπὶ ϛοιχείῳ γεγραμμένην, *ſyllabam ov elemento*, ſive charactere, *uno* (id *digamma* eſt *Æolicum*; cui F figuram tribuit) *deſignatum præfigere*. qos Latini imitati, prout illi Ϝελένη & Ϝάναξ, ita iſti *veliam* qod ϝέλλαν ille ſcribit, dixerint. Cui aſtipulatur *conſtans* ferè Græcorum uſus; qi pro *Valerio*, *Virginio*, *Veientibus*, *Volſcos*, ϝαλήριον, ϝεργίνιον, ϝεϊεντανὲς, ϝολϝίσκους, nobis paſſim repræſentant. ita ex Dionyſio, reliqiſqe Græcis ſcriptoribus habemus F Æolicum & *V* Latinum idem ſonuiſſe, (unde & Gellius noct. Attic. l. 14. c. 5. *ad hunc ſonum* in divus, rivus, clivus *declarandum*, *repertam* ait *novam literam*, *qæ digamma appellabatur*) tum & utrumqe ſonum τῦ, υ, Græci ferè exhibuiſſe; ad qem proximè is, qi à nobis datur, accedit; qum is, vulgò qi tribuitur, ab eadem longiſſimè recedat. Perperam avtem inde colligit Dionyſius Petavius in Annot. ad Julian. *V id ſi ſonat*, *conſonantem eſſe non poſſe*; *qod Grammatici tamen omnes eſſe conſentiunt*. qum potius iſtinc concludere debuiſſet, in υ illo, ſive *digammo*, conſonantis vim eſſe, ſed qæ citra vocalem adhibitam exprimi neqibat.

Verum antiqitate miſſâ, ad propiora nobis deſcendamus. Primus igitur (qod ego norim) ex noſtri ſeculi ſcriptoribus, literæ hujus pronunciationem eam, qæ per ſecula aliqot obtinuerat, & adhuc paſſim obtinet, ſpuriam ac vitioſam eſſe animadvertit, verámqe ac genuinam (ſed pavidus, nec ita palam profiteri, cum adverſus uſus tam longi torrentem connitendum eſſet, avſus) in lucem protulit, vir πολυμὸχθώτατος pariter ac πολυμαθέστατος, Deſiderius Eraſmus. Is in Dialogo *de recta Latini Græcique ſermonis pronunciatione*; *Qid* de hac re *cenſeret*, percontanti reſpondet; *Cenſor eſſe non avſim*: *at divino*, *veteribus U conſonans ſonuiſſe*, *qod apud Æoles digamma*; *id propemodum qod apud nos hodiè ſonat u u geminum*. id colligit ex vocabulis, qæ à Romanis accepta popu-

* *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.*

* *Ibid. l. 2. c. 2.*

populares ſui adhuc retineant, Wyck *Vicus*, Wein *Vinum*, Gheweit *violentia*, Wint, Windich, *ventus, ventoſus*, Waken *vigilare*, &c. Cunctari qidem videtur Deſiderius noſter. *divinare* tantum ait ſe; & *propemodum*, dicit. At, qi huic ſuccenturiabitur, criticus celeberrimus, Jodocus an Juſtus Lipſius, in Dialogo *de recta pronunc. ling. lat.* c. 12. qod cunctanter ille deprompſit & propoſuit, fidentius adfirmat, variiſqe argumentis confirmatiſſimum dedit. *Literam*, inqit, *v cum pro conſonante eſt, priſci qaſi w proferebant. qod dico, tale eſt.* Vinum, vallum, ſervum *ita pronunciabant, ut V illud conſonans, ſive digamma, ſonum talem haberet, qalis eſt in* Quare, Quis, Quando, Suavis, Anguis, Aqua. *qo modo à Latinis integra ſumpta enunciant Germani & Belgæ*, Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve, Wein, Wall, Wick, Wan, Wet, *& infinita alia.* Eiſdem calculum dat ſuum, rei Grammaticæ Avtor accuratiſſimus, cenſorqe acerrimus, Joannes Voſſius, *Artis Grammat.* l. 1. c. 26. *V*, inqit, *qi ejuſdem credunt poteſtatis eſſe ac F, falluntur. Fallit eos vulgaris corruptuſqe ejus literæ ſonus; cum pronunciari debeat, ut apud nos W. qod multis comprobarem, niſi ſufficere putarem, qæ de hac re ſcripſere Joſephus Scaliger, & Juſtus Lipſius. Qippe ex noſtra ſententia V conſonum, ſive Vau, idem ſonuit, ac in Germanico* Win, Wint: *nec aliter extulere Latini* Vinum, Ventus, *qam* Winum, Wentus. Et ejuſdem lib. c. 24. *Olim V efferebant, ut Germani W. nempe pronunciabant Winum, Wallum, Widua, Wacillare*, &c. *unde noſtrum* Wein, Walle, wouwe, waggelen, &c. Deniqe ibidem c. 28. *Ac Vau* (qod *v* Latino nomen hæſiſſe ex Grammaticis priſcis havd unis monent critici noſtri) *ut ſemel iterumqe diximus, ſonuit ut W. neqe hac parte tantum erratur in pronunciandis Latinis & Æolicis, ſed etiam Hebræis, apud qos ſextum elementum tanqam* wau, *debet pronunciari.*

Hæc illi, qos, mirum mihi fit, non vidiſſe, qod exertâ nobis manu expanſaqe planè porrigunt. Cur enim Hebræum ו *Wau* potius qam *Waw* ſcribunt? cum *litera ſonus* utrobidem, tam in calce nominis, qam in capite, par prorſus exiſtat; qin nec figura diſcrepet. Sed qo diſceptationi huc lux clarior affulgeat, ad paradigmata deſcendamus. In עוה themate, ſive radice, *Vav* litera mediæ *conſonans* eſſe agnoſcitur. pronunciandum ergo ex magnorum illorum ſenſu ac ſententiâ *Tſawah*. In futuro avtem primo, ſive imperandi formula gravi יעו *Vav* eadem radicalis qum ſit, *conſona* pariter eſt futura. itaqe enunciabitur *Tſaw*. jam qæro, ecquid, ſonum qod attinet, inter *Vav* alteram in וו & iſtam in יע interſit: nam figuram literæ eandem eſſe oculus ipſe indicabit) niſi qod vocalis ſubſcripta in illa productior, in iſtâ contractior, exiſtat; qod ad conſonæ ſonum nihil facit. avt ſi qantitas prætexitur, à קוה *delineare*, nomen qod lineam ſignificat, nunc קו per *kamets*, ſive longam vocalem, nunc קֻ per *patach*, ſive curtam, ſcribitur & effertur. jam qæro, cum in קוה *matrice*, *Vav* per *W*, *kawah*, dicendo, enuncient, cur in nomine inde deſcendente, ſive productam, ſive correptam habeat ſubſcriptam vocalem, non proinde, *kaw*, ſed *kau* (qaſi alius hic ab illo ſonus, aut figura etiam foret diverſa) ſcribant, vel cum Judæis hac in parte βαρβαριζοντι *kaf* proferant. Deniqe literarum Hebraicarum, qoſdam (in qibus eſt Petrus Martinus) magiſtros lubens percontarer, qare *Kamets* cum *Vav* magis qam *Patach* cum *Vav*, *diphthongum* ſive *bivocalem* conſtituant: avt qare *Vav* aliter in עשו *Eſav*, שוא *vanitas*, qam in עולה *pravitas*, מותה qod & à מות *mors* eſt traductum, ſit proferenda. qanqam fruſtra qoqe hîc eſt Guilielmus Coddæus, qi Martinium redarguendo, *vocalem* in iſtis *Vav* eſſe affirmat. Qum itaqe nulla diſcrepantiæ iſtiuſmodi, vel à ſcripturâ, vel à prolatione, ratio juſta qeat aſſignari, tam in iſtis qibuſqe qam in illis, tamqe in elementi nomen clavdente, qam in inchoante, *Vav conſonam* eſſe, poteſtatemqe eandem obtinere, omninò cenſendum videtur.

De *Vav* τῷ *Tſeri* ſubjuncto eadem prorſus eſt ratio; idemqe proinde ſtatuendum, in בטלו (menſis id nomen) & שלו *tranqillus*. qod in שלו qoqe confirmat forma pluralis שלוים *ſhlavim* (qo modo à שלו *ſhlav*, *coturnix*, שלוים *ſhlavim*, *coturnices*) & שלוי *ſhalve* contractius, *tranqilli*: in qibus *Vav* cum ſyllabam ſeqentem ordiatur, *vocalis* vim obtinere non valet. Nec diſpar ratio טז *Vav* in ציו *Tſiu* (menſis & id nomen) & in פיו *os ejus*. nam Judæos hîc qod moremur, qi tanqam F Latinum, vel Φ Græcum enunciant, nihil eſt; cum ab eruditis qibuſqe id ſit jam dudum exploſum. Hæc ubi chartis jam illeveram, animadverti paria in his mecum ſentire, inſignes duos literarum Hebraicarum profeſſores, Nicolaum Clenardum, & Johannem Druſium. Etenim iſte in tractatu *de recta lect. ling. ſanct.* cap. 29. cujus titulus, *Non eſſe diphthongum proprie in eis, qæ Jod avt Vav terminantur*: in diſſertatione eâ de re ſuâ, Clenardum lavdat probatqe, qi ſcripſerit, *Jod in fine poſt kamets, patach, holem, ſhurec, cum ſit conſonans, in præcedentem ſyllabam coaleſcere, in* פני *facies mea, diſyllabo*, אלי *ad me, diſyllabo*, גוי *gens, monoſyllabo*, גלוי *patefactus, diſyllabo.* addit ipſe, *Vav ſimiliter poſt kamets, tſeri, ebi ic magnum, & patach, in* פניו *facies ejus, diſyllabo*, גו *tergum, monoſyllabo*, זו *menſis nomine, monoſyllabo*, קו *linea, monoſyllabo. non dicimus*, inqit, *diphthongos hic eſſe, ſed jod & vav coaleſcere videri in præcedentem ſyllabam, tanqam vocalis in diphthongo.* hoc avtem *nihil verius* eſſe concludit. rationes, qibus id confirmat, ab ipſo, qi vôlet, petat licet. Adjicere his vitum Cl. Joannem Buxtorfium liceret, qi *Theſavri Grammatici lib.* 1. *cap.* 3. *Diphthongum duas pluresve vocales in lingua Hebræa conſtituere* negat. Et cap. 4. concludit, *Diphthongos veras Hebræos non habere.* Verum vir ille præſtantiſſimus (ut qod verum eſt fatear, & bonâ cum veniâ dictum velim) mihi in negotio hoc αὐτοπρόσωπος eſſe videtur, fundamentis certè qibuſdam innititur, qæ ipſe minus probare poſſim. Altero Judæorum praxi vitioſâ, qâ *Vav* tanqam F proferunt. ſuo altero ſcito, qo *conſonam* eſſe eam cenſet, etiam ubi *qieſcit* omnino; ut in דברו *verbum ejus*. qo modo enim *conſona* eſt, qæ non conſonat? avt qomodo conſonat, qæ qieſcens omninò ſilenſqe nihil ſonat?

Anſam interim dabit iſtud viri Cl. placitum, objectioni obiter occurrendi, qæ à *Diphthongis* ſive *Bivocalibus*, qas appellant, *impropriis* deſumpta, adverſus nos torqeri poſſit. In *ae* & *oe* ſcilicet, qæ hoc in cenſu ponuntur, utramqe illam, qæ neutra tamen ſit *conſona*, eandem in ſyllabam coaleſcere, in *Muſa proelium*, & ſimilibus. Qibus verbulo uno reſponderi poterit. Iſta ſi priſco modo, ſed politioribus ætatibus obſoleto enuncientur, ut *ai* Græcum in altero, *oi* in altero exprimatur, vel conjunctim id-fiet, ut *Muſaj* διουλάβως, *projlium* τεσουλάβως, (qod in Plavti Menæch. Muretus obſervat var. lect. l. 6. c. 4.) proferatur; & tunc altera, *j* utiqe, *conſonans* fuerit, ut eſt ſupra demonſtratum: vel diviſim, ut *Muſai* triſyllabum Ennio, & *proilio* qadriſyllabum, juxta qoſdam, Plavto: ita *vocalis* planè utraqe fuerit, nec *bivocali* tamen ullus locus; ſin eò modo enuncientur, qo *Evropæ totius populi* qiqe hodiè proferre perhibentur, qemqe *veterem* qoqe (ævo ſaltem politiore) *rectumqe* eſſe tuetur * Janus Rutgerſius. hoc eſt, *ut e ſimplex*; (medium avtem inter horum utrumqe qi dederit, per me Phyllida ſibi habeat) *bivocalis* nulla prorſus eſt ratio futura. qum in alterâ *a*, *o* in alterâ, mutaplanè, nihil ſonet; ſicut & *Vav* Hebræorum, ubi penitus qieſcit. qomodo enim *bivocalis* fuerit, ubi altera nec vocalis eſt? avt φωνήεσσα qomodo, qæ φωνὴν nulla emittit? neqe enim magis exavditur *a* in *Æneas*, *o* in *Oeneus*; licet ita deſcribantur, qo *utriuſqe* origo à Græcis Αἰνείας & Οἰνεύς indicetur; qam in qoate noſtro *a*, in people *o*, etiamſi pari forſan de cavſſa ſcriptura recepta utramqe repræſentet: *bivocalis* utrobiqe prorſus nulla.

Iſtis porrò de Hebræorum *Vav* ſalebris emerſi, ad Græcorum Υ tranſiliemus. Hanc illi reſpondere & ἀνάλογον eſſe, vix qenqam opinor negaturum. Qum igitur *Vav* Hebræorum *conſonam* eſſe, in eis, qæ *diphthongi* ſive

* *Var. lect. l.* 3. *c.* 4.

ſive *bivocales* hactenus vulgo ſunt habitæ, idemqe valere, qod nobis *w* noſtrum, liqido ſatis ſit demonſtratum, ecqid obſtat qo minus & υ Græcum in *αυ*, *ευ*, *υ*, qæ *bivocales* eſſe pariter exiſtimantur, eandem naturam vimqe obtinere cenſeamus? Et noſtris qidem, qibus *w* litera familiaris eſt in ſonis illis exprimendis, facilius eſt iſtud dare confirmatum. Proinde *αυ*, in *αὐδῶ*, *αὔξω*, *καύσω*, *κλαύσω*, &c. qid aliud ſonat, qam *av* Latinorum, in *avdeo*, *avdio*, *avgeo*, *clavdo*, *plavdo*, & ſimilibus. id qod Gellio impoſuit, dum ob ſoni parilitatem, *av* in *avfero*, & *avfugio*, contra [a] Ciceronis ſententiam, [b] *αὐ* Græcorum eſſe exiſtimavit. Ecqid avtem τῦ *v* ſonus in Latinis iſtis à ſono diſtat ejuſdem in *ſvadeo*, *ſvaſus*, *ſvavis*; imò (prolatione priſcâ qam diximus, admiſſâ) in *vaco*, *vaſtus*, *valeo*, *validus*, *&c.* niſi qod *v* in iſtis vocali *a* præit, cui illic ſubjungitur? Apud nos ecqem alium ſonum agnoſcis, cum dicimus, **awe** *pavorem*, **awfull** *pavidum*, **mawe** *ingluviem*, **dawe** *corniculam*, **paw**, *leonis urſive pedem*, **claw** *unguem*, **rawe** *crudum*, **pawne** *pingus*, **dawne** *illuceſcere*; qam cum **auger** *terebram*, **maund** *corbem*, **naught** *neqam*, **fraught** *refertum*; avt cum Latina pene illa, **audience**, **audacity**, **autority**, &c. Charactere qidem, uti videre eſt, in his diverſo uti conſvevimus; ſed qem vocis ipſius ſoniqe vi geminâ (an genuinâ dicam) germanâ evicti, in non pavcis, nunc **awl**, nunc **aul**, pro *ſubula*, nunc **hawk**, nunc **hauk**, pro *accipitre*, nunc **hawty**, nunc **haughty**, pro *elato*, ſive *faſtuoſo*, ſcribentes, promiſcuè uſurpamus. qo modo & in qibuſdam, qæ à Latinis traximus, qod illi *per v*, nos *per w*, ſcribimus, uti in ſwade à *ſvadeo*, unde **perſwade**, in ſweet à *ſvavis*; videre eſt; qum tamen ſonus utrobiqe idem exiſtat. Qin nec diſparem ſonum, in **ew** *oricula*, **ew-tree** *taxus*, **ewer** *guttturnium*, **dew** *ros*, **few** *pavci*, ab eo qi in **Eucharist**, **Euſebius**, (qæ ſunt noſtris etiam *nomina* recepta) **feverfew** *febrifugium*, **lieu** *loco*, ſive *vice*, **adieu** *vale*, (qod à Gallis utrumqe traximus) avditur, qiſqam unqam deprehenderit. Proinde havd conſultè ſatis [c] vir doctiſſimus *Hebræorum Vav* (conſonum) à *Græcis in U vocale*, *mutari*, in Eva *ſive* Chava Εὔα, Ninive, Νινευΐ, Levi Λευΐ, David Δαυΐδ. Siqidem idem plane eſt in iſtis utrobiqe *ſonus*, ſi rite, imò ſi eodem, qo vel ipſe poſcit, ritu, h. e. tanqam *W* noſtrum, horum qorumlibet utrumqe enuncietur. de primo liqidò patebit, ſi nomen Hebraicum qomodo efferre debeat adverterimus. Hebraicum eſt יהוה qod ratione literam geminantis puncti eſſet, non *Chava*, ſed *Chavva* ſcribendum, & juxta viri ipſius doctiſſimi ſcitum, tanqam ſi *Chawwa* eſſet, proferendum. ecqis avtem alius ſonus τῦ *Vav* in *Chav* ſic enunciati, qam τῦ υ in *αὐ*, ubi idem ſonat, qod **ew** noſtris in **ew** *oricula*? in noviſſimo avtem, Δαυΐδ nempe, *αυ* idem prorſus ſonat, qod in *δάυιον*, cujus ſupra meminimus; ubi conſonum eſſe ex V. Cl. Salmaſio ibidem oſtendimus. de reliqis hîc adductis eſt ratio parilis: tamqe in Græcis, qam in Hebræis ac Latinis etiam illis *v* unam eandemqe *conſonantis* vim atqe naturam obtinet, cum ſonum in eis omnibus eundem omnino habeat. Unicum tantummodò argumentum ſubjiciam, qo eundem plane ſonum τῦ υ in *αυ* Græco, & *v* conſonæ apud Romanos fuiſſe, utrumqe *w* noſtrum expreſſiſſe, clariſſime demonſtrabitur. Καδυ῀ opidum eſt Cariæ; cujus meminit Strabo Geogr. l. 14. hinc advectæ caricæ *Cavneæ* dicebantur: has qi venales habebat, cum *Cavneas* clamitaret, ad bellum proficiſcenti Craſſo omen minus favſtum objeciſſe habebatur, qaſi *Cave ne eas*, contractius dixiſſet. refert Cicero de divinat. l. 2. Atqi non poterat is id dixiſſe videri, niſi *v* in *caveo* idem qod in *Cavno* ſonaret. in *caveo* avtem qin ſit *conſona*, negari non poteſt. in *Cavno* igitur pariter exiſtat, neceſſe eſt, qum idem ſonet in utroqe. Tum in *Cavno*, tam Græcis, qam & Latinis idem prorſus qod *w* noſtrum valet. & in *caveo* itaqe, ubi *conſonam* eſſe pro comperto confeſſoqe habetur, tantundem

a *In Orat.* b *Noct. Attic. l. 15. c. 3.* c *Voſſ. art. gram. lib. 1. cap. 15.*

planè, nec aliud qicqam, & ſonabit, & valebit.

Proinde nec conſideratè ſatis [a] Vir doctiſſimus *V conſonam in vocalem tranſire* ſtatuit, *cum à* lavo, *vel* lavatum *fit* lavtus, *à* caveo *vel* cavitum, cavtus. qum ſonus idem utrobiqe tam in verbo, qam in nomine, nec in *cavto* alius qam in *Cavno* exiſtat. ſed nec poſſum intelligere, qâ ratione [b] vir ſummus avt *Germanos* notarit, tanqam *havd ſatis Romane loqentes*, qia *ſangvis*, *lingva*, *tingvo pene per digamma Æolicum proferant*. qum tamen in *ſvadeo V* agnoſcat ipſe *ad conſonantis lineamenta propius accedere*. avt de *Græcis* ambigat *αυ & ευ bene pronunciem*; *à qibus intelligas priorem vocalem*, *alteram avtem ſono ſimiliorem conſonantis Æolicæ*. ad hanc enim, cum ſit *Hebræorum Vav*, & *Teutonici W* vim habeat (qod τῦ πατρὸς τὸ πατρῷον, vir illuſtriſſimus ſupra monuerat) qo accedunt propius utriqe, eo literæ ſonum genuinum ſervant & obſervant magis.

Ov avtem eorundem qod attinet, qo & Latinum *v* conſonantem exprimere conantur in ὑάῳ῀, ὑαλήῳ῀, ὑαλία, ὑκτωὶς῀, &c. nec ea Hebræis unqam nota fuit, & Latinis eſſe in uſu jam olim deſiit. Nunqam enim in Hebraicis *holem* & *ſhurck*, avt *kibbuts* in eandem ſyllabam coaleſcunt. Latini verò etiamſi ſeculo rudiori ac ruſticiori admiſerant; unde in ævi vetuſtioris ruderibus *lovmen*, *novncius*, *jovs*, *jovſtitia*, *Ovſens*, *Ovſentina*, &c. at ætas poſterior, politior ea elegantiorqe, hiatum, qem ea faciunt, vaſtiorem averſata, rejecit prorſus atqe repudiavit. qod idem & noſtros in multis admodum, antiqitus pari modo enunciatis, feciſſe deprehendimus. Denique υ Græcorum illud ad *w* noſtri ſonum, qem & manifeſtiſſimè includit accedere propius ſupra monuimus. certe nihil aliud ſonat υ Græcum *in u* qam *ow* noſtrum; *u* ipſum, qam *ow* noſtrum. nec alium qiſqam in Græcorum οὖρον *urina*, νεῦῤῥ῀ *juvenis*, οὖλ῀ *cicatrix*, &c. ſonum deprehenderit, qam in noſtris **cow** *vacca*, **sow** *ſus*, **vow** *votum*, **plow** *aratrum*, aliiſqe ejuſmodi percipiatur.

Reſtat *y* Græcum, qam *biſonis* an *bivocalibus* accenſent pariter. Unde & [c] Voſſius inter *bivocales Latinas*, τῷ *ui*, tam in Græcis, qæ civitate Romanâ ſunt donata, qalia *Harpuia*, *Ilithuia*, *Orithuia*, qam & in ſuis, *cui* & *huic*, qando ſunt monoſyllaba, adverſus tum Chariſium, qem ex profeſſo impugnat, tum & Servium, qocum tamen ſentire profitetur, locum eſſe concedendum contendit. Egò verò etiamſi Chariſio non accedam, [d] qi *i* in è Græco *ſermone mutuatis illis conſonantis vice* poni exiſtimat, (neqe enim, qod Voſſio viſum, *vocalem utramqe* agnoſcit) & *ad ſyllabam ſeqentem pertinere* opinatur; nec viro tamen Cl. aſſentiri poſſum, avt υ Græcum in ὑὸς & εὐλοίγυια, avt *u* etiam in Latinis illis, *huic* & *cui* μονοσυλλάβοις prolatis, *vocalis non conſona* vim obtinere. Adverſum planè evincunt monoſyllaba illa. ecqid enim aliud ſonat *cui*, vel *cvi* potius, uno flatu ſimul prolatum, qam *Qi*? qod ex Fabio rectè monet [e] Angelus Baſſus. in *Qi* verò qid incluſum *v*, qam *w* noſtrum? qod eſt multis ſupra demonſtratum. Nam qod de *huic* objicit vir doctiſſimus ideò *vocalem* ibi *u* eſſe, qia *v conſonum aſpirari non poſſit*. primò qærere juxta licet, cur *v* Latinum aſpirationem non æqè ac ῥ Græcum ferat. tum qare non tam fallere qeat regula iſta, *de conſona non aſpiranda*; qam recepta pariter altera illa, *v fieri conſonantem*, *qoties in eapſe ſyllaba altera ſeqitur vocalis*. certè pari jure illam iſtic reſpuere licuerit, qo iſtam vir Cl. hic ipſe revellit. Nihilo me magis movent, nedum de ſtatu dimovent, qæ capite proximo adverſus Groſippum an Schoppium objectat, qi in Inſtitut. Grammat. ratione pari, *ai*, *ie*, *ii*, *io*, *iu*, & *ua*, *ue*, *ui*, *uo*, *uu*, in diphthongorum claſſem recipienda cenſuerat, in *Janus*, *jento*, *abjicio*, *jocus*, *juſtus*, & in *vaſtus*, *veſtis*, *viſus*, *votum*, *vultus*; (qo in errore hæſit & Schoppio prior; à qo forſan is havſit, [f] Thomas Smithus noſter, dum in *noſtris yate porta*, **pet**, & **pit** *tamen*, **pote** *jugum*, **pung** *juvenis*,

a *Voſſ. de analog. l. 2. c. 5.* b *Jul. Scalig. de cauſſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* c *Act. l. 2. c. 2.* d *Inſtit. gram. l. 1.* e *Miſcel. c. 89.* f *in rect. & emend. ling. Angl. ſcript. c. 9.*

juvenis, & in waſt *vaſtus*, wel *puteus*; will *velle*, wo *ve*, wul *lana*, qæ per u is pingit, diphthongos ſomniat) figunt imò me, firmantqe magis. qod enim *j* & *v* in iſtis *conſonantes* eſſe contendit, (prout ſunt reverâ etiam p & w in noſtris) id utraqe manu lubens arripio, ulniſqe ambabus amplector; viroqe diligentiſſimo pariter atqe accuratiſſimo ſuggerendum ſubinde exiſtimo, qem *v* Romano vim ſonumqe genuinum toties aſſeruerit. id enim ſi attendiſſet, nec tam latum utique diſcrimen inter *v* in illis, ſed & in *qatio*, *qeror*, *qibus*, *qoniam*, *qum*, *equs*, & in iſtis, *Harpvia* nempe, & *hvic* monoſyllabo ſtatuiſſet; cum utrobiqe ſonus τῦ *w* noſtri clarè ſatis ſe prodat. nec verò ſic argumentaretur, ut diceret, ideò *V vocalem in iſtis eſſe*, qia *eundem habet ſonum*, *ac in Græco ὑὸς*. certè enim in Græco ὑὸς ſonus *w* noſtri, (qod & à Smitho noſtro jam olim animadverſum) planiſſimè deprehenditur. Idem utique prorſus, qem in noſtris white *qare*, which *qis*, whin *ſpina* genus, whine *qeritari*, white *candidum*, whip *flagellum*, whiſtle, *fiſtula*, &c. nos protinus agnoſcimus. intereſt duntaxat, qod aſpirationem, qam illi υ ſuo præfigunt, nos *w* noſtro (qod præfigi tamen [b] Smithus æqè poſſe cenſet) ſubjiciendo adfigimus. qo modo & Latini in literâ illâ alterâ conſveverunt: qum qod Græci Ῥόδον, *Rhodum* illi dicunt. utri rectius, alii viderint. Certè tam in Ὀφιῦχια & εἰλειῦια, qam in ὑὸς, in qibus idem prorſus valere agnoſcitur, τὸ υ ſpiritum aſperum habet in eadem ſyllabâ præeuntem: nec ſecus qicqam ſonat, qam *w* nobis in noſtris illis, thawh *pulſare*, thwart *adverſari*, thwight *acuere*, Thwaigits, nomen gentilitium. idem avtem eſſe conſtat *w*, in thwight ac in wight ζῶον, in Thwaights atqe in weights *pondera*: ubi *conſona* qia ſit ambigi neqit. Accedit qod vir doctiſſimus Groſſippum eo nomine reprehendit, qod in *pitvita*, qando fit triſyllabum, ut Flacco; *fviſſe*, qando diſyllabum, ut Lucilio; *V vocalem* putat, ſubjectâ verbis hiſce reprehenſionis ratione; *Nam in his locis V in* fuiſſe *pronunciatur*, *ut in* vis; *in* pitvita, *ut in* vita. Et in Addendis; *Par*, inqit, *ratio*, *qando V ponitur poſt T*, *ut in* mutvatur *triſyllabo*, *Auſonio*; *ubi effertur*, *ut in* vates; *vel* D, *ut in pente ſyllabo* dvodeviginti, *eidem*, (verba ipſa alio loco dabuntur) *ubi* V *pronunciatur*, *ſicut in* votum. in qibus *w* noſtrum valere ſuperius non ſemel monuerat. Et reverâ pariter omninò ſonat, in *pitvita*, ſicut in noſtris twins *gemelli*, twain *duo*, twine *plectere*, twiſt *torqere*; in *dvodeviginti*, ut in ſwoln *tumefactum*, a ſwel, *tumere*; in *mutvatur*, ut in twattel *garrire*. Qin & *triphthongos*, ſive *trivocales*, poſt Cornutum, introducentem eundem, *vai*, *vei*, *voi*, in antiqis illis, *qvai* pro *qæ*, *aqvai* pro *aqæ*, *qvei* pro *qi*, & *qvoi* Catulliano pro *cui*; (qod idem delirium & Smithus noſter deliravit, in noſtris wap *via*, wait expectare, wound *vulnus*, &c.) eodem hoc telo vir Cl. oppugnat, qia *V* in iſtis *conſonum ſit*. Adjicere poterat; *j*, in *qaj*, *qej*, *qoj*, perinde ac *v* in illis alteris conſonum eſſe. Nec ego qidem capio, qid voluerit [c] vir ſummus, ubi Eraſmum taxans, qod *falſo putarit V eodem modo ſubjici ipſi* C, *ſicut & ipſi* G, *in exemplo pronominis cui*: *Eſt enim*, inqit, *ibi V vera vocalis*, *I avtem conſonans*, *ut ſuo loco dictum eſt*. Ut enim de veteri ſcripturâ nihil dicam, qâ *cv* loco Q creberrimè uſurpabant; qod ex Nonio confirmat [d] Voſſius. qem ex ſerie literarum patet, Cverela & Cvis, pro *Qerela* & *Qis* ſcripſiſſe. nec inſtem in *cvi*, ubi μονοσυλλάβως effertur, *v* conſonam eſſe planè, qo modo & in *Qi* literæ Q incluſam, qocum *idem olim ſonuiſſe* [e] ipſe ὁ πάνυ concedit; atqe ita legendum accipiendúmqe contendit, in Maroniano illo, Eclog. 4.

---- *qi non riſere parentes.*

Etiamſi in *cui* diſyllabo *u* vocalis vera exiſtat, & in hoc exemplo proinde lapſus fuerit Eraſmus: at *i* in *cui*, ſive ſyllabam unam abſolvat, ſive in duas diſcedat, conſonantem eſſe, qî qeat defendi, non video. Inculcat qidem idem hoc ὁ πάνυ denuò cap. 12. verum qod evincat, adducit nihil. *I* inqit, *non ſolum*, *cum incipit ab eò ſyllaba*, *ut dixere*, *conſonans erit*, *ſed etiam*, *qod omiſere*, *qum terminabit*, *conſonans eſſe poſſit*: *ut in* Maijus, Pompeijus, *cum juxta antiqam ſcripturam per geminum ij ſcribuntur*; *qorum prius priorem clavdebat ſyllabam*; *alterum avtem ſeqentem inchoabat*. Nihil verius, nihil diſertius dici poterat, ad *bivocalium* rationem tollendam planè in μαῖσαι, ὑμεναῖ, Αἴας, *Ajax*: qod in noſtris yap *ſænum*, gap *nitidum*, plap *ludere*, pzap *precari*, Anglus qivis confeſtim deprehenderit. Si enim *i* utraqe in iſtis conſonans fuerit, ſonum certè in utraqe ſyllaba eundem ſortiatur oportet. idem ſonabit *i* in *Mai*, qod nos pariter Map dicimus, & in *jus*, qod noſtri pus ſcriberent: idem in *pei*, qod nos pep ſcriberemus; (ſic enim Pompejum, terminatione Latinâ inſuper habitâ Pompey; qo modo & vocativum [a] Flaccus extulit,

Pompej, *meorum prime ſodalium*,

appellamus) & in *jus*; qo repetito nihil eſt opus. ecqid avtem aliud ſonat. vel in σαι, ubi τὸ μᾶσαι clavdit, qam in ſap, *dicere*, vel in μαι, ubi τὸ ὑμαῖ, qam in *Maj* Latino, vel in Map noſtro, ſive menſem id *Majum*, ſive *licentiam* denotet? Luculentam ergò habemus à viro ſummo de *j* literæ in iſtis vi & poteſtate confeſſionem, qæ è vocalium cœtu eam penitus excludat. Sed pergit in ſua ipſius ſcita impingere vir ſummus. *Sic etiam*, inqit, *ut ſupra dictum eſt*, *clavdit tertium caſum relativi cui*. Si loco *Cui Qoi* Catullianum poſuiſſet, (qo ſe puero uſos refert [b] Fabius ut à *Qi* diſtingveretur) ego pedibus ambobus in viri incomparabilis ſententiam conceſſiſſem. jam cur nec alterum promovere poſſim, ſupra eſt indicatum. Avdiamus tamen, qid hîc afferat, qo placitum iſtud tueatur. *Qin etiam*, inqit, *ſeqente conſonante*, *ut in pronomine* Huic. *neqe enim* u *hic eſt conſonans*. *aſpiratur enim*. *neqe eſt diphthongus*. *atqe eſt monoſyllabum*. *& idem* i *eſt*, *qod fuit in ſecundo caſu hujus*; *ſicut in* cui *eſt*, *qod erat in* cujus. Hæc ibi. *I* qidem conſonantem eſſe poſſe, etiam ſeqente conſonante, non negabitur. eſt enim in μάσσαις, in πμαῖς, in *ejs* monoſyllabo, in *avrejs* diſyllabo. ſed nec eſſe diphthongum ullam, vel in *huic*, vel in *cui* etiam promptiſſimè concedetur. Sed qare negat ipſe eſſe *diphthongum* ὁ πάνυ? Certè qi in ὑὸς *bivocalem* eſſe *y* cenſet, cur non de *ui* in *huic* idem ſtatuat, ego cavſſam nullam video. ecqid enim inter duo hæc intereſt, niſi qod illud ſit Græcum, Latinum iſtud? ac recte proinde Smithus noſter, *hvic* in Virgiliano illo Bucol. Eclog. 6.

Huic aliud dabitur,

[c] *nihil aliud ſonare* affirmat *qam* why*e*, *more noſtro* prolatum; [d] *y* in ὑὸς Græco qam noſtrum why. Nam qod monoſyllabum eſſe ait. & de *y* in ὑὸς conſtat idem; & eſſe perpetuò, avt in *huic*, avt in *cui*, id verò nondum liqet. ubi avtem fuerit alterutrum, ecqid eſt neceſſe, vel ut *u* vocalis, vel ut *i* conſonans ſit? *V conſonans non eſt*: *aſpiratur enim*, de hoc ſcito ſupra vidimus. nec cramben eam hîc denuò reponere eſt opus. Verum *idem eſt* i *in* huic, *qod in* hujus, *in* cui *qod in* cujus *fuerat*. *at illic conſonans fuerat*. *& iſtic eſt ergo*. Imbellis ratio. Cur enim non ex adverſo pariter argumentari licuerit? *Idem eſt* v *in* cui, *ubi fuerit monoſyllabum*, *qod in recto* Qi (q *litera vi*) *includebatur*. *at* v *illud fuit conſonans*; ut eſt ante demonſtratum. *Et iſtic eſt ergo*. *& rurſus*; *Idem eſt* i *in* cui, *qod in* qi *recto*. *at vocalis ibi fuerat*, *& iſtic eſt ergo*. Cæterum res ipſa verè ſic habet. Nec *u* nec *i* in *ſynæreſi* vim rationémve eam habent, qam in *diæreſi* ſortiuntur. Atqe hoc eſt, qod [e] vir doctiſſimus agnoſcit, *V conſonum interdum abire in U vocale*: *idemqe ipſi qoqe J conſono evenire*. cujus exemplum dat *in adverbio* Jam, *qod Comicis nunc incipit ab I vocali*, *nunc conſono*. Tam in *huic* ergo, qam in *cui*, ſi ſeorſim enuncientur) ſicut in [f] Martialis illo,

a *De ling. Græc. pronunc. l. 2. & de ling. Ang. Script. c. 9.* b *Ibid.* c *Jul. Scalig. de cæuſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* d *Art. Gram. l. 1. c. 28.* e *Scal. lib. 24.*

a *Carm. l. 2. ode 7.* b *Inſtit. l. 1. c. 7.* c *De rect. & emend. ling. Angl. Script. c. 9.* d *Idem de ling. Græc. pronunc. l. 2.* e *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.* f *Lib. 1. Ep. 105.*

Sed norum, cui ſerviunt leones.

(qæ & primigenia videtur fuiſſe vocum earum prolatio) utraqe tum *u*, tum & *i vocalis* erit. qod nemo inficiari poterit. ſm in ſyllabam unam conveniunt & coalefcunt, altera *conſonans* futura eſt, *vocalis* altera; & *v* qidem *conſonans*, *i vocalis*, ut ad eandem redeat illa naturam, qam in *Qi*, ad eandem iſta, qam in *Hic* habuit. eodem enim prorſus modo enunciabitur, altera qo in *dvo* monoſyllabo, *dvellum* diſyllabo; utraqe qo in *Dvillius*, ubi *τετονάκως* ednitur; imò qo in *bvi*, ubi uno flatu; qod apud Comicos haud ſemel fit. in qibus omnibus, qin *v* conſonans ſit, idemqe ſonet prorſus, qod *w* noſtrum in **dwarf** *pumilio*, **dwel** *habito*, **dwindel** *flacceſco*, ambigi non poteſt.

Porro tam *j* conſonæ, qam & *v* ſonum verum ac genuinum arguunt clarè ſatis *συγχείσεις* & *διαχείσεις* dictæ illæ, qibus nunc è conſonis literæ iſtæ à ſyllabarum ſuarum compage reliqâ reſolutæ in vocalibus aliis commiſſæ in conſonarum naturam è vocalibus deformantur. Harum utriuſqe exempla paſſim ſunt obvia. qod *i* atqe *j* attinet, *ſynareſeos*, in illis Maronis, Æneid. l. 1.

—— pendent lychni laqearibus avreis.

ejuſdem in Eclog. 3.

—— rejce capellas.

(fruſtra enim ſunt, inter qos & Servius, qi pedem proceleuſmaticum hîc ſomniant; prout & in illo Æn. l. 2.

—— intexunt abjete coſtas.

& l. 11.

—— tranſverberat abjete pectus.)

Lucretii, l. 5.

—— ambjens multa peruſſit.

Diareſeos, in illis, Maronis Æn. l. 9.

—— dives pictæi veſtis, & auri.

Senecæ in Hypolyt. 2. 4.

Siqa ferventi ſubjecta cancro.

Martialis, lib. 9 Ep. 94.

Pervigil in pluma Cajus ecce jacet.

Tò U, atqe V qod attinet;

Diareſeos; in illis Flacci, Epod. 13.

Nunc mare, nunc ſylvæ.

Plauti, Ciſtell. Act. 2. Sc. 1.

Qod dedi, datum non vellem; qod relicuum, non dabo.

Lucretii, lib. 1.

—— confringere ut arcta

—— portarum clavſtra cuiret.

Naſonis, Epiſt. 12.

Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos.

Tibulli, lib 1. Eleg. 7.

Stamina non ulli diſſoluenda Deo.

Synareſeos: in illis, Maronis, Æn. l. 5.

Genva labant. ——

Plauti, Captiv. Prolog.

Domi dvelliqe dvellatores optimi.

Lucretii, l 2.

—— eqorum dvellica proles.

Auſonii, Parent. 24.

Duodeviginti functus Olympiadas.

Ejuſdem Epiſt. 23.

Mutvatur ad Græcam fidem.

Lucilii, l. 4. apud Nonium;

Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἀκούειν.

Flacci, lib. 1. Epiſt. 1.

—— niſi cum pitvita moleſta eſt.

Ennii deniqe apud Ciceronem de divinat. l. 1.

Cedunt de cælo ter qatvor corpora ſancta

Avjum. ——

de qo loco videndus Voſſius artis Gram. l. 1. c. 43. qi & idem rectè monet l. 2. c. 14. in *ſva* apud Maronem Eclog. 7. ubi legitur,

Strata jacent paſſim ſva qæqe ſub arbore poma

V ſonare, ut primam in *Svavis* diſyllabo. ſed qare, vir optime, non *ut & alteram*? cum utriuſqe, te qoqe cenſente, ſonus ſit idem, nempe *w* noſtri. jubeas Anglum ſcribat, qomodo ipſe proferri vis, *w* utrobiqe exhibebit.

A Verum fruſtra eſſe videtur eodem loci Vir doctiſſimus, qum *diphthongum* ſomniat in *Oilei* diſyllabo magis, qam in *ajo* & *rejce* pro *rejjce* pariter diſyllabis, (de qibus idem videri poterit, ibid. c. 19.) avt in *abjete* triſyllabo; qum ratio eadem utriuſqe exiſtat, ſonus idem utrobiqe ſe prodat. Verum his miſſis; ecqis *avrem* ubi leviter etiam conſuluit, non ſtatim intelligit, in literarum commiſſionibus & diſſolutionibus eis qas diximus; dato *j* conſonanti ſono *y* noſtri, *v* verò noſtri *w*; lubricam admodum ac proclivem à *vocali ad conſonam*, & vice verſâ ab hac ad illam, lapſum fore; qum aſperior multò duriórqe ac difficilior tranſitus hinc illinc futurus ſit, ſi ſones, qi vulgò B obtinent, barbaros eiſdem attribuerimus, qorum alter eſt literæ F genuinus, uti nos alibi demonſtravimus. Ex his ergò qæ dicta ſunt, liqidò patet, (criticis etiam celeberrimis ac peritiſſimis vel exemplo, vel calculo ſuo id diſertim comprobantibus) literarum I & U, ubi conſonantis munus obeunt, ſonum genuinum in tribus illis lingvis eundem eſſe, illius nempe qi P, iſtius qi W noſtri: nec alium in eis, qæ pro *bivocalibus* habentur, ſonum exhibere, cùm rationibus variis, tum & avrium ipſarum teſtimonio, qo nullum in negotio hoc certius argumentum, eſt luculentiſſimè demonſtratum. ut nihil amplius ad *bivocalium* C iſtarum exterminium juſtum opus adjecto videatur.

Cæterum ex occaſione iſtâ, qæſtis duobus, qæ à nonnullis ſunt propoſita, qid reponendum exiſtimem, pavcis exponam.

Alterum eſt de vocum earum lectione ac prolatione, in qibus, tam exteris, qam & noſtris, literæ iſtæ occurrunt. Siqidem cum ſcripto peculiari de *Nomine Tetragrammato* nuper emiſſo, vocis *Jehovah* uſum receptum approbârim, & confirmare etiam anniſus ſim; qæſitum eſt à qibuſdam, qî id nominis, inter legendum enarrandumqe, D pronunciandum cenſeam, ſentiam ſaltem. neqe enim hac in parte per totam diſſertationem illam qicqam videri definitum. hoc avtem forſan eò magìs à me expectatum iri jam ſuſpicor, qia literarum conſonantium, qæ in nomine illo præcipuæ ſunt, (de punctis enim vocalibus duntaxat eſt in ſcripto priore diſceptatum) aliam à vulgatâ receptâqe pronunciationem, tanqam rectam & genuinam, hîc aſſertum eam.

Qæſito iſti qò plenius ſatisfiat, tum generalia nonnulla præmittenda, tum & diſtinctiones qædam neceſſariò adhibendæ videntur. neqe enim in omnibus una eadémqe, E ſive lex, ſive regula, figi poteſt.

Ac primò lingvarum, de qibus qæritur, ratio diverſa eſt. aliæ namqe ſunt, qæ in uſu vulgari eſſe deſierunt; aliæ, qæ adhuc perſtant. Ad claſſem priorem pertinent, Hebraica, Græca, Latina. In iſtis avtem, cùm terminos jam olim defixos ac definitos habeamus; nec niſi apud eruditos ac literatos ferè in uſu ſint; ad priſcam & primigeniam, qantum poteſt, prolationem, qæ qoad lingvæ illæ in puritate ſuâ viguerunt, obtinebat, ut qàm proximè accedatur, annitendum videtur: ſonúſqe ad ſcripturam, qæ certiſſima in iſtis eſt norma, qantum avt F uſus præſens patitur, avt obtinere etiam potior valet, eſt omninò exigendus. ſcripturam avtem cùm pro norma illiuſmodi propono; eam velim intelligi, non qæ à pictoribus, ſculptoribus, artificibus imperitis qibuſqe profecta, in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur, (qanqam & ab his etiam ad rem iſtam qæ in manibus eſt, lux aliqa, ſed judicio adhibito, nec contemnenda ea, accedere qeat) ſed qæ ab eruditis rerúmqe harum peritis, qorum ad nos opera judiciáqe ſcripto conſignata pervenerunt, prodita ac comprobata reperitur. qæqe in eis habetur, qæ diſtinctis diverſiſqe characteribus depinguntur. neqe enim fit veroſimile, ſonum G unum eundemqe, literarum avt avtores primos, avt ſcriptores priſcos, figuris pluribus, deſignatum voluiſſe. qanqam ubi elementum, qod unum idemqe ferè ſonare videbatur, in vocum flexionibus, ſyllabarúmqe commiſſuris, nunc conſonæ munus, nunc vocalis obiret; factum eſt, per varietatis juſtæ defectum, ut ſonus duplex, ſed alter alteri affinis, qiqe alter in alterum invicem

cre-

creberrimè tranſiret, [a] uno eodemqe charactere qandoqe deſignaretur. qod in illis duntaxat, qas diximus, literis duabus, uſu veniſſe compertum eſt. In iſtis avtem, avt pro ſoni uſúſqe varietate, characteres diſtincti, nec multum diſcrepantes tamen, adhibendi ſunt; avt regulæ ſaltem ſtatuendæ, qibus ſonus earum víſqe genuina, pro locis eis, in qibus inter legendum ſe obtulerint, à legentibus dignoſci qeat.

Atqe in Hebraicis qidem charactere proprio exarandis, ſcripturam qod attinet, cùm ſacroſancta duntaxat oracula idiomate illo, puro ſaltem, conſcripta habeantur, tum immutari in eis qicqam religio vix patitur; tum nec hoc facto opus eſſe videtur, qum ad lingvam intra fines tam anguſtos concluſam, adverſus errorem, qi hinc emergere poſſet, omnem muniendam, regulæ paucæ admodum ſuffecerint. Sed nec in eiſdem charactere Latino deſcribendis, neceſſe eſt, ut literæ *Vav* loco novus character, *w* nempe noſter, uſurpetur, (qod viris magnis factitatum monuimus) ab eis præſertim, qi genuinum *V* Latini ſonum agnoſcunt; niſi forſan, qo eorum vel inſcitiæ occurratur, vel inadvertentiæ conſulatur, qi vitioſæ ejuſdem prolationi ſoli aſſveti, eam figurâ illâ indicari opinarentur.

Cæterum non poſſum illorum hac in parte (qod tamen viros ſummos, qiqe in lingvæ ſanctæ ſtudiis promovendis, inſignem præ aliis pleriſqe, qibuſqe forſan verè dixerim, nec felicem minus operam navârunt, admiſiſſe video) praxin probare, qâ Judæorum hodiernorum prolationem corruptam ſecuti, (qam & exemplo ſuo ratione iſtâ comprobare videantur, niſi ſi à calamo lingva diſcrepet) in Hebraicis charactere Latiali depingendis, pro *Tav S*; pro *Beth*, in dictionibus ſyllabiſve extremis F, in mediis *V* ſubſtituunt. unde nobis barbara planè illa, pro בית *beth*, *bes*, pro בראשות *breſhith*, *breſis*; pro מדות *middoth*, *middos*; pro ארחת *orchath*, *orchas*; pro אגרת *iggereth*, *iggeres*; pro הלכות *hilcoth*, *hilcos*; pro הליכות *halicoth*, *halicos* & rurſus; pro רב *rab*, *raf*; pro טוב *tob*, *tof*; pro זהב *zahab*, *ſahaf*; pro נתיב *nathib*, *nathif*. deniqe pro אבות *aboth*, *avos*; pro בבא *baba*, *bava*; pro בבלי *Babeli*, *Baveli*; aliaqe ejuſdem *κόμματα*, ὅσα *ψαμαθός τε κόνις τε*. Neqe verò Judæorum morem ritúmqe hîc obtendere valebit; non magis qam Italorum, ubi de ſermone Latino agitur. Memini me qondam, eqite affini, qi filiolum habebat, qem literis humanioribus imbutum averet, officii id à me flagitante, Italum qendam unâ cum illo conveniſſe, qi nobilium liberos aliqot lingvam Latinam edocendos ſuſceperat. Is evocatos hos in re Grammatica aliqid percontarer rogabat, qò profectus apud ſe ſui ſpecimen aliqod exhiberent. Ego cum inter minutiora qædam, ab eorum uno poſtulaſſem, præteritum daret verbi *Cano*, ille *Chechini* retulit. idqe magiſtro, qi ita inſtituerat, probante. qi qâ ratione inductus, ita proferret, ſciſcitanti, regeſſit, *Italos ſic pronunciare: ab Italis avtem dictionis Latinæ proferendi normam eſſe deſumendam.* Et ſanè, tam ab illis, opinor, Romanæ, qam à Judæis hodiernis Hebraicæ; qum non minus à priſcâ & genuinâ lingvæ olim ſuæ prolatione iſtos, qam illos, conſtet deſciviſſe.

Idem hoc & de Græculis hodiernis admonitu opus eſſet; niſi qod abſurdæ barbaræqe prolationes illæ (qas tamen apud Cantabrigienſes noſtros, edicto publico, avthoritate ſuâ interpoſitâ, adverſus Thomam Smithum & Johannem Checum, qi poſt Eraſmum, monſtra illa oppugnatum ac profligatum in aciem prodierant, ſub pœnis etiam graviſſimis, retinendas uſurpandaſqe, tam in re literariâ qam in religioſâ, tyrannum agens, Præſul ille Vintonienſis ſancivit;) qibus [b] *αι ab ε, οι & ει ab ι ſonis non diſtingvuntur; η ι υ ſono uno eodemqe proferuntur*: Βῆτα, non *Beta*, (qo modo [c] priſcis) ſed *vita*: *υ* in diphthongis (qas nuncupant) tanqam *f* avt *v* noſtrum: *π poſt μ*, tanqam ſi *b noſtrum* foret; *τ poſt ν tanqam d* enunciantur; aliæqe ejuſcemodi, qarum Græci hodierni plurimum tenaces exiſtunt; apud eruditiores qoſqe, tam exteros, qam noſtros, jamdudum exploſæ, & jam ferè prorſus abolitæ ſunt.

In hoc tantum apud noſtros pleroſqe peccatur; qod *I* vocalem tanqam ſi Ει, *Υ* tanqam ſi Ευ eſſet, enunciamus. alioqi *I* & *Υ* conſonæ utriuſqe ſonum geminum germanum pleriqé retinemus. Nec figurâ diverſa adhibitâ multum hîc opus eſt, (etiamſi I conſona pingi poſſit productior pavlò, prout in *αι* plerunqe pingitur) qum regulâ unicâ res hîc abſolvi poſſit, I ſcilicet cum *α ε ο* prægreſſis, *Υ* ubi cum *α ε ο ω* præfixis, avt *ι* inſecutâ, in ſyllabam unam coaleſcunt. alibi paſſim *vocalem* eſſe utranqe.

De Latinis conſideratio curaqe ulterior ac uberior neceſſaria videtur, tam qoad prolationem, qàm & qoad ſcripturam. Qoad prolationem; qia lingva hæc, prout in communi, priore utraqe illâ amplius, eſt uſu, ita corruptelis pluribus obnoxia eſt facta. A noſtris avtem pleriſqe in Latinis proferendis, præ exteris compluribus, plurimum peccatur. Siqidem nec *I* nec *U*, avt vocali, avt conſonæ; nec *F* in ullis; nec *G*, avt *C*, in nonnullis; nec *T* in aliis; ſonum damus genuinum. *I* vocalem, qaſi *ej* eſſet; *U* qaſi *Ev* vel *Ju* foret, efferimus. *J* conſonæ ſonum damus eundem, qem & *G*, (perperam utriqe) ubi *E* vel *I* ſeqitur. pari nempe modo proferimus *J*, in *Jacio*, *Jecur*, *Injicio*, *Jocus*, *Juſtus*, qo *G*, in *Gens*, *Genus*. *Georgius*, *Gigno*, *Corrigitur*. Igitur *V* conſonam pronunciamus, qo modo *F* oportuit: *F*, tanqam *PH* avt Φ Græcum foret; qod in Græculo riſiſſe Ciceronem Fabius [a] refert. *C*, ante E & I, *in Cera*, *Cerno*, *Neſcire*, *Poſcere*, *Cicer*, *Cicur*, *Circus*; & *T*, ante *I* purum, uti appellant, h. e. ubi vocalis ulla ſyllabam eam ſeqitur, qam id claudit, uti in *Titio*, *Petitio*, *Primitiæ*, *Propitius*; tanqam *S*, utrumqe enunciamus; acſi nihil intereſſet, inter *Cedo* & *Sedo*, *Cepi* & *Sepi*, *Cellam* & *Sellam*, *Cilicem* & *Silicem*.

Horum avtem in pleriſqe cum vicini nobis Belgæ, exteríqe alii complures, accuratiùs emendatiúſqe pleriqe noſtri loqantur, cúmqe lingvæ iſtius in conventibus conventionibúſqe publicis præcipuus ac freqentiſſimus ſit uſus: voti itaqe ac deſiderii juſti res merito fuerit, ut priſca illa ac primigenia Latina pronunciandi ratio apud noſtros poſſet poſtliminio revocari; utqe in Academiis noſtris, cum operam ſedulam, tum & authoritatem, qâ pollent, ei qorum id intereſt, ad id procurandum adhiberent. Cur enim non ad errores qoſcunqe tollendos, rectámqe rei cujuſvis rationem figendam firmandámqe, uſui neceſſario juſtoqe ea nunc poſſit eſſe & debeat, qæ ad illos qidem fovendos fulciendóſqe, iſtam verò opprimendam ſupprimendámqe olim iniqiſſimè eſt adhibita? Qa in re & eò magis elaborandum videtur, qia prolationis vitioſæ ritus iſte retentus, facit ut apud exteros qi eundem repudiârunt, ab eis noſtri qandoqe deridiculo habeantur, qos eruditione tamen ſolidâ, boniſqe literis atqe artibus, paraſangis ipſi non pavcis anteeunt. Cæterum donec iſtud obtineri poſſit, ſeqendum neceſſariò Sapientis ſcitum illud, *Loqendum cum multis, ſapiendum cum pavcis.* & qod ſummus ille de ſe in Oratore orator, qi *avrium convicio veritatem ſibi extortam* conqeſtus, *uſum* ait *populo conceſſiſſe*, *ſcientiam ſibi retinuiſſe.*

Ac de Latinis, prolationem qidem qod attinet, iſta ſuffecerint. De ſcribendi ratione aliqid adjecto opus videtur. Qum itaqe *I* & *U* Latinorum ſonum geminum, vímqe ſint duplicem adeptæ; unde fiat, ut nunc in *conſonantium*, nunc in *per ſe ſonantium* claſſem concedant, támqe multiplex & varius conſonantium harum ſit uſus, ut ſub regulas certas reducere, eáſve inter legendum ob oculos jugiter habere, havd cuivis ita promptum ac proclive fuerit; idcirco veteres Voſſius [b] non immeritò caſtigat, qod *iſta cum ſoni natura diſcrepent, non & figuris*

(qod

a *Litera una pluribus ſonis propter inopiam inſervire poteſt: ſonus unus in Variis literis non poteſt contineri. Tho. Smithus de ling. Græc. pronunc. l. 2.* b *Edicti Vintonienſis verba.* c *Martial. l. 5. Epigr. 17. Iſidor. Origin. l. 17. c. 10.*

a *Inſtit. l. 1. c. 4.* b *Art. Gram. l. 1. c. 15.*

(qod facilè poterant) *diverſis ſignarint*. Horum itaqe cum ut indiligentia compenſaretur, tum & legentium commoditati conſuleretur, ab accuratiùs iſta tractantibus procuratum eſt, uſúqe ferè jam receptum, ut diſtinctionis juſtæ cavſſâ, literæ iſtæ, ſicut ſonis diſpeſcuntur, ita characteribus diverſis qoqe repræſentarentur. Unde natum, ut *conſonæ* J j, V v; *vocales*, I i, U u, pingantur.

Cæterum non immeritò reqiſiverit qiſpiam, qare non conſtanter, ubicunqe ſonus idem deprehenditur, figura ab his eadem uſurpetur. hoc enim ſi accuratè obſervaretur, *bivocalium* vanitate falſitatéqe liqidò patefactâ, commentum illud confeſtim concideret, & ipſum per ſe evaneſceret. qare in qibuſdam eum, qem vocali deſignandæ deputarunt, characterem admittant retineántve, in qibus aliud qam *conſonans* eſſe non poteſt. v: gr. cur *ſuadeo*, *ſuavis*, *ſuetus*, *quis*, *quare*, *quum*, *quorſum* ſcribant, cum nec *u* vocali ulli ita præfixâ, ut in eandem cum eâ ſyllabam coaleſcat, poſſit eſſe *vocalis* ipſa: (neqe enim, apud Latinos ſaltem, agnitæ ſunt unqam *bivocales* iſtiuſmodi; qod adverſus Schoppium eruditè diſputat Voſſius) nec eundem cum *u vocali* in vocabulis iſtis (qorum in nonnullis utraqe etiam reperitur) ſonum edere ſit compertiſſimum. qare in *æquum*, *equum*, *antiquum*, *reliquum*, *tinguum*, *ſtinguunt*, characterе *vocalis* peculiari; contra, in *ervum*, *cervum*, *nervum*, *ſervum* figurâ *conſonantis* indice, ad literam priorem exprimendam abutantur; cum tam in illis, qam in iſtis mera *conſonans* exiſtat. avt ſi, ubi *conſona* eſt, ſonum non unum ſortiatur, qare non, pro ſoni varietate, characterem qoqe diverſum habeat aſſignatum. qare deniqe in *aut*, *haud*, *autem*, *audeo*, *audio*, *auris*, & ſimilibus, non eodem, qo in *vaco*, *vado*, *vago*, *valeo*, utantur charactere, cum eundem utrobiqe, ꝟ utiqe noſtri, ſonum agnoſcant. verum hoc typothetæ operiſqe typographicis præfecti viderint. eruditi verò, in ſuis edendis, prout ipſis viſum, procurarint. Nos ad reliqa, qæ diſceptanda propoſuimus, pergemus.

Hactenus itaqe de lingvis eis diſperimus & diſpunximus, qæ in vulgari eſſe deſierunt. reſtat ut de eis aliqid adjiciamus, qæ in uſu vulgari adhuc perſtant, qas & *vernaculas* appellamus. In iſtis omninò, prolationem qod attinet, ſeqendum tenendumqe, qod uſus probat. Valet ſiqidem iſtic, qod Fabius tradit, inſtit. l. 1. c. 10. *Conſvetudo certiſſima loqendi magiſtra. utendúmqe planè ſermone, ut nummo, cujus publica forma eſt.* Proinde ſi vox *Jehovah* qomodo enuncianda ſit, qæritur, conſiderationem qæſita res geminam cum admittat, reſponſione conſeqenter geminâ eſt opus. Si enim de voce hac, qâ Hebraica eſt, qæritur, pronuncianda erit, ac ſi charactere noſtro Jehowah ſcriberetur. eam enim Hebraica efferendi rationem rectam ac genuinam eſſe, in antegreſſis eſt demonſtratum. at ſi pro Anglicanâ, qæ Hebraicæ illi reſpondeat, habeatur, non Jehowah, ſed Jehovah planè proferetur, eo utiqe prorſus ſono qo *J* & *V* literæ *conſonantes* apud noſtros ſonant. ſiqidem qibus illorum *Jod* & *Vav* ſonos exprimamus, alios habemus diſtinctos ac peculiares characteres, qibus iſtic non abutimur. neqe eſt neceſſe, ut vocabula Anglicana, qæ Hebraicis interpretandis ſivè lingvâ noſtrâ exprimendis adhibentur, ad illorum proloqendi ritum modulúmqe exigantur. hæc eſt enim lingvæ cujuſqe prærogativa, ut aliunde mutuata ad morem proprium uſúmqe defingat. Exemplis aliqot, qid velimus, dilucidiùs patefiet. Si qis Hebraicè peritus, contextus ſacroſancti periochen aliqam recitaret, nomina illa אחשורוש דויד יעקב ישראל (rectam proloqendi normam ſecutus) proferret utíqe ac ſi Jiſrael, Jaacob, Dawid, Aeſhweros, literis noſtris pingerentur. at idem, ſi ſcripturas eaſdem lingvâ noſtrâ enarraret, nomina eadem idqe citra juſtam reprehenſionem) Iſrael, * Jacob, Davıd, Aſſuerus, prout vulgo efferuntur, enunciaret. Aliud adjiciemus. Chriſti domini noſtri nomen Hebraicum idem omninò fuit, qod & ducis illius Judaici, qi in terræ eidem olim promiſſæ poſſeſſionem Dei populum immiſit, יהושע utiqe, ſive *Jehoſhua*. inde יש׳ *Jeſhua* enatum, Syrum magis qam Hebræum (qanqam & Syriaca qandoqe [a] Hebraica dicitur; qia hujus tradux; ſed inter derivandum forte, unde profluxit, corruptior effecta) nec niſi à populo è Babylone reduce, ubi linguæ Syriacæ ([b] ea enim eſt revera, qam Chaldaicam nos dicimus) aſſveverant, uſurpatum. hinc in Græcam lingvam tranſeundo, nomen geminum evaſit. ſiqidem Græcis priſcis Ἰησοῦν Ἰᾶσων, poſterioribus ἰᾶσαῖζεσθαι etiam Ἰησοῦς dicebatur. Nos Hebraica impræſentiarum miſſâ, de reliqis, in qibus diſcrepantiæ vix qicqam comparere videtur, videamus. Ἰησοῦς ergò, ſive *Jeſus*, qomodo enunciandum ſit, ſi qis qæſierit, hoc à me reſponſum feret. Græca qidem vox Ἰησοῦς ita erit proferenda, ac ſi eſſet noſtro depicta charactere Jeſows: qia I Græcis hîc *vocalis*, Y *conſonans* eſt. *Jeſus* verò Latina, acſi Jeſus ſcriberetur. qia J *conſonans*, (qæ illis [p] noſtrum ſonabat) *u vocalis* eſt. Anglicana vero Jeſus; prout nos J *conſonam* noſtram proferre conſvevimus. Nec de alterâ illâ, hac antiqiore multò, ſecius ſtatuendum. Vox Græca Ἰᾶσων τετσυπλάβος prolata noſtris figuris eſſet Jaſon; qia I in ea *vocalis* eſt: Latina *Jaſon*, δισύλλαβος (poëticas enim diæreſes hîc mittimus) noſtro charactere, Jaſon: qia p nobis ſonat qod J conſona *Latinis*: Anglicana vero Jaſon; eodem plane modo prolatâ primâ, qo J noſtrum ubi conſonans eſt, aſſolet. qod & in [c] codicis ſacri contextu recitando à qibuſqe paſſim obſervatur. Nec eſt igitur neceſſe, ut à nominis Jehovah pronunciatione vulgari, (prout nec à Jacob vel Davıd, vel Jeſus, vel Jaſon) in ſermone vernaculo diſcedatur.

Illud potius iſtic optandum venit, ut prolationem, qæ obtinet, ſcriptura ſeqatur. Rectiſſimè Smithus noſter, [d] *Æquum eſt, ſcripturam ſonos ſeqi, ut picturam corpus: teſtemúrqe ſcriptura ſonum ætatis, ut aulæa formas veſtium.* Qorſum namqe elementorum figuræ, avt ſunt *primitus* excogitatæ, avt etiamnum adhibentur, *niſi ut* qem *in* ſermone communi literæ qæqe ſonum edunt, eis commodè deſignetur? *Certè & ætatis tenerioris noſtris*, & lingvæ noſtræ ediſcendi ſitientibus peregrinis, compendium hinc non contemnendum accreſceret; ſi & figuras ſono cuiqe diſtinctim exprimendo deſtinatas, eaſdemqe ad ſonum proprium accommodatas & reſtrictas haberemus. Hoc eſt enim, qod ſortis utriuſqe qoſvis, in noſtris ediſcendis, conturbat havd parum, de qo & exteros avdivi non ſemel conqerentes; qod Gallis utiqe, inter alia, qæ nolo dicere, exprobrari conſveverat; *aliter legere nos qam ſcribamus, aliter pingere qam proloqamur.* Nec reverâ noſmetipſos (niſi ſi φιλαυτίας ἢ ἀυθαδείας ἐγκάτης reatum adſciſcere velimus) culpâ omni hac in parte immunes prorſus poterimus diffiteri: qum literas toties ſupervacaneas vel infercimus, vel affigimus; alio, qam qo proferri debeant, ordine diſponimus; elementis à ſono ſuo nomina diſſonantia planè tribuimus; uno eodemqe charactere ſonos à ſe plurimum diſcrepantes pingimus; & ex conſeqenti, ſonum eidem nec certum, nec ſuum damus. Ex. gr. Cur in people ſcribendo, o interſerimus, qod envnciatum tamen nolumus; e conſonæ l poſtponimus, qod loco priore, licet raptim, proferimus? Cur thiu *tenue*, & thine *tuum* literâ initiali eadem depingimus, cum ð potius qam t ſonus in altero ſe prodat? qod proinde ð apice ad ſpinæ inſtar trajecto Saxones priſci exprimebant. Cur Gerbaſe per G ſcribimus cum Jerbas, avt Jarnis enunciatum velimus? Cur G ipſum Jee ſive Ji nuncupamus, cum in gare, gil, gibe, good aliter prorſus proferamus? Cur C literam ſee ſive ſi nominamus, cum tanqam ſi ſ eſſet (prout

* *Literâ mediâ forſan illâ miſſâ, cujus ſonus vel ignotus vel incertus cum ſit, nunc inſuper habetur, ut in* עמים Amos, *nunc per* G *exprimitur ut in* עמרה *Gomorra; ab aliis nunc ut* ng *in* ענב malum, *nunc ut* gn *in* ען lignum, *effertur.*

a *Act.* 22. 2. b *Ezr.* 4. 7. *Dan.* 2. 4. c *Act.* 17. 5. 6. *Rom.* 16. 21. d *De rectâ & emend. ling. Angl. ſcript. c.* 9.

(prout eſt reverâ; & alterum itaqe ſuperfluum) efferamus, in care, core, cur, cure? Cur non eiſdem elementis proceed & ſeed ſcribimus, cum idem in utroqe ſonus percipiatur? Cur action, potion, poſion, petition exaramus, cum atſion, poſion, poſion, petiſion legamus? Latinam ſi qis originem obtenderit; in promptu eſt reſponſio. In Latinis qidem *actio*, *potio*, *portio*, *petitio*, cum ſcriptio recta ac legitima exiſtat, nihil eſſe immutandum; ſed ad ſcripturam, qæ proba ac probata ſit, prolationem eſſe accommodandam. at in noſtris, cum voces vernaculæ, ſonis conſtent ab illâ planè diverſis; ſonumqe *t* in *s* demutando facta fuerit derivatio; ad vocabuli ſonum conformandam eſſe ſcripturam; neqe enim id eſt in deductitiis aut mutuatitiis neceſſarium, aut congruum etiam, ut elementum cum ſono mutetur. neqe verò nos id ipſi conſtanter obſervamus. v. gr. à voce Latina *declinatio* derivata gemina habemus; artis vocabulum utrunqe; mathematicæ alterum, declination, Grammaticæ peculiare alterum, declenſion. ecqid autem obſtiterit, qò minus, qamvis Latia, mater utriuſqe vox per *s* ſcribatur, & rite qoqe proferatur, non per ſ tamen tam illa qam iſta deſcribatur; cùm hujus in utraqe ſonus audiatur, t literæ in neutrâ? Ecqis enim Gallis vitio verterit, qod *Oraiſon* & exarent & enuncient, cum ab *oratio* tamen Latino ea vox deſcendat; aut illis qod *faſhon*, noſtris qod faſhion, (non faction, qod aliud utriſqe deſignat) cùm Latinorum tamen vocabulo *factio* natales ſuos debeat utrumqe? Ecqis Latinos vituperet, qia *reſinam*, non *retinam* ſcribant, cum Græcis ea ῥητίνη ſit; qod *ſciſſum*, non *ſchiſtum*, qum Græcis ſit σχιστὸν; qod *cutis*, non cuſtis, quum Græcum ſit κύστις; *perna*, non *pterna*, cum Græcis πτέρνα; *parum putum*, non *puſtum*, qod Græcis eſt πυστὸν; *oſſa*, non *oſta*, qod ὀστᾶ Græci; & alia ultra cenſum iſtiuſmodi? Certè, qam nulla non lingva in vocabulis aliunde derivandis tranſferendiſqe libertatem ſibi ſumit, noſtræ nullo jure, nulla ratione, à qoqam poterit denegari.

Iſtis avtem cum qæſito priori ſatiſfeciſſe nos avtumemus, ad alterum tranſibimus. De *Q* literâ itaqe, ejuſdemqe poteſtate ac uſu â praxi meâ occaſione ſumptâ, coorta eſt qæſtio. Cum enim in meis Latinè ſcriptis, ac in publicum emiſſis, *v conſonam*, an *vocalem* eam, huic ſubjungere deſtiterim, ſæpenumero ſum hac de re à viris doctis compellatus, qærentibus utiqe, qâ ratione inductus id uſurpem, qâve avtoritate ſubnixus, ſcripturam novitiam introductam eam.

Et ratio qidem, qæ nondum lecto avtore eâ de re ullo, in ſcriptis privatis compendia captantem, ad id primitùs impulerat, prompta pronáqe ſatis fuerit, qod ſuperflua planè adjecta vulgò altera illa videretur: qum utriuſqe ſonum, qæ duplex foret, litera ea per ſe ipſa includeret. Siqidem tam *Q*. qam *X* Latinum, Ψ Græcum, non ſimplex litera, ſed compoſita eſt. Conſtat enim ex C & *V*. qod Capella monuit de nupt. philolog. l. 3. c. 7. ex C, inqam, & *V*, non *vocali* eâ, qod Scaliger cenſuit de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 7. (ne fruſtra ſis) ſed *conſona* illâ (qod ex Velii ſententia tuetur Voſſius lib. 1. cap. 22.) cujus vis in *Angvis*, *Sangvis*, *Svavis*, *Svaſus*, ſe prodit. itaqe nec *Cu*, ſive *Qu*, i. e. juxta ſcripturam vulgarem *Quu* qod Voſſio tamen l. 1. c. 32. placuiſſe video, eſt genuinum literæ hujus nomen, ſed *CVE*, ſive *QE*, (qod eodem recidit) ſicut ECS τῦ X; non incluſâ, qæ utrobiqe nulla eſt, ſed qo proferri poſſit utraqe, neceſſariò, in altero præfixâ, in altero ſubjectâ, vocali illâ, qæ conſonis qibuſqe exprimendis conſvevit adhiberi. Ergo qo modo *X* ex C & *S*, Ψ ex Π & Σ; ita *Q* ex C & *V* eſt coalita & conflata. Rectèqe idcirco, cum Julius-pater, de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 10. *ineptire* eos pronunciat, *qi Q cum C eandem eſſe* contendunt; tum & Joſephus filius, in diatriba de var. liter. pronunciatione, *delirare Varronem*, qi *nullam* ajat eſſe *inter* Q *&* C *differentiam. eam enim eſſe proportionem in voce hac* Qvos *ad* Cos, *qa eſt in* Lingvas *&* Lingvis *ad* Lingas *&* Lingis. uterqe, *τῦ U litera poteſtatem in Q ipſo contineri* adfirmat.

A Unde & notat Voſſius l. 1. c. 32. eos, *qi ſemper poſt Q adſcriptum erat V.* etenim *hoc appoſito nihil ſupereſſe præter C ſimplex.* qod de *Q* ſentire Scaliger alter *ineptum*, *delirum* alter cenſuit. Proinde ſicut fruſtra τῷ X τὸ S ſubjungeretur, ut *exſeo*, *exſedo*, *exſpio*, *exſplodo*, *exſploro*, pro *exeo*, *exedo*, *expio*, *explodo*, *exploro*, ſcriberemus: alia enim eſt ratio, cum à *ſpecto exſpecto* potius qam *expecto*, qaſi à *pecto* eſſet compoſitum, Grammatici (qod Fabius l. 1. c. 7. docet) ſcribendum cenſuerint. qia ſ ibi non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſeqentis; ſicut & in *exſcribo*, *& exſurgo*; & nominis verò, in *exſors* & B *exſul*, ut recte * Voſſius. ita fruſtra τῷ q τὸ v ſubjeceris, cum ipſius *v* vis integra duplicis illius ſono jam incluſa habeatur. Etenim, qod *ὁ πάνυ* de litera K; ſi qis cum Scavro, *nomina, in qibus à ſecunda eſſet ſtatim ſede, per K eſſe ſcribenda putârit, qod Ka nomen includit vocalem illam, nullam ſanè vocalem addendam in contextu dictionis.* & eâ qidem de cavſſâ priſcos obſervat Voſſius l. 1. c. 17. *a* poſt K omittere ſolitos, cum ſcriberent *Klenda*, *Klumnia*, *Krus*, *Kartago*, pro *Calenda*, *Calumnia*, *Carus*, *Cartago*, qia K utiqe C & *a* in ſe contineret. pari certè ratione tam *V* poſt *Q* qam & *S* poſt *X*, eſt prorſus ſupervacanea, C cum compoſitis ſuis iſtis utraqe illa, & qidem integra, jam ſit comprehenſa.

Ratio igitur clara ſatis ſuppetit, cur τῷ *Q* ſubjunctâ ſive *U*, ſive *V*, nihil ſit opus. Nec deſunt qi patrocinium hac in cavſſâ ſuum ſponte deſerant, viri cum literati, tum & inter literatos ſortis ſediſqe havd infimæ. In his eſt, qem & ſuperius pavlò adduximus; Vir Cl. Scaliger filius. Is loco ibi deſignato: *V poſt Q nullum habet ſonum. ſed qi ſonus avditur, in ipſius vi eſt, qæ ſine V potuit probari.* Accedit huic, ſed qi tempore, puto, anteceſſit Avtor havd ignobilis, licet de nomine ignotus, D cujus *de Lingva Gethica* commentariolum edidit Bonaventura Vulcanius; in qo iſta habentur. *Q eadem eſt cum C, niſi qod U includit. qare ubi hæc ſubjicitur, ſuperflua eſt. Malè igitur ſcribunt Latini.* Quotidiè, Quis, Quia, Quoniam, *recte Getha, qui u includunt, ſcribentes* Qotidie, Qis, Qia, Qoniam. *Cum enim Q comprehenderet u, putabant ſuperfluum, ſi præterea annotaretur. qod monendum erat, ne qem in novo idiomate novitas offenderet. Tum u exprimendum ſit. ſi dictio per x ſcriberetur, qomodo Graci faciunt, qi loco q x uſurpant,* Κυΐντος *ſcribentes pro Qintus. Errant verò, qi u geminum* E *ſubjiciunt; qum ſimplum ſatis ſit; avt unicum, ſi alia vocalis ſeqatur.* Hæc ille diſertiſſima. Cæterum ne Getas Gothóſve, gentes barbaras, Latinæ vel ſcripturæ vel loqelæ magiſtros facere videamur. Virum clariſſimum, antiqitatis omnis indagatorem ſagaciſſimum, rerúmqe iſtarum peritiſſimum, Joannem Voſſium avdiamus. Is (neqe enim in partes hic vocatus comparere recuſabit) Artis Grammaticæ l. 1. c. 22. Cujus inter alia ſummarium; *Veteres ſcripſiſſe*, Aqa, Equs, Qis, *& ſimilia, abſqe V. Non tantum*, inqit *eſſentia & poteſtatis ratione Q compoſita dici poteſt*; (qod Capellæ ac F Diomedis avtoritate firmat, qi ex C & *V* conſtare affirmant) *ſed etiam figura: qia, qod & Velius Longus obſervavit, ipſa nota, qâ ſcribitur, oſtendit* C *&* V *pariter literas in ſe confuſas. Atqe inde eſt, qod in Veteribus Codicibus alterum V, tanqam in Q contentum, prætereatur. Ita in eis legere eſt* Equs *pro* Equus. *ac in antiqis etiam inſcriptionibus interdum hic occurrit ſcribendi modus.* Velii verba qæ vir Cl. adſcripſit, hæc ſunt. *Multi Q literam excluſerunt, qoniam nihil aliud eſt qam* C *&* V; *& non minus poſſit ſcribi* Quis *per* C *&* V *&* I *&* S. *ideóqe nonnulli* Quis, *&* Quæ, *&* Qid, *per* Q *&* I *&* S *ſcripſerunt,* G *& per* Qæ, *&* Qid; *qoniam ſcilicet in Q eſſet* C *&* V. Hæc ubi ex Velio Voſſius, *Nec obſtat*, inqit, *qod Probus adverſus eos diſputat, qi* Seqi *in præterito ſcribebant ex* Seco, *avt* Aqi *ab* Acuo. *nam in his ratio diſpar. qia* C *ad aliam qam i ſyllabam pertinet: contra qam ſit in* Seqi *a* Seqor, *avt nomine* Aqa, *& ſimilibus.* Qibus adjici

a *Art. Gram. l. 1. c. 43.* b. *Jul. Scalig. de cauſſ. ling. Lat. l. 1. c. 10.*

poteſt, qod & ipſe pavlò poſt, ex eodem avtore ſuggerit, *V conſonam* in his eſſe, *cujus vis ac poteſtas Q litera includitur, non* prout in alteris illis, *vocalem* qod & Voſſius ipſe contra Diomedem, Priſcianum, adeoqe Fabium ipſum tueri ſuſtinuit. Idem deniqe libri ejuſdem c. 29. *Oecumenico errore à recentioribus, imo & penè omnibus antiqis, poſt Q ſcribitur V, cum Q nihil aliud ſit qam C pingvius ob ſeqens V. Sane ſi poſt Q geminam vocalem ſcribere viſum, nihil fortaſſe Q fingere opus erat. ſin Q ad ſoni pingvedinem indicandam adhibere placuit, V omnino in Q intelligetur; qia Q erit nota duplicis literæ C & V. Rectius igitur aliqi, Qa, Qi, Qo ſcripſere; qam alii* qua, qui, quo; *cum in his V poſt Q redundet, ac ſapiens naturam inſeqi ſoleat, qa nihil facit fruſtra.* Hæc heroes illi. ex qibus liqido patet parétqe, ſcripturam hanc, qâ *V* poſt *Q* expungitur, nec novitiam nuperriméve inductam, ſed Latinis priſcis uſurpatam, nec verò avt ratione juſtâ eſſe, avt avtoritate etiam deſtitutam.

Et ad qæſitum geminum illud iſta ſuffecerint. Dictionis reliqæ ſummam pavcis ſic habeas. *Diphthongi*, ſive *bivocales*, ſunt, in qibus *vocales dua in ſyllabam unam coa-* A *leſcunt.* Hæ vel ſunt *impropriè*, vel *propriè* ſic dictæ. *Improprie* ſunt, in qibus, etſi *dua pingantur, altera* tantum *profertur.* hujuſmodi ſunt apud Græco ,, qibus *iota* eſt ſubſcriptum; in Latinis *ae* & *oe* in *Æneas*, *Oeneus*, &c. de iſtis non laboramus, qia *ἀκύρως καὶ καταχρηστικῶς bivocales* dicuntur. h. e. dicuntur, & non ſunt. *Propriæ* ſunt, in qibus *vocalis utraqe profertur.* hujuſmodi habentur, in qibus *i* & *u* (qæ *bivocalium* matrices exiſtimantur) vel *aliis vocalibus adjuncta*, vel *ſecum* invicem *commiſſa.* aliis *adjecta*; *i*, in *ai, ei, oi*; *u*, in *au, eu, ou.* in iſtis verò *i* & *u conſonas* eſſe, non *vocales*, oſtendimus. B habere enim ſonum eundem planè, qi *j* & *v* conſonarum genuinus eſſe, vel agnoſcitur, vel evincitur; *i* nempe *τῦ y*, *u* avtem *τῦ w* noſtri utriuſqe. *nullam* itaqe in iſtis *bivocalem* eſſe; cum *vocalis* altera nulla ſit. reſtant, in qibus, *ſecum* invicem *commiſſa*, *y* Græcorum, in *ὑὸς* & *ἄφρυσι*, *ui* Latinorum, qæ ſit illi analoga, in *huic* & *cui* monoſyllabis. in his viri magni *i conſonam*, *u vocalem* eſſe contendunt. ego contra *u conſonam*, *i vocalem. bivocalis* intercidit, utralibet detur.

Nulla ergò *Bivocales.*

THO-

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO,

QUA VOCIS

JEHOVAH,

APUD

Noſtros receptæ uſus defenditur, & à qorundam cavillationibus iniqis pariter atqe inanibus vindicatur.

LECTORI CANDIDO.

NOtum eſt [a] Cenſoris graviſſimi dictum, Tam otii qam negotii rationem eſſe reddendam. Hoc ipſe qo ex parte aliqâ [b] præſtem, paucis hiſce te conventum velim. Cum morbo, qi me nuper habuit, (habuit enim magis me ille, qam illum ipſe) necdum penitus reliqit, domi concluſus, lecto etiam partem maximam affixus, diſtinerer, dum otii tædio (qod mihi nunqam non grave) ex libris levamen aliqod reqiro, in Viri cujuſdam clariſſimi de Nomine Tetragrammato Orationem apud ſuos habitam incidi, ad cujus oram in codice meo (pro more mihi non inſolenti) nonnulla olim adnotaram. Ea jam repetita & relecta, animum impulere, ut de argumento hoc molirer aliqid; qo vocis Jehovah uſum apud nos ([c] nec ſolos tamen) receptum, qem acrius pavlò avtor ille impugnat, & inſectatur acerbius, qâ poſſem, tutarer, & ab illius cum cavillis, tum & calumniis vindicarem; idqe eo magis, qia ab altero qoqe notæ etiam primariæ viro, Anglos noſtros, hoc eodem nomine, qaſi crimini graviori affines, nominatim perſtrictos offenderem. Hoc intra pavcos dies ubi abſolveram, juris publici facere viſum eſt. Qæ ſi cui forſan otioſa ac ſupervacanea videbuntur; ut aliud nihil dicam; illud primò habeat, eſſe hunc otii, nec ultrò accerſiti, ſed neceſſitatis lege qadam imperati, fœtum. tum veteris dicti meminerit, qo pronunciatur, ſatius eſſe, otioſum eſſe, qam nihil agere. Cogitet deniqe iſta, qaliacunqe fuerint, viros etiam ſummos exercitos habuiſſe. Tu ſicubi lapſum deprehenderis (qod cum à morbo, tum & ab ætate, [d] qi morbus alter eſt, laboranti proclive fuerit) manum ſi porrexeris, amice feceris, gratiamqe apud me eo nomine ampliorem iniveris, qam paria te mecum ſentire profeſſus: ſiqidem hac ratione forſan confirmatiorem, illâ (qod eſt optandum magis) emendatiorem reddideris. *Vale.*

[a] Catonis majoris, ex Origen. l. 1. meminit Cicero Orat. pro Planc. (imitatus & ad Attic. l. 5. Ep. 20.) & Columel. l. 2. c. 22.

[b] Libet non minus otii, qam negotii præſtare rationem, Symmach. l. 1. Epiſt. 1.

[c] Videatur Druſii ipſius confeſſio ad oram ſcripti hujus prope finem adſcriptam.

[d] Τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Apollodorus. Itaqe Philemon. Μηδὲ πατὶ ἐρώτα τὸν γέροντα πῶς ἔχει, ἢ γεραὸν λιν', ἴσθι δ' ἰυθὺς, ὅλε κακῶς ἔχει. Senectus ipſa morbus eſt. Terent. Phorm. 4. 1. Senec. Ep. 108.

THOMÆ GATAKERI

D E

NOMINE TETRAGRAMMATO

DISSERTATIO.

DE nomine Tetragrammato, ejuſdemqe ſive vivâ voce, ſive per ſcripta exprimendi ratione germanâ atqe genuinâ, grandis graviſqe inter eruditos orta eſt hiſce temporibus controverſia. Eam non ſine ardore utrinqe aliqo, & vehementiâ (uti mihi qidem videtur) minus neceſſariâ, proſecuti ſunt viri magni, Joannes Druſius in Tetragrammato, de rect. lect. ling. ſanct. c. 32, & 33. & in Annot. ad Pentateuch. l. 2. c. 5. Nicolaus Fullerus noſter Miſcellan. l. 2. c. 6. & in Append. Apologet. Ludovicus Cappellus in Oratione de nomine Tetragrammato & ejus pronunciatione, & Sixtinus Amama in diſſertatione de eodem. nam Gilbertum Genebrardum hominem maledicum καὶ μανιώδη inter heroas iſtos ne nominare qidem ſuſtinuerim. Ego, non qo inter tantos viros, tanqam arbiter conſideam, ſed qo ad rem ipſam de qâ diſceptatur conſtituendam ſymbolam ſaltem conferam, meam de lite hac totâ, & qid parti utriqe concedendum exiſtimem, citra cujuſqam offenſionem, ſententiam liberè proponam; idqe qam commodè potero pauciſſimis abſolvam.

Primò itaqe יה & יהוה duo eſſe Dei veri, eaqe à ſe invicem diſtincta, ſed qæ rationem eandem habeant, nomina peculiaria, pro conceſſo confeſſoqe ſumetur. De illo, conſtat ex Hymno 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה. de iſto ex Hymno 83. v. 19. *Ut norint te cujus nomen eſt* יהוה. Diſtincta eſſe à ſe invicem, nec alterum alterius formam contractiorem (qod nonnulli tamen ſunt arbitrati) inde patet; qod utrumqe ſimul poſitum reperiatur ביה יהוה Eſaiæ c. 26. v. 4. Sed & qod diverſos, uti mox videbitur, habeant natales. Eandem plane cum notionem, tum & notationem habere liqet, etiamſi à radice non eadem prorſus oriantur; qia à verbis admodum affinibus, & ejuſdem planè ſignificationis, deſcendunt. Sicut enim חוה & חיה unde primæ parenti nomen, Gen. c. 3. v. 20. ita היה & הוה idem utrumqe ſignificat, & illud qidem *vivere*, hoc *eſſe* utrumqe. ab היה avtem יה (priore ה ſicut in לך ab הלך abjectâ) ab יהוה חוה deductum, extra omnem eſt controverſiam, ita יה pariter & יהוה utrumqe τὸ ὄν, ſive τὸν ὄντα, deſignat. Rationem nominis utriuſqe Moſi Deus ipſe, cujus nomen utrumqe eſt, dedit, Exod. c. 3. v. 14. ubi dixit, אהיה אשר אהיה Qo loco & tertium habemus Dei nomen, ab utroqe illo diſtinctum, ſed cum utroqe mentis & ortus qoqe plane ejuſdem; idqe juxta interpretes nonnullos iteratò ibidem exhibitum. Siqidem, pro eo qod alii cum Hieronymo, *Sum qi ſum*; vel *Sum qod ſum*; qod noſtri conſtanter uſurpant; alii cum Pagnino, *Ero qi ero*, ſive *Ero qod ero*, qod αὐτολεξεὶ verba ſonant; atqe omninò retinendum Oleaſtrius contendit; Piſcator, (ſolus opinor) *Ero qi eram*: Junius à reliqis aliorſum abiens, reddidit, *Ehjeh*, *qia ſum*, ut אהיה prius ſacroſanctum ſit, & pro nomine (prout & in clauſulâ proximâ) habeatur; alterum (ut Hebræi loquntur) ſit profanum, & verbi (cujus & formam gerit) naturam retineat; אשר avtem non pronominis relativi, ſed conjunctionis cauſſalis (qod nec rarò ſit) uſum ac ſignificatum hîc obtineat: à qo ſenſu nec longè Vatablus abſceſſit, qum vertit, *Ero*, *qia ero*: & mox ἐξηγητικῶς, *Ero*; *ero enim*. ut eis verbis Dominus Deus & Moſi de nomine ſuo percontanti reſponderit; & nominis editi ſimul etiam rationem reddiderit. nam de tempore connotato parum intereſt; cum ea apud Hebræos creberrimè, promiſcua *habeantur*; qod variis exemplis * alibi oſtendimus. De loci mente videri poterit *Vir Cl. Joannes Druſius Obſerv.* l. 16. c. 10. ſed & ex exteris *Plutarchus de El Delphico*; qod is eſſe vult hominis Deum compellantis, naturamqe divinam agnoſcentis vocem (qaſi Ei, Es, diceret) qi propterea propriè veréqe ὄντως eſſe ſolus dicatur, qia ſolus mutationis omnis ſit expers. nos ad alia properamus.

Secundò, nominis alterius illius יהוה pronunciationem genuinam, cum primis temporibus, tum & per inſecuta deinde ſecula plurima, vulgò cognitam fuiſſe, clariſſimè liqet. Et primis qidem parentibus innotuiſſe patet ex Evæ, qo partum primum ſuum excepit, elogio, *Acqiſivi virum* את יהוה *à Deo*. Deinceps avtem in ore ac ſermone, communi etiam, itidem fuiſſe, patet inter alia, ex nominibus locis perſoniſqe de ſpeciali aliqâ ratione avt occaſione impoſitis, qibus nomen id integrum continebatur. Sic enim monti, in qo Iſaak immolandus ſiſtebatur, יהוה יראה nomen indidit Abraham. Geneſ. c. 22. v. 14. unde & orta refertur dictio παροιμιώδης, qæ in celebri uſu fuerit בהר יהוה יראה *In monte Deus videbitur*. coactius enim pavlò Junius, *In monte Jehova providebitur*. Moſes qoqe ad tropæi inſtar erectam de Amaleko fuſo aram, יהוה נסי nuncupavit. Exod. c. 17. v. 15. uti & Gedeon alteram in proſperi ſucceſſus futuri omen, יהוה שלום Jud. c. 6. v. 24. Qin & Jerem. c. 23. v. 6. Chriſtus Dominus יהוה צדקנו nominatur. Eademqe appellatio eidem ipſi an urbi, eccleſiæ utiqe ipſius, incertum, attribuitur, ejuſdem prophetiæ, c. 23. v. 16. utriqe certè (certum ſatis id) competere poteſt, & illi, qo qid ſuis ſit, & iſti, qo unde id ei qod is ſuis eſt, adſit, eo nomine denotetur. Verum citra con-

* *In explicatione verborum arioli. Num.* 23. 21.

controverſiam urbi reſtitutæ nomen datur יהוה שמה in Ezekielis Vaticinio extremo. Qorſum avtem perſonis lociſve nomina, niſi qo eis in ſermone ſcriptoqe, prout occaſio, deſignentur? In ſermone verò communi qî id poteſt ab eis, qi proferre ea avt neſciunt, avt neqeunt? Accedit ſolennis illa juramentorum concipiendi formula חי יהוה qod qadragies minimùm in ſacrâ paginâ reperitur: qum in eiſdem citra nomen iſtud bis אלהים ſemel אל tantùm, occurrat. Qin nec exteris etiam ethniciſqe ignotum prorſus fuiſſe Dei nomen hoc, ex codicibus ſacris clariſſimè patet. Idipſum enim hoc proferunt, cum Laban & Bathuel Eleazari Abrahæ famulo, Gen. c. 24. v. 50. tum & Pharao Rex Moſi, Exod. c. 5. v. 2. & regis ſui nomine non ſemel Rabſhake Ezechiæ, Eſai. c. 36. v. 7. 10. Nec certè in uſu vulgari eſſe videtur deſiiſſe, qamdiu apud Dei populum prophetiæ ſeries continua perſtiterat, avt Spiritus ſancti amanuenſes ulli extiterant, qi oracula ϑεόπνευστα, in populi illius uſum communem, ſcripto conſignarent. qorſum enim illi qicqam in uſum commvnem, avt vivâ voce ederent, avt ſcripto proderent, qod ab eis, qorum in gratiam propalabant, ne avribus qidem percipi, avt proferri, avt legi etiam, nedum ut intelligi, vellent? avt qis cuiqam dicti ſcriptive uſus, qem nec avditu percipere poſſit, nec proferre ipſe noverit? Proinde nullo pacto eſſe poteſt rationi conſentaneum, ut exiſtimemus, Vates ſacros in vaticiniis ſuis id nominis toties inculcaſſe, qod prolatum tamen lectumqe ab eis nollent, qibus ea tradidere. Imò qamdiu ordo ſacerdotalis eos habuit, qi erant legis divinæ obſervandæ religioſi, non poterat nominis illius prolatio inſuper haberi, nedum ut penitus intercidere, avt in oblivionem etiam devenire. Cum enim formulâ à Deo in lege per Moſem perſcriptâ Num. c. 6. v. 24–27. populo publicitus benedicere tenerentur, fieri non poterat, qum eam qotidie uſurparent, qin & nomen hoc proferrent ipſi, & in populum ſimul qoqe propalarent. Porrò ſi in benedictione ſolenni illâ & ſacerdoti proloqi, & populo avribus percipere liberum licitumqe fuerat, ecqid obſtiterit, cur non & alias qoqe, vel in ſacris ſcripturis legendis, vel in ſuppliciis publicis concipiendis idem faciendi parilis, ſive libertas, ſive licentia, exiſteret?

Nam qòd Judæuli inepti, horumqe veſtigiis inſiſtentes, [a] ex verbis illis noviſſimis, Num. c. 6. v. 27. *Et ponetis nomen meum ſuper filios Iſraël*, [b] eliciunt, *tum demum licuiſſe nomen illud effari, qum benedictionem illam pronunciarent.* ſed & ex verbis illis, Exod. c. 3. v. 15. qæ ſcripturæ ſacroſanctæ textum ipſum corrumpendo legunt, זה שמי לעלם *hoc eſt nomen meum ad occultandum*, cum textus ipſe לעלם *in æternum*, habeat; nomen iſtud ſupprimendum, nec in vulgus propalandum colligunt. Ac proinde [c] *ſacerdotem in benedictione illâ conferendâ*, ita *raptim & ſubmiſſâ voce* (per muſſitationem qandam [d] magicæ non abſimilem, qali in miſſæ ſuæ ſecretis abutuntur hodiè Pontificii) ejuſdem *verba illa protuliſſe, ut ne* prolatio hujus nominis *à qoqam exaudiri poſſet.* Deniqe [e] *Moſis etiam tempore* prolationem illius *interdictam* fuiſſe verbis illis, Lev. c. 24. v. 15, 16. *Qicunqe maledixerit Deo ſuo, ille feret iniqitatem ſuam,* [f] *at qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur. qibus verbis Deus mortem interminari videatur, non illi modo, qi Deo maledixerit, ſed & illi* (*è vulgo nimirum*) *qi nomen illud effatus fuerit.* Hæc remoram nobis hîc cur objiciant, nihil qicqam eſt cavſſæ; qum ſint reverâ farfari foliis leviora; liguſtri etiam floſculis viliora nugamenta. itaqe mirum mihi valdè fit virum inſigniſſimum tam putidis commentis [g] *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* tributum ire voluiſſe. Cum primum norit nihil fundi à ſacro textu habere. neqe enim ſeqitur, ut, qia in ſolenni benedictione illâ imperatum, ideò alias fuerit interdictum. qum in aliis alibi hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis creberrimè uſurpatum occurrat; imò in nonnullis, nec pavcis qidem illis, præceptum etiam ac præſcriptum reperiatur. videantur Deut. c. 21. v. 8. & c. 26. v. 7. 10. Jer. 4. 2. Secundum eſſe textus codicis ſacroſancti depravationem manifeſtiſſimam, negari non poſſit. Tertium cum Judæis doctoribus etiam primariis agnoſcat ipſe, [a] *mandato divino adverſari*: & ex Majmonidis avtoritate definiat, *præceptum eſſe, ut altâ voce conciperetur ſacerdotalis illa benedictio.* In qarto, aſſumentum merum eſſe neſcire neqiverit illud, *è vulgo nimirum.* qod ſi ſuſtuleris, admiſſâ interpretatione iſtâ, nec ſacerdoti nomen illud effari licebit; ſin admiſeris, cum legis ejuſdem datæ latæqe membra ſint gemina, qorum alterum alterius ἐξηγητικὸν tantum, ſupplicii ſpeciem ac rationem explicatius deſignans, pleriſqe cenſetur; priori etiam inciſo ἐκ τῆ κοινῆ idem fuerit aſſuendum. ita aliis qam è plebe & populi fæce licitum fuerit, qo modo nomen illud venerandum proloqi, ita & numini maledicere. Nec interpretum, opinor, ſaniorum ac ſolidorum qiſqam, niſi in execrationis ſignificatione verbum נקב in interdicto illo unqam ſumendum pronunciavit. Verum iſta ut mittamus, qum qod morentur nihil ſit: ſatis clarum videtur, & ante Moſem, & ſub Moſe, & à Moſis temporibus per ſecula qam plurima, nominis hujus prolationem in uſu communi extitiſſe: imò ex Dei ipſius mandato (è Judæorum Magiſtris primariis qoqe ipſis id agnoſcentibus) ſolennem ejuſdem prolationem, populi turbâ totâ aſtante, & qantum per locorum intervalla poterat, avribus percipiente, clarâ voce fieri ſolitam. ex qâ ſolâ occaſione, etiamſi nihil aliud acceſſiſſet, per tot ſecula illa fieri non poterat, ut non eſſet ea in vulgus etiam hominum notiſſima.

Tertiò, ex ſuperſtitione qadam, ſeculis inſecutis, & ſeqioribus illis, cum Spiritus ſancti amanuenſes illi è populo illo jam defecerant, nec ordo ſacerdotalis cultus ſinceri rituſqe priſci tenax extiterat, (qamdiu enim iſta obtinuere, uſus priſtinus ceſſare, avt aboleri non poterat) à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt: eoqe tandem deventum, ut pro piaculo immani haberetur, nomen illud effari; cum à Magiſtris ſcilicet denunciatum jam eſſet, [b] *partem non habiturum in futuro ſeculo, qiſqis nomen illud pronunciare præſumeret*: qod tamen per ætates retro ab orbe condito antegreſſas proferre, non licitum tantummodo, ſed & pium ac lavde dignum habebatur.

Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc; & merâ qidem: ecqid enim aliud ſubeſſe poterat? Obtenditur *religio*, & nominis ſacroſancti venerandus reſpectus; cui ut honos illibatus conſervaretur, nec avt uſu profano leviculoqe evileſceret, avt exteris etiam, qi abutendo pol. luerent, innoteſeret, vel eſt [d] *vulgi* ipſius ἰυλαβείᾳ *qadam ſuſceptum*, vel *magni Synedrii ſanctione publicâ interdictum*, ut nomine illo proloqendo deinceps abſtineretur.

Specioſi ſiqidem prætextus iſti; ſed ſuperſtitionem eluere impotes planè. Siqidem, 1. cur de iſto potius nomine, qam de altero illo, qod ejuſdem eſſe valoris oſtendimus, ut de cæteris nihil dicam, tam ſoliciti ac curioſi extiterant? an qia uberior iſtius qam illius ſanctitas? amplior atqe avguſtior hujus qam alterius illius majeſtas? at literis ſyllabiſqe ipſis ſanctitatem ac majeſtatem tribuere, eſt inſignita planè ſuperſtitio; eiqe gemina, qam nos Pontificiis de nomine *Jeſu*, circa qod illi perinde ferè ſe habent, non immeritò objicimus. an qia nomen יה aliáve Dei nomina, etiamſi vel à ſuis, vel ab exteris, profanè, leviùſculè, impiè haberentur, tanti id neutiqam futurum foret? Atqi nihil abſurdius, qam hoc animum inducere, Dei majeſtatem non perinde à mortalibus, qicunqe ii fuerint, qantum in ipſis eſt, lædi, violari, pollui, ſub qocunqe tandem nomine divino deſignatum id fuerit. qaſi Deus, ubi *nomen ſuum* lege latâ *temerandum* prohibuit, Exod. c. 20. v. 7. avt ubi

a Ludovicus Cappellus *Orat. de Tetragram. pag.* 322. b *Idem ibid. p.* 320. c *Ibid. p.* 322. d *Eſai.* 8. 19. e *Idem ibid.* 203. f Hebræi & Junius *itaqe.* g *Ibidem* 320.

a *Ibid.* 322. b Ex lib. Juchaſin Druſius *annot. in tetragr. c.* 9. & Galatinus *de arcan. cathol. verit. lib.* 2. *cap.* 10. c Ludovicus Cappellus *de tetragr. p.* 319.

ſanctione horrenda, *tremendum* inſuper aç *venerandum* interdixit, Deut. c. 28. v. 58–61. de hoc ſolo, vel uno aliqo nomine reliqis poſthabitis, religioſè habendo, cavtum voluerit. Tum an non iſtud, non ſuperſtitionis jam dico meræ, ſed præſumptionis fuerit, arrogantiæqe extremæ, Moſe, Prophetis, piis priſcis qibuſqe, imò Deo qoqe ipſo, ejuſqe ſpiritu, cujus ex afflatu motuqe immediato oracula ſacra, cum ore edita, tum & ſcripto ſunt prodita, prudentiores pioſqe magis cenſere ſe? ut qod illi palam omnibus innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerint, illum ipſum iſti, acſi religioſius hoc eſſet, qodqe ad honorem divinum conduceret magis, ſilentio tegendum ac ſupprimendum prorſus ſancirent.

Cavillum vero eſt frigidum, ac calumnia mera, ideo nos [a] *ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe* qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitus ortum affirmamus. cum hoc ab iſtis aliâ ratione uſurpari potuerit nimirum, cum nominis illius prolationem forſitan, avt neſcirent ipſi omninò avt non certam haberent, avt à pleriſqe non adverti admittive, obſervarent, ritum jam receptum, uſuqe diuturno comprobatum retinere commodiſſimum videbatur. novimus multa ex ſuperſtitione merâ primitùs orta, (cujuſmodi diebus hebdomadatim recurrentibus, à planetis, menſibus qibuſdam à numinibus ritibuſve ethnicis inditæ appellationes,) citra ſuperſtitionis ullius reatum aliis de cavſſis à pleriſqe uſurpari.

Qartò, deſvetudine iſtâ factum eſt tandem, ut nominis iſtius genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam planè devenerit. Nec in hoc firmando multis futurum eſt opus, qum & Judæi ipſi ſuam hîc inſcitiam agnoſcant: nec qi certi qicqam præſtare polliceatur, hactenus qiſqam ferè comparuerit.

Qintò, puncta (uti appellant) vocalia, qæ hujus nominis conſonis in textus ſacroſancti codicibus Hebraïcis appinguntur, eſſe reverâ vocis vel *Adonaj*, vel *Elohim* propria, qæ Maſorethæ nimirum, Judæorum ſui temporis ritum ſecuti, qo loco nominis Tetragrammati, cujus prolatio jam vel deſita, vel ignota etiam extiterat, iſtorum alterutrum ſubſtituere ſolebant, literis illis adjecere, mihi qidem nullo modo negandum videtur.

Conſtans certè punctorum vocis אדני adſcriptio, niſi ubi hanc ipſam comitem τὸ יהוה haberet, vocis אלהים ubi id fiebat, ne אדני utiqe iteratò legeretur, iſtud mihi validè ſatis evincit.

Sextò, vocabulum *Jehovah*, qod ex punctis illis vocalibus, qæ ſunt vocis *Adonaj* genuina, cum nominis iſtius conſonantibus commiſſis eſt conflatum, etiamſi non poſſit pro certo præſtari, prolationem nominis יהוה priſcam ac primigeniam exactè exhibere; nec tamen hanc non repræſentare, pro comperto qiſqam facilè probatum dederit; avt etiam qin ad eam accedat prope, negari probabiliter poſſe videtur.

Non ſeqitur, inqam, dato eſſe hæc vocis אדני puncta vocalia, idcirco τῷ יהוה qoqe non eſſe. qum vocabulorum à ſe invicem conſonis totis diſcrepantium, eædem tamen poſſint eſſe, ſintqe creberrimè vocales. ut conceſſo etiam priore illo, qod à viris doctis molimine tanto incaſſum contenditur, poſterius tamen iſtud inde non neceſſariò conſeqatur; nec obtinetur itaqe qod contentione tantâ evincere moliuntur, non eſſe iſta nominis tetragrammati puncta genuina.

Cæterùm ad verum germanumqe nominis hujuſce ſonum propius accedere, non ſvadent tantum, ſed adigunt, coguntqe etiam, uti mihi qidem videtur, in nominibus propriis, (horum avtem in ſacris literis numerus havd contemnendus occurrit) qæ ex hoc ipſo nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt, reliqa adhuc clara ſatis ejuſdem veſtigia. Hujus generis ſunt

A יהושפט יהוצדק יהונדב יהושׄע יהודם יהונתן יהוריב aliaqe ejuſdem modi, qæ & contracto pavlo formâ qandoqe leguntur יונתן יוריב יורם & יושפט יוצדק יונדב & de cæteris pariter. *qomodo* filius Nun Moſis ſucceſſor, *nunc* יהושע, nunc יושע, nunc הושע, & Jacobi *filius minimo proximus*, nunc יוסף nunc יסף qâ eadem ratione & qod *Jehovah* aliis, aliis eſt *Jova*, (prout Juda *nobis*, qod Hebræis Jehuda) ad qod proximè accedit Romanorum *Jovis*.

B Hoc avtem etiamſi viri docti qidam, *qi ex adverſâ* nobis hic parte conſiſtunt, eludere conantur, negando nomina iſta à nomine tetragrammato ſumere qicqam; at qi & ex eiſdem pariter exiſtunt; cum vir pectoris candidiſſimi, [a] Sixtinus Amama, veritatis clarè ſatis emicantis luce viqe adactus evictuſqe, ingenuè agnoſcit; tum & qi in iſtis præfractior pavlo, ipſe Joannes Druſius, in cogitationibus ſecundis, qæ ut ſedatiores, ita ſapientiores eſſe ſolent, [b] *ex nomine contracto Jova hujuſmodi nomina videri compoſita, ultimâ ſyllabâ, ut fit, eliſâ & extritâ*, concedit.

C Nec deſunt qi hac in parte eis nobiſcum ſuffragentur, ex ipſis qoqe [c] Magiſtris Judæis. Et certè qi in יהונתן יהוצדק יהויכין יהוידע יהוחנן יהואחז יהושפט יהושבע יהוצדק ex nomine tetragrammato *ſive* יהו *ſive* י illud eſſe negaverit; idem in זכניה אחזיה מתתיה נתניה נריה יכוניה יקמוה ירעיה שפטיה צדקיה illud יה; in אלנתן אלחנן אלודע illud, ex *nominibus* אל אלישבע אל ושפט אליקים Dei eſſe (qum idem planè *cum illis nomina iſta* poſſideant) pari jure inficias iverit. *Imò qi, ſemoto affectu* omni ac præjudicio, ſeriò ſecum perpenderit, qam freqens ac familiare priſcis illis fuerit, tanqam pietatis teſſeras avt pignora qædam, è divinis nominibus aliqid ſaltem, ſuorum appellationibus intexere, (qod in אל & יה tam crebrum, tam clarum eſt, ut ambigi neqeat. ut de שרי [d] in צורי שדי & עמישדי *nihil* adjiciam, qæ cum עזריאל & עמיאל idem pollent) qamqe ſtudioſè id egiſſe, (ut ne dicam, etiam ambitioſius pavlo affectaſſe) videantur; næ is havd facilè animum inducet ut credat, tertium iſtud, qod utroqe illo temporibus illis non minus in uſu *communi* ac qotidiano conſtat extitiſſe, in negotio iſto *poſthabitum* & præteritum prorſus fuiſſe.

D

E *His momenti nonnihil, imò plurimum* etiam, accedere videtur à Latinorum, qem diximus, *Jove*: qod & ad Hebræorum יהוה deſumptum, τῶν πάνυ non pavcorum qi & rei criticæ peritiſſimi, & antiqitatis cum indagandæ ſtudioſiſſimi, tum & dignoſcendæ ſagaciſſimi fuerint, in qibus [e] par primarium, Hugo Sandfordus & Joannes Seldenus, noſter uterqe, conſtans eſt opinio.

Nihili enim ſunt planè, qæ ex adverſo opponuntur. utpote [f] qod *Jupiter à juvando* juxta Varronem, *qaſi juvans pater*, ſit dictus. ideò *per duplex p ſcribi, ne prima corripiatur: qod non opus eſſet, ſi à* יהוה *in* יה *contracto deſcenderet.* qin id ſi foret *in recto caſu Jova, non Jovis, in obliqis Jova & Jovam dixiſſent.*

F Siqidem, primò notæ ſatis ſunt eruditis Varronis in notationibus halucinationes. Tum neqe eſt neceſſe, ut *Jupiter* qaſi יה *pater* nobis nuncupatus dicatur, etiamſi *Jovis* nomen à יהוה profluxiſſe ſtatuamus. eſt enim reverâ nihil aliud *Jupiter*, [g] qam *Joviſpiter*, ut *Marſpiter*, *Dieſpiter*, *Diſpiter*; tum contractius, prout priſcis efferebatur, *Joupiter*; demum *Jupiter*. ſiqidem thema ipſum antiqis *Jovis* fuiſſe, (unde Dijovis & Vejovis) ex Varrone diſcere Vir doctiſſimus poterat. tam avtem in *Jovis o*, qam *u* in *Juvo*, corripitur. Porrò

G neqe

a Ludovicus Cappellus *p.* 315.

a De *Tetragram. p.* 544. b *Annotat. ad Tetragram. ſuæ c.* 12. c Videatur Joannes Buxtorfius *de nominibus Dei* ſect. 24. d Vide Joannem Buxtorfium *de Nomin. Dei* Hebr. Theſ. 50. e Videatur alter *de deſcenſu ad inferos l.* 1. alter *not. ad Purchaſ. peregrin.* f Ludovicus Cappellus *p.* 329. g Vide Gellium *Noct. Attic. l.* 5. *c.* 12.

neqe conſeqitur ideò non à יהוה deſcendiſſe, qia prima correpta ſit; unde poetæ, qo metro conſulatur, ut *ropperit*, ſic *Juppiter* dicant. Neqe enim avt primam in Jupiter correptam eſſe doctiſſimus facilè probabit, & in contrarium faciunt avtoritates; qas facilè foret plenâ manu exhibere: Nec in deductitiis, ſuis etiam, qantitatem ſemper obſervant Latini: qum à *duco ducem* corripiant, & à *rego* contra *regem* producant: & in peregrinis multo minus. habent namqe à κρηπὶς, κρηπῖδος, κρηπῖδα, *crepido*, vocali primâ correptâ; *crepida*, & alterâ; à μηδομαι, *medeor*; à μοῖρα, μόρον, *morus*, *morum*, o producto; à λάγυνος, *lagena*; ab ἑρέω, *ruo*; ab ἑνὸς, ἕν, *unus*, *unum*; ab ἔθω, ἴθος, *mos*, *ufus*, ὁ πλαγιὸς, *obliqus*, τὸ μέθυ, *tametum*, utrâqe productâ; ποιητὴς, *poeta*; Φήμη, *fama*, brevi ultimâ; & ejuſmodi innumera. rurſuſqe ex חנבעל *Hannibal*, ex שופט *ſufes*, ex חנה *Anna*, ultimâ brevi utraqe; ex טמא *tama*, *tamino*, unde *uva taminia*, è qâ vinum, qod à tinctura *taint* dicimus; aliaqe havd pavca. Denique cur *Jovis* potius, qam *Jova* dixerint, ratio in promptu eſt. tam Latinis ſcilicet qam & Græcis, in uſu fuerat, nominibus advenis eas terminationes dare, qæ apud ſuos maximè familiares exiſterent; hac ratione Græcis חנבעל Ἀννίβας, חסדרובעל Ἀσδρύβας, יוסף Ἰωσῆς, ישוע Ἰάσων, קרן κέρας, שק σάκκος, Latinis זכי qi Græcis Ζαχαῖος, Sichæus, שופט ſufes; & ſicut אדני Adonis, ita יהוה Jovis.

De qo ex ipſo etiam Varrone luculentum habemus, Avguſtino exhibente, teſtimonium. *Varro*, [a] inquit, *Deum Judæorum Jovem putavit.* Et mox: *Nam qia nihil ſuperius ſolem colere Romani qam Jovem, eumqe Deorum omnium regem arbitrantur, cum animadverteret Judæos ſummum Deum colere, nihil aliud potuit ſuſpicari qam Jovem.* Ex qibus conſtat, *Jovem* à Judæis pariter atqe à Romanis coli, Varronem cenſuiſſe: & verò ex nominis affinitate, an identitate, (ut cum ſcholâ loqamur) potius, qam ex eâ, qam Avguſtinus putat, ratione, id illum veriſimile eſt avtumaſſe.

Verum urget maximè, qod Vir Cl. [b] *non facilè ſibi perſvaſum iri profitetur, Deum voluiſſe eouſqe laxare Satana habenas, ut ſacroſanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ ſacrâ eſt Deo proprium Apoſtata ille ſibi uſurpaverit.* Qod tamen nullius prorſus momenti eſſe deprehendetur, ſi accuratiùs perpendatur. Siqidem primò, Dei proprium nomen *unicum* eſſe hoc, non probatur. ſed nec poteſt probari. tam enim יה qam יהוה eſt ex propriis numinis divini nominibus. Tum utrum, qæſo, eſt ſceleſtius & execrabilius, Dei nomen an unum, titulum an honorem & cultum, appellationem unam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram, ſibimet qemqam arrogare? atqi eouſqe *Satana habenas Deum laxare*, iſta omnia ſibi ut uſurpet & arroget, præter ſacras ſcripturas, gentium omnium monumenta, & ætatis cujuſqe experientia tam clarè teſtatur, ut nemo id vel negare, vel ambigere etiam poſſit, niſi qi ſole, mero meridie, cœlo ſudo ac ſereno, radios undiqe diffundente, noctem altam tenebraſqe Cimmerias univerſa occupare affirmare ſuſtinuerit. De hoc avtem, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, cur ad illud hæſitet, ratio nulla comparet. Deniqe Vir Cl. ipſe eadem in diſſertatione affirmat, *nominis* hujus ipſius ſacroſancti [c] notitiam *à Judæis ad vicinos Tyrios & Sidonios*, ab iſtis ad Græcos (& qidni ab his etiam ad Romanos?) *tranſiiſſe*, ſub nomine Ἰαὼ, qod ex [d] *Diodoro Siculo* confirmat. De hoc avtem [e] oraculum ex Macrobio citat, qo conſultus Apollo reſponderit, Deum ſummum (qem reverâ ipſum ſe Apollinem ſive Solem eſſe volebat) unum reverâ eundemqe eſſe, etiamſi pro variis anni tempeſtatibus, qem is pro arbitrio ſuo regat & moderetur, varias ſortiatur appellationes; dum vere Ζεὺς, avt Dorico ritu Δεὺς, Διὸς; æſtate Ἥλιος. i. *Sol*; avtumno Ἰάω unde & [a] Ἴαχχον dictum volunt; hyeme Ἅιδης, ſive Ἀιδωνεὺς, ut alibi; (qod ab Adonaj efformatum nemo non videt) qi & idem Latinis Δὶς appellatur. nam qod [b] ad *Bacchum*, tanqam à *Jove* avt *Apolline* ipſo alium, nomen id tranſtuliſſe Dæmonium, exiſtimaſſe videtur ὁ πάνυ; in eo certè oraculi mentem, avt non cepit, avt non rite dedit. qod & à Macrobio ipſo diſcere potuerat, qi [c] eodem loci in Orphei ſacris (qos is appellat) verſibus *Solem* inter cætera ait Ἰαὼ vocari. ad qod probandum etiam oraculi verba iſta producit; ex qibus Labeonem qoqe colligere, *Liberum patrem & Solem*, utpote qi iidem ſint, ea voce ſignificari; & Orphei etiam verſum alium illum, qi eodem faciat, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἅιδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος, qo paululum immutato, & *Apollini* eidem attributo, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἅιδης, εἷς Ἥλιός ἐστι Σάραπις, μίαν Ἥλίου τε καὶ Διὸς δύναμιν, *unam eſſe planè Solis Joviſqe poteſtatem*, hoc eſt, unum eundemqe utrumqe Deum eſſe, Julianus confirmatum it, oratione in *Regem Solem*. Verum de hoc non laboramus: nec qod multis agamus, eſt opus. Ex eis ipſis qæ hîc protulit Vir Cl. ipſe, claram ſatis apertamqe habemus illius rei ipſius, qam ægrè adeò perſvaſum iri ſibi profeſſus eſt, non confeſſionem vi extortam, avt fidiculis elicitam, ſed profeſſionem ultroneam, *Deum* nempe *Satanæ* eouſqe aliqando *habenas laxare voluiſſe* (qod enim feciſſe aliqando, & voluiſſe non negabitur) *ut ſibi*, an ex conſortibus ſuis alicui, (utrivis enim fuerit, res eodem redibit) *nomen illud ſacroſanctum attribueret.* Nihil ergo eſt à viro doctiſſimo hactenus objectum, qo minus nomen hoc, qod per Phœnices ad Græcos pertingens in Ἰαὼ ſe prodidit, per Græcos etiam ad Romanos tranſiens, in horum *Jove* ſe exeruerit. Tamqe nobis pro *Jehovah* noſtro à Romanorum *Jove*, qam & viro doctiſſimo [d] pro *Jahveh* ſuo à Græcorum Ἰαὼ (hoc eſt enim, qod primarium habet, commenti ſui præſidium) argumentum potere licebit. Sed nominibus eis, qæ ſacra pagina ſuggerit, nos hac in cavſſâ præcipuè nitimur, licet acceſſoria iſta nec reſpuimus prorſus nec ſpernimus etiam: ex eis avtem nominis hujus partem aliqam (etiam qi vocabulum hoc oppugnant nonnullis, & primariis qidem illis, non diffitentibus) elicitam habemus; יהו *Jeho* ſcilicet in nominibus illis diſerte repræſentatum.

Iſtic avtem ſi ſiſteremus gradum, nec de clavſulâ extremâ qicqam ſubjiceremus, liqidò tamen ſatis comprobatum dediſſe videmur, (niſi ſiqis in adverſam partem niti animum ultro obfirmarit) non longè à nominis יהוה germanâ lectione, hoc de qo nunc agitur, vocabulum diſcedere. At verò de ſyllaba extremâ, ſive terminatione, qam appellant, minùs forſan laborabitur. Siqidem nomen יהוה ab verbo הוה deſcendere, habetur extra controverſiam. à verbis avtem in ה exeuntibus deducta, qotqot pariter finiuntur nomina, avt per *ſegol*, ut à עלה *aſcendere* עלה *frons*, à קנה *poſſidere*, מקנה *poſſeſſio*; avt per *Kamets*, qo modo à עלה *aſcendere* עליה *aſcenſus* & עולה *hoſtia*, à היה *vivere* היה *animal*, à חוה חוה *Eva*, proferuntur univerſa. ut è duabus his altera ſaltem genuina ſit & יהוה terminatio. cumqe iſta illâ longe freqentior occurrat; probabile eo ſit, hanc qam damus potius eſſe germanam, ut in a ſcilicet non in e nomen hoc exeat. Nam qod vir doctiſſimus [e] יהוה *Jahavoh* avt יהוה *Jahvoh*, (ad formam utiqe & יעקב ſive יעקב) qam יהוה *Jehovah* mavult; eſt ab analogiâ omni Grammaticâ prorſus alienum. etiamſi enim in nominibus, qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis, qæ ab anomalis ac deficientibus,

a Avguſtinus *de conſenſ. Evang. l.* 1. *c.*22. b Ludovicus Cappellus *p.* 325. qod & Sixtinus Amama ſed omiſſâ vocula *unicum* urget, *p.* 339. c Ludovicus Cappellus *ibidem p.* 339. d *Ibidem p.* 329. e *Ibidem.*

a Videatur H. Sandf. *de deſcenſ. ad infer*, *l.* 1. *Sect.* 17. b Ludovicus Cappellus *pag.* 330. c *Saturnal. l.* 1. *cap.* 18. d Ludovico Cappello *p.* 329. e Ludovicus Cappellus *p.* 329.

in ה desinentibus, descendunt, qorum in censu τὸ πεϱιγϱάμματον esse consentiunt (qod sciam) universi, qæ eo modo siniantur, nulla penitus comparent. ita nulla planè ratio apparet, qare suum illud vir doctissimus nostro isti prætulerit; nisi qod

Cvivis placere maximè suum solet.

Qod avtem adversus hoc ex Abrahâ Esdraide objicitur, & apud Virum clarissimum, Hebraicarum literarum in Academiâ Basileensi professorem celeberrimum, *Joannem Buxtorfium*, τῦ πατϱὸς τὸ παιδίον, reperio, in eruditissimâ illâ *de Nominibus Dei Hebraicis* diatribe, qæ ad manus meas non prius pervenerat, qam ista ad umbilicum jam ferè produxissem [a]. *Havd esse* scilicet *conveniens majestati divinæ, ut nomen ipsius in terminationem exeat fœmininam*; qam leviculum & nugatorium sit plane, facile foret ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex sacro codice convectâ congerie, ut paginas totas implere posset havd pavcas. mirumqe non advertisse, cum hoc scriberet, virum doctissimum, nominis יה qod huic adeò est affine, ut parum admodum intersit, nec defuerint, qi alterius alterum abbreviaturam esse meram censuerint, hunc ipsum eundem esse, qem in hoc rejicit, affectum; atqe eo sanè etiam magis probabile sit, hanc esse γνήσιον planè nominis יהוה terminationem, qia affinis sui esse constat; ut qemadmodum *he* consonâ, sic *Kamets* vocali, utraqe fuerit concluſa. Ita hoc saltem obtinuisse videmur, à nominis יהוה prolatione germanâ nostrum istud havd multum abesse: ut ne adjiciam, (qod forsan jure possim tamen) genuinam eamqe ipsam fuisse, à verisimilitudine aliqâ non prorsus abhorrere. Et mihi qidem qo rem ipsam serio seduloqe magis mecum perpendo, subit animum, havd improbabile videri, potuisse (hominum studia atqe instituta divinâ qadam sic moderante providentiâ) contingere, ut per superstitionem, usumqe an legem inde manantem, in eadem ipsa, cum aliud vellent, puncta vocalia inciderent, qi hæc moliebantur, qæ omnium minimè intendebant; eamqe nobis ut punctationem, ita prolationem repræsentarent, qam ipsi modis omnibus suppressum ac sublatum ibant.

Septimò, necessarium planè videtur, ut vocabulum peculiare aliqod nomini huic designando habeatur. alioqi qo modo avt rite legi, avt commodè reddi poterunt loca illa, in qibus nomen hoc ipsum, qasi in tabulas publicas relatum, solenni modo disertim ac nominatim indigetatur, atqe adeò tanqam peculiare qoddam à reliqis qibusqe modo qodam secernitur? in his enim, nisi ratione istiusmodi aliqâ, avt si qâ aliâ Dei appellatione exprimatur, nec id avdietur, qod lectio sacra suggerit; & sensus ipse avt nullus, avt falsus est futurus. V. gr. Hymno 83. v. 19. Sive cum Judæis *Adonaj* substitutum legeris; sive cum Græcis, Γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύϱιος; avt cum Vulgato, *Ut cognoscant, qia nomen tibi Dominus.* etiamsi id qod verum est, dixeris; non tamen id qod Vates, sed aliud qid, dicis. At verò Exod. c. 6. v. 3. in Dei ipsius Mosem alloqentis verbis illis, ושמי יהוה לא נודעתי להם si pro יהוה Judæorum more אדני substitueris; avt si cum Græco reddideris, καὶ τὸ ὄνομά μϱ Κύϱιος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς: vel cum Latino Vetere, *Et nomen meum Adonaj non indicavi illis*: non illud tantum dixeris, qod Deus non dixit; sed illud etiam, qod vero non est omninò consentaneum. Proinde aliqo omninò opus esse videtur, qod huic peculiariter respondeat, vocabulo; nisi si velimus istas sacri codicis periochas, nec recitatas unqam, nec lingvis aliis qam Hebraicâ redditas, silentio perpetuo prorsus addici. etenim subticere ac supprimere potius certè fuerit, qam sensum, avt alienum, avt falsum etiam affingere.

Deniqe cum necessariò vocabulum ejusmodi aliqod usus exigat, qo nomen istud exprimatur, illud mihi qidem commodissimè admissum iri videtur, qod nec à nominis ipsius genuinâ ratione multum abscedat, & apud populum Christianum usu etiam ipso jam diu receptum sit. Nomen avtem *Jehovah*, qin ejusmodi, & solum qidem id, sit, cui utrumqe hoc competat, qî avt negari, avt ambigi etiam possit, non video.

Verum ex adverso hic insurgit, magnoqe se cum impetu opponit Vir præstantissimus. [a] *Qi*, inqit, *puncta illa esse vocis Adonaj propria nescit, qi putat, qi credit ea esse Tetragrammati vera puncta, ille certè excusandus; nec mirum cuiqam videri debet, avt qenqam offendere, si ille legat Jehova. at qi agnoscit, qi non diffitetur, puncta illa esse vocis Adonaj, non Tetragrammati propria, & pergit nihilominus legere Jehova, na ille ultrò & sciens prudens crassè & fœdè βαϱβαϱίζει.* Et *rursus*, [b] *Si certò teneremus veras Tetragrammati vocales, omninò per consonas illis junctas esset efferendum, nec cavssa fortè esset, cur qis Judæorum religione, vel superstitione vinctus ab ejus pronunciatione abstineret. Sed qando jam vocales nominis illius proprias ignoramus, omninò præstat ejus loco aliud divinum nomen, qale est Adonaj, usurpare, qam incongruè alienarum vocalium admixtione, atqe inde exurgente fœde barbarismo, tam sacrosanctum nomen qasi commaculare & dehonestare.*

Dicta sanè atrocia. sed rigida forsan præcepsqe nimis, ab animi æstu vehementiori excussa, sententia. Siqidem primò, qod & suprà monitum; non est necesse, ut qi puncta, qæ in codicibus nostris à Massorethis habemus, esse vocis *Adonaj* agnoscit, & hujus etiam, qâ à Massorethis, qi hoc legi volebant, ita propria, ut non illius haberentur; *idem neget idcircò* ea vocis יהוה esse omninò; qum & utrumqe simul constare, ut & vocis אדני genuina sint, & vocis יהוה pariter primigenia fuerint; & utrumqe hoc idem possit opinari & credere. perperam itaqe Vir Cl. qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumit; & qæ sunt disjungenda conjungit.

Secundò, dato non esse has easdem illas prorsus, qibus nomen illud primitus efferebatur, nec de eis etiam constare satis: at qam atrox, qæso crimen? qamve *crassus ac fœdus barbarismus*, si in voculâ aliqâ vocali fortè unâ, avt alterâ etiam, aberratur? An qia literarum qarundam vis nativa, sonusqe *genuinus havd* certò satis dignoscitur, ergò satius fuerit, Hebraica nec omninò legere, qam fœdâ barbaraqe prolatione dicta sacrosancta *dehonestare*? *Ut in Dei ipsius* appellatione aliqâ, & qidem in consonantis prolatione diversâ instemus; nominis יה litera prima qam longè à se invicem dissitis sonis profertur, dum alii ut j nostrum, alii ut y efferunt? cum alter duntaxat genuinus sit, & esse qeat. num igitur avt nomine illo proloqendo abstinebitur prorsus & interdicetur? avt si ritu illo, qi genuinus ut non sit, passim tamen obtinet, & in sacris, apud nostros saltem, ubiqe ferè usurpatur, prolatum fuerit, num ideò *fœdo barbarismo commaculatum & dehonestatum* dicetur *sacrosanctum Dei nomen*? nam qî sacrosanctum magis illud qam istud dicendum sit, ego certè nullus video. Vocales avtem qod attinet; qam illæ in nominibus ex Hebraico sermone in lingvas exteras transferendis mutare consveverunt, qi vel mediocri lingvarum earum cognitione fuerit imbutus, neminem planè latere potest. Hinc חוה Εὕα, Eva, חנוך Ἐνώχ, נוה Νῶε, מלכי-צדק Μελχισεδὲχ, בלעם Βαλαὰμ, מרים Μαϱίαμ & Μαϱιὰμ, אחזיה Ὀχοζίας, עבריה Abdias, זפניה Σοφονίας, עזיה Ὀζίας, & alia ἀναϱίθμητα. Ecqis tamen, qæso, censor tam rigidus, qi *crassi fœdique barbarismi* reos peragat eos omnes qi ista secus, qam Hebræis sonant, enunciat? qis vitio cuiqam verterit, qod Domini matrem (Evangelistam secutus) *Mariam*, non cum Mosis sorore *Mirjam* appellat? qum idem tamen utriqe nomen fuerit? qis Evangelistæ, avt Apostolo, qod Mosis in populi regimine successorem, *Jesum*, non *Joshuam*, avt *Jehoshuam* cum istud potius nomen illius sonet Hebræis? De Domini

a Joannes Buxtorfius *de Nom. Dei sect.* 20. *rat.* 1. *n.* 4.

b Ludovicus Cappellus *p.* 327. b *Ibidem.*

mini Christi appellatione peculiari duntaxat adjiciemus: עמנואל nuncupandum prænunciat Esaias c. 7. v. 14. hoc Evangelista commemorans, Matth. c. 1. v. 23. consonâ initiali insuper habitâ, vocali primâ i mutatâ, Ἐμμανουήλ reddidit; nec ideò tamen *nomen* hoc (si quod aliud) *sacrosanctum barbarismo Evangelistam dehonestasse, nedum crasso fœdove, qisqam contaminasse pius dixerit.* Esto; non easdem esse planè vocales has qibus primitus enunciabatur. qod qî evincere tamen qis possit, non intelligo. at, ipso Viro clarissimo censente, havd ab eis longe discreditur. Siqidem inter *Jahvoh*, [a] qod ipse rectum esse censet, & *Jehovah*, sive *Jovah* nostrum, havd ita multum interest. *patach scheva holem* esse vult ille; scheva holem kamets nostri. qantillum intercedit? literulæ metathesis ferè conciliabit. Illud fidenter dixerim, fieri vix posse ut inter יהוה priscum, qæcunqe ei vocales fuerint adscriptæ, & *Jehovah* nostrum discrepantiæ amplius intercedat, qam inter, אחשורוש & Χέρξης, ארתחשסתא & Ἀρταξέρξης, avt Assuerus, נבוכר-נזר & Ναβυχοδονόσορ, דריוש & Darius, אלעזר & Λάζαρος, ישעיהו & Ἡσαΐας, חרן & India, ירושלם & Ἱεροσόλυμα. deniqe inter nostrum *Jehovah*, & *Jahavoh* tuum, qam inter Ἱεροσόλυμα & Ἱερουσαλήμ, nec idcirco tamen avt tam gravis eis labes impingitur, qi vocabula illa usurparunt; avt Evangelistis, qi istis promiscuè sunt usi, barbarismi nota inuritur, licet neutrum voci Hebraicæ per omnia exactè respondeat.

At [b] *cum de vocalibus genuinis non constat, omninò præstat nomen Adonaj potius substituere.*

Perpetimne substituere? num etiam Exodi c. 6. v. 3. ubi Mosi Deus, וי֣הוה שׁמי להם נודעתי לא imò & hîc; (etsi non disertè) inqit. hoc enim havd obscurè insinuat, qando adversus nominis hujusce usum differendo, [c] cum vulgatum hîc lavdat interpretem, qi eo loci reddiderit, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*: tum & Græcos, qi, Ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

Ego verò, vir præstantissime, (qod bonâ cum tuâ veniâ dictum velim) in contrariâ prorsus esse me sententiâ, liberè profiteor. malimqe, optio si detur, avt Samaritarum Ἰαβέ, sive *Jave*, (qo modo דויד Δαβίδ) ex Epiphanio adv. Archont. hæres. 40. & Theodoreto in Exod. qæst. 15. qod [d] *germanum esse* Drusius *conjicit*; & [e] *reliqis* omnibus *præfert*: avt Græcorum Ἰαώ; qod ex Diodoro Siculo lib. 1. part. 2. Macrobio, Saturn. l. 1. c. 18. & Origen. Adv. Cels. l. 6. [f] ex יהוה *per contractionem* יהו ultimâ abjectâ; (יהו Ἰαώ, ut בית Βαιθ) enatum vult Drusius: & ipse *omninò Hebræorum* יהוה *esse*, cum Theodoreto, tam fidenter statuis; ut [g] *nihil manifestius, nihil expressius dici posse* concludas: avt Clementis Alexandrini Ἰαῦ, ex Stromat. l. 5. avt Irenæi *Jaoth*, ex adv. hæres. l. 2. c. *ult.* qod est idem cum *Jaoh*, prout Goliah Γολιάθ. avt Hierombali (sive ירובעל is est, ut ירושלאם Ἱεροσόλυμα, חבקוק Ἀμβακούμ, אבוא ambubaja) Ἰευώ: qod ex Sanchumiathone Philo Bybliensis; ex Philone Porphyrius contr. Christian. l. 4. ex Porphyrio Eusebius præpar. Evang. l. 1. c. 9. & Theodoret. therapeut. lib. 2. avt Thomæ Lydiati nostri *Jeve*; qod ille citra punctorum adjectorum opem (qæ ille cum Joanne Cheradamo [h] supervacanea censebat) ex literis ipsis ajebat emergere, cum *he* vocalem esse avtumaret. avt *Jehovah* nostrum; qod Petro Galatino probatur, de arcan. cathol. verit. l. 2. c. 10. qem & [i] *primum* hujus *parentem* esse volunt: sive *Jova*; qo Castellio usus est: qodqe Drusius, [a] *si electio detur, prælaturum se illi* profitetur; qo loco & Galatinum notat, qod *immeritò eam contractionem flagellat*: (& reverâ eodem utrumqe recidit, qum *Jehovah* & *Jova* idem sint prorsus; nec magis à se invicem agebant, qam *Jehuda* & *Juda*, *Jehoseph*, & *Joseph*) avt tuum deniqe ipsius etiam *Jahvoh*, sive *Jahavoh*; qod tu verò proximum esse putas. Horum, inqam, omnium qodlibet malim, qam Adonaj. qia illud qodcunqe legendo, finitimum saltem aliqid proferrem (& qod in voce peregrinâ reddendâ, præsertim ubi vestigia minus clara suppetunt, ferri possit) hoc, falsum. illud, nostrum saltem, legendo literas ipsas, consonas eas an vocales, exprimerem; istud, nec vocales, te judice, nec consonas. Eum certè qi *Adonaj* legerit, Scripturam sacrosanctam depravare ac corrumpere est certissimum; qum nihil ejusmodi avt sonet, avt significet, qod in contextu habetur. neqe enim יהוה eô loci est *Deus* ipse qi id loqitur, sed *nomen id Dei*. At ex illis aliqod qi legerit, etiamsi vocabuli sonum avt scitè parum, avt minus peritè dederit, non ideò tamen scripturam ipsam depravare verè dixeris; qum de sensu demutet nihil. neqe enim voculæ alicujus avt minus dextra, avt vitiosa etiam, avt ab eo qod πρωτότυπον ipsum habet, qoqo modo diversa prolatio, textum sacrum necessariò depravat; *præsertim*, *ubi* qoqo modo legatur, de sensu reqe ipsa, qæ eâ voce designetur, nihilominus consliterit. alioqi & Apostolus ipse paginam sacram depravasset, qum à serpente Ἔναν *Evam* (non Ἄναν, avt Χάναν, qod poterat tamen, qo חוה Hebraicum exprimeret) seductam dixit, ad Cor. Ep. 2. c. 11. v. 3. & tota itidem populi Christiani turba, dum pro sermonis patrii ritu usuqe vario, *Jacobi* utriusqe in Evangeliis nomen Galli *Jaques*, Hispani *Jago*, nos *James*, aliud alia gens, legunt. Frustra ergò barbaries hîc objicitur, & ei qô caveatur, falsi, imò mendacii manifestarii crimen admittitur. qi enim *Deum nomine*, vel Κύριος, vel *Adonaj*, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, *prisci illis cognitum* negaverit, næ ille, non adversus hominem, sed adversus Dominum ipsum, testimonium falsum perhibuerit. Malim ergò ego, id qod Deus voluit, (qo qid voluerit aliqo modo denotetur,) cum aliter neqeam, barbarè repræsentare; qam qo barbarismi notam effugiam, falsi crimen, in sacris præsertim, incurrere; & dum id illi ultrò sciens prudens, an imprudens dicam, affingo, qod ne voluisse qidem certus sciam, splendidè mentiri.

Sed [b] *qi Adonaj loco Tetragrammati dixerit, is Patrum omnium, & qotqot extiterunt, antiqorum sacrorum Bibliorum Interpretum* (*in qibus Lxx illi, Græciqe reliqi, cum Chaldæo Paraphraste utroqe*) *adeoqe Apostolorum sequetur vestigia.*

De *Judæis* superstitiosis satis superius est dictum, nec adjecto qicqam opus est. *Patres* qod attinet; Hebraicarum literarum cum plurimum essent ignari, versionem Græcam sunt secuti: nec adverterunt forsan, qid locis hisce veritas Hebraica exigeret; vel si cum adverterent, secus tamen legebant, culpâ penitus absolvi qî possint, non intelligo. *Apostoli* Græcè cum scriberent, sed & qæ Græcis cum Judæis communia esse volebant, usum in Græcam versionem admissum secuti sunt. eô magis, qia Græco sermone havd ita promptum esset id nominis exprimere; sed & qod exprimeret, ejusmodi futurum erat, ut Judæis etiam forsan peregrinum existeret. At apud Christianos nunc dierum secus planè se res habet, cum per lingvarum peritiam, & Hebraicæ cumprimis, longè qam seculis antegressis, ampliorem ac freqentiorem Hebraica jam familiaria magis sint facta; & vocabulum sit in usum communem apud plebem etiam receptum, qo id commodè satis exprimatur.

Deniqe qæritur hîc, non qid ob cavssas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis,

a Ludovicus Cappellus *p.* 329. b Ludovicus Cappellus *p.* 327. c *Ibidem p.* 309. d Drusius *ad Exod. cap.* 5. e *Annot. ad Tetragr. c.* 1. f *Annotat. ad c.* 12. g Ludovicus Cappellus *p.* 322. h Is *in Alphabeto ling. sanct.* voculationes Rabbinorum commentum merum censet, qo prolationem priscam corruperint, instar in דריוש Δαρεῖος, Darius & יון Ἰων, Jon. in qo tamen ex Josepho refellitur, qi *Antiq. lib.* 1. *cap.* 7. Ἰαυὰν exhibet. i Drusius *Tetragr. c.* 19.

a *Annotat. ad Tetragr. c.* 12. b Ludovicus Cappellus *p.* 328.

vertendis, vel legendis, (abſit modò ſuperſtitio) vel licuerit, vel etiamnum liceat: ſed qid in locis eis, qæ ſunt ſupra allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerit ipſe, ſincerè exprimatur, ſcripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, falſo etiam corrumpatur. qod ne fiat, neceſſariò rejiciendam hic eſſe illam τῦ *Adonaj* ὑποκολιμαίν ſubſtitutionem, tantum non clamat res ipſa. Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, vir doctiſſimus, ſi Apoſtolos probaſſet, locum iſtum, avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe. qod nec feciſſe unqam liqet, nec facturos etiam fuiſſe, qiſqis ea qæ diximus ſeriò perpenderit, qiſqam animum, opinor, facilè inducet ut credat.

Nam qod vir celeberrimus, cujus ſupra meminimus, [a] *Chriſtum ipſum hanc eandem conſvetudinem retinuiſſe & imitatum* adfirmat. qod nullâ tamen aliâ ratione confirmatum it, niſi qod *Evangeliſtæ ſic Domini verba Moſen Pſaltenqe citantis exhibuerint.*

Nec ſi daretur, cavſſam qam nos hic tuemur, attingeret magis, qam Apoſtolorum, de qâ diximus, praxis. & imbecillis eſt admodum, qâ fulcitur, deſtina. qum ex eis qæ Græcè reddiderint Evangeliſtæ, non magis pateat, qid Chriſtus Syriacè avt Hebraicè locutus fuerit, qam qid Moſes avt Pſaltes Hebraicè ſcripſerit uterqe.

Verùm ut lectori tandem ulterius eſſe moleſtus deſinam: ſumma eorum, qæ hactenus dicta ſunt, huc redit: Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen πτραγεγράμματον יהוה exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qædam, nec commodè, vec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem *Jehova*, ſive *Jova* etiam, (utrumvis enim dixeris, ciccum havd intererit) etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtat, ad eam tamen prope admodum accedere, ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum [a] à viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ & pebejis uſu longo [b] lateqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri; & multo etiam minus, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine, explodi furcillariqe debeat.

a Joannes Buxtorfius *de nomin. Dei Sect.* 20. *rat.* 2.

a Primus in hunc errorem induxit Galatinus. qem ſecutus eſt Fagius; & deinde alii multi ſine numero: Cajetanus, Lipomanus, Hieronymus ab Oleaſtro, Marianus Victorius, Marcus Marinus, omneſqe ad unum ferè Theologi religionis reformatæ; in qeis Tremellius & Beza. Druſius *in Tetragram. c.* 12. *& annot.* b Res eo adducta eſt, ut veritas non amplius terram conſpiciat: cœlum undiqe & undiqe pontus. Druſius *ibidem.*

THO-

THOMÆ GATAKERI DISSERTATIONIS DE NOMINE TETRAGRAMMATO SUÆ, A D. LUDOVICI CAPPELLI,

In Diatribæ de eodem ſuæ Defenſione nuperâ, adverſus eandem objectis, Vindicatio.

ANte qinqennium, dum per morbum difficilem ac diuturnum, (à qo penitus nondum convalui, nec verò per ætatem devergentem integrè convaliturum unqam, ſexennium ultra à ſeptuageno emenſus, ſpem alere poſſum) lecto adhuc affixus agebam, *de Nomine Tetragrammato diſſertatiunculam* conſcripſi, qæ havd ita multo poſt in publicum prodiit. In eâ, qo receptum paſſim; à viris tam eruditis, qam & plebejis, vocabuli *Jehovah* uſum, (iſte ſiqidem primarius fuerat ſcriptionis hujuſce ſcopus) pro viribus tutarer, nonnulla examini ſubjeceram, qæ de ſubjecto hoc Vir Clariſſimus *Ludovicus Cappellus* in *Oratione* qadam ſuæ *de Punctorum Vocalium & Accentuum apud Hebræos verâ & germanâ Antiqitate Diatribæ* adjectâ, diſſeruerat. Pro eis avtem adverſus eandem, *Defenſionem* à ſe adornatam, *Critica Sacra* ſuæ nuper editæ Vir Doctiſſimus ſubjunxit: cui qod reponere viſum fuerit, cum Deo bono, iſtic dabitur.

In *Defenſione* ſuâ Vir Doctiſſimus ita methodum inſtituit, ut primo loco, in qibus utrinqe *conſenſum* haberi agnoſcat, indicaret: tum *diſſenſum* in qibus ſubeſſe deprehenderit, ſubjungeret. qæ qidem agendi ratio mihi cum Oratore, *de Finibus lib.* 2. qam maximè probatur; qo *qid concedat, qid abnuat qiſqe*, commodiùs clariúſqe intelligatur, nec de eis intercedat rixa non neceſſaria, de qibus utrinqe convenit.

Cæterum hoc in negotio non tam ingenuè avt integrè Vir Clariſſimus egiſſe videtur, cum in eis qandoqe *conſenſum* præſumat, in qibus is diſertiſſimè abnuitur; in eis contrà nonnullis *diſſenſum* comminiſcatur ubi nullus planè intervenerat.

Siqidem primò qod [a] *de Nominis hujus pronunciatione à Moſis tempore ſaltem, (etſi forte non à primo mundi exordio ad Moſem uſqe) tum & per inſecuta deinde ſecula plurima vulgo (Judæorum) cognitâ*; inter utrinqe conceſſa recenſet; eſt hoc ex eis, παρένθετα illa qod attinet, in qo à Viro Doctiſſimo diſſentiam, diſſenſionemqe meam, unâ cum rationibus ejuſdem adjectis, eis ipſis in paginis, ad qas digitum is intendit, diſertè profiteor. Id ipſum enim eo loci ago, ut oſtendam, *vocabuli iſtius prolationem genuinam à mundi ipſius exordio, longè ante Moſis tempora, cognitam fuiſſe, cum in uſu communi foret; & deinceps etiam, non Judæis ſolis, ſed exteris etiam uſurpatam.* qod utrunqe teſtimoniis (uti mihi ſaltem videtur) luculentis, è paginâ ſacrâ petitis adfirmo. ad qæ Vir Doctiſſimus iſtic nihil qicqam regeſſit.

Tum in conſenſionis Articulo tertio, de pronunciationis iſtius ſupprimendæ origine, qòd, *ex ſuperſtitione*, qidem *aliqâ (etſi forte eâ non vituperandâ, vel ex nimiâ Magiſtrorum Judaicorum* εὐλαβείᾳ, *ſev profanationis metu & cavtione) ſeculis inſecutis, à nomine iſto abſtinere ceptum eſſe; eoqe tandem deventum, ut pro immani piaculo haberetur nomen illud effari*; in iſtis inqam, qòd ſibi me, mihi ſe σύμφωνον καὶ σύμψηφον profitetur; id verò, qatenus *ſuperſtitionem* eam, non extenuare

[a] *p.* 713.

nuare tantùm, ſed excuſare connititur, eſt à meâ mente, qam & in *Diſſertatione* illa liberè ac apertè profeſſus ſum, qam longiſſimè diſſitum.

Accedit huc, qod in *Oratione*, qâ de agitur, qo ſuperſtitioni iſti patrocinium ferat, ex putidis Talmudicorum lacunis Scripturæ dictionem pervertentium, & in ſenſus alienos abſurdoſqe, ad commenta ſua ſtabilienda, pro libitu depraventium ac detorqentium, Scriptiſqe Sacris ſic perperam habitis, probatum it, [a] *ab ipſo Moſis tempore interdictam fuiſſe vulgo nominis illius pronunciationem, non alienum à vero videri poſſe.* Qin & in *Defenſione* iſtâ, [b] ita *ſuperſtitionis* nomen hîc admittit, ut *in bonam partem* ſumatur; & *pro* εὐλαβείᾳ *qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda* accipiatur. atqe *hinc primò ortum habuiſſe ultroneam in vulgari ſermone à nomine iſto proloqendo abſtinentiam, non uſqe adeo damnandam; qa in ſuperſtitionem minimè probandam verſa ſit, ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas nomen illud qomodocunqe proloqi.*

Ubi mitto qærere, qam αἰσίγματα exiſtant iſta, qando ritus iſtius ortus, nunc ſpontaneæ uſurpationi, nunc ex lege latâ inhibitioni tribuitur. Tum an non *piaculum & grande nefas* meritò habendum ſit, qod admiſſum, ex ſanctione divinâ, niſi admittentis morte expiari neqeat. Sic enim Viro Clariſſimo [c] viſum eſt vertere illa Moſis verba Levit. cap. 24. v. 16. *At qi vel pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur; qia pronunciavit nomen, morietur.* interpretatio reverâ Judæuli alicujus ſuperſtitioſi, non Chriſtiani ſani cerebro digna. Ego verò (ut cum Viro Clariſſimo liberiùs pavlò agam) cujuſvis conſcientiam hîc appello, utrum *claris rationibus* (qas à me [d] exigit) Vir Clariſſimus in his agat; imò an non mangonium exercere, & *effuciam facere* meritò dicatur, cum falſis atqe ſuperſtitioſis Talmudiſtarum interpretamentis, arceſſitis etiam eo fine, tanqam fuco avt tectorio qodam, Græcorum verſionibus, *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* induere [e] molitur; & an illo digna ſint, qi parti adverſæ *effucias* [f] exprobrat, & *effuciis* (qæ qid velint, gnarum minùs ego me fateor) rem geri vetat. Verum iſtic cum de conſenſione mutuâ duntaxat noſtrâ agatur, mitto (Lectorem ne repetitis onerem) ea denuò apponere, qæ de locis his perperam habitis in *Diſſertatione* priore diſſerui; qæqe Vir Doctiſſimus ſilentio hîc tranſmittit univerſa. Illud tantùm moneo, tam longè me à Viro Clariſſimo in iſtis diſſenſionem profeſſum meam, ut *non ſuperſtitionis meræ, ſed præſumptionis arrogantiaqe extrema* arceſſam, qi qod Moſes, Prophetæ, Deus ipſe, omnibus palam innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerit, (qod [g] Virum Doctiſſimum ipſum alibi agnoſcentem deinceps dabimus) illud ipſum ei ſilentio tegendum ac ſupprimendum ſancirent. Ac meliore ſanè ratione à Viro Doctiſſimo qæſierim, an non *Deo* ipſo *Deiqe Spiritu ſapientiores* ſe faciant, qi religionis prætextu iſtud moliti ſint; qum ille (poſt Druſium [h]) ab eis, qos in lite præſenti habet ſibi adverſantes, an [i] *Moſe ſapientiores eſſe velint*, qaſi *à Moſe* utiqe *edocti ſtatuiſſent iſta Magiſtri*, qia Galatinus ſcilicet (qem illi tanti non faciunt, qum pro plagiario inſigni habeant) ejuſmodi aliqid agnoſcat. Atqe hæc ideo, ne in ea cum Viro Doctiſſimo conſenſiſſe reputemur, in qibus multis paraſangis ab invicem diſtare nos profeſſi ſumus, nec à ſententiâ priſtinâ diſcedere poſſe liberrimè profitemur.

Ad ea jam progredimur, in qibus diſſenſum Vir Doctiſſimus ipſe præ ſe fert. Diſſenſionis itaqe caput primum [k] ita proponit & explicat, ut per lacinioſam planè, minúſqe neceſſariam diſſertationem, utpote qæ nihil q'cqam, inter nos ſaltem, controverſi habeat, qâ paginam in folio integram utrinqe implevit, ubi diſſenſionis rationem figat, conjicere havd proclive ſit. Affirmaverat utiqe Vir Clariſſimus verbis conceptis, [a] *luce meridianâ clariùs liqere, puncta, qibus Tetragrammaton eſt in ſacro textu affectum, eſſe vocis Adonaj propria puncta.* Hoc ego illi *nullo modo negandum* dixeram. Jam qo litis mihí ſecum materiam aliqam hîc procudat, *alio ſenſu* confingit ſua iſta *cepiſſe* me, qum de ſenſu ne verbulum qidem adjecerim.

Cæterùm, qo diſſenſus hac in parte ſpeciem ſaltem aliqam extundat, trahit [b] huc qod longè pòſt, paginis 17. avt 18. interſitis, dixeram; *havd improbabile prorſus videri, divinâ qadam ſic moderante providentiâ, contingere potuiſſe*, ut Maſſoretæ, aliud cum agerent, *in puncta Tetragrammati genuina inciderent, eamqe nobis uti punctationem, ita prolationem repræſentarent, qam vel per ſuperſtitionem, vel per ritum inde primitùs ortum, modis omnibus ſuppreſſum ac ſublatum ibant.* Et ſuſpicionem qidem meam hanc confirmant mihi, qæ (nullâ licet à me datâ occaſione) Vir Doctiſſimus iſtic differit, [c] *Shevah* utiqe *ſimplex, qod τῷ Jod in Tetragrammato ſubjecerunt, & cum Patach compoſitum, qod τῷ Aleph in Adonaj ſupponitur, ſono manifeſto à ſe invicem diſtingvi*; qum hinc fiat manifeſtum, illud ſcripſiſſe eos, qod legi vetabant, illud pronunciatum noluiſſe, qod *ipſi* ſcripſiſſent. *Shevah* ſiqidem *ſimplex* adſcripſerant, *qod cum Patach compoſitum* efferri volebant. id qod cum Viro Doctiſſimo non invitus, imò, qum cavſſam meam juvet potiùs, liberrimè ac libentiſſimè agnoſco. Sed nec infirmat qicqam, [d] qod Vir Doctiſſimus qærit, *cur providentia eadem illos deſtituerit, ubi puncta* ֱ *Elohim τῷ* יהוה *ſubſcribebant.* Pari enim ratione de Caiphâ qæri poterit, cur Spiritus propheticus, qo adactus mortem Chriſti pro gente ſuâ oppetendam prædixerat, Joan. c. 11. v. 51. eundem deſtituerit, ubi Chriſtum illum ipſum blaſphemiæ reum pronunciabat. Mat. c. 26. v. 65. Qin ulteriùs etiam ſuſpicioni meæ fomitem ſubminiſtrat, qod qi *Segol ſhevatum* locis illis ſubſcripſerint, non & *Patach ſhevatum* iſtic appinxerint, cum æqe proclive hoc illis atqe illud exiſteret; nec cur omiſerint, cum ſic legi vellent, juſta avt probabilis ratio ulla comparere videatur. Etenim qod Vir Doctiſſimus obtendit, [e] *compendio ſtudentes* hoc feciſſe; *cujus in voce Elohim* rationem eandem non habuerint, qia *τῷ Adonaj* junctum Tetragrammaton rarius occurrat; id verò *nullius* planè *hîc momenti* videtur, qum & compendii parilis exemplum deſideretur, & nomen *Elohim* aliâs pariter ac Tetragrammaton creberrimè occurrat. Cæterùm, uti illis non aſſentior, qi *Jehovi* ideò legerint, qia ֱ *Elohim* puncta eis in locis *τῷ* יהוה *ſubjecta* reperiebant, cum qi illa ſubjecerant, *Elohim* legi velle, ex ſubjectis illis indicarent: ita mirum mihi fit, profiteri Virum Clariſſimum *neſcire ſe an cuiqam probari poſſit, ut Jehovah legat, ubi* יְהוָה ſcribitur, qum neſcius eſſe neqeat, tot inſignes eruditione pariter ac pietate viros, *Jehovah*, ſive *Jova* (qod idem eſt) paſſim citra diſcrimen legere, ubicunqe locorum πτερυγεάμματον occurrit.

Tandem poſt velitationem an vitiligationem benè longam, (qo diſſenſum, ubi nullus habebatur, ne diſceptatio tam prolixa gratis inſtituta videretur, confingat,) concludit, [f] *Certum eſſe, propriè loqendo, puncta iſta, puncta vocis Adonaj vocalia non eſſe reverâ.* id qod nec ego affirmaveram, nec aliter admiſeram, qam qo modo ipſe dixerat, à qo in pluribus, qam ex uſu eſſet, diſcedere non eſt viſum. Diſſenſus ergò iſtic eſt merè imaginarius; & diſceptatio tota hæc ἀπερισπάστως prorſus. Nam qod adjecit, in [g] *Oratione*, *non eſſe*, [h] in *Defenſione*, *non poſſe eſſe*, *Tetragrammati puncta genuina*; in qo Viri Clariſſimi Druſii ſui veſtigia premit, qi eo etiam fidentiæ iſtic proceſſit, ut profeſſus ſit, [i] *tam liqere ſibi, eos, qi Jehova*

a *p.* 320. b *p.* 730. c *p.* 320. d *p.* 737. e *Orat. pag.* 320. 321. f *pag.* 324. *Defenſ. pag.* 737. g *Epiſt. ad D. Volph.* h *Tetragr. cap.* 19. i *Orat. pag.* 316. k *pag.* 715. 716.

a *Orat. p.* 324. b *p.* 716. c *pag.* 714. 715. d *p.* 716. e *Orat. p.* 325. f *p.* 716. g *p.* 324. h *p.* 716. i *Tetragr. c.* 12.

Jehova legunt, malè legere, qam bis duo esse qatuor; id verò nevter eorum hactenus probavit; nec etiamsi in adversum enixè contendendo ingenii nervos ruperit, probatum unqam (opinor) est daturus Vir Doctissimus.

Secundum proinde dissensus caput, partim à nondum evicto, partim ab eo, qod ad rem, qâ de agitur, nihil faciat, orditur. *Probatum est*, inqit, [a] *puncta illa non esse utriusqe nominis genuina; neqe verò ea esse vera Tetragrammati puncta.*

Probavit reverâ, qod nemo est inficiatus, *Shevah simplex non esse, propriè loqendo, vocis Adonaj punctum genuinum.* Sed puncta ea, qæ nomini Tetragrammato supposita habentur, *Shevah* nempe *simplex*, *Cholem*, *Kametz*, non esse Tetragrammati puncta genuina, non probavit; nec qo id firmetur ratio probabilis, nedum ut demonstratio, est ab ipso ulla adducta. Siqidem qicqid vel ab [b] ipso, vel à Drusio, cujus argumenta in *Orationem* suam transtulit, & in [c] *Defensione* suâ istâ denuò reponit, est ab eis vel particularum præfixarum, vel vocabulorum insequentium affectionibus ductum, qas eorum, qi Adonaj loco יהוה vel legebant, vel legi volebant, ritus postqam est introductus, cum ab initio non fuisset, juxta receptas leges regulasqe Grammaticales, exigere videbatur; qod tanto cum molimine, vel fastu etiam ab utroqe proponitur & venditatur, ut imperitiæ, avt stupiditatis, avt ἀυθαδείας notam eis omnibus inurant qi suis in hac parte rationibus adducti, in ipsorum de nomine *Jehovah* non ulteriùs usurpando sententiam protinùs non concedant; hoc totum, inqam, ad id, qod est in manibus, nihil qicqam omninò facit. Evincit qidem, qod non qæritur, nec qisqam, qod ipse norim, est unqam inficiatus, per secula aliqa jam proximè antegressa, nomen *Adonaj* loco *Jehovah* lectitatum fuisse; at non evincit vocalia ista non esse Tetragrammati genuina, avt non fuisse istam primitùs nominis divini hujusce prolationem, qæ ante ritum istum, superstitionis pariter ac præsumtionis sobolem, cujus natales ævo primitivo illo seculis multis posteriores esse agnoscunt ipsi, conceptum ac in lucem editum obtinuerit. Istic itaqe qod Stoicus ille olim dixerat, περιίζειν tantum, strepitúmqe ingentem incassum cient.

Sed ad rationes accedit Vir Clarissimus qibus adductus existimem, *punctationem hanc, ad verum germanúmqe nominis hujus sonum propiùs saltem accedere.* Prior fuit *à nominibus propriis, qorum compositionem nomen hoc ingrediatur.* altera, qam huic *accessoriam* dixeram, *à Jovis* Latinorum appellatione.

His Viro Doctissimo visum est Ὁμηρικῶς ὕστερον πρότερον respondere. [d] Posteriori ergò huic *respondisse* ait *in Diatribâ suâ; in quâ dicta qia vellicaverim, ea istic adversus redargutiones meas propugnanda* denuò proponit.

Ego verò (ne logis longioribus Lectorem detineam, minutiisqe illis minus necessariis denuò repetitis onerem) qæ de *Jovis* Latini etymo atqe origine, vel sunt illic utrinqe disputata, vel istic etiam adjecta, citra disceptationem ampliorem avt ulteriorem ullam, rei Criticæ peritis, qi de istis censuram ferre sunt maximè idonei, simpliciter dijudicanda deferam. arbitri ei, per me licet, in lite hac inter nos sedeant, & probabiliora uter attulerit decernant. Eis certè non minùs deridiculo erit *Jupiter* qasi *juvans Pater*, qam Varroniana itidem illa, *canis* à *canendo*, & *calix* à *caldâ*. Sed nec *hybrida vox* est *Jovispiter*, magis qam *Vejovis*, avt *Marspiter*, avt *Dispiter*. neqe enim minùs (qod hic objicitur) est vox Latina *Jovis*, qam avt *Mars*, avt *Dis*, avt *canis*, avt *calix*, licet è lingvis peregrinis tam illud qam ista deducta sint. Qod avtem Vir Doctissimus poscit avdire, qibus rationibus adducti Duumviri literatissimi, qos advocaveram, illi, *Jovem* Latinorum à Judæorum יהוה profluxisse statuerint, consulat licet alterum eorum Virum πολυμαθέστατον D. Joannem Seldenum, in scripto illo *de Diis Syris* accuratissimo, eruditionisqe reconditioris cum primis fœto, *Syntagm. 2. cap. 1.* à *pag.* 109. ad *pag.* 121. fusissimè simul & clarissimè differentem. qanqam demonstrationes Mathematicas in istis non expectat (spero) Vir Doctissimus qi nec probationes Dialecticas exhibet ipse.

Cæterum qod Vir Doctissimus urget, [a] *non facilè sibi persvasum iri, voluisse Deum eousqe laxare Satanæ habenas, ut Sacrosanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ sacrâ est Deo proprium, Apostata ille sibi usurparet.* adversus ista, duo exceperam.

Primò, *non esse unicum hoc Dei proprium nomen.* Ad qod regerit hic Vir Doctissimus 1. [b] *cum varia sint in Scripturâ Dei nomina, decem Judæi numerent*; (de qo commento cum alibi fusiùs disseruerimus, nihil istic adjecto futurum est opus) *unum hoc esse proprium, cætera esse appellativa.* id qod hinc ostendatur, qia *Jod heemanticum præponi non solet nisi ad nomina propria.*

Atqi 1. *solet* illo interjecto opus erat. Subjicit enim statim Vir ipse Doctissimus appellativa qædam, qæ characteristicon hoc ipsum in fronte præfixum gerant. nec *proprium* ergò esse necessariò hinc probatur. Tum si *proprium* esse detur, (qod nemo opinor, negaverit, nec ratione tamen istâ evincitur) ecqid hoc ad id qod agitur, qodqe Vir Doctissimus tam fidenter asseverat, nempe *hoc unicum esse Dei nomen proprium, reliqa* (qotqot fuerint; neqe enim de numero constat) *appellativa* esse universa? Qalis enim est argumentatio ista; יהוה *est nomen proprium Dei: cætera ergò omnia sunt appellativa.* An sic rationem instituentem sustinuerit ipse? *Esav est nomen proprium filii Isaaki majoris: ergò Edom nomen proprium ejusdem non est.* avt, *Jakob minoris nomen proprium est: ergò Israël non est.* avt, *Domini Christi servatoris nostri Jesus est nomen proprium: ergo Emmanuel non est.*

Adhæc qam inepta planè & viro tanto indigna est ratio ista? שדי אלהים אל [c] *non habent Jod formativum præfixum: ergò non sunt propria nomina.* Ergò nec *Adam*, nec *Evah*, nec *Noach*, nec *Moses*, nec *Simeon*, nec *Benjamin*, nec alia qæ passim occurrunt innumera, nomina propria fuerint. [d] Hac tamen ratione Vir Doctissimus denuo in *Jah* abutitur. *Jod in* יה non *est heemanticum: ergò non habet formam nominis proprii*; (qasi nominis proprii cujusqe ea propria sit affectio, ut *Jod* servile in fronte præferat) *nec est reverâ proprium ut* יהוה: Et rursus, qasi sæpius inculcando id confirmaretur, *est qidem*, inqit, *Dei nomen* יה *Psal. 68. 5. non tamen proprium nomen, qo modo nomen proprium ab appellativo distingui solet.*

At verò, ô Vir πολυμαθέστατε, ex Grammaticorum scitis indoctiores atqe imperitiores nos edoceas, qæso, ecqid illud in יה sit, qod prohibeat, qo minùs pro nomine proprio propriè sic dicto habeatur. Qin & אהיה nomen esse Dei ex Exod. c. 3. v. 14. cum constet, (asserente id qoqe Abrahâ Esdraide, astipulante verò etiam adversus Burgensem Drusio) proprium & hoc qin existat qid obstet? Sed *non est*, inqit, *proprium* ut יהוה. At qid interfit, proprii nominis notionem qod attinet, inter duo ista nomina, nullus dicis. qod dictum tamen & indicatum, si obtinere placita tua ista volueras, omninò oportebat. Esdræ certè filius in Mosis locum dictum, qatuor statuit πυκμήρια, (à Drusio tuo *Tetragr.* c. 1. ex Esdraide & à Buxtorfio non tuo, de *Nomin. Dei* §. 12. ex Ephodæo, recensita etiam & agnita) qibus inter שם העצם sive nomen *proprium*, qod *substantiale* appellat, & הרו אר שם id est, *appellativum*, qod *formale* indigitat, in Hebraicis distingvatur. primum est, qod ab illo verbum formari neqeat, ab isto qeat. alterum, qod illud possit pluraliter efferri, istud non possit. cujus loco tamen Buxtorfius substituit, qod pronomina affixa non recipiat. tertium, qod illi articu-

a *p.* 717. b *Tetragr. cap.* 14. *p.* 316. 317. c *p.* 715. 716. d *p.* 717.

a *Orat. pag.* 325. b *Defens. pag.* 719. c *p.* 719. d *p.* 719.

lum præfigi inſolens ſit, iſti ſolens. qartum, qod regimen reſpuat illud, iſtud admittat. hæc avtem, qibus nomen proprium dignoſci vult, omnia יה cum primis conveniunt, qod & ideò nomen proprium eſſe (Druſio tuo hîc itidem calculum adverſus te dante ſuum) omninò concludit. Et ſanè litigioſus ſi qis in iſtis eſſe ambiret, meliore forſan jure contenderet, יה & שדי eſſe potiùs pro nominibus propriis qam יהוה habenda. Siqidem יהוה æqè ac אלה appellativè uſurpatum qandoqe deprehendi. nempe Deut. cap. 6. v. 4. verbis illis, יהוה אלהינו יהוה אחד Qemadmodum enim vocabulum ארם conſtat nunc eſſe שם עצם *nomen ſubſtantiæ*, ſive *proprium*, nunc verò שם הדבר *nomen rei*, ſive *appellativum*: ita יהוה eo loci, priore vice *nominis proprii*, alterâ *appellativi* rationem notionemqe obtinere videtur: qo modo & in Zacariæ verbis illis cap 14. v. 9. יהוה *rex futurus eſt ſuper terram univerſam*: *in die illo* יהוה *unus erit*. ut ſenſus ſit, de qo & alibi diſſeruimus, יהוה *Deus noſter, eſt* יהוה *unus*. h. e. unicus ſolúſqe à ſe & in ſe verè exiſtens Deus. qin & in Syntaxi eâ, qæ tam freqenter occurrit, יהוה צבאות de qo deinceps dicendi etiam locus denuò dabitur, vocem יהוה cum regimen obtineat, appellativè uſurpari, Criticus celeberrimus ille Magiſter Judæus agnoſcit. At nec יה ſaltem, nec שדי forſan, uſqam (opinor) ſic uſurpata deprehenderis, (tametſi nomen שדי ſemper eſſe שם תואר nomen יהוה nunc שם עצם nunc שם תאר eſſe Magiſter ille ad hunc ipſum de qo agimus locum decernit) ut iſtud alterum ſaltem, ſi non alterutrum, potiùs qam יהוה pro Dei nomine proprio habendum videri poſſit, ſi argutiolis iſtiuſmodi agere liberet. qæ tamen ſolidiores forent, viréſqe meritò majores obtinerent, qam commentitia illa, qæ Vir Doctiſſimus iſtic proximè ſubjungit.

Qum enim argumenta *clara*, qalia à parte adverſa exigit, Virum Clariſſimum deſtituant, ad *Allegorias* ſe confert, & myſteriola, qæ è ſingulis nominis hujus literulis elicit. Qibus ego qidem tantum tribuo, qantum inſulſis ac inſubidis Manaſſis Iſraëlidæ de hoc ipſo nomine nugamentis, qæ in *Conciliatore* ſuo ὅλῳ τῷ ἰυλαίκῳ, qod ajunt, ad navſeam uſqe congeſſit: utqe liberè loqar, tantilli facio, ut nec recitatione, nedum refutatione, digna exiſtimem. qum eodem planè loco habeam, cum Judæuli impuri impiiqe frivolis putidiſqe commentis eis, qæ ex commentario in Moſem, inepto, inficeto, inſipido illo, cui *Zohar* titulum dedit, interpretanda atqe explicanda Vir Doctiſſimus ſcripto peculiari ſuſcepit. Ea avtem, cum figmenta mera ſint & pigmenta fucata, paginæ verò ſacræ detorſiones & depravationes tam manifeſtariæ, ut lectori pio cuivis ſtomachum poſſint meritò movere; mirum mihi, nec ſoli, ſed aliis iſtic havd pavcis ſit, potuiſſe Virum Doctiſſimum animum unqam inducere, ut deliriis iſtiuſmodi, qibus Scripturæ Sacræ veritas, non illuſtratur, ſed offuſcatur, ſimplicitas corrumpitur, Orbi Chriſtiano exponendis, incruſtandis etiam, operæ tantum impenderet. Utinam in ſacris, non ſeriis duntaxat, ludere deſinerent aliqando, homines fidem pietatemqe Chriſtianam profeſſi, nec Judæulos impuros atqe inficetos Oracula ſacra irreverenter atqe irreligioſe divexantes, dum in ſenſus alienos abſurdoſqe varios diſtrahunt, hac in parte imitandos ſibi proponerent, nedum ut aliis inſuper commendandos cenſerent.

Sed, *Deus ipſe*, inqit, [a] *ſibi fecit nomen iſtud* יהוה *proprium ac ſingulare, qum Moſi dixit*, Nomen meum יהוה non manifeſtavi illis. *&*, Hoc erit nomen meum לעלם in æternum. &, *in benedictione Sacerdotali*, Ponetis, *inqit*, nomen meum ſuper populum meum Iſraël. *qod de hoc nomine intelligitur, qod ter ibi ponitur. denique in laminâ Sacerdotali inſcriptum erat hoc nomen. qo ſatis apertè ſignificabatur, nomen hoc proprium eſſe Dei nomen; non enim aliud ei inſcriptum erat.* [b] Concludit tandem,

a *p.* 719. b *p.* 720.

ex his videre eſt nomen hoc præ reliqis eſſe ſingulariter Dei proprium.

At iſta omnia nunqid evincunt, *hoc unicum eſſe Dei proprium nomen, reliqa omnia eſſe appellativa*? hoc eſt enim, qod Vir Doctiſſimus aſſeveraverat, probandumqe ſibi ſuſceperat. Verum ariſtas iſtas confricemus pavliſper, ut qid grani inde excuti qeat, videamus. Primò, illud Exod. c. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם qod attinet; appello Viri Doctiſſimi conſcientiam, an non ſit vitioſa verborum iſtorum, qam lectori obtrudit, verſio, *Nomen meum* יהוה *non manifeſtavi illis.* Loci verba αὐτολεξεὶ ſic habent; *Apparui Abrahæ, & Iſakæ, & Jacobo in El Shaddai* (h. e. nomine, ſive notione, *El Shaddai, Dei Omnipotentis*, vel *Omniſufficientis*, ſi ita loqi liceat) *&*, ſive, *ſed, nomine meo* יהוה *non ſum notus factus eis.* Ubi נודעתי eſſe formæ notioniſqe paſſivæ, nec poſſe pro verſionis ſuæ ratione in שמי tranſire, norat ſatis Vir Doctiſſimus, nec qo fine vertere ſic viſum fuerit, poteſt cuiqam obſcurum eſſe, qi ad ſuperiùs à Viro Doctiſſimo poſita, animum adjecerit. Ea verò verba qomodo intelligant exponantqe interpretes orthodoxi pleriqe apud Avtores ipſos, in Commentariis, qi paſſim proſtant, cuivis advertere promptum eſt. Vix reperiuntur, opinor, qi inde eruunt, qod Vir Doctiſſimus ſupra, qaſi ambigendo ſuggeſſit, *nomen Dei iſtud ante Moſis tempora Dei populo non innotuiſſe.* Adjicere poſſem non neminem extare, [a] qi verba Moſis noviſſima illa, non enunciativè, ſed interrogativè proferenda exiſtimat, rationibus etiam variis, qibus *id firmet*, adductis. in qo, ſenſum qod attinet, è Judæis qoqe nominis celeberrimi [b] Magiſtris habet *ſibi conſentientes*, qi qamvis enunciativè legant, tamen vocem לבדו *tantummodo* ſupplendum cenſent. qo modo Gen. c. 32. v. 28. *Non ampliùs vocaberis Jacob* [tantummodo, utiqe] *ſed nomen tuum erit* etiam *Iſraël.* Verum de hoc aliiſqe notæ parilis locis alibi diſſerendi occaſio dabitur. nunc id, qod in manibus eſt, agamus. Secundò itaqe, ex hoc ipſo loco patet, tam יהוה אל שדי qam יהוה nomen eſſe Dei. qin avtem proprium dicatur, ecqid, qæſo, obſtabit? Deniqe, *ſi* nomen יהוה *ſit unicum Dei proprium nomen*, nec ante Moſem innotuerit, ſeqetur hinc, Deum ab Orbe condito ad Moſem uſqe nullo nomine proprio cuiqam innotuiſſe.

Seqitur locus ſecundus ex Exod. c. 3. v. 15. Eum tam à Græcis, qam & à *Latino Interprete Vulgatæ* editionis avtore, qos in priore illo, licet vitio non immunes, ſecutus eſt, ſed & ab aliis omnibus; qos ego hactenus oculis uſurpavi, diſcedens, Vir Doctiſſimus ſic vertit, *Hoc erit mihi nomen in æternum.* qaſi ante non fuiſſe inſinuaretur. Verba ſic habent; יהוה *Deus patrum veſtrorum, Deus Abrahæ, Deus Iſaaki, & Deus Jaakobi, miſit me ad vos: hoc* [*eſt*] (ita ſupplent Interpretes dicti) *nomen meum in æternum*; *& hoc memoriale meum per generationes qaſqe.* Mitto, qod in *Oratione* [c] ex impuris Rabbinorum cloacis monet, ſcribi לעלם defectè ſine *Vav*, qaſi legendum eſſet לעלם *ad occultandum, ut eo imnuatur, nomen hoc eſſe occultandum, ne legatur, ſcilicet prout ſcribitur.* qæ eſt inſignis Scripturæ depravatio textúſqe corruptela turpiſſima. Ecqid hîc dicitur, prout & ipſe reddidit, qod de יה & שדי dici neqeat? niſi ſi cum Judæorum Magiſtellis ineptientibus, locumqe Zacar. c. 14. v. 9. illum ubi dicitur, יהוה *unum fore, unumqe nomen ejus*, huc trahentibus, dixerimus, iſta cum reliqis Dei nominibus abſqe יהוה univerſis, ſeculis inſecutis, uti ſub Meſſiâ illi, eſſe ſupprimenda, & vel celanda vel ceſſatura. Tum, an non hoc potiùs eo loci verbiſqe eis innueretur, fore nimirum, ut Deum verum patrum ipſorum, Abrahæ, Iſaaki, Jaacobi Deum extitiſſe, per ſecula omnia innoteſceret, idqe profeſſum ſe prædicaretur? Deniqe, ſi hoc nomen ſuum eſſe Deus ipſe profitetur, qo per ſecula

a Jo. Georgius Dorſcheus, *diſſert. de Nom. Jehovah.* §. 7. b Saad. haggaon, Abr. Eſdraid. & Iſak. Abarb. c *p.* 320.

ſecula qæqe commemorandum ſe diſertè conſtituit, videant, qam perverſè, qam impiè egerint agantqe, qi contra mentem divinam hac in parte liqidò patefactam, [a] *qi eo nomine voluit deinceps ſaltem à ſuo populo vocari,* (verba Viri Doctiſſimi ipſius habes) nominis id, qantum in ſe eſt, ſuppreſſum, mentionemqe ac memoriam illius omnem ſublatum, avt iverint, avt etiamnum eant.

Qod de populo Dei à Viro Doctiſſimo agnitum dixi, idem de exteris qoqe, non conceſſum duntaxat, ſed fuſiùs diſſertatum, ſeriò aſſertum, ſedulò firmatum, ſtrenuè etiam propugnatum ab eodem ipſo exhibebimus. In *Epiſtolâ ad D. Volphium Tigurinum*, qam *Defenſioni* ſuæ iſti attexuit, hæc habet: [b] *Non poſſum tecum ſentire, nominis illius pronunciationem ad Gentes nunqam dimanaſſe. Nec puto veteres Hebræos ante tempora captivitatis eadem, qâ poſteriores Judæos, religione, vel, ſi mavis ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari, imò forte vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio. Nempe hoc nomen Deus ſibi proprium eſſe voluit, qo, uti homines alii ab aliis proprio ſibi nomine diſtingvi ſolent, ſic ipſe avguſto hoc nomine ab omnibus falſis Diis & commentitiis Numinibus diſcerneretur, proprioqe nomine à populo ſuo in votis & precibus compellaretur. Ac qomodo Gentem illam Judaicam, qam ſibi in peculium ex omnibus terræ populis delegerat, voluit eſſe ſupra reliqas Orbis terrarum Gentes celebrem atqe illuſtrem; ita & Numen, qod ab eâ colebatur, ſupra omnia falſa Numina voluit eſſe celebratiſſimum, famamqe ejus qaqa verſum ſpargi, ut ſic homines tanti Numinis celebritate excitati, ad ejus cultum & notitiam pellicerentur, avt certè ſic magis ἀναπολόγητοι redderentur, ſi ejuſmodi famâ excitati, de Numine ipſo penitiùs inqirere negligerent. Sic voluit Templi à Salomone extructi famam per omnes terrarum partes divagari; propterеâqe procuravit, ut magnificentiſſimum & ſplendidiſſimum extrueretur, & qidem ita, ut ſplendore & magnificentiâ ſtructuræ omnia Idolorum Gentilium delubra longè ſuperaret. Cur, niſi ut Numinis iſtic culti fama ad omnes perveniret? Eſtue itaqe vero ſimile noluiſſe Deum nomen ſuum illis innoteſcere, qos ſui famâ & celebritate voluit eſſe perfuſos? Qod ſi libera & ſoluta fuit populo Judaïco nominis illius divini pronunciatio, potuitne eſſe ignota Gentibus vicinis, qibuſcum freqens fuit & qotidianum penè Judæorum commerçium, indeqe ad remotiſſimas qaſqe dimanare?* Hæc diſertiſſimè verbis totidem Vir Doctiſſimus, qæ prolixiora licet, tranſcribere viſum eſt, qo liqidò pareret, tum qo jure merito *præſumtionis impiæ* illos arceſſiverim, qi Dei populum id celatum contenderint, qod exteris qoqe Deus ipſe (Viro Doctiſſimo atteſtante) innoteſcere ambierit; tum & Virum ipſum Doctiſſimum tam in *Oratione*, qam & in *Defenſione* iſtâ, qæ diſſerit, non ex animi ſententiâ, ſed τῇ ὑπθέσει δολεύοντα, profari; cum *non aliena à vero videri*, veriqe *ſpeciem ſaltem aliqam* habere alibi pronunciat, qæ ut *nec vero ſimilia*, iſtic multis redarguit.

Verum (ut ne diutiùs in iſtis hærendo, Lectori ſim tædio) nec iſta, de qibus vidimus, nec qæ iſtis ſunt à Viro Doctiſſimo ſubjuncta, de *Nominis hujuſce uſurpatione in benedictione ſolenni, inſcriptione in lamina ſacerdotali*, avt ſingula avt juncta etiam, earum ſunt virium, ut ex nominum propriorum albo appellationes Dei reliqas omnes expungant; qod Viro Doctiſſimo demonſtrandum incumbebat.

Atqe hæc de eis qæ regeſſit Vir Doctiſſimus adverſus id, qod negaveram יהוה eſſe, non qidem *nomen*, avt *proprium* etiam (ecqis enim hoc alterutrum unqam dixerit?) ſed *unicum Dei nomen proprium eſſe*; qod Vir Doctiſſimus ſolus, qod ſciam, affirmat. in eo avtem firmando qid præſtiterit, aliorum qorumlibet judicium eſto.

Ad illud progredimur, qo [c] *havd facilè perſvaſum ſibi* profitetur, *Deum eouſqe voluiſſe frena Satanæ laxare, ut nomen Dei proprium iſtud ſibi uſurparet.*

Ad iſtud excipiendo viſum eſt qærere; [a] *utrum ſceleſtius & execrabilius exiſtat, Dei nomen an numen, titulum an honorem & cultum, appellationem nudam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram ſibi qenqam arrogare. atqi eouſqe Satanæ habenas Deum laxare, ut iſta omnia ſibi uſurpet & arroget. de hoc, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, ad illud cur hæſitet, rationem nullam comparere.* His qo occurrat Vir Doctiſſimus à me qærit viciſſim, [b] *an neſcius ſim, inter homines olim fuiſſe, & etiamnum eſſe, qi Regum & Principum gratiâ & favore abutentes, vel malis artibus ad Regnum graſſantes, totam regiam potentiam & dignitatem ſibi uſurpant, atqe ita ſe gerunt, ac ſi reverâ Reges eſſent, omnia enim pro libitu adminiſtrare, & pro arbitrio regere atqe imperare, (connivente ad hæc atqe diſſimulante Rege vel populo, ſive ex metu, ſive ex ignaviâ atqe imbecillitate) qi tamen à Regis nomine, titulo, throno, diademate abſtinent. —Unde planum fiat ex gratiâ & indulgentiâ, vel ex metu & imbecillitate, non rarò fieri, ut aliqis totam ad ſe trahat & uſurpet regiam poteſtatem & avtoritatem, abſtineat tamen à nomine & titulo ac diademate, & cum reverâ regia dignitas illi conceditur, nomen tamen & titulus non conceditur.* Tum qaſi qæſtioni à me propoſitæ hac ex adverſo oppoſitâ ſatis dediſſet, & conſcientiæ propriæ nexibus, ita conſtrictum, ut effugium nullâ daretur, teneret; rogat, *Cur ergò mirum mihi videatur, qod Deus, non qidem ex amore, gratiâ, favore, benevolentiâ, neqe etiam ex metu, ignaviâ, vel imbecillitate, ſed certo & arcano conſilio ſuæ ſapientiæ, paſſus ſit & patiatur Satanam inter homines, qi non ſectantur dilectionem veritatis, ſed mendacium perſequntur & amant, ita ſe gerere in hoc mundo, acſi Deus eſſet, & ab illis velit coli Dei ipſius inſtar, neqe tamen patiatur, ut ille ἀντίθεος titulum, appellationem, & nomen illud Dei veri proprium, ſingulare & avguſtiſſimum ſibi aſſumat.*

Qæ omnia qam nullius planè momenti exiſtant, aliis malim ego dijudicanda relinqere, qam argumentationis cum re propoſitâ tam parum convenientis infirmitatem multis oſtendere: qum clariſſimum ſit, tam *titulos* Satanam, qam *honores cultuſqe* divinos (contra planè qam magnates illi) in idolis vicariis ſuis palam ac diſertè ſibi arrogaviſſe; nec ea poſſe in numen divinum competere agnoſcat ipſe, illa qibus adducti, vel adacti etiam, Reges terreni iſta ſuſtinuerint, cum iſta, forſan qia nec petebantur, nec expetebantur etiam, non conceſſerint; nec cordato cuiqam mirum videri poſſit, ſi Deus, qi affectibus recenſitis illis omnibus immunis eſt prorſus, qod minus eſt ſceleſtum & deteſtabile permiſerit, cum illud qod eſt longè deteſtabilius & permiſerit & permittat. Ecqa enim ratio dari poterit, cur non tam illud qam iſtud permiſerit, (præſertim cum ad illos adverſus veritatis clarè emicantis lucem ſponte conniventes occæcandos & in errore ultrò ſuſcepto firmandos efficax æqè utrunqe ſit) niſi ſi cui ſuperſtitioſulo prodigioſa illa admittere libuerit, qæ de nomine iſto confingunt & fabulantur Talmudiſtæ & Cabaliſtæ Judæi; qorum commentis fœta nimis eſt Viri Doctiſſimi *Oratio*, eiſqe tanqam deſtinis, ſed putidis putridiſqe illis, in pleriſqe fulcitur; qum tamen [c] *non eſſe ſe hac in parte* profiteatur, *vel ſuperſtitioſum Judæum, vel Cabbaliſtam, avt, ut veriùs dicat, Magum, qi rebus iſtiuſmodi externis ſanctitatem & divinitatem aliqam tribuat, qa aliqo hominum lapſu & errore inficiatur & dehoneſtetur.* Cæterum ex eis qæ ſunt dicta, clarè ſatis exiſtimo poſſe cuivis patere, nec qæſito meo Virum Doctiſſimum qicqam omninò reſpondiſſe; nec interrogatione ex adverſo propoſitâ, qod Lectori cordato ſatisfacere poſſit, regeſſiſſe.

Sed qorſum ego ratiocinatione ullâ, nedum diſceptatione prolixiore, id evincere connitor, qod Vir Doctiſſimus licet (renitente interim conſcientiâ) repellere

a *p.* 716. b *p.* 738. c *Orat. p.* 325.

a *Diſſert. p.* 56. 57. b *p.* 720. c *p.* 724.

ac refellere totis viribus hîc conetur, pòſt pavlò tamen, ubi ad rem ſuam facere avtumat, ultroneus admittit & agnoſcit ipſe? Siquidem primò, tum in [a] *Oratione* tum & in [b] *Epiſtolâ ad D. Volphium* ſuperiùs lavdatâ, affirmat, *nominis hujus Tetragrammati notitiam à Judæis ad vicinos Tyrios, ab iſtis ad Græcos tranſiſſe*: id qod & Diodori teſtimonio confirmat, qi *Judæorum Deum Ἰαὼ* dictum ajat. Tum ex Macrobio adducit Apollinis Clarii Oraculum, qo Ἰαὼ iſte qis ſit, qærenti reſponderit, non *Bacchum avt Liberum eſſe Patrem, qi Avtumno præſideat*, prout præter mentem Oraculi, avt non rite perceptam, avt ſponte (qod nolim opinari) detortam, Vir Doctiſſimus expoſuit; ſed *Deum ſummum* (hoc eſt, reverâ ipſummet ſe) *eſſe*; utpote qi pro variis anni tempeſtatibus, ſive *Horis*, prout Græcos imitatus Naſo nuncupat, qibus præſideat, qaſqe unus idemqe ipſe regat & temperet, varias ſortiatur appellationes, qum *Hyemis* reſpectu Ἀδὴς, *Veris* Ζεὺς, *Æſtatis* Ἥλιος, *Avtumni* Ἰαὼ dicatur. Ita Apollo, qi non eſt alius qam Satanas (dum ſub Solis, qem pro Deo ſummo Gentes Orientales habebant pleræqe, notione deliteſcens, divinos ſibi cultus appetebat & arrogabat) ipſum hoc nomen, qod eſſe Judæorum Tetragrammaton genuinum Vir Doctiſſimus contendit, aſſumit ipſe ſibi; vel (ut Viro Doctiſſimo qod avt minùs intellexerat, avt intelligere noluerat, concedamus) ſodali ſuo (qi tam *Jupiter*, ſive *Joviſpiter*, qam *Liber Pater* eſſe potuerit) havd minùs impuro ac deteſtando aſſeruit. Utrum enim ex iſtis eligere libuerit, ciccum havd intererit; cum ex utroqe, Viro Doctiſſimo ipſo etiam agnoſcente, prorſus comperiatur, qod iſtic tam difficulter ſibi perſvaſum iri profitetur, & diſceptatione benè longâ evertere atqe amoliri conatur, *Deum Satanæ frena eouſqe laxaſſe, ut venerandum & avguſtum ac ſingulare maximeqe proprium ſibi arroget atqe aſſumat nomen.* Ita Vir Clariſſimus partium ſtudio affectuqe abductus abreptuſqe, ubi adverſus ſententiam ſuam opponitur, ſtrenuè oppugnat, qod tamen, ubi cavſſæ ſuæ putat poſſe favere, havd minùs ſedulò firmare ac propugnare connititur.

Qod avtem Vir Doctiſſimus iſtic proximè ſubjungit, [c] *in Diatribâ ſuâ reſpondiſſe; etiamſi Jovis nomen ab Hebraico nomine illo deductum eſſet, non ſeqi tamen inde ut Jehovah magis vera pronunciatio, qam Jahvo, vel Jahveh fuerit; cum in nominum derivationibus nulla penè vocalium, ſed conſonantium ferè tantùm ratio habeatur: ad hanc avtem reſponſionem ſilentium meum videri cavſſam eſſe, cut huic rationi meæ à Jovis nomine & etymo ducta firmiter non innitar, utpote qam infirmam tacitus apud me agnoſcam.*

Ut nihil dicam, qam parum commodè Viri Clariſſimi dictio hîc cohæreat. Ego verò cum aliis, qos hac in parte vel duces, vel comites habeo, viris eruditiſſimis, *vires* habere argumentum iſtud *non ſpernendas* exiſtimo; etiamſi in eo illius, qam tuemur, cavſſæ nec fundamentum, nec firmamentum præcipuum collocemus. Qod avtem ad periochen iſtam nihil regeſſerim, in cavſſâ fuit, qia in diſceptatione antegreſſâ, de *Jovis etymo* ſatis à me dictum avtumabam. Nunc verbulo reſpondeo, ideò probabilius qod nos opinamur videri, qia (qod in notationibus multum valet) ad ſonum vocabuli receptioris hujus *Jovis* nomen accedat propiùs, qam ad peregrina uſuqe minùs recepta iſta, qæ Vir Magnus (pavcis, puto, aſtipulantibus) iſtic proponit: præſertim, qum primam ſyllabam qod attinet, cum nominibus illis tam exacte conveniat, à qibus, utpote Tetragrammati nomen, ex conſenſione univerſali, in ſe concluſum gerentibus, argumentum primarium in hac cavſſâ noſtrum, cui *acceſſorium* duntaxat hoc profitemur, deducitur. Nec reverâ tam eruditorum illorum, qos objicientes hîc ſibi introduxerat, argumentationis ſuſpecta agnitave infirmitas, qam reſponſionis hujus à Viro Doctiſſimo redditæ meritò, uti mihi videbatur atqe etiamnum videtur, reputata imbecillitas atqe improbabilitas, ut ſilentio tranſirem tacituſqe tranſmitterem, ne legentium judicio in re tantillâ diffidere viderer, invitabat. At Vir ipſe Clariſſimus qæ nunc ego illi denuò regerere cogor, cur in *Defenſione* ſuâ tacitus planè præterierit, cum tamen id qod prius affirmaverat, contra animi ſui ſenſum, uti ex jam allatis clariſſimè patet, non recocta tantùm iteratò apponat, ſed anxiè propugnet, qid in cavſſâ exiſtat, legentem qemlibet apud ſe ſtatuere, qam ipſum me malim conjectari.

[a] De *Nominibus in Sacrâ paginâ* occurrentibus, *qorum compoſitionem nomen Tetragrammati ex* parte *ſaltem* ingredi habeatur, qæ præmiſeram, qod à [b] *Fullero meo mutuatum me* ait. poteram ego illi pariter, & jure forſan potiori regerere, [c] commentum ſe futile *illud de Deus & Doius*; in qo tantopere ſibi placuit, ut toties repetitum daret, [d] à Druſio ſuo mutuatum eſſe. cæterum non eſt reverâ Fullerus noſter, à qo me peritiores longè aliqid mutuari diſpudeat: de qo Amamam ſuum, qid pronunciet ac prædicet etiam, avdiat, in ipſo *Diſceptationis* cum eodem initæ primordio. *Nicolaus*, inqit, *Fullerus, vir extra controverſiam eruditiſſimus, Miſcell. lib. 2. & 4. multa egregiè de Nomine Tetragrammato ex priſcorum monumentis eruta, ediſſerit. Idem ad calcem Miſcell. poſter. in Cl. Druſium Apologiam edidit, inqâ ſententiam ejus de nomine Tetragrammato obiter perſtringit.-- Si Cl. Druſius Reſponſum ejus legiſſet, avt fallor valdè, avt eum ſui caloris pœnituiſſet.* qod idem de Viro Doctiſſimo optarim ipſe, qi caloris nimium in hoc argumento ſpirat paſſim. Qin nec poteſt eſſe neſcius vir lectionis tam multiplicis, Fulleri ſolius hoc non eſſe, ut ab *illo* mutuum ſumſiſſe neceſſe fuerit, qod ante viſum lectumve Fulleri qicqam jam diu adverteram animoqe agitaveram; qum tam paſſivum (ſi cum Septimio loqi licuerit) exiſtat, ut è totâ literatorum cohorte vix qiſqam, ſi qis omninò ſaltem, poſſit deprehendi, qi appellationes has pleraſqe, de qibus agitur, nomen divinum incluſum gerere, non animadverterit, exiſtimaverit, admonuerit, agnoverit. Ita nec ego Fullerum magìs hîc ſeqor, qam Druſium avt Amamam ipſe, qi adverſus Fullerum ab ipſius partibus conſiſtunt; qos tamen, qia hac in re patrocinium ſibi ſuum accommodare recuſant, unâ cum Magiſtris Judæis, levi brachio, qaſi nihili faciendos, amandat. Ego verò hîc, prout Romanus *ille nobilis*, meritò poſſim regerere; *Nomen Dei Tetragrammaton nomina hac ingredi affirmant, ut Magiſtros Judæos præteream, Doctores Chriſtiani, antiqiores, recentiores ætatis cujuſqe, etiam qi de Jehovah* D. Cappello *conſentiunt, ubi ſedatiùs avt conſideratiùs agunt, Druſius & Amama*; ſolus, ferè, *Ludovicus Cappellus*, (*nullo vis alicujus adducto, qo ſententiam ſingularem ſuam firmet, argumento*) *reclamat & reſtituitur*; *Iſti an illis creditis*? Neqe enim alicujus exiſtunt momenti, qæ ex *Diatribæ* ſuæ *editione alterâ*, qam non vidiſſe me verè monet, Vir Doctiſſimus iſtic ſuggerit, [e] *Nomina Jaakob, Judah, Joſeph, Joram, Jehoſhua*, non incluſum habere nomen Tetragrammaton, *ſed à verbis Hiphil avt Hophal deduci; ac perinde itaqe nomina iſta Jehoachaz, Jehochanan, Jehojada, Jehojakim, Jehojacin, Jehonadab, Jehonathan, Jehotſadak, Jehoſhaba, Jehoſhaphat, &c. ſimplicia pariter eſſe.* Ita enim concludit Vir Magnus. qæ ratio nullius planè eſt conſecutionis neceſſariæ, imo nec probabilis etiam; qum verba, à qibus horum nonnulla deducta eſſe non negetur, in formâ illâ, à qâ deduci vult Vir Clariſſimus uſurpata nuſqam deprehendantur, nec characterem eum in formulis illis, eas ſi haberent, admittant, qi in appellationibus illis conſpicitur.

Tum, qod comminiſcitur ὁ πάνυ, *fieri poſſe*, ut יהו illud *in initio nominum iſtiuſmodi non ſit ex Tetragrammato, ſed ex* יה *derivatum, vav avtem adjectum*, qo יה illud cum reliqâ *dictione coaleſcere qeat; qo modo in fine dictionis adſciſcit ſibi literam eandem cum puncto ſhurek*: qæritqe, tanqam ſi inſolubile aliqid objeciſſet, *ecqid hîc dicet*

a *p.* 330. b *p.* 739. c *p.* 721.

a *p.* 41-47. b *p.* 721. c *Orat. p.* 326. *Defenſ. p.* 723. & 724. d *Tetragr. c.* 16. e *p.* 722.

dicet V. D? Nihil ego certè amplius dico, qam adeo mihi istud futile videri, ut nec compositionis tam inconcinnæ exemplum posse reperiri, nec erudito cuiqam (avtore excepto) commentum hoc probatum iri existimem. Proinde & istud silentio libens istic transmisissem, ne legentium judicio diffidere, nî futurum suspicarer, ut Vir Doctissimus pro more suo, uti ille apud Theodoretum loqitur, τὴν σιωπὴν μὲ συγχώρησιν interpretaretur.

Concludit tandem, [a] *ex dictis satis pro comperto probasse sibi videri contra me, vocem Jehovah veram Tetragrammati pronunciationem non repræsentare, nec ad eam propiùs accedere qam Jahvoh suam.*

Atqi illud nec avt probavit, avt probare unqam poterit, qum *incertam & incognitam* eam esse professus non semel fuerit: nec istud qod secundo loco contra me probasse dicit, in superioribus ego uspiam attigeram. Affirmaveram duntaxat, [b] *ad sonum nominis illius genuinum propiùs* (pro qo *proximè* Vir Clarissimus alibi suppositit) *accedere.* h. e. ab eo havd ita longè abscedere (prout *comparativa pro absolutis vulgò usurpari*, monet Fabius. [c]) nam de Viri Doctissimi commento novitio isto nihil hactenus dixeram, nedum ut collationem alterius cum altero ullam instituerim. id qod Viro Doctissimo qi [d] *vocalium nullam ferè rationem haberi* in his postulat, [e] cum *consona omnes omninò citra mutationem avt metathesin ullam retineantur ac repræsententur*, nullâ ratione diffitendum videtur. *propiùs* verò, qam ipsius *Jahvoh*, qod ego tamen nullus dixeram, accedat necne, hocqe an ipsum ipse in præmissis probatum dederit, aliis ego qibusvis dijudicandum ac decernendum dimittam. Certè contra id qod Dialectici dicere solent, *Conclusionem partem seqiorem seqi*, Viri Clarissimi conclusiones præmissis, ut fidentiores, ita valentiores multò existunt plerunqe, acsi præmissis vires addere potiùs, qam ab eis acqirere, natæ essent.

Atqe hæc de secundo dissensus capite disceptatio fuerat. ad tertium transit Vir Doctissimus. [f] *Dixi*, inqit, *post Cl. Drusium, vocem Jehovah esse barbaram & solœcismum vedolentem; non secùs qam si qis Latinè diceret Deius pro Deus, commiscendo vocales vocis Dominus cum literis sev consonis vocis Deus. Non potest V. D. id concoqere, avt aqo animo ferre; rigidam vocat præcipitémqe nimis hanc sententiam.*

Imò, O Vir Magne, [g] *qo minùs punctis illis vocalibus cum Tetragrammati literis combinatis legamus Jehovah, obstare affirmas vitiosam, peregrinam, incongruam, & inconcinnam vocalium cum alienis literis commixtionem, sive combinationem, qæ inter loqendum parit barbarismum crassum, fœdum, intolerandum, utpote qo sacrosanctum nomen Dei qasi commaculatur & dehonestatur.* Ecqis avtem moderati ingenii homo æqo animo istud accipere possit? cum *barbarismo crasso, fœdo, intolerando commaculati ac dehonestati nominis divini* culpâ an crimine obstrictos teneri, ejusdemqe ex Viri Doctissimi [h] censurâ sententiâqe decretoriâ reos peragi legerit, qantum est ferè per Ecclesias Christi reformatas eruditorum hominum verbiqe divini administrorum ipsorum, universos. idqe (qod confidentiam ad miraculum usqe sapiat) nullo prorsus allato argumento, qo vel *incongruentiæ*, vel *inconcinnitatis*, vel *solœcismi*, vel *barbarismi*, etiam levissimi, nedum *crassi, fœdi* atqe *intolerandi* vocabulum istud arguatur.

Nam de *Deius* legendo pro *Deus*, qia vox *Dominus* eas vocales obtinet, tam est futile & ineptum, ut Virum Doctissimum in eo sibi vel placere vel satisfacere potuisse, stupendum sit planè. *Deius* enim cur citra barbarismum non legatur, ratio patet; non qia sunt eæ vocales vocis *Dominus* propriæ, sed qia *Deius* est vox nihili, notumqe satis existit vocales eas vocis *Deus* non esse, at *cominus* absqe barbarismo & scribimus & legimus, etiamsi eædem sint vocabuli *Dominus* vocales. Hoc est avtem

a *p.* 722. b *p.* 717. c *Institut. l.* 9. *c.* 3. d *Orat. p.* 326. e *Defens. p.* 721. f *p.* 723. g *Orat. p.* 326, 327, 328. h Videatur Drusius in *not. ad Tetragram. c.* 12.

qod contendimus, (nec id nescius esse potest Vir Doctissimus) qodqe Viri Doctissimi fabricam maximâ ex parte diruit totam, non seqi, *qia puncta illa, Shevah, Cholem, Kamets, sunt vocis Adonaj puncta*, (qod tamen propriè loqendo esse jam negat) *ergò non esse Tetragrammati puncta.* Ecqis enim mentis compos sic argumentationem instituerit, *Shevah simplex, Cholem, Kamets sunt vocis* דבורה *qa apem denotat, puncta genuina: ergò non sunt vocis* לבונה *qa thus significat, puncta genuina?* Neqe idcircò *perperam dixi* (qod Vir Clarissimus [a] sed ratione nullâ redditâ concludit) *Dissertationis meæ* pag. non 31. sed 81. *Virum Doctissimum perperam, qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumere, & qa sunt disjungenda conjungere*: qando utiqe præsumit, *ideò non posse ista esse* ק יהוה *puncta, qia* ק *Adonaj existant*; eaqe secum invicem componit, qæ à se invicem qàm longissimè distant.

[b] Tum, *Sic*, inqit, *prima ejus responsio* concidit.

At qænam est tandem ea, O Vir Eximie, *responsio mea*, qam *sic concidisse* affirmas? Ecqid enim *responsionis meæ*, avt attuleras, avt attigeras; nisi qod *censuram rigidiorem, sententiam præcipitem*, sive Drusianam, sive tuam, non sine cavslâ justâ, conqestus sum? Sed qâ ratione, ut conciderit, factum est? *Qia*, inqis, *id ponit, qod nondum probavit.* At ego, Vir Clarissime existimaveram hactenùs, respondenti non incumbere onus probandi. nec potest esse nescius Vir πολυμαθέστατος dicti Rabbinici, עלין הראיה המוציא מחברו Suæ itaqe confirmandi negotium ad Virum Doctissimum pertinere avtumabam.

[c] *Sed qod pono, verum non esse demonstravit.* Qid illud? *Puncta* utiqe *ista non esse Tetragrammati propria, neqe adeò esse posse.* hoc enim *adversus me ostendisse* supra dixerat. Ego verò nec tam *Tetragrammati propria* sive peculiaria, avt dico, avt dixi unqam, ut non sint vel esse possint, vocabulorum aliorum qoqe communia: verum genuina esse posse vocabulorum plurium communia: qemadmodum vocales *o i u* ק *Dominus* & ק *Cominus*, dictionis utriusqe genuinæ sunt vocales; & puncta hæc eadem, de qibus agimus, sunt tam דבורה qam & לבונה uti superius est dictum, genuina puncta vocalia. *non posse* avtem esse *dictionis utriusqe* & יהוה & אדני qod qæritur, *communia & germana puncta vocalia*, nec ostendit hactenus Vir Doctissimus nedum avt demonstravit, avt est unqam demonstraturus.

Tum qod qæro, [d] *qam atrox crimen, qamve crassus ac fœdus barbarismus existat, dato vocales istas non esse easdem, qibus nomen id primitùs efferebatur, nec de eis constare satis, si in voculâ aliqâ vocali unâ avt alterâ etiam aberratur.* Respondet Vir Clarissimus [e] *non crimen id esse, barbarismum duntaxat esse dixisse à lingva Hebraica genio & ingenio alienum.* tum inter *crimina* & *barbarismos* qid intersit, pluribus ostendere conatur. & de *Deus* & *Deius* qod dixerat, denuò inculcat, qo *barbarismus* evincatur.

Atqi primò *criminis* nomine, pro vocis origine à Græcorum κείμαι latiusculè sumpti, *dicam*, sive *accusationem* qamlibet comprehendi, notum est satis. Tum *Nomen Dei tam sacrosanctum, tam singulare barbarismo crasso, fœdo, intolerando dehonestatum & commaculatum ire velle*; [f] qam ille dicam eis omnibus intentat, *qi puncta illa vocalia vocis Adonaj propria esse non diffitentur, & Jehovah tamen legunt*, an non *crimini*, & *atroci* etiam, *intolerando* namqe, affines ab ipso habeantur, alii viderint. De *Deus* & *Deius* verò futile illud qòd attinet, in qo tamen tantopere sibi placuit, ut tertiâ vice jam, in [g] *Orat.* semel, in *Defens.* [h] bis, apposuerit; meminisse debuerat, aliud esse lingvæ alicujus vocabulum, de cujus literulis constat, lingvam illam usurpantem proferre, aliud idem lingvâ alienâ exprimere, in qo genere citra notam istiusmodi mutationes insignes fieri [i] Vir Doctissimus agnoscit; avt ubi genuina prolatio incerta

a *p.* 723. b *ibid.* c *ibid.* d *p.* 82. e *p.* 723. f *Orat. p.* 327. g *p.* 327. h *p.* 723. i *p.* 726.

certa eſt, ad eam, qam conjecturâ proximè accedi poſſit, etiam ſi non exactè attingatur, experiri.

Sed, *barbariſmum in eo non eſſe*, inqit, *qî probat Vir Doctus*? Imò, *eſſe* inqam ego, *qî probat Vir Doctiſſimus*? *Actori* ſiqidem, ſive accuſatori ac delatori, qod priùs dictum, *probandi onus incumbit.* Hoc avtem Vir Clariſſimus niſi ſimpliciter affirmando, & freqenter inculcando, nec probare hactenùs anniſus eſt, nedum ut probaverit.

Mitto, qæ *de Vocabulis qibuſdam Deiqe nominibus aliter longè vel ſcriptis vel prolatis* adjeceram, *qam Hebraica lingva recepta jam locutio, vel ratio Grammatica etiam admittat, dum ad lingva ſua normam, ſermoniſqe vernaculi leges rituſqe, vocabula peregrina, vel Graeci, vel Latini, vel alii qiqe defingunt; qibus tamen utantur etiam ſcriptores ſacri, non ſint ideo barbariſmi hujuſmodi arceſſendi, nec eis abſtinere uſurpandis urgendum qenqam, ne avt nomen divinum, avt ſcripta ſacra barbariſmis fœdis polluat.* Nec eſt animus in campum illum cum Viro Doctiſſimo deſcendere, (in qo latè ſpatiatur, an

Ludit exultim, metuitqe tangi,

ut [a] ille loqitur, aliorum cenſuras partim jam expertus, partim expectans ulteriùs) [b] *de variis antiqitùs vocabulorum avt punctationibus*, avt per punctorum abſentiam prolationibus; qâ ille præſcriptione à *barbariſmi* notâ abſolvere horum nonnulla conatur. Illud duntaxat attingo, qod huic diſceptationi, tanqam ἐπεισόδιον intercalare, ſubinde infercit, *craſſum & fœdum barbariſmum in vocis hujus mala conformatione, adverſus omnes lingvæ & Grammaticæ leges admitti*: qòd hoc, inqam, qum nuſqam hactenùs, in qo compareat oſtenderit, magnâ tamen, miraqe mihi qidem admodum, cum confidentiâ, ſic tandem concludit; [c] *Jam non puto incertum & dubium eſſe, an benè & convenienter & congruè lingvæ Hebraicæ genio & proprietati dicatur Jehovah, niſi illi, qi ultro & ſponte vult id neſcire.* Nunqid fungos ac ſtipites, avt adverſarios hac in lite habere credebat, avt lectores etiam habiturum ſperabat, qi ex ipſius aſſeveratione merâ, crebriùs duntaxat ac vehementiùs repetitâ, nullâ ratiocinatione valentiore expectatâ, cujus vi virtuteqe ad animi ſui ſenſa priſtina deponenda adigerentur, in ſententiam ſuam, à mente propriâ antè forſan alienam, proni confeſtim ultroneiqe deſcenderent?

Verum ſubjunctis ex *Oratione* ſuâ nonnullis, liberaliùs (uti videri vult) in hæc verba conceptis; [d] *Nulli tamen præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis illius moneo. legat qiſqe, prout illi libuerit, non repugno. qid,* [e] inqit, *mollius dici potuit?*

Imò, inqam ego, præmiſſis illis in lite iſtiuſmodi, qam *non eſſe rem uſqeadeo in ſe magni momenti* pronunciat [f] ipſe, *ut propterea acriùs à qoqam decertari oporteat*, qid aſperius? neqe vero in his ipſis tam molliter, niſi mollitiem qæ minùs ſpirabant, (cavtè an callidè dicam?) reſecuiſſet. Siqidem ſtatim ab illis, *Qi agnoſcit, qi non diffitetur, puncta illa eſſe vocis Adonaj, non Tetragrammati puncta, & pergit nihilominùs legere Jehovah, ne ille ultro & ſciens prudens craſſè & fœdè βαρβαρίζει. Nulli tamen*, inqit, *præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis moneo. Si qem pudet dediſcere qa malè didicit, & inolitam conſuetudinem, avt non poteſt deponere, per me licet fruatur judicio, (ſuo*, deeſt opinor) *legat qiſqe, prout illi libuerit, &c.* An non aculeata, & ſupercilioſa etiam, ſatis ſunt iſta? Si Viri Clariſſimi *mollia*, imò (ut ipſi videtur) *molliſſima*, iſtiuſmodi ſint, duriùs atqe aſperiùs agere ubi viſum fuerit, qalia ab illo expectabimus? Cæterùm miſſis hiſce, illud tantummodo adjecerim, qod tot viri inſignes, nec D. Ludovico Cappello forſitan lingvæ Hebreæ peritiâ inferiores, vocabulum iſtud in ſcriptis ſuis paſſim uſurparint, non facturi, credo, ſi tam *craſſum fœdumqe* in eo *barbariſmum* advertiſſent. ut Viro Doctiſſimo tam mirum videri nevtiqam debeat, ſi mihi meiqe ſimilibus in eâ lingvâ ſciolis, nondum iſtud tam clarum fuerit. Nam qod in ſeqentibus havd ſemel monet, [a] de nominibus aliter in textu Hebraico, aliter in lingvis exteris, ac Scripturæ ſacræ per conſeqens Verſionibus legendis; nihil ampliùs dicit, qam qod in *Diſſertatione de Bivocalibus*, qæ unâ ferè cum illâ *de Tetragrammato* prodiit, eſt à me priùs obſervatum.

Qod dixeram, *inter illius Jahvoh & Jehovah* (non *meum* qidem, uti ille loqitur, licet cum aliis havd pavcis probem) *havd ita multum intereſſe, & literulæ metatheſin poſſe nos conciliare*: Cogitet, inqit, *V.D. an non illa vocalium metatheſis plurimùm immutet genuinam nominis illius pronunciationem.* Tum, *Putas ne*, inqit, [b] *parùm intereſſe, an qis Latinè dicat Jupiter, an verò Jepitur, vel Jipetur, an verò Jeputir, vel Jiputer? qis ferat in Latio nomen ſic efferentem? qis avres non occluderet ad tam præpoſteram ejus prolationem?*

Et qis, inqam, virum gravem ſic argumentantem, fluctuſqe tantos in ſimpulo cientem, ferat? Niſi enim *Jahvoh* ſuum (*ſuum*, jure merito appello, an alterius cujuſqam ſit neſcius) genuinam exhibere (qod præſtare nullus avſit) nominis Tetragrammati pronunciationem probaverit; qomodò de *Jupiter* Latino conſtat, (niſi qod *Juppiter* in *Oratione* ſcribi volebat, qod in [c] *Defenſione* nunc ſimplici *p* pingit) inane planè ſunt hæ verborum ampullæ, (eis geminæ qæ de *Deus* & *Doius* ſuprà ſæpiùs appoſuerat) & qæ in aërem abeundo evaneſcant ſtatim. Hoc avtem ubi probatum dederit, nemo (opinor) pius prudenſqe hac ſaltem in parte ei refragabitur. Jam, cum mox agnoſcat ipſe *de Vocalibus genuinis non conſtare*, qam parum ad rem, de qâ agitur, attineant iſta, ecqis non ſtatim animadverterit? Interim ut Gallum cum Gallo componam, inter Viri Clariſſimi D. Cappelli *Javo*, & Viri Illuſtriſſimi D. Picherelli *Jova*, qam minimum interſit, qivis facilè viderit: adeò certè ſunt affinia, ut ſi illud tam *craſſum fœdumqe* habeat *barbariſmum*, vero ſimile ſit ſaltem, à fœdo craſſoqe barbariſmo iſtud havd longè recedere, nec hoc minus qàm illud *tolerandum* exiſtere.

Sed ad qartum tandem *diſſenſus* titulum devenitur; in qo reverâ de re momenti inſignioris agitur, ad qam *Diſſertatiuncula* mea tota collineabat. *Cum de vocalibus*, [d] inqit Vir Clariſſimus, *non conſtet, præſtat omninò Adonaj ſubſtituere*? Hîc ego qæro, *Perpetim ne ſubſtituere*? num etiam Ex. *c.* 6. *v.* 3. *ubi* Moſi *Deus*, להם ושמי יהוה לא נודעתי qod ego cum non verterim, Vir Doctiſſimus iſtic, prout priùs etiam, reddidit, *Nomen meum* יהוה *non notificavi illis.*

Conſtrictum hîc teneri ſenſerat ſe ὁ πάνυ. Reſpondet itaqe, [e] *Aliam eſſe poſſe loci hujus ſingularis rationem, aliam reliqorum, in qibus nomen iſtud occurrit. Nam qia eo loco nomen hoc ſingulare & novum, (qod Deus priùs non revelaverat, & qo voluit deinceps à ſuo populo vocari) ſignanter exprimitur, ſanè docendi gratiâ, ut aliqatenùs (qantum à nobis fieri poteſt) nomen illud qale ſit indicetur, non abnuerim*, inqit, *ut iſtic per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus, ſi non veris (qia incerta ac ignota ſunt) at qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis ſive conſonis ſcribatur illud nomen, nimirum qatuor illis* ה ו ה י. *Neqe velim hîc qenqam Judæorum religione vel ſuperſtitione uſqeadeò ſcrupuloſe teneri, ut nefas omninò ducat nomen illud per conſonantes ſuas adhibitis qibuſdam vocalibus efferre.*

Atqi, ut miſſa faciam, qæ de verſione vitioſâ ſupra monueram; nec adhuc intelligere, ſciolus in iſtis cùm ſim, qa ratione נודעתי *manifeſtavi*, vel *notificavi* ſignificet; nec neſcire verò interim, reprehenſum ab Eſdraide, qi נודעתי pro הודעתי hîc poſitum voluerat: ea etiam præteream, qæ adverſus id qod de nomine hoc non

a Flaccus *carm. lib.* 3. *od.* 11. mente eadem, qa idem alibi, *metuente ſolvi*, *lib.* 2. *od.* 2. dixerat. b *p.* 725. c *p.* 724. d *p.* 327. e *p.* 725. f *p.* 735.

a *p.* 725. b *p.* 725, 726. c *p.* 325. d *Orat. p.* 327. e *Defenſ. p.* 726.

nen ante revelato hîc denuò inculcatur, in [a] *Diatribe* meâ fusiùs disserui; qæ Vir Doctissimus in *Defensione* silentio alto transmittit planè; ne iteratis sæpiùs eisdem Lectorem onerem. Ecqid hoc est aliud, qæso, qam qod ipse dixeram? [b] *Malle me*, utiqe, *optio si detur, avt Samaritanum* Ἰαβὲ, *sive Jave, avt Græcum* Ἰαὼ, *avt Clementis* Ἰαὺ, *sive Jaoth, avt Hierombali* Ἰαὼ, *avt Lydiati Jeve, avt Jehovah nostrum, sive Castellionis Jova, avt Viri Doctissimi Javoh, sive Jahavoh, qam Adonaj*; *qum istud ibi qi legerit, Scripturam sacram depravare & corrumpere sit certissimum*; *à qo crimine immunis sit, qi illorum qodlibet legerit, etiamsi vocabuli sonum, avt scitè parum, avt minùs peritè dederit, qum de sensu demutet nihil.* Avt qantulum ex parte præcipuâ ab his abit, qod Vir Doctissimus ipse ad mea ista subjicit? *Neqe verò ego*, inqit, [c] *invitus admodum abnuerim*, (ubi tamen fortè, *adnuerim*, scripserat; sed de mente constat) *in loco Exod. 6. 3. propter rationem modò redditam, ubi tamen mallem Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à V. D. adducta: & Jahvoh qidem, qia illud videtur vel ipsum Tetragrammaton rectè exprimere, vel propiùs videtur ad illud accedere: Jehovah verò, propter vocales illas ei à multis seculis per Massorethas additas, & ob receptum usum & inolitam apud multos sic pronunciandi consvetudinem.* Atqi aliud sensisse, censuisse ac pronunciasse saltem Vir Clarissimus videtur, [d] ubi Hieronymum Græcosqe probat, qorum ille *Adonaj*, isti Κύριος apud Mosem hîc reddiderunt.

Sed hoc loco excepto, de aliis havd itidem statuit.

At primò, in locis aliis havd pavcis nominis alicujus istiusmodi usurpandi par paret necessitas. [c] Certè qi Exod. cap. 15. v. 3. *Adonaj nomen ejus*, legerit, avt Hymn. 83. v. 18. *ut norint te, cujus nomen est Adonaj.* avt Esaiæ c. 43. v. 8. *Ego sum Adonaj, hoc est nomen meum.* avt alibi locorum, ubi de hoc ipso Dei nomine agitur, is loci sensum disertè pervertit, nec sensum eum qem Deus voluerat reddit. Adverterat hoc Vir Doctissimus ipse. Proinde etiamsi hoc in loco, ne in sententiam nostram avt protinùs concessisse, avt penitùs consensisse videretur, loci istius *peculiarem* ab aliis *rationem* hac in parte habendam censuerit: at post pavlò liberaliùs aliqanto nobiscum agit. Concedit enim, disertéqe agnoscit, *Totum illud* (qod *pag.* 96. dixeram) *verum esse locumqe habere, ubi animus & consilium scribentis est nomen ipsum exprimere, & qale sit docere & indicare.* id qod locis allatis, cum aliis havd pavcis, competit plane.

Deniqe, si necessitate justâ ad id adigente, vocabulum istiusmodi in locis istis admittere fas fuerit, ecqid, rogo, obstiterit, qo minùs idem alibi passim, ubicunqe occurrerit, cum familiare jam sit factum, admittere atqe usurpare licuerit, qo nomina Dei sacrosancta à plebe etiam imperitiore distingvi clariùs à se invicem possint? Istud interim cum Vir Doctissimus nobis concesserit, etiamsi in loco illo Mosaico *Jahvoh* suum qam *Jehovah* malit, nolim ego cum illo contentionis ferram hac in parte reciprocando, vel ipsi vel lectori etiam, ulteriùs molestus esse; nec suum hoc qidem, ubi obtinuerit, si id unqam contigerit, qod ipse etiam, opinor, vix sperare potest, respuendum ego censuerim.

Proinde qæ in hoc qarto *Dissensus* capite Vir Clarissimus fusiùs prosequitur, cum id qod primariò vo'ebam obtinuerim, & vel nolenti extorserim, vel ultrò concessum habeam, rem ipsam exigere, ut vocabulum aliqod istiusmodi, qod & *Jehovah* esse possit, eis in locis usurpetur, ubi Spiritus sancti animus est nomen illud ipsum Tetragrammaton exprimere, possent maxima ex parte penitùs transiliri; eoqe ipse libentissimè concederem, nisi qod ex silentio ἀνυπαταλήκτου pronunciaturus Vir Doctissimus videretur, siqa tacitus præterissem.

Ea siqidem toties recocta, & itentidem istic repetita, de *præpostera, corrupta, depravata, barbara, inconcinna, absona pronunciatione, fœdo & crasso contra lingvæ Hebraicæ leges, naturam, genium, ingenium, proprietatem, barbarismo: peccato* deniqe *adversus τὸ πρέπον, qod in homine literato reqiritur. qod πρέπον si qis nihil faciat & securè contemnat, sit ille* (inqit stomachabundior pavlò V. D.) *inficetus, horridus, hispidus, incultus, qantum libuerit, non intercedo.* Hæc, inqam, qæ Viro Doctissimo bilis splendida suggessisse videtur, qæqe ipse pro molliusculis habet, avres nobis eousqe jamdudum pulsarunt, ut ad ea jam occalluerint, strepitumqe duntaxat merum cieant, qum citra rationem ullam, nedum justam aliqam, oggerantur.

[a] Nec certè majoris est momenti, qod ex hypothesi factâ subtexit; ubi hoc utiqe dato, *Romanos Romuli Conditoris sui nomine suppresso, Qirinum ejus loco dici jussisse, nomen verò ipsum pavcis, Pontificibus puta, &c. cognitum, in Tabulis publicis historiisqe solis consonarum figuris R M L S scribendum* sanciviſſent; hoc, inqam, suppositio, à me qærit, *utrum satius ac convenientius putem, apud Livium alioqe legere nomen illud ignotum per qalescunqe vocales, dicendumqe vel Rimilis, vel Rimales, vel Rumalas, vel Rimolos, &c. qam Qirini nomine notissimo, ubicunqe R M L S scriptum occurreret, appellare.*

Qod qidem commentum geminum planè est illis, de *Doius*, & *Jipetur*, &c. supra havd semel allatis. Cui ego (etiamsi sua ipsius superius [b] adducta Viro Doctissimo objicere possim) tunc respondendum censuerim, ubi eos produxerit, qi parem eam de sacris Oraculis leges sanciendi, qam illi de Conditoris sui nomine vel eloqendo, vel subticendo, avtoritatem jure obtineant. Interim à Viro Doctissimo ego vicissim qæsierim, cum ex ipsius placitis incertum sit, utrum *Nebuchadnetsar*, prout Codices Hebræi nunc habent, an *Nabuchodonosor*, qod Græci exhibent, sit vera & genuina appellationis illius punctatio, num ideò satius ac convenientius existimet, alio aliqo titulo sive epitheto, qam nomine illo alterutro Regem illum Babylonium, ubicunqe nomen illius literis illis נבוחדנצר exaratum occurrit, designare. Istic interim, qod Vir Doctissimus ipse postulat, [c] *judicium sit penes æqum, non morosum, scrupulosum, avt superstitiosum lectorem.*

Sed, qod [d] *Scripturæ corruptæ, falsiqe adversus Numen divinum testimonii* eos arcessam, *qi in loco illo Mosaico vel cum Judæis ac Latinis Adonaj, vel cum Græcis* Κύριος *legendo Deum nomine* Κύριος *vel Adonaj, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, priscis illis cognitum fuisse, avt ipsi negaverint, avt Deum ipsum negantem fecerint.*

Hîc [c] *me potiùs* pronunciat V. Cl. *nimii rigoris, & præcipitis atqe præfracta sine justâ cavssâ sententiæ accusari & insimulari posse.* At ecqare? qæso. nunqid qia σκαφὴν ἢ σκαφὴν λέγω? Ecqid enim falsum dicetur, istud nî fuerit? negare utiqe, Deumqe ipsum in Oraculis etiam sacrosanctis suis negantem introducere, nomine suo *Adonaj* priscis suis illis innotuisse. Verum ecqod ulceri tam manifestario à Viro Peritissimo non tam medela adhibetur, qam velamentum obducitur?

Neqe S. Hieronymus, inqit, [f] *neqe LXX hoc voluerunt dicere, qod fingit V. D. Deum non fuisse cognitum Patribus per nomen* Κυρίος *sive Adonaj, avt verò* Κύριον *vel Adonaj esse nomen illud Dei singulare, qod proprium Deus sibi tum fecit, qodqe ante hominibus non revelaverat: neqe eorum verba id sonent, nisi vexata, & contra mentem eorum accepta.*

Mitto, qæ frustrà toties inculcata, de nomine יהוה priscis illis prorsùs incognito, adversus testimonia è scripto sacro clarissima in *Dissertatione* à me in contrarium allata, ad qæ nihil respondit, hic denuò infercit. An non sponte suâ citra vexationem ullam, sonant hoc, qod ipsissimis syllabis literisqe loquntur, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*, Deum priscis illis, de qibus loqi-

a *p.* 11, 12. b *Dissert. p.* 91, 92. c *p.* 727. d *Orat. p.* 329. e *p.* 727. *prop. fin.*

a *p.* 728. b *Ex p.* 726. c *p.* 728. d *p.* 99, 100. e *p.* 729. f *p. Ibid.*

loqitur, per nomen *Adonaj* cognitum non fuiſſe? Avt qibus tandem præſtigiis nos effaſcinaturum, effectumqe daturum ſperat ſe Vir Peritiſſimus ut oculi nobis id qod vident ne videant, avres id qod avdiunt ne avdiant, mentes ea qæ percipiunt ne percipiant etiam?

Sed, [a] *non ſunt*, inqit Vir Doctiſſimus *illa ipſiſſima Dei verba Hebraica, è rubo ad Moſem prolata, ſed ſunt eorum interpretamentum ab illis hominibus ad uſum & loqendi morem Judæorum ſui temporis accommodatum. aſſi qis Cæſaris Commentarios in vernaculam noſtram Gallicam converteret, & Gallos, Galliam, Allobrogas, Æduos, Sequanos, Armoricos, &c. non veteribus illis, ſed hodiernis recentibus nominibus appellaret; an jure qis illi falſi & mendacii crimen imputaret, ideò qod loci & populi illi non illis nominibus tempore Cæſaris appellarentur? qis illum hominem non rideret? Videat V. D. ne pariter ſe ridendum præbeat, cum falſi & mendacii crimen impingit S. Hieronymo & LXX interpretibus, eorumqe verſionem falſi arguit, ideo qod nomen Adonaj & Κύριος non ſit ipſum nomen Tetragrammaton, qo Deus ſe appellavit, qum Moſem de rubo alloqeretur. Qis enim pavlò æqior & rerum peritus, non ſatis percipiat, qid ſibi velint, qidqe ſonent eorum verba, nempe, verba illa Adonaj & Κύριον poſita eſſe illic loco & vice nominis illius Dei, qod Judæis ſub illis appellationibus notiſſimum erat avt fuerat?*

At, inqam ego, videat Vir Eruditiſſimus an non ridendum ſe præbeat, qi errori tam craſſo, ut in oculos ſtatim ſe ingerat, qo obvelet, fucum adeò tenuem illitum ît, ut laternæ Punicæ inſtar pelluceat. *Non ſunt*, inqit, *ipſiſſima Dei verba Hebraica è rubo ad Moſem prolata.* Et ecqis iſtud, non dixit, dico, ſed vel ſomniavit unqam? Nec ſunt *Hebraica*; *Adonaj* ſi exceperis. qis neſcit? Sed nec *è rubo ad Moſem* à Deo *prolata.* Sunt illa Exod. cap. 3. v. 16. at non ſunt iſta, de qibus agitur, Exod. cap. 6. v. 3.? qem is locum, qia urget torqetqe nimis ipſum, attingere forſitan ſubveretur. Verum σφάλμα μνημονικὸν hoc fuerit potiùs. Sed qid ſunt tandem, ſi *ipſiſſima Dei verba*, qandocunqe, ubicunqe, undecunqe prolata, non ſint? *Sunt eorum interpretamentum*, inqit; hoc eſt, ſi ego Viri Magni verba ritè capio, in lingvam exoticam ex Hebraicâ verſio. Verſio avtem an non debet Textui Originali, ut archetypo apographon, examuſſim reſpondere? Certè verbum verbo etiamſi qi non jugiter reddiderit, interpretis tamen fidi elogium eſt ubi jure commereatur: at qi ſenſum avtoris verbis adverſum planè dederit, infidi notam ut defugiat non eſt. ne interpretis qidem nomen, qi ſic agit, meretur; fidi verò multo minùs. *Maledicta*, ajunt, *gloſſa, qæ corrumpit textum.* qid interpretatio, ſive verſio, qæ geminum prorſus admittit?

Sed, *qi Cæſaris Commentarios in vernaculam lingvam Gallicam verterit, non eſt falſi avt mendacii accuſandus, ſi nominibus recentioribus aliiſqe populos appellaverit, qam qibus per Cæſaris ætatem appellabantur.*

Et qænam iſtic parilis ratio? Cæterùm, O Vir Eximie, ſive Cæſarem qis vertendo, ſive ipſe commentando, ubi de *Britonibus*, qi nunc vocantur, agens, dixerit; *Britones*, qi nunc dicuntur, & per ſecula aliqot ita ſunt nuncupati; at priſcis Gallis *Armoricorum* nomine nunqam innotuerunt: avt de *Burgundionibus*, qi hodiè appellantur; *Burgundionum* qidem per ætates aliqot retroactas nomen geſſerunt; *Heduorum* verò nomine nec priſcis innotuerant. (Ignoſcat Vir Doctiſſimus ſi in ſuorum appellationibus lapſus ſuerim) avt de popularibus meis verba faciens, dixerit; *Anglorum* qidem nomine priſcis innotuiſſe, *Britannorum* havd itidem. avt ad paginæ ſacræ Hiſtoriam nos conſtringendo, ſi qis de *Bethaven* apud Hoſheam differens, dixerit; *Bethelem* qidem olim dictam, ſed *Luzi* nomine antiqitùs non innotuiſſe: an non falſi & mendacii manifeſtarii reus meritiſſimè perageretur? Ecqid avtem ab iſtis diverſum exhibent, qi Deum verbis diſertis negant, ipſumve negantem confingunt, nomine ſuo *Adonaj* priſcis patribus illis unqam innotuiſſe? *Verba qid ſonent intelligere*, non eſt reverâ, avt *peritiâ* multâ, avt *eruditione* etiam mediocri opus. opus eſt certè artificio havd mediocri, qo falſi crimen à nominibus ſplendidis illis abſtergatur, qi ritui ſuperſtitioſo, mentiqe divinæ (V. D. ipſo, [a] ſi hîc arbiter ſedere velit, ita cenſente) ex diametro repugnanti obſecuiv, non illud dumtaxat reddere neglexerunt, qod Deus ipſe dixerat, ſed adverſam planè dictioni divinæ ſententiam in paginam ſacroſanctam inſerverunt. Avdias, qæſo, Vir Eximie, Druſium tuum in *Additamento* ad *Tetragrammaton* ſuum, de LXX interpretatione loci hujus Moſaici illâ, *Τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδηλώσω αὐτοῖς*, his ipſis verbis cenſuram ſuam ferentem, *Qa interpretatio apertè falſa eſt; niſi per Κύριος intelligas nomen κύριον.* qo modo Philonem monet reddidiſſe, *Ὄνομά μου τὸ κύριον οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.* h. e. ut ille vertit, *Nomen meum proprium non indicavi eis.* qamqam ne ſic qidem falſi notâ liberabitur; qod variis è ſacrâ paginâ eſt à me teſtimoniis indicatum, ad qæ nec μὸ nec γρῦ, qod ajunt, Vir Doctiſſimus regeſſit. Cæterùm Æqivocationibus Pontificiis, Scriptorumqe ſacrorum verſionibus vitioſiſſimis, vel introducendis januam latam ſpatioſamqe ſatis aperiunt, vel admiſſæ ubi jam fuerint, excuſandis ferendiſqe ſpecioſos exhibent prætextus, qi tricis techniſqe iſtiuſmodi ad nævos non tollendos, ſed oblinendos & obducendos abutuntur.

Merus proinde eſt verborum ſtrepitus ampullis tumidis inturgeſcens Concluſio illa, [b] *Nullum hîc ergò falſi crimen, nullum ſplendidum mendacium, nulla Sacræ Scripturæ corruptio avt depravatio; ſed mera V. D. hallucinatio, & in pravum atqe alienum ſenſum contorſio, qæ homines ingenuos & candidos non decet, ſed rixoſos, contentioſos, litigioſos, κυμινοπρίστας, qibuſcum contendendi nullus eſt finis.*

An non, Lector candide, qiſqis es, qaſi è plavſtro, qod dicitur, convitia funditantem avdire videris? Stomachum utiqe, uti conjicere licet, moverat illi Moſis locus ille, adverſus id qod definierat ipſe, intortus; qem levare aliter non poterat, niſi ut bilem vitream in partis adverſæ faciem egereret, atqe hoc ipſum ipſe faceret, qi [c] *contumeliis ne geratur*, intercedit, interdicit ipſe.

In eo qod ſeqitur, verba mea, avt non ſatis advertit, avt advertere ſciens prudenſqe noluit. *Qod ego*, inqit, [d] *dixi, de Judæorum, Paraphr. Chald. Apoſtolorum, & S. Hieronymi more, (qi pro יהוה Adonaj uſurparunt, vel κύριον) V. D. redarguit, & conatur oſtendere, non eo excuſari eos, qi hodiè illum ſequntur.*

Acſi ego neminem excuſatum velim, qi *Adonaj* avt *Dominum* hodiè legerit uſqam ubi יהוה reperitur. qum ego de locis eis duntaxat loqar, in qibus ex Viri Doctiſſimi ipſius ſententiâ antè repræſentatâ, vocabulum aliud aliqod reqiritur, qod τῷ יהוה reſpondeat. de qibus etiam duntaxat eò loci differebam. Itaqe Patres qod attinet, excuſari poſſe non abnuebam, *ſi cum literarum Hebraicarum plurimùm eſſent ignari, verſionem Græcam ſecuti dum non advertunt, qid locis hiſce* (de qibus agebatur) *Veritas Hebraica exigeret.* Subjungo tantùm, *ſi cum adverterent, ſecùs legebant, culpâ penitùs abſolvi qî poſſint, non intelligere.* De *Apoſtolis* pariter rationes do varias, qibus adducti morem eum in verſiones Græcas admiſſum retinuerint. adjecto duntaxat, *hodiè ſecus rem habere, qam illorum ſeculo fuerit. Denique*, inqam, *qæritur hîc, non qid alias ob cavſſas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis, vel legendis, abſit modò ſuperſtitio*, (nam de *Judæis ſuperſtitioſis* ad ea qæ antè dixeram retuleram me, uti Vir Doctiſſimus & novit & agnoſcit hîc ipſe, ſicut mox videbitur) *vel licuerit, vel etiamnum liceat; ſed qid in eis locis, qæ ſunt ſuprà allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerat ipſe, ſincerè exprimatur, Scripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec avt gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, avt falſo etiam corrumpatur.* Atqe hæc neſcire qum neqiverit Vir Doctiſſimus an calumniæ notam

a *p.* 729, 730.

a *Vide verba ipſius ex Epiſt. ad Volph. ſup. p.* 64. b *p.* 730. c *p.* 737. d *p.* 730.

notam hîc defugere poſſit, ipſe viderit. Miror interim, cum dictionem hoc loco ita inſtituerit ſuam, ut ubi *Apoſtolorum* etiam mentionem fecerat, qibus *Hieronymum* (qem Sancti tamen titulo eò, qem Apoſtolis nullus tribuit, exornat) ſubjecerat, me ajat *conatum oſtendere, non eo excuſari, qi hodiè illum*, (non & *Apoſtolos*, cum hoc potiùs debuerit) *ſequntur*. Siqidem Hieronymum *ſeqi*, niſi ubi errore immunis præſtari poſſit, culpâ ſanè non caret. de *Apoſtolis*, qum non ἀξιόπιστοι tantùm, ſed ἀναμάρτητοι ſint, errore iſtiuſmodi immunes eſſe præſumitur. Verum conſcientiæ propriæ monitu ſufflaminatus forſitan dictionem ſuam ſic concinnaſſe Vir Doctiſſimus videatur, cum hoc conſcius eſſet ſibi, noſſe ſe, illud in diſceptatione iſtâ ſubjeciſſe me; *Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, ſi Apoſtolos probaſſet locum iſtum* (Ex. 6. 3.) *avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe.* Ea itaqe Vir Doctiſſimus hîc attribuit & affingit mihi, qæ nec volueram ipſe, ſed nec voluiſſe me ignarus eſſe non poterat.

Verum iſta tranſiliens, id arrodendum arripuit, qod in periochæ iſtius veſtibulo dixeram, *De ſuperſtitioſis Judæis ſatis ſuperiùs eſt dictum. Qid avtem illud eſt?* inqit? Tum recitat qidem è meis qædam, ſed ſegmenta duntaxat, malignè decurtata. *Nempe*, inqit, (*p.* 27.) *dixit, ex ſuperſtitione qadam ſeculis inſecutis & ſeqioribus, illis à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt.* Et, (*pag.* 29.) *Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc, & merâ qidem, ecqid enim aliud ſubeſſe potuit?* Et hæc ego dixi qidem, ſed nec ſola, nec ſolitaria. neqe enim *ſuperſtitionis ſolius*, ſed *præſumptionis* etiam *arrogantiæqe extremæ* Judæos arceſſo Magiſtros: nec id nudè affirmo, ſed rationibus allatis confirmo, (qas ſicco pede Vir Clariſſimus cum illic, tum & iſtic tranſilit) [a] *qod nomen utiqe illud ſupprimere conati ſint, qo Deus apud ſuos innoteſcere, qoqe apud eos inſigniri, appellari, compellari volebat.* addo jam, ex Viri Clariſſimi ipſius ſententiâ, *qod Gentibus* etiam *innoteſcere voluit, qas ſui famâ & celebritate perfuſas eſſe volebat.*

Sed qid ad iſta parte retracta & repoſita jam Vir Clariſſimus? *ut Religionis*, [b] inqit, *ſic & Superſtitionis, & αἰρέσεως etiam vocabulum, modò in bonam, modò in malam partem uſurpatur. eſt enim Superſtitio interdùm εὐλάβεια qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda. Atqe hinc ortum ſuum habuiſſe primò videtur abſtinentia ultronea & ſpontanea à proloqendo nomine iſto in vulgari uſu & ſermone; qa qamdiu intra certos fines ſe continuit, non videtur fuiſſe uſqeadeò damnanda. ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas eſſe, nomen illud qomodocunqe proloqi, verſa eſt illa εὐλάβεια in ſuperſtitionem minimè probandam. neqe verò etiam ea mihi probatur, neqe velim qenqam ejuſmodi religione teneri; ſi certò teneremus & indubitatò, qanam ſit vera Tetragrammati pronunciatio, liberum omninò* [c] *exiſtimarem cuilibet pio & fideli, illud efferre, maximè ſub* N. T. *ſub qo major eſt per Chriſtum ad Patrem recedendi & eum compellandi libertas & fiducia, qam ſub V. Ad cujus jugi partem aliqam forte pertinere potuit ſpontanea illa à vulgari & communi nominis illius prolatione abſtinentia ex εὐλαβείᾳ ſive reverentiâ, honore & veneratione initio profecta.*

Hæc adverſus me, pro Judæis, qorum cavſſam agit hîc, V. C. ego verò, qod iſtic Vir Doctiſſimus αἱρέσεως vocabulum in partem meliorem ſæpiſſimè ſumi, unde Galeno Libri περὶ τελῶν αἱρέσεων, & περὶ τῆς ἀρίστης αἱρέσεως inſcripti, de qo & alibi eſt à me diſſertatum, non ignoro. Sed & *Religionis* nomen in partem ſeqiorem rapi obſervo, tam in Lucretiano illo.

Tantum relligio potuit ſvadere malorum; qam & in illo apud Gellium,

Religentem eſſe oportet, religioſum nefas. Superſtitio ubi in partem probam uſurpetur, nondum comperi. Cicero certè Latinitatis avtor optimus, *de Naturâ Deor. lib.* 1. *Horum ſententiæ, non modo ſuperſtitionem tollunt, in qâ ineſt timor inanis Deorum, ſed etiam religionem, qa Deorum cultu pio continetur.* Idemqe *l.* 2. *Non philoſophi tantùm, verum etiam majores noſtri Superſtitionem à Religione ſeparaverunt.* (qæ verba ex eodem citat Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 4. *c.* 30.) Et mox; *Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo; alterum vitii nomen, alterum lavdis.* Idemqe *de Divinat. l.* 2. *Non tollitur religio ſuperſtitione tollendâ.* Verum miſſis tricis criticis hiſce, obſervet licet hîc, qiſqis eſt, Lector cordatus, qam Judaicarum ſuperſtitionum ac præſumptionum favtorem ac fotorem ſedulum, patronum ac propugnatorem ſtrenuum Vir Doctiſſimus ſe exhibeat. Qod in [a] *Oratione*, *εὐλαβείᾳ avt ſuperſtitione, in Epiſt. ad D. Volph.* [b] *religione, vel ſi mavis ſuperſtitione*, dixerat; id qaſi vel imprudenti excidiſſet, vel invitus conceſſiſſet, ſolicitè iſtic, qaſi ſcholio adjecto, cavet, ne vox ea, cum notæ notioniſqe minùs probæ habeatur, in partem ſeqiorem accipiatur. *εὐλάβειαν* vult intelligi *non uſqe adeò damnandam*, utpote qæ *ad jugi illius partem aliqam fortè pertineat*, ſub qo priſci illi continebantur. qaſi verò è rituum per Moſem populo illi divinitùs indictorum, (qos jugi appellatione deſignant Apoſtoli, Act. c. 15. v. 10. Galat. c. 5. v. 1.) numero & iſtud fuerit; & interdictio ejuſdem etiam à Deo ipſo lege latâ aliqâ ſit ſancita: qod & *non alienum à vero videri poſſe*, [c] in *Oratione* dixerat. Qin &, ut mittam qærere, utrum ſit vero ſimilius, plebem primitùs iſtud ſponte uſurpaſſe, an magiſtros ſuos eorumqe placita & decreta hac in parte ſecutam. Eſto à plebe primitùs ceptum, *ex veneratione qadam* ab hoc nomine proferendo abſtinere: Lubens ego à Viro Clariſſimo qæſierim, an non ſuperſtitioſum fuerit venerationem ſingularem iſtiuſmodi nomini ipſi huic potiùs qam nominibus אדני שדי אל יה aliiſqe Dei ejuſdem appellationibus exhibere: & an non geminum ſit hoc ritui illi vano nulloqe nixo fundamine, qem de nomine *Jeſu* uſurpant Pontificii, qibus eo nomine ſuperſtitionis notam jure merito nos inurimus. Certè, qod de Cicerone Avguſtinus loco ſuperiùs indicato, *Qis non intelligat eum conari religionem lavdare majorum, eamqe à ſuperſtitione velle ſejungere?* idem liceat de Viro Doctiſſimo dicere. Qis non animadvertat eum, hanc qam hîc prædicat, Judæulorum neſcio qorum εὐλάβειαν (uti ipſe indigetat) probare, eamqe à ſuperſtitionis notâ velle ſejungere? Avdiat deniqe Vir Clariſſimus popularem ſuum piæ memoriæ D. Joannem Calvinum de Judæorum ritu illo ſententiam ſuam ferentem, in *Comment. ad Exod.* 6. *Certè*, inqit, *qod Judæi nec proferre, nec ſcribere avdent, ſed ſubſtituunt nomen Adonaj, putida eſt ſuperſtitio.*

Sed ad ulteriora pergamus. Tandem ergò, poſt dictionem diu ultra ſcammata productam, qaſi incertus planè ubi pedem figat, *Malo*, [d] inqit, *& ſatius duco; cum Judæis, non hodiernis ſuperſtitioſis, ſed cum veteribus illis* εὐλαβέσι, *qi ultrò à nominis illius pronunciatione abſtinebant*; (*etſi non ex eadem cum illis* εὐλαβείᾳ) *cum veteribus Interpretibus Bibliorum*; (*etſi non eadem cum illis de cavſſâ*) *cum Apoſtolis deniqe ipſis; ab ejus prolatione abſtinere, & ejus loco Adonaj legere, potiùs qàm pravè & perperam & barbarè illud efferre.*

Ita *cum Judæis antiqis* εὐλαβέσιν illis neſcio qibus, qi qinam fuerint, nec ipſe (puto) novit; & *cum veteribus Bibliorum interpretibus*, convenire, nec convenire ſe, Vir Doctiſſimus profitetur. qod idem & de Apoſtolis ſubjungere potuerat; cur non adjecerit, ipſe viderit. Certè avtem, qi eiſdem cum aliis inſiſtunt veſtigiis, nec eiſdem tamen cum illis de cavſſis ſemitam eandem terunt, nec culpâ abſolvi qandoqe poſſunt, qâ immunes tamen illi fuerint; nec eandem contrahere ſemper neceſſe eſt, etiamſi illi aliqâ non vacaverint. De notis noviſſimis & notiſſimis jam illis, qibus tanqam teſſellis ſpecioſis, *Endo pavimento atqe emblemate vermiculato*, ſubinde interſitis, ſuam jugiter exornat dictionem, cum paſſim occurrant, Lectoris ſtomacho qo conſulam, iteratò adjicere qicqam ſuperſedebo.

a *Ep. ad Volph. p.* 738. b *p.* 7. c *p.* 731.

a *p.* 319. b *p.* 738. c *p.* 310. d *p.* 731.

Cæterum fruſtrà demum concludit (illud admordens, qod de Judæulis illis, qos εὐλαβεῖς hîc appellitat, eorumqe prætenſionibus dixeram, [a] *Specioſi qidem pratextus iſti, ſed ſuperſtitionem eluere impotes plane*) verbis hiſce; [b] *Non ſpecioſi modò pratextus, ſed & legitima cavſſa hac omnis aqo & cordato Lectori videbitur eluenda omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis, contra qam V. D. (p. 33.) videtur. Itaqe qæ V. D. inde ad p. 35. habet adverſus ſuperſtitioſam nominis illius abſtinentiam omitto, tanqam otioſa, nihilqe ad nos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Atqi, primò ego qidem, Vir eximie, nuſqam dixi, *ſpecioſos illorum pratextus, qi cum Apoſtolis malunt à nominis* יהוה *prolatione abſtinere, qam pravè, perperam & barbarè illud efferre, eſſe ſuperſtitionem eluere impotes.* Hoc dixi duntaxat (qod & ipſe ſatis noſti) de *ſpecioſis* εὐλαβῶν illorum, qos nullo adducto hiſtorici alicujus teſtimonio è cerebro tuo ipſe confingere videris, *pratextibus*, qi praxi eorum ſuperſtitioſæ à teipſo obtenduntur; idqe allatis rationibus, qibus reſpondere, officii tui, qi patrocinium eorum ſuſceperas, ego qidem fuiſſe exiſtimaſſem.

2. Conſideratè minùs ratione non unâ agere videris, cum ea qæ à me afferuntur, qo prætextuum ſpecioſorum illorum hac in parte *impotentiam* per paginas aliqot evincere connitor, *otioſa* eſſe pronuncias, *nihilqe ad vos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Siqidem 1. hoc dicto calumniæ notam à me tibi objectam agnoſcis, tuoqe te indicio, ſoricis inſtar illius, qi in diverbio habetur, prodis.

2. *Superſtitioſos Judæos* hîc nuncupando, *ſuperſtitionem* eis exprobras, qos εὐλαβεῖς modò nuncupari & haberi volebas, qoſqe notâ illâ liberare ſupra ſatagebas.

3. Fruſtrà, *tanqam otioſa, nec ad te attinentia*, omittere te dicis, qum ea qæ illorum *ſuperſtitionem* retundunt, non ad ipſos ſolos *attineant*, ſed ad illos etiam, qi eorundem ſuperſtitioni ſuppetias ferunt, patrocinium commodant, qorum è numero ſi te, qi excuſas, probas, lavdas, (qod ex ſupradictis liqet ſatis) exemtum ire vohueris, meritò exiſtimaberis, qod diverbio antiqo dicitur, *Artem padere proloqi qam factites.*

3. Qod tam fidenter præſumis, tibiqe nimium forſan vel adblandiendo, vel indulgendo polliceris, *non pratextum tantum ſpecioſum, ſed & cavſſam legitimam hanc eluendæ omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis aqo cuiqe & cordato Lectori viſum iri.* Ecqid, rogo hoc eſt, qod tam efficax videri debeat, & neceſſe ſit eſſe? *num, ſi malis cum Judæis illis* εὐλαβέσιν, *interpretibus, Apoſtolis, à nominis hujus pronunciatione abſtinere potiùs, qam pravè, perperam, & barbarè illud efferre?*

At 1. meminiſſe debueras, qibus de locis hoc loco agatur. de eis nempe, *in qibus conſilium & animus ſcribentis eſt nomen hoc exprimere*, qod & pag. 727. agnoveras ipſe.

2. Probandum adhuc ſupereſt Apoſtolos te duces prævios his in locis habere.

3. *Barbaram pravamqe*, qo nomine vocem *Jehovah* paſſim σιγματίζως καὶ σηλιτεύεις, prolationem, ejuſmodi eſſe, qalem ipſe qaſi è cathedrâ eſſe pronuncias, demonſtrari ſibi æqus qiſqe & cordatus Lector poſtulabit, priuſqam ad ſententiam pro te ferendam accedat.

Deniqe, Lectores ſperes & præſumas neceſſe eſt, vel præjudicio obſtrictos, vel minùs ſaltem conſideratos, qos pro te hac in parte pronunciaturos tam fidenter pronuncias; qum tamen ab eis aliis de cavſſis aliiſqe rationibus, qas interim qænam ſint ſubtices, qàm illi habebant, qorum ſub nominibus ſplendidis, tanqam ſub Ajacis clypeo deliteſcens, tutelam tibi cavſſæqe tuæ patrocinium juſtum expectas, ut in praxi cum illis conſpires, adductum te profiteris. qomodo enim à ſuperſtitionis notâ te in hac praxi abſolvent, qi facti rationem nevtiqam intelligunt? avt ſuperſtitionis ſuſpicionem qo pacto à ſe amolietur, qi facti ſui fundum diſertè proloqi non ſuſtinet; eas duntaxat à ſe cavſſas ſemotum it, qibus illi inducti idem fecerant, qos ſibi in hac cavſſâ imitandos proponit, qorvmqe exemplis atqe avtoritate praxin ſuam à *ſuperſtitione*, ejuſdemqe *ſuſpicione* omni *immunem* pronunciari poſtulat?

4. Diſpiciat ſecum pavliſper ſeriò Vir Doctiſſimus affectu ſepoſito, an ipſi ſecum iſtic conveniat ſatis.

1. *Malle* hîc profitetur *cum veteribus Interpretibus, à nominis illius prolatione abſtinere, ejuſqe loco Adonaj legere potiùs, qam pravè & perperam atqe barbarè illud proferre.* Atqi Vir idem Clariſſimus p. 726. *non abnuere* profitetur, *ut Exod. 6. 3. nomen iſtud per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis, ſive conſonis ſcribatur.* imò, qod *Diſſertationis* meæ p. 40. dixeram, *Malle me ejuſmodi qodlibet, qam Adonaj in loco illo Moſaico*; ratione qare id velim adjectâ, *Totum illud verum eſſe locumqe habere* agnoſcit, *ubi animus & conſilium ſcribentis eſt, nomen ipſum exprimere, & qale ſit dicere & indicare.* qod ſecùs factum interpretibus illis, qibuſcum tamen in hoc ſibi convenire iſtic profitetur.

Ad hæc, qod tanqam *pravum barbarumqe* cum iſtic tum & alibi paſſim explodit, tamen eſt ubi poſt *Javoh* ſuum reliqis omnibus præfert; *malleqe* profitetur [a] *ſe locis illis Jehvoh vel Jehovah, qam reliqa à me adducta:* in qibus fuerat & *Jave* Samaritarum, qod Druſius *germanum eſſe conjicit*, & *reliqis* omnibus *præfert.* Ecqis ergò *æqus & cordatus Lector* pro Viro Clariſſimo hac cavſſâ ſolâ ſubnixo, hîc pronunciabit, cujus infirmitatem agnoſcentem ipſummet adverterit?

Sed pergit Vir Doctiſſimus ad ſuperiora reverſus, qod p. 34. dixeram, ſub incudem reducere atqe exagitare. Dixeram, *cavillum eſſe frigidum, & calumniam meram, ideò nos ſuperſtitionis Judaica accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe, qi nominis bujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitùs ortum affirmamus, cum hoc ab illis aliâ ratione uſurpari potuerit.*

Ad hæc qid Vir Clariſſimus? *Reſp.* inqit, [b] *Neqe à nobis etiam id ex ſuperſtitione Judaicâ fieri, ſed propter rationes ſupra explicatas. non poteſt itaqe nos ſuperſtitionis Judaica inſimulare, qin & illos & Apoſtolos etiam eâ ſimul involvat.*

Propter rationes, inqit, *ſupra explicatas.* At illæ qænam? qæ non ſint, utiqe ſupra dixerat; qæ ſint verò, nec verbulo meminit, nedum ut explicatas dederit. niſi de *prolatione barbarâ* qod dixerat, velit: qæ qam ſit cavſſa minùs idonea, ex ipſius conceſſis liqidò ſatis oſtendimus.

Verum urget hîc acriùs, vehementiúſqe inſurgit, & qaſi habenis vel effuſis vel excuſſis, liberiùs inſectatur atqe invehitur. *Malignitatis* utiqe me vel *ſtuporis* arceſſit. & hoc qidem ego qam illud mavelim. Videndum tamen an utroqe immunem præſtare me poſſim.

Avt malignè, avt ſtupidè, inqit, [c] *non animadvertit V. D. me hîc non argumentari, ſed retorqere argumentum, qo ipſius ſimiles ſolent gravare ſententiam, qam poſt Druſium & alios ego tueor. Factum noſtrum ſolent illi inſimulare Judaicæ ſuperſtitionis, qaſi aliunde eſſe non poſſit, qod qis à pronunciatione vocis Jehovah abſtineat. Si illud verum eſt, ut ipſi præſupponunt adverſus nos, ergò, inqam, accuſandi etiam ſuperſtitionis Judaicæ Apoſtoli, Patres antiqi, hodieqe multi doctiſſimi viri, qi ab illâ pronunciatione abſtinent.*

Atqi, O Vir diſertiſſime, ſtupori, qæſo, ignoſcas meo, ſi *mei ſimiles* qos hîc dicis, ſive ei, *qi vulgatam & vitioſam* (uti tibi nuncupare viſum) *illam nominis Tetragrammati pronunciationem tuentur*, (prout in [d] *Oratione* locutus es) qid velint avt cenſeant, non ſim ſatis aſſecutus. Ritum hunc à voce יהוה proferendo abſtinendi, & τὸ *Adonaj* ejus loco ſubſtituendi, *non niſi à ſuperſtitione primitùs profluxiſſe* contendunt. At verò ubi *ſuperſtitionis Judaicæ eos omnes inſimulant, qi nomen iſtud ejus loco uſurpant, avt qi vocabulum Jehovah non admittunt;*

a *p.* 33. b *p.* 731.

a *p.* 727. b *p.* 731. c *ibid.* d *p.* 315.

tunt; nuſqam ego apud horum ullum hactenùs comperi. Tu qi illis hoc affingis, niſi obſignatis tabulis egeris, verbaqe vel mea, vel *mei ſimilium* diſerta hunc in ſenſum produxeris, nondum me tam craſſus *ſtupor* obſedit, qin reverâ non tam *argumentari* qam *calumniari* iſtic intelligam. Hoc enim certè niſi potueris, calumnia manifeſtaria fuerit. Cæterum aliqid Viro Doctiſſimo comminiſcendum fuit, de *ſcandalo* à neſcio qibus *poſito*, uti in [a] *Orationis* veſtibulo profitetur, *qi nomen Tetragrammaton aliter qam Jehovah efferentem non ſuſtineant*; cujus occaſione, ſub prætextu ſpecioſo, tanqam Legi divinæ *de ſcandalo coram ceco* (pro qibus me meiqe ſimiles habet) *vel non ponendo, vel poſitum non ſubtrahendo*, obſecutus, in nomen iſtud uſurpantes licentiùs graſſaretur, & *craſſo, fœdo, intolerando barbariſmo nominis divini deboneſtati & commaculati reos ageret.* Calumniam avtem hanc (ita meritò dixerim, donec notam eam meliùs, qam eſt hactenus aggreſſus etiam, abſterſerit) qod attinet, tantùm abeſt ut eâ liberarit ſeſe *Defenſione* iſtâ, ut ampliùs etiam dilatarit. Siqidem *Defenſionis* hujus pag. 726. *Hac eſt*, inqit, *plerorumqe, ne dicam omnium ferme eorum, qi Tetragrammaton efferunt per Jehovah ſententia, ut deſiniant hanc eſſe veram & legitimam ejus pronunciationem, præter qam nefas ſit aliam uſurpare, nec alios ferre poſſunt aliter illud efferentes, avt Adonaj illius loco proferentes, nec patienter, & ſine indignatione avdire eos poſſunt ſic loqentes.* At tu, Vir præſtantiſſime, aliqot ſaltem, qæſo, ex his omnibus, qos tam acriter oppugnas, tam graviter inſimulas, nominatim nobis exhibeas, qi vel *ſuperſtitionis Judaica eos univerſos arceſſant*, vel *minimè ferendos eſſe cenſuerint*, qicunqe ullis in locis ullâve de cavſſâ *nomen Adonaj loco* יהוה *uſurparint*, *vel nomen Jehovah non admiſerint.* Ex eis, qi de voce iſtâ è parte alterâ conſiſtunt, ut Pontificios ſileam, qibus tu hac in lite velificaris, te poſſim ſic affectum nominare, qi *intolerandum* eſſe vocabuli *Jehovah* uſum pronuncias, contumeliiſqe tam crebris, tam variis, tam gravibus qacunqe occaſione inceſſis, hoc ut ſtudio cumprimis habuiſſe videaris, ut nemini ferendum, qantum in te eſt, faceres. Cui adjungere liceat [b] Druſium tuum, qi (ex Viri Clariſſimi D. Dorſhei fide loqor) eo eſt lapſus, ut exiſtimaret, *ſalvâ conſcientiâ neminem pium Deiqe metuentem eo uti poſſe.*

Cæterum qorſum ego de aliis, qos hoc nomine inſimulas, litem tibi intendam, & calumniæ notam aſpergere contendam, qum de meipſo poſſim nominatim tibi dicam indicere, qem *ſeveritatis* (uti appellas) *ac moroſitatis* hujuſce arceſſis, pag. 735. *Qi eos*, inqis, de me verba habens, *ſuperſtitionis Judaica, & qidem mera damnat, qotqot Jehovah renuunt pro Tetragrammato genuino recipere.* Hæc tu de me ipſe; & qo lectori fucum faceres, qaſi *αὐτολεξεὶ* ipſiſſima verba mea recitaſſes, accuſationis an criminis materiam qæ continebant, diverſo à tuis charactere depingi procuraveras. Mea avtem iſta ſicubi deprehenſa in lucem aliqandò protuleris, induci potero, ut credam idem ab aliis, qorum impræſentiarum neminem qenqam novi, admiſſum. Me interim hîc calumniatum certus ſum, idqe fidenter aſſeverare poſſim: de aliis ipſe videris.

Calumniam itaqe non injuriâ, & *calidam* qidem ſatis, hanc dixerim. *Cavillum* avtem havd *frigidum* minùs, qod ex hac noſtrâ de ritus iſtius origine ſententiâ, vis omnes eos à nobis *ſuperſtitionis* reos peragi, qi eum unqam uſurparint. Stupidum ſatis ut non diffitear me, utpote cui unâ cum corpuſculi vireculis exhavſtis ferè, animi qoqe facultates mentiſqe vigor plurimùm emarcuerint: at nondum ego meiqe ſimiles, per Dei gratiam, adhuc adeò obſtupuimus, qin ut ab illo ad iſtud, à ritus utiqe alicujus ortu ſuperſtitioſo, ad morem eundem aliis de cavſſis uſurpatum, ratiocinari, ſive in argumento primitùs intorto, ſive in retorto id fiat, ineptum & invalidum planè ſentiamus exiſtere, qod & variis rationibus atqe inſtantiis oſtendo, eo ipſo qem Vir

A Doctiſſimus indicat ſimul & impetit, loco. idemqe ipſe in ſeqentibus agnoſcit, & ulteriùs etiam, operâ minùs hîc neceſſariâ, (qorſum enim?) confirmat. Itaqe qamvis fruſtra, extra oleas (qod ajunt) divagatus ſit, qum extra limites ſubjecti in loco præſenti controverſi conſiſtere neſcius eſſe neqeat, qæ de *Patribus & Apoſtolis* ſtylo fuſiùs expatiante & excurrente diſſerit, in qibus *ſeveritatis* ſupradictæ & *moroſitatis rigidæ* notam *mihi meiqe ſimilibus & ſeqacibus*, ob dicam ſibi ſuiſqe ſine cavſſâ juſtâ dictam, inurere conatur; eis tamen Lectorem ubi diutiùs detinuit, tandem ad id qod agitur, cujus hactenus oblitus planè videri poterat, qaſi memoriâ refricatâ, denuò regreſſus, concludit, [a] *nullam in loci Moſaici Exod. 6. 3. verſione Hieronymianâ Græcanicâve, avt corruptionem, avt depravationem, avt mendacium* haberi, *uti à ſe demonſtratum eſt.* de qo ad ea qæ ſunt ab illo hoc fine propoſita, & à me contrà repoſita, Lectorem ego lubentiſſimè remitto.

B Concluſio mea ſic habuerat: *Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen* יהוה *exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qadam nec commodè, nec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem Jehova, ſive Jova etiam, etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtet, ad eam tamen prope admodum accedere ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum à Viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ plebejis uſu longo latéqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri, & multo etiam minùs, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine explodi furcillariqe debeat.*

C Ad hanc Vir Doctiſſimus hæc reponit. [b] *Primò, ſi de verâ Tetragrammati nominis pronunciatione conſtaret, non interceſſurum, qo minùs ubicunqe occurrerit, in verſionibus vernaculis illic compareat. Cum avtem (Deo ſic providente pro ſuo arbitrio) nos lateat, non magnopere utile, multò minùs neceſſarium eſſe putare, ut aliqod nomen ejus literis, ſed alienis vocalibus, conſtans, in ejus locum recipiatur, cum abſqe eo Scripturæ loca commodè ſatis & verè etiam verti & pronunciari poſſint.*

D Atqi, Vir Clariſſime, num *omnia commodè veréqe ſic verti & pronunciari poſſunt*? hoc eſt enim, de qo qæritur, meiſqe ſi contraire & contradicere volebas, *Negativa Particulari*, ex legibus Dialecticis, *Affirmativa Univerſalis* E opponi debuerat. In hac avtem parte, ad ea qæ ſunt ſuperiùs utrinqe dicta & diſceptata me refero; ubi inclinatiorem in hac lite Virum Doctiſſimum habuimus.

[c] Sed *Anglicanam verſionem noviſſimam* hîc appellat; in qâ *vocabulum LORD loco Tetragrammati ubiqe, excepto Ex. 6. 3. comparet, literis majuſculis deſcriptum, qo. indicetur iſtic in Hebræo textu eſſe nomen Tetragrammaton.*

F At verò, 1. havd diligenter ſatis Biblia noſtratia Vir Clariſſimus evolvit. in aliis enim comperiſſet, extra illum qem citat, locis, nomen *Jehovah* Interpretes noviſſimos noſtros repræſentaſſe, nempe Geneſ. c. 22. v. 17. Exod. c. 17. v. 15. Hymn. 83. v. 18. In loco avtem Moſaico illo, unanimi qaſi conſenſu conſpirantes, editiones, verſioneſqe, qæ proſtant, univerſæ, Tindaliana antiqiſſima, Epiſcopalis, qæ dicitur & Genevenſis, intermediæ, Jacobina noviſſima, uno ore teſtimonium adverſus Virum Doctiſſimum exhibent: ut qos patronos ſive favtores advocabat, ſententiam facto ferentes contra ſe habeat. cum præſumi meritò poſſit, verſionum harum Avtores, à recepto priùs more non fuiſſe receſſuros, ſi verè commodéve ſic verti potuiſſe loco G illo, lociſve illis, qibus aliter vertere, exiſtimaſſent.

Tum videat Vir Clariſſimus Druſium, qem in his ſeqi profitetur, qàm ex adverſo hîc argumentantem habeat. Is *in Exod. Commentar. c. 13.* ubi non ſine ſtomacho (cui nimius nonnunqam indulget) pronunciaverat, *Circa hoc nomen graviter peccari ab eis qi Jehova legunt; qæ lectio, inqit, nihili eſt.* mox aceto acri noſtros

p. 314. b *De Nomine Jehova* §. 12.

a *p.* 41. b *p.* 734. c *p.* 734 *p.* 135.

ſtros perfundens; *Qocirca miror*, inqit, *Anglos, qi eo uſi ſunt interdum.* qaſi verò Angli ſoli admiſſi hujus tam gravis ſint rei. cum neſcius ipſe non eſſet, imò diſertè agnoſcat ad *Tetragrammati cap.* 12. *Fagium, Cajetanum, Lipomanum, Oleaſtrium, alios ſine numero; uſqe ad unum ferè Theologos religionis reformatæ; in qeis Tremellium & Bezam*, (nam *Junium* per affectum ſeqiorem nec nominare ſuſtinuit; Calvinum verò cur omiſerit, cum Bezam poſuerit, ariolari neqeo) vocem iſtam Tetragrammati loco uſurpaſſe. Sed magiſterialiter ſatis, *Nollem factum*, inqit. Nec erat qod Interpretes noſtri vellet necne Vir Clariſſimus multùm laborarent, cum ad illius tribunal nec citari jure potuerint, nec ſe ſiſtere neceſſe haberent. Cæterum contra qam iſtic Vir Doctiſſimus rationem ineuntem D. Druſium avdiamus. *Avt genuina eſt lectio*, inqit, *avt corrupta. Si genuina, cur non ſemper utuntur? ſi corrupta, cur aliqando? nam qod corruptionem habet, exulare penitùs debet à literis myſticis. Forte nolebant nomen prophanum, qod ſacrum eſſe putabant, nimium prophanare. Ego ſic ſentio, cum non habeat proprias vocales, non poſſe legi ſuis conſonantibus.*

Atqi, O Vir eximie, qi noſtros tam acriter perſtringis, & dilemmate tuo tam arctè conſtrictos tenere te avtumas; ego à te primo loco qæſierim, genuina an corrupta ſit pronunciatio, legere, pro עזיה *Ozias*, pro ישעיהו *Eſajas*, pro עמרה *Gomorrha*, pro אלישבע *Elizabeth*, pro עזה *Gaza*, pro אשדוד *Azotus*. qod ſi genuina eſſe negaveris, & corruptionis qadantenus ſaltem arceſſiveris; *qod avtem corruptionem habet, à literis myſticis exulare penitùs debet*; certè è ſcriptis Evangelicis eradenda fuerint iſta, qæ à genuinâ vocum Hebraicarum, qibus exprimendis uſurpantur, abſcedunt longiùs pleraqe, qam à יהוה poteſt *Jehovah*. Imò cur non è ſacris voluminibus expungi poſtulas, nomina illa, *Beliar, Boſor, Sichar, Boanerges* aliaqe havd pavca, qæ in *Commentar*: *ad voces* N. T. corruptionem aliqam habere agnoſcis ipſe? Iſta avtem, qamvis à pronunciatione genuinâ, de qâ in pleriſqe conſtat ſatis, diſcedant, ſi licitè tamen uſurpari qeant; ecqid obſtat, qo minùs iſtud, etiamſi puncta genuina non exactè repræſentaret, (qod tamen nec probas, nec probari etiam poterit) ubi de genuinâ ipſâ prolatione non conſtat, non parem vel licentiam vel libertatem obtineat.

Tum eundem Virum Clariſſimum libens percontarer, ſi in ſuperis foret, utra *gravior* ſit habenda *corruptio*, vocabuli an ſenſus. at eſt ſenſus corruptio (uti eſt ſupra demonſtratum) eo loci, qem commentatur *is*, id legere, cum Vulgatâ, qod ipſe poſcit; voculæ tantùm, qod noſtri repræſentant. nam de Græca ☞ LXX qid ipſe cenſuerit, ſupra vidimus.

Illud interim obſervatum velim, qam nomine non uno viri Magni iſti à ſe invicem abeant. Admiſerat D. Cappellus locis qibuſdam *vocem aliqam ex nominis* יהוה *conſonis cum vocalibus licet alienis conflatam.* At D. Druſius, *qia corruptionem habeat*, vocem iſtiuſmodi à contextu ſacro *penitùs exulare* debere contendit. Tum D. Cappellus Anglos probat, qod illo duntaxat loco (in qo lapſum tamen oſtendimus) exhibuerint, aliud alibi paſſim ſubſtituerint. at D. Druſius vitio vertit culpatqe, qod genuinum cum avtumarent, non ubiqe exhibuerint. qin & ſuperſtitionis ratione hac reos facit, qaſi crebrâ nominis hujus repetitione profanatum iri nomen illud vererentur, cum ſacrum eſſe opinarentur. eſſetqe id reverâ metus inanis, ſuperſtitione non immunis. eâdem ſiqidem ratione nomen illud ipſum prophanaſſent Vates ſacri, cum in Vaticiniis concionibuſqe ſuis idipſum identidem tam freqenter inculcarent. Sed Druſio dimiſſo, ad Defenſorem revertamur.

[a] Qod de *Gallis* ſuis ſubjicit Vir Doctiſſimus, qi *Æterni* nomine, cum apud Moſem, tum & alibi paſſim nomen iſtud exprimunt.

Ut alia mittam; illud duntaxat reſpondeo; minùs qidem accuratè hac in parte qam noſtros, populares ſuos

a *p.* 735.

A egiſſe, cum attributum nominis proprii loco ſubſtituunt: in hoc tamen ſaltem cum noſtris conſentire, qod fœdam craſſamqe loci Moſaici illius perverſionem devitarint, qam in Græcis & Latino Vetere Vir Doctiſſimus probat.

Sed [a] *ſi vocabulo ejuſmodi aliqo opus eſſet, ad exprimendum Tetragrammaton, ad id*, inqit Vir Doctiſſimus *non magis conduceret Jehovah, qam qodlibet aliud Javeh, Jevoh, Jaoh, Jahvoh*, vel Ἰαώ.

An *magis conducat* propiúſve accedat, ex priùs dictis colligat licet Lector cordatus. Imò *ſi non conducat magis*, ecqid, qæſo, in cauſſâ fuerit, qare, *ubi* B ego *horum qodlibet malle qam Adonaj* in loco Moſaico illo dixeram, Vir ipſe Doctiſſimus [b] *Jehovah malle ſe* pronunciavit, *qam reliqa à me adducta?* Cur enim hoc qam reliqa illa malebat, ſi malle ſui rationem nullam juſtam habebat? Verum perpendat Lector conſideratus, qam ἀπροσώπως paſſim Vir Clariſſimus exiſtat, qam parum penſi habeat, ὑπὸ τῶν παθῶν ἀνῃρημένος, qid malle, vel nec malle profiteatur, modò parti adverſæ adverſum aliqid proferat. Rationes ab ipſo redditas ibi videat Lector, ob qas id tunc maluerit, qod citra ratio- C nem aliqam aſſignatam nunc iſtic retractat.

[c] *Extra Scripturam* tamen, *qo minùs in virorum Doctorum Commentariis, Diſſertationibus, Exercitationibus uſurpetur Jehovah, (qia multo uſu receptum eſt) non ad exprimendam veram & genuinam* יהוה *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cauſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat, non intercedere ſe*, ait: *nec qin ſit liberum cuiqe, prout voluerit, hoc vel alio aliqo vocabulo uti. neqe enim rem eſſe uſqeadeò magni momenti, ut propterea acrius decertari à qoqam oporteat.*

Qod eſt idem prorſus ac ſi qis diceret de nomine *Eſajas*; D *Extra Scripturam, ſi non uſurpetur ad exprimendam veram & genuinam* ישעיהו *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cauſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat non intercedere qò minùs in Virorum doctorum commentariis locum habeat.* Hoc avtem qi diceret, an non is innuere meritò cenſeretur, non probare ſe, ſi nomen *Eſajas* in Verſionibus vel Græcis, vel Latinis, vel aliis qibuſvis uſurpetur? Ecqis avtem, excepto Viro Doctiſſimo de nomine iſto iſtud *diceret*? At, qo alio fine nomine hoc Evangeliſtæ ac Apoſtoli utuntur, qàm qò *Jehovah* noſtri, *ſive in verſionibus*, ſive in aliis ſcriptis? qum *tamen longiùs multo* à genuinâ E ישעיהו pronunciatione abſcedat *Eſajas*, qam à יהוה *Jehovah* vel abſcedit, vel abſcedere etiam poteſt.

Qod ſubjungit deniqe [d] *de uſu magno vocis Jehovah, à pleriſqe qâ paſtoribus, qâ plebejis recepta, non facere, qo minùs illa pronunciatio ſit juxta linguæ Hebrææ naturam genium & proprietatem, fœdus & craſſus barbariſmus.*

Cur non & [e] *intolerandum*, qod alibi dixerat, adjecit? Ecqid avtem obſtiterit, qo minus de nomine *Eſajas* idem pronunciaret? eademqe adverſus nomen iſtud uſurpantes intorqeret, qæ *de peccato adverſus τὸ πρέπον* F contra nomen *Jehovah* adhibentes, ſupra [f] declamitando intonabat? *qod πρέπον ſi qis nihili faciat, & ſecurè contemnat*, (dum *Jehovah* utiqe legere pergit) *ſit ille inficetus, horridus, hiſpidus, incultus qantum libuerit, non intercedo.* Certe niſi adverſus *τὸ πρέπον* in illo magis qam in iſto peccari oſtenderit, qo minùs gemina de utrumqe uſurpantibus pronunciet prædicetqe, ego qid obſtet nihil video. Verum toties repetitam habuimus cuculinam cantionem hanc, paſſim inculcatam, nuſqam demonſtratam, ut ad eam planè nunc obſurdeſcamus.

Cæterum poſt *Concluſionem* ſic utrinqe definitam, G non eſt viſum Viro Doctiſſimo V. D^um ſic dimittere. Ad ſuperiora itaqe διεξοδικῶς διαυλοδρόμως inſtar paſſibus repetitis regreſſus, *Ad ultimum*, inqit, [g] *veniamus diſſenſum, qi inter me & V. D. intercedit.* Dixerat utiqe in *Diatribâ, ex Diodori & Pythii Apollinis* (qem contra ſe minùs

a *Ibid.* b *p.* 727. c *p.* 735. d *Ibid.* e *Orat. p.* 326. f *p.* 728. g *p.* 735.

nùs cavtè advocaſſe ſupra oſtendimus) Ἰαὼ, & *Irenæi Jaoth, videri, primam, antiquam & genuinam* ☞ יהוה *tum punctationem, tum pronunciationem* eſſe, יהוה *Jahvoh*, ad formam nominis proprii יעקיב.

Hoc, regeſſi ego mihi ideò minùs probabile videri, *qia ſit ab omni analogiâ Grammaticâ penitùs alienum. etiamſi enim in nominibus (omnibus*, de ſuo Vir Doctiſſimus neſcio qo fine, avt cui bono infercit) *qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis qæ ab anomalis & deficientibus, in* ה *deſinentibus, deſcendunt, qæ eo modo finiantur, nulla penitùs compareant.*

Vult ergo, inqit, [a] *& putat V. D. nomina qæ ſiunt & deducuntur à verbis qieſcentibus in* ג. ה *terminari qidem in Segol vel Camets, ut in exemplis ab eo in p. 66. adductis; at nulla inveniri qa in Holem finiantur, qale volo eſſe* יהוה *ſed proculdubio fallitur V. D. Poſſum enim objicere* עדו pro עדה *propheta nomen à* עדה &c. Longum enim contexit catalogum nominum propriorum, cum locorum, tum hominum in *Holem* terminantium: qorum tamen cum pleraqe (qod in propriis uſu ſæpiùs venit) originis ſint incertæ; qædam, nec pavca hæc, aliundè potiùs deducta videantur, in qibus ſunt גילו & שילו (qo utroqe inſiſtit, cum iſtic, tum & in *ad D. Volphium Epiſtolâ*) & עדו etiam iſtud, qod in acie primâ hîc collocat, qum à עדד ortum habuiſſe potiùs, veroſimile ſit; demptis hiſce, pavcula qæ reſtabunt illa, pro anomalis non immeritò haberi poterunt. præſertim cum terminationes à me poſitæ, tam in appellativis, in qibus analogia qam maximè comparet, qam in propriis, in qibus ſæpenumerò negligitur, tam freqentes paſſim occurrant? ecqid eſt enim *anomalia*, qam à formulâ plerunqe uſitatâ defectio? Nec verò, avt è Grammaticæ Magiſtris deprehendi poſſe exiſtimo, qi analogos alios in verbalibus iſtiuſmodi fines poſuerit, qàm qos à me deſignatos Vir Clariſſimus agnoſcit, avt appellativi ejuſmodi alicujus, cujus de origine conſtat, ſic uti ipſe vult exeuntis, exemplum poſſe produci. Si qod extaret, nec virum diligentiſſimum atqe in iſtis verſatiſſimum (opinor) fugiſſet; nec qod ſedulò anxiéqe ruſpando uſpiam deprehendiſſet, taciturum fuiſſe, qiſqam (puto) crediderit. Verùm hac de re (cum tanti non ſit) nolo ego cum Viro Doctiſſimo contentionis funem ulteriùs protrahere. Adverſus *Jahvoh* ipſius exceptio iſta (ſi eruditis minùs probabitur) invalida per me, licet prorſùs habeatur. Imò de *Jahvoh* ſuo illi conceſſerim, ubi viris eruditis (de nullo ſiqidem hactenus id compertum habeo) comprobatum intellexerim. tum enim agnoſcam, qod *invidioſe* à me dictum eſſe [b] cavſſatur, non ideò tantùm *Jahvoh* ſuum ſibi arridere, qia

Cuivis placere maximè ſuum ſolet: ſed *rationem* (uti ipſe affirmat) *manifeſtam* (qæ mihi ab oculis laboranti forſan nondum tam liqidò paret) *apparere*, utpote qæ alios etiam comprobantes habeat, *cur Jahvoh ſuum Jehovah noſtro prætulerit.*

Adverſus terminationem vocis *Jehovah* qod objecerat Vir Clariſſimus Joannes Buxtorfius, qòd *Majeſtati divinæ minus conveniat, ut nomen hoc ipſius in formam exeat fœmininam*; *hoc*, inqam ego, *qàm leviculum & nugatorium ſit planè, facile fuerit oſtendere, ex tot nominum maſculeorum tam amplâ ex codice ſacro convectâ congerie, ut paginas totas implere poſſet havd pavcas.*

Hoc avtem adverſus exceptionem illam repoſuiſſe cum ſufficere adverteret, nec poſſet id neſcius eſſe Vir Doctiſſimus, ſilentio tamen ſupprimens, illud duntaxat arrodendum ſelegit, qod ἐκ ☞ περιόντος adjeceram; *Mirumqe non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum, nominis Jah, qod huic adeò eſt affine, hunc ipſum eundem eſſe, qem in hoc rejicit affectum.*

Atqe hîc Vir Doctiſſimus [c] *Hoc* inqit, (qod D. B. utiqe exceperat) *ſi leve & nugatorium videtur, non minùs leve & futile eſt id, qod illi objicit & reponit.* At ecqid illud? num qod de nominibus maſculeis in formam eam exeuntibus regeſſeram? imò, illud cum refelli negarive non poſſe probè ſciret, eo tacito, cui cenſuram meam illam inniti maximè videret, id admordendum arripit, qod de nomine *Jah* ſubjunxeram. *An neſcit V. D.* inqit, *nominum fœmininorum in* ה *terminantium* ה *eſſe qieſcens, non verò mobile? in* יה *avtem eſt mobile, utpote mappicatum, non verò qieſcens; ac propterea formam habet nomen illud maſculinam, ut* אב *pater, ab* אבה *ita ut jure illi reponi poſſint ſua ipſius verba, Mirum hoc non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum.* Tum repetito, *juſtiùs multo leviculum & nugatorium dici poſſe hoc meum*; *An non*, inqit, *meliori jure concludere poſſem, qia* יה *terminatur* ה *mappicato, ſic &* יהוה *debere terminari? qod an admiſſurus ſit V. D. vix puto, certè qi dixerit (qod ſciam) nemo eſt.*

Ego verò, ut de ה *mobili* & *muto* nihil dicam; qod etiamſi *mappicatum* validiùs ſpirare agnoſcam, an reverâ tamen uſpiam qieſcat merè, mutumqe ſit planè, adhuc ambigo. Mirum mihi, Virum Doctiſſimum avt non meminiſſe, avt non advertere, etiam ה *mappicatum* in formæ fœmineæ pronomine, ſed & in appellatione muliebri חפציבה Reg. lib. 4. cap. 21. verſ. 1. & Eſajæ cap. 61. verſ. 4. perinde ac in nomine יה reperiri. cum nullum interim produxerit, avt producere etiam (opinor) potuerit (hoc excepto de qo agitur) nomen maſculum, qod in ה mappicatum *Kamets* præeunte exeat. mirumqe mihi ampliùs, qid in mentem Viro Doctiſſimo venerit ut in אב ab אבה inſtaret iſtic, qaſi avt ה avt *mappic* etiam אב nomen haberet.

Qod avtem *vix admiſſurum putat* me, (ita enim Viri Clariſſimi verba, licet aliâ neſcio qâ formulâ concepta, capio) *ut in* ה *mappicatum terminetur Tetragrammaton*, mentis fieri poteſt ut ignarus fuerit, certus (ſat ſcio) eſſe non potuit, meæ. certè ſi qis hac de re litem movere voluerit, non deeſſent forſan rationes, qibus hoc havd ita minùs probabile, atqe Vir Clariſſimus cenſet, argueretur. nam in adverſum qid poſſet adduci, vix aſſeqor. E reliqis verò qibus conjici poſſet illud, hoc unum fuerit, qia in formulâ illâ יהוה צבאות in qâ *notionem appellativam* (qod ſupra memineram) induere (Judæis Magiſtris etiam idem cenſentibus) habetur; qum in regimine exiſtat, uti interpretibus pleriſqe agnoſcitur; formam tamen non mutat, prout illa ſolent, ubi regimen obtinent, qæ in *Kamets He* non mappicato terminantur, qibus *Kamets* in *Patach*, *He* in *Vav* tranſit. ut non ſit neceſſe vel cum Judæis Magiſtris nonnullis ☞ מלך vel cum noſtris qibuſdam ☞ אלהי *ellipſin* facere, ubicunqe ea formula occurrit. Qod ſi objicere qis velit, הוה verbum, unde Tetragrammaton deduci convenit, ה mappicatum non habere; prout eruditis illis qi vocem אלה vel ab אלה Hebr. *jurare*, *adjurare*, vel ab אלה Arab. *colere*, *adjurare* deducunt, opponit Vir Clariſſimus qi [a] *de Nominibus propriis* in paginâ ſacrâ repertis ſcriptum peculiare evulgavit, nevtrum horum verbum ה mappicatum habere, cum אלה habeat. in promptu fuerit reponere, יה cum ה mappicato ſcribatur, à היה verbo deduci, in qo tamen mappic nullum agnoſcitur. Verum non eſt mihi animus eis inſiſtere, in qibus ſolitarium forſan contigerit incedere, avt qæ animo penitiùs nondum inſederint. Præſertim cum ad exceptionem, qam Vir Clariſſimus adduxerat, Rabbinicam enervandam, retundendam, elidendam, opprimendam, prorſùs abunde ſuffecerit ſeges tam copioſa nominum propriorum, qæ in *Kamets He* abſqe puncto illo terminantur. Iſta itaqe, qod ſupra dixeram ἐκ ☞ περιόντος adjecta ſint, qibus præſtandis ego obſtrictum me nolim.

De *punctatione Maſoreticâ, in eâqe dirigendâ diſpoſitione*

a *p.* 735. b *p.* 736. c *p.* 736.

a *Greg. Franc.*

tione *divinâ*, ſuſpicionem meam qod attinet, [a] qam Vir Doctiſſimus hîc denuò vellicat, ad ea me refero, qæ ſuperiùs repoſui, ubi (qamvis & illic extra locum ſuum) Vir Clariſſimus attigerat.

[b] Concludit deniqe Vir Doctiſſimus *hæc eſſe præcipua, qæ ad Diſſertationem meam animadvertenda eſſe exiſtimaverit & ad Diatribæ ſuæ defenſionem reponenda; ne bonam cavſſam dereliqiſſe, & qaſi injuſtam prodidiſſe videatur: qæ ſi minùs probabuntur, poſſe me, ſi libet, contra agere, modò id fiat claris & apertis rationibus, non effutiis, non vitilitigationibus, non contumeliis.*

Atqe hæc ſunt itidem, qæ mihi ad Viri Clariſſimi *Defenſionem* in *Diſſertationis* meæ *Vindicationem* regerere viſum eſt. In qibus *cavſſam* (uti mihi qidem videtur) *bonam*, nec *privatam* eam, ſed *publicam*, nec *populariam meorum peculiarem*, ſed *Theologorum religionis reformatæ ad unum ferè* (ex adverſâ parte qi conſiſtunt, id agnoſcentibus) *communem*, ſicut primitùs ſuſcepiſſe, ita nunc ulteriùs propugnatum iſſe, affectu ſeqiore nullo adductum, conſcientia mihi ſuggerit & atteſtatur mea: eidemqe proinde, Deo Opt. Max. vitam protrahente, vireſqe ſuppeditante, ſi occaſio dabitur, & expedire videbitur, nec in poſterum defuturum ſpero. Cæterum, qum in eo, qod primariò mihi propoſitum dixeram, qodqe momenti alicujus eſſe ducam, Virum Doctiſſimum ipſum, prout in *Diſſenſus* penultimi diſcuſſione indicatum jam habeam; de reliqis momenti minoris particulis, cum eodem ampliùs contendere minùs allubeſcit. Qanqam ſiqid ad iſta viſum fuerit iteratò reponere; ad mea ſingula, qatenùs veritati conſentanea videbuntur, ſarta tecta tutanda, in arenam denuò deſcendere nullus refugiam: ita tamen ut veritati indicatæ agnitæqe concedere nevtiqam unqam ſuppuduerit. Qod avtem Viro Clariſſimo *effutiis*, (qas neſcio qas, non mihi, ſed parti adverſæ in genere priùs [c] objecerat) *vitilitigationibus, contumeliis* agi non placet; nec huic culpæ in illis, qæ hac notâ aſpergere Vir Doctiſſimus hîc videtur, affinem fuiſſe me ſpero, nec futurum verò ſpondeo. ipſe viderit, an non in utroqe ſcripto ſuo, & *effutiis* & *contumeliis* rem crebriùs egerit. Ego verò Lectori cuivis, non præjudicio mero, partiumve affectu præoccupato, cenſendum libens detulerim, utrum adverſus Virum Clariſſimum, qem eruditionis variæ nomine ſuſpicio, cujuſqe in meis alibi mentionem honoratam facio, avt contumelioſiùs, avt etiam immodeſtiùs me geſſerim. In *Vindicatione* iſtâ ſi qid avt liberiùs, avt aſperius pavlò excidiſſe viſum fuerit, meminerit, ſive Lector, ſive Vir Clariſſimus ipſe, dicti veteris, à cothurno, an à ſocco primitùs profecti, (qidam enim Ariſtarcho, Chæremoni alii tribuunt, ad Menandrum alii referunt.)

Τὰδ' ἐκ ὑποκχοῦ', ἀλλὰ λιμωξόμενον, vel ἀμυνόμενον potius; qod ſcena Latialis ſic reddidit,

Reſponſum, non dictum, eſſe ej qi laſit prior, ut primò ceptum, ita nunc receptum, opus an onus hoc, non ut me, (ecqis enim ſim, obſcurus homuncio, in gurguſtiolo deliteſcens, nec de nomine forſan, nedum ſcripto priùs Viro Clariſſimo notus, utpote qi Latinis avribus ante *Diſſertationem* illam nihil dederim) ſed ut Viros ſummos illos, qos & in *Oratione* illâ, & in *Defenſione* iſtâ exagitat, & inclementer immeritos habet, à *calumniis* & *contumeliis*, qibus paſſim eos onerat & inſectatur, vindicem.

Duo ſuperſunt duntaxat, de qibus, priuſqam manum de tabulâ, cum Viro Clariſſimo pavcis velim diſpicere.

Alterum eſt, qod in Orationis veſtibulo, qo adverſus partem adverſam apud Lectores minus conſideratos præjudicium creet, *Apud multos*, inqit, [d] *fruſtrà reclamantibus & obnitentibus doctioribus, obtinuit, atqe dum obtinet, adeóqe obtinebit porrò, ut* יהוה *ſic efferatur Jehova.*

Ubi *multorum* nomine qales voluerit, partim ex

a *p.* 737. b *p.* 737. c *Orat. p.* 324. d *p.* 314.

[a] *Dictionis Euſebianæ* interpretatione, ad qam οἱ πολλοὶ Græcis *vulgus* eſſe adnotat, partim ex adjunctâ *doctiorum* antitheſi, colligere licet, avt *vulgus* nempe hominum *plebemqe* imperitam, avt literatorum ſaltem turbam indoctiorem minuſqe peritam, qibus *doctiores reclamaſſe & reniſos affirmat.* Ita imperitiæ notam vocis *Jehova* uſurpandæ patronis avt favtoribus havd obſcurè allinit inuritqe. At qi illi? qot qantiqe? *Ad unum fere religionis reformatæ Theologi.* Druſii ſui, non mea, verba Vir Clariſſimus agnoſcet, loco ſupra indicato. Videat ergò, ut Pontificiis iſtic gratificetur (qo ſymmyſtis ſuis in hoc negotio à ſe diſſentientibus odium faciat) qi Theologis noſtris (licet contra veritatis lucem in contrarium clariſſimè emicantem, qod & eorundem modeſtiores pavlò agnoſcere coguntur) imperitiam objicere aſſolent. In qo Druſium etiam prævium habuit, qi nomen *Jehovah* uſurpantes, nunc [b] *impietatis*, nunc *imperitiæ*, arguit, *doctiſqe ſe deridendos propinare* inſinuat. Verum havd ita multo poſt, qo qod dixerat firmet magis, advocat Vir Clariſſimus [c] *ut Pontificios omittat, doctiſſimos qoſqe ex Evangelicis, qi ſuperiore ſeculo Lingvæ Hebraicæ inſtavratores vel excultores celeberrimi fuere.* nominatim verò citat *Mercerum, Tremellium, Scaligerum, Martinium, Caſavbonum, Cevallerium, Schindlerum*, &c. *qorum teſtimoniis, ſi in hanc rem proferre liberet, multas paginas implere poſſe ſe* ait. Verùm ambiguè nimis loqitur iſtic Vir Clariſſimus [c] cum, *in hanc rem*, inqit. In qam rem enim, avt qorſum velit, non immeritò qæritur. an qod ex eorum numero *eſſe* velit, qi adverſus vocabuli *Jehovah* uſum *reclamaverint*, & enixè contenderint, qod paginâ prægreſſâ dixerat. an qod de *Patribus antiqis* verbis proximis præmiſerat, *qorum in ſcriptis nomen hoc nullibi compareat.* an (qo forſan ſuffugio hîc elabi cogitaverit) *qi agnoſcant puncta vocalia Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis Adonaj.* (id qod ipſe modo ait, modo negat, ſi qis propriè loqi velit) ita enim poſt iſtorum nomina recenſita, cum *Buxtorfium* adjeciſſet, *eandem*, inqit, *cum illis ſententiam amplectitur, agnoſcitqe puncta vocalia nomini Dei Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis* אדני *propriæ.* Cæterum ſi Vir Clariſſimus horum, qorum nominibus ſplendidis Lectorum *oculos* præſtringere ſatagebat, vel dicta *recitaſſet*, vel *loca* ſaltem indicaſſet, in qibus id, *qod inſinuatum* volebat ipſe, egiſſent, *patere poterat*, qid hac in cavſſâ protuliſſent ſinguli; & qatenus uſum vocis *Jehova* vel improbaſſent, vel adverſus eum reclamaſſent & obniterentur. Nam (ut Pontificios cum Viro Clariſſimo præteream, qorum tamen inſigniorum, qi in adverſâ illi parte iſtic conſiſtunt, catalogum D. Druſius pertexuit) Buxtorfius qidem loco ab ipſo indicato, oſtendit, (qod nemo opinor, inficiatur, niſi forſan Vir Doctiſſimus ipſe, ubi litem ſupervacaneam mecum inire geſtiebat) *puncta illa eſſe vocis Adonaj puncta, ideò ſubjecta ut Adonaj legeretur.* refert etiam, *apud priſcos Hebræos in majori reverentiâ, longèqe ſanctius habitum nomen hoc fuiſſe, qam reliqa Dei nomina*, (qod eſſe meræ ſuperſtitionis in *Diſſertatione* oſtendimus) *& pio qodam ſtudio ab eo pronunciando abſtinuiſſe.* (in qo cum Viro Doctiſſimo reverâ convenit, qi ἰυλαβείας nomine hoc excuſat, qod *præſumptionis* tamen nomine improbandum meritò, demonſtravimus) ingentem deniqe congeriem nugamentorum futilium & figmentorum impiorum è ſcriptis Rabbinicis coacervat, qæ partim *ſuperſtitionis*, partim *falſitatis, mendacitatis, in Chriſtum blaſphemiæ*, nomine damnat ipſe. de nomine *Jehovah* hoc duntaxat obiter habet, *ante Galatinum* non fuiſſe in uſu. Reliqos verò ut præteream, qos impræſentiarum ad manum non habeo: Mercerus & Cevallerius, (qicqid alibi habeant) *in Additamentis Pagnini Theſavro* interjectis, tantum ab eo abſunt, qod vocabuli hujus uſum damnant avt improbant, ut poſt mentem ſuam in hæc verba indicatam.

a *p.* 319. b *Præfat. ad Lectorem Tetragram. c.* 13. & 19. c *p.* 315.

tam, *Si literæ* יהוה *legerentur* יְהוָה *efferendum erat, ſicut ſe Deus ad Moſem appellat* אֶהְיֶה ſubjungunt ſtatim, *Verum hac in re ſuum cuique liberum judicium relinqendum eſt.* tum, ubi de *myſteriis, qæ qamplurima in hoc nomine poſuiſſe Judæos*, monuerant, concludunt demum *à ſuperſtitione cavendum.* His ſi aſſenſus fuiſſet Vir Clariſſimus, nulla nobis cum ipſo in iſtis lis interceſſiſſet. Tremelliùs deniqe, & Schindlerus qem noviſſimo loco lavdat, nomen *Jehovah* uſurpant ipſi; ille *in verſione*, Druſio ipſo [a] atteſtante; iſte in *Lexico Pentaglotto, radic.* הוה *p.* 429. in interpretatione verborum Dei Exod. 3. 15. ita qam parum iſti de nomine *Jehovah* improbato, Viro Clariſſimo ſuffragentur, qorum nominibus iſtic abutitur, nonnulli ſaltem, liqidò ſatis comparet.

Alterum, qod cum Viro Clariſſimo aliis etiam perpendendum propoſuerim, hoc eſt. In Orationis ejuſdem, ſive *Diatribæ* exordio, τὸ κρινόμενον, ſive ſtatum qæſtionis controverſiæ conſtituendo, *Incumbit*, inqit, [b] *mihi probandum, Nomen Dei Tetragrammaton perperam efferri Jehova; melius eſſe, ſi per Adonaj proferatur. id qod duplici argumentorum genere à ſe iri* ait *demonſtratum.* 1. *totius Antiqitatis perpetuâ praxi ac conſvetudine. tum rationibus, primò ex Grammaticâ & lingvæ hujus proprietate, deinde ex hiſtoriâ petitis.*

Atqi primò, τὸ προκείμενον iſtud nevtrâ ex parte *Antiqitatis* veræ ac antiqiſſimæ *avtoritate* comprobavit. niſi ſi qis verſiones & interpretationes Judaicas, qas nec ipſe præſtare avſit, nec poſſit etiam, admiſerit. adverſus qas, qemadmodum adverſus Pontificios *Antiqitatem*, præ primaria, novellam nuperamqe crepantes, Septimianum in *Præſcript. adverſ. Hæret.* illud regerimus. *Qod priùs traditum, Dominicum & verum; qod poſteriùs immiſſum extraneum & falſum.* imò, qod Druſius in hac cavſſâ ipſe, [c] *Vetuſtiſſimum qod eſt, veriſſimum.* Sed & qod Buxtorfius minor, nobis itidem in hac cavſſâ adverſus, [d] *Eam ſolam eſſe veram antiqitatem, qæ prima: cætera omnia, etiam vetuſtiſſima, eſſe nova, ſi non ſint prima.* Ad *Antiqitatem* veram provocamus. ad eam, qam proxime poſſumus, accedere connitimur. *Antiqitatem* verò contra ſe facere, in eo qod hîc *melius eſſe* contendit, & *antiqitatis totius, teſtimonio atqe avtoritate, praxi ac conſvetudine, demonſtraturum* ſe pollicetur, ipſummet ſe agnoſcentem habemus. Ecqid enim aliud ſonant Viri Clariſſimi iſta in [d] *Epiſtolâ ad D. Volphium* de negotio hoc datâ & ab ipſo editâ? *Non puto veteres Hebræos ante tempora Captivitatis Babylonicæ, eâdem, qâ*

a *Tetragram. c.* 17. & *ad c.* 12. b *p.* 314. 315. c *Præfat. ad Lect.* d *Exercit. de Cœn. Dom.* §. 4. c *p.* 738.

A *poſteriores Judæi, religione, vel, ſi mavis, ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari; imò fortè vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio.* Iſtud avtem temporis, qod ritum, qem tuetur iſtic, non antevertiſſe ipſe exiſtimat, qàm ab antiqitate primævâ ſit longè diſſitum ecqis non intelligat? *Antiqitatis* ergò præſcriptio hîc nulla; *demonſtrationis*, nec poſſibile, nedum probabile, firmamentum.

Tum de *Hiſtoriâ*, qam loqitur, ut nihil dicam, qæ aliuſmodi, qam qalis *Antiqitas* illa, eſſe non poteſt:
B E *Grammaticæ lingvæqe proprietate*, qî, qæſo, uſqam per totam, avt *Diatribam* illam, avt *Defenſionem* iſtam, vel probavit, (niſi ſi affirmare duntaxat, & identidem inculcare demonſtrationis loco habeatur) vel probare etiam conatus eſt, יהוה *Jehova perperam efferri*, ſive *per Adonaj meliùs efferri*? qod & *ex Grammaticæ regulis* poſſe *demonſtrari*, miror ego ſi cui unqam potuerit perſvaderi.

Avdiat interim Vir Clariſſimus Sixtinum Amamam, non noſtrarum qidem partium in hac controverſiâ hominem, ſed qi in eâ modeſtiùs & moderatiùs longè,
C qam avt Druſius avt ipſe, licet iniqiùs etiam pavlò qandoqe, dum Druſio Præceptori ſuo addictior, ſe gerit. *Is diſputationis* de hoc ſubjecto *Theſin* 66. his verbis clavdit. *Aliud eſt dicere* poteſt legi; *aliud*, debet legi. *Certè ſi ipſam vocem* יהוה *nudè poſitam conſideras, nec vocalium, nec conſonarum numerus, nec ulla Grammaticorum regula iſti lectioni* Jehovah *adverſatur; nec enim novum eſt, Jod Heemanthicum per ſcheva efferri; nec inſolens eſt, nomen proprium maſculini generis in* ה *definere; ecce enim exemplum in* יהורה Jehudah.

D Cæterum utrum geminâ illâ Argumentorum acie, qâ inſtructum ſe prædicat, utrunqe hoc, qod *demonſtrandum* ſuſceperat, præſtandumqe ſibi *incumbere* agnoverat, vel in ſcripto priore, vel in præſente, vel in utroqe etiam junctim præſtiterit, (qod & nî fecerit idqe *claris atqe apertis rationibus*, qales in hoc negotio exigit [a] ipſe, cavſſâ, qam tuetur ipſo etiam arbitrante, conciderit neceſſe eſt) ſed & an *ſolidæ Demonſtrationis*, qo *Diſſertationem* ſuam in *Oratione* illâ habitam titulo [b] inſignivit, nomen ea mereatur, ipſo Lectori cordato, nec partibus addicto, cuivis, ex eis,
E qæ utrinqe iſtic & illic dicta & diſceptata ſunt, ſtatuendum relinqo.

a *p.* 737. b *p.* 313.

FINIS.

F DE

D E

BAPTISMATIS INFANTILIS

VI ET EFFICACIA

DISCEPTATIO,

Privatim habita,

Inter Virum Celeberrimum

Dnum SAMUELEM WARDUM,

Theologiæ Sacræ DOCTOREM, ejuſdémque in Academiâ *Cantabrigienſi* PROFESSOREM,

ET

THOMAM GATAKERUM,

Th. S. B. Eccleſiæque *Londinum* propter *Rotherhithienſis* PASTOREM.

Ea qibus partibus conſtet, pagina averſa ſigillatim indicabit.

Exhibentur iſtic, uno qaſi faſciculo comprehenſa & colligata,

I.

D^ni D^ris SAMUELIS WARDI
Theſis,

II.

THOMÆ GATAKERI
ad eandem Exceptiones,

III.

D^ni SAMUELIS WARDI
ad eas Reſponſio,

IV.

THOMÆ GATAKERI
ad hanc Replicatio.

LECTORI PIO,

ΚΑΙ

ΦΙΛΑΛΗΘΕΙ

Salutem in CHRISTO.

NOli, qæſo, gravatim ferre, qod ad limen, ſive in veſtibulo, præter moris boni uſum, te pavliſper detineo; dum ſcripti hujuſce, qod apud me ultra annos jam viginti delituit, in publicum tandem extrudendi rationem tibi redditum eo. Interceſſerat antiqitus inter me Virumqe celeberrimum *D. Samuelem Wardum* neceſſitudo ac familiaritas mutua; coætanei ferè cum eſſemus, & per ſtudii Theologici tyrocinia prima, in Academiâ eadem Cantabrigienſi, licèt Collegiis diſcreti, conveniendi invicem occaſiones freqentes ſatis haberemus. Avctior ea arctiorqe facta eſt, poſtqam ad Collegii illius præfecturam eſt evectus, in qo Socius ipſe pridem extiteram. Illud, dum filii occaſione, qi ſtudiis ibidem operam navabat, inviſo, qum Virum amiciſſimum conveniſſem, de *Theſi* ſuâ, qam jam typis excuſam & emiſſam video, verba mecum habuit, eamqe aſſidenti integram perlegit ipſe. Senſum avtem de eâ meum ſciſcitanti, cum mihi nondum liqere, liberè profiterer; rogabat, ut per otium cogitationem de eâ ſeriam ulteriùs inſtituerem, & qod viſum foret, ſcripto ſibi ſignificarem. Eo inſuper fine *Theſeos* ſuæ exemplar, per filium, cui deſcribendum tradiderat, ad me tranſmittendum procurabat. Qin & per filii Tutorem *D. Richardum Dugardum*, cujus adhuc penes me literas habeo, ne officii id detrectarem, cum cunctantiorem animadverteret, perurgebat. *Theſin* itaqe cum impulſione iſtiuſmodi acceptam, ubi diligentiùs pavlò excuſſeram, *Exceptiones*, ſive *Animadverſiones* qaſdam ſubitaneas qidem illas ac tumultariè congeſtas, cum ultra privatos parietes nunqam prodituras ſperabam, qas ſub *Cenſuræ* titulo nunc proſtare comperio, ad Virum Clariſſimum unà cum literis retuleram; in qibus veniam præfatus ſum, qod onus iſtiuſmodi, ipſo licet perpellente, alioqi vix avſurus, in me ſuſcepiſſem. Eas is gratanter accipere ſe per literas Februarii 23. 1629. ad me datas his verbis reſpondit: *Animadverſiones tuas* ſolutas (**looſe** ipſe nuncupaveram) *ego non reputo. Verum opportunitatem, qam reverâ ex qo acceperim nondum habeo, habiturum ſpero conſideratiùs perluſtrandi; idqe animo veritati cedere parato.* Anno interim elapſo, ad *Exceptiones* meas *Reſponſionem*, qam & in publicum nunc prodiiſſe video, ad me tranſmiſit, cum *Cenſuræ* titulo meis præfixo; de qo apud ipſum per literas conqeſtus ſum, offenſionem utiqe aliqam apud eum, qem tanti ſemper habueram, utpote qī in eo cenſuram agere virgulamqe cenſoriam arripuiſſe exiſtimarer, ex opere iſtoc ſuſcepto contraxiſſe ſubveritus. Ad qas ille ingenii Vir candidiſſimi, qo offenſionis ſuſpicionem omnem amoliretur, in ſuis Martii 2. 1630.

iſta regeſſit; *Nihil cavſſæ eſt cur hac de re anxius exiſtas. id qod egiſti, & me poſcente, nec abſqe lubentiâ meâ geſtum eſt. anſamqe præbuit in dogma iſtud accuratiùs pavlò qam feceram inqirendi. Qamvis avtem* Cenſuræ *vocabulum uſurpem, velim tamen illud in acceptione molliſſimâ ſumi; neqe enim aliter ipſe ſumpſeram. Animadverſiones vero tuæ (pro certo habeas) tam mihi gratæ futuræ ſunt, qam & approbatio foret; cum ad veritatem eruendam inſtitui, ſemper perſvaſum habeam.* De nonnullis ſimul monuit, qæ in *Theſi* ſuâ, vel interſerenda vel expungenda etiam ex ſecundis cogitationibus poſtulabat; de qibus ſuis in locis dicetur. His ego receptis, Viriqe Præſtantiſſimi candore ac moderatione perſpectis, aliqantulum denuò recreatus, ulteriuſqe animatus, ad *Replicationem* concinnandam me protinus accingebam. Cumqe Virum Clariſſimum *Scriptorum* tum antiqorum, tum & recentiorum *teſtimonia* in *Reſponſionis* ſuæ firmamentum adſciviſſe animadverterem; eadem & mihi in hoc negotio methodo inſiſtendi neceſſitatem juſtam incumbere avtumabam: eoqe id magis, ne ſolitarius incedere, & in congreſſu tam impari cum notæ tam meritò inſignis Viro, ingenii proprii priviqe vireculis nudis fretus, in certamen temerè nimis deſcendiſſe cenſerer. Hanc ubi confectam ad Virum Clariſſimum dederam, is per literas accepiſſe agnito; *otium* adjecit *impræſentiarum non ſuppetere ſcriptum illud alterum priore multo jam prolixius factum evolvendi: facturum (Deo favente) qamprimùm facultas data foret: interim ſpem alere ſe, futurum, ut ex Reverendi Epiſcopi ad ſe datâ* (qam per filium exſcriptam ante communicaverat) *Epiſtolâ ſerio perlectâ ſeduloqe perpenſâ, de eis ſatisfieret, in qibus adhuc hæſitarem.* Qum avtem ad *Replicationem* meam nihil amplius deinceps repoſitum daret, diſceptatio noſtra non eſt ulteriùs protracta. Mihi intereà cum *Reverendi Epiſcopi Epiſtola*, & ſæpius relecta & accuratiùs penſitata, nihil minùs, qam qod Vir Clariſſimus ſperabat, effectum dediſſet; viſum eſt à capite ad calcem artuatim an articulatim diſſectam, diſqiſitioni atqe examini juſto ſubjicere; in qod etiam tempus operamqe, otium nactus, impendi. Scriptum verò utrunqe, & hoc & illud, cum negotium hoc privatim inter nos agitatum fuiſſet, apud me, ne foras emanarent, continui. Qin poſtqam Viro Doctiſſimo *D^no Ruddo* qi in *D. Wardi* viciniâ gregem dominicum paſcebat, ea qæ inter nos agitata fuerant, ex familiarium qorundam relatione à Viro Clariſſimo communicata reſciveram; vix uni & alteri idem à me flagitantibus hactenùs duntaxat annueram, ut utrinqe diſceptatorum capita qædam indicarem, nec ulteriùs eo ſuperſtite unqam proceſſeram. Ab illius obitu, è *Theologis illis* qi in *Conventu* publico à Regni Proceribus evocati conſederant, uni, uniqe ſoli, cujus judicium plurimi faciebam, evolvendum eenſendumqe tradidi. Is ut ederem, inſtigabat, ſed in formam contractiorem redactum, cum Teſtimoniorum numeroſitas prolixitatem peperiſſet qæ Lectori tædium procreatura videbatur. urgebant idem & qibus ratione aliqâ res inter nos agitata innotuerat. Mihi aliter viſum; cum controverſiam eam jam ſopitam ἀναζωπυρεῖν, ætate præſertim iſtâ, qâ *Baptiſmus Infantilis* à Sectariis novellis molimine tanto oppugnatur, ex uſu nevtiqam fore exiſtimarem. Proinde in ſcriniis privatis concluſum diſtinere, qam in publicum emittere, ſatius & conſultius ducebam. In hoc propoſito perſiſtenti, rumor en avres perculit, prodiiſſe typis excuſa de ſubjecto hoc *D. Wardi* ac *D. Davenantii* nonnulla. Id itaqe negotii genero meo erudito *D. Fr. Taylero*, qi apud me tunc temporis agebat, dedi, ut codicem in qo ea haberentur, mihi qamprimum compararet. Is per officinas fruſtra ſcrutatus, nihil inventum renunciabat. Ab illius verò diſceſſu contigit, ut familiaris meus qidam Vir doctus in *D. Baxteri de Baptiſmo Infantili* ſcriptum qoddam incidiſſe ſe moneret, in qo is ab alterâ ſe parte Anabaptiſtis, qi eum penitùs tollunt, opponit; ab alterâ verò *Bedfordo* cuidam, qi efficaciam eidem nimiam,

miam, uti ipſi videbatur, attribuit. Ego protinus, cum *D. Baxterum* illum, licet de facie ignotum, ex eis tamen ipſius qæ jam videram ſcriptis, & eruditionis & pietatis nomine inſignem admodum haberem, cum amico agebam, ut ipſius operâ ſcriptum utrunqe obtinerem: qod & ab illo havd ità multò poſt eſt præſtitum. Ita libri Bedfordiani compos factus, deprehendi ſtatim *Exceptiones*, an *Animadverſiones* illas in *D. Wardi Theſin* ad ipſum à me datas, ſub *Cenſuræ* titulo, qem Vir Præclariſſimus ipſe reverâ præfixerat, me inſcio prorſus, evulgatas. Eas itaqe unâ cum Viri Præſtantiſſimi ad eaſdem *Reſponſione* qum in publicum jam erupiſſe conſpicarer, officii mei eſſe ratus ſum, ne veritatis patrocinio deeſſe meritò cenſerer, *Replicationem* hanc, qæ tamdiu apud me in tenebris hactenùs delituerat, in lucem clariorem emittere. Qo avtem controverſiæ totius ſtatus dilucidiùs ſe proderet, & diſceptationis utrinqe habitæ ſeries clariùs compareret, nec Lector ſtudioſus qicqam deſideraret, qod alibi qærendo, moleſtiam minùs neceſſariam, fruſtraneam etiam forſan, ubi codex alter non habebatur, ſubire cogeretur; viſum eſt *Theſi* ipſâ in particulas diſcerptâ, & cum particulis illis *Exceptionibus*, *Reſponſione* & *Replicatione* in unum qaſi σύσημα ſucceſſivè coagmentatis ſibiqe invicem interſitis, diſſertationem integram per membra ſingula filo perpetuo ſimul contextam exhibere. Numeros qos Vir Clariſſimus adſcripſerat, ideò retimui, qia ad eoſdem ipſe ſe ſæpe rejecerat. Sectiones tamen, qas ex uſu magis fore opinabar, adjeci, qia numeri illi havd commodè ſatis diſtincti videbantur. *Teſtimonia* nonnulla, amicorum conſulta ſecutus, vel decurtavi vel reſecui, ubi luxuriari forſitan exiſtimarentur. nec deerunt fortean, qi reciſionis falcem non ulteriùs adhibitam conqerantur. Sed noſtrorum conſenſum unanimem indicari eo neceſſarium magis ducebatur, qia eorum toties avtoritate hac in cavſſâ urgemur & premimur. Iſta verò, qaliacunqe fuerint, ſi ad *veritatem* in hoc *Dogmate*, vel explicandam, vel illuſtrandam, vel firmandam contuliſſe qicqam intellexerim, fieri poterit, ut qas ad Viri Illuſtriſſimi *D. Dris Davenantii Propoſitiones novellas* (ita nuncupo, qia novâ methodo, notionibuſqe ante, credo, inavditis, rem gerit) penes me habeo, *Exceptiones* juris publici facere (venerabilibus Symmyſtis meis, qorum fidem judiciumqe compertum habeo, id conſilii probantibus) his qæ nunc edo ſuccenturiaturas, non ſim gravaturus. Deus Opt. Max. nos ſuoſqe omnes in *fide veritateqe Evangelicâ* intra terminos in *Verbo* ſuo *Scripto* defixos contineat, in eademqe indies ampliùs confirmet. Votum hoc juge aſſiduumqe

Tui in Domino communi conſervi
immeriti emeritiqe

THOMÆ GATAKERI.

D. SA-

D. SAMUELIS WARDI THESIS.

Omnes baptizati Infantes ſine dubio juſtificantur.

SECTIO I.

QÆritur in præſenti de effectu qodam Baptiſmi in parvulis; ſcilicet an hunc effectum ſine dubio habeat in parvulis, ut valeat ad peccati originalis reatus ſolutionem.

Num. 1. *&* 2.

Ubi primò aſſerimus, Certum eſſe, Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem veram ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 1.

Qod pro certo aſſeritur, *Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem ſolutionem*;

1. De ſenſu qæro, qo id vel dicatur, vel dici qeat. Siqidem primo *remedium* propriè loqendo id dicitur, qod adverſus morbum, & ad eundem vel coercendum, vel tollendum adhibetur. Morbus avtem originalis peccat i, non juſtificatione, ſed ſanctificatione duntaxat tollitur. At ſanctitatem in Baptiſmo dari *Theſis* ipſa non affirmat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Etſi remedium *ſtrictè ſumptum ſit remedium alicujus morbi, tamen* remedium *etiam illud dici poteſt, qod malum qodvis tollit; ſive illud fuerit culpæ, ſive pœnæ, ſive etiam obligationis ad pœnam, qæ reatus dicitur. Sic Theologi dicunt, Chriſtum veniſſe* in remedium peccati, *tam reatum per ſatisfactionem in cruce, qam culpam per gratiam ſanantem tollendo. Sic Avguſtinus* de peccat. merit. & remiſſ. lib. 2. cap. 3. Tales itaqe nos Dominus futuros [*peccatores*] prævidens, qædam ſalubria remedia contra reatum & maculam peccatorum, etiam poſt Baptiſmum dare ac valere dignatus eſt, opera ſcilicet miſericordiæ. *Baptiſmus ergò juxta Avguſtinum, inter ſalubria remedia contra reatum & vincula peccatorum recenſendus eſt.* Et lib. 3. cap. 4. *ait*, Parvulos--per medicinam Sacramentorum poſſe à peccati peſte ſanari. *Idem eſt Sacramentum Baptiſmatis dici* medicinam *&* remedium. *Sic* Hypognoſt. 5. *Sed & videndus Tertullianus* lib. de Bapt. c. 5. *ſub finem. Fulgentius* de Verit. Prædeſtin. lib. 1. Deus parvulo vitale noluit largiri remedium. *Avtor* de Spir. & animâ, (falſò enim Avguſtino aſſcribitur) *ſæpius Baptiſmum* remedium, *&* remedium ſalutare *appellat*; *etiam*, qod vinculum reatus ſolvit, & expiat peccatum originale. cap. 41. 42. *Beda*, Homil. de Circumciſ. Dom. *ſic habet*; *Maſculus*, cujus præputii caro circumciſa *non fuerit*, --- qia pactum vitæ in Paradiſo hominibus mandatum Adam prævaricante tranſgreſſus eſt, in qo omnes peccaverunt, peribit de cœtu Sanctorum, ſi non ei fuerit remedio ſalutari ſubventum. Utraqe ergò purificatio, & Circumciſionis in Lege, & in Evangelio Baptiſmatis, tollendæ prævaricationis primæ gratiâ poſita eſt. *Hîc Beda vult Circumciſionem in Vet. Teſtamento fuiſſe remedium ſalutare inſtitutum ad tollendum reatum prævaricationis primæ; ſimiliter & Baptiſmum in N. Teſtamento. Hoc ſenſu* vox remedii *ſumitur apud Bernardum*, Epiſt. 77. *Hugonem de S. Vict. Lombardum, & paſſim apud Scholaſticos. Atqe hoc ſenſu rectè dixi Sacramentum inſtitutum fuiſſe in remedium originalis peccati, qatenus ejus reatum tollit.*

Sed nec inficias eo Baptiſmum in remedium ipſius morbi ordinatum eſſe. Sed non neceſſe habui, ut de remedio eo ſenſu qicqam dicerem, cum Theſis *ad alterum ſenſum avocaret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

In remedium, &, *ad ſolutionem*, exiſtimaveram duo à ſe invicem diſtincta deſignare potuiſſe: præſertim, cum tanqam duo diſtinctionis ejuſdem membra à ſe invicem diſcreta proponi viderentur. Itaqe qo ſenſum animi tui explicatiùs expoſitum haberem, præſcriptionem eam adhibui. Qanqam nec efficax ſatis adverſus malum illud innatum *remedium* videatur, qod non *vitium* ipſum unâ cum reatu amoveat. Verùm rectè Whitakerus *de Bapt. qæſt.* 4. *c.* 3. *ad* 5um, *Remedium eſt Chriſtus, non Baptiſmus.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 2.

Solutio reatus vera, niſi ex pretio juſto repræſentato non videtur haberi; qæ in Baptiſmo ipſo non intervenit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo eſt pretii juſti, ſangvinis Chriſti repræſentatio, oblatio, exhibitio & applicatio ex parte Dei, cum abluitur baptizatus: ac in parvulis (qibus originalis reatus nondum eſt remiſſus) cum nullum impedimentum ex parte ſuſcipientis interveniat, Spiritu adjuvante, applicatio ejuſdem

dem meriti fit ex ordinatione divinâ ad veram reatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nuſqam reperio in ſacrâ paginâ, Sacramenta eſſe eo fine inſtituta, ut meritum illud nondum apprehenſum applicarent, ſed ut applicatum vel applicandum obſignarent.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

At contra: 1. *Omnis parvulus in peccato conceptus & natus eſt* [*ordinariè*] *qod de ſeſe fatetur David*; *Pſal.* 51. 7. *ex immundo ſemine*; *Job.* 4. 4. *filius iræ*; *Eph.* 2. 3. (*i. e.*) *reatu originali implicatus.*

At parvulo hujuſmodi, ubi Sacramento Baptiſmatis initiatus fuerit, promiſſio ſit remiſſionis peccatorum. Act. 2. 38. 39. Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio. (*remiſſionis ſcilicet peccatorum*) *Ubi ſemini Iſraëlitarum baptizato promiſſio ſit remiſſionis peccatorum*; *& ſemini piorum circumciſo protectionis ſingularis, ſub qâ continetur promiſſio remiſſionis peccatorum*, *Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus & ſeminis tui. *& v.* 10. Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; Circumcidetur in vobis omnis maſculus.

Ergò Sacramentum initiationis offert, porrigit, exhibet, & applicat ex parte Dei rem ipſam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus, juxta promiſſionem divinam, anteà non applicatam. ſuſcipiens autem parvulus nihil opponit, qin ſuſceptivus eſt, & ſuſcipit rem ipſam exhibitam & applicatam.

Ergò Sacramentum ipſum meritum Chriſti nondum apprehenſum, abſqe qo nulla facta eſt aliqando remiſſio peccatorum, ita exhibet & applicat, ut reipſâ ejuſmodi parvulis ordinariè applicetur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adverſus meum iſtud varia proponuntur Argumenta; qæ ſigillatim ordine ſuo diſcutientur.

Argumentum primum à Sacramentis initiatoriis deductum, ſic videtur formari:

Ubi ex parte Dei exhibetur atqe applicatur Chriſti ſangvis, ad veram peccatorum reatus ſolutionem, nec ullum ex parte ſuſcipientis intervenit impedimentum, ibi vera reatus ſolutio exiſtit.

At in Sacramentis initiatoriis, Baptiſmo utiqe & Circumciſione ſangvis Chriſti, tanqam juſtum pretium, ad veram peccatorum reatus ſolutionem, ex parte Dei, qi eam dare promiſit, Act. 2. 38. 39. *& Gen.* 17. 7. 10.. *exhibetur & applicatur; nec ullum ex infantis baptizati avt circumciſi parte intervenit impedimentum.*

Ergò in talium baptiſmo ac circumciſione vera ſolutio reatus exiſtit.

Propoſitionem qod attinet, ego certè in ſe ſimpliciter conſideratam, veriſſimam & certiſſimam eſſe, libens conceſſerim, etiamſi exceptio illa, de *impedimento non interveniente* abeſſet. Nuſqam enim ex Dei parte reipſâ exhiberi atqe applicari cuiqam Chriſti ſangvinem exiſtimo; qin reverâ reatus ſolutio neceſſariò conſeqatur. cum ſangvis ille divinitùs applicatus, tollat neceſſariò qicqid impedimenti poſſit intercedere, qo minùs efficax evadat. Thomas Bradwardinus, *de cavſſ. Dei*, *l.* 2. *c.*32. *in coroll. Dices*, *qod Deus offert cuilibet gratiam, & qidam non ponunt obicem gratiæ, ſed potius eum tollunt, & ideò accipiunt gratiam eis oblatam, alii ponunt eum poſitivè, non tollunt, qare ipſi neqaqam eam accipiunt. Sed qicqid obex dicatur, nullus poteſt hunc obicem tollere niſi Deus; & ſi ipſe eum voluerit tollere, irreſiſtibiliter tollitur.*

2. Exceptionem illam qod attinet, dogma illud Scholaſticum reſpicere videtur, qo *Sacramenta* aſſeruntur *ex opere operato vim ſuam exerere & exercere, ubi obex non ponitur.* De qo etiam rigidè forſan ſatis Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis, *adverſ. Thomſon. diatrib. c.* 7. *Neſcio qâ fronte, tanqam Catholicæ fidei dogma, proponitur, Papiſticum illud Scholaſticorum pronunciatum, qod operis operati fundamentum eſt, Sacramenta ſemper conferre ſuum effectum non ponenti obicem.* Et Calvinus, *Inſtitut. l.* 4. *c.* 14. *§.* 14. *Scholaſticæ Scholæ tradiderunt, Sacramenta Novæ Legis juſtificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Qæ ſententia dici non poteſt, qam ſit exitialis & peſtilens, planè certè diabolica eſt. nam dum juſtitiam citra fidem pollicetur, animas in exitium præcipites agit.* Nec multò mitiùs Whitakerus noſter; qanqam & ipſe, *de Sacram. q.* 4. *c.*1. *monſtrum dogmatis* appellat; *nuperum Scholaſticorum inventum, priſcæ olim Eccleſiæ inavditum, qod non tam verborum, qam ſententiæ ipſius ſolœciſmum contineat intolerabilem.* Ego tamen de axiomate ipſo nolim contendere, ſi *Sacramentorum effectus* is tantum intelligatur, ad qem à Deo inſtituta ſint, *obexqe* ſenſu latiuſculo accipiatur, pro eo omni, qicqid tandem fuerit, qod effectum illum ſuum qo minùs ſortiatur Sacramentum, impedimento eſſe poſſit.

2. Aſſumptionis membra, & firmamenta, qod attinet.

1. Nego conſtare, *in Baptiſmi ritu percipiendo Chriſti ſangvinem exhiberi atqe applicari ſemper ex parte Dei ad veram peccatorum reatus ſolutionem.* Danæus *adverſ. Bellarm. de Bapt. c.* 4. *rat.* 4. *Fallitur qi putat applicationem ipſam Chriſti & ejus beneficiorum fieri per ſignum aqa qod illius tantùm applicationis eſt obſignatio.* Nec aliter ſumendum, qod Bucanus, *in Inſtitut. Theolog. loc.* 23. *qæſt.* 24. *Qomodò nobis applicatur Paſſio Chriſti? Verbo, Fide, & Sacramentis. Verbo enim qaſi manu Dei, offertur: Fide, veluti manu hominis, accipitur: Sacramentis obſignatur.*

Negationis ratio, partim ex eis, qæ ad propoſitionem primo loco reſponſa ſunt, partim hinc conſtare poterit; qod eis, qorum priùs ſunt remiſſa peccata, qam ad Sacramentum hoc acceſſerint, non poſſit proprie loqendo dici in Baptiſmo applicari ſangvis ille ad ſolutionem, qæ nondum ſit, conſeqendam; ſed intinctionem tantùm fieri ad ſolutionem, qæ jam collata ſit, obſignandam.

Adjicere libet illud Calvini, ex *Inſtitut. l.* 4. *c.*14. *§.*14. *Rurſum admonendi ſumus, ut iſti vim Sacramentorum enervant, uſumqe prorſus evertunt; ita ab adverſâ parte ſtare alios qi arcanas neſcio qas virtutes Sacramentis affingunt, qæ nuſqam illis à Deo inſitæ leguntur.* Tum, ubi de axiomate illo diſſeruerat, *Ex qo*, inqit, *conficitur, non pendere ex Sacramenti perceptione ſalutis fiduciam, acſi juſtificatio illic ſita foret, qam in uno Chriſto repoſitam, nihilo minùs Evangelii prædicatione, qàm Sacramenti obſignatione nobis communicari ſcimus, ac ſine hac poſſe in ſolidum conſtare.* Et *ibidem §.* 17. *Qamobrem fixum maneat, non eſſe alias Sacramentorum, qàm Verbi Dei partes; qæ ſunt offerre nobis & proponere Chriſtum, & in eo cœleſtis gratiæ theſavros: nihil avtem conferunt avt proſunt, niſi fide accepta. — Cavendum præterea ne in errorem hujus affinem nos abducant, qæ ad amplificandam Sacramentorum dignitatem pavlò magnificentiùs à Veteribus ſcripta ſunt; ut ſcilicet arbitremur, latentem aliqam virtutem Sacramentis adnexam affixamqe eſſe, qæ ipſa per ſe Spiritus Sancti gratias nobis conferat, qemadmodùm vinum in cratere propinatur: qum hoc tantùm illis divinitùs injunctum ſit munus, teſtificari nobis ac ſancire Dei in nos benevolentiam; nec ulteriùs proficiant, niſi acceſſerit Spiritus Sanctus, qi mentes & corda noſtra aperiat, noſqe hujus teſtimonii capaces reddat. Sacramenta enim id ſunt nobis à Deo, qod ab hominibus rerum latarum nuncii, vel arrha in pactis ſanciendis; utpote qæ non à ſe qidem largiantur aliqid gratiæ, ſed renuncient & oſtendant, qæ divina largitate nobis data ſunt.* Qibus paria ferè Petrus Martyr, qi *ad Rom.* 4. *pag.* 124. ubi de *Obice* diſſeruerat, *Hoc fixum & conſtitutum maneat oportet, nihil Sacramentis plus concedendum eſſe, qod ad ſalutem faciat, qàm Verbo Dei.* Idemqe *ad Rom.* 11. *Prorſus negamus, ulla Sacramenta conferre gratiam. offerunt qidem eam illa; ſed in ſignificatione. nam in Sacramentis, & verbis, & viſibilibus*

ſignis proponitur nobis promiſſio Dei per Chriſtum facta: quam ſi fide apprehendimus, & gratiam conſeqimur majorem, quam ea fuit, quam ante habuimus, & donum, quod fide complexi fuimus, ſigillo Sacramentorum obſignamus. Whitakerus etiam, *de Sacram. q. 4. c. 2.* adverſ. Bellarm. contendit, *eodem modo operari Verbum & Sacramenta.* Atqi nec Verbum ipſum eſt eo fine inſtitutum, ut merâ prolatione, Abſolutionis Papiſticæ ritu, peccata remittat, eiſdemve remittendis Chriſti ſangvinem applicet; ſed ut corda nobis Spiritu cooperante renovet, fidemqe in nobis producat, qæ Chriſti ſangvinem ad remiſſionem peccatorum apprehendat, eamqe nobis eâ ratione, vel apprehenſam, vel apprehendendam ſaltem confirmet. ut nec illud ipſum Sacramentum ullum efficiat, nec obſignet etiam, niſi tum demum ratum futurum, cum Spiritus Sancti operâ corda nobis fuerint immutata, cujus operatio ejuſmodi in parvulis ad Baptiſmi momentum non videtur reſtringenda. Qin & Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. c. 4.* prope fin. *Chriſtus fide à nobis apprehenſus juſtificat; non avtem fides ipſa noſtra. nam illa Chriſtum duntaxat (noſtram juſtitiam, noſtrumqe juſtificatorem, Rom. 4. 25. 1 Cor. 1. 30.) nobis applicat. non avtem cavſſat & efficit in nobis juſtitiam. tanto minùs igitur eam, avt gratias Dei ſpirituales, in nobis efficiunt Sacramenta, qæ non ſunt immediata, ſed mediata, non proxima, ſed remota Chriſti nobis applicandi & applicati ſigna. Verùm fides eſt & immediatum & proximum Chriſtum percipiendi Chriſtoqe fruendi medium, organum & inſtrumentum.* Qi idem videndus & *ibidem ad c. 3. arg. 2.* qod infra exhibebitur. Idem inſuper *ibidem c. 4. p 324. Baptiſmatis aqa, neqe ut cavſſa efficiens, neqe ut inſtrumentalis reqiritur, ſed duntaxat ut obſignatorium ſigillum.* Zvinglius deniqe diſertiſſimè, *declar. de pecc. orig. pag. 121. Vitium originale ſolo Chriſti ſangvine tollitur: & lavacro Baptiſmi tolli neqit.* Et mox; *Baptiſmi lavacro nullum peccatum tollitur.* propriè ſcilicet loqendo.

2. Qod *nullum ex Infantis parte impedimentum intervenire* dicitur; certè qo minùs effectum, qoad parvulos à Deo deſtinatum, ſortiatur Sacramentum, nullum planè intervenit.

Verùm *reatus ſolutionem* qod attinet;

1. Qo minùs *reatus ſolutio* obtineatur, ſi Chriſti ſangvinem baptizato cuiqam, ſive non baptizato, parvulo an adulto applicare Deus dignatus fuerit, impedimentum nullum poterit intervenire.

2. Qo minùs externi Baptiſmi vi obtineatur *reatus ſolutio*, gratiaqe illa, qam illi conferri opinantur, ubi obex non intervenit; mitto dicere cum Calvino, *in Antidot. Conc. Trident. ſeſſ. 7. can. de Sacr. Qaſi verò non ipſa per ſe ſatis magnum obſtaculum ſit infidelitas.* Videtur nonnihil eſſe, qod Walæus, *de Bapt. theſ. 26. Externa hæc ſigna gratiam conferre volunt ex opere operato, i. e. ex ipſâ vi actionis externæ, modò non ponatur obex mortalis peccati. qæ reſtrictio, vel ex ipſorum hypotheſi, ineptè ponitur; qia & infantes ante qam ſunt regeniti, peccato mortali omnes ſunt obnoxii, & adulti nondum regeniti, neceſſariò adhuc ſub peccati regno ſunt; niſi dicant, avt peccatum originale, avt peccati regnum in homine, mortale non eſſe, contra principia ſua.* Reverendus Epiſcopus Gregorius Derenſis *de perſev. c. 12. §. 5. Docent & ipſi Pontificii Sacramenta gratiam non conferre, in reatu mortalis peccati ad Sacramentum percipiendum accedenti, vel ut ipſi loquntur, ponenti obicem mortalis peccati. Sed omnes qi ad Baptiſmum accedunt percipiendum rei tenentur, niſi priùs fuerint juſtificati, mortalis peccati; nec adulti tantummodò qi originali peccato tranſgreſſiones perſonales ſuas adjecerunt; ſed infantes etiam qi præterqam qod originalis vitii reſpectu ſunt naturâ in peccato mortali, etiam tranſgreſſionis illius Adami graviſſima rei tenentur; qod peccatum proculdubio erat mortale.*

3. De *Sacramentis initiatoriis*, deqe *promiſſione divina* eis annexâ, qod aſſeritur, probatum itur,

1. De *Baptiſmo*, tum de *Circumciſione*.

De Baptiſmo, *remiſſionem reatus originalis parvulo baptizato promitti*, probatio ducitur, ex Act. 2. 38. 39.

A Verùm 1. de Infantibus baptizandis nihil qicqam eo loci reperitur.

2. Qod jubentur, *reſipiſcere & baptizari in remiſſionem peccatorum*, geminum eſt prorſus illi Domini Chriſti enunciato, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalutem conſecuturus eſt.* Marc. 16. 16. Et credenti ſiqidem & reſipiſcenti remiſſa ſunt, priuſqam ad lavacrum acceſſerit, peccata; ut λυτρὸν illud ſalutare reatus remiſſionem priùs exhibitam obſignet, non ſangvinem Chriſti eo fine applicet, qo ſolutio, jam habita, conferatur. Sclaterus noſter, in Rom. 2. 25. *Locorum Act. 2. 38. & 22. 26. ſenſus*
B *hic eſt recipiendum Baptiſmum, tanqam ſigillum, in veniæ certitudinem ampliorem. An non enim Judæi crediderant, & Pavlus reſipuerat, priuſqam baptizarentur? Qis avtem neſcit ad credentes veréqe reſipiſcentes remiſſionem ex promiſſione divina pertinere? Qarè ergò ſunt baptizandi? ad confirmationem ampliorem, dum Sacramentum accipiunt, tanqam teſtimonium reconciliationis ſuæ cum Deo.* Calvinus, in Act. 2. *Tametſi in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hîc præcedit, ordine tamen ſeqitur; qia nihil aliud eſt qam bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio, ut in Conſcientiis noſtris rata ſint. Qia avtem*
C *Baptiſmus ſigillum eſt, qo Deus hoc nobis confirmat; adeoqe arrha & pignus adoptionis noſtræ, meritò dari in remiſſionem peccatorum dicitur.* Qæ Calvini verba ubi recitaverat Chamierus; *Panſtrat. tom. 4. lib. 2. c. 3. §. 17. Sic*, inqit, *Calvinus. & cur non ex vera perpetuaqe natura Baptiſmi, hæc interpretaretur Apoſtoli verba, qæ Papiſtæ ſua freti avdaciæ torqent alio?* Piſcator, *in Act. 2. Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. i. e. in teſtimonium remiſſionis peccatorum ut habeatur ſcilicet teſtimonium divinum, qod Deus vobis remiſerit peccata propter Chriſtum, in qem creditis. Metonymia ſubjecti.*
D *non avtem ad conſeqendam remiſſionem peccatorum per hoc medium ſive inſtrumentum.* Et mox: *Non eodem modo exponenda ſunt hæc verba*, in remiſſionem peccatorum, *in verbis Apoſtoli*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *qo in verbis Domini*, Hic eſt ſangvis meus, qi pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. *nam ſatis eſt utrobiqe notari finem præpoſitione eis. at interim certum eſt, alium eſſe finem effuſionis ſangvinis Chriſti; alium verò Baptiſmi cæterorumqe Sacramentorum. nam ſangvis qidem Chriſti effuſus eſt ad remiſſionem peccatorum promerendam; at Sacramenta inſtituta ſunt, ad meritum illud nobis teſtificandum, atqe ita fidem noſtram confirmandam.*
E Malcolmus, *in Act. 2.* Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *i. e. accipite Baptiſmum, ſignum remiſſionis peccatorum, ſigillum etiam electis in ſangvine Chriſti.* Petrus deniqe Martyr, *in ad Rom. 11. de Juſtificat. pag. 608. De Sacramentis non ſemel docuimus, qomodo illis attribuenda eſt Juſtificatio. Ea enim ita ſe ad illam habent, ut prædicatio Evangelii & promiſſio de Chriſto, qæ nobis offertur ad ſalutem. Sapiſſimè verò in Sacramentis, id qod eſt rei, adſcribitur Sacramento. Et qoniam Baptiſmus remiſſionem peccatorum promittit per Chriſtum, eamqe ſignificat, & in illis qi tinguntur, obſignat, idcircò Hieronymus ex omnibus aliis Sacramentis illi ſoli hoc attribuit.*

3. *Donum Spiritus Sancti*, de qo Apoſtolus ibi, non tam *remiſſio peccatorum*, qàm *donorum ſpiritualium collatio*, ex baptiſmo obtinenda, nonnullis videtur, prout & freqenter tunc temporis contigiſſe legimus. Ita Calvinus, *Qoniam admiratione tacti fuerant, qum viderent Apoſtolos alienis Lingvis repente loqi cepiſſe; Petrus ejuſdem doni ipſos fore compotes dicit, ſi ad Chriſtum tranſierint. — Neqe enim de Sanctificationis gratiâ, qæ generaliter piis omnibus confertur, debet hic locus intelligi. Do-*
G *num ergò Spiritus illis promittit, cujus ſpecimen in Lingvarum diverſitate cernebant. ideò hoc proprie ad nos non ſpectat.*

4. *Promiſſio* itidem, tam liberis ipſorum, qam & ipſis præſtanda, ſunt qibus exiſtimatur, non eſſe de *peccatis remittendis*, ſed de *donis* illis *ſpiritualibus conferendis*, de qâ ex Joel. 2. 29. ſuperiùs v. 17. 18. locutus fuerat. Ita Piſcator; ἡ ἐπαγγελία, hæc promiſſio. *nempe paviò ante à me allata ex Joele ſupra v. 17.*

5. Etiamſi

5. Etiamsi latiùs extendatur *promissio* illa, ut & *remissionem peccatorum* comprehendat, & ad universam insuper fidelium progeniem pertingat; non tamen beneficium hoc eis aliter ulteriusve promittitur, qàm prout in fœdere gratiæ illud constitutis qibuscunqe promitti perhibetur. qo fœdere contineri etiam, qi Baptismi immunes istinc demigrarint, fidelium infantes, nostrum saltem nemo negaverit. ut ad Baptismi perceptionem restringenda minimè videatur. Nec reverâ *semini baptizato*, qod hîc dicitur, sed *semini fidelium resipiscentium*, sive baptizati illi fuerint, sive etiam sine baptismo decesserint, nullâ hîc factâ distinctione, *promissio*, qæcunqe ea tandem fuerit, facta dicitur.

6. Ad *promissionis* adeptionem, tam *resipiscentia*, qam *baptismi perceptio*, hoc saltem loco exigitur; ut non possit hinc *promissio* infantibus, ubi baptismo initiati sint, *remissionis peccatorum* facta probari, nisi simul etiam resipuerint.

2. De *Circumcisione* qod obtenditur, ex Gen. 17. 7. 10. *semini circumciso promissionem* pariter fieri *remissionis peccatorum*; (ut controversiam omnem semoveam, de sensu verborum illorum, *Ero Deus tuus, & Deus seminis tui*) concessum hoc id qod controvertitur, non evincit.

Siqidem, 1. potest semini circumciso promitti, qod tamen circumcisionis ratione, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id conseqendum applicetur, non promittitur. Verbi gratiâ. *Pavperibus regnum cœlorum* promittitur; Luc. 6. 20. nec tamen hoc eis *pavpertatis ratione* promittitur, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id adipiscendum applicetur. Potest *circumciso remissio peccatorum* promitti, ut tamen circumcisioni non promittatur.

2. *Semini circumciso*, qâ circumciso, ea promissio non datur; sed cum semine universo fœdus initur. Fœderis summa est, *fore se illis Deum*. esto, *protectione singulari*; esto, *peccatorum remissione*. Fœderi sub hac pollicitatione concepto adjungitur sigillum, non qo, avt protectio singularis, avt peccatorum remissio, eo qasi medio sive instrumento conferatur; sed qo veritas promissionis divinæ de beneficiis istis conferendis obsignetur. ideò *signum* & *sigillum fœderis* nuncupatur, Gen. 17. 11. Rom. 4. 11.

Non avtem *circumciso semini*, qâ circumciso promitti, patet.

1. Qia pactum ipsum principale, non cum gente una tantùm Judæa, cui soli circumcisio est imperata, sed cum eis omnibus, qibus Abraham promittebatur Pater futurus, pangebatur. Gen. 17. 4. 5. 7. h. e. cum *semine universo*, qod tam ex Hebræis, qàm & ex Ethnicis Evangelium amplexis consistit. Rom. 3. 29. 30. & 4. 12—16. 17. Gal. 3. 7. 14. 16. qo modo & ipse illud accipis, Act. 2. 29. Pavlus Ejtzenius, *in Gen.* 17. *Pavlus clare monstrat hanc primam partem fœderis pertinere, non ad unam tantum gentem Judaicam, sed ad totam universalem Ecclesiam ex omnibus gentibus, & esse universalem illam promissionem sev pactum, de gratuita justificatione sev benedictione per semen promissum J. C.* Et mox: *Hanc promissionem Evangelicam vocat hic Dominus fœdus sev pactum suum cum Abraha & omnibus fidelibus. — & in promissione Abrahæ nomen mutat, ut ipsum nomen promissionis universalitatem confirmet.* Deniqe, *diligenter notandum est, nomen Abrahæ mutatum esse ante institutionem Circumcisionis, ut liqidò constaret, pactum promissionis, non tantùm ad unam gentem circumcisam, sd ad multas gentes pertinere, — ad totam nimirum Ecclesiam.*

2. Qod ad Hebræos sive Israëlitas attinet, qibus ritus ille tunc imperabatur;

1. Qia cum *toto semine* fœdus initur; qo semine fœmellæ etiam continebantur, ad qas tamen Sacramentum illud non pertingebat. Musculus, *in Gen.* 17. *part.* 2. *qæst.* 1. *Sic etiam sentiendum est de fœmellis, qæ licet circumcisæ non sint, nihilo tamen minùs sunt in fœdere & populo Dei. Participem enim divini fœderis reddit, non signum, sed gratia eligentis Dei, qi dixit,* Ego sum Deus tuus, & seminis post te. *&*, Pono fœdus meum inter me & te & semen tuum post te. *Hæc sunt generalia, & tam fœmellas qàm masculos, de semine Abrahæ descendentes, fœderis & populi Dei participes reddunt. circumcisio verò præputii non est generalis, sed specialis; utpotè masculis tantùm & non fœmellis imposita.* Hinc & Justinus infert, *disput. cum Tryph. p.* 47. ὅτι εἰς σημεῖον ἡ περιτομὴ δέδοται, οὐχ εἰς ἔργον δικαιοσύνης.

2. Nec *masculis ante diem octavum*, qi Circumcisioni destinabatur, *obeuntibus*, promissio illa minùs avt facta, avt etiam præstita creditur, qam *die octavo circumcisis*: nisi seqiore conditione usum sexum præstantiorem, qem & Messias ipse susceptt gessitqe, (qod rationi minimè consentaneum fuerit) statuere velimus: ut masculus, qia statim ab ortu, vel abortu etiam expiraverit, à promissionis beneficio exclusus sit, cum fœmella interim eo gavisa fuerit, licet ab utero ad urnam confestim transierit. Calvinus, *in Gen.* 17. 7. *Nihil certius est, qam Deum fœdus suum paciscì cum filiis Abrahæ, qi naturaliter gignendi erant. communis enim erat omnibus promissio.* Et, *ad vers.* 14. *Colligimus nihil infantibus nocuisse suum præputium. satis enim ad eorum salutem efficax erat nuda Dei promissio. neqe sic eam obsignavit externis sigillis, ut ipsis virtutem suam adstringeret. Sciamus ergò salutem generis Abrahæ in illo verbo fuisse inclusam,* Ero Deus seminis tui. — *Qamvis avtem Circumcisio vice confirmationis accesserit, non tamen fecisset, qin vis & effectus verbo constaret.* Ursinus, *Tract. Theolog. de Sacr. c.* 1. *p.* 490. *Infantes item olim è vitâ prius evocati, qam circumcidi, avt nunc anteqam ablui baptismo potuerint, non minùs qàm circumcisi & baptizati, promissione illâ comprehensi sunt,* Ero Deus tuus, & seminis tui; *ac circumcisi & baptizati sunt Christi Spiritu & sangvine.* Whitakerus, *de Bapt. q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *Sicut omnes Abrahæ liberi erant in fœdere; sic nostri omnes: & sicut Deus omnibus ejus liberis erat Deus, etiam ante octavum diem, imò ut primum nati sunt, qia dixit,* Ero Deus tuus, & seminis tui; *sic & nostris liberis ante Baptismum. Et cum illa promissio, confitente Bellarmino, sit remissionis peccatorum & vitæ æternæ, ergò promissio hæc ad omnes Christianorum liberos, qoscunqe Deus elegerit, vi fœderis pertinet.* Amesius, *adv. Bellar. tom.* 3. *disput.* 12. *de Bapt. qæst.* 1. *thes.* 5. *Filii eorum, qi participes sunt benedictionis Abrahæ, sunt filii Dei, etiam qum primò nascuntur.* Et mox; *Baptizantur propriè homines, qia pro filiis Dei habentur non ut incipiant esse filii. alioqin ratio nulla esset, qare filii infidelium non aqè baptizarentur, ac filii fidelium.*

3. Nec eos omnes, qi per tot annos *in eremo* oberrabant, *circumcisionis exortes*, vel à fœdere alienos, vel beneficiorum illorum exortes, de qibus fœdus inibatur, avt ratio, avt religio opinari suspicarive patitur: non magis qam qod & Paschæ celebrationem per totum ferè id tempus omiserant; de qo utroqe rectè monet Willetus noster, *ad Gen.* 17. 14. Videatur & Chrysostomus, *in ad Rom. Orat.* 6.

4. Nec *circumcisi omnes reatus remissionem* eo Sacramento *consecuti* sunt. Qâ de re Reverendi Episcopi Roberti Sarisburienses verba potiùs avdias velim qam mea. Is *adv. Thomson diatr. c.* 2. hæc habet; *At verò Circumcisionis diligenter animadversa ratio sententiam ejus luculenter resellit. Jacob & Esav gemelli ab Isaako oriundi; uterqe circumcisus. sed alterum dilexit Deus, alterum odit: & qem odit, non justificavit, non sanctificavit, non renovavit; ut manifestum sit, justificationem cum circumcisione non semper fuisse conjunctam.* Et Chamierus, *Panstrat. tom.* 3. *lib.* 13. *cap.* 21. §. 34. *Negamus unqam reapse remitti peccata eis, qi non pertinent ad æternam electionem, qomodo Esav nunqam remissa fuerunt, etsi is circumcisus fuerit; nempe qia exosus erat Deo, jam anteqam nasceretur.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Deus jussit parvulos fidelium baptizari. jussioni annexuit*

nexuit promissionem remittendi reatum originalem; quod est primum beneficium & primarium, cujus infans capax est, id quod ipsum symbolum ablutionis designat.

At non jubet Deus baptizari nisi eos qi capaces sunt simul & indigi beneficiorum Baptismi. Parvulis insuper sufficienter sunt dispositi ad capessendam rem signatam per baptismalem ablutionem. Rite autem dispositis Sacramenta sunt signa gratiæ, quam designant veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei.

Ergò Infanti, cum baptizatur, ex ordinatione divinâ, res signata ordinariè confertur. Est autem illa, non sola certioratio & obsignatio remissionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam conversus fuerit; sed & ipsa applicatio prima remissionis originalis reatus anteà non remissi, dum ipsa Sacramentalis ablutio perficitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Qia interspersa hic varia, præter Argumenti ipsius summam substantiamqe, qæ discussione aliqâ non indigna censeantur, malui membratim, prout proponitur, describere, descriptumqe discerpere, quam in formam strictiorem arctioremqe compingere: idqe eo magis, qia interspersa ista accuratius paulò discussa, ad promtiorem expeditioremqe responsionem, qæ seqentibus reponatur, viam munitura videantur.

1. *Jussionem* de *fidelium infantibus baptizandis* qam velis, vellem speciatim designasses. Etiamsi enim ex Circumcisionis analogiâ; & Sacramenti hujusce ipsius naturâ, qâ initiationi destinatur; infantium fœdere gratioso comprehensione, &c. Pædobaptismum Ecclesiam tum priscam usurpasse, tum hodiernam usurpare jure, meritò credam; *jussionem* tamen hac de re specialem nullam hactenus comperi.

2. *Baptismo infantium promissionem annexam de reatu originali remittendo*, nusqam lego. Valet autem hic mecum illud. *Quod non lego, non credo.*

3. Hoc esse *primum & primarium beneficium, cujus infans est capax*, (ne disceptationes, qæ ad rem ipsam parum faciunt, admittantur) havd abnuerim. *Primum* esto & *primarium. solum* tamen, aut *solitarium* non est. Tam est capax *renovationis* & *regenerationis* infans, qàm est *justificationis* & remissionis peccatorum. Nec minùs illam qam istam infanti conferre, aut Deus ipse potest, aut Spiritus Dei, aut Christi sangvis exhibitus & spiritualiter adspersus.

4. *Ablutionis symbolum hoc designare*, qod dicitur; sive *reatus remissionem*, sive *remissionis* in baptizato *capacitatem* designare dicatur; ut designare havd negaverim; ita designare ex æqo saltem, si non *primò* & *primariò*, *renovationem* internam, *regenerationem*, *mortificationem*, *vivificationem*, qæ in Symbolo isto clarissimè non adumbrantur tantum, sed & depinguntur, tum res ipsa clamat, tum pagina passim sacra disertissimè attestatur. Rom. 6. 3--6. Col. 3. 11, 12. Tit. 3. 5. Eph. 5. 25. Magister ipse, *lib. 4. dist. 3. L. Causſa institutionis Baptismi est innovatio mentis; ut homo qi per peccatum vetus fuerat, per gratiam baptismi renovetur; qod fit depositione vitiorum, & collatione virtutum. Sic enim fit qisqe novus homo, cum abolitis peccatis, ornatur virtutibus. abolitio vitiorum pellit fœditatem; appositio virtutum affert decorem. & hæc est res hujus Sacramenti, scilicet interior munditia.*

5. *Non jubere Deum baptizari nisi beneficiorum baptismi capaces & indigos*, qod dicitur, accuratius perpendendum videtur.

1. *Capacitatem* qod attinet;

1. Habent infantes *capacitatem beneficiorum omnium percipiendi in baptismo obsignatorum*, ex speciali Spiritus Sancti gratiâ, eadem illâ, qam infantibus electis omnibus, intra ætatem illam infantilem hinc demigrantibus impertitur; etiamsi non habeant capacitatem eam, qæ in adultis rationis usu jam præditis, vel vi & virtute naturali reperitur, vel lege ordinariâ requiritur. Reverendus Episcopus Joannes Sarisburiensis *in ad Col. 2. 12.. Si loqamur de fide actuali, de actuali studio & professione mortificationis & vivificationis, illæ Scripturæ loca qâ hæc requirunt in baptizatis, ad adultos esse restringenda dicimus. qò infantes autem qod attinet, qia peccatores sunt, non proprio actu, sed hæreditario habitu, sufficit, qod peccati mortificationem & fidem habeant, non proprio actu sese exerentem, sed in habituali principio gratiæ inclusam. Spiritum autem Christi principium hoc habituale gratiæ in illis efficere posse & solere; nemo sanus negaverit.*

2. Habent *capacitatem* in se ex lege ordinariâ, etsi non beneficiorum omnium, qæ in Baptismo adumbrantur & obsignantur, tamen beneficii illius, ad qod Sacramentum illud qoad ipsos institutum est; fœderis nimirum illius obsignandi, qo ante Baptismum acceptum comprehendebantur, in futurum ipsorum bonum, si ubi adoleverint, pactis ipsi steterint, in parentum solatium fideiqe de ipsis firmamentum, si minorennes diem extremum obierint. Idem qi supra Reverendus Episcopus, ubi supra; *Non est necesse, ut Sacramenta eo ipso momento, qo administrantur, efficiant ea omnia, qæ figurant. imò concedentibus ipsis Scholasticis, Pactio dilatoria locum habet, cum in ipsâ susceptione obex ponitur. Jam verò in infantibus ipse defectus rationis qoad actum, est impedimentum, qo minùs habere possint actualem fidem vel actuale studium mortificationis. Præterea etsi fides & pœnitentia actualis requiratur ab adulto, anteqam signum fœderis accipiat; tamen à fidelium infantibus non requiritur in actu, qia esse fœderatum sufficit ad accipiendum signum fœderis: infantes autem eodem fœdere continentur cum parentibus.* Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 4. ad 5um.* Etsi *in præsenti tempore non percipiant promissiones; tamen si detur illis vita longior, possunt percipere; atqe ita in futurum tempus baptizantur Dei jussu, ut cum adoleverint, fructum baptismi percipiant.* Calvinus, *Instit. l. 4. c. 16. §. 9. Neqe enim sancta hæc Dei institutio, qâ fidem nostram eximiâ consolatione juvari sentimus, supervacanea meretur dici. Siqidem Dei signum puero communicatum velut impresso sigillo promissionem pio parenti datam confirmat, ac ratam esse declarat, qod Dominus non illi modò, sed semini ejus in Deum sit futurus.* Danæus, *adv. Bell. tom. 2. contr. 2. cap. 13. arg. 4. Baptismus non datur fidelium infantibus, ut eorum infantium fides confirmetur, impræsentiarum scilicet, sed ut fides parentum fidelium, qi hos infantes genuerant, corroboretur*, qibus Deus promittit, Gen. 17. 7. se, *ut ipsorum patrum qia credunt, Deus est, sic se fore seminis eorum i. e. infantium, qi ex his nascuntur, Deum, teste & interprete Paulo*, 1 Cor. 7. 14.

3. Nec fideles ipsi, qi ad Baptismum accedunt *adulti*, sunt impræsentiarum *capaces*, ex lege ordinariâ, *omnium* in universum *beneficiorum*, qæ in Baptismo repræsentantur. Reverendus Episcopus idem ubi supra. *Mortificatio illa & sepultura peccati, qæ Sacramentaliter uno momento peragitur in actione baptismi, realiter per Spiritum gratiæ in baptismo acceptum, per totam vitam Christiani protenditur.* Et mox; *habet suos progressus, qoad ipsum opus in homine perficiendum, qamvis qoad sacramentalem repræsentationem & obsignationem ejusdem nihil desit.*

4. Nec *remissionis peccatorum capaces* sunt ulli ex lege ordinariâ ordinationeqe divinâ, absqe regeneratione & sanctificatione, si non prævia, sociâ saltem. Jer. 31. 33. 34. Ezek. 36. 25. 26. 1 Cor. 1. 30. & 6. 11. Col. 2. 12. 13. *Duo enim hæc beneficia sunt semper nexa & juncta inter se.* Reverendus Episcopus Sarisburiensis *ad Col. 2. 12.* Et *ibidem ad vers. 13. Sed & istud addendum, cum hac condonatione peccatorum, qæ animam vivificat, intelligi simul oportere semper connexam esse infusionem gratiæ sanctificantis, qæ etiam alio sensu vivificat. Cum enim peccatum remittitur, non reatus solus tollitur, sed voluntas deordinata per peccata & occisa, per gratiam vivificatur & reordinatur. infusio itaqe gratiæ semper conjuncta est cum condonatione culpæ.*

2. In-

2. *Indigentiam* qod attinet;

1. Nulli cuiqam reverâ jussit Deus Sacramentum illud tribui, qi non opus eodem habeat. hoc est, qi non opus habeat signo aliqo aspectabili, qodqe in sensum incurrat, eorum commonefieri, qæ symbolo illo adumbrantur, vel saltem, qi non sigillo solenni opus habeat, qo fœdus inter Deum ipsumqe jam initum firmetur & obsignetur. Ad Bellarmini dilemma illud, *de Sacram. l. 2. c. 7. ad arg. 2. resp. vat. 2.* *Hinc colligimus Sacrificia non valuisse ad expiationem peccati. nam vel qi offerre jubebatur, justus erat, vel injustus. si justus, non egebat remissione; si injustus, nihil valebat ejus sacrificium.* respondens Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 3. p. 130.* *Si justus, non egebat remissione peccatorum; ergò non sacramento remissionis. non sequitur.* *Ipsi enim non novâ remissione, tamen signaculo hujus remissionis opus habet. eget enim perpetua confirmatione & majori persvasione remissionis suæ, ut hoc illi luculentius constet.* — *Qod ait, si injustus erat, nihil ejus valuisse sacrificium, falsum est. nam si injustus suam injustitiam ex animo confitebatur, & peccata sua agnoscebat, eorumqe illum pœnitebat, sacrificium ejus acceptum fuit, & illi remissionem peccatorum obsignabat. Verum Bellarmiano huic dilemmati nos simile referemus. Si justus fuerit, qi nostra Sacramenta recipit, non eget remissione peccatorum, & sic non eget Sacramentis. qare ergò homines justi ad Evchariſtiam accedunt, aut ad ullum Sacramentum? hoc est contradicere Christo, qi vult credentem, i. e. justum, baptizari. Marc. 16. 16. & sic Apostolus Petrus voluit Cornelium jam justum baptizari. Act. 10. 2. 35. 48. & Apostolos Christus jussit cœnam frequentare, qi erant justi. Luc. 22. 19. Hoc est qod Augustinus dix, super Lev. q. 84.* Cornelius & qi cum eo erant, cum jam invisibiliter sanctificati essent, tamen baptizati sunt; nec superflua judicata est visibilis sanctificatio, qam invisibilis jam præcesserat. *Et idem alibi* *; In Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus Sancti, & accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi. *Jam de altero membro dilemmatis dicamus. Si injustus qis fuerit, qi ad Sacramenta nostra accedit, ei Sacramenta non proderunt ad justificationem & remissionem peccatorum. nam indignum est Theologo dicere, Sacramenta afferre justitiam ei qi est ipse injustissimus.*

2. Verùm *Baptismum* Deus multis *dari jussit, qi non indigent* penitus *beneficiis* qibusdam, eisqe *primariis* etiam, in Sacramento illo designatis. Adultus enim fidelis qivis ad fontem sacrum accedit, peccatorum retrò admissorum omnium remissionem plenariam & regenerationem internam jam consecutus; ideoqe nec illius, qoad peccata præterita, nec istius etiam, cujus compos jam factus est, indigus. Nec obstat, qod nondum plenè & perfectè renovatus existit, qo minus id affectus dicatur, qod est è *primariis Baptismi beneficiis*, ut *regenerationis* adhuc indignus censeatur. Sicut enim *remissio* reipsâ *unica* est; unde *remissa peccata redire* negantur: ita *regeneratio*, propriè loqendo, cum sit vitæ spiritualis, prout generatio vitæ naturalis, principium primum, meritò & ista *unica* censetur, ut sicut nec renatus denasci, ita nec iteratò renasci qeat.

Non itaqe fidelis ad Baptismum eo fine admittitur, ut qasi *remissionis* avt *regenerationis* adhuc *indigus*, eo qasi medio, utriusqe istius compos evadat; verùm ut remissionem & regenerationem jam perceptam, signo qasi publico propalatam, & sigillo solenni obsignatam habeat. Chamierus, *Panstrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Justificatio simul & semel datur, partibus omnibus suis perfecta.* Et, *l. 2. c. 6. §. 2. Sacramentum non efficit justificationem in eo, qi jam antè justificatus est.* Tzegedinus, *loc. com. de Sacram. tab. 2. Sacramenta non conferre gratiam: qia sancti prius justificati receptiqe in gratiam, qam initiati sint sacramentis.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8. fol. 74. Justificatio ex baptismo non pendet, sed antecedit.* Et post; *Cæterùm fortè dixeris; Qorsum ergò baptismus eis traditur, si ante rem baptismi habuerunt? Primùm, qix Deo paremus, qi baptismi opus nobis præcepit. Deinde promissionem & donum, qod accepimus, obsignamus. Præterea ibi à Spiritu Sancto per verbum & externa symbola fides confirmatur. Et cum de his cogitamus, Spiritus Dei excitat in cordibus nostris fidem, qâ etiam atqe etiam amplectimur divina promissa, utqe ita justificatio amplificetur, dum fides incredentibus augetur. Deus utiqe signis à se constitutis assistit. non enim sunt profana sev vacua signa. ideò baptismi fructus non est momentaneus, sed per totam vitam extenditur. qâ de caussa qi tinguntur, neqe ludunt operum, nec actum agunt.* Whitakerus, *de Sacr. q. 2. c. 2. arg. 5. ad obj. 3.* *Non omnes in ventre nascimur. nam qidam in utero sancti sunt, ut Joannes Baptista & Jeremias.* Et, *ad obj. 4.* *Gratia munere possunt aliqi nasci filii Dei, ut Jacob, Joannes Baptista, Jeremias, & alii hujusmodi.* Et, *cap. 3. arg. 2.* *Si rectè Augustinus scripserit, dicamus necesse est, qosdam nasci sanctos.* Idem, *ibidem q. 4. c. 1. arg. 5.* *Qi fidem & justitiam & primam gratiam habet is habet jam gratiam. qomodò ergò conferunt ei Sacramenta gratiam, cum conferre sit ei dare, qi non habet?* Et mox: *Qi fidem habet, is gratiam & justitiam habet; qomodò ergò hæc ei per Sacramenta conferuntur?* Et, *ibidem c. 3. p. 83.* *Si antequam circumcisus fuit Abraham justificatus est, non potuit ex Sacramento justificare.*

6. *Parvulos sufficienter dispositos esse ad capessendam rem signatam per baptismatem ablutionem,* qod asseritur;

1. Ex se sunt certè, non *adisposti* planè modò, sed *abdisposti*; tantum abest ut *sufficienter dispositi* mihi videantur ad rem illam capessendam, qæ baptismali ablutione designatur. Ad Sacramentum capessendum sunt *sufficienter dispositi*, qod credere divino comprehendantur, sintqe *fidei candidati*; ut eleganter Tertullianus, *de monogam.* & ex Tertulliano Hieronymus, *ad Ocean. de Epist. digam.*

2. *Baptismali ablutione* illâ, non reatus tantùm abstersio; sed & labis internæ expurgatio, eaqe non inchoata, sed consummata designatur, ut ex Reverendo Episcopo supra monuimus.

7. *Rite dispositis Sacramenta esse signa gratiæ, qam designant, veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei;* qod dicitur;

1. Possunt esse *signa veracia*, etiamsi non sint rei designatæ eodem ipso, qo adhibentur, momento *exhibitoria*. Christi *συμβολα* repræsentabant ritus paschales; & *εἰ περὶ ἁμαρτίας*, verùm exhibenda suo tempore nondùm exhibita: qod idem & de gratiâ dici potest. Chamierus, *Panstrat.* tom. 4. l. 2. c. 1. §. 27. *Moralis signi usus est promiscuus, ad effecta, tum præterita, tum futura. Sigilla in rebus politicis confirmant, tum pacta jam statuta, tum promissa in futurum.*

2. Etiam *rite dispositis Sacramenta non exhibent* reipsâ *qicqid designant*; nec ut exhibeant, avt opus, avt usus est.

1. Evchariſtiæ participatio adumbrare videtur coepulationem nostram cum Christo in Regno Cœlorum, de qâ Luc. 14. 15. & 22. 30. Math. 26. 29. Unde forsan & Tertullianus in *apologet.* dixit, *summum esse futuri judicii præjudicium*, à sacris hisce arceri.

2. Designatur in Baptismo, *non mors tantùm peccati, sed & sepultura, qâ vis corporis peccati ita enervatur, comprimitur, obruitur, ut qasi cadaver terrâ obrutum, non possit amplius movere.* Verba sunt Reverendi Episcopi Sarisburiensis *in Col. 2. 12.* Qis tamen adultus, etiamsi qam fieri potest præparatissimè & religiosissimè dispositus ad sacramentum hoc percipiendum accesserit, gratiam istam ex perceptâ tinctione consequitur, avt consecuturum se speret? Attamen, si ex parte Dei exhibeatur, ecqid impediverit, præsertim ubi consequendi, in baptizato voluntas promtissima, desiderium ardentissimum fuerit, qo minùs sic affectus eam gratiæ amplitudinem consequatur? Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myst. p. 324.* *Novi Testamenti Sacramenta salutem dant per Christum in carne jam perfectam; & hanc perfectionem Sacramenta Veteris Testamenti nondum dabant, sed promittebant*

* *Contr. Donat. l. 4. c. 24.*

bant. ſicut Sacramentis N. Teſt. ſalus in regeneratione perficienda promittitur tantùm, non exhibetur. Sacramenta Symbola promiſſionum ſunt. unde nulla plenè exhibent ea qæ promittunt. Zvinglius, *ad Luther. confeſſ. reſp. fol.* 477. *Nullum Sacramentum unqam fuiſſe invenitur, qod illud ipſum nobis præſens facere poſſit, qod per illud ſignificabatur: ſed hoc uniuſcujuſqe Sacramenti opus & munus eſt, ut illud qod denotet, præſens eſſe ſignificet duntaxat & teſtetur. Sic circumciſio neqaqam filios Dei fecit illos, qi in V. Teſt. circumcidebantur; ſed qi jam ante juxta promiſſionem filii Dei erant, circumciſionem, tanqam ſignum fœderis, in qo erant, recipere ſolebant. —— Sic Baptiſmus filios Dei non facit; ſed qi jam ante filii Dei ſunt, filiorum Dei teſtimonium, ſignum, vel teſſeram recipiunt.*

3. *Exhiberi res ſignata* duobus modis dici poteſt;

1. Qoad actualem collationem: & ita Sacramenta qæ ſignificant non eodem ſemper momento exhibent.

2. Qoad vel collationem jam factam, vel de collatione futurâ promiſſionis, ſive abſolutæ, ſive conditionatæ, confirmationem; & hoc modo *exhibitoria* dicere ſolent noſtri rei ſignificatæ Sacramenta univerſa. Chamierus, *Panſtrat. tom.* 4. *l.* 2. *c.* 9. *§.* 18. *Conſentiunt Sacramenta eſſe ſigna exhibentia id qod ſignificent. Qid eſt avtem exhibere promiſſiones præcedentes, niſi eaſdem re confirmare qa priùs erant ſolis verbis concepta? Eſt enim ea ſigillorum natura, ut qa diplomata in membranâ ſunt, fiant efficacia, ſortianturqe effectum plenum.* Gregorius de Valentiâ, *t.* 4. *diſp.* 3. *qæſt.* 3. *punct.* 1. *Dupliciter intelligi poteſt, Sacramenta illa vetera contuliſſe ſive exhibuiſſe gratiam; uno modo impropriè, qatenus fuerunt viz. velut pignora avt etiam ſigilla qadam, qibus eſt obſignata & firmata apud homines divina promiſſio, cujus vi atqe efficaciâ conferebatur etiam tunc gratia propter paſſionem Chriſti futuram. ut ſi dicamus v. g. ſigillum principis contuliſſe ſive exhibuiſſe alicui præfecturam urbis, avt aliud officium, qoniam literas & ſententiam principis obſignavit, virtute cujus officium eſt collatum.* Idem prorſus, ſubſtantiam rei qod attinet, de utriuſqe Teſtamenti Sacramentis dictum ſit.

8. *Rem ſignatam in baptiſmo infantium non eſſe ſolam certiorationem & obſignationem remiſſionis originalis reatus applicanda parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam converſus fuerit*, qod aſſeritur;

1. *Res ſignata in Baptiſmo* qolibet, ſive infantis, ſive adulti, eſt cum *remiſſio reatus* omnis, tum & interna *renovatio*, eaqe numeris omnibus abſoluta; non harum altera tantummodò, avt alterutra inchoata tantùm. Calvinus, *Inſtit. lib.* 4. *cap.* 16. *§.* 31. *Obtendit Servetus, Chriſti ſymbola, ut ſunt perfecta, exigere etiam perfectos, vel perfectionis capaces. Atqi ſolutio eſt expedita, Baptiſmi perfectionem, qa ad mortem uſqe extenditur, perperam reſtringi ad unum temporis articulum.* Whitakerus, *de Bapt. q.* 4. *cap.* 1. *Nos in Baptiſmo duplicem gratiam conſeqimur;* 1. *eſt remiſſio peccatorum.* 2. *eſt regeneratio inchoata, propter peccati reliqias.* Et poſt; *Baptiſmus Sacramentum eſt qidem mortificationis: ſed hæc mortificatio non ſtatim perficitur, ut baptizamur, ſed aliqandò perficietur.*

2. *Obſignatur remiſſio*, vel jam collata baptizato, vel conferenda deinceps, ſive cum adultus actualiter converſus crediderit, ſive priuſqam hinc diſceſſerit, ſi parvulus adhuc obierit. Neqe enim neceſſarium eſt, ut eouſqe dilatam aſſeramus, qia in ipſo baptiſmi momento datam aſſerere non avdemus. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. cap.* 7. *Sacramenta, prout ſigilla ſunt gratiæ & promiſſionis divinæ, ita in illis tantùm vim ſuam ſpiritualiter exerunt, qi ſunt filii promiſſionis & hæredes gratiæ. —— Qanqam neqe illis Sacramenta ſunt uno modo efficacia, ſed appoſita medicina citiùs in aliis effectum ſuum, in aliis operatur ſeriùs; & habetur nonnunqam Baptiſmus, ut diſtingvit Avguſtinus, multo anteqam utiliter & ſalubriter habeatur; prout ei viſum fuerit, qem penes unum effectus eſt. —— Neqe enim credimus, otioſam Pavlo fuiſſe Circumciſionem: & tamen credimus, non profuiſſe, priuſqam vocaret eum Deus per gratiam ſuam, & revelaret in eo Filium ſuum, in qo veram illam, non literæ, ſed Spiritus, non carnis, ſed cordis & animæ Circumciſionem conſecutus eſt. Qanqam qi Jeremiam ab utero ſanctificavit, & inter Jacob & Eſav in ipſo utero inimicitias fecit, & Joannem Baptiſtam nondum natum tanto gavdio perfudit, idem qoqe infantulos pro arbitrio ſuo Spiritu Sancto imbuit & gratiâ, cujus ab ipſis ferè incunabulis mira interdum effecta cernuntur; ut de illorum regeneratione dubitandum non ſit, qibus longiorem vitæ uſuram negat.*

9. Denique, *applicationem primam remiſſionis reatus antè non remiſſi, in ipſâ ablutione ſacramentali peragi*, qod affirmatur;

1. At ſi *fœderis vi* id fiat, anteceſſit fœdus ablutionem non ſacramentalem; nec ab iſtâ pendet illius efficacia; non magis qàm à ſigillo adhibito donationis veritas.

2. Sin à *fide* & *converſione actuali* pendet efficacia hæc; ea, cum nondum ſit, non poterit illud adhuc actu peragi, ad qod ut actu exiſtat, id qod nondum exiſtit, exigitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum in V. T. à Deo præſcriptus Gen.* 17. 10. *non obſcurè innuit, imò plane docet ante actum circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere & parvulis imputari; & poſt circumciſionem avferri & non imputari. id qod pariter pronunciandum de Baptiſmali ablutione; qæ itidem denotat, ante ablutionem, reatum originalem manere, & imputari parvulo; poſt ablutionem avferri, nec ampliùs imputari.*

Ergò ipſum Sacramentum ad remiſſionem reatus originalis meritum Chriſti primitùs applicat anteà non applicatum. Cum omne Sacramentum rite percipientibus ſimul efficit qod figurat, ut rectè Calvinus in Eph. 5. 26.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo. 1. *Ritus circumcidendi præputium* docere potius videtur, manere reatum, tam *ubi haberi poteſt & adhibetur*, qam & ubi haberi non poteſt & non adhibetur, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit. Bucerus, *ad Rom.* 3. *de uſu cerem. pag.* 150. *Illa qæ in carne adhibebatur circumciſio, in membro generationis miniſtro, ſignificabat, naturam totam hominis ſic à primo ortu infectam & impuram, ut fœderis divini & vitæ Dei particeps evadere non poſſit, niſi per Deum de integro renovata, reciſo atqe rejecto, qicqid eſt à primâ generatione.*

2. *Calvini* ſententiam qod attinet, qâ firmatur poſterius antecedentis membrum, in qo vis Argumenti præcipua conſiſtit, etſi ſuperiùs de eâ ſatis dictum videatur, dictis tamen iſta adjiciantur, qæ Calvini ſententiam pleniùs exponant.

1. Qod *efficere Sacramenta qæ figurant* dicit; laxè nimis parumqe perſpicuè loquuntur ſæpenumerò, tum priſci patres, tum noſtri recentiores, de Sacramentis ubi agunt, ut interpretatione commodâ opus habeant; qam & ipſi ſibi qandoqe adhibent, nobis exhibent, qo qid velint ſentiantqe dilucidius pateſcat. Chamierus, (qanqam nec ipſe forſan explicatè ſatis, mihi ſaltem, qæ mea eſt mentis hebetudo) *tom.* 4. *l.* 5. *c.* 4. *§.* 9. *Sententia noſtra eſt, utriqe huic parti* (tum juſtificationi, tùm ſanctificationi) *adhibitum eſſe Sacramentum* (baptiſmum ſcilicet) *ſignificanda atqe efficienda; qo modo aliàs diſputata eſt efficacitas Sacramentorum. Calvinus diſertè in Catechiſmo. Qa eſt Baptiſmi ſignificatio? Ea duas partes habet. Nam ibi remiſſio peccatorum; deinde ſpiritualis regeneratio figuratur. Pavlo poſt: Sic figurata eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas. Neqe enim ſua nobis dona pollicendo, nos fruſtratur Deus. Proinde & peccatorum veniam & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo, & recipi à nobis certum eſt. Inſtitut. lib.* 5. *cap.* 13. *§.* 1.

Tria

Tria adfert fidei noſtræ Baptiſmus. 1. *qod nobis à Deo proponitur, ut Symbolum ſit noſtræ purgationis & documentum, vel (ut melius explicem qod volo) inſtar ſignati cujuſdam diplomatis, qo nobis confirmet peccata noſtra omnia deleta eſſe, &c.* §. 5. 2. *qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit & noſtram in eo vitam. Rom.* 6. 4. *nempe qod per Baptiſmum Chriſtus nos mortis ſuæ participes fecerit, ut in eum inſeramur; & qemadmodum ſurculus ſubſtantiam alimentumqe deducit à radice cui inſitus eſt, ita qi Baptiſmum câ qâ debent, fide accipium, verè efficaciam mortis Chriſti ſentiant in mortificatione carnis ſuæ, ſimul etiam reſurrectionis in vivificatione Spiritus.* §. 6. 3. *qod certò nobis teſtificatur non modò in mortem & vitam Chriſti nos inſitos eſſe, ſed ſic Chriſto ipſi unitos, ut omnium ejus bonorum participes ſimus.* Chamierus idem *ibidem* §. 10. *Juſtificationem in Baptiſmo ſignificari, i. e. effici, nevtri negant. Conſtat & hoc ſaltem utrinqe poni, ſanctificationem i. e. novitatem vitæ conferri.* Et, *ibidem* c. 6. §. 4. *Deniqe ſumma hæc eſt, per gratiam Dei peccata remitti pœnitentibus. ejus gratiæ Sacramentum eſſe Baptiſmum. Itaqe hujus vim exeri non tantum in præcedentia, ſed etiam in omnia ſubſeqentia.* Et, §. 8. *Si nulla efficacia eſſet Baptiſmi in futurum, ergò ſanctificatio qa ſignificatur in Baptiſmo non eſſet in futurum. at hoc falſum eſt. ergò & illud. Major clara eſt: qia ſignificatio eſt efficacia baptiſmi: ac proinde ſanctificatio, pars ſignificationis, eſt pars efficaciæ.* Sed &, *de Sacram. in gen. l.* 2. *c.* 7. §. 24. *&* 25. *Sacramenta manifeſtum eſt non ſemper in præſenti operari ſanctificationem. ---- non in infantibus qibus nullus eſt uſus rationis ---- qare in his ſanctificationis efficacitatem oportet differri in id tempus, cum acqirent uſum liberi arbitrii. Ibidem c.* 6. §. 16. *Sacramenta juſtificant ſuo modo, i. e. Sacramentaliter, qod qid ſit docet Paulus in Circumciſione, nimirum eſſe σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως.* Ita Calvino etiam in partes advocato Chamierus, qi & ulterius videri poterit *ad Argum.* 11. *reſp.* 1. Uterqe licet alicubi ambiguis locutionibus utantur, alibi tamen qid velint, liqidò ſatis oſtendunt, cum Sacramentis *efficacitatem* tantùm *Sacramentalem*, h. e. ex Apoſtoli mente, *ſignificantem atqe obſignantem* attribuunt. Calvino & Chamiero concinunt Profeſſores Lugdunenſes. Rivetus *diſp.* 43. *de Sacrament. theſ.* 29. *Calumniam patimur, qaſi ſigna nuda, vacua & prorſus ineffica cia ſtatuamus; cum præter ſignificationem, ex inſtituto Dei, ſuam etiam exhibitionem, ſed modo Sacramentis apto, & obſignationem promiſſionum divinarum, ipſis attribuimus.* Et, *theſ.* 30. *Finis Sacramentorum eſt, ut obſignent fidelibus promiſſionem Evangelii, & fidem confirment; qoniam, ut verbum, ita Sacramenta ſunt organa, per qæ Deus operatur & movet corda credentium.* Et Walæus, *diſp.* 44. *de bapt. theſ.* 24. *Unio Sacramentalis ſigni cum re ſignatâ eſt σχετικὴ tantùm, ſev relativa, conſiſtens in mutuo illo reſpectu, qo ſignum rem ſignatam credenti ob oculos ponit & obſignat; & res ſignata à cauſſâ principali ſub conditione fidei & reſipiſcentiæ præbetur & offertur.* Et *theſ.* 27. *Rejicimus etiam ſententiam qorundam Ubiqitariorum, qi vim regeneratricem Spiritus Sancti ita aqæ externæ in baptiſmo alligant, ut vel ea ipſi aqæ inſit, vel ſaltem non niſi in ipſo baptiſmi actu regenerationem inchoet. pugnat enim hoc cum omnibus Scripturæ locis, in qibus fides & reſipiſcentia, ac proinde regenerationis initium ac ſemen in baptizandis præexigitur: cauſſa autem efficiens effectu ſuo poſterior eſſe non poteſt.* Et *theſ.* 29. *Efficaciam ergo baptiſmi non alligamus ad momentum illud, qo aqa externa corpus tingitur: ſed in omnibus baptizandis fidem & reſipiſcentiam cum Scriptura præqirimus, ſaltem ſecundum charitatis judicium.* Et *theſ.* 31. *Qando propriam baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus;* 1. *certiorationem gratiæ promiſſæ, & à cauſſa principali collatæ aut conferendæ.* 2. *ejuſdem confirmationem & augmentum.* Et *theſ.* 32. *Hoc vero reſpectu concedimus eſſe rei promiſſæ exhibitivum.* Bucerus, *in Rom.* 6. *de Bapt. myſt. p.* 322. *Semper qidem Sacramento Baptiſmatis remiſſio exhibita eſt peccatorum. ---- Et in baptiſmatis, qibus primum fœdus Domini conferebatur, vera ſemper regeneratio collata eſt.* Loqitur de baptiſmatis illis, de qibus 1 Cor. 10. 2. Heb. 9. 10. Exod. 19. 10. Num. 19. 19. 20. Poſt, *pag.* 324. *Et Sacramenta Novi Teſt. ſaltem non niſi ſignificando & promittendo exhibent; ut qæ ad confirmationem verbi fidei uſurpentur; unde & Symbola fidei dicuntur.* Calvinus deniqe, in eo ipſo, qi adducitur, loco; *Interna & arcana ſanctificationi, addit etiam externum Symbolum; qia in hoc conſpicua eſt illius confirmatio; ac ſi diceret, illius ſanctificationis pignus baptiſmo exhibitum fuiſſe. Pignus ſanctificationis, ſymbolum externum, confirmatio*, aliud ſunt ab ipſâ *ſanctificatione*, ejuſdemve etiam *effectione. Efficaciam verò, ſignificationem & obſignationem* exponunt; idqe vel datæ, vel dandæ etiam gratiæ. eandemqe *efficaciam* Sacramento huic attribuunt, qæ *pignoris*, qæ *ſignorum*, qæ *ſigillorum* eſt, qæ *diplomatibus* annecti ſolent. Alioqi ſtrictè ſi ſumatur, *Sacramenta effectum dare, eo ipſo qo dantur momento, id qod ſignificant, faciendo ut exiſtat qod nondum exiſtebat*, id ſupra rejectum & refutatum eſt, *ad Arg.* 2. *enunc.* 5. *memb.* 1. *reſp.* §. 2. *& ad memb.* 2. *reſ.* 2. & *ad enunc.* 7. *reſ.* §. 2. Et avtores ipſi iſti conſtanter id pernegant.

2. Calvinus, loco adducto, non *in rite percipientibus*, ſed *in electis tantùm*, *Sacramenta* dicit *id qod figurant efficere.* Sic enim *ibidem. Neqe enim affixa eſt Dei ſignis gratia, qin citra adminiculum ſigni liberè eam diſtribuat ſi velit. Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratiæ non ſunt participes. qia ſignum omnibus eſt commune, hoc eſt, bonis indifferenter & malis: ſpiritus autem non niſi electis confertur. atqi ſignum, ut diximus, abſqe Spiritu eſt inefficax.* Tum, ſi dixiſſet, *rite percipientibus*, de adultis fide præditis intelligendus fuerat, prout ipſe ſe loco à Chamiero allato explicat; de qibus etiam Apoſtolus in eâ periochâ qam explicandam ſuſceperat, agit, ſi Calvini ſaltem interpretationem admittimus, qi per *verbum* eo loci intelligit *myſterii ad populum explicationem*, qæ ad infantem ipſum baptizatum nec intelligentem nihil facit, non magis qam ad plebem lingvæ peregrinæ ignaram demurmuratio Pontificia. Adjici poterant, qæ Calvinus idem habet in *Commentariis ad Rom.* 6. 4. *&* Col. 2. 12. Sed ad mentem illius clarè ſatis explicandam iſta qæ dedimus, abunde ſuffecerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Meritum Chriſti non eſt applicatum Davidi parvulo octo dierum ante Circumciſionem, ſiqidem ipſe fatetur ſe in peccato & conceptum & natum fuiſſe.*

At in Circumciſione Davidis applicatum eſt ei meritum Chriſti. ſiqidem Circumciſio erat Sacramentum proprii nominis; ac proinde ex inſtitutione divinâ medium erat divinitus ordinatum, in qo Deus Davidi rite ſuſcipienti offerebat & exhibebat & applicabat Chriſti meritum ad remiſſionem originalis reatus, qæ eſt res promiſſa.

Habemus ergò meritum Chriſti nondum apprehenſum Davidi parvulo in Circumciſione reipſâ applicatum ad reatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *non fuiſſe prius applicatum*, affirmatur tantummodò, non probatur.

Nam 1. ex gratiâ ſpeciali, potuit ante octiduum, putâ, ipſâ nativitatis die, vel horâ etiam, Chriſti meritum tum ad juſtificationem, tum ad ſanctificationem applicari. qo etiam non deſunt qi trahant illa Davidis de ſe pronunciata, *Pſal.* 22. 10. & 71. 6. (vide Avguſtinum *Epiſt.* 120. *c.* 12. Bernardum Ep. 174. Chamierum *de Bapt. l.* 5. *c.* 10. §. 9.) etiamſi in peccato prognatus fuerit. 2. Ex tuâ ipſius ſententiâ non ſeqitur, ideò nondum fuiſſe juſtificatum qod *in peccato natus*, i. e. ut Calvinus rectè, *in Pſal.* 51. *ab utero matris totus corruptus, & qaſi vitiis delibutus fuerit.* qum *Reſponſ. num.* 28. ſtatuas, *Certum eſſe ex*

ex ſententia antiqorum, ſanctificationem non eſſe neceſſariam ad acceptationem perſonæ parvuli.

2. Ex lege ordinariâ non fuit neceſſe, ut *in Circumciſione applicaretur.* Neqe enim reapſe applicatum avt fuiſſe, avt non fuiſſe, videtur qicqam occurrere, qod cogat credere. nec ſi fuiſſe concedatur, evicerit id, *circumciſionem eo fine inſtitutam*, ut ex lege ordinariâ id operaretur in circumciſo qolibet. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. c. 7. At verò Circumciſionis diligenter animadverſa ratio ſententiam ejus (in Circumciſione remiſſionis peccatorum & juſtificantis gratiæ influxum eſſe) luculentiſſimè refellit. Poſtqam enim Circumciſionem acceperat Abraham, ſigillum juſtitiæ fidei, circumciſus eſt Iſmaël, circumciſus & Iſaac; ſolus avtem Iſaac natus ſecundum ſpiritum, Iſmaël tantummodò ſecundum carnem. Iſmaël ergo qanqam circumciſus, non eſt tamen juſtificatus, ſervus tantùm ex ancilla, nunqam aſſcitus in promiſſionem, nunqam in libertatem filiorum Dei. Qod ſi excipias, Iſmaëlem in circumciſione non fuiſſe infantem*; (*qanqam exceptio havd ſatis valida ſit*) *oppono gemellos ab Iſaaco oriundos, Jacob & Eſav, qorum uterqe circumciſus*; *ſed alterum dilexit Deus, alterum odit, Mal. 1. 2. 3. Rom. 9. 13. Et qem odit non juſtificavit, non ſanctificavit, non renovavit. ut manifeſtum ſit juſtificationem cum circumciſione non ſemper fuiſſe conjunctam. Alioqi verum non eſſet, qod exprobravit Deus totam domum Iſraël fuiſſe corde incircumciſam, Jer. 9. 16. qia corde circumciſos neceſſario fuiſſe oportuit, h. e. juſtificatos, renovatos, qotqot carne ſunt circumciſi. Qin & Apoſtolus Pavlus, ſegregatus qidem ab utero per beneplacitum Dei*; *ſed non juſtificatus*; *qi eo fine credidit in Chriſtum, non ut juſtificationem repararet in circumciſione perceptam, ſed ut juſtificaretur per fidem Chriſti*; *Gal. 2. 16. ante qam naturali adhuc conditione ſe filium iræ fuiſſe fatetur.* Itaqe ex lege ordinariâ, nec Pavlo magis qam Iſmaëli circumciſionis ipſius tempore applicabatur meritum Chriſti ad præſentem efficaciam; nec Davidi magis qam Pavlo applicatum tunc fuiſſe, occurrit, qod cogat credere.

3. *Sacramenta eſſe media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum*, qoad res promiſſas, eas obſignando ſcilicet, fidemqe faciendo, vel de datis jam, vel de dandis etiam, conceditur. Verum an *ad applicandum Chriſti meritum nondum* ullâ ex parte vel *applicatum*, vel *apprehenſum inſtituta* fuerint, hoc eſt ipſum τὸ κεκτήμενον, qod probandum proponitur, nec dum probatur.

4. *Circumciſione* figurabatur, tam interna *cordis circumciſio*, qa corpus peccati mortificatur & qaſi reſecatur, qam *ſolutio à peccati reatu*, Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 25. 26. Ezech. 44. 7. 9. Rom. 2. 28. 29. Col. 2. 11. 12. deqe labe hac internâ, præcipuè locutus videtur David Pſal. 51. 5. ut patet ex antitheſi verſ. 6. nec iſta minus, qam illa reatus ſolutio, promiſſione divina continetur. Proinde niſi de iſtâ etiam conſtare poſſit, ad eam efficiendam & peragendam, inſtitutum fuiſſe Circumciſionis Sacramentum, nec de illâ etiam idem conſtare hinc poterit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. p. 151. Si jam Pavlo dicuntur circumciſi, qi Chriſto per baptiſma inſiti ſunt, qia baptiſmate conſecuti ſunt expoliationem corporis peccatorum, h. e. infectæ naturæ innovationem, abunde patet, hanc expol. corp. pecc. innatæ ſcilicet perverſitatis, Apoſtolo non modo circumciſionis propriam haberi, ſed etiam ſic in eâ præcipuam, ut ſicut eos qi hanc nacti ſunt, etiamſi externè præputium eorum reciſum non ſit, verè tamen circumciſos cenſet; ita illos reputet incircumciſos, qi hac immutatione & innovatione ingenii noſtri donati non ſunt.* Et poſt multa in eundem ſenſum adjecta; *Devt 30. 6. Nemo non aperte cernit, cordis renovationem id eſſe, qod Dominus circumciſione ſuis exhibe e voluit.*

5. *Promiſſiones* hæ, qæritur, qibuſnam & qo modo factæ fuerint; (neqe enim Sacramentum meritum Chriſti obſignare avt applicare cuiqam poterit ad promiſſa conſeqenda, niſi cui, & huic etiam qatenus promiſſiones illæ factæ ſunt.) Si ſemini univerſo abſolutè factæ dicantur, qia fœdere univerſi continebantur, etiam ad non circumciſam ſobolem, fœminas putâ, ad nondum circumciſam, tertiâ putâ qartâve tantùm adhuc luce fruentes mares, pertingebant; harumqe beneficio fruebatur ſtatim ab ortu tota ſoboles, ſive nondum circumciſa, ſive nunqam circumcidenda, ſive ea ſexus incapacis conditione, ſive mortis intervenientis neceſſitate excluſa. itaqe nihil promiſſum conferebat circumciſo circumciſionis Sacramentum, qo non priùs fruebatur; obſignabat tantùm, & qaſi ratum faciebat, qod originis reſpectu, non circumciſionis, promiſſum fuerat. ſin ſemini tantùm ſecto, interius circumcidendo, Spirituſqe divini gratia in Chriſtum inſerendo, promiſſiones ſunt factæ, certè iſtis tantummodò, & vel ſic jam affectis, vel ſuo deinceps tempore afficiendis, (de renovatione dico actuali & inſitione in Chriſtum) promiſſiones abſolutè obſignabat & obſignando exhibebat circumciſio. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis ubi ſupra: *Neqe verò gratia limitem promiſſionis excedit, qa facta eſt Abrahæ & ſemini ejus; & utriqe Sacramento circumciſionis obſignata. Qod ſi de ſemine Abrahæ qæramus, reſpondet Apoſtolus, non eſſe omnes Iſraël, qi ſunt ex Iſraël; neqe qia ſemen ſunt Abrahæ; ideò eſſe filios; ſed, in Iſaac, inqit, vocabitur tibi ſemen; hoc eſt, inqit, non qi filii carnis, ii ſunt filii Dei, ſed filii promiſſionis cenſentur in ſemine. Ergo jam non omnes ſecundum carnem nati facti ſunt filii; & tamen circumciſi omnes promiſcuè. Non ergo circumciſi omnes ſunt juſtificati, non omnes facti filii Dei; imò qamplurimi tantum ad numerum gentis aſſcripti, non ad peculium hæreditatis; nec propter bonum ſuum, ſed propter bonum electi ſeminis in populum Dei carnali titulo coopti. Perinde ergo ſentiendum eſt, non mox juſtificatos & ſanctificatos, qicunqe ſecundum carnem baptiſmo aqa conſignati ſunt; ſed in communitate Sacramenti, tantùm ad filios promiſſionis pertinere Baptiſmi vim & gratiam, & intus Deo tinctos non niſi illos, qos per omnes gentes Deus ſe Abrahæ daturum teſtatus eſt.*

6. *Rite percipientes* qod attinet, ſi de adultis agatur, nemo rite ſuſcipit, niſi qi fide pœnitentiaqe præviâ præditus acceſſerit. ſic avtem affecto cuiqe res promiſſa de peccatorum remiſſione jam præſtita eſt, in baptiſmo obſignanda tantùm. Petrus Martyr, ad *1 Reg. 8. fol. 73. rat. 10. Certè, qi adulti ſunt, priuſqam tingantur, credant oportet*; *qi ſi credunt, jam ſunt juſtificati.* Idemqe *ad 2 Reg. 13. fol. 238. Juſtificatio non tum primum confertur, cum aqâ fideles tinguntur*; *ſed anteà illis conceditur, qam baptiſmate abluantur. ſiqidem Baptiſmus eſt obſignatio qadam promiſſionis acqiſitæ, ac ſigillum jam impetratæ regenerationis.*

Sin de parvulis rationis uſu deſtitutis, in ſuſceptione merè paſſivi ſunt, imò renituntur etiam nonnunqam & reluctantur; qod Avguſtinus etiam obſervavit. nec diverſa ratio deprehenditur, ſed eadem planè eſt partis utriuſqe, tam eorum ad qos promiſſiones pertinent ſua tempeſtate efficaces futuræ, qam & eorum qi a promiſſionibus illis alieni prorſus fuerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Media ordinaria applicandi meritum Chriſti, non ſunt alia qam verbum & Sacramenta ex parte Dei.*

At parvulo, qi baptizandus ſiſtitur, verbum non applicat Chriſti meritum primitus, (ſiqidem verbum non applicat, niſi intellectum) nec aliud Sacramentum qam Baptiſmus.

Ergo vel nullum datur medium ordinarium, qo meritum Chriſti parvulis ex parte Dei applicetur ad ſalutem, avt Sacramentum baptiſmatis erit illud medium. non enim aliud ordinarium medium ex parte Dei in Scripturis reperitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Duo hîc pro conceſſis ſumuntur;

1. Pa-

1. *Parvulo cuique, qi ad fontem ſacrum ſiſtitur, applicare Deum meritum Chriſti.* qod probandum eſt.

2. *Aſſignandum eſſe neceſſariò medium aliqod externum qo meritum Chriſti parvulis ad ſalutem applicetur.* qod non eſt neceſſarium. Nam & ante Circumciſionem non conſtat medium ullum fuiſſe, cujuſmodi circumciſio fuiſſe præſumitur; nec durante Circumciſionis ritu medium aliqod extabat, qo ſeqioris ſexus parvulis Chriſti meritum applicabatur. Rivetus, *Iſagog. ad ſcript. Sacr. c.* 27. §. 5. ad illud Becani; *Judæi fide credebant fœmellas concipi in peccato originali — Ergò fide credebant, illas ſalvari non poſſe, niſi per aliqod remedium à Deo inſtitutum. Reſpondeo, conſeqens eſſe falſum, ſi intelligatur de remedio aliqo ſenſibili, avt ſacramento ſpeciali: nec id unqam probabit Becanus.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Illud actu applicatur parvulo in Baptiſmo, qod in Sacramento illo offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei.*

At meritum Chriſti in actu baptizandi parvulo verè offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei ad reatus originalis ablutionem.

Ergò meritum Chriſti actu applicatur parvulo in Baptiſmo ad reatus originalis ablutionem.

Major probatur; qia qod offertur, porrigitur & exhibetur ex parte Dei, illud etiam actu applicatur, ubi nullum impedimentum opponitur ex parte ſuſcipientis.

Minor probatur; Vel meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur in Baptiſmo ad reatus originalis remiſſionem, vel duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

At non duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

Ergò meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur ad ipſam reatus originalis remiſſionem.

Major patet; qia tertius finis (principalis ſaltem) non datur.

Minor probatur; qia Sacramentum Baptiſmatis non obſignat propriè loqendo remiſſionem peccati ſive originalis ſive actualis, niſi adulto credenti, qi conditionem fœderis præſtitit, & ſe præſtitiſſe certò novit. neqe enim obſignatio propriè ſit niſi intelligenti ſe conditionem fœderis præſtitiſſe.

At nullus infans qamdiu infans eſt, actu credit; multo minus actu reflexo ſe credere novit, cum ætas infantilis non ſit capax actualis obſignationis.

Ergò Baptiſmus nulli infanti, durante infantili ætate, propriè obſignat, avt peccatum anteà remiſſum eſſe, avt poſteà remittendum fore.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Poſſent alii fines aſſignari; & aſſignantur etiam ab eis, qi regeneratricem in Baptiſmo gratiam dari contendunt. Verum illi reverâ utramqe ſimul datam defendunt. Mitto ſiqidem noſtrum qendam, qi ad *Spiritum Sanctum conferendum* inſtitutum vult Baptiſmum, *qi collatus* tamen, *nec ſanctificet actu, nec juſtificet* etiam.

2. *Obſignatio reatus*, vel jam remiſſi, vel remittendi, *fieri poteſt* etiam *non intelligenti*, qid, avt qâ ratione ſibi illud obſignetur. Certè *ſigillum fœderis*, fuiſſe *Circumciſionem*, Gen. 17. 7--11. Rom. 4. 11. eſſe *Baptiſmum*, inter cætera, de reatu condonando, parvulis fidelium, inter omnes in confeſſo eſt. Sigilli avtem munus qodnam tandem fuerit, niſi pactum aliqod obſignare? Id qod de beneficio futuro ac ſub conditione certâ promiſſo, parvulo cuivis, (etiam propriè loqendo) fieri poteſt; etiamſi obſignatio parvulo ipſi uſui eſſe non poſſit, donec adoleverit, conditioneſqe ex parte ſuâ pactas præſtiterit. imò poteſt illi in beneficium cedere, anteqam idipſum notum habere potuerit.

3. Nec obſtat, etiamſi de *adultis* ita ſe haberet, ut *credenti ſoli & credere ſe intelligenti obſignaret*, qin in parvulis rationis uſu deſtitutis ſecus ſe habere poſſit; qum hi pactum obſignare niſi alienâ operâqe vicariâ non poſſint, nec pacti, qod ipſorum nomine initur, conſcii exiſtant. Bonaventura, *ad 4. diſt. 1. q. 2. §. 23. Signum duplicem habet comparationem, & ad illud qod ſignificat, & ad id cui ſignificatur. prima eſt eſſentialis, & habet ipſam ſemper in actu: ſecundam avtem habet in habitu. & à primâ dicitur ſignum, non à ſecundâ. Sicut etiam parvulo ſufficit fides aliena, ita ſufficit, qod ſignificet ipſi parvulo in alio. unde qamvis non ſignificet ipſi in ſeſe, ſignificat tamen in alio:* Calvinus *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud, non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur.* Et Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 2. q. 4. theſ. 16. reſp 2. Non fruſtra lavabatur Petrus, cum Dominus ipſe dicebat,* Qod ego facio, tu neſcis nunc, cognoſces avtem poſteà, *Joan.* 13. 7.

4. Etiam *adultis nondum credentibus*, multo magis *credentibus*, verum fidem ſuam forſan *nondum apprehendentibus, ſigilla fœderis divini* ſunt Sacramenta: atqe illis qidem promiſſiones obſignant, tum demum ubi crediderint, efficaces futuras, iſtis verò effectum ſuum jam ex parte ſortitas, etiamſi ipſis vel fides infirmior id nondum firmaverit, vel aſtus maligni contrarium ſuggeſſerit, & vehementius etiamnum ſuggerat. Neqe enim Sacramentorum naturam immutat humana avt perfidia, avt imbecillitas; licet illa ad beneficium omne prorſus, iſta ad ſolamen, ſaltem pro tempore reddat inefficacia. Hinc eſt qod Avguſtinus, *de bapt. contr. Donat. l. 1. c. 12.* qod & habetur apud Gratianum, *de conſecr. diſt. 4. c. Tunc valere.* & apud Magiſtrum, *ſent. l. 4. diſt. 4. c. Qi veró. Ut non denuò baptizetur, qi ad baptiſmum fictus acceſſerat, ſed ut qod ante datum eſt, tum valere incipiat ad ſalutem, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit.* Et Martyr, *ad Rom. 4. Imo vero Sacramenta affirmamus eſſe Sacramenta, qantumvis avt infirma, avt etiam nulla ſit fides tua. Et Avguſtinus optimè ſenſit de eo, qi Sacramenta carnaliter uſurpet. qid? inqit, non propterea deſinit eſſe ſpirituale, ſed tibi non eſt ſpirituale. Sacramentum baptiſmatis etiam in eis verum eſt, qi non ſunt in veritate manſuri.* inqit Proſper, *ad object. Gall. ſent. 2.* Imò, inqam, in eis verum eſt, qi veritatem ex animo nunqam ſunt amplexi, nec ſunt unqam amplexaturi. Rectè Ameſius, *ubi ſupr. theſ. 11. Non ſunt teſtimonia completa & abſoluta niſi credentibus.* & Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 6. rat. 5. p. 78. Fides noſtra non facit ut ſint Sacramenta. nam ut ſint Sacramenta, à Deo habent, non à nobis. — Sacramenta ſemper ſunt, propter Chriſti inſtitutionem: ſed nunqam proſunt ſine fide. ita qoad ſubſtantiam Sacramenta non pendent à fide; qoad fructum & beneficium, pendent.*

Inſerere iſtic non abs re fuerit, qæ Vir Clariſſimus in ſuis ad me, poſt tranſmiſſas ad *Exceptiones* meas Reſponſiones has ſuas, literis, in hæc verba adjecit; *Eſt qod in noviſſimis ad te meis ſignificatum, avt potius in Reſponſionis meæ loco aliqo interſitum, oportebat; hoc nempe, qod qamvis dicam qandoqe, Baptiſmum, infantibus in infantiâ non propriè obſignare remiſſionem peccatorum; propterea qò obſignatio ejuſmodi propriè loqendo eis fiat, qi diſcretionis annos attigerint, & pacta conventa jam præſtent, idqe facere ſe norint; non ambigo tamen, qin, qemadmodum latifundia & hæredia infantibus donatione ſimplici [a] conferri & confirmari poſſunt; ita in cœleſti inter Deum & infantem tranſactione, fœderis gratioſi beneficia, infantibus in infantia, per ablutionem baptiſmalem [b] conferri & aſſecurari & confirmari poſſint.* Qod conceſſum & *Reſponſionem* meam ad *Argumentum* hoc firmat, & *Argumentationis* iſtius ſaltem vim penitus elidit; ſed nec ſeqentis etiam non imminutam relinqit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

7. *Parvuli nunc rite baptizantur, ſicut olim circumcidebantur ex præcepto Dei.*

a *Conveyed.* b *Conveyed & aſſured.*

At parvulo baptizato in infantia morienti baptiſmus non obſignat meritum Chriſti ante applicatum, utpote qi incapax ſit actualis obſignationis.

Ergò ſi aliqo modo efficax fuerit ejuſmodi parvulo, ſolummodò ei applicat meritum Chriſti ante non applicatum. Qod ſi nihil avt applicet, avt obſignet, reſpectu talis parvuli, non erit niſi nudum illi & inane ſignum, utpote cui nihil præſtat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non eſt *incapax infans obſignationis actualis*; etiamſi avt ipſe actu non obſignet, avt à Deo obſignari ſibi ſalutem ac remiſſionem reatus non intelligat. Ubi qis ſibi filioqe ſuo adhuc infantulo, fundi alicujus uſumfructum comparaverit, eumqe utriqe pro vitæ terminis ſub certis conditionibus fundi Dominus vendiderit, pactum ſcripto commiſſum ſigillo appenſo obſignaverit, infantuloqe illi in ampliorem facti confirmationem coram teſtibus eo fine adhibitis in manum ſigillum id tradere placuerit, an non actualis fuerit infantulo facta iſta obſignatio, etiamſi de eâ nihil infans intelligat, reſciſcat nihil?

2. Concluſionis diſjunctio havd ſufficiens videtur. poteſt enim alio modo *efficax* eſſe qam iſtic ponitur; meritum Chriſti ſcilicet prius applicatum obſignando; qem in Baptiſtâ locum habuiſſe circumciſionem ego certè nullus ambigo. Verùm hoc ut non ſit ordinarium; at morienti in caſu qi ponitur, ſi ſalutem adeptus fuerit, obſignabit Chriſti meritum tunc applicandum, cum ad internam renovationem idem ipſum applicatur. Neqe enim avdeo à ſe invicem ſejungere, qæ connexa & indiviſa eſſe, ex paginæ ſacræ luce clarâ, noſtri paſſim profitentur. Neqe hoc tamen ita accipi velim, qaſi inficias eam, qod etiam in ipſo actu baptizandi Chriſti meritum ad utrumqe beneficium poſſit applicari, avt qod unqam applicetur; verùm unde conſtet eo fine inſtitutum eſſe ſacramentum iſtud, ut munus hoc applicandi ordinariè obtineat, hoc eſt qod mihi nondum comparere profiteor.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

8. *Sacramenta adultis, ex omnium conſenſu in recto uſu applicant meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.*

Ergò Sacramentum initiationis parvulis nondum initiatis initialem gratiam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus applicat, qod eſt primum beneficium cujus infans capax eſt.

Conſeqentia probatur. ſiqidem Sacramentum initiationis promiſſionem aqè habet conferendi & applicandi gratiam initialem remiſſionis originalis reatus parvulis, qibus nondum remittitur; atqe utrumqe Sacramentum habet promiſſionem conferendi & applicandi meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Sacramenta in adultis*, niſi jam renatis & renovatis, *non applicant Chriſti meritum, avt ad gratiæ incrementum, avt ad reatus remiſſi obſignationem.*

2. Non valet conſeqentia; nec probatio, qæ adducitur, ſatis firma videtur. Efficacia ſiqidem Sacramentorum, qâ valent adultis ad gratiæ incrementum, & obſignationem, qoad ipſos actu certiores reddendos de reatu remiſſo, non pendet à promiſſione ſpeciali, qæ utriſqe tum parvulis, tum adultis communis ſit; ſed partim à naturâ ipſius inſtituti, qâ aptum eſt fidem exuſcitare & fovere; uti Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 5. §. 43.* & alibi ſæpe; partim à rationis uſu, fideiqe ipſius, cujus beneficio ad hunc finem adhibendi inſtitutum illud facultas tribuitur. de qo videri poterit Petrus Martyr, *ad Rom. 4 11.* adductus ſupra in *Replic. ad Reſp Arg. 1. Aſſump. membr. 1.* Ejuſdem avtem defectus in infantibus impedimento eſt, qo minùs Sacramentis ad finem parem ſimilemve utantur. de qo videndus Reverendus Sariſburienſis *ad Coloſſ. 2. 12.* adductus ſupra *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. art. 2.*

3. Si valeret conſeqentia à gratiæ incremento ad inchoationem ejuſdem; *gratiam initialem* eam potius concluderet, qæ in adultis ex Sacramenti uſu avgetur. Ea verò peccatorum remiſſio non eſt. in iſta ſiqidem non ſunt gradus.

4. Concludi potiùs ſic forſan poterat;

Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, gratiam non inchoare, ſed confirmare nata ſunt.

Ergò initialis nulla in Baptiſmo confertur.

Vel; Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, ex opere operato gratiam non inchoant.

Ergò in parvulis nullam inchoant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

9. *Evchariſtia meritum Chriſti ad communionem cum Chriſto arctiorem, avctiorem & firmiorem anteà non habitam, & ad novam alimoniam animæ & corporis offert, porrigit, præbet, applicat.*

Ergò, qidni Baptiſmus pariter meritum Chriſti applicet ad reatus originalis in parvulis nondum ablutis ablutionem; abſqe qâ nullâ unio avt communio cum Chriſto haberi poteſt?

Conſeqentia patet. Ut enim ſe habet Evchariſtia ad collationem communionis arctioris & avctioris & firmioris, & novæ alimoniæ; ita ſe habet Baptiſmus parvulorum ad gratiam remiſſionis, qæ removet reatum prohibentem & impedientem primam noſtram in Chriſtum inſitionem & unionem cum illo pro ſtatu parvuli.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Evchariſtia* non *applicat* cuiqam *meritum Chriſti ante non applicatum*; ſed nec *communionem* ante non habitam exhibet; ſed prius habitam amplius provehit.

2. Qo minùs id efficere poſſit in parvulis baptiſmus, nihil prohibet, ſi eo fine illud Sacramentum Deus inſtituiſſet. Verùm de hoc qæritur, nec adhuc conſtare videtur.

3. Sine ablutione interna à vitio ipſo, *nulla itidem cum Chriſto unio avt communio* habetur. Neqe enim niſi Spiritu intercedente habetur; nec Spiritus Sanctus niſi ut mundet & renovet, intercedere poſſe videtur.

4. Non pariter ſe habet *Baptiſmus* qoad *infantes*, atqe *Evchariſtia* qoad *adultos* fideles, qi fidei ope id præſtare poſſunt, qod infantes neqeunt. Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 3. voc. 1. Sacramenta non modo movent, ut cogitemus de Chriſto, ſed fidem noſtram ad Chriſtum apprehendendum, eoqe fruendum excitant, ut in Chriſtum inſeramur arctius, ab eoqe vitam hauriamus.* Qo & illud Bonaventuræ, *ad 4. d. 1. q. 2. §. 21. Medicina corporalis non prodeſt, niſi præparetur percipiens: Sic neceſſe eſt fieri ſpiritualiter. fides diſponit hominem, ut ei ſint ſalutaria ſacramenta, & motus fidei excitatur per exhibitionem ſigni, ut reqirat ſignatum: ac per hoc homo diſponitur ad curationem.* Proinde qoad ſignificationem & obſignationem, licet pariter ſe habeat Baptiſmus ad gratiam initialem, atqe ſe habet Evchariſtia ad avctiorem eandem; tamen nec Baptiſmus ipſe idem in parvulis, qod in adultis operatur; nec in iſtis etiam gratiam illam initialem producit, ſed productam jam firmat, corroborat, & provehit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

10. *Idem probatur ex Analogiâ ſacramentali. Sacramentum enim omne inſtitutum eſt tam ad exhibitionem qam ad obſignationem rei ſignatæ. Ut enim aqa & ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo abluit reatum originalem. Hac juſta analogia, & qidem potior, certè prior, qam hac, Ut aqa vel aqa aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo certò obſignat ablutionem*

tionem reatus originalis. Neqe enim res ſignata in baptiſmo tam eſt remiſſio reatus obſignata, præſertim in parvulis, qam eſt ablutio & remiſſio actualis.

Vel aliter ſic. Idem probatur ex Analogiâ Sacramentali, ſev ſcheſi elementi externi ad rem cœleſtem, qa rem cœleſtem dicat exhiberi rite ſuſcipientibus externum elementum, ſuppoſita inſtitutione divina. Ut enim aqa vel ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes iis qi ſordibus volutantur: ſic ſangvinis Chriſti aſperſio abluit reatum originalem rite ſuſcipientium hoc Sacramentum; qales ſunt parvuli ſuſcipientes Baptiſmum.

Ergò vi Sacramenti ex inſtitutione divina meritum Chriſti nondum apprehenſum parvulis applicatur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramenta non ſunt eo fine inſtituta, ut rem ſignatam ſemper actu exhibeant. Vide *ad Arg. 2. enunc. 7.*

2. *Res ſignata in Baptiſmo* eſt potius interna *animæ purificatio* per Spiritum Chriſti. Joan. 3. 3. 5. Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *res obſignata* eſt *reatus remiſſio* per ſangvinem Chriſti. Marc. 1. 4. Act. 2. 38. licet à cruce Chriſti reverâ virtus utraqe dimanet, & utraqe ſimul juncta ſit. 1 Cor. 6. 11. Poteſt enim Sacramentum eſſe rei alterius *ſignum*, *ſigillum* alterius. qemadmodum maſſa cerea diplomati regio annexa, regiâqe imagine inſignita, eſt ſymbolum ſive typus perſonæ ipſius regiæ, eſt ſigillum regiæ donationis; illam repræſentat, iſtam obſignat. Pari modo in Evchariſtiæ Sacramento, panis & poculum, cum ſacris ritibus circa utrumqe adhibitis, Chriſti mortem repræſentant, remiſſionem peccatorum Chriſti morte procuratam, noſtramqe cum eodem communionem obſignant. De *Baptiſmo* forſan idem dici poterit; repræſentari in eo ſordium elutionem, obſignari reatus ſolutionem. De *Circumciſione* Paræus, *ad Rom. 4. 11. obſerv. 12. Circumciſio erat ſignum. ergò ſignificabat. qid? amputationem præputii cordis per Spiritum Chriſti. Erat & ſigillum; ideóqe præter ſignificationem obſignabat. qid? juſtitiam fidei*, &c. De *Circumciſione* & *Baptiſmo* pariter Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 4. Promiſſio in utroqe una eſt, nempe paterni Dei favoris, remiſſionis peccatorum, vitæ æternæ. deinde res figurata etiam una & eadem, nempe regeneratio.* Zanchius deniqe, de *Bapt. & Evchar. de Oper. redempt. l. 1. c. 16. q. 3. theſ. 1. tit. de cœn. Dom. Sicut Baptiſmus eſt, & ſignum inviſibilis gratiæ, & ſigillum, qo fœdus obſignatur: ſic etiam Cœna. externa panis & vini adminiſtratio & diſtributio ſignum eſt interna & inviſibilis communicationis, & ſimul etiam ſigillum eſt, qo fœdus renovatur & obſignatur, juſtitiæ fidei.*

3. Non videtur *juſta analogia* iſta; *Ut aqa abluit ſordes, ita ſangvis Chriſti in baptiſmo abluit reatus.*

Nam, 1. confundere videtur Sacramentum cum re Sacramenti, reſtringitqe ad ſignum efficaciam ſangvinis Chriſti, nullo, ut mihi videtur, fundo. cum ſignificatio (prout & ipſa efficacia, qæ extra Sacramentorum uſum ſe exerit) generalior latiorqe ſit multo, hæc ſcilicet. *Sicut aqa abluit corporis ſordes; ita Chriſti ſangvis aſperſus* (ubicunqe avt qibuſcunqe nimirum mediis applicetur) *animæ ſordes eluit.*

2. Non eſt generaliter vera. neqe enim *ſangvis Chriſti, in baptiſmo abluit reatus* eorum, (niſi repræſentativè & ſacramentaliter tantùm) qi jam juſtificati ad fontem ſacrum accedunt.

4. Nemo, opinor, analogiam baptiſmi iſtiuſmodi conſtituit, *Ut aqa aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti obſignat ablutionem reatus.* Neqe enim cum *baptiſmum* dicimus *obſignare remiſſionem reatus*, hoc volumus, avt ſangvini ipſi hanc obſignationem tribuimus. Verùm, aqa corpori aſperſa ex inſtituto divino, obſignari dicimus fœdus Dei de reatus remiſſione. De analogia cum agitur, repræſentationem attendimus, qa *Sacramenta* obſervat Avguſtinus *habere ſimilitudinem qandam earum rerum, qarum ſunt Sacramenta.* alioqi in ſacra Cœna, etiamſi reatus ſolutio obſignetur, fruſtra tamen, qod id repræſentet, reqirimus. Rivetus, *de Sacr. theſ. 22. Forma Sacramenti interna & propria eſt pulcerrima illa ἀναλογία & σχέσις ſigni ad rem ſignatam. & mutua unius ad alterum relatio: illa in comparatione & ſimilitudine effectuum; hæc in ordinatione ſigni ad rem ſignatam conſiſtit. Itaqe* Whitakerus, *de bapt. q. 1. c. 2. Hæc aqa Chriſti ſangvinem ſignificat; & congruit analogia. nam ut ſordes infuſâ aqâ abluuntur, ſic peccata Chriſti ſangvine aſperſa.* In Baptiſmi itaqe analogiâ ſtatuendâ, ex alterâ parte aqa & corporis ablutio occurrit, ex alterâ Chriſti ſive ſangvis, ſive ſpiritus, ſive uterqe ſimul junctus, & ablutio animæ interna. non aqæ aſperſio obſignans corporis ablutionem. hoc enim eſſet ſignum ipſum ſecum committere. neqe Chriſti ſangvis aſperſus obſignans reatus ſolutionem. hoc enim eſſet rei ſignificatæ, qod eſt ſigni tribuere. ſed aqa aſperſa, qæ corpus abluit, repræſentans Chriſti ſangvinem aſperſum, qi animæ ſordes interiùs expurgat, rituqe eo, dum exteriùs peragitur, obſignans fœdus divinum, de peccatorum omnium reatu per Chriſti ſangvinem remiſſo, cum eis omnibus, qibus meritum Chriſti applicatum fuerit, tum Sacramentum illud percipienti, ubi hoc in ipſo peractum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

11. *Sacramentales locutiones docent Sacramenta aliqa meritum nondum apprehenſum applicare.*

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Antecedens probatur. ſiqidem iſtæ locutiones, Circumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata; *docent rem ſignatam in uſu legitimo cum ſigno coexhiberi vi inſtitutionis divinæ. Signum enim dans Deus dare ſe rem ſignatam ſignificat, idqe ſignificantius exprimit & vehementius affirmat, qando ſignum, qod dat, rei ſignatæ nomine appellat; ut rectè Urſinus.*

Ergò ſi res ſignata fuerit beneficium à merito Chriſti prius non apprehenſo manans, etiam illud beneficium in uſu legitimo coexhibetur cum ſigno vi inſtitutionis divinæ.

At tale beneficium eſt ablutio originalis reatus in parvulo, qi ſiſtitur baptizandus & baptizatur, cui iſte reatus ante baptiſmum non remittitur.

Ergò Baptiſmus parvulo adminiſtratus eſt Sacramentum eo fine inſtitutum, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicaret; ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

Vel aliter ſic, Sacramentales locutiones fundantur potiſſimùm in conjuncta exhibitione & collatione rei ſignatæ cum ſigno in uſu legitimo ex inſtitutione Chriſti.

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Conſeqentia patet; qia aliqæ locutiones occurrunt, qæ denotant exhibitionem rei ſignatæ cum ſigno nondum apprehendenti rem ſignatam, ut ei applicetur: qalis eſt, Cicumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata. *Hæ enim formulæ denotant Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur, (i. e.) beneficium fœderis conferre præputiato, cum circumciditur; Et baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis, etiam illi qi ante baptiſmum nondum eſt regenitus; & baptiſmum abluere peccata etiam ejus qi antea lotus non eſt; qales ſunt parvuli, qi olim circumciſi ſunt, & nunc baptizantur.*

Antecedens patet; qia tales locutiones non fundantur in ſola & nuda ſignificatione, analogiâ & repræſentatione; nec etiam in nuda obſignatione rei ſignatæ; ut nec illa, Panis eſt corpus; Panis eſt communio corporis Chriſti; *ſed potiſſimùm in collatione rei ſignatæ in ſigni uſu legitimo juxta inſtitutionem Chriſti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Signa, rem ſignatam* eatenus *coexhibent*, qatenus *ſigilli* munus eſt, rem eo obſignatam exhibere. Verùm

actu exhibere impræſentiarum, ſive eo ipſo temporis momento, rem obſignatam, ſive obſignatione deſignatam & firmatam, qo obſignatio ipſa ſigillo affixo traditoqe peragitur, non eſt avt neceſſarium, avt perpetuum ſigilli officium. Pacto ſive fœderi ſigillum adjungitur, pactiqe formam reſpicit; nec amplius avt ulterius qicqam valet, niſi qatenus illud exhibendum qicqam paciſcitur. Chamierus, *tom.* 4. *l.* 2. *c.* 9. §. 18. *Conſentiunt, Sacramenta eſſe ſigna exhibentia id qod ſignificent. Qid avtem eſt exhibere promiſſiones præcedentes, niſi eaſdem re confirmare, qa prius erant ſolis verbis concepta? Eſt enim ea ſigillorum natura, ut qa diplomata in membranis ſunt, fiant efficacia, ſortianturqe effectum plenum.* Idem, *ibidem c.* 5. §. 42. *Sigillorum eſt certos reddere tantùm ſignificando, non etiam efficiendo. patet de iride, Gen.* 9. *de Solis regreſſu, Eſaj.* 38. *& omnino generalis doctrina eſt omnium ſignorum additorum promiſſionibus. Ibidem cap.* 9. §. 5. *Omne ſigillum eſt ſignum. Omne Sacramentum eſt ſigillum. Ergo omne Sacramentum eſt ſignum. Minor habetur ex Rom.* 4. 11. *ubi phraſis ponderanda. qia illud* ſignaculum *finem exprimit inſtituendæ circumciſionis, ideóqe etiam inſtitutæ efficaciam.* Et §. 6. *Annotat Thomas, Pavlum oſtendere, Circumciſionem non fuiſſe cavſſam, ſed ſignum juſtitiæ.* Et mox: *Nullum ſignaculum efficit id, qod ſignat. At Sacramenta ſunt ſignacula gratiæ. Ergo nulla Sacramenta efficiunt ipſam gratiam. Ibidem c.* 5. §. 17. de *circumciſione*; *Conferebatur circumciſio etiam legitimè, non intelligentibus: & tamen ſignificabat tantùm. i. e. non operabatur in anima ſanctitatem immediatè, ſed tantùm ſignificando.* Et de *Baptiſmo, ibidem c.* 7. §. 25. *Baptiſmus ſanctificationem non efficit eodem momento in infantibus, qibus nullus eſt uſus rationis. — ſed in his ſanctificationis efficacitas differtur in id tempus, cum acqirent uſum liberi arbitrii. Avguſtinus de bapt. cont. Donat. lib.* 4. *cap.* 24. *In baptizatis infantibus præcedit regenerationis ſacramentum, & ſi Chriſtianam pietatem tenuerint, ſequitur etiam in corde converſio, cujus myſterium præceſſit in corpore.* Bucerus, *ad Rom.* 6. *de Bapt. p.* 322. *Sic eſt ingenium noſtrum, ut cum res inſenſibiles vel pollicemur, vel exhibemus ſeriò, faciamus id ſenſibilibus ſignis. — Iſtuc apud omnes gentes videmus obſervari in qibuſlibet magni momenti contractibus. ad hunc modum junguntur fœdera, inavgurantur principes, contrahuntur matrimonia, perficiuntur venditiones. Igitur qantum ad hunc uſum Symbolorum attinet, agit nobiſcum noſtro more Deus. cumqe totum fœdus, qod nobiſcum icit, & omnis ſalus noſtra ab eo initium capit eoqe nititur, qod perſvaſum habemus, ipſum nobis peccata noſtra condonare, voluit meritò fidem hujus condonationis cumprimis ſuo ſymbolo confirmare & excitare.* In eandem ſententiam multa etiam habet *ad Rom.* 3 *p.*149. Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 2. *ad claſ.* 6. *Dicit Bellarminus ſigna eſſe duplicia, qædam tantùm ſignificantia & theorica, qædam efficientia & practica, qæ præterqam qod ſignificant aliqid, efficaciam etiam aliqam habent, ut ſigillum. nos dicere Sacramenta eſſe prioris tantùm generis ſigna. Sed ab inſigni mendacio avſpicatur. Nos enim ſemper, ſacramenta non tantùm ſignificare, ſed & efficere qod ſignificant dicimus; & eſſe ſigna talia, qalia ſigilla ſunt, ſicut Apoſtolus Circumciſionem vocat ſigillum juſtitiæ fidei. Efficere* utiqe obſignando confirmandoqe verbum illud promiſſionis cui adjunguntur, uti ſupra Chamierus.

2. *Locutiones Sacramentales*, in qibus inſiſtitur qod attinet;

1. *Circumciſionem eſſe fœdus*, qâ ratione dictum ſit, docet ipſe tum fœderis avtor, tum & ritus ipſius inſtitutor, qia *ſignum* ſit *fœderis*, Gen. 17. 11. ſed & *ſigillum*, uti clarius pleniuſqe Apoſtolus, Rom. 4. 11. Conſentiunt noſtri. Calvinus, in Gen. 17. *Sicut olim fœdera non modò in publicas tabulas referebantur, ſed in æs incidi, vel in lapidibus inſculpi ſolebant, qo magis teſtata & celebris eſſet eorum memoria: ita nunc Deus in carne Abrahæ fœdus ſuum inſculpſit. fuit enim circumciſio qaſi ſolenne monumentum ejus adoptionis, qa genus Abrahæ electum fuerat in peculiarem Dei populum.* Et mox; *Dominus fœdus novum, novo Symboli genere obſignat.* Et rurſus; *Cum fœdus Dei à Moſe vocatur circumciſio, inde colligimus incluſam in eo fuiſſe promiſſionem gratiæ. — qod fœdus ratum aliter non eſt, qam dum illi reſpondet fides. atqe id commune eſt omnibus ſacramentis, ut verbum Dei annexum habeant ---- imò nihil aliud eſt ſacramentum, qam verbum viſibile, vel ſculptura & effigies gratiæ Dei, qa verbum melius illuſtret.* Whitakerus, *de Evchar.* q. 2. *c.* 4. *ad* 1um *reſp.* 1. Circumciſio vocatur fœdus, *qa non niſi ſignum fœderis divini fuit.* Et mox; *Sic baptiſmus vocari poteſt* παλιγγενεσία. *i. e. renaſcentia, ſev regeneratio.* Zvinglius, *declar. de pecc. orig. fol.* 120. *Primò videmus hîc* pactum, *ſive* teſtamentum *appellari ſymbolum teſtamenti, circumciſionem. 2. videmus idem ſignum vocari ſignum* fœderis, *qod jamjam* pactum *appellatum erat. 3. eſt ſignum ejus fœderis, qod erat inter Deum & Abrahamum. ergò infantes qoqe erant in fœdere. dabatur enim ſignum, ut eſſet indicio, eos perinde eſſe in fœdere atqe Abrahamum.* Deniqe rectè Alſtedius, *de Eccleſ. c.* 7. §. 6. *Circumciſio non facit fœdus cum Deo, ſed factum obſignat.* Videatur & Muſculus in Gen. 17. part. 2. obſerv. 3. §. 4. & Procopius Gaz. in *Gen.* 17. *infra ad fin.* §. 13. *replic.* 3. Optimè Petrus Martyr, *in Rom.* 4. *Vix puto ullum extare locum, qo tam breviter, & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qam his Pavli verbis qibus circumciſio appellatur ſignaculum.* Et mox; *Hæc omnia in Sacramentis ineſſe nos minimè negamus. ſed caput & ſummam eorum ſignificationis in hoc ponimus qod obſignent nobis Dei dona & promiſſiones, qas ille offert fide apprehendendas.* Paræus *ad Rom.* 4. 11. *Omnia Sacramenta ſignificant & obſignant juſtitiam fidei per ſanguinem & Spiritum Chriſti.* Et mox; *Obſcurum igitur non eſt, ſignificare & obſignare gratiam, eſſe de Sacramentorum formâ* συσταλικὴ. *unde principalis eorum effectus exiſtit, atqe hoc eſt, qod dicitur, Sacramenta principali ſuo uſu fidem confirmare.*

2. Nec abnuerim tamen etiam aliâ ratione *pactum*, ſive *fœdus circumciſionem* dici poſſe, qia nimirum de ipſâ qoqe circumciſione obſervandâ facta eſt inter Deum Abrahamqe cum ſemine ipſius ſtipulatio. Duplex enim pactum innui videtur: generalius unum de adſciſcendo Abraham cum poſteris ejus in populum Deo peculiarem; alterum de ritu iſto deinceps ab eis obſervando, qo pactum prius illud obſignaretur. id qod *pactum circumciſionis* Stephanus dixit, Act. 7. 8. i. e. *pactum de circumciſione obſervandâ*. ita enim malim locum illum exponere, cum Urſino, qi *Tract. theol. pag.* 578. *refut. theſ.* 6. *Facilè*, inqit, *dare poſſumus v.* 14. *pacti nomine intelligi præceptum, qod irritum faciunt, i. e. non ſervant, qi circumciſionem contemnunt.* qàm cum Piſcatore, *fœdus gratiæ, qod ei circumciſione obſignarit.* Verùm de hoc vide ſis Paulum Ejtzenium *in Gen.* 17. *ſupr. ad Arg.* 1. *Aſſumpt. loc.* 2.

2. *Baptiſmum* dici *lavacrum regenerationis*; ab Apoſtolo, opinor, vis ad Tit. 3. 5.

At 1. dubitari poteſt non immeritò, baptiſmíne Sacramentum, an interna ablutio, hoc nomine eo loci deſignetur. Atqe ego certè, etiamſi ad baptiſmi ritum externum reſpectum aliqem haberi nullus negaverim, de internâ tamen ablutione diſertè dictam exiſtimem, qæ externâ illâ corporis lotione deſignatur; ut ex clavſulâ mox ſeqente verba illa exponantur. Ita Piſcator: *διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, i. e. per regenerationem & renovationem Sp. S. tanqam per lavacrum. Similis ſyntaxis eſt in illo,* Rom. 4. 11. Et accepit ſignum circumciſionis. *i. e. accepit circumciſionem tanqam ſignum.* Idemqe, *Theſ. Theolog. vol.* 1. *loc.* 25. §. 20. *Per lavacrum regenerationis non videtur Apoſtolus ſignificare baptiſmum, ſed ipſam regenerationem, qam lavacro comparat.* Qin & Sclaterus noſter, *in Rom.* 2. 15. *Dubium eſt, utrùm Tit.* 3. 5. *ullus ſermo fiat de Sacramentis, an verò de Spiritu duntaxat.* Whitakerus, *de bapt. q.* 2. *cap.* 2. *Regeneramur*

per

per fidem. & ſacramentum regenerationis eſt baptiſmus. Qis enim externum baptiſmum regenerationem eſſe dixerit? externus baptiſmus non niſi ablutio eſt in aqa. at regeneratio eſt interna qadam gratia, eaqe inviſibilis.

2. Etſi concedatur, de *baptiſmo* ipſo exteriori expreſſè ac diſertè agi.

1. Non hinc tamen evinceretur, inter baptiſmi ſacramentum percipiendum aliter rem ſignatam obſignatamve exhiberi, qam ſigilli ratio poſtulet. Whitakerus, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad 3. reſp. 1. Aqa in baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic aqâ renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem, qamvis nobis ſpiritus operatur.* Vide & eundem *ſup. §. 1.* ſed *& infr. memb. 2. rat. 2.* Martyr, *in Gen. 17. p. 70. Non hîc ſunt univerſales propoſitiones admittendæ, cum de circumciſione, tum de baptiſmo, ut dicamus, Omnis qi iſta ſymbola recipit, regeneratur.* Et pavlò ante; *Refricare iterum non me tædet, illam, etſi magnifacienda, non valuiſſe ex vi actionis, ſive ex opere operato, regenerationem afferre.* Malcolmus *ad Act. 7. 8. Vocatur Circumciſio* fœdus Gen. 17. *qod ſit ſignum fœderis, & ſigillum ejus juſtitiæ, qæ eſt fidei,* Rom. 4. *Phraſis Scripturæ notanda de Sacramentis: ſæpe tribuitur rei ſignificatæ appellatio ſigni; ut* Tit. 3. *baptiſmus dicitur regeneratio, cum ſit ſignum regenerationis noſtræ.* Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 2 l. 2. c. 14. ad arg. 2. Qod Bellarminus palmarium atqe Achilleum ſev efficaciſſimum vocat. Sacra Scriptura teſtatur verba ſacramentorum eſſe inſtrumenta & activa noſtra juſtificationis, non avtem obſignationes Dei promiſſionum. Ergò Sacramenta efficiunt in nobis juſtificationem. ait enim Scriptura nos per baptiſmum naſci,* Joan. 3. 5. *Eccleſiam per eum purgari,* Eph. 5. 26. *Baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis,* Tit. 3. 5. *qi manducat carnem Chriſti, vivet in æternum,* Joan. 6. 58. *Reſpondeo; Inſtrumenta & ſigna, etiam merè obſignantia & teſtantia, dicuntur per tropum & metonymiam id facere qod obſignant. nam & annulus ſponſalium, qi ſolùm eſt ſignum eorum, dicitur conjungere & obligare ſponſos; contractus inſtrumentum, qod ſolùm conſenſus ſignum, obſtringere contrahentes, doctoratus ſigillum & litera, creaſſe & effeciſſe* N. *Doctorem. Qa enim nos juvant, efficere ea ipſa dicuntur, propter finem in qem ſpectant, in qibus ab eis juvamur. Verum vitanda eſt verborum hujuſmodi, qa ut cavſſis, vel ſignis, vel inſtrumentis actionem tribuunt, homonymia; ne propterea cenſeamus ea ſigna, vel inſtrumenta eſſe cavſſas iſtius actionis, vel effecti, vel fructus efficientes. Efficiunt enim, avt efficere dicuntur, illa effecta, ſuo tantùm modo, nempe per modum duntaxat ſigni, qatenus obſignant & certificant eam actionem vel effectionem, avt per modum inſtrumenti, qoniam ad effectionem adhibentur. Multum enim ſigna & vera inſtrumenta inter ſe propriè differunt. Signa verò nihil planè ad effectionem conferunt, qalia ſunt Sacramenta; ſed effectionem Sp. S. & opus illius in nobis, duntaxat veriſſime & certiſſimè teſtantur & conſignant.* Zvinglius deniqe, *reſp. ad Luther. confeſſ. Qod à Theologis hîc graviter erratum eſt, & erratur etiamnum hodiè, nihil obeſt. Pavli enim pronunciata, qæ ille* Tit. 3. Eph. 5. *de mundatione aqæ per verbum, & lavacro regenerationis, producit, non intelligunt ἐναλλαγὰς eſſe, i. e. munerum immutationes, vel commutationes, qibus fieri ſolet, ut ſignis tribuantur, qæ illa ſignificant ſolummodo.*

2. *Actu* certè, eo ipſo temporis momento, qo baptiſmus adminiſtratur, *exhiberi rem ſignatam*, ex hac phraſi non conſtare, certiſſimum videtur.

Nam 1. in eis qos alloqitur Apoſtolus, ſive verè fideles, ſive fictitii ad fontem ſacrum acceſſerant, nevtiqam inter baptizandum ea gratia collata eſt. Siqidem enim fictitii fuerant, nihil qoad ipſos efficiebat ille ritus: ſin fideles, non poterat eis regeneratricem baptiſmus conferre gratiam. ante ſiqidem regenerati regigni denuò qi poterant? Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *Epiſt. part. poſter. propoſ. 2. memb. 2. Non recipit idem ſubjectum plura accidentia ejuſdem ſpeciei.* Thomas, *ſumm. part. 3. qæſt. 66. art. 9. Unius non eſt niſi una generatio, & ideò non poteſt baptiſmus iterari; ſicut nec carnalis generatio. Et Avguſtinus dicit ſuper illud Joan. 3.* Nunqid poteſt in ventrem mætris ſuæ iteratò introire & renaſci? *Sic tu, inqit, intellige nativitatem Spiritus, qomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis.* Eadem habet & Tilenus, *ſyntag. part. poſt. diſp. 60. theſ. 43.* Qin & Avguſtinus, loco citato, *in Joan. tract. 11.* & in Proſperi *ſent. 331. Ipſa dua nativitates ſingula ſunt; nec illa poteſt repeti, nec illa. qomodò uterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. ut Adamus non poteſt bis generare, ſic nec Chriſtus.* Et Walæus, *de bapt. theſ. 51. Sicut ſemel tantum naſcimur; ita ſemel renaſcimur.* Vide infra *ſect. 2. ad Num. 3. memb. 1. repl. 3. reſp. 1.*

Si *baptiſmus* itaqe *lavacrum regenerationis* verè fuiſſe dici poſſit in eis, qibus ille tamen regenerationem non conferebat, ſed jam collatam obſignabat, vel conferendam etiam ubi verâ fide imbuendi & innovandi erant; tum non poteſt ex hoc enunciato concludi, *gratiam* ipſam *ſignatam in baptiſmo*, etiam *eum rite percipientibus neceſſariò tribui.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. cap. 2. ad Bellar. rat. 1. Sacramenta verè juſtificant immediatè efficiendo ſanctitatem. Si hoc ſit verè juſtificare, (qod non eſt) efficere ſanctitatem, tum qi ſuſcipiunt ſacramenta, anteà juſti. i. e. ſancti non ſunt at juſti & ſancti* [& per conſeqens, regeniti] *ſunt, anteqam ad ſacramenta admittantur. nam in adultis ſanctitas anteà reqiritur; qia fides reqiritur, & fidem ſemper ſanctitas ſeqitur: ipſa enim fides ſancta eſt, & ſanctos efficit, qi eâ præditi ſunt. Qod Philippus Evnucho, hoc ſemper addendum eſt in baptiſmo adultorum,* Si credis, potes baptizari.

2. Negant noſtrum plerique, qi ſaniores ſaltem habentur, in baptiſmo infantium regenerationem illam ipſam, de qâ hoc loco Apoſtolus (neqid ambigui dicatur) parvulis baptizatis communicari. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *propoſ. 2. memb. 2.* ingenuè fatetur, *regenerationem* illam, qam in baptiſmo horum effici opinatur, *non eſſe cum nova creatione & ſpirituali renaſcentiâ ejuſdem ſpeciei.* Calvinus, *Inſtitut. l. 4. cap. 16. §. 20. Verè circumcidebantur infantes, in naturæ ſuæ corruptæ mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur. — baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam.* Et *§. 21. Qos electione ſuâ dignatus eſt Dominus, ſi accepto regenerationis ſigno, præſenti vita ante demigrant, qam adoleverint, eos virtute Spiritus ſui nobis incomprehenſa, renovat, qomodò ipſe ſolus providet expedire.* Beza, *ad Act. collat. Mompelg. pag. 122. Nec enim baptiſmi efficaciam ad id momentum referimus, qo præſtatur, ſed ipſa Chriſti beneficia in eo oblata interdum ipſum præcedere, interdum ſubſeqi affirmamus, in iis viz. qi fidem non habent, ſed ſuo tempore habebunt, qam profitentur cum baptizantur. — Infantes, putamus, abſurdum eſſe dicere, renovari, ut vel eo ipſo tempore qo baptizantur, vel etiam ante non modò adulta ætatis, vel cogniti & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. Ibidem pag. 106. Ad infantes qidem qod attinet in Eccleſia natos & divinitus electos, (cujuſmodi non temere dixi cunctos præſumi) & anteqam uſum intelligendi nacti ſint, morituros, facile exiſtimarim Dei promiſſione fretus, naſcendo inſeri Chriſto. — de cæteris verò qid aliter ſtatuere, niſi apertiſſima temeritate poſſumus, qam eos tum demum regenerari, cum vera fide ex avditu donantur? niſi in nonnullis Dominus extraordinariam iſtam vim afflatus ſui exercuerit. hoc verò tempus qis hominum definiet? Ibidem p. 191. Eorum qi adoleſcunt, dixi & adhuc dico, renovationem non eſſe ad baptiſmi, ſive in infantia, ſive in adoleſcentia, collati momentum reſtringendam; ſed ab eo demum tempore, qo actuali fide ex avditu Chriſtum apprehendunt.* Et *pag. 100. Qem mihi dederint infantem, adoleſcente ætate futurum Chriſtianum, niſi avditu verbi, qæ ante ignorabat, & qæ nec caro nec ſangvis docet, edoctum?* Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. Avguſtinus ait, in infantibus præcedere ſacramentum regenera-*

tionis, & ſeqi cordis converſionem, ſi Chriſtianam fidem tenuerint. non ergò exiſtimavit infundi eam gratiam in baptiſmo, qa infantes juſtificantur. præcedere enim ait Sacramentum regenerationis. qid hoc eſt, præcedit, *niſi illos, cum baptizantur, non niſi Sacramentum regenerationis accipere? non ergò juſtitiam accipiunt. Ibidem p. 293. Infundi talem gratiam in baptiſmo, falſum eſſe, experientia adultorum docet, qi etiam bene diſpoſiti, eam qam fingunt Pontificii, poſt Sacramenti perceptionem non ſentiunt novam gratiam infuſam.* Idem, *de Sacr. q. 1. c. 2. voc. 4. Parvuli — in futuram fidem & pœnitentiam & conſcientiam bonam baptizantur.* Et qæ ſequntur ex Calvino. Et, *de bapt. q. 4. c. 5. Si puer baptizatus transferretur ad Turcas avt paganos, ubi de Chriſto nihil avdiret, non crederet actu, etiam remoto ætatis impedimento. qod indicat eum nullum talem fidei habitum habuiſſe. nam ſi habuiſſet, ætate jam provectus, ſciret aliqid eorum, qæ fidei ſunt, & poſſet aliqem fidei actum ex illo habitu elicere.* Ameſius, *adv. Bell. tom 3. diſp. 14. q. 3. theſ. 1.* Bellarminus. *Infantes non juſtificantur ſine ullâ fide.* Proteſtantes. *Verum qidem hoc eſt, ſi intelligatur de gratiâ illâ, qæ eſt principium fidei, & eandem relationem ad Deum in Chriſto conſtituit cum fide actuali.* Mox, *theſ. 2. §. 2. Omnibus baptizatis iſtos habitus non infundi, experientia ipſa probat; qia Chriſtianorum liberi multi à Turcis abrepti & educati, aliam nullam inclinationem avt diſpoſitionem oſtendunt ad fidei actus, qam liberi Turcarum.* Et, *§. 3. Deum tamen qibuſdam, dum baptizantur, habitum vel principium gratiæ infundere non negamus. §. 4. Verum poteſt Deus, vel ante, vel poſt baptiſmum gratiam eandem communicare.* His avtem ego calculum liberè libenterqe concedo meum.

3. *Baptiſmum abluere peccata*, ex Act. 22. 16. qod obtenditur;

1. Poſſim cum Chamiero, *tom. 4. l. 2. c. 3. §. 15.* regerere. *Non eſſe neceſſarium, tribui baptiſmo hoc in loco remiſſionem peccatorum. Tria ſunt*, inqit, Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua. *nec magis baptiſmo, remiſſio avt vis remittendi, qam τῇ ἀναγκαίᾳ baptiſmus ſive vis baptizandi, tribuitur neceſſariò. Certè ſimilium ſimilia ſunt conſeqentia: & hîc phraſes non diverſæ. qod ſi abſurdum τῇ ἀναγκαίᾳ eam vim tribuere, certè non neceſſarium baptiſmo.*

2. Sed reſpondeat Whitakerus, de Sacr. q. 4. c. 2. ad 4um. *Tribuitur baptiſmo ablutio & remiſſio peccatorum; at non vi ipſius baptiſmi; ſed qia baptiſmus eſt pignus remiſſionis peccatorum, & qia baptiſmo obſignatur nobis remiſſio peccatorum, ideò in baptiſmo meritò dicuntur peccata remitti.* Et mox; *Familiaris loqendi modus eſt, ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Calvinus pariter, *ad Act. 22. Qatenus fidem noſtram adjuvat baptiſmus ut remiſſionem peccatorum percipiat, ex ſolo Chriſti ſangvine, lavacrum animæ vocatur. Ita ablutio, cujus meminit Lucas, non cavſſam deſignat, ſed ad ſenſum Pavli refertur, qi ſymbolo accepto, peccata ſua expiata eſſe, melius cognovit. — Jam enim remiſſa erant Pavlo peccata. non igitur baptiſmo demum ablutus eſt, ſed novam gratiæ, qam adeptus erat, confirmationem accepit.* Malcolmus, *in locum eundem. Ut hoc ſacramento exhibito ipſi ſignificetur, merito ſangvinis Chriſti peccatorum omnium remiſſio.* Piſcator, *theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25 §. 15. Non qod futurum eſſet, ut baptiſmo abluerentur ipſius peccata, qæ non niſi ſangvine Chriſti ablui poſſunt; ſed qod baptiſmus ei futurum eſſet divinum & infallibile teſtimonium, qod peccata ipſi remiſſa eſſent, propter Chriſtum, in qem crederet, qemqe ex fide invocaſſet.* Petrus deniqe Martyr, *ad 1 Reg. 8. Si qando Scripturæ divinæ remiſſionem peccatorum & ſalutem ſymbolis externis tribuere videantur, id per metonymiam eſt intelligendum, qæ ſignis ea dantur qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferuntur. Sic Petrus Ep. 1 c. 3. Ætate Noë octo animas fuiſſe per aqam ſervatas, ad baptiſmum alludens. Verum per aqam non externum elementum intelligit, ſed eam ablutionem, qæ ſangvine Chriſti fiat. atqe in ſymbolo externo rem ſignificatam A comprehendit. qod ipſe poſteà manifeſtè declarat, cum ait,* Non qo deponuntur ſordes carnis, &c. Videri poſſunt qoqe Fulco & Cartwritus, noſter uterqe, *adv. Rhemenſ. in locum.*

3. Qod *phraſes iſtæ fundari* dicuntur, *non in nuda vel ſignificatione, vel obſignatione, ſed in collatione potiſſimùm rei ſignatæ; ſicut & illa,* Panis eſt corpus, Panis eſt communio corporis Chriſti:

1. Sufficit ad phraſes iſtiuſmodi verificandas, qod res ſignatæ ſymbolis deſignentur & obſignentur, qod & ſuperius ſatis demonſtratum videtur. Petrus Martyr, *ad* B *Rom. 4. 11. pag. 114. Hic locus apertiſſimè declarat, qod & Avguſtinus tradiderit ad Bonifacium,* Sacramenta habere nomina earum rerum qas ſignificant. *idqe ille multis probavit ſimilibus; inter qæ Evchariſtiam qoqe commemoravit, qod eam appellamus* corpus Chriſti, *cum ſit illius Sacramentum. & nos docemus, panem in ſacris myſteriis ideò eſſe corpus Chriſti, qia ſit illius ſignum. Hæc nonnulli ferre non poſſunt. ſed eos meminiſſe oportet in Libro Geneſeos, Circumciſionem fœdus Domini appellari; qod nihil eſt aliud, qàm promiſſio juſtitiæ & condonationis peccatorum per Chriſtum. Atqe hoc fœdus Dominus juſſit ut Judæi geſtarent in carne ſua. id nunc Pavlus exponit, eam* C *fuiſſe ſignum ejus; juſtitiæ, inqam, & fœderis. Qarè apparet interpretationes hujus generis qibus nos utimur, ab Apoſtolo fuiſſe introductas; & eas conſectari, nihil aliud eſſe, qam veſtigiis Apoſtolicis inhærere.* Videatur & Calvinus, *Inſtitut. l. 4. c. 17. §. 21.*

2. Non negatur etiam *collationis*, ſive *exhibitionis* rationem inſuper haberi; ſed ejuſmodi, qæ ſigillis competat, qæ promiſſionibus reſpondeat, qæqe ad tempus ritus ipſius etiam legitimè adminiſtrati non neceſſariò ſemper reſtringatur. Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. contr.* D *4. c. 3. arg. 4. Act. 2. 38. & 22. 16. Remiſſio peccatorum ſacramentaliter, non effectivè, tribuitur baptiſmo. Eſt enim baptiſmus remiſſionis peccatorum, & animi ſeriæ pœnitentiæ, ſigillum ſignum, & Sacramentum, fide ſuſceptus. Luditur in ambigua ſignificatione harum vocum.* Accipere remiſſionem peccatorum. *Accipimus enim eam à Deo, tanqam à ſolo avtore; accipimus à Paſtore, ut à miniſtro; accipimus à Baptiſmo, tanqam à ſolo ſigno illius & ſigillo. Sic diploma gratiæ regium, aliqis accipit à Rege, ut à vero iſtius gratiæ avtore; accipit ob amico Avlico, velut* E *interceſſore; accipit à Cancellario regio, velut ab Avla obſignante Principis beneficia.* Idem, *ibidem ad c. 4. Inepties 8. eadem tribui Sacramentorum ſignis, qæ fidei. nam utraqe illa dicuntur nos ſalvos facere, Luc. 7. 1 Petri 3. juſtificare & ſanctificare, Act. 15. Eph. 5. Tit. 3. Rom. 5. Ergò fides ut ſigillum tantùm nos juſtificat, ſanctificat, ſervat; (qod falſiſſimum) ſi Sacramenta nos juſtificant & ſanctificant ſolùm, velut ſigilla. Reſponſ. Iſta juſtificare, ſanctificare, ſalvare, & Deo tribui, uti ſoli cavſſæ efficienti; & Chriſto, velut materiæ; & fidei, velut inſtrumento; & baptiſmo, velut ſigillo. Sic Rex, ut avtor, dat beneficium immunitatis; amicus Avlicus, ut interceſſor; acceptatio mea, ut cavſſa antecedens & acceptans illud donum; & Cancellaria regia, qæ diploma regii doni obſignat, velut teſtis publica iſtius beneficii.*

4. Qod ad *formulas* illas, *Panis eſt corpus*, &, *communio corporis Chriſti:*

Reſpondeo. de priore. 1. Qod *panis corpus* dicitur, in hoc fundatur, qod corporis ſit typus. typus avtem de archetypo, locutione licet impropriâ, prædicari ſolenne ſit.

2. *Panis* nobis in Evchariſtiâ traditus, non aliâ ratione *corpus Chriſti* nobis *confert & exhibet*, niſi qatenus obſignat nobis fideiqe noſtræ jus noſtrum ad Chriſtum ejuſqe merita. Hæc eſt *collatio* Sacramentorum propria. nec id cuiqam confert exhibetqe, niſi qi prius ejus compos fuerit.

De poſteriore. 1. Qod *panis communio* dicitur *corporis Chriſti*, 1 Cor. 10. 16. avdi Mortonum noſtrum *in locum*; Panis nonne communio corporis Chriſti eſt? *i. e. An non vel veſtrâ confeſſione communis illa panis co-*

meſtio,

meſtio, eſt communis participatio mortis Chriſti? i. e. externum & ſenſibile ſignum interna & ſpiritualis noſtra participationis Chriſti, qo in noſtris conſcientiis obſignamur, & aliis profitemur, nos verâ fide Chriſti participes fieri? Et de *poculo* adhuc clarius; *Qid igitur? an potatio vini credenti confert Chriſtum? neqaqam. licet confirmet & excuſcitet internam fidem, qâ Chriſtum hactenus participatum magis arctè complectimur. Ergò potatio non eſt participatio Chriſti, ſed externum ſignum interna participationis; vel externa actio, qâ profitemur, nos cum omnibus aliis credentibus Chriſti participes jam priùs factos eſſe.* Petrus Martyr, *in* 1 *Reg.* 8. *In ſumma id amplectendum eſt, ſigna externa minimè conjungere nos Chriſto, ſed jam ei conjunctis dari. qemadmodum teſſera non conſcribit militem, ſed jam conſcripto dari conſvevit. & nemo notam ſuam ovibus, eqis, bobus inurit, niſi prius ea bruta poſſederit. Et ſanè cum Abrahamo ſic actum eſt. prius credidit, & imputatum eſt illi ad juſtitiam. deinde Circumciſionem accepit tanqam σφραγίδα juſtitiæ fidei, qa donatus fuerat in præputio: nec cepit Deus circumciſione agere; ſed ea ſecuta eſt juſtificationem. — Qod avtem ad Galatas legitur,* Qotqot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; *ita exponendum cenſeo. ut ſi accipias,* induere Chriſtum, *pro eo qod eſt, illius membrum fieri, baptiſmum id antecedit. ſin verò moribus & vita Filium Dei exprimere, id poſt baptiſmum acceptum conſeqitur. —* Et *ſi qis objecerit, in* 1 *Cor.* 12. *haberi,* nos eſſe baptizatos in unum corpus; *id non ſic exponendum eſt, qaſi per externum baptiſmum in corpus Chriſti primùm tranſeamus. cum prius de corpore Chriſti fuerimus; deinde ut id teſtificatum & conſignatum evadat, exteriùs baptizamur. & idcircò ante illa verba ſcriptum eſt,* per Spiritum nos in unum corpus baptizari. *prius ergò efficitur Spiritus Sancti opera, ut abeamus in membra Chriſti, deinde baptiſmus adjicitur.* Danæus ubi ſupra, *ad Arg.* 6. *Reſp. Participationem unius panis ſacramentalis, non eſſe cavſſam, ſed ſignum duntaxat unionis illius fidelium inter ſe. — Sacra Cœna non nos primùm unit; ſed Spiritus Sanctus in Chriſto id facit.* 1 *Cor.* 12. 13. 1 *Joan.* 1. 3. *Sacra verò Domini Cœna & panis illius obſignat illam noſtram (qi fideles ſumus) inter nos unionem, eamqe ratificat & confirmat, non avtem efficit & cavſſat, ut vult bardus homo.*

2. Qod *arctiorem* hoc pacto *cum Chriſto communionem acqirimus,* id non ſimpliciter ex Sacramenti merè collati efficaciâ provenit, ſed ex fidei opere & exercitio, qod in parvulis non habetur.

5. Qod dicitur, *formulam illam,* Circumciſio eſt fœdus, *denotare, Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur. i. e. beneficia fœderis conferre præputiato, cum circumciditur:*

1. Imò fœdere continebatur nondum circumciſus, alioqi nec circumcidendus, qi circumcidebatur, priuſqam circumcideretur. Ideò avtem circumcidebatur, non ut jus ad fœdus haberetur, ſed ut jus ad fœdus jam habitum ritu ſolenni obſignaretur. Ita, *de baptiſmo* Whitakerus, *q.* 4. *c.* 5. *Non baptizantur infantes, ut fiant ſancti: ſed, qia ſancti ſunt, ideò baptizantur. i. ſigillum accipiunt.* De utroqe ritu, tum *Baptiſmi,* tum *Circumciſionis,* Martyr, *ad Gen.* 17. *Ex hoc loco concludimus, pueros qoqe Chriſtianorum, in fœdere Domini naſci, & idcirco baptizandos, ut illi erant circumcidendi.* Et cum de ſtatu infantium citra ritum alterum perceptum demigrantium verba faceret; *Jam cum naſcuntur ex fidelibus, ad Deum pertinent, qi pollicitus eſt ſe futurum Deum ipſorum & ſeminis ipſorum. à qo non excludi infantes eſt manifeſtum, cum voluerit illos circumcidi. ſed nota non adhibetur alienis à Deo. qo fit ut jam ad illum pertineant.* Id qod ex Chryſoſtomo in prægreſſis luculentiſſimè illuſtraverat, collatione à more humano deſumptâ, *qo ſervos avt jumenta, ubi comparaverint, notam eis aliqam inurere ſolent, qâ ipſorum eſſe dignoſcantur.* Paræus, *ad Rom.* 4. *dub.* 3. *Fidelium infantes comprehenſi ſunt fœdere Dei in parentibus, juxta promiſſionem,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *Sunt ergò confœderati Deo. ad confœderatos avtem pertinet Sacramentum initiatorium fœderis; qod nunc eſt baptiſmus; olim erat circumciſio, cui baptiſmus divinâ ordinatione ſucceſſit.* Vide Zvinglium ſupra adductum. De *Circumciſione* deniqe clariſſimè Calvinus, *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. §. 24. *Nec Dominus, cum Abrahamum ſibi cooptat, à circumciſione ſumit exordium, verùm cum ferire cum eo fœdus inſtituat, primùm denunciat. tum deinde poſt fidem promiſſioni habitam, Sacramenti facit participem. Cur in Abrahamo fidem ſacramentum ſeqitur, in Iſaaco filio intelligentiam omnem præcedit? qoniam eum, qi adulta demum ætate in fœderis ſocietatem recipitur, qia fuerat hactenus alienus, ejus conditiones antea perdiſcere aqum eſt. infantem verò ex eo progenitum non item, qi hæreditario jure à matris utero in fœdere continetur.* & qæ ſequntur. Idemqe de *Baptiſmo,* Epiſt. 229. *Si qis baptiſmum illis* (fidelium infantibus) *neget, in promptu eſt reſponſio, jam eſſe ex grege Chriſti & ex Dei familia, qoniam fœdus ſalutis, qod Deus cum fidelibus paciſcitur, filiis etiam commune eſt, ſicut & verba ſonant.* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *niſi præcederet hæc promiſſio, qa Deus liberos fidelium nondum natos adoptat, perperam illis baptiſmum conferri, certum eſt.*

6. *Baptiſmum* pariter *eſſe regenerationis lavacrum, & peccata abluere infanti nondum regenito, & adhuc illoto,* qod dicitur:

Atqi ſupra oſtendiſſe videmur;

1. Nec hæc in *Baptiſmi* ipſius *momento* actu, cum non eſſent, *collata*; ſed, cum prius exiſterent, *obſignata* tantùm in illis, de qibus formulæ iſtæ uſurpantur.

2. Nec iſta, ex noſtrorum ſententiâ, in Baptiſmi actu ipſo infantibus conferri ex lege ordinariâ. Concludam iſta Bezæ verbis, qibus de *formulis* hujuſmodi uſus eſt, *ad Act. Colloq. Mompelg. dogm.* 1. *&* 2. *de Bapt. p.* 115. Ubi, *ſignificativè mundari Eccleſiam aqa, realiter baptiſmo Spiritus,* dixerat; *Contrarium annon,* inqit, *dogma ex fœtidis Scholaſticorum lacunis haviſtum eſt, qi ut ſuum Satanicum characterem inveherent, cavſſativam, ut loquuntur, vim conferendæ gratiæ, principalem qidem Deo, inſtrumentalem avtem Sacramentis tribuerunt? — Nec diffiteor, in hunc qantumlibet palpabilem, errorem inductos eſſe nonnullos, malè intellectis Patrum ſententiis; qi non certè ut ſignis ullo modo tribuerent, qod eſt unius Spiritus Sancti opus; ſed ut Sacramentorum uſum & efficaciam commendarent, ſæpe ſic de ſignis ſunt locuti, ut qod unius eſt divinæ virtutis, videantur illis, qaſi ſubordinatis, ut iſti volunt, inſtrumentis, attribuere. Sic panem, qem frangimus, vocat Pavlus, corporis Chriſti, & calicem, qem bibimus, ſangvinis Chriſti, κοινωνίαν. ſic baptiſmum aqa vocat lavacrum regenerationis. — Et qidni ſic loqerentur ipſi, & Patres etiam eos ſecuti, cum Chriſtus ipſe, ut ſacramentalem ſignificationem minimè vanam eſſe oſtenderet, illi ipſi pani, & illi vino, ipſius ſui corporis & ſangvinis appellationes tribuerit?*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

12. *Deniqe certiſſimum eſt, efficaciam ſpiritualem Sacramentis à Deo inſtitutis in recto uſu nunqam deeſſe. Avt igitur abuſus oſtendendus in baptiſmo infantium, avt fatendum efficere in infantibus qod figurat. Confert ergò baptiſmus remiſſionem peccati infantibus applicando meritum Chriſti.*

Abuſus cogitari non poteſt ex parte ſuſcipientis parvuli. ſed nec ex parte adminiſtrantis, qi ſecundum Dei voluntatem baptizare parvulos agnoſcitur ab omnibus, qi errorem Anabaptiſtarum non approbant. Hinc Calvinus paſſim docet, Sacramenta non eſſe nuda & inania ſigna gratiæ; ſed Deum rite utentibus præſtare illud, qod in Sacramentis promittit & figurat. qod non minùs ad parvulos fidelium, qam ad ipſos fideles pertinet.

Dicendum igitur, avt non inſtitutum fuiſſe baptiſmum in utilitatem parvulorum, avt concedendum ex virtute divina efficere in infantibus qod repræſentat & ſignificat.

Ergò Baptiſmus in illis abluit reatum originalem.

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Efficacia qidem Sacramentis à Deo tributa in uſu legitimo nunqam deeſt.* Verum hanc eſſe baptiſmi ſacramento à Deo tributam efficaciam, ut parvulo adhibitum, Chriſti meritum nondum applicatum applicet ad remiſſionem reatus originalis, imò ad ea omnia qæ figurat, in parvulo efficienda, id verò probandum adhuc ſupereſſe videtur, nec (ut ipſe reor) unqam probabitur.

2. Calvinum qod attinet, *inculcat* reverâ *paſſim, non eſſe nuda & inania ſigna gratia ſacramenta.* nec certè pius qiſqam, vel id ipſe unqam dixerit, vel ſine horrore ab alio prolatum ad avres ſuas admiſerit. Sed neqe, qi fœderis divini verè obſignatoria aſſeruerit, & ex animo faſſus fuerit, hoc unqam ſe piaculo obſtrinxerit; nec ideò *nuda & inania ſigna* haberi debent, ſi non id perpetuò & præſentaneò, qod obſignant, actu exhibeant præſtentqe; niſi forte Baptiſmum in jam renatis & juſtificatis eſſe ejuſmodi qis dixerit, vel in eis etiam fuiſſe, qi poſtqam tincti fuerint, deinceps ſuo tempore regeniti fuerint. Cavtè ſatis Calvinus, *ad Act.* 3. 38. *Qanqam Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium.* cum tamen antè dixiſſet, *Nihil eſt aliud, qàm bonorum, qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio.* Idem, *ad Act.* 7. 8. etiamſi concludat, *Sacramenta, non eſſe inanes figuras: qia Deus, qi verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet.* tamen ibidem, *Judæos interea perperam facere*, oſtendit, *ſi in externo ſymbolo ſalutis ſuæ initium ſtatuant, cum prius Abraham vocatus ſit, & promiſſa ejus ſemini redemptio ac terra, qam circumcideretur, & tametſi tradita fuerit Circumciſio, ut gratiæ ſymbolum,* [*non cavſſa*, nam & hoc *ibidem*] *eſſet, eam tamen ordine & tempore adoptio præceſſerit.* Idem, *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 18. Deus cum Adæ & Evæ arborem vitæ in arrhabonem immortalitatis dedit, ut eam ſecurè ſibi promitterent, qamdiu ederent ex illius fructu; & cum cœleſtem arcum Noë & ejus poſteris in monumentum ſtatuit, poſthac ſe diluvio non diſſipaturum terram: hæc Adam & Noë pro Sacramentis habuerunt; non qod arbor præſtaret illis immortalitatem, qam ſibi ipſa dare non poterat; avt arcus coërcendis aqis foret efficax, qi ſolaris duntaxat radii repercuſſio eſt in oppoſitas nubes; ſed qia notam à verbo Dei inſculptam habebant, ut documenta eſſent teſtamentorum ejus & ſigilla.*

Verum Calvinus de Sacramenti hujus in parvulis efficaciâ qid ſenſerit, ex eis qæ hîc adjicientur, abunde (opinor) patebit. Primo *Sacramenti totam integramqe naturam*, ubi *definitione accuratiore & pleniori complecti* ſe velle ſignificat, his eam verbis concipit; *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 1. Sacramentum eſt ſymbolum, qo benevolentiæ erga nos ſuæ promiſſiones conſcientiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem; & nos viciſſim pietatem erga eum noſtram, tam coram eo & angelis, qam apud homines teſtamur.* qæ *Sacramenti definitio* videtur Whitakero, *de Sacr. q. 1. c. 3. longè optima, & aliis omnibus præferenda.* Addit mox majoris compendii cavſſa alteram; *Divinæ in nos gratiæ teſtimonium externum, ſigno confirmatum, cum mutuâ noſtra erga ipſum pietatis teſtificatione.* Tum de *Baptiſmo* ſpeciatim in eandem mentem, *ibidem c. 16. §. 2.* In hoc enim *ſolidam Baptiſmi veritatem, totamqe ſubſtantiam, vimqe ac naturam* conſtituit, qod *Scriptura oſtendit peccatorum purgationem, qam à Chriſti ſangvine obtinemus, hîc primò demonſtrari. Deinde carnis mortificationem, qæ mortis ejus participatione conſtat, per qam in vitæ novitatem regenerantur fideles; itaqe etiam adeò Chriſti ſocietatem. Ad hanc ſummam referri poſſe, qicqid in Scripturis de Baptiſmo traditum eſt: niſi qod etiam præterea teſtandæ apud homines religionis eſt ſymbolum.* Demùm de *Pædobaptiſmo* agens, *ibidem §. 5. Myſterii ſpiritualis ſi qa ratio habeatur, conſtabit, infantibus etiam adminiſtrari Baptiſmum, ut qi illis debeatur. Non enim Dominus olim Circumciſione dignatus eſt, qin eorum omnium participes faceret, qæ per circumciſionem ſignata tunc fuerunt. alioqi meris præſtigiis ludificatus eſſet populum ſuum, ſi fallacibus ſignis eos lactaſſet: qod ſolo avditu horrendum eſt. diſerte namqe pronunciat, Circumciſionem infantuli loco ſigilli futuram ad obſignandam fœderis promiſſionem. Qod ſi fœdus firmum & fixum manet, Chriſtianorum liberis non minus hodie competit, qam ſub veteri Teſtamento ad Judæorum infantes ſpectabat.* Qod & idem rurſus *ibidem §. 9.* qam periocham tranſcribere totam iſtic licuerit. Deniqe clariſſimè pleniſſimèqe *ibidem §. 21. Qarè nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ requirendum eſt, qam ut fœdus cum illis à Domino percuſſum obſignet & ſanciat. reliqa ejus Sacramento ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio Num. 3.

Ad hos fines, vel alterutrum horum, conſeqendos, Baptiſma mihi minimè inſtitutum videtur; qum in inſtitutione ipſâ eis primariò adminiſtrandum ordinetur, qi ex prædicatione Evangelii fide in Chriſtum imbuti, & diſciplinam Chriſtianam jam amplexi fuerant, Marc. 16. 15. 16. Mat. 28. 18. At hi & ſanati ex parte, & reatu omni exoluti, ad Baptiſmum ſuſcipiendum accedebant, avt ejuſmodi ſaltem eſſe præſumebantur anteqam ad Baptiſmum admitterentur.

Qin & Joannis Baptiſmum ejuſdem fuiſſe efficaciæ cum illo qi ab Apoſtolis ex Chriſti inſtituto adminiſtrabatur, adverſus Pontificios noſtri omnes tuentur. At in Joannis Baptiſmo prævia exigebatur pœnitentia, qam peccatorum venia neceſſariò & inſeparabiliter conſeqitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad reatum tollendum, ubi remiſſio anteà non fuit, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, ſatis (uti ſpero) oſtenſum eſt, ad Cenſur. præced. Num. 2. *In remedium etiam morbi ordinatum eſſe Baptiſmum, qatenus exhibet gratiam ſanantem verè credentibus, ejuſqe exhibitionem obſignat, vix dubitari qeat. Sacramentum ſiqidem Baptiſmatis adulto credenti & illud ſuſcipienti exhibet qod ſignat: alioqi minimè verax, qin fallax eſſet ſignum. figurat avtem ablutionem pleniorem ſordium peccati inhabitantis, & ſanationem ulteriorem morbi illius, qam illa erat, qæ in primâ converſione accepta eſt, eamqe pariter obſignat.*

Ad rationem, qam ſubjungis, reſpondeo; ratio cur in primâ inſtitutione Baptiſmùs iis primariò adminiſtrandus *erat*, qi ex prædicatione Evangelii ad fidem Chriſti converſi ſunt; *ratio, inqam, erat, qia adulti primò ad fidem Chriſti convertendi erant, anteqam parvuli eorum baptizandi erant. non enim niſi baptizatorum parvuli baptizandi erant ordinariè. Lege avtem de baptizandis parvulis exemplo Circumciſionis ex Chriſti inſtituto ſemel ſtabilitâ, poſteà ordinariè ſoli infantes ſolebant baptizari; qo modo poſt primò latam legem Circumciſionis Abrahæ adulto jam tunc credenti, non amplius niſi infantes octo dierum circumcidendi erant.*

Non ergò de fine adæqato, avt etiam maximè principali *Baptiſmi, judicandum eſt duntaxat ex fine, qem habuit in Eccleſia primitus conſtituenda in prima inſtitutione; ſed potius ex ordinaria praxi ſubſeqente, & ex finibus, qos habiturus erat & habuit in parvulorum Baptiſmo in Eccleſia conſtituta. In finibus avtem hiſce is erat, ut eſſet organum avt medium exhibitivum remiſſionis originalis reatus parvulis, & ejuſdem remiſſionis & aliorum actualium obſignatorium iiſdem credentibus, qum ad adultam ætatem perventuri eſſent.*

De Joannis baptiſmo *præparatorio idipſum pariter dictum eſto: ante cujus ſuſceptionem* pœnitentia prævia exigebatur *ob eandem cavſſam, ob qam dicebamus in initio Miniſterii Apoſtolici fidem à baptizandis exigi ſolere: adultis ſiqidem duntaxat pœnitentia prædicata eſt.*

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, primum illud qod attinet;

1. *Ad remiſſionem peccatorum* jam remiſſorum, niſi obſignandam, adhiberi non potuit, & hanc tamen figuraſſe præſumitur. Lombardus, *ſent. l. 4. d. 4. G. Si qaritur, cujus rei Baptiſmus ille ſit Sacramentum, qi datur jam juſto; dicimus Sacramentum eſſe rei qa præceſſit, i. e. remiſſionis ante per fidem data.*

2. Nec ad *morbum* directè *ſanandum* adhibebatur, niſi qatenus obſignationis ratione fidem fovendo excitandoqe vires eidem addebat ad concupiſcentias debellandas. Hoc avtem efficit, non eo tempore tantùm, qo adminiſtratur & ſuſcipitur, licet plenius forſan tunc temporis & validius, verum & deinceps, qoties ejuſdem memoria ſeria apud nos in animis noſtris renovatur. Videatur Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. p. 293.* & *de Sacram. q. 1. c. 3. voc. 4.* allatus ſupra, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2. reſp. 2. §. 2.*

3. *Regenerationis* ipſius Sacramentum Baptiſmus dicitur, at ea jam præterierat, nec repeti potis eſt. Contraremonſtrantes, in *Colloq. Hag. de theſ. 5. Arg. 10. edit. Brand. p. 348. Semel tantùm regeneramur, ſicut ſemel tantùm naſcimur. qare & ſemel tantùm baptizamur in regenerationis noſtra obſignationem.* Videatur & Ameſius, in *Coronid. ad art. 5. c. 11. p. 356. 357.* & qæ ſupra adducta ſunt, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2.*

4. Non *plenior* tantùm, ſed pleniſſima etiam, *ſordium ablutio*, in Baptiſmo figuratur, qæ niſi ad vitæ terminum non exhibetur. Lutherus, *concion. de bapt. tom. 1. edit. Jenenſ. fol. 337. Porrò illa peccatorum demerſio & mortificatio, (qa in Baptiſmo figuratur) non perfecte in hac vita abſolvitur, donec hoc mortale corpus pereat, & totum in pulverem abeat. Sacramentum vel ſignum Baptiſmi, id qod videmus, brevi perficitur; verum ſignificatio ejus ſpiritualis per totam hanc vitam durat, & non niſi in morte perficitur. tum enim verè demergitur homo in Baptiſmum, & verè hoc fit, qod Baptiſmus ſignificat.* Et mox; *Qantum igitur ad figuram & ſignum attinet, mortua etiam nunc una cum homine ſunt peccata, & reſurrexit homo. Verum qantum ad opus attinet, ſacramenti effectus nondum perfectè eſt abſolutus. h. e. mors & reſurrectio in noviſſimo die, nondum ſunt facta, ſed fient.* qæ & ibidem latius perſeqitur.

5. *Signum* non eſt neceſſariò *fallax*, etiamſi non actu exhibeat id, qod figurat. ſatis eſt, qo ſignum iſtiuſmodi *verax* cenſeatur, ſi vel jam exhibitum, vel exhibendum obſignet; imò ſi nec exhibendum etiam, ubi ſub certâ conditione res obſignata promittitur. niſi enim conditio illa præſtita fuerit, nec in eis ſignum eſt fallax, qi culpâ ſuâ re obſignatâ caruerint. Urſinus, *tractat. Theolog. p.* 579. *Univerſaliter in omni ſtipulatione, cum ab una parte violatur conditio, etiam promiſſio alterius partis ſit irrita; qia ad eam præſtandam non amplius obligatur. promiſſio qippe conditionalis rata eſſet debet poſitis conditionibus.* Vide & Petrum Martyrem *ad Rom. 4.* ſupra, *ad Arg. 6. replic. 4.* & Calvinum, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 17. ad Arg. 11. de locut. 2.* & *ad Rom. 4. 11.* infra, *ad Num. 30. de Calvin.* Rectè Heerbrandus, *Compend. Theolog. p.* 619. *Sacramenti veritatem incredulitas hominum non evacuat.*

6. *Baptiſmum*, nec in infantibus, nec in adultis, *ea omnia qa figurat reapſe ſtatim exhibere*, pro confeſſo, opinor, apud omnes, ne Pontificiis qidem ipſis exceptis, habetur. ut ſi *ſignum fallax* cenſeatur, qod non actu exhibet id qod figurat, Baptiſmi ſacramentum ex parte ſaltem fallax, tam in adultis, qam in parvulis univerſis reputandum ſit.

Secundum qod attinet; *rationem* agnoſco, *cur adulti prius qam parvuli fuerint baptizandi.*

Verum 1. *principali effecto*, imò principalibus effectis, caruiſſe Baptiſmum in eis omnibus, qibus *in prima inſtitutione primariò* deſtinabatur, id mihi certè minus veroſimile, & probatione altiore indigere videtur. *Principales effectus, regenerationem* dico & *remiſſionem peccatorum*; ſi Baptiſmi præſumuntur effectus eſſe.

2. Si qem in parvulis alium ſtatuere libuerit *effectum*, qam in adultis obtineat, id mirum valdè S. S. nuſqam inſinuaſſe. nec de eo certi qicqam conſtare poterit, qo fides noſtra innitatur, donec verbulo ſaltem divino aliqo illud nobis innoteſcat.

SECTIO II.

SAMUELIS WARDI *Theſis Num. 4. & 5.*

ID Scriptura docet, Act. 2. 38. Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *Act. 26. 26.* Baptizare & ablue peccata tua. *Epheſ. 5, 26.* Mundans eam lavacro aqæ per verbum. *Tit. 3. 5.* Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. *1 Cor. 6. 11.* Sed abluti eſtis; ſed ſanctificati eſtis; ſed juſtificati eſtis. *Coloſſ. 2. 12.* Conſepulti cum eo per Baptiſmum. *Ex qibus locis ſatis conſtat, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, in remiſſionem, in ablutionem, in mundationem à peccatis; qa verba denotant ſolutionem reatus omnium peccatorum, etiam originalis, qibus antea remiſſum non eſt.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad *Teſtimonia* & firmamenta attinet è Scripturis petita; Qædam dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præſumitur, ut Act. 22. 16. cum 9. 11. qo rite & ſalubriter baptizarentur. eis ergò cum ſtatim atqe reſipiſcerent, remiſſa fuerint peccata, non potuit Baptiſmus reatus illius ſolutionem efficere, qi jam antea ſolutus fuerat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ut teſtimoniis & firmamentis meis è Scriptura petitis accommodatius reſpondeas, ea digeris in qatuor claſſes.

1. Qædam, *inqis*, dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia priùs exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præſumitur, ut *Act. 22. 16.* cum 9. 11.

Ubi ſupponis adultos ante Baptiſmum ſemper fuiſſe, avt ſaltem præſumptos fuiſſe, vera pœnitentia præditos, ac proinde ab omni reatu peccatorum ſuorum abſolutos. unde infers, Baptiſmum ad ſolutionem reatus in talibus non eſſe inſtitutum.

Hac mihi non videntur adeò firma & explorata, ut ſine omni exceptione admitti debeant. Concedo neminem adultorum ad Baptiſmum admitti debere abſqe profeſſione fidei & pœnitentia. Concedo itidem ſolidam pœnitentiam conjunctam cum vera & viva fide in Mediatorem, obtinere præſentaneam peccatorum remiſſionem apud Deum.

Sed nego pœnitentiam avt fidem initialem, qa judicio Apoſtolorum ſufficiebat ad dandum Baptiſma deſiderantibus, ſemper eorum judicio avt præſumptione ſuffeciſſe ad tales ponendos in ſtatu adeptæ reconciliationis, remiſſionis peccatorum, regenerationis avt ſalutis. Act. 2. 37. Qi præſumuntur verè compuncti corde ob peccata ſua, qi præſumuntur deſiderare ex animis liberationem à peccatis, qi inſtituuntur, ut qærant liberationem hanc in merito Chriſti, idonei jam judicantur ad accipiendum Baptiſmum, & in Baptiſmo remiſſionem peccatorum, ibidem, verſ. 38. ſed non præſumuntur ante Baptiſmum obtinuiſſe hanc remiſſionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Ego qænam ſit *fides* illa ac *pœnitentia initialis*, non intelligo qâ præditum avſit qis ad Baptiſmum admittere, qem tamen *vera vivaqe in Mediatorem fide* imbu-

imbutum nondum credat. Philippus certè Æthiopi Baptismum poscenti, *Si credis*, inqit, *ex toto corde, licet.* Act. 8. 38. qasi non baptizaturus, nisi id ille profiteretur, ipseqe, charitatis saltem judicio, ita credere credat. *Non vult eum baptizare, nisi credat.* inqit Lutherus, *in Gen.* 48. nec *fidem* tantùm *initialem* illam volebat, qi *ex toto corde* poscit ut *credat.* Et de Ananiâ Calvinus, *ad Act.* 22. 16. *veræ fidei expertem non baptizasset.* eâ nempe imbutum præsumpsisse vult: & ex Christo ipso id didicisse videtur, Act. 9. 11. Bucerus *ad Rom.* 6. *de bapt. myst. p.* 327. respondens Anabaptistarum objectioni ab Apostolorum & Philippi praxi sumptæ, concedit, *ab adultis & confiteri potentibus antequam baptizentur, confessionem fidei requiri.* Qin &, *idem Baptismum appetentibus, ab adultis omnibus, qod ab Eunucho Philippus, exigi debere* contendit. Videatur Whitakerus, *de Sacra. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 3. *p.* 10. *& q.* 4. *c.* 2. *ad rat.* 1. *p.* 75. allatus supra *ad arg.* 11. *de locut.* 2. *resp.* 2. *rat.* 1. qi & multis adversus Bellarminum confirmat, *Baptismum non primò & propriè facere nos Ecclesiæ Catholicæ Christiqe membra, sed metonymicè tantùm, qia nos esse tales confirmat, & nobis jus illud obsignat.* Et, *de Eccles. q.* 1. *c.* 4. *ad arg.* 2. *eos qi credunt, statim fieri membra Ecclesiæ Catholicæ.* Et, *ibidem ad* 3um. *Catechumenos, sive non baptizatos, vera fide præditos, de Ecclesia Catholica esse, & ad eam pertinere: in statu salutis esse, idqe non voto tantùm, sed re & actu. alioqi non posse servari magis, qam qi voto in arca Noë fuerant, cum re & actu non essent.* qæ omnia ille latius prosequitur; *ibidem* c. 5. Videatur & Petrus Martyr adductus supra, *ad arg.* 4. *resp. ult.*

2. Si *fides* illa nondum *vera vivaqe* foret, nec *pœnitentia* ejusmodi, ut remissionem peccatorum ex vi promissionis necessariò indipisceretur, qam Baptismo tamen inseqente conseqeretur baptizatus; videtur eam esse Baptismi collati virtutem, ut vel sine *vera vivaqe fide pœnitentiaqe salutari* baptizatum justificet; vel saltem, ut ex *fide* illa, *pœnitentiaqe* nondum *vera, viva, salutari*, accedente *ablutionis* ritu, *vivam, veram, salutarem* efficiat: qo modo scilicet Pontificii docent, ex *attritione*, qæ non justificet, accedente Sacramento *absolutionis, contritionem*, qæ justificet, fieri. Bellarminus *de pœnit. l.* 2. *c.* 18. *in fine.* Et tale qid somniasse videtur Durandus, *ad* 4. *d.* 4. *q.* 2 *ad* 2um. Qod utrumqe cum novum & Ecclesiæ priscæ prorsus inavditum sit, testimonio divino aliqo stabiliri necesse fuit. Philippus Mornæus, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 5. *Sacramenta non indunt fidem: suscipit illa indita fides, qam porrò corroborant.* Et mox; *Sacramenta fidelibus data, non ut credant, sed qia credunt; non ut in fœdere Dei comprehendantur, sed ut eo signo comprehensi significentur.* Whitakerus, *de Sacr. q.* 1. *c.* 2. *Nos sacramenta instituta esse dicimus, non ut fidem infundant; sed ut fidem ante infusam confirment.* Basilius, *contr. Evnom.* Πιστεῦσαι δεῖ πρῶτον ἵνατα ἐπισφραγίσασθαι. Tertullianus, *de bapt c.* 13. *Paulus ubi credidit, tinctus erat.* Bellarminus ipse, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *clas.* 1. *test.* 2. *Fides non est effectus Baptismi, cum eum præcedat; sed potius dispositio ad illum.* Whitakerus deniqe, *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *partic.* 2. *Nos verè dicimus, Sacramenta non justificare, nec primò, nec secundò, per se & propriè. nam qando fides nostra in prædicatione Evangelii Christum amplectitur, tum justi sumus. Verbum ergò justificat; Sacramenta hanc justificationem obsignant: ut nisi qis justificatus & pius ad Sacramenta accedat, Sacramenta non eum justificare possint. Justitia ergò & prima & secunda ex verbi prædicatione confertur; per Sacramenta verò altur & avgetur. Non possunt Sacramenta homini, qi caret justitiâ, justitiam conferre, sed in eo tantùm, qi habet, avgere & corroborare.*

3. Locus ille, *Act.* 2. 38. non tam præsumit hoc in baptizatis, qam à baptizandis exigit. Hortatur Petrus ut resipiscant avdientes, prout & cap. 3. 19. μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε. qo loco etiam Baptismi nulla fit mentio, cum peccatorum tamen promittatur absterso. μετάνοιαν autem istam, sive *resipiscentiam*, sive *pœnitentiam* reddere libuerit, qam ab eis Petrus exigit, non fuisse *salutarem*, eandemve illam de qâ Paulus 2 Cor. 7. 10. vix erit, credo, ut qisqam dixerit. *Compunctio* siqidem *cordis*, de qâ vers. 37. salutaris ea necne fuerit, ad rem ipsam, de qâ agitur, parum refert. neqe compunctionis illius ratione, Petrus istos, non magis qam timoris intuitu τὸν δεσμοφύλακα Paulus, ad Baptismum admiserit; sed *resipiscentiâ*, *salutari* prorsus, dubio procul (ut *fide* verâ vivâqe commentariensem ille) præmissâ, ad Baptismum invitat. Qin & Martyr, *ad Rom. c.* 3. *p.* 39. *Unam esse veræ pœnitentiæ rationem, qa à baptizandis adultis exigatur*, multis probat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Idem esto de Paulo judicium, cui dictum est per Ananiam, Surge, baptizare, & ablue peccata tua. *Act.* 22. 16. *Nam remissio peccatorum nititur fide: fides divini verbi promissionibus. Verbum promissionis sic se habet qoad adultos initiandos*, Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur. *Marc.* 16. 16. *Sic Petrus hîc*; Baptizetur unusqisqe vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum. *scilicet obtinendam, non obtentam. Sic Paulo ab Ananiâ dictum est*; Surge, baptizare & ablue peccata tua. *scilicet non remissa, sed hoc mysterio remittenda, ut probabile est. Nam in Baptismo fides baptizatorum ferebatur in Deum, ut remittentem & abluentem peccata virtute sangvinis Christi tum illis applicati, qorum onere premebantur illorum conscientia ante & usqe ad hoc remedium applicatum. Qid igitur ante Baptismum Deus fecerat arcana sua voluntate pro talibus baptizandis, Apostoli, nec judicare nec præsumere potuerunt; sed in ipso Baptismo dari remissionem, ac fieri ablutionem peccatorum virtute sangvinis Christi omnibus in Christum credentibus, & præsumpsisse & docuisse videntur Apostoli. Atqe hac spe nixi ad Baptismum accedebant Christiani; atqe in hunc sensum Veteres hac loca intellexerant.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *Loco* illo *Act.* 22. 16. nolo denuò reponere qæ sunt prius exhibita, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *locut.* 3. ibi poterunt videri.

2. Christus ipse, cum dixit, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur.* an non *fidem veram, vivam, salutarem*, à baptizandis verbis illis exigebat? eandem utiqe ipsam, de qâ alibi toties, Baptismi avt susceptI, avt suscipiendi conditione nevtiqam adjectâ, *Qi crediderit, non peribit, habet vitam æternam, à morte ad vitam transit, in judicium non veniet.* Joan. 3. 15. 16. 18. & 5. 24. & 6. 40. 47. *Qibus in locis, si qis* (inqit Whitakerus *de Sacram. q.* 4. *c.* 3. *p.* 97.) justificari & vitam æternam habere, *sic interpretetur ut Bellarminus*, id est, disponi ad justitiam & vitam æternam, *nonne hoc esset insigniter abuti Scripturis, & hæc omnia testimonia egregiè pervertere?* Avt in statu salutis nondum constitutos credere fas est donec Baptismum nacti fuerint, qi fide tamen salutari fuerant imbuti, atqe hoc Christum verbis illis voluisse? ut perire necesse habeant, nisi lotio externa accesserit? qi *fide* tamen *cor* interiùs *mundatum* habuerint. Act. 15. 9. Horrendum certè Bellarmini illud, *de pœnit. l.* 3. *c.* 2. *probat.* 7. *rat.* 1. qod ex Augustino tamen statuminare conatur; *Aliqos in Christum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à sacerdote absolvi potuerint.* De Baptismo paria si dicantur, qod ex verbis Domini sic intellectis fluere forsitan videatur, ecqis non animo exhorruerit? Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 3. *arg.* 1. *p.* 81. *Scriptura docet fidem afferre justitiam. ergò, qi crediderit, est justus. credere avtem possumus sine sacramentis. ergò Sacramenta illam justitiam confirmant, non afferunt per se, avt secundam, avt primam justitiam. Et nulla justitia est nisi fidei, non una fidei, altera sacramentorum.* Idem *ibidem p.* 83. Cum Bellarminus, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *class.* 1. *test.* 2.

ex

ex *Marc.*16.16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Hîc tribuitur Baptiſmo vis ſalvandi. at non ſalvat niſi juſtificando*, &c. Ipſe contra ex eodem loco ſic argumentatur. *Reqirit fidem ante Baptiſmum in adultis, Marc.*16. *unde conſtat, fidem eſſe, qæ ſervat, non Baptiſmum.* Bellarminus (*de effect. Sacr. l.*2.*c.*9.*ad primum*) *ait, non hinc colligi Baptiſmum non ſervare.* Reſpondeo. Ergò *ſaltem hoc ſequitur, Baptiſmum non ſolum* [forſan, *ſolum non*] *ſervare. Si ergò Baptiſmus ſervat fide, qomodò tandem intelligitur hoc*, cum fide? *num Baptiſmus & fides conjunctim ſervant? an Baptiſmus tantum, ſed non ſolus, i. e. non ſine fide, qia fides debet diſponere hominem? Id ex eo colligo, qia antea* (*l.*2.*c.*1.*not.*3. *fin.*) dicit fidem eſſe *tantum diſpoſitionem ad juſtificationem & ſalutem; ut ſiccitas eſt in ligno ad combuſtionem. Si ſic, tum revera omnem ſervandi vim Baptiſmo tribuit; ut ignis eſt qi comburit, non ſiccitas ligni, etſi non comburat, niſi ſiccum fuerit lignum. Sed pugnat hoc cum tota ſerie, atqe adeò cum conſtante doctrina Scripturarum, qæ faciunt fidem non eſſe diſpoſitionem tantùm ad juſtitiam, ſed fidei juſtificationem tribuunt. Rom.*3. 28. *&* 5.1. *& Abrahamum eſſe ex fide juſtificatum, ajunt, Rom.*4.3. *Num ea Abrahæ fides, qæ ſic commendatur in Scripturis, nihil aliud ſit, qam diſpoſitio qædam ad juſtitiam? Cum ergò Scriptura tam apertè fidei juſtificationem & ſalutem tribuant, non poteſt de nuda diſpoſitione intelligi. Ergò fides verè juſtificat. Si ergò & fides juſtificat & Baptiſmus conjunctim, tum juſtitia partim fidei, partim Baptiſmo tribuenda eſt. Si ſic, tum partienda inter fidem & Baptiſmum juſtitia eſt. Dicant ergò, qantum fidei, qantum Baptiſmo ſit tribuendum. Qod qum planè ridiculum ſit, ut juſtitiæ partem unam fidei, alteram Baptiſmo tribuant, ſequitur eſſe ſolam fidem, qæ ſervat, cum Bellarminus concedat non Baptiſmum ſolum ſervare. Et ideò Chriſtus in poſteriore membro ait*, Qi non crediderit, condemnabitur. *non*, Qi baptizatus non fuerit. Idem, *ibidem p.* 813. *Sic Chriſtus Joan.* 5.24. Qi ſermonem meum avdit; *ibi eſt avditus*; & crediderit ei qi miſit me; *ibi eſt fides ex avditu*; habet vitam æternam; *ibi eſt juſtitia ex fide. Hîc nulla de Sacramento mentio.* Et *hanc eſſe veram & perfectam juſtitiam, ex eis patet qæ ſequntur. addit enim Chriſtus*; In condemnationem non veniet, ſed tranſiit à morte in vitam. *Et ſic multis Chriſtus remiſit peccata, & juſtificavit multos, ſalvoſqe pronunciavit, ex fide ipſorum, ut mulierem eam Cananæam, Math.* 15.28. *& Archiſynagogam, Marc.* 5.36. *qi non erant baptizati. qod ſatis indicat, non pendere ex Baptiſmo juſtificationem.* Et *ibidem* rurſus *p.* 95. *Si hoc verum ſit, verbum non niſi offerre ſalutem, Sacramentum vero operari; tum non ſufficit, ut voto tantum ſimus participes Sacramentorum, ſed ut participemus neceſſe eſt, ſi ſalvi eſſe velimus.* Et, *p.*96. col.1. *Sed ille ait*, Verbum prædicatum etſi intelligatur & credatur, nil tamen prodeſſe ſine Sacramento; qia verbum offert tantum ſalutem, non avtem reipſâ operatur vel applicat; hoc enim per Sacramentum tantùm fieri. *Hæc abſurdiſſima & profaniſſima doctrina eſt.* Et, *col.*2. Fidem *ait Bellarminus* juſtificare, qia removet obſtacula, & diſponit animam. *Lugenda horum hominum improbitas eſt. adeo nihil pudet eos pervertere vias Domini. Num fides removet obſtacula, & diſponit animam? at Scriptura docent, ſi credamus, & qando credimus, & propterea qod credimus, ſalvos nos eſſe. hoccine eſt tantùm diſponi ad ſalutem credendo?* & qæ ſequntur, nam diſerta ſunt. Deniqe, *de Sacr. q.*2. *c.*1. *Concil. Trident. ſtatuit*; Sacramenta novæ legis eſſe ad ſalutem neceſſaria, & homines per ſolam fidem ſine Sacramentis, avt eorum voto, non adipiſci gratiam juſtificationis. *Et Bellarminus ait*, fidem qamvis maximam, non tamen juſtificare, niſi adſit etiam Sacramentum in re, vel in voto: imò magis reqiri Sacramentum qàm fidem; qia ſine Sacramento in re, vel in voto, nemo juſtificatur, neqe parvulus, neqe adultus: at ſine fide parvuli, qi fidem propriam nullam habent, qâ recipiant juſtificationem, tamen per ſacramentum fidei juſtificantur. *De infantibus, qod inqit, iniqiſſimum eſt, & Scripturis contrarium. Æqumne enim*

A *eſt, infantes, ſi mortui ante fuerint, qam baptizentur, in æternum perire, qia votum Baptiſmi non habuerunt? at ne adulti qidem pereunt, ſi ſine aliqa negligentia ſua avt contemptu, Baptiſmo caruerint. multo minus infantes, qi nec negligere, nec contemnere poſſunt. Infantes ergò ſervari poſſe dicimus, etſi nec re, nec voto baptizentur: imò adultos qoqe, etſi non re baptizentur, modò nullus contemptus interceſſerit. Fatemur ergò Sacramenta eſſe neceſſaria,* 1. *propter Dei mandatum & ordinationem: qia his mediis uti nos voluit, ad applicanda & obſignanda nobis beneficia Chriſti; & qia ſigna ſunt fœderis inter Deum &*
B *Eccleſiam. Qi verò ſigna fœderis aſpernatur, is ſe divini ordinis contemptorem declarat, & eſt apertè ſacrilegus & fœdifragus.* 2. *propter noſtram infirmitatem qæ his adminiculis opus habet ad fidei confirmationem*, &c. *Interim tamen, non eſſe Sacramenta avt magis avt tam neceſſaria, qam avt eſt fides avt Dei verbum ſine qibus nemo* (*de adultis loqor*) *ſervari poteſt, ut ſi qis millies in voto haberet credere, niſi tamen actu crederet non ſervaretur: itaqe ſi qis in voto haberet baptizari, fide tamen careat, nihil ei votum ejus proderit.* Hæc Vir ille piæ memoriæ, qæ ideò latius tranſcripſi, qia ad negotium qod in manibus eſt, plurimum faciunt.

Sed, qo clarius dicti Dominici mens genuina eluceſcat; Apoſtolorum enunciata gemina, cum hoc Chriſti contendamus. Pavlus, ubi dicit, Rom.10.9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, cordeqe credideris*, &c. *ſalvus futurus es.* & ſubjungit etiam, verſ.10. *Corde ſiqidem ad juſtitiam creditur, ore vero ad ſalutem confeſſio editur.* non ideò vult (opinor) hominem etiamſi jam credat, in ſalutis ſtatu tamen nondum exiſtere, donec confeſſionis edendæ opportunitas obtigerit. Sed & Jacobus, qanqam *fidei abſqe operibus profeſſionem nihil valere* contendit. cap.2. verſ.14. *Abraham ex operibus ju-*
D *ſtificatum; fidem ejus una cum operibus cooperatam, & ex operibus ipſis conſummatam*, aſſerit. verſ.21.22. *hominem* deniqe *ex operibus juſtificari, concludit, & non ex fide tantùm.* non hoc tamen (puto) voluit, hominem verè fidelem nondum in juſtificationis ſtatu conſiſtere, donec opera ſubſeqentia fidei præeunti adjecerit. Hoc tantum, qantum ego aſſeqor, uterqe voluit, confeſſionem Chriſti, vitamqe ſanctam, profeſſioni Chriſtianæ conſentaneam, ab eis omnibus exigi, qi fide Chriſtum ad juſtificationem & ſalutem amplexos ſeſe profitentur; nec fidem ſuam, tanqam veram vivamqe poſſe comprobatam dare, ſi iſta, ubi opportunitas data fuerit, prorſus neglexerint. Optimè Cajetanus *in Jac.*2. *Adverte hîc prudens lector, qod Jacobus non ſentit, fidem abſqe operibus mortuam eſſe, &c.* (*ut patet in infantibus baptizatis, & in adulto baptizato, ſi ſtatim moreretur;*) *ſed ſentit, fidem ſine operibus, hoc eſt renuentem operari, eſſe mortuam, eſſe vanam, & non juſtificare.* De Chriſti dicto paria dicamus licet. non excludit à ſalute non baptizatum, ſed baptizari renuentem, (qomodò Phariſæi & Juridici *Baptiſmum Joannis aſpernati*, perhibentur, Luc.7.30.) utpote præcepto Dominico morem gerere reſpuentem, καὶ
F οὐχ ὑπακούοντα, contra qam exigitur, Heb.5.9. ἀλλὰ τῷ εὐαγγελίῳ ἀπειθήσαντα. 2 Theſſ.1.8. ac proinde infidelitatis convictum qicqid profeſſus fuerit; qomodo & illi, de qibus Pavlus, 1 Tim.5.8. Tit.1.16. Algerus, *de Sacr. Evchar. l.*5.*c.*6. ex Avguſtino *de Bapt. l.*4. *Baptiſmus qidem poteſt ineſſe, ubi cordis converſio defuerit: converſio avtem cordis poteſt qidem ineſſe, non percepto Baptiſmo, ſed contempto non poteſt. neqe enim ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cum Dei ſacramentum contemnitur.* Qin & membrum oppoſitum interpretationem hanc confirmat, qo fidei, non Baptiſmi abſentiæ exitium æternum denunciatur. Ita Petrus Comeſtor, *hiſt. Evang. c.* 197. Qi
G crediderit, &c. *Non ait*, non baptizatus fuerit, *ſine Baptiſmo enim ſalvatur homo, cum eum excludit articulus neceſſitatis, non contemptus religionis. unde qod dictum eſt*, niſi qis renatus fuerit ex aqâ & Spiritu, &c. *ſic intelligitur, qi contempſerit renaſci.* Ita noſtri paſſim. Calvinus, *harmon. Evang. Tenendum eſt, non ita neceſſariò reqiri ad ſalutem baptiſmum, ut perire neceſſe ſit, qi-*

cunqe eum adepti non fuerint: Neqe enim hic fidei adjungitur, tanqam dimidia ſalutis cauſſa, ſed ut teſtimonium. Et mox; *Hominibus neceſſitatem imponi, ut ſignum gratiæ Dei negligant, qæ huic tamen conſtricta non eſt: nec ſimpliciter neceſſarium eſſe, ſed tantum obedientia noſtra reſpectu.* Paræus, *in Marc.* 16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, *ſcilicet ſi copiam baptiſmi habuerit. ſecus enim, non ita præciſe baptiſmum eſſe neceſſarium, patet ex ſententia ſeqenti huic oppoſita, ubi baptiſmus omittitur. ſi avtem baptiſmus aqè ac fides ad ſalutem reqireretur, dicendum fuiſſet in antitheſi,* Qi non crediderit, vel non baptizatus fuerit, condemnabitur. *Hinc illud axioma in Eccleſia receptum,* Non privatio baptiſmi, ſed contemptus damnat. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 220. Negari non poteſt, adultos credentes juſtificationem habere, etiam anteqam baptizarentur. neqe tamen hujuſmodi fruſtra baptizantur. parendum enim eſt præcepto Dei: qod ſi qis contemneret, qantumvis jactaret fidem ſuam, ſatis tamen declarat, ſe non credere, non juſtificatum eſſe, nec remiſſionem peccatorum accepiſſe.* Et mox: *Obſignatur etiam nobis per baptiſmum jus ad vitam æternam. donatur qidem illud nobis ſtatim ubi juſtificamur, pertinetqe ad nos jure, non meriti, ſed liberalis donationis Dei; per baptiſmum verò obſignatur. Ut regia largitiones qam primum conceſſa ſunt, ſine controverſia ad nos pertinent: poſteà verò adduntur obſignationes, ut Regis voluntas, ſi ſit opus, aliis teſtata eſſe poſſit. Neqe verò pars iſta ita accipienda eſt, qaſi excludendi ſint è regno cœlorum, qi non fuerint baptizati. Si enim crediderint, & per eos non ſteterit qo minus baptizarentur, non eſt ambigendum de eorum ſalute. Chriſtus enim ait)* Qi credit in me, habet vitam æternam. *& alio loco, qamvis dicat,* Eum qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvum fore; *tamen ſtatim adjicit,* Qi non crediderit, condemnabitur. *qibus verbis innuit, baptiſmum non ita eſſe neceſſarium, qin fideles abſqe eo ſalvari poſſint; modò ne intercedat contemptus & inobedientia.* Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. q. 1. c. 3. arg. 2.* Bellarminus. Marc. 16. 16. vis ſervandi tribuitur Baptiſmo. *Reſp. Imò tribuitur fidei, ut docet Paulus, Eph. 2. 8. Rom. 1. 17. nam Baptiſmus eſt ſolum teſtimonium iſtius Dei promiſſionis, nos, ſi credimus, i. e. per fidem ſervari. Hab. 2. 4. Itaqe Bellarminus putat abſurdè, hîc Baptiſmum oportuiſſe fidem præcedere, non avtem fidem Baptiſmum. promiſſio enim præcedit ſigillum. fides avtem qoniam ex avditione verbi eſt in adultis (de qibus hîc agit Chriſtus) pendetqe, idcircò eos oportet prius avdire verbum Dei qam baptizentur. Rom. 10. 17.* Et mox; *Non eſt eadem ratio fidei & Baptiſmi. ergò non ſic immediatè applicat nobis Baptiſmus Chriſtum Chriſtiqe beneficia; ſicut ea nobis applicat immediatè fides. ratio diverſitatis eſt, qod fides immediatè apprehendit Chriſtum; ergò & immediatè eum nobis ejuſqe merita applicat. At Baptiſmus neqe eſt Chriſti apprehendendi inſtrumentum, ſed apprehenſi ſigillum; neqe etiam immediatum, ſed mediatum. nam accedit ſignum ad verbum in Sacramento; & ex verbo & per verbum ſcimus ſignum eſſe nobis Chriſti applicati ſigillum. Ergò eſt mediatum, ſubſeqens & fidem & verbum Sacramenti, & utroqe poſterius.* Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 4. de effect. Sacr. q. 1. theſ. 3. Marc. ult. non magis tribuitur ſalus externæ actioni Baptiſmi per ſe hoc in loco, qam externæ profeſſioni, Rom. 10. 10. tribuitur propriè fidei. ſicut ex verbis ſeqentibus apparet,* Qi verò non crediderit, (*non dicit*, qi non baptizatus fuerit) condemnatur. Videatur idem *ibidem diſp. 6. theſ. 23.* Zvinglius *ad Baltaſ. libel. reſp. fol. 105. Notabis ergò Baptiſmum externum eſſe fœderis cum Deo initi ſymbolum, cujus omnes eos, qi fœdere continentur, participes eſſe oportet, nemine illorum excepto, niſi qem Deus caſu qodam immiſſo exceperit. qem verò caſus aliqis divino judicio immiſſus excludit & impedit qo minus externum ſignum participet; neqaqam inter damnatos referri oportet, niſi Deum nobis iniqiorem rigidumqe magis, qam Moſis ſeculo fuerit, imaginari velimus.* Optimè deniqe & latiſſimè, (Martyre etiam accerſito) qem magna ex parte tranſcribere non pigebit, Whitakerus. Is *adv. Bell. de Sacr. q. 2. c. 3. arg. 3. p. 36. Scripturæ docent Chriſtum cum omnibus ejus beneficiis applicari nobis in Evangelii prædicatione extra & ante Sacramenta, & ſic ſine ſacramentis per ſolam fidem, qando ſcilicet promiſſiones Chriſti fide amplectimur.* & qæ ſequntur. Idem, *de bapt. q 2. cap. 1. His verbis Marc. 16. 16. Chriſtus credentibus & Baptizatis ſalutem promittit. Hinc qeri poteſt, num Baptiſmus tam ſit ad ſalutem neceſſarius qam fides; qia Chriſtus cum fide Baptiſmum conjungit, ſine fide verò ſalvi eſſe non poſſunt, qi modo ad avdiendum Evangelium & credendum idonei ſunt. — Igitur prima qæſtio eſt, — num adultis credentibus, & tamen anteqam baptizentur morientibus, modo nullâ ſuâ culpâ Baptiſmo cæruerint, non ſufficiat fides ad ſalutem. — Nos, etſi contempſiſſe Baptiſmum ſit morte dignum peccatum, qia qi Chriſti inſtitutum contemnit, Chriſtum contemnit, & non ſumpſiſſe cum poſſis, avt diſtuliſſe longius qam oportet ſine neceſſaria cauſſa, defendi non poſſit; tamen, ſi homo ex animo credat, & remiſſa eſſe ei peccata, & eum nihil à cœlo arcere poſſe, non Baptiſmi, avt rei ullius externæ privationem dicimus. — Mortiferum eſt contemnere. at non mortiferum, ſi careat aliqis non ſua culpa ſine contemptu. Nos ergò ſic eſſe neceſſarium Baptiſmum affirmamus, ut non debeat contemni: non avtem eſſe ſimpliciter neceſſarium contendimus.* Et, *ibidem c. 2. ad 1um. ex Joan. 3. 5. Qemadmodum perfectè ſanati ſunt, qi ſerpentem ſpectabant; ſic eos qi in Chriſtum credunt, à regno cœlorum nihil impedire poteſt.* Et, *ibidem reſp. 3. Petrus Martyr in 1 Cor. 7. ait, non eſſe vim faciendam in copula [&] qaſi perinde aqa neceſſaria ſit ac Spiritus. nam etſi copula [&] conjungit qædam, non tamen facit eſſe ejuſdem conditionis & neceſſitatis. Paulus enim ait Rom. 10. 10.* Corde creditur ad juſtitiam, & ore fit confeſſio ad ſalutem. *at qis dixerit, parem eſſe neceſſitatem confeſſionis & fidei? nam ſine confeſſione poteſt qis ſervari; at non ſine fide. poteſt enim aliqis ex metu Chriſtum negare, & poſtea pœnitere. Bellarminus ait, hoc eſſe miſerum effugium,* qia fides cordis neceſſaria eſt ad juſtitiam acqirendam, confeſſio oris ad ſalutem non amittendam. *At certè hæc miſera reſponſio eſt, nam Paulus vult utrumqe eſſe ad ſalutem neceſſarium, & tamen utrumqe non eſt aqè neceſſarium.* Si dicamus cum Bellarmino, confeſſionem eſſe neceſſariam, ne amittamus ſalutem, & ſic aqam, ne amittamus regnum cœlorum; qemadmodum ergò qi volunt ſalutis participes eſſe, debent Chriſtum confiteri, ſi hoc reqiratur, nec ſalutem aſſeqi poſſunt, qi confeſſionem, ſi eâ opus erit, ſubterfugiunt; ita qi volunt intrare in regnum cœlorum, non debent recuſare Baptiſmum, ſi haberi poteſt. Idem; *de Sacr. q. 4. c. 2. ad teſt. 2 Marc. 16. Baptiſmus dicitur ſervare, qia noſtram per Chriſtum ſalutem obſignat. — Non qia vis ſervandi in ipſo Baptiſmo eſt. qæro enim, num per ſe Baptiſmus ſine fide ſervet. hic locus illud refellit. Nam Chriſtus hîc fidem cum Baptiſmo conjungit. Si verò fides cum Baptiſmo conjungi debet, num infantes credunt anteqam baptizantur? Ergo manifeſtum eſt hîc Chriſtum loqi de adultis, qi credendo ſervantur, ut ex multis Scripturæ locis conſtat. hi fide ſervantur: in his fides præcedit, & additur Baptiſmus, ut ſit ſigillum fidei. Verum ait Bellarminus.* Sicut fides apud adverſarios immediatè juſtificat applicando merita Chriſti; cur non eodem modo fateantur Baptiſmum immediatè juſtificare applicando merita Chriſti, cum Chriſtus hîc eodem modo loqatur de fide & de Baptiſmo? *Reſp. Non negamus, Baptiſmum dici poſſe applicare nobis meritum Chriſti, & ſic nos juſtificare, qia obſignat nobis juſtitiam fidei; ut omnis vis Sacramentorum ex fide pendeat, non fides ex Sacramentis.* Idem, *ibidem q. 1. c. 3. voc. 37. Chriſtus ponit fidem ante Baptiſmum. Et ſic omnes fidem reqirunt in adultis ante Baptiſmum. Philippus Evnucho,* ſi credis ex toto corde, potes baptizari. *qaſi diceret, ſi per fidem apprehendis Chriſtum & in illo remiſſionem peccatorum, ego ſigillum qaſi diplomati apponam. & hoc in omnibus adultis perpetuò reqiritur. Cum ergò fide remiſſa pec-*

cata

cata credimus, hanc fidem & promissionem Baptismus obsignat. non ergò Baptismus efficit fidem & vitam æternam, sed confirmat. qare ante promissa esse debet vita æterna. &, *ibidem q. 4 c. 3. p. 84. col. 2. Christus non ait, hoc ipsum, non baptizari damnationem afferre, sed non credere. Qare cum Christus nullam aliam cavssam condemnationis hîc ponat, nisi non credere; apertum est, non baptizari non esse cavssam damnationis; & sic justitiam non esse in Sacramentis, sed in fide. Etsi ergò Christus cum fide Baptismum in priore membro conjunxit, non tamen ut simpliciter necessarium conjunxit; sed ut symbolum & sigillum, qod non simpliciter necessarium est; imò cum fide dignus est qi promittit, non omnino necessarium ex parte ejus qi promittit, sed tantum ex ejus parte cui promittitur: tamen in negatione, hoc est, in posteriore membro, nulla mentio symboli fit, qia non carere symbolo cavssa damnationis est, sed fide, qâ Christus apprehendi debet.* Idem, *ibidem p. 89. Bellarminus ait.* Qi habet sacramentum, & non vult credere, damnatur. *Verissimum hoc est. unde constat Sacramenta non propriè & vi sua nos justificare, avt servare, imò sine fide nihil valere.* Porrò *ait*, si qis habet fidem, & non vult Sacramentum percipere damnatur. *Resp. Qi habet veram fidem, non potest non habere voluntatem utendi sacramentis. Fingit Bellarminus hominem habere fidem, & tamen nolle uti sacramentis. cum respuere Sacramenta sit infidelitatis argumentum certissimum. eo enim ipso se prodit qis non credere, si sacramenta recusset. contemptus sacramenti indicat fidem non habere. Ibidem q. 5. c. 8. ad rat. 4. Nostra sacramenta dicuntur hæc omnia præstare* (salvare, regenerare, justificare) *non qod ipsa propriè & per se hæc præstent; sed qia nostram salutem & justificationem à Christo jam peractam credentibus obsignant. & hoc vetera etiam sacramenta fecerunt.* Idem deniqe *ibidem qæst. 4. c. 2. ad test 3. resp. 5. pag. 66. Postremò, fidei soli sine mentione aqæ salus tribuitur. Joan. 3. 15. 16. 18. ergò credere per se ad salutem sufficit.*

3. Qod *fides promissionis verbo niti* dicitur, id avtem qoad adultos sic se habeat, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur:*

Respondeo. sicut fides patrum, qi ante Christum incarnatum vixerant, eadem planè cum nostrâ, qi jam degimus, fuit. Act. 15. 10. 11. 2 Cor. 4. 13. Heb. 11. 13. sic promissio per fidem in Messiam salutis, qoad substantiam apud utrosqe eadem prorsus. nec promissionis verbum, fideive, qo ea nitebatur, fundamentum, mutabat Sacramentorum sive sigillorum eidem obsignando adjectorum pro istis illisve temporibus seculisqe varietas avt diversitas. promissione merâ scilicet eâqe per secula omnia una eademqe fides nitebatur, sive lotione, sive recisione, sive nevtrâ etiam adhuc ea obsignaretur. Avgustinus, *ad Ep. Pelag. l. 1. c. 21. Antiqos justos non fecit salvos nisi fides mediatoris.* & *l. 3. c. 4. Antiqi omnes justi, & Moses ipse testamenti minister veteris, hæres novi, ex fide, qa nos vivimus, una eademqe vixerunt.* & *de pecc. mer. & rem. lib. 2. cap. 29. Una ergo fides est, qa omnes salvos facit, qi ex carnali generatione in spiritualem renascendo salvantur. — sed hujus pro significationis opportunitate per varia tempora Sacramenta variata sunt.* Idem, *confess. l. 10. c. 44. Salvi per fidem passionis futuræ, sicut nos per fidem præteritæ.* &, *Epist. 11. cap. 7. Christi fide saluberrima etiam illi justi facti sunt, qi priusqam veniret in carne, crediderunt in carne venturum. eadem namqe fides est, & nostra & illorum, qoniam hoc illi crediderunt futurum, qod nos credimus factum.* &, *in Joan. tract. 45. Tempora variata sunt, non fides. --- Venit, & venturus est, duo sunt tempora; sed eadem est fides. --- In sigillis diversis eadem est fides. Sic in signis diversis, qomodo in verbis diversis; qia nihil aliud sunt verba qam signa. --- fide manente signa variata videtis.* Idem deniqe, *Epist. 57. Qod si circumcisio antiqis sanctis pro Baptismo fuisse creditur; qid respondebitur de his, qi anteqam hoc præceptum esset, Deo placuerunt, non tamen sine fide?* Whitakerus, *de sacr. q. 4. c. 3. rat. 4. ad 3m.*

A *Justitia una eademqe fuit in Patriarchis, in Prophetis, in Apostolis, in omnibus denique piis, qi ab origine mundi fuerunt.* qi & videndus infra, *ad resp. 4. replic. 3. de formul.*

4. *Fidem baptizatorum in Deum ferri, ut remittentem peccata virtute sangvinis Christi tum illis applicati, qorum onere conscientia ante & usqe ad remedium illud premebantur*; qod asseritur:

Respondeo, *fidem baptizatorum in Deum ferri*, si fides ea saltem verbo divino nitatur, ut remissionis promissionem, qam fidei & resipiscentiæ absolutè dedit, B Act. 10. 43. qamqe solidam pœnitentiam, cum fide verâ vivâqe conjunctam, *præsentaneam* obtinere ipse concedis baptizato obsignantem. qâ obsignatione solenni nil mirum, si leventur & stabiliantur conscientiæ antè & eousqe etiam forsan conturbatæ & oppressæ, ex fidei novellæ adhuc infirmitate, statusqe sui conditione beatâ minùs perspicuè apprehensâ. Ideò enim in Sacramentis bonorum, qæ per Christum conseqimur, obsignatio fit, *ut in conscientiis nostris rata sint*, uti Calvinus, *in Act. 2. 38.* verum isti, de qibus hîc agitur, vel verâ vivâqe fide imbuti jam fuerant; & tum ex concessis remissa habebant peccata, etiam priusqam ad Baptismum C accederent; vel si verâ vivâqe fide destituti Sacramentum fidei illius susceperant, pacem, non veram, opinor, sed falsam, ac proinde fallacem, à fide non verâ enatam, conscientiis suis à ritu illo externo sunt consecuti.

5. Idem de *spe* illâ dictum sit, *qâ subnixi Christiani ad Baptismum accessisse* perhibentur. Spes enim vera, in fide recta fundatur. Heb. 11. 1. fides promissione divinâ innititur. qæ nisi fidei veræ vivaciqe, nec in Baptismo, nec extra Baptismum peccatorum veniam pollicetur; huic avtem etiam citra Baptismum præsentaneam D eandem præstat.

6. *Apostolos ignaros, qid arcana voluntate ante Baptismum Deus fecerit, in ipso Baptismo dari remissionem & ablutionem peccatorum virtute sangvinis Christi & præsumpsisse & docuisse*, dicitur.

Atqi missa *Dei arcana voluntate*, ex patefacta *præsumebant & docebant*, dari credentibus omnibus præsentaneam remissionem peccatorum; (qod & ipse supra fassus, ab eis, scio, non aliunde didicisti) non verè credentibus nec Baptismum eam posse conferre sciebant. E Proinde arcana Deo remittentes, à baptizandis fidem exigunt & resipiscentiam, individuam fidei comitem, veram dubio procul vivamqe utramqe, Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. 12. 13. 36. 37. & 16. 14. 15. fidei justificationem & peccatorum remissionem passim attribuunt & pollicentur, ut qæ sangvinem Christi in eum finem efficaciter semper applicet. Act. 16 30. 31. Rom. 3. 22. 23. 26. 28. 30. & 4 3. 10. 11. 23. 24. & 5. 1. 9. Gal. 2. 16. & 3. 14. efficaciam ipsius hac in parte, à ritu aliqo pendere, nusqam docent, nec ipse id asseruisse videris, modo vera F vivaqe fuerit.

7. De phrasibus illis, *baptizari in remissionem peccatorum, & in ablutionem eorundem*, satis, opinor, est supra dictum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt. §. 2.* &, *ad Arg. 11. enunc. 2. locut. 3.* Addam duntaxat, qæ de hac formula, Amesius noster, & Piscator. Hic, *ad Marc. 1. 4. verba illa*, in remissionem peccatorum, *non valere, ad conseqendam remissionem per hoc opus, judicati potest ex eo, qod Scriptura passim tradit, hominem adultum, de qalibus in illis dictis sermo est, non conseqi remissionem peccatorum aliter qam per fidem in Christum, ac proinde statuunt eum jam per fidem habere remissionem peccatorum, non igitur per opus Baptismi. item ex eo, qod adultum baptizare non est fas, nisi is profiteatur fidem in Christum, ac proinde statuatur, eum jam per fidem habere remissionem peccatorum. Non igitur statui potest, qod illam demum adipiscatur per opus Baptismi. Necesse est igitur illa verba exponi. non potest avtem afferri melior expositio, qàm qa petitur à natura Sacramentorum, qa constat esse sigilla justitiæ fidei*, Rom. 4. 11. Idemqe, *Thes. Theol. vol. 1.*

loc. 25. §. 13. Prædicabat Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. *i.e. prædicabat reſipiſcendum eſſe, & credendum in Chriſtum*, Act. 19. 4. *teſtificabaturque reſipiſcentibus atque credentibus in Chriſtum, peccata eis ſua remiſſa eſſe propter Chriſtum.* Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 5. q. 1. theſ. 1.* Bellarminus. *In his locis tribuitur Baptiſmo remiſſio peccatorum.* Proteſtantes. *Remiſſio peccatorum in ſententia Dei offenſi conſiſtit; neqe poteſt tribui externa alicui ceremoniæ, niſi ſub ratione ſigni avt ſigilli ſententiam illam teſtatam reddentis.* Bellarminus. *Qis non miretur novum iſtum tropum, qo* abluere peccata *ſignificet, accipere ſigillum juſtificationis acceptæ?* Proteſtantes. *Juſtificationem ante fuiſſe ab illis acceptam non poteſt negare, cujus hæc eſt confeſſio, c. 13.* Adulti per fidem & contritionem veram juſtificantur anteqam ad ſacramentum accedant. 2. *Tropum, qem nos in iſtiuſmodi phraſi dicimus, eſt,* ablue peccata tua. *i. e. accipe ablutionem ut ſigillum remiſſionis peccatorum, ſive acceptæ, ſive accipiendæ, per conſcientiæ certiorationem. hic avtem tropus non eſt adeò novus avt mirus, ut Magiſtri illi magni, qos citat & approbat Bonavent. in 4. d. 1. q. 2. eundem jam dudum approbarint.*

8. *In eum ſenſum Veteres loca illa intellexiſſe,* qod dicitur:

1. Forſan minus cavtè ambiguéqe illi ſæpe locuti fuerint, prout & neoterici freqenter, etiam illi qi à ſenſu tamen illo, ubi ſermonem accuratius inſtituunt, qam longiſſimè recedunt. Certè Danæus veteres nobiſcum ſenſiſſe affirmat, *adv. Bell. de Bapt. c. 13. In Sacra Scriptura, qidpiam ab alio tolli, vel remitti dicitur, vel tanqam à cavſâ; ſic Deus remittit peccata, ſic Chriſtus ea tollit. Mat. 9. 6. Luc. 5. 21. Joan. 1. 29. vel tanqam ab ejus remiſſionis & deletionis ſigno & ſacramento; ſic Baptiſmus peccata tollit & lavat. Marc. 1. 4. Eph. 5. 26. Scriptura & Patres hoc poſteriori ſignificato concedunt Baptiſmo peccata tollere.* Deniqe conferantur phraſes illæ, *baptizari in reſipiſcentiam, εἰς μετάνοιαν*, Mat. 3. 11. &, *baptizari in remiſſionem*, ſive, *ablutionem peccatorum*; & altera ex altera intelligatur. non eſt illud, *baptizari ad reſipiſcentiam conſeqendam, ſed ad teſtandam & obſignandam*; *in reſipiſcentiam*, i. e. *in teſtimonium reſipiſcentiæ.* & pari modo, *in remiſſionem*, & *in ablutionem peccatorum.* i. e. *in teſtimonium & obſignationem, vel remiſſorum ſive ablutorum, vel remittendorum & abluendorum.*

Verum, 2. Reſpondeo.

1. Qod Joannes Sariſburienſis in *Metalog. prolog. Non dedignatus ſum*, inqit, *modernorum proferre ſententias, qos antiqis in pleriſqe præferre non dubito. Doctoreſqe, qo juniores, eo perſpicaciores* fuiſſe in Scripturis exponendis, fatentur etiam è Pontificiis nonnulli, Cajetanus, *præfat. in pentateuch.* Dom. Bannes, *in ſecundam ſecundæ.* Salmeron, *in Rom.* l. 2. diſp. 51. ut verè poſſit hîc obtinere Philoſophi illud, *Polit. l. 3. c. 8. τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ἤθους διήθρωται τῶν νεωτέρων.*

2. Baptiſmo nimium tribuiſſe è veteribus nonnullos, non eſt heri avt perendie à noſtris obſervatum. Centuriatores Magdeburgenſes id crebrius inculcarunt. Ambroſius reverâ, *de initiat. c. 4. Credit etiam catechumenus in crucem Domini Jeſu, qâ & ſignatur; ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus havrire.* Et, Avguſtinus, *de nupt. & concup. l. 1. c. 33. Qid prodeſſet, vel ante Baptiſmum pœnitentia, niſi Baptiſmus ſeqeretur, vel poſteà, niſi præcederet?* qaſi à Baptiſmo penderet fidei pœnitentiæqe efficacia, qum ab illius utriuſqe veritate pendeat potius iſtius fructus & effectus. Verum in hoc mihi vel Ambroſio, vel Avguſtino calculum dare religio eſt. Ne adjiciam, de Infantibus citra Baptiſmum decedentibus, hunc etiam Pontificiis immaniorem protuliſſe ſententiam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed eſto, illo loco Act. 2. 38. reſipiſcentia prius exigatur à baptizandis: atqe adeò eſto locus propriè intelligatur de adultis reſipiſcentibus, qos jam Petrus compellavit: tamen verba illa, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum; *ſimul etiam deſignant finem, in qem Baptiſmus adhibetur. qi licet adultis verè reſipiſcentibus non adhibeatur niſi ad teſtandam & obſignandam remiſſionem peccatorum jam partam, parvulis tamen, qibus nihil in præſenti obſignat, nec obſignare poteſt, pro illo ſtatu, ſignum eſt viſibile gratiæ illius inviſibilis, qam Deus mediante Baptiſmo porrigit & præbet parvulis inter baptizandum. Eſt avtem illa remiſſio peccati originalis, qo ſolo implicantur parvuli. non enim alio modo prodeſt parvulo ad remiſſionem peccatorum. Hortatur enim Petrus Judæos ad pœnitentiam & Baptiſmi ſuſceptionem, hac ratione, qod promiſſio facta ſit illis & eorum liberis, illis ſcilicet verè jam credentibus & reſipiſcentibus,* obſignationis *remiſſionis peccatorum per Baptiſmum, hiſce verò, qibus nondum remiſſum erat peccatum originale,* exhibitionis *illius remiſſionis, qam Baptiſmalis ablutio repræſentat & ſignificat, cum obſignationis remiſſionis nondum factæ capaces non eſſent. Nam, ut habet Calvinus in locum,* Baptiſmo ſemper connexa eſt ſpiritus gratia, niſi à nobis impedimentum occurrat. *à parvulis avtem impedimentum occurrere non poteſt. Ergò in horum Baptiſmo Sacramentum præbet & confert qod ſignificat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam loco huic abunde ſatisfactum ante videri, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. Aſſumpt. §. 2.* qo remittere itaqe neceſſarium fuerit, ne eadem ſæpius repetita navſeam moveant. pavcula tantùm hîc adjicio.

1. Etiamſi *Baptiſmi finis* iſte *qoad parvulos* verus eſſet, non poſſe tamen ex hoc loco elici, qo de Baptiſmo eo ſolo agitur, qem reſipiſcentia præceſſerit.

2. Havd verum videri qod præſumitur, *per Baptiſmum infanti obſignari nihil poſſe*; qum fœdus obſignet cum ſemine etiam initum; nec cum ſemine baptizato tantùm, avt qâ baptizato, ſed cum ſemine ſimpliciter, etiam non baptizato, etiam non baptizando, qod citra Baptiſmum defungeretur. Qin &, *parvulo obſignari poſſe*, ex cogitationibus ſecundis agnoſcit ipſe Vir Clariſſimus, uti ſupra monitum, *Sect. 1. Num. 2.* ſub calcem *Reſp. ad Arg. 6.*

3. *Deum gratiam in Baptiſmo parvulis porrigere,* non poſſe niſi valdè *αἰνίγως* dici. Porrigitur aliqid, ut accipiatur. i.e. ut is cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat. Ita Satyricus;

Porrigis irato puero cum poma, recuſat.

Neqe avt terræ ſitienti aqam aqator, avt proſciſſæ ſemen *porrigere* dicitur. Parvulis ergò electionis liberæ uſu deſtitutis, etiamſi *præberi* aliqid, *porrigi* tamen propriè non poteſt. *tradere*, vel, *indere*, qis poteſt in manum infantuli, inſtrumentum aliqod ſigillo communitum, vel virgulam, qæ hæredi jus obſignet. at *porrigere*, avt *offerre* eidem eâ ratione jus illius beneficii, vel qod traditionis illius ritu deſignatur, vix qiſqam, opinor, dixerit; niſi forte ab infantili illius admiſſione avt rejectione (ſicut à pullorum actu conſimili in avguriis de rerum futurarum eventu conjectabantur) jus illud abſolutè penderet. Verùm infans tantùm abeſt, ut *gratiam in Baptiſmo porrectam* an *oblatam* dixeris, ut nec ſacramentum ipſum ex libero electionis uſu vel admittat vel reſpuat. Unde nec reniſus parvulorum iſtiuſmodi, cum ad ſacrum fontem ablutionis gratiâ ſiſtuntur, eis qicqam obeſſe creditur. Qod & Avguſtinus non ſemel monet, *Epiſt. 57. de bapt. l. 4. c. 23. de pecc. mer. & remiſ. l. 1. c. 25.*

4. Calvinus *cum dixiſſet, Non proponi in Baptiſmo nudam figuram, ſed rei qoqe exhibitionem ſimul annexam eſſe.* dicti rationem ſtatim iſtam ſubjungit; *qia nihil fallaciter* Deus promittit, ſed verè complet, *qod ſub figuris ſignificat.* cujus contrarium, ut nemo pius aſſeruerit; ita nec dicere qenqam neceſſe eſt, qi cum Reverendo Epiſcopo Joanne Sariſburienſe negaverit, *gratiam eam renovantem,*

vantem, qâ Chriſto renaſcuntur fideles, infundi parvulis in ipſo actu Baptiſmi. qam in Baptiſmo tamen figurari, ecqis inficias egerit?

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Objectio. *Dices, verba illa*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum; *non poſſe gemino ſenſu eodem in loco accipi & uſurpari, ut tum deſignet* obſignationem *remiſſionis peccatorum adultis reſipiſcensibus, tum ipſam* remiſſionem *peccati originalis parvulis, qibus ante peccatum originis non eſt remiſſum.*

Reſponſio. 1. *Certum eſt, cum dicit Petrus*, Reſipiſcite unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *ibi ipſam remiſſionem intelligi nondum impetratam, ſed actu reſipiſcendi impetrandam, non remiſſionis obſignationem.*

2. *Certum itidem eſt, Petrum hortari Judæos ad pœnitentiam & Baptiſmi ſuſceptionem hac ratione, qod promiſſio facta ſit illis & eorum liberis remiſſionis peccatorum parvulis avtem Judæorum promiſſio remiſſionis non aliter facta eſt qam fieri potuit, ſcilicet porrigendo, præbendo & exhibendo inter baptizandum remiſſionem originalis reatus nondum remiſſi. Nemo enim dixerit, promiſſionem factam eſſe univerſaliter conferendi ipſam remiſſionem originalis reatus omnibus eorum parvulis anteqam ſiſtantur baptizandi, vel ſi qis dixerit, omni fundamento caret talis aſſertio.*

3. *Calvinus annotavit in locum, ubi explicat hac verba*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. Tametſi, *inqit*, in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hic præcedit, ordine tamen (*ait*) ſeqi; qia nihil aliud eſt (*inqit*) qàm bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur obſignatio, ut in conſcientiis noſtris rata ſint. *per remiſſionem ergò peccatorum intelligit vult ipſam remiſſionem, ſed eam non plenariè fieri, niſi ubi in conſcientiâ rata fiat, ſev in foro conſcientiæ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ego ſanè *de ſenſu gemino* nihil ejuſmodi objecerim, nec ut objiciatur opus eſt; qum clarum ſit, qos alloqatur eo loco Apoſtolus. ut fruſtra fuerit controverſiam inſtituere, qo ſenſu de parvulis eo loci loqatur, qo non parvulos ullos, ſed adultos qoſdam alloqitur.

2. *Remiſſionem nondum impetratam, ſed actu reſipiſcentiæ impetrandam, non obſignationem remiſſionis promiſſi*, facilè concedo. nec qiſqam unqam, credo, avt negavit, avt negaverit. Verùm hoc qæritur, remiſſio ipſa qatenus à reſipiſcentia, qatenus à baptiſmo pendeat; & an poſitâ reſipiſcentiâ illâ, qam eo loci Apoſtolus exigit, nondum tamen remiſſio verè habeatur, donec ablutio externa acceſſerit.

3. Hac ratione ipſos peculiariter, *hortatur ad reſipiſcentiam & Baptiſmum ſuſcipiendum, qod ipſis promiſſio facta ſit.* Ad ampliorem avtem bonitatis divinæ commendationem adjungit, (qod & Oecumenius obſervavit) promiſſionem eam, de qâ agit, qæcunqe tandem ea fuerit, (neqe enim de hoc apud omnes conſenſus eſt) latius etiam patere; qippe qæ *ad filios* ipſorum, nulla facta parvulorum avt adultorum mentione; & ad *exteros* etiam, qoſcunqe Deo viſum fuerit adducere, pertingere dicatur. promiſſio avtem illa, eſto ea qam Calvinus loqitur, (qanqam aliò qi trahant, nec ignobiles illi, non deſunt interpretes) *Ero Deus tuus, & ſeminis tui.* certe ea, qicqid in ſe continuerit, & qatenus ſemini remiſſionem peccatorum promittebat, tam ad Judæorum qàm ad Chriſtianorum ſobolem univerſam pertinere qi dixerit, fundamento ſolidiſſimo, nempe verbo divino in ævum omne permanſuro innitetur. Verba fœderis aperta ſunt, *Ero Deus tuus, & ſeminis tui.* maſculi ei an fœminæ fuerint. Fœderis avtem iſtius ſymbolum ac ſigillum ad pleniorem ejuſdem obſignationem adjicio, circumciſionem die octavo proli maſculæ imprimendam. Hoc Deus; nihil amplius. Gen. 17. Qi ulterius aliqid adjecerit, aliunde expiſcetur neceſſe eſt. Nec colligere hinc cuiqam licet, avt prolem Judæorum maſculam ſtatim ab ortu, avt fœmineam, donec ritus alterius cujuſqam compos exiſteret, vel de ſemine Abrahæ nondum cenſeri, vel fœdere ibi inito non comprehendi. Regula juris eſt, *Ubi lex non diſtingvit, nec nos diſtingvere debemus.* Certè qos divina non excludit dictio, nec nos excludendi poteſtatem habemus. Nec ſanè Judæi proles maſcula, nec Chriſtianorum ulla, ad fœderis ſigillum admitti debuerat, niſi fœderata prius cenſeretur. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *ad Col.* 2. 12. *Eſſe fœderatum ſufficit ad accipiendum ſignum fœderis. infantes avtem eodem fœdere continentur cum parentibus*, Ero Deus tuus, & ſeminis tui. Et poſt; *Abraham filium ſuum Iſaacum, utpote jam fœderatum, prius circumcidit, qàm per ætatem poſſet credere.* Mornæus pariter, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Dantur Sacramenta, non ut in fœdere Dei comprehendantur, ſed ut eo ſigno comprehenſi ſignificentur.*

4. *Parvulis*, qod dicitur, *aliter fieri non potuiſſe promiſſionem illam de remiſſione peccatorum, qam inter baptizandum reatus remiſſionem exhibendo*; aſſeritur nudè, non probatur, nec probabile etiam videtur. Qid enim impedit, qo minùs eadem ratione promiſſio facta ſit liberis, qâ & ipſis eorundem parentibus tunc fiebat, ſub conditione ſcilicet reſipiſcentiæ & Baptiſmi ſuſcipiendi, illius qidem ad conſecutionem, iſtius verò ad obſignationem? nec alio ſanè modo promiſſio ea, hoc ſaltem loco, (qid ſi nec alibi etiam uſpiam dixerim?) vel qoad illos, vel qoad iſtos proponitur, vel qoad eos omnes, qos adducturum deinceps Dominum Apoſtolus prædixit. Illud duntaxat intereſt, qod in adultis Baptiſmi perceptionem reſipiſcentia, & remiſſio ipſa reſipiſcentiæ comes prorſus individua præcedit, in parvulis ea utraqe ordinariè ſubſeqitur; ſed eo tamen ritu infanti etiam intincto, utraqe obſignata, & ubi altera ſucceſſerit, altera etiam præſtanda.

5. *Promiſſionem de remiſſione reatus originalis, abſolutè*, & citra ullam omninò conditionem *omnibus in univerſum fidelium parvulis factam*, qæ vel ante Baptiſmum, vel inter baptizandum præſtetur, nec nos dicimus, nec qæ hactenus conceſſimus, dicere nos cogunt.

6. Nec Calvinus, nec alius qiſqam, (qod ſupra dicebam) remiſſionem ipſam hoc loco deſignari negaverit. verùm Calvinus remiſſionem iſtam Baptiſmum ipſum præcedere, eam Baptiſmum obſignare tantummodò contendit, *qo in conſcientiis noſtris rata ſit.* qibus tamen ille verbis nihil minus voluiſſe videtur, qàm *remiſſionem plenariè non fieri, donec conſcientiæ ipſi rata fiat*; ſed tum demum mentes conſcientiaſqe noſtras de eâ jam exhibitâ plenius certiúſqe confirmari, ubi ſigillum etiam divinum acceſſerit. Apud noſtros ſiqidem paſſim occurrit, *remiſſionem ac juſtificationem uno ſtatim momento peragi, nec remiſſionem veram eſſe, qa plenaria non fuerit*; qanqam eam à nobis non ita plenariè ſtatim apprehendi; qia fides ea, qâ plenè jam peractam apprehendimus, infirma plerunqe ac imbecillis ſit, ideoqe adminiculis opus habeat, qò de eadem adhuc certior fiat. Rectè Strigelius, ad Eph. 4. 23. *Differunt peccatorum remiſſio & renovatio: nam remiſſio fit in momento, renovatio ſucceſſivè & gradatim.* Et Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 1. Remiſſio eſt perfecta, regeneratio inchoata.* prout & de juſtificatione, ad qam remiſſio conſeqitur, Chamierus, *panſtrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Juſtificationem ſimul & ſemel dari, partibus omnibus ſuis perfectam: ſanctificationem verò per gradus, ut promovendo pavlatim feratur ad ſummum.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed eſto, dicamus obſignationem remiſſionis peccatorum promiſſam duntaxat eſſe adultis per Baptiſmum, utpote qi inter-

interveniente fide & reſipiſcentiâ ipſam remiſſionem prius impetraſſent qam baptizati eſſent; tamen parvulis eorum, qibus ante Baptiſmum peccatum non eſt remiſſum, promiſſio ſit exhibitionu ipſius remiſſionis & ſolutionis originalis reatus per Baptiſmum, qomodo jubentur reſipiſcere in remiſſionem peccatorum. i. e. ad impetrandam remiſſionem. atqe hoc inſtituto noſtro ſatis erat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *parvulis*, verſ. 38. ne γϱὺ qidem reperitur. *promiſſio* avtem, qæ verſ. 39. *non ipſis ſolum, ſed & liberis ipſorum facta* dicitur; cujus promiſſionis, ſi ea generalis illa de *confœderatione* intelligatur) ſicut circumciſio, ita & Baptiſmus ſignum tantùm eſt & ſigillum, neqe enim longius, opinor, uſqam Scriptura progreditur) ea, qatenus ad parvulos pertinere videatur, jamdudum abunde dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hæc noſtra interpretatio inde confirmatur, qod apud Veteres parvuli olim dicebantur baptizari in remiſſionem peccatorum. *i. ad reatus originalis ſolutionem. Origenes*, Homil. 8. in Levit. *qærit*, Qid cavſſæ ſit, cum Baptiſma Eccleſiæ in remiſſionem peccatorum detur, cur ſecundum Eccleſiæ obſervantiam etiam parvulis Baptiſmus detur. *reſpondet.* utiqe ſi nihil eſſet in parvulis qod ad remiſſionem deberet & indulgentiam pertinere, gratia Baptiſmi ſuperflua videretur. *Et*, Homil. 14. in Luc. Parvuli baptizantur in remiſſionem peccatorum. qorum peccatorum? vel qo tempore peccaverunt? avt qomodò poteſt ulla lavacri in parvulis ratio ſubſiſtere? niſi juxta illum ſenſum de qo pavlò antè diximus, *Nullus mundus à ſorde, nec ſi unius diei qidem fuerit vita ejus ſuper terram.* & qia per Baptiſmi ſacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur parvuli. *Niſi enim qis renatus fuerit ex aqâ & ſpiritu, non poterit intrare in regnum cœlorum. Vide eundem*, lib. 5. in cap. 6. ad Rom. *Cyprianus*, Epiſt. 59. ad Fidum. Parvulus ad accipiendam remiſſionem peccatorum hoc ipſo facilius accedit, qod illi remittuntur, non propria, ſed aliena peccata. *Concil. Milevitan.* c. 2. Item placuit, ut qicunqe parvulos recentes ab utero matrum baptizandos negat, avt dicit, in remiſſionem qidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, qod regenerationis lavacro expietur, ut ſit conſeqens, ut in formâ baptiſmatis, *in remiſſionem peccatorum*, non vere, ſed falſò intelligatur, Anathema ſit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in ſeipſis adhuc committere potuerunt, ideo in remiſſionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Patres antiqos hîc allatos qod attinet:

1. Eos oppugnant, qi parvulos peccati omnis expertes prorſus naſci contendebant. id enim ſi verum ſit, *in remiſſionem peccatorum baptizari parvulos* verè non poſſe. At hoc nihil impedit, qo minùs in futuram peccatorum remiſſionem baptizentur: nec eos qicqam tangit, qi in ipſo actu baptizandi remiſſionem hanc dari non avdent ſtatuere.

2. Non eſt inſolens, vel apud priſcos Patres, vel apud ſacræ etiam paginæ ſcriptores, ea Sacramentis per *locutiones figuratas* tribui, qæ ad rem Sacramento deſignatam pertinent. Atqe hoc noſtri ad Teſtimonia ex antiqis à Pontificiis depromta, ad dogmata ſua conſtabilienda, paſſim inculcant. Qin & Avguſtinus ipſe clariſſimè, *Epiſt.* 23. *Nempe ſæpe ita loqimur, ut Paſchâ propinqante dicamus*, craſtinam vel perendinam Domini paſſionem, *cum ille ante tam multos annos paſſus ſit, nec omninò niſi ſemel illa paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus*, Hodie Dominus reſurrexit; *cum ex qo reſurrexit tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loqentes arguat eſſe mentitos? niſi qod iſtos dies, ſecundum eorum, qibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupemus; ut dicatur ipſe dies, qi non eſt ipſe, ſed revolutione temporis ſimilis ejus; & dicatur illo die fieri, propter ſacramenti celebrationem, qod non illo die, ſed jam olim factum eſt. Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen in Sacramento non ſolum per omnes Paſchæ ſolennitates; ſed omni die populis immolatur; nec utiqe mentitur, qi interrogatus eum reſponderit immolari. Si enim Sacramenta qandam ſimilitudinem earum rerum, qarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent. Sicut ergò ſecundum qendam modum, Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt; ſacramentum ſangvinis Chriſti, ſangvis Chriſti eſt: ita ſacramentum fidei, fides eſt. — Sicut de ipſo Baptiſmo Apoſtolus*, Conſepulti, *inqit*, ſumus per Baptiſmum in mortem, *non ait*, ſepulturam ſignificamus; *ſed prorſus ait*, conſepulti ſumus. *Sacramentum ergò tanta rei non niſi ejuſdem rei vocabulo nuncupavit.* Qæ & Mornæus adducit, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 4. Calvinus, *Inſt. l.* 4. *c.* 17. *§.* 21. Petrus Martyr, *ad Rom.* 4. *&* 6. & alii.

3. Patres illi, qo tempore *remiſſionem dari*, eodem etiam *nativitatis ſordes deponi*, cenſent. qæ ſententia ſuffragium à me facilè feret. At hoc ſi in Baptiſmi actu fieri voluerint, utut è Pontificiis forſan pleroſqe, è noſtris, puto, ſuffragatores pavcos habituri ſunt.

4. Qod Cypriano, *parvuli non propria, ſed aliena, ad Baptiſmum afferre peccata*, dicuntur; ego qid ſit, non ſatis aſſeqor, niſi ſi de *actu commiſſis* intelligatur; qo modo Concilii *Milevitani*, an *Carthaginenſis* potius, Patres loqi videntur. Certè enim vitium originale, etiamſi ſit à parentibus traductum & contractum, ipſorum eſt tamen, inqe ipſis inhærens.

5. Origenes, *in Rom. 6. l.* 5. qid habeat, qod hoc dogma ſtabiliat, non reperio. qod oppugnare potius videatur, more ſuo ludens, inter alia, qæ & Sedulius in *collectanea* ſua tranſtulit, hæc habet; *Docet per hoc, qod ſi qis prius mortuus peccatis eſt, is neceſſariò in Baptiſmo conſepultus eſt Chriſto. ſi verò non ante qis moritur peccato, non poteſt ſepeliri cum Chriſto. nemo enim vivus aliqandò ſepelitur. Qare ſi non ſepelitur cum Chriſto, non legitimè baptizatur.* Et poſteà; *Hoc eſt qod colligitur ex his Apoſtoli dictis, per altiorem intelligentiam, qod ſicut nemo vivus poteſt ſepeliri cum mortuo; ita nemo qi adhuc vivit in peccato, poteſt in Baptiſmo conſepeliri Chriſto, qi mortuus eſt peccato. & ideò, qi feſtinant ad Baptiſmum, hoc prius curare debent, ut moriantur ante peccato, & ſic poſſint conſepeliri Chriſto per Baptiſmum.* Cæterum qid ſani ſolidive ab eis expectes, qi de paginâ ſacrâ ludos ſic faciunt?

6. Non tam de dogmate, qam de loci interpretatione impræſentiarum qæritur, cujus iſtorum in Teſtimoniis adductis nemo vel meminit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex his & aliis antiqorum Teſtimoniis ſatis conſtat, ab Apoſtolorum temporibus hanc formulam baptizandi parvulos ſemper uſu receptam fuiſſe in Eccleſiâ, ut baptizentur in remiſſionem peccatorum; qod ita intellexit Eccleſia, ut veraciter per Sacramentum Baptiſmatis ablatus fuerit originalis reatus in parvulis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Formulam qod attinet, *baptizandi parvulos in remiſſionem peccatorum uſu ſemper receptam:*

1. Conſtat reverà, antiqitus receptum, ut *baptizari* dicerentur qibus ritus ille competebat, *in remiſſionem peccatorum*; qod & de pædobaptiſmo diſſerentes uſurparint. Formulam eam tamen in Baptiſmatis ritu adminiſtrando, per Eccleſiam priſcam œcumenicam, avt unqam uſqam-

ve etiam, nedum ab Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe, ut Baptiſmum adminiſtrans, inter tingendum diceret. *Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum*, nuſqam reperio, nec in *Rituali* antiqo ullo extare exiſtimo.

2. *In remiſſionem peccatorum Baptiſmum dari*, nemo (credo) non admiſerit, ſi ſanè accipiatur; imò ſi eodem modo, qo in Apoſtoli verbis illis accipitur. i. e. *ut* eam obſignet, (is enim ſenſus generalis eſt) ſive datam, ſive dandam; vel (ſi ita exprimere libuerit) ubi reſipiſcentia acceſſerit exhibendam: ea enim ibi, nec fides minus, apertiſſimè præexigitur. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 219. In hanc promiſſionem (remiſſionis peccatorum) fides in Baptiſmo obſignatur.* Et mox; *Nobis in præſenti ſatis eſt, qod ex elemento & verbo Dei luculenter habemus, teſtimonium regenerationis & ſalutis.* deniqe; *Remiſſionem peccatorum per ſangvinem Chriſti propoſitam habemus in verbo promiſſionis, & aqa corpori extrinſecus admota. his porrò teſtibus & excitatur & roboratur fides noſtra.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 9. teſt. claſ. 4. §. 5. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. & meritò qidem, remiſſionem peccatorum, gratiam, vivificationem, regenerationem, &c. — Qod ergò Sacramentis hac tribuunt, hoc modo ſunt intelligendi.* qo modo? qo ſcilicet ex Baſilio docuerat, *Baptiſmum ſignificare ſymbolicè depoſitionem operum carnis. qod qid aliud eſt*, inqit, *qam eſſe ſymbolum & Sacramentum hujus rei?* &, *eſſe qaſi purgationem animæ, (i. e. qaſi vim habere purgandi animam.) à prudentia carnis. qod vocabulum* [qaſi] *indicat Baptiſmum externum non purgare, ſed eſſe ſignum vel ſymbolum purgationis.* De *juſtificatione* pariter, *c. 3. Sacramenta ex ſe non juſtificant, — ſed juſtitiam tantum conſignant. — Chriſtus per ſe juſtificat, nec communicat hanc vim ulli rei. tantùm reqirit, ut ejus apprehendantur merita. qod per fidem fieri poteſt ſine ſacramentis & extra Sacramenta.* Et rurſus; *Qi credit Evangelio nondum baptizatus, ſalvus erit. & credere qis poteſt ſine Sacramentis; ut de Evnucho conſtat, qi credidit Evangelio nondum baptizatus; & ſine dubio Evangelium, cum credidit, fuiſſet ei potentia Dei ad ſalutem, etſi non baptizatus omnino fuiſſet. ſed Baptiſmus hanc ei ſalutem obſignavit.* Concludit deniqe, *Si anteqam circumciſus erat Abraham juſtificatus eſt, non potuit ex ſacramentis juſtificari.* De *peccatorum remiſſione* pariter ſit dictum: Cui credenti & reſipiſcenti ante Baptiſma perceptum remiſſa ſunt peccata, non poſſunt ei (propriè loqendo) dici in Baptiſmo remiſſa.

3. *In peccatorum remiſſionem* recens natis Baptiſmum tribui, ſi *peccatorum* nomine actu jam admiſſa intelligantur, minus propriè dicitur, qum remittenda hæc adhuc nulla habeant: qod & Origenes obſervavit. de futuris avtem, ubi ætatem intelligendi rationeqe utendi compotem attigerint, ſi ſumatur, ſub conditione pari planè illis, qa & adultis eam obſignat.

4. *De remiſſione inter baptizandum conferenda intellexiſſe antiqos* illos omnes, apud qos ſolennis ea fuerit formula, credere vix poſſum. ut intellexerint nonnulli, fieri poteſt; nec id ipſe abnuerim. adjicio tantum, & internam renovationem ſimul peragi cenſuiſſe; qa tamen in parte ab illis diſſentiunt, qi dogma hoc tuentur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hanc avtem formam baptizandi parvulos ex hoc ipſo loco, Act. 2. 38. 39. potiſſimùm eos petiiſſe plus qam probabile eſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Formulam hanc ab hoc loco deſumtam, non eſt adeò certum, potuit enim & aliunde deſumi: puta ex Marc. 1. 4. ubi *Baptiſmum pœnitentiæ prædicaſſe* dicitur Joannes *in remiſſionem peccatorum*. Verùm de hac re contendere, non eſt operæ pretium; cum ad rem præſentem parum interfit.

2. Non eſt neceſſe, ut ſi *formulam illam ex hoc loco deſumſerint*, ideò *locum ipſum de parvulis baptizandis ad reatus originalis ſolutionem intelligendum eſſe ſenſerint*, poteſt *formula loqendi* ex loco aliqo deſumi, qi de eis tamen, ad qos, ſive ad qæ, formula illa accommodatur & applicatur, nihil habeat. V. G. de Apoſtolorum præconio Pavlus loqitur Rom. 10. 18. ex Pſalm. 19. 4. mutuatum nemo non videt. qo tamen loco de Apoſtolis nihil à Pſalte Rege dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus ergò hac verba, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, qin de eis etiam intelligi & intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, 1. qod negatur, *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur:* mirum mihi valdè, qî id poſſit negari, niſi ſi qem illorum, qos tunc temporis alloqebatur Apoſtolus, abſqe ea, qam exigebat, reſipiſcentia, ad Baptiſmum admiſſum ſe eo loci ſimul innuiſſet. Certè ſi reſipiſcentiam ab eis omnibus, qos hoc loco alloqitur exigit; de aliis, qam à qibus reſipiſcentia exigitur, locus nullâ ratione intelligi poteſt.

2. Sed nec ex præmiſſis neceſſariò infertur, *de eis etiam intelligi, ac intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

Nam 1. etiamſi Patres antiqi nonnulli ita expoſuiſſent, (qod nec liqere videtur) non tamen inde ſeqeretur, *ſic intelligi debere:* nec ſi id centies aſſererent, aſſenſum forſan extorqerent, qum nihil in textu, qod ſvadeat, nedum cogere poſſit, occurrat. qin è contrario luce meridianâ clarius exiſtit, Apoſtolum adultos ſolos avdientes allocutum.

2. Adhæc in Baptiſmate adminiſtrando antiqi illi à parvulis etiam, qi ad fontem ſacrum tingendi ſiſtebantur, fidem (qidni avtem & reſipiſcentiam?) præexigebant, qaſi promiſſio in Baptiſmo obſignata in bonum eorum tum demum eſſet conceſſura, ubi fidei ac reſipiſcentiæ compotes fierent. Bonifacius apud Avguſtinum, *Epiſt. 23. Interrogamus eos, à qibus offeruntur, & dicimus*, Credit in Deum? *de illa ætate, qa utrum ſit Deus, ignoret, reſpondent*, Credit. Et Avguſtinus ipſe *ibidem. Cum reſpondetur, parvulum credere, qi fidei nondum habet affectum, reſpondetur, fidem habere, propter fidei Sacramentum, qia & ipſa reſipiſcentia pertinet ad celebrationem Sacramenti.* Durius hoc, fateor. cum reſponſio illa ſacramenti perceptionem præcedat. Meliùs Mornæus, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Qod Dominus nobis in Sacramentis offert, verbo ſuo ſanctificatis, nobis eſt infrugiferum & inutile ſine fide.* Poſt, ubi citaſſet illud Domini Marc. 16. 16. & Apoſtoli illud Act. 2. 38. *Et infantes*, inqit, *avt pro eis parentes reſpondere ſolent.* Credo. In *Liturgia* noſtra eadem reperitur *ſponſio & reſponſio.* nec de promiſſione divina fides datur, niſi qatenus & pacta à baptizato præſtantur. In *Catechiſmo* verò. *Q. Qid à baptizandis reqiritur? R. Pœnitentia & fides. Q. Cur ergò baptizantur infantes, cum per ætatem teneram iſta præſtare non poſſint? R. Imò præſtant per ſponſores qi ipſorum nomine utrumqe ſpondent, qod & ipſi, cum adoleverint, præſtare tenentur.* Itaqe Calvinus, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *Baptizari parvulos* aſſerit, *in futuram pœnitentiam & fidem: qo modo & olim circumciſi, cum circumciſionem pœnitentiæ fideiqe Sacramentum infantibus Deus communicabat.* Videatur & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis infra, *ad Num. 6.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad locum Act. 22. 16. Baptizare, & ablue peccata tua. *ais*, pœnitentiam hîc in Pavlo præſumi.

Solutio. *Eſto Pavlum egiſſe pœnitentiam anteqam ab*

Ananiæ advixerat, Surge, & baptizare, & ablue peccata tua. *illud tamen contendo, hac formula loquendi indicari integrum finem, sev potius effectum Baptismi. Siquidem illa predicatio.* Baptismus abluit peccata, *locutio est sacramentalis, ubi proprietas rei signatæ tribuitur signo propter coexhibitionem signi & signati in certo usu, ejusque coexhibitionis certitudinem juxta promissionem divinam. Hac formula enim loqendi voluit Spiritus Sanctus significare, Baptismum institutum esse, tum ad abluendos suscipientes omni reatu, tum ad hujus ablutionis certiorationem & obsignationem. Quod si contingat, ut qis sit à reatu ablutus mediante vera cordis contritione & fide,* (*quod Pavlo contigit*) *ejusmodi Baptismus non primitùs abluit peccata, sed eorum ablutionem obsignat. Sin baptizandus fistatur, qi pœnitentia, avt fidei, avt actualis obsignationis capax non fuerit, sed tamen ablutionis reatus capax sit, quales sunt omnes parvuli in Ecclesia nati; dicimus hac formula loqendi verè indicari, Baptismum abluere peccata eorum priùs non remissa: præsertim cum res signata in hoc Sacramento sit tam ipsa realis ablutio & ablatio reatus, quam ablutionis obsignatio; imò magis respicere videatur* (*certe prius*) *hoc Sacramentum ipsam realem ablutionem, quam solam ablutionis obsignationem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. posito, qod hic afferitur, ex hoc ipso loco dogmatis propositi contrarium evinci posse videtur.

Nam 1. si *finem integrum, sev potius effectum Baptismi eo loco* designari conceditur; nihil avtem amplius hoc in loco Baptismo tribuitur, avt ab ejus susceptione expectandum proponitur, nisi ablutionis obsignatio; seqi videtur, finem integrum, sive effectum Baptismi hunc esse, ut peccatorum ablutionem duntaxat obsignet.

2. Nihil amplius ex hoc loco elici avt concludi potest, qàm qod in Pavlo eo tempore gestum præsumitur. Verum in Pavlo jam contrito, & ex concessione tuâ peccatorum veniam jam consecuto, Baptismus (agnoscente te) condonationem obsignare tantum potuit. nihil itaqe amplius ex eo loco potest necessariò concludi.

2. *Sacramentales locutiones*, & *coexhibitionem* qod attinet; de utroqe satis, opinor, est actum superiùs, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *resp.* 1. *&* 2.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

In Baptismo (*inqit Calvinus*) signum est aqa, res avtem ablutio animæ per sangvinem Christi, & carnis mortificatio. *In* Comment. in 1 Pet. 3. *Et in* Catechism. *in* Opusc. p. 44. 6. Peccatorum remissio species est lavacri, qo animæ suæ maculæ absterguntur non secus atqe aqa abluuntur corporis sordes. *qod non fit nudè obsignative. Et in* Formula Baptismi administrandi *in* Opusc. p. 56. In hoc Sacramento aqæ signum notamqe instituit, significans adeòqe apertè ostendens, qemadmodum eo elemento maculæ corporis eluuntur, eo modo velle se animos nostros purgare atqe expiare, ne ullæ amplius labes avt maculæ appareant.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Calvini loca adducta nihil exhibent, qod probet rei significatæ, (qam & *carnis mortificationem* esse verè asserit) in ipso ritus externi actu exhibitionem præsentaneam.

Hæc tantummodò dicit docetqe, de qibus utrinqe convenit:

1. *Aqam in Baptismo significare ablutionem animæ per sanguinem Christi, & mortificationem carnis.*

2. *Remissionem peccatorum speciem esse lavacri, qo animæ absterguntur eo modo qo aqa corporis sordes abluuntur.*

3. *Deum hoc ritu ostendere, velle se animos nostros purgare & expiare, ut nulla amplius labes avt macula appareat.* Id, opinor, respiciens, qod Ephes. 5. 26. 27. dicitur, qodqe in hac vita impleri, nedum in ipso tinctionis articulo, cum Avgustino, (*ad* 2. *Bp. Pelag. l.* 4. *c.* 2. *& c.* 7. *retract. l.* 2. *c.* 18. *de Doctr. Christ. l.* 1. *c.* 16. *Epist.* 57. *de nupt. & concup. l.* 1. *c.* 34.) negamus universi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 6.

Pleraqe de eis, si non solis, at cumprimis loquntur, qibus pari modo peccata ante Baptismum susceptum remissa fuisse præsumuntur, ut Tit. 3. 5. 1 Cor. 6. 11. Col. 2. 12. Avt enim prius crediderant & resipuerant isti qam Baptismum suscipiebant: atqe tum peccata jam condonata habebant; nec efficere Baptismus vel opus habuit, vel etiam potuit, qod jamdudum confectum fuerat. Avt fidei salutaris & resipiscentiæ expertes prorsus ad Sacramentum suscipiendum accesserant. qod si detur, necesse est, inter baptizandum dona illa adeptos fuisse, qo ad reatus solutionem Baptismus efficax redderetur. Atqi vel fidem in Baptismo dari, vel Baptismum eo fine institutum, ut per eum dona illa exhiberentur, nec liqet, nec in *Thesi* asseritur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Esto, hac tria loca cumprimis loqantur de iis, qibus peccata ante Baptismum remissa fuisse præsumuntur *per fidem & pœnitentiam prævium. tamen istis in locis de hisce solis non agitur; sed etiam de parvulis, qibus ante Baptismum originale peccatum, nec remissum erat, nec remissum fuisse præsumebatur, qod satis erat ad nostram conclusionem stabiliendam.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *de iis solis agi*, in duobus, 1 Cor. 6. 11. & Col. 2. 12. manifestum satis videtur, nec de tertio forsan minus liqet.

2. Sufficit ad institutum, si *de eis* saltem, etiamsi non solis. si enim in istis saltem verè potest enunciari, qicqid de Baptismo illic dicitur, etiamsi gratiam divinam, vel jam collatam, vel deinceps conferendam obsignet tantum, non eo ipso tempore conferat; etiam in parvulis idem, qicqid est, qod illic asseritur, verè itidem enunciari poterit, etiamsi reatus remissio in ipso baptizandi actu realiter non conferatur. *Vel sic habeas*; si de eis saltem, nihil amplius inde concluditur, nisi qod illis est collatum. Optimè Walæus, *de bapt. thes.* 28. *Nec valet qicqam qorundam exceptio, qâ Baptismum adultorum ita distinguunt à Baptismo infantium, ut Baptismum adultorum signum & signaculum regenerationis acceptæ concedant; sed Baptismum infantium instrumentum regenerationis inchoandæ esse velim. nam præterqam qod illius differentia in tota Scriptura nullum extat fundamentum, qæ Baptismum non nisi unius generis agnoscit; etiam illi ipsi loci, Rom.* 6. *Gal.* 3. *Eph.* 5. *Tit.* 3. *&c. qos pro hac sua sententia proferunt, de iis propriè & immediatè agunt, qi jam adulti erant, & qi in adulta demum ætate fuerant baptizati; qemadmodum ex ipsis locis manifestum est.* Qin & Reverendus Episcopus Sarisburiensis *in* Col. 2. 12. ad illa verba, *per fidem. Non frustra est, qod fides exigitur ab Apostolo, ut beneficium spiritualis resurrectionis obtineamus. Nam ut in Baptismo adultorum requiritur fides prævia,* Marc. 16. 16. *sic ab illis qi baptizantur, cum jam infantes sunt, requiritur fides subsequens; qam si non præstiterint postea, retinent externam tantummodò sanctificationem, interna sanctificationis effecta non habent.* Unde Avgustinus, *qæst. Nov. Test. q.* 59. *Qi Baptismum putat carnali ratione consistere, hic non est spiritualis, nec domum cœleste poterit consequi, qi se per aqam, non per fidem commutari credit.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed singula loca inspiciamus.

Locum

Locum Tit. 3. 5, *non neceſſe eſt, ut ad ſolos adultos reſtringamus. Nam*, 1. *non ſolum adultos fideles, ſed & horum parvulos ſecundum miſericordiam ſalvos facit Deus per lavacrum regenerationis.* 2. *Lavacrum regenerationis non effunditur copioſè ſolum in adultos ſed & in parvulos.* 3. *Non ſolum adulti, ſed & horum parvuli juſtificationis ſunt capaces & hæredes efficiuntur vitæ æternæ. Cum autem hæc omnia ſint communia parvulis cum adultis, non eſt quòd exiſtimemus hoc in loco Apoſtolum ſolos adultos, excluſis parvulis reſpexiſſe. Quod autem hoc in loco Apoſtolus de Baptiſmo agit, admittit Calvinus in locum: ſed & Calvinus diſſerens adverſus Anabaptiſtas, parvulos ab Apoſtolo hîc non excludi, ſed potius includi, non obſcurè innuit, ubi retorqet argumentum Anabaptiſtarum contra Pædobaptiſmum ex hoc loco petitum, ubi ajunt infantes non eſſe capaces regenerationis & renovationis, ac proinde non baptizandos eſſe.* Sed enim (*inqit Calvinus*) nobis ex adverſo excipere licet; neqe circumciſionem aliis qam regeneratis fuiſſe conferendam, qæ regenerationem deſignat; atqe ita Dei inſtitutum à nobis condemnabitur. *Hæc ille*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *ubi argumentum eorum ex hoc loco petitum, contra Pædobaptiſmum, aqe poſſe intorqeri oſtendit contra Circumciſionem parvulorum, qam tamen Deus expreſſè inſtituit. Bucerus, in* Epitom. Doctrin. ad Eccleſ. Argent. Confitemur & docemus ſacrum Baptiſmum, qum is ſecundum præceptum Domini datur & accipitur, in adultis pariter & infantibus, verè eſſe lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, per qem baptizati omnibus abluuntur peccatis, &c. *In* Operib. Anglic. p. 178. *Urſinus*, in Explicat. Catechet. Edit. Cantabr. p. 608. Atqe hæ (*inqit*) ſunt rationes, qibus probatur, Infantes eſſe baptizandos. 1. Baptiſmus eſt ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam, qæ tota debet baptizari, juxta illud, *Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis.* Tit. 3. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De adultis ſolis agi*, non eſt exceptio mea; ſed *de eis cumprimis, ſi non ſolis*, ad rem meam ſufficit, ſi *de eis* ſaltem. qod non negatur.

2. Rationes adductæ, qibus itur probatum, *non de ſolis agi*, havd neceſſario id evincunt. neqe enim ſeqitur, Ea qæ hoc loco habet Apoſtolus, parvulis etiam competunt. Ergò de parvulis Apoſtolus hoc loco agit. non magis qàm ſi ſic ratiocinemur; Apoſtolus 1 Theſſ. 2. 13. Theſſalonicenſes dicit ſermonem à ſe prædicatum, non ut ſermonem humanum, ſed ut divinum excepiſſe. at hoc idem Corinthii, Galatæ, Epheſii & Philippenſes factitarunt. Ergò de iſtis omnibus Apoſtolus eo loco locutus eſt.

3. Non tam *lavacrum regenerationis*, qàm ſpiritus ipſe renovans & regenerans, ſuper eos, de qibus loqitur, *copioſè effuſus* prædicatur. Qod, ſi Reverendi Epiſcopi Joannis Sariſburienſis *Propoſitiones* admittimus, de parvulis enunciari non poſſe evicerit. Ut ne adjiciam, verba illa præcedentia, verſ. 3. *Eramus & nos*, &c. (illis gemina, 1 Cor. 6. 11. *Tales eratis*) &, non ex operibus, qæ feceramus, verſ. 4. qæ opera aliqa præceſſiſſe præſumunt, *de adultis ſolis* diſſertationem Apoſtolicam inſtitui innuere ſaltem videntur. Et ſanè contextus integer diligenter perpenſus, de his ſolis agi apertè ſatis indicaverit. Verum nolo in reſolvendo & retexendo tempus in caſſum conterere, qum *de ſolis agi* non ſit neceſſe, ad exceptionem meam ſtatuminandam, qæ *de ſolis* concepta non ſit.

4. *De Baptiſmo* hîc agi, qod ex Avtoribus illis confirmatur;

1. *Calvinus* ſaltem vacillat, & in adverſam potius partem propendet. *Non dubito*, inqit, *qin ſaltem ad Baptiſmum alludat, imò facile patior de Baptiſmo locum exponi — qia partam à Chriſto ſalutem Baptiſmus nobis obſignat.* Et poſt, etiamſi *tam lavacrum qam Spiritum intelligi poſſe* moneat, (cum illud tamen αἰνίγμως ſatis dici videatur) at, *qum lavacrum*, inqit, *effuſum docet, non tam de ſigno, qam de re ſignatâ loqitur.* Nam qod Anabaptiſtis hunc locum urgentibus reſpondet, ſatis habuit illorum argumentum futile alia ratione refellere; omiſſâ de loci interpretatione altercatione minus neceſſariâ.

2. *Bucerus, hoc ſacramentum eſſe tam in parvulis qam in adultis*, qod hîc dicitur. at Apoſtolum de utriſqe hîc agere, non aſſerit. Nec aliud ferè *Urſinus*; qi inde probat eſſe *ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam.* qod nemo negaverit. ſed nec alteruter aliâ ratione infantibus qam adultis *lavacrum* dici *regenerationis* affirmat, avt qam qâ Calvinus ſupra.

3. De internâ renovatione, alluſione duntaxat ad Baptiſmi ritum habitâ, videtur reverâ intelligendus Apoſtolus. atqe ità alii non contemnendi avtores, clariſſimè Piſcator, *in Tit. 3, Videtur alludere ad cavſſam qandam inſtrumentalem, qâ Spiritus Sanctus utitur ad regenerationem nobis teſtificandam, obſignandam atqe avgendam. viz. ad Baptiſmum, cum ait*, Deum ſervaſſe nos per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. *i. e. per regenerationem & renovationem Spiritus Sancti tanqam per lavacrum qoddam, qo ſcilicet abluimur à ſordibus peccati, cujus ſigillum ſit Baptiſmus.* Idemqe, *Theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 20. Apparet Apoſtolum hac metaphora ad Baptiſmum alludere atqe reſpicere.*

4. Ut *de Baptiſmo agi* concedatur: nihil tamen hinc elicitur, qod remiſſionem præſentaneam in ipſo actu tingendi dari, confirmet. Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 5. Alterum fructum Baptiſmus affert, qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit, & novam in Deo vitam. — Et hoc ſenſu eo qem ante citavimus loco, vocavit lavacrum regenerationis & renovationis.* de qo & idem, *ibidem c. 14. ſect. 2.* ſupra adductus. Petrus Martyr, *in Rom. 6. p. 218. Qid Baptiſmus obſignet, ſatis exprimitur, cum ſignum regenerationis appellatur. Nam Chriſtus apertè docet, Joan. 3. eos qi ſervandi ſint, oportere renaſci. Hujus avtem regenerationis Baptiſmum eſſe ſignum Pavlus docet. Tit. 3. Ibidem p. 219. Per verbum Dei & ſymbolum externum ſignificatur nobis reconciliatio nobis cum Deo per Chriſtum facta, qam ſi fide apprehendimus, & juſtificamur & ſanctificamur. — In infantibus avtem, qi adhuc per ætatem credere non poſſunt, Spiritus Sanctus in eorum cordibus fidei vices agit. effuſio qoqe Spiritus Sancti promittitur in Baptiſmo, ut Tit. 3. 5. diſertè ſcribitur. Neqe iſta duo ſic nobis offeruntur in Baptiſmo, qaſi ea ante Baptiſmum nullo modo habeamus. Negari enim non poteſt adultos credentes juſtificationem habere, etiam antequam baptizentur. — Neqe parvulos baptizaremus niſi jam eos ad Eccleſiam & Chriſtum arbitraremur pertinere.* Whitakerus, *de ſacr. q 4. c. 3. ad Teſt. 3. Joan. 3. 5. Aqa in Baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic ex aqa renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem.* Piſcator, *Theſ. Theolog.* ubi ſupra, §. 20. *Sed poſito atqe conceſſo, ipſum Baptiſmum hoc loco* lavacrum regenerationis *appellari. dicendum erit, id hoc ſenſu fieri, qod regeneratio per Baptiſmum ſimpliciter efficiatur; ſed qod Baptiſmus ſit divinum atqe efficax teſtimonium, qo Deus electis baptizatis efficaciter teſtatur, ſe illos per Spiritum Sanctum regenerare ac renovare cepiſſe, & deinceps amplius regenerare velle indies, donec in die illo παλιγγενεσίας plenè ac perfectè regeneret atqe renovet.* Ameſius deniqe, ad illud Bellarmini *de Sacram. l. 1. c. 14. de part. 8. arg. 2. Qis ferret eum, qi ita diceret*, Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium divinæ voluntatis? reſpondet? *Omnes illi, qi Sacramenta intelligunt & ferunt, & ferrent eum, qi ita diceret*; Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium regenerationis à Deo promiſſæ.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Locus Coloſſ. 2. 12. *etſi* cumprimis (*uti tu loqeris*) *de iis agat, qi conſepulti erant cum Chriſto in Baptiſmo, qatenus obſignabat Coloſſenſibus credentibus ablutionem reatus pec-*

catorum & veteris hominis mortificationem: tamen parvulos hîc non excludi, vel inde constare potest, qod illi suo modo cum Christo consepulti sunt, qatenus & ipsi cum baptizantur, immerguntur sacro lavacro atqe à peccato originali, qo solo laborabant, abluuntur, & eo modo circumcisi sunt Circumcisione non manufactâ suo modo, in expoliatione corporis carnis per Circumcisionem Christi. Hunc etiam locum Calvinus eripit Anabaptistis, qi ex hoc loco Pædobaptismum impugnant, ut videre est, Instit. lib. 4. c. 16. sect. 21. *Ursinus in* Catechismo edit. Cantabrigiensis p. 610. Mandat & hoc ipsum [*baptizari infantes*] Pavlus, cum docet nos esse circumcisos in Christo, & cum eo consepultos per Baptismum. subst itutus ergò est Baptismus Circumcisioni, qæ substitutio Baptismi est loco mandati. *Si hoc loco Pædobaptismus mandetur juxta Ursinum, tum locus iste non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata fuisse præsumuntur remissa, ex ejus mente; nisi simul dicamus Ursinum voluisse omnibus parvulis ante Baptismum susceptum remissum fuisse originalem reatum præsumere ex mente Apostoli. Idem in* Tractat. Theolog. p. 598. num. 5. *ait Apostolum ostendere*, Col. 2. 11. 12. 1. Qod Baptismus eundem usum habeat, qem habet Circumcisio. 2. Ita opponere Circumcisioni Baptismum, ut nobis Circumcisione non opus esse probet. *Qod si igitur Baptismum non aqè ac Circumcisionem infantibus communem esse vellet, Argumentum Apostoli tantùm de adultis valeret, qod absurdum est, & à mente Pavli alienum. Idem etiam*, p. 612. Sic argumentatur Apostolus ab absurdo; Si Baptismus tantùm adultis competat, seqeretur ex mente Pavli non valituram ejus usurpationem ad removendam Circumcisionem ab infantibus, atqe ita tantùm ex dimidiâ parte refutari instantiam Judaicam ab Apostolo, qod est falsissimum *Hæc ille adversus Anabaptistam qendam. Si Apostoli locus intelligendus sit, tam de parvulis qàm adultis ex mente Ursini, tum non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa fuisse præsumitur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. de *parvulorum exclusione* etsi nihil sit cur litigetur, qia ad vim argumenti inde deducti elidendam, præscriptione illâ nihil opus est; tamen apertissimum videtur, nihil de illis istic agi: cum de eis duntaxat Apostolus qos alloqitur, loqatur. nec si in parvulis istud suo modo fiat, qod de Colossensibus adultis Apostolus hîc perhibet, ideò seqitur de parvulis hic sermonem instituì; avt de parvulis aliud qid concludi poterit, qam qod de adultis hîc dicatur.

2. Testimonia allata qod attinet:

1. *Calvinus*, loco citato hæc tantùm habet, *Pavlus cum docet nos per Baptismum Christo consepeliri, non eo intelligit, consepultum cum Christo eum prius oportere, qi Baptismo est initiandus: sed qa Baptismo subest doctrina, simpliciter declarat; idqe jam baptizatis, ut ne insani qidem Baptismo præire ex hoc loco pugnaturi sint.* Qibus verbis Apostolum de parvulis sermonem instituere nullus dicit. Imò clarè prædicat, illis verbis Apostoli declarari duntaxat, *qid symbolo illo monitos velit baptizatos, ut mortificationi scilicet sedulò incumbant.* Libet adjicere Martyris verba in locum huic geminum. Is *in Rom. 6. p.* 220. hæc habet: *Inseri nos visibili Sacramento in Christum & Ecclesiam, declaratur ex hoc loco. — addidimus* Sacramento visibili, *qoniam animo & spiritu, statim ut sumus justificati, reipsâ inserimur Christo & Ecclesia.* Idemqe, *in* 1 *Reg.* 8. *Non diffiteor, qædam significasse Baptismum, qæ non antecedunt, sed sequntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia. atqe secundum hanc analogiam, qod ad Romanos habetur intelligo, scilicet nos commori Christo, & unà cum eo sepeliri: qod vetus homo, carnis affectus & cupiditates perpetuò sint mortificandæ. qod ubi tinguntur, effectum adhuc non est; sed convenit ut postea fiat.*

2. *Ursinus* aliud nihil hinc colligit, qam *Baptismum circumcisioni succedere, ejusqe jam vices agere.* id qod ex Apostoli verbis luculentissimè demonstratur. inde avtem Argumentum petit, (nec *ab absurdo Apostolum argumentari*, ait, sed Pædobaptismi adversarios impetit & impugnat ipse) ad parvulorum Baptismum comprobandum, qod alterum illud sacramentum, cujus in locum successit, ex divinâ institutione eisdem olim conferebatur. At non hinc seqitur, Ursinum asserere, de parvulis istic Apostolum verba facere. A Dei verbis ad Mosem ex Mose Exod. 3. 6. habitis, argumentum petit Christus, ad *resurrectionis* dogma stabiliendum, & Saducæorum errorem refellendum. Matth. 22. 31. 32. Nemo tamen, opinor, inde concluserit, de *resurrectione* Deum eis verbis locutum. Ursinus ipse *Tract. Theolog.* p. 567. *Sepelire & suscitare & circumcidere nos sine manibus per Baptismum, est significare per Baptismum externum, qod intus ipse, qi hoc significat, nos baptizet, circumcidat, sepeliat, vivificet.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Locus avtem 1 *Cor.* 6. 11. *esto de adultis Corinthiis intelligatur, qos solos forsan propriè appellat: tamen* ἀπελούσασθε abluti estis *planè videtur respicere Baptismalem ablutionem, ut Martyr in locum. qæ licet Corinthiis fidelibus adulta ætate baptizatis, ablutionem sive remissionem peccatorum non nisi obsignabat, hac tamen formula loqendi indicare voluit integrum finem sev potius effectum Baptismi. Est avtem ille non sola obsignatio ablutionis prius factæ, sed & ipsa ablutio in iis qibus ante Baptismum peccati macula non abluuntur. atqe adeò parvulis ipsorum Baptismum ipsam justificationem & remissionem suo modo exhibere, hac formula loqendi innuere Pavlum credibile est, qomodo & supra observavimus ad similem loqendi formulam, Act. 22. 16. Num. 3.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil amplius hîc regeri necesse est, qam qod prius dictum est de loco Act. 22. 16. *Num.* 5. *ad Respons. memb.* 5. *Replic.* 1. *&* 2. & de locis supra noviss imè adductis: de adultis saltem dictum, sufficere; nec aliud aliqid hinc concludi posse, qam qod & in illis verum extiterit. Illud tantum adjicio, præsumi subinde *finem effectumqe Baptismi* illum ipsum, qi è textu probandus esset. hoc est enim τὸ κρινόμενον, utrum iste sit, Baptismi finis effectusqe, ut reatum actu *solvat* necne. ut esse probes, locos illos proponis. ut confirmes Apostolum finem illum effectumqe locis illis insinuare, eundem asseris ad Baptismi finem effectumqe integrum respexisse. de fine ergò isto aliunde constare prius necesse est, qam probari illis finem illum respexisse, qia Baptismi finem integrum respexerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 7.

Qædam *ablutionis* nomine *sanctificationem* solam designant; ut Eph. 5. 26. Col. 2. 12. Qædam tam *sanctificationem* qàm *justificationem* comprehendunt; ut 1 Cor. 6. 11. nec minùs liqidò de illâ qam de istâ loquntur; qæ tamen minimè concedi videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Solutio. *Esto qædam ablutionis nomine sanctificationem solam designent. sed tum* ablutionis *nomen largo sensu sumendum est, qatenus complectitur tum remissionem peccatorum, tum regenerationem spiritus.* καθαρίζειν τῷ λουτρῷ ἐν ῥήματι, *est purgare etiam per remissionem peccati & solutionem reatus, & non solum sanctificationem qa contradistingvitur justificationi, denotat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod manu alterâ datur, alterâ statim tolli repeti-

qe

qe videtur. in locis qibuſdam, de qibus agitur, *ſanctificationem ſolam deſignari*, conceditur. ſtatim tamen ſubjungitur, *ablutionis nomen* eis utiqe in locis *largo ſenſu ſumendum* eſſe, ut tam *remiſſionem reatus*, qam *ſpiritus regenerationem* denotet. qæ mihi qidem ἀσύστατα prorſus videntur, cum alterum altero neceſſariò tollatur.

2. De mente formulæ illius καθαρίζειν τῷ λουτρῷ ἐν ῥήματι, ſuo loco mox videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed loca ſingula percurramus.

Locus Eph. 5.26. *agit de ſanctificatione largo ſenſu; ut rectè Calvinus in locum. Zanchius in locum*; Docet [*Apoſtolus*] modum qo hanc perficiat ſanctificationem, nempe mundando nos à peccatis. id qod fit primò remiſſione peccatorum, in qâ propriè conſiſtit juſtificatio; & deinde fit repurgatione à ſordibus peccatorum, mortificatione pravorum affectuum, & qotidianâ cordis purificatione ac regeneratione. *Rurſus*: Fides, *inqit*, ideò hoc loco non exprimitur, qia de Baptiſmo, qo parvuli, licet actuali fide deſtituti, in corpus Eccleſiæ inſeruntur, verba facit Apoſtolus dicendo, *Mundans eam lavacro aqæ. Poſt pavca:* Subſtantia Baptiſmi, qo Chriſto incorporamur, conſiſtit in ablutione à peccatis, ſev in remiſſione peccatorum & regeneratione. Medium avtem efficax ex parte ejus qi mundatur, eſt fides, ut in adulto, vel ſaltem Spiritus fidei, ut in pueris. Spiritus avtem ipſe applicat ſangvinem Chriſti infantibus. *Muſculus in locum*; Ablutio. hæc nihil aliud eſt, qam peccatorum remiſſio. peccatorum avtem remiſſio omninò eſt per Chriſti ſangvinem. *Beza in locum, vult hanc purgationem per lavacrum aqæ fieri per fidem adhibitam verbo promiſſionis. Ergò hunc locum non intelligit de purgatione qæ fit per infuſionem ſanctitatis, ſed per ablutionem reatus. Urſinus* Tract. Theolog. p. 609. Totam Eccleſiam ſanctificat lavacro aqæ per verbum. Ergò & infantes. *Ablutio ergò hoc in loco non denotat ſanctificationem* ſtrictè & ἀντονομαστικῶς ſumptam ex horum Theologorum ſententia.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Detur *ablutionis* nomine Eph. 5.26. etiam *peccatorum remiſſionem* comprehendi. nolo enim adverſus tot Eccleſiæ proceres in re minimè neceſſaria contendere. qanqam probatum mallem ab eis, qam aſſertum nudè; cum *ſanctificationis mundationem* Apoſtolus ſe loqi apertè teſtetur; qam à *juſtificatione* noſtri paſſim accuratè diſtingvunt; illud tanqam nota dignum Pontificiis ſubinde objicientes, qod iſta ſecum invicem confundere ſolenne habeant: poſſimqe, (ſi id opus eſſet) prolatis, *Calvino, Zanchio, Muſculo*, (nam *Beza & Urſinus* revera qod huc faciat, nihil dicunt) Hieronymum in Eph. Chryſoſtomum, Theophylactum, Oecumenium, Hugonem, Aqinatem, Cajetanum, Hervæum, Fabrum, Bucerum, Rollocum, Wellerum, &c. ibidem opponere, Verum ut detur hoc;

1. Nihil in loco hoc de Baptiſmo in parvulis aſſeritur, qod non in adultis verum ſit.

2. Si remiſſionem peccatorum parvulis in Baptiſmo conferri, etiam ſanctificationem eiſdem in eodem, vi rationis pari, ex hoc loco concludetur.

3. De loco hoc Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. l. 2. c. 4. arg.* 7. ex Eph. 5. 26. *Oſtendit Deum, ſev Chriſtum, non avtem Baptiſmum mundare nos: ſed Deum poſtea adhibere iſtius mundationis ſpiritualis externum ſignum & ſymbolum, nempe Baptiſmum. id qod eruditiſſime & veriſſimè ſcripſit & ſenſit Calvinus.* Et ſic revera Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 1. Qod primum eſt in Baptiſmo, hoc eſt, qod à nobis accipiendus eſt cum hac promiſſione, Qicunqe crediderint & baptizati fuerint, ſalvos fore. §. 2. In hunc ſenſum intelligendum qod à Pavlo ſcribitur, Eccleſiam à ſponſo Chriſto ſanctificatam eſſe, & mundatam lavacro aqæ in verbo vitæ. Et alibi, nos ſecundum miſericordiam ſalvos factos eſſe per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. Et à Petro, qod Baptiſmus nos ſalvos facit. Non enim ſignificare voluit ille, ablutionem & ſalutem noſtram aqa perfici. — neqe hic ſalutis cavſſam, ſed duntaxat talium donorum cognitionem & certitudinem in hoc ſacramento percipi. Nam verbum vitæ & Baptiſmum aqæ ſimul connectit Pavlus; ac ſi diceret, per Evangelium nobis noſtræ ablutionis & ſanctificationis nuncium afferri, per Baptiſmum nuncium hujuſmodi obſignari.* & qæ ſequntur. *Ibidem* c. 16. §. 22. de loco iſto; *Teſtatam Baptiſmo vult Chriſtus ablutionem, qa Eccleſiam ſuam mundat.* Unde & concludit; *Teſtimonio hoc parvulos non eſſe deſtituendos, qum in Eccleſiæ parte jure cenſeantur.* Beza, ad Act. Collat. Mompelg. *ad dogm. 1. & 2. de bapt. Et ſignificativè mundatur Eccleſia Baptiſmo aqæ, & realiter Baptiſmo Spiritus.* Petrus Martyr, *ad* 1 Reg. 8. cum illud præmiſiſſet, *per metonymiam ſignis ea dari, qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferri.* ſubjungit, *ad eundem modum exponi debere, qod ad Epheſ. habetur, Chriſtum ſemetipſum pro Eccleſia dediſſe, ut ea aqa lavacro ſanctificetur per verbum, &c. Cavſſa ſanctificationis eſt ipſe Chriſtus, qi ſe pro nobis dedit, & ea cavſſa lavacrum adhibuit, ut mundatio ejus per verbum & ſymbolum teſtificata eſſet.* Bucerus, ad illud Eph. 5. *mundatam lavacro. Si adminiſtratione Baptiſmatis mundavit, qid opus fuit ergò ſanctificatione? Imò Petrus diſertis verbis teſtatur, externam lotionem ſalutem neqaqam adferre. Pavlus externo ſymbolo addit internam, qa Dei verbo fit mundationem; cujuſqe eſt externum lavacrum conſpicua qadam confirmatio. Deus optimè novit ingenium noſtrum, qod opus habemus externis ſignis. nunqam ſolet amicus occurrere amico, qin pacem illi precetur adhibito etiam externo ſigno.* Piſcator, *Theſ. Theol. vol. 1. loc. 25. §. 17. Epheſ. 5. 26. Per lavacrum aqæ non neceſſariò intelligitur Baptiſmus. qum intelligi poſſit ſangvis lavacro aqa comparatus. conceſſo tamen hoc, Eccleſia lavacro aqæ. i. e. Baptiſmo purgari dicenda eſt; non qod à peccatis purgetur per ipſum Baptiſmum: qum iſtud ſangvinis Chriſti proprium ſit.* 1 Joan. 1. 7. *ſed qod Eccleſia Baptiſmum habeat, ut divinum atqe efficax illius purgationis per ſangvinem Chriſti factum teſtimonium*, &c. Whitakerus deniqe, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad teſt. 4. ex Act. 2. 38.* & 22. 16. *Familiaris loqendi modus eſt ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Ibidem ad 7. ex Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *In Baptiſmo mundari & ſalvari dicimur, qia Baptiſmus pignus & arrha eſt noſtræ ſalutis. — & veritas ſigno conjuncta eſt in electis.* Et mox: *Baptiſmus nobis obſignat ablutionem à peccatis & ſalutem. nec abhorremus ab eis formulis, qibus Scriptura utitur. Lavat nos Deus per Baptiſmum, vel ut Apoſtolus loqitur per lavacrum regenerationis, & lavacro aqa per verbum. i. e. in Baptiſmo & per Baptiſmum, non qod efficacia ſit in Baptiſmo, ſed qod hoc organo Deus utatur, & qod ipſe in uſu hujus organi ſit efficax, & his externis ſignis ſpiritualem gratiam nobis obſignet. Ibidem ad Teſt. 8. ex* 1 *Pet.* 3. 21. *Baptiſmo vim purgandi & ſervandi qodam ſenſu tribuimus, nempe ut declaret & obſignet tanqam pignus, noſtram ſalutem. Ibidem ad claſ. 2. not. 2. Non aliter dicuntur* [Sacramenta] *in Scripturis purgare & ſalvare, niſi qod fidei noſtræ repræſentent atqe obſignent noſtram purgationem atqe ablutionem, atqe ita nobis ſint pignora ſalutis.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Col. 2. 12. *Vox ablutionis non occurrit. Dicit revera Apoſtolus*, conſepulti ſumus cum eo per Baptiſmum. *Sed Baptiſmus hîc ex conſenſu omnium interpretum, tum veterum, tum recentiorum, ipſum Sacramentum Baptiſmi propriè ſumtum deſignat. Baptiſmus avtem tam reſpicit ſolutionem reatus, qàm ſanctificationem. Urſinus, in* Tract. Theol. p. 558. *ediſſerens hunc locum*, Hîc circumciſione jam non opus dicit, qia per Chriſtum exhibitum impletur qod ſignificabat Circumciſio. *viz. qod exuimus carnem peccatricem; qod ſit imputatione & inchoatione juſtitia.* Ibidem

dem p. 567. Docet [*Apostolus*] nos consepeliri, resuscitari, condonari nobis peccata, circumcidi sine manibus per Baptismum. Ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ ἀπέκδυσις τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, *suâ notione includit condonationem reatus, atque adeò non solam sanctificationem: neque enim unqam sanctificatio habetur absque hac præhabita.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Ablutionis* reverâ vox eo loci non habetur. Memoriæ itaqe an oscitantiæ lapsus esto. Hoc interim volebam, locum hunc ex eis esse, in qibus *sanctificationis* opus duntaxat Baptismo attribuitur.

2. *Consepelitione illa utrumqe includi, qia Baptismus, de qo ibi agitur, utrumqe respicit*, non seqitur. Siqidem non necesse est, ut Apostolus ea omnia, qæ in Baptismo designantur, ubicunqe de eo ritu agit, beneficia recenseret. Nec illud mihi animo adhuc insidere penitus potest, ἀπέκδυσιν illam *remissionem reatus notione sua includere.* certè ratio adjecta, qia *nisi hac præhabita altera non habeatur*; (ut omittam qod de enunciati hujus veritate jure ambigi possit) illud nevtiqam evincit: non magis qam *adoptionem* notione suâ *justificationem* includere, qia nisi ista præhabita illa non habeatur. Me, qo minus assentiar, remoratur, tum qod *sepultura* hæc, omnium, qos viderim interpretum consensu ad Rom. 6. 4. *mortificationem* internam designat, qæ ad *sanctificationem* pertinet; ad qam pertractandam transeat eo capite Apostolus, relicto, de qo prius prolixè egerat, justificationis negotio: (ut de *vivificatione* huic oppositâ nihil interim dicam:) tum qod illa *veteris hominis*, sive *corporis peccati* ἀπέκδυσις *sanctificationis* actum ubiqe designare videatur. Eph. 4. 22. Col. 3. 9. qod & ex membro eidem ibidem opposito colligitur. ut avtem Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad rat. 1. Revera justificare non est sanctificare, etsi hæc duo conjuncta sunt.* & Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. sess. 6. de justif. c. 7. Neqe tamen interea negandum est, qin perpetuò conjuncta sint ac cohæreant hæ duæ res, justificatio & sanctificatio: sed perperam inde infertur unam & eandem esse.* Beza certè, *in locum*; *Circumcisionem cordis, de qa hîc agitur, certum est ad sanctificationem potius, qam ad peccatorum remissionem pertinere. omninò igitur his verbis declaratur alterum Christi beneficium, nempe nostra sanctificatio*, &c. Qo modo & Piscator ἀπέκδυσιν illam, ex Rom. 6. 6. & Col. 3. 9. de *sanctificatione* interpretatur.

3. Verum qicqid de hoc fuerit, neqe enim multum ad rem ipsam facit, de qa præcipuè agitur; idem de testimonio isto dici poterit, qod de superiore dictum est. Qin & videri poterunt, qæ de hoc dicto sunt supra dicta, *Num. 6.* de *Loc. 2.* sed & qæ mox, *Num. 8.* dicentur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

1 *Cor. 6. 11. Calvinus per* τὸ abluti estis, *vult solam justificationem designari; nec differre justificationem & ablutionem, nisi ut simplex & translatitium.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De sensu isto loci illius, ego cum Calvino contendere nolim. Malim tamen Mortonum nostrum seqi, qi, *qæ prius in uno abluendi verbo involuta erant, ea post distinctè proponi*, monet: (in qo & Musculum cum aliis præeuntes habet:) eo qod ista nostri expositio contextus Apostolici rationi (in qo utriusqe & *sanctificationis*, qæ primo qoqe loco ponitur, & *justificationis* diserta fit mentio) multo magis consentanea mihi saltem videatur. Inclinat eodem & Petrus Martyr; nisi si de *sanctificatione* solâ potius acceperit; qia *sanctificati estis*, immediatè qasi ἐξηγητικῶς subjicitur. Verum non in hoc controversiæ præsentis cardo vertitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Thesis, qam tum probandam suscepi, de solâ justificatione agebat: ut non necesse tum habuerim de sanctificatione qicqam dicere.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamsi in *Thesi* de *sanctificatione* nihil dicatur, nisi tamen & ista pariter in Baptismo data statuatur, locis istis vis virtusqe omnis demitur *justificationis* in eodem datæ astruendi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 8.

Qædam non tam de Baptismi Sacramento, qam de operatione spirituali, qæ in eodem, tum delineatur, tum & obsignatur, intelligenda videntur, ut *Tit. 3. 5. Colos. 2. 12.* ubi id de qo agitur, *per fidem* effici dicitur, qæ in Baptismi externi susceptore præexigitur, Act. 8. 37.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

1. *Negamus*, de *sola* spirituali operatione, qæ in Baptismo tum delineatur, tum obsignatur, intelligenda *esse loca Tit. 3. 5. & Colos. 2. 12. excluso Baptismi Sacramento.*

De loco Tit. 3. 5. Calvinus in locum sic; Facilè patior de Baptismo locum exponi. *Beza in locum*; Argumentatur à Baptismi Sacramento, re viz. cum signo conjunctâ. *Ursinus*, Tract. Theol. p. 592. Non dubitant omnes veteres & recentes Orthodoxi Interpretes ea loca Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. 21. de Baptismo exponere.

De loco Colos. 2. 12. *existimo neminem interpretum de sola operatione spirituali, qæ in Baptismo tum delineatur, tum & obsignatur, secluso ipso Sacramento, intelligere hunc locum; cum locus iste sit palmarius, qo contra Anabaptistas evincimus Baptismum succedere Circumcisioni. Calvinus in locum*; Pavlus, factâ Baptismi mentione, Circumcisionem, inqit, spiritualem peragit in nobis Christus, non intercedente vetere illo signo, qod sub Mose valuit, sed Baptismo, *Rei ergò exhibita signum est Baptismus, qam absentem figurabat Circumcisio. Vide eundem*, Instit. l. 4. c. 16. §. 11. *Zanchius in locum*; Ac primùm ostendit Apostolus Baptismum successisse Circumcisioni, & hoc esse Sacramentum initiationis in N. T. *Ursinus in* Cateches. edit. Cantabr. p. 609. Baptismus in N. T. succesit Circumcisioni; & qidem ita successit, ut habeat eundem usum, qem habuit in vetere fœdere Circumcisio. *Idqe probat ex hoc loco*, Colos. 2. 11. 12. *Vide eundem in* Tract. Theolog. p. 611. 612.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De sola operatione spirituali, secluso Baptismo intelligenda loca illa*, non dixi; sed *non tam de Baptismo, qam de operatione illa spirituali, qæ in Baptismo delineatur & obsignatur.* qod qi dicit, tantum abest ab eo, ut Baptismum à dissertatione Apostolicâ prorsus excludat, ut *de operatione spirituali illa, qæ Baptismi ritu delineatur* qasi & depingitur, Apostolum agere fateatur. Verum aliud est de *Baptismo* ipso, sive ritu externo, disertè, ac prima intentione agere, aliud de gratia ipsa divina & operatione, cum allusione habita ad ritum externum illum, qo gratia operatioqe illa repræsentatur. e. g. ubi dicit Apostolus, 1 Cor. 5. 7. *Pascha nostrum Christus immolatus est.* De Christo agit, non de Paschate: nec de Christo tamen, Paschate prorsus excluso; sed de Christo, qatenus Paschate præfigurabatur. Hoc ipso in loco, eorum de qibus hîc agitur, altero, Colos. 2. 11. *In qo circumcisi estis circumcisione non manu facta*, &c. de interna

interna cordis renovatione, non de externo Circumcisionis ritu agit: nec de illa tamen ista penitus exclusa; sed de illa qatenus ista repræsentabatur. alioqi nec posset ex eo loco probari, *Baptismum circumcisioni succedere.* Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 3. arg. 4. ad 4m. Bellarminus ait Paulum tribuere expoliationem à corpore peccatorum, — non circumcisioni Judaicæ, sed Christianæ. i. e. Baptismo.* Resp. *Si per Baptismum intelligat externum opus, falsum est quod ait. non enim hoc magis Baptismo qam circumcisioni tribuitur. sed si signum & gratiam simul intelligat, verum est.* Sed & de loco isto videatur supra, *Num. 6.* ex Augustino aliisqe.

Ita & Tit. 3. 5. ex Piscatoris prius exhibita interpretatione, de renovatione interna & regeneratione agitur; allusione tamen ad Baptismum habita, qo renovatio illa & regeneratio figuratur; ut salutem ibi memoratam regenerationi tribuat, non Baptismo, qæ in eis, qorum ibi rationem habet, ante Baptismum susceptum obtigerat. De qo videndus Zvinglius, *respons. ad Luther. confess.* supra allatus, *Sect. 1. num. 2. ad Arg. 2. enunc. 7. resp. 2. rat. 2.* & in *declar. de pecc. orig. ad Arg. 11. de locut. 1.* Itaqe qod Ursinus, *non dubitare* ait, *omnes tum veteres, tum recentes orthodoxos, de Baptismo hunc locum exponere;* non sine restrictione aliqâ forsan intelligi debet. præsertim cum nec Calvinus etiam ipse satis fidenter id faciat. *facilè*, inqit, *patior de Baptismo exponi.* qasi aliam potius qorundam expositionem probaturus, ni aliorum importunitas aliò impelleret. verba sunt enim alii concedentis aliqid potius, qam animi sui sensum enunciantis. sed nec Beza expositionem eam definitè & absolutè proponit, sed præfixâ disjunctivâ, cum aliorsum ante concedere visus esset, & de regeneratione ipsa interpretari; *vel argumentatur à Baptismi sacramento*, &c. Addantur his, qæ Vorstius in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. 1. thes. 1. & 2. ad rat. 2. ex Eph. 5. Tit. 3. Respondent nostri, — aliena Testimonia citari, qa res qidem in Sacramentis significatas metaphoricè declarant: attamen de Sacramentis propriè dictis non agunt.* Et *thesi 6.* ad eadem loca, sed & *Matth. 3. Joan. 3. Act. 2. & 22.* Resp. Evangelici, — *Fallaciam esse homonymia simul & figuræ dictionis; qod Baptismus sæpe non pro signo sacramentali, & qidem seorsim accepto, sed pro interna mentis purgatione sive anima ablutione vel sola, vel etiam una cum suo signo considerata in sacris literis accipiatur, qamqe in Baptismo, vel per Baptismum, — id rectè fieri dicatur, qod per illud symbolum jam factum esse declaratur, vel qod per ritum illum notificatur & solenniter obsignatur: qomodo & verbum mundandi sev purgandi sæpe in Veteri Sacramento accipitur, Lev. 12. & 13. & 14. & 16. &c. Ibidem ad controv. 2. thes. 1.* de locis iisdem. *In locis citatis, de re significata potius qàm de Sacramento ipso agitur.* Denique *thes. 6. & 7. rat. 1.* de iisdem; *Evangelici respondent, Principium peti; qatenus ad externum aqa Baptismum referuntur ea effecta, qæ in locis citatis ad ipsum Christum ejusqe sanguinem & Spiritum Sanctum interveniente fide ex Evangelio concepta, &c. diserte accommodantur.* Pari ratione & *Coloss. 2. 12.* de *mortificatione & sepultura spirituali* agitur, ad Baptismi ritum allusione facta, qo ea delineabatur. idqe eadem planè ratione, qâ & de Circumcisione, de cujus tamen ritu externo Apostolum ibi agere, sive id tanqam effectrici tribuere, qod in fidelium cordibus peragi eo loci affirmatur, vix puto interpretem orthodoxum agnoscere aliqem. Qanqam & de *Baptismo* exertè magis istic qam illic agi, ego nevtiqam inficias iverim: *ut*, qod Piscator monet, *objectioni occurrat, qa opponi poterat, à circumcisionis rituumqe legalium zelotis: Etiamsi intus per Christi Spiritum circumcisi essent, tamen externam qoqe circumcisionem, tanqam interioris illius symbolum ac testimonium suscipiendam esse; sicut olim sancti Patres (Abraham cumprimis, Rom. 4. 11.) susceperant. Hoc autem Apostolus minimè necessarium esse contendit, qod jam loco Circumcisionis externa Baptismum habeant, interioris illius renovationis tesseram ac sigillum efficaciissimum.*

2. Verum in istis diutius immorari non est necesse; qia qocunqe modo in lite istâ se res habeat, *Exceptiones* priores hîc qoqe obtinent, tum qod *de jam fidelibus baptizatis istic agatur*, tum qod nihil dicatur, qo *in ipso tinctionis actu conferri*, qæ hîc recensentur, probetur. deniqe qod tam *sanctificatio* qàm *justificatio* pari ratione utraqe Baptismo, sive is interior, sive exterior, sive etiam, pro modo suo consideratus, uterqe designetur, in Apostoli verbis tribuitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Qod subjungitur, ut ratio hujus qartæ solutionis, non probat: siqidem evicimus supra ad Num. 6. etsi hæc loca loqantur cumprimis de adultis ante Baptismum conversis; tamen non de iis solis intelligi, sed & de parvulis. unde pariter evincitur in istis locis id de qo agitur, non effici duntaxat per fidem, nisi per* fidem *intelligi simul vis* inclinationem *etiam* ad fidem, *cum Ursino.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio de *fide adjuncta*, hoc probat; fidei vi & efficacia Christi sanguinem apprehendentis atqe applicantis, consepultos fuisse Christo Colossenses illos qos Apostolus affatur, & cum eodem etiam consurrexisse: (hoc enim Apostolus ἀνωλεξει affirmat) itaqe & de fidelibus adultis agi, & hos ante fuisse Christo consepultos, & ante cum Christo consurrexisse, qam Baptismum susciperent, qia fideles jam ad fontem sacrum accesserant. qod & idem de peccatorum remissione dictum sit, qam vivificationi annexuit Apostolus ibidem vers. 13. Avdias tamen ulterius Ursinum *Tract. Theol. p. 609. De mandato docendi ante Baptismum, jam dictum est, hoc de adultis loqi. talia sunt etiam exempla & loca fidem & resipiscentiam in Baptismo requirentia, qacumqe proferre potes.*

2. Locum illum *Act. 8. 37.* ideò adduxi, ut ostenderem, fidem veram vivâmqe, avt illius saltem professionem exegisse populi Dei προεσῶτας tunc temporis ab illis qos ad Baptismum admittebant; qam ab infantibus ipsis qis exigat? Rectè Amesius, *adv. Bellar. tom. 3. disp. 14. q. 3. thes. 3. Scriptura fidem justificantem antecedere docet Baptismum, Act. 15. 9.* Et *thes. 2. antecedere debere Baptismum, non in eo infundi.*

3. *Qæ ad Num. 6.* dicta sunt, ibidem eis & responsum est.

4. *Inclinationem ad fidem*, qam Ursinus dicit *p. 613.* ubi Anabaptistarum illud, *Solos credentes esse baptizandos* rejiciens, *Nisi qis.* inqit, *fidem nominare velit etiam renovationem & inclinationem ad fidem, qam Spiritus Sanctus efficit in infantibus; -- & credentes intelligat, qos Ecclesia pro fidelibus & sanctis censere debet.* hanc inqam, *renovationem*, in qâ *& fidei semen* aliqod delitescat, libens agnosco, in infantibus omnibus per infantiam ad salutem hinc abreptis. Verum vel ad Baptismum eandem universos adducere, vel in Baptismo eandem universos percipere, nec Ursinus dixerit, neqe qisqam unqam (opinor) probatum dederit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Resp. Me nullam operationem spiritualem in Baptismo parvulorum delineari avt obsignari iis in locis agnoscere, qa etiam in eodem Baptismo non prius exhibebatur qam obsignetur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Præsumitur hîc *de Baptismo parvulorum* eis in locis agi; qod nondum constat. qanqam ista etiam de qibus in locis illis Apostolus, *in parvulorum Baptismo & delineari & obsignari* nemo, puto, negaverit.

2. *Hæc omnia in ipso eorundem Baptismo prius exhiberi qam obsignari*, non asserendum, sed probandum fuisse videtur,

videtur, hoc est enim maxima ex parte τὸ ζητούμενον, & qidem principale, & ex his locis evincendum fuerat. Ut ne adjiciam, hoc si detur, necessariò inde concedendum videri, qicqid Concilium Tridentinum avt Catechismus etiam in parvulorum Baptismo conferri statuit, (qa tamen in parte à nostris universis oppugnatur) id omne perpetuò & infallibiliter conferri. Legatur Reverendus Episcopus Sarisburiensis locum illum Coloss. 2. explicans: non potest plus tribuere Baptismo Concilium illud, ut qam latissimè ritus hujus efficaciam extendat, qam ille verbis illis contineri disertissimè docet.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 9.

Non videtur firma satis argumentatio ab his locis deducta, *salvi fieri dicuntur per lavacrum regenerationis, justificati & sanctificati, & cum Christo per Baptismum consepulti, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa præsumuntur.* (de hoc enim duntaxat liqidò constat) *Ergò in ipsâ Sacramenti susceptione, vel per illam Sacramenti susceptionem, eis etiam remittuntur, qibus nondum sunt remissa.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nego nostram Argumentationem ex dictis locis petitam, à te rectè formatam avt vibratam esse. Liceat ergò in hunc modum formare.

Probo Christum instituisse sacramentum Baptismi ad reatus originalis veram solutionem, ubi antea remissus non est;

1. *Ex Act. 2. 38. 39. Baptizandi sunt parvuli Judæorum ad fidem conversorum in peccatorum remissionem. Ergò baptizandi sunt ad veram solutionem originalis reatus. Consequentia patet, qia non alio reatu implicantur; nec capaces sunt pro statu parvuli obsignationis actualis remissionis peccatorum. Antecedens patet, qia promissio remissionis peccatorum ad parvulos etiam spectat, & non solùm ad adultos Judæos. Act. 2. 39. Vide Ursinum* Tract. Theolog. p. 600. 616.

2. *Ex Act. 22. 16.* Baptizare & ablue peccata tua. *Est formula loqendi sacramentalis, & ipsam rem signatam conferri, i. e. ablutionem originalis reatus iis rite baptizatis denotat, qibus ante baptismum non est remissus. Ergò ipsa formula loqendi parvulis istis tum dari dictat ipsam reatus originalis ablutionem. Consequentia patet, qia ista formula loqendi sacramentalis aqè accommodari potest parvulis, qibus ante Baptismum reatus originalis non est remissus, atqe adultis credentibus, qibus ante Baptismum remissus est.*

3. *Baptismus est parvulis* lavacrum regenerationis *Tit. 3. 5. Parvuli* mundantur aqæ lavacro per verbum, *Ephes. 5. 26.* Consepulti sunt Christo per Baptismum. *Coloss. 2. 12. ut supra probatum est. Ergò parvulis in Baptismo originalis reatus verè solvitur. Consequentia patet, qod iisdem, cum sistuntur baptizandi, originalis reatus non est dimissus, post Baptismum est remissus; ut supra probatum est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non est à me proposita, tanqam tua foret, *argumentationis formula*, sed tanqam in se contineret, admissis *Exceptionibus* illis, qæ mihi justæ videbantur, qicqid ex locis adductis erui posse existimabam, qod ad præsentem controversiam faceret.

2. Ad Argumenta jam proposita, qæ è locis illis eliciantur, non videtur necessarium ut qicqam denuò regeratur, cum nihil hîc de novo prolatum occurrat, qod non supra disceptatum & discussum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud coronidis loco hîc addendum. Etiamsi deessent nobis testimonia Scripturæ, qa nos docerent & demonstrarent Christum instituisse Baptismum in remissionem originalis peccati & ejus reatus solutionem: tamen probationes desumtæ ex natura Sacramentorum & eorum efficacia, ac aliis locis Theologicis sufficerent ad hujus nostræ assertionis demonstrationem. Qo modo & Anabaptistarum errores, qi Pædobaptismum impugnant, ex rationibus Theologicis in Scripturis fundatis refelluntur: etsi exempla & testimonia pro Pædobaptismo clara non superessent. Rectè enim Ursinus Tract. Theol. p. 618. Probationem ex dogmatibus multò potiorem esse eâ qæ fit exemplis — & collationem locorum, & analogiam doctrinæ Apostolicæ nobis disertam satis esse probationem *asserit. Videndus hac de re Augustinus*, l. 4. c. 23. de Baptismo contra Donatistas.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Istud facilè concedo. sed subjungo tamen, enunciata illa, *de Sacramentorum natura aliisqe locis Theologicis*, qibus nituntur probationes istæ, Verbo divino aliqo priùs stabiliri debere, qam ad alia statuminanda ipsa possint adhiberi. Rectè Cyrillus, an Joannes, Hierosolymytanus *Catech. 4.* Δεῖ περὶ τῶν θείων καὶ ἁγίων τῆς πίστεως μυστηρίων, μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν θείων παραδεδόσθαι γραφῶν. Et Pavlus Ejtzenius, in Gen. p. 463. *De Sacramentis tantùm ex verbis Scripturæ judicandum est.* Qin & Bellarminus, (qod ipse cum suis utinam per omnia observaret) *de Sacram. l. 1. c. 14. Essentia & natura Sacramentorum non potest aliunde melius intelligi, qàm ex verbis illius qi ea instituit.* Et Lutherus, *contr. Cochleum*, (à Bellarmino etiam ibidem adductus) *In rebus sacris vehementissimus & robustissimus locus est, arguere ab avtoritate negativè.* Vorstius deniqe in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. thes. 1. & 2. de natur. Sacram. Qæritur, an Sacramenta sint signa tantùm & sigilla fœderis gratiæ, sive externa Symbola & signacula fœderi gratiæ appensa, ad hoc divinitus instituta, ut gratiam Dei salutarem in fœdere promissam nobis significent, significando obsignent, fidemqe suo modo confirment, & publice testatam reddant: qa communis est Evangelicorum sententia; an præterea sint causæ efficientes hujus salutaris & justificantis gratiæ; sive an sint effectiva gratiæ ejusdem organa, nempe ad hoc divinitus instituta, ut eam realiter in se contineant, & reipsa conferant. qa Pontificiorum omnium opinio est.* Et, *ad thes. 6. de Sacram. effectu, virtute & efficacia, deqe opere operato; Nostri hoc dogma de opere operato, sev de actione externa & sacramentali, qasi qa per se, absqe fide & bono motu utentis, justificare qenqam possit,* &c. planè falsum & pernicioſum esse judicant: *& omnia Sacramenta ex ipsius Dei ordinatione, tantùm vim significandi & obsignandi, non avtem ipsam Evangelii gratiam conferendi, habere docent.* Deniqe, *ad controv. 2. thes. 6. & 7. de bapt. effect. & efficac. Evangelici unicum duntaxat Baptismi generalem effectum, — agnoscere solent; nempe obsignationem geminæ gratiæ salutaris in Evangelio promissæ, de remissione simul & expurgatione peccatorum per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox: *Negamus avtem Baptismum per se & ex opere operato, ipsa peccata eorumqe pœnas avferre posse, sev qenqam justificare, & perfectè, sive interna ratione sanctificare,* &c. *tum qia nusqam hæc in sacris literis indicata sunt, tum maximè, qia illis, qa ibi tradita sunt, apertè repugnant.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.* Num. 10.

Hinc illud Symboli Constantinopolitani, Credo unum Baptisma in remissionem peccatorum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Illud ex *Symbolo Constantinopolitano* de *uno Baptismo, ad remissionem peccatorum*, tam ad obsignandam qàm ad conferendam potest dictum intelligi.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ego potiori jure regerere possem, tam ad conferendam, qam ad obsignandam remissionem peccatorum, cum tum temporis, temporibus scilicet Ecclesiæ florentissimis, ordinariè tam ad conferendam, imò potius, qam ad obsignandam remissionem Baptismus adhibitus esset. tum enim non nisi parvuli ferè baptizati sunt, adulti verò rarius. Vide qæ supra annotavimus ad Num. 4. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. An hoc *potiori jure regerere* possis, ambigi potest.

1. Qia *actori*, sive *affirmanti incumbit probatio.* mihi itaqe interpretationem qæ commodè dari posse videbatur, dedisse; vel eam etiam qæ à te adducebatur, negasse, satis fuerat. tibi verò vel mea tollendi, vel tua firmandi onus incumbere videtur.

2. Qia Scripturæ sensui, ex qâ phrasis illa mutuata, te etiam avtore, videtur, illud convenit, tuum istud non item. Sic Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 4. c. 5. ad test. 2. Ubi dicimur baptizari in remissionem peccatorum. Finis Baptismi his verbis ostenditur, uti & Marc. 1. 4. Act. 2. 38. — Et præcipuum Sacramentorum finem docuimusqe esse hanc obsignationem.* Et pavlo ante, *ad test 1. ex Concil. Nicen. 1. Virtute Dei in aqa absconditâ renovari eos qi baptizantur.* respondet, *Sacramentaliter, non cavsaliter, qoniam propter promissionem Dei, signum aqa testatur & obsignat baptizatorum regenerationem, eam avtem neqaqam efficit, cavsat, avt producit.* Videantur & qæ Calvinus *in Act. 2.* supra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt.*

2. *Ad conferendam tunc temporis datam* concludere, *qia parvuli* fere tunc baptizabantur; est id petere qod controvertitur, parvulis eam Baptismum conferre.

3. Qod *unum* illi *Baptismum* agnoscere dicuntur, potest de Baptismo non iterando intelligi. Sic Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 4. Catechismus Romanus ex hoc loco (Ephes. 4. 5.* Unum Baptisma) *demonstrat Baptisma non esse iterandum. & hoc videtur voluisse Synodus Nicena in Symbol.* Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. qod si admittatur, à voculâ illâ nihil potest concludi, qod ad rem præsentem faciat.

4. Si *unum* illi *Baptismum* agnoscunt, cum qi parvulis, tum qi adultis datur, isqe horum utrisqe in eundem finem, *remissionem* scilicet *peccatorum*; adultis avtem eam non confert, sed obsignat tantum, sive fideles, sive ficti accesserint, nolo dicere, qod tamen forsan jure possim, concludi hinc, *unum* illum *Baptismum* etiam *in parvulis remissionem* duntaxat obsignare, qia hoc tantum in adultis facit: illud fidenter dixerim, non posse his positis, ab eâ dicendi formulâ necessariò deduci, *Baptismum parvulis remissionem peccatorum conferre.* Avdi Whitakerum, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad clas. 3. test. 2. ex Concil. Constant. 1. in Symbol.* Credimus unum Baptisma in remissionem peccatorum. *In Baptismo remitti peccata qis dubitat? nos hoc fatemur. sed non dicunt Patres ex opere operato, & vi elementi externi, peccata remitti in Baptismo.* At rem tamen, inqies, Whitakerus concedit. Ipse semet explicat, tum alibi, tum & in proxime prægressis. *Ad test. 1. ex Concil. Nic. 1. Non hoc ad literam intelligi voluerunt Patres. — Sed sic Concilium loqitur, qia Baptismus novum statum designat.* Et disertissimè *ibidem q. 6. c. 4. p. 193. Neqe aliter remittitur peccatum originale in Baptismo qam in Evchristia. in utroqe enim Sacramento obsignatur nobis remissio omnium peccatorum.* Et *de bapt. q. 2. c. 3. arg. 3. Bellarminus negat Baptismum esse sigillum accepta gratia, sed ait esse instrumentum conferens gratiam: qod à nobis supra refutatum est.* Idem deniqe, de Sacr. q. 4. c. 3. (prout & Vorstius supra) hanc tanqam communem nostrorum sententiam proponit: *Sacramenta non ex se justificare, nedum ex opere operato, sed justitiam tantùm obsignare.* Et in fine *cap.* *ejusdem* ubi Bernardi qædam retulerat; *Annulus non tradit hæreditatem, sed obsignat tantùm: ita Sacramenta gratiam obsignant tantùm, non tradunt.*

SECTIO III.

SAMUELIS WARDI *Thesis.* Num. 11—16.

2. *Asserimus Baptismum rectè parvulis administrari: qomodò & Circumcisio olim in Veteri Testamento parvulis Judæorum, ex unanimi consensu Theologorum, & perpetua Ecclesiæ traditione. Unde rectè dicimus cum Avgustino*, de Baptismo contra Donatist. l. 4. c. 23. Si qisqam in hac re avtoritatem divinam qærat, qanqam qod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi avtoritate Apostolicâ traditum rectissimè credimus; tamen veraciter conjicere possumus qid valeat parvulis Baptismi Sacramentum ex Circumcisione carnis, qam prior populus Israëliticus accepit. *Hæc Avgustinus. Et certè hoc apertè evincit exemplum Circumcisionis, in cujus locum Baptismus successit.*

Hinc 3. *asserimus, Cum Baptismus in Novo Testamento Circumcisioni succedat ex Christi Instituto, & rectè parvulis administretur, eundem valere ad originalis peccati reatum, qo solo implicantur parvuli, solutionem.*

Hæc tria nemo Catholicus inficiabitur.

Sed adhuc qæritur, An omnes infantes rite baptizati sine dubio justificentur. Hîc hærent nonnulli Theologi, qi hunc effectum justificandi ab originali peccato ad solos electos restringunt. Nos duo dicimus:

Primum est, Omnes parvulos rite baptizatos in infantia moriemes sine dubio justificari.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 11.

Ratio ab ea Analogia deducta, qam Baptismus cum Circumcisione obtineat, cavssam ipsam, ad qam statuminandam adducitur, infirmare mihi magis qam confirmare videtur. De Circumcisione siqidem qod ad effectum illud attinet reatus tollendi, res multo magis in incerto est, qàm de Baptismo.

Exceptioni isti duo nunc adjecta volumus:

1. Qod *tria illa* enunciata *neminem Catholicum inficiaturum* præsumitur: *Catholicorum* certè numero, si verè dicitur, omnes ferè, si non universos planè Theologos Evangelicos excludet, qi adversus Pontificiorum errores ex professo scripserunt, eosdemqe hac in parte *enunciato tertio* qod asseritur, erroris tuendi reos peragunt. nec potuit Vir Clarissimus Pontificiis gratum magis præstare, qam nomina istorum ex Ecclesiæ Catholicæ diptychis expungendo.

2. Qod *qosdam Theologos* ait *hîc hærere, & Baptismi effectum hunc ad electos restringere.* Imò non *qidam* duntaxat, sed multo maxima nostrorum pars, non tam *hîc hærent*, qam ex adverso se disertè opponunt; qod ex Testimoniis supra adductis luculentissime est demonstratum. Unus & alter forsan, qod vel ambiguè vel latiusculè alicubi protulerunt, ad electos alibi restringunt, alii etiam ab electionis ratione dogma istud impugnant, ut in seqentibus indicabitur. Interim ad telam exorsam pertexendam revertimur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex Analogia inter Baptismum & Circumcisionem Argumentum deduximus ad Pædobaptismi dogma statuminandum, non avtem ad solutionem reatus in Baptismo asserendum. siqidem ad Argumenta nondum deventum erat. Qædam enim duntaxat præstruximus hîc, ut status qæstionis magis eluceret.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Erroris (ſi qis hac in parte fuerit) anſam duo præbebant:

1. Qod ex Avguſtino pro fundamento ſubſternitur, *ex Circumciſionis ritu veteri veraciter conjici poſſe, qid Baptiſmi Sacramentum parvulis valeat.*

2. Qod, *hinc*, inqis ipſe, 3. *aſſerimus, cum Baptiſmus in N. T. Circumciſioni ſuccedat, ex Chriſti inſtituto, & rectè parvulis adminiſtretur, eundem valere ad originalis reatus peccati ſolutionem, qo ſolo implicantur parvuli.* Iſtis enim verbis exiſtimaveram, priora illa ita præſumi, *Baptiſmum* ſcilicet & *Circumciſioni ſuccedere*, & *parvulis rite adminiſtrari*, ut *ex illius in parvulis efficacia*, hujus itidem gemina in eiſdem ex Avguſtini ſententiâ verè ſtatuatur, ad 3um. illud inferendum, *valere* utiqe *eundem ad reatus ſolutionem*. qod, niſi de *Circumciſione* idem ſtatueretur, non poſſet ex præmiſſis concludi.

2. *Ad Argumenta* avtem jamdudum *deventum* opinabar, qia Scripturæ ſacræ Teſtimonia eo fine fuiſſent producta, qo *Baptiſmi finem & effectum* iſtum ſtatuminarent. Et certè qorſum ab initio tota ferè diſceptatio tot *Argumentis*, tot *Teſtimoniis* eſt utrinqe agitata, niſi ut id diſcutereretur & decerneretur, qod nunc, tanqam de qo hactenus nihil dictum, nedum diſputatum ſit, ſub incudem denuò, vel qaſi primitus potius, revocatur & reducitur.

Verum miſſis iſtis, jam de re ipſâ diſpiciatur: in qâ ego imprudenter feciſſe me ſponte fateor, qod agentis partes minùs neceſſariò ſuſceperim. Qanqam in hac cavſſâ idcircò fidentius pergo, qia Apoſtolum mihi præeuntem & prælucentem habere videar, qi à *juſtificationis* negotio, & per conſeqens à *reatus ſolutione Circumciſionem* penitus excludit, Rom. 4. 9--12. Gal. 5. 3--6. qod & Bellarminus ipſe rectè obſervat, *de effect. Sacram. l. 2. c. 14. loc. 2. Apoſtolus*, inqit, *ex profeſſo probat, Abrahamum non in Circumciſione, ſed in præputio fuiſſe juſtificatum; ut inde admoneat Circumciſionem non fuiſſe datam ut juſtificaret. Si enim is, cui primo data eſt, non fuit ex ea juſtificatus, qanto minùs alii ex ea juſtificandi erunt?* Qo argumento eodem fine uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* qi cum aliis exhibebitur, ad finem *Num. 13.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 12.

Primò namqe non apparet præceſſiſſe remedium aliqod externum iſtiuſmodi per annos mille & qod excurrit, cui Circumciſio ſucceſſerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco cum Avguſtino, l. 5. contr. Julian. c. 9. *ſacram hiſtoriam non meminiſſe alicujus remedii externi ante Circumciſionem. Sed hinc non ſequitur, noſtram Aſſertionem aliqa ratione enervari. Sufficit nobis, ſi Circumciſio, ex qo primùm inſtituta eſt, originali reatui tollendo ordinata fuerit. Neqe enim neceſſe erat, ut tale aliqod remedium per annos 2000. extaret, cui Circumciſio ſuccederet. Qomodò nec voluit Deus poſteritatem Semi, in qa propagata eſt Eccleſia, uſqe ad tempora Abrahæ à reliqo humano genere ſigno aliqo viſibili in carne diſtingvi & notari, avt Sacramentum externum aliqod ordinarium & determinatum per illud tempus inſtitui, qo fœdus obſignetur. Hæc ergò cum ſint poſitivi juris, à ſolâ voluntate Dei legiſlatoris pendent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sufficit reverâ, ſi id conſtare potuerit. Veruntamen.

1. Si per tot annos, vel uſqe ad tempus internæ renovationis reatus iſte perſtiterat, vel ſtatim ab ortu abſqe remedio tali interveniente ſublatus fuerit, certè non videtur neceſſarium remedium ejuſmodi reqirere, ſive qod ante actualem renovationem id præſtet, ſive qod diutiùs differat id, qod maturiùs ante conferebatur. Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 3. teſt. 2: p. 86. Si Deus Eccleſiam antèa habuit, Circumciſio non ex ſe Eccleſiam fecit. i. e. gratiam ex opere operato contulit; ſed Eccleſiam indicavit, & gratiam obſignavit.*

2. *Non fuiſſe per tot annos ſacramentum externum aliqod, qo fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur*, qod dicitur, paginæ divinæ adverſari videtur. Erant ſiqidem ritus externi, (ut peculiarem illum omittam Circumciſionem antegreſſum, Gen. 15. 9--18. qem imitati videntur illi, Jer. 34. 18.) per totum priſcum illud ſeculum, *ſacrificia* nimirum, *oblata*, *libamina*, à lapſu ſtatim inſtituta & uſurpata; Geneſ. 4. 3. 4. & 9. 20. & 12. 7. 8. & 26. 24. 25. & 28. 18. 22. & 33. 20. & 35. 1. 7. 14. qibus fœdus divinum obſignabatur. hunc enim ſacrificiorum uſum fuiſſe, Pſaltes nos edocet, Pſalm. 50. 5.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 13.

2. De Circumciſione ipſâ nuſqam qicqam reperiri videtur, unde hoc fine inſtitutum eſſe, erui poſſit. eâ tantùm deſignatam obſignatamqe innuitur fuiſſe Circumciſionem cordis ſpiritualem. Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 26. Eſaj. 52. 1. Ezek. 44. 9. Rom. 2. 28. 29. Phil. 3. 3. Col. 2. 11. qam tamen avt unà cum Circumciſione internâ collatam, avt per eam etiam exhibitam ſemper, imò vel unqam fuiſſe, non poteſt ex illis locis neceſſariò concludi.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed contra. 1. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum Gen. 17. 20. docet ante actum* Circumciſionis, *ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere, & parvulis imputari, & poſt Circumciſionem avferri & non imputari, ritu convenientiſſimo. Nam ideò in membro genitali Circumciſio facta eſt, ut qicqid damnationis è carnali nativitate infantes contraxerant, per hunc actum illis avferretur & amputaretur, & avferri & amputari conſtaret. Ideò etiam ſangvis effundebatur, ut ſangvine Chriſti reatus originalis tolleretur, ejuſqe merito per hunc ritum infantibus applicaretur. Huc facit illud Proſperi in ſent. 298. ex Avguſtino.* Circumciſio carnis lege præcepta eſt, qia non poſſit meliùs per Chriſtum ſignificari regenerationis avtorem tolli originale peccatum. cum præputio qippe omnis homo naſcitur, qemadmodum cum originali peccato. *Vide Avguſtinum* de Nupt. & Concupiſc. l. 2. c. 11.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sumuntur hîc multa, qæ probanda forent.

1. *Reatum ad Circumciſionem uſqe manere, poſt eam ſuſceptam ſublatam jam eſſe.* qod *Gen. 17. 10.* non dicitur.

2. *Ritum convenientiſſimum eſſe ad hoc deſignandum*, non ſufficit. id eo deſignatum, vel ad id deſignandum inſtitutum fuiſſe, probandum eſt.

3. *Ideò in membro genitali factum, ut qicqid damnationis contractum eſt tolleretur*, qod dicitur. cur non potiùs, ut qicqid corruptionis & vitii? (hoc enim ritu illo deſignari Scriptura locis ſupra allatis inculcat) ut nihil amplius in parvulis etiam pravæ diſpoſitionis poſt eam ſuſceptam remanſerit. Qod Athanaſius, *Serm. de Sabbat. & Circumciſ.* Ὅθεν μέρος τῆς σώματος, καὶ ἓν τῶν ἄλλων τῆς σώματος γινόντως, προσπτύχθησαν ὀλιγυνίαν, προσδιασκήμενοι τῆς ὅλης ἀπεκδύσιν, ἵν' ὥσπερ ἐνεδιδόντο τὸ καταπεχθῆν, διασωθῆναι δυνηθῶσι. Vide Bucerum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 4. §. 4.* Coactius forſan pavlo, qod Petrus Martyr, *ad Rom. 2. Inurebatur genitalibus partibus, ut Chriſtus intelligeretur, qâ homo fuit, ex humano ſemine naſciturus.* Aptius Calvinus, *ad Gen. 17. 11. Duabus de cavſſis probabile eſt, Dominum juſſiſſe præputium circumcidi. nempe ut oſtenderet, vitioſum eſſe qicqid ex homine gignitur.*

tur. deinde ſalutem ex benedicto Abrahæ ſemine proditurum. Primum ergò, qicqid ex ſuâ generatione proprium habent homines, Deus in Circumciſione damnavit, ut oſtenſa natura corruptio illos ad carnem mortificandam adduceret. unde etiam conficitur pœnitentiæ fuiſſe ſymbolum. Avguſtinus, *adv. Favſt. l. 6. c. 3. In qo enim membro convenientius exſpoliatio carnalis & mortalis concupiſcentiæ figuratur, qam unde carnalis & mortalis fœtus exoritur?* Muſculus deniqe, *in Gen. 17. Circumcidebatur cavo, non labiorum, avt avrium, &c. ſed præputii, in ſignum repurgandæ immunditiæ ejus, qa tota eſt humani generis natura ex ipſo ſemine & conceptu contaminata.*

4. *Parvuli ſangvine Chriſti ſangvinem adumbratum*, ego certè nullus dixerim. qanqam id ad rem ipſam, de qâ agitur, parum intereſt. *αἷμα ἀλλότριον* illud, non noſtrum fuit, nobis collatum, non connatum nobiſcum, avt à nobis profectum.

5. *Significatum hoc Sacramento, per Chriſtum regenerationis avtorem, tolli originale peccatum*, ego cum Avguſtino & Proſpero libenter conceſſerim.

6. Verum *ſangvinem in Circumciſione* eo fine *effuſum eſſe, ut per hunc ritum Chriſti ſangvis ejuſdemqe meritum ad reatum originalem tollendum* applicaretur; hoc eſt qod ſumitur nec probatur, eſtqe id ipſum qod qæritur. Ego cum Tertulliano *adverſ. Judæos*, lubens agnoverim, *Circumciſionem populo Iſraël datam, in ſignum, non in ſalutem.* vel, *in ſalutis figuram, non in ſalutis medellam*, uti idem *ibidem* loqitur; ſive, *carnalem, in ſignum, ſpiritualem, in ſalutem*, prout & idem *ibidem* diſtingvit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Devt.* 30. 6. Cicumcidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui. *Promiſſio hæc facta eſt Judæorum ſemini, non adultis tantùm, ſed & parvulis maribus, ut patet ex inſtitutione Circumciſionis, ubi (propter promiſſionem illam,* Ero Deus tuus & ſeminis tui) *die octavo jubentur circumcidi. Nullum avtem ordinarium medium dabatur, qo cor parvulorum circumcidi potuit, avt conſvevit, qam Sacramentum Circumciſionis, id qod vox Circumciſionis evincere videtur. Ergò hoc Sacramento circumciſum erat cor parvulorum. At nulla Circumciſio cordis parvuli fieri potuit abſqe ſolutione originalis reatus: cum hoc ſit primum ſalutare beneficium, cujus parvulus eſt capax. Ergò hoc Sacramento ſolutio facta eſt originalis reatus. Qod avtem hoc beneficium collatum erat parvulo una cum Circumciſione externa, & ſemper exhibitum, ex eo probatur, qod Sacramentum ſemper eſt efficax parvulo, ubi nullum occurrit ex parte ejus impedimentum. non enim ſunt Sacramenta ſigna fallacia, ſed in recto uſu veracia, & verè rei ſignata exhibitoria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sumuntur & iſtic, qæ non probantur:

1. *Promiſſionis illius executionem ad Circumciſionis tempus reſtringendam.*

2. *Neceſſariò reqiri medium aliqod externum, qo id Deus exeqatur.* qod non neceſſe eſſe, ex fœmellis & maſculis ante octavum diem obeuntibus cuivis liqere poterit. nam ad voluntatem divinam ſi recurratur, de eâ, hoc iſtic, non illic velle, ex ſcripto aliqo conſtare debet.

2. Qod *maſculis* etiam *parvulis promitti* dicitur, non abnuo. ſed & fœmellis etiam nihilo minùs.

3. Qod *in parvulis omnibus circumciſio cordis interna una cum externa ſemper collata* dicitur, vix futurum puto, ut è noſtris cuiqam id probetur, vel ut etiam probari poſſit. Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis id abnuere videtur. ut controverſum per magis adhuc controverſum hîc probari videatur.

4. De *Sacramentorum veracitate & efficacitate* qod ſubjungitur, in præcedentibus non ſemel, & diſcuſſum eſt, & excuſſum etiam, ut mihi qidem videtur. Vide Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 12. rep. 2. Athanaſius *ſerm. de Circumciſ. & Sabb.* ἡ ὁκ μέρος περιτομὴ ὅλε ἦν σκιά. eoqe ritu illos prædoctos aſſerit ἡ ὅλε ἀπέκδυσιν. qod & in Baptiſmo multò magis fiat. Adjiciantur verba Reverendi Epiſcopi Sariſburienſis *ad Col. 2. 11. Eximius Circumciſionis Chriſti effectus eſt ipſa depoſitio corporis peccatorum carnis, vel depoſitio veteris Adam cum actionibus ſuis, vel corruptæ imaginis à parentibus noſtris peccato infectis ad nos derivatæ, vel (ut Origenes) eſt purgatio animæ & abjectio vitiorum, non corporalis ſigni impreſſio.* Et poſt, *document. 3. Sed hîc dubitatur de hoc effectu circumciſionis internæ. videtur enim, qod totum illud corpus peccatorum non exuitur à Chriſtianis regeneratis*, &c. Solutio. *Ab omnibus renatis totum corpus peccatorum totaliter exuitur & aboletur, 1. qoad reatum, 2. qoad dominium, 3. qoad ipſum Sacramentum regenerationis. nam in eo omnia peccata noſtra abluuntur & mortificantur. nec* tamen, ut ipſe mox *ibidem*, non dico, in Sacramenti perceptione, ſed nec in vitâ totâ, qamdiu hîc degitur, *peccatum totaliter qoad actum exuitur.* Et, *de Juſtit. actual. c. 50. Non eſt eadem ratio Circumciſionis carnalis & cordialis. præputium carnis ſimul & ſemel avfertur: at præputium cordis pavlatim & ſenſim, prout infuſa charitas extenuare poteſt & extirpare cupiditatem. Hæc igitur Circumciſio cordis in hunc finem tendit, atqe tandem eô pervenit, ut renati tandem toto corde Deum diligant. ſed illud tandem tunc veniet in actum, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Malè ergò coharet hæc Bellarmini argumentatio*, Deus circumcidet cor renatorum, ut toto corde ab illis diligatur. Ergò ſimul ac incepit circumcidere, illi poſſunt illicò Deum toto corde diligere. *Præſtabit id tandem Deus: ſed prout ſapientia ſua ordinavit, non prout Bellarminus illi dictabit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Parvuli Judæorum circumciſi fuerunt veri Judæi; & eorum circumciſio fuit vera Circumciſio ex mente Apoſtoli, Rom. 2. 28. 29. ſiqidem illi ex præcepto Dei circumcidebantur. ergò rite erant circumciſi: & circumciſioni eorum annexa erat promiſſio gratiæ condonationis originalis reatus. ergò & exhibitio ejuſdem iiſdem obicem non ponentibus. alioqi coram Deo ab incircumciſis gentium parvulis parum avt nihil diſtarent; imò aliqo modo deteriores meritò haberentur; utpote præputium cordis ſub externa circumciſionis carnis tegumento habentes; qod non videtur conſonum veracitati divinæ, avt ejus inſtitutioni, ut apparerent ex ejus ordinatione, qod non ſunt reverâ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Parvuli Judæorum*, etiam nondum circumciſi, erant *veri Judæi*, qod ad fœdus illud attinet, qo unâ cum Patribus comprehendebantur. Gal. 2. 15. Verum ex mente Apoſtolicâ, qâ Judæum definire videtur ex *Circumciſione interna*, poterat non eſſe *verus Judæus* parvulus etiam circumciſus. De qo videndus Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis *adv. Thomſ.* ſupra adductus, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. replic. §. 7. membr. 2. & ad Arg. 4. replic. §. 2.* Alioqi ex interne circumciſis, & per conſeqens ex ſemine incorruptibili regenitis fieri iterum præputiati, & denaſci denuò priùs renati: qod Scripturæ ſacræ contraire videtur. 1 Petr. 1. 23. 1 Joan. 3. 6 9.

2. *Circumciſio* omnis *ex Dei præcepto collata*, etiamſi *vera* ſit, non eſt idcircò tamen ea, de qa ibi Apoſtolus, qæ Deo gratum & acceptum faciat. Martyr, ad Rom. 2. *Non agit hîc Apoſtolus de natura vel præſtantia Sacramenti, verùm de ejus fructu atqe utilitate.* eodem modo loqitur Apoſtolus eo loco, qo 1 Cor. 7. 19. & Gal. 5. 6. & 6. 15. Itaqe Martyr, *ibidem. Diſcimus ex hoc loco, res externas per ſe parum ad ſalutem prodeſſe, niſi mutatio vel facta fuerit, vel dum uſurpantur, per Spiritum fiat in cordibus noſtris.* Et Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 6.*

At magnum qiddam eſt, inqis, *circumciſio. Fateor & ipſe; ſed cum intus circumciſionem habeat.*

3. *Circumciſioni externæ* non videtur *annexa promiſſio gratiæ*, ſed gratiæ promiſſioni potius adjecta circumciſio, qa promiſſio ea obſignaretur. Videatur Calvinus, *in Antidot. Concil. Trident. ad Seſſ. 6. c. 5. & adv. Cenſur. Facult. Pariſ. art. 1.* infra repræſentatus *Num. 17. memb. 2.* Et de Baptiſmo Melanchthon repoſitus infra *Num. 30. de Melanch.* Et de Sacramento qovis Calvinus, *ad Num. 31. replic. memb. 3.*

4. *A Gemium parvulis diſtabant Judæorum liberi*, etiam non circumciſi, tam mares, qam fœminæ, qia fœdere divino erant comprehenſi.

5. Non ideò *deteriores meritò* habebantur, qia *parvuli adhuc circumciſionem externam ſine interna habebant*, cum nondum mediorum adhibendi capaces exiſterent, qibus corda eis circumciderentur.

6. *Non voluit Deus ex inſtituto ſuo apparere qod non eſſent, interiùs* ſcilicet circumciſi. ſed voluit primùm eo ſigno doceri eſſe Deo fœderatos; qod in hoc ritu præcipuum erat. deinde, vel ipſe teſtari, qid in illis ſuo tempore eſſet operaturus, ſi ad ſalutem pertinerent, vel illos ſaltem, ubi adoleſcerent, monere, ad qid conſeqendum contendere & elaborare deberent. qod de Baptiſmo Calvinus ſupra. Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 8. Hac de cavſſa ſignum accepiſti, ut rem reqireres, cujus ſignum habes.* Ambroſius, *de Abra. l. 2. c. 10. Egregiè avtem infantiæ in primis vagitibus circumcidi mares jubentur; qia ut ab infantia circumciſio, ita & morbus. Nullum tempus vacuum eſſe debet tutelæ, qia nullum eſt culpæ vacuum. & infans renovandus eſt*, &c.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Circumciſio vera illa demum judicanda eſt, qæ lavdem habet non ex hominibus, ſed ex Deo, teſte Apoſtolo Rom. 2. 29. i. e. circumciſio cordis, qam Deus exhibet, non homo. At talis eſt circumciſio parvulorum omnium, dicente Moſe, Devt. 30. 6.* Circumcidet Dominus cor ſeminis tui. *Ergò cum Deus promittit ſe circumciſurum cor parvulorum Iſraëliticorum, qi circumciſi ſunt externa circumciſione, erit illa Circumciſio ſalutaris, ac proinde condonabat iſtorum parvulis reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non probatur ex *Devt. 30. 6. circumcidi parvulorum omnium Iſraëliticorum corda.* non magis qam Spiritum verbumqe ſuum à nullo qoqam ex poſteris eorum unqam abſceſſurum, ex Eſajæ 59. 21. Urſinus, *tract. theolog. p. 579. Verum eſt, non omnes, qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumciſos fuiſſe.* Imò eo loco potius innui videtur, non pavcos ex eis nondum corde circumciſos unqam fuiſſe,

2. Non ſeqitur ex præmiſſis concluſio qæ poni debuit. Etiamſi enim facturum id ſeſe in omnibus ſinguliſqe eorum parvulis Dominus promiſiſſet, non ſeqeretur tamen hinc in externæ circumciſionis actu ſemper avt unqam etiam neceſſariò id fieri. imò id ſi promiſiſſet, tam nondum in carne circumciſos, ac nunqam etiam circumcidendos, qam externè circumciſos complexa fuiſſet promiſſio illa.

3. Concedi poſſe videtur, citra cavſſæ controverſæ detrimentum, qicqid in concluſione, prout hîc poſita eſt, aſſeritur; *futuram* enim duntaxat aſſerit, *Circumciſionem ſalutarem*, cum *Dominus eo qo promittit modo, eos circumciſurus fuerit, qi externè circumciſi ſint.* Verùm ita circumciſurum omnes, qi externo ritu circumciduntur, promiſiſſe, non aſſerit, neqe id verò probari poſſe videtur.

In relectione ſeriò magis advertenti mendum ſcripturæ ſubeſſe, animum ſubit ſuſpicio. forſan pro [*erit*] ex mente tuâ [*erant*] ſcribendum fuerat. qod ſi fuerit, *Exceptio* illa *tertia* vacabit, non tamen avt *ſecunda*, avt *prima*. hos ſolos certè ſpectat promiſſio iſta, qibus & promittuntur ipſiſſima illa, Jer. 31. 33. 34. & 32. 38—40. & Ezech. 11. 19. & 36. 25—27.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eodem modo parvuli noſtri ſervantur à reatu originali per gratiam Dei, mediante Baptiſmo, ordinario condonationis originalis reatus medio in N. T. qo Judæorum parvuli in V. T. mediante Circumciſione.*

At Apoſtolus Petrus pro conceſſo ſumit, Judæorum parvulos, mediante Circumciſione, ut ordinario medio & remedio à reatu originali per gratiam Dei ſervatos fuiſſe. Dicit enim, Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi. *Act. 15. 11. At ſalus illa, de qa Petrus, includit ſolutionem originalis reatus; nec de adultis ſolummodò agit, ſed & de parvulis: nec de iſtis alio medio ordinario qam Circumciſione oblata, exhibita & applicata ex parte Dei ſolutione originalis reatus. Ergò hoc medio & remedio Circumciſionis ordinariè ſolutus eſt originalis reatus Judæorum parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Petrum pro conceſſo id ſumere, negatur; nec ex verbis illius hoc patet. ſed nec ex ratione ſubjuncta, qæ hoc nititur fundamento, *medium aliqod externum neceſſario reqiri*, qo ſalus illa parvulis exhibeatur: qod eſt ſupra negatum, & negandum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Gentium parvuli dicuntur fuiſſe abſqe Chriſto, & extranei à pactis promiſſionis, eo qod expertes erant Circumciſionis, ordinarii ſcilicet illius medii & remedii, qo Chriſtus, & fœderis beneficia in V. T. ordinariè communicabantur:*

Ergò parvulis Judæorum qi Circumciſionis participes facti ſunt, hoc medio Chriſtus & fœderis beneficia (in qibus erat ſolutio originalis reatus) ordinariè communicabantur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qæro, qomodò *à pactis extranei* fuerint *Gentium parvuli*, ſi *cum toto genere humano fœdus gratiæ ſit initum*, ut infra dicitur *Num. 31.*

2. *Gentium parvuli* non ideò dicuntur *extranei à pactis*, qia Circumciſione caruerint, etiamſi hinc, tanqam à poſteriori, evinci poterat, eſſe eos à fœdere extraneos, qia circumciſio, qod eſt fœderis ſigillum eis nunqam data avt mandata fuiſſet; ſed qod fœdere divino non fuerint comprehenſi. Qin nec ſi qæ Gentium Circumciſionis ritum uſurpabant, non ideò à pactis extranei non erant, qod & Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* obſervat. Rectè Bellarminus, *de Sacr. effect. l. 2. c. 17.* ſub finem *reſp. ad arg. 1. Gentiles dici* à pactis extraneos, *Eph. 2. non qia carebant Circumciſione, ſed qia carebant vera fide & notitia veri Dei. alioqi etiam inter Gentiles, qi verum Deum agnoſcebant*, inqit, *ut olim Job, & poſteà Cornelius, & alii nonnulli, non erant ejuſmodi, etiamſi non eſſent circumciſi.*

3. Antecedens pro conceſſo ſumit, qod probandum fuerat, fuiſſe Circumciſionem medium ordinarium ejuſmodi, qale hîc dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Ex iſtis aliqatenus conſtare poteſt alicubi aliqid videri reperiri, unde non irrationabiliter concludi poſſit. Circumciſionem hoc fine inſtitutam fuiſſe, ut reatum originalem ſalveret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At ex his locis illud erui & neceſſariò concludi, qod in

in *fidei dogmatibus* neceſſarium videtur, mihi certè nondum liqet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò etiamſi dicamus Circumciſione tantum deſignatam obſignatamqe innui Circumciſionem cordis ſpiritualem locis à te citatis, tamen vel hinc etiam liqet Circumciſione cordis ſpirituali deſignari ipſam remiſſionem originalis reatus. Chryſoſtomus*, Homil. 40. in Gen. Licet & in prima & in media & in ultima ætate hanc non manufactam Circumciſionem recipere; in qa non ſuſtinetur labor, ſed peccatorum onera deponuntur, & remiſſio invenitur omnium peccatorum, qæ per totam vitam geſta ſunt. *In prima avtem ætate non deponitur peccati ullius onus, avt remiſſio invenitur, niſi originalis reatus. Calvinus*, in Rom. 4. 11. Admonebat Deus Abrahamum externo ſigno [Circumciſionis] ut ſpiritualiter carnis ſuæ corruptionem circumcideret. qo etiam alluſit Moſes in Devt. 10. 16. Qo avtem indicaret, non eſſe opus hominis, ſed Dei, circumcidi voluit teneros infantes, qi per ætatem nondum poterant exeqi id mandatum. Nam ſpiritualem Circumciſionem eſſe divinæ virtutis beneficium non diſſimulat Moſes; qemadmodum habes Devt. 30. *Circumcidet Dominus cor tuum & cor ſeminis tui, ad diligendum Dominum Deum tuum*, &c. Prophetæ idipſum multo clarius explicarunt. Duæ deniqe, ut Baptiſmi hodie ſunt, ita olim Circumciſionis erant partes, nempe tam vitæ novitatem, qam peccatorum remiſſionem teſtari. *Non teſtabatur remiſſionem in teneris infantibus niſi qam priùs contulerat, ut nec hodiè Baptiſmus. Urſinus*, Tract. Theolog. p. 523. Circumciſio interna & remiſſionem peccati & abolitionem complectitur, ut Pavlus Coloſſ. 2. apertiſſimè docet. *Et* p. 579. 580. Circumciſio primò & principaliter ſignificat Circumciſionem internam, non qatenus à nobis fit, ſed qatenus à Deo fit per peccati remiſſionem, & Spiritus ſancti donationem. *Et poſteà ediſſerens locum Devt.* 30. 6. Illud iterum diço, impium & blaſphemum eſſe, Circumciſionem internam ad ſolum verbum reſtringere, & à Circumciſionis ſigno removere. id enim tantundem eſt acſi dicas, Deum tantùm in verbo veracem eſſe, & intus præſtare ſuo Spiritu, qæ verbis de ſua voluntate nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus, qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, & qaſi pictam ob oculos ſtatuit, vanum & mendacem eſſe, ludere & hiſtrionem agere: ſiqidem ea ſigna exhibens non implet intus, qod ipſe per ſigna foris ſignificat. Qid eſt irridere Deum, & verbum ejus excarnificare, ſi hoc non eſt? Adde qod ſeminis etiam cor ſe circumciſurum promittit Deus. At cujus ſeminis? an non ejuſdem cujus ſe fore Deum promittit? Gen. 17. In hoc verò nunqid non infantes ſunt? illi avtem qomodò per verbum circumciſi ſunt, qod nondum illis prædicatum? Dum igitur foris circumciduntur, qæ eſt impudentia negare, qod intus à Deo circumcidantur; ſalva tamen libertate electionis & vocationis divinæ? *Qid de hac ultima clavſula ſentiendum ſit, diſpiciemus poſtea. Interim ex hiſce locis è Chryſoſtomo, Calvino & Urſino productis, conſtat in Circumciſione cordis ſpirituali contineri originalis reatus remiſſionem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Cordis circumciſione peccatorum remiſſionem denotari*, ut credam, nihil adhuc qod ſvadeat video, qod cogat multo minùs. Certè ſi qis verba illa, Devt. 10. 16. *Circumcidite ergò præputium cordis veſtri.* avt illud etiam Jer. 4. 4. *Circumcidimini*, ſive, *Circumcidite vos Jove.* expoſuerit, *Remittite vobis peccata veſtra*; γέλωτα (puto) ὀφλήσει. Loca in qibus phraſis illa occurrit, diligentius perpenſa, mihi diverſum qid planè ſonare videntur. Clarè admodum Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 3. Ac ne qis ambigeret ſignum mortificationis* (qam à *peccatorum remiſſione* ibidem diſertè diſtingvit) *eſſe Circumciſionem, Moſes alibi clarius explicat, & Iſraëliticum populum exhortatur ad præputium cordis Domino circumcidendum. — qemadmodum Deus circumcidi præcipit, ita Moſes corde circumcidi oportere pronunciat, enarrans ſcilicet qa ſit carnalis iſtius Circumciſionis veritas.* Vide eundem, *ad Gen.* 17. 11. ſupra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. §. 3.* adductum. Idem & *ad Devt.* 30. 6. *Hunc admonet præcipuum fore reconciliationis fructum, qod Deus Spiritu regenerationis eos donabit, — qaſi diceret, Deus ſpiritualiter creabit vos novos homines. — circumciſio enim pœnitentiæ & renovationis ſacramentum erat, ut hodiè nobis eſt Baptiſmus.* Et, *in Devt.* 10. 10. *Cor circumcidere tantundem valet, ac purgare pravis cupiditatibus.* Et *adv. Anabapt. art. 1. In ſummâ Circumciſio idem vult qod pœnitentia.* Ita veteres, ita recentiores qiqe. Athanaſius, *de Sab. & Circ. Circumciſio nihil denotabat, niſi exuviarum nativarum depoſitionem.* Et mox: *Ideò in membris illis fieri juſſit, ut ſcirent vetuſtatis exuendæ ſignum eſſe.* Hieronymus *in Jer. 4. 4. Pro eo qod nos diximus.* Circumcidimini Domino; *Symmachus poſuit*, Purificamini Domino, & avferte malitias cordium veſtrorum. Avguſtinus, *de Spir. & lit. c. 8. Circumciſionem cordis dicit, puram ſcilicet ab omni illicita concupiſcentia voluntatem.* Et, *de temp. ſerm.* 141. *In Circumciſione ſignificabatur exſpoliatio carnalis vitæ.* Tertullianus, *adv. Marc. l. 5. Qia & Moſes*, Circumcidetis duricordiam veſtram; id eſt, *non carnem.* ut clavſula poſterior priorem exponat. Theodoretus, *in Devt. q. 7. Atqi licet minimè eſſent circumciſi, non præcipit ut circumciderent præputium, ſed duritiem cordis & cervicem duram, ſiqidem longè præſtantior eſt circumciſio cordis.* Et, *in Jer. 4.* Docet apertè Circumciſionem *apparentem latentis eſſe figuram, & ſi abſit interior, ſuperfluam eſſe corpoream.* Ambroſius, Epiſt. 73. *Litera occidens exiguam corporis portionem, Spiritus intelligens Circumciſionem totius animæ corporiſqe cuſtodit, ut ſuperfluis amputatis i. e. peccatis avaritiæ libidiniſqe vitiis, frugalitas diligatur, & caſtimonia teneatur*, &c. Videatur idem, *de Abr. l. 1. c. 4. & l. 2. c. 10.* Hugo Cardinalis *in Devt.* 10. Circumcidite præputia cordis veſtri. *i. e. omnem malam voluntatem, & ſuperfluas cogitationes, ut Jer. 4. 4.* Lyra, *ibidem* circ. præp. c. 5. *omnem malam cogitationem & voluntatem avferendo.* Tremellius & Junius, *Tollite qicqid divinæ voluntati repugnat.* Pari modo exponunt Lutherus, Zvinglius, Oecolampadius, Oleaſtrius, Vatablus, Stevchus, Volphius, Strigelius, Bullingerus, Gvalterus, Piſcator, &c.

2. Fateor interim utramqe hanc ſimul conjunctam eſſe, nec à ſe invicem unqam diſjungi, qod Reverendus tamen Epiſcopus Sariſburienſis in *Epiſt.* ad te datâ nevtiqam concedit. nec inficias iverim, utramqe Circumciſionis ritu *obſignari*: (ita malim qam *deſignari* dixiſſe) qia fœdus ſive pactum hanc etiam includit. ſed illam potiſſimùm (qid ſi, *duntaxat*, dixerim?) eâ adumbratam & repræſentatam exiſtimem. qod & Urſinus etiam agnoſcit.

Teſtimonia qod attinet, hoc qod jam dixi, voluiſſe videntur, unâ cum Circumciſione internâ, qæ hominis renovatione internâ conſtat, conferri ſimul reatus omnis remiſſionem; in qo ego illis lubentiſſimè calculum do meum; qum Apoſtolus id apertiſſimè nos doceat, Coloſ. 2. 11-13. nec qicqam ferè amplius avt Chryſoſtomus, avt Calvinus: ſiqidem nec Calvinus *Circumciſionis internæ duas* eſſe *partes* dixit, ſed externæ, prout & *Baptiſmi, partes* eſſe *utramqe hanc teſtari.*

Urſino verò altercationis æſtu abrepto, minùs caytè, avt etiam piè dicta excidere iſtic nonnulla, qæ ſuppreſſa à te potius optarim, cum reverâ nec defendi poſſint, nec cavſſam tuam juvent, ſed lædant potius; uti in ſeqentibus, ubi de eis ulterius dicendi occaſio dabitur, indicandi locus futurus eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eam avtem [*circumciſionem cordis ſpiritualem*] *ſemper*

cum circumcisione externa collatam fuisse parvulis, & per eam exhibitam semper, ex istis locis vel inde colligitur, quod Circumcisio erat Sacramentum minimè fallax aut ludificatorium, sed veraciter & infallibiliter exhibitivum remissionis originalis reatus parvulis, nullum impedimentum apponentibus, aut apponere valentibus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod tam in calce præcedentis, qam & in præsentis paragraphi corpore, *ex his locis, colligi & constare* dicitur.

1. *In Circumcisione cordis spirituali contineri originalis reatus remissionem.*

2. *Hanc semper una cum Circumcisione externa parvulis collatam.*

De nevtrius enunciati veritate, ex locis illis constat; etiamsi hoc dicerent, qod tu illos vis dixisse. constaret duntaxat hoc ab illis esse dictum, qod tu statuis.

Cæterum de priore, dixerint necne, nolim cum illis rem disceptare: qomodò nec cum Pontificiis, qod *Justificationis* nomine, tam *renovationem animi*, qam *remissionem peccati* comprehendere consveverunt, cum de re ipsa utrobiqe conveniat, utramqe hanc uti in *justificato*, sic & in interius circumciso unoqoqe concurrere, nec alteram unqam ab altera dissitam esse: qanqam de vocabuli notione ab utrisqe discedam, & in ea sic sumenda errare existimem.

De posteriori, etiamsi illi dicerent, qod tamen nec Calvinus, nec Chrysostomus dicit, non possem illis assentiri; cum & rem ipsam veritati, & rationem adjectam pietati, minùs consentaneam existimem. Siqidem, *eam cordis circumcisionem, qa in Spiritus renovatione & reatus remissione consistit*, (nam utramqe voce illâ comprehendi asseritur, & de illa cumprimis liqido constat) *cum externa circumcisione in parvulis semper fuisse conjunctam*, qia alioqi *signum fallax esset ac ludificatorium*; q'cqid Ursinus vel asserat, vel asserere videatur, consequentiam justam nullam penitus habet. Potest enim signum verax esse, qod pactum de beneficio aliqo in posterum vel absolutè, vel sub conditione præstando initum obsignet, ut sæpius jam dictum est. Videantur Reverendus Episcopus Sarisburiensis suprà *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 2. *enunc.* 5. *memb.* 1. *art.* 2. & Chamierus *ibidem ad enunc.* 7. *art.* 1. Certè non *ludificatur*, aut *histrioniam exercet*, sed *veraciter agit*, qi de beneficio futuro, sive absolutè promisso, sive sub conditione præstando, pactum alicui bonâ fide obsignat, etiamsi impræsentiarum promissorum pactorumqe nihil actu præstetur aut exhibeatur. Nemo sigillum regium de beneficio istiusmodi in futurum conferendo, signum fallax, *histrionicum* & *ludificatorium*, sine regiæ majestatis contumeliâ insigni nec ferendâ dixerit, qia impræsentiarum nihil exhibetur, imò etiamsi conditionis à parte alterâ non præstitæ ratione nihil unqam exhibeatur. Videantur qæ supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 6. *Resp.* 2. *replic.* 4. habentur. Videatur & qid Ursinus ipse suprà, Sect. 1. Num. 3. ad resp. 1. replic. 5. allatus. Huc forsan duntaxat Ursinus hîc voluit, *Signum verax in infantibus istud non fore, nisi & infantium corda Deus circumcidat.* qod nec ipse, nec orthodoxus (puto) qisqam negaverit. Cæterum ni hoc ipsum in actu ipso infantium circumcidendi, imò, ut ipse contendis, perpetuò tunc fiat, *vanum Deum & mendacem esse, ludere & histrionem agere* qi dixerit, impietatis, ac blasphemiæ horrendæ reus jure merito censeatur. nec à notâ istâ immunis ageret, etiam se judice, Ursinus ipse, hoc si diceret, qi eodem loco contendit, *non omnes qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumcisos fuisse.* sed & in verbis ipsis à te adductis, à beneficio hoc excludit reprobos omnes: ut in istis saltem omnibus hoc nevtiqam præstetur. Ecqis tamen in horum circumcisione *veracem esse Deum* negaverit? ecqis aut Circumcisionem, aut Baptismum in talibus *signum fallax, histrionicum, ludificatorium* citra impietatis insignis notam dixerit? Ursinus itaqe utinam aut consideratius cautiusqe locutus fuisset, aut mentem suam plenius planiusqe explicasset.

2. De Circumcisionis efficacia nostri pleriqe qid sentiant, ostensum est supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *replic.* 2. *de locut.* 1. & *replic.* 5. *de formul. eadem.* qibus & veterum consensum hîc adjicere non abs re fuerit. Purgandi itaqe justificandiqe vim ac virtutem istam Patres antiqi Circumcisioni passim derogant, distingvendi, designandi, obsignandi duntaxat usum eidem tribuunt. Justinus, *disput. cum Tryph. Abraham in præputio existens justificatus est ex fide; circumcisionem autem in signum, non in justitiam accepit; qemadmodum & Scriptura & res ipsa agnoscere nos cogunt.* Irenæus, *adv. Valent. l.* 4. *c.* 30. *Qoniam circumcisionem, non tanqam consummatricem justitiæ, sed in signo eam dedit Deus, — ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ, ex ipsa Scriptura discimus. Gen.* 17. 11. *Hoc idem & de Sabbatis ad Mosem Deus Exo.* 31. 13. *& Ezechiel* 20. 20. *In signo ergò data sunt. non autem sine symbolo erant signa. i. sine argumento, neqe otiosa. — sed carnalis circumcisio præfigurabat spiritualem. Jer.* 4. *Col.* 2. Et mox; *Qia per hoc non justificabatur homo, ostendit, qod Abraham sine circumcisione credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Tertullianus, *adv. Jud. Circumcisionem purgare*, havd semel negat: *datam in figuram, non in salutem; in salutis figuram, non medelam*, asserit havd semel. Athanasius, *Synops. sacr. Scr. Circumcisionem Abraham postqam est justificatus accepit in carne, ut signum esset posteris ex ipso secundum carnem nascituris, qod desitura esset, qando gentes fierent filii Abrahæ, inciperentqe vivere secundum fidem Abrahæ, ex qa ille justificatus est cum in præputio adhuc existeret.* Idem, *serm. de sab. & circ. Ubi jam crediderat, circumcisionem accepit, pro nota regenerationis ejus, qa per Baptismum existit.* Et mox: *Erat circumcisio signum, lavacrum regenerationis illud, qod eo signo designabatur.* Hieronymus, *in Gal.* 3. *Ante circumcisionem Deo placuit, & circumcisionem in signum fidei prioris accepit.* Et mox: *Genus Israëliticum circumcisionis cavterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios & Assyrios hoc signaculo designarentur.* Tum, de circumcisione à Jesu Nunidâ repetitâ, *Significat à D. N. J. C. spirituali circumcisione credentes esse mundandos.* Chrysostomus, *in Gen. hom.* 40. *Ne gentibus commiscerent se, — circumcisionem signi gratia justo præcipit.* Et mox: *Nunqid ad animi libertatem confert carnis depositio? non audierunt Deum manifestè dicentem, erit in signum fœderis? — Ex rebus ipsis discamus, nihil id animæ conducere, sed signi gratia fieri. pueri enim immaturi, qid ageretur ignari, qam inde in anima sua utilitatem accipere poterant?* Et rursus; *Ut doceat & illos & nos omnes, qare ut esset assignatus sibi peculiaris populus*, Erit, *inqit*, in signum pacti inter me & vos. Idem, *in Rom. hom.* 8. *Si præputiatus adhuc justificatus est, qa cavssa introducta est circumcisio?* Signum, *inqit*, accepit & sigillum justitiæ fidei, qæ illi inerat in præputio. Et post: *Donec fides accesserat, non est justificatus. vides præputium non obstitisse, qo minus præputiatus adhuc justificaretur. fide igitur posterior est circumcisio, — & ipsa etiam longè inferior, qanto signum re ipsa cujus est signum inferius est.* Ibidem. *Venerandum qiddam est circumcisio, qia justitiam prædicat.* Chrysostomi vestigiis insistit Theodoretus, *in Gen. qæst.* 67. & *in Rom.* 4. Theophylactus itidem & Oecumenius, *ibidem.* Procopius, *in Gen.* 17. *Ne qis arbitretur Circumcisionem esse fœdus ipsum, sed signum fœderis & sigillum, ut Apostolus docet. Qod est illud fœdus? qod sit Abrahamo & semini ejus Deus. illud fœdus sive testamentum hoc qasi sigillo confirmatum & obsignatum erat.* Ambrosius, sive qisqis is est, *in Rom.* 4. *Circumcisio signum est tantùm, qod accipiebant filii Abrahæ, ut scirentur ejus filii esse, & ut amuli essent paternæ fidei.* Et mox: *Neqe enim adhuc erat circumcisio, cum promissio facta est Abrahæ credenti.* Idem, in Rom. 15. *Circumcisio carnis data est in figuram circumcisionis cordis, — cujus minister Christus est.* Videndus idem, *præfat. ad Gal.* Disertè Augustinus, *ad*

ad Hieron. Ep. 19. Sacramenta veterum homines non justificasse, sed gratiam qâ justificamur, prænunciasse. Appositissimè deniqe, *in Num. q. 25.* (qod tam de nostris, qam de illis verum est) *Si per se attendantur Sacramenta vetera, nullo pacto possunt mederi. si avtem res ipsa quarum hæc sacramenta sunt, inquirantur, in eis invenire poterit purgatio peccatorum.*

Qod si qæratur, cur hac in parte seqar Veteres illos, qos tamen ibi deseram, ubi Baptismo ista deferre videntur, qæ Circumcisioni derogant; Respondeo, qia rationes solidas è Scripturis sacris mutuatas, qæ id qod asserunt hac in parte evincant, afferre mihi videantur. Nec isti avtem, nec nostri illi, qi superius adducti sunt; avt *inane*, avt *otiosum*, medum *fallax, histrionicum & ludificatorium signum*, idcirco ritum illum reputabant.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 14.

3. Non verosimile videtur remedium aliqod istiusmodi sexui alteri concessum, vel à sexu potius altero reqisitum, qod sexui alteri, vel negatum, vel remissum fuerit; avt ad reatus solutionem non valuisse masculis, qod in sexu seqiori sufficiebat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Æqè verisimile videtur remedium aliqod istiusmodi sexui alteri concessum, vel à sexu potius altero necessariò reqisitum ad reatus solutionem, qod sexui alteri, vel negatum, vel remissum fuerit; atqe ad reatus solutionis significationem avt obsignationem. Tu verò largiris Circumcisionem concessam fuisse, imò necessario reqisitam, saltem necessitate præcepti ad significandam & obsignandam solutionem reatus solis maribus: qidni & ergo pari jure ad solutionem reatus etiam in solis maribus?

Porrò, aqe verisimile est ad reatus solutionem non valuisse in masculis, qod in fœminis sufficiebat; atqe ad reatus solutionis significationem & obsignationem non valuisse in masculis qod sufficiebat fœmellis. qod tamen posterius necesse est, ut tu fatearis. Qidni igitur & prius illud nobis largiare?

Mitto remedium, sive ad solutionem reatus, sive ad ejusdem obsignationem, non absolutè negatum, avt remissum fuisse fœminis: qin potius suo modo communicatum fuisse, cum ipsæ fœmellæ censebantur circumcisæ in patribus circumcisis, à qibus prognatæ sunt. qod Theologi, ut satis nosti, colligunt, ex Exod. 12. 48. Gen. 34. 14. & aliis nonnullis locis. Vid. Ursin. Tract. Theol. p. 607. 615.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1um. qod attinet, havd pariter verosimile videtur.

Nam 1. fœderis obsignatio alterius vice, & in alterius etiam usum fieri potest. Nehem. 9. 38. & 10. 28. 29. At beneficium ipsum ex fœdere conferendum ab altero percipi in usum fructumqe alterius non potest. Obsignatur diploma, qo civitatis alicujus privilegia continentur, traditurqe sigillo regio communitum, in Prætoris avt Senatorum qorundam manus, apud qos solos & asservatur, at beneficia in diplomate illo concessa obsignataqe, in propriâ, qatenus ad ipsum spectant, personâ, civium qisqe percipit.

2. Solutionis actus unicus est, obsignationis modus multiplex, ritusqe non unus. maribus iste qidem peculiaris; verum alii fœminis cum maribus communes. Minus ergò *verosimile*, *solutionis* ipsius *remedium* solum unicuiqe ordinarium fœminis negatum, qam *solutionis obsignandæ* ritum unum è multis, cum alii eisdem non negarentur. *Qis credat*, inqit Bellarminus, *de effect. Sacr. l. 2. c. 14. Deum dedisse remedium, qod solis masculis prodesset?* Qo eodem argumento, & eodem fine, usus est Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.*

2um. Qod attinet, nec istic eadem de cavssa par ratio utrobiqe videtur.

Nam 1. valebat ad obsignationem in maribus, etiam qod sufficiebat in fœmellis, etiamsi ampliorem in istis obsignationem instituere fœderis avtori placuerit.

2. *Solutio* ipsa multo majoris momenti res est, qàm *solutionis obsignatio*. Citra ullum ergò omninò medium ordinarium, tantum opus in fœminis peractum fuisse, cum in sexu altero medium aliqod ad idem exeqendum necessarium supponatur, multò minùs est verosimile, qàm ad obsignationem operis ejusdem ritus utriqe communes in altero sufficisse, cum alteri tamen sexui, eiqe eminentiori, ritus alter insuper adderetur.

Ad 3um. qod *fœminis remedium hoc non absolutè negatum*, dicitur, *sed suo modo communicatum, cum in patribus circumcisis circumcisa censerentur*; Respondeo, *communicatum* forsan dici posse, (qatenus *sigillum* fuerit.) hac ratione, qod ritu isto fœdus illud obsignaretur, qo & ipsæ, è *semine* cum essent, comprehendebantur. atqe hoc est, qod dicunt, *innuptas cum patribus, nuptas cum maritis connumerari.* ut Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* & *ad Rom. 4.* Verùm qatenus remedium, sive medium, reatus tollendi supponitur, non video, qò modo, avt qâ ratione, circumcisio aliena huic vel illi personæ in hunc finem efficax potuerit. Imò si circumcisio præsentaneam semper efficaciam obtinebat, parentis circumcisio reatum filiæ tollet, priusqam ea in rerum naturâ extiterit. Avdi rationes tuas supra, *Sect. 1. Num. 2. propos. 2. Arg. 3. Infans qæqe obstricta reatu nascitur, ad circumcisionem usqe in hoc statu consistit, ea accepta reatu solvitur.* De masculis, dices, hoc dictum est. Verùm & fœminas pari cum reatu in lucem prodire, negari non potest. Et istis ergò remedio hoc communicato est opus. qando tandem, avt qo modo huic communicabitur? *à patre*, inqis, *communicatum habet suo modo.* at qis iste modus, ego capere non possum. Si ideo huic prodest ad reatus solutionem, qod sit patre circumciso prognata, certè statim ab ortu, imò & ante ortum circumcisa censebitur, ut nec in pravitate formata sit, nec in peccato eam mater ediderit, cum circumcisio illa paterna, non partum solum sed prægnatum præcesserit, & ampliori privilegio cohonestabitur sexus deterior, ab ipso statim existentiæ suæ primordio id beneficii consecutus, qod ad octavum demum à natalibus suis diem præstolari eo præstantior jubeatur.

4. Ursinum qod attinet, locis adnotatis nihil aliud dicit, qam, *cum Deo placuisset Circumcisionis ritus, ad significandam propaginem humanam immundam, & semen sanctum ex Abrahamo proditurum, per qod alii sanctificandi essent, eum sexui masculino imperasse, fœmellas in maribus complexum, ita ut illis natas esse ex circumcisis pro circumcisione esset.* h. e. ut ipse mox se explicat, ex Luc. 13. 16. *ut filiæ Abrahami censerentur, nec ad eas minùs qam ad mares privilegia posterorum Abrahami pertinerent.* Atqe hac ratione facilè ego illi concesserim, qod loco altero dixit, *Fœminas in maribus circumcisas fuisse.* sive, qod duriusculè tamen dictum, *Fœmellas non in suis, sed in marium corporibus, acceptæ circumcisionis fuisse participes.* Nihil enim hîc asseritur, nisi circumcisis ortas, natalium beneficio, fœderis illius cum semine Abrahamio initi, cujus Circumcisio signum ac sigillum fuerat, participes habitas.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 15.

4. Si remedium, vel medium saltem reatus tollendi ordinarium Circumcisio statuatur, extraordinario modo statuendum videbitur, peccata piis omnibus remissa fuisse, qi in eremo per tot annos incircumcisi perstiterant. At extra ordinem remitti peccata hominibus in Messiam credentibus (cum fides ipsa medium sit, non ordinarium tantum, sed solitarium potius & unicum justificationem, & per consequens remissionem peccatorum adipiscendi) qi possit dici, nullus capio.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo 1. *Parvulis in eremo extraordinario modo remissum fuisse originale peccatum iis, qibus remissum est in infantia; qo modo, te etiam fatente, statuendum videtur, iisdem per tot annos ejusdem remissionis obsignationem factam fuisse.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si ideo *medio extraordinario remissus* dicitur *infantibus in eremo defunctis reatus originalis, qia citra circumcisionem acceptam remissus*; etiam *extraordinario modo* omnibus tam masculis qam fœmellis parvulis ante eam institutam, fœmellis etiam post institutam pari ratione defunctis remissus dici poterit. qod mihi sanè minus commode dici videtur. qâ enim ratione *modus extraordinarius* dicitur, qi per tot secula, non freqens solum, sed perpetuus etiam fuerit?

2. *Obsignationis rationem aliqam extraordinariam, qæ Circumcisionis vicem infantibus suppleret*, per ea tempora fuisse, nec ego ullus agnosco, nec video qicqam à me positum, qod id possit concludere. Obsignationem solennem hoc ritu fieri usitatam, excludente necessitate, tunc temporis suspensam tantum agnosco. Sed nec eadem est ratio remissionis condonandæ & obsignandæ. Remissionis condonandæ modus unus & idem est, fuitqe per secula à fœdere gratioso inito universa; non modus temporibus seculisve aliis alius, isqe nunc ordinarius, nunc extraordinarius. verum remissionis ejusdem, sive fœderis de ea inter cætera conferenda, obsignandi, modi rituqe pro seculis ac temporibus aliis aliisqe, varii extiterunt; qorum nonnulli ordinarii, nec pavci etiam extraordinarii, merito censentur. Gen. 15. 1. 5--10. Jer. 34. 15. 18. Joan. 3. 14. 15. 1 Cor. 10. 1--4. Ab *obsignatione* itaqe ad *collationem*, sive *condonationem* ipsam, argumentari, forsan minus solidum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Non tamen dicimus, iis qibus illud peccatum non est remissum in infantia, sed in ætate adulta primitùs per fidem in Christum venturum, remissum fuisse extraordinario modo, sed modo ordinario. Dicimus enim adultis, fide ut medio ordinario ex parte nostra, remissum fuisse peccatum originale, qibus ante fidei ingenerationem remissum non est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adultos qod attinet; si circumcisio *reatus illius tollendi medium* fuerat *ordinarium*, certè extraordinario modo condonabatur, ubi medium abfuerat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Dicimus, probabile esse votum parentum circumcidendi parvulos, qamprimum opportunum esset, & fidem Ecclesiæ, suffecisse parvulis maribus per istud tempus ad peccati originalis remissionem: qia cum essent veluti in perpetua profectione, ignorantes, vel qando castra movenda, vel contra hostes dimicandum esset, non poterant sine gravi incommodo circumcidi. id qod videtur Josua subindicare, Jos. 5. 5. 7. Et vers. 8. dicitur; postqam Josua eos omnes circumcidisset, mansisse eos eodem in loco in castris suis, donec sanarentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *voto parentum*, & *fide Ecclesiæ*, qod subjungitur, etiamsi nullo fundamento mihi niti videatur; qum nusqam appareat, hæc reatus tollendi, avt Christi sangvinem cuiqam eo fine applicandi media fuisse à Deo instituta: nihil hîc opponitur, qo minus *modo extraordinario* reatus sublatus dicatur, ubi *medium tollendi ordinarium* prorsus defuerat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio. Num. 16.

Assertum itaqe primum præmissis innixum, *Parvulos omnes baptizatos, in infantia morientes, proculdubiò justificari*, nondum probatum satis videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Anteqam ad assertum primum deventum est, tria præmisi λήμματα, ut viam munirem ad utriusqe assertionis demonstrationem, non ad justam alterutrius assertionis demonstrationem. Non mirum igitur, si prius assertum, licet illis lemmatis aliqo modo innitatur, nondum probatum satis tibi videatur. Tria lemmata erant.

1. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus.*

2. *Baptismum parvulis rite administrari.*

3. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus parvulis.*

Istis præmissis jam qærebatur adhuc an Baptismus institutus fuerit in remedium originalis reatus & ejusdem solutionem omnibus, qibus applicatur; sev, qod eodem recidit, an omnes rite baptizati, sine dubio justificentur. Nos duas assertiones posuimus.

1. *Omnes parvulos rite baptizatos, in infantia morientes, sine dubio justificari.*

2. *Omnes parvulos etiam non electos & finaliter perituros, in infantia rite baptizatos, à reatu originalis peccati in Baptismo liberari. Vides nondum deventum fuisse ad probationem alterutrius assertionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Verum esse id, qod dicis, fateor, nec attendisse me satis ad dissertationis propositæ seriem.

2. Veruntamen, in postulatis istis, & in primo præcipuè, eisqe Scripturæ sacræ testimoniis, qibus id confirmatur, Asserti istius firmamentum totum integrumqe consistere, mihi & tunc videbatur, & etiamnum videtur: ut nisi id qod pro certo substratum est, cui fabrica tota innitatur, ejusmodi comprobatum fuerit, *assertum* eo innixum consistere neqeat.

3. *Nondum satis probatum*, qod dixi, disputationi futuræ nihil præjudicat.

4. In disceptatione seqenti (exclusis testimoniis humanis) nihil invenio, qod non in prægressis discussum & (ut mihi qidem videtur) disjectum sit.

SECTIO IV.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 17--23.

Sic Ecclesia Anglicana, in Rituali *suo in* Rubrica, *ubi agitur de dilatione Confirmationis*; Ne qisqam putet ex dilatione Confirmationis qicqam detrimenti pueris accessurum, is certo sciat ex Dei verbo clarum & perspicuum esse, Infantes baptizatos omnia habere ad salutem necessaria, & sine dubio salvari. *Ubi dicitur*, Infantes omnia habere ad salutem necessaria, *intellige*, [*pro statu scilicet parvuli*] & sine dubio salvari, [*scilicet si in statu infantili moriantur.*] *alioqi certum est non salvari multos baptizatos infantes qi ad adultam ætatem perveniunt. Hæc verba prout habentur in nostro* Rituali, *qod jam usu receptum est, verbatim desumuntur ex* Rituali, *qod editum est* Anno 1552. anno Edvardi sexti 5. *Sed in editione priori*, Anno 1549. *qæ extat in* Operibus Anglicanis *Buceri* p. 439. *expressiùs habetur*, Ne qis noxium putet esse pueris dilationem Confirmationis usqe dum adoleverint, is certò sciat ex manifesto verbo Dei, pueros qi

in

in infantia & poſt Baptiſmum & ante Confirmationem moriuntur, ſalvandos eſſe. *Sed & hac eadem ferè habentur in* Libro Synodali, *edito avtoritate totius* Cleri Anglicani, 1537. *qi inſcribitur*, inſtitutio Chriſtiani hominis, Cap. de Sacramento Confirmationis. Non ejus eſſe neceſſitatis Sacramentorum putandum eſt, qin ſi parvuli baptizati fuerint, & ex hac luce innocentes migraverint ante Confirmationem, certò conſecuturi ſint æternam ſalutem virtute Baptiſmi prius accepti. *Hiſce ſimilia habentur alio libro, titulo etiam* Inſtitutionis Chriſtiani hominis; *qi editus eſt ſexennio poſt avtoritate Henr.* 8. *In* Homiliâ *etiam* de ſalute humani generis, *qa edita eſt primò*, Anno 1547. 1. Edv. 6. *ſic habetur*, Tanta eſt vis ſacrificii Chriſti, ut parvuli baptizati, & in infantiâ ex hac luce migrantes vi hujus ſacrificii abluantur à peccatis, in Dei favorem adducantur, & filii Dei fiant & hæredes cœlorum. *Ex locis citatis juxta doctrinam Eccleſiæ Anglicanæ* ex Dei verbo perſpicuum eſt, *Infantes rite baptizatos omnia habere ad ſalutem neceſſaria (pro illo ſcilicet ſtatu) & ſine dubio (ſi illo ſtatu moriantur) ſalvandos eſſe.* Cum *dicit noſtra Eccleſia*, ex Verbo Dei conſtare de ejuſmodi parvulorum ſalute, *multo magis conſtabit ex ejuſdem ſententia de eorundem juſtificatione in ſolutione reatus originalis peccati; qippe cum ad ſalutem non perveniatur, niſi prævia fuerit ſolutio reatus originalis.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 17.

Sed nec ex *Ritualis noſtri* verbis id evincitur: in qo id tantùm agitur, ut conſtet ſalvos nihilominus fore, qi baptizati fuerint, etiamſi *Confirmationis* ritu non accepto deceſſerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Non tantùm in Rituali *noſtro id agitur, ut conſtet ſalvos nihilominus fore qi baptizati fuerint, etiamſi Confirmationis ritu non accepto deceſſerint: ſed aſſeritur pro certo haberi ex verbo Dei parvulis baptizatis nihil deeſſe ad ſalutem neceſſarium, qin indubiè ſalvari, ſi ex hac vita deceſſerint non accepto ritu Confirmationis. Baptiſmi igitur ad ſalutem parvulorum pro illo ſtatu ſufficientia ſimpliciter aſſeritur. Qâ in re ſecuta eſt noſtra Eccleſia regulam illam, qam Fulgentius,* de fide ad Petrum, *figit, c.* 30. *Unde certum eſt, ex noſtræ Eccleſiæ ſententia, omnes parvulos baptizatos morientes in infantia ſalvari. Id qod clarè aſſeritur* Homilia de ſalute humani generis, *loco qem nos citavimus*, Tanta eſt vis, &c. *Nititur avtem hac doctrina promiſſione divina, qæ efficax eſt, ad ablutionem originalis peccati parvulis omnibus non ponentibus obicem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Eſto; *Baptiſmi ſufficientiam ſimpliciter aſſeri.* ecqis enim hoc negat? ſed & citra Baptiſmum per ſe ſufficit ad ſalutem promiſſio, teſte Calvino; cujus verba inferiùs pavlò exhibentur, ex *Antidot. Conc. Trid.* ſeſſ. 6. c. 5. qanqam clarum eſt, ideò iſta inculcari, ne & Confirmatio neceſſaria exiſtimetur.

2. Fulgentius nobis *fidei regulam* non *figit*. eo loco defixam *ſecutam Eccleſiam noſtram* nolim dictam, cum tam horrida ea ſit, ut & Pontificii ipſi, nedum noſtri, ab eâ prorſus abhorreant; utpote qæ ſine Baptiſmate morientes infantes cruciatibus æternis adjudicet. Nam de *promiſſione divina, obiceqe nullo poſito*, ſatis eſt ſupra diſceptatum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe enim *ex vi Baptiſmi* id uſqam fieri dicitur, niſi qod in *Inſtitutione* illâ, temporibus minùs repurgatis concinnatâ, *virtute Baptiſmi ſalutem conſeqi*, ab illis dicitur, qibus *Confirmatio Sacramenti* nomine inſignitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

At hoc apertè innuit Eccleſia noſtra, etſi verbis conceptio non exprimat. Qidni igitur cum iis dicamus hoc fieri virtute Baptiſmi inſtrumentaliter & organicè, qo modo & vi ſacrificii Chriſti principaliter. Siqidem Calvinus, Bucerus, & alii ex noſtris Theologis in hunc modum ſape loquuntur. Vide Calvinum in Antid. Seſſ. 7. Concil. Trident. cap. de Sacramentis. 4. 5. *Et in* Cap. de Baptiſmo in Can. 5. *Et Bucerum, in* Retractat. in Matth. 3.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Diſertè non dicit; nec ex dictis neceſſariò elicitur.

2. Ubi dicta ipſa non cogunt, ſenſum tribuere, qi ex ſacris Scripturis firmari neqeat, minùs æqum videtur. hoc avtem ſi effectum fuerit, res tota confecta eſt.

3. Qin & Patres illi, qos temporibus minùs repurgatis vixiſſe dixeram, ſi in vivis jam eſſent, forſan ſententiam ſuam ita commodâ lenirent interpretatione, ut nihil aliud & ipſi vellent, qàm qod è noſtris ſaniores qi habentur, etiam hodiè adverſus Pontificios tuentur.

4. Id eo magis mihi probabile videtur, qia *Calvinus* hîc adductus, (nam *Bucerum in Matth.* penes me non habeo) etiam locis iſtic deſignatis, avt uno ſaltem eorum, qæ huc faciant, clariſſimè locutus videatur; idem tamen alibi aliorſum prorſus abire deprehenditur, nihilqe minus ſe velle apertiſſimè profitetur, qàm qod verba illa præ ſe ferre videantur. Inde fortean factum, ut Whitakerus noſter, *de bapt. q. 4. c. 5. Calvinum* dixerit, *etiamſi acerrimo ingenio eſſet, tamen vix inveniſſe qid ſtatueret, nec ſecum qidem per omnia conſtare.* In *Antidot. Conc. Trid. Seſſ. 7. cap. de Sacram. can. 4. Facilè*, inqit, *patior, ut qæ nobis Chriſtus dedit ſalutis adjumenta, eorum uſus neceſſarius dicatur; qandò ſcilicet datur facultas. qanqam ſemper admonendi ſunt fideles, non aliam eſſe cujuſvis ſacramenti neceſſitatem, qam inſtrumentalis cavſſa, cui neqaqam alliganda eſt Dei virtus.* Verum iſtic adhuc nihil occurrit ad qam pars alterutra impingat. Pergamus. *Ad can. 5. Fatemur non alenda tantùm, ſed avgenda qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta.* Et mox: *Hoc ut clarius intelligant lectores, ſemper memoria repetendum eſt, Sacramenta nihil qam inſtrumentales eſſe conferenda nobis gratia cavſſas, qa tum demum poſſunt, ſuumqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* cui nempe alendæ avgendæqe deſtinantur. Qæ in diverſum planè concedunt ab eo, qod de *virtute Baptiſmi qoad parvulos* hîc aſſeritur. *Ad Cap. de Bapt. 5.* rotundè loqi reverâ videtur. *Nos Baptiſmum ordinarium Dei inſtrumentum aſſerimus, ad nos lavandos & renovandos, ad ſalutem deniqe communicandam. Hoc tantùm excipimus, ne manus Dei inſtrumento ſit alligata, qin poſſit per ſe hominum ſalutem efficere. Nam ubi deeſt Baptiſmi facultas, abunde valet ſola Dei promiſſio. Verum hac de re in ſuperiore ſeſſione aliqid dictum eſt.* Age ergò ad ſuperiora illa reſpiciamus, qo Calvinum explicet Calvinus ipſe. *Ad Seſſ. 6. c. 5. de Juſtificat. Verùm infantes à regno Dei arcere libuit, qi ante erepti ſunt ex hac vitâ qàm offerri ad Baptiſmum potuerint. Qaſi verò de nihilo dictum ſit, eos naſci ſanctos, qi ex fidelibus naſcuntur. Imò qo jure eos ad Baptiſmum admittimus, niſi qod promiſſionis ſunt hæredes? Niſi enim jam ante ad eos pertineret vita promiſſio, Baptiſmum profanaret, qiſqis illis daret. Qod ſi Deus in regnum ſuum eos adoptarit, qanta injuria fit promiſſioni, qaſi per ſe ad ſalutem non ſufficiat? Invaluit contraria opinio, fateor. ſed iniqum eſt hominum errore; qamvis diuturno, obrui Dei veritatem. Incluſa eſt infantium ſalus in promiſſione, qa Deus fidelibus teſtatur, ſe fore & illis & ſemini eorum in Deum. Hac ratione ſibi naſci pronunciabat, qi ex Abrahamo ducebant originem. Hujus promiſſionis beneficio recipiuntur ad Baptiſmum, qia cenſentur Eccleſiæ membra. Non à Baptiſmo igitur initium habet eorum ſalus, ſed qæ jam in verbo fundata erat, Baptiſmo obſignatur.* Aydin, qomodo *Baptiſmum inſtrumentum* dixerit

eſſe, *ad nos abluendos, renovandos, ſalutem nobis communicandam*; iſta nimirum *obſignando*? qod ſi in parvulis hoc duntaxat modo, in adultis qanto magis, qi regeniti jam, fideqe imbuti ad ritum iſtum percipiendum accedunt? Vis adhuc clariora? Idem in *Antidot. adv. Cenſur. Faculr. Pariſ. artic.* 1. *Certa & firma fide credendum eſt, Baptiſma omnibus, etiam parvulis, ad ſalutem neceſſarium; & per ipſum dari gratiam ſpiritus, &c. Antidot. Offerri nobis in Baptiſmo ac exhiberi tum remiſſionem peccatorum, tum Spiritus Sancti gratiam pii omnes confitentur. Eo qoqe agnoſcunt opus habere infantes, non tanqam adjumento ad ſalutem neceſſario, ſed tanqam ſigillo, ad obſignandam in illis adoptionis gratiam, divinitus ordinato. Sanctos enim fidelium liberos naſci, tradit Pavlus. Et ſane neqaqam illis conveniret Baptiſmus, niſi jam in hac promiſſione ſalus eorum incluſa eſſet*, Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui. *Non enim filii Dei per Baptiſmum fiunt; ſed qia promiſſionis beneficio hæredes ſunt adoptionis, ideò ad Baptiſmum eos admittit Eccleſia. Et ſicut olim Iſraëlitarum liberis, ſi ante diem octavum mortui eſſent, nihil nocebat, qod Circumciſionis ſacramento carerent: ita hodiè modò nulla avt contumacia parentum, avt negligentia intercedat, ſufficit infantibus ad ſalutem ſola promiſſio, qâ in ſocietatem Eccleſiæ ab utero adoptantur. Fit enim Chriſto injuria, ſi imminutam Dei gratiam ejus adventu putemus. Atqi filios ſuos vocabat Deus olim, qicunqe ex Iſraële naſcebantur.* Hinc Malderus, *adv. Synod. Dordrac. c.* 2. *de c.* 1. *art.* 17. §. 2. *Notus eſt is error in noſtri temporis hæreticis, ut Baptiſmo non tribuant efficaciam ſanctificationis, ſed tantùm ſignificationem, inſtar ſigilli confirmationem prius obtentæ. Sic volunt fœdere cum Abrahamo & ſemine ejus inito jam ſanctificatos, non niſi in confirmationem & obſignationem beneficii jam prius accepti baptizari; Calvinus Inſtit. l.* 4. *c.* 15. Verùm malignè nimis Calvini noſtrorumqe ſententiam recenſet, qi etiam *in futuram fidem pœnitentiamqe baptizari parvulos, gratiamqe Sacramenta, non tantum jam collatam, ſed etiam poſteà conferendam obſignare* contendunt; ut rectè Vorſtius, *adv. Bell. tom.* 3. *contr.* 1. *theſ.* 6. & *contr.* 2. *theſ.* 5. qod & alibi oſtendimus. Qin & mox Malderus idem *ibidem. Qo pertinet & qod mulierem in neceſſitate baptizare non permittunt. Calvinus in Epiſtola qadam: Atqi infans ita privatur ſigno ſalutis, Baptiſmo nempe. Nego tamen illius conditionem coram Deo deteriorem eſſe. qamvis Baptiſmus ſigillum ſit adoptionis noſtræ, inſcripti ſumus tamen in libro vitæ, tum mera gratia Dei noſtri, tum illius promiſſione. Cedò enim qo nomine filii noſtri ſervantur, niſi ex illo verbo*, Ego ſum Deus ſeminis tui. *Ac niſi illud verbum ad eos pertineret, ne ad Baptiſmum qidem admittendi eſſent.* Atqe hæc qidem ego prolixius pavlò, qo Calvini mentem ex ſuis ipſius ſcriptis clarius & dilucidius explicatam & expoſitam darem, ipſumqe piæ memoriæ virum inſignem in partem ſeqiorem hac in cavſſa declinandi ſuſpicione liberarem.

Cæterùm de *Libro Synodali anno* 1537. edito, ex qo nonnulla iſtic urgentur, qod regeſſeram, de interpretatione moderatiore admittenda, præſumptione ſubjecta, *Synodi illius Patres, qi temporibus minus repurgatis vixerant, ſi in vivis forent, ſententiam ſuam interpretatione commodâ aliqâ forſan lenituros*; id jam revocare me, in eoqe ſecus ſentire me nunc, monitos hîc iſta lecturos velim. ſiqidem poſtqam librum illum, qi in manus ſerius inciderat, inſpexeram, *Inſtitutionem* illam fæcibus Pontificiis, eiſqe craſſiſſimis, ſcatere totam deprehendi; ut non magis avtoritatem apud nos ullam obtinere debeat, qam vel Doctoris Papicolæ cujuſqam ſcriptum, vel Conciliabuli alicujus Papiſtici decreta.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 18.

Deinde an non idem dici poteſt de parvulis eis, qi fidelibus orti parentibus, vel in utero, vel ab utero ſtatim, prius expirant qam Baptiſmus commodè haberi poſſit? Noto enim jam de illis controverſiam movere, qi parentum neglectu lotionis expertes hinc exeunt. qibus tamen fatalem eſſe ſuorum negligentiam mihi ipſe vix perſvaſerim.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed nec ego qicqam dubito idem pronunciare de parvulis iis, qi fidelibus orti parentibus vel in utero, vel ab utero prius expirant, qam Baptiſmus commode haberi poſſit: cum hoc tamen diſcrimine, qod iſtis in caſu neceſſitatis, in qo uſum Sacramenti, non contemtus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit, *qomodo loqitur Avguſtinus de adultis non baptizatis*, l. 4. de bapt. contr. Donatiſt. c. 22. *votum & fides parentum & fides matris Eccleſiæ parvulum Deo conſecrantium & ejus Baptiſmo deſtinantium, ad reatus originalis remiſſionem acceptatur à Deo, & voluntas eorum pro facto reputatur. cum tamen parvulis baptizatis ordinario modo ac medio hujus reatus ſolutio impetretur. Id qod pariter dicendum puto de parvulis, qi parentum neglectu expertes ſunt lotionis. illis enim extraordinariè fidem matris Eccleſiæ ad hujus reatus ſolutionem ſufficere piè credendum eſt, cum intra Eccleſiam naſcantur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. De hac *ſufficientia parentum matriſqe Eccleſiæ voti fideiqe ad reatus alieni ſolutionem*, nihil mihi videtur in ſcriptis ſacris occurrere, unde poſſit id liqere. Petrus Martyr, *in Rom.* 2. *p.* 68. *Avguſtinus putat ex offerentium avt Eccleſiæ fide ſalutem illis contingere. Scio qidem fidem poſſe impetrare aliqibus gratiam, converſionem, & præclara dona ſpiritualia. Sed ſalus non contingit adultis niſi per propriam fidem, & parvulis per Spiritum & gratiam, qa latenter in eis operatur regenerationem, cujus Baptiſmus eſt externa obſignatio.* Qod ſi in baptizatis verum eſt, in non baptizatis multo magis. Beza, *qæſt. & reſp. part.* 2. §. 126. *Vis ergò aliena. i. parentum fide infantes ſervari? Reſp. Alienam fidem & Sanctorum preces, multis qoqe infidelibus ad mitigandas pœnas prodeſſe; imò etiam ſic poſſe aliqibus fidei donum impetrari docet Savlis converſio, ſi vera eſt eorum ſententia, qi hoc datum eſſe ſcripſerunt Stephani precibus. Neqaqam tamen facilè dixerim qempiam aliena fide ſervari. — qod non minus falſum & abſurdum eſſet, qam ſi dixerim qempiam poſſe aliena anima vivere, avt alterius ſapientia ſapere. Sed hoc qidem verè dixerim, intervenientе parentum fide fieri, ut nati vel naſciturі infantes ſancti ſint. i. e. fœdere cenſeantur, ac proinde ſerventur.*

2. Nituntur hæc fundamento illo, *Baptiſmum eſſe medium ordinarium, à Deo eo fine inſtitutum*; qod mihi certè nondum probatum videtur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè Synodus Dordrectana *Cap.* 1. *de Prædeſtin. art.* 17. *Pios parentes de talium electione ad ſalutem vetat dubitare, eo qod fœdere eodem cum parentibus comprehendantur.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Illud Synodi Dordrectana rectiſſimè dicitur, ſi rectè intelligatur, Can. 17. Qandoqidem de voluntate Dei ex verbo ipſius nobis eſt judicandum, qod teſtatur liberos fidelium eſſe ſanctos, non qidem natura, ſed beneficio fœderis gratuiti in qo illi cum parentibus comprehenduntur, pii parentes de electione & ſalute ſuorum liberorum, qos Deus ex hac vita evocat, dubitare non debent. *Liberos fidelium* ſanctos *appellat Apoſtolus*: ſancti *avtem dicuntur* (*interpretante Synodo*) non *naturâ*, ſed beneficio fœderis gratuiti, in qo illi cum parentibus comprehenduntur. *Sed hoc bifariam intelligi poteſt: vel ratione actualis admiſſionis in fœdus, eo qod ex talibus naſcantur parentibus, ita ut ex qo concepti ſunt, iis originalis reatus remittatur, & reliqa fœderis beneficia impertiantur. vel ratione fidei, propoſiti, voti parentum, eos Baptiſmo ordinario*

nario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priori modo liberi fidelium non dicuntur ſancti ſenſu Paulino: non enim omnes ſunt Iſraël, qi ſunt ex Iſraële; nec omnes filii fidelium ſtatim beneficiorum fœderis ſunt participes. Poſteriori modo ſancti dici poſſunt & ſunt liberi fidelium, qatenus Deus fidem & votum parentum pro ſumma ſua miſericordia imputat parvulo, & pro parvulo acceptat, ubi inevitabili aliqa neceſſitate à Baptiſmo capeſſendo impeditur.

Dici etiam poteſt liberos fidelium dici ſanctos, tum jure natalium, qoad jus & aditum ad capeſſendum Baptiſmum; tum ratione fidei & voti parentum, eos ordinario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priore ratione diſtingvuntur à filiis infidelium ſenſu Apoſtoli. Vid. Hook. l. 5. ſect. 60. p. 318. Poſteriore cooptantur in communionem Eccleſiæ, & beneficiorum fœderis participes facti, ſi qando neceſſitate inevitabili à Baptiſmo excludantur. Neqe alio modo ſancti ſunt beneficio fœderis gratuiti, avt in eo cum parentibus comprehenduntur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam; 1. illud de *medio ordinario*, qod non conceditur, iſtic paſſim ſupponi.

2. Non tam Baptiſmum à fœdere, qam fœdus à Baptiſmo hac ratione pendere.

Reſpondeo breviter; (qia eadem ſæpius iterata inculcantur) *alio modo* qam hîc ponitur *ſanctos* dici, *fœdereqe una cum parentibus comprehendi:* eodem ſcilicet qo & piorum proles ante legem de circumciſione datam, ſed & poſt eam latam ſoboles *ſancta* fuerat *eodemqe cum parentibus fœdere comprehenſa.* nec ideò *ſanctos* dici, *fœderatoſqe*, qia jus ad Baptiſmum habeant, ſed ideò jus ad Baptiſmum habere, qia *ſancti* jam *fœderatiqe* habeantur. id qod Zvinglius, Calvinus, aliiqe noſtri locis ante citatis, alibiqe paſſim inculcant. qibus Bezam adjicio, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm. 11. p. 102. Nec piorum infantibus primus ad ſalutem aditus eſt Baptiſmus, ſed ipſa ex piis parentibus propagatio; & illius fœderis obſignatio per Baptiſmum, non aliunde qam ex vi fidei parentum, ex fœderis formulâ intervenientis oritura.* Et Whitakerum, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad rat. 2. reſp. 2. Baptizantur infantes, qia Baptiſmus eſt ſignum fœderis, & ii ſunt in fœdere. dicere avtem illos ſervari, qia ſunt baptizati, nullo fundamento nititur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 19. 20.

Nam qod *ad ſalutem neceſſaria omnia* parvuli baptizati dicuntur habere, unde & per conſeqens pro juſtificatis habeantur, cum ſalus ſine juſtificatione nulla exiſtat:

1. Id eo fine tantùm dictum videtur, ne ad ſalutem ſic decedentium *Confirmatio* neceſſaria cenſeatur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus eo tantùm fine id dictum videri: ſed porrò Baptiſmi ſufficientia pro illo ſtatu ſimpliciter & abſolutè aſſeritur. Vid. ſupra Reſp. Num. 17.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos etiam, ne eadem denuò repetantur, pro replicatione habenda, remittendum ducimus.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 21.

2. Baptiſmus *neceſſarius* noſtris dicitur, *neceſſitate mandati* uti loquuntur, non *neceſſitate medii.* Neceſſitate itaqe mandati deeſt aliqid neceſſarium, ubi deeſt Baptiſmus, ſi commodè potuit haberi: at neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſt fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Baptiſmus juxta Eccleſiam Anglicanam non ſolum neceſſarius eſt neceſſitate præcepti, ſed & neceſſitate medii ordinarii *parvulis ad ablutionem originalis reatus: unde baptizati infantes dicuntur in* Rubrica omnia habere ad ſalutem neceſſaria; *intellige neceſſitate tum* præcepti, *tum* medii. *Non baptizati etiam fidelium filii non habent omnia media ex ordinatione divina neceſſaria ordinariè, ſed extraordinariè & in caſu duntaxat; Deo in caſu neceſſitatis ſuppeditante, qod abſqe culpa parentum deeſt, pro ſua ſumma benignitate. Cum dicitur ergò,* neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſſe fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit; *Eſto, infantulo fœdere divino comprehenſo, ratione voti parentum & fidei Eccleſiæ, nihil deſit neceſſarium in eo caſu, ubi tinctio haberi non poteſt. hoc tamen non impedit, qo minus ordinario jure Baptiſmus dicendus ſit neceſſarius* neceſſitate medii *ordinariè reqiſiti ad tollendum originalem reatum, ubi haberi poteſt; atqe ita deeſſe tali parvulo aliqid neceſſarium neceſſitate medii ordinariè reqiſiti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. hoc utrumqe negatur; &, *Baptiſmum eſſe reatui ſolvendo inſtitutum medium ordinarium;* &, *Votum fidemqe, ſive Eccleſiæ, ſive parentum, ad reatus ſolutionem acceptari.*

2. Sed nec intelligo, qænam ſit ibi *neceſſitas medii*, ubi ſine medio illo ullove etiam haberi poſſit ſoleatqe, ad qod conſeqendum medium id neceſſarium perhibetur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 22.

3. Ad ſalutem neceſſaria ſunt etiam, qæ non ſunt *reatus tollendi media*; ut reſipiſcentia, vitæ ſanctimonia, rituum ſacrorum obſervatio religioſa, &c. qorum qædam tamen non ſunt pari modo, parive gradu neceſſaria. qod de fide fideiqe fructibus obſervat Cajetanus *in Jac. 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ais, ad ſalutem etiam neceſſaria ſunt, qæ non ſunt reatus tollendi media; ut reſipiſcentia, &c. *Ego nego reſipiſcentiam non eſſe medium neceſſarium ad reatum tollendum in adultis. Eſt enim medium abſolutè neceſſarium ad diſponendum hominem ad veniam capeſſendam & remiſſionem peccatorum. Id patet ex Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. Prius David egit pœnitentiam, qàm Nathan dixit,* Tranſtulit Dominus peccatum tuum. *Utqe peccatum fidelis lapſi non remittitur ante novum actum pœnitentiæ: ita nec peccata primitus non remittuntur nondum juſtificato, niſi anteceſſerit veri nominis pœnitentia. i. e. dolor de offenſâ ob peccata, cum propoſito in poſterum ab iiſdem abſtinendi. Non nego omnia ad ſalutem etiam neceſſaria eſſe, qæ non ſunt reatus tollendi media; ſed dico inter ea qæ* ad ſalutem *dicuntur* neceſſaria *in* Rubrica, *intelligi debere ea qæ tollunt reatum originalem, & ponunt parvulos in ſtatu juſtificationis; hæc enim ſunt abſolutè ad ſalutem neceſſaria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non ſeqitur, *reſipiſcentiam eſſe medium reatus tollendi*, etiamſi ſit medium neceſſarium, qo *diſponatur homo ad remiſſionem capeſſendum.* Idem enim de cognitione doctrinæ Evangelicæ, idem de fide dogmaticâ, idem de renovatione interna, de ſpe ſalutari, de timore tam libero qàm & ſervo, de virtutibus theologicis univerſis, qæ ſunt inter ſe connexæ, poteſt enunciari, neqe enim abſqe præviis iſtis, peccata adulto cuiqam avt remiſſa ſunt unqam, avt unqam etiam remittentur. Fidei ſolius iſtud mihi munus peculiare videtur, tum in Chriſtum recumbere, tum ſangvinis ipſius à ſe apprehenſi &

applicati, virtute justificandi, reatumqe solvendi medium existere. Apostolum audio dicentem, *justificari nos fide*: at, *resipiscentia nostra justificari nos*, nusqam lego. qod est autem justificandi nos medium, illud duntaxat est remissionis procuratorium medium propriè sic dictum, cum remissio sit justificationis efficacis consequens necessarium. Rectè Calvinus *Instit. l. 3. c. 3. §. 20. Ubi tamen adnotandum est, non eam conditionem sic poni, quasi emerenda venia fundamentum nostra sit resipiscentia; qin potius (qia in hunc finem hominum miserereri statuit Deus ut resipiscant) qo sit tendendum indicat, si gratiam obtinere volunt.* Et §. 21. *Quicunqe eripere vult Deus ab interitu, hos spiritu regenerationis vivificat. non qod poenitentia sit salutis causa; sed qia jam visum est, inseparabilem esse à fide & misericordia Dei.* Et tamen, *ibidem §. 1. Sola fide & mera venia justificatur homo.* Optimè certè ipse utriusqe hujus, poenitentiæ nempe & fidei, munus in hoc salutis negotio peculiare distingvis infra, *Respons. Num. 24.* Verum τὸ φαίνεσθαι καὶ λέγεσθαι tantùm istic (puto) disceptatur, de re ipsa satis convenit.

2. De *fidelium in peccata lapsorum reatu*, ne novas suscitem controversias, cum ad præsens institutum parum facere videatur, impræsentiarum nihil differam. Illud duntaxat obiter monitum velim, inter paternam offensionem remittendam, & mortis æternæ reatum amovendum plurimum interesse. qod fortasse seriò perpensum, & accuratè disterminatum, ad Pontificiorum aliorumqe nonnullorum de offensarum venia à Deo petenda, ut qæ credentibus minùs competat, objecta, viam expeditiorem qàm est à nostris plerisqe hactenus observatum, munierit.

3. Si *absolutè ad salutem necessaria* in *Rubrica* intelligantur, & in his *Baptismus* etiam contineatur, ut Baptismus in parvulis parem habeat necessitatem, qam resipiscentia in adultis; certè absoluta Baptismi ad salutem futura est necessitas, qæ supra negata est; nec magis proderit illoto parvulo votum alienum, qàm impœnitenti cuiqam prodesse poterit pœnitentia aliena.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 23.

4. De *Justificatione* qod dicitur, idem & de Sanctificatione dici potest. 2 Thes. 2. 13. qæ tamen in Baptismo data non asseritur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Agnosco, qa de Justificatione parvuli dicuntur, pro modo parvuli intelligi posse de Sanctificatione. sed non necesse habui de Sanctificatione qicqam dicere. & qanam sit illa parvulorum Sanctificatio meritò qaritur à Scholasticis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Si *pro modo parvuli* eadem de *Sanctificatione* intelligendi copia petatur, detur nobis eadem & qæ de *Justificatione* ac *remissione reatus* in baptizatis parvulis dicuntur, *pro suo modo* intelligendi. eo scilicet modo, qo *panem esse suo modo corpus Christi*, & *Sacramentum fidei*, *suo modo fidem*, Avgustinus olim dixerat.

2. Ex locis scripturæ sacræ pro confirmatione Thesεos adductis, tam istam qàm illam statuere necesse fuerat.

3. *Scholastici* pro libitu more suo de dogmatibus suis inter se digladientur invicem. At qænam ea sit *sanctificatio*, regeneratio, interna spiritus *renovatio*, qam Spiritus Sanctus Baptismo designari docet, nulla (opinor) inter sanos Theologos est qæstio.

SECTIO V.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 24.*

Fundamenta autem hujus Justificationis parvulorum tinctorum in tenera illa ætate morientium sunt certa.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Ex superioribus alia, & ut mihi qidem videntur, *certiora*, probabiliora saltem statuuntur *fundamenta*, qibus superstruatur *parvulorum justificatio*, sive loti exterius, sive illoti exierint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Qanam sint illa, *sive* certiora, *aut* probabiliora fundamenta justificandi parvulos, *cupio ut fusius explicentur, nondum enim in superioribus satis explicari videntur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fundamentum qo ea nititur præcipuum est fœderis ratio; qo ex pacto divino una cum parentibus comprehendi dicuntur, Gen. 17. 7. Hoc fundamento nituntur nostri omnes, qos viderim, Theologi. Vide Calvinum, Bezam, &c. sup. Num. 17. 18. Sed ne singulos recensendo syllabum sev catalogum Scriptorum contexere velle videar. sic ipsi *Dordrechtana Synodi* Patres, *Cap. 1. art. 17.* Atqe hæc illis de Baptismo, si non *certiora*, *probabiliora* saltem meritò dixerim.

1. Qia verbo divino nititur *istud*, in qo semini fidelium pollicitatio fit expressa, *fore Deum se illis in Deum*, nullâ factâ limitatione, sive restrictione, vel ad circumcisionis, vel ad Baptismi perceptionem.

2. Qia fœderis illius virtute, *fidelium liberos salvos* evasisse confiteamur necesse est, *nisi si inter fidelium infideliumqe propaginem nullum discrimen extitisse velimus asserere ante pactum illud cum Abrahâ solenniter renovatum.*

3. Qia fœderis istius virtute seqioris sexus prolem piorum salutem nactam nemo negat, cum circumcisionis capax non fuerit.

4. Qia fœderis istius virtute apud nostros omnes *in concesso est*, tam qi incircumcisi olim defungebantur, qam & qi illoti hodiè hinc demigrant, salutem indipisci. Calvinus *Epist. 229. In summa, nisi omnia religionis principia evertere libet, fateri necesse est, non esse fundatam in Baptismo infantis salutem, sed Baptismo tantùm obsignari.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Certa illa sententia, qa statuit parvulos justificari ordinariè vi solius fœderis absqe Sacramento, *non videtur admittenda. Aut enim per* fœdus *intelligit.*

1. *Illam promissionem*, Gen. 17. 7. Ero Deus tuus, & seminis tui.

2. *Illam Heb. 8. 12. ex Jer. 31. 33. 34.* Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam, — & ero propitius iniqitatibus eorum.

3. *Illam, qa Christo promittitur*, semen longævum. *Esa. 53. 10. qæ non aliud est qam arcanum Dei propositum de qibusdam efficaciter per specialem misericordiam regenerandis, sanctificandis & salvandis.*

Sed vi nullius horum fœderum absqe Sacramento ordinariè justificantur parvuli.

1. *Si hanc formulam animo concipiant* [Ero Deus tuus & seminis tui.] *nego justificationem cujuscunqe singularis infantis nondum baptizati in hoc fœdere posse fundari.*

1. *Qia hisce verbis non subest hæc sententia*, Filii omnes fidelium sive Christianorum erunt justificati; *sed*, Filii omnium fidelium, sive confœderatorum erunt ejusdem fœderis participes. *Jus habebunt confœderatorum liberi ad eandem confœderationem & beneficia inde pendentia, sed eo modo & illis conditionibus, qibus Deo visum est ea esse derivanda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil ferè potuit explicatius dici, nisi qod *ad confœderationem*

rationem eandem jus habituros dicit eos, qos Deus disertè confœderatione illa comprehendit. Ille (opinor) revera sensus est genuinus promissionis illius: *Confœderatorum filii omnes, erunt fœderis istius quod ego tecum nunc inco, participes, jusqe habebunt ad beneficia omnia inde pendentia, sed eo modo & illis conditionibus ad vos derivata, qibus mihi visum est ea esse derivanda.* At qinam tandem modi illi? per fidem nempe in Messiam, si ad annos maturiores adoleverint, per arcanam Spiritus Sancti operationem, si parvuli adhuc diem obierint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Constat ex confœderatis verè fidelibus & justificatis parentibus nasci sæpenumero liberos, qi ad reproborum & damnandorum gregem sunt ablegandi: tales autem beneficio solius fœderis fuisse unqam justificatos non admittent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Excipi poterat, ex *thesi* hic positâ fieri posse, ut *justificati qi fuerint, reprobi tamen sint.* itaqe infirmam esse consequentiam, *ideò qia reprobi sint, justificatos non fuisse.* De qo videndus Malderus, etiamsi alio torqeat Synodi verba, longiusqe forsan qam ipsi voluerint producat, *adv. Synod. Dordrech. c. 2. §. 3.*

2. Sed respondeo, eos, si postqam adoleverint, in Messiam non crediderint, fœderis beneficio suapte culpa excidere, nec verò justificatos omninò unqam fuisse.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si justificationem parvulorum à solo fœdere cum parentibus inito arcessant, nulla ratio assignari potest, cur non promiscuè & universim justificentur parvuli omnes ante Baptismum, sive morituri sint in statu parvulorum, sive non. Nihil enim facit, ad immutandam fœderis efficaciam, contractior aut productior vita illorum, qi nascuntur in fœdere.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio potest assignari ex tuis ipsius dictis ratione primâ, qia *dat jus ad beneficia eo modo, ad illos derivanda*, qem Deus in fœdere suo sanciverat: de qo modo & ibidem dictum est, cum qoad adultos, tum qoad parvulos in infantia morientes.

2. Etiamsi *vita contractior productiorve fœderis efficaciam non immutet*; tamen per vitam productiorem fieri potest, ut suopte vitio qis beneficio careat, qo alioqi fœderis virtute frui licebat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Promissio illa Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus, & seminis tui; *non est absoluta, sed conditionalis, facta sub conditione observatæ Circumcisionis, qa est ordinarium mediu remissionis originalis reatus. Proinde vers.* 10. *subjicit Deus*; Hoc est pactum meum, qod observabitis inter me & te & semen tuum post te; Circumcidetur ex vobis omnis masculus. *Ergò non nisi posita conditione ista qicqam ponit inesse, nisi in casu ubi haberi non potest. Ergò vi solius hujus promissionis, semoto Sacramento, non justificabantur ordinariè parvuli Judæorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Aliud est *promissio*, sev, *fœdus* ipsum, aliud *promissionis* sive *fœderis sigillum* & obsignationes. Fœdus, sive promissio, ab initio per universa deinceps secula idem fuit, de salute per fidem in Christum exhibenda. Fœderis sive promissionis hujusce obsignationes & sigilla, per singulas ætates varia ac diversa fuerunt. Promissionis autem sive fœderis virtute, per fidem in Christum justificabantur & servabantur, qotqot singulis seculis ea consequebantur beneficia. Act. 15. 11. non autem rituum obsignatoriorum, sive sigillorum perceptorum vi, nisi qatenus ea justitiam ac salutem promissionis fœderisqe virtute, vel adeptam jam, vel adipiscendam obsignabant. Neqe enim nova aliqa virtute, ac non prisca pristinaqe fœderis ac promissionis efficacia justificabantur & servabantur, qi post circumcisionem imperatam vixerunt, qâ & illi qi ante defuncti fuerant. Qâ de re videri possunt, Justinus, disput. cum Tryph. p. 44. Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* Tertullianus, *adv. Jud. c. 3. & c. 6.* Cyprianus, *adv. Jud. l. 1. c. 8.* Chrysostomus, *ad Rom. Homil. 8.* aliqe Veteres supra adducti, *Sect. 3. Num. 13. ad Resp. ult. Replic. noviss.* Absurdum itaqe Malderi illud. *adv. Synod. Dordrech. c. 2. de c. 1. art. 17. §. 10. qod fœdus* dicit *in Circumcisionis Sacramento fundatum esse.* qasi diceret qispiam, regiam veniæ fundive donationem in diplomate, sive in sigillo diplomati appenso, fundari.

2. Verum *addita est Circumcisionis conditio, qa nisi servata promissio nihil ponit inesse.* Scilicet ergò non meliori, sed deteriori conditione facti fuerint fideles ex novis fœderis gratiosi obsignationibus, & ex expressionum amplificatione, beneficiorum ipsorum ampliatio & dilatio oriretur: ut qi ante Circumcisionis sigillum adjectum à nativitate statim ipsa in fœdere censebantur, deinceps usqe ad diem octavum fœderati nevtiqam censerentur. Ne adjiciam de seqiore sexu hærendum & ambigendum esse, qonam tandem tempore in semine fœderato deberent censeri, si ad Circumcisionem jam confœderatio restricta fuerit, cujus capaces non fuerunt illæ.

3. *Circumcisio* enim qod *pactum* dicitur, de eo suprà abundè dissertatum est, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. Replic. memb. 2.* Ibi dissertatis adjici possunt, qæ Musculus habet, *ad Gen. 17. part. 2. observ. 3.* & Whitakerus, *de bapt. q. 2. c. 3. test. 1. ad 3um. resp. 1. Si Baptismus tunc necessarius fuit,* (cum priùs non fuisset) *tum Christus viam ad cœlum arctiorem fecisset, si omnes per aqam Baptismi ad salutem transire debeant. At hoc insanum. Christus enim viam ad cœlum dilatavit. Regenerari verò semper necessarium fuit.* Instantiis nunc tantùm qibusdam, tum *dissertationem* illam, tum & *replicationem* istam clariorem facere conabimur. Fœdus Deo visum est cum Abrahâ renovare, promissionibus priùs factis denuò repetitis. Gen. 15. 1. 5. fœderis promissionibus fidem adhibendo justificatus Abraham perhibetur. ibidem vers. 6. Ad promissionum obsignationem Symbolum poscit: qod & poscenti exhibetur. Vers. 9--17. Eò facto Deus fœdus sive pactum cum Abrahâ iniisse dicitur. Vers. 18. Qæro jam fœderisne virtute, fideqe promissionibus adhibitâ justificatus sit Abraham, an sacrificii rituisqe illius virtute, qod sigilli vice fœdus initum obsignabat. Respondebit utriusqe nomine Apostolus, promissionis fideiqe nomine justificatum, non aut symboli illius, aut Circumcisionis etiam ipsius. Rom. 4. 3. 10. 11. 13. 16. 21. 22. Ad hæc qando fœdus idem cum populo Israëlitico Deo placuit renovare, Exod. 19. 5. &. 24. 8. & 34. 10. alios ritus adjecit, observandosqe præcepit, additâ insuper horum violatoribus internecionis & exterminii interminatione. Exod. 12. 19. Lev. 7. 20. 21. 25. 27. Num. 7. 13. & 19. 13. 20. Hujus generis fuerunt lotiones illæ in lege imperatæ, victimarum immolatio, solennitas paschalis, cum cæteris illis, de qibus pactum initum cum populo illo Deus ipse asseverat; Exod. 34. 27. *In hac verba pactum cum hoc populo confeci.* ubi superiora illa qædam recensuisset. unde & victimis illis adspersum sal, *pacti*, sive, *fœderis divini sal* dicitur. Lev. 2. 13. Num ergò, qia ritus isti sunt fœderi gratioso adjecti, deqe iis observandis pactum qasi secundarium est initum, istarum idcircò observationum virtute, an fœderis ipsius, cui obsignando ea inserviebant, justificationem adipiscebantur illius seculi fideles? aut *promissio divina*, qia sub istorum observatione constanti facta est, *nihil ponebat inesse*, donec Paschalis (puta) solennitas peracta, aut Pentecostes festivitas fuisset celebrata? aut eousqe, non dico, confœderatio ipsa dilata, sed justificatio etiam in

Messiam exhibendum credenti **suspensa**, donec omnia
A ista cum Deo pacta ad extremum usque apicem præstita fuissent? nullus, credo, nisi si Judæus forsan aliqis, hoc dixerit. De *Sabbato* ipso qid Dominus ipse? Exod. 31. 13--18. *Pro signo dari, qod ipse sanctificet populum illum, ex pacto perpetuo, ab omni* (utriusqe sexus) *anima, sub excisionis pœna, præcisè observanda.* de qo videatur Irenæus, *l.* 4. *c.* 30. suprà adductus, *Sect.* 3. ad finem *Num.* 13. Ecqid amplius de *Circumcisione* avt dictum est, avt dici potuit? Nemo tamen, opinor, avt Sabbati observati virtute populum illum sanctificatum, avt etiam populi illius sanctificationem ad diei septimi usque
B suâ tempestate reapse tunc exhibendam sanctificationem suspensam fuisse dixerit. Christus deniqe Marc. 16. 16. *Qicunqe crediderit & baptizatus fuerit, servabitur.* En promissionem conditionatam, datam sub conditione Baptismi percipiendi. Num ergò in Christum jam credentis justificatio suspenditur, donec aqâ tinctus fuerit, qi jam verè crediderit? non opinor. At verè credens, dices, Baptismí percipiendi votum saltem habet. habet revera, si probè saltem edoctus fuerit de ritus illius, ratione præcepti, necessitate percipiendi. Verùm habet & Evchariſtiæ, cujus *poculum* qoqe fœdus ipsum dicitur, Luc. 22. 22. ubi commodum fuerit, percipiendi. habet & novæ obedientiæ per vitam totam præstandæ. Nemo tamen, puto, Theologus, sanus saltem, avt fidelis justificationem, usqe ad Evchariſtiam perceptam, obedientiamqe illam præstitam suspendi, avt harum vel utriusqe, vel alterutrius etiam, ac non fidei promissionisqe solius vi atqe virtute remissionem peccatorum consecutum ipsum asseruerit. Proinde parum valere videtur seqela hæc, *Circumcisionis conditio est fœderi annexa: ergò ante eam perceptam non erant confœderati*; avt, *nisi ea percepta promissio nihil ponebat inesse*; avt etiam, *hujus, non fœderis ac promissionis solius vi atqe virtute justificationem nanciscebantur.*

4. Nam qod adjicitur, *conditionem de ritu isto percipiendo eo fine fœderi adjunctam, qo id ordinarium remedium reatus originalis solvendi existeret*; id nec in textu reperitur, nec probatum adhuc videtur, cum huic tamen totius fabricæ istius moles integra innitatur. In sententiam nostram hanc Beza, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm.* 11. *p.* 132. *Dico magnum esse discrimen inter ipsum salutis fœdus, & sigilla ipsi fœderi ad ejus promissionem in animis credentium certiore fide obsignandam adjuncta — Fœderis enim ipsius pactum tale est, ut nullam exceptionem penitùs admittat, & vel eo comprehendi, vel perire necesse sit, citra ullam vel personarum, vel locorum, vel temporum distinctionem. Nam extra Christum, qi veluti substantia est istius fœderis, nulla prorsus est salus. Christus avtem ex fœderis formula solis credentibus applicatur. Itaqe stat illud Christi dictum, nullam prorsus necessitatis excusationem admittens,* Qi non crediderit, damnabitur. — *Sacramenta verò cum sint illius salutaris fœderis appendices, qibus propriè neqe Deus sese ad nos servandos obligat, neqe nos jus illud vitæ æternæ adipiscimur; sed fidei nostræ antegredientis sint & apud nos & apud Ecclesiam adminicula, cui tum jam anteà Deus sese obligavit, & nos vicissim ejus gratiam recepimus, crescente sic fide, in nobis magis ac magis obsignandam: Consequitur, non simpliciter, ut de fœdere ipso diximus, Sacramentorum usum & perceptionem divinitus præcipi, sed qatenus ejus legitimè potiundi adminiculi copiam & potestatem facit Deus. qemadmodum in contractibus humanis obligatio ex pactis conventis nascitur. instrumentum verò contractus, tabellionis subscriptio, testium nomina, sigilli publici appensio, confirmationis tantùm cavsſa adhibentur; qæ non adeò necessariò requiruntur, qin firmus etiam absqe illis maneat contractus ex mutuo partium consensu; vel dissentiente qoqe unâ parte * forsan [non] infirmetur, si modò ullâ ratione communibus illis & ordinariis gestimoniis de ipso contractu liqeat.* & qæ sequntur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

5. *Ex hac promissione,* Ero Deus tuus, & seminis
A tui. *facta posteris Abraha & semini suo, hortatur Petrus Judæos credentes, Act.* 2. 39. *ut liberos suos sistant baptizandos. Ergò supponit Petrus parvulos eorum ante Baptismum re ipsa susceptum non fuisse in fœdere actu comprehensos, nec peccata habuisse remissa ex prima conceptione, sed tum demum, cum baptizati essent in remissionem peccatorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamsi de loco isto supra satis dictum videatur, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Assump. firm. locut.* 1. &
B *Sect.* 2. *Num.* 4. *ad Loc.* 1. pavcis tamen denuò sic respondeo.

1. *Hortari Apostolum, ex hac promissione, ut liberos sistant baptizandos,* non legitur.

2. Etiamsi daretur, consequentia tamen infirma esset; *ergò in fœdere actu non comprehensos fuisse ante Baptismum.* Cum ideò potius (qod ex Calvino supra adduximus) baptizandi sint, qia fœdere sunt comprehensi.

3. *Fœdere actu comprehendi fidelium liberos,* non video, qî possit ab eo negari, qi *cum toto genere humano initum fœdus gratiæ* supponit. *Num.* 31.

C 4. *Ex prima conceptione peccata remissa habuisse,* non necesse est asserere eos, qi fœdere etiam tum comprehendi existimant. Peccatorum condonatio suo tempore salvandis qibusqe exhibenda apud Deum ab æternitate omni decernebatur, apud homines ipsos salvandos tum demum transigitur, applicato, cujus merito id effectum datur, Christi sangvine, ubi Spiritus ope operaqe vel fides, ipsa in adultis, vel qod fidei est analogum in infantibus producitur. Justificatio siqidem & renovatio interna perpetuò sunt ex dispositione divina sibi invicem connexa.

D

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

II. *Si per* fœdus *intelligant cum fidelibus initum fœdus de semine illorum efficaciter regenerando, sanctificando, & salvando, ad qod alludit Apostolus Hebr.* 8. 10. *ex Jer.* 31. 33. 34. *nec illud valet ad prædictam sententiam stabiliendam. Nam*

1. *Si fœderis vocabulum propriè sumamus, duo tantùm sunt fœdera, sub qibus salus offertur, Legale, & Evangelicum.*

E *Legale hac formula concipitur,* Fac hoc, *vel,* si feceris hoc, vives. *Evangelicum hac;* Crede in Mediatorem, *vel,* si credideris in Mediatorem, justificatus & salvus eris. *Ex nevtro horum deduci potest, omnes filios fidelium & justificatorum ordinariè vi solius fœderis justificari ante susceptum Sacramentum & absqe Sacramento. Ex legali non posse deduci, jam pro concesso supponimus; utpote qod justificationem gratuitam non agnoscit: Sed nec ex Evangelico deduci potest. nam* 1. *vere fidelium parvuli sæpe ad salutem non pertingunt, non salvantur.* 2. *infidelium parvuli sæpe salvantur.*

F *Dices, etsi justificatio non sequitur vi solius fœderis cum parentibus initi: tamen infallibiliter sequitur ubi conjuncta est cum prædestinatione divinâ.*

Solutio. *Ergò juxta hanc sententiam tota ratio justificationis pendebit ex sola prædestinatione; nullo modo ex fœdere:* qare *frustrà conjungitur ut cavssa partialis. Si lignum accensum & non accensum juxta ponantur, tota ratio calefactionis petenda erit ex ligno accenso, nullo modo cavssaliter ex ligno non accenso.*

2. *Hæc Propositio,* Hic est Filius prædestinati & prædestinatus. *v.g. Isaac. non est idoneum fundamentum cui superstruas hanc conclusionem;* Ergò, *Hic in infantia ante Sacramentum susceptum fuit justificatus. Licet enim vis electionis conjuncta cum virtute fœderis inferat talem personam justificandam & salvandam: non infert illam justificandam ulla ætate designabili, nec ullo tempore certo: sufficit si fiat ante exitum vitæ ad implendum decretum electionis, & ad verificandam illam promissionem,* Ero Deus tuus & seminis tui.

Dices,

Dices, locis citatis Jer. 31. 34. & Heb. 8. 12. Remiſſionem peccati recenſeri inter primaria beneficia fœderis gratuiti, ac proinde ad ſolos electos parvulos pertinere. unde ſequitur, non electis parvulis non poſſe originalis reatus remiſſionem communicari.

1. *Reſpondeo; agere Prophetam eo in loco de plenaria remiſſione omnium peccatorum mediante fide & pœnitentia. hac autem ad ſolos electos pertinet.*

2. *Dico, etſi remiſſio reatus peccati originalis infanti baptizato in infantia morituro ſit effectus prædeſtinationis, tamen non neceſſe eſt ut ſit in omnibus infantibus baptizatis ſupravicturis effectus prædeſtinationis. Etſi enim parvulum non electum in eo ſtatu ponat, ut ſufficienter ordinet eum ad vitam æternam pro eo ſtatu; tamen cum idem parvulus adoleverit, hac ſola remiſſio originalis reatus non ſufficit, ut idem ſufficienter ordinetur ad vitam pro ſtatu adulti: Niſi enim impleverit votum Baptiſmi credendo, abrenunciando, & præcepta adimplendo, non juſtificatus erit pro modo adulti. Cum igitur multi ritè baptizati infantes in adulta ætate, nunquam actu impleant votum Baptiſmi, ac proinde nunquam ad ſalutem pertingant; ſequitur iſtiuſmodi remiſſionem originalis peccati eſſe effectum communis providentiæ divinæ ſupernaturalis, & non effectum prædeſtinationis.*

3. *Non magis incongruum eſt ut non electus parvulus per remiſſionem originalis reatus ſit ad tempus in eo ſtatu, in qo ſi mortuus fuiſſet, ſalutem conſeqeretur æternam, quàm ut Paulus electus qum adhuc blaſphemus eſſet, aut David & Petrus electi & renati implicati reatu atrocium peccatorum, in eo ſtatu & conditione eſſent ad tempus, in qo ſi mortui fuiſſent, in æternum perirent; qa eſt ſententia graviſſimorum Theologorum, Bezæ, Zanchii, Perkinſii, & aliorum: & ita ſe habere, res ipſa loqitur.*

4. *Certum eſt Deum in Sacramento Baptiſmatis ritè adminiſtrato omnibus parvulis offerre, porrigere, exhibere meritum Chriſti ad remiſſionem originalis reatus; Alioqi Deus verax non eſſet in Sacramentis, qin (qod abſit) Sacramenta eſſent fallacia ſigna. Cum ergò nullus infans obicem ponere poſſit, & inter tales ſint nonnulli, qi apoſtatizant finaliter; neceſſe eſt, ut ille effectus remittendi originale peccatum communicetur qibuſdam non-electis, adeoqe non ſit ſemper effectus prædeſtinationis.*

5. *Si Angelis non-electis collatum fuerit donum originalis juſtitiæ, atqe adeò ipſi in eo ſtatu poſiti fuerint, ut nihil in iis eſſet, qod impediret eorum perpetuam beatitudinem, niſi qod liberos actus virtutum nondum produxiſſent, abſqe qorum interventu Deus non voluit, ut beatifica viſione frueretur: Qanto magis cenſendum eſt temporaneam qandam ordinationem ad vitam æternam parvulis nonnullis per remiſſionem originalis reatus primorum parentum inobedientia introducti poſſe competere, qa non ſit ordinatio prædeſtinationis, ſed communis ſupernaturalis providentiæ duntaxat.*

III. *Si fœdus intelligant tertia notione pro ea promiſſione, qa Chriſto promittitur ſemen longævum, nec vi hujus fœderis abſqe Sacramento ordinariè juſtificantur parvuli.* Nam

1. *Hoc fœdus peragitur inter Deum Patrem & Chriſtum mediatorem potius, qam inter Deum & ullas perſonas ſingulares.*

2. *Qamvis Chriſto promiſſum ſit ſemen longævum, ſi vitam ſuam poſuerit, Eſa. 53. 10. atqe hoc fœdus impleatur, dum Chriſto ſemen ſpirituale qotidie excitatur: hoc tamen fœdus nemini mortalium prædicari poteſt ſub hac formula,* Si tu verè fidelis extiteris, Deus omnes tuos filios juſtificabit; idqe ante Baptiſmum ſuſceptum: *Ubi veſtigium talis fœderis in verbo Dei?*

3. *Si juſtificatio parvulorum nitatur tali fœdere, aut inferri poſſit ex illo; tum etiam ex horum ſententia prædeſtinatio eorundem.* At qis dicere avſit omnes fidelium & prædeſtinatorum liberos eſſe prædeſtinatos?

4. *Utcunqe hac ſententia Chriſto tenus videatur ſuperſtruere juſtificationem parvulorum ante Baptiſmum fœderi cum parentibus ſtabilito: revera tamen illud ſuperſtruit ſoli prædeſtinationi prædictorum parvulorum. Si enim non fuerint ex prædeſtinatis, nunqam dicent eos naſci juſtificatos, utcunqe naſcantur ex parentibus juſtificatis: & è contra, ſi fuerint è numero prædeſtinatorum, affirmabunt eos juſtificatos fuiſſe ante Baptiſmum, utcunqe naſcantur ex improbis parentibus. Huc igitur redit illorum ſententia, Infantes prædeſtinatos ante Baptiſmum juſtificari: vi fœderis poſſe fideles parentes colligere ſuos liberos eſſe prædeſtinatos. Ergò vi fœderis poſſunt certiores fieri de juſtificatione eorundem ante Baptiſmum adminiſtratum. Qis non videt utramqe propoſitionem omni certitudine carere? Nam licet certiſſimum ſit, Infantes prædeſtinatos ſuo tempore juſtificandos & glorificandos fore; tamen hanc juſtificationem illis ordinariè competere ante ſuſceptum Baptiſmum, temeritatis, non charitatis, judicium eſt. Sed demus (qod tamen omni probabilitate deſtituitur) electos Infantes, vi fœderis ordinariè juſtificari ante Baptiſmum: nunqid vi ejuſdem fœderis conſtabit ulli fidelium ſuos liberos eſſe electos? Nullo modo. Electio ſiqidem parvulorum pendet ab arcana & abſoluta voluntate Dei, non ab ullo fœdere avt conditionato pacto cum parentibus eorundem ſtabilito, avt illis revelato. Dicendum igitur ex Baptiſmo parvulorum habere nos rationem bene fundatam, qod juſtificentur expiato reatu peccati originalis. Nam ex Dei inſtitutione Sacramentum ritè ſuſceptum efficax eſt ad abluendum illud peccatum. Dicendum etiam ex migratione talium dum ſunt in ſtatu parvulorum, habere nos fundamentum, unde à poſteriore colligamus eos fuiſſe è numero electorum: Nam ſoli electi moriuntur liberati à damnabili reatu omnium peccatorum. E contra negandum eſt à fœdere cum parentibus ſtabilito habere nos ullam certitudinem, qod liberi eorundem ſtatim atqe naſcuntur habent beneficium juſtificationis ſibi applicatum. Negandum etiam qod à fœdere cum parentibus in verbo Dei ſtabilito oriri poſſit certitudo aliqa de electione liberorum à talibus parentibus oriundorum, cui ſoli reapſe ſuperſtruunt hanc qam ſupponunt ante Baptiſmum ſuſceptum parvulorum juſtificationem. Nullum exſtat fœdus divinum de juſtificandis filiis juſtificatorum ſtatim atqe concipiuntur, avt naſcuntur, multò minus de prædeſtinandis. Nullum fœdus exſtat de gratia ſpirituali & ſalutifera à parentibus vi fœderis ad filios infantes ordinariè tranſmittenda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Eam qæ ſequitur de locis aliis promiſſionibuſqe diſſertationem prætereo: partim qia iſtis ipſe qibuſdam in hac cauſſa non innitor; partim etiam qia locus iſte de qo jam agimus, ſufficere mihi videtur ad ſententiam, non meam, ſed noſtrorum omnium fere ſtatuminandam; ad illam ſaltem confirmandam, probabiliora videri pro hac parte dici, qam pro illa altera dicta hactenùs videantur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nam primò ad applicandum Chriſti meritum hunc in finem inſtitutum fuiſſe Sacramentum, hoc nondum conſtare videtur. Idqe mihi eo minùs veroſimile videtur, qod in adultis nullum prorſus compareat medium externum ejuſmodi. Nec Baptiſmus ſiqidem, nec Evchariſtia hunc uſum in adultis habent; reatum non ſolvunt, ſed avt jam ſolutum, avt ſolvendum obſignant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Capacibus ſubjectis verbum Dei eſſe ordinarium medium externum ex parte Dei, adhibitum ad ingenerationem pœnitentiæ & fidei, qa ex parte noſtra neceſſaria ſunt adultis ad applicandum meritum Chriſti ad ablutionem reatus: per verbi enim annunciationem Deus operatur reſipiſcentiam, qa peccatorem proximè diſponit ad converſionem, & fidem qa apprehendit & applicat meritum Chriſti ad ſolutionem reatus non prius dimiſſi; ſed parvulis, verbi minimè capacibus aliud inſtrumentum ex parte Dei neceſſarium erat; non avtem aliud eſt, qàm Sacramentum initiationis & inſitionis*

ſitionis in Eccleſiam ex parte Dei. Eſt enim externum medium ordinarium unicum, qod parvulorum juſtificationi inſtitutum eſt, & eſt remedium ſufficiens, nec aliud medium ex parte Dei inſtitutum eſt parvulis : ſed ex parte parvuli Spiritus ſupplet qod illi deeſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nodum iſta mihi minimè ſolvere videntur, cum Sacramenta non eodem fine in parvulis inſtituta, qo in adultis præſumant: hoc avtem id ipſum ſit, qod minùs probabilem iſtam ſententiam facere videtur.

2. Si ideò medium aliqod externum ſit infantibus neceſſarium, qia non ſunt capaces verbi divini, qo fides & pœnitentia ingenerentur; ergò medium illud eo fine neceſſarium fuerit, ut iſta eadem, avt ſaltem qæ ſunt iſtis analoga, puta cordis renovationem, & imaginis divinæ inſtavrationem, cujus etiam capaces eſſe Infantes Baptiſtæ docet exemplum, in parvulorum animis ingeneret; qod tamen medio iſti externo negare videtur, qi hoc dogma tuetur etiam, Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis.

3. Non neceſſariò reqiritur inſtrumentum aliqod externum ex parte Dei, qod idem præſtet in parvulis, qod verbum ſolet in adultis, vel qod id præſtet, qod eſt ei rei analogum, qam in adultis verbum producere eſt natum.

4. Ubi Spiritus Dei ex parte parvuli ſupplet, qod ei deeſt, interius renovando & refingendo, qod in parvulis ſaluti deſtinatis eſt neceſſarium; utpote ſine qo ad Dei regnum introitus non datur; tum verò demum parvulus actu juſtificatus eſſe incipit. verum hoc avt Baptiſmi avt Circumciſionis tempore fieri, nihil eſt qod cogat credere.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò Baptiſmus parvulis adhibitus non poteſt reatum ſolvendum obſignare niſi credenti, cum parvulus impleat votum Baptiſmi. Qare qoad parvulos eſt inane & nudum ſignum, cum nihil pro ſtatu parvuli obſignet, nec hunc moralem uſum obſignandi parvulo præſtet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si non poteſt obſignare, non poteſt conferre: eſſe enim ſigillum in confeſſo eſt; nec niſi ſub fidei conditione datur vel jam habitæ vel habendæ. Mitto, qod prius interrogatur infans an credat, qàm ad Baptiſmum admittatur. in fidem, pœnitentiamqe futuram baptizari infantes, cum Calvino, ſtatuere nullus recuſem.

2. Non ſeqitur nudum fore & inane ſignum, etiamſi pro præſenti ſtatu parvuli nihil obſignaret. Etenim non ſunt nuda & inania ſigna ſive ſigilla, qibus de futuro concepta pacta conventa obſignantur. non fuit ejuſmodi ſignum Abrahæ datum de prole futura deqe terrâ Cananæâ à poſteris ejus poſt annos 400. poſſidendâ, Gen. 15.

3. Obſignatur aliqid pro ſtatu parvuli præſente, ſcilicet eſſe Deo fœderatum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Sed nec verè dicitur in adultis nullum prorſus apparere medium externum ejuſmodi, nec Baptiſmum hunc uſum ſolvendi reatum habere* [*in iis, ſcilicet adultis.*] *Nam ſatis conſtat formulam baptizandi tam adultos qam parvulos eandem olim fuiſſe.* Ego baptizo te in remiſſionem peccatorum. *qod antiqi intellexerunt de ipſa reali remiſſione peccatorum tam in adultis qàm in parvulis, & non de ſola obſignatione remiſſionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non conſtanter in adultis medium externum ejuſmodi comparere: nam *illud* [*in iis, ſcilicet adultis*] qid velit, avt qare lineis illis coërceatur, non aſſeqor. Ratio clariſſima eſt: avt *enim* adulti verè credunt, nec ſine remiſſione poteſt eſſe fides ſalutaris; remiſſa ergò jam peccata habent, priuſqam ad Baptiſmum percipiendum acceſſerint: avt non credunt, ſed fictè ad Baptiſmum accedunt; nec Baptiſmus ergò reatum illis ſolvere poteſt, cum fidem ingenerare poſſe negetur.

2. Formula an ea baptizandi fuerit, necne, havd contenderim. licet id mihi planè compertum non ſit, nec in *Rituali* ullo avt antiqi, avt recentioris etiam ævi reperiam. *In remiſſionem peccatorum dari*, paſſim dici fateor, eâqe dicendi formulâ Spiritus Sanctus ipſe uſus eſt. Verùm formula illa in Scripturis uſurpata, qomodo intelligenda ſit, & noſtri ſaniores qiqe priùs adducti docent, & ratio ipſa qam ſupra attuli, evidentiſſimè evincit. Eodem avtem ſenſu antiqos illos uſurpaſſe, qo Spiritus Sanctus uſurpavit, probabile fuerit, niſi ſi contrarium aliunde certo conſtiterit: avt ſi ſecùs uſurparint, veniam jure poſcimus ab antiqis illis diſcedendi; neqe enim fidei canonem nobis illi figunt, avt figere etiam voluerunt. qa de re, qod Avguſtinus toties inculcat, notius eſt, qam ut deſcriptu ſit opus.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 25.

Certum eſt ex præmiſſis voluiſſe Deum parvulos aqè baptizari jam atqe olim voluit circumcidi. Qorſum avtem voluit Deus, ut illi baptizentur, qi moriturі ſunt in infantia, niſi iiſdem itidem velit meritum Chriſti applicare, qoad ablutionem originalis peccati, pro cujus expiatione ſangvinem effudit? Sangvis enim Chriſti purgat ab omni peccato. Et qorſum obligari parvulos voluit ad perceptionem ſigni, ſi non vult pariter admittere ad participationem ſignati?

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Et baptizari, & circumcidi, infantes voluit Deus ad obſignandum fœdus (qo & fidelium proles continetur) de remiſſione peccatorum, à qa nec infantes excludunt illi, qi tum *Circumciſioni* tum Baptiſmo vim illam reatus tollendi negant; nec debent excludi, etiamſi tingendi copia non fuerit, non magis qàm Judæorum ſexus ſeqior, qi Circumciſionis capax non erat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Solutio. *Qomodò baptizari & circumcidi infantes in infantia morituros voluit Deus ad obſignandam remiſſionem peccatorum? cum*

1. *Moralis uſus obſignandi remiſſionem non capax ſit ætas parvulorum.*

Nec 2. *extra Baptiſmum ullum aliud ordinarium medium aſſignari poteſt ex parte Dei, qo reatus tollatur in ejuſmodi parvulis.*

Nec 3. *probabile eſt Deum velle proſpicere de ordinario medio ad obſignandam remiſſionem, nec tamen proſpicere de ordinario medio ad tollendum reatum & exhibendam ipſam remiſſionem; qam tamen ablutionis aqæ analogia Sacramentali ob oculos poni voluit. Qorſum enim parvulum ablui voluit, ſi non tam ad exhibendam ablutionem reatus, qàm ad ejus reatus ablutionis obſignationem? cum præſertim ablutio per aqam reatus ablutionem potiùs deſignet, qàm ablutionis reatus obſignationem.*

Porrò nos non excludimus parvulos, qibus tingendi copia non datur, à beneficio ablutionis reatus ſimpliciter. Siqidem Deus ſupplet ex miſericordia hoc caſu id, qod alioqi ordinario jure per Baptiſmum diſpenſari voluit.

Deniqe nec Judæorum ſexum ſeqiorem, etſi circumciſionis

nis minimè capacem, ob defectum præputii, nos à beneficio abluti reatus excludendum censemus, cum in populo Dei non minus censebantur qam masculi. Vid. supr. annot. in Resp. num. 14.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramentum omne sigilli rationem habere nostri omnes adversus Pontificios tuentur ex Rom. 4. 11. Gen. 17. 11. vide Vorstium supra *num.* 9. *membr.* 2. ex *Antibell. tom.* 3. *contr.* 1. *Thes.* 1. *&* 2. sigilli avtem usus nisi obsignare, qis tandem est? Si ergò de essentia Sacramenti sit, ut sigillum existat, de essentia sigilli ut hunc usum obtineat; negare Baptismum hunc usum in parvulis obtinere, est negare esse sigillum, & per conseqens Sacramentum.

2. Non est æqè probabile Deum prospexisse de medio externo remissionem parvulis conferendi, qàm de medio ejusmodi pacti obsignandi, 1. qia de hoc constat ex disertis scripturæ verbis Gen. 17. 11. Rom. 4. 11. de illo non item. 2. qia symbolum externum hujusmodi, hoc ipsum scilicet de qo agitur, in adultis dari constat, illiusmodi non item. De *designatione* & *obsignatione* qæ afferuntur, superiùs satis discussa videntur, *num.* 2. *ad arg.* 10. Sed & qæ de infantibus illotis & Judæorum sexu seqiore subjunguntur, ita supra disceptata sunt, ut eadem denuo repetere, minùs ex usu videatur.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 26.

3. *Deus per Sacramenta sua semper efficax est, ubi ex parte suscipientis impedimentum non ponitur; ab infantibus avtem poni non potest, cum consensum præbere neqeant. Hinc Avgustinus ait,* Infantem Sacramentum (*fidei*, scilicet) id est Baptismum salubriter percipere, si fidei obicem contrariæ cogitationis non opponat. Epist. 23. *in fine. Non potest avtem infans inter baptizandum opponere obicem contrariæ cogitationis, avt pravæ ullius operationis, cum præ carentia usus rationis, nec cogitare, nec omninò liberè operari possit.*

Ergò in iis Baptismus efficaciam suam sortitur qoad originalis reatus solutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Efficax proculdubio est Sacramentum qodvis, ubicunqe obex non opponitur, ad id peragendum cujus gratiâ institutum est; at hoc fine institutum esse Sacramentum istud, ut ad originalis reatus solutionem valeat, nondum evictum videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nos (uti spero) antea hoc satis eviciſſe videmur. Respondeo ad Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos qoqe libenter regredimur.

SECTIO VI.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 27. 28.

Mitto *alias rationes. Videamus qid hac de re sentit antiqitas. Concilium Carthaginiense* Epist. 90. *apud Avgustinum.* Qicunqe negat parvulos per Baptismum Christi à perditione liberari, & salutem percipere sempiternam, Anathema sit. *Id qod intelligit synodus de iis infantibus, qi in infantia ex hac vita discedunt. Avgustinus* Epist. 23. Hoc Sacramentum (*scilicet Baptismatis*) tantum valet, ut si ante rationis usum ex hac vitâ emigraverint parvuli, per ipsum Sacramentum commendante Ecclesiæ charitate, ab illâ condemnatione qæ per unum hominem intravit in mundum, Christiano adjutorio liberentur. Hoc qi non credit (*inqit*) & fieri non posse arbitratur, profectò infidelis est, etsi habeat fidei sacramentum. Epist. 59. Qid dicturus est de parvulis infantibus, qi pleriqe accepto in illa ætate Christianæ gratiæ sacramento, cum sine dubio pertinerent ad vitam æternam regnumqe cœlorum, si continuò ex hac vitâ migrarent, sinuntur crescere, & nonnulli etiam Apostatæ fiunt? *Et* de peccat. merit. & remissione l. 2. c. 28. Si continuò seqatur ex hac vita migratio, non erit omnino, qod obnoxium hominem teneat, solutis omnibus qæ tenebant. *Fulgentius* de verit. prædest. l. 1. c. 12. *ait,* Parvulum parentibus infidelibus violenter ablatum, avt furto surreptum, si ad sanctum Baptisma qorumlibet fidelium pia charitate perducatur; & mox ut baptizatus fuerit, de hac vita discedat, factum esse hæredem Dei & cohæredem Christi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Adversus Antiqos, qi hic adducuntur, exceptio duplex occurrit.

1. Qod sine tinctione discedentes flammis infernalibus adjudicarint, qod Theologi nostri omnes ut minus sanum rejiciunt.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *Esto qod in uno dogmate avt altero erraverunt, non seqitur, illicò in aliis dogmatibus non rectè sentire. Nestorius etsi de hypostatica unione hæreticè dogmatizavit, non illicò seqitur de Spiritus Sancti persona hæreticè sensisse:* Viri etiam aliqi Catholici in nonnullis non fundamentalibus salva fidei compage errarunt, sed ideò non damnanda dogmata, in qibus Catholicè senserunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Fateor non seqi, ut qi in uno avt altero dogmate errarit, non in aliis rectè sentire possit. Verùm qi circa eam, de qa qæritur, materiam fœdissimè errarit, qum remissionem peccatorum ita Baptismo alligarit, ut sine eo percepto decedentem parvulum omnem damnaverit, eum meritò hac in lite suspectum haberi: sicut qi in eo, ad qod testificandum adhibetur, non id tantùm asserit, qod actor, à qo adducitur, agnoscit; verùm ulteriùs etiam aliqid, qod idem verum esse pernegat, pro teste satis idoneo nevtiqam, opinor, admittetur, testimoniumqe ea ratione minùs validum ex communi omnium judicio perhibebit. Ratio avtem mea his verbis concluditur: Qos Baptismo nimium tribuisse in confesso est, in hac saltem lite judices minùs competentes videri. De Avgustino avtem (cujus avthoritate in controversia ista imprimis urgemur) ita Petrus Martyr. *ad* 2 *Regum, c.* 8. in *Append. Est porrò in hoc dogmate Avgustinus graviter hallucinatus, qod nimium Baptismo tribuerit. Non enim agnoscit illum esse regenerationis externum symbolum; sed ipsa tingendi actione vult nos regenerari & adoptari, atqe in familiam Christi transire. Qasi ante illam horam tinctionis ad familiam Diaboli pertineamus, atqe toti ab eo pervadamur.* Qin & postea de antiqis etiam aliis qibusdam: *Sed caput superstitionis illud est, qod isti homines opinantur Baptismo externo primum condonari peccata. Sed vehementer falluntur.* Et rursus ibidem: *Deinde alterum caput erroris fuit, qod ceptum est nimium Sacramentis tribui: qa in re Avgustinus perspicacis alioqi ingenii & doctrina incomparabilis, admodum falsus est.* Whitakerus noster *de Sacr. bapt. q.* 1. *c.* 2. *ad arg.* 2. *Ego fateor Patres pleroſqe nimium Baptismo tribuisse: imprimis Avgustinum.* Adde qod horrendum dogma illud, in hoc ipso, de qo nunc agitur, dogmate fundabant, qod ipsorum in cavssa ista testimonium cumprimis enervat. Whitakerus idem *ibidem q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *ad* 5m. *Respondeo me non posse Avgvstini*

guſtinùs teſtimonium admittere in hac cauſſa, qia hic multa durius ſcripſit de hac re, & prabuit occaſionem multorum errorum de Baptiſmo.

2. Nec illud ſeqi agnoſco, *idèò eſſe damnandum, ſi qid alioqi catholicum ſenſerit.* Verùm hoc ipſum de qo qæritur, ſit Catholicum necne, id eſt ipſum τὸ ζητούμενον.

3. Cum Whitakero noſtro reſpondeo ulterius, *de Sacr. Bapt. q. 2. c. 2. ad arg. 1. exem. 1. Conſentiens expoſitio Patrum eſt in Theologia probabile tantum argumentum, non neceſſarium.*

4. Ex Calvino illud interim obſervatu non indignum cenſeo, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 26. Immodica illa, qa apud veteres, Avguſtinum inter cateros, leguntur Sacramentorum encomia, hyperbolicas eſſe dicendi figuras.* Itaqe etiam Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 2. ad arg. 2. reſp. 2. Reſpondeo cum Calvino has dicendi formulas eſſe hyperbolicas, & non eſſe rigidè urgendas.* Et, *ibidem q. 4. c. 2. ad theſ. 5. & 6. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. — Et forſan aliqid nimium tribuunt: qanqam* (fieri poſſit ut) *nihil reverâ dicant, qod non ſatis commodè exponi poſſit.*

Verùm ex dicendi formulis hyperbolicis avt figuratis etiam, hyperbolica, uti & Calvinus ibidem, dogmata vel enunciata ſenſu proprio ſumenda deducere, non dialecticum, ſed ſophiſticum fuerit. Certè ſi citra tropum omnem eſſent intelligenda qæcunqe genere encomiaſtico rhetoricati, de Sacramentis protulerunt antiqi, portentoſa nimis de Sacramentorum virtute & efficacia procuderentur & producerentur nobis dogmata. Velim itaqe, ſi id dicta ipſorum admittant, hic obtinere, qod Danæus noſter, *adv. Bell. tom. 2. contr. 4. c. 6. & 7. Patres & de Baptiſmi & Evchariſtia ſignis ſic locutos, ut qa ſunt propria rei in Sacramentis ſignata effecta ſignis tribuerent, genere loqendi planè tropico & metonymico. — ut Patrum tum Græcorum tum Latinorum locutiones iſta omnes, cum tropica & Sacramentales exiſtant, ſacramentaliter ſolum ſint intelligenda, non cavſſaliter. Ex qo fiat, ut ejuſmodi teſtimonia, nullam vim effectivam ſignis ſacramentorum tribuant, ſed tantùm obſignativam. Id qod* (inqit ille) *verum eſt.* Et ſit utinam, ni fuerit, dictis illorum fidem noſtram obſtringere non tenemur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Illud urgebant dogma antiqi, imprimis Avguſtinus contra Pelagianos, qi Infantes remiſſione peccatorum non indigere contendebant, eoſqe baptizari non in remiſſionem peccatorum, ſed in regnum Dei dogmatizabant. Contra verò Eccleſia Catholica, & imprimis Avguſtinus, neceſſarium eſſe infantibus Baptiſmum ad remiſſionem originalis reatus aſſerebant. Id qod probarunt ex forma Baptiſmi, juxta qam Baptiſma dabatur in remiſſionem peccatorum. Qa forma baptizandi fuiſſet otioſa & ſupervacanea, ſi non ineſſet infantibus virus & contagium originalis peccati; & inde contractus reatus, qi Baptiſmo ſolvendus eſſet. Verùm noſtrorum Theologorum opinio rationibus Avguſtini non adverſatur. Agnoſcit enim in parvulis eſſe peccatum originale generatione carnali contractum, qod ſpirituali regeneratione ſolvi neceſſe ſit. Itaqe gratiam non tantùm ad regnum Dei conſeqendum, ſed ad peccatorum remiſſionem impetrandam illis neceſſariam eſſe contendit. Hoc tantùm addit hac noſtrorum ſententia, piè credi ipſum votum Baptiſmi ex parte parentum, ubi actu haberi non poteſt interveniente aliqa inevitabili neceſſitate parvulis ante Baptiſmum hinc migrantibus ex Dei clementia ſufficere ad originalis reatus ſolutionem ipſamqe ſalutem. Avguſtinus fortaſſis, ſi rationes qas noſtri Theologi & nonnulli ex ſcholaſticis proferunt ad emolliendam illam duram antiqorum ſententiam de pœna migrantium hinc parvulorum abſqe Baptiſmo, non hæreſis alicujus ſtabiliendæ animo, ſed ſolo amplificandæ Dei clementiæ erga parvulos ſtudio proferri intellexiſſet; non hanc noſtrorum mitigationem ut impiam rejicere voluiſſe exiſtimandus eſt. ſiqidem hæc opinio noſtrorum & aliorum, qa ad ſalutem parvulorum ante Baptiſmum ſuſceptum hinc migrantium, votum parentum & fidem Eccleſiæ ſufficere ſtatuunt, ubi Sacramentum haberi non poteſt, non magis gratiam remiſſionis originalis reatus à Baptiſmi Sacramento avellit in parvulis, qam ea qa fide Chriſti præditos adultos catechumenos Baptiſmi ſacramentum expetentes, ſi neceſſitate ab eo excluduntur à Baptiſmi gratia non excludit; cum utrique Baptiſmi aqè capaces ſint, & fidem ſuam hi propria, illi parentum & ſponſorum opera, profiteantur; nihilqe in iis ad Baptiſmum præter tinctionem aqæ requiratur: & Spiritus, cujus in reatu avferendo præcipua partes ſunt, qamvis ex Chriſti inſtituto per aqam ordinariò operetur, tamen non ita aqæ externo ſigno alligatus eſt, ut ſine ea in caſu avferre reatum non poſſit & velit. Deniqe neqe omninò hîc aqa & externa ablutio prorſus abeſſe dicenda eſt, qam voluntas, propoſitum, votum & deſiderium cum fide conjunctum qodammodò Deo cordium æſtimatori repræſentant; ut planè exiſtimemus hanc ſententiam hoc modo explicatam cum veteris Eccleſiæ ſententia minimè pugnare; cum minimè credibile ſit Eccleſiam veterem avt Avguſtinum exiſtimaſſe, Deum velle rigidius agere cum parvulis alieno peccato duntaxat implicatis, qam cum adultis ſuis actualibus peccatis etiam contaminatis. Ut veriùs dicere poſſem rigidiores antiqorum ſententias pronunciatas fuiſſe ἀγωνιστικῶς potiùs in diſputationibus cum Pelagianis qam δογματικῶς ad impugnandam moderationem illam Scholaſticorum qorundam & noſtrorum Theologorum. Addo me hoc veriùs aſſerere poſſe, qam tu dicere poſſis verba Rubricæ ſupra citata* Num. 17. *poſita fuiſſe duntaxat ad excludendam abſolutam neceſſitatem ritus Confirmationis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qocunqe avt fundamento avt fine illud aſſertum fuerit, aſſertores nevtiqam errore liberat, ut exceptio nihilominus juſta ſit.

2. Actus rituſqe parvulòs baptizandi, cum *in remiſſionem peccatorum* ſive conferendam ſive obſignandam, *dari* perhibeatur, qacunqe tandem verborum formula concipiatur, etiamſi apud Pelagianos otioſus ac inanis jure reputaretur, non eſt tamen apud illos ejuſmodi, qi vitio originali non alieno eo qidem ſed proprio ſuoqe infectos, ejuſdemqe reatu morti æternæ obnoxios, infantes naſci univerſos, agnoſcunt.

3. Qod præſumitur Avguſtinum de parvulorum ſtatu, ſi ſcholaſticorum aliorumqe rationes perſpexiſſet, meliùs edoctum, ſententiam ſuam mutaturum fuiſſe: qidni præſumi pariter poſſit & in hac parte, ſi Calvini aliorumqe noſtrorum rationes accepiſſet, etiam de Baptiſmi uſu & efficacia, ſententiam ſuam fuiſſe mutatu um?

4. De Eccleſia veteri in genere, ut nihil dicam, neqe enim Eccleſiæ totius ſenſum ſententiamqe in multis proclive fuerit expiſcari: Nec abs re prorſus hîc fuerit illud Vorſtii, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 3. Hallucinatio Avguſtini & qorundam aliorum pro totius Eccleſiæ conſenſu perperam affertur.* Qin & verum forſan fuerit, qod Danæus, *adv. Bell. de bapt. c. 4. Patres, qi ante Pelagianos vixerunt, de præciſa Baptiſmi parvulis neceſſitate ne cogitaſſe qidem.* At verò Avguſtinum cum ſeqacibus ſuis, idem vobiſcum de Baptiſmi abſoluta neceſſitate non ſenſiſſe, ex utrinqe dictis utriuſqe cuivis facilè conſtiterit: nam de adultis qod ſubjungitur, cur mitiorem de illis qàm de parvulis ſententiam tulerit, rationem ipſe aſſignavit *de bapt. l. 4. c. 25.* qam & Bernardus adhibuit, *Epiſt. 77. qia converſio cordis,* actualis nimirum, *in adultis habeatur, qa Baptiſmi defectum ſuppleat.* cum in parvulis ea deſit.

5. Sententiam iſtam non ἀγωνιστικῶς tantum ſed & δογματικῶς prolatam, inde conſtat, qod tanqam de fide tenendum paſſim inculcant; etiam ibi, ubi fidei regulam figunt. Concilium Africanum ſub Bonifacio *can.* 77. Avguſtinus ex ſententia *Concil. Carthag. Epiſt. 90.* & *Concil. Milev. Epiſt. 92.* & *totius Eccleſiæ, Epiſt. 28.* & *ad Hieron. Epiſt. 10. de nupt. & concupiſc. l. 1. c. 20. In Joan. tract.*

tract. 67. de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 16. de anima orig. l. 1. c. 9. 11. 12. 13. Fulgentius *de incarn. & grat. Christi. c. 30.* Innocentius 1. *ad Conc. Milev. Epist. 26.* Prosper *de vocat. Gen. l. 2. c. 20.*

6. Vix videtur pari, majori multo minus, veritatis certitudine hoc asseri posse, cum avthores ipsi verbis disertis toties reclament; qam illud de *Rubrica* sensu, à me positum dici possit, cum eo fine disertè prolata inuentur, qæ sunt ibi posita, *qò parentum vacillantes conscientias stabiliant, qi de ritus alterius illius necessitate subdubitare forsan poterant*: qanqam nec pugnat qicqam cum ea, qam nos tuemur, sententia, cum nihil qicqam supersit ex parentum parte, qod mandati necessitate necessarium dici possit, avt pro præsente parvulorum statu ab ipsis exigatur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 28.

2. Qod tam sanctificari qàm justificari tinctos omnes contendunt; qorum in altero hîc deseri respuiqe videntur. qos ergò in confesso est Baptismo nimium tribuisse in hac saltem lite judices videntur minùs competentes existere.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *De sanctificatione, qam toties ingeris, vides thesin meam non postulasse ut de ea agerem, sed de justificatione duntaxat, Spartam meam ornasse satis mihi erat: unde minus rectè infers, in hoc altero Patres hîc à me deseri respuiqe videri.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fateor reverâ ex tacitâ sanctificatione id non conseqi, qanqam, nisi & in alterâ (si & eam saltem tuebantur antiqi illi) cum eisdem conspiretur, testimonii firmitatem constat enervari; minusqe æqum videbitur adversam partem de altera avtoritate istorum premere, qorum in altera judicium ipse defugias.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *In eo non rectè sentire videris me antiqos hac ex parte deserere avt respuere. Nam* 1. *certum est ex sententia Antiqorum, sanctificationem sev virtutum infusionem non esse necessariam ad acceptationem persona parvuli, qicqid sentiant aliter Romanenses: siqidem ex sententia veterum, non acceptatur persona in gratiam ob aliqam inhærentem qalitatem, sed ob meritum Christi persona applicatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Non est certum, antiqos sanctificationem necessariam ad personæ acceptationem non censuisse, nec id evincit subjecta ratio; nam 1. Etiamsi acceptationis cavssa non sit qalitas aliqa inhærens, tamen ad personæ acceptationem potest necessaria censeri, & censeatur ab iis necesse est, qi justificationem à sanctificatione ex dispositionis ac dispensationis divinæ ratione nunqam sejungi agnoscunt. Rectè Petrus Alliacensis, *in* 4^m. *q.* 1. *art.* 1. *concl.* 1. *Licet possibile sit Deo de potentia absoluta culpam delere originalem, avt aliam qamlibet mortalem sine infusione gratia, vel collatione cujuscunqe positivi: tamen de potentia ordinaria hoc non est possibile.* Nec discrepant hac in re, avt à nostris Romanenses, avt à Romanensibus nostri; nisi qod per calumniam ea nobis affingunt & affigunt illi, qæ nostri nec per somnium qidem cogitarint.

Calvinus, *in* 1 Cor. 2. 30. de *justificatione* & *sanctificatione. Ista gratia qasi individuo nexu coherent, ut, qi eos separare nititur, Christum qodammodò discerpat. Instit. l. 3. c. 3. §. 1. Neqe tamen à gratuita justitia imputatione separatur realis (ut ita loqar) vita sanctitas. De vera vation. reform. Eccles. Nunqam reconciliamur, qin simul donemur inhærenti justitia. In Antid. Conc. Trid. ad sess. 6. c. 6. Neqe negandum est, qin perpetuo conjuncta sint, ac cohæreant duæ ista res, sanctificatio & justificatio: fatemur ergò simul atqe justificatur qispiam, necessariò innovationem seqi.* Zanchius *de Nat. Dei l. 3. c. 4. q. 14. §. 3. Ubi non est regeneratio, ibi etiam locum non habet justificatio & peccatorum remissio. Ibidem l. 4. c. 2. q. 8. Separari regeneratio à justificatione non potest.* Melanchthon, *Loc. comm. de bapt. adversus Anabapt. arg. 4. Hæc certa sunt; — dari semper cum remissione spiritum, & neminem placere Deo, nisi sanctificatum à spiritu, sicut clarè inqit Christus Joan. 3. 5.* Whitakerus *de Sacram. q. 5. c. 3. p. 146. 6. Cum justificatione sanctificatio necessariò conjungitur.*

2. Christi meritum personæ cuivis applicatum tam sanctificationem qam & justificationem necessario producit: siqidem sangvini Christi spiritualiter adsperso utriusqe producendi efficacia ex æqo tribuitur. Rom. 6. 2. 6. Ephes. 5. 25. 26. Col. 2. 11. 12. Hebr. 9. 13. 14. & 10. 10. 1 Petr. 1. 2. Nec sanè video, qî meritum Christi participare qisqam censeatur, qi non Christo verè unitus fuerit; avt qî Christo qisqam uniri possit, nisi per spiritum Christi; avt qî Christo per spiritum uniri qeat, nisi qî spiritu Christi præditus sit; avt qî spiritu Christi præditus & imbutus esse possit, qi non interius ex parte saltem verè ac reapse sanctificatus fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Opinor te vix existimare ex sententia Antiqorum, virtutum infusionem esse necessariam parvulis, ut animam parvuli baptizati ad agendum promtam & expeditam reddant, avt ad actus virtutum facilitent. Qorsum enim in parvulis talem animæ ad agendum promtitudinem, avt ad actus virtutum facilitationem ponerent, cum parvuli agere omninò moraliter non possint, nisi remotis impedimentis ætatis, & accedente externa per sensus institutione ac doctrinâ? Tales avtem virtutes non sunt necessariæ nisi iis, qi moraliter agere tenentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De virtutum infusione ut nihil dicam, qæ qidnam sibi velit, me parum asseqi libere ingenueqe profiteor. Ex illorum sententia existimo sanctificationem veram sive renovationem imaginis Dei internam cum reatus originalis solutione unâ collatam, qo, tam regeneratione etiam qam adoptione, filii Dei fierent, qod Avgustinus innuit, *de pecc. mer. & rem. l. 2. c. 7.* dum primæva in eis puritas restavratur; qo persona ipsa imagini Dei conformis jam facta, gratior eidem acceptiorqe redderetur: denique ut alios, qi adduci poterant, fines omittam, qo si ætatem maturiorem attingerent, ad actus hujusmodi facilitarentur. Avdi Concilium Aravsican. 2. *c.* 25. *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, qod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo cooperante & adjuvante, qæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Ex sententia Antiqorum, præsertim Avgustini, illa qæ dicitur* gratia finalis, *qæ plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam animam reddit, non confertur parvulo in infantia morienti, in ipso Baptismo, sed in egressu animæ è corpore.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At nihil obstat, qo minùs, hoc posito, in Baptismo

eandem inchoari teneant, qomodò & de adulto omni juſtificato idem ſentiunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *An ſint ulla qalitates mere qieſcentes & ſopitæ, fidei, ſpei, charitatis, avt aliarum virtutum, qæ infundantur parvulis in Baptiſmo, ex ſententia eorum Patrum, qi indubitato aſſerunt peccati originalis reatum tolli in Baptiſmo, merito in dubium vocari poſſe aſſero. Unde viſus es mihi nimis fidenter pronunciare, cum ais, omnes veteres contendere, omnes tinctos tam ſanctificari qàm juſtificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *qalitatibus fidei, ſpei, charitatis merè qieſcentibus & ſopitis* &c. nihil dixi, avt ex mea, avt veterum etiam illorum ſententia: de *ſanctificatione* tantum locutus ſum. Avdi tamen qid Avgvſtinus *Epiſt.* 57. *Dicimus ergò in baptizatis parvulis, qamvis id neſciant, habitare Spiritum Sanctum: ſic enim eum neſciunt, qamvis ſit in eis; qemadmodum & neſciunt mentem ſuam; cujus in eis ratio, qa uti nondum poſſunt, velut qadam ſcintilla ſopita eſt, excitanda ætatis acceſſu.* Et poſt: *Habitare etiam idèo & in talibus dicitur, qia in iis occultè agit, ut ſint templum ejus, idqe in proficientibus, & proficiendo perſeverantibus perficit.* Et mox: *Illa ſanctificatio, qâ efficimur templum Dei, — non eſt niſi renatorum; qod niſi renati homines eſſe non poſſunt.*

2. [*Omnes veteres*] Ego certè nullibi dixi, nullus dico. qorſum enim? cum adverſus eos duntaxat [*qi hic adducuntur antiqos*] exceptionem illam adhiberi velim, *tinctis omnibus, iſtos*, dixi, *utramqe in Baptiſmo collatam contendere.* Cæterum de priſcorum hac in re ſententia, ex eis, qæ *ad Reverendi Joannis Sariſburienſis Epiſt.* ὁλῳ τῷ θυλάκῳ corrogavi, teſtimoniis clariſſimè hoc deprehendi poterit; è qibus pavcamox delibabimus. Verùm nimis fidenter à me dictum probatur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nam 1. *ubi tu ex veteribus certò edocebis, habitus, avt fidei, avt ſpei, avt charitatis, in qibus potiſſimum ſanctificatio conſiſtit, infundi parvulis in Baptiſmo?*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nondum liqet in *habitibus* iſtiuſmodi *infuſis* ſanctificationem conſiſtere. conſiſtit opinor in renovatione, & ſanatione mentis voluntatiſqe, qâ idonea utraqe efficitur ad exercendam ſe conformiter voluntati divinæ patefactæ, prout occaſio ſe tulerit, & pro objectorum, circa qæ verſari contigerit, varietate diverſa. Itaqe ſi de renovatione ſanationeqe probare poſſim, verum eſſe, qæ de veteribus illis dixeram, fidem ſatis mihi videar liberaſſe meam. En ergò qibus iſtud probari poſſe videatur, non de illis tantùm hîc adductis, ſed & de aliis etiam non pavcis. Clemens Romanus fictitius licet. Ep. 4. *Qid confert aqa Baptiſmus ad Dei cultum?* 1. *qia qod Deo placuit, impletur.* 2. *qia regenerato ex aqis & Deo renato, fragilitas prioris nativitatis amputatur.* Clemens Alexandrinus non fictitius, *pædagog. l.* 1. *c.* 6. *Baptizati illuminamur, illuminati adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Et mox: *multis modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum, lavacrum. lavacrum qidem, per qod peccata abſterguntur; gratia avtem, qia remittuntur, qæ peccatis debentur; illuminatio avtem, per qam ſanctam illam & ſalutarem lucem intuemur; perfectum avtem, cui nihil deeſt.* Et rurſus: *Qi regenitus eſt, ſolus qod & nomen ipſum docet, illuminatus à tenebris confeſtim liberatur; & qemadmodum ii, qi ſomno excuſſo ſtatim evigilant, vel potius, qi aliqid oculis ſuffuſum excuſſerint, — detracto jam viſus impedimento pupillam liberam relinqunt: ita qi baptizamur, peccatis, qæ nebula inſtar ſpiritui divino tenebras inducebant, diſcuſſis, liberum expeditumqe, ac illuſtrem oculum obtinemus.* Dionyſius, *Hierarch. Eccleſ. part.* 1. *c.* 3. *Sacrum divinæ regenerationis Sacramentum, qia primi luminis conſortium tradit, omniumqe divinarum illuſtrationum principium eſt, ex effectu ipſo veriſſimo, illud illuminationis nomine nuncupamus. Etſi enim aliis Sacramentis commune eſt, ſacri luminis conſortium dare; iſtud tamen imprimis mihi videndi munus præſtitit, ipſiuſqe principali maximè lumine ad alia inſpicienda Sacramenta lucis gratiam cepi.* Origenes, *in Luc. Hom.* 14. *Qia per Baptiſmi Sacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur & parvuli.* Gregorius Nyſſenus *de bapt. Baptiſmus peccatorum expiatio eſt, remiſſio delictorum, remorationis & regenerationis cavſſa: regenerationem avtem intellige eam, qa cogitatione cernitur, oculis non videtur.* Et mox: *Ad* propoſitam qæſtionem, *qâ ratione iſta fiat regeneratio; aqa, qa benedicitur, purgat & illuminat hominem.* Gregorius Nazianzenus *de bapt. Generatio, qa eſt ex baptiſmate, eſt divina, libera, qa à paſſionibus liberet, operimentum omne generatione contractum amputet, & ad vitam ſupernam reducat.* Et mox: *Illuminatio iſta eſt animarum ſplendor, vitæ tranſmutatio, conſcientiæ ſtipulatio, creaturæ reſtavratio, peccati mundatio, lucis participatio, tenebrarum diſſolutio.* Baſilius Cæſar *hortat. ad bapt. Baptiſmus eſt captivorum aris alieni remiſſio, peccati mors, animæ regeneratio, amictus ſplendens,* &c. Chryſoſtomus in 1 Cor. *Hom.* 40. *In lavacro regenerationis ipſam animam tangit gratia, & illinc peccatum evellit radicitus; — unde videre licet, animam ejus, qi eſt baptizatus, minimè ſordidam, ſed ipſius ſolis radiis puriorem, & qalis fuit generata ab initio; imò verò illâ qoqe meliorem: fruitur enim ſpiritu, qi eam omni ex parte inflammat, & avget ſanctitatem.* Et *ſicut avrum & argentum refundens purum ac novum facit denuò: ita ſpiritus in Baptiſmo tanqam in fornace eam refundens, & peccata conſumens, efficit, ut avra puro puriùs fulgeat.* Idem in 2 Cor. *Homil.* 6. *Baptiſmo peccata ſepeliuntur, priora delentur, homo vivificatur, omnis denique gratia in ipſius pectore, tanqam in tabulis inſcribitur.* Et, *in Philipp. Hom.* 11. *Primum pharmacum, qaſi antidotum qoddam; ita omnem evomuimus vitioſitatem.* Idem in *Hom. ad Neophyt. Vides qot ſint Baptiſmatis largitates? Sed multis qidem videtur cœleſtem gratiam in peccatorum tantum remiſſione conſiſtere: nos avtem honores computamus decem. Hac de cavſſa etiam infantulos baptizamus, ut non ſint coinquinati peccato, ut omnis addatur ſanctitas, juſtitia, adoptio, hæreditas.* Et, *ad baptizand. Homil. Myſtica purificatio, non unico vocabulo, ſed variis nominibus nuncupatur. dicitur Sacramentum regenerationis Tit.* 3. 5. *Illuminatio Heb.* 6. 4. *&* 10. 32. *Baptiſma Gal.* 3. 27. *Sepultura Rom.* 6. 3. *Circumciſio Col.* 2. 12. *Crux Rom.* 6. 6. — *Sordes corporis Judaicum lavacrum emundabat, divina avtem gratia lavacrum non corporis ſed animæ maculam ſordeſqe emundare conſvevit: — qa cum ad illam piſcinam venerit, & fontis illius rivos experta fuerit, ſolis radiis mundior lavatur. Nec mundos tantùm efficit, ſed & ſanctos & juſtos.* 1 Cor. 6. 11. *non dixit lavati eſtis tantùm, ſed & ſanctificati & juſtificati.* Cyrillus, *in Joan. l.* 2. *c.* 42. *Qemadmodum viribus ignis intenſius aqa calefacta non aliter urit qàm ipſe ignis: ſic Spiritus Sancti operatione aqa qa baptizati corpus aſpergitur, reformat ad divinam virtutem & potentiam.* Leo. 1 Epiſt. 86. *c.* 4. *A parvulo enim recens nato uſqe ad decrepitum ſenem, ſicut nullus prohibendus eſt à Baptiſmo: ita nullus qi peccato non moriatur in Baptiſmo. Sed parvuli tantùm originali, majores avtem etiam omnibus moriuntur peccatis, qacunqe malè vivendo addiderunt ad illud, qod naſcendo traxerunt.* Qæ ex Avguſtini *Enchirid.* tracta videntur. Mitto reliqos: ad Avguſtinum accedo, eorum qi iſtic adducuntur primipilum; præter hunc enim Patres Carthaginenſes, qorum ipſe pars magna fuit, & Fulgentius, qi ejuſdem veſtigia preſſit accuratè, duntaxat à te proferuntur. Atqe hîc nolo repetere ἀνωλεξὶ, qod ex Avguſtino Epiſt. 57. pavlo ſupra poſui, ne & mihi denuò deſcribendo, & tibi-

tibimetipſi relegendo moleſtiam faceſſam. *Habitare Spiritum in infantibus* dicit; qomodò autem Spiritus Sanctus in talibus habitat, niſi ſanctitatis eis gratiam, gratiam, inqam, gratos facientem impertiendo? neqe enim ſecundum eſſentiam duntaxat, non & operationem; (qod è noſtris non nemo, qò gratiam neſcio qam imaginariam procuderet in Baptiſmo collatam, commentus videtur) hoc enim modo & in dæmoniis, nedum reprobis, & illotis etiam qibuſvis, exiſtit: neqe etiam ſecundum gratiarum ſive donorum peculiarium collationem, qæ aliorum magis qàm habentium commodum ſpectant: hoc enim nullus, opinor, dixerit. Reſtat ergo, niſi qartus aliqis modus poſſit aſſignari, qod futurum vix credo, ſanctificationis & regenerationis gratiam impertiendo, qod & Avguſtinus etiam diſertis verbis mox aſſerit. Deinde dicitur *Spiritus Sanctus habitare in parvulis* illis *qamvis* id *neſciant qomodo mens in iiſdem habitat.* At ea, opinor, ita in parvulis habitat, ut rationali facultate parvulum, in qo habitat, imbuat, non ut ubi adoleverit, mente novâ aliqâ, qæ ante non inerat, inditâ opus habeat, qò rationalis evadat. Deniqe ita habitare in eis dicitur, ut *occultè in iis hoc agat, ut templum ſint ejus, qod in proficientibus deinceps & perſeverantibus* non inchoet, ſed *promoveat & perficiat.* Idem *de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 19. Originalis in eis ægritudo ſanatur, in ejus gratiâ, qi ſalvos facit per lavacrum* regenerationis. Et, *c. 18. Renaſci in Chriſto, qod per Baptiſmum fieri voluit.* Et, *c. 30. Cur naſcitur denuò, niſi renovandus? unde renovandus, niſi à vetuſtate? qa vetuſtate, niſi in qa vetus noſter homo ſimul crucifixus eſt cum* illo, *ut evacuetur corpus peccati?* Et, *l. 2. c. 7. Non enim advertunt eo qoſqe fieri filios Dei, qo eſſe incipiunt in novitate Spiritûs, & renovari interiorem hominem ſecundum imaginem ejus qi creavit eos.* Idem, *de Trinit. l. 5. c. 16. Pater noſter eſſe incipit, cum per ejus gratiam regeneramur, qoniam dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtantia itaqe noſtra mutatur in melius, cum filii ejus efficimur,* &c. Idem *Epiſt. 23. Aqa igitur exhibens forinſecùs Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſolvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in uno Chriſto ex uno Adam generatum.* Et poſt: *Ideò parvulus ſemel perceptam Dei gratiam non amittit, niſi propriâ impietate, ſi ætatis acceſſu tam malus evaſerit. Tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, qæ non regeneratione avferuntur, ſed alia curatione ſanantur.* Idem, *ſuper Levit. q. 84. Nam ſine iſta ſanctificatione inviſibili, viſibilia Sacramenta qid proſunt?* Idem *de nupt. & conc. l. 1. c. 33. Sic accipiendum eſt,* (qod Epheſ. 5. 26.) *ut eodem lavacro regenerationis & verbo ſanctificationis omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur atqe ſanentur.* Habes in his locis *illuminationem*; habes *ſanctificationem*; habes *mundationem*; habes *ſanationem*; habes *ſordium carnis depoſitionem*; habes *renaſcentiam & regenerationem*; habes *renovationem hominis interioris ad imaginem creatoris, in qa poſtea progreſſus faciendus ſit*; habes *Spiritus in anima, qalis eſt mentis in corpore, inhabitationem*; habes *veteris hominis crucifixionem, corporis peccati exſpoliationem*; habes deniqe *ſubſtantiam in melius mutatam*, & *naturæ bonum reconciliatum.* Hæc mihi clara ſatis certaqe videntur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sanè Avguſtinus tibi adverſari videtur, Retract. l. 1. c. 13. *ubi ſic habet:* Gratiâ Dei non ſolùm reatus omnium peccatorum præteritorum ſolvitur in omnibus, qi baptizantur in Chriſto, qod fit ſpiritu regenerationis: verùm etiam in grandibus voluntas ipſa ſanatur, & præparatur à Domino, qod fit ſpiritu fidei & charitatis. *Hîc agnoſcit Avguſtinus in omnibus parvulis, qi in Chriſto baptizantur, ſolvi reatum peccatorum ſpiritu regenerationis: at non niſi in grandibus ſeu adultis voluntatis ſanationem, qam vult fieri Spiritu fidei & charitatis: per Spiritum regenerationis non intelligit Avguſtinus aliud qam Spiritum Chriſti, è ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem transferentem.* *Vide Avguſtinum* de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 9. & 27. Et, de Trinit. l. 14. c. 17. Sanè iſta renovatio (qæ fit ad imaginem Dei) non momento uno fit; ſicut momento uno fit illa in Baptiſmo renovatio remiſſione omnium peccatorum; neqe enim vel unum qantulumcunqe remanet, qod non remittitur. Sed qemadmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitatibus, qæ febribus factæ ſunt, revaleſcere: Itemqe aliud eſt inſitum telum è corpore demere, aliud vulnus qod eo factum eſt ſecundâ curatione ſanare: Ita prima curatio eſt cavſſam removere langvoris, qod per omnium fit remiſſionem peccatorum; ſecunda, ipſum ſanare langvorem, qod fit pavlatim proficiendo in renovatione hujus imaginis. *Ubi docet Avguſtinus, aliam eſſe renovationem Baptiſmalem, qa fit remiſſione omnium peccatorum uno momento, initium capiens ab ipſa converſione cordis, qa non facta eſt ante adultam ætatem.* *Vide Avguſtinum* l. 4. de Bapt. contra Donatiſt. c. 24. 25. *Si juxtæ Avguſtinum renovatio ad imaginem Dei incipiat à converſione cordis, tum nulla habituum infuſio in parvulis in Baptiſmo ex ejus ſententia.*

Idem de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 27. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne ſine illo male de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur; Qod non fit niſi in remiſſione peccatorum. *Et poſtea* — Filii ex parentum reliqa vetuſtate toti vetuſti in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam, Sacramento ſpiritualis regenerationis & renovationis evadunt. Illud namqe præcipue propter qæſtiones, qæ de hac re motæ ſunt, vel moveri adhuc poſſunt, attendere ac meminiſſe debemus, tantummodò peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis verò ipſius qalitatem non totam continuò commutari, ſed ſpirituales primitias in bene proficientibus de die in diem novitate creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum ita renovetur, ut animalis etiam infirmitas corporis ad firmitatem ſpiritualis incorruptionis perveniat. *Ex hoc loco conſtat etiam juxta Avguſtinum primitias renovationis habere parvulos à remiſſione peccatorum in Baptiſmo, ipſam verò renovationem, qa gradatim perficitur, & ſanctificationem non item. vid. &* c. 7. ejuſd. l. 2. *Certè videtur Avguſtinus paſſim ſtatuere adæqatum Baptiſmi effectum in parvulis eſſe illam renovationem, qa fit ſola remiſſione originalis peccati; alteram autem illam renovationem, qa fit ad imaginem Dei, non incipere niſi ex eo tempore, qo cordis fit converſio.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Avguſtinus qod adverſari dicitur: ſanè ſi adverſetur, ſibiipſi adverſabitur, cujus ea ſunt, qæ ſupra poſueram. Itaqe reſpondeo, 1. Non eſſe meum, omnia Avguſtini dicta dogmatáve præſtare, qò minùs inter ſe qandoqe diſſentiant. 2. Non adverſari prorſus videntur, qæ adducuntur iſtic, eis, qæ ſuperiùs allata fuerant. Siqidem primus locus ille ex *Retract. l. 1. c. 13.* explicari poterit ex illo *Epiſt. 23.* ſupra adducto, ut de *ſanatione grandium* intelligatur, qæ non regeneratione, ſed aliâ curatione perficiatur: nec *ſanationem* omnem Baptiſmo neget, qam eidem alibi diſerte tribuit, *de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 19.* ſed ejuſmodi tantùm, qalem ipſe deſcribit, cum *ibidem* tum & *Epiſt. 23.* qæ fide charitateqe actuali peragitur. Qomodo &, *de adulter. conjug. l. 2. c. 16.* Idem affirmat, *homicidium à Catechumeno factum baptiſmate ablui, à baptizato pœnitentia & reconciliatione ſaneri.* cum tamen pœnitentia vera, & qoad ſubſtantiam ipſam eadem ab utroqe interna exigatur. Math. 3. 6. 8.

2. Qoad locum illum ex *l. 2. de pecc. mer. & rem. c. 9. & 27.* Unde probari contenditur per *Spiritum rege-*

generationis non intelligere aliud Avgustinum, qàm *Spiritum Christi à stirpe veteri, in qa nati sumus carnali generatione, in statum regenerationis, per originalis peccati remissionem transferentem.* Respondeo 1. *Regenerationis* status ego qid esse possit non intelligo, citra internam *animæ renovationem*, qam & in Baptismo collatam asserit Avgustinus *de mer. & rem. pecc. l. 2. c. 17.* Certe Avgustinus *libri ejusdem c. 27.* qo remittimur, cum dicit: *Sacramentum Baptismi profectò sacramentum regenerationis est*; ad loca etiam illa respexit, ad Tit. 3. 5. Joan. 3. 3. 5. qorum alterum citat etiam *ibidem. Regenerationem* avtem, de qâ utroqe loco, tum Apostolus, tum & Christus, qis unqam interpretum intellexit, nisi de renovatione reali, commutationeqe interna? *regenerationis* itaqe nomine qidni Avgustinum id comprehendere concludam, qod locis illis designari consentiunt universi, qibus ille adductis id qod voluit confirmavit, imo qæ pro dogmatis sui fundamentis fermè sola constituit? Sane probabilius multò dici poterit, *regenerationis* vocabulo utramqe comprehendisse Avgustinum, tum reatûs solutionem, tum & renovationem internam; qam *sanctificationis* nomine Eph. 5. 26. avt *circumcisionis*, Col. 2. 12. Apostolum (qi Avgustino distinctius de istis agere solet, nec *justificationem* unqam cum *sanctificatione* confundit, qod Avgustino solenne nimis est in Apostolo interpretando) utramqe designasse. 2. Nihil ego deprehendo in locis illis, qod à parvulorum Baptismo *sanctificationem* & *renovationem* internam excludat.

Nam 1. *c. 7.* hoc tantùm occurrit, qod videri possit huc facere, *idcircò oportet etiam, ut ipse in aliam generationem per remissionem peccati spiritu renovetur.* qod tantum abest ut excludat, ut etiam innuere videatur. Siqidem,

1. Spiritus renovationis expressa fit mentio, qod qid sibi velit, doceat nos Apostolus ipse Tit. 3. 5.

2. *Idcirco*, inqit. qare? *qia vetustus & infirmus nascitur*; hoc enim verba proximè præcedentia habent: at verò qò vetustati illi infirmitatiqe medicina fiat, non sola reatus remissione, sed interna insuper opus est renovatione.

2. *Cap. 2.* qod dicitur: *Sacramentum regenerationis non fieri, nisi in remissione* (forsan, *in remissionem*) *peccatorum* non excludit *renovationem* internam: cum illud [*non nisi*] nihil aliud sonet, qàm [*non aliter qàm*] sive [*non citra hoc vel illud*] imò verbis proximis asserit potiùs, cum ait: *Qod etiam ipso loco Christus ostendit.* (qo illo, qæso, nisi qo renascentiam exigit? Joan. 3. 3. 5. qod longe aliud qid à mera reatus solutione designat, vel Avgustino ipso interprete) *cum interrogatus qomodò possent ista fieri, commemoravit qomodò Moyses fecerit in exaltatione serpentis* (fuit illud, opinor, & sanationis, non liberationis tantum à morte, medium & remedium.) *Cum itaqe per Baptismi Sacramentum, morti Christi conformantur infantes, eos à morsu serpentis liberari fatendum est, si à fidei Christianæ regula nolumus aberrare. Qem tamen morsum non in sua vita propria, sed in illo, cui primitùs inflictus est, acceperunt.* Qid est, (*morti Christi conformem fieri*) nisi carnem mortificatam, mortis ejusdem vi & efficacia habere? avt qis morsus ille serpentis, nisi virus vitiumqe illud nativum, qod à Protoplastis illis per seriem continuam, nec unqam nisi in Christo solo interruptam, propagationis naturalis medio ad nos usqe descendit?

3. Qod ad ea qæ sequntur *ex de Trinit. l. 14. c. 17.* & ex hoc ipso amplius, de qo jam actum est, *capite*, contra te militant, dum *renovationem* illam qæ ad divinam fit imaginem (qam ejusdem *c. 7.* loco supra citato, Baptismo diserte tribuit) etiamsi *totam* simul in Baptismo dari, sicut remissio tota simul integra ibi datur, omnino neget; eandem tamen (qod & alibi non semel) exertè tunc temporis inchoari contendit asseritqe. Qid enim aliud ista sonant è *cap.* illo 7. qæ & ipse posuisti? *Tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamqe remissionem Baptismo fieri; hominis vero ipsius qalitatem non totam continuò commutari* (at *mutari* tamen *l. 5. c. 16.*) *sed spiritales primitias* (in Baptismo nimirum collatas) *in bene proficientibus de die in diem novitate* (tunc primò inchoatâ scilicet) *crescente commutare in se, qod carnaliter vetus est, donec totum renovetur.*

4. Qod avtem obiter ad Avgustinum, *de bapt. l. 4. c. 24. 25.* amittimur, qo doceatur ex Avgustini sententiâ *renovationem illam ad imaginem Dei, qæ à cordis conversione initium capit, ante adultam ætatem non effici.* negatur eo loci Avgustinum *renovationis* illius internæ ad ætatem usqe adultam inchoationem ablegare; cum *cordis* tantùm *conversionem* (actualem nimirum sive activam appellare placuerit) ad annos illos differri dicat; nec exigi magis à parvulis, qàm vel ut corde credant ad justitiam, vel ore confiteantur ad salutem.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Si infantes ex sententia Avgustini in Baptismo donentur fidei habitu infuso, qidni fideles denominandi sint ab illo habitu infuso; qomodò & recte homines sapientes avt temperantes denominantur, qibus donum infunditur sapientiæ avt temperantiæ? Ipse tamen Avgustinus nusqam ex eo, qod fidei habitu, avt qalitate infusa parvuli imbuantur alicubi fideles denominari vult, sed aliis ubiqe nominibus.* Epist. 23. *ait*, Parvulum etsi nondum fides illa, qæ in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei Sacramentum fidelem facit. *Et*, de peccat. merit. & remiss. l. 1. c. 19. *ait*, Parvulos rectè fideles vocari, qòd fidem per verba gestantium qodammodo profitentur. *Et*, c. 33. Ubi parvulos ponimus baptizatos nisi inter fideles? Sicut universæ ubiqe Ecclesiæ clamat autoritas. Ergo inter eos, qi crediderunt, hoc enim iis acqiritur per virtutem Sacramenti & offerentium responsionem. *Hic de fidei habitu altum silentium, ubi opportunè maxime ejus meminisse potuit, si de fidei habitu in parvulos infuso unqam somniasset. Et*, serm. 14. de verbis Apostoli: Absit ut ego dicam non credentes infantes. credit in altero qi peccavit in altero. *Et postea*; — Credunt & infantes. unde credunt? qomodo credunt? fide parentum; si fide parentum purgantur, peccato parentum polluti sunt. Corpus mortis in primis parentibus generavit eos peccatores, Spiritus vitæ in posterioribus parentibus regeneravit eos fideles. *Hic etiam ad fidem alienam confugit. Vide etiam* serm. 10. de verbis Apostoli. *Et*, cont. duas Epist. Pelag. *l. 1. c. 22. Idem Avgustinus*, Epist. 57. ad Dardanum, *ait:* Ad templum Dei pertinent parvuli sanctificati Sacramento Christi, regenerati Spiritu sancto. *Et postea*; Dicimus in baptizatis parvulis, qamvis id nesciant, habitare sanctum Spiritum. *Sed nusqam ait habitare per fidei habitum infusum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Mitto multa in Avgustinianis illis, qæ obrussâ exactiori admotâ minùs solida forsan deprehenderentur. Ad ea, qæ cavssam præsentem spectant, sic pavcis respondeo. 1. Infantes tam ex Avgustini fundamentis, tum *fideles* (si sanctificatio fidei habitum nescio qem infusum necessariò præsumat) tum *sancti* certè (qicqid de illo fuerit) dici poterunt non *Sacramento tenus* tantum, avt *ex fide aliena*, sed *ex fidei habitu sanctitateqe* ipsa insita; qàm à rationis facultate rationales dicuntur. Vide qæ supra *ex Ep. 57.*

2. *Fideles* denominari solent homines, & eo sensu, opinor, Avgustinus accepit, non tam ab habitu cordis, qod facultate imbuti sint fidem habendi promissionibus divinis, ac in Christum recumbendi ad salutem *juxta* illas conseqendam, qam ab actu ipso credendi, *eisdem* fidendi: qo sensu reverâ parvuli etiam cum Joanne Baptista renati & renovati, qanqam facultate id præstandi, ubi opportunitas fuerit, imbuti, *fideles* tamen adhuc dici nevtiqam possunt. Vide infra *Respons.* tuæ *membr.* 5.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si veteres, imprimis Avgustinus, aqe certò omnes parvulos tinctos tam sanctificari qam justificari censuissent, aqè fidenter de utrisqe pronunciassent. At justificationem parvulorum fide catholica credendam esse veteres pronunciarunt, ut patet ex Conciliorum definitionibus à me prolatis. Concil. Carthag. Epist.* 90. *apud Avgustinum. Concilium Milevitan. c.* 2. *Concilium Valent. c.* 5. *Ex Avgustini etiam locis à me productis* Epist. 23. *Et* de pecc. merit. & remiss. l. 3. c. 5. *Et*, Enchirid. c. 42. *Et passim alibi; Patet eum hoc pro indubitato dogmate habuisse; cui etiam concinit Prosper in locis adductis ad capit. Gall. object.* 2. *& in secunda sententia super illud caput: Qibus adde Fulgentium de fide ad Petr. Diaconum c.* 30. *At de sanctificatione parvulorum tinctorum in definitionibus Conciliorum, avt antiqorum Patrum, nihil tale occurrit. Hinc est qod antiqiores Scholastici negabant parvulis in Baptismo gratiam habitualem, avt virtutes infundi. Ut meminerunt Halens.* par. 4. membr. 8. art. 3. Sect. 2. *Et Thomas* 3. part. q. 69. art. 6. *Et Gerson in* compendio Theolog. *ubi de fide parvulorum qarit. Sed & Estius ingenuè agnoscit de hac infusione inhærentis justitiæ habitualis problematicè disputatum fuisse apud Schola Doctores.* Unde Magister (*ait*) eam (qæstionem) in textu proponens non determinat, ac magis in negantem partem propendere videtur. — Sed & (*inqit*) Innocentii tertii temporibus hac ipsa de re dubitatum. *Et postea: In Concilio Viennensi sub Clement.* 5. Etsi virtutes infundi in Baptismo parvulorum definitum est; non tamen ut dogma de fide, sed ut opinio magis probabilis. *Dominicus item Soto in* 1. *distinct. q.* 3. *art.* 1. *sic habet*: Igitur qi sanè intelligere cupit, qomodo Sacramenta gratiam conferant, id primùm constituat oportet, fingendo nullam qalitatem (*habitualem*) esse necessariam. Nam profectò patres nunqam de illa disputare cogitarunt, imo res est non adeò antiqa. *Hæc ille ibi, & plura huc facientia. Et*, de nat. & gratia l. 2. c. 10. Illi habitus infusi parvulis non sunt tam ab antiqo tantaqe certitudine in Ecclesia cogniti, qam est fides Catholica, qoniam neqe Concilium Viennense illos probat, nisi tanqam opinionem probabilissimam. *Ex his aliqatenus videri possit, qòd veteres non contendant pari certitudine omnes tinctos tam sanctificari qàm justificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. In testimoniis reperiuntur, qæ ad utrumqe respicere, etiam illud, qam istud præsumere videantur. Sicut in eis qæ ex *Concilio Aravsic.* 1. *c.* 25. superius allata sunt; nec nunc apponi denuò necesse est: sed & in illis ex *Concil. Valent. c.* 5. *Firmissimè tenendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & spiritu regenerata ac in Christi morte baptizata, in ejus sangvine sit à peccatis suis abluta: qia nec in eis potuit esse vera regeneratio, nisi fieret & vera redemptio, cum in Ecclesiæ Sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium, sed prorsus totum verum, & ipsa sui veritate & sinceritate subnixum. Ex ipsa tamen multitudine fidelium & redemtorum, alios salvari, qia per gratiam Dei in redemtione sua fideliter permanent, — alios, qia noluerunt permanere in salute fidei, qam initio acceperunt redemti, ad plenitudinem salutis nullo modo pervenire. In utroqe siqidem doctrinam pii Doctoris habemus: qicunqe baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. — Et iterum: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei adsperi corde à conscientia mala & abluti corpus aqa munda*, &c.

Nam in *Epist. Avgustini* illa 90. habetur duntaxat, *negare Pelagianos parvulos propter salutem, qæ per Christum datur, baptizandos, vitamqe illis, etiamsi non baptizentur, polliceri: nihil esse in eis vitiatum, avt sub Diaboli potestate captivum; nec pro eis fusum Christi sangvinem esse, qi fusus sit in remissionem peccatorum.*

Halensis avtem *part.* 4. *qæst.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. hanc affirmat esse *opinionem communem, qod gratia & virtutes conferuntur parvulis in Baptismo; qantum ad habitus, sed non qantum ad actus.* In qam & ipse concedit: ex Avgustino confirmat, & objectionibus ex Avgustino adductis inter alias respondet. Nec aliud qicqam Thomas, qàm qod *qidam antiqi* (Scholastici an alii nullus dicit) *posuerunt, qòd pueris in Baptismo non dantur gratia & virtutes*: qorum sententiam oppugnat ipse. Nec amplius dicunt qos hîc advoqas, avt Halensis, avt Gerson, qam, *dicunt aliqi*, ille; *dicunt qidam*, iste; (qomodo ipse mox utrumqe citas) nominatqe iste unum duntaxat *Hugonem* nescio qem, sui ævi an superioris nullus monet, qi *Apparatum fecerit super Decretum.* Hoc avtem in dogmate convenire Alexandrum Halensem nostrum, Albertum Magnum, Thomam Aqinatem & Joannem Scotum, (licet in aliis havd pavcis à se invicem dissentientes) Evstathium, Bonaventuram, Franciscum Majronis, Astesanum Astensem, Robertum Holcot, Petrum Alliacensem, Joannem Gersonem, ut alios omittam, locis indicatis, alibi ostendimus.

Sed nec verum est, qod Estius, *Magistrum in negantem partem propendere*, cùm extrema conclusio huc inclinet. l. 4. dist. 4. &c. Et regula juris sit, referente Alberico Gentili *jurid. l.* 2. *c.* 3. *Ubi lex non respondet qæstioni propositæ, determinare pro ea parte videtur, qa ultimò ponitur.* Certè Concilium Viennense istam non solùm tanqam *probabiliorem* admittit, sed tanqam *dictis sanctorum* etiam *magis consonam ac concordem.* Unde etiam Whitakerus noster diserte pronunciat, de bapt. q. 4. c. 5. *In Concilio Viennensi & Tridentino definitum esse, habitus harum virtutum infundi in Baptismo.* Qi & *ibidem*: *Hanc Concilii Tridentini, Ecclesiaqe Papistica sententiam esse.*

2. Ideo forsan crebriores de *remissiane* definitiones, qia de eâ cumprimis qærebatur. Pelagiani siqidem, *Baptismi perceptione jus qidem concedebant ad regnum acqiri; sed peccata, qa nulla essent in parvulis, solvi negabant*, (uti Avgustinus *de Hæres.* c. 88. & alibi) vel realiter vel sacramentaliter etiam: nevtrum enim horum cum illorum hypothesibus consistit, qas & istorum utrumlibet pariter tollit.

3. Veteres illi, si *sanctificationem* etiam in Baptismo dari, etiamsi non pari certitudine asseruerint (qanqam ubi dubitanter de ista locuti fuerint, ego nevtiqam reperio) sufficere videtur ad illud, qod ego volebam, avt in hac parte recipiendos esse, avt ne in illâ qidem pro testibus idoneis habendos. Qæ avtem qaliterqe locuti sint ex testimoniis supra allatis facilè constabit: qibus & in veterum scriptis qis evolvendis diligentiùs versatus, cui otii ad id amplius suppetit, plura multo clarioraqe forsan adjicere potuisset; cujusmodi etiam havd pavca in animadversionibus meis *ad Reverendi Episcopi* superius dictam *Epist.* simul congesta licebit reperire.

4. Deniqe si Patrum sententiæ standum fuerit, nec illi *sanctificationem*, sive *renovationem* internam, & *regenerationem* eam, qam Scriptura sacra loqitur; sed *remissionem reatus* duntaxat, in Baptismo dari asserunt; certè eliduntur planè tum argumenta illa, à locis eis Scripturæ ducta, qibus *sanctificatio, mortificatio, vivificatio, regeneratio, veteris hominis crucifixio*, Baptismo tribui videntur; tum illa etiam à sacramentorum naturâ & efficaciâ perpetuâ mutuata, qâ ea semper reipsâ conferre præsumuntur, qæ figurant: ista enim Baptismo designari, nemo est, qi inficias iverit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Dico gratiam, qam Scholastici finalem vocant, qæ plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam reddit animam, non conferri parvulo in Baptismo, sed in ipso egressu animæ è corpore. Hoc non obscurè docet Calvinus* Institut. l. 4. c. 16. §. 17.

§. 17. Infantes qi ſervandi ſunt (ut certè ex eâ ætate omnino aliqi ſervantur) antè à Domino regenerari minimè obſcurum eſt. Nam ſi ingenitam ſibi corruptionem è matris utero ſecum afferunt, ea repurgatos eſſe oportet, anteqam in regnum Dei admittantur, qo nihil ingreditur pollutum avt inqinatum. Non tollitur avtem à parvulis omnis pollutio, nec omne inqinamentum niſi in exitu hujus vitæ, ut ſanctificatio conſummetur. *Conſtans etiam eſt noſtrorum Theologorum ſententia, plenariam animæ ſanctificationem ab omni labe peccati fieri in exitu hujus vitæ, nec ante exitum compleri.* Gerſon *in* compendio Theologiæ, *ubi de 3. virtutibus Theologicis, de fide diſſerens qærit*, utrum parvuli baptizati habeant fidem. *Reſpondet*: Dicunt qidam, qod nec fidem habeant nec cæteras virtutes, eò qòd hæ non conferantur iis in Baptiſmo, ſed tantùm purgantur ab originali peccato. Dicunt tamen, qod ſi anima parvuli poſt Baptiſmum ſeparetur, in illa ſeparatione illi infundi fidem & cæteras virtutes ab ipſo Deo. De hac (*inqit*) opinione eſt Hugo qidam, qi fecit Apparatum ſuper Decretum. *Alexander de Hales*, part. 4. q. 65. membr. 3. art. 3. §. 5. Dicunt aliqi, qod triplex ſit gratia,

1. Baptiſmalis, qæ dominatur in animâ ex virtute Sacramenti, & omnino omne genus peccati tollit.

2. Pœnitentialis, qæ dominatur in animâ ex ſubjectione & conformitate liberi arbitrii ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne mortale, non avtem omne veniale.

3. Finalis, qæ dominatur in anima perfecta ſubjectione & conformitate omnium virium animæ ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne veniale. Cum enim anima jam ſeparatur à carne, jam pronitates & perturbationes, qæ inerant animæ, ex carne recedunt; & potentiæ animæ tranqillantur, & gratiæ ſubjiciuntur; & per hoc venialia delentur, ſive ſint in parte rationali, ſive ſenſuali: Et ita nullum veniale dimittitur poſt hanc vitam, ſed in illo inſtanti, in qo dici poteſt, hæc finalis gratia dominium ſibi vindicat, & omnem expellit culpam. *Hanc ſententiam in ſeqentibus tum explicat fuſius, tum approbat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. At ſi in Baptiſmo ex Dei parte exhibetur, qicqid ritu ipſo externo figuratur, non video qid impedire poſſit, qo minus gratia iſtiuſmodi inter baptizandum conferatur.

2. Verum in hoc libenter calculum tibi do meum, addóqe ſimul reatus ſolutionem mihi videri, qoad actum ipſum conferendi eo uſqe ſuſpendi, dum gratiâ ſanctificante illa vel inchoatâ duntaxat, vel inchoatâ ſimul & conſummatâ, regeneratio ac renovatio facta fuerit interna.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eſto, Patres aliqando meminiſſe alicujus qalitatis ſopitæ & qieſcentis infuſæ in Baptiſmo parvulorum, erit ille gratiæ gradus omnium minimus, qi in hac vita recipiuntur, puta, prima diſpoſitio ad futuram vitæ novitatem, ut vult Hookerus noſter* Lib. 5. Sect. 60. *vel ut alibi ait: Primus gradus ſpiritualis motionis ad habitum fidei. 64. talis tamen ſufficere deſinit ad ſanctificationem ejuſdem parvuli cum ad adultam etatem advenerit. Ut enim ad juſtificationem adulti non ſufficit fides, avt pœnitentia habitualis, ſed reqiruntur liberi actus pœnitentiæ & fidei, ut votum in Baptiſmo nuncupatum adimpleamus: ſic nec ad ſanctificationem adulti ſufficit illa ſopita & qieſcens qalitas, ſev illa prima diſpoſitio ad habitum fidei, avt aliarum virtutum, ſed reqiritur etiam omnium virtutum habituum infuſio, qi ad actus virtutum facilitent, & animam promptam ad agendum reddant.*

Hinc etiam eſt, qod noſtræ profeſſionis Theologi diſtinguunt inter renovationem parvulorum & adultorum. Beza ad 7. dogma D. Wirtemb. in Colloq. Mompelg. *habetur* in Reſponſione Bezæ ad Acta Colloq. Mompelg. p. 122. Infantes putamus abſurdum eſſe dicere renovari, ut vel eo ipſo tempore, qo baptizantur, vel etiam ante cogniti, & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. *Vid. etiam* ad Acta Colloq. p. 118. *Et in* Reſp. ad eadem Acta p. 130. Naſcuntur ergo infantes, etiam electorum propter alienum, ſimul & ſuum ex Adamo propagatum peccatum corrupti & rei; ſed nullis adhuc illius vitii amariſſimis fructibus coram Dei facie contaminati. Sufficit igitur illis admirabile qidem & abditum & inſcrutabile, certiſſimum tamen, illud Sancti *Spiritus* in ipſis opus mere paſſivum, qo fit ut Chriſti membra naſcantur, cujus ad mortem uſqe crucis obedientia ipſis imputata à mortis reatu ipſos abſolvit, & æternâ vitâ per imputatam eandem Chriſti juſtitiam in ipſo dignos efficit. Qod ad corruptionem avtem, cui obnoxii naſcantur, ipſorum ſpiritus prius ex hac vita in illam beatam evocatus, qam corruptionis illius fructibus contaminetur, illâ certè ſpecie renovationis non indiget, unde in adultis certamen illud inter ſpiritum & carnem exoritur, ſed ad illum ipſum regenerationis gradum ulteriorem multò & feliciorem rectâ tranſcendit, in qem apud Deum in Chriſto evehuntur, qicunqe in Domino moriuntur. ſcilicet *per finalem gratiam. vid. Calvin.* Inſtit. l. 4. c. 16. Sect. 21. *Sic idem Bezа libro citato* part. 2. p. 123. Renovari qidem *ait* illos (*parvulos in infantiâ morientes*) at non ita tamen, ut ii, qi hanc vitam totam vivunt intelligentiâ qoqe & ratione utentes. Qorſum enim illis illuminationem mentis ad diſcernendum ſecundum Spiritum Dei veritatem verbo Dei comprehenſam, qod nunqam ſint avdituri ad diſponendum apprehenſionis aſſenſum per fidem? ad affectus ſecundùm Spiritum adverſus carnem componendos? denique ad omnes illas animi facultates ad rectum ſcopum dirigendas, qæ per ſenſus & phantaſiam exferuntur? Hactenus ergò negavi & nego iſtiuſmodi infantibus illam adultis propriam Regenerationem convenire, non illam, ſine qa nemo videbit Deum. *Hæc Bezа. Conceſſa ergo hac ſanctificatione parvulorum ex Patrum ſententia, nulla ratione videtur noſtra defenſio avt leſa, avt imminuta.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qis *gradus iſte primus ſpiritualis motionis ad habitum fidei*, qæve *prima illa ad futuram vitæ novitatem diſpoſitio*, qam Hookerus noſter in Baptiſmo dari vult, avt unde etiam hæc havſta ſint, niſi *regenerationis* illius, de qa Dominus Joan. 3. 3. 5. & Apoſtolus Tit. 3. 5. ortum ipſum intelligat, qia *Sacramentis* pariter ac verbo *vim virtutemqe generativam* tribuit *Sect.* 50. ego nevtiqam aſſeqor.

2. Qod *ea ſufficere definere* dicitur, *ad parvuli ſanctificationem cum ad adultam etatem advenerit*; nec hoc qid velit ſatis aſſeqor. Sufficere ſiqidem aliqid ad ſanctificationem duplici ratione dici poſſe videtur. 1. qod verè ſanctum licet imperfectè, conſtituat; atqe hac ratione diſpoſitio illa animæ, ſi ſancta verè fuerit, etiam τὸ ὑποκείμενον verè ſanctum conſtituit, & ad id conſtituendum omninò ſuffecerit. 2. qod non ſolum ſanctum conſtituat, ſed eo etiam modo ſanctum, tum qoad ſanctitatis gradum, tum qoad ejuſdem exercitium, qi à ſubjecto in hoc vel illo ſtatu exigitur: atqe hac ratione reverâ ſanctificatio illa in adultis non ſuffecerit, qia amplius aliqid ab eis exigitur, qomodo à parvulis in Chriſto, etiam adultis minùs exigitur, qàm ab eiſdem aliiſve etiam in eodem adultis: atqe hac ratione Calvinus in *Catechiſmo*; *Fidem in nobis ſemel inchoatam eſſe neqaqam ſufficit, niſi continenter alatur, & magis indies magiſqe avgeſcat.* Qm tamen fides inchoata ſemel nunqam deficiat, & juſtum ſanctumqe ſtatim atqe inchoata, conſtituat.

3. Nam qod *ad juſtificationem adulti non ſufficere fidem*

dem avt pœnitentiam habitualem, dicitur; *ſed ad votum in Baptiſmo nuncupatum implendum liberos actus utriuſqe reqiri*: ut illud omittam, multa ad votum Baptiſmale implendum reqiri, qæ ad juſtificationem non reqiruntur; ubicunqe fides & pœnitentia habitualis extiterint, qamprimum ſeſe exſerendi facultas data fuerit, actus illæ ſunt liberos neceſſariò producturæ: qippe cum verum hic ſit noſtrorum dogma illud; *Veram fidem ab opere numqam eſſe ſejunctam*: ſive ut Cajetanus rectè *in Jacobi* 2. qi ab hac agendi efficaciâ fidem veram vivámqe definit, *qa renuit operari, fidem veram non eſſe.*

4. Qòd *diſpoſitionem illam ad habitum fidei ac aliarum virtutum*, ſive *qalitatem* illam *ſopitam & qieſcentem* ad adulti ſanctificationem ſufficere negatur; ſed reqiri etiam *omnium virtutum habituum infuſionem* aſſeritur, &c. Si diſpoſitio illa verè ſancta fuerit, certè ſanctitatis infuſio novæ nulla reqiritur, ſed nec reverâ eſſe poteſt, cum *duo accidentia ejuſdem ſpeciei ſubjectum unum idémqe minimè recipiat*: ſin minùs, infantem qomodo ſanctificaverit diſpoſitio illa, cum nec ipſa ſancta extiterit?

5. *Habituum infuſionem* iſtam havd ſatis capio: *habitus* ſiqidem nomine duo poſſunt intelligi; 1. Facultas ſimpliciter aliqid agendi; qales ſunt δυνάμεις illæ naturales, videndi, avdiendi, corporis membra movendi agitandiqe, &c. qas Philoſophus obſervat actus omnes inde elicitos anteire. 2. Facultas dextrè ac cum artificio & facilitate qadam munus aliqod iſtiuſmodi exercendi, qæ uſu ac praxi comparata ſit: qales ſunt, qas nomine peculiari ἕξεως ille indigetat. Prioris generis videtur *diſpoſitio* illa *ſancta*, qam Spiritus Sanctus in anima, ſive parvuli ſive adulti, cujuſpiam operatur, cum morbidum ejuſdem affectum ſanat, vel mortuam potius ipſam vivificat, ac vivificando renovat, & ad imaginem, in qa protoplaſti ſunt creati, ex parte refingit. Fit avtem id, (qantum ego aſſeqor) non habitus neſcio qos virtutum diſtinctim inſtillando; ſed menti voluntatíqe vitam & ſanitatem reſtituendo, qæ qatenus ſanantur, ſive vivificantur, vel ad fidei, vel ad ſpei, vel ad charitatis, vel ad timoris actus eliciendos exercendoſqe jam habiles atqe idoneæ redduntur. Poſterioris generis videntur eſſe *habitus*, ut ita dicam, illi fidei, ſpei, juſtitiæ, charitatis, cæterarumqe *virtutum*, qibus induuntur illi, qi diu ante regeniti atqe interius renovati, longo jam uſu praxiqe ſubacti, tentationum conflictibus freqentiùs agitati, eiſdemqe aſſueti, actuum deniqe exercitiorumqe ſpiritualium tenore conſtanti elaborati, cum, Spiritu Sancto iſtis cooperante, ſanctimoniæ viriumqe ſpiritualium gradum aſſecuti fuerint, ut ad actus virtutum (prout tu loqeris) facilitentur, poſſintqe jam prompte atqe expedite ea præſtare, qæ ſine moleſtia prius havd poterant. *Sanctam* illam *diſpoſitionem*, ſi *habituum infuſorum* nomine intelligere placuerit; illa vero niſi in vere regenito eſſe non poterit; ſed nec ea, cum ſit ſeminis illius immortalis portio, de qo 1 Pet. 1. 23. interire, nec, cum ſemen vitale ſit, otioſa unqam eſſe poterit, ubi liberam agendi facultatem nacta fuerit: Vereqe ſanctum neceſſe eſt ea præditum conſtituat, ſive parvulus, ſive adultus is fuerit, ut infuſione ſecundaria nihil adulto ſit opus, ad eum primitus ſanctificandum, qi ea parvulus imbutus fuerit. Nam poſterioris generis habitus non tam infundi, qam uſu exercitationeqe, Spiritus Sancti opera coadjutrice, acqiri videntur; nec ſpecie, ſed gradu tantum ac progreſſu à priori illa diſterminari. Siqidem ſtricte nimis fidei habitum ſumere videtur Danæus adv. Bellarm. de bapt. c. 1. ubi negat ipſum etiam *Spiritum in nos fidei habitum infundere*, qia *ea* ſcilicet *ſed & virtus alia qavis per modum ἐγκρατείας, non avtem per modum ἕξεως inſit nobis in hac vita.* Verum is de habitu plene conſummato, opinor, locutus eſt. Videatur Halenſis *part.* 4. *q.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. *ad object.* 18. *&* 19.

6. Bezam qod attinet, id forſan voluit, non eandem eſſe parvuli ac adulti renovationem, qoad actus ab iſtis, non avtem ab illis vel exercendos, vel exigendos, carnis ſcilicet edomandi, cumqe ea confligendi, avt intelligentiam in fidei dogmatibus exercendi, &c. alioqi mentis voluntatiſqe renovatione, ac ad divinam imaginem reſtavratione conſtare eam nullus, opinor, negabit, avt negare etiam poterit, qi in *ea ſanctitate* (qæ qid eſt aliud?) conſtituit, *ſine qa nemo Deum viſurus eſt.* Certe enim cum Apoſtolus ab adultis hanc exigit Hebr. 12. 14. eandem parvulis qi tribuit ſanctitatem, is ſpecie eandem in utriſqe agnoſcat, neceſſe eſt. Recte Whitakerus *de bapt. q.* 4. *c.* 6. *Infantes à Spiritu Sancto purgari dicimus & fieri novas creaturas, qia caro & ſangvis regnum cœlorum non poſſidebunt; & niſi ex aqa & Spiritu Sancto renati fuerint, non poſſunt intrare in regnum cœlorum.*

7. Conceſſo ergo hanc ex Patrum ſententia parvulis in Baptiſmo dari; conſeqetur eam eandem ſpecie parvulis dari in Baptiſmo ſanctitatem, qæ in adultis reperitur, avt ſaltem ſi ea non ſit, qæ in adultis reperitur, non eſſe eam, qam Apoſtolus vult, ubi renovationem hominis & regenerationem Baptiſmo tribuere videtur: nec poſſe ergo inde argumenta deſumi, ad ſanctitatem eam in Baptiſmo dari probandum, de qa Apoſtolus iis in locis non loqitur.

SECTIO VII.

SAMUELIS WARDI *Theſis.* Num. 29.

SEcundum noſtrum aſſertum eſt; Omnes parvulos etiam non-electos & finaliter perituros in infantia rite baptizatos à reatu originalis peccati in Baptiſmo liberari.

Fundamenta hujus aſſertionis ſunt: Primo natura Sacramentorum, qæ ſunt ex ordinatione divina efficacia ſigna, & eatenus efficacia, ut ubi ex parte ſuſcipientis nullum impedimentum ponatur, ibi ſuam vim, & efficaciam exſerant pro capacitate ſuſcipientis. Cum ergo infantes ex eo qod liberi arbitrii uſu prorſus deſtituantur, nihil impedimenti opponere poſſint (ut ſupra ex Avguſtino docuimus) qod vim & efficaciam Sacramenti retardet & obſtet; cumqe Baptiſmus potiſſimum inſtitutus ſit ad ſolutionem reatus originalis peccati; ergo omnino dicendum Baptiſmatis Sacramentum in parvulis omnibus hanc ſuam vim & efficaciam exſerere.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 29.

Qod ad 2. Aſſerti (*à reatu* ſcilicet *liberari baptizatos etiam, qi in æternum perituri ſunt*) Fundamenta hic jacta: Primum nititur illo dogmate, de *fine inſtitutionis*: petitiaqe qod nondum firmatum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo: finem inſtitutionis Baptiſmatis, ſatis, uti ſpero, ſupra demonſtravimus, Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ibidemqe reſponſum, qod mihi tunc ſatis videbatur; & adhuc videtur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.* Num. 30.

2. *Idem evincitur ex verbis operatoriis, qa in præſenti inter baptizandum miniſter pronunciat, ubi ait*, Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *Ex qibus ſatis conſtat, Baptiſmum revera illud ipſum operari, qod Miniſter pronunciat.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Baptiſmi Miniſter id dicit qod facit, Sacramentum utiqe adminiſtrat, ritumqe ſacrum peragit à Deo inſtitutum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo. *Verum eſt illum dicere qod facit: at id inſuper dicit, qod Deus per illum facit, ſcilicet.* Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *& ſimul Deus verè facit, qod Miniſter dicit, remittendo peccata. Cum Miniſter abluit parvulum, & verba pronunciat, Chriſtus qaſi manu ſua cœlitus demiſſâ, parvulum ſangvine ſuo in remiſſionem peccatorum aſpergit, vel, ut habet Hieronymus exponens illud Matt. 3. 11.* Homo tantùm aqam tribuit, Deus avtem Spiritum Sanctum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Miniſter dicendo, *Ego te baptizo*, &c. nihil dicit amplius, qam qod ipſe facit, qemadmodum & Joannes Baptiſta, cum diceret; *Ego vos baptizo aqa in reſipiſcentiam* Matth. 3. 11. nihil aliud dicebat, qam qod ipſe faciebat, nec qiſqam, puto, etiam inde colligere poterat, hoc velle Joannem, eos, qos ipſe baptizabat, Baptiſmi à ſe collati virtute reſipiſcentiam adepturos, qam à baptizandis præexigebat, verſ. 6. Nam qæ ſequuntur, illa, ſive (*in nomine*) legantur, avtoritatem tantum ſonant, qa munitus, baptizandi munus illud obit Miniſter ille, qi baptizat; ſive (*in nomen*) admiſſionem duntaxat ſolennem ſignificat in cultum ſive fidem & profeſſionem unius Dei veri in perſonis tribus diſtinctis, qemadmodum *in Moſem baptizari* 1 Cor. 10. 2. eſt in cultus divini per Moſis miniſterium inſtituti profeſſionem, per eum ritum ſolenniter initiari. Ita Zanchius *de tribus Elohim part. 2. l. 4. c. 2. q. 3.*

2. Qod Deus ſimul ea facit, qæ hic facere præſumitur; nec probat Miniſtrum id dicere, & hoc ipſum videtur probatione indigere, cum id ſumat pro confeſſo, qod eſt caput controverſiæ.

3. Illud Hieronymi in Eſajæ 4. 4. libenter tamen admittimus; qis enim unqam ſecus opinatus eſt? at num eo ipſo Baptiſmi momento id faciat, hoc vero eſt qod qæritur, nec defendi poſſe ab eis videtur, qi Spiritum Sanctum ad animam interius abluendam & expurgandam, ad qod nova creatura neceſſario conſeqitur, 2. Cor. 5. 17. & Gal. 6. 15. in Baptiſmo dari non agnoſcunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

At Miniſter Baptiſmi non avdet dicere, *Ego te juſtifico*, qod & non uno in loco urget Avguſtinus adverſus Donatiſtas, non ergo dicit qod Deus, ſed qod ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Miniſtrum non poſſe ideo rectè dicere, Ego te juſtifico; *eſt enim juſtificare ſolius Dei opus. Qod ſapè & rectè inculcat Avguſtinus contra Donatiſtas.* Si Miniſter, *inqit*, non avdet dicere, *crede in me*, non avdet dicere, *juſtificaris à me.* l. 3. c. 11. contra Creſcon. *Et alibi*: Non ſolum juſtos ſe dicunt eſſe homines, ſed & juſtificatores hominum, qod de uno dictum eſt, qi juſtificat impium, & qod ſit juſtus & juſtificans. l. 2. c. 25. contr. liter. Petiliani. Et *tamen rectè poteſt dicere*, Ego te tingo, Ego te baptizo in nomine Chriſti, *ut Miniſter ejus. Optimè enim diſtingvit Avguſtinus*: Ad aliud aliqid eſt (*Miniſter*) ad aliud non eſt aliqid. Ad miniſtrandum & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt aliqid; ad mundandum avtem & juſtificandum non eſt aliqid, qia hoc non operatur in interiore homine, niſi per qem creatus eſt totus homo, & qi Deus manens factus eſt homo. *Hæc ille* cont. liter. Petilian. l. 3. c. 54. *Ad miniſtrandum ſiqidem & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt cavſſa inſtrumentalis Miniſter in genere cavſſæ moralis; principalis avtem Deus; ad mundandum & juſtificandum totalis cavſſa eſt Deus in genere cavſſæ Phyſicæ, ſev efficientis*: Juſtus enim & juſtificans non eſt niſi Deus, *dicente Avguſtino*, Epiſt. 50. ad Bonifacium, *ubi hæc ipſa de te agit*: *Et* c. 49. *dicti* l. 3. cont. liter. Petilian. *Et* contr. Creſcon. l. 2. c. 20. 21.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Si illud, *Ego te tingo*, *Ego te abluo*, de exteriore tinctione & ablutione accipiatur, nihil dicitur, niſi qod facit ipſe Miniſter; ſin de interiore ſive ſpirituali ipſius animæ ablutione ſumatur, (ut ſenſus ſit, *Ego te abluo à peccatis*) qod Bellarminus vult *de Sacram. l. 2. c. 8. rat. 9.* perinde futurum eſt, ac ſi diceret, *Ego te ſanctifico*, *Ego te juſtifico*; at hoc dicere non poſſe agnoſcitur: nihil amplius ergo dicitur verbis illis, qam qod Miniſter ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Rectè Tertullianus, de Baptiſmo c. 6. Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Tertulliano nolo objicere, Baptiſmi uſum ad adultos reſtrinxiſſe; unde telum ſibi arripuerunt Anabaptiſtæ, ut de fidelibus adultis intelligi debeat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, negando reſtrinxiſſe ad adultos, *avt illicitum putaſſe parvulos baptizare, qicqid aliter ſuggerunt Anabaptiſtæ; Licet c. 18. cunctationem iis utiliorem ſcripſerit: qod alii de infidelium parvulis intellexiſſe eum volunt. Id qod videtur innuere ex eo qod ſubjicit de ſponſorum periculo; ubi enim parentes ſunt Chriſtiani & fideles non videntur ſponſores periculo ingeri. Sin de Chriſtianorum parvulis intellexerit, non de iis intellexit, qibus aliqando periculum mortis incumbebat. Siqidem Baptiſmi neceſſitatem* eodem lib. c. 13. *colligere videtur ex loco Joan.* 3. Niſi qis renatus fuerit — *Libro etiam* de anima c. 39. *Fidelium filios ex altero parente fideli natos*, deſignatos ſanctitatis *appellat qibus certè Baptiſmum negare voluiſſe, non eſt veriſimile. Nazianzenus etiam dilationem Baptiſmi ſvadere viſus eſt, ut noſti; qi tamen parvulorum Baptiſmum non ſolum licitum eſſe vult, ſed eos baptizari vult, ſi qod periculum urgeat. Interim locum, qem produxi, de adultis intelligendum eſſe ſatis bene intellexi: teſtem tantum adhibui verborum in Baptiſmo operatoriorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De Baptiſmo parvulorum Tertulliano qid viſum fuerit, havd ad rem præſentem multum facit; ipſius tempore obtinuiſſe ex ſcriptis illius liqet ſatis.

2. *De adultis* interim *agere eo loci* ſi conceditur, nihil inde concludi poterit de *verbis Baptiſmi* in parvulis *operatoriis*, extra id, qod in adultis eadem operantur: *hæc* avtem in adultis juſtificationis avt regenerationis gratiam conferre, ubi ea ante nulla fuerat, vix eſt, *puto*, ut orthodoxus qiſqam concedat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè *fidei impetrationem, tinctioni obſignationem* tribuere

buere videtur, niſi ſi fortè *tinctionem divini nominis nuncupatione qaſi obſignatam* dici voluit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eſto, fidei impetrationem, tinctioni obſignationem eum tribuere, *illa tamen obſignatio non erit ablutionis delictorum, ſed ipſius fidei, vult enim non omnem fidem impetrare ablutionem delictorum, ſed illam qæ obſignata eſt in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, qæ interpretatio videri poſſit colligi ex aliis locis. Siqidem* c. 13. *vult obſignationem Baptiſmi* veſtimentum *qoddam* fidei *eſſe. Et*, de pœnit. c. 6. Lavacrum illud eſt obſignatio fidei. *Et*, de Idololatria c. 12. Male nobis de neceſſitatibus humanæ exhibitionis ſupplavdimus, ſi poſt fidem obſignatam dicimus, Non habeo, qo vivam. *Scilicet ſi poſt fidem obſignatam reali ſuſceptione Baptiſmi. Vide* de pudicit. c. 9. *Et*, de reſurrect. carn. c. 99. *Ex qibus videtur colligi poſſe, fidem revera impetrare ablutionem delictorum, ſed illam demum, qæ obſignata eſt in Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Siqidem ex mente Tertulliani, fidem & pœnitentiam profitentibus Catechumenis non protinus remittuntur peccata, nec ante Baptiſmum reipſa ſuſceptum. Etſi enim fidei Catholicæ & pœnitentiæ profeſſione Catechumenos ad remiſſionem peccatorum præparari cenſuevit: non tamen remiſſionem ipſam exhiberi cenſuit ante Baptiſmum reipſa ſuſceptum, id qod ſæpius innuere viſus eſt, hoc ipſo* libro c. 4. *Hanc realem ablutionem in Baptiſmo fieri ex ipſa analogia Sacramentali deducit.* Qanqam (*inqit*) ad ſimplicem actum competat ſimilitudo, ut qoniam vice ſordium delictis inqinamur, aqis abluamur. *ſcilicet à ſordibus delictorum, qod poſtea vult intelligi de ſordibus communicati reatûs. Et* c. 5 *de Miniſtris Verbi agens*, Nunc *inqit*, qotidie populos conſervant deleta morte per ablutionem delictorum, exemto ſcilicet reatu, eximitur & pœna. *ubi inſtituit collationem inter aqas Bethesdæ & Angelum, qi vitia corporis remediabant, & miniſtros Evangelii ſpiritum medentes. Et*, c. 7. Spiritualis effectus (*Baptiſmi*) eſt qod delictis liberamur. *Tertullianum adhibui teſtem vis & efficaciæ Baptiſmi etiam in adultis, & verborum in Baptiſmo operatoriorum, de qibus locutum fuiſſe Tertullianum ſatis bene intellexi eo in loco, non de parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Baptiſmum tam fidei profeſſionem ex parte noſtra, qam remiſſionis promiſſionem ex Dei parte obſignare, (qod & ex Whitakero *de Sacr. q. 1. c. 3. & q. 4. c. 2.* ſupra exhibuimus *ad Num. 4. & 5. Repl. 4.*) nemo, puto, non conceſſerit.

2. Tertullianus hoc ſi cenſuit (etiam vere credenti nondum remiſſa peccata priuſqam ad fontem ſacrum acceſſerit) in errore manifeſto (te etiam id faſſo *Reſp. Num. 4. & 5.* qo loco de re iſta ſatis diſceptatum videtur) verſatus deprehenditur. Itaqe ex teſtimonio ipſo minus comprobato, teſtis ut parum idoneus jure rejicitur. Verum nec id mihi certo liqet; ſaltem ex dicto allegato non elicitur neceſſario: aliud innuunt, & ſonare planè videntur ejuſdem verba illa in *lib. de pœnitent. c. 4. Qi pœnam per judicium deſtinavit, idem & veniam per pœnitentiam ſpopondit, dicens ad populum*; pœnitere, & ſalvum faciam te. Et poſt. *c. 5. Pœnitentia per Dei gratiam oſtenſa & indicta nobis, in gratiam nos Domino revocat.* Et c. 6. *An alius eſt in tinctis Chriſtus, alius in audientibus? — Lavacrum illud obſignatio eſt fidei, qæ fides à pœnitentiæ fide incipitur & commendatur: non ideò abluimur, ut delinqere deſinamus, ſed qia deſimus, qoniam jam corde loti ſumus.*

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Avguſtinus Hypognoſt. 5. Ut qid juſſit in remiſſionem peccatorum baptizari, ſi non verè facit remiſſionem? Imo idem juſſit, qia facit, eſt enim verax Deus, omnis autem homo mendax. *Avguſtinus* Epiſt. 157. Non eſt falſa etiam in parvulorum Baptiſmate remiſſio peccatorum, nec verbo tenus dicitur, ſed veraciter agitur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nec *Hypognoſticon* ſcriptum illud Avguſtini eſſe cenſetur: nec Avguſtini teſtimonium in hac lite admittendum profeſſi ſumus. *Num.* 27. De formula illa baptizandi *in remiſſionem peccatorum*, abunde ſatis eſt ſupra dictum, *ad Num. 4. 5.* De *Dei* itidem *veracitate. Num. 2. ad Argum.* 12. & *ad Num.* 13.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Cui convenit illud Lutheri; Qi non credit verbo Miniſtri dicentis, *Ego te baptizo*, facit Dominum mendacem, cujus illa verba ſunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Verba illa Miniſtri baptizantis non ſunt ipſa Dei verba; non magis qam Baptiſtæ illa, *Ego vos baptizo.* Matth. 3. 11. qanqam qo minus qis Miniſtro hoc dicenti credat, etiamſi vobiſcum de Baptiſmi vi & efficacia juxta non ſentiat, qod obſtet, nihil eſt. Itaqe ex Lutheri dicto qid in rem veſtram elici poſſit non video. Locus ſi indicatus fuiſſet, de verbis judicium fieri poterat ulterius.

2. Lutherus in dictis ſuis eſt ex affectu vehementiori immodicus ſæpenumero: inter cætera in Doctrina Sacramentaria, ubi adverſus *Sacramentarios*, qos appellat, ſe opponit. Ex qo genere eſt, qod habet ad Eſaj. 20. *Deus ſic ordinavit, qod nolit dare Spiritum ſuum ſine ſignis & externa re aliqa.* Qin & *in Gal.* 3. 27. Ea Baptiſmo tribuere videtur, qæ in parvulorum Baptiſmo conferri negantur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Melanchthon in Loc. Commun. de Bapt. *ait*, Baptiſmi verba eſſe Evangelii ſummam; Ego (*inqit Miniſter*) mandato divino & loco Chriſti baptizo te. (i. e.) hoc ſigno teſtificor ablui peccata tua, & te reconciliatum eſſe vero Deo.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Melanchthonis verbis iſtis nihil amplius Baptiſmo tribui, qam ut ſit gratiæ jam collatæ teſtimonium, ex præcreſſis liqet. *Principalis*, inqit, *ſignificatio & finis Baptiſmi naſcitur ex promiſſione*; Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit. *Ideo enim Baptiſmus proprie Sacramentum dicitur, qia huic promiſſioni additus eſt, ut teſtetur promiſſionem gratiæ verè ad hunc pertinere, qi baptizatur. Ac perinde ſentiendum eſt de hoc teſtimonio, acſi Deus nova aliqa voce de cœlo teſtaretur ſe hunc recipere.*

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Præclarè itidem Zanchius (3. Miſcellan. *ubi* de cœna Domini Theſ. 35.) Cum Miniſter baptizat, oculis mentis in cœlum ſublatis cogito, & credo, Chriſtum qaſi manu ſua cœlo demiſſa filium meum ſangvine ſuo in remiſſionem peccatorum aſpergere per manum illius hominis, qem video aqa caput infantis aſpergentem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Præclarè qidem, (præſidenter interim) ſi claro aliqo verbi divini teſtimonio ſubnixus, qod mihi ſanè nevtiqam liqet. Siqidem 1. Zanchius ibidem contendit, *per Sacramentum hoc hominem Chriſto uniri, Chriſtiqe ſangvine aſpergi.*

aſpergi. At ego in æternum perire qenqam, qi Chriſto unqam efficaciter unitus fuerit, avt pollutum ac immundum prorſus manere, cui ſangvis ille Dei ipſius manu aſperſus ſit, non adducor facilè ut credam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dicere parvulos, qibus originale peccatum remittitur, Spiritu per Baptiſmum, ſuo modo, Chriſto uniri, qa unio pro ſtatu parvuli ad participationem Chriſti ſufficit, non eſt abſurdum. Dicimus tamen hanc unionem non ſufficere adulto ad Chriſti participationem, ſed ſufficere ceſſare. Cum enim ad adultam ætatem perventum fuerit, ad noſtram unionem cum Chriſto fides & pœnitentia actualis exiguntur. Non ergò inconvenit dicere illum unionis modum qa parvulo ſufficit ad Chriſti participationem efficacem pro illo ſtatu, ceſſare ſufficere eidem adulto; qi cum adoleverit, ſi credere in Chriſtum neglexerit, atqe adeo per fidem uniri, non mirum ſi talis in æternum pereat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod *unio illa qæ parvulo ſuffecerat ad participationem Chriſti, adulto non ſufficere* dicitur; nolo repetere de ſufficientia ea qæ ſupra dicta ſunt: nam de unione aliqid ulterius dicendi occaſio infra dabitur. Illud tantum jam qæro; Unio illa num deſinat planè, ubi qis adoleverit, ut nova ſuccedat; an eadem ipſa continuetur, ſed ut nova qædam eidem adjiciatur, & duæ diverſi à ſe invicem generis uniones ſimul in eodem conſiſtant; qorum utrumqe varia ſecum inconvenientia trahere videri ſaltem poterit.

2. De clavſula illa (*ſi credere neglexerit*) reſpondeo; fieri non poſſe, ut qi Spiritus Sancti ope ita Chriſto unitus ſit, ut unus cum illo ſpiritus evaſerit, in Chriſtum credere ſuo tempore vel negligat, vel deinceps etiam deſinat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. Si agas de ſangvinis aſperſione ad ablutionem ſordium originalis reatus; dico parvulum baptizatum non eſſe amplius pollutum avt immundum ratione hujus reatus, cum peccatum originale ſemel dimiſſum non redeat qoad reatum, ut nos ex Proſpero in *Theſi* noſtra demonſtranda docuimus. talis tamen poteſt novam immunditiem contrahere, & in ea in æternum perire.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ut illud omittam, aliud qid *ſordes*, aliud *reatum* ipſum exiſtere. de ſangvinis aſperſione ſimpliciter loqor, qi aſperſus non reatum tantum, ſed & maculam expurgat.

2. Novam immunditiem contrahere poſſunt, & contrahunt qotidie ſancti: ſed an ejuſmodi, qæ munditiem omnem penitus exterminet, & ad exterminium ipſorum etiam æternum valeat, hoc eſt qod noſtri negare ſolent, nec admitti poſſe in qoqam vere mundato videtur.

3. Proſperum qod attinet, ſententiæ illius te minimè ſubſcripturum exiſtimo; avt ſi ſubſcribere volueris, certè Synodi Dordrechtanæ decretis contraibis. Verba hæc ſunt, eo ipſo qem tu citas loco, *ad Gall. object.* 2. *Omnis homo, qi credens in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum regeneratur in Baptiſmo, tam à propriis peccatis, qæ mala voluntate & actione contraxit, qàm ab originali, qod à parentibus traxit, abſolvitur. Sed relapſum poſt Baptiſmum ad infidelitatem & impios mores qi negat originali peccato fuiſſe purgatum, tam falſa opinatur, qam qi eundem aſſerit non æterna morte eſſe damnandum.* Et, ibidem ad *object.* 3. *A ſanctitate ad immunditiem, à juſtitia ad iniqitatem, à fide ad impietatem pleroſqe tranſire, non dubium eſt: & ad tales prædeſtinationem filiorum Dei, cohæredum Chriſti, non pertinere certiſſimum eſt.* Videſ Proſperum diſertis verbis aſſerere tam adultos credentes, qam parvulos tinctos, tam à peccatis actualibus, qam à reatu originali ablutos, & abſolutos, tam à fide & ſanctitate, qam à juſtitia accepta excidere prorſus, & in immunditiem, iniqitatem, impietatem, infidelitatem incidere, per qam in æternum exitium deveniant. Qod nec ipſe (credo) credis, nec Synodi illius decreta admiſerint.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

2. Zanchius ipſe, *ibidem Theſi* 6. & 8. *de Baptiſmo*, & *ad Epheſ.* 5. 26. *mandationis* ſive *ſanctificationis* nomine tam *regenerationem* qam *juſtificationem* comprehendi vult; ut utraqe in Baptiſmo ex conſeqenti collata intelligatur; qorum in altero ſi à Zanchio diſceditur, qidni & in altero diſcedatur?

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tota theſeos meæ explicatione non potes juſta conſequentia inferre, me in eo qod toties ingeris, omnem ſanctificationem parvulis denegaſſe, ac proinde non rectè infers me hac ex parte à Zanchio in loco à te citato diſcedere. Qid de hac tota re ſenſerim, ſupra explicavi. Interim tu hoc ipſo in loco à Zanchio diſcedis, qi vis locum Epheſ. 5. 26. *de ſola ſanctificatione, excluſa juſtificatione, intelligendum eſſe, ut videre eſt* Cenſura Num. 7.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Hoc tantum volui, admiſſa Zanchii ſententia, utrumqe ſtatuendum; cum de altero tamen ſecus opinari te crederem: nec Zanchii avthoritate magis in hac parte teneri me, qam avt te avt alium qempiam, qi tecum ſentiat in illa altera.

2. A Zanchio diſcedere me in loci illius expoſitione liberè agnoſco; ſed nec avt ſolus hoc facio, avt qo minus facere id liceat, non video; præſertim cum nec de loci ſenſu teſtem illum advocarim, nec in cujuſqam verba (ſacris illis exceptis Spiritus Sancti amanuenſibus) jurare qiſqam teneatur. Hanc igitur veniam petimuſqe damuſqe viciſſim.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Verum ut Zanchio ſecum convenire poſſit, ipſe viderit, ſi hoc de baptizatis omnibus dictum voluit, qi ipſe in *Miſcellan. de Prædeſtin. c.* 4. *Theſ.* 1. Et *demonſtrat. Theſ.* 6. aſſerit, *reprobos in peccato relinqi, & perpetuo coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere.* Qin &, *de Attributis Dei l.* 5. *c.* 2. *de Prædeſtin. ſanct. Theſ.* 2. *Num.* 2. *Unionem cum Chriſto, & juſtificationem, electionis effectus, notaſqe* facit. Et, *ibidem q.* 3. *Num.* 2. *Electionem juſtificationis cavſſam.* Et, *de reprobis q.* 2. *Theſ.* 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hic Zanchium ſecum committere ſatagis. ſed mallem loca à te citata interpretari de adultis, de qibus potiſſimum agit: Fateor enim & ipſum & Apoſtolum ex qo ille ſuas theſes demonſtrat, parcius agere de effectu Baptiſmi in parvulis. Illud, Reprobos in peccato relinqi, & coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere, *intelligendum de peccato actuali, & reos eſſe mortis propter iniqitates proprias.* Unionem cum Chriſto & juſtificationem eſſe effectus electionis *ex Apoſtolo docet, ſed intelligit de unione & juſtificatione per fidem facta, de qibus Apoſtolus proprie agit.* Electionem *vult* juſtificationis *per fidem* cavſſam eſſe. Reprobos nec vocari unqam, vel juſtificari

juſtificari *vult : ſcilicet per donationem fidei, nec fide juſtificari, de qa vocatione & juſtificatione paſſim agit Apoſtolus.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De adultis ſolis Zanchii illa intelligi, nec materiæ de prædeſtinatione in genere, qam tractat, ratio, nec ipſe etiam avthor patitur. Nam *l. 5. c. 2. de prædeſt. ſanct. q. 5. §. 2. de mediis*, hæc habet: *Sine his igitur ne pueri qidem & infantes ad finem aternæ gloriæ deduci poſſunt. Ideo interdm omnes, etiam electi infantes per Spiritum Sanctum ſuo modo vocantur, & juſtificantur, ut etiam glorificentur. Qadam verò his annexa ſunt, qæ etſi locum in infantibus propter ætatem habere non poſſint, reliqos tamen electos omnes conſequuntur*, &c. *Uti actualis fides, auditio verbi*, &c.

2. Illa à te allata, à Zanchio hac ratione dicta intelligi debere, qod puerum baptizatum ex charitatis judicio electum eſſe præſumat (id qod contra tuam *theſin* diſertè facit) inde liqet clariſſimè, qod idem ipſe, *de operibus redempt. l. 1. c. 16. tit. de bapt.* dum Baptiſmi à Scripturis latam definitionem explicat; *Diximus*, inqit, *electi; qia reprobi, licet lavacro aqa baptizentur, beneficiorum tamen, qæ per Baptiſmum conferuntur, expertes manent, nec baptizantur à Chriſto, Spiritu Sancto & igne: Non enim baptizat Chriſtus niſi ſuos, hoc eſt, à Patre ſibi datos.* Et poſtea, in *cavtion. 1. Ut Baptiſmi beneficia conſequamur, opus eſt fide, vel ſaltem ſpiritu fidei & pœnitentiæ, qo certè non donantur niſi electi, & ad fœdus pertinentes.* Imò eis ipſis in *Theſibus*, unde teſtimonium illud tuum deſumitur, ab ipſo protinus exordio, de *electis ſolis* ſeſe agere, qibus iſta conferantur, ſive per Sacramenta, ſive per alia media, beneficia, aperte ſatis oſtendit. *theſ. 1. & 2. & theſ. 26.* ubi *electos* ſolos ſtatuit *ad fœdus admitti, & Chriſto uniri, atqe in corpus ejus incorporari.*

Zanchianis gemina habet Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8.* in *Append. de exorciſm. fol. 74.* Sed de Zanchio videatur Malderus, *ad Synod. Dordr. c. 2. §. 5.*

3. Si *de Baptiſmi in parvulis effectu parcius agere Apoſtolum* concedatur; vix erit, opinor, ut ex ſcriptis Apoſtolicis theſes iſtæ de materia ea certo clareqe poſſint ſtabiliri.

4. Zanchius qod de eadem re parcius agere dicitur: certè ſententiam ſuam ea in parte aperte ſatis profitetur, *ad Epheſ. 5. loc. 2. part. 2. de bapt. §. 5. & 6.* ſi qid verò deſideratur, Lectorem ad Calvinum in *Inſtit.* remittit; utpote qem in argumento iſto probet; de eo avtem jam ſtatim videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hiſce accedat clariſſimus Calvinus (*in* comm. in Epheſ. 5. 26.) Qod Baptiſmo nos ablui docet Pavlus, ideo eſt, qod illic nobis ablutionem noſtram teſtatur Deus, & ſimul efficit, qod figurat; niſi enim conjuncta eſſet rei veritas, avt exhibitio, qod idem eſt, impropria eſſet hæc locutio, *Baptiſmus eſt lavacrum animæ.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Calvino idem qod de Zanchio dictum ſit; ne ſibi contrarius exiſtimetur. qi & qod addit *Baptiſmum* dici *animæ lavacrum*, ſi de Baptiſmi Sacramento accipiatur, intelligi poteſt ita dictum, qod ad ablutionem animæ deſignandam atqe obſignandam inſtitutum ſit. Verum de Calvini mente videantur, qæ habuimus ſupra repoſita *Num. 2. ad Arg. 3. Reſp. 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nemo noſtrorum Theologorum de Sacramentorum vi & efficacia ſæpius & clarius loqitur, qam D. Calvinus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Atqi Calvini doctrina de catena illa Apoſtolica, cujus nexus dogma iſtud diſſolvere videtur, cum Zanchii illis, qæ ſupra allata ſunt, planè conſentit.

2. Calvinus certè diſertè videtur ad partes noſtras tranſire, ubi tum de Sacramentis in genere, tum de Baptiſmi, qoad parvulos ipſos efficacia uſuqe ex profeſſo agit. Ut enim illud prætermittam ex *comment. ad Epheſ. 5. 26.* à te ipſo adductum; *Neqe enim affixa eſt ſignis Dei gratia, qin citra adminiculum ſigni liberè eam diſtribuat, ſi velit. — Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratiæ nunqam fiunt participes; nam ſignum omnibus eſt commune, h. e. bonis indifferenter & malis; Spiritus avtem non niſi electis confertur: atqi ſignum abſqe Spiritu eſt ineffícax.* Et, *ad Rom. 4. 11. Sacramenta per ſe etſi nihil juvant, Deus tamen, qi gratiæ ſuæ inſtrumenta eſſe voluit, arcana Spiritus ſui gratia efficit, ne profectu careant in electis: & qamvis reprobis mortua ſint ac inutiles figura, vim tamen ſuam & naturam ſemper retinent.* Idem, qæ de Sacramentorum natura in genere ſtatuat, *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 1.* videri poterit ſupra *Num. 2. ad Arg. 12. Replic. §. 2.* Qin &, *lib. eodem. c. 16. §. 7.* de fructu agens ex profeſſo, qi ex hoc ritu parvulis adhibito, tum ad parentes fideles, tum ad infantes tinctos redeat; hos ponit.

1. *Qoad parentes; qod Dei ſignum puero communicatum, velut impreſſo ſigillo promiſſionem pio parenti datam confirmat, ac ratam eſſe declarat, qod Dominus non illi modò, ſed ſeminis ejus in Deum ſit futurus.*

2. *Qoad infantes; nonnihil*, inqit, *emolumenti pueri è ſuo Baptiſmo capium:*

1. *Qod in corpus Eccleſiæ inſiti, aliis membris aliqantò commendatiores fiant.*

2. *Qod ubi adoleverint, ad ſerium Deum colendi ſtudium non mediocriter ſtimulentur; à qo in filios ſolenni adoptionis ſymbolo accepti fuerint, anteqam per ætatem eum cognoſcere poſſent.* Qanqam avtem de Calvini in hac parte ſententia ſuperius abunde ſatis dictum videatur *Num. 2. ad Arg. 12.* & *Num. 17. Replic. ult.* tamen qò illud, qod ex eodem *ad Epheſ.* hic adductum eſt de avthoris ipſius mente qid velit, clarius pateſcat, ex ejuſdem *Catechiſmo*, ubi accuratius iſta diſtingvit, pavca delibabimus. M. *Qid eſt Sacramentum?* P. *Externa divinæ erga nos benevolentiæ teſtificatio ad obſignandas cordibus noſtris Dei promiſſiones, qò earum veritas melius confirmetur.* Et mox, *de baptiſ.* P. *Baptiſmus veluti qidam in Eccleſiam aditus nobis eſt, illic omnes teſtimonium habemus, nos cum alioqi extranei alieniqe ſimus, in Dei familiam accipi, ut inter ejus domeſticos cenſeamur.* Mox; M. *Num aqam eſſe animæ lavacrum cenſes?* P. *Neqaqam; hunc enim honorem Chriſti ſangvini eripere nefas eſt, ut abſterſis omnibus noſtris maculis puros coram Deo & impollutos nos redderet. Atqe hujus qidem purgationis fructum percipimus, qum ſacro illo ſangvine conſcientias noſtras Spiritus Sanctus aſpergit; obſignationem verò in Sacramento habemus.* M. *Verum annon aliud aqa tribuis, niſi ut ablutionis tantum ſit figura?* P. *Sic figuram eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas: neqe enim ſua dona nobis pollicendo nos Deus fruſtratur: proinde & peccatorum veniam, & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo & recipi à nobis certum eſt.* (Habemus qæ ex *comment. ad Epheſ* prolata ſunt; ſed pergamus.) M. *An promiſcuè in omnibus impletur hæc gratia?* P. *Multi, dum pravitate ſua viam illi præcludunt, efficiunt, ut ſibi ſit inanis. Itaqe non niſi ad fideles ſolos pervenit hic fructus: verum inde nihil Sacramenti naturæ decedit.* poſt; M. *Nobis verò qid agendum eſt, ut ritè Baptiſmo utamur?* P. *Rectus Baptiſmi uſus in fide & pœnitentia ſitus eſt: h. e. ut ſtatuamus* rum. *certa animi fiducia, nos ab omnibus maculis Chriſti ſangvine purgatos Deo placere: Deinde ut Spiritum ejus ſentiamus in nobis habitare, atqe id operibus apud alios declaremus.* (Vides Calvinum de adultis fidelibus iſta dixiſſe debere intelligi, qibus obſignando exhibere beneficia iſta

dicantur: atqi horum nemo avt eſt reprobus, avt in æternum periturus; ut *aſſerto* tuo *ſecundo* Calvinus minimè ſuffragetur. Verum ſequntur jam *de Pædobaptiſmo*, qæ pro nobis prorſùs faciant. M. *Si hæc requiruntur ad legitimum Baptiſmi uſum, qi fit ut infantes baptizemus?* S. *Non eſt neceſſe, ut Baptiſmum ſemper fides & pœnitentia præcedant: ſed ab iis tantum exiguntur, qi per ætatem jam ſunt utriuſqe capaces. Satis ergò fuerit, ſi infantes poſtqam adoleverint, Baptiſmi ſui vim exſerant.* Poſt; M. *Qâ ergò conditione baptizandi ſunt infantes?* S. *Ut teſtatum fiat, benedictionis fidelium ſemini promiſſæ ipſos eſſe hæredes; ut agnitâ, poſtqam adoleverint Baptiſmi ſui veritate, fructum ab eo percipiant & proferant.* Hæc Calvinus, qæ cum dogmate, qod tu iſtic tueris, qi poſſint conſiſtere, ipſe videris.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 31.

3. *Si in parvulis omnibus Baptiſmus non ſolvit reatum originalis peccati, videri poſſit Deum non ſeriò & veraciter agere cum ſuſcipiente, qem vult & juſſit baptizari, & ſuppoſito novo fœdere cum toto humano genere, & ejuſdem ſignis, & ſacramentis tum inſtitutis, tum ritè applicatis, iiſdem ſignis ſuis Deum deeſſe & (qod abſit) ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeo ſuppoſito novo fœdere deſerere, antequam deſeratur. Qare prorſùs dicendum eſt, Deum remoto omni ex parte ſuſcipientis impedimento, i.e. libera reſiſtentia, ſua ordinationi non deeſſe, ſed in parvulo ritè baptizato ſolvere reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Non ſeqitur *Deum veraciter non agere, etiamſi in Baptiſmo reatum non ſolvat*, dummodo gratiæ fœdus obſignet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, 1. At ſeqetur mea illatio, ſi reatus ſolutio promittatur in Baptiſmo. *Promitti avtem ſolutionem reatus evincit* 1. *Analogia Sacramentalis. Qemadmodum aqa, ſev aqæ aſperſio, abluit ſordes corporis: ita ſangvis Chriſti ejuſqe applicatio ritè ſuſcipientis abluit reatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non videtur ex eo confirmari ſatis illationis neceſſitas, qia *Deus in Baptiſmo reatus ſolutionem promittat*; niſi addatur, promittere eo ipſo tempore dandam; qod nuſqam promiſiſſe deprehenditur.

2. Analogia ſacramentalis id non probat: analogia hæc in genere eſt; Sicut aqa vim habet abluendi corporis ſordes, ita Chriſti ſangvis eluendi animæ maculas: analogia ſiqidem à repræſentatione ſumi ſolet, repræſentatur avtem priùs, propriéqe in Baptiſmi ſacramento cordis ſanctificatio, qâ ab inhærente ſorde emundatur. Epheſ. 5. 26. 1 Pet. 1. 2. Tit. 3. 5.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ac qanqam non negarim aqa aſperſionem etiam obſignare ablutionem ſordium, id tamen non præſtat niſi ſecundariò, & ubi priùs eſt ablutus reatus. Obſignatio enim non eſt propriè niſi rei priùs exhibitæ; non enim verè obſignatur, niſi qod prius eſt, ut non uno in loco verè D. *Beza* ad Acta Colloq. Mompelg. *Eſto enim obſignatio fiat futuri beneficii ex promiſſione, ipſa tamen promiſſio priùs ſit qàm obſignatur, avt obſignari poſſit.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reverâ obſignari non poteſt, qod non aliqo modo præceſſit. Verùm obſignatio duo reſpicit; tum promiſſionem ſive pactionem ipſam, tum beneficium, idqe vel abſolutè pactum ſive promiſſum, vel conditionatè. Illa obſignationem præcedat neceſſe eſt, iſtud qo minùs ſeqatur, avt ne ſeqatur qidem, nihil obſtat, ubi conditio, ſub qâ promittebatur, præſtita non fuerit. Calvinus *Inſt. l. 4. c. 14. §. 3. Ex hac, qam poſuimus, definitione, intelligimus nunqam ſine præeunte promiſſione eſſe Sacramentum; ſed ei potiùs tanqam appendicem qandam adjungi, eo fine ut promiſſionem ipſam confirmet ac obſignet.* Whitakerus de Sacr. q. 1. c. 3. *Sacramenta Dei promiſſioni, tanqam ſigilla diplomati, annexa ſunt.* Petrus Martyr *ad* 1 Reg. 8. *In Baptiſmo res ipſa, hoc eſt, fœdus initum cum genere humano per Chriſtum antecedit, deinde ſymbolum externum conſequitur. — Non tamen diffiteor qadam ſignificata eſſe Baptiſmi, qæ non antecedunt ſed conſequuntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia.* Hilarius *in Pſalm.* 118. *part.* 3. *Eſt ergo, qantum licet exiſtimare, perfecta illius emendatio puritatis, etiam poſt Baptiſmi aqa repoſita; qæ nos Sancti Spiritûs ſanctificet adventu, judicii igne nos decoqat, qæ per martis injuriam, à lube morticina & ſocietate purgabit, &c.* Et hanc tamen in Baptiſmo deſignari docuimus ſupra *Num.* 2. *ad argum.* 21 *nnunc.* 7.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tuis avtem hypotheſibus nihil hîc promittitur, niſi obſignatio ablutionis reatûs; atqe ita analogia ſacramentalis erit: Ut aqa, ſev aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus applicatio obſignat ablutionem reatûs. At qis neſcit aqam priùs natura abluere ſordes qàm earundem ablutionem obſignat, avt obſignare poteſt?

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ex *meis*, ſed non ſolius, noſtrorum ferè omnium *hypotheſibus* ſeqitur, nihil promitti vi Sacramentorum propriè ac primariè perficiendum, niſi fœderis divini, promiſſionumqe & pactorum ejuſdem obſignationem; tùm qicqid ex obſignatione beneficii ulteriùs poſſit accreſcere: neqe vix avſim pedem in hoc negotio ulteriùs proferre, qàm Apoſtolum ipſum mihi præeuntem advertam. Rom. 4. 11. qo loco integram Sacramenti definitionem, totámqe ejuſdem naturam rationémqe complexus, noſtrûm pleriſqe perhibetur. Petrus Martyr. *in Rom.* 4. *Vix puto ullum extare locum in ſacris literis, qo tam breviter & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qàm his Pavli verbis, qibus Circumciſio appellatur ſignaculum.* Calvinus, *ibidem. Porro hîc habemus inſignem locum de communi Sacramentorum uſu. Sunt enim, teſte Pavlo, ſigilla, qibus & Dei promiſſiones cordibus noſtris qodammodò imprimuntur, & ſancitur gratiæ certitudo.* Et, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 23. Nec verò Baptiſmo noſtro plus tribuere fas eſt, qàm Apoſtolus Circumciſioni tribuit, qod vocat ſigillum juſtitiæ fidei.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 2. Non hîc Circumciſionis tantùm, ſed Sacramenti in genere definitio habetur; & hæc brevis & perſpicua Sacramenti definitio eſt, ut mihi videtur: primò enim* σημεῖον *pro genere ponitur, h. e. ſignum externum avt ceremonia; deinde* σφραγὶς δικαιοσύνης, *ſigillum juſtitiæ, qæ ex fide ſcilicet eſt, rem Sacramenti & finem & uſum declarat, ut ſi poſſemus eſſe Scripturis contenti, non meliorem definitionem deſideraremus.* Paræus, *in Rom.* 4. 11. *Hic locus eſt ſedes doctrinæ de natura & uſu principali Circumciſionis, & Sacramentorum reliqorum, unde cogno ſcitur, qod ſacramenta ſint* σημεῖα *divinitùs data, &* σφραγῖδες, *ſigilla juſtitiæ fidei.* Et, *ibidem. Obſerv.* 2. *Omnia Sacramenta ſignificant & obſignant fidei juſtitiam: Baptiſmus ergò ſignum eſt & ſigillum juſtitiæ fidei, per ſangvinem & Spiritum Chriſti.* Et mox; *Obſcurum non eſt, ſignificare & obſignare gratiam, eſſe de Sacramentorum forma* συστικῇ, *unde principalis eorum effectus exiſtit.* Rivetus, *de Sacram. theſ.* 30. *Finis Sacramentorum proprius eſt, ut obſignent fidelibus promiſſiones Evangelii.* Wallæus, *de Bapt. §.* 31. *Propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere.*

Optimè

Optimè Vorſtius, *adv. Bell. tom.* 3. *contr.* 2. *theſ.* 2. *rat.* 2.

Objectio. *Omnes homines naſcuntur in peccato originali, & proinde cum reatu mortis æternæ, Pſal.* 51. *Rom.* 5. *&c. Ergò niſi per Baptiſmum hic reatus tollatur, pereundum ipſis eſt; qia per hoc organum gratia Chriſti hominibus applicanda eſt, & ſine hoc applicari non poteſt.* Solutio. *Non reatus ille generalis propriè per Baptiſmum, ſed per Chriſti gratiam (qæ propriè per Baptiſmum non qidem reipſa conferri, ſive nobis applicari, ſed tantùm ſignificari & obſignari ſolet) à nobis avfertur.* Et, *ad Contr.* 1. *Theſ.*6. *Noſtri hoc dogma de opere operato, ſev de actione externa & ſacramentali, qaſi qæ per ſe abſqe fide, & bono motu utentis juſtificare qempiam poſſit, plane pernicioſum eſſe judicant: Et omnia ſacramenta ex ipſius Dei ordinatione tantùm vim ſignificandi & obſignandi, non avtem ipſam Evangelii gratiam conferendi habere, docent Evangelici. — Sacramenta dicuntur ſigna & ſigilla divini fœderis, uti ſupra diximus ex Gen* 17. *& Rom.* 4. *Ergò gratiam in fœdere promiſſam, non ipſa in ſe continent, avt vi ſua nobis conferunt; ſed jam fortè collatam, vel etiam poſtea conferendam tantùm ſignificant & obſignant. — Qippe qæ gratiæ divinitùs promiſſæ, non antecedentes cavſſæ, ſev inſtrumenta operativa, ſed conſeqentia qædam adjuncta ſunt.*

2. Nihil tamen aliud in Baptiſmo promitti, niſi obſignationem ablutionis reatûs, *ex meis hypotheſibus* non ſeqitur. Promitti enim poteſt, qod non ſtatim præſtatur; promittitur in fœdere, ſed ſub conditione, ablutio ſordis ablatióqe reatûs: promiſſio iſta, ubi fœdus obſignatur, qaſi promiſſione novâ reali, non vocali avt verbali illâ duntaxat, ulteriùs firmatur ac ſancitur. Ita in Baptiſmo remiſſionem ipſam reatûs promitti non negatur, etiamſi obſignari duntaxat in præſenti, non & præſtari, ſtatuatur.

3. *Sacramento fœdus obſignari tantummodò*, qi dixerit, *ejuſdem obſignationem in eodem promitti* nullus dicit: imò abſurdè admodum & contra ſuam ipſius mentem loqeretur, id ſi diceret; ſi enim in obſignatione Sacramenti ipſius natura uſúſqe proprius conſiſtere cenſeatur, neceſſario ſeqetur in Sacramenti adminiſtratione obſignationem, non futuram promitti, ſed impræſentiarum præſtari.

4. Talem, qalis hîc fingitur, *Analogiam* de Baptiſmo hinc ſtatui, (non magis qam ex hypotheſibus Pavlinis de Circumciſione) id verò pernego. Verùm nihil fuerit opus, hoc loco denuò regerere, qæ ad objectum iſtud diluendum priùs dicta ſunt. *Num.* 2. *ad Arg.* 10. *Repl.* §. 4.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Deus in hoc Sacramento promittit illud parvulo, cujus parvulus eſt capax, non id cujus parvulus pro ſtatu parvuli non eſt capax. At remiſſionis originalis reatûs parvulus eſt capax pro illo ſtatu, non itidem obſignationis ablutionis reatûs; hunc enim moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, qoad parvulum ipſum, te ipſo fatente* Num. 32. ſeqente.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nuſqam promittit Deus, in Baptiſmi Sacramento, infanti baptizato conferre id omne, cujus infans capax eſt.

2. Obſignationis fructus capax eſt infans, etiamſi uſus moralis illius actualis nondum ſit capax, cujus beneficio gratiam alere, confirmare, avgere Sacramenta in adultis fidelibus ſolent. Nec ego obſignationis uſum omnem qoad parvulos Sacramentis derogavi, verùm hunc tantùm, qo mediante ſignificatione, repræſentatione, obſignatione, gratiam eis communicare qeant. Obſignatio poteſt latifundiorum parvulo fieri; qæ etiamſi qoad parvulum ipſum firma efficáxqe ſit; unde & obſignationis capax meritò dicatur; non tamen obſignationis illius uſum eum poterit obtinere, qo vel de poſſeſſione obſignatâ gavdium, vel de donatoris benevolentiâ notitiam percipiat, ut ad ipſum denuò impenſiùs diligendum obſervandúmqe excitetur, donec ad rationis exercitium per ætatem acceſſerit. Breviter, hoc volui, non nullum qoad ipſos ſimpliciter, ſed nullum apud illos uſum iſtiuſmodi obtinere, non qod nullus omnino uſus exiſtat, ſed qod nullum ipſi adhibere poſſint, non magis qàm iſtius, qi Baptiſmo tribuitur, effectus, de reatûs ipſius remiſſione, qam illi nec intelligunt, nec mediante ideò intellectu uſum iſtiuſmodi aliqem ejuſdem poſſunt habere. Vide Chryſoſtomum *in Gen.* 17. *Hom.* 40. ſupra *ad finem Num.* 13. *Repl.* 3.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Promiſſio ipſius remiſſionis, & non ſolius obſignationis ſit parvulis Judæorum* Act. 2. 39. *ut ſupra obſervavimus in* Reſp. ad Cenſ. Num. 4. & 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqe ibi ſatisfacere objecto iſti conati ſumus.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex iſtis conficitur Deum veraciter non agere cum parvulo ſuſcipiente Baptiſmum, ſi non abluat reatum, prout in ratione noſtra tertia deduximus; ſed ſuis ſignis deeſſe, & ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeò deſerere antequam deſeratur à ſuſcipiente Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Satis eſt, ut veraciter Deus agat, dummodo fœdus gratiæ obſignat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Si ſatis eſt, ut fœdus gratiæ obſignet, illud intelligendum de obſignatione vel ipſius pacti conditionalis; Si credideris, remittentur tibi peccata. *vel ipſius rei promiſſæ, qatenus ſuſcipiens de re promiſſa, i. e. remiſſione peccatorum, jam obtentâ certioratur.*

1. *At nevtra obſignatio obtinebit in parvulis, qippe in qibus pro eo ſtatu hunc moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, te ipſo fatente,* Num. 32. *Atqe adeò parvulis in infantia morientibus Baptiſmus non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſus ineffícax; ſupervicturis avtem non erit ſignum efficax, niſi cum adulti primùm crediderint.*

2. *Si de obſignatione conditionali intelligas, illa ſit cum omnibus baptizatis, ſed nihil ponit ineſſe, niſi poſita conditione. Si ergò ſufficiat, ut Deus dicatur veraciter agere cum qovis ſuſcipiente, & tamen nihil ponat ineſſe, niſi in conditionem fœderis præſtante & implente, pœnitendo & credendo in Chriſtum Redemptorem*; Ergò talis obſignatio ſufficit, qæ *nihil prodeſt parvulo pro ſtatu parvuli, nec adulto, niſi cum primùm pœnitentiam egerit, & in Chriſtum Redemptorem actu crediderit; unde talis obſignatio non eſt dicenda ſufficiens, cum parvulo pro ſtatu parvuli non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſùs ineffícax; itidem omni etiam adulto, priuſqam conditionem præſtiterit.*

Sin de obſignatione ipſius rei promiſſæ, ſcilicet remiſſione peccati intelligi vis, ut Deus dicatur veraciter agere cum baptizato parvulo, qatenus obſignat ipſam remiſſionem jam exhibitam & collatam ante ſuſceptum baptiſmum; præterqam qod talis obſignatio non ſit parvulis in illo ſtatu, de qibus agitur in noſtro argumento; *Dico non poſſe veraciter fieri omnibus baptizatis talem obſignationem; c. m omni baptizato parvulo non priùs remittantur peccata, qàm baptizetur, ex tuis etiam placitis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo, obſignare Deum pactum illud ſub fidei

&

& reſipiſcentiæ conditione cum parente, tam de prole ſuâ, qàm de ſe initum, qod ad adultam ætatem pervenienti, tum demum ex lege ordinariâ fiat *efficax, ubi actu crediderit ac reſipuerit*; qod de Pavlo rectè Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adverſ. Thomſon. diatrib. c. 7.* (ex lege dico ordinariâ, qia nemo Deum reſtrinxerit, qin poſſit in parvulis etiam ſupervicturis efficax prius facere, ſi velit;) apud eos avtem qi in infantiâ moriuntur, infantes efficax evadat, poſſim cum Zanchio dicere, *qando fidei, etiamſi non actus, virtus* tamen, *Spiritûs Sancti ope operaqe ingeneratur. de Attribut. Dei l. 5. c. 2. q. 5. §. 2. benef. 3.* dico certè, qando Spiritus Sancti virtute interiùs ceperint renovari: nam de uſu morali, qem in infantibus obſignatio nullum habere poſſit, ſatis puto me pavlò antè reſpondiſſe. Nec nudum avt inane, pro ſtatu parvuli etiam, ſignum fuerit, qod hunc qoad ipſos qem dixi uſum habeat; ſiqidem in adultis donec iſta præſtiterint, non prodeſſe, nec tu ipſe, credo, nec orthodoxus qiſqam negaverit. Calvinus, *adver. Anabaptiſtas art. 1.* de Pædobaptiſmo agens, *Cum de Sacramento aliqo agitur, animadvertendum eſt, ſubſtantiam omnem & vim ex doctrina eſtimandam eſſe, à qa confirmationem capit; notemus ergò doctrinam velut rem præcipuam, Sacramentum verò velut appendicem eſſe. Nunc Baptiſmum cum Circumciſione comparemus. Baptiſmus pœnitentiam avt renovationem vitæ continet, cum promiſſione remiſſionis peccatorum: utrumqe iſtorum Circumciſio, nec plus avt minùs, complectitur. Nam qod ad pœnitentiam attinet, de ea ſæpe tum apud Moſen, tum apud Prophetas fit mentio, cum monent, ut circumcidantur corda. Id ipſum enim eſt, qod in Novo Teſtamento dicitur veterem hominem mortificare. In ſumma ſpiritualis Circumciſio idem ſibi vult, qod pœnitentia. Qod verò ad alteram partem attinet, ſcilicet ad remiſſionem peccatorum, clarior approbatio petenda non eſt, qàm ea Pavli ſententia, ubi dicit, Circumciſionem Abrahæ datam eſſe ad juſtitiæ gratuitæ confirmationem, qam fide obtinuerat. Si igitur ita argumentari velint, rationi conſentaneum non eſſe, ut infantes baptizentur, qi nec fidem nec pœnitentiam habent, cum Baptiſmus ſit Sacramentum regenerationis, & lavacri ſpiritualis, qo per Chriſtum abluimur: reſpondeo idem de Circumciſione dici poſſe, ac Deum nihilominus juſſiſſe, ut infantes circumciderentur. Deum ergò ipſum redarguunt, cum ajunt, rationi adverſari, ſi Sacramentum, qod fidei & pœnitentiæ teſtimonium eſt, communicetur infantibus. Qid igitur dicendum? ſanè ſi qæ à Deo conſtituta ſunt probemus, ejus doctrina certò oſtendit minimè neceſſarium eſſe, veritatem, qæ Sacramento ſignificatur, ſemper præcedere, ſed aliqando ſufficere ſi ſubſeqatur, ſaltem pro parte. Renovatio enim vitæ ſignificabatur per Circumciſionem; ac ſimiliter juſtitia, qam fide obtinemus; nec pœnitentia nec fides erant in puero infante; nec tamen propterea minùs capax erat Sacramenti recipiendi. En igitur qomodo ſignum veritatem antecedebat. Si hoc aliqando licitum & rationi conſentaneum fuit, qare nunc erit diſſentaneum?* Tandem diſſertationem his verbis concludit: *Gratiam Dei præcipuè æſtimare debemus ex declaratione, qam tum Verbo, tum Sacramento facit. Cum igitur Baptiſmus hodiè inſtitutus ſit, ut promiſſio ſalutis corporibus noſtris obſignetur, ut in populo Judaico fiebat; ſingulari conſolatione privarentur Chriſtiani, ſi hæc confirmatio liberis ſuis adimeretur, qâ ſemper potiti ſunt fideles omnes, ut viſibile ſignum haberent, qo Dominus oſtendit ac teſtatur, ſe liberos ipſorum in Eccleſia communionem recipere.* Idem, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Dicimus ergo, qum Circumciſionem, pœnitentiæ, fideíqe Sacramentum infantibus Deus communicarit, non videri abſurdum, ſi nunc Baptiſmi participes fiant, niſi planè in Dei inſtitutionem debacchari placeat. Verùm cum in Dei factis omnibus, tum in hoc qoqe ipſo ſatis ſapientiæ & juſtitiæ ad retundendas impiorum obtrectationes relucet. Nam etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud intelligentia non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur, in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſtea meditarentur. Deniqe nullo negotio ſolvi poteſt objectio hæc, baptizari in futuram pœnitentiam & fidem, qæ etſi nondum in illis firmatæ ſint, arcana tamen Spiritûs operatione utraqe in illis latet. Hac reſponſione ſemel evertitur, qicqid adverſum nos torqent à Baptiſmi ſignificatione petitum; qale eſt elogium, qo à Pavlo inſignitur, ubi vocat lavacrum regenerationis & renovationis.* Deniqe ibidem, *§. 21. Contendunt qidem illi, ex eo nihil Pædobaptiſmo reliqum fieri, niſi ut inanis ſit fumus; nempe à qo longè ſepoſita ſit hæc veritas. Verùm hallucinatione iſta identidem peccant, qod rem temporis ordine ſemper ſigno præire velint: nam & Circumciſionis veritas eodem conſcientiæ bona teſtimonio conſtabat. Qod ſi neceſſariò præcedere debuiſſet, nunqam infantes Dei mandato fuiſſent circumciſi. Verùm ipſe bona conſcientiæ teſtimonium Circumciſionis veritati ſubeſſe oſtendens, ſimul tamen præcipiens parvulos circumcidi, ea parte in futurum tempus Circumciſionem conferri ſatis indicat. Qare nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ reqirendum eſt, qàm ut fœdus cum illis à Domino percuſſum confirmet & ſanciat. Reliqa ejus Sacramenti ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.* Beza, *qæſt. & reſponſ. part. 2. §. 111.* Qæſt. *Num verò vis illa Spiritus ſenſim hunc veterem hominem in nobis abolens, & novum creans, ab ipſo Baptiſmi momento incipit?* Reſp. *Apage hunc errorem operis operati. incipit ergò Baptiſmi fructus ab eo momento, qo fides incipit, qæ qidem interdum præcedit Baptiſmum; ut in Cornelio apparuit, Act. 10. 47. interdùm verò ſubſeqitur; ut in infantibus baptizatis, modò tardiùs modò ſeriùs evenit, ſiqidem adoleverint & ſint ex electorum numero. Deniqe non eſt fructus Baptiſmi ad illud momentum coarctandus, qo cuiptam confertur, ut nec verbi ſimplicis, latente tantiſper ſemine in avdientium animis, dum virtute fidei modò ſeriùs modò tardiùs collatæ, emergens fructificet.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 4. ad arg. 5. Promiſſiones Dei vel ſunt categoricæ & abſolutæ, vel hypotheticæ & conditionales. prima illæ ſemper ratæ ſunt, nec unqam mutari poſſunt, ſive nos credamus, ſive non; ut promiſſio de diluvio nunqam futuro, de mundi fine, de reſurrectione: reſurgemus enim qantumvis non credamus. At promiſſio gratiæ conditionalis eſt, reqirit enim fidem: non credenti igitur Sacramentum nihil confirmat; qia promiſſiones ſacramentales ſunt conditionales,* &c. Idemqe, *ibidem q. 4. c. 2. Sacramenta nihil ex opere operato efficiunt. i. e. ob id tantùm, qia adhibentur, etiam in parvulis. Non enim parvuli, eo tantùm qod baptizantur, gratiam participant, nec tamen fruſtrà baptizantur, qia in futuram fidem & pœnitentiam baptizantur, & qia membra ſunt Eccleſiæ, & ſancti ex fœdere, ideóqe ſignum fœderis eis negandum non eſt, adulti verò niſi credant Evangelio, nullam ex Sacramentis utilitatem percipiunt: atqe ita omnis Sacramentorum vis ex fide pendet.* Et, *q. 5. c. 2. ad rat. 3. Hæc erat promiſſio principalis;* (me fore tibi Deum & ſemini tuo) *& hujus promiſſionis nemo ſine fide particeps eſt.* Videantur & qæ ſupra ex eodem, *de Sacram. q. 1. c. 3. vocab. 4.* adduxi, *Num. 2. ad Arg. 11. Repl. 2. locut. 2. Reſp. 2. rat. 2.* Walæus *de bapt. theſ. 31. Qando ergò propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus: primò certioracionem gratiæ promiſſæ, & à cavſſa principali collatæ, avt conferendæ: ſecundò ejuſdem confirmationem & avgmentum: qum avtem promiſſio illa non ſit abſoluta, ſed conjuncta cum conditione fidei & reſipiſcentiæ; ſeqitur gratiam illam non obſignari niſi credentibus & reſipiſcentibus.* Sclaterus noſter, *in Rom. 2. 25.* reſpondens argumentationi iſti Pontificiorum: *Sacramenta rectè atqe utiliter etiam infantibus conferuntur. Ergò ſanctitatem conferunt ex opere operato. — Qid ſi Baptiſmus utiliter infantibus adminiſtratur? num utilitas iſta neceſſariò eſſe debet collatio ſanctitatis abſqe diſpoſitione prævia? ac non potius obligatio ipſorum ad obedientiam; per vita totius curriculum præſtandam? rectè eum parentum fidelium infantibus adminiſtramus, hoc modò initiantes eos fœderi divino, obligantes ad jugem obedientiam, at verò utrum Baptiſmus alio ullo modo proſit eis, mihi dubium eſt.* Deniqe Reverendus Gregorius Derenſis Epiſcopus *de perſever. c. 12. §. 3. Non eſt neceſſa-*

ceſſarium, ut baptizatus qiſqam (parvulus ſcilicet) *præſentaneè vel juſtificetur vel regeneretur; verùm Baptiſmi Sacramentum eſt ei ſigillum juſtitiæ fidei, qæ eſt juſtitia Chriſti avt à Spiritu Sancto applicanda electo in infantia morienti, avt etiam fide apprehendenda in eis, qi ad diſcretionis annos ſuperſtites, credendi gratiam aſſequntur.* Et, §. 4. *Neqe enim Baptiſmi effectus eſt, fidem inchoare avt producere, qæ in adultis Baptiſmum præire debet, nec poſſunt infantes, dum rationis uſu deſtituuntur, actualiter credere; ſed baptizato juſtitiam fidei obſignare, atqe ita ſacramentaliter juſtificare, qi qidem effectus non eſt ad tempus ipſum Baptiſmi adminiſtrationis reſtringendus, ſed ad totum vitæ curſum extendendus, qandocunqe is trediderit ac reſipuerit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dices forſan Deum obſignare fœdus gratiæ in Baptiſmo veraciter cum parvulis ſupervicturis conditionaliter duntaxat; at cum parvulis in infantia morituris abſolutè, qatenus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhibitam à prima conceptione obſignat.

Reſpondeo; At ſic parvulis ſupervicturis pro ſtatu parvuli, nihil veraciter obſignatur, cum nihil exhibeatur, qod obſignetur pro ſtatu parvuli; & ſi aliqid eſſet, qod obſignetur, illud tamen obſignari non potuit illis, qi in illa ætate obſignationis incapaces ſunt: Unde obſignatio illa pro illo ſtatu, otioſa eſt, & ſupervacanea. Qorſum enim tales baptizantur in infantia, ſi nihil illis veraciter avt exhibetur avt obſignatur vi Sacramenti pro illo ſtatu? Qod avtem ad parvulos attinet in infantili ætate hinc migraturos, etſi dicamus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhiberi, tamen cum parvulus non ſit capax hujus moralis obſignationis, non ei obſignabit Baptiſmus rem promiſſam, qamvis antea exhibitam; ſed inſuper dicimus, non poſſe ex Scripturis probari, rem promiſſam ordinariè exhiberi ejuſmodi parvulis baptizatis, ante reipſa ſuſceptum Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ex eis, qæ præmiſſa ſunt, qia ſeqentibus hîc occurri videtur, objectioni avtem reſpondent à me minimè propoſitæ, ad qam data *reſponſio* eiſdem nitatur ſuppoſitis qæ ſuperius diſcuſſa ſunt, idcircò omittere viſum eſt; eoqe magis, qia in molem majorem excreſcere diſceptationem hanc jam tandem adverto, qàm futuram, cùm aggrederer primò, opinabar. Illud tantum adjicio claris ac diſertis ex Scripturâ ſacrâ firmamentis illud ſtabiliri debere, qod niſi concedatur, *Deum non ſeriò nec veraciter agere, nec promiſſis ſuis ſtare, qin & deſerere ante qam deſeratur,* ſtatui neceſſe fuerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod [Fœdus gratiæ ſcilicet] mihi tamen non cum toto genere humano, ſed cum Evangelium amplexis tantùm intercedere videtur. Act. 2. 39.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certum eſt conditionale fœdus pangi cum toto genere humano, qomodò cum lapſis Angelis non pangitur, qatenus Deus ſub conditione fidei & pœnitentiæ promiſit omnes homines in gratiam recipere; unde & omnes homines per præcones Evangelii incitari veraciter, & ſeriò poſſint ad ſalutis per Chriſtum partæ participationem; non itidem Angelos lapſos, utpote qos Deus ſub nulla conditione in gratiam denuò recepturus eſt. Interim concedo, res in fœdere promiſſas non exhiberi, niſi Evangelium amplexis & eorum ſemini. Promiſſio item, de qa Act. 2. 39. *non ſolum ſit cum adultis Judæis Evangelium amplexis, ſed etiam cum iſtorum liberis, etiam parvulis, ut ſi ipſi baptizentur, remiſſionem originalis reatus conſeqantur. Id qod pariter (maceria jam diruta) intelligi vult Petrus de Gentibus vocandis & eorum liberis. Ipſi enim jure natalium jus habent ad Baptiſmum, qod non habent Gentilium non vocatorum liberi. Vid. ſupra* Reſp. ad Cenſ. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Promiſſionem illam Act. 2. 39. qod attinet, de ea ſæpiùs jam dictum eſt. De fœderis latitudine, qod utrinqe dicitur, nec ad cavſſam præſentem multùm facit; verbiſqe forſan ac modo loqendi, magis qàm ſenſu dictorum réqe ipſâ diſſidetur.

Fœdus reverâ ſub eis conditionibus ineundum generi humano toti nunc dierum, ut Apoſtolus Act. 17. 30. (at non & olim itidem) proponitur ac promulgatur; actu tamen intercedere cum eis ſolis propriè, opinor, dicitur, qi fidei ac Evangelii profeſſionem ſaltem amplectuntur. Ita ſub Veteri Teſtamento, cum tamen fœdus gratiæ, qoad ſubſtantiam, eadem qæ nunc eſt, exiſteret, fœderati Deo ſoli Judæi habebantur, Rom. 9. 2. gentes cæteræ à fœdere alienæ cenſebantur, Eph. 2. 12. Rex qiſpiam, etiamſi voluntatem ſuam ſcripto publico divulgaverit, fore ut ex gentibus avt civitatibus regno ſuo finitimis (unâ interim avt alterâ duntaxat excluſis) ſub tali talive conditione, qæcunqe voluerit, fœderata ſibi futura ſit; non tamen hoc facit, ut fœdus iſtud ſtatim ex ſcripto illo divulgato cum eis omnibus, avt cum ullâ etiam earum intercedat: intercedet tum demum, cum gentium civitatúmve illarum eis tantùm, ſi qæ ſaltem id fecerint, qæ conditiones illas accipere, & præſtandas in ſe recipere voluerint, idqe modo ab eis poſtulato eidem intimandum curaverint. Certè fœdus, qod Deus cum Abrahâ poſteriſqe ejus pepigit, nevtiqam pangebatur cum cæteris, qæ tunc temporis erant, gentibus. Nec video, ſi fœdus gratiæ cum univerſo genere humano ſit initum, cur non & infidelium æqè ac fidelium liberis jus ad Baptiſmum tribuatur, cum fœdere pariter comprehendantur utrique; avt etiam cur à fœderis beneficio excludantur, niſi actu aliqo ſuo ſeſe ipſi, ubi adoleverint, excluſerint. Rectè Beza, *ad act. colloq. Mompelg. de bapt. dogm.* 11. *p.* 130. *Dicat nobis D. Andreas, cur natos in Eccleſia ad Baptiſmum admittat, Turcarum avtem avt Judæorum, qi nunc à fœdere ad tempus exciderunt, liberos non item. Annon qod illi qidem ad fœdus pertinere, qia in Eccleſia nati, cenſeantur? qibus propterea fœderis σημεῖον & σφραγὶς denegari non debeat: illi verò qia extra Eccleſiam nati, & idcircò immundi, in Templum Dei admitti non poſſunt? Nam ſi exceperit in Eccleſia natos infantes, non ut jam ſanctos & cenſos in Dei fœdere, ſed ut ſanctificandos & cenſendos ad Baptiſmum admitti: qæram rurſus, cur hos potiùs qàm Turcas avt Judæos ad iſtam nanciſcendam ſanctificationem admittant.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qin potiùs, ſi cum toto humano genere pactum ſit eâ ratione firmatum, ut *deſerere priùs, qàm deſeratur* videri Deus qeat, ni ad Baptiſmum oblato reatum remittat, certè idem feciſſe non minùs videbitur, ſi parvulo ulli omnino id beneficii negaverit; & multò magis, ſi fidelis cujuſqam parvuli, qi vel neceſſitate inſuperabili excluſus, vel per ſupinam ſuorum negligentiam, ſacro flumine caruerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ratio mea apertè agit, non de qovis promiſcuè ad Baptiſmum oblato, ſed de ſuſcipiente qem Deus vult, & juſſit baptizari, & de Sacramento ritè applicato, ut liqidò conſtare poſſit me de Chriſtianorum parvulis tantum egiſſe, avt inſtar Chriſtianorum ſcilicet de paganorum parvulis, qi legitimè in Chriſtianorum poteſtatem adducuntur, & pro qibus ipſi Chriſtiani ſponſores erunt: tales enim inſtar parentum ſunt. Et de ejuſmodi parvulis dico, ſi in iſtorum Baptiſmo Deus non ſolvit originalem reatum, non ſerio & veraciter agere cum tali ſuſcipiente, & deſerere antequam deſeratur; qatenus Sa-

cramentis ſuis deeſt, & ſuis (qod abſit) non ſtat promiſſis. Qod dici non poteſt de parvulis Paganorum, qi nunqam ſiſtuntur baptizandi. qomodo enim deerit Sacramento ſuo Deus, in iis qi illud non ſuſcipiunt?

Qod ſpectat ad illos fidelium parvulos, qi neceſſitate inſuperabili, vel per ſupinam ſuorum negligentiam Baptiſmo privantur, nos non negamus hoc caſu, tali parvulo, beneficia fœderis, ut ſupra diximus, Reſp. ad Cenſur. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Intelligo ſatis de qibus agas, illud duntaxat viſum eſt obiter monere, qid ex à te hîc poſitis deduci poſſe videbatur. Siqidem enim ſub hâc formâ fœdus actu ſit initum cum humano genere univerſo, videri poterit Deus, forſan ex à te hîc poſitis, parvulos omnes, qi fidei reſipiſcentiæqe capaces nevtiqam ſunt, deſerere, priuſqam ab ipſis actu deſeratur, ad ſalutem ni admittat: qale neſcio qid & Arminiani, non ſaltem nulli, apud ſe fovere inſimulantur. Certè Adrianus Borrius *reſponſ. Armin. ad art. 31. p. 117.* à Feſto Hommio citatus, in *Specim. Controv. Belgic. art. 15. theſ. 5. p. 56. Neceſſe eſt omnes ſalvos fore, qi actu nulla alia peccata ipſi perpetraverunt, qales ſunt infantes omnes ſine diſcrimine, qia Deus univerſum genus humanum in reconciliationis gratiam aſſumpſit, & cum Adamo omnibúſqe ejus poſteris in eo fœdus gratiæ inivit: cúmqe infantes fœdus illud tranſgreſſi non ſint, non videntur condemnationi obnoxii.*

2. Illud prius videtur firmiſſimè fuiſſe probandum, atqe ex aliqo verbo perſpicuo fuiſſe demonſtrandum clariſſimè, ſignum iſtud Deum eo fine inſtituiſſe, qo per illud reatus originalis ſolutio actu ipſo daretur, ac de reatu eodem, ſub eadem conditione remittendo promiſſionem dediſſe, qam ut mendacitatis ludificationiſqe reus, ni id præſtet, peragatur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Hinc Patres in Concil. Valentin. in Gall. tempore Lotharii Imperatoris circa annum 855. *cui præfuit Remigius Lugdunenſis Epiſc.* c. 5. Firmiſſimè tuendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & Spiritu regenerata, & per hoc veraciter Eccleſiæ incorporata, & juxta doctrinam Apoſtolicam in morte Chriſti baptizata, in ejus ſangvine ſit à peccatis ſuis abluta. Qia nec in iis potuit eſſe vera regeneratio, niſi fieret & vera redemptio, cum in Eccleſiæ Sacramentis nihil ſit caſſum, nihil ludificatorium; ſed prorſus totum verum, & ipſâ ſui veritate & ſinceritate ſubnixum. *Hac Patres Valentini.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Concilium Valentinum redemptionem & regenerationem conjungit, & ſanè qicqid pro alterâ dictum eſt, pro alterâ ex eiſdem fundamentis dici poterit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Concilium Valentinum agit de redemptione efficaci, qa reſpicit applicationem, non de redemptione impetratâ, qa proculdubio latiùs patet qàm regeneratio. Eſto ergò, conjungantur redemptio *&* regeneratio; *hoc tamen non facit contra noſtram illationem, qa hinc inferimus, Sacramentum Baptiſmi ſemper abluere ritè eum ſuſcipientes à peccatis ſuis; ergò & omnes parvulos etiam non-electos; qâ enim abluit à peccatis, regenerat, i.e. nova nativitate donat. Omnis enim talis ablutio à peccatis, & regeneratio fundata eſt in vera redemptione; ex uſu enim legitimo Sacramenti infert ejus certam & indubitatam efficaciam, & ex efficacia indubitata infert præviam redemptionem, in qa hac efficacia fundatur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi ego, non de aliâ *redemptione*, qàm *efficaci*, Concilium locutum intellexi; de alia *regeneratione*, qam tu iſtic deſcribis (qæ revera *regeneratio* non eſt) eâ ſcilicet qam ſolam ſacra pagina agnoſcit, qámqe Apoſtolus deſignavit, ubi de *lavacro regenerationis* verba facit, locutum intellexi. Et vero Deo unqam renatum qenqam, in æternum qi pereat, ſeminis divini incorruptibilitas non patitur. Cæterùm in Concilii hujus capita cum diſqiſitione diligentiori factâ, qæ ante non occurrerant, jam inciderim, ejuſdem in capitis verbis, ei qæ *hic* citatur periochæ proximis deprehendo, qod in Proſpero ſupra erroneum plane annotaveram; *Ex ipſa tamen utiqe fidelium multitudine & redemptorum, alios ſalvari æterna ſalute: — alios, qia noluerunt permanere in ſalute fidei, qam initio acceperunt, — ad perceptionem æternæ beatitudinis nullo modo pervenire.* Qod dogma cum Synodi Dordrechtanæ decretis qî poſſit conciliari ipſe videris. Iniqum avtem fuerit me Concilii hujus in altero avtoritate premere, cujus in altero ſententiâ obſtringi recuſares.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Nec minus rectè Clariſſimus Calvinus, in Tit. 3. Illud valere debet inter pios, Deum non inanibus figuris nobiſcum agere, ſed virtute ſuâ intus præſtare, qod externo ſigno demonſtrat. Qare congruenter & vere Baptiſmus dicitur lavacrum regenerationis.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Calvinum qod attinet; de mente ſenſúqe illius abunde ſatis, opinor etiam ad tædium forſan & navſeam, ſuperiùs à me pavlò dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis.* Num. 32.

4. *Rectiſſimè dicuntur Sacramenta Inſtrumenta moralia & organa gratiæ, qam ſignificant, exhibitoria. Qomodo ergò Baptiſma dicetur Inſtrumentum gratiæ, cum parvulis adhibetur, ſi tum cum actu applicetur, & expeditum ſit, & nulla libera reſiſtentia ex parte ſuſcipientis impeditum, non tamen effectum, ad qem divina inſtitutione ordinatur, producat? Qod avtem Sacramenta rectè dicantur* Inſtrumenta moralia, *& qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione, paſſim docent noſtri Theologi.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Inſtrumenta moralia gratiæ exhibitiva, mediante morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione dici poſſunt Sacramenta, etiamſi tunc temporis cum adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Argumento noſtro 4. *non reſpondes, ſed explicationem noſtram impugnas, qa oſtendimus à noſtris Theologis Sacramenta rectè dici inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali (hæc vox omiſſa videtur, in eo qo uſus es exemplari) & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Argumento mihi viſus ſum reſpondiſſe, qia conſecutionis negationem manifeſtam verba mea in ſe continent.

2. Explicationem, non tam tuam, qam Theologorum noſtrorum, tantum abeſt ut impugnarem, ut tum alibi con-

concedam & ſtabiliam, tum iſtic etiam non abnuam; niſi qod minùs perſpicuè locutus, & properante nimis calamo verba qædam omiſerim, qæ nunc inſeri poſtulem, [ſcilicet *qæ ſignificant, repræſentant, obſignant.*] qum hoc ſit qod voluerim; *dici poſſe Sacramenta gratia, uſus hujus moralis vi, exhibitiva, etiamſi omnia, qæ ſignificant, repræſentant, obſignant, non efficiant ſemper tunc temporis cum adminiſtrantur*: qa de re multa ſunt ſuperiùs etiam diſputata, qæ tranſcribere denuò avt relegere, nimis foret moleſtum.

3. Id adjicere mihi ex re ipſâ fore videbatur, partim qo clarum fieret, qonam ſenſu illud poſſet admitti, qod à Theologis noſtris hac in parte aſſeri ſolet, qia illos in partes advocaveras: partim etiam, ut qo ſenſu illud admittere, avt non abnuere ſaltem, ſignificarem; utpote qod ſic acceptum ſententiæ noſtræ nihil incommodare videtur.

4. *Phyſicus* ille *modus* tantum abeſt, ut à noſtris admittatur, ut ne Bellarminus qidem fidenter aſſerere ſit avſus. Vide Bellarminum *de Sacram. effect. l. 2. c. 1. &* Chamierum, *panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 1. §. 18. & 19.* Qanqam phyſicus efficiendi modus, & ſignificatio phyſica, ſunt reverâ res à ſe invicem diſſitæ, atqe iſtud, puto, non illud, volebas. Nec vocula ea exemplari, qo uſus ſum, aberat, ſed dum *Theſeos verba* in compendium redigere, imaqe cum ſummis connectere ſatago, imprudens omiſeram. [Cæterùm poſt *Exceptiones* has à me acceptas ſignificavit per literas Vir Clariſſimus *unum velle ſe vocabulum in noviſſima Num. 32. clavſula inſertum*, ut dicantur Sacramenta, *gratia exhibitiva* [*& obſignatoria*] rationem præmiſerat, qam exhibitam ſuprà reperies *§. 1. Num. 2. ad calcem Arg. 6.*]

Exhibitiva interim noſtris qatenus dicantur, oſtendit Chamierus ſupra adductus *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. memb. 7. Reſp. 3.* & *ad Arg. 11. Reſp. 1.* In exemplari avtem illo, qod ad me tranſmiſerat, cùm verba illa [*mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione*] uncinis incluſiſſet, prout iſtic à me exhibentur, ad marginem adſcripſerat, *mallem incluſa* [ ] *deleri*: qod ideo, opinor, adnotavit, qia *moralem* hunc in parvulis *Sacramentorum uſum* ſuprà non ſemel rejecerat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Patet in adultis, qi fidem profeſſi tantùm cum baptizarentur, poſt multos poſtea interjectos annos, efficaciter vocati fuerint. Videatur Abbotſius noſter, *adverſ. Thomſon. part. 1. c. 7.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego inficias eo, Sacramenta dici poſſe ejuſmodi inſtrumenta, etiamſi tum temporis, cùm adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant. *Rectè Lombardus*, Rem Sacramenti aliqando longè ſeqi ipſum Sacramentum, ut in illis, qi fictè accedunt, qibus cum poſtea pœnituerint, incipiet Baptiſmus prodeſſe. 4. Diſt. 4. lit. G. *Suſtineri etiam poſſe probabiliter* pactionem dilatoriam *Durandi, qi aſſerit*, ubi in ſuſceptione Sacramenti ponitur obex, ibi vi pactionis divinæ Baptiſmum habere ſuum effectum abluendi reatum, qamprimum obex removetur. 4. Diſt. 4. qæſt. 4. *At in infantibus rite baptizatis, qi obicem ponere avt fictè accedere neſciunt, de qibus ſolis noſtrum agit argumentum, hac pactio nullum locum habet; unde nullum ſubſidium ab hac pactione dilatoria peti poteſt, qod vim noſtri argumenti enervet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si pactio de ſolutione præſentaneâ interceſſerit, locum in parvulo pactio illa dilatoria non habet. Verùm illud probandum adhuc ſupereſt. Vide D. Davenantium, *Num. 2. ad Arg. 2. Memb. 5. de capac. Replic. 1. & 2.*

2. Reſponſio mea hoc nititur fundamento; qod modus ille, qo Sacramentum gratiæ actualis exhibitivum fiat, ex uſu morali, qem percipiens ipſe facere poſſit, pendeat: eum avtem qoad infantes ipſos, cum rationis uſu deſtituantur, Sacramentum habere adhuc neqeat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe certè in infantibus adhuc rationis uſu deſtitutis, qoad ipſos uſum hunc moralem (qo ſint gratiæ exhibitiva) obtinere poſſunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego in ea ſententia ſum, ut exiſtimem vim Sacramenti pendere ex uſu morali, actu avt ſignificandi, avt repræſentandi, avt obſignandi parvulo beneficia fœderis; ſed ex inſtitutione divina, qa Deus ordinavit, ut ad uſum talis ſigni, qod analogiam habet cum re ſignata, ille præſtò ſit in conferenda tali gratia, qamvis ipſe ſuſcipiens uſus hujus moralis capax non fuerit: Neqe enim aliud iſtis verbis noſtris intelligi velim.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Tam Verbi qàm & Sacramentorum efficacia illa, qâ gratiæ ſunt exhibitiva, pendet primariò qidem & principaliter ab inſtitutione divinâ, abſqe qâ nihil avt efficere avt obſignare ſunt nata: ſecundariò tamen ab uſu illo, qo tanqam medio neceſſario adhibito, ad gratiam tam ingenerandam, qam & fovendam & promovendam fiunt actu efficacia. Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 5. Fatemur non alendæ tantùm, ſed avgendæ qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta. Sed aliud ſibi volunt cornutæ beſtiæ: fingunt enim ſubeſſe vim magicam Sacramentis, qæ ſit extra fidem efficax; qo errore tollitur, qæ inter fidem & Sacramenta in Scripturis perpetua ſtatuitur relatio. Hoc ut clariùs intelligant lectores, ſemper memoriâ repetendum eſt, Sacramenta nihil, qàm inſtrumentales eſſe conferendæ nobis gratiæ cavſſas, qæ tunc demum proſunt, ſuúmqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* Verùm niſi in uſu illo morali, fidei ſervire qi poſſunt? Idem mox, *ad can. 8. de Sacramentis idem qod de Verbo prædicandum eſt, nihil prodeſſe niſi fide percepta.*

2. De *inſtitutione* ipſa tota lis eſt, an in eum finem uſumqe inſtituta ac deſtinata ſint Sacramenta, ut abſolutionis inſtar Pontificiæ, gratiam eam, cui deſignandæ obſignandæqe ſunt aſſignata, conferant neceſſariò, etiam ubi percipiens uſus capax nevtiqam fuerit: qod mihi ſi probatum fuerit, res tota confecta illicò futura eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 33.*

Bucerus, in retract. in Matth. 3. *agnoſcit*, Sacramenta rectè dici inſtrumenta, organa & canales gratiæ. Atqe hinc, *inqit*, Apoſtolus vocavit Baptiſma *Lavacrum regenerationis*, & *Baptiſmo* affirmat nos eſſe *in Chriſti mortem ſepultos*, Chriſto *incorporatos* & *Chriſto indutos*, & per Sacramenta Chriſtum Dominum ſuam nobis redemptionem communicare; & Sacramenta eſſe communionis Chriſti (i. e.) ſalutis noſtræ ſigna exhibitiva & organa, qibus Dominus ſui communionem nobis impertit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad illud ex Bucero qod adducitur, cui non orthodoxo mirum, ſi non horrendum dictu, videatur, aliqem *in Chriſti mortem ſepultum, Chriſto incorporatum, Chriſto indutum, communionis cum Chriſto. i. e. ſalutis factum participem*, (idqe non Sacramento tenus, ſed reapſe) in æternum poſthac exitium devenire?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hæc omnia ſuo modo competere parvulis baptizatis, dicere non eſt avt abſurdum, avt horrendum, etiamſi poſteà, cùm adoleſcunt, votum Baptiſmi non impleant unqam, qin in æternum pereant: neqe enim magis inconvenit, hæc omnia iis competere, qam dicere eos in ſtatu ſalutis eſſe, ut ſi in illo ſtatu ante adultam ætatem moriantur, certò ſalutem conſecuturi ſint; qæ eſt noſtra Eccleſia & totius Antiqitatis indubitata ſententia; &, ut ego reor, ipſius Scripturæ. Similia iis qæ habet Bucerus, occurrunt apud Avguſtinum, Enchirid. ad Lavrent. c. 52. 53.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nolim verba mea, ſecus qàm intellexerim ipſe, accipi. Non hoc volui Bucerum hoc dicere, qod *avditu horrendum* exiſtimare me dixi: neqe enim Bucerus hoc ipſum ipſe dicit, *aliqem Chriſto indutum, Chriſto incorporatum, ſalutíſqe cum Chriſto factum participem, in æternum poſſe perire*, verùm verba illa mea [*qod ex Bucero adducitur*,] hunc ſenſum habent, qaſi dixiſſem, *Qod avtem attinet ad id qod ex Bucero adducitur, Cui non mirum*, &c. non ut Bucero dictum hoc agnoſcere avt aſſerere voluerim; ſed ex Buceri dictis, ſi generalia forent, eoqe ſenſu, qo tu accipi contendis, ⅓ concepta, reſultaturum id, qod non *mirum* tantùm, ſed & *avditu horrendum* mihi viſum ſit. Ego ſiqidem Bucerum, cum liber ipſe mihi non adſit, qo locum perluſtrare poſſim, eo ſenſu ſuſpicor iſta locutum, qo Calvinum Zanchiúmqe paria fere enunciaſſe ſuperiùs pavlò, liqidò, uti opinor, oſtendi. Qin & Bucerum à te eo loci, hac in parte diſcedere, etiamſi libri copia non ſuppetat, inde tamen colligo, qod *in Matth.* 3. idem, Bellarmino referente, (penes avtorem ſit fides) *de Sacr. Bapt. l.* 1. *c.* 4. docere dicitur, *prædeſtinatos parvulos etiam ſine Baptiſmo ſalvari, non prædeſtinatos etiam cum Baptiſmo damnari.*

2. *Suo modo in Baptiſmo iſta fieri*, nemo noſtrûm etiam negat, eodem ſcilicet qo Apoſtolus 1 Cor. 10. 16. Gal. 3. 27. Col. 2. 12. 13. hoc eſt, vel ſacramentaliter, qod eſt omnibus commune, prout Avguſtinum *ad Coloſſ.* illud interpretari ſuprà monuimus; vel efficaciter, qod eſt adultorum fidelium proprium; qatenus in iſtis illa Baptiſmus, non repræſentat tantum, & obſignat, ſed provehit etiam.

3. Verum eo qo hîc aſſeri videtur, modo, baptizatis parvulis univerſis iſta competere, *magis inconvenire* mihi ſaltem videtur, qam *aſſerere infantes fidelium in eo eſſe ſtatu, ut ſi parvuli obierint, ſalutem conſecuturi ſint*: qod & ipſum tamen è noſtris nonnulli havd ita fidenter & indefinitè ſtatuere videntur. Videatur Calvinus *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. §. 21. adductus ſuprà *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *de locut.* 2. Beza, *ad Act. Collat. Mompelg. de bapt. dogm.* 7. *p.* 106. Sed & idem, *qæſt. & reſp. part.* 2. §. 123. & 127. Paræus, *adv. Bellarm. de amiſſ. grat. & ſtat. peccat. l.* 6. à Maldero adductus, *antiſynod. c.* 2. §. 5. Whitakerus *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 4. Georgius Down. Epiſcopus Derenſis *de perſev. c.* 12. §. 3. ſupra *ad Num.* 31. *membr.* 4. Petrus Martyr *in* 1 *Cor.* 7. 14. *fol.* 92. & Bucerus *in Matth.* 3. apud Bellarminum ubi ſupra; & in *operibus Anglic. de bapt. efficac. p.* 597.

1. Qia nexum videtur ſolvere catenæ illius Apoſtolicæ, Rom. 8. 29. 30. qam noſtri adverſus Arminianos & Pontificios, ſartam tectam tueri tanto connituntur molimine.

2. Qia de Chriſti corpore vero vivóqe deperire aliqid poſſe concedere videtur; qa de re videatur Whitakerus, *de Eccl. q.* 1. *c.* 9. *arg.* 3. & 4.

3. Qia *juſtificationem* videtur à *ſanctificatione* vera, renovationéqe interna ſejungere.

4. Qia Sacramento vim virtutémqe tribuit eam, qæ ex ſacris literis nondum confirmata videatur. Cum ad poſterius iſtud aſſertum nihil horum conſeqatur.

4. Avguſtinum qod attinet, (ut omittam Bucero gemina habere dici non poſſe, niſi Bucerum prius conſtet cum Avguſtino eadem dixiſſe) in hac cavſſa cur ut teſtem minus idoneum rejiciam, rationes à me ſupra allatæ ſunt: eo magis hoc in loco, qia in eis qæ aſſerit, firmandis, Scripturas à ſenſu genuino, uti mihi videtur, detorqet. Tantum Avguſtino tribuo, qantum ipſe ſibi tribui poſtulat, *de Trin. l.* 1. *c.* 2. & 3. &, *libr.* 3. *c.* 1. *ad Oroſ. contr. Priſcill.* & Origen. *c.* 11. *de anim. & ejus orig. l.* 4. *c.* 1. *ad Hieron. Epiſt.* 8. &, *ad Vincent.* 48. Interim Avguſtinum Avguſtino oppono, idqe præeunte mihi & facem allucente Præſulum pari nobiliſſimo, Reverendo Patre Jac. Primat. Armach. & Reverendo Patre Roberto Sariſburienſi Epiſcopo qorum verbis iſta conſignabo. Ille in *Continuat. hiſt. Pelag.* ſive *Controv. Prædeſtinat. c.* 12. *p.* 88. *Qo ſpectat*, inqit, *& illa ſententia, qam inter ipſos Scholaſticos Gabriel Briel eſt amplexus, in* 3. *ſent. diſt.* 10. *art.* 1. *Reprobos, ſive ut ille appellat, præſcitos, non eſſe filios adoptivos. Et veterum celebratiſſimum illud dogma: Corpus Chriſti, qod eſt Eccleſia, ex ſolis conſtare electis,* Col. 1. 24. *collat. cum* 2 Tim. 2. 10. *Eos eſſe Eccleſiam qi in domo Dei permanent, Cyprian. Epiſt.* 55. §. 3. *Bonos de Eccleſia non poſſe diſcedere. Idem de unit. Eccleſ.* §. 6. *Et qi perierit, ex illa non fuiſſe. Avg. de catech. rud. c.* 11. *Secundum præſcientia ſua gratiam Chriſtum Sanctam Eccleſiam de in æternum permanſuris Sanctis conſtruxiſſe. Greg. in Cant.* 3. *neqe eum juſtificare niſi corpus ſuum, qod eſt Eccleſia. Avg. Epiſt.* 50. *Non revera corpus Domini eſſe, qod cum illo non erit in æternum. Avg. de Doctrina Chriſtiana, l.* 3. *c.* 23. *Deum non omnium, ſed eorum, qos antè præſcivit & prædeſtinavit, delicta dimittere. Idem contr. adverſ. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Qi perſeveraturi non ſunt, non eſſe à maſſa illa perditionis prædeſtinatione diſcretos. Idem de corrept. & grat. c.* 7. *Eos qi cum tentati fuerint, ſuperantur & pereunt, videri qidem filios Dei factos propter aqam Baptiſmatis, revera avtem non eſſe filios Dei, qi non ſunt in Spiritu baptizati. Avthor oper. imperf. in Matth. hom.* 5. *Viſibilem Baptiſmum poſſe habere alienos, i. e. qi regnum Dei non poſſidebunt, ſed eſſe donum Spiritûs Sancti, qod proprium eſt eorum tantùm, qi regnabunt cum Chriſto in æternum. Avg. de unit. Eccl c.* 13. *Deniqe Sacramenta in ſolis Electis efficere qod figurant. Idem apud Petr. Lomb. Sent. l.* 4. *d.* 4. §. 1.

Iſte, *adverſ. Thomſon. diatrib. c.* 7. *Qod ex Scripturis*, inqit, *urgetur, omnes qi in Chriſto baptizantur, Chriſtum induere Gal.* 3. 27. *reſpondet Avg. de bapt. contr. Donat. l.* 5. *c.* 24. *induere homines Chriſtum aliqando uſqe ad Sacramenti perceptionem (id qod non niſi ſecundum nos ſit) aliqando uſqe ad vitæ ſuæ ſive animæ ſanctificationem, qod ſecundum Deum ſit, & ex propoſito gratiæ ſit, & abſqe illo non ſit.* Et *mox*; *In Chriſto baptizantur omnes, qi baptizati ſunt; in Chriſtum non baptizantur, niſi qi tranſeunt in Chriſtum corpúſqe ejus & membra fiunt, qod de baptizatis omnibus dici non poteſt. In remiſſionem peccatorum baptizari dicimur, ſed ita, ut verum ſit qod habet idem Avguſtinus contr. adverſ. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Non omnium Deus ſed eorum qos præſcivit & prædeſtinavit, delicta dimittit. Dicimur uno Spiritu in unum corpus baptizari, ſed tamen, teſte iterum Avguſtino de doctr. Chriſtian. l.* 3. *c.* 32. *Non eſt revera corpus Chriſti, qod non erit cum illo in æternum. Datur in Baptiſmo Spiritus Sanctus, & tamen qia Spiritus promiſſionis eſt, Eph.* 1. 13. *præterqam filiis promiſſionis dari non poteſt; & qanqam viſibilem Baptiſmum habent & alieni, (inqit Avguſtinus de unit. Eccleſ. c.* 19.) *i. e. qi regnum Dei poſſeſſuri non ſunt, donum tamen Spiritus Sancti proprium eſt eorum tantùm, qi cum Chriſto regnabunt in æternum; hoc eſt donum Spiritus S. proprium Sanctorum, unde nemo communicat alienus; hoc deeſt omnibus malignis, & gehennæ filiis, etiamſi Chriſti Baptiſmo baptizentur, ſicut Simon fuerat baptizatus.* Idem deniqe, *ibidem c.* 8. *Ante Avguſtini mentem oſtendimus, non juſtificari à Deo alios, niſi ſecundum propoſitum vocatos, neminem reproborum adduci ad pœnitentiam ſalubrem, & ſpiritualem, qâ homo in Chriſto reconcilatur Deo; non niſi eorum, qos præſcivit Deus & præ-*

prædestinavit, peccata dimitti; non esse verum corpus Christi, qod non erit cum illo in æternum; donum charitatis Spiritus Sancti proprium esse eorum tantùm, qi cum Christo regnabunt in æternum. Diserta ista aperte expressa sunt, & cum defensione tua, Thomsone, consistere non possunt.

Exceptiones cum hucusqe produxissem, istic substiteram, controversiam hanc disceptationibus mutuis, ex harum, qas jam dederam, occasione, abundè satis ventilatum & discussum iri ratus. reliqa tamen qæ sunt *Thesees*, subjungere visum est, qò integram Lector hic habeat; breviculis duntaxat qibusdam ad ea qæ supersunt Annotationibus adjectis.

SECTIO VIII.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 34.

OBjectio. *Dices Sacramenta hæc omnia præstare in recto usu. At parvulo non electo non adhiberi hoc remedium ex intentione Dei qicqid fit de intentione Ecclesiæ.*

Solutio. *Negamus parvulo non electo non rectè adhiberi. Nos dicimus Ecclesiam rectè & salubriter, tum electos, tum non electos baptizandos sistere, eosdémqe Baptismatis lavacro rectè promiscuè abluere, & Deum efficaciter sua ordinationi adesse, qoad solutionem originalis reatûs, non obstante qocunqe antecedaneo decreto, ubi nullum impedimentum per liberam suscipientis resistentiam opponatur.*

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Objectio reverâ nullius momenti videtur; cum arcana & occulta Dei consilia avt decreta, administrationum nostrarum dirigendi regulæ nec dentur, nec existere etiam qeant.

Verùm objecti solutio eis nititur fundamentis, qæ in prægressis qidem jacta, sed verbo Dei nullo firmata satis videntur. Videantur qæ *ad Num.* 2. & alibi sæpiùs sunt disceptata.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 35.

Id qod jam amplius demonstraturi summus de consensu Antiqitatis. Concilium Milevitanum c. 2. Propter hanc regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in semetipsis committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt. *Ubi de omnibus baptizatis parvulis agitur. Augustinus* de peccat. merit. & remiss. l. 3. c. 5. Antiqitùs universa Ecclesia pertinuit (*i. e. constanter tenuit*) Fideles parvulos originalis peccati remissionem per Christi Baptismum consecutos. *Et in* Enchirid. c. 42. A parvulo recens nato usqe ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à Baptismo, ita nullus qi non peccato moriatur in Baptismo. *Prosper*, ad Cap. Gall. object. 2. Relapsum post Baptismum ad infidelitatem & impios mores, qi negat originali peccato purgatum, tam falsa opinatur, qàm, qi eundem asserit, non æternâ morte esse damnandum. *Et in* sententiâ secundâ super illud cap. Qi dicit, qod ab his qi non sunt prædestinati ad vitam, non auferat percepta Baptismi gratia originale peccatum, non est Catholicus. *Epist. Synodic. Episc.* 9. *Africanorum*, Esav, *inqiunt*, Sacramento Circumcisionis accepto, reatu peccati originalis caruit, sed per neqitiam cordis, illius judicio derelictus, qi gratis salvat, justéqe damnat. *Et rursus*, Illud tenendum omnibus, necessarium esse sancti Baptismatis Sacramentum, qo dimititur peccati originalis vinculum. *Fulgentius*, l. 1. de veritat. prædest. c. 7. Iniqi qi in suâ iniqitate justo Dei judicio relinquntur, etiamsi perceptione Sacramenti carere dicantur peccati originalis reatu, subsequentium tamen, i. e. propriorum merito peccatorum, ad ignis æterni devolvuntur supplicium.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Sub Augustini ætatem glisente factione Pelagianâ, qæ & prædestinationis decretum impugnabat, & vitium sive peccatum originale tollebat, Patres, qi ex parte alterâ consistebant, Orthodoxi, inter qos cumprimis agmen ducebat Augustinus, dum adversus Heterodoxos illos acriùs depugnabant, telum qodvis (minùs considerati qandoqe) arripiebant, qo ipsorum dogmata pestifera impetere & elidere posse videbantur. E cæteris nullum validius habebatur, qam illud à Pædobaptismo sumptum, qo infantes ab ipso utero, vitio reatúqe aliqo havd immunes existere, jure merito concludebant. Atqe intra lineas qidem istas si se continuissent, doctrinam fidei Christianæ sanam ac salubrem, illibatam planè, nec ulla ex parte imminutam ad posteros transmisissent. Cæterùm per contentionis ardorem ulteriùs provecti, eo tandem devenerunt, ut Pontificiorum *de vi & efficacia Baptismi in parvulis ex opere operato*, uti illi loquuntur, *deqe absoluta ejusdem necessitate*, dogmatibus fundamenta substraverint; qin & Pontificiis ipsis longiùs adhuc à veritatis tramite fuerint divagati. Nam præterqam qod justificandi vim efficaciámqe Baptismo tribuebant, qam Circumcisioni tamen denegabant, nostri avtem in nevtro agnoscunt; infantes citra Baptismum perceptum, per necessitatem etiam insuperabilem decedentes, flammis gehennalibus adjudicarunt universos, & prædestinationi divinæ prorsus imputarunt, qod fidelium qorundam liberi (nihil proficiente parentum piorum curâ industriáqe omni ad Baptismum procurandum, qam poterant diligentissimè adhibita) illoti tamen hinc exierint; cum contra flagitiosorum qorundam ac scortorum proles, (parentibus interim impuris improbísqe eis, nec cupientibus, nec momenti ullius rem reputantibus) vicinorum forsitan avt familiarium pietate studióqe tinctionem sacram ante consecuti sint, qàm luce ista privarentur; esse enim hoc in istis electionis indubitatum argumentum, qod in illis rejectionis indicium havd minus certum statuebant. Videatur Augustinus *Epist.* 105. &, *ad lit. Pelag. l. 2. c. 6. & 7.* Sed & eo insuper sunt progressi (fines enim limitésqe à Deo defixos ubi semel transilierit indoles humana, ubi consistat vix reperit) ut non *Baptismi* tantùm, (dum signis id ipsum qod eisdem designatur attribuunt) sed & *Evchariſtiæ* perceptionem ad salutem consequendam infantibus necessariam prorsus definirent. Videatur Augustinus *Epist.* 106. *de peccat. merit. & remiss. l. 1. c. 20. & 24. de prædest. Sanct. l. 1. c. 3. ad lit. 2. Pelag. l. 4. c. 2.* &, *contra Julian. l. 1. c. 2.* Isti avtem errores, cum jam manifestarii deprehendantur, nec à nostris solis rejiciantur, sed à Pontificiis ipsis *anathemati* etiam ex parte (nec adversantibus nostris) subjiciantur, non possunt non facere, ut in hac controversia, circa qam Veteres (licet viri alioqi insignes) illi tam crassè halucinati comperiantur, ab eis discedendi dissentiendíqe veniam havd sine caussâ justâ gravíqe dari nobis exposcamus.

Verùm de *Patribus* adductis videantur qæ supra sunt dissertata in *Excep. & Repl. §. 6. ad Num.* 27. *&* 28. De *Concilio Milevitano* idem dici poterit, qod de *Valentiano* dictum est in *Excep. & Repl. §. 7. ad Num.* 31. *prope finem.* De *Augustino*, qod *§. 6. Num.* 27. *ad Resp. Repl.* &, *§. 7. Num.* 33. *Repl. memb.* 4. De *Prospero*, qod in *Except. §. 7. Num.* 30. *ad Resp.* 2. *Repl.* 3. De *Fulgentio*, qod *§.* 4. *Num.* 17. *Repl. art.* 2. De *Epist. Synodica sententiâ*, qod Chamierus, *Panstrat. tom.* 3. *l.* 13. *c.* 21. supra *§.* 2. *Num.* 2. *ad arg.* 1. *in fine*; & Robertus Sarisburiensis *adv. Thomson. Num.* itidem 2. cum *ibidem*, tum & *ad Arg.* 4. *Responſ.* 2. adductus.

Illud obiter monendum, verba illa *Augustini ex de merit. & remissione peccat.* ex ipsius codicibus sic esse legenda: *Factum ut antiqitùs universa Ecclesia retineret, fideles* —

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 36.

Dices ſecundum hoc noſtrum aſſertum ponere apoſtaſiam juſtorum, & planè impugnare perſeverantiam ſanctorum, qam tamen ſupponere videri poſſit Artic. 17. *noſtræ Confeſſionis, dum ſupponit verè pios eſſe prædeſtinatos.*

Solutio. *Nego ſeqi: Nam etſi aſſeram parvulos non electos & finaliter perituros in infantiâ ritè baptizatos, à reatu originalis peccati Baptiſmo liberari, atqe adeo juſtificari; tamen ſimul aſſero, totaliter juſtificatos nunqam excidere ab illa juſtitia, nec (teſte Proſpero ad Cap. Gall. object.* 2.) *in id qod remiſſum eſt, incidere, nec in originali peccato damnari, ſed propter poſtrema crimina morte affici. Peccatum igitur originale in hujuſmodi Apoſtatis non redit, etſi propter actualia peccata, novam, cum adoleſcunt, contrahant injuſtitiam, cujus reatu non deleto, proprio demerito poſtea damnantur.*

2. *Reſpondeo, Originalis peccati indulgentiam, qæ ſufficit parvulo ad juſtificationem, non ſufficere eiſdem ad juſtificationem, cum ad adultam ætatem pervenerint. Qamvis enim prior juſtificatio non ſit irrita; manet enim ſemper, illam verè ſolviſſe reatum originalem; non tamen actualia peccata ſupervenientia, qæ libero arbitrio committuntur, aliter qàm liberis actibus fidei & pœnitentiæ dimittuntur. Id qod ex formula Baptiſmi manifeſto evincitur, ſiqidem parvulus baptizatus per ſponſores paciſcitur,* 1. *Se, qamprimùm ad adultam ætatem pervenerit, renunciaturum Diabolo, carni & mundo;* 2. *Crediturum ſe omnibus fidei articulis;* 3. *Sanctam Dei voluntatem, & omnia ejus præcepta obſervaturum, in eiſqe per omnem vitam ambulaturum, qod votum ſi tunc non præſtiterit, cum arbiter jam conſtitutus ſit ſuæ voluntatis, fœdifragus ſit, nec ab iſtis peccatis omiſſionis abſolvi poteſt, niſi actuum fidei & pœnitentiæ interventu.*

Ad juſtificationem igitur adulti baptizati alia ratio ineunda eſt, qam illa qæ inita eſt in ipſo Baptiſmo. Id qod pariter pronunciandum eſt de adoptione & myſtica uniene.

3. *Dico noſtram aſſertionem nullo modo perſeverantiam Sanctorum enervare, ſiqidem qando de perſeverantia Sanctorum qæritur, perſpicuum eſt, de illis Sanctis agi, qi rationis uſu pollent, actibúſqe fidei & pœnitentiæ ex Evangelio prædicato conceptis juſtiſicantur, qiqe in eadem fide propria voluntatis actu perſeverare, avt à perſeverantia ſiſtere, ponuntur. Ac de illa perſeverantia propriè lis erat Auguſtino cum Maſſilienſibus, An donum Dei ſpeciale fuerit, an opus liberi arbitrii abſqe hoc dono. Et perſeverantia propriè denotat conſtantiam oppoſitam mutabilitati, ex libertate arbitrii creati, profecta. Unde & infantes, etiamſi in gratia permaneant, qia in ea à Deo phyſicè conſervantur, ipſi tamen non certè dicuntur perſeverare in illa, qia ad illam in gratia permanentiam nihil liberè conferunt avt cooperantur.*

Ex dictis aliqatenus conſtare poteſt, qo ſenſu verè dicatur, Omnes baptizatos ſine dubio juſtificari.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Theſes hîc poſitas ſive *Aſſerta* ipſa claris ex Scripturâ Sacrâ *Teſtimoniis*, vel *Argumentis* ſaltem neceſſariò inde deductis, primo loco firmari & demonſtrari oportuit; tum de ſeqelis loco ſecundo videri poterat; illud avtem cum nondum præſtitum videatur, parum refert, utrum *dogmati orthodoxo* ſingulari alicui adverſentur, necne, oſtendi qeat: neqe enim ſeqitur, *orthodoxum* eſſe, qod cum orthodoxo dogmate altero alio conſiſtere ſimul poſſit; qum nulla fere *hæreſis* ſit, qæ non orthodoxa teneat nec pavca.

Cæterùm de hîc objectis diſqiſitione ac diſceptatione ulteriùs protrahendâ, etiam eò magis ſuperſedere planè, impræſentiarum viſum eſt, qia in *Exceptionibus* ad Reverendi Viri D. Davenantii *Epiſtolam*, Argumentum hoc fuſiùs proſecutus ſim; qæ aliqando forſan lucem patulam non verebuntur.

INDEX

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in his Opuſculis lavdantur, explicantur, illuſtrantur.

Gen. cap. 4. v. 1. *Acqiſivi virum* את יהוה p. 30. b. C.

cap. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & ſeminis tui* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 113. a. G. b. A. B. 134. b. F. G. 135. a. A. E. F.

v. 10. *Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; circumcidetur in vobis omnis maſculus* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 103. a. B. 104. b. B. 105. a. E. 124. b. D. E. 135. a. F. b. C--G.

v. 11. *Ut ſit ſignum fœderis inter me & vos* p. 102. a. G. b. A--E.

cap. 22. v. 14. *Abraham vocavit nomen loci illius,* יהוה יראה p. 30. b. D.

cap. 3. v. 28. *Non amplius vocaberis Jacob, ſed nomen tuum erit Iſraël* p. 51. D.

Exod. cap. 3. v. 14. אהיה אשר אהיה p. 30. a. E. b. A. B.

v. 15. יהוה שמי לעלם p. 32. E. 51. E. F.

cap. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם p. 38. F. p. 40. C. D. 51. A--D. 59. E. F. G. 60. B. C. D. E. 61. E. F. G. 62. A--G. 63. A. B. 67. B. 69. E. F.

cap. 15. v. 3. *Nomen ejus eſt Jehova* p. 60. C.

cap. 17. v. 15. *Moſes exſtruxit altare, & vocavit* יהוה נסי p. 30. b. D.

Levit. cap. 2. v. 13. *Neqe ceſſare ſinito ſalem fœderis Dei à munere tuo* p. 135. b. F.

cap. 24. v. 16. *Qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur* p. 32. F. 33. B. 44. C.

Num. cap. 6. v. 24.... *Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te* p. 32. C. D.

v. 27. *Imponetis nomen meum ſuper filios Iſraël* p. 32. D. E.

Devter. cap. 6. v. 4. יהוה אלהינו יהוה אחד p. 50. A. B.

cap. 10. v. 16. *Circumcidetis præputium cordis veſtri* p. 98. a. E. 127. a. B. G. b. B.

cap. 30. v. 6. *Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum & animum ſeminis tui* p. 98. a. E. 125. a. D. E. G. b. A. B. C. 126. a. D--G. 127. a. C. D.

Judic. cap. 6. v. 24. *Exſtruxit Gideon altare Jehovæ, qum proclamaviſſet ipſi* יהוה שלים p. 30. b. D.

Hymn. 22. v. 10. *Cum tu ſis qi eduxiſti me ex utero, faciens ut ſecurus agerem ad ubera matris meæ* p. 97. b. G.

Hymn. 51. v. 6. *In iniqitate ſum formatus* p. 97. b. G.

Hymn. 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה p. 30. a. C.

Hymn. 71. 6. *Tibi innitor inde ab utero; à viſceribus matris meæ tu abripuiſti me* p. 97. b. G.

Hymn. 83. v. 19. *Ut norint te, cujus nomen eſt* יהוה p. 30. a. C. 38. E. 60. C.

Eſaj. cap. 26. v. 4. ביה יהוה p. 30. a. C.

cap. 42. v. 8. *Ego ſum Jehova, hoc eſt nomen meum* p. 60. D.

Jerem. cap. 4. v. 4. *Circumcidite vos Jehovæ, & amovete præputia animi veſtri* p. 98. a. E. 127. a. G. b. B. C. D.

cap. 9. v. 25. 26. *Dies venturi ſunt, qibus animadvertam in omnem circumciſum cum præputiato* p. 98. a. E.

cap. 23. v. 6. *Nomen, qo vocabit eum Iſraël,* יהוה צדקנו p. 30. b. D.

cap. 33. v. 16. *Is qi vocabit eam, Jehova juſtitia noſtra* p. 30. b. E.

Ezech. cap. 44. v. 6. 9. *Præputiatus corde & præputiatus carne* p. 98. a. E.

Zacar. cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus eſt ſuper terram univerſam: in die illo* יהוה *unus erit* p. 50. B. 51. F.

Matth. cap. 3. v. 11. *Ego baptizo vos aqâ ad reſipiſcentiam* p. 112. a. D.

cap. 26. v. 26. *Hoc eſt corpus meum* p. 104. b. E. F.

cap. 28. v. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti* p. 148. a. C. D.

Marc. c. 1. v. 4. *Johannes prædicabat Baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum* p. 111. b. F. G. 112. a. A. B. C.

cap. 16. v. 16. *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur* p. 108. b. B. E. 109. b. C. E. 110. a. A. C. F. b. A. B. C. 111. a. A.

Qi non crediderit, condemnabitur p. 109. a. D. b. F. G. 111. a. A.

Luc. cap. 6. v. 20. *Beati pavperes, qia veſtrum eſt regnum Dei* p. 93. a. C.

Joh. cap. 3. v. 3. 5. *Niſi qis renatus fuerit ex aqa & Spiritu, non poteſt videre regnum Dei* p. 109. b. G.

v. 15. 16. *Ut qiſqis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam* p. 108. b. E.

cap. 5. v. 24. *Qi ſermonem meum audit, & crediderit ei qi miſit me, habet vitam æternam* p. 108. b. E. 109. a. D.

cap. 6. v. 40. 47. *Qi credit in me, habet vitam æternam* p. 108. b. E.

Actor. cap. 2. v. 37. *Qi hæc audierunt, compuncti ſunt corde* p. 108. b. A.

v. 38. 39. *Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio* p. 91. a. B. 92. a. G. b. A--G. 93: a. A. B. 104. b. D. 107. D. 108. a. G. b. A. 112. a. G. b. A. B. 113. a. A--G. 115. b. B. C. 155. a. G. b. A.

cap. 7. v. 8. *Dedit ei pactum circumciſionis* p. 102. b. E.

cap. 15. v. 11. *Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi* p. 126. b. B. C.

cap. 17. v. 30. *Deus mandat omnibus ubiqe hominibus ut reſipiſcant* p. 155. b. B.

cap. 22. v. 16. *Surgens baptizator & abluitor à peccatis tuis* p. 92. b. B. 104. a. D--G. b. D. 107. b. D. 108. b. B. C. D. 112. a. B. 115. b. G. 116. a. A--D.

Roman. cap. 2. v. 28. 29. *Non qi in propatulo eſt Judæus, Judæus eſt...* p. 98. a. E. 125. a. D--G.

cap. 4. v. 11. *Accepit ſignum circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei* p. 102. a. G. b. A--E. G. 103. a. B. C. 152. b. E. F. G.

cap. 10. v. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, & corde crediderit,*

dideris, ſalvus futurus es p. 109. b. C. D.

v. 10. *Corde ad juſtitiam creditur, ore ad ſalutem confeſſio editur* p. 109. b. C. D. 110. b. D. E.

1 Cor. cap. 5. v. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt* p. 120. b. G.

cap. 6. v. 11. *Et hæc eratis qidam: ſed abluti eſtis* p. 116. b. B—G. 118. b. C. D. E. 120. a. F. G.

cap. 7. v. 14. *Liberi veſtri ſunt ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A—D.

cap. 10. v. 2. *Omnes in Moſen baptizatos eſſe* p. 148. a. D.

v. 16. *Panis nonne eſt communio corporis Chriſti?* p. 104. b. G. 105. a. A. B. 158. a. D.

cap. 12. v. 13. *Per unum Spiritum nos omnes in unum corpus ſumus baptizati* p. 105. a. C.

Gal. cap. 3. v. 27. *Qi in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis* p. 105. a. B. C. 158. a. D. b. E.

Eph. cap. 2. v. 12. *Eratis extranei à pactis promiſſionis* p. 126. b. E. F.

cap. 5. v. 26. *Ut eam ſanctificaret, purificatam lavacro aqæ* p. 118. b. F. G. 119. a. A--G. b. A--E.

Coloſſ. cap. 2. v. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta* p. 120. b. G. 121. a. A.

cap. 2. v. 12. *Et ſepulti eſtis cum eo per Baptiſmum* p. 116. b. B--G. 117. b. G. 118. a. A--G. b. A. B. 119. b. F. G. 120. a. A—E. b. B. F. 121. a. F. b. C. 158. a. D. b. E.

Tit. cap. 3. v. 5. *Servavit nos per lavacrum regenerationis* p. 102. b. F. G. 103. a. A--G. b. A--G. 116. b. B--G. 117. a. A—G. b. A--F. 120. b. B. F. 121. a. B--G.

Jac. cap. 2. v. 14. *Qæ utilitas, ſi fidem dicat aliqis habere ſe, opera verò non habeat?*

v. 21. *Abrahamus nonne ex operibus juſtificatus eſt*

v. 24. *Videtis ex operibus juſtificari hominem*

v. 26. *Fides abſqe operibus mortua eſt*

} p. 109. b. C. D. E.

1 Pet. cap. 3. v. 20. *Octo animæ ſunt ſervatæ per aquam* p. 104. a. G.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his Opuſculis lavdantur, notantur, explicantur, illuſtrantur.

AMbroſius N. de initiat. cap. 4. ſcribens, *Catechumenum etiam credentem, niſi baptizatus fuerit, remiſſionem peccatorum non accipere* p. 112. a. F.

Avguſtinus N. de nupt. & concup. l. 1. c. 33. ſcribens, *Pœnitentiam non prodeſſe, niſi Baptiſmus præcederet, aut ſeqeretur* p. 112. a. F.

N. *ut qi nimium Baptiſmo tribuerit* p. 139. b. F. G. 140. a. B.

N. *qia ſibimet ſæpius adverſatur* p. 143. b. E.

Ex. Retract. lib. 1. c. 13. *In grandibus voluntas ipſa ſanatur* p. 143. a. G. b. F. G.

de Peccat. mer. & rem. lib. 2. c. 9. & 27. *Spiritum regenerationis eſſe Spiritum Chriſti, à ſtirpe veteri in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem nos transferentem* p. 143. b. A. 144. a. A. B. C.

Ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur p. 144. a. C. D.

Sacramentum regenerationis non fieri niſi in remiſſione peccatorum p. 144. a. D. E. F.

lib. 3. c. 5. *Antiqitus univerſa Eccleſia pertinuit, fideles...* p. 159. a. E. b. G.

de Trin. l. 14. c. 17. *Iſta renovatio, qæ ſit ad imaginem Dei, non momento uno ſit, ſicut illa in Baptiſmo.* p. 144. a. G. b. A.

de Bapt. l. 4. c. 24. *Renovatio illa ad imaginem Dei qa à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non efficitur* p. 144. b. A. B.

Avſonius Ex. Parent. 24. 8. *Duo deviginti functus Olympiadas*

Epiſt. 23. 24. *Mutuatur ad Græcam fidem*

} p. 14. F.

Bellarminus N. de Pœnit. l. 3. c. 2. prob. 7. rat. 1. aſſerens, *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint* p. 108. b. F.

Buxtorfius N. *qi Vau tanqam* F *profert, & conſonam eſſe cenſet, ubi omninò qieſcit* p. 9. D. E. F.

Calvinus N. *qi ſecum per omnia non conſtat* p. 131. b. C.

Ex. in Act. cap. 2. v. 38. *Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium* p. 106. a. C--G. b. A. B.

Baptiſmo ſemper connexa eſt Spiritûs gratia... p. 112. b. G. 113. a. A.

cap. 7. v. 8. *Sacramenta non ſunt inanes figuræ, qia Deus verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet* p. 106. a. C--G. b. A. B.

Baptiſmus eſt bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur obſignatio, ut in conſcientiis noſtris rata ſint p. 113. b. E. F.

Baptiſmum vocat *inſtrumentum ad nos abluendos, renovandos, ſalutem nobis communicandam* p. 132. a. A.

in Eph. 5. 26. *Omne ſacramentum ritè percipientibus ſimul efficit qod figurat* p. 96. b. D. F. 97. b. C. D.

Baptiſmus eſt lavacrum animæ p. 151. a. F.

in 1 Pet. 3. *In Baptiſmo res eſt ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio* p. 116. a. E. F. G. b. A.

in Opuſc. p. 44. *Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo animæ macula abſterguntur non ſecus atqe aqâ abluuntur corporis ſordes* p. 116. a. E. F. G. b. A.

p. 56. *In ſacramento aqæ ſignum inſtituit, ſignificans qemadmodum eo elemento macula corporis eluuntur, eodem modo velle ſe animos noſtros purgare...* p. 116. a. E. G. b. A.

Catullus Ex. 1. 1. *Qoi donum lepidum novum libellum* p. 12. E. 13. C.

Chariſius N. Inſtit. Gramm. I. ubi 1 *in è Græco ſermone mutuatis conſonantis vice poni exiſtimat, & ad ſyllabam ſeqentem pertinere opinatur* p. 11. E.

Coddæus N. qia *Vav in* וַיְ... *vocalem* affirmat p. 8. F.

Cornutus N. qi *triphthongos, ſive trivocales* introducit p. 12. E.

Ennius Ex. apud Cicer. de Div. *I. Cedunt in cœlo ter qvatuor corpora ſancta Avjum* p. 14. F.

Eraſmus N. de *recta Latini Græciqe ſermonis pronunciatione*, dum non avdet dicere, *qid veteribus conſonans ſonuerit* p. 7. G.

Ful-

Fulgentius N. qi *infantes ſine Baptiſmo morientes cruciatibus æternis adjudicat* p. 131. a. F.

Gellius Ex. l. 4. c. 9. *Religentem eſſe oportet, religioſum nefas* p. 64. G.

Horatius Ex. Epod. 13. *Nunc mare, nunc ſylua* p. 14. D.

Sat. 2. 3. 258. *Porrigis irato puero cum poma, recuſat* p. 112. b. E.

Epiſt. 1. 1. *Niſi cum pitvita moleſta eſt* p. 14. F.

Lucillius Ex. apud Non. IV. *Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἀκοίτην* p. 14. F.

Lucretius Ex. l. 1. v. 71. *Confringere ut arcta... portarum clauſtra cupiret* p. 14. D.

v. 102. *Tantum relligio potuit ſvadere malorum* p. 64. G.

l. 2. v. 660. *Eqorum duellica proles* p. 14. E.

l. 5. v. 397. *Ambjens multa peruſſit* p. 14. C.

Lutherus N. *qia in doctrina Sacramentaria ex affectu vehementiori immodicus ſæpe fuit* p. 149. b. C. D.

Martialis Ex. E. 1. 105. 22. *Sed norunt, cui ſerviant leones* p. 14. A.

E. 9. 94. 4. *Pervigil in pluma Cajus ecce jacet* p. 14. D.

Martinus N. qia *Kamets cum Vav magis qam Patach cum Vav bivocalem conſtituit* p. 8. F.

Melanchthon Ex. L. C. *Hoc ſigno teſtificor ablui peccata tua...* p. 149. b. D. E.

Neſtorius N. *qi de hypoſtatica unione hæreticè dogmatizavit* p. 139. b. C.

Ovidius Ex. Her. 12. 4. *Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos* p. 14. E.

Pelagius N. qia *peccatum originale* negavit p. 140. a. E.

Petav. N. in *Julian. Orat.* 11. p. 77. dum negat *digamma Æolicum F eodem modo, qo u diphthongus, efferendum eſſe* p. 7. E. F.

Plautus Ex. Capt. prol. *Domi dvelliqe dvellatores optimi* p. 14. E.

Præſul Vintonienſis N. *dum ai. ab e, oi & ei ab i ſono non vult diſtingvi* p. 16. G.

Proſper N. ad Gall. Obj. 2. *docens, credentes à fide, juſtitia, ſanctitate poſſe prorſus excidere, & in æternum exitium devenire* p. 150. a. F. G. b. A.

Rubrica Eccleſiæ Anglicanæ Ex. *Infantes baptizati omnia habent ad ſalutem neceſſaria, & ſine dubio ſalvantur* p. 130. b. F. G. 133. a. E. b. F. 134. a. C. D.

Scaliger N. de Cavſ. L. L. 1. 7. ubi putat Q *conſtare ex* C *&* V. *vocali* p. 20. E.

1. 8. ubi *Germanos* notat tanqam *non ſatis Romanè loqentes, qia ſangvis... pene per digamma Æolicum proferunt* p. 11. A.

de *Græcis ambigit* av *&* ev *bene pronuntient...* p. 11. B.

Eraſmum taxat in V ſubjecto C p. 12. F.

Seneca Ex. Hippol. 2. 4. *Siqva ferventi ſubjecta cancro* p. 14. D.

Symbolum Conſtantinopolitanum Ex. *Credo unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum* p. 122. b. G. 123. a. D--G.

Symbolum Nicenum I. Ex. *Virtute Dei in aqa abſcondita renovantur qi baptizantur* p. 123. a. C--G.

Synodus Dordracena de Præd. cap. 1. art. 7. Ex. *Dei verbum teſtatur liberos fidelium eſſe ſanctos* p. 132. b. F. G. a. A--D.

Tertullianus de Bapt. c. 6. *Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto* p. 148. b. C--G. 149.

N. Si cenſuit, *etiam verè credenti nondum remiſſa peccata, priuſqam ad fontem ſacrum acceſſerit* p. 149. a. E.

Tibullus Ex. I. 7. *Stamina non ulli diſſoluenda Deo* p. 14. E.

Varro N. qia *nullam* ait eſſe *differentiam inter* Q & C. p. 20. G.

Virgilius Ex. Ecl. 3. 96. *Rejce capellas* p. 14. C. D.

Ecl. 4. 62. *Cui non riſere parentes* p. 12. a. G.

Ecl. 6. 26. *Huic aliud mercedis erit* p. 13. E.

Ecl. 7. 54. *Strata jacent paſſim ſva qaqe ſub arbore poma* p. 14. G.

Æn. 1. 730. *Pendent lychni laqearibus avreis* p. 14. B.

2. 16. *Intexunt abjete coſtas* p. 14. C.

5. 432. *Genva labant* p. 14. E.

9. 26. *Dives pictai veſtis & avri* } p. 14. C.

11. 667. *Tranſverberat abjete pectus* } p. 14. C.

Voſſius N. Art. Gram. 1. 15. ubi ſtatuit *Hebræorum Vav conſonum à Græcis in U vocale mutari* p. 10. D.

1. 32. ubi ſtatuit *literæ* Q *genuinum nomen eſſe* Cu, *ſive* Qu p. 20. F.

de Anal. 2. 5. ubi *V conſonantem in vocalem tranſire ſtatuit* p. 11. A.

— Ui *&* ui *inter bivocales Latinas recenſet* p. 11. D--G.

Urſinus N. *qia illi altercationis æſtu abrepto minùs cavtè, avt etiam piè dicta nonnulla exciderunt* p. 127. b. G. 128. a. A.

Whitakerus de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 3. teſt. 2. Ex. *In Baptiſmo remittũ peccata qis dubitat?* p. 123. a. F. G.

Zanchius Miſcell. De Prædeſt. demonſtr. th. Ex. 6. *Reprobos in peccato relinqi....* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

de Attrib. Dei l. 5. c. 2. *Unio cum Chriſto, & juſtificatio, ſunt electionis effectus & nota* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

de reprobis q. 2. th. 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

INDEX

Rerum, in his Opuſculis maxime notatu dignarum.

ABlutionis *nomen non complectitur remiſſionem peccatorum* p. 118. b. G. 119. a. A. E.

Adonaj יְהוֹה *non eſt ſubſtituendum* p. 40. C. D. 41. A. 42. A. 59. E. *Patres qi ſubſtituerunt, Hebraicarum literarum fuerunt ignari* p. 41. E. 63. F. *Græci, qia* יְהוֹה *Græco ſermone havd ita promptum erat exprimere* p. 41. F. *Apoſtoli Græcos ſunt ſecuti* p. 41. F. 42. B. C. 63. F.

Adulti *prius qam parvuli fuerunt baptizandi* p. 106. b. E. 107. a. G. *credentes prius juſtificantur qam baptizantur, nec tamen fruſtra baptizantur* p. 110. a. B.

Ae *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

אהיה *Dei nomen* p. 30. a. E. b. A. B. C.

אחשורוש *Hebraicâ proloqendi normâ Achſhweros, Anglicanâ Aſſuerus enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Ai *ab* e *non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Αἰδωνεὺς *ab Adonai efformatum* p. 37. A.

אל *eſt nomen Dei proprium* } p. 49. D.

אלהים *eſt nomen Dei proprium* } p. 49. D.

Apollo *deus ſummus* p. 36. G. *ipſe Satanas* p. 54. B. *pro variis anni tempeſtatibus varias ſortitur appellationes, & vere* Ζεὺς, *æſtate* Ἥλιος, *avtumno* Ἰάω, *hyeme* Ἄδης Αἰδωνεὺς *&*

Alę *appellatur* p. 37. A. B. 54. A. B.
Arborem *vitæ qare Adæ & Evæ Deus dederit* p. 106. a. D.
Arcum *cæleſtem qare Noë & poſteris in monumentum Deus ſtatuerit* p. 106. a. D.
Baptiſmi *vis & natura qænam* p. 106. a. F. *ſacramentum an inſtitutum in remedium originalis peccati, & ad reatûs ejuſdem veram ſolutionem* p. 90. a. A--E. b. A--D. 107. b. B. C. D. *res eſt interior mundicia, & mentis innovatio* p. 94. a. E. F. *ſignificatio ſpiritualis per totam vitam durat* p. 107. a. D. *effectus* p. 107. b. A. *facultas ubi deeſt, abundè valet ſola Dei promiſſio* p. 131. a. F. b. E. F. G.
in Baptiſmo *obſignatorum beneficiorum percipiendorum capaces ſunt infantes* p. 94. a. G. b. A-D. *ſunt adulti* p. 94. b. E. F. G. *res ſignata eſt cum remiſſio reatûs, tum interna renovatio* p. 96. a. E. F. G. *non omnis qi caret, perit* p. 109. b. A. 110. a. A. b. B. *in... veraciter Deus agit, etiamſi peccati originalis reatum non ſolvat* p. 152. a. C. 153. b. C. *cujus ſolutionem promiſit non eo ipſo tempore dandam* p. 152. a. E. *ſed ſub conditione ſuo tempore præſtandam* p. 153. a. C. *fœdus vero gratiæ obſignat* p. 152. a. D. 153. b. D.
Baptiſmus *eſt ſigillum... obſignatorium* p. 92. a. C. b. C. E. *traditur illis, qi jam ante Baptiſmi rem habuerunt* p. 95. a. G. b. A. B. C. *non poteſt repeti* p. 103. b. A. B. 107. a. C. *Johannis ejuſdem cum noſtro fuit efficaciæ* p. 106. b. C. *eſt ſacramentum rei qæ præceſſit* p. 107. a. A. *qo modo ad morbum ſanandum adhibeatur* p. 107. a. D. *ſuo ſenſu nos juſtificat, & nobis applicat meritum Chriſti* p. 110. b. F. G. *nos mundat* p. 119. b. B--F. *neceſſarius ad ſalutem tanqam ſigillum, ad obſignandam adoptionis gratiam* p. 132. a. A. *neceſſitate præcepti, non medii* p. 133. a. G. b. A. B. C. *pendet à fœdere* p. 133. a. C. D. *non ſervat ſine fide* p. 109 a. A. *qo modo neceſſarius* p. 110. a. A. B. C.
Baptizamur *in remiſſionem peccatorum* p. 114. a. C. D. E. 115. a. A--E. 138. b. B. C.
Baptizo *te in remiſſionem peccatorum, non fuit ab Apoſtolorum temporibus baptizandi formula uſu recepta* p. 114. b. G. 115. a. A. 138. b. B. *qæ ſi fuiſſet, potuiſſet peti ex Act.* 2. 38. 39. *& Marc.* 1. 4. p. 115. a. F. G. *In nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti non ſunt verba operatoria* p. 147. b. G. 148. a. A--G. b. A. B.
Βῆτα *non eſt* vita *proferendum* p. 16. G.
Cante E *& I tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D.
Cavneæ *dicebantur caricæ ex Cavno advectæ*
Cavneas *clamitans, qi venales eas habebat, ad bellum proficiſcenti Craſſo omen minus favſtum objecit* } p. 10. F.
Καῦνος *oppidum Cariæ*
Chriſti *meritum cuiqe parvulo baptizando non applicatur* p. 98. b. F. G. 99. a. A. *qo parvulis applicetur, medium aliqod externum & ſenſibile non eſt neceſſarium* p. 98. b. F. G. 99. a. A. B. *ſanguis parvuli ſanguine in circumciſione non fuit adumbratus* p. 125. a. B.
Chriſto *qodammodo per Baptiſmum dicimur uniri* p. 149. b. G. 150. A. B. *qod tum parvulo, tum adulto ſufficit* p. 150. a. C.
Cicumcidendi *ritus docet manere reatum, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit* p. 96. b. D. E.
Circumciſi *non omnes ſunt juſtificati, nec facti filii Dei* p. 93. b. F. G. 98. a. B. C. b. C.
Circumciſio *in membro genitali qare facta* p. 96. b. E. 124. b. D--G. 125. a. A. 127. b. B. *legitimè conferebatur non intelligentibus* p. 102. a. C. *qid circumciſo contulerit* p. 98. b. A. B. *à juſtificationis negotio excluditur* p. 124. a. D. *cui ſucceſſerit remedium externum iſtiuſmodi non præceſſit* p. 124. a. E. F. G. *deſignabat & obſignabat circumciſionem cordis ſpiritualem* p. 124. b. C. *qa cum externa omnibus parvulis non eſt collata* p. 124. b. C. 125. a. G. *externa adjecta erat gratiæ promiſſioni, ſed non circumciſioni annexa promiſſio* p. 126. a, A. *interna & cordis denotat peccatorum remiſſionem* p. 127. a. G. b. A--D. 128. a. A. B. C. *qam tamen ſibi conjunctam habet* p. 127. b. E. 128. a. C--G. *maſculorum fœmellis communicata qo modo poſſit dici* p. 129. b. B. C. D.
Circumciſione *figurabatur tum interna cordis circumciſio, tum ſolutio à peccati reatu* p. 98. a. E. F.
Circumciſioni *non ſemper conjuncta fuit juſtificatio* p. 93. b. F. *purgandi & juſtificandi vim & virtutem derogant, diſtingvendi, deſignandi & obſignandi uſum tribuunt Patres* p. 128. b. A-G.
Circumciſionis *ipſius tempore Chriſti meritum ad præſentem efficaciam non applicabatur* p. 98. a. A--D. *ab analogia cum Baptiſmo non colligitur Baptiſmi efficacia* p. 123. b. D. 124. a. A. B. C. *internæ effectus* p. 125. b. B.
Confirmationis *ex dilatione pueris nihil detrimenti accedit* p. 130. b. F. 131. a. A. C. D. 133. a. E.
Conſona *una, nec plures valent vocem conficere* p. 5. A.
Diphthongi *accuratiùs dicerentur bivocales* p. 4. A. *nullæ dantur* p. 4. D.
de Diphthongis *errorem primus detexit Jacobus Matthiæ, Danus* p. 4. C. *erroris occaſio ab Hebræis emanaſſe videtur* p. 5. B. C. D.
Diphthongus *non eſt in eis, qæ Jod avt vav terminantur* p. 9. B. C.
Dolus *pro Deus barbarum* p. 56. F. G. 57. F. G. 59. C. 61. C.
דוד *Hebraica proloqendi norma Dawid, Anglicana David enunciandum* p. 18. F. 19. A.
Ei *ab* i *ſono diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.
Eu *non eſt bivocalis* p. 10. A. C. D. E.
H, ι, υ, *ſono uno eodemqe non debent proferri* p. 16. G.
F *Æolicum &* V *Latinum idem ſonant* p. 7. D. E. *tanqam* PH *avt* Φ *Græcum foret, pronunciant Angli* p. 17. C.
Fidei *confeſſio requiritur ab omnibus adultis & confiteri potentibus anteqam baptizentur* p. 108. a. A. B. 111. b. E. 120. b. B. 121. b. D. *& exigebatur olim ab infantibus, qorum nomine ſponſores illam ſpondebant* p. 115. b. D. E. F. 138. a. E.
Fides *qo ſenſu nos juſtificet* p. 92. a. B. C. *qanam ſit initialis* p. 107. b. G. 108. a. A. *facit nos membra Eccleſiæ Catholicæ* p. 108. a. C. *Baptiſmum præcedit* p. 108. a. E. 154. b. C. *interdum ſequitur* p. 154. b. C. *non eſt tantum diſpoſitio ad juſtificationem & ſalutem* p. 109. a. A. B. C. F. *nos ſervat abſqe ſacramentis* p. 109. a. D. E. 110. b. A. *patrum qi ante Chriſtum incarnatum vixerunt, eadem cum noſtra* p. 111. a. D--G. 135. a. G. b. A. *an nominari poſſit inclinatio ad fidem* p. 121. b. E. *parentum & matris Eccleſiæ à Deo non acceptatur ad originalis reatûs remiſſionem* p. 132. b. B. C. 133. a. A. b. B. C. *hoc qi dicunt, qo fundamento nituntur* p. 132. E. *aliena qid profit* p. 132. b. D. *qanam ad adulti juſtificationem ſufficit* p. 147. a. A.
Fœdera *in publicas tabulas referebantur, in æs incidebantur, in lapidibus inſculpebantur* p. 102. a. G.
Fœdus *Dei eſt fundamentum juſtificationis parvulorum, ſive lotorum, ſive illotorum* p. 134. b. B-D. *non pendet à Baptiſmo* p. 133. a. C. 135. b. B. *ab initio per univerſa ſæcula idem fuit, licet ejus obſignationes & ſigilla per ſingulas ætates diverſa fuerint* p. 135. a. G. 136. a. E. F. 155. b. B. *non cum toto genere humano pactum* p. 155. a. F. G. b. A--D. 156. a. C.
Fœmellæ *non circumciſæ, ſunt in fœdere & populo Dei* p. 93. G. 135. b. C. *qo modo in maribus poſſint dici circumciſæ* p. 129. b. E. F.
Habitus *nomine qid poſſit intelligi* p. 147. a. C. D. E. *fidei, ſpei, avt charitatis an in Baptiſmo parvulis infundantur* p. 142. a. D. E.
Ϝ *nunc inſuper habetur, nunc per* g, *nunc ut* ng, *nunc ut* gn *exprimitur* p. 18. G.
Ϳ *& ſ figurâ non multum ſunt abſimiles, naturâ ſunt affines, ſecum invicem crebrò permutantur, nunc vocalis, nunc conſona munus ſuſtinent* p. 5. B.
I *& Y Græci, I & U Latini uſurpa- vocalibus, nunc pro conſonis nunc pro rum, & in literarum combinationibus pro vocalibus habuerunt* p. 5. C. 17. F.
Jod *Hebræorum*, Jota *Græcorum &* J *Latinorum ſonum obtinent qem ꝑ Anglorum* p. 6. B. C. 15. B. *ſunt conſona* p. 6. E. F. G. 7. B.
I *vocalem tanqam ſi* Ei *eſſet, perperam enunciant Angli* p. 17. A. C. *cum* a, ε, o, *præceſſis in ſyllabam unam coaleſcit* p. 17. B. *conſona eandem, qem*

G, *ubi* E *vel* I *ſequitur, ſonum Angli dant* p. 17. C. *vocalis hoc modo* I *i, conſonans vero* J *, j recte pingitur* p. 18. A. B. C.

Ἰάσων *vox Græca* τετραπλῶς *prolata* Jaſon, *Latina* Jaſon διπλῶς Jaſon *Anglico charactere eſſet* p. 19. C.

Jehova *Hebraica efferendi ratione* Tehowah *ſcribendum; ſed Anglicana* Jehovah p. 18. E. 19. D.

Ἰησοῦς *vox Græca eſt proferenda, ac ſi Anglico charactere depicta eſſet* Jeſows, Jeſus *Latina, acſi* Teſus *ſcriberetur, Anglicana vero* Jeſus p. 19. B. C.

יה & יהוה *duo & diſtincta ſunt Dei nomina* p. 30. C. *eandem habent notionem & notationem,* τὸ ὄν *ſignificant* p. 30. D... *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. E. F. 50. A.

יהוה *non eſt vox barbara, nec ſolœciſmum redolens* p. 56. D. 66. F. *deſcendit ab* הוה p. 30. D. 37. E. 73. E. *qare Deus illo dicatur* p. 30. D. E. *ejus pronunciatio genuina per plurima ſecula fuit cognita* p. 30. C. D. E. 31. A--D. 33. C. 43. A. B. 52. B--D. *in hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis uſurpatur* p. 32. A. G. 33. A. *ſeculis inſecutis, ex ſuperſtitione ab illo proloqendo abſtineri cœptum eſt* p. 33. D-G. 34. A. B. C. 43. C. 44. E. 64. C. D. E. 65. A--D. 66. A--E. *& ejus genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam devenit* p. 34. C. D. *ejus puncta vocalia vocis ſunt vel* Adonaj, *vel* Elohim *genuina* p. 34. D. *à Maſorethis adjecta* p. 34. D. 39. A. B. 45. A. B. 48. B. C. D. 75. C. D. *ad priſcam & primigeniam nominis prolationem prope accedunt* p. 34. E. G. 69. B. C. 40. A. B. 43. A. 56. B. C. *cum vocabulorum à ſe invicem conſonis diſcrepantium eadem poſſint eſſe puncta vocalia* p. 34. F. 39. C. 57. A. B. D. *ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt multa nomina propria* p. 34. G. b. A--D. *ejus veſtigia in nominibus propriis ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflatis* p. 34. G. 35. A-D. 55. B-G. *illi* Adonaj *ſubſtitui non debet* p. 38. E. 41. A. *ſed commodius ſubſtitueretur avt* Ἰαὲ ... p. 40. D-G. 72. A. *hinc deſcendit Jupiter, Vid.* ſuo loco. *Dei nomen eſt proprium, ſed non unicum* p. 36. E. 49. B-E. 50. F. G. 51. F. *ſibi, avt ex conſortibus ſuis alicui attribuit diabolus* p. 36. E. F. 37. C. 53. A-D. *ejus notitia ad Tyrios & Sidonios, ab iſtis ad Græcos & ad Romanos tranſiit* p. 36. F. *in terminationem exit fœmininam, qod majeſtati divinæ non eſt inconveniens* p. 38. B. C. Æterni *nomine cum apud Moſem, tum alibi paſſim Galli exprimunt* p. 70. G.

יהושע *filius Nuni Moſis ſucceſſor, nunc* יהושוע, *nunc* ישוע *dicitur* p. 35. A. *Domini Jeſu nomen Hebraicum idem qod ducis Judaici* p. 19. A. *Græcis priſcis* Ἑλληνίζοντι Ἰάσων, *poſterioribus* Ἑβραίζοντι Ἰησοῦς *dicebatur* p. 19. A. B.

Infantes *non omnes ritè baptizati juſtificantur* p. 123. b. C. F. *non electi & finaliter perituri à reatu originalis peccati in Baptiſmo non liberantur* p. 147. b. D. *ante circumciſionem & Baptiſmum obeuntes promiſſione divina comprehenduntur* p. 93. b. A--D. *an ſint ſufficienter diſpoſiti ad capeſſendam rem ſignatam per ablutionem* p. 95. b. C. *baptizati à Turcis abrepti & educati diſpoſitionem ad fidei actus non oſtendunt* p. 104. a. B. C. *circumcidebantur & baptizantur, qia ſunt ſancti & fœderati Dei* p. 105. a. E. F. 131. b. F. G. 132. a. B. 133. a. D. *baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam* p. 103. b. D. 104. A. 115. b. F. 132. a. D. 138. a. E. 154. b. A. *Judæorum etiam nondum circumciſi erant veri Judæi* p. 125. b. E. *& à gentium infantibus diſtabant* p. 126. a. B. *qi qare extranei à pactis dicantur* p. 126. b. D. E. F. *an baptizati omnes ſine dubio ſalventur, ſi in ſtatu infantili moriantur* p. 130. b. F. G. 131. a. A. C. D. *qo modo dicantur ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A-D. *ſunt in Dei fœdere ante Baptiſmum* p. 136. b. A. B. *in infantia morituri qare baptizentur* p. 138. b. D-G. 139. a. A. B. C. *ſine tinctione diſcedentes flammis infernalibus veteres adjudicarunt* p. 139. b. C. E. 159. b. C. *& rigidiorem hanc ſententiam, tanqam de fide tenendam, paſſim inculcarunt* p. 140. b. G. *qo modo fideles poſſint dici* p. 144. b. C-G. *qid emolumenti è Baptiſmo capiant* p. 151. b. C. D. *non fruſtrà baptizantur, licet in Baptiſmo ipſo gratiam non participent* p. 154. b. E. F. G. *Turcarum avt Judæorum non ſunt baptizandi* p. 55. b. D. E.

de Infantibus *fidelium baptizandis ſpecialem juſſionem non habemus* p. 94. a. C. *in... qamvis id neſciant, habitat Spiritus Sanctus* p. 142. a. B. C. 143. a. A. B.

ex Infantium *Baptiſmo qid emolumenti capiant parentes* p. 151. b. C.

יעקב *Hebraica proloqendi norma* Jaacob, *Anglicana* Jacob *enunciandum* p. 18. F. 19. A.

ישוע *Syrum magis qam Hebraum eſt vocabulum, ex* יהושוע *enatum* p. 19. A.

ישראל *Hebraica proloqendi norma* Iſraël, *Anglicana* Iſraël *enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Jupiter *non eſt dictus à* juvando, *ſed ab Hebræorum* יהוה p. 35. E. 48. F. G. *nihil aliud eſt qàm* Joviſpiter, *contractius* Joupiter, *demum* Jupiter p. 35. F. 48. F. 54. C. Jovis *dictus, non* Jova, *& qare* p. 36. B. C. *prima non eſt brevis* p. 36. A. *illum pariter à Judæis atqe à Romanis coli putavit Varro* p. 36. C. D.

Juſtitia *non niſi una eſt & fidei* p. 108. b. G. 109. a. A. C. *una eademqe in Patriarchis, Prophetis...* p. 111. b. A.

K *continet in ſe* C *&* A, *&* A *poſt* K *omiſerunt veteres* p. 21. B.

Lingva *Syriaca qandoqe Hebraica dicitur, & qare* p. 19. A. B.

Lingvæ *cujuſqe prærogativa eſt, ut aliunde mutuata ad morem proprium & uſum defingat* p. 18. F. 20. D.

in Lingvis *vernaculis, prolationem qod attinet, ſeqendum & tenendum qod uſus probat* p. 18. D.

Medium *aliqod externum, qo ſalus parvulis exhibeatur, non eſt neceſſarium* p. 99. a. A. 125. a. D. 126. b. C. 133. a. C. 138. a. A. B. C. *nec conſtanter in adultis apparet* p. 138. b. A. *ſed tamen, qo ſalus illis obſignaretur, neceſſarium fuit* p. 139. a. A. B.

Norma *dictionum proferendarum non eſt ſcriptura, qæ à pictoribus, ſculptoribus... in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur* p. 15. F. *dictionis Latinæ proferendæ ab Italis non eſt deſumenda* p. 16. E. *Hebraicarum charactere Latiali depingendarum ab hodiernis Judæis non eſt petenda* p. 16. C. D.

Notam *ſervis avt jumentis inurimus, qâ noſtra eſſe dignoſcantur* p. 105. a. G.

Obicem *ponere qo ſenſu in ſacramentis dici qis poſſit* p. 91. b. B. 92. a. E. F.

Obſignari *qadam poſſunt de futuro* p. 138. a. E. F. 152. a. F. b. A. *non poteſt qod non aliqo modo præceſſit* p. 152. a. F. b. A.

Obſignatio *fieri poteſt etiam non intelligenti, qid ſibi obſignatur* p. 99. a. F. G. b. A. B. F. G. 100. a. B. 112. b. D. *eſt præcipuus ſacramentorum finis* p. 123. a. C. *per circumciſionem facienda in eremo fuit ſuſpenſa* p. 130. a. C. *fœderis divini, promiſſionum & pactorum ejuſdem vi Sacramentorum propriè ac primariò perficienda promittitur* p. 152. b. D-G.

Obſignationis *hujus modus multiplex eſt, & ritus non unus* p. 129. a. F. 130. a. C. 135. a. G. b. A. *fructus, non uſus moralis actualis capax eſt infans* p. 153. a. F. G.

Oe *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

Oi *ab* i *ſono non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ou *non eſt bivocalis* p. 10. A. *illo Latinum* v *conſonantem exprimunt, Hebræi non eſt notum* p. 11. B. *Latinis in uſu eſſe deſiit* p. 11. B. C. *ad* w *Anglicum accedit* p. 7. D. E. 11. C. D.

Π *poſt* μ, *tanqam ſi* b *Anglicum foret, perperam enunciatur* p. 17. A.

Paſchales *ritus Chriſti* πάθηματα *ſuo tempore exhibenda repræſentabant* p. 95. b. E.

Patres *ad Sacramentorum dignitatem amplificandam pavlò magnificentiùs ſcripſerunt.* V. Sacramenta. *qa tamen non ſunt niſi hyperbolicæ dicendi figuræ* p. 140. a. B. *ſacramentaliter ſolum intelligenda* p. 140. a. C. D. *in materia de Baptiſmo merito ſuſpecti habentur, & judices minus æqi videntur* p. 139. b. D. E. 141. a. B. *habitus fidei, ſpei, charitatis parvulis in Baptiſmo infundi putaverunt* p. 142. a. F. G. b. A-G. 143. a. A-E. *ut ſe Pelagianis opponerent, telum qodvis minus conſiderati arripuerunt* p. 159. b. A. B. *non Baptiſmi tantum, ſed & Euchariſtiæ perceptionem infantibus neceſſariam definiverunt* p. 159. b. E. *ante Pelagianos qi vixerunt, de præciſa*

INDEX RERUM.

Baptismi [illegible] *non cogitaverunt* p. 140. b.

Porrigi [illegible]*is Dei gratia in Baptismo* [illegible] p. 112. b. E. F.

Porrigitur *aliqid, ut is, cui porrigitur, si velit, sumat, si nolit, respuat* p. 112. b. E.

Rorum *consentiens expositio est in Theologia argumentum non necessarium, tantum probabile* p. 140. a. A.

Q *litera est composita ex* C *&* V *consona* p. 20. E. F. 21. F. 22. A. *ejus genuinum nomen est* C V E, *sive* Q E p. 20. F. *non est eadem cum* C p. 20. G. *ὼ* v *frustra subjiceretur* p. 21. B-G. 22. A. B.

Qantitatem *in deductitiis Latini non semper observant* p. 36. A. B.

Religionis *nomen in partem seqiorem rapitur* p. 64. F.

Remedium *stricte sumptum est, quod morbum vel coercet, vel tollit* p. 90. a. B. C. b. C. D. *laxius forte, quod malum quodvis, sive fuerit culpæ, sive pœnæ, sive obligationis ad pœnam* p. 90. a. C. D. E. b. A. B.

Resipiscentia *non est medium necessarium ad reatum tollendum* p. 133. b. D-G. 134. a. A. B.

S *ὼ* χ *frustra subjungitur, in compositis, in qibus exprimitur, non est præpositionis, sed verbi seqentis* p. 21. A.

Sacramenta *non sunt instituta, ut meritum Christi nondum apprehensum applicent, sed ut applicatum vel applicandum obsignent* p. 91. a. A--D. *ex opere operato vim suam non exerunt* p. 91. a. G. b. A. B. D-G 92. a. A. B. C. E. 93. b. C. 97. b. B. 100. b. B. 102. a. C. 122. b. D. E. F. 123. a. G. 153. a. A. B. 154. b. C-G. *sunt signa veracia, licet non exhibeant reipsâ qicqid designant* p. 95. b. D-G. 107. a. E. F. G. 128. a. D-G. *qo modo rem signatam exhibeant* p. 96. a. B. C. D. 101. b. G. 102. a. A-F. *suo modo justificant* p. 97. a. C. D. *qo modo sint media divinitus ordinata ad applicandum Christi meritum* p. 98. a. D. *adultis, nondum credentibus, vel fidem suam forsan nondum apprehendentibus, sunt sigilla fœderis divini* p. 99. b. B. C. D. *sine fide non prosunt* p. 99. b. E. *qibus adultis applicent Christi meritum* p. 100. a. F. *qo modo sint necessaria* p. 109. b. A. B. *salvent, regenerent, justificent* p. 111. a. C. *qibus fœdus Dei cum populo suo obsignaretur, ante circumcisionem fuerunt & qanam* p. 124. b. A. B. *instrumentales sunt cavsse conferendæ nobis gratiæ, qibus Dei virtus non est alliganda* p. 131. b. D. E. 151. b. D. 157. b. D. *eodem fine in parvulis sunt instituta, qo in adultis* p. 138. a. A-C. *suo sensu possunt dici instrumenta moralia gratiæ, qam significant, exhibitiva* p. 156. b. D-G. 157. a. A-G. b. A-G.

Sacramentalis *signi cum re signata unio qalis* p. 97. a. E. *analogia qalis* p. 100. b. G. 101. a. A. E. F. G... *qo modo verificentur* p. 104. b. A. B. C. *non probat in Baptismo tolli reatum* p. 152. a. E. b. C. *promissio est conditionalis* p. 154. b. D.

Sacramento, *id qod rei est, sæpius in sacramentis adscribitur* p. 92. b. E. 103. a. C. 104. a. G. b. B. 114. a. G. b. A. B... *sive signo aliqo spectabili, qod in sensum incurrat, opus habemus, qo fœdus inter Deum & nos initum firmetur & obsignetur* p. 95. a. A-D.

ad Sacramentorum *dignitatem amplificandam pavlò magnificentiùs veteres scripserunt* p. 91, b. E. 96. b. F. 105. b. D. E. 112. a. C. F. *& nostri recentiores* p. 96. b. F. G. 97. a. A. B. C. *de... formâ συσκλινῆ est gratiam significare & obsignare* p. 102. b. D. 152. b. G. *diversitas non mutat promissionis verbum, nec fidei fundamentum* p. 111. a. E. *essentia & natura non melius potest intelligi, qàm ex verbis illius qi ea instituit* p. 122. b. C. *vis ex fide pendet* p. 154. a. E. *efficacia pendet ab institutione divina* p. 157. b C.

Sacramentum *qid sit* p. 106. a. E. F. *alterius rei signum, alterius sigillum esse potest* p. 101. a. C. D. E. *efficax est ad id peragendum cujus gratiâ institutum est* p. 139. a. E.

Sacrificia *fuerunt ritus externi, qibus fœdus divinum obsignabatur* p. 124. b. A. B.

Sancti *contrahunt qotidie novam immunditiem, sed non ejusmodi, qæ ad æternum ipsorum exterminium valeat* p. 150. a. F.

Sanctificatio *& justificatio individuo nexu coherent* p. 141. a. G. b. A. B. E. *ad persona acceptationem suo modo necessaria* p. 141. a. F. b. E. *consistit in renovatione & sanatione mentis & voluntatis* p. 142. a. E. *an in Baptismo infundatur* p. 142-147.

ad Sanctificationem *sufficere qâ ratione qid dici possit* p. 146. b. E. F.

שד *est nomen Dei proprium* p. 49. D. 50. A.

Savlis *conversionem sunt qi scripserunt esse datam Stephani precibus* p. 132. b. D.

Sigilli *usus non est nisi obsignare* p. 138. a. E. 139. B.

Superstitio *an in bonam partem sumi possit pro* εὐλαβείᾳ p. 43. C. 64. D-G. 65. A-D.

Syllaba *non est, ubi nulla est* σύνκρισις p. 5. A.

T *post* v *tanqam* d *perperam enunciatur* p. 17. A. *ante* I *purum tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D. 20. B.

Terminationes *nominibus advenis Græci & Latini dant eas, qæ apud nos maximè familiares existunt* p. 36. B. C. 58. B.

Tetragrammati *nomen ingreditur compositionem plurimorum nominum propriorum* p. 35. A. B. C. 55. A-F.

de Tetragrammato *nomine scripserunt* Joannes Drusius, Nicolaus Fullerus, Ludovicus Cappellus, Sixtinus Amama, Gilbertus Genebrardus p. 30. A. B. 55. B. C

Vav *Hebræorum,* Υ *Græcorum &* U *Latinorum consonantis & vocalis officio funguntur* p. 7. A. B. *Hebræorum idem cum* w *Anglorum & Germanorum* p. 7. B. C. D. 10. A. *est consonans* p. 8. D. E. G. 9. A. B. C. D. G. *licet non, ubi qiescit* p. 9. D. E. F. *à Græcis in* U *vocale non mutatur* p. 10. D. *tanqam* F *Latinum, vel* Φ *Græcum non est efferendum* p. 9. A. D.

Υ *Græcum tam consonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. *idem valet qod* w *Anglicum* p. 10. A. F. G. 11. E. *sonum asperum habet* p. 12. C. *vocalem, tanqam* Ev *esset, Angli enunciant* p. 17. A. *cum* α, ε, ο, ω *præfixis, avt* ι *insecutâ in syllabam unam coalescit* p. 17. B.

Υι *bivocalis non est* p. 11. D. E. 12. B. C. 13. E.

U *Latinum tam consonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. 17. F *cum pro consonante est, qasi* w *prolatum* p. 7. A. B. C. 12. A. B. C. 14. G. 15. B. *adspirationem fert* p. 11. 5. F. *vocalem qasi* Ev *vel* Ju *foret, Angli efferunt, consonam ut* F. p. 17. C. *vocalis hoc modo* U, u, *consonans vero hoc* V, v, *rectè pingitur* p. 18. A. B. C.

Ui *bivocalis non est* p. 11. D. E. 12. A.

Vocalis *sola potest integram vocem conficere* p. 5. A.

Votum *parentum, ubi Baptismus actu haberi non potest, non sufficit ad reatûs originalis solutionem* p. 132. b. B. C. 140. a. F. G.

X *litera est composita* p. 20. E. *coaluit ex* C *&* S. *ejus genuinum nomen est* ECS p. 20. F. *ὼ* S *frustra subjungeretur* p. 21. A. B.

Ψ *litera est composita* p. 20. E. *coaluit ex* Π *&* Σ p. 20. F.

FINIS.